

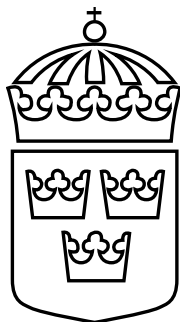
Regeringens proposition 2017/18:1

Budgetpropositionen för 2018

Förslag till statens budget för 2018, finansplan och skattefrågor

Regeringens proposition 2017/18:1

Budgetpropositionen för 2018

Regeringen överlämnar härmed enligt 9 kap. 2 § regeringsformen budgetpropositionen för 2018.

Stockholm den 14 september 2017

Stefan Löfven

Magdalena Andersson
(Finansdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Budgetpropositionen innehåller regeringens förslag till statens budget för 2018 samt de övriga förslag och bedömningar som följer av riksdagsordningen och budgetlagen (2011:203).

Översikt av innehåll i volym 1

Volym 1a

1. Finansplan
2. Förslag till riksdagsbeslut
3. Lagförslag
4. Den makroekonomiska utvecklingen
5. De budgetpolitiska målen
6. Skattefrågor

Volym 1b

7. Inkomster
8. Utgifter
9. Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskulden
10. Statens investeringar och finansiella befogenheter
11. Granskning och ekonomisk styrning

Bilagor 1–18

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	14
Diagramförteckning	18
Sammanställning av förslag till statens budget för 2018	22
1 Finansplan	27
1.1 Sammanfattning	27
1.2 Utsikter för svensk ekonomi.....	33
1.3 Finanspolitikens övergripande inriktning	34
1.4 Fler ska komma i arbete.....	37
1.5 Sverige ska ha en jämlik kunskapsskola	45
1.6 Sverige ska bli ett fossilfritt välfärdsland	47
1.7 Välfärden ska stärkas.....	52
1.8 Sverige ska vara tryggt	56
1.9 Fördelningseffekter av regeringens politik.....	59
2 Förslag till riksdagsbeslut	63
3 Lagförslag.....	69
3.1 Förslag till lag om skatt på flygresor.....	69
3.2 Förslag till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen.....	73
3.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam	76
3.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt	80
3.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.....	81
3.6 Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).....	82
3.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt	84
3.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt.....	88
3.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	93
3.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus	107
3.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter	108
3.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:673) om skatt på avfall.....	111
3.13 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	112
3.14 Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)	127
3.15 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet	128
3.16 Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)	129

3.17	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen	132
3.18	Förslag till lag om ändring i lagen (2011:1200) om elcertifikat	133
3.19	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	135
3.20	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	145
3.21	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	146
3.22	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021	148
3.23	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik	151
3.24	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	152
3.25	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	156
3.26	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	157
3.27	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	167
3.28	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	170
3.29	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	172
3.30	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	174
3.31	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	176
3.32	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	177
3.33	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen	187
3.34	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen	188
4	Den makroekonomiska utvecklingen	191
4.1	Utvecklingen i omvärlden 2017 och 2018	192
4.2	Utvecklingen i Sverige 2017 och 2018	194
4.3	Utvecklingen 2019 och 2020	200
4.4	Osäkerhet i prognosen och alternativa scenarier	201
4.5	Utvecklingen enligt andra bedömare	204
4.6	Prognosrevideringar och effekter av regeringens politik	205
5	De budgetpolitiska målen	211
5.1	Uppföljning av målet för det finansiella sparandet	212
5.2	Utgiftstaket – uppföljning och förslag	213
5.3	Uppföljning av det kommunala balanskravet	218
5.4	Uppföljning av målen i stabilitets- och tillväxtpakten	219
5.5	Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet	220
5.6	Ändringar i det budgetpolitiska ramverket	221
6	Skattefrågor	227

6.1	Riktlinjer för skattepolitiken.....	228
	Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattning	230
6.2	Sänkt skatt för pensionärer.....	230
6.2.1	Ärendet och dess beredning.....	230
6.2.2	Bakgrund och gällande rätt	230
6.2.3	Sänkt skatt för pensionärer	230
6.2.4	Konsekvensanalys	233
6.2.5	Ytterligare sänkningar av skatten för pensionärer	235
6.3	Sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning .	235
6.3.1	Ärendet och dess beredning.....	235
6.3.2	Bakgrund och gällande rätt	235
6.3.3	En skattereduktion införs	236
6.3.4	Vilka som kan få skattereduktion	237
6.3.5	Underlag för skattereduktion	238
6.3.6	Skattereduktionens storlek	241
6.3.7	Hur skattereduktionen ska räknas av	242
6.3.8	Särskilda frågor när det gäller skatteförfarandet.....	242
6.3.9	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	245
6.3.10	Konsekvensanalys	246
6.4	Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	249
6.4.1	Ärendet och dess beredning.....	249
6.4.2	Bakgrund	249
6.4.3	Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.....	251
6.4.4	Konsekvensanalys	251
6.5	Ändrad beräkning av bilförmån	253
6.5.1	Ärendet och dess beredning.....	253
6.5.2	Gällande rätt.....	253
6.5.3	Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon	256
6.5.4	Bonus enligt det nya systemet hanteras enligt befintliga regler	256
6.5.5	Fordonsskatten bryts ut.....	257
6.5.6	Särskilt om nedsättning av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar om fordonsskatten bryts ut.....	262
6.5.7	Förmån av betald trängselskatt och infrastrukturavgifter	263
6.5.8	Konsekvensanalys	265
6.6	Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.....	272
6.6.1	Ärendet och dess beredning.....	272
6.6.2	Bakgrund	273
6.6.3	Lättnader i beskattningen av personaloptioner införs i vissa fall	275
6.6.4	Vad som avses med personaloption.....	278
6.6.5	Vad som avses med företag	279
6.6.6	Vad som avses med koncern	279
6.6.7	Vad som avses med intjänandetid	280
6.6.8	Tidpunkt för utnyttjande av optionen	281
6.6.9	Företaget ska vara av begränsad storlek	281
6.6.10	Företaget får inte kontrolleras av offentliga organ.....	283
6.6.11	Företagets andelar får inte vara upptagna till handel på en reglerad marknad	284
6.6.12	Företaget ska huvudsakligen bedriva rörelse som inte avser viss verksamhet	284

6.6.13	Företagets verksamhet får inte vara äldre än tio år	287
6.6.14	Företaget får inte vara i ekonomiska svårigheter.....	288
6.6.15	Värdet på personaloptionerna får inte överstiga vissa beloppsgränser.....	290
6.6.16	En förenklad värderingsmodell	291
6.6.17	Optionsinnehavaren ska vara anställd och arbeta i viss omfattning	292
6.6.18	Optionsinnehavaren ska få viss ersättning.....	293
6.6.19	Optionsinnehavaren får endast kontrollera andelar i begränsad omfattning.....	294
6.6.20	Personaloptionen utnyttjas i förtid i samband med en fusion eller fission.....	296
6.6.21	Personaloptionen ersätts av annan personaloption i samband med en fusion eller fission	297
6.6.22	Verksamhetsavyttring	298
6.6.23	Arbetsgivaren får inget avdrag.....	299
6.6.24	Kontrolluppgiftsskyldighet för företaget	299
6.6.25	Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen.....	303
6.6.26	Frivillig redovisning i arbetsgivardeklarationen	304
6.6.27	Bör kontrolluppgiftsskyldighet om förvärv av värdepapper på grund av tjänst införas?	304
6.6.28	Bör en dokumentationsskyldighet vid överlåtelse av värdepapper på grund av tjänst införas?	305
6.6.29	Arbetsgivaravgifter, skatteavdrag och uppgiftsskyldighet för före detta anställda	306
6.6.30	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	307
6.6.31	Konsekvensanalys.....	308
6.7	Slopad skattefrihet för förmån av privat hälso- och sjukvård.....	312
6.8	Återinförande av skattereduktion för fackföreningsavgift	313
6.9	Ett förändrat reseavdragssystem.....	314
	Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.	314
6.10	Utvidgat växa-stöd till den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag	314
6.10.1	Ärendet och dess beredning	314
6.10.2	Bakgrund.....	314
6.10.3	Gällande rätt	315
6.10.4	Växa-stödet utvidgas till fler verksamhetsformer	319
6.10.5	Verksamhetens omfattning.....	322
6.10.6	Företag i intressegemenskap.....	323
6.10.7	Sänkta arbetsgivaravgifter när aktiebolag eller handelsbolag anställer	324
6.10.8	Anställning av delägare eller närstående till delägare m.fl.	324
6.10.9	Anställningens omfattning och nedsättningsgrundande lön..	325
6.10.10	Stöd av mindre betydelse	326
6.10.11	Verksamhet inom flera sektorer.....	327
6.10.12	Förfarandet	327
6.10.13	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	328
6.10.14	Konsekvensanalys.....	328
	Skatt på kapitaläggande – kapital- och egendomsskatter	332
6.11	Ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs	332

6.11.1	Ärendet och dess beredning.....	332
6.11.2	Bakgrund	333
6.11.3	Avyttringstidpunkten vid konkurs anpassas till EU-rätten...	333
6.11.4	Konsekvensanalys	334
6.12	Höjd beskattning av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring	334
6.13	Översyn av kupongskattelagen	335
	Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter.....	335
6.14	Nya skatteregler för företagssektorn.....	335
	Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter.....	337
6.15	Långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel	337
6.15.1	Ärendet och dess beredning.....	337
6.15.2	Bakgrund	338
6.15.3	Stabila och långsiktiga spelregler för biodrivmedel	342
6.15.4	Reduktionspliktens omfattning	346
6.15.5	Den som är skattskyldig för bensin eller dieselbränsle bör omfattas av reduktionsplikten	353
6.15.6	Reduktionsnivåer	354
6.15.7	Överlåtelse av utsläppsminskning	361
6.15.8	Tillsyn och tillsynsmyndighet.....	362
6.15.9	Redovisning av reduktionsplikt	364
6.15.10	Förseningsavgift och reduktionspliktsavgift	365
6.15.11	Överklagande	366
6.15.12	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	367
6.15.13	Beskattningen av bensin och dieselbränsle samordnas med reduktionspliktssystemet	368
6.15.14	Beskattningen av bensin och dieselbränsle.....	368
6.15.15	Beskattningen av biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten.....	377
6.15.16	Följändringar av fordonsskatten för lätta dieselfordon	383
6.15.17	Kontrollstationer	383
6.15.18	Konsekvensanalys	385
6.16	Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon.....	398
6.16.1	Ärendet och dess beredning.....	398
6.16.2	Gällande rätt.....	398
6.16.3	Fordon som ska ingå i det nya bonus–malus-systemet.....	400
6.16.4	Utformning av bonus	401
6.16.5	Utformningen av ett förhöjt koldioxidbelopp (malus).....	401
6.16.6	Fordonsskatten för befintliga lätta fordon i det koldioxidbaserade systemet	407
6.16.7	Bränslefaktorn omarbetas till ett separat bränsletillägg i bonus–malus-systemet	407
6.16.8	Miljötilägget behålls.....	409
6.16.9	Den femåriga fordonsskattebefrielsen slopas	410
6.16.10	Uppgifter om fordons utsläpp av koldioxid och val av koldioxidutsläppsvärde för alternativbränslefordon.....	411
6.16.11	Uppgift om viktad/blandad körning ska användas för laddhybrider	411
6.16.12	När det finns flera uppgifter om fordons utsläpp av koldioxid.....	412

	6.16.13	Fordonsskattens storlek för motorcyklar lämnas oförändrad.....	414
	6.16.14	Lätta fordon i det viktbaseade systemet för fordonsskatt	414
	6.16.15	Betalning av tillkommande skatt i vissa fall.....	414
	6.16.16	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	415
	6.16.17	Utvärdering av bonus–malus-systemet.....	415
	6.16.18	EU-rättsliga aspekter	416
	6.16.19	Konsekvensanalys.....	416
6.17		Indexering av miljöskatter.....	424
	6.17.1	Ärendet och dess beredning	424
	6.17.2	Bakgrund och gällande rätt	424
	6.17.3	Omräkning av skattesatserna på naturgrus och avfall efter prisutveckling respektive reala inkomstökningar	425
	6.17.4	Omräkning av skattesatserna på kemikalier i viss elektronik efter prisutveckling.....	428
	6.17.5	Konsekvensanalys.....	430
6.18		Höjd koldioxidskatt i värmesektorn	431
	6.18.1	Ärendet och dess beredning	431
	6.18.2	Bakgrund och gällande rätt	431
	6.18.3	Höjd koldioxidskatt för viss värmeproduktion inom EU ETS.....	433
	6.18.4	Konsekvensanalys.....	437
6.19		Skattenedsättning för energiskatt på el för värmeföretag	439
	6.19.1	Ärendet och dess beredning	439
	6.19.2	Bakgrund och gällande rätt	439
	6.19.3	Skattenedsättningar för värmeföretag.....	441
	6.19.4	Konsekvensanalys.....	446
6.20		Sänkt skatt för datorhallar och andra förändringsförslag på elskatteområdet.....	451
	6.20.1	Ärendet och dess beredning	451
	6.20.2	Bakgrund och gällande rätt	451
	6.20.3	Försäkranssystemet tas bort.....	454
	6.20.4	Översyn och förenkling av återbetalnings- och avdragsbestämmelser för energiskatt på el.....	458
	6.20.5	Frivillig skattskyldighet för fler ändamål.....	465
	6.20.6	Skattenedsättning för datorhallar	468
	6.20.7	Konsekvensanalys.....	470
6.21		Skatt på flygresor	474
	6.21.1	Ärendet och dess beredning	474
	6.21.2	Bakgrund.....	475
	6.21.3	Underlaget för utformningen av ett system för skatt på flygresor	490
	6.21.4	Behov av styrning och val av styrmedel	493
	6.21.5	Lagens tillämpningsområde	503
	6.21.6	Skattepliktens omfattning.....	506
	6.21.7	Undantag från skatteplikt.....	508
	6.21.8	Skattens storlek	516
	6.21.9	Indexering av skatten	524
	6.21.10	Skattskyldighet	525
	6.21.11	Förfarandet vid beskattning.....	527
	6.21.12	Internationell rätt	530

6.21.13	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	533
6.21.14	Konsekvensanalys	534
6.22	Omräkning av koldioxid- och energiskattesatserna efter prisutveckling respektive reala inkomstökningar.....	546
	Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter	547
6.23	Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet	547
6.23.1	Ärendet och dess beredning.....	547
6.23.2	Bakgrund och gällande rätt	548
6.23.3	Redovisningsskyldighetens inträde	552
6.23.4	Korrigerig av hänvisning vid registrering enligt skatteförfarandelagen	559
6.23.5	Undertecknande av ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt	560
6.23.6	Vissa kompletteringar av bestämmelserna om föreläggande och dokumentationsskyldighet.....	561
6.23.7	Beskattning av varor som försvinner under en uppskovsflyttning	563
6.23.8	Vissa kompletteringar av bestämmelserna om varor som avsänds av små vinproducenter	566
6.23.9	Skatteupplag i bostad.....	568
6.23.10	Uppgifter om registrerade avsändare i beskattningsdatabasen	570
6.23.11	Tredjemansföreläggande	571
6.23.12	Konsekvensanalys	573
6.24	Höjt transporttillägg.....	578
6.24.1	Ärendet och dess beredning.....	578
6.24.2	Gällande rätt.....	578
6.24.3	Nivån för transporttillägg höjs	579
6.24.4	Transporttillägg och Europakonventionen.....	585
6.24.5	Konsekvensanalys	588
6.25	Slopad reklamskatt för annonser i periodiska publikationer.....	589
6.25.1	Ärendet och dess beredning.....	589
6.25.2	Bakgrund och gällande rätt	590
6.25.3	Slopad reklamskatt för annons i periodisk publikation som inte utgör annonsblad, katalog eller program	592
6.25.4	Konsekvensanalys	593
6.26	Omräkning av tobaksskatt efter prisutveckling (indexering)	593
	Skatt på konsumtion m.m. – mervärdesskatt	594
6.27	Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden	594
6.27.1	Ärendet och dess beredning.....	594
6.27.2	Bakgrund och gällande rätt	594
6.27.3	Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden.....	594
6.27.4	Konsekvensanalys	596
6.28	Beskattning av e-cigaretter	598
	Övriga skattefrågor.....	599
6.29	Personalliggare i fler verksamheter	599
6.30	Skattetillägg vid rättelse på eget initiativ	600
6.31	Beskattning och betalning av skatt vid tillfälligt arbete i Sverige.....	601
6.32	Övriga åtgärder inom skatteförfarandet	602

6.33	Det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande	602
6.34	Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning	604
6.35	Författningskommentarer	608
7	Inkomster	657
7.1	Offentliga sektorns skatteintäkter	657
7.2	Inkomster i statens budget	668
7.3	Jämförelse med 2017 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av statens budget för 2016 och 2017	669
7.4	Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster	674
8	Utgifter	679
8.1	Utgiftsramar för 2018	680
8.2	Preliminära utgiftsramar för 2019 och 2020	682
8.3	Utveckling av de takbegränsade utgifterna över tid	684
8.4	Utgiftsprognos för 2017	696
8.5	Förändring av de takbegränsade utgifterna 2018–2020 sedan 2017 års ekonomiska vårproposition	699
9	Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskulden	725
9.1	Effekterna av regeringens politik på de offentliga finanserna i denna proposition	726
9.2	Den offentliga sektorns finanser	727
9.3	Nettoförmögenheten och skuldutvecklingen	740
9.4	Finansiellt sparande enligt olika bedömare	744
9.5	Uppföljning av den offentliga sektorns finanser	745
10	Statens investeringar och finansiella befogenheter	749
10.1	En samlad investeringsplan för staten	749
10.2	Finansiering av anläggnings-tillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet	752
10.3	Övriga kreditramar	755
10.4	Statlig utlåning	756
10.5	Statliga garantier	757
10.6	Beställningsbemyndiganden	758
10.7	Bemyndigande att överskrida anslag	760
11	Granskning och ekonomisk styrning	763
11.1	Den europeiska terminen och EU:s rekommendation till Sverige	763
11.2	Finanspolitiska rådets bedömningar	766
11.3	Riksrevisionens granskning av årsredovisningen för staten 2016	771
11.4	Utvecklingen av den ekonomiska styrningen	771

Fördjupningsrutor

Regeringens politik har bidragit till den starka ekonomiska utvecklingen	36
Snabbare och effektivare etablering av nyanlända	44
Utsläppsgapet minskar	50
Den demografiska utvecklingen kräver ökade resurser till välfärden	53
Arbetslösheten enligt AKU och inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen	208

Bilagor

Bilaga 1	Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2018
Bilaga 2	Tabellsamling makroekonomisk utveckling, offentliga finanser och fördelning
Bilaga 3	Ekonomisk jämställdhet
Bilaga 4	Sänkt skatt för pensionärer
Bilaga 5	Sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning
Bilaga 6	Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta
Bilaga 7	Ändrad beräkning av bilförmån
Bilaga 8	Lättnader i beskattning av personaloptioner i vissa fall
Bilaga 9	Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen
Bilaga 10	Utvidgat växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag
Bilaga 11	Ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs
Bilaga 12	Långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel
Bilaga 13	Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon
Bilaga 14	Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018
Bilaga 15	Skatt på flygresor
Bilaga 16	Redovisningsskyldighetens inträde på punktskatteområdet
Bilaga 17	Höjt transporttillägg
Bilaga 18	Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 14 september 2017

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Reformer och finansiering i budgetpropositionen för 2018	31
Tabell 1.1	Reformer och finansiering i budgetpropositionen för 2018 (forts.)	32
Tabell 1.2	Summering av skatteförslag i budgetpropositionen för 2018	32
Tabell 1.3	Makroekonomiska nyckeltal	33
Tabell 1.4	Utgiftstakets nivå	37
Tabell 1.5	Antalet utbildningsplatser kunskapslyftet	39
Tabell 4.1	Prognoser för omvärlden	194
Tabell 4.2	BNP	195
Tabell 4.3	Arbetsmarknad	197
Tabell 4.4	Inflation och löner	199
Tabell 4.5	Räntor och växelkurser	200
Tabell 4.6	Makroekonomiska nyckeltal	201
Tabell 4.7	Alternativa scenarier: 1 Stigande räntor i USA och 2 Starkare uppgång i euroområdet	204
Tabell 4.8	Jämförelse mellan olika bedömare prognoser	205
Tabell 4.9	Jämförelse mellan regeringens senaste prognoser	206
Tabell 5.1	Finansiellt sparande i offentlig sektor samt indikatorer för avstämning mot målet för det finansiella sparandet	212
Tabell 5.2	Ursprungligt och faktiskt utgiftstak	214
Tabell 5.3	Förslag till tekniska justeringar av utgiftstakets nivå	215
Tabell 5.4	Utgiftstak och takbegränsade utgifter	217
Tabell 5.5	Nyckeltal för uppföljning av stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del	220
Tabell 5.6	Finanspolitiska nyckeltal	221
Tabell 5.7	Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet	221
Tabell 6.1	Nuvarande särskilt belopp för personer över 65 år	232
Tabell 6.2	Nytt särskilt belopp för personer över 65 år	232
Tabell 6.3	Förhöjt grundavdrag för personer över 65 år enligt förslaget	232
Tabell 6.4	Förhöjt grundavdrag för personer över 65 år enligt förslaget	232
Tabell 6.5	Skattesänkning i kronor per år enligt förslaget om ytterligare förhöjt grundavdrag för personer över 65 år, vid olika inkomst- och kommunalskattenivåer	233
Tabell 6.6	Skillnad i beskattning mellan en person äldre än 65 år med enbart pensionsinkomst och en person yngre än 65 år med enbart arbetsinkomst vid samma inkomstnivå	234
Tabell 6.7	Skattesänkning 2018 enligt förslaget om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning vid olika ersättnings- och kommunalskattenivåer	247
Tabell 6.8	Ökat skatteuttag till följd av förslaget vid olika inkomstnivåer och inkomsttyper	252
Tabell 6.9	Offentligfinansiell effekt av ändrad beräkning av bilförmån	267

Tabell 6.10	Förändring i förmånsvärde till följd av utbrytningen av fordonsskatt ur prisbasbeloppsdelen.....	268
Tabell 6.11	Avgiftsnivåer 2017.....	315
Tabell 6.12	Lönekostnad de tolv första månaderna för den förste anställda i ett enmansföretag som är aktie- eller handelsbolag före och efter föreslagen nedsättning	329
Tabell 6.13	Emissionsfaktorer bensin och dieselbränsle.....	374
Tabell 6.14	Koldioxidskattebelopp bensin och omärkt dieselbränsle	374
Tabell 6.15	Energi- och koldioxidskatt för bensin respektive dieselbränsle.....	389
Tabell 6.16	Exempel på förhöjd fordonsskatt	418
Tabell 6.17	Intäkter från malus i förhållande till prognosticerade kostnader för bonus.....	419
Tabell 6.18	Antal företag ¹ och totalt antal fordon uppdelat efter företagets antal anställda	420
Tabell 6.19	Skattesatser 2018 och omräknade preliminära skattesatser 2019.....	430
Tabell 6.20	Skatteintäkter netto 2018 och 2019	430
Tabell 6.21	Företag på marknaden för fjärrkyla och levererad kvantitet 2015	447
Tabell 6.22	Företag på marknaden för fjärrvärme och levererad kvantitet 2015.....	448
Tabell 6.23	Offentligfinansiella effekter, exklusive indexering	534
Tabell 6.24	Föreslagna skattesatser 2018 och omräknade preliminära skattesatser 2019.....	535
Tabell 6.25	Totala resenärsförändringar inom flyget, privat- och tjänsteresor: inrikes, inom Europa och utom Europa	536
Tabell 6.26	Minskade koldioxidutsläpp (inklusive övrig klimatpåverkan inom parentes) från flyget, givet antagna avstånd	538
Tabell 6.27	Ändringar av skattesatserna på vissa bränslen och el 2018 jämfört med 2017, inklusive mervärdesskatt.....	547
Tabell 6.28	Antal skattskyldiga för berörda punktskatter	576
Tabell 6.29	Ändringar av skattesatserna på tobak för 2018 jämfört med 2017, inklusive mervärdesskatt.....	594
Tabell 6.30	Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte- och avgiftsregler. Bruttoeffekt 2018, periodiserad nettoeffekt år 2018–2020 samt varaktig effekt.....	606
Tabell 7.1	Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar	658
Tabell 7.2	Skatt på arbete	658
Tabell 7.3	Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget .	659
Tabell 7.3	Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget forts.....	660
Tabell 7.4	Faktisk och underliggande utveckling av kommunernas skatteunderlag	661
Tabell 7.5	Skattereduktioner.....	662
Tabell 7.6	Fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift	664
Tabell 7.7	Skatt på konsumtion och insatsvaror.....	664
Tabell 7.8	Skattekvot 2015–2020.....	666
Tabell 7.9	Förändring av totala skatteintäkter till följd av regeländringar.....	667
Tabell 7.10	Antaganden i skatteprognoserna och förändringar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition	670
Tabell 7.11	Aktuell prognos jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition och statens budget för 2016 och 2017.....	671
Tabell 7.12	Övriga inkomster, aktuell prognos jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition	672

Tabell 7.13	Övriga inkomster, utfall 2016 och prognos 2017 jämfört med statens budget för 2016 och 2017.....	674
Tabell 8.1	Utgifter under utgiftsområden i statens budget och takbegränsade utgifter.....	680
Tabell 8.2	Utgiftsramar 2018.....	681
Tabell 8.3	Utgifter per utgiftsområde 2016–2020.....	683
Tabell 8.4	Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året	684
Tabell 8.5	Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med föregående år till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer.....	686
Tabell 8.6	Omräkningsfaktorer i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag	690
Tabell 8.7	Pris- och löneomräkning	690
Tabell 8.8	Volymer inom olika transfereringssystem.....	694
Tabell 8.9	Helårsekvivalenter inom vissa transfereringssystem	695
Tabell 8.10	Utgifter 2017.....	697
Tabell 8.11	Beräknad förändring av anslagsbehållningar 2017 (exklusive statskuldräntor)	699
Tabell 8.12	Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition.....	699
Tabell 8.13	Förändring av utgiftsramar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition.....	700
Tabell 8.14	Nu föreslagna och aviserade reformer.....	702
Tabell 8.15	Volymer inom olika transfereringssystem 2018–2020.....	721
Tabell 9.1	Budgeteffekter av nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar.....	726
Tabell 9.2	Den konsoliderade offentliga sektorns finanser	728
Tabell 9.3	Den offentliga sektorns skatter och avgifter	729
Tabell 9.4	Den offentliga sektorns utgifter	729
Tabell 9.5	Indikatorer för impuls till efterfrågan	730
Tabell 9.6	Specifikation av övriga faktorer	730
Tabell 9.7	Samlade budgeteffekter av regeringens reformer och finansieringen av dessa i förhållande till föregående år.....	731
Tabell 9.8	Statens inkomster och utgifter.....	731
Tabell 9.9	Statens finansiella sparande och budgetsaldo 2016–2020.....	732
Tabell 9.10	Statens budgetsaldo	733
Tabell 9.11	Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter	734
Tabell 9.12	Ålderspensionssystemets avgiftsinkomster	735
Tabell 9.13	Inkomstindex, balanstal och balansindex.....	736
Tabell 9.14	Kommunsektorns finanser.....	737
Tabell 9.15	Skatter och statsbidrag	738
Tabell 9.16	Den offentliga sektorns okonsoliderade tillgångar och skulder 2016...	741
Tabell 9.17	Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet	742
Tabell 9.18	Statsskuldens förändring	743
Tabell 9.19	Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen.....	744
Tabell 9.20	Bedömningar av finansiellt sparande	745
Tabell 9.21	Bedömningar av strukturellt/konjunkturjusterat sparande	745
Tabell 9.22	Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition	745

Tabell 9.23	Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition ...	746
Tabell 9.24	Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition	746
Tabell 10.1	Investeringsplan för staten	750
Tabell 10.2	Utfall statens investeringar 2012–2016	751
Tabell 10.3	Låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet	753
Tabell 10.4	Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet	754
Tabell 10.5	Föreslagna övriga krediter i denna proposition	755
Tabell 10.6	Ramar för statlig utlåning, förslag i denna proposition	756
Tabell 10.7	Garantiramar, förslag i denna proposition	757
Tabell 10.8	Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2018	759

Diagramförteckning

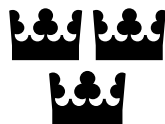

Diagram 1.1	Finansiellt sparande 2011–2020	34
Diagram 1.2	Sysselsättningsgrad (15–74 år och 20–64 år)	37
Diagram 1.3	Arbetslöshet (15–74 år).....	38
Diagram 1.4	Ungdomsarbetslöshet (15–24 år)	38
Diagram 1.5	Påbörjade bostäder inklusive nettotillskott genom ombyggnad	42
Diagram 1.6	Arbetskraftsdeltagande bland inrikes och utrikes födda (20–64 år)	44
Diagram 1.7	Sveriges genomsnittspoäng i PISA för respektive delområde, 2000–2015.....	45
Diagram 1.8	Andel elever som uppnått kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 9 efter föräldrarnas högsta utbildningsnivå.....	45
Diagram 1.9	Medel för klimat- och miljöpolitiken	48
Diagram 1.10	Nationella utsläpp och prognoser.....	50
Diagram 1.11	Offentlig konsumtion per capita och ålder 2014.....	53
Diagram 1.12	Andel unga och äldre	53
Diagram 1.13	Genomsnittlig effekt på utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018.....	59
Diagram 1.14	Andel i olika inkomstgrupper som får en förändrad utökad inkomst till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018	60
Diagram 1.15	Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män (20 år och äldre) till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018	60
Diagram 4.1	BNP-tillväxt i omvärlden (KIX-vägd)	192
Diagram 4.2	BNP och bidrag till BNP-tillväxten.....	194
Diagram 4.3	Påbörjade bostäder	195
Diagram 4.4	Arbetslöshet.....	196
Diagram 4.5	Sysselsättningsindikatorer.....	196
Diagram 4.6	Resursutnyttjande.....	198
Diagram 4.7	Arbetsgivare som uppger brist på arbetskraft.....	198
Diagram 4.8	Konsumentpriser	199
Diagram 4.9	BNP-prognos med osäkerhetsintervall.....	205
Diagram 4.10	Arbetslösheten enligt AKU och inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen.....	208
Diagram 5.1	Utgiftstakets andel av potentiell BNP	218
Diagram 6.1	Grundavdrag i kronor för personer över 65 år enligt gällande regler, enligt förslaget om ytterligare förhöjt grundavdrag samt grundavdrag för personer under 65 år.....	232
Diagram 6.2	Procentuell förändring av ekonomisk standard till följd av förslaget om sänkt skatt för pensionärer, i olika inkomstgrupper för personer över 65 år, 2018	234
Diagram 6.3	Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst till följd av förslaget om sänkt skatt för pensionärer för personer över 65 år efter kön och åldersgrupp, 2018	235

Diagram 6.4	Procentuell förändring av ekvivalerad disponibel inkomst och antal berörda till följd av förslaget om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning, i olika inkomstgrupper (från låg till hög inkomst) 2018	247
Diagram 6.5	Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst och antal berörda till följd av förslaget om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning, kvinnor och män 20 år eller äldre, 2018.....	248
Diagram 6.6	Leveranser av fjärrkyla och nätlängd 1996–2015.....	447
Diagram 7.1	Totala skatteintäkter.....	658
Diagram 7.2	Arbetade timmar, timlön och lönesumma	661
Diagram 7.3	Transfereringsinkomster som andel av underlaget för skatt på arbete .	661
Diagram 7.4	Kapitalvinster.....	663
Diagram 7.5	Skatt på företagsvinster.....	663
Diagram 7.6	Hushållens konsumtion, investeringar och intäkterna från mervärdesskatt.....	665
Diagram 8.1	Utgifter för migration, antal asylsökande och genomsnittligt antal inskrivna i mottagningssystemet.....	692
Diagram 8.2	Skillnad mellan utgiftsprognos för 2017 och ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2017 ¹ för vissa utgiftsområden.....	698
Diagram 9.1	Den offentliga sektorns finansiella och strukturella sparande	727
Diagram 9.2	Den offentliga sektorns inkomster och utgifter	728
Diagram 9.3	Statens budgetsaldo.....	733
Diagram 9.4	Inkomstindex och balansindex.....	735
Diagram 9.5	Lönesumma och kommunala skatteinkomster	737
Diagram 9.6	Kommunala konsumtionsutgifter.....	739
Diagram 9.7	Kommunalt finansierad sysselsättning	739
Diagram 9.8	Kommunalt finansierad sysselsättning och arbetade timmar per 1 000 invånare	740
Diagram 9.9	Den offentliga sektorns nettoförmögenhet fördelad på sektorer.....	741
Diagram 9.10	Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet.....	742
Diagram 9.11	Statsskuldens utveckling	742
Diagram 9.12	Den konsoliderade bruttoskulden	743
Diagram 9.13	De enskilda sektorernas bidrag till den konsoliderade offentliga sektorns bruttoskuld.....	744
Diagram 10.1	Statens investeringar	751

Sammanställning av förslag till statens budget för 2018

Sammanställning av förslag till statens budget för 2018

Utgifter

Tusental kronor

Utgiftsområde 1	Rikets styrelse	14 531 335
Utgiftsområde 2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	16 285 547
Utgiftsområde 3	Skatt, tull och exekution	11 399 384
Utgiftsområde 4	Rättsväsendet	45 776 783
Utgiftsområde 5	Internationell samverkan	2 009 032
Utgiftsområde 6	Försvar och samhällets krisberedskap	53 835 520
Utgiftsområde 7	Internationellt bistånd	42 985 209
Utgiftsområde 8	Migration	15 748 230
Utgiftsområde 9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	77 696 041
Utgiftsområde 10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	102 615 229
Utgiftsområde 11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 635 669
Utgiftsområde 12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	94 586 418
Utgiftsområde 13	Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	25 600 209
Utgiftsområde 14	Arbetsmarknad och arbetsliv	74 083 840
Utgiftsområde 15	Studiestöd	24 352 692
Utgiftsområde 16	Utbildning och universitetsforskning	77 965 638
Utgiftsområde 17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	15 879 752
Utgiftsområde 18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 951 648
Utgiftsområde 19	Regional tillväxt	3 921 525
Utgiftsområde 20	Allmän miljö- och naturvård	10 772 788
Utgiftsområde 21	Energi	3 588 354
Utgiftsområde 22	Kommunikationer	56 418 505
Utgiftsområde 23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 253 779
Utgiftsområde 24	Näringsliv	7 370 651
Utgiftsområde 25	Allmänna bidrag till kommuner	111 385 385
Utgiftsområde 26	Statsskuldsräntor m.m.	11 355 200
Utgiftsområde 27	Avgiften till Europeiska unionen	39 510 631
Summa utgiftsområden		1 000 514 994
Minskning av anslagsbehållningar		-8 479 386
Summa utgifter		992 035 608
Riksgäldskontorets nettoutlåning		6 548 487
Kassamässig korrigering		0
Summa		998 584 095

Inkomster*Tusental kronor*

Inkomsttyp 1000	Statens skatteinkomster	1 085 229 512
Inkomsttyp 2000	Inkomster av statens verksamhet	30 833 948
Inkomsttyp 3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
Inkomsttyp 4000	Återbetalning av lån	766 470
Inkomsttyp 5000	Kalkylmässiga inkomster	11 873 000
Inkomsttyp 6000	Bidrag m.m. från EU	12 910 157
Inkomsttyp 7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-103 711 910
Inkomsttyp 8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
Summa inkomster		1 042 901 177

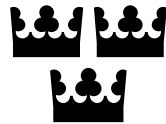
Beräknat lånebehov	-44 317 082
Summa	998 584 095

1

Finansplan

1 Finansplan

1.1 Sammanfattning

Sverige och svensk ekonomi är i en styrkeposition. Underskott har vänts till stora överskott. Det nya ekonomiska läget ska användas till att stärka den ekonomiska jämlikheten och att bekämpa arbetslösheten. Det gemensamma samhällsbygget ska framtidssäkras. Så skapas framtidstro, hopp och trygghet.

Den otrygghet som skapas av terrorism och brottslighet måste mötas med kraftfulla åtgärder. Klimatförändringar måste mötas med effektiva regler och omfattande investeringar. De kvalitetsbrister och den ojämlikhet i sjukvård, omsorg och skola som skapats av långvariga underinvesteringar motverkas med kraftfulla välfärdssatsningar och ett stopp för vinstjakten. Det är dags att Sveriges ekonomiska framgångar kommer alla till del, i hela landet. Det är tid för framtidsinvesteringar i samhällsbygget.

De gångna tre åren har regeringen konsekvent satt investeringar i det hållbara samhällsbygget före ofinansierade och orättvisa skattesänkningar. Ansvar för statsfinanserna har präglat reformpolitiken och i dag syns resultaten tydligt. Ett underskott på 60 miljarder kronor 2014 har vänts till ett stort överskott. Tillväxten är god. Sedan regeringen tillträdde har över 200 000 fler ett jobb att gå till. Ungdomsarbetslösheten är den lägsta på 14 år och långtidsarbetslösheten bland unga är den lägsta inom EU. Skolresultaten har förbättrats, även om en oacceptabel ojämlikhet i skolsystemet återstår att åtgärda. Sedan 2014 har den kommunalt finansierade sysselsättningen ökat med omkring 100 000 personer. Det innebär att fler undersköterskor, lärare och hemtjänstpersonal i dag förstärker välfärden. Bostads-

byggandet är på en historiskt hög nivå. Klimatpolitiken har förstärkts med ett av riksdagen antaget klimatramverk.

Med urstarka statsfinanser, och allt fler som arbetar, kan regeringen nu gå vidare med kraftfulla investeringar i jobb, skola och klimat. Sverige ska vara ett land i arbete och sammanhållning, i jämlikhet och hållbar utveckling. Med den svenska modellen som grund och moderniseringen som verktyg bygger vi ett hållbart samhälle, där ingen lämnas efter, men ingen heller hålls tillbaka.

Sverige ska hålla ihop. Arbetslösa och nyanlända ska komma i arbete eller utbildning. Arbetslivet ska vara hållbart. Sverige har valt väg. Vårt land ska konkurrera med kunskap och kompetens, inte låga löner. Fler ska få möjlighet till en trygg anställning.

Välfärden ska framtidssäkras. När befolkningen växer, med fler barn och fler äldre, krävs gemensamt finansierade investeringar i sjukvården, äldreomsorgen, förskolan och skolan.

Sverige ska vara ledande i klimatomställningen. Det är inte kommande generationers ansvar att hantera dagens miljöproblem. Sverige ska bli ett fossilfritt välfärdsland.

Samhällsbygget ska vara rättvist. Sveriges framgångar ska komma alla till del, i hela landet. Ojämlikheten ska bekämpas. När Sverige står starkt ska det märkas i vardagen också för pensionärer, barnfamiljer och studenter. Sverige behöver framtidsinvesteringar i samhällsbygget – inte skattesänkningar och nedskärningar. Investeringar och reformer som ger alla möjlighet att delta på arbetsmarknaden och minskar klyftorna ökar tilliten och stärker ekonomin. Den ekonomiska ojämlikheten ska

bekämpas. Jämlikhet och utveckling förstärker varandra.

Sverige ska vara tryggt. Tryggheten ska öka i bostadsområden, på sjukhus, tågstationer, på gator och torg. Terrorismen är avskryvare och ska bekämpas med kraft och beslutsamhet. Poliserna ska bli fler och bättre rustade i kampen mot brott. Det brottsförebyggande arbetet och civilsamhället ska stärkas. Sveriges totalförsvaret ska vara starkt.

Denna budgetproposition bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna och Vänsterpartiet.

Styrkan i svensk ekonomi ska användas ansvarsfullt och rättvist

Regeringen har sedan den tillträdde bedrivit en ansvarsfull finanspolitik, samtidigt som angelägna satsningar har gjorts. Regeringens reformer har bidragit till stark tillväxt, snabbt stigande sysselsättning och fallande arbetslöshet och fortsätter att göra så 2018. År 2018 beräknas arbetslösheten ligga under 6 procent. Det stora underskottet från 2014 har vänts till betydande överskott. Statsskuldkvoten är på sin lägsta nivå sedan 1977. Regeringen bedömer att det finns utrymme att genomföra omfattande reformer och ändå nå överskottsmålet för de offentliga finanserna 2018. Sveriges goda ekonomiska utveckling ska nu komma alla till del, i hela landet.

Fler ska komma i jobb

Målet om att Sverige ska ha den lägsta arbetslösheten i EU 2020 vägleder regeringens ekonomiska politik. Över 200 000 fler har nu ett arbete att gå till än innan regeringen tillträdde. Men fortfarande har alltför många svårt att få ett arbete, särskilt de som inte gått ut gymnasieskolan eller är födda utanför Europa.

Vägarna till jobb måste bli fler och enklare. Flera anställningsstöd ersätts med ett enhetligt stöd för att underlätta för arbetsgivare att anställa. Kunskapslyftet byggs ut. Särskilda insatser görs för att öka nyanlända och utrikes födda kvinnors möjligheter att lära sig svenska, få ett arbete eller driva företag. Så kan den arbetskraftsbrist som håller tillbaka svensk tillväxt avhjälpas och Sveriges konkurrenskraft stärkas.

I Sverige ska det gå att hitta en bostad när man får ett jobb eller en studieplats. För att hålla i den historiskt höga byggtakten ska arbetet med det bostadspolitiska paketet och 22-punktsprogram-

met fortsätta. Nya investeringar i infrastruktur ska tydligt kopplas till krav på bostadsbyggande. Plan- och byggprocessen ska effektiviseras.

Sverige ska ha många framgångsrika och innovativa företag. Regeringens nyindustrialiseringsstrategi har i praktiken genomförts. Det arbetet fortsätter nu på regional nivå. Kollektivtrafiken förbättras, liksom den statliga lokala servicen genom fler servicekontor och en ny serviceorganisation. Hela landet ska växa, med goda förutsättningar för att bo, arbeta och driva företag, oavsett var man verkar.

För att underlätta för fler enmansföretag att ta steget att anställa utvidgas det s.k. växa-stödet. Även små, unga företags möjligheter att rekrytera och behålla nyckelpersoner förbättras genom att beskattningen av personaloptioner förändras. Förändringar av företagsbeskattningen aviseras, som ska förbättra neutraliteten mellan finansiering med eget och lånat kapital samt motverka skatteplanering med ränteavdrag.

Den svenska modellen förutsätter ordning och reda på arbetsmarknaden. Svenska löner och villkor ska gälla alla som arbetar i Sverige. Osund konkurrens ska motverkas. Arbetsmiljön ska förbättras så att det blir möjligt att arbeta heltid ett helt arbetsliv med god livskvalitet.

Sverige ska ha en jämlik kunskapsskola

För att elever ska lära sig mer måste ojämlikheten i skolsystemet brytas. Alla ska ges goda möjligheter att rustas för vidareutbildning, arbetsmarknaden och samhällslivet. Alla skolor ska vara bra skolor.

Regeringen har redan investerat mer än 11 miljarder kronor på en mer jämlik kunskapsskola 2017 och sedan regeringen tillträdde har 20 000 fler anställts i skolväsendet. Satsningar har också gjorts för höjda lärarlöner, stärkt specialpedagogik och förbättrad elevhälsa. För att säkerställa att alla elever får stöd i tid har medel avsatts för att genomföra en läsa-skriva-räkna-garanti.

För att regeringens mål om en jämlik kunskapsskola ska nås krävs dock mer. Regeringen föreslår utifrån förslag från Skolkommissionen ett statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling. Resurserna ska viktas med hänsyn till elevernas förutsättningar, för att stärka likvärdigheten och förbättra kunskapsresultaten för alla. Regeringen föreslår att 1 miljard kronor avsätts 2018 för ett kompensatoriskt statsbidrag, som utökas till

3,5 miljarder kronor 2019 och 6 miljarder kronor fr.o.m. 2020. Det stärker likvärdigheten och ökar möjligheterna till en god kunskapsutveckling. Resurserna ska gå till just det de är avsedda för.

Vidare föreslår regeringen bl.a. att Läslyftet förstärks och förlängs samt att skolplikten förlängs genom att förskoleklassen görs obligatorisk. En översyn i syfte att öka nyanlända barns deltagande i förskola ska göras. Regeringen föreslår också ytterligare åtgärder för att få fler att utbilda sig till lärare och för att förbättra genomströmningen och kvaliteten i gymnasieskolan.

Sverige ska bli ett fossilfritt välfärdsland

Vår generation ska kunna lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Därför har regeringen genomfört de största satsningarna på miljö och klimat i svensk historia. Satsningarna kommer 2018 att ha mer än fördubblats sedan regeringen tillträdde. Ett klimatpolitiskt ramverk med en klimatlag har införts. Avståndet till att uppnå Sveriges klimatmål med enbart inhemska åtgärder till 2020 har minskat.

Klimat- och miljöarbetet förstärks ytterligare. Regeringen föreslår ett Industrikliv, dvs. stöd till innovativa projekt och ny teknik för att minska processindustrins utsläpp av växthusgaser, samt att Klimatklivet förstärks. För att minska utsläpp från transportsektorn föreslår regeringen att ett reduktionspliktssystem och ett bonus-malus-system införs. Användningen av elfordon och hållbara transporter ska stimuleras. En skatt på flygresor införs. Flyget beläggs i dag, till skillnad från andra trafikslag, inte med bränsleskatt eller andra miljöskatter.

Regeringens mål 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. I denna proposition avsätts ca 2 miljarder kronor ytterligare 2018–2020 för en fortsatt och utökad satsning på investeringsstöd för solceller. Medel avsätts även för satsningen Rent hav och för att skydda dricksvattnet. Syftet är att förebygga vattenbrist, minska mängden plast i hav och natur, minska förekomsten av miljögifter, minska övergödningen och stärka det marina områdesskyddet.

Välfärden ska stärkas

Att välfärd av hög kvalitet finns tillgänglig för alla har en stark omfördelningseffekt. Med denna budget har regeringen sammantaget tillfört vård, skola och omsorg över 35 miljarder kronor.

Satsningar som både jämnar ut livsvillkor och främjar den ekonomiska utvecklingen. Under den förra regeringen fick välfärden stå tillbaka för ofinansierade skattesänkningar för de som tjänar mest. Den demografiska utvecklingen ökar behoven av välfärdstjänster när vi lever allt längre och föder allt fler barn. Regeringen avsätter 5 miljarder kronor 2019 och ytterligare 5 miljarder kronor 2020 för att permanent höja statsbidragen till kommuner och landsting. Detta ger kommuner och landsting bättre förutsättningar att stärka skolan, vården och omsorgen och minskar behovet att höja kommunalskatterna.

Vården ska vara trygg, behovsanpassad och jämlik i hela landet. Regeringen föreslår att en patientmiljard, för kortare köer och bättre samordning inom vården, införs. Regeringen vill förstärka satsningarna för att förbättra personalsituationen och utveckla vårdens verksamheter. Sammantaget ökar resurserna till sjukvården med närmare 5,5 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen för 2017.

Under mandatperioden har underhållsstödet, flerbarnstillägget och föräldrapenningen höjts. Regeringen föreslår att barnbidraget och studiebidraget inom studiehjälpen höjs med 200 kronor i månaden. Underhållsstödet höjs för barn mellan 11 och 18 år. Den ekonomiska tryggheten för personer med sjuk- och aktivitetsersättning stärks.

De jobbskatteavdrag som infördes av den förra regeringen gör att pension beskattas hårdare än lön. Regeringen avser att sluta den orättvisa klyftan i beskattning mellan pension och lön fullt ut till 2020. För 2018 föreslås ändringar som innebär att skillnaden försvinner för inkomster upp till ca 17 000 kronor i månaden. För att ytterligare förbättra pensionärernas ekonomiska situation genomförs förbättringar i bostadstillägget.

Socialförsäkringarna ger trygghet och motverkar ekonomisk utsatthet. Regeringen föreslår att taket i sjukförsäkringen höjs och att en skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning införs.

En skattereduktion för fackföreningsavgiften införs, vilket stärker den svenska modellen.

Det ska vara ordning och reda i välfärdsystemen. Regeringen fortsätter det intensifierade arbetet mot oseriösa aktörer och kriminella.

Sverige ska vara tryggt

Sverige ska vara ett land där alla är trygga och säkra, oavsett var de bor. Regeringen kraftsamlar mot hoten mot det demokratiska samhället, såsom terrorism, organiserad brottslighet och hatbrott. Fler brott ska förhindras och klaras upp. Brottens orsaker ska bekämpas. Regeringen föreslår därför tillskott till Polismyndigheten och Säkerhetspolisen, kommuner samt ungdoms- och missbruksvård.

Sveriges gränser ska vara säkra. För att stoppa illegal handel med narkotika och vapen föreslår regeringen att Tullverket tillförs medel. Polisens gränskontroller av individer har förstärkts och förlängts.

Regeringen stärker totalförsvarets förmåga genom väsentliga resursförstärkningar om 2,7 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2018.

En hörnsten i svensk säkerhetspolitik är att bygga säkerhet i samverkan. En biståndsram på

1 procent av bruttonationalinkomsten 2018 innebär en betydande förstärkning. Inom FN:s säkerhetsråd verkar Sverige för mer fredsbyggande och konfliktförebyggande åtgärder.

Flera blocköverskridande överenskommelser har träffats inom migrationspolitiken, kampen mot terrorismen, försvars- och säkerhetspolitiken samt energipolitiken.

Fördelningen blir jämnare

Regeringens samlade politik bidrar till en mer jämlik fördelning. Denna proposition bedöms i genomsnitt öka inkomsten i alla inkomstgrupper. Reformerna bedöms ha en tydligt utjämnande fördelningspolitisk profil, där effekten är störst i de lägre inkomstgrupperna. Den ekonomiska jämställdheten stärks av att kvinnor i större utsträckning än män gynnas av regeringens politik.

Tabell 1.1 Reformerna och finansiering i budgetpropositionen för 2018

Effekt på finansiellt sparande i offentlig sektor

Miljarder kronor	2018	2019	2020
Reformer			
Fler ska komma i arbete			
Fler och enklare vägar till jobb	0,60	0,72	1,08
Kunskapslyftet byggs ut	0,76	1,68	2,50
Särskilda insatser för att nyanlända ska komma i arbete	0,63	0,90	0,78
Hela landet ska växa	1,67	2,12	2,28
Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall	0,21	0,21	0,21
Utvidgat växa-stöd	1,80	1,44	1,44
Skattereduktion för fackföreningsavgift	1,34	2,67	2,67
Övriga jobbreformer	0,26	0,36	0,40
Sverige ska ha en jämlik kunskapsskola			
Insatser för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	1,83	3,75	6,25
Förlängd skolplikt och läsa-skriva-räkna-garanti	0,08	0,19	0,19
Bättre genomströmning och kvalitet i gymnasieskolan	0,39	0,39	0,39
Investeringar för ett attraktivt läraryrke	0,15	0,24	0,19
Sverige ska bli ett fossilfritt välfärdsland			
Förstärkning av Klimatklivet	0,80	1,30	2,30
Fossilfria transporter och resor ska främjas	0,96	0,74	0,91
Bonus-malus	0,02	1,25	1,64
Förstärkt solcellssatsning m.m.	0,76	0,84	1,37
Rent hav och skyddat dricksvatten	0,69	0,79	0,90
Industriklivet	0,30	0,30	0,30
Levande och giftfri stadsmiljö	0,23	0,70	0,75
Skydd av nyckelbiotoper	0,27	0,27	0,27
Långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel	0,51	0,95	0,71
Övriga miljö- och klimatsatsningar	0,48	0,72	0,82
Välfärden ska stärkas			
Patientmiljarden och personalsatsning	3,00	3,00	3,00
Förlossningsvård och barnhälsovård	1,14	1,14	1,14
Psykisk hälsa och psykiatri	0,65	1,15	1,15
Övriga vård-, hälso- och omsorgsreformer	1,16	1,51	1,69
Kulturen ska vara tillgänglig för alla	0,67	0,69	0,73
Bättre förutsättningar för barn och unga	1,15	1,15	1,15
Höjning av det generella statsbidraget till kommunerna		5,00	10,00
Styrkan i svensk ekonomi ska komma alla till del			
Barnbidraget höjs m.m.	4,46	5,56	5,66
Skatteflyktan mellan pensionärer och löntagare avskaffas	4,42	8,58	12,90
En väl fungerande inkomsttrygghet	1,81	2,89	2,89
Förbättrad ekonomi för långtidssjukskrivna	1,10	1,30	1,30
Fusk med skatter och bidrag ska motverkas	0,15	0,14	0,14

Tabell 1.1 Reformerna och finansiering i budgetpropositionen för 2018 (forts.)*Effekt på finansiellt sparande i offentlig sektor*

Miljarder kronor	2018	2019	2020
Sverige ska vara tryggt			
Förstärkning Polismyndigheten	2,00	2,30	2,80
Förstärkning totalförsvaret	2,70	2,70	2,70
Höjd biståndsram	0,49	0,51	0,53
Fredsfrämjande insatser	0,05	0,05	0,05
Motverka hemlöshet	0,17	0,17	0,15
Stöd till socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden	0,50	1,50	2,50
Ökade myndighetsanslag bl.a. Säkerhetspolisen	0,46	0,66	0,68
Övriga åtgärder för ett tryggt Sverige	0,30	0,38	0,26
Övriga reformer	2,69	1,89	1,97
Summa reformer	43,78	64,80	81,73
Finansiering			
Inkomstökningar			
Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	0,37	0,37	0,37
Ändrad beräkning av bilförmån	0,08	0,09	0,09
Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon (exkl. bonus på utgiftssidan)	0,45	1,34	2,22
Indexering av miljöskatter		0,07	0,16
Slopad skattefrihet för förmån av privat hälso- och sjukvård	0,59	1,17	1,17
Höjd koldioxidskatt i värmesektorn	0,08	0,08	0,08
Skatt på flygresor	1,02	1,37	1,37
Höjd beskattning av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring	0,79	0,79	0,79
Nya skatteregler för företagssektorn	-0,03	-0,99	1,98
Personalliggare i fler verksamheter	0,06	0,13	0,13
Beskattning och betalning av skatt vid tillfälligt arbete i Sverige		0,42	0,42
Övriga inkomstökningar	0,04	0,07	0,07
Summa finansiering	3,44	4,90	8,84
Effekt offentliga finanser	-40,34	-59,90	-72,89

Tabell 1.2 Summering av skatteförslag i budgetpropositionen för 2018*Effekt på finansiellt sparande i offentlig sektor*

Miljarder kronor	2018	2019	2020
Skatthöjningar	3,4	4,9	8,8
Skattesänkningar	-10,7	-16,2	-20,2
Summa skatteförslag	-7,2	-11,3	-11,4

1.2 Utsikter för svensk ekonomi

Svensk ekonomi fortsätter att utvecklas starkt

Sverige har de senaste två åren haft en av de allra högsta BNP-tillväxttakterna i Europa. Samtidigt har Sverige rustats för framtida utmaningar. Aktiviteten i svensk ekonomi är fortsatt hög och både hushåll och företag är optimistiska om framtiden. BNP-tillväxten väntas bli 3,1 procent 2017. Regeringens satsningar bidrar till en fortsatt stark tillväxt 2018. Regeringen bedömer att resursutnyttjandet i ekonomin, mätt med BNP-gapet, är högre än normalt 2017 och att det beräknas stiga ytterligare något 2018. Därefter förväntas ekonomin gradvis återgå mot ett balanserat läge (tabell 1.3).

Tabell 1.3 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall 2016, prognos 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ¹	3,2	3,1	2,5	2,0	2,3
BNP, kalenderkorrigerad ¹	2,9	3,4	2,6	2,0	2,0
BNP-gap ²	-0,2	0,8	1,0	0,8	0,6
Arbetsmarknadsgap ³	-0,6	0,4	0,7	0,6	0,6
Sysselsatta ⁴	1,5	2,3	1,2	0,6	0,5
Sysselsättningsgrad ⁵ , 15-74 år	67,1	67,9	68,3	68,4	68,4
Sysselsättningsgrad ⁵ , 20-64 år	81,2	82,0	82,4	82,5	82,5
Arbetade timmar ⁶	1,7	2,0	1,3	0,6	0,6
Produktivitet ^{6,7}	1,0	1,5	1,4	1,4	1,4
Arbetslöshet ⁸	6,9	6,6	5,9	5,9	5,9
Timlön ⁹	2,4	2,7	3,0	3,2	3,4
KPI	1,0	1,6	1,7	2,1	2,5
KPIF	1,4	1,8	1,7	1,9	2,0
Inkomstspridning ¹⁰	0,274	0,273	0,272		

¹ Fasta priser.

² Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP. Potentiell BNP kan inte observeras och är en bedömning.

³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar i procent av potentiellt arbetade timmar. Potentiellt arbetade timmar kan inte observeras och är en bedömning.

⁴ I åldern 15–74 år.

⁵ Andel sysselsatta av befolkningen inom respektive åldersgrupp.

⁶ Enligt nationalräkenskaperna, kalenderkorrigerad.

⁷ Förädlingsvärde i hela ekonomin till baspris per arbetad timme.

⁸ I procent av arbetskraften, 15–74 år.

⁹ Timlön enligt konjunkturlönestatistiken är en prognos även för 2016.

¹⁰ Gini-koefficienten för ekvivalerad disponibel inkomst exklusive kapitalvinst. Framskrivning från utfall 2015. Gini-koefficienten kan anta värden mellan 0 och 1. Vid maximal ekonomisk jämlikhet (alla har samma inkomst) antar koefficienten värdet 0. Vid maximal ojämlikhet (en person får alla inkomster) antar koefficienten värdet 1.

Anm.: Prognosen och framskrivningen baseras på hittills beslutad och i denna proposition aviserad politik.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Regeringens mål om att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 vägleder den ekonomiska politiken. Enligt det klimatpolitiska ramverket ska klimatpolitiska och budgetpolitiska mål ges förutsättningar att samverka. Sedan regeringen tillträdde har sysselsättningen ökat med över 200 000 personer och sysselsättningsgraden i åldersgruppen 20–64 år är den högsta som uppmätts i EU och den högsta i Sverige sedan 1992. Ungdomsarbetslösheten är den lägsta på 14 år och långtidsarbetslösheten bland unga är den lägsta inom EU.

Den starka utvecklingen på arbetsmarknaden har fortsatt under det första halvåret 2017. Konjunkturuppgången och regeringens reformer medför att efterfrågan på arbetskraft kommer att vara fortsatt hög och arbetslösheten väntas minska till 5,9 procent 2018. Regeringen anser dock att arbetslösheten alltjämt är för hög och kommer att fortsätta arbetet för att sysselsättningen ska öka och arbetslösheten ska sjunka.

Inflationen, mätt med konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), har stigit trendmässigt sedan 2014. En expansiv penningpolitik och en starkare konjunktur har bidragit till denna utveckling. Framöver väntas KPIF-inflationen vara nära 2 procent.

Det råder osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen

Sverige är en liten öppen ekonomi med en stor exportsektor. Exporten uppgår till ca 45 procent av BNP. Vår ekonomiska utveckling är därför i hög grad beroende av den globala utvecklingen. Frihandel och deltagande i EU:s inre marknad utgör förutsättningar för den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Efter en något dämpad ekonomisk utveckling i omvärlden 2016 har utsikterna nu ljusnat på flera håll. Stigande efterfrågan och starkare förtroende bland hushåll och företag tyder på att tillväxten i världsökonomi ökar 2017.

Osäkerheten om utvecklingen i omvärlden är dock fortsatt stor. Det finns flera faktorer som skulle kunna ge en svagare utveckling. Utgången i förhandlingarna om Storbritanniens aviserade utträde ur EU är högst oklar. Förhandlingsresultatet riskerar bl.a. att medföra stora konsekvenser för EU:s budget och regeringen

kommer att verka för att budgeten anpassas därefter.

Det råder även osäkerhet om inriktningen i den amerikanska regeringens ekonomiska politik och säkerhetspolitik, och vilka följder det får att landet avser att lämna Parisavtalet. Även klimatförändringarnas och extrema väderhändelsers effekter utgör en risk, då de kan medföra stora kostnader både för enskilda och för samhället. Riskerna för en abrupt inbromsning i den kinesiska ekonomin, liksom en hastig korrigering av de globala tillgångspriserna, som stigit under en lång tid, kvarstår också.

Växande inkomstskillnader inom många länder bidrar också till osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen. Ökade klyftor riskerar bl.a. att bidra till protektionistiska tendenser som kan leda till en svagare utveckling av världshandeln. Inkomstklyftorna har de senaste årtiondena ökat i Sverige. Ökande ojämlikhet tenderar att minska samhörigheten och tilliten bland medborgarna, vilket kan leda till ökade sociala problem och till att förtroendet för samhällets institutioner undergrävs. Därmed riskerar även den ekonomiska utvecklingen att påverkas.

I Sverige utgör hushållens höga skuldsättning och stigande bostadspriser fortsatt en makroekonomisk risk. Högt skuldsatta hushåll kan komma att dra ned på sin konsumtion om priserna på bostäder faller kraftigt eller räntorna stiger. Det kan i förlängningen påverka tillväxten och sysselsättningen negativt. Det kan också påverka bostadsbyggandet negativt. Dagens höga bostadsbyggande är en viktig delförklaring till den starka ekonomiska tillväxten.

Arbetet med att förtydliga Finansinspektionens möjligheter att vidta makrotillsynsåtgärder pågår för närvarande i Regeringskansliet. Finansinspektionen remitterade i juni 2017 ett förslag om att skärpa amorteringskravet för nya bolåntagare som tar stora lån. För att säkerställa motståndskraften vid finansiella kriser föreslår regeringen i denna proposition ett förändrat uttag av de löpande avgifter som bankerna betalar till resolutionsreserven.

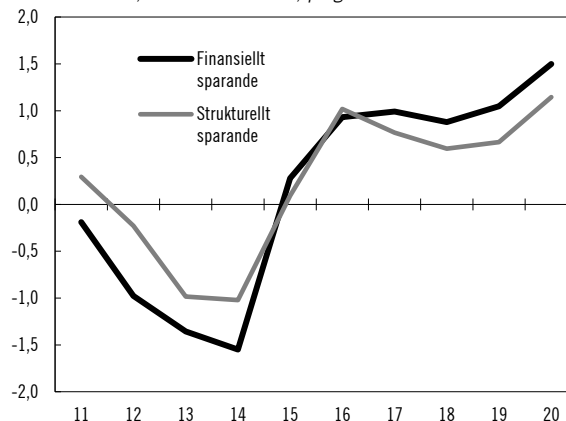
1.3 Finanspolitikens övergripande inriktning

De offentliga finanserna stärks

Regeringen har sedan den tillträdde 2014 bedrivit en ansvarsfull finanspolitik, samtidigt som angelägna satsningar gjorts. Detta arbete har, tillsammans med den starka utvecklingen i ekonomin, ökad sysselsättning och ökade investeringar, bidragit till en snabb förstärkning av den offentliga sektorns finansiella sparande sedan 2014 (se diagram 1.1). Regeringen har vidare vidtagit en rad åtgärder i asylmottagandet. En retroaktiv reglering av rabatter på EU-avgiften bidrog till att tillfälligt förstärka sparandet 2016. Statsskuldskvoten är på sin lägsta nivå sedan 1977. De offentliga finanserna visar överskott alla år fr.o.m. 2015. För 2018 beräknas sparandet uppgå till ca 0,9 procent av BNP. Därefter beräknas överskottet stiga fram t.o.m. 2020. Det ger utrymme för reformer också i kommande budgetar.

Diagram 1.1 Finansiellt sparande 2011–2020

Procent av BNP, utfall 2011–2016, prognos 2017–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Finanspolitiken bidrar till en hållbar utveckling och minskar klyftorna

Den svenska modellen och det gröna samhällsbygget lägger grunden till ett samhälle som präglas av hållbar utveckling, högt ekonomiskt välstånd, sammanhållning, jämlikhet samt jämställdhet mellan kvinnor och män. Den generella och gemensamt finansierade välfärden är en central del i denna modell. Förutom att bidra till medborgarnas välstånd är de gemensamt finansierade välfärdstjänsterna och transfereeringssystemen utformade i syfte att främja ett

högt arbetskraftsdeltagande, hög sysselsättning, snabb produktivitetsutveckling och stark konkurrenskraft. Detta har bidragit till att Sverige har den högsta sysselsättningsgraden i EU. Satsningar på utbildning har vidare bidragit till ökade inkomster, tillväxt i ekonomin som helhet samt till ökad jämlikhet (se fördjupningsrutan Regeringens politik har bidragit till den starka ekonomiska utvecklingen). Viktiga delar i den svenska modellen är en solidarisk finansiering av välfärden och en inkomstbortfallsprincip i trygghetssystemen. Ordning och reda är en förutsättning för tilliten till de system som ska trygga vår gemensamma välfärd. Fusk och brottsligt utnyttjande kan aldrig accepteras. Det måste även säkerställas att resurserna till välfärden går till det de är avsedda för och inte till stora privata vinstuttag.

För att upprätthålla och utveckla den svenska modellen måste fler människor komma i arbete och bidra till finansieringen av den gemensamma välfärden. Sedan regeringen tillträdde har sysselsättningen ökat med över 200 000 personer. Av dessa är drygt hälften anställda i den privata sektorn och två tredjedelar är utrikes födda. Samtidigt är arbetslösheten alltför hög. För att kunna bygga ett Sverige som håller ihop är det viktigt att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten ytterligare. För att hela Sverige ska kunna växa krävs också en modern och aktiv regional tillväxtpolitik.

Skattepolitikens främsta syfte är att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Skattepolitiken ska också skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt och hög sysselsättning, ett rättvist fördelat välstånd samt ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle. Skatte- och utgiftssystemen har en omfördelning roll. I denna proposition presenterar regeringen ett flertal skatteförslag. Dessa syftar till att bl.a. öka skatternas miljöstyrande effekt, förbättra fördelningsprofilen i skattesystemet och minska orättvisa skillnader i beskattning.

Det finanspolitiska ramverket är grunden för regeringens ekonomiska politik. Ordning och reda i de offentliga finanserna ger hushåll, företag och kommunsektorn stabila planeringsförutsättningar och främjar investeringar. Tack vare stärkta offentliga finanser och en förväntad god BNP-tillväxt beräknas den offentliga sektorns skuldkvot minska i snabb takt. Det gör att politiken framöver i ökad utsträckning kan

inriktas mot investeringar i klimat- och miljöomställning, stärkande av trygghet och välfärd samt att skapa jobb, att sänka arbetslösheten och att öka den ekonomiska jämlikheten, samtidigt som målen för de offentliga finanserna nås.

Regeringen har tidigare presenterat 15 ekonomiska, miljömässiga och sociala mått på välstånd, för att ge ett bredare perspektiv på samhällsutvecklingen. I 2018 års ekonomiska vårproposition kommer måtten för första gången att följas upp.

Jämställdhetsbudgetering stärker fokus på kvinnors och mäns villkor

Regeringen fortsätter arbetet för att stärka jämställdheten vid utformningen av budgeten. I arbetet med att ta fram budgetpropositionen för 2018 har regeringen sett till att effekter på jämställdheten synliggjorts. På så sätt kan konsekvenser för jämställdheten beaktas redan från början när förslag på insatser och reformer utformas, samt vid beslut om inriktning på politiken och fördelning av resurser. De direkta effekter som reformerna i denna budgetproposition har på kvinnors och mäns ekonomiska situation redovisas i avsnitt 1.9.

Agenda 2030 för en hållbar utveckling

I FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling finns 17 globala mål som sammantaget syftar till att skapa social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. I juli 2017 presenterade Sverige en rapport om genomförandet av Agenda 2030 på FN:s politiska högnivåmöte för hållbar utveckling. Sverige har kommit långt, enligt vissa studier längst, i genomförandet av agendans mål. Men flera utmaningar återstår, inte minst för att skapa ett jämlikt och jämställt samhälle. Arbetet framåt ska baseras på redan befintliga processer. Agenda 2030-delegationen har presenterat sitt förslag till nationell handlingsplan och Statistiska centralbyrån har redovisat sitt uppdrag att ta fram en nulägesrapport. Dessa utgör viktiga underlag i regeringens fortsatta arbete med att uppnå social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet, såväl nationellt som globalt.

Regeringens politik har bidragit till den starka ekonomiska utvecklingen

Sedan regeringen tillträdde 2014 har den ekonomiska utvecklingen i Sverige varit bland de starkaste i Europa. En viktig orsak till detta är att regeringen har bedrivit en ändamålsenlig finanspolitik. Satsningar har gjorts på områden som har haft stora positiva effekter på tillväxten och sysselsättningen, samtidigt som besparingar har genomförts på områden som har haft små negativa tillväxteffekter. Inriktningen har gjort det möjligt att vända det stora budgetunderskottet från 2014 till betydande överskott, samtidigt som regeringens politik har bidragit till en stark ekonomisk tillväxt, snabbt stigande sysselsättning och fallande arbetslöshet.

Satsningar på välfärden och offentliga investeringar har störst effekt på tillväxten och sysselsättningen

Konjunkturinstitutet (KI) har på uppdrag av regeringen beräknat hur olika finanspolitiska reformer påverkar tillväxten och sysselsättningen i Sverige. I likhet med de flesta internationella studierna på området bedömer KI att satsningar på välfärden och tryggheten samt offentliga investeringar är de mest effektiva sätten att snabbt öka tillväxten och sysselsättningen. De positiva tillväxt- och sysselsättningseffekterna är dessutom som störst när resursutnyttjandet är lågt och styrräntan nära sin nedre gräns.

Generella inkomstskattesänkningar och transfereringar till hushållen har en mindre stimulerande effekt på tillväxten och sysselsättningen. Det beror på att hushållen delvis använder tillskotten till att öka sitt sparande eller att köpa varor och tjänster från utlandet. För att satsningar riktade till hushållen ska få större stimulerande effekt måste de riktas till hushåll med låga inkomster, som i större utsträckning använder pengarna till att konsumera inhemskt producerade varor och tjänster än hushåll med höga inkomster. Minst effekt på tillväxten och sysselsättningen i närtid har enligt KI generella skattesänkningar.

Utifrån KI:s analys och andra studier på området bedöms aktiva (diskretionära) beslut om förändringar i offentliga utgifter eller skatteintäkter haft följande kortsiktiga effekt per satsad krona på BNP (s.k. BNP-multiplikator) för Sverige 2015–2017:

- ca 1 för satsningar på välfärden och offentliga investeringar,

- ca 0,75 för transfereringar riktade till hushåll med låga inkomster,
- ca 0,5 för generella transfereringar och inkomstskatteförändringar, samt
- ca 0,25 för indirekta skatter och åtgärder som påverkar företagets kostnader.

Regeringens politik leder till högre tillväxt och sysselsättning

När regeringen tillträdde var det nödvändigt att minska de stora budgetunderskotten som den förra regeringen hade lämnat efter sig. Samtidigt fanns ett behov av att genomföra reformer för att minska arbetslösheten och stärka välfärden, öka den ekonomiska jämlikheten samt att göra angelägna investeringar i bostadsbyggande, infrastruktur och klimatanpassning.

Regeringen har i samarbete med Vänsterpartiet gjort omfattande investeringar för att stärka välfärden, skydda miljön och öka tryggheten. År 2017 är satsningarna på välfärden nästan 30 miljarder kronor högre än 2014. Satsningarna leder till att fler lärare, förskolepersonal och vårdpersonal anställs. Det är en viktig orsak till att den kommunalt finansierade sysselsättningen har ökat historiskt starkt de senaste åren. Sedan 2014 har den kommunalt finansierade sysselsättningen ökat med omkring 100 000 personer. Den ekonomiska tryggheten har stärkts för personer med låga inkomster, som pensionärer, ensamstående föräldrar, sjuka och arbetslösa. Det har i stor utsträckning finansierats med slopandet av nedsättningen av socialavgifterna för unga, höjda energi- och miljöskatter, skattehöjningar riktade mot hushåll med höga inkomster samt utgiftsminskningar. Sammantaget har politiken haft stora positiva effekter på tillväxten och sysselsättningen.

Finanspolitiken har följaktligen varit huvudsakligen finansierad genom aktiva beslut, men sammansättningen av de offentliga utgifterna och intäkterna har ändrats så att de gynnar tillväxten och sysselsättningen samt en bättre fördelning. Den aktiva finanspolitiken beräknas ha medfört att BNP-tillväxten blivit ca 0,5 procentenheter högre per år 2015–2017 och är den viktigaste orsaken till att arbetslösheten har minskat sedan regeringen tillträdde. Av nedgången i arbetslösheten på 1,3 procentenheter sedan regeringen tillträdde beräknas mer än hälften bero på den förda finanspolitiken.

De finanspolitiska målen ska nås

Regeringens ansvarsfulla finanspolitik har i kombination med tillväxten i svensk ekonomi gjort det möjligt att både vända det stora underskottet från 2014 till överskott och finansiera angelägna samhällsinvesteringar i jobb, skola och klimat. Regeringen bedömer att sparandet 2018 ligger i nivå med överskottsmålet på 1 procent av BNP över en konjunkturcykel.

Regeringen föreslår att nivån på överskottsmålet fr.o.m. 2019 ändras till en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel, samt att det budgetpolitiska ramverket ska kompletteras med ett skuldankare för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld i enlighet med de förslag som lämnades av Överskottsmålskommittén (SOU 2016:67).

Regeringen anser att den finanspolitiska inriktning som presenteras i denna proposition innebär en lämplig övergång till det nya lägre överskottsmålet, samtidigt som den är i linje med det nuvarande målet för det finansiella sparandet.

I enlighet med budgetlagen (2011:203) föreslår regeringen i denna proposition en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året, dvs. 2020 (se tabell 1.4). Nivån som föreslås motsvarar den bedömning som gjordes av nivån för 2020 i 2017 års ekonomiska vårproposition med undantag för tekniska justeringar.

Den föreslagna nivån på utgiftstaket möjliggör för regeringen att genomföra prioriterade reformer i kommande budgetpropositioner. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det kommer att användas för reformer.

Tabell 1.4 Utgiftstakets nivå

Milljarder kronor om inget annat anges

	2017	2018	2019	2020
Utgiftstakets nivå	1 274	1 337	1 397	1 471 ¹
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	27,8	28,0	28,1	28,4
Takbegränsade utgifter	1 236	1 289	1 320	1 351
Budgeringsmarginal	38	48	77	120
Budgeringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	3,1	3,7	5,8	8,8

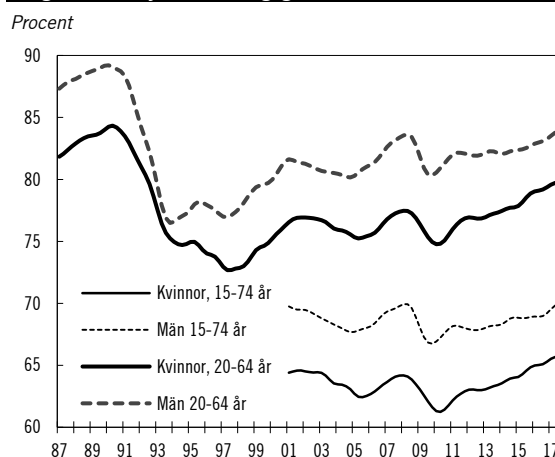
¹ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2020 i denna proposition.

1.4 Fler ska komma i arbete

En väl fungerande arbetsmarknad tar tillvara på människors kompetens och vilja att arbeta. En hög sysselsättning är en central del av den svenska modellen. Arbete skapar resurser för välfärd och mer jämlik och jämställd fördelning. Att fler arbetar är viktigt, för de kvinnor och män som får jobb och för deras familjer. När fler arbetar minskar också inkomstklyftorna och förutsättningar skapas för att stärka den generella välfärden. Alla som kan ska därför arbeta och vara delaktiga i samhällsbygget.

Arbetsmarknaden fortsätter att utvecklas starkt. Sysselsättningen fortsätter att öka och allt fler deltar i arbetskraften (se diagram 1.2). Sedan regeringen tillträdde 2014 har sysselsättningen ökat med över 200 000 personer till följd av en god konjunktur, en växande befolkning och regeringens reformer. Sysselsättningsgraden är den högsta i EU och den högsta i Sverige sedan 1992.

Diagram 1.2 Sysselsättningsgrad (15–74 år och 20–64 år)

Anm.: Avser säsongjusterad och utjämnad kvartalsstatistik.
Källa: Statistiska centralbyrån.

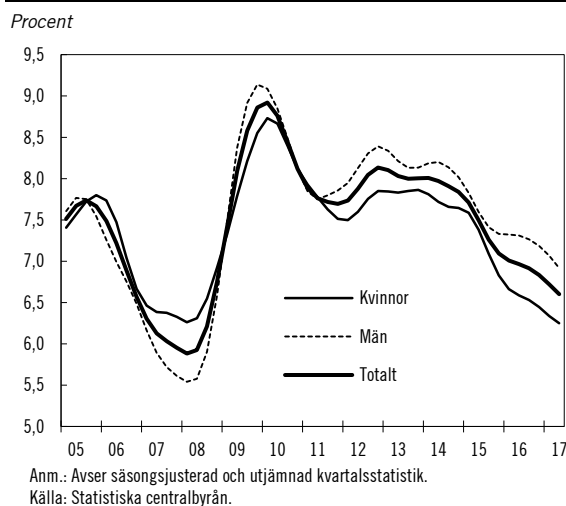
Arbetslösheten har minskat, från 7,9 procent när regeringen tillträdde till 6,6 procent andra kvartalet 2017 (se diagram 1.3). En tydlig minskning av ungdomsarbetslösheten har särskilt bidragit till nedgången (se diagram 1.4). Även långtidsarbetslösheten som andelen av arbetskraften har minskat och är bland de lägsta i EU. Även långtidsarbetslösheten som andel av arbetskraften har minskat och är bland de lägsta i EU.

Trots den positiva utvecklingen finns det utmaningar på arbetsmarknaden. Arbetslösheten är fortfarande för hög, särskilt bland dem som inte gått ut gymnasieskolan och bland personer födda utanför Europa. Denna utmaning ökar i

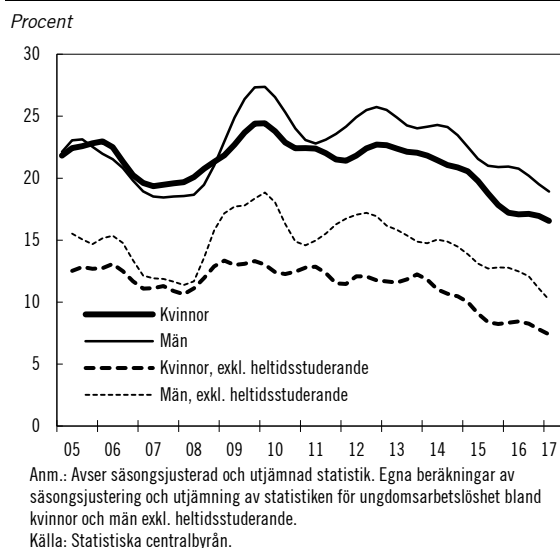
takt med att de personer som sökte asyl i Sverige under 2015 och har fått uppehållstillstånd nu ska etablera sig på arbetsmarknaden. Samtidigt som arbetslösheten är hög i vissa grupper, är arbetskraftsbristen stor i många sektorer. Bristen på arbetskraft är särskilt stor inom yrken som kräver relativt hög utbildning och yrkeskunskaper.

Den svenska arbetsmarknaden är könssegraderad. Löner och arbetsvillkor i kvinnodominerade yrken är ofta sämre än i mansdominerade. Förändringar som bryter undervärderingen av kvinnors arbete är centrala delar i en feministisk politik och måste åstadkommas genom såväl direkta reformer som strukturella förändringar.

Diagram 1.3 Arbetslöshet (15–74 år)

Diagram 1.4 Ungdomsarbetslöshet (15–24 år)

Arbetslösheten ska fortsätta att sjunka. Kvinnor och män måste ges möjlighet till utbildning, erfarenheter och färdigheter som möter arbets-

marknadens behov, så att de kan ta de lediga jobb som finns och växer fram. Etableringen på arbetsmarknaden måste påskyndas och effektiviseras ytterligare. Kvinnors sysselsättningsgrad är alltför lägre än mäns och måste öka. Kvinnors ställning på arbetsmarknaden måste förbättras genom ett jämnare uttag av föräldraförsäkringen. Därför utreder regeringen hur föräldraförsäkringen bl.a. kan bidra till ökad jämställdhet. Det är även viktigt att fler ska få möjlighet till en trygg anställning. Regeringen vill att heltidsarbete på sikt ska bli norm på arbetsmarknaden och att deltid ska vara en möjlighet. Det är även viktigt att öka kvinnors arbetskraftsdeltagande. Ett särskilt fokus bör riktas på kvinnor födda utanför Europa, eftersom arbetskraftsdeltagandet i denna grupp är alltför lågt.

Regeringen har sedan tillträdet 2014 haft en bred jobbagenda som har fokuserat på ett brett kunskapslyft för ökad kompetens som svarar mot arbetsmarknadens behov, fler och enklare vägar till jobb, investeringar i klimat, infrastruktur och bostäder samt en aktiv närings- och innovationspolitik. Därutöver bidrar också satsningarna på välfärden till en hög sysselsättningsgrad (se avsnitt 1.7). Sammantaget bedöms de föreslagna och aviserade reformerna i denna proposition bidra till en högre sysselsättning och lägre arbetslöshet.

Det ska finnas fler och enklare vägar till jobb

Arbetsmarknadspolitikerna syftar till att alla människor ska ha möjlighet att delta i arbetslivet. Ett av arbetsmarknadspolitikens viktigaste verktyg är de subventionerade anställningarna. För att både höja kvaliteten i välfärden, och skapa fler enklare vägar till jobb, har regeringen infört möjligheter för kommuner, landsting och vissa ideella aktörer att anställa personer på extratjänster i välfärden. Det kan t.ex. handla om jobb inom vård och skola samt barn- och äldreomsorg. Som en del av denna satsning har regeringen infört moderna beredskapsjobb i statliga myndigheter. Antalet extratjänster uppgick till drygt 5 000 i slutet av juli 2017. Inom Regeringskansliet har dessutom ett arbete genomförts för att se över de olika stöd som finns i syfte att förenkla systemet. Färre, enklare och mer kraftfulla stöd bedöms bidra till att öka arbetsgivares vilja att anställa med stöd och

därigenom minska arbetslösheten. Stöden kommer därigenom bli mer träffsäkra. Regeringen avser att ersätta stöden särskilt anställningsstöd för deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin inklusive det s.k. förstärkta särskilda anställningsstödet, traineejobben och instegsjobben med ett nytt och enhetligt särskilt anställningsstöd – introduktionsjobb. Det nya stödet ska kunna kombineras flexibelt med utbildning. Dessutom avser regeringen att höja taket för den bidragsgrundande bruttolönen i det nya stödet till 20 000 kronor i månaden. Taken för subventionerna i extratjänsterna och nystartsjobben harmoniseras till samma nivå.

Regeringen gör även särskilda satsningar inom vissa näringar för att skapa fler enklare vägar till jobb, t.ex. inom skogsbruket.

I syfte att ytterligare stärka möjligheterna till arbete för personer med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga kommer regeringen stegvis att höja taket i lönebidragen så att det uppgår till 18 300 kronor i månaden 2018, 19 100 kronor 2019 och 20 000 kronor 2020. Regeringen föreslår också ökade medel till Samhall AB i syfte att förbättra förutsättningarna att uppfylla det arbetsmarknadspolitiska uppdraget samt för att möjliggöra 1 000 nya anställningar 2018 och ytterligare 1 000 nya anställningar 2019.

Kunskapslyftet ska byggas ut

För att arbetslösheten ska fortsätta att minska krävs ytterligare satsningar på utbildning och kompetens som svarar mot arbetsmarknadens behov. Inom många yrken råder brist på arbetskraft. Kunskapslyftet ger människor i hela landet chans att utbilda sig för att stärka sina möjligheter på arbetsmarknaden och för omställning under hela livet. Människor ska ges möjlighet till utbildning, vilket avhjälp brister på arbetskraft samt säkrar den framtida kompetensförsörjningen och Sveriges ställning som konkurrenskraftig kunskapsnation. Regeringen fortsätter därför att kraftigt bygga ut kunskapslyftet. Medel tillförs 2018 för ytterligare drygt 18 000 utbildningsplatser, samtidigt som traineejobben och tillhörande utbildningsplatser avskaffas. Det innebär att kunskapslyftet kommer att omfatta drygt 93 000 utbildningsplatser inom yrkesinriktad vuxenutbildning (yrkesvux och lärlings-

vux), folkhögskola, yrkeshögskola, samt universitet och högskolor 2021 (se tabell 1.5).

Tabell 1.5 Antalet utbildningsplatser kunskapslyftet

	2018	2019	2020	2021
Yrkesvux	31 500	34 000	34 000	34 000
Yrkesförutbildning	1 000	1 000	1 000	1 000
Lärlingsutbildning för vuxna	3 150	3 150	3 150	3 150
Yrkeshögskolan	7 100	11 000	15 700	18 800
Folkhögskolan – allmän och särskild kurs	8 000	8 000	8 000	8 000
Folkhögskolan – långtidsarbetslösa och utbildningskontrakt	4 000	4 000	3 000	3 000
Universitet och högskolor	20 030	22 516	23 923	25 235
Utbildningsplatser för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård	4 000	4 000	1 000	
Totalt antal platser	78 780	87 666	89 773	93 185

Utöver satsningen på fler utbildningsplatser avser regeringen att tillföra resurser i syfte att stärka kvaliteten inom den yrkesinriktade vuxenutbildningen. Regeringen har också infört en rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux. Ett studiestartsstöd har införts som syftar till att rekrytera fler arbetslösa med kort utbildning till studier inom vuxenutbildningen och folkhögskola, för att underlätta för dessa att etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår även att unga som har studerat på gymnasieskolans introduktionsprogram, under vissa förutsättningar, ska ha rätt till den högre bidragsnivån inom studiemedlet för fortsatta studier på introduktionsprogram inom vuxenutbildningen eller på folkhögskola, utan att först ha varit arbetslösa. För att rekrytera fler till studier satsar regeringen även på att höja bidragsdelen inom studiemedlet med ca 300 kronor per studiemånad. Därigenom ökar även det totalbelopp som kan erhållas i studiemedlet med detta belopp. Regeringen har infört ett rekryterande studiestartsstöd för vuxna med kort tidigare utbildning som står långt ifrån arbetsmarknaden. Regeringen avser att se över genomförbarheten och ändamålsenligheten i att vidga studiestartsstödet till gruppen långtidssjukskrivna med motsvarande utbildningsbakgrund.

För att förbättra möjligheterna till etablering på arbetsmarknaden, och stimulera en högre genomströmning i gymnasieskolan, avser regeringen att införa en möjlighet för vissa

arbetslösa i åldern 18–47 år att kunna ta lån för körkortsutbildning. I ett andra steg utvidgas målgruppen till unga i åldern 19–20 år som avslutat en gymnasieutbildning.

Särskilda insatser görs för att nyanlända ska komma i arbete

Nyanländas kunskaper behöver bättre tas tillvara på den svenska arbetsmarknaden. Det behöver finnas tydliga spår till jobb som möter behovet av arbetskraft och som leder till att fler nyanlända kan närma sig arbetsmarknaden och etablera sig i arbets- och samhällslivet. Diskriminering ska inte få stå i vägen för etablering på arbetsmarknaden. Regeringen ökar insatserna mot rasism och diskriminering, bl.a. genom stärkta resurser till Diskrimineringsombudsmannen.

Det stora antalet asylsökande hösten 2015 har medfört att antalet deltagare i etableringsuppdraget ökat snabbt. Samma rättigheter och skyldigheter ska gälla alla i Sverige. Liksom andra arbetssökande ska även nyanlända ha både rätt till stöd från Arbetsförmedlingen och skyldighet att delta i relevanta insatser. Regeringen lägger därför om regelverket för Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag så att samma krav kan ställas på nyanlända som på övriga arbetssökande. Många nyanlända är i behov av utbildning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen tillför därför kommunerna medel för att bättre kunna möta utbildningsbehovet bland nyanlända.

Dessutom föreslår regeringen förstärkningar av möjligheten att ta del av bl.a. samhällsinformation inom ramen för tidiga insatser, samt av arbetet med särskilda främjandemedel och utvecklingsinsatser, bl.a. för snabbspår. Introduktionsjobben kommer också att vara ett viktigt verktyg för att fler nyanlända ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

En betydligt lägre andel nyanlända kvinnor än män har arbete efter etableringsuppdraget. Kvinnorna har dessutom i betydligt lägre utsträckning än männen anställning som aktivitet under tiden i etableringsuppdraget. Detta är inte acceptabelt. Kvinnor och män ska ges samma möjligheter och incitament att etablera sig på arbetsmarknaden och i samhällslivet. Utöver de insatser för ökad etablering som redogörs för ovan, behövs särskilda insatser som

riktas just mot kvinnor. Regeringen har infört en begränsning av antalet dagar med föräldrapenning för föräldrar som kommer till Sverige med barn äldre än ett år och avskaffat vårdnadsbidraget. På uppdrag av regeringen har Arbetsförmedlingen även redovisat en handlingsplan för hur myndigheten avser att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar. Nu tar regeringen nästa steg. Det handlar bl.a. om insatser i svenska underföräldradedigheten och att stärka utrikes födda kvinnors företagande. Regeringen föreslår vidare att Delegationen för unga och nyanlända till arbete tillförs ytterligare främjandemedel. Regeringen föreslår att studieförbunden ges resurser för uppsökande och motiverande insatser särskilt riktade till utrikes födda kvinnor. Studieförbunden, som är en del av folkbildningen, är viktiga i arbetet med att stärka människors deltagande i samhället. En översyn ska också göras i syfte att nyanlända barns deltagande i förskolan ska öka.

Hela landet ska växa

En förutsättning för Sveriges välfärd är framgångsrika och innovativa företag i hela landet. Därför måste alla regioner ges förutsättningar att växa och utvecklas efter sina egna förutsättningar.

Fler och växande företag skapar jobb

Det finns flera avgörande utmaningar för den svenska industrin och näringslivet, som hårdnande internationell konkurrens och omställningen till ett fossilfritt och i allt högre grad digitaliserat samhälle. Regeringen möter dessa utmaningar genom att bedriva en aktiv näringspolitik.

För att stärka svensk industris konkurrenskraft fattade regeringen 2016 beslut om strategin Smart industri. Till denna kopplades en handlingsplan med 45 konkreta åtgärder. De flesta av dessa har genomförts och regeringen kommer därför inom kort ta fram en ny uppdaterad handlingsplan. Regeringen har också inrättat ett innovationsråd och fem strategiska samverkansprogram. Dessa utgör viktiga plattformar för samarbete mellan regeringen, näringslivet och forskarvärlden. Det s.k. Industriklivet är ett långsiktigt stöd för processindustrins teknikutveckling för minskade klimatutsläpp. Regeringen

gör även en miljardsatsning på elektrifiering av fordonsparken och på biogas som riktar sig mot fordonsindustrin.

Det nya statliga fond-i-fond-bolaget Saminvest är sedan 2017 aktivt på marknaden. I denna budget föreslås även att medel tillförs Norrlandsfonden.

Det är viktigt att bioekonomin utvecklas, både för miljön och för gröna hållbara jobb i hela Sverige. Regeringen kommer att presentera ett nationellt skogsprogram.

Sverige ska fortsatt tillhöra de ledande länderna i digital konkurrenskraft. Regeringen har tagit fram en digitaliseringsstrategi för hållbar tillväxt och för att Sverige fullt ut ska dra nytta av digitaliseringens möjligheter. Regeringen vill också stärka digitaliseringen av den offentliga förvaltningen. En ny myndighet ska ges i uppgift att samordna och stödja den förvaltningsövergripande digitaliseringen. Syftet är att förbättra förutsättningarna för en säker, effektiv och innovativ verksamhetsutveckling.

Sociala företag är viktiga aktörer för att lösa olika samhällsutmaningar, ofta genom sociala innovationer eller med alternativa affärsmodeller. Regeringen vill ytterligare stärka dessa företags bidrag till tillväxt och ett bättre samhälle och anslår därför ökade medel till socialt företagande. Regeringen förstärker också satsningen på arbetet med entreprenörskap och företagande bland unga i grundskola, gymnasieskola samt på högskola och universitet.

En god trygghet för företagare ger förutsättningar för fler att våga starta företag. Socialförsäkringsskyddet för företagare i uppbyggnadsskedet kommer därför att utvidgas. Regeringen avsätter i denna proposition resurser för detta och avser att återkomma med förslag som kan träda i kraft den 1 juli 2018.

Den regionala utvecklingen ska stärkas

Ju fler regioner som är starka och expansiva, desto bättre är det för Sverige. Den aktiva näringspolitiken har bidragit till en positiv ekonomisk utveckling för landet som helhet. Samtidigt behöver potentialen i områden utanför storstadsområdena bättre tas till vara. Den parlamentariska landsbygdskommittén har haft i uppdrag att lämna förslag till en sammanhållen politik för långsiktigt hållbar utveckling i Sveriges landsbygder. Kommittén lämnade i januari 2017 sitt slutbetänkande (SOU 2017:1), som nu bereds i Regeringskansliet. Regeringen

avser återkomma till riksdagen under våren 2018 med anledning av betänkandet, men föreslår i denna proposition att 750 miljoner kronor per år 2019 och 2020 avsätts.

För att förbättra förutsättningarna för att bo, arbeta och driva företag i hela landet föreslår regeringen vidare en rad satsningar i denna proposition. På trafikområdet föreslås ytterligare resurser till förbättrad kollektivtrafik och vägunderhåll samt utökad nattågstrafik till och från Jämtland. Inom besöksnäringen, som skapar jobb och växtkraft i hela landet, föreslås bl.a. medel till Visit Sweden AB. Den särskilda satsningen på regionala exportcentra i regeringens exportstrategi ska fortsätta och utökas. Regeringen tillskjuter också medel till att genomföra satsningen Smart industri på regional nivå. En politik för ökad andel förnybar energi-produktion ger förutsättningar för sysselsättning i fler delar av landet.

Regeringen höjer ambitionerna för naturvård och markvård, som t.ex. röjning, annan skötsel av naturreservat och friluftsförande insatser i naturskyddsområden. Detta öppnar upp för fler enkla jobb i de gröna näringarna och banar väg för besöksnäring och hållbar turism.

För att öka möjligheten till företagande, inte minst i de glest befolkade delarna av landet, föreslår regeringen att mervärdesskatten sänks på förevisning av naturområden utanför tätort, samt förevisning av nationalparker, naturreservat, nationalstadsparker och Natura 2000-områden.

För att främja regional och lokal kompetensförsörjning vill regeringen satsa på kommunala lärcentra som tillhandahåller lokaler och stöd för vuxnas lärande samt för att underlätta för människor att studera på distans och bo kvar på hemorten. I regeringens bredbandsstrategi som beslutades 2016 antogs nya bredbandsmål. Genomförandet av strategin fortsätter.

Regeringens arbete med att utveckla den statliga närvaron i landet fortsätter. Utgångspunkten är att nya myndigheter ska lokaliseras utanför Stockholms län. Flera omlokaliseringar av verksamhet har beslutats och regeringen avser att fortsätta arbetet med att omlokalisera myndigheter.

Regeringen genomför även en betydande satsning på att säkra och stärka statlig lokal service, både på landsbygden och i socialt utsatta områden. Under 2018 ska minst 10 nya servicekontor öppnas och 2019 kommer en ny

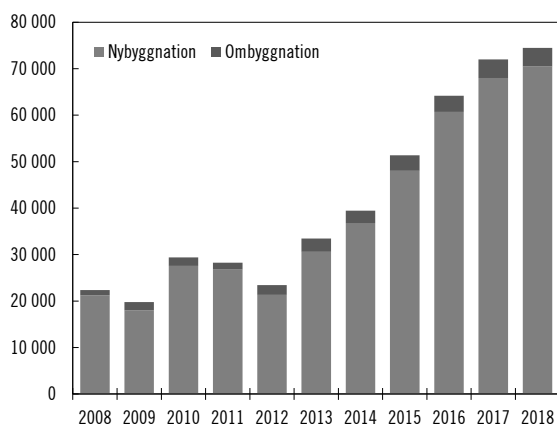
serviceorganisation ha inrättats som ska vara ett komplement till den växande digitala myndighetsservicen. Serviceorganisationen ska tillhandahålla lokal personlig service från flera myndigheter. Därtill utökas stödet till kommersiell service i glesbygd.

Bostäderna ska bli fler och infrastrukturen bättre

I Sverige ska det gå att hitta en bostad. Regeringens samlade politik under mandatperioden har bidragit till att bostadsbyggandet ökar.

Diagram 1.5 Påbörjade bostäder inklusive nettotillskott genom ombyggnad

Antal, utfall 2008–2015, prognos 2016–2018

Källor: Statistiska centralbyrån och Boverket.

Byggandet av nya bostäder når rekordnivåer 2017 (se diagram 1.5). Det har inte varit så högt sedan miljonprogrammet. Också regeringens politik för billigare hyresrätter ger resultat. År 2017 kommer stöd för att bygga ungefär 10 000 lägenheter med rimliga hyror, varav 3 000 studentbostäder och 7 000 hyresrätter, att beviljas enligt Boverket. Stödet är dessutom utformat så att det bidrar till ett långsiktigt hållbart byggande genom att projekt med en låg energianvändning premieras. För att upprätthålla en hög takt i bostadsbyggandet fortsätter regeringen att genomföra det bostadspolitiska paketet och det s.k. 22-punktsprogrammet. Arbetet med att förbättra förutsättningarna för ett ökat byggande och ett bättre användande av det befintliga beståndet fortsätter, liksom arbetet för att främja goda livsmiljöer för alla. Regeringen kommer också att arbeta för att effektivisera plan- och byggprocessen, bl.a. genom digitalisering, och ta fram en ny politik för arkitektur och gestaltade livsmiljöer. En satsning på högskoleutbildningar inom samhällsbyggnad genomförs för att säkra kompetens-

försörjningen i byggsektorn. Investeringsstödet för att stimulera byggandet av äldre- och trygghetsboenden utökas enligt tidigare beslut. Regeringen kommer att koppla ihop nya investeringar i infrastruktur med krav på ökat bostadsbyggande.

Investeringar i infrastruktur kräver långsiktighet. Regeringen lämnade 2016 en infrastrukturproposition med förslag till ekonomiska ramar för perioden 2018–2029 till riksdagen. Förslaget innebär en historiskt stor satsning på Sveriges infrastruktur, med ett tillskott på 107,5 miljarder kronor jämfört med den nuvarande planen för 2014–2025. Sammanlagt uppgår de ekonomiska ramarna under perioden till totalt 622,5 miljarder kronor för utveckling, drift och underhåll av infrastrukturen. Staten ska ta det samlade ansvaret för kontroll och utförande vid underhållet av de svenska järnvägarna.

Den 23 mars 2017 beslutade regeringen om direktiv till åtgärdsplanering. Det innebär att Trafikverket och länsplaneupprättarna fått i uppdrag att ta fram ett förslag till en nationell plan för utveckling av transportsystemet i respektive länsplaner för 2018–2029. I direktiven lyfter regeringen fram investeringar i infrastruktur för ett ökat bostadsbyggande, för att förbättra förutsättningarna för näringslivet och för att stärka sysselsättningen i hela landet, samt omställningen till ett fossilfritt välfärdsland. Trafikverket har redovisat ett förslag till ny nationell plan till regeringen och länsplaneupprättarna ska redovisa sina förslag till länsplaner senast den 31 januari 2018. Regeringen avser att fastställa den nationella planen under våren 2018.

Regeringens mål är att nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas så att Stockholm och Göteborg respektive Malmö bättre knyts samman med moderna och hållbara kommunikationer, med korta restider som främjar en tydlig överflyttning av resor från flyg till tåg. Nuvarande utredningsläge avseende det mest omfattande utbyggnadsalternativet för nya stambanor för höghastighetståg visar att ett fullt utbyggt system skulle kunna färdigställas 2035–2040. Nya stambanor är ett projekt som sträcker sig över flera mandatperioder och påverkar statens budget över lång tid. Det är därför centralt att det finns ett brett stöd i riksdagen inför beslut om Sverige ska satsa på nya stambanor för höghastighetståg. Förbered-

elserna för byggandet av Ostlänken mellan Järna och Linköping fortgår. Ytterligare banor ska planeras.

Skattepolitik för växande företag

Goda skattemässiga villkor för att starta och driva företag är en förutsättning för att hela landet ska växa. Regeringen vill underlätta för fler enmansföretag att ta steget att anställa och föreslår därför, inom ramen för en grön skatteväxling, att det s.k. växa-stödet utvidgas till att också omfatta aktiebolag och handelsbolag. I denna proposition föreslås även att beskattningen av personaloptioner förändras så att möjligheterna för unga, små företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner förbättras.

I juni 2017 remitterades en promemoria med förslag om förändrad företagsbeskattning som ska förbättra neutraliteten mellan finansiering med eget och lånat kapital samt motverka skatteplanering med ränteavdrag.

Ordning och reda ska råda på arbetsmarknaden i Sverige och EU

Den svenska modellen förutsätter ordning och reda på arbetsmarknaden. Svenska löner och villkor ska gälla för alla som arbetar i Sverige. Fackförbundens arbete är en viktig hörnsten i den svenska modellen och den skattereduktion för fackföreningsavgifter som tidigare fanns bör därför återinföras.

Regeringen avsätter ytterligare resurser för att motverka osund konkurrens och öka möjligheten att stoppa aktörer som bryter mot lagstiftningen på arbetsmarknaden. Regeringen avser att ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att samordna myndighetsgemensamma tillsynsinsatser. Uppgifter om bl.a. utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag ska framöver lämnas till Skatteverket på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, och månadsvis i stället för årligen. För att bl.a. förbättra myndigheternas kontrollmöjligheter och effektivisera arbetet kommer flera myndigheter att medges direktåtkomst till uppgifter som har lämnats till Skatteverket. Regeringen har också remitterat ett förslag från Skatteverket som innebär att utländska företag som bedriver viss verksamhet i Sverige ska göra skatteavdrag och kunna kontrolleras på samma sätt som svenska företag.

Regeringen har uppmärksammat att det kan finnas problem som rör arbetstagares skydd mot förändrade anställningsförhållanden i samband med omreglering av arbetstidsmåtten vid arbetsbrist, s.k. hyvling. Regeringen har därför gett en utredare i uppdrag att bl.a. se över om det finns behov av att reglera detta.

Alla som arbetar i Sverige ska ha goda arbetsvillkor och möjligheter till utveckling i arbetet som gör det möjligt att orka arbeta heltid ett helt arbetsliv. Regeringen har därför tillsatt en utredning om arbetstidsfrågor för ett hållbart arbetsliv. Regeringen kommer vidare att inrätta en ny arbetsmiljömyndighet som utgör ett viktigt steg i arbetet för ett mer hållbart arbetsliv. Det är särskilt viktigt att uppmärksamma arbetsmiljön i kvinnodominerade yrken.

Snabbare och effektivare etablering av nyanlända

Regeringen har sedan tillträdet 2014 genomfört en rad reformer för bättre och snabbare etablering av nyanlända. Alla som kommer till Sverige och som beviljas uppehållstillstånd ska snabbt ges förutsättningar till egenförsörjning och bidra till det gemensamma samhällsbygget. Regeringen tar i denna proposition ytterligare steg för att påskynda och effektivisera etableringen av nyanlända på arbetsmarknaden.

Insatser redan under asyltiden

Asylsökande har i kraftigt ökad utsträckning fått tillgång till insatser med fokus på bl.a. svenska språket och samhällsinformation. År 2016 tog närmare 80 000 asylsökande del av folkbildningens språkinsatser. Arbetsförmedlingen erbjuder vidare kompetenskartläggning under asyltiden. Regeringen har också förbättrat de praktiska förutsättningarna för att asylsökande ska kunna arbeta, t.ex. genom att underlätta för dem att kunna öppna ett bankkonto.

Kompetenshöjande insatser

Många nyanlända är i behov av utbildning för att kunna komma i arbete. Regeringen tillför kommunerna medel för att de bättre ska kunna möta utbildningsbehovet hos målgruppen. Regeringen satsar vidare på att förstärka kunskapslyftet samt gymnasieskolans introduktionsprogram. Regeringen föreslår också att elever som läst på introduktionsprogram under vissa förutsättningar ska kunna få den högre bidragsnivån inom studiemedlen vid fortsatta studier på introduktionsprogram, inom vuxenutbildningen eller på folkhögskola. Regeringen förstärker vidare arbetet med särskilda främjandemedel och utvecklingsinsatser för bl.a. snabbspår.

Underlätta inträdet på arbetsmarknaden

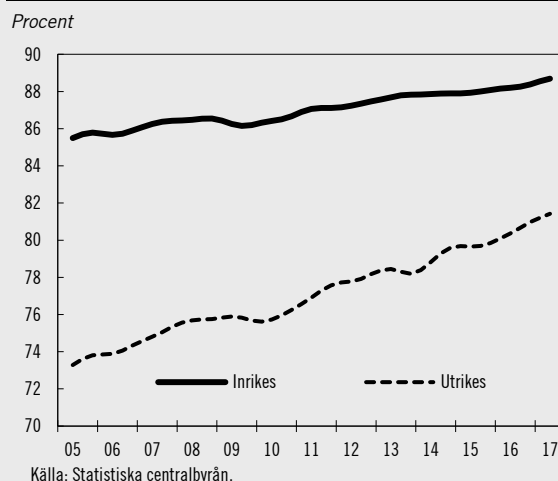
Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden och skapa enklare vägar till jobb. Till exempel har extratjänster införts, vilket underlättar för bl.a. nyanlända att jobba inom välfärden, där det råder brist på arbetskraft. Anställningsstöden förenklas och förstärks för att öka arbetsgivares vilja att anställa personer med svag förankring på arbetsmarknaden. Regeringen gör även särskilda satsningar inom vissa näringar för att skapa fler enklare vägar till jobb, t.ex. inom skogsbruket.

Regeringen ser positivt på diskussionen mellan arbetsmarknadens parter kring nya sätt att förenkla för nyanländas inträde på arbetsmarknaden.

Insatser för att fler kvinnor ska delta på arbetsmarknaden

Arbetskraftsdeltagandet har ökat bland utrikes födda kvinnor och män (se diagram 1.6), men är fortsatt alltför lågt särskilt bland kvinnor födda utanför Europa. Kvinnor och män ska ges samma möjligheter och incitament att etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen har därför som målsättning att skillnader i hur kvinnor och män tar ut föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ska minska. Regeringen har även infört en begränsning av antalet föräldrapenningsdagar för föräldrar som kommer till Sverige med barn äldre än ett år. Regeringen presenterar i denna proposition insatser i bl.a. svenska under föräldraledigheten och för att stärka utrikes födda kvinnors företagande, ytterligare främjandemedel till Delegationen för unga och nyanlända till arbete, samt resurser till studieförbunden för uppsökande och motiverande insatser särskilt riktade till utrikes födda kvinnor. En översyn av möjligheterna att öka nyanlända barns deltagande i förskolan ska också utföras.

Diagram 1.6 Arbetskraftsdeltagande bland inrikes och utrikes födda (20–64 år)

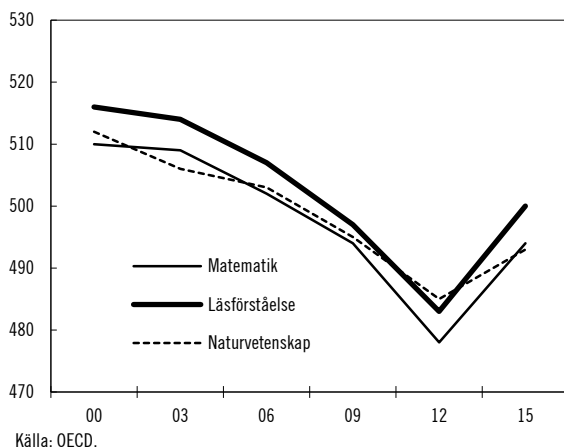

1.5 Sverige ska ha en jämlik kunskapsskola

I skolan läggs grunden för samhällsbygget. Utbildning och bildning ger kunskaper och perspektiv samt möjliggör ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. Alla barn, unga och vuxna ska ges förutsättningar att pröva och utveckla sina kunskaper och förmågor till sin fulla potential. Ingen elev ska lämnas efter och ingen heller hållas tillbaka. Alla elever ska ges goda möjligheter att rustas för vidare studier, arbetsmarknad och samhällsliv. Flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Alla skolor ska vara bra skolor.

Efter en lång period av försvagade kunskapsresultat förbättras nu svenska elevers resultat i internationella mätningar (se diagram 1.7). Samtidigt har ojämlikheten i skolan ökat. För att kunskaperna ska fortsätta öka och ojämlikheten i skolsystemet brytas krävs flera insatser.

Diagram 1.7 Sveriges genomsnittspoäng i PISA för respektive delområde, 2000–2015

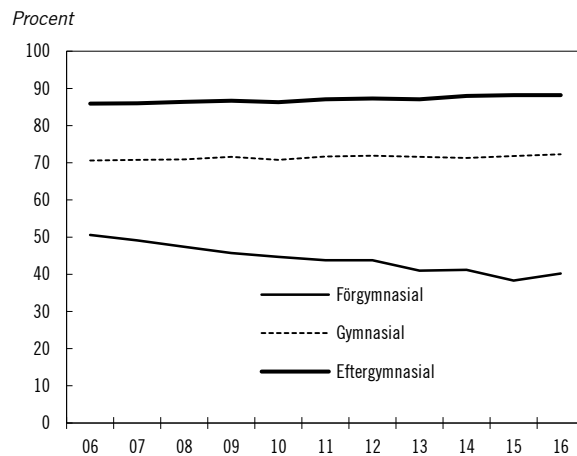

Alla skolor ska vara bra skolor

För att regeringens mål om en jämlik kunskapsskola för alla ska nås krävs att resurserna i större utsträckning fördelas efter behov. Jämlikheten i skolan har försämrats över tid, vilket bl.a. har synliggjorts genom att skillnader i resultat mellan skolor har ökat, liksom sociala faktorer- nas betydelse för resultaten (se diagram 1.8). Den senaste PISA-undersökningen visar att fem av sju likvärdighetsindikatorer har försämrats jämfört med PISA 2006. Enligt dessa indikatorer uppvisar Sverige en negativ utveckling vad gäller

likvärdighet, och ligger nu på en genomsnittlig nivå i OECD.

Diagram 1.8 Andel elever som uppnått kunskapskraven i alla ämnen i årskurs 9 efter föräldrarnas högsta utbildningsnivå

Källor: Skolverket och Statistiska centralbyrån.

Anm.: I diagrammet korrigeras inte för sammansättningsförändringar inom grupperna över tid.

Skolkommisionen – för en jämlik och stark kunskapsskola

För att få förslag för höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan tillsatte regeringen 2015 en skolkommision med representanter från bl.a. forskning och profession. I det slutbetänkande (SOU 2017:35) som kommissionen lämnade i april 2017 visar nulägesbeskrivningen på svagheter i skolans styrning, bl.a. i form av en splittrad ansvarsfördelning och otillräcklig kompensatorisk resursfördelning samt på problem med segregation och ojämlikhet.

Regeringen delar kommissionens bild av nuläget i skolan. Förslagen har remitterats och medel avsätts för flera insatser i denna budgetproposition. För att förstärka resurserna till skolan och i större utsträckning fördela dem efter behov föreslår regeringen i denna proposition en kraftig förstärkning av den statliga finansieringen av skolan i enlighet med förslag från Skolkommisionen. Medlen ska fördelas så att resurserna viktas med hänsyn till elevernas socioekonomiska bakgrund. Bidraget ska vidare vara villkorat, så att de tillförda medlen leder till ökade insatser för jämlikhet, kunskapsutveckling och kvalitet i verksamheten.

Regeringen föreslår att 1 miljard kronor avsätts under 2018 för ett statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i skolan. För 2019 avsätts 3,5 miljarder kronor och för 2020 och framåt avsätts 6 miljarder kronor.

Redan i propositionen Vårändringsbudget för 2017 påbörjade regeringen arbetet med att fördela ytterligare resurser till grundskolan efter behov genom insatser för att förbättra behörigheten till gymnasieskolan i de mest utsatta skolorna. Regeringen föreslår att 500 miljoner kronor avsätts för detta även 2018.

Skolkommissionen drar slutsatsen att många huvudmän behöver stöd i bl.a. uppföljning och utveckling av skolverksamheten. Regeringen har tillsatt en utredning som ska göra en översyn av de statliga myndigheterna inom skolväsendet, inklusive ansvarsfördelningen och organiseringen av myndigheterna i syfte att skapa en mer ändamålsenlig myndighetsstruktur som effektivare än i dag kan bidra till en bättre skola.

Mer kunskap för alla elever

Alla elever har rätt att utvecklas och skolan ska ge alla möjlighet att nå kunskapsmålen, oavsett bakgrund och behov. Det behövs fortsatta insatser för att lyfta skolorna och elevernas resultat, inte minst i socioekonomiskt utsatta områden.

Mycket tyder på att fristående skolors etablering i områden där föräldrar har hög utbildningsnivå bidrar till ökad segregation. I grundskolan är andelen elever med stark socioekonomisk bakgrund generellt sett större i fristående skolor. Vinstintresset skapar incitament för skolor att inrikta sin verksamhet på mer lönsamma elevgrupper.

Tidiga insatser är avgörande

För att inga elever ska halka efter är det avgörande att stödinsatser sätts in tidigt. Regeringen har därför avsatt medel för att öka antalet anställda i lågstadiet, en satsning som samtliga Sveriges kommuner tagit del av. Sedan regeringen tillträdde har 20 000 fler personer anställts i skolväsendet. Regeringen har lämnat förslag om en läsa-skriva-räkna-garanti i förskoleklassen och lågstadiet till Lagrådet. Åtgärdsgarantin ska säkerställa att alla elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd får rätt stöd i rätt tid. Tidiga insatser är viktiga för barnens självkänsla och möjligheter och samtidigt effektiva. Det krävs mer omfattande insatser om de sätts in under de senare skolåren. Regeringen har även satsat på att stärka den specialpedagogiska kompetensen generellt i

skolan, en satsning som regeringen nu avser att förlänga t.o.m. 2020. Regeringen har också stärkt förskolan, bl.a. genom satsningen på mindre barngrupper som ger mer tid för varje barn. En översyn ska göras i syfte att öka nyanlända barns deltagande i förskolan. Regeringen föreslår en förstärkning och förlängning av Läslyftet.

Skolplikten ska förlängas

Alla barn har rätt att få en bra och likvärdig grund inför grundskolan. Genom tidiga insatser i förskoleklassen kan alla barn få stöd i sin utveckling och sitt lärande. Regeringen föreslår därför att skolplikten förlängs med ett år och blir tioårig, genom att förskoleklassen blir en obligatorisk skolform. När skolan kan räkna med att nå alla barn i förskoleklassen kan utbildningsperspektivet tydliggöras ytterligare, samtidigt som lärandet fortsatt ska utgå från en pedagogik som är anpassad till elevernas mognad och utvecklingsnivå. Detta är en naturlig utveckling efter att förskoleklassen 2016 fått ett eget avsnitt i läroplanerna, där förskoleklassens uppdrag, syfte och innehåll förtydligats och förstärkts. Regeringen föreslår vidare kompetensutvecklingsinsatser för förskolelärare samt lärare i förskoleklass och lågstadiet. Som framgått ovan införs dessutom en åtgärdsgaranti redan från förskoleklassen som säkerställer att alla elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd får rätt stöd i tid.

Bättre genomströmning och kvalitet i gymnasieskolan

Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen satsar därför bl.a. på att göra yrkesprogrammen mer attraktiva genom att återinföra grundläggande behörighet till högskolan för elever på yrkesprogrammen och på att förbättra kvaliteten på introduktionsprogrammen. Redan i propositionen Vårändringsbudget för 2017 inledde regeringen arbetet med att stärka introduktionsprogrammen och satsade 150 miljoner kronor. Denna satsning förlängs och förstärks. Regeringen avser även att återkomma i frågan om ett återinförande av ett obligatoriskt estetiskt ämne i alla nationella program i gymnasieskolan.

Investeringar görs för ett attraktivt läraryrke

Lärarna är nyckeln till att höja elevernas kunskapsresultat. Efter många år av minskat

intresse för lärarutbildningen har söktrycket ökat under mandatperioden. Bristen på legitimerade och behöriga lärare är dock fortfarande ett stort problem. Regeringen har därför vidtagit en rad åtgärder. Sedan 2015 pågår en utbyggnad som uppgår till fler än 10 000 utbildningsplatser inom förskolläro- och lärarutbildningarna. Insatser genomförs för att underlätta vidareutbildning av obehöriga lärare och av högskoleutbildade som vill bli lärare. För att höja yrkets attraktivitet har regeringen sedan 2016 avsatt 3 miljarder kronor per år till höjda lärarlöner. Nu förstärker regeringen den kompletterande pedagogiska utbildningen för att möjliggöra för fler ämnesutbildade att söka sig till läraryrket.

Det är angeläget att mer stödpersonal anställs i skolorna för att förskollärare, lärare och annan personal ska få mer tid till det pedagogiska mötet med barn och elever. En informationsinsats ska därför genomföras för att uppmärksamma de möjligheter som i dag finns till subventionerade anställningar.

1.6 Sverige ska bli ett fossilfritt välfärdsland

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta till nästa generation. Genom att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer visar Sverige globalt ledarskap. Det är en central del i det moderna samhällsbygget.

Samhällsbygget ska vara hållbart och fossilfritt

Klimatet är vår tids ödesfråga. Det är en ekonomisk och moralisk fråga att vår generation måste ta ansvar för att lämna en bättre och tryggare värld till kommande generationer. Effekterna av den globala uppvärmningen märks här och nu. Glaciärer och landisar smälter, samtidigt som antalet extrema väderhändelser ökar. Det behövs ett kraftfullt agerande för att inte undergräva möjligheterna för alla kommande generationer.

Sverige ska vara ett föregångsland och bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Minskad klimatpåverkan är på lång sikt förutsättningen för en utvecklad ekonomi och ett

ökat välbefinnande. Sedan 1990 har utsläppen av växthusgaser i Sverige minskat med 25 procent. Världen behöver länder som visar att det går att förena hållbar utveckling med välfärd och god konkurrenskraft. Genom att visa det ledarskapet kan Sverige få med sig fler länder i omställningen. Regeringen anser att en hållbar konsumtion har stor betydelse för både den enskilde konsumenten och samhället i stort. I strategin för hållbar konsumtion som presenterades i budgetpropositionen för 2017 tar regeringen fasta på behovet av de ökade kunskaperna om konsumtionens konsekvenser för enskilda, samhället och miljön.

Klimatavtalet från Paris är en milstolpe i det globala klimatarbetet. Avtalet slår bl.a. fast att den globala temperaturökningen ska hållas väl under 2 grader och att länderna ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader.

Regeringen är pådrivande både inom FN-systemet och EU för att få det ramverk på plats som krävs för att fullgöra Parisavtalet, inte minst i förhandlingarna om EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) efter 2020. Den utformning av EU ETS som nu förhandlas mellan Europaparlamentet och rådet innebär en tydlig ambitionshöjning avseende utsläppsminskningarna och ett stärkande av prissignalen i handelssystemet. Regeringen kommer även fortsatt att verka för att minska det totala utsläppsutrymmet i EU ETS.

Sverige inför ett klimatpolitiskt ramverk

Riksdagen beslutade i juni 2017 om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige som består av en klimatlag, nya klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Ramverket baseras på överenskommelsen inom den parlamentariska Miljömålsberedningen och är central för klimatpolitiken.

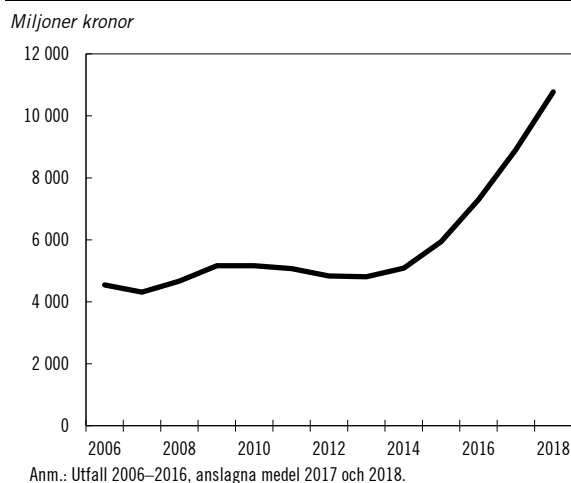
Lagen innehåller grundläggande bestämmelser om regeringens klimatpolitiska arbete, såsom att det ska bedrivas på ett sätt som ger förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka. Lagen träder i kraft den 1 januari 2018. Det långsiktiga klimatmålet innebär att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre än utsläppen 1990. För att nå nettonollutsläpp får kompletterande åtgärder, exempelvis ökade upptag av koldioxid i skog och mark samt investeringar i andra länder,

tillgodoräknas. Som etappmål bör utsläppen i den sektor som inte omfattas av EU ETS senast 2030 vara minst 63 procent lägre än 1990 och senast 2040 minst 75 procent lägre. För transportsektorn finns ett etappmål som anger att utsläppen från inrikes transporter (förutom inrikes luftfart som ingår i EU ETS) senast 2030 ska ha minskat med minst 70 procent jämfört med 2010. Det klimatpolitiska rådet ska bistå regeringen med en oberoende utvärdering av om den samlade politik som regeringen lägger fram är förenlig med klimatmålen.

Klimatarbetet ska förstärkas ytterligare

Sedan tillträdet hösten 2014 har regeringen genomfört de största satsningarna på miljö och klimat i svensk historia. Under mandatperioden har regeringen därmed lagt grunden för den snabba klimatomställning som krävs för att uppnå långsiktigt hållbara utsläppsnivåer. Regeringens politik får tydlig effekt. Naturvårdsverkets prognoser visar att avståndet till att uppnå Sveriges klimatmål med enbart inhemska åtgärder till 2020 har minskat betydligt. Regeringen har tagit stora kliv mot att nå målet enbart genom nationella insatser. I denna proposition tar regeringen ytterligare steg för att uppnå de nya ambitiösa klimatmålen. Klimatsatsningarna för 2018 som regeringen föreslår i denna proposition uppgår till 2,67 miljarder kronor. Totalt är medlen för klimat- och miljöpolitiken inom utgiftsområde 20 drygt 120 procent högre 2018 än genomsnittet 2006–2014 (se diagram 1.9).

Diagram 1.9 Medel för klimat- och miljöpolitiken

För att stimulera klimatarbetet på lokal och regional nivå förstärker och förlänger regeringen Klimatklivet för stöd till kostnadseffektiva

klimatinvesteringar. År 2020 uppgår förstärkningen till 2,3 miljarder kronor. Som stöd till processindustrins omställning föreslår regeringen ett stöd till innovativa projekt och ny teknik som syftar till att minska processindustrins utsläpp av växthusgaser – Industriklivet. För detta avsätts 300 miljoner kronor årligen. Regeringens stora klimatpaket stödjer omställning i hela Sverige och innehåller utöver ovan nämnda satsningar även en satsning på internationella klimatinvesteringar, insatser för stärkt klimatanpassning, samt en förlängd och utvecklad satsning på lokal och regional kapacitetsutveckling för energi- och klimatomställning.

Fossilfria transporter och resor ska främjas

Transportsektorn står för en tredjedel av utsläppen av växthusgaser i Sverige. Minskade utsläpp från transportsektorn är därför avgörande för att nå de långsiktiga klimatmålen. Regeringens ambition är att fossila bränslen ska fasas ut från transportsektorn. Drift och underhåll samt investeringar i tåginfrastruktur ökar avsevärt.

För att bidra i omställningen av vägtrafiken till fordon med lägre utsläpp av koldioxid föreslår regeringen att ett bonus–malus-system för nya lätta fordon införs fr.o.m. den 1 juli 2018, med bonus för fordon med låga utsläpp och höjd fordonsskatt för de med höga utsläpp. Det innebär väsentligt starkare drivkrafter än i dagens fordonsskattesystem. En viktig del i insatserna för att nå en fossilfri fordonsflotta är att skapa långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel. Regeringen föreslår Bränslebytet, en reform bestående av ett reduktionspliktssystem som i kombination med ändrade skatteregler syftar till att minska utsläpp från bensin och dieselbränslen genom ökad inblandning av biodrivmedel.

En skatt på flygresor införs för att bidra till att Sverige ska bli en av världens första fossilfria välfärdsnationer. Flyget beläggs i dag, till skillnad från andra trafikslag, inte med bränsleskatt eller andra miljöskatter. Flyg som startar eller landar utanför EES omfattas inte heller av EU ETS. För att säkerställa att skatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland tillförs ytterligare medel för detta ändamål. Ansvaret för driften och finansieringen av de tio statliga flygplatserna i det nationella basutbudet, bland andra Visby Airport på

Gotland, ligger inom ramen för Swedavia AB:s uppdrag.

För att ytterligare öka andelen fossilfria resor i samhället satsar regeringen 350 miljoner kronor per år under tre år på en elfordonspremie, där stöd ges till privatpersoner vid inköp av elcyklar och elmopeder m.m.

Förutsättningarna skiljer sig i grunden mellan stad och land. Allt fler stadsbor kan välja bort bilen. På landsbygden är däremot bilen en nödvändighet. Med bilar som går på el eller biodrivmedel till överkomliga priser kan vi komma ifrån att beroende av bil betyder att man därmed är beroende av olja.

Regeringen avser att ge kommuner möjlighet att minska utsläppen från transporter genom bestämmelser om miljözoner för lätta fordon. Regeringen kommer att låta utreda åtgärder som ökar efterlevnadsgraden av miljözonerna.

Regeringen gör i denna proposition även en treårig satsning på hållbara transporter, som bl.a. innehåller stöd till hemmaladdare, laddpunkter

längs det statliga vägnätet och ett särskilt eco-bonus-system för överflyttning av gods från väg till sjöfart. Dessutom föreslår regeringen, i linje med inriktningen i reformen Smart industri, satsningar på elektrifiering av fordonsparken och på biogas som riktar sig mot fordonsindustrin. Denna satsning sker i samverkan med näringsliv och akademi.

Regeringen förstärker också satsningar på produktion av biogas genom att förlänga den höjda budgeten för metanreduceringsersättningen till att även omfatta 2020.

Regeringen kommer att se över det nuvarande systemet för reseavdrag – något som den parlamentariska landsbygdskommittén också föreslagit. Syftet är att i högre grad gynna resor med låga utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar, bidra till klimatmålet för transportsektorn 2030 och minska skattefelet kopplat till reseavdragen.

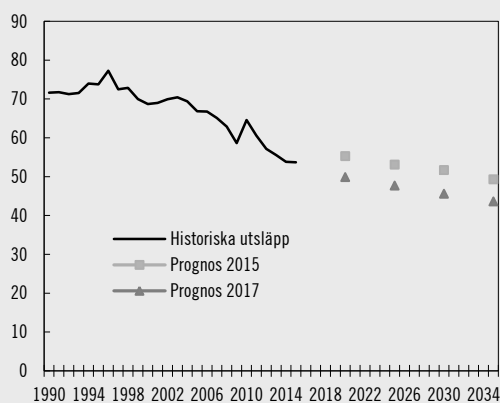
Utsläppsgapet minskar

Riksdagen har antagit ett etappmål om att klimatutsläppen ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Enligt det beslutade målet kan delar av dessa minskningar ske i Sverige och en tredjedel i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som CDM (Clean Development Mechanism). Den förra regeringens inriktning var att en tredjedel av minskningen skulle kunna ske med hjälp av sådana internationella utsläppskrediter. Regeringens ambition är att målet i stället så långt som möjligt ska nås genom nationella insatser.

Bedömningen när regeringen tillträdde var att utsläppen behöver minska med ytterligare 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2020 för att kunna nå etappmålet genom nationella åtgärder. Enligt Naturvårdsverkets uppskattning återstår nu en minskning på knappt en miljon ton koldioxidekvivalenter till 2020. Det indikerar att gapet till att nå målet med enbart nationella utsläppsminskningar har minskat med mer än 75 procent jämfört med när regeringen tillträdde. Som framgår av diagram 1.10. har även Naturvårdsverkets senaste prognos för framtida utsläpp justerats ner sedan regeringen tillträdde.

Diagram 1.10 Nationella utsläpp och prognoser

Miljoner ton koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket.

Anm.: Historiska utsläpp avser Sveriges totala nationella utsläpp exkl. utrikes transporter och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF). De historiska utsläppen räknas om årligen, här återges de historiska utsläpp som användes när 2017 års scenario togs fram.

Stöd till klimatarbetet på lokal och regional nivå genom Klimatklivet, supermiljöbilspremien, elbusspremien, och metanreduceringsersättningen inom jordbruket är några av de satsningar som har bidragit till att minska de inhemska utsläppen. Även höjningen av energi- och koldioxidskatterna samt nedsättning och

undantag av skatt för biobränslen har bidragit till att reducera utsläppen från bl.a. transportsektorn, fjärrvärme och industrin utanför EU ETS.

Naturvårdsverkets senaste prognos bygger på styrmedel som var i bruk den 30 juni 2016 och visar att målet är möjligt att uppnå genom nationella klimatåtgärder. För att nå det nya etappmålet till 2030, som fastslagits i det klimatpolitiska ramverket och innebär att utsläppen ska minska med 63 procent jämfört med 1990, bedömer regeringen emellertid att det behövs ytterligare utsläppsminskningar om 13–17 miljoner ton koldioxidekvivalenter jämfört med dagens nivåer. Regeringen har därför tagit flera initiativ under 2016 och 2017 för att utsläppen ska minska snabbare än tidigare.

Många av förslagen avser transportsektorn, som i dagsläget står för närmare hälften av utsläppen utanför EU ETS. Tre konkreta exempel är förslagen om ett reduktionsplikt-system för ökad inblandning av hållbara biodrivmedel, ett bonus-malus-system för lätta fordon som ger en bonus till köpare av fordon med låga klimatutsläpp och en höjd fordonsskatt för fordon med höga klimatutsläpp, samt en skatt på flygresor. Andra förslag omfattar bl.a. ändrad beräkning av bilförmån, indexering och höjning av energi- och koldioxidskatterna, en premie vid köp av elfordon, satsningar på hemmaladdare och laddpunkter längs det statliga vägnätet, satsningar på elektrifiering av fordonsparken och biogas samt stöd för överflyttning av gods från väg till sjöfart (eco-bonus).

Regeringen föreslår även en rad åtgärder för att minska utsläppen i andra sektorer. Några exempel är stöd till industrin för att minska sina processutsläpp (Industriklivet), en förstärkning av Klimatklivet, åtgärder för energieffektivisering och -rådgivning, investeringsstöd för solceller och kunskapssatsningar. Totalt satsar regeringen i denna proposition över 10 miljarder kronor under perioden 2018–2020 på klimatet på budgetens utgiftssida.

Energisystemet ska bli mer hållbart

Sverige ska ha ett robust elsystem, med en hög leveranssäkerhet, en låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Energiöverenskommelsen omfattar ett mål om 100 procent förnybar elproduktion 2040 samt ett mål om 50 procent effektivare energianvändning 2030 jämfört med 2005. Regeringen fortsätter arbetet med att genomföra överenskommelsen. I denna proposition satsar regeringen totalt 125 miljoner kronor under 2018–2020 på ett nytt program för energieffektivisering i industrin och 70 miljoner kronor årligen från 2018 för stöd till kommuner för att underlätta för vindkraftsetableringar.

Regeringen förstärker också resurserna till de kommunala energi- och klimatrådgivarna, som har en viktig roll för att se över den totala energianvändningen i hushållen.

Förstärkt solcellssatsning

Regeringen vill öka produktionen av el från solceller och avsätter därför ytterligare ca 2 miljarder kronor totalt över tre år för att utöka och förlänga investeringsstödet för solceller. Regeringens bedömning är att stödnivån bör höjas till 30 procent för alla stödmottagare, från dagens 20 procent för hushåll. Åtgärder ska vidtas för att öka intresset för stödet, främst bland privatpersoner, och för att effektivisera stödgivningen. Då det uppstått köer i systemet kommer stödets utformning och ansökningsförfarande att ses över, i syfte att de ska förenklas. Regeringen kommer att bl.a. utreda förutsättningarna för och lämpligheten i att låta fler andelsägare av förnybar elproduktion få del av skattereduktionen för mikroproduktion av förnybar el.

Miljöarbetet ska förstärkas

Regeringens ambition är att miljömålen ska nås. Miljömålssystemet är det svenska genomförandet av de miljömässiga delarna av Agenda 2030. Systemet fortsätter under året att utvecklas med nya etappmål.

Sedan tillträdet hösten 2014 har regeringen kraftigt förstärkt resurserna till miljöområdet samt höjt ambitionerna för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. En direkt följd av detta är markant ökade investeringar i skydd av värdefull skog och marina områden, hundratals

nya naturreservat samt rustade vandringsleder. En betydande areal har tillförts Natura 2000-nätverket. Sverige har nu nått arealmålet inom etappmålet om att skydda minst 10 procent av de marina områdena genom att öka från 6,7 procent skyddade områden till 13,6 procent på bara ett år. Dessutom har regeringen gjort satsningar på en giftfri vardag. Det innebär bl.a. att det har blivit lättare för kommuner att ställa krav på giftfrihet vid inköp till skolor och förskolor. I denna proposition höjer regeringen ambitionen ytterligare, t.ex. genom insatser för att förbättra havs- och vattenmiljön inom satsningen Rent hav.

Marint skräp är ett av vår tids största miljöproblem. Nästan 13 miljoner ton skräp hamnar i haven varje år, varav det mesta är plast. Regeringen avsätter drygt 100 miljoner kronor per år fram till 2020 för att minska mängden plast som hamnar i haven och i vår natur, hitta nya material som kan användas i stället för plast och samla upp den plast som hamnat fel.

De låga grundvattennivåerna 2016 och 2017 ger en föraning om en framtid där vattenbrist och torka kan bli allt vanligare. Regeringen föreslår därför satsningar på att restaurera och anlägga våtmarker, fördjupa kartläggningen av våra grundvattenresurser samt utveckla länsstyrelsernas arbete med skydd av dricksvatten.

Regeringen föreslår att medel avsätts för att bl.a. minska förekomsten av miljögifter, minska övergödningen och stärka det marina områdeskyddet för att bidra till att bevara marin biologisk mångfald. Sammantaget uppgår satsningarna på Rent hav till över 2 miljarder kronor 2018–2020.

För att bidra till att uppnå miljökvalitetsmålet Levande skogar kommer en satsning på nyckelbiotopsinventering i hela landet att genomföras. Årligen avsätts 250 miljoner kronor under 10 år för att kunna ersätta skogsägare med nyckelbiotopsrika brukningsenheter.

En hållbar stadsutveckling är viktig för att lösa många av klimat- och miljöutmaningarna och kan även bidra till att förbättra människors hälsa. Regeringen vill stärka förutsättningarna för att städerna ska utvecklas till hållbara, hälsosamma och trygga platser. Därför inrättas ett speciellt investeringsstöd för gröna städer fr.o.m. 2018. Regeringen avser att under hösten 2017 presentera en sammanhållen politik för hållbar stadsutveckling.

Det finns ett allt större intresse för att hyra, leasa och att köpa begagnat. Det skapas också affärsmodeller för en cirkulär ekonomi som bygger produkter av hög kvalitet med en lång livslängd och som kan repareras eller materialåtervinnas. Regeringen avser att verka för cirkulär ekonomi och tillsätter en delegation i detta syfte. Sverige verkar för en öppen, fri och rättvis handel.

1.7 Vården ska stärkas

Det gemensamma samhällsbygget ska fortsätta och den generella vården utvecklas. Alla ska bidra efter förmåga och alla ska få ta del av det växande välståndet. En väl utformad gemensamt finansierad generell vård främjar en god ekonomisk utveckling, samtidigt som den jämnar ut livsvillkoren och bidrar till en ökad jämställdhet. Den generella vården är en helt central del i den svenska modellen. En väl utbyggd barn- och äldreomsorg av god kvalitet är central för kvinnors livsvillkor.

Vård, skola och omsorg tillförs över 35 miljarder kronor

Den gemensamt finansierade vården bidrar till god ekonomisk utveckling. Nu växer Sverige, ekonomiskt och med fler invånare. Att kvinnor och män lever längre och att fler barn föds är mycket positivt. Samtidigt gör den demografiska utvecklingen med en växande befolkning, särskilt fler barn och äldre, att behoven av vårdtjänster ökar (se fördjupningsrutan Den demografiska utvecklingen kräver ökade resurser till vården). Regeringens satsning på ökad bemanning i äldreomsorgen fortsätter 2018. Den förra regeringen prioriterade sänkta skatter framför att möta dessa utmaningar med tillräckliga investeringar i vården.

Regeringens ansvarsfulla finanspolitik har skapat överskott i de offentliga finanserna. Det utrymme som en växande ekonomi skapar gör det möjligt att ge kommuner och landsting bättre förutsättningar att möta de större utmaningar de nu ställs inför. Regeringen har redan tidigare presenterat tillskott till vården i kommuner och landsting. De samlade vårdssatsningarna under mandatperioden har bidragit

till att sysselsättningen inom den kommunfinansierade sektorn har ökat starkt de senaste åren. Satsningarna motsvarar kostnaderna för att anställa nästan 50 000 personer i vårdssektorn.

För att möta det ökande behovet av vårdtjänster föreslår regeringen i denna proposition förstärkta resurser till skolan, vården och omsorgen. Drygt 2 miljarder kronor avsätts till skolan med fokus på att i större utsträckning än tidigare fördela resurser utifrån elevernas socioekonomiska bakgrund. Dessutom föreslås att närmare 5,5 miljarder kronor satsas på att stimulera utvecklingen av tillgänglighet och arbetsmiljö i vården. Förstärkningarna innebär att regeringen 2018 avsätter över 35 miljarder kronor mer till vård, skola och omsorg jämfört med 2014.

Utöver detta avsätter regeringen 5 miljarder kronor 2019 och ytterligare 5 miljarder kronor 2020 för att permanent höja det generella statsbidraget till kommunerna. Tillskotten till vården i kommunsektorn minskar behovet av att höja kommunalskatterna och skära ned i verksamheter, samtidigt som de ger kommuner och landsting förutsättningar att utveckla den generella vårdens verksamheter.

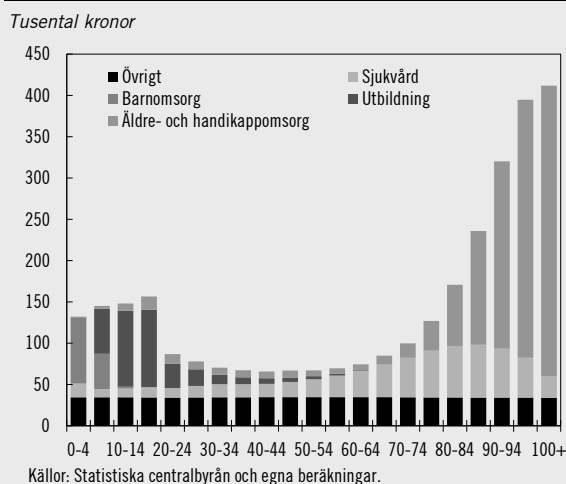
Vinstjakten som incitament hör inte hemma i vårdssektorn. Resurserna till vården ska komma brukarna, eleverna och barnen till del. Inom vården bygger systemet på en solidarisk finansiering och tilldelning utifrån behov. Ersättningen till de privata aktörerna bestäms inte av brukarnas betalningsvilja. De privata aktörerna inom vården verkar alltså på en kvasimarknad. Vinstjakten måste få ett slut. Regeringen avser att i mars 2018 lägga fram en proposition till riksdagen utifrån betänkandet Ordning och reda i vården (SOU 2016:78). Propositionen kommer bl.a. innefatta förslag om vinstbegränsning och tillståndsplikt.

Den demografiska utvecklingen kräver ökade resurser till välfärden

Det är positivt att folk lever längre och att födelsetalen är höga. Samtidigt skapar en växande andel barn och äldre i befolkningen utmaningar för kommunsektorn det kommande decenniet. Även med ökad effektivitet i de kommunala verksamheterna kommer det att krävas statliga tillskott för att motverka kraftiga kommunalskattehöjningar och nedskärningar inom välfärden.

De skattefinansierade tjänsterna inom vården, skolan och omsorgen utnyttjas inte i samma utsträckning i alla åldrar. Diagram 1.11 visar de genomsnittliga utgifterna för olika åldersgrupper aggregerat till fem olika ändamål. Den genomsnittliga årliga konsumtionsutgiften för barn och ungdomar upp till 19 år är ca 150 000 kronor per år. Utgifterna sjunker sedan för att åter stiga snabbt för dem som är 75 år och äldre.

Diagram 1.11 Offentlig konsumtion per capita och ålder 2014

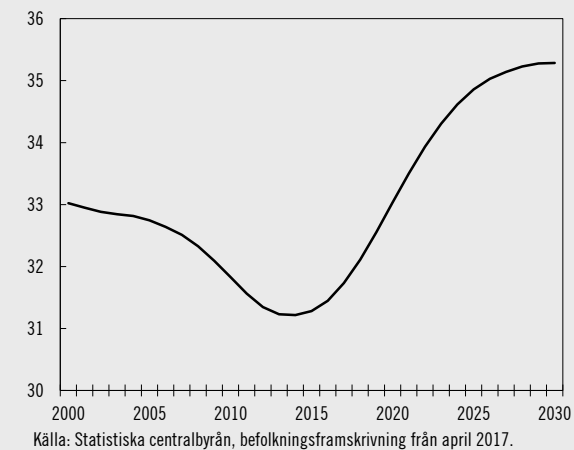

Personer i förvärsaktiv ålder är de som i minst utsträckning använder välfärdstjänster, samtidigt som de bidrar mest till finansieringen av välfärden genom skattebetalningar. Fler barn och äldre ökar med andra ord behovet av offentlig konsumtion, medan fler personer i yrkesverksam ålder ökar skatteinkomsterna som ger mer resurser till välfärden. Diagram 1.12 visar att andelen unga och äldre kommer att öka de kommande decennierna, enligt Statistiska centralbyråns prognos. Denna andel skulle dock öka ännu mer om Sverige inte hade haft en nettoinvandring. Eftersom de flesta som kommer till Sverige är under 30 år kommer andelen av befolkningen i förvärsaktiv ålder att

bli större de kommande decennierna än om Sverige inte haft en nettoinvandring. Mellan 2017 och 2022 ökar antalet unga upp t.o.m. 19 år och antalet personer som är 75 år och äldre tillsammans tre gånger mer än antalet personer ökar i åldern 20–74 år. Andelen unga och äldre fortsätter öka även efter 2022. Utvecklingen ökar trycket på kommuner och landsting som står för de flesta av välfärdstjänsterna. Det kommunala skatteunderlagets tillväxt förväntas inte öka skatteinkomsterna i samma utsträckning som utgifterna växer. För att motverka kommunala skattehöjningar och nedskärningar inom välfärden behövs därför extra statliga tillskott till kommunsektorn de kommande åren.

Diagram 1.12 Andel unga och äldre

Andel av befolkningen som är 0–19 år eller över 74 år, procent

Vården ska vara trygg, behovsanpassad och jämlik i hela landet

Att hälso- och sjukvård av god kvalitet finns tillgänglig när man behöver den är en viktig faktor för trygga och jämlika livsvillkor. Regeringen har under våren 2017 aviserat flera satsningar för att avhjälpa personalbrister och ge förutsättningar för en mer jämlik vård i hela landet.

I propositionen Vårändringsbudget för 2017 avsattes medel för att bl.a. ytterligare förstärka regeringens satsning på förlossningsvården, där det finns omfattande utmaningar avseende bemanning och tillgänglighet. Regeringen föreslår nu att förlossningsvården tillförs 1 miljard kronor och att satsningen förlängs till 2022. Satsningen på kvinnors hälsa fortsätter genom att livmoderhalscancerscreening i form av gynekologisk cellprovstagning föreslås vara avgiftsfri fr.o.m. 2018. Barnhälsovården ges ett resurstillskott för att vaccination mot rotavirus ska bli avgiftsfri och för en riktad tillgänglighetssatsning med bl.a. uppsökande verksamhet. Den växande psykiska ohälsan behöver bemötas med ytterligare åtgärder. Regeringen genomför därför en utökad satsning om totalt ca 3 miljarder kronor t.o.m. 2020 på psykisk hälsa och psykiatri. För att främja en god tandhälsa och stimulera regelbundna tandvårdsbesök i hela befolkningen föreslår regeringen att det allmänna tandvårdsbidraget dubblas fr.o.m. den 15 april 2018.

Regeringen satsar 1 miljard kronor per år 2018–2021 för att rätt vård ska ges i rätt tid. Genom patientmiljarden ska köerna i primärvården kortas och samordningen mellan olika delar av vården förbättras, samtidigt som den medicinska kvaliteten bibehålls. Vårdgarantin i primärvården ska skärpas så att en medicinsk bedömning kan ges snabbare än i dag. Samtidigt utvidgas försöksverksamheten med patientkontrakt till hela landet, för att säkerställa att patienter får en samordnad plan med information om planerade vårdinsatser och att dessa ges inom rimlig tid. Detta är särskilt viktigt för patienter med komplexa behov och många vårdkontakter. Genom samverkan mellan vårdgivare samt mellan landsting och kommun ska vårdens övergångar samordnas och säkras.

Svensk hälso- och sjukvård håller en hög kvalitet, men på vissa håll råder det brist på arbetskraft. Personalbrist och en ansträngd arbetsmiljö gör det svårt att skapa en trygg och

säker vård för patienten. Regeringen föreslår därför att de befintliga satsningarna på sjukvårdens personal förstärks fr.o.m. 2018 med 2 miljarder kronor. Medlen ska användas för att förbättra personalsituationen och utveckla vårdens verksamheter genom förbättrade arbetsvillkor, kompetensutveckling, ökad bemanning och utvecklade arbetssätt. Därigenom får personal mer tid för patienterna. Regeringen föreslår också en utbyggnad av läkarutbildningen. Sedan 2015 pågår en utbyggnad av utbildningarna till barnmorska, sjuksköterska och specialistsjuksköterska. Sammantaget ökar resurserna till sjukvården med närmare 5,5 miljarder kronor jämfört med tillskotten i budgetpropositionen för 2017.

Barnbidraget höjs

Den ekonomiska familjepolitiken är en grundläggande del av den svenska modellen. De bärande principerna för regeringens familjepolitik är en generell välfärd som omfattar alla, ett jämställt föräldraskap och barnets bästa i fokus. Till detta kommer familjepolitikens omfördelade effekter för att öka jämlikheten och jämställdheten och minska klyftorna. Det växande väståndet ska komma alla till del. Inom familjepolitiken har regeringen bl.a. höjt underhållsstödet, flerbarnstillägget och föräldrapenningen.

Denna proposition innehåller ett flertal förslag för att förbättra villkoren för familjer med barn. Barnbidragets grundbelopp har varit oförändrat sedan 2006. Regeringen föreslår därför att barnbidraget höjs med 200 kronor i månaden fr.o.m. mars 2018. Även studiebidraget inom studiehjälpen för bl.a. gymnasieelever höjs med samma belopp. Regeringen föreslår också en höjning av underhållsstödet för äldre barn.

Barn och unga får bättre förutsättningar

I denna proposition görs en stor satsning på skolan (se avsnitt 1.5). Den utökade satsningen på psykisk hälsa och psykiatri som beskrivs ovan innebär bl.a. en satsning på barn- och ungdomspsykiatri. Därtill föreslås en satsning på lovaktiviteter för barn och en satsning för att möjliggöra för kommuner att erbjuda avgiftsfri

simskola för barn. Avgiftsfri kollektivtrafik införs för skolungdomar under sommarlovet.

Situationen inom socialtjänsten är fortsatt ansträngd. Vidare är psykisk ohälsa bland barn och unga ett samhällsproblem. Regeringen avsätter därför 250 miljoner kronor till den sociala barn- och ungdomsvården.

Skatteklyftan mellan pensionärer och löntagare ska avskaffas

Pensionärer har rätt till ekonomisk trygghet under sin ålderdom. De flesta pensionärer har ett långt yrkesliv bakom sig och har bidragit till att bygga vår välfärd. En konsekvens av de jobbskatteavdrag som infördes av den förra regeringen är att pension i flera fall beskattas hårdare än lön. Det är både principiellt fel och fördelningspolitiskt dåligt. Den orättvisa skillnaden i beskattning ska avskaffas. Regeringen avser att sluta klyftan i beskattning fullt ut till 2020. För 2018 föreslås att skatten sänks så att klyftan sluts för inkomster upp till ca 17 000 kronor i månaden. Skatten sänks även för äldre med inkomster upp till ca 35 000 kronor i månaden.

Bostadstillägget har en stor betydelse för att minska den ekonomiska utsattheten bland såväl pensionärer som personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Regeringen har därför tidigare höjt ersättningsgraden i bostadstillägget. Regeringen föreslår nu ytterligare förstärkningar av bostadstillägget, med dels en höjd ersättningsgrad upp till nuvarande boendekostnadstak, dels en ny ersättningsnivå upp till ett högre tak för boendekostnaden.

Sjuk- och aktivitetsersättningen stärks

Personer som har sin försörjning från sjukersättning får varken jobbskatteavdrag eller det förhöjda grundavdraget för äldre. De har ofta en långvarig låg ekonomisk standard. Detsamma gäller för dem med aktivitetsersättning. För att förbättra situationen för dessa personer föreslår regeringen att en skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning införs fr.o.m. 2018. Dessutom föreslås garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättningen höjas fr.o.m. den 1 juli 2018.

Sjukförsäkringen ska värnas

Allmänna socialförsäkringar är en central del i den svenska modellen. De har under lång tid bidragit till att skapa trygghet och motverka ekonomisk utsatthet. Sjukförsäkringen ska skydda mot inkomstbortfall när arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom. Återgång i arbete ska stödjas. Inkomstbortfallsprincipen i försäkringen har dock försvagats i takt med att de reala inkomsterna har ökat, samtidigt som taket för vilken ersättning som högst kan utgå under en längre period varit oförändrat. Regeringen föreslår därför att taket i sjukförsäkringen höjs från 7,5 till 8 prisbasbelopp fr.o.m. den 1 juli 2018. Det är viktigt att en försäkringsmässig och rättssäker tillämpning av sjukförsäkringen kombineras med ett bra stöd för individen i de olika skedena i sjukskrivningsprocessen.

Fusk med skatter och bidrag ska motverkas

Det ska vara ordning och reda i välfärdsystemen. Att stöd bara går till dem som har rätt till det är en förutsättning för tilliten till våra gemensamma trygghetssystem. Regeringen har därför sett över regelverk, tillsatt utredningar och genom sina myndigheter verkat för att stöd ska användas till det de är avsedda för och inte utbetalas till oseriösa aktörer eller kriminella. Regeringen avser att fortsätta detta arbete.

Regeringen avser att återkomma till behovet av skärpningar i bidragsbrottslagen och lagen om underrättelseskyldighet. Det kan t.ex. finnas anledning att utvidga den underrättelseskyldighet som finns för främst myndigheter när det finns anledning att misstänka felaktiga utbetalningar till enskilda som går via företag. I betänkandet Kvalificerad välfärdsbrottslighet (SOU 2017:37) anses att det finns skäl att se över Bolagsverkets uppdrag i syfte att stärka dess roll i det brottsförebyggande arbetet. Regeringen avser att analysera vidare om utbetalningarna i välfärdsystemet kan samordnas. Att myndigheter har möjlighet att utbyta information mellan sig är en annan åtgärd som kan förbättra kontrollverksamheten. Utöver att motverka fusk och bedrägerier kan en förbättrad kontrollverksamhet även bidra till att förhindra t.ex. penningtvätt och terrorfinansiering. Terrorist-

organisationer och enskilda med koppling till terrorism hittar nya och fler tillvägagångssätt för att finansiera sin verksamhet. Det kräver att myndigheterna kontinuerligt uppmärksammar risker och identifierar motåtgärder.

Kvaliteten i olika register och i hanteringen vid utfärdande av identitetshandlingar ska höjas. Centrala studiestödsnämnden får ökade resurser bl.a. för att återbetalningen av obetalda studieskulder bland utlandsbosatta ska öka. Regeringen kommer också att skärpa insatserna mot s.k. fordonsmålvakter.

Ett välfungerande skattesystem där var och en gör rätt för sig är en förutsättning för den svenska modellen och vår skattefinansierade välfärd. Regeringen fortsätter arbetet mot skattefusk och skatteundandragande och aviserar ett antal åtgärder i denna proposition, bl.a. att utöka kravet på att föra personalliggare till att omfatta fler verksamheter. Regeringen kommer även att se över F-skattesystemet för att bekämpa skattefusk och skatteundandragande. Dessutom kommer regeringen att se över bestämmelsen om att skattetillägg inte får tas ut vid rättelser på eget initiativ.

Kulturen ska vara tillgänglig för alla

Regeringen anser att människor i alla delar av landet ska ha möjlighet att både utöva och ta del av konst och kultur. I denna proposition lämnar regeringen därför flera betydande förslag i syfte att skapa bättre villkor för kulturskapare och öka tillgängligheten till kultur. En stark och oberoende kultursektor är en viktig del av en välfungerande demokrati. Mot den bakgrunden genomför regeringen en satsning för att förbättra förutsättningarna för den fria konsten i hela landet. Stipendier och ersättningar till konstnärer utökas. Medlen till fria grupper inom scenkonstområdet förstärks och stödet till bild- och formområdet ökas. Även stöden till konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön samt till litteratur- och kulturtidskrifter höjs. Totalt avsätts 115 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2018. För att förbättra förutsättningarna att rekrytera lärare till kulturskolan föreslår regeringen en permanent satsning på ett kulturskolekliv för fler utbildningsplatser, fortbildningsinsatser m.m.

Regeringen verkar även för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Det är viktigt att valdeltaga-

andet ökar i de grupper som i mindre utsträckning än andra röstar, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning. Det är angeläget att valdeltagandet ökar i socioekonomiskt svaga områden där valdeltagandet är särskilt lågt enligt Statistiska centralbyråns analyser. Vidare anser regeringen att en mångfald av fria medier i hela landet är en förutsättning för en väl fungerande demokrati. I denna proposition finns därför förslag som syftar till att skapa bättre tillgång till kvalitetsjournalistik oavsett var i Sverige man bor. Regeringen föreslår även att reklamskatten för dagspressen (annonser i periodiska publikationer som inte utgör annonsblad, katalog eller program) ska slopas fr.o.m. 2018. Regeringen avser 2018 återkomma med förslag om ett moderniserat stöd till medier med utgångspunkt i Medieutredningens slutbetänkande (SOU 2016:80).

Över tid har antalet folkbibliotek och biblioteksfilialer minskat, vilket är en oroväckande trend som inte minst drabbar människor som lever på landsbygden. Regeringen gör därför en kraftfull satsning om 250 miljoner kronor per år 2018–2020 för att öka tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet.

1.8 Sverige ska vara tryggt

Sverige ska vara ett land där alla kan vara trygga oavsett var de bor. För regeringen är det centralt att fler brott förhindras och att fler brott klaras upp. Det gäller vardagsbrott, grövre brott och brottslighet som utgör ett hot mot det demokratiska samhället, som organiserad brottslighet, terrorism och hatbrott. Terrorism hotar människors liv och trygghet, internationell fred och säkerhet, nationell säkerhet och våra grundläggande fri- och rättigheter. Hela samhället måste arbeta mot terrorismen, dess grundorsaker samt motverka dess driv- och dragningskrafter.

Ojämlika livsvillkor mellan människor och segregation mellan bostadsområden riskerar att skada samhörighet och tillit bland medborgarna. Det kan leda till minskad trygghet, ökat utanförskap och minskat förtroende för samhälleliga institutioner. Stora framtidsinvesteringar och reformer för ekonomisk jämlikhet ökar tilliten och sammanhållningen och kan därmed motverka rädsla och rasism. För att skapa ett tryggt samhälle behövs därför såväl en aktiv och inklu-

derande välfärdspolitik som ett strategiskt och målmedvetet brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete. Regeringen bekämpar både brott och brottens orsaker.

Det säkerhetspolitiska läget i omvärlden har försämrats över tid, inte minst i Sveriges närområde. Regeringen stärker därför totalförsvarets förmåga, samt fördjupar samverkan med andra länder och organisationer för ökad säkerhet.

Tryggheten ska öka i hela landet

Polismyndigheten står inför flera krävande utmaningar. Polisen ska finnas närmare medborgarna i hela landet och stärka sin förmåga att kunna motverka brottslighet. Utredningsverksamheten behöver fortsatt stärkas och utvecklas, liksom bekämpningen av den organiserade brottsligheten och det dödliga våldet. Den nationella säkerhetsstrategin och strategin mot terrorism ställer också ökade krav på Polismyndigheten. För att öka tryggheten och bekämpa den alltmer komplexa brottsligheten behövs det fler poliser och civilanställda i Polismyndigheten. Polisen behöver även stärka arbetet mot miljö- och arbetsmiljöbrott. Regeringen förstärker därför resurserna till myndigheten med 7,1 miljarder kronor under perioden 2018–2020. Regeringen föreslår också tillskott till Säkerhetspolisen för att bl.a. förstärka arbetet med kontraterrorism och säkerhetsskydd. Regeringen föreslår vidare att Trafikverket tillförs resurser för att öka tryggheten och säkerheten på järnvägsstationer.

Regeringen föreslår också ökade resurser till Kriminalvården, bl.a. för att möjliggöra en långsiktig utveckling av myndighetens återfallsförebyggande arbete samt isoleringsbrytande åtgärder.

Ett nationellt centrum mot våldsbejakande extremism inrättas vid Brottsförebyggande rådet. Centret ska bl.a. bidra till förstärkta nationella insatser och ge stöd till lokala aktörer i arbetet mot våld och terrorism samt vad gäller återvändande terroriststridande.

Sverige ska vara ett land som är tryggt för såväl kvinnor som män. Den nya jämställdhetsmyndigheten som inleder sitt arbete i januari 2018 blir central för hela jämställdhetspolitikens genomförande. Regeringen avsätter också

resurser för förstärkta insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är av stor betydelse att kunna säkerställa en långsiktigt hållbar och väl fungerande nationell alarmeringstjänst. Regeringen föreslår därför ett tillskott till SOS Alarm för 2018–2020.

Statens institutionsstyrelse har under de senaste tre åren haft en hög efterfrågan på platser inom framför allt ungdomsvården, men även inom missbruksvården. Regeringen föreslår att medel tillförs för att skapa förutsättningar för myndigheten att utöka antalet vårdplatser.

Såväl privatpersoner som företag och myndigheter är beroende av välfungerande it. Regeringen arbetar kontinuerligt med att ge goda förutsättningar för myndigheternas it-utveckling och informationssäkerhetsarbete. Regeringen föreslår därför att Myndigheten för samhällskydd och beredskap får ytterligare medel för att stärka myndighetens arbete med informations-säkerhet. Som en del i arbetet har regeringen gett Post- och telestyrelsen i uppdrag att lämna förslag till en förvaltningsmodell för skyddade it-utrymmen för offentliga aktörer som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Därutöver har Försäkringskassan fått i uppdrag att under tre år erbjuda samordnad och säker it-drift för vissa myndigheter.

Sverige ska hålla ihop

Med en hög grad av tillit och samhörighet mellan människor byggs ett starkare Sverige. En sådan utveckling hotas dock av ojämlika livsvillkor mellan människor och den segregation som därmed uppstår mellan bostadsområden. Regeringen vill motverka segregationen och öka jämlikheten genom såväl generella som riktade insatser för att bl.a. minska arbetslösheten, bekämpa brott, öka tryggheten och förbättra skolresultaten i socialt utsatta områden. Regeringen satsar därför bl.a. mer på skolor med många elever som har sämre socioekonomiska förutsättningar. Regeringen vill motverka bostadssegregation, trångboddhet och akut hemlöshet. Diskriminering ska aktivt motverkas och demokratisk delaktighet främjas. I juli 2016 presenterade regeringen ett långsiktigt reformprogram för att minska segregationen. Inrättandet av Delegationen mot segregation är ett led i regeringens arbete för minskad segregation 2017–2025. För att främja en god

utveckling i hela Sverige genomför regeringen en tioårig satsning i socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden. Regeringen avsätter 500 miljoner kronor 2018, 1,5 miljarder kronor 2019 och 2,5 miljarder kronor från 2020 för utveckling av områden med stora utmaningar i syfte att stärka lokal ekonomisk och social utveckling. Kriterier för att ta del av medlen kan exempelvis vara lågt valdeltagande, hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och sysselsättningsgrad.

Gränserna ska vara säkra

Sverige ska vara ett öppet och välkommande land. Samtidigt behövs ordning och reda vid Sveriges gränser för att upprätthålla säkerhet och trygghet.

Illegal handel med narkotika och vapen bidrar till förekomsten av grov brottslighet i samhället, inte minst i socialt utsatta områden. Det gör att många människor känner sig otrygga. Regeringen anser att insatserna för att stoppa den illegala handeln med narkotika och vapen redan vid gränsen bör stärkas. Fusk vid deklarering av varor innebär vidare orättvis konkurrens för företag. För att bekämpa fusk i varuflödet och för att stoppa smuggling av narkotika och vapen m.m. ska tullkontrollerna vid gränserna öka. För detta tillförs Tullverket medel. För att bekämpa illegal handel med alkohol som bl.a. förs in till Sverige av de s.k. spritbussarna höjs transporttillägget från 20 till 40 procent.

De tillfälliga ID-kontrollerna som regeringen införde i början av 2016 har kunnat avskaffas, medan de tillfälliga inre gränskontrollerna kvarstår och har förstärkts. Sverige har en reglerad invandring och asylrätten ska värnas. Regeringen anser att de som fått ett lagakraftvunnet av- eller utvisningsbeslut ska återvända så snart som möjligt. Situationen för ensamkommande avseende långa handläggningstider ska förbättras.

Totalförsvaret ska stärkas

Sveriges försvars- och säkerhetspolitik syftar ytterst till att garantera landets politiska oberoende och självständighet.

Till följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget över tid ser regeringen ett fortsatt behov av

att förstärka totalförsvaret. Regeringspartierna har tillsammans med Moderaterna och Centerpartiet kommit överens om ytterligare åtgärder och väsentliga resursförstärkningar om 2,7 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2018 för en ökad operativ förmåga i krigsförbanden och förstärkt förmåga inom totalförsvaret.

Förstärkningarna möjliggör prioritering av åtgärder för att säkerställa att samtliga krigsförband ökar sin krigsduglighet och förmågan att samtidigt kunna mobilisera hela krigsorganisationen i händelse av höjd beredskap. Inom det civila försvaret ska bl.a. kommunernas, landstingens, övriga bevakningsansvariga myndigheters och länsstyrelsernas arbete med totalförsvarsplaneringen fortsatt stärkas. Regeringen föreslår även förstärkningar av det psykologiska försvaret.

Det demokratiska samhällets sårbarhet för angrepp och påverkan från externa aktörer i form av bl.a. it-attacker och informationspåverkan ska minskas. Ytterligare åtgärder ska därför genomföras för att stärka arbetet med samhällets informationssäkerhet och med dess förmåga att motstå angrepp på viktiga samhällsfunktioner.

Internationell samverkan och utvecklingssamarbete ger ökad säkerhet

En hörnsten i svensk säkerhetspolitik är att bygga säkerhet i samverkan med andra länder och organisationer. Mot bakgrund av den försämrade säkerhetspolitiska situationen i vårt närområde fortsätter Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten att förstärkas.

Sveriges bistånd har förstärkts under mandatperioden. År 2018 föreslås biståndsramen uppnå 1 procent av BNI, från att ha legat på 0,96 procent 2014. I kombination med en stark BNI-utveckling innebär detta att regeringens politik lett till en betydande förstärkning av biståndet. Utvecklingssamarbetet ska i huvudsak vara inriktat på de länder där behoven är mest omfattande, resurserna är minst och där ett svenskt deltagande ger störst mervärde. Fokus ska läggas på ett effektivt bistånd i konflikt-drabbade områden, där mänskliga rättigheter, liksom flickors och kvinnors rättigheter samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), kränks och på hur biståndet ska bidra

till genomförandet av Agenda 2030. Politiken för global utveckling (PGU) är ett verktyg för att effektivisera det gemensamma arbetet mot de globala målen och Agenda 2030. Klimatförändringarna medför också stora utmaningar. Sverige ska vara ledande i internationellt klimatsamarbete. Regeringen föreslår därför betydande resursförstärkningar på området.

Konflikterna i världen växer och närområdet präglas av tilltagande osäkerhet. Det är centralt att värna FN:s roll att upprätthålla folkrätten. Sverige är medlem i FN:s säkerhetsråd 2017 och 2018. Sverige ska verka för att FN ska arbeta mer med fredsbyggande och konfliktförebyggande, liksom för att åtgärder för att främja dialog och kvinnors inflytande i fredsprocesser ska stärkas. Regeringen kommer att verka för att genomförandet av EU:s globala strategi utvecklar EU:s civila och militära krishanteringsförmåga. Sverige kommer också att bidra med riskreducerande och förtroendeskapande åtgärder i andra organisationer såsom Europarådet och OSSE. Sverige fortsätter att stödja mänskliga rättigheter och demokrati, yttrandefrihet, oberoende medier och motståndskraft mot desinformation.

1.9 Fördelningseffekter av regeringens politik

Fördelningsspolitiken ska bidra till att tillväxt och välfärd kommer alla till del så att levnadsvillkoren och livschanserna utjämnas mellan individer och grupper i samhället.

En del av omfördelningen sker via skatter och transfereringar som direkt påverkar de disponibla inkomsterna. En annan viktig del av omfördelningen i den svenska modellen är offentligt finansierade välfärdstjänster som vård, skola och omsorg. Ett utökat inkomstbegrepp, som utöver disponibel inkomst även tar hänsyn till välfärdstjänster, ger en mer komplett bild av politikens effekter. Samtidigt är den utjämnning av livschanser som sker genom välfärdstjänster, inte minst utbildning, av en vidare betydelse än vad som framgår av sådana ekonomiska beräkningar som görs i denna proposition. Dessa effekter är dock svåra att mäta.

Ytterligare ett viktigt område för fördelningsspolitiken rör omfördelning mellan olika delar av landet, för att säkerställa att god offentlig service och välfärd även finns att tillgå i delar av landet

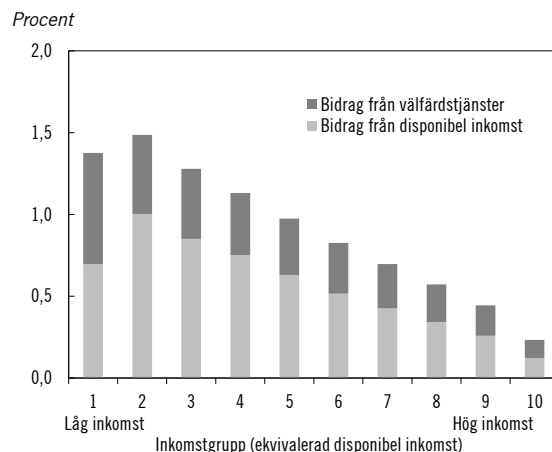
där den ekonomiska utvecklingen inte är lika god.

Fördelningen blir jämnare

Regeringens samlade politik under mandatperioden har bidragit till en mer jämlik fördelning. Regeringen har genomfört betydande satsningar på vård, skola och omsorg, liksom ett antal reformer riktade till hushåll med låga inkomster. De höjningar av inkomstskatten som har bedömts vara nödvändiga för att finansiera dessa viktiga satsningar har riktats mot dem med höga inkomster.

Reformerna i denna proposition innebär en fortsättning på detta arbete. Både den ekvivalerade disponibla inkomsten och den utökade inkomsten bedöms i genomsnitt öka i alla inkomstgrupper till följd av reformerna (se diagram 1.13). Reformerna bedöms ha en tydligt utjämnande fördelningsspolitisk profil där effekten är störst i de lägre inkomstgrupperna. Effekten på den utökade inkomsten varierar inom inkomstgrupperna. Inom varje grupp påverkas dock de allra flesta positivt av reformerna (se diagram 1.14).

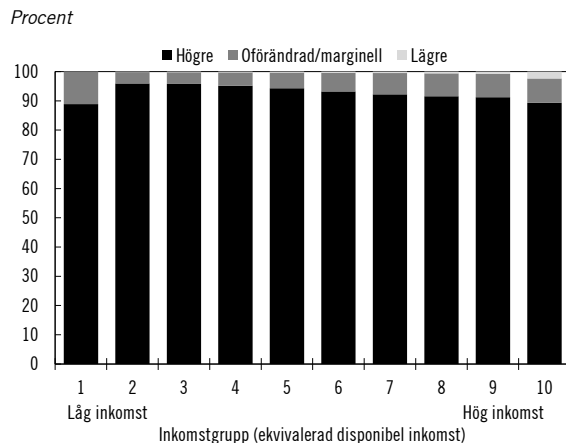
Diagram 1.13 Genomsnittlig effekt på utökad inkomst i olika inkomstgrupper till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018

Anm.: Utökad inkomst är ekvivalerad disponibel inkomst plus subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje hushåll och fördelas lika på alla i hushållet.

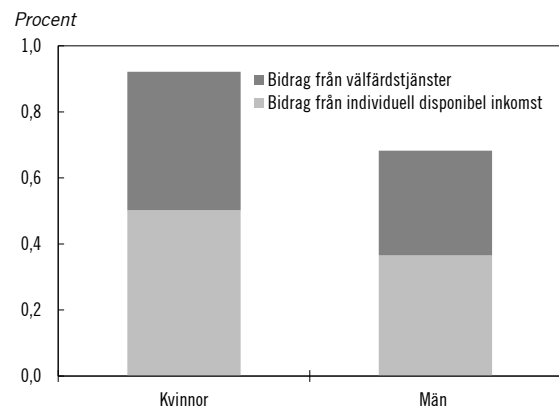
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 1.14 Andel i olika inkomstgrupper som får en förändrad utökad inkomst till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018

Anm.: Individer som beräknas få en förändring av sin utökade inkomst som är mindre än 50 kronor per månad placeras i kategorin Oförändrad/marginell.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 1.15 Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män (20 år och äldre) till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018

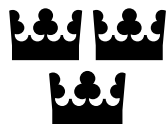
Anm.: Individuell utökad inkomst är individuell disponibel inkomst plus subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje vuxen i hushållet. Summan av barnens subventioner delas jämt på de vuxna i hushållet.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män ökar

Regeringens politik under mandatperioden har stärkt den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män (se 2017 års ekonomiska vårproposition, bilaga 2). Kvinnor gynnas i större utsträckning än män av reformerna även i denna proposition och därmed stärks den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män ytterligare. För kvinnor beräknas reformerna innebära att den individuella, utökade inkomsten i genomsnitt ökar med ca 0,9 procent, jämfört med en ökning med ca 0,7 procent för män (se diagram 1.15).

2

Förslag till riksdagsbeslut

2 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

vad gäller den ekonomiska politiken och förslag till statens budget för 2018

1. godkänner riktlinjerna för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 1),
2. fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till följd av tekniska justeringar till 1 337 miljarder kronor för 2018 och 1 397 miljarder kronor för 2019 (avsnitt 5.2),
3. fastställer utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 471 miljarder kronor för 2020 (avsnitt 5.2),
4. fastställer målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsålet) till i genomsnitt en tredjedels procent av bruttonationalprodukten över en konjunkturcykel fr.o.m. 2019 (avsnitt 5.6),
5. fastställer ett riktmärke för nivån på den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskulden) till 35 procent av bruttonationalprodukten fr.o.m. 2019 (avsnitt 5.6),
6. godkänner beräkningen av inkomster i statens budget för 2018 (avsnitt 7.1 och bilaga 1 avsnitt 2),
7. godkänner den preliminära beräkningen av inkomster i statens budget för 2019 och 2020 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 7.1 och tabell 7.3),
8. beslutar om fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2018 (avsnitt 8.1 och tabell 8.2),
9. godkänner beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2018 (avsnitt 8.1 och tabell 8.2),
10. godkänner beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2018 (avsnitt 8.1 och tabell 8.2),
11. godkänner den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2019 och 2020 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 8.2 och tabell 8.3),
12. bemyndigar regeringen att under 2018 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen (2011:203) (avsnitt 9.2),
13. godkänner beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2018 (avsnitt 9.2 och tabell 9.10),
14. godkänner beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2018 (avsnitt 9.2 och tabell 9.10),
15. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 39 900 000 000 kronor (avsnitt 10.2),
16. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 13 800 000 000 kronor (avsnitt 10.2),

17. bemyndigar regeringen att under 2018, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen (2011:203), besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten (avsnitt 10.7).
- vad gäller skattefrågor och andra förslag som ligger till grund för beräkningen av statens inkomster*
18. antar förslaget till lag om skatt på flygresor (avsnitt 3.1 och 6.21),
19. antar förslaget till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen (avsnitt 3.2 och 6.15),
20. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam (avsnitt 3.3 och 6.25),
21. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt (avsnitt 3.4 och 6.3),
22. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (avsnitt 3.5 och 6.4),
23. antar förslaget till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200) (avsnitt 3.6 och avsnitt 6.27)
24. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt (avsnitt 3.7 och 6.23),
25. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt (avsnitt 3.8 och 6.23),
26. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.9, 6.15, 6.19, 6.20 och 6.23),
27. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus (avsnitt 3.10 och 6.17),
28. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter (avsnitt 3.11, 6.23 och 6.24),
29. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1999:673) om skatt på avfall (avsnitt 3.12 och 6.17),
30. antar förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) (avsnitt 3.13, 6.2, 6.3, 6.5, 6.6 och 6.11),
31. antar förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980) (avsnitt 3.14 och 6.6),
32. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet (avsnitt 3.15 och 6.23),
33. antar förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227) (avsnitt 3.16 och 6.16),
34. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (avsnitt 3.17 och avsnitt 6.15)
35. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2011:1200) om elcertifikat (avsnitt 3.18 och 6.20),
36. antar förslagen till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 3.19, 3.20, 6.3, 6.6 och 6.23),
37. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.21, 6.18 och 6.19),
38. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 (avsnitt 3.22 och 6.10),
39. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik (avsnitt 3.23 och 6.17) ,
40. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.24, 6.19 och 6.20),
41. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 3.25, 6.19, 6.20 och 6.25),
42. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i

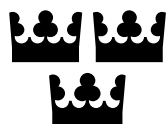

- lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.26 och 6.18),
43. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 3.27 och 6.6),
  44. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 3.28, 6.20 och 6.23),
  45. antar förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 3.29 och 6.21),
  46. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) (avsnitt 3.30, 6.20, 6.21 och 6.23),
  47. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.31, 6.19 och 6.20),
  48. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi (avsnitt 3.32 och 6.15),
  49. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen (avsnitt 3.33 och 6.15),
  50. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen (avsnitt 3.34 och 6.15),
  51. godkänner att regeringen under 2018 genom försäljning överlåter fastigheten Stockholm Silvieberg 3 i Stockholm (avsnitt 7.4),
  52. godkänner att regeringen från försäljningsintäkterna vid en försäljning enligt 51 får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten (avsnitt 7.4),
  53. godkänner att regeringen under 2018 genom försäljning överlåter fastigheten Stockholm Lysbomben 1 i Stockholm (avsnitt 7.4),
  54. godkänner att regeringen från försäljningsintäkterna vid en försäljning enligt 53 får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten (avsnitt 7.4),
  55. godkänner att regeringen under 2018 genom försäljning överlåter fastigheten Stockholm Smyrna 5 i Stockholm (avsnitt 7.4),
  56. godkänner att regeringen från försäljningsintäkterna vid en försäljning enligt 55 får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer (avsnitt 7.4),
  57. godkänner att regeringen under 2018 genom försäljning överlåter del av fastigheterna Järnvägen 100:1 i Boden, Gullbergsvass 703:6 i Göteborg, Stora Älberg 2:2 i Hallsberg, Järnvägen 1:1 i Malmö, Butängen 2:1 i Norrköping och Ånge 30:1 i Ånge samt fastigheterna Brynäs 92:4 i Gävle och Tågordningen 1 i Stockholm (avsnitt 7.4),
  58. godkänner att regeringen från försäljningsintäkterna vid en försäljning enligt 57 får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten (avsnitt 7.4).

3

Lagförslag

3 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

3.1 Förslag till lag om skatt på flygresor

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för kommersiella flygresor och för flygresor med svenskt statsflyg (flygskatt).

Uttryck i lagen

2 § I denna lag avses med

1. *flygföretag*:
  - a) en fysisk eller juridisk person som innehar ett giltigt drifttillstånd eller motsvarande tillstånd som ger personen rätt att utföra kommersiella flygresor,
  - b) den som svarar för driften av det svenska statsflyget,
2. *flygplats*: ett mark- eller vattenområde som helt eller delvis har inrättats så att flygplan ska kunna ankomma, avgå samt röra sig på marken eller vattnet,
3. *flygande personal*: varje person ombord på ett flygplan som
  - a) flyger flygplanet,
  - b) tar hand om teknisk övervakning, underhåll eller reparation,
  - c) är ansvarig för säkerheten för passagerare i kabinen, eller
  - d) ger service till passagerarna.

Skattepliktens omfattning

3 § Flygskatt ska betalas för passagerare som reser från en flygplats i Sverige i ett flygplan som är godkänt för fler än tio passagerare.

Undantag från skatteplikt

- 4 § Flygskatt ska inte betalas för
1. barn under två år,

2. passagerare som på grund av teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad avgång,

3. flygande personal som är i tjänst under flygningen,

4. passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter flygresan med samma flygplan (transitpassagerare) enligt vad som framgår av resedokumentationen, eller

5. passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter med ett annat flygplan (transferpassagerare) om den efterföljande flygningen enligt vad som framgår av resedokumentationen påbörjas inom 24 timmar.

Skattskyldighet

5 § Det flygföretag som utför flygningen är skattskyldigt.

Skattskyldighetens inträde

6 § Skyldighet att betala skatt inträder när flygplanet lyfter från en flygplats i Sverige.

Skattens storlek

7 § Skatten ska betalas med

– 60 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till denna lag,

– 250 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 till denna lag, och

– 400 kronor per passagerare som reser till en annan slutdestination.

Med slutdestination avses den destination som framgår av resedokumentationen.

Skatteomräkning

8 § För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska flygskatt tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 7 § angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Flygskattebeloppen avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

Förfarandet

9 § Bestämmelser om förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Denna lag träder i kraft den 1 april 2018.

Bilaga 1 till lag om skatt på flygresor

Land

Albanien
Andorra
Belgien
Bosnien och Hercegovina
Bulgarien
Cypern
Danmark
Estland
Finland
Frankrike
Grekland
Irland
Island
Italien
Kosovo
Kroatien
Lettland
Liechtenstein
Litauen
Luxemburg
Makedonien
Malta
Moldavien
Monaco
Montenegro
Nederländerna
Norge
Polen
Portugal
Rumänien
San Marino
Schweiz
Serbien
Slovakien
Slovenien
Spanien
Storbritannien
Sverige
Tjeckien
Turkiet
Tyskland
Ukraina
Ungern
Vatikanstaten
Vitryssland
Österrike

Bilaga 2 till lag om skatt på flygresor

Land

Afghanistan
Algeriet
Armenien
Azerbajdzjan
Bahrain
Burkina Faso
Djibouti
Egypten
Elfenbenskusten
Eritrea
Etiopien
Förenade Arabemiraten
Gambia
Georgien
Guinea
Guinea-Bissau
Irak
Iran
Israel
Jemen
Jordanien
Kanada
Kap Verde
Kazakstan
Kirgizistan
Kuwait
Libanon
Libyen
Mali
Mauretanien
Marocko
Niger
Oman
Pakistan
Palestina
Qatar
Ryssland
Saudiarabien
Senegal
Sudan
Syrien
Tadzjikistan
Tchad
Tunisien
Turkmenistan
USA
Uzbekistan

3.2 Förslag till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om en skyldighet att minska växthusgasutsläppen från bensin och dieselbränslen genom inblandning av biodrivmedel.

2 § I denna lag betyder

bensin: ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 11 41, 2710 11 45, 2710 11 49, 2710 11 51 eller 2710 11 59,

biodrivmedel: ett vätskeformigt bränsle som framställs av biomassa och som är avsett för motordrift,

biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall,

dieselbränsle: ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 19 41 eller 2710 19 45,

koldioxidekvivalent: den mängd växthusgas som medför en lika stor klimatpåverkan som ett kilogram koldioxid,

KN-nr: nummer i Kombinerade nomenklaturen enligt kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan,

reduktionsplikt: en skyldighet att minska utsläppen av växthusgaser i ett livscykelperspektiv per energienhet från reduktionspliktigt drivmedel genom inblandning av biodrivmedel,

reduktionspliktigt drivmedel: ett drivmedel som innehåller högst 98 volymprocent biodrivmedel och som skattskyldighet har inträtt för enligt 5 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi, om drivmedlet är

– en bensin som inte är en alkylatbensin enligt 5 § drivmedelslagen (2011:319), eller

– ett dieselbränsle som inte har försetts med märk- eller färgämnen enligt 2 kap. 8 § lagen om skatt på energi,

reduktionspliktig energimängd: den energimängd som motsvarar volymen reduktionspliktigt drivmedel under ett kalenderår,

växthusgas: koldioxid, metan och dikväveoxid.

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) prövar frågor enligt denna lag och utövar tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Reduktionsplikt

4 § Den som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § 1 och 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi för ett reduktionspliktigt drivmedel har reduktionsplikt och ska anmäla det till tillsynsmyndigheten senast två veckor efter det att reduktionsplikten började.

5 § Den som har reduktionsplikt ska för varje kalenderår se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med

utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med

1. minst 2,6 procent för bensin, och
2. minst 19,3 procent för dieselbränsle.

6 § De biodrivmedel som används för att uppfylla reduktionsplikten ska omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

Överlåtelse av utsläppsminskning

7 § Om den som har reduktionsplikt har minskat utsläppen på det sätt som anges i denna lag och mer än vad som krävs enligt 5 §, får överskottet genom en överenskommelse överlåtas till någon annan som har reduktionsplikt för samma typ av drivmedel och för samma år så att denne kan tillgodoräkna sig minskningen.

Redovisning av reduktionsplikt

8 § Den som har reduktionsplikt ska senast den 1 april varje år redovisa till tillsynsmyndigheten i vilken utsträckning och hur reduktionsplikten har uppfyllts under det föregående kalenderåret. Överlåtelse och förvärv av en utsläppsminskning ska framgå av redovisningen.

Förseningsavgift

9 § Tillsynsmyndigheten ska ta ut en förseningsavgift av den som har reduktionsplikt och inte redovisar enligt 8 § i rätt tid. Avgiften får vara högst 5 000 kronor.

Tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut avgiften, om det finns synnerliga skäl.

Reduktionspliktsavgift

10 § Tillsynsmyndigheten ska ta ut en reduktionspliktsavgift av den som har reduktionsplikt och inte har uppfyllt plikten för ett kalenderår. Avgiften får vara högst 7 kronor per kilogram koldioxidekvivalenter som i fråga om minskade växthusgasutsläpp kvarstår för att reduktionsplikten ska vara uppfylld.

Tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut avgiften, om det finns synnerliga skäl.

Indrivning

11 § Om en förseningsavgift eller en reduktionspliktsavgift inte har betalats efter betalningsupplämaning ska avgiften lämnas för indrivning. Indrivningen får verkställas enligt utsökningsbalken.

Skyldighet att spara uppgifter

12 § Den som har eller har haft reduktionsplikt ska spara uppgifter som har betydelse för reduktionsplikten i tio år från utgången av det kalenderår som uppgifterna avser.

Tillsyn

13 § Den som har eller har haft reduktionsplikt ska på tillsynsmyndighetens begäran lämna de upplysningar och de handlingar som myndigheten behöver för tillsynen.

14 § Tillsynsmyndigheten får besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för att se till att den som har reduktionsplikt fullgör sina skyldigheter enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Bemyndiganden

15 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. hur reduktionsplikten ska uppfyllas,
2. beräkning av den reduktionspliktiga energimängden,
3. beräkning av växthusgasutsläpp och koldioxidekvivalenter, och
4. redovisning av reduktionsplikt.

16 § Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om förseningsavgiften och reduktionspliktsavgiften.

Överklagande

17 § Tillsynsmyndighetens beslut om förseningsavgift enligt 9 §, reduktionspliktsavgift enligt 10 § och om föreläggande enligt 14 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
  2. År 2018 ska den reduktionspliktiga energimängden omfatta månaderna juli–december.

3.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam¹

dels att 24 § ska upphöra att gälla,

dels att 1, 4, 12, 16, 18, 21, 26 och 32 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatt (reklamskatt) *erlägges* enligt denna lag till staten för annons, som är avsedd att offentliggöras inom landet, och för reklam, som är avsedd att spridas inom landet i annan form än annons.

I denna lag förstås med

1. trycksak, avtryck som framställts i flera lika exemplar i tryckpress eller genom screenförfarande,

2. reklam, meddelande som har till syfte att åstadkomma eller främja avsättning i kommersiell verksamhet av vara, fastighet, nyttighet, rättighet eller tjänst,

3. annons, särskilt utrymme som upplåtits i trycksak för återgivning av text eller bild för annan än utgivaren och sådant utrymme i trycksaken som tagits i anspråk av utgivaren för egen reklam,

4. periodisk publikation, publikation som enligt utgivningsplan ska komma ut med normalt minst fyra nummer om året och som inte är att anse som reklamtrycksak,

5. reklamtrycksak, trycksak som framställts huvudsakligen i syfte att offentliggöra reklam för utgivaren,

6. annonsblad, trycksak som inte är att anse som en reklamtrycksak och som innehåller annonser och som saknar redaktionellt innehåll eller som har ett obetydligt redaktionellt innehåll utöver sådant som har samband med dem som annonserar,

7. katalog, en efter vissa grunder upprättad förteckning över personer, föremål eller liknande,

8. program, förteckning över personer och deras roll eller nummer vid teaterföreställning, konsert, idrottsevenemang eller liknande.

Skatt (reklamskatt) *betalas* enligt denna lag till staten för annons, som är avsedd att offentliggöras inom landet, och för reklam, som är avsedd att spridas inom landet i annan form än annons.

4. periodisk publikation, publikation som enligt utgivningsplan ska komma ut med normalt minst fyra nummer om året och som inte är att anse som reklamtrycksak, *annonsblad, katalog eller program,*

¹ Lagen omtryckt 1984:156.

Senaste lydelse av

lagens rubrik 1975:117

24 § 2016:1068.

² Senaste lydelse 2007:1167.

4 §³

Skatteplikt föreligger *ej* för annons i

1. periodisk publikation som väsentligen framstår som organ för sammanslutning med huvudsakligt syfte att verka för religiöst, nykterhetsfrämjande, politiskt, miljövårdande, idrottsligt eller försvarsfrämjande ändamål eller att företräda handikappade eller arbetshindrade medlemmar,

2. publikation som ges ut på främmande språk för spridning huvudsakligen utomlands,

3. publikation eller bilaga till publikation, när annonsen avser endast publikationen eller annat nummer av denna eller, i fråga om bok, annan bokutgivning av *samme* förläggare.

Skatteplikt föreligger *inte* för annons i

1. periodisk publikation,

3. publikation eller bilaga till publikation, när annonsen avser endast publikationen eller annat nummer av denna eller, i fråga om bok, annan bokutgivning av *samma* förläggare.

12 §⁴

Skatten för annons i periodisk publikation tas ut med 2,5 procent av beskattningsvärdet och annars med 7,65 procent av beskattningsvärdet.

För annons i annonsblad, katalog eller program tas skatten ut med 7,65 procent även om publikationen är periodisk.

Skatt enligt denna lag tas ut med 7,65 procent av beskattningsvärdet.

16 §⁵

I fråga om periodisk publikation, för vilken utgivaren har rätt till återbetalning av skatt enligt 24 §, föreligger redovisningskyldighet endast om det sammanlagda beskattningsvärdet av publikationens annonser för beskattningsår överstiger 60 000 kronor. I annat fall föreligger redovisningskyldighet om det sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 60 000 kronor. Om ett beskattningsår är längre eller kortare än tolv månader ska *de* angivna gränserna räknas upp

Redovisningskyldighet för reklamskatt föreligger om det sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 60 000 kronor. Om ett beskattningsår är längre eller kortare än tolv månader, ska *den* angivna gränsen räknas upp eller ned i motsvarande mån.

³ Senaste lydelse 1998:597.

⁴ Senaste lydelse 2016:1068.

⁵ Senaste lydelse 2016:1068.

eller ned i motsvarande mån.

18 §

Lämnas återbäring, bonus eller annan förmån, som *icke* utgör s.k. villkorlig rabatt, i efterhand och avser förmånen något för vilket skattskyldighet inträtt, får avdrag för den del av den tidigare redovisade skatten som belöpt på förmånen göras i den ordning som gäller för den skattskyldiges redovisning för reklamskatt. *Avser förmånen sådan annons i periodisk publikation, för vilken skattskyldighet inträtt under tidigare kalenderår, får avdraget dock ej överstiga den skatt som den skattskyldige erlagt eller haft att erlagga för det tidigare året minskad med belopp som återbetalats enligt 24 §.*

Uppkommer förlust på fordran för vilken reklamskatt redovisats, äger första stycket motsvarande tillämpning. Har avdrag för skatt för sådan fordran gjorts och inflyter därefter betalning, *skall* redovisning åter lämnas för den skatt som belöper på det betalda beloppet.

Lämnas återbäring, bonus eller annan förmån, som *inte* utgör s.k. villkorlig rabatt, i efterhand och avser förmånen något för vilket skattskyldighet inträtt, får avdrag för den del av den tidigare redovisade skatten som belöpt på förmånen göras i den ordning som gäller för den skattskyldiges redovisning för reklamskatt.

Uppkommer förlust på fordran för vilken reklamskatt redovisats, *har* första stycket motsvarande tillämpning. Har avdrag för skatt för sådan fordran gjorts och inflyter därefter betalning, *ska* redovisning åter lämnas för den skatt som belöper på det betalda beloppet.

21 §

Redovisningsperiod omfattar två kalendermånader. Skattskyldig som, *i förekommande fall efter sådan återbetalning eller befrielse som avses i 24 §,* för närmast föregående beskattningsår har redovisat eller skulle ha redovisat reklamskatt med minst 300 000 kronor *skall* dock lämna deklaration för varje kalendermånad.

Redovisningsperiod omfattar två kalendermånader. Skattskyldig som för närmast föregående beskattningsår har redovisat eller skulle ha redovisat reklamskatt med minst 300 000 kronor *ska* dock lämna deklaration för varje kalendermånad.

26 §⁶

Skyldig att betala reklamskatt för import från tredjeland av annonsblad som har getts ut i sådant land är den som med anledning av importen är skyldig att betala tull för annonsbladen eller skulle ha varit skyldig att göra detta om annonsbladen hade varit tullbelagda.

⁶ Senaste lydelse 2016:1068.

För den som är skattskyldig enligt första stycket inträder skattskyldigheten vid den tidpunkt då skyldighet att betala tull enligt tullagstiftningen inträder eller skulle ha inträtt om skyldighet att betala tull förelegat.

Skatt enligt första stycket ska betalas till Tullverket.

Reklamskatt vid import tas ut med 7,65 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

Beskattningsvärdet vid import utgörs av varans värde för tulländamål bestämt enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 952/2013 av den 9 oktober 2013 om fastställande av en tullkodex för unionen.

32 §⁷

Beslut enligt 24 § tredje eller fjärde stycket får inte överklagas. Beslut enligt 9 a § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut enligt 9 a § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

⁷ Senaste lydelse 2007:1167.

3.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 10 § lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

10 §¹

Vid beräkning av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska inkomsterna ska den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna respektive den del som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna beräknas var för sig. Den statliga och kommunala inkomstskatt som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna (intäktsposter efter avdrag för kostnadsposter) ska anses utgöra så stor del av den skattskyldiges hela statliga respektive kommunala inkomstskatt på förvärvsinkomst, beräknad utan avräkning, som de utländska förvärvsinkomsterna utgör av den skattskyldiges sammanlagda förvärvsinkomst före allmänna avdrag, grundavdrag och sjoinkomstavdrag. Motsvarande gäller i tillämpliga delar vid beräkning av den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap. 5–9 d §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

Om en skattskyldig enligt 2 § första stycket 4 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ska betala avkastningsskatt gäller följande. Vid beräkningen av spärrbeloppet ska, vid bestämmande enligt första stycket av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska inkomsterna, avkastningsskatt likställas med statlig inkomstskatt på förvärvsinkomst.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna om skattereduktion i 2 kap. 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

¹ Senaste lydelse 2011:72.

3.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<i>Nuvarande lydelse</i>	7 § ¹	<i>Föreslagen lydelse</i>
Särskild inkomstskatt tas ut med 20 procent av skattepliktig inkomst. Särskild inkomstskatt tas dock ut med 15 procent av skattepliktig inkomst beträffande inkomster som avses i 5 § första stycket 12.		Särskild inkomstskatt tas ut med 25 procent av skattepliktig inkomst. Särskild inkomstskatt tas dock ut med 15 procent av skattepliktig inkomst beträffande inkomster som avses i 5 § första stycket 12.
Öretal som uppkommer vid beräkning av skatten bortfaller.		

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Lagen tillämpas på inkomster som uppbärs efter den 31 december 2017.

---

¹ Senaste lydelse 2013:952.

3.6 Förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1§²

Skatt enligt denna lag tas ut med 25 procent av beskattningsunderlaget om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Skatten tas ut med 12 procent av beskattningsunderlaget för

1. rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser och motsvarande i campingverksamhet,

2. omsättning av sådana konstverk som avses i 9 a kap. 5 §, och som ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,

3. import av sådana konstverk, samlarföremål och antikviteter som avses i 9 a kap. 5–7 §§,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av sådana livsmedel som avses i artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, med undantag för

a) annat vatten som avses i artikel 6 i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten, ändrat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003, än sådant vatten som tappas på flaskor eller i behållare som är avsedda för försäljning, och

b) spritdrycker, vin och starköl,

5. omsättning av restaurang- och cateringtjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl, och

6. reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne.

Skatten tas ut med 6 procent av beskattningsunderlaget för

1. omsättning, unionsinternt förvärv och import av följande varor, om inte annat följer av 3 kap. 13 och 14 §§, under förutsättning att varorna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam:

– böcker, broschyrer, häften och liknande alster, även i form av enstaka blad,

– tidningar och tidskrifter,

– bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn,

– musiknoter, samt

– kartor, inbegripet atlaser, vägkartor och topografiska kartor,

2. omsättning, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 5, 6, 7 eller 10 samt annan omsättning än för egen

¹ Lagen omtryckt 2000:500.

² Senaste lydelse 2016:1078.

verksamhet, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 3 kap. 18 §, allt under förutsättning att programmen och katalogerna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam,

3. omsättning av radiotidningar samt omsättning, unionsinternt förvärv och import av kassettidningar, om inte annat följer av 3 kap. 17 §, och av kassetter eller något annat tekniskt medium som återger en uppläsning av innehållet i en vara som omfattas av 1,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av en vara som genom teckenspråk, punktskrift eller annan sådan särskild metod gör skrift eller annan information tillgänglig särskilt för läshandikappade, om inte annat följer av 3 kap. 4 §,

5. tillträde till konserter, cirkus-, teater-, opera- eller balettföreställningar eller andra jämförliga föreställningar,

6. tjänster som avses i 3 kap. 11 § 2 och 4 om verksamheten inte bedrivs av och inte heller fortlöpande i mer än ringa omfattning understöds av det allmänna,

7. tillträde till och förevisning av djurparker,

7. tillträde till och förevisning av djurparker, *förevisning av naturområden utanför tätort samt av nationalparker, naturreservat, nationalstadsparker och Natura 2000-områden,*

8. upplåtelse eller överlåtelse av rättigheter som omfattas av 1, 4 eller 5 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dock inte när det är fråga om fotografier, reklamalster, system och program för automatisk databehandling eller film, videogram eller annan jämförlig upptagning som avser information,

9. upplåtelse eller överlåtelse av rättighet till ljud- eller bildupptagning av en utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk,

10. omsättning av tjänster inom idrottsområdet som anges i 3 kap. 11 a § första stycket och som inte undantas från skatteplikt enligt andra stycket samma paragraf, och

11. personbefordran utom sådan befordran där resemomentet är av underordnad betydelse.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för mervärdesskatt som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1563) om tobaksskatt dels att 10, 29, 34 a och 40 a §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas två nya paragrafer, 27 a och 31 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka, bearbeta eller i större omfattning lagra skattepliktiga varor,
2. för yrkesmässig försäljning till näringsidkare ta emot skattepliktiga varor som flyttats enligt uppskovsförfarande,
3. för försäljning till näringsidkare inom EU importera skattepliktiga varor från tredje land, eller
4. bedriva verksamhet i exportbutik enligt lagen (1999:445) om exportbutiker.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och
2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktiga tobaksvaror ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

27 a §

Om varor som flyttas under ett uppskovsförfarande inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska en oegentlighet anses ha begåtts här i landet och varorna beskattas här om

1. varorna avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och
2. det inte inom fyra månader från

¹ Senaste lydelse 2011:285.

den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 8 b § på ett tillfredsställande sätt visas

a) att flyttningen har avslutats i enlighet med 8 d § eller motsvarande reglering i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

29 §²

För skatt som betalats i Sverige för skattepliktiga varor som därefter flyttas till ett annat EU-land under sådana förhållanden att skatt ska betalas där, kan återbetalning ske enligt denna paragraf efter skriftlig ansökan hos Skatteverket.

Ansökan om återbetalning av i Sverige betald skatt vid distansförsäljning av beskattade tobaksvaror från Sverige ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till Skatteverket inom tre år efter kvartalets utgång. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige, samt att varorna beskattats i mottagarlandet.

I övriga fall ska den som begär återbetalning visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige. Återbetalning sker sedan sökanden till Skatteverket gett in ett dokument som visar att skatten betalats i det andra EU-landet.

Har en vara beskattats enligt 27 eller 28 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

Har en vara beskattats enligt 27, 27 a eller 28 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

31 a §³

En ansökan om återbetalning enligt 29–31 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det

² Senaste lydelse 2011:285.

³ Tidigare 31 a § upphävd genom 2002:419.

inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

34 a §⁴

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27 och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27 eller 28 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 27 eller 28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

40 a §⁵

Den som i Sverige betalat skatt för tuggtobak som sedan levererats till en köpare i ett annat EU-land ska efter ansökan medges återbetalning av skatt, om inte annat följer av andra stycket. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige samt att varorna förts ut ur landet.

Ansökan om återbetalning enligt första stycket görs skriftligen hos beskattningsmyndigheten. Ansökan ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter kvartalets utgång. Återbetalning medges inte för skattebelopp som för kalenderkvartalet understiger 1 500 kronor.

En ansökan om återbetalning ska vara undertecknad av sökanden eller

⁴ Senaste lydelse 2016:1070.

⁵ Senaste lydelse 2011:285.

av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i den nya 27 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i den nya 31 a § och i 40 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning efter ikraftträdandet.
  4. För skatteupplag som har godkänts före ikraftträdandet gäller 10 § i den äldre lydelsen.

3.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1564) om alkoholskatt dels att 7 f, 9, 9 b, 12, 28 och 34 a §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas tre nya paragrafer, 24 a, 26 a och 31 a §§, och närmast före 24 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 f §¹

Alkoholvaror som avsänds av en vinproducent i ett annat EU-land omfattas av bestämmelserna om flyttning under uppskovsförfarande i denna lag när varorna befinner sig på svenskt territorium om

1. den avsändande vinproducenten enligt nationella bestämmelser med stöd av artikel 40 i rådets direktiv 2008/118/EG undantas från kraven i kapitel IV i direktivet,

2. varorna flyttas under uppskovsförfarande enligt de nationella kraven i avsändarmedlemsstaten, och

3. varorna flyttas till en sådan destination som anges i artikel 17 i direktivet.

3. varorna flyttas till en sådan destination som anges i artikel 17 i direktivet, *med undantag för en sådan som anges i 17.1.a.iii.*

Den administrativa referenskod som enligt artikel 21.6 i direktivet ska följa varorna under flyttningen får i de fall som avses i första stycket ersättas av ett följedokument för transport av vinprodukter enligt artikel 24.1.a.iii i kommissionens förordning (EG) nr 436/2009 av den 26 maj 2009 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 479/2008 när det gäller vinodlingsregistret, de obligatoriska deklARATIONERNA och framtagningen av uppgifter för marknadsuppföljning, följedokumentet vid transport av produkter och de register som ska föras inom vinsektorn.

9 §²

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka, bearbeta eller i större omfattning lagra skattepliktiga varor,

2. för yrkesmässig försäljning till näringsidkare ta emot skattepliktiga varor som flyttats enligt uppskovsförfarande,

¹ Senaste lydelse 2012:677.

² Senaste lydelse 2011:286.

3. för försäljning till näringsidkare inom EU importera skattepliktiga varor från tredje land, eller

4. bedriva verksamhet i exportbutik enligt lagen (1999:445) om exportbutiker.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och

2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktiga alkoholvaror ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

9 b §³

En upplagshavare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på det skatteupplag eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet *eller* ersättningsdokumentet. Varor som flyttas till ett skatteupplag ska vid mottagandet tas in i skatteupplaget.

En upplagshavare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på det skatteupplag eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet, ersättningsdokumentet *eller, när det gäller varor som omfattas av 7 f §, följedokumentet för transport av vinprodukter.* Varor som flyttas till ett skatteupplag ska vid mottagandet tas in i skatteupplaget.

12 §⁴

Den som avser att i Sverige yrkesmässigt ta emot varor som flyttas enligt ett uppskovsförfarande från ett annat EU-land får godkännas som registrerad varumottagare. För godkännande krävs att den som ansöker om att bli godkänd är lämplig att vara registrerad varumottagare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

En registrerad varumottagare ska till Skatteverket ange den adress där varumottagaren kommer att ta emot varor som flyttas under uppskovsförfarande (*ordinarie mottagningsplats*).

En registrerad varumottagare ska hos Skatteverket ställa säkerhet för betalning av skatten på de varor som tas emot. Ställd säkerhet får tas i anspråk om skatten inte betalas i rätt tid.

En registrerad varumottagare som tar emot varor som flyttas under

En registrerad varumottagare som tar emot varor som flyttas under

³ Senaste lydelse 2013:1073.

⁴ Senaste lydelse 2013:1073.

uppskovsförfarandet ska göra det på sin ordinarie mottagningsplats eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet eller ersättningsdokumentet.

Bestämmelserna i 11 § första och tredje styckena om återkallelse tillämpas även på registrerad varumottagare.

uppskovsförfarandet ska göra det på sin ordinarie mottagningsplats eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet, ersättningsdokumentet eller, när det gäller varor som omfattas av 7 f §, följedokumentet för transport av vinprodukter.

Mottagande av varor från små vinproducenter

24 a §

Den som tar emot varor som flyttats enligt 7 f § från en vinproducent i ett annat EU-land ska underrätta Skatteverket om mottagandet av varorna.

26 a §

Om varor, som flyttas under ett uppskovsförfarande, inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska en oegentlighet anses ha begåtts här i landet och varorna beskattas här om

1. varorna avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och

2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 7 b § på ett tillfredsställande sätt visas

a) att flyttningen har avslutats i enlighet med 7 d § eller motsvarande reglering i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

28 §⁵

För skatt som betalats i Sverige för skattepliktiga varor som därefter flyttas till ett annat EU-land under sådana förhållanden att skatt ska betalas där, kan återbetalning ske enligt denna paragraf efter skriftlig ansökan hos Skatteverket.

Ansökan om återbetalning av i Sverige betald skatt vid distansförsäljning av beskattade alkoholvaror från Sverige ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till Skatteverket inom tre år efter kvartalets utgång. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige, samt att varorna beskattats i mottagarlandet.

I övriga fall ska den som begär återbetalning visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige. Återbetalning sker sedan sökanden till Skatteverket gett in ett dokument som visar att skatten betalats i det andra EU-landet.

Har en vara beskattats enligt 26 eller 27 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

Har en vara beskattats enligt 26, 26 a eller 27 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

31 a §⁶

En ansökan om återbetalning enligt 28–31 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

34 a §⁷

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26 och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26, 26 a och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av

⁵ Senaste lydelse 2011:286.

⁶ Tidigare 31 a § upphävd genom 2002:420.

⁷ Senaste lydelse 2016:1071.

betydelse för beslut om skatt enligt 26 eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 26 eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

betydelse för beslut om skatt enligt 26, 26 a eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

Om den som är skattskyldig enligt 26, 26 a eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 7 f §, 9 b § och 12 § i den nya lydelsen och bestämmelserna i de nya 24 a och 26 a §§ tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i den nya 31 a § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning efter ikraftträdandet.
  4. För skatteupplag som har godkänts före ikraftträdandet gäller 9 § i den äldre lydelsen.

3.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 11 kap. 11 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 11 kap. 11 § ska utgå,
dels att nuvarande 4 kap. 2 a § ska betecknas 4 kap. 2 b §,
dels att 1 kap. 11 b och 14 §§, 4 kap. 3 §, 6 kap. 1 a §, 7 kap. 3 a § och 9 kap. 7, 8 och 11 §§ och 11 kap. 6, 10, 12, 12 a, 12 b och 14 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 4 kap. 2 a §, 9 kap. 5 a, 5 b och 12 §§ och 11 kap. 13 a, 15, 16 och 17 §§, och närmast före 11 kap. 16 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 b §²

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9, 2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11, <i>eller</i> 3. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 12–18.	2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11, 3. förbrukat elektrisk kraft eller bränsle för framställning av värme eller kyla som levererats för något av de ändamål som avses i 11 a § 12, eller 4. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 13–19.

14 §³

Med datorhall avses en anläggning

1. där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informations-tjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster, utövar sådan verksamhet, och 2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,5 megawatt. Effekten för kyl- och fläktanläggningar får inte räknas med i den installerade effekten enligt första stycket.	2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,1 megawatt.

¹ Senaste lydelse av
 11 kap. 11 § 2004:1197
 4 kap. 2 a § 2009:1493.

² Senaste lydelse 2017:408.

³ Senaste lydelse 2016:1072.

4 kap.*2 a §*

Om bränsle, som flyttas under ett uppskovsförfarande, inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att bränslet släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska en oegentlighet anses ha begåtts här i landet och bränslet beskattas här om

1. bränslet avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och

2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 3 a kap. 2 § på ett tillfredsställande sätt visas

a) att flyttningen har avslutats i enlighet med 3 a kap. 4 § eller motsvarande reglering i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

3 §⁴

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka eller bearbeta bränslen,
2. på flygplats lagra flygfotogen (KN-nr 2710 19 21), som flyttats under ett uppskovsförfarande, för försäljning till förbrukning i luftfartyg när luftfartyget inte används för privat ändamål, eller
3. i större omfattning hålla bränslen i lager.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och
2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktigt bränsle ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som

---

⁴ Senaste lydelse 2010:1820.

bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

6 kap.1 a §⁵

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2 *och* 2 a §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2 *eller* 2 a § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2 *eller* 2 a § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2–2 b §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2, 2 a *eller* 2 b § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2, 2 a *eller* 2 b § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

7 kap.3 a §⁶

För andra bränslen än de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

1. energiskatt med 63 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 92 procent och

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent

⁵ Senaste lydelse 2016:1072.

⁶ Senaste lydelse 2016:791.

koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

Avdrag får göras upp till ett belopp som motsvarar skatten på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Första stycket gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Första stycket gäller dock inte för biogas.

och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

9 kap.

5 a §

Beskattningsmyndigheten medger efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft som denne förbrukat för framställning av värme eller kyla som levererats för förbrukning i datorhall. Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme.

5 b §

Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukats samtidigt för framställning av värme eller kyla enligt 5 eller 5 a §, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Fördelningen mellan respektive bränsle får dock väljas fritt. Motsvarande gäller elektrisk kraft om den elektriska kraft som förbrukats vid framställningen av värmen eller kylan till någon del utgörs av elektrisk kraft som inte är skattepliktig eller elektrisk kraft för

vilken en lägre skattenivå än den som anges i 11 kap. 3 § kan uppnås enligt bestämmelser i denna lag.

7 §⁷

Ansökan om återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§ ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ska lämnas elektroniskt. I fråga om återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 1 § 10, 11 eller 2 a § ska dock återbetalningen omfatta en period om ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka bränsle i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning eller kompensation ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet *och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.*

En ansökan som lämnats för en sökande, som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

Ansökan om återbetalning eller kompensation ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet.

8 §⁸

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2, 5 eller 6 §, och
2. minst 500 kronor i fall som avses i 3 §.

Sådan återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 1 § 10, 11 eller 2 a § får dock göras när den sammanlagda ersättningen uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2, 3 och 6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2 eller 6 §, och

Rätt till återbetalning enligt 5 och 5 a §§ föreligger endast för den del av den sammanlagda ersättningen som överstiger 2 000 kronor per kalenderkvartal och endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och
2. sökanden lämnar uppgifter om

⁷ Senaste lydelse 2016:505.

⁸ Senaste lydelse 2016:505.

stödmottagare.

Kraven i tredje stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

11 §⁹

Har bränsle beskattats enligt 4 kap. 2 *eller* 2 a §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att bränslet beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

Har bränsle beskattats enligt 4 kap. 2, 2 a *eller* 2 b §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att bränslet beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

12 §¹⁰

En ansökan om återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§, 8 a § eller 10–11 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

11 kap.

6 §¹¹

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka elektrisk kraft *i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall.*

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka *mer än 10 gigawattimmar* elektrisk kraft *per kalenderår*

1. i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak för kemisk reduktion eller i huvudsak för elektrolytiska processer,

3. vid sådan framställning av

⁹ Senaste lydelse 2011:287.

¹⁰ Tidigare 9 kap. 12 § upphävd genom 2002:422.

¹¹ Senaste lydelse 2016:1072.

produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter,

5. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter, eller

6. i en datorhall.

För ett sådant godkännande krävs att den sökande är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

10 §¹²

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft, om

1. denne framställt den elektriska kraften från förnybara källor i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och

2. den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857).

Vad som anges i första stycket 1 om installerad generatoreffekt ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, motsvaras av 255 kilowatt installerad toppeffekt, och

3. annan energikälla utan generator, motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid

2. den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857).

Den installerade generatoreffekten ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, *i stället* motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, *i stället* motsvaras av 255 kilowatt installerad toppeffekt, och

3. annan energikälla utan generator, *i stället* motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid

¹² Senaste lydelse 2017:408.

bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1, de installerade effekterna läggs samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som avses i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde *gällande skattesatsen enligt 3 §* och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. *Avdrag enligt första stycket får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare och avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret.* Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser och endast om stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1, de installerade effekterna läggs samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som *anges* i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den *skattesats som gällde* vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser.

12 §¹³

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

¹³ Senaste lydelse 2016:1072.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 a §¹⁴

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden

1. inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,

2. omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

3. lämnar uppgifter om stöd-mottagare.

Kravet på uppgifter om stöd-

Återbetalning får endast göras om sökanden omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

¹⁴ Senaste lydelse 2016:1072.

mottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 b §¹⁵

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat som landström.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme.

Ansökan om återbetalning ska

---

¹⁵ Senaste lydelse 2016:1072.

omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

13 a §

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

1. i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak för kemisk reduktion eller i huvudsak för elektrolytiska processer,

3. vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av 2.

Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 2 000 kronor per kalenderår.

14 §¹⁶

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

1. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, eller
2. i en datorhall.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning under en stödordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme och endast i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av föregående bestämmelser. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

---

¹⁶ Senaste lydelse 2016:1072.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

15 §

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i en datorhall.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Vissa villkor för avdrag och återbetalning av skatt

16 §

Ansökan om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft enligt 12–15 §§ ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande ändamål, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalendermånad. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Det gäller dock inte för återbetalning enligt 12 b §.

Ansökan om återbetalning ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalendermånaden och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade

ansökan saknade behörighet att företräda sökanden.

17 §

Avdrag eller återbetalning enligt 9 § första stycket 6, 7 eller 8 eller enligt 10, 12, 12 a, 12 b, 14 eller 15 § medges endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

2. den skattskyldige respektive sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare och stödets fördelning mellan stödmottagare.

Kraven i första stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. För avdrag enligt 10 § och återbetalning enligt 12 a § gäller kraven i första stycket 2 för uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret.

---

1. Denna lag träder i kraft den 15 december 2017 i fråga om 11 kap. 6 § och i övrigt den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna i den nya 4 kap. 2 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.

3. För skatteupplag som har godkänts före ikraftträdandet gäller 4 kap. 3 § i den äldre lydelsen.

4. För ansökningar om återbetalningar eller kompensation före ikraftträdandet gäller 9 kap. 7 § i den äldre lydelsen.

5. Bestämmelserna i den nya 9 kap. 12 § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning eller kompensation efter ikraftträdandet.

6. Ett godkännande som frivilligt skattskyldig för ändamål i 11 kap. 6 § första stycket 1–4 gäller tidigast från och med den 1 januari 2018.

7. Ett medgivande från Skatteverket om kvartalsvis återbetalning enligt 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§ i den äldre lydelsen ska från och med den 1 januari 2018 anses vara ett medgivande om månatlig återbetalning enligt 11 kap. 16 §.

8. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<p>Skatten tas ut med 15 kronor per ton naturgrus.</p>	<p>3 §¹ Skatten tas ut med 15 kronor per ton naturgrus. <i>För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska skatten tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017 med ett årligt tillägg av två procentenheter. Beloppet enligt andra stycket avrundas till hela kronor. Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.</i></p>
--	--

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2015:470.

3.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 a och 6 §§, 2 kap. 6 § och 4 kap. 1 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 a §²

I fall då de regler om elektroniska administrativa dokument, administrativa referenskod, ersättningsdokument, förenklade ledsagardokument och säkerhet som föreskrivs i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi inte är tillämpliga gäller i stället andra stycket för flyttningar av punktskattepliktiga varor.

Varorna ska under flyttning omfattas och åtföljas av dokument i den utsträckning som följer av artikel 21, 24 *eller* 34 i det direktiv som anges i 1 §. När varorna omfattas av ett elektroniskt administrativt dokument enligt artikel 21 i samma direktiv, ska de åtföljas av en sådan administrativ referenskod som avses i artikel 21.6 i direktivet. Varorna ska även omfattas av säkerhet för betalning av skatt i den utsträckning som följer av artikel 18, 34 eller 36 i direktivet.

Varorna ska under flyttning omfattas och åtföljas av dokument i den utsträckning som följer av artikel 21, 24, 34 *eller* 40 i det direktiv som anges i 1 §. När varorna omfattas av ett elektroniskt administrativt dokument enligt artikel 21 i samma direktiv, ska de åtföljas av en sådan administrativ referenskod som avses i artikel 21.6 i direktivet. Varorna ska även omfattas av säkerhet för betalning av skatt i den utsträckning som följer av artikel 18, 34 eller 36 i direktivet.

6 §³

En punktskattepliktig vara får flyttas endast om de krav i fråga om elektroniskt administrativt dokument, administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument, säkerhet och anmälningsskyldighet är uppfyllda som följer av de lagar som anges i 2 § eller av bestämmelser som avses i 5 a §.

En flyttning av punktskatte-

En punktskattepliktig vara får flyttas endast om de krav i fråga om elektroniskt administrativt dokument, administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument, *följedokument för transport av vinprodukter*, säkerhet och anmälningsskyldighet är uppfyllda som följer av de lagar som anges i 2 § eller av bestämmelser som avses i 5 a §.

En flyttning av punktskatte-

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2006:1510.

² Senaste lydelse 2012:679.

³ Senaste lydelse 2013:1076.

pliktiga varor anses inte ha skett i strid med första stycket om det elektroniska administrativa dokument avseende flyttningen, det ersättningsdokument *eller* förenklat ledsagardokument som åtföljer varorna, innehåller endast smärre brister.

pliktiga varor anses inte ha skett i strid med första stycket om det elektroniska administrativa dokument avseende flyttningen *eller* det ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument *eller* *följedokument för transport av vinprodukter* som åtföljer varorna, innehåller endast smärre brister.

Första stycket gäller inte punktskattepliktiga varor som återutförs enligt 3 kap. 1 § femte stycket eller 17 a § andra stycket lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

2 kap.

6 §⁴

Förare är skyldiga att se till att administrativ referenskod, ersättningsdokument *och* förenklat ledsagardokument följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 §. Vid en transportkontroll ska föraren tillhandahålla Tullverket tillgängliga administrativa referenskoder, ersättningsdokument *och* förenklade ledsagardokument.

Förare är skyldiga att se till att administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument *och* *följedokument för transport av vinprodukter* följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 §. Vid en transportkontroll ska föraren tillhandahålla Tullverket tillgängliga administrativa referenskoder, ersättningsdokument, förenklade ledsagardokument *och* *följedokument för transport av vinprodukter*.

Om punktskattepliktiga varor under pågående flyttning förvaras i en lokal för på-, av- eller omlastning, är den som äger lokalen eller, om lokalen är upplåten till någon annan, den som innehar nyttjanderätt till lokalen skyldig att se till att de handlingar som anges i första stycket följer med varorna samt att dessa vid transportkontroll tillhandahålls Tullverket.

4 kap.

1 §⁵

En särskild avgift (*transporttillägg*) ska påföras en avsändande upplagshavare eller registrerad avsändare om

1. administrativ referenskod eller ersättningsdokument inte följer med transporten i den utsträckning som följer av 1 kap. 6 §, eller
2. säkerhet inte ställts för transporten i den utsträckning som följer av 1 kap. 6 §.

Transporttillägg ska påföras en

1. skattskyldig om anmälningsskyldighet eller skyldighet att ställa säkerhet som följer av 17 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 16 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller 4 kap. 11 § lagen (1994:1776) om skatt på energi inte

⁴ Senaste lydelse 2012:679.

⁵ Senaste lydelse 2012:679.

iakttagits, eller

2. säljare som vid distansförsäljning enligt 16 eller 16 b § lagen om tobaksskatt, 15 eller 15 b § lagen om alkoholskatt eller 4 kap. 9 eller 9 b § lagen om skatt på energi inte ställt säkerhet på föreskrivet sätt.

Transporttillägg ska påföras en förare som inte har med sig föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land.

Transporttillägg ska påföras den som äger eller, om en sådan lokal är upplåten till någon annan, den som innehar nyttjanderätt till lokal där punktskattepliktiga varor förvaras för på-, av- eller omlastning under en pågående flyttning, om föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land inte tillhandahålls vid transportkontrollen.

Transporttillägget är *tjugo* procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna i första, andra, tredje eller fjärde stycket inte iakttagits.

Transporttillägget är *fjrtio* procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna i första, andra, tredje eller fjärde stycket inte iakttagits.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 1 kap. 5 a och 6 §§ och 2 kap. 6 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  3. I övrigt gäller äldre bestämmelser fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:673) om skatt på avfall

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1999:673) om skatt på avfall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<p>Avfallsskatt ska betalas med 500 kronor per ton avfall.</p>	<p>^{4 §¹} Avfallsskatt ska betalas med 500 kronor per ton avfall. <i>För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska avfallsskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017 med ett årligt tillägg av två procentenheter. Beloppet enligt andra stycket avrundas till hela kronor. Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.</i></p>
--	---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2014:1499.

3.13 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹ dels att 1 kap. 11 §, 2 kap. 1 §, 10 kap. 10, 11 och 15 §§, 11 kap. 1 §, 44 kap. 8, 34 och 34 a §§, 61 kap. 5 och 8 a §§, 63 kap. 3 a § och 67 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 11 a kap., sex nya paragrafer, 16 kap. 37 §, 61 kap. 5 a § och 67 kap. 9 a–9 d §§, samt närmast före 16 kap. 37 §, närmast efter 67 kap. 9 § och närmast före 67 kap. 9 a–9 d §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2001:1175) om ändring i nämnda lag ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §²

Bestämmelser om hur skatten ska beräknas finns i 65 kap.

Bestämmelser om beräkningen av skatt på ackumulerad inkomst finns i 66 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), *sjukersättning och aktivitetsersättning*, allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

2 kap.

1 §³

I detta kapitel finns definitioner av vissa begrepp samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används i denna lag. Det finns definitioner och förklaringar också i andra kapitel.

Bestämmelser om betydelsen av följande begrepp, termer och uttryck samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används finns i nedan angivna paragrafer:

-----
pensionssparkonto i 58 kap. 21 §

pensionssparkonto i 58 kap. 21 §

prisbasbelopp i 27 §

personaloption i 10 kap. 11 §

prisbasbelopp i 27 §

-----

10 kap.

10 §

Förmån av drivmedel ska räknas

Förmån av *väg-, bro- och färje-*

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2015:775.

³ Senaste lydelse 2016:1060.

till månaden efter den då förmånen kommit den skattskyldige till del.

avgifter, trängselskatt samt drivmedel ska räknas till månaden efter den då förmånen kommit den skattskyldige till del.

11 §⁴

Om den skattskyldige på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor, ska förmånen tas upp som intäkt det beskattningsår då förvärvet sker.

Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor, tas förmånen upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor (*personaloption*), tas förmånen upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

15 §

Om en skattskyldig som på grund av sin tjänst fått en *sådan rätt som avses i 11 § andra stycket*, har betalat en ersättning för förmånen, ska utgiften dras av som kostnad det beskattningsår då förmånen ska tas upp som intäkt. Avdraget får dock inte överstiga förmånens värde. Om rätten inte utnyttjas, ska utgiften dras av som kostnad det första beskattningsår då rätten att förvärva värdepapper inte längre kan göras gällande.

Om en skattskyldig som på grund av sin tjänst fått en *personaloption* har betalat en ersättning för förmånen, ska utgiften dras av som kostnad det beskattningsår då förmånen ska tas upp som intäkt. Avdraget får dock inte överstiga förmånens värde. Om *personaloptionen* inte utnyttjas, ska utgiften dras av som kostnad det första beskattningsår då rätten att förvärva värdepapper inte längre kan göras gällande.

11 kap.

1 §

Löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska tas upp som intäkt, om inte något annat anges i detta kapitel eller i 8 kap.

I inkomstslaget tjänst tillämpas näringsverksamhet om

- mervärdesskatt i 15 kap. 6 §,
- återföring av avdrag för utländsk skatt i 16 kap. 18 §, och
- förvärv av tillgångar till underpris i 23 kap. 11 §.

Bestämmelser om värdering av inkomster i annat än pengar finns i 61 kap.

Löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska tas upp som intäkt, om inte något annat anges i detta kapitel eller i 8 *eller 11 a* kap.

bestämmelserna i inkomstslaget

⁴ Senaste lydelse 2008:822.

11 a kap. Särskilda bestämmelser om personaloptioner

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om att förmån av personaloption inte ska tas upp som intäkt i vissa fall.

Definitioner

2 §

Med företag avses i detta kapitel ett svenskt aktiebolag eller ett utländskt bolag som motsvarar ett svenskt aktiebolag och som har fast driftställe i Sverige, om det hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

3 §

Med koncern avses i detta kapitel en koncern av sådant slag som anges i 1 kap. 4 § årsredovisningslagen (1995:1554).

4 §

Med intjänandetid avses i detta kapitel en tid av tre år från förvärvet av personaloptionen.

När förmån av personaloption inte ska tas upp

5 §

Förmån av personaloption som förvärvas från ett företag ska inte tas upp om

1. optionsinnehavaren utnyttjar optionen för förvärv av andel i företaget tidigast tre år och senast tio år efter förvärvet, och

2. villkoren i 6–16 §§ är uppfyllda.

Vad som sägs i 6–16 §§ om företaget gäller det företag från vilket personaloptionen förvärvas. Om företaget ingår i en koncern ska

– 6, 8, 11 och 12 §§, 14 § första stycket andra meningen och 15 § gälla

sammantaget för alla företag i koncernen,

– 7, 9, 10 och 16 §§ gälla för varje företag i koncernen, och

– 14 § första stycket första meningen gälla för något av företagen i koncernen.

I 17 och 18 §§ finns bestämmelser om när förmån av personaloption inte ska tas upp vid fusion och fission.

Villkor

Företaget

6 §

Under det räkenskapsår som närmast föregår det år då personaloptionen förvärvas ska

1. medelantalet anställda och delägare som arbetar i företaget vara lägre än 50, och

2. företagets nettoomsättning eller balansomslutning uppgå till högst 80 miljoner kronor.

7 §

När personaloptionen förvärvas får inte

1. 25 procent eller mer av kapital- eller röstandelarna i företaget direkt eller indirekt kontrolleras av ett eller flera offentliga organ, eller

2. någon andel i företaget vara upptagen till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

8 §

Företaget ska under intjänandetiden huvudsakligen bedriva annan rörelse än

1. bank- eller finansieringsrörelse,
2. försäkringsrörelse,
3. produktion av kol eller stål,
4. handel med mark, fastigheter, råvaror eller finansiella instrument,
5. uthyrning för längre tid av lokaler eller bostäder, eller

6. tillhandahållande av tjänster som avser juridisk rådgivning, redovisning eller revision.

9 §

Företaget får när personaloptionen förvärvas inte ha bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det år då verksamheten påbörjades.

Om företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från någon annan, ska personaloptionen förvärvas inom tio år från utgången av det år då den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades före den övriga verksamheten i företaget.

10 §

Företaget får när personaloptionen förvärvas inte vara

1. skyldigt att upprätta en kontrollbalansräkning av sådant slag som anges i 25 kap. 13 § aktiebolagslagen (2005:551),

2. föremål för företagsrekonstruktion av sådant slag som anges i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion,

3. på obestånd, eller

4. föremål för betalningskrav på grund av ett beslut från Europeiska kommissionen som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Personaloptionen

11 §

Värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, får inte överstiga tre miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

12 §

Värdet på optionsinnehavarens personaloption tillsammans med värdet på övriga personaloptioner som också innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, får inte överstiga 75 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

13 §

Värdet på en personaloption ska vid tillämpningen av 11 och 12 §§ anses motsvara värdet på den andel eller de andelar som optionen ger rätt att förvärva.

Om det någon gång under de närmast föregående tolv månaderna innan personaloptionen förvärvas har genomförts marknadsmissiga transaktioner avseende företags andelar, ska värdet på en andel bestämmas med ledning av dessa transaktioner.

Om någon sådan transaktion inte har genomförts, ska värdet på samtliga andelar i företaget anses motsvara skillnaden mellan företags bokförda tillgångar och skulder enligt den senast fastställda balansräkningen. Om företaget inte har någon fastställd balansräkning, ska värdet på en andel bestämmas till andelens kvotvärde.

Optionsinnehavaren

14 §

Optionsinnehavaren ska vara anställd i företaget under intjänandetiden. Arbetstiden ska under denna tid uppgå till i genomsnitt minst 30 timmar per vecka.

Som arbetstid räknas semesterledighet med semesterlön och frånvaro till följd av sjukdom, föräldraledighet och andra liknande förhållanden som ersätts inom socialförsäkringssystemet.

15 §

Optionsinnehavaren ska under intjänandetiden få sådan ersättning från företaget som ska tas upp i inkomstslaget tjänst med ett belopp som uppgår till minst 13 inkomstbasbelopp. Om optionsinnehavaren under intjänandetiden till följd av sjukdom, föräldraledighet eller andra liknande förhållanden får ersättning inom socialförsäkringssystemet, ska kravet på ersättning från företaget minska i proportion till tiden med sådan ersättning.

Med inkomstbasbelopp avses det inkomstbasbelopp enligt 58 kap.

26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för det år då personaloptionen förvärvas.

Som ersättning avses inte
– kostnadsersättning, eller
– belopp som ska tas upp i inkomstslaget tjänst enligt 11 kap. 45 § och 57 kap.

16 §

Optionsinnehavaren får inte tillsammans med närstående, under något av de två åren närmast före det år då personaloptionen förvärvas eller under den del av året som föregår förvärvet, direkt eller indirekt kontrollera andelar i företaget som motsvarar mer än fem procent av kapital- eller röstandelarna i företaget.

Fusion och fission

17 §

Om optionsinnehavaren i samband med en fusion eller fission utnyttjar personaloptionen före intjänandetidens utgång, ska någon förmån av personaloption inte tas upp under förutsättning att

1. personaloptionen utnyttjas för förvärv av andel i det överlåtande företaget tidigast ett år från tidpunkten då optionen förvärvades,
2. villkoren i 6–16 §§ är uppfyllda,
3. fusionen eller fissionen genomförs på marknadsmässiga villkor, och
4. det övertagande företaget huvudsakligen bedriver annan rörelse än sådan rörelse som anges i 8 § 1–6.

Vid tillämpning av första stycket 2 ska villkoren i 8, 14 och 15 §§, i stället för vad som föreskrivs i dessa bestämmelser, vara uppfyllda från tidpunkten då personaloptionen förvärvades till tidpunkten då optionsinnehavaren utnyttjar optionen. Kravet på ersättning från företaget i 15 § ska minska i proportion till den resterande tiden av intjänandetiden.

18 §

Bestämmelsen i 17 § gäller inte om
1. en eller flera fysiska personer

omedelbart efter fusionen eller fissionen har det bestämmande inflytandet över det övertagande företaget eller de övertagande företagen, och

2. personen eller personerna eller närstående till dem direkt eller indirekt har innehaft andelar i det överlåtande företaget, eller i ett annat företag inom samma koncern, under det år då fusionen eller fissionen genomförs eller under något av de två föregående åren.

Vid tillämpningen av första stycket anses en eller flera fysiska personer tillsammans ha bestämmande inflytande över ett företag om detta företag skulle ha varit ett dotterföretag enligt 1 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551) till personen eller personerna tillsammans, om personen eller personerna tillsammans hade varit ett svenskt aktiebolag.

16 kap.

Personaloptioner

37 §

Förmån av personaloption som inte ska tas upp som intäkt enligt 11 a kap. får inte dras av.

44 kap.

8 §⁵

Ett värdepapper anses avyttrat om det företag som gett ut det

1. försätts i konkurs och är ett *svenskt* aktiebolag eller en *svensk* ekonomisk förening,

2. upplöses genom konkurs och är ett annat företag än ett *svenskt* aktiebolag eller en *svensk* ekonomisk förening, eller

3. upplöses genom fusion eller fission och värdepapperet därigenom definitivt förlorar sitt värde.

Vid sådana konkurser som avses i första stycket 1 ska en kapitalförlust alltid anses definitiv när företaget försätts i konkurs.

1. försätts i konkurs och är ett aktiebolag eller en ekonomisk förening,

2. upplöses genom konkurs och är ett annat företag än ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, eller

⁵ Senaste lydelse 2016:1202.

Av 37 kap. 29 § första stycket framgår att bestämmelsen i första stycket 3 inte gäller värdepapper som innehas av det övertagande företaget vid en kvalificerad fusion eller fission.

34 §

Om ett värdepapper enligt bestämmelserna i 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *svenska* aktiebolag eller den *svenska* ekonomiska förening som gett ut det försatts i konkurs och värdepapperet därefter faktiskt avyttras, är omkostnadsbeloppet noll.

Om ackord träffas eller utdelning i konkursen erhålls, ska ersättningen tas upp som kapitalvinst till den del den inte överstiger avdraget för kapitalförlust när värdepapperet ansågs avyttrat. Om avdrag gjordes bara för viss del av kapitalförlusten, ska en motsvarande del av ersättningen tas upp som kapitalvinst.

Om beslutet om konkurs upphävs eller om konkursen avslutas med överskott, ska avdraget återföras. Anskaffningsutgiften anses därefter vara omkostnadsbeloppet när värdepapperet ansågs avyttrat. Vad som sagts nu gäller inte till den del avdraget räknats av mot erhållen ersättning enligt andra stycket.

Om ett värdepapper enligt bestämmelserna i 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det aktiebolag eller den ekonomiska förening som gett ut det försatts i konkurs och värdepapperet därefter faktiskt avyttras, är omkostnadsbeloppet noll.

34 a §⁶

Bestämmelserna i 34 § ska inte tillämpas om ett värdepapper har förvarats på ett investeringsspar-konto när det enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *svenska aktiebolaget* eller den *svenska ekonomiska föreningen* som har gett ut det har försatts i konkurs.

Bestämmelserna i 34 § ska inte tillämpas om ett värdepapper har förvarats på ett investeringsspar-konto när det enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *aktiebolag* eller den ekonomiska *förening* som har gett ut det har försatts i konkurs.

Första stycket gäller inte tillgångar som, när de enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats, utgjorde tillgångar som avses i 42 kap. 38 §.

61 kap.

5 §⁷

Värdet av bilförmån exklusive drivmedel ska för ett kalenderår beräknas till summan av

- 0,317 prisbasbelopp,
- ett ränterelaterat belopp, *och*
- ett prisrelaterat belopp.

Värdet av bilförmån exklusive drivmedel ska för ett kalenderår beräknas till summan av

- 0,29 prisbasbelopp,
- ett ränterelaterat belopp,
- ett prisrelaterat belopp, *och*
- *bilens fordonsskatt enligt vägtrafikskattelagen (2006:227).*

⁶ Senaste lydelse 2011:1271.

⁷ Senaste lydelse 2016:1239.

Det ränterelaterade beloppet ska beräknas till 75 procent av statslåneräntan vid utgången av november året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut multiplicerat med bilmodellens nybilspris. Statslåneräntan ska dock som lägst anses vara 0,5 procent.

Det prisrelaterade beloppet ska beräknas till 9 procent av bilmodellens nybilspris, om detta uppgår till högst 7,5 prisbasbelopp. Om bilmodellens nybilspris är högre, ska det prisrelaterade beloppet beräknas till summan av 9 procent av 7,5 prisbasbelopp och 20 procent av den del av nybilspriset som överstiger 7,5 prisbasbelopp.

5 a §

Utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter samt trängselskatt ingår inte i bilförmån enligt 5 §.

8 a §⁸

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensin och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska *förmånsvärdet* sättas ned till en nivå som motsvarar *förmånsvärdet* för den jämförbara bilen.

I stället för vad som sägs i första stycket om storleken på nedsättningen av förmånsvärdet ska detta värde tas upp till 60 procent av förmånsvärdet för den jämförbara bilen, om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol.

En nedsättning av förmånsvärdet enligt andra stycket får göras med högst 10 000 kronor i förhållande till den jämförbara bilen.

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensin och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska *nybilspriset, vid beräkning av värdet av bilförmån enligt 5 §*, sättas ned till en nivå som motsvarar *nybilspriset* för den jämförbara bilen.

Om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol ska *förmånsvärdet beräknat enligt första stycket sättas ned med 40 procent, dock högst 10 000 kronor.*

Nuvarande lydelse

63 kap.

3 a §⁹

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

⁸ Senaste lydelse 2016:1055.

⁹ Senaste lydelse 2015:775.

<u>Fastställd förvärsinkomst</u>				<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp				0,687 prisbasbelopp
överstiger	0,99	men	inte	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärsinkomsten
1,11 prisbasbelopp				
överstiger	1,11	men	inte	0,609 prisbasbelopp ökat med 4,9 procent av den fastställda förvärsinkomsten
2,72 prisbasbelopp				
överstiger	2,72	men	inte	0,741 prisbasbelopp
3,11 prisbasbelopp				
överstiger	3,11	men	inte	0,430 prisbasbelopp ökat med 10 procent av den fastställda förvärsinkomsten
3,77 prisbasbelopp				
överstiger	3,77	men	inte	0,807 prisbasbelopp
5,4 prisbasbelopp				
överstiger	5,4	men	inte	0,753 prisbasbelopp ökat med 1 procent av den fastställda förvärsinkomsten
7,88 prisbasbelopp				
översstiger	7,88	men	inte	1,541 prisbasbelopp minskat med 9 procent av den fastställda förvärsinkomsten
12,43 prisbasbelopp				
överstiger	12,43 prisbasbelopp			0,422 prisbasbelopp

Föreslagen lydelse

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

<u>Fastställd förvärsinkomst</u>				<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp				0,687 prisbasbelopp
överstiger	0,99	men	inte	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärsinkomsten
1,11 prisbasbelopp				
överstiger	1,11	men	inte	0,609 prisbasbelopp ökat med 4,9 procent av den fastställda förvärsinkomsten
2,72 prisbasbelopp				
överstiger	2,72	men	inte	33,2 procent av den fastställda förvärsinkomsten minskat med 0,162 prisbasbelopp
2,94 prisbasbelopp				
överstiger	2,94	men	inte	0,482 prisbasbelopp ökat med

3,11 prisbasbelopp				11,3 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 3,11 4,45 prisbasbelopp	men	inte		0,171 prisbasbelopp ökat med 21,3 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 4,45 7,88 prisbasbelopp	men	inte		1,376 prisbasbelopp minskat med 5,8 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 7,88 9,15 prisbasbelopp	men	inte		2,164 prisbasbelopp minskat med 15,8 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
översstiger 9,15 12,43 prisbasbelopp	men	inte		1,541 prisbasbelopp minskat med 9 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 12,43 prisbasbelopp				0,422 prisbasbelopp
<i>Nuvarande lydelse</i>				<i>Föreslagen lydelse</i>

67 kap.2 §¹⁰

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighets- skatt samt mot kommunal fastig- hetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), *sjukersättning och aktivitetsersättning*, underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighets- skatt samt mot kommunal fastig- hetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 d §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

¹⁰ Senaste lydelse 2015:775.

Sjukersättning och aktivitetsersättning

Vilka som kan få skattereduktion

9 a §

De som är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. Sådan rätt till skattereduktion har också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Underlag för skattereduktion

9 b §

Underlaget för skattereduktionen består av sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken som betalats ut under beskattningsåret och som ska tas upp till beskattning enligt denna lag.

En utländsk ersättning enligt lagstiftning om social trygghet som betalas ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning ska efter begäran medräknas i underlaget för skattereduktionen om ersättningen tas upp till beskattning i Sverige.

Skattereduktionens storlek

9 c §

Skattereduktionen uppgår till summan av 4,5 procent av den del av underlaget som inte överstiger 2,53 prisbasbelopp och 2,5 procent av resterande del, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt.

Obegränsat skattskyldiga under del av beskattningsåret

9 d §

De som är obegränsat skattskyldiga bara under en del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion enligt 9 a–9 c §§ med en tolfedel av den skattereduktion som skulle ha tillgodoförts dem om de varit obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, för varje kalendermånad eller del därav under vilken de är obegränsat skattskyldiga.

Om de skattskyldigas överskott av förvärsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärsinkomster i Sverige, ska dock bestämmelserna i 9 a–9 c §§ tillämpas utan de begränsningar som anges i första stycket.

3.¹¹ Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

3. Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra stycket tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna i 10 kap. 10 § och 63 kap. 3 a § i den nya lydelsen och den nya bestämmelsen i 61 kap. 5 a § tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

3. Bestämmelserna i 2 kap. 1 §, 10 kap. 11 och 15 §§ och 11 kap. 1 § i den nya lydelsen och de nya bestämmelserna i 11 a kap. och 16 kap. 37 § tillämpas första gången på personaloption som förvärfas efter den 31 december 2017.

4. Bestämmelserna i 44 kap. 8 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för värdepapper som har getts ut av ett företag som försätts i konkurs efter den 31 december 2017.

5. Bestämmelserna i 61 kap. 5 och 8 a §§ i den nya lydelsen tillämpas första gången för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) för första gången den 1 juli 2018 eller senare.

6. Bestämmelserna i 61 kap. 5 och 8 a §§ i den äldre lydelsen gäller fortfarande för

a) bilar av tillverkningsår 2018 eller tidigare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) för första gången före den 1 juli 2018, och

---

¹¹ Senaste lydelse 2016:1055.

b) bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som är registrerade utomlands och som inte är skattepliktiga här i landet enligt vägtrafikskattelagen

7. Bestämmelserna om skattereduktion i 67 kap. 2 § i den nya lydelsen och bestämmelserna i de nya 67 kap. 9 a–9 d §§ tillämpas på sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2017.

3.14 Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 och 3 §§ socialavgiftslagen (2000:980) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

Den som utger avgiftspliktig ersättning ska betala arbetsgivaravgifter enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Förmån som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska anses utgiven av den i vars tjänst *rättigheten* förvärvades.

Förmån *av personaloption* som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska anses utgiven av den i vars tjänst *personaloptionen* förvärvades.

Bestämmelser om avgiftspliktig ersättning finns i 10 och 11 §§.

3 §²

Bestämmelsen i 1 § första stycket ska inte tillämpas om en annan avgiftspliktig ersättning än sådan förmån som avses i 1 § andra stycket utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person och ersättningen har sin grund i en anställning i Sverige hos någon annan än den som har utgett ersättningen. I sådant fall ska arbetsgivaravgifter i stället betalas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige.

Bestämmelsen i 1 § första stycket ska inte tillämpas om en annan avgiftspliktig ersättning än sådan förmån som avses i 1 § andra stycket utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person och ersättningen har sin grund i en anställning i Sverige hos någon annan än den som har utgett ersättningen. I sådant fall ska arbetsgivaravgifter i stället betalas av den hos vilken mottagaren är *eller har varit* anställd i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2008:824.

² Senaste lydelse 2008:824.

3.15 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

5 §¹

Från databasen får nedan angivna uppgifter lämnas ut till en enskild, om det inte av särskild anledning kan antas att den enskilde som uppgiften avser eller någon närstående lider men om uppgiften röjs.

Uppgifter får lämnas ut om

1. namn och personnummer,
2. organisationsnummer, namn, firma och juridisk form samt i fråga om handelsbolag och andra juridiska personer sådana uppgifter om huvudkontor och säte som avses i 67 kap. 8 § skatteförfarandelagen (2011:1244),
3. registrering enligt skatteförfarandelagen samt särskilt registrerings- eller redovisningsnummer,
4. på vilket sätt den preliminära skatten ska betalas för en fysisk person,
5. registrering av skyldighet att göra skatteavdrag eller betala arbetsgivaravgifter,
6. slag av näringsverksamhet,
7. beslut om likvidation eller konkurs, *och*
8. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som skattebefriad förbrukare enligt lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt.

7. beslut om likvidation eller konkurs,

8. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som skattebefriad förbrukare enligt lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt, *och*

9. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som registrerad avsändare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2011:1406.

3.16 Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs i fråga om vägtrafikskattelagen (2006:227)¹
dels att 2 kap. 11 a § ska upphöra att gälla,
dels att 2 kap. 7, 9 och 10 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 1 kap. 6 b § och 2 kap. 9 a §, av
 följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 b §

Uppgift om fordons utsläpp av koldioxid hämtas i vägtrafikregistret.

Om det för fordon finns uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, ska den uppgiften användas. Om det finns flera sådana uppgifter ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Om det för fordon finns uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid viktad/blandad körning, ska den uppgiften användas. Om det finns flera sådana uppgifter ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Om det för andra fordon än sådana som avses i andra och tredje styckena finns flera uppgifter om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning, ska det högsta av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

2 kap.

7 §²

Fordonsskatten tas ut med ett grundbelopp och i förekommande fall ett koldioxidbelopp för

1. personbilar klass I som enligt uppgift i vägtrafikregistret är av fordonsår 2006 eller senare,

¹ Senaste lydelse av 2 kap. 11 a § 2012:761.

² Senaste lydelse 2011:478.

2. personbilar klass I som är av tidigare fordonsår än 2006, men uppfyller kraven för miljöklass 2005, El eller Hybrid enligt bilaga 1 till den upphävda lagen (2001:1080) om motorfordons avgasrening och motorbränslen, och

3. personbilar klass II, lätta bussar och lätta lastbilar som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2010.

För bilar som kan drivas med dieselolja ska summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet multipliceras med en bränslefaktor och ett miljötillägg tas ut.

För bilar som kan drivas med dieselolja ska, *om inte annat följer av tredje stycket*, summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet multipliceras med en bränslefaktor och ett miljötillägg tas ut.

För bilar av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare och som kan drivas med dieselolja ska summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet adderas med ett bränsletillägg och ett miljötillägg.

9 §³

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. *Uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret.*

För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. *Uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret.*

Om det för fordon som avses i andra stycket finns uppgift om ett sådant fordons utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, ska den uppgiften användas.

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram.

För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram.

³ Senaste lydelse 2014:1502.

9 a §

För personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare ska, i stället för vad som sägs i 9 § om koldioxidbeloppet, andra stycket gälla under tid som infaller under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången.

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår summan av

– 82 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram, och

– 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram.

Första stycket gäller inte för fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol.

10 §⁴

Bränslefaktorn är 2,37.

Bränsletillägget är produkten av 13,52 och det antal gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer.

Miljötilägget är

- a) 500 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången före utgången av år 2007, och
- b) 250 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2007.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. För fordon som blir skattepliktiga för första gången före den 1 januari 2020, ska i stället för vad som sägs i 1 kap. 6 b § om det högsta värdet, det lägsta värdet beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

3. För vägtrafikskatt som avser tid före den 1 juli 2018 gäller 2 kap. 7, 9 och 10 §§ i dess äldre lydelse.

4. För bilar som för första gången blivit skattepliktiga före den 1 juli 2018 gäller 2 kap. 11 a § i den äldre lydelsen.

⁴ Senaste lydelse 2014:1502.

3.17 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

Härigenom föreskrivs att 3 a kap. 2 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a kap.

2 §¹

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 c, 3 d eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

1. inte är livsmedelsbaserat, eller
2. är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 b eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2015:838.

3.18 Förslag till lag om ändring i lagen (2011:1200) om elcertifikat

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 § och 4 kap. 5 § lagen (2011:1200) om elcertifikat ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 2 §¹

I denna lag betyder:

1. *förnybar el*: elektricitet som produceras av förnybara energikällor eller torv,
2. *förnybar energikälla*: biobränsle, geotermisk energi, solenergi, vattenkraft, vindkraft och vågenergi,
3. *anläggning*: elproduktionsanläggning med en eller flera produktionsenheter bakom samma mätpunkt,
4. *elcertifikat*: bevis som har utfärdats enligt denna lag eller av en annan stat enligt en sådan internationell överenskommelse som avses i 5 §, och som innehåller uppgift om att förnybar el har producerats,
5. *kvotplikt*: skyldighet att inneha och annullera elcertifikat i förhållande till försäljning eller användning av el,
6. *beräkningsår*: det kalenderår som föregår den annullering som enligt 4 kap. 11 § sker den 1 april,
7. *elleverantör*: den som yrkesmässigt levererar el,
8. *elintensiv industri*: företag eller del av ett företag som utgör en egen verksamhet eller verksamhetsgren, där det
  - a) bedrivs och under de senaste tre åren har bedrivits industriell tillverkning i en process där det använts i genomsnitt minst 190 megawattimmar el för varje miljon kronor av förädlingsvärdet,
  - b) bedrivs ny verksamhet med industriell tillverkning i en process där det används eller beräknas användas i genomsnitt minst 190 megawattimmar el för varje miljon kronor av förädlingsvärdet, eller
  - c) bedrivs verksamhet för vilken avdrag får göras för skatt på elektrisk kraft enligt 11 kap. 9 § stycket 2, 3 eller 5 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
9. *förädlingsvärde*: skillnaden mellan den elintensiva industrins
  - sammanlagda omsättning, det vill säga intäkter från försålda varor och utförda tjänster, inräknat egna uttag, som ingår i företagets normala verksamhet (nettoomsättningen), förändring av varulager, aktiverat arbete för egen räkning, övriga rörelseintäkter samt ränteintäkter, och
  - sammanlagda inköp, det vill säga alla rörelsekostnader, inräknat avskrivningar och nedskrivningar på tillgångar, samt räntekostnader dock inte personalkostnader, inräknat arbetsgivaravgifter och kostnader för inhyrd personal.

¹ Senaste lydelse 2012:399.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som avses med biobränsle i första stycket 2.

4 kap.

5 §

Vid beräkning av kvotplikten beaktas inte el som

1. matats in på det elektriska nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion (förlustel),

2. en elleverantör har levererat till en elanvändare utan ersättning i enlighet med ett avtal om intrångsersättning, om leveransen sker vid en lägre effekt än 50 kilowatt (frikraft),

3. har använts i den industriella tillverkningsprocessen i en registrerad sådan elintensiv industri som avses i 1 kap. 2 § första stycket 8 a eller b,

4. får dras av enligt 11 kap. 9 § 2, 3 eller 5 lagen (1994:1776) om skatt på energi, om elen har använts i en registrerad sådan elintensiv industri som avses i 1 kap. 2 § första stycket 8 c,

4. får dras av *eller återbetalas* enligt 11 kap. 9 § *första stycket* 2, 3 eller 5 *eller 13 a § första stycket* 2, 3 *eller 4* lagen (1994:1776) om skatt på energi, om elen har använts i en registrerad sådan elintensiv industri som avses i 1 kap. 2 § första stycket 8 c,

5. en elanvändare själv har producerat och använt, i en anläggning som har en installerad effekt om högst 50 kilowatt,

6. har använts i produktionen av el (hjälpkraft), eller

7. en elanvändare själv har producerat och använt, om den använda mängden el inte uppgår till mer än 60 megawattimmar per beräkningsår.

Om kvotplikten för en elintensiv industri endast omfattar sådan el som inte ska beaktas enligt första stycket 3 eller 4 och övrig el inte överstiger 60 megawattimmar per år, beaktas inte heller den övriga elen vid beräkning av kvotplikten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.19 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)¹

dels att 3 kap. 4 §, 11 kap. 5 och 7 §§, 12 kap. 3 §, 15 kap. 5 och 7 §§, 22 kap. 1 §, 23 kap. 2 §, 26 kap. 23 §, 31 kap. 1 §, 34 kap. 6 §, 37 kap. 10 §, 39 kap. 1 § och 41 kap. 2 § och rubrikerna närmast före 11 kap. 5 § och 15 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 31 kap. 33 § ska lyda ”Skattereduktion” och att rubriken närmast före 37 kap. 8 § ska lyda ”Kontroll av någon annans uppgiftsskyldighet eller av uppgifter vid återbetalning av eller kompensation för punktskatt”,

dels att det ska införas fem nya paragrafer, 22 kap. 26 §, 31 kap. 33 b §, 37 kap. 7 a och 9 a §§ och 39 kap. 3 a §, och närmast före 22 kap. 26 § och 39 kap. 3 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3 kap.

4 §²

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<i>För</i>	<i>avses med beskattningsår</i>
1. skatt enligt a) inkomstskattelagen (1999:1229), b) lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt, c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomstskattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen	det kalenderår då ersättningen betalas ut

¹ Senaste lydelse av rubriken närmast före 31 kap. 33 § 2015:768.

² Senaste lydelse 2016:1075.

(1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.

4. skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller omsättningen har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
7. punktskatt enligt a) beslut som avses i 53 kap. 5 §, b) 27 och 28 §§ lagen (1994:1563) om tobaksskatt, c) 26 och 27 §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt, eller d) 4 kap. 2 och 2 a §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi	det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensations, eller beslutet om beskattning vid oegentlighet, har meddelats
8. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
9. övriga skatter	det kalenderår som skatten ska betalas för
10. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt	det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<i>För</i>	<i>avses med beskattningsår</i>
1. skatt enligt a) inkomstskattelagen (1999:1229), b) lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt, c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader,	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomstskattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret

- samt avgift enligt
e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 6–10 det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
5. annan mervärdesskatt det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller omsättningen har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
7. punktskatt enligt
a) beslut som avses i 53 kap. 5 §,
b) 27–28 §§ lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
c) 26–27 §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt, eller
d) 4 kap. 2–2 b §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensations, eller beslutet om beskattning vid oegentlighet, har meddelats
8. annan punktskatt det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
9. övriga skatter det kalenderår som skatten ska betalas för
10. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt det kalenderår som avgiften ska betalas för.

Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***11 kap.**Förmån av framtida förvärv av värdepapperFörmån av personaloption

5 §

En sådan förmån som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) och som innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper ska anses utgiven av den i vars tjänst rättigheten har förvärvats.

En förmån som utgörs av en personaloption ska anses utgiven av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

7 §

En ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § som har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige om

1. ersättningen eller förmånen kan anses ha sin grund i anställningen, och
2. det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren och mottagaren.

En ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § som har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är eller har varit anställd i Sverige om

12 kap.

3 §

De allmänna skattetabellerna ska grundas på att

1. inkomsten är oförändrad under kalenderåret,
2. mottagaren bara kommer att beskattas för den inkomst som anges i tabellen,
3. mottagaren inte ska betala någon annan skatt eller avgift än
  - a) kommunal inkomstskatt,
  - b) statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster,
  - c) begravningsavgift enligt begravningslagen (1990:1144),
  - d) avgift enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, och
  - e) avgift som avses i lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund,
4. mottagaren inte kommer att medges något annat avdrag än grundavdrag vid beskattningen, och
5. mottagaren kommer att medges skattereduktion för allmän pensionsavgift och arbetsinkomst enligt 67 kap. 4–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229).

5. mottagaren kommer att medges skattereduktion för

- a) allmän pensionsavgift och arbetsinkomst enligt 67 kap. 4–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229),
- eller
- b) sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 a § inkomstskattelagen.

Tabellerna ska också ange skatteavdraget för

1. den som inte är skyldig att
1. den som är född 1938 eller

betala allmän pensionsavgift enligt 67 kap. 4 § inkomstskattelagen, och

2. den som inte har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen.

senare och inte är skyldig att betala allmän pensionsavgift enligt 67 kap. 4 § inkomstskattelagen, och

Bestämmelserna i första stycket ska också tillämpas för den som är född 1937 eller tidigare och har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen.

15 kap.

Förmån av framtida förvärv av värdepapper

Förmån av personaloption

5 §

Kontrolluppgift om en sådan förmån som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) och som innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper ska lämnas av den i vars tjänst rättigheten har förvärvats.

Om förmånen utgörs av en personaloption, ska kontrolluppgift lämnas av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

7 §

Om en ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska kontrolluppgift lämnas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige om

1. ersättningen eller förmånen kan anses ha sin grund i anställningen, och
2. det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren och mottagaren.

Om en ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska kontrolluppgift lämnas av den hos vilken mottagaren är *eller har varit* anställd i Sverige om

22 kap.

1 §³

I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om

- överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),
- upplåtelse av privatbostad eller bostad som innehas med hyresrätt (4 §),
- samfällighet (5 och 6 §§),
- räntebidrag (7 §),
- pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),

³ Senaste lydelse 2015:768.

- avskattning av pensionsförsäkring (10 §),
- tjänstepensionsavtal (11 §),
- underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar (12 §),
- skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),
- elcertifikat (14 §),
- utsläppsrätter, utsläppsminskningenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),
- schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),
- schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),
- investeraravdrag (23 och 24 §§),
- investeraravdrag (23 och 24 §§),
- och
- skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §).
- skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §), och
- utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §).

Utnyttjande av vissa personaloptioner

26 §

Kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel.

23 kap.

2 §⁴

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 4 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–25 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

Kontrolluppgift enligt 22 kap. 10 § ska också avse omständigheter som medför eller kan medföra avskattning enligt 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 4 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–26 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

⁴ Senaste lydelse 2015:918.

26 kap.**23 §**

Till varje redovisningsperiod ska den punktskatt hänföras för vilken redovisningsskyldighet har inträtt under perioden. Skatt enligt lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m. ska dock hänföras till den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Redovisningsskyldigheten inträder när affärshändelser, som grundar skattskyldighet, enligt god redovisningssed bokförs eller borde ha bokförts. Är den deklarationskyldige inte bokföringskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) inträder redovisningsskyldigheten samtidigt med skattskyldigheten. Detsamma gäller om skattskyldigheten inträder vid händelser som inte föranleder någon bokföringsåtgärd.

Vid försäljning mot kredit får Skatteverket, om principerna för den redovisningskyldiges bokföring föranleder det, besluta att redovisningskyldigheten ska inträda vid beskattningsårets utgång, dock inte senare än när betalning inflyter eller fordran diskonteras eller överlåts.

Om en deklarationskyldig försätts i konkurs, inträder redovisningskyldighet genast för de affärshändelser för vilka skattskyldighet har inträtt före konkursbeslutet.

Punktskatt ska redovisas för den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Om skattskyldighet för energiskatt på elektrisk kraft inträder enligt 11 kap. 7 § 1 a lagen (1994:1776) om skatt på energi, ska dock skatten redovisas för den redovisningsperiod som inleds en månad efter utgången av den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder. Detta gäller dock inte om redovisningsperioden för skatten är ett beskattningsår.

31 kap.**1 §⁵**

- I detta kapitel finns bestämmelser om
- uppgifter som ska lämnas i samtliga inkomstdeklarationer (2 och 3 §§),
  - uppgifter som fysiska personer och dödsbon ska underrättas om och godkänna eller lämna (4 och 5 §§),
  - uppgift som ska lämnas om inkomstslaget tjänst (6 §),
  - uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget näringsverksamhet (7–15 a §§),
  - uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 b §§),
  - uppgift om tillkommande belopp (20 §),
  - uppgifter om vissa andelsavyttringar m.m. (21–24 §§),

⁵ Senaste lydelse 2016:888.

- uppgifter för beräkning av egenavgifter (25 och 26 §§),
- uppgifter som fåmansföretag samt företagsledare och delägare ska lämna (27–29 §§),
- uppgift om tillskott och uttag (30 §),
- uppgift om betalning till utlandet (31 §),
- uppgift som ekonomiska föreningar ska lämna (32 §),
- uppgifter om skattereduktion för hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el (33 och 33 a §§), och
- uppgifter om prissättningsbesked (34 §).

33 b §

Den som begär att utländsk ersättning ska medräknas i underlaget för skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 b § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

34 kap.

6 §

Den som har utnyttjat eller överlåtit en sådan rättighet som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska till den kontrolluppgiftsskyldige lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

Den som har utnyttjat eller överlåtit en *personaloption* ska till den kontrolluppgiftsskyldige lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

37 kap.

7 a §

Skatteverket får förelägga den som har beviljats återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 b och c eller återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera att denne har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt.

9 a §

Skatteverket får förelägga den som är eller kan antas vara bokföringskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) eller som är en annan juridisk person än ett dödsbo, att

lämna uppgift om en rättshandling med någon annan.

Föreläggandet ska avse förhållanden som är av betydelse för kontroll av att andra än den som föreläggs har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i en ansökan om återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 b och c eller återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2.

10 §

Om det finns särskilda skäl får även någon annan person än som avses i 9 § föreläggas att lämna sådan uppgift som avses i den paragrafen.

Om det finns särskilda skäl får även någon annan person än som avses i 9 och 9 a §§ föreläggas att lämna sådan uppgift som avses där.

39 kap.

1 §⁶

I detta kapitel finns bestämmelser om

- definitioner (2 och 2 a §§),
- generell dokumentationsskyldighet (3 §),
  - *dokumentationsskyldighet som avser ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt (3 a §),*
- dokumentationsskyldighet som avser kassaregister (4–10 §§),
- dokumentationsskyldighet som avser personalliggare (11–12 §§),
- dokumentationsskyldighet som avser torg- och marknadshandel (13 §),
- dokumentationsskyldighet som avser omsättning av investeringsguld (14 §),
- dokumentationsskyldighet som avser internprissättning (15–16 f §§), och
- föreläggande (17 §).

Ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt

3 a §

Den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt ska i skäligen omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller annan lämplig dokumentation se till att det finns underlag för kontroll av uppgifterna i ansökan.

⁶ Senaste lydelse 2017:185.

41 kap.**2 §⁷**

Skatteverket får besluta om revision för att kontrollera

1. att uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. har fullgjorts,
2. att det finns förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. som kan antas uppkomma,
3. skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi,
4. att den som har ansökt om återbetalning eller kompensation av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
4. att den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
5. att den som har ansökt om återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
6. att den som har eller kan antas ha upplåtit en plats för torg- och marknadshandel har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 13 §, eller
7. att den som har eller kan antas ha omsatt investeringsguld har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 14 §.

Skatteverket får besluta om revision också för att inhämta uppgifter av betydelse för kontroll enligt första stycket 1–4 av någon annan än den som revideras.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 12 kap. 3 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.
  3. Bestämmelserna i 23 kap. 2 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.
  4. Bestämmelserna i 26 kap. 23 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på punktskatt där skattskyldighet har inträtt efter den 31 december 2017. För punktskatt där skattskyldighet har inträtt före ikraftträdandet gäller bestämmelserna i den äldre lydelsen.
  5. Bestämmelserna i 37 kap. 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet.
  6. Bestämmelserna i de nya 22 kap. 26 § och 31 kap. 33 b § tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.
  7. Bestämmelserna i de nya 37 kap. 7 a och 9 a §§ och 39 kap. 3 a § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet.

---

⁷ Senaste lydelse 2016:1075.

3.20 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 26 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 3.19

Föreslagen lydelse

22 kap. 26 §

Kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska dock inte lämnas, om uppgift om utnyttjande har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Bestämmelserna i 22 kap. 26 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2019.

3.21 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 § och 9 kap. 5 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2015:750) om ändring i lagen om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:750

Föreslagen lydelse

6 a kap.

2 §

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 b–11 medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 a eller 17 a, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 b, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 20 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 a medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 a medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 89 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 b, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 9 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

9 kap.

5 §

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–femte styckena, efter ansökan återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som *förbrukats* för framställning av värme som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9 a, 9 b, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § 2, 3 eller 5.

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–femte styckena, efter ansökan *från förbrukaren* återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som *denne förbrukat* för framställning av värme *eller kyla* som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9 a, 9 b, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § första stycket 2, 3 eller 5. *Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses i fråga om återbetalning av skatt på elektrisk kraft*

även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges vid leverans för

1. tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller för yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, för

a) elektrisk kraft med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme,

b) råttolja med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a,

c) andra bränslen än råttolja med 70 procent av energiskatten,

2. annat ändamål än som avses under 1, med hela energiskatten på elektrisk kraft och med hela energiskatten, koldioxidskatten och svavelskatten på bränsle.

Om leverans skett för tillverkningsprocessen i sådan industriell verksamhet som tillhör en verksamhetskategori som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/29/EG, medges dock återbetalning enligt

1. andra stycket 1 b med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a, och

2. andra stycket 1 c med 70 procent av energiskatten och 100 procent av koldioxidskatten.

Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukas samtidigt för denna värmeframställning, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Dock får fördelningen mellan bränslena väljas fritt. Motsvarande gäller för värme som har levererats från kraftvärmeproduktion.

För bensin och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b medges inte någon återbetalning av skatt enligt denna paragraf.

3.22 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

dels att 3, 4 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 a och 7 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2016 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §.

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 1, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 1.

3 a §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas även på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2017 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2017 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 2 eller 3, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2017, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 2 eller 3.

4 §

Med ett enmansföretag avses i denna lag en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet

Med ett enmansföretag avses i denna lag

1. en fysisk person som bedriver

och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster,

2. ett aktiebolag som bedriver rörelse och som

a) inte är skyldigt att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen eller löneskatt enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster, eller

b) har en sådan skyldighet som avses i a men som gäller ersättning till endast en person som direkt eller indirekt äger andelar i aktiebolaget eller är närstående till en sådan person, och

3. ett handelsbolag med högst två delägare som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldigt att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen eller löneskatt enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om enmansföretaget har en sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket ska det bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 § 1 eller 2 sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning, med undantag för sådan ersättning som avses i 2 b, som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om enmansföretaget har en sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket ska det bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 eller 3 a §§ sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

6 §

Bestämmelserna i 5 § gäller inte om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller

Bestämmelserna i 5 § gäller inte
1. enmansföretag enligt 4 § 1 om anställningen avser en person som

har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren.

sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren, eller

2. enmansföretag enligt 4 § 2 och 3

a) om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till en fysisk person som, direkt eller indirekt, äger del i enmansföretaget, eller

b) om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 eller därefter är delägare eller företagsledare i enmansföretaget enligt bestämmelserna i 56 kap. 6 § inkomstskattelagen (1999:1229) eller närstående till en sådan person.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte heller om arbetsgivaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för särskild beräkning enligt denna lag i en annan näringsverksamhet.

7 a §

Företag i intressegemenskap ska ses som en enda arbetsgivare vid tillämpningen av bestämmelserna i denna lag.

Med företag i intressegemenskap avses två företag som står under i huvudsak gemensam ledning.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Lagen tillämpas på ersättning som utges från och med den 1 januari 2018.

3.23 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

3 a §

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska skatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 3 § andra och tredje styckena angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.24 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi *dels* att 11 kap. 11 § i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska utgå,

dels att 11 kap. 2, 5, 7 och 9 §§ i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1073) om ändring i lagen om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse SFS 2016:1073

Föreslagen lydelse

11 kap.

2 §

Elektrisk kraft är inte skattepliktig om den

1. framställts

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt,

b) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och

c) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857),

c) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av *en* nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857),

2. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning överförs av en producent eller en nätinnehavare till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller nätinnehavaren,

3. framställts och förbrukats på fartyg eller annat transportmedel,

4. förbrukats för framställning av elektrisk kraft,

5. framställts i ett reservkraftsaggregat och inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen, eller

5. framställts i ett reservkraftsaggregat och inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av *en* nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen, eller

6. framställts

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad *effekt* av mindre än 100 kilowatt,

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad *generatoreffekt* av mindre än 100 kilowatt,

b) från bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1–6,

c) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 100 kilowatt, och

d) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen.

d) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av *en* nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen.

Vad som anges i första stycket 1 a respektive b om *installerad generatoreffekt* ska för elektrisk kraft som framställs från

Vad som anges i första stycket 1 a respektive b om *den installerade generatoreffekten* ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, motsvaras av 125 kilowatt installerad generator-

1. vind eller vågor, *i stället* motsvaras av 125 kilowatt installerad

effekt,

2. sol, motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

3. annan energikälla utan generator, motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a, b respektive 6 c, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som *avses* i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a respektive b. Vid bedömningen av förutsättningarna i 6 c ska omräkning först ske till motsvarande 100 kilowatt installerad generator-effekt.

generatoreffekt,

2. sol, *i stället* motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

3. annan energikälla utan generator, *i stället* motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a, b respektive 6 c, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som *anges* i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a respektive b. Vid bedömningen av förutsättningarna i 6 c ska omräkning först ske till motsvarande 100 kilowatt installerad generator-effekt.

5 §

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),

2. är nätinnehavare,

3. *för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 överför eller använder elektrisk kraft, som överförs utan skatt mot försäkringen enligt 11 §,*

4. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §,

5. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

7 §

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, eller

b) förbrukas av den skattskyldige,

2. *för den som är skattskyldig enligt*

3. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §, *eller*

4. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, eller

b) förbrukas av den skattskyldige, *och*

5 § första stycket 3, när elektrisk kraft tas i anspråk för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 eller överförs till någon annan, och

3. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 5, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldighet enligt första stycket 1 b inträder inte om skattskyldighet redan har inträtt.

9 §

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats *eller överförs för förbrukning* i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats *eller överförs för att i huvudsak förbrukas* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats *eller överförs för förbrukning* vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats *eller överförs för förbrukning* vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats *eller överförs för förbrukning* i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, *om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd*, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 4, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

1. förbrukats *hos den skattskyldige* i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats *hos den skattskyldige* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats *hos den skattskyldige* vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats *hos den skattskyldige* vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats *hos den skattskyldige* i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos

den skattskyldige, *om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,*

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § *av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd* för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, *eller*
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde *gällande skattesatsen enligt 3 §* och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. *Avdrag enligt första stycket 6–8 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.* Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

den skattskyldige,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet,
- e) som landström, *eller*
- f) *i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.*

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den *skattesats som gällde* vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

3.25 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2016:1077

Föreslagen lydelse

53 kap.

5 §

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och 2. beslut om återbetalning eller kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12, 12 a, 12 b eller 14 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.	a) 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, 2. beslut om återbetalning eller kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 5 a, 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12–15 §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi.

3.26 Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2016:1079

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning				
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygs-motorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 §	70 procent	–	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	första stycket 3 b			
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt				
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare	Råtallolja och bränsle som avses i			

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	89 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	9 procent	–

3.27 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 1 §, 23 kap. 2 §, 26 kap. 19 b och 19 d §§ och 34 kap. 6 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:387

Föreslagen lydelse

22 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om

– överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),

– samfällighet (5 och 6 §§),

– räntebidrag (7 §),

– pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),

– avskattning av pensionsförsäkring (10 §),

– tjänstepensionsavtal (11 §),

– underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar (12 §),

– skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),

– elcertifikat (14 §),

– utsläppsrätter, utsläppsminskningenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),

– schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),

– schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),

– investeraravdrag (23 och 24 §§),

– investeraravdrag (23 och 24 §§),

och

– skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §).

– skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §), och

– utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §).

23 kap.

2 §

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 2 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–25 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

Kontrolluppgift enligt 22 kap. 10 § ska också avse omständigheter som medför eller kan medföra avskattning enligt 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 2 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–26 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

26 kap.

19 b §

En arbetsgivardeklaration ska för varje betalningsmottagare som uppgifter lämnas om enligt 19 a § också innehålla följande uppgifter:

1. uppgift om annan ersättning än som avses i 19 a §, om ersättningen är sådan ersättning eller förmån som avses i 15 kap. 2 § och ersättningen eller förmånen har getts ut av den deklarationskyldige eller ska anses utgiven av denne enligt 11 kap. 5–7 §§,

2. antalet dagar med sjöinkomst samt på vilket fartyg och i vilket fartområde tjänstgöringen har ägt rum,

3. om Skatteverket har bestämt värdet av en förmån enligt 2 kap. 10 b eller 10 c § socialavgiftslagen (2000:980),

4. arbetsställesnummer enligt lagen (1984:533) om arbetsställesnummer m.m., om ett sådant har tilldelats,

5. det underlag för skattereduktion för förmån av hushållsarbete enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) som har getts ut av den deklarationskyldige, om den som utför arbetet var godkänd för F-skatt vid någon av de tidpunkter som anges i 67 kap. 16 § 1 inkomstskattelagen eller har ett intyg eller någon annan handling som avses i 67 kap. 17 § samma lag,

6. hur stor del av underlaget enligt 5 som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen, *och*

6. hur stor del av underlaget enligt 5 som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen,

7. uppgift om att en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen har utnyttjats för förvärv av andel, om personaloptionen har förvärvats i den deklarationskyldiges tjänst, och

7. den ersättning eller förmån för upplåtelse av en privatbostad eller en bostad som innehas med hyresrätt som har getts ut av den deklarationskyldige.

8. den ersättning eller förmån för upplåtelse av en privatbostad eller en bostad som innehas med hyresrätt som har getts ut av den deklarationskyldige.

Om det som har betalats ut är ett sådant engångsbelopp på grund av personskada som avses i 11 kap. 38 § inkomstskattelagen, ska det i arbetsgivardeklarationen anges om engångsbelopp på grund av samma skada har getts ut tidigare samt i så fall med vilket belopp och under vilket utbetalningsår.

Om det som har betalats ut är en ersättning eller en förmån som inte ska tas upp till beskattning men är avgiftspliktig enligt socialavgiftslagen, ska värdet på sådan ersättning eller förmån anges särskilt i arbetsgivardeklarationen.

19 d §

Även om det inte finns någon skyldighet enligt 19 a–19 c §§ att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas, om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. eller 22 kap. 13 §.

Även om det inte finns någon skyldighet enligt 19 a–19 c §§ att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas, om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. eller 22 kap. 13 eller 26 §§.

Det gäller dock inte uppgifter om sådan ersättning som avses i 10 kap. 5 § första stycket 4 och 5 inkomstskattelagen (1999:1229).

34 kap.**6 §**

Den som har utnyttjat eller överlåtit en *sådan rättighet som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229)* ska till den kontrolluppgiftsskyldige eller den som är skyldig att lämna uppgifter om betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration lämna de uppgifter som behövs för att uppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

Den som har utnyttjat eller överlåtit en *personaloption* ska till den kontrolluppgiftsskyldige eller den som är skyldig att lämna uppgifter om betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration lämna de uppgifter som behövs för att uppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

3.28 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2016:404

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt

<ol style="list-style-type: none"> a) lagen (1972:820) om skatt på spel, b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m., d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt, 	<ol style="list-style-type: none"> e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt, f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt, g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi, h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, i) lagen (1999:673) om skatt på avfall, j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
---	--

k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

3.29 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:403

Föreslagen lydelse

3 kap.

15 §

Med punktskatt avses skatt enligt

1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
2. lagen (1972:820) om skatt på spel,
3. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
4. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,
5. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
6. lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
7. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m.,
8. lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
9. lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
10. lagen (1994:1776) om skatt på energi,
11. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
12. lagen (1999:673) om skatt på avfall,
13. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *och*
13. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
14. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik.
14. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, *och*
15. lagen (2017:000) om skatt på flygresor.

Lydelse enligt lagförslag 3.28

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv

2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,

8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,

9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

10. den som är skattskyldig enligt

a) lagen (1972:820) om skatt på spel,

b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,

c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,

d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,

e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,

f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,

g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 3 lagen (1994:1776) om skatt på energi,

h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,

i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,

j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *eller* j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,

k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, *eller* k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, *eller*

l) lagen (2017:000) om skatt på flygresor,

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2018.

3.30 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:405

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt

<ol style="list-style-type: none"> a) lagen (1972:820) om skatt på spel, b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel, c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m., d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt, 	<ol style="list-style-type: none"> e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt, f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt, g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi, h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, i) lagen (1999:673) om skatt på avfall, j) lagen (2007:460) om skatt på
---	--

<p>trafikförsäkringspremie m.m., <i>eller</i> k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,</p>	<p>trafikförsäkringspremie m.m., k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, <i>eller</i> l) lagen (2017:000) om skatt på flygresor,</p>
--	---

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§,

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så
att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats, och

13. den som betalar ut ersättning som är underlag för statlig ålders-
pensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt
5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

3.31 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:410

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,	
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,	
3. 6 a kap. 1 § 10,	
4. 6 a kap. 1 § 11,	
5. 6 a kap. 1 § 13,	
6. 6 a kap. 1 § 17 b,	
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,	
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,	
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,	
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,	
11. 7 kap. 4 §,	
	12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och	13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och
14 § första stycket 1,	14 §,
13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och	14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och
14 § första stycket 2,	15 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 8,	15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
	16. 11 kap. 10 §,
15. 11 kap. 12 §,	17. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,	18. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §,	19. 11 kap. 12 b §.
18. 11 kap. 10 §.	

3.32 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 7 kap. 3 d § ska upphöra att gälla,
dels att 1 kap. 11 a §, 2 kap. 1 och 1 b §§ och 7 kap. 3 a och 3 c §§ ska ha
 följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 7 kap. 3 b §, av följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 3.31

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,   10. 7 kap. 3 a och 3 b §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
16. 11 kap. 10 §,
17. 11 kap. 12 §,
18. 11 kap. 12 a §,
19. 11 kap. 12 b §.

Nuvarande lydelse

2 kap.

1 §²

Energiskatt och koldioxidskatt ska, om inte annat följer av andra stycket eller 1 b §, betalas för följande bränslen med angivna belopp:

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 3 d § 2016:791.

² Senaste lydelse 2015:747.

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
1. 2710 11 41, 2710 11 45 eller 2710 11 49	Bensin som uppfyller krav för			
	a) miljöklass 1 – motorbensin	3 kr 72 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	6 kr 31 öre per liter
	– alkylatbensin	1 kr 93 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	4 kr 52 öre per liter
	b) miljöklass 2	3 kr 75 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	6 kr 34 öre per liter
2. 2710 11 31, 2710 11 51 eller 2710 11 59	Annan bensin än som avses under 1 eller 7	4 kr 53 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	7 kr 12 öre per liter
3. 2710 19 21, 2710 19 25, 2710 19 41–2710 19 49 eller 2710 19 61–2710 19 69	Eldningsolja, dieselbrännolja, fotogen, m.m. som			
	a) har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volympro- cent destillat vid 350°C,	846 kr per m ³	3 204 kr per m ³	4 050 kr per m ³
	b) inte har för- setts med märk- och färgämnen och ger minst 85 volympro- cent destillat vid 350°C, till- hörig			

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp			
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt	
	miljöklass 1	2 355 kr per m ³	3 204 kr per m ³	5 559 kr per m ³	
	miljöklass 2	2 634 kr per m ³	3 204 kr per m ³	5 838 kr per m ³	
	miljöklass 3 eller inte tillhör någon miljöklass	2 779 kr per m ³	3 204 kr per m ³	5 983 kr per m ³	
4.	2711 12 11–2711 19 00	Gasol m.m. som används för			
	a) drift av motordrivnet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	
	b) annat ändamål än som avses under a	1 087 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	4 457 kr per 1 000 kg	
5.	2711 11 00, 2711 21 00	Naturgas som används för			
	a) drift av motordrivnet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	
	b) annat ändamål än som avses under a	935 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	3 334 kr per 1 000 m ³	
6.	2701, 2702 eller 2704	Kol och koks	643 kr per 1 000 kg	2 788 kr per 1 000 kg	3 431 kr per 1 000 kg
7.	2710 11 31	Flygbensin med en blyhalt om högst 0,005 gram per liter	3 kr 75 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	6 kr 34 öre per liter

I fall som avses i 4 kap. 1 § 7 och 8 samt 12 § 4 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränslets olika användningssätt.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 a och b och 12 § 5 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar

1. skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats utan skatt,

2. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats med skatt,

3. skatten som gäller för annat bränsle enligt första stycket, om sådant bränsle i annat fall än som avses i 1 har förvärvats utan skatt,

4. skatten som gäller för det bränsle enligt första stycket som det använda bränslet anses likvärdigt med enligt 3 eller 4 §, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats utan skatt, och

5. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats med skatt som motsvarar skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 c tillämpas tredje stycket 1–3 avseende flygfotogen (KN-nr 2710 19 21).

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Energiskatt och koldioxidskatt ska, om inte annat följer av andra stycket eller 1 b §, betalas för följande bränslen med angivna belopp:

	KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		Summa skatt
			Energiskatt	Koldioxidskatt	
1.	2710 11 41, 2710 11 45 eller 2710 11 49	Bensin som uppfyller krav för			
		a) miljöklass 1			
		– motorbensin	3 kr 87 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	6 kr 44 öre per liter
		– alkylatbensin	1 kr 96 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	4 kr 53 öre per liter
		b) miljöklass 2	3 kr 90 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	6 kr 47 öre per liter
2.	2710 11 31, 2710 11 51 eller 2710 11 59	Annan bensin än som avses under 1 eller 7	4 kr 74 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	7 kr 31 öre per liter
3.	2710 19 21, 2710 19 25, 2710 19 41–2710	Eldningsolja, dieselbrännolja, fotogen, m.m. som			

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
19 49 eller 2710 19 61–2710 19 69	a) har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350°C, b) inte har försetts med märk- och färgämnen och ger minst 85 volymprocent destillat vid 350°C, tillhörig miljöklass 1	869 kr per m ³	3 292 kr per m ³	4 161 kr per m ³
	miljöklass 2	2 341 kr per m ³	2 191 kr per m ³	4 532 kr per m ³
	miljöklass 3 eller inte tillhör någon miljöklass	2 639 kr per m ³	2 191 kr per m ³	4 830 kr per m ³
		2 794 kr per m ³	2 191 kr per m ³	4 985 kr per m ³
4. 2711 12 11–2711 19 00	Gasol m.m. som används för			
	a) drift av motordrivnet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 kg	3 463 kr per 1 000 kg	3 463 kr per 1 000 kg
	b) annat ändamål än som avses under a	1 117 kr per 1 000 kg	3 463 kr per 1 000 kg	4 580 kr per 1 000 kg
5. 2711 11 00, 2711 21 00	Naturgas som används för			
	a) drift av motordrivnet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 m ³	2 465 kr per 1 000 m ³	2 465 kr per 1 000 m ³
	b) annat ändamål	961 kr per	2 465 kr per	3 426 kr

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
	mål än som avses under a	1 000 m ³	1 000 m ³	per 1 000 m ³
6. 2701, 2702 eller 2704	Kol och koks	661 kr per 1 000 kg	2 865 kr per 1 000 kg	3 526 kr per 1 000 kg
7. 2710 11 31	Flygbensin med en blyhalt om högst 0,005 gram per liter	3 kr 90 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	6 kr 47 öre per liter

I fall som avses i 4 kap. 1 § 7 och 8 samt 12 § 4 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränslets olika användningssätt.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 a och b och 12 § 5 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar

1. skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats utan skatt,

2. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats med skatt,

3. skatten som gäller för annat bränsle enligt första stycket, om sådant bränsle i annat fall än som avses i 1 har förvärvats utan skatt,

4. skatten som gäller för det bränsle enligt första stycket som det använda bränslet anses likvärdigt med enligt 3 eller 4 §, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats utan skatt, och

5. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats med skatt som motsvarar skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 c tillämpas tredje stycket 1–3 avseende flygfotogen (KN-nr 2710 19 21).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 b §³

För kalenderåret 2017 och efterföljande kalenderår ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen efter

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen efter

³ Senaste lydelse 2015:747.

en årlig omräkning enligt andra stycket. Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som ska tas ut för påföljande kalenderår.

För bränslen som avses i

1. 1 § första stycket 3 a samt 4–6 ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket,

2. 1 § första stycket 1, 2, 3 b och 7 ska

a) koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna koldioxidskattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket, och

b) energiskatt betalas med belopp som motsvarar summan av de i 1 § angivna energiskatte- och koldioxidskattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket med ett årligt tillägg av två procentenheter, med avdrag för det omräknade koldioxidskattebeloppet enligt a.

Med jämförelsetal avses det värde, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2015.

Beloppen enligt andra stycket 1, 2 a och 2 b avrundas var för sig till hela kronor och ören.

en årlig omräkning enligt andra stycket. Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som ska tas ut för påföljande kalenderår.

Med jämförelsetal avses det värde, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Lydelse enligt lagförslag 3.9

Föreslagen lydelse

7 kap.

3 a §

För *andra* bränslen än *de* som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får *en* skattskyldig som har förbrukat eller sålt *bränslet* som *motorbränsle* göra avdrag för

1. *energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,*

2. *energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och*

3. *energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av*

För bränslen som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 *och som till mer än 98 volymprocent framställts av biomassa och som en skattskyldig har förbrukat eller sålt som motorbränsle får den skattskyldige, på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa,* göra avdrag för *energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent.*

biomassa.

Avdrag får göras upp till ett belopp som motsvarar skatten på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Första stycket gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelen omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Första stycket gäller dock inte för biogas.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 b §⁴

För andra bränslen än biogas eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

⁴ Tidigare 7 kap. 3 b § upphävd genom 2014:1496.

3 c §⁵

För bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1 eller 2 och som den skattskyldige förbrukat eller sålt som motorbränsle får den skattskyldige, på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa, göra avdrag för

1. energiskatt med 88 procent och koldioxidskatt med 100 procent om beståndsdelan utgörs av etanol, och

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent om beståndsdelan utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 och som framställts av biomassa.

Om ett bränsle som framställts av biomassa utgör ett bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1 eller 2, får i stället avdrag göras för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent för den andel av motorbränslet som bränslet utgör.

Första och andra styckena gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Om beståndsdelan utgörs av etanol medges skattebefrielse enligt denna paragraf endast om den skattskyldige har framställt eller anskaffat denna etanol eller motsvarande mängd etanol, vilken vid import eller framställning inom EU har hänförs till KN-nr 2207 10 00 (odenaturerad etanol).

Avdrag enligt 3 a och 3 b §§ medges endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

---

⁵ Senaste lydelse 2016:791.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3.33 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 3.2

Föreslagen lydelse

5 §

Den som har reduktionsplikt ska för varje kalenderår se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med

1. minst 2,6 procent för bensin, och	
2. minst 19,3 procent för dieselbränsle.	2. minst 20 procent för dieselbränsle.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

3.34 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 3.33

Föreslagen lydelse

5 §

Den som har reduktionsplikt ska för varje kalenderår se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med

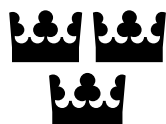
1. minst 2,6 procent för bensin, och	1. minst 4,2 procent för bensin, och
2. minst 20 procent för diesel- bränsle.	2. minst 21 procent för diesel- bränsle.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

4

Den makroekonomiska utvecklingen

4 Den makroekonomiska utvecklingen

Sammanfattning

- Konjunkturuppgången i omvärlden fortsatte under första halvåret 2017 och industriproduktionen och världshandeln ökade i snabbare takt. Tillväxten i världen förväntas bidra till en stadig svensk exportutveckling de kommande åren.
- Aktivitetsnivån i svensk ekonomi är fortsatt hög och såväl hushåll som företag är optimistiska om framtiden. BNP-tillväxten väntas bli 3,1 procent 2017. Regeringens satsningar på välfärden bidrar till fortsatt god tillväxt 2018.
- Resursutnyttjandet bedöms vara högre än normalt 2017 och beräknas stiga ytterligare 2018.
- Läget på arbetsmarknaden har fortsatt att stärkas under första halvåret 2017. Den fortsatt starka konjunkturutvecklingen och regeringens åtgärder medför ökad efterfrågan på arbetskraft och arbetslösheten väntas minska till 5,9 procent 2018.
- Inflationen mätt med fast bostadsränta (KPIF) har stigit trendmässigt sedan 2014 och låg strax under Riksbankens mål på 2 procent första halvåret 2017. Det senaste halvårets uppgång beror dock till stor del på tillfälliga faktorer, som exempelvis stigande energipriser. Det stigande resursutnyttjandet medför, med viss eftersläpning, ett högre pristryck i ekonomin och därför väntas inflationen stiga mot målet på 2 procent på ett mer varaktigt sätt. Riksbanken förväntas börja höja reporäntan under 2018.

- Prognosen för den makroekonomiska utvecklingen är som alltid osäker. En sämre utveckling i omvärlden, exempelvis till följd av ett försämrat säkerhetspolitiskt läge eller en plötslig inbromsning i den kinesiska ekonomin skulle medföra en svagare makroekonomisk utveckling också i Sverige. En viktig faktor bakom den goda utvecklingen i svensk ekonomi de senaste åren har varit markant ökade investeringar i bostadsbyggande. Fortsatt hög efterfrågan, i kombination med kapacitetsbegränsningar i byggsektorn, gör utvecklingen framöver svårbedömd. Det råder också stor osäkerhet kring prognosen för arbetslösheten.

I detta avsnitt redovisas prognosen för den ekonomiska utvecklingen i Sverige och i världen t.o.m. 2020. I prognosen har information som fanns tillgänglig den 22 augusti 2017 beaktats. Prognosen är baserad på nu gällande regler samt regeringens föreslagna och aviserade reformer i denna proposition.

Denna proposition innehåller budgetförslag för 2018. Tyngdpunkten i framställningen har därför lagts på prognosen fram t.o.m. 2018. Utvecklingen 2019 och 2020 är, liksom i tidigare propositioner, baserad på antagandet om att inga ytterligare åtgärder genomförs och redovisas i ett separat delavsnitt.

I avsnittet beskrivs även några av de osäkerhetsfaktorer som omgärdar prognosen, ett par alternativa scenarier samt jämförelser med andra bedömares prognoser. Det redogörs också för hur prognosen har reviderats jämfört med den bedömning som gjordes i 2017 års ekonomiska vårproposition.

I bilaga 2 redovisas prognosens siffermässiga innehåll i detalj.

4.1 Utvecklingen i omvärlden 2017 och 2018

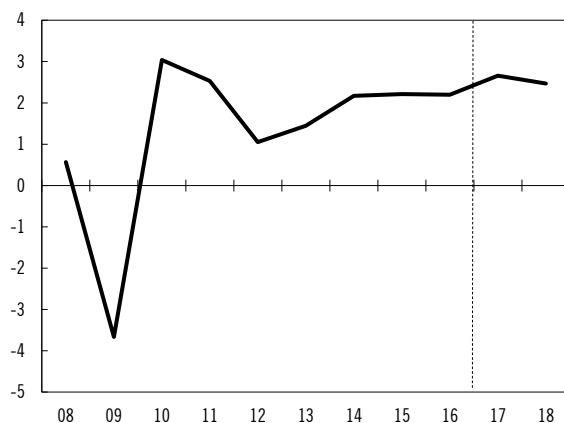
Fortsatt konjunkturuppgång i omvärlden

Konjunkturuppgången i världen fortsätter, även om den globala tillväxten är lägre än den i genomsnitt har varit under 2000-talet. Tillväxten i världshandeln och industriproduktionen steg under inledningen av 2017 och det finns tecken på en snabbare investeringstillväxt. Utvecklingen på de finansiella marknaderna har varit stabil och börskurserna har stigit i många såväl avancerade som framväxande ekonomier. Flertalet förtroendeindikatorer är på höga nivåer.

Den sammanvägda BNP-tillväxten i de länder som är viktiga för Sveriges utrikeshandel bedöms bli något högre 2017 och 2018 än 2016 (se diagram 4.1). Den högre tillväxten i dessa länder bidrar till en starkare export i Sverige (se tabell 4.1).

Diagram 4.1 BNP-tillväxt i omvärlden (KIX-vägd)

Årlig procentuell förändring, prognos för 2017 och 2018

Anm.: BNP-prognoser för omvärlden är sammanviktade med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade KIX-vikterna används för 2017 och därefter skrivs vikterna fram med trenden från de föregående fem åren.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Högre tillväxt i avancerade ekonomier

Tillväxten i de avancerade ekonomierna stärktes under inledningen av 2017. Den ekonomiska utvecklingen förefaller inte ha påverkats nämnvärt av den förhöjda politiska osäkerheten i Europa under våren och i USA. Indikatorer tyder

snarare på ett relativt högt förtroende hos både hushåll och företag.

Euroområdet BNP växte jämförelsevis snabbt under första halvåret 2017. Indikatorer pekar på att tillväxten fortsätter i stadig takt under andra halvåret. En starkare exportefterfrågan från omvärlden och stigande kapacitetsutnyttjande bedöms bidra till en något starkare handels- och investeringsutveckling. År 2018 bedöms tillväxten i euroområdet växla ner något. Högre energipriser har framför allt medfört högre inflation i euroområdet jämfört med föregående år. Bidraget från energipriserna har dock gradvis avtagit sedan början på året och den underliggande inflationsutvecklingen är dämpad. Löneutvecklingen är därtill fortsatt svag. Arbetslösheten har visserligen sjunkit, men det finns fortfarande gott om lediga resurser i flera euroländer. Löner och priser väntas därför endast öka i måttlig takt. I ljuset av de dämpade inflationsutsikterna väntas penningpolitiken förbli expansiv. Det bidrar till att understödja den ekonomiska utvecklingen.

Den brittiska ekonomin har hittills utvecklats bättre än vad de flesta bedömare hade väntat sig efter landets beslut att lämna EU. Expansiv penningpolitik har bidragit till att mildra de negativa ekonomiska effekterna av ökad osäkerhet och en försvagning av pundet understödjer exportsektorn. BNP-tillväxten har dock mattats av något under första halvåret 2017, bl.a. till följd av en svagare utveckling av hushållens konsumtion. Försvagningen av pundet har bidragit till stigande inflation, vilket gröper ur hushållens reala inkomster och väntas dämpa konsumtionen framöver. Även osäkerheten om utgången i förhandlingarna med EU om utträdet väntas bidra till en lägre tillväxt 2017 och 2018.

BNP-tillväxten i USA har stärkts efter en svag inledning på året och tillväxten bedöms bli högre 2017 och 2018 jämfört med 2016. Investeringarna har ökat under senare tid. Förtroendet bland hushåll och företag ligger på fortsatt höga nivåer. Ekonomin bedöms vara nära fullt resursutnyttjande. Trots detta har inflationen vänt ner något sedan början av 2017 och löneökningstakten är förhållandevis måttlig. Den påbörjade normaliseringen av penningpolitiken med höjd styrrenta väntas dock fortsätta. Centralbanken väntas också börja trappa ner innehaven av tillgångar på sin balansräkning inom kort.

Ljusare konjunkturutsikter i framväxande ekonomier

Expansiv penning- och finanspolitik har stimulerat den kinesiska ekonomin under 2016 och inledningen av 2017. Ökade bostads- och infrastrukturinvesteringar har lett till ökad import, vilket i sin tur har bidragit till uppgången i världshandeln. Samtidigt har stimulanserna drivit på en ökning av bostadspriserna och kreditgivningen. De kinesiska myndigheterna har aviserat att den finansiella stabiliteten kommer att prioriteras högre framöver, vilket sannolikt innebär att politiken blir något mindre expansiv. Det väntas bidra till en viss avmattning i tillväxten 2017 och 2018.

Ökad efterfrågan från Kina och de avancerade ekonomierna understödjer återhämtningen i flera av de råvaruexporterande framväxande ekonomierna som har haft en svag utveckling de senaste åren. Den ryska ekonomin gynnas av att oljepriserna har stigit från de låga nivåer som rådde i början av 2016. Stigande konsumentförtroende talar också för ökad inhemsk konsumtion. Tillväxten i Ryssland bedöms därför stärkas 2017 och 2018. Även i Brasilien talar indikatorer för ett starkare konjunkturläge och att ekonomin har börjat växa igen efter de senaste årens kraftiga konjunkturedgång. Penningpolitiska stimulanser har bidragit till att öka efterfrågan. Politisk osäkerhet bedöms dock ha en negativ effekt på utvecklingen och tillväxten väntas bli jämförelsevis dämpad de närmaste åren.

Stärkt konjunktur i grannländerna

Låga oljepriser har inneburit en svag utveckling i oljesektorn och de oljerelaterade näringarna i Norge de senaste åren, vilket även har lett till en svag utveckling i fastlandsekonomin, dvs. exklusive oljesektorn. Aktiviteten i den norska ekonomin har dock stärkts under inledningen av 2017. Stigande förtroende hos hushållen innebär att hushållens konsumtion väntas öka. Indikatorer för övriga delar av näringslivet har vänt upp och tillväxten i den norska fastlandsekonomin bedöms stiga 2017 och 2018.

BNP-tillväxten steg i Finland under inledningen av 2017, drivet av både starkare inhemsk och extern efterfrågan. Stigande förtroendeindikatorer och ökande exportefterfrågan talar

för en stark utveckling för helåret 2017. I juni 2016 slöts ett s.k. konkurrenskraftsavtal, som omfattar majoriteten av alla finska arbetstagare, i syfte att stärka Finlands konkurrenskraft. Avtalet väntas innebära en mer dämpad löneutveckling och en svagare utveckling av hushållens konsumtion de närmaste åren. Tillväxten bedöms därför avta 2018.

Konjunktoren har även stärkts i den danska ekonomin och dansk BNP har fortsatt växa i stadig takt under inledningen av 2017. Ökad sysselsättning och låga räntor väntas bidra till en ökad hushållskonsumtion. Även en starkare omvärldsefterfrågan väntas bidra till en något starkare tillväxt framöver.

Tabell 4.1 Prognoser för omvärlden

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017 och 2018
Procentuell förändring om inte annat anges

	Genomsnitt 1993–2016	2016	2017	2018
BNP				
Euroområdet ¹	1,5	1,8	2,0	1,8
Tyskland	1,4	1,9	1,9	1,8
Frankrike	1,6	1,2	1,6	1,6
Finland	2,3	1,9	2,4	1,6
Danmark	1,7	1,7	2,1	1,8
Norge ²	2,8	0,9	1,9	2,0
Storbritannien	2,2	1,8	1,6	1,4
USA	2,5	1,5	2,1	2,2
Kina	9,5	6,7	6,6	6,2
Brasilien ¹	2,3	-3,6	0,6	1,7
Ryssland ¹	3,3	-0,2	1,4	1,8
Världen, PPP-vägd ³		3,1	3,5	3,6
Världen, KIX-vägd ⁴		2,2	2,7	2,5
Svensk exportmarknad ⁵	5,4	3,0	5,0	4,5
Inflation				
Euroområdet ⁶	1,8	0,2	1,5	1,4
USA ⁷	2,2	1,3	2,1	2,2
Finansiella variabler				
Refiräntan ⁸	2,0	0,0	0,0	0,0
Fed funds ⁹	2,7	0,5	1,1	1,6
Oljepris ¹⁰	51	44	51	53

¹ Genomsnittet är beräknat för 1996–2016.

² BNP för Norges fastland, dvs. inhemsk produktion exklusive utvinning av råolja och naturgas, rörtransport och utrikes sjöfart.

³ BNP-prognoser sammanviktade med köpkraftsjusterade BNP-vikter enligt Internationella valutafonden.

⁴ BNP-prognoser för omvärlden sammanviktade med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade KIX-vikterna används för 2017 och därefter skrivs vikterna fram med trenden från de föregående fem åren.

⁵ Den sammanvägda importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

⁶ Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP), årlig procentuell förändring, årsgenomsnitt.

⁷ Konsumentprisindex (KPI), årlig procentuell förändring, årsgenomsnitt.

⁸ Europeiska centralbankens styrränta i procent, årsgenomsnitt. Genomsnittet är beräknat för 1999–2016.

⁹ USA:s centralbanks styrränta i procent, årsgenomsnitt.

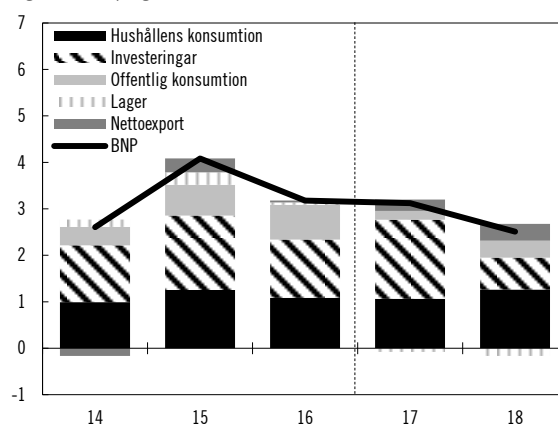
¹⁰ Brent, USD per fat.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Det är framför allt investeringar samt hushållens och den offentliga sektorns konsumtion som har vuxit snabbt (se diagram 4.2). För tredje året i rad väntas BNP-tillväxten bli över 3 procent 2017. Det är tydligt högre än den genomsnittliga tillväxten sedan 1993. År 2018 väntas BNP-tillväxten dämpas något, till följd av en lägre investeringstillväxt. Det förklaras av att nivån på investeringarna nu är hög, vilket ger en snabbt ökande kapitalstock. Dessutom begränsas ökningen av kapacitetsbegränsningar i byggproduktionen, exempelvis rekryteringssvårigheter.

Diagram 4.2 BNP och bidrag till BNP-tillväxten

Procentuell förändring respektive förändring i procent av BNP föregående år, prognos för 2017 och 2018

Anm.: Procentuell förändring för BNP, förändring i procent av BNP föregående år för övriga delar.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stabil hushållskonsumtion

Hushållens konsumtion utvecklades starkt det första halvåret 2017. Det var framför allt inköpen i detaljhandeln som utvecklades starkt. Låga räntor, ett högt hushållssparande, höga förtroendeindikatorer och en positiv utveckling på arbetsmarknaden talar för en starkare konsumtion framöver. År 2018 bedöms därför tillväxttakten i hushållens konsumtion öka. Även tillväxten i konsumtion per capita väntas stiga 2017 och 2018.

4.2 Utvecklingen i Sverige 2017 och 2018

Hög BNP-tillväxt

Aktivitetsnivån i svensk ekonomi bedöms vara hög. Hushåll och företag uppger att de har tillförsikt om framtiden och efterfrågan på arbetskraft är fortsatt stor. Inhemsk efterfrågan har till stor del drivit tillväxten de senaste åren.

Tabell 4.2 BNP

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017 och 2018
Procentuell förändring om inte annat anges

Mdkr 2016, om inte annat anges	Genomsnitt 1993–2016	2016	2017	2018	
BNP, kalenderkorrigerad	2,6	2,9	3,4	2,6	
BNP	4 375	2,6	3,2	3,1	2,5
Hushållens konsumtion	1 949	2,3	2,4	2,4	2,9
Offentlig konsumtion	1 144	1,0	2,9	0,7	1,4
Fasta bruttoinvesteringar ¹	1 055	3,9	5,3	7,1	2,7
Lagerinvesteringar ²	25		0,1	-0,1	-0,2
Export	1 943	5,4	3,5	2,9	3,9
Import	1 741	5,0	3,8	2,6	3,5
Nettoexport ²	202	9,6	0,0	0,2	0,4
BNP per capita ³	441	2,1	1,9	1,8	1,3
Potentiell BNP, kalenderkorrigerad ⁴	4 374	2,3	2,4	2,3	2,4
BNP-gap ⁵			-0,2	0,8	1,0

Anm.: Fasta priser, referensår 2016.

¹ Fasta bruttoinvesteringar är materiella eller immateriella tillgångar som används i produktionsprocessen i minst ett år. Begreppet brutto syftar på att kapitalförslitningen inte är borträknad.

² Bidrag till BNP-tillväxten, förändring i procent av BNP föregående år.

³ BNP per person i totala befolkningen, tusen kronor.

⁴ Till marknadspris. Potentiell BNP är den nivå på produktionen som skulle uppnås vid normalt resursutnyttjande av de tillgängliga produktionsfaktorerna arbete och kapital.

⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stark offentlig konsumtionstillväxt

Den offentliga konsumtionen ökade med 2,9 procent 2016, vilket var den högsta tillväxttakten sedan 1998. Konsumtionen växte starkt i såväl staten som kommunsektorn.

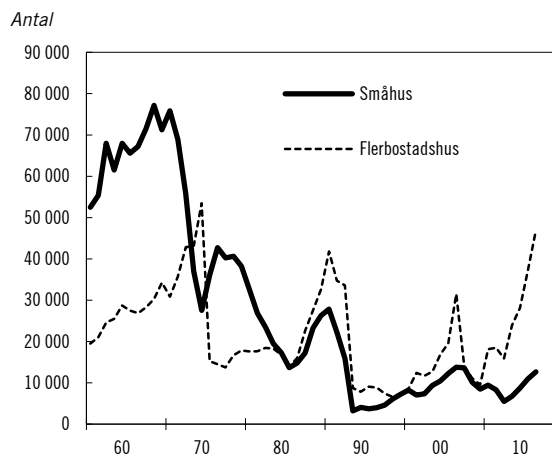
Den kommunala konsumtionen bedöms öka starkt även 2017. Behovet av kommunala tjänster påverkas i hög grad av den demografiska utvecklingen med fler barn och äldre i befolkningen. Tillskottet med 10 miljarder kronor i höjt generellt statsbidrag fr.o.m. 2017 skapar utrymme för kommunerna att möta dessa behov. Regeringens satsningar i denna proposition inom vård, skola och omsorg bidrar ytterligare till att möta dessa behov i kommunsektorn de närmaste åren.

Den statliga konsumtionen bedöms krympa något under 2017, bl.a. till följd av minskade kostnader kopplade till migration. Satsningar i denna proposition inom bl.a. polis och försvar bedöms dock leda till att den statliga konsumtionen växer starkt 2018.

Rekordhøgt bostadsbyggande och hög investeringsnivå

De fasta bruttoinvesteringarna har ökat kraftigt sedan 2014, framför allt i bostäder. Antalet påbörjade bostäder är på sin högsta nivå sedan

miljonprogrammets dagar under 1970-talet (se diagram 4.3). Investeringarnas andel av BNP är på den högsta nivån sedan början av 1990-talet. Till följd av den höga befolkningstillväxten de senaste åren finns ett fortsatt stort behov av bostäder. Bostadsinvesteringarna bedöms därför öka i snabb takt även 2017, men väntas plana ut på en hög nivå framöver till följd av ett alltmer ansträngt resursutnyttjande i byggsektorn.

Diagram 4.3 Påbörjade bostäder

Källa: Statistiska centralbyrån

Höga förtroendeindikatorer i industrin talar för snabbt stigande produktion 2017. Industrin bedöms dock kunna möta omvärldens efterfrågan utan omfattande nyinvesteringar. Bedömningen stöds av Statistiska centralbyråns (SCB) investeringsenkät, där industriföretagen endast förväntar sig en mindre ökning i investeringsvolymen 2017 jämfört med 2016.

De offentliga investeringarna bedöms fortsätta öka i oförminskad takt 2017 men utvecklas något långsammare 2018. Utvecklingen drivs främst av stora renoveringsbehov avseende äldre infrastruktur och byggnader. Sammantaget väntas investeringarna i hela ekonomin växa i en långsammare takt framöver när ökningen i bostadsbyggandet dämpas.

Stark utveckling av varuexporten

Exporten utvecklades svagt under första halvåret 2017, särskilt exporten av tjänster. Det förklaras delvis av en tillfälligt svag konsumtion från turister på besök i Sverige. Förutsättningarna för varuexporten har däremot förbättrats och under andra halvåret av 2017 bedöms tillväxten för varuexporten bli den starkaste sedan 2011. Under andra halvåret 2017 och helåret 2018 bedöms exporttillväxten fortsätta att gynnas av

en global investeringsuppgång i framför allt Europa. Tillsammans med en måttlig importtillväxt innebär det att nettoexporten förväntas ge ett positivt bidrag till BNP 2017 och 2018.

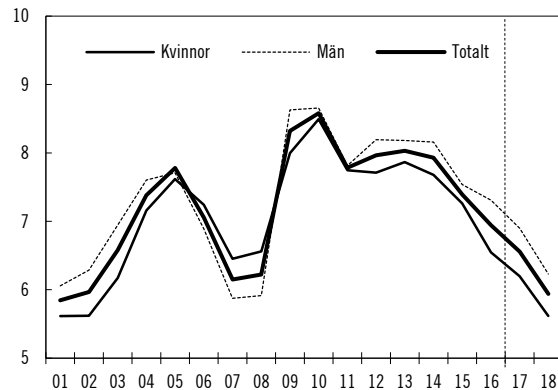
Stark utveckling på arbetsmarknaden

Arbetslösheten har minskat sedan 2014 och är nu på den lägsta nivån sedan 2008 (se diagram 4.4). För ungdomar (15–24 år) har minskningen varit särskilt tydlig och ungdomsarbetslösheten är den lägsta sedan 2003. Framåtblickande indikatorer, som antalet lediga jobb och företagens anställningsplaner enligt Konjunkturbarometern, tyder på att efterfrågan på arbetskraft är fortsatt stark (se diagram 4.5). Den starka konjunkturutvecklingen och regeringens åtgärder, både redan genomförda och föreslagna i denna proposition, medför att arbetslösheten väntas fortsätta att minska till 5,9 procent 2018.

Efter finanskrisen har arbetslösheten varit högre för män än för kvinnor (se tabell 4.3). För kvinnor är arbetslösheten nu på samma nivå som under perioden före finanskrisen. Bland män ökade arbetslösheten mer i samband med krisen och den har ännu inte kommit ner till samma nivå som åren före finanskrisen. Det förklaras delvis av att kvinnor och män i hög utsträckning är verksamma inom olika branscher. Kvinnor arbetar oftare i den offentliga sektorn där efterfrågan på arbetskraft har varit särskilt hög under den senaste tiden. Framöver väntas arbetslösheten fortsätta att minska för både kvinnor och män.

Diagram 4.4 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, prognos för 2017 och 2018

Anm.: Avser åldersgruppen 15–74 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Sysselsättningen fortsätter att öka

Efterfrågan på arbetskraft var fortsatt hög första halvåret 2017 och antalet sysselsatta ökade i snabb takt. Ökningen har varit tydligare bland män än bland kvinnor.

Antalet sysselsatta har ökat snabbare än befolkningen och därmed har sysselsättningsgraden stigit. För både inrikes och utrikes födda är sysselsättningsgraden den högsta sedan 2005 då mätningar uppdelade på födelseland infördes. Utrikes födda har en lägre sysselsättningsgrad än vad inrikes födda har. Denna skillnad har dock minskat sedan 2014. Detta kan delvis förklaras av att utrikes födda haft en ökad andel i åldern 20–64 år, en åldersgrupp där fler arbetar, samtidigt som andelen i åldern 55–74 år har ökat bland inrikes födda. Sysselsättningsgraden ökade för både kvinnor och män första halvåret 2017. Sysselsättningsgraden är fortfarande lägre bland kvinnor än bland män, även om skillnaden har minskat under de senaste åren.

Diagram 4.5 Sysselsättningsindikatorer

Anm.: Serierna är säsongsrensade. Anställningsplanerna avser netttotal, vilket är skillnaden mellan andelen positiva och andelen negativa svar.

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Framåtblickande indikatorer tyder på att antalet sysselsatta fortsätter att öka under andra halvåret 2017. Även 2018 väntas sysselsättningen att öka då efterfrågan i ekonomin bedöms vara fortsatt hög och regeringens åtgärder bidrar till ökad efterfrågan på arbetskraft. Detta leder även till att antalet arbetade timmar fortsätter att utvecklas i en snabbare takt än den genomsnittliga utvecklingen sedan 1993. Eftersom antalet sysselsatta ökar starkt stiger sysselsättningsgraden. Ökningen förväntas ske bland både kvinnor och män.

Kommunerna bidrog starkt till sysselsättningsökningen under första halvåret 2017 och

väntas fortsätta att bidra framöver, då den demografiska utvecklingen medför en ökad efterfrågan på välfärdstjänster. Dessutom bidrar regeringens åtgärder till en stark sysselsättningsökning inom såväl staten som kommunerna. Tjänsteproducenterna väntas även i fortsättningen stå för en stor del av sysselsättningsökningen i näringslivet. Efter flera år med ett minskat antal sysselsatta inom industrin ökade antalet sysselsatta tydligt det första halvåret 2017. Då efterfrågan från omvärlden ökar bedöms antalet sysselsatta inom den exportinriktade industrin stiga något; ökningen väntas dock bli svagare än i övriga branscher. Framöver väntas antalet sysselsatta inom byggbranschen också fortsätta att öka i en hög, men något långsammare takt än tidigare.

Stort inflöde till arbetskraften

Arbetskraftsdeltagandet har ökat stadigt sedan 2010, särskilt bland utrikes födda. Första halvåret 2017 var ökningen särskilt stark. Framöver väntas arbetskraftsdeltagandet stabiliseras på en, internationellt sett, hög nivå.

Arbetskraftsdeltagandet är totalt sett lägre bland kvinnor än bland män. Sedan 2010 har dock kvinnors arbetskraftsdeltagande ökat snabbt, vilket gjort att skillnaden mellan kvinnor och män har blivit mindre. Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män förväntas dock inte fortsätta att minska. Trendbrottet förklaras av att befolkningen främst väntas öka bland utomeuropeiskt födda. I denna grupp är arbetskraftsdeltagandet betydligt lägre bland kvinnor än bland män. Det är angeläget att denna skillnad ska minska och regeringen har i denna proposition presenterat åtgärder för detta.

Tabell 4.3 Arbetsmarknad

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017 och 2018
Procentuell förändring om inte annat anges

	Nivå 2016, tusental om inte annat anges	Genomsnitt 1993-2016	2016	2017	2018
BNP ¹	4 365	2,6	2,9	3,4	2,6
Produktivitet ²	489	1,9	1,0	1,5	1,4
Produktivitet i näringslivet ²	542	2,3	1,7	2,0	1,8
Arbetade timmar ³	7 881	0,8	1,7	2,0	1,3
Arbetade timmar i näringslivet ³	5 573	1,0	1,2	2,4	1,0
Medelarbetstid ⁴	1 605	0,0	0,2	-0,3	0,1
Sysselsatta	4 910	0,8	1,5	2,3	1,2
<i>Kvinnor</i> ⁵	2 348	0,8	1,8	2,1	1,2
<i>Män</i> ⁵	2 562	0,8	1,3	2,5	1,3
Sysselsättningsgrad ⁶	67,1	65,3	67,1	67,9	68,3
<i>Kvinnor</i> ^{5,6}	65,1	63,5	65,1	65,9	66,2
<i>Män</i> ^{5,6}	69,0	68,5	69,0	69,9	70,4
Arbetslöshet ⁷	6,9	8,0	6,9	6,6	5,9
<i>Kvinnor</i> ^{5,7}	6,5	7,1	6,5	6,2	5,6
<i>Män</i> ^{5,7}	7,3	7,4	7,3	6,9	6,2
Arbetskraft	5 277	0,7	1,0	1,9	0,6
<i>Kvinnor</i> ⁵	2 513	0,9	1,0	1,7	0,5
<i>Män</i> ⁵	2 764	0,9	1,0	2,1	0,6
Arbetskraftsdeltagande ⁶	72,1	70,9	72,1	72,7	72,7
<i>Kvinnor</i> ^{5,6}	69,6	68,3	69,6	70,2	70,2
<i>Män</i> ^{5,6}	74,4	73,9	74,4	75,1	75,1
Befolkning ⁸	7 323	0,6	0,9	1,0	0,6
<i>Kvinnor</i> ⁸	3 608	0,6	0,8	0,9	0,6
<i>Män</i> ⁸	3 715	0,6	1,0	1,1	0,7

Anm.: BNP, produktivitet, arbetade timmar och medelarbetstid avser kalenderkorrigerade data. Befolkning, sysselsatta, arbetskraft och arbetslöshet avser åldersgruppen 15–74 år enligt populationen i arbetskraftsundersökningarna (AKU). Statistik enligt nationalräkenskaperna (NR) finns inte tillgängligt uppdelat på kön. Prognoserna baseras på hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformer.

¹ BNP till marknadspris, fasta priser. Nivå avser miljarder kronor.

² Produktivitet mäts som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

³ Enligt NR. Nivå avser miljoner timmar.

⁴ Avser arbetade timmar per år enligt NR dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta enligt AKU.

⁵ Genomsnittet är beräknat för 2001–2016.

⁶ Procent av befolkningen 15–74 år i respektive grupp.

⁷ Procent av arbetskraften 15–74 år i respektive grupp.

⁸ I denna bedömning har hänsyn tagits till Migrationsverkets prognos från juli 2017.

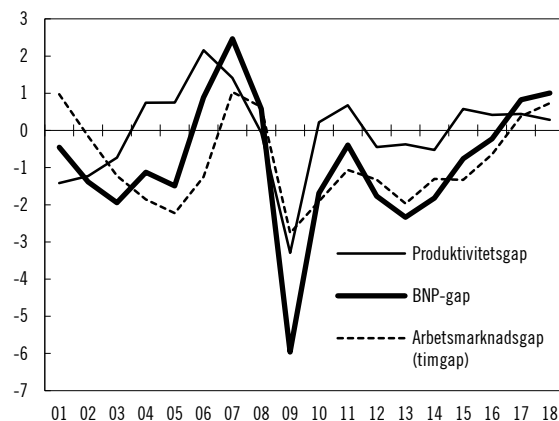
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Stigande resursutnyttjande

Efter den starka tillväxten i svensk ekonomi de senaste åren bedöms resursutnyttjandet 2017 vara högre än normalt (se diagram 4.6). Denna bedömning stöds av de flesta tillgängliga indikatorerna. Osäkerheten om hur mycket faktisk BNP avviker från vad BNP hade varit vid ett normalt resursutnyttjande är dock stor.

Diagram 4.6 Resursutnyttjande

Gap, procent av potentiell nivå

Anm.: Gapen visar skillnaden mellan faktisk och potentiell nivå i procent av potentiell nivå.

Källa: Egna beräkningar.

Resursutnyttjandet inom företagen speglar hur mycket företagen utnyttjar befintlig produktionskapacitet. Produktivitetstillväxten var stark under första halvåret 2017 jämfört med 2016, men är ändå svag i ett historiskt perspektiv. År 2018 väntas produktiviteten att dämpas något. Flera indikatorer pekar på att resursutnyttjandet inom företagen är högre än normalt, vilket speglas i ett positivt produktivitetsgap. Exempelvis ligger kapacitetsutnyttjandet inom industrin över genomsnittet enligt SCB. Vidare är anställningsplanerna enligt Konjunkturbarometern fortsatt positiva, vilket visar att företagen har behov av att nyanställa (se diagram 4.5).

Undersökningar visar att företagen får allt svårare att rekrytera personal. Andelen företag som enligt Konjunkturbarometern rapporterar om brist på arbetskraft har ökat stadigt och är runt 40 procent (se diagram 4.7). Arbetsförmedlingens arbetsgivarundersökning visar att bristen på arbetskraft inom den offentliga sektorn är på mycket höga nivåer. De höga bristtalen indikerar att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är högre än normalt och att arbetsmarknadsgapet är positivt.

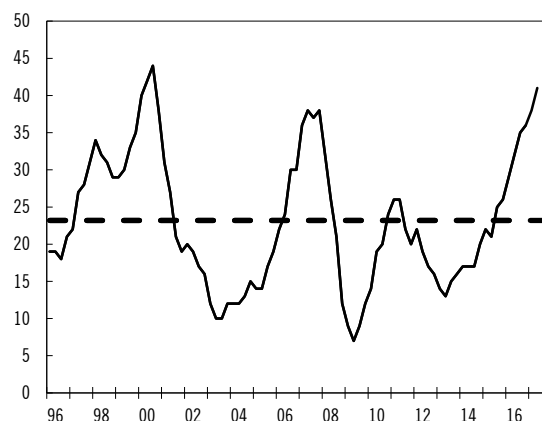
Trots den starka utvecklingen på arbetsmarknaden har löneutvecklingen varit dämpad. En liknande utveckling kan observeras i flera andra länder. Löneökningarna i Sverige har varit något högre inom sektorer med höga bristtal, jämfört med sektorer med lägre bristtal. Det gäller främst byggsektorn där produktionsstakten ökat starkt de senaste åren, och den kommunala sektorn där lärarlönelyftet introducerats. Sammantaget har dock det stigande resursutnyttjandet ännu inte gett något tydligt avtryck

i stigande löneökningstakter. De centrala avtal som tecknats tyder på att löneökningarna kommer att bli måttliga även framöver. En förklaring till detta kan vara att en längre period med dämpade löne- och prisökningar såväl i Sverige som i omvärlden har lett till förväntningar om en fortsatt dämpad utveckling. Det kan således ta längre tid än vanligt innan en starkt konjunktur medför högre tillväxt i löner och priser. Bristen på arbetskraft kan i så fall vara hög en tid utan att det medför någon omedelbar risk för överhettning.

Indikatorer tyder på att resursutnyttjandet har stigit under senare år och på att det är högre än normalt. BNP-gapet bedöms vara nära 1 procent av potentiell BNP både 2017 och 2018 (se tabell 4.2).

Diagram 4.7 Arbetsgivare som uppger brist på arbetskraft

Andel, procent

Anm.: Den streckade linjen visar seriens genomsnitt 1996kv1–2017kv2.

Källa: Konjunkturinstitutet.

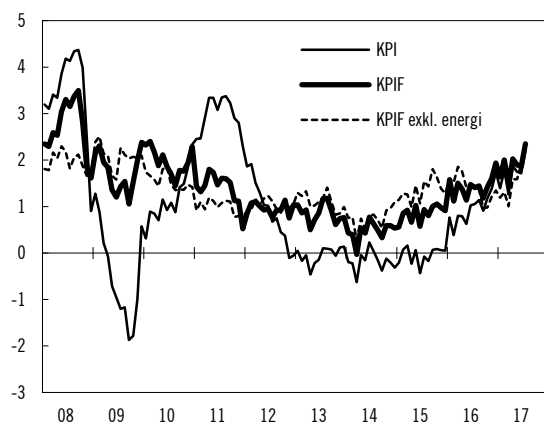
Stigande löner och inflation

I avtalsrörelsen 2017 har flera stora avtal redan omförhandlats. Den lönenormerande industri-sektorn tecknade den sista mars treåriga avtal som sammanlagt ger 6,5 procent i arbetskostnadsökningar. Det är något lägre än den genomsnittliga utvecklingen sedan 1993. Därför förväntas också den totala löneökningstakten 2017 och 2018 bli lägre än genomsnittet 1993–2016 (se tabell 4.4). Detta stöds även av dämpade preliminära utfall för konjunkturlöne-statistiken, även när hänsyn tagits till normala upprevideringar av statistiken. Samtidigt väntas det stigande resursutnyttjandet på arbetsmarknaden påverka löneökningstakten med viss fördröjning och medföra något större löneökningar 2018.

Inflationstakten ökade under 2016 och första halvåret 2017, efter att ha varit låg under en lång tid (se diagram 4.8). Höjda priser på tjänster under det första halvåret 2017 bidrog i hög grad till den högre inflationen. Ökningen kan också till stor del förklaras av högre energipriser. Energipriserna förväntas öka långsammare under andra halvåret 2017. Ett starkt efterfrågeläge förväntas öka företagens möjligheter att höja sina priser även 2018. Den positiva effekt detta väntas ha på inflationen motverkas dock av lägre ökningstakt i energipriserna, vilket sammantaget leder till en något lägre inflationstakt det året, mätt med Riksbankens underliggande inflationsmått KPIF (se tabell 4.4).

Diagram 4.8 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring

Källa: Statistiska centralbyrån.

Utvecklingen av reallönerna, mätt som den nominella lönen enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI), har varit hög de senaste åren till följd av den låga inflationen. På grund av den måttliga ökningen av de nominella lönerna väntas reallönerna växa något långsammare framöver jämfört med den genomsnittliga utvecklingen 1993–2016 (se tabell 4.4).

Tabell 4.4 Inflation och löner

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017 och 2018
Procentuell förändring om inte annat anges

	Genomsnitt 1993-2016	2016	2017	2018
Timlön				
KL, hela ekonomin ¹	3,4	2,4	2,7	3,0
NR, hela ekonomin ²	3,4	2,6	3,0	3,0
Reallön ³	2,1	1,4	1,1	1,3
Inflation				
KPI	1,2	1,0	1,6	1,7
KPIF ⁴	1,6	1,4	1,8	1,7

Anm. Timlön enligt konjunkturlönestatistiken är en prognos även för 2016. Det beror på att statistiken blir definitiv först efter 12 månader, bl.a. på grund av utbetalning av retroaktiva löner.

¹ Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.

² Timlön enligt nationalräkenskaperna.

³ Reallön beräknas som timlön enligt konjunkturlönestatistiken korrigerad för prisförändringar enligt KPI.

⁴ KPIF (KPI med fast bostadsränta) är ett av Riksbanken definierat mått på underliggande inflation. KPIF beräknas genom att förändringen av hushållens räntekostnader för egna hem som beror på förändrade räntesatser hålls konstant.
Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Låga räntor

Riksbanken bedriver en expansiv penningpolitik i syfte att stimulera efterfrågan och höja inflationen. Reporäntan ligger sedan februari 2016 på -0,5 procent. Dessutom genomför Riksbanken ett omfattande program med köp av statsobligationer som kommer att fortsätta åtminstone till slutet av 2017. Reporäntan förväntas stiga i långsam takt framöver (se tabell 4.5).

Förväntningar om att Riksbanken kommer hålla reporäntan låg under en längre period har bidragit till att hålla svenska obligationsräntor på historiskt sett mycket låga nivåer. Efter det amerikanska presidentvalet hösten 2016 steg svenska och många utländska statsobligationsräntor, delvis på grund av förväntningar om en mer expansiv finanspolitik i USA. Osäkerhet om den politiska utvecklingen i USA har dock under första halvåret 2017 hållit tillbaka ränteutvecklingen. Den gradvisa återhämtningen i omvärlden (se avsnitt 4.1) och den fortsatt robusta tillväxten i den svenska ekonomin förväntas bidra till stigande statsobligationsräntor framöver.

Tabell 4.5 Räkningar och växelkurser

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017 och 2018

Årsgenomsnitt, procent om inte annat anges

	Genomsnitt 1993-2016	2016	2017	2018
Reporänta	3,2	-0,5	-0,5	-0,3
Statsobligationsränta, 10 år	4,5	0,5	0,7	1,3
Kronans växelkurs, index KIX ¹	113,3	111,7	112,4	109,7
Kronans växelkurs, SEK per EUR	9,1	9,5	9,5	9,3

¹ Index, 18 november 1992 = 100.

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

Osäkerhet om den politiska utvecklingen i USA bedöms också ha lett till att den amerikanska dollarn försvagats mot flera valutor under första halvåret 2017, däribland kronan. I takt med att överskotten i bytesbalansen minskar förväntas kronan fortsätta att förstärkas i långsam takt, bl.a. i handelsvägda termer enligt kronindexet KIX (se tabell 4.5), dvs. gentemot ett vägt genomsnitt av valutor i länder som är viktiga för svensk handel.

4.3 Utvecklingen 2019 och 2020

I detta avsnitt, som behandlar den ekonomiska utvecklingen 2019 och 2020, antas att inga nya störningar påverkar ekonomin. Det innebär att BNP-utvecklingen huvudsakligen bestäms av utbudsfaktorer, såsom den potentiella produktiviteten och det potentiella antalet arbetade timmar i ekonomin. Vidare antas att inga ytterligare finanspolitiska regeländringar eller anslagsändringar görs utöver de åtgärder som föreslås och aviseras i denna proposition. Finansdepartementets prognosprinciper innebär sedan länge att endast beslutade förändringar av statens utgifter beaktas och att skattesatserna hålls oförändrade. Prognosen för kommunernas utgifter baseras på skatteunderlaget och antaganden om oförändrade kommunalskattesatser och att kommunerna strävar mot en god ekonomisk hushållning. Andra tillvägagångssätt skulle föregripa kommande ekonomiska propositioner och beslut av riksdagen, samt beslut i kommunerna kring skattesatser. Prognosprinciperna kan få som konsekvens att den kommunala konsumtionen avviker från det demografiska behovet.

God tillväxt i potentiell BNP

Potentiell BNP, dvs. den BNP-nivå som är hållbar på längre sikt, bedöms växa med 2,2 procent 2019 och 2020.⁷⁹ Det är en något lägre ökningstakt än åren dessförinnan, vilket främst beror på den demografiska utvecklingen med lägre ökning av befolkningen i åldern 15–74 år och därmed även lägre ökning av potentiell arbetskraft 2019 och 2020.⁸⁰ Samtidigt bedöms jämviktsarbetslösheten minska något fram till 2020. Under de närmaste åren träder många nyanlända in på arbetsmarknaden. Ett ökat arbetskraftsutbud skapar förutsättningar för en högre sysselsättning på längre sikt. Men eftersom det tar tid att etablera sig på arbetsmarknaden väntas det ökade arbetskraftsutbudet bidra till en högre jämviktsarbetslöshet under en period. Denna effekt motverkas dock av andra faktorer. De av regeringen hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformerna, bidrar till att sänka jämviktsarbetslösheten. Den utdragna lågkonjunkturen som följde efter finanskrisen med en åtföljande hög långtidsarbetslöshet, har inneburit att många personer förlorat sin förankring på arbetsmarknaden. Det har bidragit till en högre jämviktsarbetslöshet. De kommande åren bedöms dock efterfrågan på arbetskraft vara jämförelsevis hög och de kvardröjande effekterna av lågkonjunkturen förväntas klinga av.

Svensk exportmarknad växer i måttlig takt

I de avancerade ekonomierna bedöms resursutnyttjandet i genomsnitt vara balanserat 2019 och 2020 och BNP växer i linje med den genomsnittliga tillväxttakten 1993–2016.

Tillväxten i de framväxande ekonomierna bedöms bli lägre än genomsnittet 1993–2016. Detta beror i huvudsak på en lägre tillväxt i Kina jämfört med tidigare år, vilket är en följd av landets omställning mot en mer konsumtionsdriven och uthållig tillväxt. Den lägre tillväxten i

⁷⁹ För en beskrivning av hur potentiella variabler beräknas, se Finansdepartementets promemoria Metod för beräkning av potentiella variabler på www.regeringen.se.

⁸⁰ I denna bedömning har hänsyn tagits till Migrationsverkets prognos från juli 2017.

Kina bidrar även till att tillväxten i framför allt de råvaruproducerande framväxande ekonomierna blir lägre 2019 och 2020 jämfört med tidigare år.

Svensk exportmarknad bedöms växa med 4,3 procent under 2019 och 2020. Det är drygt 1 procentenhet lägre än den genomsnittliga tillväxten 1993–2016. Det medför att den svenska exporttillväxten också bedöms bli lägre än genomsnittet för samma period (se tabell 4.6).

Lägre resursutnyttjande i svensk ekonomi

Med oförändrade regler i finanspolitiken utvecklas den offentliga konsumtionen relativt svagt, vilket bidrar till att resursutnyttjandet i svensk ekonomi blir lägre 2019 och 2020, efter att ha varit något högre än normalt 2017 och 2018. En fortsatt expansiv penningpolitik med låga räntor bidrar dock till att hålla uppe efterfrågeutvecklingen och resursutnyttjandet.

Stark arbetsmarknad

Sysselsättningen antas växa med i genomsnitt drygt 0,5 procent per år 2019 och 2020. Befolkningen i åldern 15–74 år väntas öka i ungefär samma takt och sysselsättningsgraden, dvs. andelen sysselsatta i befolkningen i åldern 15–74 år, väntas stabiliseras på drygt 68 procent vilket är en internationellt sett hög nivå. Arbetslösheten förväntas kvarstå på 5,9 procent 2019 och 2020, givet hittills genomförda och i denna proposition aviserade reformer.

Gradvis stigande räntor

Ett stigande resursutnyttjande ger ökade möjligheter för företagen att successivt höja sina priser, vilket bidrar till en högre inflation de närmaste åren. Inflationen, mätt med KPIF, bedöms nå 2 procent 2020. Riksbanken antas höja reporäntan gradvis, vilket bidrar till stigande statsobligationsräntor. Fortsatt låga styrräntor i omvärlden antas dock resultera i att reporäntan höjs i jämförelsevis långsam takt för att under 2020 i genomsnitt uppgå till 0,6 procent. Den svenska tioåriga statsobligationsräntan bedöms bli 2,5 procent 2020.

Tabell 4.6 Makroekonomiska nyckeltal

Procentuell förändring om inte annat anges

	2017	2018	2019	2020
BNP	3,4	2,6	2,0	2,0
Hushållens konsumtion	2,5	2,9	3,0	2,9
Offentlig konsumtion	1,1	1,6	0,3	0,4
Fasta bruttoinvesteringar	7,5	2,9	2,6	2,5
Lagerinvesteringar ¹	-0,1	-0,2	0,0	0,0
Export	3,3	4,1	3,3	3,4
Import	3,0	3,7	3,7	3,7
Nettoexport ¹	0,2	0,4	0,0	0,0
Befolkning 15–74 år	1,0	0,6	0,5	0,4
Arbetade timmar	2,0	1,3	0,6	0,6
Produktivitet ²	1,5	1,4	1,4	1,4
Sysselsatta ³	2,3	1,2	0,6	0,5
Arbetskraft ³	1,9	0,6	0,5	0,5
Arbetslöshet ⁴	6,6	5,9	5,9	5,9
Timlön ⁵	2,7	3,0	3,2	3,4
KPI ⁶	1,6	1,7	2,1	2,5
KPIF ⁶	1,8	1,7	1,9	2,0
Reporänta ⁶	-0,5	-0,3	0,0	0,6
Växelkurs, kronindex KIX ⁷	112,4	109,7	109,0	108,7
BNP-gap ⁸	0,8	1,0	0,8	0,6
Internationellt				
BNP, euroområdet	2,0	1,8	1,6	1,5
BNP, USA	2,1	2,2	2,0	2,0
BNP, Kina	6,6	6,2	6,0	5,8
Svensk exportmarknad ⁹	5,0	4,5	4,3	4,3

Anm: Prognosen baseras på hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformer. BNP och försörjningsbalansen anges kalenderkorrigerad i fasta priser, referensår 2016. Även arbetade timmar anges i kalenderkorrigerade värden.

¹ Bidrag till BNP-tillväxten, procentenheter.

² Mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.

³ 15–74 år.

⁴ Procent av arbetskraften, 15–74 år.

⁵ Mätt enligt konjunkturlönestatistiken.

⁶ Årsgenomsnitt.

⁷ Årsgenomsnitt. Index, oktober 1992 = 100

⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

⁹ Den samlade importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

4.4 Osäkerhet i prognosen och alternativa scenarier

Prognoser över den ekonomiska utvecklingen är i allmänhet mycket osäkra. För att belysa denna osäkerhet redogörs i detta avsnitt för några faktorer som skulle kunna leda till en utveckling som skiljer sig från regeringens prognos.

Osäkerhet om den internationella utvecklingen

Sverige är en liten, öppen ekonomi, vilket innebär att utvecklingen i omvärlden starkt påverkar den svenska tillväxten.

Den politiska osäkerheten är fortsatt hög i flera länder. Utgången i utträdesförhandlingarna mellan EU och Storbritannien kan påverka den ekonomiska utvecklingen i såväl Storbritannien som andra länder som är nära sammankopplade med den brittiska ekonomin. Det råder också osäkerhet om inriktningen i den amerikanska regeringens politik på såväl det ekonomiska som det säkerhetspolitiska planet. En mer expansiv finanspolitik än väntat kan innebära en starkare utveckling än i prognosen. Samtidigt kan en säkerhetspolitisk kris eller en eskalerande handelspolitisk konflikt leda till en väsentligt svagare utveckling.

Utvecklingen i de framväxande ekonomierna utgör en osäkerhetsfaktor. En starkare utveckling i Kina och många andra framväxande ekonomier skulle leda till en högre svensk exporttillväxt. Men tillväxten i Kina kan även bromsa in snabbare än väntat. Det kan få stora effekter på världsekonomin, eftersom den kinesiska efterfrågan på råvaror och andra insatsvaror utgör en viktig drivkraft för den globala tillväxten. Den politiska ledningen i Kina har ett mål om en mer hållbar ekonomisk tillväxt. Tillväxten ska, från att tidigare ha dominerats av export och investeringar, i framtiden i större utsträckning drivas av den inhemska konsumtionen. Osäkerheten om huruvida Kina kommer att lyckas med en sådan omställning utan en betydande inbromsning av tillväxten är stor. Sårbarheter i det finansiella systemet, bl.a. snabbt ökande privat och offentlig skuldsättning, kan tynga utvecklingen i den kinesiska ekonomin ytterligare.

Även en ökad turbulens på finansmarknaderna, och ett försämrat förtroende för den ekonomiska utvecklingen bland företag och hushåll, skulle kunna innebära en sämre internationell utveckling än den som ligger till grund för regeringens prognos. Det råder betydande osäkerhet om den europeiska banksektorns stabilitet, då flera banker uppvisar svag lönsamhet och har en stor andel osäkra lån. Det låga ränteläget har vidare bidragit till stigande tillgångspriser. Ändrade förväntningar om penningpolitiken kan leda till en snabb och kraftig korrigering av tillgångspriserna, vilket skulle

kunna leda till minskad konsumtion och investeringar.

I euroområdet kan investeringstillväxten bli starkare än vad som antagits i denna prognos. Investeringsutvecklingen har hittills varit dämpad, men tillväxten i bygginvesteringarna har stigit och bankutlåningen till hushåll och icke-finansiella företag har ökat. Stigande förtroende i näringslivet och kapacitetsutnyttjande i tillverkningsindustrin, samt en fortsatt expansiv penningpolitik, innebär att det finns förutsättningar för en starkare investeringsutveckling. Det skulle gynna svensk exportindustri.

Osäkerhet om den inhemska utvecklingen

Det finns flera osäkra faktorer när det gäller utvecklingen av den svenska ekonomin.

Hushållens sparande, som andel av disponibel inkomst, är på historiskt höga nivåer. Konfidensindikatorer tyder på att hushållens förtroende har stigit, vilket skulle kunna bidra till ett minskat försiktighetssparande. Hushållen antas också jämna ut konsumtionen över livscykeln. Den demografiska utvecklingen, med en ökande andel äldre i befolkningen, talar därför för ett minskat sparande framöver. Det finns dock utrymme för en snabbare nedgång i sparandet, vilket skulle kunna innebära en starkare konsumtionsutveckling än i prognosen.

Hushållens höga skuldsättning och stigande bostadspriser är också faktorer som kan påverka hushållens konsumtion. Om priserna på bostäder faller kraftigt kan högt skuldsatta hushåll reagera med att dra ned på sin konsumtion. Det kan i förlängningen påverka tillväxten och sysselsättningen negativt. Den 1 juni 2016 infördes ett amorteringskrav, vilket har dämpat skuldutvecklingen. Men skulderna ökar fortfarande snabbare än inkomsterna. Finansinspektionen remitterade i juni 2017 ett förslag om att skärpa amorteringskravet för nya bolånetagare som tar stora lån i förhållande till sina inkomster. Arbetet med att förtydliga Finansinspektionens möjligheter att vidta ytterligare makrotillsynsåtgärder pågår för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen och berörda myndigheter följer utvecklingen av hushållens skuldsättning noga och regeringen är beredd att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas. Bostadsinvesteringarna, som har vuxit snabbt sedan 2014, kan utvecklas starkare än väntat. Efterfrågan på bostäder är fortsatt hög

i Sverige, samtidigt som byggföretagen enligt Konjunkturbarmetern ser arbetskraftsbrist som det främsta hindret för ett ökat byggande. Trots höga bristtal skulle bostadsinvesteringarna kunna utvecklas starkare än i prognosen.

Prognosen för hur arbetslösheten utvecklas är också osäker. Den beror bl.a. på att det är svårt att bedöma i vilken takt nyanlända får arbete. Vidare har kommunsektorn brist på personal och upplever rekryteringsproblem för flera yrkesgrupper.

Alternativa scenarier

Svagare global utveckling till följd av stigande räntor i USA

Penningpolitiken i omvärlden har varit expansiv under flera år. Den amerikanska ekonomin bedöms dock ha nära fullt resursutnyttjande. En fortsatt åtstramning av penningpolitiken kommer sannolikt äga rum den närmaste tiden, men det är osäkert i vilken takt detta kommer att ske. Centralbanken har börjat höja styrräntan och väntas inom kort även avisera att innehaven av tillgångar på balansräkningen ska trappas ner. Om penningpolitiken stramas åt snabbare än vad marknadsaktörer förväntar sig kan det leda till snabbt stigande marknadsräntor och finansiell turbulens, i likhet med situationen 2013, när förväntningar om en penningpolitisk åtstramning i USA skapade oro på de finansiella marknaderna. Ett mer ansträngt resursutnyttjande än nuvarande bedömning, och i och med det en starkare inflationsutveckling än förväntat, skulle kunna vara bakomliggande orsaker till en stramare penningpolitik.

I detta alternativscenari antas att en snabbare åtstramning än väntat av penningpolitiken i USA leder till att långa räntor och riskpremier stiger. Det innebär stramare kreditvillkor, en starkare växelkurs och fallande tillgångspriser, vilket dämpar aktiviteten i den amerikanska ekonomin. Stigande räntor i USA och globalt lägre riskapital kan också leda till kapitalutflöden och växelkursförsvagningar i många framväxande ekonomier, varav flera uppvisar finansiella sårbarheter, samt ökad stress på de globala finansmarknaderna. Sammantaget medför det att tillväxten i omvärlden blir lägre än i huvudscenariot. Detta förstärks av att möjligheterna att stabilisera ekonomin, framför allt genom penningpolitiken, är begränsade i många länder.

En lägre tillväxt i omvärlden medför en lägre svensk exportefterfrågan. Den lägre tillväxten i exporten dämpar BNP-tillväxten och bidrar till ett lägre resursutnyttjande än i huvudscenariot (se tabell 4.7). Samtidigt väntas stigande räntor i USA bidra till att den svenska kronan försvagas, vilket motverkar nedgången i exporten något. Det bidrar även till högre importpriser och inflationen blir därmed endast marginellt lägre. Till följd av detta väntas penningpolitiken vara i det närmaste oförändrad jämfört med huvudscenariot. En lägre efterfrågan från omvärlden bedöms även dämpa investeringarna något. Sammantaget väntas BNP-tillväxten bli lägre 2018 och 2019, där den stora nedgången bedöms inträffa 2018. Den lägre efterfrågan håller tillbaka sysselsättningstillväxten och leder till att arbetslösheten blir något högre. Därefter väntas exporttillväxten tillta i takt med att omvärldsefterfrågan stiger. Det leder till att BNP växer i en snabbare takt jämfört med huvudscenariot och BNP-gapet sluts 2020.

Eftersom den lägre BNP-tillväxten främst är exportstyrd blir effekterna på de offentliga finanserna relativt begränsade. Den offentliga sektorns finansiella sparande försämras något, ca 0,1 procentenheter per år jämfört med huvudscenariot, hela prognosperioden. Det är framför allt lönesumman som beräknas minska till följd av både färre antal arbetade timmar och något lägre lönenivå.

Starkare uppgång i euroområdet

Euroområdet utgör Sveriges viktigaste exportmarknad och den ekonomiska utvecklingen i området är därmed av stor betydelse för svensk tillväxt. I detta alternativscenari beskrivs effekterna av en starkare uppgång i euroområdet än vad som antagits i huvudscenariot.

Den ekonomiska aktiviteten i euroområdet har stigit snabbare under första halvåret 2017. Tillväxten i industriproduktionen, investeringar och utrikeshandeln har ökat, om än från låga nivåer. Europeiska centralbanken fortsätter att stimulera ekonomin med låga räntor och omfattande köp av olika finansiella tillgångar. Det är möjligt att den expansiva penningpolitiken, i kombination med starkare efterfrågan från omvärlden, kan leda till en starkare investeringsutveckling än vad som antagits i prognosen. Konfidensindikatorer tyder vidare på högt förtroende hos hushåll och företag. Det har vidare hållits val i flera större länder i euro-

området under det senaste året. Sedan dessa avgjorts har räntedifferenserna mellan Tyskland och andra euroländer minskat, vilket kan ses som ett tecken på att den ekonomisk-politiska osäkerheten har minskat. Återhämtningen i euroområdet kan stärkas om företag och hushåll blir mer optimistiska om framtiden än vad som antagits. Ett högre konsumentförtroende kan, tillsammans med låga räntor, leda till att hushållens konsumtion utvecklas starkare än i huvudscenariot.

I detta alternativscenariot antas BNP-tillväxten i euroområdet i genomsnitt uppgå till 2,0 procent under perioden 2018–2019, vilket ska jämföras med 1,7 procent i huvudscenariot. En starkare återhämtning i euroområdet kommer att stärka svensk exporttillväxt. Det leder till en högre BNP-tillväxt och ett högre resursutnyttjande jämfört med huvudscenariot. För att möta en högre exportefterfrågan kommer även svenska företag att öka sina investeringar något. Ett högre resursutnyttjande medför också ett större utrymme för företag att höja sina priser och inflationen stiger snabbare jämfört med huvudscenariot. Det får till följd att Riksbanken höjer räntan i en snabbare takt. En högre ränta dämpar uppgången i investeringarna något. Sammantaget väntas dock BNP-tillväxten bli högre 2018 och 2019. En högre tillväxt leder till att sysselsättningen växer snabbare och arbetslösheten blir något lägre än i huvudscenariot. Ett något ansträngt resursutnyttjande i kombination med att tillväxten i euroområdet återgår till mer normala nivåer leder till att BNP-tillväxten i Sverige blir något lägre 2020. BNP-nivån och sysselsättning påverkas inte långsiktigt i detta scenario. Den lägre efterfrågan leder till en lägre sysselsättningsstillväxt och arbetslösheten blir 2020 densamma som i huvudscenariot.

Även i detta scenario blir effekterna på det finansiella sparandet förhållandevis begränsade till följd av att den högre BNP-tillväxten främst drivs av en ökad export. Det finansiella sparandet förstärks i detta scenario med 0,1 procent av BNP 2018 och 2019.

Tabell 4.7 Alternativa scenarier: 1 Stigande räntor i USA och 2 Starkare uppgång i euroområdet

Procentuell förändring om inte annat anges

	2017	2018	2019	2020
BNP¹	3,4	2,6	2,0	2,0
Alternativt scenario 1	3,4	2,2	1,9	2,2
Alternativt scenario 2	3,4	3,0	2,1	1,6
Export¹	3,3	4,1	3,3	3,4
Alternativt scenario 1	3,3	3,3	2,8	3,8
Alternativt scenario 2	3,3	5,0	3,7	2,5
BNP-gap²	0,8	1,0	0,8	0,6
Alternativt scenario 1	0,8	0,6	0,2	0,2
Alternativt scenario 2	0,8	1,3	1,2	0,6
Arbetslöshet³	6,6	5,9	5,9	5,9
Alternativt scenario 1	6,6	6,2	6,2	6,2
Alternativt scenario 2	6,6	5,7	5,8	5,9
Reporänta⁴	-0,5	-0,3	0,0	0,6
Alternativt scenario 1	-0,5	-0,3	-0,1	0,5
Alternativt scenario 2	-0,5	-0,1	0,2	0,6
BNP världen, KIX-vägd⁵	2,7	2,5	2,4	2,4
Alternativt scenario 1	2,7	2,0	2,1	2,7
Alternativt scenario 2	2,7	3,0	2,8	2,1
Finansiellt sparande	1,0	0,9	1,0	1,5
Alternativt scenario 1	1,0	0,8	0,9	1,4
Alternativt scenario 2	1,0	1,0	1,1	1,5

Anm.: Prognosen baserat på hittills genomförda, samt i denna proposition föreslagna och aviserade reformer.

¹ Kalenderkorrigerade värden.

² Skillnaden mellan faktiskt och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

³ 15–74 år, i procent av arbetskraften.

⁴ Årsgenomsnitt.

⁵ BNP-prognoser sammanvägtade med KIX-vikter, ett mått på svensk utrikehandel med olika länder.

⁶ I offentlig sektor. Procent av BNP.

Källa: Egna beräkningar.

4.5 Utvecklingen enligt andra bedömare

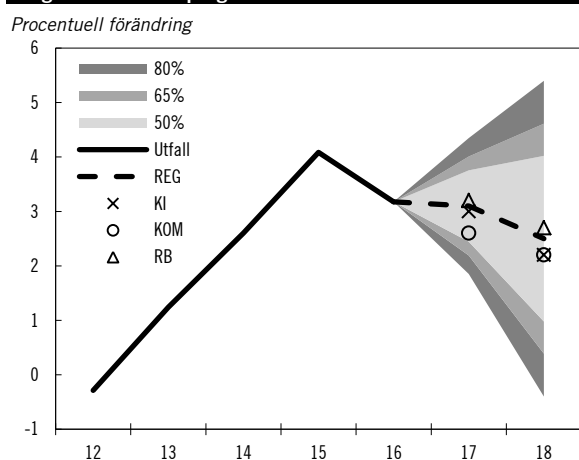
Detta avsnitt innehåller jämförelser med några andra bedömares prognoser för vissa centrala makroekonomiska variabler.

Regeringens prognos för BNP-tillväxten 2017 är i linje med Konjunkturinstitutets och Riksbankens prognoser. Att Europeiska kommissionens prognos är något lägre bedöms i huvudsak bero på att Europeiska kommissionens prognos gjordes innan SCB publicerade snabbstatistiken för det andra kvartalet 2017 (se fotnot i tabell 4.8, för bedömarens publiceringsdatum). Regeringens och Riksbankens prognoser för BNP-tillväxten 2018 är något högre än

Konjunkturinstitutets och Europeiska kommissionens prognoser.

Skillnaderna är ur ett statistiskt perspektiv små mellan bedömarnas prognoser för BNP-tillväxten. Diagram 4.9 visar bedömarnas prognoser tillsammans med symmetriska osäkerhetsintervall som täcker olika andelar av regeringens historiska prognosfel, dvs. skillnader mellan utfall och regeringens prognoser. Eftersom bedömarnas prognoser ligger inom de intervall som täcker hälften av regeringens prognosfel så befinner de sig inom den typiska felmarginalen. I det avseendet är det små skillnader mellan dessa bedömares prognoser.

Diagram 4.9 BNP-prognos med osäkerhetsintervall

Anm.: REG = regeringen, KI = Konjunkturinstitutet, KOM = Europeiska kommissionen, RB = Riksbanken. Osäkerhetsintervallen är baserade på regeringens historiska prognosfel i budgetpropositioner för 1994–2016, och bör inte förväxlas med en framåtblickande riskbild. För en beskrivning av hur osäkerhetsintervallen är beräknade, se Finansdepartementets promemoria Utvärdering av makroekonomiska prognoser 2015, som publicerades på www.regeringen.se i anslutning till 2015 års ekonomiska vårproposition.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken och egna beräkningar.

Regeringens prognos för arbetslösheten 2017 är i linje med de övriga bedömarnas prognoser. För 2018 bedömer regeringen att arbetslösheten kommer att vara något lägre än vad de övriga bedömare gör i sina prognoser. En förklaring kan vara att övriga prognosmakare inte beaktat effekter av de åtgärder som föreslås och aviseras i denna proposition.

Regeringens prognoser för inflationen 2016 och 2017 ligger nära Konjunkturinstitutets prognoser. Europeiska kommissionen förutspår en något svagare prisutveckling 2017 och Riksbanken förutspår en något starkare prisutveckling 2018.

Regeringen, Konjunkturinstitutet och Riksbanken gör bedömningen att resursutnyttjandet, mätt med BNP-gapet, kommer att vara positivt 2017 och 2018. Europeiska kommissionen be-

dömer i stället att resursutnyttjandet kommer att vara i det närmaste balanserat.

Tabell 4.8 Jämförelse mellan olika bedömare prognoser

	2017	2018
BNP¹		
Regeringen	3,1	2,5
Konjunkturinstitutet	3,0	2,2
Europeiska kommissionen	2,6	2,2
Riksbanken	3,2	2,7
Arbetslöshet²		
Regeringen	6,6	5,9
Konjunkturinstitutet	6,6	6,4
Europeiska kommissionen	6,6	6,6
Riksbanken	6,7	6,5
Inflation³		
Regeringen	1,6/1,7	1,7/1,5
Konjunkturinstitutet	1,7/1,8	1,6/1,4
Europeiska kommissionen	-1,4	-1,4
Riksbanken	1,8/1,9	2,1/1,8
BNP-gap⁴		
Regeringen	0,8	1,0
Konjunkturinstitutet	1,3	1,6
Europeiska kommissionen	0,0	-0,2
Riksbanken	1,4	2,0

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2017-09-20, Konjunkturinstitutet 2017-08-04 för BNP, arbetslösheten och KPI, 2017-06-21 för HIKP och BNP-gapet, Europeiska kommissionen 2017-05-11, Riksbanken 2017-09-07.

¹ Procentuell förändring, fasta priser, ej kalenderkorrigerade värden.

² Procent av arbetskraften, 15–74 år.

³ Procentuell förändring, årsgenomsnitt, KPI/HIKP.

⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken och egna beräkningar.

4.6 Prognosrevideringar och effekter av regeringens politik

Sedan 2017 års ekonomiska vårproposition publicerades har två kvartal av nationalräkenskaperna offentliggjorts, varav det andra kvartalet baseras på ofullständiga uppgifter. Utfall för konsumentprisindex och arbetskraftsundersökningarna för ytterligare fem respektive fyra månader har kunnat beaktas i prognosen.

Starkare BNP-tillväxt och högre resursutnyttjande

BNP-tillväxten bedöms bli högre 2017 och 2018 än vad som bedömdes i 2017 års ekonomiska vårproposition (se tabell 4.9). Den främsta anledningen till upprevideringen för 2017 är en

starkare tillväxt av fasta bruttoinvesteringar, varav en stor del investeringar i bostadsbyggande. En något starkare tillväxt av hushållens konsumtion bidrar också till upprevideringen. Regeringens aviserade och föreslagna åtgärder i denna proposition ökar tillväxten av de offentliga konsumtionsutgifterna, vilket bidrar till en upprevidering av BNP-tillväxten för 2018.

Upprevideringen av BNP-tillväxten för 2017 följs av ett högre resursutnyttjande samma år, mätt med BNP-gapet. Regeringens aviserade och föreslagna åtgärder bidrar till fler arbetade timmar och ett högre resursutnyttjande fr.o.m. 2018. Sammantaget leder detta till en upprevidering av BNP-gapet för hela prognosperioden.

En lägre befolkningstillväxt för 2019 och 2020 bidrar till en nedrevidering av potentiell BNP samma år.

Lägre arbetslöshet och fler arbetade timmar

Sysselsättningstillväxten har reviderats upp för 2017. Det beror på starkare utfall än väntat under det första halvåret 2017. Arbetslösheten är nedreviderad för 2018–2020. Det beror på den fortsatta konjunkturuppgången och regeringens aviserade och föreslagna åtgärder i denna proposition. Åtgärderna leder även till fler arbetade timmar.

Lägre löner och räntor

Timlönerna bedöms stiga långsammare 2017–2019 än vad som bedömdes i 2017 års ekonomiska vårproposition (se tabell 4.9). Det beror främst på att de avtalade löneökningarna för bl.a. den lönenormerande industrisektorn blev lägre än förväntat. En nedreviderad löneökningstakt för 2017 stöds även av preliminära utfall för konjunkturlönestatistiken.

Prognosen för reporäntan har reviderats ner för 2019 och 2020. Det beror främst på en lägre förväntad löneökningstakt, vilket är en bedömning som delas av Riksbanken som också har reviderat ner sin prognos för reporäntan.

Tabell 4.9 Jämförelse mellan regeringens senaste prognoser

Prognos enligt vårpropositionen för 2017 inom parentes
Procentuell förändring om inte annat anges

	2017	2018	2019	2020
BNP	3,1 (2,6)	2,5 (2,1)	2,0 (2,0)	2,3 (2,5)
Potentiell BNP ^{1,2}	2,3 (2,3)	2,4 (2,3)	2,2 (2,3)	2,2 (2,3)
BNP-gap ³	0,8 (0,5)	1,0 (0,4)	0,8 (0,1)	0,6 (0,0)
Arbetslöshet ^{4,5}	6,6 (6,6)	5,9 (6,4)	5,9 (6,3)	5,9 (6,2)
Sysselsatta ⁴	2,3 (1,8)	1,2 (1,0)	0,6 (0,7)	0,5 (0,7)
Arbetade timmar ²	2,0 (1,5)	1,3 (0,9)	0,6 (0,7)	0,6 (0,7)
Timlön ⁶	2,7 (2,9)	3,0 (3,2)	3,2 (3,4)	3,4 (3,4)
KPI ⁷	1,6 (1,5)	1,7 (1,6)	2,1 (2,2)	2,5 (2,7)
KPIF ⁷	1,8 (1,7)	1,7 (1,7)	1,9 (1,9)	2,0 (2,0)
Reporänta ⁷	-0,5 (-0,5)	-0,3 (-0,3)	0,0 (0,2)	0,6 (0,9)

Anm.: Prognosen är baserad på nu gällande regler och av regeringen föreslagna och aviserade åtgärder i denna proposition.

¹ Avser marknadspris.

² Kalenderkorrigerad.

³ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

⁴ 15–74 år.

⁵ Procent av arbetskraften.

⁶ Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.

⁷ Årsgenomsnitt.

Källor: Statistiska centralbyrån, Medlingsinstitutet, Riksbanken och egna beräkningar.

Effekter av föreslagna och aviserade reformer

Sammantaget bedöms de föreslagna och aviserade reformerna och besparingarna i denna proposition bidra till en högre BNP-tillväxt och sysselsättning samt att arbetslösheten revideras ned med 0,4 procentenheter 2018 jämfört med om åtgärderna inte hade genomförts.⁸¹ Reformerna inom välfärd och trygghet bidrar till högre tillväxt av den offentliga konsumtionen och att den offentligt finansierade syssel-

⁸¹ I fördjupningsrutan "Regeringens politik har bidragit till den starka ekonomiska utvecklingen" som återfinns i Finansplanen redovisas vilka kortsiktiga effekter olika typer av finanspolitiska åtgärder bedöms ha på BNP (den s.k. BNP-multiplikatorn).

sättningen ökar 2018. Höjda barnbidrag och sänkt skatt för pensionärer samt övriga satsningar i budgeten som ökar hushållens disponibelinkomst medför att hushållens efterfrågan på varor och tjänster ökar snabbare än vad den hade gjort utan dessa åtgärder. Satsningarna har även en positiv fördelningspolitisk effekt. Vidare bidrar regeringens satsningar på utbildning till att arbetslösheten blir något lägre redan 2018. Även på längre sikt bedöms de föreslagna och aviserade reformerna och besparingarna i denna proposition sammantaget leda till en högre sysselsättning och lägre jämviktsarbetslöshet.

Utbildningssatsningarna inom yrkesvux, yrkesförarutbildning, folkbildning, högskola och folkhögskola möjliggör för fler att komma i utbildning. Genom att höja individens kompetens och kunskaper stärks jobbchanserna bland personer som annars skulle haft svårt att få arbete. Dessutom kan fler utbildningsplatser inom ett bristyrke leda till att en person tack vare utbildning kan ta ett mer kvalificerat arbete och då lämna ett enklare arbete med lägre kvalifikationskrav till en arbetslös.

Översynen av subventionerade anställningar innebär flera förändringar av lönestöden. Särskilt anställningsstöd, för deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin, inklusive det s.k. förstärkta särskilda anställningsstödet, traineejobb och instegsjobb ersätts med ett nytt och enhetligt särskilt anställningsstöd - introduktionsjobb. Taket i extratjänsterna och nystartsjobben harmoniseras på samma nivå. Dessa förändringar förväntas öka arbetsgivares benägenhet att anställa med lönestöd och därigenom blir det lättare för grupper med svag ställning att komma in på arbetsmarknaden.

Satsningarna på lönesubventionerade anställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, bl.a. i Samhall, förväntas leda till att jobbchanserna för dessa personer stärks. Praktikplatser i industrin underlättar för nyanlända ingenjörer och naturvetare att komma in på arbetsmarknaden.

De ovan nämnda åtgärderna bedöms leda till en lägre jämviktsarbetslöshet och ett större antal arbetade timmar på längre sikt. Sänkt skatt för pensionärer och för personer med sjuk- och aktivitetsersättning bedöms påverka arbetsutbudet och sysselsättningen ytterst marginellt. Åtgärderna riktade till utrikes födda kvinnor bedöms bidra till att öka arbetsutbudet i gruppen.

De reformer och besparingar som föreslås och aviseras i denna proposition bedöms samlat leda till en något högre potentiell sysselsättning samt lägre jämviktsarbetslöshet framöver. Bedömningarna av reformernas effekter och i vilken takt de slår igenom är dock behäftade med stor osäkerhet.

Arbetslösheten enligt AKU och inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen

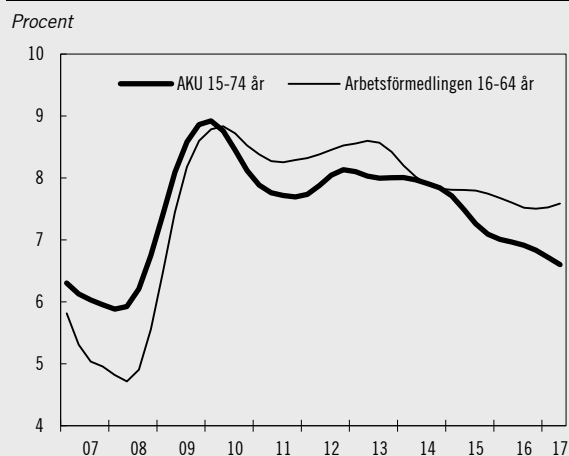
Det officiella måttet på arbetslösheten baseras på SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) och omfattar åldersgruppen 15–74 år.⁸² Arbetslösheten har minskat, från 7,9 procent när regeringen tillträdde till 6,6 procent andra kvartalet 2017.⁸³ En tydlig minskning av ungdomsarbetslösheten har särskilt bidragit till denna nedgång. Arbetslösheten väntas fortsätta att minska framöver.

Det officiella måttet på arbetslöshet ska inte förväxlas med Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik. Statistikällorna har olika syften och olika definitioner. AKU är en urvalsundersökning vars syfte är att beskriva utvecklingen på hela arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik baseras på inskrivna vid Arbetsförmedlingen.⁸⁴ Det får till följd att endast en delmängd individer återfinns i båda måtten och att arbetslösheten enligt AKU avviker från inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen (se diagram 4.10). Enligt en studie från SCB återfanns ca 60 procent av de inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen även i AKU:s mått på arbetslöshet.⁸⁵ Många unga arbetsökande som fångas upp i AKU återfinns inte i Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik.⁸⁶ Det kan exempelvis vara studerande som söker arbete på deltid och inte skriver in sig på Arbetsförmedlingen. Samtidigt finns det många inskrivna på Arbetsförmedlingen som av olika

orsaker inte har sökt arbete den senaste månaden. En möjlig orsak är att de deltar i insatser, t.ex. utbildning. Arbetsförmedlingen har t.ex. sedan 2010 ansvaret för de nyanlända i etableringsuppdraget som rustas för att etablera sig på arbetsmarknaden.⁸⁷

Såväl AKU som Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik är viktig att följa för att förstå hur arbetsmarknaden fungerar och för att följa upp regeringens politik m.m. AKU beskriver bäst arbetslösheten på arbetsmarknaden som helhet, medan Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik är en indikator på vilka utmaningar det finns för att rusta inskrivna på Arbetsförmedlingen och matcha dem mot existerande jobb. Regeringen följer båda dessa statistikällor nog.

Diagram 4.10 Arbetslösheten enligt AKU och inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen

Anm.: Avser säsongsjusterad och utjämnad kvartalsstatistik med egna beräkningar av säsongsjustering och utjämnning av Arbetsförmedlingens statistik. Arbetsförmedlingens mått avser inskrivna arbetslösa som andel av den registerbaserade arbetskraften. Arbetskraftsundersökningarnas mått avser arbetslösa i procent av arbetskraften. Källor: Statistiska centralbyrån och Arbetsförmedlingen.

⁸² Definitionen av arbetslöshet i AKU är i enlighet med de riktlinjer som ges av ILO och följer de regleringar som ges av Eurostat. I AKU definieras en arbetslös som en person som är utan arbete, kan ta ett arbete och aktivt sökt arbete eller som avvaktar ett arbete som börjar inom tre månader.

⁸³ Avser säsongsjusterade och utjämnade kvartalsvärden.

⁸⁴ Som inskrivna arbetslösa räknas öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd. Arbetsförmedlingen definierar andelen arbetslösa som kvoten mellan antalet inskrivna arbetslösa 16–64 år och den registerbaserade arbetskraften. Den registerbaserade arbetskraften beräknas av Arbetsförmedlingen som summan antalet av personer som förvärvsarbetar enligt SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS) och antalet inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen. Uppgiften om antalet förvärvsarbetande avser november månad senast tillgängligt år, medan uppgiften om antalet inskrivna arbetslösa uppdateras varje månad.

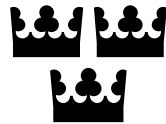
⁸⁵ SCB (2015) Jämförande studie AKU och Af 2015.

⁸⁶ SCB (2015) Jämförande studie AKU och Af 2015.

⁸⁷ Den 1 december 2010 trädde lagen (2010:197) om etableringsinsatser i kraft. I och med den nya lagen övertog Arbetsförmedlingen det samordnande ansvaret för nyanlända från kommunerna i den s.k. etableringsreformen.

De budgetpolitiska målen

5 De budgetpolitiska målen

Sammanfattning

- De budgetpolitiska målen består av ett överskottsmål för den offentliga sektorns finansiella sparande, ett utgiftstak för staten och ett kommunalt balanskrav.
- Regeringens ansvarsfulla finanspolitik har i kombination med tillväxten i svensk ekonomi gjort det möjligt att både vända det stora underskottet från 2014 till överskott och samtidigt finansiera angelägna samhällsinvesteringar.
- Både det finansiella och det strukturella sparandet bedöms ligga i linje med överskottsmålet.
- Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2020 ska uppgå till 1 471 miljarder kronor. Det är samma nivå som den bedömning regeringen redovisade i 2017 års ekonomiska vårproposition med undantag för tekniska justeringar.
- Kommunsektorns resultat 2016 uppfyllde det kommunala balanskravet med god marginal och som helhet bedöms sektorn klara kravet under hela prognosperioden. Trots en god utveckling av skatteintäkterna och statsbidragen bedöms dock resultatet försämrats något under prognosperioden. Det beror på att den demografiska utvecklingen väntas bidra till att kostnaderna ökar snabbare än intäkterna.
- Som medlem i EU är Sverige bundet av bestämmelserna i stabilitets- och tillväxtpakten. Marginalerna till stabilitets- och tillväxtpaktens gränsvärden för underskottet i de offentliga finanserna och för

den offentliga skulden är goda. Sverige förväntas även med bred marginal uppfylla sitt medelfristiga budgetmål om -1 procent av potentiell BNP i strukturellt sparande 2017 och 2018.

- Finanspolitiken bedöms vara långsiktigt hållbar.
- Regeringen föreslår, i enlighet med överskottsmålskommitténs förslag, att nivån på överskottsmålet ska ändras till i genomsnitt en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel och att det budgetpolitiska ramverket kompletteras med ett skuldankare för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld. Ändringarna i det budgetpolitiska ramverket tillämpas fr.o.m. budgetarbetet för 2019.

I detta avsnitt följer regeringen upp de budgetpolitiska målen. Dessa mål skapar förutsättningar för att uppnå en finanspolitik som är hållbar på både kort och lång sikt. De budgetpolitiska målen består av ett mål för den offentliga sektorns finansiella sparande, ett utgiftstak för staten och ett kommunalt balanskrav.

Som medlem i EU är Sverige bundet av bestämmelserna i stabilitets- och tillväxtpakten. Dessa bestämmelser utgör ramen för de svenska budgetpolitiska målen.

Att finanspolitiken är långsiktigt hållbar är en förutsättning för att målen för den ekonomiska politiken ska nås. I detta avsnitt bedömer regeringen därför även om finanspolitiken är långsiktigt hållbar.

5.1 Uppföljning av målet för det finansiella sparandet

Genom ordning och reda i de offentliga finanserna skapas förutsättningar för att bedriva en offensiv politik för ökade investeringar i jobb, välfärd och klimat. Därför är respekt för det finanspolitiska ramverket en hörnsten i regeringens ekonomiska politik.

Att målet för det finansiella sparandet är formulerat som ett genomsnitt över en konjunkturcykel i stället för att utgöra ett årligt mål är motiverat av stabiliseringspolitiska skäl. Om sparandet skulle motsvara 1 procent av BNP varje enskilt år skulle finanspolitiken behöva stramas åt när konjunkturen försvagas för att säkerställa att målet nås. Finanspolitiken skulle då förstärka konjunktursvängningarna i stället för att stabilisera dem. Målets utformning gör det dock svårare att avgöra om finanspolitiken är i linje med målet, eftersom det är svårt att bedöma när en konjunkturcykel börjar och slutar, och i vilket konjunkturläge ekonomin befinner sig.

Eftersom målet för det finansiella sparandet främst utgör ett riktmärke för finanspolitiken analyseras måluppfyllelsen i första hand i ett framåtblickande perspektiv. En bakåtblickande analys görs dock för att se om det har funnits systematiska avvikelser som minskar sannolikheten att målet nås i framtiden.

Analys av måluppfyllelsen

I tabell 5.1 redovisas utfall och prognos för det finansiella sparandet, de indikatorer som ligger till grund för analysen av måluppfyllelsen och de indikatorer som används för att bedöma budgetutrymmet mot målet för det finansiella sparandet i ett framåtblickande perspektiv. Indikatorerna i tabellen utgår från antagandet om oförändrade regler, dvs. fr.o.m. 2019 ingår inga nya regeländringar eller förslag utöver de som föreslås och aviseras i denna proposition.

Tabell 5.1 Finansiellt sparande i offentlig sektor samt indikatorer för avstämning mot målet för det finansiella sparandet

Andel av BNP respektive potentiell BNP i procent
Utfallsdata för 2016 och prognoser 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande	0,9	1,0	0,9	1,0	1,5
<i>Bakåtblickande tioårsnitt</i>	0,2				
<i>Sjuårsindikatorn¹</i>	0,2	0,6			
Strukturellt sparande²	1,0	0,8	0,6	0,7	1,1

¹Genomsnitt av sparandet innevarande år och tre år framåt respektive tre år bakåt i tiden, justerat för engångseffekter under denna tidsperiod.

² Andel av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bakåtblickande tioårsnitt

Det genomsnittliga finansiella sparandet uppgick till 0,2 procent av BNP 2007–2016. Den låga nivån förklaras delvis av den utdragna lågkonjunktursens effekter på de offentliga finanserna, men också av de ofinansierade åtgärder, framförallt skattesänkningar, som den förra regeringen vidtog.

Sjuårsindikatorn

Sjuårsindikatorn är ett genomsnitt av sparandet det aktuella året och tre år framåt respektive tre år bakåt i tiden, justerat för engångseffekter under denna tidsperiod. Sjuårsindikatorn visar att det offentliga sparandet understeg målnivån med 0,8 procent av BNP 2016, men att den förbättras med ca 0,4 procent av BNP till 2017.

Strukturellt sparande

Det strukturella sparandet är en beräkning av hur stort det finansiella sparandet i den offentliga sektorn skulle vara om BNP skulle motsvara den potentiella nivån så att sektorns inkomster och utgifter inte påverkades av konjunkturläget eller av engångseffekter. Det strukturella sparandet är inte en del av den officiella statistiken och kan beräknas på flera sätt. Det gör att nivån på det strukturella sparandet kan skilja sig åt mellan olika bedömare och att det inte finns något officiellt utfall för variabeln.

Från och med 2016 bedöms det strukturella sparandet vara i nivå med överskottsmålet (se tabell 5.1). Utan nya finanspolitiska åtgärder, utöver de som föreslås och aviseras i denna proposition med ikraftträdande 2018, 2019 och 2020, förstärks det strukturella sparandet fr.o.m.

2019. Regeringen föreslår i denna proposition att nivån på överskottsmålet ska ändras till i genomsnitt en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. Ändringen i det budgetpolitiska ramverket tillämpas dock först fr.o.m. budgetarbetet för 2019.

Sammanfattning av uppföljningen av målet för det finansiella sparandet

Regeringens ansvarsfulla finanspolitik har i kombination med det förbättrade läget i svensk ekonomi gjort det möjligt att både vända det stora underskottet från 2014 till överskott och samtidigt finansiera angelägna samhällsinvesteringar. Enligt de senaste beräkningarna uppvisar de offentliga finanserna överskott fr.o.m. 2015 och framåt. Både det finansiella och det strukturella sparandet bedöms fr.o.m. 2016 och framåt ligga i linje med överskottsmålet.

5.2 Utgiftstaket – uppföljning och förslag

De takbegränsade utgifterna är summan av utgifterna under utgiftsområdena 1–25 och 27 samt utgifterna i ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. De utgörs av faktiskt förbrukade anslagsmedel, vilket innebär att även myndigheternas utnyttjande av anslagssparande och anslagskredit ingår. Därmed omfattas större delen av utgifterna i staten och ålderspensionssystemet. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. ingår dock inte. De takbegränsade utgifterna utgör tillsammans med utgifterna för kommuner och landsting i det närmaste de totala utgifterna för den offentliga sektorn.

Utgiftstaket är den övre gräns som de takbegränsade utgifterna får uppgå till. Utgiftstakets nivå är dock inte ett mål för de takbegränsade utgifterna. Exempelvis kan överskottsmålet vara begränsande för nivån på de takbegränsade utgifterna, även om det vid samma tillfälle finns utrymme under utgiftstaket. Vidare gör osäkerheten i den makroekonomiska utvecklingen att det inte är lämpligt att ta hela utrymmet under utgiftstaket i anspråk.

Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) ska regeringen i budgetpropositionen föreslå en nivå på utgiftstaket för det tredje tillkommande året,

dvs. 2020 i föreliggande proposition. Budgetprocessens medelfristiga perspektiv ger förutsättningar för att beslutet om utgiftstakets nivå fattas i överensstämmelse med ekonomins långsiktiga produktionsförmåga, tydliggör effekterna av politiska beslut under åren efter det aktuella budgetåret och skapar en bindande långsiktighet i budgetbesluten. Utgiftstaket är en grundläggande del av den medelfristiga budgeteringen och en ordning där besluten om budgeten fattas uppifrån och ned. Ordningen innebär att beslut om en övre gräns för de totala utgifterna fattas före besluten om delarna, dvs. utgiftsramarna och anslagen.

Utgiftstaket gör att olika utgiftsökningar prövas mot varandra inom ett fastställt ekonomiskt utrymme. Utgiftstaket tvingar fram prioriteringar mellan olika behov och politiska prioriteringar och minskar därmed bl.a. risken för att tillfälligt höga inkomster används för att finansiera permanent högre utgifter. Ett flerårigt utgiftstak kan användas som ett verktyg för att uppnå överskottsmålet och långsiktigt hållbara offentliga finanser. Utgångspunkten är att de nivåer på utgiftstaket som riksdagen har beslutat om inte ska ändras till följd av andra orsaker än s.k. tekniska justeringar eller till följd av en ändrad inriktning på finanspolitiken efter att en ny regering tillträtt.

Enligt 2 kap. 4 § budgetlagen är regeringen skyldig att vidta åtgärder om det finns risk för att ett fastställt utgiftstak överskrids. Eftersom de faktiska utgifterna varierar av olika anledningar som är svåra att förutse i prognoserna och utgiftstaket fastställs i nominella termer, bör det finnas ett utrymme under utgiftstaket så att de faktiska utgifterna kan variera utan att det kräver åtgärder från regeringen sida. Detta utrymme mellan utgiftstaket och de faktiska beräknade, takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginalen.

Budgeteringsmarginalen ska, i enlighet med vad som ovan anförts, i första hand fungera som en buffert om utgifterna på grund av konjunkturutvecklingen skulle utvecklas på ett annat sätt än vad som förväntades när utgiftstakets nivå fastställdes. Det är viktigt att det finns tillräckligt med utrymme för de konjunkturberoende utgifterna (s.k. automatiska stabilisatorer, i första hand arbetsmarknadsrelaterade utgifter) att öka i en konjunkturedgång. Då minskar risken för att besparingar måste genomföras i ett skede när den offentliga

sektorn behöver stötta den ekonomiska utvecklingen. Budgeteringsmarginalen kan även användas för nya reformer eller för att möta volymökningar i de rättighetsbaserade transfereringssystemen efter avstämning mot överskottsålet och behovet av en säkerhetsmarginal under utgiftstaket.

Riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek, den s.k. säkerhetsmarginalen, är regeringens bedömning av hur stor budgeteringsmarginalen som minst behöver vara i budgeteringsfasen för att hantera osäkerheter till följd av främst konjunkturutvecklingen. Enligt riktlinjen bör säkerhetsmarginalen uppgå till minst 1 procent av de takbegränsade utgifterna för det innevarande året (t), minst 1,5 procent för det följande året (t+1), minst 2 procent för det andra följande året (t+2) och minst 3 procent för det tredje följande året (t+3). Den stegvis ökande marginalen motiveras av att osäkerheten om utgiftsutvecklingen är större på längre sikt. En närmare genomgång av riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek

finns i 2011 års ekonomiska vårproposition (prop. 2010/11:100, bilaga 4).

Uppföljning av utgiftstaket

I tabell 5.2 redogörs för hur stor marginalen bedöms bli till de beslutade nivåerna på utgiftstaket 2017–2019, både i miljarder kronor och som andel av de takbegränsade utgifterna. Regeringen bedömer att budgeteringsmarginalens storlek är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i prognoserna över utgiftsutvecklingen 2017–2019.

Budgeteringsmarginalen bedöms nu bli något större 2017 jämfört med den prognos som redovisades i 2017 års ekonomiska vårproposition. För 2018 och 2019 har budgeteringsmarginalen i stället blivit något mindre. Detta förklaras främst av de reformer som föreslås i denna proposition. För en närmare genomgång av hur prognosen för de takbegränsade utgifterna förändrats sedan den ekonomiska vårpropositionen, se avsnitt 8.5.

Tabell 5.2 Ursprungligt och faktiskt utgiftstak

Miljarder kronor om inget annat anges. För de takbegränsade utgifterna redovisas utfall 2007–2016 och prognos 2017–2019

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Årlig nominell förändring av utgiftstaket vid riksdagsbeslut ¹	31	33	32	30	30	20	10	10	51	46	58	58	60
Ursprungligt beslutade utgiftstak	949	971	989	1 018	1 050	1 074	1 093	1 103	1 123	1 167	1 210	1 332	1 392
Teknisk justering ²		-14		6	13	10	2	4	2	7	12	5	5
Reell justering ³		-11							33	41	52		
Slutligt fastställt utgiftstak	938	957	989	1 024	1 063	1 084	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 337	1 397
Takbegränsade utgifter	910	943	965	986	989	1 022	1 067	1 096	1 135	1 184	1 236	1 289	1 320
Budgeteringsmarginal	28	14	24	38	74	62	28	11	23	31	38	48	77
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	3,1	1,4	2,5	3,9	7,5	6,0	2,6	1,0	2,0	2,6	3,1	3,7	5,8

Anm.: För 1997–2006, se 2009 års ekonomiska vårproposition (prop. 2008/09:100 s. 164).

¹ Ursprunglig nominell förändring av utgiftstakets nivå jämfört med föregående år vid det tillfälle nivån för det aktuella året beslutades av riksdagen. Beloppen i första raden i tabellen avviker från förändringen mellan åren för de ursprungligt beslutade nivåerna på utgiftstaket (rad 2) eftersom fastställda nivåer regelbundet justeras av tekniska skäl. Exempelvis uppgick utgiftstaket för 2008 till 971 miljarder kronor när det ursprungligen fastställdes. Efter fastställandet justerades nivån av tekniska skäl till 957 miljarder kronor, vilket var den nivå som gällde när utgiftstaket för 2009 först fastställdes till 989 miljarder kronor, dvs. en ursprunglig ökning av utgiftstaket 2009 med 32 miljarder kronor.

² De tekniska justeringar som redovisas här är de ackumulerade tekniska justeringarna för varje år.

³ Finanspolitiskt motiverade justeringar av utgiftstakets nivå har gjorts vid två tillfällen efter att ny regering tillträtt. Dessa medför en reell förändring av utgiftstakets begränsande effekt på de takbegränsade utgifterna.

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Tekniska justeringar av utgiftstakets nivåer

Regeringens förslag: För 2018 och 2019 fastställs utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till följd av tekniska justeringar till 1 337 miljarder kronor respektive 1 397 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag: Från det att nivån fastställts för ett nytt år, normalt tre år i förväg, fram till dess att det året har passerat, ska utgiftstakets begränsande effekt på de statliga utgifterna för det året vara densamma. Under en så lång period sker dock normalt budgettekniska förändringar av olika slag som förändrar de takbegränsade utgifterna, men som inte motsvaras av ett i sak förändrat offentligt åtagande. Omvänt kan förändringar genomföras som påverkar det offentliga åtagandet, men som av tekniska skäl inte påverkar de takbegränsade utgifterna. För att behålla utgiftstakets ursprungliga begränsande effekt på de statliga utgifterna justeras beslutade taknivåer så att budgetförändringar av detta slag neutraliseras. Detta sker genom s.k. tekniska justeringar. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och justeringarna föreslås normalt i budgetpropositionen.

Tabell 5.3 Förslag till tekniska justeringar av utgiftstakets nivå

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020
Utgiftstak i VÅP17	1 274	1 332	1 392	1 466
Reglering kommunalekonomisk utjämning: sänkt skatt för pensionärer		4,39	4,39	4,39
Reglering kommunalekonomisk utjämning: höjt utjämningsbelopp Sverige-Danmark		0,19	0,19	0,19
Nivåhöjning statligt utjämningsbidrag för LSS-kostnader	0,01	0,18	0,18	0,18
Summa tekniska justeringar	0,01	4,76	4,76	4,76
Summa tekniska justeringar (avrundat)	0	5	5	5
Förslag till utgiftstak	1 274	1 337	1 397	1 471

Vissa budgetförändringar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket (se tabell 5.3). De tekniska justeringarna om-

fattar de redan fastställda nivåerna på utgiftstaket 2018 och 2019 samt förslaget till nivå för 2020 som regeringen redovisar i denna proposition.

Förslaget att ytterligare höja grundavdraget för pensionärer fr.o.m. 2018 medför minskade skatteintäkter för kommuner och landsting. För att neutralisera denna effekt föreslår regeringen att motsvarande belopp tillförs anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner fr.o.m. 2018. Detta motiverar en teknisk justering av utgiftstaket fr.o.m. 2018. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare år i samband med att förändringar i skattesystemet har påverkat det kommunala skatteunderlaget.

Utjämningsordningen för pendlare mellan Sverige och Danmark reglerar hur mycket skattemedel som ska betalas tillbaka till det land där pendlaren bor som kompensation för att pendlaren utnyttjar skattefinansierad offentlig service i det landet. Hittills är de samlade skattebetalningarna från personer som bor i Sverige och beskattas i Danmark större än den motsatta betalningsströmmen. Svenska staten får därmed ersättning från Danmark som förs till en inkomsttitel, och anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner ökas med motsvarande belopp. Anslaget föreslås nu ökas då nettoomslutning inom utjämningsordningen ökar fr.o.m. 2018. Beloppet motsvarar en fordran avseende kommunala skatteintäkter, vilket innebär att förändringen är neutral för de offentliga finanserna och därför motiverar en teknisk justering av utgiftstaket.

Beräkningen av omslutningen i det kommunala utjämningsystemet för stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bedöms bli 0,01 miljarder kronor högre 2017 och 0,18 miljarder kronor högre fr.o.m. 2018. Detta föranleder en ökning av anslaget 1:2 *Statligt utjämningsbidrag för LSS-kostnader* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner, som dock motsvaras av högre avgifter från kommunerna till staten. Förändringen motiverar en höjning av utgiftstaket. Motsvarande tekniska justeringar har gjorts tidigare i samband med att omslutningen i utjämningsystemet förändrats.

I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor. Sammantaget motiverar de ovan nämnda förändringarna att de tidigare fastställda respektive

föreslagna nivåerna på utgiftstaket 2018–2020 bör höjas med 5 miljarder kronor. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2018 och 2019 fastställs till 1 337 miljarder kronor respektive 1 397 miljarder kronor.

Förslag till nivå på utgiftstaket 2020

Regeringen lämnar i enlighet med 2 kap. 2 § budgetlagen ett förslag till nivå på utgiftstaket för 2020 i denna proposition. I tabell 5.4 redovisas utgiftstakets nivåer för 2017–2020.

Regeringens förslag: För 2020 fastställs utgiftstaket för staten inklusive ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget till 1 471 miljarder kronor.

Skälen för regeringens förslag: Att bestämma utgiftstakets nivå är ett politiskt beslut. Regeringar med olika politisk inriktning kommer att ha olika syn på vilken nivå på de offentliga utgifterna som är lämplig. Det går därför inte att reducera ett beslut om nivån till en beräkning enligt en i förväg bestämd formel.

Regeringen föreslår att utgiftstakets nivå för 2020 ska uppgå till 1 471 miljarder kronor. Då regeringen i 2016 års ekonomiska vårproposition första gången redovisade en bedömning av nivån för 2020 utgjorde den i det närmaste samma andel av potentiell BNP som utgiftstaket för 2019. Nivån är sedan dess oförändrad med undantag för tekniska justeringar. Förslaget till nivå för 2020 innebär att utgiftstakets andel av potentiell BNP växer från 27,8 procent till 28,4 procent 2017–2020.

Nedan beskrivs den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2020 med utgångspunkt i de bestämningsfaktorer som redovisas i skrivelsen Ramverk för finanspolitiken (skr. 2010/11:79).

Utgiftstakets förhållande till överskottsmålet

Givet prognosen för de takbegränsade utgifterna i denna proposition medger den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2020 en maximal utgiftsökning på 120 miljarder kronor 2020. I enlighet med regeringens riktlinje för budgeteringsmarginalens minsta storlek bör en buffert

motsvarande minst 20 miljarder kronor lämnas ointecknad under utgiftstaket i budgetpropositionen för 2020 för oförutsedda händelser under budgetåret. När hänsyn tagits till riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek medger utgiftstaket således att de takbegränsade utgifterna 2020 blir ca 100 miljarder kronor högre än vad som prognostiseras i dagsläget. Detta utrymme för möjliga utgiftsökningar motsvarar ca 1,9 procent av BNP 2020.

Att det finns ett ledigt utrymme under utgiftstaket betyder inte i sig att det finns ett utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformerna på utgiftssidan kan genomföras efter avstämning mot överskottsmålet och de inkomstförstärkningar som kan komma att krävas.

Tabell 5.4 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inget annat anges

	2017	2018	2019	2020
Av riksdagen beslutade nivåer på utgiftstaket	1 274	1 332	1 392	1 466 ¹
Regeringens förslag till nivåer på utgiftstaket	1 274	1 337	1 397	1 471
Årlig nominell förändring av utgiftstaket vid riksdagsbeslut	58	58	60	74
Utgiftstak, procent av BNP	27,6	27,8	27,9	28,2
Utgiftstak, procent av potentiell BNP	27,8	28,0	28,1	28,4
Utgiftstak, fasta priser ²	1 247	1 285	1 313	1 353
Takbegränsade utgifter	1 236	1 289	1 320	1 351
Takbegränsade utgifter, procent av BNP	26,8	26,8	26,4	25,9
Takbegränsade utgifter, fasta priser ¹	1 209	1 239	1 241	1 243
Budgeringsmarginal	38	48	77	120
Budgeringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	3,1	3,7	5,8	8,8
Budgeringsmarginal, procent av BNP	0,8	1,0	1,5	2,3
Finansiellt sparande, procent av BNP	1,0	0,9	1,0	1,5
Strukturellt sparande, procent av BNP	0,8	0,6	0,7	1,1
Offentliga sektorns utgifter, procent av BNP	48,2	48,1	47,8	47,3

¹ Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå för 2020 i 2017 års ekonomiska vårproposition.

² Beräkningen i fasta priser är utförd med en schabloniserad metod. När det gäller de takbegränsade utgifterna är utgifter motsvarande andelen transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar) omräknade med implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter, utgifter motsvarande andelen förvaltningsanslag (pris- och löneomräknade anslag) är omräknade med implicitprisindex för statliga konsumtionsutgifter och utgifter motsvarande andelen anslag som inte är indexerade är omräknade med prisindex för BNP. Samma metod har använts för beräkningen av utgiftstaket i fasta priser (med undantag för att 1 procent av de takbegränsade utgifterna, motsvarande riktlinjen för budgeringsmarginalens storlek för innevarande år, har behandlats som transfereringsanslag).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

De takbegränsade utgifterna kan av flera skäl komma att bli högre och budgeringsmarginalen i motsvarande utsträckning mindre än enligt den aktuella utgiftsprognosen. Detta exempelvis till följd av makroekonomiska förändringar, såsom högre inflation, oförutsedda volymökningar i transfereringssystemen eller beslut om reformer. Om budgeringsmarginalen delvis tas i anspråk för nya reformer eller oförutsedda volymökningar i de statliga transfereringssystemen försämras normalt det strukturella sparandet. Om budgeringsmarginalen delvis tas i anspråk för utgiftsökningar till följd av makroekonomiska förändringar är detta ofta inte ett problem i förhållande till överskottsmålet.

Det beror på att överskottsmålet är formulerat på ett sätt som normalt tillåter att utgiftsökningar som följer av de automatiska stabilisatorerna, främst ökning av de arbetsmarknadsrelaterade utgifterna, försvagar den offentliga sektorns finansiella sparande vid en försvagning av konjunkturen. Om konjunkturutvecklingen däremot blir bättre än väntat kan de takbegränsade utgifterna öka på grund av pris- och löneutvecklingen i ekonomin som helhet, vilket kan ta en del av utrymmet under utgiftstaket i anspråk. Det behöver emellertid inte leda till en konflikt med överskottsmålet eftersom även den offentliga sektorns inkomster tenderar att bli högre när den ekonomiska utvecklingen blir bättre än väntat.

Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och budgeringsmarginalens storlek

Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2020 innebär en större årlig ökning av utgiftstaket än den genomsnittliga årliga ökningen av nivån sedan utgiftstaket infördes. Den genomsnittliga årliga ökningen i löpande priser mellan 1997 och 2019 uppgår till 3,1 procent, medan motsvarande ökning för 2020 uppgår till 5,3 procent.

Som en följd av utgiftstakets ökningstakt 2020 ökar även budgeringsmarginalens storlek relativt snabbt och uppgår 2020 till 8,8 procent av de takbegränsade utgifterna. Det är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal som regeringen som minst vill upprätthålla till utgiftstaket. En budgeringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen skulle kunna medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan under mandatperioden begränsades. Om det under de kommande åren bedöms förenligt med överskottsmålet är det dock rimligt att reformer kan genomföras på budgetens utgiftssida.

Om hela utrymmet under utgiftstaket fram t.o.m. budgetpropositionen för 2020, dvs. ca 100 miljarder kronor, skulle tas i anspråk för högre utgifter ger det en genomsnittlig årlig ökningstakt för de takbegränsade utgifterna på ca 5,5 procent per år mellan 2016 och 2020. Denna ökning kan jämföras med den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna enligt prognosen i denna proposition, som uppgår till 3,2 procent per år mellan 2016 och 2020. Den genomsnittliga ökningstakten för de takbegränsade utgifterna mellan 1997 och

2016 uppgick till 2,9 procent per år. Att det finns utrymme under utgiftstaket betyder dock inte i sig att det kommer att användas för att öka de faktiska takbegränsade utgifterna.

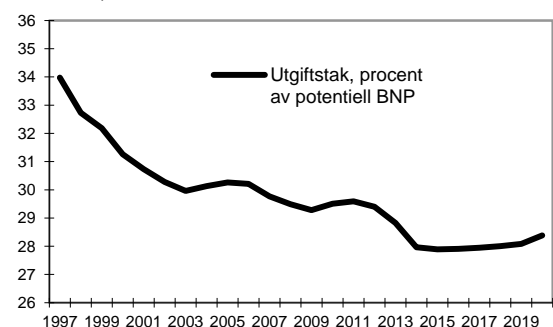
Riksdagen har i ett tillkännagivande till regeringen anfört att utgiftstakets nivå bör sättas så att det återfår sin styrande effekt (bet. 2016/17:FiU20, rskr. 2016/17:349). Nya bedömningar av utgiftstakets nivå lämnas normalt i vårpropositionen och regeringen avser därför att återkomma i frågan i 2018 års ekonomiska vårproposition.

Utgiftstaket i förhållande till potentiell BNP

Den föreslagna nivån på utgiftstaket för 2020 utgör 28,4 procent av potentiell BNP, vilket är en något större andel än då nivån först bedömdes i vårpropositionen för 2016. År 2017–2020 växer utgiftstakets andel av potentiell BNP från 27,8 procent till 28,4 procent.

Diagram 5.1 Utgiftstakets andel av potentiell BNP

Procent av potentiell BNP

Anm.: För att uppnå jämförbarhet över tiden har nivåerna på utgiftstaket rensats från skillnader över tiden som beror på tekniska justeringar.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utvecklingen av utgiftstaket och de takbegränsade utgifterna i fasta priser

De takbegränsade utgifterna omräknade till fasta priser visar hur verksamhetsvolymen förändras över tiden i staten och ålderspensionssystemet. Det kan t.ex. handla om utvecklingen av antalet kvadratmeter kontorsyta, antalet årsarbetskrafter i statliga myndigheter eller antalet personer med ersättning från olika transfereringssystem.

Uttryckt i fasta priser ökar de takbegränsade utgifterna med sammanlagt 58 miljarder kronor mellan 2016 och 2020. Denna ökning kan jämföras med den förväntade ökningen i löpande priser, som uppgår till 167 miljarder kronor. Av den nominella utgiftsökningen fram t.o.m. 2020 beror därmed drygt en tredjedel (58 miljarder) på att verksamhetsvolymerna ökar, medan resten

av utgiftsökningen beror på att lönerna och priserna stiger.

Utgiftstakets nivå ökar under samma period med 138 miljarder kronor i fasta priser. Det motsvarar en ökning på ca 11 procent av nivån i fasta priser mellan 2016 och 2020.

5.3 Uppföljning av det kommunala balanskravet

Målet för den offentliga sektorns finansiella sparande inkluderar även det finansiella sparandet i kommunsektorn, dvs. i kommuner och landsting. För kommuner och landsting är det emellertid det ekonomiska resultatet, och inte det finansiella sparandet, som är avgörande för om de uppfyller kommunallagens (1991:900) krav på en balanserad budget.

Årets resultat motsvarar förändringen av det egna kapitalet. Efter justering för bl.a. realisationsvinster och realisationsförluster erhålls det s.k. balanskravsresultatet. Negativa balanskravsresultat ska återställas inom tre år. Om synnerliga skäl föreligger har dock en kommun eller ett landsting möjlighet att inte reglera ett negativt resultat. Balanskravet anger en miniminivå, men för att uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning behöver resultatet vara betydligt högre (se vidare utg.omr. 25 avsnitt 2.4).

Starkt resultat i kommunsektorn 2016

Kommunsektorns resultat uppgick till 25 miljarder kronor 2016. Jämfört med 2015 är det en förbättring för sektorn som helhet med knappt 10 miljarder kronor. Kommunernas resultat uppgick till nästan 22 miljarder kronor, och landstingens resultat uppgick till drygt 3 miljarder kronor.

Det höga resultatet 2016 förklaras främst av ökade skatteintäkter, ökade statsbidrag samt intäkter från försäljning av exploateringsfastigheter och tomträtter. Att kostnaderna inte ökade i samma takt som intäkterna kan till viss del bero på att verksamheterna ännu inte hunnit anpassas till den befolkningsutveckling som skett. Resultatet för kommunsektorn som helhet för 2016 motsvarade 3,1 procent av de samman-

lagda skatteintäkterna och de generella statsbidragen.

Sedan balanskravet infördes 2000 har andelen kommuner som redovisat ett nollresultat eller ett överskott varierat mellan 61 och 97 procent. För landstingen har motsvarande andel varierat mellan 15 och 90 procent. År 2016 redovisade 97 procent av kommunerna och 85 procent av landstingen ett nollresultat eller ett överskott.

Vid utgången av 2016 var det totalt 11 kommuner och 6 landsting som sammanlagt hade 0,4 respektive 2 miljarder kronor i ackumulerade negativa balanskravsresultat att återställa.

Balanskravet klaras även framöver

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser bedöms skatteinkomsterna öka förhållandevis starkt 2017, om än något mindre än 2016. I takt med att tillväxten i sysselsättningen mattas av dämpas sedan det kommunala skatteunderlagets utveckling 2018–2020. Under dessa år bedöms utvecklingen av det kommunala skatteunderlaget ligga nära den genomsnittliga ökningstakten de senaste tio åren. Statsbidragen ökar kraftigt 2017 genom en nivåhöjning av generella statsbidrag om 10 miljarder kronor och fortsatt ökade statsbidrag kopplade till migrationen. År 2018 och 2019 förväntas de migrationsrelaterade statsbidragen minska kraftigt. Samtidigt innebär de reformer regeringen föreslår och aviserar i denna proposition att såväl andra riktade statsbidrag som de generella statsbidragen ökar 2018–2020. Dessa år bedöms den demografiska utvecklingen, med en växande befolkning samt fler barn och äldre, driva upp de kommunala kostnaderna. I regeringens prognos ökar kommunsektorns utgifter, och därmed kostnader, ungefär i linje med de demografiskt drivna behoven 2018–2020. Resultatet bedöms försämrans något t.o.m. 2020.

Sektorn som helhet bedöms klara balanskravet med god marginal under prognosperioden. Resultatet beräknas uppgå till 22 miljarder kronor 2017. Därefter beräknas resultatet uppgå till 11–15 miljarder kronor per år 2018–2020, vilket motsvarar 1,2–1,8 procent av skatteintäkterna och de generella statsbidragen. Vad som menas med god ekonomisk hushållning definieras av kommunerna och landstingen själva. Avsnitt 9.2 innehåller mer information om prognosen av kommunsektorns finanser.

5.4 Uppföljning av målen i stabilitets- och tillväxtpakten

Utöver de nationella budgetpolitiska målen är Sverige, i egenskap av medlem i EU, bundet av reglerna inom stabilitets- och tillväxtpakten. Reglerna består av en korrigerande del och en förebyggande del.

Den korrigerande delen, underskotts-förfarandet, anger gränsvärden som innebär att underskottet i de offentliga finanserna inte får vara större än 3 procent av BNP och att den offentliga bruttoskulden inte får överstiga 60 procent av BNP. Sverige bedöms under prognosperioden ha mycket god marginal till dessa gränsvärden (se tabell 7.18 och diagram 7.9).

Den förebyggande delen av pakten ska säkerställa att medlemsstaterna bedriver en sund finanspolitik på medellång sikt och förhindra att det uppstår alltför stora underskott i medlemsstaternas offentliga finanser. Varje medlemsstat har ett medelfristigt budgetmål (MTO) för det strukturella sparandet, dvs. för den offentliga sektorns konjunkturjusterade finansiella sparande, rensat för engångseffekter. Målets nivå bestäms av respektive medlemsstat, men måste vara förenlig med en miniminivå som beräknas av Europeiska kommissionen. Sveriges MTO är -1 procent av potentiell BNP.

Det medelfristiga budgetmålet följs upp årligen. Medlemsstaterna ska i sina stabilitets- och konvergensprogram, som publiceras i april varje år, bl.a. redogöra för huruvida de uppfyllt sitt medelfristiga budgetmål. I de fall målet inte uppnåtts ska medlemsstaten redogöra för anpassningsbanan mot detta mål. I samband med att kommissionen utvärderar stabilitets- och konvergensprogrammen görs även en helhetsbedömning av måluppfyllelsen för det medelfristiga budgetmålet. Denna görs på basis av kommissionens vårprognos som publiceras i maj. Uppföljningen är huvudsakligen bakåtblickande och avser det föregående året, men en preliminär bedömning görs även för innevarande och kommande år.

Medlemsstater som inte uppfyller sina medelfristiga budgetmål förväntas följa kommissionens riktlinjer för anpassningsbanan av det strukturella sparandet och måste även ta hänsyn

till det s.k. utgiftskriteriet. Utgiftskriteriet omfattar de primära utgifterna, dvs. de offentliga utgifterna exklusive ränteutgifter, och innebär att den reala ökningen av utgifterna⁸⁸, efter justering för diskretionära skatteförändringar, ska vara lägre än ett givet referensvärde. Referensvärdet bestäms av den reala tillväxten i potentiell BNP och anpassas därtill vid avvikelser från det medelfristiga budgetmålet så att referensvärdet höjs (sänks) om sparandet överstiger (understiger) det medelfristiga budgetmålet.

Tabell 5.5 Nyckeltal för uppföljning av stabilitets- och tillväxtpaktens förebyggande del

Procent av potentiell BNP respektive årlig procentuell förändring, prognos

	2016	2017	2018
Uppföljning medelfristigt budgetmål (MTO)			
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	0,8	0,4	0,8
Medelfristigt budgetmål (MTO)	-1,0	-1,0	-1,0
Uppföljning utgiftskriteriet			
Primära offentliga utgifter just. för diskretionära skatteförändringar, real årlig procentuell förändring	2,7	1,7	2,0
Referensvärde	4,9	5,6	5,0

Anm.: Referensvärdet för utgiftskriteriet beräknas årligen utifrån den reala medelfristiga tillväxten i potentiell BNP enligt Europeiska kommissionens senaste vårprognos (maj 2017).

Källa: Europeiska kommissionens vårprognos (maj 2017).

I Europeiska kommissionens senaste prognos, som publicerades i maj 2017, bedömdes det strukturella sparandet i Sverige ha uppgått till 0,8 procent av potentiell BNP 2016 (se tabell 5.5). Sparandet bedöms 2017 och 2018 att uppgå till 0,4 respektive 0,8 procent av potentiell BNP, vilket är lägre än regeringens bedömning (se tabell 5.1). Skillnaden beror bl.a. på olika bedömningar av den ekonomiska utvecklingen och olika beräkningsmetoder för det strukturella sparandet. Kommissionens majprognos indikerar att Sverige förväntas uppfylla MTO samtliga år.

Sammanfattningsvis kan regeringen konstatera att marginalerna till gränsvärdena i stabilitets- och tillväxtpaktens korrigerande del är goda och att Sverige förväntas uppfylla kraven

i den förebyggande delen av stabilitets- och tillväxtpakten.

5.5 Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

För att medborgarna och de finansiella marknaderna ska ha förtroende för finanspolitiken måste den vara hållbar på lång sikt. Med detta menas att de lagar och regler som bestämmer den offentliga sektorns inkomster och utgifter inte kommer att behöva genomgå omfattande och oväntade förändringar. En hållbar finanspolitik är en förutsättning för att möta både framtida lågkonjunkturer och de ökade utgifter som följer av den demografiska utvecklingen. De senaste årens utveckling i flera europeiska länder visar att de samhällsekonomiska kostnaderna kan bli stora när förtroendet för finanspolitiken sviktar. Ett bristande förtroende för finanspolitiken riskerar att leda till att dess inriktning snabbt måste läggas om från åtgärder som bidrar till tillväxt, välfärd och sysselsättning till åtgärder för budgetförstärkning och skuldsanering.

Ett mått på förtroendet för finanspolitiken är den svenska statens upplåningskostnader. I Sverige har räntan på tioåriga statsobligationer de senaste åren legat på en historiskt låg nivå, och endast något högre än den tyska statslåneräntan, som ofta används som en jämförelsenorm (se tabell 5.6). Den konsoliderade bruttoskulden ligger på en internationellt låg nivå och förväntas minska framöver (se tabell 5.6). Den finansiella nettoställningen, dvs. summan av den offentliga sektorns alla finansiella tillgångar och skulder, är positiv och förväntas öka med mer än 7 procent av BNP mellan 2015 och 2020. Dessa indikatorer tyder på att den svenska finanspolitiken är hållbar.

⁸⁸ Utgifterna deflaterade med BNP-deflatoren.

Tabell 5.6 Finanspolitiska nyckeltal

Procent av BNP, procent respektive procentenheter

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Konsoliderad bruttoskuld	43,9	41,6	38,6	36,5	34,4	32,0
Finansiell nettoställning	19,1	21,1	23,0	23,7	24,7	26,2
Tioårig statslåneränta	0,7	0,5	0,6 ¹			
Räntedifferens mot Tyskland, tioårig statsobligation	0,2	0,4	0,3 ¹			

¹ Avser genomsnitt för perioden januari–augusti.

Källor: Statistiska centralbyrån, Macrobond och egna beräkningar.

Regeringen och ett antal granskare av svensk ekonomi gör även bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet med hjälp av ekonomiska modeller. Syftet med dessa bedömningar är att tidigt fånga upp tecken på att finanspolitiken kommer att behöva läggas om, så att åtgärder för att säkerställa hållbarheten och upprätthålla förtroendet för finanspolitiken kan vidtas i god tid.

Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet mäts ofta med hjälp av de s.k. S1- och S2-indikatorerna. S1 visar hur mycket budgeten behöver förstärkas eller försvagas för att den konsoliderade offentliga bruttoskulden ska motsvara en viss andel av BNP vid en given tidpunkt. I denna proposition redovisas hur stora permanenta åtgärder som krävs 2018 för att denna skuld ska motsvara 60 procent av BNP 2030. S2 visar hur mycket budgeten behöver förstärkas eller försvagas vid samma tidpunkt för att den offentliga finansiella nettoställningen ska vara stabil som andel av BNP över en mycket lång tidshorisont. Ett negativt värde på dessa indikatorer innebär att en permanent budgetförsvagning är möjlig utan att finanspolitiken blir ohållbar, medan ett positivt indikatorvärde pekar på att en permanent budgetförstärkning är nödvändig. Indikatorvärdet anger den förändring av det primära sparandet som krävs, uttryckt som procent av BNP, för att finanspolitiken ska bli exakt hållbar, definierat på dessa sätt.

En mer utförlig analys av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet presenteras i de ekonomiska vårpropositionerna. De hållbarhetsberäkningar som har gjorts i samband med denna proposition visar att finanspolitiken är långsiktigt hållbar (se tabell 5.7). De båda S-indikatorerna har negativa värden, vilket innebär att det offentliga sparandet kan försvagas något utan att finanspolitiken blir ohållbar. Indikatorvärdena är mindre i absoluta tal än

motsvarande värde i 2017 års ekonomiska vårproposition, dvs. indikatorerna visar på en något svagare ställning. Det beror framför allt på att det primära finansiella sparandet 2020, det år långsiktigsberäkningen börjar, nu bedöms bli något svagare än i vårpropositionen.

Tabell 5.7 Indikatorer på finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

Procent av BNP

	S1	S2
2017 års ekonomiska vårproposition	-3,7	-1,8
Budgetpropositionen för 2018	-2,8	-0,4

Källa: Egna beräkningar.

De båda S-indikatorerna ger en teoretiskt välgrundad bild av finanspolitikens långsiktiga konsekvenser. Samtidigt är måtten känsliga för olika beräkningsantaganden. Osäkerheten i en framskrivning som sträcker sig långt in i framtiden är mycket stor. Indikatorerna kan därför inte användas för att bedöma storleken på ett budgetutrymme i närtid, utan ska snarare ses som indikatorer på konsekvenserna av finanspolitiken över en längre tidshorisont. Indikatorvärdena måste tolkas med försiktighet. Ett högt positivt indikatorvärde innebär dock att sannolikheten är högre för att finanspolitiken är ohållbar och måste läggas om än om värdet är noll eller negativt. Ett högt negativt värde indikerar på samma sätt att det finns en säkerhetsmarginal till en skuldnivå som skulle kunna påverka statens kreditvärdighet på ett negativt sätt. Även om den demografiska utvecklingen sannolikt kommer att bidra till att öka de offentliga utgifterna under åren fram till 2030, så pekar det relativt höga negativa S1-värdet således på att det finns en betydande marginal till att den konsoliderade bruttoskulden kommer i konflikt med stabilitets- och tillväxtpaktens krav på att denna inte får överstiga 60 procent av BNP.

5.6 Ändringar i det budgetpolitiska ramverket

Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 11 juni 2015 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppgift att göra en översyn av målet för den offentliga sektorns finansiella sparande. Därmed tillgodosågs ett tillkännagivande från riksdagen

om en sådan utredning (bet. 2014/15:FiU30, rskr. 2014/15:165). Kommittén antog namnet Överskottsmålskommittén. I kommitténs uppdrag ingick bl.a. att göra en bedömning av om det finns anledning att ändra nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet) och i så fall föreslå en ny nivå samt överväga om det nuvarande finanspolitiska ramverket bör kompletteras med ytterligare komponenter för att säkerställa hållbara offentliga finanser. I uppdraget ingick även att överväga om en eventuell förändrad målnivå för det finansiella sparandet bör föranleda en förstärkt löpande utvärdering av finanspolitiken. Utredningen överlämnade den 30 september 2016 betänkandet En översyn av överskottsmålet (SOU 2016:67) till regeringen. Betänkandet har remitterats.

Regeringen bedömde i 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100), i enlighet med utredningens förslag, att nivån på överskottsmålet bör ändras till en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel och att det budgetpolitiska ramverket bör kompletteras med ett skuldankare för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden. Regeringen gjorde även bedömningen att uppföljningen av överskottsmålet bör stärkas och att Finanspolitiska rådet bör tilldelas en tydligare roll i uppföljningen.

I den ekonomiska vårpropositionen redogjorde regeringen också närmare för motiven bakom bedömningarna och för remissinstansernas synpunkter. Ändringarna i det budgetpolitiska ramverket bör tillämpas fr.o.m. budgetarbetet för 2019.

Vid behandlingen av den ekonomiska vårpropositionen välkomnade finansutskottet regeringens bedömningar (bet. 2016/17:FiU20 s. 71). Finansutskottet framhöll att det är genom beslutet om statens budget som det i praktiken avgörs om överskottsmålet nås. Det medelfristiga perspektivet är dock även i fortsättningen helt centralt i den statliga budgetprocessen. Mot denna bakgrund betonade utskottet att en förstärkt uppföljning och utvärdering av överskottsmålet förutsätter en tydlig redovisning i budgetpropositionen av budgeteffekter av regeringens förslag. Utskottet välkomnade också avslutningsvis regeringens avsikt att överlämna en skrivelse om det finanspolitiska ramverket i vilken gällande regler och riktlinjer presenteras samlat.

Överskottsmålets nivå ändras

Regeringens förslag: Målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet) fastställs till i genomsnitt en tredjedels procent av bruttonationalprodukten över en konjunkturcykel fr.o.m. 2019.

Skälen för regeringens förslag: Som anfördes i den ekonomiska vårpropositionen innebär en nivå på överskottsmålet på en tredjedels procent av BNP att den offentliga finansiella nettoförmögenheten och skulden inte förväntas nå kritiska nivåer ens under relativt negativa scenarier, varken under det närmaste decenniet eller på längre sikt. Finanspolitiken kommer därmed att vara långsiktigt hållbar. Statsskulden och den Maastrichtskulden kommer även med denna nivå på överskottsmålet att ligga på nivåer som gör det fortsatt möjligt att aktivt motverka en djup konjunkturavmattning. Förslaget bedöms även gå utöver de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i EU.

Regeringen anser därför att målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (överskottsmålet) bör fastställas till i genomsnitt en tredjedels procent av bruttonationalprodukten över en konjunkturcykel fr.o.m. 2019.

Ramverket kompletteras med ett skuldankare

Regeringens förslag: Ett riktmärke för nivån på den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskulden) fastställs till 35 procent av bruttonationalprodukten fr.o.m. 2019.

Skälen för regeringens förslag: De grundläggande motiven för överskottsmålet, långsiktig offentligfinansiell hållbarhet och stabiliseringspolitiskt handlingsutrymme, är i grunden kopplade till skuld och förmögenhetsnivåer, snarare än till det finansiella sparandet. Den offentliga skuldsättningen är avgörande för den långsiktiga hållbarheten i de offentliga finanserna. Vidare är Sverige som medlem i EU bundet av EU:s skuldriterium, som anger att Maastrichtskulden inte får överstiga 60 procent av BNP. Det finns, som också anfördes i den ekonomiska vårpropositionen, av denna anled-

ning skäl att ge den offentliga skulden en mer framträdande roll i ramverket. Ett riktmärke för skuldnivån, ett s.k. skuldankare, bör därför införas och formuleras som en önskvärd nivå för Maastrichtskulden på medellång sikt. Skuldankaret är dock inte ett operativt mål, utan ska ses som en riktlinje och som ett komplement till överskottsmålet. Överskottsmålet är tillsammans med utgiftstaket bättre lämpat som en styråra i den årliga budgetprocessen. Skuldankaret bör sättas till 35 procent av BNP. En sådan nivå på Maastrichtskulden ger en mycket god marginal till EU:s skuldgräns och de kritiska gränser för skulden som har identifierats i internationella studier inom detta område. Med rimliga antaganden för den ekonomiska utvecklingen kommer ett genomsnittligt finansiellt sparande motsvarande en tredjedels procent av BNP att leda till en Maastrichtskuld som närmar sig skuldankaret.

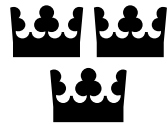
Regeringen anser därför att ett riktmärke för nivån på den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld (Maastrichtskulden) bör fastställas till 35 procent av bruttonationalprodukten fr.o.m. 2019.

6

Skattefrågor

6 Skattefrågor

Sammanfattning

-
- Skatten för pensionärer sänks.
  - Skatten för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning sänks.
  - Den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta höjs.
  - Bestämmelserna om beräkning av bilförmånsvärdet justeras i vissa delar.
  - Lättnader i beskattningen av personaloptioner införs i vissa fall.
  - Skattefriheten för förmån av privat hälso- och sjukvård bör slopas.
  - En skattereduktion för fackföreningsavgifter bör återinföras.
  - Det nuvarande systemet för reseavdrag bör ses över.
  - Det tillfälliga växa-stödet för enskilda näringsidkare utvidgas till att även omfatta aktiebolag och handelsbolag som anställer en första person.
  - Avyttringstidpunkten vid konkurs anpassas till EU-rätten.
  - Beskattningen av sparande på investeringskonto och i kapitalförsäkring bör höjas.
  - Kupongskattelagen bör ses över.
  - Nya skatteregler för företagssektorn bör införas.
  - En reduktionsplikt införs för låginblandning av biodrivmedel i bensen och dieselbränsle.
  - Koldioxidskatten och energiskatten på bensen och dieselbränsle sänks.
  - Höginblandade biodrivmedel skattebefrias.
  - Ett bonus-malus-system införs för nya lätta fordon. Inga skattehöjningar föreslås för existerande fordonsflotta.
  - För 2019 och framåt görs en omräkning av skattesatserna för naturgrus, avfall och kemikalier i viss elektronik efter prisutveckling samt för naturgrus och avfall även efter reala inkomstökningar.
  - Koldioxidskatten höjs för bränslen som förbrukas vid viss värmeproduktion inom EU ETS.
  - Den lägre energiskattenivån på el som gäller vid leveranser av värme och kyla till nedsättningsberättigande ändamål utvidgas.
  - Försäkranssystemet för energiskatt på el ersätts av avdrag och återbetalning.
  - Återbetalnings- och avdragsbestämmelserna för energiskatt på el förenklas.
  - Frivillig skattskyldighet för energiskatt på el utvidgas till att omfatta ytterligare förbrukningsändamål.
  - Energiskattenedsättningen för elförbrukning i datorhallar utvidgas till att även omfatta mindre datacenter.
  - En skatt på flygresor införs och för 2019 och framåt görs en omräkning av skattesatserna efter prisutveckling. För att säkerställa att flygskatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland tillförs ytterligare medel för detta ändamål under utgiftsområde 22. Ansvaret för driften och finansieringen av de tio statliga flygplatserna i det nationella basutbudet, bland andra Visby Airport på

- Gotland, ligger inom ramen för Swedavia AB:s uppdrag.
- Reglerna om redovisningsskyldighetens inträde och vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet justeras och förtydligas.
  - Transporttillägget höjs.
  - Reklamskatten för annonser i periodiska publikationer slopas.
  - Mervärdesskatten på förevisning av naturområden sänks från 25 procent till 6 procent.
  - En skatt på e-cigarett bör införas.
  - Personalliggare i fler verksamheter bör införas.
  - Bestämmelsen om att skattetillägg inte får tas ut vid rättelse på eget initiativ bör ses över.
  - Bestämmelser om beskattning och betalning av skatt vid tillfälligt arbete i Sverige bör införas. Utländska företag som saknar fast driftställe i Sverige och som bedriver viss verksamhet i Sverige bör omfattas av bestämmelserna om skatteavdrag, registeringskyldighet, F-skatt och uppgiftsskyldighet.

Regeringen redovisar i följande avsnitt ett antal åtgärder på skatte- och avgiftsområdet med effekter för budgetåret 2018 och framåt. Åtgärderna presenteras med en indelning i ett antal huvudgrupper. De olika huvudgrupperna är:

- skatt på arbetsinkomster (skatter på förvärvsinkomster och socialavgifter m.m.; avsnitt 6.2–6.10),
- skatt på kapitaläggande (kapital- och egendomsskatter; avsnitt 6.11–6.13),
- skatt på kapitalanvändning (företagsskatter; avsnitt 6.14),
- skatt på konsumtion m.m. (energi- och miljöskatter, övriga punktskatter och mervärdesskatt; avsnitt 6.15–6.28), och
- övriga skattefrågor (avsnitt 6.29–6.32).

Efter redovisningen av det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande (avsnitt 6.33) sammanfattas de offentligfinansiella

effekterna av de skatte- och avgiftsförslag som lämnas eller aviseras i denna proposition (avsnitt 6.34). Avsnittet avslutas med en författningskommentar till lagförslagen (avsnitt 6.35).

Beredning av förslagen

För de ärenden där förslag lämnas finns lagförslag i avsnitt 3. Beredningen av de olika frågorna inklusive granskning av Lagrådet redovisas i respektive delavsnitt.

6.1 Riktlinjer för skattepolitiken

Riksdagen antog våren 2015 riktlinjer för skattepolitiken (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254). Enligt riktlinjerna är skattepolitikens främsta syfte att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Skatterna ska tas ut på ett sätt som är förenligt med de övergripande målen för regeringens ekonomiska politik. Skattepolitiken ska vid sidan om att säkra goda och stabila skatteintäkter även skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt och hög sysselsättning, ett rättvist fördelat välstånd samt bidra till ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle. Skattepolitiken bör därutöver utformas enligt ett antal vägledande principer.

Vägledande principer

För att kunna stödja den ekonomiska politiken på ett effektivt sätt bör skattepolitiken enligt de av riksdagen antagna riktlinjerna utformas enligt ett antal vägledande principer. Dessa principer kan sammanfattas enligt följande:

Ett legitimt och rättvist skattesystem

Medborgarna och företagen ska ha ett högt förtroende för skattesystemet. Skatter ska tas ut på ett rättssäkert sätt.

Generella och tydliga regler

Skattereglerna ska vara generella och tydliga, utan komplicerade gränsdragningar, med breda skattebaser och skattesatser som är väl avvägda gentemot målen för den ekonomiska politiken. Detta bidrar till ett legitimt och rättvist skattesystem.

Beskattning i nära anslutning till inkomsttillfället
Beskattning ska i möjligaste mån ske i nära anslutning till inkomsttillfället. En minskad förekomst av skattekrediter säkerställer svenska skatteintäkter.

Hållbara regler i förhållande till EU

Regelverket ska vara förenligt med EU-rätten, både i förhållande till specifika rättsakter och till bestämmelser i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt om fri rörlighet samt reglerna om statligt stöd.

Riktlinjerna och åtgärderna i denna proposition

Pension bör inte beskattas högre än lön. Regeringen föreslår och aviserar därför i denna proposition att skillnaden i beskattning mellan lön och pension ska vara slopad till 2020. Förslaget om sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag (utvidgat växa-stöd för den först anställda) förväntas leda till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning. Förslaget om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall innebär att möjligheterna för unga, små företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner förbättras.

Vidare väntas de aviserade förslagen om förändrad företagsbeskattning, som bl.a. innebär att företagens ränteavdrag begränsas samtidigt som bolagsskattesatsen justeras, leda till att riskerna som är förknippade med lånefinansiering minskar och att aggressiv skatteplanering med ränteavdrag minskar, vilket ökar skattesystemets legitimitet.

Den aviserade översynen av kupongskattelagen syftar till att ta fram förslag till ett effektivt, modernt och förutsägbart regelverk som är förenligt med EU-rätten.

Inom miljöpolitikens område bedöms att införandet av ett bonus–malus-system, ändrad beräkning av bilförmånsvärdet och långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel innebär en styrning mot en fossilfri fordonsflotta som bidrar till att nå målet att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer.

Åtgärder för att förenkla skattesystemet

Riksdagen har i ett tillkännagivande förklarat att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att öka takten i regelförenklingsarbetet för företagen (bet. 2016/17:SkU27, rskr. 2016/17:257). Den snabba samhällsutvecklingen ställer allt

större krav på lagstiftarens förmåga att anpassa lagstiftningen så att reglerna blir verkningsfulla och rättssäkra. Att samtidigt se till att regelverket är möjligt att förstå och inte leder till onödigt stora administrativa kostnader för företagen som tillämpar reglerna är avgörande för legitimiteten och förtroendet för skattesystemet. Regeringen överväger därför alltid noggrant möjligheterna till förenklingar i varje enskilt lagstiftningsarbete.

Regeringen konstaterar att det vid utformningen av skatteregler ofta uppstår målkonflikter mellan önskemålet att åstadkomma förenklingar och andra principer och värden. I vissa fall kan de skäl som talar för ett förslag såsom behovet av att värna skatteintäkterna och att motverka skattefusk och skatteundandragande, eller avsikten att skapa goda villkor för företag väga så tungt att reglerna får anses motiverade trots att de medför en viss ökad komplexitet av skattesystemet. Förslagen i denna proposition om utvidgning av växa-stödet och lättnader i beskattningen av personaloptioner innebär viss ökad komplexitet, men förenklar vardagen för företagen genom att det dels blir billigare för aktiebolag och handelsbolag att anställa en första person, dels underlättar för små, unga företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner.

För att förenkla för företag med mycket liten omsättning infördes den 1 januari 2017 en omsättningsgräns för mervärdesskatt. Åtgärden innebär att det är frivilligt för företag att registrera sig för mervärdesskatt om företagets omsättning understiger 30 000 kronor per år. Vidare har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att göra en strukturell översyn av hela mervärdesskattelagen (dir. 2016:58). Målsättningen är dels att regelverket ska få en tydligare struktur och bli mer överskådligt, dels att det strukturellt och begreppsmässigt ska stämma bättre överens med EU:s mervärdesskattedirektiv. I denna proposition aviseras även en översyn av kupongskattelagen. Dagens reglering är mycket föråldrad vilket skapar oklarhet och osäkerhet för många företag. Reglerna behöver bl.a. anpassas till EU-rätten i flera avseenden. Syftet med översynen av kupongskattelagen är att ta fram förslag till ett effektivt, modernt och förutsägbart regelverk som är förenligt med EU-rätten. Genom dessa ytterligare åtgärder ökar regeringen takten för att göra det enklare för företagen, samtidigt som regeringen beaktar de motstående intressen som också måste värnas.

Regeringen anser att tillkännagivandet härmed är slutbehandlat.

Skatt på arbetsinkomster – förvärsinkomstbeskattning

6.2 Sänkt skatt för pensionärer

6.2.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Sänkt skatt för pensionärer tagits fram. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 4, avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 4, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4, avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01434/S1).

Lagrådet

Förslaget om sänkt skatt för pensionärer är författningstekniskt och även i övrigt av en sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.2.2 Bakgrund och gällande rätt

Grundavdraget har ett fördelningspolitiskt syfte och avser främst att minska beskattningen för låginkomsttagare. Bestämmelser om grundavdrag finns i 63 kap. 1–5 och 11 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL.

Rätt till grundavdrag har fysiska personer som är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret och som har haft förvärsinkomst. Obegränsat skattskyldig är i princip den som är bosatt eller vistas stadigvarande i Sverige eller som har väsentlig anknytning hit och som tidigare har varit bosatt här (se 3 kap. 3 § IL). Även begränsat skattskyldiga har i vissa fall rätt till grundavdrag. Grundavdragets storlek är beroende av den fastställda förvärsinkomstens storlek.

Grundavdraget får inte överstiga den skattskyldiges sammanlagda överskott av tjänst och aktiv näringsverksamhet sedan allmänna avdrag gjorts. Särskilda regler finns för hur överskottet

av tjänst och allmänna avdrag ska beräknas i vissa speciella fall (se 63 kap. 5 § IL).

Sedan den 1 januari 2009 finns ett s.k. förhöjt grundavdrag för äldre. Det förhöjda grundavdraget syftar till att förbättra de ekonomiska villkoren för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Bestämmelserna om det förhöjda grundavdraget för personer som har fyllt 65 år finns i 63 kap. 3 a § IL. Regleringen innebär att grundavdraget uppgår till grundavdragsbeloppet enligt 3 § med tillägg av ett särskilt belopp som anges för vissa inkomstintervall.

I likhet med grundavdraget har den förhöjda delen av grundavdraget ett fördelningspolitiskt syfte och den förhöjda delen av grundavdraget är högst för personer med låg fastställd förvärsinkomst.

6.2.3 Sänkt skatt för pensionärer

Regeringens förslag: Det förhöjda grundavdraget för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år förstärks. Detta sker genom att grundavdragsbeloppet höjs för alla med en fastställd förvärsinkomst mellan 123 700 och 416 300 kronor per år 2018. För beskattningsåret 2018 ska den förhöjda delen av grundavdraget beräknas på följande sätt:

- För inkomster upp t.o.m. 0,99 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,687 prisbasbelopp.
- För inkomster som överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,609 prisbasbelopp ökat med 4,9 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 2,72 men inte 2,94 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 33,2 procent av inkomsterna minskat med 0,162 prisbasbelopp.
- För inkomster som överstiger 2,94 men inte 3,11 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,482 prisbasbelopp ökat med 11,3 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 3,11 men inte 4,45 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 33,2 procent av inkomsterna minskat med 0,162 prisbasbelopp.

höjda delen till 0,171 prisbasbelopp ökat med 21,3 procent av inkomsterna.

- För inkomster som överstiger 4,45 men inte 7,88 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 1,376 prisbasbelopp minskat med 5,8 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 7,88 men inte 9,15 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 2,164 prisbasbelopp minskat med 15,8 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 9,15 men inte 12,43 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 1,541 prisbasbelopp minskat med 9 procent av inkomsterna.
- För inkomster som överstiger 12,43 prisbasbelopp uppgår den förhöjda delen till 0,422 prisbasbelopp.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förutom vad gäller förstärkningens storlek. Jämfört med promemorian föreslår regeringen en förstärkning om 4,42 miljarder kronor, d.v.s. ytterligare 2,24 miljarder kronor.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Pensionärernas Riksorganisation*, *Riksförbundet Pensionärsgemenskap*, *Svenska Kommunal-Pensionärsförbundet* och *TCO* ifrågasätter dock att pensionsinkomster beskattas olika beroende på den skattskyldiges ålder. *Ekonomistyrningsverket*, som avstyrker förslaget, samt *Svenskt Näringsliv* och *Konjunkturinstitutet* lyfter fram frågan om förslagets påverkan på arbetsutbudet.

Skälen för regeringens förslag

Fortsatt sänkning av skatten för pensionärer

Pension är uppskjuten lön men beskattas i dag i flera fall högre än löneinkomst. Anledningen till skillnaden mellan beskattning av pension och löneinkomst är jobbskatteavdraget som infördes den 1 januari 2007. Jobbskatteavdraget är en skattereduktion för arbetsinkomster. Pensionsinkomster ger dock inte rätt till jobbskatteavdrag eftersom pension inte omfattas av det arbets-

inkomstbegrepp som utgör underlaget för jobbskatteavdraget.

Regeringen anser att skillnaden i beskattning mellan löneinkomst och pension bör tas bort. Av kostnadsskäl måste detta ske i flera steg. Det senaste steget togs den 1 januari 2016 då skatten sänktes för pensionärer med inkomster upp till 20 000 kronor i månaden. Sänkningen skedde genom att det förhöjda grundavdraget förstärktes. Det bedöms lämpligt att i detta ytterligare steg använda samma metod. Regeringen anser således att samma utformning av förstärkningen som använts tidigare, inklusive att det är personer som fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång som har rätt till det förhöjda grundavdraget, bör användas nu.

Förstärkningens utformning

Den senaste förstärkningen av det förhöjda grundavdraget 2016 utformades så att personer som vid beskattningsårets ingång fyllt 65 år med fastställd förvärvsinkomst under ca 120 000 kronor per år inte betalar högre skatt än personer med arbetsinkomst som vid årets ingång inte fyllt 65 år. För att ytterligare minska skatteskillnaden mellan pension och lön för högre inkomster än så föreslås att det förhöjda grundavdraget förstärks för inkomster mellan 2,72 och 4,45 prisbasbelopp. Med 2018 års prisbasbelopp på 45 500 kronor motsvarar det inkomster mellan drygt 120 000 och 203 000 kronor per år (ca 10 000 och 17 000 kronor per månad). Det förhöjda grundavdraget förstärks även i avtagande omfattning upp till förvärvsinkomster på 9,15 prisbasbelopp, drygt 416 000 kronor per år (ca 35 000 kronor per månad).

I tabell 6.1 och tabell 6.2 redovisas nuvarande särskilda belopp respektive det nya särskilda beloppet i olika inkomstintervall för beskattningsåret 2018. Det förhöjda grundavdraget, dvs. grundavdraget med tillägg av det särskilda beloppet, redovisas för olika inkomster dels i termer av prisbasbelopp och andel av fastställd förvärvsinkomst i tabell 6.3 och dels termer av kronor i tabell 6.4.

Tabell 6.1 Nuvarande särskilt belopp för personer över 65 år

Fastställd förvärvsinkomst	Nuvarande särskilt belopp
– 0,99 PBB	0,687 PBB
0,99 PBB – 1,11 PBB	0,885 PBB – 0,2 FFI
1,11 PBB – 2,72 PBB	0,609 PBB + 0,049 FFI
2,72 PBB – 3,11 PBB	0,741 PBB
3,11 PBB – 3,77 PBB	0,430 PBB + 0,1 FFI
3,77 PBB – 5,40 PBB	0,807 PBB
5,40 PBB – 7,88 PBB	0,753 PBB + 0,01 FFI
7,88 PBB – 12,43 PBB	1,541 PBB – 0,09 FFI
12,43 PBB	– 0,422 PBB

Anm.: PBB = Prisbasbelopp, FFI = Fastställd förvärvsinkomst.

Tabell 6.2 Nytt särskilt belopp för personer över 65 år

Fastställd förvärvsinkomst	Nytt särskilt belopp
– 0,99 PBB	0,687 PBB
0,99 PBB – 1,11 PBB	0,885 PBB – 0,2 FFI
1,11 PBB – 2,72 PBB	0,609 PBB + 0,049 FFI
2,72 PBB – 2,94 PBB	0,332 FFI – 0,162 PBB
2,94 PBB – 3,11 PBB	0,482 PBB + 0,113 FFI
3,11 PBB – 4,45 PBB	0,171 PBB + 0,213 FFI
4,45 PBB – 7,88 PBB	1,376 PBB – 0,058 FFI
7,88 PBB – 9,15 PBB	2,164 PBB – 0,158 FFI
9,15 PBB – 12,43 PBB	1,541 PBB – 0,09 FFI
12,43 PBB	– 0,422 PBB

Anm.: PBB = Prisbasbelopp, FFI = Fastställd förvärvsinkomst.

Tabell 6.3 Förhöjt grundavdrag för personer över 65 år enligt förslaget

Fastställd förvärvsinkomst	Förhöjt grundavdrag
– 1,11 PBB	1,11 PBB
1,11 PBB – 2,72 PBB	0,834 PBB + 0,249 FFI
2,72 PBB – 2,94 PBB	0,608 PBB + 0,332 PBB
2,94 PBB – 4,45 PBB	1,252 PBB + 0,113 FFI
4,45 PBB – 9,15 PBB	2,457 PBB – 0,158 FFI
9,15 PBB – 12,43 PBB	1,834 PBB – 0,09 FFI
12,43 PBB	– 0,715 PBB

Anm.: PBB = Prisbasbelopp, FFI = Fastställd förvärvsinkomst.

Tabell 6.4 Förhöjt grundavdrag för personer över 65 år enligt förslaget

Kronor per år

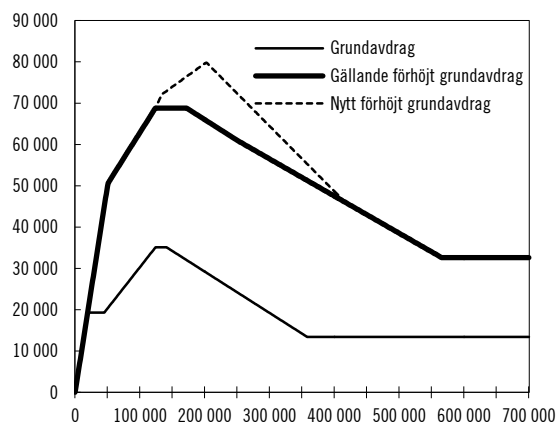
Fastställd förvärvsinkomst	Förhöjt grundavdrag
– 50 500	50 500
50 600 – 123 700	50 600 upp till 68 800
123 800 – 133 700	68 800 upp till 72 100
133 800 – 202 400	72 200 upp till 79 900
202 500 – 416 300	79 800 ner till 46 100
416 400 – 565 500	46 000 ner till 32 600
565 600	– 32 600

Anm.: 45 500 kronor 2018 Prisbasbelopp.

Det förhöjda grundavdraget för dem som har fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång kommer med förslaget att vara oförändrat för inkomster upp till 2,72 prisbasbelopp. I inkomstintervallet 2,72 till 4,45 prisbasbelopp (ca 123 700–202 400 kronor) förstärks grundavdraget för att ta bort skillnaden i beskattningen mellan en person med pensionsinkomst och en löntagare med jobbskatteavdrag i intervallet. Upp till 2,94 prisbasbelopp (ca 133 700 kronor) trappas grundavdraget upp med 33,2 procent av inkomsten för att därefter trappas upp med 11,3 procent av inkomsten. Skillnaden beror på att jobbskatteavdraget har en lägre ökningstakt vid arbetsinkomster på mer än 2,94 prisbasbelopp, jämfört med lägre inkomster. För inkomster mellan 4,45 och 9,15 prisbasbelopp (202 500–416 300 kronor) trappas grundavdraget ned med 15,8 procent av inkomsten för att återgå till tidigare utformning av det förhöjda grundavdraget. Skillnaden i grundavdrag mellan gällande regler och förslaget framgår av diagram 6.1, som visar de olika grundavdragsnivåerna.

Diagram 6.1 Grundavdrag i kronor för personer över 65 år enligt gällande regler, enligt förslaget om ytterligare förhöjt grundavdrag samt grundavdrag för personer under 65 år

Kronor per år

Källa: Egna beräkningar.

Ändringarna bör träda i kraft snarast möjligt, vilket är den 1 januari 2018, och tillämpas för första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 63 kap. 3 a § IL, se avsnitt 3.13.

6.2.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget att förstärka grundavdraget för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år bedöms beröra knappt 75 procent av åldersgruppen, ca 1,5 miljoner personer. De personer som berörs är de som betalar inkomstskatt och har en fastställd förvärvsinkomst mellan 123 700 och 416 300 kronor 2018. Av dem som berörs får antalet begränsat skattskyldiga bedömas som ringa. Med beaktande av antalet berörda skattskyldiga och föreslagen nivå på höjningen av grundavdraget uppskattas förslaget leda till minskade skatteintäkter om 4,42 miljarder kronor per år.

Den offentligfinansiella effekten beror i stort sett helt på minskad kommunal inkomstskatt. Med en höjning av anslaget Kommunal-ekonomisk utjämning under utgiftsområde 25, kompenseras emellertid kommuner och landsting. Förslaget innebär också att underlaget för det kommunala inkomstutjämningsystemet kan komma att påverkas. Genom utjämningsystemet kommer dock eventuella förändringar av enskilda kommuners och landstings relativa skattekraft att jämnas ut. Förslaget påverkar även storleken på skattereduktionen för kommunal fastighetsavgift för äldre, men förändringen är av mindre betydelse.

Effekter för enskilda

Förslaget innebär att den beskattningsbara inkomsten och därmed skatten sänks för personer äldre än 65 år med inkomst mellan 123 700 och 416 300 kronor per år 2018, ca 1,5 miljoner personer. I tabell 6.5 visas skattesänkningen 2018 för olika inkomst- och kommunalskattenivåer som följer av förstärkningen av det förhöjda grundavdraget. För inkomster mellan 123 700 och 202 400 kronor per år 2018 är skattesänkningen mellan 0 och drygt 4 500 kronor per år vid genomsnittlig kommunalskattesats. För inkomster upp till 416 300 kronor per år avtar sedan skattesänkningen ner till 0 kronor per år. Skattesänkningen är som störst både i absoluta tal och i andel av inkomsten vid 202 400 kronor per år 2018. För personer som erhåller transfereringar som bestäms utifrån inkomst efter skatt, t.ex. särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd, kommer den föreslagna skattereduktionen att medföra att dessa transfereringar minskar. Efter-

som förslaget inte påverkar de med inkomster lägre än 123 700 kronor per år 2018 bedöms dock den effekten som liten i sammanhanget.

Tabell 6.5 Skattesänkning i kronor per år enligt förslaget om ytterligare förhöjt grundavdrag för personer över 65 år, vid olika inkomst- och kommunalskattenivåer

Kronor per år om inget annat anges

Fastställd förvärvsinkomst	Skattesänkning vid olika kommunalskattesatser			Andel av bruttolönnen ¹ (%)
	Lägsta 29,19	Medel 32,12	Högsta 35,15	
120 000	0	0	0	0,0
140 000	1 168	1 285	1 406	0,9
160 000	1 839	2 024	2 214	1,3
180 000	2 744	3 019	3 304	1,7
200 000	3 970	4 368	4 780	2,2
202 400	4 145	4 562	4 992	2,3
250 000	3 299	3 629	3 972	1,5
300 000	2 306	2 538	2 777	0,8
350 000	1 314	1 445	1 581	0,4
400 000	321	353	386	0,1
420 000	0	0	0	0,0

¹ Beräknat på genomsnittlig kommunalskattesats 32,12 procent.

Anm.: Beräkningar utifrån 2018 års prisbasbelopp 45 500 kronor.

Källa: Egna beräkningar.

Förslaget innebär att skillnaden i beskattning för pensionärer gentemot löntagare, som inte fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång, tas bort för inkomster mellan 123 700 och 202 400 kronor om året 2018. På grund av olika avrundningsregler i beräkningen av det förhöjda grundavdraget och jobbskatteavdraget så blir skatten något lägre för de över 65 år, jämfört med löntagare yngre än 65 år med samma inkomst. Det handlar dock som mest om ca 100 kronor per år. Även om skatten sänks även för personer med inkomster upp till 416 300 kronor per år består skillnaden i beskattning för dessa i varierande grad, se tabell 6.6.

Tabell 6.6 Skillnad i beskattning mellan en person äldre än 65 år med enbart pensionsinkomst och en person yngre än 65 år med enbart arbetsinkomst vid samma inkomstnivå

Kronor per år

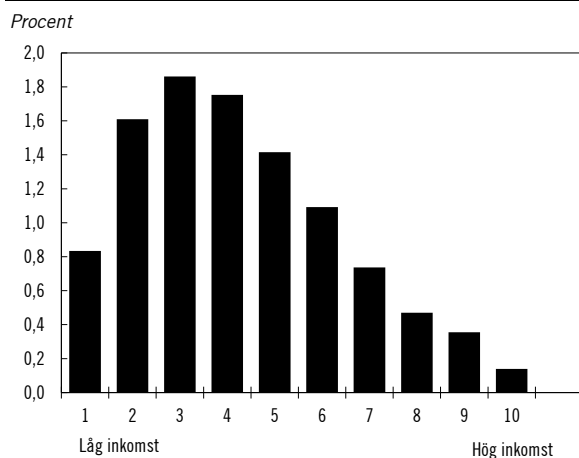
Fastställd förvärvsinkomst	Enligt 2017 års regler	Enligt föreslagna regler
120 000	-129	-129
140 000	1 273	-12
160 000	1 985	-39
180 000	2 956	-63
200 000	4 311	-57
202 400	4 493	-69
250 000	7 700	4071
300 000	10 929	8 391
350 000	14 156	12 711
400 000	16 237	15 884
420 000	16 816	16 816

Anm.: Beloppen i tabellen avser hur mycket mer personen med enbart pensionsinkomst betalar i skatt per år jämfört med en person med enbart arbetsinkomst. Ett negativt belopp innebär därmed att personen med enbart pensionsinkomst betalar mindre i skatt än personen med enbart arbetsinkomst. Beräkningar utifrån 2018 års prisbasbelopp (45 500 kronor) samt genomsnittlig kommunal skattesats 2017, 32,12 procent.

Källa: Egna beräkningar.

I diagram 6.2 visas den genomsnittliga procentuella förändringen av ekonomisk standard, till följd av förslaget om sänkt skatt för pensionärer, uppdelat på inkomstgrupper (deciler) för de som är 65 år eller äldre. Den ekonomiska standarden ökar i samtliga inkomstgrupper och den genomsnittliga ökningen är 1,3 procent. Ökningen är störst i decilgrupp 3 och 4 eftersom det är i dessa inkomstgrupper de som får störst skattesänkning i stor utsträckning befinner sig.

Diagram 6.2 Procentuell förändring av ekonomisk standard till följd av förslaget om sänkt skatt för pensionärer, i olika inkomstgrupper för personer över 65 år, 2018

Anm.: Ekonomisk standard, eller ekvivalerad disponibel inkomst, är ett mått på hushållets totala disponibla inkomst justerad för försörjningsbörda. Alla i ett hushåll har samma ekonomiska standard.

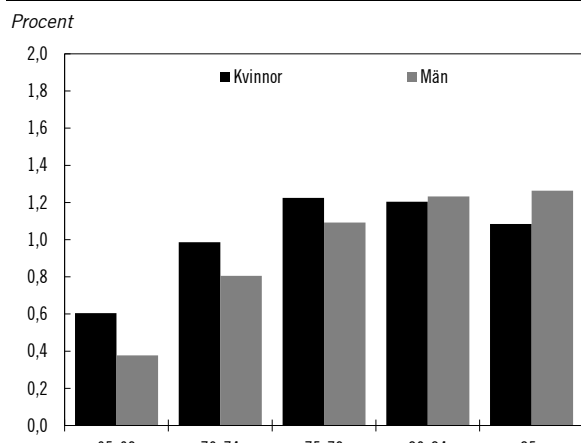
Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Ett förstärkt förhöjt grundavdrag innebär lägre skatt på inkomster för personer 65 år och äldre och därmed högre disponibel inkomst för denna grupp. Beräkningen av det förhöjda grundavdraget gör ingen skillnad på pensionsinkomst och arbetsinkomst. Skattesänkningen blir lika stor oavsett typ av inkomst. Det innebär att förslaget om ytterligare förstärkning av det förhöjda grundavdraget inte gör det mer lönsamt att gå i pension relativt att arbeta för personer äldre än 65 år. Personer över 65 år med arbetsinkomst har dessutom ett förstärkt jobbskatteavdrag jämfört med personer yngre än 65 år. Förslaget innebär dock en inkomsteffekt som i någon mån kan få en negativ effekt på arbetsutbudet genom att det inte är nödvändigt att arbeta lika länge för att uppnå samma disponibla inkomst. Denna effekt bedöms emellertid vara liten.

Jämställdhetsanalys

Grundavdrag har genom sin konstruktion en större relativ betydelse för låg- och medelinkomsttagare än för höginkomsttagare. Grundavdraget är generellt vid en given fastställd förvärvsinkomst och således lika stort för kvinnor som för män, oavsett om det handlar om löneinkomst eller pensionsinkomst. Det förhöjda grundavdraget och även förslaget om ett ytterligare förhöjt grundavdrag innebär skattesänkningar för både kvinnor och män. Kvinnor har i större utsträckning än män låg pension bl.a. till följd av att kvinnor oftare arbetat deltid eller förvärsarbetat under färre år. Kvinnor lever också längre än män. Förslaget kommer därför att gynna kvinnor i större utsträckning än män. Diagram 6.3 visar de genomsnittliga inkomstförstärkningarna till följd av det ytterligare förhöjda grundavdraget uppdelat på kön och åldersgrupper. Ökningen är störst i åldersgruppen 75–79 år för kvinnor och i åldersgruppen 85 år eller äldre för män. I de åldersgrupper som är störst, upp till 79 år, ökar kvinnors individuella disponibla inkomst mer än männens. Förslaget kommer därför att bidra till att öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Diagram 6.3 Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst till följd av förslaget om sänkt skatt för pensionärer för personer över 65 år efter kön och åldersgrupp, 2018

Anm.: Avser individer vars individuella disponibla inkomst förändrats med minst 10 kronor per år.

Källa: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Effekter för myndigheter och företag

En förstärkning av det förhöjda grundavdraget för pensionärer medför endast marginella förändringar för Skatteverket och ingår i den anpassning som årligen görs på grund av ny eller förändrad lagstiftning. Eventuella tillkommande utgifter för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte få någon budgetpåverkan. För företagen bedöms förslaget inte få några effekter.

6.2.5 Ytterligare sänkningar av skatten för pensionärer

Regeringens bedömning: Skatten för pensionärer bör sänkas ytterligare så att skillnaden i beskattning mellan löneinkomst och pension i sin helhet är borttagen till 2020. Den återstående skattesänkningen bör göras i två steg med den första sänkningen 2019 och den andra 2020.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen har tidigare uttalat att skillnaden i beskattning mellan lön och pension bör tas bort i sin helhet, men att det av kostnadsskäl måste ske i flera steg. Regeringen bedömer att det finns utrymme i de offentliga finanserna för att ta de sista stegen så att skillnaden i beskattning i sin helhet är borttagen till 2020. Skatten för pensionärer bör därför sänkas ytterligare. Den

återstående skattesänkningen bör göras i två steg med den första sänkningen 2019 och den andra 2020.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag om ytterligare sänkning av skatten för pensionärer. Regeringen avser att under 2018 återkomma till riksdagen med ett förslag.

6.3 Sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning

6.3.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har en promemoria utarbetats med förslag om att en skattereduktion ska införas för inkomster i form av sjukersättning och aktivitetsersättning. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 5, avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 5, avsnitt 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 5, avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (dnr Fi2017/01367/S1).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 5, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5, avsnitt 5*. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

6.3.2 Bakgrund och gällande rätt

Sjukersättning och aktivitetsersättning är kontantförmåner inom sjukförsäkringen. För att ha rätt till sjukersättning ska den försäkrades arbetsförmåga vara stadigvarande nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Sjukersättning kan utges som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels ersättning, beroende på hur mycket arbetsförmågan är nedsatt. Sjukersättning kan, enligt från och med den 1 februari 2017 gällande regler, beviljas från och med juli det år då den försäkrade fyller 19 år i fråga om hel sjukersättning och från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år i fråga om övriga förmåns-

nivåer. Sjukersättning lämnas längst till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 65 år. Sjukersättning kan betalas ut i form av inkomstrelaterad ersättning och garantiersättning. Garantiersättning betalas ut till personer som under en ramtid haft låga eller inga förvärvsinkomster. Garantinivån vid hel ersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år är 2,40 prisbasbelopp (107 520 kronor år 2017) fram till den 1 juli 2017 och därefter 2,45 prisbasbelopp (109 760 kronor år 2017). För tid före den månad då den försäkrade fyller 30 år varierar garantinivån i förhållande till den försäkrades ålder mellan 2,10 och 2,35 prisbasbelopp fram till den 1 juli 2017 och därefter mellan 2,15 och 2,40 prisbasbelopp. Högsta möjliga inkomstrelaterad sjukersättning år 2017 är 217 392 kronor per år.

Aktivitetsersättning beviljas unga försäkrade som har en långvarigt nedsatt arbetsförmåga. Arbetsförmågan ska vara nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan under minst ett år. Aktivitetsersättning kan tidigast beviljas från och med juli månad det år då den försäkrade fyller 19 år och är alltid tidsbegränsad. Den kan ges under högst tre år i taget, dock längst till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år. Rätt till aktivitetsersättning har också en försäkrad som är mellan 19 och 29 år och som på grund av funktionshinder ännu inte avslutat sin utbildning på grundskole- eller gymnasienivå. För dessa personer görs ingen prövning av arbetsförmågans nedsättning. Även aktivitetsersättning kan betalas ut i form av inkomstrelaterad ersättning och garantiersättning. Aktivitetsersättning beräknas på motsvarande sätt som sjukersättning.

I december 2016 mottog ca 290 000 personer sjukersättning och nästan 40 000 personer aktivitetsersättning.

Även om sjukersättning och aktivitetsersättning inte alltid grundar sig på förvärvsinkomster av tjänst, ska de tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst (11 kap. 30 § tredje stycket inkomstskattelagen [1999:1229], förkortad IL). I beskattningshänseende görs ingen skillnad på om ersättningen lämnas på garantinivå eller är inkomstrelaterad.

6.3.3 En skattereduktion införs

Regeringens förslag: En skattereduktion införs för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Landsorganisationen (LO)* ställer sig bakom förslaget med den huvudsakliga motiveringen att alla förvärvsinkomster bör beskattas lika. *Riksförbundet för Barn, Unga och Vuxna med utvecklingsstörning* anser att förslaget är ett steg i rätt riktning även om det skulle krävas kraftigare tag för att utrota fattigdomen bland förbundets målgrupp. *Domstolsverket, Försäkeringskassan, Förvaltningsrätten i Karlstad, Kammarrätten i Stockholm, Pensionsmyndigheten* och *Statskontoret* har inte några synpunkter på förslaget. *Arbetsgivarverket* framhåller att en sänkning av skatten för sjukpensionärer som finansieras av en ökning av skatten på arbete inte gynnar statsförvaltningens långsiktiga kompetensförsörjning, men har i övrigt inga synpunkter på förslaget. *Arbetsförmedlingen* delar promemorians uppfattning att en arbetsutbudseffekt av skatteförändringen sannolikt blir begränsad och har därmed inga invändningar i sak mot förslaget. *Konjunkturinstitutet* bedömer att effekterna av den föreslagna skattereduktionen på arbetsmarknadsutbudet är begränsad men varnar för att stegvis minskade skillnader i inkomster mellan sysselsatta och andra på sikt kan vara förenade med minskade incitament att delta i arbetskraftsutbudet. *Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Srf konsulterna, Svenskt Näringsliv* och *TCO* avstyrker förslaget. Dessa instanser, samt *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering*, anser att ersättningsnivåerna i sjukersättningen och aktivitetsersättningen borde höjas i stället för att en skattereduktion införs. *Ekonomistyrningsverket* anser att en ny skattereduktion komplicerar skattesystemet och gör det mindre transparent. *Skatteverket* tycker också att förslaget ger ett mer komplext skattesystem. *Srf konsulterna* anser att en ökad disponibel inkomst för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning inte bör ske

genom att det tillskapas komplicerade skatte-regler. Svenskt Näringsliv anser vidare att det saknas argumentation kring varför det finns större skäl till höjd ekonomisk standard beträffande just sjukersättning och aktivitetsersättning än beträffande andra bidragsinkomster. Även TCO anser att det saknas ett resonemang om beskattning av sjukersättning och aktivitetsersättning i förhållande till föräldraförsäkring, arbetsskadeförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, kollektivavtalade ersättningar och pensionsinkomster för personer under 65 år. TCO för också fram att det med förslaget skapas en helt ny modell för beskattning av en specifik inkomst.

Skälen för regeringens förslag: För arbetsinkomster erhålls i dag en skattelättnad i form av en skattereduktion, jobbskatteavdraget. För de som vid beskattningsårets inträde har fyllt 65 år finns en skattelättnad i form av förhöjt grundavdrag. Inkomster i form av sjukersättning och aktivitetsersättning omfattas inte av någon av dessa skattelättnader, vilket medför ett högre skatteuttag på dessa inkomster. Även av fördelningpolitiska skäl finns det anledning att införa en skattelättnad för sjukersättning och aktivitetsersättning. Personer som har sin försörjning av sjukersättning och aktivitetsersättning har i högre utsträckning en låg ekonomisk standard jämfört med befolkningen som helhet. Sjukersättningen och aktivitetsersättningen är därtill ofta en långvarig försörjningskälla varför det bedöms som angeläget att sänka skatten på dessa inkomster. Skattesänkningen föreslås ges i form av en skattereduktion. Flera remissinstanser anför att det vore lämpligare att höja ersättningsnivån i sjukersättningen och aktivitetsersättningen. Regeringen bedömer dock att en skattereduktion bör införas eftersom denna möjliggör en större ökning av den disponibla inkomsten för personer som har en högre kommunal-skattesats och därmed lägre inkomst efter skatt. Vidare innebär ett införande av en skattereduktion att skillnaden i beskattning minskar mellan arbetsinkomst och sjukersättning respektive aktivitetsersättning. Regeringen anser därför att övervägande skäl talar för att införa en skattelättnad för att utjämna skillnader i beskattning av olika inkomster. Regeringen har förståelse för synpunkterna om att förslaget ökar komplexiteten och endast tar sikte på en viss typ

av inkomst men anser att dessa inte är så avgörande att förslaget inte bör genomföras.

En alternativ utformning av skattelättnaden hade kunnat vara ett förhöjt grundavdrag, som det personer som är 65 år eller äldre vid beskattningsårets ingång omfattas av. En skattereduktion kan dock, till skillnad från ett förhöjt grundavdrag, utformas så att den i större utsträckning bara minskar skatteuttaget på sjukersättningen och aktivitetsersättningen och inte övriga beskattningsbara inkomster.

6.3.4 Vilka som kan få skattereduktion

Regeringens förslag: De som är obegränsat skattskyldiga under någon del av året har rätt till skattereduktion. Sådan rätt till skattereduktion har också de som är begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3 inkomstskattelagen, om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har särskilt tagit upp denna fråga.

Skälen för regeringens förslag

Sveriges beskattningsrätt och obegränsat skattskyldiga

Sveriges beskattningsrätt avgränsas genom att man skiljer mellan obegränsat och begränsat skattskyldiga. Obegränsat skattskyldiga är personer som är bosatta eller vistas stadigvarande i Sverige eller har väsentlig anknytning till Sverige. Övriga personer som är skattskyldiga i Sverige är begränsat skattskyldiga. Den obegränsade skattskyldigheten omfattar alla inkomster oavsett var någonstans i världen dessa inkomster härrör från. Den begränsade skattskyldigheten omfattar bara vissa inkomster med speciellt stark anknytning till Sverige.

På liknande sätt som när det gäller grundavdraget enligt 63 kap. 2 § IL och skattereduktion för hushållsarbete enligt 67 kap. 11 § IL bör regleras att den som är obegränsat

skattskyldig under någon del av beskattningsåret har rätt till skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning. För situationen när en person varit obegränsat skattskyldig under del av året, se avsnitt Skattereduktionens storlek nedan.

Särskilt om begränsat skattskyldiga

En person som uppbär sjukersättning kan i vissa fall fortsätta att få ersättningen utbetald efter en flytt utomlands. Inkomstrelaterad sjukersättning lämnas vid utlandsvistelse så länge rätten till förmånen består (6 kap. 16 § socialförsäkringsbalken). För tid då en försäkrad inte vistas i ett land som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz kan sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning lämnas så länge bosättningen i Sverige består (5 kap. 13 och 14 §§ socialförsäkringsbalken). Dessutom kan sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning i vissa fall lämnas vid utlandsvistelse i Kanada så länge rätten till förmånen består. Frågan kan således uppkomma hur den nu aktuella skattereduktionen ska behandlas vid en utlandsflytt.

Enligt svensk rätt beskattas inte personer som är bosatta utomlands, och som uppbär tjänsteinkomster och liknande från Sverige, enligt bestämmelserna i inkomstskattelagen, utan enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, förkortad SINK. SINK är en definitiv källskatt som tas ut med en fast procentsats på bruttoinkomsten. För vissa ersättningar, däribland aktivitetsersättning och sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken, gäller dock att inkomsten är skattepliktig enligt SINK först när den överskrider en viss gräns (5 § första stycket 4 SINK).

Generellt sett är en beskattning enligt SINK fördelaktigare än en beskattning enligt inkomstskattelagen. I vissa fall kan dock den omständligheten att inga avdrag eller skattereduktioner ges medföra att en beskattning enligt SINK blir mindre fördelaktig än en beskattning enligt inkomstskattelagen. Det finns därför en möjlighet för en skattskyldig som omfattas av SINK att i stället välja beskattning enligt inkomstskattelagen. Enligt 4 § SINK gäller att den som begär att vara skattskyldig enligt inkomstskattelagen undantas från skattskyldigheten enligt SINK. Personen blir då begränsat skattskyldig i inkomstslaget tjänst för samtliga inkomster som anges i 5 § SINK med undantag

för inkomster som anges i 6 § 1, 4 och 5 SINK (3 kap. 18 § första stycket 1 IL). Personen får betala kommunalskatt enligt en för riket genomsnittlig kommunalskattesats. En begränsat skattskyldig person som väljer att bli beskattad enligt inkomstskattelagen i stället för enligt SINK har möjlighet att få avdrag och skattereduktioner. För vissa av avdragen och skattereduktionerna i inkomstskattelagen gäller samma regler som för en obegränsat skattskyldig person. För andra avdrag och skattereduktioner, såsom grundavdraget (63 kap. 2 § andra meningen IL) jobbskatteavdraget (67 kap. 5 § andra meningen IL) och skattereduktionen för hushållsarbete (67 kap. 11 § första stycket 3 IL), gäller att även begränsat skattskyldiga kan utnyttja reduktionerna om deras överskott av förvärvsinkomster i Sverige och andra länder uteslutande, eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige (se även prop. 2007/08:24, avsnitt 6). Det är således fråga om en vedertagen reglering och det föreslås här att motsvarande ska gälla för skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 9 a § IL, införs, se avsnitt 3.13.

6.3.5 Underlag för skattereduktion

Regeringens förslag: Underlaget för skattereduktionen utgörs av sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken som betalats ut under beskattningsåret och som ska tas upp till beskattning enligt inkomstskattelagen.

En utländsk ersättning enligt lagstiftning om social trygghet som betalas ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning ska på begäran av den skattskyldige medräknas i underlaget för skattereduktionen om ersättningen tas upp till beskattning i Sverige.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anför att det inte finns någon uttrycklig reglering om att motsvarande utländska ersättningar ska tas upp

till beskattning och skatteplikten för dessa inkomster får i stället hävdas med stöd av 10 kap. 2 § 2 IL. Skatteverket anser vidare att om det nu införs en möjlighet till skattereduktion för en utländsk ersättning bör också en direkt skattepliktsbestämmelse införas. *Srf konsulterna* anser att det finns en osäkerhet kring vilka utländska ersättningar som ska anses motsvara sjukersättning respektive aktivitetsersättning, vilket kommer kräva ett aktivt handlande från den skattskyldige.

Skälen för regeringens förslag

Sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken

Som beskrivits ovan kan sjukersättning och aktivitetsersättning utgå dels på garantinivå, dels vara inkomstrelaterad. Ersättningen kan vidare utgå som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels ersättning. Mot bakgrund av att skattereduktionen bör vara så smidig och lätt som möjligt för såväl den enskilde som tillämpande myndigheter bör underlaget för skattereduktionen utgöras av den sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken som utbetalats under beskattningsåret. Det medför t.ex. att en enskild som har halv sjukersättning och arbetar halvtid kommer att få både den nu aktuella skattereduktionen för sin sjukersättning och jobbskatteavdraget för sina arbetsinkomster. Däremot kan en och samma inkomst inte ge rätt till båda skattereduktionerna (jfr 36 kap. 9 § socialförsäkringsbalken). I enlighet med kontantprincipen är det sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut under det aktuella beskattningsåret som ingår i underlaget för skattereduktionen, oavsett vilken tidsperiod ersättningen avser.

Den som har sjukersättning eller aktivitetsersättning kan prova att arbeta och fortfarande ha kvar rätt till sin ersättning utan att den betalas ut. Det kallas vilande ersättning. Försäkringskassan får dock besluta att en försäkrad som förvärvsarbetar, när sjukersättning eller aktivitetsersättning helt eller delvis har förklarats vilande, varje månad ska få ett belopp som motsvarar 25 procent av den sjukersättning eller aktivitetsersättning som har förklarats vilande (36 kap. 18 § socialförsäkringsbalken). Sådan ersättning som betalas ut med stöd av 36 kap. 18 § socialförsäkringsbalken ska inte tas upp till

beskattning (11 kap. 30 § tredje stycket sista meningen IL). Eftersom ersättningen således är skattebefriad bör den heller inte ingå i underlaget för den nu aktuella skattereduktionen. Det bör mot den bakgrunden specificeras att det endast är sjukersättning och aktivitetsersättning som ska tas upp till beskattning enligt inkomstskattelagen som ingår i underlaget.

Enligt 34 kap. 14 § socialförsäkringsbalken ska sjukersättning och aktivitetsersättning som utbetalas från Försäkringskassan samordnas med utländsk ersättning. Således ska från inkomstrelaterad sjukersättning och aktivitetsersättning sådana förmåner räknas av som lämnas till den försäkrade enligt utländsk lagstiftning och som motsvarar sjukersättning eller aktivitetsersättning eller som utgör pension vid invaliditet. Det medför att en enskild får sin sjukersättning eller aktivitetsersättning minskad på grund av motsvarande utländsk förmån. Eftersom underlaget utgörs av utbetald sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken medför det att en utländsk förmån som minskat utbetalningen inte medräknas i underlaget för skattereduktionen. Om den avräknade utländska ersättningen ska beskattas i Sverige bör den dock i vissa fall få räknas med i underlaget.

Utländsk ersättning som är att jämföra med sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken

Det kan finnas situationer när en utländsk förmån, som motsvarar sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken, tas med vid en flytt till Sverige. Det kan också finnas andra situationer när en person som är bosatt och skattskyldig i Sverige får utbetalt en förmån som motsvarar sjukersättning eller aktivitetsersättning från utlandet. För att upprätthålla likformighet i skattesystemet och av rättviseskäl bör en utländsk ersättning enligt lagstiftning om social trygghet och som betalas ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning medräknas i underlaget för den nu aktuella skattereduktionen om den ska tas upp till beskattning i Sverige. Att knyta rätten till skattereduktion till att få specifikt svenska socialförsäkringsförmåner som sjukersättning och aktivitetsersättning skulle innebära att personer som uppbär sådana ersättningar behandlas förmånligare än personer som uppbär jämförbara ersättningar från andra länder. Det

skulle medföra en indirekt diskriminering av andra länders medborgare som riskerar att hindra den fria rörlighet för personer som förutsätts enligt fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och avtalet rörande Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. En sådan bestämmelse som den nu aktuella om jämställande av svensk och utländsk ersättning finns också i 3 § lagen (2008:826) om skatte-reduktion för kommunal fastighetsavgift.

Regeringen delar inte de farhågor som *Srf konsulterna* uttryckt kring vilka utländska ersättningar som ska anses motsvara sjukersättning respektive aktivitetsersättning. Tvärtom anser regeringen att det inte går att uttömmande räkna upp vad som kan utgöra en jämförbar förmån utan att det i stället får överlämnas till rättstillämpningen att ytterst avgöra, med beaktande av bl.a. syftet med förmånen. Det bör i förekommande fall vara den skattskyldiges ansvar att visa att ersättning som vederbörande fått är av sådant slag att den är jämförbar med svensk sjukersättning eller aktivitetsersättning. Det får vidare anses rimligt att det krävs en begäran av den skattskyldige till Skatteverket för att den utländska ersättningen ska medräknas i underlaget (se vidare nedan under avsnitt Särskilda frågor när det gäller skatteförfarandet).

Särskilt om beskattning i Sverige

Beskattningsrätten mellan avtalsslutande stater regleras i skatteavtal. Sverige har för närvarande skatteavtal med nära 90 länder. Avtalen har i huvudsak OECD:s modellavtal som förebild. Modellavtalet innehåller dock ingen bestämmelse som särskilt reglerar beskattningsrätten för socialförsäkringsförmåner generellt. Det har föranlett Sverige att anta en policy som innebär att den stat som utbetalar en förmån från socialförsäkringssystemet också ska ha primär beskattningsrätt till förmånen, så kallad källstatsbeskattning. Den svenska policyn bygger på synsättet att inbetalaren skattemässigt får dra av de avgifter som finansierat socialförsäkringen i källstaten. Eftersom skatteavtal emellertid är resultatet av en förhandling mellan staterna, har den svenska policyn inte fått genomslag i alla skatteavtal, med följderna att beskattningen av socialförsäkringsersättningar inte är enhetligt reglerad i det svenska avtalsnätet. Det finns även avtal som innebär att socialförsäkringsersättningar endast får beskattas i det land där

mottagaren av ersättningen är bosatt, så kallad hemviststatsbeskattning. I dessa fall är Sverige som källstat förhindrat att beskatta de relevanta ersättningarna. Omvänt, om skatteavtalet mellan Sverige och landet ifrån vilken förmånen betalas ut ger det utbetalande landet beskattningsrätten till förmånen medför det att det är det utbetalande landets skatteregler som blir tillämpliga på förmånen. Det bör därför förtydligas att det är utländsk ersättning enligt lagstiftning om social trygghet som betalats ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning som efter begäran ska räknas med i underlaget för skattereduktionen om ersättningen tas upp till beskattning i Sverige.

I 10 kap. IL finns grundläggande bestämmelser för inkomstslaget tjänst. I 10 kap. 2 § IL definieras i sex punkter vad som, utöver vad som anges i 1 §, avses med tjänst. Av andra punkten följer att livränta, periodiska understöd eller liknande periodiska inkomster som inte är ersättning för avyttrade tillgångar ska behandlas som tjänsteinkomster. Sjätte punkten hänvisar till bl.a. 11 kap. 30 § tredje stycket IL. I den hänvisade bestämmelsen regleras sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Frågan uppkommer om det såsom *Skatteverket* föreslagit bör införas ett uttryckligt tillägg att även motsvarande utländska ersättningar ska tas upp, t.ex. i 11 kap. 30 § tredje stycket IL. Regeringen anser att ett sådant tillägg framstår som överflödigt. I 2 kap. 2 § IL anges att de termer och uttryck som används i lagen omfattar motsvarande utländska företeelser om det inte anges eller framgår av sammanhanget att bara svenska företeelser avses. Andra punkten i 10 kap. 2 § IL är inte begränsad till svenska företeelser och de utländska inkomster som motsvarar sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken torde vara att anse som skattepliktiga med stöd av den bestämmelsen. Tilläggas kan att det utifrån skatteavtalens synvinkel är oväsentligt med stöd av vilken bestämmelse som motsvarande utländska ersättningar är skattepliktiga. Mot den bakgrunden anser regeringen att det föreslagna tillägget inte behöver genomföras. Rättstillämpningen av frågan kan dock behöva följas.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 67 kap. 9 b § IL, införs, se avsnitt 3.13.

6.3.6 Skattereduktionens storlek

Regeringens förslag: Skattereduktionen knyts till kommunalskattesatsen och prisbasbeloppet. Grundavdraget beaktas inte. För den del av underlaget som inte överstiger 2,53 prisbasbelopp uppgår skattereduktionen till 4,5 procent av underlaget multiplicerat med skattesatsen för kommunal inkomstskatt. För den del av underlaget som överstiger 2,53 prisbasbelopp uppgår skattereduktionen till 2,5 procent av underlaget, multiplicerat med skattesatsen för kommunal inkomstskatt.

De som är obegränsat skattskyldiga bara under en del av beskattningsåret har rätt till skattereduktionen med en tolfedel av den skattereduktion som skulle ha tillgodoförts dem om de varit obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, för varje kalendermånad eller del därav under vilken de är obegränsat skattskyldiga. Om de skattskyldigas överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige, ska dock denna begränsning inte tillämpas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag förutom nivån för brytpunkten i skattereduktionen. I promemorian föreslås en brytpunkt på 2,45 prisbasbelopp.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har kommenterat frågan.

Skälen för regeringens förslag: En skattereduktion för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning kan göras proportionerlig mot nivån av inkomsten, dvs. alla berättigade personer får lika mycket i förhållande till sin sjukersättning och sin aktivitetsersättning. Det finns dock många andra tänkbara utformningar, t.ex. att skattereduktionen endast ges över en viss nivå eller upp till en viss nivå, eller att den varierar på andra sätt i förhållande till olika faktorer. Hur mycket en person betalar i skatt beror på bland annat dennes kommunalskattesats. Det bedöms därför lämpligt att skattereduktionen knyts till kommunalskattesatsen, precis som för jobbskatteavdraget för de som vid årets ingång inte fyllt 65 år. En konsekvens av detta är att skattereduktionen blir större för dem som har högre kommunalskattesats och således tas hänsyn till den aktuella

personens skattetryck. Till skillnad från jobbskatteavdraget för de som inte fyllt 65 år vid årets ingång föreslås att den aktuella skattereduktionen inte beaktar grundavdraget. Att beakta grundavdraget skulle göra skattereduktionen mer komplicerad och mindre förutsägbar för skattskyldiga med flera beskattningsbara inkomster än sjukersättning och aktivitetsersättning. Vidare bör det vid bedömningen av storleken på skattereduktionen beaktas att enskilda med sjukersättning eller aktivitetsersättning på låg eller garantinivå kan antas ha större behov av en skattelättnad än enskilda med sådan ersättning på en högre nivå. Det bedöms därför lämpligt att skattereduktionen procentuellt sett är större vid lägre inkomstnivåer.

I promemorian föreslås att nivån för hel sjukersättning på garantinivå, för personer som fyllt 30 år, ska utgöra en brytpunkt i skattereduktionen. Då denna nivå är uttryckt i termer av prisbasbelopp bedömdes det som lämpligt att även skattereduktionen utformas i termer av prisbasbelopp. Skattereduktionen kommer med en sådan utformning att till viss del följa den allmänna prisutvecklingen. Regeringen delar denna bedömning. I denna proposition föreslås, under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, att aktuell nivå höjs från 2,45 prisbasbelopp till 2,53 prisbasbelopp fr. o.m. den 1 juli 2018. Därför föreslås här att skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning ska uppgå till 4,5 procent av underlaget för den del av underlaget som inte överstiger 2,53 prisbasbelopp, multiplicerat med den kommunala inkomstskattesatsen, och att den uppgår till 2,5 procent av den del av underlaget som överstiger 2,53 prisbasbelopp, multiplicerat med skattesatsen för kommunal inkomstskatt.

För såväl grundavdraget (63 kap. 4 § IL) som jobbskatteavdraget (67 kap. 9 § IL) fördelas skattereduktionen efter den tid den skattskyldige varit obegränsat skattskyldig i Sverige. Dock gäller att om en begränsat skattskyldig har sin förvärvsinkomst uteslutande eller så gott som uteslutande från Sverige, ska skattereduktionen tillgodoräknas som om han varit obegränsat skattskyldig hela året. Det bedöms lämpligt att ha en liknande reglering vad gäller skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning.

Lagförslag

Förslaget föranleder att två nya paragrafer, 67 kap. 9 c och 9 d §§ IL, införs, se avsnitt 3.13.

6.3.7 Hur skattereduktionen ska räknas av

Regeringens förslag: Skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning ska räknas av efter skattereduktion för sjöinkomst, allmän pensionsavgift och arbetsinkomst men före skattereduktion för underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el. Skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning ska räknas av mot kommunal inkomstskatt. En hänvisning till skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning görs i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har berört frågan särskilt.

Skälen för regeringens förslag: I 67 kap. 2 § första stycket IL föreskrivs i vilken ordning de olika skattereduktionerna ska göras. Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnda ordning. Den nu aktuella skattereduktionen kan närmast jämföras med jobbskatteavdraget och bör därför föras in i ordningen direkt efter jobbskatteavdraget. Den hamnar därmed före skattereduktionerna för underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el.

Av 67 kap. 2 § andra stycket IL framgår att skattereduktion som huvudregel räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt, mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Jobbskatteavdraget räknas dock endast av mot kommunal inkomstskatt. På motsvarande vis bör den nya skattereduktionen endast räknas av mot kommunal inkomstskatt. Som nämnts ovan betalar även en person som väljer att beskattas

enligt inkomstskattelagen i stället för SINK kommunal inkomstskatt.

Med anledning av att den nya skattereduktionen endast ska avräknas mot kommunal inkomstskatt bör en hänvisning även göras i lagen (1986:486) om avräkning av utländsk skatt.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 67 kap. 2 § första och andra styckena inkomstskattelagen, se avsnitt 3.13 och 2 kap. 10 § lagen om avräkning av utländsk skatt, se avsnitt 3.4.

6.3.8 Särskilda frågor när det gäller skatteförfarandet

Regeringens förslag: Skattetabellerna som ligger till grund för preliminärskatteavdrag ska ta hänsyn till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut av Försäkringskassan.

Den som begär att utländsk ersättning ska medräknas i underlaget för skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen i inkomstdeklarationen.

Regeringens bedömning: Det behövs inga ytterligare lagändringar för att Skatteverket ska få tillgång till de uppgifter som myndigheten behöver för att kunna beräkna skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning.

Promemorians förslag och bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås att skattetabellerna även ska ange skatteavdraget för den som inte har rätt till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning.

Remissinstanserna: *Skatteverket* anser att det saknas behov av att särskilt reglera hur skatteavdrag ska göras för personer som inte har rätt till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. Skattetabellernas utformning i övrigt bör vara tillräcklig för att täcka in hur skatteavdrag ska göras i dessa fall. *Pensionsmyndigheten* lyfter fram behovet av information till den grupp som berörs av förslaget som innebär att Skatteverket kan ta bort kolumn 4 i skattetabellen. Övriga remiss-

instanser har inte haft något att invända mot förslaget eller bedömningen

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Skatteförfarandet

Förfarandet vid uttag av skatter och avgifter regleras i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. I lagen finns bl.a. bestämmelser om skyldighet att göra skatteavdrag och skyldigheter att lämna kontrolluppgifter och inkomstdeklaration.

Skatteavdrag – skattetabell

Av 8 kap. 1 § SFL framgår att preliminär skatt ska betalas för beskattningsåret med belopp som så nära som möjligt kan antas motsvara den slutliga skatten för samma år. Den preliminära skatten ska betalas enligt särskild debitering eller genom skatteavdrag (8 kap. 2 § SFL). Skatteavdrag ska göras av den som betalar ut ersättning för t.ex. arbete enligt bestämmelserna i 10 kap. SFL (8 kap. 4 § SFL).

Den som betalar ut ersättning för t.ex. arbete som är skattepliktigt enligt inkomstskattelagen ska göra skatteavdrag. Skatteavdrag ska göras vid varje tillfälle då utbetalning sker (10 kap. 2 § SFL). Skatteavdrag ska enligt huvudregeln göras från kontant ersättning för arbete. Av 10 kap. 3 § SFL följer att skatteavdrag ska göras från bl.a. sjukersättning och aktivitetsersättning.

Av 11 kap. 17 § SFL framgår att skatteavdrag som huvudregel ska göras enligt en allmän skattetabell i fråga om sådan ersättning som utgör mottagarens huvudinkomst. I 12 kap. 1 § SFL anges att allmänna och särskilda skattetabeller ska fastställas för varje kalenderår. Vad de allmänna skattetabellerna ska grundas på anges i 12 kap. 3 § SFL. Där anges att skattetabellerna bl.a. ska grundas på att mottagaren kommer att medges skattereduktion för allmän pensionsavgift och arbetsinkomst (jobbskatteavdrag) enligt 67 kap. 4–9 §§ IL. De allmänna skattetabellerna ska också ange skatteavdraget för den som inte är skyldig att betala allmän pensionsavgift och för den som inte har rätt till jobbskatteavdrag.

Ett beslut om ändring av preliminär A-skatt (jämkning), innebär att arbetsgivaren ska göra ett lägre eller högre avdrag för skatt än vad som framgår av skattetabellen. Syftet med att jämka

den preliminära skatten är att den ska stämma överens med den slutliga skatten.

I likhet med vad som gäller för jobbskatteavdraget och det förhöjda grundavdraget för personer över 65 år bör den nu föreslagna skattereduktionen beaktas redan vid preliminärskatteavdraget. Systemet bör vara så smidigt och lätt som möjligt för den enskilde. Bestämmelserna om allmänna skattetabeller bör därför ändras så att de grundas även på att mottagaren kommer att medges skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. Enbart sådan sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut av Försäkringskassan enligt socialförsäkringsbalken och som ska tas upp till beskattning bör dock beaktas (se avsnitt 6.3.5). Att skattetabellerna ska grundas på att mottagaren kommer att medges skattereduktion innebär att skattereduktionen kommer att beaktas när Försäkringskassan gör skatteavdrag för preliminär skatt vid varje utbetalning.

Det är Skatteverket som fastställer allmänna skattetabeller (3 kap. 5 § skatteförfarandeförordningen [2011:1261], förkortad SFF). I dag finns sex kolumner i de allmänna skattetabellerna. Regleringen ovan innebär att ytterligare en kolumn måste skapas i de allmänna skattetabellerna. Enligt uppgift från Skatteverket är detta inte möjligt inom ramen för gällande skattetabellutformning, utan skulle kräva stora systemtekniska ändringar. Kolumn 4 i skattetabellen avser löner, arvoden och liknande ersättningar till den som är född 1937 eller tidigare då allmän pensionsavgift inte ska betalas. Inkomsten ger dock rätt till jobbskatteavdrag. Aktuell grupp som ska tillämpa den kolumnen torde vara begränsad. För den gruppen skulle i stället skatteavdrag kunna göras enligt en annan kolumn (i många inkomstintervall torde det vara fråga om samma beloppsmässiga skatteavdrag). Vid behov finns också en möjlighet att ansöka om jämkning av skatteavdrag hos Skatteverket. För att undvika större ändringar av skattetabellutformningen, som har funnits sedan lång tid tillbaka, föreslår regeringen vissa ändringar av 12 kap. 3 § SFL. Ändringarna innebär förenklat att Skatteverket kan ta bort kolumn 4 i skattetabellen. Såsom *Pensionsmyndigheten* lyfter fram är det lämpligt att Skatteverket informerar den gruppen som berörs av förslaget.

I promemorian föreslås att skattetabellerna även ska ange skatteavdraget för den som inte har rätt till skattereduktion för sjukersättning

och aktivitetsersättning. Förslaget ovan om att skattetabellerna ska grundas på att mottagaren kommer att medges skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning innebär att skattereduktionen kommer att beaktas vid skatteavdrag avseende alla sådana utbetalningar. Regeringen anser därför, i likhet med *Skatteverket*, att det saknas behov av att särskilt reglera hur skatteavdrag ska göras för personer som inte har rätt till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning.

Kontrolluppgiftsskyldighet

Kontrolluppgifter ska lämnas för varje kalenderår och ska som huvudregel ha kommit in till Skatteverket senast den 31 januari närmast följande kalenderår (24 kap. 1 § SFL). Alla kontrolluppgifter ska innehålla bl.a. nödvändiga identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och den som kontrolluppgiften lämnas för samt uppgift om skatteavdrag (24 kap. 4 § SFL). Den som är skyldig att lämna kontrolluppgift ska som huvudregel senast samma datum informera den som uppgiften avser om de uppgifter som har lämnats i kontrolluppgiften (34 kap. 3 § första stycket SFL).

I 15 kap. SFL, som är av intresse för detta lagstiftningsarbete, finns bestämmelser om kontrolluppgift om intäkt i inkomstslaget tjänst. Kontrolluppgiften ska enligt huvudregeln lämnas av den som har gett ut ersättningen eller förmånen (15 kap. 4 § SFL). Det innebär att både arbetsgivare och myndigheter, liksom andra pensions- och försäkringsutbetalare, omfattas av reglerna. I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om bl.a. värdet av den ersättning eller förmån som har getts ut (15 kap. 9 § SFL). Kontrolluppgift ska lämnas om utgiven ersättning och förmån som utgör intäkt i inkomstslaget tjänst (15 kap. 2 § första stycket SFL). Kontrolluppgift ska inte lämnas om ersättningen eller förmånen är skattefria av någon annan anledning än förhållandena hos mottagaren och inte heller är avgiftspliktig enligt socialavgiftslagen (2000:980). Aktuell kontrolluppgift ska även lämnas för begränsat skattskyldiga (23 kap. 2 § SFL).

Av 11 kap. 30 § tredje stycket IL följer att sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken ska tas upp i inkomstslaget tjänst. Sådan ersättning som anges i 36 kap. 18 § socialförsäkringsbalken ska dock inte tas upp i inkomstslaget tjänst, dvs. ersättning som betalas ut till en försäkrad när

sjukersättning eller aktivitetsersättning helt eller delvis har förklarats vilande. Sådan ersättning ska inte heller ingå i underlaget för skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning (se avsnitt 6.3.5).

Försäkringskassan lämnar således redan i dag kontrolluppgifter om sådan sjukersättning och aktivitetsersättning som ska ingå i underlaget för aktuell skattereduktion. För att Skatteverket ska kunna beräkna skattereduktionen behöver Skatteverket få uppgiften om utbetald sjukersättning och aktivitetsersättning särredovisad i kontrolluppgiften. I 22 kap. 3 § SFF anges bl.a. att Skatteverket får fastställa formulär enligt skatteförfarandelagen och skatteförfarandeförordningen. I 22 kap. 4 § SFF anges att Skatteverket får meddela ytterligare föreskrifter om verkställighet. Några ytterligare åtgärder behöver således inte vidtas i lag för att Skatteverket ska få tillgång till relevant information i detta avseende.

Ett nytt system med uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift kommer att införas stegvis från och med den 1 juli 2018. För uppgiftsskyldiga som ska föra en personalliggare och som vid ikraftträdandet har fler än 15 anställda, ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 juli 2018. För övriga uppgiftsskyldiga ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 januari 2019. De nya bestämmelserna innebär bl.a. att en arbetsgivardeklaration för varje betalningsmottagare ska innehålla uppgift om bl.a. den ersättning för arbete som utbetalaren är skyldig att göra skatteavdrag för och skatteavdragets belopp (prop. 2016/17:58, bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256, SFS 2017:387).

Uppgiftsskyldighet i inkomstdeklarationen

I 31 kap. SFL finns bestämmelser om vad en inkomstdeklaration ska innehålla. Skatteverket ska före den 15 april året efter utgången av beskattningsåret underrätta fysiska personer och dödsbon som kan antas vara deklarationskyldiga om bl.a. de kontrolluppgifter som har kommit in till Skatteverket som underlag för bl.a. beslut om slutlig skatt (31 kap. 4 § SFL).

Den som begär skattereduktion för hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen i inkomstdeklarationen. Även vissa andra uppgifter ska lämnas i deklarationen för att

Skatteverket ska kunna göra skattereduktionen (31 kap. 33 och 33 a §§ SFL).

I avsnitt 6.3.5 föreslås att en utländsk ersättning som enligt lagstiftning om social trygghet betalas ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning på begäran av den skattskyldige ska medräknas i underlaget för skattereduktionen om ersättningen tas upp till beskattning i Sverige. Utländska utbetalare av sådana ersättningar kan inte antas komma att lämna kontrolluppgifter enligt 15 kap. SFL till Skatteverket eller göra avdrag för preliminär skatt från sådan ersättning.

En värdepapperscentral som hör hemma i en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet än Sverige, och inte bedriver verksamhet från ett fast driftställe i Sverige, ska i vissa fall ge in ett åtagande till Skatteverket om att göra skatteavdrag och att lämna kontrolluppgift (10 kap. 22 § och 23 kap. 8 § SFL). Att på motsvarande sätt reglera att utländska utbetalare av ersättningar som är jämförbara med sjukersättning och aktivitetsersättning skulle göra skatteavdrag (där aktuell skattereduktion beaktas) och lämna kontrolluppgift om utbetald ersättning och skatteavdrag till Skatteverket i syfte att förenkla för den enskilde betalningsmottagaren som har rätt till en skattereduktion är inte en rimlig åtgärd. För att Skatteverket ska kunna beräkna skattereduktionen i dessa fall föreslår regeringen i stället att den som begär skattereduktion för en utländsk ersättning som är jämförbar med sjukersättning och aktivitetsersättning ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen i sin inkomstdeklaration.

Beslut om slutlig skatt

Skatteverket ska för varje beskattningsår besluta om slutlig skatt på grundval av uppgifter som har lämnats i en inkomstdeklaration, kontrolluppgifter och vad som i övrigt har kommit fram vid utredning och kontroll (56 kap. 2 § SFL).

I ett beslut om slutlig skatt ska Skatteverket fastställa underlag för att ta ut skatt eller avgift och bestämma storleken på skatter och avgifter (56 kap. 3–6 §§ SFL). I beslut om slutlig skatt ska Skatteverket utöver de skattereduktioner som ska göras enligt inkomstskattelagen även göra de skattereduktioner som enligt andra lagar gäller för beskattningsåret (56 kap. 7 § SFL).

Efter att ett beslut om slutlig skatt har fattats ska Skatteverket göra en slutskatteberäkning,

dvs. beräkna om den som beslutet gäller ska betala skatt eller tillgodoräknas skatt (56 kap. 9 § SFL). Skatteverket ska senast den 15 december efter beskattningsårets utgång skicka ett besked om den slutliga skatten och resultatet av slutskatteberäkningen till fysiska personer och dödsbon (56 kap. 10 § första stycket SFL).

Ett besked om slutlig skatt ska enligt 13 kap. 6 § SFF innehålla uppgifter om fastställd och beskattningsbar förvärvsinkomst, inkomst av kapital, storleken på de skatter och avgifter som anges i 56 kap. 6 § SFL, summan av gjorda skattereduktioner enligt 56 kap. 7 § SFL och pensionsgrundande inkomst. Summan av bl.a. gjorda skattereduktioner enligt inkomstskattelagen ska således anges i beslutet om slutlig skatt.

Skatteverket redovisar i dag varje skattereduktion för sig (med ett belopp) i beslutet om slutlig skatt. Det innebär att de enskilda posterna blir offentliga. Om beslutet om slutlig skatt även skulle innehålla uppgift om att den enskilde har fått skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning med ett visst belopp, skulle uppgifter om den enskildes hälsotillstånd röjas på ett sätt som den enskilde eller någon närstående till denne eventuellt skulle kunna lida men av. En sådan ordning är inte lämplig.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 12 kap. 3 § och 31 kap. 1 § SFL, samt att en ny paragraf, 31 kap. 33 b § SFL, införs, se avsnitt 3.19.

6.3.9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018. Ändringarna i inkomstskattelagen tillämpas första gången på sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2017. Ändringarna i lagen om avräkning av utländsk skatt tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017. Ändringarna i skatteförfarandelagen avseende de allmänna skattetabellerna tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

Den nya uppgiftsskyldigheten i inkomstdeklarationen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Försäkringskassan bedömer att den 1 januari 2018 är en möjlig införandetidpunkt. Inga remissinstanser i övrigt har kommenterat frågan om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna bör träda i kraft snarast möjligt, vilket är den 1 januari 2018. För att få en enkel start på systemet med den nya skattereduktionen är det lämpligt att låta utbetalningsdatumet, och inte t.ex. dagar eller perioder som omfattas av utbetalningen, vara avgörande för vilka ersättningar som skattereduktionen ska börja tillämpas på. Skattereduktionen ska därför tillämpas för första gången för sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2017. Det kan medföra att sjukersättning eller aktivitetsersättning som betalas ut för förfluten tid inkluderas. Det är t.ex. möjligt att vid en ny ansökan bli beviljad ersättning retroaktivt från och med tre månader före ansökningsmånaden (33 kap. 14 § socialförsäkringsbalken). En om- eller överprövningsprocess kan också medföra att en utbetalning som sker efter den 31 december 2017 omfattar tidigare perioder. I enlighet med kontantprincipen samt av administrativa och förenklingsskäl finns det dock anledning att inte skapa speciella regler för dessa och liknande situationer. Ikraft- och övergångsbestämmelserna i lagen om avräkning av utländsk skatt bör av samma skäl utformas på liknande sätt.

Ändringarna i skatteförfarandelagen avseende de allmänna skattetabellerna tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017. Den nya uppgiftsskyldigheten i inkomstdeklarationen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.

6.3.10 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Att införa den föreslagna skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning beräknas

minska statens skatteintäkter med 0,48 miljarder kronor årligen från och med 2018.

Effekter för enskilda

Uppskattningsvis kommer ca 310 000 personer att ha inkomst i form av sjukersättning eller aktivitetsersättning 2018. Den föreslagna skattereduktionen medför att skatteuttaget minskar för dessa personer. Hur stor minskningen blir beror på storleken på ersättningen och kommunalskattesatsen. Baserat på 2018 års prisbasbelopp, kommunalskattesatser och garantinivåer vid årets ingång beräknas skattesänkningen bli 1 611 kronor per år vid genomsnittlig kommunalskattesats för personer som fyllt 30 år och som har ersättning på hel garantinivå (se tabell 6.7). För personer som har högsta möjliga ersättning, och genomsnittlig kommunalskattesats, beräknas skattesänkningen bli 2 512 kronor per år.

För personer som erhåller transfereringar som bestäms utifrån inkomst efter skatt, t.ex. försörjningsstöd och särskilt bostadstillägg, kommer den föreslagna skattereduktionen att medföra att dessa transfereringar minskar. Inspektionen för socialförsäkringen efterfrågar en konsekvensbeskrivning av hur dessa ekonomiska stöd förändras för berörda personer. För personer som är i fortsatt behov av dessa stöd trots skattereduktionen kommer den disponibla inkomsten inte att öka. Sammantaget uppskattas de totala utbetalningarna av dessa stöd minska i liten utsträckning i förhållande till minskningen av skatteintäkterna av den föreslagna skattereduktionen. Avgifter som bestäms av inkomst efter skatt, t.ex. avgift för omsorg, kan också komma att öka, vilket kan innebära att den disponibla inkomsten efter dessa avgifter inte ökar eller ökar i mindre utsträckning för berörda personer.

Tabell 6.7 Skattesänkning 2018 enligt förslaget om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning vid olika ersättnings- och kommunalskattenivåer

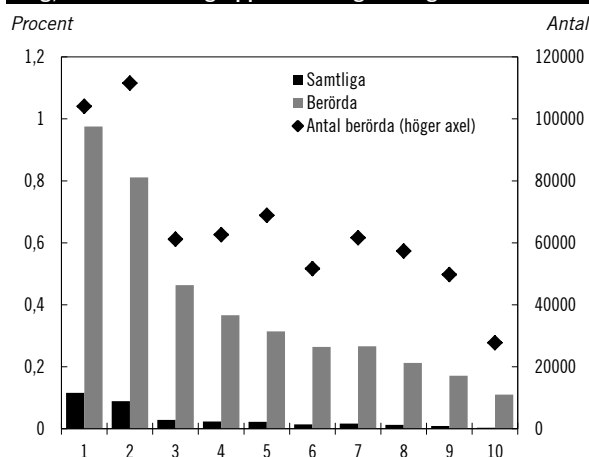
Kronor per år

Ersättning	Kommunalskattesats		
	Lägsta 29,19	Medel 32,12	Högsta 35,15
Hel garantinivå			
Innan 21 år	97 825	1 284	1 547
Mellan 21 och 23 år	100 100	1 314	1 583
Mellan 23 och 25 år	102 375	1 344	1 619
Mellan 25 och 27 år	104 650	1 374	1 655
Mellan 27 och 29 år	106 925	1 404	1 691
Mellan 29 och 30 år	109 200	1 434	1 727
Från och med 30 år	111 475	1 464	1 763
1/4 av hel garantinivå (över 30 år)	27 868	366	440
1/2 av hel garantinivå (över 30 år)	55 737	732	881
3/4 av hel garantinivå (över 30 år)	83 606	1 098	1 322
Högsta inkomstrelaterade ersättning	220 788	2 283	2 512
Andra exempel	125 000	1 584	1 743
	150 000	1 766	1 943
	175 000	1 949	2 144
	200 000	2 131	2 345
		2 566	

Anm.: Beloppen är beräknade med 2018 års prisbasbelopp (45 500 kronor), garantinivåer vid årets ingång och kommunalskattesatserna för 2017.
Källa: Egna beräkningar.

Fördelningseffekter

Personer med sjukersättning eller aktivitetsersättning finns över hela inkomstfördelningen, om än med en tyngdpunkt i den nedre delen av inkomstfördelningen. I genomsnitt har personer med sjukersättning högre inkomster än personer med aktivitetsersättning då de i större utsträckning varit yrkesaktiva och därmed i större utsträckning har inkomstrelaterad ersättning. I genomsnitt innebär den föreslagna skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning att den ekonomiska standarden, beräknat på hela befolkningen, ökar med 0,02 procent. Ökningen är större i den nedre delen av inkomstfördelningen än i den övre. I den lägsta inkomstgruppen ökar den ekonomiska standarden med 0,11 procent och i den högsta inkomstgruppen är ökningen 0,01 procent (se diagram 6.4). För dem som berörs av skattereduktionen är förändringen större. I den lägsta inkomstgruppen ökar den ekonomiska standarden med 1 procent och i den högsta med 0,1 procent.

Diagram 6.4 Procentuell förändring av ekvivalerad disponibel inkomst och antal berörda till följd av förslaget om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning, i olika inkomstgrupper (från låg till hög inkomst) 2018

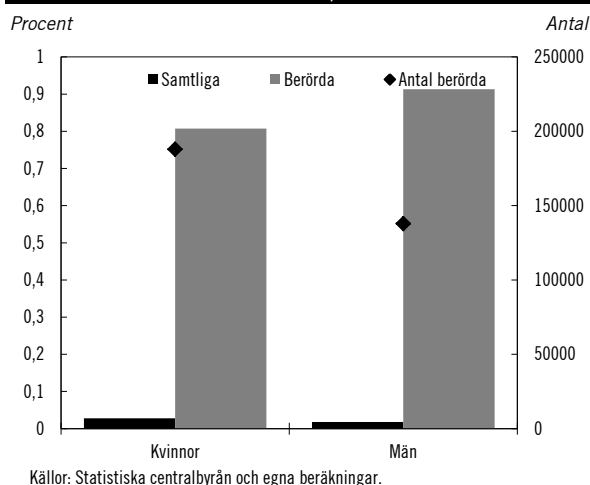
Anm.: Ekvivalerad disponibel inkomst, som är ett mått på ekonomisk standard, är hushållets totala disponibla inkomst justerad för försörjningsböda. Alla i ett hushåll har samma ekonomiska standard. Berörda individer är de som tillhör ett hushåll vars disponibla inkomst ändras till följd av förslaget.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Jämställbetsanalys

Fler kvinnor än män berörs av en skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. Totalt sett är det omkring 190 000 kvinnor och 140 000 män som berörs av förslaget (se diagram 6.5). Bland de berörda ökar den individuella disponibla inkomsten något mer för män (0,9 procent) än för kvinnor (0,8 procent). Det förklaras av att den genomsnittliga inkomsten hos dem som har sjukersättning eller aktivitetsersättning är lägre för män än för kvinnor. Sett till befolkningen som helhet blir effekten på den individuella disponibla inkomsten däremot större för kvinnor (0,03 procent) än för män (0,02 procent). Det förklaras av att fler kvinnor än män berörs av förslaget. Förslaget bedöms därför bidra till att öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Diagram 6.5 Procentuell förändring av individuell disponibel inkomst och antal berörda till följd av förslaget om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning, kvinnor och män 20 år eller äldre, 2018

Effekter för sysselsättning och arbetade timmar

Vissa remissinstanser anför, liksom även anges i promemorian, att en skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning medför att den ekonomiska drivkraften att arbeta minskar. För att beviljas sjukersättning ska dock arbetsförmågan vara stadigvarande nedsatt på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Detta begrepp innebär att nedsättningen bedöms bestå för all överskådlig framtid (prop. 2007/08:136). Flertalet av mottagarna av sjukersättning står därmed långt från arbetsmarknaden och deras sysselsättningsstatus väntas inte i nämnvärd utsträckning påverkas av skattereduktionen. Mottagarna av aktivitetsersättning kan stå närmare arbetsmarknaden och en skattereduktion kan få en mycket begränsad inverkan på sysselsättningen bland dessa. Möjligheterna för personer med både sjukersättning och aktivitetsersättning att prova att arbeta eller studera med vilande ersättning har dock utökats under de senaste åren. Möjligheterna att behålla en del av ersättningen har också utökats. Även med en skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning är den ekonomiska vinsten för individen av att återgå i arbete eller av utökad arbetstid fortsatt stor. Arbetsförmedlingen och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering anför i sina remissvar att effekterna av skattereduktionen på arbetsutbudet och sysselsättningen är begränsade respektive inte stora. Sammantaget bedömer regeringen att effekterna av skattereduktionen på arbetsutbudet och sysselsättningen är försumbara.

Effekter för företag och myndigheter m.fl.

Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser för företag. De myndigheter som främst berörs av förslaget är Skatteverket och Försäkringskassan.

Det har framkommit att Försäkringskassan lämnar kontrolluppgifter över utbetald sjukersättning och aktivitetsersättning på blankett KU 18 som gäller pensions- och försäkringsutbetalare m.fl. och det finns även möjlighet att lämna uppgifterna elektroniskt. Det finns redan ersättningskoder, uppdelade på inkomstrelaterad sjukersättning och aktivitetsersättning (kod 120) och sjukersättning och aktivitetsersättning på garantinivå (kod 403). Införande av en skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning kommer dock medföra att Skatteverket behöver utveckla och anpassa sina it-system och uppdatera blanketter och information. Kostnaderna för dessa engångsåtgärder beräknas till 584 000 kronor. De därefter årligt löpande kostnader som uppstår på grund av den nya skattereduktionen bedöms vara marginella. Tillkommande kostnader för förslaget ska hanteras inom Skatteverkets befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget påverkar inte förmånssystemet för sjukersättning och aktivitetsersättning men Försäkringskassan kommer behöva göra justeringar i sitt utbetalningssystem, vilket bedöms kunna kosta mellan en och tre miljoner kronor. Därutöver tillkommer kostnader för uppdatering av styrande och stödjande dokument samt interna och externa informationsinsatser. Kostnaderna för dessa bedöms understiga en miljon kronor. Tillkommande kostnader på grund av förslaget för Försäkringskassan ska, liksom för Skatteverket, hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget innebär att det införs en ny skattereduktion som kan bli föremål för domstolsprövning. Rätten till skattereduktion och reduktionens storlek kommer i de flesta fall att vara beroende av sjukersättning och aktivitetsersättning som betalats ut av Försäkringskassan, vilken Skatteverket kommer att få kontrolluppgift om. De frågor som skulle kunna aktualiseras i domstol bör därför främst vara frågor kring erhållna utländska ersättningar och frågor huruvida en begränsat skattskyldig uppfyller kriteriet att det sammanlagda överskottet av förvärvsinkomster uteslutande eller så gott som uteslutande utgörs av

inkomster som ska beskattas i Sverige. Sådana frågor antas bli mycket ovanliga. Antalet överklaganden kan också förväntas bli få. De ökade kostnaderna reglerna kan innebära för domstolarna är således marginella och ryms därför inom befintliga ekonomiska ramar.

6.4 Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

6.4.1 Ärendet och dess beredning

Finansdepartementet har tagit fram promemorian Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (mars 2017) med förslag om att den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta ska höjas från 20 till 25 procent. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 6, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 6, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6, avsnitt 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Finansdepartementet (Fi2017/01368/S1).

Lagrådet

Förslaget om höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.4.2 Bakgrund

Gällande rätt

Sveriges beskattningsrätt avgränsas genom att man skiljer mellan obegränsat och begränsat skattskyldiga. Bestämmelser om vilka fysiska personer som är obegränsat respektive begränsat skattskyldiga finns i 3 kap. 3–7 och 17 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL.

Obegränsat skattskyldig är huvudsakligen (a) den som är bosatt i Sverige, (b) den som stadigvarande vistas i Sverige eller (c) den som har väsentlig anknytning till Sverige och som tidigare har varit bosatt här (3 kap. 3 § IL). Begränsat skattskyldig är i huvudsak den som inte är obegränsat skattskyldig (3 kap. 17 § IL).

Den som är obegränsat skattskyldig är, som huvudregel, skattskyldig för alla sina inkomster

oavsett var någonstans i världen som inkomsterna kommer ifrån (3 kap. 8 § IL). Den som är begränsat skattskyldig är skattskyldig endast för vissa särskilda inkomster med speciellt stark anknytning till Sverige (3 kap. 18–19 a §§ IL). För begränsat skattskyldiga finns också bestämmelser om ytterligare skattskyldighet i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (förkortad SINK), lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl. och kupongskattelagen (1970:624).

Inkomster från arbete i Sverige och vissa andra inkomster, som uppbärs av fysiska personer som är bosatta utomlands (med undantag för artister och idrottsmän), beskattas enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta. Med bosatt utomlands avses en fysisk person som är begränsat skattskyldig enligt inkomstskattelagen (2 § SINK). De inkomster som omfattas av lagen är bl.a.

- lön och förmåner som har utgått av anställning hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting eller, i den mån inkomsten har förvärvats genom verksamhet i Sverige, av annan anställning,
- styrelsearvode och liknande ersättning från bl.a. svenskt aktiebolag, oavsett var verksamheten har utövats,
- inkomstgrundande ålderspension, garanti-pension, efterlevandepension, sjukersättning och aktivitetsersättning (till den del det totala beloppet av dessa inkomster för varje kalendermånad överstiger en tolfedel av 0,77 prisbasbelopp),
- pension på grund av anställning hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting,
- tjänstepension, om förmånen utgår på grund av förutvarande tjänst och den tidigare verksamheten huvudsakligen har utövats i Sverige, och
- sjöinkomst med viss svensk anknytning (5 § SINK).

Särskild inkomstskatt tas ut med 20 procent av de skattepliktiga inkomsterna, med undantag för sjöinkomst där skattesatsen är endast 15 procent (7 § SINK). Den skattskyldige får inte göra några avdrag från inkomsterna. Inte heller får skattereduktion räknas av mot skatten. Den

skattskyldige behöver inte deklarerera inkomsterna, eftersom skatten är definitiv.

Skatteverket beslutar om skatt för en fysisk person ska tas ut enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (13 kap. 1 § skatteförfarandelagen [2011:1244], nedan förkortad SFL).

I vissa fall kan det vara till fördel för den skattskyldige att beskattas enligt inkomstskattelagen. Det finns därför möjlighet för den skattskyldige att begära att få sina inkomster beskattade enligt inkomstskattelagen i stället för enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta (4 § SINK jämförd med 3 kap.18 § första stycket 1 IL). Om den skattskyldige har valt att beskattas enligt inkomstskattelagen sker beskattning enligt en för riket genomsnittlig kommunal skattesats (65 kap. 4 § andra stycket IL). Vid högre inkomster tillkommer även statlig inkomstskatt. Den skattskyldige har rätt till avdrag för kostnader i inkomstslaget tjänst enligt vanliga regler i inkomstskattelagen. Om den skattskyldiges överskott av förvärvsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärvsinkomster i Sverige har den skattskyldige dessutom rätt till bl.a. allmänna avdrag, grundavdrag och jobbskatteavdrag (62 kap. 9 §, 63 kap. 2 § och 67 kap. 5 § IL). Med uttrycket uteslutande eller så gott som uteslutande avses 90–95 procent upp till 100 procent (prop. 1999/2000:2 del 1 s. 504).

Förenlighet med EU-rätten

Frågan om lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta är förenlig med EU-rätten har varit föremål för prövning i Högsta förvaltningsdomstolens avgörande HFD 2016 ref. 36. Bakgrunden var en skattskyldig som hade bott och arbetat i Sverige under hela sitt yrkesliv. Hon flyttade därefter till Finland, men fick hela sin inkomst från Sverige i form av pension, livränta och sjukersättning. Hon ville göra vissa avdrag och få skattereduktion för underskott av kapital, trots att hon beskattades enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och därmed inte var berättigad till sådana avdrag och sådan skattereduktion enligt denna lag. Frågan i målet var närmare bestämt om det är förenligt med EU-rätten att beskatta en utomlands bosatt person enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta utan att medge avdrag och skattereduktion. Högsta förvaltningsdomstolen

inhämtade förhandsavgörande från EU-domstolen (se EU-domstolens dom den 19 november 2015 i mål nr C–632/13, Hilkka Hirvonen). EU-domstolen framhöll att en utomlands bosatt person som beskattas enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta i allmänhet beskattas lindrigare än vad som gäller för en i Sverige bosatt person med motsvarande inkomster. Vidare framhöll EU-domstolen att just denna omständighet skiljer omständigheterna i målet från de omständigheter som förelåg i EU-domstolens dom den 18 mars 2010 i mål C-440/08, Gielen. Det sistnämnda målet gällde skattebestämmelser för utomlands bosatta personer som i sig var diskriminerande jämfört med bestämmelserna för i landet bosatta personer. Den möjlighet som stod till förfogande för utomlands bosatta personer att välja att i stället omfattas av samma bestämmelser som för i landet bosatta personer uteslöt inte de diskriminerande effekterna. EU-domstolen ansåg i mål nr C–632/13 att det är förenligt med EU-rätten att inte medge utomlands bosatta personer – som får merparten av sina inkomster från källstaten och som har valt systemet med källskatt – samma avdragsmöjligheter som de som medges i Sverige bosatta personer. Detta eftersom den sammanlagda skattebelastningen för utomlands bosatta personer inte är högre än för bosatta personerna i Sverige. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterade att en utomlands bosatt person, som har förvärvat hela eller så gott som hela sin inkomst i Sverige, får – genom att välja beskattning enligt inkomstskattelagen – rätt till avdrag på motsvarande sätt som gäller för i Sverige bosatta personer. Denna valmöjlighet, slog domstolen fast, får anses tillgodose förutsättningen att den sammanlagda skattebelastningen för utomlands bosatta inte får bli högre än för skattskyldiga bosatta i Sverige. Den skattskyldige som har valt att beskattas enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, i stället för enligt inkomstskattelagen, kan då varken med stöd av EU-rätten eller av nationell rätt göra avdrag som medges enligt inkomstskattelagen. Högsta förvaltningsdomstolen har alltså genom HFD 2016 ref. 36 slagit fast att det är förenligt med EU-rätten att beskatta en utomlands bosatt person enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta utan rätt till avdrag och skattereduktion, när den skattskyldige har haft rätt att välja att i stället bli beskattad enligt inkomstskattelagen.

6.4.3 Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Regeringens förslag: Den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta höjs med fem procentenheter från 20 till 25 procent av skattepliktig inkomst, som inte utgör sjöinkomst.

Ändringen träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna har inte några invändningar eller synpunkter eller har avstått från att lämna synpunkter på förslaget i promemorian.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anser att alla inkomster från arbete bör behandlas lika i skattehänseende, oavsett om inkomsterna utgör lön eller uppskjuten lön, dvs. pension. LO menar att det är rimligt att återställa SINK-skatten till den ursprungliga nivån och påpekar att en begränsad skattskyldig alltid kan välja att bli beskattad enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta eller enligt inkomstskattelagen.

Näringslivets Skattedelegation och *Föreningen Svenskt Näringsliv*, som avstyrker förslaget, framhåller att de motiv som anfördes när regeringen 2013 sänkte den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta torde vara giltiga fortfarande.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och LO anser att en större skatteöversyn bör göras, bl.a. mot bakgrund av alla de skatteförslag som regeringen har remitterat under våren 2017.

Skälen för regeringens förslag: Lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta trädde i kraft den 1 januari 1992. Den särskilda inkomstskatten var 25 procent av den skattepliktiga inkomsten. Denna skattesats var oförändrad fram till och med år 2013 (med undantag för skatten på sjöinkomster som från och med 1998 sänktes till 15 procent). Skattesatsen på skattepliktiga inkomster, med undantag av sjöinkomster, sänktes dock till 20 procent från och med 2014 (SFS 2013:952, prop. 2013/14:1 s. 220–222).

Det finns enligt regeringens bedömning offentligfinansiella skäl att återställa skattesatsen för särskild inkomstskatt för utomlands bosatta till 25 procent av skattepliktig inkomst, som inte

utgör sjöinkomst. Regeringen anser därför, trots vad *Näringslivets Skattedelegation* och *Föreningen Svenskt Näringsliv* anför om att motiven till en sänkt särskild inkomstskatt för utomlands bosatta kvarstår, att den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta bör höjas med fem procentenheter från 20 till 25 procent av skattepliktig inkomst, som inte utgör sjöinkomst.

TCO och *LO* anser att en större skatteöversyn bör göras. Denna fråga faller dock utanför detta lagstiftningsärende.

Flera remissinstanser har framfört synpunkter på förslagens effekter. Dessa synpunkter behandlas i konsekvensanalysen i avsnitt 6.4.4.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 7 § SINK, se avsnitt 3.5.

6.4.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget bedöms öka skatteintäkterna med ca 0,37 miljarder kronor årligen från och med 2018.

Undantaget sjöinkomster uppgick skatteintäkterna från den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta till ca 1,5 miljarder kronor 2015. Detta motsvarar beskattningsbara inkomster på ca 7,5 miljarder kronor. Om dessa inkomster antas öka med drygt två procent årligen uppgår de beskattningsbara inkomsterna 2018 till ca 8,0 miljarder kronor. En höjning av skattesatsen med fem procentenheter till 25 procent skulle då öka skatteintäkterna med ca 0,4 miljarder kronor.

En höjning av skattesatsen medför emellertid att det kan bli mer fördelaktigt för en del individer att välja att beskattas enligt inkomstskattelagen i stället. Om dessa individer väljer att beskattas enligt inkomstskattelagen skulle skatteintäktsökningen för dessa inte motsvara fem procentenheter utan vara något lägre. Vidare kan det vara så att en del individer beskattas enligt den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta trots att det, även utan höjd skattesats, skulle vara mer fördelaktigt för dem att beskattas enligt inkomstskattelagen. En höjd skattesats gör det mer fördelaktigt för dessa att välja beskattning enligt inkomstskattelagen varvid fler individer troligtvis kommer att välja att beskattas

enligt den. För dessa individer minskar skatteintäkterna till följd av den höjda skattesatsen.

Hur en eventuell överflyttning till beskattning enligt inkomstskattelagen påverkar skatteintäkterna är svåruppskattat. Ungefär 15 procent av skatteintäkterna från den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta bedöms komma från inkomster som eventuellt skulle flyttas över till inkomstskattelagen vid föreslagen skattesatshöjning. Om skatteintäktsökningen för dessa inkomster antas vara hälften så stor som om alla inkomster fortsatt beskattats enligt den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta blir den sammanlagda skatteintäktsökningen ca 0,37 miljarder kronor per år.

Effekter för individer

Undantaget de med sjöinkomster var det 2015 ca 150 000 individer som var skattskyldiga enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta. Av dessa var det runt ca 85 000 individer som betalade skatt i Sverige. Att individer inte betalar någon skatt i Sverige kan bero på t.ex. skatteavtal eller att erhållen allmän ålderspension inte överstiger en tolfedel av 0,77 prisbasbelopp per månad. För de som betalar skatt i Sverige kommer det svenska skatteuttaget att öka med 25 procent till följd av förslaget (se tabell 6.8).

Tabell 6.8 Ökat skatteuttag till följd av förslaget vid olika inkomstnivåer och inkomsttyper

Kronor per månad

Inkomst	Skatt före förslaget	Skatt efter förslaget	Ökat skatteuttag
Allmän ålderspension, sjuk- och aktivitetsersättning			
2 500	0	0	0
5 000	416	520	104
10 000	1 416	1 770	354
15 000	2 416	3 020	604
Annan skattepliktig inkomst som inte är sjöinkomst			
10 000	2 000	2 500	500
15 000	3 000	3 750	750
20 000	4 000	5 000	1 000
25 000	5 000	6 250	1 250
30 000	6 000	7 500	1 500

Ann.: Beloppen är beräknade med 2018 års prisbasbelopp (45 500 kronor).

Källa: Egna beräkningar.

Höjningen av skattesatsen kan medföra att det blir mer fördelaktigt för en del individer att välja att beskattas enligt inkomstskattelagen. Om beskattning enligt inkomstskattelagen blir mer fördelaktigt beror bl.a. på inkomstnivå, inkomsttyp,

ålder och hur stor andel av den totala förvärvsinkomsten som kommer från Sverige. Baserat på de som betalade skatt enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta 2015 rör det sig om uppskattningsvis fyra procent för vilka skattesatshöjningen skulle kunna göra beskattning enligt inkomstskattelagen mer fördelaktig.

Effekter på sysselsättningen

Näringslivets Skattedelegation och *Föreningen Svenskt Näringsliv* menar att skattesatshöjningen är negativ ur ett sysselsättningsperspektiv. *Föreningen Svenskar i Världen* framhåller att det finns risk att utomlands bosatta som arbetar i Sverige till följd av skattesatshöjningen skulle upphöra att arbeta i Sverige. Då förslaget rör ett begränsat antal individer samt att det fortsatt kommer att vara relativt låg beskattning även efter skattesatshöjningen bedömer regeringen att eventuella effekter på sysselsättningen blir ytterst marginella.

Effekter för företag

För företag bedöms förslaget inte få några större administrativa konsekvenser förutom behovet av att anpassa skattebetalningarna till den föreslagna skattesatsen. I den mån den lägre beskattningen enligt den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta ger upphov till konkurrensfördelar för vissa företag minskas sådana fördelar till följd av förslaget.

Effekter för myndigheter

Förslaget att höja den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta medför för Skatteverket endast en marginell förändring, vilken kommer att ingå i den anpassning som årligen görs på grund av ny eller förändrad lagstiftning. I den mån den höjda skattesatsen leder till att fler individer väljer att beskattas enligt inkomstskattelagen medför förslaget ett ökat antal deklARATIONER för Skatteverket att hantera. Eventuella tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte få någon budgetpåverkan.

Övriga effekter

Eftersom förslaget rör personer bosatta utomlands bedöms förslaget inte ha några effekter för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män i Sverige. Den föreslagna ändringen påverkar emellertid fler män än kvinnor; ca 35 procent av dem som påverkas är kvinnor.

Vidare tyder inkomstuppgifter för de som beskattades enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta 2015 att den genomsnittliga inkomsten från Sverige är högre för de män som påverkas än för de kvinnor som påverkas.

Förslaget får inte heller några konsekvenser på fördelningen av disponibel inkomst inom Sveriges befolkning. Föreningen Svenskar i Världen anser att förslaget får stora negativa konsekvenser för de pensionärer som har bosatt sig utomlands och som har låga pensionsinkomster. Statistiken över de som beskattas enligt lagen om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta innehåller inga uppgifter om inkomster från andra länder än Sverige. Det är därför inte möjligt att göra en fördelningsanalys för de som bor utomlands. I sammanhanget kan det noteras att de med allmän ålderspension som inte överstiger en tolfte del av 0,77 prisbasbelopp per månad inte betalar någon skatt alls och påverkas således inte av förslaget.

Till den del individers migrationsbeslut fattas på skattemässiga grunder minskar förslaget incitamenten att flytta från Sverige.

6.5 Ändrad beräkning av bilförmån

6.5.1 Ärendet och dess beredning

Regeringen har den 24 maj 2017 beslutat om lagrådsremissen Ett nytt bonus–malus-system för nya lätta fordon. I lagrådsremissen lämnas förslag på hur ett s.k. bonus–malus-system för nya lätta fordon skulle kunna utformas, där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt.

Med anledning av det föreslagna bonus–malus-systemet har det inom Finansdepartementet också tagits fram en promemoria med förslag på justeringar i bestämmelserna om beräkning av bilförmånsvärdet. I promemorian föreslås även att förmån av betald trängselskatt och infrastrukturavgift inte ska ingå i det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 7, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 7, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remiss-

instanserna finns i *bilaga 7, avsnitt 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Fi2017/01480/S1). I detta avsnitt behandlas promemorians förslag.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 7, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 7, avsnitt 5*. Regeringen har följt Lagrådets synpunkter, utom såvitt avser ändringar i övergångsbestämmelserna till SFS 2001:1175. Synpunkterna behandlas i författningskommentaren.

6.5.2 Gällande rätt

Beskattning av bilförmån

Löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska som huvudregel tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst (11 kap. 1 § inkomstskattelagen [1999:1229], förkortad IL). Som skattepliktig förmån räknas därför bl.a. bilförmån. Skatteplikt för bilförmån uppkommer inte för den som använt förmånsbil i endast ringa omfattning (61 kap. 11 § andra stycket IL). Med ringa omfattning avses ett fåtal tillfällen per år och en sammanlagd körsträcka på högst 100 mil (prop. 1993/94:90 s. 93 och 94).

Arbetsgivare som ger ut en bilförmån är normalt skyldig att månatligen betala arbetsgivaravgifter på värdet av förmånen. För bilförmån som redovisas som uttag i näringsverksamhet är näringsidkaren i motsvarande fall skyldig att betala egenavgifter på förmånsvärdet (vid överskott av näringsverksamheten).

Beräkning av förmånsvärdet

Huvudregeln

Förmån av fri eller delvis fri bil beräknas på ett visst schabloniserat sätt enligt 61 kap. 5–11 §§ IL. Utgångspunkten är att förmånsvärdet ska motsvara kostnaderna för en privatägd bil, dvs. att det skattepliktiga värdet i princip ska motsvara marknadsvärdet (prop. 1996/97:19 s. 55). I schablonen ingår som utgångspunkt samtliga utgifter (fasta och rörliga) för en privatägd bil utom drivmedel.

Schablonen utgörs av summan av en prisbasbeloppsdel, ett ränterelaterat belopp och ett prisrelaterat belopp (61 kap. 5 § IL). Prisbasbeloppsdelen (0,317 prisbasbelopp) är tänkt att motsvara en generell grundkostnad för bilen. Det ränterelaterade beloppet (75 procent av statslåneräntan multiplicerat med bilmodellens nybilspris) är tänkt att motsvara kapitalkostnaden för bilen. Det prisrelaterade beloppet (9 procent av bilmodellens nybilspris upp till 7,5 prisbasbelopp + 20 procent av den del av nybilspriset som överstiger 7,5 prisbasbelopp) är tänkt att motsvara övriga kostnader förknippade med förmånsbilen och som är beroende av bilens pris, bl.a. värdeminskningen.

Med bilmodellens nybilspris avses det pris som bilen hade när den som ny introducerades på den svenska marknaden. Om ett sådant introduktionspris ändras efter kort tid, avses med nybilspris det justerade priset. Om det inte finns något nybilspris, anses som nybilspris för bilmodellen det pris som det kan antas att bilen skulle ha haft om den introducerats på den svenska marknaden när den var ny (61 kap. 6 § IL). Vid beräkning av förmånsvärdet ska anskaffningsutgiften för eventuell extrautrustning som ingår i förmånen läggas till nybilspriset (61 kap. 8 § IL).

För en bilmodell som är sex år eller äldre ska nybilspriset enligt 61 kap. 7 § IL anses vara det högsta av det verkliga nybilspriset och anskaffningsutgiften för extrautrustning, och fyra prisbasbelopp (179 200 kronor vid beskattningsåret 2017).

Bilförmånsvärdet ska reduceras till 75 procent om förmånshavaren har kört minst 3 000 mil i tjänsten under ett kalenderår (61 kap. 9 § första stycket IL). Om den skattskyldige har bilförmån endast under en del av året ska förmånsvärdet sättas ned med en tolfedel för varje hel kalendermånad som han inte haft förmånen (61 kap. 9 § andra stycket IL).

Justering av förmånsvärdet

Bilförmånsvärdet kan justeras nedåt eller uppåt, om det finns synnerliga skäl. Som synnerliga skäl för att justera värdet av bilförmån nedåt anses att bilen använts som arbetsredskap, att bilen använts i taxinäring, att den körts minst 6 000 mil i verksamheten under kalenderåret och att dispositionen för privat körning varit begränsad i mer än ringa utsträckning, eller att andra liknande omständigheter föreligger

(61 kap. 19 § IL). Bilförmånsvärdet ska jämkas nedåt när en bil ingår i en större grupp av bilar som deltar i ett test eller liknande för att prova ut ny eller förbättrande miljö- eller säkerhetsteknik eller dylikt och bilen i det utförandet inte finns att köpa på den allmänna marknaden inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (61 kap. 19 b § IL).

Trängselskatt och infrastrukturavgift

Arbetsgivarens utgifter för trängselskatt avseende privata resor med förmånsbil har i praxis bedömts ingå i det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet (RÅ 2008 ref. 60). När en arbetsgivare står för kostnaden för trängselskatt som avser den anställdes privata resor med förmånsbil sker därför ingen ytterligare beskattning av förmånen utöver bil-förmånen. Om arbetsgivaren tar betalt av den anställda för privata resor med förmånsbilen ska dock bilförmånsvärdet minskas med det belopp som den anställda med sin nettolön, dvs. lönen efter skatteavdraget, har betalat till arbetsgivaren.

Även infrastrukturavgift, som betalas vid passage över vissa broar, och som betalas av bilens ägare på motsvarande sätt som trängselskatt anses ingå i det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet.

Förmån av fritt eller delvis fritt drivmedel

Om arbetsgivaren betalar drivmedel för den anställdes privata körning ska den anställda påföras förmån av fritt drivmedel. Förmånen ska beräknas till marknadsvärdet multiplicerad med 1,2 av den mängd drivmedel som kan antas ha förbrukats för förmånsbilens totala körsträcka under den tid den skattskyldige har varit skattskyldig för bilförmånen. Om den skattskyldige gör sannolikt att den mängd drivmedel som han har förbrukat vid privat körning är lägre, ska marknadsvärdet för drivmedelsförmånen sättas ned i motsvarande mån (61 kap. 10 § IL).

Förmån av drivmedel räknas till månaden efter den då förmånen kommit den skattskyldige till del (10 kap. 10 § IL).

Nedsättning av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade förmånsbilar

Permanent nedsättning

Reglerna om nedsättning av förmånsvärdet för miljöanpassade bilar tillämpades första gången vid 2000 års taxering. Reglerna innebär att för-

månsvärdet för en bil som – helt eller delvis – är utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselolja och som därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska sättas ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den jämförbara bilen (61 kap. 8 a § II). Reglerna, som är permanenta, infördes bl.a. för att underlätta introduktionen av miljöbilar på bilmarknaden och på så sätt skapa bättre förutsättningar för att miljöprestandan hos beståndet av förmånsbilar skulle öka (prop. 1999/2000:6, bet. 1999/2000:SkU7, rskr. 1999/2000:66, SFS 1999:1048).

Tidsbegränsad nedsättning

Den 1 januari 2002 kompletterades de permanenta reglerna med en tidsbegränsad möjlighet till ytterligare nedsättning av förmånsvärdet för vissa typer av miljöanpassade bilar. För bilar som var utrustade med teknik för drift med elektricitet eller med annan gas än gasol skulle nedsättningen göras till ett värde som motsvarar 60 procent av förmånsvärdet för närmast jämförbara konventionella bil, dock maximalt med 16 000 kronor per år. För bilar som var utrustade med teknik för drift med alkohol skulle motsvarande nedsättning göras till 80 procent av förmånsvärdet för närmast jämförbara konventionella bil, dock maximalt med 8 000 kronor per år. Syftet med nedsättningen var att ytterligare underlätta introduktionen av miljöanpassade bilar och att få beståndet av dessa fordon att öka (prop. 2001/02:45, bet. 2001/02:SkU12, rskr. 2001/02:122, SFS 2001:1175).

Den tidsbegränsade nedsättningen gällde initialt t.o.m. 2005 års taxering för eldrivna bilar och 2006 års taxering för alkohol- och gasdrivna bilar. Därefter har tidsgränserna förlängts vid flera tillfällen och för närvarande gäller en gemensam tidsgräns t.o.m. det beskattningsår som slutar den 31 december 2020. Den maximala nedsättningen har dock av offentligfinansiella skäl begränsats från 16 000 till 10 000 kronor per år fr.o.m. den 1 januari 2017 (prop. 2016/17:1, Förslag till statens budget för 2017, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.3). Från och med det beskattningsår som börjar efter den 31 december 2011 omfattar den tidsbegränsade nedsättningen bara bilar som är utrustade med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning

från yttre energikälla eller med annan gas än gasol. Det innebär att etanol- och elhybridbilar inte längre omfattas av den tidsbegränsade nedsättningen, men alltså av den permanenta nedsättningen.

Fordonsskatt

Två system för fordonsbeskattning

I Sverige tillämpas för närvarande två system för fordonsbeskattning, det koldioxidbaserade systemet och det viktbaserade systemet. Nyare lätta fordon beskattas inom det koldioxidbaserade systemet utifrån fordonets koldioxidutsläpp per kilometer och äldre lätta fordon beskattas inom det viktbaserade systemet utifrån fordonets vikt. Beskattningen av fordon påverkas dock även av andra faktorer, såsom vilket drivmedel fordonet kan drivas med. För lätta fordon som beskattas inom det koldioxidbaserade systemet och som kan drivas med etanolbränsle eller gasbränsle förutom gasol är fordonsskatten lägre i förhållande till fordonets koldioxidutsläpp. För lätta fordon som kan drivas med dieselbränsle är fordonsskatten högre för att kompensera för att energiskatten på dieselbränsle är lägre än energiskatten på bensin. För dieseldrivna lätta fordon som omfattas av det koldioxidbaserade fordonsskattesystemet tas även ett miljö tillägg ut.

Beskattningen av fordon bestäms i vägtrafikskattelagen (2006:227), förkortad VSL, och i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt.

Nedsättning av fordonsskatt i vissa kommuner

Enligt 2 kap. 11 § VSL gäller att för en personbil klass I som hör hemma i vissa kommuner angivna i en bilaga till lagen (sammanlagt 36 kommuner i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs, Dalarnas respektive Värmlands län) ska fordonsskatten betalas endast till den del fordonsskatten för skatteår överstiger 384 kronor. Det är den som är registrerad ägare av fordonet i vägtrafikregistret som är skattskyldig (2 kap. 4 § VSL).

6.5.3 Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon

Regeringen beslutade den 28 maj 2015 att tillsätta en särskild utredare med uppgift att lämna förslag på hur ett s.k. bonus–malus-system för nya lätta fordon skulle kunna utformas, där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus (lat. bonus=bra) medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt (lat. malus=dålig). Huvudmotivet för bonus–malus-systemet är att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp. Bonus–malus-systemet kan därmed komplettera de mer generellt verkande drivmedelsskatterna och bidra till att minska transportsektorns oljeberoende och klimatpåverkan.

Utredningen överlämnade sitt betänkande Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon (SOU 2016:33) till regeringen den 29 april 2016. Betänkandet har remissbehandlats. Utredningens förslag har därefter, vid sedvanlig intern beredning i Regeringskansliet, i vissa delar omarbetats bl.a. utifrån remissinstansernas synpunkter. En promemoria har tagits fram, Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon, där det omarbetade förslaget om ett bonus–malus-system presenteras. Promemorian har remitterats och regeringen beslutade om lagrådsremiss den 24 maj 2017.

Förslaget i avsnitt 6.16 om ett bonus–malus-system för nya lätta fordon innebär, i den mån det är relevant för förslagen i denna proposition, i huvudsak följande.

Miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus. Bonusen, som föreslås regleras i en ny förordning, betalas ut till fysiska eller juridiska personer som förvärvat en ny klimatbonusbil. Det högsta bonusbeloppet på 60 000 kronor ges till de bilar som släpper ut noll gram koldioxid. Bonusen minskar därefter för varje gram koldioxid som bilen släpper ut. Det lägsta bonusbeloppet på 10 000 kronor ges till bilar som släpper ut högst 60 gram koldioxid. Gasbilar föreslås få en fast bonus på 10 000 kronor.

För bensin- och dieseldrivna fordon föreslås ett förhöjt koldioxidbelopp (malus) under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt första gången. Koldioxidbeloppet ska då

vara summan av 82 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram och 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram. Från år fyra och därefter är koldioxidbeloppet 22 kronor per gram koldioxid. För fordon som kan drivas med etanol eller annan gas än gasol tas inget förhöjt koldioxidbelopp ut, vilket innebär att dessa fordon för samtliga år de är i trafik har ett koldioxidbelopp om 11 kronor per gram koldioxid som fordonet släpper ut utöver 111 gram per kilometer.

Reglerna om det nya bonus–malus-systemet föreslås träda i kraft den 1 juli 2018 och omfatta alla nya lätta fordon av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare.

6.5.4 Bonus enligt det nya systemet hanteras enligt befintliga regler

---

Regeringens bedömning: Någon ändring av reglerna om beräkning av bilförmån med anledning av bonusdelen av bonus–malus-systemet behövs inte eftersom nedsättningen av förmånsvärdet enligt befintliga regler om permanent nedsättning för vissa miljöanpassade bilar i allt väsentligt bedöms motsvara de effekter en bonus medför.

Promemorian bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig särskilt i denna del. *Trafikverket* anför att genom att behålla nedsättningen av förmånsvärdet för miljöbilar fås också en motsvarighet till den bonus som privatbilsköparen möter. Några remissinstanser har synpunkter på nivån för nedsättningen av förmånsvärdena för miljöanpassade fordon. *Motorbranschens Riksförbund (MRF)* anser att det krävs större nedsättningar av förmånsvärdena för miljöanpassade fordon för att uppnå målen om fler miljöanpassade fordon och bättre miljö. *Elbil Sverige*, *Gröna bilister* och *Power Circle AB* anser att det bör bli en tydligare differentiering mellan nollemissionsbilar och

lågemissionsbilar i fråga om förmånsvärde. *Bil Sweden* tycker att det är positivt att gasbilar får fortsatt nedsatt förmånsvärde men anser att det är viktigt att premiera nya fordon med lägre klimatpåverkan oavsett teknik.

Skälen för regeringens förslag: Vid köp av en bonusberättigad bil minskar det effektiva inköpspriset med bonusens storlek. Detta kommer köparen till del i form av lägre kapitalkostnad och förmodligen mindre värdeminskning i kronor räknat, jämfört med om bonusen inte hade funnits. För att denna effekt ska få genomslag i förmånsvärdet skulle nybilspriset behöva sättas ned med ett belopp lika stort som bonusen i beräkningen av förmånsvärdet. På så sätt skulle en bil som får en bonus betinga ett lägre förmånsvärde än en bil som i alla andra relevanta avseenden är lika förutom att den inte får någon bonus.

Den nuvarande permanenta nedsättningen för vissa miljöanpassade bilar fungerar i princip på detta sätt. För vissa bilar överstiger emellertid nedsättningen vida den bonus som föreslås i det nya bonus-malus-systemet medan den potentiellt är lägre för vissa bilar. Vidare är det tänkbart att bilar som inte omfattas av den permanenta nedsättningen kan komma att få bonus i det nya systemet. Ett sätt att ta hänsyn till bonusdelen av förslaget är att slopa den permanenta nedsättningen och sätta ned nybilspriset vid förmånsvärderingen med bonusbeloppet. De skäl som anfördes när reglerna om den permanenta nedsättningen infördes bedöms emellertid fortfarande vara giltiga och nedsättningen bedöms för tillfället fortsatt vara betydelsefull för introduktion av ny teknik på fordonsmarknaden och för omställning till en mer miljövänlig fordonsflotta. Eftersom den permanenta nedsättningen i de flesta fall åtminstone torde motsvara den effekt på förmånsvärdet som en justering av nybilspriset med avseende på erhållen bonus skulle medföra gör regeringen bedömningen att inga justeringar av bilförmånsvärderingen behövs till följd av bonusdelen av bonus-malus-systemet.

MRF, Elbil Sverige, Gröna bilister och *Power Circle AB* har synpunkter på nivån för nedsättningen av förmånsvärdena för miljöanpassade fordon och efterfrågar bl.a. större nedsättningar av förmånsvärdena för miljöanpassade fordon och en tydligare differentiering mellan noll-emissionsbilar och lågemissionsbilar. *Bil Sweden* framför att nya fordon med lägre klimatpåverkan

bör premieras oavsett teknik. Regeringen konstaterar att de synpunkter som framförs i denna del faller utanför ramen för detta lagstiftningsärende.

6.5.5 Fordonsskatten bryts ut

Regeringens förslag: Vid beräkning av förmånsvärdet för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare ska fordonsskatt inte ingå i prisbasbeloppsdelen vid den schablonmässiga beräkningen av förmånsvärdet. I stället ska bilens fordonsskatt enligt vägtrafikskattelagen tillkomma som ytterligare en post utöver prisbasbeloppsdelen, det ränterelaterade beloppet och det prisrelaterade beloppet. Till följd av detta ska prisbasbeloppsdelen sänkas från 0,317 till 0,29 prisbasbelopp vid beräkning av bilförmån för dessa bilar.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. I promemorian föreslås att bilmodellens fordonsskatt inte ska ingå i prisbasbeloppsdelen vid den schablonmässiga beräkningen av förmånsvärdet. Vidare föreslås att de nya reglerna om att bryta ut fordonsskatten ur prisbasbeloppsdelen ska gälla för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare och som registreras i vägtrafikregistret den 1 juli 2018 eller senare. I promemorian görs även bedömningen att den nedsättning av fordonsskatten som gäller för bilar som hör hemma i de kommuner som anges i bilagan till vägtrafikskattelagen inte bör beaktas vid beräkning av förmånsvärdet.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Svensk Kollektivtrafik* och *Naturvårdsverket* ställer sig positiva till förslaget, då det skapas en direkt koppling mellan en bils miljöpåverkan och dess förmånsvärde. Härigenom stärks de ekonomiska incitamenten för både förmånstagare och förmånsgivare att välja en bil som är bättre för miljön.

Skatteverket och *Svenskt Näringsliv* avstyrker förslaget. *MRF* anser att tjänstebilbeskattningen

bör vara schablonberäknad och att skatter kopplade till fordonet liksom i dag bör ingå i bilförmånsschablonen. Ett viktigt skäl till detta är enligt MRF att undvika ökade administrativa kostnader för företagen.

Flera remissinstanser, däribland Svenskt Näringsliv, *Företagarna* och *Tillväxtverket*, gör gällande att förslaget kan leda till att det blir ekonomiskt mindre förmånligt att hålla en modern och miljövänligare fordonsflotta och att förslaget ökar incitamenten för företag att nyttja äldre bilar. *Energigas Sverige* anser att den förhöjda skatten bör förlängas till minst fem år för att få genomslag på förmånsbilar som används längre än tre år och *Power Circle AB* föreslår att förmånsvärdet behålls på den nivå som gällde för bilen när den registrerades i fråga om fordonsskatt.

Företagarna, MRF och *Regelrådet*, anser att småföretagare och egenföretagare med transportbil som även använder bilen privat drabbas särskilt hårt av förslaget.

Energigas Sverige anser att förslaget om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser måste följa bonus-malus gällande fordonets tillverkningsår och tidpunkt för registrering i vägtrafikregistret. Skatteverket och *Volvo Cars* anser dock att förslaget tidigast bör träda i kraft den 1 januari 2019.

Skatteverket, *Tillväxtverket*, *Regelrådet* och *Bil Sweden* har framfört synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.5.8.

Skälen för regeringens förslag

Ändringar med anledning av malus

Förmånsvärdet, som av förenklingsskäl schablonberäknas, för en bil är tänkt att motsvara kostnaden för att äga och köra bilen privat. Sedan schablonberäkningen för bilförmån infördes 1997 har variationen i fordonsskatten mellan olika bilmodeller ökat. Med bonus-malus-systemet kommer variationen att öka ytterligare, framför allt de tre första åren som bilar är i bruk. Regeringen anser att denna variation bör avspeglas i förmånsvärderingen.

Ett sätt att åstadkomma detta är att lägga till det förhöjda koldioxidbeloppet (malusen) till det schablonberäknade förmånsvärdet. Det skulle betyda ett förhöjt förmånsvärde för de bilar som får ett förhöjt koldioxidbelopp. Detta

skulle dock bara gälla under bilens tre första år i bruk. Ett alternativt sätt att låta det förhöjda koldioxidbeloppet påverka förmånsvärdet är att i stället bryta ut fordonsskatten, som i dag ingår i prisbasbeloppsdelen, ur schablonen. På så sätt får man in variationen i fordonsskatten i förmånsvärdet. Likaså skulle skillnaderna i fordonsskatt avspeglas i förmånsvärdet även efter det tredje året, då det förhöjda koldioxidbeloppet inte längre påverkar fordonsskatten. Prisbasbeloppsdelen, i den mån den är avsedd att omfatta den genomsnittliga fordonsskatten, kan justeras ned med den genomsnittliga fordonsskatten för personbilar. Förmånsvärdet skulle då beräknas enligt dagens regler med ett tillägg för fordonsskatten. En sådan förändring skulle innebära att en bil med högre fordonsskatt skulle betinga ett högre förmånsvärde än en bil som i alla andra relevanta avseenden är lika.

Enligt regeringens uppfattning bör variationen i fordonsskatten avspeglas i bilförmånsvärderingen på så sätt att fordonsskatten bryts ut ur schablonen. Flera remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget i denna del. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* tillstyrker förslaget men anser att prisbasbeloppsdelen inte ska sänkas vid beräkningen av förmånen eftersom förmånsvärdet i dag är betydligt lägre än de faktiska kostnaderna för motsvarande privatägd bil. Det finns enligt *ESV* därför ett behov av att se över reglerna för beräkningen av förmånsvärdet i sin helhet så att det bättre svarar mot de faktiska kostnaderna. Regeringen anser, till skillnad från *ESV*, att när fordonsskatten bryts ut bör prisbasbeloppsdelen sänkas från 0,317 till 0,29 prisbasbelopp eftersom prisbasbeloppsdelen avser bland annat fordonsskatten. Sänkningen uppgår därmed till ca 1 200 kronor och motsvarar den genomsnittliga fordonsskatten bland nyare personbilar. När det gäller nivån på sänkningen menar *Motormännens Riksförbund* att denna borde vara större och motsvara den i promemorian redovisade genomsnittliga fordonsskatten för förmånsbilar. Regeringen delar inte den bedömningen utan anser att den valda nivån är lämplig då den avspeglar den genomsnittliga fordonsskatten bland nyare personbilar.

Bil Sweden och *Volvo Cars* anser att förslaget kan få negativa konsekvenser för det fortsatta arbetet inom ramen för nollvisionen för trafiksäkerhet. *Motormännens Riksförbund* anser att det borde vara en självklarhet att i en

översyn av beräkningen av bilförmån föreslå att värdet av trafiksäkerhetshöjande extrautrustning inte ska läggas till bilens inköpspris i beräkningarna av förmånsvärdet. *Volkswagen Group Sverige* anser att det bör noteras att förmånsbilarna utgör en betydande del av arbetsmiljön för många förmånsbilsinnehavare vilket gör det problematiskt att skärpa beskattningen av säkra fordon. En möjlig åtgärd för att förhindra negativa konsekvenser ur trafiksäkerhetssynpunkt är att reducera förmånsvärdet, eller malus, för trafiksäkerhetssystem som exempelvis automatisk kollisionsbroms, fotgängarskydd och adaptiv farthållare. Regeringen konstaterar att en större översyn av bilförmånsvärderingen som ESV efterfrågar faller utanför ramen för detta lagstiftningsprojekt. Vad som framförs av Motormännens Riksförbund och Volkswagen Group Sverige om ändringar av bilförmånsvärderingen till följd av trafiksäkerhetshöjande extrautrustning omfattas inte heller av detta lagstiftningsprojekt.

Bilens faktiska fordonsskatt bryts ut

Förslaget att bryta ut fordonsskatten ur prisbasbeloppsdelen och låta den tillkomma som ytterligare en post vid förmånsberäkningen var i promemorian utformat så att den tillkommande posten fordonsskatt skulle avse den skatt som fastställs för respektive bilmodell. Hänvisning gjordes till 61 kap. 6 § IL där det anges att med bilmodell avses bilar av samma märke, variant och tillverkningsår. *Skatteverket* har emellertid invänt mot förslaget att *bilmodellens* fordonsskatt ska användas vid beräkningen av förmånsvärdet och framför att det inte är genomförbart. *Skatteverket* anför bl.a. följande. Det är Transportstyrelsen som fastställer fordonsskatten, vilket görs utan någon fastställd uppdelning på olika bilmodeller. Fordonsskatten fastställs för varje enskild bil och först när den registreras. *Skatteverket* hanterar i arbetet med nybilsprislistorna över 5 000 olika varianter av bilmodeller och bilar med samma modellbeteckning kan få skilda fordonsskatter beroende på variationer i prestanda, extrautrustning, vikt och längd. Det är enligt *Skatteverket* inte möjligt att knyta en fordonsskatt av visst belopp till respektive bilmodell. *Skatteverket* anser att ett alternativ kan vara att den fastställda fordonsskatten för den enskilda bilen ska ingå som en delpost vid förmånsberäkningen.

En grundläggande förutsättning för förslaget att bryta ut fordonsskatten ur bilförmånschablonen är att det är praktiskt genomförbart för *Skatteverket*. Mot bakgrund av de svårigheter som *Skatteverket* beskriver med att knyta en viss fordonsskatt av visst belopp till respektive bilmodell gör regeringen bedömningen att med fordonsskatt ska avses den enskilda bilens faktiska fordonsskatt. Genom att använda sig av den faktiska fordonsskatten blir förmånsvärderingen även något mer träffsäker.

I vägtrafikskattelagen anges bl.a. vilka som är skattskyldiga till fordonsskatt och hur fordonsskatten beräknas. Vid beräkning av förmånsvärdet för de bilar som omfattas av förslaget bör det med fordonsskatt avses detsamma som i vägtrafikskattelagen. Skattskyldig till fordonsskatt är ägaren av fordonet (2 kap. 4 § VSL).

Förhöjd fordonsskatt under bilens första tre år

Justeringarna i bestämmelserna om beräkning av bilförmånsvärdet är en följd av det föreslagna bonus–malus-systemet. Med hänsyn till att bilens faktiska fordonsskatt föreslås användas vid förmånsberäkningen kommer de bilar som får en förhöjd fordonsskatt till följd av bonus–malus-systemet få ett högre förmånsvärde under de tre första åren som fordonet är i trafik. *Energigas Sverige* anser att den förhöjda skatten bör förlängas till minst fem år vid förmånsberäkningen för att få genomslag på förmånsbilar som används längre än tre år. *Power Circle AB* föreslår att förmånsvärdet behålls på den nivå som gällde för bilen när den registrerades i fråga om fordonsskatt. Enligt regeringens mening bör dock utgångspunkten alltjämt vara att förmånsvärdet ska motsvara kostnaderna för en privatägd bil. Det saknas därför skäl att t.ex. låta förmånsvärdet under en viss tid efter att tre år har gått behållas på en högre nivå än den faktiska fordonsskatten för bilen.

Alla förmånsbilar omfattas av förslaget

Några remissinstanser gör gällande att vissa företagare drabbas särskilt hårt av förslaget. *Företagarna* anför att valet av bil för en småföretagare och dennas anställda i huvudsak styrs och även i framtiden måste styras av verksamhetens behov. I de fall verksamheten kräver bil av viss storlek eller tjänstevikt kan förslaget innebära ökade kostnader för företaget i form av ökade arbetsgivaravgifter på förmånsvärdet. Det medför samtidigt ökad skatte-

kostnad för den som har förmånen. *MRF* konstaterar att en särskild grupp som kommer drabbas mycket hårt av förslaget är egenföretagare med transportbil som kör mer 100 mil privat per år. *Maskinentreprenörerna* anför att förslaget slår mot fordonsförare som inte har fullt inflytande över val av bil där företags tjänstebilspolicy föreskriver en viss storlek av bil, bl.a. ur säkerhets- och arbetsmiljöperspektiv. *Regelrådet* anser att de små företagen som har tjänstebil som även används privat träffas särskilt hårt av förslaget. Det finns enligt *Regelrådet* en uppenbar risk att befintliga transportfordon används längre än vad som kan anses som miljömässigt bra eller att äldre bilar importeras för att undkomma skatten. *Kungliga Automobilklubben (KAK)* anser att det är effektiviteten, och inte storleken, på bilen som ska premieras. Som ovan anges är utgångspunkten att förmånsvärdet ska motsvara kostnaderna för en privatägd bil. Utbrytningen av fordonsskatten ur bilförmånsschablonen är en följd av det föreslagna bonus–malus-systemet och variationen av fordonsskatten bör avspeglas i förmånsvärderingen. Regeringen anser att förslaget bör omfatta alla förmånsbilar, oavsett bilmodell och i vilken typ av verksamhet som bilen används. Det finns även en möjlighet till justering av bilförmånsvärdet, bl.a. när bilen har karaktär av arbetsredskap och detta begränsar det privata nyttjandet (se 61 kap. 19 § IL).

Svenskt Näringsliv och *Maskinentreprenörerna* menar att förslaget, liksom förslaget rörande trängselskatt och infrastrukturavgift (se avsnitt 6.5.7), innebär en form av dubbelbeskattning då skatt och arbetsgivaravgifter kommer att utgå på betalda skatter. Då förslaget rör förmåner som avser privat konsumtion, som om de inte ges som förmåner vanligen betalas med beskattade medel, ser regeringen inte detta som ett problem med förslaget.

Nedsättning av fordonsskatt i vissa kommuner

För personbilar klass I som hör hemma i vissa kommuner ska fordonsskatt tas ut endast till den del fordonsskatten för ett skatteår överstiger 384 kronor (2 kap. 11 § VSL). En personbil anses höra hemma i den kommun där den skattskyldige har sin adress enligt vägtrafikregistret när skattskyldigheten avgörs enligt 5 kap. 2 § VSL. Det är den som är registrerad ägare av fordonet i vägtrafikregistret som är skattskyldig (2 kap. 4 § VSL).

I promemorian föreslogs att det inte ska vara den faktiska fordonsskatten för förmånsbilen som ska inräknas i värdet av bilförmån, utan den fordonsskatt som fastställs för respektive bilmodell. Med anledning av detta gjordes bedömningen att den regionala nedsättningen av fordonsskatt inte skulle beaktas vid beräkning av förmånsvärdet. Detta motiverades bl.a. med att om nedsättningen av fordonsskatten skulle beaktas skulle det kräva en individuell beräkning av bilförmånsvärdet, vilket är i strid med systemet för schablonmässig beskattning. *Tillväxtverket* stödjer förslaget men ser en risk för att det leder till en försämrad konkurrenskraft för företag i vissa glesbygdsområden relativt företag i och kring större städer.

Som ovan anges föreslår regeringen att det är den enskilda bilens faktiska skatt, och inte bilmodellens skatt, som ska ingå vid beräkning av bilförmånsvärdet. Med anledning av detta anser regeringen att även den regionala nedsättningen av fordonsskatt bör beaktas vid beräkningen av förmånsvärdet.

Särskilt om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt regeringens mening bör de nu föreslagna ändringarna i reglerna om beräkning av bilförmån gälla förmånsbilar som omfattas av det nya bonus–malus-systemet. I promemorian Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon föreslogs att bonus–malus-systemet ska gälla bilar av fordonsår 2018 eller senare som ”registreras i vägtrafikregistret den 1 juli 2018 eller senare”. Vid remittering av promemorian har dock Transportstyrelsen fört fram synpunkter på att det råder en viss osäkerhet kring vad begreppet ”registreras i vägtrafikregistret” innebär. I avsnitt 6.16 föreslås därför att med nya lätta fordon bör förstås sådana fordon av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Regeringen anser att reglerna om att bryta ut bilens fordonsskatt ur prisbasbeloppsdelen i bilförmånsschablonen ska gälla samma bilar som omfattas av det nya bonus–malus-systemet. Förslaget i denna proposition bör därför justeras på motsvarande sätt som beskrivits ovan avseende bonus–malus.

Transportstyrelsen har också framfört att termen fordonsår bör användas i stället för tillverkningsår vid beräkningen av bilförmånsvärdet.

värdet. Regeringen delar inte denna uppfattning. Tillverkningsår används i definitionen av bilmodell i 61 kap. 6 § första stycket IL och Skatteverkets föreskrifter om nybilspriser för personbilar utgår från tillverkningsår (se Skatteverkets föreskrifter om nybilspriser för bilar med tillverkningsår 2017 vid värdering av bilförmån, SKVFS 2016:22).

I promemorian föreslås att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018. *Skatteverket* anser att införandet av förslaget bör senareläggas till den 1 januari 2019 för att undvika skilda värderingsregler under samma beskattningsår och för att ge arbetsgivare, programvaruföretag och myndigheter mer tid för att anpassa sina rutiner och system. Regeringen har förståelse för Skatteverkets invändning, men anser att ändringarna bör träda i kraft vid samma tidpunkt som bonus-malus-systemets ikraftträdande.

Volvo Cars anser att förslaget tidigast bör träda i kraft den 1 januari 2019 eftersom förslaget innebär förändringar i administrationen av förmånsbilar och förändringar av privat-ekonomiska förhållanden för enskilda individer som till stor del har förbundit sig för specifik förmånsbil i vanligen 36 månader. Förslaget att fordonsskatten ska brytas ur prisbasbeloppsdelen och tillkomma som ytterligare en post vid beräkningen av bilförmånsvärdet ska gälla bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången efter den 1 juli 2018. Förslaget påverkar således inte de förmånstagare som redan har förbundit sig till en förmånsbil. Däremot påverkas dessa förmånstagare av förslaget att förmån av betald trängselskatt och infrastrukturavgift inte ska ingå i det schablonmässigt beräknade bilförmånsvärdet (se avsnitt 6.5.7).

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att det införs en övergångsbestämmelse som innebär att fordonsskatt inte ska tillkomma vid beräkning av värdet av bilförmån i 61 kap. 5 § första stycket IL för bilar av tillverkningsår 2018 som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången senast den 1 juli 2018. För dessa bilar ingår fordonsskatten i det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet och prisbasbeloppsdelen ska därför vara 0,317 i stället för 0,29 prisbasbelopp.

Vid underhandskontakt med Skatteverket har det framkommit att det finns risk för att vissa

fordon som är registrerade utomlands faller utanför den föreslagna bestämmelsens tillämpningsområde och inte heller omfattas av den föreslagna övergångsbestämmelsen. Ett exempel på en sådan situation är när en förmånsbil av tillverkningsår 2019 eller senare körs i Sverige under t.ex. åtta månader utan att bli fordonsskattepliktig här. I 12 § lagen (2001:558) om vägtrafikregister regleras fordons registreringsplikt. I princip ska alla fordon som brukas i Sverige vara registrerade här. Det finns dock undantag från registreringsplikten, t.ex. för fordon som används i internationell vägtrafik i Sverige. Ett fordon anses vara i internationell vägtrafik om fordonet ägs av en fysisk eller juridisk person som har sitt huvudsakliga hemvist utomlands, fordonet inte är registrerat i Sverige, och fordonet har förts in till Sverige för att tillfälligt brukas här (14 § lagen om vägtrafikregister). För att undvika oklarheter kring vad som gäller för förmånsbilar som är registrerade utomlands men som tillfälligt brukas i Sverige anser regeringen att det bör införas en övergångsbestämmelse med innebörd att fordonsskatt inte ska brytas ut ur bilförmånsschablonen. För bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som är registrerade utomlands och som inte är skattepliktiga här i landet enligt samma lag bör således gälla att fordonsskatt inte ska tillkomma som en egen post vid beräkning av värdet av bilförmån i 61 kap. 5 § första stycket. För dessa bilar ingår fordonsskatten i det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet och prisbasbeloppsdelen ska därför vara 0,317 i stället för 0,29 prisbasbelopp.

Förslaget att fordonsskatt inte ska ingå i prisbasbeloppsdelen vid den schablonmässiga beräkningen av förmånsvärdet bör således gälla bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 61 kap. 5 § IL, se avsnitt 3.13.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna i 61 kap. 5 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Bestämmelserna i 61 kap. 5 § i den äldre lydelsen

ska fortfarande tillämpas för bilar av tillverkningsår 2018 eller tidigare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången före den 1 juli 2018, och bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som är registrerade utomlands och som inte är skattepliktiga här i landet enligt vägtrafikskattelagen (2006:227).

6.5.6 Särskilt om nedsättning av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar om fordonsskatten bryts ut

---

Regeringens förslag: Vid beräkning av värdet av bilförmån för vissa miljöanpassade bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare ska nybilspriset sättas ned till en nivå som motsvarar nybilspriset för närmast jämförbara bil.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs att ändringen skulle gälla för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som har registrerats i vägtrafikregistret efter den 1 juli 2018.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig särskilt över förslaget. *Energigas Sverige* tillstyrker förslaget. *Gröna bilister* anser att beräkning av förmånsgrundande nybilspris för miljöbilar ska baseras på nybilspris för jämförbar bil likt dagens förmånsberäkning. Definitionen miljöbil ska dock endast användas för rena elbilar, laddhybrider och gasbilar. Även *Elbil Sverige* anser att nypris för jämförbar bil ska användas vid beräkning av förmånsgrundande nybilspris för miljöbil likt dagens förmånsberäkning. Enligt *Elbil Sverige* ska dock nypris inklusive extrautrustning som inte ingår i beräkningen av nypriset justeras med ett avdrag som motsvarar den bonus som erhålls i kommande bonus–malus-system.

Skälen för regeringens förslag: Reglerna om permanent nedsättning av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar innebär att förmånsvärdet för en sådan bil – dvs. som är helt eller delvis utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselolja och som

därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik – ska sättas ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den jämförbara bilen (61 kap. 8 a § IL). Nedsättningen enligt nuvarande bestämmelser ska således göras till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den jämförbara bilen. Eftersom fordonsskatten i dag ingår i bilförmånsschablonen sker jämförelsen utan beaktande av den faktiska fordonsskatten.

Förslaget i avsnitt 6.5.5 om att fordonsskatten inte längre ska ingå i prisbasbeloppsdelen vid den schablonmässiga beräkningen av förmånsvärdet utan tillkomma som ytterligare en post i bilförmånsschablonen innebär att förmånsvärdet för den jämförbara bilen kommer att variera med fordonsskatten. Om nuvarande regler om nedsättning av förmånsvärdet lämnas oförändrade kommer miljöbilars förmånsvärde således att påverkas av den jämförbara bilens fordonsskatt. Detta bedöms inte vara lämpligt. Bestämmelserna om nedsättning av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar bör därför ändras så att nedsättningen av förmånsvärdet i stället sker med utgångspunkt i bilarnas nybilspris. Det föreslås mot denna bakgrund att vid beräkning av värdet av bilförmån för vissa miljöanpassade bilar ska nybilspriset sättas ned till en nivå som motsvarar nybilspriset för närmast jämförbara bil.

Av samma anledning bör bestämmelsen som reglerar den tidsbegränsade nedsättningen justeras. Om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol ska förmånsvärdet enligt gällande regler tas upp till 60 procent av förmånsvärdet för den jämförbara bilen. Nedsättningen som följer av detta får dock uppgå till maximalt 10 000 kronor per år (61 kap. 8 a § andra och tredje stycket IL). I stället för att knyta nedsättningen av förmånsvärdet till den jämförbara bilens förmånsvärde, bör det anges att förmånsvärdet för miljöbilen ska sättas ned med 40 procent (dock högst 10 000 kronor). Storleken på justeringen av förmånsvärdet ändras emellertid inte jämfört med gällande regler.

2030-sekretariatet anser att förslaget om att nedsättningen av förmånsvärdet i stället sker med utgångspunkt i bilarnas nybilspris i grunden är klokt, eftersom höjd malus-beskattnings på jämförelsebilen annars skulle ge höjt förmånsvärde på elbilen. Enligt 2030-sekretariatet finns

det dock inte ett och samma ”nybilspris” utan många har skilda prislister för privat- och företagskunder samt kampanjpris och lockpriser. De anser att detta kan komma att utnyttjas för att få sänkt förmånsvärde. Med bilens nybilspris avses det pris som bilen hade när den som ny introducerades på den svenska marknaden (61 kap. 6 § IL). Nybilspriset fastställs av Skatteverket och redovisas i s.k. billistor, som publiceras i föreskrifter om nybilspriser för personbilar.

Power Circle AB anser att det är rimligt att nybilspriset för bilar med teknik för eldrift sätts ned till en nivå som motsvarar nybilspriset för närmast jämförbara bil men anser att närmast jämförbara bil bör utgå ifrån den konventionella modellen med bäst miljöprestanda snarare än jämförelser av exempelvis prestanda i form av motoreffekt eller acceleration. *Gröna bilister* anser att beräkning av förmånsgrundande nybilspris för miljöbilar ska baseras på nybilspris för jämförbar bil likt dagens förmånsberäkning men att definitionen miljöbil endast ska användas för rena elbilar, laddhybrider och gasbilar. Regeringen konstaterar att vad som framförs i denna del faller utanför ramen för detta lagstiftningsärende.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 61 kap. 8 a § IL, se avsnitt 3.13.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna i bestämmelserna om nedsättning av förmånsvärdet för vissa miljöbilar föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Eftersom ändringen är en direkt följd av förslaget i avsnitt 6.5.5 om att bryta ut fordonsskatten ur den s.k. bilförmånsschablonen bör ändringen på samma sätt som redogjorts för ovan gälla för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Förslaget föranleder ändringar i övergångsbestämmelserna till SFS 2001:1175.

6.5.7 Förmån av betald trängselskatt och infrastrukturavgifter

Regeringens förslag: Förmån av betald trängselskatt, väg-, bro- och färjeavgift ska inte ingå i det schablonmässigt beräknade bilförmånsvärdet. Den anställde ska anses ha fått förmånen först månaden efter den då förmånen kommit den anställde till del.

De nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Skatteverket*, *ESV*, *Stockholms kommun* och *Naturvårdsverket*. *Svensk Kollektivtrafik* anser att förslaget är ett steg i rätt riktning för att stärka kollektivtrafikens konkurrenskraft, öka framkomligheten på vägnätet samt minska utsläppen av koldioxid och andra luftföroreningar. *Trafikverket* anför att det har varit en brist i nuvarande system att förmånstagare inte har haft incitament att minska sin bilanvändning på motsvarande sätt som privatpersoner som själva får betala sin trängselskatt.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget. *MRF* anser att tjänstebilsbeskattningen bör vara schablonberäknad och att skatter kopplade till fordonet liksom i dag bör ingå i bilförmånsschablonen.

Gröna bilister anser att trängselskatt och vägavgifter ska ingå i det schablonmässigt beräknade bilförmånsvärdet för rena elbilar, laddhybrider och gasbilar medan *Elbil Sverige* tycker att sådana skatter eller avgifter fortsättningsvis ska ingå i schablonen endast för rena elbilar.

Några remissinstanser, bl.a. *Skatteverket*, *Bil Sweden* och *Svenskt Näringsliv*, gör bedömningen att förslaget leder till en ökad administrativ börda för företagen. Skatteverket betonar att den administrativa bördan kommer att öka vid beräkningen av förmånsvärdet och att motsvarande kontrollproblem uppkommer för Skatteverket. Den tekniska utvecklingen av elektroniska körjournaler kan dock antas

komma att erbjuda administrativt enklare alternativ för hanteringen. Av administrativa skäl tillstyrker Skatteverket den föreslagna modellen för beräkning av förmånsvärdet som innebär att tjänsteresorna först avräknas innan förmånsvärdet för de privata resorna beräknas. *Tillväxtverket* ser en risk att företag som i nuläget väljer att betala dessa skatter och avgifter åt förmånstagaren kan påverkas särskilt negativt.

ESV och Naturvårdsverket anser att regeringen bör se över hur förmån av fri parkering beskattas.

Skälen för regeringens förslag

Trängselskatt och infrastrukturavgift bryts ut

Förmån av fri eller delvis fri bil beräknas på ett visst schabloniserat sätt och exklusive drivmedel. Utgångspunkten är att förmånsvärdet i princip ska motsvara kostnaderna för en privatägd bil, dvs. i princip motsvara marknadsvärdet. Förmån av betald trängselskatt ingår i det schablonmässigt beräknade bilförmånsvärdet (jfr RÅ 2008 ref. 60). Om en arbetsgivare betalar den anställdes utgifter för trängselskatt avseende privata resor med förmånsbil anses dessa utgifter således ingå i bilförmånsvärdet. Om förmånstagaren lämnar ersättning för bilförmånen, t.ex. i fråga om trängselskatt, beräknas bilförmånen minskat med vad förmånstagaren har betalat till sin arbetsgivare. Även infrastrukturavgift, dvs. en avgift som tas ut för att finansiera bygget av en ny bro, väg eller tunnel och som för närvarande tas ut vid passage över bron över Motalaviken och Sundsvallsbron, som betalas av bilens ägare på motsvarande sätt som trängselskatt anses ingå i bilförmånsvärdet. Kostnader för vägavgift och andra broavgifter än infrastrukturavgifter anses dock inte ingå i förmånsvärdet (prop. 1996/97:19 s. 70).

I och med att trängselskatter för privata resor ingår i förmånsvärdet är de privatekonomiska incitamenten att ta hänsyn till vid passage genom en betalstation svaga för förmånstagaren. För att öka incitamenten för förmånstagare att begränsa sin privata körning anser regeringen att betald trängselskatt och infrastrukturavgift bör exkluderas från det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet. Detta ligger även i linje med syftet med trängselskatt, dvs. att förbättra framkomligheten och miljön i de områden som omfattas av den. Principen att förmån av fri bil

ska värderas till marknadsvärdet har sin grund i synsättet att olika typer av arbetsersättning ska bli föremål för en enhetlig och neutral beskattning (prop. 1996/97:19 s. 55). Förslaget att förmån av betald trängselskatt och infrastrukturavgift inte ska ingå i det schablonmässigt beräknade bilförmånsvärdet är således även motiverat av neutralitetsskäl. Regeringen anser även att det saknas anledning att särbehandla förmån av betald trängselskatt i förhållande till förmån av betald väg-, bro- och färjeavgift. På samma sätt bör även betald infrastrukturavgift exkluderas från det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet. Regeringen anser, till skillnad från *Motormännens Riksförbund*, att det inte finns skäl att ändra prisbasbeloppsdelen till följd av förslaget. Införandet av trängselskatten eller infrastrukturavgifter har inte föranlett någon ändring av reglerna om bilförmån.

Utgångspunkten är att förmånsvärdet ska motsvara kostnaderna för en privatägd bil. Att endast bryta ut trängselskatt och infrastrukturavgifter för vissa icke miljöanpassade bilar som *Gröna bilister* och *Elbil Sverige* föreslår skulle innebära ett avsteg från denna princip. Förslaget bör därför omfatta alla typer av förmånsbilar.

Värdering av förmånen

Om det i bilförmånen ingår förmån av väg-, bro- och färjeavgifter eller trängselskatt för förmånsbilen, bör denna förmån beräknas till marknadsvärdet (61 kap. 2 § IL). Om en arbetsgivare betalar den anställdes utgifter för trängselskatt eller infrastrukturavgift avseende privata resor med förmånsbil uppkommer en skattepliktig förmån för den anställde med motsvarande belopp. En skattskyldig som uppfyller förutsättningarna för att få göra avdrag för resor till och från arbetet får dra av utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter och trängselskatt (12 kap. 27 § IL). Rätten till avdrag för utgifter för arbetsresor är begränsad på så sätt att avdrag endast får göras till den del utgifterna sammanlagt överstiger 11 000 kronor (12 kap. 2 § IL). *Naturvårdsverket* anser att den som har bilförmån även ska beskattas separat för eventuell förmån av fri parkering i stället för att den som i dag ingår i bilförmånen. Regeringen konstaterar att förmån av fri parkeringsplats för förmånsbil vid arbetsplatsen inte ingår i det schablonmässigt beräknade värdet av bilförmån. Att, såsom *ESV* föreslår, beräkna förmån av fri parkering till marknadsvärdet på motsvarande sätt som

trängselskatt och infrastrukturavgift omfattas inte av detta lagstiftningsprojekt och behandlas därför inte vidare i denna proposition.

Beräkning av kostnaden för trängselskatt vid tjänsteresor, arbetsresor och privata resor

Nivån på uttag av trängselskatt varierar beroende på tidpunkten för passagen och det maximala beloppet per dygn och fordon (60 kronor i Göteborg och 105 kronor i Stockholm). Med hänsyn till detta kan det uppkomma frågor hur förmånen ska beräknas om en förmånstagare under samma dygn gjort tjänsteresor, arbetsresor och privata resor med förmånsbilen så att det maximala beloppet för trängselskatt nås. Beräkningen av trängselskatten är komplex eftersom trängselskatt tas ut med olika belopp beroende på vilken tid passagen sker och vilken betalstation som passeras. Av administrativa skäl anser regeringen att kostnaden för trängselskatt bör fördelas på följande sätt. I första hand ska kostnaden för trängselskatten anses hänförlig till de tjänsteresor som har företagits, i andra hand anses kostnaden hänförlig till arbetsresor och i tredje hand andra privata resor.

Beskattningstidpunkt

Skattskyldig för trängselskatt är den som vid skattskyldighetens inträde är registrerad ägare till bilen enligt vägtrafikregistret. Skattskyldighet för trängselskatt inträder när ett skattepliktigt fordon passerar en betalstation (8 och 9 §§ lagen [2004:629] om trängselskatt). Beskattningsbeslut ska fattas för varje bil, för vilken skattskyldighet enligt 9 § har inträtt. Varje beslut ska avse en kalendermånad och beskattningsbeslut ska fattas senast den 20 i kalendermånaden efter den månad som beslutet avser (11 § lagen om trängselskatt). Bestämmelserna om infrastrukturavgifter överensstämmer i stora delar med bestämmelserna om trängselskatt (se 5 och 7–9 §§ förordningen [2014:1564] om infrastrukturavgifter på väg).

Huvudregeln är att beskattning av en förmån ska ske när den åtnjuts. Förmån av drivmedel anses dock åtnjuten först månaden efter det att drivmedlet kommit den skattskyldige till del (10 kap. 10 § IL). Vid införandet av bestämmelsen konstaterade regeringen att förmån av fritt eller delvis fritt drivmedel normalt bör anses åtnjuten när tankning har skett eller i vart fall senast när drivmedlet har förbrukats. För att arbetsgivare ska kunna göra en riktig värdering av förmånen och eftersom drivmedelsförmånens

storlek ofta varierar från månad till månad måste det finnas uppgifter om den privata körsträckans längd, drivmedelsförbrukningen och drivmedelspriset. Regeringen anförde att olika slag av förmåner så långt som möjligt bör inordnas i det nuvarande systemet utan särlösningar. Regeringen fann dock att förmån av drivmedel skiljer sig något från de flesta andra förmåner dels genom att den åtnjuts löpande och med varierande storlek, vilket kräver en viss eftersläpande administration, dels genom att det kan röra sig om stora värden. Sammantaget ansåg regeringen att detta motiverade en senare beskattningstidpunkt avseende förmån av fritt drivmedel (prop. 1996/97:173 s. 44 och 45).

Regeringen anser att samma praktiska problem kan uppkomma för arbetsgivare som ska hantera förmån av betald trängselskatt när denna bryts ut ur schablonen. Arbetsgivare kan behöva viss tid för att t.ex. stämma av vilka passager som avser privata resor respektive tjänsteresor och för att kunna beräkna förmånsvärdet till arbetsgivardeklarationen. Regeringen anser därför att vad som gäller för förmån av drivmedel även bör gälla för förmån av trängselskatt. Den anställde bör således anses ha fått förmånen först månaden efter det att förmånen kommit den anställde till del. Motsvarande bör även gälla för förmån av betald infrastrukturavgift.

Arbetsgivaren ska redovisa den anställdes bilförmån i en kontrolluppgift (15 kap. 9 § skatteförfarandelagen [2011:1244]). Ändringen får till följd att värdet av förmån i form av betald trängselskatt eller infrastrukturavgift ska anges i kontrolluppgiften.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 10 kap. 10 § IL och att en ny paragraf, 61 kap. 5 a § IL, införs, se avsnitt 3.13.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

6.5.8 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Offentliga sektorns intäkter bedöms öka med 84 miljoner kronor 2018 till följd av förslagen. Av detta avser halva beloppet ökade kommunala

skatteintäkter. Förslaget om utbruten trängsel-skatt ur bilförmånsberäkningen står på kort sikt för den största delen av inkomstökningen.

Av de totala trängselskatteintäkterna 2016 på drygt 2,5 miljarder kronor kan uppskattningsvis 230 miljoner kronor knytas till passager med förmånsbilar. Om två tredjedelar av passagera med förmånsbilar består av privata resor skulle 153 miljoner kronor per år kunna knytas till privata resor med förmånsbilar. Om hela denna summa skulle komma att redovisas som skattepliktiga förmåner, skulle inkomstskatter och arbetsgivaravgifter öka med 128 miljoner kronor. De ökade privata kostnaderna som utbrytningen av trängselskatten innebär kan emellertid antas påverka körbeteendet. Genom att passera vid andra tidpunkter eller inte alls kan förmånstagaren påverka trängselskatten och därmed förmånsvärdet. Om körbeteendet antas påverkas i den mån att trängselskatteintäkterna som kan knytas till privata resor med förmånsbil minskar med 10 procent uppgår den offentligfinansiella bruttoeffekten till 115 miljoner kronor i ökade inkomstskatter och arbetsgivaravgifter.

Förutom förändrat körbeteende kan det antas att förmånsgivare och förmånstagare över tiden anpassar sig så att ökningen av de skattepliktiga förmånerna delvis motverkas av att andra förmåner och ersättningar minskas (t.ex. i form av förmånsbilar med något lägre förmånsvärde). På sikt antas denna anpassning innebära att hälften av ökningen av skattepliktiga förmåner kompenseras med minskning av andra förmåner eller ersättningsformer. Ökade arbetsgivaravgifter minskar företagets vinster varvid bolagsskatteintäkterna kan förväntas minska något. Sammantaget med minskningen av trängselskatteintäkterna ger detta ökade skatteintäkter på 77 miljoner kronor 2018 och 51 miljoner kronor 2020 (se tabell 6.9).

Ökningen av skatteintäkterna av att bryta ut fordonsskatten ur prisbasbeloppsdelen i bilförmånsberäkningen uppskattas till mindre än 10 miljoner kronor på kort sikt (se tabell 6.9). Effekten på skatteintäkterna beräknas tillta något över tiden och uppskattas till drygt 37 miljoner kronor 2020. Beräkningen är behäftad med stor osäkerhet och beror på flera förenklade beräkningsantaganden.

Förslaget om ändrad förmånsberäkning skulle bara påverka bilar med tillverkningsår 2018 eller senare och som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången efter den

1 juli 2018. Givet att ungefär en fjärdedel av förmånsbilarna byts ut varje år, skulle det dröja till 2022 innan de flesta förmånsbilar påverkas av förslaget.

Fordonsskatten för den genomsnittliga förmånsbilen uppskattas för närvarande vara ca 1 700 kronor per år. Med förslaget i avsnitt 6.16 bedöms den genomsnittliga fordonsskatten för nyregistrerade förmånsbilar bli 3 900 kronor, givet nuvarande sammansättning av förmånsbilparken vad gäller koldioxidutsläpp och bränsletyp. Att bryta ut fordonsskatten ur prisbasbeloppsdelen skulle, allt annat lika, innebära att det genomsnittliga förmånsvärdet för nyregistrerade förmånsbilar ökar med storleken på den genomsnittliga fordonsskatten. Den föreslagna minskningen av prisbasbeloppsdelen, från 0,317 till 0,29 prisbasbelopp (ca 1 200 kronor), motverkar delvis denna ökning. Ökningen av förmånsvärdet för den genomsnittliga förmånsbilen skulle därmed bli 2 700 kronor.

Med oförändrat beteende i valet av förmånsbil, och med en förmånsbilpark på ca 250 000 fordon, skulle de totala förmånsvärdena över tiden öka med 675 miljoner kronor till följd av förslaget. Eftersom bonus–malus-systemet syftar till att påverka konsumenters bilval, är det rimligt att anta att även valet av förmånsbil påverkas. I beräkningen av den offentligfinansiella effekten antas hälften av bilförmånstagarna välja bil så att förmånsvärdet blir detsamma som bilen man hade innan. Trettio procent av bilförmånstagarna antas välja liknande bil även efter regeländringen. Resterande 20 procent antas välja miljöbil (med miljöbil avses här bilar som är berättigade till den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet, det vill säga elbilar, laddhybridbilar och gasbilar). För de 50 procent som antas välja förmånsbil så att deras förmånsvärde inte ökar efter regeländringen sker ingen aggregerad ökning av förmånsvärdena. Det innebär att 50 procent av ovanstående ökning av de totala förmånsvärdena (vid oförändrat valbeteende) kan räknas bort.

Ungefär 10 procent av förmånsbilarna utgjordes av miljöbilar 2015. Om denna andel fördubblas innebär det att uppskattningsvis ytterligare 40 procent av de ökade förmånsvärdena vid oförändrat valbeteende uteblir. Givet dessa antagna beteendeanpassningar skulle de totala bilförmånsvärdena öka i begränsad omfattning, 75 miljoner kronor, till följd av förslaget. Av detta följer att effekten av förslaget på

offentlig sektors intäkter beräknas vara begränsad. Första året uppskattas ökningen av skatteintäkterna till endast 7 miljoner kronor, eftersom få förmånsbilar då kommer att beröras av bonus-malus-systemet. I takt med att förmånsbilflottan byts ut och andelen fordon som berörs av bonus-malus-systemet därmed ökar, så ökar också effekten på skatteintäkterna något.

Tabell 6.9 Offentligfinansiell effekt av ändrad beräkning av bilförmån

Miljarder kronor

	Bruttoeffekt 2018	Periodiserad nettoeffekt			Varaktig effekt
		2018	2019	2020	
Utbrytning av trängselskatt och infrastrukturavgift	0,12	0,08	0,06	0,05	0,04
Utbrytning av fordonsskatt	0,01	0,01	0,02	0,04	0,06
Summa, offentlig-finansiell effekt	0,12	0,08	0,09	0,09	0,10

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar därför inte alltid.

Effekter för enskilda

Antalet personer med bilförmån har ökat de senaste åren och 2015 hade ca 250 000 personer bilförmån. Alla personer som har bilförmån påverkas av förslaget om att bryta ut trängselskatt och infrastrukturavgift från schablonvärderingen om de genomför privata resor som genererar trängselskatt eller infrastrukturavgift. För dessa personer kommer värdet av erhållna förmåner att öka. Merparten av dessa personer torde bo i eller omkring Stockholm och Göteborg. I Stockholms län fanns drygt 74 000 personer med bilförmån 2015. Motsvarande antal i Stor-Göteborg var drygt 36 000 personer.

Enligt gällande regler ingår trängselskatt och infrastrukturavgift i bilförmånsvärdet och i det fall där förmånstagaren betalar förmånsgivaren för privata resor minskas bilförmånsvärdet med det belopp som den personen betalt med sin nettolön. Utbrytningen av trängselskatt och infrastrukturavgift från schablonen medför att en sådan nedsättning inte görs varvid bilförmånsvärdet ökar jämfört med gällande regler. För de personer vars förmånsgivare inte tar betalt för privata resor kommer en ny beskattningsbar förmån att uppstå.

Hur mycket förmånerna ökar i värde beror på hur mycket trängselskatt och infrastrukturavgift som avser privata resor. Det ökade förmånsvärdet leder till högre beskattningsbara förvärvs-

inkomster som i sin tur ökar förmånstagarens inkomstskatt. Det ökade skatteuttaget minskar på så sätt förmånstagarens kontanta lön efter skatt.

Nivån på uttag av trängselskatt skiljer sig mellan Göteborg och Stockholm och varierar beroende på tidpunkten för resan. Det maximala beloppet per dygn och fordon är 60 kronor i Göteborg och 105 kronor i Stockholm. För en resa med två passager till och från Stockholms innerstad vid tidpunkten för den högsta trängselskatten blir förmånsvärdet 70 kronor (2 x 35 kronor). Detta innebär en inkomstskatteökning med 21 kronor vid en marginalskatt på 30 procent och 35 kronor vid en marginalskatt på 50 procent. En passage på Essingeleden vid tidpunkten för den högsta trängselskatten medför ett förmånsvärde på 30 kronor och ökad inkomstskatt med 9 kronor respektive 15 kronor vid 30 procent respektive 50 procent marginalskatt. En resa i Göteborg som genererar två beskattade passager vid högsta trängselskatt ger ett förmånsvärde på 44 kronor (2 x 22 kronor). Detta medför en skattehöjning på 13,20 kronor vid 30 procents marginalskatt och 22 kronor vid 50 procents marginalskatt. Det maximala förmånsvärdet per år för trängselskatt, baserat på 240 resdagar per år, uppgår till 14 400 kronor i Göteborg. Detta ger ökad inkomstskatt med 4 320 kronor vid 30 procents marginalskatt och 7 200 kronor vid 50 procents marginalskatt. Motsvarande belopp för Stockholm är 25 200 kronor i maximal trängselskatt och 7 560 kronor respektive 12 600 kronor i ökad inkomstskatt.

När det gäller utbrytningen av infrastrukturavgiften tas sådan avgift för närvarande ut för passage över Motala- och Sundsvallsbron med 5 respektive 9 kronor per passage med personbil eller lätt lastbil oavsett när passagen sker. Jämfört med gällande regler innebär förslaget i denna del att förmånsvärdet ökar med 5 eller 9 kronor per passage som avser privat resa beroende på vilken bro som passeras. Vid en marginalskatt på 30 procent medför detta ökad inkomstskatt med 1,50 kronor respektive 2,70 kronor per passage. Vid 50 procents marginalskatt är inkomstskatteökningen 2,50 kronor respektive 4,50 kronor per passage.

Utbrytningen av fordonsskatten ur prisbasbeloppsdelen i bilförmånsberäkningen påverkar endast förmånsvärdet för bilar med tillverkningsår 2018 eller senare och som blir skattepliktiga

enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Således påverkas inte de som har bilförmån baserad på bilar registrerade före denna tidpunkt av denna del av förslaget. Jämfört med gällande regler kommer förmånsvärdet att öka för bilar som kommer att ha en fordonsskatt över 1 200 kronor per år och minska för bilar som kommer att ha en fordonsskatt under 1 200 kronor per år. Detta kommer av att prisbasbeloppdelen föreslås sänkas med ca 1 200 kronor.

Hur en bils förmånsvärde kommer att påverkas beror på de faktorer som styr fordonsskatten, dvs. koldioxidutsläpp och bränsletyp. I tabell 6.10 visas hur förslaget påverkar förmånsvärdet för några typbilar. Alla bilar i tabellen har samma nybilspris för beräkningen av förmånsvärdet. För de fyra typbilarna med alternativa drivmedel (elhybridbil, laddhybridbil, elbil och gasbil) som omfattas av den permanenta nedsättningen avser nybilspriset priset efter nedsättning till nybilspriset för den närmast jämförbara bilen. Med nuvarande regelverk har bensin- och dieselbilarna och elhybridbilen samma förmånsvärde (42 300 kronor per år). Laddhybridbilen, elbilen och gasbilen är berättigade till den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet och har därmed 10 000 kronor lägre förmånsvärde än övriga typbilar (se avsnitt 6.5.2.).

I bonus–malus-systemet kommer bilar, av fordonsår 2018 eller senare och som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare, som har koldioxidutsläpp som överstiger 95 gram att få förhöjd fordonsskatt de tre första åren som de är i trafik. Det betyder att bensin- och dieselbilarna i tabellen i varierande grad kommer att få förhöjd fordonsskatt och därmed få höjt förmånsvärde de första tre åren. Skatten för bensinbilen med 125 gram koldioxidutsläpp kommer att vara drygt 2 800 kronor de första tre åren och ca 1 000 kronor från och med fjärde året i trafik. Givet att prisbasbeloppdelen i förmånsberäkningen sänks med 1 200 kronor, innebär detta en ökning av förmånsvärdet för denna typbil med 1 600 kronor de tre första åren och en minskning av förmånsvärdet med 200 kronor från och med fjärde året. Bensinbilen med relativt högt koldioxidutsläpp kommer att få en fordonsskatt på omkring 9 400 kronor de tre första åren och ca 2 400 kronor därefter. Effekten på förmånsvärdet av förslaget är därför

8 200 kronor per år de tre första åren och 1 200 kronor per år därefter.

Tabell 6.10 Förändring i förmånsvärde till följd av utbrytningen av fordonsskatt ur prisbasbeloppdelen

Kronor om annat inte anges

Biltyp	CO ₂ -utsläpp	Nybilspris	FV, gällande regler	Förändring, FV, år 1–3	Förändring, FV, år 4–
Bensinbil, låg CO ₂	125	300 000	42 300	1 600	-200
Bensinbil, hög CO ₂	190	300 000	42 300	8 200	1 200
Dieselbil, låg CO ₂	125	300 000	42 300	3 400	1 600
Dieselbil, hög CO ₂	190	300 000	42 300	10 900	3 900
Elhybridbil (bensin)	75	300 000	42 300	-900	-900
Laddhybridbil (bensin)	50	300 000	32 300	-900	-900
Elbil	0	300 000	32 300	-900	-900
Gasbil	90	300 000	32 300	-900	-900

Anm.: CO₂ = koldioxid (gram/km), FV = förmånsvärde. Beräkningarna är baserade på 2017 års prisbasbelopp, en statslåneränta på 0,5 procent samt de fordons-skatteförslag som återfinns i lagrådsremissen Ett nytt bonus–malus-system för nya lätta fordon.

Eftersom dieseldrivna bilar kommer att få högre fordonsskatt än bensinbilar med samma koldioxidutsläpp, kommer förmånsvärdet för dessa påverkas desto mer. För en dieselbil med 190 gram koldioxidutsläpp innebär förslaget ett ökat förmånsvärde med 10 900 kronor per år de första tre åren och med 3 900 kronor per år därefter.

Typbilarna med alternativa drivmedel kommer alla ha en fordonsskatt på 360 kronor per år (givet att deras koldioxidutsläpp inte överstiger 95 gram och den förbränningsmotor som används inte drivs med diesel) och kommer inte att ha någon malus. Givet att prisbasbeloppdelen minskas med 1 200 kronor innebär förslaget en minskning av förmånsvärdet för dessa typbilar med 900 kronor per år. För hybridbilar vars förbränningsmotor drivs med diesel kommer fordonsskatten att vara högre än 360 kronor per år och bero på koldioxidutsläppen.

Av förmånsbilarna som tillverkades och registrerades 2015 var drygt 80 procent dieseldrivna. Bland nyregistrerade dieseldrivna bilar var koldioxidutsläppen i genomsnitt 132 gram per kilometer. En bilförmånstagare som i dagsläget har en typisk dieselbil och efter 1 juli 2018 väljer en liknande förmånsbil kan förvänta

sig ett ökat förmånsvärde med ca 4 100 kronor per år de tre första åren (och ca 1 900 kronor därefter). Med en marginalskatt på 30 procent respektive 50 procent betyder detta 1 230 kronor respektive 2 050 kronor i minskad kontant lön efter skatt per år. Det finns anledning att tro att vissa förmånsgivare och bilförmånstagare kommer att anpassa sina riktlinjer för och val av förmånsbilar för att hålla förmånsvärdet på samma nivå som tidigare. Det kan betyda att man väljer en förmånsbil med lägre nybilpris, lägre koldioxidutsläpp eller en kombination av detta. På så vis skulle en del bilförmånstagare undvika högre förmånsbeskattnings.

Effekter för företag och andra förmånsgivare

Förslagen innebär att företags och andra förmånsgivares kostnader för förmånerna kan komma att öka. Dels till följd av att kostnaden för själva förmånen ökar, dels till följd av att den administrativa kostnaden för förmånerna ökar till följd av ökad administrativ börda. *Regelrådet* efterfrågar en redogörelse för hur de företag som påverkas är fördelade över branscher och företagsstorlekar. Med hjälp av SCB:s STAR-urval kan dessa fördelningar skattas. Baserat på näringsgrensindelning på bokstavnivå enligt SNI 2007 återfanns uppskattningsvis ca 26 procent av förmånstagarna 2015 inom näringsgrenen Handel. Ytterligare ca 17 procent återfanns inom näringsgrenen Tillverkning och ca 15 procent i näringsgrenen Verksamheter inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik. Av förmånstagarna var ca 25 procent anställda i företag med färre än 10 anställda. En liknande andel, ca 23 procent, var anställda i företag med 10 till 49 anställda, medan anställda i företag med 50 till 249 anställda utgjorde ca 18 procent av förmånstagarna. Cirka 31 procent av förmånstagarna var anställda i företag med 250 eller fler anställda.

I den mån förmånsvärden ökar till följd av förslagen innebär det att kostnaderna ökar för förmånsgivarna. Detta då höjda förmånsvärden medför att underlaget för socialavgifter ökar varvid de socialavgifter som ska betalas ökar. Om exempelvis förmånsvärden ökar med 10 000 kronor medför detta att socialavgifterna ökar med 3 142 kronor om det är arbetsgivaravgifter som ska betalas. Socialavgifterna får dras av och nettokostnadsökningen blir 2 451 kronor.

Förslagen innebär också att den administrativa bördan kan komma att påverkas. För att beräkna

förmånsvärdet för en bil kommer antalet uppgifter som behövs öka varvid den administrativa bördan kan förväntas öka något. Om förmånsgivare även fortsättningsvis kommer att kunna använda Skatteverkets internetbaserade verktyg för att beräkna bilförmånsvärden (den s.k. bilsnuran), kommer utbrytningen av fordonskatten ur prisbasbeloppsdelen i bilförmånsberäkningen emellertid inte att påverka den administrativa bördan.

För förmånsgivare som inte tar betalt av förmånstagare för trängselskatt och infrastrukturavgift innebär förslaget, som *Skatteverket*, *Svenskt Näringsliv* och *Bil Sweden* påpekar, att den administrativa bördan ökar för såväl förmånsgivare som förmånstagare då dessa får en ny förmån att hantera. För förmånsgivare som tar betalt av förmånstagare för trängselskatt och infrastrukturavgifter innebär förslaget att bilförmånsvärdena inte behöver justeras ned med betald trängselskatt och infrastrukturavgift. I det avseendet kan förslaget minska den administrativa bördan.

Regelrådet efterfrågar en redovisning av förslagets administrativa kostnader för företag. Storleken på dessa kostnader varierar mellan företag beroende på tidsåtgång och kostnad per tidsenhet. Detta varierar i sin tur med vem som utför de administrativa rutinerna och om det finns rutiner för att hantera förmåner. Att uppskatta dessa faktorer är svårt, men Tillväxtverkets databas MALIN, som är en databas för att mäta förändringar i företags administrativa kostnader baserad på den s.k. standardkostnadsmetoden, kan ge viss vägledning. I databasen anges att det tar 7 minuter att beräkna en förmån och 5 minuter att lägga in en annan förmån än bilförmån i lönesystemet. Baserat på dessa tidsangivelser tar det således 12 minuter att hantera en förmån. Om arbetet utförs av en person med 28 800 kronor i månadslön (avser en ekonomiassistent i privat sektor 2014) kan kostnaden beräknas till 48 kronor per tillfälle en förmån måste hanteras (som mest en gång per månad och anställd med förmånen ifråga).

Förslaget kan påverka konkurrensen mellan bitillverkare och företag som säljer bilar i och med att bilförmånsvärdet enligt förslaget kommer att variera med fordonskatten. Jämfört med gällande regler kommer detta att gynna bilar med låg fordonskatt och därmed gynna företag med sådana bilar i sitt modellutbud.

Tillväxtverket saknar information i den remitterade promemorian om eventuella konsekvenser för konkurrenskraften till följd av förslagen. Svenskt Näringsliv och *Maskin-entreprenörerna* anför att förslagen innebär kostnadsökningar för företaget som slår mot deras konkurrenskraft. Förslagen innebär visserligen att kostnaderna för företag kan öka och därmed försämra konkurrenskraften. Hur mycket kostnaderna ökar beror dock på hur företagen anpassar sig till de föreslagna reglerna. Tillväxtverket anför att möjligheten för företag att införskaffa och nyttja miljöanpassade fordon skiljer sig geografiskt mot bakgrund av att infrastruktur i form av t.ex. laddstationer inte är fullt utbyggt i hela landet. Detta skulle kunna påverka möjligheterna för företag att anpassa sig och därmed snedvrیدا konkurrensen mellan regioner. Även om en del miljöanpassade fordon inte förefaller praktiska i vissa lägen på grund av bristfällig infrastruktur finns dock andra miljöanpassade fordon som är mindre beroende av infrastrukturen, t.ex. laddhybrider. Vidare varierar utsläpp av koldioxid mellan olika fossildrivna fordon varvid viss anpassning torde vara möjlig. Tillväxtverket lyfter också fram att den nedsättning av fordonsskatten som finns i vissa kommuner inte beaktas i promemorians förslag och menar att detta riskerar att leda till försämrad konkurrenskraft för företag i vissa glesbygdsområden. I regeringens förslag, där förmånsvärdet baseras på fordonets faktiska skatt, kommer den nämnda nedsättningen att ingå i förmånsvärderingen. Den regionala nedsättningen får genomslag om ägaren till bilen har sin adress i en kommun som omfattas av nedsättningen. Nedsättningen får dock inget genomslag i förmånsvärderingen i de fall förmånstagaren bor i en kommun som omfattas av nedsättningen men där företaget som äger bilen har sin adress i en kommun som inte omfattas av nedsättningen. Sammantaget bedömer regeringen att förslaget om att bryta ut fordonsskatten ur bilförmånsschablonen medför begränsade effekter på företags och regioners konkurrenskraft. Förslaget om att bryta ut trängselskatt och infrastrukturavgifter från bilförmånsschablonen påverkar främst företag i och runt Sundsvall, Motala, Stockholm och Göteborg. För företag i dessa områden som har förmånsbilstagare som gör privata resor som genererar skatter och avgifter ökar kostnaderna i den mån ingen anpassning sker. Detta kan

försämra dessa företags konkurrenskraft, men i det stora hela bedöms denna effekt som mycket begränsad.

Effekter för den ekonomiska jämlikheten och jämställdheten

Den ekonomiska jämlikheten och jämställdheten mellan kvinnor och män i stort påverkas på olika sätt av de olika delförslagen. När det gäller förslaget om att trängselskatt och infrastrukturavgift inte ska ingå i det schablonmässigt beräknade värdet av bilförmån påverkas alla bilförmånstagare som genomför privata resor som genererar trängselskatt eller infrastrukturavgift. För dessa kommer värdet av erhållna förmåner att öka. Detaljerade uppgifter om i vilken utsträckning sådana resor genomförs i olika delar av befolkningen saknas. Däremot visar statistiken att ca 80 procent av de som har bilförmån är män. Därför bedöms förslaget innebära en ekonomisk försämring för män i högre grad än för kvinnor. Då personer med bilförmån i genomsnitt har högre förvärvsinkomster än befolkningen i stort bedöms förslaget även medföra att den ekonomiska jämlikheten ökar, men marginellt. Förslaget förväntas visserligen påverka körbeteendena, men i vilken utsträckning så kommer att ske för olika grupper i befolkningen har inte kunnat bedömas.

Förslaget om att bryta ut fordonsskatten ur prisbasbeloppsdelen i bilförmånsberäkningen påverkar endast bilförmånstagare som har en bil som omfattas av de nya reglerna. Jämfört med gällande regler kommer förmånsvärdet att öka för vissa bilar och minska för andra, beroende på bilens miljöpåverkan (se tabell 6.10). De nya reglernas effekt på enskildas ekonomi beror på hur de kommer att påverka förmånstagarens framtida bilval. Vid oförändrat beteende i valet av förmånsbil kommer de totala förmånsvärdena att öka. Detta skulle leda till ett i genomsnitt högre skatteuttag. Eftersom större delen av bilförmånstagarna utgörs av män, skulle den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män därmed öka, om än marginellt. Då bilförmånstagare i genomsnitt har högre förvärvsinkomster än befolkningen i stort skulle höjda genomsnittsförmånsvärdena även medföra att den ekonomiska jämlikheten i stort ökar något. Samtidigt bedöms förslaget leda till ett förändrat beteende. Någon närmare analys av hur olika grupper av förmånstagare kommer att anpassa

sina bilval till de nya relativkostnader som förslaget medför för olika bilmodeller har inte kunnat göras. Därför kan inte heller förslagets effekter för den ekonomiska jämförbarheten och den ekonomiska jämlikheten bedömas närmare.

Effekter för miljön

Den föreslagna förändringen av bilförmånsberäkningen innebär att förmånsvärdet av en bil av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare kommer att bero på bilens fordonsskatt. Förändringen innebär att en bil med högre fordonsskatt kommer att ha ett högre förmånsvärde än en bil som i alla andra relevanta avseenden är likvärdig. Eftersom fordonsskatten i och med bonus–malus-systemet blir en funktion av koldioxidutsläpp och bränsletyp innebär detta, till skillnad mot gällande regler, att det blir en direkt koppling mellan en bils koldioxidutsläpp och det förmånsvärde den betingar. Skillnaden i förmånsvärde mellan olika bilar blir speciellt tydlig under de tre första åren då fordonsskatten är förhöjd för bilar med koldioxidutsläpp över 95 g/km enligt förslaget i lagrådsremissen Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon. Förändringen av bilförmånsberäkningen innebär således i denna del att de privatekonomiska incitamenten för bilförmånstagare att välja en förmånsbil med mindre koldioxidutsläpp stärks. Även incitamenten för förmånsgivaren att tillhandahålla förmånsbilar med mindre koldioxidutsläpp stärks då högre förmånsvärden leder till högre kostnader i form av ökade socialavgifter. I den mån detta föranleder en förändrad sammansättning av förmånsbilsflottan mot bilar med lägre koldioxidutsläpp bedöms förslaget ha positiva effekter för miljön. *Bil Sweden* och *Volvo Cars* anser att förslaget tillsammans med förslaget i lagrådsremissen Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon kommer att innebära att förnyelsen av bilparken bromsas upp samtidigt som det i värsta fall leder till en höjning av koldioxidutsläppen från den svenska fordonsparken. Att koldioxidutsläppsrelaterade förmånsvärderingen torde enligt regeringens mening ha positiva effekter på sammansättningen av förmånsbilsflottan ur miljöhänsesynpunkt. Hur utformningen av bonus–malus-systemet kommer att påverka totala fordonsskatten är osäkert, men systemet bör bidra till en mer miljöanpassad nybilsförsäljning.

Hur den totala fordonsflottan påverkas är emellertid osäkert. Därför föreslås i avsnitt 6.16 att systemet ska utvärderas i ett tidigt skede.

Av de andra föreslagna förändringarna vid beräkningen av bilförmånsvärdet bedöms även utbrytningen av trängselskatten medföra positiva effekter för miljön. I den mån ökade kostnader för privata resor, både för förmånstagaren och för förmånsgivaren, till följd av utbrytningen av trängselskatten minskar resandet med bil kommer förändringen leda till minskade utsläpp av koldioxid och andra luftföroreningar.

Förslagets förhållande till EU-rätten

Regelrådet konstaterar att det i promemorian inte finns någon redovisning av föreslagets överensstämmelse med EU-rätten. *KAK* anser att det är viktigt att svensk lagstiftning harmoniserar med övriga EU-länders lagstiftning och att de svenska regelverken med koldioxidgränser följer det nya EU-regelverket. Riksdagen antog våren 2015 riktlinjer för skattepolitiken (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15:FiU20, rskr. 2014/15:254). Av riktlinjerna framgår att en viktig princip för skattepolitiken är att regelverket ska vara förenligt med EU-rätten. Förslaget bedöms vara förenligt med det EU-rättsliga regelverket.

Effekter för Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Skatteverket meddelar, med stöd av förordningen (2000:866) med bemyndigande för Skatteverket att meddela vissa föreskrifter till inkomstskattelagen (1999:1229), varje år föreskrifter för värdering av bilförmån. Skatteverket ger i dessa föreskrifter, med utgångspunkt i de nybilspriser som tillhandahålls av bilbranschen, riktlinjer för hur förmånsvärdet för alla olika bilmodeller ska beräknas. Myndigheten anger också i allmänna råd vilka bilmodeller som ska omfattas av den tidsbegränsade nedsättningen. Skatteverket har vidare på sin hemsida en funktion där var och en kan gå in och räkna fram förmånsvärdet för varje bilmodell (bilsnuran). Denna modell kommer att behöva omarbetas om fordonsskatten bryts ut ur prisbasbeloppdelen i bilförmånsberäkningen.

Transportstyrelsen hanterar administrationen för fordonsskatter och ska enligt förslaget om ett bonus–malus-system hantera utbetalningen av bonusen. Skatteverket har i dag inte automatisk tillgång till uppgifter som finns hos Transportstyrelsen.

Regelrådet har efterfrågat en redogörelse för behovet av särskilda informationsinsatser. Som *Skatteverket* anför kommer myndigheten under överskådlig tid att behöva hantera två skilda beräkningsmodeller för förmånsvärderingen av bilförmån. Information om de olika beräkningsmodellerna behöver inarbetas i befintliga broschyrer och i webbinformationen. Det bedöms att frågor till Skatteupplysningen kommer att öka. Vidare har Skatteverket att hantera risken att fler formella fel uppstår, en ökad ärendehantering och kontroll med anledning av de föreslagna bestämmelserna. Förslaget innebär därför att Skatteverkets administrativa börda kommer att öka.

Till följd av promemorians förslag beräknas engångskostnaderna för Skatteverket uppgå till 412 000 kronor och därutöver en årlig kostnad som uppgår till 700 000 kronor. I denna proposition föreslås dock att bilens faktiska fordonsskatt, och inte bilmodellens fordonsskatt, ska användas vid beräkningen av bilförmån. Förslaget kan innebära ökade kostnader för Skatteverket för systemintegration m.m. En uppskattningsvis av dessa kostnader är svår att göra. Tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

För de allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms förslaget inte få några effekter.

6.6 Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall

6.6.1 Ärendet och dess beredning

Den 6 mars 2014 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över skattereglerna för incitamentsprogram (dir. 2014:33). Utredningen, som antog namnet Utredningen om skatteregler för incitamentsprogram, överlämnade den 15 mars 2016 betänkandet *Beskattning av incitamentsprogram* (SOU 2016:23). I betänkandet lämnas förslag om förändringar av värdepappersregeln, införande av kvalificerade personaloptioner, utökad kontrolluppgifts- och dokumentationsskyldighet för arbetsgivare, höjd schablonintäkt för avsättningar till periodiseringsfond samt vissa förtydliganden i socialavgiftslagen (2000:980), förkortad SAL, och skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL.

En sammanfattning av betänkandet i nu relevanta delar finns i *bilaga 8, avsnitt 1*. Betänkandets lagförslag i nu relevanta delar finns i *bilaga 8, avsnitt 2*. Betänkandet har remissbehandlats i dessa delar och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8, avsnitt 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i Finansdepartementet (Fi2016/01042/S1).

Ett nytt system med uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift kommer att införas stegvis från och med den 1 juli 2018 (prop. 2016/17:58, bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256, SFS 2017:387). Inom Finansdepartementet har därför en promemoria utarbetats med förslag om att bl.a. uppgifter om utnyttjande av sådana personaloptioner som inte ska förmånsbeskattas i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 9, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 9, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9, avsnitt 3*. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Fi2017/01205/S3).

I detta avsnitt behandlas utredningens förslag om kvalificerade personaloptioner, utökad kontrolluppgifts- och dokumentationsskyldighet för arbetsgivare och vissa förtydliganden i socialavgiftslagen och skatteförfarandelagen samt förslagen i promemorian om uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 20 december 2016 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall som finns i *bilaga 8, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 8, avsnitt 5*. Regeringen har delvis följt Lagrådets förslag som behandlas i avsnitt 6.6.3 samt i författningskommentaren till förslaget om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL. Vissa språkliga och redaktionella ändringar har gjorts i förhållande till lagrådsremissens lagförslag.

Regeringen beslutade den 18 maj 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag om uppgifter om utnyttjande av vissa personal-

optioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen som finns i *bilaga 9, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 9, avsnitt 5*. Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Statsstöd

Förslaget om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall utgör ett statligt stöd som måste anmälas till och godkännas av Europeiska kommissionen, i enlighet med artikel 108.3 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, innan det genomförs. Förslaget anmälades till kommissionen för godkännande den 21 december 2016. Kommissionen godkände den föreslagna stödordningen den 26 juni 2017.

6.6.2 Bakgrund

Beskattning av innehavaren av en personaloption

Förmåner och andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst (11 kap. 1 § första stycket IL).

När det gäller beskattningstidpunkten för inkomster ska dessa enligt huvudregeln tas upp som intäkt det beskattningsår då de kan disponeras eller på något annat sätt kommer den skattskyldige till del (10 kap. 8 § IL).

En skattskyldig som på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor ska ta upp förmånen som intäkt det beskattningsår då förvärvet sker (10 kap. 11 § första stycket IL). Denna regel kallas värdepappersregeln och gäller t.ex. en köpoption eller en teckningsoption som utgör ett värdepapper.

Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva ett värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor ska förmånen tas upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts (10 kap. 11 § andra stycket IL). Bestämmelsen infördes 1998 (prop. 1997/98:133) och trots att termen personaloption inte används uttryckligen i lagtexten riktas lagstiftningen mot sådana förmåner. Av förarbetena framgår att bestämmelsen avser att komplettera den sedan tidigare gällande bestämmelsen om förvärv av värdepapper.

I prop. 1997/98:133 s. 24 definieras en personaloption på följande sätt.

En personaloption är en rättighet som riktar sig enbart till anställda inom ett

företag eller en företagsgrupp. Rättigheten består i att den anställda erhåller en rätt att under vissa förutsättningar i framtiden förvärva aktier till ett i förväg bestämt pris. Det är fråga om en standardiserad rättighet, vilket betyder att optionsvillkoren är bestämda på ett enhetligt sätt för samtliga anställda som får del av förmånen. Ofta är villkoren bestämda i en av företaget beslutad optionsplan. I flertalet fall erhåller den anställda personaloptionen utan att betala någon ersättning till utställaren. Personaloptionerna kännetecknas av att de är förenade med förfoganderättsinskränkningar, t.ex. att de inte får överlätas eller pantsättas, och att de kan utnyttjas först efter en viss kvalifikationstid. Det är inte ovanligt att optionen är uppdelad i "etapper" med olika kvalifikationstider. Den anställda ges t.ex. en rätt att efter tidigast en viss tid förvärva en angiven andel av det totala antalet aktier som optionsplanen medger och därefter ytterligare andelar efter vissa i optionsplanen angivna tidsintervall under optionens löptid. Optionens löptid är lång, ofta tio år. Vanligtvis förfaller personaloptionen, eventuellt efter en kortare karenstid om anställningen upphör på grund av uppsägning, avskedande eller dödsfall.

Det är först när förfoganderättsinskränkningarna upphör att gälla som den skattskyldige i praktiken har möjlighet att disponera över sin personaloption. Innan förfoganderättsinskränkningarna har upphört är det således osäkert om den skattskyldige över huvud taget kommer att få någon förmån. En förmån av personaloption beskattas därför först under det beskattningsår som optionen utnyttjas (för förvärv av värdepapper) eller överläts. Det skattepliktiga förmånsvärdet, om optionen utnyttjas, utgörs av skillnaden mellan marknadsvärdet på det underliggande värdepapperet vid tidpunkten för utnyttjandet av personaloptionen och det i förväg bestämda priset som optionsinnehavaren betalar för värdepapperet (lösenpriset) plus eventuell ersättning som optionsinnehavaren betalade när optionen förvärvades (optionspremien).

Optionspremien ska dras av som kostnad det beskattningsår då förmånen ska tas upp som intäkt. Avdraget får dock inte överstiga förmånens värde. Om personaloptionen inte ut-

nyttjas, ska optionspremien dras av som kostnad det första beskattningsår då rätten att förvärva värdepapper inte längre kan göras gällande (10 kap. 15 § IL).

Eventuell utdelning på värdepapperet, som har förvärvats med stöd av en personaloption, samt en kapitalvinst eller kapitalförlust vid en framtida avyttring av ett sådant värdepapper beskattas därefter i inkomstslaget kapital. I vissa fall kan dock de s.k. 3:12-reglerna bli tillämpliga. Det förmånsbeskattade beloppet är en del av anskaffningsutgiften för värdepapperet tillsammans med lösenpriset och eventuell optionspremie.

3:12-reglerna

I 57 kap. IL finns särskilda regler för utdelning och kapitalvinst på andelar i fåmansföretag, de s.k. 3:12-reglerna. Anledningen till de särskilda reglerna är Sveriges duala skattesystem, dvs. att tjänsteinkomster beskattas enligt en progressiv skatteskala och att kapitalinkomster beskattas med en proportionell skatt. Reglerna infördes i samband med 1990 års skattereform och avser att förhindra att högre beskattade arbetsinkomster omvandlas till lägre beskattade kapitalinkomster i syfte att sänka den totala skatten på ersättning från ett fåmansföretag. För att en andelsägare ska beröras av de särskilda reglerna för utdelning och kapitalvinst på andelar i fåmansföretag ska ägaren eller någon närstående ha varit verksam i betydande omfattning i fåmansföretaget under beskattningsåret eller något av de fem föregående beskattningsåren. Andelarna anses då vara kvalificerade andelar. Reglerna anger hur utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar ska fördelas mellan inkomstslagen tjänst och kapital vid beskattningen. Anställda som erbjuds personaloptioner i ett företag kan komma att omfattas av 3:12-reglerna genom att de andelar som de förvärvar genom att utnyttja personaloptionerna blir kvalificerade andelar.

Utdelning på kvalificerade andelar upp till ett schablonmässigt beräknat gränobelopp beskattas i inkomstslaget kapital med 20 procent. Utdelning som överstiger gränobeloppet tas upp i inkomstslaget tjänst upp till ett belopp som motsvarar maximalt 90 inkomstbasbelopp. Utdelning däröver beskattas med 30 procent i inkomstslaget kapital. Gränobeloppet består av årets gränobelopp samt sparad utdelningsutrymme uppräknat med statslåneräntan ökad med tre procentenheter. För kapitalvinster gäller

på liknande sätt som för utdelningar att kapitalvinst på kvalificerade andelar upp till gränobeloppet beskattas i inkomstslaget kapital med 20 procent. Kapitalvinst som överstiger gränobeloppet tas upp i inkomstslaget tjänst upp till ett belopp som motsvarar maximalt 100 inkomstbasbelopp fördelat på avyttringsåret och de fem föregående åren. Kapitalvinst däröver beskattas med 30 procent i inkomstslaget kapital.

Avdragsrätt och skyldigheter för företaget avseende personaloptioner

Utgifter för att förvärva och bibehålla inkomster ska dras av som kostnad (16 kap. 1 § IL). I detta ingår bl.a. löneutgifter. Det finns inte några särskilda regler om avdragsrätt för löneutgift om den anställde får en förmån i form av en personaloption. Enligt praxis har ett aktieföretag ansetts vara berättigat till avdrag för löneutgift med ett belopp motsvarande den anställdes förmån, även om företaget i traditionell mening inte har haft någon utgift (se Högsta förvaltningsdomstolens dom den 29 september 2004 i mål nr 4220-02). Av detta rättsfall följer också att avdrag ska göras det eller de beskattningsår som följer av god redovisningssed.

I den utsträckning en skattepliktig förmån uppkommer för den anställde ska även socialavgifter och allmän löneavgift betalas på värdet av förmånen (2 kap. 10 och 10 a §§ SAL samt 1 § lagen [1994:1920] om allmän löneavgift). Vidare ska skatteavdrag för preliminär skatt göras (10 kap. 2 § första stycket SFL).

Betalningstidpunkten för socialavgifter följer den beskattningstidpunkt som gäller för inkomstskatt. När det är fråga om förmån av personaloption ska socialavgifter därför betalas när rättigheten utnyttjas eller överläts. Skatteavdrag ska göras vid varje tillfälle då utbetalning sker (10 kap. 2 § andra stycket SFL). För förmån av personaloption ska skatteavdrag dock göras först när utgivaren av förmånen har fått kännedom om att rättigheten har utnyttjats eller överlåtits (11 kap. 8 § första stycket SFL).

Socialavgifter och preliminär skatt ska som huvudregel betalas av den som utger eller betalar ut ersättning (2 kap. 1 § SAL och 10 kap. 2 § första stycket SFL). Förmån av personaloption ska alltid anses utgiven av den i vars tjänst rättigheten har förvärvats (2 kap. 1 § andra stycket SAL och 11 kap. 5 § SFL).

Den som är skyldig att göra skatteavdrag för preliminär skatt ska även lämna kontrolluppgift om förmånen (15 kap. 2 och 5 §§ SFL). För att den kontrolluppgiftsskyldige ska kunna fullgöra sin kontrolluppgiftsskyldighet ska den som har utnyttjat eller överlåtit en personaloption till den kontrolluppgiftsskyldige lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras (34 kap. 6 § SFL).

Civilrättsliga regler

Det finns inte några särskilda regler för personaloptioner i aktiebolagslagen (2005:551). Beslut om att utge personaloptioner kan fattas direkt av styrelsen för ett aktiebolag eftersom en personaloption i sig inte utgör ett värdepapper. Däremot krävs ett beslut av bolagsstämman om att emittera den eller de aktier som kan förvärfvas när en personaloption så småningom eventuellt utnyttjas.

6.6.3 Lättnader i beskattningen av personaloptioner införs i vissa fall

---

Regeringens förslag: För att underlätta för små, unga företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner ska lättnader i beskattningen av personaloptioner införas. Förmån av personaloption ska inte tas upp till beskattning om vissa villkor är uppfyllda för såväl det företag från vilket personaloptionen förvärfvas som personaloptionen och optionsinnehavaren. Arbetsgivaren ska därmed inte heller betala arbetsgivaravgifter.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Skatteverket*, *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* och *FAR* avstyrker förslaget. *Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA)* och *Tillväxtanalys* avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning. Skatteverket anser att förslaget utgör ett stort avsteg från grundläggande skatterättsliga principer som innebär att ersättning för arbete ska beskattas i inkomstlagen tjänst eller näringsverksamhet och att sådana ersättningar ska ligga till grund för beräkning av bl.a. pension och socialförsäkringsersättningar. Skatteverket framhåller att komplicerade

regler med många kvalificeringskrav försvårar för både anställda och arbetsgivare att göra rätt och att de föreslagna reglerna kommer att leda till gränsdragningsproblem. De anställda kommer att leva i ovisshet om de kommer att tjänstebeskattas vid utnyttjandet av en personaloption eller om de får en uppskjuten beskattning i inkomstslaget kapital. Arbetsgivaren kan oväntat tvingas betala stora belopp i arbetsgivaravgifter om det visar sig att villkoren inte är uppfyllda. Denna ovisshet kan gälla för en tidsperiod upp till drygt tio år. Skatteverket påtalar även att eftersom beskattning inte sker förrän vid avyttring av de andelar som förvärfvas genom utnyttjande av en personaloption som inte förmånsbeskattas så kan beskattningen skjutas upp så länge som innehavaren önskar med långa skattekrediter som följd. Det finns också risk för att beskattning överhuvudtaget inte sker, t.ex. om innehavaren har flyttat utomlands innan beskattningstidpunkten inträder och Sverige har mist sin beskattningsrätt enligt skatteavtal. *ESV* framhåller, i likhet med *Ekobrottsmyndigheten*, att de föreslagna särreglerna kommer göra skattesystemet mer komplicerat och öka risken för skatteundandragande. Nya möjligheter att beskatta ersättning för arbete i inkomstslaget kapital riskerar enligt *SKL* att ytterligare skada skattesystemets legitimitet. *SKL* och *Kammarrätten i Stockholm* ifrågasätter om de samhälls-ekonomiska effekterna av förslaget är tillräckligt stora för att motivera avsteg från en neutral beskattning. Även *FAR* framhåller att förslaget står i tydlig konflikt med de grundläggande principerna om en neutral och likformig beskattning. *Kungliga tekniska högskolan (KTH)*, *Stiftelsen Industrifonden*, *Almega AB*, *Företagarna*, *Näringslivets regelnämnd (NNR)*, *Stockholms Handelskammare*, *Swedish Private Equity & Venture Capital Association (SVCA)*, *Sweden BIO*, *Sveriges Ingenjörer*, *SUP46* och *Swedish Incubators & Science Parks (SISP)* är positiva till att det införs lättnader i beskattningen av personaloptioner men anser, i likhet med *IVA*, att tillämpningsområdet bör utvidgas och föreslår bl.a. att villkoren avseende företaget, personaloptionen och optionsinnehavaren ska justeras. Även *Almi Invest AB* är positivt till de föreslagna lättnaderna, men anser att en utvidgning av tillämpningsområdet bör övervägas. Förslagets nuvarande utformning medför enligt *Tillväxtanalys* gränsdragnings- och tolknings-svårigheter. *IVA* anser att det faktum att för-

värvade andelar kan komma att vara kvalificerade enligt 3:12-reglerna och därmed föranleda beskattning av inkomster i inkomstslaget tjänst är komplicerande. Det kan för individen vara svårt att bedöma om framtida förvärvade andelar kommer att vara kvalificerade eller inte, vilket skulle kunna minska intresset för skattegynnande personaloptioner. Almega AB anser att förslaget syftar till att förfelas om vinst på kvalificerade personaloptioner beskattas som inkomst av tjänst på grund av 3:12-reglerna. Stiftelsen Industrifonden förordar, i likhet med Almega AB, SVCA, SISP, Stockholms Handelskammare, Sweden BIO och *Martin Lorentzon m.fl.*, generella förändringar av reglerna om personaloptioner. SVCA, SISP, Stockholms Handelskammare och Sweden BIO föreslår att vinsten vid avyttring av underliggande aktie ska beskattas dels i inkomstslaget tjänst, dels i inkomstslaget kapital, enligt en särskild uppdelningsgrund. *Näringslivets skattedelegation (NSD)* och *Föreningen Svenskt Näringsliv*, som båda tillstyrker förslaget, anser att en generell sänkning av marginalskatten på högre inkomster vore en mer effektiv och hållbar lösning för att öka möjligheterna att attrahera och behålla nyckelkompetens samt främja tillväxt. *Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)* förespråkar en bred översyn av hela skattesystemet och att den samlade beskattningen av arbete sänks. *Grant Thornton Sweden AB* föreslår förändringar när det gäller beskattningen av utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar för fåmansföretagsdelägare med små innehav. *Sveriges advokatsamfund*, SVCA, Sweden BIO och SISP framhåller att det är komplicerat för onoterade företag att ställa ut personaloptioner och att denna brist bör rättas till. Sveriges Ingenjörer anser att det behövs insatser för att informera om reformen. *Pensionsmyndigheten* framhåller att det är viktigt att det sker en utvärdering av förslaget efter tre till fem år för att se om reglerna använts på avsett sätt och om önskvärda effekter uppnåtts. Företagarna och SUP46 anser att förslaget bör följas upp och att en utvidgning av förslaget då bör övervägas. Reformens effekter bör enligt Tillväxtverket och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* följas löpande. *Konkurrensverket* och *Regelrådet* efterfrågar en närmare analys av förslaget effekter på konkurrensförhållandena mellan olika företag. Regelrådet efterfrågar även en tydligare redovisning av

beräkningen av den sammantagna administrativa bördan för företag samt en särskild redogörelse avseende särskilda hänsyn till små företag. Kammarrätten i Stockholm bedömer att förslaget kommer att leda till viss ökad arbetsbelastning för de allmänna förvaltningsdomstolarna. NNR efterfrågar en scenarioberäkning för att visa på vad som krävs för att statens initiala skattebortfall i förlängningen ska kunna medföra ökade skatteintäkter.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta för små, unga företag som saknar tillgång till kapital, men som har tillväxtambitioner, att rekrytera personer som är viktiga för att företaget ska kunna växa föreslår utredningen att förmånsbeskattningen av personaloptioner ska avskaffas i vissa fall. Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Skatteverket*, *ESV*, *SKL* och *FAR* avstyrker förslaget. *IVA* och *Tillväxtanalys* avstyrker förslaget i den av utredningen föreslagna utformningen.

Inom den moderna tillväxtteorin är förekomsten av forskning och utveckling samt innovationer avgörande för att förklara tillväxt och ekonomisk utveckling. Samhällsnyttig teknisk utveckling och innovationer som av något skäl inte genomförs påverkar den potentiella tillväxttakten på ett negativt sätt. Ett hinder för ökad tillväxt är att nystartade företag med tillväxtambitioner och nya lösningar på existerande problem som regel saknar de förutsättningar som äldre, etablerade företag med upparbetat kapital och kompetens redan har. Genom förbättrade förutsättningar för nystartade företag ökar deras möjligheter att växa och konkurrera med etablerade företag. På så sätt kan den tekniska tillväxttakten förväntas öka, vilket i sin tur leder till en ökad ekonomisk tillväxttakt och förbättrade förutsättningar för ökad konkurrens, effektivare marknader och resursanvändning. Dessa typer av innovationer är bärande för den ekonomiska tillväxten, men de är samtidigt oförutsägbara och vanligen behäftade med asymmetrisk information. Asymmetrisk information påverkar tillgången till riskvilligt kapital negativt vilket leder till att färre investeringar görs än vad som är samhällsekonomiskt optimalt. Om effekterna av den asymmetriska informationen mildras kan fler samhällsekonomiskt nyttiga investeringar göras. Det kan därför finnas ett samhällsekonomiskt intresse av att stödja nytt, innovationsvilligt

företagande och om möjligt minska de riskrelaterade kostnader som en innovativ entreprenör och investerare exponerar sig för.

Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen och majoriteten av remissinstanserna, att det finns skäl att införa lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Några remissinstanser, bl.a. Skatteverket, ESV, SKL och FAR, har principiella invändningar mot förslaget. Skatteverket anför att förslaget utgör ett stort avsteg från grundläggande skatterättsliga principer och framhåller att komplicerade regler med många kvalificeringskrav försvårar för både anställda och arbetsgivare att göra rätt samt att de föreslagna reglerna kommer att leda till gränsdragningsproblem. Regeringen gör dock bedömningen att det finns skäl att i detta fall avvika från principen om generella regler eftersom skattereglerna genom förslaget används för att skapa goda villkor för små och växande företag. Den ökade komplexiteten uppvägs således av den stimulans-effekt som förslaget väntas få. Enligt regeringens bedömning kan åtgärden inte heller anses mer komplicerad än att den kan hanteras genom upplysningar och information från Skatteverket. Till skillnad från vad SKL och *Kammarrätten i Stockholm* anför, bedömer regeringen att de samhällsekonomiska effekterna av förslaget är tillräckligt stora för att motivera avsteg från en neutral beskattning.

Regeringen föreslår därför att förmån av personaloption inte ska tas upp till beskattning om vissa villkor är uppfyllda för såväl det företag från vilket personaloptionen förvärvas, som personaloptionen och optionsinnehavaren. Arbetsgivaren ska därmed inte heller betala arbetsgivaravgifter. Om optionsinnehavaren väljer att utnyttja personaloptionen för förvärv av en andel i företaget sker beskattning vid avyttring av andelen enligt allmänna regler i inkomstslaget kapital. Förslaget innebär således, som Skatteverket har påpekat, att optionsinnehavaren får en skatte-kredit i jämförelse med ordinarie beskattning. Storleken på denna beror på värdeutvecklingen på andelen från det att personaloptionen förvärvas fram till tidpunkten för utnyttjandet av personaloptionen.

Lagrådet anser att frågan hur man vid beräkningen av kapitalvinst ska bestämma anskaffningsutgiften för andelar som har förvärvats genom utnyttjande av personaloptioner bör behandlas i den fortsatta beredningen. Detta

mot bakgrund av praxis där anskaffningsutgiften trots frånvaro av förmånsbeskattning ändå har beräknats på grundval av aktiens marknadsvärde vid förvärvet, eftersom förmånen principiellt var skattepliktig för den skattskyldige (RÅ 2005 not. 129). Det nu aktuella förslaget innebär att förmån av personaloption som omfattas av de föreslagna bestämmelserna inte är skattepliktig. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att det redan av allmänna principer följer att anskaffningsutgiften ska beräknas med ledning av de faktiska utgifter som optionsinnehavaren har haft för att förvärva andelen. Den som har utnyttjat en personaloption, som omfattas av de föreslagna bestämmelserna, för förvärv av andel kommer således inte få tillgodoräkna sig marknadsvärdet vid förvärvet som anskaffningsutgift.

Som framgår av avsnitt 6.6.2 kan anställda som utnyttjar personaloptioner för förvärv av andelar komma att omfattas av 3:12-reglerna genom att de andelar som de förvärvat blir kvalificerade andelar. IVA och *Almega AB* anser att det förhållandet att 3:12-reglerna kan bli tillämpliga kan minska intresset för skatte-gynnade personaloptioner respektive förfela förslagens syfte. Utredningen föreslår särskilda regler i 57 kap. IL för beräkning av årets gränsbelopp för kvalificerade andelar som har förvärvats genom utnyttjande av personaloptioner. Utredningen bedömer att det med hänsyn till 3:12-reglernas nuvarande utformning är en förutsättning för att det ska bli fråga om en slutlig skattelättnad och inte bara en uppskjuten beskattning i inkomstslaget tjänst. Regeringen har förståelse för denna uppfattning. Den 3 november 2016 överlämnade Utredningen om översyn av 3:12-reglerna sitt betänkande Översyn av skattereglerna för delägare i fåmansföretag (SOU 2016:75). Utredningen föreslår flera förändringar av reglerna om hur utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar ska fördelas mellan inkomstslagen tjänst och kapital vid beskattningen, bl.a. reglerna om beräkning av årets gränsbelopp. Utredningen om översyn av 3:12-reglernas betänkande och Utredningen om skatteregler för incitamentsprogramms förslag till särskilda regler i 57 kap. IL behandlas i en lagrådsremiss som beslutades den 8 juni 2017. Lagstiftningsärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

ESV framhåller, i likhet med *Ekobrottsmyndigheten*, att de föreslagna särreglerna kommer öka

riskerna för skatteundandragande. Regeringen är medveten om att den här typen av riktade skatteincitament riskerar att medföra incitament även för de som inte är i behov av stimulanser att utnyttja skattelättnaden. För att undvika detta har förslaget därför förenats med vissa villkor när det gäller företaget från vilket personaloptionen förvärfvas, personaloptionen och optionsinnehavaren. Flera remissinstanser, bl.a. *KTH*, *Stiftelsen Industriefonden*, *Almega AB*, *Företagarna*, *NNR*, *Stockholms Handelskammare*, *SVCA*, *Sweden BIO*, *Sveriges Ingenjörer*, *SUP46* och *SISP*, har synpunkter på dessa villkor. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.6.9–6.6.19.

Några remissinstanser, bl.a. *Pensionsmyndigheten* och *Företagarna*, pekar på vikten av uppföljning av åtgärden. Regeringen delar denna uppfattning och har för avsikt att följa upp och utvärdera effekterna av den kommande lagstiftningen.

Kammarrätten i Stockholm, Sveriges Ingenjörer, *NNR*, *Regelrådet* och *Konkurrensverket* har synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.6.31.

Flera remissinstanser, bl.a. *Stiftelsen Industriefonden*, *Almega AB*, *SVCA*, *SISP*, *Stockholms Handelskammare*, *Sweden BIO* och *Grant Thornton Sweden AB* har lämnat förslag på andra åtgärder på skatteområdet. Dessa frågor faller dock utanför det aktuella lagstiftningsärendet. Vidare har *Sveriges advokatsamfund*, *SVCA*, *Sweden BIO* och *SISP* framhållit att det är komplicerat för onoterade företag att ställa ut personaloptioner och att denna brist bör rättas till. Inte heller den frågan ryms dock inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 11 kap. 1 § IL och att ett nytt kapitel, 11 a kap. IL, införs, se avsnitt 3.13.

6.6.4 Vad som avses med personaloption

Regeringens förslag: Med personaloption avses en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: I 10 kap. IL finns de grundläggande bestämmelserna för inkomstslaget tjänst. Beskattningstidpunkten för förvärv av en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor regleras i 10 kap. 11 § andra stycket IL. Bestämmelsen infördes 1998 (prop. 1997/98:133) och avser personaloptioner trots att termen personaloption inte används i lagtexten. För att förenkla utformningen av förslaget om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall anser regeringen att termen personaloption bör införas i inkomstskattelagen. En personaloption är inte ett värdepapper, utan termen personaloption avser en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor.

Med hänsyn till att termen personaloption införs i inkomstskattelagen görs vissa följdändringar i socialavgiftslagen och skatteförfarandelagen. Dessutom görs en ren författningsteknisk ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen. Ett nytt system med uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift kommer att införas stegvis från och med den 1 juli 2018 (prop. 2016/17:58, bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256, SFS 2017:387).

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 2 kap. 1 § och 10 kap. 11 § IL, 2 kap. 1 § SAL samt 11 kap. 5 §, 15 kap. 5 § och 34 kap. 6 § SFL, se avsnitt 3.13, 3.14 och 3.19. Dessutom görs en ren författningsteknisk ändring i 34 kap. 6 § i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen, se avsnitt 3.27.

6.6.5 Vad som avses med företag

Regeringens förslag: Med företag avses svenska aktiebolag eller motsvarande utländska bolag som har fast driftställe i Sverige och som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *SVCA* och *Sweden BIO* ifrågasätter varför inte alla bolag inom EES ska omfattas av reglerna – oberoende av om fast driftställe i Sverige föreligger eller inte – och anser att den föreslagna avgränsningen skulle kunna strida mot EU-rätten.

Skälen för regeringens förslag: Som föreslås i avsnitt 6.6.3 ska lättnader i beskattningen av personaloptioner införas för att underlätta för små, unga företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner. Utredningen föreslår – med hänsyn till reglerna om fri rörlighet i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) – att med företag ska avses inte bara svenska aktiebolag utan även motsvarande utländska bolag som hör hemma i en stat inom EES eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte. Regeringen instämmer i utredningens förslag.

Utredningen föreslår även att det ställs upp ett krav på att företaget ska ha ett fast driftställe i Sverige. *SVCA* och *Sweden BIO* ifrågasätter varför inte alla bolag inom EES ska omfattas av reglerna – oberoende av om fast driftställe i Sverige föreligger eller inte – och anser att den föreslagna avgränsningen skulle kunna strida mot EU-rätten. Regeringen noterar att den brittiska motsvarigheten till den nu föreslagna skattelättnaden för personaloptioner, de s.k. EMI-reglerna, innehåller ett krav på fast driftställe. De brittiska reglerna, som utgör ett statligt stöd, har prövats och godkänts av Europeiska kommissionen. Kommissionens statsstödsprövning innebär att kommissionen prövar om åtgärden kan anses förenlig med den gemensamma marknaden. Att kommissionen

accepterade kravet på fast driftställe i det brittiska förslaget bör mot denna bakgrund innebära att kommissionen i vart fall vid det beslutstillfället funnit att ett krav på fast driftställe är förenligt med reglerna om den gemensamma marknaden. Mot bakgrund av kommissionens bedömning av det brittiska systemet och med hänsyn till att det är eftersträvansvärt att skatteincitamentet ges till företag som bidrar till näringslivet här i Sverige gör regeringen samma bedömning som utredningen när det gäller kravet på fast driftställe i Sverige. Regeringen föreslår därför sammanfattningsvis att med företag ska avses svenska aktiebolag eller motsvarande utländska bolag som har fast driftställe i Sverige och som hör hemma i en stat inom EES eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

Lagförslag

Definitionen tas in i den nya paragrafen 11 a kap. 2 § IL, se avsnitt 3.13.

6.6.6 Vad som avses med koncern

Regeringens förslag: Med koncern avses en koncern av sådant slag som anges i årsredovisningslagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Skatteverket* anför att bestämmelserna om koncerner även bör omfatta s.k. oäkta koncerner för att förhindra kringgåenden.

Skälen för regeringens förslag: Om företaget, från vilket personaloptionen förvärvas, ingår i en koncern gäller de krav som ställs på företaget, personaloptionen och optionsinnehavaren för att en personaloption inte ska förmånsbeskattas i stället för koncernen (se avsnitt 6.6.9–6.6.19).

Eftersom termen koncern har olika innebörd i olika lagar bedöms en definition av begreppet öka förutsebarheten och underlätta tillämpningen av bestämmelserna. Det är önskvärt att även koncerner där en annan juridisk person än ett aktiebolag är moderbolag omfattas. Enligt

koncerndefinitionen i 1 kap. 4 § årsredovisningslagen (1995:1554) kan alla fysiska och juridiska personer som direkt eller indirekt omfattas av en årsredovisning, koncernredovisning eller delårsrapport vara moderföretag. Regeringen anser därför i likhet med utredningen att koncerndefinitionen ska knytas till årsredovisningslagen. Förenklat innebär årsredovisningslagens definition att om ett företag, moderföretaget, innehåller mer än hälften av rösterna i en annan juridisk person, dotterföretaget, så ingår företagen i samma koncern. Det finns även några andra beskrivna sätt att skapa ett koncernförhållande i årsredovisningslagen.

Regeringen anser, till skillnad från *Skatteverket*, att det saknas skäl att utvidga koncerndefinitionen till att även omfatta oäkta koncerner. En oäkta koncern kan föreligga t.ex. då en fysisk person äger två aktiebolag. Regeringen anser att skattereglerna exempelvis inte bör förhindra en entreprenör från att utveckla verksamheter i olika företag. Vidare innebär den i avsnitt 6.6.13 beskrivna 25-procentsregeln vid förvärv av en äldre verksamhet en begränsning av möjligheten att kringgå reglerna genom att överlåta verksamheter inom oäkta koncerner.

Lagförslag

Definitionen tas in i den nya paragrafen 11 a kap. 3 § IL, se avsnitt 3.13.

6.6.7 Vad som avses med intjänandetid

Regeringens förslag: Med intjänandetid avses perioden från tidpunkten då personaloptionen förvärvas och tre år framåt.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: En personaloption kännetecknas av att den är förenad med förfoganderättsinskränkningar, t.ex. att den kan utnyttjas först efter en viss kvalifikationstid eller intjänandetid. Det är inte ovanligt att ett personaloptionsprogram är uppdelat i olika etapper med olika kvalifikationstider. Den anställda kan ges rätt att t.ex. förvärva ett visst antal aktier efter tidigast vissa bestämda tidsintervaller.

Konstruktionen av en personaloption medför att den inte har något faktiskt ekonomiskt värde för den anställda under kvalifikationstiden, utan först när kvalifikationstiden har löpt ut och den anställda kan utnyttja optionen för förvärv av värdepapper. Genom personaloptioner kan ett företag därför långsiktigt knyta anställda till företaget.

Reglerna om lätnader i beskattningen av personaloptioner måste vara utformade på ett sådant sätt att syftet med reglerna uppnås. Syftet är att små, unga företag ska kunna rekrytera och behålla personer som är särskilt viktiga för verksamheten. Tanken är att dessa företag ska tillföras resurser genom att nyckelpersonerna arbetar för en lön som är lägre än den lön som de hade kunnat få i ett annat företag. Nyckelpersonerna får kompensation genom att de får möjlighet att utan förmånsbeskattning förvärva andelar i företaget i framtiden och på så sätt ta del av framtida vinster i företaget. Förslaget avser att stimulera kommande arbetsinsatser som är viktiga för företagets tillväxt. Syftet är alltså inte att reglerna ska användas för att omvandla allmänna tjänsteinkomster till lägre beskattade kapitalinkomster eller att en arbetsgivare ska få möjlighet att belöna en anställd för insatser som redan har utförts. För att uppnå syftet bör det ställas krav på att optionsinnehavaren ska arbeta i företaget under en viss tid efter det att personaloptionen har förvärvats och att optionsinnehavaren får utnyttja optionen först efter denna tids slut.

Utredningens bedömning är att en lämplig tid är tre år. Vissa personaloptionsprogram föreskriver i sina villkor en kortare kvalifikationstid än tre år. Mot bakgrund av syftet med lagstiftningen anser utredningen emellertid att det finns skäl att bestämma intjänandetiden till tre år. En något längre tid minskar risken för generell växling mellan inkomstlagen och leder på ett bättre sätt till att förslaget återspeglar syftet med reglerna. Regeringen delar denna bedömning. Med intjänandetid ska därför avses en period om tre år räknat från och med ingången av optionsavtalet.

Lagförslag

Definitionen tas in i den nya paragrafen 11 a kap. 4 § IL, se avsnitt 3.13.

6.6.8 Tidpunkt för utnyttjande av optionen

Regeringens förslag: Optionsinnehavaren ska utnyttja optionen för förvärv av andel i det företag från vilket personaloptionen har förvärvats tidigast efter intjänandetiden och senast tio år efter tidpunkten då personaloptionen förvärvades.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. TCO, till vars yttrande *Finansförbundet* ansluter sig, anser att särskilda regler bör skydda en anställd som har personaloptioner som inte ska förmånsbeskattas och som blir uppsagd på grund av arbetsbrist.

Skälen för regeringens förslag: För att uppnå syftet med reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner, dvs. att underlätta för små, unga företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner, bör det ställas krav på att optionsinnehavaren ska arbeta i företaget under en viss tid efter det att personaloptionen har förvärvats och att optionsinnehavaren får utnyttja optionen först efter denna tids slut (se avsnitt 6.6.7). Regeringen föreslår därför att förmån av personaloption inte ska tas upp till beskattning bara om optionsinnehavaren utnyttjar optionen tidigast efter en intjänandetid om tre år. Även vissa av villkoren, avseende bl.a. företaget från vilket personaloptionen förvärvas och optionsinnehavaren, som måste vara uppfyllda för att förmånsbeskattning inte ska ske knyter an till intjänandetiden (se avsnitt 6.6.12, 6.6.17 och 6.6.18). Det är först efter att intjänandetiden har löpt ut som det kan konstateras om de villkor som knyter an till intjänandetiden är uppfyllda.

TCO och *Finansförbundet* anser att särskilda regler bör införas för att skydda en anställd som har personaloptioner som inte ska förmånsbeskattas och som blir uppsagd på grund av arbetsbrist. En personaloption kännetecknas av att den är förenad med förfoganderättsinkränkningar, t.ex. att den normalt förfaller om anställningen upphör på grund av uppsägning, avskedande eller dödsfall (prop. 1997/98:133 s. 24). Detta regleras i det civilrättsliga optionsavtalet. Anställda riskerar således att inte kunna

utnyttja optionen om de blir uppsagda före intjänandetidens utgång. Denna risk bedöms dock inte kunna avhjälpas genom skattereglernas utformning, exempelvis genom ett undantag från kravet på att optionsinnehavaren ska utnyttja optionen för förvärv av andelar tidigast efter intjänandetidens utgång. Ett sådant undantag skulle även komplicera regelverket och öka riskerna för kringgåenden. Några särskilda regler för anställda som blir uppsagda på grund av arbetsbrist bör därför enligt regeringens mening inte införas i skattelagstiftningen.

Utredningen anser, mot bakgrund av att Europeiska kommissionens beslut om godkännande i statsstödsärenden regelmässigt är begränsade till en viss tid, att det är lämpligt att införa ett krav om vid vilken tidpunkt en personaloption senast ska utnyttjas för att förmånen inte ska tas upp till beskattning. Utredningen gör bedömningen att ett utnyttjande bör ske senast tio år från tidpunkten då personaloptionen förvärvades. Regeringen delar bedömningen att det bör införas ett krav på att nu aktuella personaloptioner ska utnyttjas inom en viss tid. En period på tio år framstår enligt regeringens mening som lämplig.

Lagförslag

Förslaget tas in i den nya paragrafen 11 a kap. 5 § IL, se avsnitt 3.13.

6.6.9 Företaget ska vara av begränsad storlek

Regeringens förslag: Under det räkenskapsår som närmast föregår det år personaloptionen förvärvas ska

- medelantalet anställda och delägare som arbetar i företaget vara lägre än 50, och
- företagets nettoomsättning eller balansomslutning uppgå till högst 80 miljoner kronor.

Om företaget ingår i en koncern, ska gränsvärdena beräknas sammantaget för alla företag i koncernen.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att en definition av företag av mindre storlek

införs i inkomstskattelagen med gränsvärden som motsvarar de som nu är aktuella.

Remissinstanserna: Flera av remissinstanserna har synpunkter på förslaget. *NSD*, vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* ansluter sig till, anser att det är viktigt att gränsvärdena höjs då det annars mycket väl kan inträffa att relativt nystartade företag med arbetskraftsintensiv verksamhet överskrider de föreslagna gränsvärdena och därmed går miste om möjligheterna att använda de föreslagna reglerna om skattelättnader för personaloptioner. De föreslår att gränsvärdena sätts vid färre än 250 årsarbetskrafter, en årsomsättning som inte överstiger 50 miljoner euro eller en balansomslutning som inte överstiger 43 miljoner euro. *SVCA*, *KTH*, *SISP* och *Sweden BIO* anser att de svenska reglerna bör likna de brittiska och omfatta företag med upp till 250 anställda och en omsättning om högst 400 miljoner kronor. Även *Stiftelsen Industrifonden*, *Stockholms Handelskammare*, *NNR* och *Sveriges Ingenjörer* anser att gränsvärdena bör höjas till nivåer som motsvarar de brittiska EMI-reglerna. *IVA* anser att antagandet att tillväxtbolag per definition är små är felaktigt och att gränserna för antalet anställda och balansomslutning bör höjas rejält. *Advokatsamfundet* anser att det är olyckligt att förslaget bara omfattar de minsta företagen och *Almega AB* framhåller att även ett större företag kan vara i behov av väl fungerande incitamentsprogram. *SUP46* befarar att begränsningen i storlek kan vara för snäv för att skapa tillräckligt stor effekt. *Malmö Startups* är positiva till den begränsning på 49 anställda som föreslås i betänkandet. *Bokföringsnämnden* framhåller att den definition av företag av mindre storlek som föreslås i betänkandet inte är samordnad med EU:s definition av små företag i artikel 3.2 i redovisningsdirektivet (Europaparlamentet och Rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43/EG och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/349/EEG).

Skälen för regeringens förslag: Införandet av lättnader i beskattningen av personaloptioner syftar till att underlätta för små, unga företag som saknar tillgång till kapital – till skillnad från äldre, etablerade företag – att rekrytera och behålla nyckelpersoner. Utredningen föreslår därför att företaget som ingår optionsavtalet

beskattningsåret närmast före det år personaloptionen förvärvas ska ha färre än 50 anställda och delägare som arbetar i företaget (medelantal) och en nettoomsättning eller balansomslutning som uppgår till högst 80 miljoner kronor.

Flera av remissinstanserna, däribland *NSD*, *Föreningen Svenskt Näringsliv*, *SVCA*, *KTH*, *Stiftelsen Industrifonden*, *Stockholms Handelskammare*, *NNR*, *IVA*, *Almega AB* och *SUP46*, anser att gränserna för antal anställda och nettoomsättning eller balansomslutning bör höjas. Utredningen har övervägt om reglerna bör gälla även för något större företag, men har kommit fram till att de inledningsvis inte bör göra det. Skälen till detta är bl.a. att medelstora företag normalt redan har vuxit och därmed genomgått en viss tillväxtperiod. Det kan enligt utredningen redan av detta skäl ifrågasättas om de primärt tillhör målgruppen med förslaget. Vidare innebär reglerna att statsstöd lämnas till de berörda företagen. Det är enligt utredningens bedömning sannolikt enklare att få kommissionens godkännande om förslaget endast gäller för de företag för vilka det tydligast finns ett marknadsmisslyckande, även med beaktande av att de brittiska reglerna gäller för större företag. Regeringen delar utredningens bedömning och föreslår att förmån av personaloption inte ska tas upp till beskattning bara om det företag från vilket personaloptionen förvärvas, under det räkenskapsår som närmast föregår det år personaloptionen förvärvas, har färre än 50 anställda och delägare som arbetar i företaget (medelantal) och en nettoomsättning eller balansomslutning som uppgår till högst 80 miljoner kronor. Till skillnad från utredningens förslag knyts, efter synpunkter från *Lagrådet*, villkoret till företagets räkenskapsår i stället för företagets beskattningsår.

Bokföringsnämnden framhåller att den definition av företag av mindre storlek som utredningen föreslår inte är samordnad med EU:s definition av små företag i artikel 3.2 i redovisningsdirektivet. Regeringen konstaterar att den definition av företag av mindre storlek som utredningen föreslår även skiljer sig något från den definition av företag av mindre storlek som finns i 43 kap. IL. Regeringen föreslår därför ingen definition av företag av mindre storlek i det nya 11 a kap. IL utan samlar i stället alla villkor som rör det företag från vilket personaloptionen förvärvas på ett och samma ställe i lagtexten.

Uttrycket medelantalet anställda har samma innebörd som motsvarande term har i Bokföringsnämndens allmänna råd om gränsvärden (BFNAR 2006:11). Likaså har uttrycken företags nettoomsättning och företags balansomslutning samma innebörd som termerna företags redovisade nettoomsättning och företags redovisade balansomslutning i Bokföringsnämndens nämnda allmänna råd. Vad gäller företags nettoomsättning kan det noteras att denna ska justeras om räkenskapsåret omfattar kortare eller längre tid än tolv månader.

Om företaget, från vilket personaloptionen förvärfvas, ingår i en koncern ska kraven avseende medelantalet anställda och delägare samt nettoomsättning respektive balansomslutning, i stället för att beräknas på företagsnivå, beräknas sammantaget för alla företag i koncernen. Med anställda avses då anställda i något företag i koncernen och med delägare avses delägare i något företag i koncernen som arbetar i något koncernföretag. Medelantalet av sådana anställda och delägare ska således vara lägre än 50. Den totala nettoomsättningen eller balansomslutningen för samtliga företag i koncernen ska uppgå till högst 80 miljoner kronor.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5 och 6 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.10 Företaget får inte kontrolleras av offentliga organ

Regeringens förslag: Ett eller flera offentliga organ får inte direkt eller indirekt kontrollera 25 procent eller mer av kapital- eller röstandelarna i företaget när personaloptionen förvärfvas.

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet för varje företag i koncernen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Stiftelsen Industrifonden* och *Verket för innovationssystem (Vinnova)* anser att begränsningen avseende offentligt ägande bör tas bort. *Stiftelsen Industrifonden* framhåller att det är en felaktig

uppfattning att företag som till viss del ägs av offentliga organ inte skulle ha svårigheter att skaffa externt kapital. Det finns en uppenbar risk att privata investerare aktivt kan komma att avstå från att saminvestera med statligt riskkapital då de riskerar att få sämre möjligheter på marknaden med ett "smittat" bolag. *Qoorp AB* framhåller att begränsningen diskvalificerar många bolag som borde omfattas av reglerna. *Malmö Startups*, *SVCA*, *SISP* och *Sweden BIO* anser, i likhet med *Stiftelsen Industrifonden*, att det inte är klarlagt vad som ska räknas som ett offentligt organ. Det bör enligt dem av lagstiftningen klart framgå att även bolag som har fått riskkapital från helt eller delvis statligt finansierade riskkapitalfonder eller samriskbolag ska kunna ge ut personaloptioner som inte förmånsbeskattas.

Skälen för regeringens förslag: Företag som till viss del ägs av offentliga organ kan enligt regeringens mening inte anses ha de svårigheter att skaffa externt kapital som förslaget om skattelättnader för personaloptioner syftar till att kompensera för. Kommissionens förordningar och riktlinjer tyder också på att det skulle försvåra statsstödsprövningen om förslaget skulle innebära att stöd ges till sådana företag. Till skillnad mot vad *Stiftelsen Industrifonden*, *Vinnova* och *Qoorp AB* anför, anser regeringen att det således bör införas en begränsning i offentligt ägande. Regeringen förslår därför i likhet med utredningen att när personaloptionen förvärfvas får inte 25 procent eller mer av kapital- eller röstandelarna i företaget från vilket personaloptionen förvärfvas direkt eller indirekt kontrolleras av ett eller flera offentliga organ.

Malmö Startups, *SVCA*, *SISP*, och *Sweden BIO* anser, i likhet med *Stiftelsen Industrifonden*, att det inte är klarlagt vad som ska räknas som ett offentligt organ. Med offentliga organ avses organ som bedriver offentlig verksamhet i statlig eller kommunal regi. Att det offentliga organet direkt eller indirekt ska kontrollera en viss del av kapital- eller röstandelarna i företaget innebär att även ägande via statliga och kommunala bolag omfattas. Även om kontroll över ett annat företag framförallt kan ske genom ett direkt eller indirekt innehav av kapital- eller röstandelar kan det inte uteslutas att ett företag även i andra fall kan anses stå under sådan kontroll. När det gäller offentliga institutionella investerare som har som uppdrag att bl.a. tillhandahålla kapital till företag i tidiga skeden, kan

det i vissa fall innebära att de därigenom också får ett deläggande i företaget. I dessa fall bör in-
slaget av kontroll över företaget inte göra sig
gällande i samma utsträckning. Det är emellertid
en fråga som bör överlåtas till rättstillämpningen
att avgöra i det enskilda fallet. En källa för
uttolkning av betydelsen av ”kontrolleras av ett
eller flera offentliga organ” är kommissionens
rekommendation av den 6 maj 2003 om defini-
tionen av mikroföretag samt små och medelstora
företag (2003/361/EG).

Om företaget, från vilket personaloptionen
förvärvas, ingår i en koncern gäller kravet för
varje företag i koncernen. Ett eller flera offent-
liga organ får alltså inte direkt eller indirekt
kontrollera 25 procent eller mer av kapital- eller
röstandelarna i något företag i koncernen när
personaloptionen förvärvas.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap.
5 och 7 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.11 Företagets andelar får inte vara upptagna till handel på en reglerad marknad

---

Regeringens förslag: Ingen andel i företaget får
vara upptagen till handel på en reglerad marknad
eller en motsvarande marknad utanför
Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
(EES).

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet
för varje företag i koncernen.

Utredningens förslag överensstämmer med
regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remiss-
instanser som har yttrat sig tillstyrker eller har
inget att invända mot förslaget. *Skatteverket* före-
slår att även företag som är noterade på en
handelsplattform ska undantas från förslaget om
skattelättnader för personaloptioner. Detta
skulle enligt *Skatteverket* underlätta kontrollen
av villkoret att optionsinnehavaren inte får vara
delägare i företaget eller närstående till sådan
delägare när personaloptionen förvärvas.

Skälen för regeringens förslag: Noterade
företag som aktivt handlas på en marknadsplats
kan enligt regeringens mening inte anses ha de
svårigheter att skaffa externt kapital som försla-

get om skattelättnader för personaloptioner
syftar till att kompensera för. Kommissionens
förfordningar och riktlinjer tyder också på att det
skulle försvåra statsstödsprövningen om
förslaget skulle innebära att stöd ges till sådana
företag. Regeringen föreslår därför att ingen
andel i företaget från vilket personaloptionen
förvärvas får vara upptagen till handel på en
reglerad marknad eller en motsvarande marknad
utanför Europeiska ekonomiska samarbets-
området (EES). Till skillnad från *Skatteverket*
instämmer regeringen vidare i utredningens
bedömning att det inte finns tillräckliga skäl att
även undanta företag som är noterade på en
handelsplattform. Detta då det inte finns samma
garantier för en aktiv handel på en handels-
plattform som på en reglerad marknad.

Om företaget, från vilket personaloptionen
förvärvas, ingår i en koncern gäller detta krav för
varje företag i koncernen. Inget företag i
koncernen får alltså ha någon andel i företaget
upptagen till handel på en reglerad marknad eller
en motsvarande marknad utanför EES.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap.
5 och 7 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.12 Företaget ska huvudsakligen bedriva rörelse som inte avser viss verksamhet

---

Regeringens förslag: Företaget ska under
intjänandetiden huvudsakligen bedriva annan
rörelse än

1. bank- eller finansieringsrörelse,
2. försäkringsrörelse,
3. produktion av kol eller stål,
4. handel med mark, fastigheter, råvaror eller
finansiella instrument,
5. uthyrning för längre tid av lokaler eller
bostäder, eller
6. tillhandahållande av tjänster som avser juri-
disk rådgivning, redovisning eller revision.

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet
sammantaget för alla företag i koncernen.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår att även skatterådgivning ska räknas upp bland de undantagna verksamheterna.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. FAR ifrågasätter om rörelsevillkoret tillför något av värde vid avgränsningen. Enligt FAR förekommer inte optionsprogram med arbetstagare annat än i verksamheter där rörelse bedrivs. SUP46 befarar att verksamhetsbegränsningen kan vara för snäv för att förslaget ska ge tillräckligt stor effekt. NSD, vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* ansluter sig till, anser, i likhet med KTH, IVA, FAR, *Företagarna*, *Malmö Startups*, SVCA, SISP, *Sweden BIO* och *Finansförbundet*, att det är svårt att peka ut vilken verksamhet som är, eller i framtiden kommer att vara, innovativ. NSD framhåller att även sådan verksamhet som typiskt sätt inte är innovativ kan komma att utvecklas innovativt på ett sätt som inte går att förutse varför de gärna ser någon form av ventil för att fånga upp den typen av företag. IVA anser att någon form av begränsning av vilka branscher som omfattas inte är orimlig, men att det är viktigt att dessa avgränsningar görs med stor omsorg då gränsdragningarna är mycket svåra. *Sveriges advokatsamfund* anser att förslaget borde omfatta fler företag och branscher. Företagarna anser att förslaget borde ha kortast möjliga förbudslista, helst begränsad till produktion av kol och stål som redan har omfattande statsstöd. SVCA, SISP och Sweden BIO anser att det bör övervägas att endast undanta verksamheter utifrån vad som krävs med hänsyn till statsstödsreglerna. Finansförbundet framhåller att även traditionella bank- och finansieringsföretag kan ta fram innovativa lösningar och att ett undantag för tillståndspliktiga bank- och finansieringsverksamheter innebär en snedvridning av konkurrensen inom finanssektorn. *Stiftelsen Industrifonden* anser att det krävs att uttrycket ”bank- eller finansieringsrörelse” förtydligas ytterligare. TCO framhåller att det utifrån erfarenheterna i Storbritannien är rimligt att utesluta vissa verksamheter i enlighet med utredningens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Företaget som ingår optionsavtalet ska enligt utredningens förslag huvudsakligen bedriva rörelse under intjänandetiden. Företaget ska vidare under

intjänandetiden huvudsakligen bedriva annan verksamhet än viss angiven verksamhet.

Med rörelse avses enligt 2 kap. 24 § IL annan näringsverksamhet än innehav av kontanta medel, värdepapper eller liknande tillgångar. Om sådana tillgångar innehåses som ett led i rörelsen, räknas innehavet dock till rörelsen. Avsikten är att förvaltning av värdepapper och liknande tillgångar inte ska omfattas av rörelsebegreppet, om det inte är så att värdepapperen innehåses som ett led i den rörelsedrivande verksamheten (prop. 1999/2000:2 del 2 s. 44 f.).

FAR ifrågasätter om rörelsevillkoret tillför något av värde vid avgränsningen av förslaget. Syftet med förslaget är att underlätta för små, unga företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner. Skattelättnaden bör därför inte omfatta företag vars verksamhet i ansenlig omfattning består av ren kapitalförvaltning. Mot denna bakgrund och för att undvika ett eventuellt utnyttjande av reglerna på ett icke avsett sätt anser regeringen att det framstår som lämpligt att företaget från vilket personaloptionen förvärvas huvudsakligen ska bedriva rörelse under intjänandetiden. Frågan är därefter hur rörelsevillkoret ska bedömas. Att företaget huvudsakligen ska bedriva rörelse innebär att ca 75 procent eller mer av verksamheten i företaget ska bestå av annat än innehav av kontanta medel, värdepapper och liknande tillgångar (jfr prop. 1999/2000:2 del 1 s. 502 ff.). Detta gäller emellertid bara innehav som inte innehåses som ett led i verksamheten. Kassa, bankkonton och tillfälliga placeringar inom ramen för den bedrivna rörelsen ska således inte påverka bedömningen. Bedömningen om företaget huvudsakligen är rörelsedrivande eller inte bör göras genom en samlad bedömning av förhållanden i företaget utifrån befintlig praxis vad gäller uttrycket rörelse.

När det gäller begränsningen av vilken verksamhet som den rörelse som företaget bedriver får avse befarar SUP46 att verksamhetsbegränsningen kan vara för snäv för att förslaget ska skapa tillräckligt stor effekt. Den kategori av företag som bedöms ha störst förmåga att växa och därmed skapa arbetstillfällen men samtidigt har begränsade möjligheter att anställa nyckelpersoner är små, unga företag som är innovativa. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen, att det är viktigt att reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner begränsas till innovativa företag. Detta för att

använda resurserna effektivt och minska de s.k. dödviktskostnaderna.

NSD, Föreningen Svenskt Näringsliv, KTH, IVA, FAR, Företagarna, Malmö Startups, SVCA, SISP, Sweden BIO och Finansförbundet anser att det är svårt att peka ut vilken verksamhet som är, eller i framtiden kommer att vara, innovativ. NSD framhåller att även sådan verksamhet som typiskt sätt inte är innovativ kan komma att utvecklas innovativt på ett sätt som inte går att förutse. IVA anser att någon form av begränsning av vilka branscher som omfattas inte är orimlig, men att det är viktigt att dessa avgränsningar görs med stor omsorg då gränsdragnin-garna är mycket svåra. Regeringen är medveten om den problematik som remissinstanserna pekar på. Utredningen har valt att inte försöka definiera innovativa företag. I stället anges vissa verksamheter som ett företag, som vill erbjuda skattegynnade personaloptioner, inte får ägna sig åt mer än i begränsad omfattning. Regeringen instämmer, i likhet med TCO, i att detta är ett lämpligt tillvägagångssätt. De brittiska reglerna fungerar på samma sätt, dvs. de anger ett antal undantagna verksamheter. Dessa regler har tillämpats under en längre tid och har också godkännts av Europeiska kommissionen.

Sveriges advokatsamfund anser att förslaget borde omfatta fler företag och branscher. Företagarna anser att förslaget borde ha kortast möjliga förbudslista. SVCA, SISP och Sweden BIO anser att det bör övervägas att endast undanta verksamheter utifrån vad som krävs med hänsyn till stadsstödsreglerna. De brittiska reglerna, som flera remissinstanser har hänvisat till när det gäller företagets storlek, innehåller betydligt fler undantagna verksamheter än utredningens förslag. Regeringen anser att det bör iaktas viss försiktighet när företag med viss verksamhet ska undantas från tillämpningen av reglerna. Regeringen delar dock utredningens uppfattning att det finns två skäl till varför en verksamhet ska tas upp på listan över undan-tagen verksamhet.

Det första skälet gäller verksamhet som redan får statsstöd. När kommissionen prövar förslagens förenlighet med EUF-fördraget är det sannolikt så att det totala statsstödet till ett enskilt företag är en betydelsefull faktor. Det bedöms därför vara viktigt att inte ge ytterligare stöd till branscher som redan har andra stödformer. Av detta skäl bör verksamhet som

avser produktion av kol eller stål tas med på undantagslistan.

Det andra skälet gäller verksamhet som ty-piskt sett inte är innovativ. Om verksamhet som typiskt sett inte är innovativ utesluts leder det till att reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner blir mer träffsäkra. Detta inne-bär lägre dödviktskostnader och större effekt av satsade medel i förhållande till syftet.

Finansförbundet framhåller att även traditio-nella bank- och finansieringsföretag kan ta fram innovativa lösningar och att ett undantag för tillståndspliktiga bank- och finansieringsverk-samheter innebär en snedvridning av konkurrensen inom finanssektorn. Stiftelsen Industrifonden anser att det krävs att uttrycket ”bank- eller finansieringsrörelse” förtydligas ytterligare. Utredningen anser att bank- eller finansieringsrörelse är ett exempel på verk-samhet som inte är innovativ i den mening som avses i detta sammanhang och som därför bör undantas. Uttrycken ”bankrörelse” och ”finansieringsrörelse” har samma innebörd som i lagen (2004:297) om bank- och finansierings-rörelse. Många av de företag som anses mest innovativa bedriver verksamhet som avser finansiella tjänster i vid bemärkelse, s.k. fintech-bolag. Det kan gälla t.ex. teknikutveckling av betalningstjänster eller alternativa finansierings-lösningar. Utredningen slår fast att denna typ av verksamhet inte omfattas av undantaget, såvida inte verksamheten i företaget huvudsakligen ut-gör bank- eller finansieringsrörelse. Regeringen gör samma bedömning som utredningen.

Regeringen anser vidare att försäkringsrörelse typiskt sett inte heller är innovativ och därför bör undantas. Innebörden av uttrycket ”försäk-ringsrörelse” är densamma som vid tillämp-ningen av försäkringsrörelselagen (2010:2043) och lagen (1998:293) om utländska försäkrings-givares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige. Detsamma gäller handel med vissa tillgångar som inte kan anses som innovativ i den avsedda meningen. Handel med mark, fastig-heter, råvaror eller finansiella instrument bör därför tillhöra undantagen verksamhet.

Många företag som växer snabbt arbetar med konsulttjänster i vid bemärkelse. Generellt kan det alltså inte hävdas att sådana tjänster inte utförs av innovativa företag. Mer traditionell konsultverksamhet utförs primärt inte av innovativa företag. Vissa typer av konsulttjänster är också undantagna enligt de brittiska EMI-

reglerna. Det gäller tjänster som avser juridisk rådgivning och redovisning. Utredningen anser att dessa tjänster även bör undantas i Sverige liksom tjänster som avser revision. Regeringen delar utredningens bedömning.

Utredningen föreslår att även skatterådgivning av andra än jurister bör undantas. Regeringen anser dock att skatterådgivning – oavsett vem som utför den – omfattas av uttrycket juridisk rådgivning. Skatterådgivning behöver därför inte anges särskilt som en undantagen verksamhet och tas därför inte upp i uppräkningsdelen av undantagen verksamhet i lagtexten.

Om företaget, från vilket personaloptionen förvärfvas, ingår i en koncern ska kravet om att huvudsakligen bedriva rörelse som inte avser undantagen verksamhet gälla sammantaget för alla företag i koncernen, i stället för på företagsnivå. Verksamheten i alla företag i koncernen under intjänandetiden ska alltså läggas samman och huvudsakligen vara rörelse som inte avser undantagen verksamhet.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5 och 8 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.13 Företagets verksamhet får inte vara äldre än tio år

Regeringens förslag: Företaget får när personaloptionen förvärfvas inte ha bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det år då verksamheten påbörjades.

Om företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från någon annan, ska personaloptionen förvärfvas inom tio år från utgången av det år då den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades före verksamheten i företaget.

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet för varje företag i koncernen.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att företaget inte får ha bedrivit verksamhet i mer än sju år när personaloptionen förvärfvas. Utredningen föreslår också att om företaget har förvärvat hela verksamheten från annan ska optionsavtalet

ha ingåtts inom sju år från det att den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *TCO* och *Finansförbundet* anser, i likhet med *SVCA*, *SISP* och *Sweden BIO*, att det är rimligt att personaloptioner också kan användas i ett företag som kommer in i en tillväxtfas vid en senare tidpunkt. *Almega AB* framhåller att många teknikutvecklingsföretag har en relativt lång fas för utveckling av sina produkter och tjänster, i vissa fall längre än sju år. *IVA* anser att antagandet att tillväxtbolag per definition är unga är felaktigt och att gränsen för ålder på företaget bör höjas rejält. *NSD*, vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* ansluter sig till, anser, i likhet med *Företagarna* och *KTH*, att den föreslagna tidsgränsen om sju år bör förlängas till åtminstone tio år, eftersom det ofta tar en viss tid innan en verksamhet kommer in i ett sådant skede att det blir aktuellt att rekrytera den typ av kvalificerad personal som förslaget avser stimulera till att anställa. Företagarna framhåller att de brittiska *EMI*-reglerna saknar tidsgräns och att det således inte bör möta något hinder enligt statsstödsreglerna att förlänga tidsperioden. *SUP46* befarar att begränsningen i tid kan vara för snäv för att skapa tillräckligt stor effekt av förslaget. *Qoorp AB* framhåller att bolag ofta kan ha låg aktivitet under flera år. Detta gäller inte minst vid avknoppningar från universitet och forskningsinstitut, där man t.ex. av patentskäl kan vilja bilda ett bolag tidigt, men där den praktiska verksamheten påbörjas först två till tre år senare. *Skatteverket* framhåller att kravet på att hela verksamheten ska ha förvärvats från någon annan för att åldersvillkoret ska bedömas utifrån när den förvärvade verksamheten påbörjades innebär att det är lätt att kringgå regeln.

Skälen för regeringens förslag: Forskning tyder på att nya arbetstillfällen främst skapas i relativt unga företag. Den tid under vilken ett företag har varit verksamt synes i sig vara viktigare än dess storlek när det gäller förmågan att skapa nya arbetstillfällen. Det är också i synnerhet unga, innovativa företag som har svårigheter att betala en marknadsmässig lön som gör att de kan anställa och behålla nyckelpersoner, vilket många gånger är en avgörande faktor för tillväxt i företaget. Den föreslagna skattelättnaden för personaloptioner bör därför enligt utredningen riktas mot de företag som

mest sannolikt står inför en tillväxtfas. Mot denna bakgrund, och med hänsyn till statsstödsreglerna, föreslår utredningen att företaget som ingår optionsavtalet inte får ha bedrivit verksamhet i mer än sju år när avtalet ingås. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att de föreslagna reglerna bör förenas med ett åldersvillkor för företaget från vilket personaloptionen förvärvas.

Flera remissinstanser, bl.a. *TCO*, *Finansförbundet*, *SVCA*, *SISP* och *Sweden BIO*, anser att det är rimligt att den föreslagna skattelättnaden för personaloptioner också kan användas i ett företag som kommer in i en tillväxtfas vid en senare tidpunkt. *NSD* och *Föreningen Svenskt Näringsliv* framhåller, i likhet med *Företagarna* och *KTH*, att den föreslagna tidsgränsen om sju år bör förlängas till åtminstone tio år, eftersom det ofta tar en viss tid innan en verksamhet kommer in i ett sådant skede att det blir aktuellt att rekrytera den typ av kvalificerad personal som förslaget avser stimulera till att anställa.

Med hänsyn till vad remissinstanserna har anfört och då det är viktigt att åldersvillkoret inte riskerar att stressa fram beslut om utfärdande av personaloptioner som i ett längre perspektiv går i fel riktning för företaget, bör den föreslagna åldersgränsen för företaget från vilket personaloptionen förvärvas enligt regeringens mening förlängas från sju till tio år. De brittiska EMI-reglerna saknar en tidsgräns för ålder på företaget så detta bör inte möta något hinder enligt statsstödsreglerna. Att förlänga åldersgränsen gör också förslaget mer branschneutralt, då vissa branscher har längre utvecklingstider än andra. Regeringen föreslår därför att företaget, när personaloptionen förvärvas, inte får ha bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det år då verksamheten påbörjades.

För att de föreslagna reglerna inte ska kunna kringgåas bör begränsningar införas som motverkar att verksamheter ombildas för att kringgå åldersvillkoret. Utredningen föreslår därför att om företaget har förvärvat hela verksamheten från annan ska åldersvillkoret bedömas utifrån när den ursprungliga verksamheten påbörjades. Regeringen konstaterar, i likhet med *Skatteverket*, att den föreslagna regeln emellertid relativt enkelt kan kringgåas om företaget redan har eller startar upp en viss mindre verksamhet innan förvärvet av verksamheten från någon annan görs. Regeringen föreslår därför i stället

att om företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från någon annan ska personaloptionen förvärvas inom tio år från utgången av det år då den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades före verksamheten i företaget. Det innebär att ett företag, vars verksamhet är yngre än tio år, kan köpa upp en verksamhet som är äldre än tio år och fortfarande omfattas av förslaget om skattelättnader för personaloptioner, så länge den förvärvade verksamheten endast utgör en mindre del (mindre än 25 procent) av den totala verksamheten i företaget. Samtidigt motverkas ombildningar som endast görs för att kringgå åldersvillkoret.

Bedömningen av om företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från annan, ska göras vid tidpunkten för förvärvet av personaloptionen. Om företaget, från vilket personaloptionen förvärvas, ingår i en koncern gäller kravet på att verksamheten inte får vara äldre än tio år för varje företag i koncernen. Inget företag i koncernen får alltså, när personaloptionen förvärvas, ha bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det år då verksamheten i respektive företag påbörjades. Om något företag i koncernen har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från annan ska personaloptionen förvärvas inom tio år från utgången av det år då den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades före det att verksamheten i det förvärvande företaget påbörjades.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5 och 9 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.14 Företaget får inte vara i ekonomiska svårigheter

Regeringens förslag: Företaget får när personaloptionen förvärvas inte vara

1. skyldigt att upprätta kontrollbalansräkning,
2. föremål för företagsrekonstruktion,
3. på obestånd, eller
4. föremål för betalningskrav på grund av ett tidigare beslut från Europeiska kommis-

sionen som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet för varje företag i koncernen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Förslaget om skattelättnader för personaloptioner utgör ett sådant statligt stöd som måste anmälas till Europeiska kommissionen för godkännande innan det genomförs. I unionsrätten ställs olika krav för att statliga stöd ska tillåtas. Ett av dessa är att sådant stöd så gott som undantagslöst inte får ges till en stödmottagare som är i ekonomiska svårigheter. Företag i ekonomiska svårigheter definieras i gemenskapens Riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av icke-finansiella företag i svårigheter (2014/C 249/01). Av definitionen i riktlinjerna framgår att ett företag är i ekonomiska svårigheter om det inte med egna finansiella medel eller med medel från ägare, aktieägare eller långivare kan hejda förluster som utan ingripanden från offentliga myndigheter leder till att företaget med största sannolikhet försätts i konkurs på kort eller medellång sikt. Oavsett storlek anses ett sådant företag som motsvarar ett svenskt aktiebolag principiellt befinna sig i svårigheter dels när över hälften av det tecknade kapitalet har förlorats och mer än en fjärdedel av detta kapital förlorats under de senaste tolv månaderna, dels när det uppfyller villkoren i nationell lagstiftning för att vara föremål för ett kollektivt insolvensförfarande. Även om ingen av de ovan nämnda omständigheterna föreligger, kan ett företag ändå anses befinna sig i ekonomiska svårigheter enligt definitionen. Detta gäller i synnerhet om vanliga tecken på sådana svårigheter har visat sig, såsom ökade förluster, sjunkande omsättning, växande lager, överkapacitet, minskande kassaflöde, stigande skuldsättningsgrad och finansiella kostnader samt ett sjunkande värde på nettotillgångarna.

I tidigare lagstiftningsärenden (se t.ex. prop. 2012/13:134) har konstaterats att den definition av ekonomiska svårigheter som anges ovan är svårtillämpad och därför inte lämplig att direkt genomföra i den svenska lagstiftningen. Det har i

stället ansetts lämpligare att använda etablerade svenska uttryck på området som så långt som möjligt motsvarar vad som anges i riktlinjernas definition. Regeringen finner inte skäl att göra någon annan bedömning när det gäller det nu aktuella förslaget.

Den första omständigheten som anges ovan motsvarar när skyldighet inträder för ett svenskt aktiebolag att upprätta kontrollbalansräkning enligt 25 kap. 13 § 1 aktiebolagslagen (2005:551), förkortad ABL. Kontrollbalansräkning ska upprättas när det finns skäl att anta att bolagets eget kapital, beräknat enligt vissa särskilda regler i 25 kap. 14 § ABL, understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet. Kontrollbalansräkning ska, enligt 25 kap. 13 § 2 ABL, även upprättas om företaget vid verkställighet enligt 4 kap. utsökningsbalken saknar tillgångar för full betalning av utmättningsfordringen. Även ett sådant förhållande bör enligt regeringen innebära att ett företag är i ekonomiska svårigheter. Regeringen instämmer därför sammanfattningsvis i utredningens förslag att företaget från vilket personaloptionen förvärvas inte får vara skyldigt att upprätta kontrollbalansräkning när avtalet ingås.

Därutöver bör ett företag enligt utredningen anses vara i ekonomiska svårigheter om företaget är på obestånd. Med obestånd avses enligt definitionen i 1 kap. 2 § konkurslagen (1987:672) att företaget inte rätteligen kan betala sina skulder och att denna oförmåga inte är endast tillfällig. Om obestånd föreligger ska företaget som huvudregel försättas i konkurs. Det kan enligt regeringens mening inte anses vara förenligt med unionsrätten att ge statligt stöd till sådana företag. Regeringen föreslår därför i likhet med utredningen att företaget från vilket personaloptionen förvärvas inte får vara på obestånd när optionen förvärvas.

Av kommissionens definition följer att ett företag även ska anses vara i ekonomiska svårigheter om det uppfyller villkoren för ett kollektivt insolvensförfarande. Vad som avses med detta är inte helt klart. Det torde dock krävas någon form av medverkan från det allmänna för att det ska anses vara kollektivt. En privat uppgörelse mellan företaget och en eller flera av dess borgenärer kan således inte anses vara ett kollektivt insolvensförfarande. Däremot bör en förhandling om s.k. offentligt ackord anses vara ett sådant förfarande som avses i definitionen. Offentligt ackord regleras i 3 kap. lagen

(1996:764) om företagsrekonstruktion och sådana förhandlingar förs bara under ett förfarande om företagsrekonstruktion. I likhet med utredningen föreslår regeringen därför att företaget från vilket personaloptionen förvärvas inte får vara föremål för företagsrekonstruktion när avtalet ingås.

Ett annat krav som uppställs inom unionsrätten är att statliga stöd inte får betalas ut till någon som har tagit emot ett olagligt stöd och kommissionen därför har riktat ett återbetalningskrav mot stödmottagaren som denne inte återbetalat. I likhet med utredningen föreslår regeringen därför att företaget från vilket personaloptionen förvärvas inte får vara föremål för betalningskrav på grund av ett tidigare beslut från kommissionen som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden när avtalet ingås.

Om företaget, från vilket personaloptionen förvärvas, ingår i en koncern gäller kravet på att inte befinna sig i ekonomiska svårigheter för varje företag i koncernen. Inget företag i koncernen får alltså, när personaloptionen förvärvas, befinna sig i den angivna typen av ekonomiska svårigheter.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5 och 10 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.15 Värdet på personaloptionerna får inte överstiga vissa beloppsgränser

Regeringens förslag: Värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, får inte överstiga 3 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

Värdet på optionsinnehavarens personaloption tillsammans med värdet på övriga personaloptioner som också innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, får inte överstiga 75 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

Om företaget ingår i en koncern ska beloppskraven tillämpas sammantaget för alla företag som ingår i koncernen.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att det totala värdet på personaloptioner som inte förmånsbeskattas får uppgå till högst 100 miljoner kronor per företag och 5 miljoner kronor per optionsinnehavare. Utredningen föreslår även att om det finns flera personaloptioner i företaget ska optionerna värderas med ledning av de förhållanden som gällde när respektive optionsavtal ingicks.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Skatteverket* anser att gränsen för det totala värdet på de personaloptioner som inte förmånsbeskattas inte bör överstiga 20 miljoner kronor. Detta med beaktande av att syftet med förslaget är att öka förutsättningarna för små, nystartade företag att rekrytera och behålla de nyckelpersoner som dessa företag behöver. *IVA* är frågande till begränsningen av det sammanlagda värdet av optioner. *Malmö Startups* anser att beloppsgränsen per anställd är för låg då företag i vissa fall behöver rekrytera "medgrundare" i tidiga skeden och då kunna erbjuda en större del av bolaget. *SUP46* ser en risk i att beloppsgränsen per anställd sätts med "svenska mått", vilket kommer innebära att de bolag som har störst potential och attraherar internationella investerare till höga värderingar också kan komma att få svårt att nyttja förslaget om skattelättnader för personaloptioner.

Skälen för regeringens förslag: För att förslaget om skattelättnader för personaloptioner ska vara förenligt med EU:s regler om statligt stöd krävs att det samlade värdet av stödsatsen är begränsat och att stödet är proportionerligt, så att inte vissa skattskyldiga gynnas i en omfattning som inte är rimlig. Med utgångspunkt i att statsstödet ska begränsas så att stödet inte är större än vad som krävs för att syftet med förslaget ska uppnås, föreslår utredningen att det totala värdet på de personaloptioner som inte förmånsbeskattas inte får vara högre än 100 miljoner kronor per företag och 5 miljoner kronor per optionsinnehavare. Regeringen instämmer i bedömningen att det aktuella stödet, med hänsyn till unionsrätten, bör förenas med beloppsgränser men anser, i likhet med *Skatteverket*, att beloppsgränsen per företag bör vara lägre än den av utredningen föreslagna. En beloppsgräns om 75 miljoner kronor framstår som väl avvägd. Även beloppsgränsen per

optionsinnehavare bör, i motsats till vad IVA, SUP46 och Malmö Startups, anför sänkas i förhållande till utredningens förslag. En beloppsgräns om 3 miljoner kronor per optionsinnehavare är enligt regeringens mening rimlig.

Regeringen anser att beloppsgränserna ska beräknas med beaktande av samtliga personaloptioner som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, dvs. inte bara sådana personaloptioner som inte förmånsbeskattas. Anledningen till detta är att det inte går att bedöma om vissa villkor, t.ex. kravet på anställning, är uppfyllda förrän intjänandetiden har passerats. Regeringen föreslår därför att värdet på optionsinnehavarens personaloption, tillsammans med värdet på övriga personaloptioner som också ger rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, inte får överstiga 75 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas. Eventuella personaloptioner som innebär rätt att förvärva andelar i företaget som inte har förvärvats från företaget ska inte beaktas. Regeringen föreslår vidare att värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, inte får överstiga 3 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

Utredningen föreslår att om det finns flera optionsprogram i företaget så ska personaloptionerna värderas vid tidpunkten då respektive optionsavtal ingicks. Regeringen föreslår i stället att samtliga optioner ska värderas vid tidpunkten för förvärvet av den personaloption som är föremål för bedömning. Detta framstår som mer ändamålsenligt och är dessutom enklare då det endast blir fråga om en värdering som ska göras i stället för flera värderingar.

Om företaget ingår i en koncern ska beloppskraven tillämpas sammantaget för alla företag som ingår i koncernen. Värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget eller i något annat företag som ingår i samma koncern och som har förvärvats från något koncernföretag, får inte överstiga 3 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas. Värdet på optionsinnehavarens personaloption tillsammans med värdet på övriga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget eller i något annat företag som ingår i samma koncern och som har förvärvats från något av dessa företag, får inte

överstiga 75 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5, 11 och 12 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.16 En förenklad värderingsmodell

Regeringens förslag: Värdet på en personaloption ska anses motsvara värdet på den andel eller de andelar som optionen ger rätt att förvärva.

Om det någon gång under de närmast föregående tolv månaderna innan personaloptionen förvärvas har genomförts marknadsmissiga transaktioner avseende företagens andelar, ska värdet på en andel bestämmas med ledning av dessa transaktioner.

Om det inte har genomförts någon sådan transaktion, ska värdet på samtliga andelar i företaget anses motsvara skillnaden mellan företagens bokförda tillgångar och skulder enligt den senast fastställda balansräkningen. Om företaget inte har någon fastställd balansräkning, ska värdet på en andel bestämmas till andelens kvotvärde.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte någon värderingsmodell för det fall någon marknadsmissig transaktion inte har skett och det inte heller finns någon fastställd balansräkning.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Det är allmänt svårt och ofta tidskrävande att värdera företag vars ägarandelar inte handlas på en offentlig marknadsplats. Att värdera en personaloption som innebär en rätt att i framtiden förvärva andelar i ett företag som inte handlas på en marknadsplats är än mer komplicerat, eftersom det då dessutom gäller företagens framtida värde. Förslaget om skattelättnader för personaloptioner riktar sig till små, unga och onoterade företag med tillväxtambitioner. De värderingsmodeller som finns är inte anpassade till den typen av företag och en mer noggrann värdering förutsätter stora kunskaper om företagens verksamhet, vilket är både tidskrävande och kostsamt

att skaffa sig. Förslaget att värdet på personaloptioner som inte förmånsbeskattas inte får överstiga vissa beloppsgränser (se avsnitt 6.6.15) förutsätter dock att personaloptionerna värderas. Utredningen föreslår därför en förenklad värderingsmodell, där värdet på en personaloption ska anses motsvara värdet på den andel (eller de andelar) som optionen ger rätt att förvärva. Om det någon gång under de närmast föregående tolv månaderna innan personaloptionen förvärvas har genomförts marknads-mässiga transaktioner i eller avseende företagets andelar ska värdet på en andel bestämmas med ledning av dessa transaktioner. Om någon sådan transaktion inte har genomförts ska värdet på samtliga andelar i företaget anses motsvara skillnaden mellan företagets bokförda tillgångar och skulder enligt den senast fastställda balansräkningen. Regeringen instämmer i utredningens förslag. Om företaget inte har någon fastställd balansräkning föreslår regeringen att värdet på en andel ska bestämmas till andelens kvotvärde.

Lagförslag

Förslaget tas in i den nya paragrafen 11 a kap. 13 § IL, se avsnitt 3.13.

6.6.17 Optionsinnehavaren ska vara anställd och arbeta i viss omfattning

Regeringens förslag: Optionsinnehavaren ska vara anställd i företaget under intjänandetiden. Arbetstiden ska under denna tid uppgå till i genomsnitt minst 30 timmar per vecka.

Som arbetstid räknas semesterledighet med semesterlön och frånvaro till följd av sjukdom, föräldraledighet och andra liknande förhållanden som ersätts inom socialförsäkringssystemet.

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet på anställning för något av företagen som ingår i koncernen. Kravet på arbetstid gäller sammantaget för alla företag i koncernen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *NSD* och *Föreningen Svenskt Näringsliv* anser, i likhet med *Företagarna*, att det bör räcka med en halvtids-

anställning under intjänandetiden, då det tämligen ofta förekommer att ekonomin i nystartade företag inte räcker för att avlöna anställda för heltidsarbete. *Stiftelsen Industrifonden* anser att även styrelseledamöter bör kunna omfattas av förslaget – oaktat kravet på anställning – då det finns ett stort behov av att ge incitament även till externa styrelseledamöter i företag i tidiga skeden.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med förslaget om skattelättnader för personaloptioner är främst att företagen långsiktigt ska kunna knyta nyckelkompetens till verksamheten. Det är därför rimligt att den som tilldelas en personaloption som inte förmånsbeskattas också är anställd och arbetar i företaget i en betydande omfattning under intjänandetiden. *NSD* och *Föreningen Svenskt Näringsliv* anser, i likhet med *Företagarna*, att det bör räcka med en halvtidsanställning under intjänandetiden. Regeringen anser dock i likhet med utredningen att arbetstiden under intjänandetiden ska uppgå till i genomsnitt minst 30 timmar per vecka.

Kravet att optionsinnehavaren ska vara anställd i företaget under intjänandetiden innebär att den föreslagna skattelättnaden inte omfattar personaloptioner som ställs ut till konsulter eller andra som arbetar åt företaget utan att vara anställda. Det gäller även om de skulle uppfylla de krav som avser arbetstidens omfattning. Med hänsyn till syftet med förslaget finner regeringen inte heller skäl att, såsom *Stiftelsen Industrifonden* föreslår, låta externa styrelseledamöter omfattas av skattelättnaden.

Kravet på faktiskt arbete under intjänandetiden bör emellertid som utredningen föreslår inte vara undantagslöst. Som arbetstid ska räknas semesterledighet med semesterlön, men även i vissa andra fall bör arbetstidskravet anses vara uppfyllt även om optionsinnehavaren inte arbetar full tid. Det gäller vid sjukdom, föräldraledighet eller andra liknande förhållanden. En förutsättning är att ersättning för denna tid utgår från socialförsäkringssystemet.

Om företaget, från vilket personaloptionen förvärvas, ingår i en koncern gäller kravet på anställning för något av företagen i koncernen. Optionsinnehavaren kan arbeta i valfritt (eller valfria) företag i koncernen. Kravet på arbetstid gäller sammantaget för alla företag i koncernen.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5 och 14 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.18 Optionsinnehavaren ska få viss ersättning

Regeringens förslag: Optionsinnehavaren ska under intjänandetiden få sådan ersättning från företaget som ska tas upp i inkomstslaget tjänst med ett belopp som uppgår till minst 13 inkomstbasbelopp. Om optionsinnehavaren under intjänandetiden till följd av sjukdom, föräldraledighet eller andra liknande förhållanden får ersättning inom socialförsäkringssystemet, ska kravet på ersättning från företaget minskas i proportion till tiden med sådan ersättning.

Med inkomstbasbelopp avses det inkomstbasbelopp enligt socialförsäkringsbalken som gäller för det år då personaloptionen förvärvas.

Som ersättning avses inte kostnadsersättning eller belopp som ska tas upp i inkomstslaget tjänst till följd av reglerna om förbjudet lån eller 3:12-reglerna.

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet på ersättning sammantaget för alla företag i koncernen.

Utredningens bedömning: Överensstämmer inte med regeringens förslag. Utredningen anser att det inte bör införas några regler om att optionsinnehavaren måste få en viss minsta kontant ersättning eller andra förmåner av ett visst värde för att bestämmelserna om skattelättnader för personaloptioner ska vara tillämpliga.

Remissinstanserna: *Skatteverket* framhåller att eftersom ersättning i form av personaloptioner, som inte förmånsbeskattas, inte kommer att vara sjukpenninggrundande, kommer mottagarnas underlag för beräkning av ersättningar från socialförsäkringssystemet vara lägre än om motsvarande ersättning hade betalats kontant. Även framtida pensioner kan påverkas då den anställde under flera år kan ha en låg pensionsgrundande inkomst. Även *Pensionsmyndigheten* påtalar att avsaknaden av ett lönegolv medför en risk för att personer under flera år kan ha en låg kontant lön eller helt sakna sådan, vilket påverkar intjänandet till allmän pension och tjänstepension. *TCO*, till vars

yttrande *Finansförbundet* ansluter sig, framhåller att personaloptioner inte ska vara ett sätt att undvika socialavgifter och andra avgifter vilket leder till att den anställde förlorar socialförsäkringsförmåner och tjänstepension. *TCO* och *Finansförbundet* anser därför att det bör införas ett lönegolv som innebär att personaloptioner som inte förmånsbeskattas inte kan ställas ut till anställda vars marknadsmässiga lön understiger detta golv. Kravet på arbetstid bör därför ersättas med ett krav på lön och ersättning i nivå med taket för sjukpenning- och pensionsgrundande inkomst. Detta är enligt *TCO* och *Finansförbundet* dessutom ett för *Skatteverket* betydligt mer kontrollerbart kriterium än arbetstid. Nivån på lönegolvet bör kunna ändras i ett kollektivavtal. Pensionsmyndigheten och *TCO* framhåller vikten av att den som utfärdar personaloptionen informerar den anställde om konsekvenserna av att få ersättning i form av personaloptioner i stället för lön.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med de föreslagna bestämmelserna om skattelättnader för personaloptioner är att underlätta för mindre, unga företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner. Bestämmelserna skapar även incitament för arbetsgivare och arbetstagarare att ersätta kontant lön med skattegynnade personaloptioner. Regeringen konstaterar, i likhet med bl.a. *Skatteverket*, *Pensionsmyndigheten* och *TCO*, att anställda som byter lön mot personaloptioner som inte förmånsbeskattas i sådan utsträckning att löneinkomsten understiger takbeloppen för sjukpenninggrundande inkomst och pensionsgrundande inkomst, kommer att få försämrade sjukpennings- och pensionsnivå. En sådan utveckling skulle vara till nackdel både för den enskilda individen och för det allmänna. Ett sätt att förhindra en sådan utveckling är att, som *TCO* och *Finansförbundet* föreslår, införa ett krav på att optionsinnehavaren ska få en viss lägsta ersättning från företaget utöver personaloptionerna. Det innebär att ersättning som understiger en viss nivå inte kan växlas mot personaloptioner som inte förmånsbeskattas. En sådan lösning skulle säkerställa att arbetsgivaren bidrar till socialförsäkringssystemet samt att den anställde är rimligt försäkrad och inte får en försämrade pensionsnivå. Det är även motiverat med hänsyn till att förslaget om skattegynnade personaloptioner utgör ett avsteg från grundläggande skatterättsliga principer som innebär att

ersättning för arbete ska beskattas som inkomst av tjänst och ingå i underlaget för arbetsgivaravgifter. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att optionsinnehavaren under intjänandetiden till viss del måste få sådan ersättning för sitt arbete från företaget som ska tas upp i inkomstslaget tjänst.

Vad gäller nivån på en sådan lägsta ersättning har TCO föreslagit ett lönegolv i nivå med taket för sjukpenning- och pensionsgrundande inkomst. Regeringen anser att det är rimligt att utgångspunkten för en lägsta ersättning är 7,5 inkomstbasbelopp per år, vilket motsvarar taket för pensionsgrundande inkomst, men att det är lämpligt med en viss reducering av denna nivå. Detta bland annat med tanke på att en anställning i nu aktuellt sammanhang inte behöver vara en heltidsanställning, då det räcker att arbetstiden under intjänandetiden uppgår till i genomsnitt minst 30 timmar per vecka. Regeringen gör bedömningen att en lämplig nivå för en lägsta ersättning är ca 4,5 inkomstbasbelopp per år.

Det beräknas ett inkomstbasbelopp för varje år (58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken). Inkomstbasbeloppet för 2017 är fastställt till 61 500 kronor. För att förenkla beräkningen och öka förutsebarheten för både optionsinnehavaren och företaget anser regeringen att det inkomstbasbelopp som gäller för det kalenderår då personaloptionen förvärvas bör användas för hela intjänandetiden. Med hänsyn till att den ersättning som optionsinnehavaren faktiskt får från företaget kan variera från år till år anser regeringen att en lägsta ersättning för hela intjänandetiden, i stället för per år, bör beräknas och erhållas av optionsinnehavaren. Regeringen förslår mot denna bakgrund att optionsinnehavaren under intjänandetiden måste få ersättning från företaget som ska tas upp i inkomstslaget tjänst med ett belopp som uppgår till minst 13 inkomstbasbelopp.

I ersättningen får såväl kontant lön som skattepliktiga förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänsten räknas med, t.ex. sjuklön, semesterlön och semesterersättning. Som ersättning räknas dock inte kostnadsersättning eller belopp som ska tas upp i inkomstslaget tjänst till följd av reglerna om förbudet lån eller 3:12-reglerna.

För tid som optionsinnehavaren får ersättning inom socialförsäkringssystemet så bör kravet på viss lägsta ersättning minskas i motsvarande

mån. Regeringen föreslår därför att beloppet om 13 inkomstbasbelopp ska minskas med ett belopp motsvarande 13 inkomstbasbelopp multiplicerat med tiden då optionsinnehavaren får ersättning inom socialförsäkringssystemet dividerat med intjänandetiden (tre år).

Om företaget, från vilket personaloptionen förvärvas, ingår i en koncern ska den sammanlagda ersättningen till optionsinnehavaren från alla företag i koncernen under intjänandetiden uppgå till minst 13 inkomstbasbelopp.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5 och 15 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.19 Optionsinnehavaren får endast kontrollera andelar i begränsad omfattning

---

Regeringens förslag: Optionsinnehavaren får inte tillsammans med närstående, under något av de två åren närmast före det år då personaloptionen förvärvas eller under året då personaloptionen förvärvas fram till och med tidpunkten för förvärvet, direkt eller indirekt kontrollera andelar i företaget, som motsvarar mer än fem procent av kapital- eller röstandelarna i företaget.

Om företaget ingår i en koncern gäller begränsningen avseende kontroll över andelar för varje företag i koncernen.

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens. Utredningen föreslår att optionsinnehavaren när personaloptionen förvärvas inte får vara delägare i företaget eller vara närstående till delägare.

Remissinstanserna: Skatteverket, som tillstyrker utredningens förslag, bedömer att det för många företag kommer vara mycket svårt eller omöjligt att kontrollera att delägarvillkoret är uppfyllt och lämna riktiga kontrolluppgifter. Även Skatteverkets kontroll av villkoret kommer i många fall att vara förenat med stora problem. För att utesluta företag med ett spritt ägande där kontrollproblemen är som störst föreslår Skatteverket att företag som är noterade på en handelsplattform eller en reglerad marknad inte ska omfattas av förslaget om skattelättnader för personaloptioner. *Almi Invest AB* framhåller, i likhet med *Företagarna*, att många anställda

redan har investerat i de bolag som de arbetar i och inte per automatik bör undantas från rätten att omfattas av den föreslagna skattelättnaden. Dessa personer är ofta nyckelpersoner som det är av stor vikt för bolaget att kunna behålla. *SVCA*, *SISP* och *Sweden BIO* föreslår att endast anställda med aktieinnehav som ger väsentligt inflytande i det utgivande bolaget undantas från rätten att erhålla personaloptioner som inte förmånsbeskattas. *NSD*, vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* ansluter sig till, anser att ägare och delägare inte ska diskrimineras utan föreslår att även dessa personer ges möjlighet att tilldelas sådana personaloptioner enligt brittisk förebild. Företagarna framhåller att de brittiska reglerna tillåter delägare och närstående att kontrollera högst 30 procent av aktierna i företaget eller koncernen. Motsvarande möjlighet bör införas i det svenska förslaget. Det kan garantera en grundare en framtida ägarandel, även när externa investerare kommer in. Det är också angeläget att närstående som i huvudsak är anställda ska kunna få del i företaget på samma villkor som andra anställda. *SUP46* framhåller att det är vanligt vid investeringsrundor att befintliga operativa delägare blir föremål för incitamentsprogram. Det kommer därför sannolikt att förekomma en blandning av personaloptioner som inte förmånsbeskattas och teckningsoptioner vilket ökar såväl den administrativa bördan som kostnaderna för företaget.

Skälen för regeringens förslag: Syftet med förslaget om skattelättnader för personaloptioner är i första hand att mindre, unga företag ska kunna rekrytera och behålla nyckelpersoner. Ägare till företaget är alltså inte den primära målgruppen för förslaget. Utredningen föreslår därför att optionsinnehavaren inte får vara delägare i företaget eller närstående till en delägare i företaget när personaloptionen förvärvas.

Regeringen anser emellertid att det finns skäl som talar för att inte helt utesluta ägare i företaget från att omfattas av förslaget. Det kan exempelvis gälla betydelsefulla anställda som äger en mindre andel i företaget sedan tidigare och som företaget är angeläget om att behålla, men där företaget har svårt att konkurrera med en marknadsmässig lön. Även ett antal remissinstanser, bl.a. *Almi Invest AB*, *Företagarna*, *SVCA*, *SISP*, *Sweden BIO*, *NSD* och *Föreningen Svenskt Näringsliv*, har framhållit vikten av att också ägare i företaget ska kunna få personaloptioner som inte förmånsbeskattas. Regeringen

föreslår därför att även ägare i företaget ska omfattas av förslaget om skattelättnader för personaloptioner. Mot bakgrund av syftet med förslaget bör det dock införas en begränsning av hur stor andel av andelarna i företaget som optionsinnehavaren kan kontrollera. Regeringen anser att förslaget endast bör omfatta optionsinnehavare som kontrollerar en mindre andel av andelarna i företaget och att en lämplig gräns är andelar som motsvarar högst fem procent av kapital- eller röstandelarna i företaget. För att motverka kringgåenden bör även kontroll över andelar under en viss tid före optionsavtalet beaktas. Regeringen anser att det i detta sammanhang är lämpligt att beakta kontroll över andelar under de två kalenderåren närmast före det kalenderår då personaloptionen förvärvas och det kalenderår då personaloptionen förvärvas fram till och med tidpunkten för förvärvet.

För att motverka kringgåenden bör såväl direkt som indirekt kontroll över andelar beaktas. Likaså bör närståendes kontroll över andelar beaktas.

Skatteverket bedömer att det för många företag kommer vara mycket svårt eller omöjligt att kontrollera att delägarevillkoret är uppfyllt och lämna riktiga kontrolluppgifter. Även Skatteverkets kontroll av villkoret kommer i många fall vara förenat med stora problem. För att utesluta företag med ett spritt ägande där kontrollproblemen är som störst föreslår Skatteverket att företag som är noterade på en handelsplattform eller en reglerad marknad inte ska omfattas av förslaget om skattelättnader för personaloptioner. Synpunkten behandlas i avsnitt 6.6.11.

Om företaget från vilket personaloptionen förvärvas ingår i en koncern gäller begränsningen avseende kontroll över andelar för varje företag i koncernen. Optionsinnehavaren får alltså direkt eller indirekt kontrollera andelar i varje företag i koncernen som motsvarar högst fem procent av kapital- eller röstandelarna i respektive företag. Även i detta fall beaktas kontroll över andelar under en viss tid fram till och med förvärvet av personaloptionen, liksom närståendes andelsinnehav.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 5 och 16 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.20 Personaloptionen utnyttjas i förtid i samband med en fusion eller fission

Regeringens förslag: Om optionsinnehavaren i samband med en fusion eller fission utnyttjar personaloptionen före intjänandetidens utgång, ska förmån av personaloption inte tas upp till beskattning under förutsättning att

- personaloptionen utnyttjas för förvärv av andel i det överlåtande företaget tidigast ett år från tidpunkten då optionen förvärvades,
- villkoren avseende det företag från vilket personaloptionen har förvärvats, personaloptionen och optionsinnehavaren är uppfyllda fram till tidpunkten för utnyttjandet,
- fusionen eller fissionen genomförs på marknadsmässiga villkor, och
- det övertagande företaget huvudsakligen bedriver annan rörelse än undantagen verksamhet.

Detta gäller dock inte om en eller flera fysiska personer omedelbart efter fusionen eller fissionen har det bestämmande inflytandet över det övertagande företaget eller de övertagande företagen och personerna eller närstående till dem direkt eller indirekt har innehaft andelar i det överlåtande företaget, eller i ett annat företag inom samma koncern, under det år då fusionen eller fissionen genomförs eller under något av de två föregående åren.

En eller flera fysiska personer tillsammans anses ha bestämmande inflytande över ett företag om detta företag skulle ha varit ett dotterföretag enligt aktiebolagslagen till personen eller personerna tillsammans, om personen eller personerna tillsammans hade varit ett svenskt aktiebolag.

Utredningens förslag: Överensstämmer delvis med regeringens. Utredningen föreslår att reglerna om skattelättnader vid utnyttjande av en personaloption för förvärv av andelar innan intjänandetiden har löpt ut även ska vara tillämpliga vid en verksamhetsavyttring.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Företagarna* anser att kravet att eventuella förändringar genom fusion, fission eller verksamhetsöverlåtelse måste

ske till utomstående ägare bör slopas. I annat fall finns det risk att företag som har ingått avtal om personaloptioner som inte förmånsbeskattas måste anpassa sin utveckling eller skjuta upp omstruktureringar för att undvika att de skattemässiga fördelarna upphör för både företaget och medarbetarna.

Skälen för regeringens förslag: I många avtal om personaloptioner anges vad som ska gälla om verksamheten omstruktureras, ägandet ändras eller företaget köps upp. Villkoren skiftar från avtal till avtal. Det är vanligt att vissa transaktioner som berör företaget leder till att en optionsinnehavare genast får möjlighet att utnyttja sin personaloption, även om intjänandetiden inte har löpt ut. Vid fusioner eller fissioner kommer optionsinnehavaren således att först tilldelas andelar i det överlåtande företaget för att därefter kunna delta i andelsbytet på samma villkor som övriga andelsägare.

För att inte motverka eventuella behov av omstruktureringar även under intjänandetiden föreslår utredningen att det bör införas ett undantag från kravet på tre års intjänandetid. Förmån av personaloption ska enligt utredningen inte tas upp om optionsinnehavaren utnyttjar optionen för förvärv av en andel innan intjänandetiden har löpt ut, om utnyttjandet sker i samband med en fusion, fission eller verksamhetsavyttring som genomförs på marknadsmässiga villkor. Regeringen instämmer i utredningens förslag såvitt avser utnyttjanden som sker i samband med en fusion eller fission som genomförs på marknadsmässiga villkor för förvärv av andel i det överlåtande företaget. Vid en fusion eller en fission så upplöses det överlåtande företaget utan likvidation. Om intjänandetiden inte har löpt ut innan det överlåtande företaget upplöses har optionsinnehavaren inte någon möjlighet att uppfylla kravet på tre års intjänandetid. Därmed kan optionsinnehavaren inte heller tillämpa de föreslagna reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner. Eftersom detta skulle kunna motverka omstruktureringar genom fusion eller fission anser regeringen att det i dessa fall kan vara motiverat att optionsinnehavaren får tillämpa reglerna trots att intjänandetiden inte har löpt ut. En förutsättning för ett utnyttjande är att de civilrättsliga villkoren i optionsavtalet tillåter detta. Frågan om utnyttjanden som sker i samband med en verksamhetsavyttring behandlas i avsnitt 6.6.22.

Utan ytterligare villkor för ett utnyttjande under intjänandetiden av en personaloption som inte förmånsbeskattas finns, som utredningen framhåller, en risk för att omstruktureringsreglerna används för att kringgå vissa av de materiella reglerna i förslaget. Risken för kringgående måste vägas mot företagets behov av att kunna hantera förändringar inom intjänandetiden. Utredningen föreslår att det ställs upp ytterligare villkor, utöver de som redovisats ovan, för att en personaloption som utnyttjas i samband med en fusion eller fission innan intjänandetiden har löpt ut inte ska förmånsbeskattas. För att det inte ska vara enkelt att redan när personaloptionen förvärvas planera för en omstrukturering som ändrar förutsättningarna ska ett sådant förtida utnyttjande inte få göras inom ett år från det att personaloptionen förvärvas. Vidare ska det övertagande företaget huvudsakligen bedriva verksamhet som inte är undantagen. Regeringen instämmer i utredningens förslag. Därutöver ska villkoren avseende det företag från vilket personaloptionen har förvärvats, personaloptionen och optionsinnehavaren vara uppfyllda fram till tidpunkten för utnyttjandet av personaloptionen. När det gäller kravet på att optionsinnehavaren ska få viss ersättning från företaget från vilket personaloptionen har förvärvats under intjänandetiden, ska detta krav minskas i proportion till den resterande intjänandetiden.

Det är först när en fusion eller fission är genomförd, dvs. när det överlåtande företaget har upplösts (37 kap. 8 § IL), som det kan konstateras att en personaloption som utnyttjas i förtid för förvärv av andel i det överlåtande företaget, inte ska förmånsbeskattas.

Utredningen föreslår vidare att det uppställs som krav att fusionen eller fissionen ska leda till att en utomstående ägare får ett bestämmande inflytande över verksamheten i det överlåtande företaget. *Företagarna* anser att ett sådant krav inte bör införas och framhåller att det kan leda till att företag som har ingått avtal om personaloptioner som inte förmånsbeskattas måste anpassa sin utveckling eller skjuta upp omstruktureringar för att undvika att de skattemässiga fördelarna upphör för både företaget och medarbetarna. För att undvika att regeln om förtida utnyttjande av en personaloption i samband med en fusion eller fission används för att kringgå kravet på intjänandetid, instämmer regeringen dock i utredningens bedömning att det bör

uppställas krav på ägarförhållandena i det övertagande företaget. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen om förtida utnyttjande inte ska tillämpas om en eller flera fysiska personer omedelbart efter fusionen eller fissionen har det bestämmande inflytandet över det övertagande företaget eller de övertagande företagen och den eller dessa personer direkt eller indirekt har innehaft andelar i det överlåtande företaget, eller i ett annat företag inom samma koncern, under det år då fusionen eller fissionen genomförs eller under något av de två föregående åren. Även närståendes innehav ska beaktas.

En eller flera fysiska personer tillsammans anses ha bestämmande inflytande över ett företag om detta företag skulle ha varit ett dotterföretag enligt aktiebolagslagen till personen eller personerna tillsammans, om personen eller personerna tillsammans hade varit ett svenskt aktiebolag.

Lagförslag

Förslaget tas in i de nya paragraferna 11 a kap. 17 och 18 §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.6.21 Personaloptionen ersätts av annan personaloption i samband med en fusion eller fission

---

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några särskilda regler om ersättningsoptioner i samband med en fusion eller fission.

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att en personaloption under vissa förutsättningar ska kunna ersättas av en annan personaloption (ersättningsoptionen) innan intjänandetiden har löpt ut och att ersättningsoptionen ska beskattas enligt de föreslagna reglerna om skattelättnader för personaloptioner.

Remissinstanserna: *Skatteverket* framhåller att en ersättningsoption inte bör medföra att tidsperioden för skattefrihet förlängs och att bestämmelserna behöver kompletteras i detta avseende.

Skälen för regeringens bedömning: Som framgår av avsnitt 6.6.20 ska en personaloption under vissa förutsättningar i samband med en fusion eller fission kunna utnyttjas innan intjänandetiden har löpt ut, utan att optionsinne-

havaren förmånsbeskattas. Arbetsgivaren kan i en omstruktureringsituation i stället vilja ersätta en personaloption med en annan personaloption.

Utredningen föreslår därför att det införs en möjlighet att ersätta en personaloption som förfaller på grund av att företaget från vilket personaloptionen har förvärvats upphör att existera vid en omstrukturering (ursprungsoptionen) med en annan personaloption (ersättningsoptionen) med bibehållen skattelättnad. För att ett förvärv av en ersättningsoption inte ska förmånsbeskattas, ska motsvarande krav som gäller vid ett förtida utnyttjande av en personaloption i samband med en omstrukturering vara uppfyllda.

De regler som utredningen föreslår skulle enligt regeringens bedömning behöva kompletteras i flera avseenden. Det gäller bl.a. kompletteringar avseende begränsning av tiden för utnyttjande av ersättningsoptionen som *Skatteverket* påpekar, begränsning av ursprungsoptionens och ersättningsoptionens underliggande instrument, tiden som innehavaren av ersättningsoptionen ska arbeta i företaget som ingår avtal om ersättningsoptionen, skattekonsekvenser för ursprungsoptionen och villkoren vid flera fusioner med ersättningsoptioner. Kompletteringar skulle behöva göras i en sådan omfattning att reglerna skulle bli mycket komplicerade och svåra att tillämpa för både optionsinnehavare och företag. Generellt sett bör man vara restriktiv när det gäller att införa undantag från villkoren i en särlagstiftning. Särskilda regler vid omstruktureringar – som utgör ett avsteg från de villkor som ställs upp för att en personaloption ska omfattas av reglerna om lättnader i beskattningen – ökar dessutom risken för kringgåenden, vilket också utredaren framhåller. Mot denna bakgrund och då det dessutom föreslås särskilda regler som möjliggör ett förtida utnyttjande av en personaloption utan beskattning i samband med en fusion eller fission anser regeringen att det inte bör införas några särskilda regler som ger optionsinnehavaren möjlighet att ersätta en personaloption med en annan personaloption i samband med en omstrukturering.

6.6.22 Verksamhetsavyttring

Regeringens bedömning: Det bör inte införas undantag från kravet på intjänandetid eller särskilda regler om ersättningsoptioner vid verksamhetsavyttringar.

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslår regler om lättnader i beskattningen av förvärv av en personaloption trots att intjänandetiden inte har löpt ut i samband med en verksamhetsavyttring på motsvarande sätt som vid en fusion eller en fission.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: För att inte motverka eventuella behov av omstruktureringar under intjänandetiden föreslår utredningen att det bör införas undantag från kravet på tre års intjänandetid vid en fusion, fission och verksamhetsavyttring. Undantagsregler föreslås vid dessa typer av omstruktureringar i två fall. Om en optionsinnehavare utnyttjar optionen i förtid ska enligt utredningen förmån av en personaloption under vissa förutsättningar inte tas upp. Likaså ska enligt utredningen en personaloption som fås som ersättning för en annan personaloption som upphör att gälla i samband med en fusion, fission eller verksamhetsavyttring innan intjänandetiden har löpt ut anses uppfylla de villkor som ställs dels enligt huvudregeln, dels enligt regeln om ett förtida utnyttjande vid en omstrukturering. Regeringen delar inte utredningens bedömning och förslag såvitt avser undantagsregler vid en verksamhetsavyttring.

Vad som avses med en verksamhetsavyttring definieras i 38 kap. 2 § IL. Vid en verksamhetsavyttring förvärvar det köpande företaget samtliga tillgångar i det säljande företags näringsverksamhet eller samtliga tillgångar i en verksamhetsgren som tillhör det säljande företaget. Det köpande företaget ska lämna marknadsmässig ersättning till det säljande företaget. Ersättning kan lämnas i form av andelar i det köpande företaget.

Till skillnad från vad som gäller vid en fusion eller fission upplöses inte något av de inblandade företagen i samband med en verksamhetsavyttring. En innehavare av en personaloption

som avser andelar i det säljande företaget i en verksamhetsavyttring kan således – även efter verksamhetsavyttringen – invänta att intjänandetiden löper ut och därefter utnyttja optionen och tillämpa de föreslagna lättnadsreglerna. Det samma gäller en innehavare av en personaloption som avser andelar i det köpande företaget. I det förra fallet kan den anställning som optionsinnehavaren har i det säljande företaget behöva flyttas till det köpande företaget. Det finns dock inte, för att få tillämpa de föreslagna reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner, något hinder mot att optionsinnehavaren arbetar och har sin anställning i ett annat företag i koncernen än det företag från vilket personaloptionen har förvärvats (se avsnitt 6.6.17). Mot denna bakgrund gör regeringen bedömningen att behovet av särskilda regler vid en verksamhetsavyttring inte kan göras gällande i samma utsträckning som vid en fusion eller fission. Regeringen föreslår därför inte att några särskilda regler vid en verksamhetsavyttring införs.

6.6.23 Arbetsgivaren får inget avdrag

Regeringens förslag: Arbetsgivaren får inte göra avdrag för sådan förmån av personaloption som inte ska tas upp av den anställde.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Enligt huvudregeln får löner, ersättningar och förmåner till anställda dras av i en näringsverksamhet (16 kap. 1 § IL). Som beskrivs i avsnitt 6.6.2 får avdrag göras även för aktierelaterade ersättningar, t.ex. personaloptioner. Företag som ger ut aktierelaterade ersättningar till sina anställda ska redovisa ett belopp som motsvarar förmånen som en lönekostnad i företaget. Avdrag ska göras det eller de beskattningsår som följer av god redovisningssed. Frågan är då vad som ska gälla i fråga om personaloptioner som enligt förslaget inte ska förmånsbeskattas. Eftersom förmånen inte ska tas upp av den anställde instämmer regeringen i utredningens bedömning att arbetsgivaren inte heller får dra av motsvarande belopp. Att ägnas förmögenhet

minskar när optionerna används för andelsförvärv i företaget – vilket beror på att företagets förmögenhet och vinster därefter fördelas på flera andelar (utspädning) – utgör som utredningen konstaterat inte ett tillräckligt skäl för att avdrag ska få göras. Även om redan allmänna principer borde leda till att avdrag inte får göras finns det ändå skäl att för tydlighetens skull införa en uttrycklig bestämmelse med denna innebörd. Regeringen föreslår därför i likhet med utredningen att det ska införas en särskild regel av vilken det framgår att arbetsgivaren inte får göra avdrag för sådan förmån av personaloption som inte ska tas upp av den anställde.

Lagförslag

Förslaget tas in i den nya paragrafen 16 kap. 37 § IL, se avsnitt 3.13.

6.6.24 Kontrolluppgiftsskyldighet för företaget

Regeringens förslag: Kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en personaloption som inte ska förmånsbeskattas.

Kontrolluppgift ska inte lämnas, om uppgift om utnyttjande av en personaloption som inte ska förmånsbeskattas har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel.

Kontrolluppgiften ska även lämnas för begränsat skattskyldiga fysiska personer.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen föreslår inte att kontrolluppgift ska lämnas för begränsat skattskyldiga fysiska personer.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Kontrolluppgiftsskyldighet

För att förbättra Skatteverkets möjligheter att kontrollera om villkoren för att en personaloption inte ska förmånsbeskattas, dvs. att reglerna i det föreslagna 11 a kap. IL är uppfyllda, föreslår utredningen att en kontrolluppgiftsskyldighet ska införas. Regeringen delar utredningens bedömning. Kontrolluppgiftsskyldigheten innebär inte enbart en möjlighet för Skatteverket att kontrollera om villkoren för att en personaloption inte ska förmånsbeskattas är uppfyllda, utan underlättar också för den enskilde.

Regeringen föreslår därför att kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. IL, dvs. en personaloption som inte ska förmånsbeskattas. Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats. I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel i det företag från vilket personaloptionen har förvärvats. Kontrolluppgift föreslås även lämnas för begränsat skattskyldiga fysiska personer.

Genom att kontrolluppgift lämnas bekräftar företaget att de krav som uppställs i 11 a kap. IL på företaget, personaloptionen och optionsinnehavaren är uppfyllda. Om företaget har lämnat en kontrolluppgift kan den som har utnyttjat personaloptionen, och som annars skulle vara skattskyldig för förmån, normalt utgå ifrån att villkoren för att personaloptionen inte ska förmånsbeskattas är uppfyllda.

Kontrolluppgiftsskyldigheten innebär att företaget bedöms kunna intyga

- att företaget, från vilket personaloptionen har förvärvats, är ett svenskt aktiebolag eller ett utländskt bolag som motsvarar ett svenskt aktiebolag och som har fast driftställe i Sverige, om det hör hemma i en stat inom EES eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte (se avsnitt 6.6.5),
- att den person för vilken kontrolluppgiften lämnas har utnyttjat optionen för förvärv av andel i det företag från vilket personaloptionen har förvärvats tidigast tre år och senast tio år efter tidpunkten då optionen förvärvades (se avsnitt 6.6.8),

- att företaget, från vilket personaloptionen har förvärvats, under det räkenskapsår som närmast föregick det år då personaloptionen förvärvades hade dels färre än 50 anställda och delägare som arbetade i företaget (medelantal), dels en nettoomsättning eller balansomslutning som uppgick till högst 80 miljoner kronor (se avsnitt 6.6.9),
- att offentliga organ inte direkt eller indirekt kontrollerade 25 procent eller mer av kapital- eller röstandelarna i företaget när personaloptionen förvärvades (se avsnitt 6.6.10),
- att ingen andel i företaget var upptagen till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför EES när personaloptionen förvärvades (se avsnitt 6.6.11),
- att företaget under intjänandetiden huvudsakligen har bedrivit annan rörelse än
  - bank- eller finansieringsrörelse,
  - försäkringsrörelse,
  - produktion av kol eller stål,
  - handel med mark, fastigheter, råvaror eller finansiella instrument,
  - uthyrning för längre tid av lokaler eller bostäder, eller
  - tillhandahållande av tjänster som avser juridisk rådgivning, redovisning eller revision (se avsnitt 6.6.12),
- att företaget när personaloptionen förvärvades inte hade bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det år då verksamheten påbörjades och, om företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från någon annan, personaloptionen förvärvades inom tio år från utgången av det år då den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades före den övriga verksamheten i företaget (se avsnitt 6.6.13),
- att företaget när personaloptionen förvärvades inte var skyldigt att upprätta en kontrollbalansräkning, var föremål för företagsrekonstruktion, var på obestånd eller var föremål för betalningskrav på grund av ett beslut från Europeiska kommissionen (se avsnitt 6.6.14),

- att värdet på det sammanlagda innehavet av personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, för den person för vilken kontrolluppgiften ska lämnas inte översteg 3 miljoner kronor när personaloptionen förvärvades (se avsnitt 6.6.15),
- att värdet på den personaloption, för vilken kontrolluppgift ska lämnas, tillsammans med värdet på övriga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget, inte översteg 75 miljoner kronor när personaloptionen förvärvades (se avsnitt 6.6.15),
- att den person för vilken kontrolluppgiften ska lämnas har varit anställd i företaget under intjänandetiden och att arbetstiden under denna tid har uppgått till i genomsnitt minst 30 timmar per vecka (se avsnitt 6.6.17),
- att den person för vilken kontrolluppgiften ska lämnas under intjänandetiden har fått sådan ersättning från företaget som ska tas upp i inkomstslaget tjänst med ett belopp som har uppgått till minst 13 inkomstbasbelopp (se avsnitt 6.6.18),
- att den person för vilken kontrolluppgiften ska lämnas tillsammans med närstående inte, under något av de två åren närmast före det år då personaloptionen förvärvades eller under den del av året som föregick förvärvet, direkt eller indirekt kontrollerade andelar i företaget som motsvarar mer än fem procent av kapital- eller röstandelarna i företaget (se avsnitt 6.6.19), och
- att, om personaloptionen har utnyttjats i förtid i samband med en fusion eller fission, förutsättningarna för lättnader i beskattning av personaloptioner ändå är uppfyllda (se avsnitt 6.6.20).

Om företaget, från vilket personaloptionen har förvärvats, ingår i en koncern så ska villkoren ovan – i stället för att gälla företaget – gälla för företagen i koncernen. Vissa av villkoren gäller sammantaget för alla företag i koncernen, vissa för varje företag i koncernen och andra för något av företagen i koncernen (avsnitt 6.6.9–6.6.19).

Enligt 34 kap. 3 § första stycket SFL ska den som är skyldig att lämna kontrolluppgift enligt 15–22 kap. SFL senast den 31 januari närmast

efter det år som kontrolluppgiften gäller informera den som uppgiften avser om de uppgifter som lämnas i kontrolluppgiften. Skatteverket ska före den 15 april året efter utgången av beskattningsåret underrätta fysiska personer och dödsbon som kan antas vara deklareringskyldiga om bl.a. de kontrolluppgifter som har kommit in till myndigheten som underlag för beslut om slutlig skatt och beslut om pensionsgrundande inkomst (31 kap. 4 § SFL). Underrättelsen sker genom att uppgifterna anges i det fastställda formuläret för inkomstdeklarationen (6 kap. 6 § andra stycket skatteförfarandeförordningen [2011:1261], förkortad SFF). Skatteverket ska för varje beskattningsår besluta om slutlig skatt på grundval av bl.a. uppgifter som har lämnats i en inkomstdeklaration och kontrolluppgifter (56 kap. 2 § SFL).

Enligt 34 kap. 6 § SFL ska den som har utnyttjat eller överlåtit en personaloption till den kontrolluppgiftsskyldige lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras. Detta gäller även den som har utnyttjat en sådan personaloption som inte ska tas upp som intäkt enligt 11 a kap. IL.

Den föreslagna kontrolluppgiftsskyldigheten medför en följdändring av 22 kap. 1 § SFL (i paragrafen anges innehållet i kapitlet) och rena författningstekniska ändringar av 22 kap. 1 § och 23 kap. 2 § i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen. Ett nytt system med uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift kommer att införas stegvis från och med den 1 juli 2018 (prop. 2016/17:58, bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256, SFS 2017:387).

Slopad kontrolluppgiftsskyldighet

De nya bestämmelserna om uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift innebär bl.a. att uppgifter om utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag per betalningsmottagare ska lämnas i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift. En arbetsgivardeklaration ska lämnas om det finns skatteavdrag och arbetsgivaravgifter att redovisa. Kontrolluppgift om intäkt i inkomstslaget tjänst ska inte lämnas om bl.a. sådan ersättning eller förmån som har redovisats eller skulle ha redovisats per betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration eller en

förenklad arbetsgivardeklaration. En arbetsgivardeklaration som ska innehålla uppgift om ersättning till en viss betalningsmottagare ska också innehålla vissa andra uppgifter om betalningsmottagaren som lämnas i kontrolluppgifter. Syftet med den nya ordningen är att minska skattefusk och skatteundandragande. Den som är skyldig att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration ska informera den som uppgifterna avser om de uppgifter om denne som lämnas i arbetsgivardeklarationen. Även Skatteverket ska underrätta fysiska personer och dödsbon som kan antas vara skyldiga att lämna inkomstdeklaration om uppgifter om betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationer. Skatteverket ska besluta om slutlig skatt på grundval av bl.a. sådana uppgifter. De flesta bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 2018. För uppgiftsskyldiga som ska föra en personalliggare och som vid ikraftträdandet har fler än 15 anställda, ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 juli 2018. För övriga uppgiftsskyldiga ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 januari 2019.

Om samtliga villkor avseende företaget från vilket personaloptionen förvärvades, personaloptionen och optionsinnehavaren i 11 a kap. IL är uppfyllda när en personaloption utnyttjas för förvärv av andel är det frågan om en icke skattepliktig förmån. Detta innebär också att något skatteavdrag inte ska göras och att några arbetsgivaravgifter inte ska betalas.

I avsnitt 6.6.25 föreslås att uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen. Kontrolluppgift om intäkt i inkomstslaget tjänst eller kontrolluppgift om skattereduktion för förmån av hushållsarbete ska framöver inte lämnas, om sådan ersättning eller förmån respektive underlaget för skattereduktionen har redovisats eller skulle ha redovisats per betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration (prop. 2016/17:58 s. 72 f.). Den regleringen träder i kraft den 1 januari 2019.

En uppgiftsskyldig ska inte behöva lämna samma uppgift två gånger till Skatteverket. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att kontrolluppgiften om utnyttjande av vissa personaloptioner inte ska lämnas, om uppgift om utnyttjande har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration. Ingen av remiss-

instanserna har haft något att invända mot förslaget.

Inkomstdeklaration

Om samtliga villkor avseende företaget från vilket personaloptionen förvärvades, personaloptionen och optionsinnehavaren i 11 a kap. IL är uppfyllda när en personaloption utnyttjas för förvärv av andel är det frågan om en icke skattepliktig förmån, som därmed inte behöver tas upp i inkomstdeklarationen. Om däremot någon förutsättning för skattefrihet brister ska förmånen tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst och optionsinnehavaren ska då lämna uppgift om denna intäkt i inkomstdeklarationen.

Det bör i detta sammanhang påpekas att det alltid är den skattskyldiges ansvar att lämnade eller godkända uppgifter i inkomstdeklarationen är korrekta. Det är vidare alltid den skattskyldige som har det slutliga ansvaret för uppgifterna i inkomstdeklarationen. Om det finns anledning att misstänka att något av villkoren i 11 a kap. IL inte är uppfyllda, ska den skattskyldige kontrollera detta. Är villkoren inte uppfyllda ska förmån av personaloption tas upp i inkomstdeklarationen. Om bedömningen av villkoren är komplicerad eller om det är tveksamt om villkoren är uppfyllda, bör den skattskyldige göra ett s.k. öppet yrkande i deklarationen, dvs. i en bilaga till deklarationen upplysa om sakförhållandena samt den bedömning som faktiskt har gjorts. Som framgår ovan föreslås dessutom en kontrolluppgiftsskyldighet för företaget. Om företaget har lämnat en kontrolluppgift kan den skattskyldige inom rimliga gränser utgå ifrån att villkoren är uppfyllda. En särskild situation kan uppstå om optionsinnehavaren i samband med en fusion eller fission väljer att utnyttja en personaloption i förtid, dvs. innan intjänandetiden har löpt ut (se avsnitt 6.6.20). En fusion eller fission kan ta lång tid och det är inte säkert att det överlåtande företaget (från vilket personaloptionen har förvärvats) upplöses under samma år som optionen utnyttjas. Det är fram till dess att företaget faktiskt upplöses osäkert om de villkor som uppställs i 11 a kap. IL, för att förmån av personaloption inte ska tas upp till beskattning vid förtida utnyttjande, kommer att vara uppfyllda. Om villkoren inte är uppfyllda när deklarationen ska lämnas, ska förmån av personaloption tas upp i inkomstdeklarationen. Om företaget sedan upplöses och villkoren för förtida utnyttjande är uppfyllda men Skatte-

verket har fattat beslut om förmånsbeskattning, kan den enskilde begära omprövning hos Skatteverket. En begäran om omprövning ska ha kommit in till Skatteverket senast det sjätte året efter utgången av det kalenderår då beskattningsåret har gått ut, dvs. senast det sjätte året efter det år då optionen utnyttjades (66 kap. 7 § första stycket SFL).

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 22 kap. 1 § och 23 kap. 2 § SFL samt att en ny paragraf, 22 kap. 26 § SFL, införs, se avsnitt 3.19 och 3.20. Dessutom görs rena författningstekniska ändringar i 22 kap. 1 § och 23 kap. 2 § i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen, se avsnitt 3.27.

6.6.25 Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen

Regeringens förslag: Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner ska i vissa fall lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Statistiska centralbyrån (SCB)*, som välkomnar förslaget, ser kvalitetsfördelar med en sammanhållen redovisning från arbetsgivare och föredrar att uppgifterna lämnas i arbetsgivardeklarationen. Givet att förslaget om uppgiftslämnande på individnivå i arbetsgivardeklarationen väntas genomföras har *NSD*, till vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* ansluter sig, inte någon principiell invändning mot att även uppgifter om utnyttjande av personaloptioner lämnas i arbetsgivardeklarationen.

Skälen för regeringens förslag: Som nämns i avsnitt 6.6.24 kommer ett nytt system med uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift att införas stegvis från och med 1 juli 2018. För uppgiftsskyldiga som ska föra en personalliggare och som vid ikraftträdandet har fler än 15 anställda, ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 juli 2018.

För övriga uppgiftsskyldiga ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 januari 2019.

De nya bestämmelserna innebär bl.a. att en arbetsgivardeklaration för varje betalningsmottagare ska innehålla uppgift om bl.a. den ersättning för arbete som utbetalaren är skyldig att göra skatteavdrag för och skatteavdragets belopp (prop. 2016/17:58 s. 55 f.). I vilka fall uppgifter för en viss betalningsmottagare ska lämnas i en arbetsgivardeklaration måste läsas mot bakgrund av övriga bestämmelser om skatteavdrag och arbetsgivardeklarationen. Den som betalar ut ersättning för bl.a. arbete som är skattepliktig enligt inkomstskattelagen, ska göra skatteavdrag för preliminär skatt (10 kap. 2 § SFL). Den som är skyldig att göra skatteavdrag eller betala arbetsgivaravgifter eller som har gjort ett skatteavdrag utan att vara skyldig att göra det ska lämna en skattedeklaration (26 kap. 2 § 1 SFL). Skyldigheten ska fullgöras genom att en arbetsgivardeklaration lämnas (26 kap. 3 § SFL). I 10 kap. 4–13 §§ SFL anges undantag från skyldigheten att göra skatteavdrag från ersättning för arbete. Skatteavdrag ska inte göras bl.a. om ersättningen understiger vissa i lagen angivna belopp.

Framöver kommer således vissa utbetalare att lämna uppgifter per betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationer och vissa utbetalare kommer att lämna uppgifter per betalningsmottagare i kontrolluppgifter. En och samma utbetalare kommer dock inte att lämna uppgift om samma ersättning till en viss betalningsmottagare i både en arbetsgivardeklaration och i en kontrolluppgift (se avsnitt 6.6.24). En utbetalare kan också frivilligt välja redovisning i arbetsgivardeklarationen (se avsnitt 6.6.26).

Om vissa uppgifter per betalningsmottagare ska lämnas i arbetsgivardeklarationen, anser regeringen att det är lämpligt att utbetalaren även lämnar vissa andra uppgifter för varje betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationen som enligt gällande rätt lämnas i kontrolluppgifter. Om Skatteverket löpande skulle få tillgång till dessa uppgifter, skulle Skatteverket få ett bättre underlag för skattebeslut och kunna effektivisera kontrollverksamheten. Det bör även vara lättare och mer effektivt att rapportera samtliga uppgifter vid ett och samma tillfälle. En arbetsgivardeklaration som ska innehålla uppgift om ersättning till en viss betalningsmottagare ska därför också innehålla vissa andra uppgifter om betalningsmottagaren som lämnas i kontroll-

uppgifter, t.ex. ersättning eller förmån för upplåtelse av en privatbostad eller en bostad som har getts ut av den deklarationsskyldige (prop. 2016/17:58 s. 62 f. och 186 f.).

I avsnitt 6.6.24 föreslås en skyldighet att lämna kontrolluppgift om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. IL, dvs. en sådan personaloption som under vissa förutsättningar inte ska förmånsbeskattas. Kontrolluppgiften ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats. I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att en arbetsgivardeklaration som ska innehålla uppgifter för en viss betalningsmottagare även för samma mottagare ska innehålla uppgift om att en sådan personaloption som avses i 11 a kap. IL har utnyttjats för förvärv av andel, om personaloptionen har förvärvats i den deklarationsskyldiges tjänst. Det bör vara lättare och mer effektivt att rapportera samtliga uppgifter vid ett och samma tillfälle. Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot förslaget.

Lagförslag

Förslaget föranleder att 26 kap. 19 b § SFL, som träder i kraft den 1 juli 2018, ändras, se avsnitt 3.27.

6.6.26 Frivillig redovisning i arbetsgivardeklarationen

Regeringens förslag: Även om det inte finns någon skyldighet att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas, om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift om utnyttjande av vissa personaloptioner.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelser om frivillig redovisning av uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, i arbetsgivar-

deklarationen kommer att införas från och med den 1 juli 2018 (prop. 2016/17:58 s. 67 f. och 187 f.). Även om det inte finns någon skyldighet att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas i vissa fall. Det får dock bara ske om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. SFL (kontrolluppgift om intäkt i inkomstslaget tjänst) eller 22 kap. 13 § SFL (kontrolluppgift om skatte-reduktion för förmån av hushållsarbete).

Om en utbetalare under en viss månad betalat ut ersättningar till olika betalningsmottagare och enbart vissa av dessa ersättningar ska redovisas i arbetsgivardeklarationen, kan det vara enklare för utbetalaren att redovisa samtliga ersättningar i arbetsgivardeklarationen, dvs. även de ersättningar som egentligen inte ska redovisas i arbetsgivardeklarationen utan i kontrolluppgifter.

I avsnitt 6.6.25 föreslås att uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen. Det är lämpligt att frivillig redovisning i arbetsgivardeklarationen även bör få avse sådana uppgifter som ska lämnas i kontrolluppgiften om utnyttjande av vissa personaloptioner. Regeringen föreslår en sådan reglering. Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot förslaget.

Lagförslag

Förslaget föranleder att 26 kap. 19 d § SFL, som träder i kraft den 1 juli 2018, ändras, se avsnitt 3.27.

6.6.27 Bör kontrolluppgiftsskyldighet om förvärv av värdepapper på grund av tjänst införas?

Regeringens bedömning: Någon kontrolluppgiftsskyldighet bör inte införas om förvärv av värdepapper på grund av tjänst som inte har skett på förmånliga villkor. Det bör inte införas något krav på att kontrolluppgiften om förvärv av värdepapper på grund av tjänst som har skett på förmånliga villkor ska innehålla uppgifter om vilket värdepapper det gäller och det pris som förvärvaren har betalat.

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att kontrolluppgift ska lämnas om förvärv av värdepapper på grund av tjänst som inte har skett på förmånliga villkor. Kontrolluppgift ska dock, enligt utredningens förslag, inte lämnas vid förvärv av andel i ett företag som är noterat på en börs eller en marknadsplats. Utredningen föreslår vidare att det i kontrolluppgiften ska lämnas uppgift om vilket värdepapper det gäller och det pris som förvärvaren har betalat. Dessa uppgifter ska enligt förslaget lämnas även vid förmånliga förvärv.

Remissinstanserna: *Skatteverket* tillstyrker att kontrolluppgiftsskyldigheten utökas beträffande förvärv av värdepapper på grund av tjänst. *Ekobrottsmyndigheten* framför att ökad kontrolluppgiftsskyldighet kommer att förbättra Skatteverkets möjligheter att kontrollera utgivna incitamentsprogram vilket ur ett brottsförebyggande perspektiv är positivt.

NSD, till vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* ansluter sig, *FAR*, *Företagarna* och *NNR* avstyrker förslaget. *Sveriges advokatsamfund* ifrågasätter behovet av särskilda regler för kontrolluppgifter avseende förvärv av värdepapper. *NSD* och *FAR* framför bl.a. att det inte har framkommit tillräckligt starka skäl för att utvidga kontrolluppgiftslämnandet. *NSD* framhåller vidare, i likhet med *FAR* och *Företagarna*, att kontrolluppgifter ska ge ledning för bestämmande av underlag för att ta ut skatt eller avgift. Vid förvärv av värdepapper som inte är förmånligt finns inte något underlag för att fatta beslut om skatt eller avgift. *NNR* framhåller att en utökad kontrolluppgiftsskyldighet medför ökad administrativ börda för företagen och anser att det inte har framkommit tillräckligt starka skäl för en sådan åtgärd.

Skälen för regeringens bedömning: En anställd kan förvärva värdepapper av sin arbetsgivare utan att det sker inom ramen för ett optionsprogram. Sådana förvärv kan ske på såväl förmånliga som marknadsmässiga villkor. Enligt reglerna i 15 kap. SFL finns det en skyldighet att lämna kontrolluppgift om att en förmån har erhållits i inkomstslaget tjänst. En kontrolluppgiftsskyldighet finns alltså när en anställd har förvärvat värdepapper på förmånliga villkor.

Utredningen föreslår att samma kontrolluppgiftsskyldighet ska införas vid förvärv av värdepapper på grund av tjänst som inte har skett på förmånliga villkor. Utredaren föreslår

också att det ska införas ett krav på att kontrolluppgiften om förvärv av värdepapper på grund av tjänst som har skett på förmånliga villkor ska innehålla uppgifter om vilket värdepapper det gäller och det pris som förvärvaren har betalat. Några remissinstanser, bl.a. *NSD* och *FAR*, avstyrker förslaget och framför bl.a. att det inte har framkommit tillräckligt starka skäl för att utvidga kontrolluppgiftsskyldigheten. Regeringen anser att sådana förändringar som utredningen föreslår inte behövs för att förslaget om lättnader i beskattningen av personaloptioner ska kunna genomföras.

6.6.28 Bör en dokumentationsskyldighet vid överlåtelse av värdepapper på grund av tjänst införas?

Regeringens bedömning: Det bör inte införas särskilda dokumentationsregler för den som överlåter värdepapper till någon annan på grund av dennes tjänst.

Utredningens förslag: Överensstämmer inte med regeringens bedömning. Utredningen föreslår att den som överlåter värdepapper till någon annan på grund av dennes tjänst ska dokumentera bedömningen av värdet. Dokumentationen ska enligt förslaget innehålla de uppgifter som är nödvändiga för att det ska kunna bedömas om förvärvet har skett på förmånliga villkor och hur stor förmånen i så fall är.

Remissinstanserna: *Skatteverket* tillstyrker att den som överlåter värdepapper på grund av tjänst ska dokumentera bedömningen av värdet. *Ekobrottsmyndigheten* framför att krav på dokumentation kommer att förbättra Skatteverkets möjligheter att kontrollera utgivna incitamentsprogram vilket ur ett brottsförebyggande perspektiv är positivt. *Almi Invest AB* framhåller att det är av stor vikt att det utformas tydliga riktlinjer om vilken dokumentation som Skatteverket kommer att kräva.

NSD, till vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* ansluter sig, *FAR*, *Företagarna* och *NNR* avstyrker förslaget. *NSD* och *FAR* framför bl.a. att det inte har framkommit tillräckligt starka skäl för att utvidga den nuvarande dokumentationsskyldigheten.

Skälen för regeringens bedömning: I 39 kap. 3 § SFL finns en bestämmelse om generell dokumentationsskyldighet. Den som är uppgiftsskyldig ska i skäligen omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller annan lämplig dokumentation se till att det finns underlag för att fullgöra uppgiftsskyldigheten samt för kontroll av uppgiftsskyldigheten och beskattningen. Skyldigheten gäller såväl för den som är skyldig att lämna deklaration som för den som är skyldig att lämna kontrolluppgifter, särskilda uppgifter m.m. (prop. 2010/11:165 s. 859). Bestämmelser om hur länge olika typer av underlag måste bevaras finns i 9 kap. 1 § SFF. Underlag ska normalt bevaras under sju år efter utgången av det kalenderår som underlaget avser.

Utredningen föreslår att den som överläter värdepapper till någon annan på grund av dennes tjänst ska dokumentera bedömningen av värdet. Några remissinstanser, bl.a. *NSD* och *FAR*, avstyrker förslaget och framför bl.a. att det inte har framkommit tillräckligt starka skäl för att utvidga den nuvarande dokumentationsskyldigheten. Regeringen anser att en utvidgad dokumentationsskyldighet inte behövs för att förslaget om lättnader i beskattningen av personaloptioner ska kunna genomföras.

6.6.29 Arbetsgivaravgifter, skatteavdrag och uppgiftsskyldighet för före detta anställda

Regeringens förslag: Reglerna i socialavgiftslagen och skatteförfarandelagen förtydligas så att det framgår att skyldigheten för en svensk arbetsgivare att betala arbetsgivaravgifter, göra skatteavdrag och lämna kontrolluppgift i vissa fall också gäller för en före detta anställd. Det gäller när ersättning eller annan förmån än personaloption utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, under förutsättning att individen var anställd hos den svenska arbetsgivaren när ersättningen tjänades in.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *SVCA*, *SISP* och

Sweden BIO anser att det finns en logik inom ramen för det nuvarande systemet att endast de som är anställda omfattas av reglerna då arbetsgivaren i dessa lägen får anses ha god kontroll över de förmåner som den anställde får. Det svenska systemet för arbetsgivarskyldigheter bygger på att den som utger en förmån ska ha ansvaret. Undantag från huvudregeln bör begränsas till situationer där det finns en pågående anställning.

Skälen för regeringens förslag: Enligt huvudregeln i 2 kap. 1 § SAL ska den som utger avgiftspliktig ersättning betala arbetsgivaravgifter på ersättningen. Förmån av personaloption ska dock anses utgiven av den i vars tjänst rättigheten förvärvades. Enligt 2 kap. 3 § SAL gäller ett undantag från huvudregeln om avgiftspliktig ersättning eller annan förmån än personaloption utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person och ersättningen har sin grund i en anställning i Sverige hos någon annan än den som har utgett ersättningen. I sådant fall ska arbetsgivaravgifter i stället betalas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige.

När det gäller frågan om vad som ska gälla när före detta anställda får ersättning från en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person är Skatteverkets uppfattning i ett ställningstagande den 2 mars 2005 (dnr 130 108187-05/111) att den ursprungliga arbetsgivaren är fortsatt avgiftsskyldig för ifrågasvarande ersättningar, även om mottagaren inte längre är anställd hos arbetsgivaren när ersättningen erhålls eller skatteplikt i övrigt uppkommer. Även om den före detta anställde t.ex. har fått en ny anställning hos en annan arbetsgivare eller gått i pension ska han således anmäla erhållen ersättning eller förmån till sin ursprungliga arbetsgivare som ska betala arbetsgivaravgifter (alternativt särskild löneskatt på förvärvsinkomster). Enligt regeringens uppfattning motsvarar detta hur bestämmelsen ska förstås och, såvitt framkommit, hur bestämmelsen tillämpas i praktiken.

Utredningen föreslår att det klargörs i socialavgiftslagen att även före detta anställda omfattas av bestämmelsen om avgiftsskyldighet för svenska arbetsgivare. *SVCA*, *SISP* och *Sweden BIO* anser dock att det finns en logik inom ramen för det nuvarande systemet att endast de som är anställda omfattas av reglerna, då arbetsgivaren i dessa lägen får anses ha god kontroll

över de förmåner som den anställde får. Med hänsyn till att skyldigheten att betala arbetsgivaravgifter inte är avhängig av att ett anställningsförhållande föreligger vid tidpunkten för utgivandet av ersättningen anser dock regeringen att bestämmelserna i socialavgiftslagen bör förtydligas på det sätt som utredningen föreslår. Det bör därför uttryckligen anges att skyldigheten för en svensk arbetsgivare att betala arbetsgivaravgifter när ersättning eller annan förmån än personaloption utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person gäller även för före detta anställda, under förutsättning att de var anställda hos den svenska arbetsgivaren när ersättningen tjänades in.

Mot bakgrund av det föreslagna förtydligandet i socialavgiftslagen föreslår regeringen vidare att även bestämmelserna i 11 kap. 7 § och 15 kap. 7 § SFL ändras. Bestämmelserna innebär att arbetsgivaren i Sverige i vissa fall ska göra skatteavdrag respektive lämna kontrolluppgift i stället för den som har utgett ersättningen. Skyldigheten att göra skatteavdrag och lämna kontrolluppgift när ersättning eller annan förmån än personaloption har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person ska således gälla även för före detta anställda. Detta under förutsättning att ersättningen eller förmånen kan anses ha sin grund i anställningen och att det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren och mottagaren. I 34 kap. 7 § andra stycket SFL anges att den som har tagit emot en sådan ersättning eller förmån ska lämna uppgifter till den kontrolluppgiftsskyldige om detta.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 2 kap. 3 § SAL samt i 11 kap. 7 § och 15 kap. 7 § SFL, se avsnitt 3.14 och 3.19.

6.6.30 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De flesta bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Bestämmelserna i inkomstskattelagen om att förmån av personaloption i vissa fall inte ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst ska tillämpas på optioner som har förvärvats efter den 31 december 2017.

Bestämmelserna i skatteförfarandelagen om kontrolluppgiftsskyldighet vid utnyttjande av en sådan personaloption ska tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018. Bestämmelsen om att kontrolluppgift inte ska lämnas, om uppgift om utnyttjande av en personaloption som inte ska förmånsbeskattas har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration ska träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2019.

Regeringens bedömning: Några särskilda ikraftträdande- och övergångsbestämmelser avseende de föreslagna ändringarna av bestämmelserna om uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen behövs inte, utan där gäller ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i skatteförfarandelagen.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna har haft något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: De flesta bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna i inkomstskattelagen om att förmån av en personaloption i vissa fall inte ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst ska tillämpas på optioner som har förvärvats efter den 31 december 2017. Bestämmelserna i skatteförfarandelagen om kontrolluppgiftsskyldighet vid utnyttjande av en sådan personaloption ska tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.

Det nya systemet med uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen kommer att införas stegvis från och med den 1 juli 2018 (prop. 2016/17:58 s. 152 f. och 194). Av punkten 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen framgår att vissa i punkten särskilt angivna bestämmelser ska träda i kraft den 1 januari 2019. Övriga bestämmelser kommer att träda i kraft den 1 juli 2018. Bestämmelser som

rör kontrolluppgifter kommer att träda i kraft den 1 januari 2019.

De föreslagna ändringarna i 22 kap. 26 § SFL, dvs. förslaget om att kontrolluppgift inte ska lämnas om uppgift om utnyttjande av en personaloption som inte ska förmånsbeskattas har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration, rör kontrolluppgifter och bör också träda i kraft den 1 januari 2019.

Av punkten 4 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i skatteförfarandelagen framgår att bestämmelserna i vissa paragrafer om kontrolluppgifter i den nya lydelsen ska tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2019. Även bestämmelserna i 22 kap. 26 § i den nya lydelsen bör tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2019.

De föreslagna ändringarna i 26 kap. 19 b och 19 d §§ SFL, dvs. förslagen om uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen och frivillig redovisning i arbetsgivardeklarationen, kommer enligt punkterna 1 och 9 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i skatteförfarandelagen att träda i kraft den 1 juli 2018 och tillämpas första gången på arbetsgivardeklarationer som avser redovisningsperioden juli 2018. Det behövs därför inte några särskilda ikraftträdande- och övergångsbestämmelser avseende de föreslagna ändringarna av bestämmelserna om uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen.

6.6.31 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget innebär att lättnader i beskattningen av personaloptioner införs i vissa fall. Förslaget bedöms minska skatteintäkterna med 0,21 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2018 och varaktigt. Förmån i form av personaloption ska inte tas upp till beskattning om vissa villkor avseende det företag från vilket personaloptionen förvärvades, personaloptionen och optionsinnehavaren är uppfyllda. Arbetsgivaren ska därmed inte heller betala arbetsgivaravgifter. Förslaget innebär ett avsteg från den gällande ordningen för beskattning av förmåner. Statens skatteintäkter minskar i jämförelse med om personaloptionen skulle ha beskattats som

övriga förmåner. Dessutom kan förslaget förväntas öka användningen av personaloptioner i viss utsträckning. *NNR* efterfrågar en scenarioberäkning för att visa på vad som krävs för att statens initiala skattebortfall i förlängningen ska kunna medföra ökade skatteintäkter. Enligt de beräkningskonventioner och metoder för effektberäkningar vid ändrade skatteregler som används av Finansdepartementet ska beräkningen av de offentligfinansiella effekterna inte beakta eventuella intäktsförstärkningar av realekonomiska förändringar som beror på regeländringar. Beräkningen av den offentligfinansiella effekten sker med fasta baser och priser om det inte finns särskilda skäl att anta betydande beteendeffekter.

Den enkätundersökning som beskrivs i utredningen fungerar delvis som underlag för beräkningarna av förslagens offentligfinansiella effekter. Resultaten från enkätundersökningen länkas samman med de uppgifter om företagens skattemässiga resultat och redovisning som finns i SCB:s Företags- och individdatabas (FRIDA), vilka ligger till grund för beräkningarna. Den beskattningsbara basen, framskriven till 2018 med prognostiserad nominell BNP, beräknas uppgå till 0,65 miljarder kronor.

Förslaget innebär att företag som utger nu aktuella personaloptioner inte längre kommer att ha motsvarande kostnader för förmåner och socialavgifter. Därmed minskar utrymmet för avdrag för sådana kostnader och bolagsskattebasen ökar i motsvarande omfattning. Detta leder till ökade bolagsskatteintäkter till staten. Anställda kommer vid avyttring av andelar, som har förvärvats genom att utnyttja skattegynnade personaloptioner, ha en lägre anskaffningsutgift i och med att det inte finns något förmånsbeskattat belopp att beakta. Den skattepliktiga kapitalinkomsten vid en försäljning av andelarna kommer därmed att öka. Den sammantagna minskningen av skatteintäkterna dämpas således genom att baserna för bolags- och kapitalbeskattningen ökar.

Kommunsektorns intäkter beräknas minska med 0,16 miljarder kronor. Statens förändrade skatteintäkter beror dels på minskade intäkter från statlig inkomstskatt, dels på minskade arbetsgivaravgifter och de ålderspensionsavgifter som inte förs över till ålderspensionssystemet. Direkt skatt på arbete beräknas minska med 0,12 miljarder kronor. Arbetsgivaravgifterna exklusive ålderspensionsavgiften förväntas

minska med 0,11 miljarder kronor och ålderspensionsavgiften som inte går in till ålderspensionssystemet utan tillfaller staten förväntas minska med 0,05 miljarder kronor. Förslaget beräknas därmed leda till att skatteintäkterna minskar med netto 0,21 miljarder kronor årligen och varaktigt.

Förslaget att uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift bedöms inte medföra några offentligfinansiella effekter. Av prop. 2016/17:58 s. 157 f. framgår att systemet med uppgifter på individnivå (per betalningsmottagare) i arbetsgivardeklarationen kommer att leda till positiva offentligfinansiella effekter. Skälet till de positiva offentligfinansiella effekterna är bl.a. att Skatteverket skulle få ett bättre underlag för sina beslut och att kontrollverksamheten skulle kunna effektiviseras.

En arbetsgivardeklaration lämnas normalt varje månad och en kontrolluppgift lämnas en gång per år. I förevarande fall är det dock inte fråga om att uppgiften om utnyttjande av vissa personaloptioner för en viss individ ska lämnas varje månad i en arbetsgivardeklaration utan uppgiften kommer normalt bara att lämnas en gång på samma sätt som gäller för kontrolluppgiftsskyldigheten, dvs. då en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel. Aktuellt förslag torde inte medföra att Skatteverket, annat än marginellt, skulle få ett bättre underlag för sina beslut och att kontrollverksamheten skulle kunna effektiviseras. Här handlar det mer om att det bör vara lättare och mer effektivt för företagen att rapportera samtliga uppgifter vid ett och samma tillfälle.

Effekter för företag och enskilda

Förslaget bedöms omfatta jämförelsevis få företag.

Reglerna berör dessutom endast de företag som väljer att använda personaloptioner för att knyta till sig nyckelpersoner och som samtidigt, tillsammans med de anställda, uppfyller kraven för en lägre beskattning. Uppskattningsvis rör det sig om maximalt ca 6 200 företag årligen som förväntas använda regelverket. Reglerna är begränsade till att omfatta företag som har färre än 50 anställda och en nettoomsättning eller balansomslutning som uppgår till högst 80 miljoner kronor. Dessutom får företaget inte vara äldre än tio år gammalt. Vissa branscher

omfattas inte av reglerna. Företag inom branscherna bank- eller finansieringsrörelse, försäkringsrörelse, produktion av kol eller stål, handel med mark, fastigheter, råvaror eller finansiella instrument, uthyrning för längre tid av lokaler eller bostäder, eller tillhandahållande av tjänster som avser juridisk rådgivning, redovisning eller revision kan inte använda de förmånligare reglerna för beskattning av personaloptioner. Eftersom reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner är frivilliga går det inte att på förhand peka ut vilka branscher eller företag som kommer att påverkas mer eller mindre än andra så länge de uppfyller kraven för lättnader i beskattningen.

För enskilda individer som omfattas av förslaget kommer inkomst kopplad till personaloptioner, som tidigare skulle ha beskattats delvis i inkomstslaget tjänst, i stället att beskattas i inkomstslaget kapital. Företag som omfattas av förslaget kommer inte längre att betala arbetsgivaravgifter för förmånen som personaloptionerna utgör och de kommer inte längre få göra avdrag såsom för lönekostnader för förmånen av personaloptionerna.

Beskattningsnivån i sig bör inte påverka den administrativa bördan för de företag som kan och väljer att använda personaloptioner med lägre beskattning. Det innebär dock en något ökad administrativ börda för företagen att avgöra om optionerna omfattas av reglerna om skattelättnader för personaloptioner.

Förslaget kan förväntas minska den totala administrativa bördan för företagen i viss utsträckning. Genom förslaget skjuts beskattningen fram och kommer att verkställas först när de andelar, som har förvärvats genom utnyttjande av en personaloption, avyttras. I dag beskattas förmån av förvärv av en personaloption redan när optionen utnyttjas för förvärv av värdepapper (eller när optionen avyttras). För att avgöra om förvärvet är förmånligt eller inte måste värdepapperets marknadsvärde vid denna tidpunkt bestämmas. Genom förslaget behöver någon sådan värdering inte göras för skatteändamål.

Företag som i dag använder sig av incitamentsprogram bedöms i stor utsträckning anlita extern konsultation för att utforma programmen. Det har varit regeringens målsättning att utforma enkla regler som medför att behovet av konsulter minskar något. Administrationen flyttas i stället, i viss utsträck-

ning, över till de berörda företagen. Sammantaget bedöms de administrativa kostnaderna minska för företagen som använder de skattemässigt gynnade personaloptionerna även om den administrativa bördan skiftar från externa uppdragstagare till företagen själva.

Regelrådet efterfrågar en tydligare redovisning av beräkningen av den sammantagna administrativa bördan för företagen. Det bedöms inte vara möjligt att uppskatta storleken på förändringen av den administrativa bördan då administrationen kring personaloptionsprogram varierar beroende på omfattning, utformning och komplexitet samt hur stor del av den administrativa bördan som flyttas över från externa konsulter till företagen direkt. Trots detta kan ändå följande bedömning göras. Cirka 6 200 företag förväntas både uppfylla kraven för lättnader i beskattningen av personaloptioner och faktiskt använda sig av reglerna. De absolut enklaste optionsprogrammen, vilka i stort sett endast består av en förenklad företagsvärdering, uppges i dag kosta från 10 000 kronor och uppåt vid extern konsultation. Enligt Tillväxtverkets Regelräknaren är den genomsnittliga lönekostnaden för en ekonomihandläggare ca 266 kronor per timme. Det är inte självklart att en ekonomihandläggare kompetensmässigt rättvist speglar den administrativa bördan som förslaget medför för företagen. Det saknas dock antaganden som är mer rättvisande. Om företagen helt tar över den administrativa bördan och antalet timmar för den administrativa personalen inte överstiger ca 37 timmar ($10\,000\text{ kr} / 266\text{ kr per timme} = 37\text{ timmar}$ och 36 minuter) kommer den administrativa bördan att minska. Rör det sig i stället om i genomsnitt 30 timmar administrativt arbete som genomförs internt i stället för externt skulle förslaget minska den sammantagna administrativa kostnaden med ca 12,5 miljoner kronor ($7,6\text{ timmar} \times 266\text{ kr per timme} \times 6\,200\text{ företag}$). Detta är dock en helt hypotetisk beskrivning. Det saknas uppgifter om tidsåtgång för en sådan överflyttning, vilken typ av kompetens i företaget som är relevant för den administrativa kostnaden och därmed lönekostnad per timma. De mycket varierande förutsättningarna för hur olika optionsprogram sätts upp i dag och i framtiden, påverkan från extern konsultation och hur stor del som kan utföras av företagen själva och om den faktiska administrativa kostnaden då blir

lägre gör att uppskattningen om förändrad administrativ bördan är mycket svårbedömd.

För att avgränsa vilka företag och vilka optionsinnehavare som kan dra fördel av skattelättnaderna krävs att vissa villkor ska vara uppfyllda. Gränsdragningar utgör i sig en ökad regelbörda för företagen och de enskilda då de behöver avgöra om de omfattas av de föreslagna reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner eller inte. Regeringens målsättning har varit att utforma så enkla regler som möjligt. Ökad administrativ bördan på grund av gränsdragningar bedöms därför vara av mindre betydelse.

Regelrådet har efterfrågat en särskild redogörelse avseende särskilda hänsyn till små företag. Vid utformningen av reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner har målgruppen för förslaget varit små, unga företag. Det är främst här som ett eventuellt marknadsmisslyckande kan identifieras. Ett marknadsmisslyckande är en förutsättning för att kunna motivera undantag och lättnader inom vissa områden av beskattningen. Utredningen gjorde bedömningen att reglerna skulle vara enkla att tillämpa eftersom endast små företag skulle omfattas av reglerna. Regeringen delar den bedömningen.

Regelrådet och *Konkurrensverket* anför att förslagets konsekvenser för konkurrensförhållanden inte är tillräckligt beskrivna i utredningens konsekvensanalys. Avgränsningen av tillämpningsområdet riskerar enligt *FAR* att leda till konkurrensnedvridningar och att likartade fall kommer att behandlas olika. Det är regeringens bedömning att reglerna kommer att leda till vissa konsekvenser för konkurrensförhållanden, dels genom villkoren avseende vilka branscher som omfattas av förslaget, dels genom villkoren avseende företags storlek och ålder. Syftet med förslaget är dock att förbättra möjligheterna för vissa typer av företag att rekrytera och knyta till sig nyckelpersoner, särskilt där ett marknadsmisslyckande tycks föreligga. Åtgärden är i sig motiverad som en justering av konkurrensförhållanden mellan företagen. Gränsdragningar kring vilka företag som omfattas av regleringen ger oundvikligen tröskeeffekter. Det innebär att två i övrigt identiska företag med den skillnaden att ett företags verksamhet är åtta år och det andra företags verksamhet elva år kommer att ha olika möjligheter använda skattemässigt gynnade

personaloptioner för att rekrytera nyckelpersoner. Den typen av tröskeleffekter bedöms dock vara av mindre betydelse jämfört med små, unga företags möjligheter att konkurrera med stora, väletablerade företag vid rekryteringen av nyckelpersoner.

Sveriges ingenjörer anför att en kunskapsbildningsinsats bör genomföras i samband med regleringen då utredningens enkätundersökning visade att en betydande del av företagen som svarade inte kände till vad personaloptioner är. Utredningens enkätundersökning visade dock även att incitamentsprogram av bl.a. typen personaloptioner inte var relevanta för företagets verksamhet. Vid införandet av nya regler förväntas Skatteverket ta fram informationsmaterial angående beskattningen av personaloptioner som är skattemässigt gynnade. Regeringen bedömer inte att ytterligare informationsinsatser om skattelättnader för vissa personaloptioner är nödvändiga.

Förslaget att uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift torde inte öka den administrativa bördan för företagen, annat än marginellt. I förevarande fall är det inte fråga om att uppgiften om utnyttjande av vissa personaloptioner för en viss individ ska lämnas varje månad i en arbetsgivardeklaration utan uppgiften kommer normalt att lämnas bara en gång på samma sätt som gäller för kontrolluppgiftsskyldigheten, dvs. då en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel. Det kan dock inte uteslutas att aktuell uppgift för en viss individ kan behöva lämnas flera gånger under ett år, om förvärvet av andelar sker vid fler tillfällen. *Tillväxtverket* anser att det finns en uppenbar risk för en ökad indirekt regelbörda i och med att regelverket för hur företagen ska redovisa utnyttjandet av personaloptioner är komplicerat och otydligt.

Om förslaget inte genomförs kommer uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i stället att lämnas i en kontrolluppgift. Det bör dock vara lättare och mer effektivt att rapportera samtliga uppgifter för en viss individ vid ett och samma tillfälle i en arbetsgivardeklaration, t.ex. uppgifter om ersättning för arbete, skatteavdragets belopp och att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel (jfr prop. 2016/17:58 s. 49 f. och 63).

Skatteverket kommer att genomföra nödvändiga informationsinsatser för att de deklarationsskyldiga ska kunna fullgöra sin uppgiftsskyldighet att lämna uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen. Dessutom kommer Skatteverkets arbete med att göra ändringar i it-system att ske i samverkan med bl.a. programföretag och de som ska lämna uppgifterna i det nya systemet (prop. 2016/17:58 s. 165). Tillväxtverket och *NSD*, till vars yttrande *Föreningen Svenskt Näringsliv* har anslutit sig, lyfter fram behovet av informationsinsatser till de berörda företagen. Det är viktigt att specifik information sprids till de företag som berörs av förslaget om lättnader i beskattningen av personaloptioner.

Effekter på inkomstfördelningen och för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män

För de individer som påverkas av förslaget kommer den inkomst som är kopplad till personaloptioner och som tidigare skulle ha beskattats som inkomst av tjänst i stället att beskattas som kapitalinkomst. Tjänsteinkomster beskattas enligt en progressiv skatteskala och kapitalinkomster beskattas med en proportionell skatt. Det antas att de som förvärvar de personaloptioner som omfattas av förslaget betalar den högsta marginals-katten på tjänsteinkomster. Förslaget innebär därför en ökad inkomstspridning.

Förslaget om lättnader i beskattning av personaloptioner i vissa fall förväntas också få effekter på den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män. I det enkätmaterial som utredningen samlat in efterfrågas emellertid inte uppgifter om kön hos deltagarna i incitamentsprogrammen. I undersökningen ställdes frågor om incitamentsprogram i sin helhet. Resultatet från enkätundersökningen visar på att incitamentsprogram tenderar att vara vanligare inom branschen informations- och kommunikationsverksamhet. Det finns, enligt SCB:s rapport *Trender och Prognoser 2011*, en tydlig övervikt av manliga programmerare och systemvetare i den svenska arbetskraften. Prognosen visar inte på någon nämnvärd förändring innan 2030. Det innebär att inom en av de branscher som i nuläget anses som innovativ, t.ex. den så kallade tech-branschen, och som är en av målgrupperna för de skattemässigt gynnade personaloptionerna, skulle det

vara vanligare att män snarare än kvinnor erbjuds skattemässigt gynnade personaloptioner.

Men också branscher med jämnare könsfördelning kommer att kunna använda skattemässigt gynnade personaloptioner, om företagen och optionsinnehavarna uppfyller de uppställda villkoren. Enligt Tillväxtanalys uppgifter om antal nystartade företag 2009–2013 efter branschgrupp (SNI5007) och ledningens könsammansättning ökar andelen kvinnor i ledningen av nystartade företag i nästan samtliga branscher. Fördelningsmässigt är dock kvinnor fortfarande underrepresenterade inom företagandet. Förslaget gynnar därför män i högre grad än kvinnor genom att det framför allt är män som förväntas erbjudas skattemässigt gynnade personaloptioner.

Förslaget kan också påverka företagets resultat och utdelning till ägarna. Fördelningen mellan kvinnor och män som äger och driver företag varierar mellan olika branscher, men i regel äger och driver män företag i större utsträckning än kvinnor. Förslaget förväntas därför gynna män i högre grad än kvinnor även via ägande av företag.

Förslaget att uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift bedöms inte påverka den ekonomiska jämställdheten mellan män och kvinnor.

Effekter för Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Enligt utredningen medför förslaget om personaloptioner att det för Skatteverkets del kommer att ställas krav på vissa insatser. Det kan bl.a. behövas informationsinsatser till företag och anställda samt utbildning av den egna personalen. Enligt Skatteverket medför förslaget en ökad administration samt kräver anpassning av Skatteverkets it-system. Skatteverket beräknar engångskostnaderna för anpassning av it-system och informationsinsatser till 3 230 000 kronor och de löpande årliga kostnaderna för it-drift till 1 268 000 kronor per år. För att hantera de inkomna uppgifterna uppskattar Skatteverket att resursbehovet är ca två årsarbetskrafter motsvarande 1 600 000 kronor årligen.

För Skatteverket kommer förslaget att uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen i stället för i en

kontrolluppgift att ge upphov till ökade kostnader i form av bl.a. utveckling av it-systemet, it-förvaltning, hantering och granskning av deklarerationer, framtagande av broschyrer och andra informationsinsatser samt utbildning av personal (jfr prop. 2016/17:58 s. 164 f.). Det är dock fråga om en marginell ökning av kostnaderna.

När det gäller effekterna för de allmänna förvaltningsdomstolarna bedömer utredningen att de tillämpningssvårigheter som förslaget medför kommer att vara måttliga och att förslaget därför inte kommer att ha några konsekvenser för de allmänna förvaltningsdomstolarna. Kammarrätten i Stockholm framhåller att förslaget kommer att leda till viss ökad arbetsbelastning för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Förslaget att uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift bedöms inte medföra några effekter för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Regeringens bedömning är att tillkommande kostnader för Skatteverket och eventuellt tillkommande kostnader för de allmänna förvaltningsdomstolarna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Övriga effekter

Förslagen bedöms inte medföra några effekter för miljön.

6.7 Slopas skattefrihet för förmån av privat hälso- och sjukvård

Regeringens bedömning: Skattefriheten bör slopas för förmån av hälso- och sjukvård i Sverige som inte är offentligt finansierad och för förmån av vård och läkemedel utomlands. Som en konsekvens av detta bör även avdragsförbudet slopas för sådana utgifter i en arbetsgivares verksamhet. För förmån av vård och läkemedel utomlands vid insjuknande i samband med tjänstgöring utomlands bör skattefriheten bestå.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Förmån av hälso- och sjukvård ska i dag inte tas upp till

beskattning om förmånen avser vård i Sverige som inte är offentligt finansierad (privat vård) eller vård utomlands. Detta gäller även vid förmån av sjukvårdsförsäkring som finansierar sådan vård. Förmån av läkemedel vid vård utomlands ska inte heller tas upp. Utgifter för privat hälso- och sjukvård i Sverige får inte dras av. Utgifterna ska dock dras av om de avser en anställd, en enskild näringsidkare eller en delägare i ett svenskt handelsbolag som inte omfattas av den offentligt finansierade vården. Utgifter för hälso- och sjukvård och läkemedel utomlands ska dras av om de uppkommit vid insjuknande i samband med tjänstgöring utomlands. För vård under en utlandssemester finns däremot ingen avdragsrätt.

Grundprincipen för inkomstbeskattningen är att lön, förmåner och andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska tas upp som intäkt. Om ersättningen för tjänsten betalas ut i en näringsverksamhet ska kostnaden för denna dras av. Reglerna om skattefrihet för förmån av sjukvård kom till innan sjukförsäkringsreformen hade genomförts i Sverige. Det finns i dag inget skäl att behandla förmån av privat hälso- och sjukvård skatterättsligt annorlunda än andra typer av löneförmåner som tas upp till beskattning. Att slopa skattefriheten för arbetstagare och avdragsförbudet för arbetsgivare skulle öka likformigheten i skattesystemet och skapa en ökad neutralitet mellan uppbärande av kontant lön och erhållande av förmån, vilket skapar ett enklare och mer transparent skattesystem. Skattefriheten för privat hälso- och sjukvård medför också att det är förmånligt att byta ut en del av lönen mot en sådan förmån. På grund av margineffekten blir ett sådant byte mest förmånligt för personer vars inkomst ligger över skiktgränsen för statlig inkomstskatt. Det innebär t.ex. att privata operationer kan genomföras med stora skattesubventioner. Ett skifte från skattepliktig lön till skattefri förmån lönar sig även för arbetsgivaren genom att några arbetsgivaravgifter inte behöver betalas. Dessa konsekvenser var inte avsedda när reglerna infördes. Även detta motiverar ett slopande av skattefriheten.

Skattefriheten bör därför slopas för förmån av privat hälso- och sjukvård i Sverige, vilket inkluderar sjukvårdsförsäkringar som finansierar sådan vård, och för förmån av vård och läkemedel utomlands. Som en konsekvens av detta bör även avdragsförbudet slopas för sådana

utgifter i en arbetsgivares verksamhet. För förmån av vård och läkemedel utomlands vid insjuknande i samband med tjänstgöring utomlands bör dock skattefriheten bestå, eftersom ett slopande skulle kunna få stora ekonomiska konsekvenser för anställda som insjuknar på tjänsteresor utomlands eller under utlandsstationering i länder där den svenska sjukförsäringen inte ersätter vårdkostnader.

Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 1,17 miljarder kronor per år. För 2018 är den beräknade effekten hälften så stor, dvs. 0,59 miljarder kronor.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med angivna ändringar. Regeringen avser att under 2018 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2018.

6.8 Återinförande av skattereduktion för fackföreningsavgift

Regeringens bedömning: En skattereduktion för fackföreningsavgifter bör återinföras. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Fackförbundens arbete är en viktig hörnsten i den svenska arbetsmarknadsmodellen och den skattelättnad för fackföreningsavgifter som fanns tidigare bör därför återinföras. En fackföreningsmedlem bör således medges skattereduktion med 25 procent av hans eller hennes sammanlagda avgift under året.

Det kommande förslaget bedöms minska statens skatteintäkter med 2,67 miljarder kronor årligen från och med 2019. För 2018 bedöms minskningen uppgå till hälften, 1,34 miljarder kronor, till följd av att skattereduktionen bör införas från halvårsskiftet.

Finansdepartementet kommer att remittera ett förslag med angivna ändringar. Regeringen avser att under 2018 återkomma till riksdagen med ett förslag. Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2018.

6.9 Ett förändrat reseavdragssystem

Regeringens bedömning: Det nuvarande systemet för reseavdrag bör ses över.

Skälen för regeringens bedömning:

Regeringen kommer att se över det nuvarande systemet för reseavdrag – något som den parlamentariska landsbygdskommittén också föreslagit. Syftet är att i högre grad gynna resor med låga utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar, bidra till klimatmålet för transportsektorn 2030 och minska skattefelet kopplat till reseavdragen.

Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.

6.10 Utvidgat växa-stöd till den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag

6.10.1 Ärendet och dess beredning

Finansdepartementet har tagit fram promemorian Utvidgat växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag. En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 10, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 10, avsnitt 2*. Förslaget har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 10, avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01270/S1).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 10, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 10, avsnitt 5*. Regeringen har följt Lagrådets synpunkter utom såvitt avser användande av begreppet enmansföretag. Vidare har regeringen med anledning av yttrandet utvecklat resonemanget avseende hur 6 § och 7 a § i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021 förhåller sig till varandra. Synpunkterna behandlas i avsnitt 6.10.4 och 6.10.6 samt i författningsskomentaren.

6.10.2 Bakgrund

Den 1 juni 2006 infördes en tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt för enmansföretag som anställer en person (prop. 2005/06:164, bet. 2005/06:SfU11, rskr. 2005/06:228). Reglerna skulle gälla t.o.m. den 31 december 2007. Med enmansföretag avsågs enskilda näringsidkare, handelsbolag med högst två delägare som inte hade någon anställd och aktiebolag med högst en anställd under förutsättning att denne också var delägare, eller närstående till en delägare, i bolaget.

Nedsättningen innebar i huvudsak att enmansföretag under vissa förhållanden och under högst 12 månader endast behövde betala ålderspensionsavgiften på 10,21 procent på ersättning till den första person som anställdes i företaget utöver företagaren själv. Nedsättningen gällde till den del ersättningen till den nyanställda inte översteg 25 000 kronor per månad.

Lagstiftningen föregicks av att dåvarande Verket för näringslivsutveckling (Nutek) och Almi Företagspartner AB i juni 2005 lämnade rapporten Den första anställningen – hinder och möjligheter för solo-företag att anställa en första person (Nutek R 2005:01). Av rapporten framgick bl.a. att det fanns få enmansföretag i Sverige som hade erfarenhet av att ha haft någon anställd. Endast tre procent av företagen utan anställda i Sverige hade tidigare haft anställd personal. Nuteks undersökning visade emellertid att de företag som redan hade någon anställd var mer benägna att anställa ytterligare personer. Detta indikerade att när väl tröskeln att anställa den första personen var övervunnen så ökade benägenheten för företagen att anställa ytterligare personer i framtiden. Om enmansföretag anställer en första person kan det därför vara det första steget in i en positiv spiral där antalet anställda successivt ökar i takt med att verksamheten utvecklas.

Den tillfälliga nedsättningen slopades av den förra regeringen vid utgången av 2006 (prop. 2006/07:1, bet. 2006/07:FiU1, rskr. 2006/07:9).

Den 1 januari 2017 infördes ett tillfälligt växa-stöd för enskilda näringsidkare som anställer en första person. Det tillfälliga växa-stödet innebär att enskilda näringsidkare, som inte har haft någon anställd sedan den 1 januari 2016 och som anställer en person efter den 31 mars 2016, bara ska betala ålderspensionsavgiften om 10,21 pro-

cent på ersättningen till den anställde under de tolv första månaderna. Övriga arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt behöver alltså inte betalas. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna gäller till den del ersättningen inte överstiger 25 000 kronor per månad. Anställningen ska omfatta minst tre månader och en arbetstid på minst 20 timmar per vecka. Reglerna gäller t.o.m. den 31 december 2021 (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:FiU1, rskr 2016/17:49).

6.10.3 Gällande rätt

Socialavgifter och allmän löneavgift

Socialavgifter tas ut för finansiering av de sociala trygghetssystemen och utgörs av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Arbetsgivaravgifter betalas i första hand av arbetsgivare medan egenavgifter normalt betalas av fysiska personer som bedriver aktiv näringsverksamhet, dvs. enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag. Regler om socialavgifter finns i socialavgiftslagen (2000:980).

Utöver socialavgifter ska, enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift, ytterligare en avgift betalas av arbetsgivare och enskilda näringsidkare. Den allmänna löneavgiften debiteras i samband med, och på samma underlag som, socialavgifterna. Författningstekniskt ingår den allmänna löneavgiften varken i arbetsgivaravgifterna eller i egenavgifterna men eftersom den inte särskiljs i debiteringsförfarandet brukar den i dagligt tal ingå i begreppet socialavgifter. För inkomståret 2017 fördelar sig avgifterna på följande sätt (se tabell 6.11).

Tabell 6.11 Avgiftsnivåer 2017

	Arbetsgivaravgifter	Egenavgifter
Sjukförsäkringsavgift	4,35	4,44
Föräldraförsäkringsavgift	2,60	2,60
Ålderspensionsavgift	10,21	10,21
Efterlevandepensionsavgift	0,70	0,70
Arbetsmarknadsavgift	2,64	0,10
Arbetskadavgift	0,20	0,20
<i>S:a socialavgifter</i>	20,70	18,25
Allmän löneavgift	10,72	10,72
S:a socialavgifter och allmän löneavgift	31,42	28,97

Särskild löneskatt på förvärvsinkomst

Enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster ska särskild löneskatt betalas för vissa förvärvsinkomster. Skatten skulle i sin ursprungliga utformning tas ut på alla inkomster som inte grundar rätt till socialförsäkringsförmåner. Skattesatsen var beräknad så att den skulle motsvara skatteinslaget i socialavgifterna, dvs. svara mot den del av socialavgifterna som inte ger rätt till någon motsvarande socialförsäkringsförmån.

För personer som vid årets ingång fyllt 65 år och som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet, dvs. är födda 1938 eller senare, gäller enligt socialavgiftslagen att bara ålderspensionsavgiften och inte övriga socialavgifter ska betalas på lön och andra avgiftspliktiga inkomster. Av denna anledning gällde före 2007 att särskild löneskatt skulle betalas på lön och annan ersättning för arbete till dessa personer. Med hänsyn till att ålderspensionsavgift betalades togs dock särskild löneskatt ut med 16,16 procent i stället för med 24,26 procent enligt huvudregeln. För personer som är födda 1937 eller tidigare – som därmed inte omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet och för vilka inga socialavgifter ska betalas – togs särskild löneskatt ut med 24,26 procent. År 2007 slopades den särskilda löneskatten för personer som vid årets ingång fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare och 2008 slopades den särskilda löneskatten även för personer födda 1937 och tidigare.

Sedan den 1 januari 2016 ska särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster åter betalas på ersättning som ges ut till anställda som vid årets ingång har fyllt 65 år, dock med en lägre skattesats än tidigare. För dessa personer tas särskild löneskatt ut med 6,15 procent på löner, arvoden, förmåner och andra ersättningar. Av förenklingskäl är skattesatsen lika för personer som vid årets ingång har fyllt 65 år, dvs. oavsett om de omfattas av det reformerade pensionsystemet eller inte.

Finansiering av trygghetssystem

Socialavgifterna är i principiellt hänseende försäkringsavgifter men det faktiska försäkringsinslaget varierar mellan försäkringslagen och för

flertalet försäkringar saknas en direkt koppling mellan avgiften och förmånen.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet finansieras med en fast pensionsavgift på 18,5 procent av pensionsunderlaget, där 16 procentenheter går till fördelningssystemet för att finansiera inkomstpensionen. Resterande 2,5 procentenheter betalas in till systemet för premiepension där avgiftsintäkterna fonderas individuellt för varje försäkrad. Arbetsgivarens respektive den egenavgiftsskyldiges del av avgiftsinbetalningen sker i form av ålderspensionsavgift om 10,21 procent av avgiftsunderlaget enligt socialavgiftslagen.

Det inkomstgrundade ålderspensionssystemet är ett fristående försäkringssystem vid sidan av statens budget. Utgående inkomst- och tilläggs-pensioner i fördelningssystemet ska löpande finansieras av inbetalade avgifter samt tillgångarna i AP-fonderna. Det är konstruerat så att det ska vara finansiellt självreglerande, där eventuella anpassningar sker på förmånssidan – inte genom en förändrad avgiftssats. Premiepensionen är ett fullfonderat system. Ingen skattefinansiering ska således ske utan systemet är helt slutet i detta avseende. En grundläggande princip bakom pensionssystemet är att varje intjänad pensionsrättighet ska motsvaras av en beslutad och inbetald avgift av en mot rättigheten svarande storlek. Om detta villkor bryts kan inte systemet garantera sin långsiktiga hållbarhet finansiellt. Ålderspensionsavgiften kan således inte reduceras.

För vilka ändamål de olika avgifter som inflyter som socialavgifter ska användas framgår av lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter.

Betalning av socialavgifter och allmän löneavgift

Debitering och uppbörd av socialavgifter hanteras av Skatteverket. Den som avser att bedriva näringsverksamhet och som är skyldig att göra skatteavdrag eller betala arbetsgivaravgifter ska enligt 7 kap. 1 och 2 §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) anmäla sig för registrering hos Skatteverket. Vid registreringen anges bl.a. företagsform och om företagets verksamhet bedrivs på flera adresser. När det gäller arbetsgivare anges bl.a. första datum för löneutbetalning, beräknat antal anställda och beräknad lönesumma under året. Om en uppgift som ligger till grund för registreringen ändras ska den som är registrerad underrätta

Skatteverket om ändringen inom två veckor från det att ändringen inträffade.

Den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter ska också lämna en arbetsgivardeklaration. I denna ska arbetsgivaravgifter redovisas. En arbetsgivardeklaration ska lämnas för varje redovisningsperiod, vanligen varje månad. Med registreringen som underlag utfärdar Skatteverket förtryckta deklarationsblanketter för respektive kalendermånad. Deklarationerna ska för de flesta arbetsgivare vara avlämnade senast den 12:e i månaden efter redovisningsperioden med undantag för deklarationerna avseende juli och december som ska vara avlämnade senast den 17:e i månaden efter redovisningsperioden. Redovisade arbetsgivaravgifter ska vara inbetalda till Skatteverket samma dag som deklarationen ska vara avlämnad, dvs. i normalfallet den 12:e i månaden efter redovisningsperioden.

I arbetsgivardeklarationen redovisas avseende arbetsgivaravgifter samtliga avgiftspliktiga löner, förmåner och kostnadsavdrag. Därefter fördelas dessa på underlag för fulla arbetsgivaravgifter och reducerade avgifter, t.ex. på grund av att personal har fyllt 65 år. Den deklaraskyldige räknar själv fram sina avgifter genom att multiplicera sina respektive underlag med tillämplig avgifts- eller löneskattesats och summerar resultaten. Från summan kan den avgiftsskyldige i vissa fall vara berättigad till avdrag.

Nedsättning av socialavgifter

Nedsatta socialavgifter för personer som vid årets ingång har fyllt 65 år

På ersättning till personer som vid årets ingång har fyllt 65 år och som omfattas av det reformerade pensionssystemet, dvs. är födda 1938 eller senare, ska bara ålderspensionsavgiften och inte övriga socialavgifter betalas. Detta gäller även för dem som betalar egenavgifter. För personer som är födda 1937 eller tidigare tas inga socialavgifter ut. För personer som vid årets ingång har fyllt 65 år tas inte heller någon allmän löneavgift ut. Däremot tas särskild löneskatt ut med 6,15 procent.

Regionalt avdrag vid avgiftsberäkningen

Arbetsgivare, enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag som är

verksamma i vissa angivna kommuner i Norrland och västra Svealand (stödområde A) får göra avdrag vid beräkningen av socialavgifterna och den allmänna löneavgiften. Syftet med avdraget är att stimulera småföretagandet och att bidra till god service i de delar av landet som har de största geografiska lägesnackdelarna med bl.a. långa avstånd, liten hemmamarknad, sämre tillgång till service, låg befolkningstäthet och ogynnsamma klimatförhållanden. Reglerna finns i lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen. Bestämmelserna innebär i huvudsak att företag som är verksamma i stödområdet får göra ett avdrag med tio procent av avgiftsunderlaget vid beräkningen av den allmänna löneavgiften, arbetsgivaravgifterna och egenavgifterna. För arbetsgivare uppgår avdraget till högst 7 100 kronor per månad. För enskilda näringsidkare samt delägare i handelsbolag får avdraget uppgå till högst 18 000 kronor per år. Avdraget får inte tillsammans med avdraget för personer som arbetar med forskning och utveckling (se nedan) medföra att avgifterna understiger ålderspensionsavgiften. För handelsbolag gäller dessutom att det sammanlagda avdraget för samtliga delägare och anställda inte får överstiga 85 200 kronor per år.

Nedsatta egenavgifter

Den 1 januari 2010 infördes en nedsättning av egenavgifterna för enskilda näringsidkare och fysiska personer som är delägare i handelsbolag i syfte att göra det mer attraktivt att starta, driva och utveckla företag (prop. 2009/10:178, bet. 2009/10:SfU16, rskr. 2009/10:278). Nedsättningen uppgick till fem procentenheter och var utformad som ett avdrag vid avgiftsberäkningen. Avdrag fick göras med högst 10 000 kronor per år. Den 1 januari 2014 förstärktes nedsättningen genom att avdraget vid avgiftsberäkningen höjdes med 2,5 procentenheter till 7,5 procent av avgiftsunderlaget och det maximala avdragsbeloppet med 5 000 kronor till 15 000 kronor per år (prop. 2013/14:14, bet. 2013/14:SfU5, rskr. 2013/14:74). En förutsättning för avdrag är att överskottet av näringsverksamheten överstiger 40 000 kronor och att den avgiftsskyldige vid årets ingång har fyllt 25 men inte 65 år. Avdraget får inte medföra att egenavgifterna understiger ålderspensionsavgiften.

Nedsatta arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning och utveckling

Den 1 januari 2014 infördes ett skatteincitament för forskning och utveckling (prop. 2013/14:1, bet. 2013/14:FiU1, rskr. 2013/14:56). Vid beräkningen av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning och utveckling ska avdrag göras med tio procent av avgiftsunderlaget för dessa personer. Avdraget får inte medföra att de avgifter som ska betalas understiger ålderspensionsavgiften. Det sammanlagda avdraget för samtliga personer som arbetar med forskning eller utveckling hos den avgiftsskyldige får inte överstiga 230 000 kronor per månad. Vid bedömningen av avdragsrätten ska flera avgiftsskyldiga som ingår i samma koncern och som uppfyller villkoren för att få göra avdrag anses som en avgiftsskyldig. En förutsättning för avdraget är att personerna har arbetat med forskning och utveckling i en viss utsträckning och att de vid årets ingång har fyllt 25 men inte 65 år.

EU:s regler om statsstöd

Allmänt om statligt stöd

Artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) innehåller bestämmelser om statligt stöd. Artikel 107.1 i EUF-fördraget innehåller ett generellt förbud mot statligt stöd. Av artikel 107.2 och 107.3 i EUF-fördraget framgår dock att statligt stöd i vissa fall är eller kan vara förenligt med den inre marknaden och i så fall tillåtet. Statsstödsreglerna vilar på ett system med förhandsgranskning. Enligt artikel 108.3 i EUF-fördraget ska medlemsstaterna anmäla planer på att vidta eller ändra stödåtgärder till kommissionen. Medlemsstaterna får inte införa detta slag av stödåtgärder förrän kommissionen granskat åtgärderna.

Det finns undantag från förhandsgranskningen. Ett undantag finns för stöd av mindre betydelse. Villkoren för att kunna lämna sådant stöd framgår i första hand av kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse. För sektorn för primärproduktion av jordbruksprodukter (jordbrukssektorn) och fiskeri- och vattenbrukssektorn gäller särskilda

regler, se kommissionens förordning (EU) nr 1408/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom jordbrukssektorn och kommissionens förordning (EU) nr 717/2014 av den 27 juni 2014 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse inom fiskeri- och vattenbrukssektorn.

Förordningarna har direkt effekt. Det innebär att de berörda myndigheterna ska tillämpa de villkor som följer av förordningarna utan att någon särskild implementering i svensk lagstiftning sker.

Närmare om kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse

Kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse innebär i huvudsak följande.

För att ett stöd ska anses vara ett stöd av mindre betydelse får det totala stöd som beviljas ett enda företag som huvudregel inte överstiga 200 000 euro under en period om tre beskattningsår (det s.k. individuella taket), se artikel 3.2 i förordning nr 1407/2013. För t.ex. jordbruks- och fiskerisektorerna gäller lägre individuella tak (15 000 euro för jordbrukssektorn och 30 000 euro för fiskeri- och vattenbrukssektorn), se artikel 3.2 i förordning nr 1408/2013 och artikel 3.2 i förordning nr 717/2014. Inom jordbruks-, fiskeri- och vattenbrukssektorerna finns dessutom s.k. nationella tak som inte får överskridas, se artikel 3.3 i förordning nr 1408/2013 och artikel 3.3 i förordning nr 717/2014.

Perioden på 3 beskattningsår fastställs på grundval av de beskattningsår som används av företaget i den berörda medlemsstaten, se t.ex. artikel 3.5 i förordning nr 1407/2013.

Vid tillämpning av kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse omfattar begreppet ”företag” varje enhet som bedriver ekonomisk verksamhet, oavsett enhetens rättsliga form och oavsett hur den finansieras. Ekonomisk verksamhet utgörs i sin tur av all verksamhet som består i att erbjuda varor eller tjänster på en viss marknad. Det gäller oavsett om verksamheten bedrivs med vinstsyfte eller inte. Huruvida en stödmottagare ska anses vara ett företag i detta avseende avgörs från fall till fall.

Med begreppet ”ett enda företag” avses inte endast företaget utan också andra företag som står i intressegemenskap med företaget på ett

sådant sätt att de bör ses som en enhet, se t.ex. artikel 2.2 i förordning nr 1407/2013. Det innebär att begreppet ”ett enda företag” omfattar alla enheter som har minst ett av följande förhållanden till varandra:

a) Ett företag innehar majoriteten av aktieägar- eller delägarrösterna i ett annat företag.

b) Ett företag har rätt att utse eller entlediga en majoritet av ledamöterna i ett annat företags styrelse, ledning eller tillsynsorgan.

c) Ett företag har rätt att utöva ett bestämmande inflytande över ett annat företag enligt ett avtal som är slutet med detta företag eller enligt en bestämmelse i det företags stiftelseurkund eller stadgar.

d) Ett företag som är aktieägare eller delägare i ett annat företag kontrollerar ensamt majoriteten av aktieägarnas eller delägarnas röster i detta företag med stöd av ett avtal med andra aktieägare eller delägare i detta företag.

Företag som har någon av de förbindelser som nämns i a-d via ett eller flera andra företag ska också anses vara ett enda företag. Huruvida sådan intressegemenskap föreligger avgörs från fall till fall.

Kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse gäller företag inom flertalet sektorer, se t.ex. artikel 1 i förordning nr 1407/2013. Avgörande för bedömningen av vilken förordning om stöd av mindre betydelse som är tillämplig är den verksamhet som bedrivs i företaget, se t.ex. artikel 1.1 i förordning nr 1407/2013. Det innebär t.ex. att om ett företag bedriver verksamhet inom flera sektorer (som omfattas av kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse), t.ex. inom såväl skogs- som jordbrukssektorn, kan stöd av mindre betydelse lämnas enligt förordning nr 1407/2013 för skogssektorn under förutsättning att berörd medlemsstat på lämpligt sätt, t.ex. genom åtskillnad mellan verksamheterna eller uppdelning av kostnaderna, ser till att verksamheterna inom de sektorer som undantas från tillämpningsområdet för förordning nr 1407/2013 inte omfattas av stöd av mindre betydelse som beviljats i enlighet med förordningen, se artikel 1.2 i förordning nr 1407/2013.

Stöd får kumuleras under vissa förutsättningar, se t.ex. artikel 5 i förordning nr 1407/2013.

Den stödgivande myndighetens ansvar

Den stödgivande myndigheten får lämna ett stöd av mindre betydelse bara om villkoren i kommissionens regelverk om stöd av mindre betydelse är uppfyllda, se t.ex. artikel 6.3 i förordning nr 1407/2013. I avsaknad av ett centralt register för stöd av mindre betydelse görs kontrollen mot bakgrund av uppgifter från företagen, se t.ex. artikel 6.1 i förordning nr 1407/2013. Om stödet överskrider tillämpligt tal, omfattas det inte av regelverket, se t.ex. artikel 3.7 i förordning nr 1407/2013. Den stödgivande myndigheten är skyldig att informera företagen om stödets karaktär av stöd av mindre betydelse genom att uttryckligen hänvisa till det regelverk som är tillämpligt, se t.ex. artikel 6.1 i förordning nr 1407/2013.

6.10.4 Växa-stödet utvidgas till fler verksamhetsformer

Regeringens förslag: Definitionen av begreppet enmansföretag utvidgas till att även omfatta aktiebolag som inte har någon anställd eller endast en anställd som också är delägare samt till handelsbolag utan anställda och med högst två delägare.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser är positiva eller har inget att invända mot förslaget. Bland dessa finns *Förvaltningsrätten i Stockholm*, *Förvaltningsrätten i Falun*, *Försäkringskassan*, *Pensionsmyndigheten*, *Arbetsgivarverket*, *Statskontoret*, *Tillväxtverket*, *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys)*, *Skogsstyrelsen*, *Jordbruksverket*, *Företagarförbundet Fria Företagare*, *Företagarna*, *Fiskevattenägarna*, *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)*, *Småföretagarnas riksförbund*, *Svensk sjöfart* och *Unionen*. TCO anser att det är rimligt att det befintliga växa-stödet breddas till att omfatta även aktiebolag och handelsbolag och *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* framför att det är positivt att konkurrensneutraliteten ökar mellan olika företagsformer. Tillväxtverket, Unionen och *Cooperation Sverige* anser att växa-stödet borde utvidgas till att omfatta fler

organisationsformer. Företagarna anser att växa-stödet inte borde omfatta enskilda näringsidkare eftersom det inte är en lämplig företagsform när enskilda näringsidkare börjar anställa. *Ekonomistyrningsverket (ESV)*, *Skatteverket* och *LO* avstyrker förslaget. Skatteverket framför bl.a. att förslaget innebär att skattesystemets komplexitet ökar. Några remissinstanser har invändningar av mer principiell natur. En av dessa är *Riksrevisionen* som lyfter fram att det inte framgår vad syftet med förslaget är och att det kan innebära svårigheter vid framtida utvärderingar av stödet. Riksrevisionen anser vidare att förslaget innebär att det görs avsteg från de skattepolitiska riktlinjerna där en viktig princip är att skattereglerna ska vara generella. *Svenskt Näringsliv* och *Småföretagarnas riksförbund* anser att det utvidgade växa-stödet inte är ett tillräckligt incitament för att få enmansföretagare att anställa. *Arbetsförmedlingen* och *LO* ifrågasätter om det utvidgade växa-stödet kommer att leda till ökad sysselsättning. *ESV*, *IFAU*, *Konjunkturinstitutet*, *Svenskt Näringsliv* och *TCO* för fram att det är svårt att uppskatta sysselsättningseffekten av förslaget och att det finns risk för dödviktstkostnader. Några remissinstanser, bl.a. *Riksrevisionen*, *Skatteverket* och *ESV*, gör bedömningen att förslaget leder till en ökad administrativ börda för företagen. Tillväxtverket anser att det visserligen är positivt att åtgärden prövas men framför att den inte förefaller att bidra till förenklingar för företagen. Skatteverket anser att förslaget medför en risk att arbetsgivarna gör omedvetna fel och även att risken för fusk ökar. Ett antal remissinstanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *Konjunkturinstitutet*, *Riksrevisionen*, *Skatteverket*, *Företagarförbundet Fria Företagare*, *Småföretagarnas riksförbund* och *Unionen*, har också framfört synpunkter på konsekvensanalysen avseende effekterna för företagen och sysselsättningen samt för Skatteverket. Riksrevisionen har även fört fram synpunkter avseende beräkningen av de offentligfinansiella effekterna. *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Skälen för regeringens förslag

Det finns skäl att utvidga växa-stödet

Bestämmelserna om sänkta arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt när enmansföretag anställer en första person, s.k. växa-stöd, omfattar i dag enbart enskilda näringsidkare. Att möjligheten till växa-stöd i ett första skede inriktats på just enskilda näringsidkare har sin grund i att dessa anställer i låg omfattning och i genomsnitt har lägre inkomst än andra företagare. Regeringen vill nu underlätta för fler enmansföretagare att våga ta steget att anställa en första person. Därför föreslås att växa-stödet utvidgas till att även omfatta enmansföretag som är aktiebolag och handelsbolag. För att nedsättning ska ges bör som huvudregel företaget uppfylla grundkravet, dvs. bedriva en näringsverksamhet som bara sysselsätter en person.

Några remissinstanser har framfört vissa principiella invändningar mot förslaget. *Riksrevisionen* anser att det inte tydligt framgår vad som är syftet med det utvidgade växa-stödet. *Svensket Näringsliv* och *Småföretagarnas riksförbund* anser att det utvidgade växa-stödet inte utgör ett tillräckligt incitament för enmansföretagare att anställa. Med anledning av dessa synpunkter bör det framhållas att regeringen har genomfört ett stort antal riktade åtgärder för minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning. Det bedöms dock finnas behov av ytterligare åtgärder. Regeringen anser att det är viktigt att skapa incitament som uppmuntrar företag att våga ta steget att anställa. I likhet med *Konjunkturinstitutet*, *Företagarna* och *Företagarförbundet Fria Företagare* anser regeringen att det finns en potential i att stimulera enmansföretagare att anställa sin första medarbetare. Det finns alltså skäl att inkludera fler verksamhetsformer i växa-stödet. De verksamhetsformer som rimligen bör komma i fråga är, såsom även *TCO* påpekar, aktiebolag och handelsbolag. Att inkludera fler verksamhetsformer i växa-stödet bidrar också till, vilket *IFAU* lyfter fram, att konkurrensneutraliteten ökar mellan olika företagsformer.

Riksrevisionen ifrågasätter varför växa-stödet nu utvidgas till företagsformer som inte var aktuella när det nu gällande växa-stödet för enskilda näringsidkare infördes. Företagarna anser att växa-stödet inte borde omfatta enskilda näringsidkare eftersom det inte är en lämplig

företagsform när enskilda näringsidkare börjar anställa. Som påpekats ovan begränsades det nuvarande växa-stödet vid införandet till enskilda näringsidkare mot bakgrund bl.a. av att dessa företagare anställer i lägre omfattning och att de i genomsnitt har en lägre förvärvsinkomst än andra företagare. Skälen för att växa-stödet ska omfatta enskilda näringsidkare är fortfarande giltiga och såsom tidigare angetts är det också angeläget att gå vidare med ytterligare åtgärder för att stärka sysselsättningen.

Riksrevisionen, *Skatteverket*, *ESV* och *TCO* bedömer att det utvidgade växa-stödet kommer att ytterligare öka reglernas komplexitet och företagens administrativa börda. Skatteverket påpekar också att det finns en risk att arbetsgivarna gör omedvetna fel och även att risken för fusk ökar. Tillväxtverket är visserligen positiv till att åtgärden prövas men framför att den inte förefaller att bidra till förenklingar för företagen. Regeringen har förståelse för att förslaget medför att socialavgiftssystemet blir något mer komplext. Enligt regeringens bedömning kan åtgärden dock inte anses mer komplicerad än att den kan hanteras genom upplysningar och information från Skatteverket. Nedsättningen ges dessutom bara för den först anställda och under en begränsad tid om högst tolv månader. Regeringen anser att de fördelar som växa-stödet innebär uppväger att reglerna blir något mer komplexa.

Arbetsförmedlingen och *LO* ifrågasätter förslagets sysselsättningseffekter medan *Konjunkturinstitutet*, *ESV*, *IFAU*, *Svensket Näringsliv* och *TCO* anser att det är svårt att uppskatta sysselsättningseffekterna och att de företag som anställer troligen skulle ha anställt ändå. Regeringen instämmer att det är svårt att bedöma sysselsättningseffekterna men anser att åtgärder som bidrar till att öka sysselsättningen är viktiga och nödvändiga. Växa-stödet har till syfte att uppmuntra företagare att våga ta det där första steget att anställa. När väl sedan erfarenheten av att ha anställt sin första medarbetare är vunnen är det troligt att det blir lättare för företagen att anställa fler medarbetare. Regeringen anser därför att det utvidgade växa-stödet är en viktig satsning för att möjliggöra en ökning av sysselsättningen i enmansföretag.

Riksrevisionen anför att förslaget är ett avsteg från de skattepolitiska riktlinjerna. Regeringen anser dock att det är motiverat av sysselsättningsmässiga skäl eftersom det är viktigt att

uppmuntra enmansföretagen att ta steget att våga anställa sin första medarbetare.

Att, såsom Småföretagarnas riksförbund föreslår, minska antalet subventionerade anställningsformer och i stället införa ett lärlingssystem omfattas inte av detta lagstiftningsprojekt och behandlas därför inte vidare i denna proposition.

Regelrådet finner att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning. Riksrevisionen, Skatteverket, Konjunkturinstitutet och Företagarförbundet Fria Företagare framför synpunkter på konsekvensanalysen. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.10.14. Vad gäller effekterna av förslaget för sysselsättningen m.m. behandlas även dessa i avsnitt 6.10.14.

Avgränsningen till bolag som är enmansföretag

Eftersom en företagare som bedriver verksamhet i ett aktiebolag normalt tar ut sin ersättning för arbetet i form av lön bör reglerna vara tillämpliga även om bolaget redan har en anställd under förutsättning att denne är företagaren själv eller en närstående till företagaren.

Ett handelsbolag föreligger, enligt lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag, om två eller flera har avtalat att gemensamt utöva näringsverksamhet i bolag och bolaget förts in i handelsregistret (1 kap. 1 §). Det kan därför ifrågasättas om ett handelsbolag över huvud taget kan vara ett enmansföretag. Det torde dock inte vara ovanligt att verksamheter som bedrivs i handelsbolag finansieras av en fysisk eller juridisk person och att finansören tar en andel i handelsbolaget, t.ex. för att få insyn i bolaget. Under förutsättning att bolagets verksamhet kan liknas vid ett enmansföretag bör därför inte heller dessa företag uteslutas från tillämpning av reglerna.

En bolagsman (delägare) i ett handelsbolag kan ur skattesynpunkt inte vara anställd av bolaget. Vinstfördelningen i ett handelsbolag sker i första hand med utgångspunkt i bolagsavtalet och inte efter delägarnas deltagande i verksamheten. Det kan därför vara svårt att klargöra i vilken utsträckning som bolagsmännen varit faktiskt verksamma i bolaget. Om en avgiftsnedläggning tillåts oberoende av hur många delägare som finns i handelsbolaget skulle man dock komma alltför långt från det som typiskt sett kan betraktas som ett enmansföretag. Som förutsättning för nedsättning bör

därför gälla att handelsbolaget inte har fler än två delägare.

De föreslagna reglerna innebär att valet av juridisk form för verksamheten får mindre betydelse för bedömningen av om det är ett enmansföretag medan verksamhetens omfattning ges större betydelse. Förslaget lämnar således i begränsad omfattning utrymme för t.ex. verksamheter som finansieras av den ena bolagsmannen och för mindre verksamheter som bedrivs av två i förening. I likhet med andra arbetsgivare som omfattas av nedsättningen bör handelsbolag bara kunna få nedsättning för den först anställda, dvs. bara för en person.

Med den nu föreslagna definitionen av enmansföretag utesluts ideella och ekonomiska föreningar samt stiftelser. *Tillväxtverket*, *Coompanion Sverige* och *Unionen* anser att växstödet ska utvidgas till att omfatta fler organisationsformer. Syftet med den föreslagna nedsättningen är att uppmuntra företag som drivs av en person eller högst två i fråga om handelsbolag att våga ta steget att anställa en första person. Med hänsyn till syftet med nedsättningen anser regeringen att ideella och ekonomiska föreningar samt stiftelser inte bör inkluderas eftersom dessa inte drivs som ett enmansföretag. Inte heller enkla bolag omfattas av den föreslagna definitionen av enmansföretag vilket enligt regeringens mening är rimligt med hänsyn till växa-stödets syfte.

Ett europabolag ska dock enligt 2 kap. 4 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, räknas som ett aktiebolag. Denna associationsform omfattas därför av den föreslagna lagstiftningen och kan få nedsättning under förutsättning att det uppfyller villkoren för att vara ett enmansföretag.

Lagrådet anför i sitt yttrande att det är olyckligt att använda ett väl inarbetat begrepp, enmansföretag, med en annan betydelse än termen har fått i ett väl inarbetat normalt språkbruk. Lagrådet syftar på att aktiebolag kan ha en anställd och anser därför att de företag som ska omfattas av stödet inte längre bör benämnas enmansföretag. Enligt regeringens uppfattning finns det ett behov av att definiera vilka företag som kan komma i fråga för växstödet. I detta sammanhang är begreppet enmansföretag redan inarbetat i och med de regler som trädde i kraft den 1 januari 2017 och som gäller för enskilda näringsidkare. Vid en utvidgning av växa-stödet anser regeringen att

det är viktigt att samma begrepp används för de nya verksamhetsformer som inkluderas i stödet. Att vissa aktiebolag och handelsbolag därmed anses som enmansföretag i den här betydelsen ska därför ses mot bakgrund av att begreppet används för att tydliggöra växa-stödets omfattning. För att särskilja de aktiebolag och handelsbolag som kan komma i fråga för växa-stödet från andra verksamhetsformer anser regeringen det därför lämpligt att dessa ska betecknas som enmansföretag.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 4 § lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.22.

6.10.5 Verksamhetens omfattning

Regeringens förslag: Aktiebolag ska anses bedriva verksamhet med högst en anställd om avgifts- eller löneskattepliktig ersättning inte har betalats till någon annan än en delägare eller närstående till delägare i bolaget efter den 31 december 2016, eller den senare dag då verksamheten startades, och fram till dess en nedsättningsberättigad anställning påbörjas i verksamheten. En sådan anställning kan påbörjas tidigast den 1 april 2017.

Handelsbolag ska anses bedriva verksamhet utan anställda om någon avgiftspliktig ersättning inte har betalats ut under den nämnda tidsperioden.

För att ett företag med verksamhet utomlands ska betraktas som ett enmansföretag krävs att företaget inte har betalat ut ersättning till någon person, med undantag för delägare eller närstående till delägare i aktiebolaget, på ett sådant sätt att företaget hade varit skyldigt att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt i Sverige om ersättningen betalats ut för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om avgiftspliktig ersättning utges ska det bortses från ersättning som sammanlagt under nämnda period uppgår till högst 5 000 kronor till en och samma person.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget.

Företagarförbundet Fria Företagare och *Konjunkturinstitutet* anser att det är positivt att även de som anställer före ikraftträdandet kan ta del av växa-stödet.

Skälen för regeringens förslag: Avsikten med den föreslagna nedsättningen är att underlätta för enmansföretag att anställa den första personen. För att i möjligaste mån undanröja tolkningsproblem avseende vad som avses med ett enmansföretags första anställning bör nedsättningen kopplas till en omständighet som är relativt enkel att konstatera. Ett någorlunda enkelt och effektivt sätt kan vara att använda sig av en jämförelsedag. För aktiebolag behöver man ta hänsyn till att verksamheten ofta bedrivs av en anställd person. Det förhållande som bör gälla från jämförelsedagen fram till dess att en nedsättningsberättigad anställning påbörjas, bör då vara att aktiebolaget antingen inte har någon anställd eller högst en anställd som också är delägare i bolaget eller närstående till en delägare. Om dessa villkor är uppfyllda bör bolaget vara berättigat till den föreslagna nedsättningen, förutsatt att den nya anställningen är av sådant slag att en nedsättning är aktuell. Om aktiebolaget startat sin verksamhet efter jämförelsedagen ska den dag när verksamheten startades i stället utgöra jämförelsedag. Kvalifikationsperioden kommer alltså i sådana fall utgöra tiden från då verksamheten startades till den dag då den nya anställningen påbörjas. För handelsbolag innebär det att alla bolag som på jämförelsedagen saknade anställda och som fram till den dag då en nedsättningsberättigad anställning påbörjas saknat anställda anses kvalificerade för en nedsättning om de anställer en person. För verksamheter som startas mellan jämförelsedagen och anställningen bör motsvarande kvalifikationsgrund gälla från den dagen då verksamheten startades.

Som framgår av avsnitt 6.10.13 föreslås de nya bestämmelserna om utvidgning av växa-stödet träda i kraft den 1 januari 2018. I likhet med *Företagarförbundet Fria Företagare* och *Konjunkturinstitutet* anser regeringen att förslaget inte ska ha en återhållande verkan på nyanställningar i enmansföretag i avvaktan på att reglerna träder i kraft bör dessa få tillämpas även på ersättning till personer som anställts mellan den 1 april 2017 och ikraftträdandedagen. Företag ska således inte gå miste om rätten till, som mest, tolv månaders nedsättning trots att

anställningen skett före lagens ikraftträdande men tidigast den 1 april 2017.

Bedömningen av om företaget haft någon person anställd bör göras med utgångspunkt i om företaget gett ut avgiftspliktig ersättning eller inte. Lagstiftningen om arbetsgivaravgifter och särskild löneskatt kopplar inte skyldigheten att betala sådana avgifter och skatter till en anställning utan till utgivandet av avgiftspliktig ersättning. Det är därför inte möjligt att fånga upp ersättning som endast avser anställda personer och skilja ut denna från andra avgiftspliktiga ersättningar som t.ex. ges ut inom ramen för ett uppdragsförhållande. Trots det torde det av förenklingsskäl vara lämpligast att frågan om en person är eller har varit anställd i verksamheten avgörs utifrån att avgiftspliktig ersättning getts ut enligt socialavgiftslagen eller lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. Om avgiftsskyldighet föreligger eller förelåg antas således en person ha varit anställd. Vid bedömningen av om en anställning förelegat bör dock bortses från ersättning som getts ut under perioden mellan jämförelsedagen och anställningsdagen (kvalifikationsperioden) till en och samma person under förutsättning av den sammanlagda ersättningen inte överstiger 5 000 kronor. Detta gäller även aktiebolag som under kvalifikationsperioden ska ha möjlighet att betala ut maximalt 5 000 kronor till en och samma person utöver en delägare.

Eftersom utländska arbetsgivare normalt inte är skyldiga att betala arbetsgivaravgifter i Sverige för sina arbetstagare blir ett sådant företag automatiskt att betrakta som enmansföretag om det anställer en person i Sverige. En sådan lösning är inte lämplig. Ett företag med verksamhet utomlands bör därför betraktas som ett enmansföretag endast om företaget inte har gett ut ersättning till någon person, med undantag för delägare eller närstående till delägare i aktiebolaget, på ett sådant sätt att företaget hade varit skyldigt att betala arbetsgivaravgift eller särskild löneskatt i Sverige om ersättningen getts ut för arbete i Sverige.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 3 och 4 §§ samt att en ny paragraf, 3 a §, införs i lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.22.

6.10.6 Företag i intressegemenskap

Regeringens förslag: Företag i intressegemenskap ska ses som en enda arbetsgivare. Med företag i intressegemenskap avses två företag som står under i huvudsak gemensam ledning.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att nedsättningen begränsas så att den väsentligen träffar enmansföretag som anställer för första gången.

De föreslagna reglerna ger upphov till relativt betydande kostnadsminskningar för den som kan få nedsättningen. Det kan därför finnas ett intresse av att försöka fördela befintliga anställningar på flera enmansbolag eller att fördela ett behov av fler anställda på flera nybildade, eller existerande, enmansföretag. Sådana förfaranden ligger utanför förslagets syfte.

Nedsättningen bör därför avgränsas så att företag i intressegemenskap inte kan tillämpa reglerna. Med företag i intressegemenskap avses två företag som står under i huvudsak gemensam ledning. Med företag avses här såväl juridiska som fysiska personer. Den fysiska personen och bolaget kommer därmed att ses som en arbetsgivare vilket t.ex. innebär att man inte kan starta upp ett aktiebolag och föra över en anställd dit. Det blir heller inte möjligt att starta upp en enskild firma som anställer någon som arbetar mot ett av fysikerna ägt aktiebolag eller att anställa personer i redan existerande dotterbolag utan anställda. *Lagrådet* har påpekat i sitt yttrande att det inte framgår hur 6 § och 7 a § förhåller sig till varandra samt att det förefaller som om utformningen av bestämmelserna medför viss dubbelreglering. Regeringen anser att det är nödvändigt med båda bestämmelserna för att undvika att reglerna används på ett sätt som inte är tänkt. I annat fall skulle verksamheter som inte är typiska enmansföretag kunna dra nytta av nedsättningen.

Eftersom möjligheten att fortsätta att utnyttja nedsättningen förfaller så snart den första har anställts torde det inte behövas någon turordningsregel om vem som ska ha rätt att utnyttja

nedsättningen. Om flera anställningar påbörjas samma dag i företag som är i intressegemenskap kan nedsättningen endast utnyttjas för en av dessa anställningar.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny paragraf, 7 a §, införs i lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.22.

6.10.7 Sänkta arbetsgivaravgifter när aktiebolag eller handelsbolag anställer

Regeringens bedömning: På samma sätt som i dag gäller för enskilda näringsidkare betalar aktiebolag och handelsbolag som är enmansföretag och som anställer sin första person endast ålderspensionsavgift under längst tolv kalendermånader i följd på den ersättning som utges till den anställde. Nedsättningen är tillfällig och gäller t.o.m. 2021.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: Att anställa en första person i ett enmansföretag är förknippat med vissa initiala kostnader, t.ex. i form av nya administrativa rutiner och utbildning av den nyanställde. Tillsammans med arbetsgivaravgifterna på lönen kan det utgöra ett återhållande inslag i beslutet att anställa. Genom en nedsättning av avgifterna på så sätt att endast ålderspensionsavgiften ska betalas minskar den initiala kostnaden att anställa och fler enmansföretag kan förväntas göra det. När erfarenheterna av att ha en person anställd väl vunnits kan företagen i viss mån vara mer positiva till att anställa fler personer. Nya arbetstillfällen i dessa företag förväntas leda till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning. Avsikten med den föreslagna nedsättningen är inte att ge ett långsiktigt stöd för nyanställning i enmansföretag utan i stället underlätta i samband med nyanställning. Nedsättningen bör därför medges under längst tolv månader.

På lön och andra ersättningar till arbetstagare som är 65 år eller äldre betalas särskild löneskatt i

stället för andra arbetsgivaravgifter än ålderspensionsavgiften. För att inte anställningar av äldre personer ska missgynnas bör nedsättningen också kunna avse löneskatt enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster. Personer som är födda 1937 eller tidigare omfattas inte av det nya ålderspensionssystemet och arbetsgivare betalar därför ingen ålderspensionsavgift på ersättning som ges ut till dessa personer utan endast särskild löneskatt. Arbetsgivare som anställer en första person som är född 1937 eller tidigare kommer alltså inte att behöva betala några avgifter alls.

Mot bakgrund av situationen på arbetsmarknaden är det motiverat med en tillfällig åtgärd för enmansföretag som anställer. Med hänsyn härtill och att växa-stödet för enskilda näringsidkare gäller till och med utgången av 2021 bör även den nu föreslagna utvidgningen gälla under samma period.

6.10.8 Anställning av delägare eller närstående till delägare m.fl.

Regeringens förslag: En anställning ska inte ge rätt till nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt om den anställde är delägare eller företagsledare i det anställande bolaget eller närstående till en sådan person. En nedsättning ska inte heller ges om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 varit anställd i annan verksamhet som bedrivs direkt eller indirekt av samma arbetsgivare eller någon närstående till denne.

Nedsättningen ska inte heller ges om arbetsgivaren redan har fått nedsättning i en annan verksamhet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inte något att invända mot förslaget. *Företagarförbundet Fria Företagare* framhåller att det saknas en definition av närstående. *Företagarna* anser att villkoren för stödet behöver justeras så att enmansföretaget inte diskvalificerar sig från fortsatt växa-stöd om det visar sig att den första medarbetaren är en felrekrytering och att en ny anställning behöver göras.

Skälen för regeringens förslag: Det finns alltid en risk för att undantag i skattesystemet i avsikt att stimulera ett visst beteende missbrukas. En nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt förskjuter relationen mellan skatte- och avgiftsbelastning på lön jämfört med utdelning, vilket kan utgöra ett incitament för en delägare i ett aktiebolag att försöka få reglerna tillämpliga på den egna ersättningen. En nedsättning skulle därför – om inte kretsen av personer vars ersättning kan komma i fråga för en nedsättning särskilt regleras – kunna utnyttjas för en delägare i ett aktiebolag att omvandla utdelning från bolaget till lön. En avgiftslättnad kan också uppstå genom att ett handelsbolag anställer en till bolagsmannen närstående person som då kan få lön med betydligt lägre avgifter än om bolagsmannen betalar egenavgifter på sin andel av inkomsten från handelsbolaget. Om detta endast handlar om en fördelning av befintliga inkomster har ingen ny sysselsättning skapats.

De nu beskrivna konsekvenserna är inte önskvärda. Nedsättning bör därför inte medges för ersättning som betalas ut till en delägare eller en företagsledare i det anställande bolaget och inte heller för ersättning till närstående till sådana personer. *Företagarförbundet Fria Företagare* påpekar att det saknas en definition av närstående i lagtexten. Det kan dock konstateras att begreppet närstående definieras i 2 kap. 22 § IL. Utöver de som anses som närstående i aktuell bestämmelse likställs även sambor med makar om de tidigare varit gifta med varandra eller har eller har haft gemensamma barn (2 kap. 20 § IL). Även styvbarn och fosterbarn räknas som barn (2 kap. 21 § IL).

I sammanhanget bör framhållas att syftet att öka sysselsättningen skulle motverkas om nedsättning medges för arbeten som redan utförts av anställda. En sådan situation kan vara när personer som redan är anställda i en verksamhet flyttas över till en annan verksamhet som bedrivs av samma företagare eller av någon denne närstående. Nedsättning bör därför inte medges för sådana anställningar. För att undvika att växa-stödet används på ett sätt som inte är avsett bör inte heller, som *Företagarna* föreslår, nedsättningen kunna ges för en person som rekryteras i egenskap av ersättare för det fall den först anställda visat sig vara en felrekrytering.

För att undvika situationer där en verksamhet läggs ned och en ny startas upp i syfte att på nytt

komma i åtnjutande av växa-stöd, bör en nedsättning inte heller ges om arbetsgivare redan har utgett ersättning som blivit föremål för sådant stöd i en annan näringsverksamhet. Vad gäller bedömningen om det är fråga om samma arbetsgivare ska en sådan bedömning utgå ifrån om det handlar om företag i intressegemenskap. Företag i intressegemenskap behandlas under avsnitt 6.10.6.

Det kan ifrågasättas om inte ombildning av enskild firma till aktiebolag bör regleras eftersom den enskilde arbetsgivaren och aktiebolaget knappast kan ses som samma arbetsgivare och förmodligen inte heller som närstående till varandra. En ombildning är emellertid typiskt sett en effekt av att verksamheten befinner sig i en expansiv fas. Med hänsyn härtill och eftersom omfattningen sannolikt är begränsad torde tillräckliga skäl saknas att ytterligare komplicera lagstiftningen med särskilda regler för ombildningsfallet.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 6 § i lagen om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021, se avsnitt 3.22.

6.10.9 Anställningens omfattning och nedsättningsgrundande lön

Regeringens bedömning: På samma sätt som i dag gäller för enskilda näringsidkare gäller som villkor för nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt att det är fråga om en anställning som avser minst 3 månader i följd och som omfattar minst 20 timmars arbete per vecka samt att nedsättningen görs på den del av lönesumman för den anställde som inte överstiger 25 000 kronor per månad. På den lönesumma som överstiger detta belopp görs ingen nedsättning.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget. *Företagarförbundet Fria Företagare* anser att taket för den nedsättningsgrundande lönen bör justeras årligen i förhållande till inflationen.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 januari 2017 infördes ett tillfälligt växa-stöd för

enskilda näringsidkare som anställer en första person. Som krav på anställningen gäller att denna ska omfatta minst 3 månader och en arbetstid på minst 20 timmar per vecka. Nedsättningen av arbetsgivaravgifterna gäller till den del ersättningen inte överstiger 25 000 kronor per månad (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:FiU1, rskr 2016/17:49). Samma krav bör även gälla för anställningar i aktiebolag och handelsbolag.

Företagarförbundet Fria Företagare anser att taket för den nedsättningsgrundande lönen bör justeras årligen i förhållande till inflationen. Regeringen anser att den nivå på 25 000 kronor som gäller för växa-stödet för enskilda näringsidkare är väl avvägd och att samma bör gälla för det utvidgade växa-stödet. Det finns därför inte skäl att årligen justera beloppet i förhållande till inflationen.

6.10.10 Stöd av mindre betydelse

Regeringens bedömning: Nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt när enmansföretag som är aktiebolag eller handelsbolag anställer en person får bara göras, på samma sätt som i dag gäller för enskilda näringsidkare, om nedsättningen uppfyller villkoren för att anses vara stöd av mindre betydelse.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget. *Tillväxtanalys* anser att det saknas ett sammanhållet system för registrering och uppföljning av stöd av mindre betydelse och att ett sådant behöver införas. *Tillväxtverket* anför att hanteringen av nedsättningen ställer betydande krav på Skatteverkets kontroll och företagets uppgiftslämnande samt påpekar behovet av information från Skatteverket till både företag och andra myndigheter. *Småföretagarnas riksförbund* anser att förslaget till för stor del är inriktad på statsstödsproblematik och att ambitionen att minimera risken för denna problematik överstiger ambitionen att förenkla för företagen.

Skälen för regeringens bedömning: Den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt när

enmansföretag anställer en person lämnas som ett stöd av mindre betydelse. Det innebär att nedsättning bara får göras, på samma sätt som i dag gäller för enskilda näringsidkare, om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda (se avsnitt 6.10.3).

Den individuella beloppsmässiga begränsning som gäller för sådana stöd är 200 000 euro per företag under en period om tre beskattningsår. För företag inom jordbruks- eller fiskerisektorn gäller andra tillåtna stödnivåer (15 000 euro för jordbrukssektorn och 30 000 euro för fiskeri- och vattenbrukssektorn). Den nedsättning som växa-stödet innebär omfattar endast lönesummor upp till 300 000 kronor, vilket innebär en maximal nedsättning på 63 630 kronor i jämförelse med fulla arbetsgivaravgifter. En sådan nedsättning ryms gott och väl inom de individuella taken för stöd av mindre betydelse. Med hänsyn till befintliga ekonomiska bidrag som lämnas som stöd av mindre betydelse inom jordbruks- och fiskerisektorerna i Sverige och till nämnda begränsning av nedsättningen, bedöms att nedsättningen även ryms inom de nationella taken för jordbruks- och fiskerisektorerna.

Det åligger stödgivande myndigheter att med ledning av uppgifter från stödmottagande företag kontrollera att det högsta beloppet för stöd av mindre betydelse inte överskrids. Ett företag ska således innan ett stöd av mindre betydelse beviljas lämna uppgift om andra stöd av mindre betydelse som det fått under de senaste tre åren. I förslaget förutsätts därför att den avgiftsskyldige lämnar sådana uppgifter för att Skatteverket ska kunna avgöra om nedsättning kan ges, se vidare avsnitt 6.10.12. *Tillväxtanalys* anför att det saknas ett sammanhållet system för registrering och uppföljning av stöd av mindre betydelse och att ett sådant behöver införas. Den 1 juli 2016 trädde ändringar i lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler ikraft (prop. 2015/16:156). Genom ändringarna säkerställdes att de krav på öppenhet i stödgivningen som uppställs på EU-nivå fullgörs. Enligt de nya reglerna ska en offentlig aktör som genomför en stödåtgärd lämna uppgifter för offentliggörande och rapportering av stödåtgärden, och föra register, i den omfattning som kommissionen bestämt. De nya reglerna innebär bl.a. att stöd som beviljas och som överskrider vissa beloppsgränser ska offentliggöras på en webbplats. EU-rätten uppställer dock inte något krav på att

medlemsstaterna ska inrätta ett centralt register över samtliga stöd av mindre betydelse som beviljats av samtliga myndigheter i medlemsstaten. Av beslutade ändringar i lagen om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler följer det inte heller att något sådant centralt register över stöd av mindre betydelse ska inrättas i Sverige. Det är inte heller aktuellt i detta fall.

Regeringen har förståelse för att förslaget, som *Tillväxtverket* påpekar, innebär ett utökat ansvar för Skatteverket och företagen att lämna och kontrollera uppgifter men anser inte att omfattningen eller svårigheterna i detta ska överdrivas. Vad avser information om nedsättningen är det en fråga för Skatteverket att hantera. I motsats till *Småföretagarnas riksförbund* anser regeringen att utformningen är väl avvägd i förhållande till de begränsningar som EU:s statsstödsregler medför.

6.10.11 Verksamhet inom flera sektorer

Regeringens bedömning: Bedömningen av om nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt utgör stöd av mindre betydelse görs på samma sätt som i dag görs för enskilda näringsidkare. För den som utger ersättning och bedriver verksamhet inom både jordbrukssektorn och inom en annan sektor tillämpas de villkor som gäller för stöd inom jordbrukssektorn. För den som utger ersättning och bedriver verksamhet inom fiskeri- och vattenbrukssektorn och inom en annan sektor som inte är jordbrukssektorn tillämpas de villkor som gäller för fiskeri- och vattenbrukssektorn.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt över förslaget. *LRF* avstyrker förslaget. När företag bedriver verksamhet inom flera sektorer bör verksamheterna enligt *LRF* särskiljas under respektive tillämpligt stödsvillkor.

Skälen för regeringens bedömning: För företag som bedriver verksamhet inom flera sektorer, t.ex. inom såväl jordbruks- som skogssektorn, uppkommer frågan om vilka villkor i kommissionens regelverk för stöd av

mindre betydelse som ska tillämpas. Det gäller i första hand frågan om vilka individuella tak som ska tillämpas. *LRF* anser att verksamheterna bör särskiljas under respektive tillämpligt stödsvillkor. Regeringen anser dock att det är en viktig förutsättning för att förslaget ska kunna genomföras att stödet uppfyller de krav som EU:s statsstödsregler uppställer. För att inte riskera att de individuella taken överskrids men också för att underlätta bedömningen ska den som utger ersättning och bedriver verksamhet inom både jordbrukssektorn och annan sektor tillämpa villkoren för jordbrukssektorn. För den som bedriver verksamhet inom fiskeri- och vattenbrukssektorn och annan sektor än jordbrukssektorn ska bedömningen göras utifrån villkoren för fiskeri- och vattenbrukssektorn. För det fall att verksamheten bedrivs inom både jordbrukssektorn och fiskeri- och vattenbrukssektorn ska bedömningen göras utifrån villkoren som gäller för jordbrukssektorn.

6.10.12 Förfarandet

Regeringens bedömning: Vid nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt lämnar den som utger ersättningen, på samma sätt som i dag gäller för enskilda näringsidkare, uppgift om annat stöd av mindre betydelse som beviljats samt de övriga uppgifter som behövs för att Skatteverket ska kunna bedöma rätten till ersättning.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens bedömning: För att Skatteverket ska kunna uppfylla de krav på kontroll som ställs enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse behöver myndigheten information från den som utger ersättningen. Det berörda företaget är enligt kommissionens regler bl.a. skyldigt att lämna en skriftlig redogörelse eller en redogörelse i elektronisk form för allt annat stöd av mindre betydelse som företaget fått under de två förevarande beskattningsåren och under det innevarande beskattningsåret. Denna information är nödvändig för att Skatteverket ska kunna

kontrollera att stödnivåerna inte överskrids. En skyldighet för den som begär nedsättning att lämna uppgift om annat stöd av mindre betydelse som har beviljats under det aktuella beskattningsåret och de två föregående beskattningsåren har därför införts som en ny paragraf 26 kap. 19 a § i skatteförfarandelagen i samband med att bestämmelserna för växastödet för enskilda näringsidkare infördes den 1 januari 2017. Denna skyldighet kommer även att gälla för aktiebolag och handelsbolag.

Enligt bestämmelserna ska uppgift lämnas om annat stöd som har beviljats utbetalaren. Även de övriga uppgifter som anses nödvändiga för att Skatteverket ska kunna bedöma om rätt till nedsättning föreligger ska lämnas. Det kan exempelvis handla om övriga uppgifter som behövs för att Skatteverket ska kunna bedöma att villkoren enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda. Som exempel på uppgifter som kan vara nödvändiga är uppgifter om stöd som har beviljats andra företag som den uppgiftsskyldige står i intressegemenskap med. Som angetts i avsnitt 6.10.10 så gäller de maximala stödnivåerna enligt kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse per företag. Med ett företag avses i detta sammanhang inte endast det enskilda företaget. Ett företag kan omfatta även andra bolag och enskilda näringsidkare som står i intressegemenskap med den uppgiftsskyldige på ett sådant sätt att de bör ses som ett enda företag med avseende på stöd av mindre betydelse. Det kan exempelvis vara företag som ingår i en och samma koncern eller företag som en enskild näringsidkare själv driver i de fall då en person driver flera verksamheter eller företag där han eller hon är delägare. För att undvika att återbetalningsskyldighet uppkommer bör den uppgiftsskyldige i ett sådant fall även lämna uppgift om andra företag som den uppgiftsskyldige står i intressegemenskap med.

6.10.13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Vid beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och löneskatt för aktiebolag och handelsbolag ska bestämmelserna tillämpas på ersättning som betalas ut från och med den

1 januari 2018 till och med den 31 december 2021.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har yttrat sig särskilt i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Som angetts i avsnitt 6.10.7 är lagen tillfällig och kommer att gälla t.o.m. 2021. I övergångsbestämmelserna till nu gällande lag anges att lagen upphör att gälla vid utgången av 2021 och att den upphävda lagen fortfarande kommer att gälla för ersättning som har utgetts under perioden den 1 januari 2018 till och med den 31 december 2021. Detta gäller även för nu föreslagna ändringar.

6.10.14 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Riksrevisionen anför i sitt remissvar att det är svårt att följa beräkningarna av de offentligfinansiella effekterna och det därför är svårt att göra en rimlighetsbedömning av dessa. Att beräkna de offentligfinansiella effekterna av förslaget är behäftat med stor osäkerhet. Utgångspunkten för bedömningen av de offentligfinansiella effekterna är de beräkningar som redovisas under avsnittet Effekter för företag.

Den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och i förekommande fall särskild löneskatt beräknas minska intäkterna med 2,31 miljarder kronor 2018 och 1,84 miljarder kronor per år under perioden 2019 till 2021. För 2018 består minskningen av intäkterna av den nedsättning som ges för dem som anställts under året samt dem som anställts under 2017 efter den 31 mars. Resterande år består minskningen av intäkterna av den nedsättning som ges för dem som anställts under året samt de som anställts föregående år och för vilka tolv månader ännu inte passerat.

Eftersom nedsättningen endast ges under tolv månader och är temporär antas det, till skillnad från om nedsättningen hade varit permanent och inte tidsbegränsad, inte ske någon övervältring på löner och priser. Nedsättningen antas således till fullo resultera i ett förbättrat resultat för de

företag som får nedsättningen. Detta medför att bolagskatteintäkterna kan förväntas öka. Sammantaget beräknas statens intäkter minska med 1,80 miljarder kronor 2018 och 1,44 miljarder kronor per år under perioden 2019 till 2021. Den varaktiga offentligfinansiella effekten beräknas till 0,16 miljarder kronor.

Förenlighet med EU-rätten

Den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt när enmansföretag som är handelsbolag eller aktiebolag anställer en person lämnas som ett stöd av mindre betydelse enligt EU-rätten. Det innebär att förslaget inte behöver anmälas till och godkännas av kommissionen innan det kan träda i kraft.

Effekter för företag

Reglerna innebär i korthet att de aktiebolag och handelsbolag som är enmansföretag och som anställer en person samt väljer att ta del av växa-stödet endast ska betala ålderspensionsavgiften om 10,21 procent för inkomster upp till 25 000 kronor per månad och högst under 12 månader. För dessa företag som anställer en person minskar således lönekostnaden under de tolv första månaderna av anställningen. Hur stor skillnaden blir jämfört med dagens regler beror på storleken på ersättningen. I tabell 6.12 visas effekten på lönekostnaden för olika ersättningsnivåer. Den högsta nedsättningen är 5 303 kronor per månad.

Tabell 6.12 Lönekostnad de tolv första månaderna för den förste anställda i ett enmansföretag som är aktie- eller handelsbolag före och efter föreslagen nedsättning

Kronor per månad

Månadslön	Lönekostnad före förslag	Lönekostnad efter förslag	Minskad lönekostnad i kronor	Minskad lönekostnad i procent
15 000	19 713	16 532	3 182	16,1
20 000	26 284	22 042	4 242	16,1
25 000	32 855	27 553	5 303	16,1
30 000	39 426	34 124	5 303	13,4
35 000	45 997	40 695	5 303	11,5
40 000	52 568	47 266	5 303	10,1
45 000	59 139	53 837	5 303	9,0
50 000	65 710	60 408	5 303	8,1

För företag vars första anställda är en person som uppfyller villkoren för ett nystartjobb kan växa-stödet minska den totala subventionen eftersom stödet för nystartjobb baseras på

faktiskt betalda arbetsgivaravgifter m.m. För dessa företag kan det i sådana fall vara mer fördelaktigt att inte ta del av växa-stödet.

Förslaget innebär att förutsättningarna för enmansföretag som anställer en första person likställs mellan olika företagsformer varvid konkurrenssituationen mellan företagsformerna i detta avseende förbättras. Förslaget innebär vidare att enmansföretag som är aktiebolag eller handelsbolag som anställer en första person gynnas i förhållande till företag som redan har anställda och som anställer ytterligare personer. Detta påverkar konkurrensförhållanden mellan dessa företag negativt. Sammantaget bedöms påverkan på konkurrensen vara begränsad eftersom nedsättningen är begränsad i tid och storlek. Då förslaget omfattar alla branscher bör inte konkurrensförhållandet mellan olika branscher påverkas.

För att få en ungefärlig uppfattning om hur många företag som påverkas av förslaget används SCB-databasen FRIDA. Det senaste året för vilket data finns tillgängligt i FRIDA är 2014. För att kunna avgöra vilka enmansföretag som är handels- eller aktiebolag som anställer sin första person följande år behövs data för två år, 2013 och 2014. Under 2013 uppskattas det baserat på FRIDA ha funnits ca 39 000 enmansföretag som var handelsbolag och ca 250 000 enmansföretag som var aktiebolag. Enmansföretag har i data definierats som aktiebolag med maximalt en anställd (det finns ingen möjlighet i data att avgöra om den anställda är delägare eller närstående) och handelsbolag med två ägare och ingen anställd. Vidare har koncerner räknats som ett företag. Utöver dessa befintliga enmansföretag är även nya företag som uppfyller villkoren för nedsättningen berättigade till den. År 2014 uppskattas att ca 40 000 företag, varav 2 000 handelsbolag, hade varit berättigade till nedsättningen om den funnits vid det tillfället. Uppskattningsvis 40 procent av dessa var nya företag.

Baserat på näringsgrensindelning på bokstavnivå enligt SNI 2007 var knappt 25 procent av aktiebolagen verksamma inom näringsgrenen Verksamheter inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik. Andra betydande näringsgrenar bland aktiebolagen var Byggverksamheter, Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar, samt Informations- och kommunikationsverksamheter. I dessa tre näringsgrenar återfinns 36 procent av de aktiebolag som

uppskattningsvis hade varit berättigade till nedsättningen 2014. De handelsbolag som hade varit berättigade till nedsättningen 2014 återfinns främst i näringsgrenarna Hotell- och restaurangverksamheter, samt Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar. Drygt 52 procent av handelsbolagen återfinns i dessa två näringsgrenar. I näringsgrenarna Verksamheter inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik respektive Uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster återfinns runt 7 procent av handelsbolagen.

Baserat på de företag som uppskattningsvis skulle varit berättigade till nedsättningen 2014 bedöms att förslaget framför allt påverkar småföretag. Drygt 95 procent av företagen faller inom EU-kommissionens definition av mikroföretag, färre än 10 anställda och en omsättning på som mest 2 miljoner euro. Därutöver faller 4 procent av företagen inom EU-kommissionens definition av småföretag, färre än 50 anställda och en omsättning på som mest 10 miljoner euro. En stor andel av de nedsättningsberättigade företagen 2014 hade en förhållandevis låg omsättning. Ungefär 72 procent hade en omsättning på mindre än 2 miljoner kronor, 50 procent på mindre än 1 miljon kronor och 30 procent hade en omsättning på mindre än 500 000 kronor.

Som anförs i promemorian samt av *Riksrevisionen*, *Skatteverket* och *ESV* leder förslaget till en ökad administrativ börda för företagen. *Företagarförbundet Fria Företagare*, *Småföretagarnas riksförbund* och *Unionen* anser att den administrativa bördan för företagen att anställa en första person med växa-stödet underskattats i promemorian avseende bl.a. tidsåtgången och kostnaden.

Att anställa en första person är förknippat med administrativa kostnader, både initiala kostnader i form av nya administrativa rutiner och löpande kostnader när rutinerna utförs. Storleken på dessa kostnader varierar mellan företag beroende på tidsåtgång och kostnad per tidsenhet. Detta varierar i sin tur med vem som utför rutinerna. Om en konsult anlitas, som Småföretagarnas riksförbund menar, är troligtvis tidsåtgången mindre än om egenföretaget själv utför rutinerna, som Unionen menar, men samtidigt kan kostnaden per tidsenhet vara högre. Förslaget ökar den administrativa bördan för enmansföretag som är aktiebolag eller handelsbolag som anställer en första person, och

väljer att ta del av växa-stödet, av två anledningar. För det första behöver företagen fylla i en extra uppgift i arbetsgivardeklarationen. För det andra ökar den administrativa bördan för vissa företag då de behöver lämna in uppgifter till Skatteverket med anledning av att förslaget utformats för att uppfylla kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse. Informationen är nödvändig för att bl.a. kravet på kumulationskontroll ska kunna uppfyllas. Informationen omfattar i huvudsak uppgifter om andra stöd av mindre betydelse som företaget har beviljats. För de företagare som inte har beviljats några andra stöd av mindre betydelse kommer uppgiftslämnandet i detta fall inte behövas. Detta torde vara fallet för flertalet företag.

I promemorian uppskattas kostnaden för det ökade uppgiftslämnandet i deklarationen till 20 kronor per uppgift, berört företag och månad. Uppskattningen bygger på att det tar 5 minuter att ta fram och fylla i uppgiften och att arbetet utförs av en person med 28 800 kronor i månadslön (avser en ekonomiassistent i privat sektor). Det är emellertid svårt att uppskatta tidsåtgången. I MALIN, som är Tillväxtverkets databas för att mäta förändringar i företags administrativa kostnader baserad på den s.k. standardkostnadsmetoden, anges det att det tar ca 1 till 2 minuter att fylla i enskilda uppgifter om arbetsgivaravgifter. Baserat på detta förefaller inte promemorians antagande om 5 minuter som orimligt. Tar det längre tid och arbetet utförs av en person med högre månadslön än den antagna blir kostnaden följaktligen högre.

Kostnaderna för det ökade uppgiftslämnandet bedöms sammantaget vara förhållandevis låga. Den ökade administrativa kostnaden bedöms vidare vara motiverad och uppvägs av den lättnad som nedsättningen medför.

Effekter på sysselsättningen

Arbetsförmedlingen och *LO* ifrågasätter om förslaget kommer att leda till ökad sysselsättning. Vidare anför *Arbetsförmedlingen* att det saknas en beskrivning av förväntade effekter för grupper med svag anknytning till arbetsmarknaden. Även *Riksrevisionen* och *Unionen* efterfrågar en mer omfattande analys av sysselsättningseffekterna. Att bedöma sysselsättningseffekterna av förslaget är svårt vilket *ESV*, *IFAU*, *Konjunkturinstitutet* och *Svenskt Näringsliv* för fram i sina remissvar.

Växa-stödet innebär att det för enmansföretag som är aktie- eller handelsbolag blir billigare att anställa en person. Detta kan förväntas leda till ökad efterfrågan på arbetskraft bland dessa företag. *Näringslivets regelnämnd* menar emellertid att det är tveksamt om förslaget är tillräckligt för att överbrygga andra hinder som minskar viljan för enmansföretag att anställa. Även om det föreligger sådana hinder bedöms växa-stödet öka enmansföretags vilja att anställa, något som påverkar sysselsättningen positivt.

Utvärderingar av tidigare nedsättningar av socialavgifterna i Sverige visar generellt sett på små kortsiktiga sysselsättningseffekter i förhållande till kostnaden. Detta är något som lyfts fram av Arbetsförmedlingen och TCO medan Konjunkturinstitutet påpekar att det är svårt att utifrån tidigare liknande åtgärder bedöma om förslagets effekt på företagens benägenhet att anställa. De tidigare nedsättningarna skiljer sig i flera väsentliga aspekter från den nu föreslagna nedsättningen. Den viktigaste skillnaden är att den föreslagna nedsättningen endast gäller vid nyanställning, och bör således främst ses som ett s.k. marginellt sysselsättningsstöd. Mycket talar för att marginella sysselsättningsstöd är mer kostnadseffektiva än generella nedsättningar av socialavgifterna. *IFAU* lyfter fram att det finns positiva internationella erfarenheter av liknande åtgärder och att regelverkets utformning gör att kostnaderna blir begränsade. Vidare är växa-stödet temporärt och begränsat till tolv månader. Det bedöms leda till en lägre grad av övervältring på lönerna, vilket medför större effekt på lönekostnaden och följaktligen även på efterfrågan. Taket på nedsättningen innebär dessutom att den i större utsträckning, procentuellt sett, riktas mot lägre lönenivåer. Även detta kan antas vara positivt i ett sysselsättningsperspektiv.

Sammantaget bedöms förslaget ha en positiv effekt på sysselsättningen under den tid nedsättningen gäller (t.o.m. 2021). Den exakta storleken på de kortsiktiga sysselsättningseffekterna är mycket osäker men effekten i relation till den offentligfinansiella effekten bedöms vara större än vid generella nedsättningar av socialavgifterna.

Även om växa-stödet är temporärt kan det få permanenta sysselsättningseffekter. Detta sker i den mån den som får en anställning till följd av förslaget har en svag anknytning till arbetsmarknaden initialt och att anställningen för denna person leder till en starkare anknytning och således till ökad chans till fortsatt syssel-

sättning. Eftersom växa-stödet inte är riktat till grupper med svag anknytning till arbetsmarknaden samt att det för dessa grupper finns andra stöd bedöms sysselsättningseffekterna av växa-stödet efter 2021 vara mycket begränsade.

Effekter för individer och fördelningseffekter

De individer som gynnas av förslaget är ägare av enmansföretag som är aktiebolag eller handelsbolag som anställer en första person samt de som får en anställning till följd av förslaget.

Den genomsnittliga förvärvsinkomsten bland ägarna till de handelsbolag som skulle erhållit nedsättningen 2014 uppskattas, med hjälp av FRIDA, till ca 355 000 kronor. För aktiebolag innehåller FRIDA inte information om alla aktieägare utan endast information om ägare av fåmansbolag. För ägare av fåmansbolag som skulle erhållit nedsättningen 2014 uppskattas den genomsnittliga förvärvsinkomsten till 393 000 kronor. Dessa förvärvsinkomster kan jämföras med den genomsnittliga förvärvsinkomsten bland personer som är 20 år eller äldre. Denna uppskattas, med hjälp av STAR-data, till ca 270 600 kronor 2014. De företagsägare som gynnas av förslaget tycks således ha en högre genomsnittlig förvärvsinkomst än befolkningen i stort. Förslaget kan således ur denna aspekt förväntas bidra till något ökade ekonomiska skillnader.

Det finns i tillgänglig data ingen uppgift om förvärvsinkomst eller tidigare sysselsättning för dem som 2014 anställdes av de företag som skulle varit berättigade till nedsättningen. Det går således inte att utifrån data få någon vägledning kring förslagets fördelningsaspekter i detta avseende.

Effekter för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män

Både kvinnor och män som äger enmansföretag som är aktie- eller handelsbolag och som anställer en första person gynnas av förslaget. Bland dessa är det dock en överrepresentation av män. Omkring 72 procent av de ägare, som går att identifiera i FRIDA, som skulle gynnas av förslaget 2014 var män. Detta indikerar att män kan komma att gynnas ekonomiskt av förslaget i högre utsträckning än kvinnor. Det ökar den ekonomiska ojämställdheten mellan kvinnor och män. Effekten är dock temporär och förväntas vara förhållandevis liten.

Det finns i tillgänglig data ingen könsfördelning för dem som 2014 anställdes av enmans-

företag. Det går således inte att utifrån data få någon vägledning kring om främst män eller kvinnor kan förväntas bli anställda som en följd av förslaget. Sannolikt får dock inte förslaget i denna del några betydande konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Effekter för myndigheter

Skatteverket kommer att behöva förändra skattedeklarationen och it-stödet så att ett nytt arbetsgivarunderlag kan redovisas och hanteras i det tekniska systemet. Information om den föreslagna nedsättningen behöver inarbetas i befintliga broschyrer och i webbinformationen. Därtill kommer ökad ärendehantering och kontroll med anledning av de föreslagna bestämmelserna. Regelförändringen innebär att vissa villkor ska vara uppfyllda för att avsett företag ska få den föreslagna nedsättningen. Det bedöms att frågor till Skatteupplysningen kommer att öka till följd av detta. Vidare har Skatteverket att hantera risken att fler formella fel uppstår när skattedeklarationer lämnas in, en volymökning i avstämningsarbetet mellan kontrolluppgifter och skattedeklarationer samt ökat antal kontroller av regelefterlevnad. Till följd av förslaget beräknas engångskostnaderna för Skatteverket uppgå till 2,3 miljoner kronor och därutöver en årlig kostnad som uppgår till 7,2 miljoner kronor. Vidare uppskattas kostnaden för anpassning av it-stöd uppgå till 300 000 kronor. Regeringens bedömning är att tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms få begränsad effekt på de allmänna förvaltningsdomstolarna. Detta då antalet mål som eventuellt uppkommer till följd av förslaget förväntas bli förhållandevis begränsat. De kostnader som de tillkommande målen medför bedöms kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Effekter om förslaget inte genomförs samt alternativa lösningar

Om förslaget inte genomförs uteblir de förväntade effekterna av förslaget.

Ett alternativt sätt när det gäller valet av subventionsmetod skulle vara att genomföra det som en kreditering på skattekontot efter ansökan från företagen. Detta bedöms emellertid orsaka en ökad administrativ börda jämfört med den föreslagna nedsättningen av arbetsgivaravgifterna.

Skatt på kapitaläggande – kapital- och egendomsskatter

6.11 Ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs

6.11.1 Ärendet och dess beredning

Nuvarande regler i 44 kap. 8 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, innebär att värdepapper i svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar ska anses avyttrade i och med att det företag som har gett ut dem försätts i konkurs. Motsvarande avyttringstidpunkt när det gäller värdepapper i utländska företag är när företaget upplöses genom konkurs. Skillnaden i avyttringstidpunkten innebär en inskränkning i den fria etableringsrätten och den fria rörligheten för kapital och måste anpassas till EU-rätten. Skatteverket har den 17 mars 2014 lämnat en hemställan till Finansdepartementet som bl.a. innehåller förslag på ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs för företag inom EES (Fi2014/01789/S1).

Inom Finansdepartementet har en promemoria utarbetats med bl.a. förslag om att reglerna om avyttringstidpunkt vid konkurs ska ändras på så sätt att ett värdepapper som har getts ut av ett utländskt företag som motsvarar ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening ska anses avyttrat när företaget försätts i konkurs.

Promemorians lagförslag i denna del finns i *bilaga 11, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 11, avsnitt 2*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/00927/S1). I detta avsnitt behandlas promemorians förslag om ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs.

Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlarföreningen har i en skrivelse till Finansdepartementet den 13 augusti 2012 efterfrågat ett tydliggörande av rättsläget när det gäller beskattningen vid ställande av säkerhet i form av s.k. säkerhetsöverlåtelser (dnr Fi2012/02947/S1).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 maj 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 11, avsnitt 3*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 11, avsnitt 4*. Lagrådets

synpunkter behandlas i författningskommentaren till förslaget om ändring i inkomstskattelagen. Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets synpunkter.

6.11.2 Bakgrund

Med avyttring av tillgångar avses försäljning, byte och liknande överlåtelse av tillgångar (44 kap. 3 § IL). Ett värdepapper anses även avyttrat om det svenska aktiebolag eller den svenska ekonomiska förening som har gett ut värdepapperet försätts i konkurs. Vid sådana konkurser ska en kapitalförlust alltid anses definitiv när företaget försätts i konkurs (44 kap. 8 § första och andra stycket IL). Avdrag för en förlust får därmed göras vid konkursutbrottet.

Före 1994 var avyttringstidpunkten knuten till när företaget upplöstes genom konkurs. Någon begränsning av att det skulle vara fråga om ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening fanns inte. Bestämmelserna ändrades den 1 januari 1994 på så sätt att andelar i svenska företag ska anses avyttrade redan när företaget försätts i konkurs. Syftet var att undvika en konstlad handel med aktier och andra finansiella instrument i bolag som försätts i konkurs i syfte att tidigarelägga rätten till avdrag för förlust (prop. 1993/94:50 s. 199).

För andra företag än svenska företag anses avyttring fortsättningsvis ha skett först när företaget upplöses genom konkurs.

Skatteverket har i ett ställningstagande den 2 december 2004 (dnr 130 657566-04/111) funnit att ovan redovisade särbehandling av delägarrätter i utländska företag inte är förenlig med artikel 43 och 56 i EG-fördraget, numera artikel 49 och 63 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Särbehandlingen innebär enligt Skatteverket en inskränkning i den fria etableringsrätten och den fria rörligheten för kapital som inte kan rättfärdigas. Enligt Skatteverkets ställningstagande ska därför en andel i ett utländskt företag anses vara avyttrad redan när det utländska företaget försätts i konkurs om det utländska företaget hör hemma inom EES och motsvarar ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening. Enligt Skatteverket anses även i dessa fall kapitalförlusten vara definitiv i och med att det utländska företaget försätts i konkurs och avdrag får göras vid konkursutbrottet.

6.11.3 Avyttringstidpunkten vid konkurs anpassas till EU-rätten

Regeringens förslag: Ett värdepapper som har getts ut av ett utländskt företag som motsvarar ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening ska anses avyttrat när företaget försätts i konkurs.

De nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången på värdepapper som har getts ut av ett företag som försätts i konkurs efter den 31 december 2017.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För värdepapper i svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar gäller att de ska anses avyttrade i och med att det företag som har gett ut dem försätts i konkurs (44 kap. 8 § första stycket 1 IL). Enligt 44 kap. 8 § första stycket 2 IL är motsvarande avyttringstidpunkt för värdepapper i utländska företag när företaget upplöses genom konkurs. Bestämmelserna är utformade i ett nationellt perspektiv och avser att särskilja aktiebolag och ekonomiska föreningar från andra associationsformer. Utformningen får dock till följd att andelar i alla utländska företag anses avyttrade först när konkursen avslutas. Enligt artikel 49 i EUF-fördraget är inskränkningar i rätten att fritt etablera sig i andra medlemsstater förbjudna.

Enligt artikel 63 är alla restriktioner för kapitalrörelser mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredjeland förbjudna. Eftersom den fria rörligheten för kapital också gäller gentemot tredjeland kan även andra än EU-medborgare komma i åtnjutande av denna rättighet. Bestämmelserna är till för att förhindra att ett land har en ogynnsammare behandling av andra medlemsstaters medborgare och företag som vill etablera sig där. Bestämmelserna innebär också att ett land inte får avskräcka sina egna medborgare och företag att etablera sig eller investera i andra medlemsstater.

Skillnaden i avyttringstidpunkt för värdepapper som har getts ut av utländska företag som går i konkurs jämfört med svenska företag

innebär en inskränkning i den fria etableringsrätten och den fria rörligheten för kapital som inte kan rättfärdigas. Bestämmelsen strider därmed mot artikel 49 och artikel 63 och måste anpassas till EU-rätten. Vad som sägs om värdepapper som har getts ut av ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening bör mot denna bakgrund även gälla för värdepapper som har getts ut av ett utländskt företag som motsvarar ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening. Ett värdepapper som har getts ut av ett utländskt företag som motsvarar ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening bör således anses avyttrat redan när företaget försätts i konkurs.

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas på värdepapper som har getts ut av ett företag som försätts i konkurs efter den 31 december 2017.

Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlarföreningen har efterfrågat ett tydliggörande av rättsläget när det gäller beskattningen vid ställande av säkerhet i form av s.k. säkerhetsöverlåtelser, dvs. om den tillgång som överläts inom ramen för en säkerhetsöverlåtelse ska anses avyttrad eller inte. Regeringen bedömer att denna fråga i första hand bör överlåtas till rättstillämpningen att avgöra i det enskilda fallet. Någon åtgärd vidtas därför inte med anledning av begäran.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 44 kap. 8, 34 och 34 a §§ IL, se avsnitt 3.13.

6.11.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Förslaget innebär i fråga om företag som hör hemma inom EES inte någon skillnad i förhållande till hur Skatteverket tillämpar reglerna i dag. När det gäller företag i tredjeland innebär förslaget att tidpunkten för när ett värdepapper ska anses avyttrat tidigareläggs. För de offentliga finanserna är det dels fråga om en engångseffekt där tidpunkten för när avyttringen vid konkurs anses ha skett påverkar skatteintäkterna året då förslaget träder i kraft, dels en ränteeffekt då statens upplåningsbehov påverkas av engångseffekten av förslaget. Engångseffekten förväntas understiga 50 miljoner kronor. Effekterna på de offentliga finanserna bedöms vara försumbara

efter 2018 och varaktigt. Regelförändringarna innebär att skattebetalningarna över tid totalt sett är oförändrade. Realiserade kapitalförluster skjuts dock till en tidigare tidpunkt än vad som tidigare har varit fallet.

Effekter för individen och för fördelningen samt övriga effekter

Förslaget innebär att lagstiftningen anpassas till EU-rätten. Det saknas uppgifter om vilka individer som berörs av förslaget. Det går därför inte att utifrån individuppgifter beskriva konsekvenserna av förslaget. För den enskilde innebär förslaget att avyttringstidpunkten tidigareläggs och att kapitalförluster därmed anses vara realiserade i ett tidigare skede. Bedömningen av konsekvenserna av förslaget ur ett jämställdhetsperspektiv baseras på allmänna resonemang om fördelningen av kapitaltillgångarna i samhället. Tidigare förmögenhetsstatistik visar att män i större utsträckning än kvinnor äger värdepapper. Det kan därför antas att män i större utsträckning än kvinnor påverkas av förslaget. På ett liknande sätt indikerar tidigare förmögenhetsstatistik att det är individer med relativt hög disponibel inkomst som berörs av förslaget. Effekterna av förslaget förväntas dock vara små. Därför bedöms effekterna för individen, inklusive den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män, och för fördelningen vara i det närmaste försumbara.

Förslaget bedöms inte ha någon effekt på företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt.

Förslaget bedöms inte ha någon miljöpåverkan.

Effekter för Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslaget bedöms inte få någon budgetpåverkan för Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna.

6.12 Höjd beskattning av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring

---

Regeringens bedömning: Schablonintäkten för investeringssparkonto respektive skatteunderlaget för kapitalförsäkring bör beräknas genom

att kapitalunderlaget multipliceras med statslåneräntan ökad med en procentenhet.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Nivån på beskattningen av sparande på investeringssparkonto bestäms av produkten av skattesatsen och den schablonmässigt beräknade avkastningen. Beskattningen bygger i dag på en schablonavkastning som motsvarar statslåneräntan ökad med 0,75 procentenheter.

Den effektiva beskattningen av ett investeringssparkonto med tillgångar i främst aktier och fondandelar samt till viss del likvida medel bedöms uppgå till cirka 22 procent. Det motsvarar en skattesänkning med 6–7 procentenheter jämfört med konventionell kapitalbeskattning.

Av offentligfinansiella och fördelningspolitiska skäl bör schablonavkastningen höjas till statslåneräntan ökad med en procentenhet i stället för statslåneräntan ökad med 0,75 procentenheter. Att höja schablonavkastningen med 0,25 procentenheter beräknas innebära en höjning av den effektiva skattesatsen av sparande på investeringssparkonto med cirka en procentenhet till cirka 23 procent. Det innebär att sparande på investeringssparkonto också fortsättningsvis kommer att vara skattemässigt gynnat i förhållande till konventionell kapitalbeskattning. Samtidigt ökar den skattemässiga neutraliteten mellan olika sparformer.

För att upprätthålla skattemässig neutralitet mellan sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring bör samma räntefaktor användas för beräkningen av schablonavkastningen i kapitalförsäkring.

Det kommande förslaget bedöms öka skatteintäkterna med 0,79 miljarder kronor per år.

Finansdepartementet har remitterat ett förslag med angivna ändringar. Regeringen avser att under 2017 återkomma till riksdagen med ett förslag.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2018.

6.13 Översyn av kupongskattelagen

Regeringens bedömning: Kupongskattelagen bör ses över.

Skälen för regeringens bedömning: Kupongskatt är en definitiv källskatt som tas ut på utdelning på andelar i bl.a. svenska aktiebolag och svenska värdepappersfonder och specialfonder. Kupongskattelagen infördes 1971 och huvuddragen i regleringen har legat fast sedan dess. Regleringen är mycket föråldrad och i stort behov av översyn. Den ökande internationaliseringen ställer nya krav på regleringens utformning. Kupongskattelagen behöver bl.a. anpassas till EU-rätten i flera avseenden. Detta skapar oklarhet och osäkerhet om vad som gäller för skattskyldiga och myndigheter och kan även leda till skattebortfall. Det är även angeläget att se över möjligheterna till kringgående av kupongskatten. Det bör mot denna bakgrund göras en översyn av kupongskattelagen i syfte att ta fram förslag till ett effektivt, modernt och förutsägbart regelverk som är förenligt med EU-rätten.

Skatt på kapitalanvändning –
företagsskatter

6.14 Nya skatteregler för företagssektorn

Regeringens bedömning: Det bör införas en generell begränsning av ränteavdrag i bolagssektorn. I nuläget förordas att en sådan ränteavdragsbegränsning utformas som en s.k. EBIT-regel. Den bör kombineras med en justerad bolags- och expansionsfondsskattesats. Det bör även införas ett avdragsförbud för ränta vid vissa gränsöverskridande situationer (hybridregler). Reglerna om begränsning av ränteavdrag för vissa interna skulder bör snävas in och det bör införas skatteregler om finansiella leasingavtal. Vidare bör ett primäravdrag införas genom ändring av reglerna om värdeminskningsskatt för hyreshus. Vissa förändringar bör också göras i reglerna för periodiseringsfond och säkerhetsreserv.

En tillfällig begränsning av underskottsavdrag bör införas.

Skälen för regeringens bedömning: Den 20 juni 2017 remitterade Finansdepartementet promemorian Nya skatteregler för företagssektorn med flera förslag på företagsskatteområdet. De remitterade förslagen motsvarar de förslag som nu aviseras.

En generell ränteavdragsbegränsning bör införas för att förbättra den skattemässiga neutraliteten mellan finansiering med eget och lånat kapital och för att bredda bolagsskattebasen. Införandet av en generell ränteavdragsbegränsningsregel föranleds också av rådets direktiv (EU) 2016/1164 av den 12 juli 2016 om fastställande av regler mot skatteflyktsmetoder som direkt inverkar på den inre marknadens funktion (direktivet mot skatteundandraganden) samt av OECD:s rekommendationer mot skattebaserobering och vinstöverföring (BEPS) avseende ränteavdragsbegränsningar.

I promemorian föreslås att regeln i första hand utformas som en s.k. EBIT-regel ("Earnings Before Interest and Tax") med ett avdragsutrymme på 35 procent. I andra hand föreslås att den utformas som en s.k. EBITDA-regel ("Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortization") med ett avdragsutrymme på 25 procent. Regeringen förordar i nuläget att den generella ränteavdragsbegränsningsregeln utformas som en EBIT-regel. Nämnade promemoria är på remiss till den 26 september. Remissvaren kommer därefter att beredas och analyseras inom Regeringskansliet. Den generella ränteavdragsbegränsningen bör kombineras med en justerad bolags- och expansionsfondsskattesats.

Det bör även införas ett avdragsförbud för ränta vid vissa gränsöverskridande situationer för att neutralisera de skattemässiga effekter som kan uppstå vid olikheter i nationell lagstiftning vad gäller skattebehandlingen av både företag och finansiella instrument (s.k. hybrida mismatchningar).

För att skydda bolagsskattebasen är det nödvändigt med en särskild avdragsbegränsning för ränta på vissa skulder till företag i intressegemenskap (dvs. en riktad ränteavdragsbegränsning). Avdrag bör inte få göras för ränteutgifter som avser interna skulder om skuldförhållandet uteslutande eller så gott som

uteslutande har uppkommit för att intressegemenskapen ska få en väsentlig skatteförmån. Avdrag bör inte heller få göras för ränteutgifter till lågskattejurisdiktioner.

Införandet av generellt utformade regler som begränsar ränteavdragen medför ett behov av skatteregler om avtal om finansiell leasing. Dessa regler bör utformas med behandlingen av avtal om finansiell leasing i koncernredovisningen som förebild. Om regler om leasing inte införas skulle långivning som ges formen av ett leasingavtal få en mer gynnsam behandling än vanlig långivning.

För att förslagen inte ska påverka nyproduktion av framför allt bostäder negativt på ett omotiverat sätt bör ett primäravdrag införas. Detta innebär att reglerna för värdeminskning-avdrag på hyreshus bör förändras. Utöver ordinarie avdrag för värdeminskning bör tio procent av utgifterna få dras av inom en femårsperiod från det att ett hyreshus har färdigställts.

Vissa förändringar bör också göras avseende reglerna för periodiseringsfond och säkerhetsreserv. Detta innebär bl.a. att schablonintäkten på avdrag för avsättning till periodiseringsfond bör höjas och att det bör införas en permanent schablonintäkt på säkerhetsreserven hos skadeförsäkringsföretag.

Det bör även införas en tillfällig begränsning av underskottsavdrag, som innebär att juridiska personers avdrag för tidigare års underskott beräknas till högst ett belopp som motsvarar 50 procent av överskottet av näringsverksamheten före avdraget. Till den del underskottet inte får dras av bör det rullas vidare. Begränsningen bör gälla i två år vad gäller det i nuläget förordade alternativet.

Med hänsyn till vikten av att inte försvåra för små och medelstora företag i alltför stor omfattning bör det införas en förenklingsregel i den generella ränteavdragsbegränsningsregeln respektive i leasingreglerna.

Regeringen avser att under 2018 återkomma till riksdagen med förslag på de nya skattereglerna för företagssektorn. Reglerna bör träda i kraft den 1 juli 2018.

Sammantaget så bedöms de aviserade skattereglerna för företagssektorn medföra minskade skatteintäkter med 0,03 miljarder kronor för 2018 vid införandet den 1 juli 2018 och ökade med 1,56 miljarder kronor varaktigt (se vidare avsnitt 6.34, tabell 6.30). Med anledning av en

uppdaterad prognos för bolagsskattebasen, som avser preliminärt utfall för 2016, så avviker beloppen från de som anges i den ovan nämnda promemorian Nya skatteregler för företagssektorn.

Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter

6.15 Långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel

6.15.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2016 angav regeringen att målsättningen var att så snabbt som möjligt under mandatperioden ha regler på plats som ger långsiktigt hållbara och stabila villkor för biodrivmedel. I budgetpropositionen för 2017 upprepades budskapet och det angavs att en viktig del i insatserna för att nå en fossilfri fordonsflotta är att skapa långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel. Det angavs vidare att regeringen kommer att ta fram förslag till nya regler för de ekonomiska styrmedlen på området som kan träda i kraft under mandatperioden och att inriktningen är en lösning som ligger inom ramen för Europeiska kommissionens tolkning av reglerna om statligt stöd.

En promemoria med ett förslag om ett reduktionspliktssystem som, i kombination med ändrade skatteregler, syftar till att minska växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränsle genom inblandning av biodrivmedel har utarbetats av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet. Förslagen har utarbetats bl.a. med utgångspunkt i de bedömningar och ställningstaganden som Statens energimyndighet tillsammans med Boverket, Naturvårdsverket, Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen redovisat i rapporten Förslag till styrmedel för ökad andel biodrivmedel i bensin och diesel (ER 2016:30). Rapporten, som tagits fram inom ramen för det uppdrag att samordna omställningen till en fossilfri transportsektor som Energimyndigheten fick i regleringsbrevet för 2016, redovisades till regeringen i november samma år. En sammanfattning av rapporten finns i *bilaga 12, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 12, avsnitt 2*. Lagförslagen har remissbehandlats. En förteckning över

remissinstanserna finns i *bilaga 12, avsnitt 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i Miljö- och energidepartementet (M2017/00723/R).

Regeringen föreslår i denna proposition en ny lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen och ändringar i den lagen med senare ikraftträdandedatum, ändringar i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, samt i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, kallad hållbarhetslagen.

Energimyndigheten har även i uppdrag att årligen rapportera till regeringen om överkompensation finns för skattebefriade biodrivmedel. Rapporten för 2016 (som finns tillgänglig hos Miljö- och energidepartementet, M2017/00481/Ee) har beaktats vid utarbetandet av förslagen i denna proposition.

Perstorp AB och Ecobränsle i Karlshamn AB har kommit in med önskemål om att ett plikt-system ska kombineras med fortsatt skattebefrielse för rena biodrivmedel (Fi2014/04439/S2). Perstorp AB har vidare kommit in med en begäran om att skattesatserna för biodrivmedel bör justeras den 1 juli 2017 (Fi2017/00551/S2).

Hagfors kommun har kommit in med en skrivelse med förslag på långsiktiga spelregler för alternativa drivmedel (Fi2015/04510/S2).

Sveriges Bussföretag har kommit in med en skrivelse med förslag på en ny modell för beskattning av kolsnäla drivmedel (Fi2015/05337/S2).

Innovations- och kemiindustrierna i Sverige AB (IKEM) har kommit in med en begäran om att regeringen ska analysera hur en kombination av kvotplikt, skattenedsättning och certifikat kan ersätta nuvarande skattenedsättning för biodrivmedel (Fi2015/00547/S2).

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) har kommit in med en begäran om att företag inom jord- och skogsbruk ska kunna ansöka om återbetalning av energiskatt för biodrivmedel (Fi2017/00718/S2).

Nature Associates har föreslagit skattedifferentiering av biodrivmedel som framställs av PFAD och palmolja (Fi2017/02332/S2).

Skattebetalarnas förening har kommit in med en skrivelse med 12 767 namnunderskrifter som ifrågasätter tidigare höjningar och den årliga indexomräkningen av bensinskatten (Fi2017/02447/S2).

EcoPar AB har kommit in med en begäran om att paraffinoljor ska undantas från reduktionsplikten (M2017/01969/Ee).

OKQ8 har kommit in med förslag om att regeringen bl.a. ska införliva de höginblandade biodrivmedlen i reduktionsplikten och att reduktionspliktsnivån för dieselbränsle ska sänkas i en uppstartsfas (M2017/01960/Ee).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 8 juni 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 12, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 12, avsnitt 5*. Regeringen har delvis följt Lagrådets synpunkter som behandlas i avsnitten 6.15.7 och 6.15.8 samt i författningskommentaren till 5, 6 och 13 §§ lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen (se avsnitt 6.35).

6.15.2 Bakgrund

Förnybartdirektivet

I artikel 3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor, förkortat förnybartdirektivet, anges att varje medlemsstat ska se till att andelen energi från förnybara energikällor när det gäller alla former av transporter 2020 är minst 10 procent av den slutliga energianvändningen i transporter i medlemsstaten.

Om energi från biodrivmedel och flytande biobränslen ska räknas med i det nationella målet måste de hållbarhetskriterier som regleras i artiklarna 17 och 18 i direktivet vara uppfyllda. Hållbarhetskriterierna ska garantera att biodrivmedel och andra flytande biobränslen har framställts på ett hållbart sätt.

Direktivets hållbarhetskriterier kan översiktligt delas upp i två delar, krav på minsta växthusgasminskning och markkriterier.

När det gäller växthusgasminskningen anses biodrivmedel eller flytande biobränslen som hållbara endast om användningen av dessa bränslen medför en minskning av utsläppen av växthusgaser med minst 50 procent, enligt nuvarande regler, jämfört med om fossila bränslen i stället hade använts. Minskningen avser de utsläpp som uppstår under

produktionskedjan. Produktionskedjan omfattar den produktionsprocess som börjar med odling av biomassan, inbegripet framställning av gödsel för odlingen, och som pågår fram till och med användningen av biodrivmedlet eller det flytande biobränslet. För biodrivmedel och flytande biobränslen som framställts av avfall eller restprodukter görs beräkningen från den plats där avfallet eller restprodukten uppstod.

När det gäller markkriterierna får den råvara som används för att producera biobränslet inte komma från mark med högt kolinnehåll eller mark med hög biologisk mångfald. Markkriterierna gäller inte för avfall och restprodukter. Det är bara i fråga om restprodukter från jordbruk, vattenbruk, fiske eller skogsbruk som direkt har uppkommit i sådan verksamhet som dessa kriterier gäller.

Av artikel 19 och bilaga V till förnybartdirektivet framgår hur växthusgaspåverkan av biodrivmedel och flytande biobränslen ska beräknas. I korthet ska beräkningen göras genom användningen av normalvärden, om sådana har fastställts i bilaga V, eller genom faktiska eller beräknade värden som tagits fram enligt metoder som finns i samma bilaga.

I Sverige genomförs förnybartdirektivets krav på hållbarhet med hållbarhetslagen, förordningen (2011:1088) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och Energimyndighetens föreskrifter om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen (STEMFS 2011:2). Enligt hållbarhetslagen ska den som är skattskyldig för ett biodrivmedel genom ett hållbarhetsbesked visa att ett bränsle är att anse som hållbart. Hållbarhetsbeskedet utfärdas av Energimyndigheten och innebär att den skattskyldige har ett kontrollsystem som ska säkerställa att de använda eller levererade biobränslena är hållbara.

Flera artiklar i förnybartdirektivet har ändrats genom Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1513 av den 9 september 2015 om ändring av direktiv 98/70/EG om kvaliteten på bensin och dieselbränslen och om ändring av direktiv 2009/28/EG om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor, förkortat ILUC-direktivet. Ändringarna berör bl.a. kraven på minskning av växthusgasutsläpp i artikel 17 liksom vissa definitioner exempelvis av avfall och restprodukter. I prop. 2016/17:217 Genomförande av ändringar i förnybart-

direktivet – ILUC föreslår regeringen hur det ändrade direktivet ska genomföras i Sverige.

Förnybartdirektivet omarbetas för närvarande. Den 30 november 2016 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till ändringar av direktivet. Kommissionen föreslår bl.a. att samtliga medlemsstater ska införa en plikt för drivmedelsleverantörer att säkerställa att en viss andel av den totala mängden drivmedel de levererar ska utgöras av avancerade biodrivmedel eller andra biodrivmedel som räknas upp i bilaga IX till direktivet, förnybara flytande eller gasformiga drivmedel av icke-biologiskt ursprung, avfallsbaserade fossila drivmedel eller förnybar el. Ett flertal ändringar föreslås även i reglerna om hållbarhetskriterier.

Bränslekvalitetsdirektivets krav på minskade växthusgasutsläpp

I Europaparlamentets och rådets direktiv 98/70/EG av den 13 oktober 1998 om kvaliteten på bensin och dieselbränslen, förkortat bränslekvalitetsdirektivet, anges att drivmedelsleverantörer ska minska sina utsläpp av växthusgaser med minst 6 procent till 2020 jämfört med en fastställd lägsta standard för bränslen baserad på växthusgasutsläppen per energienhet under hela livscykeln från fossila bränslen under 2010. Direktivets bestämmelser genomförs i Sverige med drivmedelslagen (2011:319) och drivmedelsförordningen (2011:346). Drivmedelsleverantörerna kan upp-fylla kravet på minskade utsläpp genom att använda biodrivmedel i stället för fossila drivmedel, eller genom att vidta åtgärder för att minska utsläppen från bensin och dieselbränsle vid utvinning av olja och gas eller vid produktionen av det fossila drivmedlet. Det är även möjligt att tillgodoräkna sig minskade växthusgasutsläpp genom användning av el i vägfordon eller användning av biodrivmedel i luftfart. För att biodrivmedel ska få användas för att uppfylla kravet på minskade utsläpp av växthusgaser måste de uppfylla hållbarhetskriterierna i förnybartdirektivet.

Utsläpp av växthusgaser från fossila drivmedel i ett livscykelperspektiv ska, enligt bilaga I del 2 punkt 5 i rådets direktiv (EU) 2015/652 av den 20 april 2015 om fastställande av beräkningsmetoder och rapporteringskrav i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv

98/70/EG om kvaliteten på bensin och dieselbränslen, beräknas genom viktade normalvärden för bensin, dieselbränsle och ett antal andra drivmedel. För bensin är det viktade normalvärdet 93,3 gram koldioxidekvivalenter per megajoule ($\text{gCO}_2\text{eq/MJ}$) och för dieselbränsle är det viktade normalvärdet 95,1 $\text{gCO}_2\text{eq/MJ}$. Utsläpp av växthusgaser från biodrivmedel i ett livscykelperspektiv beräknas på samma sätt som i förnybartdirektivet, dvs. genom användningen av normalvärden, om sådana har fastställts enligt direktivets bilaga V, eller genom faktiska eller beräknade värden som tagits fram enligt metoder som finns i samma bilaga.

I bränslekvalitetsdirektivet anges också vissa begränsningar av hur mycket etanol och fettsyrametylestrar (Fame) som får blandas in i bensin respektive dieselbränsle. Det är tillåtet att blanda in upp t.o.m. 10 volymprocent etanol i bensin samt maximalt 7 volymprocent Fame i dieselbränsle. Bensin som saluförs i Sverige får alltså inte innehålla mer än 10 volymprocent etanol. Den som saluför bensin som innehåller mer än 5 volymprocent etanol eller har en syrehalt som överstiger 2,7 viktprocent, s.k. E10, är skyldig att informera konsumenterna om detta. Direktivet genomförs även i denna del i Sverige med drivmedelslagstiftningen. För inblandning av syntetisk bensin eller syntetiskt dieselbränsle såsom hydrerad vegetabilisk olja (HVO), finns det inget tak i lagen. Beroende på biodrivmedlens kemiska egenskaper kan dock drivmedelslagens krav på t.ex. viss minsta densitet i det färdiga drivmedlet innebära ett indirekt tak.

Genom ILUC-direktivet har bränslekvalitetsdirektivets rapporteringskrav ändrats. I prop. 2016/17:193 Bränslekvalitetsdirektivets specificerade rapporteringskrav och utsläppsmål föreslår regeringen ändringar i drivmedelslagen för att genomföra direktivet i dessa delar.

Enligt drivmedelslagen ska den som tillverkar eller yrkesmässigt för in bensin till Sverige se till att det finns tillgång till bensin med en högsta syrehalt av 2,7 viktprocent och en högsta etanolhalt av 5 volymprocent.

Lagstadgad skyldighet att tillhandahålla förnybara drivmedel (pumplagen)

Lagen (2005:1248) om skyldighet att tillhandahålla förnybara drivmedel, kallad pumplagen,

infördes 2006 för att driva på utvecklingen mot nya distributionsnät för biodrivmedel. Pump-lagen innehåller krav på att alla drivmedelsförsäljningsställen som säljer mer än 1 500 kubikmeter bensin eller dieselbränsle per år ska tillhandahålla minst ett förnybart drivmedel. Ett förnybart drivmedel definieras i lagen som ett drivmedel, med undantag för el, avsett för transportändamål och som helt eller till övervägande del har framställts från förnybara energikällor enligt definitionen i förnybartdirektivet.

EU-rätten och lagen om skatt på energi

Allmänt om energi- och punktskattedirektiven och hur de genomförs i svensk lagstiftning

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, förkortat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el. Energiskattedirektivet genomförs i svensk lagstiftning genom LSE.

De bränslen som omfattas av energiskattedirektivet svarar för den övervägande delen av den totala bränsleförbrukningen inom EU. Det rör sig om alla drivmedel, såväl fossila som sådana som har framställts av biomassa. I fråga om uppvärmningsbränslen omfattar energiskattedirektivet främst fossila bränslen men även vissa biobränslen, som t.ex. vegetabiliska och animaliska oljor och fetter samt biogas.

I detta lagstiftningsärende behandlas beskattningen av flytande drivmedel. Med bensin avses enligt energiskattedirektivet produkter som omfattas av följande nummer i den kombinerade nomenklaturen i EU:s tulltaxa (KN-nr): 2710 11 31, 2710 11 41, 2710 11 45, 2710 11 49, 2710 11 51 och 2710 11 59. Med dieselbränsle avses på motsvarande sätt produkter enligt KN-nr 2710 19 41 till 2710 19 49. Av artikel 2.5 i energiskattedirektivet framgår att hänvisningar till KN-nr i direktivet avser den version av tulltaxan som gäller enligt kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan, jfr 1 kap. 2 § LSE.

Det är upp till medlemsstaterna att bestämma sina nationella skattebelopp för bensin respektive dieselbränsle. Utgångspunkten är att den nationella beskattningen av bränsle ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Samtidigt innehåller direktivet krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning och fullständig eller partiell skattebefrielse i andra situationer.

De svenska energi- och koldioxidskattebeloppen för bensin och dieselbränsle finns i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 och 3 LSE. Andra flytande drivmedel ska enligt artikel 2.3 i energiskattedirektivet beskattas i nivå med likvärdigt bränsle för vilket en minimiskattenivå är angiven i direktivet, jfr 2 kap. 3 och 4 §§ LSE. Medlemsstaterna ges i artikel 16 i direktivet möjlighet att skattebefria bränslen som framställts av biomassa. Detta är grunden för den skattebefrielse som i dag gäller för olika flytande och gasformiga biodrivmedel enligt 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§ LSE. En sådan skattebefrielse kan dock vara att anse som statligt stöd enligt EU-rätten, se vidare nedan.

Sedan 1994 sker en årlig indexomräkning av energi- och koldioxidskattesatserna i LSE i syfte att realvärdesäkra dem. Senast i november varje år ska regeringen, med stöd av bestämmelser i LSE, i förordning lägga fast det kommande kalenderårets energi- och koldioxidskattesatser med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen. För bensin och dieselbränsle görs för 2017 och framåt även en årlig omräkning av energiskattesatserna som beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten.

Rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG innehåller bl.a. regler om vem som är skyldig att betala skatt på EU-harmoniserade bränslen och när skattskyldigheten inträder. Dessa regler genomförs i 4 och 5 kap. LSE. Ett uppskovsförfarande gäller för hanteringen av bl.a. bensin och dieselbränsle. Detta innebär att vissa godkända aktörer i egenskap av upplagshavare har möjlighet att tillverka, flytta och förvara dessa drivmedel utan att skattskyldighet inträder för varorna. Under vissa förutsättningar kan också en aktör godkännas som registrerad varumottagare eller tillfälligt registrerad varumottagare och får då under skatteuppskov ta emot EU-harmoniserade

bränslen. Reglerna om att godkända upplagshavare och varumottagare är skattskyldiga finns i 4 kap. 1 § 1 och 2 LSE.

EU:s statsstödsregelverk

I artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, förkortat EUF-fördraget, anges att statligt stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, är oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. I vissa fall kan dock statligt stöd anses vara förenligt med den inre marknaden. Av artikel 107.3 c i EUF-fördraget framgår exempelvis att statligt stöd kan anses vara förenligt med den inre marknaden för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter eller vissa regioner, när det inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset.

Planer på nya stöd eller stödssystem eller ändringar av befintliga sådana (med vissa undantag) ska anmälas till kommissionen enligt artikel 108.3 i EUF-fördraget. Medlemsstaterna får inte införa dessa stödåtgärder förrän kommissionen granskat dem (genomförandeförbudet). Stöd som kommissionen betraktar som statligt stöd och som har lämnats utan att det har anmälts i förväg eller som har anmälts men genomförts innan det har godkänts, dvs. står i strid med genomförandeförbudet, ska som regel betalas tillbaka med ränta.

EUF-fördraget utgör en överordnad rättskälla i förhållande till energiskattedirektivet. I de delar som energiskattedirektivet harmoniserat lagstiftningen inom EU kan beskattningen dock inte längre utgöra statligt stöd. I artikel 26 i energiskattedirektivet klargörs att skatteåtgärder som uppfyller energiskattedirektivets bestämmelser kan omfattas av EU:s regler om statligt stöd. Genom att skattebefrielse för biodrivmedel är en möjlighet och inte en skyldighet enligt energiskattedirektivet kan den svenska beskattningen av biodrivmedel omfattas av reglerna om statligt stöd.

Kommissionen har i sitt meddelande om riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG, angett villkoren för när stöd för energi- och miljöändamål kan anses vara förenliga med artikel

107.3 c i EUF-fördraget. Riktlinjerna tillämpas av kommissionen vid beslut i statsstödsärenden fr.o.m. den 1 juli 2014.

Det framgår av EEAG att stöd till investeringar i biobränsleanläggningar i princip endast kan beviljas till förmån för avancerade biobränslen. När det gäller möjligheterna att ge stöd till investeringar i ny och befintlig kapacitet för livsmedelsbaserade biobränslen finns det stora begränsningar. Investeringsstöd tillåts enbart för omvandling av anläggningar för livsmedelsbaserade biobränslen till avancerade biobränsleanläggningar. Driftstöd för livsmedelsbaserade biodrivmedel tillåts enligt de statsstödsriktlinjer som gäller till den 31 december 2020 enbart för anläggningar som tagits i drift före den 31 december 2013 och till dess att anläggningen har avskrivits fullständigt, men i inga händelser senare än t.o.m. utgången av 2020. Av EEAG framgår också att stöd inte kan anses vara förenligt med den inre marknaden om stödet beviljas för biobränslen som omfattas av en leverans- eller inblandningsskyldighet, såvida inte en medlemsstat kan visa att stödet begränsas till biobränslen som är för dyra för att släppas ut på marknaden.

Både energiskatten och koldioxidskatten är att anse som miljörelaterade skatter. Nedsättning av eller befrielse från skatterna kan vara utformade så att åtgärderna definitionsmässigt utgör statligt stöd enligt reglerna i fördraget. Kommissionen har genom beslut den 15 december 2015 i statsstödsärendena SA.43301 respektive SA.43302 godkänt nu gällande skatteåtgärder för flytande biodrivmedel t.o.m. utgången av 2018 och för biogas som används som drivmedel t.o.m. utgången av 2020. Besluten har förenats med de villkor som krävs enligt EEAG, vilket inkluderar krav på att det säkerställs att biodrivmedelsproducenter inte överkompenseras. Ett stöd som ges för bränslen som framställts av biomassa får kompensera endast för merkostnaderna för framställningen av bränslet i förhållande till det fossila bränsle som ersätts. Om stödet överstiger merkostnaderna för framställningen av biobränslet inträder s.k. överkompensation.

Enligt rådets förordning (EU) nr 2015/1589 om genomförandebestämmelser för artikel 108 i EUF-fördraget omfattar genomförandeförbudet allt nytt statligt stöd. Ändringar, inklusive förlängningar, av befintliga stöd som inte är av formell eller administrativ art måste också god-

kännas av kommissionen innan de får genomföras.

Konsekvenserna av att inte respektera genomförandeförbudet hanteras i lagen (2013:388) om tillämpningen av Europeiska unionens statsstödsregler. Nytt statligt stöd som lämnas utan ett godkännande av kommissionen ska medlemsstaten återkräva från stödmottagaren med ränta så att konkurrensförhållandet återställs.

Närmare om dagens nationella skatteregler för biodrivmedel

De skattelättnader som i dag tillämpas för drivmedel som framställts av biomassa är följande. Av 7 kap. 3 a § första stycket 3 LSE framgår att en skattskyldig får göra avdrag för hela energiskatten och hela koldioxidskatten för biodrivmedel (dvs. en beståndsdel som framställts av biomassa) under förutsättning att motorbränslet inte utgör bensin eller dieselbränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 LSE. Om biodrivmedlet utgör Fame följer dock av 7 kap. 3 a § första stycket 1 LSE att avdraget för energiskatten är begränsat till 63 procent och om biodrivmedlet utgör etanol för gnisttända motorer följer av 7 kap. 3 a § första stycket 2 LSE att avdraget är begränsat till 92 procent. Vidare framgår av 7 kap. 3 c § andra stycket och 7 kap. 3 d § andra stycket LSE att en skattskyldig får göra avdrag för skatt på bränslen som har samma KN-nr som fossil bensin eller fossilt dieselbränsle men som framställts av biomassa. Det kan röra sig om t.ex. HVO eller syntetiska motorbränslen. För dessa biodrivmedel får avdrag göras för hela energiskatten och hela koldioxidskatten.

För låginblandning i bensin får avdrag enligt 7 kap. 3 c § LSE också göras för hela koldioxidskatten och 88 procent av energiskatten om beståndsdel utgörs av etanol och med 100 procent av energiskatten om det rör sig om annan beståndsdel som utgörs av biomassa. För låginblandning i dieselbränsle gäller motsvarande möjlighet att göra avdrag enligt 7 kap. 3 d § LSE med hela koldioxidskatten och 36 procent av energiskatten om beståndsdel utgörs av Fame och med 100 procent av energiskatten om det rör sig om en annan beståndsdel som framställts av biomassa. Full befrielse från både energiskatt och koldioxidskatt på biogas följer av 6 a kap. 2 c § och 7 kap. 4 § LSE.

En förutsättning för samtliga fall av avdragsrätt för skatt på motorbränslen som framställts av biomassa är att bränslet omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. hållbarhetslagen samt av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag. För biogas gäller dock detta krav endast för motorbränsle för transportändamål. Om de EU-rättsliga kraven på hållbarhet, se ovan under avsnittet Förnybartdirektivet. Vissa särskilda statsstödskrav är också införda som villkor för skattebefrielse i LSE. Det rör sig om att stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och att uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare (se prop. 2015/16:159 s. 42 f. och 59 f. om den närmare innebörden av dessa regler).

6.15.3 Stabila och långsiktiga spelregler för biodrivmedel

Regeringens bedömning: En reduktionsplikt bör införas i syfte att bidra till att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom luftfart, med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Eftersom en reduktionsplikt i nuläget inte kan kombineras med skattenedsättning bör de bränslen som omfattas av plikten beläggas med full skatt. Reduktionsplikten bör kompletteras med fortsatt skattebefrielse, så långt det är möjligt, för höginblandade och rena biodrivmedel samt biogas så att dessa biodrivmedels konkurrenskraft gentemot deras fossila motsvarigheter kan behållas.

Regeringens förslag: En lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen ska införas.

Promemorians bedömning och förslag överensstämmer i sak med regeringens. I promemorians lagförslag anges att bestämmelserna i lagen ska bidra till att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom luftfart, med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.

Remissinstanserna: 2030-sekretariatet, Bergvik Skog AB, Holmen AB, SCA Forest Products AB, Sveaskog och Södra (Bergvik m.fl.), Bil Sweden, Circle K, Energiföretagen, Energigas Sverige, E.ON Sverige AB, Göteborgs kommun,

Jernkontoret, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA), Konjunkturinstitutet, Landstinget i Västernorrlands län, Lantmännen, LRF, Lunds tekniska högskola, Magnus Nilsson Produktion, Malmö kommun, Naturvårdsverket, Neste, Näringslivets transportråd, Perstorp Bioproducts AB, Preem AB, Skåne läns landsting, Scandinavian Biogas Fuels AB, SEKAB Biofuels & Chemicals AB, Skogsstyrelsen, St1 Sverige AB, Energimyndigheten, Jordbruksverket, Stockholms läns landsting, Stockholms kommun, Svenska Bioenergiföreningen (Svebio), Svenska Naturskyddsföreningen, Svensk kollektivtrafik, Svenskt Näringsliv, Sveriges kommuner och Landsting (SKL), Sveriges Åkeriföretag, Trafikanalys, Trafikverket, Transportstyrelsen, VTI och Återvinningsindustrierna är i huvudsak positiva till förslaget om en reduktionsplikt. Flera av instanserna anser att en sådan plikt är att föredra framför fortsatt skattenedsättning.

Klimatsvaret föreslår att en stigande växthusgasavgift ska införas för alla inrikes transporter i stället för en reduktionsplikt. Sveriges fordonsbyggares riksförbund (SFRO) och Sveriges motorcyklister (SMC) anser att det ska vara möjligt, inte ett krav, att välja ett klimat- och miljömässigt bättre drivmedel för de fordon som inte skadas. Bil Sweden, Kungliga tekniska högskolan (KTH), Näringslivets transportråd, SEKAB, Skogsindustrierna och Svenskt Näringsliv ifrågasätter långsiktigheten i förslaget bl.a. mot bakgrund av att EU:s statsstödsregler och förnybartdirektivet håller på att förändras. Bil Sweden, Circle K, Energiföretagen, Jernkontoret, Neste, Näringslivets Regelnämnd (NNR), OKQ8, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet (SPBI), SveMin, Sveriges Bussföretag, Svenskt Näringsliv och Transportföretagen ifrågasätter om tillgången på biodrivmedel är tillräcklig för att reduktionsplikten ska kunna uppfyllas, bl.a. för att det pågår en omarbeting av EU:s statsstödsregler och av förnybartdirektivet som kan leda till en ökad efterfrågan inom EU, för att Europeiska kommissionen har ett motstånd mot grödebaserade biodrivmedel och för att genomförandet av det s.k. ILUC-direktivet i Sverige kan begränsa tillgången på PFAD (Palm Fatty Acid Distillate, ett ämne som uppstår i palmoljaindustrin). Preem AB bedömer inte att begränsningar i tillgången på råvara för produktion av biobränslen, eller av produktionskapacitet, kommer att utgöra något hinder för att nå reduktionsmålen förutsatt att lagen blir

mer långsiktig. SPBI anser att det endast finns ett fåtal producenter av HVO, med begränsad tillgång till råvara och ett begränsat antal anläggningar som kan förse den svenska marknaden med HVO, vilket påverkar säkerheten i försörjningen negativt. Circle K anser att förslaget ger konkurrensmässig obalans mellan drivmedelsbolag med eller utan produktion. OKQ8 anser att förslaget stärker marknadsställningen för de dominerande aktörerna, Preem AB och Neste. Värmlands Metanol AB anser att förslaget är ensidigt inriktat på de biodrivmedel som i dag finns på marknaden och bortser från att såväl biometanol som högre bioalkoholer framdeles kommer att spela en betydande roll för inblandning i bensin. Avfall Sverige, Energigas Sverige, E.ON Sverige AB, Göteborgs kommun, Lantmännen, Skåne läns landsting, Scandinavian Biogas Fuels AB, Jordbruksverket och Trafikverket anser att det bör tas fram långsiktiga styrmedel även för biogas och andra höginblandade biodrivmedel. Magnus Nilsson Produktion anser att det bör tydliggöras att den långsiktiga ambitionen är en total utfasning av fossila drivmedel. Naturvårdsverket anser att reduktionsplikten bör styra mot att användningen av fossila bränslen upphör innan 2045. Skåne läns landsting anser att det bör införas ett förbud mot fossila drivmedel. Naturskyddsföreningen förespråkar ett tydligt beslut om nollår för koldioxidutsläpp från fossila bränslen med förbud mot försäljning av sådana bränslen. Kommerskollegium anser att båda lagförslagen om en reduktionsplikt och ändringarna i LSE behöver anmälas enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informations-samhällets tjänster och att vissa av bestämmelserna i förslaget om en reduktionsplikt i princip omfattas av anmälnings-skyldigheten enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG av den 12 december 2006 om tjänster på den inre marknaden. SPBI påpekar att promemorian inte tar upp om förslaget behöver anmälas enligt rådets direktiv 2015/1535.

Skälen för regeringens bedömning och förslag

En lag om reduktionsplikt för minskning av växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränslen bör införas

Av budgetpropositionen för 2017 framgår att en viktig del av insatserna för att nå en fossilfri fordonsflotta är att skapa långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel. Förnybara bränslen måste ges goda förutsättningar att konkurrera med fossila bränslen, så att andelen förnybara bränslen successivt kan öka. De styrmedel som syftar till att främja en sådan utveckling måste vara stabila och långsiktiga inte minst för att producenter av biodrivmedel ska kunna fatta nödvändiga beslut om investeringar i produktionsanläggningar. Sverige har särskilt goda förutsättningar för en storskalig produktion av biodrivmedel med låga växthusgasutsläpp från t.ex. skogliga restprodukter och restprodukter från pappers- och massabruk. Av denna anledning har regeringen utlovat förslag till nya styrmedel som kan träda i kraft under mandatperioden. Av regeringens proposition Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146) framgår att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter) ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Vidare ska Sverige 2045 ha uppnått nettonollutsläpp av växthusgaser.

Mot denna bakgrund bör en reduktionsplikt införas. En reduktionsplikt har förutsättningar att utgöra ett långsiktigt styrmedel, inte minst eftersom den till skillnad från dagens skattnedsättning inte utgör statligt stöd och därmed inte är beroende av kommissionens tidsbegränsade godkännanden. Reduktionsplikten syftar till att ersätta det stödsystem genom skattebefrielse som hittills varit det huvudsakliga styrmedlet för inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen. Förslaget ger en lösning för låginblandade biodrivmedel där risken för överkompensation och osäkerhet kring statsstöds godkännanden försvinner. En fördel med en reduktionsplikt jämfört med skattebefrielse är också att den främjar biodrivmedel med låga utsläpp av växthusgaser, såsom avancerade biodrivmedel baserade på skogliga råvara. Den ger även möjlighet att fortsatt främja livsmedelsbaserade biodrivmedel med hög klimatprestanda. Flertalet remissinstanser är i

huvudsak positiva till förslaget att införa en reduktionsplikt och anser också att en sådan plikt är att föredra framför fortsatt skattnedsättning. Endast en remissinstans, *Klimatsvaret*, ger förslag på ett alternativt system i form av en växthusgasavgift. Att frånga det förslag som nu utarbetats och som får brett stöd av remissinstanserna är dock inte aktuellt.

En reduktionsplikt innebär enligt förslaget i denna proposition en skyldighet att minska utsläppen av växthusgaser från bensin och dieselbränsle genom inblandning av biodrivmedel. Ett par remissinstanser, *SFRO* och *SMC*, anser att det ska vara frivilligt att välja ett klimat- och miljömässigt bättre drivmedel för de fordon som inte skadas. Ett frivilligt system är dock inte ett tillräckligt effektivt styrmedel för att nå de mål som satts upp för minskade utsläpp från inrikes transporter.

Det långsiktiga målet med reduktionsplikten är att bidra till regeringens mål inom det klimatpolitiska ramverket och om en fossilfri fordonsflotta genom att fossil bensin och fossilt dieselbränsle byts ut mot biodrivmedel med låga växthusgasutsläpp ur ett livscykelperspektiv. Detta förutsätter en successiv skärpning av reduktionspliktens krav över tid. Av avsnitt 6.15.6 framgår att reduktionsnivåer kommer att fastställas i lag för åren 2018 till 2020. Då det ännu är för tidigt att fastställa exakta reduktionsnivåer för åren därefter avser regeringen att återkomma till denna fråga vid kontrollstationen som planeras 2019. I syfte att skapa ökad förutsägbarhet för aktörerna på marknaden redovisar regeringen i samma avsnitt sin bedömning av en indikativ reduktionsnivå för 2030 i relation till syftet att bidra till att nå målet om 70 procent minskade utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter, utom luftfart, till 2030. Det bör därmed vara målet om 70 procent minskade utsläpp som säkerställer den långsiktiga efterfrågan på biodrivmedel och möjligheterna till investeringar i nya projekt.

Förslagets långsiktighet

Långsiktigheten i förslagen ifrågasätts av flera remissinstanser med den huvudsakliga motiveringen att reduktionsnivåer endast sätts till 2020. Dessa synpunkter behandlas i avsnitt 6.15.6 Det framförs dock även av *Bil Sweden*, *KTH*, *Näringslivets transportråd*, *SEKAB*, *Skogsindustrierna* och *Svenskt Näringsliv* att förslaget inte är långsiktigt med anledning av

omarbetningen av EU:s statsstödsregler och av förnybartdirektivet. Det är riktigt att omarbetningen av dessa europeiska unionsakter ger en osäkerhet och det är ett av skälen till att reduktionsnivåer inte sätts längre än till 2020. Det är dock inte ett alternativ att avvakta med införandet av ett nationellt styrmedel för att minska växthusgasutsläppen från fossila bränslen tills omarbetningarna av statsstödsreglerna och direktivet blir klara. Då skulle möjligheterna att nå målet om en fossiloberoende fordonsflotta minska. Arbetet med förnybartdirektivet pågår men arbetet med de statsstödsriktlinjer för miljöskydd och energi, som kommissionen ska tillämpa fr.o.m. den 1 januari 2021, har ännu inte inletts. Regelbundna kontrollstationer föreslås bl.a. för att utvecklingen på EU-nivå ska kunna följas och beaktas vid förändringar av systemet. Detta bör bidra till en minskad osäkerhet. Regeringens bedömning i fråga om kontrollstationer behandlas i avsnitt 6.15.17.

Några remissinstanser, *Magnus Nilsson Produktion*, *Naturvårdsverket*, *Skåne läns landsting* och *Naturskyddsföreningen* anser att reduktionsplikten bör styra mot att användningen av fossila bränslen helt upphör och ett par av instanserna efterfrågar även ett förbud mot fossila bränslen. Det är dock inte aktuellt att införa något sådant förbud i reduktionsplikten. Reduktionspliktens funktion efter 2030 ska analyseras i senare kontrollstationer, jfr avsnitt 6.15.17.

Tillgången på biodrivmedel

Tillgången på biodrivmedel ifrågasätts av *Bil Sweden*, *Circle K*, *Energiföretagen*, *Jernkontoret*, *Neste*, *NNR*, *OKQ8*, *SveMin*, *Sveriges Bussföretag*, *SPBI*, *Svenskt Näringsliv* och *Transportföretagen*. *Preem AB* bedömer däremot inte att begränsningar i tillgången på råvara för produktion av biobränslen, eller av produktionskapacitet, kommer att utgöra något hinder för att nå reduktionsmålen förutsatt att lagen blir mer långsiktig.

Reduktionsplikten är ett styrmedel som genom att skapa en ökad efterfrågan på biodrivmedel också ska skapa förutsättningar för en ökad produktion. Ökad efterfrågan av biodrivmedel i andra länder kan på samma sätt bidra till ökad produktion på global nivå. Råvaror som i dagsläget inte används i någon större utsträckning kan på sikt bli viktiga. Omarbetningen av viktiga EU-rättsakter kan

dock få betydelse för den framtida tillgången på biodrivmedel. Därför måste marknaden för biodrivmedel fortlöpande analyseras. Som framgår av avsnitt 6.15.17 ska sådana analyser vara en del av de kontrollstationer som föreslås. Inom ramen för dessa kontrollstationer ska även utvecklingen inom EU analyseras. Även om bedömningen är att reduktionsplikten på lång sikt ska bidra till en ökad produktion av biodrivmedel med låga växthusgasutsläpp är det också viktigt att reduktionsnivåerna i ett inledningsskede, där det inte är möjligt med ökad produktion, sätts förhållandevis lågt så att marknaden får tid för anpassning, jfr avsnitt 6.15.6.

Circle K och *OKQ8* anser att förslaget ger en konkurrensmässig obalans. Det är dock troligt att fler producenter av HVO kommer att tillkomma globalt, vilket bör minska en eventuell konkurrenssnedvridning. Avsikten med förslaget är också att reduktionsplikten ska bidra till att fler producenter av biodrivmedel på sikt kommer in på marknaden även i Sverige.

Värmlands Metanol AB anser att förslaget är ensidigt inriktat på de biodrivmedel som i dag finns på marknaden och bortser från, att såväl biometanol som högre bioalkoholer, framdeles kommer att spela en betydande roll för inblandning i bensin. Även *Hagfors kommun* påtalar behovet av långsiktiga förutsättningar för tillverkningen av biometanol. Det finns dock inget i förslaget som hindrar användning av metanol för att uppfylla reduktionsplikten. Det finns inte heller något som hindrar att högre bioalkoholer kommer att kunna användas framöver om bränslekvalitetsreglerna tillåter det.

Höginblandade och rena biodrivmedel

Enligt EU:s statsstödsregelverk kan inte stöd till biodrivmedel kombineras med en leverans- eller inblandningsskyldighet. Då en reduktionsplikt därför inte kan kombineras med skattnedsättning måste de bränslen som omfattas av plikten beläggas med full skatt. Reduktionsplikten behöver dock kompletteras med fortsatt skattebefrielse för rena och höginblandade biodrivmedel som inte omfattas av plikten. Även biogas kommer att omfattas av fortsatt skattebefrielse, jfr avsnitt 6.15.15. Flera remissinstanser anser dock att det i stället för skattebefrielse bör tas fram långsiktiga styrmedel även för dessa drivmedel. Denna fråga bör vara en del av kontrollstationen 2019, jfr avsnitt 6.15.17.

Förslaget om reduktionsplikten samordnas inte med kraven på växthusgasminskningar i drivmedelslagen

Som framgår av avsnitt 6.15.2 finns det krav i bränslekvalitetsdirektivet på att drivmedelsleverantörer ska minska växthusgasutsläppen från fossila bränslen med minst 6 procent till 2020 jämfört med en fastställd lägsta standard för bränslen baserad på växthusgasutsläppen per energienhet under hela livscykeln från fossila bränslen under 2010. Kraven genomförs med drivmedelslagen och drivmedelsförordningen. Regleringen av kraven på minskade växthusgasutsläpp i drivmedelslagen har samma syfte som den föreslagna reduktionsplikten. Bedömningen är dock att det inte är lämpligt att i dagsläget ha dessa krav i samma regelverk eftersom det inte krävs enligt drivmedelslagen att leverantörer använder biodrivmedel för att uppnå en minskning av växthusgasutsläppen. Reduktionen kan i stället uppnås genom åtgärder för minskade utsläpp vid produktion av bensin och dieselbränslen eller genom användning av el till vägfordon. I princip är det möjligt att nå kravet på utsläppsminskning utan att använda biodrivmedel överhuvudtaget.

Minskade utsläpp av växthusgaser från produktion av bensin och dieselbränslen är i sig viktiga globala klimatåtgärder då fossila drivmedel fortsatt kommer användas under överskådlig tid men det bedöms inte vara lämpligt att tillåta sådana åtgärder vid utformningen av en nationell reduktionsplikt. Detta beror på att målet med reduktionsplikten inte kan nås med sådana åtgärder eftersom de minskade utsläppen sker i de länder där råvaran utvinns. Det är alltså nödvändigt med inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen för att utsläppen i Sverige ska minska i den omfattning som eftersträvas för att nå målet om 70 procent minskade utsläpp i inrikes transporter, utom inrikes flyg, till 2030. Ett ytterligare skäl till att inte samla bestämmelserna i ett regelverk är att kraven på utsläppsminskning i drivmedelslagen är desamma för bensin som för dieselbränsle vilket inte är önskvärt i en reduktionsplikt, i vart fall inte inledningsvis. Dessutom innebär bränslekvalitetsdirektivets krav inget fortsatt krav på minskning efter utgången av 2020.

I praktiken kommer dock bestämmelserna i de båda regelverken att samverka. En drivmedelsleverantör som väljer att använda sig

av biodrivmedel som åtgärd för att uppfylla kraven på växthusgasminskning enligt drivmedelslagen och i övrigt uppfyller kraven i den föreslagna lagen om reduktionsplikt kan nämligen tillgodoräkna sig en sådan minskning vid uppfyllandet av reduktionsplikten och vice versa. För att minska den administrativa bördan för drivmedelsleverantörerna bör också rapporteringskraven i de båda lagstiftningarna kunna samordnas i föreskrifter som meddelas på lägre nivå än i lag, jfr förslag på normgivningsbemyndigande i avsnitt 6.15.9. Det bör inte heller vara möjligt att ta ut dubbla avgifter om en aktör inte har uppfyllt kraven på utsläppsminskningar, jfr avsnitt 6.15.9.

Anmälan enligt rådets direktiv 2015/1535 och 2006/123/EG

Regeringen har gett Kommerskollegium i uppdrag (M2017/01741/R) att enligt rådets direktiv 2015/1535 anmäla förslaget till lag om reduktionsplikt för minskning av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och i dieselbränslen och de föreslagna ändringarna i den lagen samt lagförslaget i avsnitt 3.32 med förslag till lag om ändring i LSE.

De föreslagna bestämmelserna bedöms inte innehålla något anmälningsskyldigt krav på tjänsteutövare som är etablerade i Sverige och inte heller vara tillämpliga på företag som bara bedriver tillfällig verksamhet i Sverige utan att vara etablerade här. Utifrån denna bedömning är bestämmelserna därför inte anmälningsskyldiga enligt rådets direktiv 2006/123/EG.

Lagförslag

Förslaget föranleder att en ny lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen införs, se avsnitt 3.2.

6.15.4 Reduktionspliktens omfattning

Regeringens förslag: Reduktionsplikt innebär en skyldighet att minska utsläppen av växthusgaser per energienhet från reduktionspliktiga drivmedel, dvs. bensin (dock inte alkylatbensin) och dieselbränsle (dock inte dieselbränsle som har försetts med märk- och färgämnen enligt lagen om skatt på energi), om dessa drivmedel innehåller högst 98 volymprocent biodrivmedel. Reduktionsplikten avser

den energimängd som motsvarar de volymer av drivmedlen som skattskyldighet har inträtt för under ett kalenderår enligt lagen om skatt på energi. Reduktionsplikten ska uppfyllas genom inblandning av biodrivmedel. De biodrivmedel som används för att uppfylla plikten ska omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

Bensin ska vara ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 11 41, 2710 11 45, 2710 11 49, 2710 11 51 eller 2710 11 59. Dieselbränsle är ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 19 41 eller 2710 19 45. KN-nr är nummer enligt 2002 års version av EU:s tulltaxa.

För tillämpningen av bestämmelserna om reduktionsplikt specificeras vad som i lagen avses med koldioxidekvivalent (den mängd växthusgas som medför en lika stor klimatpåverkan som ett kilogram koldioxid), växthusgas (koldioxid, metan och dikväveoxid), biodrivmedel (vätskeformiga bränslen som framställs av biomassa och som är avsedda för motordrift), biomassa (den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur reduktionsplikten ska uppfyllas och om beräkning av den reduktionspliktiga energimängden.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I förhållande till promemorians förslag ändras definitionen av koldioxidekvivalent. Uttrycken reduktionspliktig bensin och reduktionspliktigt dieselbränsle ersätts av reduktionspliktigt drivmedel där delar av definitionen av reduktionspliktig energimängd även finns. Bestämmelsen om att de biodrivmedel som blandas in ska anses som hållbara är språkligt annorlunda utformad.

Remissinstanserna

Endast bensin och dieselbränsle bör omfattas av reduktionsplikten

E.ON Sverige AB, Energigas Sverige och Skåne läns landsting stödjer förslaget att reduktionsplikten endast ska omfatta bensin och dieselbränsle. Energigas Sverige anser även att det bör förtydligas att inte förvätskad biogas (LBG) ska omfattas av reduktionsplikten. *Naturvårdsverket* ser ett behov av att reduktionsplikten utvidgas så att rena eller höginblandade biodrivmedel senast 2020 kan inkluderas för att ge långsiktiga förutsättningar för dessa bränslen. *Perstorp Bio-products AB* anser att en reduktionsplikt inte kommer att fungera för rena biodrivmedel om det inte samtidigt ges skattenedsättning. *EcoPar AB* anser att syntetiska dieselbränslen som huvudsakligen består av paraffinkolväten, och som omfattas av 15 § drivmedelslagen och uppfyller alla tekniska krav i standarden EN590, ska undantas från reduktionsplikt eftersom inblandning av biodrivmedel, enligt bolaget, tar bort de fördelar med rena avgaser och hög densitet som bränslet har. *EcoPar AB* anger även att bolagets syntetiska paraffinolja kan användas i alla typer av dieselmotorer. *Återvinningsindustrierna* föreslår att reduktionsplikten även ska inkludera avfallsbaserade fossila drivmedel, i enlighet med EU:s förslag till reviderat förnybartdirektiv.

Reduktionsplikten bör uppfyllas genom inblandning av biodrivmedel

Magnus Nilsson Produktion anser att det motverkar utvecklingen mot en storskalig elektrifiering att reduktionsplikten endast kan uppfyllas med biodrivmedel. *Skogsindustrierna* anser att användning av förnybar el ska räknas som en reduktion. *VTI* anser att förutsättningarna för att inkludera elbilar i systemet för reduktionsplikt bör undersökas. *SPBI* anser att det bör göras ett förtydligande att motsvarande definition av biomassa som för rapportering enligt hållbarhetslagstiftningen ska gälla. *Återvinningsindustrierna* anser att den föreslagna definitionen av biomassa behöver revideras och att termen kommunalt avfall måste utgå eftersom begreppet kommunalt avfall inte finns i miljöbalken och inte är definierad i den svenska lagstiftningen.

Biodrivmedel som används för att uppfylla reduktionsplikten ska vara hållbara

Göteborgs kommun anser att det måste säkerställas att importerade biodrivmedel inte är baserade på palmolja, inklusive palmoljeavfall eller andra icke hållbara råvaror. Konjunkturinstitutet anser att det finns risk för en ökad produktion av icke-hållbara biodrivmedel genom s.k. indirekta markeffekter där den ökade efterfrågan på hållbara drivmedel som reduktionsplikten innebär i senare led leder till ökad efterfrågan på ohållbara biodrivmedel i andra länder. Landstinget i Västernorrlands län och Stockholms kommun stödjer förslaget om att de biodrivmedel som används ska uppfylla hållbarhetskriterierna. Nature Associates anser att EU bör enas om ett importförbud av palmolja och PFAD alternativt bör ett tillägg införas i den svenska definitionen av miljöklass 1 (MK1) med innebörd att dieselbränsle för att klassas som MK1 inte får ha framställts av palmolja eller PFAD. Neste anger att om HVO från PFAD försvinner från marknaden försvinner halva volymen HVO vilket förmodligen leder till ökade priser på biodrivmedel för såväl privat- som yrkestrafik på samma sätt som skett i Norge där priset på HVO ökat med 2–3 norska kronor per liter och bl.a. bussbolag övergår till fossilt dieselbränsle. OKQ8 anser att Sverige inte ska avvika från ILUC-direktivets definition av restprodukt och att det finns en osäkerhet om tillgång till ny produktionskapacitet av HVO till den svenska marknaden. Skåne läns landsting anser att det är viktigt att palmolja och PFAD har producerats på ett hållbart sätt och att PFAD:s spårbarhet bör säkerställas. Stockholms läns landsting och Svensk Kollektivtrafik anser att det är viktigt att bränsleproducenter som använder palmolja eller PFAD för att tillverka HVO kan verifiera att råvarorna har producerats på ett hållbart sätt och att det bör föreslås en tidsfrist på förslagsvis två år för HVO-producenterna att hållbarhetscertifiera den PFAD de använder. Naturskyddsföreningen anser att det är av yttersta vikt att produktion av biobränslen regleras av tydliga miljökrav och med krav på spårbarhet. Sveriges Bussföretag anser att risken är överhängande för brist på biodrivmedel och en kraftig ökad prisstegring utan grödebaserade biodrivmedel eller HVO från PFAD. VTI saknar en analys av dels hur man ska kunna garantera att inte palmolja och PFAD som bidrar till skövling av regnskog och

annan miljöförstöring kommer att användas i reduktionsplikten och dels hur tillgången till HVO kan garanteras utan att palmoljebaserad HVO blandas in med hänsyn till att det rapporterats om brist på sådan HVO.

BUT och tullvillkor

Lantmännen avstyrker förslaget om att avveckla kravet på odenaturerad etanol, det s.k. tullvillkoret, då det skulle innebära att man retroaktivt påtagligt försämrar villkoren för redan gjorda stora investeringar och ökar sannolikheten för att Sverige fortsätter att exportera världens kanske bästa etanol och importera etanol med sämre klimatprestanda samt att rörligheten försvåras på den inre marknaden. Även LRF är negativt till förslaget om att avveckla tullvillkoret för etanol eftersom det rimmar illa med att ge långsiktiga och stabila politiska villkor för befintliga och kommande stora investeringar i inhemsk biodrivmedelsproduktion. Tullverket framför information om ändringar i regleringen av BUT-tillstånden i den nya unionstullkodexen (förordning (EU) nr 952/2013).

Reduktionspliktig energimängd

Lantmännen anser inte att alkylatbensin bör omfattas av reduktionsplikten. Konjunkturinstitutet anser att reduktionsplikten bör täcka så stor del av bränslemarknaden som möjligt och att undantag för exempelvis gas och järnväg därför inte bör göras. SEKAB anser att alkylatbensin bör omfattas av reduktionsplikten då det finns teknik att producera den av socker eller cellulosa. Svensk Sjöfart anser att märkt dieselbränsle inte ska omfattas av reduktionsplikten. SveMin anser att förslagen måste ta hänsyn till att det för närvarande finns stora osäkerheter i vilka möjligheter det finns att blanda in biodrivmedel i gruvdiesel med hänsyn taget till tekniska aspekter av gruvtruckarna. Transportföretagen anser att det är olyckligt om förslaget om undantag från reduktionsplikt för bl.a. märkt dieselbränsle för spårbunden trafik och viss sjöfart utformas konkurrenssnedvridande mellan trafikslagen.

Synpunkter på lagtexten

Energimyndigheten anser att ”dikväveoxid eller metan” bör ersättas med ”växthusgas” i definitionen av koldioxidekvivalent så att även koldioxid ingår i definitionen. Förvaltningsrätten

i Linköping föreslår redaktionella ändringar i definitionen av reduktionspliktig energimängd.

Skälen för regeringens förslag

Endast bensin och dieselbränsle bör omfattas av reduktionsplikten

Reduktionspliktens syfte är att minska växthusgasutsläppen från de motorbränslen som används i Sverige. Reduktionsplikten bör dock inte inkludera alla motorbränslen som används. Gasformiga biodrivmedel, rena biodrivmedel eller bensin och dieselbränslen med höga inblandningar av biodrivmedel, s.k. höginblandade drivmedel, skulle bli dyrare och ha svårt att konkurrera om de skulle omfattas av en reduktionsplikt. Det rör sig främst om biogas, Fame i ren form, s.k. B100, E85, ED95 och HVO i ren form, s.k. HVO100. Inte heller LBG ska omfattas av reduktionsplikten vilket *Energigas Sverige* anser bör förtydligas. Om dessa bränslen skulle omfattas av reduktionsplikten skulle detta sannolikt leda till att försäljningen av dem sjunker drastiskt eller helt upphör. De investeringsbeslut som tagits i fordonsparker och infrastruktur skulle då kunna gå om intet. Reduktionsplikten bör därför inte omfatta dessa drivmedel utan endast bensin och dieselbränslen. Denna bedömning delas av *E.ON Sverige AB*, *Energigas Sverige*, *Perstorp Bioproducts AB* och *Skåne läns landsting*. En remissinstans, *Naturvårdsverket*, anser dock att det kan finnas ett behov av att reduktionsplikten utvidgas så att rena eller höginblandade biodrivmedel senast 2020 kan inkluderas för att ge långsiktiga förutsättningar för dessa bränslen. En sådan utvidgning är dock inte aktuell i dagsläget. Hanteringen av rena och höginblandade biodrivmedel behandlas i avsnitt 6.15.15.

Återvinningsindustrierna föreslår att reduktionsplikten även ska inkludera avfallsbaserade fossila drivmedel, i enlighet med EU:s förslag till reviderat förnybartdirektiv. Detta är dock inte aktuellt då inte heller sådana drivmedel är förnybara och därför inte bidrar till syftet med reduktionsplikten.

Lagförslagets reglering av vilka bränslen som omfattas av reduktionsplikten

Bensin och dieselbränslen bör ha samma betydelse som i drivmedelslagen. Reduktionsplikten kommer därför att omfatta bränslen som

är avsedda för motordrift och som uppfyller ett antal specificerade KN-nr. Vad som avses med KN-nr bör definieras i den lag om reduktionsplikt som föreslås. Genom att bensin och dieselbränsle definieras utifrån KN-nr skapas en tydlig koppling till drivmedelslagen och även till LSE.

Biogas, E85, ED95 och B100 har andra KN-nr än bensin och dieselbränsle och det behöver därför inte särskilt regleras att de inte omfattas av reduktionsplikten. Det finns dock vissa rena biodrivmedel med samma KN-nr som bensin och dieselbränsle. För att det ska bli tydligt i den nu föreslagna lagen att dessa inte omfattas av reduktionsplikten bör det definieras ett begrepp som utesluter sådana bränslen, reduktionspliktigt drivmedel, och det bör sättas en gräns för hur hög inblandningen av biodrivmedel får vara. Gränsen bör vara så hög som möjligt men samtidigt ge marginal för att nödvändiga fossila tillsatser ska kunna blandas in i det rena biodrivmedlet. Reduktionspliktigt drivmedel bör därför, med ett par undantag som redovisas nedan, vara en bensin eller ett dieselbränsle som innehåller högst 98 volymprocent biodrivmedel.

Reduktionsplikten bör uppfyllas genom inblandning av biodrivmedel

Utsläppen av växthusgaser bör minskas genom inblandning av biodrivmedel. Några remissinstanser, *Magnus Nilsson Produktion*, *Skogsindustrierna* och *VTI*, anser att reduktionsplikten även bör kunna uppfyllas med förnybar el. Eldrift är ett viktigt bidrag för att minska utsläppen från transportsektorn. Det saknas dock anledning att genom en reduktionsplikt styra investeringar i laddningsinfrastruktur till de aktörer som är verksamma på marknaden för flytande biodrivmedel. I stället bör denna utveckling stödjas genom särskilda incitament exempelvis stöd att bygga laddningsinfrastruktur och införskaffa elfordon. Eldrift bör bidra till fossilfrihet parallellt med reduktionsplikten och inte vara en del av den.

Biodrivmedel bör ha samma betydelse som i drivmedelslagen och i hållbarhetslagen, men med skillnaden att endast vätskeformiga bränslen avses. Gasformiga biodrivmedel bedöms inte kunna blandas in eller ingå i bensin eller dieselbränsle och kan därför inte användas för att uppfylla reduktionsplikten. Biodrivmedel bör därför definieras som vätskeformiga bränslen

som framställs av biomassa och som är avsedda för motordrift.

Vad som avses med biomassa bör också definieras och definitionen bör vara densamma som i förnybartdirektivet och hållbarhetslagen eftersom regelverken samverkar genom de krav på hållbarhet som nu ställs. *SPBI* efterfrågar ett förtydligande om detta. Biomassa bör därför vara den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall. Genom att samma definition som i förnybartdirektivet och hållbarhetslagen bör användas kan den inte ändras på sätt som *Återvinningsindustrierna* föreslår.

Hur stor den inblandade energimängden biodrivmedel måste vara beror på hur stora utsläpp av växthusgaser i ett livscykelperspektiv som inblandade biodrivmedel har per megajoule. Med växthusgas avses koldioxid, metan och dikväveoxid. Eftersom de biodrivmedel som används måste uppfylla kraven i hållbarhetslagen och omfattas av ett hållbarhetsbesked finns minimikrav för hur höga växthusgasutsläpp biodrivmedel som används för att uppfylla reduktionsplikten får ha, jfr avsnitt 6.15.2. En reduktionsplikt gynnar utvecklingen av biodrivmedel med låga växthusgasutsläpp. Bedömningen är därför att biodrivmedel med betydligt lägre växthusgasutsläpp än minimikraven enligt hållbarhetslagstiftningen kommer att användas.

Biodrivmedel som används för att uppfylla reduktionsplikten ska vara hållbara

För att biodrivmedel ska kunna räknas som förnybar energi i det nationella målet i artikel 3 förnybartdirektivet måste de vara hållbara. Hållbarhet innebär att biodrivmedlet måste anses som hållbart enligt hållbarhetslagen. Hållbarhet krävs även enligt drivmedelsförordningen för att biodrivmedel ska få tillgodoräknas för att uppfylla drivmedelslagens krav på minskade växthusgasutsläpp. De biodrivmedel som kommer att användas för att uppfylla reduktionsplikten bör också omfattas av krav på hållbarhet, inte minst av miljöskäl. *Konjunkturinstitutet* anser att det finns risk för en ökad produktion av icke-hållbara biodrivmedel genom indirekta markeffekter där den ökade efterfrågan

på hållbara drivmedel som reduktionsplikten innebär i senare led leder till ökad efterfrågan på ohållbara biodrivmedel i andra länder. Det bör dock inte ställas några krav på att räkna med eventuella växthusgasutsläpp genom indirekt ändrad markanvändning då det inte är del av den växthusgasberäkningsmetodik som framgår av förnybartdirektivet. Det kan dock finnas skäl att följa reduktionspliktens effekter till följd av indirekt ändrad markanvändning i framtida kontrollstationer, jfr avsnitt 6.15.17.

Flera remissinstanser, *Landstinget i Västernorrlands län*, *Stockholms kommun* och *Naturskyddsföreningen* betonar vikten av att de biodrivmedel som används för att uppfylla reduktionsplikten ska uppfylla hållbarhetskriterierna och att det ska vara spårbart att de producerats på ett hållbart sätt. Användningen av palmolja och av PFAD som framställs vid produktionen av palmolja kommenteras särskilt av *Göteborgs kommun*, *Nature Associates*, *Skåne läns landsting*, *Stockholms läns landsting*, *Svensk Kollektivtrafik* och *VTI* som anser att reduktionsplikten inte bör få uppfyllas med dessa ämnen om det inte kan garanteras att de är framtagna på ett hållbart sätt som inte bidrar till miljöförstöring. Ett par av remissinstanserna, *Stockholms läns landsting* och *Svensk Kollektivtrafik*, föreslår att det ska införas en tidsfrist på två år för att hållbarhetscertifiera PFAD eftersom det inledningsvis kan bli en brist på detta ämne för att producera HVO om det ställs krav på hållbarhet. Även *Neste*, *OKQ8* och *Sveriges Bussföretag* anser att det kan bli brist på HVO om PFAD inte längre kan användas för produktion.

När det gäller palmolja och PFAD och övriga flytande biodrivmedel och biobrännslan säkerställs hållbarheten vid tillämpningen av hållbarhetslagen. Några särskilda krav i annan svensk lagstiftning, som *Nature Associates* föreslår, eller inom ramen för reduktionsplikten kan inte ställas eftersom förnybartdirektivet inte tillåter medlemsstaterna att ställa hårdare krav än vad som anges i direktivet. Enligt hållbarhetslagen krävs – i korthet – spårbarhet tillbaka till odlingen endast för ämnen som inte bedöms vara restprodukter eller avfall. Det är Energimyndigheten som bedömer om ett ämne ska klassificeras som restprodukt eller inte. Frågan om vilka ämnen som ska anses vara restprodukter har aktualiserats genom att förnybartdirektivet nyligen ändrats genom det s.k. ILUC-

direktivet, jfr avsnitt 6.15.2, och behandlas i prop. 2016/17:217 Genomförande av ändringar i förnybartdirektivet - ILUC.

BUT och tullvillkor

Reduktionsplikten bör inte kunna uppfyllas genom inblandning med färdigbearbetad E85 och ED95 som har importerats med specialtillstånd för bearbetning under tullkontroll (BUT-tillstånd). BUT-tillstånden innebär tillstånd att importera etanol för bearbetning till E85 och ED95 från länder utanför EU till en lägre tullsats än vad som övrigt gäller för etanol. Ett par svenska företag har i dag sådana tillstånd. Ett villkor för tillstånden är att den råvara som importeras inte används till annat än E85 eller ED95. För att inte äventyra BUT-tillstånden bör det säkerställas att färdigbearbetad E85 och ED95 inte får användas för att uppfylla reduktionsplikten. En reglering av detta bör dock inte finnas i föreskrifter på lagnivå. Föreskrifterna är av det slaget att de med stöd av ett normgivningsbemyndigande kan meddelas i förordning eller i myndighetsföreskrifter. Ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om hur reduktionsplikten ska uppfyllas föreslås därför. I samband med förordningsarbetet får Tullverkets information avseende BUT-tillstånden beaktas.

Som ett villkor för skattebefrielsen för låginblandad etanol i bensin gäller i dag att sådan etanol eller motsvarande mängd etanol vid import eller framställning inom EU ska vara odenaturerad. Odenaturerad etanol har en högre tullsats än denaturerad etanol. I och med att skattebefrielsen för låginblandad etanol i bensin enligt förslaget om ändringar i LSE tas bort upphör även detta s.k. tullvillkor, jfr avsnitt 6.15.14. *Lantmännen* och *LRF* är negativa till att tullvillkoret försvinner. Om ett tullvillkor ska finnas kvar kan det inte längre regleras i skattelagstiftningen eftersom det varit kopplat till skattebefrielsen. Det bör i sådant fall tas in i regelverket för reduktionsplikten men behöver inte finnas i lag utan kan med stöd av samma normgivningsbemyndigande som avser BUT-tillstånden meddelas i förordning. Huruvida en motsvarighet till tullvillkoret ska finnas kvar eller inte bör därför övervägas vid utarbetandet av förordningsbestämmelser med anledning av reduktionsplikten.

Reduktionspliktig energimängd

Reduktionspliktig energimängd bör vara den energimängd som motsvarar mängden reduktionspliktigt drivmedel dvs. den volym av bensin och dieselbränsle som innehåller högst 98 volymprocent biodrivmedel som skattskyldighet har inträtt för under ett kalenderår enligt 5 kap. LSE. Reduktionsplikten innebär inte att varje liter bensin eller dieselbränsle ska innehålla en viss andel biodrivmedel för att minska växthusgasutsläppen, utan beräkningen görs på den totala reduktionspliktiga energimängden under ett kalenderår. Förslaget om att reduktionsplikten ska uppfyllas kalendersårsvis gör det möjligt att variera mängden biodrivmedel i bensin eller dieselbränsle till olika användare, i olika leveranser och över året. Detta innebär att eventuella variationer mellan sommar- och vinterkvalitet eller oförutsedda händelser och förändringar på marknaden lättare kan hanteras.

Från den reduktionspliktiga energimängden bör två undantag göras. Det ena är alkylatbensin som har samma KN-nr som bensin. Alkylatbensin är en särskilt miljöanpassad bensin utvecklad för mindre arbetsmaskiner, skotrar och för marint bruk i tvåtaktsmotorer. Användningen av alkylatbensin är begränsad till en liten nischmarknad, eftersom densiteten i alkylatbensin är för låg för att uppfylla bränslestandarden för konventionella bensinbilar. Bränslestandarden för alkylatbensin tillåter inte heller inblandning av etanol eller andra oxygenater. Alkylatbensin bör därför inte omfattas av reduktionsplikt vilket tydligt bör anges i definitionen av reduktionspliktig energimängd. Detta ställningstagande stöds av *Lantmännen* och *SPBI*. *SEKAB* däremot anser att alkylatbensin bör omfattas av reduktionsplikten då det finns teknik att producera den av socker eller cellulosa. Det är dock inte aktuellt att låta reduktionsplikten omfatta alkylatbensin i dagsläget. Förändras produktionstekniken på ett sådant sätt att det bedöms lämpligt att låta den ingå i plikten får det göras vid någon av de kommande kontrollstationerna.

EcoPar AB anser att syntetiska dieselbränslen som huvudsakligen består av paraffinkolväten, och som omfattas av 15 § drivmedelslagen och uppfyller alla tekniska krav i standarden EN590, ska undantas från reduktionsplikt eftersom inblandning av biodrivmedel, enligt bolaget, tar bort de fördelar med rena avgaser och hög densitet som bränslet har. Till skillnad från

alkylatbensin, som har en för låg densitet för att uppfylla bränslestandarderna för konventionella bensinbilar, anger EcoPar AB att bolagets syntetiska paraffinolja som framställs ur naturgas och ur gaser som annars facklas bort på oljefält kan användas i alla typer av dieselmotorer. Detta är ett starkt skäl att inte undanta bränslena från reduktionsplikten eftersom det inte går att utesluta att det finns en risk att användningsområdena utvidgas och volymerna ökar. Om det finns stora tekniska problem med att blanda in biodrivmedel kan den som har en reduktionsplikt uppfylla plikten genom att förvärva ett överskott från någon annan med reduktionsplikt, se avsnitt 6.15.7. Om det inte går att förvärva något överskott finns möjlighet att få prövat av tillsynsmyndigheten om situationen kan utgöra ett sådant synnerligt skäl att reduktionspliktsavgiften kan sättas ned till den kostnad som andra har för att uppfylla plikten, se avsnitt 6.15.10. Detta är även lösningar som, i de fall ett gruvbolag har en reduktionsplikt, tillgodoser det *SveMin* anför om att lagförslagen måste ta hänsyn till att det för närvarande finns stora osäkerheter i vilka möjligheter det finns att blanda in biodrivmedel i gruvdiesel med hänsyn till tekniska aspekter av gruvtruckarna.

Inte heller märkt dieselbränsle bör omfattas av reduktionsplikten. Denna bedömning delas av *Svensk Sjöfart*. Två remissinstanser, *Konjunkturinstitutet* och *Transportföretagen*, anser däremot att sådant dieselbränsle bör ingå i plikten. I LSE finns regler om beskattningen av dieselbränsle och eldningsolja. Av 2 kap. 1 § första stycket 3 a LSE följer att sådant bränsle som har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350 °C beskattas med en lägre energiskatt än sådant bränsle som inte har försetts med dessa tillsatser eller ger ett högre destillat. Ett förbud mot användning av märkta oljeprodukter i motordrivna fordon och i flertalet båtar finns i 2 kap. 9 § LSE. De oljeprodukter som märks omfattas vanligen av andra KN-nr än de som ryms i definitionen av dieselbränsle enligt förslaget till den nya lagen om reduktionsplikt. Detsamma gäller oljor som ger mindre än 85 volymprocent destillat. Det kan dock inte uteslutas att märkning även sker av en produkt som ryms inom KN-nr 2710 19 41 eller 2710 19 45.

Det huvudsakliga användningsområdet för märkt olja är uppvärmning. När det gäller motordrift används märkt dieselbränsle inom

viss sjöfart samt i spårbunden trafik och i stationära motorer. Då reduktionsplikten har till huvudsakligt syfte att bidra till en fossilfri fordonsflotta bör inte stationära motorer ingå. Även sådan sjöfart som använder märkt dieselbränsle bör undantas från reduktionsplikt då det finns risk att priset på marina dieselbränslen för fartyg, om de omfattas av reduktionsplikten, kommer bli dyrare än de bränslen som erbjuds i näraliggande hamnar i våra grannländer. Bedömningen är att fartygen i en sådan situation kommer att bunkra billigt fossilt dieselbränsle i andra länder i stället för att köpa det dyrare dieselbränsle som skulle erbjudas i svenska hamnar. Detta kan leda till negativa effekter för miljön eftersom det skulle innebära ökade transporter av raffinerat bränsle från svenska raffinaderier till hamnar utanför Sveriges gränser. Bedömningen görs också att spårbunden trafik inte bör omfattas av reduktionsplikten då de högre kostnaderna som reduktionsplikten innebär för tågoperatörerna riskerar leda till att spårbunden trafik får minskad konkurrenskraft jämfört med exempelvis vägtrafiken. Detta i sin tur riskerar att transportarbete överförs från tåg till väg, vilket är negativt ur ett klimatperspektiv eftersom vägtrafikens utsläpp är högre. Det finns betydande administrativa fördelar med att undanta märkt dieselbränsle från definitionen av reduktionspliktig energimängd jämfört med att undanta användningsområdena sjöfart, spårbunden trafik och stationära motorer från lagstiftningen. Det underlättar också för tillsynsmyndigheten att bedriva tillsyn över lagstiftningen.

Då flygbensin och flygfotogen, liksom olika typer av bunker- och tjockoljor som till viss del används i den yrkesmässiga utrikes sjöfarten, faller under andra KN-nr än de som ingår i definitionen av dieselbränsle i den föreslagna lagen kommer inte användningen av dessa bränslen att påverkas av reduktionsplikten. Som nämnts ovan undantas dessutom en del av sjöfarten samt spårbunden trafik och användning i stationära motorer genom att märkt dieselbränsle inte omfattas. Genom formuleringen avsedd för motordrift kommer därutöver vissa användningar av sådan bensin och sådant dieselbränsle som genom sina KN-nr skulle omfattas av reduktionsplikten inte att beröras. Det gäller främst bränslen som används för uppvärmning eller för annat ändamål än motordrift eller uppvärmning. Det sistnämnda

kan t.ex. röra sig om bensin som används som rengöringsmedel inom sjukvården. Sammantaget kommer reduktionsplikten enligt förslaget alltså att omfatta reduktionspliktigt bensin eller reduktionspliktigt omärkt dieselbränsle enligt de KN-nr som anges i förslaget och som används i alla typer av motordrivna fordon, oavsett om det är fråga om transporter på väg eller arbetsmaskiner och andra motorredskap, samt för den övervägande delen av den inrikes sjöfarten.

Beräkning av reduktionspliktig energimängd

Bestämmelser om hur beräkningen av den reduktionspliktiga energimängden ska göras är detaljerade och bör därför framgå av föreskrifter på lägre nivå än lag. Föreskrifterna är av det slaget att de med stöd av ett normgivningsbemyndigande kan meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Inriktningen för bestämmelser om beräkningen bör vara följande. För att beräkna reduktionspliktig energimängd bensin och dieselbränsle samt för att beräkna om reduktionsplikten har uppfyllts är det nödvändigt att känna till energiinnehållet i bensin, dieselbränsle och olika typer av biodrivmedel. Ett drivmedels energiinnehåll avser dess lägre värmevärde. Det finns stora administrativa fördelar med att använda fastställda normalvärden för energiinnehållet i bensin, dieselbränsle och biodrivmedel, då det är betungande att mäta energiinnehållet i varje leverans av drivmedel. I den remitterade promemorian anges att normalvärdena bör vara de normalvärden som anges i bilaga III till förnybartdirektivet. Dessa omfattar bensin, dieselbränsle och samtliga biodrivmedel på den svenska marknaden. Om en ny typ av biodrivmedel inte skulle omfattas av ett fastställt normalvärde bör det finnas en metod för hur beräkningen ska göras. Det bör även regleras hur beräkningen ska göras vid samtidig bearbetning av bioråvara och fossil råvara till ett drivmedel samt hur stor del av ett biodrivmedels energimängd som kan anses som förnybar när fossila insatsvaror används i produktionen. *SPBI* anser dock att normalvärdet för dieselbränsle från bilaga III till förnybartdirektivet inte bör användas eftersom det dieselbränsle som används i Sverige har ett annat energiinnehåll och att ett annat normalvärde för dieselbränsle används vid rapportering enligt beräkningsdirektivet till bränslekvalitetsdirektivet. Inriktningen för det fortsatta arbetet är att

rapporteringen enligt reduktionsplikten ska samordnas med rapporteringen enligt drivmedelslagen, vilket kan föranleda bedömningen att samma normalvärde som används för dieselbränsle i rapporteringen enligt bränslekvalitetsdirektivet även bör användas i reduktionsplikten. Frågan får analyseras vidare när förordningen tas fram.

Synpunkter på lagtexten

I den remitterade promemorian definieras uttrycket koldioxidekvivalent som den mängd dikväveoxid eller metan som medför en lika stor klimatpåverkan som ett kilogram koldioxid. Den nu föreslagna definitionen ändras i förhållande till promemorians förslag med anledning av den synpunkt som *Energimyndigheten* har i sitt remissvar. *Förvaltningsrätten i Linköping* föreslår ändrade formuleringar av definitionen av reduktionspliktig energimängd. Denna definition ändras redaktionellt och avser nu reduktionspliktigt drivmedel.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 1, 2, 6 och 15 §§ i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

6.15.5 Den som är skattskyldig för bensin eller dieselbränsle bör omfattas av reduktionsplikten

---

Regeringens förslag: Den som enligt lagen om skatt på energi i egenskap av upplagshavare eller varumottagare är skattskyldig för ett reduktionspliktigt drivmedel har reduktionsplikt och ska anmäla det till tillsynsmyndigheten senast två veckor efter det att reduktionsplikten började.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians förslag hänvisar till definitionen av reduktionspliktig energimängd och det anges att anmälan om reduktionsplikt ska göras skriftligen.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Linköping* anser att det tydligt bör framgå av lagtexten att reduktionsplikten ska börja när skattskyldighet inträder för ett bränsle som ingår i den reduktionspliktiga energimängden. *Energimyndigheten* anser att det bör införas ett

bemyndigande till myndigheten att föreskriva om undantag för små drivmedelsleverantörer för att minska den administrativa bördan. *Skatteverket* anser att hänvisningen i 4 § reduktionspliktslagen till skattskyldighet enligt 4 kap. 1 § 1 och 2 LSE inte är helt korrekt.

Skälen för regeringens förslag: Av administrativa skäl är det lämpligt att knyta reduktionsplikten till skattskyldigheten för bränslen enligt LSE. I hållbarhetslagen och drivmedelslagen är rapporteringskraven knutna till skattskyldigheten för att det ska gå att identifiera vilka mängder som aktören ska rapportera. Genom att koppla reduktionsplikten till den punkt där skattskyldigheten för bränslet inträder ökar också träffsäkerheten i systemet samtidigt som antalet företag som har reduktionsplikt minimeras. Det bör därför vara den som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § 1 och 2 LSE för den reduktionspliktiga energimängden, dvs. den energimängd reduktionspliktig bensin eller reduktionspliktigt dieselbränsle som motsvarar den volym av dessa bränslen som skattskyldighet har inträtt för under ett kalenderår enligt 5 kap. LSE, som ska omfattas av reduktionsplikten. Detta innebär i praktiken att det är den som regelmässigt i egenskap av upplagshavare eller, mer undantagsvis, varumottagare deklarerar skatt för bränslen också är den som har reduktionsplikten. Det rör sig om drivmedelsleverantörer eller förbrukare av större mängder drivmedel, som är godkända som upplagshavare. Reduktionsplikten börjar när skattskyldigheten inträder för ett bränsle som ingår i den reduktionspliktiga energimängden. *Skatteverket* anser att hänvisningen i 4 § i den föreslagna lagen till skattskyldighet enligt 4 kap. 1 § 1 och 2 LSE inte är helt korrekt eftersom skattskyldigheten inte avser en energimängd. Som framgår av ordförklaringarna i 2 § i den föreslagna lagen avses dock den energimängd som motsvarar de volymer av respektive bränsle som skattskyldighet har inträtt för under ett kalenderår enligt 5 kap. LSE.

Energimyndigheten anser att det bör införas ett bemyndigande till myndigheten att föreskriva om undantag för små drivmedelsleverantörer för att minska den administrativa bördan. Regeringen anser dock inte att det är aktuellt med något sådant undantag då reduktionsplikten bör omfatta så många aktörer som möjligt. Bedömningen är att det är möjligt för alla som har en reduktionsplikt att uppfylla den. Om den

administrativa bördan upplevs för stor eller om reduktionsplikten bedöms för svår att uppfylla för vissa mindre företag kan de välja att helt falla utanför lagstiftningen genom att köpa beskattat bränsle från sin leverantör som då får en reduktionsplikt för bränslet i stället. De kan också välja att omfattas av lagstiftningen men förvärva växthusgasreduktioner från en annan aktör som har en reduktionsplikt och som minskat utsläppen med mer än vad som krävs.

Den som har reduktionsplikt bör ha en anmälningsskyldighet så att tillsynsmyndigheten får kännedom om vilka som omfattas av lagstiftningen. Det bör därför införas en bestämmelse i lagen om att den som har en reduktionsplikt ska anmäla detta till tillsynsmyndigheten senast två veckor efter det att reduktionsplikten började. *Förvaltningsrätten i Linköping* anser att det bör tydligt framgå av lagtexten att reduktionsplikten ska börja när skattskyldighet inträder för ett bränsle som ingår i den reduktionspliktiga energimängden. Detta framgår dock redan av de föreslagna ordförklaringarna.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 4 § i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

6.15.6 Reduktionsnivåer

Regeringens förslag: Den som har reduktionsplikt ska för varje kalenderår se till att utsläppen från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med

- minst 2,6 procent för bensin och med minst 19,3 procent för dieselbränsle fr.o.m. den 1 juli 2018,
- minst 2,6 procent för bensin och med minst 20 procent för dieselbränsle fr.o.m. den 1 januari 2019,
- minst 4,2 procent för bensin och med minst 21 procent för dieselbränsle fr.o.m. den 1 januari 2020.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

beräkning av växthusgasutsläpp och av koldioxidkvivalenter.

Regeringens bedömning: För att nå reduktionsplikts syfte att bidra till att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom luftfart, med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010 bör reduktionsnivån för 2030 ligga på 40 procent. Reduktionsnivåerna för åren efter 2020 bör ses över i regelbundna kontrollstationer i syfte att se till att reduktionsnivån och lagstiftningen bidrar kostnadseffektivt och klimateffektivt till målet och ger förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka med varandra.

Promemorians förslag och bedömning
överensstämmer i huvudsak med regeringens. Av promemorians förslag framgår inte att reduktionsplikten ska uppfyllas per kalenderår och lagtexten är även språkligt annorlunda utformad.

Remissinstanserna

Separata reduktionsnivåer för bensin och dieselbränsle

Konjunkturinstitutet anser att det, t.ex. i samband med den föreslagna kontrollstationen 2019, allvarligt bör övervägas att införa ett gemensamt system för dieselbränsle och bensin likvärdigt som ett certifikatsystem för att kostnaderna för systemet inte ska bli för höga. *LRF* och *Sveriges Åkeriföretag* anser att det är bra att systemet utformas med separata kvoter för bensin och dieselbränsle. *Magnus Nilsson Produktion*, *OKQ8* och *St1 Sverige AB*, anser att det bör införas en gemensam kvot för bensin och dieselbränsle. *St1 Sverige AB* anser även att det bör införas en särskild kvot för avancerade biodrivmedel. *Nature Associates* anser att man inom fem år bör eftersträva en gemensam kvot för bensin och dieselbränsle. *VTI* anser att de separata kvoterna för bensin och dieselbränsle kan accepteras inledningsvis, men att det är angeläget att alla biodrivmedel ska ingå i systemet för reduktionsplikt fr.o.m. den 1 januari 2021.

Beräkning av växthusgasutsläpp

Neste anser att det bör införas räkneexempel för växthusgasberäkningar då det annars är svårt att

förstå hur systemet ska fungera till följd av att reglerna om växthusgasberäkningar ska införas på lägre normnivå. *SPBI* har tagit fram en egen modell för växthusgasberäkning.

Utgångspunkter för beräkning av reduktionsnivån 2030-sekretariatet och *Klimatkommunerna* saknar ett resonemang om bl.a. ursprung och klimatpåverkan från olika fossila källor motsvarande det som förs om förnybara drivmedel. *Göteborgs kommun* anser att det är mycket positivt att förslaget tar hänsyn till bränslets klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv men att även de fossila bränslena borde bedömas utifrån ett livscykelperspektiv för att driva på en effektivisering.

Reduktionsnivåer bör sättas fr.o.m. 2018 och fr.o.m. 2020

2030-sekretariatet, *E.ON Sverige AB*, *Bergvik m.fl.*, *BioFuel Region AB*, *IKEM*, *Jernkontoret*, *Konjunkturinstitutet*, *KSLA*, *Lantbruksakademien*, *LRF*, *Magnus Nilsson Produktion*, *Nature Associates*, *Naturvårdsverket*, *Neste*, *Näringslivets transportråd*, *Perstorp Bioproducts AB*, *Preem AB*, *Stockholms kommun*, *Naturskyddsföreningen*, *Stockholms läns landsting*, *Svensk Kollektivtrafik*, *Svebio*, *Svenskt Näringsliv*, *Värmlands Metanol AB* och *Trafikanalys* är kritiska mot att inga reduktionsnivåer är satta efter 2020 eftersom det inte ger systemet den långsiktighet och stabilitet som krävs för att investeringar ska göras.

En indikativ reduktionsnivå för 2030

Klimatkommunerna ser positivt på att det i förslaget finns en indikativ reduktionsnivå på 40 procent till 2030, men ser en brist i att inga nivåer är fastslagna därefter, vilket betyder ett fortsatt osäkert investeringsläge för produktion av nya förnybara drivmedel. *KSLA* och *Landstinget i Västernorrlands län* är kritiska mot att målnivån för 2030 endast är indikativ. *St1 Sverige AB* anser att det indikativa målet om en reduktionsplikt på 40 procent till 2030 inte kan ligga till grund för framtidssatsningar eftersom det inte är ett beslutat mål och påtalar vikten av att reduktionsnivåer för åren efter 2030 beslutas vid kontrollstationen 2019. *Transportföretagen* avråder från ett indikativt mål som avviker från en samordnad EU-politik.

Reduktionsnivån för bensin

BioFuel Region AB och *SEKAB* anser att E10 bör införas på marknaden redan den 1 juli 2018. *SEKAB* anser vidare att reduktionsnivån för bensin bör vara 10–12 procent från den 1 januari 2020. *KSLA* och *Svebio* anser att möjligheten att tidigarelägga krav på ökad reduktionsplikt för bensin, samt införande av E10, bör övervägas. *Lantmännen* anser att reduktionskraven för bensin bör vara höga och att E10 bör införas 2020. *LRF* anser att det är viktigt att säkerställa att reduktionsnivån för bensin inte kommer att utgöra ett hinder, i stället för att driva på utvecklingen och föreslår att E10 ska introduceras före 2020. *OKQ8* anser att reduktionspliktnivåerna bör vara lägre i en uppstart för att sedan kunna ökas i takt med att ny produktionskapacitet och en mer sund konkurrens växer fram. *Preem AB* anser att reduktionsnivån för bensin bör öka från 2,4 procent till 10 procent eftersom produktionen av bensin från skogsråvara är nära avgörande tekniska genombrott men kommer att kräva betydande investeringar vilket gör att reduktionspliktsnivån inte bör sättas för lågt. *RenFuel K2B AB (RenFuel)* anser att reduktionsnivån för bensin bör sättas över 10 procent för att ge incitament till produktion av biobensin från lignin. *SPBI* är positivt till en introduktion av E10 men bedömer inte att en sådan introduktion är genomförbar till 2020 eftersom den är mycket komplex tekniskt och kommunikativt. *SPBI* ifrågasätter också om tillräckliga volymer av etanol med tillräcklig växthusgasreduktion kommer finnas tillgängliga 2020 och att en introduktion av E10 kan komma att påverka landsortsstationernas möjlighet att överleva. *Svensk Bensinhandel* anser att enskilda detaljhandlare inte kan bära investeringskostnaderna för införande av E10. *SFRO* och *SMC* anser att tillgången på bensin 98 oktan med max 5 procent etanol behöver säkras, även på landsbygden liksom långsiktig tillgång av E85. *Trafikverket* anser att det bör utredas vilka tekniska lösningar det finns behov av för att nå 40 procent för bensin. *Transportföretagen* tycker inte att det är tydligt vilka faktiska inblandningsnivåer som förslagen kommer att resultera i och framför att kraven inte får leda till en inblandning som är högre än den som är högst tillåten enligt drivmedelslagen.

Reduktionsnivån för dieselbränsle

Svebio anser att reduktionsnivåerna för dieselbränslen bör vara högre då volymerna annars riskerar att minska till följd av att biodrivmedel med lägre växthusgasutsläpp används. *SFRO* anser att reduktionsplikten för dieselbränslen bör sänkas från 19,3 procent till 15 procent innan effekterna för äldre fordon av inblandning av HVO är utredda.

Skälen för regeringens förslag och bedömning*Separata reduktionsnivåer för bensin och dieselbränsle*

Reduktionsplikten kan antingen utformas med separata reduktionsnivåer för bensin och dieselbränsle eller med en gemensam reduktionsnivå för båda bränslena. Växthusgasminskningar genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränsle sker i nuläget inte till samma kostnad för de respektive bränslena. En gemensam reduktionsplikt för bensin och dieselbränsle innebär att växthusgasminskningar sker på det sätt som innebär lägst kostnad per minskat gCO₂eq/MJ. Om det blir brist på biodrivmedel för inblandning i det ena fossila drivmedlet blir det också lättare att kompensera genom en ökad inblandning av biodrivmedel i det andra fossila drivmedlet om reduktionsplikten är gemensam. Det finns dock flera nackdelar med en gemensam reduktionsplikt. Det är viktigt att övergången från skattebefrielse till reduktionsplikt som styrmedel genomförs på ett ordnat sätt. Bedömningen är att separata reduktionsnivåer underlättar betydligt i detta avseende. Försäljningsmixen av bensin och dieselbränslen skiljer sig avsevärt åt mellan olika drivmedelsbolag. Till följd av de begränsningar för inblandning av biodrivmedel som följer av bränslekvalitetskrav och att produktionen av biodrivmedel som kan blandas in utan begränsning i dag är starkt koncentrerad till dieselbränslen, skulle en gemensam reduktionsnivå ge konkurrensfördelar för bolag med hög andel försäljning av dieselbränsle. Med hänsyn till dessa tekniska begränsningar och att marknaden består av ett fåtal stora aktörer bedöms denna problematik i dagsläget inte kunna lösas exempelvis genom ett certifikatssystem som *Konjunkturinstitutet* föreslår. En separat reduktionsnivå för bensin skulle också förenkla införandet av en E10-kvalitet på

marknaden. Utifrån detta bedöms det finnas starka skäl att införa separata reduktionsnivåer för bensen och dieselbränsle trots att några remissinstanser, *St1 Sverige AB*, *Magnus Nilsson Produktion* och *OKQ8*, anser att en gemensam kvot för dessa bränslen bör införas. Vid den kontrollstation som föreslås genomföras 2019, se avsnitt 6.15.17, bör det dock analyseras om det finns anledning att vid en senare tidpunkt övergå till en gemensam reduktionsnivå, t.ex. om risken för konkurrensnedvridning minskat genom ökade möjligheter till produktion av biobensen. En sådan analys förespråkas av *Konjunkturinstitutet*. *VTI* och *Nature Associates* anser också att en gemensam kvot bör eftersträvas över tid vilket ger stöd för att frågan bör följas upp.

Beräkning av växthusgasutsläpp

Det är växthusgasutsläppen från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med växthusgasutsläppen från motsvarande energimängd fossilt bensen eller fossilt dieselbränsle som ska minska. Hur beräkningen av dessa utsläpp ska göras är detaljerade och bör därför framgå av föreskrifter på lägre nivå än lag. Föreskrifterna är av det slaget att de med stöd av ett normgivningsbemyndigande kan meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Även i fråga om beräkningen av koldioxid-ekvivalenter bör ett bemyndigande meddelas. *Neste* anser att det bör införas räkneexempel för växthusgasberäkningar då det annars är svårt att förstå hur systemet ska fungera till följd av att reglerna om växthusgasberäkningar ska införas på lägre normnivå. *SPBI* framför att man tagit fram en egen modell för växthusgasberäkning. Nedan framgår dock inriktningen för innehållet i de föreskrifter som planeras vilket bör tydliggöra hur systemet ska fungera.

Inriktningen för kommande bestämmelser om beräkningen bör vara följande. För beräkningen av växthusgasutsläpp från bensen och dieselbränsle bör de viktade normalvärden som framgår av bilaga I del 2 punkt 5 i tilläggsdirektivet till bränslekvalitetsdirektivet användas. Samma viktade normalvärden kommer att användas vid rapportering enligt drivmedelslagen vilket minskar den administrativa bördan. De viktade normalvärdena är 93,3 gCO₂eq/MJ för bensen och 95,1 gCO₂eq/MJ för dieselbränslen. För att beräkna växthusgasutsläppen för biodrivmedel bör samma beräkningsmetod som

framgår av bilaga V till förnybartdirektivet och som har genomförts i hållbarhetslagstiftningen användas. Vad gäller definitionen av koldioxid-ekvivalent framgår av bilaga V till förnybartdirektivet vilken mängd metan och dikväveoxid som medför en lika stor klimatpåverkan som ett kilogram koldioxid. Biodrivmedel som inte uppfyller hållbarhetskriterierna för biodrivmedel och flytande biobränslen ska anses ha samma växthusgasutsläpp per megajoule som det fossila drivmedel i vilket det blandas in. Detsamma ska gälla för fossila drivmedelskomponenter, additiv och tillsatser som inte utgör bensen eller dieselbränsle men som ingår i reduktionspliktig mängd bensen eller dieselbränsle.

Utgångspunkter för beräkning av reduktionsnivån
Reduktionspliktens uppfyllnad beror på växthusgasutsläppen i ett livscykelperspektiv från de biodrivmedel som blandas in i bensen och dieselbränslet. För att beräkna reduktionsnivån i förhållande till vilka volymer som är rimliga att föra ut på marknaden krävs därför att beräkningen tar utgångspunkt i ett visst genomsnittligt utsläpp av växthusgaser för biodrivmedel.

Den genomsnittliga utsläppsminskningen rapporteras för olika biodrivmedel enligt hållbarhetslagen. Det finns därmed redan i dag information om utsläppen från varje parti biodrivmedel som levereras. I rapporteringen för 2015 var de genomsnittliga utsläppen av växthusgaser i ett livscykelperspektiv 19,6 gCO₂eq/MJ för HVO, 43,5 gCO₂eq/MJ för Fame och 33,4 gCO₂eq/MJ för etanol. Utsläppen kan skilja sig åt betydligt inom varje kategori av biodrivmedel då det är möjligt att minska utsläppen genom att t.ex. använda råvaror som ger upphov till låga utsläpp vid odling eller genom åtgärder vid produktionen av bränslet.

Det bedöms rimligt att anta att de genomsnittliga utsläppen av växthusgaser ur ett livscykelperspektiv från biodrivmedel som inblandas i bensen och dieselbränsle kommer att minska i och med införandet av en reduktionsplikt eftersom utsläppen kommer att prissättas. Ju högre livscykelutsläppen är desto större volym biodrivmedel måste drivmedelsleverantören blanda in. Både HVO från tallolja och etanol från vete kan som exempel produceras med utsläpp kring 8–10 gCO₂eq/MJ. Även producenter av Fame torde kunna sänka

sina utsläpp vid rätt marknadsförutsättningar. Erfarenheter från Tyskland har också visat att de genomsnittliga växthusgasutsläppen från biodrivmedel minskar betydligt vid införande av en reduktionsplikt.

Kraven på utsläppsminskning i hållbarhetslagen höjdes den 1 januari 2017. Biodrivmedel anses som hållbara enligt den lagen endast om de har en utsläppsminskning om 50 procent eller mer, vilket motsvarar högst 41,9 gCO₂eq/MJ. De biodrivmedel som inte klarar detta krav kommer att försvinna från marknaden. Det höjda kravet innebär också att det inte längre är möjligt att använda det normalvärde som finns i förnybartdirektivet för utsläppen från Fame tillverkad av raps. Då faktiska beräkningar krävs kommer de genomsnittliga utsläppen från Fame att minska redan under 2017.

Utifrån ovan nämnda förutsättningar uppskattas de genomsnittliga utsläppen vara högst 29 gCO₂eq/MJ för Fame, 21 gCO₂eq/MJ för etanol och 17 gCO₂eq/MJ för HVO under de första åren reduktionspliktssystemet är i drift. Dessa värden har använts som utgångspunkt vid beräkningen av de reduktionsnivåerna som regeringen nu föreslår.

2030-sekretariatet, Klimatkommunerna och Göteborgs kommun saknar ett resonemang om bl.a. ursprung och klimatpåverkan i ett livscykelperspektiv från olika fossila källor motsvarande det som förs om förnybara drivmedel. Minskade utsläpp av växthusgaser från produktion av bensin och dieselbränsle i sig är viktiga globala klimatåtgärder, då fossila drivmedel fortsatt kommer användas under överskådlig tid. Målet med reduktionsplikten kan dock inte nås med sådana åtgärder eftersom utsläppen minskar i de länder där råvaran utvinns. Det är alltså nödvändigt med inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränsle för att utsläppen ska minska i den omfattning som eftersträvas för att nå målet om 70 procent minskade utsläpp i inrikes transporter, utom inrikes flyg, till 2030.

Reduktionsnivåer bör sättas fr.o.m. 2018, 2019 och 2020

Som framgår ovan är det antaganden om genomsnittliga växthusgasutsläpp för biodrivmedel som måste ligga till grund för beräkningen av reduktionsnivåerna. Utvecklingen på biodrivmedelsmarknaden bl.a. avseende vilka volymer som är rimliga att föra ut på marknaden är avgörande för reduktionsnivåerna. Flera av EU:s

styrande dokument kommer att förändras efter 2020 vilket har stor betydelse för utvecklingen. Förnybartdirektivet omarbetas för närvarande och kommissionen har bl.a. föreslagit att samtliga medlemsstater ska införa en plikt för drivmedelsleverantörer att säkerställa att en viss andel av den totala mängden drivmedel de levererar ska utgöras av bl.a. avancerade biodrivmedel eller andra biodrivmedel som räknas upp i bilaga IX till direktivet. Kommissionens meddelande om riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020 gäller bara för åren fram t.o.m. utgången av 2020 och kommer därför också att ses över. Mot bakgrund av detta bör inte nivåer för reduktionen som sträcker sig bortom 2020 sättas, trots att flera remissinstanser är kritiska mot att inga reduktionsnivåer är satta efter detta årtal. Det är inget alternativ att sätta nivåer som sedan kan behöva justeras för att förutsättningarna har förändrats. Reduktionsnivåer bör därför sättas fr.o.m. den 1 juli 2018, fr.o.m. den 1 januari 2019 och fr.o.m. den 1 januari 2020, jfr avsnitt 6.15.12.

En indikativ reduktionsnivå för 2030

I syfte att skapa ökad förutsägbarhet för aktörerna på marknaden bör det anges en indikativ reduktionsnivå för 2030. Hur stort behovet är av biodrivmedel för att nå målet om 70 procent minskade utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter, utom luftfart, till 2030 är bundet till hur transportsystemet i övrigt utvecklas i samhället. Detta är i sin tur beroende av transportarbetets utveckling och vilka trafikslag som används, i vilken utsträckning fordon energieffektiviseras samt i vilken takt som transportsektorn elektrifieras. Vilka åtgärder som bedöms ge bäst förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka med varandra bör noggrant analyseras. Flera utredningar har tittat på frågan om hur transportsystemet kan komma att utvecklas. Bland annat har Trafikverket i rapporten Styrmedel och åtgärder för att minska transportsystemets utsläpp av växthusgaser – med fokus på transportinfrastrukturen (2016:043) beräknat hur transportsektorn kan komma att utvecklas i olika scenarier för begränsad klimatpåverkan. I det s.k. klimatscenariot förutsätts både ett minskat transportarbete och tekniska åtgärder såsom energieffektivisering, elektrifiering och användning av biodrivmedel. I det s.k. teknik-

scenariot används endast tekniska åtgärder. I klimatscenariot minskar energianvändningen till 36 terawattimmar 2030, varav 22 terawattimmar fossila drivmedel, 4 terawattimmar förnybar el och 10 terawattimmar biodrivmedel. I teknikscenariot beräknas det totala energibehovet i vägtrafiken till 49 terawattimmar 2030, varav 22 terawattimmar fossila drivmedel, 5 terawattimmar förnybar el och 22 terawattimmar biodrivmedel. Scenarierna har varit utgångspunkten för de beräkningar av reduktionsnivå för 2030 som Statens energimyndighet, tillsammans med Boverket, Naturvårdsverket, Trafikanalys, Trafikverket och Transportstyrelsen, redovisat i rapporten Förslag till styrmedel för ökad andel biodrivmedel i bensin och diesel, ER 2016:30 (SOFT-rapporten). Myndigheterna föreslår utifrån Trafikverkets klimatscenario en reduktionsnivå på 25 procent för 2030.

Trafikverkets klimatscenario är beroende av att kraftfulla insatser genomförs för att minska transportarbetet, möjliggöra stora överflyttningar mellan trafikslagen, öka energieffektiviseringen av fordon och elektrifiera transportsektorn. Om sådana insatser inte genomförs i den utsträckning som Trafikverket räknat med kommer reduktionsnivån för 2030 att behöva vara högre än vad som anges i SOFT-rapporten. Med hänsyn till osäkerheten i om de omfattande förändringar som klimatscenariot förutsätter kommer hinna genomföras i tid görs bedömningen att en indikativ reduktionsnivå för 2030 bör ligga på 40 procent. Reduktionsnivåerna för åren efter 2020 ska ses över i regelbundna kontrollstationer i syfte att se till att reduktionsplikten bidrar till målet om 70 procent minskade utsläpp av växthusgaser på ett sätt som ger förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka med varandra, se vidare avsnitt 6.15.17. *Klimatkommunerna* är positiva till att den indikativa reduktionsnivån föreslås vara 40 procent men flera remissinstanser, bl.a. *KSLA*, *Landstinget i Västernorrlands län* och *St1 Sverige AB* är kritiska mot att målnivån endast är indikativ. *Transportföretagen* avråder från ett indikativt mål som avviker från en samordnad EU-politik. Som beskrivits finns det betydande osäkerheter om hur transportsystemet kan komma att utvecklas och det behövs noggranna analyser om vilka åtgärder som bedöms ge bäst förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att

samverka. Det är ännu för tidigt att fastställa exakta reduktionsnivåer för åren efter 2020. Den indikativa reduktionsnivån syftar till att ge en bild av vilken nivå som nu bedöms som mest trolig i förhållande till syftet att bidra till att nå målet om 70 procent minskade utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter, utom luftfart, till 2030. Det bör därmed vara målet om 70 procent minskade utsläpp som säkerställer den långsiktiga efterfrågan på biodrivmedel och därmed möjligheterna till investeringar i nya projekt.

Reduktionsnivån för bensin

Bensin får enligt drivmedelslagen innehålla maximalt 10 volymprocent etanol. Bensin som innehåller mer än 5 volymprocent ska märkas särskilt vid tankstationen (E10). I princip all blyfri 95-oktanig bensin innehåller i dag 5 volymprocent etanol (E5). Den 98-oktaniga bensinen innehåller ofta mindre eller ingen inblandning av etanol. Införandet av en reduktionsplikt innebär att en ny bensinkvalitet, E10, introduceras på den svenska marknaden. Då E10 introduceras kommer det sannolikt att ske på de flesta tankstationer i landet. Bedömningen är att E10 främst kommer att ersätta dagens 95-oktaniga bensin medan den 98-oktaniga bensinen sannolikt kommer att innehålla upp till 5 volymprocent etanol, precis som i dag. *Transportföretagen* framför att kraven inte får leda till en inblandning som är högre än den som är högst tillåten enligt drivmedelslagen. Drivmedelslagens krav är alltid gällande oavsett reduktionsnivå. Det krävs därför att bolagen använder biodrivmedel med tillräckligt låga utsläpp i ett livscykelperspektiv, vilket också är ett av syftena med reduktionsplikten.

När reduktionsnivån för bensin sätts är det viktigt att beakta att det måste finnas tid för drivmedelsleverantörerna till nödvändig anpassning av tankstationer och i viss mån depåer till den nya bensinkvaliteten. Det bör vara en mjuk övergång från skattebefrielse till reduktionsplikt så att drivmedelsleverantörerna kan välja att fortsätta med dagens inblandning av 5 procent etanol i bensin men använda etanol med lägre växthusgasutsläpp eller välja att öka inblandningen av etanol eller etyltertiärbutyleter (ETBE) i bensin. Som tidigare nämnts uppskattas de genomsnittliga utsläppen ur ett livscykelperspektiv vara högst 21 gCO₂eq/MJ för etanol under de första åren systemet är i

drift. Den oro som *SFRO*, *SMC*, *Svensk Bensinhandel* och *SPBI* uttrycker över tillgången till 98 oktaning bensin med högst 5 procent etanol på landsbygden liksom långsiktig tillgång av E85 och landsortsstationernas överlevnad vid introduktionen av E10 är viktig att ta hänsyn till. Flera andra remissinstanser anser dock att E10 bör införas redan under 2018 och remissvaren går därmed i båda riktningarna. Det bedöms sammantaget att reduktionsnivån för 2020 är anpassad så att drivmedelsleverantörerna ska kunna gå över till E10 på ett hanterbart sätt, genom att t.ex. endast leverera E10 vid större tankstationer. Reduktionsnivån är också anpassad efter att en viss del av försäljningen kommer att vara bensin med lägre etanolhalt då detta krävs för en viss del av fordonsparken vilket nämns av remissinstanserna.

Sammantaget bedöms det som rimligt att reduktionsnivån för bensin fr.o.m. den 1 juli 2018 ska vara 2,6 procent. Fr.o.m. den 1 januari 2020 bör reduktionsnivån för bensin öka till 4,2 procent. Detta innebär att drivmedelsleverantörerna antingen måste gå över till E10-kvalitet på vissa stationer, öka inblandningen av ETBE i bensin eller blanda in bio-bensin. *Lantmännen* förespråkar en introduktion av E10 2020. Flera remissinstanser, *BioFuel Region AB*, *KSLA*, *LRF*, *Preem AB*, *RenFuel*, *SEKAB* och *Svebio* anser dock att bensinkvoten bör höjas för att tidigarelägga introduktionen av E10 på marknaden och ge incitament för produktion av biobensin. En remissinstans, *OKQ8*, anser att reduktionspliktnivåerna bör vara lägre i en uppstart och *SPBI* bedömer inte att E10 kan introduceras ens till 2020 av tekniska och kommunikativa skäl. Remissutfallet pekar således åt olika håll. Mot bakgrund av detta bör den förhållandevis långsamma introduktion som föreslås i denna proposition vara väl avvägd.

Trafikverket anser att det bör utredas vilka tekniska lösningar det finns behov av för att nå 40 procent för bensin. Någon sådan utredning är dock inte aktuell i dagsläget utan får bli en fråga för framtida kontrollstationer.

Reduktionsnivån för dieselbränsle

Enligt drivmedelslagen får dieselbränsle innehålla maximalt 7 volymprocent Fame. Det finns däremot ingen begränsning för andelen syntetisk biodiesel såsom HVO så länge bränslekvalitetskravet på lägsta densitet följs. Av de volymer dieselbränsle som rapporterades enligt

drivmedelslagen 2015 utgjorde Fame ca 5,4 volymprocent och HVO ca 14,8 volymprocent. För 2016 beräknas enligt Energimyndighetens kortsiktsprognos från hösten 2016 (ER 2016:14) andelen HVO öka till 18,9 volymprocent. En del av volymen dieselbränsle innehåller dock inte något biodrivmedel överhuvudtaget. Detta bedöms som särskilt vanligt i sådana verksamheter som i dag har hel eller delvis skattebefrielse, såsom arbetsfordon inom skogsbruk, jordbruk, gruvnäring och användning i skepp och tåg.

Då det av bränslekvalitetsskäl inte är möjligt att blanda in mer än 7 procent Fame kommer reduktionsplikten i övrigt uppfyllas genom inblandning av HVO. Den sålda volymen HVO har ökat mycket kraftigt i Sverige de senaste åren, i synnerhet i relation till volymerna på den europeiska marknaden. Det bedöms dock fortsatt finnas förutsättningar för att volymerna HVO ska kunna öka ytterligare under åren 2018–2020. Energimyndigheten prognosticerar i sin kortsiktsprognos från hösten 2016 att andelen biodrivmedel i dieselbränsle 2018 kommer vara ca 25 procent. Denna andel användes i lagrådsremissen som utgångspunkt för att fastställa reduktionsnivån 2018. I Energimyndighetens kortsiktsprognos från juli 2017 har andelen låginblandade biodrivmedel i dieselbränsle 2018 gått ned något jämfört med tidigare prognos. Andelen HVO har reviderats ned till 16,3 procent, vilket i stället ger en total inblandning av biodrivmedel om ca 22 procent. Som tidigare nämnts uppskattas de genomsnittliga utsläppen ur ett livscykelperspektiv vara högst 29 gCO₂eq/MJ för Fame och 17 gCO₂eq/MJ för HVO under de första åren systemet är i drift.

Sammantaget bedöms det som rimligt att reduktionsnivån för dieselbränsle fr.o.m. den 1 juli 2018 ska vara 19,3 procent, fr.o.m. den 1 januari 2019 ska vara 20 procent och fr.o.m. den 1 januari 2020 ska vara 21 procent. Minskningen i förväntad andel biodrivmedel 2018 i Energimyndighetens senaste kortsiktsprognos föranleder alltså inte några förändringar av reduktionsnivåerna. Prognosuppdateringen innebär däremot att de föreslagna reduktionsnivåerna bedöms leda till en ökad inblandning av biodrivmedel redan vid systemets införande 2018. *Svebio* anser att reduktionsnivåerna för dieselbränsle bör vara högre då volymerna annars riskerar att minska till följd av att biodrivmedel

med lägre växthusgasutsläpp används. Det bör dock inte sättas högre reduktionsnivåer vid introduktionen av reduktionsplikten, inte minst mot bakgrund av att det finns en osäkerhet om hur stor tillgången på biodrivmedel är. Utifrån resultatet från Energimyndighetens senaste kortsiktsprognos innebär dessutom reduktionsnivåerna för 2018 en viss ambitionshöjning gällande förväntade andelar biodrivmedel gentemot om det inte skulle genomföras. Reduktionsnivåerna bör inte heller sänkas, som *SFRO* anser, eftersom det skulle innebära en risk för lägre volymer än vad som i dag levereras på marknaden.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 5 och 15 §§ i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen samt i förslagen till ändringar av 5 § i den lagen, se avsnitten 3.2, 3.33 och 3.34.

6.15.7 Överlåtelse av utsläppsminskning

Regeringens förslag: Om den som har reduktionsplikt har minskat utsläppen på det sätt som anges i lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen mer än vad som krävs, får överskottet genom en överenskommelse överlåtas till någon annan som har reduktionsplikt för samma typ av drivmedel och för samma år så att denne kan tillgodoräkna sig minskningen.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians lagförslag används formuleringen från föregående kalenderår och lagtexten är språkligt annorlunda utformad.

Remissinstanserna: *2030-sekretariatet* och *Naturvårdsverket* stödjer förslaget om att utsläppsminskning ska kunna överlåtas. *St1 Sverige AB* stödjer förslaget men anser att ett handelssystem på sikt bör utökas till hela Norden. *VTI* stödjer förslaget men anser att överlåtelse av utsläppsminskningar bör kunna ske mellan olika bränsleslag. *Konjunkturinstitutet* ställer sig frågande till varför överskott inte får sparas. *Bergvik m.fl* och *KSLA* anser att ökade möjligheter till handel eller att reduktioner

utöver kvotkurvan kan användas nästföljande år bör införas när systemet utvecklas. *SPBI* anser att en möjlighet till överföring av en mindre del av plikten mellan år bör införas. *Scania* framför att det är bra att en flexibel mekanism införs men anser att om det lämnas helt till marknaden att ansvara för en slags handel utan transparens kan det motverka själva syftet med att möjliggöra en överlåtelse. *SveMin* anser att möjligheterna för flexibilitetsmekanismer som inkluderar t.ex. andra minskningar av växthusgasutsläpp än just flytande drivmedel, bör utredas vidare. *Svebio* anser att det är bra att en flexibel mekanism för överlåtelse av utsläppsminskning införs men att regelverket är oklart och behöver utredas ytterligare. *Skatteverket* saknar en beskrivning av vilka konsekvenser en överlåtelse av utsläppsminskningar får avseende mervärdesskatt och inkomstskatt.

Skälen för regeringens förslag: Reduktionsplikten föreslås ska uppfyllas för respektive kalenderår och den är knuten till den aktör som är skattskyldig för den reduktionspliktiga energimängden. För att öka kostnadseffektiviteten kan det dock finnas skäl att inarbeta en viss flexibilitet i systemet. Frågan om i vilken utsträckning ett kvot- eller reduktionspliktsystem bör utrustas med flexibilitetsmekanismer har diskuterats i flera utredningar – bl.a. i en underlagsrapport till FFF-utredningen, i rapporten från Statens energimyndighet Kvotpliktsystem för biodrivmedel – Energi- myndighetens förslag till utformning (ER 2009:27) och i Konjunkturinstitutets rapport Kostnadseffektiv styrning mot mål om förnybar energi – Specialstudie 51.

Flexibilitetsmekanismer kan innefatta allt mellan förhållandevis enkla system såsom möjligheten att samrapportera mellan två eller flera företag till mer komplicerade lösningar som en handelsplats där utsläppsminskningar handlas genom certifikat. Det är inte lämpligt att införa ett system med handel med certifikat genom en öppen handelsplats, bl.a. eftersom ett fåtal aktörer står för en mycket stor andel av den totala volymen levererade drivmedel. Ett sådant system kan även leda till höga administrativa kostnader för företagen och ökade kostnader för tillsynsmyndigheten. De administrativa kostnaderna bör däremot vara betydligt lägre eller obefintliga om en aktör med reduktionsplikt tillåts att överlåta minskade växthusgasutsläpp till en annan aktör med reduktionsplikt.

En sådan möjlighet bör därför införas. För att överlåtelse ska vara möjlig är det rimligt att ställa krav på att den aktör med reduktionsplikt som överlåter utsläppsminskningar ska ha minskat sina växthusgasutsläpp på det sätt och med minst den procentandel som lagen anger. Det är således bara ett överskott som ska kunna överlåtas och det ska bara kunna tillgodoräknas samma bränsle som det kommer ifrån, exempelvis ska ett överskott som avser dieselbränsle bara kunna tillgodoräknas i en reduktionsplikt som avser dieselbränsle.

Överlåtelse av utsläppsminskningar bör vidare avse ett och samma kalenderår. Det bör alltså inte vara möjligt att spara utsläppsminskningar till nästföljande kalenderår. Ett par remissinstanser, *2030-sekretariatet* och *Naturvårdsverket*, stödjer förslaget medan andra, *Konjunkturinstitutet*, *Scania*, *St1 Sverige AB*, *SPBI* och *VTI* stödjer förslaget men föreslår att det ska utvidgas genom bl.a. ökade möjligheter att spara överskott eller att överföra mindre överskott mellan år och genom införande av transparens i handeln. *Bergvik m.fl.* och *KSLA* anser att ökade möjligheter till handel bör införas men först när systemet utvecklas. *SveMin* och *Svebio* anser att frågan om flexibilitetsmekanismer bör utredas ytterligare. Några förändringar av förslaget avseende överlåtelse av utsläppsminskning bör dock inte göras i nuläget. Genom förslaget är det säkerställt att överskott under ett kalenderår inte går förlorat utan kan säljas till en annan aktör, vilket är viktigt. Frågan om flexibilitetsmekanismer bör vara en viktig del av kommande kontrollstation.

Information om hur stor växthusgasutsläppsminskning som överlåts och förvärvas ska ha kommit in till tillsynsmyndigheten senast vid rapporteringstillfället, jfr avsnitt 6.15.9. Detta ger aktörerna möjlighet att avtala om överlåtelse av utsläppsminskningar efter det att kalenderåret är slut eftersom det är först vid denna tidpunkt som reduktionspliktens uppfyllnad utifrån lagens krav beräknas. I promemorian anges i lagtexten att det var överskottet från föregående kalenderår som fick överlåtas men denna formulering tas bort i det förslag som nu presenteras. Den skulle kunna uppfattas som missvisande eftersom överskottet ska avse samma bränsle och år för att kunna tillgodoräknas. Det är avtalet som kan ingås i efterskott.

Bestämmelsen innebär att det även är möjligt att göra överenskommelser under kalenderåret, t.ex. om ett mindre företag vill avtala med sin leverantör om att denne ska uppfylla kraven åt det mindre företaget genom att minska utsläppen mer än vad som krävs.

I lagrådsremissen anges att en överenskommelse om överlåtelse av utsläppsminskning ska vara skriftlig. *Lagrådet* anser att det inte behövs något formkrav. Kravet på att överenskommelsen ska vara skriftlig tas därför bort i det förslag som nu lämnas. Både överlåtaren och förvärvaren måste dock kunna visa, vid en eventuell tillsyn, på ett trovärdigt sätt att en överlåtelse har skett. Det kan därför vara lämpligt för aktörerna att använda sig av en skriftlig överenskommelse även om det inte finns något krav på skriftlighet i lagen.

Skatteverket efterfrågar en beskrivning av vilka konsekvenser överlåtelser av utsläppsminskningar får med avseende på mervärdesskatt och inkomstskatt. När det gäller mervärdesskatt får eventuella frågor avgöras med utgångspunkt i gällande rätt på mervärdesskatteområdet. Det kan noteras att *Skatteverket* gjort ett ställningstagande när det gäller omsättning av t.ex. elcertifikat och utsläppsrätter för växthusgas (dnr 131 9344489-09/111). Eventuella frågor som uppkommer avseende inkomstskatt får lösas vid rättstillämpningen.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 7 § i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

6.15.8 Tillsyn och tillsynsmyndighet

Regeringens förslag: Den myndighet som regeringen bestämmer ska pröva frågor enligt lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen och utöva tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Den som har eller har haft en reduktionsplikt ska på tillsynsmyndighetens begäran lämna de upplysningar och de handlingar som myndigheten behöver för tillsynen.

Tillsynsmyndigheten får besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för

att se till att den som har en reduktionsplikt fullgör sina skyldigheter enligt lagen och enligt föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Den som har eller har haft en reduktionsplikt ska spara uppgifter som har betydelse för reduktionsplikten i tio år från utgången av det kalenderår som uppgifterna avser.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians lagförslag anges att uppgifter ska sparas i sju år och bestämmelsen om förelägganden är språkligt annorlunda utformad.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* är positiv till att utses som tillsynsmyndighet för regelverket då flera närliggande regelverk redan i dag ligger inom myndighetens tillsynsområde. Myndigheten anser vidare att skyldigheten att spara uppgifter som har betydelse för reduktionsplikten i sju år bör ändras till tio år för att överensstämma med vad som gäller inom hållbarhetsregelverket.

Skälen för regeringens förslag

Den myndighet som regeringen utser prövar frågor enligt lagen

Det bör utses en myndighet för att pröva de frågor om reduktionsplikt som aktualiseras enligt den nu föreslagna lagen. Detta kommer att göras genom bestämmelser på förordningsnivå. Inriktningen är att Energimyndigheten bör utses, vilket myndigheten också är positiv till. Energimyndigheten bedöms vara bäst lämpad för uppgiften både i fråga om sakkunskap och av administrativa skäl, inte minst när det gäller samordning av rapportering. Myndigheten är redan tillsynsmyndighet och tar emot rapportering enligt hållbarhetslagen. Myndigheten är även tillsynsmyndighet och tar emot rapportering enligt drivmedelslagen i frågor som avser minskning och rapportering av växthusgasutsläpp. Båda dessa regelverk har ett nära samband med det reduktionspliktssystem som föreslås och det finns stora samordningsvinster om en och samma myndighet har ansvaret för hanteringen. Energimyndigheten är vidare ansvarig för officiell statistik i enlighet med vad som anges i förordningen (2001:100)

om den officiella statistiken, vilket bl.a. innefattar drivmedel. Myndigheten ansvarar också för att årligen rapportera till regeringen om överkompensation finns för skattebefriade biodrivmedel och är ansvarig myndighet för Sveriges årliga rapporteringar till kommissionen om andelen förnybar energi. Energimyndigheten har även genom tillsyn av elcertifikatsystemet erfarenhet av kvotpliktssystem och prövning av avgifter när en plikt som ålagts en aktör inte uppfylls.

Tillsyn

Det krävs tillsyn för att säkerställa att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs. En tillsynsmyndighet bör därför utses. Myndigheten bör utses av regeringen och det bör vara samma myndighet som utses för att pröva frågor enligt lagen. Av samma skäl som redovisats i det föregående talar mycket för att Energimyndigheten är bäst lämpad för att bli tillsynsmyndighet.

Tillsynsmyndigheten bör få meddela de förelägganden som behövs för tillsynen och för att se till att den som har en reduktionsplikt fullgör sina skyldigheter enligt lagen och enligt föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Ett beslut om föreläggande bör kunna förenas med vite. Allmänna bestämmelser om vite finns i lagen (1985:206) om viten.

Skyldighet att lämna uppgifter och handlingar

Om en effektiv tillsyn ska kunna utövas måste tillsynsmyndigheten få tillgång till upplysningar och handlingar av den som har eller har haft en reduktionsplikt. Det bör därför regleras i lagen att den som har eller har haft en reduktionsplikt på myndighetens begäran ska lämna de upplysningar och de handlingar som myndigheten behöver för tillsynen. *Lagrådet* föreslår att paragrafen formuleras om för att undvika diskussioner om vad myndigheten kan behöva för tillsynen och att den utformas så att de uppgiftsskyldiga ska lämna de uppgifter och handlingar som myndigheten begär. Lagrådet anger att det får förutsättas att myndigheten inte begär uppgifter eller handlingar som inte behövs för tillsynen. Regeringen delar inte Lagrådets bedömning och anser att det, inte minst för att ge myndigheten stöd i arbetet, tydligt bör framgå av lagtexten att det endast är uppgifter som behövs för tillsynen som får begäras in. En sådan formulering används också i ett stort antal andra författningar.

Skyldighet att spara uppgifter

För att tillsynsmyndigheten ska kunna utöva tillsyn och uppgiftsskyldigheten ska fungera bör det införas en bestämmelse om skyldighet att spara uppgifter. Bestämmelsen bör rikta sig mot den som har eller har haft en reduktionsplikt. Det är uppgifter av betydelse för reduktionsplikten som bör sparas, exempelvis uppgifter om bränslevolymer som har hanterats och utsläppsminskningar hos levererade biodrivmedel. Vissa uppgifter som behövs för upprättandet av punktskattedeklarationer kan också ha betydelse för reduktionsplikten. Skyldighet att bevara sistnämnda uppgifter följer i viss mån redan av skattelagstiftningen och bokföringslagen. Det föreslås i den remitterade promemorian att uppgifterna som avses i den nu föreslagna lagen bör sparas i sju år vilket är i överensstämmelse med bokföringslagen (1999:1078) och den generella dokumentations-skyldighet som följer av 9 kap. 1 § skatteför-farandeförordningen (2011:1261). *Energi-myndigheten* anser dock att skyldigheten att spara uppgifter bör ändras till tio år för att stämma överens med vad som gäller inom hållbarhetsregelverket. Eftersom de uppgifter som ska sparas är desamma enligt den föreslagna reduktionspliktslagen och enligt hållbarhets-regelverket bör förslaget ändras så att uppgifterna sparas i tio år i stället för i sju år.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 3 samt 12–14 §§ i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensen och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

6.15.9 Redovisning av reduktionsplikt

Regeringens förslag: Den som har reduktionsplikt ska senast den 1 april varje år redovisa till tillsynsmyndigheten i vilken utsträckning och hur reduktionsplikten har uppfyllts under det föregående kalenderåret. Överlåtelse och förvärv av en utsläppsminskning ska framgå av redovisningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om redovisning av reduktionsplikt.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians lagtext är språkligt annorlunda utformad.

Remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt regeringens förslag bör reduktionsplikten uppfyllas för ett kalenderår. Huruvida reduktionsplikten har uppfyllts bör redovisas för varje kalenderår i efterhand. Överlåtelse och förvärv av utsläppsminskning bör särskilt redovisas. Redovisningen bör göras till tillsynsmyndigheten.

Reduktionspliktiga företag kommer i hög utsträckning att vara samma företag som omfattas av rapporteringsskyldighet till Energi-myndigheten enligt hållbarhetslagen och drivmedelslagen. Det är också i princip samma uppgifter som redovisas vid dessa rapporteringar som kommer att behöva redovisas i fråga om reduktionsplikten. För att minimera de administrativa kostnaderna för företagen och för tillsynsmyndigheten bör rapporteringarna samordnas så långt det är möjligt. Därför är det också lämpligt att sätta redovisningsdatumet till den 1 april varje år eftersom detta datum sammanfaller med datumet då rapportering enligt hållbarhetslagen och drivmedelslagen ska göras.

Detaljerade föreskrifter om redovisning av reduktionsplikten och av överlåtelse av utsläppsminskning kan behöva meddelas. Sådana föreskrifter bör dock inte finnas på lagnivå. Föreskrifterna är av det slaget att de med stöd av ett normgivningsbemyndigande kan meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen föreslår i denna proposition ett sådant bemyndigande.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 8 och 15 §§ i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensen och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

6.15.10 Förseningsavgift och reduktionspliktsavgift

Regeringens förslag: Tillsynsmyndigheten ska ta ut en förseningsavgift av den som har reduktionsplikt och inte redovisar hur reduktionsplikten har uppfyllts senast den 1 april varje år. Avgiften får vara högst 5 000 kronor. Tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut avgiften om det finns synnerliga skäl.

Tillsynsmyndigheten ska ta ut en reduktionspliktsavgift av den som har reduktionsplikt och inte har uppfyllt plikten för ett kalenderår. Avgiften får vara högst 7 kronor per kilogram koldioxidekvivalenter som i fråga om minskade växthusgasutsläpp kvarstår för att reduktionsplikten ska vara uppfylld. Tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut avgiften om det finns synnerliga skäl.

Om en förseningsavgift eller en reduktionspliktsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning, ska avgiften lämnas för indrivning. Indrivningen får verkställas enligt utsökningsbalken.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om förseningsavgiften och reduktionspliktsavgiften.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians förslag anges att förseningsavgiften ska vara 1 000 kronor och lagtexten är språkligt annorlunda utformad.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Linköping* anser att förseningsavgiften på 1 000 kronor förefaller vara väl låg för att utgöra en kännbar sanktion. *Kammarrätten i Jönköping* lämnar synpunkter på ett förtydligande av lagtexten avseende indrivning. *Konjunkturinstitutet* ser stora fördelar med förslaget om en fast avgift för de som inte uppnår sin reduktionsplikt eftersom avgiften kommer att fungera som ett pristak som motverkar effekten av oförutsedda chocker i form av mycket höga priser på biodrivmedel. *LRF* anser det är positivt med en reduktionspliktsavgift baserat på kronor per kilogram koldioxidekvivalenter. *Skogsindustrierna* ifrågasätter nivån på reduktionspliktsavgiften i jämförelse med kostnaden för utsläppsreduktioner i utsläppshandelssystemet.

Skälen för regeringens förslag

Förseningsavgift

För att säkerställa att den årliga redovisningen av hur reduktionsplikten har uppfyllts kommer in i tid bör en förseningsavgift tas ut om så inte sker. I den promemoria som remitterats föreslås avgiften till 1 000 kronor. *Förvaltningsrätten i Linköping* anser att en avgift på 1 000 kronor förefaller vara väl låg för att utgöra en kännbar sanktion. Avgiften är låg och kan särskilt bli det över tid. Det är därför lämpligt att i stället sätta en högsta nivå på 5 000 kronor i lagen och låta regeringen bestämma den exakta nivån på avgiften i förordning. Regeringen bör därför få ett bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter om förseningsavgiften.

Reduktionspliktsavgift

För att säkerställa att reduktionsplikten uppfylls krävs det en ekonomisk sanktion i form av en reduktionspliktsavgift som ska betalas i förhållande till det antal kilogram koldioxidekvivalenter som den reduktionspliktige inte har minskat utsläppen med. Både *Konjunkturinstitutet* och *LRF* är positiva till en sådan avgift. *Skogsindustrierna* ifrågasätter nivån på reduktionspliktsavgiften i jämförelse med kostnaden för utsläppsreduktioner i utsläppshandelssystemet. Syftet med avgiften är dock att den bör vara tillräckligt hög för att den som har en reduktionsplikt ska finna det mer fördelaktigt att blanda in tillräckligt med biodrivmedel än att låta bli och tvingas betala avgiften. Avgiften ska inte vara ett lönsammare alternativ än att uppfylla reduktionsplikten eftersom syftet med lagstiftningen annars inte nås. Avgiften bör dock inte vara högre än att den kan skapa en viss flexibilitet i systemet och kunna betalas om omständigheterna tidvis kräver det. Reduktionspliktsavgiften innebär på så sätt också ett tak för hur hög drivmedelskostnaden för en slutkonsument kan bli om de yttre omständigheterna kraftigt förändras, vilket även *Konjunkturinstitutet* påpekar.

Reduktionsplikten ska uppfyllas per kilogram minskade utsläpp av koldioxid. Det är därför inte möjligt att avgiften beräknas utifrån en volym biodrivmedel, eftersom det har betydelse vilka utsläpp av växthusgaser som biodrivmedlet ger upphov till. Detta innebär att reduktionspliktsavgiften bör sättas per kilogram koldioxidekvivalenter.

Grundkonstruktionen av reduktionspliktsavgiften bör bestämmas i lag genom att ett maximalt belopp för avgiften anges. Regeringen bör få meddela föreskrifter om exakt avgiftsnivå inom den ram som lagen fastställer. Syftet med detta är att på förordningsnivå kunna reglera reduktionspliktsavgiften om marknadsförutsättningarna ändras även om avsikten är att avgiftsnivån ska vara stabil. Förändringar av avgiftens storlek kan dock vara nödvändiga om avgiften inte längre fyller syftet att göra det mer fördelaktigt att blanda in biodrivmedel än att betala reduktionspliktsavgift. Detta kan exempelvis inträffa om prisbilden på biodrivmedel ändras eller vid förändringar av de genomsnittliga växthusgasutsläppen för en viss typ av biodrivmedel. Regeringen bör därför få ett bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter om reduktionspliktsavgiften.

För att bestämma reduktionspliktsavgiften är det nödvändigt att ta hänsyn till dels merkostnaden per liter för att blanda in biodrivmedel i bensin och dieselbränsle, dels de genomsnittliga utsläppen av växthusgaser per megajoule som olika typer av biodrivmedel ger upphov till. Merkostnaden för att blanda in biodrivmedel i bensin och dieselbränsle är beroende av världsmarknadspriset för bränslet, de skatter och tullavgifter som belastar bränslet samt vilken merkostnad drivmedelsleverantören betalar för att få ett biodrivmedel med lägre växthusgasutsläpp. Minskade utsläpp av koldioxid per megajoule sker för närvarande inte till samma kostnad för dieselbränsle och bensin.

Sammantaget bedöms det som rimligt att i lag ange den maximala avgiften till 7 kronor per kilogram koldioxidekvivalenter som den som har en reduktionsplikt inte har uppfyllt plikten med. Avgiften bör på förordningsnivå närmare motsvara kostnaden för att minska utsläppen av koldioxid per megajoule för respektive drivmedel med en säkerhetsmarginal för t.ex. oväntade höjningar av världsmarknadspriset på biodrivmedlet. Inriktningen är att avgiften som bestäms i förordningen bör vara 5 kronor per kilogram koldioxidekvivalenter om reduktionsplikten inte har uppfyllts för bensin samt 4 kronor per kilogram koldioxidekvivalenter om reduktionsplikten inte har uppfyllts för dieselbränsle.

Om det finns synnerliga skäl ska tillsynsmyndigheten kunna sätta ned eller avstå från att ta ut förseningsavgiften och reduktionspliktsavgiften
Tillsynsmyndigheten bör få möjlighet att besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut såväl förseningsavgiften som reduktionspliktsavgiften om det finns synnerliga skäl. Med synnerliga skäl avses mycket högt ställda krav, exempelvis oförutsedda yttre händelser och stora tekniska problem i kombination med att det saknas överskott på marknaden som går att förvärva eller andra omständigheter som gör att det är orimligt att kräva att en redovisning kommer in i tid eller att reduktionsplikten uppfylls.

Om en aktör är skyldig att betala en avgift enligt drivmedelslagen för att de krav på utsläppsminskningar som regleras i den lagen inte har uppfyllts bör det anses finnas synnerliga skäl för att minska avgiften enligt den nu föreslagna lagen med samma belopp för att undvika dubbla avgifter.

När det gäller möjligheten att sätta ned reduktionspliktsavgiften är bedömningen att den i första hand bör sättas ned till den kostnad som andra aktörer har för att uppfylla reduktionsplikten.

Indrivning

En bestämmelse bör tas in i den föreslagna lagen som anger att en förseningsavgift eller en reduktionspliktsavgift som inte har betalats efter betalningsuppsmaning ska lämnas för indrivning samt att indrivningen får verkställas enligt utsökningsbalken. Bestämmelsen förtydligas i enlighet med synpunkten från *Kammarrätten i Jönköping*.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 9–11 samt 16 §§ i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

6.15.11 Överklagande

Regeringens förslag: Tillsynsmyndighetens beslut om förseningsavgift, reduktionspliktsavgift och om föreläggande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt den föreslagna lagen om reduktionsplikt kommer tillsynsmyndigheten inte att fatta beslut om huruvida någon omfattas av reduktionsplikt i varje enskilt fall. Reduktionsplikten är kopplad till skattskyldigheten för reduktionspliktig energimängd. Den som har en reduktionsplikt ska anmäla detta till tillsynsmyndigheten senast två veckor efter det att reduktionsplikten började, jfr avsnitt 6.15.5. Tillsynsmyndigheten kommer att begära redovisning av den skattskyldige om reduktionsplikten har uppfyllts. Uppgifterna som lämnas vid rapporteringen kommer antingen att godtas och reduktionsplikten anses uppfylld eller kommer uppgifterna att resultera i att aktören får betala en reduktionspliktsavgift. Detta innebär att frågan om huruvida en aktör omfattas av en reduktionsplikt eller inte kommer att prövas inom ramen för prövningen av reduktionspliktsavgiften. Tillsynsmyndighetens beslut om reduktionspliktsavgift bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detsamma bör gälla för tillsynsmyndighetens beslut om förseningsavgift och om förelägganden. Det bör krävas prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Lagförslag

Förslaget behandlas i 17 § i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensen och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

6.15.12 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensen och i dieselbränslen ska träda i kraft den 1 juli 2018 och ändringarna i den lagen ska träda i kraft den 1 januari 2019 respektive den 1 januari 2020 i fråga om hur stor reduktionsplikten ska vara fr.o.m. dessa år.

För 2018 ska den reduktionspliktiga energimängden omfatta månaderna juli–december.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *SPBI* anger att erfarenheter från Finland visar att det är olämpligt att införa en E10 kvalitet i januari då det kalla vädret ger intrycket att drivmedelsförbrukningen ökar mer än vad som är fallet.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta införandet av reduktionsplikten bör ikraftträdandedatum sättas efter övergången till sommarkvalitet för bensen och dieselbränsle. Den övergången sker fr.o.m. den 16 maj i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt fr.o.m. den 1 maj i övriga Sverige. Detta framgår av drivmedelslagen. Ikraftträdandedatum bör därför sättas till den 1 juli 2018. Detta innebär att reduktionsplikten endast kommer att gälla tiden fr.o.m. den 1 juli t.o.m. den 31 december det första året. Därmed finns behov av att reglera i en övergångsbestämmelse hur reduktionsplikten ska uppfyllas detta år.

När det gäller den bestämmelse som avser de höjda reduktionskraven 2019 och 2020 bedöms inte övergången till sommarkvalitet ha samma betydelse eftersom reduktionsplikten ska uppfyllas på årsbasis. De bestämmelserna bör därför träda i kraft den 1 januari 2019 respektive den 1 januari 2020. Den synpunkt som *SPBI* framför bör lösas med kommunikationsåtgärder när de ändrade reduktionsnivåerna ska träda i kraft.

Lagförslag

Förslaget till den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensen och dieselbränslen samt förslagen till ändringar av 5 § i den lagen finns i avsnitten 3.2, 3.33 och 3.34.

6.15.13 Beskattningen av bensin och dieselbränsle samordnas med reduktionspliktssystemet

Regeringens bedömning: En förutsättning för att införa ett reduktionspliktssystem som ett långsiktigt styrmedel är att bensin och dieselbränsle beskattas på ett sådant sätt som inte innebär att statligt stöd i EU-rättslig mening anses ges för de andelar av motorbränslet som framställts av biomassa. Reduktionsplikten bör därför inte kombineras med skattebefrielse för dessa andelar.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Skälen för regeringens bedömning: Beskattningen av drivmedel är harmoniserad inom EU genom energiskattedirektivet, jfr avsnitt 6.15.2.

Av artikel 1.4 i energiskattedirektivet följer att både energiskatten och koldioxidskatten är sådana skatter som omfattas av direktivet. Den totala svenska punktskatten på drivmedel består således av två komponenter, en energiskatt och en koldioxidskatt. Medlemsstaterna är enligt artikel 7 i energiskattedirektivet skyldiga att beskatta bensin och dieselbränsle med belopp som minst uppgår till de minimiskattenivåer som för olika motorbränslen anges i bilaga I, tabell A. Minimiskattenivåerna är uttryckta per volymenhet (1 000 liter) och uppgår för blyfri bensin till 359 euro, för blyad bensin till 421 euro och för dieselbränsle till 330 euro.

Nedsättning av eller befrielse från energiskatten och/eller koldioxidskatten kan vara utformad så att åtgärderna definitionsmässigt utgör statligt stöd enligt reglerna i fördraget om EUF-fördraget, jfr avsnitt 6.15.2.

Det är angeläget att skatteregler och åtgärder är hållbara och försvarbara i ett EU-rättsligt perspektiv. Det är också viktigt att ge stabila villkor för de aktörer som producerar och handlar med biodrivmedel. Regeringen föreslår, som utvecklas i tidigare avsnitt, att ett reduktionspliktssystem införs eftersom detta styrmedel på ett kostnadseffektivt sätt bedöms säkerställa låginblandade volymer av biodrivmedel i bensin och dieselbränsle på marknaden.

En förutsättning för att kunna införa ett reduktionspliktssystem som ett långsiktigt styrmedel är att bensin och dieselbränsle, dvs. de

bränslen som omfattas av den reduktionspliktiga energimängden, beskattas på ett sådant sätt som inte innebär att statligt stöd i EU-rättslig mening ges för de andelar av motorbränslet som framställts av biomassa.

Generell koldioxidskatt och energiskatt, uttryckt i kronor per liter respektive kubikmeter, för samtliga de produkter som beskattas som bensin respektive som dieselbränsle innebär att en och samma energiskattesats respektive koldioxidskattesats gäller för samtliga produkter som enligt energiskattedirektivet ska beskattas med belopp som minst uppgår till angiven minimiskattenivå. En sådan enhetlig beskattning kan därför inte anses innefatta statligt stöd i EU-rättslig mening och bedöms därför kunna kombineras med den föreslagna reduktionsplikten.

Förslag utifrån vad som angetts ovan presenteras och utvecklas mer i detalj i följande avsnitt, där synpunkter från remissinstanserna på detaljutformningen redovisas.

6.15.14 Beskattningen av bensin och dieselbränsle

Regeringens bedömning: Punktskatt på bensin och omärkt dieselbränsle bör även i fortsättningen tas ut i form av energiskatt respektive koldioxidskatt, uttryckt i kronor per volymenhet (liter respektive kubikmeter). Vid bestämmandet av koldioxidskattesatserna på bensin och omärkt dieselbränsle bör hänsyn tas till det genomsnittliga innehållet av beståndsdelar som framställts av biomassa i bensin respektive i dieselbränsle som bedöms bli en följd av reduktionspliktssystemet och en justering av bränslets emissionsfaktorer bör göras för att bättre spegla reella utsläpp. Schablonen för hur stor andel av bensin respektive dieselbränsle som utgörs av biomassa bör uppdateras inför ikraftträdandet av de reduktionsnivåer i pliktssystemet som föreslås gälla fr.o.m. den 1 januari 2020.

Regeringens förslag: Rätten till avdrag i punktskattedeklarationen ska slopas för energiskatt och koldioxidskatt på de beståndsdelar av bensin och dieselbränsle som framställts av biomassa. Koldioxidskatten på den totala volymen motorbränsle som beskattas som bensin ska sänkas med 0,09 kronor per liter, dvs. från 2,66 kronor per liter till 2,57 kronor per liter. Koldioxidskatten på den totala volymen

motorbränsle som beskattas som omärkt dieselbränsle ska sänkas med 1 101 kronor per kubikmeter, dvs. från 3 292 kronor per kubikmeter till 2 191 kronor per kubikmeter. Energiskatten ska sänkas med 0,21 kronor per liter, dvs. från 4,08 kronor per liter till 3,87 kronor per liter på bensin och med 307 kronor per kubikmeter från 2 648 till 2 341 kronor per kubikmeter omärkt dieselbränsle, miljöklass 1. Motsvarande sänkningar uttryckt i kronor per liter respektive kronor per kubikmeter ska göras av energi- och koldioxidskatterna för bensin och omärkt dieselbränsle som tillhör övriga miljöklasser. Samtliga sänkningar av energi- och koldioxidskattesatserna anges i förhållande till den skattenivå som genom gällande indexeringsregler av energi- och koldioxidskatterna på bensin och dieselbränsle kommer att gälla fr.o.m. den 1 januari 2018. Energiskatte- och koldioxidskattesatserna för samtliga bränslen ska framgå av lagen om skatt på energi. Detta innebär att de energiskatte- och koldioxidskattesatser på märkt dieselbränsle, gasol, naturgas samt kol och koks som ska anges i lagen om skatt på energi är de som enligt gällande indexeringsregler kommer att gälla fr.o.m. den 1 januari 2018. Indexomräkning av energiskatte- och koldioxidskattesatserna på samtliga bränslen ska för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår göras genom en förordning som regeringen ska utfärda med stöd av bestämmelser i lagen om skatt på energi.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Promemorians bedömning och förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian används dock prognosticerade förändringar av konsumentprisindex för beräkningarna av de föreslagna skattesatserna.

Remissinstanserna: *Skatteverket* har inga invändningar mot förslagen. *2030-sekretariatet* anser att det hade varit bättre att acceptera en stegvis prisökning vid pump och att regeringen missar ett tillfälle som inte återkommer att motivera en sådan höjning. *KSLA* är positiv till att koldioxidskatten på bensin och dieselbränsle justeras nedåt utifrån ökad inblandningsnivå av biodrivmedel. *Bergvik m.fl.* stödjer att koldioxidskatten på bensin och dieselbränsle justeras nedåt utifrån förbättrad klimatprestanda och antagen volym inblandade biodrivmedel men

anser, med stöd av *BioFuel Region AB*, att bränsleskatter bör baseras på energiinnehåll i stället för volym. *Energigas Sverige* och *Avfall Sverige* avstyrker sänkningen av energiskatten för bensin och dieselbränsle eftersom den kostnadshöjning som reduktionsplikten hade kunnat innebära för bensin och dieselbränsle hade varit viktig för biogasmarknaden. Även *Göteborgs kommun* och *Stockholms kommun* förordar en bibehållen skatt på fossil bensin och fossilt dieselbränsle, eftersom prishöjningen till följd av reduktionsplikten kunnat stärka konkurrenskraften för rena och höginblandade biodrivmedel. Göteborgs kommun anser även att de fossila bränslena borde bedömas utifrån ett livscykelperspektiv. *Jernkontoret*, *Näringslivets transportråd*, *Svenskt Näringsliv* och *SveMin* är positiva till förslaget men anser att dels skattenivån årligen ska bevakas och justeras utifrån prisutvecklingen på biodrivmedelen, dels de automatiska årliga höjningarna av bränslebeskattningen bör omprövas. Dessa instanser påtalar även behovet av en översyn av transportsektorns samlade skatter och avgifter. *KTH* påtalar vikten av ett helhetsperspektiv när man justerar fordonsskatte- och drivmedelskattelagstiftningen. *SEKAB* ser en risk att höginblandade biodrivmedel slås ut om priset vid pump inte får öka och detta regleras med sänkta skatter på fossila drivmedel så att priset på bensin och dieselbränsle riskerar att bli lägre än priset på höginblandade biodrivmedel. *Skogsindustrierna* och *Bergvik m.fl.* påpekar behovet av att skattenedsättningen för arbetsmaskiner kvarstår även efter genomförandet av reduktionsplikten. *Skogsstyrelsen* saknar en analys av hur den skattenedsättningen påverkas av förslaget om reduktionsplikt. *Sveriges Åkeriföretag* är positiva till att koldioxid- och energiskatterna sänks men anser att införandet av reduktionsplikt bör kombineras med en differentiering av bränsleskatten mellan förbrukning i personbilar och yrkestrafik över 7,5 ton, för att värna om svensk åkerinäringens konkurrenskraft gentemot utländska åkerier. *Trafikanalys* anser att det är olyckligt ur klimatsynpunkt att sänka skattenivåerna för vissa andra bränslen som inte omfattas av reduktionsplikten, bl.a. fotogen, eldningsolja, flygbensin och alkylatbensin, och att man bör följa upp om användningen av dessa bränslen påverkas i och med att skatten sänks. *Trafikanalys* anser vidare att förslaget om att

nivån på koldioxidskatten endast ska beslutas för något enstaka år i taget riskerar att leda till oönskad oförutsägbarhet i systemet och att justeringen av skatten blir komplicerad. *Energimyndigheten* anför att omräkningen av koldioxidskattenivån i förhållande till aktuell andel biobaserat respektive fossilt kolinnehåll i drivmedlet skapar en oönskad komplexitet. Ett bättre alternativ vore att basera koldioxidbeskattningen direkt på reduktionsplikten och låta koldioxidbeskattningen förändras i samma takt som nivån på reduktionsplikten. Detta skulle enligt myndigheten skapa ett förutsägbart system som styr direkt mot minskade utsläpp. Myndigheten anser också att yrkesmässiga användare med eget skatteupplag inte bör få lägre energiskatt om de inte omfattas av reduktionsplikten. *Konjunkturinstitutet* och *Nature Associates* menar att reduktionsplikten gör koldioxidskatten överflödig i transportsektorn och att kvarvarande behov av styrning av sektorn kan skötas genom energiskatten. Enligt *Konjunkturinstitutet* leder vidare en kalibrering av energiskatten nedåt till att internaliseringsgraden ser ut att vara lägre, även om pumppriset behålls på samma nivå som tidigare. *Jordbruksverket* undrar om de föreslagna förändringarna av skattesatserna för bränslen beaktar det faktum att energiinnehållet är lägre för biobränslen än för fossila bränslen, vilket är viktigt att belysa ur ett landsbygds- och glesbygdsperspektiv då detta kan komma att leda till högre transportkostnader. *SPBI* anser att regeringen staplar två styrmedel på varandra när årliga uppräknings av energi- och koldioxidskatterna kombineras med en reduktionsplikt, eftersom syftet i båda fallen är att åstadkomma en minskning av koldioxidutsläppen. *SPBI* välkomnar de följdjusteringar av reduktionspliktssystemet som innebär att beroendet av EU:s statsstödsregler upphör. *SPBI* noterar också att ett för högt skattetryck riskerar att få sidoeffekter såsom ökad gränshandel som inte på något sätt minskar utsläppen utan enbart flyttar volymer från ett land till ett annat. *SPBI* menar vidare att, om höginblandade produkter även i fortsättningen ska jämföras med den produkt de ersätter vid beräkningen av överkompensation, kommer höjda skatter på bränslen inom reduktionsplikten att riskera att leda till höjda skatter för höginblandade produkter. *SPBI* tillstyrker bedömningen att det kan finnas behov att justera de koldioxidskattesatser som tas ut på

bensin och dieselbränsle med hänsyn till uppdaterade prognoser för genomsnittlig inblandning av biodrivmedel 2018.

Bakgrunden till bedömningen och förslaget: Koldioxidskatten syftar till att minska utsläppen av växthusgaser från förbränning av bränslen som innehåller fossilt kol. Detta uppnås genom att öka kostnaderna för förbränning av bränslen som innehåller fossilt kol och därigenom släpper ut fossil koldioxid. Målet med koldioxidskatten har ända sedan den infördes 1991 varit att minska utsläppen av fossil koldioxid genom att beskatta det fossila kolinnehållet i bränslet. Koldioxidskatten är nu det primära styrmedlet för att utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter, förkortat EU ETS, på ett kostnadseffektivt sätt uppfylla de internationella åtagandena samt det nationella målet om 40 procents minskning av utsläppen av växthusgaser fram till 2020. Koldioxidskatten stödjer principen om att förorenaren betalar, vilket är en av grundpelarna i EU:s miljöpolitik att integrera externa miljökostnader i priset på varor och tjänster. Syftet med den svenska koldioxidskatten är således att vara ett effektivt ekonomiskt styrmedel för att bidra till att nå gemenskapsrättsliga och nationella mål för att minska utsläppen av växthusgaser från sektorer som inte omfattas av EU ETS. Andra nära sammanlänkade mål för koldioxidskattesystemet är att bidra till EU:s mål och nationella mål på området för andelen förnybar energi. När användningen av hållbara biobränslen ökar kan fossila bränslen ersättas, vilket innebär att utsläppen av växthusgaser från bränslen som innehåller fossilt kol minskar.

Kraven på reduktion av utsläpp av växthusgaser, så vitt gäller dieselbränsle, föreslås enligt 2 § i den nya lagen om reduktionsplikt gälla för sådant bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 19 41 eller 2710 19 45. Beskattningen av bränslen som omfattas av dessa KN-nr regleras i 2 kap. 1 § första stycket 3 LSE. Sådana bränslen kan antingen vara försedda med märk- och färgämnen (punkt 3 a) eller vara omärkta (punkt 3 b). Användningsområdet för omärkt dieselbränsle är drift av motordrivna fordon samt båtar. Såvitt gäller motordrift får märkt olja användas i stationära motorer, i tåg eller annat spårbundet transportmedel, i skepp samt i båtar för vilka fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten har meddelats enligt

fiskelagen eller efter särskilt medgivande till bl.a. Försvarsmakten och Kustbevakningen. Det dieselbränsle som kommer att omfattas av reduktionspliktssystemet är därför omärkt dieselbränsle som ger minst 85 volymprocent destillat vid 350°C, dvs. bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 b LSE, jfr avsnitt 6.15.4.

Skälen för regeringens bedömning och förslag

Beskattning som inte innebär statligt stöd

För att det nya reduktionspliktssystemet ska ha förutsättning att vara ett långsiktigt styrmedel bör bensin och omärkt dieselbränsle, dvs. de bränslen som omfattas av den reduktionspliktiga energimängden, beskattas på ett sätt som inte innebär att statligt stöd i EU-rättslig mening ges för de andelar av motorbränslet som framställts av biomassa. Regeringen föreslår därför att rätten till avdrag i punktskattedeklarationen slopas för energiskatt och koldioxidskatt på de beståndsdelar av bensin och dieselbränsle som framställts av biomassa. Om ett bränsle utgör bensin eller dieselbränsle som till mer än 98 volymprocent framställts av biomassa, och därför inte omfattas av reduktionspliktsystemet, föreslås dock fortsatt skattebefrielse som utgör statligt stöd för detta bränsle, jfr avsnitt 6.15.15. Nedan avses således med bensin och dieselbränsle sådant bränsle som inte omfattas av förslaget i avsnitt 6.15.15.

I och med att rätten till avdrag slopas upphör det statliga stödet till dessa biodrivmedel i bensin och dieselbränsle. Som ett villkor för skattebefrielsen för låginblandad etanol i bensin gäller i dag att sådan etanol eller motsvarande mängd etanol vid import eller framställning inom EU har hänförs till KN-nr 2207 10 00 (odenaturerad etanol). I och med att avdragsrätten tas bort upphör även detta s.k. tullvillkor. Priseffekterna på bensin till följd av detta behandlas i avsnitt 6.15.18. Frågan om ett tullvillkor ska finnas kvar inom det nya regelverket för reduktionsplikten behandlas närmare i avsnitt 6.15.3.

I och med att statligt stöd inte längre ges till biodrivmedel i bensin eller dieselbränsle så omfattas dessa volymer biodrivmedel därför inte längre av de särskilda krav som följer av EU:s statsstödsregler, som t.ex. rapportering till kommissionen om överkompensation uppstått

och offentliggörande och information om företag på en webbplats.

Någon skattemässig skillnad görs inte heller längre mellan ohållbara och hållbara beståndsdelar av biomassa som ingår i vad som definitionsmässigt är bensin eller dieselbränsle. Dessa bränslen beskattas i sin helhet till följd av förslaget på ett och samma sätt. Kraven som hittills gällt, om att ett motorbränsle eller en eller flera beståndsdelar av ett motorbränsle som framställts av biomassa skulle omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. hållbarhetslagen, upphör alltså att gälla för inblandning i bensin respektive dieselbränsle. Detsamma gäller kravet på anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag. De EU-rättsliga reglerna om hållbarhetskriterier redovisas närmare i avsnitt 6.15.2.

En förutsättning för att skattereglerna ska anses vara generellt utformade och inte innefatta statligt stöd är att företag som är i samma faktiska och rättsliga situation behandlas lika utifrån skattesystemets logik. Under de intensiva diskussioner som regeringen haft med företrädare för kommissionen under flera års tid har tydligt framkommit att kommissionens uppfattning är att den differentiering mellan biodrivmedel och fossila drivmedel som följer av dagens svenska koldioxidskatteregler inte är objektivt motiverad utifrån det svenska skattesystemets logik. Kommissionen anser att skatten är selektiv och därmed utgör ett statligt stöd. Kommissionen anser att de argument som lagts fram för att skatten inte utgör statligt stöd är miljöpolitiska hänsyn som kan ligga till grund för ett godkännande av statligt stöd. Detta förutsätter dock att kommissionen bedömer att villkoren för skattedifferentieringen är förenliga med EU:s statsstödsregler. Statsstödsreglerna medger normalt inte att två styrmedel som ska uppnå samma syfte kombineras. I syfte att skapa en lösning som ligger inom ramen för kommissionens tolkning av statsstödsreglerna och som kan träda i kraft under mandatperioden kan därför en skattemässig särbehandling mellan biodrivmedel och fossila drivmedel inte kombineras med en reduktionsplikt.

Hänsyn tas till inblandningen av biodrivmedel vid beräkningen av koldioxidskatten på bensin och omärkt dieselbränsle

Att prissätta utsläpp av fossil koldioxid och låta förorenaren betala är fortsatt en grundbult i den svenska klimatpolitiken. Koldioxidskatten bör

även fortsatt styra mot målet om minskade utsläpp av växthusgaser. Reduktionspliktsystemet säkerställer på årsbasis en i lagen om reduktionsplikt angiven minskning av utsläppen av växthusgaser. Regeringen anser därför, till skillnad från *2030-sekretariatet*, *Göteborgs kommun* och *Stockholms kommun*, att hänsyn bör tas till det genomsnittliga innehållet av beståndsdelar i bensin respektive dieselbränsle som framställts av biomassa och därmed inte innehåller något fossilt kol när koldioxidskattesatserna på bensin och dieselbränsle bestäms. Eftersom reduktionspliktsystemet endast syftar till att omfatta sådant dieselbränsle som används i motordrivna fordon bör den nämnda omständigheten endast beaktas vid fastställandet av koldioxidskattesatsen för omärkt dieselbränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 b LSE, jfr 2 kap. 9 § LSE om användningsområdet för sådant bränsle samt avsnitt 6.15.4 om omfattningen av området för reduktionspliktsystemet. Förslaget är i linje med de övergripande synpunkter på utformningen av skattereglerna som framförs av *KSLA*, *Bergvik m.fl.*, *Sveriges Åkeriföretag*, *Jernkontoret*, *Näringslivets Transportråd*, *Svenskt Näringsliv*, *SveMin* och *SPBI*.

Regeringen bedömer vidare, till skillnad från *Konjunkturinstitutet* och *Nature Associates*, att en uppdelning mellan energiskatt respektive koldioxidskatt åtminstone på kort sikt kommer att fylla en funktion även efter reduktionspliktens införande. Detta för att även fortsättningsvis ha en sammanhängande och samlad behandling av fossila bränslen genom en gemensam lägsta värdering av fossila koldioxidutsläpp utanför EU ETS. En stor del av den nuvarande beskattningen är också utformad utifrån uppdelningen i två skatter och en hopslagning av energiskatt och koldioxidskatt till en punktskatt ryms inte inom detta lagstiftningsprojekt. Beroende på den framtida utvecklingen med avseende på bl.a. statsstödsregelverket kan det finnas anledning att ytterligare utvärdera uppdelningens funktion.

Koldioxidskatten för bensin respektive omärkt dieselbränsle kommer alltså att uttryckas i visst belopp per liter respektive kubikmeter. Detta är den enhetliga norm som gäller för hela den bränslemängd som beskattas som bensin respektive omärkt dieselbränsle, i linje med den EU-harmoniserade logik som gäller enligt energiskattedirektivet. Hur en

medlemsstat väljer att beräkna denna generella skattenivå saknar betydelse i sammanhanget.

Reduktionspliktsystemet kommer fr.o.m. den 1 juli 2018 att garantera en viss reduktion av växthusgaser från bensin respektive omärkt dieselbränsle. De koldioxidskattesatser som tas ut på bensin och omärkt dieselbränsle efter reduktionspliktens införande bör därför räknas om med hänsyn till den prognosticerade genomsnittliga inblandningen av biodrivmedel. Hur hög andel biodrivmedel som blandas in till följd av reduktionsplikten är dock osäkert. Detta då drivmedelsleverantörerna kan välja att uppfylla en viss reduktionsnivå i reduktionspliktsystemet med biodrivmedel med olika växthusgasutsläpp ur ett livscykelerspektiv. Om biodrivmedel med lägre växthusgasutsläpp väljs behövs det färre liter, och därmed en lägre andel biodrivmedel, för att uppnå en given reduktionsnivå. Om biodrivmedel med högre växthusgasutsläpp väljs behövs det i stället en högre andel biodrivmedel för att uppnå en viss reduktionsnivå. *Energimyndigheten* anser att det vore bättre att basera koldioxidbeskattningen direkt på reduktionsplikten och låta skattesatsen förändras i samma takt som nivån på reduktionsplikten, i stället för den volymandel biodrivmedel som reduktionsnivåerna bedöms ge upphov till. Volymandelen biodrivmedel är dock styrande för hur mycket fossila drivmedel som slutligen ersätts och därmed relevant för förändringen av de nationella koldioxidutsläpp som koldioxidskatten syftar till att minska. Båda metoderna har för- och nackdelar, men regeringen bedömer att koldioxidskatten bör ha samma bakomliggande logik för såväl reduktionspliktiga bränslen som övriga bränslen. Därför bör den schablonmässigt bestämda koldioxidskatten för reduktionspliktiga drivmedel bero på andelen fossila drivmedel som ersätts och därigenom även i fortsättningen styra mot minskade utsläpp av koldioxid nationellt. Inte minst med hänsyn till EU-rättens nuvarande utformning anser regeringen, till skillnad från *Göteborgs kommun*, att en beräkning av de fossila bränslena utifrån ett livscykelerspektiv inte nu bör ligga till grund för beräkningen av koldioxidskatten.

Reduktionsnivåerna i reduktionsplikten antas initialt leda till ungefär 25 procent biodrivmedel i dieselbränsle genom att biodrivmedel med lägre koldioxidutsläpp ur ett livscykelerspektiv används.

Reduktionsnivåerna i reduktionsplikten kommer att korrelera med inblandningsnivåerna av biodrivmedel och när reduktionsnivåerna förändras kommer också inblandningsnivåerna av biodrivmedel sannolikt att förändras. Den genomsnittliga klimatprestandan för biodrivmedel som används inom reduktionsplikten kan också komma att variera över tid vilket kan få till följd att även andelen biodrivmedel varierar. Schablonen för hur stor andel av bensen respektive dieselbränsle som utgörs av biomassa kommer alltså att behöva uppdateras över tid med förändringar av skatteuttaget för koldioxidskatt som följd. Den första gång sådana uppdateringar bör ske bedöms vara inför ikraftträdandet av de reduktionsnivåer i reduktionsplikten som föreslås gälla fr.o.m. den 1 januari 2020. Det är inte i dag möjligt att, som *Trafikanalys* efterfrågar, mer exakt ange när och i vilken omfattning framtida uppdateringar av nivån på koldioxidskatten kan aktualiseras.

Den 1 januari 2020 föreslås höjningar av reduktionsnivån för biodrivmedel i både bensen och dieselbränsle. Detta föranleder sannolikt en ökad andel biodrivmedel, vilket i så fall innebär att koldioxidskattesatserna enligt förslaget bör justeras nedåt. Däremot är det osäkert i vilken utsträckning volymerna kommer att öka och därmed även svårt att i dagsläget bedöma behovet av justeringar av den schablonmässigt bestämda koldioxidskatten. Att redan nu beräkna koldioxidskattesatser på bensen och dieselbränsle 2020 utifrån förväntat innehåll av biodrivmedel skulle därför riskera att ge en missvisande nivå på koldioxidskatten. Regeringen delar *SPBI:s* uppfattning att den årliga uppräknings av energi- och koldioxidskattesatserna på bensen och dieselbränsle innebär att risken för överkompensation för höginblandade biodrivmedel ökar. Detta som ett resultat av att biodrivmedel i överkompensationsberäkningarna jämförs med sin fossila motsvarighet. Marginalen till överkompensation är dock för tillfället god och ökar ytterligare till följd av att skatten på bensen och dieselbränsle enligt förslaget sänks. I viss utsträckning kan även en justering av koldioxidskattesatsen enligt ovan motverka en sådan utveckling. Sammantaget bedöms för närvarande inte risk för överkompensation föreligga, men situationen för höginblandade biodrivmedel kommer att bevakas i såväl de årliga övervak-

ningsrapporterna som de planerade kontrollstationerna.

De i LSE uttryckta koldioxidskattesatserna baseras på det fossila kolinnehållet i bränslet. Från innehållet av fossilt kol kan en emissionsfaktor beräknas, baserat på en fullständig förbränning i torr luft. Detta innebär att allt kol i bränslet efter förbränning omvandlas till koldioxid, vilket leder till slutsatsen att samma mängd kol finns i koldioxid efter förbränningen som i bränslet före förbränningen.

Kol som kommer från biosfären klassificeras som biomassa. Dessa kolatomer ingår i ett ständigt pågående utsläpp och upptag i kolcykeln. Fossilt kol är kol som inte varit del av kolets kretslopp under lång tid. Förbränning av fossilt kol adderar därför ytterligare koldioxid till atmosfären. Detta är skillnaden mellan koldioxid från biogent och fossilt material och motiverar att emissionsfaktorn för biomassa är noll. Den för biodrivmedel schabloniserade andelen av bensen respektive dieselbränsle antas alltså ha en emissionsfaktor om noll vid beräkningen av koldioxidskattesatsen. Resterande andel bensen respektive dieselbränsle anses ha fossilt ursprung. Beräkningen av emissionsfaktorerna har, som utvecklas ovan, sitt stöd i den logik som gällt för koldioxidskatten alltsedan dess införande 1991, med beaktande av det nya styrmedlet reduktionsplikt som nu införs.

Uppdatering av använda värden för energiinnehåll och kolinnehåll

Innehållet av fossilt kol och därmed utsläppen av fossil koldioxid varierar inte bara mellan bensen och dieselbränsle utan också mellan olika kvaliteter av respektive drivmedel. De värden som angavs i prop. 1989/90:111 var typiska värden för energiinnehåll och kolinnehåll i de bränslekvaliteter som var vanliga på den svenska marknaden när koldioxidskatten infördes. I syfte att underlätta skatteadministrationen användes medelvärden för energiinnehåll och innehåll av fossilt kol i olika kvaliteter av eldningsolja och dieselbränsle. En gemensam koldioxidskattesats valdes således för dessa produkter.

När koldioxidskatten infördes redovisade regeringen en detaljerad beskrivning av den metod som används vid beräkningen av skattesatserna (se prop. 1989/90:111 s. 150). I propositionen angavs de effektiva värmevärdena (energiinnehåll) för olika bränslen samt deras koldioxidutsläpp uttryckt i kilogram per MJ

bränsle. Dessa värden ligger fortfarande till grund för beräkningen av de nuvarande koldioxidskattesatserna som anges i LSE.

De skäl som angavs vid koldioxidskattens införande för att använda medelvärden för energiinnehåll och innehåll av fossilt kol bedöms fortfarande vara giltiga. Bränslekvaliteterna har dock ändrats under åren. Av den anledningen bör de värden som används för beräkningen av koldioxidskattesatserna på bensin och omärkt dieselbränsle anpassas till de värden som används av Sverige vid den årliga rapporteringen av data om svenska utsläpp av klimatpåverkande gaser, i enlighet med riktlinjerna i FN:s klimatkonvention. Därmed separeras koldioxidskattesatsen för dieselbränsle från koldioxidskattesatsen för produkter som vanligen används för uppvärmning, s.k. eldningsolja. Dessa produkter förses enligt regler i LSE med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350°C. Genom att använda dessa uppdaterade värden möjliggörs en mer träffsäker och effektiv koldioxidbeskattning, där logiken om att biodrivmedel vid förbränningen inte ger upphov till nettoutsläpp av koldioxid behålls.

Tabell 6.13 Emissionsfaktorer bensin och dieselbränsle

I dag använda emissionsfaktorer, uppdaterade emissionsfaktorer och emissionsfaktorer när hänsyn tagits till genomsnittligt innehåll av biodrivmedel inom reduktionsplikt 2018 (kilogram CO₂ per liter).

	Nuvarande emissionsfaktor	Uppdaterad emissionsfaktor ¹	Emissionsfaktor när hänsyn tagits till andel biodrivmedel
Bensin	2,32	2,36	2,24
Dieselbränsle	2,86	2,54	1,91

¹ Ren fossil bensin beräknas med 72,00 kg CO₂/GJ och rent fossilt dieselbränsle med 72,01 kg CO₂/GJ. För beräkning till kg/l har värmevärde 35,28 GJ/m³ använts för dieselbränsle och för bensin 32,76 GJ/m³.

Koldioxid- och energiskattesatserna på fossila bränslen räknas årligen om med förändringen i faktiskt konsumentprisindex (KPI). Indexeringen innebär att den generella koldioxidskatten kommer att motsvara ca 1,15 kronor per kilogram koldioxid 2018. Från och med den 1 januari 2017 sker även en omräkning av energiskattesatserna som beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten för bensin och dieselbränsle. Detta sker genom ett schabloniserat tillägg av två procentenheter till KPI-omräkningen för både koldioxid- och energiskatten, där det ytterligare tillägget läggs på energiskatten. Detta tillägg påverkar således inte koldioxidskattens storlek. I tabell 6.14 illustreras koldioxidskattesatserna på bensin och

omärkt dieselbränsle, före och efter uppdatering av emissionsfaktorerna samt slutligen efter att hänsyn tagits till drivmedlets genomsnittliga innehåll av biomassa. Förändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2018. De förändringar som nu föreslås innebär att koldioxidskatten på den totala volymen motorbränsle som beskattas som bensin sänks från 2,66 kronor per liter till 2,57 kronor per liter. Koldioxidskatten på den totala volymen motorbränsle som beskattas som omärkt dieselbränsle sänks från 3 292 kronor per kubikmeter till 2 191 kronor per kubikmeter. Dessa förändringar anges utifrån den skattenivå som genom gällande indexeringsregler av energi- och koldioxidskatterna på bensin och dieselbränsle bedöms gälla fr.o.m. den 1 januari 2018.

Tabell 6.14 Koldioxidskattebelopp bensin och omärkt dieselbränsle

Beräkning av föreslagna koldioxidskattebelopp för bensin respektive omärkt dieselbränsle fr.o.m. den 1 juli 2018 (kronor per liter).

Koldioxidskatt (emissionsfaktor Tabell 6.13*1,15 ¹)	Bensin, miljöklass 1	Dieselbränsle, Miljöklass 1
Koldioxidskatt ¹ fr.o.m. 1.1.2018	2,66	3,292
Med uppdaterade emissionsfaktorer	2,71	2,921
När hänsyn tagits till genomsnittlig andel biomassa inom reduktionsplikt	2,57	2,191
Föreslagen koldioxidskattesats ¹ fr.o.m. 1.7.2018	2,57	2,191

¹ Beräknad skatt baserad på förändring av KPI mellan juni 2015 och juni 2017.

En uppdatering av emissionsfaktorerna innebär att de beräknade skattesatserna baseras på Naturvårdsverkets nu använda emissionsfaktorer (se tabell 6.13 för ytterligare förklaring). Andelen biomassa antas i bensin vara 5 volymprocent och i dieselbränsle ca 25 volymprocent biomassa. Den faktiska andelen biomassa som kommer blandas in på grund av plikten är osäkert och beror bland annat på biodrivmedlens genomsnittliga växthusgasutsläpp. Antagandet om andelen biomassa får därför ses som en på förhand bedömd schablon. Andelen biomassa räknas sedan bort från den underliggande emissionsfaktorn som bestämmer skatten.

Beräkningen av de föreslagna koldioxidskattesatserna utgår, som framgår av tabell 6.14, från den skattenivå som genom gällande regler i LSE om indexering av koldioxidskatten kommer att gälla fr.o.m. den 1 januari 2018.

Samma koldioxidskattebelopp för samtliga bränslen som beskattas som bensin och omärkt dieselbränsle

Som utvecklats ovan får den skattemässiga behandlingen av bränsle som ingår i reduktionspliktssystemet inte innefatta något element som är att anse som statligt stöd. Det följer av den grundläggande huvudregeln i energiskattedirektivet att en och samma skattesats, uttryckt per volymenhet, ska tas ut för samtliga de produkter för vilka en minimiskattesats är angiven i bilaga A till direktivet. Den generella koldioxidskattesats som föreslås för omärkt dieselbränsle bör därför gälla för samtliga de bränslen som omfattas av definitionen i 2 kap. 1 § första stycket 3 b LSE, dvs. 2 191 kronor per kubikmeter. Här ingår såväl de bränslen som omfattas av definitionen av dieselbränsle i den nya lagen om reduktionsplikt (KN-nr 2710 19 41 och 2710 19 45) men även vissa övriga bränslen, som inte vanligtvis används för fordonsdrift och därför inte föreslås ingå i reduktionspliktssystemet. Det rör sig om bränslen enligt KN-nr 2710 19 21 (flygfotogen), 2710 19 25 (annan fotogen än flygfotogen) samt vissa oljor med hög svavelhalt eller eldningsolja (KN-nr 2710 19 49 samt 2710 19 61–2710 19 69).

Flygfotogen används i allt väsentligt i luftfartyg som används för annat än privat ändamål och sådan användning är skattefri, se 6 a kap. 1 § 5 a LSE. Användningen av annan fotogen i motordrivna fordon är försumbar och förekommer endast i mindre omfattning för annan motordrift. Om en lägre koldioxidskattesats, uttryckt per kubikmeter omärkt dieselbränsle, skulle gälla för sådant bränsle som omfattas av reduktionspliktssystemet än för bränsle som inte omfattas av plikten skulle detta riskera att innebära att ett statligt stöd anses ges till företag som använder bränslet inom kvoten. Den omläggning av styrmedlen på biodrivmedelsområdet som föreslås i denna proposition skulle i sådant fall inte kunna genomföras. Med hänsyn härtill anser regeringen, till skillnad från *Trafikanalys*, att den lägre koldioxidskatten bör gälla för samtliga drivmedel som beskattas som omärkt dieselbränsle. Av motsvarande skäl bör den generella koldioxidskattesats som föreslås för bensin gälla även för flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och alkylatbensin trots att dessa bränslen inte omfattas av reduktionspliktssystemet, dvs. för samtliga bränslen som om-

fattas av minimiskattenivå för bensin i energiskattedirektivet (bensin enligt 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 och 7 LSE).

Sänkning av energiskatten på bensin och omärkt dieselbränsle

Effekterna av priset vid pump av den föreslagna reduktionsplikten analyseras i avsnitt 6.15.18. En reduktionsplikt med en energiskatt på dagens nivå för alla ingående drivmedel bedöms leda till högre priser för dessa drivmedel vid pump. Regeringen anser, till skillnad från *2030-sekretariatet*, *Energigas Sverige*, *Avfall Sverige*, *Göteborgs kommun* och *Stockholms kommun*, att en sådan prisökning bör motverkas och föreslår därför att energiskattesatserna på bensin respektive omärkt dieselbränsle sänks. Regeringens förslag är att energiskatten sänks från 4,08 kronor per liter till 3,87 kronor per liter på bensin, vilket innebär en sänkning med 0,21 kronor per liter. Regeringens förslag för omärkt dieselbränsle, miljöklass 1 är att energiskatten sänks från 2 648 kronor per kubikmeter till 2 341 kronor per kubikmeter, vilket innebär en sänkning med 307 kronor per kubikmeter. Motsvarande sänkningar föreslås av energiskattesatserna för bensin och omärkt dieselbränsle som tillhör övriga miljöklasser.

Beräkningen av de föreslagna energiskattesatserna utgår från den skattenivå som genom gällande regler i LSE om indexering av energi- och koldioxidskatterna bedöms gälla fr.o.m. den 1 januari 2018.

Av samma skäl som anförs ovan beträffande den föreslagna koldioxidskattesatsen bör även sänkningen av energiskatten gälla för samtliga bränslen som omfattas av definitionen av omärkt dieselbränsle i 2 kap. 1 § första stycket 3 b LSE respektive beskattas som bensin enligt 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 7 LSE. Som framgår av avsnitt 6.15.5 är den som i egenskap av upplagshavare deklarerar skatt också den som har en reduktionsplikt. Det kan, till skillnad från vad *Energimyndigheten* anger, röra sig om förbrukare av större mängder drivmedel, som är godkända som upplagshavare med eget skatteupplag. Dessa förbrukare omfattas således av såväl reduktionsplikt som den sänkta energiskatten.

Skattesänkningarna är i linje med de övergripande synpunkter om utformningen av skattereglerna som framförs av *KSLA*, *Bergvik m.fl.*, *Sveriges Åkeriföretag*, *Jernkontoret*, *Näringslivets Transportråd*, *Svenskt Näringsliv*,

SveMin och *SPBI*. Regeringen delar inte *SEKAB*:s farhågor för de höginblandade biodrivmedlens konkurrenskraft till följd av förslaget, men avser att beakta denna fråga även vid framtida överväganden om skattenivåerna på de fossila drivmedlen.

Jordbruksverket efterfrågar ett förtydligande av om förslagets skattemässiga justeringar tar hänsyn till att biodrivmedel har ett lägre energi-innehåll jämfört med de fossila motsvarigheterna. Regeringen föreslår en justering av energiskatten som endast kompenserar för den skattemässiga prisseffekten per liter drivmedel, i samband med införandet av reduktionsplikten 2018. Detta innebär att drivmedelskostnaden för en given körsträcka kan komma att öka vid en ambitionshöjning, vilket framgår av avsnitt 6.15.18. Till viss del kan detta motverkas genom att koldioxidskatten kalibreras om för att beakta en större andel biodrivmedel. På sikt skulle kostnadsökningen ytterligare kunna motverkas om energiskatten kunde tas ut efter energi-innehåll. Energiskatten har historiskt sett varit, och är även i dag, främst en fiskal skatt men har gradvis fått en mer resursstyrande karaktär genom att den verkar allmänt dämpande på energianvändningen och bidrar till en ökad energieffektivisering. När skatteintäkterna från skatt på biodrivmedel i bensin respektive dieselbränsle genom förslagen kommer att öka finns det därmed utrymme att sänka energiskatten på den fossila delen i bränsleblandningen utan att riskera skatteintäkterna. På sikt bör även, som framförs av *Bergvik m.fl.* och *BioFuel Region AB*, energiskatten i ökad utsträckning söka tas ut efter bränslets energiinnehåll inom ramen för de möjligheter som kan komma att ges av EU-rätten i dess framtida utformning. En genomsnittlig liter bensin respektive dieselbränsle med inblandning av biodrivmedel kommer efter att förslaget har trätt ikraft att få en något lägre energiskatt. Detta innebär att trafikens internaliseringsgrad, dvs. hur stor andel av trafikens externa kostnader som är internaliserade, sänks något. Detta överrensstämmer med vad som framförs av *Konjunkturinstitutet*. Däremot är inte sänkningen av internaliseringsgraden lika stor som sänkningen av energiskatten på dieselbränsle då förslaget även innebär att låginblandade biodrivmedel beläggs med energiskatt.

Omräkning av energi- och koldioxidskattesatserna
De ändrade energi- och koldioxidskattebelopp som föreslås för bensin och omärkt dieselbränsle tillämpas när skattskyldigheten inträder fr.o.m. tidpunkten för ikraftträdandet av ändringarna. Denna tidpunkt föreslås vara den 1 juli 2018. Dessa skattebelopp anges i en tabell i 2 kap. 1 § första stycket LSE tillsammans med skattebeloppen för övriga bränslen. Omräkning av dessa skattebelopp enligt 2 kap. 1 b § LSE föreslås ske inför kalenderåret 2019, jfr detta lagrum om beräkningsgrunden med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen samt för bensin och dieselbränsle även med beaktande av utvecklingen av bruttonationalprodukten. Detta beaktande sker genom ett schabloniserat tillägg av två procentenheter till omräkningen enligt prisutvecklingen för både energi- och koldioxidskatterna där det ytterligare tillägget läggs på energiskatten.

Enligt gällande regler i LSE kommer regeringen att senast i november 2017 i en förordning lägga fast de energi- och koldioxidskattebelopp som ska gälla fr.o.m. den 1 januari 2018, jfr avsnitt 6.22. Skattesatserna för perioden 1 januari 2018–30 juni 2018 respektive perioden 1 juli 2018–31 december 2018 finns beskrivna i tabell 6.19.

Av tydlighetsskäl bör det inte förekomma att de vid viss tid gällande skattebeloppen för vissa bränslen framgår direkt av LSE medan för andra bränslen av en av regeringen utfärdad förordning med stöd av bestämmelser i LSE. Med hänsyn härtill bör i det författningsförslag som nu läggs fram även skattebelopp läggas fast för andra bränslen än bensin och omärkt dieselbränsle, dvs. märkt dieselbränsle, gasol, naturgas samt kol och koks. På samma sätt som för bensin och omärkt dieselbränsle grundas de skattebelopp som nu föreslås för dessa övriga bränslen på förändringar i KPI enligt beskrivning i avsnitt 6.22.

Efter att de föreslagna skattebeloppen i LSE, med ikraftträdande den 1 juli 2018, har beslutats av riksdagen bör regeringen ändra den i november 2017 utfärdade förordningen med omräknade skattebelopp för kalenderåret 2018 till att endast gälla för perioden den 1 januari 2018 t.o.m. den 30 juni 2018. Detta möjliggörs genom att det föreslås att den årliga omräkningen ska ske för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår. De skattebelopp som gäller fr.o.m. den 1 juli 2018 kommer således, på samma sätt som skett för kalenderåret 2017, att

omräknas för kalenderåret 2019 genom en förordning som utfärdas av regeringen innan utgången av november månad 2018.

Regeringen anser att den årliga omräkningen av skattesatserna på bränslen är en nödvändig åtgärd för att Sverige på ett kostnadseffektivt sätt ska kunna uppfylla den långsiktiga prioriteringen om en fossiloberoende fordonsflotta 2030 och visionen om att Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser ska vara noll 2045. Regeringen ser inte att det finns någon anledning att, som *Jernkontoret*, *Näringslivets Transportråd*, *Svenskt Näringsliv*, *SveMin* och *Skattebetalarnas förening* önskar, ändra förhållningssätt i denna fråga utifrån de förslag som presenteras i denna proposition. Regeringen bedömer, till skillnad från *SPBI*, att både årliga uppräknings- och energi- och koldioxidskatterna och en reduktionsplikt behövs. Reduktionsplikten syftar till att minska växthusgasutsläppen från bensin och dieselbränsle medan de årliga uppräkningsarna ska säkerställa att hänsyn i beskattningen tas till den allmänna prisutvecklingen och till reala inkomstökningar. Detta ger förutsättningar att stegvis öka omställningstrycket i transportsektorn från användning av bensin och dieselbränsle till andra alternativ som bidrar till minskade växthusgasutsläpp.

Övrigt

Vissa remissinstanser framför synpunkter som saknar direkt koppling till detta enskilda lagstiftningsärende och därför får bedömas i annat sammanhang. Det gäller synpunkterna från *Sveriges Åkeriförbund* om differentiering av bränsleskatterna mellan personbilar och viss yrkesmässig trafik, från *Jernkontoret*, *Näringslivets transportråd*, *Svenskt Näringsliv* och *SveMin* om behovet av en översyn av transportsektorns samlade skatter och avgifter, samt från *KTH* om ett helhetsperspektiv vid justering av fordonsskatte- och drivmedelslagstiftningen. Detsamma gäller *IKEM:s* önskemål om en översyn utifrån ett industriellt perspektiv. *Bergvik m.fl.* samt *Skogsindustrierna* påtalar vikten av att behålla koldioxidskattelättnaderna för dieselbränsle som förbrukas i arbetsmaskiner och för viss fartygsdrift inom yrkesmässigt jordbruk, skogsbruk och vattenbruk. Som närmare framgår av konsekvensanalysen i 6.15.18 innebär regeringens förslag inga försämringar av denna skattebefrielse.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 3 a kap. 2 § hållbarhetslagen samt att 7 kap. 3 d § slopas och att ändringar görs i 1 kap. 11 a §, 2 kap. 1 och 1 b §§ och 7 kap. 3 c § LSE, se avsnitten 3.17 och 3.32.

6.15.15 Beskattningen av biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten

Regeringens förslag: Befrielsen från energiskatt ska ökas för höginblandad etanol som används i gnisttända motorer (E85) från 92 procent till 100 procent av den energiskatt som gäller för bensin. Befrielsen från energiskatt ska ökas för höginblandad Fame från 63 procent till 100 procent av den energiskatt som gäller för dieselbränsle.

För motorbränsle som utgör bensin eller dieselbränsle och som till mer än 98 volymprocent framställts av biomassa ska 100 procent befrielse från koldioxidskatt och 100 procent befrielse från energiskatt medges för den andel av bränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Den ökade skattebefrielsen för E85 och höginblandad Fame som likställer dessa biodrivmedel med ED95 och HVO100 ska träda i kraft den 1 januari 2018. Övriga ändringar ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens. I promemorian görs även bedömningen att en ansökan om förnyat statsstödsgodkännande bör göras. Regeringen ansökte om ett sådant godkännande den 6 juli 2017.

Remissinstanserna: *Circle K Sverige AB*, *2030-sekretariatet*, *Energigas Sverige*, *Klimatkommunerna*, *KSLA*, *SEKAB*, *LRF*, *Lantmännen*, *Lunds tekniska högskola*, *Naturvårdsverket*, *Trafikanalys*, *Transportföretagen*, *Scania AB*, *Sveriges Bussföretag*, *SKL*, *Jordbruksverket*, *Energimyndigheten*, *Stockholms kommun*, *Göteborgs kommun* och *Svebio* stödjer en 100-procentig skattebefrielse för höginblandade biodrivmedel. *Bergvik m.fl.* anser att skattesänkningen stärker marknaden men att den troligtvis inte är tillräcklig. *BioFuel Region AB* stödjer att höginblandade drivmedel skatte-

befrias fram till 2020 men efterfrågar vilka styrmedel som avses användas för att göra dessa drivmedel fortsatt konkurrenskraftiga och kunna utvecklas gynnsamt även under tiden därefter. *Perstorp Bioproducts AB* har förståelse för förslagets utformning och anser att en reduktionsplikt inte fungerar för rena biodrivmedel om inte dessa samtidigt ges skattenedsättning. *Neste* är positivt till full skattebefrielse för höginblandade och rena biodrivmedel men anser att en förlängning till 2020 är en kortsiktig lösning. *Svebio* anser vidare att skatten bör tas bort skyndsamt och inte först den 1 januari 2018. *Circle K* påpekar att det finns en risk att marknaden för HVO100 kan komma att konkurrera om volymer som kommer att efterfrågas inom ramen för reduktionsplikten för dieselbränsle. En brist på HVO skulle enligt bolaget göra det svårt för distributörer att möta plikten vilket riskerar att medföra straffavgifter som skulle drabba konsumenterna och företag i form av höjda drivmedelspriser. *Neste* anser att de förenklingar av överkompensationsberäkningarna, som diskuteras i promemorian, riskerar att bli vilseledande då priset på insatsvaror kan ändras snabbt vid ett begränsat utbud. *Neste* anser därför att kostnaderna bäst belyses enligt den metod som Energimyndigheten använder i dag. *Perstorp BioProducts AB* uppmanar däremot regeringen att revidera modellen för överkompensationsberäkning för att snabbare följa marknaden samt bättre ta hänsyn till faktiska kostnader för B100. *SEKAB*, *LRF* och *Svebio* samt *Scania* anser att osäkerheten om de långsiktiga villkoren till följd av EU:s statsstödsregler medför att det behövs garantier från staten om långsiktiga spelregler om investeringar ska kunna ske i produktion av höginblandade biodrivmedel och i fordon. *Scania* föreslår att staten lämnar en civilrättslig garanti som kompensation för det fall reglerna ändras så att marknadsaktörerna ska kunna investera i produktion och fordon. *SEKAB* anser att även biobaserad alkylatbensin ska kunna ges skattebefrielse om den till mer än 70 procent är biobaserad. *Lantmännen* är oroad av att det inte presenteras en långsiktig lösning för höginblandade biodrivmedel, särskilt de grödebaserade som har en stor potential att erbjuda stora volymer biodrivmedel. *Lantmännen* menar att det är av största vikt att regeringen fortsätter sitt arbete gentemot Europeiska kommissionen för att möjliggöra en gynnsam och långsiktig

lösning. Full skattebefrielse för dessa biodrivmedel är det bästa alternativet och i andra hand en skattereduktion som inte är fullständig. Om detta alternativ inte är möjligt måste regeringen ta fram konkreta alternativa lösningar omgående. *Naturvårdsverket* anser att biodrivmedel inte bör beläggas med koldioxidskatt och ser ett behov av att reduktionsplikten utvidgas på ett sådant sätt att rena eller höginblandade livsmedelsbaserade biodrivmedel kan inkluderas i reduktionsplikten om skattebefrielse inte visar sig möjlig fr.o.m. 2021. *Naturvårdsverket* menar att villkoren för rena och höginblandade biodrivmedel bör klargöras så snart som möjligt och att en lösning kan vara att inkludera dessa i reduktionsplikten. *Lunds tekniska högskola* uppmanar regeringen att skyndsamt utveckla långsiktiga styrmedel för höginblandade biodrivmedel som ersättning för dagens skattebefrielse med dess osäkerheter, eftersom dessa biodrivmedel krävs för att nå en fossilfri fordonsflotta. *Transportföretagen* saknar en analys av konsekvenserna av och en handlingsplan för om ett statsstödsgodkännande inte skulle medges. *Avfall Sverige* är inte övertygade om att skattebefrielse är det enda eller bästa styrmedlet för att gynna svensk biogasproduktion och marknad och vill därför snarast se en översyn av hur den svenska biogasproduktionen kan främjas ur ett avfallsperspektiv. Även *Energigas Sverige* och *E.ON Sverige AB* vill att åtgärder vidtas för att långsiktigt främja biogas. Enligt *Scandinavian Biogas Fuels AB* bör skattebefrielse kombineras med ett system som premierar ett mer cirkulärt omhändertagande av organiskt avfall från olika delar av samhället. *Preem AB* anser att skattebefrielsen för höginblandade biobränslen bör avskaffas och att dessa bränslen bör inkluderas i reduktionspliktssystemet med en justering av reduktionsnivåerna eftersom statsstödsreglerna skapar osäkra marknadsförutsättningar, att det saknar betydelse ur klimatperspektiv om biodrivmedel används för inblandning eller höginblandning och att det finns risk för överkompensation när billiga råvaror ges skattebefrielse. *Preem AB* ser även en risk att biobränslen används som höginblandade drivmedel trots att det innebär att reduktionsplikten inte uppfylls, vilket leder till ökade kostnader för konsumenterna. *Nature Associates* anser att skattebefrielsen leder till långsiktig ineffektivitet och snedvridning av konkurrensen

mellan olika drivmedel och anser att skattebefrielsen därför bör avskaffas senast 2020. *Konjunkturinstitutet* menar att genom att öka reduktionsplikten omfattning skulle högre kostnadseffektivitet åstadkommas. *Värmlands Metanol AB* ifrågasätter skattenedsättning för E85, eftersom tillgänglig etanol gör större nytta genom låginblandning i bensin. Bolaget menar också att olika beskattning av ett biodrivmedel, beroende på om det låg- eller höginblandas, inte är förenligt med EU-rätten. *VTI* ifrågasätter varför de höginblandade drivmedlen inte inkluderas i reduktionsplikten och anser att det är högst osäkert om kommissionen tillåter skattebefrielse av höginblandade drivmedel efter 2018 vilket leder till osäkerhet och brist på långsiktighet. *VTI* anser också att en fördel med att inkludera höginblandade drivmedel i plikten är att biodrivmedlens olika klimategenskaper då kan beaktas. Även *KSLA* anser att det inom skattenedsättningen saknas en prismekanism som premierar biodrivmedel med högre klimattnytta vilket tillsammans med överkompensationsberäkningen riskerar att göra det mer fördelaktigt att importera biodrivmedel som inte är bättre än vad som krävs för att klara hållbarhetsdefinitionen. *Stockholms läns landsting* och *Svensk kollektivtrafik* pekar på behovet av åtgärder som även efter 2020 gynnar rena biodrivmedel för att säkerställa fortsatt användning av dessa i busstrafiken. Enligt *Lunds tekniska högskola* bör det skyndsamt utvecklas långsiktiga styrmedel motsvarande reduktionsplikten för höginblandade biodrivmedel eftersom sådana biodrivmedel krävs för att nå en fossilfri fordonsflotta i Sverige. *SPBI* anser att det bör förtydligas att koldioxidskatt endast tas ut på de molekyler av ett bränsle som genererar fossila koldioxidutsläpp samt att skattebefrielsen för de beståndsdelar av höginblandade biodrivmedel som framställts av biomassa även innefattar innehållet av vatten och väte i beståndsdelar vars ursprung är vatten. *SPBI* menar i allt fall att om dessa beståndsdelar ska beskattas bör schablonvärden införas för att underlätta skatteredovisningen. *SPBI* påpekar även att det i dag inte finns några förnyelsebara komponenter att tillgå som ryms inom alkylatbensins tekniska standard. Även *Lantmännen* delar bedömningen att det saknas förnybara alternativ för alkylatbensin. Slutligen upplyser *SPBI* om att upphandlingarna för volymer till 2018 pågår under oktober/november 2017 och att ett

statsstödsgodkännande då måste föreligga i september 2017 för att upphandlingarna ska kunna avse kända volymer. *Stockholms läns landsting* och *Trafikanalys* anser att det är viktigt att Sverige fortsätter att föra diskussioner med kommissionen i syfte att få gehör för att det inte är att anse som statligt stöd att endast ta ut koldioxidskatt på bränslenas innehåll av fossilt kol. *Trafikverket* anser att en konsekvens av skattenedsättningen kan vara att konsumenter använder rena biodrivmedel även i fordon som inte är lämpliga för ändamålet och att en utredning av konsekvenser för fordonsgarantier och regelverk bör övervägas. *Jordbruksverket* ifrågasätter att begreppet "livsmedelsbaserade biodrivmedel" används i svenska lagstiftningsprodukter, eftersom det dels inte är en korrekt beskrivning av råvaran, dels signalerar att första generationens biodrivmedel alltid konkurrerar med livsmedel.

Skälen för regeringens förslag

Som beskrivs i avsnitt 6.15.3 är en fortsatt positiv utveckling av höginblandade och rena biobränslen nödvändigt för att nå de långsiktiga målen i transportsektorn, inklusive en fossilfri fordonsflotta. Regeringens bedömning delas av flertalet remissinstanser. En nyckel till att kunna säkerställa den långsiktighet som krävs för fortsatta investeringar i rena eller höginblandade hållbara biodrivmedel är att det svenska regelverket utformas på ett sätt som är förenligt med EU-rättens bestämmelser vilket remissinstanserna också instämmer med.

Inom ramen för statsstödsregelverket har kommissionen redan 2014 aviserat att statligt stöd inte kommer att få lämnas till livsmedelsbaserade biodrivmedel efter utgången av 2020. Av kommissionens förslag till ändringar av förnybartdirektivet framgår att kommissionen fortfarande anser att livsmedelsbaserade biodrivmedel bör fasas ut inom EU. Något förslag från kommissionen om statsstödsriktlinjer för miljöskydd och energi för tiden efter den 31 december 2020 väntas inte förrän tidigast 2018. Flera remissinstanser påtalar att det är angeläget att söka påverka kommissionen i denna fråga. Regeringen delar den bedömningen och bedriver ett aktivt påverkansarbete gentemot kommissionen och andra medlemsstater så att det ska vara fortsatt möjligt att främja hållbara

livsmedelsbaserade biodrivmedel. Påverkansarbetet är prioriterat av regeringen men det är inte ändamålsenligt att i den här lagstiftningsprodukten närmare utveckla formerna för eller innehållet i påverkansarbetet.

Avgränsningar

Av de skäl som anförs i avsnitt 6.15.3 föreslår regeringen att reduktionsplikten varken ska omfatta höginblandade flytande biodrivmedel eller biogas. Även höginblandade biodrivmedel, som alltså inte omfattas av reduktionsplikten, bör ges goda förutsättningar så att de fortsatt kan bidra till miljömålen. Den nuvarande skattebefrielsen har skapat förutsättningar för såväl låginblandade som höginblandade biodrivmedel. Eftersom det föreslagna nya styrmedlet inte omfattar höginblandade biodrivmedel bedömer regeringen det lämpligt att fortsatt skattebefria höginblandade biodrivmedel.

Höginblandade biodrivmedel som utgör bensen eller dieselbränsle är syntetisk bensen respektive ren HVO (HVO100). Den skattebefrielse som i dag gäller för dessa biodrivmedel följer av 7 kap. 3 c och 3 d §§ LSE. Dessa drivmedel innehåller vanligen vissa tillsatser som inte har sitt ursprung i biomassa. För att avgränsa dessa bränslen från sådan HVO och syntetisk bensen som föreslås omfattas av reduktionsplikten föreslår regeringen att 100 procent befrielse från energiskatt och koldioxidskatt endast ska kunna ges för bensen eller dieselbränsle som till en viss, hög procentandel framställts av biomassa. Då andelen biomassa i den produkt som saluförs som HVO100 i dag är mycket hög föreslår regeringen att denna procentandel för höginblandade biodrivmedel som utgör bensen eller dieselbränsle sätts till mer än 98 volymprocent, se förslaget till ny lydelse av 7 kap. 3 a § LSE. *Nature Associates* efterfrågar differentierad beskattning av biodrivmedel som produceras från palmolja och PFAD. Frågan om vad som utgör restprodukter i förnybartdirektivets mening behandlas i prop. 2016/17:217 Genomförande av ändringar i förnybartdirektivet – ILUC. *Nature Associates* önskemål föranleder därför ingen ytterligare åtgärd.

Den skattebefrielse som i dag gäller för höginblandade flytande biodrivmedel som inte utgör bensen eller dieselbränsle följer av 7 kap. 3 a § LSE. Befrielse medges för samtliga sådana drivmedel med 100 procent av koldioxidskatten

och i varierande grad en procentuell nedsättning av energiskatten för olika biodrivmedel, se närmare avsnitt 6.15.2.

Överkompensationsbedömningen

Omfattningen av befrielsen från energiskatt är enligt villkoren i statsstödsgodkännandet anpassad till skillnaden i produktionskostnad mellan olika biodrivmedel och deras fossila motsvarigheter. Utvecklingen av bl.a. världsmarknadspriset på råolja och övriga faktorer som påverkar risken för överkompensation följs av Energimyndigheten. Kostnads kalkylen i Energimyndighetens övervakningsrapport avseende skattebefrielse för flytande biodrivmedel 2016 (finns tillgänglig i Miljö- och energidepartementet M2017/00481/Ee) visar att god marginal till överkompensation nu finns för flera biodrivmedel.

Säkerhetsmarginalen till överkompensation bedöms tillräcklig 2018 då oljepriserna inte väntas förändras i någon större utsträckning jämfört med nivåerna 2016 eller 2017 och risken för överkompensation då bedöms begränsad i Energimyndighetens rapport. För perioden efter den 1 juli 2018 föreslås dessutom att skattebeloppet på de fossila motsvarigheterna bensen och dieselbränsle sänks, vilket ytterligare ökar marginalen till överkompensation för höginblandade biodrivmedel. Mot den bakgrunden föreslår regeringen, i likhet med vad som framförs av *Perstorp AB*, att befrielsen från energiskatt ökas för höginblandad etanol som används i gnisttända motorer (E85) samt för höginblandad Fame. Dessa ändringar bör, till skillnad från vad som förespråkas av *Svebio*, lämpligen träda i kraft den 1 januari 2018. Regeringens förslag innebär en ökning av skattebefrielsen från 92 procent till 100 procent för höginblandad etanol som används i gnisttända motorer (E85) samt från 63 procent till 100 procent för höginblandad Fame. En aspekt att i framtiden beakta är de förändringar av skattesatserna på fossil bensen och fossilt dieselbränsle som följer av den årliga omräkningen av skattesatserna efter prisutveckling respektive reala inkomstökningar.

Ett nytt statsstödsgodkännande

Statsstödsgodkännandet för nuvarande skattebefrielse för flytande biodrivmedel gäller t.o.m. den 31 december 2018 om de förhållanden som anmälts till och godkänts av kommissionen inte ändras i något materiellt avseende. Den ökade

skattebefrielsen för E85 och höginblandad Fame fr.o.m. den 1 januari 2018 omfattas av nuvarande statsstödsgodkännande.

Genom att skattebefrielsen för den biomassa som ingår i bensin eller dieselbränsle och som inte till mer än 98 volymprocent utgörs av biomassa slopas, kommer den kvarvarande skattebefrielsen i viss mån att påverka marknaden på ett annat sätt än den tidigare skattebefrielsen. Ändringarna som föreslås träda i kraft den 1 juli 2018 bedöms därför förutsätta ett nytt statsstödsgodkännande av skattebefrielsen för E85, höginblandad etanol för kompressionstända motorer (ED95), höginblandad Fame och annan hållbar biomassa som blandas in i dessa produkter. Det krävs även ett statsstödsgodkännande för skattebefrielsen av andelen biomassa i bensin eller dieselbränsle som till mer än 98 volymprocent har framställts av biomassa.

Biogas som används som motorbränsle omfattas inte heller av plikten som nu föreslås, se avsnitt 6.15.5. Skattebefrielsen för biogas är dock inte en del av den nuvarande stödordningen för flytande biodrivmedel och är därför föremål för ett separat statsstödsgodkännande. Eftersom statsstödsgodkännandet för skattebefrielsen av biogas gäller t.o.m. utgången av 2020 och förutsättningarna för det beslutet inte nu ändras bedöms inga åtgärder behöva vidtas inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Enligt nu gällande statsstödsgodkännande ska motorbränslet eller den andel av motorbränslet som utgörs av biomassa omfattas av både ett hållbarhetsbesked och ett anläggningsbesked enligt hållbarhetslagen. Stödmottagaren får inte heller vara ett företag utan rätt till statligt stöd. Uppgifter måste också lämnas om skattebefrielsens fördelning på stödmottagare. Dessa krav gäller som villkor enligt LSE för nuvarande skattebefrielse av biodrivmedel och har sin grund i gällande statsstödsbeslut som hänvisar till att villkoren i kommissionens meddelande om riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG, skulle följas. Eftersom de statsstödsrättsliga förutsättningarna för kommissionens bedömning inte har ändrats efter att det nuvarande stödet godkändes bör villkoren för den kvarvarande skattebefrielsen motsvara de villkor som gäller enligt nuvarande bestämmelser i LSE. Av redaktionella skäl bör dock en viss omflyttning av

bestämmelserna göras (se föreslagen lydelse av 7 kap. 3 b och 3 c §§ LSE).

Statsstödsreglerna kräver att åtgärder vidtas för att förhindra överkompensation. Det innebär att den fullständiga skattebefrielsen för höginblandade biodrivmedel kan behöva anpassas utifrån marknadsutvecklingen. Regeringen anser att den beräkningsmetod för överkompensation som i dagsläget används av Energimyndigheten för att bedöma kompensationsnivån till biodrivmedel är välgrundad, men att den kan behöva kompletteras om marknadsförutsättningarna ändras. På sikt kan det även vara aktuellt att undersöka förutsättningarna för att underlätta hanteringen samt öka förutsägbarheten i systemet för de aktörer som berörs.

Mot bakgrund av att kommissionen föreslagit att livsmedelsbaserade biodrivmedel ska fasas ut inom EU finns det risk för att möjligheterna att lämna statligt stöd för dessa biodrivmedel kan komma att begränsas. Regeringen arbetar, som efterfrågas av flera remissinstanser, aktivt med att förändra kommissionens synsätt och möjliggöra fortsatt skattebefrielse för alla höginblandade hållbara biodrivmedel även efter utgången av 2020. *Jordbruksverket* ifrågasätter lämpligheten av att begreppet "livsmedelsbaserade" används i svenska lagstiftningsprodukter. Regeringen konstaterar att begreppet används i EEAG och att det inte är klarlagt om det finns skillnader mellan begreppen "livsmedelsbaserat" respektive "grödebaserat". Då begreppet i detta sammanhang syftar på de begränsningar som EU-rätten ställer upp bör det EU-rättsliga begreppet användas för att säkerställa att begreppet inte ges en vidare innebörd än vad EU-rätten kräver. Utifrån den tolkning som kommissionen hittills har gjort av EU:s statsstödsregler kommer livsmedelsbaserade biodrivmedel fr.o.m. den 1 januari 2021 inte längre kunna beskattas lägre än sina fossila motsvarigheter.

Långsiktighet

Höginblandade biodrivmedel är en förutsättning för en fossiloberoende fordonsflotta. Regeringen instämmer med de många remissinstanser som anser att ett statsstödsgodkännande för skattnedsättningen fram till utgången av 2020 inte ger tillräckligt långsiktiga förutsättningar för branschen. Regeringen konstaterar att skattnedsättningen inte är tidsbegränsad men att statsstödsreglerna sannolikt inte medger ett

längre godkännande. Som *SPBI* påtalar är det angeläget att så snabbt som möjligt fastställa villkoren för den skattenedsättning för biodrivmedel som föreslås kvarstå efter den 1 juli 2018. *SEKAB*, *LRF*, *Svebio* och *Scania* har önskat någon form av garanti från staten för att skapa långsiktiga förutsättningar för det fall det inte visar sig möjligt att förändra EU:s institutioners syn på livsmedelsbaserade biodrivmedel. Regeringen konstaterar att även sådana garantier som efterfrågas sannolikt skulle träffas av EU:s statsstödsregler och därmed omfattas av de begränsningar som gäller för skattenedsättningen. Regeringen bedömer därmed att det i dagsläget inte finns förutsättningar att via statsbudgeten skydda långsiktiga investeringar i produktion av livsmedelsbaserade biodrivmedel efter 2020.

VTI och *KSL* efterfrågar ett styrmedel för höginblandade biodrivmedel som i likhet med reduktionsplikten premierar biodrivmedel med bättre klimatpåverkan. Även *Preem AB* påtalar att det finns en risk att mindre klimateffektiva biodrivmedel kan få en fördel genom den fortsatta skattebefrielsen. För ett statsstöds-godkännande krävs underlag som visar att skillnader i beskattningen är objektivt motiverade. För att ett skattesystem ska vara trovärdigt och effektivt måste det också finnas förutsättningar att följa upp och kontrollera de omständigheter som ska ligga till grund för beskattningen. En sådan kontroll skulle vara kostsam och det är inte säkert att samma principer kan tillämpas vid beskattning som de som föreslås tillämpas inom reduktionsplikten. Regeringen anser att det nu inte finns anledning att överväga differentierad beskattning beroende på respektive biodrivmedels miljöegenskaper, men konstaterar att det finns anledning att noga följa marknadens utveckling inom ramen för det system med kontrollstationer som nu föreslås.

Nature Associates och *Konjunkturinstitutet* anser att högre kostnadseffektivitet skulle åstadkommas genom att öka reduktionspliktens omfattning. En ökad omfattning av plikten skulle dock kräva en beskattning som är fri från inslag av statligt stöd. En sådan beskattning av höginblandade biodrivmedel skulle sannolikt leda till att försäljningen av dem sjunker drastiskt eller helt upphör, vilket regeringen bedömer vara svårt att förena med ambitionen om att Sverige ska ställa om till en fossilfri fordonsflotta. Även *Naturvårdsverket* anser att

en utvidgad reduktionsplikt kan vara en lösning men då för att skapa långsiktiga förutsättningar även för livsmedelsbaserade rena och höginblandade biodrivmedel fr.o.m. 2021.

Enligt *EEAG* är det inte möjligt att få ett statsstöds-godkännande för skattebefrielse som avser livsmedelsbaserade biodrivmedel för tiden efter den 31 december 2020. För att säkerställa så långsiktiga förutsättningar för branschen som möjligt har regeringen sökt statsstöds-godkännande t.o.m. utgången av 2020. Regeringen hyser förståelse för marknadsaktörernas behov av förutsägbarhet avseende vilka villkor som kommer att gälla fr.o.m. den 1 juli 2018. *SPBI* påtalar att förutsättningarna bör vara kända senast nio månader innan de nya reglerna träder i kraft. Regeringen har i juli 2017 anmält den föreslagna utformningen av skattebefrielsen för rena och höginblandade biodrivmedel till kommissionen för att få ett statsstöds-godkännande för denna åtgärd. Regeringen bedömer att kommissionen, med stöd av gällande regler i *EEAG*, kommer att inom kort fatta ett beslut om att godkänna den anmälda åtgärden. Ett statsstöds-godkännande bedöms således finnas tillgängligt i sådan tid att riksdagen kan beakta det vid sitt beslut i detta lagstiftningsärende. Eftersom den föreslagna skattebefrielsen förväntas godkännas av kommissionen finns det inte skäl att ssom *Transportföretagen* föreslår utveckla några alternativ inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Såväl de EU-rättsliga förutsättningarna för fortsatt statsstöds-godkännande som förutsättningarna att inkludera även höginblandade biodrivmedel i reduktionsplikten kan komma att förändras. Först när de statsstödsriktlinjer för miljöskydd och energi som kommer att gälla efter utgången av 2020 beslutats på EU-nivå blir det möjligt att bedöma förutsättningarna för ett statsstöds-godkännande för skattebefrielse för samtliga hållbara höginblandade biodrivmedel efter utgången av 2020.

En förutsättning för ett statsstöds-godkännande för skattebefrielse för icke-livsmedelsbaserade biodrivmedel efter utgången av 2020 skulle vara ett åtagande från Sveriges sida om att anpassa reglerna om statsstödsreglerna ändras. Den osäkerhet som finns utifrån statsstödsreglerna med ett sådant statsstöds-godkännande skiljer sig således inte från den osäkerhet som finns utan ett sådant. Även om vissa hållbara

höginblandade biodrivmedel skulle kunna ges ett längre statsstödsgodkännande bedömer regeringen inte att det är lämpligt att nu – som *E.ON* och *Energigas Sverige* förordar – söka godkännande för skattenedsättningar för tiden efter 2020 för icke-livsmedelsbaserade hållbara höginblandade biodrivmedel. Regeringen har förståelse för biogasbranschens behov av långsiktiga villkor för hållbara biodrivmedel som produceras från avfall och restprodukter men anser trots det att ett nytt ställningstagande först bör göras utifrån de förutsättningar som är kända efter kontrollstationen 2019.

Övrigt

Regeringens förslag till ändrad beskattning föranleds av förslaget om att införa en reduktionsplikt för flytande biodrivmedel. Frågan om en samlad utredning om styrmedel för biogas för tiden fram till 2030, som *E.ON* föreslår, bör därför inte hanteras inom ramen för detta lagstiftningsärende.

Det ankommer på Skatteverket och domstolarna att tolka gällande rätt. Regeringen finner i detta läge inte skäl att föreslå några ändringar av skattebefrielsens omfattning, med anledning av de synpunkter som framförs av *SPBI*. Regeringen kommer dock att följa frågan och vid behov överväga i vad mån anledning finns att justera de aktuella lagreglerna.

SEKAB:s önskemål om skattebefrielse för höginblandad alkylatbensin är inte förenlig med *SPBI:s* och *Lantmännens* uppgift om att förnyelsebara komponenter inte ryms inom produktens tekniska standard. Det finns inte förutsättningar att utreda frågan vidare i detta lagstiftningsärende.

Trafikverket önskar en utredning av konsekvenser om rena och höginblandade biodrivmedel tankas i fordon som inte är anpassade för dessa drivmedel. Regeringen konstaterar att styrmedel för att främja rena och höginblandade biodrivmedel inte är någon ny företeelse och att felaktig användning av biodrivmedel hittills inte uppmärksammas som något stort problem. Garantifrågor och tekniska frågor om höginblandade och rena biodrivmedels påverkan på olika fordon har inte varit föremål för utredning inom ramen för detta lagstiftningsarbete men regeringen förutsätter att ansvariga myndigheter följer utvecklingen så att adekvata åtgärder kan vidtas om det visar sig nödvändigt. Regeringen förutsätter vidare att fordonsbranschen följer

utvecklingen på drivmedelsområdet så att rekommendationer och garantier anpassas utifrån fordonens och drivmedlens tekniska förutsättningar.

Lagförslag

Förslaget som ska träda i kraft den 1 januari 2018 föranleder ändringar i 7 kap. 3 a § LSE, se avsnitt 3.9. Förslaget som ska träda i kraft den 1 juli 2018 föranleder ändringar i 3 a kap. 2 § hållbarhetslagen samt att en ny paragraf, 7 kap. 3 b §, införs och att ändringar görs i 1 kap. 11 a § och i 7 kap. 3 a och 3 c §§ LSE, se avsnitten 3.17 och 3.32.

6.15.16 Följdändringar av fordonsskatten för lätta dieselfordon

I beräkningsformeln för dagens koldioxidbaserade fordonsskatt för dieseldrivna, lätta fordon ingår en s.k. bränslefaktor, vars syfte är att kompensera för den lägre energiskatten på dieselbränsle jämfört med bensin (den s.k. energiskatteskillnaden). Utgångspunkten för beräkningen av bränslefaktorn är att en ägare av en genomsnittlig personbil som kan drivas med dieselbränsle ska betala en högre fordonsskatt, motsvarande vad fordonsägaren skulle betalat i energiskatt på dieselbränsle om den hade varit lika hög som energiskatten på bensin. Energiskatteskillnaden mellan bensin och dieselbränsle föreslås öka med ca 0,09 kronor per liter, vilket beaktas vid beräkningen av bränsletillägget för dieselfordon som omfattas av bonus-malus-systemet, se avsnitt 6.16.7. När det gäller beskattningen av fordon inom befintlig fordonsflotta avser däremot regeringen att återkomma.

6.15.17 Kontrollstationer

Regeringens bedömning: Kontrollstationer bör införas med start 2019 och vart tredje år därefter. I kontrollstationerna bör särskilt reduktionsnivåerna för åren efter 2020 ses över i syfte att på ett sätt som ger förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka med varandra bidra till målet om 70 procent minskade utsläpp från inrikes transporter, utom luftfart, till 2030 jämfört med 2010.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *BioFuel Region AB*, *KSLA*, *Naturvårdsverket* och *Svebio* stödjer förslaget om att införa återkommande kontrollstationer.

Jernkontoret, *NNR*, *Näringslivets transportråd*, *SveMin* och *Svenskt Näringsliv* anser att det är en nyckelfråga och bör klargöras hur kontrollstationerna kommer att genomföras, var ansvaret ska ligga samt att det är viktigt att näringslivets representanter, liksom myndigheter med särskild kompetens inom transportsektorn, involveras och att alla samhällsmål som är berörda av denna typ av förslag, såsom exempelvis klimat-, transport-, närings- och statsbudgetpolitiska mål täcks in. *St1 Sverige AB* anser att kontrollstation 2019 kommer få en central roll i utvecklingen av reduktionspliktsystemet och påtalar vikten av att arbetet får tillräckligt med tid och sker öppet och i dialog med berörd industri.

KSLA föreslår att inrättandet av ett särskilt råd, med representanter från olika myndigheter, näringsliv, vetenskap och intresseorganisationer bör övervägas för att en fortsatt minskning av miljöpåverkan från drivmedel är så angelägen.

Energiföretagen anser att bonus–malus och reduktionsplikten bör ha tidsmässigt samordnade kontrollstationer. *Naturvårdsverket* föreslår att kontrollstationerna genomförs vart annat år i stället för vart tredje år för att bättre korrelera med andra befintliga uppföljningar i transportsektorn som genomförs vart fjärde år. *Sveriges Bussföretag* och *Transportföretagen* anser att kontrollstationer vart tredje år efter 2019 skapar ytterligare osäkerhet om framtida villkor.

Skälen för regeringens bedömning: Det bör genomföras regelbundna kontrollstationer för att omhänderta frågor som handlar om utvecklingen av reduktionspliktsystemet efter 2020, inte minst frågan om vilka reduktionsnivåer som ska gälla efter detta årtal. Några remissinstanser, *BioFuel Region AB*, *KSLA*, *Naturvårdsverket* och *Svebio* stödjer den bedömningen. Andra remissinstanser, *Jernkontoret*, *Näringslivets transportråd*, *NNR*, *St1 Sverige AB*, *SveMin* och *Svenskt Näringsliv*, efterfrågar en närmare beskrivning av kontrollstationernas innehåll, var ansvaret ska ligga och vilka som ska delta.

En första kontrollstation bör genomföras 2019 för att analysera transportsystemet och marknaden för biodrivmedel men även

konsekvenserna av de EU-regelverk som kommer att gälla efter 2020 i den mån dessa är kända. Vid kontrollstationen bör även de samhällsekonomiska konsekvenserna och systemets kostnadseffektivitet gentemot fastställda mål utvärderas i syfte att, i den mån som bedöms lämpligt, göra såväl reduktionspliktsystemet som beskattningen mer effektiv. Även ett flertal andra frågor bör analyseras, exempelvis frågan om en gemensam reduktionsnivå för de bränslen som ingår i reduktionsplikten ska införas efter 2020 och om systemet bör inkludera ytterligare flexibilitetsmekanismer än de som föreslås i avsnitt 6.15.7. Det är även lämpligt att frågan om vilka styrmedel som ska gälla för höginblandade biodrivmedel efter 2020 analyseras vid denna tidpunkt då det sannolikt kommer att finnas en tydligare bild av hur EU-regelverket efter 2020 kommer att se ut. Inriktningen är att Energimyndigheten bör få i uppdrag att ansvara för analyser och framtagande av underlag inför kontrollstationen.

KSLA föreslår att inrättandet av ett särskilt råd bör övervägas för att en fortsatt minskning av miljöpåverkan från drivmedel är så angelägen. Det är i dagsläget inte aktuellt att inrätta något råd. Om ett sådant behov skulle identifieras får frågan tas upp inom ramen för kommande kontrollstationer.

Avsikten att fler kontrollstationer ska genomföras för att se till att de fastställda reduktionsnivåerna bidrar till målet om 70 procent minskade utsläpp från inrikes transporter, utom luftfart, till 2030 jämfört med 2010 på ett sätt som ger förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka med varandra. Kontrollstationerna bör genomföras vart tredje år, dvs. 2019, 2022, 2025 och 2028. *Naturvårdsverket* föreslår att kontrollstationerna genomförs vart annat år i stället för vart tredje år för att bättre överensstämja med andra befintliga uppföljningar i transportsektorn som genomförs vart fjärde år. *Energiföretagen* anser att bonus–malus och reduktionsplikten bör ha tidsmässigt samordnade kontrollstationer. Det skulle dock bli alltför tätt att ha kontrollstationer vartannat år eftersom kontrollstationerna i huvudsak kommer att syfta till att fastställa reduktionsnivåer som är tillräckliga för att bidra till att nå målet om 70 procent minskade utsläpp från inrikes transporter. *Transportföretagen* och *Sveriges Bussföretag* anser att kontrollstationer vart tredje år efter 2019 skapar ytterligare

osäkerhet om framtida villkor. Inriktningen är dock att kontrollstationerna, vid sidan av kontrollstationen 2019 där fler frågor om systemets konstruktion kommer att analyseras, främst ska ha till syfte att säkerställa att de reduktionsnivåer som är fastställda är tillräckliga för att nå syftet med lagstiftningen i ljuset av hur utsläppen från transportsektorn utvecklas i övrigt. Det bör därmed finnas rimlig säkerhet om framtida villkor efter genomförandet av kontrollstationen 2019. Vid de senare kontrollstationerna bör även reduktionsplikten funktion efter 2030 analyseras.

6.15.18 Konsekvensanalys

Nedan följer en konsekvensanalys av förslagen. *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Regeringen utvecklar i vissa delar konsekvensanalysen. Förslagen bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen, brottsligheten, det brottsförebyggande arbetet, sysselsättningen och den offentliga servicen i olika delar av landet, möjligheten att uppnå de jämställdhetspolitiska målen mellan kvinnor och män eller möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

Nollalternativ och alternativa utformningar

Reduktionsplikten syftar till att ersätta det stödsystem genom skattebefrielse som hittills varit det huvudsakliga styrmedlet för inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränsle. Förslaget ger en långsiktig lösning för höginblandade biodrivmedel där risken för överkompensation och osäkerheten kring statsstöds godkännanden försvinner. Utan reglering kommer marknadskrafterna och skattens storlek att styra hur mycket biodrivmedel som blandas in. Med full skatt motsvarande de befintliga energi- och koldioxidskatterna skulle sannolikt inget biodrivmedel alls blandas in i bensin och dieselbränsle, då kostnaden för biodrivmedel är betydligt högre än för de fossila alternativen.

Frågan om reduktionsplikten omfattning

Som huvudregel bör reduktionsplikten omfatta samtliga motorbränslen och sektorer för att på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt styra mot minskade utsläpp inom transportsektorn.

Höginblandade biodrivmedel kommer dock att bli betydligt dyrare per liter än fossila drivmedel om de beläggs med samma skatt per liter som fossila drivmedel. En reduktionsplikt som omfattar samtliga drivmedel skulle därmed sannolikt leda till minskad försäljning av höginblandade biodrivmedel, som riskerar att helt försvinna från marknaden. De investeringsbeslut som tagits i fordonsparker och infrastruktur skulle då gå om intet. Det gäller i synnerhet de investeringar som gjorts inom busstrafik och viss lastbilstrafik för att gå över från fossila drivmedel till höginblandade biodrivmedel. Konsekvenserna skulle även bli stora för den kollektivtrafik som satsat på 100 procent förnybara drivmedel, vilket kan leda till att biljettpriserna inom kollektivtrafiken måste höjas till följd av kraftigt ökade drivmedelskostnader.

Även i ett system med relativt höga reduktionsnivåer bedöms ovan beskrivna problem vara relevanta, eftersom drivmedelsleverantörerna kan välja att uppfylla reduktionsplikten genom att öka andelen HVO i dieselbränsle i stället för att sälja höginblandade drivmedel med förlust. Att införa höga reduktionsnivåer bedöms därför inte heller för närvarande vara ett lämpligt sätt att hantera de höginblandade drivmedlen. Det bedöms inte heller vara möjligt att införa en särskild reduktionsplikt för höginblandade biodrivmedel då den skulle vara beroende av att det finns en viss fastställd efterfrågan på marknaden. Ett sådant system skulle inte utgöra ett långsiktigt hållbart styrmedel.

Utifrån de förutsättningar som beskrivs i avsnitt 6.15.15 saknas det i nuläget förutsättningar för att inkludera de volymer biodrivmedel som utgörs av höginblandade drivmedel eller rena biodrivmedel i reduktionsplikten. De utmaningar som finns för höginblandade flytande biodrivmedel gäller även för inblandning av biogas i fordonsgas och reduktionsplikten föreslås därför inte omfatta gasformiga drivmedel.

I avsnitt 6.15.15 framställs regeringens förslag om hur marknaden för höginblandade drivmedel

i den utsträckning EU:s regelverk tillåter ska kunna stödjas fortsatt genom skattebefrielse.

Frågan om minskade utsläpp från produktion av bensin och dieselbränsle samt användning av el

Det har övervägts om det befintliga regelverket i drivmedelslagen kan användas som det huvudsakliga styrmedlet för att främja biodrivmedel. Drivmedelslagen genomför bestämmelserna i bränslekvalitetsdirektivet och ställer krav på minskade växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränsle. Det finns dock flera skillnader mellan drivmedelslagen och den reduktionsplikt som föreslås. I drivmedelslagen krävs det inte att leverantörer använder biodrivmedel för att uppnå utsläpps-minskningen. Reduktionen kan i stället uppnås genom åtgärder för minskade utsläpp vid produktion av bensin och dieselbränsle. Reduktionen kan också nås genom användning av el till vägfordon. I princip är det möjligt att nå kravet utan att använda biodrivmedel överhuvudtaget. Minskade utsläpp av växthusgaser från produktion av bensin och dieselbränsle är i sig viktiga globala klimatåtgärder då fossila drivmedel fortsatt kommer att användas under överskådlig tid. Syftet med reduktionsplikten kan dock inte nås med sådana åtgärder.

Det har också övervägts om användning av el i vägtrafik ska kunna användas som en åtgärd för att minska utsläppen från bensin och dieselbränsle i reduktionsplikten. Eldrift är ett viktigt komplement till ökad användning av biodrivmedel för att minska utsläppen från transportsektorn. Det saknas dock anledning att genom en reduktionsplikt styra investeringar i laddningsinfrastruktur till de aktörer som är verksamma på marknaden för flytande biodrivmedel. I stället bör denna utveckling stödjas genom särskilda incitament eller stöd att bygga laddningsinfrastruktur och införskaffa elfordon.

Bränslekvalitetsdirektivets krav sträcker sig bara t.o.m. utgången av 2020 och utgör därför inte något långsiktigt styrmedel. Direktivet innehåller även flera detaljregleringar om bl.a. rapportering som inte är lämpliga att införa som ett långsiktigt styrmedel. Reduktionsplikten och drivmedelslagens krav skiljer sig också åt på det sättet att reduktionsnivåerna i reduktionsplikten är skilda för bensin och dieselbränsle. Ambitionen är att lagstiftningarna ska samordnas i så stor utsträckning som möjligt för att

undvika dubbelreglering och administrativa kostnader för de företag som omfattas.

Frågan om flexibilitetsmekanismer

Frågan om i vilken utsträckning ett kvot- eller reduktionspliktsystem bör utrustas med flexibilitetsmekanismer har diskuterats i flera utredningar, bl.a. i en underlagsrapport till FFF-utredningen, i Energimyndighetens rapport ER 2009:27 Kvotpliktsystem för biodrivmedel Energimyndighetens förslag till utformning och i Konjunkturinstitutets specialstudie nr 51 Kostnadseffektiv styrning mot mål om förnybar energi. Flexibilitetsmekanismer kan innefatta allt mellan förhållandevis enkla system såsom möjligheten att samrapportera mellan två eller flera företag till mer komplicerade lösningar som en central handelsplats där utsläppsminskningar handlas genom certifikat.

Flera av de utredningar som analyserat frågan om flexibilitetsmekanismer har utgått ifrån en generell kvotplikt där alla biodrivmedel omfattas och där kravet ställs på en viss andel biodrivmedel uttryckt i volym. Som framgår av avsnitt 6.15.4 kommer reduktionsplikten inte omfatta höginblandade drivmedel och rena biodrivmedel. Plikten kommer inte heller att uppfyllas genom en viss andel biodrivmedel utan genom en viss minskning av utsläpp av växthusgaser i ett livscykelperspektiv. Det bedöms i det här fallet inte vara lämpligt att införa ett system med handel med certifikat genom en öppen handelsplats, bl.a. eftersom ett fåtal aktörer står för en mycket stor andel av den totala volymen levererade drivmedel. Ett sådant system bedöms även leda till höga administrativa kostnader för företagen och ökade kostnader för tillsynsmyndigheten. De administrativa kostnaderna bör däremot vara betydligt lägre eller obefintliga om en aktör med reduktionsplikt tillåts att överföra minskade växthusgasutsläpp till en annan aktör med reduktionsplikt genom avtal. Det föreslås därför i avsnitt 6.15.7 att ett sådant system införs.

Övergripande konsekvenser av förslaget

Förslaget berör främst företag som producerar, säljer eller använder flytande drivmedel. Antalet företag som omfattas av reduktionsplikt och direkt träffas av regelverket bedöms för bensin vara upp till 30 stycken, varav större delen är

leverantörer och ett fåtal yrkesmässiga användare. Antal företag som omfattas av reduktionsplikt för dieselbränsle bedöms vara upp till 80 stycken. Av dessa är merparten yrkesmässiga användare av dieselbränsle, t.ex. vissa större industri- och åkeriverksamheter som köper obeskattat dieselbränsle av de större drivmedelsleverantörerna och efter godkännande från Skatteverket som upplagshavare hanterar bränslet under skatteuppskov och beskattar det i takt med förbrukningen. Indirekt påverkas även producenter och importörer av biodrivmedel genom att efterfrågan och prissättningen på biodrivmedel kan komma att påverkas genom förslaget. Vad gäller volymerna dieselbränsle och bensin är dock de fyra största leverantörerna helt dominerande.

Drivmedelskonsumenter, såväl privatbilister som företag, påverkas främst genom att förslaget åtminstone på sikt bedöms ha viss inverkan på slutkonsumentens drivmedelskostnader för bensin och dieselbränsle. Energimyndigheten, Skatteverket och i viss mån domstolarna berörs också av förslaget.

Reduktionsplikten föreslås gälla för bensin och dieselbränsle med undantag för höginblandade biodrivmedel, se avsnitt 6.15.4. De bränslen som omfattas av reduktionsplikten betecknas reduktionspliktigt drivmedel. Reduktionsplikten föreslås gälla för alla typer av transporter (väg, tåg, fartyg, luftfartyg) och arbetsmaskiner som använder reduktionspliktigt bensin eller reduktionspliktigt omärkt dieselbränsle med de KN-nr som anges i den föreslagna lagen. I sammanhanget kan nämnas att då flygbensin och flygfotogen, liksom olika typer av bunker- och tjockoljor som till viss del används i sjöfarten, faller under andra KN-nr kommer inte användningen av dessa bränslen att påverkas av reduktionsplikten. En stor del av sjöfarten samt spårbunden trafik och användning i stationära motorer kommer undantas genom att märkt dieselbränsle inte omfattas. I vissa undantagssituationer kan det förekomma att en aktör förvärvat märkt dieselbränsle och förbrukar det på ett sådant sätt att aktören blir skattskyldig och skatt tas ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan skatten för märkt och omärkt dieselbränsle. Detta är t.ex. fallet vid förbrukning i ett skepp när detta används för privat ändamål. I dag är koldioxidskatten densamma per liter för märkt och omärkt dieselbränsle. Förslaget innebär att koldioxid-

skatten för omärkt dieselbränsle kommer att bli lägre per liter än för märkt dieselbränsle (se avsnitt 6.15.14). Eftersom reduktionsplikt inte finns för märkt dieselbränsle ges dock inte någon kompensation för att koldioxidskatten är högre, genom vare sig återbetalning eller avdrag.

Genom formuleringen "avsedd för motor-drift" kommer därutöver vissa användningar av sådan bensin och sådant dieselbränsle som genom sina KN-nr skulle omfattas av reduktionsplikten ändå inte att beröras. Det gäller främst lösningsmedel eller bränslen som är avsedda för uppvärmning. Förändringarna av koldioxid- och energiskattesatserna kommer dock att påverka även förbrukare av flygbensin samt förbrukare av alkylatbensin.

Förslaget om att fullständigt skattebefria etanol i E85 och höginblandad Fame bör leda till ett lägre pris för dessa drivmedel och därigenom påverka de som producerar, säljer eller använder E85 eller höginblandad Fame.

Offentligfinansiella effekter

Reduktionsnivåerna är som beskrivs i tidigare avsnitt beräknade med utgångspunkt i Energimyndighetens kortsiktsprognos över energianvändning från hösten 2016. De offentligfinansiella effekterna beräknas till stor del utifrån den uppdaterade prognos som Energimyndigheten publicerade i juli 2017. Den sammanlagda effekten av förändringarna bedöms vara att skatteintäkterna minskar med 0,51 miljarder kronor 2018. Detta belopp är beräknat med hänsyn till att reduktionsnivåerna, i förhållande till Energimyndighetens uppdaterade prognos, bedöms leda till en ökad inblandning av biodrivmedel i både dieselbränsle och bensin redan vid införandet av reduktionsplikten 2018. År 2019, när reduktionsnivån för dieselbränsle föreslås höjas, innebär förslagen sammantaget minskade skatteintäkter med 0,95 miljarder kronor. Effekten på skatteintäkterna förklaras nedan.

Införandet av en reduktionsplikt innebär att ingen skattedifferentiering av likvärdiga bränslen får förekomma bland de bränslen som omfattas av plikten. Tidigare helt eller delvis skattebefriade drivmedel kommer därmed att beläggas med full energi- och koldioxidskatt. Samtidigt föreslås att energiskatten justeras ned för hela blandningen av bensin och dieselbränsle samt att beräkningsgrunden för koldioxidskatten på bensin respektive dieselbränsle uppdateras.

Förändringarna av beräkningsgrunden för koldioxidskatten medför en lägre koldioxidskatt med 0,09 kronor per liter på bensen och med 1,101 kronor per liter på dieselbränsle jämfört med de skattebelopp som följer av den årliga indexeringen, se avsnitt 6.15.14. Förändringen av energiskatten på bensen respektive dieselbränsle ska tillsammans med de föreslagna förändringarna av koldioxidskatten motverka den ökade beskattning av drivmedel som förslaget om beskattning av låginblandade biodrivmedel per liter bedöms leda till. Ambitionen är att lämna drivmedelskonsumenter så opåverkade som möjligt vid reduktionsplikten i kraftträdande. Förändringen av energiskatten på bensen respektive dieselbränsle ska tillsammans med de föreslagna förändringarna av koldioxidskatten motverka en pumpprishöjning vid reduktionsplikten införande. Bedömningen är att förslaget kommer att resultera i ungefär oförändrade pumppriser 2018. För att åstadkomma detta sänks den totala skatten för en genomsnittlig liter bensen eller dieselbränsle i förhållande till skattenivån innan reduktionsplikten införande. Detta för att ta hänsyn till att reduktionsplikten leder till en ökad inblandning biodrivmedel redan 2018 i förhållande till Energimyndighetens uppdaterade prognos över energianvändning.

Det finns dock även fortsättningsvis stora osäkerheter i denna bedömning, bl.a. gällande hur hög andel biodrivmedel som faktiskt blandas in till följd av reduktionsplikten, vilket kan påverka de offentligfinansiella effekterna. Hur skatteintäkterna påverkas av förändringarna kommer att följas noggrant inom Finansdepartementets ordinarie prognosverksamhet och även följas upp genom de kontrollstationer som föreslås i avsnitt 6.15.17.

För dieselbränsle som används inom gruvindustriell verksamhet betalas endast 11 procent av energiskatten och 60 procent av koldioxidskatten. Då proportionen energiskatt jämfört med koldioxidskatt förändras leder förslaget till en något något större sänkning av den totala skatten på dieselbränsle som förbrukas inom gruvnäringen och därmed något lägre skatteintäkter från denna användning.

Då de nu tillgängliga biodrivmedlen har ett lägre energiinnehåll per liter bränsle än sina fossila motsvarigheter innebär en likabeskattning per liter att biodrivmedlet beskattas högre per energienhet än sin fossila motsvarighet. Särskilt

gäller detta etanol som blandas in i bensen där energiinnehållet per liter är ca 35 procent lägre än ren fossil bensen. Detta betyder att mer drivmedel behövs för att upprätthålla en konstant transporttjänst, vilket ger en offentligfinansiell effekt vid en ambitionshöjning inom reduktionsplikten. Förslaget om en ökad inblandning av biodrivmedel i bensen fr.o.m. 2020 bedöms, givet att den uppfylls med etanol och att den totala energimängden bensen med inblandning inte förändras, öka skatteintäkterna med runt 0,25 miljarder kronor 2020. I förhållande till Energimyndighetens uppdaterade prognos över energianvändning uppstår även en ökad inblandning 2018, men med mer begränsade offentligfinansiella effekter. Det kan som diskuteras i avsnitt 6.15.14 dock bli aktuellt att i framtiden korrigera koldioxidskatten på bensen till följd av ökade inblandningsnivåer, vilket i så fall får en motverkande effekt. Även för dieselbränsle innebär den uppdaterade prognosen att förslaget ger en ökad inblandning av biodrivmedel 2018 och det föreslås ytterligare ambitionshöjningar fr.o.m. 2019 och 2020. Bedömningen är dock att en ökad inblandning av biodrivmedel i dieselbränsle har mer begränsade offentligfinansiella effekter. Detta beror på att skillnaden i energiinnehåll per liter Fame och HVO jämfört med rent fossilt dieselbränsle är mindre än motsvarande skillnad mellan etanol och ren bensen. För Fame är energiinnehållet per liter ungefär åtta procent lägre än för rent fossilt dieselbränsle och för HVO är motsvarande siffra fem procent. Den ökade inblandningen bedöms, givet att den uppfylls med HVO och att den totala energimängden av dieselbränsle med inblandning inte förändras, öka skatteintäkterna med 0,03 miljarder kronor 2018, 0,04 miljarder kronor 2019 och 0,05 miljarder kronor 2020.

Förslagen innebär även att energiskattskillnaden mellan bensen och dieselbränsle ökar. Detta är inkluderat i beräkningen av den offentligfinansiella effekten av förslaget om ett bonus-malus-system för nya lätta fordon, se avsnitt 6.16.

Priseffekter på drivmedel till följd av föreslagna regelförändringar

Införandet av en reduktionsplikt med full skatt på alla ingående drivmedel skulle, om kompenserande förändringar av skatten på bensen och dieselbränsle inte genomförs, leda till

högre priser på drivmedel vid pump. Det är främst två effekter som påverkar pumppriset. Dels effekten av att full skatt per liter tas ut på alla drivmedel inom plikten. Dels de högre produktionskostnaderna som råder för biodrivmedel jämfört med deras fossila motsvarighet och som spelar roll om reduktionsplikten leder till en ökad inblandning av biodrivmedel. En ambitionshöjning föreslås för dieselbränsle 2019 och för både dieselbränsle och bensin 2020, se avsnitt 6.15.6. Därutöver tillkommer en ambitionshöjning redan 2018 för både dieselbränsle och bensin i förhållande till Energimyndighetens uppdaterade prognos för energianvändning. Härutöver kan priset på bensin påverkas av att det s.k. tullvillkoret, som är kopplat till skattebefrielsen för låginblandad etanol, upphör. Priset på bränslen vid pump kan även påverkas av reduktionspliktsavgiften, som i praktiken sätter en gräns för hur mycket dyrare ett biodrivmedel kan vara innan de reduktionspliktiga bolagen i stället väljer att betala avgiften.

Utvecklingen på de globala och regionala biobränslemarknaderna kommer att påverka priserna på biodrivmedel och därmed också pumppriserna på bensin respektive dieselbränsle. På sikt kan även efterfrågan från andra länder påverka, t.ex. som ett resultat av kommissionens förslag om ett uppdaterat förnybartdirektiv med en gemensam kvotplikt inom EU för avancerade biodrivmedel. Även utbudet av biodrivmedel kommer att förändras över tid. Flera remissinstanser, bl.a. *Svenskt Näringsliv*, *IKEM*, *SPBI*, *Neste*, *Circle K* och *Sveriges Bussföretag*, påpekar att en brist på insatsvaror på sikt kan leda till succesivt högre pumppriser i takt med att ambitionsnivån i reduktionsplikten höjs. Dessa effekter är, i synnerhet i inledningsskedet av reduktionsplikten, dock mycket osäkra och svåra att förutspå och är därför inte kvantifierade, men är viktiga frågor att följa upp i de föreslagna kontrollstationerna. På sikt förväntas osäkerheterna bli mindre då t.ex. efterfrågan från andra länder kommer att vara lättare att bedöma efter 2020.

Tabell 6.15 Energi- och koldioxidskatt för bensin respektive dieselbränsle

Före och efter föreslagna förändringar 1 juli 2018.² För biodrivmedlen är skatten beräknad utifrån den procentuella skattebefrielsen i LSE

Kronor per liter, exklusive mervärdesskatt

Bränsle	Koldioxidskatt ¹		Energiskatt		Total	
	Före	Efter	Före	Efter	Före	Efter
Före/efter 1 juli 2018						
Bensin, MK1	2,66	2,57	4,08	3,87	6,74	6,44
Etanol, låginblandad	0	2,57	0,49	3,87	0,49	6,44
Dieselbränsle, MK1	3,292	2,191	2,648	2,341	5,940	4,532
Fame, låginblandad	0	2,191	1,695	2,341	1,695	4,532
HVO, låginblandad	0	2,191	0	2,341	0	4,532
Fame, höginblandad ²	0	0	0	0	0	0
Etanol, höginblandad i E85 ²	0	0	0	0	0	0
HVO, höginblandad	0	0	0	0	0	0

¹För koldioxidskatten gäller samma generella nivå på 1,15 kronor per kilogram fossilt kol både före och efter förändringen. Skillnaden i tabellen består i den underliggande uppdateringen och viktningen av emissionsfaktorerna.

²Energiskatten på höginblandad etanol i E85 sänks från 0,33 kr/l till 0 kr/l den 1 januari 2018. Skatten på höginblandad Fame sänks från 0,980 kr/l till 0 kr/l vid samma tidpunkt.

Tabell 6.15 visar en sammanställning av koldioxid- och energiskatterna på bensin, dieselbränsle och låginblandade biodrivmedel före och efter de föreslagna förändringarna den 1 juli 2018. Regeringen föreslår att skattebefrielsen för etanol i E85 och för höginblandad Fame höjs till 100 procent den 1 januari 2018 och dessa drivmedel står därför som fullständigt skattebefriade i tabell 6.15. Utifrån beräknade skattesatser för 2018 skulle annars skatten på etanol i E85 ha uppgått till 0,33 kronor per liter och energiskatten på höginblandad Fame ha uppgått till 0,980 kronor per liter.

Förslagen till lagändringarna som föreslås träda i kraft den 1 juli 2018 påverkar vart och ett priset vid pump för bensin och dieselbränsle, och påverkar även marginellt priset för vissa höginblandade biodrivmedel, såsom E85. Nivåerna som föreslås för reduktionsplikten 2018 bedöms, utifrån Energimyndighetens kortsiktsprognos från juli 2017, öka andelen biodrivmedel. Då biodrivmedlen generellt har högre produktionskostnader än deras fossila alternativ kan denna ambitionsökning medföra prisökningar på det färdiga bränslet. Å andra sidan innebär förslaget en skattesänkning på

fossila drivmedel som gör att en genomsnittlig liter bensin eller dieselbränsle med inblandning beskattas lägre fr.o.m. den 1 juli 2018 jämfört med tidigare. I genomsnitt bedöms förslagen motverka varandra så att priset på bensin och dieselbränsle till följd av förändringarna i de allra flesta fall utblir vid reduktionspliktens ikraftträdande 2018. Priset till följd av biodrivmedlens högre produktionskostnader är dock mycket osäker. Priset varierar mellan bränslen och kan även bero på hur mycket biodrivmedel som blandas in. För dieselbränsle med 5 procents inblandning av Fame och 20 procents inblandning av HVO bedöms priset vid pump förbli relativt opåverkat av de föreslagna åtgärderna. Även för bensin med 5 procents inblandning av etanol väntas priset förbli relativt opåverkat vid reduktionspliktens ikraftträdande.

Priset vid pump på höginblandad Fame och E85 kan förväntas sjunka i och med införandet av fullständig energiskattebefrielse den 1 januari 2018 för höginblandad Fame och etanol i E85. De föreslagna skatteförändringarna vid reduktionspliktens införande den 1 juli 2018 kan leda till en marginell ytterligare prissänkning för E85. Sammantaget kan priset på höginblandad Fame förväntas sjunka med ungefär 1,22 kronor per liter inklusive mervärdesskatt. E85 med 15 procent bensin och 85 procent etanol förväntas genom förslagen bli 0,40 kronor per liter billigare vid pump, inklusive mervärdesskatt.

Förslaget kan således påverka samtliga som använder ett fordon drivet på bensin, dieselbränsle, E85 eller höginblandad Fame (B100).

Som diskuterats ovan spelar även de högre produktionskostnaderna som råder för biodrivmedel jämfört med dess fossila motsvarighet roll för vad priset kan förväntas bli vid pump. Detta gäller särskilt vid en ambitionshöjning där reduktionsplikten sätts med målsättning att ytterligare biodrivmedel ska blandas in. Nivåerna som föreslås för reduktionsplikten 2018 bedöms, utifrån Energimyndighetens kortsiktsprognos från juli 2017, öka andelen biodrivmedel på ett sådant sätt att priset vid pump tillsammans med de föreslagna skatteförändringarna inte påverkas nämnvärt för varken bensin eller dieselbränsle. Den föreslagna kvotnivån för 2019 bedöms kunna öka priset vid pump för dieselbränsle med knappt 0,1 kronor per liter. Den föreslagna reduktionsnivån i dieselbränsle 2020 bedöms öka priset vid pump med ytterligare drygt 0,1 kronor per liter. För bensin kan den ökade ambitionen

leda till genomsnittliga prisökningar på ungefär 0,2 kronor per liter 2020. Dessa effekter är dock osäkra.

Vidare kan en ambitionshöjning leda till att kostnaden per körd mil ökar något. Detta gäller speciellt om biodrivmedlet har väsentligt lägre energiinnehåll än det fossila drivmedel som det blandas in i, vilket är fallet för etanol jämfört med ren fossil bensin. Som *Jordbruksverket* påpekar är denna effekt viktig att belysa, speciellt ur ett lands- och glesbygdsperspektiv. Dock kan prisökningar till följd av framtida ambitionshöjningar delvis motverkas genom att koldioxidskatten på bensin kalibreras om för att beakta en större andel biodrivmedel.

En motverkande effekt på bensinpriset kan också vara att tullvillkoret för låginblandad etanol kopplat till skattebefrielsen upphör. Förslaget om beskattning av etanol i bensin utformas på ett sådant sätt att den inte innebär statligt stöd. Detta medför att de villkor som kopplats till statsstödet, däribland det nuvarande tullvillkoret för etanol, försvinner eftersom villkoret endast gäller för skattenedsättningen av den beståndsdel i bensin som utgörs av etanol och denna skattenedsättning föreslås slopas. Skattenedsättningen för etanol som importerats från länder utanför EU har bara medgetts om importen skett med den högre tulltaxa som gäller för odenaturerad etanol (0,192 euro per liter). Detta villkor har medfört att utomeuropeisk etanol som importerats för låginblandning har haft en nackdel jämfört med europeisk etanol. *Jordbruksverket* anser att det därför bör klargöras i vilken utsträckning produktionen av biodrivmedel i Sverige kommer att påverkas av att tullvillkoret för låginblandad etanol upphör. Europeisk etanol utgör i dag nästan all låginblandad etanol som används i Sverige. När statsstödet upphör, och det där till kopplade tullvillkoret, kommer utomeuropeisk etanol för låginblandning att kunna importeras som denaturerad etanol till en lägre tulltaxa än tidigare (0,102 euro per liter). Utomeuropeisk etanol, som ofta produceras till lägre kostnader jämfört med europeisk etanol, till följd av billigare råvaror, låga tillverkningskostnader och olika typer av statliga stöd, kan då på den svenska marknaden bli mer konkurrenskraftig. Svenska producenter är pristagare och skulle behöva justera sina priser i motsvarande grad. Den ökade konkurrensen från denaturerad utomeuropeisk etanol kan därmed, teoretiskt

sett, leda till ett sänkt marknadspris på etanol för låginblandning i Sverige. Pumppriset, inklusive mervärdesskatt, på 95-oktanig bensin med 5 volymprocent etanol kan maximalt sjunka med 0,07 kronor per liter som en direkt effekt av att tullvillkoret upphör. Samtidigt innebär förslaget att efterfrågan på etanol med låga växthusgasutsläpp kommer att öka genom att en reduktionsplikt införs. Detta bedöms vara en fördel för svensk etanol som har låga utsläpp av växthusgaser jämfört med etanol från andra marknader.

Sammantaget bedöms priset av att tullvillkoret upphör som begränsad. Om det beslutas att en motsvarighet till tullvillkoret i stället tas in i regelverket för reduktionsplikten uppstår inga ändrade effekter i förhållande till nuläget.

Priset på bränslen vid pump kan även påverkas av reduktionspliktsavgiften. Avgiften sätter i praktiken en gräns för hur mycket dyrare ett biodrivmedel kan vara innan de reduktionspliktiga bolagen i stället sannolikt väljer att betala avgiften. En reduktionspliktsavgift på 7 kronor per kilogram koldioxidekvivalent, vilket är den lagstiftade maxnivå som föreslås, bedöms motsvara ungefär 17–21 kronor per liter biodrivmedel som saknas för att uppfylla reduktionskvoten om HVO blandas i dieselbränsle och 9–13 kronor per liter om etanol blandas i bensin. Den reduktionspliktsavgift som anges i lag är taket för vad kostnaden kan bli. På förordningsnivå är inriktningen, som beskrivs i avsnitt 6.15.10, att reduktionspliktsavgiften ska vara 4 kronor per kilogram koldioxidekvivalent för dieselbränsle och 5 kronor per kilogram koldioxidekvivalent för bensin. Om en sådan reduktionsavgift under ett kalenderår belastar en konsument som vill köpa dieselbränsle utan biodrivmedel motsvarar det en merkostnad vid pump på maximalt 2–4 kronor per liter inklusive mervärdesskatt. Vid motsvarande resonemang för bensin blir den maximala merkostnaden 0,6 kronor per liter vid pump. Den maximala effekten förutsätter att biodrivmedel inte alls inblandas och att avgift betalas för hela den reduktionspliktiga andelen, vilket bedöms som ett osannolikt scenario.

Sammantaget bedöms priserna vid pump för bensin och dieselbränsle förbli i genomsnitt oförändrade 2018. För dieselbränsle förväntas dock pumppriset stiga något 2019 respektive 2020 och för bensin väntas pumppriset stiga

2020 till följd av de föreslagna ambitionshöjningarna inom reduktionsplikten. Detta gör också att risken för ökad ekonomitankning som *SPBI* varnar för borde vara begränsad.

Effekter för miljön

Förslagen bedöms på sikt leda till minskade utsläpp av växthusgaser både i Sverige och utanför Sverige. En reduktionsplikt lägger ett golv för hur mycket utsläppen av växthusgaser från bensin och dieselbränsle ska minska i ett livscykelperspektiv och säkerställer samtidigt en andel biodrivmedel i bensin och dieselbränsle. Genom detta skapas förutsättningar att på sikt minska koldioxidutsläppen från förbränning av fossila drivmedel nationellt. Reduktionsplikten kan också, till skillnad från den tidigare skattebefrielsen, leda till minskade utsläpp av växthusgaser vid framställning av biodrivmedel då en reduktionsplikt skapar incitament för användning av biodrivmedel med relativt sett låga växthusgasutsläpp ur ett livscykelperspektiv. Denna styrning förväntas leda till att biodrivmedel med relativt höga växthusgasutsläpp ur ett livscykelperspektiv inte blir konkurrenskraftiga i reduktionsplikten. Styrningen reflekteras dock endast i den svenska klimatrapporteringen om hela produktionskedjan skett inom Sveriges gränser. Flera remissinstanser påtalar vikten av att endast hållbara biodrivmedel får uppfylla reduktionsplikten och har i synnerhet uppmärksammat palmolja och PFAD. Regeringen har innan sommaren lagt fram ett förslag om genomförande av ILUC-direktivet. I direktivet finns en definition av restprodukt. Regeringen kommer att på förordningsnivå ta fram generella kriterier för hur definitionen ska tolkas. Ett förslag till förordning har remitterats av Miljö- och energidepartementet (M2017/01738/R). Denna fråga diskuteras i avsnitt 6.15.4. *Konjunkturinstitutet* efterfrågar en analys av om reduktionsplikten är möjlig att kombinera med det förväntade regelverket för markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) eller i vilken mån Sverige kommer att behöva importera stora mängder biodrivmedel och vilka konsekvenser det kan ge. Bedömningen är att det förväntade regelverket för LULUCF inte kommer att ha någon eller endast begränsad sådan effekt.

Genom att sänka energiskatten på höginblandad etanol och Fame blir dessa drivmedel

billigare i förhållande till fossil bensin, fossilt dieselbränsle och andra drivmedel, vilket kan leda till en något ökad användning. Detta kan i sin tur bidra till att målet om tio procent förnybart i transportsektorn till 2020 ytterligare överträffas, samt minskade koldioxidutsläpp från transportsektorn om höginblandade biodrivmedel ersätter fossil bensin och fossilt dieselbränsle. Gruvdiesel får genom förslagen en ytterligare sänkt beskattning vilket kan leda till ökad användning om detta får genomslag på prissättningen av dieselbränsle. En ökad användning dieselbränsle skulle leda till ökade koldioxidutsläpp.

De föreslagna förändringarna av energiskatten förändrar bränslenas beskattning per kilowattimme. I den mån energiskatten ska verka för en mer effektiv energianvändning bör energiskatten vara proportionell mot drivmedlets energiinnehåll för en effektiv styrning. Skatteförslagen i detta lagstiftningsärende ökar energiskatteskillnaden mellan bensin och dieselbränsle något. Energiskatteskillnaden uttryckt per kilowattimme minskar dock för de låginblandade biodrivmedlen som blandas in i bensin respektive dieselbränsle. Efter de föreslagna förändringarna kommer dessa biodrivmedel att beskattas något högre än sin fossila motsvarighet uttryckt per kilowattimme. Sammantaget bedöms detta leda till en styrning som är något effektivare med avseende på energianvändning inom transportsektorn. Skatteförslagen bedöms i detta avseende ha en begränsad effekt på miljön.

De föreslagna förändringarna av koldioxidskatten består i dels en uppdatering av de värmevärden och emissionsfaktorer som används i beräkningen, dels en justering av skattenivån med hänsyn till inblandningen av biodrivmedel i bensin och dieselbränsle. Uppdateringen av energi- samt emissionsvärdena för bensin och dieselbränsle utifrån aktuella värden från klimatrapporteringen bedöms leda till att nivån på koldioxidskatten bättre reflekterar bränslenas koldioxidutsläpp, vilket i detta avseende kan leda till en mer effektiv koldioxidbeskattning. Förslagen bedöms sammantaget leda till en mer rättvisande koldioxidbeskattning och vara en förutsättning för införandet av en reduktionsplikt som skapar långsiktiga spelregler för hållbara drivmedel.

Förenlighet med EU-rätten

Införandet av lagen om reduktionsplikt för minskning av växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränsle samt de ändringar som genomförs i LSE bedöms överensstämma med de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Påverkan på självförsörjningsgrad

Reduktionsplikten förväntas i längden innebära ökade förutsättningar och incitament för produktion av biodrivmedel i Sverige. Både av befintliga råvaror, där reduktionsplikten gynnar svensk produktion med låga växthusgasutsläpp, men också produktion av biodrivmedel från råvaror som i nuläget endast används i mindre utsträckning – i synnerhet restprodukter från skogs-, pappers- och massaindustri. En minskad drivmedelsimport förväntas inverka positivt på den svenska drivmedelsförsörjningen. Det bedöms därmed att reduktionspliktens styrning mot en ökad andel biodrivmedel sammantaget inverkar positivt på den svenska självförsörjningsgraden för drivmedel.

Ikraftträdande

Förslaget om en ökad skattebefrielse för höginblandad etanol och Fame föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Bedömningen är att detta ger berörda aktörer tillräckligt med tid för att anpassa sig till förslaget. Övriga förslag föreslås träda i kraft den 1 juli 2018. Reduktionsnivån för dieselbränsle höjs ytterligare den 1 januari 2019 och den 1 januari 2020. Reduktionsnivån för bensin höjs den 1 januari 2020. Det bedöms finnas tillräckligt med tid för berörda aktörer att förbereda sig för införande av en reduktionsplikt. Trots de synpunkter som lämnats av *SPBI* bedöms på längre sikt drivmedelsleverantörerna även ha tillräckligt med tid att anpassa sig till införande av E10 på marknaden, då reduktionsnivån för bensin höjs den 1 januari 2020.

Konsekvenser för företag och näringsliv

Det föreslagna systemet skapar långsiktiga förutsättningar för låginblandade biodrivmedel då det inte innebär statligt stöd och på det sättet eliminerar risken för överkompensation för låginblandade biodrivmedel. En fördel med reduktionsplikt jämfört med fortsatt skattebefrielse för låginblandning är att den främjar biodrivmedel med låga utsläpp av växthusgaser, såsom avancerade biodrivmedel baserade på skoglig råvara. Till följd av att biodrivmedel generellt blivit mer konkurrenskraftiga har även överkompensationsproblematiken ökat över tid. Om överkompensation inträffar kan berörda företag bli återbetalningsskyldiga även om det hittills har räckt med efterhandsjusteringar av skattesatserna. Eftersom det föreslagna systemet för låginblandade biodrivmedel inte innebär statligt stöd gäller inte heller de begränsningar för livsmedelsbaserade biodrivmedel som gäller vid skattenedsättning inom statsstödsregelverket. Förslagen innebär en långsiktig lösning för biodrivmedel som ingår i bensin eller dieselbränsle. När beskattningen blir mer långsiktigt hållbar innebär det följaktligen också att producenterna av biodrivmedel får mer stabila regler att förhålla sig till.

För de fall särskilda informationsinsatser bedöms extra viktigt nämns de under respektive rubrik. Annars bedöms generellt ansvarig myndighet vara bäst lämpad att bedöma om en regeländring bör föranleda särskilda informationsinsatser.

Reduktionsplikten innebär en kostnad för drivmedelsleverantörerna då biodrivmedel är dyrare än fossila drivmedel. Kostnaden kommer dock sannolikt att tas ut genom ett högre pumppris vilket redovisas i nedanstående avsnitt.

Införande av en E10-kvalitet på marknaden

De reduktionsnivåer som föreslås för bensin fr.o.m. 2020 innebär att drivmedelsleverantörerna kommer att behöva införa en E10-kvalitet på tankstationerna. Detta kräver investeringar för att anpassa bränslecisterner på tankstationerna till att kunna hantera E10, genom att beläggningarna i cisternerna behöver bytas till ett mer korrosionsbeständigt material. Investeringskostnaden bedöms vara upp till 100 000 kronor per cistern. *St1 Sverige AB* anser att införandet av E10 på marknaden kommer leda till stora nyinvesteringar om inte pumplagen

tas bort då det kommer krävas fyra pumpar vid varje drivmedelsstation vilket kan leda till nedläggning av drivmedelsstationer.

Drivmedelsleverantörerna har redan påbörjat ett arbete med att anpassa cisterner till ett sådant korrosionsbeständigt material som krävs, bl.a. då andra arbeten ändå har behövt göras, men det finns fortfarande en stor mängd cisterner som inte är anpassade till att hantera E10. Som påpekas av *SBPI* finns ett begränsat antal entreprenörer som kan göra beläggningsbyte vilket innebär att det krävs viss tid för att genomföra åtgärderna. Det bedöms trots detta vara möjligt att genomföra nödvändiga åtgärder i tid.

Den totala kostnaden för att anpassa samtliga tankstationer i Sverige uppskattas till 300 miljoner kronor. Reduktionsnivån är dock anpassad så att drivmedelsleverantörerna ska kunna gå över till E10 på ett hanterbart sätt, genom att t.ex. endast leverera E10 vid större tankstationer. Detta kan dock i stället kräva investeringar på depåerna för att kunna hantera stora volymer av flera olika bränslekvaliteter. Reduktionsnivån är också anpassad efter att en viss del av försäljningen kommer vara bensin med lägre etanolhalt då detta krävs för en viss del av fordonsparken.

Svensk Bensinhandel anser att konsekvensanalysen är bristfällig då hänsyn inte tas till att enskilda detaljister inte kan bära investeringskostnaderna för införande av E10 samt har en mycket svag förhandlingsposition mot sina leverantörer. Detta kan komma att beröra runt 500 drivmedelsstationer, många på landsbygden som dessutom är verksamma i symbios med det lokala företagandet samt står för den lokala kommersiella servicen. Även *SFRO*, *SMC* och *SPBI* uppmärksammar frågan om landsortsstationernas överlevnad vid introduktionen av E10 samt tillgången på 98-oktanig bensin med högst 5 procent etanol på landsbygden.

Marknaden för drivmedelsförsäljning omfattar flera olika typer av ägandestrukturer. Det går därför inte att ge något entydigt svar på vilka företag som kommer bära kostnaden för att byta beläggning i cisternerna. I vissa fall kan det vara ägaren av drivmedelsstationen och i vissa fall kan det vara drivmedelsleverantören som äger cisternerna. I de fall det är drivmedelsleverantören som står för kostnaden kan det inte uteslutas att kostnaden kommer överföras till ägaren av drivmedelsstationen genom ökade

priser. Mindre drivmedelsstationer kan göra valet att inte leverera E10 och därmed inte behöva byta beläggning. I de fall drivmedelsförsäljaren inte köper beskattade drivmedel utan själv omfattas av reduktionsplikten kan detta lösas genom att avtala om att försäljarens leverantör ska överföra utsläppsminskningar enligt förslaget i avsnitt 6.15.7.

Administrativa kostnader

Förslaget bedöms medföra något ökade administrativa kostnader för företag med reduktionsplikt, men förslaget utformning bedöms kraftigt begränsa merkostnaderna. Rapportering till Energimyndigheten av reduktionspliktens uppfyllnad kommer samordnas med rapporteringen enligt drivmedelslagen och hållbarhetslagen genom att samma uppgifter kan användas och att rapportering ska ske årligen. De administrativa merkostnaderna i samband med rapportering bedöms därför vara små.

Vissa administrativa kostnader tillkommer för att beräkna att reduktionsplikten är uppfylld i rätt tid då växthusgasutsläppen kan variera mellan olika leveranser av biodrivmedel. Dessa kostnader bedöms vara marginella. En närmare analys av de administrativa kostnaderna och en uppskattning av tidsåtgång bör tas fram i samband med att föreskrifter tas fram då kostnaderna beror på utformningen av dessa.

Förslaget om slopad skattebefrielse för låginblandade biodrivmedel bedöms ge de företag som i dag gör avdrag för låginblandade biodrivmedel i bensin och dieselbränsle en minskad administrativ börda. Detta bedöms röra sig om upp till 110 stycken företag. Om de berörda företagen antas deklarerat 12 gånger per år och det per tillfälle antas att tidsåtgången minskar med ca 10 minuter skulle de administrativa kostnaderna kunna minska med upp till 0,1 miljoner kronor per år. Övriga skatteförändringar utgörs främst av förändringar av skattebelopp och bedöms inte varaktigt påverka företagens administrativa kostnader.

Påverkan på näringsliv till följd av ändrade drivmedelskostnader

Övergripande förändringar av drivmedelspriser redovisas ovan. Förslagen är utformade så att företag som använder bensin eller dieselbränsle ungefär ska förbli opåverkade vid reglernas ikraftträdande. Detta gör också att det i dessa fall inte bedöms behövas en fördjupad branschanalys

som *Regelrådet* efterfrågar i sitt remissvar. Det finns dock några undantag. För dieselbränsle som används inom gruvindustriell verksamhet betalas endast 11 procent av energiskatten och 60 procent av koldioxidskatten. Då proportionen energiskatt jämfört med koldioxidskatt genom skatteförslagen förändras leder det till en något lägre total skatt på dieselbränsle förbrukat inom gruvnäringen.

För dieselbränsle som används i jord- och skogsbruksmaskiner samt i fartyg i sådan verksamhet återbetalas en del av koldioxidskatten. Denna uppgår t.o.m. utgången av 2018 till 1,70 kronor per liter och fr.o.m. den 1 januari 2019 till 1,43 kronor per liter. Ingen koldioxidskatt tas i dag ut för något biodrivmedel. Återbetalning sker i dag därför inte för de skattebefriade biodrivmedlen. Ett dieselbränsle som innehåller HVO eller annat biodrivmedel får dock del av återbetalningen så vitt gäller den koldioxidskatt som betalats för den fossila andelen i bränslet. Efter införandet av reduktionsplikten kommer dieselbränsle med inblandning av biodrivmedel även fortsatt kunna få återbetalning av koldioxidskatt med de belopp som gäller enligt nuvarande lagstiftning och koldioxidskatt kan även återbetalas för den andel som utgör biodrivmedel i dieselbränsle, eftersom biodrivmedlen då är belagda med koldioxidskatt. Eftersom de prisseffekter som införandet av reduktionsplikten innebär kompenseras för med lägre koldioxid- och energiskatter på dieselbränsle bedöms jord- och skogsbruket överlag som opåverkat av förslaget.

Jernkontoret efterfrågar en djupare analys av hur förändrade drivmedelskostnader kommer att påverka stålindustrin. *SveMin* anser att det finns en uppenbar risk att förslaget kommer att leda till kraftigt höjda kostnader för gruv- och mineralbranschen. *NNR* anser att konsekvenserna för näringslivet bör undersökas mer ingående. *Skogsindustrierna* ser en stor risk att reduktionsplikten kommer göra att priset på drivmedel går upp i förhållande till nivån på den förslagna reduktionspliktsavgiften och anser att konsekvensanalysen är bristfällig. *Sveriges Bussföretag* anser att det finns en överhängande risk för brist på biodrivmedel och en kraftig ökad prisstegring på drivmedel och anser att konsekvensanalysen är bristfällig då kostnader för transportsektorn och effekter för kollektivtrafiken är outredda. *Svenskt Näringsliv* och *IKEM* efterfrågar en djupare analys av driv-

medelskostnadsutvecklingen på den svenska marknaden efter 2020. OKQ8 anser att det behövs en konsekvensanalys gällande konkurrensen av volymer och osäkerhet om tillgång till ny produktionskapacitet av HVO till den svenska marknaden. SPBI anser att konsekvensanalysen bör innehålla en bedömning av efterfrågan på biodrivmedel från andra länder, vilka växthusgasreduktioner som är möjliga att uppnå inom produktionen av HVO i EU samt en analys av tillgång på råvara och produktionskapacitet för HVO. Preem AB bedömer inte att begränsningar i tillgången på råvara för produktion av biobränslen, eller av produktionskapacitet, kommer att utgöra något hinder för att nå reduktionsmålen förutsatt att lagen blir mer långsiktig och ger bättre planeringsmöjligheter.

Frågan om prisseffekter på drivmedel till följd av föreslagna regelförändringar behandlas i huvudsak i avsnittet om övergripande konsekvenser. Flera remissinstanser berör frågan om hur marknaden för biodrivmedel förhåller sig till reduktionsplikten. Tillgången på biodrivmedel är beroende av utvecklingen på de globala och regionala biodrivmedelsmarknaderna och svår att kvantifiera. Ökad efterfrågan från andra länder, t.ex. genom kommissionens förslag om ett uppdaterat förnybartdirektiv med en gemensam kvotplikt inom EU för avancerade biodrivmedel kan minska tillgången kortsiktigt men leder samtidigt till förutsättningar för ökad produktion. På samma sätt förväntas införandet av reduktionsplikten leda till förutsättningar för ökad produktion i Sverige.

Förbättrade förutsättningar för biodrivmedel med låga växthusgasutsläpp

Reduktionsplikten gynnar de biodrivmedel som har lägst växthusgasutsläpp per megajoule ur ett livscykelperspektiv. Förslaget kommer därmed gynna producenter av sådana biodrivmedel. Det kan röra sig om biodrivmedel från grödor där insatser har gjorts för att minska utsläppen vid odling av råvaran. Det kan också röra sig om biodrivmedel från avfall och restprodukter, vilket kan leda till viss ökning av användningen av fett- och oljerika avfall och restprodukter både i Sverige och i andra länder. På längre sikt bedöms användningen av restprodukter från bl.a. skogsbruk och jordbruk och andra råvaror baserade på lignocellulosa att öka. Sverige har särskilt goda förutsättningar att producera

biodrivmedel med låga utsläpp från bl.a. skogliga restprodukter, vilket bedöms öka förutsättningarna för ökad produktion i Sverige.

Efter 2020 förväntas reduktionsnivån för bensen att bli så hög att det i praktiken blir nödvändigt att blanda in syntetisk bensen. Det finns i dagsläget endast en mycket liten marknad för syntetisk bensen, men det är rimligt att anta att det finns produktionsmöjligheter för att möta en väsentligt ökad efterfrågan. Om detta antagande mot förmodan skulle visa sig felaktigt finns det anledning att återkomma om reduktionsnivåer på sikt. Användningen av syntetisk biobensen kommer att gynna de verksamheter som genererar restprodukter som kan användas i produktionen av biobensen, då dessa kommer få en ökad avsättning för sina restprodukter. En utvecklad konsekvensutredning bör tas fram i samband med kontrollstationen 2019 och de reduktionsnivåer som då föreslås för tiden efter 2020.

Påverkan på konkurrensförutsättningar mellan företag

Separata reduktionsnivåer, en för bensen och en för dieselbränsle, bedöms minska påverkan på konkurrensförhållandena mellan drivmedelsbolagen jämfört med vad en gemensam reduktionsnivå för bensen och dieselbränsle skulle innebära, se vidare avsnitt 6.15.6.

På marknaden för HVO finns i dagsläget endast ett fåtal producenter, varav en också är drivmedelsleverantör på den svenska marknaden. Som uppmärksammas av Circle K och OKQ8 kan detta potentiellt leda till försämrad konkurrens då reduktionsplikten införs. Det bedöms dock som sannolikt att fler producenter av HVO kommer att tillkomma på marknaden de närmsta åren.

Förslaget om fortsatt skattebefrielse för höginblandade biodrivmedel kan eventuellt ge viss påverkan på konkurrensförutsättningarna mellan företag. Höginblandade drivmedel som fortsatt ges stöd kommer konkurrera med drivmedel som omfattas av en reduktionsplikt. Effekterna av detta kommer att analyseras i den kontrollstation som föreslås 2019.

Som beskrivits tidigare bedöms pumppriset för bensen och dieselbränsle med inblandning i genomsnitt inte påverkas när skatteförändringarna och de föreslagna reduktionsnivåerna 2018 kombineras. De föreslagna förändringarna bedöms dock leda till ett lägre

pumppris på höginblandade drivmedel som E85 och B100 vilket bör stärka deras konkurrenskraft, gentemot dels bensin och dieselbränsle dels andra höginblandade biodrivmedel.

Påverkan på små företag

De administrativa kostnaderna bedöms relativt sett kunna bli något högre för de företag som hanterar små volymer drivmedel men detta bedöms inte vara tillräckliga skäl för att särskild hänsyn ska tas i utformningen av reduktionsplikten. Bedömningen är att det är möjligt för alla som har en reduktionsplikt att uppfylla denna. Om den administrativa bördan upplevs för stor eller om reduktionsplikten bedöms för svår att uppfylla för vissa mindre företag kan de välja att helt falla utanför lagstiftningen genom att köpa beskattat bränsle från sin leverantör som då får en reduktionsplikt för bränslet i stället. De kan också välja att omfattas av lagstiftningen men förvärva växthusgasreduktioner från en annan aktör som har en reduktionsplikt och som minskat utsläppen med mer än vad som krävs.

I ett längre perspektiv finns det dock en konkurrensnackdel i att inte kunna erbjuda sina kunder E10 och det kan innebära en ökad nedläggning av de små drivmedelsstationerna. De nödvändiga investeringarna för att hantera E10 kan vidare komma att bli betungande för de ca 500 drivmedelsstationer som inte är knutna till de stora drivmedelsbolagen på marknaden. Flertalet av dessa 500 drivmedelsstationer finns på landsbygd och i mindre tätorter. Vid nedläggning av en drivmedelsstation på landsbygden påverkas även annan företagsamhet i dess upptagningsområde. Vid en nedläggning riskerar också annan kommersiell service att påverkas såsom tillgänglighet till dagligvaror, apoteksvaror och postombud m.m. Regeringens bedömning är att det är angeläget att de små drivmedelsstationerna kan fortsätta drivas och ge service till boende och näringsliv i hela landet. Vidare bedömer regeringen att det är viktigt att även de små drivmedelsföretagarna på landsbygden kan bidra till att minska växtgasutsläpp från bensin och dieselbränsle genom inblandning av biodrivmedel.

Konsekvenser för hushåll

Om det sker förändringar av kostnaderna för bensin påverkar det fler hushåll direkt än vid förändringar av kostnaden på dieselbränsle. Förslagen är dock utformade på ett sätt som bedöms hålla pumppriset ungefär oförändrat vid reduktionspliktens införande 2018. Många drivmedelskonsumenter bedöms därför förbli opåverkade på kort sikt.

Då förslagen inte i någon större utsträckning bedöms påverka priset vid pump bedöms också de fördelningsmässiga effekterna vara begränsade.

Förslagen innebär även att E85 från den 1 januari 2018 beskattas 0,40 kronor lägre inklusive mervärdesskatt. För en privatbilist som kör 1 500 mil om året i ett fordon som förbrukar 0,8 liter E85 per mil kan förändringarna innebära en lägre årskostnad på 400–500 kronor.

Förslagen innebär även att koldioxidskatten på flygbensin sänks med ungefär 0,09 kronor per liter och att energiskatten på detta bränsle sänks med 0,21 kronor per liter. Kostnadsminskningen kan uppgå till ungefär 11 kronor per flygtimme ($-0,30 \text{ kr/l} \cdot 30 \text{ l/h} \cdot 1,25 \approx -11 \text{ kr/h}$). Detta bedöms ha en begränsad effekt på privatflyget. De föreslagna förändringarna leder även till att koldioxidskatten på alkylatbensin sänks med 0,09 kronor per liter och att energiskatten på detta bränsle sänks med 0,21 kronor per liter.

De allra flesta bensinbilar som är i drift i Sverige i dag är anpassade för att köras på E10. Som påpekas av *Motorhistoriska Riksförbundet* och *SFRO* är vissa bilmodeller, framförallt vissa äldre bilar från 1990-talet och tidigare, enligt biltillverkarna inte anpassade för E10. *SMC* påtalar att det inte finns någon utredning av konsekvenserna för ägare av motorcyklar och påtalar vikten av fortsatt tillgång till bensin som alla fordon kan använda. *VTI* saknar en djupare analys av konsekvenserna för hushållen vid införandet av E10. Enligt uppgifter från branschen kommer upp till 11 procent av dagens bensinbilar även fortsättningsvis att behöva köras på bensin med maximalt 5 volymprocent etanol. Av drivmedelslagen följer också att den som tillverkar en bensin eller yrkesmässigt för in en bensin till Sverige ska se till att det på marknaden finns tillgång till bensin med en högsta syrehalt av 2,7 viktprocent och en högsta etanolhalt av 5 volymprocent. Det är troligt att dagens 98-oktaniga bensin kommer att utgöra

det huvudsakliga alternativet för dessa fordon. I samband med införandet av E10 i andra länder har det visat sig att konsumenterna i större utsträckning än väntat valt bort E10 till förmån för bensin helt utan biodrivmedel, trots att deras fordon är anpassade för E10 och att priset på E10 varit betydligt lägre. Relevanta myndigheter bör därför ges i uppdrag att tillsammans med bil- och motorcykeltillverkarna samt drivmedelsförsäljarna informera fordonsägarna om möjligheterna att använda E10.

Som tidigare nämnts kan den ökade ambitionen för andelen biodrivmedel i bensin 2020 leda till genomsnittliga prisökningar på ungefär 0,2 kronor per liter. Delvis kan dock detta motverkas när schablonen för koldioxidskatt på bensin ses över till 2020. Vidare kan en ökad inblandning av biodrivmedel leda till att kostnaden per körd mil ökar något. Detta gäller speciellt om biodrivmedlet har väsentligt lägre energiinnehåll än det fossila drivmedel som det inblandas i, vilket är fallet för etanol jämfört med bensin.

I och med införandet av E10 på marknaden är det möjligt att de stora drivmedelsbolagen genomför ändringar på depånivå så att dagens 95-oktaniga bensin blir E10-kvalitet och dagens 98-oktaniga bensin kommer att innehålla mindre än 5 procent etanol. Beroende på hur marknaden utvecklar sig kan det inte uteslutas att de drivmedelsförsäljare som väljer att inte saluföra E10 i sådana fall enbart kommer kunna saluföra en 98-oktanig bensinkvalitet. Detta är dock inget tekniskt problem då alla fordon där 95-oktanig bensin kan användas också kan köras på 98-oktanig bensin. Priset på 98-oktanig bensin är något högre än på 95-oktanig bensin till följd av högre produktionskostnader. En viss ytterligare prisskillnad kan eventuellt också uppkomma genom att drivmedelsleverantörer prissätter bensin med lägre etanolinblandning något högre för att kunna uppfylla reduktionspliktens krav. Prisskillnaden motverkas dock av att kostnaden per körd mil för 95-oktanig bensin ökar med ökad inblandning av etanol till följd av lägre energiinnehåll i drivmedlet. Sammantaget förväntas införandet av en E10-kvalitet inte ge några eller endast marginella effekter på tillgängligheten av drivmedel på landsbygden.

Konsekvenser för myndigheter och domstolar

Regleringen innebär nya uppgifter för Energimyndigheten. I samband med att regelverket träder ikraft uppkommer kostnader för att ta fram föreskrifter och vägledningar, information till berörda företag samt utveckling av verktyg och rutiner för rapportering och tillsyn. Energimyndigheten bedömer att förvaltning och tillsyn av reduktionsplikten kommer att kräva åtminstone en årsarbetskraft och att kostnaderna för de årliga övervakningsrapporterna endast kommer minska marginellt genom förslaget. Tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Skatteförslagen medför vissa engångskostnader för Skatteverket för information, anpassningar av system och blanketter m.m. Förslaget om en höjning av nivån för energiskattebefrielsen för höginblandad etanol som används i gnisttända motorer och höginblandad Fame beräknas medföra initiala kostnader om 50 000 kronor. Övriga förslag beräknas medföra initiala kostnader om 600 000 kronor och löpande kostnader om 180 000 kronor per år. Dessa kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslaget om att slopa skattebefrielsen för låginblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränsle innebär en förenkling som förväntas innebära en kostnadsminskning om 100 000 kronor per år.

Om en redovisning av uppfyllnad av reduktionsplikt kommer in till myndigheten för sent eller om myndigheten inte anser att reduktionsplikten har uppfyllts kommer den som har en reduktionsplikt att påföras en förseningsavgift eller en reduktionspliktsavgift. Beslut om dessa avgifter kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol enligt förslaget liksom beslut om föreläggande. Måltillströmningen beräknas dock bli liten då det är ett begränsat antal företag (sammanlagt ca 100 stycken) som berörs av regelverket och de flesta av dem förväntas komma in med uppgifter i tid och uppfylla reduktionsplikten för att slippa kännbara avgifter. Skatteförslagen i detta lagstiftningsärende bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

6.16 Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon

6.16.1 Ärendet och dess beredning

Klimatfrågan är en av regeringens högst prioriterade frågor. Regeringen lämnade den 9 mars 2017 propositionen om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige baserat på den breda politiska överenskommelsen från 2016 i Miljömålsberedningen. Enligt propositionen ska målet vara att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter, förkortat EU ETS), ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Det är nu en särskild prioritet att få ned transporternas utsläpp som står för en tredjedel av alla utsläpp i Sverige. Utformningen av fordonsbeskattning och premier för miljöanpassade fordon kan utgöra betydelsefulla komplement till de mer generellt verkande bränsleskatterna för att styra utvecklingen mot fordon med lägre utsläpp. En särskild utredare överlämnade i december 2013 sitt slutbetänkande Fossilfrihet på väg (SOU 2013:84). I detta föreslås bland annat att ett bonus–malus-system införs.

Regeringen beslutade den 28 maj 2015 att tillsätta en särskild utredare med uppgift att lämna förslag på hur ett s.k. bonus–malus-system för nya lätta fordon skulle kunna utformas, där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus (lat. bonus=bra) medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt (lat. malus=dålig). Huvudmotivet för bonus–malus-systemet är att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp. bonus–malus-systemet kan därmed komplettera de mer generellt verkande drivmedelsskatterna och bidra till att minska transportsektorns oljeberoende och klimatpåverkan.

Utredningen överlämnade sitt betänkande Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon (SOU 2016:33) till regeringen den 29 april 2016. Betänkandet har remissbehandlats.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, volym 1a, avsnitt 1.1) framgår

att regeringen vill ställa om till en fossilfri fordonsflotta och att regeringen avser att införa ett bonus–malus-system som innebär en väsentlig ambitionshöjning när det gäller den miljöstyrande effekten jämfört med dagens system, senast den 1 juli 2018.

Utredningens förslag omarbetades i vissa delar, bl.a. utifrån remissinstansernas synpunkter, i en promemoria som tagits fram inom Finansdepartementet.

En sammanfattning av promemorians förslag finns i *bilaga 13, avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 13, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 13, avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2016/01469/S2).

Till Finansdepartementet har inkommit skrivelser som gäller frågan om miljöbilsdefinition. Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner samt Sveriges Kommuner och Landsting har i en gemensam skrivelse (Fi2008/1333/S2) framfört att en nationell miljöfordonsdefinition avseende lätta fordon bör antas. Synpunkter och förslag gällande miljöbilsdefinition har kommit in från Stockholms kommun, Naturskyddsföreningen och Volvo Cars (Fi2011/5093/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 maj 2017 att inhämta lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 13, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 13, avsnitt 5*. Lagrådet har lämnat förslagen utan erinran.

Regeringen angav i lagrådsremissen att om förslagen i denna kommer att presenteras, och med vilken utformning, blir beroende av överläggningar som förs i arbetet med denna budgetproposition. Regeringen har i dessa ansett det motiverat att i nuläget enbart gå vidare med bonus–malus-systemet och avvakta med höjningar av fordonsskatten för befintlig fordonsflotta. Regeringen kommer återkomma med lagstiftning för att fasa in återstående delar enligt lagrådsremissen.

6.16.2 Gällande rätt

I Sverige tillämpas för närvarande två system för fordonsbeskattning, det koldioxidbaserade systemet och det viktbaserade systemet. Nyare

lätta fordon beskattas inom det koldioxidbaserade systemet utifrån fordonets koldioxidutsläpp per kilometer och äldre lätta fordon beskattas inom det viktbaserade systemet utifrån fordonets vikt.

Miljöstyrningen inom fordonsbeskattningen ligger för närvarande i utformningen av det koldioxidbaserade systemet genom att fordon med högre utsläpp av koldioxid, kväveoxid eller partiklar får betala en högre fordonsskatt och genom att nya bilar med bättre miljöegenskaper befrias från fordonsskatt under de fem första åren. Därutöver kan bilköpare få ett särskilt stöd vid inköp av bilar med relativt låga utsläpp av koldioxid, den s.k. supermiljöbilspremie. Bestämmelserna om supermiljöbilspremie finns i förordningen (2011:1590) om supermiljöbilspremie.

Det koldioxidbaserade fordonsskattesystemet regleras i vägtrafikskattelagen (2006:227), förkortad VSL, och omfattar personbilar klass I som enligt uppgift i vägtrafikregistret är av fordonsår 2006 eller senare, personbilar klass I som är av tidigare fordonsår än 2006 men uppfyller kraven för miljöklass 2005, miljöklass El eller miljöklass Hybrid, samt personbilar klass II, lätta bussar och lätta lastbilar som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2010 (2 kap. 7 § VSL). Den koldioxidbaserade fordonsskatten består av ett fiskalt grundbelopp och ett koldioxidbelopp. Grundbeloppet är 360 kronor per år (2 kap. 8 § VSL). Koldioxidbeloppet är för ett skatteår 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram (2 kap. 9 § första stycket VSL). För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram (2 kap. 9 § andra stycket VSL). För fordon som kan drivas med dieselolja multipliceras summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet med en bränslefaktor och ett miljötillägg tas ut. Bränslefaktorn syftar till att kompensera för att energiskatten på dieselbränsle är lägre än energiskatten på bensin och uppgår i nuläget till 2,37 (2 kap. 10 § VSL). Miljötillägget är 500 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången före utgången av år 2007 och 250 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången efter

utgången av år 2007 (2 kap. 10 § VSL). Miljötillägget tas ut för att reflektera de större utsläppen av partiklar och kväveoxider från sådana bilar jämfört med bensindrivna bilar. Personbilar, lätta lastbilar och lätta bussar kan under de fem första åren från det att bilen blivit skattepliktig för första gången befrias från fordonsskatt om bilens koldioxidutsläpp, enligt uppgift i vägtrafikregistret, inte överstiger ett beräknat högsta koldioxidutsläpp i förhållande till fordonets tjänstevikt. Bilar som är utrustade med teknik för drift med etanolbränsle eller gasbränsle, förutom gasol, får ha ett högre koldioxidutsläpp i förhållande till bilens tjänstevikt. Elbilars och laddhybridens förbrukning av elektrisk energi får högst vara 37 kWh per 100 kilometer för att omfattas av fordonsskattebefrielsen. Fordonsskattebefrielsen regleras i 2 kap. 11 a § VSL. Fordonsskatten för motorcyklar är 180 kronor för ett skatteår.

Det viktbaserade fordonsskattesystemet regleras i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt, förkortad LSBF. Det viktbaserade systemet omfattar personbilar klass I och II, lätta bussar och lätta lastbilar som inte omfattas av det koldioxidbaserade systemet (3 § LSBF). Veteranfordon, dvs. sådana fordon som är trettio år eller äldre är undantagna från skatteplikt (4 § LSBF och 2 kap. 2 § VSL). I det viktbaserade systemet tas fordonsskatt ut efter vikt. Fordonsskattens storlek framgår av bilagan till LSBF.

Om fordonsskatten för ett fordon, på grund av ändring i VSL eller i LSBF, ska tas ut med ett annat belopp än tidigare och fordonsskatt har beslutats för tiden efter ikraftträdandet enligt äldre bestämmelser, ska tillkommande skattebelopp betalas för tiden från och med dagen för ändringen till utgången av skatteåret, eller om fordonsskatt har beslutats för en skatteperiod, till utgången av skatteperioden (5 kap. 13 § VSL och 8 § LSBF). Tillkommande fordonsskatt som föranleds av en lagändring behöver inte betalas om den understiger 200 kronor (5 kap. 14 § VSL och 8 § LSBF).

6.16.3 Fordon som ska ingå i det nya bonus–malus-systemet

Regeringens förslag: Det nya bonus–malus-systemet ska omfatta alla nya lätta fordon.

Med nya fordon avses fordon av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare. I begreppet lätta fordon inkluderas personbilar klass I och II samt lätta bussar och lätta lastbilar med en totalvikt på maximalt 3 500 kilogram.

Regeringens bedömning: Motorcyklar bör inte inordnas i systemet.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. I promemorian finns dock ett förslag som innebär att nya fordon är fordon av fordonsår 2018 eller senare som registreras i vägtrafikregistret den 1 juli 2018 eller senare.

Remissinstanserna: *BIL Sweden* och *Miljöförvaltningen i Stockholms kommun* anser att malusen bör omfatta även äldre bilar i fordonsparken, givet att de uppfyller gränsen för malus. Med nuvarande utformning riskerar förslaget att bromsa förnyelsen av fordonsflottan. *Miljöförvaltningen i Stockholms kommun* framför även att lätta lastbilar på sikt bör hanteras i ett separat system. Med nuvarande utformning, där personbilar och lätta lastbilar ingår i samma system, finns det en risk att gods flyttas från få stora fordon till många små, vilket ger ökad trafik och därmed risk för ökade utsläpp och trängsel. *Föreningen Elbil Sverige* anser att en malus endast för nya fordon riskerar att ge en icke önskvärd markant ökning i försäljningen av dessa fordon, då många bilar med stora koldioxidutsläpp kommer att säljas och registreras strax innan införandet av bonus–malus-systemet. *Föreningen Elbil Sverige* föreslår även att mopedbilar ska omfattas av systemet. *Föreningen Gröna Bilister* anser att det är positivt att lätta lastbilar och lätta bussar föreslås ingå i systemet men att även mopedbilar bör omfattas. På sikt bör även tunga fordon och motorcyklar ingå i systemet. Även *2030-sekretariatet* uppger att det är positivt att samma system införs för personbilar, lätta lastbilar och lätta bussar. *Volksvagen Group Sverige* stödjer förslaget att även personbilar klass II (husbilar), lätta lastbilar och lätta bussar bör omfattas av

bonus–malus-systemet. Däremot bör införandet för denna grupp fordon ske senare än för personbilar klass I. Skälet är att marknaden ännu inte erbjuder ett brett utbud av alternativa transportfordon, vilket innebär att malus i praktiken blir en fiskal skatt för företagen, som är de huvudsakliga köparna av transportfordon. Företagen kommer via sina transportfordon i praktiken att finansiera bonus för personbilar. Transportbilar byggs för att vara särskilt robusta och klara tung last, vilket innebär att anpassningen till lägre koldioxidvärden tar längre tid. Det finns också en risk att marknaden väljer lätta lastbilar med sämre lastförmåga, eller ombyggda personbilar som inte är anpassade för att bära gods, vilket innebär fler transporter och transporter med fordon som inte är ändamålsenliga. *Husvagnsbranschens Riksförbund* avstyrker förslaget i den del personbilar klass II (husbilar) ska ingå i systemet. Som skäl för detta anförs bl.a. att nybilsförsäljningen kommer att utebli och i stället ersättas med import av begagnade husbilar som inte kommer att beskattas med ett förhöjt koldioxidbelopp. *Transportstyrelsen* ser det som olyckligt att personbilar klass II (husbilar) och lätta lastbilar även fortsatt har en koldioxidbaserad skatt. Det finns inget bra underlag för att ta fram trovärdiga formler för beräkningen av koldioxidutsläpp för dessa fordon. Det skapar en rättsosäker bedömning av fordonsskatten för dessa fordon, vilket i sin tur har skapat negativa reaktioner från allmänheten. *Transportstyrelsen* anför även att det behövs ett klagörande av vad som menas med ”registrerats i vägtrafikregistret”. Detta är ett nytt begrepp i dessa sammanhang och betyder enligt *Transportstyrelsens* uppfattning den dag fordonet blir tilldelat ett registreringsnummer. Det är inte ovanligt att fordonshandlare förregistrerar fordon innan de i egentlig mening är disponibla för försäljning. Således lämnar denna skrivning en möjlighet för bilhandlarna att förregistrera ett stort antal fordon innan 1 juli 2018 som sedan saluförs senare. Det skulle innebära att dessa fordon inte kommer att ingå i bonus–malus-systemet. Om det inte är avsikten bör även ikraftträdandet, liksom tiden för vilken malus ska gälla, kopplas till det datumet fordonet blir skattepliktigt för första gången i stället för till registreringsdatum. En ytterligare effekt av promemorians förslag om att fordonet ska vara registrerat i vägtrafikregistret 1 juli 2018 eller senare, är att

utländska fordon med fordonsår 2018, som tagits i trafik under första halvan av 2018 i ursprungslandet men importerats och registrerats i Sverige 1 juli 2018 eller senare kommer ingå i bonus–malus-systemet. Dessa fordon kommer då således att få pålagor som inte gäller för motsvarande fordon sålda i Sverige under samma tid.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Det föreslagna bonus–malus-systemet syftar till att påverka nybilsinköpen. Regeringen ser det därför, till skillnad från vad som anförts av *BIL Sweden* och *Miljöförvaltningen i Stockholms kommun*, som naturligt att endast nyköpta bilar omfattas. *Transportstyrelsen* har fört fram synpunkter på att det råder en viss osäkerhet kring vad begreppet ”registreras i vägtrafikregistret” innebär och bedömer att detta möjliggör för bilhandlare att kunna sälja nya fordon efter systemets ikraftträdande utan att dessa får en förhöjd fordonsskatt. *Transportstyrelsen* anser också att importerade fordon kommer att kunna missgynnas i förhållande till svenska genom att importerade fordon i vissa fall kommer att omfattas av bonus–malus-systemet medan motsvarande inhemska fordon undgår det. Att fordonsinköp kommer att genomföras på ett strategiskt sätt inför införandet av ett sådant system som nu är aktuellt går inte att helt undvika. Genom att ta hänsyn till den tidpunkt då ett fordon blir skattepliktigt för första gången i stället för att beakta tidpunkt för registrering i vägtrafikregistret för att avgöra om ett fordon ska omfattas av bonus–malus-systemet så kommer de strategiska fordoninköpen inför systemets införande enligt *Transportstyrelsen* att minska. Detta är givetvis önskvärt. Det främsta skälet till att beakta tidpunkten för när ett fordon blir skattepliktigt för första gången är dock, enligt regeringen, att det innebär att utländska fordon inte kommer att diskrimineras utan att beskattningen är lika, oavsett om fordonet är inköpt i Sverige eller utomlands. Reglerna blir därmed EU-rättsligt hållbara. Med nya lätta fordon bör därför förstås sådana fordon av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Regeringen delar promemorians bedömning att endast fordon som går in under begreppet bil, och mer specifikt personbilar klass I och II (husbilar), lätta bussar och lätta lastbilar med en totalvikt på maximalt

3 500 kilogram, ska ingå i bonus–malus-systemet. Husbilar bör inte, som *Husvagnsbranschens Riksförbund* gör gällande, undantas eftersom dessa redan är inordnade i dagens koldioxidbaserade skatt. Motorcyklar bör dock inte inordnas i systemet, dels av den anledningen att de inte går in under begreppet bil, dels att de normalt används i mindre utsträckning än de flesta andra lätta fordon och också har en mindre klimatpåverkan.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ny paragraf 2 kap. 9 a § vägtrafikskattelagen, se avsnitt 3.16.

6.16.4 Utformning av bonus

Regeringen har för avsikt att utforma bonusen på följande sätt. Det högsta bonusbeloppet på 60 000 kronor ges till de bilar som släpper ut noll gram koldioxid. Bonusen minskar därefter för varje gram koldioxid som bilen släpper ut. Det lägsta bonusbeloppet på 10 000 kronor ges till bilar som släpper ut högst 60 gram koldioxid. Gasbilar får en fast bonus på 10 000 kronor.

För att minska risken för att de nya klimatbonusbilarna ska exporteras omedelbart efter att bonusen har blivit utbetald kommer bonusen att betalas ut först efter sex månader och under vissa förutsättningar.

Bestämmelserna om klimatbonusbilar kommer att införas genom en ny förordning som träder i kraft den 1 juli 2018.

6.16.5 Utformningen av ett förhöjt koldioxidbelopp (malus)

Regeringens förslag: För bensin- och dieseldrivna lätta fordon föreslås ett förhöjt koldioxidbelopp under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången. Koldioxidbeloppet ska då vara summan av 82 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram och 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram. Från år 4 och därefter är koldioxidbeloppet 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. För fordon som kan

drivas med etanol eller annan gas än gasol tas inget förhöjt koldioxidbelopp ut, vilket innebär att dessa fordon för samtliga år de är i trafik har ett koldioxidbelopp på 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram.

Någon viktdifferentiering av beskattningen föreslås inte.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs dock att koldioxidbeloppet skulle vara summan av 77 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram och 100 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram. I promemorian föreslogs också att gränsen för när koldioxidbelopp ska tas ut från år 4 skulle vara 95 gram. Samma gräns föreslogs för fordon som kan drivas med etanol eller annan gas än gasol.

Remissinstanserna

Konsumentverket, *Naturvårdsverket* och *Trafikverket* tillstyrker förslaget. Bland annat anføres att incitamenten för konsumenterna att välja mer miljöanpassade bilar hittills varit alltför svaga för att åstadkomma någon större omställning av den svenska bilparken men att ett bonus–malus-system bör kunna ge starkare sådana incitament. *Trafikanalys* ser i grunden positivt på införandet av ett bonus–malus-system, men anser att det kan vara problematiskt att förändra koldioxidkomponenten av fordonsskatten i samband med att en ny körcykel införs, i synnerhet med tanke på att det inte är klargjort vilket utsläppsvärde som kommer att delges till konsumenten. *Svensk Kollektivtrafik* är i grunden positiva till ett bonus–malus-system för lätta fordon, men kan inte ta ställning till förslaget då konsekvenserna för kollektivtrafiken inte är utvärderade. *Motormännens Riksförbund* ifrågasätter om systemet alls kan bli den väsentliga ambitionshöjning som är dess syfte eller leda till den miljövinna som avses. *E.ON Sverige AB* är positiva till införandet av ett bonus–malus-system, som är ett viktigt styrmedel mot målet om en fossiloberoende fordonsflotta till 2030

och visionen om noll nettoutsläpp av växthusgaser 2050. Däremot ifrågasätts om systemet är tillräckligt ambitiöst. *Volvo Cars* är positiva till ett bonus–malus-system som bidrar till en förnyelse av fordonsparken och därmed till en minskad miljöpåverkan och ökad trafiksäkerhet, men saknar helt förslag och resonemang om trafiksäkerhet i promemorian. *Vätgas Sverige*, *2030-sekretariatet*, *Klimatkommunerna* och *Energiföretagen Sverige* stödjer förslaget men ser behov av kraftfullare nivåer på både bonus och malus. *Statens energimyndighet*, *Transportföretagen* och *Miljöförvaltningen i Stockholms kommun* avstyrker utformningen av förslaget. *Elbilsalliansen Nissan-Renault* anför att bonus–malus-systemet kan spela en avgörande roll i att bidra till regeringens klimat- och miljöambitioner. För detta krävs dock högre bonusnivåer och större förutsägbarhet i systemet. *Företagarna* anser att malus-delen av förslaget är för omfattande i fråga om nivåerna som avgör hur stor skatten blir, samt att bonus-delen är oproportionerligt liten i förhållande till malus. *Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI)* anser att ett bonus–malus-system som förordar energieffektivitet är rätt tänkt, men anser att utredningen inte tillräckligt har beaktat olika konsekvenser. Bland annat borde förslaget ta hänsyn till användningen av hållbara biodrivmedel i förbränningsmotorer. I dag kan exempelvis ett fordon med dieselteknik och fordonstillverkarens godkännande köras på ett drivmedel som består till 100 procent av biodrivmedel. Förslaget blir därmed mer av en teknikstyrning och inte en klimatstyrning. Även *Volksvagen Group Sverige* framför att bonus–malus-systemet inte ger rättvisa incitament för konventionella fordon som drivs med rena eller höginblandade förnybara och hållbara bränslen. Bland transportbilköpare, där det finns ett stort och växande intresse för HVO 100 som en möjlighet att nå fossiloberoende, är denna problematik särskilt relevant. *Svenska Bioenergiföreningen (Svebio)* anför att utformningen av malus i praktiken innebär en generell höjning av fordonsskatten. Svebio anser vidare att en ökad klimatrelaterad beskattning av vägtrafiken bör läggas på den rörliga kostnaden för drivmedel och att förändringar av beskattningen av elfordonen även bör övervägas. *Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)* hänvisar till de synpunkter av mer principiell natur som lämnades i samband med remiss av utredningens

förslag. Där framfördes att det saknas skäl för att, utöver det generella styrmedel som koldioxidskatten utgör, införa ett bonus–malus-system enligt det förslag som har lagts fram. VTI konstaterade att frågan är komplex och att det finns delar av förslaget som behöver analyseras ytterligare. *Konjunkturinstitutet* anför att givet en nationell ambition att få fler miljöbilar på svenska vägar än vad som följer av EU:s koldioxidkrav på nya personbilar bedöms bonus–malus vara både ett motiverat och lämpligt styrmedel. Om det bakomliggande motivet är att minska utsläppen av växthusgaser på ett kostnadseffektivt sätt, är bonus–malus dock mindre lämpat. Det finns risk att den svenska efterfrågan ytterligare förskjuts mot utsläppsnåla bilar och därmed samtidigt ökar biltillverkarnas utrymme att sälja bränsletörstiga bilar i andra EU-länder. En konsekvensanalys av detta efterfrågas. *Power Circle AB* bedömer att marginalerna i systemet är för snålt tilltagna. Skulle elbilar bli populära, vilket systemet syftar till, uppstår snabbt ett underskott. *BIL Sweden* och *Svenskt Näringsliv* anser att bonus–malus-systemet kommer att bli kraftigt överfinansierat. *Konjunkturinstitutet* vill betona betydelsen av att de medel som anslås i statsbudgeten är tillräckliga för att täcka de krav på bonusutbetalningar som bilköparnas val leder till. En situation där utställda löften på bonus inte kan uppfyllas skulle undergräva förtroendet för systemet. Givet en önskan att undvika sådana situationer kan systemets belastning på budgeten komma att variera kraftigt. Det finns därför behov av att på förhand utarbeta en plan på hur bonusuttag kraftigt över förväntan ska hanteras budgetmässigt. *TESLA* anser att det i det nuvarande förslaget finns en obalans mellan malus och bonus, eftersom systemet leder till ett betydande överskott. Dessa överskottsmedel är inte öronmärkta för bonusutbetalningar, men de skulle förmodligen behöva vara det. 2030-sekretariatet anser att det i grunden är positivt att regeringen tar höjd för osäkerheten kring hur stora bonusutbetalningarna blir, men det är viktigt att systemet inte används som ett sätt att få nya intäkter för statskassan utan just för att neutralisera intäkter och utgifter för nya bilar. Genom tidiga och täta kontrollstationer, blir det mindre viktigt att ha ett överfinansierat system, och därmed kan bonusen höjas. *Motorbranschens Riksförbund* anser att en så kraftig överfinansiering som presenteras i förslaget innebär

att systemet inte får någon tilltro bland bilköparna, vilket i sig kan leda till att syftet, en fossilfri fordonsflotta 2050, inte uppnås.

Gränsen för när och under hur lång tid det förhöjda koldioxidbeloppet ska tas ut

Trafikanalys anser att det hade varit värdefullt att pröva effekterna av styrmedel som utformats för verkan under längre tid än tre år, framför allt med avseende på andrahandsmarknaden. *Power Circle AB* anser att malus bör tas ut under minst en fyraårsperiod eftersom andrahandsmarknaden i huvudsak uppstår bortom den föreslagna treårsgränsen. Detta skulle ha positiva effekter på systemets långsiktiga finansiering och därmed stabilitet, samt på andrahandsmarknadens funktion. Det möjliggör också en mer ambitiös högsta bonus. *Energigas Sverige* anser att perioden med ett förhöjt koldioxidbelopp måste förlängas till minst fem år. *BIL Sweden*, *Svenskt Näringsliv* och *Volvo Cars* avstyrker att det förhöjda koldioxidbeloppet begränsas till tre år eftersom det riskerar att bromsa upp förnyelsen av den svenska bilparken då attraktiviteten på en fyra år gammal bil ökar. *Volvo Cars* föreslår i stället att samma koldioxidbelopp ska gälla under fordonets hela livslängd. *Motorbranschens Riksförbund* ser också problem med att begränsa det förhöjda koldioxidbeloppet till tre år eftersom en potentiell bilköpare i stället behåller den äldre bilen. För lätta lastbilar och lätta bussar torde detta incitament vara ännu större. Detta ger helt fel signaler till marknaden. Även *Miljöförvaltningen i Stockholms kommun*, *Föreningen Elbil Sverige*, *Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI)*, *E.ON Sverige AB*, *Företagarna* och *Energiföretagen Sverige* ifrågasätter effekten av att skatten endast tas ut under de första tre åren. *Föreningen Elbil Sverige* anser att systemet inte kommer att påverka andrahandsmarknaden i önskad utsträckning. *SPBI* och *Företagarna* bedömer att detta skulle kunna leda till att förnyelsen av fordonsflottan avtar. *Företagarna* föreslår därför att systemet kompletteras med en skrotningspremie för äldre fordon. Även *Föreningen Elbil Sverige* föreslår en skrotningspremie för fordon med höga utsläpp.

Nivån på det förhöjda koldioxidbeloppet

Power Circle AB anser att utformningen av malus är rimlig i fråga om angivna belopp och brytpunkter, men förespråkar en skärpning av förslaget genom en ytterligare brytpunkt för

bilar med höga utsläpp. *Energigas Sverige* tillstyrker regeringens förslag att införa ytterligare en malusnivå för bensin- och dieslbilar med koldioxidutsläpp över 140 gram per kilometer. *Energigas Sverige* tillstyrker förslaget att inget förhöjt koldioxidbelopp tas ut för fordon som kan drivas med etanol eller annan gas än gasol. *Miljöförvaltningen i Stockholms kommun* ifrågasätter om malus med nuvarande utformning har någon styrande effekt alls eftersom skillnaden i malus är relativt liten för huvuddelen av fordon (mindre än en procent av inköpspriset). *Föreningen Gröna Bilister* anför att beloppen i malus-delen bör höjas och att skatten ska tas ut som en registreringskatt. *Föreningen Elbil Sverige* stödjer förslaget i fråga om belopp och gränsvärden, men önskar en generell och stegvis höjning av nuvarande fordonsskatt på 22 kronor per gram koldioxid med 11 kronor per år under kommande fem år för att nå 77 kronor per kilometer för alla fordon i trafik år 2022.

Viktdifferentierat eller icke-viktdifferentierat system

Energigas Sverige, Volkswagen Group Sverige, Power Circle AB, Föreningen Gröna Bilister och *2030-sekretariatet* tillstyrker förslaget att inte tillämpa någon viktdifferentiering i bonus-malus-systemet. De anför bl.a. att dagens system med viktdifferentiering har fått mycket kritik och resulterat i försämrad konkurrenskraft för de fordon som drivs med alternativa drivmedel. Även *Konjunkturinstitutet* ser fördelar med att systemet inte är differentierat med avseende på fordonens vikt. *BIL Sweden, Svenskt Näringsliv, Transportföretagen, Volvo Cars* och *Maskinentreprenörerna* anför bl.a. att förslaget bör ta hänsyn till transportnyttan, vikten för olika fordon och behovet av arbetsfordon i miljöer där framkomlighet och lastförmåga ställer krav på motorstorlek/effekt. *Volvo Cars* anför vidare att ett system som inte tar hänsyn till fordonets vikt kan få negativa konsekvenser för införandet av ny teknik och nollvisionen. *BIL Sweden* motsätter sig även att malus för lätta lastbilar och personbilar baseras på samma gränsvärde (95 gram per kilometer), trots att de bindande koldioxidkraven på EU-nivå skiljer sig åt för dessa fordonsslag. Detta får effekten att lätta lastbilar med högre transportnytta och lägre koldioxidutsläpp per ton kilometer får en mycket hög malus.

Övriga synpunkter

Transportstyrelsen anför att när det gäller skrivningen ”under den tid som infaller under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången” råder vissa oklarheter kring vad det konkret betyder. Avses på dagen tre år från det att fordonet blir skattepliktigt första gången eller avses vid utgången av motsvarande månad tre år efter att fordonet tagits i trafik första gången? *Transportstyrelsen* behöver ett klagörande i den delen för att kunna utforma systemet för uttag av fordonsskatt.

Skälen för regeringens förslag: Generellt verkande styrmedel, såsom koldioxid- och energiskatterna på drivmedel som sätter ett pris på koldioxidutsläpp respektive energianvändning, utgör viktiga delar i svensk klimatpolitik. Dessa generella ekonomiska styrmedel är teknikneutrala, följer principen om att förorenaren ska betala och bidrar till att klimat- och miljömålen nås på ett kostnadseffektivt sätt. På en i övrigt fullt fungerande marknad skulle koldioxidskatten vara ett tillräckligt styrmedel för att ställa om den svenska fordonsflottan i riktning mot mer koldioxidsnåla fordon. Det finns dock i vissa lägen behov av att komplettera de generella styrmedlen med mer specifika, t.ex. om koldioxidskatten inte kan sättas till den nivå som krävs för att nå en fossilfri fordonsflotta. Även förekomsten av hinder för introduktion av ny teknik, t.ex. otillräckliga incitament att utveckla eller föra fram ny teknik på marknaden, kan motivera stöd till s.k. omogna tekniker genom mer specifika styrmedel, vid valet av bil, så som ett bonus-malus-system.

Vägtrafiken står för ungefär hälften av de svenska växthusgasutsläpp som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. För att miljömålsberedningens föreslagna mål ska nås måste vägtrafikens klimatpåverkan minska.

Huvudmotivet för att införa ett bonus-malus-system är att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp per kilometer. bonus-malus-systemet kan därmed komplettera de mer generellt verkande drivmedelsskatterna och bidra till att minska transportsektorns oljeberoende och klimatpåverkan. Detta genom det ekonomiska incitament som skapas för nybilsköparen att välja ett fordon med lägre utsläpp per kilometer eller ett fordon som drivs med alternativa bränslen. Systemet kan också förväntas ha en tydlig signaleffekt.

Vad gäller utformningen av ett förhöjt koldioxidbelopp (malus) föreslår regeringen följande.

I dag går gränsen för när ett koldioxidbelopp tas ut vid ett fordons utsläpp av koldioxid per kilometer utöver 111 gram vid blandad körning. På EU-nivå regleras koldioxidutsläpp från nya personbilar i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 443/2009 av den 23 april 2009 om utsläppsnormer för nya personbilar som del av gemenskapens samordnade strategi för att minska koldioxidutsläppen från lätta fordon. Syftet med förordningen är att fastställa krav avseende koldioxidutsläpp för nya personbilar som registreras inom unionen för att uppnå unionens övergripande mål att minska växthusgasutsläppen och för att säkerställa en väl fungerande inre marknad. I förordningen fastställs de genomsnittliga koldioxidutsläppen från nya personbilar. Gränsen för utsläppen kommer att sänkas till 95 gram och ska nå inom EU för alla nya personbilar som registreras från 2021. Gränsen om 95 gram utsläpp av koldioxid per kilometer vid blandad körning är även den som i praktiken i dag gäller för att en normalviktig bil ska omfattas av den femåriga fordonsskattebefrielsen. För att nå EU:s målsättning för koldioxidutsläpp och även i förlängningen nå den långsiktiga prioriteringen att Sverige 2030 bör ha en fordonsflotta som är oberoende av fossila bränslen är det, så som även utredningen och promemorian bedömde, rimligt att i den nu föreslagna fordonsskattelagstiftningen för nya fordon sänka gränsen för när koldioxidbelopp ska tas ut till vad ett fordon vid blandad körning släpper ut i koldioxid per kilometer utöver 95 gram. På så sätt blir incitamentet starkare att välja ett fordon med lägre koldioxidutsläpp än vad den nuvarande gränsen för när koldioxidbeloppet ska tas ut för befintliga fordon åstadkommer. Denna gräns kan, så som även skett tidigare, komma att behöva justeras allt efter hand som utsläppsvärdena av koldioxid på grund av teknikutveckling sjunker.

I det nuvarande koldioxidbaserade fordonsskattesystemet är skatten lika hög för alla år fordonet är i trafik. Ett undantag från detta finns för de fordon som uppfyller den femåriga fordonsskattebefrielsen. Enligt direktiven som låg till grund för utredningens förslag angavs att utredaren skulle överväga att utforma malusdelen som en förhöjd årlig fordonsskatt under

ett eller flera år i stället för under fordonets hela livslängd. Vissa remissinstanser har förespråkat en registreringskatt men en sådan skulle inte utredaren överväga eftersom det uppkommer EU-rättsliga problem vid tillämpningen av en sådan. Förslagen som lämnades av såväl utredningen som i promemorian innebar att det förhöjda koldioxidbeloppet i fordonsskatten skulle utgå för utsläpp av koldioxid utöver 95 gram under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången. Att det förhöjda koldioxidbeloppet skulle utgå i tre år grundades i huvudsak på att nybilsköpare ofta byter bil efter tre år, att tjänstebilar och leasingavtal byts ut respektive löper på tre år samt att styreffekten för de som införskaffar en ny bil vad gäller att välja bil med längre koldioxidutsläpp blir större för en högre fordonsskatt per år under en kortare tidsperiod än samma sammanlagda fordonsskatt utspridd under hela fordonets livslängd. Förslagen synes, även med beaktande av de synpunkter som inkommit, vara väl avvägda i denna del och således föreslår även regeringen att det förhöjda koldioxidbeloppet ska utgå i tre år från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången för utsläpp av koldioxid som ett fordon vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram. *Transportstyrelsen* har fört fram synpunkten att det är oklart vad som menas med ”under de tre första åren” från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången och har efterfrågat ett förtydligande i den delen. Med detta rekvisit ska, enligt regeringen, förstås att ett fordon som blir skattepliktigt för första gången t.ex. den 15 juli 2018 omfattas, om övriga förutsättningar är uppfyllda, av det förhöjda koldioxidbeloppet till och med den 14 juli 2021. Därefter, från och med den 15 juli 2021, är koldioxidbeloppet detsamma som för den befintliga fordonsflottan, dvs. 22 kronor per gram koldioxid som ett fordon vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. Bränsletillägget för nya dieselfordon kommer däremot att följa den föreslagna utformningen även efter de tre första åren.

Den koldioxiddifferentierade fordonsskatten har två huvudsyften, som består i att generera skatteintäkter och att styra mot mer miljöanpassade fordon med lägre utsläpp av koldioxid per kilometer. Grundbeloppet om 360 kronor är till sin karaktär i huvudsak fiskalt medan såväl gränsen för uttag av koldioxidbeloppet samt det

kronantal som ingår i beräkningen av koldioxidbeloppet kan ha en sådan miljöstyrande effekt som kan vara önskvärd. I det nuvarande fordonskattesystemet är koldioxidbeloppet 22 kronor för bensin- och dieseldrivna fordon och 11 kronor för etanol- och gasbilar, förutom gasol, per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. Regeringen anser att det bör skapas ett starkt incitament att välja en bil med ett lågt koldioxidutsläpp. Ett sådant incitament kan vara att det blir högst kännbart ekonomiskt att köpa ett fordon som har ett högt utsläppsvärde av koldioxid. Det föreslås mot den bakgrunden att koldioxidbeloppet under de tre första åren från det att ett fordon blir skattepliktigt för första gången sätts till summan av 82 kronor per gram koldioxid som ett fordon vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram och 107 kronor i tillämpliga fall för den del av utsläppen som släpps ut utöver 140 gram. Anledningen till den föreslagna utformningen av koldioxidbeloppet är att ytterligare förstärka incitamentet att vid inköpstillfället välja bort fordon med höga utsläpp. För de fordon som belastas med ett förhöjt koldioxidbelopp under de tre första åren gäller, från år 4 och framåt, samma belopp vid beräkningen av koldioxidbeloppet som för den befintliga fordonsflottan, dvs. 22 kronor per gram koldioxid som ett fordon vid blandad körning släpper ut utöver 111 gram.

Fordon som kan drivas med etanol eller gas, förutom gasol, kommer för samtliga år de är i trafik att ha samma koldioxidbelopp som motsvarande fordon redan har i dag, dvs. 11 kronor per gram koldioxid som ett fordon vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. Skälet till att en förhöjning inte införs för dessa fordon är att de kan drivas med drivmedel med lägre utsläpp av fossil koldioxid och därför bör incitamentet för att köpa sådana fordon bevaras.

Det nya bonus–malus-systemet ska komplettera de generellt verkande bränsleskatterna och bidra till minskade koldioxidutsläpp inom transportsektorn genom att styra mot köp av mer miljöanpassade fordon med lägre utsläpp av koldioxid per kilometer. Systemet bör därför inte relateras till fordonets vikt. Ett system med viktrelatering skulle styra mot fordon med högre bränsleeffektivitet snarare än fordon med lägre bränsleförbrukning.

En följd av detta skulle kunna vara att tyngre fordon skulle kunna få lägre malus än ett lättare fordon fast det tyngre fordonets utsläpp per kilometer är högre än det lättare fordonets. Ett system endast beroende av fordonets utsläpp av koldioxid per kilometer bedöms också vara enklare och tydligare.

För personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar tillkommer, som tidigare, ett grundbelopp på 360 kronor. För dieseldrivna fordon tillkommer även ett bränsletillägg och ett miljötillägg (se avsnitt 6.16.7 och 6.16.8).

Som utvecklas vidare i avsnitt 6.16.12 kommer det finnas dubbla värden i vägtrafikregistret om ett fordon utsläpper av koldioxid med vilket koldioxidbeloppet beräknas, ett från den gamla körcykeln NEDC och ett från den nya WLTP. Kunskapen om hur den nya körcykeln (WLTP) påverkar fordons koldioxidvärden är dock, även med den senaste informationen från bl.a. Transportstyrelsen och den Europeiska kommissionen, än så länge knapphändig. Effekterna kan mycket väl överstiga de tidigare antagna. Det är inte lämpligt att införa en beskattning där så mycket osäkerhet föreligger om skattenivåerna. Det är därför motiverat att använda det lägre värdet i vägtrafikregistret enligt den gamla körcykeln (NEDC) under en övergångsperiod som grund för beskattning. Kunskapen om den nya körcykeln enligt WLTP kommer att öka i och med att den ska användas för nya fordonstyper som typgodkänns efter den 1 september 2017 och för alla nya fordon som registreras efter den 1 september 2018. Regeringen anser att det är rimligast att det utsläppsvärde som följer av den på EU-nivå senast antagna testkörnykeln WLTP och som bättre motsvarar verkliga förhållanden också är det som ska få genomslag på beskattningen av fordon så snart kunskapen om környkeln finns och börjat sätta sig även hos konsumenterna. Kommissionen rekommenderar att från och med den 1 januari 2019 bör medlemsstaterna säkerställa att endast WLTP-värden för bränsleförbrukning och koldioxidutsläpp används för att informera konsumenterna. Under en övergångsperiod fram till den 1 januari 2020 ska koldioxidvärdena enligt NEDC användas vid beräkningen av fordonsskatten och därefter värdena enligt WLTP. Det är rimligt att redan nu i lag reglera att de högre värdena enligt WLTP kommer användas från den 1 januari 2020 för att undvika snedvridande effekter när NEDC-

värdena helt fasats ut ca 2021, se avsnitt 6.16.16. För att återställa miljöstyrningen gentemot förslaget i lagrådsremissen höjs malus genom att koldioxidbeloppet höjs. Genom att koldioxidbeloppet höjs motsvarande den i lagrådsremissen antagna ökningen av koldioxidvärden enligt WLTP bibehålls beskattningsnivåerna för nya lätta fordon och därmed miljöstyrningen. I god tid före övergången till WLTP den 1 januari 2020 kommer dess effekter vara kända. Då kan koldioxidbeloppet behöva kalibreras om för att uppnå nämnda miljöstyrning. Det är minst den miljöstyrning som föreslagits i lagrådsremissen som ska uppnås och som regeringen säkerställer genom en övergångslösning i fråga om körcykel och genom kalibrering av koldioxidbeloppet.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ny paragraf 2 kap. 9 a § vägtrafikskattelagen, se avsnitt 3.16.

6.16.6 Fordonsskatten för befintliga lätta fordon i det koldioxidbaserade systemet

Regeringens bedömning: Ingen höjning av fordonsskatten görs för befintliga lätta fordon i det koldioxidbaserade systemet. Nuvarande gräns för när koldioxidbeloppet tas ut vid blandad körning och nuvarande belopp på 22 respektive 11 kronor som ingår vid beräkningen av koldioxidbeloppet lämnas därmed oförändrade.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. I promemorian föreslogs att gränsen för när koldioxidbeloppet ska tas ut sänks.

Remissinstanserna: *Power Circle AB* tillstyrker förslaget om att gränsen för när koldioxidbeloppet tas ut sänks från 111 till 95 gram.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen anser det motiverat att avvakta med att justera gränsen för när koldioxidbeloppet ska börja tas ut för de övriga fordon som sedan tidigare omfattas av det koldioxidbaserade fordonsskattesystemet och som inte kommer att omfattas av bonus–malus-systemet.

6.16.7 Bränslefaktorn omarbetas till ett separat bränsletillägg i bonus–malus-systemet

Regeringens förslag: Fordonsskatten för diesel-drivna lätta fordon i bonus–malus-systemet justeras genom att nuvarande bränslefaktor görs om till ett bränsletillägg.

Regeringens bedömning: Befintliga lätta dieselfordon behåller nuvarande utformning av bränslefaktor.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. I promemorian finns dock ett förslag att bränslefaktorn görs om för befintliga dieseldrivna lätta fordon i det koldioxidbaserade systemet.

Remissinstanserna: *Naturvårdsverket* vill särskilt framhålla att det är positivt att bränslefaktorn omarbetas till ett separat bränsletillägg. Även *Trafikanalys* och *Power Circle AB* ser positivt på förslaget. *Motor-männens Riksförbund* avstyrker förslaget och anför följande. Förslaget resulterar i att de absolut smutsigaste fordonen i stället får en lindrigare skattehöjning. Vissa av de mest smutsiga fordonen får till och med sänkt skatt. Detta går tvärt emot utredningens grundsyfte att smutsiga bilar ska betala mer skatt. Resultatet av den nya beräkningsmodellen blir att de smutsigaste bilarna kommer undan medan den som köpt en bränslesnål bil straffas med en procentuellt sett större höjning. Det finns inget skäl att frångå dagens princip om en bränslefaktor för dieseldrivna fordon. Det är dessutom svårt att i materialet se hur det nya bränsletillägget tar fasta på bonus–malus-systemets princip att fordonsskatt ska speglas av utsläppen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Energiskatten är lägre för dieselbränsle än för bensin, vilket ger dieseldrivna fordon en skattefördel jämfört med bensindrivna fordon. Denna fördel kompenseras genom att fordonsskatten för dieseldrivna fordon räknas upp med en faktor, den s.k. bränslefaktorn. Bränslefaktorn är bl.a. beroende av den årliga fordonsskatten. En sådan konstruktion skulle fungera dåligt med det system som nu föreslås där fordonsskatten varierar. För att göra det nya bonus–malus-systemet mer lättförståeligt

föreslår regeringen att bränslefaktorn omarbetas till ett s.k. bränsletillägg, som görs oberoende av fordonsskattens storlek. Nedan följer en mer teknisk beskrivning av de förändringar som föreslås.

Dagens koldioxidbaserade fordonsskatt för dieseldrivna fordon (FS_{diesel}) bestäms utifrån följande formel:

$$FS_{diesel} = [360 + CO2belopp * \max(0; CO2värde - CO2gräns)] * BF + MT$$

där 360 utgör grundbeloppet, $CO2belopp$ är det belopp i kronor som betalas för varje gram utsläpp av koldioxid per kilometer över en viss gräns, $CO2gräns$ anger denna gräns, $CO2värde$ är varje enskilt fordon specifika utsläpp av koldioxid per kilometer. BF är bränslefaktorn och MT är miljötillägget som tillkommer för dieseldrivna fordon.

Bränslefaktorns syfte är att kompensera för den lägre energiskatten på dieselbränsle jämfört med bensin, den s.k. energiskattesubventionen. Energiskattesubventionen definieras av vad en diesebilist slipper att betala i energiskatt på bränslet jämfört med en bensinbilist, om de båda kör 1 500 mil per år i ett fordon som igenomsnitt förbrukar 0,6 liter per mil (ett mått på hur mycket ett ”genomsnittligt” dieseldrivet fordon gynnas av den lägre energiskatten på dieselbränsle jämfört med bensin; se Ds 2009:24 Effektivare skatter på klimat- och energiområdet för en uppställning av faktorer som påverkar energiskattesubventionen). Med nuvarande beräkningsformel enligt nedan uppgår bränslefaktorn i dagsläget till 2,37.

$$BF = (FS_{utan BF} + ESS) / FS_{utan BF}$$

där ESS är energiskattesubventionen. Dagens system och utformning av bränslefaktorn för dieseldrivna fordon är en bidragande orsak till fordonsskattesystemets komplexitet. Formeln medför också att en skärpning av miljöstyrningen i fordonsskattesystemet, t.ex. genom att koldioxidbeloppet höjs eller koldioxidgränsen sänks, leder till en lägre bränslefaktor. Det innebär i sin tur att många relativt bränsletörstiga dieseldrivna fordon kan få sänkt skatt, trots att fordonsskatten för övriga fordon höjs till följd av den ökade miljöstyrningen. Detta resultat är inte önskvärt i det nya bonus-malus-systemet.

Förslaget som lämnades av utredningen Ett bonus-malus-system för nya lätta fordon (SOU 2016:33), som utgick från nuvarande fordonsskattesystem och en beräkning av energiskattesubventionen enligt ovan, innebär att en genomsnittlig bränslefaktor används för samtliga år som ett fordon används. Det får till följd att dieseldrivna fordon får en ganska kraftig beskattning under de första tre åren, vilket beror på att en alltför hög bränslefaktor appliceras på en hög grundläggande fordonsskatt. På motsvarande sätt blir fordonsskatten för låg under år 4 och framåt, eftersom en alltför låg bränslefaktor appliceras på en låg grundläggande fordonsskatt. En sådan lösning är svår att motivera utifrån bränslefaktorns syfte.

För att skapa en enklare beskattning av nya lätta fordon, samt på sikt komma till rätta med de problem som bränslefaktorn i dess nuvarande utformning och i utredningens förslag förorsakar, föreslår regeringen att bränslefaktorn i stället görs om till ett s.k. bränsletillägg. Bränsletillägg ska tillämpas för de fordon som ingår i det nya bonus-malus-systemet för lätta fordon, dvs. för dieseldrivna fordon med fordonsår 2018 eller senare som blivit skattepliktiga för första gången efter den 1 juli 2018. Bränsletillägget ska även fortsatt tillämpas för fordon som blivit skattepliktiga för första gången efter den 1 juli 2018 när dessa efter tre år med ett förhöjt koldioxidbelopp övergår till samma beräkning av koldioxidbelopp som den befintliga fordonsflottan.

Bränsletillägget ska precis som bränslefaktorn för befintliga lätta dieselfordon ses som ett schablonmässigt tillägg som syftar till att kompensera för att energiskatten på dieselbränsle är lägre än energiskatten på bensin. Energiskattesubventionen (ESS) beräknas på samma sätt som för äldre fordon i det koldioxidbaserade systemet för fordonsskatt. Fordonsskatten för dieseldrivna fordon inom bonus-malus-systemet med utsläpp under 140 gram koldioxid per kilometer kommer med det föreslagna bränsletillägget att bestämmas utifrån följande formel:

$$FS_{diesel} = 360 + CO2belopp * \max(0; CO2värde - CO2gräns) + BT + MT$$

där 360 utgör grundbeloppet, $CO2belopp$ är det belopp i kronor som betalas för varje gram utsläpp av koldioxid per kilometer över en viss

gräns, CO_2 gräns anger denna gräns, CO_2 värde är varje enskilt fordonens specifika utsläpp av koldioxid per kilometer och MT är miljö-tillägget. BT är bränsletillägget, vilket beräknas som produkten av fordonets specifika CO_2 värde och den omformulerade faktor som ska ta hänsyn till energiskattesubventionen.

$$BT = CO_2\text{värde} * ESS / 160$$

Nämnamnaren 160 motsvarar det ungefärliga koldioxidvärdet i gram per kilometer för ett dieselfordon med en bränsleförbrukning på 0,6 liter per mil. Denna förbrukning är vad som antas i schablonberäkningen av energiskattesubventionen. Det är därför rimligt att använda motsvarande koldioxidvärde i beräkningen av bränslefaktorns storlek.

För ett fordon med 160 gram per kilometer i CO_2 värde innebär detta ett tillkommande belopp motsvarande energiskattesubventionen på 2 163 kronor.

I beräkningen för att fastställa energiskatteskillnaden används som norm den föreslagna energiskatten på bensin från och med den 1 juli 2018, 42,8 öre per kWh. Denna jämförs med energiskatten på dieselbränsle, som från och med samma datum föreslås uppgå till 23,5 öre per kWh. I och med detta tas också hänsyn till de förändringar av energiskatteskillnaden som följer av förslaget om förändrad beskattning av bensin och dieselbränsle, se avsnitt 6.15.16. Energiskatteskillnaden per liter bränsle fastställs genom en omräkning som tar hänsyn till bränslenas energiinnehåll. År 2018 beräknas energiskatteskillnaden till ungefär 1,92 kronor per liter, vilket innebär en energiskattesubvention om 2 163 kronor, inklusive 25 procent mervärdesskatt ($1,92 \text{ kr/l} * 1,25 * 1\ 500 \text{ mil} * 0,6 \text{ l/mil} \approx 2\ 163$). Faktorn som ska multipliceras med bilens CO_2 -värde för att erhålla bränsletillägget kan därmed beräknas till 13,52 ($2\ 163 / 160 \approx 13,52$).

Skillnaden gentemot det förslag som lämnades i nämnda utredning och hur fordonsskatten ser ut i dag består i att bränsletillägget i bonus-malus-systemet görs oberoende av fordonsskattens storlek. Omläggningen kommer att underlätta framtida förändringar av miljöstyrningen för de fordon som ingår i det nya bonus-malus-systemet för lätta fordon genom att konsekvenserna, till skillnad från i dag, blir mer logiska och går åt samma håll för alla diesel-

drivna fordon. Detta innebär exempelvis att även de dieseldrivna lätta fordon med höga koldioxidvärden kommer att få höjd malus vid eventuell ökad miljöstyrning, vilket inte var fallet med bränslefaktorn.

Den föreslagna nivån på bränsletillägget tar i detta avsnitt hänsyn till de skatteförändringar som föreslås i samband med införandet av en reduktionsplikt för biodrivmedel i bensin respektive dieselbränsle, se avsnitt 6.15.16.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar i 2 kap. 7 och 10 §§ vägtrafikskattelagen, se avsnitt 3.16.

6.16.8 Miljötillägget behålls

Regeringens bedömning: Miljötillägget för dieseldrivna fordon som uppfyller utsläppskraven för Euro 6 behålls.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Naturvårdsverket, Energigas Sverige och Föreningen Gröna Bilister* tillstyrker regeringens förslag att behålla miljötillägget för dieseldrivna fordon som uppfyller utsläppskraven för Euro 6.

Skälen för regeringens bedömning: Miljötillägget är ett fast tillägg som bara tas ut för dieseldrivna fordon. Miljötillägget tillkom för att fordonsskatten skulle ta hänsyn till att dieseldrivna fordon hade högre utsläpp av kväveoxider och partiklar än bensindrivna fordon. När miljötillägget infördes uttalades att det skulle kunna tas bort för nya fordon när utsläppskraven i framtiden för bensin- och dieseldrivna fordon bedömdes var tillräckligt näraliggande. Utsläppskraven för Euro 6 innebär att utsläppskraven för partiklar blir samma för bensin- respektive dieseldrivna fordon. Dieseldrivna fordon tillåts även i fortsättningen släppa ut något mer kvävedioxid än bensindrivna fordon men skillnaderna är numera små. Detta vägs upp av att bensindrivna fordon tillåts ha högre utsläpp av kolväten än dieseldrivna fordon. På EU-nivå har tagits fram en testprocedur, Real Driving Emissions (RDE), som innebär att begränsa utsläpp av kväveoxider från dieseldrivna fordon. Testet ska komplettera det test som görs med den nya testkörnykeln WLTP, se avsnitt

6.16.12, vid typgodkännande av fordon och som mäter bränsleförbrukning och koldioxidutsläpp. RDE-testet innebär att en mätutrustning monteras på fordonet som sedan körs i verklig trafik. Såväl RDE som WLTP kommer att vara obligatoriska för nya typgodkännanden efter den 1 september 2017. RDE-kraven gäller därefter för registrering av nya fordon från den 1 september 2019, vilket innebär att fram till dess går det att registrera fordon som inte har testats med RDE. Som flera remissinstanser påpekat har mätningar visat att de verkliga utsläppen av kväveoxider ofta överstiger tillåtna gränsvärden. Mot bakgrund av att RDE-testet bättre ska överensstämma med verkliga utsläppsvärden av kväveoxider och med beaktande av vad remissinstanserna anfört, dvs. att många fordon tidigare visats sig ha betydligt högre verkliga utsläppsvärden än uppmätta testvärden, görs bedömningen att miljö tillägget bör behållas på dagens nivå även för dieseldrivna fordon som uppfyller Euro 6. Ett nytt övervägande om miljö tillägget ska tas bort för Euro 6 bör ske i ett senare skede när det går att fastställa att dessa fordons utsläppsnivå av kväveoxider är tillräckligt näraliggande utsläppsnivån för bensindrivna fordon.

6.16.9 Den femåriga fordonsskattebefrielsen slopas

Regeringens förslag: Den femåriga fordonsskattebefrielsen för fordon med bättre miljöegenskaper slopas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Föreningen Gröna Bilister* tillstyrker förslaget. *Motormännens Riksförbund* avstyrker förslaget och anför att om klimatsmarta fordon inte subventioneras så väljs de bort. Vidare anförs att det förefaller helt orimligt att bilar som köpts tack vare låga utsläpp i stället blir de som straffas med de procentuellt största skattehöjningarna. *Sveriges Kommuner och Landsting* anför att det är angeläget att en ny enhetlig och allmänt accepterad miljöbilsdefinition snarast etableras om den femåriga fordonsskattebefrielsen slopas. *Miljöförvaltningen i Stockholms kommun, Klimat-*

kommunerna och *E.ON Sverige AB* ser det som problematiskt att miljöbilsdefinitionen försvinner och att det inte beskrivs tydligt vad som ska bli den nya definitionen. *Power Circle AB* noterar att dagens miljöbilsdefinition är viktig för främst offentliga aktörers bilinköp, men anser samtidigt att dagens definition är orimlig att behålla. I stället bör en ny miljöbilsdefinition endast omfatta de fordon som berättigas till bonus. *Elbilsalliansen Nissan-Renault* anser att en tydlig miljöbilsdefinition relaterad till bonusen skulle vara till stöd för att förenkla för privatpersoner att investera i fossilfria fordon. Det skulle även spela en stor roll för offentlig upphandling och som en indikation till företags leasingpolicy.

Skälen för regeringens förslag: I kommittédirektiven till en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag på hur ett s.k. bonus-malus-system för nya lätta fordon skulle kunna utformas (dir. 2015:59), uttalades att den femåriga befrielsen från fordonsskatt för nya bilar med bättre miljöegenskaper skulle slopas om ett bonus-malus-system infördes. Mot bakgrund av att regeringen nu föreslår att ett sammanhållet, renodlat och tydligt bonus-malus-system för lätta fordon ska införas görs bedömningen att den femåriga skattebefrielsen ska slopas, vilket även föreslogs i utredningen Ett bonus-malus-system för nya lätta fordon (SOU 2016:33) och i promemorian. Den femåriga skattebefrielsen gäller dock fortfarande för bilar som blivit skattepliktiga för första gången innan ändringen träder i kraft. Som flera remissinstanser påpekat vilar den nuvarande miljöbilsdefinitionen på samma grund som den femåriga fordonsskattebefrielsen. Det beror på att i förordningen (2009:1) om miljö- och trafiksäkerhetskrav för myndigheters bilar och bilresor så hänvisas till att med miljöbil avses en personbil som uppfyller kraven för fordonsskattebefrielse. Förordningen ställer bl.a. upp miljökrav för myndigheters inköp, leasing samt användning av bilar samt för vissa upphandlade vägtransporter och syftar till att öka andelen miljöanpassade och trafiksäkra fordon. Även många privata företag använder denna miljöbilsdefinition vid inköp eller leasing av fordon. Det innebär att när den femåriga fordonsskattebefrielsen försvinner så försvinner även definitionen av vad som är en miljöbil. Det finns därmed anledning att återkomma i fråga

om möjligheterna att hitta en annan definition av vad som avses med en miljöbil.

Lagförslag

Förslaget medför att 2 kap. 11 a § vägtrafikskattelagen upphör att gälla, se avsnitt 3.16.

6.16.10 Uppgifter om fordons utsläpp av koldioxid och val av koldioxidutsläppsvärde för alternativbränslefordon

Regeringens förslag: De hänvisningar, dels om att uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret, dels om vilket koldioxidutsläppsvärde som ska användas för alternativbränslefordonen, som tidigare fanns på flera ställen i vägtrafikskattelagen samlas i en ny paragraf.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser har synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Såväl utredningen Ett bonus–malus–system för nya lätta fordon (SOU 2016:33) som promemorian har föreslagit att de hänvisningar, dels om att uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret, dels om vilket koldioxidutsläppsvärde som ska användas för alternativbränslefordonen, som tidigare fanns på flera ställen i vägtrafikskattelagen (2006:227) ska samlas i en ny paragraf. Ändringarna som föreslås är således endast av redaktionell karaktär. Regeringen finner inte skäl att göra en annan bedömning än vad utredningen och promemorian gjort.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ny paragraf 1 kap. 6 b § samt ändringar i 2 kap. 9 § vägtrafikskattelagen, se avsnitt 3.16.

6.16.11 Uppgift om viktad/blandad körning ska användas för laddhybrider

Regeringens förslag: Om det i vägtrafikregistret finns uppgift om ett fordons utsläpp av koldioxid vid viktad/blandad körning, ska den uppgiften användas.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Svenska Bioenergiföreningen (*Svebio*) anför att om en ägare till en laddhybrid till stor del kör längre sträckor, där eldriften bara står för en liten del av körsträckan, blir utsläppen mycket högre än den officiella siffran i vägtrafikregistret och att regeringen bör ge ett uppdrag till lämplig myndighet att utreda hur laddhybriderna används och om subventionerna till laddhybrider ger avsedd klimatnytta.

Skälen för regeringens förslag: Som även nämns i promemorian finns det sedan 2012 ett utsläppsvärde för koldioxid som används enbart för laddhybriderna. Detta utsläppsvärde, viktad/blandad, registrerades inledningsvis för en del bilmodeller vid sidan av utsläppsvärdet blandad körning. Numera registreras för laddhybriderna bara uppgift om koldioxidutsläpp vid viktad/blandad körning i det svenska vägtrafikregistret. Eftersom det för vissa laddhybrider kan finnas uppgift om koldioxidutsläpp både vid blandad körning och viktad/blandad körning som skiljer sig åt och då lagtexten inte anger vilket av dessa värden som ska ligga till grund för beskattningen bör det göras ett förtydligande i denna del. Eftersom det enligt EU:s regelverk är utsläppsvärdet viktad/blandad körning som ska anges i laddhybridernas typgodkännanden och även rapporteras till EU är det lämpligt att det är detta värde som ska utgöra underlag för beskattningen.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ny paragraf 1 kap. 6 b § vägtrafikskattelagen, se avsnitt 3.16.

6.16.12 När det finns flera uppgifter om fordons utsläpp av koldioxid

Regeringens förslag: Om det finns flera uppgifter om ett fordons utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, eller vid viktad/blandad körning, ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt. Om det för andra fordon, dvs. de som enbart kan drivas med bensin eller diesel, finns flera uppgifter om blandad körning i vägtrafikregistret, ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Regeringens förslag innebär dock ett förtydligande av den föreslagna bestämmelsen. Under en övergångsperiod ska dock det lägsta värdet beaktas vid bestämmande av fordonsskatt, se avsnitt 6.16.16.

Remissinstanserna: *Trafikverket, BIL Sweden* och *Företagarna* anför att förslagets ikraftträdande ligger nära i tiden i förhållande till den nya certifieringsmetoden WLTP och det finns en osäkerhet från biltillverkare över hur stor påverkan WLTP-metoden får på koldioxidvärdet. Nya bilar kommer under en övergångsperiod att få koldioxidvärdet både från WLTP samt omräknat med en matematisk modell kallad COMPAS till dagens NEDC-testmetod. För att minska osäkerheten för biltillverkare kan bonus-malus-systemet beräknas på NEDC-värdet under en övergångsperiod, fram till exempelvis 2020. Företagarna föreslår i stället att införandet av systemet flyttas framåt i tiden, som då kan utformas med hänsyn till de faktiska konsekvenserna av WLTP. *Skatteverket* och *Transportstyrelsen* anför bl.a. att syftet med att införa 1 kap. 6 b § fjärde stycket vägtrafikskattelagen (2006:227) är att förtydliga att det är utsläppsvärdet enligt den nya WLTP-környkeln som ska användas vid fastställandet av fordonsskatt men att så som paragrafen föreslås vara utformad så är detta inte tydligt och bestämmelsen riskerar att påverka tillämpningen av andra och tredje styckena. Ett klargörande i denna del behövs och därför föreslås att paragrafen omformuleras och struktureras om,

t.ex. genom att fjärde stycket läggs i en egen paragraf och formuleras så att syftet uppnås.

Skälen för regeringens förslag: En fordons-tillverkare som vill ha en fordonstyp typgodkänd vänder sig med en ansökan till en typgodkännandemyndighet i något av EU:s medlemsländer. Myndigheten prövar då om fordonstypen bl.a. uppfyller samtliga tekniska krav som ställs på den och om utfallet är positivt så utfärdas ett typgodkännandeintyg på fordonstypen. Ett typgodkännande ska bl.a. inkludera uppgift om ett fordons utsläpp av koldioxid i gram per kilometer. En tillverkare som har fått ett typgodkännandeintyg ska utfärda ett intyg om överensstämmelse, s.k. Certificate of Conformity (CoC), för varje fordon som tillverkas av den godkända typen. I detta intyg framgår bl.a. uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning i gram per kilometer. Om fordonet är ett laddhybridfordon så anges i intyget i stället utsläppsvärdet viktad/blandad körning. Dessa uppgifter förs av Transportstyrelsen in i vägtrafikregistret och ligger till grund för bestämmande av fordonsskatt.

EU:s nuvarande testkörnykel, s.k. NEDC (New European Driving Cycle) används när bränsleförbrukning och koldioxidutsläpp ska bestämmas för typgodkännandet. Det har visat sig att den testkörnykeln inte motsvarar verklig körning eftersom bränsleförbrukningen och därmed koldioxidutsläppet i verklig trafik nästan alltid överstiger környkelns.

Globalt pågår sedan ett antal år tillbaka ett arbete med att ta fram en ny metod för mätning av koldioxidutsläpp. Metoden kallas Worldwide harmonized Light vehicles Test Procedure (WLTP). Den är utformad för att representera typiska körkaraktärstiker runt om i världen och är utvecklad för att vara ett harmoniserat tekniskt regelverk för test av bränsleförbrukning och koldioxidemissioner. Avsikten är att resultaten från mätningar enligt metoden bättre ska motsvara verkliga förhållanden och ge koldioxidutsläppsvärden och bränsleförbrukningsvärden som har bättre koppling till verklig användning. Den nya testkörnykeln enligt WLTP ska användas för nya fordonstyper som typgodkänns efter den 1 september 2017 och för alla nya fordon som registreras efter den 1 september 2018, med undantag för vissa s.k. slutserieundantag. Fordons-tillverkare kan även vid den tidpunkt då regelverket för testkör-

cykeln enligt WLTP publiceras i Europeiska unionens officiella tidning (EUT) välja att vid ansökan om ett typgodkännande testa fordonstyper enligt den nya körcykeln. Fordon som testats enligt WLTP-körcykeln kommer dock fram till ca 2021 i CoC-intyget ha två uppgifter om blandad körning, dels från körcykeln enligt WLTP och dels ett NEDC-värde. NEDC-värdet behövs fortfarande eftersom det ligger till grund för EU:s förordningar 443/2009 (personbilar) och 510/2011 (lätta lastbilar) med utsläppsmål som varje fordonstillverkare ska uppnå. Från ca 2022 kommer nya fordon i CoC-intygen endast ha uppgifter om blandad körning eller viktad/blandad körning från WLTP-testet. I juni 2017 kommer Transportstyrelsen att i den mån det förekommer börja föra in dessa två uppgifter från både WLTP och NEDC om blandad körning och viktad/blandad körning i vägtrafikregistret.

Kunskapen om hur körcykeln enligt WLTP påverkar nya fordons koldioxidutsläppsvärden är, även med beaktande av den senaste i augusti 2017 inhämtade informationen från bl.a. Transportstyrelsen och Europeiska kommissionen, än så länge begränsad men det är högst sannolikt att detta utsläppsvärde kommer att vara högre än det utsläppsvärde som följer av körcykeln enligt NEDC.

I 2 kap. 9 § vägtrafikskattelagen (2006:227), nedan förkortad VSL, anges att det är fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning som ligger till grund för beräkningen av koldioxidbeloppet. Alla fordon som i dag enbart drivs med bensin eller diesel har endast ett utsläppsvärde av koldioxid för blandad körning. Alternativbränslefordonen, dvs. sådana som även kan drivas med etanol eller med fordonsgas utöver bensin, har i dag dock två olika uppgifter om koldioxidutsläpp för blandad körning, ett för det konventionella drivmedlet (bensin) och ett för alternativbränslet, vilka förs in i vägtrafikregistret. För dessa fordon följer av 2 kap. 9 § tredje stycket VSL att det är uppgiften om utsläpp av koldioxid vid drift med etanol eller fordonsgas som ska användas vid beräkning av koldioxidbeloppet. För laddhybridfordon är det koldioxidutsläppsvärdet viktad/blandad körning som finns registrerat i vägtrafikregistret och som i dag ligger till grund för beräkning av koldioxidbeloppet. Begreppet utsläpp av koldioxid vid blandad körning förekommer även

i 2 kap. 11 a § samma lag som anger vilka fordon som får skattebefrielse under fem år.

Uppgifterna om utsläppsvärdena för koldioxid vid blandad körning och viktad/blandad körning för de fordon som redan är registrerade i vägtrafikregistret baseras som tidigare nämnts på EU:s nuvarande test-körcykel, NEDC. Nya fordonstyper och nya fordon som inom kort kommer ut på marknaden, och som ska typgodkännas enligt den kommande körcykeln WLTP, kommer att i vägtrafikregistret ha uppsättningar av dubbla uppgifter om koldioxidutsläpp vid blandad körning eller viktad/blandad körning som grundas på de båda körcyklerna. För enbart bensin- eller dieseldrivna fordon kommer att finnas en uppsättning av dubbla utsläppsvärden av koldioxid vid blandad körning. Alternativbränslefordonen kommer att ha två uppsättningar av dubbla utsläppsvärden av koldioxid vid blandad körning, två värden vid drift av bensin respektive två värden vid drift med etanol alternativt fordonsgas. Det är för dessa fordon, som nämnts tidigare, uppgiften om utsläpp av koldioxid vid drift med etanol eller fordonsgas som styr beskattningen. Laddhybridfordonen kommer att ha en uppsättning av dubbla värden av koldioxid vid viktad/blandad körning.

Regeringen anser att det är rimligast att det utsläppsvärde som följer av den på EU-nivå senast antagna testkörnykeln också är den som ska få genomslag på beskattningen av fordon. För att i den situation som snart kommer att uppstå med uppsättningar av dubbla utsläppsvärden i vägtrafikregistret, undanröja eventuella tvivel kring vilket utsläppsvärde som ska ligga till grund för bestämmande av fordonsskatt så bör det införas en förtydligande bestämmelse i detta avseende. Det lämpligaste sättet att förtydliga att det är utsläppsvärdet enligt WLTP-környkeln som ska styra beskattningen är att peka ut att det är det högsta värdet som ska beaktas i det fall det i vägtrafikregistret förekommer flera uppgifter.

Med hänsyn till *Skatteverkets* och *Transportstyrelsens* synpunkter har förtydliganden gjorts på så sätt att det för alternativbränslefordonen anges att det är det högsta värdet, i det fall det förekommer flera uppgifter om utsläpp av koldioxid vid drift av etanol alternativt fordonsgas, som ska beaktas vid bestämmande av fordonsskatt. För laddhybridfordon förtydligas att det är det högsta värdet, i det fall det förekommer flera uppgifter om viktad/blandad

körning, som ska beaktas vid bestämmande av fordonsskatt. För övriga fordon, som enbart kan drivas med bensin eller diesel, anges att om det finns flera uppgifter om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning ska det högsta av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Kunskapen om hur körcykeln enligt WLTP kommer att påverka fordonens utsläppsvärden är dock, som nämnts ovan, än så länge knapphändig. Regeringen anser därför att det är lämpligt att det lägsta värdet (enligt NEDC) tillämpas vid bestämmandet av fordonsskatt under en övergångsperiod fram till den 1 januari 2020 och därefter de högsta värdena enligt WLTP, se avsnitt 6.16.16.

Lagförslag

Förslaget föranleder ett fjärde stycke samt en andra mening i andra respektive tredje styckena i den nya paragrafen 1 kap. 6 b § vägtrafikskattelagen, se avsnitt 3.16.

6.16.13 Fordonsskattens storlek för motorcyklar lämnas oförändrad

Regeringens bedömning: Fordonsskatten för motorcyklar lämnas oförändrad.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. I promemorian föreslogs att fordonsskatten för motorcyklar skulle ändras från 180 till 360 kronor för ett skatteår.

Remissinstanserna: *Statens energimyndighet* tillstyrker att skatten för motorcyklar höjs. *Sveriges Motorcyklister* och *Sveriges Motorcykelhandlares Riksförbund* avstyrker att fordonsskatten för motorcyklar höjs på det sätt som föreslagits och anför bl.a. att principen två hjul-halv avgift vad gäller grundbeloppet även ska gälla i fortsättningen. Fordonsskatten kan dock höjas till 200 kronor för ett skatteår.

Skälen för regeringens bedömning: Eftersom fordonsskatten för fordon i det koldioxidbaserade systemet lämnas oförändrad bör även fordonsskatten för motorcyklar lämnas oförändrad.

6.16.14 Lätta fordon i det viktbaserade systemet för fordonsskatt

Regeringens bedömning: Fordonsskatten för personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar i det viktbaserade lämnas oförändrad.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. I promemorian föreslogs att fordonsskatten för personbilar, lättbussar och lätta lastbilar i det viktbaserade systemet skulle höjas med ca 12 procent för dieseldrivna fordon och ca 16 procent för övriga fordon.

Remissinstanserna: Inga remissinstanser har synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens bedömning: Eftersom fordonsskatten för fordon i det koldioxidbaserade systemet lämnas oförändrad bör även fordonsskatten för de fordon som beskattas inom det viktbaserade systemet lämnas oförändrad.

6.16.15 Betalning av tillkommande skatt i vissa fall

Regeringens bedömning: Gränsen för när tillkommande fordonsskatt, som föranleds av en lagändring, inte behöver betalas lämnas oförändrad.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Transportstyrelsen* anser att det är positivt att beloppet för tilläggsdebitering höjs till 1 500 kronor eftersom det för såväl enskilda som myndigheten underlättar hanteringen av ändrad fordonsskatt.

Skälen för regeringens bedömning: Det är inte nödvändigt att ändra på aktuellt gränobelopp med anledning av de förslag som lämnas i denna proposition.

6.16.16 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Den femåriga skattebefrielsen gäller fortfarande för bilar som blivit skattepliktiga för första gången före den 1 juli 2018.

För fordon som blir skattepliktiga för första gången före den 1 januari 2020, ska i stället för vad som sägs i 1 kap. 6 b § om det högsta värdet, det lägsta värdet beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Under en övergångsperiod ska dock det lägsta koldioxidvärdet beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Remissinstanserna: *Statens energimyndighet* tillstyrker systemets start den 1 juli 2018. *Motorbranschens Riksförbund* föreslår att systemet ska träda i kraft tidigast den 1 januari 2019 för att systemet ska vara harmoniserat med EU:s regelverk gällande ny körcykel. Även *Volvo Cars* anser att regeringen antingen bör vänta med införande till 1 januari 2019 då Europeiska kommissionen, medlemsländerna och fordonsbranschen gemensamt rekommenderat att kommunikation av koldioxidvärden ska övergå till WLTP. *Volvo Cars* anser även att effekten av den nya körcykeln underskattas i promemorian. *Svenskt Näringsliv* saknar en analys av alternativ där ett eventuellt bonus–malus-system införs först när det står klart vilka effekter den kommande WLTP-körcykeln kommer att få för fordons koldioxidutsläpp. *Företagarna* föreslår att förslaget utformning bör ses över ytterligare för att undvika att det blir kontraproduktivt, att det drabbar vissa branscher särskilt hårt samt att de totala skattpålagorna för fordonsägare blir för stora. *Volksvagen Group Sverige* anser också att det finns behov av att ytterligare utreda de sammanlagda konsekvenserna av systemet, samt effekten av införandet av WLTP, både i termer av konsekvenserna för kunderna, för miljön och de statsfinansiella konsekvenserna, innan systemet eventuellt införs. *TESLA* anser att en snabb implementering bör prioriteras för att inte hämma den svenska marknaden för noll-emissionsfordon i onödan. Med ikraftträdande

enligt förslaget uppstår ett gap mellan förslag och implementering på ett och ett halvt år, som kommer att bromsa in utvecklingen på marknaden då konsumer väljer att vänta tills de nya reglerna träder i kraft.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, volym 1a, avsnitt 1.1) uttalat att ett bonus–malus-system ska införas senast den 1 juli 2018 och ser nu inte anledning att försena införandet. Med hänsyn till den tid som behövs för anpassning av Transportstyrelsens system för uttag av fordonsskatt bedöms att ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Den femåriga skattebefrielsen gäller fortfarande för bilar som blivit skattepliktiga för första gången före den 1 juli 2018.

Som anges i avsnitt 6.16.5 råder osäkerhet om effekterna av körcykeln WLTP. Regeringen anser därför att det är lämpligast att under en övergångsperiod använda värdena enligt körcykeln NEDC som i princip alltid är det lägsta av de två värdena. För fordon som blir skattepliktiga för första gången före den 1 januari 2020, ska därför i stället för vad som sägs i 1 kap. 6 b § om det högsta värdet, det lägsta värdet beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

6.16.17 Utvärdering av bonus–malus-systemet

Regeringens bedömning: En utvärdering bör göras i ett tidigt skede efter att bonus–malus-systemet trätt i kraft.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Naturvårdsverket*, *Statens energimyndighet*, *Transportstyrelsen*, *Trafikanalys*, *Föreningen Gröna Bilister* och *Power Circle AB* tillstyrker förslaget. *Naturvårdsverket* understryker vikten av att utvärdera bonus–malus-systemet varje år med början efter att systemet fungerat i ett år då det är mycket svårt att konsekvensanalysera det föreslagna bonus–malus-systemet innan det har införts. *Naturvårdsverket* och *Transportstyrelsen* anser också att det är viktigt att man redan nu pekar ut

vem som ska ansvara för utvärderingen. Statens energimyndighet anser att det bör fastläggas vilka aspekter utöver effekterna på importen av lätta fordon som ska utvärderas. Power Circle AB föreslår att en första kontrollstation bör äga rum redan i början av 2019. *Konjunkturinstitutet* menar att det finns ett stort behov av tidig utvärdering samt en beredskap för att justera systemets styrka och utformning. *Föreningen Elbil Sverige* föreslår att systemet bör utvärderas efter två år. Nivåerna för den årliga koldioxid-skatten kan behöva justeras vid införande av WLTP. *Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)* ställer sig bakom regeringens bedömning av behovet av en tidig utvärdering, med tillägget att uppföljning även bör göras i ett senare skede, eftersom effekterna av systemet kan uppstå på längre sikt. *E.ON Sverige AB* föreslår regelbundna uppföljningar där det ges möjligheter att justera systemets parametrar, för att säkerställa att systemet styr mot de uppsatta målen om en fossiloberoende fordonsflotta. *Elbillsalliansen Nissan-Renault* förespråkar en första kontrollstation efter ett år och efter det ett system med en överblickbar och kontinuerlig treårshorisont, där förändringar sker med tre års varsel.

Skälen för regeringens bedömning:

Regeringens förslag bedöms sammantaget stimulera till val av mer miljöanpassade lätta fordon. Detta bedöms på sikt leda till lägre totala koldioxidutsläpp från transportsektorn. Bonus-malus-systemet kan därför bli ett viktigt komplement till bränsleskatterna och andra styrmedel för att kunna nå det föreslagna målet om att minska vägtrafikens utsläpp med 70 procent till 2030 jämfört med 2010 års nivåer. Det finns dock uppenbara svårigheter att prognostisera hur mycket det föreslagna systemet stimulerar till köp av mer miljöanpassade fordon, och hur det sedan påverkar koldioxidutsläppen från transportsektorn i sin helhet, som beror på en rad ytterligare faktorer. Några sådana faktorer är oljepris, teknisk utveckling, införandet av nya styrmedel, förändrad miljölagstiftning, samt den allmänna konjunkturutvecklingen. En annan faktor som kan påverka koldioxidutsläppen från transportsektorn är om den totala fordonsparken ökar eller om handeln med äldre fordon mellan Sverige och andra EU-länder ökar.

Det bedöms viktigt att ett bonus-malus-system som ska styra mot en fossiloberoende

fordonsflotta, och i förlängningen minskade koldioxidutsläpp från transportsektorn, inte leder till en nettosubventionering av nybilsköp. Motivet till bonus-malus-systemet är inte heller att stärka statsfinanserna. Som nämns ovan är det däremot av många anledningar svårt att prognostisera hur förslaget kommer att påverka andelen miljöanpassade fordon. Något som belyser detta är att anslagen till den nuvarande supermiljöbilsbonusen behövt höjas under innevarande budgetår för att efterfrågan på supermiljöbilar överträffat tidigare prognoser. Osäkerheten i bedömningen gör att systemet initialt är utformat så att intäkterna från den förhöjda fordonskatten (malus) bedöms överstiga kostnaderna för bonusutbetalningar. För att åstadkomma ett långsiktigt hållbart styrmedel, som på sikt är offentligfinansierat neutralt, bör en utvärdering genomföras i ett tidigt skede efter att bonus-malus-systemet har trätt ikraft.

6.16.18 EU-rättsliga aspekter

Lagförslagen anmäls till Europeiska kommissionen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster. Enligt nämnda direktiv kan skattemässiga lagstiftningsåtgärder antas även om tremånadersperioden för granskningsförfarandet under direktivet inte har löpt ut. Någon frysningsperiod gäller således inte.

6.16.19 Konsekvensanalys

Utredningens huvudförslag om ett bonus-malus-system för lätta fordon syftar till att påverka köparnas val av fordon. Förslagen innebär justeringar av utredningens förslag. Utredningens förslag kan därmed ses som alternativa handlingsalternativ. Till exempel föreslås en annorlunda utformning av det förhöjda koldioxidbeloppet. Genom det föreslagna bränsletillägget skapas ett mer logiskt fordonskattesystem, vilket bedöms underlätta framtida förändringar i bonus-malus-systemet. Förändringar på sikt bedöms också vara lämpliga inom det befintliga koldioxidbaserade fordons-

skattesystemet och inom det viktbaserade fordonsskattesystemet. Utöver justeringarna avseende den förhöjda fordonsskatten avser regeringen också föreslå ändringar avseende bonus med en ny förordning som bygger på nuvarande förordning om supermiljöbilspremie, de förslag som utredningen lämnat samt synpunkter som remissinstanserna framfört vid remitteringen av utredningens förslag. Det är jämfört med gällande rätt som förändringarna är beskrivna i konsekvensanalysen och detta bör ses som ett nollalternativ. Konsekvensanalysen redovisar förslaget effekter för företag i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. *Regelrådet* finner brister i redovisningen, exempelvis när det gäller alternativa lösningar, påverkan på andra kostnader och verksamhet samt särskilda hänsyn till små företag. *Trafikanalys* och i viss utsträckning *Motorbranschens Riksförbund* efterfrågar en bredare analys av hur förslaget påverkar möjligheterna att nå de transportpolitiska målen. *BIL Sweden* och *Volkswagen Group Sverige* saknar en analys av hur bonus-malus-systemet kan bidra till målet om att utsläppen från transporterna ska minska med 70 procent till 2030. Regeringens bedömning är att konsekvensanalysen med nuvarande innehåll och omfattning uppfyller gällande krav på konsekvensanalyser. De föreslagna förändringarna påverkar inte fordon som blivit skattepliktiga för första gången före 1 juli 2018 eller har fordonsår före 2018, vilket är en skillnad gentemot tidigare promemoria.

Konsekvenser för lätta fordon som omfattas av bonus-malus-systemet

Bensin- och dieseldrivna fordon som omfattas av bonus-malus-systemet får ett förhöjt koldioxidbelopp under fordonets första tre år. Förslaget innebär ett koldioxidbelopp som är totalt 82 kronor per gram koldioxid (inklusive 22 kronor genom den ordinarie fordonsskatten) för lätta fordon med utsläpp över 95 och upp till och med 140 gram koldioxid per kilometer. För bensin- och dieseldrivna lätta fordon med koldioxidutsläpp över 140 gram per kilometer förslås att ett tillkommande belopp om

25 kronor per gram över 140 läggs till det totala koldioxidbeloppet. Det maximala beloppet per gram utgår därmed med 107 kronor och tas ut för utsläpp över 140 gram. För nya bensin- och dieselfordon sänks också gränsen för när koldioxidbeloppet börjar tas ut från 111 till 95 gram koldioxid per kilometer. Detta innebär för bensinfordon en ytterligare höjning med som mest 352 kronor per år. För dieseldrivna fordon med fordonsår 2018 eller senare och som blir skattepliktiga för första gången efter den 1 juli 2018 gör övergången från den nuvarande utformningen av bränslefaktorn till det nya bränsletillägget att effekten av den förändrade beskattningen på olika fordon inte är lika tydlig. Samtliga dieseldrivna fordon i bonus-malus-systemet kommer i och med omläggningen att få ett tillägg till fordonsskatten som är proportionerligt med fordonets koldioxidutsläpp per kilometer. Bränsletillägget kommer även att användas vid beräkning av fordonsskatten för fordon som efter tre år av förhöjd fordonsskatt återgår till en lägre skatt år fyra.

Utredningen föreslog ett förhöjt koldioxidbelopp på 80 kronor per gram koldioxid utöver 95 gram under tre år. För nya bensin- och dieseldrivna fordon innebär alltså nuvarande förslag förändringar gentemot utredningens betänkande. Inte heller fordon med koldioxidutsläpp per kilometer på 95 gram eller lägre påverkas i denna del av de föreslagna förändringarna (nya dieseldrivna lätta fordon påverkas dock av att bränslefaktorn omarbetas till ett bränsletillägg). Till exempel skulle ett nyregistrerat dieseldrivet fordon som uppfyller kraven för Euro 6 med ett koldioxidvärde på 130 gram per kilometer få 6 225 kronor i total fordonsskatt under de tre första åren enligt utredningens förslag utan viktdifferentiering $(360 + 80 * (130 - 95)) * 1,97 = 6\,225$. Det nyregistrerade fordonet har i det nuvarande systemet för fordonsskatt en årlig fordonsskatt på 2 094 kronor. Med nuvarande förslag uppgår den förhöjda fordonsskatten samt ordinarie fordonsskatt under bilens tre första år till 5 238 kronor per år $[360 + 82 * (130 - 95) + 13,52 * 130 + 250]$.

Bla. *Trafikanalys* har konstaterat att utredningens betänkande saknar konsekvensanalys utifrån att lätta lastbilar och lätta bussar med förslaget utformning kommer att få en betydande skattehöjning jämfört med dagens system. För en typisk nyare lätt lastbil (de är

oftast dieseldrivna) innebär förslaget att den årliga fordonsskatten år 1–3 uppgår till knappt 10 000 kronor. För en större lätt lastbil med skattevikt mellan 3 och 3,5 ton skulle skatten uppgå till 15 000–20 000 kronor per år i och med utredningens förslag och kommer enligt nuvarande förslag att uppgå till ungefär 15 000 kronor per år under de tre första åren.

För ytterligare exempel på hur förslaget om ett förhöjt koldioxidbelopp påverkar den totala fordonsskatten för fordon som blir skattepliktiga för första gången efter den 1 juli 2018 och med fordonsår 2018 eller senare, se tabell 6.16 nedan. I tabellen framgår den totala fordonsskatten för ett antal olika fordonstyper under fordonets tre första år och vad detta innebär i termer av förhöjd fordonsskatt. Den förhöjda fordonsskatten omfattar endast lätta fordon av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare och är ett tillägg till den fordonsskatt de får efter tre år.

Tabell 6.16 Exempel på förhöjd fordonsskatt

Gäller för lätta fordon med fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare (kronor per år)

Fordon	Föreslagen total fordonsskatt år 1-3 ¹	Varav förhöjd fordonsskatt år 1-3
Bensindriven (95 g/km)	360	0
Bensindriven (111 g/km)	1 672	1 312
Bensindriven (150 g/km)	5 120	3 902
Bensindriven (200 g/km)	10 470	8 152
Dieseldriven (95 g/km)	1 894	0
Dieseldriven (111 g/km)	3 423	1 312
Dieseldriven (150 g/km)	7 398	3 902
Dieseldriven (200 g/km)	13 424	8 152

¹Föreslagen fordonsskatt år 1-3 inkluderar även förändringar av ordinarie fordonsskatt från år 4.

Förslaget om att slopa den femåriga skattebefrielsen för mer miljöanpassade lätta fordon påverkar inte de fordon som redan är i trafik. Däremot kommer inga nya fordon att få skattebefrielsen efter förslagets ikraftträdande. De fordon som drivs av annat bränsle än dieselbränsle och som får befrielsen har ofta relativt låga utsläpp av koldioxid per kilometer och betalar därmed enbart grundbeloppet om 360 kronor i årlig fordonsskatt. För framtida köpare av sådana fordon innebär förändringen en ökad fordonsskatt med totalt 1 800 kronor under fordonets fem första år i trafik. Fordon

som inte kan drivas på dieselbränsle utgjorde ca 40 procent av alla nyregistrerade lätta fordon som kvalificerade sig för fordonsskattebefrielse 2015. För dieseldrivna fordon är värdet av befrielsen högre eftersom fordonsskatten för dessa innehåller ytterligare komponenter. Värdet av fordonsskattebefrielsen för dieseldrivna fordon skulle med den gamla utformningen av bränslefaktorn ofta uppgå till ca 1 100 kronor per år eller 5 500 kronor för fem år. Efter förändringarna bedöms det hypotetiska värdet av fordonsskattebefrielsen för dieseldrivna fordon till ungefär 1 800 kronor per år eller 9 000 kronor under samtliga fem år.

Förslaget om att behålla miljötillägget för dieseldrivna fordon även om de uppfyller utsläppskraven för Euro 6 innebär ingen förändring gentemot gällande rätt men dock gentemot utredningens förslag. För ägare av sådana dieseldrivna fordon innebär förslaget att miljötillägget även fortsättningsvis kommer att uppgå till 250 kronor per år.

Förändringar av bonus

Regeringen har för avsikt att utforma bonusen på följande sätt. Det högsta bonusbeloppet på 60 000 kronor ges till de bilar som släpper ut noll gram koldioxid. Från nollemission minskar sedan bonusen linjärt med 833 kronor per ytterligare gram i fordonets koldioxidvärde upp till ett utsläppsvärde på 60 gram koldioxid per kilometer. Här utgår bonus med 10 000 kronor. Detta innebär att fordon med koldioxidutsläpp under 48 gram per kilometer kan få en högre bonus än tidigare. För fordon med koldioxidutsläpp på 49–50 gram per kilometer sänks i stället bonusen något. Då gränsen för när bonus ska utbetalas avses höjas från 50 till 60 gram koldioxid per kilometer får även fordon i detta intervall enligt förslaget en bonus. Slutligen ska även gasbilar berättigas en bonus med minst 10 000 kronor.

Offentligfinansiella effekter

Sammantaget bedöms förslagen öka skatteintäkterna 2018 med 0,45 miljarder kronor (halvårseffekt), 1,34 miljarder kronor 2019 och 2,22 miljarder kronor 2020. Klimatbilbonusen bedöms preliminärt kräva ett begränsat anslag andra halvåret 2018 då premien avses betalas ut med sex månaders fördröjning. För 2019 bedöms kostnaderna för bonus preliminärt uppgå till ca 1,25 miljarder kronor. Bonusmalus-systemet bedöms totalt ge ett överskott

2018 med 0,43 miljarder kronor och 2019 med 0,09 miljarder kronor. Som vidare diskuteras nedan är osäkerheten i bedömningen relativt stor. Effekterna redovisas i tabell 6.17.

Tabell 6.17 Intäkter från malus i förhållande till prognosticerade kostnader för bonus

miljarder kronor

	2018	2019	2020
Intäkt malus ¹	0,45	1,34	2,22
Prognosticerad kostnad bonus ²	0,02	1,25	1,64
Summa	0,43	0,09	0,58

¹ Intäkten från malus ingår effekten av att fordonsskattebefrielsen slopas.

² I kostnaden för bonus ingår ökade administrationskostnader för Transportstyrelsen.

En fordonstillverkare som vill lansera en ny fordonstyp på marknaden måste med beaktande av olika tekniska krav få ett typgodkännande för fordonstypen. EU:s nuvarande testkörnykel, den s.k. NEDC (New European Driving Cycle) används när bränsleförbrukning och koldioxidutsläpp ska bestämmas för typgodkännandet. Globalt har precis ett arbete avslutats med att ta fram en ny metod för mätning av koldioxidutsläpp. Metoden kallas Worldwide harmonized Light Vehicles Test Procedure (WLTP). Fordon med typgodkännanden efter den 1 september 2017 och alla nya fordon som registreras efter den 1 september 2018, med undantag för vissa s.k. slutserieundantag, kommer att typgodkännas med den nya környkeln. Under en övergångsperiod kommer de fordon som typgodkänns att ha både ett värde för NEDC och ett värde för WLTP. Då testproceduren är tids- och resurskrävande kommer sannolikt NEDC-värdena vara beräknade från det uppmätta WLTP-värdet för många bilmodeller. Det är än så länge mycket osäkert exakt hur de uppmätta utsläppen av koldioxid kommer att påverkas när den nya testkörnykeln införs. Det är dock möjligt, mot bakgrund av att testnykeln införs för att bättre motsvara verkliga körförhållanden, att utsläppsvärdet för koldioxid i genomsnitt kommer att öka. Vid beräkningen av de offentligfinansiella effekterna antas därför för nya fordon att WLTP i genomsnitt leder till tio procents högre koldioxidvärden per kilometer jämfört med den nuvarande környkeln från och med 2020. För åren innan dess tas hänsyn till att uppmätta eller beräknade NEDC-värden kommer att ligga till grund för beskattning.

Med en statisk beräkning skulle nya intäkter från den förhöjda fordonsskatten vara liknande för varje enskilt år. Utredningen bedömer dock att intäkterna sjunker över tid till följd av att nya fordon i genomsnitt kommer att ha lägre utsläpp av koldioxid per kilometer. Ett sådant antagande bedöms rimligt givet den historiska utvecklingen samt systemets styrfunktion mot fordon med lägre koldioxidutsläpp per kilometer. Antagandet är ett avsteg från Finansdepartementets beräkningskonventioner om fasta skattebaser. Vid beräkningen av intäkter från den förhöjda fordonsskatten antas att ungefär 60 procent av alla nya lätta fordon är registrerade av juridiska personer.

Sammantaget är osäkerheterna stora. Det finns bl.a. uppenbara svårigheter att prognostisera hur mycket det föreslagna systemet stimulerar till köp av mer miljöanpassade fordon och i vilken omfattning den nya környkeln WLTP påverkar utsläppen av koldioxid per kilometer för nya fordon. Den framtida utvecklingen kan påverka statsbudgeten på intäktssidan genom minskade skatteintäkter om färre köper ett fordon belagt med förhöjd fordonsskatt. Om WLTP leder till större ökning av de genomsnittliga utsläppen per kilometer från nya fordon kan systemet i stället leda till högre intäkter än beräknat. Statsbudgeten kan även påverkas på utgiftssidan om fler väljer mer miljöanpassade fordon berättigade till bonus. Till exempel har anslagen till den nuvarande supermiljöbilsbonusen tidigare behövt höjas under innevarande budgetår för att efterfrågan på supermiljöbilar överträffat tidigare prognoser. Hur stark styrning och vilka beteendeeffekter systemet slutligt föranleder är av flera anledningar svårt att veta. För att åstadkomma ett långsiktigt hållbart styrmedel är därför den utvärdering av det nya bonus-malus-systemet som föreslås genomföras i ett tidigt skede viktig för framtida justeringar.

Effekter för företag och enskilda

Kostnadsökningen som förslaget föranleder utgörs huvudsakligen, för både företag och hushåll, av den förhöjda fordonsskatten för bensin- och dieseldrivna fordon som omfattas av bonus-malus-systemet, under fordonets tre första år i trafik. Kostnadsökningen för nybilsköparna motsvarar aggregerat ungefär skillnaden mellan statens intäkter från malus och kostnader för bonus. Den förhöjda fordonsskatten bedöms

i högre grad belasta företag än hushåll eftersom de i större utsträckning köper nya fordon. Drygt 60 procent av de ökade kostnaderna bedöms i första ledet falla på företag. Detsamma gäller bonusen där företag bedöms få en större del av de totala utbetalningarna än hushållen. Förslagen innebär flera förändringar av intresse för såväl företag som hushåll. Informationsinsatser som uppmärksammar och tydliggör dessa förändringar är viktiga både för de aktörer som berörs och för att förslaget ska leda till önskad styreffekt. *Skatteverket* och *Transportstyrelsen* bedöms vara bäst lämpade att avgöra hur dessa bör utformas. Med hänsyn till den stora investering som en ny bil är för såväl många företag som för den enskilde bedöms att förslaget ska träda i kraft den 1 juli 2018 i stället för som utredningen föreslår den 1 januari 2018. Genom detta ges försäljare, leverantörer och köpare av nya lätta fordon mer tid att anpassa sig, och förhålla sig, till de föreslagna förändringarna.

År 2015 var ca en miljon personbilar registrerade på juridiska personer. Ägare av nyregistrerade personbilar antas till 60 procent vara juridiska personer. Enligt *Trafikanalys* ägdes ungefär 18 procent av alla lätta lastbilar av fysiska personer, 79 procent användes i firmabilstrafik och 3 procent i användes i yrkesmässig trafik. Nya lätta lastbilar registreras företrädesvis av företag. Utifrån företagsdatabasen Frida bedöms att knappt 250 000 företag äger minst ett lätt fordon och därmed berörs av förslaget. Här bortses dock ifrån enskilda näringsidkare som äger personbilar. Knappt 90 procent av företagen som äger minst ett fordon har mindre än tio anställda, men de innehar endast 50 procent av de företagsägda lätta fordonen.

Tabell 6.18 Antal företag¹ och totalt antal fordon uppdelat efter företagens antal anställda

Antal anställda	Antal företag med minst ett	
	lätt fordon	Totalt antal fordon
0-10	207 000	344 000
11-49	25 000	143 000
50-199	4 000	85 000
200+	1 000	106 000
Summa	237 000	678 000

Källa: Företagsdatabasen Frida och bearbetning finansdepartementet
¹Bortser från personbilar ägda av enskilda näringsidkare.

Ägandet av fordon är utspridda på många branscher, dessutom används över en kvarts miljon fordon som ägs av juridiska personer som

förmånsbilar vilket gör det svårt att säga i vilken bransch fordonet faktiskt används. Några näringar som har relativt många företagsägda lätta fordon är dock jord- och skogsbruket, olika byggverksamheter, vård- och omsorg och transportverksamhet där bland annat taxiverksamhet ingår. I SNI-koden 49.3 (Annan landtransport, passagerartrafik) ingår förutom taxitrafik även kollektivtrafiken som Svensk kollektivtrafik efterfrågat ytterligare konsekvensanalys för. Totalt finns knappt 27 000 lätta fordon fördelat på ungefär 10 000 företag under denna kod. Hur den förhöjda fordonsskatten för nya fordon påverkar kollektivtrafiken beror på vilka fordon som väljs vid nybilsköp och hur ofta fordonen byts ut. Om fordonen i genomsnitt antas ha koldioxidutsläpp på 130 gram per kilometer och byts ut vart fjärde år skulle den ytterligare kostnaden för förhöjd fordonsskatt uppgå till ca 20 miljoner kronor per år.

Fordonsskatt ska i normalfallet betalas för ett skatteår men om skatten överstiger 3 600 kronor per år delas fordonsskatten upp i tre skatteperioder (2 kap. 5 § VSL). Förslaget med förhöjd fordonsskatt under bilens första tre år i trafik innebär att fler kommer behöva betala fordonsskatt uppdelat på tre skatteperioder. För företagen innebär detta en ökad administrativ börda med två ytterligare betalningstillfällen per år. Hur många fordon som registreras efter den 1 juli 2018 som i och med förslaget om förhöjd fordonsskatt får ett totalt skattebelopp över 3 600 kronor per år men inte annars skulle haft det är svårbedömt. Det torde dock röra sig om en betydande andel av de ca 300 000–450 000 nya lätta fordon som årligen registreras.

Förutom de potentiellt ökade kostnaderna företagen får av förhöjd fordonsskatt vid nybilsköp och den administrativa kostnad som uppstår vid ett uppdelande av skatteperiod bedöms inga andra kostnader för företag som äger fordon uppstå. Fordonsskatt utgår enligt samma regelverk och skattenivå oavsett företagets storlek. *Regelrådet* finner konsekvensanalysen bristfällig, bl.a. därför att särskild hänsyn till små företag inte diskuterats. Förslaget förväntas dock inte medföra något administrativt merarbete för små företag i förhållande till större företag eller för företag på landsbygden i förhållande till företag i städerna i form av förändrade rutiner, ytterligare uppgiftslämnande eller liknande. Bedömningen är därför

att det vid utformningen av förslaget varken är ändamålsenligt eller nödvändigt att ta särskild hänsyn till små företag.

Införandet av ett bonus–malus-system där den totala fordonsskatten är högre på nya lätta fordon än vad den är för äldre lätta fordon kan som flera remissinstanser påpekat och utredningen även konstaterat ge förändringar på andrahandsmarknaden. Till exempel kan det göra import av äldre lätta fordon med höga koldioxidutsläpp mer attraktivt eftersom de har lägre fordonsskatt än nya lätta fordon med samma koldioxidutsläpp per kilometer. Det är svårt att bedöma hur förslaget förändrar valet vid ett köp mellan en äldre bil med lägre skatt jämfört med en nyare bil med högre skatt. Det är därför viktigt att vid den framtida utvärderingen av bonus–malus-systemet beskriven i avsnitt 6.16.17 analysera hur förändringarna påverkat importen av begagnade lätta fordon.

Förslagen bör inte medföra några förändrade konkurrensförhållanden för företag verksamma inom landet då alla som behöver äga lätta fordon inom sin verksamhet berörs. För företag som är konkurrensutsatta internationellt kan den höjda fordonsskatten innebära högre kostnader. Samtidigt avses det ges möjlighet till bonus för företag som väljer bonusberättigade fordon vilket kan sänka investeringskostnaderna för sådana företag. Ändringarna avseende bonus innebär också att företag behöver lämna en försäkran om att de inte sökt eller fått statligt eller kommunalt stöd för förvärv av klimatbonusbilar. I praktiken innebär det dock ingen skillnad från vad som gäller i dag eftersom Transportstyrelsen i nuläget begär in dessa uppgifter från företagen. För företag beroende av lätta lastbilar ökar kostnaderna vid nybilsköp eftersom många lätta lastbilar förväntas få en förhöjd fordonsskatt. För mindre lätta lastbilar finns det dock modeller med relativt låga utsläpp av koldioxid per kilometer.

För tillverkare och återförsäljare vars fordon har relativt sett låga koldioxidutsläpp kan förslaget leda till att de möter en ökad efterfrågan. Andra tillverkare kan komma att möta en minskad efterfrågan. Antalet nya bilar som säljs kan också komma att påverkas. När ett bonus–malus-system infördes i Frankrike var detta en av effekterna. Regeringen avser föreslå en höjning av den maximala bonusen jämfört med dagens supermiljöbilspremie från 40 000 till 60 000 kronor. I vilken utsträckning bonus till

nya fordon kan leda till en större bilpark är svårt att säga men frågeställningen bör ingå i den framtida utvärderingen. Bl.a. Regelrådet har efterfrågat en vidare analys av effekterna för fordonsindustrin. Nybilsförsäljningen varierar med bl.a. konjunkturen och är för närvarande stark. Det har enbart enstaka år under den senaste tioårsperioden sålts under 300 000 nya personbilar. Nybilsköpare kan ha olika typer av behov och preferenser och många biltillverkare har olika modeller samt tekniker för att tillgodose detta. Biltillverkarna har även, som bl.a. *Konjunkturinstitutet* påtalat, EU:s skärpta krav på genomsnittliga koldioxidutsläpp från nya bilar att förhålla sig till. Sammantaget bedöms därför inte de föreslagna förändringarna vara av sådan karaktär att de behöver påverka den svenska fordonsindustrin i någon större utsträckning, i termer av generella arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Utvecklingen av bilparkens sammansättning kommer dock att vara en viktig komponent i den utvärdering av systemet som föreslås i ett tidigt skede efter införandet.

Förslaget kan även påverka drivmedelsleverantörerna. Förslagets utformning där förhöjd fordonsskatt enbart gäller för fordon med koldioxidutsläpp över 95 gram per kilometer och drivs på bensin eller dieselbränsle gör i princip att fordon som helt eller delvis kan drivas på andra drivmedel gynnas. I praktiken innebär detta främst att rena elfordon, laddhybrider och vissa elhybrider samt fordon drivna på etanol och annan gas än gasol gynnas. Detta kan leda till ökad efterfrågan på el, fordonsgas och etanol vilket då skulle vara fördelaktigt för producenter och leverantörer av dessa. En sjunkande efterfrågan på fossila drivmedel är dock en förutsättning för att Sverige ska få en fossilfri fordonsflotta. Vissa fordon drivna på dieselbränsle har dock så låga utsläpp av koldioxid per kilometer att de inte kommer att beläggas med förhöjd fordonsskatt.

Som påpekats av flera remissinstanser påverkar förslaget att slopa den femåriga fordonsskattebefrielsen vad som har kommit att definieras som en miljöbil. Definitionen kan inverka på vilka krav som ställs vid offentlig upphandling av transporttjänster och vid inköp av fordon. Miljöbilsdefinitionen kan även påverka vilka fordon som köps in av företag som har en miljöbilspolicy. Det påverkar även ekonomin i att välja framförallt lätta diesel-

fordon med relativt låga koldioxidutsläpp per kilometer. Det finns därmed anledning att återkomma i fråga om möjligheterna att hitta en annan definition av vad som avses med en miljöbil.

Effekter på ekonomisk jämställdhet och jämlikhet

Av de personbilar som ägs av fysiska personer står män som ägare till knappt två tredjedelar. Även om en del av kostnaderna sannolikt omfördelas inom hushållen bedöms ändå generellt en höjning av beskattningen av fordon påverka män mer än kvinnor. En annan aspekt gällande fördelningen mellan män och kvinnor är att ägandet av miljöanpassade fordon skiljer sig åt mellan könen. År 2014 var de genomsnittliga koldioxidutsläppen, uttryckt som gram per kilometer, för bilar som nyregistrerades av kvinnor ungefär 8 gram lägre än för de bilar som registrerades av män. Det innebär alltså att kostnaden för ett bonus–malus-system kan bli lägre för kvinnor, eftersom de väljer mer miljöanpassade fordon än männen. Förslagen bedöms sammantaget öka kostnaderna mer för män än för kvinnor vilket är i linje med utredningens förslag. Förslaget bedöms dock endast marginellt bidra till att öka den ekonomiska jämställdheten mellan kvinnor och män.

Det finns även skillnader mellan län, till exempel när det gäller koldioxidutsläpp från nya fordon. Länet med den lägsta genomsnittliga nivån var Gotland och länen med de högsta nivåerna var Jämtland och Norrbottens län. Nya fordon registreras också i olika utsträckning i olika delar av landet. I förhållande till befolkningens mängd sker en relativt stor andel av nyregistreringarna i Stockholms län, Västra Götalands, Hallands och Jönköpings län. Av fordonen som främst kan antas få bonus, dvs. elbilar och laddhybrider registrerades nästan hälften i Stockholms län 2016. Nyregistreringen av gasbilar är något mer utspridd men en stor andel av registreringarna skedde i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län. Vad gäller bonusdelen bedöms inte förändringarna gentemot dagens supermiljöbilspremie föranleda några betydande fördelningsmässiga effekter.

Någon närmare analys av hur olika inkomstgrupper kommer anpassa sina val av bil till de nya relativkostnader som förslaget medför har inte kunnat göras. Däremot kan konstateras att hushåll med relativt höga inkomster svarar för en

större del av inköpen av nya bilar. Det bedöms därför att det ökade skatteuttaget i denna del främst kommer beröra hushåll i den övre delen av inkomstfördelningen. Sett till den ekonomiska jämlikheten i stort bedöms dock förslaget få en mycket begränsad effekt.

Effekter på miljön

Ett bonus–malus-system syftar till att påverka nybilsköparnas val av fordon. De presenterade nivåerna för att kvalificera sig för bonus är utformade så att konventionella bilar utan teknik för ren eldrift, laddhybrider eller gas annan än gasol inte klarar kraven. Över en brytpunkt som motsvarar EU:s krav på koldioxidutsläpp från nya personbilar 2021 inträder i stället en förhöjd fordonsskatt för fordon som kan drivas med bensin eller dieselbränsle under de första tre åren. Denna förhöjda skatt ökar med utsläppen av koldioxid. Dessutom föreslås en ytterligare förhöjd fordonsskatt för bilar med koldioxidutsläpp över 140 gram per kilometer. Detta bedöms kunna bidra till en omställning mot ny teknik och mot val av bilar med lägre koldioxidutsläpp per kilometer och därmed också lägre utsläpp av koldioxidutsläpp och andra utsläpp till luft så som kväveoxider.

Enligt den simuleringsstudie som utredningen låtit göra minskar nya lätta fordons genomsnittliga koldioxidutsläpp per kilometer om ett bonus–malus-system för lätta fordon införs. Enligt modellen skulle minskningen vara 1,7 gram större per år med utredningens icke-viktjusterade förslag jämfört med om ingen ändring genomförs. Sedan år 2000 har nya bilar genomsnittliga koldioxidutsläpp per kilometer minskat med ca 4,7 gram per år. Utredningens förslag skulle därmed öka minskningstakten av de genomsnittliga koldioxidutsläppen per kilometer för nya personbilar med ytterligare ca 35 procent jämfört med den historiska minskningstakten.

Nya fordons koldioxidutsläpp per kilometer har sjunkit under flera decennier tack vare att bränsl effektiviteten ökat kontinuerligt. Sedan år 2000 har medelutsläppen från nya personbilar minskat från 197 gram per kilometer till 127 gram per kilometer 2015. Utvecklingen påskyndas av utsläppskrav på EU-nivå och att el- och laddhybridteknologi blir alltmer ekonomiskt konkurrenskraftig. Nyregistreringarna av supermiljöbilar, d.v.s. bilar som har ett koldioxidutsläpp på högst 50 gram per kilometer ökar

kraftigt. Under 2015 betalades supermiljöbilspremier ut till 8 766 bilar, vilket är en ökning med nästan 200 procent jämfört med 2014. Utredningen beräknar att försäljningen av antalet bonusberättigade bilar kommer att öka till ca 68 000 om året 2022.

När nya fordon med lägre utsläpp av koldioxid per kilometer ersätter äldre fordon med högre utsläpp av koldioxid per kilometer bidrar det till att minska utsläppen av koldioxid. Koldioxidutsläppen från transportsektorn beror dock även på hur många fordon som finns och hur mycket de körs. Hur stora utsläppseffekterna är av förslagen är mycket svårt att uppskatta, inte minst på grund av osäkerheten i att prognostisera efterfrågan på de nya bilmodeller med ny teknik som kommer ut på marknaden samt hur förslagen påverkar den totala fordonsparkens storlek och sammansättning.

Förslagen avviker från utredningens förslag bl.a. genom att bränslefaktorn omarbetats till ett bränsletillägg för dieselfordon som omfattas av bonus-malus-systemet. Denna utformning tillsammans med sloandet av den femåriga fordonskattebefrielsen innebär att samtliga dieselfordon med fordonsår 2018 eller senare och skattepliktiga för första gången efter den 1 juli 2018 kommer att ha en koldioxidrelaterad fordonskatt. Dessutom föreslås en ytterligare förhöjd fordonskatt för nya bilar med höga koldioxidutsläpp. Med dessa ändringar bedöms att bonus-malus-systemet tydligare styr mot fordon med lägre koldioxidutsläpp jämfört med utredningens förslag.

Årliga minskningar i koldioxidutsläpp per kilometer och bränsleförbrukning får över tiden ett relativt stort genomslag på utsläppen av koldioxid. Utredningen bedömer att ett bonus-malus-system på kort sikt sänker nya lätta fordons genomsnittliga koldioxidutsläpp med 1,7 gram per kilometer och år. Om detta system skulle ha införts i Sverige 2000 så skulle systemet ha sänkt koldioxidutsläppen från lätta fordon med i storleksordningen knappt 1 miljoner ton fram till i dag, vid ett antagande om att trafikarbetet är konstant. Med tanke på att bilparken i dag är större än år 2000 skulle motsvarande effekt 15 år framåt i tiden bli något större.

Förslagen bedöms sammantaget stimulera till val av mer miljöanpassade lätta fordon. Detta bedöms leda till lägre totala koldioxidutsläpp från transportsektorn. Då lägre förbrukning ofta

kan kopplas till lägre utsläpp av kväveoxider, allt annat lika, så kan förslaget indirekt även leda till lägre utsläpp av kväveoxider. Det finns dock som diskuterats i avsnitt 6.16.17 svårigheter att prognostisera hur mycket det föreslagna systemet stimulerar till köp av mer miljöanpassade fordon. Det är därför viktigt att vid den framtida utvärderingen av bonus-malus-systemet analysera hur förändringarna påverkat nybilsköparen men även hur systemet påverkat de totala utsläppen från transportsektorn.

Som framgår ovan leder förslaget, allt annat lika, till incitament för konsumenten att välja en mindre och lättare bil eftersom koldioxidutsläppen, och därmed fordonskatten, är lägre för dessa fordon. Detta kan ha konsekvenser även på andra politiska mål, bl.a. för det transportpolitiska målet om ökad trafiksäkerhet (den s.k. nollvisionen). Utredningen konstaterade att förslagets effekt på trafiksäkerhet är svårbedömd och komplex. Trots att tyngre bilar i allmänhet anses vara mer säkra för passagerarna (det är oftast de tyngre och större bilarna som först och främst utrustas med nya säkerhetslösningar), blir skillnaderna mellan små och stora bilar allt mindre över tid. Samtidigt kan mindre och lättare bilar begränsa skadan vid kollisioner med andra fordon och oskyddade trafikanter, jämfört med bilar som är både högre och tyngre. De tekniska säkerhetslösningarna kan även innebära att bilens vikt ökar. Den totala effekten på trafiksäkerheten av att mindre bilar ersätter större bilar är därför inte självklar.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget föranleder något högre kostnader för systemutveckling för Transportstyrelsen i och med att bränslefaktorn omarbetas till ett bränsletillägg. Förslaget till nytt bonus-malus-system för nya lätta fordon innebär ökade kostnader för Transportstyrelsen. De föreslagna förändringarna av beskattningen av fordon innebär främst justeringar av nuvarande system, skatteförändringarna tillsammans med de föreslagna justeringarna av nivåerna och formerna för bonus är dock många. Transportstyrelsen bedömer att det sannolikt kommer behövas mer resurser för att genomföra nödvändiga anpassningar och förändringar i myndighetens IT-system, vid införandet av bonus-malus-systemet än de första bedömningarna visade. Regeringen föreslår därför i denna proposition att Transportstyrelsens

förvaltningsanslag ökas med 17 miljoner kronor 2018 och beräknar att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2019–2022, 4 miljoner kronor 2023 och 3 miljoner kronor från och med 2024. I dag sker utbetalningen av supermiljöbilspremierna genom manuell hantering. De över tid ökade volymerna av bonusberättigade fordon och bonus–malus-systemet som kan öka antalet bonusfordon ytterligare kräver en högre grad av automatisering. Kostnader för systemtekniska åtgärder för att möjliggöra det ingår i beräkningarna såväl direkta kostnader som kostnader för investeringar.

Skatteverket bedömer att förslagen för myndigheten medför en engångskostnad om 150 000 kronor samt en löpande årlig kostnad om 200 000 kronor. Kostnaderna består i huvudsak av förändringar av blanketter, broschyrer och information på webben samt ökad mängd ärenden och frågor till följd av att vissa fordon ska betala malus. Kostnaderna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget om att i förordningen om klimatbonusbilar ändra grunderna för återkrav samt att vissa beslut görs överklagbara kan medföra att de allmänna förvaltningsdomstolarna kan få en viss ökad måltillströmning av överklagade ärenden. En mindre ökning av mål kan därför medföra en viss ökning av arbetsbelastning och kostnader. Kostnaderna ska hanteras inom befintlig ekonomisk ram.

6.17 Indexering av miljöskatter

6.17.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 tagits fram (Fi2017/01244/S2). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 14, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 14, avsnitt 2*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01244/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att inhämta lagrådets yttrande över de lagförslag

som finns i *bilaga 14, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 14, avsnitt 5*. Lagrådet har inte haft några synpunkter på förslagen om indexering.

6.17.2 Bakgrund och gällande rätt

Skatt på naturgrus infördes den 1 juli 1996 och regleras i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus. Syftet med skatten är att åstadkomma bättre hushållning med en icke förnybar resurs och påskynda utvecklingen mot användning av alternativa material (prop. 1995/96:87). Skatt ska betalas för brutet naturgrus om utvinningen sker för annat ändamål än markinnehavarens husbehov och utvinningen sker med stöd av särskilda tillstånd. Den som exploaterar en naturgrustäkt är skattskyldig. I vissa fall kan en tillståndshavare bli solidarisk skattskyldig tillsammans med exploitören. Skatten uppgår till 15 kronor per ton naturgrus. Sedan skatten infördes har den höjts tre gånger. Den senaste höjningen var från 13 till 15 kronor och trädde i kraft den 1 augusti 2015. Höjningen motiverades med att det var en justering med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen eftersom skatten inte hade höjts sedan 2006.

Lagen om skatt på avfall (1999:673) infördes den 1 januari 2000. Avfallsskatten är ett bland många styrmedel på avfallsområdet som syftar till att styra avfall från deponering mot andra sätt att hantera avfall i enlighet med avfallshierarkin som slagits fast i EU:s avfallsdirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv) och införts i miljöbalken. Avfallsskatten styr direkt för att minska deponering och indirekt mot minimering av avfall och materialåtervinning av avfall.

Skatt tas ut på avfall som förs in till avfallsanläggningar eller uppkommer på industri- anläggningar, där mer än 50 ton avfall per år deponeras eller förvaras mer än tre år. Avfallsskatten är utformad så att alla skattskyldiga betalar 500 kronor i skatt per ton avfall som deponeras oavsett avfallsslag. Ett flertal olika avfallsslag och behandlingsformer är skattebefriade. Skattesatsen har höjts fyra gånger sedan den infördes. Avfallsskatten höjdes senast från 435 till 500 kronor per ton avfall. Ändringen trädde i kraft den 1 januari 2015. Som skäl för höjningen angavs att skatten inte hade höjts

sedan 2006 och nivån behövde därför justeras med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen för att upprätthålla miljöstyrningen.

Lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik trädde i kraft den 1 april 2017. Syftet med skatten är att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö.

Skatten är konstruerad så att samtliga varor inom bestämda kategorier är skattepliktiga, men det finns möjligheter till avdrag. Vilka varor som omfattas avgränsas genom tulltaxans indelning i KN-nummer (lagens hänvisningar till KN-nummer avser den lydelse av Kombinerade nomenklaturen (KN) enligt rådets förordning (EEG) 2658/87 av den 23 juli 1987 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om Gemensamma tulltaxan som gällde den 1 januari 2015). Varor som omfattas av skatten är elektronik som vanligen förekommer i människors hemmiljö, exempelvis datorer, telefoner, vitvaror och TV-apparater. Den skattskyldige får delvis göra avdrag för skatten om vissa listade grupper av ämnen inte förekommer i varan. Skattskyldig är den som yrkesmässigt tillverkar skattepliktiga varor i Sverige, yrkesmässigt låter föra in eller tar emot skattepliktiga varor från annat EU-land eller yrkesmässigt importerar skattepliktiga varor. Skatten tas ut med 8 kronor per kilogram för vitvaror och med 120 kronor per kilogram för övrig elektronik. Maximalt skattebelopp är 320 kronor per vara.

6.17.3 Omräkning av skattesatserna på naturgrus och avfall efter prisutveckling respektive reala inkomstökningar

Regeringens förslag: En årlig omräkning av skattesatserna i lagen om skatt på naturgrus och lagen om skatt på avfall motsvarande den allmänna prisutvecklingen med ett tillägg av två procentenheter ska göras för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår.

Omräkningen av skattesatserna ska grunda sig på förändringen i konsumentprisindex (KPI) från juni månad året närmast före det år beräkningen avser och juni 2017. Den årliga omräkningen av skattesatserna ska även beakta utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP). Detta sker genom ett tillägg av två procentenheter till KPI-omräkningen. Beloppen ska avrundas till hela kronor.

Före november månads utgång varje år ska regeringen fastställa de omräknade skattebelopp som efter den årliga omräkningen ska betalas för påföljande kalenderår.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Konsumentverket, Tullverket, Statens energimyndighet, Transportstyrelsen, Konkurrensverket och Företagarna har inga synpunkter på förslagen.

Naturvårdsverket tillstyrker förslagen. Naturvårdsverket anser dock att avrundningen av de omräknade beloppen till hela kronor innebär att den nominellt sett relativt låga naturgrusskatten inte kommer att justeras. För att säkerställa att skatten realvärdessäkras bör de omräknade beloppen i stället avrundas till hela kronor och ören. Naturvårdsverket anser även att höjningar av skattesatserna i stället för att omräknas bör göras med utgångspunkt i skatternas styrförmåga i förhållande till de uppsatta målen. Naturgrusskatten skulle behöva ligga på en nivå i storleksordningen 30–40 kronor per ton naturgrus. Beträffande avfallsskatten kan det även finnas anledning att se över om skatten kan göras mer verkningfull genom förändringar i de undantag som medges.

Återvinningsindustrierna anser att den viktigaste frågan när det gäller hur avfallsskatten ska förändras är att beskattningen gynnar en återvinning av resurser. Återvinningsindustrierna föreslår att regeringen förändrar reglerna för avfallsskatt så att deponiåtervinning undantas från avfallsskatt.

Avfall Sverige har inte något att invända mot den föreslagna uppräknings av avfallsskatten som sådan, men anser att en årlig justering skulle öka den administrativa bördan och att en större justering var tredje år eller med ännu glesare intervall vore rimligare. Det är vidare viktigt att beslut om uppräkning av avfallsskatten tas vid en tidpunkt på året som möjliggör för kommunerna att beakta höjningen när dessa beräknar avfallstaxan. Avfall Sverige anser även att behovet av avfallsskatt bör utredas eftersom det nu finns en rad andra styrmedel för att uppnå syftet att skapa ett tryck på att återvinna avfall. Med utgångspunkt i den skatt som ändå finns bör lagen ändras från att beskriva när avfallsskatt

inte ska betalas till att beskriva när skatten ska betalas. Avfall Sverige anser att avfallsskatt endast ska betalas för avfall som deponeras. Då behövs inte en omfattande lista med avdrag som skapar tolkningsproblem.

Skatteverket avstyrker förslaget att införa en årlig omräkning av skattesatsen såvitt avser skatt på avfall. Skatteverket har inga invändningar mot att övriga förslag genomförs. Enligt Skatteverkets uppfattning bör avfallsskatten ändras sällan och bara när det är aktuellt med betydande förändringar. Ju oftare skattesatsen ändras desto svårare blir det för företag att hantera avfallet på ett sådant sätt att det är känt vilken skattesats som gäller när respektive avfallsmängd fördes in och för Skatteverket att kontrollera att avdraget är korrekt.

Sveriges Bergmaterialindustrier (SBMI) avstyrker förslaget om indexering av naturgrusskatten. SBMI menar att naturgrusskatten saknar styrande effekt och att miljöbalkens krav på täkter innebär att all onödig naturgrusbrytning kommer att upphöra. Den föreslagna indexeringen av naturgrusskatten är inte ett effektivt miljöstyrmedel utan fördyrar enbart samhällsbyggande.

Konjunkturinstitutet (KI) saknar motivering till varför naturgrusskatten och avfallsskatten räknas upp schablonmässigt för att beakta utvecklingen av bruttonationalprodukten. KI påpekar att det ur ett finans- och konjunkturpolitiskt perspektiv kan finnas nackdelar med en utbredd schablonmässig uppräknings av skattesatser, ovanpå KPI-indexering.

Ekonomistyrningsverket (ESV) avstyrker förslaget att skatt på naturgrus och på avfall ska indexeras med KPI plus två procentenheter. ESV har i tidigare remissvar avstyrkt en uppräknings enligt samma modell för energiskatten och koldioxidskatten på bensin och diesel. ESV anser att diskretionära höjningar eller sänkningar utöver den indexering som sker med utvecklingen av konsumentpriserna bör beslutas av riksdagen vid den årliga budgetprövningen. Omräkningen med utvecklingen av KPI plus två procentenheter innebär att indexeringen av skattesatserna inte längre kommer att göras för att bibehålla den beslutade skattenivån. I stället kommer permanenta skattehöjningar vara inbyggda i systemet.

Energiföretagen Sverige invänder principiellt mot att införa en årlig omräkning av de aktuella skattesatserna med ett tillägg på två procent-

enheter till KPI-omräkningen. Över en längre tidsperiod innebär detta att kraftiga skatteökningar byggs in i skatteregelverket som inte tar hänsyn till andra omvärldsförutsättningar.

Jernkontoret motsätter sig den uppräknings med två procentenheter utöver anpassning till KPI som föreslås för avfallsskatten. Jernkontoret anser att sådana schabloniserade höjningar utan koppling till faktisk utveckling minskar förtroendet för skattens syfte och enbart skapar ökade kostnader för företagen.

Svenskt Näringsliv motsätter sig den extra indexering med två procentenheter utöver prisutvecklingen som föreslås. Denna typ av fasta automatiska och oberoende skattehöjningar utan att beslut behöver fattas av den grundlagsenliga beskattningsmakten, riksdagen, kan starkt ifrågasättas. Skatten kommer att höjas även vid sjunkande BNP, vilket var fallet t.ex. vid den senaste finanskrisen då BNP (2009) sjönk med 5,2 procent. Att höja skatten med automatik bidrar inte till transparens och en ändamålsenlig avvägning över tiden. En årlig skärpning med två procent innebär att skatten blir 50 procent högre efter 20 år utan att något nytt beslut fattats.

Övriga remissinstanser har inte yttrat sig över promemorians förslag i dessa delar.

Skälen för regeringens förslag: Det är angeläget att skattesatserna för naturgrus och avfall följer den allmänna prisutvecklingen och reala inkomstökningar. Från och med 2017 görs en årlig omräkning av skattesatserna på bensin och dieselbränsle i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, efter prisutveckling och reala inkomstökningar.

En årlig omräkning, i likhet med vad som gäller för de fossila drivmedlen, bör göras för naturgrusskatten och avfallsskatten. En årlig omräkning av skattesatserna i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus och lagen (1999:673) om skatt på avfall ger en långsiktig signal om att användningen av naturgrus och avfallsdeponering bör minska och är en spegling av en högre ambition i miljöpolitiken.

Syftet med skatten på naturgrus är att åstadkomma bättre hushållning med naturgrus och påskynda utvecklingen mot alternativa material. Naturgrus är en icke förnybar resurs som återfinns i bl.a. rullstensåsar och älvdeltan. Förutom som källor för uttag av ballastmaterial m.m. har naturgrusförekomster sin största betydelse som vattenreningsfilter och grund-

vattenmagasin. Rullstensåsarna är, förutom den viktiga funktionen som ytvattenrenare, genom sina natur- och kulturvärden också värdefulla inslag i landskapet. Uttag av naturgrus minskar det naturliga skyddsskiktet mot föroreningar och detta är en kostnad för samhället som bör speglas i marknadspriset på resursen. Regeringen delar därför inte *SBMI:s* uppfattning att naturgrusskatten saknar styrande effekt, utan anser att skatten är ett komplement till miljöbalksprövningen.

Lagen om skatt på avfall är ett av många styrmedel på avfallsområdet. Skattens syften är att styra avfallshanteringen i Sverige från deponering av avfall till andra ur miljösynpunkt mer lämpliga processer för att hantera avfall. Avfallsskatten är även ett styrmedel för att uppmuntra avfallsminimering och återvinning. Sverige har länge arbetat för att med olika styrmedel minska miljöpåverkan och bidra till en cirkulär ekonomi. Dessa styrmedel har visat sig fungera väl. Exempelvis deponeras i dag endast en procent av hushållsavfallet. Regeringen noterar att *Naturvårdsverket*, *Avfall Sverige* och *Återvinningsindustrierna* anser att avfallsskatten ska ses över. Dessa synpunkter ligger dock inte inom ramen för detta lagstiftningsärende och får behandlas i annat sammanhang.

I fråga om *Skatteverkets* och *Avfall Sveriges* synpunkter beträffande företagens administrativa svårigheter att hantera en årlig omräknad skattesats för avfall anser regeringen att vikten av att genom indexering upprätthålla miljöstyrningen överväger de administrativa nackdelarna.

Miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel är centrala för att uppnå miljömål och avgörande för att minska vår miljö- och klimatpåverkan. Genom en årlig omräkning av skattesatserna för naturgrus och avfallsdeponering skapas ökade förutsättningar för att bibehålla omställningstrycket från användning av naturgrus och deponering av avfall till andra alternativ.

Enligt nuvarande regelverk förutsätter anpassningar av skattesatserna till pris- och inkomstutvecklingen att riksdagen i lag fastställer de skattebelopp som ska gälla. För att säkerställa att de avsedda styreffekterna upprätthålls bör skattesatserna årligen automatiskt justeras med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen och reala inkomstökningar.

Sedan 1995 finns regler i LSE om att årligen räkna om energiskattesatsen på el samt energi-

och koldioxidskattesatserna på fossila bränslen med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen i form av historiska prisförändringar i konsumentprisindex (KPI). Även skattesatserna för samtliga tobaksprodukter enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt räknas sedan 2012 årligen om med hänsyn till KPI-utvecklingen. Syftet är att realvärdesäkra skattesatserna. Konstruktionen av den årliga omräkningen i LSE ändrades fr.o.m. 2017 i syfte att i högre grad förena den med en långsiktig miljöskattepolitik och öka den styrande effekten av energi- och koldioxidskatterna. För bensin och dieselbränsle görs från 2017 och framåt även en tilläggsomräkning av skattesatserna som beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP). Detta sker genom ett schabloniserat tillägg av två procentenheter till KPI-omräkningen.

I teknisk mening kan konstruktionen av den årliga omräkningen jämföras med gällande indexering av inkomstskatteskalen. Skiktgränserna för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster räknas årligen om utifrån KPI-utvecklingen med ett tillägg av två procentenheter. Denna uppskrivning med två procentenheter syftar till att korrigera för att inkomsterna utvecklas i snabbare takt än KPI. KPI-utvecklingen plus två procentenheter antas approximativt motsvara inkomstutvecklingen.

Skatten på naturgrus och skatten på avfall föreslås fr.o.m. den 1 januari 2018 räknas om med hänsyn till utvecklingen av KPI och BNP, enligt samma principer som för energiskatten på bensin och dieselbränsle. Även för naturgrusskatten och avfallsskatten bör den allmänna prisutvecklingen, i likhet med de nämnda punktskatterna, mätas genom förändringarna av KPI. Vidare bör, i analogi med vad som gäller för energiskatten och tobaksskatten, indexeringen grundas på faktiska KPI-förändringar. KPI-omräkningen bör därför baseras på förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

För att öka styreffekten ska skattesatserna för naturgrusskatt och avfallsskatt även räknas upp genom ett tillägg med två procentenheter till KPI-omräkningen. För att verka återhållande på efterfrågan är det en fördel att priset håller ungefär jämna steg med den reala inkomstökningen. I syfte att skapa ett enkelt, men ändå rättvisande schablonmässigt uttryckt mått på

utvecklingen av BNP, föreslår regeringen att ett tillägg av två procentenheter till KPI-omräkningen, i likhet med vad som gäller för bensin och dieselbränsle i LSE, används vid den årliga omräkningen av skattebeloppen.

Sett över en längre tidsperiod har BNP årligen ökat med omkring två procentenheter utöver den allmänna prisutvecklingen. Regeringen anser till skillnad från *KI*, *ESV*, *Energiföretagen Sverige*, *Jernkontoret* och *Svenskt Näringsliv* att en schablonuppräknings avseende BNP ger ett rättvisande mått på den reala inkomstökningen. Metoden används, som nämnts ovan, för omräkning av energiskatten på bensin och dieselbränsle. Regeringen anser även, till skillnad från *ESV* och *Svenskt Näringsliv* att metoden tydligt kan uttryckas i lagen om naturgrus och lagen om avfallsskatt och därför uppfyller regeringsformens krav på att beslut om skatt ska fattas av riksdagen. *KI* har påpekat att det ur ett finans- och konjunkturpolitiskt perspektiv kan finnas nackdelar med en utbredd schablonmässig uppräknings av skattesatser, ovanpå KPI-indexering. Då skattebaserna är små, och vad gäller naturgrus dessutom minskande, bedömer regeringen att en årlig uppräknings inte har några negativa effekter ur ett finans- och konjunkturpolitiskt perspektiv.

De framräknade beloppen bör med hänsyn till storleksordningen av de aktuella skattesatserna lämpligen avrundas till närmaste hela kronor. Det stämmer som *Naturvårdsverket* har påpekat att avrundning till hela kronor gör att beloppen för skatter med låga skattesatser inte alltid förändras mellan år. Över ett flertal år innebär indexeringen dock att samtliga skattesatser justeras. För till exempel naturgrusskatten prognosticeras detta inträffa år 2019.

Avfall Sverige har framhållit att det är viktigt att beslut om uppräknings av avfallsskatten tas vid en tidpunkt som möjliggör för kommunerna att beakta höjningen när dessa bestämmer avfallstaxan.

Regeringen föreslår en årlig omräkning av skattesatserna för naturgrus och avfall grundad på faktiska förändringar i konsumentprisindex för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår. Den årliga omräkningen ska även beakta utvecklingen av bruttonationalprodukten genom en schablonuppräknings med två procentenheter. Regeringen ska före november månads utgång varje år genom förordning till lagen om skatt på naturgrus respektive lagen om skatt på

avfall fastställa de omräknade skattebelopp som ska betalas för påföljande kalenderår. Eftersom KPI för juni månad, publiceras av Statistiska centralbyrån redan i juli/augusti, innebär det att omräkningsfaktorn i form av förändringen av KPI kommer att vara känd i god tid innan fastställandet av de omräknade skattebeloppen före november månads utgång.

Regeringen föreslår att normgivningsbemyndigandena införs i lagen om skatt på naturgrus och i lagen om skatt på avfall.

Bestämmelserna förslås träda i kraft den 1 januari 2018. Den första omräkningen av skattesatserna kommer således att göras under hösten 2018 för skatteuttag som ska gälla under 2019.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 3 § lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus och 4 § lagen (1999:673) om skatt på avfall, se avsnitt 3.10 och 3.12.

6.17.4 Omräkning av skattesatserna på kemikalier i viss elektronik efter prisutveckling

Regeringens förslag: En årlig omräkning av skattesatserna, inkluderat det högsta belopp som skatt betalas med, i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik ska göras för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår.

Omräkningen av skattesatserna ska grunda sig på förändringen i konsumentprisindex (KPI) från juni månad året närmast före det år beräkningen avser och juni 2017. Beloppen ska avrundas till hela kronor.

Före november månads utgång varje år ska regeringen fastställa de omräknade skattebelopp som efter den årliga omräkningen ska betalas för påföljande kalenderår.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Falun*, *Kommerskollegium*, *Tullverket*, *Statens energimyndighet*, *Konkurrensverket* och *Företagarna* har inga synpunkter på förslaget.

Skatteverket har inga invändningar mot att förslaget genomförs.

Naturvårdsverket tillstyrker förslaget. Naturvårdsverket anser dock att avrundningen av de omräknade beloppen till hela kronor innebär att den nominellt sett relativt låga kemikalieskatten inte kommer att justeras. För att säkerställa att skatten realvärdessäkras bör de omräknade beloppen i stället avrundas till hela kronor och ören.

Kemikalieinspektionen ser positivt på förslaget om årlig omräkning av skattesatser för kemikalier i viss elektronik för att undvika att den styrande effekten avtar med tiden.

ElektronikBranschen och *Teknikföretagen* avstyrker förslaget. De är negativa till kemikalieskatten och anser att en indexering av skatteinivåerna inte kommer leda till att skattens styreffekt blir bättre. *ElektronikBranschen* förordar i stället att de sämsta ämnena ska förbjudas. En skatt i Sverige påverkar inte produktionen eftersom produkterna produceras för en global marknad. Även *Teknikföretagen* anser att skatten medför flera negativa effekter samtidigt som den inte driver på företagens arbete med substitution vilket är avsikten. *ElektronikBranschen* och *Teknikföretagen* anser att kemikalieskatten kommer att snedvrída konkurrensen på den svenska marknaden eftersom e-handel från utlandet undantas och de produkter som köps i Sverige kommer att bli dyrare. Arbetstillfällena i detaljhandeln riskerar att försvinna, de administrativa kostnaderna för företagen och myndigheter kommer att öka och marknadskontrollen riskerar att bli rättsosäker eftersom det saknas standardiserade mätmetoder.

Övriga remissinstanser har inte yttrat sig över promemorianas förslag i dessa delar.

Skälen för regeringens förslag: En av regeringens prioriteringar i miljöpolitiken är att minska förekomsten, spridningen och exponeringen av farliga ämnen gentemot människor och miljö, med särskild fokus på barn och unga. Skatt på kemikalier i viss elektronik är ett styrmedel för att minska förekomsten av farliga kemiska ämnen i människors hemmiljö. Kemikalieskatten trädde i kraft den 1 april 2017. Den lämpliga nivån för skattesatserna har således nyligen varit föremål för överväganden och har bestämts till åtta kronor/kilogram för vitvaror och 120 kronor/kilogram för övrig elektronik. För att upprätthålla den avsedda styreffekten för skatt på kemikalier i viss elektronik bör skattesatserna, inkluderat det högsta belopp på

320 kronor som skatt betalas med för en skattepliktig vara, realvärdessäkras genom en indexering med konsumentprisindex fr.o.m. 2019. *ElektronikBranschen* och *Teknikföretagen* invändningar mot införandet av kemikalieskatten har beaktats inom ramen för det lagstiftningsarbetet.

Inom punktskatteområdet indexerades energi- och koldioxidskattesatserna enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, med hänsyn till förändringar av konsumentprisindex (KPI) genom en årlig omräkning av skattebeloppen. Även tobaksskatten enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt KPI-omräknas. Även vissa direkta skatter är knutna till KPI genom olika basbelopp och index. Gemensamt för KPI-omräkningarna är att dessa utgår från faktisk (historisk) förändring av KPI.

Skattesatserna för kemikalier i viss elektronik bör på samma vis realvärdesäkras med KPI som grund. Omräkningen föreslås grunda sig på faktiska förändringar i KPI mellan juni månad året närmast före det år beräkningen avser och juni 2017. De framräknade beloppen bör med hänsyn till storleksordningen av de aktuella skattesatserna lämpligen avrundas till närmaste hela kronor. Det stämmer som *Naturvårdsverket* har påpekat att avrundning till hela kronor gör att beloppen för skatter med låga skattesatser inte alltid förändras mellan år. Över ett flertal år innebär indexeringen dock att samtliga skattesatser justeras. För kemikalieskatten på vitvaror, som har en låg skattesats per kilo, prognosticeras justering av skatt per kilogram först efter ett antal år, beroende på prisutveckling. Samtidigt justeras takbeloppet för kemikalieskatten på 320 kronor kontinuerligt genom KPI-indexeringen.

Regeringen föreslår att en årlig omräkning av skattesatserna för kemikalieskatten ska göras grundad på faktiska förändringar i konsumentprisindex för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår.

Regeringen ska före november månads utgång genom förordning till lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik fastställa de omräknade skattebelopp som ska betalas för påföljande kalenderår. KPI för juni månad, publiceras av Statistiska centralbyrån redan i juli/augusti, vilket innebär att omräkningsfaktorn i form av förändringen av KPI kommer att vara känd i god tid innan fastställandet av de

omräknade skattebeloppen före november månads utgång.

Regeringen föreslår att normgivningsbemyndigandet införs i lagen om skatt på kemikalier i viss elektronik.

Bestämmelsen förslås träda i kraft den 1 januari 2018. Den första omräkningen av skattesatserna, inkluderat det högsta belopp som skatt betalas med, kommer således att göras under hösten 2018 för skatteuttag som ska gälla under 2019.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ny paragraf 3 a § i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, se avsnitt 3.23.

6.17.5 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagens effekter i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. Regelrådet anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Hur skattesatserna kan komma att ändras mellan 2018 och 2019 genom förslaget om KPI-indexering och indexering grundad på KPI-utveckling och schabloniserad BNP-utveckling redovisas i

Tabell 6.19. Det bör noteras att beräkningarna nedan av skattesatserna vad gäller 2019 är preliminära och grundar sig på prognosticerade förändringar i KPI mellan juni 2017 och juni 2018. De slutliga skattesatserna bestäms när de faktiska förändringarna av KPI under perioden mellan juni 2017 och juni 2018 är kända. Det är dessa som ska ligga till grund för omräkningar av skattesatserna 2019 som läggs fram i ett kommande förslag från regeringens sida. Det kan noteras att KPI-omräkningen görs med 2017 som jämförelseår. Det innebär att, vid antagandet om att Sverige har inflation, även skattesatsen på vitvaror på sikt kommer att öka.

Tabell 6.19 Skattesatser 2018 och omräknade preliminära skattesatser 2019

Skatt	Enhet	Skattesats 2018	Skattesats 2019
Naturgrusskatt	kr/ton	15	16
Avfallsskatt	kr/ton	500	519
Kemikalieskatt:			
- Vitvaror	kr/kg	8	8
- Elektronik	kr/kg	120	122
- Tak	kr	320	326

Offentligfinansiella effekter

Indexering av skattesatserna innebär offentligfinansiella intäkter som redovisas i tabell 6.20.

Tabell 6.20 Skatteintäkter netto 2018 och 2019

Miljarder kronor

Skatt	2018	2019	Offentligfinansiell nettoeffekt av indexering 2019
Naturgrusskatt	0,133	0,138	0,005
Avfallsskatt	0,211	0,219	0,008
Kemikalieskatt	1,979	2,015	0,036
Totalt	2,322	2,372	0,05

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Indexeringen bedöms sammantaget innebära en offentligfinansiell bruttoeffekt på 60 miljoner kronor och en offentligfinansiell nettoeffekt på 50 miljoner kronor 2019. Effekterna av indexering förväntas öka något för efterföljande år. I reala termer innebär KPI-indexering inga förändringar av skatteintäkterna. För naturgrusskatten och avfallsskatten innebär förslagen ökade skatteintäkter på 4,2 respektive 2,7 miljoner kronor realt, netto.

Effekter för miljö

Samtliga skatter som omfattas av förslagen om indexering har som syfte att internalisera externa effekter och styra konsumenter och företag mot mindre miljöskadlig produktion och konsumtion. Utan KPI-indexering skulle prissignalen som skatterna innebär försvagas över tid och därmed också dess styrande effekt. Med hjälp av en indexering som tar hänsyn till inflation realvärdessäkras styrförmågan.

Naturgrusskatten och avfallsskatten räknas upp ytterligare med en schablon för utveckling av BNP på 2 procent. Detta stärker över tid skatternas styrande effekt.

Effekter för företag

De företag som berörs av förändringarna är de som är skattskyldiga för respektive skatt. En

förändring av skattesatserna bedöms inte förändra den administrativa bördan för dessa företag.

I reala termer innebär KPI-indexeringen inte en höjning av skatterna. Däremot kommer verksamheter som bryter naturgrus eller deponerar avfall att få reellt sett ökade produktionskostnader genom tillägget av två procentenheter. År 2015 var 434 företag skattskyldiga för naturgrusskatten och 114 företag skattskyldiga för avfallsskatten. De höjda skatterna bedöms övervältras på de skattskyldigas kunder, dvs. verksamheter som genererar avfall som behöver deponeras samt företag som efterfrågar naturgrus. Det är därför svårt att bedöma hur många företag som i övervältringsledet påverkas, men skattehöjningarna bedöms ha begränsad effekt för dessa företags lönsamhet.

Effekter för hushåll och offentlig sektor

Förslaget om indexering av skatterna bedöms inte innebära några större förändringar för hushåll och offentlig sektor.

Effekter för myndigheter och domstolar

Indexeringarna innebär att Skatteverket behöver uppdatera informationsmaterial inför ikraftträdandet. Bedömningen är även att förslaget inte föranleder behov av ytterligare informationsinsatser än de som normalt sker vid regelförändringar. Tillsammans med övriga förslag i avsnitt 6.18–6.20 beräknar Skatteverket att förslaget leder till kostnader av engångskaraktär om 5,2 miljoner kronor och löpande årliga kostnader om 2,35 miljoner kronor. Kostnaderna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Detsamma gäller en eventuellt ökad arbetsbörda inom Tullverket. Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Övriga effekter

Förslaget om indexering bedöms inte ha några effekter på jämställdheten eller på sysselsättningen. Förslagen bedöms vara förenliga med unionsrätten.

6.18 Höjd koldioxidskatt i värmesektorn

6.18.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 tagits fram (Fi2017/01244/S2). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 14, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 14, avsnitt 2*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01244/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att inhämta lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 14, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 14, avsnitt 5*. Regeringen behandlar Lagrådets synpunkter i avsnitt 6.18.3.

6.18.2 Bakgrund och gällande rätt

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, EUT L 283, 31.10.2003, s. 51, kallat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el. På nationell nivå regleras skatter på bränslen och el i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Grundregeln i såväl energiskattedirektivet som LSE är att bränslen och el ska beskattas. De bränslen som omfattas av energiskattedirektivet beskattas vid användning som motorbränslen eller som bränslen för uppvärmning. Direktivet innehåller dock även krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning eller fullständig skattebefrielse i andra situationer.

Befrielser och nedsättningar från energiskatt kan vara utformade så att de utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, kallat EUF-fördraget. Detta innebär att Sveriges och andra medlemsstaters möjlighet att fritt utforma den nationella energibeskattningen inte bara begränsas av innehållet i energiskattedirektivet

utan därutöver bl.a. av de regler om statligt stöd som följer av EUF-fördraget.

Huvudregeln är att Europeiska kommissionen, utifrån EU:s regler om statligt stöd, måste pröva och godkänna åtgärdernas förenlighet med den inre marknaden innan de kan träda i kraft. Kommissionen antog under 2014 Riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG (EUT C 200, 28.6.2014, s. 1).

Kommissionen har dock på senare år sökt förenkla förfarandet kring statsstödsprövningen och har antagit förordningar på olika områden, varigenom vissa kategorier av stöd har ansetts förenliga med EUF-fördraget under förutsättning att vissa villkor uppfylls (s.k. gruppundantagsförordningar). I dessa fall kan medlemsstaterna, på de villkor som anges i förordningen, införa åtgärder inom ramen för förordningen utan att behöva iaktta det normala förfarandet med föranmälan och kommissionens godkännande av åtgärderna. Det åligger dock medlemsstaterna att uppfylla olika regler om informationskyldighet för de stöd som genomförs inom ramen för en gruppundantagsförordning.

Med stöd av ett bemyndigande från rådet enligt artikel 109 i EUF-fördraget har kommissionen antagit bl.a. kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER. I förordningen anges vilka grupper av stödåtgärder som är undantagna från skyldigheten att anmäla åtgärden till kommissionen innan den genomförs. GBER tillämpas t.o.m. den 31 december 2020. GBER omfattar bl.a. stöd i form av nedsättningar av eller befrielse från energi- och koldioxidskatter.

Av artikel 17 i energiskattedirektivet följer att medlemsstaterna har rätt att tillämpa skattelättnader för energiintensiva företag under förutsättning att minimiskattenivåerna enligt direktivet iakttas. Med stöd av den bestämmelsen tillämpas enligt LSE skattelättnader för bränslen som förbrukas i anläggningar som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter, kallat EU ETS. Dessa skattenedsättningar är att betrakta som ett sådant statligt stöd som avses i artikel 107 i EUF-fördraget. Kommissionen har genom

beslut i statsstödsärende N22/2008 godkänt den lägre koldioxidskatten för bränslen som förbrukas i fjärrvärmeanläggningar inom EU ETS t.o.m. utgången av 2017. Den lägre energiskatt som gäller för bränslen som förbrukas i kraftvärme- och industrianläggningar inom EU ETS uppfyller villkoren enligt GBER och är därmed förenligt med EU:s regler om statligt stöd (jfr statsstödsärende SA.36295, där viss sammanfattande information om stödet har lämnats).

Koldioxidskatten på bränslen som förbrukas i anläggningar inom EU ETS har vid flera tillfällen under senare år varit föremål för justeringar i syfte att samordna de ekonomiska styrmedlen för bränslen som förbrukas i dessa anläggningar.

En första sänkning av koldioxidskatten på bränslen inom EU ETS genomfördes den 1 juli 2008 (se prop. 2007/08:121, bet. 2007/08:SkU27, rskr 2007/08:238). Ändringen innebar att koldioxidskatten för bränslen som förbrukas i industri- och kraftvärmeanläggningar inom EU ETS ändrades från 21 till 15 procent av den generella koldioxidskattenivån. En sänkning om 6 procentenheter genomfördes även för bränslen som förbrukas i övriga värmeanläggningar inom EU ETS. Efter ändringen uppgick skattebelastningen för bränslen i dessa anläggningar till 94 procent av den generella koldioxidskattenivån.

Som ett andra steg slopades koldioxidskatten helt för bränslen som förbrukas i industrianläggningar inom EU ETS den 1 januari 2011 (se prop. 2009/10:41, bet. 2009/10:SkU21, rskr 2009/10:122). Vid detta tillfälle behölls dock den totala skattebelastningen för fossila bränslen för värmeproduktion i såväl kraftvärmeanläggningar som andra värmeanläggningar inom EU ETS på den dåvarande nivån. Koldioxidskatten slopades inte för sådan bränsleförbrukning utan sattes ned till 7 procent av den generella koldioxidskattenivån för kraftvärmeanläggningar. Samtidigt infördes en energiskatt på fossila uppvärmningsbränslen inom industrin samt för värmeproduktion i kraftvärmeverk. Det rörde sig om sektorer där energiskatten dittills varit noll. För övriga värmeanläggningar inom EU ETS behölls skattenivån om 94 procent av den generella koldioxidskattenivån och en oförändrad, full skattenivå på energiskatten.

Samordningen mellan de ekonomiska styrmedlen fortsatte genom att koldioxidskatten för bränslen som förbrukas för framställning av

värme i kraftvärmeanläggningar inom EU ETS slopades helt fr.o.m. den 1 januari 2013 (se prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FiU1, rskr 2012/13:37).

Slutligen sänktes koldioxidskatten för bränslen som förbrukas vid annan värmeproduktion inom EU ETS än den som sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i kraftvärmeproduktion från 94 till 80 procent av den generella koldioxidskattenivån fr.o.m. den 1 januari 2014 (se prop. 2013/14:1, bet. 2013/14:FiU1, rskr 2013/14:56). Syftet med sänkningen var att åtgärda den överkompensation som förelåg för vissa skattebefriade vegetabiliska och animaliska oljor och fetter som användes i värmeverk.

Den 2 juni 2016 tillsatte regeringen Utredningen om ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning (Fi 2016:02). Uppdraget skulle enligt de ursprungliga direktiven (dir. 2016:34) redovisas senast den 1 juni 2017. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2017:49) har dock utredningstiden förlängts t.o.m. den 31 oktober 2017. Utredningens uppdrag innefattar flera delar, varav en är att lämna förslag på hur prissignalen på utsläpp av fossil koldioxid inom EU ETS kan kompletteras med andra ekonomiska styrmedel vad gäller el- och värmeproduktion. Härmed avses att se över behovet av och lämpligheten av ytterligare skatt eller annat ekonomiskt styrmedel på fossila koldioxidutsläpp även om anläggningen omfattas av EU ETS, med syfte att skapa ett långsiktigt förutsägbart omställningstryck. Av kommittédirektiven framgår att utgångspunkten bör vara att en ny skatt eller förändrat ekonomiskt styrmedel bör vara samhällsekonomiskt effektivt samt kostnadseffektivt och innebära så låga administrativa kostnader som möjligt.

6.18.3 Höjd koldioxidskatt för viss värmeproduktion inom EU ETS

Regeringens förslag: Koldioxidskatt för bränslen som förbrukas i kraftvärmeanläggningar som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter tas ut med 11 procent av den generella koldioxidskattenivån.

För bränslen som förbrukas vid annan värmeproduktion inom EU ETS än den som sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i kraftvärmeproduktion höjs

koldioxidskatten från 80 procent till 91 procent av den generella koldioxidskattenivån.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Av de remissinstanser som inte avgränsat sitt yttrande till endast andra avsnitt i promemorian uppger drygt hälften att de tillstyrker, alternativt inte har något att invända mot förslagen. Totalt nio remissinstanser avstyrker förslagen.

Naturvårdsverket anser att dagens betydande överskott av utsläppsrätter i EU ETS innebär att utsläppsminskningar som sker i Sverige till följd av nationella styrmedel inte inom överskådlig framtid riskerar att leda till ökade utsläpp någon annanstans inom systemet. *Naturvårdsverket* uppger att det också finns skäl att djupare analysera frågan om vilken ytterligare styrning som kan vara motiverad som komplement till EU ETS med hänsyn till det nationella långsiktiga klimatmålet till 2045.

Återvinningsindustrierna ställer sig positiva till förslagen, men påpekar att de inte påverkar utsläppen från avfallsförbränningsanläggningar som står för cirka 55 procent av utsläppen inom el- och fjärrvärmeproduktion. Ny teknik, som innebär att visst avfall som i dag förbränns skulle kunna omvandlas till drivmedel m.m. och därmed ersätta jungfruliga oljeråvaror och minska utsläppen av växthusgaser, är under utveckling. Det finns dock en snedvriden konkurrens mellan avfallsförbränning av polymera kolväten i kraftvärmeanläggningar och produktion av drivmedel ur dessa. För att nya innovativa industrilösningar ska kunna konkurrera på marknaden med avfallsförbränning måste beskattningen förändras så att lösningar som hanterar avfallet högre upp i avfallshierarkin stimuleras. *Återvinningsindustrierna* föreslår att regeringen snarast utreder koldioxid- och energibeskattningen så att den stimulerar tekniklösningar som ligger på en högre nivå i avfallshierarkin.

Svenska Bioenergiföreningen (Svebio) stödjer förslagen men anser att värmeverk och kraftvärmeverk inom EU ETS har mycket låg koldioxidskatt medan värmeverk utanför EU ETS har en mycket hög koldioxidskatt och att värmeverken har mycket olika incitament att byta ut oljeanvändning för topplast. *Svebio* anser

att förslagen i någon mån åtgärdar problemet i värmeproduktion och kraftvärmeproduktion inom EU ETS men att de inte alls berör utsläppen i industrin. Svebio anser att Sverige bör införa ett gemensamt prisgolv inom EU ETS i Sverige.

Konjunkturinstitutet (KI) pekar på att de samlade utsläppen inom EU ETS inte påverkas. Mot bakgrund av att det föreslagna långsiktiga nationella utsläppsmålet för 2045 är betingat av en ambitionshöjning inom EU ETS, att måltidpunkten ligger långt bort och att det ännu är oklart om en ambitionshöjning inom EU ETS blir tillräckligt stor anser KI att skälen för höjd koldioxidskatt av bränsle som förbrukas i vissa svenska anläggningar inom EU ETS är oklara.

Energimarknadsinspektionen anger att förslagen innebär att relativpriserna förändras mellan olika värmeproduktionssätt, men att det är svårt att bedöma vilka konkurrensmässiga konsekvenser förslagen får mellan olika energislag. Det hade därför varit önskvärt om konsekvensanalysen hade behandlat effekter av de förändrade relativpriserna.

Trafikanalys har ingen större invändning mot förslagen, men framhåller att förslagen i dagsläget inte annat än indirekt kan förväntas leda till minskade koldioxidutsläpp totalt sett, utan endast till att den minskning som sker i Sverige kommer att generera en ökning i ett annat land inom EU. Trafikanalys nämner också att den omständigheten att koldioxidskattehöjningen leder till ökade kostnader i Sverige utan att det får någon direkt påverkan på koldioxidutsläppen globalt kan ses som ett problem, men att höjningen också ger incitament till omställning i Sverige.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) anser att förslagen har ett tveksamt värde för omställningen till förnybar energi i kraft- och fjärrvärmesektorn eftersom en utfasning av fossil energi redan pågår med befintliga styrmedel. Förslagets främsta effekt skulle därmed vara att försämra konkurrenskraften för kraft- och fjärrvärme i en tid när dessa redan har en tuff konkurrenssituation samtidigt som de fyller viktiga funktioner i energisystemet. SKL förutsätter att den slutliga utformningen av skatten samordnas med resultatet som kommer att lämnas av Utredningen om ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning.

Luleå tekniska universitet avstyrker förslagen och framhåller att nationella åtgärder som inte förändrar de samlade utsläppen gör att EU ETS fungerar sämre och undergräver den gemensamma klimatpolitiken inom EU. Att åtgärden inte skulle ge någon nettoeffekt på EU:s utsläpp noteras i promemorian. Åtgärden föreslås ändå med hänvisning till att EU ETS-systemet eventuellt kan komma att ändras framöver på ett sådant sätt att dessa åtgärder trots allt blir meningsfulla retroaktivt. Inget sägs om vilka fördelarna är med att genomföra åtgärder redan innan de blir meningsfulla.

Energiföretagen Sverige avstyrker förslagen och anser att det är principiellt fel med en koldioxidskatt inom EU ETS eftersom en sådan skatt undergräver utsläppshandelssystemet och saknar effekt på EU:s samlade klimatpåverkande utsläpp. Förslagen går även stick i stäv med Miljömålsberedningens ställningstagande om att inte tillämpa dubbla styrmedel inom utsläppshandeln. Energiföretagen anser vidare att förslagen föregriper Utredningen om ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning. Enligt Energiföretagen har förslagen begränsad styrande effekt eftersom en omställning till fossilfria bränslen redan pågår. Det är dock nödvändigt att kunna garantera fullgod funktion för reservanläggningar för värmebehovet kalla vinterdagar. Energiföretagen anser även att förslagen står i strid med EU:s konkurrensregler eftersom kraftvärmeverk med fjärrvärmeproduktion får sämre konkurrensvillkor jämfört med industrins kraftvärmeverk och i förhållande till kraftvärmeverk i övriga Nordeuropa. Slutligen menar Energiföretagen att det finns en överhängande risk för att förslagen leder till överkompensation av de skattebefriade bioljorna.

Energigas Sverige ställer sig bakom Energiföretagen Sveriges remissvar och vill betona att organisationen är kritisk till förslaget att återinföra koldioxidskatten för kraftvärmeproduktion inom EU ETS och till att höja den för annan värmeproduktion.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslagen och anger att de inte leder till minskade utsläpp i ett globalt perspektiv trots att Sveriges utsläpp kan tänkas minska marginellt. En nationell skatt på värmeproduktion i Sverige inom EU ETS blir därför endast en fiskal skatt.

Innovations- och kemiindustrierna (IKEM) ansluter sig till Svenskt Näringslivs synpunkter.

Jernkontoret avstyrker förslagen och påpekar att det pågår en revidering av EU ETS och att de politiska motiven för att minska utbudet av utsläppsrätter och stärka prissignalen har varit att undvika nationella särlösningar på klimatområdet. Jernkontoret anser därför att utsläpp som omfattas av EU ETS inte ska omfattas av koldioxidskatt.

Skogsindustrierna avstyrker förslagen och menar att åtgärderna är helt utan klimateffekt eftersom det inom EU ETS redan finns ett tak på utsläppen. Åtgärderna innebär vidare ett allvarligt avsteg från principen om att inte ha dubbla styrmedel, vilket leder till en ineffektiv klimatpolitik. Åtgärderna innebär också att regeringen föregriper Utredningen om ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning.

Vattenfall avstyrker förslagen om höjd koldioxidskatt på värmeproduktion inom EU ETS och anser att regeringen bör fortsätta på den inslagna vägen med att undanröja dubbelstyrning av utsläppen i dessa verksamheter samt invänta utredningens resultat. Vattenfall påtalar att förslagen inte väsentligen påverkar de totala utsläppen och att åtgärden riskerar att sända en olycklig signal till näringslivet om att den svenska regeringen inte längre litar på och står bakom EU:s mest centrala styrmedel på klimatområdet när det gäller de berörda sektorerna. I Vattenfalls verksamhet är den fossila oljeanvändningen på väg att fasas ut där det är ekonomiskt rimligt och tekniskt möjligt, men det är viktigt att kunna garantera fullgod funktion för reservanläggningar för värmebehovet kalla vinterdagar. Vattenfall framhåller också den generella synpunkten att förändringstakten inom energiskatteområdet medför betydande svårigheter för regelfterlevnaden.

E.ON avstyrker förslagen och anser att regeringen ska invänta utredningens betänkande innan förslag om höjd koldioxidskatt för viss värmeproduktion läggs fram. Dubbelbeskattning är normalt sett inte effektivt och en reformering av EU ETS-systemet är på gång. *E.ON* framhåller att de föreslagna skattehöjningarna påverkar värmesektorns konkurrenskraft och kräver stora investeringar samt anser att sektorn därför bör ges längre tid för anpassning. *E.ON* pekar också på att det inom värmesektorn i stort

pågår en omställning mot att all värmeproduktion från anläggningarna ska vara 100 procent förnybar eller återvunnen 2025. *E.ON* anser även att de skäl som gällde för borttagandet av koldioxidskatten i budgetpropositionen för 2013 bör beaktas innan några förhastade beslut tas i frågan.

Skälen för regeringens förslag: Klimatet är en av regeringens prioriterade frågor. Klimatavtalet från Paris innebär att världen för första gången har ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden utifrån förmåga. Genom avtalet ska samtliga länder sträva efter att begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader.

Regeringen uttalade i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) att Sverige ska vara en global föregångare i klimatomställningen och att rika länder måste gå före och sprida lösningar, samtidigt som utvecklingsländer ges stöd i sin klimatomställning och klimatanpassning.

Riksdagen har antagit ett etappmål för klimatutsläpp som sker utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter, kallat EU ETS, dvs. för den s.k. icke-handlande sektorn. Enligt detta nationella mål ska utsläppen minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990 års nivå. Regeringen har bedömt att målet kommer att uppnås (skr. 2015/16:87). Den förra regeringens inriktning var att en tredjedel av minskningen skulle ske i form av investeringar i andra EU-medlemsstater eller genom användning av flexibla mekanismer. Regeringens ambition är dock att målet så långt som möjligt ska nås genom nationella insatser. I budgetpropositionen för 2017 anges vidare att utsläppen av växthusgaser i Sverige tydligt ska minska under mandatperioden 2014–2018.

Miljömålsberedningen har i betänkandet *Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige* (SOU 2016:21) föreslagit ett långsiktigt nationellt mål för utsläppen av växthusgaser till 2045. Regeringen beslutade den 9 mars 2017 att till riksdagen överlämna propositionen *Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige* (prop. 2016/17:146) som bl.a. innefattar förslag till en ny klimatlag och ett långsiktigt utsläppsmål i enlighet med Miljömålsberedningens förslag. Riksdagen har beslutat att godkänna det regeringen föreslagit om mål för den svenska klimatpolitiken (se bet. 2016/17: MJU24 och rskr. 2016/17:320). Detta innebär bl.a. följande. Det klimatpolitiska arbetet ska utgå från ett

långsiktigt, tidssatt utsläppsmål som riksdagen fastställer. Målet ska vara att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre än utsläppen 1990. Förslaget om s.k. nettollutsläpp omfattar även utsläpp inom EU ETS.

I syfte att minska utsläppen av koldioxid från svenska anläggningar och bidra till en globalt hållbar utveckling samt för att lägga grunden till en omställning till nettonollutsläpp till 2045 föreslår regeringen följande höjningar av koldioxidskatten i värmesektorn. Koldioxidskatten för bränslen som förbrukas i kraftvärmeanläggningar inom EU ETS tas ut med 11 procent av den generella koldioxidskattenivån. Detta innebär att skattebefrielsen minskas från nuvarande 100 procent till 89 procent. Koldioxidskatten höjs till 91 procent av den generella koldioxidskattenivån för bränslen som förbrukas vid annan värmeproduktion inom EU ETS än den som sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i kraftvärmeproduktion. Detta innebär en minskning av skattebefrielsen från nuvarande 20 procent till 9 procent.

Flera remissinstanser framför synpunkterna att de föreslagna åtgärderna inte påverkar de totala utsläppen inom EU ETS, att det är principiellt fel med dubbla styrmedel, dvs. att värmeföretagen möts både av ett pris på utsläppsrätter och en koldioxidskatt, samt att en omställning till fossilfria bränslen redan pågår inom branschen. Regeringen gör emellertid bedömningen att det i ljuset av de nationella klimatmål som riksdagen beslutat om är angeläget att arbeta för att sänka utsläppen från svenska anläggningar och parallellt bedriva arbete för en skärpning av EU ETS. Förslagen bedöms som ändamålsenliga i detta avseende. Med dessa mål för ögonen anser regeringen att skälen för förslagen inte kan anses vara oklara, något som *KI* har framfört.

Återvinningsindustrierna föreslår att regeringen snarast utreder koldioxid- och energibeskattningen så att den stimulerar tekniklösningar som ligger på en högre nivå i avfallshierarkin. De aktuella förslagen om höjd koldioxidskatt för viss värmeproduktion syftar till att minska nationella utsläpp av växthusgaser. För att styra uppåt i avfallshierarkin arbetar regeringen med andra åtgärder. Två aktuella

exempel är att utformningen av en avfallsförbränningskatt utreds (dir. 2016:34 och 2017:49) och att utredningen om Styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi (dir. 2016:3) har remitterats.

Som framgår av historiken för koldioxidbeskattningen inom EU ETS har beskattningsnivåerna för de olika anläggningstyperna varierat över tid. De nu aktuella förslagen innebär visserligen ett avsteg från den samordning med EU ETS som varit inriktningen under senare tid. Regeringen anser emellertid, i motsats till *Energiföretagen*, inte att åtgärderna står i strid med EU:s konkurrensregler.

Naturvårdsverket och *Svebio* framför önskemål om ytterligare kompletterande styrmedel till EU ETS respektive önskemål om ett gemensamt nationellt prisgolv inom EU ETS. Analyser av och förslag på sådana åtgärder rymms inte i detta lagstiftningsärende.

Några remissinstanser, däribland *Skogsindustrierna*, *Energiföretagen* och *SKL*, ifrågasätter att det nu läggs fram förslag om höjd koldioxidskatt i värmesektorn, trots att även Utredningen om ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning har i uppdrag att titta på denna fråga. I denna del gör regeringen bedömningen att arbetet med att värna klimatet behöver prioriteras. Regeringen arbetar på bred front med dessa frågor och för därför fram de aktuella förslagen.

De i dag gällande skattelättnaderna för bränslen som förbrukas i kraftvärmeanläggningar respektive i fjärrvärmeanläggningar inom EU ETS utgör statligt stöd och omfattas av gruppundantagsförordningen GBER respektive har godkänts av kommissionen genom ett statsstödsbeslut (se avsnitt 6.18.2). Båda dessa stödordningar uppfyller dock de materiella villkoren i GBER. Vad gäller stödordningen för fjärrvärmeanläggningar är det därför inte nödvändigt att ansöka om ett nytt statsstöds-godkännande hos kommissionen när det nuvarande löper ut den 31 december 2017. I stället bör GBER tillämpas avseende båda stödordningarna. Detta innebär bl.a. att regeringen lämnar viss sammanfattande information om stöden till kommissionen.

Lagrådet anger i sitt yttrande att det är svårt att få en överblick över de lagförslag i lagrådsremissen Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 som bl.a. rör

ändringar avseende energiskatt i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Regeringen noterar att Lagrådets yttrande emellertid inte innehåller några invändningar i sak mot de aktuella förslagen i sig.

När det gäller överskådligheten av lagrådsremissens lagförslag beror svårigheten enligt Lagrådet bl.a. på att vissa delar av LSE ändras mycket ofta, även innan en tidigare ändring har hunnit börja tillämpas. Enligt Lagrådets mening indikerar förslagen att det finns strukturella brister i LSE, i vart fall om lagen ska fungera med nuvarande lagstiftningstakt. Lagrådet lämnar mot denna bakgrund den generella synpunkten att det bör göras en teknisk översyn av LSE för att underlätta ändringstakten. En sådan teknisk översyn som Lagrådet efterfrågar ryms dock inte inom ramen för detta lagstiftningsprojekt.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar dels i 6 a kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i dess lydelse enligt lagen (2016:1079) om ändring lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen om skatt på energi, dels i 6 a kap. 2 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i dess lydelse enligt lagen (2015:750) om ändring i lagen om skatt på energi, se avsnitt 3.26 och 3.21.

6.18.4 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagens effekter i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. Regelrådet anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget bedöms innebära att skatteintäkterna ökar med sammanlagt 0,08 miljarder kronor per år. Av dessa avser 0,07 miljarder kronor höjd koldioxidskatt för bränslen som förbrukas i kraftvärmeanläggningar inom EU ETS och resterande 0,01 miljarder kronor avser höjd

koldioxidskatt för bränslen som förbrukas vid annan värmeproduktion inom EU ETS än den som sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i kraftvärmeproduktion. Bränslen som förbrukas för att framställa fjärrvärme som levereras till industrins tillverkningsprocess inom EU ETS medges befrielse från 100 procent av koldioxidskatten. Vid värmeleverans till industrin utanför EU ETS medges ingen skattebefrielse fr.o.m. 2018. Då koldioxidskatten höjs för bränslen som förbrukas vid värmeleverans till industrin inom EU ETS ökar inte skatteintäkterna eftersom återbetalning medges. I beräkningen antas att 20 procent av det fossila bränslet som förbrukas i kraftvärme allokeras för värmeleveranser till industri som medger fullständig skattebefrielse och 40 procent av det fossila bränslet som förbrukas i värmeverk allokeras för sådana värmeleveranser till industrin.

Enligt Energimyndigheten förbrukas inget kol i värmeverk och en mycket begränsad mängd naturgas. I drygt 100 värmeverk förbrukas fossil eldningsolja, speciellt som s.k. spetslast vid kall väderlek. I kraftvärmeverk är det främst förbrukningen av kol och naturgas som träffas av skattehöjningen.

Effekter för miljön

Flera remissinstanser pekar på att de samlade utsläppen inom EU ETS inte påverkas av förslagen. Med nuvarande utformning av EU ETS kan effekten på utsläppen bli begränsad då förslaget om höjd koldioxidskatt inom EU ETS inte väsentligen påverkar de totala utsläppen av växthusgaser inom EU ETS. Vid minskad användning av fossila bränslen i Sverige frigörs då till största delen utsläppsrätter för användning någon annanstans inom EU ETS. Förhandlingar pågår dock om att ändra systemet på ett sätt som skulle innebära att åtgärder som leder till minskade utsläpp inom EU ETS i Sverige också leder till minskade utsläpp över tid på EU-nivå. *Luleå tekniska universitet* undrar vilka fördelarna är med att genomföra åtgärderna innan de blir meningsfulla, dock bedöms koldioxidutsläppen från svenska anläggningar minska till följd av förslaget. Förbrukningen av kol är på väg att fasas ut från svenska anläggningar. Skattehöjningen kan medföra att utfasningen sker i något snabbare takt. Skattehöjningen kan även medföra att incitamenten att övergå från naturgas till biogas kan förstärkas något. Förbruk-

ningen av eldningsolja kan minska något inom svenska anläggningar. Effekterna av andra utsläpp än av växthusgaser bedöms bli begränsade vid minskad förbrukning av fossila bränslen i berörda svenska anläggningar.

Effekter för företag

Cirka 80 stycken mindre aktörer förbrukar eldningsolja i värmeverk, flertalet av dessa allokera sin fossila bränsleförbrukning till industrileveranser inom EU ETS. Då medges återbetalning även för den höjda koldioxidskatten. För de aktörer som inte har möjlighet att allokera till industrileveranser bedöms skatteeffekten bli försumbar relaterat till aktörernas omsättning. Även möjligheten att substituera till biobränslen är i allmänhet god. Några få stora företag kommer att få mer betydande skattehöjningar såsom Göteborgs Energi (naturgas), E.ON (naturgas), Fortum (kol) och Mälarenergi (kol), dock bedöms skattehöjningens andel relaterat till omsättningen bli låg. Företagens administrativa kostnader bedöms inte nämnvärt förändras till följd av förslaget.

Förslaget om höjd koldioxidskatt för bränslen som förbrukas i kraftvärmeanläggningar inom EU ETS riskerar att innebära konkurrensnedvridningar till följd av att kraftvärme i fjärrvärmenätet och i industri inom EU ETS kommer att beskattas olika. Beskattningen blir olika eftersom produktion av kraftvärme i industrin inom EU ETS erhåller fortsatt full koldioxidskattebefrielse. Dock medges full koldioxidskattebefrielse vid värmeleverans från kraftvärmeanläggningar till industri inom EU ETS. Några remissinstanser, däribland *Energiföretagen Sverige* och *SKL*, pekar på att förslagen går emot Energikommissionens ställningstaganden om vikten av en konkurrenskraftig värmesektor. Även *E.ON* framhåller att de föreslagna skattehöjningarna påverkar värmesektorns konkurrenskraft och kräver stora investeringar samt anser att sektorn därför bör ges längre tid för anpassning. *Energiföretagen Sverige*, *Energigas Sverige* och *Vattenfall* påpekar också att förslagen riskerar att ge konsekvenser för effektförsörjningen vid kalla vinterdagar. Trots remissinstansernas invändningar bedömer regeringen att arbetet med att värna klimatet behöver prioriteras och därför behöver omställningen bort från fossila energilag ske i relativt snabb takt. Energimarknadsinspektionen

anger att förslagen innebär att relativpriserna förändras mellan olika värmeproduktionsätt och att det hade varit önskvärt om konsekvensanalysen hade behandlat effekter av de förändrade relativpriserna. Höjningen av koldioxidskatten i värmesektorn medför att fossila bränslen blir mindre attraktiva och regeringen anser att konsekvensanalysen är tillräcklig i avseende om förändrade relativpriser.

Effekter för hushåll och offentlig sektor

Hushållen bedöms inte direkt beröras av förslaget om höjd koldioxidskatt. Indirekt kan dock höjda skatterelaterade kostnader för värmeföretagen även komma de hushåll till del, vars uppvärmning av bostäder och varmvatten sker med fjärrvärme från kraftvärme- och värmeverk.

De flesta kraftvärme- och värmeverken är kommunalt ägda (se tabell 6.22 i avsnitt 6.19). Höjda skattekostnader innebär att lönsamheten, allt annat lika, för dessa verksamheter minskar. Schablonmässigt bedöms de högre skattenivåer som förslaget om höjd koldioxidskatt medför för de kommunalt ägda företagen motsvara höjda nettokostnader om ca 50 miljoner kronor per år.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget om höjd koldioxidskatt bedöms medföra ringa merarbete för Skatteverket. Bedömningen är även att förslaget inte föranleder behov av ytterligare informationsinsatser än de som normalt sker vid regelförändringar. Tillsammans med övriga förslag i avsnitt 6.17, 6.19 och 6.20 beräknar Skatteverket att förslaget leder till kostnader av engångskaraktär om 5,20 miljoner kronor och löpande årliga kostnader om 2,35 miljoner kronor. Kostnaderna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Övriga effekter

Regeringen är skyldig att årligen rapportera till kommissionen att s.k. överkompensation inte sker genom skattebefrielsen som ges till biogas och vegetabiliska och animaliska oljor och fetter alternativt agera så snart som möjligt för att åtgärda överkompensationen. Skattestödet får endast kompensera för merkostnaderna för

framställningen av bibränslet i förhållande till det fossila bränsle som ersätts, dvs. bibränslet får inte bli billigare än dess fossila motsvarighet. *Energiföretagen Sverige* anser att det finns en överhängande risk för att förslagen leder till överkompensation av de skattebefriade bioljorna. Höjningen av koldioxidskatten från 80 till 91 procent av den generella koldioxidskattenivån för bränslen som förbrukas i värmeverk kan öka risken för överkompensation av flytande bibränslen. Regeringen bedömer dock att risken inte är överhängande då oljepriset är förhållandevis lågt. Risk för överkompensation bedöms inte förekomma för förbrukning av flytande bibränslen i kraftvärmeverk eller biogas i värmeverk och kraftvärmeverk då skattestödet bara kompenserar för en begränsad del av merkostnaderna.

Förslaget bedöms inte få några sysselsättningseffekter eller effekter på jämställdheten mellan kvinnor och män samt bedöms vara förenligt med unionsrätten.

6.19 Skattenedsättning för energiskatt på el för värmeföretag

6.19.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 tagits fram (Fi2017/01244/S2). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 14, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 14, avsnitt 2*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01244/S2).

Svensk Fjärrvärme (som numera ingår i Energiföretagen Sverige) och Fortum Värme uttrycker i skrivelser önskemål om lika energiskattevillkor på el vid fjärrkylleveranser genom en komplettering av återbetalningsreglerna i 9 kap. 5 § LSE genom att återbetalningsmöjligheten utvidgas med kategorin datorhallar och att ordet kyla förs in i lagtexten (Fi2016/01201/S2 resp. Fi2016/03695/S2).

Svensk Fjärrvärme anser vidare i en annan skrivelse att återbetalningsbestämmelsen i 9 kap. 5 § LSE bör ändras så att den hjälpförbrukning

av el som åtgår för värmeproduktion för leverans till tillverkningsindustri ska beskattas på samma sätt som om industrin varit ägare till värmeproduktionsanläggningen (Fi2011/05034/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att inhämta lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 14, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 14, avsnitt 5*. Regeringen behandlar Lagrådets synpunkter i avsnitt 6.19.3.

6.19.2 Bakgrund och gällande rätt

EU-rättslig reglering

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet (EUT L 283, 31.10.2003, s. 51), kallat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el. Grundregeln i energiskattedirektivet är att all förbrukning av el ska beskattas. Av direktivet följer bl.a. att medlemsstaternas nationella beskattning ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Direktivet innehåller även krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning eller fullständig skattebefrielse i andra situationer.

Befrielser och nedsättningar från energiskatt kan vara utformade så att de utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget. Detta innebär att Sveriges och andra medlemsstaters möjlighet att fritt utforma den nationella energibeskattningen inte bara begränsas av innehållet i energiskattedirektivet utan därutöver bl.a. av de regler om statligt stöd som följer av EUF-fördraget.

Huvudregeln är att Europeiska kommissionen, utifrån EU:s regler om statligt stöd, måste pröva och godkänna åtgärdernas förenlighet med den inre marknaden innan de kan träda i kraft. Kommissionen antog under 2014 Riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020, förkortade EEAG (EUT C 200, 28.6.2014, s. 1).

Kommissionen har dock på senare år sökt förenkla förfarandet kring statsstödsprövningen och har antagit förordningar på olika områden, varigenom vissa kategorier av stöd har ansetts förenliga med EUF-fördraget under förutsättning att vissa villkor uppfylls (s.k. gruppundantagsförordningar). I dessa fall kan medlemsstaterna, på de villkor som anges i förordningen, införa åtgärder inom ramen för förordningen utan att behöva iaktta det normala förfarandet med föransökan och kommissionens godkännande av åtgärderna. Det åligger dock medlemsstaterna att uppfylla olika regler om informationsskyldighet för de stöd som genomförs inom ramen för en gruppundantagsförordning.

Med stöd av ett bemyndigande från rådet enligt artikel 109 i EUF-fördraget har kommissionen antagit bl.a. kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1), förkortad GBER. I förordningen anges vilka grupper av stöd-åtgärder som är undantagna från skyldigheten att anmäla åtgärden till kommissionen innan den genomförs. GBER tillämpas t.o.m. den 31 december 2020.

GBER omfattar bl.a. stöd i form av nedsättningar av eller befrielse från miljöskatter, inklusive energiskatt på el. Stöd får enligt GBER inte beviljas företag som befinner sig i svårigheter. Stöd får inte heller betalas ut till företag som är föremål för ett oregrerat återbetalningskrav till följd av ett kommissionsbeslut som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

I såväl EEAG som GBER finns bestämmelser om utvärdering, övervakning och rapportering i fråga om godkända stöd och om sådana stöd som omfattas av någon av gruppundantagsförordningarna. Av riktlinjerna och gruppundantagsförordningen framgår också krav på medlemsstaterna att se till att viss information om stödåtgärder och stödmottagare offentliggörs på en övergripande webbplats för statligt stöd.

Nationell reglering

På nationell nivå regleras energibeskattningen av el i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Energiskatten på el tas ut på förbrukningen och är differentierad dels utifrån var i landet förbrukningen sker, dels utifrån ändamålet med förbrukningen.

I dag är exempelvis industriell verksamhet (tillverkningsprocessen), jordbruks-, skogsbruks- och vattenbrukssektorerna samt vissa större datacenter lågt beskattade medan annan näringsverksamhet, t.ex. i tjänstesektorn, betalar samma energiskatt som hushållen. Energiskatt på el tas ut med endast en skattesats vilken för närvarande är 32,5 öre per kilowattimme och den lägre skattenivån som aktualiseras vid förbrukning för t.ex. de ovan nämnda ändamålen åstadkoms i stället genom ansökan om återbetalning eller genom avdrag i punktskatte-deklaration. För el som förbrukas inom t.ex. tillverkningsprocessen i industriell verksamhet och i yrkesmässig jordbruksverksamhet gäller en energiskattenivå om 0,5 öre per kilowattimme. Sedan den 1 januari 2017 gäller denna lägre skattenivå även för vissa större datacenter, benämnda datorhallar. Vilka typer av anläggningar som omfattas anges i 1 kap. 14 § LSE.

I dag finns det vidare möjlighet att efter ansökan få återbetalning av skatt på el och bränsle som förbrukats för framställning av värme som levererats för vissa ändamål närmare angivna i 9 kap. 5 § LSE. Återbetalning medges inte av skatt på el och bränsle som förbrukats för framställning av värme som levererats för förbrukning i datorhall.

I syfte att genomföra EU-rättens krav i fråga om statliga stöd, bl.a. kraven på offentliggörande av uppgifter om stödmottagare, att stöd inte får lämnas till företag i svårigheter m.m., har bestämmelser införts i LSE avseende stödordninga (se prop. 2015/16:159 och prop. 2016/17:1). Som ett led i genomförandet har det bl.a. införts definitioner av vad som är en stödordning och vem som är att betrakta som stödmottagare. För att säkerställa att företag i svårigheter inte ska få del av statligt stöd har det vidare införts en definition av ”företag utan rätt till statligt stöd”. I detta syfte och för att Sverige ska kunna uppfylla sina skyldigheter att lämna uppgifter om lämnat stöd har det också införts bestämmelser om att stödmottagare som erhåller

stöd i viss större omfattning är skyldiga att lämna vissa uppgifter till Skatteverket.

Bakgrund till regeringens förslag

Till Finansdepartementet har inkommit skrivelser med framställningar om lagändringar för att uppnå konkurrensneutrala energibeskattningsvillkor för värmesektorn. Svensk Fjärrvärme (som numera ingår i Energiföretagen Sverige) uttrycker i sin skrivelse önskemål om lika energiskattevillkor på el vid fjärrkylal leveranser genom en komplettering av återbetalningsreglerna i 9 kap. 5 § LSE (Fi2016/01201/S2). Bakgrunden till framställan är den skattenedsättning för förbrukning av el i datorhall som trädde i kraft den 1 januari 2017. För att säkerställa konkurrensneutrala skattevillkor på kylmarknaden anser Svensk Fjärrvärme att det är nödvändigt att utvidga återbetalningsmöjligheten med kategorin datorhallar på så sätt att leverans av värme respektive kyla till datorhallar jämföras med leverans till industriell verksamhet liksom till yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet. Svensk Fjärrvärme pekar på att det av Skatteverkets ställningstagande Återbetalning av skatt på bränsle och el som förbrukats för att framställa värme för vissa verksamheter (131 86210-15/111) tydligt framgår att leverans av kyla jämföras med värme vad gäller tillämpningen av 9 kap. 5 § LSE, men föreslår trots detta att även ordet kyla förs in i lagtexten. Fortum Värme har i en skrivelse framfört samma önskemål som Svensk Fjärrvärme om ändring av den aktuella bestämmelsen (Fi2016/03695/S2).

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) konstaterade regeringen i anslutning till diskussionen om skattenedsättning för datorhallar att fjärrkyla eller fjärrvärme, ur ett ekonomiskt och miljömässigt perspektiv, kan vara ett bra alternativ för uppvärmning och kylning och att det därför är angeläget att sådan fjärrkyla och fjärrvärme ges rimliga konkurrensförutsättningar i jämförelse med andra alternativ. Regeringen uttalade att konkurrensnedvridningar i möjligaste mån bör undvikas mellan värmeproduktion inom industrin eller större datacenter och värmeföretag när produktionen sker för att tillgodose samma användningsändamål. Det konstaterades vidare, när det gäller energiskatten på el, att för den el som industrin

och de areella näringarna förbrukar tas energiskatt ut med 0,5 öre per kilowattimme samt att högre energiskatt gäller för viss el som används av värmeföretag i samband med produktion av värme som levereras till industrin eller till större datacenter. Regeringen ansåg att dessa skillnader i beskattning borde ses över.

Svensk Fjärrvärme har även inkommit med en skrivelse (Fi2011/05034/S2) om framställan om ändring vad gäller beskattningen av värmeföretags industrileveranser såvitt avser egenförbrukning av el (nedan kallat hjälpförbrukning av el). Svensk Fjärrvärme uttrycker i sin framställan önskemål om att återbetalningsbestämmelsen i 9 kap. 5 § LSE ändras så att den hjälpförbrukning av el som åtgår för värmeproduktion för leverans till tillverkningsindustri ska beskattas på samma sätt som om industrin varit ägare till värmeproduktionsanläggningen. Svensk Fjärrvärme framför att det bör råda konkurrensneutralitet när det gäller beskattningsreglerna såtillvida att det bör sakna betydelse vem som är ägare till värmeproduktionsanläggningen.

6.19.3 Skattenedsättningar för värmeföretag

Regeringens förslag: Dagens regler om en nedsatt energiskattenivå om 0,5 öre per kilowattimme utvidgas till att även gälla för el som förbrukas vid framställning av värme och kyla för leverans för förbrukning i datorhallar.

Den lägre skattenivån om 0,5 öre per kilowattimme ska också gälla för s.k. hjälpförbrukning av el som skett i samband med produktionen av värme och kyla för leverans för förbrukning i såväl datorhallar som för vissa andra ändamål, bl.a. tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Den lägre skattenivån för energiskatt på el som förbrukats för vissa externa leveranser av värme eller kyla uppnås genom återbetalning.

Skattenedsättningarna för el och bränsle som förbrukats för framställning av värme och kyla för leverans till datorhallar och vissa andra ändamål tas upp som en stödordning i lagen om skatt på energi.

Stödmottagare i dessa fall är den aktör som förbrukat el eller bränsle för framställningen av värme eller kyla. För återbetalning av skatt på såväl el som bränsle sätts en gräns om

2 000 kronor per kalenderkvartal för sådan förbrukning som skett för framställningen av värme eller kyla inom stödordningen. Endast belopp som överstiger denna gräns återbetalas.

Vid beräkningen av återbetalning, när både el och bränsle har använts samtidigt för produktionen av värme eller kyla för leverans till datorhallar och vissa andra ändamål, ska en fördelning av de insatta energimängderna göras proportionellt i förhållande till respektive energislag. Fördelningen av såväl bränslen som el får dock väljas fritt.

I likhet med andra stödmottagare ska aktörerna lämna vissa uppgifter för att få del av skattenedsättningen. Kraven på uppgiftslämnande begränsas så att de endast får betydelse om nedsättningen för den enskilda stödmottagaren inom stödordningen under ett kalenderår uppgår till minst 50 000 euro. En stödmottagare får inte heller vara ett företag utan rätt till statligt stöd.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians lagförslag innehöll dock en återbetalningsgräns på 8 000 kronor per kalenderår. I regeringens förslag regleras vidare hur fördelningen av el ska göras vid samtidig förbrukning av el och bränslen vid produktionen av värme eller kyla för leverans för de nedsättningsberättigande ändamålen. I regeringens lagförslag har även vissa redaktionella ändringar gjorts.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker, alternativt har ingenting att invända mot förslagen. Ingen remissinstans avstyrker förslagen, men ett fåtal remissinstanser har synpunkter.

Skatteverket tillstyrker förslaget att förtydliga att framställning av kyla jämföras med framställning av värme i bestämmelserna om återbetalning av skatt på el och bränsle som förbrukats för framställning av värme som levereras för vissa ändamål. Skatteverket tillstyrker också förslaget att göra skattenedsättningarna för el och bränsle som förbrukats för framställning av värme och kyla som levereras för vissa ändamål till en gemensam stödordning och att göra värmeproducenter till stödmottagare för nedsättningen. För det fall att en värmeproducent har egen elproduktion som omfattas av undantaget från skatteplikt i 11 kap.

2 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, måste det dock framgå av den föreslagna 9 kap. 5 b § samma lag hur fördelningen mellan skattepliktig och icke skattepliktig el ska göras. Det måste också framgå hur fördelningen ska göras i de fall förbrukning sker även av sådan el som omfattas av avdragsrätt enligt 11 kap. 10 § LSE i dess lydelse enligt SFS 2017:408.

Vidare tillstyrker Skatteverket förslaget att införa en lägsta beloppsgräns för ansökan om återbetalning enligt de föreslagna bestämmelserna i 9 kap. 5 och 5 a §§ LSE, men anser att gränsen bör sättas betydligt högre. Gränsen för återbetalning bör vidare avse samma period som ansökningsperioden.

Skatteverket menar också att villkoren för återbetalning med stöd av 9 kap. 5 och 5 a §§ LSE bör regleras separat från bestämmelser om återbetalning i 11 kap. LSE som endast innehåller bestämmelser om energiskatt på el.

Luleå tekniska universitet tillstyrker förslagen och anger att universitetet välkomnar denna typ av regeländringar som handlar om att göra skattereglerna för olika aktörer med likartad verksamhet mer enhetliga och om att göra administrationen enklare.

Naturvårdsverket tillstyrker förslagen om nedsatt energiskatt på el vid leveranser av värme och kyla för vissa ändamål då de sannolikt ökar möjligheterna till att använda kylalternativ med lägre resursbehov och mindre påverkan på miljön.

Energiföretagen Sverige välkomnar förslaget om nedsatt energiskatt på el för värmeföretagens värme- och kylleveranser till datorhallar respektive tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Energiföretagen anser dock att den föreslagna bestämmelsen i 9 kap. 5 b § LSE bör justeras då den med nuvarande utformning missgynnar värmedrivna absorptionskylmaskiner – den typen av kylmaskiner där spillvärme från industrier eller från energiåtervinning av avfall används – i förhållande till eldrivna kylmaskiner. Elförbrukningen för produktionen av kyla bör i stället få allokeras fritt.

Energiföretagen efterlyser vidare ett förtydligande av skattenedsättningen för hjälpförbrukning av el och anger att det vore önskvärt med ett klagörande att nedsättningen även träffar förbrukning för bränsleberedning och bränsleinmatning.

Energiföretagen påtalar att det i praktiken kan bli svårt att tillämpa reglerna om att en stödmottagare inte får vara ett företag utan rätt till statligt stöd eftersom det kan kräva orimligt stor uppgiftsinsamling från berörda företag.

Energigas Sverige ställer sig bakom Energiföretagen Sveriges remissvar.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslagen och anger att skattenedsättningen minskar den konkurrenssnedvridning som kan sägas råda mellan produktion av värme och kyla för vissa ändamål i egen regi jämfört med inköp från en extern leverantör.

Innovations- och kemiindustrierna (IKEM) ansluter sig till Svenskt Näringslivs synpunkter.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tillstyrker förslagen och uppger att de skapar konkurrensneutrala villkor mellan produktion av kyla från el hos kunden och fjärrkyla från energileverantören.

Vattenfall tillstyrker förslagen och anger att de leder till ökad konkurrensneutralitet, men tillägger att en administrativ förenkling avseende värme- och kylaleveranser till industriell tillverkning, datorhallar etc. skulle vara att producenten får göra avdrag i sina punktskatte-deklarationer i stället för att ansöka om återbetalning i efterhand.

E.ON ställer sig bakom förslaget om nedsatt skattenivå för el som förbrukas vid framställning av värme och kyla till datorhallar och anser att förslaget främjar konkurrensneutraliteten mellan olika värme- och kylalternativ och möjliggör fler effektiva energilösningar.

Skälen för regeringens förslag: Från och med den 1 januari 2017 infördes en möjlighet för företag inom datacenterbranschen att få del av den lägre energiskattenivån om 0,5 öre per kilowattimme förbrukad el. Den lägre skattenivån gäller för anläggningar med en viss verksamhet och effektgräns, benämnda datorhallar, som definieras i 1 kap. 14 § LSE.

Som regeringen angett i budgetpropositionen för 2017 kan fjärrkyla eller fjärrvärme ur ett ekonomiskt och ett miljömässigt perspektiv vara ett bra alternativ för uppvärmning och kylning. Sådan fjärrkyla och fjärrvärme bör därför, som framförs av Svensk Fjärrvärme och Fortum Värme, ges rimliga konkurrensförutsättningar, i jämförelse med andra alternativ.

Regeringen föreslår därför att återbetalning av energiskatt ska medges för sådan el som har förbrukats vid framställning av värme eller kyla

som levererats för förbrukning i en datorhall. Förbrukning i datorhall blir därmed ett nedsättningsberättigande ändamål. Regeringen föreslår också att det i LSE förtydligas att framställning av kyla, inom ramen för möjligheterna till återbetalning av skatt som förbrukats för extern leverans för ett nedsättningsberättigande ändamål, jämföras med framställning av värme. Dessa förslag innebär att värmeföretagen vid sin framställning av värme eller kyla som levereras för förbrukning i en datorhall får tillgång till den lägre skattenivån om 0,5 öre per kilowattimme genom återbetalning.

Angående hjälpförbrukning av el som sker i samband med värmeproduktion uttalades i prop. 2006/2007:13 s. 110 att det som avses är el för t.ex. drift av pumpar och fläktar som i och för sig är nödvändiga för att driva en värmeanläggning men som inte kan anses direkt användas för värmeproduktion. Sådan hjälpförbrukning ger i dag inte rätt till återbetalning av skatt på bränsle och el som förbrukats vid produktion av värme eller kyla för leverans till nedsättningsberättigande ändamål. Denna ordning innebär en viss konkurrensnackdel för värmeföretag som levererar värme eller kyla för förbrukning exempelvis i industrins tillverkningsprocess, eftersom industrin har en nedsatt skattenivå för motsvarande hjälpförbrukning av el vid framställning av värme eller kyla i egen regi inom ramen för den industriella tillverkningsprocessen. I syfte att motverka denna konkurrenssnedvridning föreslår regeringen att återbetalning av skatt på el som förbrukats vid framställning av värme eller kyla som levererats för nedsättningsberättigande ändamål också ska medges för hjälpförbrukning av el.

Vattenfall framför synpunkten att det skulle innebära en administrativ förenkling om företagen kunde ta del av skattenedsättningarna genom avdrag i punktskattedeklarationen i stället för genom ansökan om återbetalning. Förslagen har dock sin grund i framställningar om ändring i 9 kap. 5 § LSE som behandlar just återbetalning och har inordnats i denna systematik. Regeringen bedömer att tillvägagångssättet för att ta del av skattenedsättningarna följer systematiken i LSE och att det inte bör ändras.

Med hjälpförbrukning av el som sker i samband med produktion av värme eller kyla bör förstås sådan förbrukning som skett i samband med produktionen för drift av pumpar, fläktar

och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av en produktionsanläggning. Det rör sig alltså om sådan el som är nödvändig för att driva anläggningen, men som inte kan anses direkt användas för produktionen av värme eller kyla. Denna elförbrukning ska ha ett nära samband med produktionen och ske inom det område där produktionsanläggningen är belägen. Sådan elförbrukning som är nödvändig exempelvis för att transportera värmen eller kylan från anläggningsområdet till förbrukarna bör alltså inte omfattas av begreppet. Inte heller bör omfattas elförbrukning som saknar ett nära samband med produktionen, exempelvis sådan el som förbrukas i personalutrymmen eller i andra allmänna utrymmen i produktionsanläggningen, såsom exempelvis fikarum, matsalar och omklädningsrum. Om sådan förbrukning skulle omfattas skulle värmeföretagen få en konkurrensfördel jämfört med exempelvis tillverkningsindustrin där den lägre skattenivån endast omfattar sådan el som förbrukas inom ramen för tillverkningsprocessen. Trots det önskemål om ytterligare precisering av vilken el som omfattas av nu nämnda hjälpförbrukning som *Energiföretagen Sverige* framför, anser regeringen att den ovan redovisade avgränsningen är tillfyllest.

Den nu föreslagna utvidgningen av området för återbetalning av energiskatt på el som förbrukats för vissa externa leveranser av värme eller kyla bör av administrativa skäl, på samma sätt som gäller för återbetalning av energiskatt på el som förbrukats av mottagaren i dennes egen verksamhet, begränsas så att återbetalning endast medges för belopp som överstiger en viss gräns.

Regeringen föreslår en gemensam administrativ gräns för återbetalning av skatt på såväl förbrukad el som förbrukat bränsle för samtliga leveranser av värme och kyla som ett värmeföretag gör för nedsättningsberättigande ändamål. Gränsen bör uppgå till 2 000 kronor per kalenderkvartal och beräknas sammantaget för bränslen och el för samtliga de nedsättningsberättigande ändamålen. Detta betyder att av det sammanlagda betalda skattebeloppet, för den el och det bränsle som förbrukats för samtliga de nedsättningsberättigande ändamålen under kalenderkvartalet, återbetalas endast den del av nedsättningen som överstiger detta tröskelvärde. De företag som har en förbrukning som är för låg för att nå över gränsen för när återbetalning medges får alltså inte nedsatt skatt och de

företag som har en förbrukning som medför att gränsen passeras får rätt till återbetalning endast för den överskjutande delen av nedsättningen. Genom att gränsen för rätt till återbetalning avser belopp under ett kalenderkvartal överensstämmer tidsperioden med ansökningsperioden, vilket är något som *Skatteverket* efterfrågar i sitt remissvar. Regeringen delar Skatteverkets bedömning att de båda tidsperioderna bör korrelera. När det gäller frågan vid vilket belopp återbetalningsgränsen ska sättas gör regeringen emellertid bedömningen att 2 000 kronor per kalenderkvartal är en väl avvägd nivå, till skillnad från Skatteverket som vill ha en betydligt högre gräns.

Den föreslagna gränsen innebär en skärpning jämfört med nuvarande återbetalningsgräns för skatt på el och bränsle som förbrukats för sådan framställning av värme och kyla som i dag omfattas av 9 kap. 5 § LSE. Av 9 kap. 8 § första stycket 1 LSE framgår att återbetalning enligt dagens regler medges från första kronan när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till minst 1 000 kronor.

Vid produktion av värme och kyla är det vanligt att insatsvarorna utgörs av såväl el som bränsle. För beräkningen av återbetalningen av skatt för de olika energislagen i fråga om de nu aktuella leveranserna av värme och kyla föreslår regeringen att en ny bestämmelse ska införas i LSE av vilken det framgår att fördelning av de insatta energimängderna ska göras proportionellt i förhållande till respektive energislag. Detta gäller redan i dag i fråga om sådan framställning av värme och kyla som omfattas av 9 kap. 5 § LSE. I promemorians förslag angavs att fördelningen av bränslena får väljas fritt.

Energiföretagen Sverige framför önskemål om ändring av den föreslagna bestämmelsen. Regeringen anser dock, till skillnad från *Energiföretagen*, att proportionering ska ske på motsvarande sätt som i dag gäller för leveranser av värme och kyla till exempelvis tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Även *Skatteverket* framför önskemål om ändring av den föreslagna bestämmelsen med anledning av att det i promemorians förslag inte framgår hur fördelningen av energislaget el ska göras efter det att proportionering av energislagen gjorts. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att det i bestämmelsen anges att även fördelningen av el ska få väljas fritt.

Den skattenedsättning som åstadkoms genom återbetalning av skatt på el och bränsle för de leveranser av värme och kyla som anges i 9 kap. 5 § LSE respektive för den föreslagna nedsättningen för leveranser av värme och kyla till datorhallar är att betrakta som ett statligt stöd som omfattas av gruppundantagsförordningen GBER. Regeringen föreslår därför att begreppet ”stöddordning” i 1 kap. 11 a § LSE utvidgas till att även omfatta dessa leveranser. I förhållande till det lagförslag som lämnades i promemorian föreslår regeringen dock en omnumrering av punkterna i nämnda bestämmelse av systematiska skäl. Då återbetalning av skatt vid leverans för förbrukning i datorhall endast omfattar förbrukning av el och inte förbrukning av bränsle bör denna nedsättning regleras i en ny bestämmelse och inte i 9 kap. 5 § LSE som rör förbrukning av såväl bränsle som el. Stödmottagare vid de leveranser som avses i 9 kap. 5 och 5 a §§ LSE bör vara den aktör som förbrukat el eller bränsle för framställning av värme eller kyla som levererats för de nedsättningsberättigande ändamålen. Regeringen föreslår att 1 kap. 11 b § LSE, som reglerar vem som är stödmottagare enligt en stöddordning, kompletteras i enlighet med detta. I förhållande till det lagförslag som lämnades i promemorian föreslår regeringen dock en ändring av hänvisningen i 1 kap. 11 b § LSE till den aktuella stöddordningen. Hänvisningen följer i regeringens förslag den nuvarande systematiken i bestämmelsen, vilket innebär att som stödmottagare anges den som förbrukat el eller bränsle för framställning av värme eller kyla för leverans för något av de ändamål som avses i en viss punkt i 1 kap. 11 a § LSE.

För att kraven i GBER ska uppfyllas i fråga om skattenedsättningar vid nu nämnda leveranser av värme och kyla bör det, i likhet med vad som gäller för övriga stöddordningar för energiskatt på bränslen och el, vara en förutsättning för beviljande av skattenedsättning att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare. Då det enligt förslaget är värmeföretaget som är stödmottagare för skattenedsättningen ska uppgifterna avse värmeföretagets verksamhet. De uppgifter som ska lämnas är de som framgår av 1 kap. 13 § LSE. Uppgifterna om stödmottagare behövs för att säkerställa att Sverige kan uppfylla sin skyldighet att lämna uppgifter om statliga stöd på en webbplats som tagits fram av kommissionen och som ska öka insynen i

stödgivningen i de olika medlemsstaterna. I syfte att skapa en rimlig nivå av administrativ börda för uppgiftslämnarna respektive Skatteverket föreslår regeringen att uppgiftslämnandet begränsas till att endast gälla för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom en stöddordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro. I likhet med vad som gäller för övriga stöddordningar på el- och bränsleskatteområdet bör det vidare uppställas ett krav på att statligt stöd i form av skattenedsättning inte får ges till en mottagare som omfattas av definitionen av företag utan rätt till statligt stöd i 1 kap. 12 § LSE. Trots det som *Energiföretagen Sverige* anför i fråga om svårigheten att tillämpa kravet på att en stödmottagare inte får vara ett företag utan rätt till statligt stöd anser regeringen att det är helt nödvändigt att införa ett sådant krav. I annat fall skulle Sverige inte kunna fullgöra sina åligganden enligt EU-rätten. Regeringen föreslår, till skillnad från vad som föreslogs i promemorian, att de nu nämnda kraven tas in i 9 kap. 8 § LSE i anslutning till kravet på en återbetalningsgräns på 2 000 kronor per kalenderkvartal. *Skatteverket* anger i sitt remissvar att bestämmelser som avser återbetalning enligt 9 kap. 5 och 5 a §§ inte bör placeras i 11 kap. LSE som endast innehåller bestämmelser om energiskatt på el. Regeringen delar denna bedömning och föreslår därför den nu nämnda placeringen av villkoren för återbetalning.

För att även beslut om återbetalning enligt den nya paragrafen, 9 kap. 5 a § LSE, ska vara att anse som beslut om punktskatt föreslås en ändring i 53 kap. 5 § lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Lagrådet anger i sitt yttrande att det är svårt att få en överblick över de lagförslag i lagrådsremissen Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 som rör ändringar avseende bl.a. energiskatt i LSE. Regeringen noterar att Lagrådets yttrande emellertid inte innehåller några invändningar i sak mot de aktuella förslagen i sig. Lagrådets synpunkt om överskådligheten av lagrådsremissens förslag behandlas i avsnitt 6.18.3.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändringar i 1 kap. 11 b § och 9 kap. 8 § lagen (1994:1776) om skatt på energi,

9 kap. 5 § lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi, 53 kap. 5 § lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244) och 1 kap. 11 a § lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Förslaget föranleder även att två nya bestämmelser, 9 kap. 5 a och 5 b §§, införs i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Se avsnitt 3.9, 3.21, 3.25 och 3.31.

6.19.4 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. Regelrådet anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Offentligfinansiella effekter

Den första delen av förslaget rör värmeföretagens leveranser till datorhallar. Bedömningen är att det i första hand handlar om leveranser av fjärrkyla. Den totala produktionen av fjärrkyla uppgår enligt Energiföretagen Sverige till ca 1,0 terawattimmar per år. Enligt Energimarknadsinspektionens (Ei) rapport Kartläggning av marknaden för fjärrkyla (Ei R2013:18) produceras huvuddelen av fjärrkylan med el som insatt bränsle. Andelen fjärrkyla som produceras med el uppgår enligt Ei:s rapport till 67 procent, medan användningen av fjärrkyla i de kommuner i norra Sverige som har en nedsatt skattenivå bedöms uppgå till ca 2 procent. Majoriteten av fjärrkylan används för att kyla kontors- och affärslokaler (ca 80 procent), s.k. komfortkyla, och resterande andel, i princip, av tillverkningsindustrin och datacenter som processkyla. Information om hur stor andel av processkylan som används av just datacenter finns inte att tillgå, men bedömningen är att huvuddelen av processkylan används av tillverkningsindustrin. Om en femtedel av processkylan används för datacenter bedöms bruttoeffekten av en lägre energiskatt på el för leveranser av fjärrkyla till datacenter till -8,8 miljoner kronor per år. Justerat för s.k.

bolagsskatteeffekter och för statligt ägande, genom Vattenfall (jfr tabell 6.21), beräknas nettoeffekten till -6,4 miljoner kronor per år.

Den andra delen av förslaget handlar om den el som värmeföretagen använder som hjälpförbrukning vid produktionen av värme och kyla. Baserat på uppgifter från Energiföretagen Sverige användes 2015 ca 1,6 terawattimmar el som tillfört bränsle för hjälpförbrukning vid produktion och distribution av värme. Med antagande om att ungefär hälften av hjälpförbrukningen används vid produktionen av värme och om att ca en tiondel av fjärrvärmens används för de ändamål som omfattas av de föreslagna återbetalningsreglerna i 9 kap. 5 § LSE, bl.a. för tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, beräknas den skattebas som berörs av förslaget till ca 0,1 terawattimmar per år. Om elanvändningen i värmeproduktionen följer den fördelning som enligt Finansdepartementets rapport Beräkningskonventioner 2017 i allmänhet gäller för elanvändningen för hushåll och service uppgår den andel som används i de kommuner i norra Sverige som har en nedsatt skattenivå till ca 9 procent. Därutöver tillkommer återbetalningsgränsen som innebär att värmeföretagen får betala åtminstone 8 000 kronor i energiskatt på el per år för den el som har nedsatt skattenivå. Baserat på dessa utgångspunkter bedöms nedsättningen av energiskatten på el för hjälpförbrukning av el vid produktionen av värme till den lägre skattenivån medföra en bruttoeffekt på ca -31,6 miljoner kronor per år. Justerat för s.k. bolagsskatteeffekter och för statligt ägande, genom Vattenfall (jfr tabell 6.22), beräknas nettoeffekten till -23,2 miljoner kronor per år.

Sammantaget bedöms förslagen i detta avsnitt leda till en offentligfinansiell bruttoeffekt på -0,04 miljarder kronor per år och en nettoeffekt på -0,03 miljarder kronor per år. Tillsammans med förslagen i avsnitt 6.18 bedöms därmed skatteintäkterna från värmeföretagen öka med 0,05 miljarder kronor per år.

Effekter för miljön

Energiskatten på el är, som beskrivs mer utförligt i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1), i första hand en fiskal skatt som t.ex. genom sin konstruktion inte naturligen styr mot en ökad användning av vissa typer av bränslen. Samtidigt innebär dess elprispåverkande effekt att den kan kopplas till målsättningarna för en

effektivare energianvändning. De föreslagna regeländringarna motiveras dock i första hand av att uppnå konkurrensneutralitet mellan olika sätt att tillhandahålla värme och kyla. Regeländringarna syftar därmed inte främst till att öka eller minska energiskattens styrande effekt. Däremot kan ett utjämnande av de energiskattemässiga förutsättningarna mellan olika sätt att tillhandahålla värme och kyla, så som har beskrivits ovan, bidra till såväl minskad miljöpåverkan, t.ex. genom minskad energianvändning, som ökad resurseffektivitet. Värmeföretagens leveranser av såväl värme som kyla kan bidra till en effektiv användning av energi, i jämförelse med enskilda värme-/kylanläggningar. En ökad användning av fjärrkyla kan även bidra till en minskad användning av köldmedier som kan ge upphov till växthusgasutsläpp.

Effekter för företag

Förslagen påverkar företag som säljer värme respektive kyla. Samtliga värmeföretag påverkas potentiellt av de föreslagna ändringarna för bl.a. hjälpförbrukning av el och det är även, i första hand, värmeföretag som också säljer kyla som bedöms påverkas av förslaget om sänkt skattnivå för leveranser till datorhallar. Alla värmeföretag levererar dock inte kyla. De föreslagna ytterligare skattenedsättningarna för produktion av värme och kyla bedöms medföra att värmeföretagens konkurrensförutsättningar i jämförelse med alternativa lösningar, allt annat lika, stärks.

Fjärrkyla har uppenbara likheter med fjärrvärme, men i stället för uppvärmt vatten är det kylt vatten som produceras i en central anläggning och distribueras i ett från fjärrvärmen separat rörledningssystem till kunderna. Marknaden för fjärrkyla är dock avsevärt mindre än marknaden för fjärrvärme både vad avser geografisk utbredning och energimängd. I termer av levererad energi utgör marknaden för fjärrkyla t.ex. ca 2 procent av marknaden för fjärrvärme.

På marknaden för fjärrkyla var 2015 ca 34 företag verksamma som sammantaget producerade ca 0,9 terawattimmar kyla för ca 1 500 kunder. Utbudet av fjärrkyla är ojämnt fördelat över landet. Större delen av leveranserna av fjärrkyla sker i Stockholmsregionen, där även den största aktören, Fortum Värme samägt med Stockholms Stad, återfinns (se tabell 6.21). För fjärrkyla finns, som för fjärrvärme, ett betydande

inslag av kommunalt ägande och det statligt ägda bolaget Vattenfall levererar fjärrkyla i Uppsala. Den totala omsättningen på marknaden för fjärrkyla bedöms i Ei:s rapport Kartläggning av marknaden för fjärrkyla (Ei R2013:18) uppgå till ca 440 miljoner kronor per år.

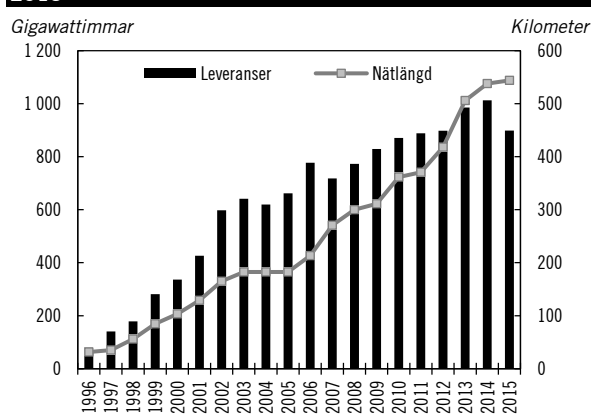
Tabell 6.21 Företag på marknaden för fjärrkyla och levererad kvantitet 2015

Leverantör	Nät	Fjärrkylleverans (GWh)	Andel av totala leveranser
Fortum Värme samägt med Stockholms Stad	Stockholm/Nacka	360,6	40,1 %
Tekniska Verken i Linköping	Linköping	84,9	9,5 %
Göteborg Energi	Göteborg	80,3	8,9 %
Norrenergi	Solna/Sundbyberg	48,4	5,4 %
Vattenfall Värme	Uppsala	59,0	6,6 %
Kraftringen	Lund	58	6,5 %
E.ON Värme	Malmö/Norrköping/Örebro	30,4	3,4 %
Mälarenergi	Västerås	26,0	2,9 %
Övik Energi	Örnsköldsvik	18,0	2,0 %
Södertörns Fjärrvärme	Huddinge/Botkyrka/Salem	15,2	1,7 %
Övriga		117,6	13,1 %
Totalt		898,5	100,0 %

Källa: Energiföretagen Sverige.

De totala leveranserna av fjärrkyla minskade 2015, efter att leveranserna sett över en längre tidsperiod ökat (se diagram 6.6). Utbyggnaden av fjärrkyla, uttryckt i termer av nätlängd, fortsätter dock. Totalt uppgick fjärrkylens längd 2015 till 544 kilometer.

Diagram 6.6 Leveranser av fjärrkyla och nätlängd 1996–2015

Källa: Energiföretagen Sverige.

Det vanligaste produktionssättet för fjärrkyla är att utnyttja spillvärme eller sjövattnen för att med hjälp av kylmaskiner producera fjärrkyla. Ibland sker detta samtidigt med produktionen av fjärrvärme. Ett annat vanligt produktionssätt är att använda kallt vatten direkt från botten av havet eller en sjö, s.k. frikyla. Huvuddelen av fjärrkylan produceras enligt Ei:s rapport (Ei R2013:18) med el som insatsbränsle. De vanligaste användningsområdena för fjärrkyla är baserat på Ei:s rapport komfortkyla och processkyla, där komfortkylan används för kontors- och affärslokaler (ca 80 procent) och processkylan till tillverkningsindustrier och datacenter (ca 20 procent). Leveranser till flerfamiljshus förekommer, men i begränsad omfattning. Förslaget om en lägre skattenivå för leveranser till datacenter bedöms därmed träffa en mindre del av de totala leveranserna av fjärrkyla.

Fjärrvärme är den vanligaste uppvärmningsformen för flerbostadshus och lokaler i Sverige. I ett värme- eller kraftvärmeverk hettas vatten upp och distribueras till de hus på orten som är uppkopplade till fjärrvärmenätet. Enligt Energiföretagen Sverige finns fjärrvärme i 285 av landets 290 kommuner och totalt finns det drygt 200 företag som levererar fjärrvärme i 431 nät. På årsbasis står fjärrvärme för drygt hälften av den svenska värmemarknaden. Fjärrvärme är vanligast i tätbebyggda områden där värmeunderlaget motiverat en utbyggnad av fjärrvärmenät, vilket avspeglas i att det är i första hand flerbostadshus och lokaler som värms med fjärrvärme. 80 procent av bostadsuppvärmningen i Sverige kommer från fjärrvärme. Men fjärrvärme används även av tillverkningsindustrin, ungefär 7 procent av de årliga leveranserna av fjärrvärme går till tillverkningsindustrin. Det är därmed en mindre andel av värmeföretagens leveranser av fjärrvärme som kan påverkas av förslaget om en lägre skattenivå för hjälpförbrukning av el vid produktionen av värme och som bl.a. används av tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Totalt omsatte värmeföretagen 2015 ca 32 miljarder kronor per år och producerade knappt 48 terawattimmar värme. Det totala antalet kunder uppgick 2015 till ca 244 000.

Värmen produceras i renodlade värmeverk genom förbränning, i kraftvärmeverk genom förbränning eller genom spillvärme. Den sammantagna bränslemixen för produktionen av

fjärrvärme består av ca 6 procent fossila bränslen, ca 41 procent biobränslen, ca 21 procent avfall och knappt 8 procent spillvärme (t.ex. värme från ett datacenter eller från kyldiskar i livsmedelsbutiker). Även el används för produktionen av värme i värmepumpar och elpannor eller som hjälpförbrukning av el, totalt används el motsvarande knappt 6 procent eller ca 3,1 terawattimmar av den årligt tillförda energin för värmeproduktion. Hjälpförbrukningen av el svarar för ungefär hälften av den el som används för produktionen av värme.

De flesta värmeföretag är kommunalt ägda (se tabell 6.22), men det finns också andra typer av ägare, exempelvis statliga Vattenfall (t.ex. i Uppsala), E.ON (t.ex. i Malmö) och Fortum (Stockholm, samägt med Stockholms kommun). De största verksamheterna återfinns i större städer, dvs. där värmeunderlaget är störst.

Tabell 6.22 Företag på marknaden för fjärrvärme och levererad kvantitet 2015

Leverantör	Antal nät	Fjärrvärmeleverans (GWh)	Andel av totala leveranser
1. Privata och statliga företag			
Fortum Värme samägt med Stockholms Stad	1	7,4	15,5 %
E.ON Värme	16	4,9	10,2 %
Vattenfall Värme	10	2,8	5,9 %
Värmeverden	7	0,9	1,8 %
Rindi Energi	10	0,3	0,6 %
Statkraft	1	0,2	0,4 %
Vasa Värme	4	0,1	0,2 %
Lantmännen Agrovärme	4	0,1	0,2 %
Övriga privata företag	86	1,8	3,8 %
<i>Summa</i>	<i>139</i>	<i>18,4</i>	<i>38,6 %</i>
2. Kommunala företag			
Göteborg Energi	1	3,5	7,3 %
Tekniska verken i Linköping	6	1,5	3,2 %
Mälarenergi	1	1,4	3,0 %
Öresundskraft	2	1,0	2,1 %
Norrenergi	4	0,9	2,0 %
Södertörns Fjärrvärme	1	0,9	1,9 %
Kraftringen	1	0,9	1,8 %
Umeå Energi	4	0,8	1,6 %
Övriga kommunala företag	272	18,3	38,5 %
<i>Summa</i>	<i>291</i>	<i>29,3</i>	<i>61,4 %</i>
3. Totalt	431	47,7	100,0 %

Källa: Energimarknadsinspektionen.

Förslagen innebär lägre skattenivå, genom återbetalning, för delar av värmeföretagens leveranser av värme respektive kyla. Sammantaget bedöms förslagen medföra att berörda företags skatterelaterade nettokostnader minskar med 31,6 miljoner kronor per år (se även avsnittet Offentligfinansiella effekter). De föreslagna förändringarna för hjälpförbrukning av el vid produktionen av värme bedöms medföra sänkta nettokostnader på ca 24,7 miljoner kronor per år. Förslaget om lägre skattenivå för bl.a. leveranser av kyla till datorhallar beräknas minska berörda företags nettokostnader med ca 6,9 miljoner kronor per år.

Förslagen bedöms samtidigt medföra viss ökad administrativ börda för värmeföretagen eftersom de kommer att behöva söka om återbetalning av energiskatt på el för ytterligare ändamål. Samtidigt har dessa företag redan väl uppbyggda administrativa rutiner för återbetalning av bl.a. energiskatt på el, t.ex. för leveranser av värme till tillverkningsindustrin, varför den tillkommande administrativa bördan bedöms som måttlig. Förslaget om lägre skattenivå för hjälpförbrukning av el vid produktionen av värme beräknas totalt öka värmeföretagens administrativa kostnader med 1,6 miljoner kronor per år, medan förslaget om en lägre skattenivå för leveranser av kyla till datorhallar beräknas medföra ökade administrativa kostnader på totalt 0,3 miljoner kronor per år för de företag som levererar kyla. Sammantaget beräknas därmed värmeföretagens administrativa kostnader öka med 1,9 miljoner kronor per år.

Beroende på ägarförhållandena kan den egenanvändning av el som åtgår för tillverkningsindustrins förbrukning av värme skattemässigt hanteras annorlunda. Den hjälpförbrukning av el som åtgår vid värmeproduktion för användning i industrins tillverkningsprocess beskattas exempelvis lägre om industrin är ägare till värmeproduktionsanläggningen än om ett värmeföretag äger anläggningen. Enligt Energiföretagen Sverige saknas därmed konkurrensneutralitet när det gäller energibesiktningen såtillvida att det har betydelse vem som är ägare till värmeproduktionsanläggningen. De föreslagna ändringarna syftar till att energiskattemässigt åstadkomma konkurrensneutrala förutsättningar för den egenanvändning av el i produktionen av värme som bl.a. förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet,

oavsett vem det är som äger värmeproduktionsanläggningen.

Det genomsnittliga värmeföretaget använder årligen ca 4 000 megawattimmar el för hjälpförbrukning. Om hälften av hjälpförbrukningen av el används vid produktionen av värme och 10 procent av värmen levereras till de ändamål som omfattas av den föreslagna ändringen får företaget rätt till nedsättning för ytterligare 200 megawattimmar av sin elanvändning. Med dessa utgångspunkter innebär förslaget för medelföretaget att energiskatten på el, med de skattenivåer som föreslås gälla 2018, skulle minska med 57 200 kronor per år (200 megawattimmar * (331 – 5 kronor per megawattimme) – 8 000 kronor).

Enligt Energiföretagen Sverige finns det goda förutsättningar att utnyttja spillvärme från datorhallar i fjärrvärmenäten, vilket leder till ökad energi- och resurseffektivitet. Kylfaktorn i befintliga värmepumpar i fjärrkylanäten förbättras också om spillvärmen från datorhallarna utnyttjas, vilket minskar elanvändningen i värmepumparna vid samma värme- och kylproduktion. Detta innebär att kylningen av datorhallen med värmepumpar i fjärrkylsystemet har två fördelar som kan bidra till att hålla nere elanvändningen: dels slipper datorhallen använda en egen kylmaskin, dels minskar elanvändningen i de befintliga värmepumparna. Utbyggnaden av datorhallar förväntas öka avsevärt de kommande åren och leda till en ökad elanvändning på flera terrawattimmar på årsbasis. Den sänkta energiskatten på el för datorhallar förväntas också stimulera till en sådan utveckling. Om datorhallarna etableras i anslutning till fjärrvärme- och fjärrkylanät kan spillvärmen för datorhallarna utnyttjas samtidigt som fjärrkyla kan bidra till att hålla ner elanvändningen för kylning. Såväl de totala anläggningsinvesteringarna som energiförbrukningen kan därmed bli lägre. Användning av fjärrkyla i datorhallar kan också bidra till att hålla ner eleffektbehovet vintertid. Det finns därmed enligt Energiföretagen Sverige såväl energi- som miljöpolitiska skäl att inte skattemässigt missgynna fjärrkylösningar för datorhallar.

Den nedsättning av energiskatten på el som den 1 januari 2017 infördes för elanvändning i datorhallar innebär att kostnaden för ett företag som säljer fjärrkyla att driva en produktionsanläggning som t.ex. utnyttjar frikyla med värmepump blir högre än för en datorhall att

driva en motsvarande anläggning i egen regi. De skilda skattemässiga förutsättningarna innebär enligt Energiföretagen Sverige en konkurrensnedvridning som kan motverka användandet av fjärrkyla, även när så skulle ha varit företagsekonomiskt motiverat. Förslaget om sänkt energiskatt på el för värmeföretagens leveranser av kyla till datorhallar syftar därför till att energiskattemässigt åstadkomma konkurrensneutrala förutsättningar för den kyla som används i datorhallar, oavsett om den produceras av datorhallsägaren själv eller av ett värmeföretag.

För en datorhall som har en egen kylanläggning med en installerad eleffekt på 1 megawatt och som årligen förbrukar 3 000 megawattimmar el uppgår fr.o.m. den 1 januari 2017 energiskatten på el för den elanvändningen till 23 000 kronor per år (3 000 megawattimmar * 5 kronor per megawattimme + 8 000 kronor). Om ett värmeföretag som säljer kyla skulle äga motsvarande anläggning, med samma elanvändning, och i stället leverera kylan som fjärrkyla till datorhallen skulle den elanvändningen, i normalfallet, beskattas enligt normalnivån för energiskatten på el, som föreslås uppgå till 331 kronor per megawattimme 2018, vilket motsvarar en årlig energiskatt på el på 993 000 kronor (3 000 megawattimmar * 331 kronor per megawattimme). Med föreslagen regeländring skulle skatteskillnaden utjämnas, dvs. skattenedsättningen för leverantören av kyla skulle i detta fall, precis som för datorhallen, uppgå till 970 000 kronor per år (993 000 - 23 000 kronor).

Energiskatt på el tas ut enligt samma regelverk oavsett företagets storlek och även nedsättningar av energiskatten gäller för alla företag oavsett storlek, givet att kriterierna för skattenedsättningarna är uppfyllda. Bedömningen är därför att det vid utformningen av förslagen inte är motiverat att särskild hänsyn tas till små företag. Även mindre värmeföretag som säljer värme och kyla kommer att få sänkta skattenivåer för de ändamål som omfattas av förslagen.

Om reglerna inte ändras skulle berörda värmeföretag inte få föreslagna nedsättningar av energiskatten på el. Därmed skulle bl.a. konkurrensförutsättningarna för den värme och kyla som används för berörda ändamål inte utjämnas så som har beskrivits ovan.

Effekter för hushåll och offentlig sektor

Hushållen bedöms inte direkt beröras av föreslagna regeländringar. Indirekt kan dock sänkta skatterelaterade kostnader för värmeföretagen även komma de hushåll till del, vars uppvärmning av bostäder och varmvatten sker med fjärrvärme.

Då de flesta värmeföretagen som säljer värme och kyla är kommunalt ägda innebär sänkta skatterelaterade kostnader att lönsamheten, allt annat lika, för dessa verksamheter ökar. Schablonmässigt bedöms de lägre skattenivåer som förslagen medför för de kommunalt ägda värmeföretagen motsvara sänkta nettokostnader om ca 18 miljoner kronor per år. Därutöver får även de kommunala företagen stärkta konkurrensförutsättningar så som beskrivs ovan.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslagen bedöms ge upphov till begränsade engångsvisa kostnader för Skatteverket, främst till följd av förändringar av systemstöd och åtgärder för att tillgodose företagets informationsbehov. Därutöver kommer förslagen leda till en viss ökning av antalet ansökningar om återbetalning av energiskatt på el, men eftersom antalet företag som påverkas av förslagen är begränsat bedöms de löpande kostnader som detta medför som måttliga. Bedömningen är även att förslaget inte föranleder behov av ytterligare informationsinsatser än de som normalt sker vid regelförändringar. Tillsammans med övriga förslag i avsnitt 6.17, 6.18 och 6.20 beräknar Skatteverket att förslaget leder till kostnader av engångskaraktär om 5,20 miljoner kronor och löpande årliga kostnader om 2,35 miljoner kronor. Kostnaderna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra ökade kostnader för andra myndigheter.

Övriga effekter

Förslagen bedöms inte leda till några betydande konsekvenser avseende jämställdheten mellan kvinnor och män eller på sysselsättningen samt, eftersom förslagen inte bedöms leda till ökade utgifter för hushållen, inte till några fördelningsmässiga effekter. Förslagen bedöms vara förenliga med unionsrätten.

6.20 Sänkt skatt för datorhallar och andra förändringsförslag på elskatteområdet

6.20.1 Ärendet och dess beredning

Inom Finansdepartementet har promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 tagits fram (Fi2017/01244/S2). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 14, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 14, avsnitt 2*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 14, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01244/S2).

Fortlax AB, Mirror m.fl. företag har i en skrivelse efterfrågat att storleksgränsen på 0,5 megawatt tas bort i syfte att skapa konkurrensneutrala villkor i datacenter- och it-tjänstebranschen samt att det i stället tydliggörs att driften av datorhallen ska vara kommersiellt och för kunders räkning, för att därmed utesluta interna datorhallar i andra verksamheter (Fi2016/04393/S2).

Ejwa Software HB och Ejwa Hosting AB har i en skrivelse anfört att om det ska finnas skattelättnader för datorhallar så bör förslaget utformas så att det främjar tillväxt av redan etablerade datorhallar (Fi2017/00929/S2).

Svensk Kollektivtrafik och Sveriges Bussföretag har i en skrivelse efterfrågat att beskattningen av elektricitet för elbussar ändras (Fi2017/01979/S2).

Lantbrukarnas riksförbund har i en skrivelse efterfrågat att de kvartalsvisa återbetalningarna av energiskatt på el som förbrukas i växthusnäringen ska ändras till ett system med fyra valfria återbetalningstidpunkter alternativt att den kvartalsvisa kompletteras med ytterligare återbetalningstillfällen genom att ett av kvartalen delas upp i två delar (Fi2017/00718/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 1 juni 2017 att inhämta lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 14, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 14, avsnitt 5*. Regeringen behandlar Lagrådets synpunkter i avsnitt 6.20.3, 6.20.4, 6.20.5 och 6.20.6.

Förslaget om ändringar i lagen (2011:1244) om elcertifikat är enligt regeringens bedömning

författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över det förslaget.

6.20.2 Bakgrund och gällande rätt

Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energi-produkter och elektricitet, EUT L 283, 31.10.2003, s. 51, kallat energiskattedirektivet, är ett unionsgemensamt ramverk för hur medlemsstaterna ska utforma sin nationella beskattning av bränslen och el. Av direktivet följer bl.a. att medlemsstaternas nationella beskattning av el ska uppfylla vissa i direktivet föreskrivna minimiskattenivåer. Direktivet innehåller även krav på obligatorisk skattebefrielse i vissa situationer samt möjligheter för medlemsstaterna att ge skattenedsättning eller fullständig skattebefrielse i andra situationer.

Befrielser och nedsättningar från energiskatt kan vara utformade så att de utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget. Detta innebär att Sveriges och andra medlemsstaters möjlighet att fritt utforma den nationella energibeskattningen inte bara begränsas av innehållet i energiskattedirektivet utan därutöver bl.a. av de regler om statligt stöd som följer av EUF-fördraget, vilka således kan ha företräde över direktivets regler.

På nationell nivå regleras energibeskattningen av el i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. All el som förbrukas i Sverige är som huvudregel skattepliktig och skatten betalas in till staten av de skattskyldiga. De skattskyldiga består i huvudsak av två kategorier, nämligen elproducenter och elleverantörer. För dessa skattskyldiga inträder skattskyldighet för el när elen levereras till någon som inte är skattskyldig eller när den tas i anspråk för annat ändamål än försäljning. Efter förslag i budgetpropositionen för 2017 har även en ny kategori av skattskyldiga introducerats, frivilligt skattskyldiga. Från och med 2018 ersätts skattskyldigheten för elleverantörer med en skattskyldighet för elnätinnehavare varefter skattskyldigheten inträder när el överförs till någon som inte är skattskyldig eller tas i anspråk för annat ändamål än överföring.

Nuvarande energiskatt på el är sedan 1993 differentierad utifrån dels var i landet den förbrukas, dels för vilket ändamål den förbrukas. I dag är exempelvis industriell verksamhet (tillverkningsprocessen), jordbruks-, skogsbruks- och vattenbrukssektorerna samt vissa större datacenter lågt beskattade medan annan näringsverksamhet, t.ex. i tjänstesektorn, betalar samma energiskatt som hushållen. Energiskatt på el tas ut med endast en skattesats och den lägre beskattningsnivån som aktualiseras vid förbrukning för exv. de ovan nämnda ändamålen åstadkoms i stället genom avdrag eller återbetalning.

Inköp av el mot försäkrans

I dag tillåter lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, att annan än den som är skattskyldig får köpa el utan energiskatt mot att köparen lämnar en försäkrans till leverantören att elen ska användas för vissa i lagen angivna ändamål.

Försäkranssystemet omfattar el som

- förbrukats i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
- i huvudsak förbrukas för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,
- förbrukats vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6 (dvs. energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren),
- förbrukats vid sådan överföring av el på elnätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,
- förbrukats i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats.

I Skatteverkets allmänna råd om beskattning av elektrisk kraft (SKV A 2015:4) lämnas följande allmänna råd om inköp av el utan energiskatt mot försäkrans.

Allmänna råd till 11 kap. 11 § lagen om skatt på energi:

Försäkrans bör lämnas för varje köptillfälle eller för högst ett kalenderår, s.k. stående försäkrans.

Försäkrans bör lämnas på en blankett som Skatteverket har tagit fram. Försäkrans bör upprättas i två exemplar. Det ena exemplaret bör lämnas till elleverantören och det andra bör behållas av förbrukaren.

Om den som förvärvat elen utan skatt säljer eller förbrukar elen för ett annat ändamål än som omfattas av ordningen så blir denne skattskyldig (5 § första stycket 3 LSE). Skattskyldigheten inträder i dessa fall när el levereras till en köpare eller tas i anspråk för annat ändamål än försäljning (11 kap. 7 § första stycket 2 LSE).

Då den nuvarande ordningen varken förutsätter Skatteverkets godkännande eller att verket informeras är det i dag okänt hur många aktörer som nyttjar försäkranssystemet. Det bedöms emellertid vara ett relativt begränsat antal företag som omfattas av ordningen.

Likalydande regler i flera bestämmelser och viss reglering på förordningsnivå

Befrielser och nedsättningar från energiskatt kan vara utformade så att de utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, EUF-fördraget. Återbetalning av skatt enligt 11 kap. 12, 12 a, 12 b och 14 §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, får därför endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro. När nedsättning under 12 a § gäller uppgiftsskyldigheten för sammanlagd nedsättning om 15 000 euro. För närvarande upprepas dessa i det närmaste likalydande villkor i var och en av de nämnda återbetalningsbestämmelserna.

I 11 kap. 12, 12 a, 12 b och 14 §§ LSE finns även likalydande regler av mer administrativ natur. Det rör sig om att ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och, med undantag för nedsättningen i 12 b § för landström, ska den lämnas elektroniskt.

Om sökanden beräknas förbruka el i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns. Vidare framgår att en ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

Vad som, vid prövningen av om kvartalsvis återbetalning ska medges, avses med förbrukning i större omfattning framgår av förordningen (2010:178) om skatt på energi, FSE. Av förordningen framgår att återbetalning får göras per kalenderkvartal om årsförbrukningen av el kan beräknas uppgå till minst 150 000 kilowattimmar, med undantag för förbrukning för landström, i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller i datorhall där förbrukningen måste uppgå till minst 250 000 kilowattimmar el.

För avdrag enligt 11 kap. 9 § första stycket 6–8 (lydelse enligt SFS 2016:1073) medges avdrag endast om den skattskyldige inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. Av andra stycket framgår även att avdrag för de berörda ändamålen endast får medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget per stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

I Lagrådets yttrande över lagrådsremissen Vissa frågor på elskatteområdet framfördes bl.a. det följande angående de ovan nämnda reglerna.

”De nu lämnade två ändringsförslagen har --- föregåtts av åtta tidigare förslag om ändringar i lagen, alla avseende perioden 1 januari 2016 – 1 januari 2018. Vissa av förslagen har varit inriktade mot bränsleskatteområdet, andra mot skatten på elektrisk kraft. I väsentliga delar

avhandlas dock närliggande frågor. t.ex. avseende förhållande till EU:s statsstödsregler.

Det är svårt att få någon överblick över hur lagstiftningen hänger ihop. Lagen om skatt på energi tillkom 1994 och har sedan dess ändrats ett otal gånger. Nu lämnar den i redaktionellt hänseende mycket övrigt att önska. De förslag som lämnas i denna lagrådsremiss är exempel på ändringar som ytterligare försvårar överblickbarheten. Exempelvis införs återbetalningsregler som avser fyra olika brukarkategorier, där en rad bestämmelser för varje kategori regleras separat trots att reglerna i stora delar är identiska.”

Frivillig skattskyldighet

Energiskatt på el tas ut med endast en skattesats. Den lägre beskattningsnivån som gäller vid förbrukning för vissa ändamål åstadkoms i stället genom avdrag eller återbetalning. För de flesta av förbrukningsändamålen beviljas nedsättningen efter att förbrukaren själv vänder sig till Skatteverket med ett avdragsyrkande om denne är skattskyldig eller en återbetalningsansökan i övriga fall.

De skattskyldiga består i dag i huvudsak av två kategorier, nämligen elproducenter och elleverantörer men det finns även andra kategorier. Den som beräknas förbruka el i mycket stor omfattning får godkännas som frivilligt skattskyldig av Skatteverket, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall. Den som ska bli frivilligt skattskyldig ska således inte enbart beräknas förbruka el i mycket stor omfattning utan den övervägande delen av elförbrukningen måste också ske för vissa utpekade ändamål. Med ”övervägande del” avses mer än hälften (se prop. 2009/10:144 s.35 ang. detta kvantifierande uttryck). I detta fall relaterar det till all el som näringsidkaren har förbrukat under ett kalenderår.

Enligt 15 § FSE bör kravet på beräknad förbrukning i mycket stor omfattning anses vara uppfyllt om sökanden beräknas förbruka minst 20 gigawattimmar el per kalenderår. Denna ordning med frivillig skattskyldighet för energiskatt på el för aktörer som förbrukar el i datorhallar och i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet vilken föreslagits av Utredningen om sektorsneutral och konkurrens-

kraftig energiskatt på el i dess betänkande Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) infördes den 1 januari 2017 (Prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:FiU1, rskr. 2016/17:49).

Den som godkänts som frivilligt skattskyldig ska registreras av Skatteverket, jämför 7 kap. 1 § första stycket 10 g skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. Det medför att frivilligt skattskyldiga ska redovisa energiskatten på el i en punktskattedeklaration för vissa redovisningsperioder (se 26 kap. 6 § SFL).

Regeringen instämde i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1, volym 1 avsnitt 6.13.4) i den bedömning som Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el gjort, nämligen att det i syfte att underlätta hanteringen och minska likviditetspåverkan kan vara motiverat att ge stora elförbrukare, tillika stödmottagare, en möjlighet att frivilligt bli skattskyldiga och därigenom få ta del av stödet genom löpande avdrag i stället för genom återbetalning. Regeringen föreslog därför att en möjlighet till frivillig skattskyldighet skulle införas för de som beräknas förbruka el i mycket stor omfattning i datacenter eller i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

De som inte anses vara stora förbrukare får del av den lägre beskattningen genom återbetalning av delar av den skatt som elleverantören debiterat dem.

Ansökan om återbetalning ska som huvudregel omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka el i större omfattning får emellertid Skatteverket medge att ansökan om återbetalning av energiskatt på el görs per kalenderkvartal i stället för genom en årlig återbetalning.

För återbetalningarna finns uppställda gränser för att bl.a. hålla både företagets och Skatteverkets administration nere i fråga om mindre stödbelopp. Den nuvarande ordningen med möjligheter till frivillig skattskyldighet respektive återbetalning är konstruerad så att lagstiftningen i det förstnämnda fallet kompletteras med gränsvärden närmare angivna i förordning, medan gränsvärdena i det senare fallet är reglerade direkt i lagtext.

6.20.3 Försäkranssystemet tas bort

Regeringens förslag: Möjligheten att köpa el utan energiskatt mot lämnande av försäkran tas bort. Den som är skattskyldig och förbrukar el för sådant ändamål som avses i 9 § första stycket 1–5 får fortsatt göra skatteavdrag för egen elförbrukning för dessa ändamål.

Den som inte är skattskyldig men som förbrukar el för dessa ändamål ges i stället möjlighet till återbetalning av skatten.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians förslag förmedlades dock nedsättningen för elförbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning i två steg, i de fall förbrukningen skedde i de kommuner som omfattas av den så kallade norrlandsskattenivån. Detta genom att samma el omfattades av såväl avdrag som återbetalning.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot det remitterade förslaget. *Skatteverket* tillstyrker förslaget att ersätta försäkranssystemet med en möjlighet att godkännas som frivilligt skattskyldig eller ansöka om återbetalning, under förutsättning att avdragsrätten enligt 11 kap. 9 § första stycket 8 lagen (1994:1776) om skatt på energi (LSE) begränsas. Denna begränsning föreslås i huvudsak ske genom att de förbrukningsändamål som kan rendera i återbetalning enligt 13 § exkluderas från nämnda punkt.

Luleå tekniska universitet tillstyrker åtgärderna och välkomnar denna typ av regeländringar.

Energimyndigheten tillstyrker promemorians delar om förändringar av energiskatten på el.

Energiföretagen Sverige stödjer förslaget att förbrukare med full energiskattebefrielse har direkt kontakt med Skatteverket i stället för att elhandelsbolagen/elnätsbolagen agerar mellanhand. I fråga om tidpunkten för den föreslagna förändringen om att ta bort försäkranssystemet anser Energiföretagen att det vore önskvärt om lagändringen beslutades så tidigt som möjligt, dvs. utanför ramen för budgetpropositionen. Osäkerhet om budgeten kan medföra att elnäts-

företag ser sig tvingade att på spekulation genomföra förändringar före månadsskiftet november-december, då riksdagsbeslut om budgetpropositionen normalt sett väntas. Den korta anpassningstiden mellan beslut och ikraftträdande talar enligt Energiföretagen för att förändringen bör brytas ut ur budgetpropositionen. Energiföretagen Sverige stödjer föreslagna förenklingar i återbetalnings- och avdragsbestämmelserna som förenklar och gör regelverket något mer lättillgängligt. Energigas Sverige ställer sig bakom Energiföretagens remissvar.

Innovations- och kemiindustrierna i Sverige AB (IKEM) pekar på att företag som använder el för de ändamål som framgår av 11 kap. 9 § första stycket 1–5 också redovisar detta fortlöpande i sina skattedeclarationer som skickas till Skatteverket. Dessa redovisningar stöds också av den redovisning som utförs av elleverantörerna till Skatteverket. IKEM anför vidare att det står tämligen klart att ett borttagande av försäkranssystemet ökar de administrativa bördorna vars kostnader föreslås finansieras genom begränsningar i avdrags- och återbetalningsrätten. IKEM gör bedömningen att företagets liksom elleverantörernas redovisning ger Skatteverket en god kontroll över dessa avdrag. IKEM avvisar införandet av begränsningar i avdrags- och återbetalningsrätten och anser att det också ska vara möjligt för en behörig företrädare för sökanden att lämna in ansökan om avdrag och återbetalning som rör elanvändning som omfattas av 11 kap. 9 § första stycket 1–5. En liknande situation föreligger också inom en sammanhållen hantering för flera skattskyldiga och återbetalningsberättigade inom en och samma företagsgrupp.

Jernkontoret anser inte att den nu föreslagna ändringen att ta bort försäkranssystemet för nollskattad el kan motiveras av att det behöver upprättas en direktkontakt mellan företagen och Skatteverket samt anför att dessa användningsområden inte omfattas av energiskattedirektivet och att nedsättningen inte är att betrakta som statsstöd.

Gjuteriföreningen anser i första hand att försäkranssystemet inte ska avskaffas för företag med metallurgiska processer och i andra hand att effekterna för små och medelstora företag med metallurgiska processer minimeras genom att förbrukningsgränsen för godkännande som frivilligt skattskyldig tas bort.

Svenskt Näringsliv har mot bakgrund av de krav som ställs i EU:s statsstödsregler i och för sig inget att erinra mot förslaget när det gäller övergång från ett försäkranssystem till ett återbetalningsystem.

Återvinningsindustrierna framför bl.a. att de har medlemsföretag som köper el mot försäkran i dag samt att de förutsätter att förändringen inte påverkar återvinningsföretagens möjligheter att få skatteavdrag även i fortsättningen.

Vattenfall tillstyrker förslaget att möjligheten att köpa el utan energiskatt mot försäkran tas bort. *Vattenfall* framför bl.a. att det vore önskvärt om lagändringen beslutades så tidigt som möjligt, dvs. utanför ramen för budgetpropositionen. *Vattenfall* påtalar att för det fall att lagförslaget inte går igenom måste nätinnehavarna bl.a. bygga upp rutiner och it-system för att hantera försäkranssystemet med tillhörande avdrag. *Vattenfall* påtalar att detta arbete måste genomföras innan månadsskiftet november-december, då riksdagsbeslut om budgetpropositionen normalt sett väntas, samt att förutsatt att lagändringen går igenom är det nedlagda arbetet gjort till ingen nytta.

E.ON Sverige AB anser att de föreslagna förändringarna av återbetalnings- och avdragsbestämmelserna för energiskatt på el är till fördel för alla aktörer. *E.ON Sverige AB* lyfter fram att det är önskvärt att reglerna antas i god tid innan de ska träda i kraft för att ge berörda möjlighet att anpassa sig till de nya förhållandena och efterfrågar därför en snabbare hantering av förslagen i stället för att behandla dem inom ramen för budgetpropositionen.

Skälen för regeringens förslag: Efter förslag i budgetpropositionen för 2017 gjordes vissa förändringar av hur en lägre energiskattenivå skulle åstadkommas för de elskattenedsättningar som bedömts utgöra statliga stöd. Ändringarna syftade bl.a. till att i möjligaste mån skapa en direktkontakt mellan stödmottagare och stödgivande myndighet för att uppfylla EU-rättens krav om datainsamling och offentliggörande. Förändringarna medför även att det så långt som möjligt är respektive stödmottagare som drar nytta av nedsättningen som står den ekonomiska risken för eventuella felaktigheter i stället för den skattskyldige. Förändringarna innebär också att Skatteverket i högre utsträckning än tidigare får information om vem som förbrukar den el som avdrag och återbetalning yrkas för samt för vilka ändamål elen

förbrukas. Detta förväntas dels öka möjligheten att kontrollera beskattningen i ett tidigare skede, dels möjligheter att vända sig direkt till den förbrukande aktören vilken har tillgång till samtliga uppgifter som är nödvändiga för att kontrollera om korrekt skatt tagits ut.

Försäkranssystemet skiljer sig från den ovan nämnda ordningen med direktkontakt mellan den beviljande myndigheten och det förbrukande företaget genom att försäkranssystemet innebär att el säljs utan skatt till en aktör som inte är känd av Skatteverket samt att skattskyldigheten för el kan komma flyttas till denna aktör utan att Skatteverket har kännedom om vem den aktören är. Detta gör att Skatteverket inte kan vända sig till det förbrukande företaget om det inte dessförinnan självt gett sig till känna eller om inte myndigheten dessförinnan inhämtat uppgifter från den skattskyldige som försett förbrukaren med elen. Till skillnad från vad *IKEM* anför, så redovisar således endast de skattskyldiga som ger sig till känna förbrukningen i punktskatte-deklarationer medan de som köper in el mot försäkran och antingen inte förbrukar el för ett annat förbrukningsändamål än som avses i 11 kap. 9 § första stycket 1–5 LSE eller som förbrukar el för ett annat ändamål utan att ge sig till känna, inte redovisar sin förbrukning direkt till Skatteverket. Avsaknaden av transparens försvårar därmed skattekontrollen vilket medför en ökad risk för skatteundandragande.

En förändring som innebär att den som förbrukar el för de ändamål som i dag omfattas av försäkranssystemet själv ska vända sig till Skatteverket för att erhålla nedsättningen skulle innebära en lättnad för de skattskyldiga som förser annan med el för den senares förbrukning eftersom att den skattskyldiges återkommande hanteringen av försäkransblanketter försvinner. En sådan förändring innebär också att den skattskyldige inte behöver agera/fungera som mellanhand innan kontroll kan göras av en förbrukares rätt till skattebefrielse för förbrukad el. En sådan förändring bör vidare öka Skatteverkets kontrollmöjligheter, göra det enklare att bedöma om elen används för något av de nedsättningsberättigande ändamålen och därmed minska risken för felaktig skatteredovisning och skatteundandragande.

Regeringen anser därför, i likhet med bl.a. *Energiföretagen Sverige* och *Vattenfall* och således till skillnad från *Jernkontoret* och *Gjuteri-*

föreningen att det, på motsvarande sätt som för de energiskattelättnader som utgör statligt stöd är lämpligt att skapa en direktkontakt mellan den som förbrukar elen för även dessa nedsättningsberättigande ändamål och beskattningsmyndigheten. Det gäller alltså även om nedsättningarna inte är att betrakta som statligt stöd.

En sådan direktkontakt åstadkoms lämpligen genom att de förbrukare som är skattskyldiga även i fortsättningen gör avdrag för energiskatten på den el som de förbrukar för de aktuella ändamålen. Om denna avdragsrätt även skulle omfatta el som förbrukades av annan så skulle den eftersökta direktkontakten inte åstadkommas. Regeringen anser därför att el som förbrukas av annan än den skattskyldige inte bör omfattas av avdragsrätten. De aktörer som inte är skattskyldiga bör i stället ansöka om återbetalning av energiskatten på den el som de förbrukar för ändamålen. Regeringen noterar vad *Återvinningsindustrierna* anför och konstaterar att en sådan ordning inte påverkar avdragsrätten för de medlemsföretag som gör avdrag för egen förbrukning och att en återbetalningslösning medför att nedsättning kan sökas även av medlemsföretag som inte är skattskyldiga.

Från och med den 1 januari 2018 kommer vidare skattskyldigheten för leverantörer ersättas med en skattskyldighet för nätinnehavare vars verksamhet är ett naturligt och legalt monopol. Genom en förändring som innebär att förbrukaren själv söker nedsättningen undanröjs risken att den skattskyldige väljer att endast nyttja avdragsrätten för den egna förbrukningen för de berörda ändamålen vilket i sådant fall skulle kunna utestänga förbrukare som inte är skattskyldiga från skattebefrielsen.

Den befintliga avdragsrätten för förbrukning vid sådan överföring av el på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion omfattar endast el som förbrukas av nätföretag. I och med att den som överför el med stöd av en koncession kommer vara skattskyldig såsom nätinnehavare från och med den 1 januari 2018 och därmed kan använda sig en avdragsrätt saknas det skäl att införa en återbetalningsmöjlighet för sådan förbrukning.

Regeringen anser, till skillnad från *IKEM* och *Jernkontoret*, att det inte är lämpligt med en ordning som innebär att skattskyldiga ska tillåtas göra avdrag för ändamål enligt 11 kap. 9 § första stycket 1–5 även för andra skattskyldiga och

återbetalningsberättigade inom samma företagsgrupp. En sådan ordning skulle innebära att en direktkontakt inte uppnås mellan det elförbrukande företaget och Skatteverket samt ytterligare försvåra kontrollmöjligheterna genom en ökad risk att flera företag kan göra anspråk på samma skattelättnad.

Regeringen föreslår därför att försäkranssystemet för el slopas, avdragsrätten enligt 9 § första stycket 1–5 begränsas till att enbart gälla den skattskyldiges egen förbrukning samt att en återbetalningsmöjlighet införs för andra än skattskyldiga som förbrukar el för ändamålen som avses i 9 § första stycket 1, 2, 3 och 5.

Regeringen anser, till skillnad från *Skatteverket*, att det inte är nödvändigt att från avdragsmöjligheten i 11 kap. 9 § första stycket 8 LSE exkludera alla förbrukningsändamål som kan ge rätt till återbetalning enligt 13 a § för att säkerställa att bemyndigandet för Sverige att tillämpa en lägre skattenivå för el som förbrukas i vissa delar av landet följs. Detta då elförbrukning som sker i industriell verksamhet redan är undantagen från punkt 8 genom underpunkten a. Med undantag för den förbrukning som sker i spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning så kommer förbrukningen för de återbetalningsberättigande ändamålen i allt väsentligt ske i verksamhet som är exkluderad genom nämnda punkt.

För att undvika att skattenedsättningen för el som förbrukas i eller i direkt anslutning till spårbunden trafik förmedlas delvis genom avdrag i en stödordning, som bl.a. förutsätter prövning av stödmottagarens ekonomiska situation, och delvis genom återbetalning i en ordning som inte anses utgöra statligt stöd föreslår regeringen att avdragsmöjligheten i 11 kap. 9 § första stycket 8 LSE ska begränsas så att den inte omfattar elförbrukning i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.

Lagrådet anger i sitt yttrande att det är svårt att få en överblick över de lagförslag i lagrådsremissen Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 som rör ändringar avseende energiskatt i LSE samt anknytande förfaranderegler i skatteförordningen (2011:1244), förkortad SFL. Regeringen noterar att Lagrådets yttrande emellertid inte innehåller

några invändningar i sak mot de aktuella förslagen i sig.

När det gäller överskådligheten av lagrådsremissens lagförslag beror svårigheten enligt Lagrådet bl.a. på att vissa delar av LSE ändras mycket ofta, även innan en tidigare ändring har hunnit börja tillämpas. Detta ger upphov till motsvarande svårigheter med SFL eftersom i denna har detaljerade föraranderegler specifika för en rad olika skatteslag sammanförts. Enligt Lagrådets mening indikerar förslagen att det finns strukturella brister i LSE och i SFL, i vart fall om dessa ska fungera med nuvarande lagstiftningstakt. Lagrådet lämnar mot denna bakgrund den generella synpunkten att det bör göras en teknisk översyn av de båda lagarna för att underlätta ändringstakten. En sådan teknisk översyn som Lagrådet efterfrågar ryms dock inte inom ramen för detta lagstiftningsprojekt.

Regeringen anser, till skillnad från *Energiföretagen Sverige*, *Energigas Sverige*, *Vattenfall* och *E.ON Sverige AB* vilka visserligen tillstyrkt förslagen, att fördelarna med att behandla förslagen på energiområdet samlat, vilket stärker överskådligheten, överväger fördelarna med att hantera vissa av de aktuella förslagen separat utanför budgetpropositionen. Ändringarna behandlas därför gemensamt och föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

I 53 kap. 5 § SFL anges att vissa beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt ska anses som beslut om punktskatt. Den paragrafen har ändrats genom lagen (2016:1077) om ändring i skatteförordningen (2011:1244), som träder i kraft den 1 januari 2018. För att även beslut om återbetalning enligt den nya paragrafen, 11 kap. 13 a § LSE, ska vara att anse som beslut om punktskatt föreslås en ändring i 53 kap. 5 § lagen (2016:1077) om ändring i skatteförordningen (2011:1244).

Lagen (2011:1200) om elcertifikat innehåller i dag hänvisningar till avdragsregler i lagen om skatt på energi. Hänvisningarna, som finns i 1 kap. 2 § och 4 kap. 5 § förstnämnda lag, hänvisar till möjligheten till avdrag genom 11 kap. 9 § första stycket 2, 3 och 5 i lagen om skatt på energi vid förbrukning för vissa ändamål. För att säkerställa att det vid tillämpningen av lagen om elcertifikat ska saknas betydelse om skattenedsättningen vid elförbrukningen för berörda ändamål uppnås efter ansökan om återbetalning eller efter avdragsyrkande föreslås att hänvisningar till återbetalning enligt 11 kap.

13 a § första stycket 2, 3 och 4 ska läggas till i 1 kap. 2 § och 4 kap. 5 § i lagen (2011:1200) om elcertifikat.

I 7 kap. 1 § SFL finns bestämmelser om vem som ska registreras hos Skatteverket. Skatteverket ska enligt 7 kap. 1 § första stycket 10 SFL registrera den som är skattskyldig enligt ett antal uppräknande lagar, bl.a. den som är skattskyldig enligt LSE.

I propositionen Skatteförslag med anledning av energiöverenskommelsen (prop. 2016/17:142) föreslås att punkt 10 j i första stycket i 7 kap. § SFL ska slopas. Riksdagen har antagit regeringens förslag (bet. 2016/17:SkU31, rskr. 2016/17:268). Den ändringen träder i kraft den 1 januari 2018. Mot bakgrund av omnumreringen i 11 kap. 5 § LSE (se lagförslag 3.24 görs ändring i 7 kap. 1 § lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen, dvs. en ändring av förslaget i prop. 2016/17:142. Ikraftträdandebestämmelserna i propositionens ändring kommer därmed att vara tillämplig även på den nu föreslagna ändringen. Eftersom den i propositionen föreslagna ändringen träder i kraft den 1 januari 2018 behövs inga ytterligare ikraftträdandebestämmelser.

Dessutom görs en rent författningsteknisk ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen. I propositionen Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen (prop. 2016/17:58) föreslås att 7 kap. 1 § SFL ska ändras (en ny punkt 13 läggs till i första stycket). Riksdagen har antagit regeringens förslag (bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256). Den ändringen träder i kraft den 1 januari 2019 (se punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till den lagen), dvs. efter det att den nu föreslagna ändringen i LSE har trätt i kraft. Med anledning av det ovan nämnda förslaget i prop. 2016/17:142 görs i den propositionen också en rent författningsteknisk ändring av ändringsförslaget i prop. 2016/17:58.

Vid borttagandet av försäkranssystemet upphävs 11 kap. 11 § lagen om skatt på energi och rubriken närmast före nämnda bestämmelse utgår. Dessutom görs en rent författningsteknisk ändring av lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi med anledning av att en ändrad lydelse av 11 kap. 11 § i annat fall följt av den lagen.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels att 11 kap. 11 § i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska upphöra att gälla, dels att rubriken närmast före 11 kap. 11 § i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska utgå, dels införandet av en ny paragraf, 11 kap. 13 a §, i lagen (1994:1776) om skatt på energi, dels ändring i 11 kap. 5, 7 och 9 §§ i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi, dels att ändringen av 11 kap. 11 § genom lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska utgå.

Förslaget föranleder vidare ändring av 53 kap. 5 § lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244), 7 kap. 1 § första stycket 10 g dels i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244), dels i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslaget föranleder vidare ändring av 1 kap. 2 § och 4 kap. 5 § lagen (2011:1200) om elcertifikat. Se avsnitt 3.9, 3.18, 3.24, 3.25, 3.28 och 3.30.

6.20.4 Översyn och förenkling av återbetalnings- och avdragsbestämmelser för energiskatt på el

Regeringens förslag: Likalydande villkor som förekommer i flera återbetalningsbestämmelser flyttas från dessa paragrafer för att i stället samlas i två nya paragrafer med gemensamma återbetalningsbestämmelser. I den ena paragrafen behandlas villkor som hör samman med reglerna för statliga stöd medan den andra innehåller villkor som är gemensamma för flera återbetalningsregler och berör den administrativa hanteringen av återbetalningar. Motsvarande ändring för villkor som rör statliga stöd görs även för avdrag på energiskatt på el.

Möjligheten till kvartalsvis återbetalning av energiskatt på el i 11 kap. lagen om skatt på energi ersätts med en möjlighet till månadsvis återbetalning.

För nya återbetalningar införs en återbetalningsgräns som innebär att återbetalning endast medges för den del av återbetalningsbeloppet som under kalenderåret överstiger 2 000 kronor.

Det ska framgå direkt av lagen om skatt på energi att beskattningsmyndigheten får bevilja

månatlig återbetalning om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för nedsättningsberättigande ändamål. Denna nivå innebär en lättnad för dem som förbrukar el som landström, i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller i datorhall.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians förslag skulle vissa villkor som avser återbetalning enligt 9 kap. 5 och 5 a §§ (1994:1776) om skatt på energi (LSE) regleras i 11 kap. 17 § LSE. Dessa villkor regleras i 9 kap. enligt regeringens förslag i avsnitt 6.19. Promemorian innehöll inte förslag om att möjligheten till kvartalsvis återbetalning av energiskatt på el i 11 kap. LSE skulle vara månatlig. I förhållande till promemorians förslag har även vissa språkliga justeringar gjorts.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot det remitterade förslaget.

Skatteverket tillstyrker förslaget att reglera gränsen för när Skatteverket får medge kvartalsvis återbetalning i lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för i förordningen (2010:178) om skatt på energi.

Skatteverket tillstyrker förslaget att samla likalydande villkor som är gemensamma för flera bestämmelser om återbetalning och avdrag, under förutsättning att de villkor som gäller bestämmelser i 9 kapitlet LSE regleras separat.

Skatteverket tillstyrker förslaget att införa en lägsta beloppsgräns för återbetalning enligt den föreslagna 11 kap. 13 § LSE, men anser att gränserna bör sättas betydligt högre. Skatteverket efterfrågar även förtydligande av beräkningen av återbetalningen i förhållande till återbetalningsgränsen ska göras för respektive användningsändamål eller sammanlagt för alla i bestämmelsen uppräknade användningsändamål.

Luleå tekniska universitet tillstyrker åtgärderna och välkomnar denna typ av regeländringar.

Energimyndigheten tillstyrker promemorians delar om förändringar av energiskatten på el.

Energiföretagen Sverige och *Energigas Sverige* stödjer föreslagna förenklingar i återbetalnings- och avdragsbestämmelserna som förenklar och gör regelverket något mer lättillgängligt. *Energiföretagen* och *Energigas Sverige* stödjer också

införandet av en återbetalningsgräns på 2 000 kronor för att kunna medge återbetalning och att det införs regler i lagen om när beskattningsmyndigheten får bevilja kvartalsvis återbetalning.

Innovations- och kemiindustrierna (IKEM) anför bl.a. att ett borttagande av försäkranssystemet ökar de administrativa bördorna vars kostnader föreslås finansieras genom begränsningar i avdrags- och återbetalningsrätten. IKEM gör bedömningen att företagens liksom elleverantörernas redovisning ger Skatteverket en god kontroll över dessa avdrag. IKEM avvisar införandet av begränsningar i avdrags- och återbetalningsrätten och hävdar bl.a. att de aktuella avdragen om skattebefrielse omfattar sådana som i energiskattedirektivet är s.k. obligatoriska och att det inte är industrin som föranlett några administrativa ökade kostnader.

Jernkontoret motsätter sig införandet av en återbetalningsgräns som innebär att återbetalning inte medges för hela nedsättningsbeloppet. Jernkontoret anför vidare att om företagen bedömer att det är värt att ansöka om nedsättning så ska hela beloppet betalas ut, att en beloppsgräns inte kommer påverka Skatteverkets administration samt, med hänvisning till tröskelvärdet för jord- och skogsbruk om 500 kronor, att det är rimligt att även återbetalningar för nedsättningar för tillverkningsprocess i industriell verksamhet och verksamheter enligt 11 kap. 9 § 1–5 har samma tröskelvärde. Jernkontoret är positivt till sänkningen av gränsen för kvartalsvis återbetalning för industriell verksamhet. Jernkontoret är även positivt till möjligheten för företag att godkännas som frivilligt skattskyldig men anser dock att det ska vara möjligt för alla oavsett energiförbrukning. Jernkontoret efterfrågar vidare att koncernbolag som är skattskyldiga ska tillåtas deklarerat och göra avdrag för skatt för sina dotterbolag även om dotterbolagen inte är skattskyldiga.

Skogsindustrierna tillstyrker förslaget om kvartalsvis återbetalning av energiskatt på el vid förbrukning om minst 150 megawattimmar per år.

Svenskt Näringsliv har i och för sig inget att erinra mot förslaget när det gäller övergång från ett försäkranssystem till ett återbetalningssystem men motsätter sig skattehöjningen som återbetalningsgränsen innebär. *Svenskt Näringsliv*

och *Teknikföretagen* avstyrker återbetalningsgränsen och anför att de skäl som anförts för återbetalningsgränsen inte är godtagbara för att inte heller vid rätt till återbetalningar av belopp större än 2 000 kronor endast återbetala belopp därutöver. Svenskt Näringsliv och *Teknikföretagen* anför vidare att företaget själv bör kunna bedöma huruvida administrationskostnaden är för hög för att i ett enskilt fall motivera en ansökan om återbetalning.

Sveriges Energiföreningars Riksorganisation anför bl.a. att de anser att lämnat förslag är bra som ett första steg men att gränsen 255 kilowatt i nästa steg bör höjas till 450 kilowatt.

Vattenfall är positivt till att reglerna om återbetalning förenklas. *Vattenfall* anför vidare bl.a. att den snabba förändringstakten inom energiskatteområdet medför betydande svårigheter för regelfterlevnaden.

E.ON Sverige AB anser att de föreslagna förändringarna av återbetalnings- och avdragsbestämmelserna för energiskatt på el är till fördel för alla aktörer. *E.ON Sverige AB* anför vidare att de saknar förtydligande om hur dessa förenklingar förhåller sig till den lägre skattenivån som gäller i vissa delar av norra Sverige. *E.ON Sverige AB* efterfrågar en snabbare hantering av förslagen i stället för att behandla dem inom ramen för budgetpropositionen.

Förbundet Sveriges Hamnar framför i huvudsak att det anser att den lättnad om att det ska framgå direkt av LSE att beskattningsmyndigheten får bevilja kvartalsvis återbetalning under vissa förutsättningar inte är tillräcklig för att locka framför allt de utländska rederierna till att använda landström.

Svensk kollektivtrafik och *Sveriges Bussföretag* har efterfrågat skattendesättningar för elbussar och laddhybrider. Det är regeringens bedömning att ett riktat investeringsstöd såsom elbusspremiem, vilket subventionerar inköp av den dyrare tekniken, är ett mer lämpligt styrmedel än sänkt elskatt. Regeringen anser därför att det nu saknas tillräckliga skäl för att gå vidare med förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Återbetalning – administrativa regler inkl. större omfattning

För återbetalning av energiskatt på el enligt 11 kap. 12–14 §§ LSE gäller ett antal närmast likalydande villkor av administrativ karaktär vilka upprepas i var och en av dessa bestämmelser. Det rör sig bl.a. om att nedsättningen uppnås efter ansökan, när och hur en ansökan ska lämnas, längden på återbetalningsperioder och när rätt föreligger för kortare återbetalningsperioder.

Såsom *Lagrådet* påpekat kan det finnas skäl att se över LSE för att öka överskådligheten.

Om de ovannämnda bestämmelserna flyttas från de individuella återbetalningsbestämmelserna, i dag 11 kap. 12, 12 a, 12 b och 14 §§, till en gemensam bestämmelse kommer en upprepning av dessa regler inte längre tynga lagtexten. Därtill kommer att villkoren inte behöver upprepas i eventuella tillkommande återbetalningsregler. Flera remissinstanser har tillstyrkt en sådan förändring samtidigt som ingen av remissinstanserna har invänt mot förändringen.

Regeringen föreslår därför att det i lagen om skatt på energi införs en ny bestämmelse till vilken de ovan nämnda villkoren för återbetalning enligt 11 kap. 12–15 §§ överförs. Överföringen sker, med undantag för återbetalningsperiodens längd, utan ändring i sak. Bestämmelsen föreslås således även omfatta återbetalning enligt de två nya paragraferna, 11 kap. 13 a och 15 §§, som föreslås i avsnitt 6.20.3 respektive 6.20.6, för att villkoren inte ska behöva upprepas i de sistnämnda bestämmelserna.

Bestämmelsen om att beskattningsmyndigheten får medge att ansökan återbetalning görs per kalenderkvartal i de fall sökanden beräknas förbruka el i större omfattning, kompletteras i dag av en bestämmelse i förordningen (2010:178) om skatt på energi, FSE, vari specificeras vad som bör avses med förbrukning i större omfattning. Av FSE framgår att Skatteverket kan bevilja kvartalsvis återbetalning om årsförbrukningen för vilken återbetalning kan medges beräknas uppgå till minst 250 000 kilowattimmar för förbrukning för landström, i industriell verksamhet i tillverkningsprocessen eller i datorhall samt till minst 150 000 kilowattimmar i övriga fall. Regleringen av den närmre innebörden av vad som avses med

elförbrukning i större omfattning har varit oförändrad under lång tid. Om den närmre innebörden av vad som avses som förbrukning i större omfattning i dessa situationer flyttas till LSE blir det tydligare för förbrukarna vilken omfattning på förbrukningen som är nödvändig för kortare återbetalningsperioder än per kalenderår. Detta då kravet på förbrukning i viss omfattning samt den närmre innebörden av omfattningen i sådant fall kan regleras i en och samma bestämmelse. Det synes, avseende nedsättningarna i 11 kap. LSE, saknas skäl för fortsatt uppdelad reglering på flera författningsnivåer vilka uppväger fördelarna med att sammanföra regleringen i bestämmelsen i LSE.

För att ytterligare förenkla regelverket skulle samma förbrukningskrav kunna gälla för samtliga återbetalningsändamål. Vid en sådan förändring ligger närmast till hands att det är den lägre förbrukningsgränsen som i sådant fall bör gälla vilket även skulle medföra att det blir lättare för företag som förbrukar el som landström, i industriell tillverkningsprocess eller i datorhallar att beviljas kvartalsvis återbetalning. Flera remissinstanser har tillstyrkt en sådan förändring till kvartalsvis återbetalning samtidigt som ingen av remissinstanserna har invänt mot förändringen. Med anledning av de synpunkter som *Förbundet Sveriges Hamnar* framför bör noteras att de här aktuella åtgärderna syftar till en mer generell regelförenkling och således inte särskilt till en utvidgad användning av landström. Samtidigt innebär den ovan nämnda samordningen av förbrukningsgränserna att det blir enklare för förbrukare av landström att kvalificera sig för fler återbetalningstillfällen.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2017 infördes en möjlighet för stora elförbrukare att godkännas som frivilligt skattskyldig i syfte att underlätta hanteringen och minska likviditetspåverkan den som förbrukar el i mycket stor omfattning. I avsnitt 6.20.5 nedan lämnas förslag om att systemet med frivillig skattskyldighet ska utvidgas till fler förbrukningsändamål.

För de företag som inte uppnår den erforderliga förbrukningsnivån för godkännande som frivilligt skattskyldig men som trots allt förbrukar el i större omfattning finns en möjlighet till kvartalsvis i stället för årlig återbetalning. Ordningen innebär en möjlighet till minskad likviditetseffekt för dessa företag.

Regeringen anser till skillnad från Lantbrukarnas riksförbund (LRF) att det inte är

lämpligt att ändra den kvartalsvisa återbetalningen av energiskatten till ett system med fyra valfria perioder och ansökningstillfällen per år. Ett sådant system riskerar att bli administrativt komplicerat och riskerar bl.a. att utestänga förbrukare från nedsättning om denne förbrukar el efter att de fyra ansökningstillfällena använts.

Regeringen anser till skillnad från LRF att det inte heller är lämpligt att införa ytterligare återbetalningstillfällen genom att dela upp en av återbetalningsperioderna så att samma aktör ska använda sig av såväl kvartalsvis som tvåmånaders återbetalningsperioder.

För att införa ytterligare återbetalningstillfällen utan att det ska innebära olika långa eller varierande periodlängder kan ett alternativ vara att i stället låta den kvartalsvisa återbetalningen av energiskatten på el i 11 kap. LSE ersättas av månatliga återbetalningar. En sådan åtgärd får även anses tillmötesgå de önskemål som LRF framfört.

Ett byte av kvartalsvis återbetalning mot månatlig återbetalning innebär visserligen att den administrativa bördan ökar för de återbetalningsberättigade företagen. Det kan samtidigt konstateras att huvudregeln är att återbetalningen sker årsvis och att månatlig återbetalning endast är aktuell efter begäran samt att om den sökande önskar söka vid färre tillfällen så kan den sökande hantera flera återbetalningsansökningar vid samma tillfälle vilket i sådant fall begränsar den tillkommande administrativa bördan.

Mot bakgrund av det ovanstående och i syfte att ytterligare minska likviditetspåverkan för de företag som förbrukar el i större omfattning föreslår regeringen att möjligheten till kvartalsvis återbetalning av energiskatt på el i 11 kap. LSE ersätts med en möjlighet till månadsvis återbetalning.

För att underlätta övergången till månatlig återbetalning föreslår regeringen att ett medgivande från beskattningsmyndigheten om kvartalsvis återbetalning av energiskatt på el för berörda ändamål från den 1 januari 2018 anses vara ett medgivande om månatlig återbetalning. Även beslut om medgivande som meddelats med stöd av den äldre lydelsen får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Då återbetalning av energiskatt på el med stöd av 9 kap. 5 § LSE, dvs. för förbrukning vid framställning av värme för leverans till bl.a. viss

industriell verksamhet, hör samman med återbetalning av energi- och koldioxidskatt på bränsle föreslås inte någon förändring i denna del.

Regeringen föreslår därför att det i LSE införs en bestämmelse som innebär att om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar el per kalenderår för de i 11 kap. 12–15 § angivna nedsättningsberättigande ändamålen får beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalendermånad. På samma sätt som gäller i dag bör ett sådant beslut återkallas om sökanden begär det eller om förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Den föreslagna bestämmelsen kommer således innebära följande.

- Ansökan om återbetalning av energiskatt på el enligt 11 kap. 12–15 §§ ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar el per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande förbrukningsändamål tillsammans, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan för berörda ändamål görs per kalendermånad. Detta beslut får återkallas om sökanden begär det eller om förutsättningar för medgivande inte längre finns.
- Ansökan ska lämnas elektroniskt. Ansökan rörande landström (11 kap. 12 b §) föreslås dock fortsatt kunna lämnas i pappersform.
- Ansökan om återbetalning ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalendermånaden och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.
- En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

El kan förbrukas för förbrukningsändamål som omfattas av flera nedsättningsbestämmelser. I syfte att tydliggöra hur återbetalningsrätten enligt 14 § förhåller sig till övriga nedsättningsbestämmelser föreslås ett tillägg i 14 § med förutsättningen att återbetalningen endast medges i den utsträckning rätt till nedsättning inte följer av föregående bestämmelser.

Återbetalning – statligt stöd

För återbetalning av energiskatt på el enligt de i 1 kap. 11 a § LSE uppräknade återbetalningsbestämmelserna gäller ett antal närmast likalydande villkor som upprepas i var och en av dessa bestämmelser.

Ett av villkoren för återbetalning är att sökanden som även är förbrukare och stödmottagare inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. Ett ytterligare villkor för återbetalning är att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare. Dessa krav på uppgiftslämnande begränsas i återbetalningsbestämmelserna till den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger en viss nivå.

Om de villkor för återbetalning som innebär att återbetalning endast får göras om sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare och sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd flyttas från de individuella återbetalningsbestämmelserna 11 kap. 12, 12 a, 12 b och 14 §§ till en gemensam bestämmelse kommer en upprepning av dessa regler inte längre tynga lagtexten. Därtill kommer att villkoren inte behöver upprepas i eventuella tillkommande återbetalningsregler. Den enda remissinstans som haft invändningar mot förslaget är Skatteverket då myndigheten lämnat tillstyrkandet under förutsättning att de villkor som gäller bestämmelser i 9 kap. LSE regleras separat. I avsnitt 6.19.3 lämnas förslag till sådan separat reglering.

Regeringen föreslår därför att det i LSE införs en ny bestämmelse, 11 kap. 17 §, i vilken de ovan nämnda villkoren för återbetalning enligt 11 kap. 12, 12 a, 12 b och 14 §§ samlas. Bestämmelsen föreslås även omfatta återbetalning enligt 15 § som enligt förslaget i avsnitt 6.20.6 reglerar återbetalning av energiskatt som förbrukas i datorhall. Reglerna överförs med endast vissa språkliga förändringar och avses således inte innebära någon förändring i sak.

Enligt den nya bestämmelsen kommer därmed återbetalning av energiskatt på el enligt 11 kap. 12, 12 a, 12 b, 14 och 15 §§ endast medges under förutsättning att sökanden och tillika stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. Vidare är en förutsättning att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning för

ett ändamål som under kalenderåret överstiger 50 000 euro. För återbetalning enligt 11 kap. 12 a § gäller kravet om uppgifter om stödmottagare för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Avdrag – statligt stöd

För avdrag enligt 11 kap. 9 § första stycket 6–8 LSE (lydelse enligt SFS 2016:1073) och enligt 11 kap. 10 § gäller att avdrag inte medges om stödmottagaren, dvs. förbrukaren, är ett företag utan rätt till statligt stöd. Vidare är en förutsättning att den som är skattskyldig lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare i 11 kap. 10 § gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret och i övriga fall när stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

Om de villkor för avdrag som innebär att återbetalning endast får göras om sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare och sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd flyttas från de individuella avdragsbestämmelserna 11 kap. 9 och 10 §§ till en gemensam bestämmelse kommer en upprepning av dessa regler inte längre tynga lagtexten. Därtill kommer att villkoren inte heller behöver upprepas i eventuella tillkommande regler om avdrag för energiskatt på el. En sådan förändring. Flera remissinstanser har tillstyrkt en sådan förändring samtidigt som ingen av remissinstanserna har invänt mot förändringen.

Regeringen föreslår därför att det i LSE införs en ny bestämmelse, 11 kap. 17 §, i vilken de ovan nämnda villkoren för avdrag enligt 11 kap. 9 § och 11 kap. 10 § samlas. Reglerna överförs med endast vissa språkliga förändringar och innebär inte någon förändring i sak.

Enligt den nya bestämmelsen kommer således en förutsättning för avdrag för energiskatt på el enligt 11 kap. 9 § första stycket 6–8 även fortsättningsvis vara att avdrag endast medges under förutsättning att stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. Motsvarande gäller för avdrag enligt 10 §. Vidare är en förutsättning att den skattskyldige lämnar

uppgifter om stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning för ett ändamål som under kalenderåret överstiger 50 000 euro. För avdrag enligt 11 kap. 10 § gäller kravet om uppgifter om stödmottagare för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Med anledning av *E.ON Sveriges* önskemål om förtydligande av hur förenklingsförhållanden till den så kallade norrlandsskattenivån kan noteras att överföringen av villkor från 11 kap. 9 § LSE till 17 § inte heller i denna del avses innebära någon förändring i sak.

I samband med att 11 kap. 10 § föreslås ändras finner regeringen det lämpligt att även göra vissa språkliga justeringar i bestämmelsen för att göra den mer lättillgänglig. Då bestämmelsen avspeglar 11 kap. 2 § föreslår regeringen även att motsvarande förändringar görs i den sistnämnda bestämmelsen. Varken förändringarna av 2 eller 10 § innebär några förändringar i sak.

Vad *Sveriges Energiföreningars Riksorganisation* anført utöver att den anser att lämnat förslag är bra som ett första steg synes höra samman med förslagen i proposition 2016/17:141 och föranleder således ingen åtgärd i det aktuella lagstiftningsarbetet.

Återbetalningsgränser för ändamål som avses i 9 § första stycket 1–5

Återbetalning av energiskatt på el vid förbrukning i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet och i en datorhall medges i dag endast för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Enligt förslaget i avsnitt 6.20.3 ska energiskattenedsättning för el som används för vissa förbrukningsändamål beviljas efter ansökan av förbrukaren. I det fall förbrukaren är skattskyldig görs detta genom avdrag i energiskattekundecklaration medan förbrukaren i övriga fall ansöker om återbetalning.

Den nedsättning som i dag omfattas av 11 kap. 9 § första stycket 1, 2, 3 och 5 och ska omfattas av återbetalningsmöjligheten avser el som

- förbrukats i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

- i huvudsak förbrukas för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,
- förbrukats vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6 (dvs. energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren),
- förbrukats i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats.

Återbetalningen för de ovanstående ändamålen är en ny uppgift för Skatteverket som kommer att ta en del resurser i anspråk. Regeringen anser, i likhet med bl.a. *Skatteverket* och således till skillnad från bl.a. *IKEM* att en det kan vara lämpligt att införa en återbetalningsgräns för berörda ändamål. Det finns skäl att, på motsvarande sätt som för återbetalning av energiskatt på el som förbrukas i t.ex. industriell tillverkningsprocess, uppställa återbetalningsgränser för att bl.a. hålla både företagets och Skatteverkets administration nere i fråga om mindre stödbelopp. Det är en av anledningarna till att gränsen för återbetalning inte bör sättas allt för lågt. Gränsen bör samtidigt sättas på en nivå där den får antas ha någon mer påtaglig betydelse för elförbrukaren samtidigt som staten får viss ersättning för den administration som återbetalningen medför. Ordningen ökar även möjligheterna till en korrekt tillämpning avseende resterande belopp samt förhindrar undandragande av skatt och missbruk av skattenedsättningen. Regeringen anser mot den bakgrunden att en gräns om 2 000 kronor per kalenderår är lämplig. Detta innebär en kostnad på 1 560 kronor per år efter bolagsskatteeffekter. Det motsvarar 130 kronor per månad. Då gränsen bör gälla sammanlagt för alla i bestämmelsen uppräknade användningsändamål så påverkas inte beräkningen av återbetalningen av om förbrukningen skett för ett eller flera av de i bestämmelsen uppräknade användningsändamålen. Det förhållandet att stöd inte utgår med mindre belopp än det föreslagna kan knappast medföra en påtaglig konkurrensnackdel för företagen eller anses oproportionellt och bör inte heller påverka ett fungerande företags verksamhet. En återbetalning av väldigt låga belopp har små likviditetseffekter oavsett företagets storlek. Att sätta gränsen för när

återbetalning sker på en lägre nivå än den ovan nämnda, såsom bl.a. *Jernkontoret* efterfrågat, innebär förutom det som diskuterats ovan, en ökad administration hos Skatteverket och hos de tillkommande företagen. Denna administrations- och kostnadsökning måste enligt regeringens uppfattning, ställas mot den nytta företagen får av den totala minskade skattekostnaden som skattenedsättningen innebär. Vid en sådan avvägning kan det emellertid inte heller anses motiverat att, som Skatteverket föreslår, sätta gränsen på en betydligt högre nivå.

Regeringen anser, till skillnad från *IKEM*, att återbetalningsgränsen inte påverkar skattebefrielse som är obligatoriska enligt energiskattedirektivet. Skattebefrielsen i den i avsnitt 6.20.3 föreslagna 13 a § första stycket första punkten grundas på artikel 15.1.e i direktivet vari medlemsstaterna ges möjlighet att införa hel eller partiell skattebefrielse. Förbrukningsändamålen i andra och fjärde punkten ligger utanför energiskattedirektivets tillämpningsområde enligt artikel 2.4.b tredje och femte strecksatserna. Detta utgör emellertid inte ett hinder mot att en medlemsstat väljer att helt eller delvis beskatta förbrukning som undantagits från direktivets tillämpningsområde, se exv. Mål C-426/12. Förbrukningsändamålet i tredje punkten grundas på artikel 21.3 vari medlemsstaterna ges en möjlighet att skattebefria viss elförbrukning.

Mot bakgrund av det ovanstående föreslår regeringen att återbetalning av energiskatt på el, enligt den i avsnitt 6.20.3 föreslagna återbetalningsbestämmelsen, 11 kap. 13 a §, ska göras för den del av nedsättningen som, sammanlagt för alla i bestämmelsen uppräknade användningsändamål, överstiger 2 000 kronor per kalenderår, dvs. av det sammanlagda betalda skattebeloppet för den el som förbrukats för de nedsättningsberättigande ändamålen under kalenderåret, återbetalas endast den del som överstiger tröskelvärdet.

Lagrådet anger i sitt yttrande att det är svårt att få en överblick över de lagförslag i lagrådsremissen Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 som rör ändringar avseende energiskatt i LSE samt anknyttande förfaranderegler i skatteförfarandelagen (2011:1244). Regeringen noterar att Lagrådets yttrande emellertid inte innehåller några invändningar i sak mot de aktuella förslagen i sig.

Lagrådets synpunkt om överskådligheten av lagrådsremissens förslag behandlas i avsnitt 6.20.3.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels införandet av två nya paragrafer, 11 kap. 16 och 17 §§ i lagen (1994:1776) om skatt på energi, dels införandet av en ny rubrik närmast före 16 §, dels ändring i 11 kap. 10, 12, 12 a, 12 b och 14 §§ i lagen (1994:1776) om skatt på energi, dels ändring i 11 kap. 2 § i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Förslaget påverkar även utformningen av 11 kap. 13 a § som föreslås i avsnitt 6.20.3. Se avsnitt 3.9 och 3.24.

6.20.5 Frivillig skattskyldighet för fler ändamål

Regeringens förslag: Möjligheten att godkännas som frivilligt skattskyldig för energiskatt på el utvidgas till att omfatta ytterligare förbrukningsändamål. Det rör sig om elförbrukning för de ändamål som i avsnitt 6.20.3 föreslås omfattas av återbetalningsbestämmelsen, 11 kap. 13 a §, dvs. elförbrukning

- i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
- i huvudsak för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,
- vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6, eller
- i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter.

Förbrukningsgränsen för godkännande som frivilligt skattskyldig ska framgå direkt av lagen om skatt på energi. Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka mer än

10 gigawattimmar el per kalenderår för de i bestämmelsen uppräknade ändamålen.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I förhållande till promemorians förslag har en språklig justering gjorts i 11 kap. 6 § första stycket 2.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot det remitterade förslaget.

Skatteverket tillstyrker förslaget att ersätta försäkranssystemet med en möjlighet att godkännas som frivilligt skattskyldig eller ansöka om återbetalning, under förutsättning att avdragsrätten enligt 11 kap. 9 § första stycket 8 lagen (1994:1776) om skatt på energi (LSE) begränsas. Skatteverket tillstyrker förslaget att reglera förbrukningsgränsen för godkännande som frivilligt skattskyldig i lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för i förordningen (2010:178) om skatt på energi.

Luleå tekniska universitet som tillstyrker de åtgärder som föreslås i promemorians femte kapitel välkomnar denna typ av regeländringar.

Energimyndigheten tillstyrker promemorians delar om förändringar av energiskatten på el.

Energiföretagen Sverige har inget att invända mot att möjligheten att godkännas som frivilligt skattskyldig för energiskatt på el utvidgas till fler förbrukningsändamål. Energiföretagen påpekar dock att i och med förslaget kommer fler kunder från olika branscher ha möjlighet att bli skattskyldiga. Detta aktualiserar återigen frågan om att det måste bli enklare för en skattskyldig att kontrollera huruvida en kund är skattskyldig, exempelvis via en e-tjänst hos Skatteverket. I dagsläget upplever medlemsföretagen att det är svårt att få fram denna information från Skatteverket, både vad gäller eventuell skattskyldighet och från vilket datum skattskyldigheten har registrerats. *Energigas Sverige* anger i sitt remissvar att de ställer sig bakom Energiföretagens remissvar.

Jernkontoret är positivt till möjligheten för företag att godkännas som frivilligt skattskyldig men anser dock att det ska vara möjligt för alla oavsett energiförbrukning.

Skogsindustrierna anser att förbrukningsgränsen för godkännande som frivilligt skattskyldig bör tas bort men om detta inte bedöms

möjligt tillstyrker Skogsindustrierna förslaget om att gränsen baseras på förbrukad el för nedsättningsberättigat ändamål. Skogsindustrierna anser dock att gränsvärdet bör vara lägre än 10 gigawattimmar per år och påminner om att de i tidigare remissvar angett att en lämplig gräns kan vara 5 gigawattimmar per år.

Gjuteriföreningen som i första hand anser att försäkranssystemet inte ska avskaffas för företag med metallurgiska processer anser i andra hand att effekterna för små och medelstora företag med metallurgiska processer ska minimeras genom att förbrukningsgränsen för godkännande som frivilligt skattskyldig tas bort. *Gjuteriföreningen* anför bl.a. att den instämmer i antagandet att antalet företag som skulle beröras är relativt litet och anser att det inte finns något rationellt motiv att behålla en gräns för när ett företag ska registrera sig som frivilligt skattskyldig för metallurgiska processer.

Svenskt Näringsliv och *Teknikföretagen* tillstyrker förslaget att möjligheten till frivillig skattskyldig utvidgas. *Teknikföretagen* anser dock att de gärna skulle se att möjligheten till frivillig skattskyldighet utvidgas ytterligare. *Svensk Näringsliv* anser att möjligheten till frivillig skattskyldighet bör utvidgas ytterligare så att möjlighet finns för alla företag, oavsett förbrukningens storlek, att ansöka härom.

Vattenfall är positivt till att fler företag kan söka om att bli frivilligt skattskyldiga. *Vattenfall* påtalar dock att detta återigen aktualiserar frågan om att det måste bli enklare för en skattskyldig att kontrollera om en kund är skattskyldig, exempelvis genom en e-tjänst hos Skatteverket. I dagsläget upplevs att det är svårt att få fram denna information från Skatteverket, både vad gäller eventuell skattskyldighet och från vilket datum skattskyldigheten har registrerats.

E.ON Sverige AB anser att de föreslagna förändringarna av återbetalnings- och avdragsbestämmelserna för energiskatt på el är till fördel för alla aktörer.

Skälen för regeringens förslag

I dag kan den som beräknas förbruka el i mycket stor omfattning, dvs. minst 20 gigawattimmar el per kalenderår, godkännas som frivilligt skattskyldig för energiskatt på el om den övervägande delen av förbrukningen sker i datorhall eller i tillverkningsprocessen i industriell

verksamhet. Det kan emellertid finnas skäl att förenkla bestämmelsen samt utvidga möjligheten till godkännande som frivilligt skattskyldig till att även omfatta fler förbrukningsändamål.

Frivillig skattskyldighet för ändamål som i dag omfattas av försäkranssystemet

I avsnitt 6.20.3 föreslås att möjligheten att köpa el utan energiskatt mot lämnande av försäkras tas bort och att den som förbrukar el för vissa ändamål i stället ges rätt till återbetalning. Det gäller om förbrukaren inte är skattskyldig. Om förbrukaren är skattskyldig för energiskatt på el så uppnås nedsättningen genom avdrag i energiskattedeklarationen enligt 11 kap. 9 § LSE.

I syfte att underlätta hanteringen och minska likviditetspåverkan för de som inte är skattskyldiga kan det vara motiverat att utvidga den befintliga ordningen med frivillig skattskyldighet till att även omfatta förbrukning för de ändamål som i dag avses i 11 kap. 9 § första stycket 1, 2, 3 och 5 LSE. En utvidgning av ordningen innebär samtidigt att hanteringen av olika nedsättningsberättigande förbrukningsändamål sker på ett mer likartat sätt och att reglerna blir mer lättöverskådliga. En utvidgning till fjärde punkten bedöms inte nödvändig eftersom skattskyldighet för nätt innehavare gäller från och med den 1 januari 2018 samtidigt som nedsättningen under den aktuella punkten endast avser el som förbrukas av nätföretag.

Regeringen föreslår därför att som frivilligt skattskyldig får godkännas även den som i mycket stor omfattning förbrukar el även om den övervägande delen av förbrukningen sker

- i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
- i huvudsak för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,
- vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6, eller
- i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter.

Den som godkänts som frivilligt skattskyldig ska registreras av Skatteverket. Då Skatteverket enligt skatteförfarandelagen ska registrera skattskyldiga inklusive frivilligt skattskyldiga anser regeringen, till skillnad från Energiföretagen Sverige och Energigas Sverige att det saknas skäl för att Skatteverket ska upprätta en särskild e-tjänst där skattskyldiga kan kontrollera om en kund är skattskyldig.

Vad som anses som mycket stor omfattning regleras i lag

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2015/16:1, volym 1 avsnitt 6.13.4) gjorde regeringen bedömningen att möjligheterna till frivillig skattskyldighet bör begränsas genom att ett krav på förbrukning i mycket stor omfattning införs. Detta krav har införts genom 11 kap. § LSE och innebär att som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka el i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av elförbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall.

Enligt den bedömning som Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el gjorde i betänkandet Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87), vilken regeringen även delade i budgetpropositionen för 2017 bör det, för godkännande som frivilligt skattskyldig, uppställda kravet på beräknad förbrukning i mycket stor omfattning anses uppfyllt om sökanden beräknas förbruka minst 20 gigawattimmar el per kalenderår.

Regeringens bedömning har även manifesterats i 15 § FSE enligt vilken kravet på förbrukning i mycket stor omfattning, ska anses uppfyllt om den sökande kan beräknas förbruka minst 20 gigawattimmar el per kalenderår.

Att ersätta formuleringen ”elektrisk kraft i mycket stor omfattning” som i dag används i 11 kap. 6 § med ”minst 20 gigawattimmar elektrisk kraft per kalenderår” skulle göra att bestämmelsen blir tydligare och att det därigenom blir enklare för tillämparen att förstå vad som krävs för godkännande som frivilligt skattskyldig. Det är viktigt att i möjligaste mån göra bestämmelserna mer lättillgängliga och det saknas sådana trängande skäl för fortsatt uppdelning av regleringen på flera författningsnivåer vilka kan anses överväga nyttan av att sammanföra regleringen i bestämmelsen i LSE.

För att godkännas som frivilligt skattskyldig krävs inte enbart en elförbrukning i mycket stor omfattning utan även att den övervägande delen av elförbrukningen, dvs. mer än hälften, måste ske för vissa ändamål. Det innebär att den som beräknas ha en total elförbrukning om 20 gigawattimmar även måste ha en förbrukning om mer än 10 gigawattimmar för de utpekade ändamålen för att kunna godkännas som frivilligt skattskyldig. Om däremot förbrukningsgränsen endast skulle ta hänsyn till den beräknade sammanlagda förbrukningen för de utpekade ändamålen blir det inte längre nödvändigt att ta hänsyn till storleken på såväl förbrukningen för de utpekade ändamålen som den totala elförbrukningen. En sådan ändring skulle därmed utgöra en regelförenkling.

Regeringen anser, till skillnad från bl.a. *Jernkontoret*, *Skogsindustrierna* och *Gjuteriföreningen* att ordningen med frivillig skattskyldighet endast bör vara förbehållen företag som har en mycket stor elförbrukning för ändamål som kan berättiga till skattenedsättning. För att dagens krav på att företagets årliga sammanlagda förbrukning för vissa ändamål måste uppgå till mer än hälften av 20 gigawattimmar ska överföras till en ny ordning med endast en gräns kopplad till den årliga förbrukningen för de utpekade ändamålen så bör gränsen som lägst sättas till en beräknad årlig förbrukning om mer än 10 gigawattimmar. En sådan gräns på 10 gigawattimmar skulle överensstämma med vad som utredningen och regeringen tidigare bedömt vara den lägsta förbrukning för nedsättningsberättigande ändamål som ska kunna grunda ett godkännande som frivilligt skattskyldig. En sådan förändring skulle inte innebära att möjligheten att bli godkänd som frivilligt skattskyldig inskränks för någon. Däremot skulle möjligheten att godkännas som frivilligt skattskyldig utvidgas för företag som har en sammanlagd årlig förbrukning om mer än 10 gigawattimmar för de aktuella ändamålen men där den totala elförbrukningen per år antingen inte överskrider 20 gigawattimmar eller är mer än dubbelt så stor som förbrukningen för de utpekade ändamålen. Utvidgningen skulle kunna omfatta företag som exempelvis har en årlig total elförbrukning om 16 gigawattimmar varav 14 gigawattimmar förbrukas för de berörda ändamålen.

Ett alternativ till den ovan nämnda lösningen skulle kunna vara att sätta kravet på en årlig

förbrukning för de utpekade ändamålen till exv. 15 gigawattimmar, dvs. på en högre nivå än 10 gigawattimmar. En sådan förändring skulle visserligen innebära en begränsning av antalet företag som omfattas av ordningen med frivillig skattskyldighet men den skulle samtidigt innebära en försämring för företag som under nuvarande regler kan ansöka om godkännande som frivilligt skattskyldig.

I sammanhanget bör även noteras förslaget i avsnitt 6.20.4 om möjlighet till månadsvis återbetalning av energiskatt på el för företag, exempelvis gjutier, som förbrukar el i större omfattning. Vilket innebär en minskad likviditetseffekt för företag som inte uppfyller kraven för godkännande som frivilligt skattskyldig.

Regeringen föreslår därför att det direkt i lagen regleras att som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka mer än 10 gigawattimmar el per kalenderår för de i bestämmelsen uppräknade nedsättningsberättigande ändamålen.

Lagrådet anger i sitt yttrande att det är svårt att få en överblick över de lagförslag i lagrådsremissen Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 som rör ändringar avseende energiskatt i LSE samt anknytande förfaranderegler i skatteförfarandelagen (2011:1244). Regeringen noterar att Lagrådets yttrande emellertid inte innehåller några invändningar i sak mot de aktuella förslagen i sig. Lagrådets synpunkt om överskådligheten av lagrådsremissens förslag behandlas i avsnitt 6.20.3.

Med undantag för förslaget till ändring av 11 kap. 6 § LSE föreslås ändringarna träda i kraft den 1 januari 2018. För att ett godkännande som frivilligt skattskyldig ska kunna meddelas innan årsskiftet utan att godkännandet får effekt innan förändringarna som har koppling till försäkranssystemet träder i kraft föreslås emellertid att 11 kap. 6 § ska träda i kraft den 15 december 2017. Ett godkännande som frivilligt skattskyldig för de nya ändamålen gäller från det datum som anges i beslutet dock tidigast fr.o.m. den 1 januari 2018. Eftersom det är nödvändigt att säkerställa att det går viss tid mellan utfärdandet av lagändringarna och deras ikraftträdande är det inte möjligt att tillmötesgå Skatteverkets önskemål om ikraftträdandet av 11 kap. 6 § ska tidigareläggas till den 1 december 2017.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändring av 11 kap. 6 § i lagen (1994:1776) om skatt på energi, se avsnitt 3.9.

6.20.6 Skattenedsättning för datorhallar

Regeringens förslag: Den lägre skattenivån om 0,5 öre per kilowattimme som gäller för förbrukning i datorhallar utvidgas genom att kravet på att anläggningens sammanlagda installerade effekt för annan utrustning än kyl- och fläktanläggningar sänks till 20 procent av den tidigare nivån, dvs. den sammanlagda installerade effekten i anläggningen behöver endast uppgå till minst 0,1 megawatt. Återbetalningen av energiskatt på el som förbrukas i datorhall regleras i en ny separat paragraf i stället för gemensamt med förbrukning i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inget att invända mot det remitterade förslaget.

Luleå tekniska universitet som tillstyrker de åtgärder som föreslås i promemorians femte kapitel välkomnar denna typ av regeländringar.

Energimyndigheten tillstyrker promemorians delar om förändringar av energiskatten på el.

Svenskt Näringsliv tillstyrker förslaget om att skattenedsättningen för förbrukning i datorhallar utvidgas till mindre anläggningar genom en sänkning till 0,1 megawatt installerad effekt.

Energiföretagen Sverige stödjer att den lägre skattenivån på 0,5 öre per kilowattimme utvidgas även till mindre datorhallar och att effektgränsen sänks från 0,5 till 0,1 megawatt samt anför att detta ger förutsättningar för ytterligare etableringar av datorhallar i Sverige och att dessa verksamheter sprids mer över landet.

Energigas Sverige anger i sitt remissvar att de ställer sig bakom Energiföretagens remissvar. *Node Pole* ser positivt på att gränsen för elskatt för datacenteraktörer sänks från 0,5 megawatt till 0,1 megawatt.

Node Pole har bl.a. anfört att de ser risk för att en gränsdragning strikt kopplad till strömförbrukningen per anläggning skulle kunna snedvrída den naturliga marknadsutvecklingen. Detta jämfört med att t.ex. införa en effektgräns per organisationsnummer eller att slopa effektgränsen till förmån för andra kvalifikationsgränser såsom exempelvis via SNI-nummer. *Node Poles* bedömning är att sådana justeringar ytterligare skulle öka tydligheten samt underlätta för kontroll av att rätt verksamhet bedrivs och att rätt krav ställs.

Vattenfall och *E.ON Sverige AB* välkomnar förslaget om att även mindre datacenteranläggningar ska kunna ta del av den lägre skattenivån på 0,5 öre per kilowattimme. *E.ON Sverige AB* efterfrågar dock ytterligare förtydligande av vad som avses med ”en anläggning vars sammanlagda installerade effekt uppgår till”.

Skälen för regeringens förslag: Datacenterbranschen är en bransch i stark tillväxt, både i Sverige och internationellt. I den nuvarande energiskatteordningen har skattenedsättningarna baserats på att företagen i de branscher som ansetts skyddsvärda är utsatta för internationell konkurrens. De bedöms därmed inte kunna föra vidare nationellt bestämda kostnadsökningar till sina kunder.

Utredningen om sektorsneutral och konkurrenskraftig energiskatt på el konstaterade i betänkandet *Energiskatt på el* (SOU 2015:87) att för företag som har datacenter som sin huvudsakliga verksamhet finns internationell konkurrens både i själva etableringsfasen och i den löpande verksamheten. Vid etableringar av in-house-anläggningar, som t.ex. Facebook, Google och Apple, är det länder och regioner som konkurrerar om att få etableringen. Företagen i fråga konkurrerar i det läget alltså inte med andra företag utan det är länder som i någon utsträckning konkurrerar om att locka till sig företagens etableringar. Vid etablering av nya anläggningar jämför företagen de totala kostnaderna för etablering och drift i olika länder.

En begränsning av nedsättningen till anläggningar vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,5 megawatt samspelar med utredningens bedömning att ett datacenter som används för internt bruk normalt har en storlek mellan 50 och 200 kilowatt installerad effekt medan datacenter som vänder sig till externa

kunder ofta en installerad effekt om minst 0,5 megawatt.

Det kan emellertid antas att, i likhet med vad som gäller för stora datacenter, så kan vissa datacenter som i dag inte omfattas av den lägre skattenivån vara utsatta för internationell konkurrens. Det av *Fortlax*, m.fl. framförda önskemålet om ett slopande av effektgränsen för att i stället begränsa nedsättningen till att endast avse anläggningar där en näringsidkare bedriver vissa verksamheter för kunders räkning, skulle riskera att exkludera vissa större datacenter på grund av att de endast stödjer den egna verksamheten. En sådan ändring är problematisk eftersom den riskerar att exkludera vissa aktörer inom den primära målgruppen för nedsättningen.

Regeringen anser, till skillnad från *Node Pole*, att en effektgräns beräknad per aktör eller enbart baserad på SNI-nummer varken skulle öka tydligheten eller underlätta för kontroll jämfört med den nuvarande ordningen. För att även inkludera mindre anläggningar i nedsättningen kan dock en alternativ lösning vara att sänka effektgränsen för vad som definieras som datorhall. Effektgränsen begränsar emellertid kostnaderna för stödåtgärden och hjälper även till att underlätta bedömningen av vilka företag som har rätt till nedsättningen. Det senare genom att gränsen kan användas för att sälla bort mindre datacenter för internt bruk innan en bedömning av företagets huvudsakliga verksamhet blir nödvändig.

En sänkning av gränsen för anläggningens sammanlagda installerade effekt med 80 procent, dvs. till 0,1 megawatt, torde dock medföra att de datacenterföretag som är utsatta för internationell konkurrens kommer att omfattas av nedsättningen. En sänkt gräns medför även att den som av exempelvis säkerhetsskäl delat upp sin verksamhet på två anläggningar om vardera 0,25 megawatt kan få nedsättning för förbrukningen i båda anläggningarna.

En sänkning av effektgränsen är vidare i linje med det önskemål som framförts av *Ejwa Software HB* och *Ejwa Hosting AB* i och med att utvidgningen av nedsättningen till fler datacenter även främjar tillväxt i redan etablerade datacenter.

Regeringen föreslår därför att den lägre skattenivån om 0,5 öre per kilowattimme som gäller för viss förbrukning av företag inom datacenterbranschen utvidgas genom att kravet

på att anläggningens sammanlagda installerade effekt för annan utrustning än kyl- och fläktanläggningar sänks till en femtedel av den tidigare nivån så att den installerade effekten i anläggningen därefter endast behöver uppgå till minst 0,1 megawatt.

För den som är skattskyldig och förbrukar el i en datorhall uppnås nedsättningen genom avdrag i den skattskyldiges energiskattedeclaration medan nedsättningen uppnås efter återbetalning för övriga som förbrukar el i en datorhall. Återbetalningen av energiskatt för el som förbrukas i datorhall regleras i dag i 1 kap. 14 § tillsammans med återbetalningen för förbrukning i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. I syfte att göra återbetalningsbestämmelserna mer likartade flyttas återbetalning för förbrukning i en datorhall till en ny paragraf, 11 kap. 15 §.

För att hänvisningarna till nedsättningarna i 1 kap. 11 a § LSE ska vara korrekta även efter en sådan uppdelning föreslås ändring av 1 kap. 11 a § LSE lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.

För att även beslut om återbetalning enligt den nya paragrafen, 15 §, i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska vara att anse som beslut om punktskatt föreslås en ändring i 53 kap. 5 § lagen (2016:1077) om ändring i skatteförordningen (2011:1244).

Den utvidgade nedsättningen bedöms uppfylla de materiella villkoren i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget. En följd av ändringen är att regeringen behöver lämna viss sammanfattande information om stödet till kommissionen. När det gäller *E.ON Sverige AB:s* önskemål om förtydligande av vad som avses med anläggning kan konstateras att skattenedsättningen för el som förbrukas i datorhallar är en befintlig ordning samt att den föreslagna ändringen inte inverkar på hur bestämmelsen ska tolkas i dessa delar varför frågorna får anses överlämnade till rättsväsendet för avgörande. Det kan dock noteras att innebörden av anläggning behandlas i författningskommentaren i Budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1, volym 1 avsnitt 6.31).

Lagrådet anger i sitt yttrande att det är svårt att få en överblick över de lagförslag i lagråds-

remissen Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 som rör ändringar avseende energiskatt i lagen (1994:1776) om skatt på energi samt anknytande förfaranderegler i skatteförordningen (2011:1244). Regeringen noterar att Lagrådets yttrande emellertid inte innehåller några invändningar i sak mot de aktuella förslagen i sig. Lagrådets synpunkt om överskådligheten av lagrådsremissens förslag behandlas i avsnitt 6.20.3.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Lagförslag

Förslaget föranleder dels införandet av en ny paragraf, 11 kap. 15 § i lagen (1994:1776) om skatt på energi, dels ändring av 1 kap. 14 § och 11 kap. 14 § i lagen (1994:1776) om skatt på energi, dels ändring av 53 kap. 5 § lagen (2016:1077) om ändring i skatteförordningen (2011:1244), dels ändring av 1 kap. 11 a § i lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi. Se avsnitt 3.9, 3.25 och 3.31.

6.20.7 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagens effekter i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. Regelrådet anser att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Offentligfinansiella effekter

Att möjligheten att köpa el utan energiskatt mot lämnande av försäkran föreslås tas bort bedöms inte påverka de totala intäkterna från energiskatten på el respektive år. Däremot påverkas uppbördens eftersom skattebefrielsen inte längre erhålls direkt utan i stället genom återbetalning. Uppbördsförändringen ger upphov till en positiv offentligfinansiell ränteeffekt, genom att statens upplåningsbehov, allt annat lika, minskar. Den elanvändning som för närvarande omfattas av försäkranssystemet är okänd, totalt bedöms knappt 15 terawattimmar per år omfattas av avdragsmöjligheterna enligt 11 kap. 9 § första

stycket 1–5 LSE, exklusive program för energieffektivisering där de sista deltagande företagen fasas ut under 2017. Bedömningen är samtidigt att det är ett begränsat antal verksamheter som använder sig av försäkranssystemet. Om 10 procent av den el som är befriad från energiskatt på el omfattas av försäkranssystemet beräknas ränteeffekten till ca 0,5 miljoner kronor per år. Då förslaget förväntas leda till ökade möjligheter att kontrollera att rätt skattenivå tas ut kan förslaget minska risken för skatteundandragande, vilket kan ha en positiv offentlig-finansiell effekt, men omfattningen av detta är svår att bedöma och sannolikt begränsad.

Den föreslagna gemensamma gränsen för när beskattningsmyndigheten får bevilja månadsvis återbetalning om 150 000 kilowattimmar per kalenderår för ett nedsättningsberättigat ändamål innebär en sänkt nivå för den el som bl.a. förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i datorhall. Förslaget bedöms inte påverka intäkterna från energiskatten på el, däremot kommer fler företag med verksamhet inom dessa områden omfattas av kvartalsvis återbetalning, vilket innebär att uppbörden av skatten påverkas. Det bedöms ge upphov till en negativ offentlig-finansiell ränteeffekt, genom att statens upplåningsbehov, allt annat lika, ökar. Totalt bedöms en årlig elanvändning om ca 0,3 terawattimmar påverkas av förslaget. Ränteeffekten beräknas då till ca -0,3 miljoner kronor per år. De föreslagna förenklingarna rörande återbetalnings- respektive avdragsbestämelseerna innebär ingen förändring i sak och bedöms inte påverka de offentlig-finansiella intäkterna.

Förslaget om att en återbetalningsgräns införs för verksamheter som omfattas av 11 kap. 9 § första stycket 1, 2, 3 och 5 LSE innebär att dessa förbrukare erhåller återbetalning av skatt på el som förbrukats under kalenderåret för den del av återbetalningsbeloppet som överstiger 2 000 kronor.

Hur många verksamheter som omfattas av 11 kap. 9 § första stycket 1–5 LSE är inte känt, varför ett antal antaganden måste göras. Enligt Trafikverket var det 37 företag som förbrukade el för drivmotorström tåg eller annat spårbundet transportmedel 2016. Enligt Skatteverket var det 2016 48 stycken verksamheter som yrkade avdrag för el som förbrukats eller överförts för förbrukning vid sådan överföring av el på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar

för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion. Det finns åtta anläggningar i Sverige som har miljötillstånd för metallurgiska processer och elektrolytiska processer (omfattas av Miljöprovningsskoderna 27.70 och 27.80). Det finns ca 170 elnätsföretag i Sverige.

Detta innebär att det finns minst 263 företag som omfattas av 11 kap. 9 § första stycket 1–5 LSE. Då många av dessa företag är skattskyldiga eller frivilligt skattskyldiga påverkas de inte av återbetalningsbeloppen. Samtliga elnät-företag, samtliga tåg-företag med tåglägen i långtidsplaneringen och hälften av företagen med metallurgiska eller elektrolytiska processer antas vara skattskyldiga eller frivilligt skattskyldiga. Detta innebär att ca 52 skattskyldiga kommer beröras av den föreslagna återbetalningsgränsen. De föreslagna återbetalningsgränserna för verksamheter som i dag omfattas av 11 kap. 9 § 1, 2, 3 och 5 bedöms årligen stärka de offentlig-finansiella finanserna med 0,10 miljoner kronor brutto och 0,08 miljoner kronor netto.

Förslaget om att utvidga möjligheterna att godkännas som frivilligt skattskyldig till fler förbrukningsändamål bedöms inte påverka de årliga intäkterna från energiskatten på el. Däremot kommer fler företag med verksamhet inom dessa förbrukningsområden att kunna bli frivilligt skattskyldiga och därmed erhålla sina skattenedsättningar direkt. I stället för att begära återbetalning kan då avdrag göras direkt i punktskattedeklarationen. Förslaget bedöms därmed påverka uppbörden av energiskatten på el och ge upphov till en negativ offentlig-finansiell ränteeffekt, genom att statens upplåningsbehov, allt annat lika, ökar. I princip handlar det om de förbrukningsändamål som omfattas av förslaget om att försäkranssystemet tas bort, men med en annan fördelning. Det är större elförbrukare, med en årlig förbrukning på mer än 10 gigawattimmar för de berörda ändamålen, som påverkas av den föreslagna regeländringen. Totalt bedöms den årliga elanvändning som omfattas av den föreslagna utvidgningen till ca 6,5 terawattimmar och en betydande andel av den elanvändningen bedöms omfattas av regeländringen. Om 60 procent av den el som är befriad från energiskatt på el berörs av den föreslagna utvidgningen kan ränteeffekten beräknas till ca -4,2 miljoner kronor per år.

Att bedöma de offentligfinansiella effekterna av en sänkt effektgräns för datacenter från 0,5 till 0,1 megawatt är svårt då det saknas offentlig statistik på hur många datacenter som har en installerad eleffekt mellan 0,1 och 0,5 megawatt. För att uppskatta de minskade skatteintäkterna av en sänkt effektgräns behöver därför ett antal antaganden göras. I betänkandet Energiskatt på el – En översyn av det nuvarande systemet (SOU 2015:87) uppskattar utredningen att ett hundratal företag har en installerad eleffekt över 0,5 megawatt. Utredningen bedömer vidare att en effektgräns på 0,3 i stället för 0,5 megawatt skulle minska de offentligfinansiella intäkterna med 82 miljoner vilket innebär att de bedömer att det finns upp till 70 datacenter med en effekt mellan 0,3 och under 0,5 megawatt.

I en rapport om potentialen för datacenter i Sverige uppskattar Boston Consulting Group i rapporten *Capturing the Data Center Opportunity – How Sweden can Become a Global Front-runner in Digital Infrastructure* (2016) att det finns ca 3 000 datacenter med en effekt under 0,3 megawatt. Rapporten innehåller ingen information om hur dessa 3 000 datacenter fördelar sig över effektgränser. Sannolikt ligger flertalet av dessa under 0,1 megawatt.

Enligt SCB:s företagsstatistik finns 305 företag registrerade under SNI-koden 62030 Företag för datordrifttjänster. Givet att det framför allt är dessa företag som har datacenter med en effekt över 0,1 megawatt är det ungefär 135 företag som omfattas av förslaget om sänkt effektgräns. Dessa företag kan ha fler än ett datacenter. Om samtliga av dessa företag har ett datacenter var med en effekt på 0,29 megawatt är den totala offentligfinansiella effekten av förslaget om sänkt effektgräns minskade skatteintäkter på -204 miljoner kronor brutto och -159 miljoner kronor netto.

Sammantaget bedöms förslagen i detta avsnitt leda till en offentligfinansiell bruttoeffekt på -0,21 miljarder kronor per år och en nettoeffekt på -0,16 miljarder kronor per år.

Effekter för miljön

Energiskatten på el betraktas framförallt som en fiskal skatt men dess prispåverkande effekt stärker incitamenten att hushålla med el vilket styr mot Sveriges energieffektiviseringsmål. I normala fall innebär alltså en nedsättning av energiskatten försvagade incitament att energieffektivisera en verksamhet. Incitaments-

strukturen ser lite annorlunda ut för skattenedsättningen för datacenter då denna utgår från en effektgräns.

Energiskatten på el betraktas framförallt som en fiskal skatt men dess prispåverkande effekt stärker incitamenten att hushålla med el vilket styr mot Sveriges energieffektiviseringsmål. I normala fall innebär alltså en nedsättning av energiskatten försvagade incitament att energieffektivisera en verksamhet. Incitamentsstrukturen ser lite annorlunda ut för skattenedsättningen för datacenter då denna utgår från en effektgräns.

Energiskattenedsättningen för datacenter gäller för datacenter som har en viss installerad effekt. Detta innebär att datacenter måste ha en viss effekt installerad för att kunna åtnjuta nedsättningen. En effektgräns kan därför i praktiken motverka energieffektivisering i datacenter då datacenter som ligger på gränsen för effektgränsen har incitament att upprätthålla en hög effekt i anläggningen eller till och med installera en överkapacitet för att få ta del av skattenedsättningen.

En sänkt effektgräns för skattenedsättningen innebär därmed ökade möjligheter för datacenter som genom sänkningen får ökad marginal till effektgränsen att investera i energieffektivare servrar med mindre installerad eleffekt, vilket, allt annat lika, kan bidra till en effektivare energi-användning för datacenter. Den lägre effektgränsen gör att nya, mindre datacenter riskerar att hamna i en situation där energieffektivisering blir olönsamt men det rör sig då om mindre energimängder än vid tidigare effektgräns.

Eftersom övriga förslag marginellt påverkar företagens energikostnader bedöms de inte påverka miljön eller energieffektiviseringsmålet.

Effekter för företag

Försäkranssystemet omfattar el som förbrukats i verksamheter inom sektorer som omfattas av 11 kap. 9 § 1–5 det vill säga tåg eller annan spår-bunden trafik, kemisk reduktion eller elektrolytiska processer, framställning av energi-produkter, el om förbrukats för nätöverföring eller upprätthållande av elnätets funktion, samt i metallurgiska processer och vid tillverkning av mineraliska produkter. Det finns i dag ingen information om hur många aktörer som nyttjar försäkranssystemet men det kan antas röra sig om ett begränsat antal. De verksamheter som nyttjat systemet kommer i stället för att göra

avdrag direkt få skattenedsättningen i form av en återbetalning. Hur stor summa det rör sig om för dessa aktörer är inte möjligt att uppskatta. I stället för att fylla i en försäkransblankett behöver dessa aktörer till följd av förslaget, för att få sin skattenedsättning, ansöka hos Skatteverket om återbetalning av energiskatt på den el som förbrukas för ändamål som har rätt till nedsatt energiskatt. Förslaget om att ta bort försäkranssystemet innebär en lättnad för skattskyldiga som förser annan med el för den senares förbrukning då hanteringen med försäkransblanketter försvinner. Samtidigt medför förslaget en likviditetseffekt för företagen till följd av att uppbörden förändras som beräknas medföra en räntekostnad på 0,5 miljoner kronor per år. I allt väsentligt bedöms motsvarande företag kompenseras genom den föreslagna utvidgningen av reglerna för frivillig skattskyldighet.

Förslaget om förändrad energigräns för kortare återbetalningsperiod än kalenderår återbetalning påverkar tillverkande industrier med en elanvändning mellan 150 000 och 250 000 kilowattimmar samt datacenter med en elanvändning över 150 000 kilowattimmar. År 2016 var det enligt Energimyndigheten ca 800 tillverkande industrier som hade en elanvändning mellan 150 000 och 250 000 kilowattimmar. Också ca 300 datacenterföretag påverkas. Dessa företag bedöms få en positiv likviditetseffekt av förslaget på ca 0,3 miljoner kronor per år. Regelrådet har påpekat att en övergång till kvartalsvis återbetalning kan förväntas medföra ökade administrativa kostnader för berörda företag. Regeringen instämmer i regelrådets bedömning. En övergång från kvartalsvis återbetalning till månatlig återbetalning av energiskatt på el innebär visserligen att den administrativa bördan ökar ytterligare för de återbetalningsberättigade företagen. Det kan samtidigt konstateras att huvudregeln är att återbetalningen sker årsvis och att månatlig återbetalning endast är aktuell efter begäran samt att om den sökande önskar söka vid färre tillfällen så kan den sökande hantera flera återbetalningsansökningar vid samma tillfälle. Den sökande kan således begränsa den tillkommande administrativa bördan. Sammantaget bedöms de administrativa kostnaderna öka med mindre än 1 miljon kronor per år.

Förslaget om förändrad återbetalningsgräns innebär att uppskattningsvis 52 skattskyldiga som omfattas av 11 kap. 9 § första stycket 1, 2, 3 och 5 LSE går miste om återbetalning på 2 000 kronor.

Även förslaget om en utvidgning av reglerna för frivillig skattskyldighet påverkar de företag som omfattas av reglerna i 11 kap. 9 § första stycket 1, 2, 3 och 5 LSE. Förslaget bedöms medföra en positiv likviditetseffekt om 4,2 miljoner kronor per år för berörda företag.

Förslaget om nedsatt energiskatt på el även för mindre datacenter innebär utjämnade konkurrensvillkor för mindre datacenter med en effekt över 0,1 megawatt gentemot större datacenter. Datacenter är elintensiva verksamheter vilket innebär att elkostnader utgör en stor del av produktionskostnaderna. Högt satta effektgränser innebär inträdesbarriärer för aktörer som vill ge sig in i datacentersbranschen. Förslaget antas därför gynna mindre datacenterföretag och företag som vill ge sig in på marknaden för datacenter.

En nedsättning av energiskatten på el för mindre datacenter innebär att datacenter med en effekt mellan 0,1 och mindre än 0,5 megawatt också får nedsatt energiskatt. Uppskattningsvis är det 205 datacenter som kommer beröras av den sänkta effektgränsen. Beroende på energianvändning innebär detta minskade elkostnader upp till ungefär 1,2 miljoner per anläggning för en anläggning med 0,49 megawatt installerad effekt. En anläggning med 0,1 megawatt installerad effekt som kör full effekt, full driftstid får minskade elkostnader med ca 250 000 kronor. Ett företag kan ha flera anläggningar, det saknas tillförlitlig statistik på hur anläggningarna fördelar sig över företaget.

Den administrativa bördan för skattenedsättningen bedöms uppgå till i genomsnitt fyra timmar per företag och år. Detta innebär en totalkostnad på ungefär 180 000 kronor.

Berörda företag kan även behöva investera i mätutrustning för att verifiera elanvändning och installerad effekt. Kostnaderna för detta skiljer sig mellan anläggningar och är svår att uppskatta.

Förslaget om sänkt effektgräns för datorhallar innebär att även mindre verksamheter med en installerad effekt på minst 0,1 megawatt omfattas av den lägre skattenivån och förslaget är därmed särskilt riktat mot mindre datacenterföretag. I dag finns 305 företag registrerade som Företag för datordrifttjänster. Över 90 procent

av dessa är att betrakta som små företag med högst 19 anställda. Ett tiotal har över 50 anställda.

Övriga förslag bedöms främst beröra större elförbrukare. Bedömningen är därför att det vid utformningen av dessa förslag inte är motiverat att ta särskild hänsyn till små företag.

Om reglerna inte ändras skulle regelverket för försäkranssystemet m.m. kvarstå oförändrat och mindre datacenter inte få nedsatt skattenivå. De önskvärda effekterna av förslagen skulle därmed inte uppstå.

Effekter för hushåll och offentlig sektor

Förslagen bedöms inte nämnvärt påverka hushållen och offentlig sektor.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget om att försäkranssystemet tas bort ökar Skatteverkets kontrollmöjligheter att bedöma om elen används för nedsättningsberättigande ändamål. Detta kan innebära en marginellt ökad arbetsbörda för myndigheten. Då det inte är möjligt att kvantifiera antalet aktörer som i dag utnyttjar systemet är det inte möjligt att uppskatta myndighetens kostnad för detta men den bedöms vara mycket begränsad. Tillsammans med övriga förslag i avsnitt 6.17–6.19 beräknar Skatteverket att förslaget leder till kostnader av engångskaraktär om 5,20 miljoner kronor och löpande årliga kostnader om 2,35 miljoner kronor.

Förslaget om nedsatt energiskatt på el även för mindre datacenter innebär att Skatteverket får fler ansökningar att hantera. Utöver detta tillkommer kostnader för uppdatering av information och blanketter. Bedömningen är att övriga förslag inte föranleder behov av ytterligare informationsinsatser än de som normalt sker vid regelförändringar. Tillkommande kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Övriga effekter

I och med samhällets ökade digitalisering förväntas en kraftigt ökad efterfrågan på tjänster och ökat behov av digital infrastruktur. Datacenter spås därför bli en växande industri globalt och i Sverige. Förslaget om sänkt effektgräns för

nedsatt energiskatt på el även för mindre datacenter väntas gynna denna expansion. Det har här inte varit möjligt att kvantifiera sysselsättningseffekten av den föreslagna sänkta effektgränsen men nedan beskrivs sysselsättningen i branschen i dag.

Genom att sänka effektgränsen för skattnedsättningen stärks konkurrenskraften för mindre datacenter. Branschens förväntade expansion kommer innebära sysselsättning dels direkt i företagen som investerar i datacenter, dels genom indirekta jobb i form av bevakningsuppdrag och bygg- och anläggningsarbeten. Utöver detta tillkommer en multiplikatoreffekt. För Facebooks etablering i Luleå räknade Boston Consulting Group (Digital Infrastructure and Economic-Development, 2014) med en multiplikatoreffekt mellan 1,6 och 2,3. Tillväxtverket bedömde multiplikatoreffekten till 1,3 (Etableringen av Facebooks europeiska datacenter i Sverige och Luleå, 2014).

Övriga förslag bedöms inte nämnvärt påverka sysselsättning eller jämställdhet. Förslagen bedöms vara förenliga med unionsrätten.

6.21 Skatt på flygresor

6.21.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2015 angavs att olika metoder ska undersökas för att få flyget att i högre utsträckning bära sina egna klimatkostnader. I propositionen angavs även att det bör utredas hur en skatt på flygresor ska kunna utformas, att samordning då bör ske med EU:s system för handel med utsläppsrätter och att en skatt på flygresor bör uppmuntra konsumenter att välja mer miljövänliga alternativ som i sin tur leder till minskade koldioxidutsläpp och mindre klimatpåverkan.

Regeringen beslutade den 5 november 2015 att en särskild utredare skulle analysera och lämna förslag på hur en skatt på flygresor kan utformas.

Utredningen redovisade sitt uppdrag den 30 november 2016 i betänkandet En svensk flygskatt (SOU 2016:83). Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 15, avsnitt 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 15, avsnitt 2*. En

sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Fi2016/04305/S2).

I en promemoria från Finansdepartementet, Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018, föreslogs vissa justeringar av betänkandets förslag. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 15, avsnitt 3*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 15, avsnitt 4*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (Fi2017/01244/S2).

Till Finansdepartementet har inkommit skrivelser som gäller frågan om införandet av en skatt på flygresor. Transportstyrelsen redogör i en promemoria (Fi2014/4533/S2) för frågor relaterade till ett eventuellt införande av en flygskatt på passagerare. SAS AB (publ.) anger i en skrivelse (Fi2017/01764/S2) att dess förhoppning är att regeringen noga reflekterat en ytterligare gång över frågan och ser de ambitioner och det klimatarbete som görs inom flyget inklusive det konkreta mål som den svenska flygbranschen har enats om. Det mål som branschen har enats om är att säkerställa en halvering av de faktiska fossila koldioxidutsläppen från inrikesflyget till 2030 (jämfört med 2005), vilket är 20 år tidigare än International Air Transport Associations (Iatas) globala målsättning. Det ska kunna uppnås genom att allt inrikesflyg senast 2030 ska ske med klimateffektiva flygplan samt att uppemot hälften av allt bränsle på alla flygningar inom Sverige samma år ska utgöras av fossilfritt biobränsle. Bolaget vill uppmana regeringen att i samråd med flygbranschen och andra intressenter finna moderna, alternativa och innovationsinriktade vägar att hantera flygets klimatutmaning. Iata uppmanar i en skrivelse (Fi2017/01904/S2) regeringen att ompröva sitt initiativ.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 8 juni 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 15, avsnitt 5*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 15, avsnitt 6*. Regeringen har i huvudsak följt Lagrådets synpunkter. Regeringen behandlar Lagrådets synpunkter i avsnitt 6.21.4, 6.21.5, 6.21.7, 6.21.8, 6.21.10 och 6.21.12 samt i författningskommentaren (avsnitt 6.35). I förhållande till lagrådsremissens lagförslag har vissa språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

6.21.2 Bakgrund

6.21.2.1 Tidigare svensk lagstiftning på området

Flyget i Sverige har varit föremål för indirekt beskattning vid flera tillfällen. En särskild skatt på charterresor infördes 1978. Skatten togs ut enligt lagen (1978:144) om skatt på vissa resor. Från den 1 juni 1986 var skatten 300 kronor per passagerare över tolv år. Vid införandet angavs att den indirekta beskattning som ligger i priset för semestervistelser i Sverige är avsevärt högre än vad som är fallet i de flesta länder. En skatt på turistresor till utlandet kunde därför ses som ett sätt att något minska den konkurrensnackdel som den inhemska turistnäringen hade i fråga om svenskers val av semesterort. Skatten avskaffades emellertid 1993 eftersom den ansågs vara diskriminerande gentemot flyget och i synnerhet charterflyget. Ur ett internationellt perspektiv ansågs skatten på ett otillbörligt sätt gynna inhemska turism. EU-rättsligt ansågs det inte heller möjligt att behålla skatten, åtminstone inte för resor inom unionen.

Under perioden 1 mars 1989–31 december 1996 fanns det även en miljöskatt på inrikesflyg. Skatten togs ut enligt lagen (1988:1567) om miljöskatt på inrikes flygtrafik och baserades på uppgifter om bränsleförbrukning och utsläpp av kolväten, kväveoxider och koldioxid från den aktuella flygplanstypen under en genomsnittlig flygsträcka. EU-domstolen konstaterade emellertid i avgörandet Braathens, C-346/97, EU:C:1999:291 att miljöskatten var en skatt på bränsleförbrukning. Den stred därmed mot det då gällande rådets direktiv 92/81/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på mineraloljor (numera ersatt av rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energi-produkter och elektricitet). EU-domstolen fastslog också att även om skatten inte togs ut på bränsleförbrukningen i sig fanns det ett direkt och oskiljbart samband mellan bränsleförbrukningen och de förorenande ämnen som släpps ut vid denna förbrukning. Domen ledde till att Sverige tvingades betala tillbaka skatt som tagits ut efter EU-inträdet.

Under våren 2006 fattade riksdagen beslut om att införa lagen (2006:909) om skatt på flygresor. Skatten var schablonmässigt utformad och skulle tas ut med vissa belopp per passagerare. Lagen

skulle träda i kraft den dag regeringen bestämde. Ikraftträdandebestämmelsen behövdes för att flygningar till och från vissa orter var undantagna från beskattning på ett sätt som krävde statsstödsgodkännande från Europeiska kommissionen innan lagen fick sättas i kraft. Innan ett sådant godkännande hade erhållits föreslog den dåvarande regeringen i budgetpropositionen för 2007 att lagen skulle utgå och riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag.

6.21.2.2 Förändringar av klimatet

Utredningen anger i sitt betänkande att den globala uppvärmningen fortsätter och att forskning visar att den till största delen kan knytas till människans aktiviteter. Enligt FN:s klimatpanel är människans påverkan på klimatsystemet tydlig. Den anses uppenbar utifrån stigande halter av växthusgaser i atmosfären, positiv strålningsdrivning, observerad uppvärmning samt via förståelsen av klimatsystemet. Atmosfären och världshavet har blivit varmare, mängden snö och is har minskat, havsnivåerna har stigit och halten av växthusgaser har ökat. Förutom ändringar i temperatur och snö respektive is påverkas också nederbördsförhållanden. Observationer visar att nederbörden har ökat över land på norra halvklotet under 1900-talet. Vidare har förändrade mönster för extrema väder- och klimathändelser observerats sedan omkring 1950.

Uppvärmningen av klimatsystemet är otvetydig. Den globala medeltemperaturen har ökat med i genomsnitt 0,85 grader Celsius under perioden 1880–2012. De senaste tre decennierna har varit varmare vid jordytan än samtliga tidigare årtionden sedan 1850. På norra halvklotet är de senaste tre decennierna sannolikt den varmaste 30-årsperioden under de senaste 1 400 åren.

Koncentrationen av koldioxid, metan och dikväveoxid (lustgas) i atmosfären har ökat till nivåer som inte har förekommit under åtminstone de senaste 800 000 åren. Koldioxidhalten har ökat med 40 procent sedan förindustriell tid, främst genom utsläpp från fossila bränslen och i andra hand på grund av nettoutsläpp från förändrad markanvändning. Världshavet har tagit upp ungefär 30 procent av

människans utsläpp av koldioxid med havsförsurning som följd.

De scenarier som i dag används för att bedöma framtida klimatförändringar visar på en fortsatt uppvärmning och förändringar i alla delar av klimatsystemet till följd av ökade växthusgashalter. Scenarierna visar att den globala medeltemperaturen ökar i intervallet 3,2–5,4 grader Celsius mot slutet av detta sekel om utsläppen fortsätter att stiga i samma takt som i dag. Klimatförändringarna går att begränsa men detta kräver omfattande minskningar av koldioxidutsläppen och andra växthusgaser.

6.21.2.3 Flygets påverkan på klimatet

Utredningen anger att flygets andel av den totala antropogena klimatpåverkan på global nivå har uppskattats till ca 4,9 procent 2005. Osäkerheten är dock stor och påverkan bedöms med 90 procents sannolikhet ligga i intervallet 2–14 procent. I och med att flyget använder fossila bränslen innebär förbränningen att alla flygningar har en påverkan på klimatet genom utsläpp av koldioxid. Men flygets klimatpåverkan är mer omfattande än så. Utsläppen av vattenånga, kväveoxider, svaveldioxid och sot påverkar också klimatet. Kväveoxider bidrar till bildandet av ozon, vilket ökar klimatpåverkan. Kväveoxider minskar också mängden metan, vilket minskar klimatpåverkan. Utsläpp av partiklar i form av sot ökar klimatpåverkan medan utsläppen av svaveldioxid, som i sin tur bildar sulfatpartiklar, minskar klimatpåverkan. Dessutom kan partiklarna fungera som kondensationskärnor vid bildandet av moln. Denna klimatpåverkan är osäker. Utsläppen av vattenånga kan ge upphov till kondensationsstrimmor och bildandet av cirrusmoln, vilket sammantaget bedöms öka klimatpåverkan.

För att jämföra flygets totala klimatpåverkan med påverkan från enbart koldioxid kan olika mått användas. Genom att multiplicera koldioxidutsläppen med en faktor på 1,7 (Azar och Johansson, Valuing the non-CO2 climate impacts of aviation, 2012) eller 1,9 (Lee et al, Transport impacts on atmosphere and climate: Aviation, Atmospheric Environment, 2010) kan klimateffekten av de samlade utsläppen samt effekter av kondensstrimmor och påverkan på cirrusmoln uttryckas i form av koldioxidekvivalenter.

Dessa värden är dock aggregerade för flyget som helhet. Flygets klimatpåverkan varierar emellertid med var (geografiskt och höjdmässigt) och när (tid på året och dygnet) utsläppen sker och på vilken höjd flygningen sker. Svenskt inrikesflyg flyger sällan på höjder där kondensstrimmor och cirrusmoln skapas, vilket därmed innebär en lägre klimatpåverkan. Effekten från utsläpp av partiklar och kväveoxider finns dock även för inrikesflyg. En försiktighetsprincip bör därför tillämpas och koldioxidutsläpp från inrikes jetdrivet inrikesflyg räknas upp med en faktor på 1,5.

Flygandet har ökat mycket kraftigt och sedan 1990 har de årliga globala utsläppen av koldioxid från luftfart ökat från ca 330 miljoner ton till 640 miljoner ton 2005 (Lee et al, *Transport impacts on atmosphere and climate: Aviation, Atmospheric Environment*, 2010). Om inga åtgärder vidtas kan klimatpåverkan från flyget enligt olika scenarier komma att öka 1,9–4,5 gånger från 2005 till 2050 (Lee, *Aviation Greenhouse Gas Emissions, i Aviation's Contribution to Climate Change*, Icao Environmental Report, 2010). Flygtrafik inom EU står för ca 35 procent av de globala utsläppen från luftfarten (IPCC 2014, *Climate Change 2014, Mitigation of Climate Change, Working Group III, Fifth Assessment Report* s. 646).

Utredningen för fram att i Sverige har antalet inrikesresor med flyg per person och år minskat något sedan 1990 medan antalet utrikes flygresor har ökat kraftigt under perioden 1980–2015: från 0,65 till 1,36 avresor från Sverige per invånare.

Utsläppen från svenska invånares flygresande, där både inrikes- och utrikesresor ingår, uppgick till ca 11 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2014. Utsläppen av koldioxidekvivalenter från personbilar i Sverige uppgick 2014 till 10,6 miljoner ton. Klimatpåverkan från svenska invånares resande med inrikesflyg och utrikesflyg motsvarar 1,2 ton koldioxidekvivalenter per person, varav drygt 90 procent härrör från utrikesflyg. Klimatpåverkan från svenska invånares internationella flygresande har ökat med 2 procent per år eller 61 procent från 1990 till 2014. Om utsläppen av växthusgaser som ingår i den officiellt rapporterade svenska statistiken minskar med 85 procent till 2045 i enlighet med regeringens förslag (se avsnitt 6.21.2.6) och klimatpåverkan från svenska invånares internationella flygresande fortsätter att öka med 2 procent per år, riskerar

klimatpåverkan från internationellt flygresande att överskrida de svenska utsläppen före 2040.

6.21.2.4 Internationellt klimatarbete

Klimatkonventionen

FN:s ramkonvention om klimatförändringar, kallad klimatkonventionen, antogs i samband med FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Regelverket trädde i kraft den 21 september 1994 och utgör basen för det internationella samarbetet inom klimatområdet. Konventionens långsiktiga mål är att stabilisera halterna av växthusgaser i atmosfären på en nivå som förhindrar farlig mänsklig påverkan på klimatsystemet. Klimatkonventionen är en ramkonvention och som sådan innehåller den inga bindande krav på minskade utsläpp. De s.k. Annex I-länderna (OECD-länderna samt länderna i det forna östblocket) uppmanas dock att stabilisera sina utsläpp av växthusgaser på 1990 års nivå, och de måste rapportera sina utsläpp årligen.

Klimatkonventionen ligger till grund för Kyotoprotokollet, som är en internationell överenskommelse som slöts i Kyoto, Japan, i december 1997 och som trädde i kraft i februari 2005. Till skillnad från klimatkonventionen är protokollet ett bindande dokument som bl.a. innehåller åtaganden för industriländerna om att minska utsläppen av växthusgaser med minst 5,2 procent från 1990 till perioden 2008–2012. I december 2012 beslutade konventionens parter om en andra åtagandeperiod som sträcker sig till 2020.

I de begränsnings- och minskningsmål som är fastlagda i Kyotoprotokollet ingår utsläpp från inrikesflyg men inte utsläpp från utrikesflyg. I stället åläggs parterna i artikel 2.2 i protokollet att sträva efter att begränsa eller minska utsläpp av växthusgaser som inte omfattas av Montrealprotokollet den 16 september 1987 om ämnen som bryter ned ozonskiktet, från flygbränslen genom insatser i Internationella civila luftfartsorganisationen, kallad Icao. Icao är det FN-organ som hanterar flygsektorn och skapades genom Chicagokonventionen som undertecknades i Chicago den 7 december 1944.

FN:s hållbarhetsmål och Parisavtalet

I september 2015 antog FN 17 globala hållbarhetsmål. Världens länder har åtagit sig att

fr.o.m. den 1 januari 2016 till 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid. Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Vid FN:s klimatmöte i Paris i december 2015 enades deltagande stater om ett nytt globalt och rättsligt bindande klimatavtal – Parisavtalet – som ska träda i kraft 2020. Det innebär att alla länder är överens om att den globala temperaturökningen ska hållas väl under 2 grader Celsius och att man ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader Celsius samt att länder successivt ska skärpa sina åtaganden. Under Parisavtalet lämnar varje land in en plan för hur mycket och på vilket sätt de ska minska sina utsläpp. Länderna har även kommit överens om att samlas vart femte år för att se över hur långt de nationella planerna har genomförts och hur målsättningarna kan stärkas.

EU:s medlemsstater beslutade att godkänna Parisavtalet vid ett rådsmöte den 30 september 2016 och riksdagen beslutade att godkänna avtalet den 12 oktober 2016.

Icaos och Iatas målsättningar inom klimatområdet
År 2010 enades samtliga 190 medlemsländer i Icao om en resolution för att hantera flygets klimatpåverkan. Resolutionen innehåller tre övergripande mål: förbättrad bränsleeffektivitet, koldioxidneutral tillväxt från 2020 och en global standard för koldioxidutsläpp.

Flygbranschen har genom Iata enats om målet koldioxidneutral tillväxt från 2020 och att halvera nettoutsläppen av koldioxid 2050 jämfört med 2005.

I oktober 2016 beslutade Icao om att införa ett globalt styrmedel för koldioxidutsläpp för internationellt flyg. Beslutet innebär att det internationella flygets koldioxidutsläpp ska stabiliseras på 2020 års nivå. Eventuella ökade koldioxidutsläpp utöver detta ska kompenseras genom att flygföretagen måste köpa utsläppskrediter. Det nya systemet kommer att inledas med en frivillig fas 2021 och blir obligatoriskt fr.o.m. 2027 för alla länder, förutom för de länder som tydligt undantas från deltagande. Sverige har tillsammans med 65 andra stater aviserat deltagande i den frivilliga fasen av systemet, vilket innebär att omkring 87 procent av den internationella flygtrafiken kommer att omfattas av CORSIA (Icao:s beslut att inrätta ett globalt marknadsbaserat klimatstyrmedel för den internationella luftfarten) från starten 2021.

I och med de undantag som medgetts för stater med mycket liten internationell flygtrafik, samt för de minst utvecklade länderna, kommer endast i storleksordningen omkring sju stater att tillkomma när deltagande i systemet blir obligatoriskt 2027. Vilken typ av utsläppsenheter som ska kunna användas och prisnivåerna för dem är i dagsläget okänt.

6.21.2.5 EU:s klimatarbete

EU:s långsiktiga mål är att minska utsläppen av växthusgaser med 80–95 procent till 2050. En ny långsiktig strategi är planerad att presenteras under 2019. Den strategin kommer att behöva omfatta hur EU:s långsiktiga mål behöver anpassas för att vara i linje med Parisavtalets långsiktiga mål.

EU:s klimatmål till 2020

För att bidra till de globala utsläppsminskningarna antog EU 2008 ett klimat- och energipaket varigenom medlemsländerna enades om att sänka utsläppen med i genomsnitt 20 procent till 2020.

Genom klimat- och energipaketet antog EU fyra mål som ska vara uppfyllda 2020. Dessa brukar förkortas 20-20-20. EU ska

- minska växthusgasutsläppen med minst 20 procent, jämfört med 1990 års nivåer,
- sänka energiförbrukningen med 20 procent,
- höja andelen förnybar energi till 20 procent av all energikonsumtion, och
- höja andelen biobränsle för transporter till 10 procent.

Förnybar energi är energi som kommer från icke-fossila källor. Det är bl.a. energi från vind, sol, vattenkraft och biobränsle.

Klimatdelen i paketet, dvs. ambitionen att minska utsläppen av växthusgaser med 20 procent, innehåller ändrade regler för EU:s system för handel med utsläppsrätter European Emissions Trading Scheme, kallat EU ETS, nya regler om minskade utsläpp för branscher som inte omfattas av utsläppshandeln och en ansvarsfördelning för utsläpp av växthusgaser. Fördelningen av utsläpp av växthusgaser mellan EU-länderna baseras på ländernas ekonomiska utvecklingsnivå. Det innebär att EU:s rikare länder ska minska sina utsläpp mer än EU:s

fattigare länder, vilka till viss del kan öka sina utsläpp. Målen har omvandlats till nationell nivå så att varje medlemsstat kan följa sina framsteg.

Sverige har ett bindande mål enligt det s.k. ansvarsfördelningsbeslutet inom EU för den del av utsläppen som inte omfattas av EU ETS. Målet är att minska utsläppen med 17 procent till 2020 jämfört med 2005 med årliga utsläppsmål på vägen dit. I budgetpropositionen för 2017 bedömde regeringen att EU samlat kommer att överträffa målet om att minska utsläppen med 20 procent till 2020 jämfört med 1990. Vidare framgår av samma proposition att Sverige med god marginal kommer att nå sitt åtagande om att minska utsläppen till 2020 med 17 procent jämfört med 2005 i verksamheter som inte ingår i EU ETS.

EU:s klimatmål till 2030

EU har fortsatt att sätta långsiktiga mål för sitt klimatarbete. I januari 2014 lade kommissionen fram ett meddelande om ett klimat- och energipaket för perioden 2020–2030 och i oktober 2014 enades Europeiska rådet om EU:s klimat- och energipaket fram till 2030. Rådet antog också slutsatser och godkände fyra viktiga mål.

Ett av de mål som klimat- och energipaketet innehåller är att EU till 2030 ska minska växthusgasutsläppen med 40 procent jämfört med 1990. Målet ska nås genom att utsläppen inom EU ETS minskas med 43 procent till 2030 jämfört med 2005 och genom att utsläppen utanför den handlande sektorn minskas med 30 procent under samma tidsperiod.

Arbetet med att genomföra klimat- och energipaketet har påbörjats. Under 2015 lade kommissionen fram ett förslag om en översyn av EU ETS för perioden 2021–2030. I juli 2016 presenterade kommissionen ett förslag till förordning om ansvarsfördelning mellan medlemsstaterna för utsläppsminskningar i de sektorer som inte omfattas av EU ETS för perioden 2021–2030. Förslaget utgör, tillsammans med EU ETS och ett förslag till förordning som inkluderar växthusgaser för markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk, genomförandet av EU:s övergripande klimatmål till 2030 och åtagande under Parisavtalet.

EU:s system för handel med utsläppsrätter

EU ETS är en viktig del i arbetet mot klimatförändringar. Den första och andra

handelsperioden, 2005–2007 respektive 2008–2012, har avslutats och den tredje handelsperioden, 2013–2020, pågår. Den 15 juli 2015 presenterade kommissionen ett förslag till reformering av handelssystemet för kommande handelsperiod 2021–2030.

De grundläggande reglerna om EU ETS finns i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen (2003/87/EG) och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG, kallat handelsdirektivet. Flyget fördes in i systemet genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/101/EG av den 19 november 2008 om ändring av direktiv 2003/87/EG så att luftfartsverksamhet införs i systemet för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen.

Handelsdirektivet har ändrats flera gånger. Den senaste ändringen innebär en rad ändringar för flyget som gäller 2013–2020 i väntan på en internationell överenskommelse om ett globalt marknadsbaserat system för utsläpp från internationell luftfart. Bland annat undantogs flygningar utanför EES från EU ETS t.o.m. 2016. I februari 2017 lade kommissionen fram ett förslag om hur flyget fortsatt ska omfattas av EU ETS. Enligt förslaget ska flygningar inom EES fortsatt ingå i EU ETS och flygningar utanför EES fortsatt vara undantagna. Förslaget innebär att systemet ska kunna ändras när det finns tillräcklig klarhet om hur Icao:s regelverk för att genomföra det globala styrmedlet kommer att se ut.

Handelsdirektivet har i Sverige genomförts genom lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter och förordningen (2004:1205) om handel med utsläppsrätter. Därutöver finns det myndighetsföreskrifter på området och flera EU-förordningar som gäller som svensk lag.

EU ETS omfattar utsläpp av koldioxid från specificerade industrigrenar, förbränningsanläggningar och flygoperatörer. Syftet med handelssystemet är att på ett kostnadseffektivt sätt minska utsläppen. Utsläpp av växthusgaser från flygverksamhet får inte ske om inte en godkänd övervakningsplan finns.

Utsläppshandeln omfattar i grunden flygningar inom EES samt flygningar med avgång i EES-land och ankomst i länder utanför EES eller omvänt. Genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 421/2014 av den

16 april 2014 om ändring av direktiv 2003/87/EG om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen omfattas dock inte flygningar som går till och från länder utanför EES av EU ETS under 2013–2016. Enligt bilaga 1 till handelsdirektivet gäller även andra undantag för flyget. Bland annat undantas flygningar vars maximala certifierade startmassa understiger 5 700 kilogram, flygningar för militära ändamål som genomförs med militära luftfartyg samt flygningar i tull- eller polistjänst, skolflygningar och flygningar som genomförs av en verksamhetsutövare som ägnar sig åt kommersiella lufttransporter och som under tre fyramånadersperioder i följd genomför mindre än 243 flygningar per period eller vars utsläpp från flygningarna understiger 10 000 ton per år.

För att täcka utsläppen av växthusgaser tilldelas verksamhetsutövarna utsläppsrätter. Olika utsläppsrätter används beroende på om verksamhetsutövarna bedriver en stationär anläggning eller flygverksamhet.

I handelsdirektivet finns ett tak för hur mycket växthusgaser flygsektorn får släppa ut fr.o.m. januari 2013. Det sammanlagda antalet utsläppsrätter som ska tilldelas luftfartygsoperatörer motsvarar 95 procent av de historiska luftfartsutsläppen multiplicerat med det antal år som handelsperioden omfattar. Inom utsläppstaket tilldelas och köper verksamhetsutövare utsläppsrätter. Ett företag som släpper ut mer växthusgaser än vad det har fått tilldelning för behöver köpa utsläppsrätter medan det kan sälja sitt överskott om det har mindre utsläpp. För flygsektorn sker gratis tilldelning av utsläppsrätter utifrån tonkilometer, dvs. det antal ton som transporteras, multiplicerat med transportsträckan i kilometer. 82 procent av utsläppsrätterna tilldelas gratis, 3 procent går till en reserv för nya deltagare medan resterande 15 procent auktioneras ut. Verksamhetsutövarna ska årligen redovisa sina utsläpp av koldioxid samt överlämna utsläppsrätter motsvarande de utsläpp av koldioxid från fossila bränslen som verksamheten orsakat.

Till följd av en frikostig tilldelning av utsläppsrätter, lågkonjunktur och en del vidtagna åtgärder i syfte att minska utsläppen har ett stort överskott av utsläppsrätter byggts upp under de senaste åren. Priset på utsläppsrätter har sjunkit från, som högst, 30 euro till ca 4 euro per ton koldioxid hösten 2016. För att begränsa över-

skottet av utsläppsrätter beslutade EU under 2015 att införa en reserv för att stabilisera marknaden fr.o.m. 2019.

6.21.2.6 Sveriges klimatpolitik

Mål för miljöpolitiken

Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljö kvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Målen för politikområdet är strukturerade i ett målsystem som kallas miljö målssystemet. Målen omfattar följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behövs inom en generation för att nå miljö kvalitetsmålen. Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.
- Miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.
- Etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

Miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan är ett av de 16 nationella miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat om. Målet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Det är utformat i enlighet med klimatkonventionen. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ansvar för att det globala målet uppnås.

Riksdagen beslutade 2009 om en precisering av miljö kvalitetsmålet i ett temperaturmål och ett koncentrationsmål. Temperaturmålet anger att Sverige ska verka internationellt för att den

globala temperaturökningen begränsas till maximalt två grader Celsius jämfört med den förindustriella nivån. Koncentrationsmålet anger att den svenska klimatpolitiken ska verka för en långsiktig stabilisering av halterna av växthusgaser i atmosfären till högst 400 miljondelar (ppm) koldioxidekvivalenter. Koncentrationsmålet har en koppling till temperaturmålet genom att det anger mer än 66 procents sannolikhet för att nå tvågradersmålet.

I prop. 2016/17:146 föreslår regeringen en ny precisering av miljö kvalitetsmålet med följande lydelse: Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål. Förslaget till ny precisering av miljö kvalitetsmålet innebär att det nya temperaturmålet ska ersätta det gamla temperaturmålet och koncentrationsmålet.

Den nuvarande energi- och klimatpolitiken finns till stor del samlad i ett par propositioner med det gemensamma namnet ”En sammanhållen energi- och klimatpolitik” (prop. 2008/09:162–163), vilka antogs av riksdagen 2009.

Ett etappmål har satts upp som innebär att utsläppen av växthusgaser ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med nivån 1990. Målet gäller de sektorer som inte omfattas av EU ETS. För de verksamheter som omfattas av EU ETS bestäms ambitionen för minskningen av utsläppen gemensamt inom EU och inom ramen för EU ETS.

I budgetpropositionen för 2017 gjorde regeringen bedömningen att utvecklingen mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås. För att målet ska nås behövs tillräckligt stora utsläppsreduktioner globalt, vilket kräver internationellt samarbete. Sverige och andra rika länder har enligt klimatkonventionen ett särskilt ansvar för att ta ledningen i klimatarbetet så att det globala målet kan nås.

Långsiktiga klimatmål i Sverige

I prop. 2008/09:162 En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat presenterade regeringen visionen att Sverige 2050 ska ha en hållbar och resurseffektiv energiförsörjning och

inga nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Genom denna inriktning ska Sverige bidra till de globala utsläppsreduktioner som behövs på lång sikt.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag tagit fram ett underlag till en färdplan för ett Sverige utan nettoutsläpp av växthusgaser 2050. I rapporten (Underlag till en färdplan för ett Sverige utan klimatutsläpp 2050, Naturvårdsverket, Rapport 6537) analyseras hur Sverige ska kunna nå målvisionen att inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser 2050.

Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige

År 2014 gav regeringen Miljömålsberedningen i uppdrag att föreslå ett klimatpolitiskt ramverk och en strategi för en samlad och långsiktig svensk klimatpolitik. I parlamentarisk enighet föreslog beredningen i betänkandet Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (SOU 2016:21) följande:

- Senast 2045 ska Sverige inte ha några netto-utsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Målet innebär en tidigareläggning och precisering av den tidigare visionen om nettonollutsläpp till 2050.
- Senast 2045 ska utsläppen från verksamheter på svenskt territorium, i enlighet med Sveriges internationella växthusgasrapportering, vara minst 85 procent lägre än utsläppen 1990. För att nå målet får även avskiljning och lagring av koldioxid av fossilt ursprung där rimliga alternativ saknas räknas som en åtgärd.
- För att nå nettonollutsläpp får kompletterande åtgärder tillgodoräknas i enlighet med internationellt beslutade regler.
- Målet för 2045 förutsätter höjda ambitioner i EU ETS.

Miljömålsberedningen bedömde att det långsiktiga målet för utsläpps begränsningar i Sverige till 2045 bör gälla utsläpp från alla verksamheter i Sverige: både de som ingår i EU ETS och de som ligger utanför handelssystemet. Utsläpp från internationella transporter inom sjöfart och flyg kan däremot inte enligt Miljömålsberedningen i dagsläget inkluderas i målet utan måste hanteras separat.

Miljömålsberedningen konstaterade vidare i betänkandet En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige (SOU 2016:47) att flyget står för en växande andel av de globala utsläppen och att utsläppen förväntas öka kraftigt till 2050 om inga åtgärder vidtas. Beredningen var därför enig om att ytterligare åtgärder behövs och bedömde att även flyget ska bära kostnaderna för sina utsläpp och klimatpåverkan, varför utsläpp från internationellt flyg skyndsamt bör omfattas av internationella överenskommelser. I betänkandet anges att Sverige ska vara pådrivande inom Icao och EU för internationella lösningar men i väntan på globala överenskommelser bör EU kunna vidta fler åtgärder för att minska utsläppen från flyg.

Åtgärder och styrmedel som kan användas för att minska utsläppen från utrikesflyg kan enligt Miljömålsberedningen vara ekonomiska styrmedel för att prissätta flygets klimatpåverkan, en strategi för hållbara bränslen inom flygsektorn och investeringar i mer miljöanpassade alternativ till flygresor.

Regeringen angav i budgetpropositionen för 2017 att den planerade att i början av 2017 presentera en proposition om ett klimatpolitiskt ramverk som tar sin utgångspunkt i Miljömålsberedningens förslag (prop. 2016/17:1 utg.omr. 20 avsnitt 3.7.2). I prop. 2016/17:146 föreslår således regeringen att ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige inrättas. Förslaget innebär att det klimatpolitiska arbetet bör utgå från ett långsiktigt, tidsatt utsläppsmål som riksdagen fastställer. Målet ska vara att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp (nä netto-nollutsläpp) av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre än utsläppen 1990. För att nå netto-nollutsläpp får kompletterande åtgärder tillgodoräknas. I propositionen föreslår regeringen att de utsläpp i Sverige som kommer att omfattas av EU:s ansvarsfördelningsfördelning, den s.k. ESR-sektorn, bör senast 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen 1990. Högst 8 procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder. Senast 2040 bör utsläppen i Sverige i ESR-sektorn vara minst 75 procent lägre än utsläppen 1990. Högst 2 procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder. Växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart

som ingår i EU ETS) ska senast 2030 minska med minst 70 procent jämfört med 2010. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag.

6.21.2.7 De svenska närings-, transport- och regionalpolitiska målen

Målet för näringspolitiken

Målet för den svenska näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag. Det är ett tydligt sysselsättningsmål som styr näringspolitiken. Antalet personer som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ska öka så mycket att Sverige når lägst arbetslöshet i EU 2020.

Transportpolitikens mål

Det övergripande målet för transportpolitiken är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet (prop. 2008/09:93). Det övergripande målet har brutits ner i ett hänsynsmål och ett funktionsmål.

Hänsynsmålet innebär att transportsystemet och dess användning ska anpassas så att ingen dödas eller skadas allvarligt samt bidra till att miljö kvalitetsmålen uppnås och till ökad hälsa. Enligt en av preciseringarna av hänsynsmålet ska transportsektorn bidra till att miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan nås genom en stegvis ökad energieffektivitet i transportsystemet och ett brutet beroende av fossila bränslen. Syftet med denna precisering är att transportsystemet ska tillgodose en god tillgänglighet samt tillgodose behovet av resor och transporter på ett sätt som stimulerar till mer klimatsmarta, energieffektiva och säkra lösningar.

Första delen av preciseringen gäller samtliga trafikslag och tydliggör att transportsektorn bär ett ansvar för att tillsammans med andra sektorer bidra till att klimatmålet uppfylls. Brutet beroende av fossila bränslen är ett långsiktigt, inte tidsatt mål. Den andra delen av målet om en fossiloberoende fordonsflotta avser vägtrafik och kan ses som en följd av den första delen.

En annan av preciseringarna under hänsynsmålet anger att transportsektorn ska bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och övriga miljö kvalitetsmål nås samt

till ökad hälsa. Prioritet ges till de miljöpolitiska mål där transportsystemets utveckling är av stor betydelse för möjligheterna att nå uppsatta mål.

Funktionsmålet innebär att transportsystemet ska ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Transportsystemet ska även vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov. De preciseringar som närmare definierar vad funktionsmålet innebär tar fasta på att transportpolitikens mål ska vara att skapa möjligheter och förutsättningar för att medborgare och näringsliv ska kunna göra hållbara transportval.

Målet för regional tillväxt

Målet för den regionala tillväxtpolitiken är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft.

Regeringen har en strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 som ska bidra till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. I strategin beskrivs regeringens prioriteringar samt de verktyg och processer som behövs i det regionala tillväxtarbetet. Regeringens prioriteringar är innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning och internationellt samarbete.

Strategin beskriver även samhällsutmaningar på fyra områden – demografisk utveckling, globalisering, klimat, miljö och energi samt social sammanhållning – som alla påverkar Sveriges regioner och i sin tur hela Sverige och det regionala tillväxtarbetet. De identifierade prioriteringarna ska bidra till att möta samhällsutmaningarna och ta tillvara dess möjligheter.

6.21.2.8 En svensk flygstrategi

Regeringens flygstrategi (En svensk flygstrategi – för flygets roll i framtidens transportsystem, N2017/00590/MRT), som beslutades i januari 2017, är en vision för flygets roll i transportsystemet både på kort och på lång sikt. Utgångspunkten är de transportpolitiska målen och regeringens mål om EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Regeringens flygstrategi har tagits fram i dialog med myndigheter, flygbranschen och andra aktörer som berörs av flygstrategin. I strategin lyfter regeringen fram ett antal fokusområden och prioriteringar som kommer

att vara vägledande för regeringens arbete med flyget de kommande åren.

Tillgänglighet inom Sverige och internationellt

Flyget spelar en stor roll i transportsystemet för de långväga inrikes och utrikes persontransporterna. Det statliga nationella basutbudet av flygplatser ska utgöra stommen i ett effektivt och långsiktigt hållbart flygtransportsystem och säkerställa en grundläggande interregional och internationell tillgänglighet. En översyn bör göras av de svenska flygplatserna med utgångspunkt i att tydliggöra statens ansvar och roll som stödgivare till icke-statliga flygplatser. Långsiktigt hållbara förutsättningar för statligt stöd till icke-statliga flygplatser ska eftersträvas samtidigt som ökade möjligheter till effektivisering och användande av ny teknik på sikt bör kunna minska behoven av offentliga stöd till flygplatser.

Stärk Arlanda som nav och storflygplats

Arlanda har en viktig roll som tillväxtmotor för den svenska ekonomin. Kapaciteten på Arlanda och anslutande infrastruktur kan på sikt behöva byggas ut. Ett Arlandaråd ska tillsättas i syfte att skapa bättre förutsättningar för att utveckla Arlanda flygplats ur ett helhetsperspektiv.

Flygets miljö- och klimatpåverkan ska minska

Sverige ska fortsätta att vara ledande i utvecklingen av effektiviseringen av luftrummet i samverkan med andra länder. Flyget ska, liksom övriga trafikslag, bidra till målet om Sverige som ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Flyget ska bidra till att de nationella miljö kvalitetsmålen nås. Sverige ska vara pådrivande i EU och FN:s flygorganisation Icao för effektiva krav och styrmedel för att minska flygets miljö- och klimatpåverkan.

Hög flygsäkerhet med målbaserade regelverk

Sverige ska fortsatt vara pådrivande i EU och i det internationella samarbetet när det gäller flygsäkerhet. Sverige ska verka för målbaserade, teknikneutrala och riskbaserade regler, standardiserad tillämpning av regelverket i EU:s medlemsländer, regelförenkling och minskad administrativ börda. Det är viktigt med regelverk som stödjer den tekniska utvecklingen och de möjligheter som tekniken kan ge.

Schysta villkor och sund konkurrens

Problemen med s.k. regelshopping, som bl.a. kan leda till försämrade arbetsvillkor och osund konkurrens inom flygbranschen, måste stävjas. Samverkan mellan myndigheter i Sverige avseende sociala villkor inom transportsektorn bör utvecklas. Bättre kunskap behövs om anställningsformers påverkan på flygsäkerheten.

En forskningsstark och innovativ flygindustrination

Sverige ska upprätthålla sin position som en stark flygindustrination. Flygstrategin och nyindustrialiseringsstrategin Smart industri ska gemensamt verka för en mer konkurrenskraftig, hållbar och innovativ flygindustri.

Ökad export av svenska varor och tjänster

Exportstrategin och flygstrategin ska ge förutsättningar för att gemensamt stärka handelsfrämjandet inom den svenska flygsektorn. En satsning genomförs på ett ökat svenskt internationellt engagemang på standardiseringsarbete. Regeringen avser fortsätta dialogen med branschen för att stärka det svenska exportfrämjandet inom flygindustrin och relaterade kringverksamheter.

6.21.2.9 EU-rätt*Beskattning av flygbränsle*

Av Chicagokonventionen följer att användningen av flygbränsle inte får beskattas inom den internationella flygtrafiken. Beskattning av flygbränsle för internationell luftfart förbjuds även i en mängd bilaterala luftfartsavtal och enligt Icao:s policy.

I rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, kallat energiskattedirektivet, ges ramarna för medlemsstaternas möjligheter att beskatta flygbränsle. Enligt artikel 14.1.b i energiskattedirektivet ska medlemsstaterna skattebefria flygbränsle som används för annan luftfart än privat nöjesflyg. Medlemsstaterna har dock möjlighet att beskatta bränsle som används för inrikesflyg. Genom bilaterala avtal kan medlemsstaterna inom EU också komma överens om att beskatta bränsle som används för flyg inom unionen. Energiskattedirektivet tillåter emellertid inte

beskattning av flygbränsle i flygplan som går till tredje land.

I energiskattedirektivet definieras privat nöjesflyg som användning av ett flygplan av dess ägare eller av den fysiska eller juridiska person som har nyttjanderätt till flygplanet antingen via förhyrning eller på annat sätt, för andra än kommersiella ändamål och särskilt andra ändamål än transport av passagerare eller varor eller för tillhandahållande av tjänster mot ersättning eller för offentliga myndigheters räkning (artikel 14.1.b andra stycket energiskattedirektivet).

Som framgår i avsnitt 6.21.2.1 har EU-domstolen konstaterat att den tidigare svenska miljöskatten på inrikesflyg stred mot ett då gällande direktiv som numera ersatts av energiskattedirektivet.

Energiskattedirektivet har genomförts i svensk rätt genom lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. De nu gällande reglerna om beskattning av flygbränsle innebär att bränsle som förbrukas i luftfartyg skattebefrias om luftfartyget inte används för privat ändamål (6 a kap. 1 § första stycket 5 a LSE). Flygfotogen, som till övervägande del används inom kommersiell verksamhet, får köpas in skattefritt om det tankas direkt in i luftfartyget från den skattskyldige (7 kap. 1 § 4 LSE). Alternativt kan förbrukaren vara godkänd som skattebefriad förbrukare och av den anledningen köpa in flygfotogen skattefritt (8 kap. 1 § LSE). Den skattskyldige har i båda fallen avdragsrätt för skatten, vilket även gäller om denne själv förbrukar flygfotogen för angivet ändamål. Skattefriheten för annat bränsle än flygfotogen, dock inte annan bensin än flygbensin, åstadkoms genom ett återbetalnings-system (9 kap. 3 § 4 LSE).

Den 1 juli 2015 begränsades de svenska reglerna på grund av att skattebefrielsen för flygbränsle hade kommit att få för stort tillämpningsområde. Detta var en följd av EU-domstolens avgöranden Systeme Helmholtz C-79/10, EU:C:2011:797 och Halter-gemeinschaft LBL C-250/10, EU:C:2011:862 där domstolen kommit fram till att endast bränsle som förbrukas vid transport av passagerare eller gods mot ersättning eller utförande av tjänster som sker direkt mot ersättning ska skattebefrias. För att anpassa den svenska lagstiftningen till EU-rätten infördes en definition av vad som avses

med användning av luftfartyg för privat ändamål i 1 kap. 11 § LSE (se prop. 2014/15:40).

Den nya bestämmelsen innebär att begreppet privat ändamål har blivit vidare och därmed att skattebefrielsen för bränsle som förbrukas i luftfartyg är mer begränsad jämfört med tillämpningen före den 1 juli 2015. Med användning av luftfartyg för privat ändamål avses enligt 1 kap. 11 § LSE annan användning än

1. transport av passagerare eller varor mot ersättning eller tillhandahållande av andra tjänster mot ersättning,
2. offentliga myndigheters användning eller användning för offentliga myndigheters räkning,
3. frivilliga försvarsorganisationers användning,
4. sjöräddning, brandövervakning och liknande verksamhet, eller övning och utbildning för sådan verksamhet, som utförs av ideella organisationer, eller
5. yrkesmässigt fiske.

I Sverige gäller även att de bränslen som förbrukas i flygplan är mervärdesskattebefriade (se 3 kap. 23 § 4 mervärdesskattelagen [1994:200], förkortad ML).

EUF-fördragets regler om statligt stöd

Möjligheten att nationellt fritt utforma bestämmelser som innebär att flygresor beskattas begränsas av EU-rätten. Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, förkortat EUF-fördraget, innehåller konkurrensregler som syftar till att skydda den inre marknaden, så att konkurrensen på denna inte snedvrids. Reglerna ska förhindra att medlemsstaterna deltar i en kostsam bidragskapplöpning som i längden skulle vara ekonomiskt ohållbar för enskilda medlemsstater och påverka den gemensamma europeiska konkurrenskraften negativt. Bestämmelserna om statligt stöd finns i artiklarna 107–109 i EUF-fördraget. Ett stöd omfattas av statsstödsreglerna om det uppfyller följande fyra kriterier:

1. Stödet gynnar ett visst företag eller en viss produktion.
2. Stödet finansieras direkt eller indirekt genom offentliga medel.
3. Stödet snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen.

4. Stödet påverkar handeln mellan medlemsstaterna.

Skattelättnader för en urskiljbar grupp företag har sedan länge ansetts som en sådan åtgärd som omfattas av statsstödsreglerna.

Åtgärder som är att anse som statligt stöd enligt artikel 107.1 i EUF-fördraget är som utgångspunkt otillåtna, men kommissionen kan godkänna sådana stöd efter en ingående granskning.

Förutsättningarna för kommissionen att godkänna ett statligt stöd finns framför allt i artikel 107.2 och 107.3.

I artikel 107.2 föreskrivs att visst stöd är förenligt med den inre marknaden. Här nämns exempelvis stöd av social karaktär som ges till enskilda konsumenter, under förutsättning att stödet ges utan diskriminering med avseende på varornas ursprung. Om kraven för undantag enligt denna punkt är uppfyllda ska kommissionen alltså meddela undantag.

Vidare räknas i artikel 107.3 upp ett antal stödåtgärder som kan vara förenliga med den inre marknaden. Som exempel kan nämnas stöd för att underlätta utveckling av vissa näringsverksamheter eller vissa regioner, när det inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset.

Bestämmelserna i artikel 107.3 ger kommissionen ett omfattande utrymme för skönsmässig bedömning av om en stödåtgärd ska godkännas eller inte. För att underlätta för medlemsstaterna att utforma sina stödåtgärder så att de är förenliga med den inre marknaden har kommissionen utfärdat en rad meddelanden och riktlinjer för vad den fäster vikt vid i sin bedömning av anmälda stödåtgärder.

Statsstödsreglerna vilar på ett system med förhandsgranskning. Enligt artikel 108.3 i EUF-fördraget ska medlemsstaterna anmäla planer på att vidta eller ändra stödåtgärder till kommissionen. Medlemsstaterna får inte införa detta slag av stödåtgärder förrän kommissionen granskat åtgärderna (genomförandeförbudet). Stöd som kommissionen betraktar som statligt stöd och som har lämnats utan att det har anmälts i förväg eller som har anmälts men genomförts innan det har godkänts, dvs. står i strid med genomförandeförbudet, ska som regel betalas tillbaka.

För det fall medlemsstaten vägrar att följa kommissionens beslut kan kommissionen välja att väcka talan inför EU-domstolen. Medlemsstaten riskerar då att fällas för fördragsbrott med kännbara böter som följd. Genomförandeförbudet har av EU-domstolen ansetts ha s.k. direkt effekt, vilket innebär att det kan åberopas av enskilda inför nationella domstolar.

Sedan den 1 juli 2013 reglerar lagen (2013:388) om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler återkrav av olagliga statsstöd. Den som har lämnat olagligt stöd, dvs. stöd i strid med genomförandeförbudet i artikel 108.3 i EUF-fördraget, ska återkräva stödet och den som har tagit emot olagligt stöd ska betala tillbaka stödet om inte återkrav eller återbetalning får underlåtas enligt unionsrätten (2–3 §§ lagen om tillämpning av Europeiska unionens statsstödsregler).

Under senare år har kommissionen försökt förenkla förfarandet kring statsstödsprövningen. Den 17 juni 2014 antog kommissionen förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, kallad den utvidgade allmänna gruppundantagsförordningen eller förkortad GBER, varigenom vissa kategorier av stöd anses förenliga med EUF-fördraget under förutsättning att särskilda villkor uppfylls. I dessa fall kan medlemsstaterna, på de villkor som anges i förordningen, införa åtgärder inom ramen för förordningen utan att behöva iaktta det normala förfarandet med föranmälan och kommissionens godkännande av åtgärderna. Det åligger dock medlemsstaterna att uppfylla förordningens övriga regler. Sedan 2012 har det EU-rättsliga statsstödsregelverket setts över och varje enskild förordning, rambestämmelse, riktlinje och meddelande har kompletterats med krav på bl.a. offentliggörande och publicering av information om stöd som överstiger en viss nivå. Bestämmelserna avseende detta trädde i kraft den 1 juli 2016. Information om stöd som beslutats efter detta datum ska finnas allmänt tillgängligt och sökbart på en nationell webbplats. För svenskt vidkommande tillhandahåller kommissionen en webbplats på vilken svenska stödgivande myndigheter ska ladda upp föreskriven information.

Statsstödsreglerna innehåller även krav på rapportering och registrering. Rapporteringskraven regleras närmare i kommissionens

förordning (EG) nr 794/2004 av den 21 april 2004 om genomförande av rådets förordning (EG) nr 659/1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget. Registreringsskyldigheten innebär att medlemsstaten ska föra detaljerade register med information som är nödvändig för att fastställa att samtliga villkor i de aktuella rättsakterna är uppfyllda. Dessa register ska bevaras i tio år från den dag då stödet för särskilda ändamål beviljades eller det sista stödet beviljades enligt stödordningen.

Europeiska kommissionen om begreppet statligt stöd

För att klargöra innebörden av begreppet statligt stöd i artikel 107.1 i EUF-fördraget meddelade kommissionen den 19 september 2016 ett tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikeln. Syftet med tillkännagivandet är att bidra till en enklare, öppnare och enhetligare tillämpning av statsstödsbegreppet som tillsammans med anmälningskravet och genomförandeförbudet i fördraget måste tillämpas både av kommissionen och av de nationella myndigheterna, inklusive de nationella domstolarna.

Kommissionen utvecklar de bedömningsgrunder och principer som har vuxit fram kring de kriterier för statsstöd som fördraget innehåller och som nämns i föregående avsnitt. Således behandlar kommissionen begreppen företag och ekonomisk verksamhet, huruvida en eventuell stödåtgärd baseras på statliga medel eller resurser och kan tillskrivas staten, huruvida en sådan åtgärd utgör en fördel för dem som omfattas av den, huruvida detta sker på ett selektivt sätt och huruvida åtgärden påverkar handeln mellan medlemsstaterna och konkurrensen.

När det gäller stöd via skattesystemet konstaterar kommissionen att det står medlemsstaterna fritt att välja den ekonomiska politik som de anser vara lämpligast och särskilt att fördela skattebördan efter eget gottfinnande mellan de olika produktionsfaktorerna. Medlemsstaterna måste emellertid utöva dessa befogenheter i överensstämmelse med unionslagstiftningen, vilket innebär att statsstödsreglerna måste följas även på skatteområdet.

Förutsättningarna för kommissionens prövning av ett stöds förenlighet med EUF-fördraget

En förutsättning för att kommissionen ska kunna godkänna ett statligt stöd är att det bidrar till att uppnå någon av fördragets målsättningar. Fördelarna med stödet måste även uppväga nackdelarna som följer av snedvridningen av konkurrensen. Denna bedömning kallas avvägningstestet. Avvägningstestet består av tre delar. Ett väldefinierat mål av gemensamt intresse ska identifieras (likvärdighetsmål eller effektivitetsmål). Stödet ska vara utformat så att det bidrar till att målet nås (stödet ska ha incitaments-effekt). Slutligen ska de positiva effekterna av stödet överväga de negativa effekterna (stödet ska vara proportionerligt och inte mer konkurrensnedvridande än nödvändigt).

Ett eventuellt stöd måste, för att kunna godkännas av kommissionen, skapa incitament för mottagaren att vidta andra åtgärder än vad mottagaren normalt gör inom ramen för sin verksamhet.

I sina meddelanden, riktlinjer och rambestämmelser beskriver kommissionen hur den avser att tillämpa artikel 107.3 i EUF-fördraget. Innehållet i kommissionens meddelanden, riktlinjer och rambestämmelser utesluter inte att även annat stöd kan godkännas direkt med EUF-fördraget som grund. I praktiken försöker kommissionen dock få medlemsstaterna att utforma sina stödordningar i så nära anslutning till dessa som möjligt för att garantera likabehandlingen mellan medlemsstaterna. Om kommissionen avviker från ett meddelande, en riktlinje eller rambestämmelse i ett enskilt fall måste skälen för detta klart anges. Om dessa skäl inte är förenliga med grunderna i aktuellt dokument kan beslutet komma att upphävas vid en eventuell domstolsprövning.

Kommissionens tidigare prövning av stöd i form av nedsatt flygskatt

Exempel på hur kommissionen har prövat frågan om stöd i form av nedsatt flygskatt finns i två kommissionsbeslut som medger undantag från en tysk flygskatt till vissa tyska öar (kommissionens beslut den 29 juni 2011, SA.32888 – Tyskland – Undantag från luftfartsskatt för flygningar av människor bosatta på öar och andra fall respektive kommissionens beslut den 19 december 2012, SA.32020 – Tyskland – Skattereduktion för flygningar till och från vissa Nordsjööar). Undantagen från denna flygskatt

har gjorts dels med hänvisning till kommissionens riktlinjer för statligt stöd till flygplatser och flygbolag, kallade flygriktlinjerna, dels utifrån kommissionens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi 2014–2010, förkortade EEAG. Av flygriktlinjerna följer att när det gäller stöd av social karaktär till luftfartstjänster kommer sådant stöd enligt riktlinjerna att anses vara förenligt med den inre marknaden enligt artikel 107.2 a) i fördraget om samtliga följande villkor är uppfyllda:

1. Stödet måste i praktiken gagna slutkonsumenterna.
2. Stödet måste ha social karaktär, dvs. det får i princip bara täcka vissa kategorier av passagerare som reser på en flyglinje (t.ex. passagerare med särskilda behov som barn, personer med funktionshinder, låginkomsttagare, studenter och äldre). Om den berörda flyglinjen förbinder avlägsna områden, såsom yttersta randområden, öar och glesbygder, kan emellertid stödet täcka hela befolkningen i detta område.
3. Stödet måste beviljas utan diskriminering med avseende på tjänsternas ursprung, oavsett vilket flygbolag som driver flyglinjen.

I det första av de två kommissionsbesluten förutsattes, i den del som stödet kopplades till de slutkonsumenterna som var bosatta på öarna, att stödet i sin helhet fördes över till slutkonsumenterna. Detta säkerställdes genom att skattebeloppet tydligt skulle framgå av biljetterna och att flygoperatörerna skulle granska att enbart de socialt berättigade personerna fick del av det lägre biljettpriset. För att vara stödberättigad förutsattes att passageraren antingen var bosatt på öarna, att resan avsåg myndighetsutövning eller att resan var medicinskt motiverad. Av kommissionens beslut att godkänna stödet framgår även att det alternativa transportsättet (färjeförbindelser) inte kunde garantera tillräckliga förbindelser med fastlandet. Ytterligare ett villkor var att flyggrutorna som omfattades inte omfattades av ett uppdrag avseende trafikplikt enligt artikel 16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen. Slutligen ställde kommissionen krav på att stödet utöver inrikes-

flygningar även skulle omfatta resor från öarna till andra destinationer inom EES-området.

För att stöd ska kunna godkännas enligt EEAG krävs att medlemsstaterna kan visa på miljönyttan av stödet. Medlemsstaterna måste även förklara vari marknadsmisslyckandet består. På miljöområdet är marknadsmisslyckandet typiskt sett att samhällets kostnader för en försämrad miljö inte får tillräckligt genomslag i företagets kostnader, vilket leder till att för få eller otillräckliga utsläppsreducerande åtgärder vidtas i ett samhällsekonomiskt perspektiv.

När det gäller miljöskatter anges att undantag för vissa företag från en miljöskatt i vissa fall indirekt kan bidra till miljömålet genom att det kan underlätta en allmänt högre nivå på miljöskatten. Kommissionen anger att den vid en sådan statsstödsanmälan kommer att ta ställning till om skattelättnaderna är väl riktade och om det möjliggör en högre miljöskatt än vad som annars hade varit möjligt. Den medlemsstat som ansöker om ett statsstödsgodkännande måste visa vilken påverkan stödet får på miljön och hur stödmottagarna påverkas. Eftersom flygskatt inte är en harmoniserad skatt på EU-nivå krävs att stödmottagarna betalar minst 20 procent av den nationella miljöskatten eller att företagen åtar sig att bidra till miljöskydds målen på ett motsvarande sätt (artikel 178 i EEAG).

Kommissionen har i sitt andra beslut om det aktuella stödet godkänt stöd även i de fall passagerarna inte var bosatta på öarna. I detta beslut godkändes stöd i form av en skatte-reduktion ned till 20 procent av flygskatten. Skattereduktionen godkändes eftersom den ansågs nödvändig för att Tyskland skulle kunna införa en nationell flygskatt (miljöskatt).

Tyskland hade då presenterat underlag som visade skattens påverkan på passagerarantalet respektive att flygföretagen inte kunde föra över skattehöjningen till konsumentledet, vilket då ansågs leda till ett otillräckligt utbud av flygförbindelser till öarna. Skattenedsättningen beskrevs som nödvändig för att få igenom lagen i parlamentet.

Villkoren för sådant stöd som inte behöver föransmälas

Den utvidgade allmänna gruppundantagsförordningen, GBER, innebär som nämns ovan att stödåtgärder är undantagna från anmälnings-skyldigheten i artikel 108.3 och därmed från

genomförandeförbudet, även om åtgärden måste anmälas i efterhand. I GBER anges ett trettiotal olika typer av stöd som kan beviljas utan föregående anmälan till kommissionen under förutsättning att vissa villkor är uppfyllda. GBER innehåller dels möjligheter till stöd för transport för personer bosatta på öar eller i områden som uppfyller förutsättningarna för att kunna få regionalstöd, dels möjligheter till undantag för miljöskatter.

Ett stöd som kan omfattas av GBER är enligt artikel 1.1 h i förordningen socialt stöd för transport för personer bosatta i avlägsna områden.

I ingressen anges att stöd till luft- och sjötransport av människor är av social karaktär om det bidrar till att lösa problemet med kontinuerliga förbindelser för personer bosatta i avlägsna områden genom att minska vissa biljettkostnader för dem. Detta kan vara fallet i de yttersta randområdena, Malta, Cypern, Ceuta och Melilla, öar som ingår i en medlemsstats territorium samt i glest befolkade områden. Om ett avlägset område har förbindelser till EES genom flera transportrutter, inbegripet indirekta sådana, bör stöd vara möjligt för alla dessa rutтер och för transport av samtliga transportföretag som bedriver trafik på dessa rutтер. Stöd bör beviljas utan diskriminering med avseende på transportföretagets identitet eller typ av tjänst som kan innefatta reguljära förbindelser, charterförbindelser och lågpristjänster.

Vidare föreskrivs i artikel 51 i GBER följande:

1. Stöd för luft- och sjötransport av personer ska anses vara förenligt med den inre marknaden i den mening som avses i artikel 107.2 a i fördraget och ska undantas från anmälnings-skyldigheten i artikel 108.3 i fördraget, om villkoren i artikeln och i kapitel I är uppfyllda.
2. Hela stödet ska ges till förmån för slutkonsumenter som är permanent bosatta i avlägsna områden.
3. Stöd ska beviljas för persontransporter på en rutt som förbinder en flygplats eller hamn i ett avlägset område med en annan flygplats eller hamn inom EES.
4. Stödet ska beviljas utan diskriminering med avseende på transportföretagets identitet eller typ av tjänst och utan begränsningar i fråga om den exakta ruten till eller från det avlägsna området.

5. De stödberättigande kostnaderna ska utgöras av priset för en returbiljett från eller till det avlägsna området, inklusive samtliga skatter och avgifter som transportföretaget tar ut av konsumenten.
6. Stödnivån får inte överskrida 100 procent av de stödberättigande kostnaderna.

Slutligen innehåller artikel 2.132 i GBER en definition som gäller socialt stöd för transport för personer som är bosatta i avlägsna områden. Med permanent bosättningsort avses den plats där en person bor under minst 185 dagar varje kalenderår till följd av personlig eller yrkesmässig anknytning. Om en persons yrkesmässiga anknytning skiljer sig från den personliga anknytningen och om han eller hon bor i två eller fler medlemsstater, anses dennes permanenta bosättningsort vara platsen för den personliga anknytningen förutsatt att han eller hon återvänder dit regelbundet. Om en person bor i en medlemsstat för att utföra en uppgift under en fastställd tidsperiod anses dennes bosättningsort ändå vara platsen för den personliga anknytningen, oavsett om han eller hon återvänder dit under tidsperioden för utförande av uppgiften. Studier vid ett universitet eller en skola i en annan medlemsstat innebär inte i sig att den permanenta bosättningsorten ändras. Alternativt ska med permanent bosättningsort avses det som avses i medlemsstaternas nationella lagstiftning.

Även stöd som ges med kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse som grund kan beviljas utan ett förhandsgodkännande av kommissionen. Sådana stöd rör dock mycket begränsade belopp.

6.21.2.10 Mervärdesskatt på flygresor

Enligt mervärdesskattelagen beskattas inrikes persontransporter med flyg men inte persontransporter som till någon del genomförs i ett annat land (5 kap. 9 § första stycket ML). Det innebär att mervärdesskatt ska redovisas i Sverige om persontransporten genomförs i Sverige men inte om persontransporten till någon del genomförs i ett annat land. En mervärdesskatt om 6 procent läggs på biljett-

priset för inrikes flygresor. Skattenivån är densamma som för andra inrikes persontransporter.

6.21.2.11 Flygskatter i andra länder

Följande länder har flygskatt.

Frankrike

Frankrike har sedan den 1 januari 1999 en flygskatt, *Taxe de l'Aviation Civile*, förkortat TAC, som tas ut för varje kommersiell flygning. Skatten baseras på antalet passagerare som flyger från Frankrike, de franska utomeuropeiska departementen samt Saint-Barthélemy och Saint-Martin. Skattskyldigt är det kommersiella luftfartsföretaget som transporterar passagerare på franskt territorium. Skattens storlek bestäms utifrån passagerarnas slutdestination. För passagerare som flyger till destinationer inom EES och Schweiz tas skatt ut med 4,44 euro och för passagerare som flyger till övriga destinationer tas 8 euro ut.

Förutom TAC har Frankrike sedan den 1 juli 2016 en s.k. solidaritetsskatt, *taxe de solidarité sur les billets d'avion*, som tas ut på alla kommersiella flygningar från flygplatser i Frankrike. Skatt tas ut för passagerare i trafikflygplan. Skattenivån beror på passagerarnas slutdestination och klassen av resor. Skattenivån för passagerare som reser inom EES och Schweiz är för närvarande 11,27 euro i klass *Première* eller *Affaires* och 1,13 euro i normalklass. För passagerare som reser till andra destinationer ligger skattenivån beroende på reseklass som ovan på 45,07 euro respektive 4,51 euro.

Norge

Norge hade tidigare en skatt på passagerare. Den avskaffades fr.o.m. den 1 april 2002. Anledningen till avskaffandet var bl.a. att skattebefrielsen för vissa inrikesresor inte var förenlig med Efta-traktatet. Den norska regeringen aviserade i oktober 2015 införandet av en ny skatt på flygresor. Flypassageravgiften infördes den 1 juni 2016. Alla kommersiella flygningar med passagerare från norska flygplatser omfattas av flygskatten, med vissa i föreskriften angivna undantag. För 2016 är skattesatsen 80 norska kronor per passagerare. Syftet med flygskatten är först och främst fiskalt. Styrelsen för Moss flygplats Rygge, som är en bas för lågprisflyg och regionala linjer, har meddelat att den

kommersiella flygtrafiken kommer att läggas ned fr.o.m. den 1 november 2016 som en konsekvens av den norska flygskatten.

Storbritannien

Sedan den 1 november 1994 har Storbritannien en skatt, Air Passenger Duty, förkortat APD, som tas ut per flygpassagerare som reser från en flygplats i Storbritannien. Systemet för APD har ändrats flera gånger. Från och med den 1 april 2017 gäller följande indelningar och belopp för APD. För resor till en slutdestination som ligger 0–2 000 miles från London tas skatt ut med 13 brittiska pund för resande i ekonomiklass, 26 brittiska pund för resande i annan klass och 78 brittiska pund för resande i flygplan som väger minst 20 ton eller mer och är utrustat för färre passagerare än 19 personer. För resor med en slutdestination som ligger över 2 000 miles från London tas för motsvarande klasser ut 75, 150 respektive 450 brittiska pund.

Tyskland

Tyskland har sedan den 15 december 2010 en flygskatt som tas ut för passagerare som reser från tyska flygplatser i flygplan eller helikopter, Luftverkehrssteuer. Införandet av skatten har motiverats med både fiskala skäl och miljöskäl. Skattenivån är differentierad efter avståndet till de största kommersiella flygplatserna i destinationslandet från Tysklands största flygplats Frankfurt am Main. Olika skattenivåer tillämpas beroende på flygresans slutdestination. Inrikesflyg och flyg till EU- och Efta-medlemsstaterna, EU-kandidatländerna, Turkiet, Ryssland, Marocko, Tunisien och Algeriet beskattas med 7,38 euro per passagerare. Resor till länder på ett avstånd upp till högst 6 000 kilometer från Frankfurt am Main (andra länder i Nord- och Centralafrika, Mellanöstern och länder i Centralasien) beskattas med 23,05 euro per passagerare. Passagerare som reser till länder med ett avstånd längre än 6 000 kilometer från Frankfurt am Main beskattas med 41,49 euro. Tyskland har fått godkännande av kommissionen att reducera storleken på skatten på flygningar till vissa öar i Nordsjön.

Österrike

Österrike införde en flygskatt den 1 april 2011, Flugabgabe, efter den tyska modellen. Den österrikiska flygskatten gäller emellertid för både kommersiella och icke-kommersiella luftfartygs-

operatörer. Flygskatt tas ut för passagerare som reser från de sex stora österrikiska flygplatserna Wien, Salzburg, Linz, Innsbruck, Klagenfurt och Graz i flygplan med en tillåten vikt om minst 2 000 kilogram. Storleken på skatten beror på det geografiska avståndet till destinationen från Österrike. Det finns tre avståndsklasser: kort-, medel- och långdistansflyg. För kortdistansflygningar (till Europa, Ryssland och de flesta nordafrikanska länderna) tas en skatt ut med 7 euro per passagerare, för medeldistansflygningar (till destinationer i Mellanöstern, andra afrikanska länder, Indien och Förenade Arabemiraten) tas en skatt med 15 euro per passagerare ut och för långdistansflygningar (till Förenta staterna, Kanada, Brasilien, Kina m.fl.) tas en skatt med 35 euro per passagerare ut.

6.21.3 Underlaget för utformningen av ett system för skatt på flygresor

Utredningen har övervägt fyra modeller för utformningen av det system som ska styra hur skatten för flygresor beräknas och redovisas: Flygplanets vikt som skattebas, flygbiljetten som skattebas, passagerare som skattebas och flygstol som skattebas.

Utredningen anger att det viktigaste vid utformningen av ett system med skatt på flygresor är att det uppfyller de rättsliga kraven men också att det utformas på ett effektivt sätt med hänsyn till sitt primära mål; att minska flygets klimatpåverkan. Eftersom det är fråga om en miljöskatt ska den tas ut så nära källan som möjligt. Flyget är av stor betydelse för många och det är därför viktigt att en skatt på flygresor upplevs som adekvat för dem som ska bära den. Systemet ska också vara administrativt hanterligt och inte medföra orimliga kostnader för vare sig den skattskyldige eller det allmänna.

Vad först gäller modellen med flygplanets vikt som skattebas anser utredningen att en sådan skatt är att se som en skatt på flygplan. Enligt direktiven ska utredningen utforma en skatt på flygresor. En skatt med flygplanets vikt som skattebas bedöms därför falla utanför utredningens uppdrag.

Vidare är utredningen av den uppfattningen att modellen med flygbiljetten som skattebas inte är lämplig att använda vid utformningen av ett system för att ta ut skatt på flygresor. Nackdelarna överväger klart. Exempelvis skulle

systemet bli ohanterligt på grund av en omfattande mängd skattskyldiga runt om i världen och medföra orimliga administrativa kostnader för det allmänna. Den enda egentliga fördelen med ett system med flygbiljetten som skattebas är att det kan ha god styrande effekt på konsumenters resande med flyg eftersom fördyringen blir direkt synlig för den enskilde resenären. Resenären kan då välja ett annat transportslag om så är möjligt och annat trafikslag finns eller att avstå från flygresan, vilket kan bidra till minskning av flygets klimatpåverkan.

I valet mellan de två återstående modellerna anser utredningen att ett system som bygger på modellen med passagerare som skattebas är att föredra. Detta med hänsyn till att systemet med skatt på flygresor ska vinna någorlunda acceptans och upplevas rättvist samt att hanteringskostnaderna för systemet ska vara rimliga. Systemet bedöms bli administrativt enkelt och kontrollvänligt.

Såväl modellen med passagerare som skattebas som modellen med flygstol som skattebas kan i och för sig sägas uppfylla kraven på lättförståelighet och användarvänlighet. En skatt som tas ut för passagerare har emellertid den fördelen att den är väl beprövad i andra medlemsstater och även i Sverige när lagen om skatt på charterresor var i kraft.

Gemensamt för båda modellerna är enligt utredningen att systemet väntas bli administrativt enkelt och överblickbart genom att flygföretaget som utför flygningen pekas ut som ansvarigt för skatten. Antalet skattskyldiga bedöms därför bli begränsat. Kan flygföretaget vidare använda redan befintligt redovisnings-system, med viss anpassning, för hantering av skatten kan dessutom kostnaderna hållas nere. Genom att använda ett registreringsförfarande hos beskattningsmyndigheten bör inte heller det allmännas administrativa kostnader bli särskilt påfrestande.

Det som enligt utredningen klart talar för en modell som bygger på passagerare som skattebas är att den är lätt för flygföretagen och resenärerna att förstå, rättvis eftersom skatt tas ut för alla som väljer att resa med flyg och pålitlig eftersom risken för feldebitering kan antas vara liten. En tillämpning av denna modell skulle bidra till uppfyllandet av syftet att minska flygets klimatpåverkan genom att styra resenären till att avstå från resan eller byta till ett mer

miljövänligt transportslag. Det finns även möjlighet att differentiera skattenivån för resor inom och utom EU.

En klar nackdel med ett system som bygger på passagerare som skattebas är enligt utredningen att det inte kan väntas ha mer än ringa styrande effekt på flygföretagen. En tillämpning av modellen med flygstolar som skattebas skulle däremot kunna styra flygföretagen till att genomföra effektivare transporter genom att använda planen bättre genom färre, men mer fyllda, avgångar och därigenom minska flygets klimatpåverkan. Detta skulle troligen leda till större utsläppsminskningar än vid en skatt som grundas på antal passagerare.

Ett par omständigheter som enligt utredningen starkt talar mot en skatt baserad på flygstolar är dels att den kan uppfattas som en skatt på flygplan – och inte som en skatt på flygresor – dels att den kan upplevas som orättvis eftersom skattens storlek skulle vara densamma för alla flygstolar, oavsett i vilket plan de är installerade och destinationen för flygningen. Det skulle vidare bli svårt att få acceptans för ett system som grundas på flygstolar med hänsyn till de konsekvenser en skatt som bygger på den modellen kan väntas föra med sig i glesbygd med utglesade flyglinjer. Dessa utglesade flyglinjer skulle i sin tur påverka inte bara flygbranschen utan även turismbranschen och andra aktörer som berörs av luftfarten.

6.21.3.1 Utredningens förslag om skatt på flygresor

Den av utredningen föreslagna skatten på flygresor är utformad som en skatt på kommersiella flygresor. Transport av passagerare i militärflyg, annan stats statsflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg samt tull- och polisflyg ska inte omfattas av skatten.

Förslaget innebär att flygskatt ska betalas för passagerare som reser från en svensk flygplats i ett flygplan som är godkänt för fler än tio passagerare. Flygskatt ska inte betalas för barn under två år, passagerare som på grund av teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad

avgång, flygande personal som är i tjänst under flygningen samt transit- och transferpassagerare.

Utredningen föreslår vidare att det flygföretag som utför flygningen ska vara skattskyldigt. Skyldighet att betala skatt ska inträda när flygplanet lyfter från en flygplats i Sverige. Skatten ska tas ut med olika skattenivåer beroende på om passageraren reser till en slutdestination i ett land som ligger

1. helt inom Europa,
2. helt eller delvis i en annan världsdel än Europa med ett avstånd om högst 6 000 kilometer från Arlanda flygplats, eller
3. i en annan världsdel än Europa med ett avstånd längre än 6 000 kilometer från Arlanda flygplats.

De föreslagna skattenivåerna baseras på klimatvärderingar för flygresor och föreslås uppgå till 80 kronor, 280 kronor och 430 kronor för de olika avståndsklasserna. Skattenivåerna ligger i paritet med liknande skatter i andra medlemsstater och har bestämts med beaktande av att flyget redan i dag betalar för utsläppsrätter inom EU ETS. Vid bestämmandet av skattenivåerna har hänsyn inte tagits till det nya globala styrmedlet avseende klimatpåverkan från internationellt flyg som Icao fattade beslut om i oktober 2016. Detta på grund av att det systemet kommer att inledas med en frivillig fas först 2021 och bli obligatoriskt 2027 samt att prisnivåerna för de utsläppskrediter som ska användas i systemet är okända. När systemet är i kraft och prissättningen av utsläppskrediterna är känd kan nivåerna för flygskatten enligt utredningen behöva justeras. Detsamma gäller om priserna avsevärt förändras inom EU ETS.

Förfarandebestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244) ska enligt utredningens förslag vara tillämpliga på flygskatten.

Utredningen bedömer att myndighetsavgiften bör avskaffas i samband med införandet av en skatt på flygresor. Om myndighetsavgiften ändå fortsättningsvis ska tas ut, måste grunderna för avgiftsuttaget, enligt utredningens mening, regleras i lag.

De statsfinansiella nettointäkterna av den föreslagna skatten på flygresor beräknas uppgå till 1,75–1,78 miljarder kronor per år.

Skatten kan enligt utredningen förväntas leda till en reduktion av efterfrågan på flygresor med 3,6–4,8 procent för inrikesflyget, 1,4–1,9 procent

för flyg inom Europa och 1,5–2,1 procent för flyg utom Europa. Den totala minskningen av avresande resenärer från flygplatser i Sverige beräknas bli 450 000–600 000 per år, jämfört med om ingen skatt införs. Även om en skatt på flygresor införs kan emellertid det totala antalet avresande passagerare från flygplatser i Sverige förväntas öka. En skatt på flygresor bedöms minska ökningen av antalet avresande passagerare, men ökningen kommer ändå att fortsätta. Cirka 40 procent av resenärerna kan förväntas flytta över till andra trafikslag, främst biltrafik, i de fall avståndet möjliggör detta. Den största delen av reduktionen i efterfrågan på flygresor kan väntas ske där tillgången till alternativa färdstätt är god. Av det skälet är det enligt utredningen sannolikt att skatten inte påverkar tillgängligheten till Sveriges glesbygd i någon större utsträckning under förutsättning att nuvarande utbud av flyglinjer finns kvar och upphandlas i nuvarande omfattning. Eftersom effekten för företag och boende i Sveriges glesbygd bedöms bli begränsad, om än inte helt obetydlig, föreslås inte något regionalt avgränsat undantag från flygskatt. De regionala konsekvenser som uppstår bör enligt utredningen kunna hanteras genom upphandling av flyglinjer och statligt stöd till regionala flygplatser.

Skatten förväntas enligt utredningen leda till begränsade men positiva effekter för klimatet genom minskade utsläpp av koldioxid och en minskning av övrig klimatpåverkan från flyget. När hänsyn tas till ökade utsläpp från andra trafikslag genom överflyttningar från flyget kan nettoeffekten förväntas uppgå till en reduktion om 0,08–0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Skatten förväntas enligt utredningen endast ha en mindre effekt på sysselsättningen. Det sannolika scenariot är att arbetstillfällen huvudsakligen flyttar mellan sektorer och att vissa arbetstillfällen försvinner medan andra tillkommer. Effekter på Sveriges konkurrenskraft, både i ett nationellt och internationellt perspektiv, bedöms också bli begränsade.

Man kan enligt utredningen emellertid räkna med en viss överflyttning av passagerare till gränsnära flygplatser i grannländer, främst i Öresundsregionen. Denna effekt bedöms bli liten eftersom utbudet av flygresor skiljer sig åt mellan exempelvis flygplatsen Malmö/Sturup och Köpenhamns flygplats Kastrup. Konkurrensen och viss överflyttning av

passagerare kan dock öka på vissa flyglinjer som är gemensamma för flygplatserna.

Skatten kommer enligt utredningen att medföra vissa konsekvenser för flygföretagen. Den administrativa bördan och hanteringskostnaden för flygföretagen bedöms bli ringa. Om lagen träder i kraft först den 1 januari 2018 kommer flygföretagen, som ofta säljer flygbiljetter med lång framförhållning, kunna anpassa sina system och biljettpriser till den nya skatten.

Ett avskaffande av myndighetsavgiften i samband med införandet av skatten innebär att Transportstyrelsens avgiftsintäkter minskar med ca 120 miljoner kronor per år. Det innebär en avgiftslättnad för de flygoperatörer som betalar avgiften men det innebär samtidigt att motsvarande belopp som finns budgeterat för avgiftsfinansierad verksamhet inte längre täcks av avgiftsintäkter.

Utredningen föreslår att lagen om skatt på flygresor ska träda i kraft den 1 januari 2018.

6.21.3.2 Promemorians förslag

I promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018 föreslås en årlig omräkning av skattesatserna i den föreslagna lagen om skatt på flygresor enligt betänkandet En svensk flygskatt grundad på faktiska förändringar i konsumentprisindex för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

6.21.4 Behov av styrning och val av styrmedel

Regeringens förslag: En punktskatt på flygresor införs. Skatt på flygresor (flygskatt) ska betalas till staten.

Regeringens bedömning: Den s.k. myndighetsavgiften inom luftfartsområdet som Transportstyrelsen tar ut, bör avskaffas.

För att säkerställa att flygskatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland tillförs ytterligare medel för detta ändamål under utgiftsområde 22. Ansvaret för driften och finansieringen av de tio statliga flygplatserna i det nationella basutbudet,

bland andra Visby Airport på Gotland, ligger inom ramen för Swedavia AB:s uppdrag.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning i den del det gäller att skatt på flygresor (flygskatt) ska betalas till staten och i den del det gäller att myndighetsavgiften bör avskaffas.

Remissinstanserna

Följande remissinstanser avstår från att yttra sig. *Riksdagens ombudsmän (JO), Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Linköpings universitet, LO och SACO.*

Följande remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte något att invända mot det. *Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kustbevakningen, Försvarsmakten, Skatteverket, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Chalmers, Naturvårdsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Konkurrensverket, Vinnova, Sametinget, Kronobergs läns landsting, Uppsala läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Västmanlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Kramfors kommun, Örebro kommun, Stockholms kommun, Linköpings kommun, Hagainitiativet, Naturskyddsföreningen, Resenårsforum, Världsnaturfonden WWF, Arbetarepartiet Socialdemokraternas regiongrupp i Region Halland, Miljöpartiet de grönas regiongrupp i Region Halland och Vänsterpartiets regiongrupp i Region Halland, Jordens Vänner Umeå, Naturskyddsföreningen i Göteborg, Jordens Vänner Malmö-Lund, Branschföreningen Tågoperatörerna och Jordens Vänner Helsingborg.*

Skäl för tillstyrkande av förslaget

Av dem som tillstyrker förslaget eller inte har något att invända mot det påpekar bl.a. *Stockholms kommun, Hagainitiativet* och *Naturskyddsföreningen* att flyget i större utsträckning än i dag behöver betala för sina klimatkostnader. *Chalmers* och *Naturvårdsverket*

framhåller att prognoserna pekar på att utsläppen från svenskarnas flygande riskerar att vara mycket stora inom ett par decennier och att de styrmedel som finns i dag är otillräckliga. Vidare pekar bl.a. *Länsstyrelsen i Uppsala län* och *Världsnaturfonden WWF* på flygets del när det gäller att uppnå målen i Parisavtalet. Att ekonomiska styrmedel kan vara ett sätt att uppnå förändringar i beteende framhålls av t.ex. *Västmanlands läns landsting* och *Hagainitiativet*. *Kronobergs läns landsting* och *Naturskyddsföreningen* m.fl. pekar på att en flygskatt kan vara ett första steg mot att minska flygets klimatpåverkan.

Synpunkter i övrigt

De som tillstyrker förslaget eller inte har något att invända mot det för även fram vissa synpunkter i övrigt gällande behovet av styrning och val av styrmedel. Flera, t.ex. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* och *Chalmers*, pekar på att klimateffekten av utredningens förslag är relativt liten. Bland andra *Stockholms kommun* och *Hagainitiativet* för fram att skatten inte innebär någon styrning mot t.ex. nya bränslen eller mer energieffektiva flygplan. Synpunkten att det även bör införas andra styrmedel för att minska flygets klimatpåverkan, t.ex. styrmedel och åtgärder för övergång till en ökad andel biobränslen, teknikutveckling och energieffektivisering, förs fram av ett antal instanser, t.ex. *Göteborgs universitet*, *Örebro kommun* och *Hagainitiativet*. *Världsnaturfonden WWF* för fram att det finns potential att åstadkomma produktion av biobaserade flygbränslen i Sverige men att det krävs större säkerhet beträffande framtida efterfrågan för att aktörer ska ha tillräckliga incitament att investera. Bland andra *Chalmers* och *Naturvårdsverket* framhåller att Sverige bör verka för starka internationella styrmedel för flyget. Flera, exempelvis *Länsstyrelsen i Skåne län* och *Chalmers*, framhåller risken för överflyttning till närliggande flygplatser i andra länder. *Länsstyrelsen i Skåne län* anser att länet bör kompenseras för en eventuell överflyttning av flygtrafik. *Uppsala läns landsting* för fram att besöksnäringen skulle kunna påverkas negativt. *Kustbevakningen* pekar på att det skulle medföra stora konsekvenser om den inte kan behålla Skavsta flygplats som bas för sin verksamhet. *Försvarsmakten* för fram att staten bör säkerställa de regionala flygplatsernas framtida

existens och att Försvarsmaktens operativa effekt kommer att minska om den inte blir kompenserad för de ekonomiska effekterna gällande dess tjänsteresor. Ett flertal av de som tillstyrker eller inte har något att invända mot förslaget, t.ex. *Kramfors kommun* och *Naturskyddsföreningen*, anser att skatteintäkterna bör öronmärkas till exempelvis utbyggnad och underhåll av järnvägen.

Följande remissinstanser avstyrker förslaget. *Ekonomistyrningsverket*, *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Länsstyrelsen i Gotlands län*, *Länsstyrelsen i Jämtlands län*, *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Länsstyrelsen i Södermanlands län*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Länsstyrelsen i Västernorrlands län*, *Energimyndigheten*, *Tillväxtanalys*, *Swedavia AB*, *Hallands läns landsting*, *Jämtlands läns landsting*, *Jönköpings läns landsting*, *Region Blekinge*, *Region Dalarna*, *Regionförbundet i Kalmar län*, *Regionförbundet Sörmland*, *Region Värmland*, *Region Västerbotten*, *Kiruna kommun*, *Storumans kommun*, *Arvidsjauras kommun*, *Luleå kommun*, *Skellefteå kommun*, *Lycksele kommun*, *Vilhelmina kommun*, *Umeå kommun*, *Örnsköldsviks kommun*, *Östersunds kommun*, *Mora kommun*, *Sigtuna kommun*, *Nyköpings kommun*, *Trollhättans kommun*, *Gotlands kommun*, *Göteborgs kommun*, *Halmstads kommun*, *Kalmar kommun*, *Ronneby kommun*, *Ängelholms kommun*, *Aerospace Cluster Sweden*, *Connect Sweden*, *Föreningen Svenskt Flyg*, *Företagarna*, *Hjelmco Oil AB*, *Iata*, *LRF*, *Norwegian Air Shuttle*, *Nova Airlines AB*, *Näringslivets Regelnämnd*, *SAS*, *Swedish Business Travel Association*, *Swedish Aerospace Industries*, *Småföretagarnas riksförbund*, *Svensk Handel*, *Svensk Kollektivtrafik*, *Svensk Pilotförening*, *Svensk Turism AB*, *Svenska Flygbranschen*, *Svenska Flygsporförbundet*, *Svenska regionala flygplatser*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Handelskamrar*, *TCO*, *Thomas Cook Northern Europe AB*, *Transportföretagen*, *Unionen*, *Visita*, *Seko*, *Svenska Transportarbetareförbundet*, *Etail Advice AB*, *AOPA Sweden*, *Kalmar Öland Airport*, *Hemavan Tärnaby Airport*, *Sydsvenska Industri- och Handelskammaren*, *Stockholms Handelskammare*, *Skattebetalarna*, *Norrköpings flygplats*, *Invest in Norrbotten*, *United Airlines*, *Amerikanska ambassaden i Stockholm*, *NHO Luftfart*, *Norrbottens Handelskammare* och *Luleå Näringsliv AB*, *Joakim Bosved*, *Skellefteå Airport*, *Swedish Lapland Visitors Board*, *Arctic Link AB*,

Jönköping Airport AB, Airlines for America, Täby Air Maintenance AB, Norden Machinery AB, SFSA Holding KB Ltd, Brussels Airlines, Kungliga Svenska Aeroklubben, Norrbottens Kommuner, Luftbansa Group Airlines, Turkish Airlines Inc, Sättra Segeltorp Företagsgrupp, Emirates Airline, Stockholm Skavsta Flygplats AB, Dansk Luftfart, Elproj teknik AB, Gota Media AB, Detur Sweden AB, Lycksele flygplats, Kalmar Kommunbolag AB, Fackförbundet ST, Ryanair, BRA, Svenska ICC, Airlines for Europe, Stolleprover AB, Snickerima AB, Attraktiva Oskarshamn AB, KIFAB i Kalmar AB, Envicon Miljökonsult, Kalmarsund Hotell AB, Kalmar Science Park AB, Region 8, Reglertekniska Ingenjörbyrå AB och Node Pole. Nedan följer de synpunkter som dessa för fram gällande behovet av styrning och val av styrmedel.

Klimateffekten, samordning med andra styrmedel m.m.

Flertalet av de som avstyrker förslaget, bl.a. *Energimyndigheten*, *Swedavia AB* och *Svenska Flygbranschen*, för fram att den föreslagna skatten kommer att få mycket begränsad eller helt utebliven effekt på klimatet. Bland andra *Svenskt Näringsliv* och *Skattebetalarna* för fram att en nationell flygskatt i Sverige inte får någon effekt på klimatutsläppen i EU för de flygningar som omfattas av utsläppshandeln. Att utsläppen riskerar att flytta från flyg till exempelvis bil tas upp av flera instanser, t.ex. *Tillväxtanalys*, *Sveriges regionala flygplatser* och *Svenska Flygbranschen*. Flera, bl.a. *Ekonomistyrningsverket* och *Länsstyrelsen i Stockholms län*, anser att en passagerarberoende skatt är ett svagt styrmedel för minskade utsläpp och inte ger flygbranschen något incitament att arbeta mot ökad energieffektivitet eller mot en utfasning av fossila bränslen. Ett stort antal av de som avstyrker förslaget, t.ex. *SAS*, *Svenska Flygbranschen* och *BRA*, för fram att skatten riskerar att avstanna utvecklingen mot ett hållbart flyg. Vidare att det i stället bör satsas på t.ex. effektiva och konkurrensneutrala styrmedel inom Internationella civila luftfartsorganisationens, kallad Icao, och EU:s system för handel med utsläppsrätter European Emissions Trading Scheme, kallat EU ETS, med tydliga tak för utsläppen, en fortsatt satsning på ny klimatsmart teknik, biobränslen och rakare flygvägar. *Länsstyrelsen i Stockholms län* bedömer att en övergång till förnybara flygbränslen och

annan teknikutveckling kommer att få större betydelse för flygtrafikens miljöpåverkan än införandet av en svensk flygskatt. Eftersom framställningen av biobränsle är tre till fem gånger mer kostsam än för fossilt bränsle leder det till ökade omkostnader i en starkt konkurrensutsatt bransch. Bland andra *Svensk Kollektivtrafik* och *TCO* påpekar vikten av att arbeta mot att revidera rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, kallat energiskattedirektivet.

Förslagets konsekvenser

Ett stort antal av de som avstyrker förslaget hänvisar till de negativa konsekvenser som förslaget skulle leda till i deras respektive region, bl.a. *Länsstyrelsen i Stockholms län*, *Länsstyrelsen i Gotlands län* och *Länsstyrelsen i Jämtlands län*. Flera, t.ex. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* och *Jämtlands läns landsting*, för fram att staten vid ett införande av en flygskatt bör kompensera genom t.ex. ökat statligt stöd till regionala flygplatser eller garantera att det eventuellt minskade resandet inte får ligga till grund för ett minskat flygutbud i kommande upphandlingar. Exempelvis *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller att länsplaneupprättaren kan ge bidrag till flygplatser via länstransportplanen men att detta bidrag inte är en rättighet utan måste prioriteras. *Kungliga Svenska Aeroklubben* för fram att de kommunalt drivna flygplatserna har stor betydelse för allmänflyget i Sverige. *Lycksele kommun* och *Lycksele flygplats* för fram att ett införande av flygskatt är i direkt motstridighet till allmän trafikplikt. *Fackförbundet ST* anser att det är orimligt att Sverige å ena sidan, frivilligt, åtar sig att sänka kostnaderna för flygtrafik-tjänster för att stimulera flygresandet och å andra sidan inför en flygskatt för att minska antalet flygresor. Ett stort antal av de som avstyrker, bl.a. *Föreningen Svenskt Flyg* och *Svenska Flygbranschen*, för fram att den föreslagna skatten kan förväntas ha en negativ effekt på tillgängligheten, sysselsättningen och näringslivets konkurrenskraft. Vidare att skatten går emot det transportpolitiska funktionsmålet, det regionalpolitiska målet om utvecklingskraft i alla delar av landet, den svenska exportstrategin, den svenska flygstrategin och regeringens övergripande mål om att Sverige 2020 ska ha EU:s lägsta arbetslöshet. Flera, bl.a. *Region-*

förbundet Sörmland och Svensk Turism AB, pekar på att ett införande av flygskatt står i motsatsförhållande till regeringens besöksnäringstrategi och långsiktiga satsning på ökad turism och att en flygskatt skulle innebära negativa effekter för besöksnäringen. Bland andra Iata för fram att skatten skulle inverka negativt på den svenska ekonomin. Iata beräknar att skatten kommer att leda till en beräknad reduktion av efterfrågan på flygresande med ca 5,6 procent, vilket motsvarar en minskning med en miljon resor på en årlig basis. Vidare att skatten kommer att minska BNP med 5 miljarder kronor och antalet sysselsatta med ca 7 500. Företagarna och SFSA Holding KB Ltd anser att förslaget slår hårdast mot inrikesflyget eftersom det inte har möjlighet att flytta sina flyglinjer. Regionförbundet Sörmland och Stockholm Skavsta Flygplats AB för fram att utredningens förslag tydligt visar att privata infrastrukturresurser och deras trafikering kommer att påverkas mer än kommunala och statliga flygplatser. Vidare att lågprissegmentet är den del av flygbranschen som kommer att drabbas hårdast av en ny skatt. SAS ser att det finns en stor risk för nedläggning av mindre inrikeslinjer, som t.ex. Visby och Kalmar, liksom även vissa destinationer i Europa. Vidare för SAS fram att det inte är någon tvekan om att fokus på eventuella nysatsningar vad gäller interkontinentala linjer som en konsekvens av en skatt kommer att ligga på Köpenhamn. Bland andra Lufthansa Group Airlines, Turkish Airlines Inc och Emirates Airline för fram att skatten kommer att påverka deras verksamhet i Sverige. BRA för fram att bolaget har beslutat att avvakta med ytterligare investeringar i ny, klimatsmart teknik som en följd av förslaget. Sveriges Handelskamrar, Seko och Svenska Transportarbetareförbundet m.fl. pekar på de överflyttningseffekter som kan uppstå genom att passagerare kan välja att flyga från Danmark eller Norge i stället för från flygplatser i t.ex. Skåne och Värmland.

Skatteintäkternas användning

Flera av de remissinstanser som avstyrker förslaget framhåller att det, om skatten ändå införs, är viktigt vad intäkterna används till och att de borde öronmärkas för andra klimatsatser. Exempel på sådana remissinstanser är Jämtlands läns landsting, Trollhättans kommun och Svensk Pilotförening.

Amerikansk inresekontroll

Flera av de remissinstanser som avstyrker förslaget pekar på att det skulle kunna göra investeringen i en amerikansk inresekontroll på Arlanda olönsam eller att avtalet om inresekontrollen undermineras, bl.a. Swedavia AB, SAS och Amerikanska ambassaden i Stockholm.

Konsekvensanalysen och de beräkningar som ligger till grund för förslaget

Ekonomistyrningsverket ser det som troligt att flygbolagen kommer att utgå från skillnader i priskänslighet och rikta övervältringen mot mer oelastiska kundsegment. Vidare har utredningen inte tagit i beaktande den undanträngningseffekt på övrig konsumtion som en högre kostnad för flygresor sannolikt innebär. Länsstyrelsen i Gotlands län och Länsstyrelsen i Jämtlands län saknar en bred analys av de regionala effekterna till följd av införandet av en skatt. Swedavia AB delar inte utredningens slutsats att flygets internaliseringsgrad av externa kostnader är låg. Swedavia AB delar inte heller utredningens siffror avseende klimatvärderingen per passagerare på utvalda typsträckor. Regionförbundet Sörmland menar att det behövs en noggrannare konsekvensanalys om skattens fördelningseffekter och vad den innebär för olika regioner, hushållstyper och företagstyper innan en skatt kan införas. Östersunds kommun vill starkt ifrågasätta urvalet av statistik som ligger till grund för analysen eftersom flertalet av de besöksnäringföretag som återfinns i kommunen och regionen inte faller in under de SCB-koder som analysen baseras på. Mora kommun anför att utredningen i sitt exempel har utgått från siffror för 2015, vilket är olyckligt. Från mars till månadskiftet oktober/november 2015 stod flygtrafiken stilla eftersom Trafikverket sade upp avtalet med bolaget som flög sträckan Mora–Arlanda. Utredningen har därmed grundat sitt antagande på resenärsstatistik för ca fyra månader under 2015, vilket medför att analysen och slutsatsen blir skev. Enligt uppgift från Dalaflyget gällande Mora-Siljans flygplats flög 6 823 resenärer inrikes och 89 resenärer utrikes under 2014. För 2016 flög 3 903 avresande resenärer inrikes och totalt hade Mora-Siljans flygplats 7 426 årspassagerare. Med samma beräkningsgrund som i utredningen innebär det ungefär en dubbling av antalet minskade resenärer om man utgår från 2016 års siffror. Gör det en skattning av 2015 års statistik så

innebär det i princip en tredubbling av antalet minskade resenärer i motsats till utredningens 100 stycken. Flera, bl.a. *Föreningen Svenskt Flyg* och *Hemavan Tärnaby Airport*, för fram att utredningens konsekvensbedömningar är oprecisa och sällan förankrade i vedertagna internationella beräkningsmodeller. Vidare att utredningen har inkluderat höghöjdseffekter i sina beräkningar genom att använda en uppräkningsfaktor på ett sätt som inte är vetenskapligt robust och som inte speglar höghöjdseffekterna korrekt. Att utredningen inte behandlar de olika typerna av klimatpåverkande utsläpp separat innebär att dess beräkningar är missvisande och att utredningen sannolikt överskattar förslagets effekt. SAS noterar att de utsläppsberäkningar som anförs baseras på flygplanstyper, utsläppsdata och beläggningsgrader som företaget inte känner igen från de data som det årligen reviderar och distribuerar till Naturvårdsverket. *Svensk Handel* för fram att det är en brist i konsekvensanalysen att effekterna på handelsföretagen inte beaktas. *Svenskt Näringsliv* anser att en noggrann analys måste göras av de sammanlagda samhälls-ekonomiska effekterna av alla aktuella skatthöjningar på transporter. *Jönköping Airport AB* för fram att ingenting i utredningen beskriver överflyttningen till bilar i form av olyckstal med skadade och dödade i biltrafiken.

Flera, bl.a. *Swedavia AB* och *Föreningen Svenskt Flyg*, hänvisar till en rapport av konsultföretaget WSP som anger att flygskatten väntas leda till en minskning av antalet passagerare med 0,7–1,2 miljoner, till att 3 700–7 000 arbetstillfällen försvinner och till en nettoförlust för Sveriges BNP på 4–6 miljarder kronor.

Lycksele kommun och *Lycksele flygplats* m.fl. hänvisar till uträkningar gjorda av riksdagens utredningstjänst som anger att antalet inrikesresenärer kommer att minska med 0,8–1,2 miljoner per år om flygskatten införs.

Följande remissinstanser har en inställning till förslaget som varken kan kategoriseras som ett tillstyrkande eller ett avstyrkande. *Riksrevisionen*, *Kommerskollegium*, *Tullverket*, *Konjunkturinstitutet*, *Statistiska centralbyrån*, *Länsstyrelsen i Dalarnas län*, *Länsstyrelsen i Hallands län*, *Länsstyrelsen i Örebro län*, *Länsstyrelsen i Värmlands län*, *Statskontoret*, *Konsumentverket*, *Lunds universitet*, *Uppsala*

universitet, *KTH*, *Luleå tekniska universitet*, *Mittuniversitetet*, *Trafikverket*, *Luftfartsverket*, *Transportstyrelsen*, *Trafikanalys*, *Tillväxtverket*, *Jordbruksverket*, *Sveriges lantbruksuniversitet*, *Regelrådet*, *Norrbottnens läns landsting*, *Örebro läns landsting*, *Gällivare kommun*, *Sundsvalls kommun*, *Härjedalens kommun*, *Jönköpings kommun*, *Växjö kommun*, *Kristianstads kommun*, *Malmö kommun*, *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande*, *Statens väg- och transportforskningsinstitut*, *Stockholm Business Region*, *Svensk flygledarförening*, *Sveriges Kommuner och Landsting*, *Visit Sweden AB*, *Tankesmedjan Fores*, *Riksidrottsförbundet*, *Tunisiens ambassad i Stockholm*, *AVCON AB*, *Vänersborgs kommun* och *Svenska Bioenergiföreningen*. Nedan följer de synpunkter som dessa för fram gällande behovet av styrning och val av styrmedel.

Klimat effekt, samordning med andra styrmedel m.m.

Av de som inte tar ställning till om förslaget bör införas för flera, t.ex. *Statskontoret* och *Lunds universitet*, fram att en skatt på flygresor är ett ineffektivt styrmedel eftersom det endast ger incitament för vissa typer av åtgärder och eftersom det inte finns någon koppling mellan den skatt som ett flygbolag ska betala och de utsläpp det orsakar. Exempelvis *Konsumentverket* anser att det hade varit en fördel om en eventuell skatt var baserad på t.ex. den specifika flygningens miljöpåverkan, det enskilda flygbolagets samlade miljöpåverkan eller på klimatpåverkan från bränslet som används. Flera, bl.a. *Riksrevisionen*, *Kommerskollegium* och *Transportstyrelsen*, för fram att det är tveksamt om skatten kommer att ha någon effekt på flyg som omfattas av EU ETS. Flertalet, bl.a. *Trafikanalys* och *Sveriges Kommuner och Landsting*, anser att skatten bör kompletteras med t.ex. insatser för att främja ny teknik och nya bränslen. *Länsstyrelsen i Hallands län* påpekar att det är en brist i utredningen att flygskatten inte jämförs med andra tänkbara styrmedel som exempelvis kvotplikt för biodrivmedel i flygbränslet, slopade/sänkta flygplatsavgifter för flygplan som använder viss andel biodrivmedel eller använder sig av s.k. gröna inflygningar, obligatorisk klimatdeklaration etc. Det förs fram, bl.a. av *Kommerskollegium* och *Trafikanalys*, att internationella styrmedel kan vara effektivare

och att föredra. Sverige bör vara drivande och verka för t.ex. reformering av EU ETS eller förändringar av energiskattedirektivet. *Riksrevisionens* bedömning är att betänkandet i flera delar inte utgör ett fullgott underlag för att fatta beslut om en svensk klimatrelaterad skatt på flyg. *Transportstyrelsen* rekommenderar att analysen av modeller för uttag av flygskatt i andra medlemstater kompletteras med mer djupgående analyser. *Statens väg- och transportforskningsinstitut* för fram att det är olyckligt att regeringen avgränsade uppdraget till en skatt på flygresor.

Förslagets konsekvenser

Flertalet av de som inte tar ställning till om förslaget bör införas, t.ex. *Länsstyrelsen i Värmlands län*, *Gällivare kommun* och *Kristianstads kommun*, framhåller att förslaget riskerar att få negativa effekter för bl.a. tillgängligheten och negativa regionalpolitiska konsekvenser. *Jordbruksverket* understryker att det är viktigt att det görs en bedömning av en flygskatts effekter på uppfyllelsen av miljö kvalitetsmål och tillväxtmål för landets alla delar. Vad särskilt gäller de regionala transportplanerna för *Sundsvalls kommun* fram att det är varje enskild planupprättares ansvar att fördela mellan de olika transportslagen och att det inte finns något krav på att viss del ska avsättas till flygplatser. *Transportstyrelsen* anser att det finns en risk att införandet av en skatt på flygresor negativt kommer att inverka på målsättningen att attrahera fler flyglinjer till Sverige. Bland andra *Sveriges lantbruksuniversitet* och *Malmö kommun* framhåller risken att flygbolag förlägger startpunkten för långresor till grannländer och det ökade incitament skatten medför att resa från Kastrup i stället för Sturup. *Transportstyrelsen* för även fram att en skatt på flygresor proportionellt påverkar inrikes luftfart mer än utrikes. *Riksidrottsförbundet* för fram att idrotten har som mål att hålla avgifterna låga för att säkerställa att så många som möjligt kan delta i verksamheten. Varje år sker miljontals idrottsrelaterade resor till och från träningar och tävlingar. På många håll är transporter en förutsättning för att kunna delta i seriespel eftersom utbudet på lag är begränsat i den egna regionen. *Statistiska centralbyrån* föreslår att uppföljning av en framtida implementering av skatten inkluderas i förslaget. *Trafikanalys*

föreslår att en eventuell lag tidsbegränsas till att gälla under exempelvis fem år.

Skatteintäkternas användning

Flera av de remissinstanser som inte tar ställning till om förslaget bör införas framhåller att det, om skatten ändå införs, är viktigt vad intäkterna används till och att de borde öronmärkas för andra klimatsatser. Exempel på sådana remissinstanser är *Norrbottnens läns landsting*, *Sundsvalls kommun* och *Stockholm Business Region*.

Konsekvensanalysen och de beräkningar som ligger till grund för förslaget

Regelrådet finner att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. *Regelrådet* finner dock att redovisningen avseende behov av speciella informationsinsatser är bristfällig. *Konjunkturinstitutet* för fram att utredningen inte har klargjort vilken effekt skatten kan väntas få på flygets samlade höghöjdseffekter. *Konjunkturinstitutet* saknar även en diskussion kring vad ökningen i flygresandet de senaste tio åren kan antas betyda för efterfrågans priskänslighet. Flygskattens främsta effekt blir att aktiviteter flyttar från en sektor med låga marginalkostnader för utsläppsminskningar (EU ETS) till en sektor med höga marginalkostnader (den svenska icke-handlande sektorn). Härmed fördyras den svenska klimatpolitiken. *Trafikeverket* för fram att utan en tydligare precisering av utsläppsrätternas användning finns en risk att skatten kommer att ha ännu mindre klimateffekter än vad som visats. Vidare att skattens påverkan på efterfrågan är osäker på grund av oklara priselasticitetsberäkningar. *Luftfartsverket* saknar en djupare riskanalys för flygföretagen och för hur den svenska flyginfrastrukturen fungerar. *Transportstyrelsen* hade önskat en beskrivning av hur flygskatten slår mot olika inkomstgrupper i samhället. Jämförelsen i andra satsen under avsnitt 11.3 på s. 184 i betänkandet är felaktig eftersom den sägs omfatta totalt antal avresande passagerare, såväl inrikes som utrikes. Vidare borde konsekvenserna för buss- respektive tåg företag som trafikerar flygplatsen tydliggöras. *Transportstyrelsen* saknar en utförlig konsekvensanalys av skattens effekter på företagets ekonomi. *Transportstyrelsen* efterlyser en diskussion som även tar hänsyn till trender och prognoser för att

på så sätt möjliggöra en icke-statisk analys. Om en skatt på flygresor leder till färre avgångar kommer detta indirekt påverka även flygfrakten. Detta kan i sin tur få negativa följder för såväl medborgare som näringsliv, varför detta bör utredas närmare. Transportstyrelsen saknar en mer utförlig konsekvensbeskrivning av hur en skatt på flygresor påverkar tillgängligheten på regionala flygplatser. Även i avsnittet som behandlar konsekvenser för Öresundsområdet saknas en djupare analys. Transportstyrelsen efterlyser en bedömning av vilka kostnader som beräknas följa av en mer omfattande upphandling av flyglinjer. På samma sätt bör kostnader för minskad sysselsättning värderas. Bland andra *Tillväxtverket* och *Jordbruksverket* framhåller att det är viktigt att konsekvenserna för landets alla delar behandlas i tillräcklig utsträckning. *Statens väg- och transportforskningsinstitut* för fram att det faktum att en så stor andel av de utsläppsreduktioner som skatten bl.a. syftar till påverkas av handelssystemet hade motiverat en noggrannare analys av hur denna påverkan ser ut under olika antaganden om handelssystemet. *Stockholm Business Region* anför att utredningen inte har gjort någon analys kring hur en minskad tillströmning av besökare påverkar förutsättningarna för nya jobb i besöksnärringsbranschen. Utredningen har inte heller utrett hur en sämre flygtillgänglighet påverkar andra samhällsområden som t.ex. hamnverksamhet. Detsamma gäller även för konferenser och möten.

Myndighetsavgiften

Statskontoret delar utredningens uppfattning att myndighetsavgiften bör avskaffas. *Naturvårdsverket* delar inte utredningens slutsats att myndighetsavgiften bör avskaffas som en följd av att den föreslagna passagerarskatten införs. De två styrmedlen har skilda syften och passagerarskatten ändrar inget i sak gällande myndighetsavgiften. *Transportstyrelsen* anser att verksamhet som inte finansieras av direkta avgifter ska finansieras av skattemedel. För att möjliggöra en sådan förändring krävs att anslagsposten för skattefinansierad verksamhet ökas med 120 miljoner kronor samtidigt som anslagsposten för avgiftsbelagd verksamhet minskas med motsvarande belopp. En konsekvens av en sådan förändring blir att myndighetsavgiften kan avskaffas. *Svenska Flygbranschen*, *Svenska Flygbranschen*

Helikoptersektionen, *Storm Heliworks AB*, *Roslagens Helikopterflyg AB*, *Proflight Nordic AB* och *Jämtlands Flyg AB* tillstyrker förslaget att avskaffa myndighetsavgiften för att ändra den till en flygsäkerhetsavgift. *AOPA Sweden* anser att även flygpassagerare ska vara med och betala för delar av Transportstyrelsens verksamhet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Den globala uppvärmningen fortsätter, och forskning visar att den till största delen kan knytas till människans aktiviteter. Enligt FN:s klimatpanel är människans påverkan på klimatsystemet tydlig. De scenarier som i dag används för att bedöma framtida klimatförändringar visar på en fortsatt uppvärmning och förändringar i alla delar av klimatsystemet till följd av ökade växthusgashalter.

Flygets andel av den totala antropogena klimatpåverkan på global nivå har uppskattats till ca 4,9 procent 2005. Osäkerheten är dock stor och påverkan bedöms med 90 procents sannolikhet ligga i intervallet 2–14 procent. Flygandet har ökat mycket kraftigt och sedan 1990 har de globala utsläppen av koldioxid från luftfart ökat från ca 330 miljoner ton till 640 miljoner ton 2005. Om inga åtgärder vidtas kan klimatpåverkan från flyget enligt olika scenarier komma att öka med 1,9–4,5 gånger från 2005 till 2050.

Enligt det avtal som slöts under FN:s klimatmöte i Paris 2015 ska den globala temperaturökningen hållas väl under 2 grader och man ska sträva efter att begränsa den till 1,5 grader samt successivt skärpa sina åtaganden.

Miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan, vilket är utformat i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar, kallad klimatkonventionen, innebär att halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Sverige och andra rika länder har enligt klimatkonventionen ett särskilt ansvar för att ta ledningen i klimatarbetet så att det globala målet kan nås.

Regeringen tillsatte utredningen om skatt på flygresor för att se över hur en sådan skatt kan utformas så att flygets klimatpåverkan kan minska i linje med Sveriges miljömål. Genom en skatt på flygresor kan flyget i högre utsträckning bära sina egna klimatkostnader. Utredningen

föreslår en svensk punktskatt som baseras på passagerare i likhet med de flygskatter som finns i bl.a. Norge och Tyskland.

Klimat effekter, samordning med andra styrmedel m.m.

Ett stort antal remissinstanser anser att den effekt som förslaget om en skatt på flygresor beräknas innebära för klimatet är alltför begränsad och att en flygskatt därför inte bör införas. Flera är tveksamma till den effekt en svensk flygskatt kan förväntas ha på flyg som omfattas av EU ETS eftersom effekten endast blir att motsvarande utsläppsutrymme görs tillgängligt för andra aktörer. Det förs även fram att förslaget kan ha en motverkande effekt i den mening att utsläpp flyttar från flyg till exempelvis bil. Ett stort antal remissinstanser anser att regeringen i stället bör satsa på andra typer av styrmedel eller framhåller att skatten inte ger något incitament att arbeta mot ökad energieffektivitet eller en utfasning av fossila bränslen.

Regeringen anser, trots vad som anförts av flera remissinstanser, att en skatt på flygresor är ett första steg i rätt riktning för att minska flygets klimatpåverkan. Att en sådan skatt införas har också ett signalvärde och kan innebära att fler länder följer efter.

Lagrådet anför att som lagrådsremissen utformats är det ofta mycket svårt att få en klar uppfattning om vilka närmare skäl regeringen har för de avvägningar som görs. Enligt Lagrådets mening skulle det vara till betydande fördel för den fortsatta lagstiftningsprocessen om förslagen omformades så att regeringens förslag och analys framträder på ett tydligare sätt. Regeringen anser att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer och flyget står i dag för stora klimatutsläpp. Regeringen har därför varit tydlig med sin ambition att införa en skatt på flygresor för att minska flygets klimatpåverkan. Regeringen anser att flygbranschen har skattefördelar som det är svårt att motivera ur klimatsynpunkt. Utrikesflyget är mervärdesskattebefriat och både det och inrikesflyget undantas från bränslebeskattning. De som tar bilen, motorcykel eller lastbilen betalar för sina utsläpp, men flyget slipper.

I dag är flyget en av de värsta klimatbovarna, men till skillnad från andra transportslag betalar det inte bränsleskatt och andra miljöskatter. Klimatet kan inte vänta. Flygets påverkan på

miljön måste bromsas. Regeringen anser därför att en skatt på flygresor ska införas och att den kan bidra till att minska flygets klimatpåverkan.

Riksdagen har sagt ja till regeringens förslag om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige. Det klimatpolitiska arbetet bör utgå från ett långsiktigt, tidssatt utsläppsmål som riksdagen fastställer. Målet ska vara att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Efter det ska negativa utsläpp uppnås. Riksdagen har också sagt ja till ett etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2030 och 2040 och ett etappmål för utsläpp från inrikes transporter. Regeringen anser att en skatt på flygresor kan bidra till att uppnå de mål som riksdagen, genom att säga ja till regeringens förslag om ett klimatpolitiskt ramverk, har satt upp.

Hur stora effekterna av en skatt på flygresor kan tänkas bli avseende flygets klimatpåverkan är svårt att uppskatta eftersom det är svårt att med precision i förväg säga vilka resor som kommer att utebli. Som vissa remissinstanser har fört fram finns det en risk för att utsläpp flyttar från flyg till bil. Det gäller framför allt för kortare flygsträckor.

Att skatten inte beräknas ha en större effekt än vad som redovisats i utredningen beror bl.a. på att skattenivåerna föreslås ligga på sådana nivåer att de, enligt utredningen, medför en begränsad risk för undvikande beteenden. Sådant undvikande beteende kan antingen ske genom att avresan sker från en utländsk flygplats nära Sverige i ett land som inte har flygskatt eller genom att resenärer väljer att köpa en flygbiljett till en utländsk flygplats i ett land som inte har flygskatt och därifrån köper en separat biljett till en destination utanför landet. I det senare fallet undviker resenärerna att betala den högre skatten för längre flygresor. Dyliga anpassningar innebär som regel en merkostnad för resenären i form av längre restid och besvärligare bagagehantering, och de är olämpliga i ett transportpolitiskt perspektiv. Det kan också innebära att resenärer väljer längre resvägar och fler delresor med ökad klimatpåverkan som följd, vilket i så fall motverkar skattens syfte. För att begränsa risken för undvikande beteende, och för att skatten inte ska få stora regionala konsekvenser, finns det enligt utredningens mening skäl för att föreslå en skatt utan sekundära negativa effekter. En skatt på flygbränsle skulle kunna ha en större effekt än den nu föreslagna skatten på flygresor men en sådan skatt är, på grund av internationell

rätt, inte möjlig att införa. När det gäller EU ETS måste verksamhetsutövare och flygoperatörer köpa utsläppsrätter om deras utsläpp är större än deras tilldelning. Med de åtgärder som har förhandlats fram i översynen av handelsdirektivet väntas priserna på utsläppsrätter öka.

Vad gäller frågan om det i stället borde satsas på andra styrmedel anser regeringen att den ena lösningen inte utesluter den andra. Det är nödvändigt att arbeta på bred front för att bl.a. klimatmålen i Parisavtalet ska uppnås. Regeringen ska fortsätta att arbeta för en skärpning av EU ETS och prioriteten är att minska det totala utsläppsutrymmet inom EU ETS. Det globala klimatstyrmedel som Icao beslutade om i oktober 2016 välkomnas av regeringen och är något att bygga vidare på. Även andra förslag som förs fram av remissinstanserna är intressanta att analysera närmare. Regeringen anser emellertid inte att något av det som förs fram är hinder mot att även införa en skatt på flygresor.

Vad gäller frågan om skatten borde styra mot t.ex. ökad användning av biobränsle anför utredningen att ett undantag eller liknande kan vara en möjlighet att utveckla skatten i framtiden. Regeringen anser att en sådan inriktning är intressant. Som anges i avsnitt 6.21.7 är det dock inte självklart hur en sådan utformning skulle se ut och det behöver även säkerställas att en sådan reglering inte strider mot EU:s regler gällande statligt stöd. Det är dock en fråga som regeringen avser att analysera närmare med ambitionen att återkomma till.

Regeringen vill uppmuntra användandet av biobränslen inom flyget. Därför tillsätter regeringen en utredning för att analysera om det behövs styrmedel för att öka andelen förnybara bränslen. Regeringen gör även en satsning på utveckling och forskning av biobränsle för flyg. Därför föreslår regeringen att 20 miljoner kronor anslås 2018, 30 miljoner kronor anslås 2019 och 50 miljoner kronor anslås 2020 (se utgiftsområde 24).

Regeringen föreslår mot bakgrund av ovanstående att det införs en skatt på flygresor samt att det i lagen föreskrivs att skatten ska betalas till staten.

Förslagets konsekvenser och om behovet av kompenserande regionalt stöd

Flertalet remissinstanser pekar på de negativa konsekvenser som de bedömer att förslaget kommer att innebära för just dem. Bland dessa återfinns såväl kommuner, landsting och länsstyrelser som mindre och större företag. De negativa effekter som pekas på gäller bl.a. tillgängligheten, sysselsättningen och näringslivets konkurrenskraft. Särskilt besöksnäringen pekas ut som ett område där remissinstanserna förväntar sig negativa effekter. Vidare framhålls att skatten går emot det transportpolitiska funktionsmålet, det regionalpolitiska målet om utvecklingskraft i alla delar av landet, den svenska exportstrategin, den svenska flygstrategin och regeringens övergripande mål om att Sverige år 2020 ska ha EU:s lägsta arbetslöshet. Även risken att införandet av en skatt på flygresor negativt kommer att inverka på målsättningen att attrahera fler flyglinjer till Sverige framhålls.

Utredningen bedömer att skatten endast kommer att ha en mindre effekt på sysselsättningen. Även effekterna på Sveriges konkurrenskraft bedöms bli begränsade. Vidare väntas den största delen av reduktionen i efterfrågan på flygresor ske där tillgången till alternativa färd sätt är god. Av det skälet bedömer utredningen att det är det sannolikt att skatten inte påverkar tillgängligheten till Sveriges glesbygd i någon större utsträckning under förutsättning att nuvarande utbud av flyglinjer finns kvar. Vissa remissinstanser för fram att staten bör kompensera genom t.ex. ökat statligt stöd till regionala flygplatser eller genom att garantera att ett eventuellt minskat resande inte får ligga till grund för ett minskat flygutbud i kommande upphandlingar.

Regeringen ser behov av väl fungerande kommunikationer i hela landet, framför allt där alternativa färd sätt saknas. För att säkerställa att flygskatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland tillförs ytterligare medel för detta ändamål. För 2018 tillförs ca 85 miljoner kronor och för åren därefter 113 miljoner kronor per år (utg.omr. 22 avsnitt 3.7.6). De statliga bidragen till icke-statliga flygplatser är betydelsefulla för finansieringen av driften av dessa flygplatser. Stödet ska ses som ett komplement till flygplatsernas egen finansiering genom rörelseintäkter och fortsatta behov av effektiviseringar.

Långsiktigt hållbara förutsättningar för statligt stöd till icke-statliga flygplatser ska eftersträvas samtidigt som ökade möjligheter till effektivisering och användande av ny teknik på sikt bör kunna minska behoven av offentliga stöd till flygplatser. Att kompensera myndigheter för att deras tjänsteresor blir dyrare är dock inte aktuellt.

Ansvaret för driften och finansieringen av de tio statliga flygplatserna i det nationella basutbudet, bland andra Visby Airport på Gotland, ligger inom ramen för Swedavia AB:s uppdrag. Flygskatten kan innebära att utdelning från Swedavia AB blir lägre.

Flera remissinstanser pekar på risken för överflyttning till närliggande flygplatser i andra länder och vissa anser att den aktuella regionen bör kompenseras för en eventuell överflyttning av flygtrafik. Utredningen bedömer att man kan räkna med viss överflyttning av passagerare till gränsnära flygplatser i grannländer, främst i Öresundsregionen. Denna effekt bedöms bli liten eftersom utbudet av flygresor skiljer sig åt mellan exempelvis Malmö/Sturup och Köpenhamn/Kastrup. Konkurrenten och viss överflyttning av passagerare kan dock öka på vissa flyglinjer som är gemensamma för flygplatserna.

Vad särskilt gäller flygföretagen förs fram att de riskerar att behöva lägga ned vissa flyglinjer, att de avvaktar med att göra nyinvesteringar i mer klimatsmart teknik och att deras verksamhet kommer att påverkas negativt i allmänhet. Det förs fram att förslaget slår hårdast mot inrikesflyget, eftersom det inte har möjlighet att flytta sina flyglinjer, och mot lågprissegmentet samt att privata infrastrukturresurser och deras trafikering kommer att påverkas mer än kommunala och statliga flygplatser. Utredningen bedömer att skatten i stor utsträckning sannolikt kommer att läggas till biljettpriset. Effekterna bedöms dock komma att se olika ut för olika flygföretag. Givet att lågprisföretagens biljetter är billigare än de övriga flygföretagens kommer en skatt att, i procentuella termer, höja priset mer för lågprisföretagen. Det kan tänkas att färre passagerare då kommer att välja lågprisföretagen framför övriga aktörer. Regeringen instämmer i dessa bedömningar. Att detta skulle leda till att Skavsta flygplats behöver läggas ned, vilket förs fram som en risk av vissa remissinstanser, bedömer regeringen inte som sannolikt.

Vissa remissinstanser för fram att en uppföljning av en framtida implementering av skatten bör inkluderas i förslaget alternativt att en eventuell lag tidsbegränsas. Detta för att effekterna av en skatt på flygresor tycks svårbedömda och för att det inom en viss tidsperiod kan ha tillkommit globala styrmedel som gör att en nationell lag blir överflödigt eller behöver ändras till sitt innehåll. Regeringen kommer att följa utvecklingen och återkommer om det finns behov av en översyn.

Skatteintäkternas användning

Flera remissinstanser har synpunkter på vad skatteintäkterna ska användas till och föreslår att de borde öronmärkas till att användas till t.ex. upprustning av järnvägsnätet eller ytterligare miljö- och klimatsatsningar. I detta sammanhang bör framhållas att en statlig skatt inte öronmärks. Regeringen kopplar därför inte intäkterna till någon viss satsning.

Amerikansk inresekontroll

Flera remissinstanser för fram att ett införande av en skatt på flygresor skulle göra investeringen i en amerikansk inresekontroll på Arlanda olönsam eller att avtalet om inresekontrollen undermineras. Enligt utredningen kan det totala antalet avresande passagerare från flygplatser i Sverige förväntas öka även om en skatt på flygresor införs. Detta gäller särskilt för utrikesresorna. Ett införande av en skatt på flygresor kan komma att få konsekvenser i fråga om investeringen i en amerikansk inresekontroll på Arlanda. Regeringen kommer att följa utvecklingen och får vid behov återkomma med förslag på åtgärder.

Konsekvensanalysen och de beräkningar som ligger till grund för förslaget

De synpunkter som förs fram av *Ekonomi- styrningsverket*, *Konjunkturinstitutet*, *Länsstyrelsen i Gotlands län*, *Länsstyrelsen i Jämtlands län*, *Stockholms universitet*, *Trafikverket*, *Luftfartsverket*, *Transportstyrelsen*, *Tillväxtverket*, *Jordbruksverket*, *Swedavia AB*, *Regelrådet*, *Regionförbundet Sörmland*, *Lycksele kommun*, *Östersunds kommun*, *Mora kommun*, *Föreningen Svenskt Flyg*, *SAS*, *Statens väg- och transportforskningsinstitut*, *Stockholm Business Region*, *Svensk Handel*, *Svenskt Näringsliv*, *Hemavan Tärnaby Airport*, *Jönköping Airport AB* och *Lycksele flygplats* och som specifikt avser

förslagets konsekvensanalys eller beräkningsgrunder behandlas i avsnitt 6.21.14.

Myndighetsavgiften

Regeringen avser att fr.o.m. den 1 april 2018 ta bort Transportstyrelsens bemyndigande avseende den s.k. myndighetsavgiften inom luftfartsområdet som Transportstyrelsen tar ut, se utg.omr. 22 avsnitt 2.7.12. Avskaffandet av myndighetsavgiften innebär att Transportstyrelsens avgiftsintäkter minskar med omkring 90 miljoner kronor per år. Precis som i dagsläget kommer de verksamhetskostnader som i dag täcks av intäkterna från myndighetsavgiften att finansieras från anslaget 1:12 Transportstyrelsen.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att en svensk punktskatt på flygresor baserad på passagerare införs. Flygets påverkan på miljön måste bromsas och klimatet kan inte vänta. Det ska i lagen om skatt på flygresor föreskrivas att skatten ska betalas till staten. Den s.k. myndighetsavgiften inom luftfartsområdet som Transportstyrelsen tar ut, bör avskaffas. För att säkerställa att flygskatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland tillförs ytterligare medel för detta ändamål under utgiftsområde 22. Ansvaret för driften och finansieringen av de tio statliga flygplatserna i det nationella basutbudet, bland andra Visby Airport på Gotland, ligger inom ramen för Swedavia AB:s uppdrag.

Lagförslag

Förslaget föranleder införandet av en ny lag om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1.

6.21.5 Lagens tillämpningsområde

Regeringens förslag: Skatt på flygresor ska betalas för kommersiella flygresor och för flygresor med svenskt statsflyg.

Privatflyg omfattas inte av lagen om skatt på flygresor. Inte heller omfattas bruksflyg (aerial works), fraktflyg, militärflyg, annan statsflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg, tull- och polisflyg eller skolflyg av lagens tillämpningsområde.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Försvarsmakten* för fram att svenska nationella insatser bör ingå i begreppet militärflyg och därmed undantas från flygskatt. Det svenska statsflyget bör omfattas av undantag. I andra hand bör beställaren ersätta Försvarsmakten för de merkostnader som en flygskatt innebär alternativt en anslagsökning. *Tullverket* för fram att vad som menas med tullflyg och övriga typer av transporter som räknas upp i definitionen inte framgår av förslaget till lag om flygskatt. Information om detta finns i stället i författningskommentaren. Det bör enligt verkets uppfattning tydligare framgå av definitionerna i författningsförslaget vad som avses med de olika typerna av transporter. Tullverket anser även att definitionen och den närmare avgränsningen av vad som är ett tullflyg behöver ses över. Det kan annars riskera att framstå som att alla resor som t.ex. en anställd vid Tullverket, som är involverad i tullverksamhet, gör kommer att vara undantagna från skatt. *Göteborgs universitet* vill understryka att allt flyg i princip borde beskattas. *Naturskyddsföreningen i Göteborg* anser att även gods bör omfattas av skatten.

Skälen för regeringens förslag: En flygskatt bör uppmuntra konsumenter att välja mer miljövänliga alternativ, vilket i sin tur kan leda till minskade utsläpp och mindre klimatpåverkan. Exempelvis den franska och den tyska flygskatten är utformade på det sättet att det är kommersiella luftfartygsföretag som är skattskyldiga. Även regeringen anser att det är de kommersiella flygresorna som skatten bör träffa, dvs. att privatflyget bör lämnas utanför. För en sådan konstruktion talar även att det inte finns några reella möjligheter att i skattehänseende kontrollera privatflyget. Regeringen föreslår därför att skatt på flygresor ska betalas för kommersiella flygresor.

Utredningen föreslår att den åtskillnad som görs mellan användning av luftfartyg i fråga om passagerartransporter för annat än privat ändamål respektive för privat ändamål i lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, bör kunna tjäna som viss vägledning för gränsdragningen mellan kommersiellt och icke kommersiellt flyg. Enligt *Lagrådets* mening bör det övervägas att helt slopa den tänkta definitionen med referens till LSE:s privata ändamål. Lagrådet anför att den inte är klar-

görande, utan snarast kan leda till missförstånd. Vidare att den tänkta räckvidden av lagen, såsom den angivits under avsnitt 6.3 i remissen, är väl förenlig med en normal tolkning av uttrycket kommersiell flygresa, särskilt som luftfartslagens (2010:500) bestämmelser också kan vägleda. Regeringen instämmer i Lagrådets bedömning. I 7 kap. 1 § luftfartslagen anges att den som vill utföra lufttransporter mot betalning åt allmänheten ska ha ett drifttillstånd. Regeringen anser därför att med kommersiell flygresa enligt lagen (2017:000) om skatt på flygresor ska avses en flygresa som utförs mot betalning åt allmänheten. Ett exempel på användning av luftfartyg för annat än privat ändamål enligt LSE är offentliga myndigheters användning eller användning för offentliga myndigheters räkning (1 kap. 11 § LSE). Den koppling som fanns till LSE i lagrådsremissens författningsförslag innebar att från lagens tillämpningsområde behövde undantas flygresor som utförs i militärflyg, annan stats statsflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg eller tull- och polisflyg för att den avgränsning som regeringen önskade skulle uppnås. Med den avgränsning som nu föreslås, med koppling till luftfartslagens bestämmelser, är det inte längre nödvändigt att genom en särskild bestämmelse undanta nämnda flygresor för att uppnå önskat tillämpningsområde. Detta eftersom denna typ av flygresor inte utgör kommersiella flygresor.

Inte heller flygresor med svenskt statsflyg utgör kommersiella flygresor. Enligt 14 kap. 2 § tredje stycket luftfartsförordningen (2010:770) utgör Försvarmaktens verksamhet enligt statsflygsförordningen (1999:1354) militär luftfart. Regeringens avsikt är emellertid att svenskt statsflyg ska omfattas av flygskatten. Transport av passagerare i flygplan för militärt ändamål som är direkt knutet till militär verksamhet ska dock inte omfattas av lagens tillämpningsområde. Med svenskt statsflyg avses statsflyg enligt 1 § statsflygsförordningen (1999:1354). *Försvarmakten* anser att det svenska statsflyget bör omfattas av undantag alternativt att beställaren bör ersätta Försvarmakten för de merkostnader som en flygskatt innebär eller att det ges en anslagsökning. Regeringen anser att det svenska statsflyget ska omfattas av skatteplikt. Beställaren bör dock ersätta Försvarmakten för de merkostnader som en flygskatt innebär.

Utländskt statsflyg ska emellertid inte falla inom lagens tillämpningsområde. En sedan länge etablerad folkrättslig regel är att en främmande stat får immunitet i civilrättsligt hänseende, dvs. att en stat inte kan instämmas till ett annat lands domstolar eller göras föremål för ingripande från annat lands myndigheter. På skatteområdet har den folkrättsliga regeln fått till följd att en främmande stat inte beskattas i annan stat såvida inte den främmande staten bedriver näringsverksamhet från fast driftställe i den andra staten eller där innehar näringsfastighet eller liknade egendom.

Sammantaget anser regeringen att all transport av passagerare som utförs åt allmänheten mot betalning samt transport av passagerare i det svenska statsflyget ska omfattas av lagen samt att flygresor med militärflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg, tull- och polisflyg samt annan stats statsflyg ska falla utanför lagens tillämpningsområde.

I anledning av vad *Tullverket* har anfört konstaterar regeringen att de olika typerna av transporter som faller utanför lagens tillämpningsområde inte ska anges i författningstexten eftersom de inte är skattepliktiga. Med transport i militärflyg avses transport av passagerare i flygplan för militärt ändamål som är direkt knutet till militär verksamhet. Det förekommer att Försvarmakten chartrar civila och utländska militära flygplan för trupptransporter vid övningar och internationella insatser. Även sådana transporter innefattas i begreppet militärflyg. Däremot innefattas inte transport av passagerare för civila ändamål som utförs av militärt flygplan. Med transport i annan stats statsflyg avses flyg som utförs uteslutande vid officiella uppdrag för transport av någon som i en annan stat än Sverige är regerande monark, hans eller hennes närmaste familj, statsöverhuvud, regeringschef eller statsråd. Med ett officiellt uppdrag avses ett uppdrag där den berörda personen agerar inom ramen för sin tjänsteutövning. Med transport i ambulansflyg avses flygningar som enbart syftar till att tillhandahålla akutsjukvård, genom att transportera medicinsk personal, sjuka eller skadade personer och andra direkt involverade personer, exempelvis en anhörig som medföljer en skadad person. Med transport i eftersöknings- och räddningsflyg avses transport i flygplan som erbjuder eftersöknings- och räddningstjänster i form av övervakning,

kommunikation och samordning i samband med nödlägen och eftersöknings- och räddningsfunktioner, första hjälpen eller av transport av sårade och sjuka. Exempelvis innefattas transporter av passagerare som sker i Kustbevakningens flyg i detta begrepp. Enligt förordningen (2007:853) med instruktion för Kustbevakningen har myndigheten till uppgift att bedriva sjöövervakning och utföra räddningstjänst till sjöss. I Kustbevakningens uppgift att bedriva sjöövervakning ingår att ansvara för eller bistå andra myndigheter med övervakning, brottsbekämpande verksamhet samt kontroll och tillsyn. Kustbevakningen ska också i enlighet med särskilda föreskrifter ansvara för miljöräddningstjänsten till sjöss samt ha beredskap för, och på anmodan av räddningsledare delta i, sjöräddningstjänst och annan räddningstjänst. Även all typ av transport av passagerare med flyg som utförs med stöd av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, till exempel fjällräddning, flygräddning, sjöräddning och efterforskning av försvunna personer, innefattas i begreppet eftersöknings- och räddningsflyg. Med transport i humanitärt flyg avses transport i flygplan som enbart utförs för humanitärt ändamål. Det gäller transport av hjälppersonal under eller efter en nödsituation eller katastrof, och personer som evakueras från en plats där deras liv eller hälsa hotas av nödsituationen eller katastrofen. Med transport i tull- eller polisflyg avses transport av passagerare som är direkt knuten till polis- och tullverksamhet. Transport i både civilt registrerade och militära flygplan innefattas i begreppet. Detta innebär att endast transport i tull- eller polisflyg, och inte exempelvis i reguljärt flyg, utesluts från lagens tillämpningsområde. De ovan angivna förklaringarna av ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg samt tull- och polisflyg har utformats med förebild i definitionerna av dessa begrepp i kommissionens beslut av den 8 juni 2009 om den närmare tolkningen av luftfartsverksamhet enligt bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG.

Försvarsmakten anser att svenska nationella insatser bör ingå i begreppet militärflyg och därmed undantas från flygskatt. Ovan framgår vad som avses med t.ex. militärflyg. Det anges att det förekommer att Försvarsmakten chartrar civila och utländska militära flygplan för grupptransporter vid övningar och inter-

nationella insatser samt att även sådana transporter innefattas i begreppet militärflyg. Regeringen anser att detsamma ska gälla vid nationella insatser.

Göteborgs universitet för fram att allt flyg i princip borde beskattas. Avgränsningen mellan kommersiella flygresor och resor med privatflyget är dock framför allt föranledd av att det inte finns några reella möjligheter att i skattehänseende kontrollera privatflyget. Utredningen för fram att som privatflyg räknas all annan civil flygverksamhet än flygtrafik mot betalning. Grundläggande för privatflyget är alltså att piloten eller organisationen inte får ta betalt för passagerare. Utredningen för även fram att det finns en mängd mindre flygoperatörer i Sverige som tillhör privatflyget men att det inte finns något system som registrerar vem som utför privatflygningar och hur många som åker med. Dessutom utförs ofta privatflygningar i okontrollerat luftrum, vilket innebär att flygtrafiken inte övervakas och leds av en flygtrafikledning. Därmed finns det inget krav på färdplan för flygningar dagtid enligt de trafikregler som gäller för flygningar i okontrollerat luftrum. Om flygningen sker utanför kontrollerat luftrum och utan färdplan blir den oftast inte heller känd och debiterbar för undervägsavgift. Vidare dras i luftfartslagen (2010:500) en gräns mellan tillståndskrävande och tillståndsfri luftfart. Denna gränsdragning sker med utgångspunkt i om luftfarten sker mot betalning eller inte. Generellt kan sägas att luftfart som inte sker mot betalning, dvs. privatflygning, är tillståndsfri.

Åtskilliga flygningar med privatflyg kommer således sannolikt aldrig in i något system för flygtrafiken. Att hantera många små privata flygoperatörer vid sidan av de etablerade flygföretagen i ett system för flygskatt skulle därför troligen medföra omfattande administrativa och kontrollmässiga svårigheter för beskattningsmyndigheten. Regeringen anser därför att flygskatt inte ska tas ut för flygresor som utförs med privatflyget.

Som ovan framgår gäller den föreslagna lagen enbart för transport av passagerare. *Naturskyddsföreningen i Göteborg* anser att även transport av gods bör omfattas. Regeringen anser dock att lagen, i likhet med de lagar om flygskatt som finns i andra europeiska länder, endast bör omfatta transport av passagerare. Bruksflyg (aerial work), som mot betalning

utför arbete med hjälp av luftfartyg – t.ex. bogsering av segelflygplan, inspektioner, jordbruks- och skogsbruksflyg, flygfotografering och reklamflyg – faller utanför lagens tillämpningsområde. Detsamma gäller också fraktflyg.

Inte heller skolflyg omfattas av lagens tillämpningsområde. En flygskola utför inte kommersiella flygresor. För att få transportera betalande passagerare krävs att operatören har ett drifttillstånd och en operativ licens, se avsnitt 6.21.10. Det har inte en flygskola, varför betalande passagerare inte får transporteras i skolflyg.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att skatt på flygresor ska betalas för kommersiella flygresor och för flygresor med svenskt statsflyg. Flygresor som utförs i militärflyg, annan statsflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg samt tull- och polisflyg faller utanför lagens tillämpningsområde. Flyg med privatflyget ska inte omfattas av lagen om skatt på flygresor. Inte heller omfattas bruksflyg (aerial works), fraktflyg eller skolflyg.

Lagförslag

Förslaget införs i 1 § i den nya lagen om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1.

6.21.6 Skattepliktens omfattning

Regeringens förslag: Skatteplikt ska gälla för flygresor med flygplan som är godkända för transport av fler än tio passagerare. Flygskatt ska tas ut för passagerare som reser i flygplan från en flygplats i Sverige.

Regeringens bedömning: Resor med helikoptrar ska inte omfattas av lagen om skatt på flygresor.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *Energimyndigheten* anser att man bör utreda möjligheten att införa skatt även vid ankomst vid utrikesresor, med undantag för de länder som redan har infört en flygskatt, för att ytterligare differentiera mellan inrikesflyg och utomeuropeiskt flyg. *Tanke-smedjan Fores* för fram att små flygplan och helikoptrar inte bör undantas. Att bara ta ut

skatt för flygplan med över tio passagerare innebär att den klimatomfattigt värsta formen av flyg undantas – chartrade flygplan för mycket få passagerare. Samma sak gäller helikoptertransport. *AVCON AB* för fram att det finns både miljömässiga och glesbygdsrelaterade skäl att öka den minsta storleken på de flygplan som inte omfattas av skatteplikt från tio till femtio stolar. Många mindre orter är beroende av flyg för att nå viktiga destinationer, främst Stockholm.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Flygresor som omfattas av skatteplikten

För att tillämpning och kontroll av systemet ska fungera måste det vara praktiskt möjligt att kunna fastställa att flygresor med ett visst flygplan omfattas av skatteplikt.

Som har förts fram av utredningen finns det inte något system som registrerar persontransporter i privatflyg. Detsamma gäller för taxifyg och annat flyg mot betalning. Sådana flyg behöver inte heller nödvändigtvis använda sig av flygplatser som är öppna och bemannade. Det kan således i efterhand vara svårt att kontrollera om transport i dessa flyg har utförts så att skatt ska betalas. Taxifyg och annat flyg mot betalning ger, liksom övrigt flyg, upphov till utsläpp av växthusgaser. Utredningen anser att övervägande skäl emellertid talar för att lagen bör avgränsas på så sätt att flygresor med mindre flygplan, som ofta används för taxifyg och annat flyg mot betalning, inte ska omfattas av skatteplikt. Regeringen delar den uppfattningen. Regeringen anser således inte att, som *Tankesmedjan Fores* för fram, flygresor med små flygplan bör omfattas.

Utredningen för fram att med mindre flygplan avses i detta sammanhang ett flygplan som är godkänt för transport av högst tio passagerare eller med en högsta startvikt som inte överskrider 5 700 kilogram. För det ändamål som nu är aktuellt är det dock tillräckligt att i lagen om skatt på flygresor enbart relatera till antalet passagerare. Här kan noteras att flygplan med en startvikt under 5 700 kilogram också är undantagna från reglerna om utsläppshandel. Motsvarande gräns återfinns även i Storbritanniens regelverk om flygskatt.

AVCON AB för fram att turbopropflygplan inte orsakar samma klimatpåverkan som andra

flygplan. Regeringen finner dock inte anledning att föreslå ett undantag för flygresor med denna typ av flygplan. Inte heller anser regeringen att, som AVCON AB föreslår, skattefriheten ska utökas till att gälla flygresor med flygplan som är godkända för transport av upp till femtio passagerare. Regeringen föreslår således att skatteplikt ska gälla för flygresor med flygplan som är godkända för transport av fler än tio passagerare. Det innebär att huvudsakligen flygresor med flygplan i linjefart och chartertrafik kommer att omfattas av skatteplikt.

Helikoptrar

Eftersom helikoptrar ger upphov till utsläpp av växthusgaser har utredningen övervägt om även kommersiella persontransporter med helikoptrar ska omfattas av flygskatt. Det finns emellertid få helikoptrar som är godkända för mer än tio passagerare. Dessutom skulle det bli svårt att kontrollera att skattereglerna följs eftersom en stor del av helikoptertrafiken i Sverige bedrivs enligt visuelflygregler. Om flygningen inte sker till en instrumentflygplats lämnas ofta ingen färdplan och därmed finns inget underlag att hämta från färdplansdata. Helikoptrar är inte heller skyldiga att betala undervägsavgift. Följaktligen finns inte heller i det fakturerings-systemet något underlag att hämta som kontrollunderlag vid beskattning.

Med hänsyn till det angivna anser regeringen, till skillnad från vad som anförts av *Tankesmedjan Fores*, att resor med helikoptrar som utför kommersiella persontransporter inte ska omfattas av flygskatt.

Definition av begreppet flygplan

Utredningen har övervägt om begreppet flygplan bör få en definition i lagen om skatt på flygresor. Nedan ges ett par exempel på hur begreppet definieras i andra sammanhang.

I kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 923/2012 av den 26 september 2012 om gemensamma luftfarts- och driftsbestämmelser för tjänster och förfaranden inom flygtrafiken och om ändring av genomförandeförordning (EG) nr 1035/2011 och förordningarna (EG) nr 1265/2007, (EG) nr 1794/2006, (EG) nr 730/2006, (EG) nr 1033/2006 och (EU) nr 255/2010 definieras flygplan som ett motordrivet luftfartyg som är tyngre än luften och som erhåller sin lyftkraft under flygning främst genom aerodynamiska reaktioner på ytor som förblir fasta under givna flygtillstånd.

Luftfartsinspektionen definierade i sin definitionssamling flygplan enligt följande: (Aeroplane) Luftfartyg tyngre än luften, som framdrivs av en kraftkälla och som erhåller sin lyftkraft under flygning huvudsakligen genom luftens reaktion mot ytor, vilka förblir fasta under givna flygtillstånd.

Luftfartslagen innehåller inte någon definition av vare sig flygplan eller luftfartyg.

Det finns enligt utredningens mening inte någon anledning att i lagen föra in en definition av begreppet flygplan som i sig kan vara svårförstådd. Utredningens uppfattning är att det inte heller råder några tvivel om vad som avses med flygplan. Regeringen delar utredningens bedömningar. Någon definition av begreppet flygplan föreslås därför inte tas in i lagen om skatt på flygresor.

Passagerare och avresa från flygplats i Sverige som förutsättningar för skatteplikt

En grundläggande förutsättning för att skatteplikt ska uppkomma är att det är passagerare som transporteras i flygplanen. Detta ligger i linje med vad som gäller i fråga om flygskatt i andra länder, exempelvis Norge och Storbritannien. En skatt som baseras på passagerare saknar direkt koppling till utsläppsmängder av växthusgaser. Den kan därför inte användas för att särskilja flygplan med olika bränsleförbrukning och utsläppsdata. Det betyder dock inte att en sådan skatt behöver sakna miljöeffekt. Om skatten medför att konsumenter avstår från vissa flygresor eller väljer transportslag som genererar mindre utsläpp av växthusgaser kan skatten leda till mindre utsläpp och klimatpåverkan.

En annan förutsättning för att skatteplikt ska uppkomma är att avresan sker från en flygplats belägen på svenskt territorium. Eftersom flygplats är ett i sammanhanget centralt och viktigt begrepp ska en definition av begreppet flygplats tas in i lagen. Begreppet flygplats ska ges samma innebörd som i luftfartslagen. Definitionen där motsvarar Icaos definition av flygplats.

Utredningen har även diskuterat om flygskatt ska tas ut för passagerare som ankommer till Sverige med flyg och kommit fram till att detta inte är lämpligt. Regeringen gör samma bedömning som utredningen. En sådan ordning skulle bl.a. kunna medföra att ett flygföretag får betala dubbla flygskatter för en och samma

flygresor, om en passagerare reser från ett land som också tar ut flygskatt. *Energimyndigheten* anser att man bör utreda möjligheten att införa skatt även vid ankomst vid utrikesresor, med undantag för de länder som redan har infört en flygskatt. Regeringen anser dock att en sådan lag skulle bli oförutsebar och svårtillämpad för de skattskyldiga eftersom förutsättningen att flygskatt inte tas ut av den andra staten skulle kunna förändras med mycket kort varsel.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att skatteplikt ska gälla för flygresor med flygplan som är godkända för transport av fler än tio passagerare. Regeringen anser således inte att skatteplikt ska gälla för flygresor med mindre flygplan eller helikoptrar. Flygskatt ska tas ut för passagerare som reser i flygplan från en flygplats i Sverige. Flygskatt ska inte tas ut vid ankomst.

Lagförslag

Förslaget införs i 2 och 3 §§ i den nya lagen om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1.

6.21.7 Undantag från skatteplikt

Regeringens förslag: Flygskatt ska inte betalas för

- barn under två år,
- passagerare som på grund av teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad avgång,
- flygande personal som är i tjänst under flygningen eller
- transit- och transferpassagerare.

Regeringens bedömning: Något regionalt avgränsat undantag från flygskatt eller undantag från skatteplikt för flygningar som utförs med en viss inblandning av biobränsle bör inte införas.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *Förvaltningsrätten i Falun* för fram att frågan kan ställas om den valda skattebasen, antalet passagerare differentierade

genom undantagen i den föreslagna 4 §, är lätt att kontrollera. I detta fall bör det ligga i flygföretagens intresse att inom ramen för befintligt redovisningssystem särredovisa undantagen med t.ex. en kod för att slippa passagerarlistor. *Länsstyrelsen i Skåne län* anser att regeringen ytterligare bör undersöka möjligheten till regionala undantag utifrån geografiskt läge och regionala förutsättningar i Sverige för att inte slå mot glesbygdens regioners näringsverksamhet. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anför att om en flygskatt skulle införas, förordar länsstyrelsen undantag för norra Sverige alternativt kompensation genom ökat statligt stöd till regionala flygplatser. *Länsstyrelsen i Värmlands län* avstyrker att den föreslagna skatten ska omfatta resor från alla flygplatser utan föreslår att resor från flygplatser där den årliga passagerarvolymen underskrider ett visst antal undantas från flygskatten. *Konsumentverket* ser positivt på att utreda om det vore möjligt att göra undantag för flygningar som utförs med biobränsle. *Stockholms universitet* anser att möjligheten till eventuella lättnader för resor inom glesbygd eller mellan glesbygd och tätort skulle ha kunnat utredas ytterligare. Det är inte uteslutet att sådana lättnader kan utformas som är kompatibla med unionsrätten, trots statsstödsregler. Utredningens hänvisning till avsaknad av underlag som motivering till varför undantag inte bör införas räcker inte. *Stockholms universitet* vill framhålla det olämpliga i att via uttalanden i specialmotiveringen styra hur domstolar ska tolka skattelagstiftningen. Att anföra att lagens skrivna undantag ska tolkas restriktivt får ingen verkan utifrån grundsatsen om beskattningens föreskriftskrav och grundsatsen om domstolarnas oberoende. Önskar lagstiftaren restriktivitet bör det på något sätt framgå av lagtexten. *Stockholms universitet* anser inte att sakliga skäl presenteras för att flygande personal, som i tjänsten transporteras till en plats för att de där ska kunna inträda i aktiv tjänst, ska skattebeläggas. Det är svårt att anse att en sådan transport kan likställas med en privat resa till en arbetsplats. Vidare uppkommer onödiga problem vad gäller gränsdragning och administration i de fall flygande personal som transporteras på sådant sätt av någon anledning träder i aktiv tjänst. Universitetet är mycket kritiskt till förslaget att bl.a. ledsagare och personliga assistenter inte ska befrias från skatt.

En skatt som tas ut på en medföljande personlig assistent kan utgöra en diskriminerande åtgärd som motverkar den överordnade ambitionen att funktionshindrade ska kunna delta på lika villkor i samhället. *KTH* anför att om regeringen, exempelvis av regionalpolitiska skäl, skulle vilja undanta norra Norrland och Gotland från skatten så skulle fortfarande över 90 procent av klimatvinsten bestå. När det gäller Gotland finns det också ett klimatmässigt argument för ett undantag. Att resa till Gotland med snabbfärjor ger en minst lika stor klimatpåverkan som att flyga dit. Samtidigt subventioneras färjetrafiken till Gotland med ca 500 miljoner kronor per år medan flyget inte får någon subvention alls. Att i detta läge lägga på en flygskatt är således svårt att förena med kravet på lika villkor för de olika transportslagen. *Trafikanalys* påpekar att det är viktigt att en ny skatt upplevs som motiverad, rimlig och rättvis. *Trafikanalys* anser att det kan vara rimligt med någon form av flygskatt men att det i den fortsatta beredningen, som förefaller kräva ytterligare kunskapsunderlag, är viktigt att överväga om inte starka skäl talar för att försöka få igenom och utnyttja möjliga undantag och nedsättningar i Sveriges regionalstödsområde och för Gotland. *Jordbruksverket* för fram att målet för regional tillväxt även torde kunna ligga till grund för en regional differentiering av flygskatt. Det behöver undersökas vilka regionala skattelättnader som är möjliga enligt EU:s regelverk för statligt stöd. *Jämtlands läns landsting* anför att utsläppen från flyget till Sveriges norra delar, med förhållandevis dåliga alternativa transportmöjligheter, givetvis står för en ytterst liten andel av de totala utsläppen från flygetrafiken. Utifrån detta förhållande kan det förefalla rimligt att överväga regionala undantag från den föreslagna flygskatten. *Region Dalarna* påpekar att det i betänkandet konstateras att mer avlägset belägna delar av landet drabbas hårdare av förslaget till flygskatt men att detta inte är tillräckliga skäl för att föreslå undantag för dessa regioner eller att införa särskilda åtgärder. Detta är väldigt olyckligt. *Regionförbundet i Kalmar län* för fram att om förslaget genomförs bör regioner där alternativ kollektivtrafik inte är möjlig undantas från flygskatt. *Region Värmland* anför att om ett statligt bidrag skulle vara aktuellt förefaller det i stället vara en bättre lösning att undanta regionala och kommunala flygplatser från skatten. *Region Västerbotten* påpekar att utredningen konstaterar att mer

avlägset belägna delar av landet drabbas hårdare men kommer till slutsatsen att detta faktum inte är tillräckligt skäl för att föreslå undantag för dessa regioner eller införa särskilda åtgärder. Detta är olyckligt. Regionerna för även fram att flygresor till målpunkter i Västerbottens län via nationella navet skulle komma att belastas med ytterligare beskattning kopplat till två inrikesresor, vilket inte blir fallet om det slutliga resmålet ligger inom Arlandas närområde. *Kiruna kommun* vill poängtera att regionala undantag i högsta grad är nödvändiga för glesbygdens överlevnad. *Gällivare kommun* anser att något som bör lyftas fram är stöd för att införa undantag från skatteplikt för flygningar som utförs med viss inblandning av biobränsle. Även om det inte är något som utredningen rekommenderar i nuläget så är det av stor vikt att frågan utreds ytterligare. *Storumans kommun* anför att mot bakgrund av utredningens slutsatser om att de små regionala flygplatserna kommer att uppleva de största negativa konsekvenserna, vill kommunen starkt avråda från förslaget att införa en generell flygskatt. Vidare konstaterar utredningen att den bransch som kommer att uppleva flest negativa konsekvenser, förutom själva flygbranschen, är turism- och besöksnäringen. Kommunen vill därför även av denna anledning starkt avråda från att genomföra utredningens förslag. För det fall förslaget skulle genomföras är det av allra största vikt att beskattningen differentieras så att de transportpolitiskt motiverade flygplatserna undantas. *Luleå kommun* menar att om en flygskatt införs i Sverige bör regioner som saknar realistiska alternativ till flyget undantas från flygskatten. *Lycksele kommun* för fram att de regioner som befinner sig utanför det nationella flygnav som Arlanda utgör får dubbel börda då flygresor till dessa platser via nationella navet belastas med tre gånger så hög flygskatt. *Vilhelmina kommun* för fram att utredningen konstaterar att mer avlägset belägna delar av landet drabbas hårdare men kommer till slutsatsen att detta faktum inte är tillräckligt skäl för att föreslå undantag för dessa regioner eller införa särskilda åtgärder. Detta är mycket olyckligt. Kommunen för även fram att flygresor till målpunkter i Västerbottens län via nationella navet skulle komma att belastas med ytterligare beskattning kopplat till två inrikesresor, vilket inte blir fallet om det slutliga resmålet ligger inom Arlandas närområde. *Umeå kommun* för

fram att de regioner som befinner sig på längre avstånd från det nationella och internationella flygnavet Arlanda kan komma att belastas med dubbel beskattning (två inrikesresor) vilket inte blir fallet om det slutliga resmålet ligger inom Arlandas närområde. *Örnsköldsviks kommun* menar att om en flygskatt införs bör regioner som saknar realistiska alternativ till flyget undantas från skatten. De regionala konsekvenserna för regioner som saknar alternativ till flyg blir för stora. Regionala undantag från flygskatten är nödvändiga för att Sverige ska kunna införa en flygskatt över huvud taget. *Östersunds kommun* finner det inte helt klargjort vad som sker vid en inrikesresa med mellanlandning. Kommer skatt att tas ut en eller två gånger? *Växjö kommun* för fram att eftersom flygskatten föreslås vara baserad på antalet passagerare blir inte skatten på något sätt styrande för att få fram energieffektivare flyg eller ökad användning av biodrivmedel. Kommunen hade därför gärna sett att utredningen haft med ett förslag som ger incitament till flygföretag som satsar på detta, kanske genom ett undantag från skatt eller en lägre skattenivå. *Kristianstads kommun* för fram att flygskatten i kombination med andra kostnadsökningar kan innebära att inhemska flygföretag helt får lägga ner vissa linjer. För Kristianstads del finns en risk att inrikesflyget hotas. En lösning kan vara att utforma skatten så att undantag görs för inrikesflyg från och till regionala flygplatser, mellan orter där tågtrafiken inte är tillräckligt fungerande. Eftersom flygskatten föreslås vara baserad på antalet passagerare, blir inte skatten på något sätt styrande för att få fram energieffektivare flyg eller ökad användning av biodrivmedel. Dessa åtgärder bidrar ju också till att minska utsläppen av koldioxid från flyget. Kommunen hade därför gärna sett att utredningen haft med ett förslag som ger incitament till flygföretag som satsar på detta, kanske genom ett undantag från skatt eller en lägre skattenivå. *Hjelmco Oil AB* föreslår att passagerare i luftfartyg äldre än 50 år undantas från skatteplikt oavsett vikt och antal passagerarplatser. Vad som är känt berör det endast två gamla DC-3:or som hålls i flygande skick av organisationerna Flygande Veteraner och Vallentuna Aviatörförening. *Swedish Business Travel Association*, förkortat SBTA, anser, om en flygskatt ändå införs, att de flygbolag som redan har investerat i användning

av biobränsle inte ska behöva betala lika mycket skatt som övriga flygbolag som inte använder biobränsle. Det måste finnas incitament för flygbolagen att investera i miljövänligt bränsle, effektivare motorer eller i utveckling av flygplansmaterial. SBTA föreslår att de flygningar som utförs med en viss inblandning av biobränsle undantas från skatteplikt. *Svenskt Näringsliv* anser att utredningens förslag att inte göra några undantag för användning av biobränslen också innebär minskade incitament att fortsätta öka användningen av dessa bränslen. *Sveriges Kommuner och Landsting*, förkortat SKL, menar att det är viktigt att beakta hur skatten påverkar de delar av Sverige där flyget har avgörande betydelse för tillgängligheten. SKL anser att det är viktigt att de regionala konsekvenserna beaktas och att regionala undantag kan behövas för att motverka negativa effekter. *Världsnaturfonden WWF* anser att regeringen bör överväga att göra vissa undantag i skatteplikten för de flygplan som når upp till hög bränsleeffektivitetsprestanda och använder inblandning av hållbara biobränslen, tills dess det finns ett system som gynnar inblandning och produktion av hållbara flygbränslen. *Etail Advice AB*, *Kalmar Öland Airport*, *Norden Machinery AB*, *Elproj teknik AB*, *Gota Media AB*, *Kalmar Kommunbolag AB*, *Snickerkima AB*, *Attraktiva Oskarshamn AB*, *KIFAB i Kalmar AB*, *Envicon Miljökonsult*, *Kalmarsund Hotell AB*, *Kalmar Science Park AB* och *Reglertekniska Ingenjörbyrå AB* anser att om förslaget genomförs bör regioner där alternativ kollektivtrafik är bristfällig eller saknas undantas från flygskatt. *Tankesmedjan Fores* för fram att liksom andra transportslag har flyget en betydande potential att effektiviseras och skifta från fossila till förnybara drivmedel, vilket bör stimuleras. Det sker bättre med differentierade avgifter än med en lika för alla-skatt. I delar av Sverige är det redan i dag enkelt att avstå från att ta flyget och en omställning bör påskyndas, medan det i delar av landet där tåget är sämre utbyggt och avstånden längre kan vara aktuellt med ett tidsbegränsat undantag från kostnadshöjningen. Differentierade avgifter utifrån klimatpåverkan eller i andra hand förnybara drivmedel vore i linje med hur Sverige beskattar andra fordonsslag, t.ex. personbilar. *Skellefteå Airport* menar att om förslaget om införande av flygskatt genomförs bör regioner där alternativa transportmöjligheter saknas undantas från flygskatt. *Norrbottnens*

Kommuner anser att vid ett eventuellt införande av en flygskatt måste denna vara differerad beroende på avstånd och att alternativa miljövänligare färd sätt finns tillgängliga. Det är inte rimligt att skatten är likadan mellan Stockholm och Göteborg som mellan Stockholm och Kiruna. Därför kräver Norrbottens Kommuner att utredningens förslag till flygskatt som den nu är konstruerad arbetas om och avståndsdifferentieras. Det behövs en fördjupad analys om möjligheter till regionala undantag enligt regelverket om statligt stöd. *Lycksele Flygplats* anför att de regioner som befinner sig utanför det nationella flygnav som Arlanda utgör får i sammanhanget dubbel börda då flygresor till dessa platser via nationella navet belastas med tre gånger så hög flygskatt. *Ryanair* för fram att skatten anses vara miljömässigt rationell men att den samtidigt underlättar för transferflyg och därigenom att flera flygresor görs. *BRA* anser att en regional differentiering av flygskatten skulle kunna bidra till att målkonflikter undviks och bör därför utredas. *Region 8* påpekar att utredningen konstaterar att mer avlägset belägna delar av landet drabbas hårdare men kommer till slutsatsen att detta faktum inte är tillräckligt skäl för att föreslå undantag för dessa regioner eller införa särskilda åtgärder. Detta är olyckligt. *Region 8* för även fram att flygresor till målpunkter i Västerbottens län via nationella navet skulle komma att belastas med ytterligare beskattning kopplat till två inrikesresor, vilket inte blir fallet om det slutliga resmålet ligger inom Arlandas närområde.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Undantag för vissa personkategorier

Samtliga flygningar med flygplan ger upphov till den klimatpåverkan som man genom systemet med en skatt på flygresor vill påverka. Det bör därför finnas så få undantag från skatteplikten som möjligt. Regeringen uppmärksammar dock att det finns regioner i Sverige där godtagbara alternativa trafikslag saknas och kommer noggrant att följa införandet av en flygskatt ur detta perspektiv.

Barn under två år reser oftast i en vuxens knä. Dessa barn tar inte upp något eget säte, varför någon flygskatt inte ska tas ut för dem. För att undvika gränsdragningsproblem föreslår utredningen att samtliga barn under två år ska

undantas från skatteplikt, oavsett om barnet har ett eget säte eller inte. Barnet ska dock inte ha fyllt två år när flygresan påbörjas för att undantaget ska gälla. Regeringen delar utredningens bedömning och föreslår att flygskatt inte ska betalas för barn under två år.

Utredningen föreslår vidare att om passagerare medföljer vid en förnyad start på grund av exempelvis teknisk störning, väderförhållande som dimma eller storm eller annan oförutsedd händelse, ska någon skatt inte tas ut. Skatt i dessa fall ska alltså tas ut endast för en avgång till slutdestinationen. Motsvarande undantag finns avseende myndighetsavgiften inom luftfartsområdet och gemensam avgift för säkerhetskontroll, förkortad GAS. Regeringen gör samma bedömning som utredningen och föreslår att flygskatt inte ska betalas för passagerare som på grund av teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad avgång.

Utredningen föreslår att skatt inte heller ska tas ut för flygande personal som är i tjänst under en flygning. Begreppet flygande personal har valts framför begreppet flygbesättning eftersom det förstnämnda begreppet används inom EU-rätten för den civila luftfarten. Regeringen instämmer även i denna del i utredningens bedömning och föreslår att flygskatt inte ska tas ut för flygande personal som är i tjänst under flygningen. För att klargöra vilka personer som ska omfattas av undantaget ska begreppet flygande personal definieras i lagen. Med denna utgångspunkt föreslår regeringen att definitionen ges följande lydelse.

Flygande personal är de personer ombord på ett flygplan som

- flyger flygplanet,
- tar hand om teknisk övervakning, underhåll eller reparation,
- är ansvariga för säkerheten för passagerare i kabinen, eller
- ger service till passagerarna.

Utredningen har övervägt om undantaget även ska innefatta personal som är på väg till eller från utplaceringsort men inte funnit skäl för en sådan utvidgning. *Stockholms universitet* anser inte att sakliga skäl presenteras för att flygande personal, som i tjänsten transporteras till en plats för att de där ska kunna inträda i aktiv tjänst, ska

skattebeläggas. Det är svårt att anse att en sådan transport kan likställas med en privat resa till en arbetsplats. Vidare anser universitetet att det uppkommer onödiga problem vad gäller gränsdragning och administration i de fall flygande personal som transporteras på sådant sätt av någon anledning träder i aktiv tjänst. Regeringen gör i detta fall en annan bedömning än universitetet. Resor till eller från utplaceringsort utgör snarast resor till och från arbetet och är inte sådana resor som regeringen anser det angeläget att undanta från skatt. Regeringen gör således samma bedömning som utredningen. Stockholms universitet är även kritiskt till förslaget att bl.a. ledsagare och personliga assistenter inte ska befrias från skatt och påpekar att en skatt som tas ut på en medföljande personlig assistent kan utgöra en diskriminerande åtgärd. Utredningen bedömer att skatten sannolikt i stor utsträckning kommer att läggas till biljettpriset, vilken bedömning regeringen instämmer i. Flygföretagen kommer således att övervältra kostnaden för skatten på passagerarna. En person med funktionsnedsättning i behov av t.ex. en personlig assistent kan således komma att få betala ett belopp motsvarande flygskatten även för sin personliga assistent. Detta behöver dock inte alltid vara fallet eftersom det bör finnas tillfällen när biljetten betalas av stat eller kommun i stället för av personen med funktionsnedsättning. Grunden för att personen med funktionsnedsättning belastas med en kostnad motsvarande en ytterligare flygskatt är dock, i de fall detta blir aktuellt, att personen i fråga står för den personliga assistentens biljettkostnad. Att personen då även får stå för det belopp motsvarande flygskatten som ingår i biljettpriset är en i sammanhanget naturlig konsekvens. Regeringen anser inte att den merkostnad som på detta sätt uppstår för personer med funktionsnedsättning i behov av en personlig assistent kommer att påverka dessa på ett orimligt sätt, se avsnitt 6.21.14. Regeringen anser mot denna bakgrund inte att åtgärden att de skattskyldiga flygföretagen ska betala skatt även för ledsagare och personliga assistenter till personer med funktionsnedsättning utgör diskriminering i diskrimineringslagens (2008:567) mening. Ledsagare och personliga assistenter är därutöver inte jämförbara med de andra typer av personer som i regeringens förslag undantas, t.ex. barn under två år. Detta gäller

framför allt eftersom ledsagare och personliga assistenter är betalande passagerare, vilket barn under två år generellt sett inte är. Att införa ett undantag för ledsagare och personliga assistenter skulle medföra en oproportionerligt stor administrativ börda för de skattskyldiga och därutöver stora kontrollsvårigheter för beskattningsmyndigheten.

Utredningen föreslår att flygskatt inte ska tas ut för passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter flygresan med samma flygplan (transitpassagerare). Detta gäller oavsett om linjenumret är detsamma eller annat. I författningskommentaren ges olika exempel som illustrerar tillämpningen av detta undantag. Utredningen föreslår vidare att flygskatt inte ska tas ut för passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och som därifrån fortsätter med annat flygplan (transferpassagerare), om den efterföljande flygningen påbörjas inom 24 timmar. Detta undantag är särskilt motiverat för passagerare som reser till och från norrländska flygplatser eftersom de i många fall måste byta flyg i Stockholm. Undantaget är även motiverat utifrån att skattesystemet inte ska bli en konkurrensnackdel för svenska nav. Tidsgränsen om 24 timmar överensstämmer med den tidsgräns som gäller för transferpassagerare i avgiftssammanhang, exempelvis myndighetsavgiften inom luftfartsområdet och GAS. Regeringen instämmer i utredningens bedömningar i dessa delar och föreslår att flygskatt inte ska betalas för transit- och transferpassagerare.

Förutom kravet på att den anslutande resan ska påbörjas inom 24 timmar från ankomsten till en flygplats i Sverige måste det finnas en sammanhängande resedokumentation som visar avgångsflygplats och slutdestination samt datum och klockslag för avgång respektive ankomst. Av dokumentationen måste även tid och plats för anslutande flyg framgå för att en passagerare ska kvalificeras för transferundantaget. *Lagrådet* påpekar att eftersom dokumentationen är en förutsättning för skattebefrielsen bör det framgå av lagtexten genom att orden ”enligt vad som framgår av resedokumentationen” läggs till i punkt 4 efter ”transitpassagerare” och i punkt 5 efter ”flygningen”. Regeringen delar Lagrådets bedömning och gör därför dessa tillägg till lagtexten.

Flera remissinstanser för fram att flygresor till målpunkter i t.ex. de norra delarna av Sverige via

nationella navet skulle komma att belastas med ytterligare beskattning kopplat till två inrikesresor, vilket inte blir fallet om det slutliga resmålet ligger inom Arlandas närområde. Regeringen vill i detta sammanhang tydliggöra att så är inte fallet. Den andra flygresan i det exempel som beskrivs skulle kvalificera sig för antingen transit- eller transferundantaget så länge den anslutade resan påbörjas inom 24 timmar från ankomsten till en flygplats i Sverige.

Ryanair för fram att skatten anses vara miljömässigt rationell men att den samtidigt underlättar för transferflyg och därigenom att flera flygresor görs. Regeringen vill dock framhålla att undantaget för transferpassagerare har sin motsvarighet i regelverken om flygskatt i Frankrike, Norge, Storbritannien, Tyskland och Österrike. För att flygföretag som flyger på Sverige inte ska lägga om flyglinjer till flygtrafiknav i andra länder i allt för stor utsträckning är det enligt regeringens mening av vikt att ha ett undantag för transferpassagerare även i den svenska lagen om skatt på flygresor.

Utredningen har vidare övervägt om skattebefrielse ska råda för utländska beskickningar, diplomater, utländska konsulatmedlemmar m.fl. Av 2 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall framgår att en främmande stats beskickning och beskickningsmedlemmar, deras familjer och betjäning samt diplomatiska kurirer har immunitet och privilegier enligt 1961 års Wienkonvention. Det framgår vidare av 3 § samma lag att även främmande staters konsulat och konsulatmedlemmar, deras familjer och betjäning samt konsulära kurirer (med vissa undantag) har immunitet och privilegier enligt 1963 års Wienkonvention. Enligt 1961 och 1963 års Wienkonventioner är nämnda kategorier skattebefriade från alla statliga skatter och pålagor med vissa undantag. Ett sådant undantag är indirekta skatter som är inräknade i varornas eller tjänsternas pris.

Enligt förslaget till lagen om skatt på flygresor är det flygföretag som utför flygningen skattskyldigt för skatten på flygresor. Av avsnitt 6.21.14 framgår att flygföretagen sannolikt kommer att föra över skattekostnaden direkt på passagerarna. Skatten kommer i så fall att vara en sådan indirekt skatt som är inräknad i flygresan. Även om skatten är specificerad eller debiteras särskilt är det inte diplomaten eller konsulatmedlemmen eller annan person som

omfattas av lagen om immunitet och privilegier i vissa fall, som är skattskyldig. Mot den bakgrunden föreslår regeringen inte något undantag från skatteplikt för personer som omfattas av den angivna lagen.

Hjelmco Oil AB föreslår att passagerare i luftfartyg äldre än 50 år undantas från skatteplikt oavsett vikt och antal passagerarplatser. Vad som är känt berör det endast två gamla DC-3:or som hålls i flygande skick av organisationerna Flygande Veteraner och Vallentuna Aviatörförening. Regeringen anser inte att ett sådant undantag bör införas.

Förvaltningsrätten i Falun ifrågasätter om den valda skattebasen, antalet passagerare differentierade genom undantagen i den föreslagna 4 §, kommer vara lätt att kontrollera för flygföretagen. Regeringen är av uppfattningen att antalet passagerare och förekomsten av undantag inte kommer innebära någon större administrativ börda för flygföretagen att kontrollera eftersom de flesta uppgifter redan i dag tas fram för andra ändamål såsom t.ex. GAS.

Stockholms universitet framhåller det olämpliga i att via uttalanden i specialmotiveringen styra hur domstolar ska tolka skattelagstiftningen. Om lagstiftaren önskar restriktivitet anser universitetet att det på något sätt bör framgå av lagtexten. Med anledning av det som förts fram har författningskommentaren justerats i detta avseende.

Undantag från skatteplikt för flygningar som utförs med en viss inblandning av biobränsle

Genom en flygskatt kommer flyget i högre utsträckning att bära sina egna klimatkostnader. Från miljösynpunkt skulle det vara önskvärt att utforma skatten så att den skapar incitament för både resenärer och flygföretag att välja flyg med mindre klimatpåverkan genom t.ex. inblandning av biobränsle, lättare flygplan och bättre motorer. Flera remissinstanser har pekat på detta. Att skapa incitament för flygföretagen skulle t.ex. kunna göras genom att företag undantas från skatteplikt vid flygningar som utförs med en viss inblandning av biobränsle eller genom att skatten på något sätt differentieras. I den strategiska planen för omställning av transportsektorn (ER 2017:07) som Energimyndigheten i samarbete med fem andra myndigheter nyligen presenterat föreslås att styrmedel för förnybart flygbränsle bör utredas. Rapporten nämner differentiering av

flygplatsavgifter eller differentiering av en flygskatt, kvotplikt för inrikesflyget, eller att statliga myndigheter efterfrågar inblandning av förnybart flygbränsle vid sina flygresor som möjliga exempel. Regeringen noterar myndigheternas förslag och har ambitionen att Sverige ska vara ett av världens första fossilfria välfärdsländer och kommer därför att analysera frågan noggrant med ambitionen att återkomma med förslag på lämpliga styrmedel. Det skulle då även behöva säkerställas att ett sådant undantag inte strider mot EU:s statsstödsregler samt att biobränslen som används är hållbara och har en hög klimatprestanda.

Statsstödsbedömning om regionalt avgränsat undantag för flygskatt

Sveriges geografiska struktur gör att vissa delar av landet är mer beroende av flyg än andra. Det skulle därför kunna vara önskvärt att göra undantag från skatteplikt för passagerare som reser till och från flygplatser i områden i Sverige där flyget spelar en betydande roll för att uppnå det transportpolitiska målet om tillgänglighet. Flera remissinstanser pekar på detta eller föreslår något motsvarande t.ex. att skatten på något sätt differentieras. Det står emellertid klart av såväl kommissionens statsstödsbeslut som rättspraxis från EU-domstolen och tribunalen att en regionalt differentierad eller motsvarande flygskatt skulle utgöra statligt stöd i EU-rättslig mening. Att en åtgärd utgör statligt stöd innebär att det måste finnas en rättslig grund för att åtgärden ska betraktas som förenlig med den inre marknaden för att den ska kunna genomföras.

När det gäller ett regionalt undantag från flygskatt skulle stöd kunna lämnas genom skatteundantag för hela eller för del av biljettpriset för boende i regionalstödsområden enligt villkoren i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, kallad den utvidgade allmänna gruppundantagsförordningen och förkortad GBER, eller enligt kommissionens riktlinjer för statligt stöd till flygplatser och flygbolag, kallade flygriktlinjerna, efter godkännande från kommissionen. Hela flygskatten skulle därmed kunna kompenseras för de resenärer som är bosatta i sådana områden. De områden där sådant stöd är möjligt

har definierats för perioden 2014–2020 i ett särskilt beslut från kommissionen. Området omfattar stora delar av norra Sverige, dock inte de större tätorterna, och öar utan landförbindelser (Gotland). Statligt stöd skulle inte kunna lämnas till sådan flygtrafik som redan upphandlats. (Upphandlade flyglinjer finns exempelvis i Hagfors, Pajala, Hemavan, Vilhelmina, Lycksele, Östersund och Sveg).

En förutsättning för stödet skulle vara att flygföretagen kontrollerade resenärernas folkbokföring vid köp av en resa för att avgöra om skatten skulle påföras priset eller inte. Ett sådant stöd skulle kunna utformas enligt GBER och behöver då inte anmälas till kommissionen för godkännande innan stödet genomförs.

Eftersom den s.k. regionalstödskartan som används för att avgöra vilka områden som är glesbefolkade enligt GBER inte är avsedd att tillämpas beroende på enskilda individers bosättningsort kommer gränsdragningsproblem att uppstå och skatten kan komma att uppfattas som godtycklig.

Ett godkännande enligt flygriktlinjerna skulle förutsätta att regeringen kan presentera ett underlag för kommissionen som visar på följande förhållanden:

- Att flyglinjen inte garanteras via annat stöd eller upphandling.
- Att stödet förs vidare till konsumenterna.
- Att konsumenterna bor i glesbefolkade områden (i Sverige regionalstödsområden enligt ett visst befintligt statsstödsbeslut, se ovan).
- Att stödet utbetalas oavsett vilket flygföretag som trafikerar linjen.

Eftersom samma resultat kan uppnås med återopande av bestämmelserna i GBER utan någon prövning av kommissionen förefaller en anmälan med hänvisning till flygriktlinjerna inte vara aktuell i sammanhanget. Om passagerarnas hemvist inte kontrolleras av operatörerna på flyglinjen eller om stöd ska ges även för transport av passagerare som inte har sin hemvist i aktuella regionalstödsområden, är det enda utrymmet för att ge stöd i form av en skattnedsättning det som beskrivs i kommissionens riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi 2014–2010, förkortade EEAG. Enligt EEAG får stöd ges i form av en skattnedsättning som inte överstiger 80 procent av

flygskatten. Någon möjlighet att helt undanta resor från skatten finns då inte.

Mer konkret måste regeringen kunna presentera ett underlag för kommissionen som visar på följande förhållanden beträffande respektive flyglinje som ska undantas:

- Att skatten i sig bidrar till miljömålen, dvs. utgör en miljöskatt.
- Att undantaget är nödvändigt för att miljöskatten ska kunna införas, vilket betyder att följande villkor skulle behöva beläggas.

Att andra åtgärder inte får vara på plats som redan säkerställer tillgängligheten.

Att alla konkurrenser på den sträcka som undantas ska behandlas lika, möjligtvis även andra transportslag.

Att skatten leder till en väsentlig ökning av produktionskostnaderna.

Att kostnaderna för skatten inte kan överföras till konsumenterna på respektive flyglinje.

Att stödmottagarna antingen måste betala minst 20 procent av skatten eller åta sig att genomföra åtgärder som får motsvarande effekt på miljömålen.

En sådan statsstödsanmälan är en process som riskerar att ta lång tid och det är inte givet att kommissionen skulle godkänna ett sådant undantag för glesbefolkade delar av Sverige och för Gotland. Det finns dock prejudikat i form av det tyska undantaget som redogörs för i avsnitt 6.21.2.9 där kommissionen godkänt ett undantag på liknande grunder som skulle vara aktuella för svensk del.

Oavsett om ett möjligt regionalt undantag från flygskatt grundas på GBER eller på ett förhandsgodkännande enligt EEAG tillkommer de krav på transparens och offentliggörande som nämns i avsnitt 6.21.2.9. Det finns exempel på hur dessa tillkommande krav kan hanteras inom ramen för svensk skattelagstiftning. Om statligt stöd skulle lämnas genom avsteg från normen för den nu aktuella flygskatten kan en administrativ ordning användas som motsvarar den som skapats genom prop. 2015/16:159 Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet. Den innebär i huvudsak att den som ska få del av nedsatt skatt måste ansöka hos Skatteverket och intyga att den skattskyldige har rätt till statligt

stöd i enlighet med den stödordning som föreslås. Exempelvis kan den sökande genom intyg visa att miljöåtgärder har vidtagits eller att folkbokföringen för resenärerna som får del av den lägre skattesatsen har kontrollerats.

Företag i svårigheter och företag som inte har betalat tillbaka otillåtet statligt stöd kan inte få del av undantaget från eller nedsättningen av skattesatsen. Därutöver måste kraven på rapportering och offentliggörande beaktas i den lagstiftning som föreslås.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har fört fram att ett alternativ till regionala undantag kan vara att regionala flygplatser kompenseras genom ökat statligt stöd. Regeringen ser behov av väl fungerande kommunikationer i hela landet, framför allt där alternativa färd sätt saknas. Såsom angetts i avsnitt 6.21.4 tillförs, för att säkerställa att flygskatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland, ytterligare medel för detta ändamål. För 2018 tillförs ca 85 miljoner kronor och för åren därefter 113 miljoner kronor per år (utg.omr. 22 avsnitt 3.7.6). De statliga bidragen till icke-statliga flygplatser är betydelsefulla för finansieringen av driften av dessa flygplatser. Stödet ska ses som ett komplement till flygplatsernas egen finansiering genom rörelseintäkter och fortsatta behov av effektiviseringar. Långsiktigt hållbara förutsättningar för statligt stöd till icke-statliga flygplatser ska eftersträvas samtidigt som ökade möjligheter till effektivisering och användande av ny teknik på sikt bör kunna minska behoven av offentliga stöd till flygplatser.

Ansaret för driften och finansieringen av de tio statliga flygplatserna i det nationella basutbudet, bland andra Visby Airport på Gotland, ligger inom ramen för Swedavia AB:s uppdrag. Flygskatten kan innebära att utdelning från Swedavia AB blir lägre.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att flygskatt inte ska betalas för barn under två år, passagerare som på grund av teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad avgång, flygande personal som är i tjänst under flygningen och inte heller för transit- och transferpassagerare. Undantag ska inte omfatta personal som är på väg till eller från utplacersort. Regeringen anser inte att något regionalt avgränsat undantag från flygskatt eller

undantag från skatteplikt för flygningar som utförs med en viss inblandning av biobränsle bör införas.

Sverige ska vara ett av världens första fossilfria välfärdsländer, och regeringen kommer därför att analysera frågan om undantag vid viss inblandning av biobränsle noggrant med ambitionen att återkomma med förslag på lämpliga styrmedel.

Lagförslag

Förslaget införs i 2 och 4 §§ i den nya lagen om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1.

6.21.8 Skattens storlek

Regeringens förslag: Olika skattenivåer ska tillämpas beroende på flygresans slutdestination. Skatt ska tas ut med 60 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till lagen, med 250 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 till lagen och med 400 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i övriga länder.

Regeringens bedömning: Skatten bör inte differentieras utifrån vilken serviceklass passageraren reser i.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning. Utredningens förslag innebär dock inte att Kanada, Tunisien och USA bör införas i bilaga 2 till den föreslagna lagen om skatt på flygresor eller att Turkiet bör införas i bilaga 1. Därutöver innebär utredningens förslag att skatt ska tas ut med 80, 280 och 430 kronor i stället för 60, 250 och 400 kronor.

Remissinstanserna: Såväl *Riksrevisionen* som *Konjunkturinstitutet* ifrågasätter att den svenska koldioxidskatten skulle vara en bra utgångspunkt för värdering av växthusgasutsläpp. *Riksrevisionen* för fram att den svenska koldioxidskatten syftar till att Sverige ska nå utsläppsmålen för de utsläpp som inte täcks av EU ETS, och att den därmed inte har någon tydlig koppling till flygtrafiken inom EU. Inte heller är det tydligt hur värderingen tar hänsyn till skattens effekt på utsläpp inom EU ETS, dvs. till skattens klimatpåverkan på EU-nivå. *Konjunkturinstitutet* för fram att den svenska

koldioxidbeskattningen syftar till att klara Sveriges nationella utsläppsmål och att eftersom detta utsläppsmål inte omfattar flygets utsläpp kan inte dess skuggpris antas reflektera Sveriges värdering av flygets klimatpåverkan. *Riksrevisionen* saknar en mer omfattande samhälls-ekonomisk analys som grund för de föreslagna skattenivåerna. *Ekonomistyrningsverket* för fram att skattens utformning innebär att längre resor beskattas relativt förmånligt i förhållande till resornas klimatpåverkan. Utredningens tre föreslagna skattenivåer kopplar skatten till olika flygdestinationer, med en högre beskattning av längre flygresor. Utformningen innebär dock att skatten inte stiger i paritet med utsläppen. Uttryckt som kronor per kilogram koldioxidutsläpp innebär förslaget i praktiken en avtagande beskattning i takt med att flygresans längd ökar. *Länsstyrelsen i Skåne län* anser att regeringen bör undersöka möjligheten till en höjd skatt på flygresor under ett visst avstånd (t.ex. 400–500 kilometer) för att styra över persontrafik från flyg till mer klimatsmarta transportslag. *Länsstyrelsen* anser även att skatten bör reduceras för energieffektivare flygplan som t.ex. drivs med biobränsle för att skapa incitament för en klimatsmartare flygplansflotta. Flygmiljözoner bör kunna införas på samma sätt som miljözoner för vägtransporter. *Länsstyrelsen i Västra Götalands län* menar att de föreslagna nivåerna för flygskatten är för låga i förhållande till syftet att flygets klimatpåverkan ska minska för att bidra till att nå miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Utifrån det bakgrundsmaterial som utredningen presenterar behövs dubbelt så höga skattenivåer för att i högre utsträckning uppnå syftet med skatten. Samtidigt förstår *länsstyrelsen* att utredningen vill undvika beteenden som urholkar skattens effekt. *Länsstyrelsen* bedömer dock att nivåer skulle kunna sättas betydligt högre än i förslaget utan att dessa beteenden blir alltför omfattande. *Stockholms universitet* anser att skatten, i brist på en global eller europeisk bränsleskatt, kan justeras t.ex. beroende på hur stora utsläpp flygplanstypen genererar. *Lunds universitet* anser att de bestämmelser och avgränsningar som föreslås i huvudsak är ändamålsenliga ur ett juridiskt perspektiv. Dock föreligger en viss oklarhet i lagtexten om vad som ska definieras som en flygresor. Det får betydelse för barns ålder (två år), antal skatteuttag och skattesats. Frågor som kan uppkomma är t.ex. hur mellanlandning

ska bedömas. Är slutdestination den destination som gäller en hel resa inklusive mellanlandning? Om fortsatt flygning med annat flygplan påbörjas efter 24 timmar efter ankomst till flygplats i Sverige ska skatt tas ut (igen). Innebär det att en ny bedömning ska göras av ett barns ålder, dvs. om barnet fyller två år innan den nya resan vidtas? Om en passagerare beställer en resa från ett och samma flygföretag som innebär start från Sverige, mellanlandning i Tyskland och slutlig landning i USA; är det Tyskland eller USA som är slutdestination i en sådan situation? Universitetet anser att de skattenivåer som föreslås är dåligt motiverade. En rimligare utgångspunkt skulle vara att skatten hamnar på en nivå som utgår från de genomsnittliga utsläppen för en resa inom respektive grupp. Ett skäl som skulle kunna motivera en lägre nivå skulle kunna vara risken för att resmönstren ändras genom att svenska resenärer väljer att påbörja sina resor utanför Sveriges gränser för att undvika skatten. Detta är en relevant invändning som utredningen nämner, men den gör ingen analys av vid vilken skattenivå denna förändring skulle ske. En brist är att konsekvensbedömning endast görs av de av utredningen föreslagna skattenivåerna. För att kunna bedöma om de föreslagna skattenivåerna är de mest lämpliga skulle konsekvensanalyser av flera olika nivåer ha behövts genomföras. Lunds universitet anser att det av rättsliga, politiska och förenklingsmässiga skäl bör övervägas om inte skatten på 80 kronor ska utgå på slutdestination i EU/EES-land och de övriga skattenivåerna helt med utgångspunkt i avstånd. *Göteborgs universitet* vill understryka att de skattenivåer som föreslås är för låga i förhållande till de utsläppsminskningar som krävs. *KTH* menar att det vore värt att överväga en skattenivå närmare den som de senaste åren tillämpats i Storbritannien, dvs. en ungefär dubbelt så hög nivå. Man skulle då börja närma sig den nivå på klimatskatter och mervärdesskatt som i dagsläget tillämpas i vägsektorn i Sverige. *Naturvårdsverket* anser att skattenivåerna bör vara högre än de föreslagna. Det första skälet är att flyget bör bära sina egna klimatkostnader. *Naturvårdsverket* menar att senare års klimat-ekonomiska forskning visar att klimat-kostnaderna rimligen måste ligga flera gånger högre än den svenska koldioxidskatten, om man även tar hänsyn till risker för framtida katastrofer. Om regeringen ändå beslutar att

nivån på en passagerarskatt ska ta sin utgångspunkt i en klimatkostnad baserad på koldioxidskattens storlek bör skattenivåerna utvecklas i enlighet med nivån på koldioxidskatten. Detta innebär att passagerarskatten bör följa såväl den inflationsjustering som regelmässigt tillämpas på koldioxidskatten som eventuella övriga framtida justeringar av nivån på koldioxidskatten. Det andra skälet är att utredaren har valt den kortaste sträckan inom varje segment för att fastställa skattenivån. *Naturvårdsverket* vill framhålla att även en underinternalisering av externa kostnader innebär en välfärdsförlust för samhället. Ett tredje skäl rör signalvärdet av en svensk flygskatt. Signaleffekter kan i vissa fall påverka konsumentbeteendet i högre grad än prisförändringen som sådan. En svensk flygskatt kan dessutom inspirera andra länder att införa liknande klimatstyrmedel och sannolikt ökar detta signalvärde om skatten är högre. När angränsande länder har en flygskatt så reduceras problemet med läckage. De mest väsentliga nyttorna av en svensk flygskatt kan mycket väl vara de indirekta utsläppsminskningarna. Sådana indirekta effekter har man dock bortsett från i beräkningarna av klimatnyttan. *Naturvårdsverket* anser att skatten på långa, interkontinentala resor bör differentieras i flera steg än vad utredaren föreslår samt att nivåerna inom respektive kategori bör vara starkare kopplade till den samhällsekonomiska kostnaden för de utsläpp som uppstår. Utredningen borde tydligare visa hur man resonerat för att komma fram till just nivån 430 kronor. Regeringen har 2016 förtydligat att det transportpolitiska funktionsmålet i huvudsak bör utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Då passagerarskatten är konstruerad för att minska efterfrågan på flygresor är det också en smula anmärkningsvärt att utredningen hävdar att skatten inte får vara alltför hög eftersom det skulle få betydande konsekvenser på just efterfrågan. För att ett styrmedel ska kunna vara verkningsfullt och relevant långsiktigt är det rimligt att det efter en tid utvärderas och vid behov justeras. *Naturvårdsverket* anser att tidpunkten för en sådan utvärdering bör fastställas i samband med att skatten implementeras. *Energimyndigheten* förordar att flyg som drivs med en andel förnybara drivmedel bör få nedsatt flygskatt, vilket ger ett stort signalvärde. Man bör utreda möjligheten att införa fler avståndsklasser för att

tydligare differentiera flygets verkliga klimat-effekter. I det nationella perspektivet bör också tillgänglighet och andra regionala aspekter beaktas. Man bör införa en lägre skatt för turbopropflygplan eftersom de inte kommer upp på så hög höjd och således inte orsakar samma klimatpåverkan. Om flygskatt införs bör det i framtiden också vara lämpligt att införa en mekanism för automatisk uppräknings- och inkomstutveckling. *Transportstyrelsen* för fram att för att stimulera användningen av hållbara alternativa bränslen inom luftfarten bör även möjligheten att reducera skatten på flygresor för de flygbolag som använder hållbara bränslen utredas. *Västernorrlands läns landsting* ställer sig bakom utredningens förslag om nivåer för den skatt som föreslås tas ut per passagerare som flyger från en svensk flygplats. *Växjö kommun* för fram att eftersom flygskatten föreslås vara baserad på antalet passagerare blir inte skatten på något sätt styrande för att få fram energieffektivare flyg eller ökad användning av biodrivmedel. Kommunen hade därför gärna sett att utredningen haft med ett förslag som ger incitament till flygföretag som satsar på detta, kanske genom ett undantag från skatt eller en lägre skattenivå. *Kristianstads kommun* för fram att för att få en betydande effekt på flygets klimatpåverkan skulle skatten snarare behöva vara högre. Men då kommer de negativa näringspolitiska och regionalpolitiska konsekvenserna som en flygskatt innebär att bli ännu mycket större. Eftersom flygskatten föreslås vara baserad på antalet passagerare blir inte skatten på något sätt styrande för att få fram energieffektivare flyg eller ökad användning av biodrivmedel. Dessa åtgärder bidrar ju också till att minska utsläppen av koldioxid från flyget. Kommunen hade därför gärna sett att utredningen haft med ett förslag som ger incitament till flygföretag som satsar på detta, kanske genom ett undantag från skatt, eller en lägre skattenivå. *Hjelmco Oil AB* anser att det är en uppenbar brist i betänkandet att tanken på differentierade avgifter utifrån miljöpåverkan, t.ex. turbopropflyg, inte beaktas och stärker bilden av att syftet enbart är fiskalt. *Naturskyddsföreningen* anser att de föreslagna skattenivåerna är för lågt satta för att bidra till uppfyllelsen av nationella och internationella klimatmål. Det är allvarligt. Skattenivåerna bör därför justeras uppåt efter skattens införande. *Swedish Business*

Travel Association anser att en flygskatt ska differentieras. Man borde fokusera på att flyga så effektivt som möjligt, dvs. att fler reser i ekonomiklass än i t.ex. business eller första klass. Att fylla planen är således viktigt. En flygskatt borde tas ut för kubik/yta i planet i stället för per passagerare. Man behöver då inte fundera över vilken benämning respektive flygbolag har för sina serviceklasser. *Stockholm Business Region* anför att en effekt som utredningen inte analyserar är hur de allt viktigare direktlinjerna till ickeuropeiska destinationer påverkas av en högre skattebelastning. Utredningen har därför inte heller berört effekten, för det fall att direktlinjerna skulle bli färre, att svenska resenärer tvingas att mellanlanda, vilket innebär mer miljöbelastning än direktflyg. I värsta fall kommer svenska resenärer att välja att flyga med mellanlandning på t.ex. Kastrup för att slippa betala den högre skatten för en långresa. *Svensk Pilotförening* ser stora problem med differentieringen av skattenivåerna på olika reslängd. Att slutdestination ska vara styrande leder med all sannolikhet till att operatörerna som erbjuder direktförbindelser till långväga destinationer kommer att missgynnas kraftigt. Det finns liten möjlighet för Skatteverket att kontrollera att passageraren verkligen stannar i t.ex. Köpenhamn och inte fortsätter. Här är stor kreativitet i utformningen av biljetter att vänta. *Världsnaturfonden WWF* anser att den föreslagna skatten måste höjas eller på annat sätt ändras i sin utformning så att den förväntas få en mer styrande effekt och därmed ge en signifikant minskning av klimatpåverkan. Det finns skäl att differentiera skatten så att den är högre för destinationer där det finns möjlighet att resa med samma eller något längre tidsåtgång med andra transportslag som har betydligt lägre klimatpåverkan. *Tankesmedjan Fores* för fram att det inte stämmer att det inte är möjligt att differentiera skatten utifrån serviceklass. Såväl Frankrike som Storbritannien differentierar skatten på detta sätt. *Jordens Vänner Umeå* för fram att nivån på 80 kronor kan vara ett bra första steg för resor mellan södra Sverige och övre Norrland samt till Gotland, men att nivån bör vara minst dubbelt så hög på kortare sträckor. *Tunisiens ambassad i Stockholm* för fram att Tunisien av misstag verkar ha fallit bort från lagförslaget bilaga 2. *Turkish Airlines Inc* för fram att länderna i lagförslaget bilagor i stället borde bli kategoriserade efter ett avstånds-

kriterium och Turkiet borde placeras under den första kategorin. Turkiska städer ligger närmare Stockholm än många europeiska städer. *Detur Sweden AB* för fram att förslaget inte är förenligt med utredningens syfte om att begränsa flygets klimatpåverkande utsläpp. Trots att det fastslås i utredningen att skatten ska baseras på avståndet så föreslås en punktskatt om 280 kronor avseende flygresor till Turkiet medan skatt på flygresor till länder inom EES, exempelvis Cypern, enligt förslaget ska vara 80 kronor. Detta trots att flygavståndet mellan Sverige och Turkiet är kortare eller i vart fall lika långt. *Detur Sweden AB* är av uppfattningen att utredningen inte har lyckats utföra sitt uppdrag i enlighet med regeringens direktiv. Effekterna av flygskatt bör granskas noga och det bör införas bättre styrregler som gäller alla länder såtillvida att alla påverkas på likartat sätt. *BRA* för fram att en resa Stockholm–Köpenhamn–Miami innebär en flygskatt på 80 kronor. Att resa direkt från Stockholm till Miami innebär en flygskatt på 430 kronor. Det innebär att satsningen på fler långlinjer från Arlanda kommer att bli svår att genomföra med konkurrenskraft. *Naturskyddsföreningen i Göteborg* anser att skattens nivå är för låg och otillräcklig för att lösa problemet. På sikt kan skatten utformas på ett mer differentierat sätt så att de fossila och mest klimatskadliga alternativen får en mycket kraftigare beskattning. *Jordens Vänner Malmö-Lund* för fram att de förslag som utredningen lägger på skattenivåer är otillräckliga. Särskilt gäller detta internationella flygresor. Som Naturvårdsverket visar så är kostnaden för utsläppen 10–15 gånger högre än de föreslagna skattesatserna. De föreslagna nivåerna för Sverige och Europa räcker inte heller för att ge rätt signal för resandet. Det ska alltid vara billigare att ta tåget än flyget i Sverige och Europa. Nivån på 80 kronor kan vara ett bra första steg för resor mellan södra Sverige och övre Norrland samt till Gotland, men bör vara minst dubbelt så hög på kortare sträckor. *Jordens Vänner Helsingborg* för fram att de förslag till skattenivåer som utredningen lägger är otillräckliga. Särskilt gäller detta internationella flygresor. Det ska alltid vara billigare att ta tåget än flyget i Sverige och Europa.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Allmänna utgångspunkter gällande skattenivåer

Syftet med att införa en skatt på flygresor är att flygets klimatpåverkan ska minska. Genom en skatt kan flyget i högre utsträckning bära sina klimatkostnader. Skatten ska dessutom motivera resenärer att välja andra, mer miljövänliga, alternativ. Storleken på skatten ska därför i så hög grad som möjligt spegla en rimlig klimatvärdering för flygresor. Det är samtidigt viktigt att skatten inte sätts till en sådan nivå att den ger upphov till ett inte acceptabelt undvikande beteende. Den risken finns så länge det finns länder som inte har flygskatt. Sådant undvikande beteende kan antingen ske genom att avresan sker från en utländsk flygplats nära Sverige i ett land som inte har flygskatt eller genom att resenärer väljer att köpa en flygbiljett till en utländsk flygplats i ett land som inte har flygskatt och därifrån köper en separat biljett till en destination utanför landet. I det senare fallet undviker resenärerna att betala den högre skatten för längre flygresor. Dyliga anpassningar innebär som regel en merkostnad för resenären i form av längre restid och besvärligare bagagehantering och är olämpliga i ett transportpolitiskt perspektiv. Det kan också innebära att resenärer väljer längre resvägar och fler delresor med ökad klimatpåverkan som följd, vilket i så fall motverkar skattens syfte. Hur priskänslig marknaden är och hur benägna resenärer är till den här typen av anpassningar är svårt att veta. Det råder emellertid inte något tvivel om att full internalisering av klimatkostnader för längre resor skulle kunna medföra en betydande anpassning av detta slag.

För att minska risken för undvikande beteende och för att skatten inte ska få stora regionala konsekvenser, finns det enligt regeringens mening skäl för att föreslå en skatt som begränsar de sekundära negativa effekterna.

För att skatten också ska vinna acceptans är det viktigt att skatten upplevs som rättvis och att den är enkel att förstå. För att skatten även ska få en styrande effekt, dvs. att konsumenter uppmuntras att välja mer miljövänliga alternativ, ska skattenivån bestämmas utifrån flygresans totala längd, dvs. slutdestinationen. Denna princip återfinns i både Storbritanniens och Tysklands regelverk om flygskatt. *Lunds universitet* anser att det föreligger en viss oklarhet i lagtexten om vad som ska definieras

som en flygresa. Regeringen vill i detta sammanhang förtydliga att den destination som anges i resedokumentationen som flygresans slutliga mål är slutdestinationen. Det spelar ingen roll om en eller flera mellanlandningar företas för att slutdestinationen ska nås under förutsättning att resan fortgår med direkt anslutande flygförbindelser. Med direkt anslutande förbindelser avses uppehåll om högst 24 timmar. Samma tid gäller i fråga om transfer. *BRA* för fram att en resa Stockholm–Köpenhamn–Miami innebär en flygskatt på, enligt utredningens förslag, 80 kronor men att en resa direkt från Stockholm till Miami innebär en flygskatt på, enligt utredningens förslag, 430 kronor. Det innebär att satsningen på fler långlinjer från Arlanda kommer att bli svår att genomföra med konkurrenskraft. Regeringen vill i detta sammanhang påpeka att vad *BRA* för fram inte stämmer. Skattenivån bestäms utifrån flygresans slutdestination, vilket i de av *BRA* angivna exemplen i båda fallen är Miami. *Svensk Pilotförening* för fram att det finns liten möjlighet för Skatteverket att kontrollera att passageraren verkligen stannar i t.ex. Köpenhamn och inte fortsätter samt att stor kreativitet i utformningen av biljetter är att vänta. Regeringen gör inte samma bedömning och anser att bl.a. det faktum att antalet skattskyldiga är få medför att det finns tillräckliga kontrollmöjligheter för Skatteverket. *Länstyrelsen i Skåne län* anser att regeringen bör undersöka möjligheten till en höjd skatt på flygresor under ett visst avstånd (t.ex. 400–500 kilometer) för att styra över persontrafik från flyg till mer klimatsmarta transportslag. *Jordens Vänner Umeå* och *Jordens Vänner Malmö-Lund* för fram att nivån på 80 kronor kan vara ett bra första steg för resor mellan södra Sverige och övre Norrland samt till Gotland, men att nivån bör vara minst dubbelt så hög på kortare sträckor. En begränsning vid bestämmande av skattens storlek är dock att skatt inte får tas ut med olika belopp inom EU/EES. En differentiering är således endast möjlig för flyg med slutdestination utanför EU/EES. En differentiering av skatten för olika avstånd är emellertid motiverad med tanke på att syftet med skatten är att flyget ska bära en större del av sina klimatkostnader. Differentiering kan med fördel göras utifrån avstånd (inom avståndsklass) och i praktiken kan flera sådana bestämmas.

Regeringen har kommit fram till att det är lämpligt att föreslå tre avståndsklasser.

Skattenivåer

Utifrån angivna förutsättningar föreslog utredningen att skattenivån för inrikesresor med flyg ska bestämmas till 80 kronor per avresande passagerare. En sådan nivå speglar, enligt utredningen, ungefär den klimatvärdering per passagerare för en flygning mellan Stockholm/Bromma och Visby (den i Sverige kortaste flygsträckan som trafikeras av reguljärflyg) som i dag inte täcks av befintliga avgifter utifrån en värdering baserad på svensk koldioxidskatt. *Riksrevisionen* och *Konjunkturinstitutet* ifrågasätter att den svenska koldioxidskatten skulle vara en bra utgångspunkt för värdering av växthusgasutsläpp. De för fram att den svenska koldioxidskatten syftar till att Sverige ska nå utsläppsmålen för de utsläpp som inte täcks av EU ETS och att den därmed inte har någon tydlig koppling till flygtrafiken inom EU. Vidare att det inte heller är tydligt hur värderingen tar hänsyn till skattens effekt på utsläpp inom EU ETS, dvs. till skattens klimatpåverkan på EU-nivå. Utredningen för fram att det finns många olika ansatser för att beräkna klimatkostnader för utsläpp av koldioxid. Dessutom varierar ansatserna kraftigt mellan varandra. För en passagerare som reser till en slutdestination utom EU/EES ska, enligt utredningen, med samma resonemang skattenivån bestämmas till 280 kronor per avresande passagerare. Den nivån motsvarar en klimatvärdering per avresande passagerare som i dag inte täcks av befintliga avgifter mellan Arlanda flygplats och St. Petersburg (den kortaste flygsträckan utanför EU/EES).

För flygresor med slutdestination i länder utanför EU/EES finns en större variation i klimatvärderingen jämfört med flygresor inom samarbetsområdet. Utredningen föreslog därför att en tredje skattenivå ska gälla för långa, interkontinentala flygresor. *Ekonomistyrningsverket* för fram att skattens utformning innebär att längre resor beskattas relativt förmånligt i förhållande till resornas klimatpåverkan. *Naturvårdsverket* anser att skatten på långa, interkontinentala resor bör differentieras i flera steg än vad utredaren föreslår samt att nivåerna inom respektive kategori bör vara starkare kopplade till den samhällsekonomiska kostnaden för de utsläpp som uppstår. Vidare att utred-

ningen tydligare borde ha visat hur man resonerat för att komma fram till just nivån 430 kronor. *Jordens Vänner Malmö-Lund* och *Jordens Vänner Helsingborg* för fram att framför allt skattenivåerna för internationella flygresor är otillräckliga. Att bestämma skatten utifrån den faktiska klimatvärderingen som uppstår under längre flygresor skulle enligt utredningen med hög sannolikhet medföra ett omfattande undvikande beteende enligt ovan. En skattenivå som motsvarar den faktiska klimatvärderingen skulle dessutom kunna medföra betydande konsekvenser för tillgängligheten och flygbranschen som inte skulle vara förenliga med det transportpolitiska målet respektive EU:s flygstrategi. För att skatten ändå ska ha någon styrande effekt och samtidigt hamna på en rimlig skattenivå föreslog utredningen att en skatt om 430 kronor ska tas ut för resor till slutdestinationer inom den tredje avståndsklassen. Denna skattenivå är jämförbar med Tysklands och Österrikes nivå för flygskatt för långa, interkontinentala resor och bidrar till att internalisera de klimatkostnader som interkontinentalt flyg orsakar.

Svensk Pilotförening ser stora problem med differentieringen av skattenivåerna på olika reslängd samt framhåller att slutdestination ska vara styrande leder med all sannolikhet till att operatörerna som erbjuder direktförbindelser till långväga destinationer kommer att missgynnas kraftigt. Regeringen vill i detta sammanhang påpeka att framför allt den tredje skattenivån inte motsvarar den faktiska klimatvärderingen för dessa flygresor. Regeringen gör inte bedömningen att de utpekade operatörerna kraftigt kommer att missgynnas.

Stockholm Business Region anför att en effekt som utredningen inte analyserar är hur de allt viktigare direktlinjerna till ickeuropeiska destinationer påverkas av en högre skattebelastning. Utredningen har därför inte heller berört effekten, för det fall att direktlinjerna skulle bli färre, att svenska resenärer tvingas att mellanlanda, vilket innebär mer miljöbelastning än direktflyg. Stockholm Business Region anför även att det finns en risk för att svenska resenärer väljer att flyga med mellanlandning på t.ex. Kastrup för att slippa betala den högre skatten för en långresa. I detta sammanhang vill regeringen förtydliga att skatt tas ut med det belopp som gäller för den slutdestination som framgår av resehandlingarna. Det är alltså inte

möjligt att undkomma den högre skattenivån genom att mellanlanda på en flygplats inom ett band med en lägre skattenivå, så länge slutdestinationen är belägen inom ett band med en högre skattenivå. *Lagrådet* påpekar att eftersom dokumentationen är avgörande för vilken skattenivå som ska belasta resan bör detta framgå av lagtexten. Lagrådet föreslår att paragrafen kompletteras med ett nytt andra stycke av följande lydelse. ”Med slutdestination avses den destination som framgår av reseedokumentationen.” Regeringen delar Lagrådets bedömning och lägger till ett andra stycke i paragrafen med nämnda lydelse.

Lunds universitet för fram att de skattenivåer som utredningen föreslår är dåligt motiverade och att en rimligare utgångspunkt skulle vara att skatten hamnar på en nivå som utgår från de genomsnittliga utsläppen för en resa inom respektive grupp. Lunds universitet anser även att det av rättsliga, politiska och förenklingsmässiga skäl bör övervägas om inte skatten på 80 kronor ska utgå på slutdestination i EU/EES-land och de övriga skattenivåerna helt med utgångspunkt i avstånd. *Energimyndigheten* anser att man bör utreda möjligheten att införa fler avståndsklasser för att differentiera tydligare flygets verkliga klimateffekter. *Världsnaturfonden WWF* anser att det finns skäl att differentiera skatten så att den är högre för destinationer där det finns möjlighet att resa med samma eller något längre tidsåtgång med andra transportslag som har betydligt lägre klimatpåverkan. Regeringen anser att de utgångspunkter som används för att beräkna skattenivåerna är rimliga, även om det kan finnas andra som är lika rimliga. Vidare anser regeringen att det kan finnas flera lösningar på hur skatten ska differentieras men att den lösning som utredningen har föreslagit av förenklings-skäl är att föredra. Regeringen anser inte att det skulle vara enklare med en nivå för slutdestination i ett EU/EES-land och övriga nivåer helt med utgångspunkt i avstånd. *Riksrevisionen* saknar en mer omfattande samhällsekonomisk analys som grund för de föreslagna skattenivåerna. *Lunds universitet* för fram att det är en brist i konsekvensbedömning att endast de av utredningen föreslagna skattenivåerna bedöms. Vidare att risken för att resmönstren ändras genom att svenska resenärer väljer att påbörja sina resor utanför Sveriges gränser för att undvika skatten är en relevant

invändning, men att det inte görs någon analys av vid vilken skattenivå denna förändring skulle ske. Regeringen vill peka på att utredningen har föreslagit skattenivåer baserade på klimatvärderingar för flygresor. Skattenivåerna ligger i paritet med liknande skatter i andra medlemsstater. Trots kritiken från *Riksrevisionen* och *Lunds universitet* anser regeringen att utredningens konsekvensanalys är tillräcklig för att gå vidare med förslaget.

Naturvårdsverket menar att senare års klimat-ekonomiska forskning visar att klimatkostnaderna rimligen måste ligga flera gånger högre än den svenska koldioxidskatten, om man även tar hänsyn till risker för framtida katastrofer. Om regeringen ändå beslutar att nivån på en passagerarskatt ska ta sin utgångspunkt i en klimatkostnad baserad på koldioxidskattens storlek bör skattenivåerna utvecklas i enlighet med nivån på koldioxidskatten. Detta innebär att passagerarskatten bör följa såväl den inflationsjustering som regelmässigt tillämpas på koldioxidskatten som eventuella övriga framtida justeringar av nivån på koldioxidskatten. *Energimyndigheten* för fram att om flygskatt införs bör det i framtiden också vara lämpligt att införa en mekanism för automatisk uppräkning av skattenivån för inflations- och inkomstutveckling. Regeringen instämmer i bedömningen att skattenivåerna årligen bör omräknas och föreslår således detta, se vidare avsnitt 6.21.9. *Naturvårdsverket* anser även att för att ett styrmedel ska kunna vara verkkningsfullt och relevant långsiktigt är det rimligt att det efter en tid utvärderas och vid behov justeras. Tidpunkten för en sådan utvärdering bör fastställas i samband med att skatten implementeras. Regeringen instämmer i att genom att följa upp utfallet av skatten kan regeringen utvärdera skattenivåerna och dess effekter och därefter kan nivåerna, om det behövs, justeras, exempelvis om priserna avsevärt ändras i EU ETS. Regeringen kommer att följa utvecklingen och återkommer om det finns behov av en översyn.

Regeringen anser, vid en sammanvägd bedömning, att det är skäligt att sänka de av utredningens föreslagna skattenivåerna till 60, 250 respektive 400 kronor. Regeringen föreslår således att tre skattenivåer används. Den skattenivå som ska gälla för medlemsstater i EU/EES ska gälla även för andra länder som helt ligger i Europa, dvs. länder som inte ingår i

EU/EES. Skatt ska alltså tas ut med 60 kronor för passagerare som flyger till ett land som helt ligger i Europa (bilaga 1 till lagen). För passagerare som reser till ett land som helt eller delvis ligger i en annan världsdel än Europa och med ett avstånd om högst 6 000 kilometer från Arlanda flygplats, ska en skatt om 250 kronor tas ut (bilaga 2 till lagen). För passagerare som reser till något annat land, dvs. ett land som ligger i en annan världsdel än Europa och med ett avstånd längre än 6 000 kilometer från Arlanda, ska 400 kronor tas ut.

Flera remissinstanser för fram att de av utredningen föreslagna skattenivåerna är för låga i förhållande till syftet att flygets klimatpåverkan ska minska för att bidra till att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Regeringen anser att skatten är ett första steg i rätt riktning för att minska flygets klimatpåverkan. Alltför höga nivåer riskerar att leda till undvikande beteende.

Skattenivåerna har bestämts med hänsyn till att flyget redan i dag betalar för utsläppsrätter inom EU ETS. Hänsyn har emellertid inte tagits till det nya globala styrmedlet för klimatutsläpp från internationellt flyg som Icao fattade beslut om i oktober 2016. Anledningen är att det nya systemet kommer att inledas med en frivillig fas först 2021 och bli obligatoriskt 2027 samt att prisnivåerna för de utsläppskrediter som ska handlas inom systemet är okända. Dessutom föreslår regeringen att den svenska flygskatten ska träda i kraft redan den 1 april 2018 (se avsnitt 6.21.13), dvs. flera år innan det globala systemet inleder sin frivilliga fas.

Vilka länder som ska hamna inom skattenivå 1 (länder som helt ligger i Europa) och skattenivå 2 (länder som ligger helt eller delvis i en annan världsdel än Europa med ett avstånd om högst 6 000 kilometer från Arlanda) ska anges i bilagor till lagen. *Tunisiens ambassad i Stockholm* för fram att Tunisien av misstag verkar ha fallit bort från lagförslagets bilaga 2. Regeringen instämmer i denna bedömning och anser att Tunisien bör läggas till i bilaga 2. *Turkish Airlines Inc* för fram att länderna i lagförslagets bilagor i stället borde bli kategoriserade efter ett avståndskriterium och Turkiet borde placeras under den första kategorin. Turkiska städer ligger närmare Stockholm än många europeiska städer. *Detur Sweden AB* för fram att förslaget inte är förenligt med utredningens syfte om att begränsa flygets klimatpåverkande utsläpp. Trots

att det fastslås i utredningen att skatten ska baseras på avståndet så föreslår utredningen en punktskatt om 280 kronor avseende flygresor till Turkiet medan skatt på flygresor till länder inom EES, exempelvis Cypern, enligt förslaget ska vara 80 kronor. Detta trots att flygavståndet mellan Sverige och Turkiet är kortare eller i vart fall lika långt. Detur Sweden AB är av uppfattningen att utredningen inte har lyckats utföra sitt uppdrag i enlighet med regeringens direktiv, att effekterna av flygskatt bör granskas nog och att det bör införas bättre styrregler som gäller alla länder såtillvida att alla påverkas på likartat sätt. Regeringen anser att det är lämpligt med tre skattenivåer och att de tre banden bestäms på det sätt som föreslås. Vad gäller Turkiet delar regeringen remissinstansernas bedömning i detta avseende och föreslår att Turkiet läggs till lagförslagets bilaga 1. Regeringen anser vidare att det är lämpligt att Kanada och USA läggs till bilaga 2. *Lagrådet* påpekar att skälen till placeringen av Turkiet, Ryska federationen och USA bör utvecklas vidare i det fortsatta beredningsarbetet. Regeringen vill i detta sammanhang framhålla att nämnda länders placering i respektive bilaga är följden av den sammanvägning av olika samhällsintressen som har gjorts. Vad särskilt gäller USA är placeringen föranledd av de nära handelssamarbeten som Sverige har med USA. Det faller sig då naturligt att även Kanada placeras i samma bilaga. Vad särskilt gäller Turkiet har EU starka band till Turkiet. *Länsstyrelsen i Skåne län* anser även att skatten bör reduceras för energieffektivare flygplan som t.ex. drivs med bibränsle för att skapa incitament för en klimatsmartare flygplansflotta. *Stockholms universitet* anser att skatten, i brist på en global eller europeisk bränsleskatt, kan justeras t.ex. beroende på hur stora utsläpp flygplanstypen genererar. *Energimyndigheten* förordar att flyg som drivs med en andel förnybara drivmedel bör få nedsatt flygskatt, vilket ger ett stort signalvärde. Myndigheten anser även att man bör införa en lägre skatt för turbopropflygplan eftersom de inte kommer upp på så hög höjd och således inte orsakar samma klimatpåverkan. *Transportstyrelsen* för fram att för att stimulera användningen av hållbara alternativa bränslen inom luftfarten bör även möjligheten att reducera skatten på flygresor för de flygbolag som använder hållbara bränslen utredas. *Växjö kommun* och *Kristianstads*

kommun hade gärna sett ett förslag som ger incitament till flygföretag som satsar på energieffektivare flyg eller ökad användning av biodrivmedel, kanske genom ett undantag från skatt eller en lägre skattenivå. *Hjelmco Oil AB* anser att det är en uppenbar brist i betänkandet att tanken på differentierade avgifter utifrån miljöpåverkan, t.ex. turbopropflyg, inte beaktas vilket stärker bilden av att syftet enbart är fiskalt. *Naturskyddsföreningen i Göteborg* anser att skatten på sikt kan utformas på ett mer differentierat sätt så att de fossila och mest klimatskadliga alternativen får en mycket kraftigare beskattning. Frågan om undantag eller motsvarande har behandlats i avsnitt 6.21.7. Vad gäller möjligheten att ha en lägre, eller för den del högre, skattenivå vid vissa omständigheter gör regeringen samma bedömning som i det avsnittet.

Flygskatten bör inte differentieras utifrån serviceklass

Utredningen har övervägt om det finns skäl att liksom i Storbritannien differentiera skatten utifrån vilken serviceklass en passagerare reser i, eftersom en resa i exempelvis business class ofta innebär ett större utrymme i planet. Det medför i sin tur att en större del av flygets utsläpp kan hänföras till en sådan resa jämfört med en resa i ekonomiklass. *Tankesmedjan Fores* för fram att det är ett oriktigt påstående att det inte är möjligt att differentiera skatten utifrån serviceklass eftersom det finns länder som differentierar.

Serviceklasser varierar emellertid mellan olika flygföretag. En differentiering mellan olika serviceklasser skulle således bli komplicerad att tillämpa. Det finns alltid en risk för att det uppkommer svårigheter att avgöra om en enskild flygning har en eller flera klasser. Det finns inte heller en enhetlig definition av serviceklasser och eftersom serviceklasserna varierar mellan flygföretagen torde det vara svårt att ta fram en enhetlig definition. En serviceklassindelning medför dessutom en ökad administration för flygföretagen och en svårhanterlig administrations- och kontrollapparat för beskattningsmyndigheten. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det inte är lämpligt att differentiera skatten utifrån serviceklasser.

Swedish Business Travel Association anser att en flygskatt ska differentieras och att en flygskatt borde tas ut för kubik/yta i planet i

stället för per passagerare. Man behöver då inte fundera över vilken benämning respektive flygbolag har för sina serviceklasser. Regeringen anser inte att det är lämpligt att ta ut en skatt för hur mycket yta en passagerare tar upp och att en lag utformad på sådant sätt skulle vara svårtillämpad för de skattskyldiga.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen således att skatt ska tas ut med 60 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1, med 250 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 och med 400 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i övriga länder. Regeringen bedömer att skatten inte bör differentieras utifrån vilken serviceklass passageraren reser i.

Lagförslag

Förslaget införs i 7 § i den nya lagen om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1.

6.21.9 Indexering av skatten

Regeringens förslag: En årlig omräkning av skattesatserna i lagen om skatt på flygresor ska göras för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår. Omräkningen av skattesatserna ska grunda sig på förändringen i konsumentprisindex (KPI) från juni månad året närmast före det år beräkningen avser och juni 2017.

Beloppen ska avrundas till hela kronor.

Före november månads utgång varje år ska regeringen fastställa de omräknade skattebelopp som efter den årliga omräkningen ska tas ut för påföljande kalenderår.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Naturvårdsverket* tillstyrker förslaget. *Förvaltningsrätten i Falun*, *Kommerskollegium*, *Tullverket*, *Skatteverket*, *Konsumentverket*, *Energimyndigheten*, *Luftfartsverket*, *Transportstyrelsen* och *Konkurrensverket* har inga synpunkter på förslaget. Skatteverket för dock fram att verket beräknar att de förslag som lämnats i promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018, i vilken förslaget om indexering av flygskatten ingår, medför kostnader av engångskaraktär om 5 250 000

kronor och löpande årliga kostnader om 2 350 000 kronor. Skatteverket begär därför ökade anslag med belopp som motsvarar dessa kostnader. Företagarna avstår från att lämna några synpunkter. *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges Kommuner och Landsting* har inte lämnat några synpunkter. *Konjunkturinstitutet* instämmer i bedömningen att allokeringspolitiskt motiverade skatter bör räknas upp med den allmänna prisutvecklingen för att reellt säkra den relativprisförskjutning som skatterna syftar till. *Trafikverket* för fram att en årlig indexering av skattesatserna inte förändrar verkets bedömning att den föreslagna skatten endast kommer att resultera i marginella klimatteffekter. *Trafikanalys* menar att det finns skäl att räkna upp en flygskatt med förväntad inkomstutveckling på samma sätt som föreslås för skatten på naturgrus och avfall i promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018. Regelrådet finner att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. *Regelrådet* finner emellertid att redovisningen avseende behov av speciella informationsinsatser är bristfällig. *Föreningen Svenskt Flyg* och *Svenska Flygbranschen* avstyrker förslaget. En skatt på flygresor och en indexuppräknings av densamma är helt fel väg att gå för att minska flygets klimatpåverkan.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen har i sina överväganden angett att storleken på skatten i så hög grad som möjligt ska spegla en rimlig klimatvärdering för flygresor. Det är samtidigt viktigt att skatten inte sätts till en sådan nivå att den ger upphov till ett inte acceptabelt undvikande beteende. Regeringen instämmer i dessa bedömningar. De föreslagna skattenivåerna har bestämts med beaktande av att flyget redan i dag betalar för utsläppsrätter inom EU ETS.

Inom punktskatteområdet indexeras energi- och koldioxidskattesatserna enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi med hänsyn till förändringar av konsumentprisindex (KPI) genom en årlig omräkning av skattebeloppen. Tobaksskatten enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt KPI-omräknas. Även vissa direkta skatter är knutna till KPI genom olika basbelopp och index. Gemensamt för KPI-omräkningarna är att dessa utgår från faktisk (historisk) förändring av KPI.

Trafikverket för fram att en årlig indexering av skattesatserna inte förändrar verkets bedömning att den föreslagna skatten endast kommer att resultera i marginella klimateffekter. *Föreningen Svenskt Flyg* och *Svenska Flygbranschen* anser att en skatt på flygresor och en indexuppräknings av densamma är helt fel väg att gå för att minska flygets klimatpåverkan. Regeringen anser, trots vad *Trafikverket*, *Föreningen Svenskt Flyg* och *Svenska Flygbranschen* för fram, att för att uppnå värdesäkring av de föreslagna skattenivåerna och upprätthålla miljöstyrningen bör en årlig indexering införas så att skattesatserna för flygresor följer den allmänna prisnivån. Regeringen föreslår därför att en årlig omräkning av skattesatserna i lagen om skatt på flygresor ska göras och att omräkningen av skattesatserna ska grunda sig på faktiska förändringar i KPI. Regeringen instämmer alltså i *Konjunkturinstitutets* bedömning att allokeringspolitiskt motiverade skatter bör räknas upp med den allmänna prisutvecklingen för att reellt säkra den relativprisförskjutning som skatterna syftar till. När det gäller *Trafikanalys* synpunkt att även räkna upp skatten med förväntad inkomstutveckling bedömer regeringen är detta i nuläget inte är allokeringspolitiskt motiverat.

Regeringen föreslår att bestämmelsen ska träda i kraft vid den tidpunkt då lagen (2017:000) om skatt på flygresor träder i kraft. Den första omräkningen av skattesatserna kommer således att göras under hösten 2018 för skatteuttag som ska gälla under 2019. Omräkningen föreslås grunda sig på faktiska förändringar i KPI mellan juni månad året närmast före det år beräkningen avser och juni 2017. De framräknade beloppen föreslås med hänsyn till storleksordningen av de aktuella skattesatserna lämpligen avrundas till närmaste hela kronor enligt sedvanliga avrundningsregler.

Regeringen föreslås före november månads utgång genom förordning till lagen om skatt på flygresor varje år fastställa de omräknade skattebelopp som ska betalas för påföljande kalenderår. KPI för juni månad publiceras av Statistiska centralbyrån redan i juli/augusti, vilket innebär att omräkningsfaktorn i form av förändringen av KPI kommer att vara känd i god tid innan fastställandet av de omräknade skattebeloppen före november månads utgång. Normgivningsbemyndigandena föreslås införas i lagen om skatt på flygresor.

De synpunkter som *Skatteverket* och *Regelrådet* för fram bemöts i avsnitt 6.21.14.

Lagförslag

Förslaget införs i 8 § i den nya lagen om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1.

6.21.10 Skattskyldighet

Regeringens förslag: Det flygföretag som utför flygningen ska vara skattskyldigt. Skattskyldigheten inträder när ett flygplan med beskattningsgrundande passagerare lyfter från en flygplats i Sverige.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Det har dock i regeringens förslag gjorts en författnings-teknisk justering på så sätt att det tydliggörs att den som svarar för driften av det svenska statsflyget omfattas av skattskyldighet.

Remissinstanserna: *Konsumentverket*, som är den enda remissinstans som har lämnat synpunkter i denna del, upplyser om att flygbolagen är skyldiga att gentemot biljettköparen särskilt redovisa de skatter och avgifter som ingår i priset enligt artikel 23 i EG förordning 1008/2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen. Den del av sådana skatter och avgifter som inte behöver betalas av flygbolagen då konsumenten av någon anledning inte utnyttjar en flygresor som redan betalats bör flygbolaget återbetala till konsumenten. Detta bör alltså även gälla den föreslagna flygskatten.

Skälen för regeringens förslag

Skattskyldig

För de flesta svenska punktskatter gäller att skattskyldigheten placeras så tidigt som möjligt bland de aktörer som utför skattepliktiga tjänster. Därmed begränsas antalet skattskyldiga, vilket underlättar administration och kontroll av skatten. Att antalet skattskyldiga begränsas är önskvärt även vad gäller skatt på flygresor. Som utgångspunkt anser utredningen att skattskyldigheten ska placeras hos den som först utför de skattepliktiga tjänsterna i Sverige, nämligen olika flygföretag. Regeringen instämmer i den bedömningen och föreslår att

skattskyldig ska vara det flygföretag som utför flygningen.

Utredningen har diskuterat frågan om vilket flygföretag som blir ansvarigt för redovisning och betalning av flygskatten med olika aktörer i flygbranschen samt Transportstyrelsen. Samstämmighet råder, enligt utredningen, om att det flygföretag under vars Icao-kod flygningen utförs också bör vara det flygföretag som ska vara skattskyldigt för flygskatten. Det innebär att ett flygföretag bör få ta ansvaret för flygskatt för alla sina egna operationer som sker från Sveriges flygplatser i eget flygplan eller genom inhyrd kapacitet.

Utredningen har studerat hur avgiftsuttaget fungerar i Transportstyrelsens regi för myndighetsavgiften och GAS och har funnit att det går att dra lärdom av principerna för Transportstyrelsens avgiftssystem för att bestämma vilket flygföretag som ska ansvara för flygskatten. Dessa principer svarar också i stort mot flygföretagens önskemål.

Principerna innebär att en viss flygning ska ha endast ett enda ansvarigt företag (eller person). Som utgångspunkt har man en Icao-kod för flygföretag, kallad Icao designator, i färdplanen. Ett flygföretags Icao-kod kan härledas till flygföretagets drifttillstånd, AOC (Air Operator Certificate), och därigenom kan också en juridiskt ansvarig person bindas till verksamheten. För det fall någon Icao-kod inte används i färdplanen används i stället flygplanets registreringsbeteckning. Genom att tillämpa samma principer som Transportstyrelsen blir skattesystemet, enligt utredningen, igenkänningsbart för flygföretagen och beskattningsmyndigheten kan i kontrollhänseende använda sig av uppgifter som rapporteras in till Transportstyrelsen som underlag för avgiftsdebitering.

Genom att tillämpa ovanstående principer kan man i systemet få flexibilitet men samtidigt klara gränser mellan de olika flygföretagens aktiviteter. När det gäller inhyring av andra flygföretag innebär principerna att det inhyrande bolaget tar ansvaret för flygskatten. I en s.k. wet lease-situation blir alltså det inhyrande företaget skattskyldigt eftersom flygningen utförs under dess Icao-kod. Wet lease innebär att ett flygföretag hyr in ett luftfartyg med besättning. Till skillnad från dry lease opereras luftfartyget inom ramen för det uthyrande flygföretagets drifttillstånd och står flygsäkerhetsmässigt under

tillsyn av detta flygföretags flygsäkerhetsmyndighet. Wet lease i flera led godtas inte utan särskilt tillstånd. Vid kommersiellt samarbete genom code sharing marknadsförs en specifik flygning av två eller flera flygföretag, men flygningens färdplan innehåller alltid en enda Icao-kod. Det betyder att principerna också kan tillämpas på code sharing samarbete genom identifikation med hjälp av Icao-koden.

Med beaktande av ovanstående bör skattskyldigheten knytas till Icao-koden för det flygföretag som anges i färdplanen eller, när ingen färdplan har lämnats in, till flygplanets registrering, dvs. flygplanets ägare vid tidpunkten för flygningen.

Eftersom den föreslagna lagen omfattar kommersiella flygresor bör det även av lagen framgå att endast en fysisk eller juridisk person som innehar ett giltigt drifttillstånd eller motsvarande tillstånd som ger personen rätt att utföra kommersiella flygresor, omfattas av lagen. Regeringen föreslår att en definition av begreppet flygföretag med det innehållet förs in i lagen. Den som svarar för driften av det svenska statsflyget enligt statsflygsförordningen (1999:1354) har inget sådant drifttillstånd som avses ovan. Som *Lagrådet* påpekar måste därför bestämmelsen anpassas om flygskatten är tänkt att omfatta skattskyldighet även för flygresor med det svenska statsflyget. Regeringens uppfattning är att även dessa flygresor ska omfattas av skatten. Regeringen föreslår därför att den som svarar för driften av detta flyg är skattskyldig.

Skattskyldighetens inträde

Skattskyldighetens inträde har alltid – direkt eller indirekt – betydelse för när skatten ska redovisas. Skattskyldighetens inträde styr också vilken skattenivå som är tillämplig och är därmed avgörande för vilket belopp som den skattskyldige ska betala. Bestämmelser om skattskyldighetens inträde finns i de olika punktskatteförfattningarna och kriterierna för skattskyldighet varierar mellan olika punktskatter. De händelser som grundar skattskyldighet är av varierande slag och beror till stor del på den skattepliktiga varans eller tjänstens natur.

När det gäller skatt på flygresor finns det olika tidpunkter vid vilka skattskyldigheten kan tänkas inträda, exempelvis när en passagerare checkar in eller går ombord på flygplanet eller när ett flygplan lyfter från en flygplats i Sverige.

Det är emellertid först när flygplanet lyfter från flygplatsen i Sverige som det går att fastställa hur många beskattningsgrundande passagerare som reser med planet. Regeringen föreslår därför att skattskyldigheten ska inträda när ett flygplan med beskattningsgrundande passagerare lyfter från en flygplats i Sverige. Som *Konsumentverket* för fram är flygbolagen skyldiga att gentemot biljettköparen särskilt ange de skatter och avgifter som ingår i priset enligt artikel 23 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen.

Lagförslag

Förslagen införs i 2, 5 och 6 §§ i den nya lagen om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1.

6.21.11 Förfarandet vid beskattning

Regeringens förslag: Bestämmelserna i skatteförfarandelagen ska vara tillämpliga på skatten på flygresor, vilket bl.a. innebär att Skatteverket blir beskattningsmyndighet. Ett skattskyldigt flygföretag ska vara registrerat hos Skatteverket och deklarerar en gång per månad.

Regeringens bedömning: Några nya bestämmelser är inte nödvändiga för att Skatteverket ska få tillgång till uppgifter från Transportstyrelsen eller någon annan myndighet för kontroll av eller beslut om flygskatt.

Någon ändring är inte nödvändig i lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för att möjliggöra behandling i beskattningsdatabasen av uppgifter som behövs inom Skatteverket för handläggning av flygskatten.

Det bör inte införas någon skyldighet för en skattskyldig fysisk person som inte är bosatt i Sverige, eller en skattskyldig juridisk person som inte har fast driftställe i Sverige, att företrädas av en representant som är godkänd av Skatteverket.

Utredningens förslag och bedömning överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *Stockholms universitet* anser att analysen i utredningen snarast indikerar att Transportstyrelsen skulle vara en mer lämplig myndighet att hantera den särskilda flygskatten.

Det är universitetets uppfattning att det skulle uppstå onödiga administrativa kostnader vid valet av Skatteverket. *Transportstyrelsen* för fram att eftersom luftfartens avgifter till stor del administreras av Transportstyrelsen är myndigheten av uppfattningen att samarbetet mellan Skatteverket och Transportstyrelsen behöver stärkas betydligt på området i fråga, speciellt inför införandet av flygskatten och när systemen på Skatteverket byggs upp. Detta är särskilt viktigt i syfte att hålla den administrativa bördan hos flygföretagen så liten som möjligt. Behovet av samarbete omfattar inte enbart uppgiftslämnande utan rör även kompetensutveckling, uppbyggnaden av it-stöd och liknande. I den mån de kostnader som uppstår i samband med arbetet överskrider Transportstyrelsens budgetram förutsätts att sådana medel tillförs budgeten.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Allmänt

I skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, finns bestämmelser om förfarandet vid uttag av skatter och avgifter. Skatteförfarandelagen tillämpas för alla skatter utom de som uttryckligen undantas. Av de i dag förekommande punktskatterna är det endast trängselskatt enligt lagen (2004:629) om trängselskatt och skatt enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) som undantas från skatteförfarandelagen (2 kap. 1 § första stycket 5 och 6 SFL). Den nya flygskatten kommer att omfattas av skatteförfarandelagen om inte skatten särskilt undantas från skatteförfarandelagen.

En fråga att ta ställning till är vilken myndighet som skulle vara en lämplig uppbördsmyndighet när det gäller flygskatten.

Luftfartens avgifter administreras i dag till stor del av Transportstyrelsen. För att undvika parallella system för uppbörd av avgift och skatt skulle Transportstyrelsen kunna vara uppbördsmyndighet för flygskatten. För detta ändamål skulle delar av Transportstyrelsens system för fakturering av myndighetsavgiften kunna användas. Regeringen anser dock, även med beaktande av det som kommit fram om Transportstyrelsens förutsättningar att vara uppbördsmyndighet för flygskatten och vad *Stockholms universitet* har fört fram, att det är mest lämpligt att knyta an beskattningsför-

farandet direkt till vad som gäller för andra punktskatter. Beskattning bör i största möjliga utsträckning utövas av Skatteverket. Inom Skatteverket finns nödvändig kompetens för att sköta beskattningsfrågor och de nödvändiga administrativa systemen. Regeringen gör därför bedömningen att det är lämpligast att Skatteverket är beskattningsmyndighet för flygskatten. Såsom Transportstyrelsen har fört fram är dock behovet av samarbete mellan myndigheterna viktigt. Transportstyrelsen har här en viktig roll. Den synpunkt som Transportstyrelsen för fram gällande eventuella kostnader bemöts i avsnitt 6.21.14.

Som framgår ovan behöver inte skatteförfarandelagens tillämpningsområde ändras för att lagen ska gälla för den nya flygskatten. Av detta följer att bestämmelserna i skatteförfarandelagen om bl.a. punktskattedeklaration, tidpunkter för redovisning och betalning av skatt, ränta, förseningsavgift, beslut om punktskatt, omprövning, överklagande, skattekontroll och rätt till ersättning blir tillämpliga. Det innebär även att Skatteverket blir beskattningsmyndighet.

Regeringen föreslår dock vissa ändringar i skatteförfarandelagen. I 3 kap. 15 § SFL anges genom en uppräkningslista vad som avses med punktskatt. Paragrafen ändras på så sätt att uppräkningslistan kompletteras med den nya lagen om skatt på flygresor. Skatteverket ska enligt 7 kap. 1 § första stycket 10 SFL registrera den som är skattskyldig enligt ett antal uppräknade lagar. Regeringen föreslår att Skatteverket även ska registrera den som är skattskyldig enligt den nya lagen om skatt på flygresor. Regeringen vill i detta sammanhang påpeka att den som avser att bedriva näringsverksamhet och som ska registreras enligt 7 kap. 1 § SFL ska anmäla sig för registrering hos Skatteverket innan näringsverksamheten påbörjas eller övertas (7 kap. 2 § första stycket SFL).

Utredningen har övervägt om ett skattskyldigt flygföretag som flyger i mindre omfattning från Sverige i stället för att vara registrerat hos Skatteverket ska redovisa skatten i en särskild skattedeklaration för varje skattepliktig händelse samt lämna in deklaration senast fem dagar efter den skattepliktiga händelsen (se 26 kap. 8 och 35 §§ SFL). Utredningen har dock inte föreslagit en sådan ordning. Regeringen delar utredningens uppfattning.

Dessutom görs en rent författningsteknisk ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen

(2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen. I propositionen Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen (prop. 2016/17:58) föreslås att 7 kap. 1 § SFL ska ändras (en ny punkt 13 läggs till i första stycket). Riksdagen har antagit regeringens förslag i prop. 2016/17:58 (bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256, SFS 2017:387). Den ändringen träder i kraft den 1 januari 2019 (se punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till den lagen), dvs. efter det att lagen om skatt på flygresor har trätt i kraft. I propositionen Skatteförslag med anledning av energioverenskommelsen (prop. 2016/17:142) föreslås att 7 kap. 1 § första stycket 10 j SFL ska slopas. Riksdagen har antagit regeringens förslag i prop. 2016/17:142 (bet. 2016/17:SkU31, rskr. 2016/17:268). Den ändringen träder i kraft den 1 januari 2018. I den propositionen görs också en rent författningsteknisk ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen. Med hänsyn till att ytterligare en ändring av 7 kap. 1 § SFL föreslås i detta avsnitt görs en rent författningsteknisk ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen. Hänvisning i paragrafen ska göras även till den nya lagen om flygskatt.

Uppgiftslämnande mellan myndigheter

För att Skatteverket ska kunna fullgöra sina uppgifter avseende flygskatt kan verket behöva få tillgång till uppgifter som finns hos Transportstyrelsen. Myndigheter ska samarbeta och lämna information till varandra. Utbytet av uppgifter kan däremot inte ske helt fritt. För att en sekretessbelagd uppgift ska kunna lämnas till en annan myndighet eller självständig verksamhetsgren inom den egna myndigheten krävs att en sekretessbrytande bestämmelse är tillämplig. Myndigheter kan lämna sekretessbelagda uppgifter till en annan myndighet om uppgiftsskyldighet är föreskrivet i lag eller förordning (10 kap. 28 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], förkortad OSL).

Enligt 42 a kap. SFL ska uppgifter som en myndighet förfogar över och som behövs för kontroll eller beslut enligt lagen på Skatteverkets begäran lämnas till verket. Undantag gäller i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess till följd av 15 kap. 1 eller 2 § eller 16 kap. 1 § OSL, dvs. av utrikes-, försvars- eller statsfinanssekretess, eller enligt en bestämmelse till vilken det hänvisas i dessa paragrafer. För övriga

uppgifter som omfattas av sekretess gäller att, i de fall då ett utlämnande skulle medföra synnerligt men för något enskilt eller allmänt intresse, är en myndighet uppgiftsskyldig bara om regeringen på ansökan av Skatteverket beslutar att uppgiften ska lämnas ut.

Bestämmelsen i 42 a kap. 1 § SFL innebär en sådan uppgiftsskyldighet som enligt 10 kap. 28 § första stycket OSL bryter sekretess för de uppgifter som begärs ut. Den medför en i princip obegränsad skyldighet för myndigheter att på Skatteverkets begäran lämna ut uppgifter som behövs för kontroll eller beslut enligt skatteförfarandelagen (prop. 2015/16:28 s. 67). Uppgifterna kommer att omfattas av den absoluta sekretessen i 27 kap. 1 och 2 §§ OSL hos Skatteverket.

Regeringen bedömer att undantagen från uppgiftsskyldighet i 42 a kap. 1 § SFL inte är tillämpliga i här aktuella fall. Mot bakgrund av ovanstående anser regeringen att några nya bestämmelser inte är nödvändiga för att Skatteverket ska få tillgång till uppgifter från Transportstyrelsen eller någon annan myndighet för kontroll av eller beslut om flygskatt.

Beskattningsdatabasen

Behandling av uppgifter inom beskattningsverksamheten regleras i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. I beskattningsverksamheten ska det enligt 2 kap. 1 § nämnda lag finnas en samling uppgifter som med hjälp av automatiserad behandling används gemensamt i verksamheten för vissa i lagen särskilt angivna ändamål (beskattningsdatabas). I 1 kap. 4 § samma lag anges de primära ändamålen för behandlingen av uppgifter i beskattningsverksamheten. Enligt bestämmelsen får uppgifter behandlas bl.a. för tillhandahållande av information som behövs hos Skatteverket för fastställande av underlag för samt bestämmande, redovisning, betalning och återbetalning av skatter och avgifter. Med skatt avses samtliga de skatter som det åligger Skatteverket att handlägga. I 2 kap. 3 § samma lag anges vilka uppgifter som får behandlas i beskattningsdatabasen för bl.a. de ändamål som anges i 1 kap. 4 §. Enligt 2 kap. 3 § första stycket 4 samma lag får t.ex. uppgifter om underlag för fastställande av skatter och avgifter behandlas i databasen.

Regeringen har i 2 § första stycket 1 förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet föreskrivit att det i beskattningsdatabasen får behandlas uppgifter som behövs vid Skatteverkets handläggning av ärenden som sker med stöd av bl.a. skatteförfarandelagen.

I den proposition som låg till grund för lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet anförs att ändamålet med en beskattningsdatabas ska vara att ge information som behövs inom skatteförvaltningen för fastställande av underlag för skatter och avgifter samt redovisning, bestämmande, betalning och återbetalning av skatter eller avgifter (prop. 2000/01:33 s. 123). Syftet med ändamålsbestämmelsen är således enligt propositionen att all beskattningsverksamhet som bedrivs av Skatteverket ska utgöra ett primärt ändamål.

Det är således förenligt med det ändamål som har angivits i 1 kap. 4 § 1 lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet att behandla uppgifter av det slag som är en följd av regeringens förslag. Att registrera och på andra sätt behandla uppgifter som är en följd av förslaget är också förenligt med bestämmelserna i 2 kap. 3 § samma lag om vilka uppgifter som får behandlas i beskattningsdatabasen. Regeringen anser därför att någon ändring inte är nödvändig i lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet för att möjliggöra behandling i beskattningsdatabasen av uppgifter som behövs inom Skatteverket för handläggning av flygskatten.

Skatterepresentant

Enligt lagförslaget kommer både svenska och utländska flygföretag att bli skattskyldiga för flygskatt. Frågan är om det bör införas ett krav på skatterepresentant i lagen för en skattskyldig fysisk eller juridisk person som inte är bosatt eller har fast driftställe i Sverige.

Att införa ett krav på skatterepresentant för flygföretag med säte inom EU är inte förenligt med EU-rätten (se t.ex. EU-domstolens dom kommissionen mot Spanien, C-678/11, EU:C:2014:2434). I praktiken kommer alltså ett krav på skatterepresentant att träffa enbart flygföretag med säte i ett land utanför EU. Det är enligt regeringens mening mindre lämpligt att föra in ett krav som tvingar en del utländska skattskyldiga att ha en representant i Sverige.

Förutom att ett sådant krav skulle kunna uppfattas som orättvist skulle det även kräva mer administration och bli onödigt kostsamt för skattskyldiga med säte utanför EU. Ett krav på att utländska skattskyldiga ska företrädas av en skatterepresentant anser regeringen därför inte bör föreskrivas i lagen om skatt på flygresor.

Lagförslag

Förslaget införs i 9 § i den nya lagen om skatt på flygresor, se avsnitt 3.1, samt föranleder att ändringen införs i 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 § i skatteförfarandelagen (2011:1244), se avsnitt 3.29. Dessutom görs en rent författningsteknisk ändring i 7 kap. 1 § i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen, se avsnitt 3.30.

6.21.12 Internationell rätt

Regeringens bedömning: Skatten på flygresor är förenlig med EU-rätten, inklusive reglerna om statligt stöd och energiskattedirektivet. Den är också förenlig med Chicagokonventionen, de bilaterala luftfartsavtalen och Sveriges internationella åtaganden i övrigt.

Utredningens bedömning överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Transportstyrelsen* för fram att det saknas en EU-rättslig analys om förslagets förenlighet med unionsrätten och specifikt den fria rörligheten för tjänster och rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, kallat energiskattedirektivet, samt en analys om förslagets förenlighet med Chicagokonventionen, bilaterala luftfartsavtal och internationella åtaganden i övrigt. Av ingressen och artikel 19 i Icaos resolution i oktober 2016 om införandet av ett globalt marknadsbaserat styrmedel framgår att staterna förbinder sig att de marknadsbaserade klimatstyrmedel för det internationella flyget som beslutas av generalförsamlingen ska vara de enda som etableras i syfte att det varken ska uppstå en dubbelreglering eller ett stort antal olika nationella regelverk. Det finns därmed en risk att införandet av en skatt på flygresor i Sverige kan möta kraftigt motstånd från andra länder. *Iata*

för fram att skatten skulle stå i strid med Icaos resolution i oktober 2016 om införandet av ett globalt marknadsbaserat styrmedel och Sveriges skyldighet att tillämpa detta styrmedel. *Iata* är av uppfattningen att syftet med skatten är att öka de allmänna skatteintäkterna till staten och att skatten inte är direkt relaterad till kostnader för att erbjuda flyg, flygrelaterade tjänster eller infrastruktur i Sverige. Det finns heller ingen indikation på att den föreslagna skatten ska öronmärkas eller allokeras för att finansiera åtgärder på miljöområdet. Den föreslagna skatten skulle därför även stå i strid med Chicagokonventionen och Icaos riktlinjer gällande beskattning på det internationella luftfartsområdet. Specifikt skulle införandet stå i strid med Icaos riktlinjer såsom de anges i Icaos policydokument Doc. 8632, i vilket anges att staterna åtar sig att reducera skatter så långt det är möjligt och planera att ta bort eventuella existerande skatter på internationellt flygresande. Skatten står även i strid med de principer som genomsyrar alla Icaos riktlinjer gällande miljörelaterade pålagor. Eftersom skatten verkar införas på miljömässiga grunder kommer den stå i strid med artikel 15 i luftfartsavtalet mellan EU och USA. Ingen sådan bedömning av om åtgärderna kan komma att inskränka utövandet av rättigheterna som följer av avtalet har gjorts av den svenska regeringen. Inte heller har några åtgärder vidtagits för att mildra inskränkningarna. *United Airlines* för fram att inom ramen för det globala styrmedel som Icao har beslutat om har stater enats om att undvika eller avskaffa överlappande nationella åtgärder, inklusive åtgärder såsom den skatt som regeringen nu föreslår. Införandet av skatten skulle bryta mot artikel 15.2 i luftfartsavtalet mellan EU och USA eftersom någon bedömning av om åtgärden kan komma att inskränka utövandet av rättigheter som följer av avtalet inte görs. Skatten skulle utgöra en otillåten avgift på flygavgångar i strid med artikel 15 i Chicagokonventionen och artikel 3 och 15 i luftfartsavtalet. Skatten strider mot artikel 1, 11 och 12 i Chicagokonventionen och artikel 7 i luftfartsavtalet eftersom utsläpp som uppkommer utanför svenskt territorium beskattas. Ett införande av skatten skulle vara i strid med artikel 24 i Chicagokonventionen och artikel 11 i luftfartsavtalet eftersom den utgör en skatt på bränsle och i strid med Icaos rådsresolution om miljörelaterade avgifter och

skatter den 9 december 1996 eftersom intäkterna inte avsätts till att begränsa miljöpåverkan. *Amerikanska ambassaden i Stockholm* för fram att flygskatten kan komma att underminera den globala tilltron till Icaos beslut om ett globalt marknadsbaserat styrmedel. Icao avråder från beskattning gällande försäljning och användning av internationella flygtransporter och rekommenderar att miljömässiga pålagor bör ha formen av avgifter snarare än skatter och att intäkterna i första hand bör användas till att begränsa de miljömässiga effekterna av utsläpp från flyget. Ett svenskt införande av flygskatten är inte i enlighet med artikel 15.2 i luftfartsavtalet mellan EU och USA. Trots förfrågningar från USA har Sverige hittills inte överlämnat någon förklaring gällande steg som tagits för att minska de möjliga negativa effekterna av den föreslagna skatten. Sverige har tidigare fört fram att nya regler skulle ta hänsyn till vad diskussionerna i Icao kom fram till, vilket den föreslagna lagen inte gör. *Airlines for America* för fram att en flygskatt står i strid med lydelsen av och andan i det beslut som Icao har tagit gällande internationellt flyg. De avtalsslutande staterna kom överens om att det styrmedel som Icao beslutade om skulle vara det enda styrmedlet gällande internationellt flyg. En flygskatt skulle även stå i strid med flera bilaterala och multilaterala avtal som Sverige har undertecknat, inklusive luftfartsavtalet mellan EU och USA, Chicagokonventionen, Icaos rådsresolution om miljörelaterade avgifter och skatter den 9 december 1996 och Icaos riktlinjer gällande beskattning på det internationella luftfartsområdet. Sverige förefaller ännu inte ha genomfört någon sådan bedömning av om åtgärden kan komma att inskränka utövandet av rättigheter som följer av luftfartsavtalet. Artikel 15 i luftfartsavtalet anger vidare att bl.a. bränsle på reciprocitetsbasis ska vara befriat från skatter. Flygskatten är i verkligheten en skatt på bränsle. Skatten skulle också vara en sådan otillåten avgift som avses i artikel 15 i Chicagokonventionen. Införandet av flygskatten skulle även stå i strid med artikel 1, 11 och 12 i Chicagokonventionen eftersom reglerna skulle omfatta flygplan som befinner sig i luftrum som tillhör andra länder. Flygskatten skulle stå i strid med Icaos rådsresolution om miljörelaterade avgifter och skatter den 9 december 1996 som anger att det inte får finnas något fiskalt syfte bakom pålagan, att pålagan måste relateras till

kostnaderna och att pålagorna får inte diskriminera flygtransport i förhållande till andra transportsätt. Flygskatten står även i strid med Icaos riktlinjer såsom de anges i Icaos policydokument Doc. 8632 genom vilka staterna åtar sig att reducera skatter så långt det är möjligt och planera att ta bort eventuella existerande skatter på internationellt flygresande. *Turkish Airlines Inc* för fram att flygskatten skulle stå i strid med Icaos rådsresolution om miljörelaterade avgifter och skatter den 9 december 1996 som anger att det inte får finnas något fiskalt syfte bakom pålagan, att pålagan måste relateras till kostnaderna och att pålagorna får inte diskriminera flygtransport i förhållande till andra transportsätt. Vidare att ett införande av flygskatten står i strid med Icaos riktlinjer såsom de anges i Icaos policydokument Doc. 8632 genom vilka staterna åtar sig att reducera skatter så långt det är möjligt och planera att ta bort eventuella existerande skatter på internationellt flygresande. *Emirates Airline* för fram att flygskatten underminerar det globala styrmedel som Icao beslutat om och skulle stå i strid med Chicagokonventionen och Icaos riktlinjer.

Skälen för regeringens bedömning: Även om varje medlemsstat inom EU själv har att besluta om vilka nationella skatter som ska tas ut måste unionsrättsliga hänsyn tas vid utformningen av skatterna. En begränsning är att det administrativa sättet att ta ut punktskatt inte får skapa hinder för den fria rörligheten för tjänster. Påförandet av en sådan skatt får inte heller leda till gränsformaliteter i handeln mellan medlemsstater.

Bestämmelserna i lagen om skatt på flygresor särbehandlar inte negativt tjänster som tillhandahålls från en annan medlemsstat. Flygskatten utlöses när ett flygplan, svenskt som utländskt, lyfter från en flygplats i Sverige, oavsett om det är en inrikes eller utrikes flygning. Skattebefrielserna som följer av lagen är generella och skattenivån är densamma inom hela EU och EES. De föreslagna bestämmelserna leder alltså inte, direkt eller indirekt, till en mindre förmånlig skattebehandling av en tjänst på grund av att den tillhandahålls av ett flygföretag från ett annat medlemsland. Därmed är det utredningens bedömning att den föreslagna skatten inte utgör något hinder för den fria rörligheten av tjänster. Inte heller leder skattereglerna till gränsformaliteter i handeln mellan medlemsstater.

Regeringen instämmer i den bedömning som utredningen gör.

Möjligheten att fritt utforma beskattningen på flygresor nationellt begränsas vidare av de regler om statligt stöd som finns i EUF-fördraget. Som anges i avsnitt 6.21.2.9 har lättnader från skatter för en urskiljbar grupp företag sedan länge ansetts som stöd som omfattas av statsstödsreglerna. För att förbudet mot statsstöd ska aktualiseras krävs emellertid inte bara att en viss åtgärd konstituerar ett statligt stöd. Åtgärden måste dessutom vara selektiv på så sätt att den gynnar vissa företag framför andra företag, vilket är ett uttryck för det selektivitetsrekvisit som följer av artikel 107.1 i EUF-fördraget.

För att avgöra om en åtgärd är selektiv måste man först fastställa huruvida åtgärden utgör ett undantag från det normala skattesystemet, i detta fall systemet för skatt på flygresor. Bedömningen av om en åtgärd är selektiv ska göras med utgångspunkt i företag som befinner sig i motsvarande legala och faktiska situation. Jämförelsen ska göras med företag i den egna medlemsstaten.

I lagen om skatt på flygresor föreslås ett antal undantag från skatteplikt. Dessa skattelättnader riktar sig inte till och påverkar inte heller vissa företag. Inte heller är något undantag utformat på ett sådant sätt att det är avgränsat till ett geografiskt område. Skattelättnaderna leder således inte till att något flygföretag gynnas i förhållande till andra företag. I stället är skattelättnaderna utformade som generella åtgärder som gynnar alla flygföretag inom skattesystemet. Selektivitetsrekvisitet är därmed inte uppfyllt, varför åtgärderna faller utanför statsstödsreglernas tillämpningsområde.

Den föreslagna skatten kan enligt utredningens mening inte heller ses som en o tillåten bränsleskatt eftersom den inte skiljer mellan flygplan med olika bränsleförbrukning eller utsläppsdata under en flygning eller på annat sätt direkt eller indirekt kopplas till förbrukningen av bränsle. Därmed kommer skatten inte i konflikt med energiskatte-direktivet. Regeringen instämmer i den bedömning som utredningen gör.

Sammantaget är således skatten utformad så att den är förenlig med EU-rätten.

Den föreslagna skatten på flygresor kan inte heller anses stå i strid med Chicagokonventionen eller de bilaterala luftfartsavtalen. Den omständligheten att det sedan många år tillbaka

finns motsvarande skatter på flygresor i flera andra länder ger även stöd för denna bedömning. Den svenska flygskatten avviker inte nämnvärt från dessa. Inte heller står de föreslagna skatte-reglerna i strid med Sveriges internationella åtaganden i övrigt. Regeringen gör därmed en annan bedömning än den som bl.a. *Iata* och *United Airlines* gör. Regeringens bedömning är att en skatt på flygresor utformad såsom den föreslås inte är en skatt på bränsle. Såväl *Iata* som *United Airlines* och *Amerikanska ambassaden i Stockholm* påpekar att det inte har gjorts någon sådan bedömning som anges i artikel 15 i Luftfartsavtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Amerikas förenta stater, kallat luftfartsavtalet mellan EU och USA. Regeringen gör bedömningen att åtgärden att införa en skatt på flygresor inte kommer att inskränka utövandet av rättigheter som följer av avtalet. *United Airlines* för fram att ett införande av en skatt på flygresor skulle stå i strid med flera artiklar i luftfartsavtalet mellan EU och USA. Regeringen delar inte denna bedömning utan anser att införandet inte strider mot någon av de åberopade artiklarna. *Lagrådet* anför att det naturligtvis kan möta svårigheter att helt självständigt motivera införande av en flygskatt och att analysera effekterna. Samma knappa analys återkommer emellertid också vad gäller enskildheter i förslaget eller t.ex. dettas förenlighet med olika internationella åtaganden. I den sistnämnda frågan kan t.ex. nämnas vissa remissinstansers invändning om att flygskatten, enligt deras uppfattning, strider mot olika åtaganden, varvid lagrådsremissens analys inskränker sig till att konstatera att ”regeringen delar inte denna bedömning utan anser att införandet inte strider mot någon av de åberopade artiklarna”. Regeringen vill därför förtydliga att den inte anser att skatten på flygresor utgör någon avgift på flygavgångar i strid med artikel 3 eller 15 i luftfartsavtalet mellan EU och USA. Regeringen anser inte heller att skatten skulle strida mot den bestämmelse i artikel 7 i avtalet som gäller tillämplig lagstiftning. Regeringen anser slutligen att skatten inte utgör någon skatt på bränsle. Regeringen delar därför inte bedömningen att ett införande av skatten är i strid med artikel 11 i luftfartsavtalet mellan EU och USA.

Det bör dock noteras att Sverige har accepterat vad som står i Icaos policydokument Doc. 8632, dvs. att medlemsstaterna åtar sig att

reducera skatter så långt det är möjligt och planera att ta bort eventuella existerande skatter på internationellt flygresande. Detta förhållande framhålls av såväl *Iata* som *Airlines for America* och *Turkish Airlines Inc.* Detta medför att Sverige som medlemsland måste underrätta Icao om införandet av skatten på flygresor. Vidare anges i Icaos resolution i oktober 2016 om införandet av ett globalt marknadsbaserat styrmedel att de marknadsbaserade klimatstyrmedel för det internationella flyget som beslutas av generalförsamlingen ska vara de styrmedel som finns. Detta förs fram av bl.a. *Transportstyrelsen* och *Iata*. *Amerikanska ambassaden i Stockholm* framhåller även att Sverige tidigare har fört fram att nya regler skulle ta hänsyn till vad diskussionerna i Icao kom fram till, vilket den föreslagna lagen inte gör. Regeringen konstaterar emellertid att det styrmedel som Icao har beslutat om inleds med en frivillig fas och att den skatt på flygresor som regeringen föreslår ska införas kan justeras i framtiden om ett sådant behov skulle uppstå. *United Airlines* påpekar att det anser att ett införande av skatten skulle stå i strid med Icaos rådsresolution om miljörelaterade avgifter och skatter den 9 december 1996. Även *Amerikanska ambassaden i Stockholm* hänvisar till nämnda rådsresolution genom att framhålla att Icao avråder från beskattning gällande internationella flygtransporter och rekommenderar att miljömässiga pålagor bör ha formen av avgifter snarare än skatter och att intäkterna i första hand bör användas till att begränsa de miljömässiga effekterna av utsläpp från flyget. Detsamma gäller *Airlines for America* och *Turkish Airlines Inc* som för fram att rådsresolutionen pekar på principer som anger att det inte får finnas något fiskalt syfte bakom en pålaga, att pålagan måste relateras till kostnaderna och att den inte får diskriminera flygtransporter i förhållande till andra transportsätt. Regeringen gör en annan bedömning och anser inte att rådsresolutionen i fråga är ett hinder mot att införa en skatt på flygresor.

Transportstyrelsen för fram att det saknas analyser av skattens förenlighet med den internationella rätten. Regeringen gör i detta fall en annan bedömning och anser att analysen är tillräcklig.

Sammanfattningsvis anser regeringen att skatten på flygresor är förenlig med EU-rätten, inklusive reglerna om statligt stöd och

energiskattedirektivet. Den är också förenlig med Chicagokonventionen, de bilaterala luftfartsavtalen och Sveriges internationella åtaganden i övrigt.

6.21.13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den föreslagna lagen ska träda i kraft den 1 april 2018.

Regeringens bedömning: Några övergångsbestämmelser behövs inte.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: *Skatteverket* framför att det behövs en förberedelseperiod på ca sex månader från det att samtliga förutsättningar är kända innan verket är klart med uppbyggnad och administrativa förberedelser. Mot bakgrund av detta bedömer Skatteverket att förslagen kan träda i kraft tidigast i mitten av 2018. *Konsumentverket* vill gärna se att tiden från det att den nya lagen beslutas till det att den ska träda ikraft blir så pass lång att företagen hinner ta höjd för skatten och att inga biljetter har hunnit säljas till resor där skatten ska tillämpas. Med en för kort framförhållning ser Konsumentverket en risk för att införandet av skatten kan resultera i att flygbolag kräver konsumenter på ersättning för skatten efter att köpet av flygbiljetten har gjorts. Det kan innebära stora kostnader för konsumenter som vid avtalsingåendet inte kände till denna tillkommande kostnad. *Transportstyrelsen* vill trycka på vikten av att ge flygföretagen minst ett år till anpassning och rekommenderar att ikraftträdandet skjuts fram till ett år efter det att beslut fattats om en lag om skatt på flygresor. *Turkish Airlines Inc* ber att ikraftträdandet skjuts upp på så sätt att lagen börjar tillämpas först för biljetter som säljs efter 2018. Flygbolag har redan börjat sälja biljetter för 2018. En framskjuten tillämpning skulle ge flygbolagen möjligheter att analysera skattens problem och ge dem möjligheter att överkomma de negativa effekterna.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: En utgångspunkt är att den nya lagen om skatt på flygresor ska träda i kraft så

snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarande och beredningsarbete inom Regeringskansliet, för riksdagsbehandlingen och för anpassning av Skatteverkets system för administrationen av flygskatten, har utredningen bedömt att det kan bli aktuellt med ett ikraftträdande tidigast den 1 januari 2018. Även de skattskyldiga behöver en viss tid för att anpassa sina rutiner. *Transportstyrelsen* framhåller vikten av att ge flygföretagen minst ett år till anpassning. *Konsumentverket* pekar på att med en för kort framförhållning finns en risk för att införandet av skatten kan resultera i att flygbolag kräver konsumenter på ersättning för skatten efter att köpet av flygbiljetten har gjorts. *Skatteverket* för fram att det behöver en förberedelsestid på ca sex månader från det att samtliga förutsättningar är kända innan det är klart med uppbyggnad och administrativa förberedelser. Flygföretagen har framfört att en lag om skatt på flygresor bör börja gälla tidigast sex månader efter det att riksdagen har fattat beslut om att införa en lag för att företagen ska ha möjlighet att ta ut den nya flygskatten av sina resenärer. *Turkish Airlines Inc* ber att ikraftträdandet skjuts upp på så sätt att lagen börjar tillämpas först för biljetter som säljs efter 2018.

Vid en sammantagen bedömning anser regeringen det lämpligt att den föreslagna skatten träder i kraft den 1 april 2018. Eftersom det är fråga om att införa en helt ny lag som inte ersätter någon tidigare reglering på samma område anser regeringen att det inte finns något behov av övergångsbestämmelser.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att den föreslagna lagen ska träda i kraft den 1 april 2018 och anser att några övergångsbestämmelser inte behövs.

6.21.14 Konsekvensanalys

I detta avsnitt redogörs för förslagets effekter i den omfattning som är nödvändig i det aktuella lagstiftningsärendet och avseende de aspekter som ska belysas enligt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. Det sker mot bakgrund av tillgängliga uppgifter och i den omfattning som är möjlig. *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen i utredningen uppfyller kraven i 6

och 7 §§ förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning.

Alternativa lösningar till att införa en skatt på flygresor baserad på passagerare har analyserats av utredningen, se avsnitt 6.21.3. Eftersom dessa lösningar inte har bedömts utgöra några lämpliga regleringsalternativ, har någon jämförelse av de kostnadsmässiga konsekvenserna för dessa inte gjorts.

Offentligfinansiella och administrativa effekter

Offentligfinansiella effekter

Ett införande av en skatt på flygresor innebär att skatteintäkterna ökar. Som en följd av de justeringar som regeringen har föreslagit i förhållande till betänkandets förslag justeras de offentligfinansiella effekterna jämfört med utredningen till preliminärt 1,03 miljarder kronor 2018 och 1,37 miljarder kronor för efterföljande år (exklusive indexering), beaktat indirekta effekter rörande mervärdesskatt och bolagsskatt. Beräkningarna baseras på utredningen och beaktar delvis beteendeeffekter som följer av skattens införande och utgår från statistik från 2016 där barn under två år och transferpassagerare har räknats bort.

Mervärdesskatteeffekten är tvådelad: dels ökar mervärdesskatteuttaget med motsvarande 6 procent av den del av skatten som läggs till biljettpriiset (för inrikes privatresenärer), dels minskar mervärdesskatteuttaget på grund av att antalet sålda biljetter minskar. Genom att skatten utgör en ytterligare kostnad som kommer att påverka företagets vinst påverkas basen för bolagsskatten (för tjänsteresor).

Tabell 6.23 Offentligfinansiella effekter, exklusive indexering

Miljarder kronor

	2018	2019	2020	Varaktig effekt
Bruttoeffekt	1,08	1,44	1,44	1,44
Bolagsskatt	-0,06	-0,08	-0,08	-0,08
Mervärdesskatt	0,01	0,01	0,01	0,01
Nettoeffekt	1,03	1,37	1,37	1,37

De olika posterna i tabell 6.23 är beroende av hur mycket av skatten som vältras över på biljettpriiset. I beräkningen antas att skatten till 100 procent övervältras på biljettpriiset. Det är svårt att uppskatta hur stor del av skatten som

kan komma att övervältras på biljettpriset. Om övervältringen antas vara t.ex. 75 procent är de offentligfinansiella effekterna något lägre (nettoeffekt 1 miljard kronor 2018 och 1,34 miljarder 2019 och framåt). För antagande om övervältring, se Finansdepartementets publikation *Beräkningskonventioner 2017: Metoder för effektberäkningar vid ändrade skatteregler*, s. 43.

Indexering har som syfte att upprätthålla styreffekten av skatten. Utan KPI-indexering skulle prissignalen som skatten innebär försvagas över tid och därmed också dess styrande effekt. Med hjälp av en indexering som tar hänsyn till inflationen upprätthålls styrförmågan. Hur skattesatserna kan komma att ändras mellan 2018 och 2019 genom förslaget om KPI-indexering redovisas i tabell 6.24. Det bör noteras att beräkningarna nedan av skattesatserna vad gäller 2019 är preliminära och grundar sig på prognostiserade förändringar i KPI mellan juni 2017 och juni 2018. De slutliga skattesatserna bestäms när de faktiska förändringarna av KPI under perioden mellan juni 2017 och juni 2018 är kända. Det är dessa som ska ligga till grund för omräkningar av skattesatserna 2019 som läggs fram i ett kommande förslag från regeringens sida. Det kan noteras att KPI-omräkningen görs med 2017 som jämförelseår.

Tabell 6.24 Föreslagna skattesatser 2018 och omräknade preliminära skattesatser 2019

Kronor per passagerare

	2018	2019
Flygskatt		
Inom Europa	60	61
Medel	250	255
Hög	400	407

Indexeringen bedöms sammantaget innebära en offentligfinansiell nettoeffekt på 25 miljoner kronor 2019. I reala termer innebär KPI-indexering inga förändringar av skatteintäkterna. Indexering av skattesatserna för flyget innebär att den offentligfinansiella intäkten 2019 ökar från 1,37 miljarder kronor till 1,4 miljarder kronor. Effekterna av indexeringen förväntas öka något för efterföljande år.

Effekter för Skatteverket och domstolarna

Skatteverket föreslås bli beskattningsmyndighet för samtliga flygföretag som är skattskyldiga,

vilka enligt Transportstyrelsen beräknas vara omkring 250 företag. Skatteverket behöver initialt utforma administrativa rutiner, utveckla it-system och ta fram informationsmaterial till företag etc. Regelrådet finner att redovisningen avseende behov av speciella informationsinsatser är bristfällig. Regeringen bedömer att inga speciella informationsinsatser är nödvändiga förutom det informationsmaterial som Skatteverket tar fram till berörda företag. Skatteverket har beräknat att de initiala kostnader kommer att uppgå till 1,3 miljoner kronor. Vidare har Skatteverket beräknat att de löpande kostnaderna för handläggningen av inkommande deklarationer, kontroller, it-förvaltning m.m. kommer att uppgå till 1,2 miljoner kronor per år om lagen om skatt på flygresor införs. Därutöver uppger *Skatteverket* att det tillkommer kostnader hänförliga till indexeringen av flygskatten. Skatteverket beräknar att de förslag som har lämnats i promemorian *Vissa punktskattefrågor* inför budgetpropositionen för 2018, i vilken förslaget om indexering av flygskatten ingår, bl.a. medför löpande årliga kostnader om 2 350 000 kronor. Regeringen bedömer att de kostnader som specifikt är kopplade till indexeringen av flygskatten bör utgöra en förhållandevis liten del av detta belopp. Regeringens bedömning är att tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Regeringen bedömer att inga speciella informationsinsatser är nödvändiga förutom det informationsmaterial som Skatteverket tar fram till berörda företag.

Vidare kan förslaget innebära ökade kostnader för domstolarna då beslut enligt lagen kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol genom överklagandebestämmelserna i skatteförarandelagen (2011:1244). Det finns en tendens att de rättsliga processerna ökar i samband med att nya regler införs. Detta får konsekvenser för Förvaltningsrätten i Falun och Kammarrätten i Sundsvall i form av ökad arbetsbelastning och därmed merkostnader. Någon större mängd mål kan dock inte förväntas, varför dessa bör kunna hanteras inom respektive domstols ordinarie verksamhet. Utredningen bedömer att de merkostnader som införandet av lagen om skatt på flygresor medför för domstolarna ryms inom ramen för respektive befintligt anslag. Regeringen gör samma bedömning som utredningen.

Administrativa och andra kostnader för berörda myndigheter

Utöver Skatteverket finns även andra myndigheter som kan komma att beröras av att en skatt på flygresor införs. Trafikverket, som i dagsläget upphandlar vissa flyglinjer och allokeringar driftbidrag till icke statliga flygplatser, kan behöva ytterligare resurser för denna verksamhet. Vad gäller kostnaden för upphandling är det svårt att säga med säkerhet hur den kommer att förändras. Luftfartsverket kan komma att påverkas av en skatt på flygresor.

Luftfartsverket ansvarar bl.a. för uttaget av undervägsavgift för flygtrafiktjänster. Undervägsavgiften betalas av alla flygoperatörer som flyger i ett lufrum där Sverige bedriver flygtrafiktjänst. Om skatten leder till ett mindre antal rörelser eller till andra val av flygplan kan detta avgiftsuttag påverkas negativt jämfört med om en skatt inte hade införts.

Transportstyrelsen för fram att i den mån de kostnader som uppstår i samband med arbetet under bl.a. inför införandet av flygskatten och när systemen på Skatteverket byggs upp överskrider Transportstyrelsens budgetram, förutsätts att sådana medel tillförs budgeten. Regeringen anser att eventuella sådana kostnader bör hanteras inom befintliga anslag.

Transportstyrelsen efterfrågar en bedömning av vilka kostnader som beräknas följa av en mer omfattande upphandling av flyglinjer. Regeringen konstaterar att en sådan bedömning inte ingick i utredningens uppdrag. Det är också många andra faktorer som behöver tas i beaktande när det gäller att bedöma behovet av upphandling av flyglinjer. Regeringen kommer att följa utvecklingen noga.

Effekter för resande och konsumenter

Vid ett införande av en flygskatt kommer konsumenter att påverkas i den utsträckning flygbiljetter blir dyrare, i den mån företagens ökade kostnader till följd av införandet av skatten kan övervältras på biljettpriset. I den mån konsumenten har alternativa färdmedel att välja på kan det antas resultera i att färre konsumenter väljer flyget som färdmedel. Alternativt kommer fler konsumenter att avstå från att resa.

Dessutom är det möjligt att de högre biljettpriserna som företag också kommer att

möta resulterar i högre konsumentpriser för andra varor och tjänster. Det är svårt att uppskatta hur stor denna effekt kan bli.

De trafikmässiga effekter som införandet av en flygskatt kan ge upphov till kan delas upp i förändringar i resande med flyg (som minskar) och förändringar i resande med övriga trafikslag (som ökar). Dessa effekter kan beräknas med hjälp av korspriselasticiteter. Med utgångspunkt i de elasticiteter och priser som presenterats i utredningen kan effekterna på efterfrågan av privatresor beräknas. *Trafikverket* för bl.a. fram att skattens påverkan på efterfrågan är osäker på grund av oklara priselasticitetberäkningar. *Ekonomistyrningsverket* ser det som troligt att flygbolagen kommer att utgå från skillnader i priskänslighet och rikta övervältringen mot mer oelastiska kundsegment. Vidare har utredningen inte tagit i beaktande den undanträngningseffekt på övrig konsumtion som en högre kostnad för flygresor sannolikt innebär. *Swedavia AB* delar inte utredningens slutsats att flygets internaliseringsgrad av externa kostnader är låg. Regeringen utgår från Finansdepartementets beräkningskonventioner där bl.a. full övervältring på priser antas för punktskatter.

Notera att beräkningarna utgår från antalet avresande passagerare 2016 där barn under två år (ca 1 procent) och transferpassagerare (ca 8 procent) inte är medräknade eftersom de undantas från skatten. I tabell 6.25 presenteras den totala beräknade förändringen av antal resenärer vid införandet av en skatt på flygresor uppdelad på privatresor och tjänstresor.

Tabell 6.25 Totala resenärsförändringar inom flyget, privat- och tjänstresor: inrikes, inom Europa och utom Europa

Resenärsförändringar, 1000-tal

	Inrikes	Europa	Utom Europa	Totalt
Privatresor	-239	-167	-27	-433
Tjänstresor	-42	-11	-2	-54
Totalt	-280	-178	-29	-487
(som andel av totala resor)	-4%	-1,5%	-2%	-2,4%

Det totala antalet avresande resenärer uppgick 2016 till drygt 22 miljoner. Genom en skatt på flygresor beräknas antalet resenärer minska med i storleksordningen 433 000 resenärer per år, vilket motsvarar drygt 2 procent av det totala antalet avresande passagerare från flygplatser i Sverige 2016. Både procentuellt sett och sett till antalet resor förändras inrikesflyget mest med 4 procent. Den procentuella förändringen kan

jämföras med Transportstyrelsens prognos till 2022 som i genomsnitt räknar med en ökning av antalet avresande passagerare med 3,6 procent per år. Införandet av en skatt på flygresor bedöms således minska antalet avresande passagerare men i en begränsad omfattning. Det totala antalet avresande passagerare från flygplatser i Sverige kan alltså förväntas öka även om en skatt på flygresor införs enligt regeringens förslag. *Transportstyrelsen* menar att jämförelsen är felaktig eftersom den sägs omfatta totalt antal avresande passagerare, såväl inrikes som utrikes. Transportstyrelsens prognos till 2022 visar på en ökning av antalet avresande inrikespassagerare med omkring 1 procent per år. Regeringen noterar informationen men bedömer att ökningen av det totala antalet ändå kommer att fortsätta.

Värt att notera är att de förändringar som tas upp här utgår från passagerarunderlaget för 2016. Utifrån Transportstyrelsens prognoser för avresande i inrikes- och utrikestrafiken fram till 2022 bedömer utredningen att införandet av en skatt leder till en förskjutning av antalet avresande passagerare men inte till en förändring i ökningstakten. För inrikesflyget bedömer utredningen att införandet av en skatt leder till ett ihållande lägre antal avresande passagerare under prognostiden eftersom antalet passagerare i inrikesflyget endast förväntas stiga med knappt 1 procent per år under prognostiden.

Antalet avresande passagerare med utrikesflyg (vilket inkluderar alla utrikesresor) förväntas öka med ungefär 4–5 procent per år under prognostiden. Det innebär att även om en skatt på flygresor införs kommer antalet avresande passagerare, redan samma år som skatten införs, att vara högre än året innan.

Bland andra *Swedavia AB* och *Föreningen Svenskt Flyg* hänvisar till en rapport av konsultföretaget WSP som anger att flygskatten väntas leda till en minskning av antalet passagerare med 0,7–1,2 miljoner, att 3 700–7 000 arbetstillfällen försvinner och en nettoförlust för Sveriges BNP på 4–6 miljarder kronor. Bland andra *Lycksele kommun* och *Lycksele flygplats* hänvisar till uträkningar gjorda av riksdagens utredningstjänst som anger att antalet inrikesresenärer kommer att minska med 0,8–1,2 miljoner per år om flygskatten införs. Utredningen gör en annan bedömning av skattens effekter. Av de resenärer som inte längre kommer att resa med flyg kan vissa resenärer i stället komma att välja

andra färdmedel om så är möjligt. Både minskningen av antalet passagerare som reser med flyg och medföljande överflyttning till andra trafikslag varierar sannolikt inom Sverige. Från och till orter som har god tillgång till alternativa trafikslag kan en större minskning och överflyttning vara möjlig medan den sannolikt blir betydligt mindre till och från orter med få eller inga alternativ till flyget. De beräkningar som presenteras här avser de totala förändringarna på nationell nivå och tar inte hänsyn till regionala skillnader. På grund av brister i det statistiska underlaget har det inte varit möjligt att göra en mer regionalt förfinad analys av passagerarförändringar eller överflyttningar till andra trafikslag. Totalt beräknar utredningen att överflyttning till bil, tåg och buss uppgår till ca 284 000 passagerare eller ca 45 procent av den totala minskningen i flygresor.

Störst överflyttning sker till bil, följt av tåg och buss. För långväga resor utom Europa sker enligt dessa beräkningar ingen överflyttning alls. Det är rimligt eftersom flyg ofta är det enda alternativet för långväga resor. Det är möjligt att viss överflyttning kan ske från långväga resor till medellånga resor när hushåll väljer andra resmål på grund av skatten (t.ex. semesterresa inom Europa där skatten är 60 kronor i stället för till Asien där skatten kan uppgå till 400 kronor). En sådan överflyttning ingår dock inte i beräkningarna.

Konjunkturinstitutet saknar en diskussion kring vad ökningen i flygresandet de senaste tio åren kan antas betyda för efterfrågans priskänslighet. *Transportstyrelsen* hade önskat en beskrivning av hur flygskatten slår mot olika inkomstgrupper i samhället. Transportstyrelsen efterlyser även en diskussion som tar hänsyn till trender och prognoser för att på så sätt möjliggöra en icke statisk analys. *Jönköping Airport AB* för fram att ingenting i utredningen beskriver effekter av överflyttningen till bilar i form av olyckstal med skadade och dödade i biltrafiken. Regeringen instämmer i att det i vissa fall kan finnas behov av en mer djupgående analys.

Som beskrivs i avsnitt 6.21.7 kan en person med funktionsnedsättning i behov av t.ex. en personlig assistent komma att få betala ett belopp motsvarande flygskatten även för sin personliga assistent. De flesta sådana resor är sannolikt inrikesresor eller resor inom Europa. För en resa inrikes eller till en destination inom

Europa uppgår kostnaden till 60 kronor för resa från en flygplats i Sverige. För inrikesresor tillkommer 6 procent mervärdesskatt. För destinationer utom Europa upp till 6 000 kilometer eller längre än 6 000 kilometer uppgår kostnaden till 250 kronor respektive 400 kronor för resa från en flygplats i Sverige. Av den totala tillkommande kostnaden för den ytterligare flygbiljetten torde skatten utgöra en mindre del. Eftersom det finns en stor variation i biljettpriser är det svårt att exakt ange hur stor andel skatten utgör, men för en resa som exempelvis kostar 4 000 kronor och belastas med den högsta skatten utgör skatten 10 procent. Regeringen anser därför att den merkostnad en person med funktionsnedsättning som har behov av t.ex. en personlig assistent kan påverkas av i sammanhanget är begränsad och hanterbar inom ramen för den totala kostnaden för flygbiljetten. Regeringen anser därför att personer med funktionsnedsättning inte kommer att påverkas på ett orimligt sätt vid ett införande av en flygskatt.

Effekter för miljön

Effekter för klimatet

Hur stora effekterna av en skatt på flygresor kan tänkas bli avseende flygets klimatpåverkan är svårt att uppskatta eftersom det är svårt att med precision i förväg säga vilka resor som kommer att utebli. För beräkningarna som följer här används 25:e, 50:e samt 75:e percentilerna av flygdistanser i tre kategorier – inrikesresor, resor inom Europa samt resor utanför Europa – för att representera tre scenarier: lågt, medel och högt. Dessa sträckor används för att beräkna minskningen av utsläppen av koldioxid. Det här angreppssättet resulterar i ett intervall inom vilket den faktiska koldioxidreduktionen bör ligga. I tabell 6.26 presenteras de minskade koldioxidutsläppen som kan förväntas vid införandet av en skatt på flygresor. Inom parentes presenteras minskningen av koldioxid med övrig klimatpåverkan inräknad (inklusive höghöjdseffekt).

Tabell 6.26 Minskade koldioxidutsläpp (inklusive övrig klimatpåverkan inom parentes) från flyget, givet antagna avstånd

1000-tals ton koldioxid			
Percentil	25:e	50:e	75:e
Inrikes resor	-15 (-20)	-19 (-25)	-23 (-30)
Resor inom Europa	-18 (-29)	-32(-51)	-48 (-77)
Resor utom Europa	-19 (-36)	-27 (-51)	-32 (-61)
Totalt	-52	-78	-103

Om skatten helt skulle övervältras till biljettpriset kommer skatten att resultera i minskade koldioxidutsläpp med mellan 0,05 miljoner och 0,1 miljoner ton per år exklusive höghöjdseffekter. I beräkningen har övervältringen antagits vara 100 procent. Om övervältringen antas till 75 procent beräknas effekten på koldioxidutsläpp vara lägre.

Enligt Naturvårdsverket var utsläppen av koldioxid från Sveriges inrikesflyg ca 0,54 miljoner ton koldioxid 2014. Koldioxidutsläppen från boende i Sveriges flygresor uppgår enligt rapporten Klimatpåverkan från svenska befolkningens internationella flygresor – metodutveckling och resultat för 1990–2014 (Kamb m.fl.) till ca 5,8 miljoner ton per år. Enligt utredningens beräkningar kommer den föreslagna skatten på flygresor minska koldioxidutsläppen motsvarande ca 12–23 procent av utsläppen från inrikesflyg eller ca 1–2 procent av koldioxidutsläppen från alla flygresor av boende i Sverige. Den totala förväntade reduktionen av koldioxidutsläpp kan jämföras med alternativet att inte införa en skatt. Eftersom flyget, särskilt utrikesflyget, har en tillväxt i antal passagerare som är snabbare än olika åtgärder som t.ex. den pågående energieffektiviseringen, betyder det att flygets totala utsläpp kommer att öka från dagens nivå oavsett om en skatt på flygresor införs eller inte.

Koldioxid har samma skadeverkan oavsett vid vilken höjd den släpps ut. Det finns dock dessutom höghöjdseffekter som behöver tas i beaktande. När även höghöjdseffekter inkluderas bedöms den samlade minskningen vara mellan 0,1 miljoner och 0,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år vid antagande om 100 procent övervältring. Konjunkturinstitutet för fram att utredningen inte har klargjort vilken effekt skatten kan väntas få på flygets samlade höghöjdseffekter. Utredningen gör dock uppskattningar av värderingen av utsläppen av

koldioxid kopplade till höghöjdseffekter men för olika avstånd.

Eftersom en del resenärer kommer att välja andra trafikslag i stället för flyget måste de ökade koldioxidutsläppen för dessa andra trafikslag beräknas. Här antas att en flygresor som ersätts med ett annat trafikslag är lika lång, dvs. att man inte väljer ett annat resmål. Det är dock sannolikt så att även valet av resmål kan komma att förändras vid införandet av en skatt på flygresor, då till resmål med kortare flygsträckor. Utsläppen från andra trafikslag beräknas öka med mellan 0,01 miljoner och 0,02 miljoner ton koldioxidekvivalenter beroende på antagande om avstånd. För beräkningen har 100 procents övervältring antagits.

Nettoeffekten för utsläppen av koldioxid beräknas genom summering av utsläppsminskningen och utsläppsökningen som följer av att resenärer väljer andra trafikslag. Utifrån dessa beräkningar är det rimligt att vänta sig att införandet av en skatt på flygresor kan resultera i en reduktion av de totala koldioxidutsläppen (netto) någonstans mellan 0,06 miljoner och 0,11 miljoner ton koldioxid per år jämfört med alternativet att inte införa en skatt på flygresor. När hänsyn tas till flygets höghöjdseffekter beräknas nettoeffekten i stället till en minskning med mellan 0,10 miljoner och 0,18 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Bland andra *Föreningen Svenskt Flyg* och *Hemavan Tärnaby Airport* för fram att utredningens konsekvensbedömningar är oprecisa och sällan förankrade i vedertagna internationella beräkningsmodeller. Vidare att utredningen har inkluderat höghöjdseffekter i sina beräkningar genom att använda en uppräkningsfaktor på ett sätt som inte är vetenskapligt robust och som inte speglar höghöjdseffekterna korrekt. Att utredningen inte behandlar de olika typerna av klimatpåverkande utsläpp separat innebär att dess beräkningar är missvisande och att utredningen sannolikt överskattar förslagets effekt. *SAS* noterar att de utsläppsberäkningar som anförs baseras på flygplanstyper, utsläppsdata och beläggningsgrader som bolaget inte känner igen från de data som det årligen reviderar och distribuerar till Naturvårdsverket. *Swedavia AB* delar inte heller utredningens beräkning avseende klimatvärderingen per passagerare på utvalda typsträckor. Regeringen bedömer, trots vad remissinstanserna anför, att

de beräkningar om miljöeffekter som utredningen tagit fram ger en uppskattning över skattens miljöeffekt.

Eftersom flyg inom EU/EES omfattas av EU ETS innebär en reduktion av utsläppen att utsläppsrätter kan komma att säljas inom handelssystemet. Totalt kan utsläppsrätter motsvarande upp till ca 0,09 miljoner ton koldioxidekvivalenter komma att säljas på marknaden för handelssystemet. *Konjunkturinstitutet* anser att flygskattens främsta effekt blir att aktiviteter flyttar från en sektor med låga marginalkostnader för utsläppsminskningar (EU ETS) till en sektor med höga marginalkostnader (den svenska icke-handlande sektorn). Härmed förtydligas den svenska klimatpolitiken. Utredningen bedömer att det rör sig om ett så litet antal av det totala antalet utsläppsrätter som kommer att frigöras till marknaden för EU ETS att det sannolikt inte har någon effekt på handelssystemet eller priserna på utsläppsrätter. Regeringen instämmer i den bedömningen. Regeringen anser vidare att effekterna även på den svenska icke-handlande sektorn därför blir liten.

Statens väg- och transportforskningsinstitut för fram att en så stor andel av de utsläppsreduktioner som skatten bl.a. syftar till påverkas av handelssystemet hade motiverat en noggrannare analys av hur denna påverkan ser ut under olika antaganden om handelssystemet. Regeringen bedömer att utredningens analys i detta avseende är tillräcklig.

I de transportpolitiska målen (prop. 2008/09:93) ingår det s.k. hänsynsmålet som handlar om säkerhet, hälsa och miljö. Hänsynsmålet innebär bl.a. att transportsektorn ska bidra till att miljömålet Begränsad klimatpåverkan ska nås genom en stegvis ökad energieffektivitet i transportsystemet och ett brutet beroende av fossila bränslen. En skatt på flygresor skulle reducera det svenska flygets klimatpåverkan genom lägre utsläpp som beskrivits tidigare eftersom resandet med flyg väntas minska i och med införandet av en skatt. Det innebär dock inte att skatten ger incitament till ökad energieffektivitet eller till minskad användning av fossila bränslen genom t.ex. en övergång till biobränsle, eftersom skatten är helt frikopplad från bränsleförbrukningen och typen av bränsle.

Regeringen delar utredningens bedömning att genom att införa en flygskatt bidrar Sverige till

att öka möjligheterna att på sikt införa ett internationellt mer effektivt styrmedel. Betydelsen av denna styrande effekt är givetvis mycket svår att bedöma men kan vara betydande.

Övriga miljöeffekter

Utöver reduktionen av flygets inverkan på klimatet har ett mindre flygande andra positiva miljökonsekvenser och kan bidra till fler miljö kvalitetsmål. Flyg ger upphov till buller i områden nära flygplatser vid start och landning. Om det leder till att färre flygplan startar och landar innebär det att bullerstörningen reduceras. Eftersom det inte kan beräknas hur stor minskningen kan bli vad gäller antalet flygplan är det svårt att göra någon beräkning av hur mycket bullerstörningen från flyg reduceras. Eftersom en del av resenärerna flyttar över till andra trafikslag kan en ökning som motverkar minskningen från reduktionen av bullerstörning från flyget förväntas. Utöver en förväntad reduktion av bullerstörningar från flyget finns även andra positiva miljöeffekter såsom minskade utsläpp av kväveoxid och svaveloxid.

Effekter för företag

Näringslivets konkurrenskraft

Införandet av en skatt på flygresor resulterar dels i en prisförändring, dels i att tillgängligheten och åtkomsten till svenska orter kan komma att förändras. Prisförändringen som följer av införandet av en skatt på flygresor har troligtvis inte någon nämnvärd inverkan på konkurrens villkoren för produktion i Sverige. I de fall som införandet av en skatt leder till färre flygavgångar försämras dock tillgänglighet och åtkomst, vilket då också kan påverka förutsättningarna negativt för produktion i närheten av berörda flygplatser.

Import- och exportintensiva verksamheter är beroende av goda kommunikationer. Införandet av en skatt på flygresor bör inte påverka lokaliseringsbesluten för företag som i huvudsak importerar eller exporterar varor eftersom skatten inte tas ut för frakt. Företag som huvudsakligen importerar eller exporterar tjänster har däremot ett stort behov av tillgänglighet till flyget. Dessa företag kommer därför att påverkas av införandet av en skatt på flygresor.

Svenskt Näringsliv anser att en noggrann analys måste göras av de sammanlagda samhälls-ekonomiska effekterna av alla aktuella skattehöjningar på transporter.

Med tanke på skattens storlek, vilken för de flesta resor uppgår till 60 kronor per avresande passagerare, bedöms de samhälls-ekonomiska effekterna vara begränsade.

Flygföretag

En skatt på flygresor där skattebasen är avresande passagerare leder till en ökad kostnad per passagerare för flygföretagen. Utredningen bedömer att kostnaden sannolikt kommer att läggas till biljettpriset i stor utsträckning. I vilken utsträckning detta är möjligt beror på konkurrenssituationen i branschen. Ju mer av skatten som läggs till biljettpriset, desto färre resenärer kan flygföretaget räkna med. Om inte hela skatten läggs till biljettpriset måste differensen tas från något annat. I slutändan kan vinsten för flygföretagen påverkas.

Effekterna kommer att se olika ut för olika flygföretag. En tydlig distinktion kan göras mellan de s.k. lågprisföretagen och de övriga flygföretagen. Givet att lågprisföretagens biljetter i dagsläget är billigare än de övriga flygföretagens kommer en skatt att, i procentuella termer, höja priset mer för lågprisföretagen. Det kan tänkas att färre passagerare då kommer att välja lågprisföretagen framför övriga aktörer.

Det är också troligt att effekten av införandet av en skatt på flygresor, genom minskat passagerarunderlag, kan påverka företag av olika storlek olika. Cirka 23 av de totalt 47 registrerade flygföretagen (SNI-kod 51.101, flygföretag med reguljär passagerartrafik) har en till fyra anställda. Under 2016 har Sverigeflyg och Malmö Aviation slagits samman och bildat Braathens Regional Airlines. Sverigeflyg drev innan dess Blekingeflyg, Gotlandsflyg, Kalmarflyg, Kullaflyg, Sundsvallsflyg och Flysmaland. Större flygföretag som verkar globalt har förstås större möjligheter att flytta verksamhet (ledigställda flygplan) till linjer i andra länder än vad små nationella flygföretag har. *Luftfartsverket* saknar en djupare riskanalys för flygföretagen och för hur den svenska flyginfrastrukturen fungerar. *Transportstyrelsen* anser att om en skatt på flygresor leder till färre avgångar kommer detta indirekt påverka även flygfrakten. Detta kan i sin tur få negativa följder för såväl medborgare som näringsliv, varför detta

bör utredas närmare. Regeringen har förståelse för de synpunkter vissa remissinstanser har i fråga om att det kan finnas behov av ytterligare analyser.

De flygföretag som kommer att omfattas av skatten betalar redan i dag både myndighetsavgift och säkerhetsavgift som båda tas ut per passagerare. Det finns således redan system på plats hos företagen för att samla in och lagra sådan information. Den ytterligare administrativa kostnad som kan tänkas uppstå i samband med införandet av en skatt på flygresor beror på att flygföretagen efter ett införande måste rapportera in informationen om passagerarunderlag till Skatteverket.

En potentiell konsekvens för flygföretagen gäller införandefasen av en skatt på flygresor. För att flygföretagen ska kunna ta ut skatten vid försäljning av biljetter behövs en lång framförhållning eftersom biljetter ofta säljs sex till åtta månader innan resan sker. Regeringen föreslår att skatten i stället ska träda i kraft den 1 april 2018.

Andra företag

Utöver flygföretagen är turistnäringen den bransch som kanske tydligast berörs av införandet av en skatt på flygresor. Turistnäringen är starkt beroende av att det finns kommunikationer över hela landet.

Antalet privatresenärer med inrikesflyg kan förväntas minska med 240 000 avresande passagerare per år. Av dessa kan ca 150 000 avresande passagerare förväntas flytta över till andra trafikslag (bil, tåg och buss). Samtidigt förväntas en minskning i antalet privatresenärer i utrikestrafiken med 200 000 avresande passagerare per år. Analysen rörande passagerarförändringar tar inte hänsyn till att resenärer kan flytta från utrikesflyg till inrikesflyg. Det är dock möjligt att en del av de resenärer som på grund av en skatt på flygresor väljer bort en utrikessemester i stället genomför en inrikessemester. Inhemsk turism kan å ena sidan minska eftersom inte alla privatresenärer som väljer bort inrikesflyget flyttar över till andra trafikslag för att utföra sina resor. Å andra sidan kan den inhemska turismen öka genom att resenärer i större utsträckning väljer ett inrikes resmål om de väljer bort en utrikessemester.

Tjänsteresor med inrikesflyget förväntas minska med drygt 40 000 avresande passagerare per år. Av dessa resor kan 6 000 förväntas

genomföras med andra trafikslag (bil eller tåg). Det kan naturligtvis ha en negativ påverkan på hotellbeläggningen i den utsträckning dessa tjänsteresor skulle ha inneburit en övernattnings. Tillväxtverket har visat att 41 procent av utrikes flerdygnsbesökare kommer till Sverige med flyg (Resultat från den nationella gränsundersökningen IBIS 2013, inkommande besökare i Sverige, Tillväxtverket). Det innebär att flyget är en viktig faktor för inkommande turism men inte helt dominerande. I sin rapport om svensk turism 2015 (Fakta om svensk turism 2015, Tillväxtverket) visar Tillväxtverket att fyra av fem hotellnätter för utrikes flerdygnsbesökare sker i storstadsregionerna. Tillväxtverket visar också att en majoritet av utlandsbesökarna kommer från Europa där Danmark och Finland är dominerande, men många kommer också från Asien samt Nord- och Sydamerika.

För resebyråer och researrangörer beror effekten av införandet av en skatt på flygresor på vilken typ av resor det är som erbjuds av företaget. För företag som specialiserar sig på inrikesresor är effekten som nämnts svår att bedöma eftersom förändringen i antalet resenärer i alla trafikslag inom inrikestrafiken mycket väl kan vara positiv om resenärer byter från utrikesflyg till inrikesresor. För resebyråer och researrangörer som specialiserar sig på utrikesresor är effekten dock negativ. En konkurrensnackdel kan uppkomma för företag som i huvudsak arrangerar resor som omfattas av den högsta föreslagna skattenivån på 400 kronor jämfört med företag som arrangerar resor till länder som omfattas av de lägre skattenivåerna. Samma förhållande gäller mellan företag som i huvudsak arrangerar resor inom Sverige jämfört med företag som i huvudsak arrangerar resor inom Europa.

Turistbranschen påverkas oberoende av var de enskilda företagen är lokaliserade eftersom efterfrågan på resor troligtvis kommer att minska till följd av införandet av en skatt på flygresor jämfört med om ingen skatt på flygresor skulle införas. Denna effekt kan i viss mån uppvägas av att inrikes efterfrågan kan öka genom att färre resenärer flyger utrikes. Samtidigt är det sannolikt att inkommande turism från andra länder än Sverige minskar till följd av en skatt. Utredningen framhåller att för företag där lokaliseringsvalet är beroende av närhet till flyget kan omlokaliseringar bli ett alternativ. Här är det möjligt att mindre företag,

vilka är starkare knutna till sin personal, har svårare att omlokalisera företaget än stora företag som relativt sett lättare kan ersätta den personal som väljer att inte flytta med vid en omlokalisering. Det finns därför skäl att förvänta sig att införandet av en skatt på flygresor endast skulle medföra små effekter på den administrativa bördan för turistnäringen. Effekterna är dock svårbedömda.

Utöver flygföretag och företag verksamma inom turistbranschen finns företag inom flygplansindustrin, SNI-kod 30.300, som påverkas av en skatt på flygresor. Mycket av verksamheten som bedrivs av företag under den här kategorin kommer inte påverkas direkt av en skatt på flygresor, exempelvis tillverkning av helikoptrar. Det finns företag som arbetar med översyn av flygplansmotorer och tillverkning av stolar till luftfartyg som kan komma att påverkas om antalet flygplan som flyger till och från Sverige minskar. Under SNI-koden 30.300 finns 44 företag. En majoritet (23) är små företag utan anställda.

Flera andra företag kommer sannolikt också att påverkas. Dessa ingår dock inte i några särskilda företagskategorier som enkelt kan identifieras i företagsdatabasen. Det rör sig här om företag som på grund av sin geografiska lokalisering är beroende av flyget, exempelvis företag verksamma inom skogsindustrin eller inom andra naturresursintensiva branscher. För sådana företag finns ingen möjlighet att omlokalisera till följd av en skatt och dessa är därför i hög grad beroende av att flyget även i fortsättningen erbjuder en god tillgänglighet. *Östersunds kommun* ifrågasätter starkt urvalet av statistik som ligger till grund för analysen eftersom flertalet av de besöksnäringens företag som återfinns i kommunen och regionen inte faller in under de SNI-koder som analysen baseras på. Regeringen kommer noga att följa utvecklingen.

Små och stora företag kan komma att påverkas olika av den föreslagna skatten. Skillnaden beror främst på skilda möjligheter att på grund av skattens eventuella konsekvenser för tillgängligheten omlokalisera verksamheten. Det är sannolikt att små företag i större grad är beroende av att de anställda också flyttar med medan större företag som är lokaliserade på många orter i större utsträckning kan omlokalisera och rekrytera ny arbetskraft i den mån den befintliga väljer att stanna kvar på

ursprungsorten. Dessa skillnader finns även för företag med olika grad av ortsspecifik kompetens. Till stor del kan denna skillnad kopplas till att mindre företag i större utsträckning än större företag ägs av ortens invånare.

Transportstyrelsen saknar en utförlig konsekvensanalys av skattens effekter på företagens ekonomi. *Transportstyrelsen* anser vidare att konsekvenserna för buss- respektive tåg företag som trafikerar flygplatsen borde tydliggöras. *Stockholm Business Region* anser att utredningen inte har utrett hur en sämre flygtillgänglighet påverkar andra samhällsområden som t.ex. hamnverksamhet. Detsamma gäller även för konferenser och möten. *Svensk Handel* för fram att det är en brist i konsekvensanalysen att effekterna på handelsföretagen inte beaktas. Regeringen har förståelse för de synpunkter vissa remissinstanser har i fråga om att det kan finnas behov av ytterligare analyser.

Olika sektorer

Olika sektorer är olika beroende av flyget för sin verksamhet. Utredningen hänvisar till en studie av Ferguson och Forslid (Flyget och företagen, SNS Förlag) som bl.a. har studerat den effekt som avståndet till en flygplats har på olika ekonomiska variabler som kan kopplas till företagande, t.ex. import och export. Det visar sig att import och export av varor är mest känsligt vad gäller avståndet till en flygplats. Det är dock inget som direkt kommer att påverkas av en skatt på flygresor eftersom transport av varor inte inkluderas. Studien finner däremot en aggregerad effekt för import och export av tjänster. För varje procentenhets ökning i avståndet till en flygplats minskar denna med i storleksordningen 0,3 procent. När tillgänglighet i stället mäts genom ovan beskrivet tillgänglighetsmått är effekten ungefär 0,1 procent ökning för både import och export av tjänster vid 1 procent ökning av tillgänglighet. Det har tidigare visats att antalet avresande passagerare kan minska med upp till 3 procent, vilket enligt detta samband skulle innebära en minskning i tjänsteimport motsvande ungefär 0,3 procent för företag som är lokaliserade nära flygplatser.

Vissa branscher kan identifieras som särskilt beroende av flyget. Den studie som utredningen hänvisar till bedömer branscherna Information och kommunikation (IT) samt Utbildning som de mest känsliga för tillgängligheten till flyg. För varje procentenhets ökning i tillgänglighet ökar

produktionen i dessa branscher med ungefär 0,5 procent. IT-branschen som är relativt humankapitaltung är dessutom flyktig, vilket innebär att verksamheten kan flyttas till annan ort om tillgängligheten blir för dålig.

Turism, eller det som faller under Sport-, Fritids- och nöjesverksamhet, är något mindre känsligt. För varje procents förbättring i tillgänglighet ökar produktionen här med ungefär 0,3 procent. Det är förstås mycket som innefattas i den här kategorin där turistverksamhet i exempelvis Norrlands inland är betydligt mer beroende av flyget än ett sportevenemang i Malmö.

Effekter för flygplatser

Om införandet av en skatt på flygresor innebär ett minskat antal flygningar kan detta få större konsekvenser för de icke statliga flygplatserna än de statliga. Det rör sig då om en skillnad i storlek på flygplatserna där flygplatser som i dagsläget har många avgångar per dag, och därmed kan klara en minskning i antalet avgångar, skulle stå sig bättre än små flygplatser som i dagsläget har få avgångar. Effekten för tillgängligheten är således troligen inte linjär med avseende på antalet avgångar. Tillgänglighetsförändringen är med stor sannolikhet större för flygplatser med ett redan litet antal avgångar än för flygplatser med ett stort antal avgångar.

Statliga och icke statliga flygplatser skiljer sig även i andra avseenden. Skavsta och Västerås är två exempel på icke statliga flygplatser som till största delen trafikeras av lågprisföretag. En skatt på flygresor kommer att ha större effekt på pris (i procentuella termer) på biljetter från lågprisföretag. Efterfrågan på dessa resor kommer sannolikt att minska mer än för resor från andra flygföretag. Eftersom några icke statliga flygplatser domineras av just lågprisföretag kan dessa påverkas mer än andra flygplatser av att en skatt på flygresor införs.

Mora kommun anför att utredningen i sitt exempel har utgått från siffror för 2015, vilket är olyckligt. Från mars till månadskiftet oktober/november 2015 stod flygtrafiken stilla eftersom Trafikverket sade upp avtalet med bolaget som flög sträckan Mora–Arlanda. Utredningen har därmed grundat sitt antagande på resenärstatistik för ca fyra månader under 2015, vilket medför att analysen och slutsatsen

blir skev. Enligt uppgift från Dalaflyget gällande Mora-Siljans flygplats flög 6 823 resenärer inrikes och 89 resenärer utrikes under 2014. För 2016 flög 3 903 avresande resenärer inrikes och totalt hade Mora-Siljans flygplats 7 426 årspassagerare. Med samma beräkningsgrund som i utredningen innebär det ungefär en dubbling av antalet minskade resenärer om man utgår från 2016 års siffror. Görs det en skattning av 2015 års statistik så innebär det i princip en tredubbling av antalet minskade resenärer i motsats till utredningens 100 stycken. Regeringen noterar informationen om att statistiken för 2015 var missvisande för Mora-Siljans flygplats.

En annan viktig aspekt med avseende på relativprisförändringar rör de flygplatser som är förlagda nära Sveriges gränser till andra länder, där det finns alternativ i form av utländska flygplatser. Vid införandet av en skatt på flygresor blir det relativt billigare att avresa från en flygplats som inte omfattas av skatten, varför resenärer i större utsträckning än i dag kan förväntas välja att resa från sådana flygplatser. En viss sådan effekt kan förväntas för flygplatser i Skåne (Malmö och Ängelholm) som har nära till Köpenhamn. Det kan även tänkas ske en liknande överflyttning från flygplatser i Värmland som ligger nära Norge. Norge har dock infört en flygskatt för flygresor som innebär att incitamenten till överflyttning blir mindre, särskilt på kortare resor där förslaget till skattenivå ligger nära Norges flygskatt. För 2016 är skattesatsen 80 norska kronor per passagerare.

Effekter för Öresundsområdet

För flygresenärer i Skåne leder en skatt på flygresor i Sverige till ett ökat incitament att resa från Danmark som inte har en skatt på flygresor. Hur stor en sådan effekt kan bli är svårt att förutse men det faktum att skatten i de flesta fall motsvarar i genomsnitt 30 kronor per flygning i en tur- och returresa ger en fingervisning om hur omfattande anpassningarna kan bli. För de längsta resorna (över 6 000 kilometer) är motsvarande belopp för en tur- och returresa 215 kronor. Redan i dagsläget sker en betydande del av svenska resenärers utrikesresor från Danmark. Enligt Örestat skedde 2010 1,6 miljoner resor av svenskar från Kastrups flygplats. Det gjorde Kastrup till den näst vanligaste flygplatsen för svensk utrikesresenärer 2010 efter Arlanda flygplats. Att svenska

resenärers resande redan sker i så stor utsträckning från Danmark kan tyda på att Malmös flygplats Sturup och Köpenhamns flygplats Kastrup inte är konkurrerande utan kompletterande flygplatser.

Samtidigt finns en konkurrenssituation och då särskilt för vissa inrikeslinjer. En skatt på flygresor kommer därför sannolikt medföra att fler resenärer väljer att flyga från Kastrup i stället för från Malmö/Sturup. Hur stor denna effekt kan bli har dock inte kunnat bedömas. Incitamenten till överflyttning kan tydliggöras genom en illustration av hur stor skatt som behöver betalas beroende på vilken flygplats som väljs. Givet att en resa sker tur och retur behöver en resenär som väljer att flyga från Sturup till Arlanda betala 60 kronor per resväg till vilket tillkommer mervärdesskatt om 6 procent. Den totala skattebördan för resenären, givet att hela skatten övervältras på denne, blir då ca 130 kronor. Motsvarande skattebördan för en resenär som väljer att flyga från Kastrup är 60 kronor i skatt för hemresan, som innebär en avresa från en flygplats i Sverige. Regeringen bedömer det som osannolikt att denna extra kostnad kommer att ha någon större effekt på valet av avreseflygplats.

Effekter för flygplatser i glesbygd

Funktionsmålet inom transportpolitiken, att transportsystemet ska ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet, kan komma att påverkas av skatten. Införandet av en skatt på flygresor innebär att funktionsmålet inom transportpolitiken påverkas negativt om tillgängligheten i landet försämras.

Några delar kan motverkas genom att vissa flyglinjer har upphandlats. Dessa är Pajala–Luleå, Hemavan–Vilhelmina–Arlanda, Lycksele–Arlanda, Östersund–Umeå, Torsby–Hagfors–Arlanda och Sveg–Arlanda. Även om antalet passagerare kan komma att minska på dessa flyglinjer kommer flyglinjerna att finnas kvar, åtminstone till dess att nuvarande trafikavtal upphör. Statligt driftbidrag utbetalades 2015 till flygplatserna i Arvidsjaur, Gällivare, Hagfors, Hemavan–Tärnaby, Lycksele, Sveg, Torsby, Pajala och Vilhelmina.

De flygplatser som antingen erhåller statligt bidrag eller har upphandlade flyglinjer har alla det gemensamt att de har ett litet passagerarunderlag även om passagerarunderlaget är

frikopplat från möjligheterna att erhålla statligt bidrag. Dessutom ligger alla dessa berörda flygplatser i ett geografiskt läge som innebär att tillgängligheten till andra trafikslag är liten. Det finns flera flygplatser som har ett lågt antal avresande passagerare men som i dagsläget inte har upphandlade flyglinjer.

Utredningen bedömer sammanfattningsvis att effekterna av ett införande av en skatt på flygresor sannolikt är begränsade men ändå inte helt obetydliga för flygplatser i glesbygd. Det är särskilt tydligt för de flygplatser som i dag har upphandlad trafik. Vid införandet av en skatt på flygresor kommer kostnaden för upphandling att öka, givet att samma mängd flyglinjer och flygstolar upphandlas även i framtiden. Regeringen gör samma bedömning som utredningen.

Transportstyrelsen saknar en mer utförlig konsekvensbeskrivning av hur en skatt på flygresor påverkar tillgängligheten på regionala flygplatser. Även i avsnittet som behandlar konsekvenser för Öresundsområdet saknas en djupare analys. Regeringen avser därför att följa utvecklingen noga.

Effekter för regionalutveckling

Införandet av en skatt på flygresor innebär att funktionsmålet inom transportpolitiken kan påverkas negativt eftersom tillgängligheten i landet riskerar att försämrars. I och med att utrikesflyget förväntas öka oavsett om en skatt införs eller inte ger skatten inga försämringar i tillgänglighet till utrikes destinationer. Snarare blir effekten att den positiva tillgänglighetsförändringen går långsammare. *Tillväxtverket* och *Jordbruksverket* framhåller att det är viktigt att konsekvenserna för landets alla delar behandlas i tillräcklig utsträckning. Regeringens bedömning är att följa frågan noga.

Utredningen anser att den empiri och de metoder som använts i utredningen inte räcker för att säkert bedöma vilka effekter en flygskatt kan få på regional och lokal nivå. Till exempel kan beroendet av flyget för turistverksamheten i Norrlands inland vara mycket högre jämfört med sportevenemang i Stockholm. Vidare är det en brist att det inte har varit möjligt att kvantifiera sysselsättningseffekterna på lokal och regional nivå – små effekter på nationell nivå utesluter inte stora effekter på lokal eller regional

nivå. Eftersom det saknas statistik för en bättre uppdelning av arbetsställen geografiskt är det inte möjligt att avgöra vilka arbetsställen som ligger nära flygplatser och heller inte hur många arbetstillfällen som direkt kan påverkas. Inom landet kan därför konkurrenskraften försämrans för företag som inte är belägna i storstadsregionerna. Man bör även göra skillnad på verksamheter som kan flyttas till annan ort där tillgängligheten och åtkomligheten är bättre och på verksamheter som inte kan flyttas.

Storleken på de negativa effekterna på lokal nivå bedöms vara beroende av möjligheterna att behålla antalet avgångar per dag. Effekten för tillgängligheten är troligen inte linjär med avseende på antalet avgångar, där tillgänglighetsförändringen med stor sannolikhet är större för flygplatser med ett redan lågt antal avgångar än för flygplatser med ett stort antal avgångar. Risker för kännbara negativa effekter på regional och lokal nivå återfinns i första hand på mindre flygplatser i Norrlands inland och i annan glesbygd. När antalet passagerare minskar finns det också en risk för att antalet avgångar minskar. Denna risk bedöms vara större för små flygplatser, vilket i förlängningen riskerar att minska både tillgängligheten och åtkomligheten såvida inte upphandling av flyglinjer kommer att hantera detta.

På kort sikt kan noteras att även om antalet passagerare kan komma att minska på dessa flyglinjer kommer flyglinjerna själva att finnas kvar som i dag, åtminstone fram till nuvarande trafikavtal upphör. Flygföretagen kan då förväntas fortsätta att flyga men med en lägre kabinfaktor, dvs. med färre passagerare per avgång eller med mindre flygplan.

Länsstyrelsen i Gotlands län och *Länsstyrelsen i Jämtlands län* saknar en bred analys av de regionala effekterna till följd av införandet av en skatt. *Regionförbundet Sörmland* menar att det behövs en noggrannare konsekvensanalys om skattens fördelningseffekter och vad den innebär för olika regioner, hushållstyper och företagsstyper innan en skatt kan införas. Utredningen bedömer att det saknas statistiskt underlag för att kunna göra en mer precis analys av vilka effekter den föreslagna skatten kan förväntas få för Sveriges regionala utveckling. Regeringen avser att följa utvecklingen noga.

Flyget ger ett begränsat bidrag till regionförstoring och regionintegrering, dvs. att en bättre matchning på arbetsmarknaden möjliggörs

genom den tillgänglighet som flyget bidrar till. Detta är sannolikt viktigt inom områden där det krävs specialiserad expertkompetens som kräver rekrytering över stora geografiska områden. På grund av att det saknas statistiskt underlag har det inte kunnat klargöras i vilken utsträckning den föreslagna skatten får konsekvenser för regionförstoring. Det är dock osannolikt att den ytterligare kostnad som skatten medför för att flyga in sådan kompetens skulle vara avgörande för beslutet att använda den expertkompetensen som efterfrågas.

Effekter för sysselsättningen

Även om en flygskatt kan förväntas ha en negativ effekt på sysselsättningen i flygsektorn eller i områden, regioner och städer med flygplats finns det faktorer som talar för att sysselsättningseffekten i ekonomin i sin helhet av ett införande av en flygskatt kan bli begränsad. Dels förväntas flygskatten endast reducera det totala antalet resenärer med drygt 2 procent, dels finns det andra motverkande effekter. Knappt två tredjedelar av de flygresenärer i inrikestrafiken som inte längre förväntas flyga väntas fortfarande resa, men med andra trafikslag. Detta ökar sannolikt efterfrågan på arbetskraft och därmed sysselsättningen inom sektorer för dessa alternativa resesätt. Det är även möjligt att en minskad efterfrågan på utrikesresor omsätts i en ökad inrikes efterfrågan och konsumtion.

Stockholm Business Region anför att utredningen inte har gjort någon analys kring hur en minskad tillströmning av besökare påverkar förutsättningarna för nya jobb i besöksnäringens bransch. Utredningen bedömer att en flygskatt skulle kunna leda till negativa konsekvenser för företag och sysselsättningen inom flygbranschen samt för områden och städer med flygplats jämfört med om en flygskatt inte införs. Vad gäller sysselsättningen i ekonomin i sin helhet finns dock en rad motverkande faktorer och effekterna på sysselsättningen i ekonomin i sin helhet är därmed inte entydigt negativa.

Vid en jämförelse med dagens situation förväntas antalet avresande passagerare öka oavsett om en flygskatt införs eller inte. Därför bedömer utredningen att även sysselsättningen både inom turistnäringen och inom flyg-

branschen ökar jämfört med i dag även med ett införande av en flygskatt, om än ökningen på grund av skatten bedöms bli mer dämpad. Regeringen har inte gjort någon annan bedömning.

Övriga effekter

Regeringen har inte lämnat några förslag som har betydelse för den kommunala självstyrelsen. Regeringens förslag innebär inte heller några konsekvenser som har bäring på de integrationspolitiska målen. Förslagen bedöms vidare inte påverka brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet. Enligt regeringens bedömning medför förslagen i betänkandet inte heller några andra konsekvenser av det slag som anges i 15 § kommittéförordningen (1998:1474) samt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning och som inte kommenteras på andra ställen i detta avsnitt. Förslaget om en lag om skatt på flygresor är utformad för att inte stå i strid med EU:s regelverk om statligt stöd.

Effekter för jämställdheten

Enligt utredningen, baserat på Swedavias resvaneundersökning, reser något färre kvinnor än män med flyg. År 2015 var fördelningen 53 procent män och 47 procent kvinnor som reste till och från Arlanda, 52 procent män och 48 procent kvinnor som reste till och från Göteborgs flygplats Landvetter och 51 procent män och 49 procent kvinnor till och från Malmös flygplats Sturup.

Förslaget om en skatt på flygresor bedöms inte påverka jämställdheten mellan kvinnor och män i någon större utsträckning.

6.22 Omräkning av koldioxid- och energiskattesatserna efter prisutveckling respektive reala inkomstökningar

Koldioxid- och energiskattesatserna på bränslen följer av 2 kap. 1 och 1 b §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. På motsvarande sätt följer energiskattesatsen på elektrisk kraft av 11 kap. 3 § LSE. Sedan 1994 har en årlig indexomräkning skett av skattesatserna i

syfte att realvärdesäkra dem. Senast i november varje år ska regeringen, med stöd av bestämmelser i LSE, i förordning lägga fast det kommande kalenderårets koldioxid- och energiskattesatser med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen. För bensin och dieselbränsle görs för 2017 och framåt även en årlig omräkning av skattesatserna som beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten.

Koldioxid- och energiskattesatserna på bränslen för 2017 framgår av förordningen (2016:1019) om fastställande av omräknade belopp för energiskatt och koldioxidskatt för år 2017. Underlaget för omräkningen är de skattesatser på bränslen och elektrisk kraft som anges i LSE. Det innebär för bränslen att omräkningen avseende 2018 års skattesatser baseras på de skattesatser som enligt LSE gällt under 2016. Beräkningen av 2018 års skattesatser sker utifrån den faktiska förändringen i konsumentprisindex (KPI) under perioden juni 2015 och juni 2017 som alltså tillämpas på 2016 års skattesatser. Index har under perioden ökat med 2,76 procent. För bensin och dieselbränsle görs även en omräkning med ett schabloniserat årligt tillägg av två procentenheter till KPI-omräkningen för att beakta utvecklingen av bruttonationalprodukten. Beräknat utifrån den årliga indexförändringen med tillägget om två procentenheter per år räknas 2016 års skattesatser på bensin och dieselbränsle upp med 6,85 procent. Den tillkommande omräkningen sker av såväl energiskatten som koldioxidskatten men uttrycks som en höjning av energiskatten. En mervärdesskatteeffekt tillkommer om priset på bränslet i motsvarande mån förändras och om köparen är en privatperson. För företag som har rätt av dra av denna ingående mervärdesskatt tillkommer inte någon sådan effekt. Jämfört med 2017 års skattesatser på bränslen medför omräkningen att skatten på bensin, miljöklass 1 för 2018 höjs med 24 öre per liter (30 öre inklusive mervärdesskatt). Skatten på dieselbränsle, miljöklass 1 för 2018 höjs med 21,3 öre per liter (26,625 öre inklusive mervärdesskatt).

De ovan angivna skattesatserna är de som läggs fast i den förordning som regeringen enligt reglerna i LSE ska utfärda före november månads utgång 2017. Regeringens förslag i avsnitt 6.15.14 innebär dock bl.a. att nya skattesatser för samtliga bränslen läggs fast i 2 kap. 1 § LSE. Dessa nya skattesatser föreslås träda i kraft den 1 juli 2018. Detta innebär alltså

att de ovan omräknade skattesatserna på bränslen endast kommer att tillämpas i de fall då skattskyldighet inträder under perioden den 1 januari–den 30 juni 2018. I de fall då skattskyldighet inträder fr.o.m. den 1 juli 2018 gäller de skattesatser som framgår av den föreslagna lydelsen av 2 kap. 1 § LSE, jfr närmare under avsnitt 6.15.14.

Energiskattesatsen på elektrisk kraft fr.o.m. den 1 juli 2017 följer av 11 kap. 3 § LSE. För energiskattesatsen på elektrisk kraft sker beräkningen av 2018 års skattesats utifrån den faktiska förändringen i KPI under perioden juni 2016 och juni 2017. Index har under perioden ökat med 1,72 procent. En mervärdeskatteeffekt tillkommer om priset på elektrisk kraft i motsvarande mån förändras och om köparen är en privatperson. För företag som har rätt av dra av denna ingående mervärdesskatt tillkommer inte någon sådan effekt. Jämfört med den energiskattesats på elektrisk kraft som gäller fr.o.m. den 1 juli 2017 medför indexomräkningen av energiskattesatsen på elektrisk kraft för 2018 en höjning för hushåll och tjänstesektor med 0,6 öre per kilowattimme (kWh) (0,75 öre inklusive mervärdesskatt). I vissa kommuner i norra Sverige är skattenivån för hushåll och tjänstesektor nedsatt med 9,6 öre per kWh jämfört med normalnivån.

Skattesatsförändringar för de vanligaste bränslena och elektrisk kraft redovisas i tabell 6.27.

Tabell 6.27 Ändringar av skattesatserna på vissa bränslen och el 2018 jämfört med 2017, inklusive mervärdesskatt

Öre/l, kr/m³, kr/1 000 m³ och öre/kWh

Energislag	Omräkning av energi-skatt	Omräkning av koldioxid-skatt	Mervärdes-skatt	Summa
Bensin,				
miljöklass 1, öre/l	20	4	6	30
Dieselbränsle,				26,62
miljöklass 1, öre/l	15,8	5,5	5,325	5
Eldningsolja, kr/m ³	14	55	17,25	86,25
Naturgas, drivmedel, kr/1 000m ³	0	41	10,25	51,25
El, öre/kWh	0,6		0,15	0,75

Anm.: Ingen energiskatt tas ut på naturgas för drivmedelsanvändning.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter

6.23 Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

6.23.1 Ärendet och dess beredning

Skatteverket har i en skrivelse till Finansdepartementet hemställt om en ändring av 26 kap. 23 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, så att redovisningsskyldigheten för punktskatt som redovisas i punktskatte-deklaration alltid ska inträda samtidigt med skattskyldigheten för den aktuella skatten (Fi2014/04142/SKA/S2). Skatteverket redovisade bakgrund och förslag till reglering i en till hemställan fogad promemoria ”Punktskatt – redovisningsskyldighetens inträde”. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 16, avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 16, avsnitt 2*. Hemställan har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 16, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet. I en promemoria från Finansdepartementet, Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet, föreslogs vissa justeringar av förslaget i Skatteverkets hemställan och vissa andra förslag avseende förfarandet på punktskatteområdet. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 16, avsnitt 4* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 16, avsnitt 5*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 16, avsnitt 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet.

Skatteverket har i en skrivelse till Finansdepartementet hemställt om en ändring av 37 kap. 10 § SFL och införande av en ny paragraf, 37 kap. 9 a § SFL (Fi2016/04281/S2). Skatteverket redovisade bakgrund och förslag till reglering i en till hemställan fogad promemoria ”Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatter”. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 16, avsnitt 7* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 16, avsnitt 8*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i

bilaga 16, avsnitt 9. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 maj 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 16, avsnitt 10.* Lagrådets yttrande finns i *bilaga 16, avsnitt 11.* Regeringen har följt Lagrådets synpunkter, med undantag för utformningen av övergångsbestämmelserna. Synpunkterna behandlas i avsnitt 6.23.3, 6.23.7 och 6.23.8 samt i författningskommentaren till förslagen om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter samt skatteförordningen (2011:1244).

6.23.2 Bakgrund och gällande rätt

Skatteverkets hemställan om redovisningsskyldighetens inträde

Av Skatteverkets hemställan framgår kortfattat bl.a. följande. För en närmare beskrivning av gällande rätt och Skatteverkets bedömningar och förslag hänvisas till hemställan.

Gällande rätt

Bestämmelser som anger hur och när punktskatter ska redovisas i en punktskatte-deklaration finns i 26 kap. 18, 22 och 23 §§ skatteförordningen (2011:1244), förkortad SFL. Huvudregeln är att punktskatter ska redovisas i punktskattedeklarationen för den redovisningsperiod då redovisningsskyldigheten inträder. I 26 kap. 23 § andra stycket SFL anges att redovisningsskyldigheten inträder när affärshändelser, som grundar skattskyldighet enligt god redovisningssed bokförs eller borde ha bokförts. I vissa fall inträder dock redovisningsskyldigheten samtidigt som skattskyldigheten. Så är fallet om den deklarerings-skyldige inte är bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078), förkortad BFL, eller om skattskyldigheten inträder vid händelser som inte föranleder någon bokföringsåtgärd.

Skälen för Skatteverkets förslag

Skatteverket anför bl.a. följande. En klar och tydlig redovisningsbestämmelse är en grund-

läggande förutsättning för en enkel och förutse-bar rättstillämpning. Den nuvarande redovisningsbestämmelsen kräver flera juridiska bedömningar och leder sannolikt till en tillämpning som inte är enhetlig. I värsta fall leder den till brister i rättssäkerheten och att företagen redovisar skatten fel. Därtill kommer att anknytningen till god redovisningssed medför dels svårigheter att fastställa exakt när skyldigheten att redovisa skatt inträder, dels tidsmässiga förskjutningar av redovisningstidpunkten. Sedan de nuvarande bestämmelserna om redovisningsskyldighetens inträde infördes har det dessutom tillkommit ett antal nya punktskatter där skattskyldigheten inte inträder genom en händelse som redovisningsrättsligt är att se som en affärshändelse. Detta bidrar naturligtvis till att lagstiftningen blivit otydlig och mer komplicerad. Sammanfattningsvis bedömer Skatteverket att det är angeläget att förtydliga bestämmelsen så att det av lagtexten klart framgår när punktskatter ska redovisas. Redovisningstidpunkten bör vara så preciserad att den enskilde företagaren kan upprätta sin skatteredovisning och vara övertygad om att uppgifterna lämnas i rätt tid.

Det är enligt Skatteverket utan tvekan enklast att låta redovisningsskyldigheten för samtliga punktskatter inträda vid samma tidpunkt som skattskyldigheten. En sådan bestämmelse får en enhetlig utformning och ett i grunden enhetligt innehåll som gäller för samtliga punktskatter, samtidigt som den beaktar punktskatternas olika konstruktion. Beskattningsförfarandet blir därmed så neutralt det kan bli med hänsyn till punktskatternas skilda natur.

Den kanske främsta fördelen som Skatteverket ser med ett förslag om att redovisningsskyldigheten ska inträda samtidigt med skattskyldighetens inträde är att en koppling till den företeelse som ligger till grund för skattskyldigheten anger en exakt tidpunkt. En exakt tidpunkt är förutsebar för den som ska redovisa skatten och underlättar Skatteverkets kontrollarbete. Det är framförallt kontrollen av skatterna på alkohol och tobak som skulle effektiviseras genom förslaget. För dessa skatter skulle det i normalfallet framgå direkt av upplagshavarnas lagerredovisning, jämförd med korrekta uppgifter i det datoriserade systemet för flyttning av punktskattepliktiga varor (Excise Movement Control System, förkortat EMCS) när redovisningsskyldigheten inträder och

därmed när skatten rätteligen ska redovisas och betalas.

Vad gäller tiden för redovisning och betalning bedömer Skatteverket att nu gällande bestämmelser om när en skattedeklaration senast ska lämnas är så generösa att de skattskyldiga har möjlighet att få betalt för de levererade varorna och tjänsterna innan skatten ska betalas även om redovisningsskyldigheten ska inträda samtidigt med skattskyldigheten. Det saknas därmed enligt Skatteverket skäl att ändra bestämmelserna om när skatten ska redovisas och betalas.

Allmänt om hantering av punktskattepliktiga varor och bränslen

Genom rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG (EUT L 9, 14.1.2009, s. 12), i det följande punktskattedirektivet, har det införts EU-gemensamma bestämmelser för hanteringen av vissa punktskattepliktiga varor och bränslen. Reglerna i punktskattedirektivet innebär bl.a. att skatten på vissa punktskattepliktiga varor och bränslen (ofta benämnda harmoniserade varor eller uppskovsvaror) ska tas ut i det land där varan eller bränslet släpps för konsumtion med konsumtionslandets skattesats.

Genom det s.k. uppskovsförfarandet åstadkoms att varor och bränslen under vissa förutsättningar, oavsett att de i och för sig är skattepliktiga, kan tillverkas, bearbetas, förvaras och flyttas utan att det medför några beskattningsekvenser. I huvudsak sker hanteringen inom ramen för ett system med skatteupplag, som förestås av godkända upplagshavare. Varor får enligt punktskattedirektivet flyttas under ett uppskovsförfarande om de flyttas mellan vissa i direktivet angivna platser, såsom t.ex. från ett skatteupplag till ett annat skatteupplag. Ett datoriserat system för att hantera flyttningar under uppskovsförfarandet (EMCS) infördes under år 2010.

Uppskovsförfarandet är genomfört i svensk lagstiftning genom lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE.

Vissa bränslen omfattas inte av punktskatte-direktivets bestämmelser om uppskovsför-

farande. För dessa bränslen finns det i stället interna bestämmelser om förfarandet, det s.k. lagerhållarsystemet. Hanteringen av obeskattat bränsle får då under vissa förutsättningar skötas av godkända lagerhållare. Inte heller elektrisk kraft omfattas av uppskovsförfarandet. Nationella bestämmelser om energiskatt på elektrisk kraft finns i 11 kap. LSE.

Promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

I promemorian föreslogs två ändringar av förslagen i Skatteverkets hemställan. Den första ändringen avsåg uppskovsbränslen och bestod i en särskild bestämmelse enligt vilken en upplagshavare får redovisa punktskatten i nästföljande period om skattskyldighet enligt 5 kap. 1 § 1 a eller b LSE inträder någon av de tre sista dagarna i redovisningsperioden. Den andra förändringen bestod i att energiskatt på elektrisk kraft enligt 11 kap. 7 § 1 a LSE ska redovisas för redovisningsperioden efter den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder. För båda förändringarna föreslogs att de inte skulle få tillämpas om Skatteverket hade fattat beslut om att redovisningsperioden för punktskatt ska vara ett beskattningsår, jfr 26 kap. 17 § SFL.

I promemorian finns även vissa andra förslag och bedömningar avseende förfarandefrågor.

- Det bedöms att det inte finns anledning att vidta någon ytterligare åtgärd med anledning av en hemställan från Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet (SPBI) avseende återbetalning av skatt och skattebefriade förbrukare.
- Det föreslås att hänvisningen i 7 kap. 1 § 10 e SFL avseende lagerhållare för snus och tuggtobak ändras från 38 § 1 LTS till 36 § 1 LTS.
- Det föreslås även att LTS, lagen om alkoholskatt och LSE ska kompletteras med generella bestämmelser om under-tecknande av ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden. Förslaget innehåller

- vissa undantag för utländska beskickningar och internationella organisationer.
- Vidare föreslås att det ska införas en möjlighet för Skatteverket att förelägga den som fått återbetalning eller kompensation av punktskatt att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera att denne har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter. Det föreslås även att en bestämmelse om dokumentationsskyldighet vid ansökan om återbetalning eller kompensation av punktskatt införs.
  - I promemorian föreslås vidare att det införs nya bestämmelser i LTS, lagen om alkoholskatt och LSE enligt vilka Skatteverket kan besluta om skatt för varor som försvinner under en uppskovsflyttning utan att en oegentlighet kan konstateras under flyttningen.
  - Promemorian innehåller även vissa förändringar och förtydliganden med anledning av de specialbestämmelser som finns för små vinproducenter. En mottagare av varor som avsänds från en sådan liten vinproducent som i sitt hemland har beviljats undantag från vissa bestämmelser i uppskovsförfarandet ska underrätta Skatteverket skriftligen om mottagandet av varorna. Vissa förtydliganden görs vidare vad gäller villkoren för flyttning av sådana varor under uppskovsförfarandet. Det klargörs även att uppskovsflyttningar av vin som omfattas av de särskilda bestämmelserna om små vinproducenter omfattas av bestämmelserna om transportkontroll. En förare är därvid skyldig att se till att det följedokument för flyttning av vinprodukter som föreskrivs för dessa fall följer med transporten och tillhandahålls Tullverket vid en transportkontroll.
  - Det föreslås även att det införs en bestämmelse i LTS, lagen om alkoholskatt och LSE om att det som skatteupplag inte får godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.
  - Slutligen föreslås i promemorian att en uppgift om godkännande som registrerad avsändare enligt LTS, lagen om alkoholskatt eller LSE ska få lämnas ut om det inte av särskild anledning kan antas att den enskilde som uppgiften avser eller någon närstående lider men om uppgiften röjs.

Gällande rätt avseende tredjemansföreläggande

Skatteförfarandelagen

Under vissa förutsättningar ska Skatteverket fatta beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt bl.a. LTS, lagen om alkoholskatt och LSE. Beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt anses vara beslut om punktskatt enligt 53 kap. 5 § SFL.

Av 37 kap. 9 § SFL framgår att Skatteverket får förelägga den som är eller kan antas vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) eller som är en annan juridisk person än ett dödsbo, att lämna uppgift om en rättshandling med någon annan. Föreläggandet ska avse förhållanden som är av betydelse för kontroll av att andra än den som föreläggs har fullgjort en uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. SFL, eller kan fullgöra sådan uppgiftsskyldighet. Enligt 37 kap. 10 § SFL får även någon annan än den som avses i 37 kap. 9 § SFL föreläggas om det finns särskilda skäl.

Skatteverket får enligt 41 kap. 2 § andra stycket SFL fatta beslut om revision för att inhämta uppgifter av betydelse för kontroll av någon annan än den som revideras som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 SFL. Uppgifterna ska ha betydelse för kontroll av den som uppgifterna avser. Den som revideras har vissa skyldigheter, dessa skyldigheter framgår av 41 kap. 8–11 §§ SFL. Av 41 kap. 12 § SFL framgår att Skatteverket får förelägga den som inte fullgör sina skyldigheter enligt 8–11 §§ att fullgöra dem.

EU-rätt

Reglerna för punktskatt avseende tobak, alkohol och energi är i hög grad harmoniserade inom EU. Grunden för det gemensamma regelverket är rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och upphävande av direktiv 92/12/EEG (punktskattedirektivet). Av artikel 9 i punktskattedirektivet framgår att punktskatt ska påföras och uppbäras och i tillämpliga fall återbetalas eller efterges i enlighet med det förfarande som fastställs av varje medlemsstat. Medlemsstaterna ska tillämpa samma förfarande som för inhemska varor som för varor från övriga medlemsstater.

Promemorian Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatter

Det finns bestämmelser om återbetalning av och kompensation för punktskatt i bl.a. LTS, lagen om alkoholskatt och LSE. Det kan t.ex. handla om återbetalning på grund av att någon som inte är skattskyldig för punktskatt har använt punktskattepliktiga produkter på ett sätt som medför skattebefrielse. Det kan också handla om att punktskattepliktiga produkter har förts ut ur landet i ett sådant förfarande som medger rätt till återbetalning.

I LSE regleras bl.a. de reducerade beskattningsnivåerna för bränsle och el som förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Det svenska systemet med reducerade beskattningsnivåer för el som förbrukas i sådan verksamhet har anpassats till förändringar av EU:s statsstödsregler. Den 1 januari 2017 ersattes den reducerade skattesatsen för el som förbrukas i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet med ett återbetalningsförfarande för de förbrukare som inte är skattskyldiga för energiskatt på el (prop. 2016/17:1). Genom ändringen behöver 44 000–62 000 företag ansöka om återbetalning av punktskatt. Innan ändringen fick dessa företag energiskatten reducerad direkt vid inköpet genom att elleverantören tillämpade en reducerad skattesats. Den som är skattskyldig för energiskatt på el har rätt till motsvarande nedsättning genom avdrag i skattedeklarationen. I dag är det totalt ca 30 000 företag som begär återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt någon av bestämmelserna i LTS, lagen om alkoholskatt eller LSE. Den ändring av LSE som trädde i kraft den 1 januari 2017 innebär att antalet företag som omfattas av bestämmelser om återbetalning av punktskatt ökat drastiskt. Detta medför en ökning av antalet tillfällen när Skatteverket kan ha ett behov av att kontrollera ansökningar och beslut om återbetalning och kompensation.

I Skatteverkets granskande verksamhet kan det därmed finnas behov av att kontrollera om en ansökan ska bifallas eller om ett beslut har fattats på rätt grund. I dag har Skatteverket enligt 41 kap. 2 § andra stycket SFL, möjlighet att besluta om revision för att inhämta uppgifter av betydelse för kontroll av någon annan än den som revideras, s.k. tredjemansrevision. Det får bl.a. göras för att kontrollera om den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation

för punktskatt enligt vissa bestämmelser i LSE och som därför omfattas av 53 kap. 5 § 2 SFL har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter. Bestämmelserna om tredjemansrevision omfattar inte den som har ansökt om återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 SFL (se prop. 2000/01:118 s. 107 f. och prop. 2001/02:127 s. 137 f. och 176 f.).

Det finns ingen motsvarande möjlighet att förelägga någon annan än den som kontrollen avser när denne ansökt om återbetalning eller kompensation avseende punktskatt. Bestämmelserna om tredjemansföreläggande i 37 kap. 9 § SFL kan bara tillämpas för kontroll av att den som är uppgiftsskyldig enligt 15–35 kap. SFL har fullgjort en sådan uppgiftsskyldighet eller kan fullgöra en sådan uppgiftsskyldighet. Den som begär återbetalning av eller kompensation för punktskatt är inte, i den egenskapen, uppgiftsskyldig enligt 15–35 kap. SFL.

Den kontrollmöjlighet som står till buds i form av revision är mer ingripande och kostsam än den mindre ingripande och mer kostnads-effektiva kontrollformen föreläggande.

Skatteverket kan inte heller förelägga den som har begärt återbetalning av eller kompensation för punktskatt, eftersom föreläggande-bestämmelsen i 37 kap. 6 § SFL också tar sikte på uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. SFL. De uppgifter som Skatteverket inte får efterfråga genom ett föreläggande kan Skatteverket hämta in genom att besluta om revision enligt 41 kap. 2 § första stycket 4 och 5 SFL. Skatteverkets möjligheter att revidera någon annan än den som kontrollen avser gäller dock inte när ansökan omfattas av 41 kap. 2 § första stycket 5 SFL.

I promemorian Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatt föreslås att Skatteverket i vissa fall ges möjlighet att förelägga tredjeman att lämna uppgifter om den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Uppgifterna ska ha betydelse för kontroll av att den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter.

6.23.3 Redovisningsskyldighetens inträde

Regeringens förslag: Redovisningsskyldigheten ska inträda samtidigt med skattskyldigheten.

När det gäller energiskatt på elektrisk kraft införs en särskild bestämmelse om att skatten i vissa fall ska redovisas för redovisningsperioden som inleds en månad efter utgången av den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder. Detta gäller dock inte om redovisningsperioden är beskattningsår.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången på punktskatt där skattskyldighet har inträtt efter den 31 december 2017. För punktskatt där skattskyldighet har inträtt före ikraftträdandet gäller bestämmelserna i den äldre lydelsen.

Hemställans förslag överensstämmer delvis med regeringens. I Skatteverkets hemställan föreslås att redovisningstidpunkten för samtliga punktskatter som redovisas i punktskatte-deklaration ska inträda samtidigt med skattskyldigheten.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslås en särskild bestämmelse för flyttningar av uppskovsbränslen i anslutning till månads-skiften och att energiskatten på elektrisk kraft i vissa fall ska redovisas för redovisningsperioden efter den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder. En språklig justering har även gjorts i förhållande till promemorians förslag.

Remissinstansernas synpunkter på Skatteverkets hemställan: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten, Ekobrotts-myndigheten, Folkhälsomyndigheten, Systembolaget, Tullverket, Kronofogdemyndigheten, Statens Energimyndighet, JTI Sweden AB, Sprit & Vinleverantörsföreningen och Svenska Tobakleverantörsföreningen* tillstyrker eller är positiva till förslagen.

Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Bokföringsnämnden, Konkurrensverket, LRF, Svensk Försäkring, Trafikförsäkringsföreningen och Sveriges Bryggerier har inte några synpunkter på förslagen.

Energiföretagen (dåvarande Svensk Energi) anger att de i grunden är positiva till enkla och enhetliga regler men att förslagen innebär en del utmaningar för elbranschen. Synpunkterna

avgränsar sig till energiskatt på elektrisk kraft. Energiföretagen menar att det finns en naturlig koppling mellan fakturering och affärsredovisning. Elkraft är ledningsbunden och den levererade volymen bestäms genom mätarav-läsning. När mätaravläsning skett går det inte att bestämma vilka skattesatser som ska utgå. Detta framkommer först när mätvärden samkörts med kunddatabasen och leveranspunkten kopplats samman med kundspecifika uppgifter om geografisk belägenhet och förbrukningsändamål. Nuvarande process innebär således att elkraft levereras månad 1, mätvärdena kopplas mot kund och faktureras i månad 2 och skatten redovisas i månad 3. Således kan inte en korrekt skatteredovisning tas fram förrän mätvärdes-systemet har samkörts med kunduppgifter, en process i vilken fakturan genereras. Det finns risk att stora likviditetseffekter uppstår i företagen beroende på vilka betalningsfrister som används vid fakturering. Enligt de allmänna avtalsvillkor som branschen förhandlat med Konsumentverket ska betalning från hushålls-kunder vara elhandelsföretaget tillhanda tidigast 20 dagar efter det att elhandelsföretaget avsant fakturan. Förfallodagen bör som huvudregel infalla tidigast den 28:e dagen i månaden. När det gäller näringsidkare ska kundens betalning vara elhandelsföretaget tillhanda tidigast 15 dagar efter det att elhandelsföretaget avsant fakturan, om inte annat skriftligen avtalats.

Svenskt Näringsliv ansluter sig i och för sig till de principiella överväganden som görs i promemorian. De kan dock inte tillstyrka en generell förändring enligt vad som föreslås i promemorian eftersom de erfarit att stora problem och kostnader skulle uppstå inom energisektorn.

Näringslivets regelnämnd anför att förslagen inte kan ligga till grund för lagstiftning och att en reell redovisning av konsekvenserna måste genomföras och redovisas innan det går att uttala sig om lämpligheten med förslaget.

Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet (SPBI) avstyrker förslaget i sin helhet. SPBI menar att en konsekvensanalys för förslagets effekter på branschen och nödvändiga förändringar av förslaget samt beaktande av omställningstider måste genomföras. SPBI saknar i Skatteverkets hemställan myndighetens förståelse för komplexiteten i branschens verksamhet, en nyanserad syn på vilka administrativa pålagor man ålägger skattskyldiga

i förhållande till nytta och kontroll samt en analys av effekter på andra regelverk. SPBI anför att som noteras i remissen kommer ca 44 procent av punktskatterna från energi och att det är ett begränsat antal aktörer som hanterar dessa punktskatter. Av det följer att det är stora mängder transaktioner med betydande belopp som hanteras i omfattande och komplexa affärssystem. Större ändringar i sådana system kräver normalt förstudier och har en lång implementeringstid. En viktig utgångspunkt i regelstiftandet är samtidigt att hanteringen av punktskatterna bör vara administrativt hanterbar utan att kräva ytterligare sidoordnad redovisning för de skattskyldiga. Argumenten i promemorian om en klar och tydlig redovisningsbestämmelse är i grunden en bra inställning men man måste också vara realistisk och se att punktskatterna är vitt skilda mellan branscherna och därför kan kräva olika regler som är anpassade till respektive bransch. SPBI anför vidare följande angående den administrativa hanteringen. Deras uppfattning om skattskyldighetens inträde överensstämmer med Skatteverkets uppfattning. Skattskyldigheten inträder normalt när varan avviker från ett uppskovsförfarande, vanligen när varan lämnar skatteupplaget men med undantag för uppskovsflyttningar. I bränslebranschen är det inte alltid känt vid lastningstillfället för vilken volym skattskyldigheten inträder. En tankbil kan på samma rutt göra såväl uppskovsflyttningar som icke uppskovsflyttningar. Det förefaller sig därför naturligt att det man redovisar i sin punktskattedeklaration baseras på de volymer där skattskyldigheten de facto har inträtt och inte på den lastade volymen eftersom det skulle medföra en mängd rättningar i efterhand. Att rakt av slopa kopplingen mellan punktskatte-redovisningen och affärsredovisningen skulle medföra mycket stora administrativa försvåringar för de branscher som hanterar den sortens produkter som harmoniserade bränslen utgör. SPBI anför att enligt Skatteverkets tolkning är nuvarande praxis inte förenlig med lagtexten. SPBI ifrågasätter denna ståndpunkt. Det är SPBI:s uppfattning att de argument för kontroll och förenkling som låg till grund i SOU 1981:83, prop. 1983/84:71 och som också beaktades i prop. 2000/01:118 är en god grund för att få en fungerande kontroll med en rimlig administration. I det fall det i dag finns problem med företag som tillämpar bokföringsmetoden

kanske det är där regelförändringar behövs. I det fall lagstiftaren väljer att gå på Skatteverkets förslag och skatt inte får redovisas efter levererad volym måste en tillräcklig tid ges för de mycket omfattande systemomläggningar som kommer att krävas för SPBI:s medlemmar. SPBI noterar att de situationer, som medför att en vara avviker från ett uppskovsförfarande i bränslebranschen föranleder en affärshändelse eller en bokförings-transaktion av något slag såsom exempelvis fakturering och uttag för eget bruk eller lageröverföring och därmed fångas skattskyldigheten upp. SPBI vill understryka att lagreglering kring en upplagshavares lagerredovisning redan finns men också genom att varans beskaffenhet och värde ställer stora krav ur miljösynpunkt, logistiksypunkt och rent kommersiella hänsyn då skatt normalt utgår för förlorad volym. Detta har medfört att branschen har utvecklat omfattande kontrollrutiner för att säkerställa att volymer inte försvinner. SPBI anför bl.a. följande vad avser koppling till mervärdesskatte-rapportering. Om en skattskyldig har tagit ut en volym vid månadsskiftet och lasten levereras delvis den sista och delvis den första i nästföljande månad menar SPBI att förslaget medför att det kommer att uppstå differenser i mervärdesskattedeklarationen på så sätt att den skattskyldige blir skattskyldig för punktskatt i månad ett medan skattskyldighet för mervärdesskatt inträder månad två vilket måste hanteras i bokföringen. Denna post måste sedan vändas i månad två när faktureringen sker. Hela hanteringen leder till ökad administration för den skattskyldige. SPBI anför vidare att det kan uppkomma problem avseende sambandet med annan lagstiftning såsom lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och drivmedelslagen (2011:319).

Srf konsulternas förbund (dåvarande Sveriges Redovisningskonsulters Förbund) har i princip inte något att invända mot förslaget. Det bör dock säkerställas att förslaget inte innebär att företag blir drabbade av en ökad administrativ börda på grund av att redovisningsskyldigheten inträder en annan period än den då den grundande händelsen enligt god redovisningssed behöver bokföras.

Regelrådet finner att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven om konsekvensutredning vid regelgivning.

Remissinstansernas synpunkter på promemorian: Förvaltningsrätten i Falun, Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget och Tullverket tillstyrker eller är positiva till förslaget. Ekobrottsmyndigheten anför att det genom den föreslagna ändringen uppnås större tydlighet och förutsägbarhet samt medför något förbättrade möjligheter att utreda och lagföra brottslighet rörande punktskattepliktiga varor.

Skatteverket tillstyrker förslaget om att redovisningsskyldighetens inträde ska knytas till tidpunkten för skattskyldighetens inträde. Avseende undantaget för energiskatt på elektrisk kraft skulle Skatteverket föredra en reglering utan undantagsbestämmelser. Skatteverket avstyrker det föreslagna undantaget för uppskovsbränslen och anför att förslaget har utformats så att den skattskyldige kan välja till vilken redovisningsperiod skatten ska hänföras. Det innebär att Skatteverket inte kan avgöra om rätt skatt har redovisats för respektive period samt osäkerhet om vilken redovisningsperiod ett omprövningsbeslut ska hänföras till. Det innebär i sin tur att det bl.a. blir oklart från vilken tidpunkt ränta ska beräknas och hur bestämmelser om efterbeskattning och skatte-tillägg ska tillämpas. Det kan ifrågasättas om bestämmelser där den skattskyldige kan välja vilken redovisningsperiod skatten ska hänföras till är förenliga med de principer som bör gälla för skatteförfarandet. Det är oklart om den skattskyldige kan välja period för varje situation eller konsekvent måste tillämpa den ena regeln. Argumentationen om varför det skulle finnas skäl att införa en särreglering har betydande svagheter. Det förklaras inte varför det skulle vara problematiskt att redovisa skatten enligt huvudregeln.

Energiföretagen (tidigare Svensk Energi) är positiva till att förslaget i Skatteverkets hemställan har justerats, men anser ändå att förslaget avseende elektrisk kraft inte bör genomföras eller skjutas på framtiden. Promemorians förslag löser flera av de problem som tidigare påtalats under förutsättning att fakturering från elhandlare till kund sker månadsvis. Det är dock mycket vanligt att fakturering sker mer sällan, exempelvis kvartalsvis, för hushållskunder och småföretag. Då kommer problemen att kvarstå. Energiskatteredovisningen för elektrisk kraft är, till skillnad från skatt på alkohol och tobak, naturligt kopplad till faktureringen. Den

levererade volymen el bestäms genom mätar-avläsning. Skattesatser framkommer dock först när mätvärdena har samkörts med kunduppgifter om t.ex. geografisk belägenhet eller förbruknings-sändamål. Att ta fram it-system för att redovisa rätt skatt baserat på något annat än fakturering är extremt kostsamt. Det finns risk för stora likviditetseffekter, vilket skulle tvinga fram månadsfakturering för alla kunder. Detta ökar administrationen för både elföretag och kunder. De främsta skälen för att genomföra förändringarna gäller främst alkohol och tobak. Det finns inget som tyder på att det fuskas eller finns ett stort skattebortfall för elektrisk kraft. Tidpunkten då förändringarna föreslås träda i kraft är illa vald eftersom flera andra förändringar är på gång. Vid handel med gas som överförs genom rörledning är det svårt att spåra det fysiska flödet om både biogas och andra gasformiga bränslen levereras via ledningen. Enligt nuvarande regler möjliggörs en korrekt hantering av att redovisning kan ske när faktura ställs ut till kund. Om redovisning av skatt kopplas till leveransperioden kommer det inte att föreligga ett komplett underlag eftersom den skattskyldige inte har någon kontroll över när leverantören ställer ut fakturan.

SPBI välkomnar den extra tidsfrist som i promemorian föreslås vid månadsskiftet men undrar om ändringarna innebär att skatt inte får beräknas efter lossad/levererad volym utan måste beräknas efter lastad volym. En sådan ändring skulle få stora konsekvenser för administration och rutiner. Skatt borde även fortsättningsvis få beräknas efter levererad volym. Även om kopplingen mellan tidpunkten för skattskyldighet och civilrättsliga händelser har tagits bort bör en praktisk hantering kunna accepteras. Om den skattskyldige ska betala in skatt efter lastad volym kommer skatten inte stämma med en ansökan om återbetalning från förbrukaren, som baseras på fakturerad volym. Det föreligger väsentliga skillnader mellan punktskatter för bränslen, som hanteras i bulk, och tobak och alkohol. Det bör kunna motivera skilda bestämmelser. Skatteverkets resonemang om att de skattskyldiga har möjlighet att få betalt för levererade varor innan skatten ska betalas stämmer inte för bolag som har en mervärdesskattegrupp där punktskatten förfaller till betalning 14 dagar innan ordinarie betalning, dvs. den 12:e i månaden i stället för den 26:e.

Svenskt Näringsliv anför att det behöver klargöras att det efter de föreslagna ändringarna fortfarande är tillåtet att beräkna skatt efter levererad/lossad volym. Om en annan volym ska utgöra grund för skatteberäkning medför det stora administrativa kostnader.

Srf konsulternas förbund (tidigare Sveriges Redovisningskonsulters Förbund) hänvisar till sitt tidigare yttrande i frågan.

Regelrådet finner att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven om konsekvensutredning vid regelgivning.

Skälen för regeringens förslag

Huvudregel

Regeringen instämmer i den uppfattning *Skatteverket* anger i hemställan – att en klar och tydlig redovisningsbestämmelse är en grundläggande förutsättning för en enkel och förutsebar rättstillämpning. Det bör av lagtexten klart framgå när punktskatt ska redovisas. Den nuvarande redovisningsbestämmelsen innefattar bedömningar som kan leda till oklarheter. Kopplingen till god redovisningssed medför dels svårigheter att fastställa exakt när skyldigheten att redovisa skatt inträder, dels tidsmässiga förskjutningar av redovisningstidpunkten. Sedan de nuvarande bestämmelserna om redovisningsskyldighetens inträde infördes har förhållandena dessutom ändrats så att skattskyldigheten i flera fall inte inträder genom en händelse som redovisningsrättsligt är att se som en affärshändelse.

Skatteverket har med anledning av detta i sin hemställan föreslagit att redovisningstidpunkten ska kopplas till skattskyldighetens inträde. Som fördelar med detta system anges bl.a. att det innebär en exakt och förutsebar tidpunkt för den som ska redovisa skatten, vilket underlättar Skatteverkets kontrollarbete. Förslaget skulle även innebära att svenska och utländska skattskyldiga skulle behandlas lika, vilket inte är fallet i dag. De flesta remissinstanser som har yttrat sig över Skatteverkets förslag är positiva till förslaget eller har inte något att erinra. De invändningar som har inkommit rör främst energiområdet och avser uppskovsbränslen respektive elektrisk kraft. I promemorian föreslogs därför vissa justeringar av Skatteverkets förslag på dessa två områden. När det gäller huvudregeln instämmer dock regeringen i Skatteverkets bedömningar. Regeringen föreslår

därför att redovisningsskyldigheten för samtliga punktskatter som redovisas i punktskatte-deklaration som huvudregel ska inträda samtidigt med skattskyldigheten.

Uppskovsbränslen

Vad gäller flyttningar av bränsle, såsom t.ex. bensin och olja, har *SPBI* motsatt sig ett genomförande av Skatteverkets förslag.

Såsom framgår av Skatteverkets hemställan innebär nuvarande bestämmelser att det föreligger oklarheter kring redovisningstidpunktens inträde, inte minst vad avser varor som hanteras under uppskovsförfarandet. Den tolkning av 26 kap. 23 § andra stycket skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, som Skatteverket ger uttryck för i sin hemställan, och som innebär att redovisningstidpunkten för uppskovsvaror i de flesta fall redan i dag är den period när skattskyldigheten inträder, delas såvitt framgår av *SPBI*:s yttrande inte av samtliga aktörer. Mot bakgrund av att nuvarande bestämmelser ger upphov till tolkningsproblem bedöms det inte vara lämpligt att låta nuvarande bestämmelser kvarstå oförändrade.

SPBI anför att ett slopande av kopplingen mellan punktskatteredovisningen och affärsredovisningen skulle medföra mycket stora administrativa svårigheter för de branscher som hanterar den sortens produkter som harmoniserade bränslen utgör. *SPBI* anför även bl.a. att de argument som motiverade att man på 1980-talet valde att koppla redovisningen till bokföringen föreligger även fortsättningsvis.

Det kan konstateras att sedan 1980-talet har tidpunkten för skattskyldighet för de harmoniserade punktskatterna förändrats och kopplingen till civilrättsliga händelser såsom köp har tagits bort. Situationen är därmed en annan än när de nuvarande bestämmelserna om redovisningstidpunkten infördes.

En stor del av de invändningar och frågeställningar som *SPBI* har framfört, delvis med stöd av *Svenskt Näringsliv*, rör frågan om när skattskyldigheten inträder och på vilket underlag skatten ska beräknas. Dessa frågor ligger utanför detta lagstiftningsärende. Den bestämmelse som är aktuell i detta ärende avser endast frågan om vid vilken tidpunkt punktskatt ska redovisas, dvs. inte frågan om när skattskyldigheten inträder eller hur storleken på den skatt som ska redovisas ska beräknas. Det kan dock konstateras att skattskyldighet för

harmoniserade varor normalt inträder när en punktskattepliktig vara lämnar skatteupplaget om inte varan omfattas av uppskovsförfarandet. Vissa särregler finns i 5 kap. 1 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, avseende energiprodukter som levereras på en direkt leveransplats och därefter förs in i ett skatteupplag.

Oavsett vilka bestämmelser som ska tillämpas vad gäller tidpunkten för redovisning av skatt så ansvarar den skattskyldige för att säkerställa att tillräckligt underlag finns vad avser de volymer för vilka skattskyldighet har inträtt under en redovisningsperiod. Vilket underlag som är nödvändigt för att säkerställa tillräcklig information är till största delen en fråga för bolagen och, vid en kontroll, Skatteverket. I många fall kan det antas att det rent praktiskt är möjligt att till deklarationen hämta viss information från affärs- och faktureringsystem, såväl nu som efter den ändring som föreslås av Skatteverket. Information kan även gå att hämta från den lagerbokföring som upplagshavaren ska föra enligt 10 a § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, 9 a § lagen om alkoholskatt och 4 kap. 3 a § LSE.

En utgångspunkt bör vara att redovisningsreglerna för olika punktskatter ska vara så lika som möjligt. Att införa helt skilda bestämmelser för en viss punktskatt bör därför undvikas i den mån det är möjligt. Den ändring som föreslås av Skatteverket och som innebär att redovisningstidpunkten kopplas till tidpunkten för skattskyldighetens inträde har accepterats av en övervägande majoritet av remissinstanserna. Det bedöms därför finnas anledning att utgå från detta förslag även för redovisning av punktskatt på bränslen. Vad som har framförts av SBPI medför inte någon annan bedömning.

En situation som av SPBI angetts som särskilt arbetskrävande är då flyttningar sker i slutet av en månad eller över ett månadskifte. Det kan exempelvis vara fråga om en flyttning som sker från ett skatteupplag till en direkt leveransplats den sista dagen i månad 1 och där varorna sedan, av den som tagit emot dem på den direkta leveransplatsen, levereras vidare till en kund den första dagen i månad 2. Mot bakgrund av den särskilda bestämmelsen i 5 kap. 1 a § LSE kan frågan om skattskyldighet i detta fall slutligt avgöras först månad 2, när det står klart om varorna när de tagits emot av kunden förts in i ett skatteupplag eller inte. SPBI har anfört att

den i Skatteverkets hemställda föreslagna ändringen skulle orsaka problem för hantering som sker över månadskiften eftersom den innebär att redovisningsskyldigheten skulle uppkomma redan månad 1, till skillnad från den tillämpning som sker i dag inom branschen där redovisningsskyldigheten anses uppkomma vid fakturering månad 2 samt en ökad administration vad avser hanteringen av mervärdesskatt.

Mot bakgrund av vad som framförts av SPBI i detta avseende föreslås i promemorian att det skulle införas en möjlighet att redovisa skatt för sådant bränsle för vilket skattskyldighet inträder någon av de tre sista arbetsdagarna i månaden först under perioden efter den då skattskyldigheten inträder. Bestämmelsen föreslås vara frivillig för den skattskyldige. Förslaget bedömdes i promemorian vara till hjälp för branschen i en situation som nämnts som särskilt besvärlig att hantera samtidigt som den inte bedömdes medföra några stora problem vid Skatteverkets kontroll. Skatteverket har emellertid i sitt yttrande över promemorians förslag pekat på flera problem som skulle uppkomma främst på grund av att bestämmelsen är frivillig. Ett sådant förslag skulle bl.a. innebära att Skatteverket inte skulle kunna avgöra om rätt skatt har redovisats för respektive period samt osäkerhet om vilken redovisningsperiod ett omprövningsbeslut ska hänföras till. Regeringen instämmer i Skatteverkets bedömning att den föreslagna valfriheten i vissa fall kan orsaka problem och anser därför att förslaget i promemorian i denna del inte bör genomföras. I praktiken bedöms de problem som SPBI pekar på uppkomma relativt sällan. Regeringen föreslår därför inte några specialregler för sådant bränsle för vilket skattskyldighet inträder någon av de tre sista arbetsdagarna i en månad.

SPBI har anfört att det kan uppkomma problem avseende sambandet med annan lagstiftning såsom lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och drivmedelslagen (2011:319). Det kan dock konstateras att de bestämmelser i de nämnda lagarna till vilka SPBI hänvisar, t.ex. 3 kap. 1 e § lagen om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, utgår från att en rapporteringsskyldighet gäller för bränsle för vilket skattskyldighet, inte redovisningsskyldighet, har inträtt under en viss period. Någon ändring vad avser skattskyldig-

hetens inträde föreslås inte i detta ärende och det är därför svårt att se att de föreslagna ändringarna kan medföra några tillkommande problem att uppfylla rapporteringsskyldigheten.

Slutligen har SPBI angett att skattskyldiga som ingår i en mervärdesskattegrupp inte har möjlighet att få betalt för levererade varor innan skatten ska betalas. Om en skattskyldig ingår i en mervärdesskattegrupp kan det i vissa fall påverka när punktskattedeklarationen för en period senast ska ha kommit in till Skatteverket. Reglerna om mervärdesskattegrupper är dock inte något som omfattas av detta lagstiftnings-ärende.

Elektrisk kraft

Energiföretagen (dåvarande Svensk energi) har avseende Skatteverkets hemställan anfört att en korrekt skatteredovisning vid leveranser av elektrisk kraft, eller el, inte kan tas fram förrän mätvärdessystemet har samkörts med kunduppgifter, en process i vilken fakturan genereras. *Energiföretagen* har även anfört att det föreligger risk för stora likviditetseffekter för företagen och har hänvisat bl.a. till de allmänna avtalsvillkor för branschen som har tagits fram i överenskommelse med Konsumentverket. Med hänsyn till denna överenskommelse och hänsynen till hushållskunder föreslogs i promemorian att vid skattskyldighet som inträder vid leverans av el ska punktskatten redovisas månaden efter den månad då skattskyldigheten inträder. *Energiföretagen* anser att detta förslag löser flera av de tidigare påtalade problemen under förutsättning att fakturering sker månadsvis. Det är emellertid mycket vanligt att fakturering sker mer sällan för hushållskunder och småföretag. Skatteverket anför att det föredrar en reglering utan undantagsbestämmelser.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.13.12) föreslogs att skattskyldigheten för leverans av el ska flyttas över från elleverantörer till nätinnehavare. Riksdagen har beslutat om detta och förändringen träder i kraft den 1 januari 2018. I samband med detta ersätts begreppet "levereras" när det gäller tidpunkten för skattskyldighetens inträde med begreppet "överförs".

Enligt Skatteverkets förslag ska redovisningstidpunkten inträda samtidigt som skattskyldigheten inträder. Enligt bestämmelserna i

skatteförfarandelagen ska deklarationen för de flesta skattskyldiga lämnas den 26:e i månaden efter den då redovisningstidpunkten inträder (26 kap. 30 § SFL) och för mindre skattskyldiga först den 12:e i andra månaden efter redovisningstidpunkten (26 kap. 26 § SFL).

Vad avser den administrativa hantering som *Energiföretagen* anför är nödvändig för att sammanställa underlag för redovisningen får det antas att denna i de flesta fall kan ske i början av månaden efter skattskyldighetens inträde. Vid den tidpunkt när deklaration ska lämnas torde mot denna bakgrund tillräcklig information i de flesta fall finnas tillgänglig för att ligga till grund för deklarationen. Även om fakturering sker månadsvis torde den extra administrativa bördan av att utföra samma beräkningar som vid fakturering, fast utan att skicka någon faktura, vara liten. Något skäl att avvika från Skatteverkets förslag på denna grund kan därför inte anses föreligga.

Vad avser frågan om likviditetseffekter av Skatteverkets förslag kan det konstateras att förslaget i många fall kommer att innebära att skatten ska betalas en månad tidigare än vad som är fallet i dag. Om fakturering sker kvartalsvis kan det dock innebära att den första delen av skatten ska betalas upp till tre månader tidigare än i dag. Skatteverket har i sin hemställan anfört bl.a. att den skattskyldige får antas ha möjlighet att själv medverka till att dennes likviditet inte påverkas av den ändrade redovisningstidpunkten och att det inte finns skäl nog att anta att de skattskyldiga inte kan få betalt för de levererade varorna och tjänsterna innan skatten ska betalas in till staten. Den uppfattning som redovisas i Skatteverkets hemställan får anses vara rimlig i de flesta fall. Det får anses föreligga tillräckligt lång tid mellan skattskyldighetens inträde och tidpunkten för att skatten ska betalas för att företagen i normala fall ska ha möjlighet att själva anpassa sina kredittider. Regeringen instämmer dock i den bedömning som görs i promemorian, att det mot bakgrund av överenskommelsen med Konsumentverket och elens stora betydelse för privata hushåll kan finnas anledning att föreslå en särskild bestämmelse om tidpunkt för redovisning av energiskatt på elektrisk kraft.

För att behålla många av de viktiga fördelar som följer av förslaget att koppla redovisningen till skattskyldighetens inträde i stället för till bokföringen bör skattskyldigheten vara

utgångspunkten för redovisningen även vid en särbestämmelse för energiskatt på elektrisk kraft. I promemorian har föreslagits att punktskatten ska redovisas månaden efter den månad då skattskyldigheten inträder. En sådan reglering innebär att redovisningen i praktiken sker vid samma tidpunkt som med dagens regler om kunden faktureras månadsvis. Om fakturering sker kvartalsvis innebär förslaget dock att en tredjedel av skatten ska redovisas två månader tidigare än med nuvarande regler, en tredjedel ska redovisas en månad tidigare och en tredjedel ska redovisas vid samma tidpunkt som med nuvarande regler. Jämfört med när betalning från konsument sker skulle förslaget för de flesta skattskyldiga innebära att en tredjedel av skatten ska redovisas en dryg månad innan betalningen inkommit, en tredjedel ska redovisas två dagar innan betalning inkommit och en tredjedel ska redovisas efter att betalningen inkommit. En lösning för att motverka denna likviditetseffekt vid kvartalsredovisning skulle kunna vara att skjuta upp redovisningstidpunkten ytterligare en månad. En sådan reglering skulle jämfört med nuvarande regler innebära att en tredjedel av skatten ska redovisas en månad tidigare än i dag, medan en tredjedel ska redovisas en månad senare. Jämfört med betalningstidpunkten för konsumenter vid fakturering kvartalsvis skulle en tredjedel av skatten behöva redovisas två dagar innan betalning har skett. Det kompenseras dock av att redovisningsreglerna för kunder som faktureras månadsvis blir förmånligare än i dag. Sammantaget bedöms en sådan lösning fortsatt möjliggöra extra hänsyn till hushållskunder, även om dessa faktureras kvartalsvis. Regeringen föreslår därför att energiskatten på elektrisk kraft ska redovisas två månader efter det att skattskyldigheten inträder. Den särskilda regleringen bör begränsas till sådan skattskyldighet som inträder vid överföring (enligt nuvarande regler ”leverans”) av el, dvs. enligt 11 kap. 7 § 1 a LSE.

Den föreslagna särbestämmelsen motiveras av överenskommelsen med Konsumentverket och hänsynen för hushållskunder. Något skäl att senarelägga deklarations- och betalningstidpunkten för el som levereras till andra än hushållskunder föreligger därför inte. Att göra skillnad mellan hushållskunder och andra kunder genom olika deklarations- och betalningstidpunkter kan dock inte anses lämpligt med hänsyn till den tillkommande administrativa

börda detta skulle orsaka för såväl aktörer som Skatteverket. Det skulle även riskera att medföra gränsdragningsproblem. Någon sådan avgränsning föreslås därför inte. Det får inte heller anses motiverat att låta särbestämmelsen endast omfatta större företag som deklarerar enligt bestämmelserna i 26 kap. 30 § SFL. Det kan inte heller anses motiverat att låta särbestämmelsen enbart omfatta de fall där fakturering sker kvartalsvis. En sådan reglering skulle dels innebära att kopplingen mellan deklarationstidpunkt och affärshändelser kvarstod, dels kunna innebära praktiska problem både för Skatteverket och för de skattskyldiga när skattskyldigheten den 1 januari 2018 flyttas över till nätinnehavaren.

Skatteverket kan i vissa fall besluta om att redovisningsperioden för punktskatt ska vara ett beskattningsår, jfr 26 kap. 17 § SFL. Om ett sådant beslut har fattats föreslås att den särskilda regleringen inte får tillämpas.

Sammanfattningsvis föreslås därför att energiskatt på elektrisk kraft enligt 11 kap. 7 § 1 a LSE ska redovisas för den redovisningsperiod som inleds en månad efter utgången av den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder. Om skattskyldighet inträder i januari ska skatten således redovisas för redovisningsperioden mars. Detta innebär att deklarationen ska ha kommit in till Skatteverket i april eller maj, beroende på den skattskyldiges beskattningsunderlag för mervärdesskatt.

Gas som överförs genom rörledning

Energiföretagen har anfört att det vid handel med gas som överförs genom rörledning är svårt att spåra det fysiska flödet om både biogas och andra gasformiga bränslen levereras via ledningen men att en korrekt hantering enligt nuvarande regler möjliggörs av att redovisning kan ske när faktura ställs ut till kund. Om redovisning av skatt kopplas till leveransperioden menar Energiföretagen att det inte kommer att föreligga ett komplett underlag eftersom den skattskyldige inte har någon kontroll över när leverantören ställer ut fakturan.

I 2 kap. 2 a § LSE finns vissa regler som gäller om både biogas och andra skattepliktiga gasformiga bränslen levereras via rörledning. Det föreslås inga ändringar av denna regel. Den skattskyldige kommer därmed även fortsättningsvis att få fördela vart och ett av bränslena mellan olika användningsområden utifrån avtal.

De föreslagna ändringarna påverkar enbart när redovisningsskyldigheten inträder. Det bedöms vara möjligt för den skattskyldige att ha ett komplett underlag även med den föreslagna ändringen avseende redovisningsskyldighetens inträde. Regeringen föreslår därför ingen specialreglering för denna situation.

Ikraftträdande

Ändringarna föreslås i promemorian träda i kraft den 1 januari 2018. Bl.a. SPBI har framfört att det är mycket viktigt med en tillräcklig omställningstid för företagen att anpassa sig till förslagen. Energiföretagen har anfört att tidpunkten för ikraftträdandet är illa vald på grund av andra förändringar som införs. Även med beaktande av vad remissinstanserna har anfört anser regeringen att den i promemorian föreslagna ikraftträdandetidpunkten är lämplig. Regeringen föreslår därför att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018 och att bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas första gången på punktskatt där skattskyldighet har inträtt efter den 31 december 2017. För punktskatt där skattskyldighet har inträtt före ikraftträdandet gäller bestämmelserna i den äldre lydelsen.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändringar i 26 kap. 23 § SFL, se avsnitt 3.19.

6.23.4 Korrigering av hänvisning vid registrering enligt skatteförfarandelagen

Regeringens förslag: Hänvisningen i bestämmelsen i skatteförfarandelagen om registrering av lagerhållare för vissa tobaksprodukter ändras så att den omfattar alla sådana lagerhållare.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten och Svenskt Näringsliv* har inga invändningar mot förslaget. *Förvaltningsrätten i Falun, Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget, Tullverket och Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Bestämmelser om registrering av godkända upplagshavare, registrerade varumottagare och lagerhållare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, finns i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. I 7 kap. 1 § första stycket 10 SFL anges att den som är skattskyldig enligt 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 LTS, 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen om alkoholskatt eller 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 LSE ska registreras av Skatteverket.

När det gäller lagerhållare för snus och tuggtobak görs hänvisning enligt nuvarande lydelse till den som är godkänd som lagerhållare enligt 38 § första stycket 1 LTS. Detta har sin bakgrund i förhållanden som förelåg före punktskatternas infogande i skattekontosystemet (se prop. 2001/02:127). Av förbiseende har hänvisningen inte ändrats trots att den numera är felaktig eftersom den skillnad som fanns före punktskatternas infogande i skattekontosystemet mellan dem som var lagerhållare enligt 38 § första stycket 1 LTS och dem som var lagerhållare enligt 38 § första stycket 2–4 LTS inte längre finns kvar. Hänvisningen kan lämpligen ändras så att den motsvarar utformningen av hänvisningen i 7 kap. 1 § första stycket 10 g SFL till den som är skattskyldig i egenskap av lagerhållare för energiprodukter (hänvisning till 4 kap. 12 § första stycket 1). Regeringen föreslår därför, i enlighet med promemorians förslag, att hänvisningen i 7 kap. 1 § första stycket 10 e SFL ändras från 38 § 1 LTS till 36 § 1 LTS. Regeringen anser att en sådan ändring ska träda i kraft den 1 januari 2018.

I propositionen Skatteförslag med anledning av energioverenskommelsen (prop. 2016/17:142) föreslås att punkt 10 j i första stycket i 7 kap. 1 § SFL ska slopas. Riksdagen har antagit regeringens förslag (bet. 2016/17:SkU31, rskr. 2016/17:268). Den ändringen träder i kraft den 1 januari 2018. Den nu föreslagna ändringen av hänvisningen till LTS genomförs därför genom en ändring i den ändring som föreslås i prop. 2016/17:142, dvs. en ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen. Ikraftträdandebestämmelserna i propositionens

ändring kommer därmed att vara tillämplig även på den nu föreslagna ändringen. Eftersom den i propositionen föreslagna ändringen träder i kraft den 1 januari 2018 behövs inga ytterligare ikraftträdandebestämmelser.

Dessutom görs en rent författningsteknisk ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen. I propositionen Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen (prop. 2016/17:58) föreslås att 7 kap. 1 § SFL ska ändras (en ny punkt 13 läggs till i första stycket). Riksdagen har antagit regeringens förslag (bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256). Den ändringen träder i kraft den 1 januari 2019 (se punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till den lagen), dvs. efter det att den nu föreslagna ändringen av hänvisningen till LTS har trätt i kraft. Med anledning av det ovan nämnda förslaget i prop. 2016/17:142 görs i den propositionen också en rent författningsteknisk ändring av ändringsförslaget i prop. 2016/17:58. Med anledning av den nu föreslagna ändringen av hänvisningen till LTS behöver en rent författningsteknisk ändring göras av det sistnämnda ändringsförslaget i prop. 2016/17:142.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring av 7 kap. 1 § första stycket 10 e dels i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244), dels i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244), se avsnitten 3.28 och 3.30.

6.23.5 Undertecknande av ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt

---

Regeringens förslag: Generella bestämmelser om att ansökningar om återbetalning av och kompensation för punktskatt ska undertecknas införs för huvuddelen av alla ansökningar.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av och kompensation för punktskatt som lämnas in efter ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorians

förslag avseende 11 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi ingår inte i detta avsnitt, utan återfinns i avsnitt 6.20.4.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten och Svenskt Näringsliv* har inget att invända mot förslaget. *Förvaltningsrätten i Falun, Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget, Tullverket och Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, får en enskild under vissa förutsättningar ansöka om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Även enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam sker återbetalning av punktskatt. Där görs dock inte någon ansökan av den enskilde på det sätt som gäller enligt övriga lagar. Återbetalning av reklamskatt omfattas mot denna bakgrund inte av nedanstående förslag.

I samband med arbetet med propositionen Vissa statsstödskrav på bränsleskatteområdet (prop. 2015/16:159) uppmärksammades att det saknas formella bestämmelser i lagen om skatt på energi och skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, om att en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt ska undertecknas. Detta trots att ansökningar om återbetalning av och kompensation för punktskatt många gånger kan avse betydande belopp och komplicerade frågor. I den praktiska tillämpningen har dock ansökningar, såvitt framgår, normalt undertecknats på samma sätt som deklARATIONER och andra uppgifter som lämnas till Skatteverket. För att läka bristen i den nuvarande lagstiftningen föreslogs i propositionen bestämmelser om undertecknande för sådana former av ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt LSE som omfattades av det lagstiftningsarbetet. Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget.

Ansökan om återbetalning av punktskatt kan även förekomma enligt lagen om alkoholskatt, LTS samt i vissa andra fall i LSE än de som behandlades i prop. 2015/16:159. Även här saknas det i dag bestämmelser om att en ansökan ska undertecknas. Det bedöms lämpligt att även andra ansökningar om återbetalning undertecknas av den sökande. Det föreslås därför att

det införs generella bestämmelser om under-tecknande av ansökningar om återbetalning av och kompensation för punktskatt.

Mot bakgrund av att andra bestämmelser om hur ansökan om återbetalning ska gå till, exempelvis tidsfrister för ansökan, finns i respektive punktskattelag får det anses lämpligt att även bestämmelserna om under-tecknande av ansökan placeras där. Regeringen föreslår därför, i enlighet med promemorians förslag, att LTS, lagen om alkoholskatt och LSE kompletteras med generella bestämmelser om under-tecknande av ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Eftersom bestämmelser om återbetalning i vissa fall finns på flera ställen i lagarna, t.ex. i lagen om tobaksskatt där återbetalning för snus och tuggtobak regleras särskilt eller i lagen om skatt på energi där återbetalning av energiskatt avseende elektrisk kraft regleras i ett eget kapitel, bör bestämmelser om under-tecknande införas i samband med respektive avsnitt.

På samma sätt som gäller vid under-tecknande enligt 38 kap. SFL är kravet på under-tecknande ett teknikneutralt krav som kan uppfyllas genom under-tecknande på papper eller med elektroniska medel. Skatteverket föreskriver vad som krävs i olika situationer.

I prop. 2015/16:159 föreslogs att en ansökan ska under-tecknas av den sökande själv eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden. Det bedöms nu inte föreligga skäl att föreslå en annan ordning. Såvitt framgår är det vanligt förekommande i dag att ansökan om återbetalning eller kompensation under-tecknas av ett ombud. Det bedöms inte finnas anledning att inskränka denna möjlighet genom att begränsa möjligheten att under-teckna en ansökan till endast sökanden. I propositionen föreslogs även en bestämmelse om att en ansökan som lämnats för en sökande, som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden. En liknande bestämmelse finns i dag i lagen (2009:194) om förfarandet vid skatte-reduktion för hushållsarbete och, vad gäller deklARATIONER, i 4 kap. 2 § SFL. Regeringen föreslår att en motsvarande bestämmelse ska tas in i de generella bestämmelser om under-tecknande av ansökan om återbetalning och kompensation som nu föreslås.

Vad gäller bestämmelserna i 31 d § LTS, 31 d § lagen om alkoholskatt och 9 kap. 1 § LSE om återbetalning av skatt på varor som har förvärvats av bl.a. utländska beskickningar och internationella organisationer utgör dessa en särskild situation där de föreslagna bestämmelserna om under-tecknande av ansökan inte passar in. Regeringen föreslår därför inte att bestämmelserna om under-tecknande av ansökan om återbetalning ska omfatta sådan återbetalning som sker enligt nämnda bestämmelser.

Den generella bestämmelse som nu föreslås i 9 kap. LSE bör ersätta de ändringar som föreslogs genom prop. 2015/16:159 och som efter riksdagens beslut trädde i kraft den 1 juli 2016. Det kan noteras att de ändringar avseende bestämmelserna i 11 kap. LSE om återbetalning av energiskatt för elektrisk kraft som föreslogs i promemorian ingår i de förändringar avseende 11 kap. LSE som föreslås i promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018. De förändringarna behandlas därmed inte i denna lagrådsremiss.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av och kompensation för punktskatt som lämnas in efter ikraftträdandet.

Lagförslag

Förslagen föranleder införandet av tre nya paragrafer, 31 a § LTS, 31 a § lagen om alkoholskatt och 9 kap. 12 § LSE, samt ändringar i 40 a § LTS och 9 kap. 7 § LSE, se avsnitten 3.7, 3.8 och 3.9.

6.23.6 Vissa kompletteringar av bestämmelserna om föreläggande och dokumentationsskyldighet

Regeringens förslag: Skatteverket får förelägga den som har beviljats återbetalning av eller kompensation för punktskatt att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera att denne har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. En dokumentationsskyldighet införs för den sökande i samband med en ansökan om återbetalning eller kompensation.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelsen om dokumentationsskyldighet

ska tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av och kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten och Svenskt Näringsliv* har inget att invända mot förslaget. *Förvaltningsrätten i Falun, Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget, Tullverket och Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till förslaget. Ekobrottsmyndigheten anser att de föreslagna bestämmelserna innebär ökad kontrollmöjlighet och därmed ökad möjlighet till utredning och lagföring av en sökande som lämnar oriktiga uppgifter. Skatteverket anser att de föreslagna bestämmelserna bör träda i kraft så snart som möjligt. Myndigheten anför att nya bestämmelser om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft väntas träda i kraft den 1 januari 2017. Dessa bestämmelser innebär ett stort antal förstagsansökningar om återbetalning av punktskatt under år 2017. Skatteverket behöver därför möjlighet att göra kontroller i efterhand.

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi finns det möjlighet att ansöka om återbetalning av eller kompensation för punktskatt i vissa fall. För att en ansökan ska kunna bifallas måste den som ansöker om återbetalning eller kompensation lämna in ett tillräckligt underlag för Skatteverkets bedömning av om det föreligger grund för sådan återbetalning eller kompensation. Skatteverket har i samband med prövningen av ansökan möjlighet att efterfråga de kompletterande uppgifter som anses nödvändiga för att bedöma om återbetalning eller kompensation ska medges.

I vissa fall kan det dock finnas anledning att granska ett ärende på nytt efter det att beslut om återbetalning eller kompensation har fattats. I skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, regleras vissa särskilda utredningsmöjligheter, t.ex. föreläggande och revision. Skatteverket får enligt 41 kap. 2 § första stycket 4 och 5 SFL besluta om revision för att kontrollera att den som har ansökt om återbetalning eller kompensation av punktskatt har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter. Någon

möjlighet för Skatteverket att i stället förelägga den sökande att lämna uppgift som behövs för kontroll av uppgifter i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt föreligger dock inte enligt nuvarande bestämmelser. Ett föreläggande får normalt anses utgöra en mindre ingripande åtgärd för den enskilde. Ett föreläggande kan även utgöra en enklare och mer tidseffektiv åtgärd för att t.ex. efterfråga en kopia av en handling som ligger till grund för uppgifter i ansökan än en revision. Det bedöms mot denna bakgrund finnas skäl att införa en möjlighet för Skatteverket att förelägga den som fått återbetalning av eller kompensation för punktskatt att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera att denne har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter. Regeringen föreslår därför, i enlighet med promemorians förslag, att en ny bestämmelse införs som ger Skatteverket möjlighet att besluta om ett sådant föreläggande.

En ytterligare fråga som uppkommer i samband med detta är om det bör införas en bestämmelse i skatteförfarandelagen om att den som ansöker om återbetalning av eller kompensation för punktskatt ska ha en skyldighet att i skälighets omfattning se till att det finns underlag för kontroll av uppgifter i ansökan, en dokumentationsskyldighet. En generell dokumentationsskyldighet föreligger enligt 39 kap. 3 § SFL för den som är uppgiftsskyldig enligt 15–35 kap. SFL. Den som ansöker om återbetalning av eller kompensation för punktskatt är dock inte, i denna egenskap, uppgiftsskyldig enligt nämnda kapitel. För att Skatteverket ska ha möjlighet att granska och ompröva återbetalningar är det dock viktigt att det finns ett underlag sparad för de uppgifter som har lämnats i ansökan. I många fall utgör detta underlag sannolikt även material som sparas enligt andra bestämmelser, exempelvis därför att det utgör bokföringsmaterial eller underlag för deklarationen, men man kan även tänka sig att det kan vara fråga om material som faller utanför detta. Regeringen föreslår därför att en bestämmelse om dokumentationsskyldighet vid ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt införs.

Regeringen föreslår, i enlighet med förslaget i promemorian, att ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018. Eftersom bestämmelsen om dokumentationsskyldighet innebär en utökad skyldighet för den skattskyldige ska den endast

tillämpas på ansökningar om återbetalning och kompensation som avser förhållanden efter ikraftträdandet.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändringar i 39 kap. 1 § och 41 kap. 2 § SFL samt införandet av två nya paragrafer, 37 kap. 7 a och 39 kap. 3 a § SFL, se avsnitt 3.19.

6.23.7 Beskattning av varor som försvinner under en uppskovsflyttning

Regeringens förslag: Om varor som flyttas under ett uppskovsförfarande inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska i vissa fall en oegentlighet anses ha begåtts i Sverige och varorna beskattas här. Skatteverket får i dessa fall besluta om skatt för den som har ställt säkerhet för flyttningen. Beskattningsår ska vid sådana beslut definieras som vid motsvarande beslut om oegentlighetsbeskattning.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna ska tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs ingen definition av beskattningsår för punktskatt enligt beslut av Skatteverket. En språklig justering har även gjorts i förhållande till promemorians förslag.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten och Svenskt Näringsliv* har ingen erinran mot förslaget. *Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget, Tullverket* och *Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till förslaget. Förvaltningsrätten i Falun noterar att den föreslagna ordalydelsen att ett visst förhållande ska ”visas på ett tillfredsställande sätt” kan orsaka tillämpningsproblem i det enskilda fallet.

Skälen för regeringens förslag: I artikel 10 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG (EUT L 9, 14.1.2009, s.12), i det följande punktskattedirektivet, finns bestämmelser om skattskyldighet vid s.k. oegentligheter. Med en

oegentlighet avses enligt artikel 10.6 i huvudsak en händelse som inträffar under en flyttning av punktskattepliktiga varor under ett uppskovsförfarande, genom vilken flyttningen eller en del av flyttningen inte avslutas korrekt. Artikel 10 gör skillnad på situationer där det under flyttningen kan konstateras att en oegentlighet har inträffat (artikel 10.1 och 2) och situationer där det inte under flyttningen går att konstatera att någon oegentlighet har inträffat (artikel 10.4). Ett exempel på den senare situationen skulle kunna vara att varorna helt enkelt aldrig kommer fram till sin destination och det inte finns något som talar om vad som kan ha inträffat.

Punktskattedirektivets artikel 10.4 anger följande.

Om punktskattepliktiga varor som flyttas under ett uppskovsförfarande inte har anlant till destinationsorten och ingen oegentlighet som ger upphov till deras frisläppande för konsumtion enligt artikel 7.2 a har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten anses ha begåtts i avsändarmedlemsstaten och vid den tidpunkt då flyttningen inleddes, utom i de fall då det, inom fyra månader efter den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt artikel 20.1, på ett tillfredsställande sätt kan visas för de behöriga myndigheterna i avsändarmedlemsstaten att flyttningen har avslutats i enlighet med artikel 20.2, eller på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Om den person som har tillhandahållit garantin enligt artikel 18 inte har, eller har kunnat bli, informerad om att varorna inte anlant till destinationsorten, ska denne beviljas en tidsfrist på en månad från den tidpunkt då denna information lämnas av de behöriga myndigheterna i avsändarmedlemsstaten, för att få möjlighet att bevisa att flyttningen har avslutats i enlighet med artikel 20.2, eller på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Artikel 10 i punktskattedirektivet reglerar således vilket land som har beskattningsrätten i vissa situationer som avviker från det normala förfarandet. Genom artikelns bestämmelser fastställs även vid vilken tidpunkt frisläppandet för konsumtion ska anses ha ägt rum, av vilket följer tidpunkten för skattskyldighetens inträde. I artikel 8.1 ii finns bestämmelser om vem som

ska vara skattskyldig när beskattning ska ske enligt artikel 10.1, 10.2 och 10.4.

I samband med genomförandet av punktskattedirektivet i svensk lagstiftning infördes bestämmelserna i artikel 10.1 och 2 i 27 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, 26 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt och 4 kap. 2 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. När det gäller bestämmelserna i artikel 10.4 uttalades i förarbetena (prop. 2009/10:40 s 182) följande.

Av artikel 10.4 i punktskattedirektivet (och dess motsvarighet i artikel 20.3 i cirkulationsdirektivet) följer att beskattning av varor som flyttas under ett uppskovsförfarande, och som inte anländer till destinationsorten (dvs. de försvinner), samtidigt som någon oegentlighet inte kunnat konstateras, ska ske i avsändarmedlemsstaten. Beskattning ska således ske här i Sverige om varorna avsänts härifrån. Då följer beskattningsrätten av huvudregeln i 20 § 1 a eller 2.

Vid tillämpning av bestämmelsen i artikel 10.4 kommer avsändarmedlemsstaten, såsom anges i förarbetsuttalandet, ha beskattningsrätten för varorna. Det kan dock konstateras att det utöver detta även föreligger andra aspekter av bestämmelsen. Genom bestämmelsen klargörs att en flyttning, som när den påbörjas är en uppskovsflyttning, övergår till att inte vara en korrekt uppskovsflyttning samt när detta anses ske. Utan denna bestämmelse kan det hävdas att det är oklart när, eller till och med om, den medlemsstat där den avsändande upplagshavaren befinner sig får beskatta varorna. Bestämmelsen innehåller en tidsfrist på fyra månader inom vilken det är möjligt att visa att varorna har kommit fram på ett korrekt sätt eller att en oegentlighet har inträffat. Om sådan bevisning inte inkommer anses ett frisläppande för konsumtion ha ägt rum vid den tidpunkt då flyttningen inleddes och skattskyldighet kan därmed komma i fråga. Bestämmelsen innehåller således andra kriterier än vad som gäller vid de normala bestämmelserna om skattskyldighetens inträde.

Det har visat sig att den vid genomförandet gjorda bedömningen att inte införa några särskilda bestämmelser för de situationer som avses i artikel 10.4 orsakar oklarheter och vissa problem och medför att Skatteverket inte i alla

situationer har möjlighet att agera där oegentligheter förekommer. Ett exempel på problem som uppkommer är att det inte förefaller finnas någon möjlighet att återropa en flyttnings-säkerhet om varorna kommer bort eftersom resonemanget vid genomförandet utgår från att skattskyldighet inträder när varan lämnar skatteupplaget snarare än genom att varan avviker från en påbörjad flyttning under uppskovsförfarandet. I promemorian bedömdes mot bakgrund av dessa oklarheter och problem att det fanns anledning att komplettera lagstiftningen med särskilda bestämmelser som reglerar den situation som avses i artikel 10.4. Regeringen instämmer i denna bedömning. I promemorians förslag formulerades reglerna på motsvarande sätt som i den svenska översättningen av direktivet; att oegentligheten anses ha begåtts här i landet i de aktuella fallen. *Lagrådet* har dock påpekat att det rör fall då någon oegentlighet inte har konstaterats och att "oegentligheten" i bestämd form därför är fel i sammanhanget. Den avsedda innebörden av direktivet är enligt *Lagrådet* i stället "en oegentlighet" vilket också svarar mot uttryckssättet i bl.a. de franska och engelska direktivversionerna. Mot denna bakgrund föreslår *Lagrådet* att lagtexten bör lyda "... en oegentlighet anses ha begåtts ...". Regeringen instämmer i *Lagrådets* synpunkter.

En fråga som uppkommer vid utformningen av sådana särskilda bestämmelser är vilken slags förfarande som bör tillämpas. Vid beskattning i samband med oegentligheter i de fall som avses i artikel 10.1 och 10.2 tillämpas i dag inte det normala förfarandet enligt skatteförändelagen (2011:1244), förkortad SFL, med bl.a. deklARATIONSSKYLDIGHET. I stället fattar Skatteverket ett särskilt beslut om oegentlighetsbeskattning enligt 34 a §§ LTS, 34 a § lagen om alkoholskatt eller 6 kap. 1 a § LSE (ett särskilt förfarande där skattskyldighet uppkommer först genom beslut från Skatteverket).

I andra fall än oegentlighetsbeskattning sker redovisning av skatten enligt bestämmelser i 26 kap. SFL. Att tillämpa de normala bestämmelserna för redovisning av skatt på en sådan situation som avses i artikel 10.4 skulle dock medföra betydande oklarheter. I en sådan situation som avses i artikel 10.4 avsänds varorna under uppskovsförfarandet. Någon skattskyldighet inträder därmed inte när varorna lämnar skatteupplaget. Först i efterhand är det möjligt att konstatera att varorna inte har

kommit fram och enligt bestämmelserna i artikel 10.4 ska det då anses som att en oegentlighet har inträffat vid den tidpunkt när uppskovsflyttningen påbörjades. Eftersom det föreligger en möjlighet att under fyra månader komma in med bevis på att flyttningen har avslutats korrekt eller var en oegentlighet har ägt rum är det först efter denna tid som det går att säga att en oegentlighet anses ha inträffat enligt artikel 10.4. Om den enskilde skulle anses vara skyldig att redovisa skatten kan en sådan skyldighet svårligen anses ha uppkommit innan fyramånadersperioden har löpt ut. Vid den tidpunkten har dock deklarationstidpunkten för den aktuella redovisningsperioden passerats och det som skulle återstå vore i så fall att begära en omprövning av beslutet om skatt för den redovisningsperiod då varorna lämnade skattupplaget.

Även om en särskild redovisningsbestämmelse skulle läggas in i lagstiftningen innebärande att sådan skatt som här är aktuell ska redovisas vid en senare tidpunkt, t.ex. den månad då fyramånadersfristen löper ut får det anses att det kvarstår betydande osäkerhet. Den avsändande upplagshavaren har exempelvis inte direkt tillgång till information om ev. uppgifter som andra personer eller medlemsstater kan ha lämnat till Skatteverket för att visa att varorna mottagits korrekt eller att en oegentlighet har inträffat på vägen. Det kan även anses mindre lämpligt med en sådan lösning av andra skäl. Bestämmelserna i artikel 10 i punktskattedirektivet får anses vara avsedda att reglera sådana särskilda situationer där de normala bestämmelserna om skattskyldighet inte är tillräckliga, bl.a. därför att det först vid en senare tidpunkt än den då skattskyldighet normalt inträder går att bedöma i vilken medlemsstat skatt ska betalas, vem som ska vara skyldig att betala skatten och vid vilken tidpunkt skattskyldigheten ska anses ha inträtt. Artikel 10 fördelar även beskattningsrätten mellan medlemsstaterna i olika situationer vilket talar för att den enskilde inte ska avgöra vilken av bestämmelserna som ska tillämpas i ett enskilt fall.

Mot den angivna bakgrunden är det lämpligt att även vad gäller artikel 10.4 införa bestämmelser som motsvarar de som i dag gäller vid tillämpning av övriga delar av artikel 10, dvs. ett förfarande där skattskyldighet uppkommer genom beslut av Skatteverket. Därför föreslår

regeringen, i enlighet med promemorians förslag, att det införs nya bestämmelser i LTS, lagen om alkoholskatt och LSE som anger att om varor som flyttas under ett uppskovsförfarande inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten i vissa fall anses ha begåtts i Sverige och varorna beskattas här. Skatteverket kan i dessa fall besluta om skatt för den som har ställt säkerhet för flyttningen. Regeringen föreslår även att de nya paragraferna ska läggas till i uppräknningen i 3 kap. 4 § första stycket 7 SFL. Detta innebär att beskattningsår vid beslut enligt de nya paragraferna definieras på samma sätt som vid liknande beslut om oegentlighetsbeskattning, nämligen det kalenderår under vilket beslutet om beskattning vid oegentlighet har meddelats.

Förvaltningsrätten i Falun har påpekat att den föreslagna ordalydelsen att ett visst förhållande ska ”visas på ett tillfredsställande sätt” kan orsaka tillämpningsproblem i det enskilda fallet. Även om regeringen har förståelse för synpunkten, då formuleringen lämnar utrymme för tolkningar, finns det ett värde i att använda samma formulering som i punktskattedirektivet. Om en annan formulering användes skulle det kunna ge sken av att andra förutsättningar gällde i Sverige än de som uppställs i direktivet. Regeringen anser därför att den i promemorian föreslagna formuleringen ska användas.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Det föreslås att de nya bestämmelserna om beskattning vid oegentligheter ska tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.

Lagförslag

Förslaget föranleder införandet av tre nya paragrafer, 27 a § LTS, 26 a § lagen om alkoholskatt och 4 kap. 2 a § LSE, omnumrering av nuvarande 4 kap. 2 a § LSE till 4 kap. 2 b § LSE samt ändringar av 29 och 34 a §§ LTS, 28 och 34 a §§ lagen om alkoholskatt, 6 kap. 1 a § och 9 kap. 11 § LSE och 3 kap. 4 § SFL, se avsnitt 3.7, 3.8, 3.9 och 3.19.

6.23.8 Vissa kompletteringar av bestämmelserna om varor som avsänds av små vinproducenter

Regeringens förslag: En mottagare av varor som avsänds från en sådan liten vinproducent som i sitt hemland har beviljats undantag från vissa bestämmelser i uppskovsförfarandet ska underätta Skatteverket skriftligen om mottagandet av varorna. Vissa förtydliganden görs vidare om villkoren för flyttning av sådana varor under uppskovsförfarandet. Det klargörs även att uppskovsflyttningar av vin som omfattas av de särskilda bestämmelserna om små vinproducenter omfattas av bestämmelserna om transportkontroll. En förare är därmed skyldig att se till att det följedokument för flyttning av vinprodukter som föreskrivs för dessa fall följer med transporten och tillhandahålls Tullverket vid en transportkontroll.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna ska tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorian föreslogs en mindre språklig justering som utgår efter synpunkter från Lagrådet.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten och Svenskt Näringsliv* har inget att invända mot förslaget. *Förvaltningsrätten i Falun, Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget, Tullverket och Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: I rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG (EUT L 9, 14.1.2009, s. 12), i det följande punktskattedirektivet, uppställs en rad förutsättningar för att varor ska omfattas av uppskovsförfarandet och en flyttning anses ske under uppskov. I artikel 40 i punktskattedirektivet ges dock möjlighet för medlemsstaterna att göra undantag från många av dessa villkor för små vinproducenter. Vissa medlemsstater har valt att använda sig av denna möjlighet. Antalet fall där vinprodukter flyttas till Sverige från en sådan liten vinproducent som i sitt hemland har fått ett undantag enligt artikel 40 får dock antas vara mycket begränsat. Det är

härvid viktigt att notera att varorna endast får flyttas inom uppskovsförfarandet, dvs. de kan inte skickas till en privatperson.

Den 1 januari 2013 infördes i lagen (1994:1564) om alkoholskatt en särskild bestämmelse för att klargöra att varor anses flyttas under uppskovsförfarandet när de befinner sig på svenskt territorium om varorna avsänds av en vinproducent som enligt nationella bestämmelser i avsändarmedlemsstaten med stöd av artikel 40 i punktskattedirektivet undantas från kraven i kapitel fyra i det direktivet (se prop. 2011/12:155).

Under 2015 pågick diskussioner inom kommissionens expertgrupp för indirekt skatt kring tolkningen av artikel 40 i punktskattedirektivet. Dessa diskussioner har lett till framtagandet av vissa gemensamma riktlinjer för tolkningen av bestämmelsen. I samband med dessa diskussioner har det uppmärksammats nationellt att det föreligger vissa oklarheter i den svenska lagstiftningen. Även om det är fråga om ett begränsat antal flyttningar bör lagstiftningen kompletteras för att undanröja dessa oklarheter.

Varor som flyttas under uppskovsförfarandet omfattas normalt av krav på dokumenthantering genom det datoriserade systemet EMCS (Excise Movement Control System). Detta innebär bl.a. att ett elektroniskt administrativt dokument ska lämnas genom det datoriserade systemet innan flyttningen påbörjas (se t.ex. artikel 21.2 i punktskattedirektivet och 21 b § lagen om alkoholskatt). Den administrativa referenskod som då erhålls av den behöriga myndigheten i avsändarlandet ska följa varorna under hela flyttningen (se t.ex. artikel 21.6 i punktskattedirektivet och 21 c § lagen om alkoholskatt). Vid mottagandet ska mottagaren lämna en mottagningsrapport genom det datoriserade systemet (se t.ex. 21 f § lagen om alkoholskatt). Enligt bestämmelserna i artikel 40 i punktskattedirektivet får varor som flyttas från små vinproducenter undantas från dessa krav. Vissa EU-rättsliga bestämmelser om följedokument vid transporter av vinprodukter ska i stället gälla i dessa fall. Dessa bestämmelser finns numera i kommissionens förordning (EG) nr 436/2009 av den 26 maj 2009 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 479/2008 när det gäller vinodlingsregistret, de obligatoriska deklARATIONERNA och framtagningen av uppgifter för marknadsuppföljning, följedokumentet vid transport av produkter och de register som ska föras inom

vinsektorn vilken har ersatt den förordning, (EG) nr 884/2001 av den 24 april 2001, till vilken artikel 40 i punktskattedirektivet hänvisar. Ett godkänt följedokument enligt denna förordning ersätter således det elektroniska administrativa dokumentet och ska medfölja varorna vid flytten. Följedokumentet kan vara ett administrativt eller kommersiellt dokument som innehåller en viss tilldelad referenskod enligt bestämmelserna i artikel 24.1.a.iii i förordning (EG) 436/2009 (i dess lydelse genom kommissionens förordning 314/2012):

Ett av följande dokument som utfärdats på de villkor som fastställts av den avsändande medlemsstaten, för produkter som inte är belagda med punktskatt och för produkter belagda med punktskatt som skickas av små producenter i enlighet med artikel 40 i direktiv 2008/118/EG:

- Om medlemsstaten använder ett informationssystem, en utskrift av det elektroniska följedokumentet utfärdat enligt ovan eller en utskrift av ett handelsdokument på vilket det är möjligt att tydligt utläsa det MVV-nummer som tilldelats av systemet.

- Om medlemsstaten inte använder ett informationssystem, ett administrativt dokument eller ett handelsdokument som innehåller det MVV-nummer som tilldelats av det behöriga organet eller avsändaren.

Några bestämmelser som möjliggör för svenska vinproducenter att medges undantag från kraven i punktskattedirektivet har inte införts i den svenska lagstiftningen. En sådan flyttning av vin från en liten vinproducent som här diskuteras påbörjas därmed alltid från något annat EU-land där ett sådant undantag har införts. Det är således inte bestämmelserna i 21–24 §§ lagen om alkoholskatt om dokumenthantering vid flyttning av uppskovsvaror som är aktuella när flyttningen påbörjas. Något särskilt undantag från dessa bestämmelser med anledning av artikel 40 i punktskattedirektivet blir därmed inte aktuellt. Det kan däremot finnas anledning att i den svenska lagstiftningen upplysa om att ett följedokument för transport av vinprodukter får ersätta den administrativa referenskod som ska följa varorna under flyttningen enligt artikel 21.6 i rådets direktiv 2008/118/EG. Regeringen föreslår därför, i enlighet med förslaget i

promemorian, att bestämmelsen i 7 f § lagen om alkoholskatt som rör undantaget för små vinproducenter ska kompletteras med en sådan information.

Av artikel 40 i punktskattedirektivet följer vidare att den som tar emot varor som avsänts av en sådan liten vinproducent som omfattas av ett undantag enligt artikeln ska underrätta de behöriga myndigheterna i destinationsmedlemsstaten om de mottagna leveranserna av vin. Denna skyldighet för mottagaren av varorna att underrätta behörig myndighet finns inte i dag reglerad i lagen om alkoholskatt. Det är inte helt klart under direktivet om det är behörig myndighet för frågan om punktskatt eller behörig myndighet för jordbruksprodukter som avses. Mot bakgrund av att bestämmelsen återfinns i punktskattedirektivet kan det dock antas att bestämmelsen i artikel 40 tar sikte på den behöriga myndigheten för punktskatt. I vissa fall, där mottagaren är en registrerad varumottagare, ska även punktskatt utgå för de berörda varorna vid mottagandet. Det kan därför antas att det finns ett visst intresse för Skatteverket att få kännedom om att sådana varor har mottagits. Regeringen föreslår därför att en bestämmelse om att underrättelse ska ske införs i lagen om alkoholskatt. Bestämmelsen bör placeras i avsnittet om dokumenthantering vid varuförflyttningar enligt uppskovsförfarandet efter de bestämmelser som reglerar det normala förfarandet för uppskovsflyttningar. För att underlätta läsningen bör en ny rubrik införas före den nya paragrafen som klargör att fråga är om bestämmelser avseende flyttningar från små vinproducenter.

Enligt de rekommendationer som tagits fram inom kommissionens expertgrupp för indirekta skatter ska den mottagande upplagshavaren eller registrerade varumottagaren bevara en kopia av transportdokumentet för att möjliggöra kontroll. De varor som skickas enligt de aktuella bestämmelserna ska beskattas i Sverige, antingen när de tas emot av en registrerad varumottagare eller, om de har tagits emot av en upplagshavare, när de lämnar uppskovsförfarandet. De bestämmelser som finns i dag om dokumentations-skyldighet enligt 39 kap. 3 § skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL, och lagerredovisning enligt 9 a § lagen om alkoholskatt får, tillsammans med den underrättelse-skyldighet som föreslås ovan, anses tillräckliga för att säkerställa att ett tillräckligt underlag för

beskattning finns tillgängligt. Någon särskild bestämmelse avseende bevarande av en kopia av det aktuella dokumentet föreslås därför inte.

Enligt 9 b § och 12 § lagen om alkoholskatt ska upplagshavare respektive registrerade varumottagare som tar emot varor som flyttats under uppskovsförfarandet göra detta på den plats (skatteupplag, ordinarie mottagningsplats eller direkt leveransplats) som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet eller ersättningsdokumentet. Motsvarande bör gälla vid flyttningar av vinprodukter från små vinproducenter. Regeringen föreslår därför, i enlighet med förslaget i promemorian, att en hänvisning införs till den plats som anges i följedokumentet för transport av vinprodukter.

Om punktskattepliktiga varor som flyttas från ett annat EU-land inte åtföljs av sådana dokument som föreskrivs i punktskattedirektivet, för uppskovsvaror normalt den administrativa referenskoden som avses i artikel 21.6 i direktivet, kan åtgärder vidtas enligt lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, förkortad LPK, bl.a. i form av transportkontroll, transporttillägg och straffrättsliga åtgärder. Som tidigare har sagts ersätts de dokument som normalt ska följa uppskovsvaror för de nu aktuella vinprodukterna av ett följedokument för transport av vinprodukter. Motsvarande åtgärder enligt LPK som är aktuella i fråga om andra uppskovsvaror bör kunna vidtas om vinprodukter som flyttas från små vinproducenter enligt reglerna i artikel 40 i punktskattedirektivet inte åtföljs av ett sådant följedokument. Den nuvarande lagstiftningen ger inte tydligt uttryck för vad som gäller i dessa fall. Regeringen föreslår därför, i enlighet med förslaget i promemorian, att en hänvisning till artikel 40 i punktskattedirektivet införs i 1 kap. 5 a § andra stycket LPK. Någon ändring i första stycket är däremot inte nödvändig eftersom en flyttning av sådana vinprodukter som här är aktuella, såsom tidigare har nämnts, alltid påbörjas i ett annat EU-land. Begreppet följedokument för transport av vinprodukter föreslås även inkluderas i de uppräknningar av dokument som görs i 1 kap. 6 § och 2 kap. 6 § LPK för att klargöra att dessa skyldigheter även avser situationer där ett sådant följedokument med stöd av artikel 40 i punktskattedirektivet ersätter den administrativa referenskoden. Genom de klargöranden som sålunda föreslås

står det klart att bestämmelserna i LPK om t.ex. transportkontroll och straff är tillämpliga även för varor som avsågs av små vinproducenter som omfattas av undantag enligt artikel 40 i punktskattedirektivet. Några ytterligare ändringar i LPK bedöms därför inte nödvändiga.

Under diskussionerna i expertgruppen för indirekt skatt har det framkommit att en flyttning från en liten vinproducent enligt bestämmelserna i artikel 40 i punktskattedirektivet inte kan bli aktuell i samband med export. Detta mot bakgrund av att det där inte finns någon mottagare för flyttningen. De krav som uppställs i artikel 40 kan därmed inte uppfyllas. För tydlighetens skull föreslår därför regeringen att 7 f § punkt 3 lagen om alkoholskatt ändras så att det framgår att flyttning inte ska ske till en plats där varorna lämnar gemenskapens territorium (dvs. en destination enligt artikel 17.1.a.iii). Diskussionerna föranleder inte några andra ändringar i 7 f § punkt 3.

I promemorian hade även föreslagits en mindre språklig justering av 7 f § första stycket i syfte att förtydliga. *Lagrådet* har angett att den nu gällande lagtexten är att föredra. Regeringen föreslår därför inte någon ändring i denna del.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Det föreslås att bestämmelserna ska tillämpas första gången för flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.

Lagförslag

Förslagen föranleder ändring i 7 f §, 9 b § och 12 § lagen om alkoholskatt, 1 kap. 5 a och 6 §§ och 2 kap. 6 § LPK samt införandet av en ny paragraf 24 a § lagen om alkoholskatt och en ny rubrik närmast före denna paragraf, se avsnitt 3.8 och 3.11.

6.23.9 Skatteupplag i bostad

Regeringens förslag: Ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad får inte godkännas som skatteupplag.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna ska tillämpas första gången vid beslut om nya godkännanden som fattas efter ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten och Svenskt Näringsliv* har inget att invända mot förslaget. *Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget, Tullverket* och *Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till förslaget. *Förvaltningsrätten i Falun* anför att, mot bakgrund av hur övergångsbestämmelsen har utformats, det inte kan utläsas att exempelvis beslut om återkallelse av tidigare godkännande inte kan beslutas med tillämpning av de nya bestämmelserna. Om det är avsikten bör ett förtydligande ske.

Skälen för regeringens förslag: Enligt rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG (EUT L 9, 14.1.2009, s.12), i det följande punktskatte-direktivet, och de svenska lagar som genomfört detta direktiv ska en upplagshavare ha ett godkänt skatteupplag för hantering av skattepliktiga varor under uppskov. I ett sådant skatteupplag får upplagshavaren tillverka och förvara punktskattepliktiga varor. I lagstiftningen uppställs i dag inte några särskilda krav på det utrymme som ska godkännas som skatteupplag annat än att det ska vara beläget i Sverige. Av förordningen (2010:173) om alkoholskatt, förordningen (2010:177) om tobaksskatt och förordningen (2010:178) om skatt på energi följer att Skatteverket får meddela föreskrifter om godkännande av skatteupplag. Sådana föreskrifter har meddelats av Skatteverket genom SKVFS 2013:12 Skatteverkets föreskrifter om godkännande av skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE.

Ett skatteupplag utgör en del av en verksamhet med hantering av obeskattade alkohol-, tobak- eller energiprodukter av viss omfattning och det är viktigt att det är möjligt för Skatteverket att genomföra de kontroller som kan vara nödvändiga i utrymmet. En möjlighet för Skatteverket att genomföra punktskattebesök i skatteupplag för att kontrollera den som är godkänd upplagshavare infördes i april 2014 för att förbättra kontrollen av punktskattepliktiga varor. Vid införandet begränsades möjligheten till punktskattebesök dock genom att sådant besök inte får ske i bostad, se 6 kap. 11 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av

alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, förkortad LPK, (se prop. 2013/14:10).

Det kan inte uteslutas att skatteupplag skulle kunna förekomma även i utrymmen som används som eller är avsedda att användas som bostad. Eftersom punktskattebesök enligt 6 kap. LPK inte får göras i bostäder innebär detta att Skatteverkets möjligheter till kontroll begränsas. Det kan inte anses lämpligt att det som skatteupplag ska godkännas utrymmen där Skatteverkets möjligheter till kontroll är mer begränsad än andra. Inte heller i övrigt kan det anses skäligt att det ska föreligga en möjlighet att ha ett skatteupplag i ett utrymme som även utgör bostad. Mot bakgrund av vikten av att hanteringen av obeskattade punktskattepliktiga varor görs på ett säkert och kontrollerbart sätt föreslår därför regeringen, i enlighet med förslaget i promemorian, att det införs en bestämmelse om att som skatteupplag inte får godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad. En sådan begränsning bedöms vara av sådan generell karaktär att den lämpligen bör göras direkt i lagtexten.

Vid bedömningen av om ett utrymme kan godkännas som skatteupplag bör beaktas sådant som var utrymmet är placerat, hur det är utformat och vad det används till. En bedömning får alltså göras i det enskilda fallet. Ett utrymme som endast går att nå genom att andra bostadsutrymmen passeras får dock normalt anses vara avsett att användas som bostad och bör inte godkännas som skatteupplag. Även om utrymmet är så placerat att den enda vägen till bostaden är genom utrymmet får det anses att utrymmet normalt utgör en del av bostaden. Ett avskilt utrymme vilket har en särskild ingång och vilket inte kan nås via den övriga bostaden bör däremot kunna godkännas som skatteupplag om det i övrigt är lämpligt för detta och det står klart att det endast är inrättat för verksamheten och inte t.ex. används för privat förvaring eller andra privata ändamål.

I samband med införandet av bestämmelserna om punktskattebesök uttalades i förarbetena (prop. 2013/14:10) bl.a. att om verksamheten bedrivs i anslutning till bostaden i en lokal som är avskild från bostadsytorna bör lokalen där verksamheten bedrivs däremot betraktas som en verksamhetslokal där punktskattebesök får göras.

Det kan konstateras att i vissa fall kan de befintliga krav som uppställs för ett godkännande som upplagshavare sannolikt i praktiken medföra att det inte är möjligt att ha ett skatteupplag i en bostad, exempelvis kravet i 4 kap. 3 § första stycket 3 LSE, om att upplagshavaren ska avse att i större omfattning hålla bränslen i lager. Det kan dock inte anses motiverat att göra något särskilt undantag från sådana fall utan den föreslagna bestämmelsen bör införas såsom en generellt gällande bestämmelse i såväl LTS, lagen om alkoholskatt som LSE.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelsen innebär en inskränkning i möjligheten att få ett godkännande som upplagshavare. Det kan inte uteslutas att det i dag kan förekomma att vissa upplagshavare har fått ett utrymme som används eller är avsett att användas som bostad godkänt som skatteupplag. Ett godkännande av ett skatteupplag får återkallas bl.a. om förutsättningarna för godkännande inte längre finns (se t.ex. 12 § LTS, 11 § lagen om alkoholskatt och 4 kap. 5 § LSE). Skatteverket har ett ansvar för att fortlöpande pröva om förutsättningar för godkännande föreligger. Till skillnad från vad som annars gäller bedöms det i detta fall inte föreligga tillräckliga skäl att låta de nya kraven även gälla för befintliga godkännanden. En särskild ikraftträdandebestämmelse föreslås därför införas enligt vilken de nya bestämmelserna tillämpas första gången vid beslut som fattas efter ikraftträdandet. *Förvaltningsrätten i Falun* har anfört att det av den i promemorian föreslagna övergångsbestämmelsen inte kan utläsas att exempelvis beslut om återkallelse av tidigare godkännande inte kan beslutas med tillämpning av de nya bestämmelserna. Regeringen instämmer i den bedömningen och föreslår därför att övergångsbestämmelsen i stället ska formuleras så att de aktuella bestämmelserna ska gälla i sin äldre lydelse för skatteupplag som har godkänts innan ikraftträdandet.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring i 10 § LTS, 9 § lagen om alkoholskatt och 4 kap. 3 § LSE, se avsnitt 3.7, 3.8 och 3.9.

6.23.10 Uppgifter om registrerade avsändare i beskattningsdatabasen

Regeringens förslag: Uppgift om godkännande som registrerad avsändare enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi får i vissa fall lämnas ut till enskilda.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Sundsvall, Åklagarmyndigheten och Svenskt Näringsliv* har inget att invända mot förslaget. *Förvaltningsrätten i Falun, Ekobrottsmyndigheten, Systembolaget, Tullverket och Skatteverket* tillstyrker eller är positiva till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 27 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt eller som avser fastighets-taxering för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden. Av andra stycket samma paragraf följer att sekretess vidare gäller bl.a. i verksamhet som avser förande av eller uttag ur beskattningsdatabasen enligt lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, förkortad SdbL, för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen. Av 27 kap. 6 § OSL framgår att sekretessen inte gäller för beslut, varigenom skatt eller pensionsgrundande inkomst bestäms eller underlag för bestämmande av skatt fastställs, såvida inte beslutet meddelas i ärende om förhandsbesked i taxerings- eller skattefråga, beskattning av utländska experter, forskare eller andra nyckelpersoner när beslutet har fattats av Forskarskattenämnden, trängselskatt eller prissättningsbesked vid internationella transaktioner. Enligt 27 kap. 7 § hindrar inte sekretessen enligt 1 § att uppgift lämnas till enskild enligt vad som förskrivs i bl.a. lagen om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet. I 2 kap. 5 § SdbL är reglerat vilka uppgifter som får lämnas ut till en enskild, om det inte av särskild anledning kan antas att

den enskilde som uppgiften avser eller någon närstående lider men om uppgiften röjs.

Av ett ställningstagande från Skatteverket (2007-04-03, dnr 131 199983-07/111) följer att den sekretessbrytande bestämmelsen i 2 kap. 5 § SdbL tillämpas, till den del den avser punkterna 3–8, på det sättet att uppgift endast lämnas om att en namngiven enskild är registrerad eller inte. Skatteverket lämnar således inte ut sammanställningar som visar vilka enskilda som är registrerade i aktuella avseenden inom t.ex. ett visst geografiskt område.

Lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, innehåller bestämmelser om s.k. registrerade avsändare. Skatteverket beslutar huruvida någon får godkännas som registrerad avsändare liksom om ett godkännande ska återkallas (se 15 § LTS, 14 § lagen om alkoholskatt och 4 kap. 8 § LSE). Eftersom sådana beslut inte omfattas av undantagen i 27 kap. 6 § OSL omfattas de av sekretess enligt 27 kap. 1 §.

Det har framkommit att det finns ett behov av att ändra SdbL därför att exempelvis upplagshavare kan ha intresse av att ta del av uppgift om huruvida någon är godkänd som registrerad avsändare. Denna information är avgörande för att kunna bedöma om en vara har flyttats under uppskovsförfarande eller inte. Detta skulle kunna underlättas genom en bestämmelse som anger att besluten får lämnas ut. Besluten kan emellertid innehålla känslig information, särskilt i skälen för besluten om återkallande av godkännande. Den efterfrågade informationen från en tredje person är endast huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som registrerad avsändare och från vilken tidpunkt detta gäller. Författningsbestämmelsen bör därför utformas med hänsyn till detta. En sådan utformning gör att risken för den personliga integriteten vid ett utlämnande torde vara relativt liten.

Sekretess till skydd för enskild kan enligt 12 kap. 2 § OSL som huvudregel hävas helt eller delvis av den enskilde. Om samtycke till utlämnande av en uppgift som omfattas av 27 kap. 1 § OSL inte föreligger och uppgiften inte omfattas av undantagen 27 kap. 6 § OSL är det en förutsättning för att uppgiften ska kunna lämnas ut till en enskild att detta följer av någon av de författningar som 27 kap. 7 § OSL hänvisar till. Det kan emellertid finnas situationer där den

enskildes samtycke inte kan inhämtas eller det kan vara omständligt att inhämta det. Vid en avvägning mellan risken för den registrerades personliga integritet och behovet av att uppgiften lämnas ut anser regeringen att en sådan ändring i 2 kap. 5 § SdbL som föreslagits i promemorian är proportionerlig. Regeringen föreslår därför att en uppgift om en person är godkänd som registrerad avsändare och i så fall från vilken tidpunkt får lämnas ut, om det inte av särskild anledning kan antas att den enskilde som uppgiften avser eller någon närstående lider men om uppgiften röjs. Motsvarande bestämmelser finns i dag vad avser godkännanden som skattebefriad förbrukare (se prop. 2004/05:99).

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring av 2 kap. 5 § SdbL, se avsnitt 3.15.

6.23.11 Tredjemansföreläggande

Regeringens förslag: Skatteverket får möjlighet att förelägga någon annan än den som är föremål för kontroll, att lämna uppgifter som behövs för att kontrollera att riktiga och fullständiga uppgifter har lämnats i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt och lagen skatt på energi.

Ändringen träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens förslag bortsett från att promemorians förslag även omfattar en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Svenskt Näringsliv* framhåller vikten av att proportionalitetsprincipen beaktas när det gäller denna typ av föreläggande. *Näringslivets Regelnämnd (NNR)* anser att förslagen är logiska men efterfrågar mer analys av förslagens konsekvenser för företag. NNR föreslår att Skatteverket ges ett uppdrag att årligen redovisa hur det föreslagna kontrollverktyget används och vad det medverkar till. Slutligen efterfrågas en beskrivning av effekterna

för den krets av företag som här blir nya uppgiftslämnare.

Skälen för regeringens förslag: Under vissa i bl.a. lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1944:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) skatt på energi, förkortad LSE, angivna omständigheter finns det möjlighet att ansöka om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Den som ansöker om återbetalning av eller kompensation för punktskatt måste vid behov lämna in ett tillräckligt underlag för att Skatteverket ska kunna bedöma om det föreligger grund för återbetalning eller kompensation. Såväl återbetalnings- som kompensationsansökningar är mängdärenden hos Skatteverket som ska hanteras skyndsamt för att inte orsaka onödiga likviditetseffekter hos de berörda företagen. Skatteverket får anses ha möjlighet att efterfråga nödvändiga handlingar av sökande för att bedöma om ansökan ska medges.

I vissa fall kan det finnas anledning att granska om de uppgifter som ligger till grund för ett beslut är riktiga och fullständiga. Det kan också finnas ett behov av att efterfråga uppgifter hos någon annan än den som har lämnat uppgifterna som är föremål för granskning. När ett beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt har fattats är Skatteverket hänvisat till de utredningsmöjligheter som finns i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. Det är främst bestämmelserna om föreläggande och revision i 37 kap. respektive 41 kap. SFL som kan komma att behöva användas.

Skatteverket får i vissa fall besluta om revision för att hämta in uppgifter från någon annan än den som revideras, s.k. tredjemansrevision. Inom ramen för en revision får Skatteverket förelägga den reviderade att lämna uppgifter som denne är skyldig att lämna. Detta gäller även den som ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt vissa bestämmelser i LSE och som därför omfattas av 53 kap. 5 § 2 SFL. Det finns även bestämmelser om föreläggande som Skatteverket får besluta om utan att behöva besluta om revision. Tredjeman kan föreläggas att lämna uppgifter om den som är uppgiftsskyldig enligt 15–35 kap. SFL för kontroll av om denne har fullgjort eller kan fullgöra sin uppgiftsskyldighet. Den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt är inte, i egenskap av återbetalnings- eller kompensationsberättigad, uppgiftsskyldig i den

mening som bestämmelsen avser. Skatteverket kan därför inte förelägga tredjeman att lämna de uppgifter som behövs för kontroll av de uppgifter som ligger till grund för ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Den som är skattskyldig för punktskatt, eller ansöker om frivillig skattskyldighet, kommer att få den nedsatta beskattningsnivån på el som förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet genom avdrag i skattedeklarationen. Eftersom den som får nedsättningen genom avdrag i skattedeklarationen är uppgiftsskyldig enligt 15–35 kap. SFL kan Skatteverket förelägga någon annan att lämna uppgift om denna.

I samband med att punktskatterna infogades i skattekontosystemet konstaterades att bestämmelsen om s.k. tredjemansföreläggande i 14 kap. 4 § skattebetalningslagen (1997:483), förkortad SBL, skulle vara tillämplig på ansökningar om återbetalning av punktskatt utan någon ändring i paragrafen. Det berodde på att den som hade rätt till återbetalning likställdes med skattskyldig och ett beslut om återbetalning ansågs vara ett beslut om skatt (prop. 2001/02:127 s. 138 f.). Föreläggande enligt 14 kap. 4 § SBL fick göras om den efterfrågade uppgiften hade betydelse för beskattningen. Eftersom beslut om återbetalning av punktskatt ansågs vara ett beslut om skatt kunde föreläggandebestämmelsen i paragrafen tillämpas även när det gällde återbetalning av punktskatt. Tredjemansföreläggande kunde alltså användas för att kontrollera samtliga återbetalningar av och kompensationer för punktskatt som i dag avses i 53 kap. 5 § SFL (se även prop. 2000/01:118 s. 107 f. och prop. 2001/02:127 s. 137 f.).

Genom att möjligheten att förelägga tredjeman enligt skatteförfarandelagen kopplas till uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. SFL korresponderar bestämmelsen inte längre med bestämmelsen om revision i 41 kap. 2 § SFL.

För att i dag kunna avgöra om riktiga och fullständiga uppgifter har lämnats kan en tredjemansrevision vara nödvändig. Att kontrollera uppgifter som ligger till grund för en ansökan utan att kunna stämma av mot uppgifter från tredjeman kan i vissa fall vara verkningslöst. Med uppgifter från tredjeman kan Skatteverket stämma av om den skattskyldige har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter (se bl.a. prop. 1993/94:151 s. 80 och SOU 2013:62 s. 367). De uppgifter som Skatteverket behöver för att

kunna fullgöra en kontroll kan många gånger inhämtas genom föreläggande av tredjeman (prop. 1993/94:151 s. 90 f., jfr även prop. 1996/97:100 s. 473 f.). Ett föreläggande får normalt anses som en mindre ingripande åtgärd för den enskilde än en revision. Det kan också utgöra en enklare och mindre arbetskrävande åtgärd för den enskilde. Det är också många gånger en mer ändamålsenlig och kostnadsbesparande utredningsform för Skatteverket. I stället för att besluta om revision kan Skatteverket exempelvis efterfråga en kopia av en eller några enstaka fakturor.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen, i enlighet med förslaget i promemorian, att Skatteverket ska få förelägga tredjeman att lämna uppgift om någon annan än den som föreläggs för att kunna kontrollera att den som har begärt återbetalning av eller kompensation för punktskatt har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter. Ett sådant föreläggande bör kunna beslutas både före och efter att Skatteverket har fattat beslut om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Ett föreläggande är en mindre ingripande åtgärd för tredjeman än en revision. Det är även en enkel och kostnadseffektiv kontrollåtgärd för såväl den förelagda som för Skatteverket. Genom att införa en möjlighet att förelägga tredjeman kommer man också till rätta med den asymmetri i kontrollsystemet som i dag föreligger då den som är skattskyldig för punktskatt, eller ansöker om frivillig skattskyldighet, omfattas av bestämmelserna om tredjemansföreläggande medan den som begär återbetalning eller kompensation inte omfattas. Vidare är det viktigt att Skatteverket kan genomföra en effektiv kontroll av återbetalningar av och kompensation för punktskatt för att upprätthålla förtroende för systemet. Enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam sker dock återbetalning av punktskatt inte efter någon ansökan av den enskilde på det sätt som gäller enligt LTS, lagen om alkoholskatt och LSE. Den nya bestämmelsen bör mot denna bakgrund till skillnad från promemorians förslag inte hänvisa till ansökan om återbetalning av reklamskatt.

Ett effektivt skattesystem förutsätter goda kontrollmöjligheter. Den föreslagna åtgärden är en möjlighet för Skatteverket att tillämpa ett förfarande som är mindre administrativt betungande för både företagen som föreläggs och för Skatteverket än nuvarande kontroll-

möjligheter. *Regelrådet* har bedömt att förslaget inte medför effekter av sådan betydelse för företag att *Regelrådet* yttrar sig. Det bedöms inte finnas anledning att såsom *NNR* föreslagit besluta om någon särskild uppföljning av Skatteverkets tillämpning eller komplettera konsekvensutredningen.

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången på ansökningar som avser förhållanden efter ikraftträdandet.

Lagförslag

Förslaget föranleder en ändring av 37 kap. 10 § SFL och införande av en ny paragraf, 37 kap. 9 a § SFL, se avsnitt 3.19.

6.23.12 Konsekvensanalys

Förslagen rör till stor del förändringar som syftar till att förenkla eller göra skatteförfarandet mer enhetligt för punktskatter. Syftet med förslagen och om alternativa utformningar tidigare föreslagits behandlas mer utförligt under respektive förslag. Gällande rätt är ofta ett rimligt referensscenario och finns beskrivet i bakgrunden till respektive förslag.

Förslagen bedöms sammantaget ha ingen eller mycket begränsad påverkan på det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet. Förslagen bedöms inte heller påverka hushållen eller ha några nämnvärda andra sociala konsekvenser. Det av förslagen som kan innebära tydligt förändrade kostnader för punktskatteskyldiga företag är förslaget om redovisningsskyldighetens inträde. Då kostnaden för enskilda företag sammantaget är begränsade och kostnaderna sannolikt kan fördelas på stora grupper bedöms förslaget ändå inte ha några nämnbara sociala konsekvenser. Förslagen bedöms inte påverka några andra kostnader för företagen om inte annat nämns under respektive förslag under rubriken effekter för företagen. Detta gäller även företagens administrativa kostnader där *Regelrådet* och *Srf Konsulterna* funnit beskrivningen bristfällig. Förslagen bedöms heller inte påverka de energi- och miljöpolitiska målen.

Gällande informationsinsatser för företag och enskilda bedöms det att Skatteverket som ett led i sina informationsinsatser är bäst lämpat att avgöra om förslagen föranleder särskilt behov av information.

Offentligfinansiella effekter

Att förändra redovisningsskyldighetens inträde påverkar betalningstidpunkten för punktskatt och ger en uppbördseffekt som påverkar de offentliga finanserna. I detta fall förväntas lagändringen få en offentligfinansiell effekt till följd av att betalningen av vissa punktskatter sannolikt kommer att tidigareläggas. För elektrisk kraft föreslås att skatten i vissa fall ska redovisas för redovisningsperioden som inleds en månad efter den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder vilket vid månadsfakturerering innebär att skatteinbetalningen för dessa kan ske senare än i dag. Förslaget bedöms öka skatteintäkterna 2018 till 2021 med ungefär en miljon kronor och beräknas som skillnaden mellan nuvärdet av betalningsströmmen före och efter lagändringen. Den ränta som används i nuvärdesberäkningen är, då ändringen är permanent, den 10-åriga statobligationsräntan. För 2018 prognosticeras räntan till 1,65 procent. För de skattskyldighetsgrundande händelser som inträffar i samma månad som fakturering innebär förslaget ingen förändring från nuvarande förhållanden. Beräkningen utgår i stort från samma antaganden som i Skatteverkets hemställan där det antas att de skattskyldighetsgrundande händelserna fördelar sig jämt över månaden och att skatten är jämt fördelad mellan alla skattskyldighetsgrundande händelser. Den antagna genomsnittliga tiden mellan den skattskyldighetsgrundande händelsen och faktureringen kortas dock från femton till sju dagar på grund av att andra skattskyldiga ingår i förslaget.

Förslaget om undertecknande av ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt samt förslaget om vissa kompletteringar av bestämmelserna om föreläggande och dokumentationsskyldighet syftar till att förstärka kontrollen kring ansökningar om återbetalning och kompensation och i förlängningen till att förhindra fusk genom sådana ansökningar. Det är dock svårt att uppskatta den offentligfinansiella effekten.

Förslaget om beskattning av varor som försvinner under en uppskovsflyttning syftar till att säkerställa att Skatteverket kan besluta om skatt i vissa situationer där varor försvinner under en uppskovsflyttning. Eftersom Skatteverket har uppgett att myndigheten i dag avstår från att driva vissa frågor på grund av att de nuvarande bestämmelserna är oklara så kan en

viss positiv effekt eventuellt uppkomma med anledning av förslaget. Samtidigt är det relativt ovanligt att varor försvinner under flyttning från en avsändare i Sverige på sådant sätt att beslut enligt dessa bestämmelser skulle bli aktuella.

Förslagen som berör tredjemansföreläggande, registrering enligt skatteförfarandelagen, förtydligandet av bestämmelserna om varor som avsänds av små vinproducenter, skatteupplag i bostad samt förslaget om uppgifter om registrerade avsändare i beskattningsdatabasen bedöms inte medföra några offentligfinansiella effekter.

Effekter för företagen och enskilda

I Skatteverkets hemställan om redovisningstidpunkt konstateras att det är de som är skattskyldiga för reklam, bekämpningsmedel, naturgrus, snus och tuggtobak, bränslen såsom råttalolja, naturgas, torv, kol och koks samt el, som främst kommer att beröras av förslaget om att slopa faktureringsmetoden. För ytterligare bakgrund se konsekvensanalysen i hemställan. Förslaget i kan även medföra förändringar för skattskyldiga för uppskovsbränslen såsom bensin, dieselbränsle och naturgas. Det finns även skillnader i effekterna för de som är skattskyldiga för elektrisk kraft.

Enligt bokföringslagen (1999:1078) ska affärshändelser bokföras så snart det kan ske. Affärshändelser som inte ger upphov till fakturering ska alltså bokföras relativt omgående. Att redovisningsskyldigheten knyts till den tidpunkt när skattskyldigheten inträder bör därför i praktiken inte påverka de skattskyldiga som ska redovisa punktskatt på grund av en annan affärshändelse än en leverans. Bokföring av leveranser kan vanligtvis skjutas upp till dess faktura ställs ut. I de fall redovisningsskyldigheten enligt nuvarande reglering normalt uppkommer när en leverans av skattepliktiga varor eller tjänster faktureras kan den föreslagna ändringen innebära att de skattskyldiga måste ha en särredovisning som visar när skattskyldigheten inträtt. Många skattskyldiga för punktskatt har sannolikt redan i dag en löpande lagerbokföring. Den befintliga lagerbokföringen bör i de flesta fall innehålla de uppgifter som krävs för att skatten ska kunna redovisas korrekt. Den föreslagna ändringen bedöms då kunna införas utan att de skattskyldigas återkommande administration ökar nämnvärt.

De som inte har en löpande lagerbokföring kan emellertid behöva komplettera sin affärsredovisning med uppgifter och underlag som visar när den skattskyldighetsgrundande händelsen har inträffat. Oavsett vilken punktskattepliktig verksamhet som bedrivs bör den skattskyldige redan i dag ha beredskap för att kunna redovisa skatten för dessa varor eller tjänster korrekt. På sikt kan en reglering som bara tillåter att skatten redovisas på ett sätt bidra till administrativa lättnader.

Den som är registrerad för punktskatt ska lämna en punktskattedeklaration för varje redovisningsperiod även om det inte finns skatt att redovisa. Detta innebär att de skattskyldiga inte kommer att behöva lämna fler deklarationer än i dag. De skattskyldiga kommer heller inte att behöva lämna fler eller andra uppgifter enligt den nya lagstiftningen. Detta tyder på att företagens återkommande administrativa kostnader inte borde påverkas negativt av förslaget. Det kan dock som SPBI påpekar finnas kostnader förknippade med anpassning till systemet i form av justering av interna system. Hur stora dessa kostnader blir för berörda företag är svårt att uppskatta. Mycket information bör dock redan finnas på plats för att kunna uppfylla dagens regler.

Skatteverkets hemställan innehåller inte någon bedömning av effekterna för de harmoniserade bränslena eftersom Skatteverkets bedömning var att en tillämpning utifrån faktureringsmetoden inte medges enligt den nuvarande bestämmelsen. Enligt Skatteverkets bedömning kunde detta inte ses som en effekt av den i promemorian föreslagna ändringen. SPBI har dock anfört att en konsekvensanalys måste göras av förslaget även för aktörer som handlar med dessa bränslen. De bränslen som främst åsyftas är bensin, dieselbränsle och naturgas. Oavsett vad man anser om tolkningen av den nuvarande bestämmelsen kan det konstateras att i och med den föreslagna ändringen kommer redovisningstidpunkten kopplas till skattskyldighetens inträde. Det är svårt att bedöma hur många skattskyldiga som i dag rent faktiskt tillämpar bestämmelsen utifrån en tolkning att faktureringsmetoden får tillämpas även för harmoniserade bränslen. Även om så sker kan det antas att de i många fall fakturerar strax efter skattskyldighetens inträde och att det i många fall därför i praktiken blir fråga om samma redovisningsperiod som vid en tillämpning av

den föreslagna bestämmelsen. Ökade kostnader kan dock uppstå om punktskatten behöver hanteras vid sidan av det vanliga fakturerings-systemet. Vad gäller alkohol och harmoniserade tobaksprodukter har inga synpunkter inkommit på Skatteverkets beskrivning av hur förfarandet ser ut i dag. Det antas därför att dessa redan i dag redovisar i nära anslutning till skattskyldighetens inträde och därmed inte i någon större omfattning påverkas av förslaget.

Utöver eventuella engångskostnader medför de ändrade reglerna en permanent förkortning av den tid som förflyter mellan den skattepliktiga händelsen och betalningen av skatten. Detta skapar en uppbördseffekt som påverkar de berörda företagens likviditet negativt. Företagens ökade kostnader totalt motsvaras av den offentligfinansiella effekten om en miljon kronor 2018. Vissa branscher får dock större kostnadsökningar medan andra kan komma att få kostnadslettningar. De ökade kostnaderna för företagen antas stå i proportion till det totala skattebelopp som varje enskilt företag redovisar och betalar in till staten. Företag som är skattskyldiga för elektrisk kraft bedöms påverkas av förändringarna i förslaget. Förslaget innebär en förlängd period mellan redovisning och fakturering i de fall fakturering sker månadsvis. För de fall fakturering sker kvartalsvis kommer viss del av skatten behöva redovisas tidigare än i dag, viss del vid samma tidpunkt samt viss del senare än i dag. Vid antagande om att hälften av de fakturerade beloppen betalas på månadsbasis och den andra hälften på kvartalsbasis bedöms detta kunna ge en positiv likviditetseffekt med ungefär 11 miljoner netto. Fördelat på ca 170 näthandelsbolag innebär detta en minskad årskostnad på i genomsnitt ca 67 000 kronor. Förslaget innebär att det i förhållande till i dag kan bli något mer lönsamt för elbolagen att fakturera månadsvis jämfört med att fakturera kvartalsvis.

Mot bakgrund av vad som har anförts av SPBI bedöms dock i praktiken förslagen kunna föranleda förändringar även för uppskovsbränslena och därför uppstår ekonomiska effekter även för företag skattskyldiga för dessa. Den eventuella effekten uppstår då som för punktskatter i form av en likviditetseffekt. I genomsnitt skulle denna kunna uppgå till mellan 30 000 och 50 000 kronor per företag och år för skattskyldiga av uppskovsbränslen. Regelrådet har efterfrågat en analys uppdelat efter

företagens storlek och om särskild hänsyn behövs för små företag. Som ett exempel står bensin och dieselbränsle förbrukat inom transportsektorn för den absoluta merparten av uppskovsbränslena. Dessa levereras i stor utsträckning av fyra större drivmedelsföretag som således kommer att få ta en stor del av de ökade likviditetskostnaderna eftersom de är skattskyldiga för en stor andel av volymerna. Då kostnadsförändringarna i övrigt är utspridda på ett stort antal företag i flera olika branscher och bedöms vara direkt proportionella mot beloppen företagen är skattskyldiga för bedöms förslaget påverka större företag på ett liknande sätt som mindre företag och därmed motivera en analys främst utifrån antalet berörda företag. Den totala kostnadsökningen dividerat med antalet skattskyldiga ger att företag skattskyldiga för oharmoniserad tobak får högre årliga kostnader med drygt, 13 000 kronor per företag och år. Även företag som är skattskyldiga för icke uppskovsbränslen såsom t.ex. torv samt företag skattskyldiga för reklam, naturgrus eller bekämpningsmedel får ökade kostnader men i mindre omfattning. Då kostnadsökningen för enskilda företag står i proportion till hur mycket punktskatt de är skattskyldiga för bedöms förslaget påverka stora företag med stora punktskattbetalningar respektive små företag med mindre punktskattbetalningar på ett liknande sätt. Det bedöms heller inte lämpligt att tillämpa olika redovisningstidpunkt baserat på företagens storlek då det skulle motverka förslaget syfte, att åstadkomma en mer enhetlig redovisning av punktskatter.

I tabell 6.28 nedan redovisas antalet skattskyldiga företag för de olika punktskatterna 2015 samt den uppskattade totala likviditets-effekten per skatteområde.

Tabell 6.28 Antal skattskyldiga för berörda punktskatter Beräknade kostnader per sektor och företag¹

Typ av punktskatt	Antal skatt-skyldiga	Beräknad total likviditets-effekt, (miljoner kronor)	Genomsnittlig förändring per företag (kronor)
Elektrisk kraft	170	11,4	66 800
Icke uppskovs-bränslen	400	-0,2	-600
Tobak oharmoniserad	50	-0,7	-13 200
Reklam	4 890	-0,1	-0
Naturgrus	440	0,0	-100
Bekämpnings-medel	30	0,0	-600
Bensin	50	-5,0	-38 400
Olja	280	-6,3	-48 600

¹Överlag uppgifter från 2015. Antalet skattskyldiga undantagsvis från tidigare år. För elektrisk kraft övergår skattskyldigheten från till näthandelsbolagen den 1 januari 2018 och antalet skattskyldiga bedöms då minska till ungefär 170.

Ofta är den skattskyldige inte densamma som slutligen bär kostnaderna förknippade med en skatt. Till exempel används bekämpningsmedel främst inom jordbruket och de marginellt ökade kostnaderna för de skattskyldiga bedöms på sikt övervältras på jordbrukarna. De skattskyldiga för tobak förväntas i förlängningen övervältra kostnader på konsumenten. De ökade kostnaderna till följd av de föreslagna ändringarna bedöms dock inte påverka kostnaderna för slutanvändarna i någon större omfattning.

Korrigerig av hänvisning vid registrering enligt skatteförvarandelagen

Förslaget innebär endast att bestämmelserna om registrering för lagerhållare för vissa tobaksprodukter rättas upp så att samtliga lagerhållare omfattas. Såvitt erfarits sker dock registrering normalt redan i dag på detta sätt och effekterna på företagen bedöms därför vara mycket begränsade.

Undertecknande av ansökan om återbetalning eller kompensation av punktskatt

Att ansökan om återbetalning enligt förslaget måste undertecknas skulle i viss utsträckning kunna öka de berörda företagens administrativa börda. I den praktiska tillämpningen har dock ansökningar såvitt framgår undertecknats på samma sätt som deklARATIONER och andra uppgifter som lämnas till Skatteverket. Sammantaget bedöms åtgärden därmed inte påverka företagens administrativa kostnader.

Vissa kompletteringar av bestämmelserna om föreläggande och dokumentationsskyldighet

Möjligheten för Skatteverket att inhämta information genom föreläggande i stället för endast genom revision kan antas underlätta för såväl företag som myndigheten. Detta baserat på att ett föreläggande generellt kan antas vara mindre ingripande än en revision.

Förslaget om att införa en formell dokumentationsskyldighet för återbetalningsansökningar av punktskatt kan innebära visst merarbete för de företag som ansöker om återbetalning. Den utökade dokumentationsskyldigheten innebär dock inte att fler uppgifter krävs och det bedöms dessutom att en stor del av dokumentationen redan sker i dag vilket gör att företagens administrativa kostnader inte bedöms påverkas.

Både förslaget om att ge Skatteverket utökade möjligheter till förelägganden och det formella kravet på undertecknande av ansökan om återbetalning syftar till att motverka fusk. För företagen innebär alltså förslagen en förbättrad möjlighet till konkurrens på lika villkor.

Beskattning av varor som försvinner under en uppskovsflyttning

Förslaget innebär att det säkerställs att Skatteverket har möjlighet att besluta om skattskyldighet för avsändaren av punktskattepliktiga varor i alla situationer där varor som flyttas under uppskovsförfarandet försvinner. För den avsändare vars varor försvinner under flyttningen kan detta innebära en kostnad. Detta är dock en följd av hur punktskattedirektivet är uppbyggt och avsett att gälla redan i dag. Förslaget påverkar upplagshavare och registrerade avsändare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1944:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi vars varor försvinner under en uppskovsflyttning utan att en oegentlighet kan konstateras under flyttningen. Det saknas data på hur vanligt förekommande detta är.

Vissa kompletteringar av bestämmelserna om varor som avsänds av små vinproducenter

Förslaget innebär att en mottagare av varor som avsänds från en sådan liten vinproducent som i sitt hemland har beviljats undantag från vissa bestämmelser i uppskovsförfarandet ska underlätta Skatteverket om mottagandet av varorna. Vinproducenten får inte producera mer än 100 000 liter vin per år för att få lov att omfattas

av ett undantag från de krav på dokumenthantering som vanligtvis gäller. En sådan flyttning av vin från en liten vinproducent som här diskuteras påbörjas alltid från något annat EU-land där ett sådant undantag har införts och det är alltså den som tar emot varor som avsänts av en sådan vinproducent som omfattas av ett undantag som påverkas genom att denne ska underrätta de behöriga myndigheterna i destinationsmedlemsstaten om de mottagna leveranserna av vin. Detta innebär en administrativ börda för de mottagande svenska varumottagarna och upplagshavarna som tidigare inte funnits då de enligt förslaget måste meddela Skatteverket. Informationskravet har dock redan tidigare funnits i punktskattedirektivet. Då anmälan inte sker i dag är det oklart hur vanligt förekommande det är med införsel av vin från små vinproducenter från länder med ett från sitt hemland beviljat undantag. Det är därmed svårt att säga något om antalet företag i Sverige eller antalet tillfällen som meddelande till Skatteverket kommer att krävas.

Skatteupplag i bostad

Förslaget innebär att det inte kommer att vara möjligt att nyttja ett utrymme som används eller är avsett att användas som bostad som skatteupplag. Förslaget kan påverka alla punktskatteområden där hemmet används som skatteupplag men bedöms i praktiken främst kunna påverka företag som handlar med alkohol- och tobak. I dag finns ett mindre antal godkända skatteupplag i privatbostad.

Förslaget bedöms inte föranleda några ändrade kostnader för företag med befintliga skatteupplag, varken administrativa eller av annan beskaffenhet. När det i framtiden, enligt förslaget, inte kommer vara möjligt att som skatteupplag få godkänt ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad kommer det att i vissa fall krävas en särskild lokal för verksamheten. Detta medför en merkostnad för de som hade planerat för en sådan lösning. Det kan även uppfattas som en konkurrenssnedvridning att det i dag kan finnas befintliga skatteupplag vilka har godkänts trots att det aktuella utrymmet utgör en del av en bostad men att företag som vill ha ett nytt skatteupplag inte får använda denna lösning. Det bedöms dock som en mindre ingripande åtgärd än att ändra förutsättningarna även för befintliga företag. Eftersom punktskattebesök i dag inte

får ske i bostäder innebär detta att Skatteverkets möjligheter till kontroll är begränsade. Förslaget kan därmed leda till bättre kontroll av nya skatteupplag som, om det leder till mindre fusk, skapar bättre konkurrensförutsättningar för alla de företag där fusk inte förekommer.

Uppgifter om registrerade avsändare i beskattningsdatabasen

Förslaget syftar till att underlätta för de som agerar inom uppskovsförfarandet att få tillgång till information som är nödvändig för att de ska ha möjlighet att bedöma om en vara kan flyttas eller har flyttats under uppskov. För dessa aktörer bör förslaget därmed innebära en förenkling och en ökad säkerhet även om det är svårt att uppskatta denna i tid eller kostnad. För den som är godkänd som registrerad avsändare inom lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi, innebär förslaget att uppgifter om godkännandet kan komma att lämnas ut till andra. Själva godkännandet kan ibland innehålla känslig information. Då författningsbestämmelsen utformas utifrån att den efterfrågade informationen från tredje person endast gäller om en fysisk eller juridisk person är godkänd som registrerad avsändare samt från vilken tidpunkt detta gäller bedöms risken för spridning av känslig information kraftigt begränsas.

Tredjemansföreläggande

Förslaget innebär att Skatteverket får möjlighet att förelägga annan än den som är föremål för kontroll, att lämna uppgifter som behövs för att kontrollera att riktiga och fullständiga uppgifter har lämnats i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Utan den föreslagna lagändringen skulle Skatteverket behöva besluta om revision av tredjeman för att inhämta uppgifter som denne har avseende den som har begärt återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt lagen om skatt på energi. Ett föreläggande får normalt anses vara en mindre ingripande åtgärd för det företag som berörs än en revision. Skatteverket kan i ett föreläggande precisera att det är en viss handling som verket önskar få del av vilket är kostnadsbesparande för både den som blir förelagd och för Skatteverket. Vidare blir hanteringen enklare. Ansökningar enligt lagen om tobaksskatt och lagen om alkoholskatt bedöms utgöra en mindre del av de ansökningar som kan komma att omfattas av det nya

kontrollverktyget. Möjligheten till tredjemansföreläggande fanns innan skattebetalningslagens bestämmelser överfördes till skatteförfarandelagen. Förslaget innebär att Skatteverket får bättre förutsättningar för en effektiv kontroll av de som ansöker om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. En effektiv kontroll kan i förlängningen stävja fusk och främja konkurrens på lika villkor mellan de berörda företagen.

Effekter för myndigheter och domstolar

Eventuellt tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslagen bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

6.24 Höjt transporttillägg

6.24.1 Ärendet och dess beredning

En promemoria, Höjt transporttillägg samt deklarationstidpunkten för mervärdesskatt i vissa fall, har tagits fram inom Finansdepartementet. En sammanfattning av promemorians innehåll finns i *bilaga 17, avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 17, avsnitt 2*. Förslagen har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 17, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01208/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 maj 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslagen i *bilaga 17, avsnitt 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 17, avsnitt 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 6.24.4.

6.24.2 Gällande rätt

För alkohol- och tobaksvaror, energiprodukter och elektricitet finns harmoniserade regler om punktskatt i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG, det s.k. punktskattedirektivet.

Direktivet innehåller bl.a. regler om skattskyldighetens inträde och vissa undantag från beskattning. I direktivet finns även regler för ett uppskovsförfarande, enligt vilket punktskattepliktiga varor kan flyttas mellan vissa aktörer utan att skattskyldighet inträder. Vid sådana flyttningar ska varorna som huvudregel åtföljas av ett elektroniskt administrativt dokument. Även vid förflyttning av punktskattepliktiga varor utanför uppskovsförfarandet ska ett följedokument medföras om förflyttningen sker mellan olika medlemsstaters territorium och varorna innehas i kommersiellt syfte. I Sverige finns dessa regler i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, och lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, förkortad LPK. I punktskattedirektivet finns inga sanktioner för de fall reglerna i direktivet inte följs. Det är i stället upp till medlemsstaterna att införa sådana sanktioner för att säkerställa att direktivets regler upprätthålls.

I Sverige finns sådana sanktionsregler i LPK. Enligt 1 kap. 6 § första stycket LPK jämförd med 1 kap. 2 och 5 a §§ LPK får en punktskattepliktig vara flyttas endast om de krav i fråga om elektroniskt administrativt dokument, administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument, säkerhet och anmälningsskyldighet som följer av LTS, lagen om alkoholskatt, LSE och punktskattedirektivet är uppfyllda. Vid bedömningen bortses dock enligt andra stycket 1 kap. 6 § LPK från smärre brister i dokumenten. Enligt 2 kap. 6 § LPK är föraren till en transport av punktskattepliktiga varor eller, i vissa fall, ägaren eller den som innehar nyttjanderätt till en lokal där varorna under pågående transport förvaras skyldig att se till att administrativ referenskod, ersättningsdokument och förenklat ledsagardokument följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 § och att tillhandahålla dessa till Tullverket vid en transportkontroll. Reglerna är straffsanktionerade i 5 kap. LPK.

I 4 kap. LPK finns regler om transporttillägg. Transporttillägg har bedömts vara en administrativ sanktionsavgift (prop. 2002/03:10 s. 49). Transporttillägg påförs enligt 4 kap. 1 § LPK

- en avsändande upplagshavare eller registrerad avsändare om reglerna i 1 kap.

6 § LPK om administrativ referenskod, ersättningsdokument eller säkerhet inte har följts,

- en skattskyldig om anmälningsskyldighet eller skyldighet att ställa säkerhet enligt LTS, lagen om alkoholskatt eller LSE inte iakttagits,
- en säljare vid distansförsäljning om säkerhet enligt LTS, lagen om alkoholskatt eller LSE inte ställts på föreskrivet sätt,
- en förare som inte har med sig föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land samt
- den som äger eller innehar nyttjanderätt till lokal där punktskattepliktiga varor förvaras för på-, av- eller omlastning under en pågående flyttning, om föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land inte tillhandahålls vid transportkontrollen.

Transporttillägget är 20 procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna inte har iakttagits. Enligt 4 kap. 2 § LPK ska ett beslut om transporttillägg som avser avsaknad av dokument undanröjas om den som beslutet gäller kommer in med föreskrivna dokument inom en månad från dagen för beslutet. Om beslutet avser säkerhet för skattskyldig eller säljare vid distansförsäljning ska det undanröjas om det i ett ärende eller mål om skatt konstateras att den som påförts tillägget inte är skattskyldig. I 4 kap. 3 § finns även en generell regel om att den som påförts transporttillägg ska befrias från tillägget om det är uppenbart oskäligt att ta ut det.

6.24.3 Nivån för transporttillägg höjs

Regeringens förslag: Nivån för transporttillägg höjs från 20 procent till 40 procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka aktuella bestämmelser inte har iakttagits.

De nya reglerna träder i kraft den 1 januari 2018.

Regeringens bedömning: Det finns i nuläget inget behov av att införa olika nivåer av transporttillägg.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket, Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Tullverket, Tillväxtverket, Tobaksfakta, Sprit och vinleverantörsföreningen* och *Altia Sweden* tillstyrker eller stödjer förslaget.

Tullverket välkomnar den föreslagna höjningen av nivån för transporttillägg till 40 procent och anför att en höjning av transporttillägget har efterfrågats av Tullverket efter att myndigheten har identifierat ett konkret behov av en sådan lagändring. Vid kommersiell införsel av alkoholvaror är det enligt Tullverkets erfarenhet tyvärr mycket vanligt att både skattskyldiges och förares respektive lokalnehavares skyldigheter inte har fullgjorts vid kontrolltidpunkten. Detta utgör grund för att påföra transporttillägg. Nuvarande nivå för transporttillägg är inte tillräcklig för att motivera alla aktörer att se till att reglerna kring transporten följs. En höjning av transporttillägget till 40 procent skulle medföra mer kännbara konsekvenser av att inte följa reglerna för transporten, vilket kan förutses medföra att fler aktörer kommer att följa regelverket. Tullverket delar promemorians bedömning att det inte bör införas olika nivåer för transporttillägget, av de skäl som anges i promemorian. Nedsättning av transporttillägg är inte föremål för förslag i promemorian, men Tullverket vill ändå framföra en farhåga att den föreslagna höjningen kan komma att innebära att domstolarna finner skäl att helt befria från transporttillägg, dvs. att de finner det uppenbart oskäligt att ålägga transporttillägg. Tullverket är positivt till att promemorian innehåller ett tydliggörande av rättsläget i de fall då presenterade dokument är felaktiga. Det är angeläget att föreslagen lagändring införs så snart som möjligt, så att önskvärda effekter i form av ökad regelefterlevnad kan åstadkommas. Ändringen bör således träda i kraft senast den 1 januari 2018.

Tillväxtverket tillstyrker förslaget och anför att myndigheten stödjer grundidén att regel efterlevnad är av stor betydelse och att

transporttillägget endast påverkar de företag som inte följer reglerna. Genom att nivån på transporttillägget inte differentieras bidrar höjningen till en fortsatt tydlighet. Det är positivt att små företag kan gynnas eftersom förslaget innebär en kostnadsökning för de som inte följer de regler som gäller.

Tobaksfakta tillstyrker förslaget och anför att tobaksvaror som cirkulerar på den svenska marknaden och inte har skattats korrekt utgör en potentiell risk att varorna säljs till ett lågt pris. Ett högt pris är, enligt en rad ekonomiska studier från flera länder, en av de mest verk-samma åtgärderna för att motverka tobaks-konsumtion och avhåller barn och ungdomar från att börja med tobak.

Sprit och vinleverantörsföreningen och Altia Sweden stödjer förslaget, men anser att det behöver göras mycket mer. Det krävs mer resurser och andra mer effektiva verktyg för att få bukt med problemet. Det behövs bland annat en ny översyn av hur sambanden ser ut mellan alkohol, skatter och införsel. De gränsbevakande myndigheterna behöver tillföras mer resurser.

Åklagarmyndigheten är positiv till att transporttillägget höjs till 40 procent av den punktskatt som skulle utgått men ser lagtekniska problem med tilläggets nuvarande konstruktion och dess förenlighet med Europakonventionens förbud mot dubbelbestraffning.

Helsingborgs tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Falun, Justitiekanslern, Domstolsverket, Polis-myndigheten, Folkhälsomyndigheten, Kronofogde-myndigheten, Energimyndigheten, Konkurrens-verket, Svenska Petroleum & Biodrivmedels Institutet (SPBI) och *Sveriges advokatsamfund* har inga synpunkter på eller inget att invända mot förslaget.

Näringslivets regelnämnd, Svenskt Näringsliv och *Sveriges åkeriföretag* är negativa till eller avstyrker förslaget.

Näringslivets regelnämnd anser att förslaget är oproportionerligt eftersom höjningen omfattar även tobaksvaror och energiprodukter, vilka inte omfattas av de problem med alkoholvaror som avses lösas. Det saknas en analys över hur brister i den ställda säkerheten förhåller sig till transporttillägget. När det gäller ledsagar-dokument kan dessa kompletteras inom en månad från beslut om transporttillägg fattats och på så vis undgå tillägget. Motsvarande möjlig-

heter beträffande eventuella brister i ställd säkerhet bör införas.

Svenskt Näringsliv avstyrker förslaget och anför det är viktigt att det finns effektiva medel för att motivera att reglerna kring transport och hantering av punktskattepliktiga varor följs. Den juridiska analysen i promemorian uppvisar dock flera brister och förslaget riskerar att leda till oönskade effekter. En höjning av nivån på transporttillägget kommer att omfatta transport och hantering av både alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter. Skälen till att höja nivån hänför sig däremot uteslutande till transport av alkoholvaror och påstådda problem med att reglerna vid transport av sådana varor inte följs. Att höja transporttillägget för alla typer av varor när syftet är att motverka regelmissbruk för endast en typ av vara kan betraktas som en åtgärd som går utöver vad som är nödvändigt. Det kan med andra ord ifrågasättas om åtgärden är proportionerlig. I promemorian saknas en analys av hur den föreslagna nivån på transporttillägget förhåller sig till situationer där transporttillägg tas ut på grund av brister i den ställda säkerheten. Om föreskrivna dokument saknas vid transport av punktskattepliktiga varor finns en möjlighet att inkomma med dessa inom en månad och därmed undgå transporttillägg. Någon liknande möjlighet att undgå transporttillägg finns inte för eventuella brister i den ställda säkerheten. Transporttillägget kan vara avsevärt större än den brist i den ställda säkerheten som föranleder tillägget. Nivån kan därför te sig som oskälig. Det bör därför införas en regel som gör det möjligt att inom viss tid åtgärda brister avseende ställd säkerhet.

Sveriges åkeriföretag motsätter sig förslaget och anför att det är viktigt att skatter och avgifter betalas enligt gällande bestämmelser och att det finns sanktioner som träffar de aktörer som inte följer bestämmelserna. Sanktionsbestämmelserna måste dock enligt EU-domstolen vara effektiva, proportionerliga, avskräckande och icke-diskriminerande. I promemorian redovisas inte varför och hur förslaget uppfyller dessa krav. Det är helt uppenbart att EU-domstolen inte skulle acceptera att regelmässigt påföra 40 procent transporttillägg. I de ekonomiska beräkningarna räknar man inte med ett ändrat beteende, vilket innebär att höjningen är helt verkningslös

Kommerskollegium bedömer att förslaget inte behöver anmälas enligt direktiv (EU) 2015/1535 eller direktiv 2006/123/EG.

Regelrådet konstaterar att förslaget inte får effekter av sådan betydelse för företag att rådet yttrar sig.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Bakgrund

Transporttillägg infördes i svensk rätt den 1 juli 1996 genom lagen (1996:598) om kontroll av yrkesmässiga vägtransporter av mineralolja-produkter, alkohol och tobak (transportkontrollagen). Transporttillägg kunde påföras den skattskyldige eller föraren om ledsagar-dokument eller bevis om ställd säkerhet inte medföljde transporten i enlighet med lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE. Transporttillägget uppgick för den skattskyldige till 20 procent av de punktskatter som belöpte eller kunde antas belöpa på varorna och för föraren till ett fast belopp om 5 000 kronor. Transporttillägg kunde endast påföras om transporten hade avgått från Sverige. Den 1 juli 1998 infördes lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, förkortad LPK, och reglerna om transporttillägg fördes över till denna lag. Transporttillägg kunde då påföras avsändande upplagshavare om ledsagar-dokument eller bevis om ställd säkerhet inte följde med transporten, eller säkerhet inte ställts för transporten, i den omfattning som följde av LTS, lagen om alkoholskatt, LSE och rådets direktiv 92/12/EEG av den 25 februari 1992 om allmänna regler för punktskattepliktiga varor och om innehav, flyttning och övervakning av sådana varor, det s.k. cirkulationsdirektivet. Transporttillägg kunde även påföras den skattskyldige om anmälningsskyldighet eller skyldighet att ställa säkerhet enligt LTS, lagen om alkoholskatt eller LSE inte följts. Tillägget uppgick till 20 procent av de punktskatter som belöpte, eller kunde antas belöpa, på varorna och kunde påföras samtliga transporter inom svenskt territorium. Efter två avgöranden från EU-domstolen ändrades svensk lagstiftning den 1 juli 2008 så att det blev tillåtet för en enskild person att från ett annat land inom Europeiska ekonomiska sam-

arbetsområdet föra in alkoholdrycker genom yrkesmässig befordran eller annan oberoende mellanhand för sitt eget eller sin familjs personliga bruk. Med anledning av detta ändrades LPK den 1 januari 2009 (prop. 2008/09:48, bet. 2008/09:SkU14, rskr. 2008/09:110) så att transporttillägg även kunde påföras en förare som inte har med sig föreskrivet förenklat ledsagardokument vid förflyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land. Den 1 januari 2013 (prop. 2011/12:155, bet. 2012/13:SkU2, rskr. 2012/13:5) infördes regler om att transporttillägg ska påföras den som äger eller innehar nyttjanderätt till lokal där punktskattepliktiga varor förvaras för på-, av- eller omlastning under en pågående flyttning om föreskrivet förenklat ledsagardokument inte tillhandahålls vid transportkontrollen av varor som beskattats i ett annat EU-land.

I förarbetena till LPK diskuteras nivån på transporttillägget. Skatteflyktskommittén ansåg i sitt slutbetänkande Punktskattekontroll av alkohol, tobak och mineralolja, m.m. (SOU 1997:86) att nivån på transporttillägget borde höjas för att minska vinsterna i att spekulera i att "inte åka fast" och föreslog en höjning till 40 procent av de punktskatter som belöper, eller kan antas belöpa, på de transporterade varorna. Kommittén anförde att om en skatteskyldig satte i system att inte betala skatt och "chansa" på att han inte upptäcks kunde han med 20 procents transporttillägg fastna i en kontroll vid fyra av fem tillfällen och ändå göra en "vinst" jämfört med en laglydig som betalar skatten (SOU 1997:86 s. 379). I propositionen (prop. 1997/98:100, bet. 1997/98:SkU28, rskr. 1997/98:312) anförde dock regeringen att en enskild vars avsikt är att sälja punktskattepliktiga varor i Sverige utan att betala skatt knappast kommer att avskräckas av att transporttillägget höjs. Risken för upptäckt torde vara av mycket större betydelse för en sådan person än nivån på transporttillägget. Om han upptäcks kommer varorna inte att gå att sälja eftersom han i så fall måste inkludera svensk skatt i priset. Det ekonomiska motivet bortfaller helt enkelt om han tvingas betala svensk punktskatt för varorna. En så hög nivå på transporttillägget som kommittén föreslår kan å andra sidan anses oskäligt då tillägg t.ex. påförs en i och för sig seriös upplagshavare som av försummelse inte haft giltiga dokument (prop. 1997/98:100

s. 127 f). Det lades därför inte något förslag om höjning, utan nivån på transporttillägget behölls i LPK på 2 procent av de punktskatter som belöper, eller kan antas belöpa, på de transporterade varorna.

Bör nivån för transporttillägg höjas?

Sedan LPK trädde i kraft den 1 juli 1998 har dock förhållandena när det gäller införsel av alkohol delvis förändrats. Som tidigare nämnts ändrades svensk lagstiftning den 1 juli 2008 så att det blev tillåtet för en enskild person att från ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet föra in alkoholdrycker genom yrkesmässig befordran eller annan oberoende mellanhand för sitt eget eller sin familjs personliga bruk. Detta innebar att nya aktörer kunde bli ansvariga för att se till att reglerna om följedokument och säkerhet i LSA uppfylldes. Beroende på vem som ansvarar för transporten kan skyldigheterna åligga försäljaren eller köparen. I dessa fall är det inte fråga om varor som levereras för vidare försäljning, utan varor som är avsedda för privat bruk hos mottagaren. På samma sätt som Skatteflyktskommittén resonerade kan det då te sig lockande för köparen att "chansa" på att inte betala skatten. Nivån på transporttillägget kan då spela en större roll än risken för att "åka fast". Sedan 1998 har även ansvaret för oberoende chaufförer och lokal innehavare som är inblandade i transporten skärpts. Dessa aktörer har inget direkt intresse i varornas slutliga användning och motiveras därför inte av om köparen eller säljaren "åker fast" eller påförs skatt. Det är dock viktigt att alla inblandade har en tydlig motivation att se till att reglerna kring transporten följs. På senare tid har även uppmärksamhets flera fall av storskalig och organiserad olovlig införsel av alkohol. Ett exempel är organiserade resor till grannländer, där inhyrda personer utger sig för att vara passagerare och påstår sig äga de stora mängder alkohol som fraktas men som sedan säljs illegalt, s.k. spritbussar. I de fall det kan visas att det inte är fråga om införsel för privat bruk och korrekt dokumentation saknas kan det bli aktuellt att påföra transporttillägg för sådana transporter. Enligt uppgifter från Tullverket och Polismyndigheten är dessa resor i hög grad organiserade och bedrivs på ett affärsmässigt sätt utifrån ekonomiska kalkyler. För dessa resor torde tilläggets nivå spela en stor roll för reglernas efterlevnad.

Sammantaget kan konstateras att förhållandena sedan 1998 har ändrats på flera sätt och att resonemanget i förarbetena till LPK om att risken för upptäckt torde vara av mycket större betydelse än nivån på transporttillägget i flera fall inte synes vara relevant längre. De ändrade förhållandena innebär även att den nuvarande nivån för transporttillägg inte är tillräcklig. Fråga uppkommer då om en ökning av transporttillägget till den tidigare föreslagna nivån 40 procent kan anses vara oskälig eller oproportionerlig. Inledningsvis bör då påminnas om regeln i 4 kap. 2 § LPK enligt vilken ett beslut om transporttillägg som avser avsaknad av dokument undanröjs, om den som beslutet gäller kommer in med föreskrivna dokument inom en månad från dagen för beslutet. Den innebär att en i övrigt seriös aktör som av förbiseende inte medfört korrekta dokument under transporten inte kommer att behöva betala transporttillägg. Det är enbart om aktören, efter att ha fått bristen påpekad för sig, inte kan presentera de relevanta dokumenten inom en månad som transporttillägget faktiskt påförs. Transporttillägg torde därför i praktiken enbart påföras om de dokument som enligt punktskattedirektivet och svensk lagstiftning krävs faktiskt inte existerar. För de fall där korrekt säkerhet inte har ställts finns inte motsvarande regel, men å andra sidan kan konstateras att faran i de fallen redan har uppkommit genom att transporten inletts utan att korrekt säkerhet har ställts. Vidare finns i 4 kap. 3 § LPK en generell regel om befrielse från transporttillägg om det är uppenbart oskäligt att ta ut det. Som ett exempel på en situation då denna regel kan bli aktuell nämns i förarbetena då underlåtenheten att medföra dokument beror på omständigheter som den skattskyldige inte råder över (prop. 1996/96:197 s 19 f jämförd med prop. 1997/98:100 s 203). Sammantaget innebär dessa två regler att ett transporttillägg om 40 procent inte kan anses oskäligt för de situationer då tillägget faktiskt påförs. Regeringen föreslår därför att nivån för transporttillägg höjs från 2 procent till 40 procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka aktuella bestämmelser inte har iakttagits. Förändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Finns det skäl att införa olika nivåer av transporttillägg?

I promemorian diskuterades frågan om det finns skäl att införa olika nivåer för transporttillägg. Enligt skatteförfarandelagen (2011:1244) tas skattetillägg ut med fem olika procentsatser beroende på vilken typ av skatt det är fråga om och vad den oriktiga uppgiften bestod i. Reglerna om skattetillägg är dock generella och avsedda att täcka in ett mycket stort antal tänkbara situationer. Transporttillägg påförs däremot enbart i vissa tydligt definierade situationer. På grund av reglernas utformning sammanfaller oftast en viss situation med en viss aktör. De situationer då transporttillägg kan påföras är för varje aktör kopplade till vissa situationer då reglerna inte har följts. De aktörer som enligt resonemanget i promemorian främst skulle kunna komma i fråga för en lägre nivå är förare respektive ägare eller nyttjanderättsvarare till lokal där punktskattepliktiga varor förvaras i vissa fall, eftersom dessa generellt inte får någon vinning av att skatt inte betalas på ett korrekt sätt. Att de saknar eget vinstintresse i skattefrågan gör dock även, som nämndes innan, att nivån på transporttillägg utgör ett betydligt större incitament att se till att reglerna följs än "hotet" om att korrekt skatt påförs varorna. Ju mer måna alla inblandade i en transaktion med punktskattepliktiga varor är av att reglerna följs, desto svårare blir det för någon part att låta bli att fullgöra sina förpliktelser. I promemorian bedöms därför att det inte är lämpligt att införa olika nivåer av transporttillägg för olika aktörer eller olika situationer. Regeringen instämmer i denna bedömning. Som *Näringslivets regelnämnd* och *Svenskt Näringsliv* har anfört hänför sig vissa av de skäl som tidigare angetts för att höja nivån på transporttillägget specifikt till alkoholvaror. I promemorian görs bedömningen att vikten av att reglerna för flyttningar av tobaksvaror och energiprodukter följs dock inte är mindre. Med några få undantag är reglerna i punktskattedirektivet om innehav, flyttning och övervakning gemensamma för de olika varutyperna. Att nationellt införa olika nivåer på transporttillägg för olika varor skulle, enligt bedömningen i promemorian, kunna ge skenet av att det anses olika viktigt att förfarandereglerna följs, vilket inte är lämpligt. I promemorian bedömdes därför att nivåerna av transporttillägg borde vara lika för de olika varutyperna och därmed även de olika punktskatterna. Regeringen instämmer i

denna bedömning. När det gäller lindrigare fel innebär, som tidigare nämnts, reglerna i 4 kap. 2 § LPK att beslut om transporttillägg undanröjs i fall då en i övrigt seriös aktör av förbiseende inte medfört korrekta dokument under en transport. I kombination med att transporttillägg enbart påförs i vissa specifika situationer innebär detta att det är tveksamt om det bland de fall då transporttillägg faktiskt påförs kan talas om lindrigare fel. I situationer då de dokument som föreskrivs i punktskattedirektivet inte heller i efterhand kan presenteras eller korrekt säkerhet inte har ställts saknas skäl att ta ut transporttillägg med en lägre nivå. För exceptionella omständigheter finns regeln i 4 kap. 3 § LPK och befrielse från transporttillägg. Sammantaget bedömdes det i promemorian därför inte motiverat att i nuläget införa några lägre nivåer av transporttillägg. Regeringen instämmer i denna bedömning.

Rättsutvecklingen då dokument har presenterats men de innehåller fel

En fråga som på senare tid har aktualiserats i rättstillämpningen är vad som gäller om en aktör vid en transport av punktskattepliktiga varor presenterar de dokument som krävs enligt den aktuella lagstiftningen, men dokumenten innehåller felaktiga uppgifter (utöver smärre brister). Kan transporttillägg i en sådan situation påföras aktören utifrån att korrekt dokumentation inte har presenterats? Kammarrätten i Göteborg (KRNG) prövade denna fråga i en dom den 18 mars 2014 (mål 6047-13). Målet rörde ett bolag som ägde en lokal där alkoholvaror förvaras för på-, av- eller omlastning under en pågående flyttning. Vid en transportkontroll tillhandahöll bolaget Tullverket förenklade ledsagardokument. Referensnumren som angavs i dokumenten var dock felaktiga. KRNG ansåg att kravet på lokalägaren ska tillhandahålla "föreskrivet" förenklat ledsagardokument innebär att dokumenten måste uppfylla kraven i 1 kap. 6 § LPK. Om ledsagardokumentet innehåller mer än smärre brister ska alltså transporttillägg enligt KRNG tas ut. Felaktiga referensnummer ansågs inte vara en smärre brist och grund för att ta ut transporttillägg förelåg därför enligt KRNG. I en dom den 16 mars 2015 (mål 7967-13) prövade Kammarrätten i Stockholm (KRNS) samma fråga. Även det målet rörde ett bolag som disponerade en lokal där alkoholvaror förvaras för på-, av- eller omlastning under en pågående

flyttning. Och även det bolaget hade vid en transportkontroll tillhandahållit Tullverket förenklade ledsagardokument där referensnumren som angavs var felaktiga. KRNS ansåg att det låg närmast till hands att tolka kravet på "föreskrivet" förenklat ledsagardokument som att det åsyftar i vilka situationer ett förenklat ledsagardokument ska medföra varorna. Det innebär att transporttillägg, enligt KRNS, bara kan tas ut om något förenklat ledsagardokument över huvud taget inte följer med varorna. Något stöd för att kräva att en lokalägare ska kontrollera att uppgifterna i de förenklade ledsagardokumenterna är korrekta fanns enligt KRNS inte. Det fanns därför inte grund för att ta ut transporttillägg.

Kammarrätten i Stockholms dom överklagades och den 4 januari 2017 meddelade Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) dom i målet (mål 1978-15). HFD fann att det ligger närmast till hands att tolka bestämmelsen i 1 kap. 6 § andra stycket LPK på så sätt att ett ledsagardokument som är behäftat med mer än smärre brister inte utgör ett ledsagardokument vid tillämpningen av 1 kap. 6 § första stycket LPK eller 4 kap. 1 § samma lag. Felaktiga referensnummer ansågs inte utgöra smärre brister och bolaget hade därför inte uppfyllt sin skyldighet att tillhandahålla Tullverket förenklade ledsagardokument. Det fanns därmed grund att påföra bolaget transporttillägg. I det aktuella fallet konstaterade HFD dock att det var oskäligt att ta ut transporttillägget. Detta eftersom bolaget hade lämnat fullständigt ifyllda ledsagardokument som först vid närmare granskning befunnits innehålla felaktiga referensnummer. Det hade inte heller framkommit att det funnits anledning för bolaget att ifrågasätta riktigheten av de ifyllda uppgifterna.

Frågan vad som gäller om en aktör vid en transport av punktskattepliktiga varor presenterar de dokument som krävs enligt den aktuella lagstiftningen, men dokumenten innehåller felaktiga uppgifter får således anses ha klargjorts i rättspraxis. Ett ledsagardokument som har mer än smärre brister utgör inte ett ledsagardokument vid tillämpningen av 1 kap. 6 § första stycket LPK eller 4 kap. 1 § samma lag. Att det i just det specifika fallet bedömdes oskäligt att påföra transporttillägget var kopplat till omständigheterna i det fallet. Att det generellt skulle vara oskäligt att påföra lokal-innehavare transporttillägg är inte lagstiftningens

syfte. Något ytterligare behov av att förtydliga lagstiftningen i denna del anser regeringen inte föreligga i nuläget.

Övriga frågor

Näringslivets regelnämnd och *Svensket Näringsliv* har anfört att det borde införas regler om att i efterhand komplettera eventuella brister i ställd säkerhet, motsvarande de som finns när det gäller ledsagardokument. Det nu aktuella lagstiftningsärendet rör enbart nivån på transporttillägget. Detta omfattar inte några förändringar av reglerna för ställd säkerhet.

Sprit och vinleverantörsföreningen och *Altia Sweden* har anfört att det behöver genomföras fler åtgärder, exempelvis en ny översyn av hur sambanden ser ut mellan alkohol, skatter och införsel. Inte heller detta omfattas av det nu aktuella lagstiftningsärendet.

Lagförslag

Förslaget medför ändringar av 4 kap. 1 § LPK, se avsnitt 3.11.

6.24.4 Transporttillägg och Europakonventionen

Regeringens bedömning: Några förändringar av reglerna för transporttillägg behöver inte göras med anledning av förändringar i synen på skattetillägg i förhållande till Europakonventionen.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Åklagarmyndigheten* anför att den bedömning som gjorts i prop. 2002/03:106 att transporttilläggen inte omfattas av anklagelse om brott kan ifrågasättas. Det straffrättsliga förfarandets förhållande till transporttilläggen behöver regleras. Att transporttilläggen utformats med skattetilläggen som förebild talar för att de med dagens synsätt är att betrakta som ett straff. Strängheten i en sanktion är ett av de kriterier som inverkar på bedömningen av sanktionens karaktär, vilket blir mer påtagligt om höjningen genomförs. De kriterier som Europadomstolen har ställt upp för att avgöra om det rör sig om samma sak samt om det rör sig om anklagelse om brott är uppfyllda för transporttillägg. Resonemangen kring transporttilläggets syfte och funktion kan ifråga-

sättas. Det kan noteras att det i LPK inte finns något utrymme för lämplighetsbedömning, utan transporttillägg ska påföras. Det finns ingen reglering som utesluter transporttillägg samtidigt som lagföring. En mer djupgående analys bör göras av transporttilläggens förenlighet med den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Det behövs en analys av om samtliga förfaranden rörande exempelvis en införsel av alkohol är samordnade så att konsekvenserna blir proportionerliga och förutsebara för den enskilde.

Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet anser att frågan bör utredas ytterligare med större beaktande av Europakonventionen. Mot bakgrund av det avskräckande och avhållande syftet finns goda argument för att sanktionen transporttillägg omfattas av de processuella garantireglerna i Europarätten. De argument som anförs i promemorian för att så inte är fallet är inte övertygande. Sanktionen riktas inte bara mot ordningsföreseelser, utan även mot betydligt allvarigare beteenden. Syftet att bekämpa illegala aktiviteter borde ha nämnts och beaktats i analysen. En mer djupgående analys om innebörden av begreppet brott i Europakonventionens mening måste göras. Vare sig Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen gjorde inledningsvis korrekta bedömningar av rättsläget avseende skattetillägg. Detta beskrivs inte på ett rättvisande sätt. Det kan inte uteslutas att transporttillägget omfattas av Europarättens rättsskyddsgarantier. Om det senare skulle visa sig att så är fallet kan betydande skadeverkningar uppkomma. I värsta fall kan det leda till att kriminella aktiviteter inte kan lagföras. Att medvetet låta bli att betala skatt är ett allvarligt brott och bör bestraffas som ett skattebrott.

Näringslivets regelnämnd anför att det behöver utredas vidare om transporttillägg är att betrakta som en administrativ avgift eller en straffrättslig sanktion. Såväl EU-domstolen som Europadomstolen har i avgöranden bedömt att skattetillägg är av straffrättslig karaktär och att det svenska systemet med skattebrott och skattetillägg samtidigt strider mot förbudet mot dubbla förfaranden.

Svensket Näringsliv anför att de uttalanden som det hänvisas till i promemorian är mycket summariska och någon ingående analys av

karaktären på transporttillägget görs inte. I förarbetena till lagen (1998:506) om punkt-skattkontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter uttryckte både regering och flera remissinstanser osäkerhet om hur transporttillägget förhåller sig till artikel 6 i Europakonventionen. Sedan dessa förarbetsuttalanden har det hänt mycket på området. Efter ett antal avgöranden från både Europadomstolen och EU-domstolen stod det exempelvis klart att skattetillägget har straffrättslig karaktär och det svenska systemet med både skattetillägg och skattebrott vid oriktig uppgift stod i strid med förbudet mot dubbla förfaranden. Vid bedömningen av om en sanktion har straffrättslig karaktär i Europakonventionens mening ska hänsyn tas bl.a. till om sanktionen har en avskräckande och bestraffande funktion. I promemorian beskrivs syftet med den föreslagna höjningen av nivån på transporttillägget vara att påverka företags verksamhet och privatpersoners beteende för att få dem att välja att följa reglerna. Genomgående anförs som skäl till höjningen att incitament, i form av ett tillräckligt högt transporttillägg, behövs för att motivera till att reglerna följs. Syftet verkar med andra ord vara att transporttillägget ska verka avskräckande. Att transporttillägget har en bestraffande funktion torde vara uppenbart. I likhet med skattetillägget finns ingen övre gräns för storleken på transporttillägget och det kan bli fråga om stora summor, vilket förstärks av en höjning. Således är det mycket som talar för att transporttillägget är att betrakta som ett straff i Europakonventionens mening. Därmed aktualiseras förbudet mot dubbla förfaranden. De gärningar som kan leda till att transporttillägg påförs torde även kunna aktualisera ansvar för brott enligt andra lagar. Ett påfört transporttillägg riskerar därför att vara ett hinder för åtal för brott eftersom tillägget och åtalet kan avse samma faktiska omständigheter. Sammanfattningsvis anser Svenskt Näringsliv att det finns all anledning att närmare analysera huruvida transporttillägget utgör ett straff i Europakonventionens mening.

Sveriges åkeriföretag anför att Sverige och dess domstolar tidigare har haft en felaktig uppfattning om att det svenska systemet med dubbla sanktioner, skattetillägg och brottspåföljd, är tillåtet. En administrativ sanktionsavgift är ett straff. Sedan propositionsuttalandena som det

hänvisas till har rättsutvecklingen för Sveriges del varit dramatisk och det är numera klarlagt att skattetillägg är ett straff. Så måste även transporttillägg betecknas.

Skälen för regeringens bedömning: Den europeiska konventionen av den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) behandlar ett antal fri- och rättigheter. Bland dessa finns rätten till domstolsprövning och en rättvis rättegång i artikel 6 samt rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott i artikel 4 i sjunde tilläggsprotokollet (dubbelprövningsförbudet). Hur dessa rättigheter förhåller sig till de svenska systemen med bl.a. skattetillägg och transporttillägg har diskuterats vid flera tillfällen. När det gäller skattetillägg har det över tid skett förändringar i hur de betraktas, vilket slutligen ledde till att Högsta domstolen i NJA 2013 s. 502 konstaterade att det svenska systemet vid oriktiga uppgifter i skatteförfarandet med dubbla sanktioner (skattetillägg och brottspåföljd) i två olika förfaranden mot en och samma person är oförenligt med rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott. Högsta förvaltningsdomstolen instämde i HFD 2013 ref. 71 i Högsta domstolens bedömning. Det har på senare tid genomförts vissa förändringar av reglerna för skattetillägg och skattebrott (se prop. 2014/15:131, som också innehåller en redogörelse av rättsutvecklingen på området). Fråga uppkommer därför om förändringar behöver göras vad gäller transporttillägg.

Prövningen av om ett nationellt förfarande strider mot någon av de aktuella rättigheterna görs i flera steg. För att någon av artiklarna ska bli tillämplig krävs, såvitt nu är aktuellt, först att det nationella förfarandet kan ses som ett ”straff”. När det gäller skattetillägg konstaterade Europadomstolen i två domar den 23 juli 2002 (*Janosevic mot Sverige*, no 34619/97, respektive *Västberga Taxi Aktiebolag och Vulic mot Sverige*, no 36985/97, båda meddelade den 23 juli 2002) att det svenska systemet med skattetillägg är att se som ett straff i Europakonventionens mening. Med anledning av dessa domar föreslogs i proposition 2002/03:106 (bet. 2002/03:SkU16, rskr. 2002/03:167) vissa förändringar av reglerna för skattetillägg för att uppfylla kraven i Europakonventionens artikel 6. I propositionen analyseras även transporttilläggets förhållande till Europakonventionen. Regeringen gjorde då

bedömningen att transporttillägg inte omfattas av anklagelse för brott enligt artikel 6 i Europakonventionen (och därmed inte heller ansågs vara ett straff). Som skäl anfördes att transporttillägg utgör en sanktion med ett mycket speciellt syfte och snävt tillämpningsområde som närmast får anses rikta sig mot ett särskilt slags ordningsföreseer samt att de till största delen också fyller en närmast vitesliknande funktion så till vida att tillägget skall undanröjas om de handlingar som saknats företes inom viss tid (prop. 2002/03:106 s. 221).

Bedömningen av om skattetillägg utgör ett straff enligt Europakonventionen har inte ändrats sedan juli 2002, utan har i stället fastställts i flera domar från Europadomstolen. Förändringen avseende skattetillägg i NJA 2013 s. 502 och HFD 2013 ref. 71 beror i stället på en ändrad syn av hur de två förfarandena avseende skattebrott och skattetillägg förhåller sig till varandra och till dubbelprövningsförbudet. I den remitterade promemorian gjordes därför bedömningen att det inte fanns skäl att göra någon annan bedömning angående om transporttillägg kan anses vara ett straff än den som gjordes i prop. 2002/03:106. Denna bedömning har ifrågasatts av flera remissinstanser. Lagrådet har angett att de argument som anförs i lagrådsremissen för att transporttillägg inte ska anses utgöra ett straff enligt Europakonventionen inte är övertygande. Många faktorer talar enligt Lagrådet i stället för motsatsen. Lagrådet kan inte tillstyrka att förslaget läggs till grund för lagstiftning om inte det under den fortsatta beredningen görs en mer djupgående analys av hur transporttillägget förhåller sig till artikel 6 i Europakonventionen.

Med anledning av Lagrådets synpunkter vill regeringen framföra följande. Enligt Europadomstolen måste begreppen "lagföring" och "straff" i artikel 4.1 tolkas med utgångspunkt i begreppen "anklagelse för brott" och "straff" i artikel 6 punkten 1 och artikel 7 punkten 1 i Europakonventionen (se avgörandet i målet *Zolotukhin mot Ryssland*, no 14939/03, den 10 februari 2009). I fråga om tolkningen av begreppet "anklagelse för brott" enligt artikel 6.1 har Europadomstolen genom avgörande i målet *Engel m.fl. mot Nederländerna*, no 5100/71 m.fl., den 8 juni 1976, etablerat tre kriterier (de s.k. "Engelkriterierna") som ska tillämpas vid en prövning av om en sanktion är att bedöma som

anklagelse för brott i Europakonventionens mening. De tre kriterierna är:

- klassificering i inhemsk rätt,
- gärningens art, och
- den påföljd som kan komma i fråga.

Vid bedömningen av om en handling omfattas av artikel 6.1 måste utgångspunkten, enligt domstolen, vara hur en viss handling klassificeras i inhemsk rätt. Klassificeringen utgör dock enligt domstolen enbart en utgångspunkt för bedömningen och av större betydelse är gärningens art samt den påföljd som en person riskerar att dömas till. I fråga om gärningens art har det betydelse om det rör sig om en gärning som kan utföras av vem som helst och mot vilken lagstiftaren har velat införa ett allmänt förbud eller om det är fråga om en kränkning av förhållningsregler för en viss avgränsad grupp personer med särskild ställning och särskilda skyldigheter. Även syftet med bestämmelsen påverkar denna bedömning. Utgångspunkten är att det andra och tredje kriteriet är alternativa i förhållande till varandra. För det fall att de sedda var för sig inte ger något klart svar på frågan om ett förfarande innefattar en anklagelse för brott, kan dock den kumulativa effekten av dem föranleda en sådan slutsats.

Transporttillägg klassificeras i svensk rätt som en administrativ avgift och inte som ett straff. Frågan blir därför om gärningens art och den potentiella påföljden gör att det ändå kan betraktas som ett straff. När det gäller skattetillägg konstaterade Europadomstolen i *Janosevic mot Sverige* att skattetillägg riktar sig mot alla personer som är skattskyldiga i Sverige och inte mot en viss grupp med särskild ställning. I detta avseende skiljer sig transporttillägget avsevärt från skattetillägg. Transporttillägget riktar sig mot en begränsad grupp aktörer i samband med flyttningar av sådana punktskattepliktiga varor där skatterna är harmoniserade inom EU. De särskilda skyldigheter som gäller för denna grupp i de aktuella situationerna är definierade av EU-regler. Som en jämförelse av transporttilläggets omfattning i förhållande till skattetillägget kan konstateras att samtliga påförda transporttillägg i genomsnitt uppgår till cirka en miljon kronor per år, medan skattetillägg i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) beräknades ge inkomster om knappt 1,3 miljarder kronor.

Det grundläggande syftet med transporttillägget är att säkerställa att EU-förfaranderegler vid flyttningar av punktskattepliktiga varor följs. Syftet är således inte bestraffande, men inte heller enbart att kompensera för en kostnad. Syftet att upprätthålla efterlevnaden av förfaranderegler är något som transporttillägget delar med de flesta administrativa avgifter. Även om ett avskräckande syfte kan tala för att en åtgärd är att se som ett straff får det anses stå klart att alla administrativa avgifter interedan på grund av sitt syfte är att se som straff. När det gäller den påföljd som kan komma i fråga utgår transporttillägg som en avgift som beräknas utifrån de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna inte har iakttagits. I de fallen transporttillägg tas ut på grund av att dokumentation saknas undanröjs beslutet om den som beslutet gäller kommer in med de föreskrivna dokumenten inom en månad från beslutsdatumet. Om transporttillägg tas ut på grund av att korrekt föreskriven säkerhet inte har ställts undanröjs beslutet om det i ett mål om skatt konstateras att den som påförts tillägget inte är skattskyldig.

Sammantaget bedömer regeringen att transporttillägg inte kan ses som ett straff. Några förändringar av reglerna för transporttillägg behöver därför inte göras med anledning av de förändringar i synen på systemet med skattetillägg och skattebrott som skett.

6.24.5 Konsekvensanalys

Den ändring som nu föreslås är en höjning av nivån för transporttillägg. I vilka situationer transporttillägg påförs och förfarandet kring transporttillägget påverkas inte av förändringen. För de allra flesta aktörer på området kommer därför förslaget inte att medföra några skillnader gentemot nuvarande regler. De aktörer som kan bli aktuella för transporttillägg är avsändaren eller säljaren, föraren, lokalägaren eller lokal innehavaren samt mottagaren eller köparen. Avsändaren eller säljaren kommer i princip uteslutande att vara företag eller näringsidkare. Föraren är en enskild person, men agerar oftast utifrån ett anställningsförhållande. Lokalägaren eller lokal innehavaren kommer sannolikt i de allra flesta fall att vara företag eller näringsidkare. Mottagaren eller köparen kommer dock, i de fall

det kan bli aktuellt att ta ut transporttillägg av denna aktör, i många fall att vara en privatperson.

Offentligfinansiella effekter

Hur mycket transporttillägg som debiteras per år varierar, men i genomsnitt har det uppgått till ca en miljon kronor de senaste åtta åren. En fördubbling av transporttillägget bedöms innebära att intäkterna från transporttillägget ökar med ca en miljon kronor, dvs. en fördubbling av intäkterna sker från dagens i genomsnitt en miljon kronor per år till två miljoner kronor. Den beräkningen förutsätter att ingenting i övrigt ändras. Syftet med förslaget är dock att öka regelefterlevnaden, varmed behovet av att debitera transporttillägg minskar. Detta talar för att den offentligfinansiella effekten blir mindre än en miljon kronor. Det är emellertid fråga om svårbedömda och små effekter. Det finns också skäl att tro att förslaget medför att intäkterna, särskilt från alkoholskatt, ökar om fler faktiskt väljer att följa reglerna och betala skatt. Sammantaget bedöms förslaget stärka de offentliga finanserna med en miljon kronor 2018, liksom för åren därefter.

Effekter för företagen och enskilda

Som tidigare nämnts påverkar inte den föreslagna ändringen i vilka situationer transporttillägg påförs, utan enbart nivån på transporttillägget. De företag som i dag följer de regler som finns kring flyttning av punktskattepliktiga varor och därmed inte påförs transporttillägg kommer inte heller efter ändringen att påföras transporttillägg. De företag som påverkas är således enbart sådana som på något sätt inte följer gällande regler för flyttning av punktskattepliktiga varor.

I den mån företag inte följer reglerna för flyttning av punktskattepliktiga varor och transporttillägg påförs kommer företagens kostnader för detta att fördubblas. I övrigt påverkas inte kostnaderna. Tidsåtgången bedöms inte påverkas. Eftersom ändringen enbart direkt påverkar företag som inte följer gällande regler kring flyttningar av punktskattepliktiga varor, kommer sådana företag att få en större nackdel än i dag jämfört med företag som följer reglerna. Om alternativet att köpa varor från ett utländskt företag och inte betala svensk skatt blir mindre attraktivt innebär det även att jämförelsen mellan svenska och utländska företag blir mer rättvisande, vilket gynnar företag som följer

reglerna, oavsett om företagen är svenska eller utländska. Detta leder till en sundare konkurrenssituation.

Att alla aktörer i en bransch följer de regler som gäller är viktigt för såväl stora som små företag. Mindre företag kan dock vara mer känsliga för osund konkurrens från företag som inte betalar skatt, då de i typfallet kan antas ha mindre marginaler än stora företag. Ur den aspekten är den föreslagna regleringen positiv för små företag.

För enskilda blir transporttillägg främst aktuellt i situationer då de beställer punktskattepliktiga varor från en säljare i utlandet och ordnar transporten till Sverige utan att själva frakta varorna. Det är då deras ansvar att anmäla flyttningen till Skatteverket och ställa säkerhet. Om så inte sker ska transporttillägg påföras. En ökad nivå på transporttillägget gör det mindre attraktivt för enskilda att låta bli att anmäla flyttningen till Skatteverket och ”chansa” på att den inte upptäcks.

Effekter för myndigheter och domstolar

Eftersom den föreslagna ändringen inte påverkar i vilka situationer transporttillägg påförs utan enbart nivån på transporttillägget, bedöms den föreslagna ändringen inte ha någon direkt påverkan på beskattningsmyndigheterna. Om fler aktörer väljer att följa reglerna kring flyttning av punktskattepliktiga varor kommer detta initialt att medföra en viss ökad administration för Skatteverket. På sikt kommer dock en ökad efterlevnad av reglerna att leda till färre beslut om transporttillägg för både Skatteverket och Tullverket. Den samlade bedömningen är att det rör sig om mindre förändringar och att dessa ryms inom myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

Informationsinsatser kommer att krävas för att ändringen ska få den eftersträvade effekten att öka efterlevnaden av reglerna kring flyttning av punktskattepliktiga varor. De insatser som krävs kommer dock att vara begränsade, då det enbart är nivån på transporttillägget som ändras. Kostnaderna för dessa bedöms kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

6.25 Slopad reklamskatt för annonser i periodiska publikationer

6.25.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2016 angav regeringen att ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten för bl.a. dagspressen ska tas genom att skatten sänks med motsvarande 20 miljoner kronor fr.o.m. 2017 och med ytterligare 20 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Vidare angav regeringen att hur det stegvisa avskaffandet ska utformas behöver analyseras närmare.

Inom Finansdepartementet togs under 2016 promemorian Sänkt reklamskatt fram (Fi2016/01415/S2). Promemorian har remissbehandlats och innehåller bl.a. förslag om att sänka reklamskatten och höja gränsen för återbetalning av reklamskatt. Promemorians förslag behandlades i budgetpropositionen för 2017. Remissyttrandena finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2016/01415/S2).

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.19 s. 364 f.) föreslog regeringen en sänkning av skattesatsen för annons i periodisk publikation till 2,5 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam till 7,65 procent. Vidare föreslogs en höjning av gränsen för återbetalning av reklamskatt avseende annonser i självständig periodisk publikation till 75 miljoner kronor för helt år och en höjning av gränsen för redovisnings-skyldighet för reklamskatt för övriga annonser och reklam till 60 000 kronor. Förslagen trädde i kraft den 1 januari 2017. I propositionen gjorde regeringen även bedömningen att 2019 bör skattesatsen för annons i periodisk publikation sänkas till 1 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam sänkas till 6,9 procent och att för det fall avsatta reformmedel bedöms räcka till ytterligare sänkning av skattesatserna, bör en sådan sänkning övervägas.

Lagrådet

Förslaget i avsnitt 6.25.3 om slopad reklamskatt för annons i periodiska publikationer som inte utgör annonsblad, katalog eller program är enligt regeringens bedömning författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

6.25.2 Bakgrund och gällande rätt

Successivt avskaffande av reklamskatten

1996 års reklamskatteutredning föreslog i sitt betänkande *Avskaffa reklamskatten!* (SOU 1997:53) ett avskaffande av lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam. Regeringen uttalade i 1998 års ekonomiska vårproposition (prop. 1997/98:150) att man ansåg att reklamskatten bör avskaffas. Det konstaterades dock att det vid detta tillfälle saknades förutsättningar att finansiera ett totalt avskaffande av reklamskatten. Eftersom det ansågs föreligga särskilt allvarliga problem när det gällde beskattningen av reklamtrycksaker, föreslogs ett avskaffande av skatten i denna del. Reklamskatten på reklamtrycksaker avskaffades den 1 januari 1999. Riksdagen tillkännagav den 10 april 2002 som sin mening vad skatteutskottet (bet. 2001/02:SkU20, rskr. 2001/02:201) anfört om att reklamskatten bör avvecklas och att frågan, med beaktande av de budgetpolitiska målen, bör prioriteras vid kommande budgetberedning.

Efter att frågan sedan 2002 hade tagits upp i det årliga budgetarbetet genomfördes den 1 januari 2006 ett andra steg i avskaffandet av den resterande reklamskatten. Ändringen bestod i att reklamskatten på annonser i allmän nyhetstidning sänktes från 4 procent till 3 procent av beskattningsvärdet och att reklamskatten i övrigt sänktes från 11 procent till 8 procent av beskattningsvärdet fr.o.m. den 1 januari 2006. Dessutom höjdes beloppet av den skattepliktiga omsättning som berättigar till återbetalning av reklamskatt, det s.k. grundavdraget, för dagspressen från 12 miljoner kronor till 50 miljoner kronor för helt år. För populär- och fackpressen höjdes grundavdraget från 6 miljoner kronor till 10 miljoner kronor för helt år. Ytterligare steg i avskaffandet av den resterande reklamskatten genomfördes den 1 januari 2008. Den förändringen bestod i att samtliga periodiska publikationer, även gratisutdelade, retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 2007 fick samma lägre reklamskatt (3 procent) som allmänna nyhetstidningar som inte är gratisutdelade. Vidare blev samtliga självständiga periodiska publikationer, även gratisutdelade, från samma tidpunkt berättigade till det högre grundavdraget om 50 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för 2009 anförde regeringen att det är viktigt att den resterande reklamskatten avskaffas men bedömde att

förutsättningar för att finansiera ytterligare steg i avskaffandet för närvarande inte förelåg. Skatteutskottet delade i yttrande 2008/09:SkU1y regeringens bedömning men utskottet vidhöll sin tidigare inställning att hela reklamskatten ska avvecklas och förutsatte att detta skulle ske i kommande förslag från regeringen. I budgetpropositionerna för 2010–2014 vidhöll regeringen inställningen att den resterande reklamskatten bör avskaffas men prioriterade andra skatteändringar.

Presstödskommittén bedömde i sitt betänkande *Översyn av det statliga stödet till dagspressen* (SOU 2013:66) att reklamskatten bör avskaffas i enlighet med riksdagens tillkännagivande från 2002. Frågan om ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten prövades även i budgetberedningen för 2015. I budgetpropositionen för det året höll regeringen fast vid att den resterande reklamskatten bör avskaffas, men fann att det för närvarande inte förelåg förutsättningar för att finansiera ett avskaffande.

I maj 2015 tillkännagav riksdagen som sin mening vad konstitutionsutskottet (bet. 2014/15:KU12, rskr. 2014/15:195) anför om möjligheten att stegvis påbörja processen med att avveckla reklamskatten för dagspressen. När det gäller finansieringen av den stegvisa avvecklingen ansåg utskottet att den bör genomföras på det sätt som regeringen finner möjligt och lämpligt.

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.30 s. 319 f.) angav regeringen att ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten för bl.a. dagspressen ska tas genom att skatten sänks med motsvarande 20 miljoner kronor fr.o.m. 2017 och med ytterligare 20 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

I februari 2016 hemställde Sveriges Riksidrottsförbund i en skrivelse till Finansdepartementet om att regeringen ska lägga ett förslag om reklamskattens avskaffande i sin helhet, i enlighet med riksdagens tidigare tillkännagivande (Fi2016/00359/S2).

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.19 s. 364 f.) föreslog regeringen en sänkning av skattesatsen för annons i periodisk publikation till 2,5 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam till 7,65 procent. Vidare föreslogs en höjning av

gränsen för återbetalning av reklamskatt avseende annonser i självständig periodisk publikation till 75 miljoner kronor för helt år och en höjning av gränsen för redovisningsskyldighet för reklamskatt för övriga annonser och reklam till 60 000 kronor. Dessa förslag trädde i kraft den 1 januari 2017. I propositionen gjorde regeringen även bedömningen att skattesatsen för annons i periodisk publikation bör 2019 sänkas till 1 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam till 6,9 procent och att för det fall avsatta reformmedel bedöms räcka till ytterligare sänkning av skattesatserna, bör en sådan sänkning övervägas.

Gällande rätt

Reklamskatten regleras genom lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam, förkortad RSL. Enligt 1 § RSL ska reklamskatt betalas för annons, som är avsedd att offentliggöras inom landet, och för reklam, som är avsedd att spridas inom landet i annan form än annons. Med annons menas ett särskilt utrymme som upplåtits i en trycksak för återgivning av text eller bild för annan än utgivaren och sådant utrymme i trycksaken som tagits i anspråk av utgivaren för egen reklam. Med reklam menas ett meddelande som har till syfte att åstadkomma eller främja avsättning i kommersiell verksamhet av vara, fastighet, nyttighet, rättighet eller tjänst. Reklam i radio, tv och internet omfattas inte av beskattningen.

Skattskyldig till reklamskatt är den som i yrkesmässig verksamhet inom landet offentliggör skattepliktig annons eller skattepliktig reklam i annan form än annons. Även den som i yrkesmässig verksamhet distribuerar annonsblad som förts in till landet utan att reklamskatt betalats vid införseln är skattskyldig (9 § RSL).

Skatten för annons i periodisk publikation är 2,5 procent av beskattningsvärdet. Skatten på annons i annonsblad, katalog eller program är dock 7,65 procent även om publikationen är periodisk. För övriga annonser och reklam är skattesatsen 7,65 procent av beskattningsvärdet. Beskattningsvärdet utgörs av vederlaget, dvs. det avtalade priset. Om något pris inte har avtalats eller om det avtalade priset är uppenbart lägre än vad som är skäligt, utgörs beskattningsvärdet av belopp som svarar mot skäligt vederlag (13 § RSL).

För annonser i periodisk publikation för vilken utgivaren har rätt till återbetalning av

skatt enligt 24 §, föreligger redovisningsskyldighet bara om det sammanlagda beskattningsvärdet av publikationens annonser för beskattningsåret överstiger 60 000 kronor. För andra annonser och skattepliktig reklam föreligger redovisningsskyldighet om sammanlagda beskattningsvärdet för beskattningsåret överstiger 60 000 kronor (16 § RSL).

Av 24 § första stycket RSL följer att till en skattskyldig som har redovisat reklamskatt för annonser i en självständig periodisk publikation ska beskattningsmyndigheten betala tillbaka så stor del av den betalade skatten för ett beskattningsår som svarar mot en skattepliktig omsättning om högst 75 miljoner kronor för helt år. Som självständig periodisk publikation anses i princip varje periodisk publikation som ges ut under ett eget namn, även om det är fråga om s.k. avläggare, dvs. en periodisk publikation som kommer ut under eget namn med delvis eget material men som i övrigt innehåller samma material som huvudtidningen (se prop. 1971:28 med förslag till förordning om annonskatt s. 11). Om en periodisk publikation däremot kommer ut i flera editioner under samma namn betraktas de olika editionerna inte som självständiga (se a. prop. a s., se också prop. 2007/08:18 Sänkt reklamskatt för vissa periodiska publikationer s. 8).

Återbetalningen sker normalt efter utgången av varje halvt beskattningsår. Beskattningsmyndigheten kan dock medge befrielse från skyldigheten att betala in reklamskatt för annonser i självständig periodisk publikation, om den skattepliktiga omsättningen för publikationen kan förväntas att med säkerhet inte komma att överstiga 75 miljoner kronor för ett helt år och den skattskyldige är berättigad till återbetalning enligt 24 § första stycket RSL (24 § tredje stycket RSL). Skattskyldig som inte behöver betala in reklamskatten ska ändå lämna en deklaration (33 § RSL, jfr 26 kap. 2 § 5 och 3 kap. 15 § 1 skatteförfarandelagen (2011:1244)).

Utgivning av annonsblad, katalog eller program berättigar inte till återbetalning.

6.25.3 Slopad reklamskatt för annons i periodisk publikation som inte utgör annonsblad, katalog eller program

Regeringens förslag: Reklamskatten för annons i periodisk publikation som inte utgör annonsblad, katalog eller program slopas.

Ändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för regeringens förslag: I maj 2015 tillkännagav riksdagen som sin mening vad konstitutionsutskottet anför om möjligheten att stegvis påbörja processen med att avveckla reklamskatten för dagspressen. Regeringen förklarade i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.30 s.319 f.) att ytterligare steg i avskaffandet av reklamskatten för bl.a. dagspressen skulle tas genom att skatten ska sänkas med motsvarande 20 miljoner kronor fr.o.m. den 1 januari 2017 och med ytterligare 20 miljoner kronor fr.o.m. den 1 januari 2019. I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor avsnitt 6.19 s.364 f.) föreslog regeringen en sänkning av skattesatsen för annons i periodisk publikation till 2,5 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam till 7,65 procent. Vidare föreslogs en höjning av gränsen för återbetalning av reklamskatt avseende annonser i självständig periodisk publikation till 75 miljoner kronor för helt år och en höjning av gränsen för redovisnings-skyldighet för reklamskatt för övriga annonser och reklam till 60 000 kronor. Dessa förslag trädde i kraft den 1 januari 2017. I propositionen gjorde regeringen även bedömningen att skattesatsen för annons i periodisk publikation bör 2019 sänkas till 1 procent och skattesatsen för övriga annonser och reklam till 6,9 procent och att för det fall avsatta reformmedel bedöms räcka till ytterligare sänkning av skattesatserna, bör en sådan sänkning övervägas.

I remissyttranden avseende den under 2016 remitterade promemorian Sänkt reklamskatt, som låg till grund för regeringens förslag om sänkt reklamskatt i budgetpropositionen för 2017, ansåg *Skatteverket*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges Kommunikationsbyråer*, *Sveriges tidskrifter* och *TU* att reklamskatten bör avskaffas i sin helhet. Vidare ansåg *Svenska*

Journalistförbundet att reklamskatten ska avskaffas för allmänna nyhetstidningar och andra periodiska publikationer med karaktär av nyhetstidning, populärpress eller fackpress.

Reklamskatteintäkterna för annonser i periodiska publikationer som i dag är föremål för 2,5 procent reklamskatt, dvs. periodiska publikationer som inte är att anse som annonsblad, katalog eller program, har minskat kraftigt under de senaste åren. Enligt uppgifter från Skatteverket har denna minskning fortsatt under 2016. Med anledning av att reklamskatteintäkterna för denna typ av annonser har minskat så kraftigt, gör regeringen bedömningen att det finns ekonomiskt utrymme att redan nu slopa reklamskatten för dessa annonser. En sådan ändring är i linje med riksdagens tillkännagivande från 2015 om en stegvis process att avveckla reklamskatten för dagspressen och regeringens bedömning i budgetpropositionen för 2017. Ett slopande av reklamskatten för annons i periodiska publikationer som inte är att anse som annonsblad, katalog eller program motiveras också av att denna del av skatten numera endast berör ett fåtal skattskyldiga och att ett slopande leder till en minskad administrativ börda både för dessa skattskyldiga och för Skatteverket. Regeringen föreslår därför att reklamskatten för annons i periodisk publikation som inte utgör annonsblad, katalog eller program slopas.

När det gäller den resterande delen av reklamskatten konstaterar regeringen att det för 2018 inte finns utrymme för ytterligare steg i avskaffandet av skatten. Regeringen avser dock att fortsätta med det stegvisa avskaffandet av reklamskatten.

Förslaget innebär därmed att från och med den 1 januari 2018 behöver någon reklamskatt inte längre betalas för annons i dagspressen och andra periodiska publikationer som inte utgör annonsblad, katalog eller program.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Lagförslag

Förslaget föranleder slopande av 24 § RSL och ändringar i 1, 4, 12, 16, 18, 21, 26 och 32 §§ RSL och en följdändring i 53 kap. 5 § lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244), se avsnitt 3.3 och 3.25.

6.25.4 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

I avsnitt 6.25.3 beskrivs syftet med förslaget att slopa reklamskatten för annons i periodisk publikation som inte utgör annonsblad, katalog eller program 2018. En alternativ lösning vore att genomföra ett mindre reformsteg än ett slopande. Ett ytterligare alternativ vore att göra ingenting alls. Regeringen finner dock att båda dessa alternativ är olämpliga då intäkterna från denna del av reklamskatten krympt så snabbt att skatten riskerar att bli ineffektiv, i den meningen att den kan komma att kosta mer i administration för företag och myndigheter än vad den ger i intäkter.

Offentligfinansiella effekter

Förslaget medför minskade skatteintäkter för staten. Skattebortfallet för 2018 beräknas brutto uppgå till 15 miljoner kronor och netto till 12 miljoner kronor. Skillnaden mellan brutto och netto utgörs av en positiv effekt på statens bolagsskatteintäkter, som kommer av att förslaget väntas stärka berörda företags resultat, allt annat lika.

För 2019 och åren därefter har ett reformsteg redan aviserats i budgetpropositionen för 2016, innebärande minskade skatteintäkter om 10 miljoner kronor per år. För 2019 och åren därefter behöver i denna proposition därför endast 4 miljoner kronor netto avsättas för slopandet.

Effekter för företag och andra skattskyldiga

Enligt uppgift från Skatteverket redovisades 2016 reklamskatt för ca 30 periodiska publikationer. För nära 20 av dessa redovisades en skattepliktig omsättning som överskred gränsen för återbetalning, varigenom reklamskatt också behövde betalas. Dock har ett reformsteg trätt i kraft den 1 januari 2017 som bl.a. innebär att ovan nämnda gräns har höjts från 50 till 75 miljoner kronor. Det får till följd att färre publikationer kommer att betala reklamskatt från och med 2017 än dessförinnan. Därmed blir antalet publikationer färre än vad statistiken för 2016 antyder. Enligt regeringens bedömning berörs nära tio publikationer av det förslagna slopandet. Dessa behöver från 2018 varken redovisa eller betala reklamskatt för annons i periodisk publikation som inte utgör annonsblad, katalog eller program. Utöver dessa berörs ytterligare ca 20 publikationer, på så sätt

att de inte längre behöver lämna in en deklaration för denna skatt, dvs. deras administrativa börda minskar.

Engångskostnader för att genomföra ändringar i redovisningssystem och liknande gällande reklamskatt får antas uppstå. Som helhet bör dock förslaget vara positivt för berörda företag.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget medför något ökade kostnader för Skatteverket till följd av bl.a. anpassning av it-system. Några större informationsinsatser bedöms inte behövas, då de berörda är få. Den administrativa bördan för Skatteverket minskar något med anledning av att antalet skattskyldiga för reklamskatt minskar. Tillkommande kostnader för Skatteverket ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslaget bedöms inte påverka antalet mål eller på annat sätt påverka arbetsbelastningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna och inte heller medföra några ökade kostnader för andra myndigheter.

Övriga effekter

Förslaget bedöms inte ha effekter på sysselsättning, jämställdhet, miljö, integration, den kommunala självstyrelsen, brottsligheten eller fördelningspolitik.

6.26 Omräkning av tobaksskatt efter prisutveckling (indexering)

Enligt bestämmelserna i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, förkortad LTS, ska det sedan den 1 januari 2011 ske en årlig indexomräkning av tobaksskattesatserna. Syftet är att realvärdesäkra skattesatserna. Senast i november varje år ska regeringen, med stöd av en bestämmelse i LTS, i en förordning lägga fast det kommande kalenderårets tobaksskattesatser med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen. Skattesatserna bestäms genom att de i LTS angivna skattebeloppen multipliceras med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan konsumentprisindex i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2014. När det gäller cigaretter ska omräkningen endast avse styckeskatten. Konsumentprisindex har mellan juni 2014 och juni 2017 ökat med 2,31 procent. En mervärdes-

skatteeffekt tillkommer om priset på tobak i motsvarande mån förändras och om köparen är en privatperson. För företag som har rätt att dra av denna ingående mervärdesskatt tillkommer inte någon sådan effekt. Skattesatsförändringarna för tobak redovisas i tabell 6.29. Tobaksskattesatserna för 2018 kommer att framgå av en förordning som regeringen utfärdar senast i november 2017.

Tabell 6.29 Ändringar av skattesatserna på tobak för 2018 jämfört med 2017, inklusive mervärdesskatt

Kr/styck och kr/kg

Tobaksprodukt	Indexomräkning av tobaksskatt	Mervärdesskatt	Summa
Cigaretter, kr/styck	0,02	0,01	0,03
Cigarrer och cigariller, kr/styck	0,02	0,01	0,03
Röktobak, kr/kg	31,53	7,88	39,41
Snus, kr/kg	6,98	1,74	8,72
Tuggtobak, kr/kg	8,00	2,00	9,99

Skatt på konsumtion m.m. – mervärdesskatt

6.27 Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden

6.27.1 Ärendet och dess beredning

I promemorian Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden (Fi2017/01392/S2) föreslås att mervärdesskatten sänks från 25 procent till 6 procent på förevisning av naturområden. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 18, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 18, avsnitt 3*. Remissvaren finns tillgängliga i Finansdepartementet (Fi2017/01392/S2).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 24 maj 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 18, avsnitt 4*. Enligt Lagrådet framstår förslaget som oprecist. Lagrådet ifrågasätter också om förslaget är förenligt med EU-rätten. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 18, avsnitt 5*. Regeringen har delvis följt Lagrådets synpunkter. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 6.27.3 och 6.27.4.

6.27.2 Bakgrund och gällande rätt

Möjlighet att tillämpa olika skattesatser på mervärdesskatteområdet regleras av rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt (mervärdesskattedirektivet). Medlemsstaterna ska tillämpa en normalskattesats på lägst 15 procent, artikel 97 i mervärdesskattedirektivet. Det är vidare möjligt att tillämpa en eller två reducerade skattesatser på lägst 5 procent, artikel 98 i mervärdesskattedirektivet. Reducerade skattesatser får tillämpas på leverans av varor och tillhandahållande av tjänster i de kategorier som anges i bilaga III till mervärdesskattedirektivet. Sverige tillämpar en normalskattesats på 25 procent och två reducerade skattesatser på 6 procent respektive 12 procent. Av punkt 7 i bilaga III till mervärdesskattedirektivet följer att en reducerad skattesats får tillämpas på tillträde till föreställningar, teatrar, cirkusar, marknader, nöjesparker, konserter, museer, djurparker, biografier, utställningar och liknande kulturella evenemang och anläggningar. I Sverige tillämpas skattesatsen på 6 procent på bl.a. tillträde till konserter, cirkus-, teater-, opera- eller balettföreställningar eller andra jämförbara föreställningar, samt tillträde till och förevisning av djurparker, 7 kap. 1 § tredje stycket 5 och 7 mervärdesskattelagen (1994:200).

6.27.3 Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden

Regeringens förslag: Mervärdesskatten på förevisning av naturområden utanför tätort samt av nationalparker, naturreservat, nationalstadsparker och Natura 2000-områden sänks från 25 procent till 6 procent.

Ändringen träder i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. I promemorians förslag är dock begreppet naturområde vidare och inte lika preciserat.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det. *Regelrådet* anser att konsekvensutredningen är godtagbar. *Centrum*

för *Naturvägledning* och *SLU Ultuna* anser att de indirekta miljöeffekter som naturguidning kan bidra till bör framhållas. *Visita* tillstyrker förslaget och påpekar samtidigt att även t.ex. kultur- och stadsvandringar och förevisning av kulturområden bör omfattas av förslaget. *Ekonomistyrningsverket (ESV)* anser att det bör framgå hur regeringen har gjort bedömningen angående omfattningen av försäljningen i branschen. *Svenska Ekoturismföreningen* är av uppfattningen att kostnaden för mervärdesskattesänkningen är lägre än beräknat.

Svenskt Näringsliv anser att förslaget torde ha ytterst begränsade effekter för sysselsättningen och konstaterar att förslaget kan medföra avgränsningsproblem. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* avstyrker förslaget och är av uppfattningen att skattesystemet så långt som möjligt ska präglas av likformighet och enighet. *ESV* avstyrker förslaget med motiveringen att antalet undantag i mervärdesskattesystemet inte bör öka utan i stället minska. *ESV* anser vidare att förslaget medför gränsdragningsproblem som i sin tur torde öka det s.k. skattefelet, samt att konkurrensmöjligheterna mellan olika branscher kommer att försämrats. *ESV* är också av uppfattningen att det bör utredas vilka konsekvenser som kan uppstå om det vid ett senare tillfälle visar sig att förslaget inte är förenligt med EU-rätten.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ställer sig bakom syftet med förslaget men anser att det behövs tydliggöranden om förslaget ska kunna läggas till grund för lagstiftning. *SKL* efterlyser vidare en närmare analys av förslagets förenlighet med EU-rätten. *Kammarrätten i Stockholm*, *Skatteverket* och *Företagarna* avstyrker förslaget och är av uppfattningen att mervärdesskattesänkningen strider mot EU-rätten. *Skatteverket* anser vidare att förslaget är så otydligt utformat att det inte går att läggas till grund för lagstiftning. *Kammarrätten i Stockholm* anser att det finns stora problem med att förutse vilka tjänster som omfattas. *Företagarna* är av uppfattningen att det behövs förtydliganden av begreppen förevisning och naturområden.

Skälen för regeringens förslag: I Sverige finns det stora naturområden som är lämpliga för naturturism och därmed olika former av förevisningar och guidade turer. Allemansrätten gör det möjligt att få vistas i naturen. Trots det kan viss natur eller vissa områden vara svåra att

ta del av. Det kan t.ex. krävas särskild kunskap om lokalförhållandena för att kunna vistas säkert i ett område, medan andra områden kan vara svårtillgängliga. Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden kan därför medföra att fler får möjlighet att ta del av naturen med hjälp av t.ex. en guide eller naturvägledare.

Enligt nu gällande regler beskattas förevisning av naturområden med 25 procent mervärdesskatt. Jämförbara turismtjänster såsom djurparksbesök och vissa sightseeingturer beskattas med 6 procent mervärdesskatt. Även vissa tillhandahållanden av naturturismtjänster beskattas med 6 procent mervärdesskatt i de fall det bedömts att den huvudsakliga delen av tjänsten utgörs av persontransport. Det gäller exempelvis fisketurer (jämför Skatteverkets ställningstagande dnr 131 280636-16/111). För att öka möjligheterna att bedriva naturturism, inte minst i mindre företag och utanför storstadsområdena, samt likställa naturturism med liknande turismtjänster bör mervärdesskatten på förevisning av naturområden sänkas. Regeringen bedömer att de ovan angivna argumenten för förslaget motiverar att mervärdesskatten sänks från 25 procent till 6 procent.

ESV och *Svenskt Näringsliv* är av uppfattningen att förslaget kan medföra gränsdragningsproblem. Regeringen konstaterar att bland de företag som tillhandahåller förevisning av naturområden är det redan flera som tillhandahåller andra tjänster som beskattas med reducerad mervärdesskatt, såsom idrottslig verksamhet och personbefordran som beskattas med 6 procent. Vissa företag upplever i dag svårigheter med att avgöra vad i en viss transaktion som utgör idrottslig verksamhet och personbefordran respektive förevisning av naturområden. För den gruppen företag medför förslaget att gränsdragningsproblemen minskar. Regeringen gör den samlade bedömningen att förslaget inte medför ökade gränsdragningsproblem.

Skatteverket, *Svenskt Näringsliv* och *Företagarna* anser att begreppet förevisning av naturområden behöver förtydligas. *Lagrådet* anser att förslaget är mycket oprecist och att det inte är lämpligt att, utan ytterligare överväganden, lagstifta på det underlag som presenterades i lagrådsremissen. Regeringen delar *Lagrådets* uppfattning och menar att en reducerad mervärdesskatt bör begränsas till områden som utpräglat och karaktäristiskt är att

anse som naturområden. Det innebär även att det inte i lika stor utsträckning uppkommer svårigheter att avgränsa mot annan verksamhet. De områden som omfattas av förslaget är naturområden utanför tätort, samt nationalparker, naturreservat, nationalstadsparker och Natura 2000-områden. Ledning för vad som avses med tätorter kan hämtas i de definitioner som tillämpas av Statistiska centralbyrån (SCB).

Med förevisning likställs visning eller uppvisning av ett område. Den förevisning som omfattas av förslaget kan vara en rundvandring eller tur med en person som förmedlar särskild kunskap eller upplevelse längs rundvandringen eller turen eller i ett specifikt naturområde. Förevisningen kan också innebära att en person förevisar vägen genom ett område. Det kan t.ex. vara för att leda personer längs en säker väg. Naturområden kan exempelvis förevisas i samband med vandring, cykling, ridning, skridsko- och skidåkning, paddling, jakt- och fisketurer, och fågelskådning i naturområden.

Regeringens bedömning av förenligheten med EU-rätten redovisas i avsnitt 6.27.4. Övriga synpunkter från *Centrum för Naturvägledning*, *SLU Ultuna*, *ESV* och *Svenska Ekoturismföreningen* behandlas också i avsnitt 6.27.4.

Lagförslag

Förslaget föranleder ändring i 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200), se avsnitt 3.6.

6.27.4 Konsekvensanalys

Syfte och alternativa lösningar

Syftet med förslaget är att öka möjligheten att bedriva naturturism genom att sänka mervärdesskatten på förevisning av naturområden. Förslaget syftar också till att öka tillgängligheten till olika naturområden. Mot bakgrund av gällande EU-rätt saknas alternativa lösningar.

Förslagets förenlighet med EU-rätten

Av punkt 7 i bilaga III till mervärdesskattedirektivet följer att en reducerad skattesats får tillämpas på tillträde till vissa upplevelse-baserade aktiviteter. Där nämns bl.a. nöjesparker och djurparker. *Kammarrätten i Stockholm*, *Skatteverket* och *Företagarna* anser att förslaget strider mot EU-rätten. *ESV* menar att det bör utredas vilka konsekvenser som kan uppstå om förslaget vid ett senare tillfälle inte anses vara

förenligt med EU-rätten. *SKL* efterlyser en närmare analys av förslagets förenlighet med EU-rätten. *Lagrådet* anser att det starkt kan ifrågasättas om den föreslagna lagändringen är förenlig med EU-rätten.

Regeringen gör dock bedömningen att förevisning av naturområden är jämförbart med den kategori av aktiviteter som räknas upp i punkt 7 i bilaga III till mervärdesskattedirektivet. Den EU-rättsliga likabehandlingsprincipen talar också för att förevisning av naturområden bör beskattas på samma sätt som andra turismtjänster såsom djurparksbesök och vissa liknande tjänster som redan beskattas med en reducerad skattesats.

Offentligfinansiella effekter

Sänkt mervärdesskatt på naturguidning från 25 procent till 6 procent bedöms minska skatteintäkterna med 0,32 miljarder kronor 2018 och 0,28 miljarder kronor efterföljande år. *ESV* anser att det bör framgå hur regeringen har gjort bedömningen att omkring en tredjedel av den uppskattade försäljningen i branschen utgörs av försäljning av tjänster som omfattas av mervärdesskattesänkningen. *Svenska Ekoturismföreningen* menar att kostnaden för mervärdesskattesänkningen är lägre än beräknat.

Som beskrivs i avsnittet nedan om effekter för företagen så finns det ingen tillgänglig statistik över det totala tillhandahållandet av förevisning av naturområden. Regeringen har därför i den offentligfinansiella effektberäkningen använt sig av forskning på området från Mittuniversitetet. Styrande för den offentligfinansiella effektberäkningen är att forskningen visar att guideaktiviteter i naturen anses vara den viktigaste affärsverksamheten för naturturismföretagens omsättning. Bedömningen av den offentligfinansiella effekten är osäker, men regeringen anser inte att beräkningen bör revideras med anledning av inkomna remissynpunkter.

Effekter för företagen

Tillgänglig statistik är inte tillräckligt detaljerad för att kunna skilja ut de företag som tillhandahåller förevisning av naturområden. Dessutom bedriver ofta de berörda företagen flera olika verksamheter och är därför i statistiken grupperade i flera olika branscher. På Mittuniversitetet bedrivs forskning kring turistvetenskap och geografi. Där studeras bl.a. naturturismen i Sverige. Inom denna bransch bedöms merparten av de företag finnas som

påverkas av den sänkta mervärdesskatten på förevisning av naturområden. Antalet företag som bedrev naturturism 2012 kan utifrån forskningen uppskattas till omkring 2 700. Vidare framgår att av dessa företag anser 37 procent att de är i en tillväxtfas, 6 procent att det är i en uppstartfas, 8 procent att de är på tillbakagång och 2 procent att de är under upphörande. Sedan 2012 bedöms branschen för naturturism ha vuxit och antalet företag kan således i dag vara fler än omkring 2 700. Regeringen har emellertid stannat vid att använda 2 700 i reformberäkningen.

Förslaget att sänka mervärdesskatten på förevisning av naturområden bedöms leda till lägre pris på de tjänsterna och därmed öka efterfrågan på dessa tjänster. Forskningen kring naturturism på Mittuniversitetet visar att de viktigaste affärsverksamheterna för företagens omsättning utgörs av boende samt guidade aktiviteter i naturen. Således bör en sänkt mervärdesskattesats från 25 till 6 procent på förevisning av naturområden ha en positiv effekt på branschen. Förslaget kan därmed antas medföra att branschen på sikt växer ytterligare som en följd av förslaget. I branschen finns ett litet antal stora företag och ett stort antal små företag. Forskningen visar att den genomsnittliga årliga försäljningen 2012 uppgick till knappt 2 miljoner kronor, vilket skulle motsvara en total omsättning i branschen på ca 5,4 miljarder kronor (2 700 företag*2 miljoner kronor). I beräkningen av den offentligfinansiella effekten har uppgiften om knappt 2 miljoner kronor räknats upp till 2018 års nivå (med hjälp av BNP-utvecklingen).

Att företag får fler mervärdesskattesatser att hantera ökar generellt sett deras administrativa börda. Av de företag som bedriver naturguidning tillhandahåller dock flera redan olika tjänster som beskattas med reducerad mervärdesskatt, såsom idrottslig verksamhet som beskattas med 6 procent, eller hotellverksamhet som beskattas med 12 procent. Dessutom bedöms vissa företag som i dag kan uppleva gränsdragningsproblem få en förenklad administration. Det gäller t.ex. företag som tillhandahåller tjänster som utgör idrottslig verksamhet och personbefordran som beskattas med 6 procent samt förevisning av naturområden som beskattas med 25 procent.

Det finns ingen tillgänglig statistik över antalet företag som med ändringen går från att hantera en eller två skattesatser till att hantera

två eller tre. Kostnaden för att hantera flera skattesatser har beräknats av Skatteverket i rapporten Krånglig moms – en företagsbroms? (2006). Den genomsnittliga kostnaden för att hantera två skattesatser i stället för en har beräknats till omkring 3 200 kronor per företag och år i 2018 års penningvärde, medan den genomsnittliga kostnaden för att hantera tre skattesatser i stället för två har beräknats till omkring 7 800 kronor per företag och år i 2018 års penningvärde.

Sammantaget kan konstateras att de berörda företagens administrativa börda påverkas både positivt och negativt. Den samlade bedömningen är att den administrativa bördan totalt sett ökar något.

Regeringen bedömer att Skatteverket, som ett led i ordinarie informationinsatser, är bäst lämpat att avgöra om förslaget föranleder behov av särskild information till företagen.

Effekter för miljön

Förslaget bedöms inte ha några direkta effekter för miljön. Indirekt kan en ökad konsumtion av förevisning av naturområden medföra en lägre konsumtion av annat.

Centrum för Naturvägledning och *SLU Ultuna* anser att indirekta miljöeffekter genom ökad kunskap om, engagemang för och relation till naturmiljöer som naturguidning kan bidra till bör framhållas. Regeringen konstaterar att det kan förekomma flera indirekta miljöeffekter men att det saknas underlag för att bedöma dessa.

Effekter för sysselsättning, arbetslöshet och arbetade timmar

Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden förväntas medföra lägre priser och därmed ökad efterfrågan på dessa tjänster. Det bedöms i sin tur öka efterfrågan på arbetskraft i branschen, vilket leder till lägre arbetslöshet och högre sysselsättning i branschen. Generellt sett förväntas ökad efterfrågan på arbetskraft i en bransch leda till att sysselsättningen i övriga branscher i ekonomin minskar.

En reform som ökar efterfrågan på arbetskraft bedöms varaktigt kunna öka sysselsättningen i ekonomin i sin helhet i den utsträckning den riktas mot personer med relativt svag anknytning till arbetsmarknaden. Detta eftersom efterfrågan på arbetskraft då kan öka utan ett ökat lönetryck.

Utifrån forskningen på Mittuniversitetet från 2012 framgår att flest företag som tillhandahåller

förevisning av naturområden finns i Västra Götaland, Norrbotten, Jämtland och Östergötland. I de glest bebodda delarna i flera av dessa län där naturturismföretagen är som mest förekommande är arbetslösheten som högst. Då förevisning av naturområden i vissa fall bedöms kunna utföras av individer med svag anknytning till arbetsmarknaden bedöms förslaget kunna leda till något högre varaktig sysselsättning och lägre arbetslöshet som helhet. Branschen bedöms dock sysselsätta relativt få, varför sysselsättningseffekten bedöms som liten i relation till sysselsättningen i ekonomin som helhet.

Effekter för jämställdheten

Ett sätt att belysa eventuella effekter för jämställdheten är att se till vilka som arbetar med förevisning av naturområden. Då denna bransch förväntas växa till följd av förslaget, innebär det att fler individer förväntas kunna få ett arbete inom branschen. Tillgänglig statistik bedöms dock inte vara tillräckligt finfördelad för att kunna beskriva vilka som arbetar med förevisning av naturområden. De företag som tillhandahåller den typen av tjänster bedriver även i stor utsträckning andra verksamheter vilket ytterligare försvårar möjligheten att urskilja vilka individer som är verksamma inom denna bransch.

För avgångselever från gymnasiet som gått program med inriktning mot hotell- och turism finns dock tydliga skillnader i könsfördelningen. Drygt 80 procent av avgångseleverna utgörs av kvinnor och knappt 20 procent av män. Av forskningen på Mittuniversitetet framgår att majoriteten av företagen som bedriver naturturism är enskilda firmor. Det är framförallt män som är enskilda näringsidkare. År 2014 var 37 procent av de enskilda näringsidkarna kvinnor medan 63 procent var män. Män har generellt sett en större del av både det direkta och indirekta ägandet i företagen.

Sammantaget bedöms förslaget inte ha någon betydande effekt för jämställdheten.

Fördelningseffekter

Eventuella fördelningseffekter av förslaget bedöms vara små eftersom utgifterna för förevisning av naturområden dels utgör en mycket liten del av människors disponibla inkomst, dels endast förekommer i ett begränsat antal hushåll.

Effekter för Skatteverket och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Till följd av förslaget bedöms Skatteverket få ökade kostnader för kontroller om 3,5 miljoner kronor per år. Utöver detta bedöms engångskostnader om 300 000 kronor tillkomma för information. Kostnaderna ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

De allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms påverkas marginellt av förslaget och eventuella kostnader ska hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

6.28 Beskattning av e-cigarett

Regeringens bedömning: En punktskatt på e-cigarett bör införas och träda i kraft den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Europaparlamentet och Europeiska unionens råd antog den 3 april 2014 direktiv 2014/40/EU om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror och relaterade produkter och om upphävande av direktiv 2001/37/EG, nedan kallat tobaksprodukt-direktivet. Förutom regler om tobaksprodukter innehåller direktivet även regler om elektroniska cigaretter, nedan kallade e-cigarett, och påfyllningsbehållare. Direktivets regler ska tillämpas under förutsättning att produkterna inte omfattas av kravet på ett godkännande enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/83/EG (humanläkemedelsdirektivet) eller kraven som anges i rådets direktiv 93/42/EEG om medicintekniska produkter. Läkemiddelverkets inställning var tidigare att e-cigarett som innehåller nikotin skulle bedömas som läkemedel. I en dom den 17 februari 2016 fastslog dock Högsta förvaltningsdomstolen att e-cigarett som innehåller nikotin inte utifrån sin funktion ska bedömas som läkemedel. Domen innebar att tobaksprodukt-direktivets bestämmelser om e-cigarett och påfyllningsbehållare behövde genomföras i svensk lagstiftning. I proposition 2016/17:132 föreslog regeringen därför bestämmelser avseende e-cigarett som bl.a. innebär att en skyldighet

införs för tillverkare och importörer att anmäla produkter, att tillverkare och leverantörer blir ansvariga för att dessa produkter uppfyller vissa krav och att restriktioner avseende reklam för e-cigarett och påfyllningsbehållare införs. Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget den 17 maj 2017 och lagändringarna började gälla den 1 juli 2017.

En e-cigarett är en elektronisk apparat som förångar en vätska så att den kan andas in. Vätskan kan vara med eller utan nikotin och kan även innehålla olika smakämnen. Den ovan nämnda lagstiftningen omfattar dock enbart sådana vätskor som innehåller nikotin. Vätskan innehåller inte tobak och omfattas inte av lagen (1994:1563) om tobaksskatt eller någon annan punktskatt. På marknaden finns även elektroniska apparater som hettar upp tobak utan att förbränna den. Sådana produkter har lanserats i Europa de senaste åren – dock ännu inte i Sverige – och kallas ibland ”heated tobacco products” eller ”heat-not-burn”. Dessa produkter omfattas inte av de ovan nämnda reglerna om e-cigarett. Vid diskussioner i Europeiska kommissionens expertgrupp för indirekt beskattning (ITEG) har kommissionen och flera medlemsstater angett att tobaksampullerna som hettas upp i dessa produkter omfattas av Rådets direktiv 2011/64/EU av den 21 juni 2011 om strukturen och skattesatserna för punktskatten på tobaksvaror (tobaksskatte-direktivet) och ska ses som antingen röktoak eller cigaretter. Om de är utformade som tobaksrullar som kan rökas som de är, utan den elektroniska apparaten, ska de ses som cigaretter, annars som röktoak. Regeringen håller med om denna bedömning. Tobaksampullerna till sådana produkter omfattas således redan av lagen om tobaksskatt och beskattas som antingen röktoak eller cigaretter, beroende på hur de är utformade.

I tobaksprodukt-direktivet behandlas e-cigarett på ett likartat sätt som tobaksvaror. I skälen till direktivet anges bl.a. att en hög folkhälsoskyddsnivå bör tas i beaktande vid regleringen av e-cigarett samt att dessa kan utvecklas till en inkörsport till nikotinberoende och resultera i traditionell tobakskonsumtion, eftersom de efterliknar och normaliserar rökning (skäl 36 och 43 i ingressen). Detta talar för att även e-cigarett utan tobak bör beskattas. Flera andra europeiska länder, däribland Finland, har i dag en punktskatt på e-cigarett. För att få en

heltäckande reglering av e-cigarett föreslår regeringen att en punktskatt på e-cigarett utan tobak införs. Hur en sådan skatt ska utformas och vilken nivå en sådan skatt ska ha behöver dock först utredas. Regeringen avser därför att ta fram en promemoria om en sådan beskattning och under våren 2018 återkomma till riksdagen med ett förslag. Beskattningen bör träda i kraft den 1 juli 2018. Eftersom något förslag om skattens utformning och nivå ännu inte har tagits fram är det svårt att beräkna skattens offentligfinansiella effekter. Som en jämförelse kan anges att vid ett införande av en punktskatt på e-cigarett motsvarande den som Finland har infört, skulle skatteintäkterna öka med i storleksordningen 20 miljoner kronor 2018 (halvårseffekt).

Övriga skattefrågor

6.29 Personalliggare i fler verksamheter

Regeringens bedömning: I syfte att minska skattefusk och skatteundandragande bör krav på att föra personalliggare införas i kropps- och skönhetsvårdsverksamhet, fordonsserviceverksamhet samt livsmedels- och tobaksgrossistverksamhet.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Skattepolitikens främsta syfte är att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Det är viktigt att medborgarna har ett högt förtroende för skattesystemet och att det finns åtgärder för att bekämpa skattefusk och skatteundandragande. Svartarbete är ett allvarligt samhällsproblem.

I skatteförfarandelagen (2011:1244) finns bestämmelser om personalliggare. Den som bedriver restaurang-, frisör- eller tvätteriverksamhet ska föra en personalliggare. Den som bedriver byggverksamhet på en byggarbetsplats ska föra en elektronisk personalliggare, om byggherren har tillhandahållit utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras. I

personalliggaren, som ska finnas tillgänglig för Skatteverket i verksamhetslokalen eller på byggarbetsplatsen, ska nödvändiga identifikationsuppgifter för näringsidkaren och de personer som är verksamma i näringsverksamheten löpande dokumenteras.

Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att föra personalliggare eller tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras fullgör sina eventuella skyldigheter. Skatteverket kan när som helst göra oannonserade kontrollbesök. Om skyldigheten att föra personalliggare och hålla denna tillgänglig för Skatteverket inte fullgörs, ska en kontrollavgift tas ut.

Skatteverket har den 27 mars 2017 lämnat promemorian Personalliggare i fler verksamheter till Finansdepartementet (dnr Fi/2017/01635/S3). Promemorian har remissbehandlats och bereds nu inom Finansdepartementet.

Skatteverket föreslår i sin promemoria att systemet med personalliggare ska utvidgas. Den föreslagna utvidgningen avseende verksamhetsområden innebär dels att området frisörverksamhet utvidgas till att omfatta även annan kropps- och skönhetsvårdsverksamhet, dels att det läggs till två helt nya områden, fordons-serviceverksamhet samt livsmedels- och tobaksgrossistverksamhet.

Syftet med personalliggare är att bidra till att minska förekomsten av svartarbete och att skapa sundare konkurrensförhållanden. Skatteverket anser att det finns goda förutsättningar för att ett utvidgat system med personalliggare till nämnda verksamheter kan ha en betydande positiv verkan för att motverka svartarbete inom dessa verksamheter. Regeringen delar den bedömningen.

Enligt Skatteverket skulle ett sådant förslag ha positiva offentligfinansiella effekter om totalt ca 214 miljoner kronor årligen och det vita arbetet skulle öka med ca 1 338 årsarbetskrafter. Sådana här beräkningar kan dock, enligt regeringens mening, vara förenade med stor osäkerhet. Vid en försiktig bedömning skulle de offentligfinansiella effekterna dock kunna uppgå till ca 125 miljoner kronor årligen. För 2018 bedöms de offentligfinansiella effekterna uppgå till ca 60 miljoner kronor. Det vita arbetet bedöms öka med ca 800 årsarbetskrafter.

Avsikten är att proposition ska lämnas före utgången av 2017 och att det kommande förslaget ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Den 28 april 2016 presenterades regeringens 10-punktsprogram mot skatteflykt. Av punkt 10 i programmet, som handlar om åtgärder mot inhemskt skattefusk och svartarbete, framgår att regeringen kommer att arbeta för att personalliggare införs i fler branscher.

6.30 Skattetillägg vid rättelse på eget initiativ

Regeringens bedömning: Bestämmelsen om att skattetillägg inte får tas ut vid rättelser på eget initiativ bör ses över. Om det är lämpligt, bör skattetillägg kunna tas ut vid rättelser efter det att Skatteverket har informerat om myndighetens generella kontrollaktioner.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 augusti 2018.

Skälen för regeringens bedömning: I skatteförordelagen (2011:1244) finns bestämmelser om skattetillägg. Skatteförordelagen trädde i kraft den 1 januari 2012 och ersatte bl.a. taxeringslagen (1990:324).

Skattetillägg ska bl.a. tas ut av den som på någon annat sätt än muntligen under förfarandet har lämnat en oriktig uppgift (felaktig uppgift eller underlåten uppgift) till ledning för egen beskattning. Skattetillägg får dock inte tas ut om den uppgiftsskyldige på eget initiativ har rättat den oriktiga uppgiften.

Uttrycket rättelse på eget initiativ infördes i skatteförordelagen. Bestämmelsen om rättelse på eget initiativ är generösare än den bestämmelsen om frivillig rättelse som fanns i taxeringslagen. Skattetillägg ska inte tas ut om den uppgiftsskyldige rättar en oriktig uppgift efter det att Skatteverket har informerat om en generell kontrollaktion. Om däremot rättelsen sker efter det att den uppgiftsskyldige har anledning att tro att Skatteverket har uppmärksammat den oriktiga uppgiften i det enskilda fallet ska skattetillägg tas ut (prop. 2010/11:165 s. 943).

Regeringen avser att se över bestämmelsen om att skattetillägg inte får tas ut vid rättelser på eget initiativ i 49 kap. 10 § 2 skatteförordelagen.

lagen. Om det är lämpligt, bör skattetillägg kunna tas ut vid rättelser efter det att Skatteverket har informerat om myndighetens generella kontrollaktioner. En lämplig ordning skulle kunna vara att skattetillägg får tas ut om en rättelse görs en viss tid efter det att Skatteverket har informerat om en generell kontrollaktion. Enskilda skulle således inom en viss tid kunna göra en rättelse med anledning av Skatteverkets information om en generell kontrollaktion utan att drabbas av skattetillägg. Vid rättelser efter tidsfristen ska dock skattetillägg tas ut.

Vid en försiktig bedömning skulle ett sådant förslag kunna ha positiva offentligfinansiella effekter om ca 15 miljoner kronor per år från och med 2019. För 2018 bedöms de offentligfinansiella effekterna uppgå till ca 6 miljoner kronor. Beräkningarna är förenade med stor osäkerhet på grund av bristfälligt underlag.

Avsikten är att proposition ska lämnas före utgången av mars månad 2018 och att det kommande förslaget ska träda i kraft den 1 augusti 2018.

Regeringen har den 19 oktober 2016 tillsatt en utredning med uppdrag att se över bestämmelserna om beräkning av skattetillägg i skatteförordningen (dir. 2016:88). Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2017.

6.31 Beskattning och betalning av skatt vid tillfälligt arbete i Sverige

Regeringens bedömning: Bestämmelser om beskattning och betalning av skatt vid tillfälligt arbete i Sverige bör införas. Utländska företag som saknar fast driftställe i Sverige och som bedriver viss verksamhet här bör omfattas av bestämmelserna om skatteavdrag, registreringskyldighet, F-skatt och uppgiftsskyldighet på samma sätt som svenska företag som bedriver motsvarande verksamhet.

Det kommande förslaget bör träda i kraft den 1 januari 2019.

Skälen för regeringens bedömning: Det ska vara ordning och reda på svensk arbetsmarknad och det kräver konkurrens på lika villkor oavsett om det är svensk eller utländsk arbetskraft. Ett problem som verkar ha växt under de senaste

åren är att utländsk arbetskraft som arbetar i Sverige inte betalar skatt här och på så sätt skaffar sig en konkurrensfördel gentemot svenska företag och arbetstagare. Det är viktigt att medborgarna har ett högt förtroende för skattesystemet och att det finns åtgärder för att bekämpa skattefusk och skatteundandragande.

Skatteverket har den 21 juni 2017 lämnat promemorian Beskattning och betalning av skatt vid tillfälligt arbete i Sverige till Finansdepartementet (Fi/2017/02786/S3). Promemorian har remitterats och bereds inom Finansdepartementet.

Skatteverket föreslår i sin promemoria att en begränsat skattskyldig arbetstagare som är anställd av ett utländskt företag som saknar fast driftställe i Sverige ska beskattas i Sverige när arbetstagaren utför arbete för en verksamhet, t.ex. ett företag eller offentlig sektor, i Sverige. Det avgörande för om arbetstagaren ska beskattas är vem den utför arbete för och inte vem som betalar ut lönen. Dessutom föreslås att utländska företag som saknar fast driftställe i Sverige och som bedriver viss verksamhet här ska omfattas av bestämmelserna om skatteavdrag, registreringskyldighet, F-skatt och uppgiftsskyldighet på samma sätt som svenska företag som bedriver motsvarande verksamhet.

De föreslagna ändringarna skulle medföra att konkurrensneutrala regler införs. Skatteverkets kontroller av utländska arbetstagare och arbetsgivare kan ske när arbetet påbörjas och under tiden det utförs. Behovet av att utföra kontroller i efterhand minskar. Förslagen innebär vidare att det blir lättare att få in den skatt som ska betalas här. Regeringen anser att de av Skatteverket föreslagna ändringarna bör införas.

Enligt Skatteverket skulle förslaget om att utländska arbetstagare ska beskattas i Sverige när de utför arbete i Sverige ha positiva offentligfinansiella effekter om ca 330 miljoner kronor per år med en särskild inkomstskatt för utomlands bosatta om 20 procent. I avsnitt 6.4 föreslås att den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta höjs till 25 procent. Förslaget att utländska företag som saknar fast driftställe i Sverige och som bedriver viss verksamhet här ska omfattas av bestämmelserna om skatteavdrag, registreringskyldighet, F-skatt och uppgiftsskyldighet kommer även att förbättra inbetalningen av beslutade skatter. Regeringen bedömer därför att de samlade offentlig-

finansiella effekterna av Skatteverkets förslag uppgår till ca 420 miljoner kronor per år.

Avsikten är att proposition ska lämnas under 2018 och att de kommande förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2019.

6.32 Övriga åtgärder inom skatteförfarandet

Uppgifter om bl.a. utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag ska framöver lämnas löpande till Skatteverket på individnivå, dvs. per betalningsmottagare. Uppgifterna ska normalt lämnas månadsvis i en arbetsgivardeklaration i stället för årligen i en kontrolluppgift. En arbetsgivardeklaration som ska innehålla uppgifter om ersättning till en viss betalningsmottagare ska också innehålla vissa andra uppgifter som i dag lämnas i bl.a. kontrolluppgiften om intäkt i inkomstslaget tjänst. De flesta bestämmelserna träder i kraft den 1 juli 2018. För uppgiftsskyldiga som ska föra en personliggare och som vid ikraftträdandet har fler än 15 anställda, ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 juli 2018. För övriga uppgiftsskyldiga ska bestämmelserna tillämpas från och med den 1 januari 2019 (prop. 2016/17:58, bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256, SFS 2017:387).

Regeringen har den 6 april 2017 tillsatt en utredning för att se över möjligheterna att införa en skyldighet för bl.a. skatterådgivare att informera Skatteverket om skatteupplägg (dir. 2017:38). Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2018. Den 22 juni 2017 presenterade den Europeiska kommissionen ett förslag till rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/16/EU vad gäller obligatoriskt automatiskt utbyte av upplysningar i fråga om beskattning som rör rapporteringspliktiga gränsöverskridande arrangemang. Förslaget innebär att det införs EU-gemensamma bestämmelser om informationsskyldighet för förmedlare av gränsöverskridande skatteupplägg och automatiskt utbyte av upplysningar om skatteupplägg mellan behöriga myndigheter i medlemsstaterna. Regeringen välkomnar arbete som syftar till att förhindra skatteflykt, skatteundandragande och skadlig skattekonkurrens (se avsnitt 6.33).

Riksdagen har i ett tillkännagivande begärt att regeringen ser över reglerna om företrädaransvar

och om tillämpningen av bestämmelserna har blivit för hård och om bestämmelserna bör ändras för att öka rättssäkerheten och förutsägbarheten, förbättra villkoren för att starta, driva och utveckla företag och minska riskerna för att livskraftiga företag avvecklas i onödan (bet. 2014/15:SkU20, rskr. 2014/15:169). Riksdagen har samtidigt avslagit en motion om att företrädaransvaret ska slopas eller att en särskild tidsfrist ska gälla innan ansvaret inträder. Med anledning av riksdagens tillkännagivande har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att se över vissa frågor rörande företrädaransvaret.

Regeringen kommer även att se över F-skattesystemet och bl.a. analysera om systemet behöver ändras i syfte att bekämpa skattefusk och skatteundandragande.

Regeringen anser att det är viktigt att skyddet för hotade och förföljda personer förstärks. Som svar på ett tillkännagivande från riksdagen (bet. 2013/14:SkU34, rskr. 2013/14:251) gav den dåvarande regeringen en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder som ger ett förstärkt skydd för hotade och förföljda personer (dir. 2014:98). Betänkandet Ökad trygghet för hotade och förföljda personer (SOU 2015:69) överlämnades i juni 2015 och har remitterats. Regeringen arbetar vidare med förslagen i betänkandet med ambitionen att en proposition ska kunna lämnas till riksdagen under våren 2018.

6.33 Det internationella arbetet för att motverka skatteundandragande

Den svenska modellen bygger på att alla bidrar till vår gemensamma välfärd. Skatteflykt och skatteundandragande innebär mycket stora kostnader för Sverige och andra länder och drar undan resurser från den gemensamma välfärden. Att motverka skatteflykt och skatteundandragande, på både nationell och internationell nivå, är därför fortsatt en hög politisk prioritering för Sverige.

Motverkande av skatteundandragande är även en fråga som under flera år stått högt upp på EU:s och OECD:s agenda. Det bedrivs ett omfattande internationellt arbete i dessa frågor, bl.a. vad gäller automatiskt informationsutbyte där Sverige deltar i EU:s arbete såväl som arbetet inom OECD och det globala forumet för

transparens och informationsutbyte på skatteområdet.

Det multilaterala instrumentet

För att undanröja de hinder som en dubbelbeskattning kan medföra för utbyte av varor och tjänster, för kapitalets och arbetskraftens rörlighet och för utvecklingen av ekonomiska förbindelser mellan länder så ingår länder skatteavtal med varandra. Avtalen bidrar även till att bekämpa internationell skatteflykt.

BEPS-projektet är ett projekt som drivs av G20 och OECD och som syftar till att motverka erosion av skattebaser och vinstförflyttningar. Projektet påbörjades 2013 och 2015 publicerades 13 rapporter med totalt 15 åtgärder samt ett sammanfattande dokument. Vissa åtgärder inom ramen för BEPS-projektet kräver ändringar i ländernas bilaterala skatteavtal. Att ändra varje enskilt bilateralt skatteavtal skulle ta lång tid. Mot den bakgrunden tillsatte OECD en arbetsgrupp med uppgift att utveckla ett multilateralt instrument (MLI) som skulle möjliggöra för länder att snabbt göra ändringar i sina skatteavtal på de områden som berörs av BEPS-projektet. MLI antogs av arbetsgruppen den 24 november 2016. Sverige har deltagit aktivt i arbetsgruppens arbete.

Den 7 juni 2017 anordnade OECD en ceremoni för undertecknande av MLI i Paris. Sverige undertecknade då MLI tillsammans med ett stort antal andra länder. Sverige har i samband med undertecknandet lämnat ett dokument till OECD med en förteckning över de svenska bilaterala skatteavtal som ska omfattas av MLI och Sveriges inställning till konventionens artiklar.

För att konventionen ska bli gällande kommer den att lämnas till riksdagen för godkännande. Förutsatt att riksdagen godkänner MLI kommer ett stort antal lagar om skatteavtal att behöva ändras. Lagändringarna förväntas träda i kraft tidigast från och med 2019.

Direktivet mot skatteundandraganden

I juni 2016 antog Rådet direktivet mot skatteundandraganden. Direktivets syfte är att motverka skatteundandragande i företagssektorn på den inre markanden. Direktivet ska, med vissa undantag, vara implementerat senast den 31 december 2018.

När rådets direktiv mot skatteundandraganden antogs gav finansministrarna samtidigt kommissionen i uppdrag att ta fram ett

förslag med regler om hybrida mismatchningar som involverar tredjeländer och som är förenliga med och inte mindre effektiva än OECD:s BEPS rekommendationer om hybrida mismatchningar.

Den 25 oktober 2016 presenterade kommissionen ett förslag till rådets direktiv om ändring av direktivet mot skatteundandraganden vad gäller hybrida mismatchningar med tredje länder. Ändringsdirektivet antogs av rådet den 29 maj 2017. Ändringsdirektivet innehåller flera regler om hybrida mismatchningar. Det gäller hybridregler som involverar fasta driftställen, hybridöverföringar, importerade mismatchningar och mismatchningar som rör företag med dubbel hemvist och en regel som ska motverka att begränsat skattskyldiga innehar transparenta företag för beskattningsändamål.

Hybridreglerna i direktivet mot skatteundandraganden och i ändringsdirektivet ska vara genomförda i svensk rätt senast den 31 december 2019 och tillämpas senast från och med den 1 januari 2020. Bestämmelserna avseende den skattemässiga behandlingen av vissa transparenta företag ska dock vara genomförda i svensk rätt senast den 31 december 2021 och tillämpas från och med den 1 januari 2022.

Den 20 juni 2017 remitterade Finansdepartementet promemorian Nya skatteregler för företagssektorn med flera förslag på skatteområdet. Flera av dessa förslag är föranledda av direktivet mot skatteundandragande och ändringsdirektivet. I avsnitt 6.14 behandlas förslagen i den remitterade promemorian.

Direktivet om tvistlösningsmekanismer

Den 26 oktober 2016 presenterade kommissionen ett förslag till direktiv om tvistlösningsmekanismer vid dubbelbeskattning i Europeiska unionen. Målet med direktivet är att fastställa regler för att lösa tvister som uppstått mellan medlemsstater till följd av tolkningen och tillämpningen av skatteavtal och andra konventioner för undanröjande av dubbelbeskattning.

Förslaget bygger på de behov som identifierats av rådet för att förbättra förutsebarheten på skatteområdet och därigenom främja investeringar och stimulera tillväxten. Förslaget är inriktat på att skapa gynnsammare villkor, minska kostnaderna för att följa regelverken samt minska den administrativa bördan för företagen.

Genom förslaget inrättas en obligatorisk och bindande tvistlösningsmekanism genom ett förfarande för ömsesidig överenskommelse kombinerat med ett skiljeförfarande, som innehåller en tydlig tidsfrist och en skyldighet att nå resultat för alla medlemsstater. Ekofinrådet enades om en ståndpunkt vid mötet den 23 maj 2017.

Finansiella konton

I augusti 2017 hade 94 länder, inklusive Sverige, undertecknat ett multilateralt avtal om att genomföra och tillämpa den globala standarden för automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton. Den globala standarden har även tagits in i EU-rätten genom ändringar i direktivet om administrativt samarbete. Det automatiska utbytet om finansiella konton påbörjas mellan många av länderna i september 2017. Övriga länder har åtagit sig att påbörja utbytet i september 2018.

Land-för-land-rapporter på skatteområdet

I juli 2017 hade 65 länder undertecknat ett multilateralt avtal om land-för-land-rapportering på skatteområdet och om automatiskt utbyte av sådana rapporter. Standarden har även tagits in i EU-rätten genom ändringar i direktivet om administrativt samarbete.

Land-för-land-rapporter ska lämnas för stora multinationella koncerner och innehålla vissa uppgifter om koncernernas verksamhet i respektive land. Rapporterna ska i huvudsak användas för övergripande riskanalys avseende skattebaserosion och vinstförflyttning på internprissättningsområdet.

Den svenska lagstiftningen för att genomföra avtalet trädde i kraft den 1 april 2017 efter förslag i prop. 2016/17:47 Dokumentation vid internprissättning och land-för-land-rapportering på skatteområdet.

Direktivet om administrativt samarbete

Rådets direktiv om administrativt samarbete antogs den 15 februari 2011.

Den 8 december 2015 antogs ett förslag till ändringar i direktivet som syftar till att säkerställa att upplysningar om förhandsbesked i gränsöverskridande skattefrågor och förhandsbesked om prissättning utbyts automatiskt mellan medlemsstaterna och i begränsad utsträckning även med kommissionen. Det automatiska utbytet påbörjades den 1 januari 2017. Utbytet ska i vissa fall även ske retroaktivt.

Den 6 december 2016 antogs ett förslag till ändring i direktivet för att uppnå ökad insyn i och bättre bekämpning av skatteundandragande och skatteflykt. Ändringen innebär att det införs bestämmelser som ger skattemyndigheterna tillgång till upplysningar som samlats in i enlighet med penningtvättsdirektivet. Den svenska lagstiftningen för att genomföra denna del av direktivet trädde i kraft den 1 augusti 2017 efter förslag i prop. 2016/17:173 Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Utöver dessa ändringar har de globala standarderna för automatiskt utbyte av upplysningar om finansiella konton och om land-för-land-rapportering på skatteområdet tagits in i direktivet under 2014 respektive 2016. I juni 2017 presenterade den Europeiska kommissionen ett förslag till ändring av direktivet för att införa EU-gemensamma bestämmelser om informationsskyldighet för förmedlare av gränsöverskridande skatteupplägg och automatiskt utbyte av upplysningar om skatteupplägg mellan behöriga myndigheter i medlemsstaterna (se avsnitt 6.32).

Gemensam EU-förteckning över icke samarbetsvilliga jurisdiktioner

I maj 2016 enades Ekofinrådet om att det ska upprättas en EU-förteckning över icke samarbetsvilliga tredjelandsjurisdiktioner och att defensiva åtgärder på EU-nivå ska utforskas utan att detta ska påverka medlemsstaternas befogenheter. Under 2016 och 2017 har det inom rådet arbetats med att ta fram en sådan förteckning. Förteckningen ska upprättas av rådet i slutet av 2017.

6.34 Offentligfinansiella effekter – en sammanfattning

I tabell 6.30 redovisas de offentligfinansiella effekterna av de skatte- och avgiftsförändringar som presenterats i denna proposition. För mer utförliga beskrivningar av de olika skatteåtgärderna hänvisas till tidigare avsnitt i detta kapitel.

Tre olika typer av offentligfinansiella effekter redovisas i tabell 6.30, bruttoeffekt för 2018, periodiserade nettoeffekter för 2018–2020 och varaktig effekt. Bruttoeffekten beskriver den

statistiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. Bruttoeffekten beaktar således inte eventuella indirekta effekter som t.ex. regeländringens påverkan på andra skattebaser och på konsumentprisindex. Om konsumentprisindex påverkas av en regeländring så uppkommer en indirekt effekt då utgifter i olika offentliga transfereringssystem påverkas av förändringar i konsumentprisindex.

Vid en bedömning av de kortsiktiga offentlig-finansiella effekterna av olika åtgärder är den periodiserade nettoeffekten för den konsoliderade offentliga sektorn mest relevant. I den periodiserade redovisningen hänförs förändringar i skatte- och avgiftsintäkter till det inkomstår den skattepliktiga händelsen äger rum. Vidare beaktas i nettoeffekten även vissa indirekta effekter på skatteintäkterna och på de offentliga utgifterna. Den periodiserade nettoeffekten redovisas för åren 2018–2020.

Den varaktiga effekten, som redovisas i den sista kolumnen i tabell 6.30 ger ett mått på den bestående årliga kostnaden/intäkten som en åtgärd medför, dock utan koppling till hur de offentliga finanserna påverkas ett visst år. Beräkningen baseras på nuvärdet av en åtgärds framtida nettoeffekter. På så vis möjliggörs jämförelser mellan regelförändringar vars nettoeffekter är olika fördelade över tiden. Avvikelse mellan den varaktiga effekten och de periodiserade årliga nettoeffekterna beror bl.a. på fördröjd övervältring av vissa skatter på andra skattebaser. För en närmare beskrivning av metodfrågor kopplade till denna redovisning hänvisas till Finansdepartementets publikation "Beräkningskonventioner 2017: Metoder för effektberäkningar vid ändrade skatteregler".

De offentligfinansiella effekterna av de åtgärder som redovisas i detta avsnitt har beräknats utifrån 2018 års prognostiserade priser och volymer. Den prognos av offentliga sektorns totala intäkter för 2018–2020, som redovisas i kapitel 7, baseras på prognoser för Sveriges ekonomiska utveckling, inklusive effekterna av de i denna proposition aviserade åtgärderna på t.ex. tillväxt och sysselsättning. I kapitel 7 redovisas intäkterna i respektive års priser och volymer.

Tidigare aviserade förslag

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) bedömde regeringen att uppräkningsgränsen för uttag av statlig inkomstskatt på beskattningsbara förvärvsinkomster för beskattningsåret 2018 borde begränsas till förändringen i konsumentprisindex plus en procent. Det bedömdes att förslaget skulle medföra en skatteintäktsökning på 1,35 miljarder kronor per år från och med 2018. Av dessa avsåg 1,22 miljarder kronor den nedre skiktgränsen och 0,13 miljarder kronor den övre skiktgränsen. Någon begränsad uppräkningsgräns för föreslås inte i denna proposition. Detta har beaktats i inkomstberäkningarna.

Sammantagna effekter av skatteåtgärderna

Förslagen och bedömningarna i budgetpropositionen innebär att skatteintäkterna sammantaget minskar med 7,23 miljarder kronor år 2018. Den totala bruttoeffekten för 2018 beräknas till 7,84 miljarder kronor, se tabell 6.30.

Tabell 6.30 Offentligfinansiella effekter av ändrade skatte- och avgiftsregler. Bruttoeffekt 2018, periodiserad nettoeffekt år 2018–2020 samt varaktig effekt

Miljarder kronor

	Effekt från	Bruttoeffekt 2018	Periodiserad nettoeffekt			Varaktig effekt
			2018	2019	2020	
Förslag i budgetpropositionen						
Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattningen						
Sänkt skatt för pensionärer	2018-01-01	-4,42	-4,42	-4,42	-4,42	-4,42
Sänkt skatt för personer med sjuk- och aktivitetsersättning	2018-01-01	-0,48	-0,48	-0,48	-0,48	-0,48
Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	2018-01-01	0,37	0,37	0,37	0,37	0,37
Ändrad beräkning av bilförmån, summa		0,12	0,08	0,09	0,09	0,10
Varav: utbrytning av fordonsskatt ur bilförmånsberäkning	2018-07-01	0,01	0,01	0,02	0,04	0,06
utbrytning av trängselskatt ur bilförmånsberäkning	2018-01-01	0,12	0,08	0,06	0,05	0,04
Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall	2018-01-01	-0,44	-0,21	-0,21	-0,21	-0,21
Skatt på arbetsinkomster – socialavgifter m.m.						
Utvidgat växa-stöd till den först anställda (tillfällig 2018-01-01–2021-12-31)	2018-01-01	-2,31	-1,80	-1,44	-1,44	-0,16
Skatt på kapitaläggande – kapital- och egendomsskatter						
Ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs	2018-01-01	-0,05	-0,05	0,00	0,00	0,00
Skatt på konsumtion m.m. – energi- och miljöskatter						
Långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel, summa		-0,57	-0,51	-0,95	-0,71	-0,83
Varav: förändrad beskattning av bensin och dieselbränsle	2018-07-01	-3,61	-3,32	-6,23	-6,15	-6,63
förändrad beskattning av biodrivmedel i bensin och dieselbränsle	2018-07-01	3,02	2,80	5,26	5,17	5,56
skatteeffekt till följd av justerade reduktionsnivåer	2018-07-01	0,06	0,06	0,07	0,30	0,28
slopade energiskatt för etanol i E85 och höginblandad FAME	2018-01-01	-0,05	-0,04	-0,04	-0,04	-0,04
Ett bonus-malus-system för nya lätta fordon (exkl. bonus på utgiftssidan)	2018-07-01	0,53	0,45	1,34	2,22	2,22
Indexering av miljöskatter, summa				0,07	0,16	0,26
Varav: skatt på flygresor	2018-04-01			0,03	0,05	0,09
naturgrusskatt	2018-01-01			0,01	0,01	0,02
avfallsskatt	2018-01-01			0,01	0,02	0,03
kemikalieskatt	2018-01-01			0,04	0,08	0,13
Höjd koldioxidskatt i värmesektorn, summa		0,10	0,08	0,08	0,08	0,08
Varav: höjd koldioxidskatt för kraftvärmeproduktion	2018-01-01	0,09	0,07	0,07	0,07	0,07
höjd koldioxidskatt för annan värmeproduktion	2018-01-01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Skattenedsättning för energiskatt på el för värmeföretag	2018-01-01	-0,04	-0,03	-0,03	-0,03	-0,03
Försäkranssystemet för elskatt ersätts med återbetalningssystem och frivillig skattskyldighet	2018-01-01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Skattenedsättning för datorhallar	2018-01-01	-0,20	-0,16	-0,16	-0,16	-0,16
Skatt på flygresor	2018-04-01	1,08	1,02	1,37	1,37	1,37
Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter						
Redovisningsskyldighetens inträde på punktskatteområdet	2018-01-01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Höjt transporttillägg	2018-01-01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Slopade reklamskatt för annonser i periodiska publikationer	2018-01-01	-0,02	-0,01	-0,00	-0,00	-0,00
Skatt på konsumtion m.m. – mervärdesskatt						
Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden	2018-01-01	-0,32	-0,32	-0,28	-0,28	-0,28
Delsumma – förslag		-6,66	-5,99	-4,65	-3,44	-2,17

	Effekt från	Brutto- effekt 2018	Periodiserad nettoeffekt			Varaktig effekt
			2018	2019	2020	
Bedömningar i budgetpropositionen						
Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattningen						
Ytterligare sänkningar av skatten för pensionärer	2019-01-01			-4,17	-8,48	-8,48
Slopad skattefrihet för förmån av privat hälso- och sjukvård	2018-07-01	0,66	0,59	1,17	1,17	1,17
Återinförande av skattereduktion för fackföreningsavgift	2018-07-01	-1,34	-1,34	-2,67	-2,67	-2,67
Skatt på kapitalägande – kapital- och egendomsskatter						
Höjd beskattning av sparande på investeringssparkonto och i kapitalförsäkring	2018-01-01	0,79	0,79	0,79	0,79	0,79
Skatt på kapitalanvändning – företagsskatter						
Nya skatteregler för företagssektorn	2018-07-01	-0,03	-0,03	-0,99	1,98	1,56
Skatt på konsumtion m.m. – övriga punktskatter						
Beskattning av e-cigarett	2018-07-01	0,02	0,03	0,05	0,05	0,05
Övriga skattefrågor						
Personalliggare i fler verksamheter	2018-07-01	0,06	0,06	0,13	0,13	0,13
Skattetillägg vid rättelser på eget initiativ	2018-08-01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02
Beskattning och betalning av skatt vid tillfälligt arbete i Sverige	2019-01-01			0,42	0,42	0,42
Delsumma – bedömningar		0,17	0,10	-5,26	-6,61	-7,03
Övrigt						
Skatt på arbetsinkomster – förvärvsinkomstbeskattningen						
Ej genomförande av aviserad begränsad uppräknings av den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2018	2018-01-01	-1,22	-1,22	-1,22	-1,22	-1,22
Ej genomförande av aviserad begränsad uppräknings av den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt för 2018	2018-01-01	-0,13	-0,13	-0,13	-0,13	-0,13
Delsumma – övrigt		-1,35	-1,35	-1,35	-1,35	-1,35
Summa		-7,84	-7,23	-11,26	-11,40	-10,55

Anm.: Beloppen är avrundade och summerar inte alltid.

Källa: Egna beräkningar.

6.35 Författningskommentarer

Förslaget till lag om skatt på flygresor

Den nya lagen förädlades av förslaget i avsnitt 6.21 om skatt på flygresor.

1 §

I paragrafens *första stycke* anges att skatt ska betalas till staten. Lagen ska tillämpas på kommersiella flygresor, dvs. kommersiella transporter av passagerare. Med kommersiell flygresor avses en flygresor som utförs mot betalning åt allmänheten. Vägledning för vilka flygresor som ska anses som kommersiella har hämtats från luftfartslagen (2010:500). I 7 kap. 1 § luftfartslagen anges att den som vill utföra lufttransporter mot betalning åt allmänheten ska ha ett drifttillstånd. Som *Lagrådet* har påpekat är den tänkta räckvidden av lagen såsom denna angivits under avsnitt 6.3 gällande skattepliktens omfattning i lagrådsremissen, vilket motsvaras av avsnitt 6.21.6 ovan, väl förenlig med en normal tolkning av uttrycket kommersiell flygresor, särskilt som luftfartslagens bestämmelser också kan vägleda. Hur betalning sker är inte avgörande för frågan om skatt ska tas ut eller inte. Skatt tas ut oavsett i vilken form betalning sker. Det kan t.ex. även vara fråga om en resa som utförs mot bonuspoäng eller ingår i ett kontrakt mellan flygpersonal och flygföretag. Gränsdragningen mellan kommersiellt flyg och icke kommersiellt flyg behandlas närmare i avsnitt 6.21.5. Lagen ska även tillämpas på flygresor med svenskt statsflyg. Med svenskt statsflyg avses statsflyg enligt 1 § statsflygförordningen (1999:1354). Flygresor med annan stats statsflyg omfattas dock inte av lagens tillämpningsområde.

Transport av passagerare i militärflyg, annan stats statsflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg, samt tull- och polisflyg utgör inte kommersiella flygresor och utesluts därmed från lagens tillämpningsområde. Nedan förklaras vad som menas med transport i de uppräknade flygen.

Med transport i "militärflyg" avses transport av passagerare i flygplan för militärt ändamål som är direkt knutet till militär verksamhet. Det förekommer att Försvarsmakten chartrar civila och utländska militära flygplan för trupptransporter vid övningar och vid nationella eller

internationella insatser. Även sådana transporter innefattas i begreppet militärflyg. Däremot innefattas inte transport av passagerare för civila ändamål som utförs av militärt flygplan.

Med transport i "annan stats statsflyg" avses flyg som utförs uteslutande vid officiella uppdrag för transport av någon som i en annan stat än Sverige är regerande monark, hans eller hennes närmaste familj, statsöverhuvud, regeringschef eller statsråd. Med ett officiellt uppdrag avses ett uppdrag där den berörda personen agerar inom ramen för sin tjänsteutövning. Utländskt statsflyg blir alltså inte föremål för svensk flygskatt.

Med transport i "ambulansflyg" avses flygningar som enbart syftar till att tillhandahålla akutsjukvård, genom att transportera medicinsk personal, sjuka eller skadade personer och andra direkt involverade personer, exempelvis en anhörig som medföljer en skadad person.

Med transport i "eftersöknings- och räddningsflyg" avses transport i flygplan som erbjuder eftersöknings- och räddningstjänster i form av övervakning, kommunikation och samordning i samband med nödlägen och eftersöknings- och räddningsfunktioner, första hjälpen eller av transport av sårade och sjuka. Exempelvis innefattas transporter av passagerare som sker i Kustbevakningens flyg i detta begrepp. Enligt förordningen (2007:853) med instruktion för Kustbevakningen har myndigheten till uppgift att bedriva sjöövervakning och utföra räddningstjänst till sjöss. I Kustbevakningens uppgift att bedriva sjöövervakning ingår att ansvara för eller bistå andra myndigheter med övervakning, brottsbekämpande verksamhet samt kontroll och tillsyn. Kustbevakningen ska också i enlighet med särskilda föreskrifter ansvara för miljöräddningstjänsten till sjöss samt ha beredskap för och på anmodan av räddningsledare delta i sjöräddningstjänst och annan räddningstjänst.

Även all typ av transport av passagerare med flyg som utförs med stöd av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, t.ex. fjällräddning, flygräddning, sjöräddning och efterforskning av försvunna personer, innefattas i begreppet eftersöknings- och räddningsflyg.

Med transport i "humanitärt flyg" avses transport i flygplan som enbart utförs för humanitärt ändamål. Det gäller transport av hjälppersonal under eller efter en nödsituation

eller katastrof, och personer som evakueras från en plats där deras liv eller hälsa hotas av nödsituationen eller katastrofen.

Med transport i ”tull- eller polisflyg” avses transport av passagerare som är direkt knuten till polis- och tullverksamhet. Transport i både civilt registrerade och militära flygplan innefattas i begreppet. Detta innebär att endast transport i tull- eller polisflyg, och inte exempelvis i reguljärt flyg, utesluts från lagens tillämpningsområde.

De ovan angivna förklaringarna av ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg samt tull- och polisflyg har utformats med förebild i definitionerna av dessa begrepp i kommissionens beslut av den 8 juni 2009 om den närmare tolkningen av luftfartsverksamhet enligt bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG.

Eftersom lagen endast gäller för transport av passagerare faller transport av post och gods samt luftfart som inte utför transporter, s.k. bruksflyg (aerial work), utanför tillämpningsområdet. Även skolflyg faller utanför lagens tillämpningsområde eftersom sådant flyg inte får transportera passagerare mot ersättning.

2 §

I paragrafen definieras vissa begrepp som förekommer i lagen. Dessa begrepp används i lagen utan hänvisning till definitionsparagrafen.

Några vanliga uttryck som används i lagen definieras inte, t.ex. flygplan, flygning och passagerare. Då avses den allmänt vedertagna innebörden av begreppen.

Av *punkt 1* framgår vad som avses med flygföretag. En fysisk eller juridisk person som innehar ett giltigt drifttillstånd eller motsvarande tillstånd som ger personen rätt att utföra kommersiella flygresor, omfattas enligt *punkt 1 a* av lagen. Att det krävs tillstånd för sådan flygverksamhet följer av annan lagstiftning.

I svensk lagstiftning behandlas frågor om tillstånd till luftfartsverksamhet i 7 kap. luftfartslagen (2010:500). Av 7 kap. 1 § första stycket luftfartslagen framgår att huvudregeln är att det krävs ett drifttillstånd för att mot betalning få utföra lufttransporter åt allmänheten. Till följd av bestämmelserna i 1 kap. 1 § luftfartslagen gäller kravet på drifttillstånd för att mot betalning få utföra lufttransporter åt allmänheten även för utländska rättssubjekt vid luftfart inom

svenskt område och för svenska rättssubjekt vid luftfart utanför Sverige.

I 7 kap. 1 § andra stycket luftfartslagen anges vilka drifttillstånd som får godtas i Sverige. Första punkten innehåller den grundläggande bestämmelsen att ett drifttillstånd ska vara utfärdat i Sverige. I andra punkten regleras vilka utländska drifttillstånd som får godtas beträffande utländska flygföretag som vill bedriva luftfart inom svenskt område. Som drifttillstånd får, i fråga om ett utländskt flygföretag som är hemmahörande i ett annat land som är medlem i Internationella civila luftfartsorganisationen, kallad Icao, eller i ett land som Sverige träffat avtal med om rätt till luftfart inom svenskt område, godtas ett drifttillstånd eller en likvärdig handling som har utfärdats av det landet i enlighet med Icao:s normer. Bilaga 6 till Chicagokonventionen innehåller regler och rekommendationer av operativ karaktär. Ett flygföretag som förvärvsmässigt vill bedriva internationell luftfart (commercial air transport operations) ska ha ett drifttillstånd (Air Operator Certificate) eller en likvärdig handling som har utfärdats av det land där flygföretaget är hemmahörande.

Den som svarar för driften av det svenska statsflyget omfattas också av lagen. För den som svarar för driften av det svenska statsflyget krävs dock inget drifttillstånd. Med svenskt statsflyg avses statsflyg enligt 1 § statsflygsförordningen (1999:1354). I *punkt 1 b* förtydligas därför i förhållande till lagrådsremissen att med flygföretag även avses den som svarar för driften av det svenska statsflyget. Av 4 § statsflygsförordningen framgår att Försvarmakten ska svara för driften av de flygplan som avses i 1 § första stycket och samordna beställningar av flygningar.

I *punkt 2* finns en definition av vad som i lagen avses med en flygplats. Definitionen motsvarar definitionen av flygplats i 6 kap. 1 § luftfartslagen, med den skillnaden att ordet luftfartyg har ändrats till flygplan i lagen om skatt på flygresor.

I *punkt 3* definieras begreppet flygande personal. Begreppet är av central betydelse för tillämpningen av undantaget för flygande personal som finns i 4 § 3. I kommentaren till den punkten utvecklas innebörden av begreppet. Begreppet flygande personal är hämtat från kommissionens förordning (EU) nr 1178/2011 av den 3 november 2011 om tekniska krav och administrativa förfaranden avseende flygande

personal inom den civila luftfarten i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 216/2008.

3 §

Paragrafen anger vilka flygresor som är skattepliktiga. I paragrafen dras en gräns gentemot mindre flygplan. Gränsdragningen innebär att lagen inte gäller för flygresor med flygplan som är godkända för högst tio passagerare. Det betyder att lagen i huvudsak omfattar flygresor med flygplan i linjefart och chartertrafik. Mindre flygplan och övriga luftfartyg, som helikoptrar, omfattas således inte av lagen.

En förutsättning för att en flygresor ska vara skattepliktig är att flygplanet transporterar passagerare. Skatt ska betalas för varje passagerare som finns ombord på flygplanet när skattskyldigheten inträder, om inte något undantag är tillämpligt. Det är tillräckligt att en passagerare transporteras för att skatteplikt ska uppkomma.

För att skatteplikt ska uppkomma måste avresan ske från en flygplats belägen inom svenskt territorium. En definition av begreppet flygplats finns i 2 § 2.

4 §

I paragrafen anges vilka passagerare som flygskatt inte behöver betalas för. Listan som anges i paragrafen är uttömmande.

Av *punkt 1* följer att skatt inte ska betalas för barn under två år. Det har ingen betydelse om barnet reser i en vuxens knä eller har ett eget säte. Barnet ska inte ha fyllt två år när flygresan påbörjas för att undantaget ska gälla.

I *punkt 2* görs undantag från skatteplikt för passagerare som på grund teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse som t.ex. strejk eller nödlandning på grund av att en passagerare har blivit akut sjuk och behöver läkarvård, inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad avgång. Skatt i sådana fall ska alltså tas ut för endast en avgång.

Enligt *punkt 3* ska skatt inte betalas för flygande personal som är i tjänst under en flygning. Med flygande personal avses enligt 2 § 3 varje person ombord på ett flygplan som

- flyger flygplanet,
- tar hand om teknisk övervakning, underhåll eller reparation,

- är ansvarig för säkerheten för passagerare i kabinen, eller
- ger service till passagerarna.

Flygande personal som inte är i tjänst vid skattskyldighetens inträde, exempelvis en semestrande pilot eller kabinpersonal som är på väg till sin utplaceringsort, omfattas inte av undantaget.

Undantaget gäller för en person ombord på ett flygplan som ansvarar för säkerheten för passagerarna – ordningsvakt i luften eller sky marshal – även om denne inte är anställd av flygföretaget. Sky marshals är specialutbildade civilklädda poliser som vanligtvis är medlemmar av poliskåren men i vissa länder kan de också tillhöra underrättelsetjänsten, vars uppgift är att följa med passagerarflyg och garantera säkerheten för passagerare och besättning och själva flygplanet.

Undantaget är dock inte tillämpligt för poliser eller säkerhetseskorter som medföljer ut- eller avvisade personer eller personer i förvar. Dessa personer innefattas inte i definitionen i 2 § 3 c eftersom det huvudsakliga syftet för sådan säkerhetseskort oftast är att transportera personen till hemlandet och inte att garantera säkerheten för passagerarna i flygplanet.

Undantaget från skatteplikt gäller vidare för person som ger service till passagerarna, dvs. kabinpersonal eller personal som på uppdrag av flygföretaget assisterar en passagerare, exempelvis ett litet barn eller en person med funktionshinder. Passagerare som ger service till personer ombord, t.ex. tolk, personlig assistent, kontaktperson, ledsagare eller annan vårdande person (anhörig eller professionell), omfattas inte av undantaget.

Skatt ska enligt *punkt 4* inte betalas för transitpassagerare. En transitflygning är det fråga om när en passagerare i ett flygplan har kommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter med samma flygplan med samma eller ändrat linjenummer. Skatt för transitpassagerare tas ut enbart vid den första avgången från en flygplats i Sverige, vilket kan belysas med följande exempel.

Ett flygplan avgår från Göteborg, mellanlandar i Stockholm och tolv passagerare ombord fortsätter flygresan med samma flygplan till Visby. Skatt för dessa ska, oavsett om linjenumret är detsamma eller annat, betalas endast för den första avgången, som således skedde från Göteborg.

I vissa fall blir det inte aktuellt att ta ut någon svensk flygskatt. Undantaget för transitpassagerare fungerar som en metod för att undvika dubbelbeskattning av flygresor. Följande exempel kan illustrera en sådan situation.

En passagerare startar sin flygresa i Norge (där norsk flygskatt tas ut), mellanlandar i Sverige och fortsätter flygresan med samma flygplan till Spanien. Flygskatt för denna passagerare aktualiseras inte i Sverige eftersom undantaget för transitpassagerare är tillämpligt.

För att undantaget ska vara tillämpligt måste det finnas resedokumentation av vilken det framgår att det är fråga om transitering. Enligt *Lagrådets* förslag har förutsättningen ”enligt vad som framgår av resedokumentationen” lagts till i denna punkt.

I *punkt 5* anges att skatt inte ska betalas för passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter med ett annat flygplan (transferpassagerare) om den efterföljande flygningen påbörjas inom 24 timmar från ankomsten till en svensk flygplats.

Undantaget är inte tillämpligt om det planerade avbrottet i resan till slutdestinationen varar längre än 24 timmar. *Lagrådet* ifrågasätter om det är lämpligt och praktiskt med avvikelser från denna princip. Regeringen delar *Lagrådets* uppfattning. Det har således ingen betydelse att det inträffar oförutsedda, oplanerade avbrott i resan och oplanerade förseningar av flygningar som medför att tidsgränsen överskrids. Såsom anges i denna punkt är undantaget inte tillämpligt om det planerade avbrottet i resan till slutdestinationen vara längre än 24 timmar. En resa inom Sverige som innebär att man inom ett dygn ankommer till samma stad som man avreste från, exempelvis Arlanda–Landvetter–Bromma, kan aldrig innebära att transferundantaget blir tillämpligt eftersom båda resorna har en utsedd slutdestination (se kommentaren till 7 §). För att undantaget ska vara tillämpligt ska alltså resan fortsätta till en annan slutdestination än orten för avresan.

Förutom kravet på att den anslutande resan ska påbörjas inom 24 timmar från ankomsten till en flygplats i Sverige, måste det finnas en sammanhängande resedokumentation som visar avgångsflygplats och slutdestination samt datum och klockslag för avgång respektive ankomst. Även tid och plats för anslutande flyg måste framgå av dokumentationen för att en

passagerare ska kvalificera sig för undantaget i denna punkt. Enligt *Lagrådets* förslag har förutsättningen ”enligt vad som framgår av resedokumentationen” lagts till i punkten.

Följande exempel får illustrera hur undantaget för transferpassagerare ska tillämpas.

Exempel 1: En passagerare startar sin flygresa utomlands (svensk flygskatt är inte aktuell), byter till ett anslutande flyg i Sverige och fortsätter sin resa. Detta flyg avgår inom 24 timmar från ankomsten till Sverige. Transferundantaget är tillämpligt, varför någon svensk flygskatt inte ska betalas av flygföretaget som utförde flygningen från Sverige.

Exempel 2: En passagerare har köpt en flygbiljett från Kiruna till Paris med flygbyte i Stockholm. Flygplanet i Stockholm avgår inte enligt tidtabellen, varför uppehållet i Stockholm blir längre än 24 timmar. Transferundantaget är ändå tillämpligt eftersom en sådan oplanerad försening av flyg inte ger upphov till skatteplikt. Skatt ska således betalas endast av flygföretaget som utförde flygningen från Kiruna.

Exempel 3: En passagerare avser att flyga från Hagfors till Bangkok i Thailand, med byte av flyg i Göteborg inom 24 timmar från ankomsten dit. I Göteborg ändrar sig passageraren och köper där en flygbiljett till Turkiet. Denna resa påbörjas inom 24 timmar från ankomsten till Göteborg. Transferundantaget är dock inte tillämpligt. Vid resans början i Hagfors framgick av resedokumentationen att slutdestination var Bangkok, med byte till direkt anslutande flyg i Göteborg. Skatt ska därför betalas utifrån flygresans slutdestination, dvs. Bangkok, av flygföretaget som utförde flygningen från Hagfors. Resan till Turkiet är en ny resa som aktualiserar flygskatt för flygföretaget som utförde flygningen från Göteborg.

5 §

I paragrafen anges att det flygföretag som utför flygningen är skattskyldigt. Det innebär att en flygning endast har en enda skattskyldig och i denna fråga ett ansvarigt flygföretag. Genom att tillämpa denna princip kan man i systemet få en tydlig gräns för vilket företag som ska vara skattskyldigt, även i fall när flygföretag samarbetar med varandra. Skattskyldigheten är knuten till Icao-koden för det flygföretag som anges i färdplanen eller när ingen färdplan har lämnats in, till flygplanets registrering, dvs. flygplanets ägare vid tidpunkten för flygningen.

Att endast flygföretag som har tillstånd att utföra kommersiella flygtransporter av passagerare samt den som svarar för driften av det svenska statsflyget omfattas av lagen följer av definitionen av flygföretag i 2 § 1, se kommentaren till den punkten.

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 6.21.10.

6 §

I paragrafen regleras när skyldighet att betala skatt inträder, dvs. den tidpunkt då skyldigheten att betala skatt uppkommer för de skattskyldiga. Att skattskyldighet inträder innebär att den skattskyldige ska redovisa och betala skatt för de flygresor för vilka skattskyldighet har inträtt. Detta innebär emellertid inte att skatten omedelbart ska redovisas och betalas. När redovisning och betalning ska ske följer av bestämmelserna i skatteförfarandelagen (2011:1244). Enligt 9 § gäller dessa förfaranderegler för skatt på flygresor.

Tidpunkten för skattskyldighetens inträde är av central betydelse för tillämpningen av en rad bestämmelser i lagen. Exempelvis är tidpunkten för skattskyldighetens inträde det tillfälle då omfattningen av en flygresas skatteplikt ska bedömas. Vilket flygplan som används vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde avgör om flygresan överhuvudtaget är föremål för skatteplikt, se 3 §. Hur många passagerare som är ombord på flygplanet och deras slutdestination vid skattskyldighetens inträde utgör underlag för beräkning av flygskatten. Vidare är passagerarnas kategori och ålder vid tidpunkten för skattskyldighetens inträde avgörande för om något undantag från skatt enligt 4 § är tillämpligt.

Tidpunkten för skattskyldighetens inträde är vidare avgörande för vilken skattenivå som ska tillämpas i samband med skattehöjningar. Ett par exempel kan åskådliggöra detta.

Om riksdagen beslutar om höjd skatt från och med ett årsskifte ska den lägre skattenivån som gällde före årsskiftet tillämpas på de flygresor för vilka skattskyldighet inträtt före årsskiftet även om det av skatteförfarandelagens bestämmelser skulle följa att skatten ska redovisas och betalas först efter årsskiftet. För flygresor för vilka skattskyldighet inträtt efter årsskiftet tillämpas den högre skattenivån oavsett om flygresorna har sålts innan årsskiftet.

Skattskyldigheten inträder när flygplanet lyfter från en flygplats i Sverige. Ett flygplan anses ha lyft när det inte längre har någon kontakt med marken. Flygplanet måste alltså ha kommit upp i luften för att skattskyldigheten ska inträda. Även om flygplanet, efter att ha släppt kontakten med marken en första gång, får kontakt med marken ytterligare några gånger innan det slutligen flyger iväg från flygplatsen, inträder skattskyldigheten endast en gång (se prop. 2005/06:190 s. 34).

7 §

I paragrafen regleras vilken skattenivå som är tillämplig. Olika skattenivåer ska tillämpas beroende på resans slutdestination. Den destination som anges i resedokumentationen som flygresans slutliga mål är slutdestinationen. Det innebär att en tur- och returflygning inom Sverige är föremål för flygskatt för både den utgående flygningen och returflygningen eftersom båda flygningarna har en utsedd slutdestination.

Det spelar ingen roll om en eller flera mellanlandningar företas för att slutdestinationen ska nås under förutsättning att resan fortgår med direkt anslutande flygförbindelser. Med direkt anslutande förbindelser avses uppehåll om högst 24 timmar. Samma tid gäller i fråga om transfer, se avsnitt 6.21.8 och kommentaren till 4 § 5.

Skatt ska tas ut med 60 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till lagen, och med 250 kronor per passagerare som reser till en slutdestination som anges i bilaga 2 till lagen. För en passagerare som reser till en slutdestination i något annat land som inte anges i bilaga 1 eller 2 ska skatt tas ut med 400 kronor.

Den avståndsklass som gäller för ett land gäller även för ett område som hör till det landet, även om området är geografiskt åtskilt från landet. Detta innebär att avståndsklassen som enligt bilaga 1 är tillämplig för exempelvis Spanien även gäller för andra områden som hör till Spanien, såsom Kanarieöarna, Ceuta och Melilla, och avståndsklassen som gäller för Portugal gäller även för Azorerna och Madeira. Avståndsklassen som gäller för Nederländerna, Frankrike, Storbritannien och Danmark gäller även för utomeuropeiska länder och territorier som hör till, men är geografiskt åtskilda från, dessa länder och som annars skulle tilldelas en annan avståndsklass.

Enligt *Lagrådets* förslag har paragrafen kompletterats med ett *andra stycke* i vilket anges att med slutdestination avses den destination som framgår av resedokumentationen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.21.8.

8 §

Paragrafen innehåller regler för den indexomräkning som regeringen åläggs att göra i förordning för kalenderåret 2019 och framåt.

Det görs en årlig omräkning av skattesatserna som anges i 7 § baserad på konsumentprisindex (KPI) på det sätt som beskrivs i *första stycket*.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att de belopp som räknas fram enligt första stycket avrundas till hela kronor. Avrundning sker enligt sedvanliga avrundningsregler.

Regeringen meddelar enligt *tredje stycket* i förordning föreskrifter för kalenderåret 2019 och framåt före november månads utgång varje år.

9 §

I denna paragraf anges att bestämmelser i skatteförfarandelagen gäller för förfarandet vid uttag av skatten. Skatteförfarandet behandlas närmare i avsnitt 6.21.11.

Kraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 april 2018.

Förslag till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Den nya lagen föranleds av förslaget i 6.15 om långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel.

1 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.3 och 6.15.4.

I bestämmelsen anges syftet med lagen.

2 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.4.

I paragrafen definieras flera uttryck. I definitionerna av *bensin* och av *dieselbränsle* används formuleringen bränsle avsett för motordrift. Genom denna formulering berörs inte vissa användningar av sådan bensin och sådant dieselbränsle som genom sina KN-nr

annars skulle omfattas av reduktionsplikten. Det gäller främst bränslen som används för uppvärmning eller för annat ändamål än motordrift eller uppvärmning. Det sistnämnda kan t.ex. röra sig om bensin som används som rengöringsmedel inom sjukvården. Även i fråga om *biodrivmedel* anges att det är bränslen avsedda för motordrift som menas. Biodrivmedel har samma betydelse som i drivmedelslagen (2011:319) och i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen, kallad hållbarhetslagen, med den skillnaden att endast vätskeformiga bränslen avses. Detta innebär att gasformiga biodrivmedel inte kan användas för att uppfylla reduktionsplikten eftersom dessa inte bedöms kunna blandas in eller ingå i bensin eller dieselbränsle. Definitionen av *biomassa* är densamma som i hållbarhetslagen. I definitionen av *reduktionsplikt* anges att utsläppen av växthusgaser ska minskas i ett livscykelerspektiv per energienhet. Med livscykelerspektiv avses hela produktionskedjan och energienheten mäts i megajoule. Produktionskedja definieras i hållbarhetslagen. Bestämmelser om beräkning av växthusgasutsläppen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av normgivningsbemyndigandet i 15 §. Av definitionen av *reduktionspliktigt drivmedel* framgår att dieselbränsle som har försetts med märk- eller färgämnen enligt 2 kap. 8 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, inte omfattas av reduktionsplikten. Av 2 kap. 1 § första stycket 3 a LSE följer att sådant bränsle som har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350 °C beskattas med en lägre energiskatt än sådant bränsle som inte har försetts med dessa tillsatser eller ger ett högre destillat. Ett förbud mot användning av märkta oljeprodukter i motordrivna fordon och i flertalet båtar finns i 2 kap. 9 § LSE. De oljeprodukter som märks omfattas vanligen av andra KN-nr än de som ryms i definitionen av dieselbränsle enligt förslaget till den nya lagen om reduktionsplikt. Detsamma gäller oljor som ger mindre än 85 volymprocent destillat. Det kan dock inte uteslutas att märkning även sker av en produkt som ryms inom KN-nr 2710 19 41 eller 2710 19 45. Det huvudsakliga användningsområdet för märkt olja är uppvärmning. Så vitt avser motordrift används märkt dieselbränsle

inom viss sjöfart samt i spårbunden trafik och i stationära motorer.

3 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.8.

Vilken myndighet som prövar frågor enligt lagen och utövar tillsyn bestäms av regeringen och framgår av en bestämmelse på förordningsnivå.

4 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.5.

Det är de som är skattskyldiga enligt 4 kap. 1 § 1 och 2 LSE som har reduktionsplikt. De aktörer som avses är de som i egenskap av godkända upplagshavare eller varumottagare hanterar bränsle enligt EU:s uppskovsförfarande för punktskatter eller tar emot bränsle som flyttats enligt dessa regler. Regler om godkännande av dessa aktörer finns i 4 kap. 3, 6 och 7 §§ LSE.

Reduktionsplikten börjar när skattskyldigheten inträder för den som är godkänd upplagshavare eller varumottagare för de bränslen som är reduktionspliktiga drivmedel. Detta framgår av definitionen av reduktionspliktigt drivmedel som hänvisar till 5 kap. LSE.

5 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.6.

I paragrafen anges att den som har reduktionsplikt ska se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden ska minska med en viss procentandel jämfört med utsläppen av sådana gaser från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle. Som framgår av definitionen av reduktionsplikt ska minskningen ske genom inblandning av biodrivmedel. Den som har reduktionsplikt kan antingen blanda in biodrivmedel själv eller köpa färdigblandat drivmedel. Hur stor den inblandade energimängden biodrivmedel måste vara för att reduktionsplikten ska uppfyllas beror på hur stora utsläpp av växthusgaser som inblandade biodrivmedel har per energienhet (megajoule). Hur utsläppen av växthusgaser ska beräknas framgår av förordning och myndighetsföreskrifter. Ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter finns i 15 §. Den jämförelse som ska göras vid kontroll av om reduktionsplikten uppfylls är en jämförelse

mellan utsläppen av växthusgaser från energimängden bensin eller dieselbränsle med inblandat biodrivmedel jämfört med utsläppen i en hypotetisk situation där samma energimängd enbart bestod av fossil bensin eller fossilt dieselbränsle. Minskningen av utsläppen ska endast göras för de mängder som den som har reduktionsplikt är skattskyldig för enligt LSE och som omfattas av plikten och jämförelsen ska göras med motsvarande hypotetiska mängd utan inblandning av biodrivmedel. Uttrycket för varje kalenderår betyder att minskningen får spridas ut över året. Den som har reduktionsplikt ska se till att summan av utsläppen från alla leveranser drivmedel under året, dvs. den energimängd som motsvarar volymen reduktionspliktigt drivmedel under ett kalenderår, uppfyller kravet. Det är alltså inte varje leverans av drivmedel som ska uppfylla minskningskravet. Med anledning av *Lagrådets* synpunkter förtydligas det ovan i förhållande till vilken mängd som utsläppen ska minska och vilka mängder som ska jämföras.

6 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.4.

Om ett hållbarhetsbesked har utfärdats enligt lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och ett biodrivmedel omfattas av hållbarhetsbeskedet anses det som hållbart. Tillsynsmyndigheten kontrollerar inom ramen för tillsynen av reduktionsplikten att de biodrivmedel som ingår i den reduktionspliktiga energimängden omfattas av ett hållbarhetsbesked. Bestämmelsen har fått sin utformning efter synpunkter från *Lagrådet*.

7 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.7.

Om den som har reduktionsplikt har minskat sina utsläpp av växthusgaser på sätt som lagen anger och mer än vad lagen kräver får överskottet överlåtas och tillgodoräknas någon annan som har en reduktionsplikt. Utsläppsminskningar för dieselbränsle får dock bara tillgodoräknas för att uppfylla en reduktionsplikt för dieselbränsle och detsamma gäller för bensin. Överskottet ska även ha uppkommit samma år som det får tillgodoräknas någon annan. En överenskommelse mellan aktörerna om överlåtelsen krävs också. Det framgår av 8 § att en överlåtelse och förvärv av utsläppsminskning särskilt ska redovisas till myndigheten.

8 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.9.

I 15 § får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ett bemyndigande att meddela föreskrifter om redovisning av reduktionsplikt vilket inkluderar redovisning av överlåtelse och förvärv av utsläppsminskning. Ytterligare bestämmelser om redovisning finns därför i förordning och i myndighetsföreskrifter.

9 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.10.

Av *första stycket* framgår att tillsynsmyndigheten ska ta ut en förseningsavgift om en redovisning av hur reduktionsplikten har uppfyllts inte kommer in i tid, jfr 8 §. Avgiften ska tas ut av den som har reduktionsplikt. Det belopp som anges i paragrafen avser den högsta avgift som får tas ut och utgör ett tak för den avgift som regeringen, med stöd av bemyndigandet i 16 §, kan bestämma.

Av *andra stycket* framgår att tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut en förseningsavgift om det finns synnerliga skäl. Med synnerliga skäl avses mycket högt ställda krav, exempelvis oförutsedda yttre händelser som gör att det är orimligt att kräva att en redovisning kommer in i tid. Synnerliga skäl bör även anses föreligga om en aktör har påförts förseningsavgift enligt drivmedelslagen för att redovisning av däri angivet krav på utsläppsminskning av växthusgaser inte har kommit in i tid. I dessa fall bör avgiften sättas ned med det belopp som debiterats enligt den lagen.

10 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.10.

Av *första stycket* framgår att tillsynsmyndigheten ska ta ut en reduktionspliktsavgift om reduktionsplikten inte har uppfyllts för ett kalenderår.

Det belopp som anges i paragrafens *andra stycke* avser den högsta avgift som får tas ut och utgör ett tak för den avgift som regeringen, med stöd av bemyndigandet i 16 §, kan bestämma. Koldioxidekvivalenter definieras i 2 §. I 15 § får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att meddela föreskrifter om beräkning av koldioxidekvivalenter.

Av *tredje stycket* framgår att tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut en reduktionspliktsavgift om det

finns synnerliga skäl. Med synnerliga skäl avses mycket högt ställda krav, exempelvis oförutsedda yttre händelser, och stora tekniska problem i kombination med att det saknas överskott på marknaden som går att förvärva eller andra omständigheter som gör att det är orimligt att kräva att reduktionsplikten uppfylls. Synnerliga skäl bör även anses föreligga om en aktör har påförts avgift enligt drivmedelslagen för att däri angivet krav på utsläppsminskning av växthusgaser inte har uppfyllts. I dessa fall bör avgiften sättas ned med det belopp som debiterats enligt drivmedelslagen. När det gäller möjligheten att sätta ned avgiften för att reduktionsplikten inte har uppfyllts bör den i första hand sättas ned till den kostnad som andra aktörer har för att uppfylla reduktionsplikten.

11 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.10.

Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

12 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.8.

Uppgifter som har betydelse för hur reduktionsplikten har uppfyllts avser exempelvis vilka volymer av ett bränsle som har hanterats.

13 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.8.

Regleringen innebär att det finns en skyldighet för den som har eller har haft en reduktionsplikt att lämna de upplysningar och de handlingar som tillsynsmyndigheten begär och som behövs för tillsynen. *Lagrådet* har haft synpunkter på förslaget. Synpunkterna behandlas i avsnitt 6.15.8.

14 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.8.

Allmänna bestämmelser om vite finns i lagen (1985:206) om viten.

15 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.4, 6.15.6 och 6.15.9.

Bestämmelser om hur reduktionsplikten ska uppfyllas, om beräkning av den reduktionspliktiga energimängden, av växthusgasutsläpp och av koldioxidekvivalenter och om redo-

visning av reduktionsplikt finns i förordning och i myndighetsföreskrifter.

16 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.10.

Regeringen får bemyndigande att meddela ytterligare föreskrifter om förseningsavgiften och om reduktionspliktsavgiften. Det finns en maxgräns i lagen för hur höga avgifterna får vara. Regeringen bestämmer i förordning avgifternas storlek inom denna gräns.

17 §

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.15.11.

Av *första stycket* framgår att tillsynsmyndighetens beslut om förseningsavgift, reduktionspliktsavgift och om föreläggande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Av *andra stycket* framgår att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 juli 2018. Av övergångsbestämmelserna framgår att för 2018 ska den reduktionspliktiga energimängden omfatta månaderna juli–december.

Förslag till lag om ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

1 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

I *första stycket* görs en språklig ändring.

I *andra stycket fjärde punkten* ändras definitionen av periodisk publikation. Ändringen innebär att annonsblad, katalog och program inte längre omfattas av begreppet periodisk publikation. Av nuvarande 12 § framgår det att annons i annonsblad, katalog och program behandlas på annat sätt än annons i övriga periodiska publikationer.

4 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

I *första stycket första punkten* ändras undantaget från skatteplikt till att omfatta annonser i

samtliga periodiska publikationer. Vidare görs språkliga justeringar i bestämmelsen.

12 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

Som en följd av att reklamskatten på annons i periodisk publikation slopas, tas i *första stycket* skattesatsen för sådana annonser bort och lagtexten omformuleras. *Andra stycket* slopas eftersom det blir överflödigt med anledning av ändringen i första stycket.

16 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

Som en följd av att 24 § om återbetalning av skatt avseende självständiga periodiska publikationer slopas, tas i denna paragraf gränsen för redovisningsskyldigheten för periodiska publikationer för vilken utgivaren har rätt till återbetalning av skatt enligt 24 § bort.

18 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

Som en följd av att reklamskatten på annons i periodisk publikation slopas, tas i *första stycket* avdragsbegränsningen för tidigare redovisad skatt avseende annons i periodisk publikation bort. I bestämmelsen görs vidare språkliga ändringar.

21 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

Som en följd av att 24 § om återbetalning av skatt avseende självständiga periodiska publikationer slopas, tas i denna paragraf hänvisningen till återbetalning eller befrielse som avses i 24 § bort. Vidare görs en språklig ändring.

26 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

I *fjärde stycket* slopas lagtexten om tillämplig skattesats vid import eftersom det av 12 § kommer att framgå att skatt enligt denna lag tas ut med 7,65 procent av beskattningsvärdet. Vidare görs en språklig ändring.

32 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.25 om reklamskatt.

Som en följd av att 24 § om återbetalning av skatt avseende självständiga periodiska publikationer slopas, tas i denna paragraf förbudet mot att överklaga beslut enligt 24 § tredje eller fjärde stycket bort. Vidare görs en språklig ändring.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 2018. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att äldre bestämmelser är tillämpliga då skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet. Bestämmelsen medför också att rätten till återbetalning av skatt i enlighet med den upphävda 24 § kvarstår för skatt som hänför sig till redovisningsperioder före ikraftträdandet även om återbetalningen sker efter ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt**2 kap.**

10 §

Ändringen i andra stycket föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Ändringen innebär att skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 a–9 d §§ inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, vid beräkning av spärrbeloppet bara ska ske från kommunal inkomstskatt. Det är en följd av ändringen i 67 kap. 2 § IL.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

7 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.4 om höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Ändringen i paragrafen innebär att den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta höjs med fem procentenheter från 20 till 25 procent för skattepliktiga inkomster som inte utgör sjöinkomst.

Förslaget till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)**7 kap.**

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.27 om mervärdesskatt. I tredje stycket *sjunde punkten* läggs förevisning av naturområden utanför tätort, samt nationalparker, naturreservat, nationalstadsparker och Natura 2000-områden till. Ändringen innebär att sådana förevisningar ska beskattas med 6 procent i stället för med normalskattesatsen på 25 procent.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.27.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 2018. Äldre bestämmelser ska dock gälla för mervärdesskatt som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

10 §

I ett nytt *fjärde stycke* anges att som skatteupplag inte får godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.9.

27 a §

I paragrafen, som är ny, regleras beskattningen av varor som flyttas under ett uppskovsförfarande men som inte når angiven destination

och där någon oegentlighet inte har konstaterats under flyttningen. Bestämmelsen baseras på artikel 10.4 i rådets direktiv 2008/118/EG av den 16 december 2008 om allmänna regler för punktskatt och om upphävande av direktiv 92/12/EEG (EUT L 9, 14.1.2009, s.12), i det följande punktskattedirektivet.

I *första stycket* anges i vilka fall en oegentlighet i den ovan angivna situationen anses ha begåtts i Sverige. En förutsättning för att varorna ska beskattas enligt denna bestämmelse är att de har avsänts under uppskovsförfarandet från ett skatteupplag i Sverige eller en importplats i Sverige. En annan förutsättning är att det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes kan visas på ett tillfredsställande sätt att flyttningen har avslutats på något av de sätt som följer av punktskattedirektivet och den svenska lagstiftningen eller på vilken plats oegentligheten har begåtts. Om en oegentlighet under flyttningen kan konstateras ska i stället beskattning ske enligt 27 § eller motsvarande reglering i annat land med stöd av artikel 10.1 och 10.2 i punktskattedirektivet.

Av *andra stycket* följer att skatten ska betalas av den som har ställt säkerhet för skatten under flyttningen, dvs. normalt den avsändande upplagshavaren eller registrerade avsändaren. Vidare fastställs enligt vilken skattesats skatten ska tas ut, dvs. den skattesats som gällde vid tidpunkten då flyttningen inleddes.

Paragrafen har utformats i enlighet med Lagrådets förslag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.7.

29 §

I paragrafen finns bestämmelser om återbetalning av skatt i vissa fall där skatt även har tagits ut i ett annat EU-land.

Genom ändringen i *fyjärde stycket* införs en möjlighet till återbetalning om en vara har beskattats enligt nya 27 a §, i likhet med vad som redan gäller vid annan oegentlighetsbeskattning enligt 27 och 28 §§. För återbetalning krävs att den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades visar att varan beskattats i ett annat EU-land samt att det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23.7.

31 a §

Genom paragrafen, som är ny, införs en generell bestämmelse om att ansökan om återbetalning ska undertecknas. Bestämmelsen motsvarar den som tidigare införts i 9 kap. 7 § lagen (1994:1776) om skatt på energi (se prop. 2015/16:159). Genom den föreslagna bestämmelsen skapas enhetliga regler för ansökningar om återbetalning i denna lag, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen om skatt på energi.

Av *första stycket* framgår att ansökan ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

Av *andra stycket* framgår att en begäran som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden. Bestämmelsen har utformats med förebild i 8 § lagen (2009:194) om förfarandet vid skattereduktion för hushållsarbete (se prop. 2014/15:10 s.27 och prop. 2008/09:77 s.89). Motsvarande bestämmelser för deklarationer finns i 4 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.5.

34 a §

Genom ändringarna i *första*, *andra* och *fyjärde* styckena kommer samma förfarandebestämmelser att gälla för oegentlighetsbeskattning enligt den nya 27 a § som för övrig oegentlighetsbeskattning. Detta innebär bl.a. att Skatteverket fattar beslut och att vissa angivna bestämmelser i skatteförfarandelagen (2011:1244) ska tillämpas.

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.23.7.

40 a §

I de nya *tredje* och *fyjärde* styckena införs bestämmelser om undertecknande av ansökan om återbetalning. Se kommentaren till 31 a §.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Reglerna träder i kraft den 1 januari 2018. 10 § ska dock tillämpas i sin äldre lydelse för skatteupplag som har godkänts innan ikraftträdandet. Det innebär att om en bostad har godkänts som

skatteupplag före ikraftträdandet kan godkännandet inte återkallas enbart på den grunden att utrymmet används som bostad. Bestämmelserna i 27 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet. Det innebär att beskattning inte kan ske enligt den nya bestämmelsen för flyttningar som påbörjats innan ikraftträdandet, oavsett när prövningen sker. Enligt *Lagrådet* kan uttrycket ”första gången” med fördel användas när det är fråga om återkommande företeelser där det finns behov av en bestämning som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod. I detta sammanhang är användningen av uttrycket ”första gången” enligt *Lagrådet* dock förvirrande och bör utgå. Det är en fördel med en likartad teknisk utformning av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Om en författning inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först när en särskild händelse inträffar föreskrivs normalt att författningen träder i kraft en viss dag och tillämpas första gången när händelsen inträffar. Den nu aktuella bestämmelsen avser en sådan situation och bör korrespondera med utformningen av liknande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Användningen av uttrycket ”första gången” i den nu aktuella bestämmelsen kan enligt regeringens mening inte heller missförstås. Regeringen anser därför att den föreslagna lydelsen bör behållas. Slutligen tillämpas bestämmelserna i 31 a § och 40 a § i den nya lydelsen första gången på ansökningar om återbetalning efter ikraftträdandet. Det innebär att kravet på undertecknande inte gäller ansökningar som inkommit innan ikraftträdandet, även om de behandlas efter ikraftträdandet. *Lagrådet* anser att uttrycket ”första gången” bör utgå även i denna punkt, se kommentaren ovan.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

7 f §

Ändringen i *första stycket punkt 3* innebär att det klargörs att det inte är möjligt att flytta varor enligt dessa bestämmelser till en plats där de lämnar gemenskapens territorium, dvs. för export.

I det nya *andra stycket* tydliggörs att den administrativa referenskod som i vanliga fall ska

följa med varor som flyttas under ett uppskovsförfarande får ersättas av ett följedokument för transport av vinprodukter enligt artikel 24.1.a.iii i kommissionens förordning (EG) nr 436/2009 av den 26 maj 2009 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 479/2008 när det gäller vinodlingsregistret, de obligatoriska deklARATIONERNA och framtagningen av uppgifter för marknadsuppföljning, följedokumenterna vid transport av produkter och de register som ska föras inom vinsektorn.

De hänvisningar till rådets direktiv 2008/118/EG som sedan tidigare finns i paragrafen är dynamiska, dvs. avser EU-direktivet i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.8.

9 §

Se kommentaren till 10 § lagen (1994:1564) om tobaksskatt.

9 b §

Paragrafen innehåller en skyldighet för en upplagshavare att ta emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet på det skatteupplag eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet eller ersättningsdokumentet. Vid flyttning av varor från små vinproducenter enligt 7 f § ersätts de angivna dokumenten med ett följedokument för transport av vinprodukter. Genom ändringen införs en hänvisning även till detta dokument.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.8.

12 §

Paragrafen innehåller en skyldighet för en registrerad varumottagare att ta emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet på sin ordinarie mottagningsplats eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet eller ersättningsdokumentet. Vid flyttning av varor från små vinproducenter enligt 7 f § ersätts de angivna dokumenten med ett följedokument för transport av vinprodukter. Genom ändringen i *fjärde stycket* införs en hänvisning även till detta dokument.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.8.

24 a §

I paragrafen, som är ny, införs en skyldighet för mottagaren av varor som har flyttats från en liten vinproducent på det sätt som följer av 7 f § att

underrätta Skatteverket om mottagandet av varorna.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.8.

26 a §

Se kommentaren till 27 a § lagen om tobaksskatt.

28 §

Se kommentaren till 29 § lagen om tobaksskatt.

31 a §

Se kommentaren till 31 a § lagen om tobaksskatt.

34 a §

Se kommentaren till 34 a § lagen om tobaksskatt.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Reglerna träder i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna i 7 f §, 9 b § och 12 § i de nya lydelseerna samt 24 a och 26 a §§ tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet. Det innebär att äldre regler gäller i dessa delar för flyttningar som påbörjats före ikraftträdandet, även om en prövning sker efter ikraftträdandet. Enligt *Lagrådet* kan uttrycket "första gången" med fördel användas när det är fråga om återkommande företeelser där det finns behov av en bestämning som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod. I detta sammanhang är användningen av uttrycket "första gången" enligt *Lagrådet* dock förvirrande och bör utgå. Det är en fördel med en likartad teknisk utformning av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Om en författning inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först när en särskild händelse inträffar föreskrivs normalt att författningen träder i kraft en viss dag och tillämpas första gången när händelsen inträffar. Den nu aktuella bestämmelsen avser en sådan situation och bör korrespondera med utformningen av liknande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Användningen av uttrycket "första gången" i den nu aktuella bestämmelsen kan enligt regeringens mening inte heller missförstås. Regeringen anser därför att den föreslagna lydelsen bör behållas. 9 § ska tillämpas i sin äldre lydelse för skatteupplag som har godkänts innan ikraftträdandet. Det innebär att om en bostad har godkänts som skatteupplag innan ikraftträdandet kan godkännandet inte

återkallas enbart på den grunden att utrymmet används som bostad. Slutligen tillämpas bestämmelserna i 31 a § i den nya lydelsen första gången på ansökningar om återbetalning efter ikraftträdandet. Det innebär att kravet på under-tecknande inte gäller ansökningar som lämnats in innan ikraftträdandet, även om de behandlas efter ikraftträdandet. *Lagrådet* anser att uttrycket "första gången" bör utgå även i denna punkt, se kommentaren ovan.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

1 kap.

11 b §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.19.3.

I bestämmelsen regleras vem som är att betrakta som stödmottagare för skattebefrielse som ges med stöd av lagen. I den *tredje punkten* anges genom hänvisning till 1 kap. 11 a § 12 vilken aktör som är stödmottagare för skattnedsättning vid sådan förbrukning av bränsle eller el för framställning av värme eller kyla som avses i 9 kap. 5 och 5 a §§, se lagförslaget i avsnitt 3.31.

I den *fjärde punkten*, vilken motsvarar den tidigare tredje punkten, ändras hänvisningen till vissa punkter i 1 kap. 11 a § med anledning av att berörda punkter i den bestämmelsen omnumreras, se lagförslaget i avsnitt 3.31.

14 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.20.6.

I bestämmelsen regleras vad som avses med datorhall i 11 kap. 6, 9 och 15 §§. Ändringen i andra punkten innebär att effektgränsen sänks från 0,5 megawatt till 0,1 megawatt.

4 kap.

2 a §

Se kommentaren till 27 a § lagen om tobaksskatt.

Tidigare 2 a § är genom ändringen omnumrerad till 2 b §.

3 §

Se kommentaren till 10 § lagen om tobaksskatt.

6 kap.*1 a §*

Se kommentaren till 34 a § lagen om tobaksskatt.

7 kap.*3 a §*

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.15.15, Beskattningen av biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten.

Paragrafen reglerar skattebefrielse i form av avdragsrätt för den beståndsdel som framställts av biomassa och som ingår i andra motorbränslen än de som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3. Exempel på motorbränslen som omfattas av paragrafen är E85 och höginblandad Fame.

Ändringen i paragrafens första stycke 1 innebär en procentuellt ökad avdragsrätt för energiskatten på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame).

Ändringen i paragrafens första stycke 2 innebär en procentuellt ökad avdragsrätt för energiskatten på den andel av ett motorbränsle för gnistända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol (E85).

9 kap.*5 a §*

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslagen i avsnitt 6.19.3.

Av *första stycket* följer att en aktör som levererat värme eller kyla för förbrukning i datorhall ges tillgång till den lägre skattenivån för energiskatt på el genom ett återbetalningsförfarande. Det framgår också att det är förbrukaren som ska ansöka om återbetalning av skatten.

Av första stycket framgår vidare att den lägre skattenivån även gäller för el som förbrukats för driften av hjälpanordningar som är nödvändiga för att driva en anläggning för produktion av värme eller kyla. Detta utvecklas närmare i avsnitt 6.19.3.

Av *andra stycket* framgår att återbetalning endast medges med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme.

5 b §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslagen i avsnitt 6.19.3.

I bestämmelsen regleras hur fördelningen av insatta energimängder ska göras när både el och bränsle har använts samtidigt för produktionen av värme eller kyla enligt 5 eller 5 a §.

Innehållet i bestämmelsen har med vissa ändringar flyttats från 5 § för att även omfatta förbrukning vid leverans till datorhallar, jfr lagförslaget i avsnitt 3.21 och författning-kommentaren till 5 §. En språklig justering, som dock inte innebär någon ändring i sak, har gjorts avseende fördelningen av bränsle. Av den sista meningen framgår att även fördelningen av ej skattepliktig el, skattepliktig el enligt normal-skattenivån i 11 kap. 3 § LSE respektive skattepliktig el med nedsatt skattenivå får väljas fritt efter det att proportionering skett.

I förhållande till tidigare utformning av det aktuella stycket i 5 § i dess nu gällande lydelse har vidare en mening om leverans från kraftvärmeproduktion strukits då den bedöms sakna relevans.

7 §

Ändringarna i *andra stycket* och borttagandet av *tredje stycket* föranleds av att bestämmelser om undertecknande av ansökan om återbetalning eller kompensation av punktskatt i stället förs in i den nya 12 §.

8 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.19.3.

I bestämmelsen regleras beloppsgränser och andra villkor bl.a. för återbetalning av skatt på el och bränslen i fall som avses i 5 och 5 a §§.

Ändringen i *första stycket* innebär att återbetalning enligt 5 § bryts ut ur punkten 1 och i stället behandlas i ett nytt tredje stycke. I första stycket behandlas fortsättningsvis rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2, 3 och 6 §§. 4 § är sedan tidigare upphävd genom SFS 2015:747.

I det nya *tredje stycket* regleras gränsen för återbetalning i fall som avses i 5 § och i den nya 5 a §. Gränsen innebär att återbetalning endast medges för den del av den totala ersättningen som överstiger 2 000 kronor. Av tredje stycket framgår också att det är en förutsättning för nedsättning enligt de utpekade bestämmelserna att sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och att sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

I ett nytt *fjärde stycke* begränsas de i tredje stycket 2 uppställda villkoren om uppgiftslämnande.

11 §

Se kommentaren till 29 § lagen om tobaksskatt.

12 §

Se kommentaren till 31 a § lagen om tobaksskatt.

11 kap.

6 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.20.5.

I bestämmelsen regleras vem som får godkännas som frivilligt skattskyldig och som därigenom blir skattskyldig enligt 5 §. Ändringen i första stycket innebär dels att det direkt av lagtexten framgår hur stor beräknad förbrukning som krävs för godkännande som frivilligt skattskyldig, dels att ytterligare förbrukningsändamål som kan medföra godkännande som frivilligt skattskyldig läggs till, dels att förbrukningsändamålen redovisas i en numrerad lista.

Efter ändringen framgår direkt av bestämmelsen att en beräknad förbrukning om minst 10 gigawattimmar per år krävs för godkännande samt att det är den sammanlagda årliga elförbrukningen för de uppräknade ändamålen som ska beaktas.

Tillägget av ändamålen i punkterna 1–4 innebär att förbrukning för de användningsändamål i 11 kap. 9 § första stycket 1, 2, 3 och 5, som tidigare utgjort förutsättning för inköp av el mot försäkran, kan utgöra grund för godkännande såsom frivilligt skattskyldig.

10 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.20.4.

Ändringen i fjärde stycket innebär att villkoret om att nedsättningen inte får beviljas stödmottagare som är företag utan rätt till statligt stöd samt villkoret om att uppgifter rörande större stödmottagare måste lämnas flyttas till en ny bestämmelse, 11 kap. 17 §. Ändringen innebär ingen förändring i sak.

Därutöver görs vissa språkliga justeringar som inte innebär någon ändring i sak.

12 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.20.4.

I bestämmelsen regleras återbetalning av energiskatt på el som förbrukats i yrkesmässig jordbruks- och skogsbruksverksamhet.

Ändringen innebär ett slopande av andra, tredje, femte, sjätte och sjunde stycket. De villkor som uppställdes i andra och tredje stycket följer efter ändringen i stället av 11 kap. 17 § medan villkoren i de tidigare femte till sjunde styckena efter ändringen följer av den föreslagna 16 §. Möjligheten till kvartalsvis återbetalning ersätts dock av månatlig återbetalning, se kommentaren till 16 §.

12 a §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.20.4.

I bestämmelsen regleras återbetalning av energiskatt på el som förbrukats i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Ändringen innebär ett slopande av tredje, femte, sjätte och sjunde stycket. De villkor som uppställdes i andra och tredje stycket följer efter ändringen i stället av den föreslagna 11 kap. 17 § medan villkoren i de tidigare femte till sjunde styckena efter ändringen följer av den föreslagna 16 §. Möjligheten till kvartalsvis återbetalning ersätts dock av månatlig återbetalning, se kommentaren till 16 §.

12 b §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.20.4.

I bestämmelsen regleras återbetalning av energiskatt på el som förbrukats som landström.

Ändringen innebär ett slopande av andra, tredje, femte, sjätte och sjunde stycket. De villkor som uppställdes i andra och tredje stycket följer efter ändringen i stället av den föreslagna 11 kap. 17 § medan villkoren i de tidigare femte till sjunde styckena efter ändringen följer av den föreslagna 16 §. Med undantag för att den kvartalsvisa återbetalningen ersätts med månadsvis återbetalning samt att förbrukningsgränsen för kortare återbetalningsperiod än kalenderår sänks i 16 § innebär flytten av villkoren ingen ändring i sak.

13 a §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslagen i avsnitten 6.20.3–6.20.5.

Med bestämmelsen införs genom första stycket en rätt till återbetalning av energiskatt på el som förbrukas för vissa ändamål vilka korresponderar mot skattskyldiga förbrukares avdragsrätt enligt 9 § första stycket 1, 2, 3 respektive 5. Återbetalningsmöjligheten kan användas av dem som inte kan få nedsättningen genom ett avdrag eftersom de inte är skattskyldiga.

Andra stycket innehåller ett tröskelvärde om 2 000 kronor. Av det betalda skattebeloppet för el som förbrukats under kalenderåret återbetalas endast den del som överstiger tröskelvärdet.

I likhet med vad som gäller för övriga återbetalningar enligt 11 kap. 12–15 §§ så finns ytterligare bestämmelser om återbetalning i den föreslagna 16 §.

14 §

Ändringarna föränleds av förslagen i avsnitt 6.20.4 och 6.20.6.

I bestämmelsen regleras efter förändringen återbetalning av energiskatt på el som förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Ändringen i första stycket innebär att återbetalningsmöjligheten för elförbrukning i datorhall inte längre regleras i den förevarande bestämmelsen utan i den nya 15 §.

Ändringen innebär vidare ett slopande av andra, tredje, femte, sjätte och sjunde stycket. De villkor som uppställdes i andra och tredje stycket följer efter ändringen i stället av 11 kap. 17 § medan villkoren i de tidigare femte till sjunde styckena efter ändringen följer av 16 §. Med undantag för att den kvartalsvisa återbetalningen ersätts med månadsvis återbetalning samt att förbrukningsgränsen för kortare återbetalningsperiod än kalenderår sänks i 16 § innebär flytten av villkoren ingen ändring i sak.

Ändringen i andra stycket, dvs. det tidigare fjärde stycket, innebär ett tillägg av förutsättningen att återbetalningen endast medges i den utsträckning rätt till nedsättning inte följer av föregående bestämmelser.

15 §

Paragrafen, som är ny, föränleds av förslagen i avsnitt 6.20.4 och 6.20.6.

I paragrafen regleras återbetalning av energiskatt på el som förbrukats i datorhall. Bestämmelserna har flyttats över från 14 §. I 16 och 17 §§ uppställs de villkor som tidigare följt av 14 § andra, tredje, femte, sjätte och sjunde

stycket. Med undantag för att den kvartalsvisa återbetalningen ersätts med månadsvis återbetalning samt att förbrukningsgränsen för kortare återbetalningsperiod än kalenderår sänks i den föreslagna 16 § innebär flytten av villkoren ingen ändring i sak.

16 §

Paragrafen, som är ny, föränleds av förslaget i avsnitt 6.20.4. I bestämmelsen samlas vissa villkor som är gemensamma för flera bestämmelser om återbetalning för energiskatt på el.

Enligt *första stycket* ska en ansökan om återbetalning omfatta ett kalenderår. Om sökanden däremot beräknas förbruka el i större omfattning för nedsättningsberättigande ändamål, får emellertid Skatteverket medge att ansökan för berörda ändamål görs per kalendermånad. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller om det inte längre finns förutsättningar för medgivande. Villkoren har flyttats från 11 kap. 12 § femte stycket, 12 a § femte stycket, 12 b § femte stycket respektive 14 § femte stycket. Till skillnad från vad som tidigare följde av nämnda stycken i kombination med 15 § förordningen (2010:178) om skatt på energi, så gäller förbrukningsgränsen om 150 000 kilowattimmar generellt för samtliga de nedsättningsändamål som följer av 11 kap. 12–15 §§. Den tidigare 11 kap. 13 § är sedan tidigare upphävd genom SFS 2016:1073.

I *andra stycket* regleras att en ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt samt att detta krav inte gäller för återbetalning av energiskatt på landström.

I *tredje stycket* regleras när en ansökan ska lämnas in och vem som ska underteckna ansökan. Stycket motsvarar tidigare lydelse av 11 kap. 12 § sjätte stycket, 12 a § sjätte stycket, 12 b § sjätte stycket och 14 § sjätte stycket och innebär ingen ändring i sak för årsvis återbetalning. Ansökan om återbetalning avseende en kalendermånad ska lämnas till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av månaden.

Av *fjärde stycket* följer att en ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade ansökan saknade behörighet att företräda sökanden. Stycket motsvarar, med en smärre språklig ändring, tidigare lydelse av 11 kap. 12 § sjunde stycket, 12 a § sjunde stycket, 12 b § sjunde stycket

respektive 14 § sjunde stycket och innebär ingen ändring i sak.

17 §

Paragrafen, som är ny, föranleds av förslagen i avsnitt 6.20.4.

I bestämmelsen samlas vissa villkor som är gemensamma för avdrag för energiskatt på el enligt 11 kap. 9 § första stycket 6–8 och 10 § och återbetalning av energiskatt på el enligt 11 kap. 12, 12 a, 12 b, 14 och 15 §§.

Enligt *första stycket 1* är en förutsättning för nedsättning enligt de nämnda bestämmelserna att stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd. Villkoret har flyttats från 11 kap. 10 § fjärde stycket, 12 § andra stycket, 12 a § andra stycket, 12 b § andra stycket, 14 § andra stycket i lagen om skatt på energi samt från 9 § andra stycket i dess lydelse enligt SFS 2016:1073. Villkoren har överförts med smärre språkliga justeringar och utan ändring i sak (jfr Budgetpropositionen för 2017, volym 1 avsnitt 6.13.7).

Enligt *första stycket 2* är en förutsättning för nedsättning enligt de utpekade bestämmelserna att den skattskyldige, i det fall att det rör sig om avdrag, och sökanden, i det fall det rör sig om återbetalning, lämnar uppgifter om stödmottagare och hur avdraget fördelar sig på stödmottagare. Villkoren har flyttats från 11 kap. 10 § fjärde stycket, 12 § andra stycket, 12 a § andra stycket, 12 b § andra stycket, 14 § andra stycket i lagen om skatt på energi samt från 9 § andra stycket i dess lydelse enligt SFS 2016:1073. Villkoren har överförts med smärre språkliga justeringar och utan ändring i sak (jfr Budgetpropositionen för 2017, volym 1, avsnitt 6.13.8).

I *andra stycket* begränsas de i första stycket 2 uppställda villkoren om uppgiftslämnande. Begränsningen har flyttats från 11 kap. 10 § fjärde stycket 12 § tredje stycket, 12 a § tredje stycket, 12 b § tredje stycket samt 14 § tredje stycket i lagen om skatt på energi samt 11 kap. 9 § andra stycket samt från 9 § andra stycket i dess lydelse enligt SFS 2016:1073. Villkoren har överförts med smärre språkliga justeringar och utan ändring i sak (jfr Budgetpropositionen för 2017, volym 1, avsnitt 6.13.8).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att med undantag för ändringen av 11 kap. 6 § så träder lagen i kraft den 1 januari 2018. 11 kap. 6 § som reglerar godkännande som frivilligt skattskyldig träder i stället i kraft den 15 december 2017. Genom det tidigare ikraftträdandet för godkännandet av frivilligt skattskyldiga för de nya ändamålen ges Skatteverket ytterligare tid att handlägga ansökningar om godkännande som frivilligt skattskyldig.

Av *andra punkten* följer att bestämmelserna i 4 kap. 2 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet. Det innebär att äldre regler gäller i dessa delar för flyttningar som påbörjats före ikraftträdandet, även om en prövning sker efter ikraftträdandet. Enligt *Lagrådet* kan uttrycket ”första gången” med fördel användas när det är fråga om återkommande företeelser där det finns behov av en bestämning som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod. I detta sammanhang är användningen av uttrycket ”första gången” enligt *Lagrådet* dock förvirrande och bör utgå. Det är en fördel med en likartad teknisk utformning av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Om en författning inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först när en särskild händelse inträffar föreskrivs normalt att författningen träder i kraft en viss dag och tillämpas första gången när händelsen inträffar. Den nu aktuella bestämmelsen avser en sådan situation och bör korrespondera med utformningen av liknande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Användningen av uttrycket ”första gången” i den nu aktuella bestämmelsen kan enligt regeringens mening inte heller missförstås. Regeringen anser därför att den föreslagna lydelsen bör behållas.

Enligt *tredje punkten* ska 4 kap. 3 § tillämpas i sin äldre lydelse för skatteupplag som har godkänts innan ikraftträdandet. Det innebär att om en bostad har godkänts som skatteupplag innan ikraftträdandet kan godkännandet inte återkallas enbart på den grunden att utrymmet används som bostad.

Enligt *fjärde och femte punkterna* tillämpas bestämmelserna i 9 kap. 12 § i den nya lydelsen första gången på ansökningar om återbetalning efter ikraftträdandet, medan äldre bestämmelser i 9 kap. 7 § fortfarande gäller för ansökningar om återbetalningar eller kompensation före ikraft-

trädadet. Det innebär att reglerna om under-tecknande enligt 9 kap. 7 § gäller för ansökningar som lämnats in innan ikraftträdadet, även om de behandlas efter ikraftträdadet. Lagrådet anser att uttrycket ”första gången” bör utgå även i denna punkt, se kommentaren till andra punkten.

Av *sjätte punkten* följer att godkännande som frivilligt skattskyldig för ändamål i 11 kap. 6 § första stycket 1–4 tidigast gäller fr.o.m. den 1 januari 2018. Detta innebär att ett godkännande som frivilligt skattskyldig kan meddelas innan årsskiftet utan att godkännandet får effekt innan förändringarna som har koppling till försäkranssystemet träder i kraft.

Av *sjunde punkten* framgår att fr.o.m. den 1 januari 2018 anses ett tidigare medgivande om kvartalsvis återbetalning enligt 11 kap. 12 a, 12 b och 14 §§ vara ett medgivande om månatlig återbetalning enligt 11 kap. 16 §. Det innebär att ett medgivande om kvartalsvis återbetalning av energiskatt på elförbrukning i exempelvis datorhallar, som meddelats med stöd av den äldre lydelsen, övergår till att vara ett medgivande om månatlig återbetalning avseende tid efter den 1 januari 2018. Övergångsbestämmelsen innebär varken en inskränkning av förbrukarens möjlighet att begära återkallande av beslut om medgivande eller av Skatteverkets möjlighet att återkalla sådant beslut om förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Av *åttonde punkten* framgår att äldre bestämmelser gäller för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdadet. Detta innebär att äldre bestämmelser om försäkranssystemet, avdrag och återbetalningar gäller för överföring och förbrukning som sker fram till årsskiftet. Äldre bestämmelser gäller även för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdadet i fråga om avdrag enligt 7 kap. 3 a §. Detta innebär att äldre bestämmelser är tillämpliga då skattskyldighet för motorbränslet inträtt före ikraftträdadet.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus

3 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.17.3.

Det nya *andra stycket* i denna paragraf innehåller regler för den skatteomräkning som regeringen åläggs att göra i förordning för kalenderåret 2019 och framåt för naturgrus-skatten. För naturgrus görs en omräkning av skattesatsen baserad på utvecklingen av konsumentprisindex (KPI) samt en omräkning av skattesatsen som även beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP) genom ett årligt tillägg av två procentenheter. Omräkningen med ett tillägg av två procentenheter sker utöver den KPI-omräkning som sker enligt det första ledet och sker på sätt som beskrivs i stycket.

Av det nya *tredje stycket* följer att det belopp som räknas fram enligt andra stycket avrundas till hela kronor enligt sedvanliga avrundningsregler.

Regeringen meddelar enligt *fjärde stycket* genom förordning föreskrifter för kalenderåret 2019 och framåt före november månads utgång varje år.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktsskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

1 kap.

5 a §

Ändringen i *andra stycket* innebär att hänvisning även görs till artikel 40 i direktiv 2008/118/EG enligt vilken vissa särskilda bestämmelser gäller för små vinproducenter i vissa fall. I stället för de dokument som normalt ska följa med punktsskattepliktiga varor enligt artiklarna 21, 24 och 34 i direktivet ska enligt artikel 40 varorna åtföljas av ett godkänt följedokument för transport av vinprodukter. Närmare bestämmelser om vad som utgör ett sådant godkänt följedokument finns i artikel 24.1.a.iii i kommissionens förordning (EG) nr 436/2009 av den 26 maj 2009 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 479/2008 när det gäller vinodlingsregistret, de obligatoriska deklARATIONERNA och framtagningen av uppgifter för marknadsuppföljning, följedokumentet vid transport av produkter och de register som ska föras inom vinsektorn. Genom hänvisningen till artikel 40 blir bestämmelserna i lagen tillämpliga även i dessa fall. Detta innebär exempelvis att

bestämmelserna i 5 kap. blir tillämpliga. Hänvisningen till direktivet är dynamisk, dvs. avser EU-direktivet i den vid varje tidpunkt gällande lydelsen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.8.

6 §

Vid sådana flyttningar från små vinproducenter som omfattas av artikel 40 i direktiv 2008/118/EG ersätts de dokument som normalt ska följa med varorna av följedokument för transport av vinprodukter, se ovan kommentaren till 5 a §. På samma sätt som vad gäller vid övriga situationer som nämns i 5 a § får en punktskattepliktig vara flyttas endast om de krav som uppställs på sådana dokument är uppfyllda. En hänvisning till följedokument för transport av vinprodukter införs därför i *första stycket*.

Av *andra stycket* följer att, på samma sätt som för andra flyttningar, en flyttning inte ska anses ha skett i strid med första stycket om följedokumentet för flyttning av vinprodukter innehåller endast smärre brister. En mindre språklig justering har även gjorts i stycket.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.8.

2 kap.

6 §

Paragrafen innehåller en skyldighet för förare att se till att dokument följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 § samt att vid transportkontroll tillhandahålla Tullverket tillgängliga sådana dokument. Genom ändringen i *första stycket* gäller dessa skyldigheter även följedokument för flyttning av vinprodukter där detta är aktuellt.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.8.

4 kap.

1 §

En ändring görs i *femte stycket* som innebär att nivån för transporttillägg ändras från 20 till 40 procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka aktuella bestämmelser inte har iakttagits.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.24.3.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Reglerna träder i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna i 1 kap. 5 a och 6 §§ och 2 kap.

6 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet. Det innebär att äldre regler gäller i dessa delar för flyttningar som påbörjats innan ikraftträdandet, även om en prövning sker efter ikraftträdandet. Enligt *Lagrådet* kan uttrycket "första gången" med fördel användas när det är fråga om återkommande företeelser där det finns behov av en bestämning som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod. I detta sammanhang är användningen av uttrycket "första gången" enligt *Lagrådet* dock förvirrande och bör utgå. Det är en fördel med en likartad teknisk utformning av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Om en författning inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först när en särskild händelse inträffar föreskrivs normalt att författningen träder i kraft en viss dag och tillämpas första gången när händelsen inträffar. Den nu aktuella bestämmelsen avser en sådan situation och bör korrespondera med utformningen av liknande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Användningen av uttrycket "första gången" i den nu aktuella bestämmelsen kan enligt regeringens mening inte heller missförstås. Regeringen anser därför att den föreslagna lydelsen bör behållas. I övrigt ska äldre bestämmelser gälla för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Det innebär att om den händelse som har utlöst att transporttillägg påförs inträffade före den 1 januari 2018 ska den äldre nivån för transporttillägget tillämpas, oavsett när prövningen sker.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:673) om skatt på avfall

4 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.17.3.

Det nya *andra stycket* i denna paragraf innehåller regler för den skatteomräkning som regeringen åläggs att göra i förordning för kalenderåret 2019 och framåt för avfallsskatten. För avfall görs en omräkning av skattesatsen baserad på utvecklingen av konsumentprisindex (KPI) samt en omräkning av skattesatsen som även beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP) genom ett årligt tillägg av två procentenheter. Omräkningen med ett tillägg av två procentenheter sker utöver den KPI-

omräkning som sker enligt det första ledet och sker på sätt som beskrivs i stycket.

Av det nya *tredje stycket* följer att det belopp som räknas fram enligt andra stycket avrundas till hela kronor enligt sedvanliga avrundningsregler.

Regeringen meddelar enligt *fjärde stycket* genom förordning föreskrifter för kalenderåret 2019 och framåt före november månads utgång varje år.

Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

1 kap.

11 §

Ändringen i tredje stycket föränleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Ändringen är en följd av att nya bestämmelser om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning införs i 67 kap.

2 kap.

1 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen, som är en upplysningsparagraf, kompletteras med termen personaloption. Vad som avses med personaloption anges i 10 kap. 11 §.

10 kap.

10 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 6.5 om ändrad beräkning av bilförmån.

Ändringen innebär att den beskattningstidpunkt som tillämpas på förmån av drivmedel även ska gälla för förmån av väg-, bro- och färjeavgift samt trängselskatt. Det innebär att en anställd som t.ex. får trängselskatt betald av sin arbetsgivare och som genomför en privat resa och passerar en betalstation i januari, blir skattskyldig för denna i februari, och förmånen redovisas i arbetsgivardeklarationen som arbetsgivaren ska lämna i mars.

11 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafens *andra stycke* införs termen personaloption. En personaloption är inte ett värdepapper, utan termen personaloption avser en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor. Förmån av personaloption tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.4.

15 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen justeras med anledning av att termen personaloption har införts i 10 kap. 11 §.

11 kap.

1 §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen finns bestämmelser om vad som ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst. I *första stycket* görs ett tillägg som innebär att förmån av personaloption enligt 11 a kap. inte ska tas upp som intäkt i inkomstslaget tjänst.

11 a kap.

I kapitlet, som föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall, föreslås särskilda bestämmelser om att förmån av personaloption i vissa fall inte ska tas upp som intäkt. Rubriken till kapitlet har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

1 §

Av paragrafen, som föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall, framgår kapitlets innehåll.

2 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen definieras termen företag som den ska förstås i detta kapitel. Paragrafen har utformats med 43 kap. 2 § som förebild.

Med företag avses ett svenskt aktiebolag eller ett utländskt bolag som motsvarar ett svenskt aktiebolag och som har fast driftställe i Sverige, om det hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

Vad som avses med utländskt bolag framgår av 2 kap. 5 a §. Med utländskt bolag avses en juridisk person som beskattas i den stat där den hör hemma, om beskattningen är likartad med den som gäller för svenska aktiebolag. Vad som avses med uttrycket ”likartad beskattning” framgår av förarbetena till den paragrafen (se prop. 1989/90:47 s. 17 f.).

Att det utländska bolaget ska motsvara ett svenskt aktiebolag innebär att det för det utländska bolaget ska gälla ett associationsrättsligt regelverk som är jämförbart med det som gäller för svenska aktiebolag.

Vad som avses med fast driftställe framgår av 2 kap. 29 §. Det ska vara fråga om en stadigvarande plats för affärsverksamhet varifrån verksamheten helt eller delvis bedrivs.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.5.

3 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen definieras termen koncern som den ska förstås i detta kapitel. Paragrafen har utformats med 43 kap. 3 § som förebild.

Med koncern avses en koncern av sådant slag som anges i 1 kap. 4 § årsredovisningslagen (1995:1554), förkortad ÅRL. Förenklat innebär årsredovisningslagens definition att om ett företag, moderföretaget, äger mer än hälften av rösterna i en annan juridisk person, dotterföretaget, så ingår företagen i samma koncern. Det finns även några andra i årsredovisningslagen beskrivna sätt att skapa ett koncernförhållande. Att koncernen ska vara ”av sådant slag” som anges i 1 kap. 4 § ÅRL innebär att även utländska koncerner omfattas om företagen upprätthåller förbindelser mellan varandra motsvarande vad som anges i årsredovisningslagen.

Lagrådet anser att 2 och 5 §§ lästa tillsammans ger intrycket att endast sådana utländska bolag

som uppfyller rekvisiten i 2 §, vid tillämpning av bestämmelserna i kapitlet, kan ingå i en koncern. Att koncerndefinitionen knyts till årsredovisningslagen innebär emellertid att det inte uppställs något sådant krav på utländska koncernbolag.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.6.

4 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen definieras termen intjänandetid som den ska förstås i detta kapitel. Med intjänandetid avses en period om tre år räknat från den tidpunkt då personaloptionen förvärvas. Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.7.

5 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafens *första stycke* anges förutsättningarna för att en förmån av en personaloption, som förvärvas från ett företag, inte ska tas upp till beskattning.

För det första så ska optionsinnehavaren utnyttja personaloptionen för att förvärva en eller flera andelar i det företag från vilket optionen har förvärvats, tidigast tre år och senast tio år efter förvärvet (*första punkten*). För det andra så ska ett antal villkor som avser företaget (6–10 §§), personaloptionen (11–13 §§) och optionsinnehavaren (14–16 §§) vara uppfyllda (*andra punkten*). Om personaloptionen innebär en rätt att förvärva någonting annat än en eller flera andelar i det företag från vilket optionen har förvärvats är reglerna om lättnader i beskattningen av personaloptioner inte tillämpliga. Detsamma gäller om optionsinnehavaren, i stället för att utnyttja personaloptionen, överlåter optionen.

Av *andra stycket* följer att om företaget ingår i en koncern så ska villkoren i 6, 8, 11 och 12 §§, 14 § första stycket andra meningen och 15 § gälla sammantaget för alla företag i koncernen. Villkoren i 7, 9, 10 och 16 §§ ska gälla för varje företag i koncernen och 14 § första stycket första meningen för något av företagen i koncernen.

I *tredje stycket* finns en upplysning om att det i 17 och 18 §§ finns bestämmelser om när förmån av personaloption inte ska tas upp vid fusion och fission.

Paragrafen har formulerats om efter synpunkter från *Lagrådet*.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.8.

6–16 §§

Paragraferna föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I dessa paragrafer finns bestämmelser som anger de villkor som måste vara uppfyllda för att förmån av personaloption inte ska tas upp till beskattning enligt 5 §. I 6–10 §§ finns villkor avseende det företag från vilket personaloptionen förvärfas, i 11–13 §§ finns villkor avseende personaloptionen och i 14–16 §§ finns villkor avseende optionsinnehavaren. Rubriken närmast före 6 § har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

6 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller villkor om antal anställda och nettoomsättning alternativt balansomslutning i det företag från vilket personaloptionen förvärfas. Paragrafen har utformats med 43 kap. 4 § som förebild.

Villkoren ska vara uppfyllda under det räkenskapsår som närmast föregår det kalenderår då personaloptionen förvärfas.

I *första punkten* anges att medelantalet anställda och delägare som arbetar i företaget ska vara lägre än 50. Av Bokföringsnämndens allmänna råd om gränsvärden (BFNAR 2006:11) följer att med anställd avses arbetstagare i företagets tjänst. I de allmänna råden anges hur medelantalet anställda i ett företag ska beräknas. Delägare som arbetar i företaget behandlas vid denna beräkning på samma sätt som anställda. Om företaget ingår i en koncern gäller kravet på medelantalet anställda och delägare sammantaget för alla företag i koncernen i stället för på företagsnivå (5 § andra stycket). Med anställda avses då anställda i något företag i koncernen och med delägare avses delägare i något företag i koncernen som arbetar i något koncernföretag. Medelantalet av sådana anställda och delägare ska således vara lägre än 50.

Enligt *andra punkten* ska företagets nettoomsättning eller balansomslutning uppgå till högst 80 miljoner kronor. Uttrycken företagets nettoomsättning respektive företagets balansomslutning har samma innebörd som termerna företagets redovisade nettoomsättning och företagets redovisade balansomslutning i Bokföringsnämndens allmänna råd om gränsvärden (BFNAR 2006:11). Om företaget har längre eller kortare räkenskapsår än tolv månader ska storlekskravet på nettoomsättningen alternativt balansomslutningen anpassas i motsvarande mån.

Om företaget ingår i en koncern gäller kravet på nettoomsättning alternativt balansomslutning sammantaget för alla företag i koncernen i stället för på företagsnivå (5 § andra stycket).

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.9.

7 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller villkor om offentliga organs kontroll av det företag från vilket personaloptionen förvärfas samt om att företagets andelar inte får vara upptagna till handel på en reglerad marknad. Paragrafen har utformats med 43 kap. 4 § som förebild.

Enligt paragrafen får inte 25 procent eller mer av kapital- eller röstandelarna i företaget direkt eller indirekt kontrolleras av ett eller flera offentliga organ när personaloptionen förvärfas (*första punkten*). Kontroll över ett företag kan framför allt ske genom ett direkt eller indirekt innehav av kapital- eller röstandelar. Det kan inte uteslutas att sådan kontroll kan föreligga även i andra fall. Med offentliga organ avses organ som bedriver offentlig verksamhet i statlig eller kommunal regi. Att det offentliga organet direkt eller indirekt ska kontrollera en viss del av kapital- eller röstandelarna i företaget innebär att även ägande via statliga och kommunala bolag omfattas.

När personaloptionen förvärfas får inte heller någon andel i företaget vara upptagen till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför EES (*andra punkten*). Vad som avses med en reglerad marknad framgår av 1 kap. 5 § 20 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

Om företaget ingår i en koncern gäller villkoren om offentliga organs kontroll samt om att någon andel i företaget inte får vara upptagen till handel på en reglerad marknad för varje företag i koncernen (5 § andra stycket).

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas närmare i avsnitten 6.6.10 och 6.6.11.

8 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller villkor om att det företag från vilket personaloptionen förvärvas under intjänandetiden huvudsakligen ska bedriva annan rörelse än sådan rörelse som anges i paragrafen, s.k. undantagen verksamhet.

Med rörelse avses annan näringsverksamhet än innehav av kontanta medel, värdepapper eller liknande tillgångar (2 kap. 24 §). Om sådana tillgångar innehas som ett led i rörelsen räknas innehavet dock till rörelsen.

Med huvudsakligen avses ca 75 procent eller mer (prop. 1999/2000:2 del 1 s. 504 och 505). Det innebär att mindre än ca 25 procent av verksamheten kan utgöra undantagen verksamhet. Annorlunda uttryckt ska minst ca 75 procent av verksamheten bestå av rörelse som inte avser undantagen verksamhet.

Frågan om företaget huvudsakligen har bedrivit rörelse som inte avser undantagen verksamhet ska bedömas utifrån förhållandena i företaget under hela intjänandetiden. Vid denna bedömning kan exempelvis fördelningen av intäkter, vinst eller tillgångar mellan å ena sidan innehav av kontanta medel, värdepapper och liknande tillgångar som inte innehas som ett led i rörelsen samt undantagen verksamhet och å andra sidan övrig verksamhet beaktas. Det måste tas hänsyn till de specifika omständigheter som föreligger för den bedömda verksamheten.

Om företaget ingår i en koncern så gäller kravet på att företaget huvudsakligen ska ha bedrivit rörelse som inte avser undantagen verksamhet i stället sammantaget för alla företag i koncernen (5 § andra stycket). Verksamheten i alla företag i koncernen ska då läggas samman, som om ett enda företag bedrev verksamheterna. Denna sammanlagda verksamhet ska under intjänandetiden huvudsakligen utgöra rörelse som inte avser undantagen verksamhet.

I *punkterna 1-6* anges sådan rörelse som utgör undantagen verksamhet.

I *första punkten* undantas bank- och finansieringsrörelse. Termerna bankrörelse och finansieringsrörelse har samma innebörd som i 1 kap. 3 och 4 §§ lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse. Med bankrörelse avses rörelse i vilken det ingår betalningsförmedling via generella betalsystem och mottagande av medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst 30 dagar. Med finansieringsrörelse avses rörelse i vilken det ingår näringsverksamhet som har till ändamål att ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten och lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (leasing).

Enligt *andra punkten* är försäkringsrörelse undantagen verksamhet. Innebörden av termen försäkringsrörelse är densamma som vid tillämpningen av försäkringsrörelselagen (2010:2043) och lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige.

Av *tredje* och *fjärde punkten* framgår att produktion av kol eller stål samt handel med mark, fastigheter, råvaror eller finansiella instrument utgör verksamheter som är undantagna.

Enligt *femte punkten* undantas uthyrning för längre tid av lokaler eller bostäder. Att uthyrningen ska avse en längre tid innebär att hotellverksamhet och liknande verksamhet normalt inte omfattas av undantagen verksamhet. Kontrakt som löper under sex månader eller längre bör anses avse en längre tid.

I *sjätte punkten* undantas tillhandahållande av tjänster som avser juridisk rådgivning, redovisning eller revision. Skatterådgivning – oavsett om den utförs av jurister eller andra – omfattas av termen juridisk rådgivning.

Efter synpunkter från *Lagrådet* har 8 § i lagrådsremissen slopats och bestämmelserna om att företaget huvudsakligen ska bedriva rörelse införlivats i 9 § i lagrådsremissen (ny 8 §).

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.12.

9 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller villkor om hur länge det företag från vilket personaloptionen förvärvas får ha bedrivit verksamhet.

Av *första stycket* framgår att företaget vid tidpunkten för förvärvet av personaloptionen inte får ha bedrivit verksamhet i mer än tio kalenderår efter utgången av det kalenderår då verksamheten påbörjades. Med uttrycket ”bedrivit verksamhet” avses i denna bestämmelse att någon form av aktivitet har inletts från företagets sida. Verksamhet anses därför inte påbörjad redan vid företagets registrering, betalning av andelar eller liknande utan först när den egentliga verksamheten i företaget har börjat bedrivas (se RÅ 2006 ref. 58 och prop. 2008/09:40 s. 20–23 och s. 40).

I *andra stycket* regleras det fall då företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från någon annan. Personaloptionen ska då ha förvärvats inom tio kalenderår från utgången av det kalenderår då den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades före den verksamhet som fanns i företaget innan förvärvet. Åldersbestämningen kommer således att bestämmas av den verksamhet som är äldst av den förvärvade verksamheten och den verksamhet som finns sedan tidigare i företaget. Vid fastställandet av när den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades kan man behöva gå längre tillbaka än till det överlåtande företaget i det fall det överlåtande företag i sin tur har förvärvat verksamheten från någon annan.

Bedömningen av om företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från någon annan, ska göras vid tidpunkten för förvärvet av personaloptionen.

Om företaget ingår i en koncern gäller villkoret om att verksamheten inte får vara äldre än tio år för varje företag i koncernen (5 § andra stycket). Inget företag i koncernen får alltså, när personaloptionen förvärvas, ha bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det kalenderår då verksamheten i respektive företag påbörjades. Om något företag i koncernen har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från annan ska personaloptionen förvärvas inom tio år från utgången av det år då den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades innan verksamheten i det förvärvande företaget påbörjades. *Lagrådet* föreslår redaktionella ändringar av paragrafen. Första stycket har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Regeringen anser

emellertid att den föreslagna lydelsen av paragrafens andra stycke bör behållas av tydlighets-skäl.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.13.

10 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller villkor om att det företag från vilket personaloptionen förvärvas inte får vara i ekonomiska svårigheter när personaloptionen förvärvas. Paragrafen har utformats med 43 kap. 17 § som förebild.

Ett företag är i ekonomiska svårigheter om det vid tidpunkten när personaloptionen förvärvas är skyldigt att upprätta kontrollbalansräkning av sådant slag som anges i 25 kap. 13 § aktiebolagslagen (2005:551), förkortad ABL, (*första punkten*), är föremål för företagsrekonstruktion av sådant slag som anges i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion (*andra punkten*) eller är på obestånd (*tredje punkten*). Att det ska vara en kontrollbalansräkning av sådant slag som anges i aktiebolagslagen eller företagsrekonstruktion av sådant slag som anges i lagen om företagsrekonstruktion innebär att även motsvarande förfarande för utländska juridiska personer omfattas av bestämmelsen. Vad som avses med obestånd anges i 1 kap. 2 § konkurslagen (1987:672). Med obestånd (insolvens) avses att gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder och att denna oförmåga inte är endast tillfällig. Ett företag är också i ekonomiska svårigheter om det vid tidpunkten när personaloptionen förvärvas är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut från Europeiska kommissionen som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden (*fjärde punkten*).

Om företaget ingår i en koncern gäller villkoret om att inte befinna sig i ekonomiska svårigheter för varje företag i koncernen (5 § andra stycket). Inget företag i koncernen får alltså, när personaloptionen förvärvas, befinna sig i den angivna typen av ekonomiska svårigheter.

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.14.

11 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen regleras det maximala värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner, dvs. den personaloption som är föremål för prövning enligt 11 a kap. och övriga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget.

Med övriga personaloptioner avses såväl personaloptioner som kan komma att beskattas enligt 10 kap. 11 § andra stycket och personaloptioner som inte kommer att tas upp till beskattning enligt 11 a kap. En sådan personaloption som har förvärvats från annan än företaget omfattas inte, även om optionen innebär rätt att förvärva andel i företaget. Värdet på samtliga personaloptioner ska bestämmas vid tidpunkten då den personaloption som är föremål för prövning enligt 11 a kap. förvärvas. Värdet får inte överstiga 3 miljoner kronor.

Hur värdet på en personaloption ska beräknas framgår av 13 §.

Om företaget ingår i en koncern ska beloppskravet tillämpas sammantaget för alla företag som ingår i koncernen (5 § andra stycket). Värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget eller i något annat företag som ingår i samma koncern och som har förvärvats från något koncernföretag, får inte överstiga 3 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

Paragrafen har efter synpunkter från *Lagrådet* formulerats om och bytt plats med 12 §.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.15.

12 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen regleras det maximala värdet på optionsinnehavarens personaloption och övriga personaloptioner som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som har förvärvats från företaget.

Med övriga personaloptioner avses såväl personaloptioner som kan komma att beskattas enligt 10 kap. 11 § andra stycket och personaloptioner som inte kommer att tas upp till beskattning enligt 11 a kap. Värdet på samtliga personaloptioner ska bestämmas vid tidpunkten

då den personaloption som är föremål för prövning enligt 11 a kap. förvärvas. Värdet får inte överstiga 75 miljoner kronor. En sådan personaloption som har förvärvats från annan än företaget omfattas inte, även om optionen innebär rätt att förvärva andel i företaget.

Hur värdet på en personaloption ska beräknas framgår av 13 §.

Om flera anställda förvärvar personaloptioner vid ett och samma tillfälle ska samtliga dessa personaloptioner beaktas vid tillämpningen av denna bestämmelse. Det innebär att om värdet på dessa personaloptioner sammanlagt överstiger 75 miljoner kronor så kan inte någon av optionsinnehavarna tillämpa reglerna om skattelättnader för personaloptioner. Om det sammanlagda värdet i stället uppgår till t.ex. 50 miljoner kronor kan ytterligare optioner om högst 25 miljoner kronor förvärvas där optionsinnehavarna har möjlighet att få tillämpa reglerna om skattelättnader för personaloptioner.

Om företaget ingår i en koncern ska beloppskravet tillämpas sammantaget för alla företag som ingår i koncernen (5 § andra stycket). Värdet på optionsinnehavarens personaloption tillsammans med värdet på övriga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget eller i något annat företag som ingår i samma koncern och som har förvärvats från något av dessa företag, får inte överstiga 75 miljoner kronor när personaloptionen förvärvas.

Paragrafen har efter synpunkter från *Lagrådet* formulerats om och bytt plats med 11 §.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.15.

13 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen anges en värderingsmodell vid tillämpningen av 11 och 12 §§.

Av *första stycket* framgår att när värdet på den anställdes personaloption och värdet på andra personaloptioner ska beräknas enligt 11 och 12 §§, ska värdet på en personaloption anses motsvara värdet på den andel eller de andelar som optionen ger rätt att förvärva.

Av *andra stycket* följer att om det har genomförts en eller flera marknadsmässiga transaktioner avseende företagens andelar, ska värdet på en andel bestämmas med ledning av denna eller dessa transaktioner. Värdet ska dock bara be-

stämmas på detta sätt om transaktionen eller transaktionerna har skett någon gång under de närmast föregående tolv månaderna innan personaloptionen förvärvas. Om personaloptionen förvärvas t.ex. den 1 juli 2019, ska värdet bestämmas med ledning av den eller de transaktioner som har skett under tiden den 1 juli 2018 till det att personaloptionen förvärvas den 1 juli 2019. Med uttrycket marknadsmässiga transaktioner avses i detta fall såväl en transaktion som flera transaktioner. Normalt avses andra transaktioner än transaktioner mellan en andelsägare och dennes närstående eller en annan andelsägare eller dennes närstående. Uttrycket med ledning av återspeglar att det i det specifika fallet kan föreligga olika omständigheter som bör beaktas vid värderingen. En transaktion behöver inte avse andelar, utan kan också avse t.ex. optioner eller terminer avseende andelarna. Värdet på en personaloption (som ska anses motsvara värdet på den andel som optionen ger rätt att förvärva) kan då, i det specifika fallet, bestämmas med ledning av priset på optionen eller terminen som i sin tur återspeglar det bedömda värdet på det underliggande instrumentet i optionen eller terminen. Vid flera transaktioner vid olika tidpunkter är en lämplig utgångspunkt att bedömningen görs utifrån den senast gjorda transaktionen. Det kan dock inte uteslutas att det kan föreligga sådana omständigheter att ledning vid värderingen också eller i stället bör tas av tidigare transaktioner.

Av *tredje stycket* framgår att om någon eller några sådana transaktioner inte har gjorts, ska värdet på samtliga andelar i företaget anses motsvara skillnaden mellan företagets bokförda tillgångar och skulder enligt den senast fastställda balansräkningen (dvs. eget kapital eller det s.k. substansvärdet). Med fastställd balansräkning avses att balansräkningen ska vara fastställd vid årsstämman om företaget är ett svenskt aktiebolag (7 kap. 11 § ABL) eller vara fastställd på motsvarande sätt om företaget är ett utländskt bolag. Värdet fördelas på det totala antalet andelar i företaget för att beräkna värdet på en andel. Om företaget inte har någon fastställd balansräkning, ska värdet på en andel i stället bestämmas till ett belopp som motsvarar andelens kvotvärde.

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.16.

14 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller villkor om att optionsinnehavaren under intjänandetiden måste vara anställd och arbeta i viss omfattning i det företag från vilket personaloptionen förvärvas.

Av *första stycket* framgår att endast den som är anställd i företaget under intjänandetiden omfattas av bestämmelserna om skattelättnader för personaloptioner. Arbetstiden ska under intjänandetiden uppgå till i genomsnitt minst 30 timmar per vecka.

Enligt *andra stycket* ska som arbetstid räknas semesterledighet för vilken semesterlön utbetalas. Även frånvaro till följd av sjukdom, föräldraledighet eller andra liknande förhållanden som ersätts inom socialförsäkringssystemet räknas som arbetstid. Frånvaro till följd av sjukdom och tjänstledighet, som ersätts av företaget, räknas också som arbetstid. Däremot räknas tjänstledighet, som inte ersätts av företaget, inte som arbetstid.

Om företaget ingår i en koncern ska optionsinnehavaren vara anställd i något av företagen i koncernen (5 § andra stycket). Det innebär att optionsinnehavaren kan vara anställd i ett dotterföretag till det företag från vilket personaloptionen förvärvas. Det har inte någon betydelse om anställning föreligger i flera företag i koncernen under intjänandetiden. Vid beräkningen av den genomsnittliga arbetstiden om minst 30 timmar per vecka ska den sammanlagda arbetstiden under hela intjänandetiden beaktas, oaktat att arbetet kan ha skett i olika företag i koncernen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.17.

15 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller villkor om att optionsinnehavaren under intjänandetiden måste få viss ersättning från det företag från vilket personaloptionen förvärvas.

Av *första stycket* framgår att det måste vara fråga om ersättning från det företag från vilket personaloptionen förvärvas. Ersättning som optionsinnehavaren får från annan arbetsgivare får alltså inte räknas med (se dock nedan vad gäller ersättning från ett företag i samma

koncern). Inte heller ersättning från t.ex. Försäkringskassan, såsom sjukpenning och föräldrapenning. I ersättningen får såväl kontant lön som skattepliktiga förmåner, sjuklön, semesterlön och semesterersättning räknas med. Av första stycket framgår också att det måste vara fråga om sådan ersättning som ska tas upp i inkomstslaget tjänst och att ersättningen under intjänandetiden (tre år) måste uppgå till minst 13 inkomstbasbelopp. Om optionsinnehavaren under intjänandetiden till följd av sjukdom, föräldraledighet eller andra liknande förhållanden får ersättning inom socialförsäkringssystemet ska ersättningskravet om 13 inkomstbasbelopp minskas i proportion till tiden med ersättning inom socialförsäkringssystemet. Beloppet om 13 inkomstbasbelopp ska alltså minskas med ett belopp motsvarande 13 inkomstbasbelopp multiplicerat med tiden då optionsinnehavaren får ersättning inom sjukförsäkringssystemet dividerat med hela intjänandetiden. Anta en anställd som får ersättning inom socialförsäkringssystemet under sammanlagt t.ex. 3 månader under intjänandetiden (36 månader) och att inkomstbasbeloppet som gällde för det år då personaloptionen förvärvades är 63 000 kronor. Kravet på ersättning under intjänandetiden ska då justeras till 750 750 kronor [= $(13 \times 63\,000) - (13 \times 63\,000 \times 3/36)$], i stället för 819 000 kronor (= $13 \times 63\,000$).

Om företaget ingår i en koncern får ersättning till den anställde från alla företag i koncernen under intjänandetiden läggas samman. En förutsättning är att ersättningen även i detta fall ska tas upp i inkomstslaget tjänst. Denna sammanlagda ersättning från alla företag i koncernen ska under intjänandetiden uppgå till minst 13 inkomstbasbelopp (5 § andra stycket).

Enligt *andra stycket* avses med inkomstbasbelopp det inkomstbasbelopp som beräknas enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken och som gäller för det år under vilket personaloptionen förvärvas. Andra stycket har formulerats om efter synpunkter från *Lagrådet*.

I *tredje stycket* anges att som ersättning räknas inte kostnadsersättning eller belopp som ska tas upp i inkomstslaget tjänst till följd av reglerna om förbjudet lån eller 3:12-reglerna (se 11 kap. 45 § respektive 57 kap.).

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.18.

16 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller en begränsning av i vilken utsträckning optionsinnehavaren får kontrollera andelar i det företag från vilket personaloptionen förvärvas.

Av paragrafen framgår att optionsinnehavaren tillsammans med närstående inte får kontrollera, eller ha kontrollerat, andelar i företaget som motsvarar mer än fem procent av kapital- eller röstandelarna i företaget. Denna begränsning gäller under en viss bestämd tidsperiod fram till och med förvärvet av personaloptionen. Tidsperioden börjar med de två kalenderåren närmast före det kalenderår då personaloptionen förvärvas. Både direkt och indirekt kontroll över andelar ska beaktas. Kontroll över en andel kan föreligga vid innehav av andelen, men det kan inte uteslutas att en person även i andra fall kan anses kontrollera en andel. Vad som avses med närstående framgår av 2 kap. 22 §.

Om företaget ingår i en koncern gäller begränsningen avseende kontroll över andelarna för varje företag i koncernen (5 § andra stycket). Optionsinnehavaren får alltså inte direkt eller indirekt kontrollera, eller ha kontrollerat, andelar i något företag i koncernen som motsvarar mer än fem procent av kapital- eller röstandelarna i respektive företag. Även i detta fall beaktas kontroll över andelar under en viss tid fram till och med förvärvet av personaloptionen, liksom närståendes andelsinnehav.

Paragrafen har formulerats om efter synpunkter från *Lagrådet*.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.19.

17 §

Paragrafen föränleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen finns en särskild bestämmelse som möjliggör ett förtida utnyttjande av en personaloption i samband med en fusion eller fission där det företag från vilket personaloptionen har förvärvats upplöses.

Av *första stycket* framgår att om optionsinnehavaren i samband med en fusion eller fission utnyttjar personaloptionen före intjänandetidens utgång, ska någon förmån av personaloption inte tas upp till beskattning om vissa angivna villkor

är uppfyllda. Samtliga villkor i paragrafen måste vara uppfyllda.

Enligt *första punkten* ska personaloptionen utnyttjas för förvärv av andel i det överlåtande företaget tidigast ett år från tidpunkten då personaloptionen förvärvades. Bestämmelsen gäller således inte en personaloption som innebär en rätt att förvärva en andel i det övertagande företaget.

Enligt *andra punkten* och *andra stycket* ska villkoren avseende det företag från vilket personaloptionen har förvärvats (det överlåtande företaget), personaloptionen och optionsinnehavaren vara uppfyllda fram till tidpunkten för utnyttjandet. När det gäller kravet på att optionsinnehavaren ska få viss ersättning från företaget under intjänandetiden, ska detta krav minskas i proportion till den resterande intjänandetiden efter utnyttjandet av personaloptionen. Beloppet om 13 inkomstbasbelopp ska alltså minskas med ett belopp motsvarande 13 inkomstbasbelopp multiplicerat med den resterande tiden av intjänandetiden räknat från utnyttjandet av personaloptionen dividerat med hela intjänandetiden. Anta en anställd som i samband med en fusion utnyttjar en personaloption efter 30 månader från tidpunkten då personaloptionen förvärvades och att inkomstbasbeloppet som gällde för det år då personaloptionen förvärvades är 63 000 kronor. Kravet på ersättning ska då justeras till 682 500 kronor [= $(13 \times 63\,000) - (13 \times 63\,000 \times 6/36)$], i stället för 819 000 kronor (= $13 \times 63\,000$).

Av *tredje punkten* följer att fusionen eller fissionen ska genomföras på marknadsmässiga villkor. Det är först när en fusion eller fission är genomförd som det kan konstateras att förvärv av en personaloption, som utnyttjas i samband med en fusion eller fission innan intjänandetiden har löpt ut, inte ska förmånsbeskattas. En fusion eller fission ska enligt 37 kap. 8 § anses genomförd när det överlåtande företaget har upplösts.

Av *fjärde punkten* framgår att det övertagande företaget huvudsakligen ska bedriva annan rörelse än undantagen verksamhet.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.20.

18 §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Av paragrafen följer att bestämmelsen i 17 § inte gäller om en eller flera fysiska personer, som

tidigare har innehaft andelar i det överlåtande företaget, har det bestämmande inflytandet över det övertagande företaget omedelbart efter fusionen eller fissionen.

Av *första stycket* framgår att bestämmelsen i 17 § inte gäller om en eller flera fysiska personer omedelbart efter fusionen eller fissionen har det bestämmande inflytandet över det övertagande företaget eller de övertagande företagen (*första punkten*) och personen eller personerna eller närstående till dem direkt eller indirekt har innehaft andelar i det överlåtande företaget, eller i ett annat företag inom samma koncern, under det år då fusionen eller fissionen genomförs eller under något av de två föregående åren (*andra punkten*).

I *andra stycket* definieras vad som avses med bestämmande inflytande. En eller flera fysiska personer tillsammans anses ha bestämmande inflytande över ett företag om detta företag skulle ha varit ett dotterföretag enligt aktiebolagslagen till personen eller personerna tillsammans, om personen eller personerna tillsammans hade varit ett svenskt aktiebolag. Stycket har utformats med 40 kap. 5 § tredje stycket som förebild.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.20.

16 kap.

37 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Av paragrafen framgår att förmån av personaloption som inte ska tas upp som intäkt av optionsinnehavaren enligt 11 a kap. inte heller får dras av i inkomstslaget näringsverksamhet. Huruvida andra kostnader som kan uppstå med anledning av förvärvet av personaloptionen ska dras av, t.ex. konsultkostnader, får prövas utifrån allmänna regler och principer.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.6.23.

44 kap.

8 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.11 om ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs.

Ändringen i paragrafens *första stycke första punkt* innebär att även värdepapper som har getts ut av ett utländskt företag som motsvarar ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening ska anses avyttrat när företaget i fråga försätts i konkurs. Att även utländska motsvarigheter omfattas följer av 2 kap. 2 §.

I *första stycket andra punkten* görs motsvarande ändring. Om det företag som har gett ut värdepapperet är ett annat företag än ett svenskt aktiebolag, en svensk ekonomisk förening eller ett utländskt företag som motsvarar ett sådant företag, ska värdepapperet anses avyttrat när företaget i fråga upplöses genom konkurs.

34 och 34 a §§

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.11 om ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs.

I paragraferna görs följdändringar med anledning av den föreslagna ändringen i 8 § första stycket första punkten.

Paragraferna har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

61 kap.

5 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.5 om ändrad beräkning av bilförmån.

I paragrafen regleras hur värdet av bilförmån ska beräknas. Beräkningen sker enligt en metod som innebär att värdet bestäms efter en schablon exklusive drivmedel. Av bestämmelserna framgår att denna schablon innefattar en andel av prisbasbeloppet med tillägg av ett ränterelaterat belopp och ett prisrelaterat belopp. Ändringen i första stycket innebär att bilens fordonsskatt enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) ska läggas till som en egen post och räknas in i värdet av bilförmån. Med bilens fordonsskatt avses den enskilda bilens faktiska fordonsskatt som fastställts av Transportstyrelsen.

Prisbasbeloppsdelen i schablonen innefattar enligt gällande regler bl.a. fordonsskatt. Till följd av att fordonsskatten inte längre ska ingå i prisbasbeloppsdelen utan tillkomma därutöver vid beräkningen av förmånsvärdet sänks prisbasbeloppsdelen från 0,317 till 0,29 prisbasbelopp.

5 a §

Av paragrafen, som är ny, framgår att utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter samt trängselskatt inte ska ingå i det schablonmässigt beräknade värdet av bilförmån enligt 5 §. Begreppet ”väg-, bro- och färjeavgifter” omfattar infrastrukturavgifter enligt lagen (2014:52) om infrastrukturavgifter på väg.

En förmån i form av betald väg-, bro- och färjeavgift samt trängselskatt bör beräknas till

marknadsvärdet (jfr 61 kap. 2 §). Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Övervägandena finns i avsnitt 6.5.7 Förmån av betald trängselskatt och infrastrukturavgifter. Av detta avsnitt framgår också hur förmån av betald trängselskatt bör beräknas om en förmånstagare under samma dygn gjort tjänsteresor, arbetsresor och privata resor med förmånsbilen.

8 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.5 om ändrad beräkning av bilförmån.

Ändringen i *första stycket* innebär att det är nybilpriset, och inte förmånsvärdet, som vid beräkning av värdet av bilförmån enligt 5 § ska sättas ned till en nivå som motsvarar nybilpriset för den jämförbara bilen.

Ändringen i *andra stycket* är en konsekvens av att nedsättningen av förmånsvärdet för de bilar som omfattas av bestämmelsen ska utgå från den jämförbara bilens nybilpris i stället för en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den jämförbara bilen. Dessutom tas *tredje stycket* bort.

63 kap.

3 a §

Paragrafen, som föranleds av förslaget i avsnitt 6.2 om sänkt skatt för pensionärer, innehåller bestämmelser om beräkningen av grundavdraget för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år.

Regleringen innebär att grundavdraget för fysiska personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år uppgår till beloppet enligt 3 § med tillägg av ett särskilt belopp som anges för vissa inkomstintervall. Ändringen innebär att den beskattningsbara inkomsten och därmed skatten sänks för personer äldre än 65 år med inkomster mellan 2,72 och 9,15 prisbasbelopp, vilket i 2018 års prisbasbelopp är 123 700 och 416 300 kronor.

67 kap.

2 §

Ändringen i *första stycket* föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Ändringen innebär att den nya skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning förs in i uppräknningen över i vilken ordning som de olika skattereduktionerna ska göras. Den nya skattereduktionen kan jämföras med den skattelättnad som personer med

arbetsinkomster har och läggs därför efter jobbskatteavdraget, och före underskott av kapital.

Ändringen i *andra stycket* innebär att den nya skattereduktionen ska räknas av mot kommunal inkomstskatt.

9 a §

Paragrafen är ny och föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om en ny skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. I bestämmelsen regleras vilka som kan komma ifråga för den nya skattereduktionen. Skattereduktionen kan tillgodoräknas de som varit obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret. Skattereduktionen kan även tillgodoräknas begränsat skattskyldiga om de har skattepliktiga inkomster enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3 och överskottet av sådana förvärvsinkomster som ska beskattas i Sverige uteslutande eller så gott som uteslutande utgör vederbörandes sammanlagda överskott av förvärvsinkomster från Sverige och andra länder. Med överskott av förvärvsinkomster avses summan av tjänsteintäkter och intäkter av näringsverksamhet efter avdrag för kostnader i respektive inkomstslag. Det är den skattskyldiges ansvar att ange vilka inkomster denne uppbär utomlands. Liknande bestämmelser finns gällande grundavdraget (63 kap. 2 §), jobbskatteavdraget (67 kap. 5 §) och skattereduktionen för hushållsarbete (67 kap. 11 §).

9 b §

Paragrafen är ny och föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Paragrafen innehåller bestämmelser för hur underlaget för skattereduktionen ska bestämmas. I *första stycket* regleras sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken som utbetalats under beskattningsåret och som ska tas upp till beskattning enligt inkomstskattelagen.

I *andra stycket* regleras i vilka fall utländsk ersättning ska medräknas i underlaget. Bestämmelsen om jämställande av svensk och utländsk ersättning är utformad med 3 § 3 lagen (2008:826) om skattereduktion för kommunal fastighetsavgift som förebild.

9 c §

Paragrafen är ny och föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med

sjukersättning och aktivitetsersättning. I paragrafen beskrivs hur skattereduktionens storlek ska beräknas.

9 d §

Paragrafen är ny och föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Paragrafen innehåller bestämmelser för hur skattereduktionen ska beräknas när de som är obegränsat skattskyldiga bara varit det en del av beskattningsåret. *Första stycket* behandlar fall då den skattskyldige varit obegränsat skattskyldig i Sverige endast del av beskattningsåret.

I *andra stycket* förtydligas att om en begränsat skattskyldig har sin förvärvsinkomst uteslutande eller så gott som uteslutande från Sverige, ska dock skattereduktionen tillgodoräknas som om han varit obegränsat skattskyldig hela året. Liknande bestämmelser finns gällande grundavdraget (63 kap. 4 §) och jobbskatteavdraget (9 §).

Övergångsbestämmelser till SFS 2001:1175

Ändringen i övergångsbestämmelsernas *tredje punkt* föranleds av förslaget i avsnitt 6.5 om ändrad beräkning av bilförmån.

Lagrådet anser det i flera avseenden otillfredsställande att lagtekniskt hantera en övergångsreglering på det sätt som föreslås och att de bestämmelser som framöver ska gälla för de aktuella fordonen i stället lämpligen bör tas in i en övergångsbestämmelse avseende den nu aktuella ändringen.

Regeringen har förståelse för Lagrådets synpunkt. Övergångsbestämmelserna till SFS 2001:1175 har justerats på det av regeringen föreslagna sättet vid ett flertal tillfällen med anledning av att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för miljöbilar har förlängts. Reglerna i 61 kap. 8 a § andra och tredje stycket ska enligt den senaste ändringen av övergångsbestämmelserna tillämpas t.o.m. det beskattningsår som slutar den 31 december 2020 (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:FiU1, rskr. 2016/17:49, SFS 2016:1055). Till skillnad från tidigare justeringar är dock den nu aktuella ändringen en direkt följd av förslaget i avsnitt 6.5.5 om att bryta ut fordonsskatten ur den s.k. bilförmånsschablonen, vilket medför att 61 kap. 8 a § tredje stycket tas bort. Detta medför i sin

tur att övergångsbestämmelsernas *tredje punkt* behöver ändras. Med hänsyn till detta och med beaktande av att det rör sig om en tidsbegränsad reglering anser regeringen att det i detta läge inte finns skäl att ändra lagstiftningsteknik och att den föreslagna lydelsen därför bör behållas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2018.

Av *andra punkten* framgår att 10 kap. 10 § och 63 kap. 3 a § i den nya lydelsen och bestämmelserna i den nya 61 kap. 5 a § tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

Av *tredje punkten* framgår att bestämmelserna i 2 kap. 1 §, 10 kap. 11 och 15 §§ och 11 kap. 1 § i den nya lydelsen och de nya bestämmelserna i 11 a kap. och 16 kap. 37 § tillämpas första gången på personaloptioner som har förvärvats efter den 31 december 2017.

Av *fjärde punkten* framgår att bestämmelserna i 44 kap. 8 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för värdepapper som har getts ut av ett företag som försätts i konkurs efter den 31 december 2017. Enligt *Lagrådet* kan uttrycket ”första gången” med fördel användas när det är fråga om återkommande företeelser där det finns behov av en bestämning som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod. I detta sammanhang är användningen av uttrycket ”första gången” enligt *Lagrådet* dock förvirrande och bör utgå. Det är en fördel med en likartad teknisk utformning av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Om en författning inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först när en särskild händelse inträffar föreskrivs normalt att författningen träder i kraft en viss dag och tillämpas första gången när händelsen inträffar. Den nu aktuella bestämmelsen avser en sådan situation och bör korrespondera med utformningen av liknande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Användningen av uttrycket ”första gången” i den nu aktuella bestämmelsen kan enligt regeringens mening inte heller missförstås. Regeringen anser därför att den föreslagna lydelsen bör behållas.

Av *femte punkten* framgår att bestämmelserna i 61 kap. 5 § och 8 a § i den nya lydelsen ska gälla för bilar som är av tillverkningsår 2018 eller senare och som blir skattepliktiga enligt väg-

trafikskattelagen för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Det innebär att för dessa bilar ska fordonsskatt inte ingå i prisbasbeloppsdelen vid den schablonmässiga beräkningen av förmånsvärdet. I stället ska bilens fordonsskatt enligt vägtrafikskattelagen tillkomma som ytterligare en post utöver prisbasbeloppsdelen, det ränterelaterade beloppet och det prisrelaterade beloppet. Till följd av detta ska prisbasbeloppsdelen sänkas från 0,317 till 0,29 prisbasbelopp vid beräkning av bilförmån. Ändringen i 61 kap. 8 a § är en direkt följd av ändringen i 5 §.

I *sjätte punkten a* anges att bestämmelserna i 61 kap. 5 och 8 a §§ i den äldre lydelsen fortfarande ska gälla för bilar som är av tillverkningsår 2018 eller tidigare och som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen för första gången före den 1 juli 2018. Detta innebär att fordonsskatt inte ska tillkomma som en egen post vid beräkning av värdet av bilförmån i 61 kap. 5 § första stycket. För dessa bilar ingår fordonsskatten i prisbasbeloppsdelen i schablonen och prisbasbeloppsdelen ska därför vara 0,317 i stället för 0,29 prisbasbelopp.

Av *sjätte punkten b* framgår att bestämmelserna i 61 kap. 5 och 8 a §§ i den äldre lydelsen fortfarande även ska gälla för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som är registrerade utomlands och som inte är skattepliktiga här i landet enligt vägtrafikskattelagen. I princip ska alla fordon som brukas i Sverige vara registrerade här (12 § lagen [2001:558] om vägtrafikregister). Det finns dock vissa undantag från registreringsplikten, t.ex. för fordon som används i internationell vägtrafik i Sverige. Ett fordon anses vara i internationell vägtrafik om fordonet ägs av en fysisk eller juridisk person som har sitt huvudsakliga hemvist utomlands, fordonet inte är registrerat i Sverige, och fordonet har förts in till Sverige för att tillfälligt brukas här (13 § lagen om vägtrafikregister). Tillämpning av övergångsbestämmelsen kan således aktualiseras när en förmånsbil av tillverkningsår 2018 eller senare körs i Sverige under t.ex. åtta månader utan att bli fordonsskattepliktig här. Även för dessa bilar ingår fordonsskatten i prisbasbeloppsdelen i schablonen och prisbasbeloppsdelen ska därför vara 0,317 i stället för 0,29 prisbasbelopp.

Av den *sjunde punkten* framgår att bestämmelserna angående den nya skatte-reduktionen ska tillämpas på sjukersättning och

aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2017.

Förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

2 kap.

1 §

Ändringen i paragrafens *andra stycke* föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner vissa fall och är en följd av att termen personaloption införs i 10 kap. 11 § andra stycket II. En personaloption är en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor.

3 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6.29 om arbetsgivaravgifter, skatteavdrag och uppgiftsskyldighet för före detta anställda.

Ett mindre tillägg görs i paragrafen så att det uttryckligen framgår att en ersättning eller annan förmån än personaloption som har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är eller har varit anställd i Sverige under vissa i paragrafen angivna förutsättningar. Tillägget avser att tydliggöra att även en före detta arbetsgivare under vissa förutsättningar kan bli ansvarig för att betala socialavgifter.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 2018.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

2 kap.

5 §

Förslaget i *andra stycket nionde punkten* innebär att även uppgifter huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som registrerad avsändare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt

eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och från vilken tidpunkt får lämnas ut till enskild, om det inte kan antas att den enskilde som uppgiften avser eller någon närstående lider men om uppgiften röjs.

I det fall en enskild kontaktar Skatteverket och det visar sig att den efterfrågade fysiska eller juridiska personen inte är godkänd som registrerad avsändare eller att ett godkännande återkallats finns det således inte någon egentlig uppgift att lämna ut utan svaret bör vara att personen inte är registrerad som registrerad avsändare.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.10.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Reglerna träder i kraft den 1 januari 2018.

Förslaget till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

1 kap.

6 b §

Paragrafen är ny.

I *första stycket* samlas information som tidigare fanns på olika ställen i lagen om varifrån uppgift om fordons utsläpp av koldioxid hämtas när denna behövs för att bestämma storleken på fordonsskatten. Uppgift om fordons koldioxidutsläpp hämtas i det av Transportstyrelsen förda vägtrafikregistret.

Andra stycket förtydligar vilket värde för koldioxidutsläpp som ska användas för de s.k. alternativbränslefordonen. Om det för dessa finns uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller annan gas än gasol, ska den uppgiften användas. Denna hänvisning fanns också tidigare på olika ställen i lagen. Om det finns flera sådana uppgifter ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Andra stycket behandlas närmare i avsnitt 6.16.10 och 6.16.12.

I *tredje stycket* införs en bestämmelse med innehållet att om det i vägtrafikregistret finns uppgift om fordonets koldioxidutsläpp vid viktad/blandad körning är det den uppgiften som ska användas.

För laddhybridfordon kan det finnas antecknat uppgifter om koldioxidutsläpp både vid blandad körning och vid viktad/blandad körning eller också enbart för viktad/blandad körning. Genom bestämmelsen förtydligas att det i båda dessa fall är uppgiften om koldioxidutsläpp vid viktad/blandad körning som ska användas som utsläppsvärde för laddhybriderna. Om det finns flera sådana uppgifter ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Tredje stycket behandlas närmare i avsnitt 6.16.11 och 6.16.12.

I *fjärde stycket* införs en bestämmelse för att förtydliga att om det för andra fordon än sådana som avses i andra och tredje styckena, dvs. fordon som enbart kan drivas med bensin eller diesel, finns flera uppgifter om blandad körning i vägtrafikregistret ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Fjärde stycket behandlas närmare i avsnitt 6.16.12.

2 kap.

7 §

Paragrafens *andra stycke* ändras genom en hänvisning till ett nytt tredje stycke.

Paragrafen får ett nytt *tredje stycke* där det stadgas att dieselfordon som går in i bonus-malus-systemet ska påföras ett bränsletillägg i stället för en bränslefaktor som i det befintliga koldioxidrelaterade systemet. Ändringen innebär att summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet kommer att adderas med ett bränsletillägg. Även ett miljötillägg ska tas ut. Miljötillägget adderas med summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet samt bränsletillägget. Dessa bilar kommer ha ett bränsletillägg även efter den treåriga perioden av förhöjd fordonsskatt.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.16.7.

9 §

Hänvisningen som tidigare fanns i *första* och *andra stycket* om att uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret har förts över till en ny paragraf, 1 kap. 6 b §.

Tredje stycket som hänvisar till vilket utsläppsvärde som ska användas för de s.k. alternativbränslefordonen tas bort och i stället överförs även denna hänvisning till 1 kap. 6 b §.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.16.10 och 6.16.11.

9 a §

Paragrafen är ny.

I paragrafen införs en förhöjd årlig fordonsskatt (malus) för nya personbilar (klass I och II), lätta bussar och lätta lastbilar, vilket innebär en skärpning av koldioxiddifferentieringen.

I *första stycket* anges att ett annat koldioxidbelopp än vad som anges i 9 § ska gälla för fordon av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare. Det förhöjda koldioxidbeloppet ska gälla under tid som infaller under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången. Därefter baseras fordonsskatten på det koldioxidbelopp som anges i 9 §. En definition av uttrycket "skattepliktig för första gången" finns i 1 kap. 6 a § första stycket vägtrafikskattelagen.

I *andra stycket* anges att det förhöjda koldioxidbeloppet för ett skatteår är summan av 82 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram och 107 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram.

I *tredje stycket* anges att fordon som kan drivas med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol eller helt eller delvis med annan gas än gasol inte omfattas av vad som sägs tidigare i paragrafen. Detta innebär att det inte tas ut någon förhöjd fordonsskatt för nya alternativbränslefordon. Beskattning av dessa fordon sker i stället med stöd av 9 §, vilket innebär att koldioxidbeloppet för alternativbränslefordon är 11 kronor per gram koldioxid som som fordonet släpper ut vid blandad körning per kilometer över 111 gram under hela fordonets livstid. Det innebär att samtliga alternativbränslefordon i fordonsflottan beskattas på samma sätt.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.16.5.

10 §

Den nuvarande bränslefaktorn om 2,37 i *första stycket* kommer bara tillämpas på bilar som blir skattepliktiga för första gången före den 1 juli 2018.

I *andra stycket* stadgas att bränsletillägget utgörs av produkten av 13,52 och det antal gram

koldioxid som fordonet släpper ut vid blandad körning per kilometer.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.16.7.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 juli 2018.

Av *andra punkten* framgår att för fordon som blir skattepliktiga för första gången före den 1 januari 2020, ska i stället för vad som sägs i 1 kap. 6 b § om det högsta värdet, det lägsta värdet beaktas vid bestämmande av fordonsskatt. Det lägsta värdet ska således användas vid bestämmande av fordonsskatt för dessa fordon även efter den 31 december 2019.

Av *tredje punkten* framgår att bestämmelserna i 2 kap. 7, 9 och 10 §§ fortfarande gäller för vägtrafikskatt som avser tid före den 1 juli 2018.

Fjärde punkten innehåller en bestämmelse som innebär att den femåriga fordonsskattebefrielsen även fortsättningsvis gäller för bilar som blivit skattepliktiga för första gången före den 1 juli 2018.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

3 a kap.

2 §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitten 6.15.13, 6.15.14 och 6.15.15 om beskattningen av flytande drivmedel.

Kravet på anläggningsbesked för ett motorbränsle eller beståndsdel av ett motorbränsle som framställts av biomassa enligt 3 a kap. hållbarhetslagen upphör att gälla för reduktionspliktigt drivmedel. Uttrycket reduktionspliktigt drivmedel definieras i 2 § förslaget till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen, se avsnitt 3.2.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 juli 2018.

Av *punkten 2 av övergångsbestämmelserna* framgår att äldre bestämmelser fortfarande gäller

för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att omfattningen av kontrollsystemet enligt den äldre lydelsen av bestämmelsen alltjämt är tillämpligt då det läggs till grund för skatteavdrag som görs i de fall då skattskyldighet enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi inträtt före ikraftträdandet.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2011:1200) om elcertifikat

1 kap

2 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.20.3.

Ändringen i *första stycket 8 c* innebär att det saknas betydelse om elförbrukningen för berörda ändamål uppnås efter ansökan om återbetalning eller efter avdragsyrkande.

4 kap.

5 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.20.3.

Ändringen i *första stycket 4* innebär att det saknas betydelse om elförbrukningen för berörda ändamål uppnås efter ansökan om återbetalning eller efter avdragsyrkande.

Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

3 kap.

4 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

Av paragrafen framgår vad som avses med beskattningsår. Ändringen i *första stycket sjunde punkten* innebär att de nya paragraferna 27 a § lagen om tobaksskatt, 26 a § lagen om alkoholskatt och 4 kap. 2 b § lagen om skatt på energi, inkluderas i uppräknningen.

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23.7.

11 kap.**5 §**

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen finns en bestämmelse om ansvaret för att göra skatteavdrag för en sådan förmån att i framtiden förvärva värdepapper som avses i 10 kap. 11 § andra stycket II. En sådan förmån ses som retroaktiv ersättning för arbete. Den som anses vara utgivare är därför den i vars tjänst rättigheten har förvärvats.

Ändringarna i paragrafen görs med anledning av att termen personaloption införs i 10 kap. 11 § andra stycket II. En personaloption är inte ett värdepapper, utan en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor. Av 3 kap. 2 § framgår att termer och uttryck som används i lagen har, om inte annat anges, samma betydelse och tillämpningsområde som i de lagar enligt vilka en skatt eller en avgift bestäms, t.ex. inkomstskattelagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.4

7 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Av paragrafen framgår att ersättning eller förmån från utlandet som har sin grund i en anställning i Sverige ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige. Det ska vara fråga om en annan förmån än förmån av personaloption.

Ett mindre tillägg görs i paragrafen så att det uttryckligen framgår att ersättning eller förmån från utlandet även ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren "har varit" anställd i Sverige under vissa i paragrafen angivna förutsättningar. Tillägget avser att tydliggöra att även en före detta arbetsgivare under vissa förutsättningar kan bli ansvarig för att göra skatteavdrag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.29.

12 kap.**3 §**

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning.

I paragrafen finns bestämmelser om hur de allmänna skattetabellerna ska utformas.

Paragrafen ändras med anledning av att bestämmelser om en ny skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning införs i 67 kap. IL.

Ändringen av *första stycket femte punkten* innebär att de allmänna skattetabellerna även ska grundas på att mottagaren kommer att medges skattereduktion för sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 a § IL. Det är här fråga om sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut av Försäkringskassan enligt socialförsäkringsbalken och som ska beskattas enligt inkomstskattelagen (se 67 kap. 9 b § första stycket och 11 kap. 30 § tredje stycket II). Att skattetabellerna ska grundas på att mottagaren kommer att medges skattereduktion innebär att skattereduktionen kommer att beaktas när Försäkringskassan gör skatteavdrag för preliminär skatt vid varje utbetalning.

Enligt *andra stycket första punkten* ska tabellerna också ange skatteavdrag för den som inte är skyldig att betala allmän pensionsavgift enligt 67 kap. 4 § IL. Den punkten har begränsats till att bara avse den som är född 1938 eller senare. Ändringen görs för att undvika större ändringar av skattetabellutformningen.

Ett nytt *tredje stycke* har lagts till i paragrafen. I det nya stycket anges att bestämmelserna i första stycket, dvs. bestämmelserna om vad de allmänna skattetabellerna ska grundas på, också ska tillämpas för den som är född 1937 eller tidigare och har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ IL. Stycket tillkommer för att undvika större ändringar av skattetabellutformningen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.3.8.

15 kap.**5 §**

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen föreskrivs vem som ska lämna kontrolluppgift om sådan förmån som avses i 10 kap. 11 § andra stycket II och som innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper, nämligen den i vars tjänst rättigheten har förvärvats.

Ändringarna i paragrafen görs med anledning av att termen personaloption införs i 10 kap. 11 § andra stycket II. En personaloption är inte ett värdepapper, utan en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i

övrigt på förmånliga villkor. Av 3 kap. 2 § framgår att termer och uttryck som används i lagen har, om inte annat anges, samma betydelse och tillämpningsområde som i de lagar enligt vilka en skatt eller en avgift bestäms, t.ex. inkomstskattelagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.4.

7 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Av paragrafen framgår att kontrolluppgift om ersättning eller förmån från utlandet som har sin grund i en anställning i Sverige ska lämnas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige. Det ska vara fråga om en annan förmån än förmån av personaloption.

Ett mindre tillägg görs i paragrafen så att det uttryckligen framgår att kontrolluppgift om ersättning eller förmån från utlandet även ska lämnas av den hos vilken mottagaren "har varit" anställd i Sverige under vissa i paragrafen angivna förutsättningar. Tillägget avser att tydliggöra att även en före detta arbetsgivare under vissa förutsättningar kan bli ansvarig för att lämna kontrolluppgift.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.29.

22 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen anges innehållet i kapitlet. Ändringen är en följd av att en ny paragraf, 26 §, införs.

26 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om kontrolluppgiftsskyldighet avseende vissa personaloptioner.

I *första stycket* anges att kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. 11 L, dvs. en sådan personaloption som under vissa förutsättningar inte ska förmånsbeskattas.

Enligt *andra stycket* ska en sådan kontrolluppgift lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har

förvärvats. Andra än fysiska personer kan inte förvärva en andel genom att utnyttja en personaloption. Ansvaret för att lämna kontrolluppgift läggs, i likhet med vad som gäller för kontrolluppgift om förmån av personaloption enligt 15 kap. 5 §, på den arbets- eller uppdragsgivare eller liknande i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

Av *tredje stycket* framgår att i kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel, dvs. för förvärv av andel i det företag som har ingått optionsavtalet. Vad som avses med företag framgår av 11 a kap. 2 § 11 L.

För skattefrihet krävs att ett stort antal villkor som hänför sig till företaget som har ingått optionsavtalet, personaloptionen och optionsinnehavaren är uppfyllda. Kontrolluppgiften får anses innebära att företaget också intygar att dessa villkor är uppfyllda. Vilka villkor som avses redovisas närmare i avsnitt 6.6.24.

23 kap.

2 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen regleras kontrolluppgiftsskyldigheten avseende fysiska personer som är begränsat skattskyldiga. Ändringen i *första stycket* är föranledd av den nya kontrolluppgiftsskyldighet som införs i 22 kap. 26 §.

26 kap.

23 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

I paragrafen anges när redovisningsskyldigheten inträder för punktskatt som redovisas i en punktskattedeklaration.

I det nya *första stycket* anges att punktskatt ska redovisas för den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder. När skattskyldigheten inträder framgår av den materiella lagstiftningen för respektive punktskatt.

I det nya *andra stycket* införs en särskild bestämmelse för energiskatt på elektrisk kraft för vilken skattskyldighet inträder enligt 11 kap. 7 § 1 a lagen om skatt på energi. Sådan skatt ska redovisas för den redovisningsperiod som inleds en månad efter utgången av den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder. Skatten ska

således redovisas två månader senare än vad som följer av huvudregeln i första stycket. Det innebär att om skattskyldigheten inträder i januari ska skatten redovisas för redovisningsperioden mars. Detta gäller dock inte om Skatteverket har fattat ett beslut enligt 17 § om att redovisningsperioden för punktskatt är ett beskattningsår. Huvudregeln i första stycket tillämpas således alltid i dessa fall.

Paragrafen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.3.

31 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning.

I paragrafen anges kapitlets innehåll. Ändringen är till följd av att en ny paragraf, 33 b §, införs och att den paragrafen innehåller en bestämmelse om uppgiftsskyldighet avseende skattereduktionen för sjukersättning och aktivitetsersättning.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.3.8.

33 b §

Paragrafen föranleds av förslaget i avsnitt 6.3 om sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning.

I paragrafen, som är ny, anges att den som begär att utländsk ersättning ska medräknas i underlaget för skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 b § andra stycket IL ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen. En utländsk ersättning som enligt lagstiftning om social trygghet betalas ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning ska i vissa fall medräknas i underlaget för skattereduktionen. I dessa fall behöver Skatteverket uppgifter för att kunna göra skattereduktionen. Vad som menas med underlag framgår av 67 kap. 9 b § IL.

Av 31 kap. 3 § framgår att den som är deklARATIONSSKYLDIG också ska lämna de övriga uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna fatta riktiga beslut om slutlig skatt och beslut om pensionsgrundande inkomst. Det är den skattskyldiges ansvar att kunna visa att den utländska ersättningen är av sådant slag att den är jämförbar med svensk sjukersättning eller aktivitetsersättning (se avsnitt 6.3.5).

Förslaget behandlas i avsnitt 6.3.8.

34 kap.

6 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

I paragrafen anges att den som har utnyttjat eller överlåtit en sådan rättighet som avses i 10 kap. 11 § andra stycket IL ska till den kontrolluppgiftsskyldige lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

Ändringen i paragrafen görs med anledning av att termen personaloption införs i 10 kap. 11 § andra stycket IL. En personaloption är inte ett värdepapper, utan en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor. Av 3 kap. 2 § framgår att termer och uttryck som används i lagen har, om inte annat anges, samma betydelse och tillämpningsområde som i de lagar enligt vilka en skatt eller en avgift bestäms, t.ex. inkomstskattelagen.

Paragrafen omfattar både det fall då en person har utnyttjat en personaloption och det fall då en person har överlåtit en personaloption. Vid ett utnyttjande har det inte någon betydelse om förmånen ska tas upp som intäkt enligt 11 kap. 1 § första stycket IL eller om förmånen inte ska tas upp som intäkt enligt 11 a kap. IL.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.4.

37 kap.

7 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

I paragrafen, som är ny, anges att Skatteverket får förelägga den som har beviljats återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera att denne har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt. Detta blir aktuellt i de situationer där en granskning sker efter det att ett beslut om återbetalning eller kompensation har fattats.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.6.

9 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

I paragrafen, som är ny, finns bestämmelser om s.k. tredjemansföreläggande.

Skatteverket får enligt *första stycket* förelägga den som är eller kan antas vara bokföringsskyldig eller som är en annan juridisk person än ett dödsbo att lämna uppgift om en rättshandling med någon annan (tredjemansföreläggande). Ett föreläggande är möjligt både före och efter att Skatteverket har fattat beslut avseende ansökan. Möjligheten att förelägga någon att lämna uppgift får också anses omfatta befogenhet att låta föreläggandet avse att visa upp en handling eller lämna en kopia av en handling (prop. 2010/11:165 s. 855).

Av *andra stycket* följer att föreläggandet ska avse uppgifter som Skatteverket behöver för att kunna kontrollera om andra än den som föreläggs har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.11.

10 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

Ändringen i paragrafen innebär att även andra personer än de som avses i 9 a § får föreläggas att lämna uppgift om någon annan som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt enligt lagen om tobaksskatt, lagen om alkoholskatt eller lagen om skatt på energi. Bestämmelsen avser enligt tidigare förarbeten i princip fysiska personer och dödsbon som inte är bokföringsskyldiga. Sådana särskilda skäl som krävs kan föreligga om andra kontrollmetoder saknas och det finns ett uttalat kontrollintresse (prop. 2010/11:165 s. 856).

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.11.

39 kap.**1 §**

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

I paragrafen anges innehållet i kapitlet. Ändringen är föranledd av att en ny paragraf, 3 a §, införs.

3 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

I paragrafen, som är ny, anges att den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt har en skyldighet att i skälighetsomfattning se till att det finns underlag för kontroll av uppgifter i ansökan. Detta kan ske genom räkenskaper, anteckningar eller annan lämplig dokumentation. Bestämmelsen har utformats med den generella dokumentationsskyldigheten i 3 § som förebild.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.6.

41 kap.**2 §**

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.

I *första stycket fjärde punkten* görs en rent språklig ändring i form av att "återbetalning eller kompensation av punktskatt" byts ut mot "återbetalning av eller kompensation för punktskatt". Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* framgår att lagen träder i kraft den 1 januari 2018.

Enligt *andra punkten* ska bestämmelserna i 12 kap. 3 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017 (se avsnitt 6.3.9).

Bestämmelserna i 23 kap. 2 § i den nya lydelsen ska enligt *tredje punkten* tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018 (se avsnitt 6.6.30).

Av *fjärde punkten* framgår att bestämmelserna i 26 kap. 23 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på punktskatt där skattskyldighet har inträtt efter den 31 december 2017. För punktskatt där skattskyldigheten har inträtt före ikraftträdandet gäller de äldre bestämmelserna om redovisningstidpunkten, oavsett när prövningen sker (se avsnitt 6.23.3). Enligt *Lagrådet* kan uttrycket "första gången" med fördel användas när det är fråga om åter-

kommande företeelser där det finns behov av en bestämmelse som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod. I detta sammanhang är användningen av uttrycket ”första gången” enligt Lagrådet dock förvirrande och bör utgå. Det är en fördel med en likartad teknisk utformning av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Om en författning inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först när en särskild händelse inträffar föreskrivs normalt att författningen träder i kraft en viss dag och tillämpas första gången när händelsen inträffar. Den nu aktuella bestämmelsen avser en sådan situation och bör korrespondera med utformningen av liknande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Användningen av uttrycket ”första gången” i den nu aktuella bestämmelsen kan enligt regeringens mening inte heller missförstås. Regeringen anser därför att den föreslagna lydelsen bör behållas.

Den nya lydelsen av bestämmelserna i 37 kap. 10 § ska enligt *femte punkten* tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet. Det innebär att äldre regler i dessa fall gäller för ansökningar som avser förhållanden innan ikraftträdandet, även om de prövas efter ikraftträdandet (se avsnitt 6.23.11). *Lagrådet* anser att uttrycket ”första gången” bör utgå även i denna punkt, se kommentaren till fjärde punkten.

Av *sjätte punkten* framgår att de nya bestämmelserna i 22 kap. 26 § och 31 kap. 33 b § tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018 (se avsnitt 6.3.9 och 6.6.30).

De nya bestämmelserna i 37 kap. 7 a och 9 a §§ och 39 kap. 3 a § tillämpas enligt *sjunde punkten* första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet. När det gäller dokumentationskravet i 39 kap. 3 a § bör det dock noteras att även om kraven i den nya paragrafen gäller för ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet är det redan enligt nu gällande regler den som ansöker som ska visa rätten till återbetalning eller kompensation. Det kan därmed i praktiken bli nödvändigt för den som ansöker att se till att det finns tillräckligt underlag för att visa att förutsättningarna för återbetalning eller kompensation är uppfyllda även om ansökan avser förhållanden innan

ikraftträdandet (se avsnitt 6.23.6 och 6.23.11). *Lagrådet* anser att uttrycket ”första gången” bör utgå även i denna punkt, se kommentaren till fjärde punkten.

Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

26 kap.

26 §

Förslaget föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kontrolluppgiftsskyldighet avseende vissa personaloptioner, se kommentaren ovan till paragrafen i förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (lagförslaget i avsnitt 3.19).

I ett nytt *andra stycke* anges att kontrolluppgiften inte ska lämnas, om uppgift om utnyttjande har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration. En uppgiftsskyldig ska inte behöva lämna samma uppgift två gånger till Skatteverket.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.24

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2019.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

6 a kap.

2 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.18.3.

I paragrafen regleras beskattningen av råttalolja. Ändringarna innebär att skattebefrielsens omfattning för råttalolja som förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 a och 17 b ändras, jfr författningskommentaren till dessa lagrum.

I *andra stycket* regleras genom ändringen endast beskattningen av råttalolja för ändamål

som anges i 1 § 9 a, dvs. vid tillverkningsprocessen i industriell verksamhet i en anläggning som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsätter, förkortat EU ETS. Skattebefrielsens omfattning för detta ändamål ändras inte.

Bestämmelsen om framställning av värme i kraftvärmeanläggning som omfattas av EU ETS flyttas från det nuvarande andra stycket till ett nytt *tredje stycke*. För detta ändamål sänks skattebefrielsen. Skattebefrielsen sänks även för ändamål som anges i 1 § 17 b, dvs. vid annan värmeproduktion inom EU ETS än den som sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i kraftvärmeproduktion. Detta framgår av paragrafens *fjärde stycke*, som förutom den ändrade procentuella andelen av koldioxidskatten motsvarar lydelsen av det som tidigare var tredje stycket.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2015:750, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

9 kap.

5 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.19.3.

Bestämmelsen reglerar återbetalning av skatt på el och bränslen som förbrukats för framställning av värme för vissa nedsättningsberättigande ändamål.

Ändringarna i *första stycket* innebär att det tydliggörs att det är förbrukaren som ska ansöka om återbetalning samt att återbetalning medges inte enbart i de fall förbrukning skett för framställning av värme utan även vid framställning av kyla för de angivna ändamålen. Ändringarna i *första stycket* innebär vidare att återbetalning medges även för skatt på el som förbrukats för driften av hjälpanordningar som är nödvändiga för att driva en anläggning för produktion av värme och kyla. Detta utvecklas närmare i avsnitt 6.19.3.

I första stycket görs slutligen en redaktionell ändring genom tillägg av orden "första stycket" framför de uppräknade punkterna i 11 kap. 9 §.

Ändringarna innebär vidare att *fjärde stycket*, som reglerar hur fördelningen av insatta energimängder ska göras när både el och bränsle använts för produktionen, bryts ut ur bestämmelsen och med vissa förändringar tas in i en ny paragraf, 9 kap. 5 b §, samt att det

nuvarande *femte stycket* blir *fjärde stycket*. Lydelsen av den nya paragrafen 9 kap. 5 b § framgår av lagförslaget i avsnitt 3.9. Se även författningsskomentaren till nämnda paragraf.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2015:750, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Förslaget innebär att definitionen av enmansföretag utvidgas till att även omfatta vissa aktiebolag och handelsbolag. Under förutsättning att sådana företag uppfyller kraven för att utgöra ett enmansföretag kommer de, om vissa villkor är uppfyllda, att för den första anställda personen endast betala hel ålderspensionsavgift på den ersättning som utges.

3 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.10 om utvidgat växa-stöd till den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag.

Paragrafen anger på vilka ersättningar som lagen kan bli tillämplig. Ändringen innebär att de tidpunkter som anges endast gäller för enskilda näringsidkare.

3 a §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.10 om utvidgat växa-stöd till den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag.

Paragrafen är ny och anger att lagen också kan bli tillämplig på ersättningar som utges till personer som anställts av aktiebolag och handelsbolag. För dessa två företagsformer gäller att anställningen ska ha gjorts efter den 31 mars 2017. För att bestämma vilket slag av ersättning som omfattas av lagen hänvisas till 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980), förkortad SAL. Såväl lagen (1994:1920) om allmän löneavgift som lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster hänvisar till samma kapitel i socialavgiftslagen med avseende på

avgiftsunderlaget. Av denna anledning behövs ingen särskild hänvisning till dessa lagar i 3 a §.

Regler om begränsning av skyldighet att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till dem som fyllt 65 år återfinns i 2 kap. 27 § SAL och beträffande personer födda 1937 eller tidigare i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till samma lag. För dessa anställda ska normalt särskild löneskatt betalas. Sådan löneskatt omfattas också av den särskilda beräkningen enligt lagförslaget.

För att komma i åtnjutande av särskild beräkning enligt lagen måste arbetsgivaren ha varit ett enmansföretag under tiden från den 1 januari 2017 och fram till att den nya anställningen påbörjades. Om verksamheten påbörjades efter den 1 januari 2017 gäller motsvarande villkor för tiden mellan verksamhetens och anställningens påbörjande. Vad som avses med ett enmansföretag regleras i 4 §.

4 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.10 om utvidgat växa-stöd till den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag.

Paragrafen definierar vad som avses med ett enmansföretag. Ändringen innebär att bestämmelsen även innefattar vissa aktiebolag och handelsbolag. Enligt definitionen i 1 kap. 3 § lag (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag föreligger ett enkelt bolag om två eller flera har avtalat att utöva verksamhet i bolag utan att handelsbolag föreligger. Det innebär att växa-stödet inte omfattar enkla bolag.

Av första stycket *andra punkten a* framgår att aktiebolaget kan betraktas som ett enmansföretag om någon skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster inte föreligger. Efter synpunkt från *Lagrådet* förtydligas i bestämmelsen att aktiebolagen i fråga ska bedriva rörelse. Begreppet rörelse används i den betydelse det ges i 2 kap. 24 § IL.

Av *andra punkten b* framgår att även aktiebolag som är skyldiga att betala avgifter eller löneskatt i vissa fall kan betraktas som ett enmansföretag. Detta gäller endast om denna skyldighet hänför sig till ersättning som getts ut till en person som också är delägare i bolaget eller närstående till delägaren.

För handelsbolag gäller enligt *tredje punkten* att bolaget inte får vara skyldigt att betala

arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt på utgiven ersättning och att bolaget inte får ha fler än två delägare för att utgöra ett enmansföretag. Kravet att bolaget ska bedriva aktiv näringsverksamhet är uppfyllt redan i och med att en av delägarna uppfyller detta krav.

Ändringen i *andra stycket* är ett förtydligande som innebär att ett enmansföretag som bedriver verksamhet utomlands kan utge ersättning till delägare eller närstående till delägare enligt andra punkten b och ändå ta del av nedsättningen av arbetsgivaravgifter m.m. för den först anställda.

Ändringen i *tredje stycket* föranleds av att växa-stödet utvidgas till aktiebolag och handelsbolag. Det medför att bestämmelsen i tredje stycket även måste omfatta aktiebolag och handelsbolag i 3 a §.

6 §

Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.10 om utvidgat växa-stöd till den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag.

Paragrafen anger vilka begränsningar som gäller för den personkrets till vilken ersättningar kan ges ut med tillämpning av lagens regler om nedsättning av arbetsgivaravgifter m.m. Genom tillägget i första stycket klargörs i punktform vilka begränsningar som ska gälla för respektive företagsform.

I *första punkten* anges vilka begränsningar som gäller anställningar i enmansföretag enligt 4 § 1, dvs. enskilda näringsidkare.

I *andra punkten* anges vilka begränsningar som gäller anställningar enligt 4 § 2 eller 3, dvs. aktiebolag eller handelsbolag. Enligt *punkt a* ska lagens regler om särskild beräkning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt inte tillämpas på personer som sedan den 1 januari 2017 varit anställda i annan verksamhet som bedrivs eller har bedrivits, direkt eller indirekt, av arbetsgivaren eller någon som är närstående till denne. Det ska således inte vara möjligt att tillämpa särskild beräkning genom att flytta anställda mellan verksamheter inom samma närståendekrets.

Enligt *andra punkt b* ska en anställning av delägare och företagsledare eller närstående till en sådan person uteslutas från att kunna omfattas av en nedsättning av avgifterna och löneskatten. Hänvisningen till inkomstskattelagen innebär att den som direkt eller indirekt innehar andelar i ett enmansföretag som utgör

fåmansföretag eller fåmanshandelsbolag inte kan anställas i bolaget med tillämpning av reglerna om nedsättning. Motsvarande gäller vid anställning av den som är företagsledare i enmansföretaget, dvs. vid anställning av en person som på grund av eget eller närståendes innehav och sin egen ställning i företaget har ett väsentligt inflytande i företaget. Enmansföretaget kan inte heller anställa personer som är närstående till delägare eller företagsledare i företaget med tillämpning av lagen. Begreppet närstående används i den betydelse det ges i 2 kap. 22 § IL.

7 a §

Ändringen föränleds av förslaget i avsnitt 6.10 om utvidgat växa-stöd till den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag.

För företag i intressegemenskap gäller att dessa kommer att ses som en enda arbetsgivare vid tillämpningen av reglerna om nedsättning av arbetsgivaravgifter m.m. enligt denna lag. Med företag i intressegemenskap avses två företag, såväl juridiska som fysiska personer, som står under i huvudsak gemensam ledning. Det innebär att det inte blir möjligt att starta upp flera aktiebolag och antingen flytta den anställda mellan dessa eller att en ny person anställs i varje bolag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2018.

I *andra punkten* anges att lagen tillämpas på ersättning som utges från och med den 1 januari 2018. I övergångsbestämmelserna till nu gällande lag anges att lagen upphör att gälla vid utgången av 2021 och att den upphävda lagen fortfarande kommer att gälla för ersättning som har utgetts under perioden den 1 januari 2017 till och med den 31 december 2021.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

3 a §

Paragrafen, som är ny, föränleds av förslaget i avsnitt 6.17.4.

Den nya bestämmelsen innehåller regler för den indexomräkning som regeringen åläggs att göra i förordning för kalenderåret 2019 och framåt. För kemikalieskatten görs en årlig omräkning av de skattesatser och även det högsta belopp per skattepliktig vara som anges i 3 § baserad på konsumentprisindex på det sätt som beskrivs i *första stycket*.

Av bestämmelsens *andra stycke* följer att de belopp som räknas fram enligt första stycket avrundas till hela kronor enligt sedvanliga avrundningsregler.

Regeringen meddelar enligt *tredje stycket* i förordning föreskrifter för kalenderåret 2019 och framåt före november månads utgång varje år.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

11 kap.

2 §

Ändringarna föränleds av förslaget i avsnitt 6.20.4.

Ändringarna utgör endast språkliga justeringar som inte innebär någon förändring i sak.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2016:1073, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

5 §

Ändringarna föränleds av förslagen i avsnitt 6.20.3.

Ändringen i *första stycket* innebär ett borttagande av den tidigare tredje punkten som reglerade skattskyldighet efter inköp mot försäkran samt en omnumrering av tidigare punkterna fyra och fem. Därutöver görs en språklig justering som inte innebär någon förändring i sak.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2016:1073, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

7 §

Ändringarna föränleds av förslagen i avsnitt 6.20.3.

I *första stycket 1* uppdateras hänvisningen till skattskyldigheten för den som godkänts som frivillig skattskyldig med anledning av förändringarna i 5 §.

Ändringen innebär även en omnumrering av tidigare punkten 3 med anledning av att punkten 2 som reglerat skattskyldighetens inträde efter inköp mot försäkrans, tas bort samt en uppdatering av hänvisning med anledning av förändringarna i 5 §.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2016:1073, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

9 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.20.3 och 6.20.4.

Tidigare angavs att avdrag fick göras för skatt på el som förbrukats eller överförts för att förbrukas i vissa i paragrafen angivna fall. Ändringen i *första stycket punkterna 1–5* innebär att avdragsrätten enligt dessa punkter endast gäller el som förbrukas hos den skattskyldige. Nedsättning för energiskatt på el som förbrukas för ändamålen i 1, 2, 3 och 5 hos annan än skattskyldig uppnås i stället genom återbetalning enligt den föreslagna 11 kap. 13 a § (se lagförslag 3.9).

Ändringen i *första stycket punkterna 6–8* innebär att villkoret om att nedsättningen inte får beviljas stödmottagare som är företag utan rätt till statligt stöd flyttas från respektive nedsättningsbestämmelse för att i stället enligt lagförslag 3.9 regleras i en ny paragraf, 11 kap. 17 §, som är gemensam med andra nedsättningar på elskatteområdet. Ändringen innebär ingen förändring i sak.

Ändringen i *första stycket 8* innebär även att skattebefrielse avseende elförbrukning för sådana ändamål som avses i punkten 1 i sin helhet beviljas enligt den punkten eller, i de fall förbrukningen sker hos annan än skattskyldig, enligt den i lagförslag 3.9 föreslagna 11 kap. 13 a §.

Ändringen i *andra stycket* innebär att villkoren om uppgiftslämnande för avdragsrätt enligt första stycket 6–8 flyttas till en ny bestämmelse, 11 kap. 17 § (se lagförslag 3.9). Ändringen innebär ingen förändring i sak.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2016:1073, dvs. den

1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

53 kap.

5 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.19.3, 6.20.3, 6.20.6 och 6.25.3.

Förändringen i *första punkten* innebär ett slopande av hänvisningen till beslut enligt 24 § lagen (1972:266) om skatt på reklam.

Förändringen i *andra punkten* innebär att även de beslut om återbetalning som följer av de föreslagna nya paragraferna i 9 och 11 kap. lagen om skatt på energi ska vara att anse som beslut om punktskatt.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2016:1077, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

6 a kap.

1 §

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.18.3.

I *punkten 17* regleras skattebefrielse för bränslen som förbrukas för framställning av värme i en anläggning som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsätter. Befrielsen medges endast i den mån skattebefrielse inte följer av tidigare punkter.

Ändringen i *punkten 17 a* innebär att nivån för befrielsen från koldioxidskatt ändras för förbrukning i kraftvärmeproduktion från nuvarande 100 procent till 89 procent av den generella koldioxidskattenivån.

Ändringen i *punkten 17 b* innebär att nivån för befrielsen från koldioxidskatt ändras för förbrukning i annan värmeproduktion inom handelssystemet än sådan som sker i tillverk-

ningsprocessen i industriell verksamhet eller i kraftvärmeproduktion från nuvarande 20 procent till 9 procent av den generella koldioxidskattenivån.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2015:750, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.6 om lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall. Ändringarna i 22 kap. 1 §, 23 kap. 2 § och 34 kap. 6 § är rena författningstekniska ändringar, se avsnitt 6.6.4 och 6.6.24.

26 kap.

19 b §

Av 19 a § framgår att en arbetsgivardeklaration ska innehålla vissa uppgifter för varje betalningsmottagare, t.ex. den ersättning för arbete som utbetalaren är skyldig att göra skatteavdrag för och skatteavdragets belopp. Av förevarande paragraf framgår att en arbetsgivardeklaration som ska innehålla uppgifter för en viss betalningsmottagare enligt 19 a § även ska innehålla vissa andra uppgifter avseende mottagaren.

I *första stycket* har en ny *punkt 7* lagts till. Ändringen innebär att arbetsgivardeklarationen ska innehålla uppgift om att en sådan personaloption som avses i 11 a kap. IL har utnyttjats för förvärv av andel, om personaloptionen har förvärvats i den deklarationsskyldiges tjänst. Motsvarande bestämmelse finns i 22 kap. 26 §. Ändringen medför att efterföljande punkt har omnumrerats.

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.25.

19 d §

I paragrafen finns bestämmelser om frivillig redovisning av uppgifter per betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationen. Även om det inte finns någon skyldighet att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas i vissa fall. Det får dock bara ske om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. (kontrolluppgift

om intäkt i inkomstslaget tjänst) eller 22 kap. 13 § (kontrolluppgift om skattereduktion för förmån av hushållsarbete).

Ändringen i *första stycket* innebär att frivillig redovisning även får avse sådana uppgifter som ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 22 kap. 26 § (kontrolluppgift om utnyttjande av vissa personaloptioner).

Förslaget behandlas i avsnitt 6.6.26.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2017:387. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

7 kap

1 §

Paragrafen reglerar vem som ska registreras hos Skatteverket. I *första stycket tionde punkten* regleras vilka skattskyldiga som, enligt olika uppräknade punktskattelager, ska registreras.

I *punkten 10 e* rättas hänvisningen vad gäller registrering av lagerhållare enligt lagen om tobaksskatt så att hänvisningen omfattar alla godkända lagerhållare. Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.23 om redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet. Förslaget behandlas i avsnitt 6.23.4.

I *punkten 10 g* uppdateras en hänvisning med anledning av omnumreringen i 11 kap. 5 § lagen om skatt på energi. Ändringen föranleds av förslaget i avsnitt 6.20 om sänkt skatt för datorhallar och andra förändringar på elskatteområdet. Förslaget behandlas i avsnitt 6.20.3.

Ändringarna träder i kraft vid samma tidpunkt som ändringarna i SFS 2016:1077, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Ändringarna föranleds av förslaget i avsnitt 6.21 om skatt på flygresor. Förslagen behandlas i avsnitt 6.21.11.

3 kap.

15 §

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av de skattelagar som avser punktskatt. Syftet med uppräkningslistan är att legaldefiniera vad som avses med punktskatt när begreppet används i andra bestämmelser i lagen.

Paragrafen ändras på så sätt att uppräkningslistan kompletteras med en ny *punkt 15* som hänvisar till lagen (2017:000) om skatt på flygresor.

7 kap.

1 §

Paragrafen reglerar vem som ska registreras hos Skatteverket. I *första stycket tionde punkten* regleras vilka skattskyldiga som, enligt olika uppräknade punktskattelagar, ska registreras. Paragrafen ändras på så sätt att uppräkningslistan kompletteras med en ny *punkt 10 l* som hänvisar till lagen om skatt på flygresor. Den nya punkten innebär att Skatteverket ska registrera det flygföretag som är skattskyldigt enligt lagen om skatt på flygresor.

Den som avser att bedriva näringsverksamhet och som ska registreras enligt paragrafen ska anmäla sig för registrering hos Skatteverket innan näringsverksamheten påbörjas eller övertas (7 kap. 2 § första stycket).

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ändringarna träder i kraft den 1 april 2018.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

1 kap.

11 a §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.19.3 och 6.20.6.

I bestämmelsen regleras de fall av skattebefrielse, som ges med stöd av lagen, som är att betrakta som stödordningar.

I *punkten 12* anges att med stödordning avses även återbetalning av skatt för sådan förbrukning av bränsle eller el för framställning av värme eller kyla som avses i 9 kap. 5 och 5 a §§, se lagförslagen i avsnitt 3.21 och 3.9.

Punkterna 13–19 innehåller de tidigare punkterna 12–18. I *punkterna 13 och 14* har dock hänvisningar förändrats med anledning av att återbetalningsmöjligheten för elförbrukning i datorhall flyttas från 11 kap. 14 § till en ny 11 kap. 15 § enligt lagförslag 3.9.

I *punkten 16* återfinns den tidigare punkten 18.

Ändringarna i bestämmelsen träder i kraft vid samma tidpunkt som SFS 2016:1073, dvs. den 1 januari 2018. Därför finns det inga särskilda ikraftträdandebestämmelser för ändringarna.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

1 kap.

11 a §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitten 6.15.14 om beskattningen av bensin och dieselbränsle och 6.15.15 om beskattningen av biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten.

I paragrafen anges de bestämmelser som innehåller sådana skattebefrielser på bränsleskatteområdet som utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt. Ändringar sker av hänvisningarna i punkten 10 till paragrafer där olika stödordningar regleras, jfr kommentarerna till 7 kap. 3 a och 3 b §§.

2 kap.

1 §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.15.14 om beskattningen av bensin och dieselbränsle.

Skattebelopp för samtliga bränslen när skattskyldighet inträder fr.o.m. ikraftträdandet, dvs. den 1 juli 2018, framgår av tabellen i första stycket. Beräkningen av dessa belopp utvecklas i avsnitt 6.15.14. Den hittills gällande lydelsen av tabellen i första stycket trädde i kraft den

1 januari 2016. Skattebeloppen har dock för 2017 omräknats med stöd av reglerna om indexomräkning enligt 1 b §. 2017 års skattebelopp framgår av förordningen (2016:1019) om fastställande av omräknade belopp för energiskatt och koldioxidskatt för år 2017. Som framgår av avsnitt 6.15.14 kommer de skattebelopp som gäller under perioden den 1 januari t.o.m. den 30 juni 2018 att gälla enligt en förordning som regeringen, med stöd av 1 b §, utfärdar innan november månads utgång 2017.

1 b §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.15.14 om beskattningen av bensin och dieselbränsle.

Omräkning av de skattebelopp som anges i 1 § sker med stöd av denna paragraf för kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår.

7 kap.

3 a §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitten 6.15.14 om beskattningen av bensin och dieselbränsle och 6.15.15 om beskattningen av biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten.

Paragrafens innehåll motsvarar delvis tidigare 3 c § andra stycket och 3 d § andra stycket. Här regleras skattebefrielsen för vissa motorbränslen som har samma KN-nr som fossil bensin och fossilt dieselbränsle, men som framställts av biomassa. Skattebefrielsen åstadkoms genom avdragsrätt för de beståndsdelar av bränslet som framställts av biomassa. En begränsning finns i tillämpningsområdet genom att bränslet till mer än 98 volymprocent måste ha framställts av biomassa. Denna begränsning innebär att bränslet inte uppfyller den definition som finns av begreppen ”reduktionspliktigt drivmedel” i den nya lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen. Ett bränsle som omfattas av skattebefrielse enligt 3 a § omfattas således inte av den nya reduktionsplikten.

Ett bränsle som omfattas av paragrafen kan innehålla mindre bränslebeståndsdelar, som inte har sitt ursprung i biomassa. Genom begränsningen, att bränslet till mer än 98 volymprocent har framställts av biomassa, följer att dessa beståndsdelar motsvarar mindre än två procent av den totala bränslevolymen. Det kan

exempelvis röra sig om fossila produkter som tillsatts som denaturerings- eller smörjmedel. Avdraget omfattar endast den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Vissa begränsningar för avdragsrätten anges i 3 c §, jfr kommentaren till den bestämmelsen.

7 kap.

3 b §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.15.15 om beskattningen av biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten.

Paragrafen reglerar skattebefrielse i form av en avdragsrätt för den beståndsdel som framställts av biomassa och som ingår i andra motorbränslen än biogas eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3. Exempel på motorbränslen som omfattas av paragrafen är E85 och höginblandad Fame.

Bestämmelserna flyttas materiellt oförändrade till denna nya paragraf från tidigare 3 a § första stycket, i den lydelse denna bestämmelse har fr.o.m. den 1 januari 2018 genom lagförslaget i avsnitt 3.9. Det är mer logiskt att först i kapitlet behandla bränslen som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 och därefter hantera andra än dessa bränslen. Det tidigare andra stycket i 3 a § bedöms redaktionellt överflödigt och slopas därför. Tredje stycket i den äldre lydelsen av 3 a § förs över till den nya lydelsen av 3 c §, jfr kommentaren till den bestämmelsen. Det rör sig om olika tillkommande villkor som gäller för avdragsrätten. Av det tidigare fjärde stycket i den äldre lydelsen av 3 a § följde att bestämmelsen inte omfattade biogas. Denna avgränsning görs nu av redaktionella skäl i första stycket. En avdragsrätt för energiskatt och koldioxidskatt på biogas som motorbränsle följer av 4 §.

I förekommande fall kan bränslebeståndsdelar även avse delar som inte är av biomasseursprung. Det kan exempelvis röra sig om fossila denatureringsmedel i etanol eller en andel av Fame som framställts av fossil metanol. Exempelvis tillverkas rapsmetylester (RME), som är en typ av Fame, genom att metanol används för att förestra rapsolja till RME och glycerol, jfr prop. 2014/15:1 s. 341. Avdraget omfattar, i likhet med vad som gällt hittills, endast den del av beståndsdelan som härrör från biomassa.

Av *punkterna 1 och 2* följer avdragsrätt för Fame respektive etanol som ingår i motorbränsle

för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 (s.k. E85). Av *punkten 3* följer skattebefrielse för andra beståndsdelar som framställts av biomassa än Fame och etanol för gnisttända motorer och som ingår i ett höginblandat motorbränsle, som t.ex. etanol för kompressionstända motorer (ED95), eller för ett motorbränsle som inte utgör bensin eller dieselbränsle och som framställts av biomassa och inte har något fossilt innehåll.

3 c §

Ändringen föranleds av förslagen i avsnitt 6.15.15 om beskattningen av biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten.

I paragrafen finns bestämmelser om vissa villkor som gäller för att avdrag ska få medges enligt 3 a och 3 b §§. Dessa villkor har hittills funnits i 3 a § tredje stycket och 3 c § tredje stycket och förs nu materiellt oförändrade samman i en paragraf.

Kraven på hållbarhetsbesked och anläggningsbesked i *första punkten* har i samband med att dessa regler infördes närmare kommenterats i prop. 2012/13:1 s. 279 och s. 286 samt prop. 2015/16:38 s. 13 ff. och 30. Om dessa villkor inte uppfylls medges inget avdrag och bränslet beskattas alltså enligt vad som följer av bestämmelserna i 2 kap.

För kommentarer om de statsstödsrättsliga kraven enligt *andra* och *tredje punkterna* se uttalanden i prop. 2015/16:159 s. 59 ff.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 juli 2018.

Av *punkten 2 av övergångsbestämmelserna* framgår att äldre bestämmelser fortfarande gäller för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet. Detta innebär att äldre bestämmelser är tillämpliga då skattskyldighet inträtt före ikraftträdandet.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

5 §

Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.15.6. Genom bestämmelsen ändras reduktionsnivån. Jfr författningskommentaren till 5 § i lagförslaget i avsnitt 3.2.

Ikraftträdandebestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

5 §

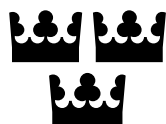
Ändringarna föranleds av förslagen i avsnitt 6.15.6. Genom bestämmelsen ändras reduktionsnivån. Jfr författningskommentaren till 5 § i lagförslaget i avsnitt 3.2 och 5 § i lagförslaget i avsnitt 3.33.

Ikraftträdandebestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 2020.

7

Inkomster

7 Inkomster

Sammanfattning

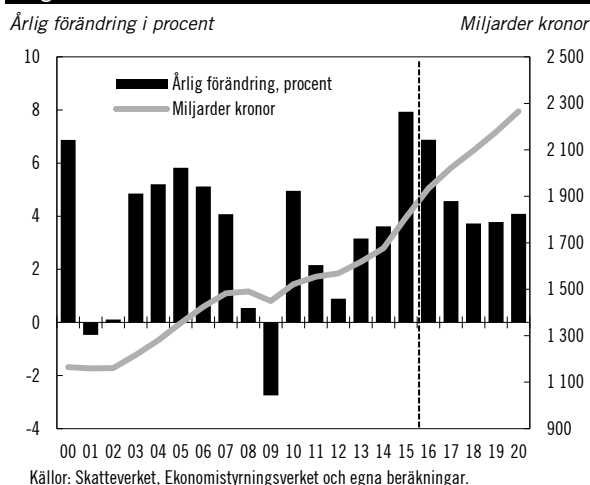
- År 2017 väntas de totala skatteintäkterna öka med 4,6 procent, vilket är mer än genomsnittet för de senaste tio åren. Intäkterna från skatt på arbete ökar mest, till följd av en stark tillväxt av lönesumman. Även skatt på konsumtion bidrar till ökningen, främst via en fortsatt stark utveckling för mervärdesskatt. Däremot dämpas kapitalskatternas ökning något efter två år med intäkter på mycket höga nivåer.
  - Under 2018–2020 väntas skatteintäkterna sammantaget öka med i genomsnitt 4 procent per år. Samtliga skattebaser väntas bidra till ökningen.
  - I denna proposition föreslår och aviserar regeringen en rad förändringar på skatteområdet som sammantaget minskar de totala skatteintäkterna med mellan 5 och 16 miljarder kronor per år 2018–2020. Den främsta orsaken till det är sänkt skatt för pensionärer.
  - I förhållande till prognosen i 2017 års ekonomiska vårproposition har de totala skatteintäkterna 2016 och 2017 reviderats upp med i genomsnitt 20 miljarder kronor per år. Även för 2018 uppgår revideringen till motsvarande belopp, trots att föreslagna förändringar på skatteområdet minskar intäkterna detta år. Revideringarna avser främst högre kapitalskatter från hushåll och företag samt ökade intäkter från mervärdesskatt.
-

I detta avsnitt lämnas förslag om beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2018 och preliminär beräkning av inkomsterna i statens budget för 2019 och 2020. Till grund för förslagen redovisas prognosen för den offentliga sektorns skatteintäkter och för inkomsterna i statens budget (se tabell 7.3 för en sammanställning). En jämförelse görs mellan nuvarande prognos och prognosen i 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100). Dessutom görs en uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2016 och 2017. Slutligen redovisas förslag för beräkningen av statens övriga inkomster.

7.1 Offentliga sektorns skatteintäkter

Den offentliga sektorns totala skatteintäkter bedöms ha ökat med nästan 7 procent 2016 (se diagram 7.1). Det är en betydligt högre ökningstakt än genomsnittet 2006–2015 på 3 procent. Det beror på genomförda skattehöjningar och att svensk ekonomi växte starkt. Läget på arbetsmarknaden har förbättrats, vilket gör att lönesumman har stigit kraftigt. Detta gynnar i sin tur hushållens konsumtion.

Efter två år med mycket stark utveckling växlar skatteintäkternas ökningstakt ner till 4,6 procent 2017. Under perioden 2018–2020 väntas de totala skatteintäkterna öka något långsammare, med i genomsnitt knappt 4 procent per år. Samtliga skattebaser (arbete, kapital och konsumtion) väntas bidra till ökningen.

Diagram 7.1 Totala skatteintäkter

I tabell 7.1 finns en sammanställning av de beräknade effekterna av regeländringar på skatteområdet 2015–2020. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna och aviserade regeländringar i förhållande till föregående år. I avsnitt 6 finns en utförlig beskrivning av hur de offentligfinansiella effekterna redovisas.

Med i denna proposition föreslagna och tidigare beslutade reformer (bl.a. sänkt fastighetsskatt för vattenkraft) bedöms den totala bruttoeffekten till följd av samtliga förändringar av skatte- och avgiftsregler uppgå till -4 miljarder kronor 2018. År 2019 minskar skatteintäkterna med ytterligare 4 miljarder kronor.

Tabell 7.1 Förändringar av totala skatteintäkter till följd av regeländringar

Miljarder kronor, bruttoeffekt i förhållande till föregående år

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på arbete ¹	12	27	4	-7	-2	-5
Skatt på kapital	0	2	2	-1	-2	2
Skatt på konsumtion	5	5	1	2	3	1
Övriga skatter	0	3	0	3	-3	-4
Totala skatteintäkter	17	37	7	-4	-4	-5

¹ Skatteintäkter inkl. kommunal utdebitering.

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överrens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

De lagförslag och aviseringar som regeringen lämnar i denna proposition beräknas sammantaget medföra att skatteintäkterna brutto minskar med mellan 5 och 16 miljarder kronor 2018–2020. Det handlar bl.a. om sänkt skatt för pensionärer och personer med sjuk- och aktivitetsersättning, ett utvidgat växa-stöd till aktiebolag och handelsbolag samt skatteredukt-

ion för fackföreningsavgift. Övriga förslag och aviseringar på skatteområdet omfattar bl.a. en förändrad fordonsbeskattning (bonus-malus) samt nya skatteregler för företagssektorn.

I tabell 7.9 finns en mer detaljerad redovisning av bruttoeffekterna av regeländringarna på skatteområdet 2015–2020.

Regeringens förslag: Den beräkning av inkomsterna i statens budget för 2018 som sammanställts i bilaga 1 avsnitt 2 godkänns.

Den preliminära beräkningen av inkomsterna i statens budget för 2019 och 2020 enligt tabell 7.3 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skatt på arbete

Skatt på arbete kan delas in i direkta och indirekta skatter. De direkta skatterna består i huvudsak av kommunal och statlig inkomstskatt på löner och beskattade transfereringar, främst pensioner. De direkta skatterna minskar av ett antal skattereduktioner. De indirekta skatterna på arbete består huvudsakligen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Intäkterna från skatt på arbete beräknas uppgå till närmare 60 procent av de totala skatteintäkterna 2017 och till 26 procent av BNP (se tabell 7.2).

Tabell 7.2 Skatt på arbete

Procent av BNP

	Utfall	Prognos				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Direkta skatter	13,4	13,9	13,8	13,6	13,5	13,4
Kommunal skatt	15,2	15,3	15,2	15,1	15,1	15,0
Statlig skatt	1,2	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2
Reduktioner	-3,1	-2,7	-2,7	-2,7	-2,8	-2,8
Indirekta skatter	11,8	12,1	12,1	12,1	12,1	12,1
Skatt på arbete	25,1	26,0	26,0	25,7	25,6	25,5

Anm.: Reduktioner som andel av BNP är beräknade exklusive skattereduktioner för allmän pensionsavgift. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överrens med summan.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Intäkterna från direkt skatt på arbete fastställs i den årliga beskattningen som är klar i december året efter inkomståret. Det innebär att 2016 års intäkter från skatt på arbete ännu inte är fastställda, och att endast en prognos för skatteintäkterna finns tillgänglig för detta år.

Tabell 7.3 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget

Miljarder kronor

Inkomst- huvudgrupp	Utfall 2015	Prognos				
		2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på arbete	1 049,8	1 138,1	1 197,7	1 239,0	1 283,0	1 329,4
1100 <i>Direkta skatter</i>	558,3	607,1	637,9	657,1	678,0	700,3
Kommunal inkomstskatt	635,7	669,3	702,3	726,0	754,9	784,0
Statlig inkomstskatt	50,8	55,8	59,4	60,8	62,5	64,1
Jobbskatteavdrag	-104,0	-105,0	-109,1	-112,6	-115,9	-119,2
Husavdrag	-23,7	-12,7	-14,3	-15,1	-15,9	-16,7
Övrigt	-0,6	-0,3	-0,3	-2,1	-7,6	-11,9
1200 <i>Indirekta skatter</i>	491,5	531,0	559,8	581,9	605,0	629,1
Arbetsgivaravgifter	491,6	515,7	541,2	564,8	586,7	610,1
Egenavgifter	11,8	11,8	12,2	12,8	13,4	14,0
Särskild löneskatt	40,3	44,3	46,7	48,7	50,4	52,3
Nedsättningar	-19,1	-5,7	-3,7	-6,1	-5,7	-5,9
Skatt på tjänstegruppliv	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3
Avgifter till premiepensionssystemet	-33,6	-35,6	-37,1	-38,7	-40,2	-41,7
1300 Skatt på kapital	245,0	241,3	247,4	255,6	265,4	284,4
Skatt på kapital, hushåll	69,1	72,8	70,3	69,4	68,1	70,4
Skatt på företagsvinster	119,6	114,1	122,9	129,6	136,4	146,4
Avkastningsskatt	8,4	3,5	3,0	4,3	9,5	15,7
Fastighetsskatt och fastighetsavgift	32,4	32,7	32,3	32,7	31,3	31,3
Stämpelskatt	10,9	12,3	12,1	12,3	12,5	12,7
Kupongskatt m.m.	4,6	5,7	6,8	7,3	7,6	7,9
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	501,6	532,2	558,1	580,9	606,2	633,0
Mervärdesskatt	380,3	405,7	430,9	450,6	471,4	493,9
Skatt på tobak	11,8	11,9	11,9	12,0	12,2	12,3
Skatt på etylalkohol	4,2	4,2	4,3	4,3	4,2	4,2
Skatt på vin m.m.	5,7	5,7	6,0	6,1	6,2	6,3
Skatt på öl	3,9	4,0	4,1	4,1	4,2	4,2
Energiskatt	40,7	44,6	46,0	47,6	49,5	51,6
Koldioxidskatt	24,6	24,1	23,0	23,3	23,5	23,6
Övriga skatter på energi och miljö	4,8	5,2	4,5	4,3	4,8	4,8
Skatt på vägtrafik	18,8	19,7	20,4	21,4	22,9	24,5
Övriga skatter	6,8	7,0	7,1	7,2	7,3	7,5
1500 Skatt på import	6,3	6,1	6,6	6,8	7,1	7,4
1600 Restförda och övriga skatter	6,8	16,2	12,6	15,3	15,2	11,7
Restförda skatter	-4,3	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7	-4,7
Övriga skatter	11,1	20,9	17,3	20,0	19,9	16,4
Totala skatteintäkter	1 809,4	1 933,8	2 022,3	2 097,6	2 176,9	2 265,9
1700 Avgående poster, EU-medel	-6,3	-6,1	-6,6	-6,8	-7,1	-7,4
Offentliga sektorns skatteintäkter	1 803,1	1 927,8	2 015,7	2 090,8	2 169,8	2 258,5
1800 Avgående poster till andra sektorer	-875,8	-919,2	-963,7	-998,6	-1 037,6	-1 077,4
Kommunala skatteintäkter	-651,7	-685,4	-719,0	-744,1	-773,4	-803,0
Avgifter till ålderspensionssystemet	-224,1	-233,8	-244,7	-254,4	-264,2	-274,4
Statens skatteintäkter	927,3	1 008,5	1 052,0	1 092,2	1 132,1	1 181,1

Tabell 7.3 Offentliga sektorns skatteintäkter och inkomsterna i statens budget forts.

Miljarder kronor

Inkomst- huvudgrupp	Utfall 2015	Prognos				
		2016	2017	2018	2019	2020
Statens skatteintäkter	927,3	1 008,5	1 052,0	1 092,2	1 132,1	1 181,1
1900 Periodiseringar	-33,4	35,2	-23,1	-7,0	8,2	-0,8
Uppbördsförskjutningar	-29,3	13,8	19,6	19,5	13,8	4,0
Betalningsförskjutningar	-3,5	21,7	-42,4	-26,2	-5,3	-4,4
varav kommuner och landsting	7,0	-1,3	-4,1	3,9	5,1	0,9
varav ålderspensionssystemet	0,7	1,7	1,0	0,5	0,8	0,9
varav privat sektor	-11,4	20,5	-40,1	-29,3	-9,7	-6,2
varav kyrkosektorn	0,1	0,8	0,7	-1,3	-1,6	0,0
varav EU	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Anstånd	-0,6	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
1000 Statens skatteinkomster	893,9	1 043,8	1 028,9	1 085,2	1 140,3	1 180,4
Övriga inkomster	-34,4	-41,1	-41,4	-42,3	-44,5	-41,3
2000 Inkomster av statens verksamhet	39,0	31,3	28,1	30,8	30,0	31,9
3000 Inkomster av försåld egendom	0,1	0,2	5,1	5,0	5,0	5,0
4000 Återbetalning av lån	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7
5000 Kalkylmässiga inkomster	9,7	10,8	11,4	11,9	13,1	13,9
6000 Bidrag från EU	9,7	11,0	11,2	12,9	12,3	12,0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-85,8	-95,1	-97,9	-103,7	-105,7	-104,9
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	-8,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Inkomster i statens budget	859,5	1 002,7	987,5	1 042,9	1 095,8	1 139,0

Anm.: Samtliga år är redovisade enligt den struktur som gäller för statens budget för 2018 och framåt.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Regeringen föreslår i denna proposition bl.a. sänkt skatt för pensionärer genom att det förhöjda grundavdraget förstärks för personer som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Förslaget bedöms minska intäkterna från skatt på arbete med ca 4,5 miljarder kronor per år fr.o.m. 2018.

Det är regeringens bedömning att skatten för pensionärer bör sänkas ytterligare så att skillnaden i beskattning mellan löneinkomst och pension i sin helhet är borttagen till 2020. Den återstående skattesänkningen bedöms minska skatteintäkterna med 4,2 miljarder kronor 2019 och därefter med 8,5 miljarder kronor per år.

Regeringen föreslår lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall fr.o.m. 2018. Förslaget bedöms minska intäkterna från skatt på arbete med drygt 0,4 miljarder kronor per år.

Regeringen föreslår höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta fr.o.m. 2018 och avser även föreslå beskattning för tillfälligt arbete i Sverige fr.o.m. 2019, vilket bedöms öka intäkterna från skatt på arbete med närmare 0,8 miljarder kronor per år.

Lönesummans tillväxt

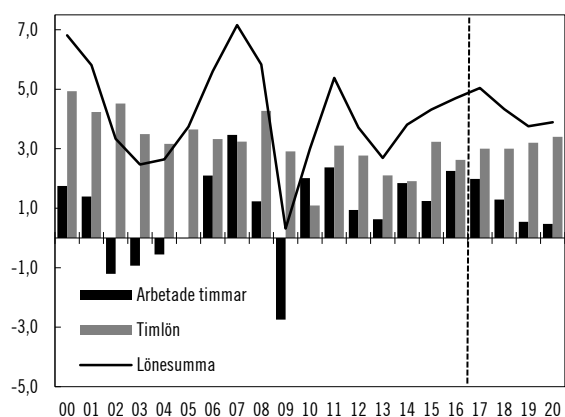
Lönesumman (summan av utbetalda löner inklusive företagarincomester) utgör drygt 70 procent av underlaget för skatt på arbete. Förändringen av antalet arbetade timmar och timlönen har därför stor betydelse för utvecklingen av skatteintäkterna. Resterande del av skatteunderlaget för skatt på arbete består av skattepliktiga transfereringar, inklusive pensioner, till hushållen.

Lönesumman beräknas ha en relativt stark tillväxt med 5,0 procent 2017. Det är något snabbare än 2016, vilket förklaras av att timlönen bedöms öka snabbare 2017 än 2016.

Under resten av prognosperioden bedöms timlönens ökningstakt vara relativt oförändrad. Samtidigt bedöms antalet timmar öka i en lägre takt. Det medför att lönesumman förväntas växa långsammare 2018–2020, med i genomsnitt 4,0 procent per år.

Diagram 7.2 Arbetade timmar, timlön och lönesumma

Årlig procentuell förändring

Anm.: Den redovisade timlönen är beräknad enligt nationalräkenskaper (NR) principer.

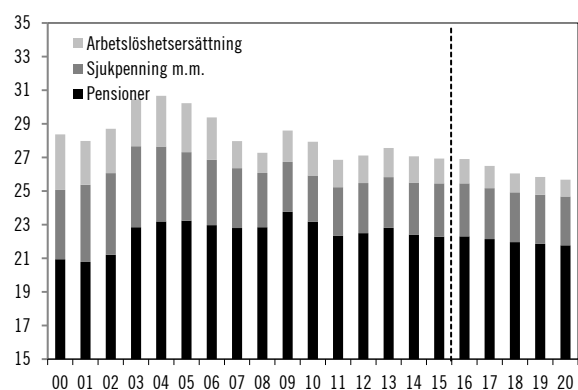
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Transfereringar till hushållen

Prognosen för de skattepliktiga transfereringarna till hushållen baseras dels på utvecklingen av antalet pensionärer, sjukskrivna och arbetslösa, dels på löne- och prisutvecklingen.

Diagram 7.3 Transfereringsinkomster som andel av underlaget för skatt på arbete

Procent

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Transfereringarna som andel av skatteunderlaget beräknas sjunka under prognosperioden (se diagram 7.3). Utbetalningarna av arbetsmarknadsersättningar beräknas minska som andel av skatteunderlaget, till följd av att arbetslösheten sjunker. Även pensionsutbetalningarna beräknas minska som andel av skatteunderlaget, vilket beror på att pensionerna ökar långsammare än lönerna. Däremot väntas andelen som utgörs av ohälsorelaterade ersättningar vara relativt oförändrad under hela perioden.

Kommunal inkomstskatt

Intäkterna från kommunal inkomstskatt beräknas 2016 ha uppgått till drygt 15 procent av BNP. Med oförändrade kommunalskatter beräknas de därefter ligga kvar på ungefär samma nivå under resten av prognosperioden (se tabell 7.2).

Det kommunala skatteunderlaget bedöms ha ökat relativt kraftigt 2016 och bedöms fortsätta öka kraftigt 2017 (se tabell 7.4). Den starka ökningstakten förklaras främst av en hög tillväxt av lönesumman. Under senare delen av prognosperioden fortsätter skatteunderlaget att öka men i en långsammare takt. Från och med 2018 påverkas skatteunderlaget för kommunal inkomstbeskattning också av regelförändringar som föreslås i denna proposition.

Tabell 7.4 Faktisk och underliggande utveckling av kommunernas skatteunderlag

Årlig procentuell förändring

	Utfall	Prognos				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Faktisk utveckling	5,0	4,9	4,8	3,4	3,9	3,8
Underliggande utveckling	4,6	5,0	4,8	3,9	3,7	3,8

Anm.: Den underliggande utvecklingen av skatteunderlaget är utvecklingen justerad för regelförändringar.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Statlig inkomstskatt

Intäkterna från statlig inkomstskatt beräknas ha uppgått till 1,3 procent av BNP 2016 och beräknas därefter ligga kvar på ungefär samma nivå under resten av prognosperioden (se tabell 7.2).

Regeringen föreslår i denna proposition att den tidigare aviseringen om begränsad uppräkningsgräns för den nedre och övre skiktgränsen för 2018 inte genomförs. Det innebär en utebliven ökning av skatteintäkterna på 1,3 miljarder kronor per år.

Skattereduktioner

Skattereduktionerna bedöms totalt sett öka under prognosperioden (se tabell 7.5), bl.a. till följd av att skatteunderlaget ökar.

Regeringen föreslår i denna proposition att en skattereduktion införs för personer med sjuk- och aktivitetsersättning fr.o.m. 2018. Förslaget beräknas minska skatteintäkterna med knappt 0,5 miljarder kronor per år. Även en reduktion för fackföreningsavgift aviseras, vilket beräknas minska skatteintäkterna med 2,7 miljarder kronor per år fr.o.m. 2019.

Tabell 7.5 Skattereduktioner

Miljarder kronor

	Utfall	Prognos				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Allmän pensionsavgift	-108	-113	-119	-123	-128	-133
Fastighetsavgift	0	0	0	0	0	0
Sjöinkomst	0	0	0	0	0	0
Jobbskatteavdrag	-104	-105	-109	-113	-116	-119
Husavdrag	-24	-13	-14	-15	-16	-17
Fackföreningsavgift				-1	-3	-3
Övriga skattereduktioner	0	0	0	0	-5	-9
Summa	-237	-231	-242	-253	-267	-280

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Beloppen för fastighetsavgift och sjöinkomst uppgår till mindre än 0,5 miljarder kronor. Regeringens bedömning att skatten för pensionärer bör sänkas ytterligare för fullt slopande av skatteskillnaden har av beräkningstekniska skäl lagts in som en övrig skattereduktion. Under övriga skattereduktioner ligger även regeringens förslag om att införa en skattereduktion för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning fr.o.m. 2018. Detta belopp uppgår till knappt 0,5 miljarder kronor per år. Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Från och med 2016 påverkas prognosen av vissa regeländringar. Reglerna för husavdraget har ändrats. Bland annat har subventionsgraden för ROT-avdraget sänkts till 30 procent av arbetskostnaden och taket för RUT-avdraget halverats till 25 000 kronor för personer som inte har fyllt 65 år vid beskattningsårets ingång. RUT-avdraget har även utökats med fler tjänster samt för reparation och underhåll av vitvaror (REP-avdrag). Dessutom har jobbskatteavdraget trappats ned för personer med inkomster som överstiger ca 50 000 kronor per månad.

Arbetsgivaravgifter och egenavgifter

Intäkterna från indirekta skatter på arbete bedöms öka med drygt 4 procent i genomsnitt per år under prognosperioden, vilket är i linje med lönesummans tillväxt. De indirekta skatterna uppgår till drygt 12 procent av BNP. Arbetsgivar- och egenavgifter utgör den huvudsakliga delen av intäkterna (se tabell 7.3). Intäkterna från dessa avgifter påverkas framför allt av utvecklingen på arbetsmarknaden.

Regeringen föreslår i denna proposition att utvidga växa-stödet till att även omfatta aktiebolag som inte har någon anställd eller endast en anställd som också är delägare samt till handelsbolag utan anställda och med högst två delägare. Nedsättningen av arbetsgivaravgifter är tillfällig och gäller 2018–2021. Förslaget beräknas minska intäkterna från skatt på arbete med 2,3 miljarder kronor 2018 och därefter med 1,8 miljarder kronor per år.

Skatt på kapital

Intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster

Hushållens kapitalinkomster fastställs i den årliga beskattningen, som är klar i december året efter inkomståret. Det innebär att 2016 års kapitalinkomster ännu inte är fastställda. Det preliminära beskattningsutfallet i augusti ger dock en bra indikation på hur skatteintäkterna har utvecklats. Underlaget för hushållens skatt på kapital är nettot av kapitalinkomster och kapitalutgifter. Den största delen kommer från realiserade kapitalvinster.

Intäkterna från hushållens skatt på kapitalinkomster beräknas ha ökat något 2016 (se tabell 7.3). Den höga nivån förklaras främst av att hushållens kapitalvinster och utdelningsinkomster väntas bli höga. Den låga räntenivån medför även lägre ränteavdrag, vilket också ger ökade skatteintäkter. Prognosen för 2016 baseras till stor del på information från det preliminära beskattningsutfallet, men får också stöd av utvecklingen på bostads- och aktiemarknaderna.

Kapitalvinsterna 2017 beräknas minska något från den höga nivån året innan, men befinner sig fortsatt över den genomsnittliga nivån 2006–2016.

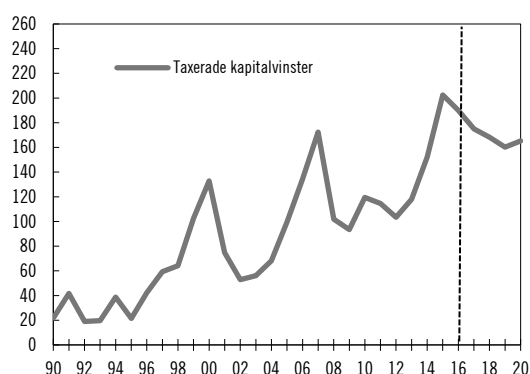
Från 2018 antas hushållens kapitalvinster successivt återgå till den historiskt genomsnittliga nivån på 3,7 procent av BNP. Kapitalvinsterna antas alltså öka något långsammare än BNP, vilket är förenligt med en lugnare utveckling på bostadsmarknaden. Utvecklingen av kapitalvinster och direktavkastning begränsas kommande år även till följd av att en ökande andel av hushållens tillgångar väntas vara placerade på investeringssparkonton. Dessa schablonbeskattas och ger inte upphov till kapitalvinster.

Ränteinkomster och ränteutgifter väntas följa ränteutvecklingen och ökar framför allt i slutet av prognosperioden.

Sammanlagt väntas intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster vara relativt oförändrade under den senare delen av prognosperioden och uppgå till 1,4 procent av BNP.

Diagram 7.4 Kapitalvinster

Miljarder kronor

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

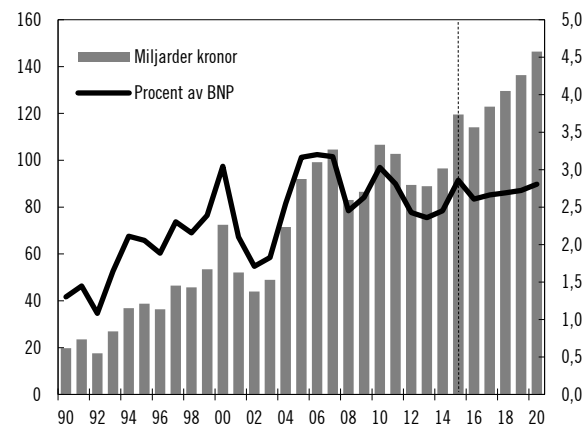
Skatt på företagsvinster

Även företagens inkomster fastställs i december året efter inkomståret. Det betyder att 2016 års inkomster inte är klara. Jämfört med 2015 beräknas intäkterna från skatt på företagsvinster ha ökat starkt 2016 om man bortser från en enskild koncerns oväntade stora vinster 2015. Denna bild framgår av det preliminära beskattningsutfallet för 2016 som visar på att aktiviteten i ekonomin var hög under 2016.

Diagram 7.5 Skatt på företagsvinster

Miljarder kronor

Procent av BNP

Källor: Skatteverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Till följd av att den ekonomiska aktiviteten förväntas öka i såväl Sverige som omvärlden väntas företagens vinster växa 2017–2020. Från och med 2018 påverkas dessutom prognosen av regeländringar inom företagsskatteområdet. År 2018 och 2019 är effekterna små, medan 2020 ökar regeländringarna skatteintäkterna med 2 miljarder kronor. Av skattereglerna bidrar den generella ränteavdragsbegränsningsregeln mest till ökningen av skatteintäkterna, medan sänkningen av bolagsskattesatsen bidrar till en

minskning av skatteintäkterna (för en beskrivning av dessa och andra reformer på bolagsområdet, se avsnitt 6).

Som andel av BNP ökar intäkterna från skatt på företagens vinster från 2,6 till 2,8 procent av BNP 2016–2020 (se diagram 7.5).

Avkastningsskatt

Intäkterna från avkastningsskatten, som tas ut på sparande i pensions- och kapitalförsäkringar, påverkas i hög grad av hur statslåneräntan utvecklas under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret. Intäkterna från avkastningsskatten föll 2016, vilket förklaras av att statslåneräntan föll 2015.

Även 2017 fortsätter intäkterna från avkastningsskatten att minska och det är på grund av fallande statslåneränta 2016. Från och med 2018 ökar skatteintäkterna (se tabell 7.3) som en konsekvens av en stigande statslåneränta fr.o.m. 2017 och ett ökat värde på sparandet i pensions- och kapitalförsäkringar.

Fastighetsskatt och fastighetsavgift

Intäkterna från fastighetsskatten, som utgår för fastigheter som inte räknas som bostadsfastigheter, och från den kommunala fastighetsavgiften beräknas ha ökat 2016 men antas sjunka 2017. Minskningen beror på sänkt fastighets-skattesats för vattenkraftverk i fyra steg 2017–2020, i enlighet med energiöverenskommelsen. Minskningen beror också på att taxeringsvärdena för elproduktionsenheter förväntas minska i och med fastställande av taxeringsvärdena i den allmänna fastighetstaxeringen 2019. Detta påverkar skatteintäkterna negativt fr.o.m. 2019.

Tabell 7.6 Fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift

Miljarder kronor

	Utfall	Prognos				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Småhus	14	14	15	16	17	17
Varav kommunal avgift	14	14	14	16	16	17
Hyreshus, bostadslägenheter	3	3	3	3	3	3
Varav kommunal avgift	3	3	3	3	3	3
Hyreshus, lokaler	8	8	8	8	8	8
Industrier	2	2	2	2	2	2
Vattenkraft	5	5	4	3	1	1
Summa	32	33	32	33	31	31
Procent av BNP	0,8	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

Som andel av BNP minskar intäkterna från fastighetsbeskattningen något 2015–2020 (se tabell 7.6).

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Skatt på konsumtion och insatsvaror består av mervärdesskatt och punktskatter. År 2017 beräknas intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror uppgå till 565 miljarder kronor (se tabell 7.7). Intäkterna utgör därmed drygt 12 procent av BNP. För de kommande prognos-åren väntas en tillväxttakt i intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror på drygt 4 procent per år.

Tabell 7.7 Skatt på konsumtion och insatsvaror

Miljarder kronor, utvecklingstakt i procent, procent av BNP

	Utfall	Prognos				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på konsumtion och insatsvaror	508	538	565	588	613	640
Utvecklingstakt	6,8	6,0	4,9	4,1	4,4	4,4
Procent av BNP	12,1	12,3	12,2	12,2	12,2	12,3
Mervärdesskatt	380	406	431	451	471	494
Utvecklingstakt	7,1	6,7	6,2	4,6	4,6	4,8
Punktskatter	128	133	134	137	142	147
Utvecklingstakt	6,0	3,9	0,9	2,5	3,5	3,3

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. I tabellen ingår skatt på import i punktskatterna och därmed även i skatt på konsumtion och insatsvaror, till skillnad från i tabell 7.3 där skatt på import särredovisas.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Mervärdesskatt

Intäkterna från mervärdesskatt kommer främst från hushållens konsumtion. Skattebasen för mervärdesskatten består också av investeringar och förbrukning i verksamheter som saknar skatteplikt, och som därmed inte kan dra av ingående mervärdesskatt.

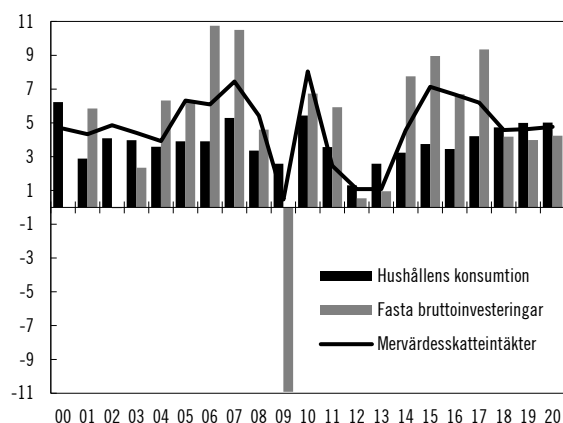
År 2016 ökade hushållens konsumtion i löpande priser med mer än 3 procent, medan intäkterna från mervärdesskatten beräknas ha ökat med det dubbla (se diagram 7.6). De höga intäkterna från mervärdesskatten kan delvis förklaras av att investeringarna ökade kraftigt 2016, och då särskilt bostadsinvesteringarna, som till stor del görs av hushåll som inte kan dra av ingående mervärdesskatt. Dessutom var sammansättningen av hushållens konsumtion gynnsam för mervärdesskatteintäkterna. Exempelvis var bilförsäljningen särskilt hög.

Även 2017 väntas intäkterna från mervärdesskatten öka kraftigt. Det beror på en fortsatt mycket hög ökningstakt för bostadsinvesteringarna samtidigt som låga räntor, högt sparande och sjunkande arbetslöshet bidrar till en god utveckling av hushållens konsumtion.

Diagram 7.6 Hushållens konsumtion, investeringar och intäkterna från mervärdesskatt

Årlig procentuell förändring

Anm.: För mervärdesskatteintäkterna finns utfall t.o.m. 2015. För hushållens konsumtion och fasta bruttoinvesteringar finns utfall t.o.m. 2016.

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

För 2018–2020 väntas ökningen av mervärdesskatteintäkterna ligga på i genomsnitt 4,7 procent, vilket är i linje med det historiska genomsnittet sedan 2000.

Regeringen föreslår i denna proposition en sänkning av mervärdesskatten på förevisning av naturområden från 25 procent till 6 procent. Denna regeländring sänker intäkterna från mervärdesskatten med 0,3 miljarder kronor per år från 2018 och framåt (se avsnitt 6 för en utförlig beskrivning).

Punktskatter

Punktskatterna skiljer sig från mervärdesskatten genom att de oftast utgår med ett visst belopp per enhet snarare än som ett procentuellt påslag på mervärdet. I likhet med vad som gäller för övriga skatter är det på kort sikt konjunkturen som, bortsett från regeländringar, främst påverkar utvecklingen av punktskatteintäkterna.

År 2016 ökade intäkterna från punktskatter med nästan 4 procent, vilket är en kraftig ökning. Den förklaras till stor del av diverse regeländringar, exempelvis höjd energiskatt på bensin och diesel.

År 2017 väntas intäkterna från punktskatter öka med endast knappt 1 procent. Detta trots en hög tillväxt och diverse regeländringar, bl.a. införandet av en kemikalieskatt och höjd alkoholskatt och energiskatt på el. Den svaga ökningen av intäkterna från punktskatterna förklaras av utfasningen av skatten på termisk effekt i kärnkraftverk samt en minskad användning av bensin- och dieselbränsle.

Under 2018–2020 bedöms intäkterna från punktskatterna öka starkare, med i genomsnitt drygt 3 procent per år. Det beror till största delen på att flertalet skattesatser är indexerade och skrivs upp med inflationen, som väntas stiga framöver.

De regeländringar som regeringen föreslår och aviserar i denna proposition höjer sammantaget intäkterna från punktskatterna med mellan 1 och 3 miljarder kronor per år från 2018 och framåt. Det rör sig om införandet av en skatt på flygresor och förändringar av fordons-skatten där ett bonus–malus-system införs. Regeringen föreslår vidare att skatt på kemikalier och flygresor ska indexeras och därmed skrivs upp med inflationen. Skatt på naturgrus och skatt på avfall föreslås skrivas upp med inflationen plus 2 procentenheter. Dessutom genomförs flertalet förändringar inom energi- och koldioxidskatten för att kunna fastställa långsiktigt hållbara spelregler för biodrivmedel. Se avsnitt 6 för en utförlig beskrivning av regeländringarna på punktskatteområdet.

Restförda och övriga skatter

Restförda och övriga skatter består av restförda skatter, omprövningar, anstånd, skattetillägg, förseningsavgifter och intäkter som förs till fonder. År 2017 beräknas intäkterna från restförda och övriga skatter uppgå till 13 miljarder kronor (se tabell 7.3). För 2018 beräknas intäkterna öka medan de faller tillbaka 2020. Lite drygt hälften av intäkterna utgörs av avgiftsuttaget till resolutionsreserven och utvecklingen av inkomsterna förklaras i huvudsak av ett förändrat avgiftsuttag för resolutionsavgiften. Styrelsen i Nordea Bank AB meddelade den 6 september 2017 att banken avser att flytta huvudkontoret från Sverige till Finland. Flytten avses genomföras under andra halvåret 2018. Den aviserade flytten beräknas inte få några väsentliga effekter för statens inkomster och utgifter 2018. Effekterna för 2019 och 2020 kan bedömas först när ytterligare omständigheter kring omstruktureringen har klarlagts. Regeringen avser att återkomma med en redovisning av konsekvenserna i kommande ekonomiska propositioner.

Skattekvoten

Skattekvoten visar förhållandet mellan de totala skatteintäkterna och BNP. Skattekvoten påverkas normalt främst av regelförändringar i skattesystemet. Den ökade med nästan en procentenhet 2016, vilket främst förklaras av förändringar i skattelagstiftningen. Även en stark ökning av intäkterna från mervärdesskatt bidrog till ökningen detta år. År 2017 sjunker skattekvoten med 0,4 procentenheter, vilket främst förklaras av att hushållens kapitalskatt och energiskatter utvecklas något långsammare än BNP. Från 2018 väntas skattekvoten fortsätta sjunka något. Det förklaras av förändrade skatteregler, bl.a. sänkt skatt för pensionärer, men även av att energiskatter och hushållens kapitalskatter fortsatt minskar i förhållande till BNP.

Tabell 7.8 Skattekvot 2015–2020

Procent av BNP

	Utfall	Prognos				
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skattekvot	43,3	44,2	43,8	43,5	43,5	43,4
Varav						
Skatt på arbete	25,1	26,0	26,0	25,7	25,6	25,5
Skatt på kapital	5,9	5,5	5,4	5,3	5,3	5,5
Skatt på konsumtion	12,1	12,3	12,2	12,2	12,2	12,3
Övriga skatter	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Tabell 7.9 Förändring av totala skatteintäkter till följd av regeländringar

Miljarder kronor, bruttoeffekter i förhållande till föregående år

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på arbete	11,9	27,2	3,6	-7,4	-2,3	-4,6
<i>Kommunalskatt</i>	5,0	1,5	0,4	-3,8	1,5	-0,3
Förändrad medelutdebitering	2,6	2,3	0,2			
Avdragsrätten för privat pensionssparande - sänkt och slopat avdrag	2,5	1,1				
Ändringar av grundavdraget (pensionärer)		-1,8		-4,4		
Slopad skattefrihet för förmån av privat hälso- och sjukvård				0,7	0,7	
Övrigt	-0,1	0,0	0,2	-0,1	0,8	-0,3
<i>Statlig skatt</i>	0,7	1,9	1,2	0,3	0,4	0,0
Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta				0,4	0,4	
Avdragsrätten för privat pensionssparande - sänkt och slopat avdrag	0,7	0,3				
Skiktgränsjusteringar		1,7	1,3			
Övrigt		-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0
<i>Skattereduktioner</i>	0,0	8,3	-0,7	-1,8	-5,5	-4,3
Husavdrag		5,3	-0,7			
Jobbskatteavdrag		2,7				
Skattereduktion för fackföreningsavgift				-1,3	-1,3	
Övriga skattereduktioner	0,0	0,3		-0,5	-4,2	-4,3
<i>Socialavgifter</i>	6,3	15,4	2,6	-2,0	1,3	
Utvidgat växa-stöd till aktie- och handelsbolag				-2,3	0,5	
Särskild löneskatt äldre		2,1				
Förändringar i nedsättningen av socialavgifter för unga	6,3	13,3	3,1			
Övrigt	-0,1		-0,5	0,3	0,8	
Skatt på kapital	0,2	2,1	2,0	-0,8	-2,1	2,2
<i>Inkomstskatt, företag</i>			2,4	0,3	-0,6	2,6
Nya skatteregler företagssektorn				0,0	-0,6	2,6
Avdragsrätt för representationsmåltider			0,8	0,3		
Övrigt			1,6	0,1	0,0	0,0
<i>Fastighetsskatt</i>			-1,2	-1,2	-1,2	-1,0
Vattenkraft: skattesatsändringar			-1,2	-1,2	-1,2	-1,0
<i>Övriga skatter på kapital</i>	0,2	2,1	0,8	0,1	-0,3	0,6
Sänkt expansionsfondsskatt					-0,4	0,4
Beskattnings vid överlåtelse av fastighet till juridisk person		0,1	0,3			
Golv för statslåneräntan i skattelagstiftningen, avkastningsskatt på pensionsmedel		0,0	0,6	-0,6		
Övrigt	0,2	2,0	-0,2	0,7	0,1	0,2
Skatt på konsumtion	5,1	5,1	1,3	1,7	2,9	1,3
<i>Mervärdesskatt</i>	0,0	-0,3	-0,4	-0,3		
<i>Punktskatter</i>	5,1	5,3	1,8	2,1	2,9	1,3
Energiskatt	-0,1	4,2	2,2	1,2	1,2	0,2
Koldioxidskatt	1,1	0,0	0,0	0,4	0,1	
Skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer m.m.	0,3	0,4	-1,9	-2,3	0,0	0,0
Skatt på vägtrafik, trängselskatt m.m.	1,7	0,7	0,0	0,5	1,0	1,0
Skatt på tobak	0,7			0,0	0,0	
Skatt på alkohol	1,3		0,3			
Kemikalieskatt			1,1	1,1	0,0	0,0
Skatt på flygresor				1,1	0,4	0,0
Övrigt			0,0	0,0	0,0	
Restförda och övriga skatter	0,0	3,1	0,0	2,5	-2,5	-3,9
Totala skatteintäkter	17,2	37,3	6,9	-3,9	-4,0	-5,0
Totala skatteintäkter, exkl. kommunal utdebitering	14,6	35,0	6,7	-3,9	-4,0	-5,0

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Tabellen visar både tidigare beslutade och i denna proposition föreslagna och aviserade regeländringar. I de celler i tabellen ovan där det står 0,0 uppgår beloppet till mindre än 0,05 miljarder kronor.

Källa: Egna beräkningar.

7.2 Inkomster i statens budget

Skatteinkomster

I enlighet med budgetlagen (2011:203) tillämpas en periodiserad redovisning av den offentliga sektorns skatteintäkter i budgetpropositionen. Det innebär att skatteintäkterna i avsnitt 7.1 redovisas under det inkomstår då den skattepliktiga händelsen ägde rum.

Inkomsterna i statens budget ska dock enligt samma lag även redovisas kassamässigt, dvs. när de faktiska in- och utbetalningarna av skatterna sker. Av denna anledning tillämpas även en kassamässig redovisning av statens skatteinkomster i detta avsnitt. De kassamässiga skatteinkomsterna består av betalningar som kan avse skatter för olika inkomstår.

Skillnaden mellan de periodiserade skatteintäkterna och de kassamässiga skatteinkomsterna utgörs av periodiseringar. Periodiseringarna består i sin tur av uppbörds- och betalningsförskjutningar samt anstånd.

Övriga inkomster

Utfall och prognoser för de inkomster som redovisas under posten Övriga inkomster i statens budget framgår av tabell 7.3. Posten innefattar inkomsttyperna 2000–8000.

År 2017 beräknas dessa inkomster uppgå till sammanlagt -41 miljarder kronor. Inkomsterna av statens verksamhet och Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet beräknas minska inkomsterna jämfört med 2016 medan inkomsterna av försåld egendom, de kalkylmässiga inkomsterna och bidragen från EU m.m. beräknas bli högre än föregående år.

Tillsammans med övriga mindre förändringar innebär det att posten Övriga inkomster minskar marginellt jämfört med 2016. För perioden 2018–2020 beräknas posten Övriga inkomster uppgå till i genomsnitt -43 miljarder kronor per år.

Inkomster av statens verksamhet

Inkomsttypen Inkomster av statens verksamhet består av utdelningar från statens aktieinnehav, affärsverkens och Riksbankens inlevererade överskott, ränteinkomster samt inkomster från offentligrättsliga avgifter. År 2017 beräknas

dessa inkomster uppgå till 28 miljarder kronor (se tabell 7.3).

År 2018–2020 beräknas inkomsterna av statens verksamhet uppgå till omkring 31 miljarder kronor per år beroende på högre inkomster från statens aktieinnehav.

Inkomster av försåld egendom

Under inkomsttypen Inkomster av försåld egendom redovisas försäljningar av olika slags statlig egendom. Inkomster från försäljningar av aktier i statligt ägda bolag utgör vanligtvis den största delen av dessa inkomster. För 2017–2020 görs ett beräkningstekniskt antagande om att försäljningsinkomsterna uppgår till 5 miljarder kronor per år.

Återbetalning av lån

Under inkomsttypen Återbetalning av lån redovisas bl.a. inbetalda studiemedelsavgifter avseende återbetalning av studiemedel för lån upptagna före 1989 och av övriga lån. Från och med 1989 finansieras studielånen inte med anslag utan med lån i Riksgäldskontoret. Inbetalningarna på studielån av upplånat kapital disponeras för att betala räntor och amorteringar till Riksgäldskontoret i stället för att redovisas under denna titel. Detsamma gäller de nya studielån som infördes den 1 juli 2001 enligt den nya studiestödslagen.

År 2017 beräknas inkomsterna av ovanstående typ uppgå till 0,8 miljarder kronor, varav studiemedelsavgifterna utgör den största delen.

År 2018–2020 beräknas inkomsterna från studiemedelsavgifter successivt minska eftersom antalet återbetalare blir färre, och 2020 beräknas inkomsterna uppgå till 0,7 miljarder kronor.

Kalkylmässiga inkomster

Under inkomsttypen Kalkylmässiga inkomster redovisas vissa avskrivningar, amorteringar och statliga pensionsavgifter. Pensionsavgifterna utgör merparten av inkomsterna.

År 2017 beräknas inkomsterna uppgå till 11 miljarder kronor. År 2018–2020 ökar inkomsterna successivt och förväntas uppgå till 14 miljarder kronor 2020. Hela ökningen förklaras av ökade inkomster från statliga pensionsavgifter.

Bidrag m.m. från EU

Under inkomsttypen Bidrag m.m. från EU redovisas bidrag från olika EU-fonder. De största enskilda bidragen erhålls från Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska social-

fonden och Europeiska jordbruksfonden. Bidragen är främst kopplade till utgifter på anslag under utgiftsområdena 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, 19 Regional tillväxt, 22 Kommunikationer samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Inkomsterna för 2017 beräknas sammantaget uppgå till 11 miljarder kronor. År 2018–2020 beräknas inkomsterna öka något och i genomsnitt uppgå till 12 miljarder kronor per år.

Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet
Inkomsttypen Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet består av två delar, tillkommande inkomster respektive avräkningar i anslutning till skattesystemet.

Tillkommande inkomster består av inkomster som bruttoredo visas i statens budget. Motsvarande poster avräknas på andra inkomstitlar eller förekommer med samma belopp på budgetens utgiftssida. Det gäller t.ex. skatter som tillfaller EU, såsom tullmedel, jordbrukstullar och sockeravgifter. Under tillkommande inkomster redovisas också kommunala utjämningsavgifter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. De tillkommande inkomsterna beräknas uppgå till 10 miljarder kronor 2017 och i genomsnitt 11 miljarder kronor per år 2018–2020.

De negativa intäkter som för ett visst år redovisas som avräkningar består av belopp som redovisats på andra inkomstitlar på statsbudgeten men som via avräkning ska balanseras. Den största delen av avräkningarna utgörs av statliga och kommunala myndigheters kompensation för betald mervärdesskatt. Som avräkningar redovisas dessutom avgiftsintäkter på myndigheters in- och utlåning till Riksgäldskontoret, t.ex. insättningsgarantin och stabilitetsavgifter. Avräkningarna beräknas uppgå till 108 miljarder kronor 2017 och i genomsnitt 116 miljarder kronor per år 2018–2020. Utvecklingen över tid förklaras i huvudsak av att kompensationen för mervärdesskatt följer den statliga respektive kommunala konsumtionen.

Sammantaget beräknas inkomsttypen Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet uppgå till -98 miljarder kronor 2017 och i genomsnitt -105 miljarder kronor per år 2018–2020.

Utgifter som ges som krediteringar på skattekonto
Under inkomsttypen Utgifter som ges som krediteringar på skattekonto redovisas stöd som enligt nationalräkenskaperna är att likställa med

utgifter. Från och med 2016 redovisas och budgeteras inga sådana utgifter på budgetens inkomstsida.

Ändrad redovisning av inkomstitlar

I statens budget för 2018 görs två förändringar av inkomstitelstrukturen. Följande inkomstitlar läggs till:

- 1142 Fackföreningsavgift
- 1462 Skatt på flygresor.

7.3 Jämförelse med 2017 års ekonomiska vårproposition och uppföljning av statens budget för 2016 och 2017

I detta avsnitt jämförs prognosen för skatteintäkterna i denna proposition med prognosen i 2017 års ekonomiska vårproposition. Vidare görs en uppföljning av inkomsterna i statens budget för 2016 och statens budget för 2017. Prognosskillnaderna finns redovisade i tabell 7.11. I tabell 7.10 finns de viktigaste ekonomiska antagandena för skatteprognoserna givet hittills genomförda och här presenterade reformer och en jämförelse med motsvarande antaganden i vårpropositionen.

Jämförelse med prognosen i 2017 års ekonomiska vårproposition

Skatt på arbete

Intäkterna från skatt på arbete 2016 har reviderats ned något jämfört med bedömningen i vårpropositionen. Det preliminära beskattningsutfallet för 2016 tyder på såväl lägre direkta som indirekta skatter jämfört med den tidigare bedömningen.

Intäkterna för övriga år under prognosperioden har också reviderats ned. Det är framför allt intäkterna från kommunal och statlig inkomstskatt som bedöms bli lägre, vilket fr.o.m. 2018 till stor del förklaras av de regeländringar som föreslås i den här propositionen. Här kan bl.a. nämnas förslaget om sänkt skatt för pensionärer. Dessutom föreslår regeringen att den tidigare aviseringen om begränsad uppräknings av skiktgränserna för statlig in-

komstbeskattning inte genomförs. Inflationen förväntas dessutom bli högre jämfört med den tidigare bedömningen, vilket också påverkar uppräkningsgränserna.

Skatt på hushållens kapitalinkomster

De prognostiserade intäkterna från hushållens skatt på kapital 2016–2018 har reviderats upp med i genomsnitt 10 miljarder kronor per år jämfört med bedömningen i vårpropositionen. Det förklaras huvudsakligen av att hushållens utdelningsinkomster och kapitalvinster väntas bli betydligt högre än tidigare beräknat. Till grund för revideringen ligger det preliminära beskattningsutfallet för 2016. Även för övriga år under prognosperioden har intäkterna från skatt på hushållens kapital reviderats upp. För 2017 görs, till skillnad från i vårpropositionen, en modellskattad prognos för kapitalvinsterna, vilket medför något högre vinster detta år. Kapitalvinsterna 2018 revideras upp jämfört med vårpropositionen till följd av prognosmetoden som innebär en successiv återgång från den modellskattade nivån 2017 till den historiska andelen av BNP 2019. Även en högre BNP-nivå ger ökade kapitalvinster jämfört med i vårpropositionen.

Skatt på företagsvinster

Intäkterna från skatt på företagsvinster 2016–2020 har reviderats upp med 8 till 16 miljarder kronor per år jämfört med prognosen i vårpropositionen. Det är framför allt det preliminära beskattningsutfallet för 2016 som visar på betydligt högre skatteintäkter än tidigare beräknat. Upprevideringen beror också på att företagets resultat nu bedöms utvecklas mer gynnsamt och att den makroekonomiska utvecklingen väntas bli mer positiv än vad som antogs i vårpropositionen.

Tabell 7.10 Antaganden i skatteprognoserna och förändringar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

Årlig procentuell förändring om inget annat anges

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP, marknadspris ¹	6,2	4,6	5,5	4,4	4,0	4,2
Diff VÅP17	0,0	-0,1	0,8	0,5	0,0	-0,2
Arbetade timmar ²	1,2	2,3	2,0	1,3	0,6	0,6
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,5	0,4	-0,2	-0,2
Timlön ³	3,2	2,6	3,0	3,0	3,2	3,4
Diff VÅP17	0,0	0,0	-0,2	-0,2	-0,2	0,0
Utbetald lönesumma, skatteunderlag	4,3	4,7	5,0	4,3	3,8	4,0
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,3	0,2	-0,4	-0,2
Arbetslöshet ^{4,5}	7,4	6,9	6,6	5,9	5,9	5,9
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,0	-0,4	-0,4	-0,2
Arbetsmarknads-politiska program ⁵	3,7	3,5	3,6	3,4	3,3	3,2
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,1	-0,2	-0,2	-0,2
Hushållens konsumtionsutgifter ¹	3,7	3,5	4,1	4,7	5,0	5,0
Diff VÅP17	0,0	0,2	0,2	0,3	0,1	-0,2
Kommunal medelutdebitering ⁶	31,99	32,10	32,12	32,12	32,12	32,12
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Statslåneränta ⁶	0,6	0,3	0,5	1,1	1,8	2,3
Diff VÅP17	0,0	0,0	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5
KPI juni-juni	-0,4	1,0	1,7	1,8	2,1	2,5
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,2	0,3	-0,2	-0,2
Inkomstbasbelopp ⁷	58,1	59,3	61,5	62,5	64,6	66,6
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,0	-0,8	-0,7	-0,8
Prisbasbelopp ⁷	44,5	44,3	44,8	45,5	46,4	47,3
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1
Inkomstindex	158,9	162,1	168,2	171,0	176,5	182,0
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,0	-2,1	-1,9	-2,3
Skiktgräns ⁸	430,2	430,2	438,9	455,3	472,8	492,0
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,0	5,2	6,5	6,0
Övre skiktgräns ⁸	616,1	625,8	638,5	662,3	687,8	715,7
Diff VÅP17	0,0	0,0	0,0	7,5	9,5	8,7

¹ Löpande priser, procentuell förändring.

² Kalenderkorrigerat, anställda.

³ Enligt nationalräkenskapernas (NR) definition.

⁴ Arbetslöshet 15–74 år.

⁵ Procent av arbetskraften.

⁶ Medelvärde under året, procent.

⁷ Tusental kronor.

⁸ Avser skiktgräns för statlig inkomstskatt. Tusental kronor.

Källor: Statistiska centralbyrån, Skatteverket och egna beräkningar.

Tabell 7.11 Aktuell prognos jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition och statens budget för 2016 och 2017

Miljarder kronor

Inkomstår	Aktuell	Jfr SB	Aktuell	Jfr SB	Jämförelse med 2017 års ekonomiska vårproposition					
	prognos 2016	2016	prognos 2017	2017	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Skatt på arbete	1 138,1	4,4	1 197,7	-6,2	0,0	-2,3	-1,8	-12,0	-22,2	-27,9
<i>Direkta skatter</i>	607,1	0,6	637,9	-6,7	0,0	-1,0	-1,9	-10,9	-19,4	-24,1
Kommunal inkomstskatt	669,3	0,9	702,3	-3,9	0,0	-0,7	0,1	-5,0	-6,7	-7,5
Statlig inkomstskatt	55,8	-1,6	59,4	-1,7	0,0	-0,8	-1,3	-3,1	-4,1	-4,0
Jobbskatteavdrag	-105,0	-1,3	-109,1	-0,5	0,0	-0,1	-0,6	-0,9	-1,1	-0,7
Husavdrag	-12,7	2,6	-14,3	-0,6	0,0	0,6	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2
Övrigt	-0,3	0,0	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	-1,8	-7,3	-11,6
<i>Indirekta skatter</i>	531,0	3,8	559,8	0,5	0,0	-1,3	0,1	-1,1	-2,8	-3,8
Arbetsgivaravgifter	515,7	3,3	541,2	-0,7	0,0	0,1	1,5	2,5	0,5	-0,4
Egenavgifter	11,8	-1,9	12,2	-1,0	0,0	-1,4	-1,4	-1,3	-1,4	-1,5
Särskild löneskatt	44,3	0,9	46,7	2,1	0,0	-0,2	-0,1	0,0	-0,1	-0,2
Nedsättningar	-5,7	2,0	-3,7	0,1	0,0	0,1	0,1	-2,2	-1,7	-1,7
Skatt på tjänstegruppliv	0,5	-0,2	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Avgifter till premiepensionssystemet	-35,6	-0,4	-37,1	0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,1	0,2
Skatt på kapital	241,3	41,0	247,4	18,7	0,0	18,8	18,2	18,7	15,3	19,2
Skatt på kapital, hushåll	72,8	26,1	70,3	9,3	0,0	11,2	8,9	9,7	5,3	5,3
Skatt på företagsvinster	114,1	12,8	122,9	9,2	0,0	7,7	8,4	9,8	12,3	15,8
Avkastningsskatt	3,5	-1,5	3,0	-0,7	0,0	0,0	0,3	-1,3	-2,3	-2,3
Fastighetsskatt	32,7	0,0	32,3	0,0	0,0	-0,2	0,0	-0,1	-0,9	-0,5
Stämpelskatt	12,3	2,8	12,1	-0,6	0,0	0,0	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Kupongskatt m.m.	5,7	0,8	6,8	1,6	0,0	0,0	1,0	1,1	1,2	1,3
Skatt på konsumtion och insatsvaror	532,2	21,8	558,1	15,5	0,0	-0,6	6,1	12,4	15,1	16,8
Mervärdesskatt	405,7	20,6	430,9	17,1	0,0	-0,6	8,4	13,7	15,6	16,5
Skatt på tobak	11,9	0,5	11,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Skatt på etylalkohol	4,2	0,2	4,3	0,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Skatt på vin m.m.	5,7	-0,1	6,0	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Skatt på öl	4,0	0,1	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Energiskatt	44,6	-0,4	46,0	-0,9	0,0	0,0	-0,6	-1,5	-2,2	-2,2
Koldioxidskatt	24,1	1,3	23,0	-0,7	0,0	0,0	-1,5	-1,4	-1,5	-1,8
Övriga skatter på energi och miljö	5,2	-0,3	4,5	0,1	0,0	0,0	-0,2	1,1	1,5	1,6
Skatt på vägtrafik	19,7	-0,4	20,4	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,5	1,6	2,6
Övriga skatter	7,0	0,4	7,1	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2
Skatt på import	6,1	-0,4	6,6	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Restförda skatter och övriga skatter	16,2	10,4	12,6	1,2	-0,8	0,4	0,2	2,6	0,3	-3,7
Restförda skatter	-4,7	1,2	-4,7	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga skatter	20,9	9,3	17,3	1,6	-0,8	0,4	0,2	2,6	0,3	-3,7
Totala skatteintäkter	1 933,8	77,2	2 022,3	29,3	-0,8	16,3	22,7	21,7	8,3	4,3
Avgår EU-skatter	-6,1	0,4	-6,6	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Offentliga sektorns skatteintäkter	1 927,8	77,6	2 015,7	29,3	-0,8	16,3	22,8	21,8	8,4	4,4
Avgår, kommunala inkomstskatter	-685,4	-0,8	-719,0	4,0	0,0	0,9	-0,1	5,2	6,8	7,7
Avgår, avgifter till ålderspensionssystemet	-233,8	-0,9	-244,7	0,4	0,0	-0,1	-0,7	-0,4	0,3	0,9
Statens skatteintäkter	1 008,5	75,9	1 052,0	33,6	-0,8	17,1	22,0	26,5	15,6	13,0
Periodiseringar	35,2	15,3	-23,1	-28,5	0,8	-17,1	-7,6	-13,4	5,9	-1,1
Statens skatteinkomster	1 043,8	91,2	1 028,9	5,2	0,0	0,0	14,4	13,2	21,4	11,9

Källor: Skatteverket, Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Avkastningsskatt

Prognosen för intäkterna från avkastningsskatten är nästan oförändrade 2017, men nedreviderade 2018–2020 jämfört med prognosen i vårpropositionen. Detta beror på att prognosen för statslåneräntan, som har en avgörande betydelse för intäkterna från avkastningsskatten, har reviderats ned jämfört med prognosen i vårpropositionen. Prognosen för statslåneräntan bestäms av räntorna på 5-åriga och 10-åriga statsobligationer, vilka också har reviderats ned på grund av en nedreviderad prognos för reporäntebanan.

Fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift

Intäkterna från fastighetsskatt och kommunal fastighetsavgift är nedreviderade något för 2019 och 2020 jämfört med prognosen i vårpropositionen. Det beror på att taxeringsvärdena för elproduktionsenheter förväntas minska i och med fastställningen av taxeringsvärdena i den allmänna fastighetstaxeringen 2019.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

Prognosen för intäkterna från mervärdesskatt har reviderats upp med mellan 8 och 17 miljarder kronor per år i förhållande till vårpropositionen. Det beror på att konsumtion och investeringar väntas öka kraftigare. Dessutom tyder de senaste årens starka utfall för mervärdesskatteintäkterna på att sambandet mellan makrobilden och intäkterna från mervärdesskatt förändrats, dvs. att intäkterna blir något högre vid en given utveckling av hushållens konsumtion och investeringar.

De prognostiserade intäkterna från punktskatter har sammantaget endast reviderats marginellt jämfört med prognosen i vårpropositionen. Däremot har intäkterna från de enskilda skatterna reviderats. Bland annat väntas intäkterna från koldioxidskatt bli lägre till följd av att energianvändningen av framför allt dieselbränsle har reviderats ned, enligt senaste prognosen från Energimyndigheten. Samtidigt föreslår regeringen i denna proposition ett införande av en flygskatt och ett bonus–malus-system som höjer intäkterna.

Restförda och övriga skatter

Intäkterna från restförda och övriga skatter är knappt 3 miljarder kronor högre 2018 och knappt 4 miljarder kronor lägre 2020 jämfört med vårpropositionen. Revideringen förklaras av förslaget i denna proposition om ett förhöjt

uttag av resolutionsavgiften 2018 med en stegvis nedtrappning av avgiftsuttaget. Resolutionsavgiften är avdragsgill och en viss motverkande effekt uppkommer därför i bolagsbeskattningen.

Övriga inkomster

Jämfört med bedömningen i vårpropositionen är prognosen för övriga inkomster 2017 uppreviderad med drygt 1 miljard kronor (se tabell 7.12). För 2018 har inkomsterna reviderats ned något, medan de reviderats upp för 2019 och 2020. Förändringarna förklaras huvudsakligen av reviderade prognoser avseende Inkomster av statens verksamhet och Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet.

Tabell 7.12 Övriga inkomster, aktuell prognos jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

	2017	2018	2019	2020
2000 Inkomster av statens verksamhet	1,3	1,9	1,1	0,2
3000 Inkomster av försäld egendom	0,0	0,0	0,0	0,0
4000 Återbetalning av lån	0,1	0,1	0,2	0,2
5000 Kalkylmässiga inkomster	0,0	-0,4	-0,6	-0,7
6000 Bidrag m.m. från EU	-0,9	-0,1	0,4	0,5
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	0,9	-2,8	-0,7	2,4
Övriga inkomster	1,4	-1,2	0,5	2,6

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.
Källa: Egna beräkningar.

Uppföljning av statens budget för 2016 och 2017*Skatt på arbete*

Intäkterna från skatt på arbete har reviderats upp med drygt 4 miljarder kronor för 2016 jämfört med vad som beräknades i statens budget för 2016. Det preliminära beskattningsutfallet indikerar högre skatteintäkter bl.a. till följd av att husavdraget bedöms bli lägre än vad som antogs i statens budget för 2016. Även intäkterna från arbetsgivaravgifterna har reviderats upp, vilket förklaras av en högre lönesumma.

År 2017 bedöms intäkterna från skatt på arbete bli lägre än beräknat i statens budget för 2017. Det är till stor del de kommunala skatteintäkterna som bedöms bli lägre. Skatteunderlaget har reviderats ned till följd av lägre inkomster från transfereringar.

Skatt på hushållens kapitalinkomster

För 2016 beräknas intäkterna från skatt på hushållens kapitalinkomster ha uppgått till knappt 73 miljarder kronor. Det är 26 miljarder kronor högre än prognosen i den beslutade budgeten för 2016. Revideringen förklaras främst av att hushållens kapitalvinster och utdelningsinkomster nu bedöms bli betydligt högre.

Intäkterna från hushållens skatt på kapitalinkomster 2017 bedöms bli 9 miljarder kronor högre än beräkningen i budgeten för 2017. Även denna revidering kan framför allt förklaras av att hushållens kapitalvinster och utdelningsinkomster väntas bli högre. Att hushållens kapitalvinster bedöms bli högre beror i sin tur på utvecklingen på bostads- och aktiemarknaden.

Skatt på företagsvinster

För 2016 bedöms intäkterna från skatt på företagsvinster bli 13 miljarder kronor högre än vad som beräknades i den beslutade budgeten för 2016. Bedömningen stöds av det preliminära beskattningsutfallet. Upprevideringen förklaras av ett högre utfall för 2014 och 2015 än vad som tidigare beräknades och en starkare utveckling av skattebasen.

År 2017 förväntas intäkterna från skatt på företagsvinster bli högre än vad som beräknades i budgeten för 2017, bl.a. på grund av det högre utfallet för 2015 och det höga preliminära utfallet för 2016.

Skatt på konsumtion och insatsvaror

År 2016 beräknas intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror ha uppgått till 532 miljarder kronor, vilket är 22 miljarder kronor högre än vad som beräknades i statens budget för 2016. Det är intäkterna från mervärdesskatt som ökat betydligt kraftigare än väntat. Det förklaras av att sammansättningen i hushållens konsumtion var mer gynnsam för mervärdesskatteintäkterna, då konsumtionen av exempelvis bilar var särskilt hög. Dessutom ökade bostadsinvesteringarna kraftigare än väntat. Dessa investeringar görs till stor del av hushåll som inte kan dra av ingående mervärdesskatt.

För 2017 beräknas intäkterna från skatt på konsumtion och insatsvaror bli 15 miljarder kronor högre än vad som prognostiserades i statens budget för 2017. Även för detta år är det intäkterna från mervärdesskatt som beräknas öka kraftigare än väntat. Det i sin tur förklaras både av att prognosen för konsumtion och investeringar reviderats upp och av att de senaste

årens starka utfall för mervärdesskatteintäkterna tyder på att sambandet mellan makrobilden och intäkterna från mervärdesskatt förändrats.

Övriga inkomster

Utfallet för övriga inkomster blev 13 miljarder kronor lägre 2016 än vad som beräknades i budgeten för 2016. Det lägre utfallet beror främst på att avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet blev 6 miljarder kronor lägre än i beräkningen i budgeten för 2016 samt att inkomsterna från försäljningar av statlig egendom blev 5 miljarder kronor lägre än det beräknings tekniska antagandet som ingick i beräkningen. Resterande del förklaras i huvudsak av lägre bidrag m.m. från EU än beräknat.

Inkomsterna i prognosen för 2017 har ökat med 3 miljarder kronor jämfört med budgeten för 2017. Ökningen förklaras framför allt av ökade avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet.

Tabell 7.13 Övriga inkomster, utfall 2016 och prognos 2017 jämfört med statens budget för 2016 och 2017

Miljarder kronor

	Utfall 2016	Jmf SB 2016	Prognos 2017	Jmf SB 2017
2000 Inkomster av statens verksamhet	31,3	0,1	28,1	0,3
3000 Inkomster av försäld egendom	0,2	-4,8	5,1	0,1
4000 Återbetalning av lån	0,8	0,0	0,8	0,1
5000 Kalkylmässiga inkomster	10,8	0,1	11,4	0,1
6000 Bidrag m.m. från EU	11,0	-1,7	11,2	-0,1
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-95,1	-6,4	-97,9	2,1
8000 Utgifter som ges som krediteringar på skattekontot	0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga inkomster	-41,1	-12,8	-41,4	2,6

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.
Källor: Skatteverket och egna beräkningar.

7.4 Förslag som ligger till grund för beräkningen av statens övriga inkomster

I avsnitt 6 lämnar regeringen förslag till den skattelagstiftning som påverkar beräkningen av statens inkomster. I detta avsnitt lämnar regeringen förslag som påverkar statens övriga inkomster i samma beräkning.

Försäljning av fastigheter

Enligt 8 kap. 2 § budgetlagen krävs riksdagens godkännande för försäljning av fast egendom om värdet av egendomen överstiger 75 miljoner kronor.

Fastigheter som förvaltas av Statens fastighetsverk

Regeringens förslag: Regeringen får under 2018 genom försäljning överlåta fastigheten Stockholm Silvieberg 3 i Stockholm.

Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Skälen för regeringens förslag: Genom Statens fastighetsverk äger staten en fastighet på Fyrverkarbacken i Stockholm med fastighetsbeteckning Stockholm Silvieberg 3. På fastigheten, som är upplåten med tomträtt till Bostadsrättsföreningen Silvieberg, finns uppfört

en byggnad med främst bostäder men även en mindre andel kommersiella lokaler. En ansökan har kommit in till regeringen om att överlåta fastigheten till Bostadsrättsföreningen Silvieberg. Ur ett statligt perspektiv finns det inte något behov av att framöver äga fastigheten.

En värdering av fastigheten gjordes i juni 2017 utifrån fastighetens friköpspris. Värderingen är baserad på de riktlinjer för friköp som används i Stockholms kommun. Vid denna värdering bedömdes fastighetens friköpspris uppgå till 165 000 000 kronor. Inför en försäljning kommer en ny värdering av fastigheten göras. Det finns vidare lån i Riksgäldskontoret motsvarande fastighetens bokförda värde. Lånen uppgår till sammanlagt ca 8,5 miljoner kronor. Vid en försäljning bör kostnaderna för att lösa dessa lån och de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten avräknas från försäljningsintäkterna innan dessa redovisas mot inkomsttitel. Det slutliga bokförda värdet beräknas vid den tidpunkt försäljningen sker.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen godkänner att regeringen under 2018 genom försäljning överlåter fastigheten Stockholm Silvieberg 3 i Stockholm. Vidare föreslås att regeringen från försäljningsintäkterna får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Regeringens förslag: Regeringen får under 2018 genom försäljning överlåta fastigheten Stockholm Lysbomben 1 i Stockholm.

Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten,

dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Skälen för regeringens förslag: Genom Statens fastighetsverk äger staten en fastighet på Fyrverkarbacken i Stockholm med fastighetsbeteckning Stockholm Lysbomben 1. På fastigheten, som är upplåten med tomträtt till Bostadsrättsföreningen Lysbomben, finns uppfört en byggnad med främst bostäder men även en mindre andel kommersiella lokaler. En ansökan har kommit in till regeringen om att överlåta fastigheten till Bostadsrättsföreningen Lysbomben. Ur ett statligt perspektiv finns det inte något behov av att framöver äga fastigheten.

En värdering av fastigheten gjordes i juni 2017 utifrån fastighetens friköpspris. Värderingen är baserad på de riktlinjer för friköp som används i Stockholms kommun. Vid denna värdering bedömdes fastighetens friköpspris uppgå till 133 000 000 kronor. Inför en försäljning kommer en ny värdering av fastigheten göras. Det finns vidare lån i Riksgäldskontoret motsvarande fastighetens bokförda värde. Lånen uppgår till sammanlagt ca 6,2 miljoner kronor. Vid en försäljning bör kostnaderna för att lösa dessa lån och de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten avräknas från försäljningsintäkterna innan dessa redovisas mot inkomsttitel. Det slutliga bokförda värdet beräknas vid den tidpunkt försäljningen sker.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen godkänner att regeringen under 2018 genom försäljning överlåter fastigheten Stockholm Lysbomben 1 i Stockholm. Vidare föreslås att regeringen från försäljningsintäkterna får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Regeringens förslag: Regeringen får under 2018 genom försäljning överlåta fastigheten Stockholm Smyrna 5 i Stockholm.

Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Skälen för regeringens förslag: Genom Statens fastighetsverk äger staten en fastighet på Sandhamnsgatan i Stockholm med fastighetsbeteckning Stockholm Smyrna 5. På fastigheten, som är upplåten med tomträtt till Bostadsrättsföreningen Smyrna, finns uppfört en byggnad med främst bostäder. En ansökan har kommit in till regeringen om att överlåta fastigheten till Bostadsrättsföreningen Smyrna. Ur ett statligt perspektiv finns det inte något behov av att framöver äga fastigheten.

En värdering av fastigheten gjordes i juni 2017 utifrån fastighetens friköpspris. Värderingen är baserad på de riktlinjer för friköp som används i Stockholms kommun. Vid denna värdering bedömdes fastighetens friköpspris uppgå till 96 000 000 kronor. Inför en försäljning kommer en ny värdering av fastigheten göras. Det finns vidare lån i Riksgäldskontoret motsvarande fastighetens bokförda värde. Lånen uppgår till sammanlagt ca 6,2 miljoner kronor. Vid en försäljning bör kostnaderna för att lösa dessa lån och de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten avräknas från försäljningsintäkterna innan dessa redovisas mot inkomsttitel. Det slutliga bokförda värdet beräknas vid den tidpunkt försäljningen sker.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen godkänner att regeringen under 2018 genom försäljning överlåter fastigheten Stockholm Smyrna 5 i Stockholm. Vidare föreslås att regeringen från försäljningsintäkterna får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheten, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Fastigheter som förvaltas av Trafikverket

Regeringens förslag: Regeringen får under 2018 genom försäljning överlåta del av fastigheterna Järnvägen 100:1 i Boden, Gullbergsvass 703:6 i Göteborg, Stora Älberg 2:2 i Hallsberg, Järnvägen 1:1 i Malmö, Butängen 2:1 i Norrköping och Ånge 30:1 i Ånge samt fastigheterna Brynäs 92:4 i Gävle och Tågordningen 1 i Stockholm.

Från försäljningsintäkterna får regeringen avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

Skälen för regeringens förslag: Trafikledningen av statens vägar och järnvägar utgör en samhällskritisk funktion. Skyddet mot sabotage, spioneri och terrorism riktad mot denna verksamhet behöver stärkas. I regeringens Nationella säkerhetsstrategi tydliggörs att upprätthållande av fungerande väg- och järnvägstrafik är kritiskt för samhällets funktionalitet och i den pågående uppbyggnaden av totalförsvaret har trafikcentralerna en viktig funktion att fylla. För att kunna möta både den nuvarande och en framtida ökad hotbild i samhället och omvärlden och för att reducera risken för störningar i väg- och järnvägstrafiken anser regeringen att byggnaderna där trafikledning sker bör ha ett högre säkerhetsskydd.

Följande fastigheter som ägs av staten genom Trafikverket berörs av detta: del av fastigheterna Järnvägen 100:1 i Boden, Gullbergsvass 703:6 i Göteborg, Stora Älberg 2:2 i Hallsberg, Järnvägen 1:1 i Malmö, Butängen 2:1 i Norrköping och Ånge 30:1 i Ånge samt fastigheterna Brynäs 92:4 i Gävle och Tågordningen 1 i Stockholm. För de fastigheter där del av fastigheten ska säljas kommer en fastighetsbildning genomföras inför försäljningen för att avskilja den funktionella enhet vid vilken trafikledningen bedrivs.

Regeringen har efter utredning funnit att förutsättningarna för att driva och förvalta byggnader med särskilda behov av säkerhetsskydd bäst tillgodoses genom att de aktuella fastigheterna överläts till Specialfastigheter Sverige AB och att fastigheterna efter om- och tillbyggnad av lokalerna hyrs av bolaget.

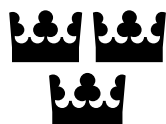
Specialfastigheter Sverige AB är ett statligt helägt bolag med särskild kompetens att driva och förvalta byggnader med särskilda behov av säkerhetsskydd.

Fastigheternas samlade marknadsvärde beräknas till ca 540 miljoner kronor. Det finns vidare lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna. Lånen i Riksgäldskontoret, vilka överensstämmer med det samlade bokförda värdet av fastigheterna, uppgick den 31 juli 2017 till sammanlagt ca 254 miljoner kronor. Vid en försäljning bör kostnaderna för att lösa dessa lån och de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten avräknas från försäljningsintäkterna innan dessa redovisas mot inkomsttitel. Det slutliga bokförda värdet beräknas vid den tidpunkt försäljningen sker.

Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen godkänner att regeringen genom försäljning överlåter del av fastigheterna Järnvägen 100:1 i Boden, Gullbergsvass 703:6 i Göteborg, Stora Älberg 2:2 i Hallsberg, Järnvägen 1:1 i Malmö, Butängen 2:1 i Norrköping och Ånge 30:1 i Ånge samt fastigheterna Brynäs 92:4 i Gävle och Tågordningen 1 i Stockholm till Specialfastigheter Sverige AB. Vidare föreslås att regeringen från försäljningsintäkterna får avräkna dels det belopp som behövs för att lösa lån i Riksgäldskontoret som hör till fastigheterna, dels de direkta försäljningskostnader som uppkommer för staten vid en försäljning.

8

Utgifter

8 Utgifter

Sammanfattning

-
- Som andel av BNP väntas de takbegränsade utgifterna minska från 27,1 till 25,9 procent mellan 2016 och 2020 (se tabell 8.1). De takbegränsade utgifterna beräknas dock öka med knappt 167 miljarder kronor under samma period. Det motsvarar en genomsnittlig ökning om knappt 42 miljarder kronor eller 3,5 procent per år.
  - År 2018 beräknas de takbegränsade utgifterna öka med 53 miljarder kronor jämfört med 2017. Utgiftsökningen beror i första hand på beslutade, föreslagna och aviserade reformer (se tabell 8.4).
  - De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 31 miljarder kronor per år 2019 och 2020 jämfört med det föregående året. Utgiftsökningarna beror i första hand på den makroekonomiska utvecklingen (se tabell 8.4).
  - Utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget väntas öka med 44 miljarder kronor 2017–2020 (se tabell 8.3). Ökningarna beror huvudsakligen på den makroekonomiska utvecklingen.
  - Enligt den aktuella prognosen beräknas utgifterna i statens budget 2017 bli 38 miljarder kronor lägre än de beslutade utgiftsramarna, inklusive ändringsbudgetar (se tabell 8.10). Utvecklingen beror bl.a. på lägre utgifter under utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering, 26 Statsskuldräntor m.m. och 27 Avgiften till Europeiska unionen.

- Jämfört med bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100) beräknas de takbegränsade utgifterna bli mellan 18 och 47 miljarder kronor högre per år 2018–2020 (se tabell 8.12). Orsaken till de högre utgifterna är framför allt nya föreslagna och aviserade reformer, medan den makroekonomiska utvecklingen och antalet personer inom regelstyrda transfereringssystem (volymer) bidrar till att sänka utgifterna. De områden där de nya föreslagna och aviserade reformerna är som störst är utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, 16 Utbildning och universitetsforskning samt 25 Allmänna bidrag till kommuner.
-

I detta avsnitt lämnas förslag om utgiftsramar för 2018 och preliminära utgiftsramar för 2019 och 2020. Till grund för förslagen ligger en analys av utvecklingen av utgifterna i statens budget och de utgifter som omfattas av utgiftstaket, de s.k. takbegränsade utgifterna. Utgiftssidan i statens budget delas in i 27 utgiftsområden och posten Minskning av anslagsbehållningar. De takbegränsade utgifterna består av utgifterna under utgiftsområde 1–25 och 27 samt utgifterna inom ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget (se tabell 8.1).

Till budgetens utgiftssida hör även Riksgäldskontorets nettoutlåning och den kassamässiga korrigeringen (se avsnitt 9.2).

Tabell 8.1 Utgifter under utgiftsområden i statens budget och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inget annat anges

	Utfall 2016	Prognos 2017	Beräknat		
			2018	2019	2020
Utgifter under utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor ¹	899	937	981	1 002	1 023
<i>Procent av BNP</i>	<i>20,5</i>	<i>20,3</i>	<i>20,4</i>	<i>20,0</i>	<i>19,6</i>
Statsskuldsräntor m.m. ¹	2	12	11	26	22
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>0,3</i>	<i>0,2</i>	<i>0,5</i>	<i>0,4</i>
Summa utgiftsområden	901	949	992	1 027	1 045
<i>Procent av BNP</i>	<i>20,6</i>	<i>20,6</i>	<i>20,6</i>	<i>20,5</i>	<i>20,0</i>
Ålderspensions-systemet vid sidan av statens budget	285	299	309	319	329
<i>Procent av BNP</i>	<i>6,5</i>	<i>6,5</i>	<i>6,4</i>	<i>6,4</i>	<i>6,3</i>
Takbegränsade utgifter²	1 184	1 236	1 289	1 320	1 351
<i>Procent av BNP</i>	<i>27,1</i>	<i>26,8</i>	<i>26,8</i>	<i>26,4</i>	<i>25,9</i>
Utgiftstak³	1 215	1 274	1 337	1 397	1 471
Budgeteringsmarginal⁴	31	38	48	77	120

¹ Inklusiv förbrukning av anslagsbehållningar och utnyttjande av anslagskredit.² Utgifter i statens budget (exklusive utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.) och ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.³ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket 2020 (se avsnitt 5.2).⁴ Utrymmet mellan utgiftstaket och de takbegränsade utgifterna kallas budgeteringsmarginalen.

Källa: Egna beräkningar.

8.1 Utgiftsramar för 2018

Regeringens förslag: Utgifterna för 2018 fördelas på utgiftsområden enligt tabell 8.2.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 9 kap. 5 § riksdagsordningen ska förslaget till statens budget innehålla en fördelning av anslagen på utgiftsområden. Regeringens förslag till ramar för utgiftsområdena för 2018 redovisas i tabell 8.2. Utgiftsramen för ett utgiftsområde anger den nivå som årets anvisade anslagsmedel för området högst får uppgå till. I förslaget till utgiftsramar för 2018 har hänsyn tagits till tidigare beslutade och nu föreslagna eller aviserade utgiftsreformer. Till grund för utgiftsramarna ligger vidare regeringens prognos för den makroekonomiska utvecklingen, volymantaganden för vissa transfereringssystem samt pris- och löneomräkningen av främst förvaltningsanslagen.

Regeringens förslag: Beräkningen av förändringen av anslagsbehållningar för 2018 enligt tabell 8.2 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Förändringen av anslagsbehållningar redovisas på utgiftssidan i statens budget, påverkar lånebehovet och uppstår till följd av att statliga myndigheter har vissa möjligheter att omfördela utgifter över tiden. Outnyttjade medel på ett anslag får enligt budgetlagen användas följande år. På motsvarande sätt finns möjlighet att i viss utsträckning låna av efterföljande års anslag. Förskjutningar av utgifter mellan år redovisas som en för alla anslag gemensam beräkningspost benämnd Minskning av anslagsbehållningar och ingår i de takbegränsade utgifterna. Förändringen av anslagsbehållningar för 2018–2020 redovisas samlat för alla utgiftsområden under posten Minskning av anslagsbehållningar (tabell 8.2 och tabell 8.3).

Regeringens förslag: Beräkningen av utgifterna för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget för 2018 enligt tabell 8.2 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 2 § budgetlagen (2011:203) ska den av riksdagen beslutade nivån på utgiftstaket användas i beredningen av förslaget till statens budget. I de utgifter som begränsas av utgiftstaket, de takbegränsade utgifterna, ingår förutom budgetens utgiftsområden 1–25 och 27 även ålderspensionssystemets utgifter.

Utgifterna för ålderspensionssystemet beräknas öka med 9,6 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017. Den makroekonomiska utvecklingen bidrar till att utgifterna ökar med 8,3 miljarder kronor till följd av utvecklingen av inkomstindex medan 1,3 miljarder kronor beror på volymförändringar främst på grund av att antalet pensionärer med inkomstgrundande pensioner ökar och att dessa har en högre inkomstgrundande pension.

Takbegränsade utgifter 2018

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 53 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017. Ökningen beror främst på tidigare beslutade och nu föreslagna eller aviserade utgiftsreformer, vilka motsvarar 20 miljarder kronor. Den makroekonomiska utvecklingen bidrar till att utgifterna ökar med 13 miljarder kronor. Utgiftsminskningar om sammanlagt 5 miljarder kronor är hänförliga till volymförändringar i form av t.ex. färre personer i olika transfereringssystem (se tabell 8.4). En utförlig redovisning av förändringarna och orsakerna till dessa lämnas i avsnitten 8.3 och 8.5.

Tabell 8.2 Utgiftsramar 2018

Tusental kronor

Utgiftsområde	Utgiftsram 2018	
1	Rikets styrelse	14 531 335
2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	16 285 547
3	Skatt, tull och exekution	11 399 384
4	Rättsväsendet	45 776 783
5	Internationell samverkan	2 009 032
6	Försvar och samhällets krisberedskap	53 835 520
7	Internationellt bistånd	42 985 209
8	Migration	15 748 230
9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	77 696 041
10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	102 615 229
11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 635 669
12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	94 586 418
13	Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	25 600 209
14	Arbetsmarknad och arbetsliv	74 083 840
15	Studiestöd	24 352 692
16	Utbildning och universitetsforskning	77 965 638
17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	15 879 752
18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 951 648
19	Regional tillväxt	3 921 525
20	Allmän miljö- och naturvård	10 772 788
21	Energi	3 588 354
22	Kommunikationer	56 418 505
23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 253 779
24	Näringsliv	7 370 651
25	Allmänna bidrag till kommuner	111 385 385
26	Statsskuldräntor m.m.	11 355 200
27	Avgiften till Europeiska unionen	39 510 631
	Minskning av anslagsbehållningar	-8 479 386
	Summa utgiftsområden¹	992 035 608
	Summa utgiftsområden exkl. statsskuldräntor²	980 690 408
	Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	308 661 000
	Takbegränsade utgifter	1 289 351 408
	Budgeteringsmarginal	47 648 592
	Utgiftstak för staten	1 337 000 000

¹ Inklusive minskning av anslagsbehållningar.² Exklusive minskning av anslagsbehållningar för statsskuldräntor.

Källa: Egna beräkningar.

8.2 Preliminära utgiftsramar för 2019 och 2020

Regeringens förslag: Den preliminära fördelningen av utgifter på utgiftsområden för 2019 och 2020 enligt tabell 8.3 godkänns som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 2 kap. 3 § budgetlagen ska regeringen i budgetpropositionen lämna förslag till preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar för det andra och tredje tillkommande budgetåret. Regeringens förslag till preliminär fördelning av utgifter på utgiftsområden för 2019 och 2020 redovisas i tabell 8.3.

I beräkningen av utgiftsramarna för 2019 och 2020 har hänsyn tagits till tidigare beslutade och nu föreslagna eller aviserade utgiftsreformer. Till grund för de preliminära utgiftsramarna ligger vidare regeringens prognoser för den makroekonomiska utvecklingen och volymutvecklingen i transfereringssystemen samt pris- och löneomräkningen av främst förvaltningsanslagen.

Takbegränsade utgifter 2019 och 2020

De takbegränsade utgifterna beräknas öka med 31 miljarder kronor per år 2019 och 2020, jämfört med det föregående året. Ökningen beror till största del på den makroekonomiska utvecklingen som förklarar ökade utgifter om 17 respektive 18 miljarder kronor. Beslutade, aviserade och nu föreslagna reformer bidrar till ökade utgifter om 15 respektive 11 miljarder kronor jämfört med det föregående året. Utgiftsminskningar om 12 respektive 5 miljarder kronor jämfört med det föregående året är hänförliga till volymförändringar i form av t.ex. färre personer i olika transfereringssystem (se tabell 8.4). En utförlig redovisning av förändringarna och orsakerna till dessa lämnas i avsnitten 8.3 och 8.5.

Tabell 8.3 Utgifter per utgiftsområde 2016–2020

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2016 Utfall ¹	2017 Anslag ²	2017 Prognos	2018 Förslag ³	2019 Förslag ⁴	2020 Förslag ⁴
1 Rikets styrelse	12 672	13 316	13 473	14 531	14 510	14 435
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	15 035	15 359	15 407	16 286	16 703	17 359
3 Skatt, tull och exekution	10 840	11 024	11 015	11 399	11 654	11 816
4 Rättsväsendet	42 289	43 875	44 441	45 777	47 418	48 990
5 Internationell samverkan	2 070	2 163	2 084	2 009	2 012	2 017
6 Försvar och samhällets krisberedskap	49 366	50 739	50 116	53 836	56 057	58 068
7 Internationellt bistånd	31 971	36 775	36 754	42 985	45 684	47 161
8 Migration	41 251	39 421	38 921	15 748	10 556	9 571
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	63 371	70 444	68 420	77 696	75 775	75 575
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	105 614	107 172	103 313	102 615	101 876	101 723
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	35 928	34 774	34 677	34 636	34 279	34 034
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	86 106	89 387	88 546	94 586	98 496	101 447
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	19 200	32 705	26 434	25 600	18 754	14 691
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	72 531	75 669	72 234	74 084	75 419	77 749
15 Studiestöd	19 486	22 434	20 259	24 353	25 659	27 043
16 Utbildning och universitetsforskning	66 120	73 058	70 892	77 966	80 307	84 056
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	13 918	14 521	14 326	15 880	15 900	15 906
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 119	6 805	4 466	6 952	7 038	7 052
19 Regional tillväxt	2 614	3 595	3 122	3 922	5 019	5 997
20 Allmän miljö- och naturvård	7 299	8 913	8 347	10 773	13 207	14 692
21 Energi	2 721	3 079	3 071	3 588	3 715	3 819
22 Kommunikationer	50 087	55 083	55 348	56 419	59 487	60 833
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	15 898	18 242	17 769	19 254	19 737	19 497
24 Näringsliv	5 891	6 456	6 428	7 371	7 493	7 218
25 Allmänna bidrag till kommuner	93 350	105 566	105 494	111 385	116 929	122 003
26 Statsskuldsräntor m.m.	1 743	16 468	11 645	11 355	25 655	22 155
27 Avgiften till Europeiska unionen	30 350	29 586	21 524	39 511	43 043	44 491
Minskning av anslagsbehållningar				-8 479	-5 134	-4 698
Summa utgiftsområden⁵	900 839	986 629	948 524	992 036	1 027 248	1 044 703
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor⁶	899 096	970 161	936 879	980 690	1 001 603	1 022 558
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	285 357		299 062	308 661	318 871	328 877
Takbegränsade utgifter	1 184 453		1 235 941	1 289 351	1 320 474	1 351 435
Budgeteringsmarginal	30 547		38 059	47 649	76 526	119 565
Utgiftstak⁷	1 215 000		1 274 000	1 337 000	1 397 000	1 471 000

¹ Anslagen är fördelade till de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2018.² Inklusive riksdagens beslut i enlighet med propositionen Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99, bet. 2016/17:FiU21, rs kr. 2016/17:316) samt förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2).³ Regeringens förslag till utgiftsramar för 2018 i denna proposition (se tabell 8.2).⁴ Regeringens förslag till preliminära utgiftsramar för 2019 och 2020.⁵ Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.⁶ Summa utgiftsområden exklusive U026 Statsskuldsräntor m.m. och exklusive minskning av anslagsbehållningar för statsskuldsräntor.⁷ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2020 (se avsnitt 5.2).

Källa: Egna beräkningar.

8.3 Utveckling av de takbegränsade utgifterna över tid

I detta avsnitt analyseras hur nivåerna på statens utgifter utvecklas mellan respektive år 2017–2020, hur medlen fördelas på olika områden och vilka faktorer som driver utgiftsutvecklingen. Dessa faktorer utgörs bl.a. av beslut om reformer, volymförändringar och makroekonomisk utveckling (se tabell 8.4). Med reformer avses tidigare beslutade och aviserade åtgärder samt förslag och aviseringar i denna proposition och i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2). Utvecklingen av de takbegränsade utgifterna och de viktigaste faktorerna bakom den årliga förändringen framgår av tabell 8.4. I den efterföljande beskrivningen motsvaras varje rad i tabell 8.4 av en rubrik.

Tabell 8.4 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med det föregående året

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020
Takbegränsade utgifter	51	53	31	31
<i>Förklaras av:</i>				
Beslut om reformer ¹	26	20	15	11
Pris- och löneomräkning	2	4	4	5
Övriga makroekonomiska förändringar	14	13	17	18
Volym ²	-5	-5	-12	-5
Tekniska justeringar ³	0	6	1	0
Övrigt	14	16	6	2

¹ Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ingår inte. Vidare ingår inte medel som i propositionen Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99) föreslogs och Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2) föreslås tillföras anslag som påverkas av förändringar i volym och makroekonomiska förutsättningar (i första hand transfereringsanslag).

² Begreppet volym innefattar ett antal olika förklaringar till utgiftsförändringar, bl.a. antal personer i vissa transfereringssystem, längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem samt förändringar av nivå på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen.

³ Utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstakets nivå. Källa: Egna beräkningar.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer

I detta avsnitt beskrivs hur utvecklingen av de takbegränsade utgifterna över tid påverkas av riksdagens tidigare beslut och regeringens nu aktuella förslag och aviseringar, oavsett i vilken proposition de har presenterats. Det är således den samlade budgeteffekten på de takbegränsade utgifterna, både vad gäller reformer och finansiering av dessa i förhållande till föregående

år, som redovisas i detta avsnitt. I beskrivningen ingår budgeteffekterna av att tidigare reformer eller temporära program upphör eller minskar i omfattning.

Beslutade, föreslagna och aviserade reformer beräknas öka utgifterna under utgiftstaket med sammanlagt 72 miljarder kronor 2017–2020. I tabell 8.5 redovisas hur beslutade, föreslagna och aviserade reformer påverkar utgiftsutvecklingen fördelat på enskilda år och utgiftsområden. Nedan kommenteras i vilka ekonomiska propositioner några av de största utgiftspåverkande reformerna presenterats.

Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

I denna proposition föreslås medel tillföras bl.a. för utvecklingsarbete, förberedelser och genomförande av de allmänna valen 2018 och valet till Europaparlamentet 2019. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018 jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

I denna proposition lämnas förslag om att ge Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Kriminalvården förstärkta resurser. Satsningarna medför att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2018–2020, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

I denna proposition presenteras bl.a. förslag om att förstärka totalförsvaret från 2018, i enlighet med totalförsvärsöverenskommelsen. Sammantaget innebär förslagen i denna proposition att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2018 jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99) presenterades förslag om att förstärka totalförsvaret. Detta medför att utgifterna beräknas öka 2017, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionerna för 2015 (prop. 2014/15:1) och 2016 (prop. 2015/16:1) presenterades satsningar för att förstärka Sveriges försvarsförmåga. Satsningarna beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2017–2020, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

I denna proposition presenteras bl.a. förslag om att höja biståndsramen till 1 procent av BNI.

Förslaget beräknas innebära att utgifterna ökar 2018 jämfört med det föregående året.

En del av kostnaderna för mottagande av asylsökande är avräkningsbara från biståndsramen enligt den definition som används av OECD:s biståndskommitté DAC. En konsekvens av att de avräkningsbara utgifterna under utgiftsområde 8 Migration minskade jämfört med beräkningen i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) är att regeringen i propositionerna Vårändringsbudget för 2017 och Höständringsbudget för 2017 föreslår ökning av medel till utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, för 2017, för att bibehålla den av riksdagen fastställda biståndsramen. Detta medför att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2017, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades förslag om bl.a. ett nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga, som påverkade avräkningarna från biståndsramen. Förslagen beräknas medföra att utgifterna under utgiftsområdet minskar 2017, ökar 2018 samt minskar 2019 och 2020, jämfört med det föregående året.

I propositionerna Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99) och Höständringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:2) föreslog regeringen sammantaget en ökning av biståndsramen 2016 till följd av minskade avräkningar för kostnader för mottagande av asylsökande. Detta medförde att utgifterna ökade 2016, jämfört med det föregående året och som en konsekvens av att ökningen endast avsåg 2016 minskar utgifterna 2017, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 8 Migration

I denna proposition föreslås att medel för mottagande av och resekostnader för personer som vidarebosätts i Sverige flyttas till utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering. Därutöver minskas anvisade medel till följd av färre ärenden i migrationsdomstolarna och fortsatt effektiviseringsarbete på Migrationsverket. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition medföra att utgifterna under utgiftsområde 8 minskar 2018 och 2019 jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades bl.a. förslag om ett fortsatt tillskott till Migrationsverkets förvaltningsanslag och en övergång till ett nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga. Förslagen medför sammantaget att utgifterna under

utgiftsområdet beräknas öka 2017, minska 2018 och öka 2019, jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2016 presenterades bl.a. en tillfällig ökning av anslaget för Migrationsverkets förvaltningskostnader. Förslaget bidrog till att utgifterna under utgiftsområdet ökade 2016 och som en konsekvens av att ökningen endast avsåg 2016 minskar utgifterna 2017, jämfört med det föregående året.

Tabell 8.5 Förändring av takbegränsade utgifter jämfört med föregående år till följd av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer

Milljarder kronor. Minustecken innebär anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning

	2017	2018	2019	2020
UO 1 Rikets styrelse	0,3	1,0	-0,2	-0,3
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>1,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,3</i>
UO 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	0,0	0,3	0,0	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
UO 3 Skatt, tull och exekution	0,1	0,2	0,1	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>
UO 4 Rättsväsendet	0,7	1,8	1,0	0,8
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>2,1</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>
UO 5 Internationell samverkan	0,0	0,1	0,0	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
UO 6 Försvar och samhällets krisberedskap	1,3	2,6	1,4	1,1
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>2,6</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
UO 7 Internationellt bistånd	-1,2	1,4	-1,2	-0,2
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,5</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
UO 8 Migration	2,4	-9,5	2,1	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,4</i>	<i>-1,2</i>	<i>-0,6</i>	<i>0,1</i>
UO 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	-1,6	6,2	-3,4	-1,2
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>9,7</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,2</i>
UO 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	0,6	1,5	1,0	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>1,4</i>	<i>0,9</i>	<i>0,0</i>
UO 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	0,0	0,7	0,0	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,7</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
UO 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	0,2	4,0	1,1	0,1
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>-0,1</i>	<i>3,8</i>	<i>1,0</i>	<i>0,1</i>
UO 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	2,5	-7,6	-1,9	0,1
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,1</i>	<i>-1,3</i>	<i>1,0</i>	<i>0,4</i>
UO 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	0,3	2,4	0,2	0,5
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>1,4</i>	<i>-0,5</i>	<i>0,3</i>

UO 15 Studiestöd	1,0	2,7	1,1	0,3
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>2,2</i>	<i>0,9</i>	<i>0,3</i>
UO 16 Utbildning och universitetsforskning	3,5	3,8	1,7	2,8
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>3,2</i>	<i>2,6</i>	<i>2,8</i>
UO 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	0,3	1,2	-0,1	-0,1
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>1,2</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
UO 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	0,6	0,1	0,1	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>
UO 19 Regional tillväxt	0,2	0,3	1,1	1,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,5</i>	<i>1,0</i>	<i>1,1</i>
UO 20 Allmän miljö- och naturvård	1,1	1,8	2,4	1,5
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>2,6</i>	<i>2,2</i>	<i>1,6</i>
UO 21 Energi	0,3	0,5	0,1	0,1
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,2</i>	<i>0,6</i>	<i>0,1</i>	<i>0,5</i>
UO 22 Kommunikationer	1,9	1,0	2,0	0,4
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,8</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
UO 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-0,6	1,4	0,7	-0,3
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,9</i>	<i>0,6</i>	<i>0,1</i>
UO 24 Näringsliv	0,2	0,9	0,1	-0,3
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,8</i>	<i>0,0</i>	<i>0,2</i>
UO 25 Allmänna bidrag till kommuner	12,3	1,1	5,5	5,1
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,8</i>	<i>5,3</i>	<i>5,0</i>
UO 27 Avgiften till Europeiska unionen	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>varav förslag och aviseringar i denna proposition</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
Summa utgiftsförändringar	26,4	20,1	14,6	11,4

Anm.: Anslagsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket ingår inte. Nu föreslagna och aviserade reformer avser förslag och aviseringar i denna proposition och de förslag i propositionen Höständeringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2) som inte avser regelstyrda transfereringsanslag (känsliga för förändringar i volymer och makroekonomiska förutsättningar).
Källa: Egna beräkningar.

Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

I denna proposition presenteras flera satsningar bl.a. på förlossningsvård, psykisk ohälsa, höjd schablonersättning för assistansersättningen och höjt tandvårdsbidrag. Därutöver föreslås anslags-

ökningar för läkemedelsförmånerna. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018 jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2017 föreslogs bl.a. anslagsökningar för läkemedelsförmånerna, förlossningsvård och den sociala barn- och ungdomsvården. Sammantaget ökar detta de beräknade utgifterna under utgiftsområdet 2017, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades bl.a. anslagsökningar för läkemedelsförmånerna som bidrar till att de beräknade utgifterna 2017 ökar, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1) presenterades förslag om bl.a. förstärkning av hälso- och sjukvården och ändrad uppräknings av timersättningen i den statliga assistansersättningen, som sammantaget bidrar till att utgifterna under utgiftsområdet beräknades öka 2016 och minska 2017–2019, jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99) presenterades reformer inom bl.a. äldreomsorgen och en ökning av anslaget Bidrag för läkemedelsförmånerna. Några av reformerna har en avtagande storlek över åren vilket medför att utgifterna under utgiftsområdet beräknas minska 2017–2019, jämfört med det föregående året. En utgiftsförändring avseende bemanning i äldreomsorgen är beräknad t.o.m. 2018.

År 2020 kommer ett antal tidigare beslutade tillfälliga reformer, avseende bl.a. förlossningsvård, kvinnors hälsa och ungas psykiska ohälsa, att upphöra. Detta innebär att utgifterna under utgiftsområdet beräknas minska 2020 jämfört med 2019.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

I denna proposition föreslås bl.a. höjt tak i sjukförsäkringen, höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättningen och höjt bostadstillägg för ålderspensionärer och personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Förslagen beräknas medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018 och 2019 jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

I denna proposition presenteras förslag om bl.a. höjt barnbidrag och studiebidrag inom studiehjälpen. Sammantaget beräknas förslagen i denna

proposition medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018 och 2019 jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering

I denna proposition presenteras förslag om bl.a. statsbidrag till kommuner för mottagande av personer som vidarebosätts i Sverige. Dessutom föreslås att medel för deltagare i etableringsprogrammet flyttas till utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition medföra att utgifterna under utgiftsområde 13 minskar 2018 och ökar 2019.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades ett nytt ersättningssystem för ensamkommande barn och unga som innebär att utgifterna under utgiftsområdet tillfälligt beräknas öka 2017, för att sedan minska 2018–2020, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2016 ändrades bl.a. schablonersättningarna till kommunerna, vilket bidrar till att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2017 och 2018 samt minska 2019, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

I denna proposition presenteras ett flertal förslag, bl.a. höjt tak för lönebidrag, lån för kortkursutbildning och ett enklare och effektivare system för subventionerade anställningar. Därutöver föreslås en flytt av medel från utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, som nämnts ovan. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018. Utgifterna minskar 2019, bl.a. eftersom flytten av anslagsmedel från utgiftsområde 13 har en avtagande storlek.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades förslag om ett flertal olika åtgärder inom arbetsmarknadsområdet, bl.a. effektivare nystartsjobb med kollektivavtalsenliga villkor, satsningar på moderna beredskapsjobb i staten och höjt lönebidragstak. Åtgärderna bidrar till att utgifterna under utgiftsområdet beräknas minska 2017, vara i stort sett oförändrade 2018 och öka 2019 och 2020, jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades reformer avseende bl.a. arbetslöshetsförsäkringen, extratjänster och Arbetsförmedlingens verksamhet. Reformerna medför

att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2017–2019, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 15 Studiestöd

I denna proposition presenteras förslag om bl.a. höjd bidragsdel inom studiemedlen och studiemedel avseende de ytterligare platser som är ett resultat av att högskolan, yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå (yrkesvux), yrkes-högskolan, förarutbildningen samt folkhögskolan föreslås byggas ut. Sammantaget beräknas förslagen medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018–2020 jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades reformer avseende studiemedel för fler platser inom satsningen på lärlingsutbildning för vuxna (lärlingsvux), yrkesvux samt lärar- och förskolläraryrkesutbildning. Reformerna innebär att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2017–2020, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

I denna proposition presenteras ett flertal förslag om satsningar, bl.a. på stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling, ökad kvalitet i gymnasieskolans introduktionsprogram och fler utbildningsplatser inom vuxenutbildningen samt ökad kvalitet i yrkesvux. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition medföra att utgifterna ökar 2018–2020.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades ett flertal satsningar under utgiftsområdet bl.a. på forskning, innovation och högre utbildning. Sammantaget medför utgiftsförändringarna att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2018, men bl.a. till följd av att en satsning på upprustning av skollokaler och utemiljöer upphör 2018, minskar utgifterna något 2019 för att sedan öka igen 2020, jämfört med det föregående året.

Hösten 2015 vidtog regeringen utgiftsbegränsande åtgärder för budgetåret 2016, som bl.a. innebar att medel för reformen fler anställda i lågstadiet betalades ut 2015 för verksamhet 2016. Som en följd av den förtida utbetalningen kunde medel omfördelas till senare år efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2016. Därtill minskades de särskilda medlen till universitet och högskolor. Sammantaget bidrar dessa åtgärder till att utgifterna beräknas öka 2017, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2016 presenterades reformer avseende bl.a. höjda lärarlöner, specialpedagogiskt stöd i grundskolan tillsammans med andra skolreformer samt fler platser inom yrkesvux och yrkeshögskolan. Reformerna får till följd att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2017, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

I denna proposition presenteras ett flertal förslag bl.a. om ökade bidrag till vissa ideella organisationer, fler platser i folkhögskolan och en satsning på ökad tillgänglighet till biblioteksverksamhet i hela landet. Sammantaget beräknas förslagen i denna proposition medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018 jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

I denna proposition föreslås stöd för att skapa förutsättningar för ekonomisk och social utveckling i områden och kommuner som är socioekonomiskt eftersatta. Förslaget beräknas medföra att utgifterna ökar 2018–2020, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

I denna proposition presenteras ett flertal satsningar, bl.a. på förstärkning och förlängning av åtgärder som minskar utsläppen av koldioxid på lokal nivå (Klimatklivet), investeringsstöd för gröna städer och premie vid köp av exempelvis elcyklar och elmopeder. Förslagen i denna proposition beräknas sammantaget medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018–2020, jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2017 presenterades förslag om anslagsökningar för klimatinvesteringar, vilket medför att utgifterna beräknas öka 2017 jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 22 Kommunikationer

I denna proposition presenteras förslag om bl.a. avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar under sommarlovet och utökad satsning på kollektivtrafik i landsbygd. Förslagen i denna proposition beräknas sammantaget öka utgifterna under utgiftsområdet 2018 jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades reformer avseende bl.a. insatser för ökat

cyklande, kapacitetshöjande åtgärder i järnvägsinfrastrukturen och vidmakthållande av den statliga transportinfrastrukturen. Reformerna beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2017–2020, jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades reformer avseende bl.a. förstärkningar av järnvägsunderhållet. Dessa reformer upphör 2019, vilket bidrar till minskade utgifter jämfört med 2018.

Ett antal tillfälliga reformer som beslutades efter förslag i budgetpropositionen för 2016, avseende bl.a. kollektivtrafik och järnväg i landsbygd samt väg- och järnvägsunderhåll i landsbygd, upphör 2020. Detta bidrar till minskade utgifter under utgiftsområdet 2020 jämfört med 2019.

I propositionen Vårändringsbudget för 2016 presenterades en engångsbesparing för vägunderhåll, vilket minskade utgifterna 2016 och beräknas öka utgifterna 2017, jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

I denna proposition presenteras förslag om satsningar på bl.a. ökad medfinansiering till landsbygdsprogrammet, landsbygdspolitiska åtgärder och ett grönt jobbprogram. Förslagen i denna proposition beräknas medföra att de sammantagna utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018 och 2019, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades åtgärder avseende bl.a. höjt stöd till bredbandsutbyggnad och omfördelning av förväntade utbetalningar inom landsbygdsprogrammet. Åtgärderna beräknas öka utgifterna under utgiftsområdet 2017 och 2018 jämfört med det föregående året. Även i budgetpropositionen för 2016 presenterades förslag och aviseringar avseende bl.a. omfördelning mellan år av medel inom landsbygdsprogrammet. Omfördelningarna beräknas minska utgifterna under utgiftsområdet 2017 och 2018, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1) justerades nivåerna i landsbygdsprogrammet med anledning av den nya programperioden för 2014–2020, vilket beräknas öka utgifterna 2018 jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 24 Näringsliv

I denna proposition presenteras förslag om bl.a. kapitaltillskott till Norrlandsfonden, drift och underhåll av Göta kanal samt en satsning på fossilfria transportlösningar. Satsningarna beräknas sammantaget medföra att utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018 jämfört med det föregående året.

Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

I denna proposition presenteras förslag om bl.a. kompensation till kommunsektorn för sänkt pensionärsskatt och höjning av det generella statsbidraget till kommunsektorn. Förslagen i denna proposition beräknas medföra att de sammantagna utgifterna under utgiftsområdet ökar 2018–2020, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2017 presenterades åtgärder som innebar att kommuner och landsting tillförs permanenta medel för att höja kvaliteten och anställa fler inom välfärden. Satsningen medför att utgifterna under utgiftsområdet beräknas öka 2017, jämfört med det föregående året.

I budgetpropositionen för 2016 presenterades bl.a. satsningar på tandvård för unga vuxna, avgiftsfri öppenvård för personer som är 85 år och äldre samt förstärkning av sjukvården. Som en följd av dessa reformer beräknas utgifterna under utgiftsområdet öka 2017 och 2018, jämfört med det föregående året.

I propositionen Vårändringsbudget för 2015 presenterades ett förslag om att kompensera kommunsektorn med anledning av förslaget att slopa nedsättningen av arbetsgivaravgiften för unga. Åtgärden beräknas bidra till ökade utgifter under utgiftsområdet 2017, jämfört med det föregående året.

Till följd av en reform som presenterades i budgetpropositionen för 2014, avseende utökad matematikundervisning i årskurs 4–6, beräknas utgifterna under utgiftsområdet öka 2017, jämfört med det föregående året.

Pris- och löneomräkning

Den årliga pris- och löneomräkningen av anslag som används för förvaltnings- och investeringsändamål, medför att de samlade utgifterna ökar med 2,1 miljarder kronor 2017 jämfört med det föregående året. För 2018 ökar utgifterna med

4,1 miljarder kronor jämfört med 2017. Pris- och löneomräkningen bedöms preliminärt ge ökade utgifter med ytterligare 4,1 miljarder kronor 2019 och med 5,3 miljarder kronor 2020 jämfört med det föregående året. I tabell 8.7 summeras pris- och löneomräkningen för 2017 och 2018 per utgiftsområde.

Pris- och löneomräkningen baseras på utfallsstatistik och avspeglar därför pris- och löneförändringar i övriga samhället med två års eftersläpning. Vid omräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag, som utgör huvuddelen av de anslag som pris- och löneomräknas, används separata index för att följa utvecklingen avseende löner, hyreskostnader och övrig förvaltning.⁸⁹ De omräkningsfaktorer som är mest centrala i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag redovisas i tabell 8.6.

Tabell 8.6 Omräkningsfaktorer i pris- och löneomräkningen av myndigheternas förvaltningsanslag

Procent		
	2017	2018
Löneindex	1,82	2,01
varav arbetskostnadsindex	2,67	2,83
varav produktivitetsavdrag	0,85	0,82
Hysesindex	0,06	0,83
Index för övriga förvaltningsutgifter	0,25	0,95

Källor: ESV, SCB och egna beräkningar.

Omräkningstalet för löner motsvarar förändringen i ett arbetskostnadsindex för tjänstemän i tillverkningsindustrin, med avdrag för ett tioårigt genomsnitt av produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn.

Omräkningstalet för lokalkostnader beräknas enligt två olika metoder beroende på om avtalet för fastigheten i fråga kan omförhandlas under det kommande budgetåret eller inte. Hyresavtal som inte kan omförhandlas räknas om med 70 procent av den årliga förändringen av konsumentprisindex. Hyresavtal som kan omförhandlas under det kommande budgetåret räknas i stället om utifrån hyresutvecklingen i det geografiska område där fastigheten är

belägen. I dessa fall blir omräkningstalet individuellt för varje berört anslag.

För omräkningen av övriga förvaltningskostnader används ett sammanvägt omräkningstal som speglar prisutvecklingen för ett urval av varor och tjänster, baserat på flera index från Statistiska centralbyrån.

Tabell 8.7 Pris- och löneomräkning

Miljoner kronor		
Utgiftsområde	2017	2018
1 Rikets styrelse	186	286
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	32	45
3 Skatt, tull och exekution	155	196
4 Rättsväsendet	618	783
5 Internationell samverkan	3	4
6 Försvar och samhällets krisberedskap	323	523
7 Internationellt bistånd	12	20
8 Migration	73	144
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	44	62
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	127	172
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	5	10
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	3	2
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	152	191
15 Studiestöd	11	15
16 Utbildning och universitetsforskning	703	843
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	63	107
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik	15	18
20 Allmän miljö- och naturvård	20	20
21 Energi	7	7
22 Kommunikationer	-486	600
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	40	52
24 Näringsliv	23	38
Summa	2 129	4 140

Källa: Egna beräkningar.

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

Övriga makroekonomiska förändringar

De statliga utgifterna påverkas av den ekonomiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden. Flera transfereringar till hushållen följer den allmänna pris- och löneutvecklingen. Exempelvis påverkas storleken på ersättningen inom föräldraförsäkringen av timlön och inflation. År 2017–2020 medför den makroekonomiska

⁸⁹ I enlighet med de av riksdagen beslutade principerna för pris- och löneomräkning av förvaltningsanslag (prop. 1991/92:100, bet. 1991/92:FiU20, rskr. 1991/92:128, se även prop. 1993/94:100, bet. 1993/94:FiU10, rskr. 1993/94:132).

utvecklingen att utgifterna ökar med sammanlagt 62 miljarder kronor (se tabell 8.4). Nedan redovisas förklaringar till några av de större utgiftsförändringarna. I avsnitt 4 finns en närmare beskrivning av den makroekonomiska utvecklingen.

Inkomstgrundade pensioner ökar

De inkomstgrundade pensionerna i ålderspensionssystemet står för huvuddelen av den utgiftsökning som är hänförlig till den makroekonomiska utvecklingen 2017–2020. De årliga ökningarna i utgifterna för ålderspensionssystemet följer normalt löneutvecklingen i samhället, som avspeglas i inkomstindex. Den makroekonomiska utvecklingen väntas medföra att utgifterna för ålderspensionssystemet ökar med 40,5 miljarder kronor 2017–2020, varav 8,3 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017.

Biståndet ökar till följd av en växande bruttonationalinkomst

Storleken på biståndsramen styrs av Sveriges bruttonationalinkomst (BNI). Från och med 2018 föreslås biståndsramen uppgå till 1 procent av beräknad BNI. Utvecklingen av BNI bedöms öka biståndsramen med 2,3 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017 och med sammanlagt 8,6 miljarder kronor 2017–2020.

Sjukförsäkringen påverkas av den allmänna pris- och löneutvecklingen

Utvecklingen av transfereringsutgifterna inom sjukförsäkringen påverkas av den allmänna pris- och löneutvecklingen i ekonomin, som leder till successivt högre utgifter under prognosperioden. De makroekonomiska faktorer som har störst inverkan på utgifterna inom sjukförsäkringen är prisutvecklingen, via basbeloppet, och timlöneutvecklingen. Utgifterna under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning ökar sammantaget med 5,5 miljarder kronor 2017–2020, varav 1,2 miljarder kronor 2018, till följd av den makroekonomiska utvecklingen.

Volymer i transfereringssystemen

Begreppet volymförändringar innefattar bl.a. utvecklingen av antalet personer i transfereringssystemen och längden på den tid som en person finns i ett transfereringssystem. I begreppet ingår också förändringar av nivån på styck-

kostnader i transfereringssystem som inte direkt kan kopplas till den makroekonomiska utvecklingen eller är att betrakta som reformer. År 2017–2020 beräknas utgifterna minska med sammanlagt 27 miljarder kronor till följd av volymförändringar (se tabell 8.4).

Nedan redovisas några av de större utgiftsförändringarna under prognosperioden som beror på volymförändringar.

Minskande utgifter för migration och etablering

Ett flertal konflikter och fattigdom i omvärlden bidrar till att ett mycket stort antal människor tvingas lämna sina hemländer. Sverige tog 2015 emot 162 877 asylsökande, vilket var en fördubbling jämfört med 2014. År 2016 sökte betydligt färre, 28 939 personer, asyl i Sverige. Det är det lägsta antalet asylsökande i Sverige sedan 2009. Även hittills under 2017 ligger antalet ansökningar på en betydligt lägre nivå än 2015 och väntas bli i samma storleksordning som 2016. Migrationsverket har också en väsentligt lägre prognos för antalet asylsökande för de kommande åren jämfört med utfallet 2015.

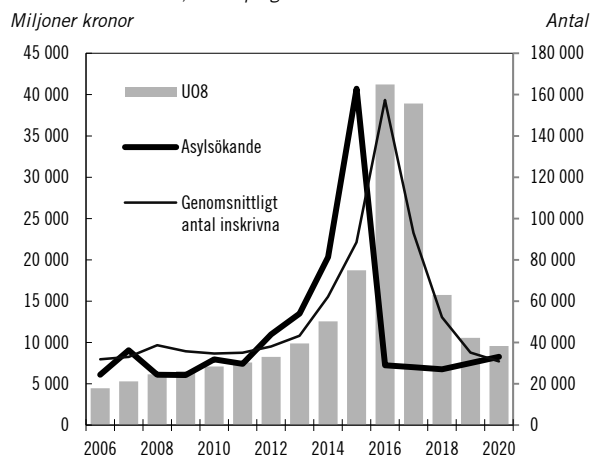
Den kraftiga minskningen av antalet nya asylansökningar jämfört med 2015 motsvaras inte på kort sikt av en lika kraftig minskning av de offentliga utgifterna. Anledningen till detta är att det huvudsakligen är antalet inskrivna och vistelsetiderna i mottagningssystemet som styr utgiftsutvecklingen under utgiftsområde 8 Migration. En relativt stor andel av de asylsökande som kom 2015 har ännu inte fått ett lagakraftvunnet beslut avseende sin ansökan om uppehållstillstånd och är således fortfarande inskrivna i mottagningssystemet. Den genomsnittliga vistelsetiden i mottagningssystemet för personer som sökt uppehållstillstånd av asylskäl mer än fördubblades, från 237 dagar 2015 till ca 500 dagar 2016. Vid utgången av 2016 uppgick antalet inskrivna personer i mottagningssystemet till 122 708 personer. Under 2017 beräknas antalet bli drygt hälften så stort, för att vid utgången av 2020 uppgå till 39 600 personer.

Det ökade antalet inskrivna medförde att utgifterna under utgiftsområde 8 Migration steg kraftigt mellan 2015 och 2016. De volymrelaterade utgifterna beräknas minska med 10,3 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017 och minskningen av utgifterna kommer att fortsätta under prognosperioden, i takt med att antalet inskrivna och inskrivningstiderna minskar. År 2017–2020 beräknas de volymrelaterade

utgifterna minska med sammanlagt 28,8 miljarder kronor. I diagram 8.1 redovisas utfall för de totala utgifterna 2006–2016, utgiftsprognos för 2017 och de beräknade anslagen för 2018–2020 för utgiftsområde 8 Migration, dvs. inte enbart de utgifter som är hänförliga till volym.

Diagram 8.1 Utgifter för migration, antal asylsökande och genomsnittligt antal inskrivna i mottagningssystemet

År 2006–2016 utfall, 2017 prognos och 2018–2020 beräknat.

Källor: ESV, Migrationsverket och egna beräkningar.

De volymrelaterade utgifterna för etablering under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering beräknas öka med 4,7 respektive 4,4 miljarder kronor 2017 och 2018 för att sedan minska med 3,5 respektive 4,0 miljarder kronor 2019 och 2020. För mottagandet av nyanlända erhåller kommunerna bl.a. en schablonersättning som utbetalas under en tvåårsperiod.

Det stora antalet ensamkommande barn som sökte asyl i Sverige under 2015 har haft en stor effekt på utgifterna inom utgiftsområde 13 under prognosperioden. Det beror på att kommunerna, utöver den ersättning som utgår för alla nyanlända, får en särskild ersättning för mottagandet av ensamkommande barn och unga och på att sådan ersättning oftast betalas ut under flera år. I och med införandet av det nya ersättningssystemet för ensamkommande barn och unga som trädde i kraft den 1 juli 2017 baseras ersättningen i huvudsak på schabloner vilket innebär att Migrationsverket kan betala ut ersättningar till kommunerna snabbare. Det nya ersättningssystemet beräknas också innebära att den genomsnittliga ersättningen per dygn minskar 2018 jämfört med 2017.

Av de som beviljas uppehållstillstånd är ungefär hälften mellan 20 och 64 år. De flesta av dessa personer deltar i etableringsuppdraget, vars

syfte är att underlätta inträdet på arbetsmarknaden. Deltagare i uppdraget är berättigade till etableringsersättning i två år. År 2016 uppgick antalet deltagare i uppdraget till 61 846 personer. Antalet deltagare förväntas öka ytterligare under 2017 för att därefter minska fram till 2020 (se tabell 8.8). Regeringen presenterade under våren 2017 ett nytt regelverk som föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Med det nya regelverket kommer den som är inskriven i etableringsprogrammet att omfattas av ett åtgärdssystem, liksom andra arbetslösa som deltar i arbetsmarknadspolitiska program. Åtgärdssystemet innebär att deltagarna kan varnas eller stängas av från sin ersättning om de inte deltar i de etableringsinsatser som bedöms nödvändiga för att de ska få ett arbete.

Fler barn och pensionärer

Antalet uttagna dagar med föräldrapenning har ökat under 2000-talet och beräknas fortsätta öka med ca 4 procent mellan 2016 och 2020 (se tabell 8.8). Ökningen beror dels på att fler barn föds, dels på att fler barn invandrar. Föräldrapenning används i störst omfattning av kvinnor. Männens andel av uttaget har dock ökat successivt, från 0,5 procent vid införandet av förmånen 1974 till 28 procent 2017. År 2020 beräknas männens andel av det totala antalet föräldrapenningdagar ha ökat till ca 30 procent, under förutsättning att männens uttag fortsätter öka i samma takt som tidigare. Eftersom män har en högre genomsnittlig ersättningsnivå blir utgifterna för föräldrapenning högre när deras uttag växer. Det ökade antalet barn medför också att antalet barnbidrag väntas öka med knappt 8 procent mellan 2017 och 2020 (se tabell 8.8). Sammantaget bidrar volymförändringar till att utgifterna under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn ökar med 0,8 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017 och med sammanlagt 5,5 miljarder kronor 2017–2020.

Antalet personer med inkomstgrundad pension från ålderspensionssystemet beräknas fortsätta att öka framöver (se tabell 8.8). De volymrelaterade utgifterna beräknas öka med 3,0 miljarder kronor 2017–2020 varav 1,3 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017. Ökningstakten väntas dock bli långsammare än den senaste tioårsperioden, då de stora kullarna födda på 1940-talet beviljades pension. De blivande ålderspensionärerna har i allt högre

utsträckning haft en pensionsgrundande inkomst och väntas därför få en i genomsnitt högre inkomstgrundad pension än dagens ålderspensionärer, vilket innebär att de inte väntas erhålla garantipension i samma utsträckning. Som en följd av detta väntas antalet pensionärer med garantipension minska mellan 2017 och 2019 (se tabell 8.8). Sammantaget innebär dessa trender att en successivt växande andel av de samlade pensionsutbetalningarna från statens budget och ålderspensionssystemet kommer att utbetalas från ålderspensionssystemet, och att de pensioner som betalas ut från utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom i statens budget successivt minskar. De volymrelaterade utgifterna under utgiftsområde 11 beräknas minska med 3,0 miljarder kronor 2017–2020, varav 0,4 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017.

Färre personer i sjukförsäkringen

Antalet uttagna nettodagar med sjukpenning förväntas minska 2017–2020, efter att ha ökat 2011–2016. Det beror på att ökningstakten i antalet nya sjukfall har avstannat, samtidigt som en högre andel sjukfall avslutas vid 90 och 180 dagar (tidsgränserna i rehabiliteringskedjan). Dessutom minskar antalet personer med sjukersättning, då många kommer att lämna förmånen till följd av att de fyller 65 år. Nybeviljandet av sjukersättning är fortsatt lågt i förhållande till utflödet. Sammantaget minskar utgifterna under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning till följd av volymutvecklingen, med 3,7 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017 och med sammantaget 13,1 miljarder kronor 2017–2020.

Utgifter för statlig assistansersättning väntas öka

Antalet personer som får personlig assistans med ersättning från staten förväntas minska 2017 och 2018 för att sedan vara konstant. Samtidigt bedöms det genomsnittliga antalet beviljade timmar per brukare fortsätta öka under hela perioden (se tabell 8.8). Sammantaget bedöms de volymrelaterade utgifterna för statlig assistansersättning öka med 3,8 miljarder kronor 2017–2020 varav 1,4 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017.

Tabell 8.8 Volymer inom olika transfereringssystem

Utgiftsområde	Könsfördelat		Utfall		Prognos				
	2015	2016	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
8	Asylsökande, genomsnittligt antal inskrivna	33,2% kv 66,8% m	31,6% kv 68,4% m	99 964	157 376	93 100	52 200	35 100	30 800
9	Antal personer med assistansersättning	45,9% kv 54,1% m	45,8% kv 54,2% m	16 152	15 917	15 380	15 233	15 233	15 233
9	Antal timmar assistans per vecka per beviljad brukare, genomsnitt ¹	98,4% kv 101,4% m	99,1% kv 102,7% m	126	128	129	131	133	135
10	Antal sjukpenningdagar (netto) ² , miljoner	64,0% kv 36,0% m	64,4% kv 35,6% m	57,0	59,2	57,3	56,1	55,3	55,0
10	Antal rehabiliteringspenningdagar (netto) ² , miljoner	69,2% kv 34,6% m	68,0% kv 32,0% m	2,6	2,5	1,9	2,1	2,1	2,1
10	Antal personer med sjukersättning	59,7% kv 40,3% m	59,6% kv 40,4% m	307 446	292 541	277 835	265 490	254 463	243 481
10	Antal personer med aktivitetsersättning	46,8% kv 53,2% m	46,6% kv 53,4% m	37 599	38 695	38 432	37 844	37 238	37 323
10	Antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning som erhåller bostadstillägg	53,3% kv 46,7% m	53,0% kv 47,0% m	126 153	125 024	126 021	129 404	128 943	129 112
11	Antal personer med garantipension	79,6% kv 20,4% m	79,5% kv 20,5% m	768 600	699 100	666 600	657 700	656 400	656 700
11	Antal pensionärer som erhåller bostadstillägg	76,8% kv 23,2% m	76,7% kv 23,3% m	286 700	288 700	286 300	299 000	303 000	308 200
12	Antal barnbidrag ³	81,8% kv 18,2% m	78,0% kv 22,0% m	1 796 211	1 836 777	1 876 317	1 910 645	1 943 233	1 975 334
12	Antal uttagna föräldrapenningdagar, miljoner	74,2% kv 26,3% m	72,9% kv 27,1% m	52,9	53,4	53,7	54,0	54,9	55,6
12	Antal uttagna tillfälliga föräldrapenningdagar, miljoner	54,5% kv 45,5% m	54,4% kv 45,6% m	6,9	7,2	7,3	7,4	7,5	7,6
13	Antal deltagare i etableringsinsatser	42,7% kv 57,3% m	40,6% kv 56,8% m	48 356	61 846	75 100	71 475	53 952	44 224
15	Antal personer med studiehjälp	48,0% kv 52,0% m	48,0% kv 52,0% m	398 200	397 300	409 000	425 700	439 800	451 200
15	Antal personer med studiemedel ⁴	59,0% kv 41,0% m	59,0% kv 41,0% m	509 500	502 300	510 600	567 800	582 900	594 600
ÅP	Antal personer med tilläggspension	52,1% kv 47,9% m	52,2% kv 47,8% m	2 018 400	2 048 800	2 062 800	2 067 300	2 034 400	1 972 200
ÅP	Antal personer med inkomstpension	50,0% kv 50,0% m	50,2% kv 49,8% m	1 392 600	1 491 900	1 584 400	1 674 800	1 758 700	1 839 800

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade till närmaste hundratal om inte annat anges. Arbetslöshetstal och antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program är nära sammankopplade med den konjunkturella utvecklingen. De redovisas därför inte i denna tabell utan ingår i kategorin makroekonomiska förutsättningar.

¹ Könsfördelningen baseras på genomsnittligt antal timmar per brukare och inte summan. År 2016 hade kvinnor 126,9 medeltimmar beviljad assistans per vecka. Motsvarande siffra för männen var 131,5.

² Antal dagar med partiell ersättning är omräknade till hela dagar.

³ Könsfördelningen baseras på mottagarens kön.

⁴ Bruttoräknat antal exklusive fullt utnyttjande av det högre bidraget. När stödmottagare under året har studerat på flera utbildningsnivåer eller både i Sverige och utomlands uppstår dubbelräkning.

Källa: Egna beräkningar.

Helårsekvivalenter i vissa transfereringssystem

Antalet personer som försörjs i olika transfereringssystem har betydelse för utgifts-utvecklingen. Användningen av s.k. helårsekvivalenter möjliggör jämförelser mellan olika transfereringssystem eftersom volymer som redovisas i tabell 8.8 i många fall mäts på olika sätt i olika transfereringssystem (t.ex. antal dagar i sjukpenningen och genomsnittligt antal personer i sjuk- och aktivitetsersättningen). I tabell 8.9 presenteras i stället volymer i vissa transfereringssystem som helårsekvivalenter. Till exempel bildar två personer som under ett år är sjuk-skrivna eller arbetslösa på halvtid tillsammans en helårsekvivalent.

I tabell 8.9 redovisas antalet helårsekvivalenter i transfereringssystem kopplade till arbetslöshet och ohälsa. I sammanställningen ingår personer med sjuklön, dvs. sjukfrånvaro från dag två, i sjuk- och rehabiliteringspenning. Tabell 8.9 inkluderar alltså både personer som står utanför arbetsmarknaden och personer som är i arbete.

Transfereringssystem kopplade till frivillig frånvaro från arbetsmarknaden, som t.ex. studiemedel och föräldrapenning, är däremot inte inkluderade i tabellen.

Tabellen inkluderar även ekonomiskt bistånd, som är en kommunal utgift, vilket medför viss dubbelräkning eftersom individer som erhåller ersättning från statliga transfereringssystem också kan vara berättigade till ekonomiskt bistånd.

Färre antal helårsekvivalenter för sjuk- och aktivitetsersättningen och arbetslöshetsersättningen samt arbetsmarknadspolitiska program bidrar mest till att helårsekvivalenter som andel av befolkningen minskar över perioden. Helårsekvivalenter som andel av befolkningen bedöms 2018 vara nere på de lägsta nivåerna sedan början av 1980-talet, för att därefter fortsätta att minska.

Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition har det beräknade antalet helårsekvivalenter reviderats ned för samtliga prognosår.

Tabell 8.9 Helårsekvivalenter inom vissa transfereringssystem

Tusental, andel av befolkning 20–64 år i procent inom parentes

	Utfall 2016	Prognos ³			Förändring mot 2017 års ekonomiska vårproposition ⁴				
		2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Sjuk- och rehabiliteringspenning ¹	229 (4,0)	222 (3,8)	219 (3,8)	217 (3,7)	216 (3,7)	-5,5	-5,6	-6,6	-7,9
Sjuk- och aktivitetsersättning	287 (5,0)	275 (4,8)	263 (4,5)	252 (4,3)	243 (4,1)	-2,1	-6,6	-11,1	-15,9
Arbetslöshetsersättning	71 (1,2)	65 (1,1)	58 (1,0)	57 (1,0)	57 (1,0)	-3,7	-10,0	-9,9	-9,1
Arbetsmarknadspolitiska program	162 (2,8)	161 (2,8)	148 (2,5)	150 (2,6)	148 (2,5)	5,3	-8,9	-10,1	-10,9
Etableringsersättning	49 (0,9)	61 (1,1)	58 (1,0)	44 (0,7)	36 (0,6)	-2,3	0,9	2,5	-3,4
Summa	797 (13,9)	783 (13,6)	745 (12,8)	721 (12,3)	700 (11,9)	-8,3	-30,2	-35,2	-47,2
Ekonomiskt bistånd	95 (1,7)	96 (1,7)	94 (1,6)	93 (1,6)	95 (1,6)	0,6	-0,8	-3,2	-2,7
Summa inkl. ekonomiskt bistånd²	892 (15,6)	879 (15,2)	839 (14,5)	813 (13,9)	795 (13,6)	-7,7	-31,0	-38,5	-49,9
Befolkning 20–64 år	5 728	5 773	5 803	5 836	5 869				

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive sjuklön som betalas av arbetsgivaren.² Avser åldersgruppen 20–64 år enligt statistik från SCB.³ Prognoserna beaktar effekten av beslut som föreslås i denna proposition.⁴ Redovisningen av helårsekvivalenter i vissa transfereringssystem i 2017 års ekonomiska vårproposition (prop 2016/17:100) beaktade inte effekten av reformer som föreslogs och aviserades i Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/2017, bet 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:316).

Källor: Egna beräkningar och Statistiska centralbyrån.

Tekniska justeringar

När en utgiftsförändring inte har samma nettoeffekt på den offentliga sektorns konsoliderade utgifter eller det offentliga finansiella sparandet som på de takbegränsade utgifterna, kan det motivera en teknisk justering av utgiftstaket. Tekniska justeringar har genomförts regelbundet sedan utgiftstaket infördes 1997 och justeringarna föreslås normalt i budgetpropositionen (se avsnitt 5.2).

I denna proposition föreslås statsbidragen till kommunerna höjas för att neutralisera att skatteintäkterna till kommunerna blir mindre till följd av den föreslagna skattesänkningen för pensionärer. Förslaget föranleder en teknisk justering. Därutöver föreslås två åtgärder som föranleder mindre tekniska justeringar. Sammantaget uppgår de i denna proposition föreslagna tekniska justeringarna till 4,8 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017.

Efter förslag i budgetpropositionen för 2016 flyttades vissa stöd från inkomstsidan till utgiftssidan av statens budget, bl.a. nystartsjobben under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Dessa budgetförändringar föranledde tekniska justeringar av utgiftstakets nivå som uppgår till ca 1 miljard kronor per år 2018 och 2019 i förhållande till det föregående året.

Övriga utgiftspåverkande faktorer

En del av förändringarna av de takbegränsade utgifterna mellan 2017 och 2020 förklaras av andra faktorer än beslutade, föreslagna och aviserade reformer, pris- och löneomräkningen, övriga makroekonomiska förändringar eller volymförändringar. Dessa övriga faktorer består exempelvis av förändringar av nivån på medlemsavgiften till EU och tidsförskjutningar i olika program eller utbetalningar, exempelvis investeringar i transportinfrastruktur och olika EU-finansierade program. Även den samlade förändringen av anslagsbehållningar ingår, dvs. skillnaden mellan beräknade anslagsnivåer och bedömningen av faktisk utgiftsförbrukning.

En förklaring till att ökningen av posten Övrigt (se tabell 8.4) är stor 2017 är att utfallet för statens utgifter 2016 blev betydligt lägre än anvisade medel inom ett flertal utgiftsområden, vilket påverkar anslagsbehållningarna.

En viktig förklaring till att posten Övrigt är relativt stor även 2018 jämfört med det föregående året är att storleken på avgiften till Europeiska unionen var låg 2017 till följd av retroaktiva rabatter på avgiften.

Posten Övrigt påverkas också under hela prognosperioden av variationer i storleken på de avräkningar som bedöms göras från biståndsramen på grund av årliga förändringar av prognosen för antalet asylsökande. Vidare ingår tidsförskjutningar av utbetalningar till kommunerna under 2016–2018 för utgifter kopplade till asylmottagandet och kommunmottagandet för nyanlända med uppehållstillstånd.

8.4 Utgiftsprognos för 2017

Statens utgifter 2017 beräknas sammantaget understiga de utgiftsramar som beslutades efter förslag i budgetpropositionen för 2017.

I tabell 8.10 redovisas prognosen för de faktiska utgifterna i förhållande till dels den ursprungliga budgeten för 2017, dels totala anvisade medel inklusive beslutade och nu föreslagna ändringar i budgeten.

Utgifterna inklusive minskning av anslagsbehållningar beräknades i den ursprungliga budgeten för 2017 till 964,1 miljarder kronor. I propositionen Vårändringsbudget för 2017 anvisades ytterligare 6,6 miljarder kronor. De förslag som lämnas i propositionen Höständringsbudget för 2017 medför att anvisade medel ökar med 8,9 miljarder kronor. Sammantaget anvisas därmed 986,6 miljarder kronor för 2017.

Utgifterna för samtliga utgiftsområden beräknas till 948,5 miljarder kronor. De största nedrevideringarna av utgiftsprognosen är hänförliga till vissa transfereringssystem, avgiften till Europeiska unionen och statsskuld räntor.

Tabell 8.10 Utgifter 2017

Miljarder kronor

Utgiftsområde	Urspr. budget ¹	Ändringsbudget ²	Förslag till ändringsbudget ²	Totalt anvisat ³	Prognos	Differens prognos-urspr. budget	Differens prognos-totalt anvisat
1 Rikets styrelse	13,3	0,0	0,0	13,3	13,5	0,2	0,2
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	15,3	0,0		15,3	15,4	0,1	0,1
3 Skatt, tull och exekution	11,0		0,0	11,0	11,0	0,0	0,0
4 Rättsväsendet	42,5	1,4	0,1	43,9	44,4	2,0	0,6
5 Internationell samverkan	1,9	0,1	0,1	2,2	2,1	0,2	-0,1
6 Försvar och samhällets krisberedskap	50,3	0,5		50,7	50,1	-0,1	-0,6
7 Internationellt bistånd	35,0	1,3	0,5	36,8	36,8	1,8	0,0
8 Migration	32,6	0,1	6,7	39,4	38,9	6,3	-0,5
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	68,5	1,9	0,0	70,4	68,4	-0,1	-2,0
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	107,1	0,0	0,1	107,2	103,3	-3,7	-3,9
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34,8			34,8	34,7	-0,1	-0,1
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	89,5		-0,1	89,4	88,5	-0,9	-0,8
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	32,6		0,1	32,7	26,4	-6,2	-6,3
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	75,7	0,0	0,0	75,7	72,2	-3,4	-3,4
15 Studiestöd	22,4			22,4	20,3	-2,2	-2,2
16 Utbildning och universitetsforskning	72,4	0,7	0,0	73,1	70,9	-1,5	-2,2
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	14,5			14,5	14,3	-0,2	-0,2
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6,8	0,0	0,1	6,8	4,5	-2,3	-2,3
19 Regional tillväxt	3,6			3,6	3,1	-0,5	-0,5
20 Allmän miljö- och naturvård	8,4	0,5	0,0	8,9	8,3	-0,1	-0,6
21 Energi	2,9		0,2	3,1	3,1	0,2	0,0
22 Kommunikationer	55,1	0,0		55,2	55,3	0,2	0,2
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	17,2	0,0	1,0	18,2	17,8	0,6	-0,5
24 Näringsliv	6,5			6,5	6,4	0,0	0,0
25 Allmänna bidrag till kommuner	105,6		0,0	105,6	105,5	-0,1	-0,1
26 Statsskuldsräntor m.m.	16,5			16,5	11,6	-4,8	-4,8
27 Avgiften till Europeiska unionen	29,6			29,6	21,5	-8,1	-8,1
Minskning av anslagsbehållningar	-7,0						
Summa utgiftsområden	964,1⁴	6,6	8,9	986,6	948,5	-15,6	-38,1
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor	947,7			970,2	936,9	-10,9	-33,3
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	300,4				299,1	-1,3	
Takbegränsade utgifter	1 248,1				1 235,9	-12,2	
Budgeteringsmarginal	25,9				38,1	12,2	
Utgiftstak för staten	1 274,0				1 274,0		

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

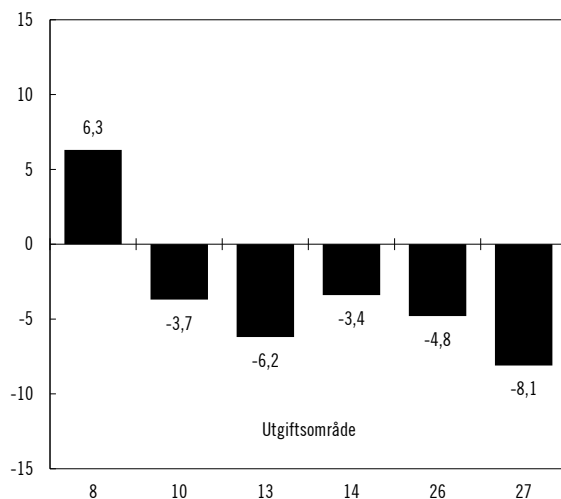
¹ Enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2016/17:FiU10).² Där 0,0 anges har ändringsbudget beslutats eller förslag till ändringsbudget lämnats, men beloppet för utgiftsområdet totalt uppgår till mindre än 50 miljoner kronor.³ Anvisat i statens budget enligt riksdagens beslut efter förslag i propositionerna Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99, bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:316) och Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2)⁴ Summa utgiftsområden inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.

Källa: Egna beräkningar.

Av diagram 8.2 framgår de utgiftsområden under vilka de största sammantagna avvikelserna finns mellan de ursprungligt anvisade medlen i statens budget för 2017 och denna utgiftsprognos.

Diagram 8.2 Skillnad mellan utgiftsprognos för 2017 och ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2017¹ för vissa utgiftsområden

Miljarder kronor

¹ Enligt finansutskottets sammanställning (bet. 2016/17:FiU10).
Källa: Egna beräkningar.

Utgiftsområde 8 Migration

Kommunernas ansökningar om ersättning för mottagandet av ensamkommande asylsökande barn uppgår till ett högre belopp än vad som antogs i budgetpropositionen för 2017. Vidare bedöms ett större antal ansökningar kunna hanteras under 2017 än vad som tidigare antagits. De nya bedömningarna utgör den största anledningen till att regeringen i propositionen Höständeringsbudget för 2017 föreslår att ytterligare medel tillförs utgiftsområdet.

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Nedrevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2017 beror dels på att antalet nettodagar inom sjuk- och rehabiliteringspenning bedöms bli lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2017, dels på att pris- och löneutvecklingen reviderats ned. Det lägre antalet nettodagar följer av att både antalet startade sjukfall och den genomsnittliga varaktigheten för sjukfall som pågår upp till ett år bedöms bli lägre.

Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering

Nedrevideringen av utgifterna för 2017 i förhållande till ursprungligt anvisade medel i statens budget beror på att antalet kommunmottagna nyanlända beräknas bli lägre jämfört med bedömningen i budgetpropositionen för 2017. Den nya bedömningen av antalet kommunmottagna nyanlända görs till följd av att antalet asylsökande minskat och att Migrationsverkets handläggningstider för ansökningar om uppehållstillstånd väntas bli längre jämfört med tidigare beräkning.

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Nedrevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel är bl.a. hänförlig till utgifterna för arbetsmarknadspolitiska program, till stor del på grund av att volymerna i de subventionerade anställningarna bedöms bli lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2017.

Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Nedrevideringen i förhållande till ursprungligt anvisade medel 2017 beror främst på överkurser vid obligationsemissioner. När Riksgäldskontoret emitterat obligationer med en kupongränta som är högre än marknadsräntan uppstår en överkurs, vilket innebär att Riksgäldskontoret fått den diskonterade mellanskillnaden mellan marknadsräntan och kupongräntan av köparen. Överskottet innebär att nettoutgifterna för statsskulden minskat 2017. Utgiftsminskningen 2017 motsvaras av högre utgifter kommande år, då den högre kupongräntan ska betalas ut.

Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Nedrevideringen av utgifterna 2017 i förhållande till de ursprungligt anvisade medlen är bl.a. hänförlig till att Europeiska kommissionen inte bedöms lägga fram någon ytterligare ändringsbudget för 2017. Utgifterna beräknas dessutom minska till följd av förseningar i flera medlemsstaters program för sammanhållningspolitiken. Prognosrevideringen beror också på att EU-budgeten för 2016 gav ett betydande överskott, vilket medför sänkt BNI-avgift för 2017.

Förändring av anslagsbehållningar (exklusive utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.)

I budgeten för 2017 var den beräknade förändringen av anslagsbehållningarna inte fördelad per utgiftsområde utan redovisades under posten Minskning av anslagsbehållningar. De totala utgifterna redovisades i statens budget som summan av utgiftsramarna och beräkningsposten Minskning av anslagsbehållningar. I den aktuella prognosen för 2017 ingår emellertid förändringen av anslagsbehållningarna under respektive utgiftsområde.

Förändringen av anslagsbehållningarna 2017 kan beräknas som skillnaden mellan prognostiserat utfall och anvisade medel med hänsyn tagen till förslag till ändringar i budgeten, indragningar av outnyttjade anslagsmedel samt medgivna överskridanden (se tabell 8.11).

Anslagsbehållningarna beräknas minska mellan årsskiftet 2016/17 och årsskiftet 2017/18.

Tabell 8.11 Beräknad förändring av anslagsbehållningar 2017 (exklusive statsskuldräntor)

Miljarder kronor

Ingående ramöverföringsbelopp¹	44,4
+ Anvisat i ursprunglig budget ²	954,7
+ Anvisat i Vårändringsbudget för 2017 ³	6,6
+ Förslag till Höständringsbudget för 2017 ⁴	8,9
+ Medgivna överskridanden	0,0
- Indragningar	37,0
- Prognos	936,9
= Beräknat utgående ramöverföringsbelopp	40,7
Beräknad förändring av anslagsbehållningar	-3,7

Anm.: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan. Från samtliga belopp har utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. exkluderats.

¹ Enligt skrivelsen Årsredovisning för staten 2016 (skr. 2016/17:101).

² Enligt riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2017 (bet. 2016/17:FiU1, rskr 2016/17:51) utgiftsområde 1–27 exklusive utgiftsområde 26.

³ Enligt riksdagens beslut efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99, bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:316).

⁴ Enligt förslag i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2).
Källa: Egna beräkningar.

8.5 Förändring av de takbegränsade utgifterna 2018–2020 sedan 2017 års ekonomiska vårproposition

Regeringen presenterade i 2017 års ekonomiska vårproposition en beräkning av de takbegränsade utgifterna för 2018–2020. I denna proposition görs en reviderad beräkning. Förändringarna jämfört med vårpropositionen redovisas i tabell 8.12 fördelade på olika förklaringsfaktorer.

Tabell 8.12 Förändringar av takbegränsade utgifter jämfört med bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor

	2018	2019	2020
Takbegränsade utgifter i 2017 års ekonomiska vårproposition	1 271,4	1 280,4	1 304,2
Beslut om reformer	35,9	50,7	63,5
Reviderad pris- och löneomräkning	0,0	0,1	0,1
Övriga makroekonomiska förändringar	-7,3	-6,3	-7,0
Volymförändringar ¹	-7,0	-10,0	-13,8
Tekniska justeringar ²	4,8	4,8	4,8
Minskning av anslagsbehållningar	-7,1	-1,7	-2,9
Övrigt	-1,3	2,5	2,6
Total utgiftsförändring	18,0	40,1	47,3
Takbegränsade utgifter i budgetpropositionen för 2018	1 289,4	1 320,5	1 351,4

¹ Begreppet volym innefattar ett antal olika förklaringar till utgiftsförändringar, bl.a. antal personer i vissa transfereringssystem, längden på den tid som en person befinner sig i ett transfereringssystem samt förändringen av nivån på styckkostnader i transfereringssystemen som inte direkt kan kopplas till de makroekonomiska förutsättningarna.

² Utgiftsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå.
Källa: Egna beräkningar.

I tabell 8.13 redovisas förändringarna av utgiftsramarna 2018–2020 i förhållande till beräkningarna i 2017 års ekonomiska vårproposition. Utgifterna inom respektive utgiftsområde är fördelade på samma förklaringsfaktorer som i tabell 8.12 (i tabell 8.13 utgörs kolumnen Övrigt av summan av posterna Reviderad pris- och löneomräkning, Tekniska justeringar, Minskning av anslagsbehållningar och Övrigt).

Tabell 8.13 Förändring av utgiftsramar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Total förändring 2018	varav				Total förändring 2019	Total förändring 2020
		Beslut/reform 2018	Makro 2018	Volym 2018	Övrigt ¹ 2018		
1 Rikets styrelse	1 009	1 042			-33	876	603
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	591	345		224	22	807	916
3 Skatt, tull och exekution	224	224				308	271
4 Rättsväsendet	2 155	2 155				2 638	3 187
5 Internationell samverkan	92	92				90	91
6 Försvar och samhällets krisberedskap	2 639	2 639				2 682	2 693
7 Internationellt bistånd	1 625	475	515	8	626	1 840	1 843
8 Migration	-1 787	-836	-1	-650	-300	-2 047	-2 235
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	9 040	9 784	0	-925	181	8 598	8 600
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	-616	1 369	155	-2 139		-713	-2 114
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	727	673	106	-51		951	980
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	1 930	3 725	-265	-1 530		2 716	2 378
13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering	-2 263	-1 228	-20	-1 015		-2 165	-3 298
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	-2 537	1 389	-3 925			-2 851	-2 161
15 Studiestöd	2 164	2 184	17	-31	-5	3 028	3 227
16 Utbildning och universitetsforskning	3 232	3 234			-2	5 808	8 591
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	1 206	1 206			0	1 213	1 238
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	168	168				243	248
19 Regional tillväxt	517	517				1 533	2 588
20 Allmän miljö- och naturvård	2 650	2 650				4 813	6 457
21 Energi	850	850				920	1 466
22 Kommunikationer	520	786			-265	813	792
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	-74	913	10	8	-1 005	1 513	1 574
24 Näringsliv	773	773				761	951
25 Allmänna bidrag till kommuner	5 572	815			4 757	10 892	15 901
26 Statsskuldsräntor m.m.	696				696	6 015	-7 404
27 Avgiften till Europeiska unionen	-569				-569	1 395	1 583
Minskning av anslagsbehållningar	-7 091				-7 091	-1 649	-2 858
Summa utgiftsområden	23 444	35 943	-3 410	-6 100	-2 989	51 028	46 107
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor	22 696	35 943	-3 410	-6 100	-3 737	44 960	53 456
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	-4 710		-3 841	-869		-4 903	-6 202
Takbegränsade utgifter	17 986	35 943	-7 251	-6 969	-3 737	40 057	47 254

¹ Inklusive tekniska justeringar. De förändringar som föranleder teknisk justering av utgiftstaket redovisas i avsnitt 5.2.
Källa: Egna beräkningar.

Nu föreslagna och aviserade reformer 2018–2020

För varje utgiftsområde sammanfattas i tabell 8.14 anslagseffekterna av de reformer som regeringen i denna proposition föreslår för 2018 och aviserar för 2019 och 2020 samt av de förslag för 2017 som regeringen lämnar i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2). Anslagseffekterna redovisas i förhållande till den beräkning som låg till grund för 2017 års ekonomiska vårproposition.

Under respektive utgiftsområde redovisas föreslagna eller aviserade reformer som beräknas ha en större anslagspåverkan. I normalfallet förutsätts att de redovisade anslagsförändringarna motsvaras av lika stora utgiftsförändringar. De reformer för 2018–2020 som redovisas i tabell 8.14 presenteras kortfattat nedan. För en redovisning av samtliga reformer och mer information om vad reformerna avser hänvisas till respektive utgiftsområdesvolym i denna proposition.

Tabell 8.14 Nu föreslagna och aviserade reformer

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2017	2018	2019	2020
1 Rikets styrelse	3	1 042	904	631
varav				
Säkerhetskostnader		56	56	56
Lokalrenoveringar		100		
Förbättrat skydd av vattentäcker		50	50	50
Djurfrågor		34	58	58
Genomförande av val		432	339	17
Nytt mediestöd			58	113
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning		345	338	327
varav				
Energieffektivisering av bidragsfastigheter		25	50	50
Finansinspektionen		80	80	80
Digitaliseringsreform		102	86	87
3 Skatt, tull och exekution	38	224	306	269
varav				
Uppgift på individnivå i arbetsgivardeklarationen		30	75	23
Lokala servicekontor		39	65	100
Ökad kontrollverksamhet		115	130	130
4 Rättsväsendet	58	2 155	2 605	3 128
varav				
Djurfrågor		-34	-58	-58
Förstärkning av Polismyndigheten		2 000	2 300	2 800
Förstärkning av Säkerhetspolisen		42	67	81
Förstärkning av Kriminalvården		75	200	200
5 Internationell samverkan	144	92	90	90
varav				
Avgifts- och valutakursförändringar ¹	144			
Satsning på fred och säkerhet		55	55	55
6 Försvar och samhällets krisberedskap		2 639	2 639	2 639
varav				
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018		2 700	2 700	2 700
SOS Alarm		111	111	111
7 Internationellt bistånd	488	475	502	523
varav				
Höjd biståndsram till 1 procent		489	508	529
Stöd till Internationella migrationsorganisationen		-50	-50	-50
Minskade avräkningar för asylkostnader	488			
Ändrad avräkningsmodell		57	55	55
8 Migration	6 736	-836	-1 465	-1 356
varav				
Förstärkt återvändandearbete		114	199	76
Fortsatt effektiviseringsarbete på Migrationsverket			-500	-200
Ökade utbetalningar ¹	6 228			
Statsbidrag till kommuner för mottagande av personer som vidarebosätts		-1 061	-1 092	-1 126

Utgiftsområde	2017	2018	2019	2020
Stöd till Internationella migrationsorganisationen		50	50	50
Färre ärenden hos migrationsdomstolarna		-174	-162	-196
Höjt antagande för biträdesandel ¹	118			
Tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande	390	195		
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	40	9 784	9 728	9 906
varav				
Höjt allmänt tandvårdsbidrag		531	750	750
Ökade kostnader för läkemedelsförmånen ³		2 757	2 095	2 095
Ersättning för steriliserade		134		
Patientmiljard		1 000	1 000	1 000
Goda arbetsvillkor och utvecklade arbetssätt för vårdens personal		2 000	2 000	2 000
Förstärkning av förlossningsvården		1 000	1 000	1 000
Barnhälsovård		137	137	137
Avgiftsfri cellprovsscreening		141		
Nationell läkemedelslista			5	50
Satsning psykisk hälsa och psykiatri		650	1 150	1 150
Habiliteringsersättning		350	350	350
Höjt schablonbelopp för assistansersättningen		103	231	368
Tillskott till Statens institutionsstyrelse	40	110	150	150
Utökad satsning inom den sociala barn- och ungdomsvården		250	250	250
Utökad satsning på lovstöd		250	250	250
Avgiftsfri simskola		300	300	300
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	91	1 369	2 223	2 233
varav				
Höjt tak i sjukpenningen		511	1 022	1 022
Höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättningen		259	521	521
Höjt bostadstillägg för personer med sjuk- och aktivitetsersättning		355	355	355
Ersättning för höga sjuklönekostnader ¹	91			
Lokala servicekontor		33	56	84
Nytt regelverk för nyanländas etablering och vissa harmoniseringar mellan aktivitetsstödet och etableringsersättningen		92	112	95
Tillskott till Försäkringskassan för reformer inom välfärdsområdet m.m.		83	77	77
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom		673	676	683
varav				
Höjt bostadstillägg för ålderspensionärer		659	659	659
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	-105	3 725	4 736	4 843
varav				
Höjning av barnbidrag och studiebidrag för gymnasieungdomar		3 835	4 691	4 780
Begränsningar i föräldrapenningen bl.a. för nyanlända	-105	-215	-214	-213
Höjt underhållsstöd för äldre barn		135	273	276

Utgiftsområde	2017	2018	2019	2020
13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering	70	-1 228	-191	171
varav				
Statsbidrag till kommuner för mottagande av personer som vidarebosätts		1 061	1 092	1 126
Utbildning inom ramen för etableringstiden		301	467	378
Begränsningar i föräldrapenningen bl.a. för nyanlända	48	98	97	97
Nytt regelverk för nyanländas etablering och vissa harmoniseringar mellan aktivitetsstödet och etableringsersättningen		37	68	81
Flytt av medel för ersättning för insatser för vissa nyanlända		-2 999	-2 146	-1 736
Satsning mot hedersrelaterat våld och förtryck		100	57	57
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	12	1 389	846	1 100
varav				
Nytt regelverk för nyanländas etablering och vissa harmoniseringar mellan aktivitetsstödet och etableringsersättningen		-410	-456	-450
Avskaffande av traineejobb		-649	-879	-1 265
Avskaffande av det högre aktivitetsstödet för unga med funktionsnedsättning		-301	-507	-619
Borttagen karensdag i A-kassan		30	60	60
Fler platser i Samhall och höjt lönebidragstak		1 000	1 563	2 337
Enklare och effektivare system för subventionerade anställningar		-64	-80	5
Effektiviseringar av garantierna		-731	-724	-684
Omprioritering från utbildningskontrakten		-400	-410	-405
Utbildning inom ramen för etableringstiden		-301	-467	-378
Förstärkt arbetsträning som insats i etableringsprogrammet		54	39	36
Omprioritering av programinsatser		-94	-94	-56
Flytt av medel för ersättning för insatser för vissa nyanlända		2 999	2 146	1 736
Europeiska socialfonden m.m. för 2014–2020		-75	-33	59
Lån för körkortsutbildning		151	521	597
15 Studiestöd		2 184	3 090	3 359
varav				
Höjning av barnbidrag och studiebidrag för gymnasieungdomar		494	599	602
Höjning av bidragsdelen inom studiemedlen		546	1 092	1 092
Avskaffande av traineejobb		-220	-229	-229
Högre bidrag för introduktionsprogram		50	101	101
Fler utbildningsplatser i högskolan		171	213	252
Fler platser och en kvalitetshöjning av yrkesvux		719	736	748
Fler yrkeshögskoleplatser		45	213	418
Utbildningsplatser till yrkesförare		53	54	56
Utbyggnad av folkhögskolan		261	273	284
16 Utbildning och universitetsforskning	0	3 234	5 797	8 589
varav				
Jämlikhetspeng till utsatta skolor		500		

Utgiftsområde	2017	2018	2019	2020
Läslifftet		75	100	80
Lovskola på gymnasieskolans språkintröduktion		56	56	
Förstärkning av gymnasieskolans intröduktionsprogram		300	300	300
Försöksverksamhet med utökad undervisningstid i svenska		80		
Förstärkning av behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare		30	46	66
Behörighet på gymnasieskolans yrkesprogram				59
Minskning av statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning		-93	-99	-99
Justering av statsbidrag för maxtaxa med anledning av uppdaterat inkomsttak		52	73	73
Fler platser och en kvalitetshöjning av yrkesvux		653	653	653
Stöd för fler lärcentra		50	70	70
Avskaffande av traineejobb		-131	-177	-248
Utbildningsplatser till yrkesförare		66	66	66
Fler yrkeshögskoleplatser		70	320	620
Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i grundskola och förskoleklass		1 000	3 500	6 000
Sommarkurser för högre genomströmning i högskolan		38	75	75
Utbyggnad av högskoleutbildningar inom bristyrken		91	223	313
Utbyggnad av högskoleplatser inom främst samhällsvetenskap		262	262	262
Förlängd kvalitetsatsning inom samhällsvetenskap, humaniora och lärarutbildningen			250	250
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid		1 206	1 208	1 231
varav				
Bibliotekssatsning		250	250	250
Förbättrade förutsättningar för den fria konsten		60	60	60
Nya Nationalmuseum		65	42	42
Bidrag till vissa ideella organisationer		120	120	120
Föräldrars delaktighet i lärandet		50	50	50
Uppsökande och motiverande insatser till utrikesfödda kvinnor		30	50	50
Utbyggnad av folkhögskolan		380	380	380
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	50	168	242	247
varav				
Samordning stor samlad exploatering	50			
Giffria bostäder		50	100	100
Stöd för innovativt bostadsbyggande		75	100	100
19 Regional tillväxt		517	1 533	2 588
varav				
Stöd till socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden		500	1 500	2 500

Utgiftsområde	2017	2018	2019	2020
20 Allmän miljö- och naturvård	3	2 650	4 810	6 450
varav				
Åtgärds paket mot plast i hav och natur		104	104	104
Eko-bonus för godstransporter med sjöfart		50	50	50
Skydda dricksvattnet: Restaurering av våtmarker		200	200	200
Gröna jobb inom naturvården		50	100	100
Rent hav: Sanering av miljögifter i Östersjön		105	125	170
Halvårsförlängning av supermiljöbilspremien		250		
Klimatbonus inom bonus-malus-systemet för bilar			1 240	1 630
Åtgärder för klimatanpassning		97	182	182
Rent hav: Stärkt havs- och vattenarbete		147	227	262
Rent hav: Läkemedel i miljön		45	50	70
Avskaffande av utsläppsbronsen		-300	-300	-300
Internationellt klimatsamarbete för Parisavtalet		30	50	50
Skydd av nyckelbiotoper		150	150	150
Förstärkning och förlängning av Klimatklivet		800	1 300	2 300
Åtgärder för hållbara transporter: Ladda-hemma-stöd		90	90	90
Förlängning av elbusspremie				100
Investeringsstöd för gröna städer		100	500	550
Elcykelpremie		350	350	350
Industriklivet		300	300	300
21 Energi	203	850	920	1 465
varav				
Energieffektivisering		215	290	395
Vindkraftsstöd till kommuner		70	70	70
Stöd till solceller	203	525	525	965
22 Kommunikationer		786	741	741
varav				
Förbättrat vägnät på Gotland		50		
Förstärkt kollektivtrafik i landsbygd		85	40	42
Avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar under sommarlovet		350	350	350
Vidmakthållande av väg på landsbygden		100	100	100
Förstärkning av Trafikverket		45	58	58
Kompensation för införandet av flygskatt		85	113	113
Nattågstrafik till och från Jämtland		30	60	58
Genomförande av digitaliseringsstrategin		50	50	50
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	1 037	913	1 505	1 567
varav				
Gröna jobb		135	135	135
Skydd av nyckelbiotoper		120	120	120
Tidigarelagda utbetalningar avseende gårdsstöd ¹	1 037			
Landsbygdspolitiska åtgärder		150	750	750
Omfördelning av utgifter inom havs- och fiskeriprogrammet		71	28	
Ekologisk produktion och konsumtion		25	50	100

Utgiftsområde	2017	2018	2019	2020
Ökad medfinansiering till landsbygdsprogrammet		212	212	212
Statsbidrag till vissa kommuner i glesbygd		70	70	70
24 Näringsliv		773	760	951
varav				
Kapitaltillskott till Norrlandsfonden		200		
Utveckling av biobränsle för flyg		20	30	50
Stöd till matchningsaktörer		50	60	60
Smart City Sweden		25	50	50
Elektrifiering av fordonsparken samt biodrivmedel		180	200	250
Socialt företagande		50	50	50
Upprustning och drift av Göta kanal		80	85	140
Exportkrediter		10	30	50
25 Allmänna bidrag till kommuner	11	5 572	10 892	15 901
varav				
Kompensation till kommunsektorn till följd av sänkt skatt för pensionärer ²		4 387	4 387	4 387
Reglering av skatteavtal mellan Sverige och Danmark ²		191	191	191
Höjning av det generella statsbidraget till kommunsektorn			5 000	10 000
Ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå		52	60	60
Skolstart vid sex års ålder		75	150	150
Nyanlända elever i grundskolan		35	70	70
Läroplans- och skollagsförändringar		50	50	50
Avgiftsfri cellprovsscreening			141	141
Anslagsökning till följd av ny prognos för LSS-utjämning ²		179	179	179
Statsbidrag för kommuners arbete med långtidsarbetslöshet		500	500	500
Summa anslagsförändringar	8 880	40 700	55 436	68 276
varav anslagsökningar	8 987	46 852	63 242	76 537
varav anslagsminskningar	-107	-6 152	-7 806	-8 297
Summa ökning av takbegränsade utgifter	8 880	40 700	55 436	68 276
Anslagsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket ²		4 757	4 757	4 757
Ökning av takbegränsade utgifter exkl. utgiftsförändringar som motiverar teknisk justering av utgiftstaket⁴	8 880	35 943	50 679	63 519

Anm.: Där 0 anges har reformer föreslagits eller förslag till ändringsbudget lämnats, men beloppet för utgiftsområdet totalt uppgår till mindre än 50 miljoner kronor.

¹ Förslag i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2) som främst avser regelstyrda transfereringsanslag till följd av ändrade volymer eller makroekonomiska förutsättningar utan att någon ny reform föreslås. Dessa uppgår netto till sammanlagt ca 7,7 miljarder kronor. Förslag till följd av nya reformer medför höjda anslagsnivåer netto om ca 1,2 miljarder kronor. Därmed uppgår de föreslagna anslagsförändringarna till sammanlagt 8,9 miljarder kronor.

² Anslagsförändringar som motiverar tekniska justeringar av utgiftstaket, se avsnitt 5.2.

³ Förslag av diskretionär karaktär som inte ingår i tabell 1.1.

⁴ Motsvarar de utgifter som till följd av reformer minskar budgeteringsmarginalen.

Källa: Egna beräkningar.

Utgiftsområde 1: Rikets styrelse

Säkerhetskostnader

4:1 *Regeringskansliet m.m.*

Anslaget ökas med anledning av att förändringar i omvärlden under en längre tid lett till ökade säkerhetskostnader.

Lokalreoveringar

4:1 *Regeringskansliet m.m.*

Anslaget tillförs medel med anledning av omfattande fastighetsprojekt i de lokaler som Regeringskansliet hyr i Södra Klara.

Förbättrat skydd av vattentäkter

5:1 *Länsstyrelserna m.m.*

Anslaget tillförs medel för att länsstyrelserna ska kunna stärka sitt förebyggande arbete med att skydda dricksvattnet i vattentäkter.

Djurfrågor

5:1 *Länsstyrelserna m.m.*

Anslaget ökas med anledning av att vissa uppgifter på djurområdet flyttas till länsstyrelserna från Polismyndigheten.

Genomförande av val

6:1 *Allmänna val och demokrati*

Anslaget tillförs medel för administrationen av riksdagsvalet 2018, stöd till kommunerna för förtidsröstningen vid val till riksdagen, kommun- och landstingsfullmäktige och för särskilda medel till partierna för att genomföra informationsinsatser i syfte att öka valdeltagandet.

Nytt mediestöd

8:1 *Presstödet*

8:2 *Myndigheten för press, radio och tv*

Anslagen ökas i syfte att införa ett nytt mediestöd som ska ersätta det nuvarande presstödet.

Utgiftsområde 2: Samhällsekonomi och finansförvaltning

Energieffektivisering av bidragsfastigheter

1:10 *Bidragsfastigheter*

Anslaget tillförs medel i syfte att möjliggöra energieffektivisering av statens bidragsfastigheter genom installation av solceller där så är möjligt.

Finansinspektionen

1:11 *Finansinspektionen*

Anslaget ökas i syfte att stärka tillsynen och hantera de ökade kraven på myndigheten som tillkommit till följd av nya regelverk.

Digitaliseringsreform

1:18 *Digitaliseringsmyndigheten*

Anslaget upprättas i syfte att säkerställa styrning, säkerhet och effektivitet i digitaliseringen av den offentliga förvaltningen.

Utgiftsområde 3: Skatt, tull och exekution

Uppgift på individnivå i arbetsgivardeklarationen

1:1 *Skatteverket*

Anslaget ökas för att möjliggöra tillämpningen av nya regler som innebär att uppgifter på individnivå ska redovisas i arbetsgivardeklarationen varje månad.

Lokala servicekontor

1:1 *Skatteverket*

Anslaget ökas för att öka och säkra statlig lokal service i hela landet.

Ökad kontrollverksamhet

1:2 *Tullverket*

Anslaget ökas i syfte att öka kontrollverksamheten.

Utgiftsområde 4: Rättsväsendet

Djurfrågor

1:1 *Polismyndigheten*

Anslaget minskas med anledning av att vissa uppgifter på djurområdet flyttas från Polismyndigheten till länsstyrelserna.

Förstärkning av Polismyndigheten

1:1 *Polismyndigheten*

Anslaget ökas för att förstärka polisverksamheten.

Förstärkning av Säkerhetspolisen

1:2 *Säkerhetspolisen*

Anslaget ökas i syfte att bl.a. förstärka arbetet med kontraterrorism och säkerhetsskydd.

Förstärkning av Kriminalvården*1:6 Kriminalvården*

Anslaget ökas i syfte att bl.a. bidra till en långsiktig utveckling av myndighetens återfallsförebyggande arbete och isoleringsbrytande åtgärder.

Utgiftsområde 5: Internationell samverkan**Satsning på fred och säkerhet***1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*

1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och ickespridning

1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)

1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)

Anslagen ökas för att stärka verksamhet som bidrar till fred och säkerhet.

Utgiftsområde 6: Försvar och samhällets krisberedskap**Totalförsvarsöverenskommelse från 2018***Flera anslag inom olika utgiftsområden*

Anslagen ökas för att stärka förmågan i totalförsvaret.

SOS Alarm

2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Anslaget tillförs medel i syfte att skapa förutsättningar för förbättrade svarstider och fortsatt utveckling av verksamheten.

Utgiftsområde 7: Internationellt bistånd**Höjd biståndsram till 1 procent***1:1 Biståndsverksamhet*

Anslaget ökas så att biståndsramen motsvarar 1 procent av bruttonationalinkomsten (BNI) enligt Europeiska national- och regionalräkenskapssystemet (ENS 2010).

Stöd till Internationella migrationsorganisationen*1:1 Biståndsverksamhet*

Medel flyttas till utgiftsområde 8 Migration för utbetalning av kärnstöd till Internationella migrationsorganisationen (IOM) i syfte att stärka organisationens kapacitet att bidra till en

ordnad och human hantering av internationell migration.

Ändrad avräkningsmodell*1:1 Biståndsverksamhet*

Anslaget ökas eftersom Migrationsverkets indirekta administrativa kostnader för asylmottagande inte längre kommer att avräknas från biståndsramen.

Utgiftsområde 8: Migration**Förstärkt återvändandearbete***1:1 Migrationsverket*

Anslaget ökas för att förstärka återvändandearbetet med de som fått ett lagakraftvunnet av- eller utvisningsbeslut.

Fortsatt effektiviseringsarbete på**Migrationsverket***1:1 Migrationsverket*

Anslaget minskas till följd av minskade behov och för att svara mot det fortsatta effektiviseringsarbetet.

Statsbidrag till kommuner för mottagande av personer som vidarebosätts*1:1 Migrationsverket**1:3 Migrationspolitiska åtgärder*

Medel flyttas till utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering för mottagande av och resekostnader för personer som vidarebosätts i Sverige.

Stöd till Internationella migrationsorganisationen*1:3 Migrationspolitiska åtgärder*

Medel överförs från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för utbetalning av kärnstöd till Internationella migrationsorganisationen.

Färre ärenden hos migrationsdomstolarna*1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål**1:5 Kostnader vid domstolsprövning i utlänningsärenden*

Anslagen minskas till följd av en minskad ärendetillströmning.

Tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande*1:9 Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m.fl.*

Anslaget upprättas för att stärka kommunernas möjlighet att låta ensamkommande unga i asyl-

processen, som fyller 18 år och fortfarande väntar på ett slutgiltigt beslut i sitt ärende, bo kvar i den kommun där de vistas.

Utgiftsområde 9: Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Höjt allmänt tandvårdsbidrag

1:4 Tandvårdsförmåner

Anslaget ökas med anledning av en höjning av det allmänna tandvårdsbidraget för samtliga åldersgrupper.

Ökade kostnader för läkemedelsförmånen

1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Anslaget tillförs medel för att ersätta landstingen för stigande kostnader för läkemedelsförmåner.

Ersättning för steriliserade

1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Anslaget tillförs medel för att ersätta personer som har drabbats av det tidigare steriliseringskravet i könstillhörighetslagen.

Patientmiljard

1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Anslaget tillförs medel med anledning av dels en skärpning av vårdgarantin i primärvården, dels införandet av patientkontrakt.

Goda arbetsvillkor och utvecklade arbetssätt för vårdens personal

1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Anslaget tillförs medel i syfte att förbättra personalsituationen och utveckla vårdens verksamheter.

Förstärkning av förlossningsvården

1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Anslaget tillförs medel för att utöka den pågående satsningen på att förstärka förlossningsvården och förbättra kvinnors hälsa. Medel inom satsningen får även användas för insatser inom neonatalvården.

Barnhälsovård

1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Anslaget tillförs medel för att genom en riktad satsning öka tillgängligheten i barnhälsovården samt för att förstärka arbetet med information och kommunikation om vaccinationer.

Avgiftsfri cellprovsscreening

1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Anslaget tillförs stimulansmedel för att kunna erbjuda gynekologisk cellprovsscreening, enligt Socialstyrelsens rekommendationer, avgiftsfritt till kvinnor i Sverige.

Nationell läkemedelslista

1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Anslaget tillförs medel för utvecklingsarbete vid framtagning av en nationell läkemedelslista.

Satsning psykisk hälsa och psykiatri

1:8 Bidrag till psykiatri

Anslaget ökas för att förstärka ett brett arbete mot psykisk ohälsa samt för att motverka psykisk ohälsa hos barn och unga, bl.a. i gruppen asylsökande och nyanlända.

Habiliteringsersättning

4:2 Vissa statsbidrag inom funktionsbinderområdet

Anslaget ökas för att stödja kommunerna i deras arbete med att stimulera den enskilde att delta i daglig verksamhet.

Höjt schablonbelopp för assistansersättningen

4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Anslaget ökas till följd av att schablonbeloppet för assistansersättning räknas upp med 1,5 procent.

Tillskott till Statens institutionsstyrelse

4:6 Statens institutionsstyrelse

Anslaget tillförs medel för att möjliggöra för Statens institutionsstyrelse att möta en högre efterfrågan på platser genom ny- och ombyggnationer samt rekrytering av personal.

Utökad satsning inom den sociala barn- och ungdomsvården

4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Anslaget tillförs medel i syfte att förstärka arbetet inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Utökad satsning på lovstöd

4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Anslaget ökas för att möjliggöra för kommunerna att erbjuda avgiftsfria aktiviteter för barn i åldersgruppen 6–15 år under skolloven.

Avgiftsfri simskola

4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Anslaget ökas för att möjliggöra att barn ska få tillgång till avgiftsfri simundervisning.

Utgiftsområde 10: Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning**Höjt tak i sjukpenningen**

1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Anslaget ökas till följd av att taket i sjukpenningen höjs från 7,5 till 8 prisbasbelopp.

Höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättningen

1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Anslaget ökas till följd av att garantinivån i sjuk- och aktivitetsersättningen höjs.

Höjt bostadstillägg för personer med sjuk- och aktivitetsersättning

1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Anslaget ökas till följd av förändringar i bostadstillägget för personer med sjuk- och aktivitetsersättning.

Lokala servicekontor

2:1 Försäkringskassan

Anslaget ökas för att öka och säkra statlig lokal service i hela landet.

Nytt regelverk för nyanländas etablering och vissa harmoniseringar mellan aktivitetsstödet och etableringsersättningen

2:1 Försäkringskassan

Anslaget tillförs medel till följd av de regeländringar som genomförs i syfte att öka effektiviteten i etableringsuppdraget och i högre grad harmonisera aktivitetsstödet och etableringsersättningen. Det innebär bl.a. att handläggningen av etableringsersättningen flyttas från Arbetsförmedlingen till Försäkringskassan.

Tillskott till Försäkringskassan för reformer inom välfärdsområdet m.m.

2:1 Försäkringskassan

Anslaget ökas till följd av ett antal reformer på välfärdsområdet som har administrativa konsekvenser för Försäkringskassan och för att hantera ökade volymer av omprövningsärenden inom sjukförsäkringen.

Utgiftsområde 11: Ekonomisk trygghet vid ålderdom**Höjt bostadstillägg för ålderspensionärer**

1:3 Bostadstillägg till pensionärer

1:4 Äldreförsörjningsstöd

Anslagen ökas till följd av förändringar i bostadstillägget för ålderspensionärer.

Utgiftsområde 12: Ekonomisk trygghet för familjer och barn**Höjning av barnbidrag och studiebidrag för gymnasieungdomar**

1:1 Barnbidrag

Anslaget tillförs medel till följd av den höjning av barnbidraget som genomförs i syfte att förbättra den ekonomiska situationen för familjer med barn.

Begränsningar i föräldrapenningen bl.a. för nyanlända

1:2 Föräldraförsäkring

Anslaget minskas till följd av de begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn, som trädde i kraft den 1 juli 2017.

Höjt underhållsstöd för äldre barn

1:3 Underhållsstöd

Anslaget tillförs medel i syfte att bättre spegla de högre kostnader som hushållen bedöms ha för barn äldre än 11 år.

Utgiftsområde 13: Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering**Statsbidrag till kommuner för mottagande av personer som vidarebosätts**

1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Medel flyttas från utgiftsområde 8 Migration för mottagande av och resekostnader för personer som vidarebosätts i Sverige.

Utbildning inom ramen för etableringstiden

1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Anslaget ökas i syfte att ge kommunerna bättre förutsättningar att möta utbildningsbehovet bland nyanlända inom den kommunala vuxenutbildningen till följd av att fler personer antas ha studier som sin huvudsakliga insats i etab-

leringsprogrammet i och med införandet av en utbildningsplikt.

Begränsning av föräldrapenningen bl.a. för nyanlända

1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Anslaget tillförs medel då fler nyanlända förväntas delta i etableringsuppdraget. Detta till följd av de begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn som trädde i kraft den 1 juli 2017.

Nytt regelverk för nyanländas etablering och vissa harmoniseringar mellan aktivitetsstödet och etableringsersättningen

1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Anslaget ökas till följd av de regelförändringar som genomförs i syfte att öka effektiviteten i etableringsuppdraget och i högre grad harmonisera aktivitetsstödet och etableringsersättningen. Det innebär bl.a. att nyanlända omfattas av det åtgärdssystem som i dag gäller för övriga deltagare i arbetsmarknadspolitiska program.

Flytt av medel för ersättning för insatser för vissa nyanlända

1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare

Medel flyttas till utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv till följd av de regelförändringar som genomförs för att öka effektiviteten i etableringsuppdraget.

Satsning mot hedersrelaterat våld och förtryck

3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Anslaget tillförs medel i syfte att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.

Utgiftsområde 14: Arbetsmarknad och arbetsliv

Nytt regelverk för nyanländas etablering och vissa harmoniseringar mellan aktivitetsstödet och etableringsersättningen

1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Anslagen minskas till följd av de regelförändringar som genomförs för att öka effektiviteten i etableringsuppdraget och i högre grad harmonisera aktivitetsstödet och etableringsersättningen.

Avskaffande av traineejobb

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslag 1:3 minskas till följd av att traineejobben avskaffas samtidigt som anslag 1:2 ökas.

Avskaffande av det högre aktivitetsstödet för unga med funktionsnedsättning

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Anslaget minskas till följd av att det högre aktivitetsstödet för unga med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga avskaffas.

Borttagen karensdag i A-kassan

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Anslaget ökas till följd av att en karensdag i arbetslöshetsförsäkringen tas bort.

Fler platser i Samhall och höjt lönebidragstak

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Anslag 1:2 och 1:3 minskas samtidigt som anslag 1:4 ökas i syfte att skapa fler övergångar till anställningar utanför Samhall och för att utöka omfattningen av de skyddade anställningarna. Vidare ökas anslag 1:4 till följd av en successiv höjning av taket för den bidragsgrundande inkomsten i lönebidragen.

Enklare och effektivare system för subventionerade anställningar

1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Anslag 1:3 och 1:12 minskas till följd av de förändringar som görs av de subventionerade anställningarna samtidigt som anslag 1:2 och 1:4 ökas av samma anledning.

Effektiviseringar av garantierna

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslaget minskas till följd av att jobb- och utvecklingsgarantin (JUG) och jobbgarantin för unga (JOG) effektiviseras.

Omprioritering från utbildningskontrakten

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslaget minskas till följd av att utfallen för utbildningskontrakten har varit lägre än beräknat.

Utbildning inom ramen för etableringstiden

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslaget minskas till följd av att fler personer antas ha studier som sin huvudsakliga insats i etableringsprogrammet i och med införandet av en utbildningsplikt.

Förstärkt arbetsträning som insats i etableringsprogrammet

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslaget ökas till följd av att förstärkt arbetsträning blir tillgänglig även för deltagare inom etableringsprogrammet i samband med att det nya regelverket för nyanländas etablering träder i kraft.

Omprioritering av programinsatser

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Anslaget minskas till följd av omprioriteringar av programinsatser, bl.a. för vissa nyanlända.

Flytt av medel för ersättning för insatser för vissa nyanlända

1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Medel flyttas från utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering till följd av de regelförändringar som genomförs för att öka effektiviteten i etableringsuppdraget.

Europeiska socialfonden m.m. för 2014–2020

1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Medel omfördelas inom socialfondsprogrammet 2014–2020 på grund av försenad uppstart i början av programperioden.

Lån för körkortsutbildning

1:13 Lån till körkort

Anslaget tillförs medel till följd av en ny möjlighet till lån avseende utbildning för B-körkort för vissa personer.

Utgiftsområde 15: Studiestöd

Höjning av barnbidrag och studiebidrag för gymnasieungdomar

1:1 Studiehjälp

Anslaget tillförs medel till följd av den höjning av studiebidraget för gymnasieungdomar som genomförs i syfte att förbättra den ekonomiska situationen för familjer med barn.

Höjning av bidragsdelen inom studiemedlen

1:2 Studiemedel

Anslaget tillförs medel till följd av den höjning av bidragsdelen inom studiemedlen som genomförs i syfte att förbättra den ekonomiska situationen för studenter.

Avskaffande av traineejobb

1:2 Studiemedel

1:3 Avsättning för kreditförluster

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Anslagen minskas till följd av att utbildningsdelen av traineejobben avvecklas.

Högre bidrag för introduktionsprogram

1:2 Studiemedel

1:3 Avsättning för kreditförluster

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Anslagen ökas med anledning av att det högre bidraget inom studiemedlen under vissa förutsättningar tillåts kunna lämnas till studerande

upp till 24 års ålder som har studerat på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och som därefter utan avbrott fortsätter sina studier på ett introduktionsprogram eller inom vuxenutbildningen.

Fler utbildningsplatser i högskolan

1:2 Studiemedel

1:3 Avsättning för kreditförluster

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Anslagen tillförs medel till följd av att antalet högskoleplatser utökas i syfte att främja samhällets kompetensförsörjning samt för att öka individens möjligheter till utbildning och omställning.

Fler platser och en kvalitetshöjning av yrkesvux

1:2 Studiemedel

1:3 Avsättning för kreditförluster

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Anslagen ökas för att möjliggöra dels en utökning av antalet platser på yrkesvux, dels en kvalitetshöjning, i syfte att främja samhällets kompetensförsörjning samt öka individens möjligheter till utbildning och omställning.

Fler yrkeshögskoleplatser

1:2 Studiemedel

1:3 Avsättning för kreditförluster

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Anslagen tillförs medel till följd av att antalet yrkeshögskoleplatser utökas i syfte att främja samhällets kompetensförsörjning samt för att öka individens möjligheter till utbildning och omställning.

Utbildningsplatser till yrkesföreare

1:2 Studiemedel

1:3 Avsättning för kreditförluster

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Anslagen tillförs medel för utbildningsplatser till yrkesföreare i syfte att underlätta kompetensförsörjningen i denna sektor.

Utbyggnad av folkhögskolan

1:2 Studiemedel

1:3 Avsättning för kreditförluster

1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Anslagen tillförs medel för att öka individens möjligheter till utbildning och omställning.

Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning

Jämlikhetspeng till utsatta skolor

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget tillförs medel för en fortsatt satsning på de mest utsatta grundskolorna för att öka andelen behöriga elever till ett nationellt program i gymnasieskolan.

Läslýftet

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget tillförs medel för en förlängning och förstärkning av Läslýftet, en fortbildningsinsats i läs-, språk- och skrivutveckling.

Lovskola på gymnasieskolans språkintröduktion

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget tillförs medel i syfte att möjliggöra ytterligare undervisning på loven för elever på gymnasieskolans språkintröduktion.

Förstärkning av gymnasieskolans intröduktionsprogram

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget tillförs medel till följd av en förlängning och förstärkning av statsbidraget till gymnasieskolans intröduktionsprogram i syfte att förbättra genomströmmingen i gymnasieskolan.

Försöksverksamhet med utökad undervisningstid i svenska

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget tillförs medel i syfte att förlänga försöksverksamheten med utökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan.

Förstärkning av behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget tillförs medel i syfte att förstärka och förlänga satsningen på behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare och därmed öka kvaliteten på gymnasial yrkesutbildning.

Behörighet på gymnasieskolans yrkesprogram

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget ökas eftersom kurser för högskolebehörighet införs i grundupplägget på gymnasieskolans yrkesprogram.

Minskning av statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning

1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Anslaget minskas för att i stället finansiera satsningar på i huvudsak gymnasial yrkesutbildning.

Justering av statsbidraget för maxtaxa med anledning av uppdaterat inkomsttak

1:7 Maxtaxa i förskola, fritidsbem och annan pedagogisk verksamhet m.m.

Anslaget ökas med anledning av uppdaterade beräkningar av utvecklingen av det indexerade inkomsttaket i maxtaxan.

Fler platser och en kvalitetshöjning av yrkesvux

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Anslaget ökas för att möjliggöra en utökning av dels antalet platser i yrkesvux, dels en kvalitetshöjning, i syfte att främja samhällets kompetensförsörjning samt för att öka individens möjligheter till utbildning och omställning.

Stöd för fler lärcentra

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Anslaget ökas för att stimulera förekomsten av kommunala lärcentra som tillhandahåller lokaler och stöd för vuxnas lärande samt för att underlätta för människor att studera på distans och bo kvar på hemorten.

Avskaffande av traineejobb

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Anslaget minskas till följd av att utbildningsdelen av traineejobben avvecklas. Medlen används i stället för att finansiera satsning på utbildningsplatser inom Kunskapslyftet.

Utbildningsplatser till yrkesförare

1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Anslaget ökas för att möjliggöra utbildningsplatser till yrkesförare i syfte att underlätta kompetensförsörjningen i denna sektor. Anslaget ökas också till följd av att befintliga medel för utbildningsplatser till yrkesförare flyttas från anslag 1:14.

Fler yrkeshögskoleplatser

1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildningen

Anslaget tillförs medel till följd av att antalet yrkeshögskoleplatser utökas i syfte att främja samhällets kompetensförsörjning samt för att öka individens möjligheter till utbildning och omställning.

Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i grundskola och föreskoleklass

1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Anslaget upprättas för att möjliggöra ett nytt statsbidrag till förskoleklass och grundskola som syftar till att stärka likvärdigheten och kunskapsutvecklingen.

Sommarkurser för högre genomströmning i högskolan

Anslagen till universitet och högskolor: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Anslagen tillförs medel i syfte att introducera sommarkurser, särskilt inom lärarutbildningen, men också inom humaniora och samhällsvetenskap.

Utbyggnad av högskoleutbildningar inom bristyrken

Anslagen till universitet och högskolor: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Anslagen ökas med anledning av utbyggnad av utbildningar vid universitet och högskola inom bristyrken.

Utbyggnad av högskoleplatser inom främst samhällsvetenskap

Anslagen till universitet och högskolor: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Anslagen ökas med anledning av att antalet platser vid universitet och högskola utökas, främst på kurser inom samhällsvetenskapliga ämnen.

Förlängd kvalitetssatsning inom samhällsvetenskap, humaniora och lärarutbildningen

Anslagen till universitet och högskolor: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Anslagen tillförs medel för en förlängning av satsningen på kvalitetshöjning inom samhällsvetenskap, humaniora och lärarutbildningen.

Utgiftsområde 17: Kultur, medier, trossamfund och fritid

Bibliotekssatsning

1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Anslagen tillförs medel i syfte att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet.

Förbättrade förutsättningar för den fria konsten

1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

4:1 Statens konstråd

4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

4:4 Bidrag till bild- och formområdet

5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Anslagen ökas för att förbättra förutsättningarna för den fria konsten i hela landet. Satsningen innebär bl.a. en förstärkning av stipendier och ersättningar som fördelas direkt till konstnärer.

Nya Nationalmuseum

8:1 Centrala museer: Myndigheter

Anslaget tillförs medel till följd av renoveringen och ombyggnationen av Nationalmuseums huvudbyggnad.

Bidrag till vissa ideella organisationer

13:5 Insatser för den ideella sektorn

Anslaget tillförs medel i syfte att stödja åtgärder mot hemlöshet bland unga.

Föräldrars delaktighet i lärandet

14:1 Bidrag till folkbildningen

Anslaget ökas för att möjliggöra studieförbundsinsatser som syftar till att öka föräldrars delaktighet i lärandet i skolan.

Uppsökande och motiverande insatser till utrikes födda kvinnor

14:1 Bidrag till folkbildningen

Anslaget tillförs medel i syfte att främja fler övergångar till studier för målgruppen utrikes födda kvinnor genom uppsökande och motiverande insatser vid studieförbund.

Utbyggnad av folkhögskolan

14:1 Bidrag till folkbildningen

Anslaget tillförs medel för att öka individens möjligheter till utbildning och omställning.

Utgiftsområde 18: Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Giffria bostäder

1:4 Boverket

1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Anslagen ökas i syfte att främja en god inomhusmiljö i bostäder och lokaler.

Stöd för innovativt och hållbart bostadsbyggande

1:11 Innovativt och hållbart byggande

Anslaget tillförs medel i syfte att återuppta och bredda det tidigare stödet för innovativt byggande av bostäder för unga så att det omfattar bostadsbyggande generellt med inriktning mot hållbart byggande.

Utgiftsområde 19: Regional tillväxt

Stöd till socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden

1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Anslaget tillförs medel i syfte att skapa förutsättningar för ekonomisk och social utveckling i områden och kommuner som är socioekonomiskt eftersatta.

Utgiftsområde 20: Allmän miljö- och naturvård

Åtgärdspaket mot plast i hav och natur

1:1 Naturvårdsverket

1:6 Kemikalieinspektionen

1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Anslagen tillförs medel för att bidra till att minska problemen med plast i haven, bl.a. genom strandstädning och åtgärder mot nedskräpning, innovationssatsning på hållbar plast och insatser inriktade mot mikroplaster.

Eko-bonus för godstransporter med sjöfart

1:1 Naturvårdsverket

Anslaget tillförs medel för att ytterligare främja utvecklingen av kust- och inlandsjöfart genom att ett tillfälligt s.k. eko-bonussystem införs.

Skydda dricksvattnet: Restaurering av våtmarker*1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö*

Anslaget tillförs medel för att bidra till anläggande och restaurering av våtmarker i syfte att förebygga torka. Medlen avses användas både i jord- och skogsbruk liksom i tätort.

Gröna jobb inom naturvården*1:3 Åtgärder för värdefull natur*

Anslaget tillförs medel för fortsatt upprustning av det statliga ledsystemet och skötsel och förvaltning av skyddad natur, där arbetsuppgifter kan ge jobb åt nyanlända och långtidsarbetslösa.

Rent hav: Sanering av miljögifter i Östersjön*1:4 Sanering och återställning av förorenade områden*

Anslaget ökas i syfte att förstärka insatser för sanering av miljögifter i Östersjön inklusive hantering av sjunkna vrak.

Halvårs förlängning av supermiljöbilspremierna*1:8 Supermiljöbilspremie*

Anslaget tillförs medel till följd av att supermiljöbilspremierna förlängs.

Klimatbonus inom bonus–malus-systemet för bilar*1:8 Supermiljöbilspremie*

Anslaget tillförs medel i syfte att införa bonusen som en köpare av en bil med låga koldioxidutsläpp kommer att bli berättigad till. Klimatbonusen är en del i bonus–malus-systemet.

Åtgärder för klimatanpassning*1:10 Klimatanpassning*

Anslaget ökas för att förstärka kunskapsstödet till kommuner och myndigheter för att ta fram en nationell strategi för klimatanpassning samt för att tillföra medel till en Göta älv-delegation och skredsäkring runt Göta älv.

Rent hav: Stärkt havs- och vattenarbete*1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö**1:15 Havs- och vattenmyndigheten*

Anslagen tillförs medel för åtgärder mot självgenererande övergödning i vatten och hav belastade av gamla utsläpp (internbelastning), för att motverka övergödning samt för att stärka det marina områdesskyddet och därigenom bidra till bevarandet av marin biologisk mångfald.

Rent hav: Läkemedel i miljön*1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljön*

Anslaget tillförs medel för åtgärder mot minskad påverkan av läkemedel på miljön genom stöd till avancerad avloppsrening, förbättrad information och kunskapspridning samt inrättande av centrum för läkemedel i miljön.

Avskaffande av utsläppsbromsen*1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar*

Anslaget minskas till följd av att aviseringen i budgetpropositionen för 2017 om köp och annullering av utsläppsrätter inom EU:s utsläppshandelssystem ETS inte genomförs.

Internationellt klimatsamarbete för Parisavtalet*1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar*

Anslaget ökas för att genomföra insatser som bidrar till utsläppsminskningar i utvecklingsländer, företrädesvis medelinkomstländer. Därigenom stöds ett ambitiöst genomförande av Parisavtalet.

Skydd av nyckelbiotoper*1:14 Skydd av värdefull natur*

Anslaget tillförs medel för att skydda nyckelbiotoper genom att ersätta markägare som har nyckelbiotopsrika fastigheter.

Förstärkning och förlängning av Klimatklivet*1:16 Klimatinvesteringar*

Anslaget tillförs medel i syfte att förstärka stödet till lokala åtgärder som minskar utsläppen av koldioxid på lokal nivå, det s.k. Klimatklivet.

Åtgärder för hållbara transporter: Ladda hemma-stöd*1:16 Klimatinvesteringar*

Anslaget tillförs medel i syfte att genom stöd bidra till omställning av transportsektorn från fossila bränslen till laddpunkter i hemmet.

Förlängning av elbusspremie*1:18 Elbusspremie*

Anslaget tillförs medel till följd av att elbusspremierna förlängs.

Investeringsstöd för gröna städer*1:18 Investeringsstöd för gröna städer*

Anslaget upprättas i syfte att främja grönare städer, stadsnära grönska, urbana ekosystemtjänster och barns utemiljöer.

Elcykelpremie*1:19 Elcykelpremie*

Anslaget upprättas i syfte att ge en premie till fysiska personer vid köp av exempelvis elcyklar och elmopeder.

Industriklivet*1:20 Industriklivet*

Anslaget upprättas för ett nytt stöd till den svenska processindustrin för att stimulera tekniksprång med syfte att kraftigt minska utsläppen av växthusgaser.

Utgiftsområde 21: Energi**Energieffektivisering***1:2 Insatser för energieffektivisering**1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimatanpassning*

Anslagen tillförs medel i syfte att fortsätta och förstärka energi- och klimatarbetet hos offentliga aktörer på regional och lokal nivå bl.a. energi- och klimatrådgivarna samt för nya satsningar på energieffektivisering inom industrin.

Vindkraftsstöd till kommuner*1:5 Planeringsstöd för vindkraft*

Anslaget ökas i syfte att stödja de kommuner som bidrar till målet om 100 procent förnybar energi genom att ny vindkraft etableras i kommunen.

Stöd till solceller*1:7 Energiteknik*

Anslaget tillförs medel för en utökad satsning på installation av solceller.

Utgiftsområde 22: Kommunikationer**Förbättrat vägnät på Gotland***1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur*

Anslaget tillförs medel för förbättringsåtgärder avseende Gotlands vägnät.

Förstärkt kollektivtrafik i landsbygd*1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur*

Anslaget tillförs medel i syfte att främja den regionala tillväxten och goda levnadsvillkor på landsbygden genom en utökning av den pågående satsningen på kollektivtrafik i landsbygd.

Avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar under sommarlovet*1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur*

Anslaget tillförs medel för att finansiera avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar under sommarlovet.

Vidmakthållande av väg på landsbygden*1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur*

Anslaget tillförs medel i syfte att främja den regionala tillväxten och goda levnadsvillkor på landsbygden genom förbättrat vägunderhåll.

Förstärkning av Trafikverket*1:3 Trafikverket*

Anslaget ökas med anledning av ökade verksamhetsvolymmer.

Kompensation för införandet av flygskatt*1:6 Ersättning avseende icke-statliga flygplatser*

Anslaget ökas för att säkerställa att flygskatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland.

Nattågstrafik till och från Jämtland*1:7 Trafikavtal*

Anslaget tillförs medel för att möjliggöra en utökad nattågstrafik till och från Jämtland.

Genomförande av digitaliseringsstrategin*2:4 Informationsteknik och telekommunikation*

Anslaget ökas för åtgärder kopplade till genomförandet av digitaliseringsstrategin.

Utgiftsområde 23: Areella näringar, landsbygd och livsmedel**Gröna jobb***1:1 Skogsstyrelsen**1:2 Insatser för skogsbruket*

Anslagen ökas för en satsning på naturvård och markvård, som t.ex. röjning och annan skötsel av naturreservat som kan utföras av personer med begränsad utbildningsbakgrund.

Skydd av nyckelbiotoper*1:1 Skogsstyrelsen**1:2 Insatser för skogsbruket*

Anslagen tillförs medel för att skydda nyckelbiotoper genom att ersätta markägare som har nyckelbiotopsrika fastigheter samt för en rikstäckande inventering av nyckelbiotoper.

Landsbygdspolitiska åtgärder

1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur
Anslaget tillförs medel för kommande landsbygdspolitiska åtgärder som ska presenteras under våren 2018.

Omfördelning av utgifter inom havs- och fiskeriprogrammet

1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk
Anslaget tillförs medel i syfte att omfördela avsatta medel mellan år för att anpassa utgiftsnivån till förväntade utbetalningar.

Ekologisk produktion och konsumtion

1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur
Anslaget tillförs medel för att nå mål till 2030 om ekologisk produktion och offentlig livsmedelskonsumtion.

Ökad medfinansiering till landsbygdsprogrammet

1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur
Anslaget tillförs medel för bl.a. miljöåtgärder inom landsbygdsprogrammet.

Statsbidrag till vissa kommuner i glesbygd

1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur
Anslaget tillförs medel för att stödja vissa kommuner i glesbygd som har geografiska och demografiska utmaningar.

Utgiftsområde 24: Näringsliv**Kapitaltillskott till Norrlandsfonden**

1:5 Näringslivsutveckling
Anslaget tillförs medel i syfte att säkerställa Norrlandsfondens långsiktiga kapacitet att erbjuda marknadskompletterande lån till företag i norra Sverige. Finansiering sker genom att Saminvest AB betalar en utdelning till aktieägaren staten.

Utveckling av biobränsle till flyg

1:5 Näringslivsutveckling
Anslaget tillförs medel för att stödja utveckling av biobränsle till flyg.

Stöd till matchningsaktörer

1:5 Näringslivsutveckling
Anslaget tillförs medel i syfte att främja initiativ som matchar arbetsökande och arbetsgivare, med utgångspunkt i företagens behov.

Smart City Sweden

1:5 Näringslivsutveckling
Anslaget tillförs medel i syfte att öka spridningen av svenskt kunnande och export av svensk teknik och innovativa lösningar för den smarta staden genom en nationell export- och investeringsplattform.

Elektrifiering av fordonsparken samt biodrivmedel

1:5 Näringslivsutveckling
Anslaget tillförs medel för elektrifiering av fordonsparken och biogas som riktar sig mot fordonsindustrin. Den involverar bl.a. uppbyggnad av testcenter för elektromobilitet – en testbädd för att utveckla nästa generations hållbara lösningar för elbilar och andra fordon.

Socialt företagande

1:5 Näringslivsutveckling
Anslaget tillförs medel i syfte att främja socialt företagande.

Upprustning och drift av Göta kanal

1:15 Upprustning och drift av Göta kanal
Medel tillförs AB Göta kanalbolag för renoveringsarbeten så att det kulturhistoriska byggnadsverket återställs och bevaras.

Exportkrediter

2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning
Anslaget upprättas i syfte att hantera framtida eventuella underskott från verksamheten med statsstödda exportkrediter.

Utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner**Kompensation till kommunsektorn till följd av sänkt skatt för pensionärer**

1:1 Kommunalekonomisk utjämning
Anslaget ökas för att kompensera kommunerna för ändringen av det förhöjda grundavdraget för äldre.

Reglering av skatteavtal mellan Sverige och Danmark

1:1 Kommunalekonomisk utjämning
Anslaget ökas till följd av utjämning mellan Sverige och Danmark av skatt som tas ut av skattskyldiga som pendlar över Öresund.

Höjning av det generella statsbidraget till kommunsektorn

1:1 Kommunalekonomisk utjämnning

Anslaget ökas i syfte att möjliggöra bättre kvalitet och fler anställda i välfärden samt bidra till att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar för verksamheten.

Ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå

1:1 Kommunalekonomisk utjämnning

Anslaget ökas för att möjliggöra att allmänhetens insyn i skolväsendet ökar.

Skolstart vid sex års ålder

1:1 Kommunalekonomisk utjämnning

Anslaget ökas för att kompensera kommunerna för utökade kostnader i samband med att förskoleklassen blir obligatorisk.

Nyanlända elever i grundskolan

1:1 Kommunalekonomisk utjämnning

Anslaget ökas för att kompensera kommunerna för ökade kostnader med anledning av genomförande av förslag från utredningen om elever som kommer till Sverige under grundskolans senare årskurser.

Läroplans- och skollagsförändringar

1:1 Kommunalekonomisk utjämnning

Anslaget ökas för att kompensera kommunerna för utökade åtaganden vid skollags- och läroplansförändringar utifrån förslag från Skolkommissionen.

Avgiftsfri cellprovsscreening

1:1 Kommunalekonomisk utjämnning

Anslaget ökas för att kunna erbjuda gynekologisk cellprovsscreening, enligt Socialstyrelsens rekommendationer, avgiftsfritt till kvinnor i Sverige.

Anslagsökning till följd av ny prognos för LSS-utjämnning

1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Anslaget ökas till följd av en beräknad ökning av utjämningsbidraget.

Statsbidrag för kommuners arbete med långtidsarbetslöshet

1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet

Anslaget tillförs medel till kommuner och landsting som särskilt bidrar till att minska långtidsarbetslösheten genom att använda sig av extratjänster.

Pris- och löneomräkning av anslag för förvaltnings- och investeringsändamål

Pris- och löneomräkningen för 2018 har reviderats marginellt jämfört med den beräkning som redovisades i 2017 års ekonomiska vårproposition. Utgifterna till följd av pris- och löneomräkning beräknas bli högre 2019 och 2020, jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition. Förändringen beror på nya makroekonomiska antaganden, som medför att den prognostiserade pris- och löneomräkningen revideras upp för de flesta utgiftsområden.

Övriga makroekonomiska förändringar

Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition har de utgifter som påverkas av den makroekonomiska utvecklingen justerats med hänsyn tagen till den nya bedömning som görs i denna proposition. Sammantaget har den makroekonomiska utvecklingen bidragit till att utgiftsprognosen reviderats ned, främst till följd av att räntor, inkomstindex och arbetslöshet nu beräknas bli lägre än vad som prognostiserades i 2017 års ekonomiska vårproposition.

Från och med 2018 lämnar ålderspensionssystemet balanseringsperioden, vilket innebär att omräkningen av pensionerna 2018–2020 kommer att baseras på utvecklingen av inkomstindex. Prognosen för inkomstindex har reviderats ned jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition, vilket ger en lägre utgiftsprognos.

Under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv revideras utgifterna ned till följd av att prognosen för antalet arbetslösa har sänkts. Därutöver bedöms antalet personer i arbetsmarknadspolitiska program och i subventionerade anställningar bli lägre än vad som prognostiserades i 2017 års ekonomiska vårproposition.

Volymförändringar

De beräknade utgifterna 2018–2020 har också förändrats till följd av nya prognoser över antalet personer som uppbär ersättning från regelstyrda transfereringssystem. De mest väsentliga utgiftsförändringarna i förhållande till bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition redovisas i tabell 8.15. Sammantaget innebär förändringarna

att utgifterna väntas bli lägre än vad som beräknades i 2017 års ekonomiska vårproposition.

Den största volymrevideringen jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition avser utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Antalet startade sjukfall bedöms bli lägre och den genomsnittliga varaktigheten kortare, vilket sammantaget ger färre nettodagar med sjuk- och rehabiliteringspenning. Även antalet personer med aktivitets- och sjukersättning har reviderats ned 2018–2020, bl.a. till följd av att antalet nybeviljade sjukersättningar beräknas bli lägre. Volymförändringarna medför att utgiftsprognosen sänks för samtliga prognosår.

Under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering leder volymrelaterade prognosförändringar till lägre utgifter i förhållande till 2017 års ekonomiska vårproposition. Prognosen för antalet kommunmottagna i etableringsersättning revideras till följd av flera samverkande faktorer, däribland nya bedömningar avseende såväl antalet asylsökande som den genomsnittliga handläggningstiden för asylärenden.

Även för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn justeras utgifterna ned jämfört med bedömningen i vårpropositionen. Huvudskälet är en ny befolkningsprognos med färre barn men också att antalet bostadsbidragstagare varit lägre än tidigare prognostiserat.

Tabell 8.15 Volym i inom olika transfereringssystem 2018–2020

Förändring mot 2017 års ekonomiska vårproposition inom parentes

Utgiftsområde		2018	2019	2020
10	Antal personer med aktivitetsersättning, tusental	37,8 (-0,7)	37,2 (-1,7)	37,3 (-2,4)
10	Antal personer med sjukersättning ¹ , tusental	265,5 (-12,3)	254,5 (-16,0)	243,5 (-20,6)
10	Antal sjukpenningdagar (netto), miljoner	56,1 (-1,6)	55,3 (-2,1)	55,0 (-2,5)
12	Antal barnbidrag, tusental	1 910,6 (1,6)	1 943,2 (-0,8)	1 975,3 (-2,7)
12	Antal föräldrapeningdagar, miljoner	54,0 (-1,9)	54,9 (-2,1)	55,6 (-2,5)
13	Antal deltagare i etableringsinsatser, tusental	71,5 (1,1)	54,0 (3,1)	44,2 (-4,2)

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval med större förändringar redovisas i tabellen. Se tabell 8.8 för könsupplade utfall.

¹ Antal dagar med partiell ersättning är omräknade till hela dagar.

Källa: Egna beräkningar.

Tekniska justeringar

Vissa av de förslag som regeringen lämnar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå (se tabell 8.12 och tabell 8.14). Dessa budgetförändringar uppgår totalt till 4,8 miljarder kronor per år fr.o.m. 2018. Den största tekniska justeringen beror på att statsbidragen till kommunerna föreslås höjas för att neutralisera att skatteintäkterna till kommunerna blir mindre till följd av den föreslagna skattesänkningen för pensionärer. I enlighet med praxis avrundas de årsvisa tekniska justeringarna till hela miljarder kronor och uppgår till 5 miljarder kronor årligen 2018–2020 (se avsnitt 5.2).

Minskning av anslagsbehållningar

I förhållande till bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition har utgiftsprognoserna för 2018–2020 sammantaget justerats ned mer än de beräknade anslagsnivåerna för samma år. Det innebär att behållningen av medel på ramanslagen beräknas bli högre än bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition. Posten Minskning av anslagsbehållningar som redovisas i statens budget är negativt definierad, dvs. ett negativt värde innebär att anslagsbehållningarna ökar. De ökade anslagsbehållningarna innebär

därmed att posten minskar i förhållande till bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition.

De ökade anslagsbehållningarna beror bl.a. på en justering av prognosen för det statliga bidraget till läkemedelsförmånerna till landsingen. Även lägre bedömda utbetalningar av vissa stöd under Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik bidrar till ökade anslagsbehållningar.

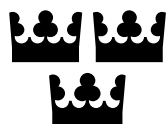
Övriga utgiftspåverkande faktorer

Utgiftsprognoserna kan också revideras till följd av nya prognosmetoder, justeringar som motiveras av ny information som inte avser makroekonomiska förutsättningar eller volymer, korrigeringar av tidigare gjorda fel och regeländringar utanför regeringens direkta kontroll, t.ex. ändringar i EU:s regelverk. Jämfört med bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition har utgifterna till följd av övriga faktorer sammantaget reviderats ned 2018 och upp 2019 och 2020.

Nedrevideringen 2018 beror framför allt på att utgifter för gårdsstöd under Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel skjuts från 2018 till 2017 då utbetalningarna för 2017 väntas bli högre än tidigare beräknat. Upprevideringen 2019 och 2020 beror främst på att avgiften till Europeiska unionen väntas bli högre.

9

Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statskulden

9 Den offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskulden

Sammanfattning

- Efter en femårsperiod med underskott, vilket som mest uppgick till ca 60 miljarder kronor eller 1,4 procent av BNP 2014, har utvecklingen för de offentliga finanserna vänt. En stark återhämtning av den svenska ekonomin har i kombination med en ansvarsfull finanspolitik medfört att underskottet i den offentliga sektorn snabbt vändes till överskott 2015. Det finansiella sparandet förstärktes ytterligare 2016 och uppgick då till över 40 miljarder kronor eller närmare 1 procent av BNP.
- Den goda tillväxten i svensk ekonomi bedöms möjliggöra att både behålla överskottet i de offentliga finanserna och genomföra viktiga reformer under hela perioden 2017–2020.
- Den offentliga sektorns finansiella tillgångar överstiger skulderna med över 20 procent av BNP under hela prognosperioden 2017–2020. Den konsoliderade bruttoskulden för den offentliga sektorn uppgick 2016 till 41,6 procent av BNP. Bruttoskulden understeg därmed med god marginal referensvärdet inom stabilitets- och tillväxtpakten, som uppgår till 60 procent av BNP. Under prognosperioden förväntas bruttoskulden fortsätta att minska, med nu aviserad politik, och uppgå till ca 32 procent av BNP 2020.
- Den konsoliderade statsskulden minskade under 2016 från 1 352 miljarder kronor till

1 292 miljarder kronor, vilket innebär att skulden motsvarade 29,5 procent av BNP vid utgången av året. I slutet av 2017 beräknas den konsoliderade statsskulden som andel av BNP uppgå till 26,8 procent. Detta är den lägsta nivån på statsskuldskvoten sedan 1977. Senare år fortsätter statsskuldskvoten att sjunka och beräknas 2020 uppgå till ca 20 procent.

- Kommunsektorn bedöms redovisa ett förbättrat finansiellt sparande 2017 jämfört med föregående år. Till stor del beror det på att de generella statsbidragens nivå höjs med 10 miljarder fr.o.m. 2017. Det finansiella sparandet i kommunsektorn bedöms uppgå till mellan -0,2 och -0,4 procent av BNP 2017–2020.
  - Ålderspensionssystemets finansiella sparande väntas vara i balans de närmaste åren.
-

I detta avsnitt redovisas den offentliga sektorns finanser enligt redovisningsprinciperna i nationalräkenskaperna (NR). Redovisningen görs för såväl de enskilda delsektorerna staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn som för den totala konsoliderade offentliga sektorn. Konsolideringen innebär att transfereeringar mellan offentlig sektors olika delsektorer räknas av.

Skatter och statsbidrag redovisas enligt den ordning som gällde före den genomgripande revideringen av NR i maj 2010. Därmed överensstämmer redovisningen bättre med redovisningen i statens budget och den kommunala

redovisningen. Det innebär dock att skatter och statsbidrag för den offentliga sektorns delsektorer avviker från den nuvarande redovisningen i NR. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn och dess delsektorer påverkas emellertid inte av denna avvikelse. Redovisningen av inkomster och utgifter för den konsoliderade offentliga sektorn påverkas inte heller.

Med begreppet offentlig sektor avses här den gamla definitionen som i NR:s nya redovisning benämns offentlig förvaltning. I samband med övergången till ENS 2010 ändrade NR benämningarna till offentlig förvaltning (offentlig sektor), stat, sociala trygghetsfonder (ålderspensionssystemet) och kommunal förvaltning (kommunsektorn).

9.1 Effekterna av regeringens politik på de offentliga finanserna i denna proposition

Statens budget är det viktigaste medlet för regeringen att genomföra sin ekonomiska politik och för riksdagen att utöva sin finansmakt. Regeringen kan förändra politikens inriktning genom att föreslå att medel allokteras till nya utgiftsändamål eller att den tidigare aviserade fördelningen till befintliga ändamål ändras. Förändringar i skattesystemet är också ett sätt att ändra politikens inriktning.

Detta avsnitt innehåller en översiktlig redovisning av budgeteffekterna för de offentliga finanserna av de åtgärder, dvs. reformer och finansieringen av dessa, som regeringen föreslår eller aviserar i denna proposition och i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2). I avsnitt 9.2 redovisas den samlade budgeteffekten av regeringens nu aktuella förslag och aviseringar samt tidigare förslag och aviseringar som regeringen lämnat till riksdagen och som riksdagen antingen beslutat eller godkänt beräkningarna för (se tabell 9.7). Budgeteffekterna som de redovisas i avsnitt 9.2 är en del av analysen av förändringen av det strukturella sparandet och finanspolitikens inriktning.

Redovisningen av budgeteffekter utgår normalt från att anslagsökningar och anslagsminskningar fullt ut påverkar de faktiska utgifterna.

I tabell 9.1 redovisas budgeteffekterna på den offentliga sektorns finansiella sparande samt fördelningen på utgifter och inkomster enligt NR. Det framgår att de nu föreslagna och aviserade reformerna och finansieringarna på budgetens utgifts- och inkomstsida sammantaget medför att den offentliga sektorns finanser försvagas 2018–2020, jämfört med beräkningarna i vårpropositionen. Vidare framgår det att försvagningen är större för 2019 och sedermera även för 2020 än för 2018, vilket följer av de åtgärder som aviseras i denna proposition med ikraftträdande dessa år.

Tabell 9.1 Budgeteffekter av nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar

Budgeteffekt i förhållande till 2017 års ekonomiska vårproposition på den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor

	2017	2018	2019	2020
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	1,2	35,9	50,7	63,5
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaperna	0,0	-0,2	0,0	0,0
Summa utgiftsförändringar	1,2	35,8	50,7	63,5
Skatter, netto ²	0,0	-5,3	-11,3	-14,5
Övriga inkomstreformerna	0,0	-0,1	-0,1	-0,1
Summa inkomstförändringar, netto	0,0	-5,3	-11,4	-14,6
Förändring finansiellt sparande offentlig sektor	-1,2	-41,1	-62,0	-78,1
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,9</i>	<i>-1,2</i>	<i>-1,5</i>

¹ Inklusive förslag till högre anslag för bidrag till läkemedelsförmånerna, som är av diskretionär karaktär men som inte ingår i tabell 1.1. Se avsnitt 8.5 för en mer detaljerad genomgång av de förslag och aviseringar som påverkar budgetens utgiftssida. Tabell 8.14 visar de beräknade budgeteffekterna av förslagen och aviseringarna per utgiftsområde.

² Inklusive budgeteffekterna netto av förslag till förändringar i resolutionsavgiften, som är av diskretionär karaktär men som inte ingår i tabell 1.1. Effekterna på de offentliga finanserna av föreslagna och aviserade förändringar av skatteregler beskrivs närmare i tabell 6.30 medan budgeteffekten av förändringar i resolutionsavgiften beskrivs närmare i utgiftsområde 2 (avsnitt 4.6).

Källa: Egna beräkningar.

Nivån på den offentliga sektorns inkomster och utgifter påverkas även av andra förändringar, som i detta sammanhang inte definieras som regeringens reformer. Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition bedöms t.ex. förändrade makroekonomiska förutsättningar medföra högre skatter och lägre utgifter 2017–2020. Även förändrade volymer i vissa rättighetsbaserade transfereringssystem bedöms medföra lägre utgiftsnivå. Sammantaget bedöms dessa faktorer medföra att det finansiella sparandet förbättras

betydligt 2017–2020 jämfört med vårpropositionen.

Vidare är det rimligt att anta att vissa förändringar av asylpolitiken är en viktig förklaring till det lägre antalet asylsökande under 2016 och de lägre prognoserna för antalet asylsökande för åren framöver, jämfört med situationen under hösten 2015. Riksdagen beslutade om sådana förändringar i enlighet med regeringens förslag bl.a. i propositionen Särskilda åtgärder vid allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet (prop. 2015/16:67, bet. 2015/16:JuU24, rskr. 2015/16:122) och propositionen Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (prop. 2015/16:174, bet. 2015/16:SfU16, rskr. 2015/16:303). I likhet med i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 8.5 och tabell 8.13) och i 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100) redovisas dock inte de beräknade lägre utgifter som är en följd av dessa förslag som en budgeteffekt av regeringens politik, utan som en förändring till följd av ändrade volymer. Det beror bl.a. på att konsekvenserna för de offentliga finanserna av dessa förslag till ändringar i asylpolitiken är mycket svåra att uppskatta.

I redovisningen av budgeteffekterna för 2017 i tabell 9.1 ingår endast de förslag i propositionen Höständringsbudget för 2017 som avser nya reformer och finansiering. Dessa förslag medför att de takbegränsade utgifterna blir ca 1,2 miljarder kronor högre jämfört med den av riksdagen beslutade budgeten för 2017. Totalt föreslår regeringen att anslagen ökas med 8,9 miljarder kronor. Av dessa avser ca 7,7 miljarder kronor anslag där den föreslagna anslagsförändringen är ett resultat av att volymer eller makroekonomiska förutsättningar förändrats jämfört med den bedömning som låg till grund för beräkningen av anslagen i statens budget för 2017. Ändringarna har i dessa fall inte någon koppling till nya reformer (se tabell 8.14).

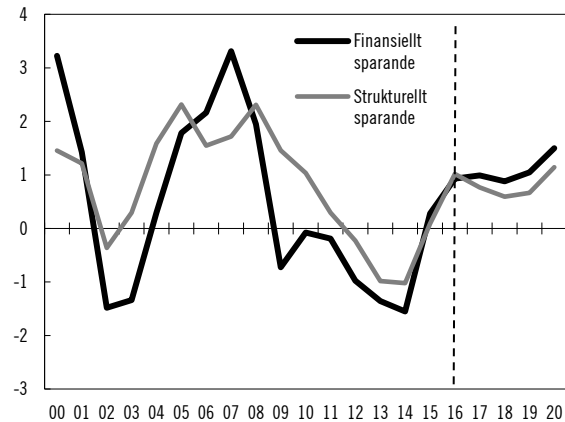
9.2 Den offentliga sektorns finanser

De offentliga finanserna har förstärkts kraftigt sedan 2014 (se diagram 9.1 och tabell 9.2). Efter den snabba förbättringen av offentlig sektors finanser 2015 förbättrades det finansiella

sparandet ytterligare 2016, om än i något långsammare takt.

Diagram 9.1 Den offentliga sektorns finansiella och strukturella sparande

Procent av BNP, utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Att de offentliga finanserna förbättrats beror dels på den starka utvecklingen i svensk ekonomi, dels på att regeringen sedan den tillträdde fört en ansvarsfull ekonomisk politik. De offentliga utgifterna har vuxit betydligt långsammare än BNP, trots de högre utgifter som uppstod till följd av det mycket stora antalet personer som sökte asyl i Sverige under hösten 2015.

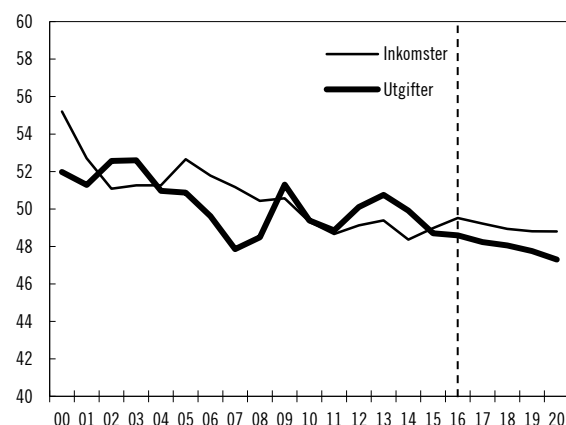
Mellan 2016 och 2017 beräknas det finansiella sparandet i stort sett vara oförändrat. Både inkomster och utgifter beräknas minska något som andel av BNP. Sparandet i staten och kommunsektorn förstärks något medan ålderspensionssystemet uppvisar en mindre försvagning.

Även 2018 och 2019 beräknas det finansiella sparandet som andel av BNP i stort sett vara oförändrat jämfört med 2016 och 2017. De reformer som föreslås och aviseras i denna proposition medför att det utrymme som ges från den s.k. automatiska budgetförstärkningen tas i anspråk 2018 och 2019. Vid en oförändrad politik sker normalt en förstärkning av det finansiella sparandet då skatteintäkterna ökar i ungefär samma takt som BNP i löpande priser, medan de offentliga utgifterna ökar något långsammare. Anledningen till detta är att många transfereringar inte automatiskt räknas upp i takt med att ekonomin växer. Anslagen till de statliga myndigheterna kompenseras vidare inte fullt ut för att lönerna ökar, eftersom viss produktivitetsökning förutsätts i pris- och löneomräkningssystemet. Utan nya aktiva beslut förstärks därför de offentliga finanserna normalt automatiskt.

År 2020 beräknas de offentliga finanserna förstärkas bl.a. till följd av att endast en mindre del av det utrymme som skapas av den förväntade automatiska budgetförstärkningen tas i anspråk av de nya reformer som aviseras i denna proposition med ikraftträdande 2020 (se diagram 9.2 och tabell 9.2).

Diagram 9.2 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter

Procent av BNP, utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den gradvisa förstärkningen av den offentliga sektorns finansiella sparande förklaras huvudsakligen av utvecklingen i staten. Det finansiella sparandet i ålder pensionssystemet förväntas i stort sett uppvisa balans hela perioden fram t.o.m. 2020. Kommunsektorns finansiella sparande bedöms vara negativt under samma period men samtidigt uppfylla balanskravet med god marginal.

Det strukturella sparandet, som är justerat för konjunkturella variationer och vissa engångseffekter, visar den underliggande nivån på det finansiella sparandet. Det strukturella sparandet beräknas uppgå till ca 0,5–1 procent av potentiell BNP under hela prognosperioden (tabell 9.2).

Inkomster

Den offentliga sektorns inkomster utgörs i huvudsak av inkomster från skatt på arbete samt skatt på kapital och konsumtion. Dessa inkomster uppgick 2016 till ca 88 procent av de totala inkomsterna. Av resterande del svarade kapitalinkomsterna för ca 3 procent, medan transfereringarna från övriga sektorer uppgick till drygt 1 procent. Enligt NR redovisas även vissa kalkylmässiga poster, i huvudsak kapitalförslitning, som inkomster. Dessa poster upp-

gick till resterande ca 7 procent av inkomsterna 2016.

Tabell 9.2 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor och procent av BNP, utfall 2014–2016, prognos för 2017–2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 904	2 048	2 167	2 271	2 358	2 445	2 547
Procent av BNP	48,4	49,0	49,5	49,2	48,9	48,8	48,8
Skatter och avgifter	1 671	1 804	1 917	2 016	2 091	2 170	2 259
Procent av BNP	42,4	43,2	43,8	43,7	43,4	43,3	43,3
Kapitalinkomster	62	62	66	65	70	71	76
Övriga inkomster	172	181	183	190	197	204	212
Utgifter	1 965	2 036	2 126	2 226	2 315	2 392	2 468
Procent av BNP	49,9	48,7	48,6	48,2	48,1	47,8	47,3
Utgifter exkl. räntor	1 932	2 010	2 099	2 199	2 286	2 363	2 438
Räntor ¹	33	26	27	27	29	29	30
Finansiellt sparande	-61	12	41	46	42	52	78
Procent av BNP	-1,5	0,3	0,9	1,0	0,9	1,0	1,5
Strukturellt sparande							
Procent av potentiell BNP	-1,0	0,1	1,0	0,8	0,6	0,7	1,1

¹ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skattekvoten

De totala skatteintäkterna som andel av BNP (skattekvoten) uppgick 2016 enligt NR till 44,0 procent (utfallet enligt NR kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2016 som redovisas i avsnitt 7). Det var en ökning med 0,7 procentenheter jämfört med 2015. Ökningen av skattekvoten förklaras i huvudsak av de förändringar av skattelagstiftningen som genomfördes mellan 2015 och 2016, vilka beräknas ha uppgått till 0,7 procentenheter (se avsnitt 6). Den offentliga sektorns skatteintäkter uppgick till 43,8 procent av BNP, detta eftersom en liten andel av de totala skatteintäkterna tillfaller EU (se tabell 9.3).

År 2017 beräknas skattekvoten minska något, huvudsakligen till följd av att intäkter från hushållens kapitalskatter och punktskatter beräknas växa något långsammare än BNP. År 2018 sjunker skattekvoten med 0,3 procentenheter till följd av föreslagna förändringar i skattelagstiftningen (främst sänkt skatt för

pensionärer) samt att hushållens kapitalskatt fortsätter att minska något som andel av BNP. Till följd av aviserade förändrade skatteregler sjunker skattekvoten ytterligare något fram till 2020.

Tabell 9.3 Den offentliga sektorns skatter och avgifter

Procent av BNP, utfall 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens direkta skatter	15,8	15,7	15,4	15,3	15,3
Företagens direkta skatter	2,7	2,9	2,9	3,0	3,1
Avgifter på arbetsgivare och egenföretagare	12,1	12,1	12,1	12,1	12,0
Mervärdesskatt	9,3	9,3	9,3	9,4	9,4
Fastighetsskatt och fastighetsavgift	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6
Övriga indirekta skatter	3,3	3,2	3,2	3,1	3,0
Summa, skattekvoten	44,0	43,8	43,5	43,5	43,4
Till offentlig sektor	43,8	43,7	43,4	43,3	43,3
<i>Avgående medel till EU</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Utgiftskvoten

Utgiftskvoten, dvs. utgifternas storlek i förhållande till BNP, beräknas minska mellan 2016 och 2017 (se diagram 9.2). Det är i huvudsak offentlig konsumtion och hälsorelaterade utgifter som avser sjuk- och aktivitetsersättningen som beräknas växa långsammare än BNP.

Utgifterna beräknas fortsätta minska som andel av BNP fram t.o.m. 2020 i takt med att en mindre del av den förväntade automatiska budgetförstärkningen tas i anspråk för reformer. Främst är det utgifter för offentlig konsumtion, hälsorelaterade utgifter samt arbetslöshet som beräknas minska jämfört med 2017.

Tabell 9.4 Den offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP, utfall 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Konsumtion	26,1	25,9	25,9	25,7	25,5
Investeringar	4,4	4,5	4,4	4,5	4,5
Transfereringar till hushåll	14,2	13,8	13,6	13,3	13,1
<i>Pensioner¹</i>	<i>7,8</i>	<i>7,7</i>	<i>7,6</i>	<i>7,5</i>	<i>7,4</i>
<i>Hälsorelaterat²</i>	<i>2,5</i>	<i>2,4</i>	<i>2,4</i>	<i>2,3</i>	<i>2,2</i>
<i>Arbetsmarknad</i>	<i>0,7</i>	<i>0,7</i>	<i>0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>
<i>Familjer och barn</i>	<i>1,6</i>	<i>1,6</i>	<i>1,6</i>	<i>1,6</i>	<i>1,6</i>
<i>Övrigt</i>	<i>1,5</i>	<i>1,4</i>	<i>1,4</i>	<i>1,4</i>	<i>1,4</i>
Övr. transfereringar och subventioner ³	3,2	3,4	3,5	3,7	3,7
Ränteutgifter ⁴	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Summa utgifter	48,6	48,2	48,1	47,8	47,3
Exklusive räntor	48,0	47,7	47,5	47,2	46,7

¹ Avser totala pensionsutbetalningar till hushåll. Utöver ålderspensioner inkluderas exempelvis utbetalningar för garantipensioner.

² Omfattar bl.a. sjukpenning samt sjuk- och aktivitetsersättning.

³ Inklusive ofördelade utgifter.

⁴ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Strukturellt sparande

En ofta använd indikator på finanspolitikens effekter på efterfrågan är förändringen av det strukturella sparandet. Det är ett grovt mått på finanspolitikens inriktning och påverkas vid sidan av aktiv finanspolitik i statens budget även av flera andra faktorer som beskrivs nedan. Dessutom påverkar de finanspolitiska åtgärdernas utformning efterfrågan, dvs. två finansiellt sett lika kostsamma åtgärder kan påverka efterfrågan på olika sätt, vilket inte beaktas i detta mått.

Om förändringen av det strukturella sparandet är nära noll indikerar det att finanspolitiken, bortsett från effekten av de automatiska stabilisatorerna, har en neutral effekt på resursutnyttjandet i ekonomin. Om det strukturella sparandet i stället ökar eller minskar indikerar det att finanspolitiken har en åtstramande respektive expansiv effekt på resursutnyttjandet.

I detta avsnitt redovisas en analys av förändringen av det finansiella och strukturella sparandet 2017–2020. Analysen ger en övergripande bild av hur finanspolitiken förväntas påverka efterfrågan de närmaste åren. Det bör dock framhållas att analyser av detta slag är osäkra.

I tabell 9.5 beräknas förändringen mellan år av det strukturella sparandet med utgångspunkt i det finansiella sparandet. Skillnaden mellan utvecklingen av det finansiella sparandet och förändringen av det strukturella sparandet utgörs av nettoeffekten av de automatiska stabilisatorerna, dvs. effekten av konjunkturläget, samt skattebasernas sammansättning och engångseffekter (raderna 2–4 i tabellen).

Tabell 9.5 Indikatorer för impuls till efterfrågan

Årlig förändring, procent av BNP och potentiell BNP

	2017	2018	2019	2020
1 Förändring av finansiellt sparande, procent av BNP	0,1	-0,1	0,2	0,5
2 Automatiska stabilisatorer	0,5	0,1	-0,1	-0,1
3 Skattebasernas sammansättning	-0,1	-0,1	0,2	0,1
4 Engångseffekter	-0,1	0,0	0,0	0,0
5 Förändring av strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	-0,3	-0,2	0,1	0,5
6 Aktiv finanspolitik ¹	-0,2	-0,5	-0,4	-0,4
7 Kapitalnetto ²	-0,1	0,0	0,0	0,1
8 Kommunsektorns sparande ³	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
9 Pensionssystemets sparande ³	-0,1	0,0	0,0	0,1
10 Övrigt	0,2	0,5	0,6	0,8
11 BNP-gap, förändring i procentenheter	1,1	0,2	-0,2	-0,2

¹ Avser utgifts- och inkomstförändringar 2017–2020 i förhållande till tidigare år av beslutade, föreslagna och aviserade reformer (se tabell 9.7)

² Intäkter från räntor och utdelningar minus räntekostnader.

³ Strukturjusterat sparande exkl. kapitalkostnader, netto (kapitalkostnader minus kapitalintäkter).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2017 förväntas resursutnyttjandet i ekonomin öka (rad 11 i tabellen), vilket beräknas förstärka det finansiella sparandet genom de automatiska stabilisatorerna (rad 2 i tabellen). Samtidigt medför skattebasernas sammansättning att det finansiella sparandet ökar långsammare än BNP (rad 3 i tabellen). Engångseffekter försvagar det offentliga sparandet 2017 eftersom den retroaktiva rabatten på medlemsavgiften till EU som tillfälligt minskade utgifterna 2016 faller bort (rad 4 i tabellen).

Förändringen av det strukturella sparandet enligt rad 5 förklaras i sin tur av flera andra faktorer (raderna 6–10 i tabellen). En av dessa faktorer är den aktiva finanspolitiken (se tabell 9.7). Förändringen av det strukturella sparandet förklaras också av utvecklingen av nettointäkter från kapital, utvecklingen av det strukturella sparandet i kommunsektorn och pensions-

systemet samt övriga faktorer. Det konjunkturjusterade sparandet i både pensionssystemet och kommunsektorn har en i stort sett neutral effekt på efterfrågan under hela prognosperioden 2017–2020.

Övriga faktorer beskrivs mer ingående i tabell 9.6. Specifikt visar tabellen de statliga budgetutgifternas bidrag till förändringen av det strukturella sparandet. De primära utgifterna minskar som andel av potentiell BNP under hela perioden. År 2017 är bidraget till förstärkningen av det strukturella sparandet något svagare jämfört med övriga år, beroende på att kostnaderna för asylsökande beräknas fortsätta att öka och ge ett negativt bidrag. Därefter väntas kostnaderna minska och bidra till att sparandet för kommande år i stället förstärks. År 2018–2020 uppgår den totala förstärkningen från de primära utgifterna till omkring 0,5–0,8 procent av potentiell BNP.

Tabell 9.6 Specifikation av övriga faktorer

Bidrag till förändring av strukturellt sparande. Årlig förändring, procent av potentiell BNP

	2017	2018	2019	2020
10 Övrigt	0,2	0,5	0,6	0,8
Statsbudgetens primära utgifter¹	0,4	0,5	0,7	0,8
Varav				
Asylsökande	-0,2	0,2	0,3	0,1
Övriga budgetutgifter	0,6	0,4	0,5	0,6
Faktorer utöver utgifter på statens budget	-0,3	0,0	-0,1	0,0

¹ Statsbudgetens totala utgifter exkl. ränteutgifter.

Källa: Egna beräkningar.

Posten övriga budgetutgifter kan ses som en indikator på den automatiska budgetförstärkningen. Övriga budgetutgifter förstärker det strukturella sparandet med omkring 0,5 procent av potentiell BNP samtliga år. Posten Faktorer utöver utgifter på statens budget ger huvudsakligen ett negativt bidrag. Denna post omfattar alla faktorer utöver de som redovisas i tabell 9.5 och primära utgifter på statsbudgeten i tabell 9.6, exempelvis inkomstförändringar som inte bedöms bero på konjunkturen.

Förstärkningen över tiden som budgetutgifterna bidrar med påverkar förutsättningarna för den aktiva finanspolitiken, eftersom det i huvudsak är nettot av dessa två faktorer som ger statens samlade påverkan på förändringen av det strukturella sparandet och finanspolitikens inriktning.

Tabell 9.7 Samlade budgeteffekter av regeringens reformer och finansieringen av dessa i förhållande till föregående år

Budgeteffekter i förhållande till föregående år av tidigare beslutade och aviserade samt nu föreslagna och aviserade reformer och finansieringar på den offentliga sektorns finansiella sparande

Miljarder kronor

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Förändring av takbegränsade utgifter ¹	14,8	27,0	26,4	20,1	14,6	11,4
Justering för olika redovisningsprinciper i statens budget och nationalräkenskaper	-11,1	18,2	-10,2	1,7	3,2	3,9
varav stöd till kommuner och landsting ²	-8,8	17,6	-8,8	0,0	0,0	0,0
varav lånefinansierade infrastrukturinvesteringar ³	-1,7	0,0	-0,4	1,4	2,8	3,3
Summa utgiftsförändringar⁴	3,7	45,2	16,3	21,7	17,9	15,3
Skatter, brutto ^{5,6}	14,6	35,0	6,7	-3,9	-4,0	-5,0
Indirekta effekter av skatter ⁶	-1,7	-3,2	1,4	2,1	0,5	1,3
Övriga inkomstreformer	0,8	2,0	0,3	-1,4	-0,1	0,0
Summa inkomstförändringar, netto⁴	13,7	33,8	8,4	-3,2	-3,7	-3,7
Utgifts- och inkomstförändringar, effekt på offentliga sektorns finansiella sparande^{4,7}	10,0	-11,3	-7,9	-25,0	-21,5	-19,0
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,4</i>

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Avsnitt 8.3 innehåller en mer detaljerad genomgång av utvecklingen av de takbegränsade utgifterna. I tabell 8.5 redovisas budgeteffekterna av regeringens reformer per utgiftsområde.

² Det tillfälliga stödet till kommuner och landsting som föreslogs i propositionen Extra ändringsbudget för 2015 (prop. 2015/16:47) utbetalades från statsbudgeten i december 2015 men bedöms till större delen ha medfört förändrad konsumtion i kommunsektorn först 2016.

³ Posten visar förändringen av nettoupplåningen för väg- och järnvägsobjekt.

Nettouplåning utgör skillnaden mellan nyupplåning och amortering.

⁴ För utgiftsreformer innebär minustecken anslagsminskningar eller att temporära program upphör eller minskar i omfattning. För inkomstreformer innebär minustecken att skatteinkomsterna minskar. För den sammanlagda budgeteffekten av utgifts- och inkomstreformer innebär minustecken att de offentliga finanserna försvagas jämfört med året innan.

⁵ Se tabell 7.9. Förändrad kommunal utdebitering ingår i tabell 7.9 men ska inte ingå i tabell 9.7 eftersom den ska visa budgeteffekter av tidigare riksdagsbeslut och förslag från regeringen.

⁶ För skattereformer beskriver bruttoeffekten den statistiskt beräknade förändringen i intäkterna från den skatt som regeländringen avser. En indirekt effekt kan uppkomma om regeländringen påverkar andra skattebaser eller konsumentprisindex (om konsumentprisindex påverkas består den indirekta effekten bl. a. av att utgiftsnivån i olika offentliga transfereringssystem påverkas via prisbasbeloppet).

⁷ Exklusive indirekta effekter på inkomstsidan till följd av utgiftsreformer.

Källa: Egna beräkningar.

Den aktiva finanspolitiken bidrar till att det strukturella sparandet minskar under prognosperioden, dvs. den har positiva effekter på efterfrågan i ekonomin (rad 6 i tabell 9.5). I tabell 9.7 redovisas den aktiva finanspolitiken uppdelad på inkomster och utgifter. Tabellen visar budgeteffekterna i förhållande till föregående år av samtliga förslag till och aviseringar av reformer och finansieringar som regeringen

lämnat till riksdagen och som riksdagen antingen beslutat eller godkänt beräkningarna för.

Statens finanser

Den snabba förstärkningen av statens finanser 2015 fortsatte även 2016, om än i långsammare takt. Flera faktorer förklarar den snabba förstärkningen. En ansvarsfull finanspolitik har varit en viktig faktor. Staten förväntas redovisa överskott under hela prognosperioden.

Det finansiella sparandet i staten

Underskottet i statens finansiella sparande 2014 vändes till ett överskott 2016 genom en förstärkning på närmare 2,5 procent av BNP. I huvudsak beror förstärkningen på att utgifterna, utöver de som kan relateras till asylsökande och diskretionära åtgärder, minskade såväl 2015 som 2016 med drygt 1 procent av BNP per år.

Tabell 9.8 Statens inkomster och utgifter

Miljarder kronor, om inte annat anges, utfall 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 138	1 199	1 247	1 290	1 346
<i>Procent av BNP</i>	<i>26,0</i>	<i>26,0</i>	<i>25,9</i>	<i>25,8</i>	<i>25,8</i>
Skatter och avgifter	995	1 052	1 092	1 132	1 181
Kapitalinkomster	24	23	26	26	28
Övriga inkomster	119	124	129	133	137
Utgifter	1 087	1 145	1 190	1 219	1 250
<i>Procent av BNP</i>	<i>24,8</i>	<i>24,8</i>	<i>24,7</i>	<i>24,3</i>	<i>24,0</i>
Utgifter exkl. räntor	1 066	1 124	1 167	1 196	1 227
<i>Procent av BNP</i>	<i>24,4</i>	<i>24,4</i>	<i>24,2</i>	<i>23,9</i>	<i>23,5</i>
Ränteutgifter ¹	21	21	23	23	23
Finansiellt sparande	51	54	57	71	96
<i>Procent av BNP</i>	<i>1,2</i>	<i>1,2</i>	<i>1,2</i>	<i>1,4</i>	<i>1,8</i>

¹ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2017 ökar både inkomster och utgifter i staten i takt med BNP (se tabell 9.8). Från och med 2018 beräknas det finansiella sparandet i staten successivt stärkas till följd av att den aktiva finanspolitiken är något mindre omfattande än det utrymme som ges utifrån den automatiska budgetförstärkningen. Tillsammans med att utgifterna för migration och integration successivt väntas minska medför detta att det finansiella sparandet i staten förstärks t.o.m. 2020.

Från statens finansiella sparande till budgetsaldo

Statens finansiella sparande visar förändringen av statens finansiella förmögenhet, exklusive effekten av värdeförändringar. Budgetsaldot visar statens lånebehov (i tabell 9.9 med omvänt tecken) och därmed dess påverkan på statskulden.

Tabell 9.9 Statens finansiella sparande och budgetsaldo 2016–2020

Milljarder kronor, utfall 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande	51	54	57	71	96
Justeringar till budgetsaldo					
Räntor, periodisering, kursvinster/förluster	14	3	5	-10	-7
Periodisering av skatter	49	-23	-7	8	-1
Köp och försäljning av aktier, extra utdelningar m.m. ¹	2	5	5	5	5
Övriga finansiella transaktioner m.m.	-30	-14	-15	-3	-4
Budgetsaldo	85	24	44	72	89

¹ Inkluderar justeringar avseende Riksbankens inlevererade överskott.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det finansiella sparandet påverkas inte av försäljningar eller köp av finansiella tillgångar, t.ex. aktier, eller ökad utlåning, eftersom sådana transaktioner inte förändrar den finansiella förmögenheten. Däremot påverkas budgetsaldot och statsskulden av dessa transaktioner.

Förutom denna skillnad avviker redovisningen i statens budget i flera andra avseenden från redovisningen i NR. Bland annat redovisas budgetsaldot kassamässigt, medan NR tillämpar en periodiserad redovisning. Denna skillnad påverkar framför allt redovisningen av skatteintäkter och ränteutgifter.

Det finansiella sparandet 2016 blev betydligt lägre än budgetsaldot. De kassamässigt inbetalda skatterna beräknas ha blivit betydligt högre än de prognostiserade debiterade skatteintäkterna, vilket förstärker saldot i förhållande till det finansiella sparandet. Det innebär att de intäkter som är hänförliga till den privata sektorn inte beräknas bli fullt så stora som de inbetalningar sektorn gjort till staten under kalenderåret.

Enligt redovisningsprinciperna för statens budget förstärkte även räntorna budgetsaldot i förhållande till det finansiella sparandet. I huvudsak svarade valuta- och kursdifferenser för denna skillnad (se vidare avsnittet Varierande nivå på statsskuld räntorna). Likaså innebar försäljningar av aktieinnehav och extra utdel-

ningar att budgetsaldot förstärktes i förhållande till det finansiella sparandet enligt NR.

Övriga finansiella transaktioner, som framför allt avser lån till Riksbanken för upplåning i utländsk valuta och Centrala studiestödsnämnden, minskade budgetsaldot 2016 men påverkar inte, per definition, sparandet enligt NR.

År 2017 beräknas det finansiella sparandet bli högre än budgetsaldot. De kassamässigt inbetalda skatterna beräknas bli lägre än de debiterade skatteintäkterna, vilket försvagar budgetsaldot i förhållande till det finansiella sparandet. Även lån till Riksbanken under Övriga finansiella transaktioner bidrar till att försämra budgetsaldot i förhållande till det finansiella sparandet.

År 2018–2020 tar flertalet av skillnaderna i de två redovisningsprinciperna i större utsträckning ut varandra och det finansiella sparandet och budgetsaldot är förhållandevis lika.

Statens budgetsaldo

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 ta upp lån enligt 5 kap. budgetlagen.

Beräkningen av Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2018 enligt tabell 9.10 godkänns.

Beräkningen av den kassamässiga korrigeringen för 2018 enligt tabell 9.10 godkänns.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 3 § budgetlagen (2011:203) ska regeringens förslag till statens budget omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Ett budgetöverskott innebär ett minskat lånebehov för staten och att statsskulden därigenom normalt minskar. Det motsatta förhållandet gäller vid ett budgetunderskott. För att statens budgetsaldo ska överensstämma med dess lånebehov redovisas Riksgäldskontorets nettoutlåning och en kassamässig korrigeringspost på utgiftssidan av statens budget.

Överskott i statens budget 2017–2020

Statens budget visade ett underskott 2012–2015, som vändes till ett överskott i utfallet för 2016. Även prognosen för 2017–2020 visar på ett överskott dessa år (se diagram 9.3). Detta betyder att statens lånebehov är negativt 2017–2020, vilket bidrar till en lägre statsskuld.

Tabell 9.10 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor, utfall för 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 003	988	1 043	1 096	1 139
Utgifter exkl. statsskuldräntor ¹	899	937	981	1 002	1 023
Statsskuldräntor m.m. ²	2	12	11	26	22
Riksgäldskontorets nettoutlåning ³	15	8	7	-3	5
<i>Varav</i>					
<i>In-/utlåning från myndigheter</i>	1	0	0	0	0
<i>Inbetalning av premiepensionsmedel inkl. ränta</i>	-39	-41	-42	-43	-45
<i>Utbetalning av premiepensionsmedel</i>	38	41	42	44	45
<i>CSN, studielån</i>	5	4	4	4	5
<i>Investeringslån till myndigheter</i>	1	-1	1	1	1
<i>Resolutionsreserv/ Stabilitetsfond</i>	-7	-6	-9	-9	-5
<i>Kärnavfallsfonden</i>	0	1	0	0	0
<i>Lån till Riksbanken</i>	14	9	9	-2	0
<i>Lån till andra länder</i>	0	0	0	-1	-3
<i>Infrastrukturinvesteringar</i>	-1	-1	1	3	7
<i>Övrig nettoutlåning</i>	3	1	1	1	1
Kassamässig korrigering ⁴	2	7	0	0	0
Statens budgetsaldo	85	24	44	72	89

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Inklusive förändring av anslagsbehållningar.

² Avser utgifterna under utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

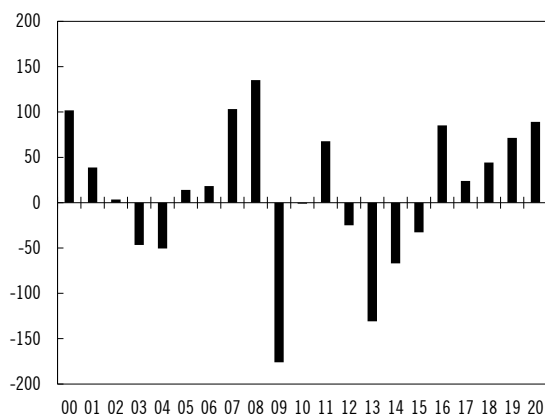
³ Riksgäldskontorets nettoutlåning för 2018 beräknas uppgå till 6 548 487 000 kronor.

⁴ Den kassamässiga korrigeringen för 2018 beräknas uppgå till 0 kronor.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 9.3 Statens budgetsaldo

Miljarder kronor, utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017–2020

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

Varierande nivå på statsskuldräntorna

Utgifterna för statsskuldräntorna varierar kraftigt från år till år. Avgörande för ränteutgifternas nivå över tid är statsskuldens storlek, inhemska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs. Den upplånings-teknik som Riksgäldskontoret väljer kan på kort

sikt få betydande effekter på de kassamässiga ränteutgifterna, främst genom att utgifterna omfördelas över tiden, t.ex. genom över- eller underkurser i samband med emissioner av statsobligationer.

Överkurser, eller underkurser, uppstår om marknadsräntan understiger eller överstiger obligationens kupongränta vid emissionstillfället. Köparen av obligationen är då beredd att betala ett högre eller lägre pris eftersom detta kompenseras av en högre eller lägre löpande avkastning fram till att obligationen förfaller. Över- respektive underkursen utgörs av skillnaden mellan nuvärdet av obligationens kassaflöden diskonterade med gällande marknadsräntor (obligationens pris vid emissionstillfället) och det nominella belopp som Riksgäldskontoret betalar tillbaka till långivaren då obligationen förfaller.

Valutakursförluster uppstår på instrument i utländsk valuta om värdet på den svenska kronan är lägre vid förfallotidpunkten än då kontraktet ingicks. Kursförluster uppstår när Riksgäldskontoret köper tillbaka obligationer och marknadsräntan vid köptillfället understiger kupongräntan. Sådana kursdifferenser är samma sak som en över- eller underkurs, fast vid en köptransaktion i stället för en säljtransaktion.

Utfallet för ränteutgifterna 2016 påverkades mycket av överkurser och valutakursvinster som minskade ränteutgifterna, samt, i mindre omfattning, kursförluster som ökade ränteutgifterna. De sammantaget gynnsamma kurseffekterna innebar att utfallet för ränteutgifterna 2016 endast uppgick till 2 miljarder kronor.

År 2017–2020 finns huvudsakligen två sinsemellan motverkande faktorer som påverkar ränteutgifterna: stigande marknadsräntor och en minskande statsskuld. För 2017 förväntas överkurser och kursförluster ha motverkande effekt och utgifterna beräknas uppgå till ca 12 miljarder kronor. Ränteutgifterna 2018 beräknas bli i stort sett oförändrade jämfört med föregående år. År 2019 väntas ränteutgifterna öka till 26 miljarder kronor, främst beroende på kursförluster. År 2020 minskar utgifterna till en mer normal nivå kring 22 miljarder kronor med endast marginell påverkan av kurseffekter.

Ränteutgifterna har sjunkit kraftigt sedan mitten av 1990-talet, framför allt på grund av att räntenivåerna i dag är markant lägre än då. Under de fem första åren av 2000-talet uppgick de genomsnittliga ränteutgifterna årligen till ca

67 miljarder kronor, vilket motsvarade ca 2,6 procent av BNP. Under de senaste fem åren har ränteutgifterna i genomsnitt uppgått till ca 14 miljarder kronor eller ca 0,4 procent av BNP.

Valutakurseffekter på Riksbankens lån i Riksgäldskontoret står för merparten av nettoutlåningen

Riksgäldskontoret lånar ut pengar till – och ansvarar för inlåning från – myndigheter samt vissa statliga bolag och fonder. Riksgäldskontorets nettoutlåning är en post på budgetens utgiftssida som vid sidan om anslagsfinansierade utgifter påverkar budgetsaldot. Nettoutlåningen speglar den totala nettoförändringen av all in- och utlåning under en viss period. En ökad nettoutlåning kan alltså bero på en ökad utlåning eller en minskad inlåning under perioden. Nettoutlåningen omfattar både löpande statlig verksamhet, som t.ex. utbetalning av studielån, och tillfälliga poster, som oftast beslutas med kort varsel och därför inte går att förutse. På grund av dessa tillfälliga poster varierar nettoutlåningen kraftigt från år till år.

Riksbanken har under 2009 och 2013 tagit upp lån i Riksgäldskontoret för förstärkning av valutarenserven. Värdet av dessa lån uppgick den 31 december 2016 till sammanlagt 257 miljarder kronor. Vid omsättning av enskilda lån uppstår valutakursdifferenser, vilket påverkar nettoutlåningen. Fram t.o.m. 2020 förväntas valutakursförluster hänförliga till Riksbankens lån uppstå, motsvarande 15 miljarder kronor, vilket ökar nettoutlåningen. Statens finansiella ställning påverkas dock inte eftersom Riksgäldskontorets fordran på Riksbanken ökar i samma utsträckning.

Den s.k. stabilitetsavgiften, som betalades av banker och finansiella institut, ersattes under 2016 av en resolutionsavgift. Avgiftsuttaget för resolutionsavgiften beräknas 2017 vara ungefär dubbelt så högt som avgiftsuttaget för stabilitetsavgiften. Behållningen på resolutionsreserven ökar över prognosperioden, dels på grund av större inbetalningar, dels till följd av ränteintäkter på behållningen, vilket bidrar till en lägre nettoutlåning. Förslaget i denna proposition om nya avgiftsnivåer ökar intäkterna från resolutionsavgiften med 2,5 miljarder kronor 2018 samt minskar intäkterna med 3,9 miljarder kronor 2020.

Ålderspensionssystemets finanser

Avgiftsinkomsterna i ålderspensionssystemet var lägre än pensionsutbetalningarna 2016 (se tabell 9.11). Det finansiella sparandet var trots detta positivt. Överskottet förklaras av att direktavkastningen på AP-fondernas tillgångar i form av ränteintäkter och utdelningar var tillräckligt stor för att täcka avgiftsunderskottet, vilket har varit fallet sedan 2009. Från och med 2017 bedöms kapitalinkomsterna vara i stort sett lika stora som avgiftsunderskottet. Det innebär att det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet väntas vara i balans de närmaste åren. År 2020 väntas åter ett litet överskott.

Tabell 9.11 Ålderspensionssystemets inkomster och utgifter

Miljarder kronor, om annat inte anges, utfall för 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Avgifter	259	269	278	287	298
Pensioner	282	295	305	315	325
Avgiftsöverskott	-23	-27	-27	-28	-27
Räntor, utdelningar	31	31	32	33	36
Förvaltningsutgifter m.m.	-4	-4	-5	-5	-6
Finansiellt sparande	3	1	0	0	3
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,1</i>

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

De avgiftsinkomster som finansierar ålderspensionssystemet är ålderspensionsavgiften från arbetsgivare och egenföretagare samt den allmänna pensionsavgiften från hushåll och enskilda inkomstagare. Den allmänna pensionsavgiften förs i sin helhet till ålderspensionssystemet. Avgiften är 7 procent av underlaget som består av löner, skattepliktiga transferringar samt inkomst av näringsverksamhet. Avgiften betalas för inkomster upp till 8,07 inkomstbasbelopp.

Avgiftssatsen för ålderspensionsavgiften är 10,21 procent av underlaget. Den största delen överförs till ålderspensionssystemet. En viss del överförs till premiepensionssystemet. Slutligen överförs den del som motsvarar löner över avgiftstaket på 8,07 inkomstbasbelopp till statens budget. Inkomsterna från ålderspensionsavgiften fördelas 2017 enligt följande: 68,9 procent överförs till ålderspensionssystemet, 20,3 procent överförs till premiepensionssystemet och 10,8 procent överförs till statens budget.

Därutöver finansieras ålderspensionssystemet även av avgifter som betalas från vissa anslag. Underlagen består av pensionsgrundande transfereringar, exempelvis sjukpenning, föräldrapenning och arbetslöshetsersättning samt pensionsgrundande belopp, exempelvis pensionsrätt för barnår och studier. De statliga ålderspensionsavgifterna fördelas 2017 enligt följande: 86 procent överförs till ålderspensionssystemet och 14 procent överförs till premiepensionssystemet.

Tabell 9.12 Ålderspensionssystemets avgiftsinkomster

Miljarder kronor, om annat inte anges, utfall för 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Allmän pensionsavgift	113	119	123	128	133
Ålderspensionsavgift, arbetsgivare	117	123	128	133	138
Ålderspensionsavgift, egenföretagare	3	3	3	4	4
Statlig ålderspensionsavgift	25	24	23	23	24
Avgiftsinkomster	259	269	278	287	298

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Alla inkomstpensioner och tilläggspensioner som erhålls efter 65 års ålder är följsamhetsindexerade. Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggspensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex eller ett s.k. balansindex minus förskottsrentan 1,6 procent. Förskottsrentan motsvarar det förskott som läggs till pensionen när den beviljas. I ett läge då pensionssystemets finanser är i balans bygger följsamhetsindexeringen på förändringen av inkomstindex. Om pensionssystemets skulder överstiger systemets tillgångar aktiveras den s.k. balanseringen. Det innebär att följsamhetsindexeringen bygger på förändringen av ett balansindex i stället för inkomstindex. Balanseringen är ett sätt att genom en justering av indexeringen säkerställa att pensionssystemets utgifter inte över tid överstiger dess inkomster. När balanseringen är aktiverad fastställs balansindex utifrån utvecklingen av inkomstindex och balanstalets storlek. Balanstalet anger systemets tillgångar i förhållande till dess skulder. Om balanstalet överstiger 1,0000 kommer balansindex att utvecklas starkare än inkomstindex det givna året. Omvänt kommer balansindex i stället att ha en svagare utveckling än inkomstindex om

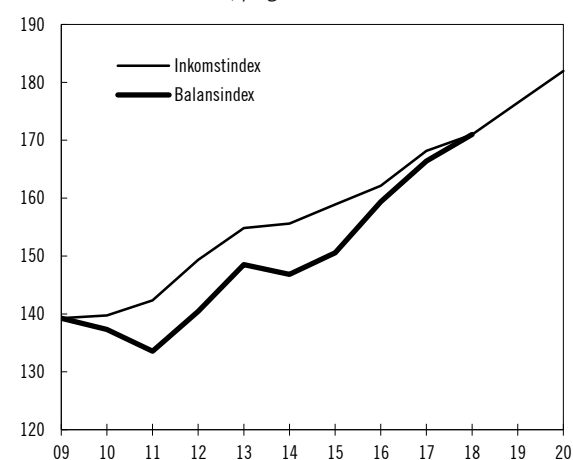
balanstalet understiger 1,0000. Balanseringen är aktiverad så länge balansindex understiger nivån för inkomstindex.

Balanseringen har varit aktiverad sedan 2010. För 2016 och 2017 överstiger balanstalet 1,0000, vilket innebär att balansindex ökar mer än inkomstindex (se tabell 9.13). Under dessa år stiger pensionerna därmed jämförelsevis mycket. Balanseringen upphör 2018 och beräknas inte heller vara aktiverad 2019 och 2020. Därför bestäms följsamhetsindexeringen av inkomstindex för dessa år.

Diagram 9.4 Inkomstindex och balansindex

Index (1999=100)

Fastställda tal 2009–2017, prognos 2018–2020

Källor: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

I beräkningarna tillämpas fr.o.m. 2017 de förändrade regler för balanseringen och utformningen av inkomstindex som riksdagen beslutade efter förslag i propositionen En jämnare och mer aktuell utveckling av inkomstpensionerna (prop. 2014/15:125, bet. 2015/16: SfU6, rskr. 2015/16:32). De nya reglerna syftar till att jämma ut svängningarna mellan åren och innebär att enbart en tredjedel av balanseringseffekten påverkar pensionerna. Den nya utformningen av inkomstindex innebär att det ska beräknas utifrån förändringen av den nominella genomsnittsinkomsten mellan de två närmast föregående åren, vilket också verkar utjämnande.

Tabell 9.13 Inkomstindex, balanstal och balansindex

Procentuell förändring om inte annat anges

Fastställda tal 2016 och 2017, prognos 2018–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomstindex	2,0	3,7	1,7	3,2	3,1
Balansindex	5,9	4,4			
Följsamhetsindexering ¹	4,2	2,8	1,1	1,6	1,5
Balanstal²	1,0375	1,0201	1,0395	1,0309	1,0446

¹ Följsamhetsindexering innebär att inkomst- och tilläggspensionerna varje år räknas om med utvecklingen av inkomstindex (eller balansindex) minus förskottsrentan 1,6 procent. Förskottsrentan motsvarar det förskott som läggs till pensionen när den beviljas.

² Balanstalet uttrycker inte procentuell förändring, utan anger systemets tillgångar i förhållande till dess skulder.

Källor: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

Kommunsektorns finanser

Enligt preliminär statistik försämrades det finansiella sparandet i kommunsektorn 2016 medan sektorns ekonomiska resultat kraftigt förbättrades jämfört med 2015.

Både inkomster och utgifter ökade mycket 2016. På inkomstsidan gav den starka utvecklingen på arbetsmarknaden ökade skatteinkomster till kommuner och landsting, samtidigt som också statsbidragen ökade. På utgiftssidan ökade både konsumtion och investeringar kraftigt.

Kommunsektorns finanser regleras i kommunallagen av balanskravet och kravet på god ekonomisk hushållning. Enligt balanskravet får kommuner och landstings resultat inte vara negativa medan kravet på god ekonomisk hushållning implicerar högre resultat (se avsnitt 5.3). Skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet förklaras till största delen av att investeringar, men inte avskrivningar, ingår som utgift i beräkningen av det finansiella sparandet. I resultatet ingår inte investeringar men däremot avskrivningar.

I regeringens prognos för kommunsektorns finanser antas sektorn bedriva en utgiftspolitik som är förenlig med balanskravet. Vidare antas den genomsnittliga kommunalskattesatsen vara oförändrad. Prognosen grundar sig på ett antagande om oförändrad politik, förutom nu beslutade, föreslagna och aviserade förändringar av statsbidragen. Sammantaget blir skatteunderlagets tillväxt viktigt för utvecklingen av inkomsterna i prognosen.

På några års sikt antas i normalfallet kommunsektorn som helhet redovisa ett resultat som är i linje med god ekonomisk hushållning. Den

prognostiserade utvecklingen av skatteunderlaget blir därmed vanligtvis styrande för prognosen för utgifterna på några års sikt.

Försämrat finansiellt sparande 2018–2020

År 2017 bedöms kommunsektorn redovisa ett något förbättrat finansiellt sparande jämfört med föregående år samt ett fortsatt starkt resultat (se tabell 9.14). Tack vare en fortsatt god arbetsmarknadsutveckling förväntas de kommunala skatteinkomsterna öka förhållandevis starkt 2017, om än något mindre än ökningen 2016. Även statsbidragen ökar 2017. De ökade inkomsterna gör att kommuner och landsting kan satsa mer pengar på konsumtion och investeringar. Dessa utgifter bedöms också öka 2017 men något mindre än inkomstökningen, vilket resulterar i ett något högre finansiellt sparande 2017. Kommunsektorns inkomster ökar i en något långsammare takt 2018–2020. Det beror främst på att sysselsättningens tillväxt dämpas och att statsbidrag kopplade till migration minskar. I denna proposition föreslår regeringen satsningar på kommunal verksamhet genom ökade statsbidrag. Detta möjliggör för kommunsektorn att öka konsumtionen i takt med att de demografiskt drivna behovens utveckling 2018–2020 utan att höja kommunalskatten. Både det finansiella sparandet och resultatet förväntas minska något 2018–2020.

Tabell 9.14 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges
Utfall för 2016, prognos för 2017–2020

	Utfall 2016	Prognos 2017	2018	2019	2020
Totala inkomster	1 021	1 077	1 108	1 140	1 178
Utveckling i procent	6,5	5,4	2,8	2,9	3,4
Skatter	672	702	726	755	784
Kommunal fastighetsavgift	16	17	19	19	19
Statsbidrag exkl. mervärdesskatt	185	203	204	201	204
generella bidrag	90	102	107	113	118
riktade bidrag	96	102	96	88	86
Kapitalinkomster	12	11	11	12	13
Övriga inkomster ¹	136	143	148	153	158
Varav komp. moms	61	65	67	69	70
Totala utgifter	1 035	1 086	1 123	1 158	1 199
Utveckling i procent	6,9	4,8	3,4	3,2	3,5
Konsumtion	844	891	922	954	989
Investeringar	102	107	110	112	114
Transfereringar	87	84	88	90	94
Övriga utgifter ²	3	3	2	2	3
Finansiellt sparande	-14	-9	-15	-19	-21
Procent av BNP	-0,3	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4
Resultat	25	22	15	13	11

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatten är inkluderad i övriga inkomster och inte i statsbidragen.

² Inkluderar nettoköp av mark och fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommunsektorns inkomster

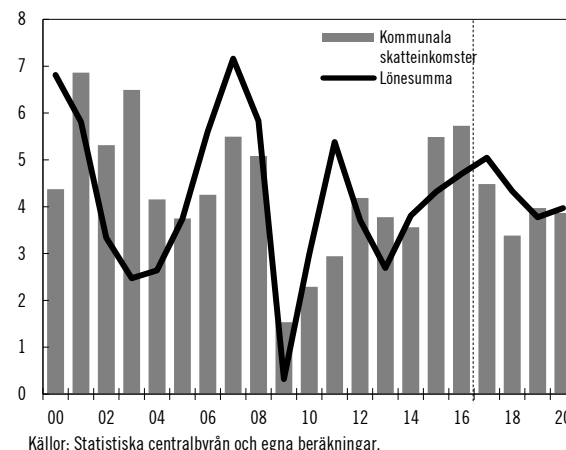
Kommunsektorns inkomster består framför allt av inkomster från skatt på arbete (främst inkomst av tjänst och näringsverksamhet samt pensioner) och av statsbidrag.

Skatteinkomsterna ökade kraftigt under 2016 på grund av den starka utvecklingen på arbetsmarknaden. De bedöms fortsätta att utvecklas gynnsamt framöver, men något svagare än 2015 och 2016. I regeringens prognos för den svenska ekonomin bedöms sysselsättningen fortsätta att öka. Det bidrar till att också lönesumman ökar, med i genomsnitt 4,3 procent per år 2017–2020. Det är i nivå med genomsnittet 2000–2016 (se diagram 9.5).

Diagram 9.5 Lönesumma och kommunala skatteinkomster

Procentuell förändring

Utfall för 2000–2016, prognos för 2017–2020

Pensionerna ökar också, med i genomsnitt 3,7 procent per år, under prognosperioden. Sammantaget innebär det att skatteunderlaget utvecklas i god, men något avtagande takt 2017–2020. Att den genomsnittliga skattesatsen höjts med 0,02 procentenheter, eller 2 öre per 100 kronor beskattningsbar inkomst, 2017 har mindre effekt på sektorns skatteinkomster.

Vid förändringar av skattelagstiftningen som påverkar det kommunala skatteunderlaget neutraliseras i regel effekterna av dessa genom att nivån på det generella statsbidraget höjs eller sänks (s.k. skattereglering). I denna proposition föreslås sänkt inkomstskatt för pensionärer, lättnader i beskattning av personaloptioner samt slopad skattefrihet för privat hälso- och sjukvårdsförmån. Det bedöms sammantaget sänka de kommunala skatteinkomsterna med ca 4 miljarder kronor men dessa förändringar neutraliseras genom skatteregleringar (se utg.omr. 25).

Tabell 9.15 visar de kommunala skatteinkomsternas utveckling exklusive effekten av regeländringar. Skatteinkomsterna, justerade för regeländringar som påverkar det kommunala skatteunderlaget, bedöms öka med 4,5 procent 2017, men ha något lägre ökningstakt 2018–2020.

Tabell 9.15 Skatter och statsbidrag

Utfall för 2016 i miljarder kronor

	Utfall	Prognos, procentuell förändring			2020
	2016	2017	2018	2019	
Skatteinkomster justerade för regeländringar ¹	672	4,5	3,9	3,8	3,9
Ökat skatte- underlag		4,4			
Ändrad kommunal- skattesats		0,0			
Statsbidrag justerade för skatteregleringar	185	9,8	-1,7	-0,8	1,4
Skatter och bidrag exkl. ersättning för mervärdesskatt	858	5,6	2,6	2,8	3,4

Anm.: I tabellen redovisas utvecklingen av statsbidrag exklusive ersättning för mervärdesskatt. För 2018–2020 antas oförändrad skattesats. Redovisningen av skatter och bidrag exkluderar fastighetsavgift. Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Utfall 2016 enligt NR, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2016 som redovisas i avsnitt 7.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kommuner och landsting får bidrag från staten i form av dels generella statsbidrag, dels riktade statsbidrag.

Nivån på de generella statsbidragen höjdes med 10 miljarder 2017 i enlighet med regeringens budgetproposition för 2017. År 2018–2020 ökar de generella statsbidragen varje år (se tabell 9.14). Ökningen 2018 beror till stor del på kompensationen för kommunsektorns minskade skatteinkomster till följd av sänkt skatt för pensionärer. De generella statsbidragen ökar även efter 2018 då regeringen avser att permanent höja bidragens nivå med 5 miljarder kronor 2019 och ytterligare 5 miljarder kronor 2020.

De riktade statsbidragen finansieras från ett flertal olika utgiftsområden. Bidragen från utgiftsområde 8 Migration och utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering beräknas uppgå till ca 40 miljarder kronor 2017. Från och med 2018 förväntas dessa bidrag kopplade till asylsökande och nyanlända minska kraftigt, vilket gör att de totala riktade statsbidragen minskar varje år 2018–2020.

Kommunsektorns utgifter

Kommunsektorns utgifter fördelas mellan ett antal olika utgiftslag och verksamhetsområden. Störst andel av utgifterna går till hälso- och sjukvård. Därefter följer utgifter för utbildning och för omsorg (främst för barn, äldre och funktionshindrade).

Av de totala utgifterna utgör kommunal konsumtion den största delen, dvs. välfärdstjänster inom främst vård, skola och omsorg. Kommunerna och landstingen har därutöver utgifter för investeringar och transfereringar, t.ex. utgifter för ekonomiskt bistånd.

De kommunala konsumtionsutgifterna ökar snabbt 2016–2018

Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för behovet av resurser inom olika välfärdstjänster. Om exempelvis antalet elever ökar behöver fler lärare anställas för att inte lärartätheten ska sjunka.

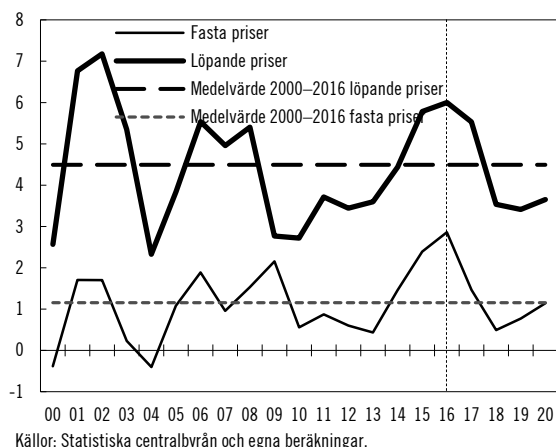
Från och med 2016 och ett par år framåt väntas den totala befolkningen växa i hög takt. Det sker främst genom att antalet barn ökar snabbare än tidigare. Även antalet äldre (65+) väntas öka fram till 2020, även om det är först åren därefter som gruppen väntas öka betydligt mer än befolkningen som helhet.

Kommunsektorns konsumtionsutgifter ökade preliminärt med 2,9 procent i fasta priser 2016, vilket är en högre ökningstakt än den kommunala konsumtionen uppvisat något enskilt år under 2000-talet (se diagram 9.6). Även under 2017 väntas konsumtionen öka i hög takt. Därefter växlar tillväxttakten ned något. Kommuner och landsting påverkas av mottagandet av asylsökande och den demografiska utvecklingen. Med fler barn och äldre i befolkningen ökar behovet av välfärdstjänster. Regeringens satsningar inom vård, skola och omsorg bidrar till konsumtionstillväxten. Kommunsektorn föreslås dessutom i denna proposition tillföras ytterligare resurser i form av såväl riktade som höjda generella statsbidrag fr.o.m. 2018. Dessa tillskott bidrar till att motverka de neddragningar av konsumtionen som annars skulle vara nödvändiga för att kommunsektorn ska nå ett resultat som är i linje med god ekonomisk hushållning.

Diagram 9.6 Kommunala konsumtionsutgifter

Årlig procentuell förändring

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017–2020

I kommunsektorns finansiella sparande och resultat ingår konsumtionsutgifterna i löpande priser. Prisutvecklingen på kommunal konsumtion bestäms främst av löneutvecklingen i sektorn. Lönekostnaden per timme i kommunsektorn väntas öka med 2,7–3,9 procent per år 2017–2020. Lönerna i kommunsektorn väntas öka snabbare än i näringslivet, till följd av regeringens satsningar på höjda lärarlöner, den särskilda satsningen på löneökningar för undersköterskor och ett stort rekryteringsbehov i sektorn. Konsumtionsutgifterna i löpande priser beräknas öka med 3,4–5,5 procent per år 2017–2020 (se diagram 9.6).

Utveckling av investeringar, transfereringar och räntor

Knappt 8 procent av kommunsektorns totala utgifter består av transfereringar till staten, näringslivet och hushållen. Denna andel har varit i princip konstant under de senaste tio åren. Kommunsektorns transfereringar till staten utgörs främst av sektorns del av assistansersättningen. Transfereringarna till näringslivet utgörs främst av olika subventioner till företag, exempelvis subventioner av kollektivtrafiken.

Transfereringarna bedöms öka något under prognosperioden och uppgå till 94 miljarder kronor 2020, varav 46 miljarder kronor beräknas betalas ut till hushållen. Transfereringarna till hushållen i form av ekonomiskt bistånd bedöms vara relativt oförändrade 2017–2020.

Ränteutgifterna bedöms öka något 2017–2020, främst till följd av stigande räntenivåer, men också till följd av ökad skuldsättning. Kommunsektorns investeringsutgifter har ökat kraftigt de senaste åren. År 2016 uppgick

sektorns fasta bruttoinvesteringarna till 102 miljarder kronor, eller 2,3 procent av BNP. Kommunsektorn är inne i en period där omfattande investeringar görs. Många växande kommuner är i behov av nya lokaler, t.ex. för skolor och förskolor, samtidigt som den demografiska utvecklingen också ökar behoven inom sjukvården och äldreomsorgen i kommuner och landsting. Äldre byggnader och infrastruktur behöver dessutom rustas upp eller bytas ut. Ränteläget är lågt och resultaten har varit relativt goda de senaste åren, vilket ökar benägenheten att investera. Utgifterna för fasta bruttoinvesteringar bedöms öka i en något långsammare takt de kommande åren, för att 2020 uppgå till 114 miljarder kronor.

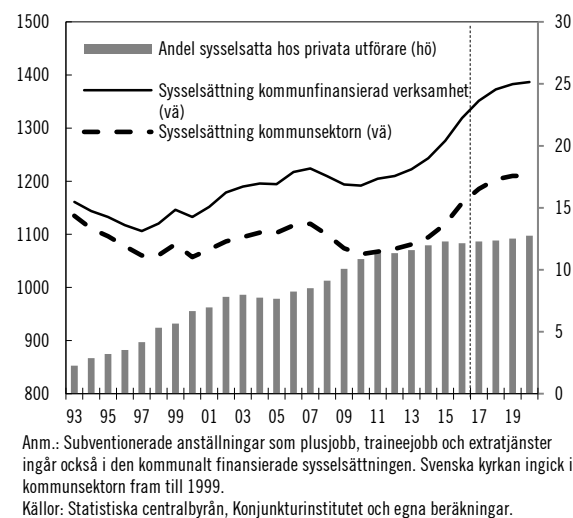
Kommunalt finansierad sysselsättning

Den kommunalt finansierade sysselsättningen omfattar dels personer som är sysselsatta i kommunsektorn, dels personer som är sysselsatta i näringslivet och producerar välfärdstjänster som finansieras med skattemedel. Sysselsatta på fristående skolor eller äldreboenden som drivs av privata utförare räknas exempelvis som sysselsatta i kommunalt finansierad verksamhet. Antalet sysselsatta i kommunalt finansierade verksamheter uppgick 2016 till drygt 1,3 miljoner personer, varav 1,2 miljoner var sysselsatta i kommunsektorn. Omkring 80 procent av de anställda i kommunsektorn var kvinnor.

Diagram 9.7 Kommunalt finansierad sysselsättning

Tusental personer Procent

Utfall 1993–2016, prognos 2017–2020

Under lång tid har en allt större andel av den kommunalt finansierade verksamheten kommit att bedrivas av privata utförare. Utvecklingen har

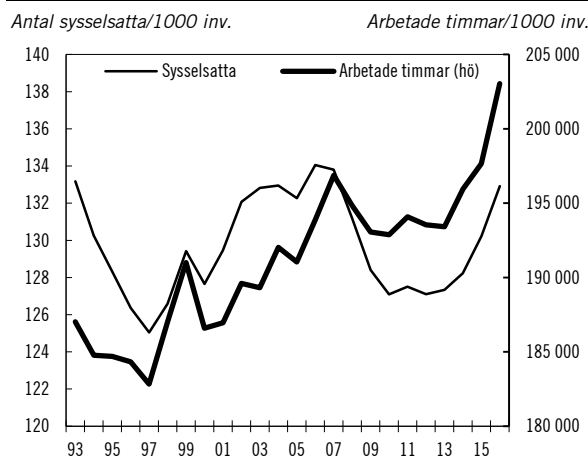
bidragit till att sysselsättningen i kommunsektorn ökat långsammare än den kommunalt finansierade sysselsättningen (se diagram 9.7).

Den kommunalt finansierade sysselsättningen har ökat varje år sedan 2010 och bedöms fortsätta öka starkt under prognosperioden. Den demografiska utvecklingen, med fler barn och äldre i befolkningen, ökar, som tidigare anförts, behovet av personal i skola, vård och omsorg. Det stora antalet asylsökande 2015 medför större behov inom främst skolan och socialtjänsten. Till följd av regeringens satsningar i denna proposition utvecklas den kommunalt finansierade sysselsättningen starkt under hela prognosperioden.

Även om det är viktigt att följa utvecklingen både av antalet sysselsatta och av antalet arbetade timmar, så är arbetade timmar ett bättre mått än antalet sysselsatta på den faktiska resursinsatsen, eftersom de sysselsatta kan ha olika arbetstid och t.ex. sjukfrånvaron kan variera mellan åren. Om man dessutom sätter antalet kommunalt finansierade arbetade timmar i relation till befolkningen får man ett grovt mått på hur arbetsinsatsen per brukare utvecklats. Efter flera år med betydande ökningar minskade antalet kommunalt finansierade arbetade timmar per invånare påtagligt 2007–2010. Från och med 2013 har dock timmarna per invånare åter ökat (se diagram 9.8). Sett till antalet sysselsatta per invånare så var nedgången 2007–2010 än mer skarp och raderade i stort sett ut hela de föregående tio årens uppgång av antalet kommunalt finansierade sysselsatta per invånare.

Mellan 2010 och 2013 var nivån ganska konstant, både vad gäller antal arbetade timmar och antal sysselsatta per invånare. Men fr.o.m. 2014 tog utvecklingen fart och timmarna passerade den tidigare toppnoteringen från 2007 redan 2015. Antalet sysselsatta per invånare nådde dock inte riktigt upp till 2007 års nivå under 2016.

Diagram 9.8 Kommunalt finansierad sysselsättning och arbetade timmar per 1 000 invånare

Anm.: Subventionerade anställningar som plusjobb, traineejobb och extratjänster ingår också i den kommunalt finansierade sysselsättningen. Svenska kyrkan ingick i kommunsektorn fram till 1999. De som söker asyl i Sverige räknas in i befolkningen först när de fått uppehållstillstånd som gäller minst 12 månader, även om de till viss del är brukare av välfärdstjänster. I och med det stora antalet asylsökande under slutet av 2015 är sysselsättningen och de arbetade timmarna per 1 000 invånare därmed troligen något överskattade i närtid.
Källor: Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet och egna beräkningar.

9.3 Nettoförmögenheten och skuldutvecklingen

Nettoförmögenheten

Den offentliga sektorns nettoförmögenhet består av både realkapital och finansiella tillgångar, med avdrag för skulder (se tabell 9.16). Realkapitalet, eller kapitalstocken, innefattar både materiella tillgångar, som t.ex. byggnader och anläggningar, och immateriella tillgångar, som t.ex. FoU och datorprogram. Större delen av den offentliga sektorns kapitalstock består av byggnader, vägar och annan infrastruktur som inte ger någon direkt avkastning. En del av kapitalstocken används för produktion av offentliga tjänster, som t.ex. skolor, sjukhus och kontorsbyggnader, medan andra delar, t.ex. infrastrukturen, ger en samhällsekonomisk avkastning. Vidare ingår mark som tillgångsslag i den officiella statistiken. De finansiella tillgångarna omfattar såväl olika fordringar på den privata sektorn som aktier. Aktieinnehaven kan vara likvida tillgångar förknippade med ett tydligt avkastningskrav, som t.ex. AP-fondernas aktieinnehav. Innehaven kan också vara en form för kontroll av realkapital, som t.ex. statens ägande av Vattenfall AB.

Tabell 9.16 Den offentliga sektorns okonsoliderade tillgångar och skulder 2016

	Miljarder kronor	Procent av BNP
Tillgångar	7 760	177,4
Finansiella tillgångar	3 828	87,5
varav aktier	1 665	38,1
Kapitalstock	3 932	89,9
varav mark	822	18,8
Skulder	2 905	66,4
Maastrichtskuld ¹	1 820	41,6
Pensionsskuld	353	8,1
Övrigt	731	16,7
Nettoförmögenhet	4 855	111,0
Staten	1 100	25,1
Ålderspensionssystemet	1 349	30,8
Kommunsektorn	2 407	55,0
Finansiell nettoförmögenhet	923	21,1
<i>Statens nettoförmögenhet inkl. löneskatt på kommunsektorns pensionsskuld</i>	1 195	27,3

¹ Maastrichtskulden är redovisad konsoliderad i denna tabell. Posten Övrigt inkluderar konsolideringsfaktorn mellan staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skulderna omfattar finansiella skulder samt statens och den kommunala sektorns åtaganden för tjänstepensioner. Den s.k. Maastrichtskulden, av vilken statsskulden utgör en övervägande del, redovisas till nominellt värde. I finansräkenskaperna definieras skulden till sitt marknadsvärde. Posten Övriga skulder inkluderar skillnaden mellan marknadsvärdet och den nominellt värderade Maastrichtskulden.

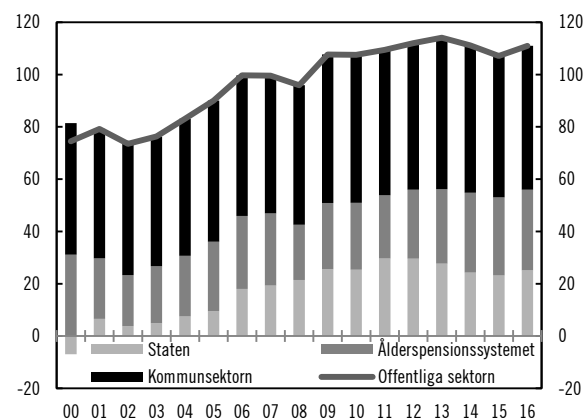
Vid utgången av 2016 uppgick den offentliga sektorns totala nettoförmögenhet till över 110 procent av BNP (se diagram 9.9), varav ägandet i reala tillgångar uppgick till ca 90 procent av BNP. Den finansiella nettoförmögenheten, dvs. skillnaden mellan finansiella tillgångar och skulder, uppgick därmed till över 20 procent av BNP.

Fördelningen av nettoförmögenheten på sektorer visar att statens andel av förmögenheten är minst då den offentliga sektorns skuld huvudsakligen består av statsskulden. Både den kommunala sektorns och statens nettoförmögenhet består till övervägande del av reala tillgångar, medan ålderspensionssystemets nettoförmögenhet utgörs av finansiella tillgångar. År 2000–2013 ökade nettoförmögenheten med närmare 40 procent av BNP. Mellan 2013 och 2015 minskade den dock som andel av BNP. Det

beror framför allt på ökningen av bruttoskulden, som redovisas i skuldavsnittet nedan.

Diagram 9.9 Den offentliga sektorns nettoförmögenhet fördelad på sektorer

Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

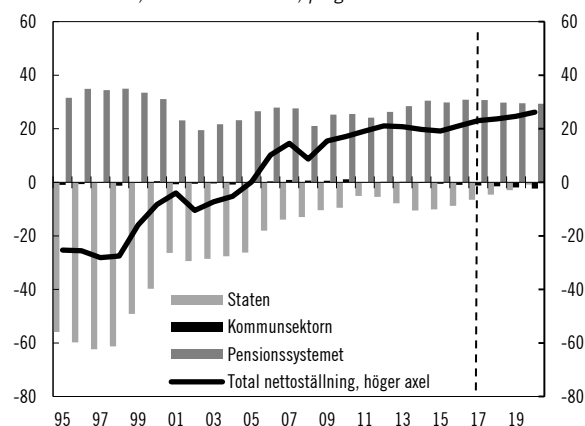
Den finansiella nettoförmögenheten

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet finns huvudsakligen i AP-fonderna i ålderspensionssystemet, medan statens finansiella nettoförmögenhet är negativ. Kommunsektorns finansiella tillgångar och skulder har sedan 2000 i stort sett varit lika stora (se diagram 9.10).

Den offentliga sektorns kapitalinkomster i form av räntor och utdelningar, som huvudsakligen kan hänföras till ålderspensionssystemet, överstiger ränteutgifterna. Den totala skulden inkluderar statens och kommunsektorns åtaganden för de förmånsbestämda tjänstepensionerna som intjänats fr.o.m. 1998. De totala skulderna för de fonderade avgiftsbestämda tjänstepensionerna ingår, i likhet med premiepensionssystemet, inte i den offentliga sektorn utan redovisas i försäkringssektorn.

Diagram 9.10 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP, utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017–2020

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den finansiella nettoförmögenheten ökade med närmare 2 procent av BNP mellan 2015 och 2016 (se diagram 9.10). Utöver statens starkare finanser bidrog även värdeförändringar på tillgångar i framför allt ålderspensionssystemet att den finansiella förmögenheten växte (se tabell 9.17).

År 2017–2020 medför de beräknade överskotten i staten tillsammans med värdeförändringar i framför allt pensionssystemet att den finansiella nettoförmögenheten successivt ökar.

Tabell 9.17 Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet

Procent av BNP

Utfall för 2016, prognos för 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Staten	-8,8	-6,5	-4,6	-2,9	-0,8
Ålderspensionssystemet	30,8	30,7	29,8	29,5	29,4
Kommunsektorn	-1,0	-1,2	-1,5	-1,9	-2,3
Offentlig sektor	21,1	23,0	23,7	24,7	26,2
Förändring	2,0	1,9	0,6	1,0	1,5
<i>Bidrag till förändringen</i>					
Finansiellt sparande	0,9	1,0	0,9	1,0	1,5
Värdeförändringar m.m.	1,9	2,0	0,7	0,8	1,0
Nominell BNP-förändring	-0,8	-1,1	-1,0	-0,9	-1,0

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Skuldutvecklingen

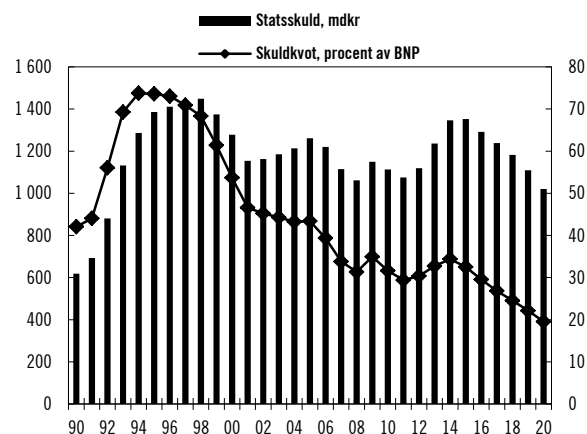
Statens budget visade ett överskott på 85 miljarder kronor 2016. Statsskulden minskade dock endast med 60 miljarder kronor (se tabell 9.18), bl.a. beroende på att de s.k. statsskuld-dispositionerna uppgick till 29 miljarder kronor. Skulddispositionerna innefattar bl.a. orealiserade

valutakursdifferenser och upplupen inflationskompensation som påverkar skulden, men som inte påverkar statens budgetsaldo och netto-lånebehov.

Diagram 9.11 Statsskuldens utveckling

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017–2020

Miljarder kronor Procent av BNP

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

År 2017–2020 bedöms överskott i budgetsaldot bidra till att statsskulden fortsätter att minska, både nominellt och uttryckt som andel av BNP (se diagram 9.11 och tabell 9.18). I slutet av 2017 beräknas statsskuldkvoten, dvs. den konsoliderade statsskulden som andel av BNP, uppgå till ca 27 procent. Detta är den lägsta nivån på statsskuldkvoten sedan 1977. Senare år fortsätter statsskuldkvoten att sjunka och uppgår 2020 till ca 20 procent.

Tabell 9.18 Statsskuldens förändring

Miljarder kronor, utfall för 2015 och 2016, prognos för 2017–2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Okonsoliderad statsskuld vid ingången av året	1 394	1 403	1 347	1 295	1 240	1 168
Förändring av okonsoliderad statsskuld	9	-56	-53	-55	-72	-88
<i>Varav</i>						
Lånebehov ¹	33	-85	-24	-44	-72	-89
Skulddispositioner m.m.	-24	29	-29	-11	0	1
Okonsoliderad statsskuld vid årets slut ²	1 403	1 347	1 295	1 240	1 168	1 079
Eliminering av myndigheters innehav av statspapper	51	55	56	57	58	59
Statsskuld vid årets slut³	1 352	1 292	1 238	1 183	1 110	1 020
Statsskuldens förändring ⁴	6	-60	-54	-56	-73	-89
<i>Statsskuld i procent av BNP</i>	<i>32,3</i>	<i>29,5</i>	<i>26,8</i>	<i>24,5</i>	<i>22,2</i>	<i>19,5</i>

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹Identiskt med statens budgetsaldo med omvänt tecken.²I den okonsoliderade statsskulden ingår statliga myndigheters innehav av statspapper.³Här avses konsoliderad statsskuld vilket innebär att statliga myndigheters innehav av statspapper räknats bort.⁴Avser statsskuldens förändring beräknad på den konsoliderade statsskulden.

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Maastrichtskulden definieras av EU-regler och är det skuldbegrepp som används vid bedömningen av medlemsländernas offentliga finanser inom ramen för stabilitets- och tillväxtpakten. För Sverige innebär definitionen att skulden består av den konsoliderade statsskulden och kommunsektorns skulder på kapitalmarknaden, med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

Inför att Sverige den 1 januari 1995 blev medlem i EU uppgick den konsoliderade bruttoskulden till över 1 200 miljarder kronor, vilket motsvarade ca 70 procent av BNP (se diagram 9.12). Sedan dess har det nominella värdet ökat med ca 600 miljarder kronor, för att vid utgången av 2016 uppgå till över 1 800 miljarder kronor.

Skulden har emellertid minskat kraftigt som andel av BNP sedan 1994, och uppgick vid utgången av 2016 till 41,6 procent av BNP (skuldkvoten), vilket är under referensvärdet i EU:s stabilitets- och tillväxtpakt om högst 60 procent av BNP.

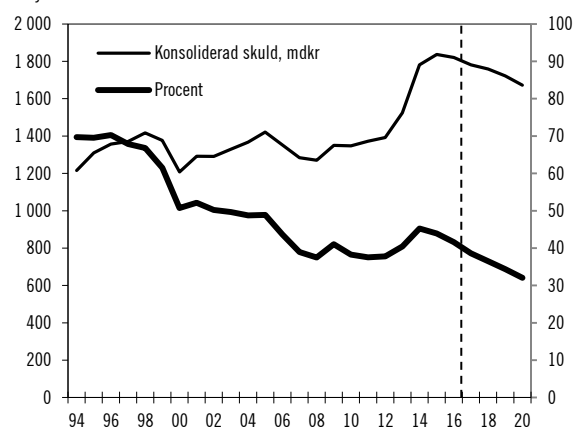
Utvecklingen av skulden beror på det finansiella sparandet, som kan fördelas på primärt sparande, ränteutgifter och s.k.

stockflödesförändringar, som utgörs av finansiella transaktioner och periodiseringar som inte påverkar det finansiella sparandet.

Diagram 9.12 Den konsoliderade bruttoskulden

Utfall t.o.m. 2016, prognos för 2017–2020

Miljarder kronor Procent av BNP

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

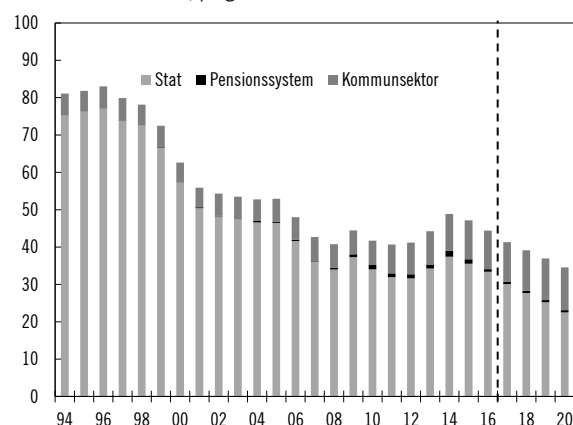
Merparten av ökningen av den nominella skulden 1994–2016 skedde i staten mellan 2009 och 2014 (se diagram 9.12), då den ökade med närmare 500 miljarder kronor, vilket motsvarar en ökning om närmare 11 procent av BNP. Statens finansiering av Riksbankens lån för förstärkningen av valutareserven 2009 och 2013 ökade skulden med närmare 3 procent av BNP respektive år. Vidare ökade skulden 2014 med ca 2 procent av BNP till följd av regelförändringar som innebär att andra myndigheter än Riksgäldskontoret får inneha utestående återköpsavtal avseende finansiella instrument, s.k. repor, över årsskiftet. Effekten bruttoredovisas i NR, vilket innebär att tillgångar och skulder påverkas i lika stor utsträckning, och därför är neutral för den finansiella förmögenheten. Eftersom dessa repor hanteras av Kammarkollegiet påverkas inte statsskulden enligt redovisningen i statens budget, som endast speglar Riksgäldskontorets skuldhantering. I övrigt bidrog även underskotten i de offentliga finanserna och valutakurs-effekter till att skulden ökade mellan 2012 och 2014.

År 2016 medförde överskottet i de offentliga finanserna att bruttoskulden minskade jämfört med 2015. Detta tillsammans med den höga BNP-tillväxten medförde att skuldkvoten minskade med över 2 procent av BNP.

Diagram 9.13 De enskilda sektorernas bidrag till den konsoliderade offentliga sektorns bruttoskuld

Procent av BNP

Utfall för 1994–2016, prognos för 2017–2020

Anm.: Summan av de tre delsektorernas skuld överstiger den totala Maastrichtskulden eftersom den totala skulden är konsoliderad.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bruttoskulden beräknas minska hela prognosperioden till följd av de starkare offentliga finanserna. År 2020 beräknas bruttoskulden, med nu aviserad politik, uppgå till ca 32 procent av BNP. Den successivt lägre skulden rör uteslutande statsskulden. Kommunsektorns skuld beräknas däremot fortsätta växa snabbare än BNP.

Tabell 9.19 Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld och bidrag till förändringen

Procent av BNP om annat inte anges

	2016	2017	2018	2019	2020
Miljarder kronor	1 820	1 781	1 759	1 722	1 672
<i>Procent av BNP</i>	<i>41,6</i>	<i>38,6</i>	<i>36,5</i>	<i>34,4</i>	<i>32,0</i>
<i>Förändring</i>	<i>-2,3</i>	<i>-3,0</i>	<i>-2,1</i>	<i>-2,1</i>	<i>-2,3</i>
<i>Bidrag till förändringen</i>					
<i>Primärt finansiellt sparande</i>	<i>-1,4</i>	<i>-1,4</i>	<i>-1,3</i>	<i>-1,5</i>	<i>-1,9</i>
<i>Ränteutgifter</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>
<i>Stock-flöde</i>	<i>0,6</i>	<i>0,1</i>	<i>0,4</i>	<i>0,3</i>	<i>0,5</i>
<i>Periodisering av räntor och skatter</i>	<i>-0,6</i>	<i>0,4</i>	<i>0,3</i>	<i>0,1</i>	<i>0,2</i>
<i>Försäljning av aktier m.m.</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,1</i>
<i>Övrigt</i>	<i>1,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,2</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>
<i>Nominell BNP-förändring</i>	<i>-1,9</i>	<i>-2,2</i>	<i>-1,6</i>	<i>-1,4</i>	<i>-1,4</i>

Anm.: Övrigt 2016 rör framför allt valutaeffekter och lån till Riksbanken, vilka sammantaget uppgick till 0,9 procentenheter.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

9.4 Finansiellt sparande enligt olika bedömare

I detta avsnitt redovisas en jämförelse mellan de senaste prognoserna för det finansiella sparandet gjorda av regeringen i denna proposition, Ekonomistyrningsverket (ESV), Konjunkturinstitutet, Riksbanken, OECD, Europeiska kommissionen och Internationella valutafonden (IMF). Vid en jämförelse av de olika bedömningarna är det viktigt att beakta att de har gjorts vid olika tidpunkter och kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken.

Prognosjämförelse avseende det finansiella sparandet

Både ESV och Konjunkturinstitutet bedömer att det finansiella sparandet utvecklas i linje med regeringens prognos för 2017 (se tabell 9.20). Även för 2018 är prognoserna relativt samstämmiga men i ESV:s beräkning är endast Försvarsuppgörelsen inkluderad av de åtgärder som presenteras i denna proposition medan Konjunkturinstitutet prognos inklusive åtgärder omfattar 9 miljarder kronor i ofinansierade reformer. Justerat för dessa skillnader visar ESV:s och Konjunkturinstitutets prognoser på ett svagare finansiellt sparande, vilket i huvudsak förklaras av en försiktigare bedömning av skatteintäkter.

Europeiska kommissionen beräknar att det finansiella sparandet 2017 och 2018 blir lägre än de inhemska bedömarna. Skillnaden mellan de olika prognoserna beror framför allt på olika förväntningar av den ekonomiska återhämtningen, konsumtionsefterfrågan, utvecklingen på arbetsmarknaden och inflationsutvecklingen.

Tabell 9.20 Bedömningar av finansiellt sparande

Procent av BNP

	2017	2018	2019	2020
Regeringen	1,0	0,9	1,0	1,5
KI inkl. åtgärder	0,9 (1,0)	0,9 (1,0)	1,0	0,8
KI exkl. åtgärder	0,9	1,1	1,9	2,5
ESV	1,2	0,9	1,4	2,1
Riksbanken	0,9	0,7	0,8	–
Europeiska kommissionen	0,4	0,7		
OECD	1,0	1,0		
IMF	-0,3	-0,2	0,0	0,3

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2017-09-20, Konjunkturinstitutet 2017-06-21 samt uppdatering inom parentes från 2017-08-04, Ekonomistyrningsverket 2017-09-06, Riksbanken 2017-09-07, Europeiska kommissionen 2017-05-11, OECD 2017-06-07, och Internationella valutafonden 2017-04-18.

Prognosjämförelse avseende det strukturella sparandet

I tabell 9.21 redovisas olika bedömares prognoser för den offentliga sektorns strukturella sparande. Skillnaderna gentemot andra bedömare är i vissa fall större vid jämförelser av det strukturella sparandet än det finansiella sparandet. Detta beror dels på olika prognoser för BNP-gapet, dels på olika beräkningsmetoder.

Tabell 9.21 Bedömningar av strukturellt/konjunkturjusterat sparande

Procent av potentiell BNP

	2017	2018	2019	2020
Regeringen	0,8	0,6	0,7	1,1
KI inkl. åtgärder	0,4 (0,4)	0,5 (0,5)	0,5	0,5
KI exkl. åtgärder	0,4	0,7	1,4	2,1
ESV	0,1	0,4	1,1	1,9
Europeiska kommissionen	0,4	0,8		
OECD	0,1	0,0		
IMF	-0,7	-0,6	-0,2	0,2

Anm.: Publiceringsdatum är för regeringen 2017-09-20, Konjunkturinstitutet 2017-06-21 samt uppdatering inom parentes från 2017-08-04, Ekonomistyrningsverket 2017-09-06, Europeiska kommissionen 2017-05-11, OECD 2017-06-07, och Internationella valutafonden 2017-04-18.

9.5 Uppföljning av den offentliga sektorns finanser

Den offentliga sektorns finansiella sparande redovisade 2016 ett sparande som uppgick till ca 40 miljarder kronor eller nära 1 procent av BNP 2016 (se tabell 9.22).

Det finansiella sparandet för 2016 har därmed reviderats upp med ca 1 miljard kronor jämfört

med det utfall som fanns tillgängligt när 2017 års ekonomiska vårproposition beslutades. Brutto har flera inkomst- och utgiftslag reviderats, främst har intäkterna från kapitalskatter reviderats upp.

Prognosen för de offentliga finanserna har reviderats upp för innevarande år. I huvudsak är det intäkterna från skatt på kapitalvinster och konsumtion som beräknas bli högre än i den föregående beräkningen.

Tabell 9.22 Offentliga sektorns inkomster och utgifter. Aktuell prognos och förändring jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande i 2017 års ekonomiska vårproposition	40	12	26	69	110
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,9</i>	<i>0,3</i>	<i>0,6</i>	<i>1,4</i>	<i>2,1</i>
Förändringar					
Inkomster	4	24	24	10	4
Skatter	3	23	22	8	4
Staten	2	22	27	16	13
Ålderspensionssystemet	0	1	0	0	-1
Kommunsektorn	1	0	-5	-7	-8
Övriga inkomster	0	1	2	1	-1
Utgifter	3	-9	8	26	36
Kommunal konsumtion	0	-5	6	11	17
Ålderspensioner	2	1	-3	-3	-4
Ränteutgifter ¹	1	0	-3	-5	-5
Övriga primära utgifter	0	-5	7	23	27
Förändring av finansiellt sparande	1	33	16	-17	-32
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,0</i>	<i>0,7</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,6</i>
Stat	2	26	8	-26	-41
Ålderspensionssystem	0	2	6	5	5
Kommunsektor	-1	6	3	5	3
Finansiellt sparande i budgetpropositionen för 2018	41	46	42	52	78
<i>Procent av BNP</i>	<i>0,9</i>	<i>1,0</i>	<i>0,9</i>	<i>1,0</i>	<i>1,5</i>

¹ Inkl. utgifter för kapitalavkastning på pensionsskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Även 2018 medför uppreviderade prognoser på skatteintäkter från kapitalvinster och konsumtion att det finansiella sparandet blir högre än i föregående beräkning. De åtgärder som aviseras i denna proposition medför dock också att utgifterna har reviderats upp, men i mindre utsträckning än inkomsterna.

I takt med att de åtgärder som aviseras i denna proposition ökar 2019 och 2020 belastas

sparandet i staten, vilket medför att det finansiella sparandet i den offentliga sektorn successivt reviderats ned i förhållande till 2017 års ekonomiska vårproposition.

Konsoliderad bruttoskuld och den finansiella nettoförmögenheten jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

Jämfört med bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition har den finansiella nettoförmögenheten reviderats upp i mindre utsträckning än det ackumulerade finansiella sparandet (se tabell 9.23) fram t.o.m. 2019. Det är huvudsakligen ålderspensionssystemets värdepappersinnehav som beräknas bli lägre än tidigare. År 2020 medför de tillkommande åtgärderna att den finansiella nettoförmögenheten i stället reviderats ned.

Tabell 9.23 Offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet. Aktuell prognos och förändringar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

Miljarder kronor om inte annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020
2017 års ekonomiska vårproposition					
Finansiell nettoförmögenhet	919	1 032	1 111	1 220	1 382
Procent av BNP	21,0	22,5	23,3	24,6	26,7
Konsoliderad skuld	1 820	1 813	1 778	1 720	1 623
Procent av BNP	41,6	39,5	37,3	34,7	31,4
Förändringar					
Finansiell nettoförmögenhet	4	31	30	15	-16
Konsoliderad skuld	0	-32	-19	2	49
Budgetpropositionen för 2018					
Finansiell nettoförmögenhet	923	1 063	1 141	1 235	1 367
Procent av BNP	21,1	23,0	23,7	24,7	26,2
Konsoliderad skuld	1 820	1 781	1 759	1 722	1 672
Procent av BNP	41,6	38,6	36,5	34,4	32,0

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Maastrichtskulden beräknas bli lägre t.o.m. 2018 men därefter högre jämfört med föregående prognos. I första hand avser revideringarna statens lånebehov. Den konsoliderade bruttoskulden beräknas dock minska nominellt samtliga år fram t.o.m. 2020.

Kommunsektorns finanser jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

Jämfört med prognosen i 2017 års ekonomiska vårproposition har kommunsektorns finansiella sparande reviderats upp alla prognosår 2017–2020.

De kommunala skatteinkomsterna har reviderats ned 2018–2020. Det beror till stor del på förslaget i denna proposition om sänkt skatt på pensioner.

De högre statsbidragen 2018–2020 beror på de reformer som föreslås i denna proposition som innebär ökade tillskott till kommuner och landsting. I upprevideringen av statsbidragen dessa år ingår kompensation för skattebortfall till följd av den sänkta pensionärsskatten om ca 4 miljarder kronor per år.

På utgiftssidan är det främst konsumtionsutgifterna som har reviderats. Konsumtionsutgifterna har anpassats till de högre inkomsterna 2018–2020 och har därmed reviderats upp för dessa år.

Tabell 9.24 Kommunsektorns finanser. Förändringar jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition

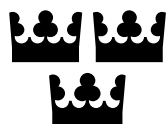
Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Totala inkomster	1	1	10	16	22
Skatter	1	0	-5	-7	-8
Statsbidrag, exkl. mervärdesskatt	0	1	15	22	29
Övriga inkomster	0	0	0	0	0
Totala utgifter	2	-5	7	11	19
Konsumtion	0	-5	6	11	17
Investeringar	0	0	0	0	0
Övriga utgifter	3	0	1	1	2
Finansiellt sparande	-1	6	3	5	3
Resultat före extraordinära poster	0	5	3	4	3

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

10

Statens investeringar och finansiella befogenheter

10 Statens investeringar och finansiella befogenheter

Sammanfattning

- Statens samlade investeringar, exklusive investeringar i forskning och utveckling, beräknas uppgå till 68,3 miljarder kronor 2018. Investeringsvolymen ökar därefter successivt för att uppgå till 78,5 miljarder kronor 2020.
  - Låneramen för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet föreslås uppgå till 39,9 miljarder kronor 2018.
  - Kreditramen för myndigheters rörelsekapital föreslås uppgå till 13,8 miljarder kronor 2018.
  - För 2018 föreslår regeringen beställningsbemyndiganden som uppgår till totalt 474 miljarder kronor.
-

10.1 En samlad investeringsplan för staten

I detta avsnitt presenterar regeringen en investeringsplan för staten. Syftet är att ge riksdagen en samlad bild av de planerade totala investeringarna i staten för de kommande tre budgetåren.

I sammanställningen tas såväl samhällsinvesteringar som investeringar som används i statens egen verksamhet upp. Med samhällsinvesteringar avses investeringar i vägar och

järnvägar, försvarsmateriel och krisberedskap, fastigheter och markanläggningar samt affärsverkens investeringar i elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart. För dessa investeringar presenterar regeringen investeringsplaner under respektive utgiftsområde. Med investeringar som används i statens verksamhet avses investeringar som finansieras med den låneram som riksdagen beslutar om samlat för alla myndigheter (se avsnitt 10.2).

I nationalräkenskaperna klassificeras forskning som en investering. I den samlade investeringsplanen ingår därför även en beräkning av statens investeringar i forskning. På motsvarande sätt som gäller för övriga delar av investeringsplanen är det endast den forskning som bedrivs i staten som ingår i beräkningen. Det innebär att statens bidrag till forskning i andra sektorer inte ingår i planen, medan medel som staten erhåller för forskning ingår. Detta förklarar skillnaden mot det belopp som redovisas under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning som visar de totala statliga anslagen för forskning inklusive bidrag till utomstatliga organisationer (utg.omr. 16 avsnitt 8.3.2).

Utöver de investeringar som redovisas i investeringsplanen lämnar staten bidrag till investeringar i andra sektorer. I denna proposition föreslår och beräknar regeringen bl.a. bidrag till investeringar i bostadsbyggande som uppgår till 4,5 miljarder kronor 2018 och totalt 13,5 miljarder kronor 2018–2020.

Tabell 10.1 Investeringsplan för staten

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Summa 2018-2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Vägar och järnvägar ¹	17 395	19 923	22 355	24 965	29 011	76 331
Försvarsmateriel och krisberedskap ²	9 527	10 723	11 292	13 150	13 374	37 816
Fastigheter och markanläggningar ³	2 297	3 419	3 115	3 202	3 069	9 386
Elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart (affärsverk) ⁴	1 168	2 301	2 956	3 283	3 835	10 074
Statens egen verksamhet ⁵	11 654	12 375	11 719	11 741	10 557	34 017
Summa nyanskaffning	42 041	48 741	51 437	56 341	59 846	167 623
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar (nyanskaffning)</i>	<i>37 785</i>	<i>43 256</i>	<i>47 103</i>	<i>50 979</i>	<i>54 816</i>	<i>152 897</i>
Finansiering av nyanskaffning						
Anslag	26 222	30 324	33 259	33 676	34 389	101 324
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	1 051	3 352	2 750	7 020	10 639	20 410
Lån i RGK för statens egen verksamhet (nyupplåning)	11 654	11 754	11 193	11 369	10 249	32 811
Medfinansiering/förskott avseende infrastruktur	2 065	1 718	2 187	1 908	2 424	6 519
Egna medel (affärsverk)	132	268	687	497	172	1 356
Övrig finansiering	917	1 324	1 360	1 871	1 973	5 204
Summa finansiering av nyanskaffning	42 041	48 741	51 437	56 341	59 846	167 623
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Vägar och järnvägar ¹	4 271	4 871	4 146	5 426	6 141	15 713
Försvarsmateriel och krisberedskap ²	6 933	6 880	7 482	7 370	7 545	22 397
Fastigheter och markanläggningar ³	3 070	3 774	3 530	3 432	3 498	10 460
Elförsörjning, flygtrafikledning och sjöfart ⁴	688	1 325	1 723	1 489	1 485	4 697
Summa vidmakthållande	14 962	16 850	16 881	17 717	18 669	53 267
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar (vidmakthållande)</i>	<i>7 877</i>	<i>9 916</i>	<i>9 405</i>	<i>10 369</i>	<i>11 195</i>	<i>30 969</i>
Finansiering av vidmakthållande						
Anslag	11 883	12 610	12 631	13 807	14 693	41 131
Särskilda låneramar i RGK (nyupplåning)	1 719	2 959	2 363	1 961	2 186	6 510
Egna medel (affärsverk)	495	630	1 252	1 371	1 227	3 849
Övrig finansiering	866	651	636	578	563	1 777
Summa finansiering av vidmakthållande	14 962	16 850	16 881	17 717	18 669	53 267
Summa investeringar i nyanskaffning och vidmakthållande	57 003	65 591	68 318	74 058	78 515	220 891
<i>Summa varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>45 662</i>	<i>53 172</i>	<i>56 508</i>	<i>61 348</i>	<i>66 011</i>	<i>183 867</i>
Statens investeringar i forskning⁶	32 464	33 148	34 727	35 338	35 888	105 953
Summa statens investeringar inklusive forskning	89 467	98 739	103 045	109 396	114 403	326 844

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

¹ Trafikverkets investeringar.² Investeringar hos Försvarsmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen.³ Investeringar hos Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket, Naturvårdsverket och Riksdagsförvaltningen.⁴ Investeringar hos Affärsverket svenska kraftnät, Luftfartsverket och Sjöfartsverket.⁵ Investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som finansieras med lån i Riksgäldskontoret enligt 7 kap. 1 § budgetlagen. Omfattar i princip alla statliga myndigheter.⁶ Beräkningarna baseras på vissa antaganden. För anslagsfinansierad forskning baseras beräkningen på utfallet 2016 för anslagsmedel som användes till forskning som bedrivs i staten. Motsvarande andelar har applicerats på de beräknade anslagen för 2017–2020. För forskning som bedrivs i staten finansierad med externa bidrag har utfallet 2016 antagits gälla även för kommande år. För 2017 uppgår investeringsbeloppet i investeringsplanen till 33,1 miljarder kronor. Beloppet avser forskning som beräknas bedrivas av statliga myndigheter, varav 26,9 miljarder kronor finansieras med anslag och 6,2 miljarder kronor med externa bidrag.

Källor: I denna proposition redovisade investeringsplaner och egna beräkningar.

Den samlade investeringsplanen

De sammanlagda investeringarna i staten i form av anskaffning och utveckling, vidmakthållande samt forskning beräknas uppgå till drygt 100 miljarder kronor per år och sammanlagt 327 miljarder kronor 2018–2020. Av dessa avser 168 miljarder kronor nyanskaffning, 53 miljarder kronor vidmakthållande och 106 miljarder kronor forskning (se tabell 10.1 och diagram 10.1).

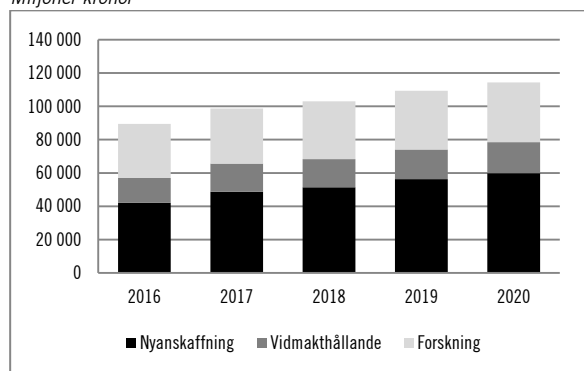
Investeringarna beräknas till 70 procent finansieras med anslag, 18 procent med lån i Riksgäldskontoret och 12 procent på annat sätt.

De största investeringarna i anskaffning, utveckling och vidmakthållande 2018–2020 utgörs av vägar och järnvägar (42 procent), försvarsmateriel och krisberedskap (27 procent) och statens egen verksamhet (15 procent). Av investeringarna i statens egen verksamhet utgörs knappt en tredjedel av investeringar i datasystem och rättigheter, såsom programlicenser.

Investeringarna i anskaffning, utveckling och vidmakthållande beräknas öka med 13 miljarder kronor i löpande priser mellan 2017 och 2020. Investeringar i vägar och järnvägar samt försvarsmateriel svarar för den största delen av ökningen. Totalförsvärsöverenskommelsen har ökat investeringarna i investeringsplanen med 3,6 miljarder kronor 2018–2020.

Diagram 10.1 Statens investeringar

Miljoner kronor

Källa: Egna beräkningar.

I jämförelse med den investeringsplan som presenterades i budgetpropositionen för 2017 blev utfallet för 2016 ca 5,8 miljarder kronor lägre än prognostiserat. Avvikelsen hänförs främst till vägar och järnvägar (2,3 miljarder kronor), affärsverkens investeringar (1,6 miljarder kronor) och investeringar i statens egen verksamhet (1,4 miljarder kronor). För vägar och järnvägar förklaras detta bl.a. av senare-

läggningar av ett antal vägprojekt, delvis på grund av överklagande av vägplaner. Vidare har en större andel statlig medfinansiering betalats ut jämfört med tidigare prognos, vilket minskar statens investeringar. För affärsverken är avvikelsen hänförlig till Affärsverket svenska kraftnät och förklaras främst av förseningar av projekt, utdragna tillståndsprocesser och avbrutna projekt.

För 2017 beräknas nu en ökning med 1,2 miljarder kronor totalt och 2,2 miljarder kronor exklusive forskning jämfört med budgetpropositionen för 2017. Ökningen hänförs främst till fastigheter och markanläggningar, vägar och järnvägar samt affärsverken. Avseende vägar och järnvägar beror ökningen av reinvesteringar inom vidmakthållandet bl.a. på ökade tillgängliga medel hänförliga till såväl anslagsmedel som banavgiftsintäkter som kan användas till reinvesteringssåtgärder under 2017.

För 2018–2020 är investeringsvolymen på ungefär samma nivå som i budgetpropositionen för 2017.

För en mer utförlig analys av investeringarna hänvisas till de investeringsplaner som redovisas under respektive utgiftsområde.

Jämförelse med tidigare års utfall

De planerade investeringarna i anläggningstillgångar (se raden *Summa varav investeringar i anläggningstillgångar* i tabell 10.1) kan jämföras med utfallet för statens investeringar de senaste åren som redovisas i årsredovisningen för staten (se tabell 10.2).

Tabell 10.2 Utfall statens investeringar 2012–2016

Miljoner kronor

År	Investeringar exkl. finansiella tillgångar	Investeringar inkl. finansiella tillgångar
2012	44 650	47 506
2013	46 991	51 342
2014	48 482	51 673
2015	45 263	48 661
2016	45 662	52 081

Källa: Årsredovisningar för staten för 2012–2016, not om investeringar till finansieringsanalysen.

I tabell 10.2 redovisas investeringarna både exklusive och inklusive finansiella tillgångar (aktier och värdepapper). Vad som redovisas som anläggningstillgångar i räkenskaperna, exklusive finansiella tillgångar, är relativt oför-

ändrat mellan åren bortsett från 2014 då Naturvårdsverkets byte av ersättningsmark ökade tillgångarna med 2,8 miljarder kronor.

Vid en jämförelse mellan tabell 10.1 och tabell 10.2 måste hänsyn tas till skillnader mellan vad som redovisas som en investering i investeringsplanen och vad som redovisas som anläggningstillgångar. För 2016 förklaras skillnaderna av att utgifterna för forskning (32,5 miljarder kronor), hälften av investeringarna i vidmakthållande (7 miljarder kronor) och en mindre del av investeringarna i utveckling (4,2 miljarder kronor), inte redovisas som anläggningstillgångar utan som löpande kostnader i räkenskaper.

Investeringar i aktier och värdepapper redovisas inte i tabell 10.1, som visar den framåtblickande planeringen. Under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning lämnas förslag om kapitaltillskott till statliga bolag om sammanlagt 0,6 miljarder kronor 2018.

10.2 Finansiering av anläggningstillgångar och rörelsekapital i statens verksamhet

Enligt 7 kap. 1 § budgetlagen (2011:203) beslutar riksdagen årligen om en låneram i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet. Vidare beslutar riksdagen årligen om en kreditram i Riksgäldskontoret för att täcka behovet av rörelsekapital i statens verksamhet enligt 7 kap. 4 § samma lag.

Låneram för 2018

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 39 900 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: I tabell 10.3 redovisas regeringens förslag till låneram avseende investeringar i anläggningstillgångar i statens verksamhet. Låneramen anger det högsta lånebelopp som regeringen och myndigheterna under regeringen får ha i Riksgäldskontoret under året, inklusive tidigare tagna lån. Fördelningen på utgiftsområdesnivå är preliminär, då regeringen normalt fastställer respektive myndighets låneram i samband med att regleringsbrev beslutas.

Förslaget för 2018, om 39,9 miljarder kronor, är 1 miljard kronor högre än innevarande års låneram. Låneramen har under de senaste tio åren (2008–2017) i genomsnitt ökat med 3,2 procent per år. Myndigheternas totala skuld avseende investeringar i anläggningstillgångar uppgick den 31 december 2016 till 30,6 miljarder kronor. Myndigheternas nyttjande av låneramen (utgående saldo per den 31 december som andel av låneramen) uppgick till 79 procent för 2016. Det innebär att nyttjandegraden var oförändrad jämfört med 2015. Nyttjandegraden per den 30 juni 2017 uppgick till 77 procent.

Knappt 0,2 miljarder kronor av den begärda låneramen kommer inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna. Syftet är att regeringen ska kunna hantera situationer då lånebehov uppstår till följd av oförutsedda händelser i myndigheternas verksamheter.

Tabell 10.3 Låneram för investeringar i anläggningstillgångar som används i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde		Beslutad låneram 2016	Skuld 31/12 2016	Beslutad låneram 2017	Begärd låneram 2018 ¹
1	Rikets styrelse ²	1 544	1 117	1 618	1 816
2	Samhällsekonomi och finansförvaltning ³	807	499	843	834
3	Skatt, tull och exekution	1 725	1 407	1 690	1 780
4	Rättsväsendet	5 863	5 166	6 212	6 380
5	Internationell samverkan	15	8	12	13
6	Försvar och samhällets krisberedskap	8 732	7 119	7 229	6 819
7	Internationellt bistånd	80	52	78	68
8	Migration	441	463	664	796
9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	448	297	468	517
10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	2 009	1 728	2 009	2 009
11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	272	303	400	400
13	Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	8	8	8	31
14	Arbetsmarknad och arbetsliv	935	489	997	904
15	Studiestöd	181	85	181	337
16	Utbildning och universitetsforskning	7 678	6 025	8 380	8 381
17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	669	441	637	689
18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	322	214	322	331
20	Allmän miljö- och naturvård	298	234	336	365
21	Energi	32	17	31	40
22	Kommunikationer	3 977	3 078	3 972	4 327
23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	2 161	1 581	2 146	2 445
24	Näringsliv	349	274	373	425
	Ej fördelat	355	0	295	195
Summa		38 900	30 608	38 900	39 900

¹ Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summeraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.² Exklusive Riksdagsförvaltningen.³ Exklusive Riksrevisionen.

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Räntekontokreditram för 2018

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om krediter för myndigheternas räntekonton i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjade krediter uppgår till högst 13 800 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag:

Myndigheterna placerar överskottslikviditet och finansierar sitt behov av rörelsekapital i Riksgäldskontoret. Respektive myndighet har för dessa ändamål ett räntekonto med kredit. Räntekontokreditramen nyttjas sammantaget i begränsad omfattning, men säkerställer en god

betalningsförmåga för det fall en myndighets utbetalningar inte skulle infalla jämnt fördelade över året.

Den beräknade kreditramen för 2018 redovisas fördelad per utgiftsområde i tabell 10.4. Av tabellen framgår även det maximala kreditutnyttjandet under 2016.

De beslutade krediterna för myndigheternas räntekonton uppgick till sammanlagt 12,4 miljarder kronor för 2016 och 14,0 miljarder kronor 2017. Regeringen föreslår att kreditramen för myndigheternas räntekonton uppgår till 13,8 miljarder kronor för 2018. Cirka 0,1 miljarder kronor av kreditramen kommer inledningsvis inte att fördelas till myndigheterna.

Tabell 10.4 Räntekontokreditram för rörelsekapital i statens verksamhet

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Beslutad kreditram 2016	Maximalt nyttjande under 2016	Beslutad kreditram 2017	Begärd kreditram 2018 ¹
1 Rikets styrelse ²	899	0	919	778
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ³	637	0	637	687
3 Skatt, tull och exekution	983	0	954	994
4 Rättsväsendet	2 969	85	2 989	2 993
5 Internationell samverkan	0	0	1	2
6 Försvar och samhällets krisberedskap	782	0	1 932	1 905
7 Internationellt bistånd	33	0	33	33
8 Migration	150	502	250	250
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	374	55	412	429
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	7	0	420	427
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	832	731	673	499
13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	8	0	8	23
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	387	0	391	391
15 Studiestöd	77	0	77	77
16 Utbildning och universitetsforskning	566	0	570	576
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	357	34	343	347
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	239	113	240	240
20 Allmän miljö- och naturvård	84	316	59	61
21 Energi	34	0	33	31
22 Kommunikationer	2 411	0	2 512	2 585
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	289	0	327	259
24 Näringsliv	150	0	149	84
Ej fördelat	132		74	131
Summa	12 400	1 836	14 000	13 800

¹ Riksdagen beslutar om den totala ramen, som framgår av summeraden. Regeringen beslutar om fördelningen per myndighet.² Exklusive Riksdagsförvaltningen och Riksdagens ombudsmän.³ Exklusive Riksrevisionen.

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

10.3 Övriga kreditramar

I 7 kap. 1–5 §§ budgetlagen anges de villkor som gäller för finansiering av statens investeringar och utlåning. Av 7 kap. 6 § samma lag följer att riksdagen för en viss myndighet, ett visst lån eller en viss anskaffning kan besluta att finansiering ska ske på annat sätt än vad som följer av 7 kap. 1–5 §§. I detta avsnitt samman-

ställs de låneramar och krediter som regeringen föreslår under respektive utgiftsområde med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen. De föreslagna övriga krediterna i budgetpropositionen för 2018 uppgår till sammanlagt 299,6 miljarder kronor. Den största posten, 150 miljarder kronor, utgörs av begärda kreditramar för stabilitetsfonden och resolutionsreserven (redovisas i tabell 10.5 under raden Riksgäldskontoret).

Tabell 10.5 Föreslagna övriga krediter i denna proposition

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Verksamhet	Kreditram 2016	Skuld 31/12 2016	Kreditram 2017	Begärd kreditram 2018
Låneramar					
2	Fortifikationsverket	11 700	10 753	13 100	14 200
2	Statens fastighetsverk	14 300	12 497	15 200	15 200
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	300	105	1 550	1 550
9	Socialstyrelsen	100	1	100	100
9	Folkhälsomyndigheten	350	34	350	350
21	Affärsverket svenska kraftnät	10 500	4 918	8 650	7 670
22	Trafikverket	42 000	40 706	42 800	39 300
22	Luftfartsverket	3 750	0	3 750	3 850
22	Sjöfartsverket	500	0	450	300
Krediter					
2	Riksgäldskontoret	0	0	150 000	150 000
2/23	Kammarkollegiet	355	0	355	355
2	Statens tjänstepensionsverk	100	0	100	100
6	Försvarets materielverk	19 000	6 040	19 000	18 500
6	Krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden	40 000	0	40 000	40 000
10	Försäkringskassan	140	96	170	170
11	Pensionsmyndigheten	8 000	0	8 000	8 000
Summa förslag om övriga krediter					299 645

Anm.: Affärsverk har inom beslutade kreditramar även möjlighet att låna utanför Riksgäldskontoret.
Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

10.4 Statlig utlåning

Av 6 kap. 3 § budgetlagen följer att regeringen får besluta om utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om.

I skrivelsen Årsredovisning för staten 2016 (skr. 2016/17:101) har regeringen redogjort för den samlade statliga utlåningen. Den statliga

utlåningen uppgick den 31 december 2016 till 455,8 miljarder kronor, varav den största posten uppgick till 256,5 miljarder kronor och utgjordes av Riksbankens lån i Riksgäldskontoret. Regeringens förslag till ramar för statlig utlåning under 2018 lämnas under respektive utgiftsområde och sammanställs i tabell 10.6.

Tabell 10.6 Ramar för statlig utlåning, förslag i denna proposition

Miljoner kronor

		Ram 2016	Utlåning 31/12 2016	Ram 2017	Utlåning 30/6 2017	Föreslagna ramar för statlig utlåning 2018
15	Studielån	211 000	210 635	217 000	213 299	223 000
17	Kungliga Dramatiska teatern AB	-	0	-	0	70
17	Kungliga Operan AB	-	0	120	0	126
21	Affärsverket svenska kraftnäts utlåning till nätföretag	700	0	700	0	700
21	Delägarlån till bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier	300	177	500	177	500
24	Svensk Exportkredit AB	125 000	-	125 000	-	125 000
Summa ramar för statlig utlåning						349 396

Källor: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

10.5 Statliga garantier

Regeringen får enligt 6 kap. 3 § budgetlagen besluta om att ställa ut kreditgarantier och göra andra liknande åtaganden för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat om. En fullständig redovisning av den statliga garantiverksamheten finns i skrivelsen Års-

redovisning för staten 2016. Statens utestående garantiåtaganden uppgick den 31 december 2016 till 2 043 miljarder kronor. Åtaganden inom ramen för insättningsgarantin och exportkreditgarantier utgjorde huvuddelen.

Förslagen till beslut om garantiramar för 2018 lämnas under respektive utgiftsområde och sammanställs i tabell 10.7.

Tabell 10.7 Garantiramar, förslag i denna proposition

Miljoner kronor

	Ram 2016	Ramnyttjande 31/12 2016	Ram 2017	Ramnyttjande 30/6 2017	Föreslagna garantiramar 2018
Riksgäldskontoret					
Stabilitetsfonden	750 000	0	750 000	0	750 000
Resolutionsreserven	200 000	0	200 000	0	200 000
Exportkreditnämnden					
Exportkreditgarantier	450 000	238 482	450 000	235 221	450 000
Investeringsgarantier	10 000	2 094	10 000	1 989	10 000
Sida					
Garantier för biståndsverksamhet	10 000	5 008	12 000	4 849	12 000
Boverket					
Kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, för lösen av kommunala borgensåtaganden samt för lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt	10 000	1 985	10 000	2 595	8 000
Summa förslag om garantiramar					1 430 000

Källor: Garantimyndigheterna (Riksgäldskontoret, Exportkreditnämnden, Sida och Boverket) och egna beräkningar.

10.6 Beställningsbemyndiganden

Enligt 6 kap. 1 § första stycket budgetlagen får regeringen, för det ändamål och intill det belopp som riksdagen har beslutat för budgetåret, beställa varor eller tjänster samt besluta om bidrag, ersättning, lån eller liknande som medför utgifter under senare år än det budgeten avser.

Regeringens förslag till beställningsbemyndiganden lämnas under respektive utgiftsområde. På anslagsnivå redovisas vidare information om bl.a. nya och infriade åtaganden 2016–2018.

I tabell 10.8 redovisas en sammanfattning av begärda bemyndiganden för 2018. I kolumnen Ingående åtaganden redovisas de åtaganden som staten vid ingången av 2018 beräknas ha till följd av beställningar av varor och tjänster samt beslut om bidrag m.m. I nästa kolumn redovisas nya åtaganden av denna typ som staten förväntas göra 2018. Kolumnen Infriade åtaganden visar åtaganden som regeringen ingått tidigare år och som förväntas bli betalda 2018. Kolumnen Utestående åtaganden utgör summan av ingående och nya åtaganden, med avdrag för infriade åtaganden. I kolumnen Begärda bemyndiganden redovisas omfattningen av de bemyndiganden som regeringen begär under de olika utgiftsområdena i denna proposition.

Av tabell 10.8 framgår att regeringen i denna proposition begär beställningsbemyndiganden om totalt 474 miljarder kronor. Jämfört med de beställningsbemyndiganden som riksdagen beslutade efter förslag i budgetpropositionen för 2017 innebär förslagen för 2018 en ökning med 32,4 miljarder kronor, eller 7,3 procent. I förändringen ingår såväl stora minskningar som öknings. De största minskningarna kan hänföras till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel (3,1 miljarder kronor) och utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering (1,8 miljarder kronor). De största ökningarna kan hänföras till utgiftsområde 22 Kommunikationer (17,8 miljarder kronor), utgiftsområde 7 Internationellt bistånd (7,7 miljarder kronor), utgiftsområde 19 Regional tillväxt (2,6 miljarder kronor) och utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap (2,5 miljarder kronor).

För anslaget 1:8 *Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar* under utgiftsområde 8 Migration begärs inget beställningsbemyndigande för 2018 eftersom inga nya åtaganden kommer att ingås. Vid ut-

gången av 2018 kommer det dock fortfarande att finnas utestående åtaganden som beräknas uppgå till 80 miljarder kronor för anslaget.

Regeringen begär vidare ett bemyndigande att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för 2018 (se utg.omr. 27 avsnitt 3).

Tabell 10.8 Sammanfattande redovisning av beställningsbemyndiganden för 2018

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Ingående åtaganden 2018	Nya åtaganden 2018	Infriade åtaganden 2018	Utestående åtaganden 2018	Begärda bemyndiganden 2018
1 Rikets styrelse	242	207	207	242	242
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	126	57	73	110	110
4 Rättsväsendet	155	92	77	170	170
5 Internationell samverkan	180	127	93	214	214
6 Försvar och samhällets krisberedskap	92 028	20 773	16 431	96 371	96 470
7 Internationellt bistånd	73 347	27 353	18 700	82 000	82 000
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	1 836	1 361	931	2 266	2 266
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	2 701	26	1 694	1 033	1 033
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	228	251	143	336	336
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	20 722	21 985	17 455	25 252	25 252
15 Studiestöd	4	4	4	4	4
16 Utbildning och universitetsforskning	33 015	15 990	13 914	35 091	35 091
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	949	873	749	1 073	1 073
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 366	3 556	1 853	5 068	5 068
19 Regional tillväxt	6 248	5 634	2 404	9 478	9 750
20 Allmän miljö- och naturvård	5 220	4 596	2 600	7 216	7 216
21 Energi	3 175	2 465	1 557	4 083	4 141
22 Kommunikationer	159 319	52 929	36 525	175 723	178 173
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	11 015	14 821	4 359	21 477	21 477
24 Näringsliv	2 911	2 687	1 795	3 803	3 803
Summa	416 788	175 786	121 564	471 010	473 889

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källa: Egna beräkningar.

10.7 Bemyndigande att överskrida anslag

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018, med de begränsningar som följer av 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen, besluta att ett anslag som inte avser förvaltningsändamål får överskridas om ett riksdagsbeslut om ändring av anslaget inte hinner inväntas och överskridandet ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen får regeringen efter riksdagens bemyndigande besluta att ett anslag får överskridas om det är nödvändigt för att i en verksamhet täcka särskilda utgifter som inte var kända då anslaget anvisades eller för att ett av riksdagen beslutat ändamål med anslaget ska kunna uppfyllas.

För de flesta anslag kan oundvikliga utgiftsökningar i förhållande till anvisade medel rymmas inom den högsta tillåtna anslagskrediten om 10 procent som föreskrivs i 3 kap. 8 § första stycket budgetlagen. Det finns ytterst sällan behov av att överskrida anslag för förvaltningsändamål med mer än vad som ryms inom denna kredit. Något särskilt bemyndigande som ger regeringen befogenhet att besluta om överskridande av anslag som anvisats för förvaltningsändamål behöver därför inte inhämtas. Vid behov kommer regeringen i stället att föreslå ändringar i budgeten.

När det däremot gäller anslag som anvisats för regelstyrd verksamhet, icke påverkbara EU-relaterade utgifter och oförutsedda utgifter kan så stora förändringar inträffa att utgifterna inte ryms inom den högsta tillåtna anslagskrediten. Regeringen avser i sådana fall att i första hand återkomma till riksdagen med förslag om ändrade anslag. Förändringarna kan dock inträffa snabbt och betalningarna kan behöva göras utan dröjsmål. Regeringen bör därför bemyndigas att, om beslut om ändring i budgeten inte hinner inväntas, besluta om överskridande när de förutsättningar som anges i 3 kap. 8 § andra stycket budgetlagen är uppfyllda. Överskridandet får inte vara större än att det ryms inom det fastställda utgiftstaket för staten. Bemyndigandet begärs för ett budgetår i taget. Regeringens avsikt är att liksom tidigare skett föreslå ändringar av berörda anslag som ersätter de medgivna överskridandena.

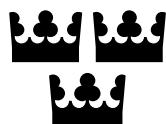
I skrivelsen Årsredovisning för staten 2016 lämnades en redovisning av anslag för vilka regeringen hade medgivit överskridande under 2016.

Under 2017 har regeringen hittills inte medgivit några överskridanden som innebär att anslagen behöver tillföras ytterligare medel. Ett eventuellt utnyttjande av bemyndigandet senare under året kommer att redovisas i årsredovisningen för staten för 2017.

11

Granskning och ekonomisk styrning

11 Granskning och ekonomisk styrning

I detta avsnitt redovisar regeringen sin bedömning av EU:s rekommendationer till Sverige inom ramen för den europeiska terminen och av Finanspolitiska rådets rekommendationer och bedömningar. Vidare innehåller avsnittet information om Riksrevisionens revisionsberättelse för årsredovisningen för staten 2016. Avslutningsvis lämnas en redovisning av arbetet med att utveckla den ekonomiska styrningen i staten.

11.1 Den europeiska terminen och EU:s rekommendation till Sverige

Den europeiska terminen är ett ramverk som syftar till att öka samstämmigheten i rapporteringen och granskningen av de åtgärder som medlemsstaterna vidtar inom ramen för EU:s tillväxt- och sysselsättningsstrategi (Europa 2020), stabilitets- och tillväxtpakten samt förfarandet för övervakning av makroekonomiska obalanser.

I november 2016 inleddes den sjunde europeiska terminen. Europeiska kommissionen föreslog då i den årliga tillväxtöversikten att den ekonomiska politiken inom EU skulle inriktas på ökade investeringar, strukturreformer och en ansvarsfull finanspolitik.

I februari 2017 presenterades kommissionens s.k. landsrapporter, som innehåller analyser av medlemsstaternas ekonomier. Dessa omfattar även fördjupade granskningar av eventuella makroekonomiska obalanser i medlemsstaterna. Kommissionen lämnade i maj 2017 förslag till landsspecifika rekommendationer till medlems-

staterna. Rekommendationerna baserades på kommissionens landsrapporter, de nationella reformprogram och stabilitets- och konvergensprogram som utarbetats av medlemsstaterna under våren 2017.

Landsspecifika rekommendationer riktas till medlemsstaterna inom ramen för den ekonomisk-politiska samordningen. Dessa rekommendationer är inte bindande, men utgör ett viktigt politiskt instrument inom den europeiska terminen. Regeringen ser rekommendationerna som en möjlighet för EU att uppmuntra till en ansvarsfull ekonomisk politik och uppfyllelse av de mål som medlemsstaterna gemensamt kommit överens om. Varje medlemsstat avgör själv hur den ska förhålla sig till rekommendationerna, och ytterst är det parlamentet i varje medlemsstat som beslutar om den nationella ekonomiska politiken.

I slutet av juni 2017 ställde sig Europeiska rådet bakom de landsspecifika rekommendationerna, som därefter formellt antogs av rådet för ekonomiska och finansiella frågor den 11 juli 2017. Samtliga medlemsstater, med undantag för Grekland som omfattas av ett särskilt stödprogram, har fått rekommendationer. Sverige fick liksom föregående år endast en rekommendation, med förslag till ett antal åtgärder för att minska riskerna för den makroekonomiska stabiliteten. Nedan redogörs för regeringens bedömning med anledning av denna rekommendation.

Rekommendationen till Sverige

Europeiska kommissionen publicerade den 22 maj 2017 sitt förslag till rekommendation till

Sverige. Kommissionen kommenterar i sitt förslag de svenska hushållens höga skuldsättning, som fortsätter att öka från redan höga nivåer. Ökningen beror främst, enligt kommissionen, på ökande bostadslån kopplat till fortsatt stigande bostadspriser. Fördelningen av skulderna har dessutom blivit alltmer ojämn där en jämförelsevis hög andel hushåll med nya bostadslån har lånat mer än 600 procent av sin disponibla inkomst.

Kommissionen pekar också på att de svenska bostadspriserna har ökat i snabb takt sedan mitten av 1990-talet och menar att de viktigaste orsakerna till detta är en generös skattebehandling av bostadsägande och bolåneskulder och förmånliga villkor tillsammans med en relativt långsam amorteringstakt. Bostadsbristen är kopplad till strukturella brister på bostadsmarknaden, t.ex. den svaga konkurrensen i byggbranschen, och den förvärras av hinder för en effektiv användning av bostadsbeståndet. Kommissionen menar att den hårt reglerade hyresmarknaden skapar inlåsnings effekter och att den relativt höga skatten på kapitalvinster minskar rörligheten.

Mot denna bakgrund menar kommissionen att det finns makroekonomiska obalanser i svensk ekonomi. De ständigt ökande bostadspriserna tillsammans med den fortsatta ökningen av hushållens skulder ökar riskerna för en oordnad korrigering. Kommissionen nämner att vissa makrotillsynsåtgärder har vidtagits, bl.a. amorteringskravet, men påpekar samtidigt att det ännu är oklart om åtgärderna kommer att få tillräckliga effekter. Kommissionen lyfter också fram det bostadspolitiska paketet med 22 åtgärder, t.ex. för att öka tillgänglig markareal för byggande och för att minska byggkostnaderna och korta ledtiderna i planprocessen. Kommissionen konstaterar att bostadsbyggandet fortsätter att öka. Man lyfter också fram den tillfälliga reformeringen av reglerna för uppskov med kapitalvinstbeskattning, men menar samtidigt att dessa åtgärder inte är tillräckliga. En stegvis begränsning av avdragsrätten för utgiftsräntor och en höjd fastighetsskatt skulle bidra till att tygla hushållens skuldsättning, menar kommissionen, samtidigt som man konstaterar att de strukturella bristerna på bostadsmarknaden inte har åtgärdats och att inga betydande politiska åtgärder vidtagits för att öka flexibiliteten i hyressättningen.

I det formella rådsbeslutet från den 11 juli 2017 rekommenderas Sverige att

- ta itu med risker kopplade till hushållens skuldsättning, framför allt genom att stegvis begränsa avdragsrätten för utgiftsräntor på bostadslån eller genom att höja fastighetsskatten, samtidigt som utlåningen på en alltför hög skuldkvotnivå tyglas, samt att
- främja bostadsinvesteringar och effektivisera bostadsmarknaden, bl.a. genom att införa större flexibilitet i hyressättningen och genom att se över beskattningen av kapitalvinster.

Regeringens bedömning av rekommendationen

Regeringen delar Europeiska kommissionens bedömning att hushållens ökande skuldsättning utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten. En snabb ökning av hushållens skulder har ofta tenderat att föregå djupare och mer utdragna konjunkturnedgångar.

Bostadspriserna och hushållens skulder har stigit i relativt snabb takt i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Priserna ökade även i många andra OECD-länder under 1990-talet och i början av 2000-talet, men till skillnad från utvecklingen i de flesta av dessa länder skedde ingen betydande prisnedgång i Sverige i samband med finanskrisen 2008 och 2009. De senaste åren har bostadspriserna fortsatt att öka i snabb takt, i synnerhet priserna på bostadsrätter. Ökningen har dock skett i en betydligt långsammare takt 2016 och 2017 jämfört med 2015.

Tillväxttakten i utlåningen till hushåll tilltog från 2013 fram till våren 2016, men har sedan dämpats något till 7,0 procents årlig tillväxttakt i juli 2017. Det är framför allt lån med bostäder som säkerhet som driver tillväxten. Amorteringskravet som infördes den 1 juni 2016 bedöms ha haft en dämpande effekt på bostadsmarknaden.

En stor del av ökningen av bostadspriserna och hushållens skuldsättning sedan mitten av 1990-talet kan förklaras av strukturella och makroekonomiska faktorer. Allt fler hushåll äger sin bostad. Utbudet av bostäder i framför allt storstäder har dock ökat långsammare än befolkningen och de bostadsrelaterade skatterna har sänkts, särskilt i samband med införandet av

en takbegränsad kommunal fastighetsavgift 2008. Samtidigt har hushållens inkomster ökat i god takt och realräntan sjunkit.

De makroekonomiska risker som är förknippade med hushållens höga skuldsättning och stigande bostadspriser är således fortsatt närvarande. Med höga och snabbt stigande bostadspriser ökar risken för att det ska ske en prisnedgång. En kraftig nedgång i bostadspriserna får stor påverkan på hushållens förmögenhet. Om hushållens reala förmögenhet skulle minska finns en risk för att hushållen också minskar sin konsumtion, vilket kan påverka tillväxten och sysselsättningen negativt.

Samtidigt bedömer Finansinspektionen i sin årliga rapport Den svenska bolånemarknaden att hushållen överlag har tillräckliga marginaler i sin ekonomi för att kunna hantera ränteökningar och inkomstbortfall. Undersökningen visar även att hushåll amorterar i en större utsträckning än tidigare och att trenden att hushåll över tid tar större och större lån i förhållande till sina inkomster är bruten. Detta bedöms minska risken för att banker och andra kreditinstitut ska göra kreditförluster på hushållens bolån. Investeringarna i bostadsbyggande har dessutom ökat, vilket är en positiv utveckling som på sikt torde dämpa prisutvecklingen.

Sedan 2010 har flera åtgärder vidtagits för att minska riskerna, bl.a. har ett bolånetak, höjda riskvikter för bolån och skärpta kapitalkrav införts. Den 1 juni 2016 infördes också ett amorteringskrav, vilket innebär att nya bolån ska amorteras ned till 50 procent av bostadens värde. Regeringens utgångspunkt är att ökade amorteringar på sikt minskar skuldsättningen och förbättrar hushållens motståndskraft mot störningar.

Hushåll med stora skulder i förhållande till sina inkomster har mindre marginaler och är därför extra sårbara vid makroekonomiska störningar. För att ytterligare stärka hushållens motståndskraft remitterade Finansinspektionen i juni 2017 därför ett förslag om att skärpa amorteringskravet för nya bolånetagare som tar stora lån i förhållande till sina inkomster. Finansinspektionen föreslår att det skärpta amorteringskravet ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Finansinspektionen fick den 1 januari 2014 ansvar för makrotillsynen. Frågan har därefter uppkommit om Finansinspektionens mandat att vidta åtgärder är tillräckligt omfattande för detta

ansvar. I oktober 2016 träffade regeringen en bred politisk överenskommelse med de borgerliga partierna och Vänsterpartiet om att förtydliga Finansinspektionens möjligheter att, efter regeringens medgivande, vidta ytterligare makrotillsynsåtgärder. Förslaget innebär att processen för att genomföra nya krav som bl.a. kan få effekter på bolånemarknaden blir tydligare och snabbare. Arbetet med att förtydliga Finansinspektionens möjligheter att vidta ytterligare makrotillsynsåtgärder pågår för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen och berörda myndigheter fortsätter att följa utvecklingen av hushållens skuldsättning noga och regeringen är beredd att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas.

Regeringen delar kommissionens bedömning att utformningen av skattesystemet kan påverka hushållens skuldsättning. Det är samtidigt viktigt att upprätthålla stabila och förutsebara regler för så betydelsefulla beslut som köp av bostäder. Behovet av åtgärder på området måste ses långsiktigt och hanteras varsamt.

Utöver en utfasning av ränteavdragen rekommenderar kommissionen en högre beskattning av privatägda fastigheter. Den tidigare statliga fastighetsskatten ersattes med det nuvarande systemet med fastighetsavgift då skatten av många ansågs vara orättvis och därför saknade folkligt stöd (prop. 2007/08:27 s. 73 f.).

Regeringen delar även kommissionens bedömning att skattesystemet kan påverka rörligheten på bostadsmarknaden. Den förra regeringens politik gick i riktning mot en minskad löpande beskattning och en ökad beskattning vid transaktionstillfällen. För att öka rörligheten på bostads- och arbetsmarknaden har reglerna för uppskov med kapitalvinst vid avyttring av privatbostad ändrats vilket innebär att taket för uppskovsbelopp slopats för avyttringar av privatbostäder som sker under perioden den 21 juni 2016–30 juni 2020. Dessutom har metoden för att beräkna uppskovets storlek vid köp av billigare bostad ändrats.

Regeringen delar bedömningen att det finns stora utmaningar på den svenska bostadsmarknaden. Det finns behov av ytterligare reformer för att öka utbudet av bostäder, bl.a. genom att skapa bättre förutsättningar för ökad nybyggnation och att främja ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Flera åtgärder har redan vidtagits för att öka utbudet. I budgetpropositionen för 2016 aviserade regeringen det största

bostadspolitiska paketet på 20 år. Paketet innehåller bl.a. ett investeringsstöd som främjar byggande av energieffektiva hyresbostäder och bostäder till studerande med rimliga hyror. Dessutom har 111 kommuner tagit del av ett stöd för ökat bostadsbyggande, som är en bonus till kommuner som aktivt arbetar för ett ökat bostadsbyggande. Under 2017 har regeringen satsat ca 6,1 miljarder kronor för att genomföra åtgärderna i det bostadspolitiska paketet. Regeringen planerar ytterligare åtgärder som bl.a. ska öka utbudet av nya hyresbostäder, effektivisera plan- och överklagandeprocesser och främja ett ökat utbud av byggbar mark (se även utg.omr. 18 avsnitt 3.7).

Hyressättningsystemet är konstruerat för att skapa en balans mellan hyresgästernas rätt till trygghet i sitt boende och skäligen hyror för såväl den enskilde hyresgästen som fastighetsägarna. En övergång till en hyressättning som i högre grad styrs av efterfrågan bedöms inte leda till att fler bostäder som ekonomiskt svaga hushåll kan efterfråga blir tillgängliga. I sin rapport Svensk finanspolitik 2017 menar Finanspolitiska rådet också att månadshyran i Stockholm i genomsnitt, under vissa förutsättningar, ökar med 33 procent på kort sikt med marknadshyra jämfört med bruksvärdeshyra. Finanspolitiska rådet argumenterar också att på längre sikt kan hyrorna förväntas sjunka tillbaka, men att detta kräver att den initiala hyreshöjningen skapar ett ökat utbud av bostäder.

En utredning har haft i uppdrag att ta fram förslag till författningsändringar så att den särskilda modellen för hyressättning vid nyproduktion kan utvecklas och bli mer ändamålsenlig. Utredningens uppfattning är att nyproduktionen av bostäder i stor utsträckning påverkas av en rad andra faktorer än hyressättningen och formerna för denna. Dessa faktorer är enligt utredningen bl.a. de ekonomiska villkoren på bostadsmarknaden (t.ex. avseende beskattning av olika upplåtelseformer, byggföretagens möjligheter till finansiering m.m.), kostnaderna för att producera bostäder och statliga investeringsstöd.

Utredningen, som den 31 juli 2017 överlämnade sitt betänkande Hyran vid nyproduktion – en utvärdering och utveckling av modellen med presumtionshyra (SOU 2017:65), föreslår bl.a. att det ska införas fler möjligheter att kunna ändra en presumtionshyra under presumtionstiden genom en ny förhandlings-

överenskommelse eller genom beslut av hyresnämnden. Förslaget innebär enligt utredningen att modellen med presumtionshyra blir mindre stelbent och mer anpassningsbar till nya, förändrade eller oförutsedda omständigheter.

11.2 Finanspolitiska rådets bedömningar

I maj 2017 publicerade Finanspolitiska rådet sin årliga rapport om svensk finanspolitik. I detta avsnitt redovisas rådets huvudsakliga bedömningar och rekommendationer i rapporten tillsammans med en kort redogörelse för regeringens bedömning av dessa.

Det ekonomiska läget och stabiliseringspolitiken

Konjunkturen i den svenska ekonomin bedöms enligt rådet förstärkas både i år och nästa år och resursutnyttjandet bli allt mer ansträngt. Även den globala konjunkturen förbättras och framtidsutsikterna är förhållandevis goda. Mot denna bakgrund anser rådet att regeringens aktiva finanspolitik inte är väl avvägd. Med hänsyn till konjunkurläget och överskottsmålet bör politiken enligt rådet vara betydligt mer åtstramande. En mer åtstramande aktiv finanspolitik skulle dessutom kunna bidra till ökad makrofinansiell stabilitet, anser rådet.

Regeringen delar inte rådets bedömning utan anser att finanspolitiken är väl avvägd. Sedan regeringen tillträdde har det strukturella sparandet stärkts med nästan 2 procent av BNP, vilket enligt gängse kriterier bör anses som en åtstramande finanspolitik. Vidare finns det för närvarande få tecken på överhettning i ekonomin som motiverar en ytterligare åtstramning. Tvärtom ökar löner och priser jämförelsevis långsamt.

Överskottsmålet och utgiftstaket

Rådet menar att det strukturella sparandet ligger tydligt under vad gällande överskottsmål kräver och anser att det är uppseendeväckande att regeringen 2017 försvagar de offentliga finanserna. Rådet anser att regeringen bör motivera sin politik och förklara hur den kan vara förenlig

med det finanspolitiska ramverket. Rådet anser vidare att regeringen bör klargöra hur den ser på övergången från det nu gällande till det föreslagna lägre överskottsmålet. Vad som är att betrakta som en långsiktig nivå på kostnaderna för asylmottagandet och integrationen menar rådet är mycket osäkert. Enligt rådet bör därför regeringen av försiktighetsskäl ta budgetmässig höjd för att dessa kostnader kan komma att bli högre än beräknat.

Regeringen delar inte rådets bedömning i dessa delar heller. Enligt de senaste beräkningarna uppvisar de offentliga finanserna överskott fr.o.m. 2015 och framåt, och både det finansiella och det strukturella sparandet bedöms fr.o.m. 2016 och framåt ligga i linje med överskottsmålet. Regeringen anser vidare att den finanspolitiska inriktning som presenteras är en lämplig övergång till det nya lägre överskottsmålet samtidigt som den är i linje med det nuvarande målet för det finansiella sparandet. Framöver finns det marginaler i förhållande till både överskottsmålet och utgiftstaket för att hantera eventuella oförutsedda utgiftsökningar utan att riskera att bryta mot det finanspolitiska ramverket.

Utrymmet under utgiftstaket på några års sikt är enligt rådet historiskt högt. Utgiftstakets nivå utgör därför inte något stöd för överskottsmålet. Rådet anser att regeringen bör redogöra för vad den anser är en lämplig utgiftsutveckling och ett rimligt skatteuttag de kommande fyra åren.

Sedan regeringen tillträdde har en stram ekonomisk politik förts, vilket medfört att det underskott på 61 miljarder kronor som ärvdes från den förra regeringen har vänts till ett överskott på 40 miljarder kronor. Regeringen framhåller att ett ledigt utrymme under utgiftstaket inte i sig betyder att det finns ett utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformerna på utgiftssidan kommer även fortsatt att genomföras först efter avstämning mot överskottsmålet och de eventuella inkomstförstärkningar som kan komma att krävas. Vidare beaktas osäkerheten i den makroekonomiska utvecklingen vid bedömning av vilket utrymme under utgiftstaket som ska användas.

Regeringen har sedan den tillträdde föreslagit nivåer på utgiftstaket så att det i det närmaste motsvarar samma andel av potentiell BNP, vilket ger förutsättning för att de takbegränsade utgifterna kan växa i ungefär samma takt som

den trendmässiga tillväxten i ekonomin. Över tid är det ungefär samma utveckling som kan förväntas av de offentliga skatteinkomsterna vid oförändrade regler. Konsekvenserna av Finanspolitiska rådets uppfattning skulle bli att den offentliga delen av ekonomin ska minska även om resurserna finns.

Uppföljning av överskottsmålet och skuldankaret

Rådet menar att perioden 2006–2015 kan sägas utgöra en hel konjunkturcykel. Det genomsnittliga finansiella sparandet under denna period uppgick till 0,3 procent av BNP. Rådet menar därför att målet om 1 procent finansiellt sparande i genomsnitt över en konjunkturcykel inte har uppnåtts. Rådet anser vidare att överskottsmålet inte har nåtts även om hänsyn tas till att denna period kännetecknas av en ovanligt djup och varaktig lågkonjunktur.

Regeringen delar rådets bedömning att överskottsmålet inte nåtts under delar av den ovan beskrivna perioden. Därför konstaterade regeringen att det skett en avvikelse från överskottsmålet i budgetpropositionen för 2015. Den låga nivån förklaras delvis av den utdragna lågkonjunktursens effekter på de offentliga finanserna men också av de ofinansierade åtgärder, framför allt skattesänkningar, som den förra regeringen vidtog. Regeringens ansvarsfulla finanspolitik har i kombination med den goda utvecklingen i svensk ekonomi gjort det möjligt att både vända det stora underskottet från 2014 till överskott och samtidigt finansiera angelägna samhällsinvesteringar som gynnat tillväxt och sysselsättning. Enligt de senaste beräkningarna uppvisar de offentliga finanserna överskott fr.o.m. 2015 och framåt. Både det finansiella och det strukturella sparandet bedöms fr.o.m. 2016 och framåt ligga i linje med överskottsmålet igen.

Regeringen bedömde i 2017 års ekonomiska vårproposition att överskottsmålets nivå borde sänkas till i genomsnitt en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel och att ett skuldankare på 35 procent av BNP borde införas som ett riktmärke för den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden (prop. 2016/17:100 s. 80 ff). Finanspolitiska rådet anser att ett sådant skuldankare ger en tillräcklig säkerhetsmarginal för att kunna hantera en allvarlig ekonomisk kris, givet att

realräntan är låg och att den långsiktiga tillväxten i svensk ekonomi inte faller drastiskt.

Regeringen delar rådets bedömning och föreslår i denna proposition, i enlighet med den bedömning som gjordes i den ekonomiska vårpropositionen, dels att nivån på överskottsmålet ska sänkas till en tredjedels procent, dels att ett skuldankare införs (se vidare avsnitt 5.6).

En långsiktigt hållbar finanspolitik

De beräkningar av de offentliga finansernas hållbarhet fram till 2030 som Konjunkturinstitutet har gjort för rådets räkning visar på små risker för obalanser. Om inte de nyanländas integration på arbetsmarknaden förbättras avsevärt kommer asylinvandringen att innebära en långsiktig belastning på de offentliga finanserna. Rådet menar vidare att pensionsåldern gradvis behöver höjas för att de offentliga finanserna ska vara långsiktigt hållbara och den statliga inkomstpensionen ha en acceptabel nivå. Normen att gå i pension vid 65 års ålder behöver brytas.

Regeringen delar Finanspolitiska rådets bedömning att det är låg risk för en finanspolitiskt ohållbar utveckling till 2030. Denna bedömning överensstämmer även med analysen av finanspolitikens hållbarhet i avsnitt 5.5 i denna proposition och Europeiska kommissionens bedömning från januari 2017.

Invandring utgör ett potentiellt tillskott till arbetskraften som på sikt kan minska pressen på de offentliga finanserna av en åldrande befolkning. Det är viktigt att de nyanländas arbetskraftsutbud tas till vara, såväl för de nyanländas som för samhällsekonomin skull. Sedan regeringen tillträdde är över 200 000 fler personer sysselsatta, varav två tredjedelar är utrikes födda. Regeringen avser att även fortsatt bedriva en politik som ökar sysselsättningen och sänker arbetslösheten.

Regeringen delar rådets uppfattning att en högre pensionsålder stärker arbetskraften och ger högre genomsnittliga pensioner, vilket bidrar till att förbättra finanspolitikens hållbarhet. Inom ramen för Pensionsgruppen bedriver regeringen, tillsammans med partierna bakom pensionsöverenskommelsen, ett arbete för att åstadkomma ett längre arbetsliv, dvs. en högre utträdesålder. Gruppen är överens om att åtgärder bör vidtas i samråd med arbetsmarknadens parter. Det har därför genomförts

en dialog med parterna vilket har resulterat i en avsiktsförklaring (S2016/01389/SF). Inriktningen i denna avsiktsförklaring är att åldersgränsen i lagen (1982:80) om anställningsskydd kan höjas från 67 till 69 år, men även att tjänstepensionsavtalen bör ses över så att de stöder strävandena efter ett längre arbetsliv. Regeringen har med denna avsiktsförklaring som grund fortsatt diskussionerna inom Pensionsgruppen om åtgärder för ett längre arbetsliv.

Sysselsättningen och arbetslösheten

Finanspolitiska rådet pekar på att huvudproblemet på svensk arbetsmarknad gäller de stora skillnaderna i sysselsättning och arbetslöshet mellan personer födda i Sverige och utomeuropeiskt födda. Rådet föreslog redan i förra årets rapport fortsatta satsningar på utbildning och subventionerade anställningar, men också att arbetsmarknadens parter öppnar för enkla jobb med lägre löner än dagens minimilöner.

Regeringen delar synen på problemen på arbetsmarknaden, där situationen är särskilt svår för personer födda utanför Europa och personer med kort utbildning. Regeringens politik har därför bl.a. inriktats på att få fler i utbildning och på en aktiv arbetsmarknadspolitik för att underlätta inträdet och korta vägen till arbete för personer som har en svag ställning på arbetsmarknaden. Regeringen föreslår ytterligare åtgärder i denna proposition för att fler ska kunna ta och få ett arbete (se bl.a. avsnitt 1). Regeringen anser att lönebildningen är en fråga för arbetsmarknadens parter. Överenskommelser mellan parterna om att underlätta inträdet på arbetsmarknaden skulle kunna förbättra förutsättningarna för regeringens åtgärder på området.

Rådet bedömer att regeringen inte kommer att nå sitt mål om att Sverige ska ha lägst arbetslöshet inom EU 2020. Detta beror bl.a. på att heltidsstudier och samtidigt jobbsökande ungdomar står för en jämförelsevis stor andel av arbetslösheten i Sverige och på den bristfälliga integrationen av invandrare på arbetsmarknaden.

Regeringen kommer att fortsätta arbetet för att sysselsättningen ska öka och arbetslösheten sjunka. Den svenska arbetsmarknaden fortsätter att utvecklas starkt. Sysselsättningsgraden i Sverige är den högsta i EU och arbetslösheten

minskar. Trots den positiva utvecklingen finns det fortfarande utmaningar på arbetsmarknaden. Arbetslösheten är fortfarande för hög, särskilt bland dem som inte gått ut gymnasiet och bland personer födda utanför Europa.

Regeringen borde, enligt rådet, omformulera sitt arbetslöshetsmål till separata sysselsättningsmål för olika grupper, exempelvis asylinvandrare, unga lågutbildade och långtidsarbetslösa.

Målet om att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020 vägleder den ekonomiska politiken. Regeringen instämmer i rådets bedömning att det är viktigt att inte ha ett ensidigt fokus på den aggregerade arbetslösheten. Vissa personer är mer utsatta än andra på arbetsmarknaden. För att politiken ska bli ändamålsenlig och bidra till lägre arbetslöshet och ökad sysselsättning anser regeringen att det är nödvändigt att följa arbetsmarknadsutvecklingen och identifiera de väsentliga problemen på arbetsmarknaden. Detta innebär att analysera olika gruppers förutsättningar på arbetsmarknaden, exempelvis unga, utomeuropeiskt födda, nyanlända och vuxna utan fullföljd gymnasieutbildning. Regeringen presenterar årligen sin bedömning av utmaningarna för politiken på detta område i den ekonomiska vårpositionen.

Prognosutvärdering och jämviktsarbetslösheten

Rådet skriver att regeringen har en fortsatt lägre prognos för resursutnyttjandet i ekonomin de närmaste åren jämfört med flertalet andra bedömare. Detta medför att regeringens beräkning av det strukturella sparandet blir högre än vad som annars skulle vara fallet och påverkar på så sätt utvärderingen av måluppfyllelsen av det offentliga sparandet.

Rådets prognosutvärdering visar att regeringens prognoser för viktiga makrovariabler har varit mindre träffsäkra än Konjunkturinstitutets under perioden 2007–2016. För de flesta undersökta variabler klarar regeringen heller inte att på två till tre års sikt slå en s.k. naiv prognosmetod, dvs. att senast kända värde antas bestå också i framtiden. Vidare finns en tendens att systematiskt överskatta BNP-tillväxten och det offentliga sparandet samt underskatta arbetslösheten. Rådet anser att regeringen bör kunna göra bättre prognoser och beräkningar. Detta gäller i synnerhet för det finansiella och

strukturella sparandet där regeringen ensam har tillgång till den mest aktuella informationen.

Rådet anser vidare att regeringens beräkning av de offentliga finanserna leder till en systematisk överskattning av det finansiella och strukturella sparandet på två till tre års sikt. Rådet anser att regeringen bör tillämpa en framskrivningsmetod som ger en mer realistisk bild av hur de offentliga finanserna kommer att utvecklas.

Regeringen gör bedömningen att jämviktsarbetslösheten faller till 6,2 procent 2020, medan Konjunkturinstitutet bedömer att den ligger på omkring 6,9 procent 2017–2020. Regeringen bör enligt rådet tydligt redogöra för de bedömningar som gjorts och redovisa känslighetsanalyser som visar hur beräkningarna av potentiell BNP och strukturellt sparande påverkas av alternativa antaganden om jämviktsarbetslösheten.

Rådet menar vidare att det viktigaste underlaget för regeringens bedömning av jämviktsarbetslösheten bakåt i tiden är skattningar som görs av Europeiska kommissionen. Internationellt samarbete när det gäller modellutveckling är värdefullt enligt rådet, men modellen bör skattas inom Regeringskansliet för att kunna anpassas ytterligare till svenska förhållanden. Rådet anser att det finns mycket som tyder på att matchningen på arbetsmarknaden har försämrats efter finanskrisen 2008 och 2009. Detta gäller särskilt för utrikes födda, vilket sannolikt innebär ett visst tryck uppåt på jämviktsarbetslösheten.

Regeringen gör bedömningen att resursutnyttjandet har stigit under senare år och är högre än normalt. Bedömningen av resursutnyttjandets nivå är dock osäker. Regeringen tar hänsyn till utvecklingen av både reala och nominella variabler i bedömningen av jämviktsarbetslösheten. Trots den starka utvecklingen på arbetsmarknaden har löne- och prisutvecklingen varit dämpad. En liknande utveckling kan observeras i många andra länder. De centrala avtal som tecknats tyder på att löneökningarna kommer att bli måttliga även framöver. En förklaring till detta kan vara att en längre period med dämpade löne- och prisökningar såväl i Sverige som i omvärlden har lett till förväntningar om en fortsatt dämpad utveckling. Det kan således ta längre tid än vanligt innan en starkt konjunktur medför högre tillväxt i löner och priser. Bristen på arbetskraft kan i så fall vara

hög en tid utan att det medför någon omedelbar risk för överhettning.

Regeringen utvecklar kontinuerligt sina prognosmetoder. I regeringens prognoser är det sedan länge praxis att inga ytterligare antaganden om framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar görs utöver de åtgärder som har föreslagits eller aviserats. En konsekvens av denna princip är att prognoserna för den offentliga konsumtionen bortom budgetåret inte utformas för att nå så hög träffsäkerhet som möjligt utan baseras på gällande anslagna medel och regler. Kalkylerna bortom budgetåret ska alltså ses som en konsekvensanalys av budgetförslagets och tidigare beslutade åtgärders effekt på den medelfristiga budgetutvecklingen. Detta kan även påverka träffsäkerheten för andra makroekonomiska variabler. För att regeringens prognosförmåga ska kunna utvärderas på ett korrekt sätt bör denna prognosprincip och dess konsekvenser beaktas.

Bedömningen av jämviktsarbetslösheten är behäftad med stor osäkerhet. Regeringen har bedömt att det inte är ändamålsenligt att redovisa detaljerade siffersatta effektberäkningar av enskilda reformer. Det skulle riskera att ge en missvisande bild av effekterna. Regeringen beskriver i stället effekten av enskilda reformer i kvalitativa ordalag. I prognosen görs dock en samlad bedömning av hur den aktiva politiken påverkar den makroekonomiska utvecklingen. Det görs för att få så träffsäkra prognoser som möjligt. Att presentera känslighetskalkyler som beskriver hur olika antaganden om jämviktsarbetslösheten påverkar bedömningarna av potentiell BNP och det strukturella sparandet kan vara ett sätt att illustrera osäkerheten i bedömningen. Regeringen avser återkomma med en sådan analys.

Olika modeller för att skatta jämviktsarbetslösheten har olika för- och nackdelar. En fördel med att basera bedömningen av jämviktsarbetslösheten på Europeiska kommissionens skattning av NAWRU (Non-accelerating wage rate of unemployment, dvs. den nivå på arbetslösheten som är kompatibel med konstant löneökningstakt) är att metoden är transparent. Kommissionens modell används av ett flertal EU-länder. Modellen skattar NAWRU genom att utnyttja det historiska sambandet mellan realarbetskostnadsutveckling och resursutnyttjandet på arbetsmarknaden mätt med arbetslöshetsgapet (se Havik m.fl., The production function

methodology for calculating potential growth rates & output gaps, European Economy Economic Papers 535, Europeiska kommissionen). Det pågår ett kontinuerligt utvecklingsarbete av modellen såväl i kommissionens regi som internt inom Regeringskansliet. Regeringen tar redan i dagsläget hänsyn till förändringar av sammansättningen av den arbetsföra befolkningen i bedömningen av jämviktsarbetslösheten.

Hyresregleringen och inkomstfördelningen

Finanspolitiska rådet menar att rörligheten på arbetsmarknaden sannolikt skulle öka, och förutsättningarna för tillväxt förbättras, genom en förändring av dagens system för hyressättning av bostäder i riktning mot marknadshyror. Finanspolitiska rådet menar att bruksvärdesystemet skyddar dem som redan är inne på hyresmarknaden på bekostnad av dem som står utanför. Rådet menar att även för dem som är inne på marknaden skapar systemet problem, då det visserligen håller nere deras hyror, men begränsar deras rörlighet och valmöjligheter. Rådet menar dock att en övergång till marknadshyror inte bör göras utan att beakta effekterna på fördelningen av disponibel inkomst.

Rådets kalkyl av de kortsiktiga fördelningseffekterna visar att en övergång till marknadshyror visserligen skulle höja hyrorna något mer för hushåll i högre inkomstlagen, men att hushåll med lägre inkomster skulle drabbas hårdare räknat i procent av disponibel inkomst. En övergång mot marknadshyror bör enligt rådet därför kompletteras med andra åtgärder, exempelvis utbyggda bostadsbidrag. Samtidigt skulle en övergång till marknadshyror ge kapitalvinster för fastighetsägarna. En engångsbeskattning av fastighetsägarna skulle kunna bidra till att finansiera höjda bostadsbidrag.

Regeringen menar att hyressättningsystemet är konstruerat för att skapa en balans mellan hyresgästernas rätt till trygghet i sitt boende och skäliga hyror för såväl den enskilde hyresgästen som fastighetsägarna. Regeringen delar synen om behovet av ökad rörlighet och lägre trösklar in på bostadsmarknaden. Rådets förslag om utbyggda bostadsbidrag för att kompensera för hyreshöjningar kunde dock ha åtföljts av en mer utförlig analys. Bostadsbidrag som fullt ut kompenserar för hyreshöjningarna riskerar att leda till kraftiga marginal- och tröskeffekter för

hushållen. Detta skulle kunna motverka den ökade rörlighet på arbetsmarknaden som en övergång till marknadshyror syftar till att åstadkomma.

Rådet menar vidare att hyreshushållen i den nedre delen av inkomstfördelningen kan förväntas anpassa sina bostadsval till den nya kostnadsbild som marknadshyror ger upphov till. Enligt rådet skulle en sådan anpassning leda till att en övergång till marknadshyror inte får en tydligt regressiv fördelningsprofil på lång sikt.

Även om konsumtionsutrymmet inte skulle påverkas av anpassningen skulle dock välfärdsförluster uppstå om anpassningen leder till mindre bostadsyta och sämre läge. Detta beaktas inte i rådets bedömning av den långsiktiga fördelningsprofilen.

11.3 Riksrevisionens granskning av årsredovisningen för staten 2016

Riksrevisionen har för årsredovisningen för staten 2016 (skr. 2016/17:101) lämnat en revisionsberättelse utan reservation eller avvikande mening (Fi2017/02233/BATOT). Enligt myndigheten har regeringen i alla väsentliga avseenden upprättat de finansiella delarna av årsredovisningen i enlighet med 10 kap. 5–10 §§ budgetlagen (2011:203) och även i övrigt lämnat information som är förenlig med årsredovisningens finansiella delar. Riksrevisionens uttalande omfattar, liksom tidigare år, inte avsnittet om den offentliga sektorns finansiella sparande. Skälet till detta är att informationen i avsnittet, enligt myndigheten, är behäftad med olika grader av osäkerhet och inte möjlig att verifiera med tillräckliga och ändamålsenliga revisionsbevis.

Riksrevisionen har därutöver i en revisionsrapport till regeringen (Fi2017/02233/BATOT) redogjort för iakttagelser som framför allt avser behov av möjliga förbättringar som regeringen enligt myndigheten bör beakta i de kommande årsredovisningarna.

I rapporten rekommenderar myndigheten regeringen att göra en översyn av redovisnings- och värderingsreglerna för statens innehav av hel- och delägda företag samt i vilken myndighet redovisning av statens innehav ska göras. Enligt Riksrevisionen har värderingen av statens innehav av aktier i SAS AB väckt frågan om

kapitalandelsmetoden som tillämpas är lämplig som värderingsmetod av statens innehav av aktier i de statliga bolagen. Kapitalandelsmetoden används i företag som en metod för konsolidering av intresseföretag i koncernredovisningen. Vid konsolidering av dotterföretag i bolagskoncerner används förvärvsmetoden. När förvärvsmetoden tillämpas finns det bl.a. krav på att justera mellanhavanden mellan bolagen i koncernen och för olika redovisningsprinciper. De statliga bolagen ingår inte i den statliga redovisningsorganisationen och det finns inget krav på att upprätta en s.k. koncernredovisning. I staten används kapitalandelsmetoden för att värdera aktier och andelar i bolag där staten har en ägarandel som är 20 procent eller mer. Den principiella skillnaden mellan förvärvsmetoden och kapitalandelsmetoden vad gäller frågan om justering av mellanhavanden mellan bolag i samma koncern är viktig för redovisningen inom staten eftersom några elimineringar av transaktioner och händelser mellan myndigheter och de statliga bolagen inte behöver göras. Regeringen har för avsikt att ge Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppdrag att analysera frågan och överväga vilken metod som är bäst lämpad och möjlig för värdering av statens innehav i de statliga bolagen.

11.4 Utvecklingen av den ekonomiska styrningen

I detta avsnitt redovisas i korthet det arbete som regeringen bedrivit i syfte att utveckla den ekonomiska styrningen i staten. Arbetet bedrivs med utgångspunkt i regeringens behov av att styra olika verksamheter för att genomföra sin politik och nå de beslutade målen för olika områden samt regeringens och riksdagens behov av att följa upp genomförandet av och måluppfyllelsen i verksamheten. Vid utvecklingen av styrningen ska myndigheternas kärnverksamheter värnas och olikheter i förutsättningar och verksamheter beaktas.

Resultatstyrning

Regeringens resultatstyrning ska bidra till förverkligandet av de politiska målen och ge un-

derlag för att bedöma hur utvecklingen ser ut i förhållande till dessa mål.

Effektivare statsförvaltning

ESV redovisade i december 2016 sina slutsatser och samlade erfarenheter av det fleråriga uppdraget att identifiera och sprida kunskap om goda exempel på effektivisering i statsförvaltningen (ESV 2016:59). ESV definierar effektivitet som ett förhållande mellan kostnader och kvalitet där graden av måluppfyllelse ingår som en del i denna relation. ESV konstaterar att det är vanligt att myndigheterna effektiviserar sina verksamheter genom olika insatser som har karaktären av kontinuerliga förbättringar. Myndigheterna använder sig främst av fem tillvägagångssätt: utveckling av arbetsprocesser, målgruppsorientering, samverkan, digitalisering och regelförenklingar. Utveckling av arbetsprocesser är det vanligaste tillvägagångssättet. Rapporten visar att myndigheterna främst fokuserar på att öka kvaliteten i sina verksamheter och i mindre utsträckning på minskade kostnader. ESV anser att det finns brister när det gäller myndigheternas uppföljning av de resultat som följer av en effektiviseringsinsats och av hur kvalitetsförbättringar påverkar kostnaderna.

Enligt ESV behöver en kultur i statsförvaltningen utvecklas som fokuserar på både kvalitet och kostnader. I budgetlagen och myndighetsförordningen (2007:515) finns generella krav på effektivitet i verksamheten och god hushållning med statens medel, med beaktande av övriga krav på förvaltningen såsom att verksamheten ska bedrivas enligt gällande rätt. Myndigheterna har ofta stora möjligheter att själva bedöma på vilket sätt verksamheterna ska effektiviseras. ESV drar slutsatsen att om regeringen önskar få ut mer av myndigheternas effektiviseringsarbete behöver en dialog föras med myndigheterna om både kvalitet och kostnader och om effektiviseringens omfattning. Vid behov kan detta klargöras i styrningen av myndigheten.

Inom Regeringskansliet har ett arbete genomförts för ett gemensamt synsätt om innebörden av effektiviseringar och vägledningar förtydligats i syfte att utveckla regeringens styrning och uppföljning samt stödja myndigheternas arbete med att effektivisera sina verksamheter. Regeringen fortsätter att följa ESV:s arbete med att sprida kunskap om framgångsfaktorer och metoder för effekti-

visering av verksamheter och på så sätt vara ett kunskapsnav för effektiviseringar i statsförvaltningen.

Utvecklad resultatredovisning och resultatanalys

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att utveckla resultatredovisningen av statens insatser, både vad gäller myndigheternas redovisning till regeringen och regeringens redovisning till riksdagen. Regeringen bedömer att underlaget för resultatanalyser av statens verksamhet har förbättrats som en följd av dessa åtgärder.

Inom Regeringskansliet pågår ett kontinuerligt arbete med att förbättra regeringens resultatredovisningar till riksdagen i budgetpropositionen. De senaste årens utvecklingsarbete har tagit fasta på att synliggöra resultat och att arbeta med rätt information på rätt plats och därmed göra resultatredovisningen mer stringent. Finansutskottet har framfört att det är rimligt att utvecklingsarbetet inriktas mot att koncentrera resultatredovisningen till att beskriva och bedöma resultat av statliga insatser i förhållande till de mål riksdagen beslutat om. Utskottet har också betonat vikten av att skapa en tydlig uppföljning och analys av måluppfyllelse som grund för prioriteringar och budgetförslag (bet. 2015/16:FiU1 s. 165).

Inför budgetpropositionen för 2016 hade Regeringskansliet och Riksdagsförvaltningen ett utvecklingssamarbete om vissa utgiftsområden. Inför föreliggande proposition har ett fördjupat utvecklingsarbete bedrivits inom Regeringskansliet under Finansdepartementets ledning där dialog även förts mellan berörda fackdepartement och utskottskanslier. De områden som ingått i arbetet är internationell samverkan (utg.omr. 5), funktionshinderspolitik (del av utg.omr. 9), migration (utg.omr. 8) och allmän miljö- och naturvård (utg.omr. 20). Arbetet har, med anpassning till respektive avsnitt, resulterat i utvecklad resultatinformation. Det handlar bl.a. om utvecklade resultatindikatorer, förlängda tidsserier, förbättrad resultatanalys, ökad läsbarhet, tydligare koppling mellan olika avsnitt och redovisning av resultat i förhållande till anslagsutveckling.

I syfte att utveckla resultatuppföljningen gavs ESV i regleringsbrevet för 2016 i uppdrag att presentera en översiktlig bild per utgiftsområde av dels utvecklingen i förhållande till målen, dels utgiftsutvecklingen för berörda anslag. ESV redovisade i april 2017 uppdraget i rapporten

Resultatuppföljning av statens budget (ESV 2017:46). I rapporten presenteras en översiktlig bild per utgiftsområde baserat på ett urval av mål, indikatorer och anslag. Rapporten visar att kopplingen mellan mål, indikatorer och anslag varierar. I en del fall har indikatorerna en tydlig koppling till såväl mål som anslag. I andra fall är sådana kopplingar mer komplexa eller svåra att göra. Inom vissa områden finns det så många indikatorer att det, enligt ESV, riskerar att ge ett informationsöverflöd som gör det svårt att avgöra vilka indikatorer som bäst svarar mot målen. Rapporten visar på de utmaningar som finns men även på möjligheter att bättre åskådliggöra resultatet av den statliga verksamheten. Rapporten kommer att användas i Regeringskansliets fortsatta arbete med att utveckla resultatanalyserna, resultatstyrningen och resultatredovisningen.

Ett viktigt underlag för resultatanalyser är myndigheternas årsredovisningar. På uppdrag av regeringen presenterade ESV under hösten 2016 en rapport som visade att myndigheternas resultatredovisningar kan utvecklas för att bättre möta regeringens behov av underlag. ESV har i regleringsbrevet för 2017 fått i uppdrag att genomföra fördjupade studier av vilka åtgärder som krävs för att nå en förbättring. Uppdraget ska redovisas i november 2017.

Krav på könsuppdelad statistik

I regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10) informerade regeringen om att beredning pågick om införande av krav på att samtliga myndigheter som presenterar individbaserad statistik i sin årsredovisning ska göra detta uppdelat efter kön.

I förordningen (2001:100) om den officiella statistiken anges att den officiella statistiken ska vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Den officiella statistiken omfattar dock endast en delmängd av den statistik som tas fram hos myndigheterna och som regeringen behöver som underlag. Regeringen har tidigare i myndigheternas instruktioner, regleringsbrev eller särskilda beslut gett vissa myndigheter i uppgift att redovisa icke officiell individbaserad statistik uppdelad efter kön.

Regeringen har genom en ändring i 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag infört ett generellt krav, likt det

som gäller för den officiella statistiken, om att individbaserad statistik som ingår i resultatredovisningen i myndighetens årsredovisning ska vara uppdelad efter kön, om det inte finns särskilda skäl mot detta. Ändringen trädde i kraft den 1 mars 2017 och ska tillämpas första gången i fråga om årsredovisningen för 2017. Därigenom förenklas styrningen av den individbaserade statistiken avseende könsuppdelning. Samtidigt säkerställs att det finns könsuppdelad statistik som underlag för de analyser som behöver göras både i budgetprocessen och i övrigt för att kunna intensifiera jämställdhetsarbetet.

Finansiell styrning

Regeringens finansiella styrning ska säkerställa att det finns tydliga regler för redovisningen och användningen av statens medel samt bidra till en effektiv resursanvändning.

Utvecklat och förenklat regelverk

I syfte att utveckla och förenkla redovisningskraven på några specificerade områden gav regeringen ESV, i regleringsbrevet för 2016, i uppdrag att utreda och lämna förslag till regeländringar. Myndigheten har utrett konsekvenserna av att slopa det generella kravet på delårsrapport för myndigheter som omfattas av internrevisionsförordningen (2006:1228). Mot bakgrund av ESV:s utredning och för att förenkla för myndigheterna har regeringen beslutat om ändringar i förordningen om årsredovisning och budgetunderlag som innebär ett slopande av kravet på delårsrapport. Myndigheterna kommer i enlighet med ESV:s föreskrifter även fortsättningsvis att rapportera utfall till statsredovisningen, bl.a. det kvartalsvisa underlaget till nationalräkenskaperna. Vidare kan regeringen vid behov besluta att en myndighet ska lämna delårsrapport.

Regeringen har även, mot bakgrund av förslag från ESV, beslutat om ändringar i anslagsförordningen (2011:223) för att förtydliga reglerna om redovisning mot anslag vad gäller utgifter för avhjälpande av miljöskador på mark, vattenområde eller grundvatten. Vidare har ESV, som en följd av ett regeringsuppdrag om enhetlig redovisning av garantier och utlåning, beslutat om ändringar i sina föreskrifter och allmänna råd till anslagsförordningen och förordningen om

årsredovisning och budgetunderlag i syfte att åstadkomma en mer överskådlig och enhetlig redovisning av statens garantier och utlåning.

Tydligare tabeller för härledning av ram- och anslagsnivån

Konstitutionsutskottet har vid flera tillfällen understrukit att det är angeläget att innebörden av de förändringar som redovisas i budgetpropositionens härledningstabeller på ett eller annat sätt tydligt framgår (bet. 2016/17:KU1). Härledningstabellen utgör en av flera informationskällor för riksdagens beslut om anslagsnivåer. Tabellen har i vissa fall varit svår att tolka eftersom den innehåller såväl tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar som nya förslag och aviseringar. I syfte att göra härledningstabellen mer transparent påbörjades ett arbete i budgetpropositionen för 2017 med att förtydliga tabellen för några anslag. Från och med denna proposition är samtliga härledningstabeller specificerade avseende nya beslut och överföringar. Detta gäller både härledningstabellen som redovisar ramnivån för utgiftsområdet och härledningstabellen per anslag.

Intern styrning och kontroll samt internrevision

En väl fungerande intern styrning och kontroll hos myndigheterna är en förutsättning för att driva verksamheten på ett effektivt sätt och uppnå önskat resultat. Myndighetsledningarnas ansvar för den interna styrningen och kontrollen framgår av myndighetsförordningen. Därutöver har regeringen beslutat vilka myndigheter som ska följa internrevisionsförordningen. Dessa myndigheter ska även följa förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll. Internrevisionen utgör ett centralt stöd för myndighetsledningarna i arbetet med att säkerställa en god intern styrning och kontroll. ESV har i uppgift att utveckla och förvalta den interna styrningen och kontrollen samt internrevisionen i staten. ESV lämnar varje år en rapport till regeringen i vilken myndigheten redovisar hur internrevisionen fungerar i staten som helhet samt hur myndighetsledningarnas interna styrning och kontroll fungerar.

I rapporten Redovisning över den statliga internrevisionen och myndigheternas interna styrning och kontroll 2017 (ESV 2017:14) redo-

visar ESV en samlad bedömning av att den statliga internrevisionen fungerar väl. ESV påpekar dock att av de 69 myndigheter som ska inrätta internrevision har nio myndigheter haft en halv årsarbetskraft eller mindre för internrevision under 2016. ESV menar att det finns en risk att tiden inte räcker till för att genomföra internrevisionsuppdragen på det sätt som god internrevisions- och internrevisorssed kräver. Regeringen bedömer, främst mot bakgrund av ESV:s rapport, att internrevisionen i allt väsentligt fungerar tillfredsställande i staten som helhet men är angelägen om att myndigheterna tilldelar internrevisionen tillräckliga resurser för att den ska kunna utföra sitt uppdrag. Regeringen följer därför utvecklingen av myndigheternas tilldelning av resurser till internrevisionen.

De myndigheter som tillämpar förordningen om intern styrning och kontroll ska i sin årsredovisning göra en bedömning av huruvida den interna styrningen och kontrollen är betryggande. Genom myndigheternas bedömning kan regeringen få en bild av den interna styrningen och kontrollen i staten som helhet. ESV har i sin årliga rapport redovisat sin granskning av dessa myndigheters bedömningar av den interna styrningen och kontrollen i årsredovisningarna för 2016. Enligt ESV är det få myndigheter som redovisar brister. För de fåtal myndigheter som redovisar sådana handlar det främst om riskhantering.

Regeringen ser mycket allvarigt på den senaste tidens händelser som tyder på en bristande intern styrning och kontroll hos vissa myndigheter. Regeringen har i regleringsbrevet för 2017 gett ESV i uppdrag att analysera hur de statliga myndigheterna tillämpar förordningen om intern styrning och kontroll avseende bl.a. hur riskanalyserna kommer till användning och hur myndigheterna arbetar med att skydda verksamheten mot oegentligheter. Uppdraget ska redovisas den 29 september 2017.

Regeringen är även angelägen om att samtliga myndigheter vidtar åtgärder för att motverka korruption och andra oegentligheter i statsförvaltningen. Statskontoret har därför fått i uppdrag att stärka myndigheternas arbete i dessa frågor (Fi2017/01595/SFÖ). Statskontoret har inrättat ett nätverk mot korruption och utarbetat riktlinjer för att underlätta när mistankor om korruption ska meddelas. Vidare har regeringen, genom Nationella upphandlingsstrategin (Fi 2016:8), uppmanat upphandlande

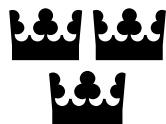
myndigheter att ha interna riktlinjer för hur förekomsten av korruption och jäv i upphandlingar ska motverkas.

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2018

Bilaga 1

Specifikation av budgetens utgifter och inkomster 2018

Innehållsförteckning

1	Specifikation av budgetens utgifter för 2018.....	5
2	Specifikation av budgetens inkomster för 2018.....	19

1 Specifikation av budgetens utgifter för 2018

I det följande sammanställs budgetens anslag för 2018. Anslagen är fördelade på utgiftsområden.

Tusental kronor

1	Rikets styrelse	14 531 335
1	Statschefen	139 199
1	Kungliga hov- och slottsstaten	139 199
2	Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän	1 935 826
1	Riksdagens ledamöter och partier m.m.	904 666
2	Riksdagens förvaltningsanslag	814 471
3	Riksdagens fastighetsanslag	120 000
4	Riksdagens ombudsmän (JO)	96 689
3	Sametinget och samepolitiken	53 901
1	Sametinget	53 901
4	Regeringskansliet m.m.	7 779 310
1	Regeringskansliet m.m.	7 779 310
5	Länsstyrelserna	2 978 666
1	Länsstyrelserna m.m.	2 978 666
6	Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	877 667
1	Allmänna val och demokrati	555 890
2	Justitiekanslern	49 576
3	Datainspektionen	85 314
4	Valmyndigheten	19 937
5	Stöd till politiska partier	166 950
7	Nationella minoriteter	137 417
1	Åtgärder för nationella minoriteter	122 917
2	Åtgärder för den nationella minoriteten romer	14 500
8	Medier	601 086
1	Presstödet	567 119
2	Myndigheten för press, radio och tv	33 967
9	Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	28 263
1	Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	28 263
2	Samhällsekonomi och finansförvaltning	16 285 547
1	Statskontoret	96 727
2	Kammarkollegiet	71 923
3	Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	17 550
4	Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
5	Statliga tjänstepensioner m.m.	13 227 000
6	Finanspolitiska rådet	10 078

Tusental kronor

7	Konjunkturinstitutet	64 571
8	Ekonomistyrningsverket	174 581
9	Statistiska centralbyrån	557 223
10	Bidragsfastigheter	269 000
11	Finansinspektionen	602 798
12	Riksgäldskontoret	327 642
13	Bokföringsnämnden	10 133
14	Vissa garanti- och medlemsavgifter	223 142
15	Riksrevisionen	329 737
16	Finansmarknadsforskning	29 913
17	Upphandlingsmyndigheten	94 036
18	Digitaliseringsmyndigheten	177 050

3 Skatt, tull och exekution 11 399 384

1	Skatteverket	7 590 735
2	Tullverket	1 862 074
3	Kronofogdemyndigheten	1 946 575

4 Rättsväsendet 45 776 783

1	Polismyndigheten	24 516 124
2	Säkerhetspolisen	1 492 507
3	Åklagarmyndigheten	1 519 317
4	Ekobrottsmyndigheten	677 008
5	Sveriges Domstolar	5 601 459
6	Kriminalvården	8 648 702
7	Brottsförebyggande rådet	148 270
8	Rättsmedicinalverket	425 276
9	Gentekniknämnden	5 547
10	Brottsoffermyndigheten	47 233
11	Ersättning för skador på grund av brott	121 953
12	Rättsliga biträden m.m.	2 354 657
13	Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 987
14	Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	24 174
15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	47 157
16	Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	18 272
17	Domarnämnden	8 140
18	Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	81 000

5 Internationell samverkan 2 009 032

1	Avgifter till internationella organisationer	1 328 554
2	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	192 276
3	Nordiskt samarbete	15 595
4	Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	13 826
5	Inspektionen för strategiska produkter	43 432
6	Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	54 358
7	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
8	Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
9	Svenska institutet	123 724

Tusental kronor

10	Information om Sverige i utlandet	15 475
11	Samarbete inom Östersjöregionen	174 215
6	Försvar och samhällets krisberedskap	53 835 520
1	Försvar	49 338 322
1	Förbandsverksamhet och beredskap	34 940 784
2	Försvarsmaktens insatser internationellt	1 147 159
3	Anskaffning av materiel och anläggningar	10 816 324
4	Forskning och teknikutveckling	641 905
5	Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	10 792
6	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	169 036
7	Officersutbildning m.m.	218 329
8	Försvarets radioanstalt	1 106 408
9	Totalförsvarets forskningsinstitut	180 479
10	Nämnder m.m.	6 301
11	Internationella materielsamarbeten, industrifrågor m.m.	91 559
12	Försvarsunderrättelsedomstolen	9 246
2	Samhällets krisberedskap	4 045 542
1	Kustbevakningen	1 142 760
2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	74 850
3	Ersättning för räddningstjänst m.m.	21 080
4	Krisberedskap	1 286 310
5	Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	305 171
6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 169 221
7	Statens haverikommission	46 150
3	Strålsäkerhet	393 078
1	Strålsäkerhetsmyndigheten	393 078
4	Elsäkerhet	58 578
1	Elsäkerhetsverket	58 578
7	Internationellt bistånd	42 985 209
1	Internationellt utvecklingssamarbete	42 985 209
1	Bistandsverksamhet	41 606 382
2	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 171 090
3	Nordiska Afrikainstitutet	16 103
4	Folke Bernadotteakademin	123 955
5	Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
6	Utvärdering av internationellt bistånd	17 679
8	Migration	15 748 230
1	Migrationsverket	5 315 835
2	Ersättningar och bostadskostnader	8 101 000
3	Migrationspolitiska åtgärder	77 915
4	Domstolsprövning i utlänningsmål	959 878
5	Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	288 800
6	Offentligt biträde i utlänningsärenden	305 150

7	Utresor för avvisade och utvisade	349 202
8	Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	155 450
9	Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m fl.	195 000
9	Hälsovård, sjukvård och social omsorg	77 696 041
1	Hälso- och sjukvårdspolitik	42 772 934
1	Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	35 408
2	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	82 724
3	Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	143 295
4	Tandvårdsförmåner	6 332 439
5	Bidrag för läkemedelsförmånerna	26 582 000
6	Bidrag till folkhälsa och sjukvård	7 096 286
7	Sjukvård i internationella förhållanden	465 030
8	Bidrag till psykiatri	1 755 493
9	Läkemedelsverket	134 537
10	E-hälsomyndigheten	145 722
2	Folkhälsopolitik	590 681
1	Folkhälsomyndigheten	383 014
2	Insatser för vaccinberedskap	88 500
3	Bidrag till WHO	43 665
4	Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
3	Funktionshinderspolitik	248 090
1	Myndigheten för delaktighet	59 348
2	Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4	Politik för sociala tjänster	31 857 502
1	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	24 333
2	Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	767 514
3	Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 395
4	Kostnader för statlig assistansersättning	25 693 300
5	Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	2 517 490
6	Statens institutionsstyrelse	1 082 555
7	Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	1 508 915
5	Barnrättspolitik	47 184
1	Barnombudsmannen	24 923
2	Barnets rättigheter	22 261
6	Alkohol, narkotika, doping, tobak samt spel	195 629
1	Åtgärder avseende alkohol, narkotika, doping, tobak samt spel	195 629
7	Forskningspolitik	641 079
1	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	34 576
2	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	606 503
8	Socialstyrelsen	1 342 942
1	Socialstyrelsen	658 637
2	Inspektionen för vård och omsorg	684 305

Tusental kronor

10	Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	102 615 229
1	Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	93 814 810
1	Sjukpenning och rehabilitering m.m.	38 810 429
2	Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	46 909 313
3	Handikappersättning	1 384 000
4	Arbets-skadeersättningar m.m.	2 876 000
5	Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	33 068
6	Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 901 000
7	Ersättning för höga sjuklönekostnader	901 000
2	Myndigheter	8 800 419
1	Försäkringskassan	8 732 772
2	Inspektionen för socialförsäkringen	67 647
11	Ekonomisk trygghet vid ålderdom	34 635 669
1	Ersättning vid ålderdom	34 079 900
1	Garantipension till ålderspension	13 080 300
2	Efterlevandepensioner till vuxna	10 869 800
3	Bostadstillägg till pensionärer	9 026 600
4	Äldreförsörjningsstöd	1 103 200
2	Myndigheter	555 769
1	Pensionsmyndigheten	555 769
12	Ekonomisk trygghet för familjer och barn	94 586 418
1	Barnbidrag	31 607 039
2	Föräldraförsäkring	42 958 598
3	Underhållsstöd	2 861 850
4	Adoptionsbidrag	23 284
5	Barnpension och efterlevandestöd	977 800
6	Vårdbidrag för funktionshindrade barn	4 264 510
7	Pensionsrätt för barnår	7 366 900
8	Bostadsbidrag	4 526 437
13	Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	25 600 209
1	Nyanlända invandrares etablering	24 885 987
1	Etableringsåtgärder	238 430
2	Kommunersättningar vid flyktingmottagande	19 265 374
3	Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	5 179 320
4	Hemutrustningslån	202 863
2	Diskriminering	196 705
1	Diskrimineringsombudsmannen	123 786
2	Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	72 919

3	Jämställdhet	442 517
1	Särskilda jämställdhetsåtgärder	334 039
2	Jämställdhetsmyndigheten	80 315
3	Bidrag för kvinnors organisering	28 163
4	Segregation	75 000
1	Åtgärder mot segregation	56 000
2	Delegationen mot segregation	19 000
14	Arbetsmarknad och arbetsliv	74 083 840
1	Arbetsmarknad	73 150 314
1	Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	8 402 329
2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	22 699 927
3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	13 422 023
4	Lönebidrag och Samhall m.m.	19 196 879
5	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	119 685
6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	1 523 500
7	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	41 161
8	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	71 785
9	Bidrag till administration av grundbeloppet	56 363
10	Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
11	Bidrag till lönegarantiersättning	1 700 000
12	Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	5 756 893
13	Lån till körkort	151 466
2	Arbetsliv	933 526
1	Arbetsmiljöverket	763 225
2	Arbetsdomstolen	34 330
3	Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
4	Medlingsinstitutet	58 449
5	Arbetslivspolitik	25 000
6	Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö	18 800
15	Studiestöd	24 352 692
1	Studiehjälp	4 091 761
2	Studiemedel	16 357 643
3	Avsättning för kreditförluster	1 878 700
4	Statens utgifter för studiemedelsräntor	140 582
5	Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål	29 000
7	Studiestartsstöd	909 000
8	Centrala studiestödsnämnden	869 376
9	Överklagandenämnden för studiestöd	14 480
16	Utbildning och universitetsforskning	77 965 638
1	Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	24 863 021
1	Statens skolverk	1 124 218
2	Statens skolinspektion	405 298
3	Specialpedagogiska skolmyndigheten	722 806

Tusental kronor

4	Sameskolstyrelsen	40 099
5	Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	3 685 198
6	Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	296 950
7	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	4 436 000
8	Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	190 220
9	Bidrag till svensk undervisning i utlandet	102 540
10	Fortbildning av lärare och förskolepersonal	308 985
11	Bidrag till vissa studier	17 525
12	Myndigheten för yrkeshögskolan	115 581
13	Statligt stöd till vuxenutbildning	2 570 034
14	Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	2 204 750
15	Upprustning av skollokaler och utemiljöer	680 000
16	Fler anställda i lågstadiet	2 300 000
17	Skolforskningsinstitutet	23 756
18	Praktiknära skolforskning	18 543
19	Bidrag till lärarlöner	4 457 100
20	Särskilda insatser inom skolområdet	163 418
21	Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	1 000 000

2	Universitet och högskolor	44 774 066
1	Universitetskanslersämbetet	144 539
2	Universitets- och högskolerådet	174 578
3	Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 756 305
4	Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 131 629
5	Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 066 875
6	Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 193 198
7	Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 123 478
8	Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 564 290
9	Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 739 036
10	Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 630 355
11	Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 396 659
12	Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 118 416
13	Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 549 701
14	Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	886 763
15	Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	720 949
16	Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 559 586
17	Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 161 006
18	Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 545 942
19	Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	674 320
20	Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	385 307
21	Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	664 465
22	Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	238 163
23	Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 067 905
24	Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	335 303
25	Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	797 279
26	Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	265 079
27	Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	554 525
28	Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	244 069
29	Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	935 565
30	Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	236 817
31	Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	247 764

32	Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	96 517
33	Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	610 073
34	Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	113 742
35	Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	202 136
36	Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	50 405
37	Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	103 938
38	Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	34 406
39	Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	501 449
40	Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	74 480
41	Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	432 085
42	Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	76 988
43	Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	455 713
44	Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	98 016
45	Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	393 975
46	Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	68 748
47	Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	397 872
48	Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	63 057
49	Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	309 935
50	Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	50 523
51	Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	364 670
52	Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	63 124
53	Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	162 576
54	Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	19 689
55	Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	64 579
56	Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	11 214
57	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	131 513
58	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	19 787
59	Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	421 111
60	Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	83 707
61	Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	30 076
62	Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	20 776
63	Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 344 601
64	Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	732 248
65	Särskilda medel till universitet och högskolor	432 125
66	Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 583 230
67	Särskilda bidrag inom högskoleområdet	45 116

3	Forskning	8 184 653
1	Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	6 007 846
2	Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	360 061
3	Vetenskapsrådet: Förvaltning	163 492
4	Rymdforskning och rymdverksamhet	947 356
5	Rymdstyrelsen: Förvaltning	34 464
6	Institutet för rymdfysik	55 428
7	Kungl. biblioteket	370 085
8	Polarforskningssekreteriatet	48 024
9	Sunet	49 183
10	Centrala etikprövningsnämnden	7 342

Tusental kronor

11	Regionala etikprövningsnämnder	41 377
12	Särskilda utgifter för forskningsändamål	99 995
4	Vissa gemensamma ändamål	143 898
1	Internationella program	81 589
2	Avgift till Unesco och ICCROM	30 886
3	Kostnader för Svenska Unescorådet	10 380
4	Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	21 043
17	Kultur, medier, trossamfund och fritid	15 879 752
1	Kulturområdesövergripande verksamhet	2 378 657
1	Statens kulturråd	55 461
2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	579 284
3	Skapande skola	187 825
4	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
5	Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852
6	Bidrag till regional kulturverksamhet	1 486 368
7	Myndigheten för kulturanalys	14 714
2	Teater, dans och musik	1 401 430
1	Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	1 071 049
2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	213 614
3	Statens musikverk	116 767
3	Litteraturen, läsandet och språket	344 536
1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	155 735
2	Myndigheten för tillgängliga medier	121 756
3	Institutet för språk och folkminnen	67 045
4	Bildkonst, arkitektur, form och design	125 372
1	Statens konstråd	30 745
2	Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 947
3	Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 611
4	Bidrag till bild- och formområdet	40 069
5	Kulturskaparnas villkor	481 250
1	Konstnärsnämnden	21 954
2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	459 296
6	Arkiv	397 785
1	Riksarkivet	397 785
7	Kulturmiljö	1 008 742
1	Riksantikvarieämbetet	270 200
2	Bidrag till kulturmiljövård	270 542
3	Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
4	Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000

8	Museer och utställningar	1 648 119
1	Centrala museer: Myndigheter	1 266 887
2	Centrala museer: Stiftelser	258 707
3	Bidrag till vissa museer	75 519
4	Forum för levande historia	45 926
5	Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	1 080
9	Trossamfund	94 550
1	Nämnden för statligt stöd till trossamfund	12 631
2	Stöd till trossamfund	81 919
10	Film	552 144
1	Filmstöd	552 144
11	Medier	90 887
1	Utbyte av TV-sändningar mellan Sverige och Finland	9 721
2	Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3 817
3	Avgift till europeiska audiovisuella observatoriet	483
4	Statens medieråd	22 310
5	Stöd till taltidningar	54 556
12	Ungdomspolitik	319 253
1	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	40 813
2	Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	243 440
3	Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	35 000
13	Politik för det civila samhället	2 221 018
1	Stöd till idrotten	1 954 311
2	Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
3	Stöd till friluftorganisationer	47 785
4	Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
5	Insatser för den ideella sektorn	151 758
14	Folkbildning	4 765 225
1	Bidrag till folkbildningen	4 348 183
2	Bidrag till tolkutbildning	59 331
3	Särskilda insatser inom folkbildningen	170 000
4	Särskilt utbildningsstöd	187 711
15	Tillsyn över spelmarknaden	50 784
1	Lotteriinspektionen	50 784
18	Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 951 648
1	Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteri verksamhet	6 686 096
1	Bostadspolitisk utveckling	20 600
2	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	94 500
3	Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
4	Boverket	308 302
5	Statens geotekniska institut	46 767

Tusental kronor

6	Lantmäteriet	563 927
7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	1 000 000
8	Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	1 300 000
9	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	3 200 000
10	Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	34 000
11	Innovativt och hållbart byggande	75 000
2	Konsumentpolitik	265 552
1	Konsumentverket	165 408
2	Allmänna reklamationsnämnden	44 488
3	Fastighetsmäklarinspektionen	24 823
4	Åtgärder på konsumentområdet	26 459
5	Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374
19	Regional tillväxt	3 921 525
1	Regionala tillväxtåtgärder	2 099 637
2	Transportbidrag	400 864
3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 421 024
20	Allmän miljö- och naturvård	10 772 788
1	Miljöpolitik	9 827 871
1	Naturvårdsverket	590 938
2	Miljöövervakning m.m.	410 214
3	Åtgärder för värdefull natur	1 247 535
4	Sanering och återställning av förorenade områden	868 018
5	Miljöforskning	78 825
6	Kemikalieinspektionen	274 741
7	Avgifter till Internationella organisationer	315 131
8	Supermiljöbilspremie	250 000
9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	245 724
10	Klimatanpassning	214 000
11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	949 565
12	Insatser för internationella klimatinvesteringar	235 000
13	Internationellt miljösamarbete	45 900
14	Skydd av värdefull natur	1 418 000
15	Havs- och vattenmyndigheten	244 280
16	Klimatinvesteringar	1 590 000
17	Elbusspremie	100 000
18	Investeringsstöd för gröna städer	100 000
19	Elcykelpremie	350 000
20	Industriklivet	300 000
2	Miljöforskning	944 917
1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	103 509
2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	841 408

21	Energi	3 588 354
1	Statens energimyndighet	313 389
2	Insatser för energieffektivisering	233 000
3	Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	10 000
4	Energiforskning	1 477 723
5	Planeringsstöd för vindkraft	85 000
6	Energimarknadsinspektionen	120 914
7	Energiteknik	975 000
8	Elberedskap	258 000
9	Avgifter till internationella organisationer	25 328
10	Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	90 000
22	Kommunikationer	56 418 505
1	Transportpolitik	55 981 792
1	Utveckling av statens transportinfrastruktur	25 512 794
2	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	21 347 306
3	Trafikverket	1 386 846
4	Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188 308
5	Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
6	Ersättning avseende icke statliga flygplatser	167 313
7	Trafikavtal	930 000
8	Viss internationell verksamhet	28 757
9	Statens väg- och transportforskningsinstitut	53 540
10	Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	150 000
11	Trängselskatt i Stockholm	1 528 925
12	Transportstyrelsen	2 139 603
13	Trafikanalys	68 162
14	Trängselskatt i Göteborg	899 954
15	Sjöfartsstöd	1 518 000
2	Politiken för informationssamhället	436 713
1	Post- och telestyrelsen	42 040
2	Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	140 278
3	Grundläggande betaltjänster	35 537
4	Informationsteknik och telekommunikation	72 844
5	Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	146 014
23	Areella näringar, landsbygd och livsmedel	19 253 779
1	Skogsstyrelsen	472 307
2	Insatser för skogsbruket	580 373
3	Statens veterinärmedicinska anstalt	144 379
4	Bidrag till veterinär fältverksamhet	108 512
5	Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
6	Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	124 349
7	Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
8	Statens jordbruksverk	621 432
9	Bekämpande av växtskadegörare	5 000
10	Gårdsstöd m.m.	6 695 000

Tusental kronor

11	Intervention för jordbruksprodukter m.m.	138 000
12	Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	24 250
13	Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	194 000
14	Livsmedelsverket	243 375
15	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	163 160
16	Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	42 913
17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	4 357 405
18	Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 458 391
19	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	79 830
20	Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4 116
21	Åtgärder på fjällägenheter	1 529
22	Främjande av rennäringen m.m.	113 915
23	Sveriges lantbruksuniversitet	1 912 254
24	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	598 164
25	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
26	Nedsättning av slakteriavgifter	107 237

24 Näringsliv 7 370 651

1	Näringspolitik	6 741 121
1	Verket för innovationssystem	237 566
2	Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 915 255
3	Institutens strategiska kompetensmedel	740 629
4	Tillväxtverket	272 106
5	Näringslivsutveckling	1 081 022
6	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	59 735
7	Turistfrämjande	114 613
8	Sveriges geologiska undersökning	239 005
9	Geovetenskaplig forskning	5 923
10	Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
11	Bolagsverket	53 285
12	Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
13	Konkurrensverket	145 803
14	Konkurrensforskning	13 804
15	Upprustning och drift av Göta kanal	153 210
16	Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	23 200
17	Kapitalinsatser i statliga bolag	1 000
18	Avgifter till vissa internationella organisationer	17 780
19	Finansiering av rättegångskostnader	18 000
20	Bidrag till företagsutveckling och innovation	309 472
21	Patent- och registreringsverket	317 386

2 Utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande 629 530

1	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	25 042
2	Kommerskollegium	87 474
3	Exportfrämjande verksamhet	382 389
4	Investeringsfrämjande	72 772
5	Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
6	Bidrag till standardiseringen	31 336
7	AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	10 000

25	Allmänna bidrag till kommuner	111 385 385
1	Kommunalekonomisk utjämning	99 808 388
2	Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 070 047
3	Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	6 950
4	Stöd med anledning av flyktingsituationen	7 000 000
5	Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet	500 000
26	Statsskuldräntor m.m.	11 355 200
1	Räntor på statsskulden	11 200 000
2	Oförutsedda utgifter	10 000
3	Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
27	Avgiften till Europeiska unionen	39 510 631
1	Avgiften till Europeiska unionen	39 510 631
Summa anslag		1 000 514 994

2 Specifikation av budgetens inkomster för 2018

I det följande beräknas budgetens inkomster för 2018. Inkomsterna är fördelade på inkomsttyper och inkomstitlar.

Tusental kronor

Skatt på arbete		1 239 040 801
1100	Direkta skatter på arbete	657 127 381
<i>1110</i>	<i>Inkomstskatter</i>	<i>786 831 728</i>
1111	Statlig inkomstskatt	60 806 690
1115	Kommunal inkomstskatt	726 025 038
<i>1120</i>	<i>Allmän pensionsavgift</i>	<i>123 118 767</i>
1121	Allmän pensionsavgift	123 118 767
<i>1130</i>	<i>Artistskatt</i>	<i>341</i>
1131	Artistskatt	341
<i>1140-1150</i>	<i>Skattereduktioner</i>	<i>-252 823 455</i>
1141	Allmän pensionsavgift	-123 087 036
1142	Fackförningsavgift	-1 335 000
1144	Fastighetsavgift	-248 218
1151	Sjöinkomst	-54 368
1153	Jobbskatteavdrag	-112 556 627
1154	Husavdrag	-15 051 403
1155	Gåvor till ideell verksamhet	0
1156	Övriga skattereduktioner	-490 803
1200	Indirekta skatter på arbete	581 913 420
<i>1210</i>	<i>Arbetsgivaravgifter</i>	<i>564 778 746</i>
1211	Sjukförsäkringsavgift	76 986 676
1212	Föräldraförsäkringsavgift	46 015 124
1213	Arbets-skadeavgift	3 539 625
1214	Ålderspensionsavgift	186 096 088
1215	Efterlevandepensionsavgift	12 388 687
1216	Arbetsmarknadsavgift	46 115 049
1217	Allmän löneavgift	189 723 897
1218	Ofördelade avgifter	0
1219	Nedsatta avgifter	3 913 600
<i>1240</i>	<i>Egenavgifter</i>	<i>12 809 175</i>
1241	Sjukförsäkringsavgift	260 631
1242	Föräldraförsäkringsavgift	642 267
1243	Arbets-skadeavgift	83 265

Tusental kronor

	1244	Ålderspensionsavgift, netto	4 979 283
	1245	Efterlevandepensionsavgift	291 683
	1246	Arbetsmarknadsavgift	41 652
	1247	Allmän löneavgift	4 347 295
	1248	Ofördelade avgifter	0
	1249	Nedsatta avgifter	2 163 099
1260		<i>Avgifter till premiepensionssystemet</i>	-38 689 001
	1261	Avgifter till premiepensionssystemet	-38 689 001
1270		<i>Särskild löneskatt</i>	48 667 764
	1271	Pensionskostnader, företag	39 213 089
	1272	Pensionskostnader, staten	3 976 975
	1273	Förvärvsinkomster	4 180 665
	1274	Egenföretagare	1 297 035
	1275	Övrigt	0
1280		<i>Nedsättningar</i>	-6 076 699
	1282	Arbetsgivaravgifter	-3 913 600
	1283	Egenavgifter, generell nedsättning	-2 086 429
	1284	Egenavgifter, regional nedsättning	-76 670
1290		<i>Tjänstegruppliv</i>	423 435
	1291	Tjänstegruppliv	423 435
1300		Skatt på kapital	255 612 596
1310		<i>Skatt på kapital, hushåll</i>	69 434 494
	1311	Skatt på kapital	86 762 685
	1312	Skattereduktion kapital	-17 351 660
	1313	Expansionsmedelsskatt	23 469
1320		<i>Skatt på företagsvinster</i>	129 635 828
	1321	Skatt på företagsvinster	129 635 828
	1322	Skattereduktioner	0
1330		<i>Kupongskatt</i>	7 261 050
	1331	Kupongskatt	7 261 050
1340		<i>Avkastningsskatt</i>	4 349 813
	1341	Avkastningsskatt, hushåll	139 273
	1342	Avkastningsskatt, företag	4 123 315
	1343	Avkastningsskatt på individuellt pensionssparande	87 225
1350		<i>Fastighetsskatt</i>	32 663 881
	1351	Fastighetsskatt, hushåll	687 105

Tusental kronor

1352	Fastighetsskatt, företag	13 336 740
1353	Kommunal fastighetsavgift, hushåll	15 076 358
1354	Kommunal fastighetsavgift, företag	3 563 678
1360	<i>Stämpelskatt</i>	12 267 530
1361	Stämpelskatt	12 267 530
1400	Skatt på konsumtion och insatsvaror	580 892 265
1410	<i>Mervärdesskatt</i>	450 559 840
1411	Mervärdesskatt	450 559 840
1420	<i>Skatt på alkohol och tobak</i>	26 536 952
1421	Skatt på tobak	12 040 562
1422	Skatt på etylalkohol	4 280 599
1423	Skatt på vin	5 935 551
1424	Skatt på mellanklassprodukter	146 743
1425	Skatt på öl	4 139 045
1426	Privatinförsel av alkohol och tobak	-5 548
1430-1460	<i>Skatt på energi och miljö</i>	75 244 660
1430	<i>Energiskatt</i>	47 591 485
1431	Skatt på elektrisk kraft	24 248 589
1432	Energiskatt bensin	11 242 912
1433	Energiskatt oljeprodukter	11 786 884
1434	Energiskatt övrigt	313 100
1440	<i>Koldioxidskatt</i>	23 321 585
1441	Koldioxidskatt bensin	7 517 589
1442	Koldioxidskatt oljeprodukter	15 192 968
1443	Koldioxidskatt övrigt	611 028
1450-1460	<i>Övriga skatter på energi och miljö</i>	4 331 590
1451	Svavelskatt	12 202
1452	Skatt på råttolja	0
1453	Särskild skatt mot försurning	52 462
1454	Skatt på bekämpningsmedel	148 677
1455	Skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer	-13
1456	Avfallsskatt	272 617
1457	Avgifter till Kemikalieinspektionen	53 060
1458	Övriga skatter	155 791
1459	Intäkter från EU:s handel med utsläppsrätter	324 794
1461	Kemikalieskatt	2 232 000
1462	Skatt på flygresor	1 080 000
1470	<i>Skatt på vägtrafik</i>	21 364 841
1471	Fordonsskatt	14 741 278
1472	Vägavgifter	959 927

Tusental kronor

	1473	Trängselskatt	2 728 000
	1474	Skatt på trafikförsäkringspremier	2 935 636
1480		Övriga skatter	7 185 972
	1481	Systembolaget AB:s överskott	210 119
	1482	Inlevererat överskott från Svenska Spel AB	4 919 682
	1483	Skatt på spel	15 847
	1484	Lotteriskatt	1 573 455
	1485	Lotteriavgifter	31 500
	1486	Skatt på annonser och reklam	182 769
	1488	Lokalradioavgifter	137 900
	1489	Avgifter avseende Myndigheten för radio och tv	8 700
	1491	Avgifter för telekommunikation	106 000
	1492	Försäljningsskatt på motorfordon	0
1500		Skatt på import	6 812 759
	1511	Tullmedel	6 775 649
	1512	Sockeravgifter	37 110
1600		Restförda och övriga skatter	15 254 541
1610		Restförda skatter	-4 709 091
	1611	Restförda skatter, hushåll	-1 736 713
	1612	Restförda skatter, företag	-2 972 378
1620		Övriga skatter, hushåll	5 545 281
	1621	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-240 144
	1622	Omprövningar äldre beskattningsår	1 000 000
	1623	Anstånd	1 000 000
	1624	Övriga skatter	3 571 355
	1625	Skattetillägg	145 071
	1626	Förseningsavgifter	68 999
1630		Övriga skatter företag	-519 196
	1631	Omprövningar aktuellt beskattningsår	-1 656 270
	1632	Omprövningar äldre beskattningsår	400 000
	1633	Anstånd	-1 000 000
	1634	Övriga skatter	138 226
	1635	Skattetillägg	1 223 495
	1636	Förseningsavgifter	375 353
1640		Intäkter som förs till fonder	14 937 547
	1641	Insättningsgarantiavgifter	1 571 813
	1642	Avgifter till Kärnavfallsfonden	3 750 611
	1644	Batteriavgifter	3 626
	1645	Kväveoxidavgifter	568 441

Tusental kronor

1647	Resolutionsavgift	9 043 056
Totala skatteintäkter		2 097 612 962
1700	Avgående poster, skatter till EU	-6 812 759
1710	<i>EU-skatter</i>	-6 812 759
1711	EU-skatter	-6 812 759
Offentliga sektorns skatteintäkter		2 090 800 203
1800	Avgående poster, skatter till andra sektorer	-998 580 690
1810	Skatter till andra sektorer	-998 580 690
1811	Kommunala inkomstskatter	-744 148 022
1812	Avgifter till AP-fonder	-254 432 668
Statens skatteintäkter		1 092 219 513
1900	Periodiseringar	-6 990 001
1910	<i>Uppbördsförskjutningar</i>	19 500 389
1911	Uppbördsförskjutningar	19 500 389
1920	<i>Betalningsförskjutningar</i>	-26 179 266
1921	Kommuner och landsting	3 875 024
1922	Ålderspensionssystemet	546 016
1923	Företag och hushåll	-29 283 127
1924	Kyrkosamfund	-1 337 697
1925	EU	20 518
1930	<i>Anstånd</i>	-311 124
1931	Anstånd	-311 124
1000	Statens skatteinkomster	1 085 229 512
2100	Rörelseöverskott	2 202 771
2110	<i>Affärsverkens inlevererade överskott</i>	224 200
2114	Luftfartsverkets inlevererade överskott	13 200
2116	Affärsverket Svenska Kraftnäts inlevererade utdelning och inleverans av motsvarighet till statlig skatt	211 000
2118	Sjöfartsverkets inlevererade överskott	0

Tusental kronor

2120	<i>Övriga myndigheters inlevererade överskott</i>	378 571
2124	Inlevererat överskott av Riksgäldskontorets garantiverksamhet	28 571
2126	Inlevererat överskott av statsstödd exportkredit	0
2127	Inlevererat överskott av övriga myndigheter	350 000
2130	<i>Riksbankens inlevererade överskott</i>	1 600 000
2131	Riksbankens inlevererade överskott	1 600 000
2200	Överskott av statens fastighetsförvaltning	273 000
2210	Överskott av fastighetsförvaltning	273 000
2215	Inlevererat överskott av statens fastighetsförvaltning	273 000
2300	Ränteinkomster	1 352 040
2320	<i>Räntor på näringslån</i>	-879
2314	Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	12
2316	Ränteinkomster på vattenkraftslån	0
2322	Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	-993
2323	Räntor på övriga näringslån	0
2324	Ränteinkomster på lokaliseringlån	102
2340	<i>Räntor på studielån</i>	38 000
2341	Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier och garantilån för studerande	0
2342	Ränteinkomster på allmänna studielån	38 000
2343	Ränteinkomster på studielån upptagna efter 1988	0
2390	<i>Övriga ränteinkomster</i>	1 314 919
2391	Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	0
2392	Räntor på intressemedel	0
2394	Övriga ränteinkomster	63 419
2397	Räntor på skattekonto m.m., netto	1 251 500
2400	Inkomster av statens aktier	15 200 000
2410	<i>Inkomster av statens aktier</i>	15 200 000
2411	Inkomster av statens aktier	15 200 000
2500	Offentligrättsliga avgifter	9 908 650
2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	958 156
2522	Fastställande av åldersgränser för framställning i film	0
2525	Finansieringsavgift från arbetslöshetskassor	3 468 200
2526	Utjämningsavgift från arbetslöshetskassor	0
2527	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	28 000
2528	Avgifter vid bergsstaten	22 000

Tusental kronor

2529	Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	372 650
2531	Avgifter för registrering i förenings- m.fl. register	2 383
2532	Avgifter vid Kronofogdemyndigheten	1 460 000
2534	Avgifter vid Transportstyrelsen	1 282 000
2535	Avgifter för statliga garantier	0
2537	Miljöskyddsavgifter	132 652
2539	Täktavgift	0
2541	Avgifter vid Tullverket	0
2542	Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	3 061
2548	Avgifter för Finansinspektionens verksamhet	542 000
2551	Avgifter från kärnkraftverken	260 000
2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	475 506
2553	Registreringsavgift till Fastighetsmäklarinspektionen	20 350
2557	Avgifter vid statens internbank i Riksgäldskontoret	2 551
2558	Avgifter för årlig revision	161 223
2559	Avgifter för etikprövning av forskning	30 102
2561	Efterbevaknings- och tillsynsavgifter	20 816
2562	CSN-avgifter	667 000
2600	Försäljningsinkomster	62 000
2624	Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	62 000
2625	Utförsäljning av beredskapslager	0
2627	Offentlig lagring, försäljningsintäkter	0
2700	Böter m.m.	1 135 407
2711	Restavgifter och dröjsmålsavgifter	101 000
2712	Bötesmedel	862 000
2713	Vattenföreningensavgift m.m.	1 041
2714	Sanktionsavgifter m.m.	122 448
2717	Kontrollavgifter vid särskild skattekontroll	48 918
2800	Övriga inkomster av statens verksamhet	700 080
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	700 080
2000	Inkomster av statens verksamhet	30 833 948
3100	Inkomster av försålda byggnader och maskiner	0
3120	<i>Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner</i>	0
3125	Fortifikationsverkets försäljning av fastigheter	0
3200	Övriga inkomster av markförsäljning	0
3211	Övriga inkomster av markförsäljning	0

Tusental kronor

3300	Övriga inkomster av försåld egendom	5 000 000
3311	Inkomster av statens gruvegendom	0
3312	Övriga inkomster av försåld egendom	5 000 000
3000	Inkomster av försåld egendom	5 000 000
4100	Återbetalning av näringslån	470
4120	<i>Återbetalning av jordbrukslån</i>	300
4123	Återbetalning av lån till fiskerinäringen	300
4130	<i>Återbetalning av övriga näringslån</i>	170
4131	Återbetalning av vattenkraftslån	0
4132	Återbetalning av lån avseende såddfinansiering	0
4136	Återbetalning av övriga näringslån, Kammarkollegiet	70
4137	Återbetalning av övriga näringslån, Statens jordbruksverk	0
4138	Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	0
4139	Återbetalning av lokaliseringslån	100
4300	Återbetalning av studielån	493 000
4311	Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	0
4312	Återbetalning av allmänna studielån	0
4313	Återbetalning av studiemedel	493 000
4500	Återbetalning av övriga lån:	273 000
4516	Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	0
4525	Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	109 000
4526	Återbetalning av övriga lån	164 000
4000	Återbetalning av lån	766 470
5100	Avskrivningar och amorteringar	87 000
5120	<i>Avskrivningar på fastigheter</i>	87 000
5121	Amortering på statskapital	87 000
5130	<i>Uppdragsmyndigheters komplementkostnader</i>	0
5131	Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	0
5200	Statliga pensionsavgifter	11 786 000
5211	Statliga pensionsavgifter	11 786 000
5000	Kalkylmässiga inkomster	11 873 000

Tusental kronor

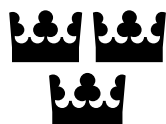
6100	Bidrag från EU:s jordbruksfonder	10 039 450
6110	<i>Bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket</i>	7 642 400
6111	Gårdsstöd	7 500 000
6113	Övriga interventioner	138 000
6114	Exportbidrag	0
6115	Djurbidrag	0
6116	Offentlig lagring	0
6119	Övriga bidrag från Europeiska garantifonden för jordbruket	4 400
6120	<i>Bidrag från EU till landsbygdsutvecklingen</i>	2 397 050
6123	Europeiska utvecklings och garantifonden - garantisektionen 2000–2006	0
6124	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2007–2013	-7 300
6125	Bidrag från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling 2014–2020	2 404 350
6200	Bidrag från EU till fiskenäringen	199 557
6213	Bidrag från Europeiska fiskefonden 2007–2013	-34 443
6214	Bidrag från Europeiska havs- och fiskerifonden 2014–2020	234 000
6300	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden	1 407 900
6313	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2007–2013	0
6314	Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020	1 407 900
6400	Bidrag från Europeiska socialfonden	956 000
6413	Bidrag från Europeiska socialfonden 2007–2013	0
6414	Bidrag från Europeiska socialfonden 2014–2020	956 000
6500	Bidrag till transeuropeiska nätverk	71 000
6511	Bidrag till transeuropeiska nätverk	71 000
6900	Övriga bidrag från EU	236 250
6911	Övriga bidrag från EU	236 250
6912	Bidrag till EU:s omstruktureringsfond för sockersektorn	0
6000	Bidrag m.m. från EU	12 910 157
7100	Tillkommande skatter	10 456 577
7110	<i>EU-skatter</i>	6 792 241

Tusental kronor

7112	Tullmedel	6 755 243
7113	Jordbrukstullar och sockeravgifter	36 998
7114	Avgifter till EU:s omstruktureringsfond för sockersektorn	0
7120	<i>Kommunala utjämningsavgifter</i>	3 664 336
7121	Utjämningsavgift för LSS-kostnader	3 664 336
7200	Avräkningar	-114 168 487
7210	<i>Intäkter som förs till fonder</i>	<i>-14 937 546</i>
7211	Intäkter som förs till fonder	-14 937 546
7220	<i>Kompensation för mervärdesskatt</i>	<i>-99 230 941</i>
7221	Avräknad mervärdesskatt, statliga myndigheter	-32 987 551
7222	Kompensation för mervärdesskatt, kommuner	-66 243 390
7000	Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-103 711 910
8000	Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	0
9000	Löpande redovisade skatter m.m.	0
Summa inkomster		1 042 901 177

Bilaga 2

Tabellsamling
makroekonomisk
utveckling, offentliga
finanser och fördelning

Bilaga 2

Tabellsamling makroekonomisk utveckling, offentliga finanser och fördelning

Innehållsförteckning

1	Tabeller Den makroekonomiska utvecklingen	5
2	Tabeller Utgifter	13
3	Tabeller Offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statskuld	15
4	Tabeller Inkomstfördelning	18

Tabellförteckning

Tabell 1	Internationell ekonomi.....	5
Tabell 2	Försörjningsbalans, fasta priser	5
Tabell 3	Försörjningsbalans, fasta priser. Kalenderkorrigerad.....	6
Tabell 4	Försörjningsbalans, löpande priser.....	6
Tabell 5	Försörjningsbalans, implicitprisindex (deflatorer).....	7
Tabell 6	Bidrag till BNP-tillväxt.....	7
Tabell 7	Fasta bruttoinvesteringar	7
Tabell 8	Hushållens ekonomi.....	8
Tabell 9	Näringslivets produktion, baspris	9
Tabell 10	Offentlig produktion, baspris	9
Tabell 11	Bytesbalans.....	9
Tabell 12	Bruttonationalinkomst (BNI)	9
Tabell 13	Arbetsmarknad	10
Tabell 14	Sysselsatta i näringslivet	11
Tabell 15	Sysselsatta i offentliga myndigheter	11
Tabell 16	Resursutnyttjande och potentiella variabler.....	11
Tabell 17	Löneutveckling och inflation	12
Tabell 18	Räntor och valutor.....	12
Tabell 19	Utgiftstak och budgeteringsmarginal.....	13
Tabell 20	Utgifter per utgiftsområde 2016–2020.....	14
Tabell 21	Den konsoliderade offentliga sektorns finanser	15
Tabell 22	Statens finanser	16
Tabell 23	Ålderspensionssystemet.....	16
Tabell 24	Kommunsektorns finanser.....	17
Tabell 25	Strukturellt sparande	17
Tabell 26	Genomsnittlig förändring av ekvivalerad disponibel inkomst och utökad inkomst till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018...	18

1 Tabeller Den makroekonomiska utvecklingen

Tabell 1 Internationell ekonomi

Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP										
Euroområdet	1,6	-0,9	-0,2	1,2	2,0	1,8	2,0	1,8	1,6	1,5
USA	1,6	2,2	1,7	2,6	2,9	1,5	2,1	2,2	2,0	2,0
Världen, PPP-vägd ¹	4,2	3,5	3,4	3,5	3,4	3,1	3,5	3,6	3,7	3,8
KIX-vägd ²	2,5	1,0	1,4	2,2	2,2	2,2	2,7	2,5	2,4	2,4
Svensk exportmarknad ³	7,0	1,5	2,2	2,6	2,3	3,0	5,0	4,5	4,3	4,3
Inflation										
Euroområdet ⁴	2,7	2,5	1,4	0,4	0,0	0,2	1,5	1,4	1,6	1,8
USA ⁵	3,2	2,1	1,5	1,6	0,1	1,3	2,1	2,2	2,3	2,3
Styrräntor										
Refiräntan ⁶	1,2	0,9	0,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,6
Fed funds ⁷	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,5	1,1	1,6	2,2	2,8

¹ BNP-prognoser för omvärlden sammanviktade med köpkraftsjusterade BNP-vikter enligt IMF.

² BNP-prognoser för omvärlden sammanviktade med KIX-vikter, ett mått på respektive lands betydelse för svensk utrikeshandel. De senast beräknade KIX-vikterna används för 2017 och därefter skrivs vikterna fram med trenden från de föregående fem åren.

³ Den sammanvägda importen i de länder som Sverige exporterar till. Respektive lands vikt utgörs av dess andel i svensk varuexport.

⁴ Harmoniserat konsumentprisindex (HIKP), årlig procentuell förändring, årsgenomsnitt.

⁵ Konsumentprisindex, årlig procentuell förändring, årsgenomsnitt.

⁶ Europeiska centralbankens styrränta i procent, årsgenomsnitt.

⁷ USA:s centralbanks styrränta i procent, årsgenomsnitt.

Källor: Macrobond och egna beräkningar.

Tabell 2 Försörjningsbalans, fasta priser

Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges

	Mdkr 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1 949	1,9	0,8	1,9	2,1	2,7	2,4	2,4	2,9	3,0	3,0
Offentliga konsumtionsutgifter	1 144	0,8	1,1	1,3	1,5	2,5	2,9	0,7	1,4	0,3	0,7
<i>Stat</i>	300	0,7	2,5	3,6	1,7	2,9	2,9	-1,4	4,1	-1,0	-0,4
<i>Kommunsektor</i>	844	0,9	0,6	0,4	1,5	2,4	2,9	1,5	0,5	0,8	1,1
Fasta bruttoinvesteringar	1 055	5,7	-0,2	0,6	5,5	7,0	5,3	7,1	2,7	2,5	2,8
<i>Näringsliv</i>	870	7,1	-0,7	0,7	6,4	8,6	4,6	7,8	2,5	2,6	3,0
<i>Stat</i>	91	-2,8	-0,6	-2,6	-2,7	-4,6	7,9	4,5	7,3	4,9	3,9
<i>Kommunsektor</i>	89	3,9	5,1	2,9	7,2	4,3	9,6	3,0	0,1	-0,6	-0,9
Lagerinvesteringar ²	25	0,5	-1,1	0,2	0,2	0,3	0,1	-0,1	-0,2	0,0	0,0
Export	1 943	6,1	1,0	-0,8	5,3	5,6	3,5	2,9	3,9	3,3	3,8
<i>Varuexport</i>	1 312	6,8	0,3	-2,9	3,1	3,3	3,5	4,6	3,9	3,2	3,7
<i>Tjänsteexport</i>	630	4,0	3,0	5,0	10,4	10,9	3,3	-0,5	3,9	3,4	4,0
Import ³	1 741	7,3	0,5	-0,1	6,3	5,5	3,8	2,6	3,5	3,7	4,1
<i>Varuimport</i>	1 200	8,7	-0,8	-1,7	4,6	5,6	5,3	2,9	3,5	3,7	4,2
<i>Tjänsteimport</i>	541	3,7	4,3	4,1	10,4	5,3	0,6	1,9	3,4	3,7	4,0
Nettoexport ²	202	-0,2	0,3	-0,3	-0,2	0,3	0,0	0,2	0,4	0,0	0,0
BNP	4 375	2,7	-0,3	1,2	2,6	4,1	3,2	3,1	2,5	2,0	2,3

¹ Löpande priser.

² Lagerinvesteringarna är uttryckta som bidrag till BNP-tillväxt (procentenheter).

³ I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 3 Försörjningsbalans, fasta priser. Kalenderkorrigerad

Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges

	Mdkr 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1 948	1,9	0,9	1,9	2,2	2,6	2,3	2,5	2,9	3,0	2,9
Offentliga konsumtionsutgifter	1 140	0,8	1,6	1,3	1,7	2,2	2,5	1,1	1,6	0,3	0,4
<i>Stat</i>	299	0,7	2,8	3,6	1,8	2,7	2,7	-1,1	4,2	-1,0	-0,6
<i>Kommunsektor</i>	841	0,9	1,2	0,5	1,7	2,0	2,4	1,9	0,7	0,8	0,7
Fasta bruttoinvesteringar	1 051	5,7	0,2	0,6	5,6	6,6	4,9	7,5	2,9	2,6	2,5
<i>Näringsliv</i>	866	7,1	-0,3	0,7	6,6	8,3	4,2	8,3	2,7	2,6	2,7
<i>Stat</i>	91	-2,8	-0,7	-2,6	-2,8	-4,6	7,9	4,5	7,3	4,9	3,9
<i>Kommunsektor</i>	89	3,9	5,0	2,9	7,2	4,3	9,6	3,0	0,2	-0,6	-0,9
Lagerinvesteringar ²	25	0,5	-1,1	0,2	0,2	0,3	0,1	-0,1	-0,2	0,0	0,0
Export	1 936	6,1	1,6	-0,8	5,5	5,2	3,0	3,3	4,1	3,3	3,4
<i>Varuexport</i>	1 307	6,9	0,9	-2,9	3,4	2,9	3,0	5,0	4,1	3,2	3,3
<i>Tjänsteexport</i>	629	4,0	3,4	4,9	10,6	10,6	3,1	-0,3	4,1	3,4	3,6
Import ³	1 734	7,4	1,1	-0,1	6,5	5,0	3,3	3,0	3,7	3,7	3,7
<i>Varuimport</i>	1 194	8,7	-0,1	-1,7	4,9	5,0	4,7	3,4	3,7	3,7	3,7
<i>Tjänsteimport</i>	540	3,7	4,6	4,1	10,5	5,1	0,3	2,1	3,5	3,7	3,7
Nettoexport ²	202	-0,2	0,3	-0,3	-0,2	0,3	0,0	0,2	0,4	0,0	0,0
BNP	4 365	2,7	0,0	1,2	2,7	3,8	2,9	3,4	2,6	2,0	2,0

¹ Löpande priser. Beloppen är inte kalenderkorrigerade.² I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 4 Försörjningsbalans, löpande priser

Procentuell förändring, löpande priser, om inte annat anges

	Mdkr 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1 949	3,6	1,3	2,6	3,2	3,7	3,5	4,1	4,7	5,0	5,0
Offentliga konsumtionsutgifter	1 144	3,9	3,7	4,0	3,9	5,3	5,3	4,7	4,1	3,1	3,4
<i>Stat</i>	300	4,4	4,4	4,9	2,5	4,1	3,3	2,3	5,9	2,3	2,8
<i>Kommunsektor</i>	844	3,7	3,4	3,6	4,4	5,8	6,0	5,5	3,5	3,4	3,7
Fasta bruttoinvesteringar	1 055	5,9	0,5	1,0	7,8	9,0	6,7	9,3	4,2	4,0	4,2
<i>Stat</i>	91	-2,0	1,2	-2,7	-1,7	-3,9	9,2	7,7	9,4	6,9	6,1
<i>Kommunsektor</i>	89	7,0	6,6	3,3	8,8	5,5	11,7	5,8	2,4	1,7	1,7
Export	1 943	5,0	0,0	-3,3	7,4	7,5	2,0	7,1	4,3	3,8	4,4
<i>Varuexport</i>	1 312	5,2	-1,4	-6,0	5,3	4,6	1,5	9,6	4,3	3,4	4,0
<i>Tjänsteexport</i>	632	4,5	4,0	4,0	12,4	14,3	2,9	1,8	4,4	4,6	5,2
Import ²	1 741	7,1	-0,6	-2,9	8,2	6,5	2,0	7,2	4,0	4,3	4,9
<i>Varuimport</i>	1 200	8,3	-2,7	-5,3	5,9	4,8	2,9	8,1	3,7	4,1	4,6
<i>Tjänsteimport</i>	541	3,6	5,3	3,6	13,9	10,4	0,0	5,3	4,5	4,9	5,4
Nettoexport ³	202	4,7	4,9	4,5	4,3	4,7	4,6	4,7	4,8	4,6	4,4
BNP	4 375	3,9	0,8	2,3	4,4	6,2	4,6	5,5	4,4	4,0	4,2

¹ Löpande priser.² I summering av BNP utgör importen en avdragspost.³ Export minus import, som andel av BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 5 Försörjningsbalans, implicitprisindex (deflater)

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	1,7	0,5	0,7	1,1	1,0	1,0	1,7	1,8	2,0	2,0
Offentliga konsumtionsutgifter	3,0	2,6	2,6	2,4	2,7	2,3	3,9	2,7	2,8	2,7
Fasta bruttoinvesteringar	0,3	0,8	0,3	2,2	1,9	1,3	2,1	1,4	1,4	1,4
Lagerinvesteringar	1,9	179,5	-67,6	13,2	6,8	-1,0	-9,2	1,5	1,5	1,5
Export	-1,0	-1,0	-2,5	2,0	1,8	-1,5	4,1	0,4	0,5	0,6
Varuexport	-1,6	-1,7	-3,2	2,1	1,2	-1,9	4,8	0,4	0,2	0,3
Tjänsteexport	0,5	0,9	-0,9	1,8	3,0	-0,4	2,4	0,4	1,2	1,2
Import	-0,2	-1,1	-2,8	1,8	1,0	-1,7	4,5	0,5	0,6	0,7
Varuimport	-0,3	-1,9	-3,7	1,2	-0,7	-2,3	5,0	0,2	0,4	0,4
Tjänsteimport	0,0	0,9	-0,4	3,2	4,9	-0,5	3,4	1,1	1,1	1,4
Bytesförhållande	-0,8	0,1	0,3	0,2	0,8	0,3	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1
BNP	1,2	1,1	1,1	1,8	2,0	1,4	2,3	1,8	1,9	1,9

Anm.: Deflater är mätt på prisutvecklingen för komponenterna i försörjningsbalansen och beräknas som kvoten löpande priser delat i fasta priser för respektive komponent.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 6 Bidrag till BNP-tillväxt

Förändring i procent av BNP föregående år, fasta priser, om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	0,9	0,4	0,9	1,0	1,3	1,1	1,1	1,3	1,3	1,3
Offentliga konsumtionsutgifter	0,2	0,3	0,3	0,4	0,7	0,7	0,2	0,3	0,0	0,1
Stat	0,0	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	-0,1	0,2	-0,1	0,0
Kommunsektor	0,2	0,1	0,1	0,3	0,5	0,5	0,3	0,1	0,1	0,2
Fasta bruttoinvesteringar	1,3	-0,1	0,1	1,2	1,6	1,3	1,7	0,7	0,6	0,7
Lagerinvesteringar	0,5	-1,1	0,2	0,2	0,3	0,1	-0,1	-0,2	0,0	0,0
Export	2,8	0,5	-0,4	2,3	2,5	1,6	1,3	1,7	1,5	1,7
Import	-3,0	-0,2	0,0	-2,5	-2,2	-1,5	-1,0	-1,4	-1,5	-1,7
BNP¹	2,7	-0,3	1,2	2,6	4,1	3,2	3,1	2,5	2,0	2,3

¹ Procentuell förändring.² I summering av BNP utgör importen en avdragspost.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 7 Fasta bruttoinvesteringar

Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges

	Mdkr 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Näringsliv²	647	6,8	2,3	0,7	4,2	6,6	1,2	3,8	3,0	2,8	3,0
Varuproducenter	313	5,5	-0,4	1,6	6,7	7,7	-1,9	4,2	0,5	4,2	6,0
Industri	205	8,8	-3,1	1,8	8,8	8,4	-2,5	1,3	2,0	4,3	5,5
Övriga varuproducenter	108	-0,2	4,7	1,4	3,1	6,4	-0,8	9,8	-2,2	4,0	6,8
Tjänsteproducenter ²	335	8,1	4,8	-0,3	1,8	5,5	4,3	3,5	5,4	1,6	0,3
Bostäder	222	8,0	-11,8	0,9	15,6	16,1	16,2	19,4	1,3	2,0	3,0
Offentliga myndigheter	180	-0,2	1,7	-0,3	1,6	-0,5	8,7	3,8	3,8	2,3	1,6
Stat	91	-2,8	-0,6	-2,6	-2,7	-4,6	7,9	4,5	7,3	4,9	3,9
Kommun	89	3,9	5,1	2,9	7,2	4,3	9,6	3,0	0,1	-0,6	-0,9
Totalt	1 055	5,7	-0,2	0,6	5,5	7,0	5,3	7,1	2,7	2,5	2,8

¹ Löpande priser.² Exklusive bostäder.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 8 Hushållens ekonomi

Procentuell förändring, löpande priser, om inte annat anges

Hushållens inkomster	Mdkr 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Real disponibel inkomst²		4,1	3,8	1,8	2,7	2,4	2,5	2,3	2,0	1,7	1,7
Prisindex ³		1,7	0,5	0,7	1,1	1,0	1,0	1,7	1,8	2,0	2,0
Nominell disponibel inkomst	2 124	5,8	4,3	2,5	3,9	3,4	3,6	4,0	3,8	3,7	3,7
Lönesumma ⁴	1 740	5,4	3,7	2,7	3,8	4,3	4,7	5,0	4,3	3,8	4,0
Övriga faktorinkomster ⁵	193	2,4	-6,9	1,8	5,1	1,4	12,1	2,7	3,1	3,3	3,5
Räntor och utdelningar, netto ⁶	147	0,6	1,0	-0,4	1,2	1,1	-0,2	0,0	0,1	0,6	0,7
Offentliga transfereringar	620	-0,9	4,5	4,3	0,7	2,6	3,1	2,8	2,5	2,1	2,1
<i>Pensioner</i>	342	0,5	6,3	5,7	0,3	2,8	4,9	3,8	2,9	2,9	2,9
<i>Sjukdom</i>	111	-2,2	2,1	2,5	3,7	4,4	-2,5	1,9	1,6	0,9	0,9
<i>Arbetsmarknad</i>	32	-13,7	6,7	6,1	-7,2	-1,2	1,1	-1,4	-13,2	-8,5	-4,1
<i>Familjer och barn</i>	70	2,4	4,2	3,7	2,6	2,6	3,3	2,9	7,7	3,9	2,7
<i>Studier</i>	14	-0,5	0,5	0,5	1,2	-2,3	-1,3	2,5	16,8	7,6	3,5
<i>Övrigt</i>	52	-1,2	-0,7	0,5	0,1	1,9	6,4	0,4	-0,5	-0,4	0,8
Privata transfereringar ⁷	126	23,3	9,4	6,9	4,3	9,3	4,8	5,0	2,8	3,2	2,3
Skatter och avgifter	-701	0,3	2,9	3,4	4,4	8,0	6,7	4,4	3,1	3,3	3,9
Hushållens sparande	Mdkr 2016 ¹	Andel av disponibel inkomst									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nettosparande, exklusive sparande i avtalspensioner	175	5,2	7,9	7,9	8,4	8,1	8,2	8,1	7,3	6,2	5,0
Nettosparande i avtalspensioner (inklusive pps ⁸)	199	8,5	8,8	8,7	8,9	9,6	9,4	9,5	9,5	9,5	9,6
Totalt nettosparande ⁹	374	12,6	15,3	15,3	15,9	16,2	16,1	16,1	15,4	14,3	13,3
Finansiellt sparande	297	10,8	14,8	14,6	15,2	15,1	14,0	13,5	12,6	11,4	10,3

Anm.: Skillnaden mellan begreppen nettosparande och finansiellt sparande är framför allt att kapitalförslitning på hushållens kapitalstock utgör en avdragspost vid beräkningen av nettosparandet, medan investeringsutgifter är en avdragspost vid beräkning av det finansiella sparandet. Om nettoinvesteringar överstiger kapitalförslitningen blir det finansiella sparandet lägre än nettosparandet.

¹ Löpande priser.

² Hushållens reala disponibla inkomst beräknas genom att den nominella inkomsten korrigeras för prisförändringar enligt implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

³ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

⁴ Lönesumman motsvarar antalet arbetade timmar multiplicerat med timlön.

⁵ Består bl.a. av egenföretagares inkomster.

⁶ Vid räntor och utdelningar anges nettobidraget i procentuell volymförändring.

⁷ Består främst av utbetalda privatfonderade avtalspensioner.

⁸ Premiepensionssparande.

⁹ Totalt sparkvot = nettosparande inklusive sparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande) / (disponibel inkomst + nettosparande i avtalspensioner (inklusive premiepensionssparande)).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 9 Näringslivets produktion, baspris

Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges

	Mdkr 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Varuproducenter	1 053	2,3	-4,2	-1,8	0,7	5,2	1,5	4,3	2,4	1,4	1,8
<i>Industri</i>	654	4,1	-7,0	-1,1	-0,7	4,3	0,9	3,1	2,3	1,7	2,1
<i>Byggverksamhet</i>	235	-2,3	-5,9	-3,7	2,8	9,6	4,6	9,4	2,3	1,2	1,6
Tjänsteproducenter	1 974	4,8	2,0	3,9	4,4	4,4	4,1	4,2	3,0	2,9	3,0
Näringslivet totalt	3 027	3,9	-0,4	1,8	3,1	4,6	3,2	4,2	2,8	2,4	2,6

¹ Löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 10 Offentlig produktion, baspris

Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges

	Mdkr 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kommunsektor	552	-0,3	0,0	-1,3	0,4	0,6	1,8	-0,3	0,7	1,1	1,6
Stat	233	-0,8	2,4	1,7	2,2	1,1	3,4	-0,5	4,0	-0,4	-0,5
Total offentlig produktion	785	-0,5	0,7	-0,4	0,9	0,8	2,3	-0,4	1,7	0,6	1,0

Anm.: Den offentliga produktionen är mindre än den offentliga konsumtionen eftersom offentlig sektor köper mer varor och tjänster från privat sektor än den säljer.

¹ Löpande priser.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 11 Bytesbalans

Miljarder kronor, löpande priser, om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Handelsbalans	145	149	121	119	114	98	126	139	135	131
<i>procent av BNP</i>	4,0	4,0	3,2	3,0	2,7	2,2	2,7	2,9	2,7	2,5
Tjänstebalans	42	43	66	53	93	90	73	75	77	80
Faktorinkomster	77	87	79	80	59	68	70	76	80	84
Löpande transfereringar	-61	-73	-67	-70	-70	-59	-61	-77	-80	-81
Bytesbalans	203	206	198	183	196	197	208	213	212	214
<i>procent av BNP</i>	5,6	5,6	5,3	4,6	4,7	4,5	4,5	4,4	4,2	4,1
Kapitaltransfereringar	-8	-6	-9	-6	-8	-4	-7	-8	-9	-9
Finansiellt sparande	195	200	189	177	188	194	201	205	203	205
<i>procent av BNP</i>	5,3	5,4	5,0	4,5	4,5	4,4	4,3	4,3	4,1	3,9
Bytesförhållande ¹	-0,8	0,1	0,3	0,2	0,8	0,3	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1

¹ Exportpriser i förhållande till importpriser, procentuell förändring.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 12 Bruttonationalinkomst (BNI)

Miljarder kronor, löpande priser. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP	3 657	3 685	3 770	3 937	4 181	4 375	4 614	4 818	5 009	5 219
Primära inkomster netto	81	91	87	87	64	76	82	78	82	85
BNI	3 737	3 776	3 857	4 024	4 245	4 451	4 696	4 895	5 090	5 304

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 13 Arbetsmarknad

Procentuell förändring om inte annat anges

	Nivå 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
BNP ²	4 375	2,7	-0,3	1,2	2,6	4,1	3,2	3,1	2,5	2,0	2,3
Produktivitet ³	487	1,0	0,0	1,0	1,2	2,1	0,6	1,8	1,5	1,5	1,1
Produktivitet i näringslivet ³	540	1,3	0,2	1,5	1,7	2,9	1,3	2,4	2,0	1,9	1,4
Arbetade timmar ⁴	7 928	2,0	-0,1	0,4	1,4	1,6	2,3	1,4	1,0	0,5	1,1
Medelarbetstid ⁵	1 615	-0,3	-0,8	-0,7	0,0	0,2	0,8	-0,9	-0,2	0,0	0,7
Kalenderkorrigerad utveckling											
BNP ²	4 365	2,7	0,0	1,2	2,7	3,8	2,9	3,4	2,6	2,0	2,0
Produktivitet ³	489	0,9	-0,5	0,9	1,0	2,5	1,0	1,5	1,4	1,4	1,4
Produktivitet i näringslivet ³	542	1,2	-0,4	1,5	1,5	3,3	1,7	2,0	1,8	1,8	1,8
Arbetade timmar ⁴	7 881	2,0	0,7	0,4	1,8	1,0	1,7	2,0	1,3	0,6	0,6
Medelarbetstid ⁵	1 605	-0,3	0,0	-0,6	0,3	-0,4	0,2	-0,3	0,1	0,1	0,1
Befolkning 15–74 år	7 323	0,7	0,6	0,6	0,7	0,7	0,9	1,0	0,6	0,5	0,4
Befolkning 20–64 år	5 689	0,6	0,5	0,5	0,7	0,7	0,8	1,0	0,7	0,4	0,4
Arbetskraften 15–74 år	5 277	1,4	0,9	1,1	1,3	0,8	1,0	1,9	0,6	0,5	0,5
Arbetskraftsdeltagande 15–74 år ⁸		70,9	71,1	71,5	71,9	72,0	72,1	72,7	72,7	72,7	72,8
Sysselsatta 15–74 år	4 910	2,3	0,7	1,0	1,4	1,4	1,5	2,3	1,2	0,6	0,5
Sysselsatta 20–64 år	4 617	2,2	0,6	1,0	0,9	1,4	1,7	2,0	1,1	0,6	0,4
Sysselsättningsgrad 15–74 år ⁶		65,4	65,5	65,7	66,2	66,6	67,1	67,9	68,3	68,4	68,4
Sysselsättningsgrad 20–64 år ^{6,7}		79,4	79,4	79,8	79,9	80,5	81,2	82,0	82,4	82,5	82,5
Arbetslöshet 15–74 år ⁹		7,8	8,0	8,0	7,9	7,4	6,9	6,6	5,9	5,9	5,9
Programdeltagare ¹⁰		4,4	4,5	4,7	4,6	4,5	4,4	4,4	4,2	4,1	4,0
Deltagare i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program vid Arbetsförmedlingen		Tusental personer, årsgenomsnitt									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sysselsatta i program		9	10	14	16	16	15	19	39	49	56
Övriga i program ¹¹		168	177	186	176	175	171	173	144	132	121
Totalt¹²		178	187	201	191	191	186	193	184	181	177

Anm.: Prognosen baseras på hittills föreslagna och genomförda reformer.

¹ Nivå avser tusental om inte annat anges.² BNP till marknadspris, fasta priser, referensår 2016. Nivå avser miljarder kronor, löpande priser.³ Produktivitet mätt som förädlingsvärde till baspris per arbetad timme.⁴ Enligt nationalräkenskaperna. Nivå avser miljoner timmar.⁵ Avser arbetade timmar per år enligt nationalräkenskaperna dividerat med årsmedeltal för antal sysselsatta i åldersgruppen 15–74 år enligt arbetskraftsundersökningarna.⁶ Antal sysselsatta i procent av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁷ Sysselsättningsgrad enligt EU:s 2020-mål.⁸ Antal i arbetskraften i procent av befolkningen i den aktuella åldersgruppen.⁹ Antal arbetslösa i procent av arbetskraften i den aktuella åldersgruppen.¹⁰ Personer i nystartsjobb eller konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program vid Arbetsförmedlingen, i procent av arbetskraften i åldersgruppen 15–74 år.¹¹ Här ingår samtliga åtgärder utom subventionerade anställningar och start av näringsverksamhet.¹² Till följd av avrundning stämmer inte alltid totalen med delarna.

Källor: Statistiska centralbyrån, Arbetsförmedlingen och egna beräkningar.

Tabell 14 Sysselsatta i näringslivet

Procentuell förändring om inte annat anges

	Nivå 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Varuproducenter	1 100	3,1	-0,3	-0,8	0,3	0,8	0,2	1,6	1,0	0,5	0,5
Industri	583	1,3	-1,8	-2,2	-1,0	-0,7	-0,8	1,5	0,7	0,3	0,3
Byggverksamhet	353	4,9	1,8	0,9	2,5	2,4	3,7	2,7	1,2	0,8	0,7
Tjänsteproducenter	2 261	2,9	1,1	1,6	2,0	1,7	1,6	2,7	1,4	0,6	0,6
Näringslivet totalt	3 362	3,0	0,6	0,8	1,5	1,4	1,1	2,4	1,3	0,6	0,6

Anm.: Tabellen avser sysselsättning enligt nationalräkenskaperna.

¹ Tusental personer.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 15 Sysselsatta i offentliga myndigheter

Procentuell förändring om inte annat anges

	Nivå 2016 ¹	Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kommunala myndigheter	1 159	0,5	0,5	0,8	1,3	2,3	3,5	2,3	1,5	0,5	0,2
Staten	251	0,2	1,9	2,2	1,4	0,6	1,1	1,3	0,6	0,2	0,2
Offentliga myndigheter totalt	1 410	0,4	0,7	1,0	1,3	2,0	3,1	2,1	1,3	0,5	0,2

Anm.: Tabellen avser sysselsättning enligt nationalräkenskaperna. Offentliga myndigheter och kommunala myndigheter är nationalräkenskapsbegrepp som skiljer sig från begreppen offentlig sektor respektive kommunal sektor. Skillnaden ligger i att kommunernas s.k. affärsdrivande verksamheter inte omfattas av de förstnämnda begreppen, utan förs till näringslivet i nationalräkenskapernas branschindelade statistik.

¹ Tusental personer.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 16 Resursutnyttjande och potentiella variabler

Resursutnyttjande	Skillnaden mellan faktisk och potentiell nivå, i procent av potentiell nivå										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
BNP-gap	-0,4	-1,8	-2,3	-1,8	-0,8	-0,2	0,8	1,0	0,8	0,6	
Produktivitetsgap	0,7	-0,4	-0,4	-0,5	0,6	0,4	0,4	0,3	0,2	0,1	
Timgap	-1,1	-1,3	-2,0	-1,3	-1,3	-0,6	0,4	0,7	0,6	0,6	
Sysselsättningsgap	-1,3	-1,5	-1,6	-1,4	-1,1	-0,7	0,6	0,9	0,7	0,6	
Potentiella variabler	Nivå 2016	Procentuell förändring, fasta priser, om inte annat anges. Kalenderkorrigerade värden									
Potentiell BNP ¹	4 375	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Potentiell produktivitet ²	487	1,3	1,4	1,8	2,2	2,7	2,4	2,3	2,4	2,2	2,2
Pot. antal arbetade timmar ³	7 932	0,5	0,7	0,9	1,2	1,4	1,2	1,4	1,5	1,5	1,6
Pot. sysselsättning 15–74 år ⁴	4 942	1,1	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,7	0,6
Jämviktsarbetslöshet 15–74 år ⁵		1,0	1,0	1,1	1,2	1,1	1,0	1,1	0,9	0,7	0,6
		6,8	6,8	6,8	6,7	6,5	6,4	6,4	6,4	6,3	6,2
Potentiella variabler, löpande priser	Miljarder kronor										
Potentiell BNP ⁶		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		3 663	3 756	3 865	4 019	4 213	4 375	4 577	4 775	4 975	5 183

¹ Potentiell BNP till marknadspris, fasta priser, referensår 2016. Nivå avser miljarder kronor, löpande priser.² Nivå avser hundratals kronor per timme.³ Nivå avser miljoner timmar.⁴ Nivå avser tusental.⁵ I procent av potentiell arbetskraft.⁶ Beräknad som potentiell BNP till marknadspris (fasta priser, referensår 2016) multiplicerad med BNP-deflatorn, som är ett prisindex för producerade varor och tjänster.

Källa: Egna beräkningar.

Tabell 17 Löneutveckling och inflation

Procentuell förändring om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Löneutveckling¹										
Totalt, konjunkturlönestatistiken	2,4	3,0	2,5	2,8	2,4	2,4	2,7	3,0	3,2	3,4
<i>Industri</i>	2,5	3,9	2,0	2,5	2,4	2,1	2,5	3,0	3,2	3,4
<i>Byggindustri</i>	3,1	2,6	3,0	3,1	1,6	2,7	2,8	3,1	3,2	3,4
<i>Näringslivets tjänstesektorer</i>	2,4	3,0	2,3	2,9	2,3	2,3	2,6	3,0	3,2	3,4
<i>Statliga myndigheter</i>	1,9	2,1	2,6	2,3	2,6	2,3	2,5	3,0	3,2	3,4
<i>Kommunala myndigheter</i>	2,3	2,7	2,9	2,8	2,7	2,8	3,2	3,1	3,3	3,4
Totalt, nationalräkenskaperna ²	3,1	2,8	2,1	1,9	3,2	2,6	3,0	3,0	3,2	3,4
Konsumentprisernas utveckling										
KPI ³	3,0	0,9	0,0	-0,2	0,0	1,0	1,6	1,7	2,1	2,5
KPIF ⁴	1,4	1,0	0,9	0,5	0,9	1,4	1,8	1,7	1,9	2,0
Nettoprisindex	2,0	1,2	-0,3	-0,1	-0,9	0,4	1,3	1,9	2,2	2,6
Prisbasbelopp ⁵	42,8	44,0	44,5	44,4	44,5	44,3	44,8	45,5	46,4	47,3

¹ Nominell löneutveckling. Konjunkturlönestatistiken för 2016 avser prognos.² Kalenderkorrigerad. Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.³ Konsumentprisindex, årsgenomsnitt.⁴ Mätt på underliggande inflation. I beräkningen av KPIF (KPI med fast bostadsränta) hålls den del av förändringen i räntekostnader för egnahem som beror på förändrade räntesatser konstant.⁵ Tusental kronor.

Källor: Medlingsinstitutet, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 18 Räntor och valutor

Årsgenomsnitt. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Reporänta	1,8	1,5	1,0	0,5	-0,3	-0,5	-0,5	-0,3	0,0	0,6
6-månadersränta ¹	1,7	1,2	0,9	0,4	-0,3	-0,6	-0,7	-0,4	0,1	0,7
5-årsränta ¹	2,3	1,1	1,6	0,9	0,2	-0,2	0,0	0,6	1,3	1,8
10-årsränta ¹	2,6	1,6	2,1	1,7	0,7	0,5	0,7	1,3	2,0	2,5
Differens 10-årsränta Sverige–Tyskland ¹	0,0	0,0	0,5	0,5	0,2	0,4	0,2	0,3	0,3	0,3
6-månadersränta, Tyskland (EUR) ¹	0,7	0,0	0,1	0,0	-0,3	-0,6	-0,7	-0,4	0,0	0,5
Växelkurs, kronindex KIX ²	107,6	106,1	103,0	106,8	112,6	111,7	112,4	109,7	109,0	108,7
SEK per EUR	9,0	8,7	8,7	9,1	9,4	9,5	9,5	9,3	9,2	9,2
SEK per USD	6,5	6,8	6,5	6,9	8,4	8,6	8,6	8,3	8,2	8,2
USD per EUR	1,4	1,3	1,3	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

¹ Avser statsskuldväxel för löptider kortare än ett år och statsobligation för löptider längre än ett år.² Index, 1992-11-18 = 100.

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

2 Tabeller Utgifter

Tabell 19 Utgiftstak och budgeteringsmarginal

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Utgiftstak	1 063	1 084	1 095	1 107	1 158	1 215	1 274	1 337	1 397	1 471
Takbegränsade utgifter	989	1 022	1 067	1 096	1 135	1 184	1 236	1 289	1 320	1 351
Budgeteringsmarginal	74	62	28	11	23	31	38	48	77	120
Budgeteringsmarginal, procent av takbegränsade utgifter	7,5	6,0	2,6	1,0	2,0	2,6	3,1	3,7	5,8	8,8

Anm.: Utgiftstakets nivå för 2020 är regeringens bedömning i denna proposition.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 20 Utgifter per utgiftsområde 2016–2020

Miljoner kronor

Utgiftsområde	2016 Utfall ¹	2017 Anslag ²	2017 Prognos	2018 Förslag ³	2019 Förslag ⁴	2020 Förslag ⁴
1 Rikets styrelse	12 672	13 316	13 473	14 531	14 510	14 435
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	15 035	15 359	15 407	16 286	16 703	17 359
3 Skatt, tull och exekution	10 840	11 024	11 015	11 399	11 654	11 816
4 Rättsväsendet	42 289	43 875	44 441	45 777	47 418	48 990
5 Internationell samverkan	2 070	2 163	2 084	2 009	2 012	2 017
6 Försvar och samhällets krisberedskap	49 366	50 739	50 116	53 836	56 057	58 068
7 Internationellt bistånd	31 971	36 775	36 754	42 985	45 684	47 161
8 Migration	41 251	39 421	38 921	15 748	10 556	9 571
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	63 371	70 444	68 420	77 696	75 775	75 575
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	105 614	107 172	103 313	102 615	101 876	101 723
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	35 928	34 774	34 677	34 636	34 279	34 034
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	86 106	89 387	88 546	94 586	98 496	101 447
13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	19 200	32 705	26 434	25 600	18 754	14 691
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	72 531	75 669	72 234	74 084	75 419	77 749
15 Studiestöd	19 486	22 434	20 259	24 353	25 659	27 043
16 Utbildning och universitetsforskning	66 120	73 058	70 892	77 966	80 307	84 056
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	13 918	14 521	14 326	15 880	15 900	15 906
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 119	6 805	4 466	6 952	7 038	7 052
19 Regional tillväxt	2 614	3 595	3 122	3 922	5 019	5 997
20 Allmän miljö- och naturvård	7 299	8 913	8 347	10 773	13 207	14 692
21 Energi	2 721	3 079	3 071	3 588	3 715	3 819
22 Kommunikationer	50 087	55 083	55 348	56 419	59 487	60 833
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	15 898	18 242	17 769	19 254	19 737	19 497
24 Näringsliv	5 891	6 456	6 428	7 371	7 493	7 218
25 Allmänna bidrag till kommuner	93 350	105 566	105 494	111 385	116 929	122 003
26 Statsskuldsräntor m.m.	1 743	16 468	11 645	11 355	25 655	22 155
27 Avgiften till Europeiska unionen	30 350	29 586	21 524	39 511	43 043	44 491
Minskning av anslagsbehållningar				-8 479	-5 134	-4 698
Summa utgiftsområden⁵	900 839	986 629	948 524	992 036	1 027 248	1 044 703
Summa utgiftsområden exkl. statsskuldsräntor⁶	899 096	970 161	936 879	980 690	1 001 603	1 022 558
Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	285 357		299 062	308 661	318 871	328 877
Takbegränsade utgifter	1 184 453		1 235 941	1 289 351	1 320 474	1 351 435
Budgeteringsmarginal	30 547		38 059	47 649	76 526	119 565
Utgiftstak⁷	1 215 000		1 274 000	1 337 000	1 397 000	1 471 000

¹ Anslagen är fördelade till de utgiftsområden de tillhör i statens budget för 2018.² Inklusive riksdagens beslut i enlighet med propositionen Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99, bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:316) samt förslagen i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop. 2017/18:2).³ Regeringens förslag till utgiftsramar för 2018 i denna proposition (se tabell 8.2).⁴ Regeringens förslag till preliminära utgiftsramar för 2019 och 2020.⁵ Inklusive posten Minskning av anslagsbehållningar.⁶ Summa utgiftsområden exklusive U026 Statsskuldsräntor m.m. och exklusive minskning av anslagsbehållningar för statsskuldsräntor.⁷ Regeringens förslag till nivå på utgiftstaket för 2020 (se avsnitt 5.2).

Källa: Egna beräkningar.

3 Tabeller Offentliga sektorns finanser, statens budgetsaldo och statsskuld

Tabell 21 Den konsoliderade offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	1 780	1 810	1 862	1 904	2 048	2 167	2 271	2 358	2 445	2 547
<i>procent av BNP</i>	<i>48,7</i>	<i>49,1</i>	<i>49,4</i>	<i>48,4</i>	<i>49,0</i>	<i>49,5</i>	<i>49,2</i>	<i>48,9</i>	<i>48,8</i>	<i>48,8</i>
Skatter och avgifter ¹	1 549	1 563	1 613	1 671	1 804	1 917	2 016	2 091	2 170	2 259
<i>procent av BNP</i>	<i>42,4</i>	<i>42,4</i>	<i>42,8</i>	<i>42,4</i>	<i>43,2</i>	<i>43,8</i>	<i>43,7</i>	<i>43,4</i>	<i>43,3</i>	<i>43,3</i>
Kapitalinkomster	73	70	72	62	62	66	65	70	71	76
Övriga inkomster ²	158	177	178	172	181	183	190	197	204	212
Utgifter	1 786	1 846	1 913	1 965	2 036	2 126	2 226	2 315	2 392	2 468
<i>procent av BNP</i>	<i>48,9</i>	<i>50,1</i>	<i>50,8</i>	<i>49,9</i>	<i>48,7</i>	<i>48,6</i>	<i>48,2</i>	<i>48,1</i>	<i>47,8</i>	<i>47,3</i>
Transfereringar och subventioner ³	659	687	718	729	748	764	798	829	856	879
Hushåll	535	559	583	588	603	622	639	655	668	682
Näringslivet	66	67	68	73	74	82	91	90	98	104
Utlandet	58	60	67	69	71	61	68	84	90	93
Konsumtion	921	955	993	1 032	1 086	1 144	1 197	1 247	1 286	1 330
Investeringar m.m.	159	164	166	171	176	191	203	210	220	229
Ränteutgifter ⁴	47	41	36	33	26	27	27	29	29	30
Finansiellt sparande	-7	-36	-51	-61	12	41	46	42	52	78
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,2</i>	<i>-1,0</i>	<i>-1,4</i>	<i>-1,5</i>	<i>0,3</i>	<i>0,9</i>	<i>1,0</i>	<i>0,9</i>	<i>1,0</i>	<i>1,5</i>
Staten	-14	-39	-43	-49	13	51	54	57	71	96
Pensionssystemet	19	10	-5	4	8	3	1	0	0	3
Kommunsektorn	-13	-6	-3	-15	-10	-14	-9	-15	-19	-21
Strukturellt sparande, procent av potentiell BNP	0,3	-0,2	-1,0	-1,0	0,1	1,0	0,8	0,6	0,7	1,1
Finansiell ställning										
Statsskuld, okonsoliderad	1 108	1 147	1 277	1 394	1 403	1 347	1 295	1 240	1 168	1 079
<i>Procent av BNP</i>	<i>30,3</i>	<i>31,1</i>	<i>33,9</i>	<i>35,4</i>	<i>33,6</i>	<i>30,8</i>	<i>28,1</i>	<i>25,7</i>	<i>23,3</i>	<i>20,7</i>
Statsskuld, konsoliderad	1 076	1 113	1 236	1 347	1 352	1 292	1 238	1 183	1 110	1 020
<i>Procent av BNP</i>	<i>29,4</i>	<i>30,2</i>	<i>32,8</i>	<i>34,2</i>	<i>32,3</i>	<i>29,5</i>	<i>26,8</i>	<i>24,5</i>	<i>22,2</i>	<i>19,5</i>
Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld	1 372	1 392	1 524	1 781	1 837	1 820	1 781	1 759	1 722	1 672
<i>Procent av BNP</i>	<i>37,5</i>	<i>37,8</i>	<i>40,4</i>	<i>45,2</i>	<i>43,9</i>	<i>41,6</i>	<i>38,6</i>	<i>36,5</i>	<i>34,4</i>	<i>32,0</i>
Finansiell nettoförmögenhet	701	777	783	777	800	923	1 063	1 141	1 235	1 367
<i>Procent av BNP</i>	<i>19,2</i>	<i>21,1</i>	<i>20,8</i>	<i>19,7</i>	<i>19,1</i>	<i>21,1</i>	<i>23,0</i>	<i>23,7</i>	<i>24,7</i>	<i>26,2</i>

¹ Utfall 2016 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2016 som redovisas i avsnitt 7.

² Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i nationalräkenskaperna, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.

³ Inklusiva ofördelade utgifter.

⁴ Inklusiva utgifter för kapitalavkastning på pensionskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 22 Statens finanser

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	943	928	955	974	1 066	1 138	1 199	1 247	1 290	1 346
Skatter och avgifter ¹	801	785	808	839	928	995	1052	1092	1132	1181
Kapitalinkomster	37	32	34	24	22	24	23	26	26	28
Övriga inkomster ²	105	111	113	112	115	119	124	129	133	137
Utgifter	956	967	998	1 023	1 052	1 087	1 145	1 190	1 219	1 250
Transfereringar till privat sektor ³	378	387	400	407	414	405	430	448	464	473
Bidrag till kommunsektorn	184	181	191	203	220	247	269	271	269	274
Ålderspensionsavgifter	22	22	21	22	23	25	24	23	23	24
Konsumtion	245	256	269	275	286	296	303	321	328	337
Investeringar m.m.	88	90	89	88	87	92	99	104	112	119
Ränteutgifter ⁴	39	30	28	27	22	21	21	23	23	23
Finansiellt sparande	-14	-39	-43	-49	13	51	54	57	71	96
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,4</i>	<i>-1,1</i>	<i>-1,1</i>	<i>-1,2</i>	<i>0,3</i>	<i>1,2</i>	<i>1,2</i>	<i>1,2</i>	<i>1,4</i>	<i>1,8</i>
Budgetsaldo	68	-25	-131	-72	-33	85	24	44	72	89
<i>procent av BNP</i>	<i>1,9</i>	<i>-0,7</i>	<i>-3,5</i>	<i>-1,8</i>	<i>-0,8</i>	<i>1,9</i>	<i>0,5</i>	<i>0,9</i>	<i>1,4</i>	<i>1,7</i>
Statsskuld, okonsoliderad	1 076	1 113	1 236	1 347	1 352	1 292	1 238	1 183	1 110	1 020
<i>procent av BNP</i>	<i>29,4</i>	<i>30,2</i>	<i>32,8</i>	<i>34,2</i>	<i>32,3</i>	<i>29,5</i>	<i>26,8</i>	<i>24,5</i>	<i>22,2</i>	<i>19,5</i>

¹ Utfall 2016 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2016 som redovisas i avsnitt 7.² Utgörs av bl.a. tillräknade inkomster som bruttoförs i nationalräkenskaperna, t.ex. kapitalförslitningen av investeringar.³ Inklusive ofördelade utgifter.⁴ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 23 Ålderspensionssystemet

Miljarder kronor om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	243	250	253	263	277	291	301	310	321	334
Socialförsäkringsavgifter	195	202	208	214	224	234	245	254	264	274
Statliga ålderspensionsavgifter m.m.	22	22	21	23	24	26	24	23	23	24
Räntor, utdelningar m.m.	26	26	25	27	30	31	32	32	33	36
Utgifter	224	240	258	260	269	287	300	310	320	331
Pensioner	219	236	253	255	265	283	295	305	315	325
Övriga utgifter	4	4	5	4	5	5	4	5	5	6
Finansiellt sparande	19	10	-5	4	8	3	1	0	0	3
<i>procent av BNP</i>	<i>0,5</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,2</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,1</i>

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 24 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inget annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Inkomster	810	847	877	904	959	1 021	1 077	1 108	1 140	1 178
Skatter ¹	538	561	582	603	636	672	702	726	755	784
Kommunal fastighetsavgift	14	15	15	16	16	16	17	19	19	19
Statsbidrag	136	131	140	148	161	185	203	204	201	204
<i>Skatter och statsbidrag, procent av BNP</i>	<i>18,8</i>	<i>19,2</i>	<i>19,5</i>	<i>19,5</i>	<i>19,4</i>	<i>20,0</i>	<i>20,0</i>	<i>19,7</i>	<i>19,5</i>	<i>19,3</i>
Kapitalinkomster	12	14	14	13	12	12	11	11	12	13
Övriga inkomster	110	125	126	125	135	136	143	148	153	158
<i>varav kompensation för moms</i>	<i>48</i>	<i>50</i>	<i>52</i>	<i>55</i>	<i>59</i>	<i>61</i>	<i>65</i>	<i>67</i>	<i>69</i>	<i>70</i>
Utgifter	823	853	880	919	969	1 035	1 086	1 123	1 158	1 199
Transfereringar till hushåll	39	40	40	41	41	43	44	44	45	46
Övriga transfereringar	30	32	33	35	37	44	41	44	45	48
Konsumtion	673	696	721	753	796	844	891	922	954	989
Investeringar ²	70	74	77	83	89	99	104	106	108	110
Ränteutgifter ³	10	11	9	8	5	5	6	6	6	7
Finansiellt sparande	-13	-6	-3	-15	-10	-14	-9	-15	-19	-21
<i>procent av BNP</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,1</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,4</i>	<i>-0,4</i>
Resultat före extraordinära poster	7	19	13	14	16	25	22	15	13	11

Anm.: Skatter och statsbidrag som andel av BNP inkluderar inkomster från den kommunala fastighetsavgiften.

¹ Utfall 2016 enligt nationalräkenskaperna, vilket kan skilja sig från regeringens prognos på offentliga sektorns skatteintäkter för 2016 som redovisas i avsnitt 7.² Investeringarna inkluderar även köp av mark och fastigheter, netto.³ Inklusive utgifter för kapitalavkastning på pensionskulden.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 25 Strukturellt sparande

Procent av potentiell BNP om inte annat anges. Utfall för 2011–2016, prognos för 2017–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Finansiellt sparande, miljarder kronor	-7	-36	-51	-61	12	41	46	42	52	78
Finansiellt sparande, procent av BNP	-0,2	-1,0	-1,4	-1,5	0,3	0,9	1,0	0,9	1,0	1,5
Justering för BNP-gap	0,2	0,8	1,1	0,9	0,4	0,1	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3
Justering för arbetslöshetsgap	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Justering för skattebasernas sammansättning	0,2	0,1	-0,6	-0,6	-0,2	0,1	0,1	0,2	0,0	-0,1
Justering för engångseffekter ¹	0,0	-0,3	-0,3	0,1	-0,4	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Strukturellt sparande	0,3	-0,2	-1,0	-1,0	0,1	1,0	0,8	0,6	0,7	1,1
BNP-gap, procent ²	-0,4	-1,8	-2,3	-1,8	-0,8	-0,2	0,8	1,0	0,8	0,6

¹ Engångseffekter för 2012, 2013 och 2015 rör återbetalningen av försäkringspremier från AFA Försäkring. Engångseffekter 2014–2016 beror på periodiseringar av Sveriges avgift till Europeiska unionen. År 2015 inkluderar även en engångsvis skatteinbetalning från en internationell koncern.² Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP i procent av potentiell BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4 Tabeller Inkomstfördelning

Tabell 26 Genomsnittlig förändring av ekvivalerad disponibel inkomst och utökad inkomst till följd av reformer i budgetpropositionen för 2018

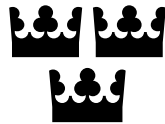
Procentuell förändring

	Disponibel inkomst	Utökad inkomst
<i>Procentuell förändring av ekvivalerad inkomst</i>		
Inkomstgrupp 1	0,70	1,38
Inkomstgrupp 2	1,00	1,49
Inkomstgrupp 3	0,85	1,28
Inkomstgrupp 4	0,75	1,13
Inkomstgrupp 5	0,63	0,97
Inkomstgrupp 6	0,52	0,83
Inkomstgrupp 7	0,42	0,70
Inkomstgrupp 8	0,34	0,57
Inkomstgrupp 9	0,26	0,44
Inkomstgrupp 10	0,12	0,23
<i>Procentuell förändring av individuell inkomst</i>		
Kvinnor	0,50	0,92
Män	0,37	0,68

Anm.: Utökad inkomst motsvaras av ekvivalerad disponibel inkomst plus subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje hushåll och fördelas lika på alla i hushållet.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Bilaga 3

Ekonomisk jämställdhet

Bilaga 3

Ekonomisk jämställdhet

Innehållsförteckning

Sammanfattning och slutsatser	7
1 Jämställdhetspolitikens mål och inriktning	8
1.1 Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv	8
1.2 Regeringens samlade politik ska leda till jämställdhet	8
1.3 Egen inkomst är avgörande för ekonomisk självständighet	9
2 Kvinnor och män på arbetsmarknaden.....	10
2.1 Kvinnor står oftare än män utanför arbetsmarknaden.....	10
2.2 Kvinnor har kortare arbetstid än män.....	11
2.3 Kvinnor har lägre lön än män	14
2.4 Färre företagande kvinnor än män	18
3 Kvinnors och mäns marknadsinkomster.....	19
3.1 Utvecklingen av kvinnors och mäns arbets- och kapitalinkomster	19
3.2 Gapet i kapitalinkomster förklaras till största delen av skillnader i aktieutdelningar.....	20
3.3 Kvinnors och mäns marknadsinkomster	22
4 Individuell disponibel inkomst	24
4.1 Transfereringar och skatter utjämnar skillnader i marknadsinkomst	24
4.2 Inkomstgap mellan kvinnor och män	26
4.3 Utvecklingen av individuell disponibel inkomst	27
4.4 Inkomster i toppen av fördelningen	28
4.5 Sammanboende kvinnors ekonomiska självständighet har ökat	29
4.6 Utjämnning inom hushållet	30
4.7 Ekonomiska skillnader mellan kvinnor och män bland pensionärer	31
5 Ett vidgat inkomstbegrepp fångar värdet av välfärdstjänster	32
5.1 De offentliga tjänsternas omfattning och fördelning på individnivå	32
6 Konsekvenser av regeringens politik för den ekonomiska jämställdheten	33
Underbilaga 1: Begrepp och data	35
Underbilaga 2: Tabeller inklusive indikatorer för delmål 2, ekonomisk jämställdhet	38

Tabellförteckning

Tabell 2.1	Antal anställda som arbetar ofrivillig deltid	12
Tabell 2.2	De fem vanligaste yrkesgrupperna för kvinnor respektive män 2016	15
Tabell 2.3	Könsfördelning bland chefer och anställda efter sektor 2015	16
Tabell 2.4	Totalt och oförklarad lönegap i de vanligaste yrkesgrupperna 2016	17
Tabell 2.5	Företagare i olika näringsgrenar	18
Tabell 2.6	Företagare i olika företagsformer	18
Tabell 2.7	Antal anställda i företagares företag	19
Tabell 3.1	Kapitalinkomster för kvinnor och män 2015	21
Tabell 4.1	Från marknadsinkomst till individuell disponibel inkomst 2015	25
Tabell 4.2	Transfereringar 2015	25
Tabell 4.3	Inkomsttillväxt och andelen kvinnor i den översta tiondelen av fördelningen 1995–2015	28
Tabell 4.4	Kvinnors och mäns representation i den översta procenten efter ålder och hushållstyp 2015	29
Tabell 4.5	Sammanboende kvinnors andel av hushållsinkomsten fördelade efter kvinnans ålder, hushållstyp, födelseland och bosättningsgrund samt hushållets inkomst 2015	30
Tabell 4.6	Individuell disponibel inkomst och ekonomisk standard i olika hushållstyper 2015	31
Tabell 5.1	Välfärdstjänster till kvinnor och män fördelade efter ålder och hushållstyp 2015	33
Tabell U.1	Nettoinkomst efter hushållstyp och antal barn 2015	38
Tabell U.2	Ersatta dagar för vård av barn	38
Tabell U.3	Kvinnors lön som andel av mäns löner efter sektor	38
Tabell U.4	Segregeringsindex efter ålder 2015	38
Tabell U.5	Sysselsatta efter ålder och anknytningsgrad till arbetsmarknaden 2016	38
Tabell U.6	Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst 2015	39
Tabell U.7	Avgångna från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program 2015/2016	40
Tabell U.8	Personer med sjuk- och aktivitetsersättning efter ålder december 2016	40
Tabell U.9	Pågående sjukpenningfall i december	40
Tabell U.10	Sysselsatta efter ålder och vanlig arbetad tid 2016	40

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Arbetskraftsdeltagande efter födelseregion och grund för bosättning ..	10
Diagram 2.2	Utanför arbetskraften efter orsak, födelseregion och grund för bosättning 2016	11
Diagram 2.3	Faktiskt medelarbetstid bland sysselsatta.....	11
Diagram 2.4	Andel personer som arbetade deltid	11
Diagram 2.5	Orsaker till deltidsarbete 2016	12
Diagram 2.6	Sjukpenningtalet.....	14
Diagram 2.7	Totalt lönegap mellan kvinnor och män	14
Diagram 2.8	Oförklarad lönegap mellan kvinnor och män	17
Diagram 2.9	Antal kvinnor och män som är företagare	18
Diagram 3.1	Arbetsinkomst för kvinnor och män	19
Diagram 3.2	Inkomst av fåmansbolag och företagarinkomst för kvinnor och män ...	20
Diagram 3.3	Kapitalinkomst för kvinnor och män	20
Diagram 3.4	Kapitalinkomsternas sammansättning 2015	21
Diagram 3.5	Bidrag till gapet i kapitalinkomster mellan kvinnor och män 2015	21
Diagram 3.6	Genomsnittliga arbets- och kapitalinkomster för kvinnor och män	22
Diagram 3.7	Genomsnittlig marknadsinkomst för kvinnor och män	22
Diagram 3.8	Marknadsinkomst för kvinnor och män i olika inkomstintervall 2015 ..	22
Diagram 3.9	Marknadsinkomst för kvinnor och män efter ålder och inkomstslag 2015	23
Diagram 3.10	Gapet i marknadsinkomst mellan kvinnor och män efter ålder och inkomstslag 2015.....	23
Diagram 3.11	Marknadsinkomst för kvinnor och män efter födelseland, grund för bosättning och inkomstslag 2015.....	23
Diagram 3.12	Gapet i marknadsinkomst mellan kvinnor och män efter födelseland, grund för bosättning och inkomstslag 2015.....	24
Diagram 4.1	Genomsnittliga transfereringsinkomster för kvinnor och män	25
Diagram 4.2	Genomsnittliga skatter för kvinnor och män.....	26
Diagram 4.3	Inkomstgap i olika hushållstyper 2015	26
Diagram 4.4	Inkomstgap efter bosättningsgrund 2015.....	27
Diagram 4.5	Genomsnittlig individuell disponibel inkomst för kvinnor och män	27
Diagram 4.6	Inkomstillväxt samt andelen kvinnor i olika delar av fördelningen av disponibla inkomster 1995–2015.....	28
Diagram 4.7	Bruttoinkomstens sammansättning för toppinkomsttagare	28
Diagram 4.8	Sammanboende kvinnor fördelade efter deras andel av hushållsinkomsten.....	30
Diagram 4.9	Individuell disponibel inkomst för personer äldre än 65 år 2015.....	31
Diagram 4.10	Individuell disponibel inkomst för personer äldre än 65 år.....	32
Diagram 5.1	Individuell utökad inkomst för kvinnor och män 2015.....	33
Diagram 6.1	Andel kvinnor och män med förändrad individuell disponibel inkomst	34
Diagram 6.2	Andel kvinnor och män med förändrad individuell utökad inkomst	34
Diagram 6.3	Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män	34

Sammanfattning och slutsatser

Jämställdhet är i grunden en fråga om mänskliga rättigheter, rättvisa och demokrati. Jämställdhet bidrar också till välbefinnande och sysselsättning genom att både kvinnors och mäns potential tillvaratas och främjas. Regeringen har beslutat att politiken ska ha ett jämställdhetsperspektiv som integreras i all verksamhet och i alla steg i beslutsfattande. Att Sverige har en feministisk regering innebär att regeringen uppfattar skillnader i livsvillkor och fördelning av resurser baserade på kön, oftast till flickors och kvinnors nackdel, som ett samhällsproblem som kan och ska motverkas bl.a. genom politiska beslut.

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Enligt delmålet om ekonomisk jämställdhet ska kvinnor och män ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

År 2015 hade kvinnor i förvärvsaktiv ålder i genomsnitt 74 procent av mäns arbetsinkomst. Kvinnors lägre inkomster förklaras delvis av att arbetskraftsdeltagandet är lägre bland kvinnor än män och att färre kvinnor än män har ett arbete.

Kvinnor har också kortare arbetstid än män. Kvinnor arbetar både deltid i högre utsträckning än män och har en högre frånvaro på grund av föräldraledighet och ohälsa. En orsak till kvinnors kortare arbetstid är att de tar ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet – det är exempelvis betydligt vanligare att kvinnor arbetar deltid för att ta hand om barn.

Kvinnor har under lång tid haft högre sjukfrånvaro än män, vilket delvis förklaras av att kvinnor tar ett större aktivt ansvar för hem- och omsorgsarbete än män. Det medför en dubbel arbetsbörda för förvärvsarbetande kvinnor, vilket i förlängningen också kan påverka hälsan.

En annan förklaring till kvinnors lägre arbetsinkomster är att kvinnor i genomsnitt har lägre löner än män. Lönegapet beror till stor del på att arbetsmarknaden kännetecknas av en könsmissig uppdelning, där kvinnor är överrepresenterade i yrken och befattningar med lägre löner. Men kvinnor har även i genomsnitt lägre lön inom många yrkesgrupper.

Skillnader i arbetstid mellan könen har minskat och kvinnors arbetskraftsdeltagande har ökat sedan mitten av 1990-talet. Arbetsmarknaden har också blivit mindre köns-

uppdelad. Kvinnors arbetsinkomster har därmed ökat i snabbare takt än mäns sedan mitten av 1990-talet.

Även kvinnors kapitalinkomster är i genomsnitt lägre än männens. År 2015 uppgick kvinnors kapitalinkomster i genomsnitt till hälften av männens. Kapitalinkomsterna har ökat sedan mitten av 1990-talet, vilket bidragit till en mer ojämn fördelning av den samlade marknadsinkomsten (summan av arbets- och kapitalinkomster) mellan kvinnor och män.

De könsbetingade skillnaderna i marknadsinkomster utjämnas dock i viss mån av transfereringar och skatter. År 2015 hade kvinnor i förvärvsaktiv ålder i genomsnitt 80 procent av mäns individuella disponibla inkomst.

Skillnaderna i inkomst i förvärvsaktiv ålder leder också till inkomstskillnader mellan kvinnor och män bland pensionärer, eftersom arbetsinkomsten ligger till grund för ålderspensionen.

Målet om ekonomisk jämställdhet är inte uppfyllt. Kvinnor har fortfarande lägre löner, lägre sysselsättningsgrad, kortare arbetstid och högre sjukfrånvaro än män. Brister i den ekonomiska jämställdheten innebär bl.a. lägre grad av självständighet och högre grad av beroende för kvinnor. Ett systematiskt och långsiktigt arbete krävs för att påskynda utvecklingen mot ekonomisk jämställdhet.

En viktig del i att skapa en mer jämställd arbetsmarknad är att öka kvinnors arbetskraftsdeltagande och minska ofrivilligt deltidsarbete. Heltidsarbete ska vara norm på hela arbetsmarknaden, med deltidsarbete som möjlighet. En utbyggd välfärd har störst betydelse för kvinnors villkor på arbetsmarknaden, eftersom kvinnor fortfarande tar större ansvar än män för det obetalda hem- och omsorgsarbetet. I ett modernt arbetsliv krävs också goda arbetsvillkor och en god arbetsmiljö.

I budgetpropositionen presenteras betydande satsningar på välfärden som bidrar till att höja den individuella utökade inkomsten för alla, men särskilt för kvinnor. Även regeringens förslag om ändrade skatter och transfereringar, bidrar till att den individuella disponibla inkomsten ökar något mer för kvinnor än för män.

I denna bilaga behandlas i första hand målet om ekonomisk jämställdhet. En beskrivning av regeringens arbete för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män, och av de andra delmålen återfinns i utgiftsområde 13.

1 Jämställdhetspolitikens mål och inriktning

1.1 Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv

Regeringens jämställdhetspolitik bygger på det av riksdagen beslutade övergripande målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Regeringen har därtill beslutat om sex delmål som ska vägleda utformningen av politiken:

1. En jämn fördelning av makt och inflytande.
2. Ekonomisk jämställdhet.
3. Jämställd utbildning.
4. En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.
5. Jämställd hälsa.
6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

I denna bilaga behandlas i första hand delmålet om ekonomisk jämställdhet. En beskrivning av regeringens arbete för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män, och av de andra delmålen återfinns i utgiftsområde 13.

1.2 Regeringens samlade politik ska leda till jämställdhet

Sverige har en feministisk regering. Detta ska göra tydligt avtryck i politiken och skillnad i människors liv. Regeringens samlade politik ska leda mot målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det handlar om att prioriteringar, vägval och tilldelning av resurser görs på ett sådant sätt att de bidrar till ett jämställt samhälle.

Jämställdhetsintegrering är en grundläggande förutsättning för genomförandet av regeringens feministiska politik. Jämställdhetsintegrering innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska införlivas i verksamheten och i alla steg av beslutsprocesserna. Jämställdhetsperspektivet ska vara en integrerad del av det dagliga arbetet på alla nivåer och i alla stadier hos de aktörer som normalt är involverade i beslutsfattandet. När ett jämställdhetsperspektiv integreras där politiken utformas och där beslut fattas skapas förutsättningar för att förändra samhället.

Jämställdhetsbudgetering är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen och innebär att jämställdhetsperspektivet integreras genomgående i budgetprocessen, att effekter och konsekvenser för jämställdheten beaktas vid beslut om inriktning på politiken, och att en omfördelning av inkomster och utgifter görs för att främja jämställdhet. För regeringen är jämställdhetsbudgetering ett sätt att säkerställa att den ekonomiska politiken används för att bidra till ökad jämställdhet i samhället. Jämställdhetsbudgetering har därför en avgörande betydelse för att förverkliga feministisk politik.

I Regeringskansliet pågår ett utvecklingsarbete för en stärkt tillämpning av jämställdhetsbudgetering. Regeringen har bl.a. gett Ekonomistyrningsverket (ESV) i uppdrag att under 2017 ta fram metoder som möjliggör uppföljning och en samlad redovisning av effekter på jämställdhetsområdet av genomförda och föreslagna reformer på utgiftssidan i statens budget. En delrapport lämnades av ESV i april. En slutlig redovisning av uppdraget ska lämnas den 31 oktober 2017.

Regeringen förtydligar och förstärker styrningen av jämställdhetspolitiken. Den 1 januari 2018 kommer en jämställdhetsmyndighet att inrättas. Myndigheten kommer att ansvara för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska målen. En jämställdhetsmyndighet förväntas bidra till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Med en jämställdhetsmyndighet förbättras förutsättningarna för att bedriva ett långsiktigt förändringsarbete där resultat och effekter kan mätas och följas upp över tid. Regering och riksdag kommer att få bättre underlag för att kunna ta ställning till inriktning och utformning av politiken.

Arbetet med regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) fortgår. JiM syftar till att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering så att deras verksamhet ännu bättre bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Totalt ingår 59 myndigheter samt Folkbildningsrådet.

I syfte att myndigheternas verksamhet effektivt ska bidra till att de jämställdhetspolitiska målen uppnås ska styrningen mot jämställdhet systematiseras i myndigheternas instruktioner. I Regeringskansliet genomförs,

utifrån de jämställdhetspolitiska målen, under mandatperioden en översyn av myndigheters instruktioner, i syfte att åstadkomma en tydligare strategisk och verksamhetsanpassad styrning.

Skattesystemet har en tydlig påverkan på förutsättningarna för ekonomisk jämställdhet. Regeringen har lämnat ett uppdrag till Skatteverket att göra en kartläggning av skattesystemens utveckling ur ett jämställdhetsperspektiv. Skatteverket ska redovisa uppdraget i april 2018. En delredovisning lämnades i juni 2017.

Arbetet för att minska skillnaderna mellan kvinnors och mäns pensioner och förbättra villkoren för de ekonomiskt mest utsatta pensionärerna, varav de flesta är kvinnor, behöver fortsätta. En översyn av grundskyddet för ålderspension har påbörjats och kommer att slutföras under 2018.

Möjligheterna till betalt arbete, och därmed egen försörjning och ekonomisk självständighet, har en tydlig koppling till fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Regeringen ser behov av att även vidta andra åtgärder som bidrar till att hemarbetet och omsorgen om barn fördelas mer jämnt mellan kvinnor och män. Ett viktigt underlag för arbete mot målet om en jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet är den tidsanvändningsundersökning som genomförs av Statistiska centralbyrån (SCB) en gång varje årionde. Undersökningen visar bl.a. hur mycket tid kvinnor respektive män lägger på betalt och obetalt arbete.

Regeringen vill se en föräldraförsäkring som bidrar till ett jämställt föräldraskap. Föräldraförsäkringen ska vara bättre anpassad till en modern arbetsmarknad och de krav den ställer, samt till ett modernt familjeliv och för alla olika former av familjer. Utredningen om en modern föräldraförsäkring (dir. 2016:10) ska presentera sitt slutbetänkande under 2017.

1.3 Egen inkomst är avgörande för ekonomisk självständighet

Delmålet om ekonomisk jämställdhet innebär att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk jämställdhet livet ut. Vidare inbegriper delmålet att kvinnor och män ska ha

samma möjligheter och förutsättningar i fråga om tillgång till arbete och samma möjligheter och villkor i fråga om såväl anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor som utvecklingsmöjligheter i arbetet. Målet har ett livscykelperspektiv, dvs. det avlönade arbetet ska innebära ekonomisk trygghet och självständighet även under pensionsåren.

Ekonomisk jämställdhet handlar om fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män. Målet innebär att kvinnor och män ska ha samma möjlighet att vara ekonomiskt självständiga och kunna försörja sig själva och eventuella barn genom arbete. Arbete är grunden för kvinnors och mäns möjligheter att utvecklas och försörja sig under hela livet.

En utgångspunkt för målet om ekonomisk jämställdhet är att kvinnor och män är individuellt ansvariga för sin försörjning. Att skatter och socialförsäkringar är knutna till individen främjar en jämn fördelning av både betalt och obetalt arbete. Möjligheten att uppbära en inkomst ger kvinnor ökad makt att påverka såväl sin egen livssituation som beslutsfattandet inom familjen.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det därför viktigt att studera hur stor inkomst kvinnor respektive män förfogar över och vilka möjligheter kvinnor respektive män har till egen inkomst och försörjning. I denna bilaga undersöks bl.a. skillnader i kvinnors och mäns situation på arbetsmarknaden, deras möjligheter att försörja sig själva, individuella disponibla inkomster och välfärdstjänsternas betydelse.

Det är i ett jämställdhetsperspektiv även viktigt att analysera skillnaderna mellan kvinnors och mäns kapitalinkomster. Män har i genomsnitt både högre förvärvs- och kapitalinkomster än kvinnor, men kapitalinkomsterna är mer ojämnt fördelade mellan kvinnor och män än förvärvsinkomsterna. Dessutom har kapitalinkomsterna ökat i betydelse sedan mitten av 1990-talet. Därför beskrivs även kapitalinkomsternas utveckling.

En av de viktigaste utmaningarna i dag är hur utrikes födda kan integreras i Sverige och på den svenska arbetsmarknaden. Därför redovisas i denna bilaga situationen för kvinnor och män födda i Sverige, utrikes födda som kommit till Sverige som flyktingar eller som anhöriga till flyktingar samt övriga utrikes födda.

2 Kvinnor och män på arbetsmarknaden

Arbetsinkomster (dvs. löne- och företagarkinomster) utgör grunden för kvinnors och mäns ekonomiska självständighet och den ekonomiska jämställdheten. För de flesta i förvärvsaktiv ålder utgör arbetsinkomsten den största delen av inkomsten. Arbetsinkomsterna ligger dessutom till grund för andra inkomster som t.ex. sjukpenning, föräldrapenning och pensioner.

År 2015 hade kvinnor i genomsnitt 74 procent av mäns arbetsinkomst.¹ Kvinnors lägre arbetsinkomster kan bl.a. förklaras av att kvinnor inte deltar på arbetsmarknaden i samma utsträckning som män och att kvinnor i genomsnitt har kortare arbetstid än män. Kvinnor har dessutom lägre timlöner än män, vilket till stor del hänger samman med att arbetsmarknaden kännetecknas av en köns-mässig uppdelning, både med avseende på näringsgren och på yrke. För att ge en djupare förståelse för skillnaderna i arbetsinkomster mellan kvinnor och män analyseras i detta avsnitt skillnader mellan kvinnor och män i arbetslivet.

2.1 Kvinnor står oftare än män utanför arbetsmarknaden

En förklaring till att kvinnor i genomsnitt har lägre arbetsinkomster än män är att färre kvinnor än män har ett arbete, dvs. färre kvinnor än män är sysselsatta. Detta beror främst på att färre kvinnor än män deltar i arbetskraften. Skillnaden i arbetslöshet mellan kvinnor och män är däremot liten.²

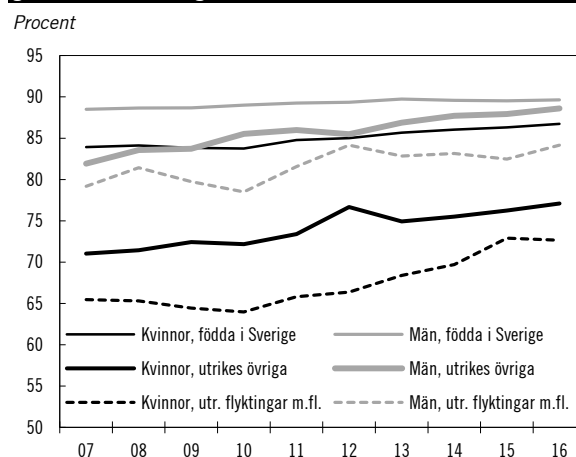
Sedan början av 1990-talet har kvinnors arbetskraftsdeltagande i åldersgruppen 20–64 år varit ca 5–6 procentenheter lägre än mäns. Skillnaden förklaras främst av att kvinnor, i högre utsträckning än män, står utanför

arbetskraften till följd av sjukdom och studier. Sjukdom och studier förklarar tillsammans över hälften av skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande. År 2016 stod sjukdom och studier för ca 36 respektive 24 procent av skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män.

Födelseregion och utbildning spelar roll

En viktig förklaring till skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män är att arbetskraftsdeltagandet bland utrikes födda kvinnor är lågt. Det gäller i synnerhet utrikes födda kvinnor som kommit till Sverige som flyktingar eller som anhöriga till flyktingar. År 2016 stod nära 30 procent av dessa kvinnor (i åldersgruppen 20–64 år) utanför arbetskraften. Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män som kommit till Sverige som flyktingar var ca 12 procentenheter 2016, medan motsvarande skillnad endast var 3 procentenheter för inrikes födda kvinnor och män (se diagram 2.1). Sedan 2010 är dock trenden att arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor som kommit till Sverige som flyktingar ökar.

Diagram 2.1 Arbetskraftsdeltagande efter födelseregion och grund för bosättning

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. För definition av inrikes, utrikes övriga och utrikes flyktingar m.fl., se Underbilaga 1: Begrepp och data.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Förutom sjukdom och studier uppges även ansvar för obetalt hem- och omsorgsarbete som en betydande orsak till att utrikes födda kvinnor står utanför arbetskraften (se diagram 2.2). Av samtliga utrikes födda kvinnor utanför arbetskraften uppger 16 procent att de står utanför arbetsmarknaden på grund av hem-

¹ I denna bilaga är syftet att undersöka skillnader mellan samtliga kvinnor och män. Därför anges skillnaden mellan kvinnors och mäns arbetsinkomst för samtliga, och inte bara för de som ingår i arbetskraften. Skillnader i arbetskraftsdeltagande blir en delförklaring till att kvinnor har lägre arbetsinkomst än män, eftersom kvinnor inte deltar på arbetsmarknaden i samma utsträckning som män.

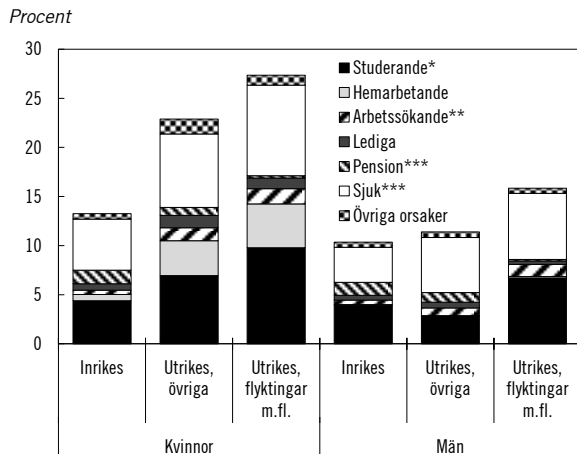
² Skillnader i arbetslöshet förklaras snarare av födelseland än av kön, se 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100 s. 171–182).

arbete. Knappt 5 procent av inrikes födda kvinnor utanför arbetskraften uppger detsamma.

En ytterligare förklaring till utrikes födda kvinnors lägre arbetskraftsdeltagande är att kvinnor som nyligen invandrat till Sverige inte nås av arbetsförberedande insatser eller arbetsmarknadspolitiska program i lika stor utsträckning som män (se utg.omr. 13).

Diagram 2.2 Utanför arbetskraften efter orsak, födelseregion och grund för bosättning 2016

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. För definition av inrikes, utrikes, övriga och utrikes, flyktingar m.fl., se Underbilaga 1: Begrepp och data. *Avser både hel- och deltidsstuderande. **Betraktar sig som arbetsökande men uppfyller inte definitionskravet för arbetslösa i arbetskraften. ***Förtidspension av hälsoskäl ingår i gruppen sjuka.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män varierar även med utbildningsnivå. Bland kvinnor i åldersgruppen 20–64 år med högst förgymnasial utbildning står ca 40 procent utanför arbetskraften. Avsaknad av fullföljd gymnasieutbildning visar ett betydligt starkare samband med kvinnors arbetskraftsdeltagande än mäns, oavsett födelseregion. Skillnaden i arbetskraftsdeltagande mellan kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år som saknar fullföljd gymnasieutbildning var 2016 ca 19 procentenheter. Samtidigt var skillnaden mellan kvinnor och män med eftergymnasial utbildning 2 procentenheter. I den sistnämnda gruppen var arbetskraftsdeltagandet 89 procent respektive 91 procent.

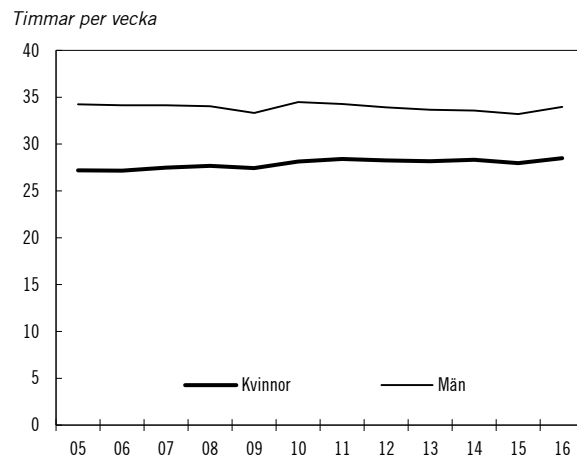
2.2 Kvinnor har kortare arbetstid än män

Arbetsinkomsten påverkas även av arbetstiden för de som är i arbete. I genomsnitt arbetade kvinnor 5,5 timmar mindre per vecka än män under 2016, vilket motsvarar 16 procent kortare

arbetstid (se diagram 2.3). Kvinnors kortare arbetstid beror dels på att många kvinnor arbetar deltid, dels på att kvinnor i högre grad är frånvarande från arbetet till följd av exempelvis föräldraledighet, vård av barn eller sjukskrivning.

Skillnaden i arbetstid mellan kvinnor och män har emellertid minskat med nästan 2 timmar per vecka jämfört med 2005, främst till följd av att kvinnors arbetstid har ökat. Detta har bidragit till att kvinnors arbetsinkomster har ökat snabbare än mäns de senaste decennierna.

Diagram 2.3 Faktiskt medelarbetstid bland sysselsatta

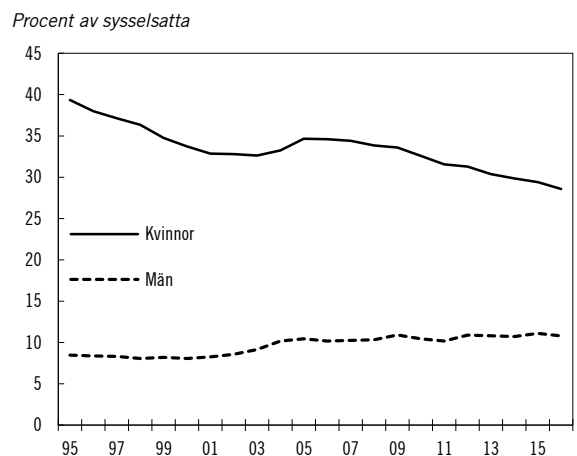

Anm.: Statistiken avser faktiskt arbetad tid för sysselsatta i åldersgruppen 20–64 år. Källa: Statistiska centralbyrån.

Fler kvinnor än män arbetar deltid

År 2016 var 29 procent av alla sysselsatta kvinnor deltidsarbetande medan motsvarande siffra för män var 11 procent (se diagram 2.4).

Diagram 2.4 Andel personer som arbetade deltid

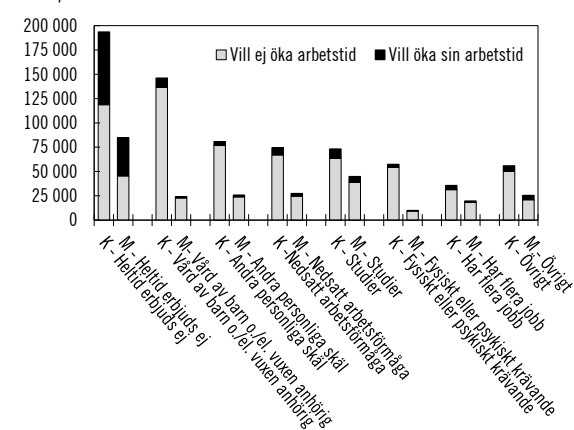
Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Med deltid avses överenskommen arbetstid på mindre än 35 timmar per vecka. Källa: Statistiska centralbyrån.

Andelen kvinnor som arbetar deltid minskar dock och var 2016 på den hittills lägsta nivån. Samtidigt har deltidarbete bland män ökat något. Detta har sammantaget bidragit till minskade skillnader i arbetstid mellan kvinnor och män.

Den vanligaste orsaken till deltidarbete bland kvinnor och män är att de inte erbjuds någon heltidstjänst. År 2016 arbetade ca 194 000 kvinnor och 85 000 män deltid på grund av att de inte erbjuds någon heltidstjänst (se diagram 2.5). I många kvinnodominerade yrken finns en deltidskultur som kan göra det svårt för både kvinnor och män att bli erbjudna en heltidstjänst.³

Diagram 2.5 Orsaker till deltidarbete 2016

Antal personer

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. K avser kvinnor och M avser män.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Den näst vanligaste orsaken till att kvinnor arbetar deltid är att de tar hand om ett barn och/eller en vuxen anhörig. 146 000 av de deltidarbetande kvinnorna uppgav denna orsak, medan motsvarande siffra för männen var 24 000. Antalet män som anger denna orsak har dock ökat sedan 2005.

Ofrivilligt deltidarbete

Bland de som uppger att de arbetar deltid på grund av avsaknad av heltidstjänst är det 75 000 kvinnor och 39 000 män som vill öka sin arbetstid under rådande arbetsvillkor (se tabell 2.1). Denna grupp kan beskrivas som ofrivilligt deltidarbetande.

Tabell 2.1 Antal anställda som arbetar ofrivilligt deltid

Antal i tusental

	Kvinnor		Män	
	2007	2016	2007	2016
Åldersgrupper				
20–29 år	34,6	28,7	13,9	17,7
30–49 år	46,0	31,2	13,4	15,8
50–64 år	20,2	15,2	5,3	5,9
Födelseland och Bosättningsgrund				
Född i Sverige	81,2	52,3	23,2	24,6
Utrikes, flyktingar m.fl.	6,3	11,7	3,8	8,3
Utrikes, övriga	13,4	11,1	5,6	6,5
Utbildningsnivå				
Förgymnasial	12,6	8,6	4,4	6,0
Gymnasial	62,9	42,8	17,0	20,5
Eftergymnasial	24,9	23,2	10,9	12,8
Sektor				
Offentlig	48,7	23,9	8,9	7,2
Privat	51,7	50,9	23,2	31,6
Näringsgren				
Vård och omsorg; sociala tjänster	32,2*	20,2	4,5*	5,9
Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar	19,5*	18,8	5,8*	7,9
Utbildning	17,3*	10,7	3,2*	4,3
Hotell- och restaurangverksamhet	6,1*	6,1	3,2*	4,0
Övriga	21,7*	19,1	12,7*	17,4
Anställningsform				
Tillfällig	44,8	33,0	15,9	19,6
Tillsvidare	53,9	40,6	14,3	18,1
Samtliga	100,8	75,1	32,6	39,4

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. I några delgrupper finns ett partiellt bortfall och därför summerar inte delsummorna till samma värde som Samtliga.

* Avser statistik från 2008 i stället för 2007.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Antalet ofrivilligt deltidarbetande har minskat under de senaste tio åren, men bara bland kvinnor. Bland männen har antalet i stället ökat.

Antalet ofrivilligt deltidarbetande varierar mellan olika grupper (se tabell 2.1). Den största förändringen de senaste tio åren är att antalet ofrivilligt deltidarbetande har minskat i offentlig sektor.

Mönstret att antalet kvinnor som arbetar ofrivilligt deltid minskar, medan antalet deltidarbetande män ökar något, är detsamma för de flesta grupper. Bland män ökar antalet som

³ Hela lönen, hela tiden - utmaningar för ett jämställt arbetsliv. Slutbetänkande av Delegationen för jämställdhet i arbetslivet (SOU 2015:50).

arbetar ofrivillig deltid relativt sett mer bland individer som har en svagare ställning på arbetsmarknaden, t.ex. de med högst för-gymnasial utbildning och i den yngsta åldersgruppen. Bland kvinnor finns inte samma mönster, här dominerar effekten av det minskade antalet ofrivilligt deltidsarbetande kvinnor i offentlig sektor.

Ekonomiska effekter av ofrivilligt deltidsarbete

I budgetpropositionen för 2017 uppmärksammade regeringen att kvinnors arbete alltför ofta organiseras så att heltid inte erbjuds och att konsekvenserna av detta för bl.a. kvinnors liv och möjligheter till egen försörjning och en god livsinkomst, behöver utredas. Regeringskansliet har därför genomfört en analys av effekterna av ofrivilligt deltidsarbete där dagens situation jämförs med olika alternativa scenarier. Gruppen ofrivilligt deltidsarbetande definieras i analysen som anställda som arbetar deltid på grund av att de inte erbjuds heltidsarbete och som under rådande arbetsvillkor vill öka sin arbetstid.

Analysen visar att den genomsnittliga individuella disponibla inkomsten för alla kvinnor i förvärvsålder inte påverkas nämnvärt av det ofrivilliga deltidsarbetet. Det beror på att de ofrivilligt deltidsarbetande utgör en relativt liten grupp i förhållande till alla kvinnor. För de som får möjlighet att arbeta heltid är dock effekterna positiva och inkomsterna för den enskilde ökar förhållandevis mycket. I ett scenario där det totala antalet timmar i ekonomin är oförändrat skulle dock antalet sysselsatta samtidigt minska och antalet arbetslösa öka. För de som blir arbetslösa blir den individuella disponibla inkomsten lägre än i dag.⁴

Även individeffekter för personer äldre än 65 år har analyserats för individer som arbetat heltid respektive deltid under sitt yrkesverksamma liv. Resultaten visar att den individuella disponibla inkomsten är högre för de som arbetade heltid före pensionen bland sammanboende pensionärer, men att denna

skillnad inte är lika tydlig bland ensamstående pensionärer.

Sammanställningen av inkomster skiljer sig åt mellan f.d. hel- och deltidsanställda. Heltidsanställdas inkomster kommer till största delen från olika pensionsrätter som har tjänats ihop under det yrkesverksamma livet. Inkomsterna för f.d. deltidsanställda består till betydligt större del av garantipension och transfereringar. Detta innebär att f.d. deltidsanställda påverkas mer av förändringar i transfereringssystemen än f.d. heltidsanställda.

Kvinnor tar ut mer föräldraledighet än män

Kvinnor tar ut en större andel av föräldrapenningdagarna än män och är därför av denna anledning i högre grad än män frånvarande från arbetet. Kvinnor tar både ut fler föräldrapenningdagar och fler dagar med obetald ledighet i samband med ett barns födelse. År 2016 tog kvinnor ut ca 73 procent av föräldrapenningdagarna. Kvinnors andel av uttagna föräldrapenningdagar under barnets första två levnadsår är särskilt hög. För barn födda 2014 tog kvinnorna ut ca 80 procent av föräldrapenningen under barnets två första levnadsår.⁵

Skillnaden mellan kvinnors och mäns uttag av föräldrapenningdagar har minskat med ca 13 procentenheter det senaste decenniet.⁶ Fördelningen av föräldrapenningen mellan kvinnor och män mot ett mer jämställt uttag går med andra ord långsamt.

Kvinnor tar inte bara ut en större andel av föräldrapenningen än män utan är också oftare hemma för vård av barn (VAB), vilket minskar kvinnors arbetstid ytterligare. Skillnaden mellan kvinnors och mäns uttag av VAB-dagar är mindre än för föräldrapenningdagarna, men minskar långsammare. Det senaste decenniet har kvinnornas andel minskat med ca 2 procentenheter, från 64 procent till 62 procent.

⁴ Eftersom utgångspunkten för scenariot är att antalet arbetade timmar i ekonomin inte förändras, blir konsekvensen att några behöver gå ner i arbetstid om andra ökar sin arbetstid. I verkligheten blir utfallet sannolikt mer sammansatt. Deltidsarbete är heller inte ett sätt att minska arbetslösheten.

⁵ De jämställda föräldrarna (Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2013:8).

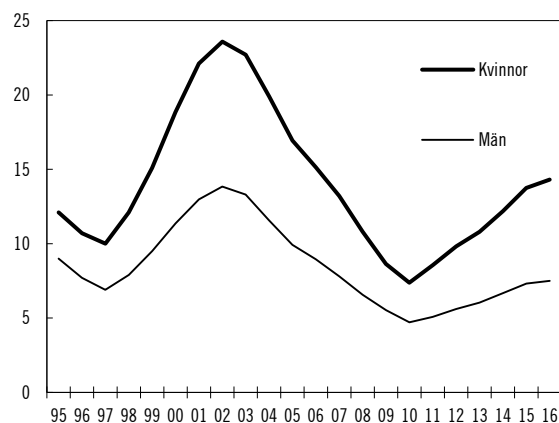
⁶ För mer information om föräldrapenningen ur ett könsperspektiv (se prop. 2016/17:1 bilaga 3 s. 12–13).

Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män

Sjukfrånvaron varierar kraftigt över tid. Det gäller i synnerhet för kvinnor, som även har högre sjukfrånvaro än män. Under 2010-talet har sjukpenningtalet stigit för både kvinnor och män. Uppgången har emellertid varit starkare för kvinnor och den relativa skillnaden mellan kvinnors och mäns sjukpenningtal har aldrig varit större (se även utg.omr. 10). År 2016 var sjukfrånvaron bland kvinnor nästan dubbelt så hög som bland män (se diagram 2.6).

Diagram 2.6 Sjukpenningtalet

Antal sjukpenningdagar per försäkrad

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 16–64 år. Alla dagar är omräknade till nettodagar, t.ex. blir två dagar med halv ersättning en nettodag.
Källa: Försäkringskassan.

Det finns flera orsaker till skillnaden i sjukfrånvaro mellan könen. En är att kvinnor, oftare än män, arbetar i yrken och sektorer med sämre upplevd psykosocial arbetsmiljö.⁷ En annan är att män och kvinnor ofta utför olika slags arbetsuppgifter med olika typer av belastningar, även inom samma yrke. Exempelvis visar studier att kvinnor i högre utsträckning än män utför arbetsuppgifter som är repetitivt och kräver ett högt arbetstempo.⁸ Ett större ansvar för hem- och omsorgsarbete i kombination med förvärvsarbete är ytterligare en förklaring till den högre sjukfrånvaron bland kvinnor.⁹

⁷ Kvinnors sjukfrånvaro, Redovisning av regeringsuppdrag (Försäkringskassan 2013). Se även SOU 2014:74.

⁸ Kunskapssammansättning – Belastning, genus och hälsa i arbetslivet (Arbetsmiljöverket 2013:9).

⁹ Kvinnors och mäns sjukfrånvaro (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering 2011:2) och Kvinnors sjukfrånvaro (Försäkringskassan 2013).

2.3 Kvinnor har lägre lön än män

Utöver att skillnaden i arbetsinkomst mellan kvinnor och män påverkas av skillnader i sysselsättningsgrad och arbetstid är skillnaden i den ersättning som kvinnor respektive män får för sitt arbete, dvs. tim- eller månadslönen, en viktig faktor. I genomsnitt var kvinnors lön 12 procent lägre än mäns 2016 (se diagram 2.7).¹⁰ Lönegapet har dock minskat från 18 till 12 procentenheter under 2000-talet.

Diagram 2.7 Totalt lönegap mellan kvinnor och män

Procent

Anm.: Det totala lönegapet mäter procentuell skillnad mellan kvinnors och mäns månadslöner uppräknade till heltid. Ett lönegap på 12 procent medför att en kvinna som jobbar heltid tjänar i snitt 88 procent av lönen för en man som jobbar heltid.
Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Kvinnor och män arbetar inom olika yrken

Den enskilt viktigaste orsaken till löneskillnaden mellan kvinnor och män är att kvinnor och män i stor utsträckning arbetar inom olika yrken, samt att kvinnodominerade yrken generellt sett värderas lönemässigt lägre än mansdominerade yrken. Endast en av de fem vanligaste yrkesgrupperna för kvinnor respektive män är gemensam för båda könen (butikspersonal, se tabell 2.2). Inom de fem vanligaste yrkesgrupperna bland kvinnor är genomsnittslönen relativt jämn, mellan ca 26 000 och ca 30 000 kronor i månaden. Detta är betydligt lägre än genomsnittslönen i tre av de fem vanligaste yrkesgrupperna bland män. Värt att

¹⁰ I detta avsnitt är deltidslöner uppräknade till heltids- och månadslöner. Eftersom många kvinnor arbetar deltid är den faktiska löneskillnaden större.

notera är också att löneskillnaderna mellan könen är betydligt mindre inom de vanligaste yrkesgrupperna för kvinnor. Inom fyra av de fem vanligaste yrkesgrupperna bland kvinnor är den genomsnittliga löneskillnaden mellan kvinnor och män inom samma yrkesgrupp inte mer än 2 procent. Inom de fem vanligaste yrkesgrupperna bland män är den genomsnittliga löneskillnaden mellan 4 och 14 procent. I samtliga fall är kvinnors löner lägre än männens inom de fem vanligaste yrkesgrupperna bland män.

Tabell 2.2 De fem vanligaste yrkesgrupperna för kvinnor respektive män 2016

Andel kvinnor i procent och genomsnittlig månadslön i kronor (2016 års priser) samt löneskillnader i procent och andel

	Antal anställda		Månadslön		Löneskillnader	
	Totalt (Kv+M)	Andel kvinnor	Kvinnor	Män	Kv/M (%) [*]	Lönespridning P90/P10
Kvinnor						
Undersköterskor	181 100	91	27 200	27 100	100	1,3
Grundskollärare, fritidspedagoger och förskollärare	186 800	81	30 300	30 100	101	1,6
Butikspersonal	215 700	67	26 800	28 500	94	1,6
Kontorsassistenter och sekreterare	170 600	83	28 500	29 200	98	1,6
Skötare, vårdare och personliga assistenter m.fl.	175 300	70	26 200	26 300	100	1,4
Män						
IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare m.fl.	109 800	22	42 500	44 200	96	2,0
Snickare, murare och anläggningsarbetare	84 900	2	28 900	31 000	93	1,5
Försäkringsrådgivare, företags-säljare och inköpare m.fl.	122 600	33	36 700	42 500	86	2,3
Ingenjörer och tekniker	99 900	18	36 500	38 500	95	1,8
Butikspersonal	215 700	67	26 800	28 500	94	1,6

Anm.: Yrkesindelningen baseras på standard för svensk yrkesklassificering, SSKY 2012, nivå 3. ^{*}Avser kvinnors löner (uppräknade till heltid) som andel av mäns löner.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Skillnaderna i yrkesstrukturen mellan kvinnor och män har tydligt samband med att kvinnor

och män gör olika utbildningsval. Även möjligheten till högre befattningar påverkas av utbildningens inriktning och längd.¹¹

Kvinnor är överrepresenterade inom högre utbildningar, och allt fler kvinnor gör inbrytningar i traditionellt mansdominerade högskoleutbildningar. Samma tendenser återfinns dock inte bland männen, som i betydligt mindre utsträckning gör inbrytningar i traditionellt kvinnodominerade utbildningar. De förändringar som skett i könsfördelningen på tidigare mansdominerade utbildningar har successivt också slagit igenom på arbetsmarknaden. Detta får till följd att arbetsmarknaden är mer uppdelad för äldre åldersgrupper jämfört med yngre åldersgrupper. Inom flera yrkesgrupper med en övervägande andel män i de äldre åldersgrupperna återfinns en övervägande andel kvinnor i de yngre åldersgrupperna. Detta är särskilt tydligt inom yrken som kräver eftergymnasial utbildning, t.ex. arkitekt och jurist.

Färre kvinnor än män är chefer

År 2015 var 38 procent av alla chefer kvinnor. Andelen chefer som är kvinnor har ökat med ca 10 procentenheter sedan 2001. Könsfördelningen bland chefer skiljer sig dock betydligt mellan olika sektorer. Inom kommun och landsting är ca 70 procent av alla chefer kvinnor medan motsvarande andel i privat sektor endast är 31 procent (se tabell 2.3). I alla sektorer är andelen chefer som är kvinnor lägre än andelen anställda som är kvinnor. Oavsett sektor är kvinnor alltså underrepresenterade bland cheferna.

¹¹ I tidigare års bilagor om ekonomisk jämställdhet ges en översikt över utvecklingen avseende utbildningsinriktning och längd. Se också Underlag till jämställdhetsutredningen U2014:06 och SOU 2015:50 för en beskrivning av mäns och kvinnors utbildningsval, samt SCB, Tema: Utbildning; Könsstruktur per utbildning och yrke 1990–2030.

Tabell 2.3 Könsfördelning bland chefer och anställda efter sektor 2015

Procent

	Chefer		Anställda	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Privat sektor	31	69	40	60
Offentlig sektor	63	37	74	26
Stat	43	57	53	47
Landsting	72	28	79	21
Kommuner	69	31	78	22
Totalt	38	62	51	49

Anm.: Anställda utgör alla anställda exklusive chefer.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Den ojämna könsfördelningen bland chefer är särskilt påtaglig på de allra högsta chefsposterna. Av börsföretagen är det endast drygt 6 procent som har en kvinna som styrelseordförande och knappt 5 procent som har en kvinna som verkställande direktör.¹² Detta motsvarar 19 kvinnor som styrelseordförande respektive 15 kvinnor som verkställande direktör. Männens dominans i börsföretagens styrelser har emellertid minskat sedan början av 2000-talet. Under 2017 har andelen styrelseledamöter som är kvinnor ökat till drygt 32 procent. Även andelen kvinnor i börsbolagens ledningsgrupper har ökat och är knappt 22 procent.

De vanligaste chefsyrkena bland kvinnor återfinns främst inom de kvinnodominerade vård- och omsorgsyren så som chef inom hälso- och sjukvård, men även ekonomi- och finanschefer är vanliga chefsyrken bland kvinnor. Bland män är de vanligaste chefsyrkena verkställande direktör och försäljnings- och marknadschef.

I likhet med löneskillnaderna för de vanligaste yrkena bland kvinnor respektive män är lönenivåerna inom de chefsyrken som är vanligast bland kvinnor lägre än inom de chefsyrken som är vanligast bland män. Dessutom är medellönen lägre för kvinnor även inom samma chefsyrke.¹³ Det tyder på att möjligheterna att göra lönekarriär är mindre för kvinnor än för män, både på grund av skillnaderna mellan de vanligaste chefsyrkena

bland kvinnor respektive män och inom samma chefsyrke.

Det kan finnas flera olika förklaringar till varför kvinnor är underrepresenterade i chefspositioner. En förklaring kan exempelvis vara utbildningsvalet, där män tidigare varit överrepresenterade bland utbildningar som är vanliga bland högre chefsbefattningar i näringslivet. En annan kan vara att kvinnor tar en större del av föräldraledigheten och oftare än män arbetar deltid under småbarnsåren. Den högre frånvaron leder till ett minskat arbetsutbud under småbarnsåren samtidigt som arbetsgivarens förväntningar på hur kvinnor ska bete sig på arbetsmarknaden kan påverkas, s.k. statistisk diskriminering. En konsekvens av detta kan vara att en kvinna i barnafödande ålder inte erbjuds samma möjligheter i yrkeslivet som en man oavsett om hon har barn eller inte och oavsett hur hon planerar att förlägga sin föräldraledighet. En ytterligare förklaring handlar om normer och att det sannolikt fortfarande finns en föreställning om att chefen är en man. Eftersom en viss typ av maskulinitet fortfarande kan utgöra normen för chefskap, riskerar kvinnor att inte uppfylla kriterierna. Följden kan bli att kvinnor, som inte stämmer överrens med chefsidealet, utesluts från rekryteringsprocesserna (se SOU 2014:80).

Det oförklarade lönegapet

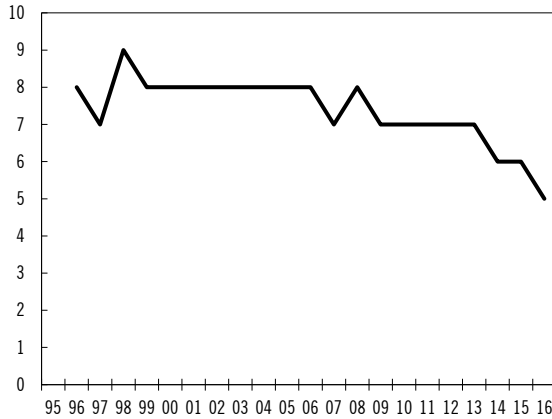
Förutom yrke och befattning kan skillnaderna mellan kvinnors och mäns löner bl.a. förklaras statistiskt av att kvinnor och män har olika utbildningar, arbetar olika mycket samt arbetar inom olika sektorer. När hänsyn tas till ålder, utbildning, sektor, yrke samt arbetstid minskar lönegapet mellan kvinnor och män från 12 till 5 procent. Det lönegap som kvarstår kallas för oförklarat lönegap. Det oförklarade lönegapet har under 2000-talet minskat från 8 till 5 procent (se diagram 2.8).

¹² Andra AP-fondens Kvinnoindex för 2017.

¹³ Chefens chef är en man, Ledarnas jämställdhetsbarometer 2013, Ledarna.

Diagram 2.8 Oförklarad lönegap mellan kvinnor och män

Procent

Anm.: Det oförklarade lönegapet är det lönegap som kvarstår när hänsyn tagits till att kvinnor och män har olika ålder, utbildning, arbetstid och arbetar inom olika yrken.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Storleken på det oförklarade lönegapet skiljer sig mellan olika sektorer och är störst inom privat sektor (6 procent) och minst inom kommunal sektor (1 procent). Den största skillnaden mellan totalt och oförklarad lönegap finns inom landstinget där lönegapet minskar med 16 procentenheter när hänsyn tas till ålder, utbildning, arbetstid och yrke. Det är till stor del ett resultat av att kvinnor och män i större utsträckning än i andra sektorer arbetar inom olika yrken inom landstinget. I privat sektor är det oförklarade lönegapet betydligt högre för tjänstemän (8 procent) än för arbetare (3 procent). Det kan bero på att användandet av individuell lönesättning skiljer sig mellan grupperna, men också på att lönespridningen generellt sett är större inom tjänstemannayrken än arbetaryrken.¹⁴

När hänsyn tas till ålder, utbildning, arbetstid och sektor inom de vanligaste yrkesgrupperna bland kvinnor kvarstår ett oförklarad lönegap på 1–3 procent inom samtliga av dessa yrkesgrupper (se tabell 2.4). Inom de vanligaste yrkesgrupperna bland män är det oförklarade lönegapet ännu större, mellan 3 och 13 procent. Det oförklarade lönegapet är dessutom större vid högre lönenivåer. Inom de vanligaste

chefsyrkena, både bland kvinnor respektive män, är lönen bland kvinnor lägre när hänsyn tagits till ålder, utbildning, arbetstid och sektortillhörighet.

Tabell 2.4 Totalt och oförklarad lönegap i de vanligaste yrkesgrupperna 2016

Kvinnors lön i procent av mäns lön

Vanligaste yrkesgrupp	Oförklarad lönegap	Totalt lönegap
Kvinnor		
Undersköterskor	1	0
Grundskollärare, fritidspedagoger och förskollärare	1	-1
Butikspersonal	3	6
Kontorsassistenter och sekreterare	3	2
Skötare, vårdare och personliga assistenter m.fl.	1	0
Män		
IT-arkitekter, systemutvecklare och testledare m.fl.	4	4
Snickare, murare och anläggningsarbetare	6	7
Försäkringsrådgivare, företagssäljare och inköpare m.fl.	13	14
Ingenjörer och tekniker	6	5
Butikspersonal	3	6

Anm.: Det oförklarade lönegapet är det lönegap som kvarstår när hänsyn tagits till att kvinnor och män har olika ålder, utbildning, arbetstid och arbetar inom olika yrken.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Faktorer som kan påverka det oförklarade lönegapet, men som är svåra att mäta, är diskriminering, skillnader i arbetsuppgifter, individuella egenskaper och förväntningar på kvinnors respektive mäns karriärer.

På liknande sätt som kvinnors längre föräldraledighet och deltidsarbete kan påverka kvinnors möjligheter till chefspositioner kan detta också påverka löneutvecklingen. Den negativa effekten av sådana faktorer på lönen tycks dock vara mindre på 2000-talet än den var på 1990-talet, och är numera ungefär lika stor för män som för kvinnor, givet lika lång ledighet. En förklaring till de minskade skillnaderna kan vara att det under 2000-talet blivit allt vanligare att både kvinnor och män är föräldralediga, vilket kan minska den statistiska diskrimineringen (se SOU 2014:28).

I såväl svensk som internationell forskning har det konstaterats att deltidsarbete har en negativ effekt på timlönen. Den negativa

¹⁴ Lönebildningsrapporten 2012, Konjunkturinstitutet. Lönebildningsrapportens analys inkluderar förutom ålder, utbildning, yrke och arbetstid (beräknat som hel- eller deltid), även region, näringsgren, födelse land, utbildningsinriktning, arbetsplatsstorlek samt om arbetstagaren får tim- eller månadslön. Se även utgiftsområde 14 för en beskrivning av den standardvägda löneskillnaden fördelad på sektorer för 2007–2016.

effekten tenderar att öka allteftersom deltid-arbetet pågår. Kvinnors deltidarbete utgör därför även en förklaring till kvinnors lägre löner.¹⁵

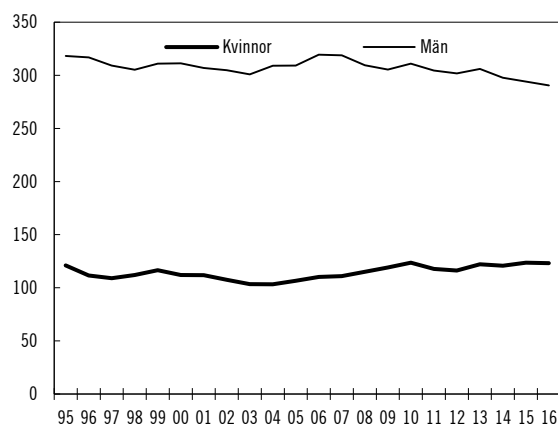
Kvinnors större ansvarstagande för hem- och omsorgsarbete kan också vara en orsak till att kvinnor i högre utsträckning än män arbetar på arbetsplatser som tillåter mer flexibilitet i termer av exempelvis arbetstid och tjänsteresor. Detta kan vara en bidragande orsak till lägre löner bland kvinnor.¹⁶

2.4 Färre företagande kvinnor än män

Föregående avsnitt handlar om anställda och löneinkomster. Men det finns också en grupp sysselsatta vars främsta inkomstkälla är inkomster från företagande. År 2016 var 290 000 män och 123 000 kvinnor företagare. Antalet män som är företagare har minskat något under de senaste åren, medan antalet kvinnor varit relativt konstant sedan 1995 (se diagram 2.9).

Diagram 2.9 Antal kvinnor och män som är företagare

Antal i tusental

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Bland företagare ingår också medhjälpande familjemedlemmar.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Kvinnor och män som är företagare är verk-samma inom olika näringsgrenar. Kvinnorna är flest inom näringsgrenarna utbildning, vård och omsorg samt personliga och kulturella tjänster,

medan männen är fler inom de andra näringsgrenarna, särskilt inom byggverksamhet och transporter. Fördelningen är i stort sett densamma som för anställda, och har inte förändrats mycket mellan 2008 och 2016 (se tabell 2.5).

Tabell 2.5 Företagare i olika näringsgrenar

Antal i tusental

	2008			2016		
	Kv	M	%kv	Kv	M	%kv
Jordbruk, skogsbruk o fiske	8,6	40,7	17	10,2	31,7	24
Tillverkning o utvinning, energi o miljö	5,5	27,6	17	3,7	20,1	16
Byggverksamhet	2,6	52,7	5	3,4	56,4	6
Handel	20,4	46,4	31	17,1	39,1	30
Transport	1,1	18,8	6	1,3	14,2	9
Hotell och restaurang	5,7	16,5	26	7,0	14,1	33
Information och kommunikation	2,5	18,7	12	4,2	23,5	15
Finansiell verksamhet, företagstjänster	27,1	61,2	31	33,5	66,4	34
Utbildning	3,9	3,7	52	4,8	3,4	59
Vård och omsorg	10,7	4,7	70	8,2	4,4	65
Personliga och kulturella tjänster	26,8	18,1	60	29,3	17,0	63
Totalt	115,0	309,5	27	123,1	290,4	30

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Alla har inte svarat på frågan, därför stämmer inte summan av delgrupperna med det totala antalet.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Även bolagsformen skiljer sig åt mellan kvinnor och män. Kvinnor driver i högre utsträckning sitt företag som egen firma, medan män i större utsträckning driver sitt företag som bolag. Andelen som driver sitt företag som bolag har ökat mellan 2007 och 2016, både bland kvinnor och bland män (se tabell 2.6).

Tabell 2.6 Företagare i olika företagsformer

Antal i tusental

	2007			2016		
	Kv	M	%kv	Kv	M	%kv
Egen firma	62,7	137,9	31	61,0	99,5	38
Bolag	43,7	168,9	21	59,3	189,0	24
Totalt	115,0	309,5	27	123,1	290,4	30

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Alla har inte svarat på frågan, därför stämmer inte summan av delgrupperna med det totala antalet.

Källa: Statistiska centralbyrån.

¹⁵ Frånvaroeffekter på lönen för kvinnor och män (Konjunkturinstitutet 2011).

¹⁶ Goldin och Katz, The cost of workplace flexibility for high-powered professionals, The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 2011.

Storleken på kvinnor och mäns företag skiljer sig åt. Kvinnors företag har i genomsnitt färre antal anställda än mäns. Den största andelen företagare har dock inga anställda, vare sig bland kvinnor eller bland män (se tabell 2.7).

Tabell 2.7 Antal anställda i företagares företag

Antal i tusental

	2007			2016		
	Kv	M	%kv	Kv	M	%kv
0 anställda	55,5	151,1	27	65,4	139,4	32
1-4 anställda	43,2	111,6	28	41,9	94,2	31
5-9 anställda	7,9	26,7	23	6,9	24,5	22
10 eller flera anställda	4,3	29,0	13	8,1	31,5	21
Totalt	115,0	309,5	27	123,1	290,4	30

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Alla har inte svarat på frågan, därför stämmer inte summan av delgrupperna med det totala antalet.

Källa: Statistiska centralbyrån.

3 Kvinnors och mäns marknadsinkomster

Tillsammans utgör arbets- och kapitalinkomster marknadsinkomster. Kvinnor har i genomsnitt både lägre arbetsinkomster och lägre kapitalinkomster än män.

I detta avsnitt redovisas kvinnor och mäns arbetsinkomster, därefter kapitalinkomster och sist en samlad beskrivning av marknadsinkomsterna.

3.1 Utvecklingen av kvinnors och mäns arbets- och kapitalinkomster

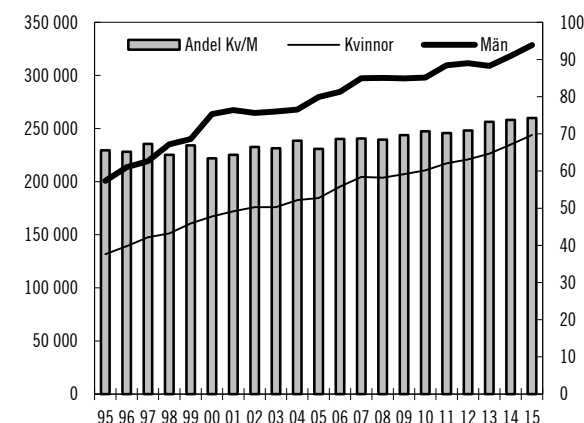
Arbetsinkomster

För de flesta utgör arbetsinkomsten, dvs. summan av löne- och företagarinkomst, den största delen av marknadsinkomsten. Ungefär 86 procent av kvinnorna och 88 procent av männen i åldersgruppen 20–64 år hade arbetsinkomster under 2015. De skillnader mellan kvinnor och män som finns på arbetsmarknaden beträffande t.ex. löner, befattningar, arbetstid och frånvaro leder till att kvinnor i genomsnitt har lägre arbetsinkomster än män.

År 2015 hade kvinnor i genomsnitt 74 procent av mäns arbetsinkomst, vilket motsvarar en skillnad på ca 85 000 kronor. År 1995–2015 har dock arbetsinkomsterna i genomsnitt ökat relativt snabbare för kvinnor (85 procent) än för män (64 procent). Det procentuella gapet mellan kvinnors och mäns genomsnittliga arbetsinkomster har därför minskat under perioden, från 34 till 26 procent (se diagram 3.1).¹⁷

Diagram 3.1 Arbetsinkomst för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

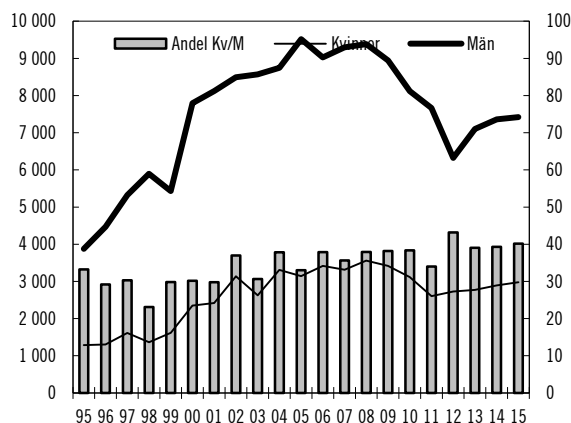
Inkomst från företagande

Inkomster från företagande, dvs. från fåmansbolag och enskild näringsverksamhet, varierar relativt mycket från år till år. År 2015 hade kvinnor i genomsnitt 40 procent av mäns inkomster från företagande. År 1995–2015 har dock kvinnors inkomster från företagande ökat relativt mer (131 procent) än för män (91 procent). Detta innebär att det relativa gapet mellan kvinnors och mäns genomsnittliga inkomster från företagande har minskat under perioden, från 67 till 60 procent (se diagram 3.2).

¹⁷ Tidigare år har medianinkomster i stället för medelinkomster redovisats. Om jämförelsen görs för medianinkomster i stället för medelinkomster kvarstår den trendmässiga minskningen av det relativa gapet mellan kvinnors och mäns arbetsinkomster, men gapet blir generellt något mindre. År 2015 var t.ex. gapet mellan kvinnors och mäns medianinkomster 23 procent, vilket motsvarar en skillnad på ca 75 000 kronor.

Diagram 3.2 Inkomst av fåmansbolag och företagarinkomst för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det kan finnas flera orsaker till att kvinnors inkomster från företagande är lägre än mäns. Som framgår av avsnitt 2.4 är det inte bara färre kvinnor än män som är företagare, utan kvinnor och mäns företagande skiljer sig åt på en rad områden. Till exempel finns kvinnors och mäns företag inom olika branscher, där männen i högre utsträckning är verksamma i branscher där inkomsten är högre i genomsnitt. Företagande män har också i genomsnitt fler anställda än företagande kvinnor.

Företagares inkomster är mer ojämnt fördelade än anställdas inkomster, och bidrar till att öka inkomstskillnaderna i befolkningen genom att de i stor utsträckning befinner sig i inkomstfördelningens svansar, dvs. de har i högre utsträckning än anställda antingen låga eller höga inkomster.¹⁸

Företagande kvinnor befinner sig i högre utsträckning i den nedre delen av inkomstfördelningen, medan det motsatta gäller för företagande män. Företagande kan dock också vara ett sätt att försörja sig på när det inte finns någon alternativ försörjning. Det är därför svårt att uttala sig om hur företagande påverkar inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män.

¹⁸ Halvarsson, Korpi, Wennberg. Entreprenörskap och inkomstspridning – hur företagare påverkar ojämlikheten, 2017.

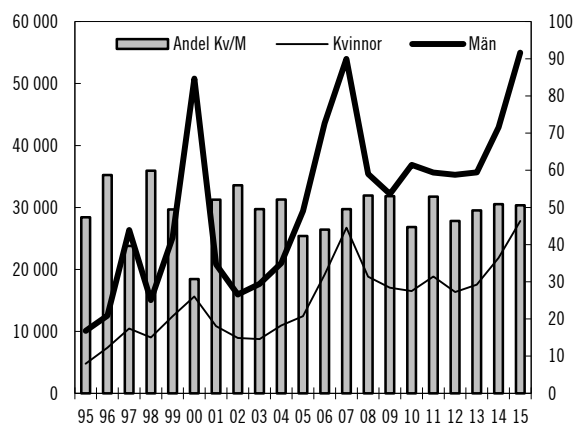
Kapitalinkomster

Kapitalinkomster är ungefär lika vanligt förekommande bland kvinnor som bland män. Drygt 60 procent av alla kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år redovisade inkomst från kapital 2015. Den genomsnittliga kapitalinkomsten är dock betydligt lägre för kvinnor än för män. År 2015 hade kvinnor i genomsnitt 28 000 kronor och män i genomsnitt 55 000 kronor i kapitalinkomster. Detta förhållande, dvs. att kvinnor i genomsnitt har ca 50 procent lägre kapitalinkomster än män, har varit relativt konstant sedan mitten av 1990-talet, även om det funnits en tendens att kvinnornas andel minskat något under några av de år kapitalinkomsterna ökat kraftigt.

De totala kapitalinkomsterna varierar förhållandevis mycket mellan olika år. År 2000, 2007 och 2015 var inkomsterna från realiserade kapitalvinster extra höga, vilket syns som toppar i kurvorna. Men även om utvecklingen är ojämn har kapitalinkomsterna ökat sedan mitten av 1990-talet. Mellan 1995 och 2015 har den genomsnittliga kapitalinkomsten närmare femfaldigats, både för kvinnor och för män (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Kapitalinkomst för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

3.2 Gapet i kapitalinkomster förklaras till största delen av skillnader i aktieutdelningar

År 2015 uppgick kapitalinkomsterna för kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år till 227 miljarder kronor. Av detta belopp tillföll

ca en tredjedel kvinnor, medan ca två tredjedelar tillföll män.

Kapitalinkomster kan delas in i två huvudkategorier, kapitalvinster och övriga kapitalinkomster. Kapitalvinster är vinster som uppstår vid försäljning av reala eller finansiella tillgångar. År 2015 stod kapitalvinster för ca 60 procent av de samlade kapitalinkomsterna, och merparten av dessa vinster (ca 60 procent) gick till män.¹⁹ Övriga kapitalinkomster består av olika typer av ränteinkomster och inkomster från aktieutdelningar. Räntor och utdelningar stod 2015 för ca 40 procent av de samlade kapitalinkomsterna, och drygt 75 procent av dessa inkomster gick till män (se tabell 3.1).²⁰

Tabell 3.1 Kapitalinkomster för kvinnor och män 2015

	Kapitalvinster		Övr. kapitalinkomster	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Inkomst (miljarder kronor)	54,0	79,3	21,1	72,5
Andel av kvinnors och mäns totala kapitalinkomster (procent)	23,8	35,0	9,3	32,0
Andel personer med inkomst >0 från inkomstslaget (procent)	16,4	19,3	59,3	59,8
Medelinkomst för samtliga personer (1000-tal kronor)	20,0	28,7	7,8	26,3
Medelinkomst för personer med inkomst >0 (1000-tal kronor)	125,3	155,6	13,2	43,9
Andel i olika inkomstintervall (procent):				
–10 000 kronor	92,9	91,1	92,9	88,8
10 000–100 000 kronor	4,1	5,2	6,0	7,8
>100 000 kronor	3,0	3,7	1,1	3,4

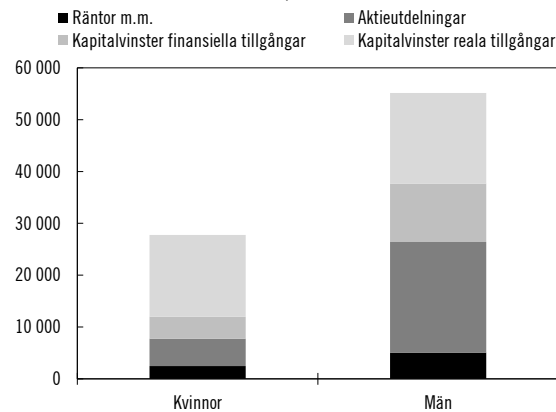
Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det finns stora skillnader i sammansättningen av kvinnors och mäns kapitalinkomster. År 2015 stod kapitalvinster kopplade till bostadsförsäljningar (reala tillgångar) för närmare 60 procent av kvinnors samlade kapitalinkomster (se diagram 3.4). För män var motsvarande andel

endast ca 30 procent. Mäns enskilt största kapitalinkomstslag var i stället aktieutdelningar, som stod för ca 40 procent av de samlade kapitalinkomsterna. För kvinnor stod aktieutdelningar för ca 20 procent av de samlade kapitalinkomsterna.²¹

Diagram 3.4 Kapitalinkomsternas sammansättning 2015

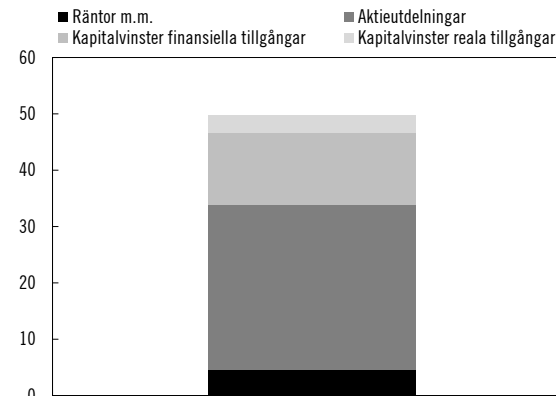
Medelinkomst i kronor (2017 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Diagram 3.5 Bidrag till gapet i kapitalinkomster mellan kvinnor och män 2015

Procentenheter

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2015 hade kvinnor i genomsnitt ca 50 procent lägre kapitalinkomster än män. Nästan två tredjedelar av gapet förklaras av att män i

¹⁹ Fler män än kvinnor (ca 19 procent av männen och 16 procent av kvinnorna) redovisade kapitalvinster 2015. Det genomsnittliga beloppet var dessutom ca 25 procent större för de män än för de kvinnor som redovisade kapitalvinster.

²⁰ Inkomster från räntor och/eller utdelningar var 2015 ungefär lika vanligt förekommande bland kvinnor och män (ungefär 60 procent av alla kvinnor och män redovisade inkomster från räntor och/eller utdelningar), men det genomsnittliga beloppet var nästan 3,5 gånger större för män än för kvinnor.

²¹ År 2005–2015 har inkomster från utdelningar i fåmansbolag ökat kraftigt både för kvinnor och för män. Denna utveckling kan sannolikt till viss del kopplas till de gynnsammare skatteregler för egenföretagare som infördes 2006 och som bl.a. innebar att gränsen för hur mycket som får tas ut i form av utdelning höjdes. År 2015 kom merparten av de totala inkomsterna från aktieutdelningar från utdelningar i fåmansbolag (ca 80 procent för män och 70 procent för kvinnor). År 2005 stod utdelningar i fåmansbolag för en betydligt mindre del av de totala inkomsterna från aktieutdelningar (ca 29 procent för män och 25 procent för kvinnor).

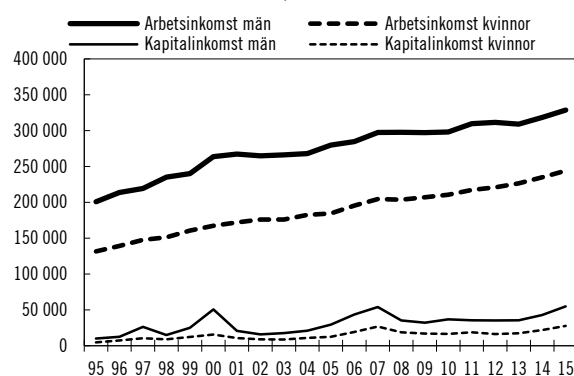
genomsnitt hade betydligt högre inkomster från aktieutdelningar än kvinnor. Ytterligare en fjärdedel förklaras av skillnader i kapitalvinster kopplade till avyttringar av finansiella instrument. Däremot förklarar skillnader i ränteinkomster och skillnader i kapitalvinster kopplade till bostadsförsäljningar endast en mindre del av gapet mellan kvinnors och mäns samlade kapitalinkomster (se diagram 3.5).

3.3 Kvinnors och mäns marknadsinkomster

År 2015 uppgick kvinnors marknadsinkomster i genomsnitt till 71 procent av mäns. För de flesta utgör arbetsinkomsten den största delen av marknadsinkomsten. Kapitalinkomsterna har dock ökat i betydelse sedan mitten av 1990-talet. Eftersom kapitalinkomsterna är mer ojämnt fördelade mellan kvinnor och män än arbetsinkomsterna bidrar den högre kapitalinkomstandelen till mer ojämnt fördelade marknadsinkomster mellan kvinnor och män (se diagram 3.6).

Diagram 3.6 Genomsnittliga arbets- och kapitalinkomster för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2017 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

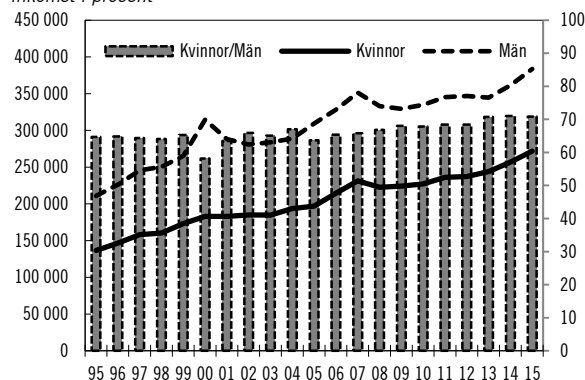
Utvecklingen av kvinnors och mäns marknadsinkomster

Under perioden 1995–2015 har den genomsnittliga marknadsinkomsten ökat snabbare för kvinnor (99 procent) än för män (82 procent).

Det relativa gapet mellan kvinnors och mäns genomsnittliga marknadsinkomster har därför minskat under perioden, från 35 till 29 procent (se diagram 3.7). År 2015 var skillnaden i absoluta tal ca 112 000 kronor.²²

Diagram 3.7 Genomsnittlig marknadsinkomst för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent

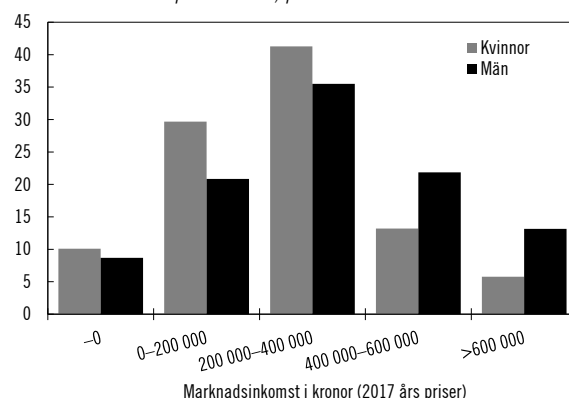

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kvinnor är överrepresenterade i de lägre och underrepresenterade i de högre inkomstintervallen (se diagram 3.8).

Diagram 3.8 Marknadsinkomst för kvinnor och män i olika inkomstintervall 2015

Andel av kvinnor respektive män, procent

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

År 2015 hade 40 procent av kvinnorna marknadsinkomster som understeg 200 000 kronor.

²² Tidigare år har medianinkomster i stället för medelinkomster redovisats. Om jämförelsen görs för medianinkomster i stället för medelinkomster kvarstår den trendmässiga minskningen av det relativa gapet mellan kvinnors och mäns marknadsinkomster, men gapet blir generellt något mindre. År 2015 var t.ex. gapet mellan kvinnors och mäns medianinkomster 23 procent.

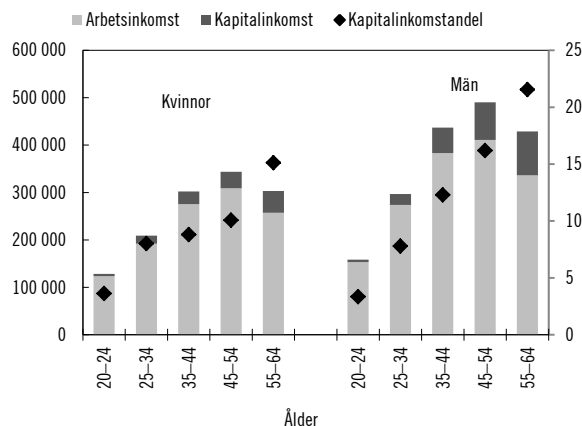
För män var motsvarande andel 30 procent. I den övre delen av inkomstskalan gällde det omvända förhållandet. Bland männen hade t.ex. 35 procent marknadsinkomster som översteg 400 000 kronor. Bland kvinnor var motsvarande andel 19 procent.

Kapitalinkomsternas bidrag till gapet i marknadsinkomster ökar med stigande ålder

Den genomsnittliga arbetsinkomsten ökar med stigande ålder för både kvinnor och män upp t.o.m. åldersgruppen 45–54 år. I den översta åldersgruppen, 55–64 år, avtar sedan arbetsinkomsten något. Kapitalinkomsterna, å andra sidan, ökar med stigande ålder, och i en snabbare takt än arbetsinkomsterna. För både kvinnor och män gäller därför att kapitalinkomstandelen ökar med stigande ålder (se diagram 3.9).

Diagram 3.9 Marknadsinkomst för kvinnor och män efter ålder och inkomstslag 2015

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kapitalinkomstandel i procent (höger axel)

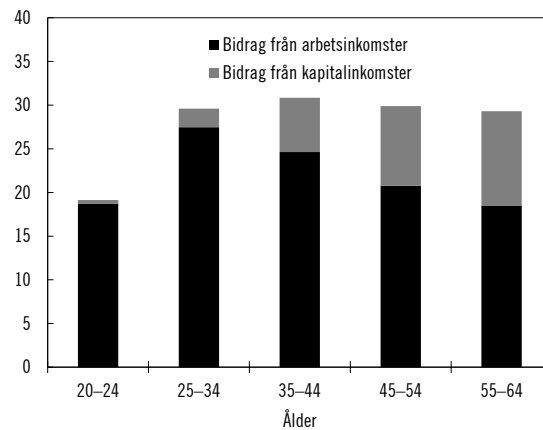

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Gapet i marknadsinkomst mellan kvinnor och män var minst, ca 20 procent, i den yngsta åldersgruppen (se diagram 3.10). I övriga åldersgrupper hade kvinnor i genomsnitt ca 30 procent lägre marknadsinkomst än män. I den yngsta åldersgruppen, 20–24 år, är kapitalinkomsterna obetydliga för både kvinnor och män, och skillnaden i arbetsinkomst förklarar nästan hela gapet i marknadsinkomst. Med stigande ålder bidrar kapitalinkomsterna till att förklara en allt större del av gapet i marknadsinkomster mellan kvinnor och män.

Diagram 3.10 Gapet i marknadsinkomst mellan kvinnor och män efter ålder och inkomstslag 2015

Procentenheter

Anm.: I diagrammet uttrycks det totala gapet i procent och bidragen från de olika inkomstslagen i procentenheter.

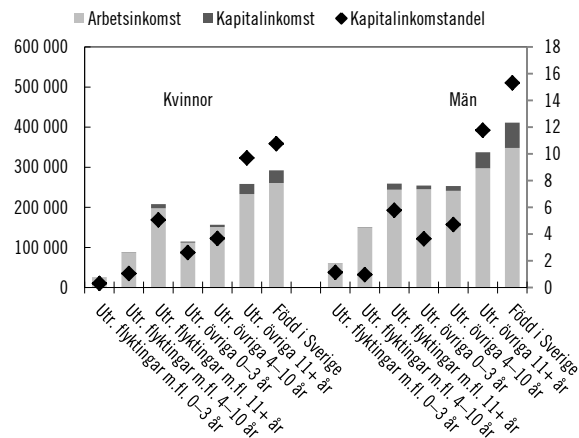
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Gapet i marknadsinkomst mellan utrikes födda kvinnor och män minskar med vistelsetiden

För utrikes födda kvinnor och män, oavsett grund för bosättning, ökar den genomsnittliga arbetsinkomsten med vistelsetiden i Sverige (se diagram 3.11).²³

Diagram 3.11 Marknadsinkomst för kvinnor och män efter födelseled, grund för bosättning och inkomstslag 2015

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kapitalinkomstandel i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

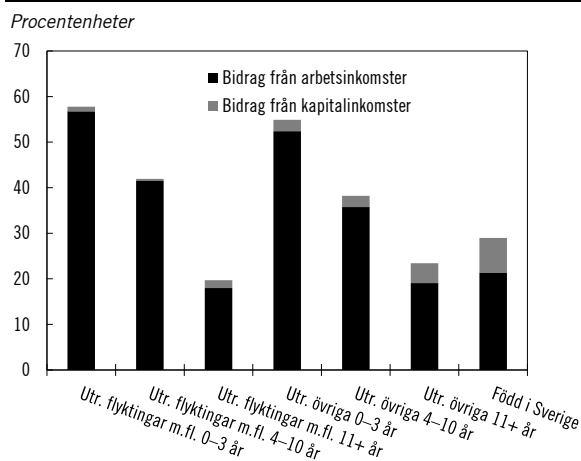
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

²³ För definition av inrikes, utrikes, flyktingar m.fl. och utrikes övriga, se Underbilaga 1: Begrepp och data.

Kapitalinkomsterna uppvisar ett liknande mönster. År 2015 var den genomsnittliga kapitalinkomsten för utrikes födda kvinnor och män som hade bott i Sverige tio år eller mindre dock förhållandevis liten. För personer med längre vistelsetid var den genomsnittliga kapitalinkomsten högre, men ändå väsentligt lägre än genomsnittet för inrikes födda.

En jämförelse av marknadsinkomsterna för utrikes födda kvinnor och män, med samma vistelsetid och samma grund för bosättning, visar att kvinnor har både lägre arbetsinkomster och lägre kapitalinkomster än män. Det procentuella gapet mellan kvinnors och mäns marknadsinkomster minskar dock med vistelsetiden i Sverige (se diagram 3.12).²⁴

Diagram 3.12 Gapet i marknadsinkomst mellan kvinnor och män efter födelse-land, grund för bosättning och inkomstslag 2015

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4 Individuell disponibel inkomst

För de allra flesta i förvärvsaktiv ålder utgör marknadsinkomsterna den största delen av inkomsten. Men transfereringar (transfereringsinkomster) och skatter har stor betydelse för individernas disponibla inkomst, som består av samtliga marknadsinkomster samt transfereringar minus skatter.

4.1 Transfereringar och skatter utjämnar skillnader i marknadsinkomst

Det är betydligt större skillnad mellan kvinnors och mäns marknadsinkomster än vad det är i individuell disponibel inkomst. Det beror på att skatter och transfereringar bidrar till att minska skillnaderna mellan kvinnors och mäns inkomster och den totala inkomstspredningen i samhället. När hänsyn tas till välfärdsstatens omfördelning i form av transfereringar och skatter ökar kvinnors andel av mäns inkomster från ca 71 procent av marknadsinkomsten till ca 80 procent av den individuella disponibla inkomsten (se tabell 4.1). Progressiviteten i inkomstskattesystemet gör att män, som i genomsnitt har högre arbetsinkomster, också i genomsnitt betalar mer skatt. Dessutom har kvinnor i genomsnitt högre inkomster från transfereringar.

Fördelningen av transfereringsinkomsterna mellan kvinnor och män varierar beroende på typ av transferering. Bland samtliga individer i åldersgruppen 20–64 år har kvinnor i genomsnitt 25 procent högre lönerelaterade transfereringar och nästan 60 procent högre försörjningsrelaterade transfereringar. Även övriga transfereringar är betydligt högre för kvinnor (se tabell 4.2).

En förklaring till kvinnors högre transfereringsinkomster är att det är en större andel kvinnor som har dessa inkomster. Om urvalet begränsas till enbart individer som har inkomster från transfereringar blir dessa mer jämnt fördelade. Detta gäller framför allt de lönerelaterade transfereringarna där skillnaden nästan helt försvinner.

²⁴ Gapet mellan kvinnors och mäns marknadsinkomster är mindre för utrikes födda med lång vistelsetid än för inrikes födda.

Tabell 4.1 Från marknadsinkomst till individuell disponibel inkomst 2015

Inkomster i kronor per år (2017 års priser) och andelar i procent

	Medelinkomst från inkomstslaget, samtliga personer			Andel med inkomst från inkomstslaget		Medelinkomst för personer med inkomst från inkomstslaget		
	Kvinnor	Män	Kv/M (%)	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kv/M (%)
Marknadsinkomster	271 797	383 574	71	90	92	300 623	417 108	72
+ Lönerelaterade transfereringar	32 969	26 328	125	48	39	69 077	67 647	102
+ Försörjningsrelaterade transfereringar	11 623	7 292	159	45	38	26 018	19 044	137
+ Övriga transfereringar	5 113	2 241	228	60	51	8 490	4 364	195
- Skatt	71 892	107 542	67	94	94	76 130	114 249	67
= Skatter och transfereringar	-22 186	-71 682	31	99	98	-22 506	-72 989	31
= Individuell disponibel inkomst	249 611	311 892	80	99	99	252 182	315 836	80

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Lönerelaterade transfereringar är summan av sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, föräldrapenning, arbetsmarknadsstöd samt pensioner. Försörjningsrelaterade transfereringar är summan av barnbidrag, underhållsbidrag, bostadsstöd och ekonomiskt bistånd. I övriga transfereringar ingår bl.a. etableringsersättning och jämställdhetsbonus samt återbetalda studielån och givet underhållsstöd (negativa transfereringar).

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Tabell 4.2 Transfereringar 2015

Inkomster i kronor per år (2017 års priser) och andelar i procent

	Medelinkomst för personer med inkomst från inkomstslaget			Andel med inkomst	
	Kv.	Män	Kv/M (%)	Kv.	Män
Lönerelaterade transfereringar	69 077	67 647	102	48	39
Sjukpenning	53 786	56 007	96	14	8
Sjuk- och aktivitetsersättning	103 767	116 219	89	7	5
Föräldrapenning	35 701	23 282	153	23	18
Arbetsmarknadsstöd	55 440	65 462	85	8	8
Pensioner	72 756	108 168	67	7	6
Försörjningsrelaterade transfereringar	26 018	19 044	137	45	38
Barnbidrag	14 117	12 515	113	38	31
Underhållsbidrag	20 879	16 672	125	10	3
Bostadsstöd	25 871	22 370	116	9	6
Ekonomiskt bistånd	48 506	44 714	108	4	4
Övriga transfereringar	8 490	4 364	195	60	51

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. I övriga transfereringar ingår bl.a. etableringsersättning och jämställdhetsbonus samt återbetalda studielån (negativ transferering) och givet underhållsstöd (negativ transferering).

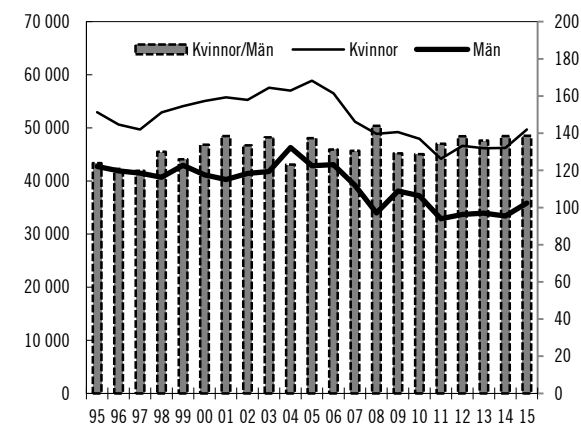
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Kvinnor har i större utsträckning sjukpenning och föräldrapenning (se tabell 4.2). På grund av längre föräldraledighet har kvinnor betydligt högre föräldrapenning på årsbasis. Andra lönerelaterade transfereringar är i genomsnitt högre för män till följd av deras högre löneinkomster. Samtliga typer av försörjningsrelaterade transfereringar är mer vanligt förekommande bland kvinnor. Störst är skillnaden när det gäller barnbidrag och underhållsbidrag. Detta förklaras av att kvinnor i högre utsträckning än män har vårdnad om barnen bland särlevande föräldrar.

Sedan 1995 har både kvinnors och mäns transfereringsinkomster minskat. Utvecklingen drivs av att andelen av befolkningen med transfereringsinkomster minskat. År 1995 hade 76 procent av kvinnorna och 71 procent av männen i åldersgruppen 20–64 år någon form av transfereringsinkomst. År 2015 hade andelen sjunkit till 69 procent bland kvinnor och 60 procent bland män. Bland män har andelen minskat mest, vilket medför att skillnaden mellan kvinnors och mäns transfereringsinkomster ökat. Från att ha varit 25 procent högre 1995 är kvinnors transfereringsinkomster i genomsnitt nästan 40 procent högre 2015 (se diagram 4.1). För personer med transfereringsinkomster har nivån på transfereringarna varit oförändrad i reala termer för både kvinnor och män.

Diagram 4.1 Genomsnittliga transfereringsinkomster för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent

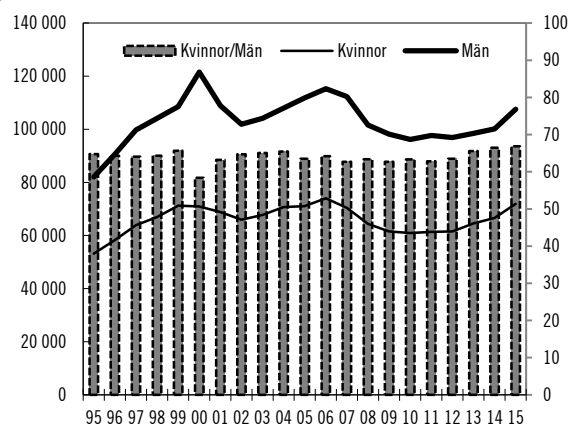

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Transfereringsinkomster är summan av lönerelaterade, försörjningsrelaterade och övriga transfereringar. Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Både kvinnors och mäns direkta skatter har ökat sedan 1995, men inte lika mycket som inkomsterna. Ökningen skedde främst under perioden 1995–2000. Kvinnor betalar i genomsnitt mindre skatt än män, vilket återspeglar deras lägre inkomster. Relationen mellan kvinnors och mäns skatter har dock varit stabil. Kvinnor betalar ca 35 procent mindre i skatt än män, med undantag för enstaka år (se diagram 4.2)

Diagram 4.2 Genomsnittliga skatter för kvinnor och män

Skatt i kronor (2017 års priser) och kvinnors andel av mäns skatter i procent

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4.2 Inkomstgap mellan kvinnor och män

Kvinnors individuella disponibla inkomst är i genomsnitt 20 procent lägre än männens. När kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år delas upp efter hushållstyp är inkomstgapet störst för sammanboende med barn, 31 procent, och minst för ensamstående utan barn, 5 procent (se diagram 4.3).²⁵ Som framgår av diagrammet

²⁵ Inkomstgapet mellan kvinnor och män definieras som skillnaden mellan mäns och kvinnors genomsnittliga individuella disponibla inkomster i förhållande till mäns genomsnittliga individuella disponibla inkomster, dvs.:

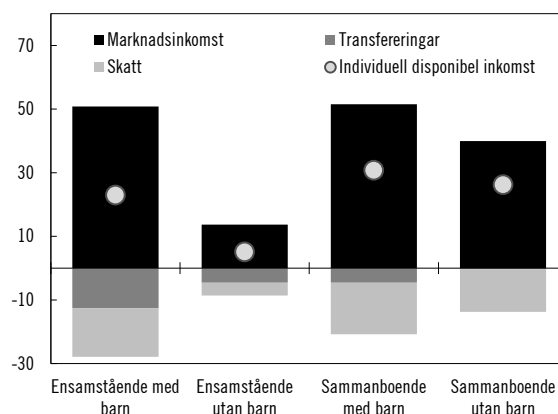
$$\text{Inkomstgap} = 100 \cdot (\text{ink. för män} - \text{ink. för kvinnor}) / \text{ink. för män}$$

Diagram 4.3 illustrerar detta inkomstgap för befolkningen i åldersgruppen 20–64 samt efter hushållstyp. De gråa cirkelarna illustrerar inkomstgapet i individuell disponibel inkomst för respektive grupp. Fälten i staplarna illustrerar hur de olika inkomstslagen bidrar till det sammantagna inkomstgapet. De positiva fälten i staplarna är inkomstslag där män i genomsnitt har högre inkomster än kvinnor och de negativa fälten är inkomstslag där kvinnor har högre inkomster än män. Storleken på fälten representerar storleken på skillnaden i inkomstslaget i relation till mäns individuella disponibla inkomst.

Marknadsinkomsterna ökar inkomstgapet, inkomstgapet reduceras dock genom transfereringar och skatter. Skatter bidrar mest till utjämning av den disponibla inkomsten för alla hushållstyper. För ensamstående med barn spelar också försörjningsrelaterade transfereringar en viktig roll för att jämna ut inkomsterna mellan kvinnor och män.

Diagram 4.3 Inkomstgap i olika hushållstyper 2015

Procent

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

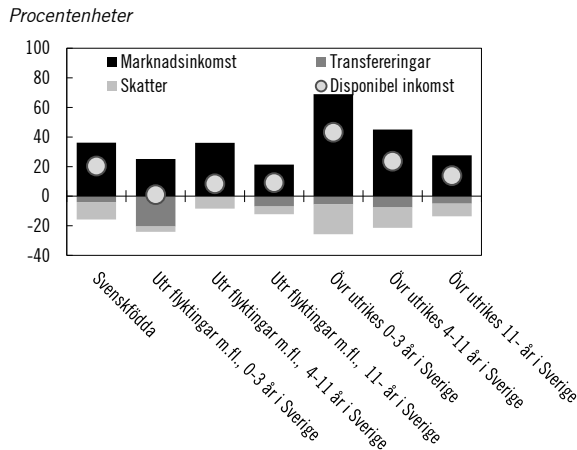
Inkomstgapet varierar också kraftigt mellan svenskfödda, utrikes födda som kommit till Sverige som flyktingar eller som anhöriga till flyktingar och övriga utrikesfödda, samt efter tid i Sverige. För utrikes födda som kommit till Sverige som flyktingar eller som anhöriga till flyktingar²⁶ för högst 3 år sedan är inkomstgapet i individuell disponibel inkomst bara 1 procent (se diagram 4.4). Fördelningen av inkomstslagen mellan kvinnor och män varierar dock. Kvinnors marknadsinkomster är i genomsnitt 25 procent lägre än männens i denna grupp. Detta inkomstgap sluts nästan helt av transfereringar som i mycket stor utsträckning tillfaller kvinnor. Att transfereringar minskar inkomstgapet i så stor utsträckning samtidigt som skatterna har en relativt liten betydelse beror på att marknadsinkomsterna är låga, ca 45 procent av svenskföddas. Även bland flyktingar som bott i Sverige en längre tid är inkomstgapet betydligt mindre än för svenskfödda.

²⁶ För definition av inrikes; utrikes, flyktingar m.fl. och utrikes övriga, se Underbilaga 1: Begrepp och data.

Det största inkomstgapet finns i gruppen nyanlända övriga utrikesfödda. I denna grupp är kvinnornas individuella disponibla inkomst 43 procent lägre än männens. Bland de övriga utrikesfödda som befunnits sig längre i Sverige är inkomstgapet mindre och betydelsen av marknadsinkomster, transfereringar och skatter påminner mer om den som gäller för svenskfödda.

Diagram 4.4 Inkomstgap efter bosättningsgrund 2015

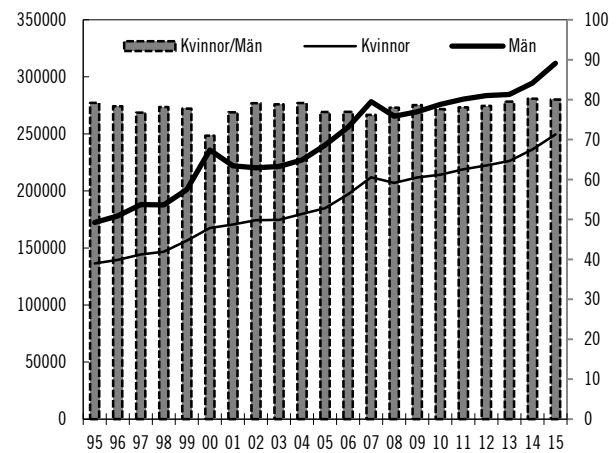
Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4.3 Utvecklingen av individuell disponibel inkomst

Kvinnors individuella disponibla inkomst som andel av männens har legat stabilt på 80 procent sedan mitten av 1990-talet (se diagram 4.5). År 2015 motsvarade detta en skillnad på ca 62 000 kronor.²⁷

Diagram 4.5 Genomsnittlig individuell disponibel inkomst för kvinnor och män

Medelinkomst i kronor (2017 års priser) och kvinnors andel av mäns inkomst i procent

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Den relativa skillnaden i disponibla inkomster mellan kvinnor och män har inte minskat i samma utsträckning som skillnaden mellan kvinnors och mäns marknadsinkomster. Det kan delvis förklaras av att kvinnors transfereringsinkomster har minskat i takt med ökade marknadsinkomster. En annan delförklaring är att transfereringarna har ökat i en betydligt långsammare takt än marknadsinkomsterna, vilket delvis är en effekt av att priserna ökar långsammare än lönerna.²⁸ Då transfereringar utgör en större andel av kvinnors individuella disponibla inkomst än för män innebär det att ökade marknadsinkomster får mindre genomslag på utvecklingen av individuell disponibel inkomst för kvinnor jämfört med män.

Kvinnor är underrepresenterade i den övre delen i fördelningen av disponibla inkomster

Om alla personer i åldersgruppen 20–64 år rangordnas efter storleken på den individuella disponibla inkomsten, och därefter delas in i tio lika stora inkomstgrupper, framgår att kvinnor är underrepresenterade i den övre halvan av fördelningen av individuella disponibla inkomster

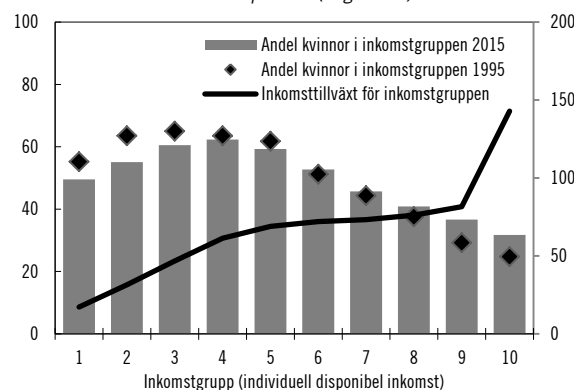
²⁷ Tidigare år har medianinkomster i stället för medelinkomster redovisats. Om jämförelsen görs för medianinkomster i stället för medelinkomster är fortfarande skillnaden mellan kvinnors och mäns individuella disponibla inkomster relativt stabil, men skillnaden blir något mindre. År 2015 var t.ex. kvinnors andel av och mäns medianinkomst 84 procent, vilket motsvarade en skillnad på ca 43 000 kronor.

²⁸ Många transfereringar är prisindexerade medan marknadsinkomsterna styrs av löneökningar. Vid reallönstillväxt ökar löner mer än priser. Därmed ökar marknadsinkomsterna mer än transfereringarna. Dessutom är flera transfereringar inte indexerade alls utan höjs bara efter särskilda beslut.

(se diagram 4.6). Andelen kvinnor minskar dessutom successivt högre upp i fördelningen, även om andelen i den övre delen av fördelningen har ökat 1995–2015. År 1995 bestod t.ex. fördelningens översta tiondel av 25 procent kvinnor. År 2015 hade andelen ökat till 32 procent.

Diagram 4.6 Inkomsttillväxt samt andelen kvinnor i olika delar av fördelningen av disponibla inkomster 1995–2015

Andel kvinnor 1995 resp. 2015 i procent (vänster axel) och inkomsttillväxt 1995–2015 i procent (höger axel)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. Staplarna visar förändringen av genomsnittlig individuell disponibel inkomst för respektive inkomstgrupp. Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4.4 Inkomster i toppen av fördelningen

Den starka utvecklingen för den översta tiondelen beror till stor del på den utveckling som skett i den yttersta toppen av fördelningen. Det framgår om den översta tiondelen i sin tur delas upp i tio lika stora grupper (se tabell 4.3).

Tabell 4.3 Inkomsttillväxt och andelen kvinnor i den översta tiondelen av fördelningen 1995–2015

Procent

	Inkomsttillväxt för inkomstgruppen	Andel kvinnor i inkomstgruppen 1995	Andel kvinnor i inkomstgruppen 2015
p91–p99	109	26	32
p100	274	16	30

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. p100 avser den översta procenten av fördelningen och p91–p99 de översta tio procenten exklusive den översta procenten. Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

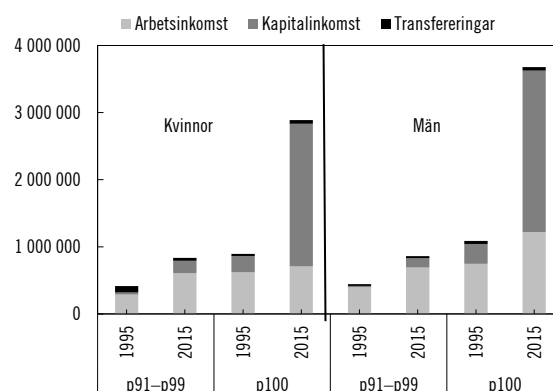
Den genomsnittliga individuella disponibla inkomsten i den översta procenten ökade med 274 procent mellan 1995 och 2015. Andelen kvinnor i fördelningens översta hundra del fördubblades nästan mellan 1995 och 2015, från 16 till 30 procent.

Kapitalinkomster har blivit viktigare både för kvinnor och män bland toppinkomsttagarna

Utvecklingen bland toppinkomsttagarna med avseende på inkomsternas sammansättning har sett likartad ut för både kvinnor och för män. Kapitalinkomsterna har ökat kraftigt i omfattning 1995–2015, och för den yttersta inkomsttoppen har kapitalinkomster blivit det viktigaste inkomstslaget (se diagram 4.7). Kapitalinkomstandelen har ökat relativt mycket även för toppinkomsttagarna strax under den översta procenten (den översta tiondelen exklusive toppprocenten), men för dessa är arbetsinkomster fortfarande det dominerande inkomstslaget.

Diagram 4.7 Bruttoinkomstens sammansättning för toppinkomsttagare

Medelinkomst i kronor (2017 års priser)

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20–64 år. p100 avser den översta procenten av fördelningen och p91–p99 de översta tio procenten exklusive den översta procenten. Staplarna i diagrammet visar genomsnittlig individuell bruttoinkomst av respektive inkomstslag. Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det är i huvudsak män som har mycket höga arbets- och kapitalinkomster. Män som tillhör toppprocenten har därför i genomsnitt både högre arbetsinkomster och högre kapitalinkomster än kvinnorna i samma grupp. Bland toppinkomsttagarna strax under den översta procenten ser det något annorlunda ut. År 2015 hade männen i denna grupp i genomsnitt högre arbetsinkomster än kvinnorna, medan kvinnorna i genomsnitt hade högre kapitalinkomster än männen.

Yngre kvinnor är underrepresenterade bland de kvinnliga toppinkomsttagarna

Individer i den översta procenten i fördelningen av disponibla inkomster skiljer sig från den övriga befolkningen med avseende på ett antal olika individuella egenskaper.

I tabell 4.4 har alla individer i åldersgruppen 20–64 år delats upp efter två egenskaper, ålder och hushållstyp. För kvinnor har individens ålder ett tydligt samband med sannolikheten att befinna sig i den översta procenten. Yngre kvinnor (20–44 år) är, oavsett hushållstyp, underrepresenterade i toppen av fördelningen i förhållande till deras andel av det totala antalet kvinnor. Det motsatta gäller för de äldre kvinnorna (45–64 år).

Tabell 4.4 Kvinnors och mäns representation i den översta procenten efter ålder och hushållstyp 2015

Andelar i procent

	Kvinnor		Män	
	Andel av samtliga kvinnor	Andel av samtliga kv. i topp 1%	Andel av samtliga män	Andel av samtliga män i topp 1%
Ålder 20–44 år:				
Ensamstående med barn	5	4	1	1
Ensamstående utan barn	18	5	27	5
Sammanboende med barn	25	16	20	20
Sammanboende utan barn	9	5	9	4
Ålder 45–64 år:				
Ensamstående med barn	3	6	1	2
Ensamstående utan barn	11	17	12	12
Sammanboende med barn	10	15	13	26
Sammanboende utan barn	20	31	17	29
Totalt:	100	100	100	100

Anm.: Procentandelarna är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

För män framträder ett liknande mönster som för kvinnor, men det finns några avvikelser. Exempelvis är yngre (i åldersgruppen 20–44 år) män med barn inte underrepresenterade i toppprocenten. Vidare är äldre (i åldersgruppen 45–64 år) ensamstående män utan barn, i motsats till kvinnor i motsvarande åldersgrupp och i samma hushållstyp, inte överrepresenterade i toppprocenten.

4.5 Sammanboende kvinnors ekonomiska självständighet har ökat

Hur mycket tid som ägnas åt förvärvsarbete respektive obetalt hemarbete varierar kraftigt

beroende på i vilken fas i livet en person befinner sig. För sammanboende, framför allt med småbarn, innebär arbetsfördelningen ofta att kvinnor minskar tiden i betalt arbete och ökar tiden i obetalt arbete.²⁹ Det medför att kvinnans andel av hushållets totala inkomst blir mindre och att hennes beroende av mannens inkomst ökar. Att kvinnor lägger mindre tid på betalt arbete leder också ofta till skillnader i löneutveckling mellan kvinnor och män på individnivå. För sammanboende är också inkomstgapet mellan kvinnor och män större än för ensamstående (se tabell 4.5).

Sammanboende kvinnor stod i genomsnitt för 43 procent av hushållets disponibla inkomst 2015. Andelen var betydligt lägre 1975, 31 procent. Ökningen skedde framför allt från 1975 och fram till 1990-talet. Därefter har kvinnornas andel av hushållsinkomsten legat relativt konstant kring 41–43 procent. Utvecklingen förklaras främst av den kraftiga ökningen av antalet förvärvsarbetande kvinnor som skedde fram till 1990-talet.

Av samtliga sammanboende kvinnor har 28 procent ungefär lika stor individuell disponibel inkomst som sin partner, motsvarande 45–55 procent av hushållsinkomsten.

Skillnaderna är förhållandevis små mellan yngre och äldre kvinnor och mellan de som har barn i olika åldrar, men lägst andel av hushållsinkomsten har sammanboende kvinnor med små barn (se tabell 4.5). Det kan till stor del förklaras av att många kvinnor i denna grupp är föräldralediga eller arbetar deltid. Att kvinnan har högre inkomst än sin partner är vanligast i de äldre åldersgrupperna och mindre vanligt i småbarnshushåll.

Andelen kvinnor som har en mindre andel av hushållsinkomsten än mannen är lägst i gruppen flyktingar med kort vistelsetid. Det kan förklaras av att transfereringar utgör en stor del av hushållsinkomsten och att arbetsinkomsten är låg för både kvinnan och mannen. I gruppen utrikes födda med andra skäl för bosättning är det tvärtom vanligt att kvinnorna är starkt beroende av sin partners inkomst, särskilt de första åren.

²⁹ Nu för tiden. En undersökning om svenska folkets tidsanvändning år 2010/11 (SCB 2012).

Att kvinnor står för den största delen av hushållsinkomsten är vanligast i den nedersta delen av inkomstfördelningen, vilket framgår i slutet av tabell 4.5.

Tabell 4.5 Sammanboende kvinnors andel av hushållsinkomsten fördelade efter kvinnans ålder, hushållstyp, födelse- och bosättningsgrund samt hushållets inkomst 2015

Procent

	Andel					Medel- värde
	0-24	25-44	45-55	56-75	76-100	
Åldersgrupper						
20–24 år	15	44	25	11	5	42
25–34 år	15	46	26	9	4	42
35–44 år	13	44	30	10	3	43
45–54 år	14	41	29	12	4	44
55–64 år	16	36	27	16	5	44
Hushållstyp						
Med barn 0–6 år	15	47	26	9	3	41
Med barn 7–17 år	12	44	30	11	3	43
20–44 år, utan barn	14	37	30	13	6	44
45–64 år, utan barn	15	37	29	15	5	44
Födelse- och bosättningsgrund						
Född i Sverige	12	44	29	11	3	44
Utr. flyktingar m.fl. 0–3 år	7	32	46	12	2	44
Utr. flyktingar m.fl. 4–10 år	16	36	28	14	5	43
Utr. flyktingar m.fl. 11+ år	10	37	30	16	6	46
Utr. övriga 0–3 år	54	23	11	6	6	28
Utr. övriga 4–10 år	33	35	17	9	6	36
Utr. övriga 11+ år	15	38	27	14	5	44
Inkomstgrupp						
Första kvartilen	25	25	19	17	15	45
Andra kvartilen	11	44	28	15	2	43
Tredje kvartilen	4	49	37	9	1	44
Fjärde kvartilen	19	43	26	9	3	42
Samtliga	14	42	28	11	4	43

Anm.: Statistiken avser sammanboende kvinnor i åldersgruppen 20–64 år. Inkomstgruppen avser summan av kvinnans och mannens individuella disponibla inkomst.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

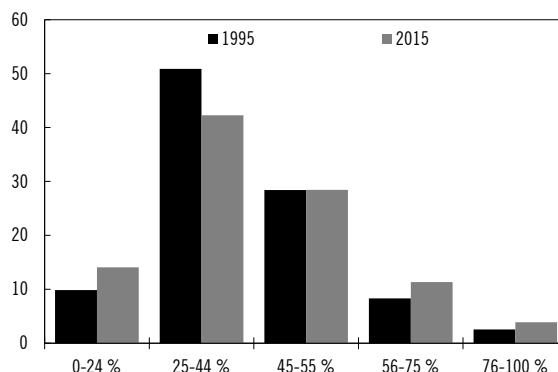
Sett över tid har det blivit något vanligare att kvinnan har en högre individuell disponibel inkomst än mannen i hushållet. Andelen sammanboende hushåll där kvinnor står för mer än 55 procent av hushållsinkomsten ökade från 11 till 15 procent mellan 1995 och 2015 (se diagram 4.8). Det är fortfarande vanligast att

mannen står för en större del av hushållsinkomsten. Andelen sammanboende hushåll där kvinnor står för mindre än 45 procent av hushållsinkomsten var 56 procent 2015. År 1995 var andelen 61 procent.

Jämfört med 1995 är det en större andel kvinnor vars inkomst motsvarar 25–44 procent av hushållsinkomsten men också en något större andel kvinnor med mindre än 25 procent av hushållsinkomsten.

Diagram 4.8 Sammanboende kvinnor fördelade efter deras andel av hushållsinkomsten

Procent

Anm.: Statistiken avser sammanboende kvinnor i åldersgruppen 20–64 år. Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

4.6 Utjämnning inom hushållet

Redovisningen av individuell disponibel inkomst motiveras av att inkomsten är relevant för den ekonomiska självständigheten. Men inkomstbegreppet tar inte hänsyn till försörjningsansvaret, dvs. hur många personer som ska leva på inkomsten. Det tar inte heller hänsyn till att det kan finnas andra personer med inkomster i hushållet och att det sker en omfördelning av inkomster inom hushållet.

När fördelningen av befolkningens ekonomiska standard redovisas används därför ett annat inkomstbegrepp, ekvivalerad disponibel inkomst.³⁰ I detta inkomstbegrepp ingår hushållets samlade disponibla inkomst. För att ta hänsyn till hur många som ska dela på inkomsten samt att det finns stordriftsfördelar så divideras inkomsten inte med antalet individer utan med

³⁰ Se t.ex. 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100 bilaga 2).

en s.k. ekvivalensskala. Alla individer i ett hushåll antas ha samma ekonomiska standard.

Tabell 4.6 Individuell disponibel inkomst och ekonomisk standard i olika hushållstyper 2015

Inkomst i tusental kronor, kvot i procent

	Kv.	Män	Kv./ män	Kv.	Män	Kv./ män
Ensamstående med barn 0–6 år	248	317	78	143	189	76
Ensamstående med barn 7–17 år	295	350	84	189	227	83
Ensamstående 20–44 år, utan barn	194	213	91	194	213	91
Ensamstående 45–64 år, utan barn	255	262	97	255	262	97
Sammanboende med barn 0–6 år	232	333	70	242	242	100
Sammanboende med barn 7–17 år	285	364	78	293	293	100
Sammanboende 20–44 år, utan barn	216	273	79	324	324	100
Sammanboende 45–64 år, utan barn	263	336	78	396	396	100
Totalt	238	274	87	266	269	99

Anm.: Hushåll där alla vuxna är 20–64 år. Hushåll där ålderskillnaden är större än 20 år ingår inte och inte heller samkönade sammanboende. Ekonomisk standard är hushållets ekvivalerade disponibla inkomst.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Det är mindre skillnad i ekonomisk standard mellan kvinnor och män än det är i individuell disponibel inkomst. I hushåll där alla vuxna är mellan 20 och 64 år motsvarar kvinnors individuella disponibla inkomst 88 procent av männens medan den genomsnittliga ekonomiska standarden är i stort sett densamma (se tabell 4.6). Det beror till stor del på att i sammanboende hushåll blir den ekonomiska standarden densamma för kvinnan och mannen. För ensamstående hushåll sker ingen motsvarande utjämning. För ensamstående med barn blir skillnaden tvärtom något större mellan kvinnor och män, vilket beror på att ensamstående kvinnor med barn i genomsnitt har fler barn än ensamstående män med barn.

Skillnaderna mellan olika hushållstyper är större i ekonomisk standard än i individuell disponibel inkomst. Ensamstående kvinnor och män har betydligt lägre ekonomisk standard än sammanboende kvinnor och män. Det gäller framför allt ensamstående kvinnor med barn.

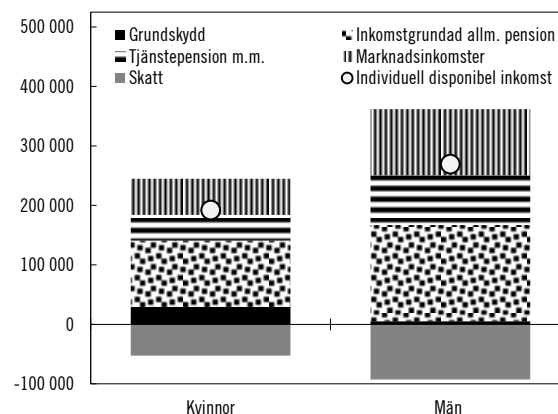
4.7 Ekonomiska skillnader mellan kvinnor och män bland pensionärer

Skillnader mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden, t.ex. beträffande arbetskraftsdeltagande, löner, befattningar, arbetstid och frånvaro, leder till att kvinnor har betydligt lägre arbetsinkomster än män (se avsnitt 2).³¹ Pensionssystemet är utformat så att pensionen främst ska spegla tidigare arbetsinkomster. Eftersom det finns skillnader i arbetsinkomst mellan kvinnor och män under arbetslivet, kommer det därför också att finnas skillnader mellan kvinnor och män när de har gått i pension.

För personer äldre än 65 år utgör den inkomstgrundade allmänna pensionen³² i genomsnitt den största inkomstkällan. Den utgör knappt hälften av både kvinnors och mäns samlade inkomster (se diagram 4.9). Pensionsystemets grundskydd³³ är av större vikt för kvinnor än för män.

Diagram 4.9 Individuell disponibel inkomst för personer äldre än 65 år 2015

Medelinkomst i kronor (2017 års priser)

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

³¹ För mer information om ekonomisk ojämlikhet bland pensionärer se prop. 2016/17:1 bilaga 3 s. 26–30 samt Jämställda pensioner (Ds. 2016:19).

³² För personer födda 1953 eller senare består den inkomstgrundade allmänna pensionen av inkomstpension och premiepension. För personer födda 1938–1953 kan även tillägspension ingå. Tillägspension ersätter ATP som fanns i det pensionssystemet. För personer födda 1937 eller tidigare består den allmänna inkomstgrundade pensionen av tillägspension.

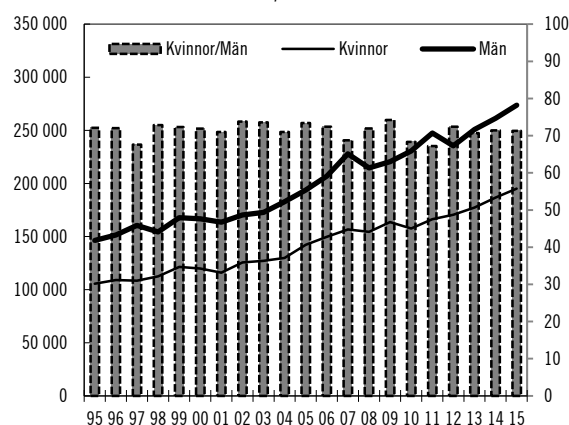
³³ Grundskyddet är definierat som summan garantipension, änkepension, bostadstillägg och äldre försörjningsstöd.

I genomsnitt uppgår grundskyddet till drygt 10 procent av kvinnliga pensionärs inkomster men knappt 2 procent av männen inkomster.

Den individuella disponibla inkomsten har ökat sedan mitten av 1990-talet för såväl kvinnliga som manliga pensionärer (se diagram 4.10). År 2015 hade kvinnliga pensionärer i genomsnitt en individuell disponibel inkomst som motsvarade ca 70 procent av männen. Det betyder att inkomstgapet mellan kvinnor och män är ca 10 procentenheter större bland pensionärer än i åldersgruppen 20–64 år. Likt åldersgruppen 20–64 år har den relativa inkomstskillnaden mellan kvinnor och män varit oförändrad bland pensionärer sedan mitten av 1990-talet.

Diagram 4.10 Individuell disponibel inkomst för personer äldre än 65 år

Medelinkomst i kronor (2017 års priser)

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

5 Ett vidgat inkomstbegrepp fångar värdet av välfärdstjänster

En viktig del av välfärdsstatens omfördelande roll är att tillhandahålla generella välfärdstjänster. Subventionerade välfärdstjänster, som barnomsorg och äldreomsorg, underlättar arbetskraftsdeltagande och inkomstmöjligheter för både kvinnor och män. Välfärdstjänster bidrar också till människors välbefinnande och trygghet.

Den offentliga sektorns omfördelning sker till stor del i form av subventionerade tjänster, som skola, omsorg och hälsovård. De individuellt inriktade välfärdstjänsterna motsvarade ca 20 procent av BNP 2015. Eftersom värdet av de offentligt finansierade tjänsterna inte ingår i den disponibla inkomsten, tenderar analyser som

använder disponibel inkomst som enda inkomstbegrepp att underskatta välfärden. Eftersom välfärdstjänsterna är generella och tillfaller alla utan hänsyn till betalningsförmåga, kommer också skillnader i välfärd mellan olika grupper i befolkningen att överskattas.

Välfärdstjänsternas betydelse för inkomstfördelningen har analyserats i flera fördelningspolitiska redogörelser.³⁴ Där räknas de totala subventionerna samman för varje hushåll och fördelas sedan lika mellan medlemmarna i hushållet. Ur ett jämställdhetsperspektiv är det mer relevant att studera hur stora resurser individen förfogar över. Begreppet individuell utökad inkomst, som avser summan av individuell disponibel inkomst och värdet av välfärdstjänster per person kan, liksom begreppet individuell disponibel inkomst, användas för att jämföra den ekonomiska situationen mellan kvinnor och män. I individuell utökad inkomst inkluderas välfärdstjänster inom områdena utbildning, barnomsorg, hälso- och sjukvård, socialt skydd (främst äldreomsorg), samt fritid och kultur. Tjänster som kan konsumeras av många personer gemensamt (kollektiva tjänster), såsom infrastruktur, försvar och rättsväsende, beaktas däremot inte här.

5.1 De offentliga tjänsternas omfattning och fördelning på individnivå

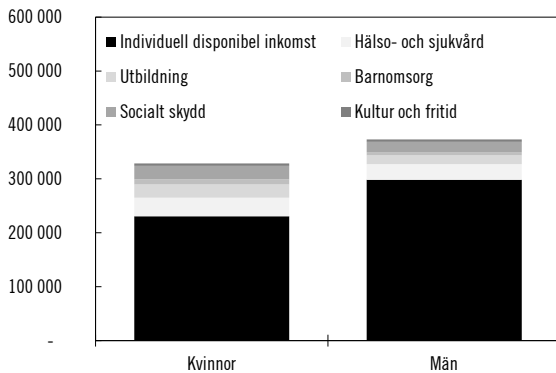
Kvinnor mottar totalt sett mer subventionerade välfärdstjänster än män. Det har en utjämnande effekt på skillnaderna i välbefinnande mellan könen, dvs. skillnaden mellan kvinnors och mäns individuella utökade inkomst är mindre än skillnaden mellan individuell disponibel inkomst (se diagram 5.1).

Att kvinnor mottar mer välfärdstjänster än män förklaras av att det bland särlevande föräldrar är vanligare att barnen är skrivna hos kvinnan än hos mannen, att fler kvinnor än män studerar och att kvinnor lever längre än män. Särskilt stor är skillnaden vad gäller barnomsorg och utbildning.

³⁴ Se t.ex. prop. 1999/2000:1 bilaga 4 och 2013 års ekonomiska vårproposition (prop. 2012/13:100 bilaga 2).

Diagram 5.1 Individuell utökad inkomst för kvinnor och män 2015

Kronor, 2015 års priser

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Behovet av välfärdstjänster varierar kraftigt i olika faser av livet. Sammansättningen av välfärdstjänsterna varierar därför med ålder och med familjesituation. I tabell 5.1 redovisas värdet av de samlade välfärdstjänsterna 2015, uppdelat efter kön, åldersgrupp och förekomst av hemmaboende barn upp till 19 år. Värdet av välfärdstjänster som mottogs av kvinnor uppgick i genomsnitt till ca 97 800 kronor per person. För män uppgick värdet i genomsnitt till 74 700 kronor per person. Kvinnor i alla grupper mottar välfärdstjänster till ett högre värde än män.

Värdet av välfärdstjänsterna redovisas också uppdelat efter det individuella värdet av tjänsterna för de vuxna respektive värdet föräldrar får indirekt för att de har hemmaboende barn. Subventionerad barnomsorg och utbildning är mycket betydelsefullt och ökar föräldrarnas och barnens välfärd i förhållande till kvinnor och män utan barn. Att kvinnor tillgodoräknas barnomsorg och utbildning i högre utsträckning än män förklaras som nämnts av att barn med särlevande föräldrar oftare är folkbokförda hos modern.

Kvinnor mottar i genomsnitt mer välfärdstjänster än män även om barnens välfärdstjänster inte beaktas. Det förklaras av att värdet för hälso- och sjukvårdstjänster och för utbildning är högre för kvinnor än för män. Kvinnor mottar även mer socialt skydd, där bl.a. äldreomsorg ingår, jämfört med män.

Tabell 5.1 Välfärdstjänster till kvinnor och män fördelade efter ålder och hushållstyp 2015

Kronor, 2015 års priser

	Totalt	Värdet från vuxen	Värdet från barnen*
Samtliga 20+år			
Kvinnor	97 800	61 300	36 500
Män	74 700	51 700	23 000
Samtliga 20+ år utan barn			
Kvinnor	69 300	69 300	0
Män	57 600	57 600	0
Samtliga 20+ år med barn			
Kvinnor	163 800	42 900	120 900
Män	120 800	35 900	84 900
20–64 år utan barn			
Kvinnor	48 000	48 000	0
Män	44 300	44 300	0
20–64 år med barn			
Kvinnor	163 800	42 900	120 900
Män	120 800	35 700	85 100
65+ år utan barn			
Kvinnor	101 300	101 300	0
Män	84 500	84 500	0
65+ år med barn			
Kvinnor	160 400	65 100	95 300
Män	127 400	58 600	68 800

Anm.: I analysen beaktas välfärdstjänster inom områdena utbildning inklusive barnomsorg, hälso- och sjukvård, socialt skydd (främst äldreomsorg) samt fritid och kultur. I hushåll med sammanboende fördelas välfärdstjänsterna lika mellan de vuxna. Om dessa dessutom har barn fördelas välfärdstjänsterna riktade till barnen lika mellan de vuxna.

* Värdet från barns välfärdstjänster är olika i olika grupper, vilket främst beror på att antalet barn i genomsnitt är olika i de olika grupperna.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

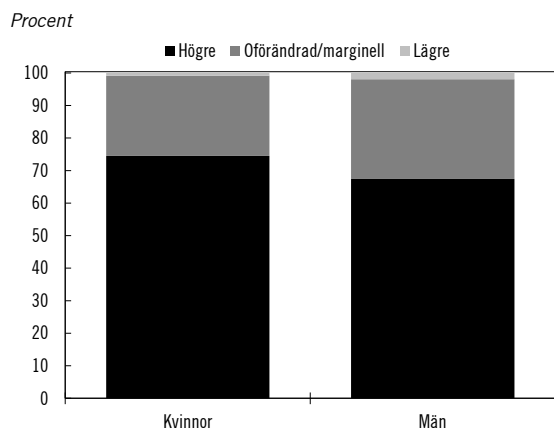
6 Konsekvenser av regeringens politik för den ekonomiska jämställdheten

Regeringens reformer i denna proposition väntas sammantaget minska skillnaderna i de individuella disponibla inkomsterna mellan kvinnor och män genom att kvinnors individuella disponibla inkomster ökar något mer än mäns.

Bland kvinnor väntas 74 procent få högre individuell disponibel inkomst till följd av regeringens reformer. För 25 procent av kvinnorna påverkas individuell disponibel inkomst lite eller inte alls. Ett fåtal individer får lägre individuell disponibel inkomst. Bland männen beräknas 67 procent få högre individuell

disponibel inkomst och 31 procent påverkas lite eller inte alls (se diagram 6.1).

Diagram 6.1 Andel kvinnor och män med förändrad individuell disponibel inkomst

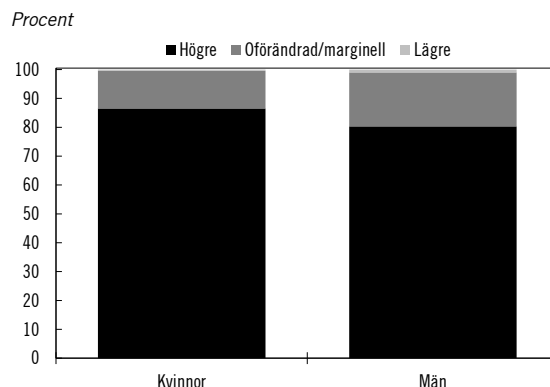

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre 2018. Individer som beräknas öka eller minska sin individuella disponibla inkomst med mindre än 50 kronor per månad placeras i kategorin Oförändrad/marginell.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Höjningen av barnbidraget och det höjda grundavdraget för personer över 65 år höjer den individuella disponibla inkomsten för stora grupper. Barnbidraget påverkar kvinnor och män i ungefär samma utsträckning, medan grundavdraget ökar kvinnors individuella disponibla inkomst något mer än mäns.

Både kvinnor och män får i genomsnitt en högre utökad inkomst till följd av de reformer som föreslås i denna proposition. När satsningarna på bl.a. vård, skola och omsorg beaktas, påverkas en större andel kvinnor respektive män positivt av regeringens politik än om analysen begränsas till individuell disponibel inkomst. Den individuella utökade inkomsten väntas öka för 87 procent av kvinnorna medan 13 procent påverkas lite eller inte alls till följd av regeringens politik under 2018 (se diagram 6.2). Bland männen bedöms 80 procent få höjd individuell utökad inkomst, medan 19 procent bedöms påverkas lite eller inte alls.

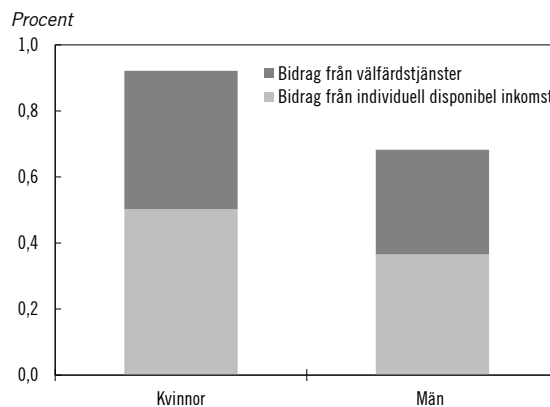
Diagram 6.2 Andel kvinnor och män med förändrad individuell utökad inkomst

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre 2018. Individer som beräknas öka eller minska sin individuella disponibla inkomst med mindre än 50 kronor per månad placeras i kategorin Oförändrad/marginell.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Satsningar på välfärdstjänster bidrar till att höja den individuella utökade inkomsten för både kvinnor och män. Även förändringar av andra transfereringar än barnbidraget, t.ex. höjt bostadstillägg, bidrar till att öka den individuella disponibla inkomsten. Resultatet blir att den utökade disponibla inkomsten ökar för både kvinnor och män, och något mer för kvinnor än för män. Detta innebär att reformerna i budgeten sammantaget bidrar till att minska skillnaderna mellan kvinnor och män i både individuell disponibel inkomst och individuell utökad inkomst (se diagram 6.3).

Diagram 6.3 Effekt på individuell utökad inkomst för kvinnor respektive män

Anm.: Statistiken avser åldersgruppen 20 år och äldre 2018.
Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Underbilaga 1: Begrepp och data

Inkomstbegrepp

Disponibel inkomst: Hushållens sammanlagda inkomst från arbete, kapital, näringsverksamhet och positiva transfereringar minus negativa transfereringar såsom skatt, betalt underhållsbidrag och återbetalda studielån. Erhållna studielån ingår som en positiv transferering.

Individuell disponibel inkomst (även kallad nettoinkomst): För att kunna jämföra individers ekonomiska situation, utan den utjämnande effekt som erhålls vid studier av hushållsinkomster, beräknas den individuella disponibla inkomsten. Det sker genom en summering av alla individuella inkomster och genom att fördela hushållsgemensamma inkomster, som t.ex. bostadsbidrag eller barnbidrag, lika mellan hushållets vuxna. Den individuella disponibla inkomsten är särskilt viktig för att jämföra inkomstsituationen mellan kvinnor och män.

Individuell utökad inkomst: Individuell disponibel inkomst kompletteras så att hushållets inkomst även omfattar subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. barnomsorg, utbildning och hälso- och sjukvård. De totala subventionerna räknas samman för varje hushåll och fördelas sedan lika på varje medlem i hushållet. Värdet av offentliga tjänster antas inte bero på familjens storlek eller sammansättning, dvs. det uppstår inga stordriftsfördelar för denna typ av resursomfördelning.

Ekonomisk standard (ekvivalerad disponibel inkomst): Hushållets disponibla inkomst divideras med konsumtionsvikten enligt den svenska konsumtionsenhetsskalan från 2004. Genom att justera den disponibla inkomsten för försörjningsansvar skapas ett mått som är jämförbart mellan hushåll av olika storlek. Begreppet är framtaget för att på ett så rättvisande sätt som möjligt spegla den ekonomiska standard som hushållen lever under. Ekvivalerad disponibel inkomst och ekonomisk standard används därför synonymt i texterna.

Individens ekonomiska standard: Det inkomstbegrepp som huvudsakligen används är hushållsbaserat, men redovisningen sker i regel på individnivå. Hushållets ekonomiska standard tilldelas då samtliga hushållsmedlemmar.

Lön: Överenskommen månadslön omräknad till heltid. Lönestrukturstatistikens månadslön innehåller flera olika lönekomponenter.

Förutom fast lön ingår även fasta lönetillägg och ett stort antal rörliga lönetillägg som t.ex. tillägg för obekväma arbetstid. Årsvisa belöningsystem som t.ex. bonus, vinstdelning eller tilldelning av aktier/options ingår inte i lönestrukturstatistiken.

Standardvägd månadslön: För att få en mer nyanserad bild av löneskillnaderna mellan kvinnor och män kan strukturella skillnader i form av yrke, ålder och utbildning rensas bort genom s.k. standardvägning. Detta sker genom att genomsnittlig månadslön för respektive kön beräknas för kombinationer av fyra åldersgrupper, två utbildningskategorier, två arbetstidsgrupper, två sektorsgrupper och inom varje yrke (429 yrken inom standard för svensk yrkesklassificering [SSYK 12]). Dessa genomsnittslöner vägs för respektive kön samman med antalet anställda inom varje grupp. Yrkesgrupperna i statistiken har ändrats 2004 och 2014.

Redovisningsgrupper och bakgrundsvariabler

Percentiler: De värden på inkomsten som delar in befolkningen i 100 lika stora grupper sorterade efter stigande inkomst.

Medianinkomsten: Inkomsten för den 50:e percentilen. De som tjänar mer är lika många som de som tjänar mindre än detta värde.

Svensk standard för yrkesklassificering (SSYK): SSYK 2012 är en uppdatering av den tidigare yrkesklassifikationen SSYK 96, som den också ersätter. SSYK 2012 bygger på en internationell yrkesstandard. I den nya standarden finns fler yrkesområden, yrkesgrupper och yrken än i den tidigare standarden och den omfattar 147 yrkesgrupper och 429 olika yrken.

Födelseland och grund för bosättning: För att vistas längre än tre månader i Sverige behöver utomnordiska medborgare ha antingen uppehållstillstånd eller uppehållsrätt. Migrationsverket fattar beslut om vilken grund för bosättning individen har. Följande grunder bildar tillsammans gruppen Utrikes födda, flyktingar m.fl.:

- 51 Konventionsflyktingar
- 52 Skyddsbehövande
- 53 Synnerligen ömmande omständigheter
- 55 Tillstånd enligt tillfällig lag
- 56 Övriga tillstånd, flyktingar m.fl.
- 60 Övriga tillstånd (förlängningar m.m.)

43 Flyktinganhöriga

Övriga som inte är födda i Sverige räknas till gruppen Utrikes födda, övriga.

Datamaterial och beräkningsmetoder

HEK – Hushållens ekonomi

Urvalsundersökningen Hushållens ekonomi (HEK) var 1975–2013 källan till Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik. Från och med undersökningsår 2014 ersätts emellertid HEK med ny totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF, se nedan).

HEK var en urvalsundersökning som genomfördes varje år. Urvalet bestod av individer som var 18 år eller äldre bland samtliga hushåll och individer som var folkbokförda i landet i slutet av undersökningsåret. Både urvalspersonen och tillhörande hushållsmedlemmar ingick i undersökningen. Uppgifterna samlades in från deklaraionsuppgifter, telefonintervjuer och olika administrativa register. I den sista versionen av HEK (2013) ingick ca 39 000 individer fördelade på ca 17 000 hushåll.

Hushållsbegreppet i HEK bygger på s.k. kosthushåll. Ett kosthushåll utgörs av alla personer som bor i samma bostad och har gemensam hushållning. I kosthushållet ingår t.ex. kvarboende ungdomar. Ett kosthushåll kan också bestå av flera generationer, syskon eller kompisar som bor tillsammans och har gemensam hushållning. Barn som bor lika mycket hos båda föräldrarna räknas till det hushåll där de är folkbokförda och ingår således endast i den ene förälderns hushåll.

TRIF – Totalräknad inkomstfördelningsstatistik

SCB beslutade 2010 att lägga ner urvalsundersökningen HEK och ersätta den med totalräknad registerbaserad inkomstfördelningsstatistik (TRIF). HEK och TRIF har samma syfte, nämligen att beskriva utvecklingen och fördelningen av hushållens inkomster. Framställningen av statistiken skiljer sig dock åt, vilket medför att de båda datakällorna inte är fullt jämförbara. De huvudsakliga skillnaderna i framställningen av statistik är undersökningarnas upplägg, konstruktionen av hushållsbegrepp samt tillämpningen av inkomstbegreppet för disponibel inkomst.

TRIF baseras helt och hållet på administrativa register från bl.a. Skatteverket och Försäkringskassan, medan HEK var en urvalsundersökning som samlade in uppgifter både via telefonintervjuer (t.ex. uppgifter om hushållssammansättning) och administrativa register.

Hushållsbegreppet i TRIF bygger på s.k. bostadshushåll. Bostadshushållet utgörs av samtliga personer som är folkbokförda på samma fastighet och lägenhet. Det speglar således personers folkbokförda boende, och till skillnad från hushållsbegreppet i HEK finns det inte några krav på gemensam hushållning inom hushållet.³⁵

Skillnaden i disponibel inkomst mellan HEK och TRIF är hanteringen av sådana inkomster som inte finns i administrativa register, vilket i det här fallet handlar om transferering av underhållsbidrag mellan separerade föräldrar. I HEK samlas data om underhållsbidrag in i intervjun. I TRIF används i stället en modell för simulering av underhållsbidrag.

Förändringar i framställningen av statistik tenderar att leda till s.k. tidsseriebrott. I en rapport ger SCB en översiktlig bild av hur de ändrade förutsättningarna för statistiken påverkar statistikens kvalitet och jämförbarhet.³⁶

Studien baseras på analyser av tre parallella årgångar av TRIF och HEK (2011–2013). Den övergripande bilden är att TRIF ger något högre skattningar av den ekonomiska standardens medelvärde och median samt en något mindre inkomstspridning än HEK (lägre Gini-koefficient och en lägre andel med inkomster under 60 procent av medianen). Enligt SCB:s studie är detta främst en följd av det ändrade hushållsbegreppet, medan förändringen av inkomstbegreppet endast har marginell betydelse.

STAR – Statistiskt Analysregister

Finansdepartementet har i arbetet med denna redogörelse endast haft tillgång till ett obundet slumpmässigt urval från den totalräknade statistiken (TRIF). Detta urval finns tillgängligt för 2013–2015 och refereras till som STAR i

³⁵ Personer som saknar uppgift om lägenhetsidentitet i folkbokföringen undantas från kravet om folkbokföring på lägenhet. För dessa personer, ca 300 000, används familjebegreppet i SCB:s Register över totalbefolkningen (RTB) som approximation för bostadshushåll.

³⁶ Se SCB, Övergång från urvalsbaserad till totalräknad inkomstfördelningsstatistik, Hushållens ekonomi bakgrundsfakta 2016:1.

denna redogörelse. I STAR-urvalet för 2015 ingår ca 1,8 miljoner individer fördelade på ca 650 000 bostadshushåll. De uppgifter som i denna redogörelse refererar till TRIF som källa är hämtade från den begränsade mängd bearbetningar av den totalräknade statistiken som SCB har publicerat.

Lönestrukturstatistik

Lönestrukturstatistiken har till syfte att årligen ge en översiktlig och jämförbar statistik om lönestrukturen för hela arbetsmarknaden. Den belyser lönenivå, lönestruktur och löneutveckling. Statistiken innehåller uppgifter om kön, ålder, yrke, utbildning, näringsgren och region. Den är därför lämplig att använda som underlag för olika analyser och jämförelser mellan mäns och kvinnors löner. Statistiken är uppdelad i fem sektorer, privat sektor: arbetare respektive tjänstemän, kommunal sektor, landstingssektor och statlig sektor. Statistiken baseras på totalundersökningar av kommuner, landsting och stat och en urvalsundersökning av ungefär 50 procent av löntagarna i den privata sektorn. Samtliga företag med minst 500 anställda är med varje år.

AKU - Arbetskraftsundersökningarna

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) är en urvalsundersökning som genomförs av SCB. Syftet med AKU är att beskriva den aktuella arbetsmarknadssituationen för befolkningen i åldern 15–74 år samt att ge information om utvecklingen på arbetsmarknaden. AKU tar fram månatlig, kvartalsvis och årlig statistik med tonvikt på såväl antal som andel sysselsatta respektive arbetslösa.

Undersökningarna baseras på ett representativt urval. Bruttourvalet under 2016 var ca 364 000 personer varav knappt 203 000 svarade. Datainsamlingen sker i första hand genom telefonintervjuer genomförda av SCB:s intervjuare.

Beräkning av välfärdstjänster 2015

SCB:s fördelningsanalytiska statistiksystem för inkomster och transfereringar (FASIT) används för att beräkna en stor del av de offentliga individuella tjänsterna och fördela dessa till individerna. De välfärdstjänster som omfattas finns inom områdena barnomsorg och fritidshem, utbildning, hälso- och sjukvård, socialt skydd, samt fritid och kultur. För flertalet av välfärdstjänsterna inom dessa områden finns

det individuppgifter, dvs. en koppling mellan individ och tjänst med tillhörande subventionsbelopp. Av SCB:s dokumentation framgår i detalj hur beräkningarna görs. Nedan följer en kortfattad beskrivning.

Barnomsorg och fritidshem: Beräkningarna för förskola och fritidshem finns på individnivå per termin. Kostnaderna baseras på årskostnad för en individ exklusive avgiften på kommunnivå.

Utbildning: Uppgifter på individnivå om omfattningen av deltagande i olika utbildningsformer och uppgifter om årskostnader används för att beräkna kostnad per studerande.

Hälso- och sjukvård: Läke-medelskostnaden fördelas på hela befolkningen efter kön, åldersgrupp och landsting. Landstingets kostnader för specialisttandvård fördelas jämnt över de personer som har fått tandvårdsbidrag av staten. Slutenvårdens kostnader fördelas på hela befolkningen efter kön, åldersgrupp och landsting. Öppenvårdskostnaden fördelas efter åldersgrupp och kön. Kostnaderna gäller för 2015 men fördelningen baseras på tidigare uppgifter från HEK-intervjun och Patientregistret.

Socialt skydd: För äldreomsorgen finns individuppgifter. Årskostnad beräknas för varje hemtjänsttagare i ordinärt boende och särskilt boende i respektive län. Avgiften är borträknad från kostnaden. Kostnaden för färdtjänst har fördelats på alla i åldersgrupperna 65–79 och 80– efter kön och län. För arbetsmarknadsutbildning finns kostnadsuppgifter och individuppgifter från Arbetsförmedlingen. Utifrån den totala kostnaden för åtgärden beräknas en dagkostnad för respektive utbildningsform. För individerna finns uppgift om antal dagar i åtgärden.

Fritid och kultur: Kostnader för deltagande i olika fritidsföreningars verksamhet och besök på liveframträdande som konsert, teater-, opera, balett- och dansföreställning, har fördelats på alla i åldersgruppen 7–80 år efter hushållets disponibla inkomst.

Utökad inkomst: Beräkningen av hushållens utökade inkomst baseras på de värden av välfärdstjänster som beräknats av FASIT. Värdet av äldreomsorg har dock fördelats på hushållen efter ålder och kön. Det innebär att äldreomsorg, färdtjänst samt hälso- och sjukvård har fördelats försäkringsmässigt. Övriga välfärdstjänster har fördelats efter faktisk konsumtion.

Underbilaga 2: Tabeller inklusive indikatorer för delmål 2, ekonomisk jämställdhet

Tabell U.1 Nettoinkomst efter hushållstyp och antal barn 2015

Medianinkomst i tusental kronor och antal personer i tusental

	Individuell disponibel inkomst		Antal	
	Kv.	Män	Kv.	Män
Ensamboende 20– år	164	209	890	818
Ensamstående med barn 0–19 år	260	283	178	64
1 barn	241	261	99	41
2 barn	284	322	79	23
Sammanboende utan barn 20– år	186	243	1 076	1 079
Sammanboende med barn 0–19 år	241	318	891	905
1 barn	224	292	331	341
2 barn	253	334	409	411
3+ barn	244	329	152	153

Anm.: Nettoinkomst är det samma som individuell disponibel inkomst. Individuell disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.2 Ersatta dagar för vård av barn

Antal dagar i tusental och könsfördelning i procent

	Föräldrapenning		Tillfällig föräldrapenning för vård av barn			
	Antal	Andel kv.	Andel män	Antal	Andel kv.	Andel män
1974	19 017	100	0	689	60	40
1980	27 020	95	5	3 042	63	37
1985	33 193	94	6	4 156	67	33
1990	48 292	93	7	5 731	66	34
1995	47 026	90	10	4 890	68	32
2000	35 661	88	12	4 403	66	34
2005	42 659	80	20	4 421	64	36
2006	43 483	79	21	4 957	63	37
2007	45 291	79	21	4 571	64	36
2008	47 260	79	21	4 664	64	36
2009	47 839	78	22	4 489	65	35
2010	49 719	77	23	4 657	64	36
2011	50 284	76	24	5 044	64	36
2012	50 778	76	24	4 959	64	36
2013	51 448	75	25	5 718	63	37
2014	52 174	75	25	5 920	63	37
2015	53 177	74	26	6 069	62	38
2016	53 776	73	27	6 301	62	38

Källor: Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.3 Kvinnors lön som andel av mäns löner efter sektor

Procent. E = ej standardvägt, S = standardvägt

	Kommuner		Landsting		Staten		Privat		Samtliga	
	E	S	E	S	E	S	E	S	E	S
94	86	.	74	.	83	.	85	.	84	.
96	87	98	71	94	83	93	85	91	83	92
98	89	98	71	93	84	92	83	90	82	91
00	90	98	71	93	84	92	84	90	82	92
02	90	98	71	92	84	92	85	90	83	92
04	91	98	71	93	85	92	85	91	84	92
06	92	98	72	93	87	93	86	91	84	92
08	92	99	73	93	88	93	86	91	84	92
09	93	99	73	94	89	93	87	92	85	93
10	94	99	73	94	89	94	87	92	86	93
11	94	99	74	94	91	94	87	92	86	93
12	94	99	75	94	91	94	88	92	86	93
13	94	99	76	94	92	94	88	92	87	93
14	95	99	76	95	92	94	88	93	87	94
15	95	99	78	95	93	95	88	93	87	94

Anm.: Standardvägningen fr.o.m. 2014 är gjord med hjälp av SSK 2012, tidigare år med hjälp av SSK 96.

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.4 Segregeringsindex efter ålder 2015

	Index
20–34	49,2
35–49	52,8
50–64	60,1
Totalt	53,4

Anm.: Storleken på index kan variera mellan noll och hundra där noll innebär att kvinnors och mäns representation i varje enskilt yrke är lika stor medan ett index lika med hundra är liktydigt med att kvinnor och män har fullständigt olika yrken. Det betyder att ju större index desto högre grad av könssegregering på arbetsmarknaden och omvänt ju mindre index desto mindre könssegregering. Indexet är beräknat på yrken enligt Svensk standard för svensk yrkesklassificering (SSYK 2012).

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.5 Sysselsatta efter ålder och anknävningsgrad till arbetsmarknaden 2016

Procentuell fördelning 20–64 år

	Anställda				Företagare	
	Fast anställda		Tidsbegränsat anställda		Kvinnor	Män
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män		
20–24	45,0	55,2	53,2	41,7	1,7	3,2
25–34	75,6	75,7	20,8	17,2	3,6	7,1
35–44	85,2	81,0	9,2	6,5	5,5	12,5
45–54	85,3	79,9	7,7	4,9	7,0	15,2
55–64	84,8	76,0	7,3	6,1	7,9	17,9
Totalt	79,4	76,3	15,0	11,6	5,6	12,1

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.6 Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst 2015

Tusental kronor per år och fördelning i procent, 20–64 år

	Medelinkomst för dem med inkomstslag			Andel med inkomst		Medelinkomst samtliga		
	Kvinnor	Män	Kv./M (%)	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kv./M (%)
Marknaden	296 400	411 900	72	91	92	268 100	378 700	71
+ Löneinkomst	280 500	370 700	76	84	85	236 100	313 900	75
+ Näringsinkomst	61 100	88 800	69	7	12	4 500	10 400	43
+ Ränta och utdelning	13 000	43 300	30	59	60	7 700	25 900	30
+ Kapitalvinst	104 400	120 600	87	19	24	19 800	28 500	69
Välfärdsstaten	76 800	65 400	117	69	60	52 600	39 200	134
<i>Lönerelaterade ersättningar exkl. pension</i>	<i>62 200</i>	<i>55 100</i>	<i>113</i>	<i>44</i>	<i>35</i>	<i>27 500</i>	<i>19 400</i>	<i>142</i>
+ Sjukpenning	52 200	54 200	96	15	8	7 900	4 400	178
+ Sjuk - och aktivitetsersättning	102 500	114 600	89	7	5	7 500	5 700	131
+ Föräldrapenning	34 500	23 000	150	23	19	8 100	4 200	190
+ Arbetsmarknadsstöd	54 900	64 900	85	8	8	4 100	5 100	81
Pensioner								
+ Pensioner	70 600	103 900	68	8	7	5 400	7 100	75
<i>Lönerelaterade ersättningar inkl. pension</i>	<i>68 800</i>	<i>67 800</i>	<i>101</i>	<i>48</i>	<i>39</i>	<i>32 900</i>	<i>26 600</i>	<i>124</i>
<i>Försörjningsrelaterade bidrag</i>	<i>15 900</i>	<i>12 900</i>	<i>124</i>	<i>40</i>	<i>32</i>	<i>6 300</i>	<i>4 200</i>	<i>150</i>
+ Barnbidrag	13 900	12 300	113	39	31	5 400	3 900	139
+ Underhållsbidrag	18 400	16 900	109	5	2	900	300	286
Behovsprövade bidrag	40 400	39 100	103	7	6	2 900	2 400	122
+ Bostadsbidrag	23 000	20 100	114	5	4	1 100	700	152
+ Ekonomiskt bistånd	48 100	44 200	109	4	4	1 800	1 600	109
<i>Övriga bidrag</i>	<i>38 000</i>	<i>31 200</i>	<i>122</i>	<i>28</i>	<i>20</i>	<i>10 500</i>	<i>6 100</i>	<i>173</i>
+ Skattepliktigt och skattefritt studiestöd (inkl. lån)	55 700	55 400	100	10	7	5 800	3 900	150
+ Övriga skattepliktiga och skattefria bidrag	25 200	16 700	151	19	13	4 700	2 200	214
Negativa transfereringar	78 500	115 900	68	95	95	74 600	109 900	68
- Skatt	75 000	112 800	67	94	94	70 900	106 300	67
- Återbetalt studielån	11 300	12 000	95	25	16	2 800	1 900	150
- Givet underhållsbidrag	17 000	18 400	92	2	5	300	900	38
- Övriga negativa transfereringar	2 100	3 900	53	27	24	500	900	59
Individuell disponibel inkomst	248 700	311 900	80	99	99	246 100	308 000	80

Anm.: Nettoinkomst är detsamma som individuell disponibel inkomst. Att innehållet i denna tabell skiljer sig något från tabell 4.1 beror främst på att tabell 4.1 redovisas i 2017 års prisnivå, men också delvis på olika populationsavgränsningar, där tabell 4.1 baseras på helårsbefolkningen och på olika summeringar av inkomstslagen.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell U.7 Avgångna från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program 2015/2016

Procent

	Kvinnor	Män
Hantverk	94	6
Humanistiska	86	14
Hotell och turism	83	17
Vård och omsorg	83	17
Naturbruk	67	33
Estetiska	66	34
Samhällsvetenskap	64	36
International Baccalaureate	64	36
Barn och fritid	63	37
Handel och administration	60	40
Restaurang och livsmedel	59	41
Naturvetenskap	53	47
Ekonomi	53	47
Teknik	17	83
Fordon och transport	13	87
Industriteknik	11	89
Rikskryterande utbildningar	10	90
Bygg och anläggning	8	92
El och energi	4	96
VVS och fastighet	2	98
Totalt	49	51

Källor: Skolverket och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.8 Personer med sjuk- och aktivitetsersättning efter ålder december 2016*Antal och könsfördelning i procent*

	Antal		Könsfördelning	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
20–24 år	8 168	9 621	45,9	54,1
25–34 år	13 821	15 185	47,6	52,4
35–44 år	18 540	15 292	54,8	45,2
45–54 år	51 950	33 015	61,1	38,9
55–64 år	98 724	64 095	60,6	39,4
Totalt	191 203	137 208	58,2	41,8

Anm.: Aktivitetsersättning gäller personer 19–29 år. Sjukersättning gäller personer 30 år och äldre.

Källor: Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.9 Pågående sjukpenningfall i december*Antal i tusental*

	60–179 dagar		180 dagar och mer	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
1974	25,3	30,3	21,3	29,8
1976	25,6	29,0	23,1	31,8
1978	21,1	21,3	20,6	24,9
1980	16,8	16,5	18,4	19,1
1982	21,6	20,5	20,9	21,0
1984	26,1	21,9	25,2	24,2
1986	30,9	24,1	34,0	29,5
1988	34,5	24,9	46,1	37,5
1990	31,4	22,7	48,0	38,2
1992	27,5	21,3	56,1	48,5
1994	28,4	19,1	42,8	35,3
1996	24,0	15,5	39,6	28,9
1998	31,1	18,5	54,6	35,8
2000	43,3	23,9	90,6	53,4
2002	42,0	24,7	117,4	66,8
2003	37,8	22,1	116,3	65,0
2004	35,6	20,7	98,2	54,9
2005	29,9	17,7	81,6	45,4
2006	28,6	17,0	73,5	41,1
2007	22,3	13,8	63,0	35,0
2008	18,6	11,9	46,5	27,1
2009	17,9	11,5	32,8	20,3
2010	21,9	12,8	28,4	17,3
2011	23,5	13,3	37,5	20,5
2012	25,3	14,3	39,0	21,2
2013	30,5	16,4	47,3	24,9
2014	33,9	18,1	56,8	28,8
2015	37,0	19,2	64,1	31,7
2016	33,5	17,8	71,1	33,8

Anm.: I statistiken ingår enbart sjukpenningfall och inte alla typer av pågående sjukskrivningar.

Källor: Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån.

Tabell U.10 Sysselsatta efter ålder och vanlig arbetad tid 2016*Procentuell fördelning 20–64 år*

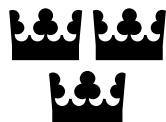
	Deltid		Heltid	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
20–24	49,8	27,6	50,2	72,4
25–34	27,7	12,0	72,4	88,0
35–44	27,6	7,3	72,4	92,7
45–54	21,7	6,5	78,3	93,5
55–64	30,5	11,8	69,5	88,3
Totalt	28,5	10,8	71,4	89,2

Källa: Statistiska centralbyrån.

Bilaga 4

Sänkt skatt för pensionärer

Bilaga till avsnitt 6.2

Bilaga 4

Sänkt skatt för pensionärer

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	6
3	Förteckning över remissinstanser.....	8

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att skatten för pensionärer sänks genom att det förhöjda grundavdraget förstärks för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år. Detta sker genom att grundavdragsbeloppet höjs för alla med en fastställd förvärvsinkomst mellan 123 400 och 360 000 kronor per år.

Förslaget föranleder ändringar i inkomstskattelagen (1999:1229). Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 63 kap. 3 a § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

63 kap.

3 a §²

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

<u>Fastställd förvärvsinkomst</u>	<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp
överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,609 prisbasbelopp ökat med 4,9 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 3,11 prisbasbelopp	0,741 prisbasbelopp
överstiger 3,11 men inte 3,77 prisbasbelopp	0,430 prisbasbelopp ökat med 10 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 3,77 men inte 5,4 prisbasbelopp	0,807 prisbasbelopp
överstiger 5,4 men inte 7,88 prisbasbelopp	0,753 prisbasbelopp ökat med 1 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
översstiger 7,88 men inte 12,43 prisbasbelopp	1,541 prisbasbelopp minskat med 9 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 12,43 prisbasbelopp	0,422 prisbasbelopp

Föreslagen lydelse

3 a §

För dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år är grundavdraget beloppet enligt 3 § med tillägg av följande särskilda belopp.

<u>Fastställd förvärvsinkomst</u>	<u>Särskilt belopp</u>
överstiger inte 0,99 prisbasbelopp	0,687 prisbasbelopp

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2015:775.

överstiger 0,99 men inte 1,11 prisbasbelopp	0,885 prisbasbelopp minskat med 20 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 1,11 men inte 2,72 prisbasbelopp	0,609 prisbasbelopp ökat med 4,9 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 2,72 men inte 2,94 prisbasbelopp	<i>33,2 procent av den fastställda förvärvsinkomsten minskat med 0,162 prisbasbelopp</i>
<i>överstiger 2,94 men inte 3,11 prisbasbelopp</i>	<i>0,485 prisbasbelopp ökat med 11,2 procent av den fastställda förvärvsinkomsten</i>
överstiger 3,11 men inte 3,7 prisbasbelopp	0,174 prisbasbelopp ökat med 21,2 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 3,7 men inte 7,88 prisbasbelopp	<i>1,07 prisbasbelopp minskat med 3 procent av den fastställda förvärvsinkomsten</i>
överstiger 7,88 men inte 7,93 prisbasbelopp	<i>1,858 prisbasbelopp minskat med 13 procent av den fastställda förvärvsinkomsten</i>
översstiger 7,93 men inte 12,43 prisbasbelopp	1,541 prisbasbelopp minskat med 9 procent av den fastställda förvärvsinkomsten
överstiger 12,43 prisbasbelopp	0,422 prisbasbelopp

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Arbetsgivarverket, Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen i Sverige (LO), Pensionärernas Riksorganisation (PRO), SPF Seniorerna (tidigare Sveriges Folkpensionärers Riksförbund och Sveriges Pensionärsförbund), Svenska Kommunalpensionärernas Riksförbund (SKPF), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

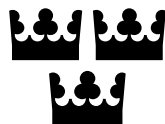
Yttranden har dessutom inkommit från Riksförbundet Pensionärs gemenskap och Lärarnas riksförbund.

Företagarna och Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) har angett att de avstår från att svara.

Bilaga 5

Sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning

Bilaga till avsnitt 6.3

Bilaga 5

Sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt	6
	Lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	7
	Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	9
3	Förteckning över remissinstanserna.....	11
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	12
	Lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt	12
	Lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	13
	Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	15
5	Lagrådets yttrande	17

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att skatten sänks för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. Detta sker genom att det införs en ny skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. En person med högsta möjliga sjukersättning, och genomsnittlig kommunalskattesats, beräknas genom förslaget få en skattesänkning med ca 2 483 kronor per år.

Förslaget föranleder ändringar i inkomstskattelagen (1999:1229), skatteförfarandelagen (2011:1244) och lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

2 Promemorians lagförslag

Lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 10 § lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 10 §¹

Vid beräkning av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska inkomsterna ska den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna respektive den del som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna beräknas var för sig. Den statliga och kommunala inkomstskatt som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna (intäktsposter efter avdrag för kostnadsposter) ska anses utgöra så stor del av den skattskyldiges hela statliga respektive kommunala inkomstskatt på förvärvsinkomst, beräknad utan avräkning, som de utländska förvärvsinkomsterna utgör av den skattskyldiges sammanlagda förvärvsinkomst före allmänna avdrag, grundavdrag och sjöinkomstavdrag. Motsvarande gäller i tillämpliga delar vid beräkning av den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

Om en skattskyldig enligt 2 § första stycket 4 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ska betala avkastningsskatt gäller följande. Vid beräkningen av spärrbeloppet ska, vid bestämmande enligt första stycket av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska inkomsterna, avkastningsskatt likställas med statlig inkomstskatt på förvärvsinkomst.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap.

5–9 d §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Lagen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

¹ Senaste lydelse 2011:72.

Lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹ dels att 1 kap. 11 § och 67 kap. 2 § ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas fyra nya paragrafer, 67 kap. 9 a–9 d §§, samt närmast före 67 kap. 9 a–9 d §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §²

Bestämmelser om hur skatten ska beräknas finns i 65 kap.

Bestämmelser om beräkningen av skatt på ackumulerad inkomst finns i 66 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), *sjukersättning och aktivitetsersättning*, allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

67 kap.

2 §³

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), *sjukersättning och aktivitetsersättning*, underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 d §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

Sjukersättning och aktivitetsersättning

Vilka som kan få skattereduktion

9 a §

De som är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. Sådan rätt till skattereduktion har också de som är

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2015:775.

³ Senaste lydelse 2015:775.

begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 och 3, om deras överskott av förvärsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärsinkomster i Sverige.

Underlag för skattereduktion

9 b §

Underlaget för skattereduktionen består av sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken som utbetalats under beskattningsåret och som ska tas upp till beskattning enligt denna lag.

En utländsk ersättning enligt lagstiftning om social trygghet som betalas ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning ska efter begäran medräknas i underlaget för skattereduktionen om ersättningen tas upp till beskattning i Sverige.

Skattereduktionens storlek

9 c §

Skattereduktionen uppgår till summan av 4,5 procent av den del av underlaget som inte överstiger 2,45 prisbasbelopp och 2,5 procent av resterande del, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt.

Obegränsat skattskyldiga under del av beskattningsåret

9 d §

De som är obegränsat skattskyldiga bara under en del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion enligt 9 a–9 c §§ med en tolfedel av den skattereduktion som skulle ha tillgodoförts dem om de varit obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, för varje kalendermånad eller del därav under vilken de är obegränsat skattskyldiga.

Om de skattskyldigas överskott av förvärsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärsinkomster i Sverige, ska dock bestämmelserna i 9 a–9 c §§ tillämpas utan de begränsningar som anges i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Lagen tillämpas på sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2017.

Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244) dels att 12 kap. 3 § och 31 kap. 1 § och rubriken närmast före 31 kap. 33 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 31 kap. 33 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

3 §

De allmänna skattetabellerna ska grundas på att

1. inkomsten är oförändrad under kalenderåret,
2. mottagaren bara kommer att beskattas för den inkomst som anges i tabellen,
3. mottagaren inte ska betala någon annan skatt eller avgift än
  - a) kommunal inkomstskatt,
  - b) statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster,
  - c) begravningsavgift enligt begravningslagen (1990:1144),
  - d) avgift enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, och
  - e) avgift som avses i lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund,
4. mottagaren inte kommer att medges något annat avdrag än grundavdrag vid beskattningen, och
5. mottagaren kommer att medges skatte-
reduktion för allmän pensionsavgift och
arbetsinkomst enligt 67 kap. 4–9 §§ inkomst-
skattelagen (1999:1229).

5. mottagaren kommer att medges skatte-
reduktion för

a) allmän pensionsavgift och arbetsinkomst enligt 67 kap.

4–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), eller
b) sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 a § inkomstskattelagen

Tabellerna ska också ange skatteavdraget för

1. den som inte är skyldig att betala allmän pensionsavgift enligt 67 kap. 4 § inkomstskattelagen, och
2. den som inte har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen.

1. den som är född 1938 eller senare och inte är skyldig att betala allmän pensionsavgift enligt 67 kap. 4 § inkomstskattelagen,

2. den som inte har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen, och

3. den som inte har rätt till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 a § inkomstskattelagen.

Bestämmelserna i första stycket ska också tillämpas för den som är född 1937 eller tidigare och har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen.

31 kap.

1 §¹

I detta kapitel finns bestämmelser om

- uppgifter som ska lämnas i samtliga inkomstdeklarationer (2 och 3 §§),
- uppgifter som fysiska personer och dödsbon ska underrättas om och godkänna eller lämna (4 och 5 §§),

¹ Senaste lydelse 2016:888.

- uppgift som ska lämnas om inkomstslaget tjänst (6 §),
- uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget näringsverksamhet (7–15 a §§),
- uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 b §§),
- uppgift om tillkommande belopp (20 §),
- uppgifter om vissa andelsavyttringar m.m. (21–24 §§),
- uppgifter för beräkning av egenavgifter (25 och 26 §§),
- uppgifter som fåmansföretag samt företagsledare och delägare ska lämna (27–29 §§),
- uppgift om tillskott och uttag (30 §),
- uppgift om betalning till utlandet (31 §),
- uppgift som ekonomiska föreningar ska lämna (32 §),
- uppgifter om skattereduktion för *hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el* (33 och 33 a §§), och
- uppgifter om prissättningsbesked (34 §)

Skattereduktion för *hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el*

Skattereduktion

33 b §

Den som begär att utländsk ersättning ska medräknas i underlaget för skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 b § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 12 kap. 3 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.
  3. Den nya bestämmelsen i 31 kap. 33 b § tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Kamrarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Karlstad, Domstolsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Arbetsgivarverket, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Landsorganisationen i Sverige (LO), Srf konsulterna, Svenskt Näringsliv och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Yttranden har även inkommit från Riksförbundet för Barn, Unga och Vuxna med utvecklingsstörning (FUB).

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Riksrevisionen, Inspektionen för socialförsäkringen, Statskontoret, Företagarna, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

4 Lagrådsremissens lagförslag

Lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 10 § lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. 10 §¹

Vid beräkning av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska inkomsterna ska den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna respektive den del som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna beräknas var för sig. Den statliga och kommunala inkomstskatt som hänför sig till de utländska förvärvsinkomsterna (intäktsposter efter avdrag för kostnadsposter) ska anses utgöra så stor del av den skattskyldiges hela statliga respektive kommunala inkomstskatt på förvärvsinkomst, beräknad utan avräkning, som de utländska förvärvsinkomsterna utgör av den skattskyldiges sammanlagda förvärvsinkomst före allmänna avdrag, grundavdrag och sjöinkomstavdrag. Motsvarande gäller i tillämpliga delar vid beräkning av den del av den statliga inkomstskatten som hänför sig till de utländska kapitalinkomsterna.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

Vid tillämpning av första stycket ska, om den skattskyldige fått skattereduktion enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229), sådan reduktion anses ha skett från kommunal och statlig inkomstskatt, statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift med så stor del av reduktionen som respektive skatt eller avgift utgör av det sammanlagda beloppet av nämnda skatter och avgift före sådan reduktion. Skattereduktion enligt 67 kap. 5–9 d §§ inkomstskattelagen ska dock anses ha skett bara från kommunal inkomstskatt.

Om en skattskyldig enligt 2 § första stycket 4 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ska betala avkastningsskatt gäller följande. Vid beräkningen av spärrbeloppet ska, vid bestämmande enligt första stycket av den statliga inkomstskatt som hänför sig till de utländska inkomsterna, avkastningsskatt likställas med statlig inkomstskatt på förvärvsinkomst.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna om skattereduktion i 2 kap. 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

¹ Senaste lydelse 2011:72.

Lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 1 kap. 11 § och 67 kap. 2 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas fyra nya paragrafer, 67 kap. 9 a–9 d §§, och närmast efter 67 kap. 9 §
 och närmast före 67 kap. 9 a–9 d §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 §²

Bestämmelser om hur skatten ska beräknas finns i 65 kap.

Bestämmelser om beräkningen av skatt på ackumulerad inkomst finns i 66 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap.

Bestämmelser om skattereduktion för underskott av kapital, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), *sjukersättning och aktivitetsersättning*, allmän pensionsavgift, sjöinkomst, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el finns i 67 kap

67 kap.³

2 §

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

Skattereduktion ska göras för sjöinkomst, allmän pensionsavgift, arbetsinkomst (jobbskatteavdrag), *sjukersättning och aktivitetsersättning*, underskott av kapital, hushållsarbete och mikroproduktion av förnybar el i nu nämnd ordning.

Skattereduktion ska räknas av mot kommunal och statlig inkomstskatt som beräknats enligt 65 kap., mot statlig fastighetsskatt enligt lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt mot kommunal fastighetsavgift enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Skattereduktion enligt 5–9 d §§ ska dock räknas av endast mot kommunal inkomstskatt.

Sjukersättning och aktivitetsersättning

Vilka som kan få skattereduktion

9 a §

De som är obegränsat skattskyldiga under någon del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning. Sådan rätt till skattereduktion har också de som är

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2015:775.

³ Senaste lydelse 2015:775.

begränsat skattskyldiga enligt 3 kap. 18 § första stycket 1, 2 eller 3, om deras överskott av förvärsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärsinkomster i Sverige.

Underlag för skattereduktion

9 b §

Underlaget för skattereduktionen består av sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken som betalats ut under beskattningsåret och som ska tas upp till beskattning enligt denna lag.

En utländsk ersättning enligt lagstiftning om social trygghet som betalas ut enligt grunder som är jämförbara med vad som gäller för sjukersättning och aktivitetsersättning ska efter begäran medräknas i underlaget för skattereduktionen om ersättningen tas upp till beskattning i Sverige.

Skattereduktionens storlek

9 c §

Skattereduktionen uppgår till summan av 4,5 procent av den del av underlaget som inte överstiger 2,45 prisbasbelopp och 2,5 procent av resterande del, multiplicerad med skattesatsen för kommunal inkomstskatt.

Obegränsat skattskyldiga under del av beskattningsåret

9 d §

De som är obegränsat skattskyldiga bara under en del av beskattningsåret, har rätt till skattereduktion enligt 9 a–9 c §§ med en tolfedel av den skattereduktion som skulle ha tillgodoförts dem om de varit obegränsat skattskyldiga under hela beskattningsåret, för varje kalendermånad eller del därav under vilken de är obegränsat skattskyldiga.

Om de skattskyldigas överskott av förvärsinkomster i Sverige och i andra länder, uteslutande eller så gott som uteslutande, utgörs av överskott av förvärsinkomster i Sverige, ska dock bestämmelserna i 9 a–9 c §§ tillämpas utan de begränsningar som anges i första stycket.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna om skattereduktion i 67 kap. 2 § i den nya lydelsen och bestämmelserna i de nya 67 kap. 9 a–9 d §§ tillämpas på sjukersättning och aktivitetsersättning som betalas ut efter den 31 december 2017.

Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)¹ dels att 12 kap. 3 § och 31 kap. 1 § ska ha följande lydelse, dels att rubriken närmast före 31 kap. 33 § ska lyda ”Skattereduktion”, dels att det ska införas en ny paragraf, 31 kap. 33 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

3 §

De allmänna skattetabellerna ska grundas på att

1. inkomsten är oförändrad under kalenderåret,
2. mottagaren bara kommer att beskattas för den inkomst som anges i tabellen,
3. mottagaren inte ska betala någon annan skatt eller avgift än
  - a) kommunal inkomstskatt,
  - b) statlig inkomstskatt på förvärvsinkomster,
  - c) begravningsavgift enligt begravningslagen (1990:1144),
  - d) avgift enligt lagen (1994:1744) om allmän pensionsavgift, och
  - e) avgift som avses i lagen (1999:291) om avgift till registrerat trossamfund,
4. mottagaren inte kommer att medges något annat avdrag än grundavdrag vid beskattningen, och
5. mottagaren kommer att medges skattereduktion för allmän pensionsavgift och arbetsinkomst enligt 67 kap. 4–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229).

5. mottagaren kommer att medges skattereduktion för

- a) allmän pensionsavgift och arbetsinkomst enligt 67 kap. 4–9 §§ inkomstskattelagen (1999:1229), eller
- b) sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 a § inkomstskattelagen.

Tabellerna ska också ange skatteavdraget för

1. den som inte är skyldig att betala allmän pensionsavgift enligt 67 kap. 4 § inkomstskattelagen, och
2. den som inte har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen.

1. den som är född 1938 eller senare och inte är skyldig att betala allmän pensionsavgift enligt 67 kap. 4 § inkomstskattelagen, och

Bestämmelserna i första stycket ska också tillämpas för den som är född 1937 eller tidigare och har rätt till skattereduktion för arbetsinkomst enligt 67 kap. 5–9 §§ inkomstskattelagen.

31 kap.

1 §²

I detta kapitel finns bestämmelser om

- uppgifter som ska lämnas i samtliga inkomstdeklarationer (2 och 3 §§),
- uppgifter som fysiska personer och dödsbon ska underrättas om och godkänna eller lämna (4 och 5 §§),
- uppgift som ska lämnas om inkomstslaget tjänst (6 §),
- uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget näringsverksamhet

¹ Senaste lydelse av rubriken närmast före 31 kap. 33 § 2015:768.

² Senaste lydelse 2016:888.

- (7–15 a §§),
- uppgifter som ska lämnas om inkomstslaget kapital (16–19 b §§),
  - uppgift om tillkommande belopp (20 §),
  - uppgifter om vissa andelsavyttringar m.m. (21–24 §§),
  - uppgifter för beräkning av egenavgifter (25 och 26 §§),
  - uppgifter som fåmansföretag samt företagsledare och delägare ska lämna (27–29 §§),
  - uppgift om tillskott och uttag (30 §),
  - uppgift om betalning till utlandet (31 §),
  - uppgift som ekonomiska föreningar ska lämna (32 §),
  - uppgifter om skattereduktion för hushålls- och mikroproduktion av förnybar el (33 och 33 a §§), och
  - uppgifter om skattereduktion (33–33 b §§),
  - uppgifter om prissättningsbesked (34 §).

33 b §

Den som begär att utländsk ersättning ska medräknas i underlaget för skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning enligt 67 kap. 9 b § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska lämna uppgift om underlaget för skattereduktionen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 12 kap. 3 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.
  3. Bestämmelsen om skattereduktion för sjukersättning och aktivitetsersättning i den nya 31 kap. 33 b § tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-09

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Sänkt skatt för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning

Enligt en lagrådsremiss den 1 juni 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1986:468) om avräkning av utländsk skatt,
2. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
3. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

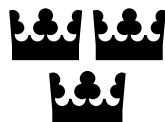
Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Marcus Sjögren och rättssakkunniga Mikaela Nejjd.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 6

Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Bilaga till avsnitt 6.4

Bilaga 6

Höjd särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	7

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att den särskilda inkomstskatten för utomlands bosatta höjs från 20 till 25 procent.

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas på inkomster som uppbärs efter den 31 december 2017.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Särskild inkomstskatt tas ut med 20 procent av skattepliktig inkomst. Särskild inkomstskatt tas dock ut med 15 procent av skattepliktig inkomst beträffande inkomster som avses i 5 § första stycket 12.

Öretal som uppkommer vid beräkning av skatten bortfaller.

Föreslagen lydelse

7 §¹

Särskild inkomstskatt tas ut med 25 procent av skattepliktig inkomst. Särskild inkomstskatt tas dock ut med 15 procent av skattepliktig inkomst beträffande inkomster som avses i 5 § första stycket 12.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Lagen tillämpas på inkomster som uppbärs efter den 31 december 2017.

---

¹ Senaste lydelse 2013:952.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Förvaltningsrätten i Stockholm, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Regelrådet, Föreningen Svenskar i Världen, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarförbundet Fria Företagare, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Näringslivets Skattedelegation, Sveriges Akademikers Centralorganisation (Saco), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

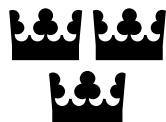
Yttranden har även inkommit från Samorganisationen för svenskföreningar i Thailand för Ja till sjukvårdsförsäkring, Lantbrukarnas Riksförbund och två privatpersoner.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Konjunkturinstitutet, Arbetsgivarverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Regelrådet, Företagarförbundet Fria Företagare, Företagarna, Pensionärernas Riksorganisation (PRO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Bilaga 7

Ändrad beräkning av bilförmån

Bilaga till avsnitt 6.5

Bilaga 7

Ändrad beräkning av bilförmån

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	8
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	9
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	9
5	Lagrådets yttrande	11

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås vissa justeringar i bestämmelserna om beräkning av bilförmånsvärdet med anledning av att det föreslås införas ett nytt s.k. bonus–malus-system där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt (malus). Förslaget innebär att fordonsskatt inte ska ingå i prisbasbeloppsdelen vid den schablonmässiga beräkningen av förmånsvärdet. Fordonsskatten ska i stället tillkomma som en ytterligare post utöver prisbasbeloppsdelen, det ränterelaterade beloppet och det prisrelaterade beloppet vid beräkningen av förmånsvärdet. Dessutom föreslås en mindre ändring i bestämmelserna om nedsättning av förmånsvärdet för vissa miljöbilar, vilken är en direkt följd av att fordonsskatten föreslås brytas ut ur prisbasbeloppsdelen vid schablonberäkningen av bilförmånsvärdet. För bilar som erhåller bonus enligt det nya bonus–malus-systemet föreslås ingen ändring av nuvarande regler då nedsättningen av förmånsvärdet enligt befintliga regler om permanent nedsättning för vissa miljöanpassade bilar i allt väsentligt bedöms motsvara de effekter en bonus medför.

I promemorian föreslås vidare att förmån av betald trängselskatt, väg-, bro- och färjeavgift inte ska ingå i det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet. Om det i bilförmånen ingår förmån av sådan skatt eller avgift för förmånsbilen, ska denna förmån beräknas till marknadsvärdet.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Förslaget att fordonsskatten ska brytas ur prisbasbeloppsdelen och tillkomma som en ytterligare post vid beräkningen av bilförmånsvärdet ska gälla bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som har registrerats i vägtrafikregistret den 1 juli 2018 eller senare.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 61 kap. 5 och 8 a §§ ska ha följande lydelse,
dels att punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (2001:1175) om ändring i nämnda lag ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 61 kap. 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

61 kap.

5 §²

Värdet av bilförmån exklusive drivmedel ska för ett kalenderår beräknas till summan av

- 0,317 prisbasbelopp,
- ett ränterelaterat belopp, *och*
- ett prisrelaterat belopp.

Värdet av bilförmån exklusive drivmedel ska för ett kalenderår beräknas till summan av

- 0,29 prisbasbelopp,
- ett ränterelaterat belopp,
- ett prisrelaterat belopp, *och*
- *bilmodellens fordonsskatt enligt vägtrafikskattelagen (2006:227).*

Det ränterelaterade beloppet ska beräknas till 75 procent av statslåneräntan vid utgången av november året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut multiplicerat med bilmodellens nybilspris. Statslåneräntan ska dock som lägst anses vara 0,5 procent.

Det prisrelaterade beloppet ska beräknas till 9 procent av bilmodellens nybilspris, om detta uppgår till högst 7,5 prisbasbelopp. Om bilmodellens nybilspris är högre, ska det prisrelaterade beloppet beräknas till summan av 9 procent av 7,5 prisbasbelopp och 20 procent av den del av nybilspriset som överstiger 7,5 prisbasbelopp.

5 a §

Vid beräkning av värdet av bilförmån enligt 5 § ska utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter och skatt enligt lagen (2004:629) om trängselskatt inte ingå.

8 a §³

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensin och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska *förmånsvärdet* sättas ned till en nivå som motsvarar *förmånsvärdet* för den jämförbara bilen.

I stället för vad som sägs i första stycket om storleken på nedsättningen av förmånsvärdet ska detta värde tas upp till 60 procent av

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensin och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, ska *nybilspriset, vid beräkning av värdet av bilförmån enligt 5 §, sättas ned till en nivå som motsvarar nybilspriset* för den jämförbara bilen.

Om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2016:1239.

³ Senaste lydelse 2016:1055.

förmånsvärdet för den jämförbara bilen, om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol.

En nedsättning av förmånsvärdet enligt andra stycket får göras med högst 10 000 kronor i förhållande till den jämförbara bilen.

gasol ska förmånsvärdet beräknat enligt första stycket sättas ned med 40 procent, dock högst 10 000 kronor.

Övergångsbestämmelse till SFS 2001:1175

3.⁴ Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

3. Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra stycket tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. För bilar av tillverkningsår 2017 eller tidigare ska fordonsskatt inte tillkomma vid beräkning av värdet av bilförmån i 61 kap. 5 § första stycket. För dessa bilar ska prisbasbeloppet vara 0,317 i stället för 0,29 prisbasbelopp. Detsamma ska gälla för bilar av tillverkningsår 2018 som har registrerats i vägtrafikregistret före den 1 juli 2018.

3. Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som registreras i vägtrafikregistret den 1 juli 2018 eller senare.

---

⁴ Senaste lydelse 2016:1055.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Stockholm, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Arbetsgivarverket, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Trafikverket, Transportstyrelsen, Trafikanalys, Tillväxtverket, Regelrådet, Stockholms kommun, BIL Sweden, Elbil Sverige, Energigas Sverige, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Gröna bilister, Motorbranschens Riksförbund, Motormännens Riksförbund och Svensk Kollektivtrafik.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Göteborg kommun, Motala kommun, Sundsvalls kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Ledarna, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Yttranden har dessutom kommit in från Maskinentreprenörerna, Power Circle AB, Kungliga Automobil klubben, Sveriges Läkarförbund, Volkswagen Group Sverige, Volvo Cars och 2030-sekretariatet.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹
dels att 10 kap. 10 § och 61 kap. 5 och 8 a §§ ska ha följande lydelse,
dels att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2001:1175) om ändring i nämnda lag ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 61 kap. 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

10 §

Förmån av drivmedel ska räknas till månaden efter den då förmånen kommit den skattskyldige till del.

Förmån av *väg-, bro- och färjeavgifter, trängselskatt samt* drivmedel ska räknas till månaden efter den då förmånen kommit den skattskyldige till del.

61 kap.

5 §²

Värdet av bilförmån exklusive drivmedel ska för ett kalenderår beräknas till summan av
 – 0,317 prisbasbelopp,
 – ett ränterelaterat belopp, *och*
 – ett prisrelaterat belopp.

Värdet av bilförmån exklusive drivmedel ska för ett kalenderår beräknas till summan av
 – 0,29 prisbasbelopp,
 – ett ränterelaterat belopp,
 – ett prisrelaterat belopp, *och*
 – *bilens fordonsskatt enligt vägtrafikskattelagen (2006:227).*

Det ränterelaterade beloppet ska beräknas till 75 procent av statslåneräntan vid utgången av november året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut multiplicerat med bilmodellens nybilspris. Statslåneräntan ska dock som lägst anses vara 0,5 procent.

Det prisrelaterade beloppet ska beräknas till 9 procent av bilmodellens nybilspris, om detta uppgår till högst 7,5 prisbasbelopp. Om bilmodellens nybilspris är högre, ska det prisrelaterade beloppet beräknas till summan av 9 procent av 7,5 prisbasbelopp och 20 procent av den del av nybilspriset som överstiger 7,5 prisbasbelopp.

5 a §

Vid beräkning av värdet av bilförmån enligt 5 § ska utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter samt trängselskatt inte ingå.

8 a §³

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensen och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan

Om en bil är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med elektricitet eller med andra mer miljöanpassade drivmedel än bensen och dieselolja och bilens nybilspris därför är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2016:1239.

³ Senaste lydelse 2016:1055.

sådan teknik, ska *förmånsvärdet* sättas ned till en nivå som motsvarar *förmånsvärdet* för den jämförbara bilen.

I stället för vad som sägs i första stycket om storleken på nedsättningen av förmånsvärdet ska detta värde tas upp till 60 procent av förmånsvärdet för den jämförbara bilen, om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol.

En nedsättning av förmånsvärdet enligt andra stycket får göras med högst 10 000 kronor i förhållande till den jämförbara bilen.

3.⁴ Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra och tredje styckena tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

sådan teknik, ska *nybilspriset, vid beräkning av värdet av bilförmån enligt 5 §, sättas ned till en nivå som motsvarar nybilspriset* för den jämförbara bilen.

Om bilen är utrustad med teknik för drift med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller med annan gas än gasol ska *förmånsvärdet beräknat enligt första stycket sättas ned med 40 procent, dock högst 10 000 kronor.*

3. Bestämmelserna i 61 kap. 8 a § andra stycket tillämpas till och med det beskattningsår som slutar den 31 december 2020.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna i 10 kap. 10 § i den nya lydelsen och de nya bestämmelserna i 61 kap. 5 a § tillämpas första gången för beskattningsår som börjar efter den 31 december 2017.

3. Bestämmelserna i 61 kap. 5 och 8 a §§ i den nya lydelsen tillämpas första gången för bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) för första gången den 1 juli 2018 eller senare.

4. Bestämmelserna i 61 kap. 5 och 8 a §§ i den äldre lydelsen gäller fortfarande för

a) bilar av tillverkningsår 2018 eller tidigare som blir skattepliktiga enligt vägtrafikskattelagen (2006:227) för första gången före den 1 juli 2018, och

b) bilar av tillverkningsår 2018 eller senare som är registrerade utomlands och som inte är skattepliktiga här i landet enligt vägtrafikskattelagen (2006:227).

---

⁴ Senaste lydelse 2016:1055.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-08

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Ändrad beräkning av bilförmån

Enligt en lagrådsremiss den 1 juni 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Tove Berlin.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Trängselskatt m.m.

Enligt lagrådsremissen har i praxis arbetsgivarens utgifter för trängselskatt avseende privata resor med förmånsbil bedömts ingå i det schablonmässigt beräknade förmånsvärdet (RÅ 2008 ref. 60). Enligt lagrådsremissen bör emellertid förmån av betald trängselskatt, väg-, bro- och färjeavgift inte anses ingå i förmånsvärdet. Förslaget innefattar därför dels en regel om när sådana förmåner ska redovisas, 10 kap. 10 § inkomstskattelagen, dels en regel om beräkning av värdet av bilförmån i dessa fall, 61 kap. 5 a §.

Hur värdet av bilförmån ska beräknas framgår redan av 61 kap. 5 §. Den regeln behöver inte modifieras. Om avsikten är att förmånen av betalda väg-, bro- och färjeavgifter ska beskattas särskilt bör, mot bakgrund av gällande praxis på området, detta emellertid regleras. Den i 5 a § föreslagna bestämmelsen kan då lämpligen utformas på t.ex. följande sätt.

5 a § Utgifter för väg-, bro- och färjeavgifter samt trängselskatt ingår inte i bilförmån enligt 5 §.

Övergångsreglering

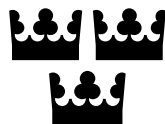
Som en särskild punkt i förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen har intagits en bestämmelse som, enligt ingressen, avser en ändring av punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2001:1175) om ändring i inkomstskattelagen. Avsikten är att den nämnda övergångsregleringen från år 2001 avseende förmånsvärdet för bilar med viss teknik ska anpassas till de nu i remissen föreslagna modifieringarna av hur detta värde beräknas. Övergångsregleringen ska bestå t.o.m. år 2020.

Lagrådet anser det i flera avseenden otillfredsställande att lagtekniskt på detta sätt hantera en övergångsreglering som har sitt ursprung 16 år tillbaka i tiden, och som inte ens återfanns i samma bestämmelser som de som nu är aktuella. De bestämmelser som framöver ska gälla för de aktuella fordonen bör i stället lämpligen tas in i en övergångsbestämmelse avseende den nu aktuella ändringen, och således inte som en ändring avseende en ändringsförfattning från 2001.

Bilaga 8

Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall

Bilaga till avsnitt 6.6

Bilaga 8

Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av betänkandet.....	5
2	Betänkandets lagförslag i nu relevanta delar	6
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	6
	Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)	13
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	14
3	Förteckning över remissinstanserna.....	17
4	Lagrådsremissens lagförslag i berörda delar.....	18
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	18
	Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)	24
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	25
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	28
5	Lagrådets yttrande	29

1 Sammanfattning av betänkandet

I betänkandet föreslås att personaloptioner under vissa förutsättningar ska vara kvalificerade och därmed skattegynnade.

Förvärv av andelar genom att utnyttja kvalificerade personaloptioner förmånsbeskattas inte. När andelarna säljs beskattas kapitalvinsten enligt vanliga regler. En sådan åtgärd sänker skattenivån samtidigt som beskattningen senareläggs. Först när värdena realiserats beskattas inkomsten.

Syftet med de föreslagna reglerna är att underlätta för små, nystartade företag att rekrytera och behålla anställda som behövs för att utveckla företaget. För att personaloptioner ska bli kvalificerade och därmed skattegynnade krävs att villkor som avser företaget och dess verksamhet, optionerna och den anställde är uppfyllda.

Förslaget innefattar statsstöd till de berörda företagen. Utredningens bedömning är att stödordningen ska prövas direkt mot fördraget och därför måste underställas Europeiska kommissionen. Utredningen bedömer att förutsättningarna för ett godkännande är mycket goda.

Vidare föreslås förtydliganden och nya bestämmelser i skatteförfarandelagen (2011:1244) avseende skyldigheten för arbetsgivare att göra skatteavdrag och lämna kontrolluppgift samt förtydliganden i socialavgiftslagen (2000:980) och skatteförfarandelagen avseende vilka som omfattas av arbetsgivarens skyldighet att betala arbetsgivaravgifter.

Förslaget om kvalificerade personaloptioner föreslås finansieras genom en höjning av schablonintäkten på periodiseringsfonder.

2 Betänkandets lagförslag i nu relevanta delar

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹ dels att 2 kap. 1 §, 10 kap. 11 §, 30 kap. 6 a § och 57 kap. 12 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 16 kap. 37 §, av följande lydelse, dels att det i lagen ska införas ett nytt kapitel, 11 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §²

I detta kapitel finns definitioner av vissa begrepp samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används i denna lag. Det finns definitioner och förklaringar också i andra kapitel.

Bestämmelser och betydelsen av följande begrepp, termer och uttryck samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används finns i nedan angivna paragrafer.

-----
kvalificerad fusion i 37 kap. 4 §

lagertillgång i 17 kap. 3 §

-----
pensionssparkonto i 58 kap. 21 §

-----
kvalificerad fusion i 37 kap. 4 §
kvalificerad personaloption i 11 a kap. 7–9 §§
lagertillgång i 17 kap. 3 §

-----
pensionssparkonto i 58 kap. 21 §
personaloption i 10 kap. 11 §
-----

10 kap.

11 §³

Om den skattskyldige på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor ska förmånen tas upp som intäkt det beskattningsår då förvärvet sker.

Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor, tas förmånen upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor (*personaloption*), tas förmånen upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

Bestämmelserna i andra stycket tillämpas inte om förutsättningarna i bestämmelserna om kvalificerade personaloptioner enligt 11 a kap. är uppfyllda.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2013:1106.

³ Senaste lydelse 2007:1419.

11 a kap. Kvalificerade personaloptioner

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om att förmånliga förvärv av värdepapper på grund av tjänst i vissa fall inte ska tas upp.

Definitioner

2 §

Med företag avses i detta kapitel ett svenskt aktiebolag eller ett utländskt bolag som motsvarar ett svenskt aktiebolag och som har fast driftställe i Sverige, om det hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

3 §

Med koncern avses i detta kapitel en koncern av sådant slag som anges i 1 kap. 4 § årsredovisningslagen (1995:1554).

4 §

Med företag av mindre storlek avses i detta kapitel ett sådant företag som anges i 2 § och som uppfyller följande villkor:

1. medelantalet anställda och delägare som under det beskattningsår som närmast föregår det år optionsavtalet ingås har arbetat i företaget är lägre än 50, och

2. företagets nettoomsättning under det beskattningsår som närmast föregår det år optionsavtalet ingås eller balansomslutning för samma år uppgår till högst 80 miljoner kronor.

Ett företag är inte ett företag av mindre storlek om

1. 25 procent eller mer av kapital- eller röstandelarna direkt eller indirekt kontrolleras av ett eller flera offentliga organ när optionsavtalet ingås, eller

2. någon andel i företaget är upptagen till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet när optionsavtalet ingås.

5 §

Med intjänandetid avses i detta kapitel perioden från dagen för optionsavtalet och tre år framåt.

6 §

Som *utomstående ägare* anses vid tillämpning av detta kapitel inte en fysisk person eller närstående till denne som under något av de två beskattningsåren närmast före det år då optionerna ställs ut eller under året när optionsavtalet ingås fram till tidpunkten för avtalet direkt eller indirekt innehar eller har innehaft andelar i det företag som ställt ut optionerna eller i ett annat företag inom samma koncern.

Skattefrihet

7 §

En förmån av personaloption som avses i 10 kap. 11 § andra stycket ska inte tas upp under förutsättning att det är fråga om en kvalificerad personaloption.

Detta gäller dock bara i de fall och till den del den som har ingått optionsavtalet:

1. tidigast tre år och senast tio år efter avtalet utnyttjar rätten för förvärv av andelar i det företag som ingått optionsavtalet, eller

2. utnyttjar rätten för förvärv av andelar tidigast ett år efter att optionsavtalet ingicks, om förvärvet görs i samband med en fusion, fission eller verksamhetsavyttring som genomförs på marknadsmissiga villkor och som leder till att en utomstående ägare, som inte bedriver verksamhet av sådan art och omfattning som avses i 12 §, får ett bestämmande inflytande över företaget.

Kvalificerad personaloption

8 §

En personaloption är kvalificerad om:

1. företaget som ingår optionsavtalet uppfyller kraven i 10 §,

2. företags verksamhet uppfyller kraven i 11–13 §§,

3. villkoren i optionsprogrammet uppfyller kraven i 14–16 §§,

4. optionsinnehavaren uppfyller kraven i 17 och 18 §§.

9 §

En personaloption är också kvalificerad om den:

1. tidigast ett år efter att optionsavtalet ingicks ställs ut i samband med en fusion, fission eller verksamhetsavyttring som genomförs på marknadsmissiga villkor och som leder till att en utomstående ägare, som inte bedriver verksamhet av sådan art och omfattning som avses i 12 §, får ett

bestämmande inflytande över företaget, eller under samma tid ställs ut i samband med en sådan fusion som avses i 23 kap. 28 § aktiebolagslagen (2005:551),

2. optionen ställs ut som ersättning för att en kvalificerad personaloption upphör att gälla, och

3. den som tilldelas optionen anställs och arbetar i det företag som ställer ut ersättningsoptionen under en tid och i en omfattning så att de krav som avses i 17 § uppfylls.

Villkor avseende företaget

10 §

Ett företag som ingår avtal om kvalificerade personaloptioner ska vara ett företag av mindre storlek.

Företaget får när avtalet ingås inte vara

1. skyldigt att upprätta en kontrollbalansräkning av sådant slag som anges i 25 kap. 13 § aktiebolagslagen (2005:551),

2. föremål för företagsrekonstruktion av sådant slag som anges i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion,

3. på obestånd, eller

4. föremål för betalningskrav på grund av ett tidigare beslut från Europeiska kommissionen som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Villkor avseende verksamheten

11 §

Ett företag som ingår avtal om kvalificerade personaloptioner ska under intjänandetiden huvudsakligen bedriva rörelse.

12 §

Företaget ska under intjänandetiden huvudsakligen bedriva annan verksamhet än:

1. bank- eller finansieringsrörelse,

2. försäkringsrörelse,

3. produktion av kol eller stål,

4. handel med mark, fastigheter, råvaror eller finansiella instrument,

5. uthyrning för längre tid av lokaler eller bostäder, eller

6. tillhandahållande av juridisk rådgivning, skatterådgivning eller tjänster som avser redovisning eller revision.

13 §

Företaget får när optionsavtalet ingås inte ha bedrivit verksamhet i mer än sju år.

Har företaget förvärvat hela verksamheten från annan ska optionsavtalet ha ingåtts inom sju år från det att den ursprungliga verksamheten påbörjades.

Villkor avseende optionsprogrammet

14 §

Värdet på optionerna när avtalet ingås får tillsammans med värdet på övriga utestående kvalificerade personaloptioner inte överstiga 100 miljoner kronor.

Finns det flera optionsprogram i företaget ska optionerna värderas med ledning av de förhållanden som gällde när respektive avtal ingicks.

15 §

Värdet på en anställds innehav av kvalificerade personaloptioner får sammantaget inte överstiga 5 miljoner kronor. Optionerna värderas när avtal ingås.

16 §

Värdet på en option att förvärva en andel ska vid tillämpningen av 14 och 15 §§ anses motsvara andelens värde.

Har det under 12 månader före optionsavtalet genomförts marknadsmässiga transaktioner i eller avseende företaget andelar ska andelsvärdet bestämmas med ledning av transaktionerna.

Har någon sådan transaktion inte genomförts ska värdet på andelarna anses motsvara skillnaden mellan företaget bokförda tillgångar och skulder enligt den senast fastställda balansräkningen.

Villkor avseende optionsinnehavaren

17 §

Deltagare i optionsprogrammet ska vara anställd i företaget under intjänandetiden. Arbetstiden ska under samma tid uppgå till i genomsnitt 75 procent av en heltidsanställning.

Som arbetstid räknas frånvaro till följd av sjukdom, föräldraledighet och andra liknande förhållanden som ersätts inom socialförsäkringssystemet.

18 §

Deltagare i optionsprogrammet får när optionsavtalet ingås inte vara delägare i företaget eller

vara närstående till delägare.

Koncern

19 §

Om företaget ingår i en koncern gäller kraven sammantaget för koncernen.

Vad som anges om företagets storlek, verksamhet och värde på optionsprogrammen gäller i sådana fall för koncernen.

Kravet på anställning innebär ett krav på anställning i något koncernföretag.

Kravet på att företaget inte får ha bedrivit verksamhet mer än under en viss tid eller vara på obestånd gäller för samtliga koncernföretag.

Kravet på att någon andel i företaget inte får vara upptagen till handel på en reglerad marknad gäller för samtliga koncernföretag.

16 kap.

37 §

Företag som ingått optionsavtal som avses i 11 a kap. får inte dra av kostnaden för dessa.

30 kap.

6 a §⁴

En juridisk person som har gjort avdrag för avsättning till en periodiseringsfond ska ta upp en schablonintäkt. Intäkten ska beräknas till 72 procent av statslåneräntan vid utgången av november månad året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut multiplicerad med summan av gjorda avdrag för avsättningar till sådana periodiseringsfonder som den juridiska personen har vid beskattningsårets ingång.

Om beskattningsåret är längre eller kortare än tolv månader, ska schablonintäkten justeras i motsvarande mån.

En juridisk person som har gjort avdrag för avsättning till en periodiseringsfond ska ta upp en schablonintäkt. Intäkten ska beräknas till 80 procent av statslåneräntan vid utgången av november månad året närmast före det kalenderår under vilket beskattningsåret går ut multiplicerad med summan av gjorda avdrag för avsättningar till sådana periodiseringsfonder som den juridiska personen har vid beskattningsårets ingång.

57 kap.

12 §⁵

Underlaget för årets gränsbelopp är det omkostnadsbelopp som skulle ha använts om andelen hade avyttrats vid årets ingång.

Vid beräkning av omkostnadsbeloppet tillämpas 25–35 §§. Detta gäller dock inte för de tillgångar som avses i 2 § andra stycket.

⁴ Senaste lydelse 2011:1256.

⁵ Senaste lydelse 2011:1271.

Omkostnadsbeloppet ska minskas med tillskott som gjorts i annat syfte än att varaktigt tillföra kapital till företaget. Omkostnadsbeloppet ska även minskas med anskaffningsutgift för andelen till den del sådant tillskott, direkt eller indirekt har ökat värdet på andelen.

För andelar som förvärvats genom att utnyttja sådana optioner som avses i 11 a kap. ska omkostnadsbeloppet i detta avseende vara marknadsvärdet vid förvärvet.

Vad som sägs i fjärde stycket gäller även för den som förvärvat en sådan andel genom arv, testamente, gåva, bodelning eller på liknande sätt.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas på avtal om förvärv av värdepapper och optionsavtal som ingåtts efter den 31 december 2017.

2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande på avtal om förvärv av värdepapper och optionsavtal som ingåtts för ikraftträdandet.

3. För schablonintäkt som ska tas upp före ikraftträdandet gäller fortfarande bestämmelsen i 30 kap. 6 a § i den äldre lydelsen.

Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § socialavgiftslagen (2000:980) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bestämmelsen i 1 § första stycket ska inte tillämpas om en annan avgiftspliktig ersättning än sådan förmån som avses i 1 § andra stycket utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person och ersättningen har sin grund i anställning i Sverige hos någon annan än den som har utgett ersättningen. I sådant fall ska arbetsgivaravgifter i stället betalas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige.

Föreslagen lydelse

2 kap.

3 §¹

Bestämmelsen i 1 § första stycket ska inte tillämpas om en annan avgiftspliktig ersättning än sådan förmån som avses i 1 § andra stycket utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person och ersättningen har sin grund i anställning i Sverige hos någon annan än den som har utgett ersättningen. I sådant fall ska arbetsgivaravgifter i stället betalas av den hos vilken mottagaren är *eller har varit anställd hos* i Sverige.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas på avtal om förvärv av värdepapper som ingåtts efter den 31 december 2017.

2. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande i fråga om avtal om förvärv av värdepapper som ingåtts före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2008:824.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244) dels att 11 kap. 7 §, 15 kap. 7 §, 22 kap. 1 § och 39 kap. 1 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 15 kap. 10 a §, 22 kap. 26 och 27 §§ och 39 kap. 18 §, samt nya rubriker närmast före 22 kap. 26 och 27 §§ och 39 kap. 18 § av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

7 §

En ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § som har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige om

1. ersättningen eller förmånen kan anses ha sin grund i anställningen, och
2. det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren och mottagaren.

En ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § som har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är *eller har varit* anställd i Sverige om

15 kap.

7 §

Om en ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska kontrolluppgift lämnas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige om

1. ersättningen eller förmånen kan anses ha sin grund i anställningen, och
2. det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren och mottagaren.

Om en ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska kontrolluppgift lämnas av den hos vilken mottagaren är *eller har varit* anställd i Sverige om

10 a §

Om kontrolluppgiften avser förvärv av värdepapper på grund av tjänst som skett på förmånliga villkor enligt 10 kap. 11 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska i kontrolluppgiften värdet på sådan förmån anges särskilt tillsammans med uppgift om vilka värdepapper det gäller samt det pris förvärvaren betalat.

22 kap.

1 §¹

I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om

- överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),
- upplåtelse av privatbostad eller bostad som innehas med hyresrätt (4 §),
- samfällighet (5 och 6 §§),

¹ Senaste lydelse 2015:768.

- räntebidrag (7 §),
  - pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),
  - avskattning av pensionsförsäkring (10 §),
  - tjänstepensionsavtal (11 §),
  - underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar (12 §),
  - skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),
  - elcertifikat (14 §),
  - utsläppsrätter, utsläppsminskningenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),
  - schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),
  - schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),
  - investeraravdrag (23 och 24 §§), och
  - skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §).
- investeraravdrag (23 och 24 §§),
  - skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §),
  - värdepappersförvärv på grund av tjänst (26 §), och
  - andelsförvärv genom utnyttjande av kvalificerade personaloptioner (27 §).

Värdepappersförvärv på grund av tjänst

26 §

Kontrolluppgift ska lämnas om förvärv av värdepapper på grund av tjänst som inte skett på förmånliga villkor enligt 10 kap. 11 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska dock inte lämnas vid förvärv av andelar i ett företag som är noterat på en börs eller en marknadsplats.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den som gett ut förmånen.

I kontrolluppgiften ska finnas uppgift om vilka värdepapper det gäller samt det pris förvärvaren betalat.

Kvalificerade personaloptioner

27 §

Kontrolluppgift ska lämnas om att kvalificerade personaloptioner enligt 11 a kap. inkomstskattelagen (1999:1229) utnyttjats för förvärv av andelar.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer av den i vars tjänst rättigheten har förvärvats.

39 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

- definitioner (2 §),
- generell dokumentationsskyldighet (3 §),
- dokumentationsskyldighet som avser kassaregister (4–10 §§),
- dokumentationsskyldighet som avser personalliggare (11–12 §§),
- dokumentationsskyldighet som avser torg- och marknadshandel (13 §),

- dokumentationsskyldighet som avser omsättning av investeringsguld (14 §),
  - dokumentationsskyldighet som avser internprissättning (15 och 16 §§), och
  - föreläggande (17 §).
- dokumentationsskyldighet som avser internprissättning (15 och 16 §§),
  - föreläggande (17 §), och
  - dokumentationsskyldighet som avser värdepappersöverlåtelse (18 §).

Värdepappersöverlåtelse

18 §

Den som överläter värdepapper till annan på grund av dennes tjänst ska dokumentera bedömningen av värdet. Dokumentationen ska innehålla de uppgifter som är nödvändiga för att det ska kunna bedömas om förvärvet skett på förmånliga villkor och hur stor förmånen i så fall är.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas på avtal om förvärv av värdepapper och optionsavtal som ingåtts efter den 31 december 2017.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om avtal om förvärv av värdepapper och optionsavtal som ingåtts före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Kamrarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Malmö, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Revisorsnämnden, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Finansinspektionen, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Bokföringsnämnden, Arbetsgivarverket, Statskontoret, Handelshögskolan i Stockholm, Kungliga tekniska högskolan, Konkurrensverket, Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien, Stiftelsen Industrifonden, Verket för innovationssystem (VINNOVA), Tillväxtverket, Regelrådet, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), ALMI Invest AB, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Almega AB, FAR, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Malmö Startups, Näringslivets regelnämnd (NNR), Näringslivets skatte-delegation, SUP46, Swedish Private Equity & Venture Capital Association (SVCA), Sveriges advokatsamfund, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges Kommuner och Landsting, Swedish Incubators & Science Parks (SISP) och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Yttranden har även inkommit från Sveriges Ingenjörer, Martin Lorentzon m.fl., Stockholms Handelskammare, Finansförbundet, Grant Thornton Sweden AB, Qoorp AB och Sweden BIO.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), Handelshögskolan i Stockholm, Centre for Innovation, Research and Competence in the Learning Economy vid Lunds universitet, Entreprenörskapsforum, Föreningen Universitetsholdingbolag i Sverige (FUHS), Företagarförbundet Fria Företagare, Institutet för Näringslivsforskning (IFN), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska Uppfinnareföreningen och Teknikföretagen.

4 Lagrådsremissens lagförslag i berörda delar

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229)¹ dels att 2 kap. 1 §, 10 kap. 11 och 15 §§ och 11 kap. 1 § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas ett nytt kapitel, 11 a kap., en ny paragraf, 16 kap. 37 §, och närmast före 16 kap. 37 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §²

I detta kapitel finns definitioner av vissa begrepp samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används i denna lag. Det finns definitioner och förklaringar också i andra kapitel.

Bestämmelser och betydelsen av följande begrepp, termer och uttryck samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används finns i nedan angivna paragrafer:

pensionssparkonto i 58 kap. 21 §	pensionssparkonto i 58 kap. 21 §
prisbasbelopp i 27 §	<i>personaloption</i> i 10 kap. 11 § prisbasbelopp i 27 §

10 kap.

11 §³

Om den skattskyldige på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor ska förmånen tas upp som intäkt det beskattningsår då förvärvet sker.

Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor, tas förmånen upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

Om det som förvärvas inte är ett värdepapper utan innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor (*personaloption*), tas förmånen upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överläts.

15 §

Om en skattskyldig som på grund av sin tjänst fått en *sådan rätt som avses i 11 § andra stycket*, har betalat en ersättning för förmånen, ska utgiften dras av som kostnad det beskattningsår då förmånen ska tas upp som intäkt. Avdraget får dock inte överstiga förmånens värde. Om *rätten* inte utnyttjas, ska utgiften dras av som kostnad det första beskattningsår då rätten att förvärva värdepapper inte längre kan göras gällande.

Om en skattskyldig som på grund av sin tjänst fått en *personaloption* har betalat en ersättning för förmånen, ska utgiften dras av som kostnad det beskattningsår då förmånen ska tas upp som intäkt. Avdraget får dock inte överstiga förmånens värde. Om *personaloptionen* inte utnyttjas, ska utgiften dras av som kostnad det första beskattningsår då rätten att förvärva värdepapper inte längre kan göras gällande.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2013:1106.

³ Senaste lydelse 2008:822.

11 kap.**1 §**

Löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska tas upp som intäkt, om inte något annat anges i detta kapitel eller i 8 kap.

Löner, arvoden, kostnadsersättningar, pensioner, förmåner och alla andra inkomster som erhålls på grund av tjänst ska tas upp som intäkt, om inte något annat anges i detta kapitel eller i 8 eller 11 a kap.

I inkomstslaget tjänst tillämpas bestämmelserna i inkomstslaget näringsverksamhet om

- mervärdesskatt i 15 kap. 6 §,
- återföring av avdrag för utländsk skatt i 16 kap. 18 §, och
- förvärv av tillgångar till underpris i 23 kap. 11 §.

Bestämmelser om värdering av inkomster i annat än pengar finns i 61 kap.

11 a kap. Särskilda bestämmelser om personaloptioner i vissa fall

Innehåll

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om att förmån av personaloption inte ska tas upp i vissa fall.

Definitioner

2 §

Med företag avses i detta kapitel ett svenskt aktiebolag eller ett utländskt bolag som motsvarar ett svenskt aktiebolag och som har fast driftställe i Sverige, om det hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

3 §

Med koncern avses i detta kapitel en koncern av sådant slag som anges i 1 kap. 4 § årsredovisningslagen (1995:1554).

4 §

Med intjänandetid avses i detta kapitel perioden från tidpunkten då optionsavtalet ingås och tre år framåt.

När förmån av personaloption inte ska tas upp

5 §

Förmån av personaloption ska inte tas upp om

- 1. villkoren i 6–17 §§ är uppfyllda, och*
- 2. optionsinnehavaren utnyttjar optionen för förvärv av andel i det företag som har ingått optionsavtalet tidigast efter intjänandetiden och senast tio år från tidpunkten då optionsavtalet ingicks.*

Om det företag som har ingått optionsavtalet ingår i en koncern, gäller följande. I stället för vad som anges om företaget i 6–17 §§ ska villkoren i

– 6, 8, 9, 12 och 13 §§, 15 § första stycket andra meningen och 16 § gälla sammantaget för alla företag i koncernen,

– 7, 10, 11 och 17 §§ gälla för varje företag i koncernen, och

– 15 § första stycket första meningen gälla för något av företagen i koncernen.

Villkor

Företaget som ingår optionsavtalet

6 §

Under det beskattningsår som närmast föregår det år då optionsavtalet ingås ska

1. medelantalet anställda och delägare som arbetar i företaget vara lägre än 50, och

2. företagets nettoomsättning eller balansomslutning uppgå till högst 80 miljoner kronor.

7 §

När optionsavtalet ingås får inte

1. 25 procent eller mer av kapital- eller röstandelarna i företaget direkt eller indirekt kontrolleras av ett eller flera offentliga organ, eller

2. någon andel i företaget vara upptagen till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

8 §

Företaget ska under intjänandetiden huvudsakligen bedriva annan verksamhet än

1. bank- eller finansieringsrörelse,

2. försäkringsrörelse,

3. produktion av kol eller stål,

4. handel med mark, fastigheter, råvaror eller finansiella instrument,

5. uthyrning för längre tid av lokaler eller bostäder, eller

6. tillhandahållande av tjänster som avser juridisk rådgivning, redovisning eller revision.

10 §

Företaget får när optionsavtalet ingås inte ha bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det år då verksamheten påbörjades.

Om företaget har förvärvat 25 procent eller mer av verksamheten från någon annan ska optionsavtalet ingås inom tio år från utgången av det år då

den förvärvade verksamheten ursprungligen påbörjades, om den förvärvade verksamheten påbörjades före den övriga verksamheten i företaget.

11 §

Företaget får när optionsavtalet ingås inte vara

1. skyldigt att upprätta en kontrollbalansräkning av sådant slag som anges i 25 kap. 13 § aktiebolagslagen (2005:551),

2. föremål för företagsrekonstruktion av sådant slag som anges i lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion,

3. på obestånd, eller

4. föremål för betalningskrav på grund av ett tidigare beslut från Europeiska kommissionen som förklarar ett stöd olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Personaloptionen

12 §

Värdet på optionsinnehavarens personaloption tillsammans med värdet på övriga personaloptioner som också innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som företaget har ingått avtal om, får inte överstiga 75 miljoner kronor när optionsavtalet ingås.

13 §

Värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner, som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som företaget har ingått avtal om, får inte överstiga 3 miljoner kronor när optionsavtalet ingås.

14 §

Värdet på en personaloption ska vid tillämpningen av 12 och 13 §§ anses motsvara värdet på den andel eller de andelar som optionen ger rätt att förvärva.

Om det någon gång under de närmast föregående tolv månaderna innan optionsavtalet ingås har genomförts marknadsmässiga transaktioner i eller avseende företagens andelar, ska värdet på en andel bestämmas med ledning av dessa transaktioner.

Om någon sådan transaktion inte har genomförts, ska värdet på samtliga andelar i företaget anses motsvara skillnaden mellan företagens bokförda tillgångar och skulder enligt den senast fastställda balansräkningen. Om företaget inte har någon fastställd balansräkning, ska värdet på en andel bestämmas till andelens kvotvärde.

Optionsinnehavare

15 §

Optionsinnehavaren ska vara anställd i företaget under intjänandetiden. Arbetstiden ska under denna tid uppgå till i genomsnitt minst 30 timmar per vecka.

Som arbetstid räknas semesterledighet med semesterlön och frånvaro till följd av sjukdom, föräldraledighet och andra liknande förhållanden som ersätts inom socialförsäkringssystemet.

16 §

Optionsinnehavaren ska under intjänandetiden få sådan ersättning från företaget som ska tas upp i inkomstslaget tjänst med ett belopp som uppgår till minst 13 inkomstbasbelopp. Om optionsinnehavaren under intjänandetiden till följd av sjukdom, föräldraledighet eller andra liknande förhållanden får ersättning inom socialförsäkringssystemet, ska kravet på ersättning från företaget minska i proportion till tiden med sådan ersättning.

Med inkomstbasbelopp avses det inkomstbasbelopp enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för det år då optionsavtalet ingås.

Som ersättning avses inte
– kostnadsersättning, eller
– belopp som ska tas upp i inkomstslaget tjänst enligt 11 kap. 45 § och 57 kap.

17 §

Optionsinnehavaren får inte tillsammans med närstående direkt eller indirekt kontrollera andelar i företaget, som motsvarar mer än fem procent av kapital- eller röstandelarna i företaget, under något av de två åren närmast före det år då optionsavtalet ingås eller under året då optionsavtalet ingås fram till och med tidpunkten för avtalet.

Fusion och fission

18 §

Om optionsinnehavaren i samband med en fusion eller fission utnyttjar personaloptionen före intjänandetidens utgång, ska förmån av personaloption inte tas upp under förutsättning att

1. personaloptionen utnyttjas för förvärv av andel i det överlåtande företaget tidigast ett år från tidpunkten då optionsavtalet ingicks,
2. villkoren i 6–17 §§ är uppfyllda,
3. fusionen eller fissionen genomförs på mark-

nadsmässiga villkor, och

4. det övertagande företaget huvudsakligen bedriver annan verksamhet än sådan verksamhet som anges i 9 § 1–6.

Vid tillämpning av första stycket 2 ska villkoren i 8, 9, 15 och 16 §§, i stället för vad som föreskrivs i dessa bestämmelser, vara uppfyllda från tidpunkten då optionsavtalet ingicks till tidpunkten då optionsinnehavaren utnyttjar personaloptionen. Kravet på ersättning från företaget i 16 § ska minskas i proportion till den resterande tiden av intjänandetiden.

19 §

Bestämmelsen i 18 § gäller inte om

1. en eller flera fysiska personer omedelbart efter fusionen eller fissionen har det bestämmande inflytandet över det övertagande företaget eller de övertagande företagen, och

2. den eller dessa personer eller närstående till dessa direkt eller indirekt har innehaft andelar i det överlåtande företaget, eller i ett annat företag inom samma koncern, under det år då fusionen eller fissionen genomförs eller under något av de två föregående åren.

Vid tillämpningen av första stycket anses en eller flera fysiska personer tillsammans ha det bestämmande inflytandet över ett företag om detta företag skulle ha varit ett dotterföretag enligt 1 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551) till personen eller personerna tillsammans, om personen eller personerna tillsammans hade varit ett svenskt aktiebolag.

16 kap.

Personaloptioner

37 §

Förmån av personaloption som inte ska tas upp enligt 11 a kap. får inte dras av.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Lagen tillämpas första gången på optionsavtal som har ingåtts efter den 31 december 2017.

Förslag till lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 och 3 §§ socialavgiftslagen (2000:980) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

Den som utger avgiftspliktig ersättning ska betala arbetsgivaravgifter enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Förmån som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska anses utgiven av den i vars tjänst *rättigheten* förvärvades.

Förmån *av personaloption* som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) ska anses utgiven av den i vars tjänst *personaloptionen* förvärvades.

Bestämmelser om avgiftspliktig ersättning finns i 10 och 11 §§.

3 §²

Bestämmelsen i 1 § första stycket ska inte tillämpas om en annan avgiftspliktig ersättning än sådan förmån som avses i 1 § andra stycket utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person och ersättningen har sin grund i anställning i Sverige hos någon annan än den som har utgett ersättningen. I sådant fall ska arbetsgivaravgifter i stället betalas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige.

Bestämmelsen i 1 § första stycket ska inte tillämpas om en annan avgiftspliktig ersättning än sådan förmån som avses i 1 § andra stycket utges av en fysisk person som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person och ersättningen har sin grund i anställning i Sverige hos någon annan än den som har utgett ersättningen. I sådant fall ska arbetsgivaravgifter i stället betalas av den hos vilken mottagaren är *eller har varit* anställd i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2008:824.

² Senaste lydelse 2008:824.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)
dels att 11 kap. 5 och 7 §§, 15 kap. 5 och 7 §§, 22 kap. 1 §, 23 kap. 2 § och 34 kap. 6 § och rubrikerna närmast före 11 kap. 5 § och 15 kap. 5 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 22 kap. 26 §, och närmast före 22 kap. 26 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

Förmån av *framtida förvärv av värdepapper*

Förmån av *personaloption*

5 §

En sådan förmån som *avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) och som innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper* ska anses utgiven av den i vars tjänst *rättigheten* har förvärvats.

En förmån som *utgörs av en personaloption* ska anses utgiven av den i vars tjänst *personaloptionen* har förvärvats.

7 §

En ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § som har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige om

En ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § som har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska anses utgiven av den hos vilken mottagaren är *eller har varit* anställd i Sverige om

1. ersättningen eller förmånen kan anses ha sin grund i anställningen, och
2. det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren och mottagaren.

15 kap.

Förmån av *framtida förvärv av värdepapper*

Förmån av *personaloption*

5 §

Kontrolluppgift om en sådan förmån som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229) och som innebär en rätt att i framtiden förvärva värdepapper ska lämnas av den i vars tjänst *rättigheten* har förvärvats.

Om förmånen *utgörs av en personaloption*, ska *kontrolluppgift lämnas* av den i vars tjänst *personaloptionen* har förvärvats.

7 §

Om en ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska kontrolluppgift lämnas av den hos vilken mottagaren är anställd i Sverige om

Om en ersättning eller en annan förmån än som avses i 5 § har getts ut av en fysisk person som är bosatt utomlands eller av en utländsk juridisk person, ska kontrolluppgift lämnas av den hos vilken mottagaren är *eller har varit* anställd i Sverige om

1. ersättningen eller förmånen kan anses ha sin grund i anställningen, och
2. det inte finns något anställningsförhållande mellan utgivaren och mottagaren.

22 kap.**1 §¹**

- I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om
- överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),
  - upplåtelse av privatbostad eller bostad som innehas med hyresrätt (4 §),
  - samfällighet (5 och 6 §§),
  - räntebidrag (7 §),
  - pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),
  - avskattning av pensionsförsäkring (10 §),
  - tjänstepensionsavtal (11 §),
  - underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar (12 §),
  - skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),
  - elcertifikat (14 §),
  - utsläppsrätter, utsläppsminskningenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),
  - schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),
  - schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),
  - investeraravdrag (23 och 24 §§), och
  - skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §).
- investeraravdrag (23 och 24 §§),
  - skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §), och
  - utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §).

Utnyttjande av vissa personaloptioner**26 §**

Kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel.

23 kap.**2 §²**

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 4 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–25 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

Kontrolluppgift enligt 22 kap. 10 § ska också avse omständigheter som medför eller kan medföra avskattning enligt 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 4 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–26 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

¹ Senaste lydelse 2015:768.

² Senaste lydelse 2015:918.

34 kap.**6 §**

Den som har utnyttjat eller överlåtit en *sådan rättighet som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229)* ska till den kontrolluppgiftsskyldige lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

Den som har utnyttjat eller överlåtit en *personaloption* ska till den kontrolluppgiftsskyldige lämna de uppgifter som behövs för att kontrolluppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. De nya bestämmelserna i 22 kap. 26 § och bestämmelserna i 23 kap. 2 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2018.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 1 §, 23 kap. 2 § och 34 kap. 6 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop.2016/17:58

Föreslagen lydelse

22 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om skyldighet att lämna kontrolluppgift om

- överlåtelse av privatbostadsrätt och andelar i vissa bostadsföretag (2 och 3 §§),
- samfällighet (5 och 6 §§),
- räntebidrag (7 §),
- pensionsförsäkringar och pensionssparkonton (8 och 9 §§),
- avskattning av pensionsförsäkring (10 §),
- tjänstepensionsavtal (11 §),
- underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar (12 §),
- skattereduktion för förmån av hushållsarbete (13 §),
- elcertifikat (14 §),
- utsläppsrätter, utsläppsminskningenheter och certifierade utsläppsminskningar (15 §),
- schablonintäkt vid innehav av ett investeringssparkonto (16 §),
- schablonintäkt vid innehav av andelar i värdepappersfonder, fondföretag, specialfonder och utländska specialfonder (17–21 §§),
  - investeraravdrag (23 och 24 §§), och
  - skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §).

- investeraravdrag (23 och 24 §§),
- skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (25 §), och
- utnyttjande av vissa personaloptioner (26 §).

23 kap.

2 §

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 2 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–25 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

Kontrolluppgift enligt 22 kap. 10 § ska också avse omständigheter som medför eller kan medföra avskattning enligt 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Kontrolluppgifter enligt 15 kap., 16 kap. 1 § om ersättning som avses i 16 kap. 3 § 2 samt 4 § 1 a, 2 a och 3 a, 17, 19, 20, 21 kap., 22 kap. 2, 3, 9–11, 17–21 och 23–26 §§, 22 a kap. samt 22 b kap. ska även lämnas för fysiska personer som är begränsat skattskyldiga.

34 kap.

6 §

Den som har utnyttjat eller överlåtit en *sådan rättighet som avses i 10 kap. 11 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229)* ska till den kontrolluppgiftsskyldige eller den som är skyldig att lämna uppgifter om betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration lämna de uppgifter som behövs för att uppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

Den som har utnyttjat eller överlåtit en *personaloption* ska till den kontrolluppgiftsskyldige eller den som är skyldig att lämna uppgifter om betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration lämna de uppgifter som behövs för att uppgiftsskyldigheten ska kunna fullgöras.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-01-31

Närvarande: F.d. justitieråden Gustaf Sandström och Lena Moore samt justitierådet Ingemar Persson.

Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall

Enligt en lagrådsremiss den 20 december 2016 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152),
2. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
3. lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980),
4. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),
5. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesråden Annica Axén Linderl och Peter Österberg samt rättsakkunnige Robert Sand och departementssekreteraren Simone Johansson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i fastighetstaxeringslagen

18 kap. 2 §

Den föreslagna bestämmelsen – som innehåller en särskild reglering om vem som får underteckna – bör lämpligen placeras direkt efter huvudregeln om undertecknande i 1 a §.

Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen

I lagrådsremissen har skapats ett komplicerat regelverk för att åstadkomma – och begränsa räckvidden av – den förmånliga skattebehandlingen av de aktuella personaloptionerna. Varken de tillämpningsproblem som kan väntas

eller de principiella invändningar som har riktats mot förslaget är av sådant slag att det finns skäl för Lagrådet att avstyrka att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

I den föreslagna lagtexten används genomgående uttrycket ”optionsavtalet ingås” för att beskriva den tidpunkt då personaloptionen förvärvas. Begreppet personaloption (10 kap. 11 § andra stycket) har inte knutits till att ett optionsavtal ingås. Bestämmelserna bör för sin tillämpning heller inte förutsätta att ett regelrätt avtal ingås. Lagrådet föreslår att uttrycket ”optionsavtalet ingås” genomgående ersätts av ”personaloptionen förvärvas”. Det föranleder ändringar i 11 a kap. 4–7, 10–14 och 16–18 §§ samt i punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna.

En särskild fråga är hur man vid beräkningen av kapitalvinst ska bestämma anskaffningsutgiften för den förvärvade andelen när utnyttjandet av personaloptionen inte har förmånsbeskattats. I betänkandet (SOU 2016:23 s.266) berörs ett rättsfall som avsåg en person som deltagit i ett personaloptionsprogram under den tid då han var bosatt utomlands och begränsat skattskyldig (RÅ 2005 not. 129). Han förmånsbeskattades inte i Sverige men fick ändå räkna marknadsvärdet som anskaffningsutgift för aktier som förvärvades med stöd av optionerna. Utredningen ansåg att det av rättsfallet inte borde dras slutsatsen att marknadsvärdet ska gälla som anskaffningsutgift när frånvaron av förmånsbeskattning betingades av de nya personaloptionsreglerna.

Frågan hur anskaffningsutgiften ska bestämmas har därefter inte berörts särskilt vid remissbehandlingen och så har inte heller skett i lagrådsremissen.

Lagrådet vill för sin del inte utesluta att RÅ 2005 not. 129 och annan praxis där en anskaffningsutgift ansetts föreligga trots att det inte erlagts något konkret vederlag kan leda till en annan slutsats än den som dragits av utredningen (jfr bl.a. vad som i rättsfallet återgetts av vad Skatteverket anfört i sitt överklagande och rättsfall om s.k. sidoverdrag i form av arbetsinsatser). Enligt Lagrådets mening finns anledning att i den fortsatta beredningen göra en vidare prövning av problematiken med sikte på en reglering som klarlägger vad som ska gälla.

Rubriken till 11 a kap.

Enligt remissen lyder rubriken till kapitlet ”Särskilda bestämmelser om personaloptioner i vissa fall”. Att avsluta med ”i vissa fall” ger ett ålderdomligt intryck. Betecknande är att uttryckssättet helt saknar motsvarighet i kapitelrubrikerna i 1999 års inkomstskattelag. Till detta kommer att 1 § innehåller en precisering av vad kapitlet innehåller där det anges att bestämmelserna gäller ”i vissa fall”. Lagrådet föreslår att rubriken ska lyda ”Särskilda bestämmelser om personaloptioner”.

2, 3 och 5 §§

I 2 § definieras vad som i kapitlet avses med företag. För utländska bolag gäller särskilda rekvisit. Bolaget ska motsvara ett svenskt aktiebolag, ha fast driftställe i Sverige och höra hemma i en stat inom EES eller i en stat med vilken Sverige har ingått ett skatteavtal som innehåller en artikel om informationsutbyte.

I 3 § knyts begreppet koncern i kapitlet till årsredovisningslagens koncernbegrepp.

Enligt 5 § andra stycket gäller vissa bestämmelser ”sammantaget för alla företag i koncernen”, andra ”för varje företag i koncernen” och i ett fall ”för något av företagen i koncernen”.

Lästa tillsammans ger 2 och 5 §§ intrycket att endast sådana utländska bolag som uppfyller rekvisiten i 2 § kan, vid tillämpning av bestämmelserna i kapitlet, ingå i en koncern. Mot det står den generellt hållna koncerndefinitionen i 3 §.

Den aktuella frågeställningen har betydelse vid tillämpning av beloppstaket (5 § och remissens 12 §) och en rad andra bestämmelser i kapitlet. Lagrådet anser att koncernproblematiken bör övervägas i den fortsatta beredningen.

4 §

Lagrådet föreslår att bestämmelsen förenklas enligt följande.

Med *intjänandetid* avses i detta kapitel en tid av tre år från förvärvet av personaloptionen.

5 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som krävs för att förmånsbeskattning inte ska ske. Regleringen gäller också koncernförhållanden.

Lagrådet anser att det bör göras klart att ordet ”företaget” (dvs. bestämd form) här och i 6–17 §§ syftar på det företag från vilket optionen förvärvas. Första stycket 2 bör förenklas och placeras före 1. Andra styckets inledning bör formuleras om. En hänvisning till de särskilda bestämmelserna om fusion och fission bör också göras. Lagrådet föreslår att paragrafen ges följande lydelse.

Förmån av personaloption som förvärvas från ett företag ska inte tas upp om

1. optionsinnehavaren utnyttjar optionen för förvärv av andel i företaget tidigast tre år och senast tio år från förvärvet och
2. villkoren i 6–17 §§ är uppfyllda.

Vad som sägs i 6–17 §§ om företaget gäller det företag från vilket personaloptionen förvärvas. Om företaget ingår i en koncern ska – 6, 8, 9, 12 och 13 §§, 15 § första stycket andra meningen och 16 § gälla sammantaget för alla företag i koncernen, – 7, 10, 11 och 17 §§ gälla för varje företag i koncernen, och – 15 § första stycket första meningen gälla för något av företagen i koncernen.

I 18 och 19 §§ finns bestämmelser om när förmån av personaloption inte ska tas upp vid fusion och fission.

Rubriken närmast före 6 §

Orden ”som ingår optionsavtalet” bör utgå (se Lagrådets inledande kommentarer). Eftersom det med den av Lagrådet föreslagna formuleringen av 5 § blir tydligt att ordet ”företaget” i 6–17 §§ avser det företag från vilket personaloptionen förvärvas kan rubriken lyda ”Företaget”.

6 §

Om personaloptionen utnyttjas för förvärv av andel utan att samtliga villkor i 6–17 §§ är

uppfylla beskattas optionsinnehavaren – på samma sätt som gäller för personaloptioner i allmänhet – i inkomstslaget tjänst det beskattningsår då utnyttjandet sker (10 kap. 11 § andra stycket).

Enligt det här aktuella inledande villkoret ska omfattningen av företagets verksamhet vara på visst sätt begränsad. För ”det beskattningsår som närmast föregår det år då optionsavtalet ingås” ska ett tak gälla för medelantalet anställda och delägare som arbetar i företaget och för företagets nettoomsättning eller balansomslutning.

I princip rör det sig alltså om uppgifter som finns i årsredovisningen för räkenskapsåret. Redan detta talar för att ordet ”beskattningsår” bör ersättas med ”räkenskapsår”. Till detta kommer att det inte är lämpligt att knyta ett villkor till företagets (koncernföretagens) beskattningsår när villkoret skall prövas vid det beskattningsår som gäller för optionsinnehavaren.

Det ovan citerade uttrycket bör därför ersättas med ”det räkenskapsår som närmast föregår det år då personaloptionen förvärvas”.

8 och 9 §§

Enligt 8 § ställs krav på att företaget under intjänandetiden huvudsakligen ska bedriva rörelse, dvs. annorlunda uttryckt inte till mer än ca 25 procent annan verksamhet (t.ex. kapitalförvaltning).

Enligt 9 § 1–6 särbehandlas vidare vissa former av rörelse. Även här ställs ett huvudsaklighetskrav; företaget ska huvudsakligen bedriva annan ”verksamhet” än som anges i punkterna 1–6. Värt att notera är att det här inte görs något undantag för kapitalförvaltning m.m.

Problemet är närmast att det förekommer ett huvudsaklighetskrav i såväl 8 § som 9 § och att kraven delvis går i varandra.

Syftet med lagregleringen har uppenbarligen varit att det som ska särbehandlas är dels kapitalförvaltning m.m., dels de sex former av rörelse som beskrivs i 9 §. Fullföljs tankegången bör 8 § slopas och ordet ”verksamhet” i

ingressen till remissens 9 § (ny 8 §) ersättas med ”rörelse”. Lagrådet föreslår att så sker.

Ett exempel kan illustrera hur remissens förslag förhåller sig till Lagrådets förslag. Anta att ett företag ägnar sig åt försäljning av trädgårdsredskap (68 %), handel med fastigheter (11 %) och kapitalförvaltning (21 %).

Med remissens förslag uppfylls villkoret i 8 § att företaget huvudsakligen ska bedriva rörelse (68+11=79 %). Även villkoret i 9 § uppfylls eftersom företaget huvudsakligen (till 68+21=89 %) bedriver annan verksamhet än sådan som avses i punkterna 1–6.

Enligt Lagrådets förslag klassificeras endast 68 % (mindre än 75 %) som rörelse som ”godtas”. Därmed är huvudsaklighetskravet inte uppfyllt.

Remissens 10 §

Lagrådet föreslår att paragrafen formuleras på följande sätt.

Företaget får när personaloptionen förvärvas inte ha bedrivit verksamhet i mer än tio år efter utgången av det år då verksamheten påbörjades. Samma krav gäller i fråga om verksamhet som företaget övertagit om denna verksamhet avsåg 25 procent eller mer av företagets sammantagna verksamhet.

Remissens 12 och 13 §§

I paragraferna anges maximalt tillåtna värden för företagets utestående personaloptioner som är kopplade till en rätt att förvärva andelar i företaget (12 §) och för optionsinnehavarens egna personaloptioner av detta slag (13 §).

Den naturliga ordningen är enligt Lagrådets mening att paragraferna byter plats. Efter vissa justeringar kan de formuleras enligt följande.

12 § När personaloptionen förvärvas får värdet på optionsinnehavarens samtliga personaloptioner som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som optionsinnehavaren förvärvat från företaget inte överstiga tre miljoner kronor.

13 § När personaloptionen förvärvas får det sammanlagda värdet på personaloptioner som innebär rätt att förvärva andelar i företaget och som optionsinne-

havaren och andra förvärvat från företaget inte överstiga 75 miljoner kronor.

Remissens 17 §

Lagrådet föreslår följande formulering.

Under den del av året som föregår förvärvet av personaloptionen får inte optionsinnehavaren tillsammans med närstående direkt eller indirekt kontrollera andelar i företaget som motsvarar mer än fem procent av kapital- eller röstandelarna i företaget. Detsamma gäller för de två föregående åren.

Förslaget till lag om ändring i lagen om ändring i skatteförfarandelagen

I förslaget upprepas i tre paragrafer samma ändringar som föreslås ändrade enligt förslaget till lagen om ändring i skatteförfarandelagen (lagförslag 4). Förslaget är föranlett av att i dessa paragrafer föreslås ändringar i lydelsen enligt prop. 2016/17:58 som beslutades den 2019 respektive den 1 juli 2018, dvs. efter ikraftträdandet av de i remissen föreslagna ändringarna i lagen om ändring i skatteförfarandelagen. Vid föredragningen har upplysts att någon författningskommentar inte brukar ges till förslag till lag om ändring i lag om ändring. Enligt Lagrådets mening är ett lagförslag av detta slag – som endast ett fåtal invigda förstår – förtjänt av en förklaring eller kommentar i kommande proposition.

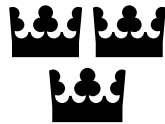
Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 9

Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen

Bilaga till avsnitt 6.6

Bilaga 9

Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	6
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	8
3	Förteckning över remissinstanserna.....	9
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	10
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	10
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	12
5	Lagrådets yttrande.....	13

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås bl.a. att uppgifter om utnyttjande av sådana personaloptioner som inte ska förmånsbeskattas i vissa fall ska lämnas på individnivå i arbetsgivardeklarationen i stället för i en kontrolluppgift. Om en sådan uppgift har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration, ska någon kontrolluppgift inte lämnas.

Ändringen i skatteförfarandelagen (2011:1244) föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 19 b och 19 d §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2016/17:58

Föreslagen lydelse

26 kap.

19 §

En arbetsgivardeklaration ska för varje betalningsmottagare som uppgifter lämnas om enligt 19 a § också innehålla följande uppgifter:

1. uppgift om annan ersättning än som avses i 19 a §, om ersättningen är sådan ersättning eller förmån som avses i 15 kap. 2 § och ersättningen eller förmånen har getts ut av den deklarations-skyldige eller ska anses utgiven av denne enligt 11 kap. 5–7 §§,

2. antalet dagar med sjöinkomst samt på vilket fartyg och i vilket fartområde tjänstgöringen har ägt rum,

3. om Skatteverket har bestämt värdet av en förmån enligt 2 kap. 10 b eller 10 c § socialavgiftslagen (2000:980),

4. arbetsställesnummer enligt lagen (1984:533) om arbetsställesnummer m.m., om ett sådant har tilldelats,

5. det underlag för skattereduktion för förmån av hushållsarbete enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) som har getts ut av den deklarationsskyldige, om den som utför arbetet var godkänd för F-skatt vid någon av de tidpunkter som anges i 67 kap. 16 § 1 inkomstskattelagen eller har ett intyg eller någon annan handling som avses i 67 kap. 17 § samma lag,

6. hur stor del av underlaget enligt 5 som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen, *och*

6. hur stor del av underlaget enligt 5 som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen,

7. uppgift om att en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen har utnyttjats för förvärv av andel, om personaloptionen har förvärvats i den deklarationsskyldiges tjänst, och

7. den ersättning eller förmån för upplåtelse av en privatbostad eller en bostad som innehas med hyresrätt som har getts ut av den deklarations-skyldige.

8. den ersättning eller förmån för upplåtelse av en privatbostad eller en bostad som innehas med hyresrätt som har getts ut av den deklarations-skyldige.

Om det som har betalats ut är ett sådant engångsbelopp på grund av personskada som avses i 11 kap. 38 § inkomstskattelagen, ska det i arbetsgivardeklarationen anges om engångsbelopp på grund av samma skada har getts ut tidigare samt i så fall med vilket belopp och under vilket utbetalningsår.

Om det som har betalats ut är en ersättning eller en förmån som inte ska tas upp till beskattning men är avgiftspliktig enligt socialavgiftslagen, ska värdet på sådan ersättning eller förmån anges särskilt i arbetsgivardeklarationen.

19 d §

Även om det inte finns någon skyldighet enligt 19 a–19 c §§ att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas, om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. eller 22 kap. 13 §.

Även om det inte finns någon skyldighet enligt 19 a–19 c §§ att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas, om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. eller 22 kap. 13 *och* 26 §§.

Det gäller dock inte uppgifter om sådan ersättning som avses i 10 kap. 5 § första stycket 4 och 5 inkomstskattelagen (1999:1229).

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 26 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Lättnader i beskattningen av personaloptioner i vissa fall

Föreslagen lydelse

22 kap. 26 §

Kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska dock inte lämnas, om uppgift om utnyttjande har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
  2. Bestämmelserna i 22 kap. 26 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2019.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har följande instanser beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen: Förvaltningsrätten i Stockholm, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån (SCB), Tillväxtverket, Regelrådet, FAR, Företagarna, Näringslivets Skatte-delegation (NSD), Näringslivets regelnämnd (NNR), Srf konsulterna, Svensk Handel, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Swedish Private Equity & Venture Capital Association (SVCA) och Swedish Incubators & Science Parks (SISP).

Följande remissinstanser har avstått från att lämna synpunkter på promemorian: Regelrådet, Företagarna och Sveriges advokatsamfund.

Följande remissinstanser har inte kommit in med något yttrande: Näringslivets regelnämnd (NNR), Svensk Handel, Swedish Private Equity & Venture Capital Association (SVCA) och Swedish Incubators & Science Parks (SISP).

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 19 b och 19 d §§ skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2016/17:58

Föreslagen lydelse

26 kap.

19 b §

En arbetsgivardeklaration ska för varje betalningsmottagare som uppgifter lämnas om enligt 19 a § också innehålla följande uppgifter:

1. uppgift om annan ersättning än som avses i 19 a §, om ersättningen är sådan ersättning eller förmån som avses i 15 kap. 2 § och ersättningen eller förmånen har getts ut av den deklarations-skyldige eller ska anses utgiven av denne enligt 11 kap. 5–7 §§,

2. antalet dagar med sjöinkomst samt på vilket fartyg och i vilket fartområde tjänstgöringen har ägt rum,

3. om Skatteverket har bestämt värdet av en förmån enligt 2 kap. 10 b eller 10 c § socialavgiftslagen (2000:980),

4. arbetsställesnummer enligt lagen (1984:533) om arbetsställesnummer m.m., om ett sådant har tilldelats,

5. det underlag för skattereduktion för förmån av hushållsarbete enligt 67 kap. inkomstskattelagen (1999:1229) som har getts ut av den deklarationsskyldige, om den som utför arbetet var godkänd för F-skatt vid någon av de tidpunkter som anges i 67 kap. 16 § 1 inkomstskattelagen eller har ett intyg eller någon annan handling som avses i 67 kap. 17 § samma lag,

6. hur stor del av underlaget enligt 5 som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen, *och*

6. hur stor del av underlaget enligt 5 som avser sådant hushållsarbete som anges i 67 kap. 13 § inkomstskattelagen,

7. uppgift om att en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen har utnyttjats för förvärv av andel, om personaloptionen har förvärvats i den deklarationsskyldiges tjänst, och

7. den ersättning eller förmån för upplåtelse av en privatbostad eller en bostad som innehas med hyresrätt som har getts ut av den deklarations-skyldige.

8. den ersättning eller förmån för upplåtelse av en privatbostad eller en bostad som innehas med hyresrätt som har getts ut av den deklarations-skyldige.

Om det som har betalats ut är ett sådant engångsbelopp på grund av personskada som avses i 11 kap. 38 § inkomstskattelagen, ska det i arbetsgivardeklarationen anges om engångsbelopp på grund av samma skada har getts ut tidigare samt i så fall med vilket belopp och under vilket utbetalningsår.

Om det som har betalats ut är en ersättning eller en förmån som inte ska tas upp till beskattning men är avgiftspliktig enligt socialavgiftslagen, ska värdet på sådan ersättning eller förmån anges särskilt i arbetsgivardeklarationen.

19 d §

Även om det inte finns någon skyldighet enligt 19 a–19 c §§ att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas, om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. eller 22 kap. 13 §.

Även om det inte finns någon skyldighet enligt 19 a–19 c §§ att lämna uppgifter om en viss betalningsmottagare i en arbetsgivardeklaration får sådana uppgifter ändå lämnas, om uppgifter om mottagaren annars ska lämnas i en kontrolluppgift enligt 15 kap. eller

22 kap. 13 och 26 §§.

Det gäller dock inte uppgifter om sådan ersättning som avses i 10 kap. 5 § första stycket 4 och 5 inkomstskattelagen (1999:1229).

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 22 kap. 26 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

*Lydelse enligt lagrådsremissen Lättnader i
beskattningen av personaloptioner i vissa fall*

Föreslagen lydelse

22 kap. 26 §

Kontrolluppgift ska lämnas om utnyttjande av en sådan personaloption som avses i 11 a kap. inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska dock inte lämnas, om uppgift om utnyttjande har redovisats eller skulle ha redovisats av den kontrolluppgiftsskyldige i en arbetsgivardeklaration.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av den i vars tjänst personaloptionen har förvärvats.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om att en personaloption har utnyttjats för förvärv av andel.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
  2. Bestämmelserna i 22 kap. 26 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på uppgifter som avser kalenderåret 2019.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-05-23.

Närvarande: F.d. justitieråden Gustaf Sandström och Lena Moore samt justitierådet Ingemar Persson.

Uppgifter om utnyttjande av vissa personaloptioner på individnivå i arbetsgivardeklarationen

Enligt en lagrådsremiss den 18 maj 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),

2. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

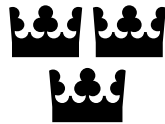
Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Annica Axén Linderl.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 10

Utvidgat växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag

Bilaga till avsnitt 6.10

Bilaga 10

Utvidgat växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021.....	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	9
4	Lagradsremissens lagförslag.....	10
	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021.....	10
5	Lagrådets yttrande.....	13

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att tillämpningsområdet för reglerna om sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare som anställer en första person (växa-stöd) utvidgas till att också omfatta aktiebolag och handelsbolag. De nya reglerna föreslås, i likhet med redan gällande bestämmelser, vara temporära och tillämpas på ersättningar som utges t.o.m. den 31 december 2021.

Enligt förslaget ska definitionen av enmansföretag utvidgas till att också omfatta aktiebolag och handelsbolag. Även dessa ska således kunna få nedsättning av arbetsgivaravgifter, allmän löneavgift och särskild löneskatt när de anställer en första person. Nedsättningen innebär att endast ålderspensionsavgift enligt socialavgiftslagen (2000:980) ska betalas på den ersättning som utges till den först anställde. Utvidgningen av växa-stödet gäller aktiebolag och handelsbolag som inte har haft någon anställd efter den 31 december 2016.

En nedsättningsberättigad anställning ska på samma sätt som enligt nu gällande regler om växa-stöd omfatta minst tre månader och en arbetstid på minst 20 timmar per vecka. Nedsättningen gäller till den del ersättningen till den nyanställde inte överstiger 25 000 kronor per månad och under högst tolv månader.

Den föreslagna utvidgningen av växa-stödet till att också omfatta enmansföretag som är aktiebolag och handelsbolag utgör liksom det befintliga växa-stödet ett stöd av mindre betydelse enligt EU-rätten. Det innebär att nedsättning bara får göras om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. De tillämpas på ersättningar som betalas ut efter ikraftträdandet och avser anställningar som inte påbörjats före den 1 april 2017.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

dels att 3, 4 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 a och 7 a §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2016 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §.

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 1, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 1.

3 a §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas även på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2017 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2017 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 2 eller 3, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2017, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 2 eller 3.

4 §

Med ett enmansföretag avses i denna lag en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Med ett enmansföretag avses i denna lag

1. en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster,

2. ett aktiebolag som

a) inte är skyldigt att betala arbetsgivaravgifter

på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen eller löneskatt på ersättning till arbetstagare enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärsinkomster, eller

b) har en sådan skyldighet som avses i a) men som avser ersättning till endast en person som äger andelar i aktiebolaget eller är närstående till en sådan person, eller

3. ett handelsbolag med högst två delägare vilket bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldigt att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen eller löneskatt enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärsinkomster.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning, med undantag för sådan ersättning som avses i 2 b), som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om enmansföretaget har en sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket ska det bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 § 1 eller 2 sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

6 §

Bestämmelserna i 5 § gäller inte om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte

1. enmansföretag enligt 4 § 1 om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren, eller

2. enmansföretag enligt 4 § 2 och 3

– om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren, eller

– om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 är delägare eller företagsledare i enmansföretaget enligt bestämmelserna i 56 kap. 6 § inkomstskattelagen (1999:1229) eller närstående till en sådan person.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte heller om arbetsgivaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för särskild beräkning i en annan näringsverksamhet.

7 a §

Företag i intressegemenskap ska, vid tillämpningen av bestämmelserna i denna lag, ses

som en enda arbetsgivare.

Med företag i intressegemenskap avses två företag som står under i huvudsak gemensam ledning.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Lagen tillämpas på ersättning som utges från och med den 1 januari 2018.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Riksrevisionen, Förvaltningsrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Falun, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Statskontoret, Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Regelrådet, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagareförbundet Fria Företagare, Företagarna, Landsorganisationen i Sverige, Lantbrukarnas Riksförbund, Näringslivets Regelnämnd, Småföretagarnas Riksförbund, Svensk Sjöfart, Tjänstemännens Centralorganisation, Sveriges fiskevattenägareförbund.

Yttranden har även inkommit från Coompanion, Unionen och Peter Berg.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Almi Företagspartner AB, FAR, Näringslivets Skattedelegation, Pensionärernas Riksförbund, Sjöfartens Arbetsgivareförbund, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges Kommuner och Landsting, Vattenbrukscentrum Väst, Vattenbrukscentrum ost, Sveriges Fiskares Riksförbund och Sveriges Insjöfiskares Centralförbund.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021

dels att 3, 4 och 6 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 a och 7 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2016 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 §.

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2016 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 1, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2016, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 1.

3 a §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas även på avgiftspliktig ersättning enligt 2 kap. socialavgiftslagen (2000:980) som en arbetsgivare ger ut till en person som har anställts i en näringsverksamhet efter den 31 mars 2017 under förutsättning att

1. arbetsgivaren sedan den 1 januari 2017 och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 2 eller 3, eller

2. arbetsgivaren, om verksamheten är påbörjad efter den 1 januari 2017, sedan verksamheten påbörjades och fram till dess att anställningen påbörjas uppfyller villkoren för enmansföretag enligt 4 § 2 eller 3.

4 §

Med ett enmansföretag avses i denna lag en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Med ett enmansföretag avses i denna lag

1. en fysisk person som bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen (2000:980) eller löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster,

2. ett aktiebolag som

a) inte är skyldigt att betala arbetsgivaravgifter

på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen eller löneskatt enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster, eller

b) har en sådan skyldighet som avses i a men som gäller ersättning till endast en person och denna person direkt eller indirekt äger andelar i aktiebolaget eller är närstående till en sådan person, och

3. ett handelsbolag med högst två delägare vilket bedriver aktiv näringsverksamhet och som inte är skyldigt att betala arbetsgivaravgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen eller löneskatt enligt lagen om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om enmansföretaget har en sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket ska det bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 § 1 eller 2 sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

Ett företag som bedriver verksamhet utomlands är ett enmansföretag om det uppfyller villkoren i första stycket och inte i den utländska verksamheten har utgett ersättning, med undantag för sådan ersättning som avses i 2 b, som skulle ha medfört en skyldighet att betala arbetsgivaravgifter eller särskild löneskatt, om ersättningen hade utgetts för arbete i Sverige.

Vid bedömningen av om enmansföretaget har en sådan avgiftsskyldighet som avses i första stycket ska det bortses från sådana ersättningar till en och samma person som under de tidsperioder som avses i 3 eller 3 a §§ sammanlagt uppgår till högst 5 000 kronor.

6 §

Bestämmelserna i 5 § gäller inte om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte

1. enmansföretag enligt 4 § 1 om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2016 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till arbetsgivaren, eller

2. enmansföretag enligt 4 § 2 och 3

a) om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till en fysisk person som, direkt eller indirekt, äger del i enmansföretaget, eller

b) om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 eller därefter är delägare eller företagsledare i enmansföretaget enligt bestämmelserna i 56 kap. 6 § inkomstskattelagen (1999:1229) eller närstående till en sådan person.

Bestämmelserna i 5 § gäller inte heller om arbetsgivaren redan har utgett ersättning som blivit föremål för särskild beräkning enligt denna lag i en annan näringsverksamhet.

7 §

Företag i intressegemenskap ska ses som en enda arbetsgivare vid tillämpningen av bestämmelserna i denna lag.

Med företag i intressegemenskap avses två företag som står under i huvudsak gemensam ledning.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Lagen tillämpas på ersättning som utges från och med den 1 januari 2018.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-12

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Utvidgat växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för aktiebolag och handelsbolag

Enligt en lagrådsremiss den 1 juni 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2016:1053) om särskild beräkning av vissa avgifter för enmansföretag under åren 2017–2021.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Henrik Hasslemark, biträdd av departementssekreteraren Anna Döös.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

4 §

I lagrådsremissen föreslås att tillämpningsområdet för reglerna om sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare som anställer en första person (växa-stöd) utvidgas till att också omfatta aktiebolag och handelsbolag som anställer en första person. Växa-stödet innebär att endast ålderspensionsavgift enligt socialavgiftslagen (2000:980) ska betalas på den ersättning som utges till den först anställda. En förutsättning för att växa-stödet ska utgå är att företaget uppfyller förutsättningarna för att anses vara ett enmansföretag i 4 §. Med enmansföretag avsågs ursprungligen enskilda näringsidkare som inte var skyldiga att betala socialavgifter på ersättning till arbetstagare enligt socialavgiftslagen. I remissen föreslås att med enmansföretag även ska avses vissa aktiebolag och handelsbolag som inte har anställda. Aktiebolag kan dock ha en anställd delägare. Det är olyckligt att använda ett väl inarbetat begrepp, enmansföretag, med en annan betydelse än termen har fått i ett väl inarbetat normalt språkbruk. Lagrådet anser därför att de företag som ska omfattas av stödet därför inte längre bör

benämnas enmansföretag. Någon särskild benämning torde inte behövas här.

Enligt första stycket punkt 1 krävs för enskilda näringsidkare att den bedrivna näringsverksamheten är aktiv. Samma krav ställs i punkt 3 för handelsbolag. Något sådant motsvarande krav på aktiebolag, som t.ex. att aktiebolaget bedriver rörelse, ställs inte. Någon förklaring till denna olikbehandling finns inte i remissen. Frågan bör belysas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

6 §

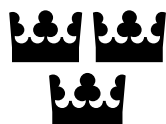
I paragrafen anges när växa-stöd inte ska utgå. I remissen föreslås en ny punkt 2 a i första stycket som ska gälla för aktiebolag och handelsbolag. Växa-stödet ges inte om anställningen avser en person som sedan den 1 januari 2017 är eller har varit anställd i en annan näringsverksamhet som, direkt eller indirekt, bedrivs eller har bedrivits av samma arbetsgivare eller någon närstående till en fysisk person som, direkt eller indirekt, äger del i enmansföretaget. I 7 a § anges att företag i intressegemenskap ska ses som en enda arbetsgivare vid tillämpningen av bestämmelserna i denna lag. Med företag i intressegemenskap avses två företag som står under i huvudsak gemensam ledning.

Det framgår inte av remissen hur bestämmelserna i paragraferna förhåller sig till varandra. Det förefaller som utformningen av bestämmelserna medför en viss dubbelreglering. Vilket syfte bestämmelserna har och vad de avser att reglera måste utvecklas vidare under den fortsatta beredningen.

Bilaga 11

Ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs

Bilaga till avsnitt 6.11

Bilaga 11

Ändrad avyttringstidpunkt vid konkurs

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag i nu relevanta delar	5
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	5
2	Förteckning över remissinstanserna.....	7
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	8
	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	8
4	Lagrådets yttrande	10

1 Promemorians lagförslag i nu relevanta delar

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 44 kap. 8, 34 och 34 a §§ inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

44 kap.

8 §²

Ett värdepapper anses avyttrat om det företag som gett ut det

1. försätts i konkurs och är ett *svenskt* aktiebolag eller en *svensk* ekonomisk förening,
2. upplöses genom konkurs och är ett annat företag än ett *svenskt* aktiebolag eller en *svensk* ekonomisk förening, eller
3. upplöses genom fusion eller fission och värdepapperet därigenom definitivt förlorar sitt värde.

1. försätts i konkurs och är ett aktiebolag eller en ekonomisk förening,
2. upplöses genom konkurs och är ett annat företag än ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, eller

Vid sådana konkurser som avses i första stycket 1 ska en kapitalförlust alltid anses definitiv när företaget försätts i konkurs.

Av 37 kap. 29 § första stycket framgår att bestämmelsen i första stycket 3 inte gäller värdepapper som innehas av det övertagande företaget vid en kvalificerad fusion eller fission.

34 §

Om ett värdepapper enligt bestämmelserna i 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *svenska aktiebolag eller den svenska ekonomiska förening* som gett ut det försätts i konkurs och värdepappret därefter faktiskt avyttrats, är omkostnadsbeloppet noll.

Om ett värdepapper enligt bestämmelserna i 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *företag* som gett ut det försätts i konkurs och värdepappret därefter faktiskt avyttrats, är omkostnadsbeloppet noll.

Om ackord träffas eller utdelning i konkursen erhålls, ska ersättningen tas upp som kapitalvinst till den del den inte överstiger avdraget för kapitalförlust när värdepapperet ansågs avyttrat. Om avdrag gjordes bara för viss del av kapitalförlusten, ska en motsvarande del av ersättningen tas upp som kapitalvinst.

Om beslutet om konkurs upphävs eller om konkursen avslutas med överskott, ska avdraget återföras. Anskaffningsutgiften anses därefter vara omkostnadsbeloppet när värdepapperet ansågs avyttrat. Vad som sagts nu gäller inte till den del avdraget räknats av mot erhållen ersättning enligt andra stycket.

34 a §³

Bestämmelserna i 34 § ska inte tillämpas om ett värdepapper har förvarats på ett investeringssparkonto när det enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *svenska aktiebolaget eller den svenska ekonomiska föreningen* som har gett ut det har försätts i

Bestämmelserna i 34 § ska inte tillämpas om ett värdepapper har förvarats på ett investeringssparkonto när det enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *företag* som har gett ut det har försätts i konkurs.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2016:1202.

³ Senaste lydelse 2011:1271.

konkurs.

Första stycket gäller inte tillgångar som, när de enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats, utgjorde tillgångar som avses i 42 kap. 38 §.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 44 kap. 8 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för värdepapper som har getts ut av ett företag som försätts i konkurs efter den 31 december 2017.

2 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Växjö, Ekobrottsmyndigheten, Kommerskollegium, Finansinspektionen, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Bokföringsnämnden, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Energiföretagen Sverige, FAR, Finansbolagens förening, Fondbolagens förening, Föreningen Svenskt Näringsliv, Lantbrukarnas Riksförbund LRF, Rekonstruktör- & konkursförvaltarkollegiet i Sverige (REKON), Svenska Bankföreningen och Sveriges Redovisningskonsulters förbund SRF.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Företagarna, Naturskyddsföreningen, Näringslivets Skattedelegation, Skogen, Kemin, Gruvorna och Stålet och Svenska Fondhandlareförening.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 44 kap. 8, 34 och 34 a §§ inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

44 kap.

8 §²

Ett värdepapper anses avyttrat om det företag som gett ut det

1. försätts i konkurs och är ett *svenskt* aktiebolag eller en *svensk* ekonomisk förening,
2. upplöses genom konkurs och är ett annat företag än ett *svenskt* aktiebolag eller en *svensk* ekonomisk förening, eller
3. upplöses genom fusion eller fission och värdepapperet därigenom definitivt förlorar sitt värde.

1. försätts i konkurs och är ett aktiebolag eller en ekonomisk förening,
2. upplöses genom konkurs och är ett annat företag än ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, eller

Vid sådana konkurser som avses i första stycket 1 ska en kapitalförlust alltid anses definitiv när företaget försätts i konkurs.

Vid sådana konkurser som avses i första stycket 1 ska en kapitalförlust alltid anses definitiv när företaget försätts i konkurs.

Av 37 kap. 29 § första stycket framgår att bestämmelsen i första stycket 3 inte gäller värdepapper som innehas av det övertagande företaget vid en kvalificerad fusion eller fission.

34 §

Om ett värdepapper enligt bestämmelserna i 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *svenska aktiebolag eller den svenska ekonomiska förening* som gett ut det försatts i konkurs och värdepappret därefter faktiskt avyttras, är omkostnadsbeloppet noll.

Om ett värdepapper enligt bestämmelserna i 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *företag* som gett ut det försatts i konkurs och värdepappret därefter faktiskt avyttras, är omkostnadsbeloppet noll.

Om ackord träffas eller utdelning i konkursen erhålls, ska ersättningen tas upp som kapitalvinst till den del den inte överstiger avdraget för kapitalförlust när värdepapperet ansågs avyttrat. Om avdrag gjordes bara för viss del av kapitalförlusten, ska en motsvarande del av ersättningen tas upp som kapitalvinst.

Om beslutet om konkurs upphävs eller om konkursen avslutas med överskott, ska avdraget återföras. Anskaffningsutgiften anses därefter vara omkostnadsbeloppet när värdepapperet ansågs avyttrat. Vad som sagts nu gäller inte till den del avdraget räknats av mot erhållen ersättning enligt andra stycket.

34 a §³

Bestämmelserna i 34 § ska inte tillämpas om ett värdepapper har förvarats på ett investerings-sparkonto när det enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *svenska aktiebolaget eller den svenska ekonomiska föreningen* som har gett ut det har försatts i

Bestämmelserna i 34 § ska inte tillämpas om ett värdepapper har förvarats på ett investerings-sparkonto när det enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats på grund av att det *företag* som har gett ut det har försatts i konkurs.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2016:1202.

³ Senaste lydelse 2011:1271.

konkurs.

Första stycket gäller inte tillgångar som, när de enligt 8 § första stycket 1 anses ha avyttrats, utgjorde tillgångar som avses i 42 kap. 38 §.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 44 kap. 8 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för värdepapper som har getts ut av ett företag som försätts i konkurs efter den 31 december 2017.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-14

Närvarande: F.d. justitieråden Gustaf Sandström och Lena Moore samt justitierådet Ingemar Persson.

Vissa inkomstbeskattningsfrågor

Enligt en lagrådsremiss den 24 maj 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Tove Berlin, biträdd av rättssakkunniga Mikaela Neijd.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

44 kap. 34 och 34 a §§

I 44 kap. 8 § skiljs mellan olika företag. I den gällande lydelsen går skiljelinjen mellan å ena sidan svenska aktiebolag och svenska ekonomiska föreningar och å andra sidan andra företag. När nu knytningen till svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar upphör genom att "svenskt" och "svensk" utgår i första stycket 1 och 2 bör av tydlighetsskäl motsvarande ändringar göras i 34 och 34 a §§ på det sättet att orden "svenska" utgår i den gällande lydelsen.

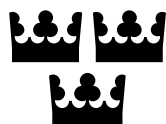
Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Enligt punkten 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska bestämmelserna i 44 kap. 8 § i den nya lydelsen tillämpas första gången för värdepapper som har getts ut av ett företag som försätts i konkurs efter den 31 december 2017. Uttrycket "första gången" kan med fördel användas när det är fråga om återkommande företeelser där det finns behov av en bestämning som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod, jfr Ds 2014:1 (Gröna boken) avsnitt 10.9, Exempel 4. Orden "första gången" är i det här aktuella sammanhanget förvirrande och bör utgå.

Bilaga 12

Långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel

Bilaga till avsnitt 6.15

Bilaga 12

Långsiktiga spelregler för hållbara biodrivmedel

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av rapporten.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen.....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:xxx) om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen	9
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:xxx) om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen	10
	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.....	11
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	12
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	13
	Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).....	21
	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt.....	22
3	Förteckning över remissinstanserna.....	25
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	26
	Förslag till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen	26
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen	29
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen	30
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	31
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	32
	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.....	40

5	Lagrådets yttrande.....	41
---	-------------------------	----

1 Sammanfattning av rapporten

Sammanfattning av rapporten Förslag till styrmedel för ökad andel biodrivmedel i bensin och diesel (ER 2016:30)

Rapporten belyser de viktiga ställningstaganden myndigheterna ser vid utformningen av ett långsiktigt styrmedel för att öka användningen av biodrivmedel i bensin och diesel.

Myndigheternas bedömning är att man bör utforma regelverket så att det styr mot minskade utsläpp, d.v.s. uttrycka kravet på företagen att minska sina utsläpp för de drivmedel som de levererar till den svenska marknaden genom en reduktionsplikt. Reduktionsplikten bör inledningsvis fokusera på låginblandning och ha separata kvoter för bensin och diesel. Kvotnivåerna för bensin och diesel behöver beaktade särskilda förutsättningar som redovisas.

Utöver separata kvoter behöver ett flertal kvalitéer för bensin och diesel ingå i reduktionsplikten, medan vissa bör exkluderas inledningsvis men tas med så småningom. Myndigheterna belyser också vikten att inte öka den administrativa bördan för branschen och föreslår därför att reduktionsplikten baseras på befintlig rapportering. Utöver detta beskrivs också vissa detaljer i utformningen av reduktionsplikten som är viktiga, exempelvis vilken klimatprestanda för fossil motsvarighet som bör användas.

Höginblandade biodrivmedel behöver stödjas särskilt och bör inte ingå i reduktionsplikten. Myndigheterna föreslår därför att de ges fortsatt skattebefrielse. Fortsatt skattebefrielse utgör ingen långsiktig lösning och osäkerheterna som föreligger med statsstödsgodkännande är stora, vilket gör att myndigheterna efterlyser en utredning om hur höginblandade biodrivmedel kan omfattas av långsiktiga styrmedel.

I bilagor till rapporten finns underlag om marknadsförutsättningarna 2015, marknadsanalys, potentialer för tillförsel av biomassa samt hur målsättningen i en reduktionsplikt kan beräknas. Myndigheterna har också gjort en begränsad konsekvensbedömning av de vägval som förordas i rapporten. Rapporten utgör inget konkret styrmedelsförslag och har därför inte konsekvensbedömts i sin helhet.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § I syfte att bidra till att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom luftfart, med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010 införs genom denna lag en skyldighet att minska växthusgasutsläppen från bensin och dieselbränsle genom inblandning av biodrivmedel.

2 § I denna lag betyder

bensin: ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 11 41, 2710 11 45, 2710 11 49, 2710 11 51 eller 2710 11 59,

biodrivmedel: vätskeformiga bränslen som framställs av biomassa och som är avsedda för motordrift,

biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall,

dieselbränsle: ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 19 41 eller 2710 19 45,

koldioxidekvivalent: den mängd dikväveoxid eller metan som medför en lika stor klimatpåverkan som ett kilogram koldioxid,

KN-nr: nummer i Kombinerade nomenklaturen enligt kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan,

reduktionsplikt: skyldighet att minska utsläppen av växthusgaser i ett livscykelperspektiv per energienhet från reduktionspliktigt bensin eller reduktionspliktigt dieselbränsle genom inblandning av biodrivmedel,

reduktionspliktigt bensin: bensin som innehåller högst 98 volymprocent biodrivmedel,

reduktionspliktigt energimängd: den energimängd reduktionspliktigt bensin, dock ej alkylatbensin enligt 5 § drivmedelslagen (2011:319), eller reduktionspliktigt dieselbränsle som inte har försetts med märk- och färgämnen enligt 2 kap. 8 § lagen (1994:1776) om skatt på energi och som motsvarar de volymer av respektive bränsle som skattskyldighet har inträtt för under ett kalenderår enligt 5 kap. lagen om skatt på energi,

reduktionspliktigt dieselbränsle: dieselbränsle som innehåller högst 98 volymprocent biodrivmedel, och

växthusgas: koldioxid, metan, och dikväveoxid.

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) prövar frågor enligt denna lag och utövar tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Reduktionsplikt

4 § Den som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § 1 och 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi för reduktionspliktigt energimängd har en reduktionsplikt och ska skriftligen anmäla detta till tillsynsmyndigheten senast två veckor efter det att reduktionsplikten började.

5 § Den som har en reduktionsplikt ska minska utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle, för

1. bensin med minst 2,6 procent, och

2. dieselbränsle med minst 19,3 procent.

6 § Reduktionsplikten får endast uppfyllas genom inblandning av biodrivmedel som uppfyller hållbarhetskriterierna enligt lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

Överlåtelse av utsläppsminskning

7 § Om den som har en reduktionsplikt har minskat utsläppen mer än vad som anges i denna lag får överskottet från föregående kalenderår överlätas och tillgodoräknas någon annan som har en reduktionsplikt för samma bränsle och år om aktörerna skriftligen har kommit överens om det.

Redovisning av reduktionsplikt

8 § Den som har en reduktionsplikt ska senast den 1 april varje år redovisa till tillsynsmyndigheten hur reduktionsplikten har uppfyllts under det föregående kalenderåret. Överlåtelse av utsläppsminskning ska särskilt redovisas till myndigheten.

Förseningsavgift och reduktionspliktsavgift

9 § En förseningsavgift på 1 000 kronor ska tas ut av den som har en reduktionsplikt om denne inte lämnar en sådan redovisning som avses i 8 § senast vid den tidpunkt som anges i den bestämmelsen.

Tillsynsmyndigheten får sätta ned eller avstå från att ta ut en förseningsavgift om det finns synnerliga skäl.

10 § En reduktionspliktsavgift ska tas ut av den som har en reduktionsplikt om denne inte har uppfyllt denna plikt för ett kalenderår.

Avgiften ska motsvara högst 7 kronor per kilogram koldioxid eller koldioxidekvivalenter som saknas vid uppfyllande av reduktionsplikten.

Tillsynsmyndigheten får sätta ned eller avstå från att ta ut en reduktionspliktsavgift om det finns synnerliga skäl.

Indrivning

11 § Om en förseningsavgift eller en reduktionspliktsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning ska avgiften lämnas för indrivning. Vid indrivning får verkställighet enligt utskningsbalken ske.

Skyldighet att spara uppgifter

12 § Den som har eller har haft en reduktionsplikt ska spara uppgifter som har betydelse för reduktionsplikten i sju år från utgången av det kalenderår som uppgifterna avser.

Tillsyn

13 § Den som har eller har haft en reduktionsplikt ska på tillsynsmyndighetens begäran lämna de upplysningar och de handlingar som myndigheten behöver för tillsynen.

14 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden som behövs för tillsynen och för att se till att den som har en reduktionsplikt fullgör sina skyldigheter enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Bemyndiganden

15 § Regeringen får meddela föreskrifter om förseningsavgift och om reduktionspliktsavgift.

16 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. hur reduktionsplikten ska uppfyllas,
2. beräkning av den reduktionspliktiga energimängden,
3. beräkning av växthusgasutsläpp och koldioxidekvivalenter,
4. överlåtelse av utsläppsminskning, och
5. redovisning av reduktionsplikt och av överlåtelse om utsläppsminskning.

Överklagande

17 § Tillsynsmyndighetens beslut om förseningsavgift enligt 9 §, reduktionspliktsavgift enligt 10 § och om föreläggande enligt 14 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs för överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
  2. År 2018 ska den reduktionspliktiga energimängden omfatta månaderna juli–december.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:xxx) om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2017:xxx) om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 1.1.

Föreslagen lydelse

5 §

Den som har en reduktionsplikt ska minska utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle, för

1. bensin med minst 2,6 procent, och
  2. dieselbränsle med minst 19,3 procent.
2. dieselbränsle med minst 20 procent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:xxx) om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensen och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2017:xxx) om reduktionsplikt i fråga om växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensen och dieselbränslen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 1.2.

Föreslagen lydelse

5 §

Den som har en reduktionsplikt ska minska utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensen eller fossilt dieselbränsle, för

1. bensen med minst 2,6 procent, och	1. bensen med minst 4,2 procent, och
2. dieselbränsle med minst 19,3 procent.	2. dieselbränsle med minst 21 procent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

Härigenom föreskrivs att 3 a kap. 2 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a kap.

2 §¹

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 c, 3 d eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

1. inte är livsmedelsbaserat, eller
2. är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 b, eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

1. inte är livsmedelsbaserat, eller
2. är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2015:838

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi att 7 kap. 3 a § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. **3 a §¹**

För andra bränslen än de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle, göra avdrag för

1. energiskatt med 63 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 92 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motor-bränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

Avdrag får göras upp till ett belopp som motsvarar skatten på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Första stycket gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Första stycket gäller dock inte för biogas.

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motor-bränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2016:791.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 7 kap. 3 d § ska upphöra att gälla,
dels att 1 kap. 11 a §, 2 kap. 1 och 1 b §§, 7 kap. 3 a och 3 c §§, ska ha följande lydelse
dels att det ska införas en ny paragraf, 7 kap. 3 b §, av följande lydelse.

Lydelse enligt promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 8,
15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §,
18. 11 kap. 10 §,
19. 9 kap. 5 och 5 a §§.

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a och 3 b §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 § första stycket 1,
13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 14 § första stycket 2,
14. 11 kap. 9 § första stycket 8,
15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §,
18. 11 kap. 10 §,
19. 9 kap. 5 och 5 a §§.

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 3 d § 2016:791.

*Nuvarande lydelse***2 kap.****1 §²**

Energiskatt och koldioxidskatt ska, om inte annat följer av andra stycket eller 1 b §, betalas för följande bränslen med angivna belopp:

	KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
			Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
1.	2710 11 41, 2710 11 45 eller 2710 11 49	Bensin som uppfyller krav för			
		a) miljöklass 1			
		– motorbensin	3 kr 72 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	6 kr 31 öre per liter
		– alkylatbensin	1 kr 93 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	4 kr 52 öre per liter
		b) miljöklass 2	3 kr 75 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	6 kr 34 öre per liter
2.	2710 11 31, 2710 11 51 eller 2710 11 59	Annan bensin än som avses under 1 eller 7	4 kr 53 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	7 kr 12 öre per liter
3.	2710 19 21, 2710 19 25, 2710 19 41–2710 19 49 eller 2710 19 61–2710 19 69	Eldningsolja, dieselbrännolja, fotogen, m.m. som			
		a) har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350°C,	846 kr per m ³	3 204 kr per m ³	4 050 kr per m ³
		b) inte har försetts med märk- och färgämnen och ger minst 85 volymprocent destillat vid 350°C, tillhörig miljöklass 1	2 355 kr per m ³	3 204 kr per m ³	5 559 kr per m ³

² Senaste lydelse 2015:747.

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp			
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt	
	miljöklass 2	2 634 kr per m ³	3 204 kr per m ³	5 838 kr per m ³	
	miljöklass 3 eller inte tillhör någon miljöklass	2 779 kr per m ³	3 204 kr per m ³	5 983 kr per m ³	
4.	2711 12 11–2711 19 00	Gasol m.m. som används för			
	a) drift av motordrivet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	
	b) annat ändamål än som avses under a	1 087 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	4 457 kr per 1 000 kg	
5.	2711 11 00, 2711 21 00	Naturgas som används för			
	a) drift av motordrivet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	
	b) annat ändamål än som avses under a	935 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	3 334 kr per 1 000 m ³	
6.	2701, 2702 eller 2704	Kol och koks	643 kr per 1 000 kg	2 788 kr per 1 000 kg	3 431 kr per 1 000 kg
7.	2710 11 31	Flygbensin med en blyhalt om högst 0,005 gram per liter	3 kr 75 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	6 kr 34 öre per liter

I fall som avses i 4 kap. 1 § 7 och 8 samt 12 § 4 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränslets olika användningssätt. I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 a och b och 12 § 5 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar

1. skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats utan skatt,

2. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats med skatt,

3. skatten som gäller för annat bränsle enligt första stycket, om sådant bränsle i annat fall än som avses i 1 har förvärvats utan skatt,

4. skatten som gäller för det bränsle enligt första stycket som det använda bränslet anses likvärdigt med enligt 3 eller 4 §, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats utan skatt, och

5. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats med skatt som motsvarar skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 c tillämpas tredje stycket 1–3 avseende flygfotogen (KN-nr 2710 19 21).

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Energiskatt och koldioxidskatt ska, om inte annat följer av andra stycket eller 1 b §, betalas för följande bränslen med angivna belopp:

	KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
			Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
1.	2710 11 41, 2710 11 45 eller 2710 11 49	Bensin som uppfyller krav för a) miljöklass 1 – motorbensin – alkylatbensin b) miljöklass 2	3 kr 85 öre per liter 1 kr 95 öre per liter 3 kr 89 öre per liter	2 kr 57 öre per liter 2 kr 57 öre per liter 2 kr 57 öre per liter	6 kr 42 öre per liter 4 kr 52 öre per liter 6 kr 46 öre per liter
2.	2710 11 31, 2710 11 51 eller 2710 11 59	Annan bensin än som avses under 1 eller 7	4 kr 72 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	7 kr 29 öre per liter
3.	2710 19 21, 2710 19 25, 2710 19 41–2710 19 49 eller 2710 19 61–2710 19 69	Eldningsolja, dieselbrännolja, fotogen, m.m. som a) har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350°C, b) inte har försetts med märk- och färgämnen och ger minst 85 volymprocent destillat vid 350°C, tillhörig miljöklass 1 miljöklass 2 miljöklass 3 eller inte tillhör någon miljöklass	867 kr per m ³ 2 334 kr per m ³ 2 632 kr per m ³ 2 786 kr per m ³	3 284 kr per m ³ 2 191 kr per m ³ 2 191 kr per m ³ 2 191 kr per m ³	4 151 kr per m ³ 4 525 kr per m ³ 4 823 kr per m ³ 4 977 kr per m ³

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		Summa skatt
		Energiskatt	Koldioxidskatt	
4. 2711 12 11–2711 19 00	Gasol m.m. som används för a) drift av motordrivet fordon, fartyg eller luftfartyg b) annat ändamål än som avses under a	0 kr per 1 000 kg	3 455 kr per 1 000 kg	3 455 kr per 1 000 kg
5. 2711 11 00, 2711 21 00	Naturgas som används för a) drift av motordrivet fordon, fartyg eller luftfartyg b) annat ändamål än som avses under a	0 kr per 1 000 m ³	2 459 kr per 1 000 m ³	2 459 kr per 1 000 m ³
6. 2701, 2702 eller 2704	Kol och koks	659 kr per 1 000 kg	2 858 kr per 1 000 kg	3 517 kr per 1 000 kg
7. 2710 11 31	Flygbensin med en blyhalt om högst 0,005 gram per liter	3 kr 89 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	6 kr 46 öre per liter

I fall som avses i 4 kap. 1 § 7 och 8 samt 12 § 4 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränslets olika användningssätt. I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 a och b och 12 § 5 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar

1. skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats utan skatt,

2. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats med skatt,

3. skatten som gäller för annat bränsle enligt första stycket, om sådant bränsle i annat fall än som avses i 1 har förvärvats utan skatt,

4. skatten som gäller för det bränsle enligt första stycket som det använda bränslet anses likvärdigt med enligt 3 eller 4 §, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats utan skatt, och

5. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats med skatt som motsvarar skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 c tillämpas tredje stycket 1–3 avseende flygfotogen (KN-nr 2710 19 21).

Nuvarande lydelse

För kalenderåret 2017 och efterföljande kalenderår ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen efter en årlig omräkning enligt andra stycket. Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som ska tas ut för påföljande kalenderår.

För bränslen som avses i

1. 1 § första stycket 3 a samt 4–6 ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket,

2. 1 § första stycket 1, 2, 3 b och 7 ska

a) koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna koldioxidskattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket, och

b) energiskatt betalas med belopp som motsvarar summan av de i 1 § angivna energiskatte- och koldioxidskattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket med ett årligt tillägg av två procentenheter, med avdrag för det omräknade koldioxidskattebeloppet enligt a.

Med jämförelsetal avses det värde, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2015.

Beloppen enligt andra stycket 1, 2 a och 2 b avrundas var för sig till hela kronor och ören.

Lydelse enligt lagförslag 1.5

För andra bränslen än de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle, göra avdrag för

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av bio-massa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motor-bränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan

*Föreslagen lydelse*1 b §³

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen efter en årlig omräkning enligt andra stycket. Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som ska tas ut för påföljande kalenderår.

Med jämförelsetal avses det värde, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Föreslagen lydelse

7 kap.

3 a §

För bränslen som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 och som till mer än 98 volymprocent framställts av biomassa och som den skattskyldige förbrukat eller sålt som motorbränsle får den skattskyldige, på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa, göra avdrag för energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent.

³ Senaste lydelse 2015:747.

beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

Avdrag får göras upp till ett belopp som motsvarar skatten på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Första stycket gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Första stycket gäller dock inte för biogas.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 b §⁴

För andra bränslen än biogas eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle, göra avdrag för

1. energiskatt med 63 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 92 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnistända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

3 c §⁵

För bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1 eller 2 och som den skattskyldige förbrukat eller sålt som motorbränsle får den skattskyldige, på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa, göra

Avdrag enligt 3 a och 3 b §§ medges endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett

⁴ Tidigare 7 kap. 3 b § upphävd genom 2014:1496.

⁵ Senaste lydelse 2016:791.

avdrag för

1. energiskatt med 88 procent och koldioxidskatt med 100 procent om beståndsdelen utgörs av etanol, och

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent om beståndsdelen utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 och som framställts av biomassa.

Om ett bränsle som framställts av biomassa utgör ett bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1 eller 2, får i stället avdrag göras för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent för den andel av motorbränslet som bränslet utgör.

Första och andra styckena gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelen omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Om beståndsdelen utgörs av etanol medges skattebefrielse enligt denna paragraf endast om den skattskyldige har framställt eller anskaffat denna etanol eller motsvarande mängd etanol, vilken vid import eller framställning inom EU har hänförs till KN-nr 2207 10 00 (odenaturerad etanol).

anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 10 § vägtrafikskattelagen (2006:227) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.
10 §¹

Bränslefaktorn är 2,37.

Bränslefaktorn är 2,49.

Miljötillägget är

- a) 500 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången före utgången av år 2007, och
- b) 250 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2007.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för vägtrafikskatt som avser tid före den 1 juli 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2014:1502.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt

Härigenom föreskrivs att bilagan till lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bilaga

Fordonsskatt					
Fordonsslag	Skattevikt, kilogram			Skatt, kronor	
				grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen
A	Personbilar klass I				
1.	Personbilar klass I som inte kan drivas med dieselolja				
	0	–	900	913	0
	901	–		1 129	214
2.	Personbilar klass I som kan drivas med dieselolja				
	0	–	900	2 298	0
	901	–		2 863	564
B	Lätta bussar				
1.	Lätta bussar som inte kan drivas med dieselolja				
	0	–	1 300	889	0
	1 301	–	1 600	1 098	187
	1 601	–	3 000	1 660	147
	3 001	–	3 500	3 713	0
2.	Lätta bussar som kan drivas med dieselolja				
	0	–	1 300	2 496	0
	1 301	–	1 600	2 665	66
	1 601	–	3 000	2 863	198
	3 001	–	3 500	5 642	0
C	Lätta lastbilar och personbilarklass II				
1.	Lätta lastbilar och personbilar klass II som inte kan drivas med dieselolja				
	0	–	1 300	889	0
	1 301	–	1 600	1 098	187
	1 601	–	3 000	1 660	147
	3 001	–		3 713	0
2.	Lätta lastbilar och person bilar				
	0	–	1 300	2 496	0

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram		Skatt, kronor		
			grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
klass II som kan drivas med dieselolja	1 301	–	1 600	2 665	66
	1 601	–	3 000	2 863	198
	3 001	–		5 642	0

*Föreslagen lydelse*Bilaga¹**Fordonsskatt**

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram		Skatt, kronor		
			grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
A Personbilar klass I					
1. Personbilar klass I som inte kan drivas med dieselolja	0	–	900	913	0
	901	–		1 129	214
2. Personbilar klass I som kan drivas med dieselolja	0	–	900	2 630	0
	901	–		2 940	579
B Lätta bussar					
1. Lätta bussar som inte kan drivas med dieselolja	0	–	1 300	889	0
	1 301	–	1 600	1 098	187
	1 601	–	3 000	1 660	147
	3 001	–	3 500	3 713	0
2. Lätta bussar som kan drivas med dieselolja	0	–	1 300	2 653	0
	1 301	–	1 600	2 737	68
	1 601	–	3 092	2 940	203

¹ Senaste lydelse 2014:1503.

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram			Skatt, kronor	
				grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen
	3 001	–	3 500	5 794	0
C	Lätta lastbilar och personbilarklass II				
1.	Lätta lastbilar och personbilar klass II som inte kan drivas med diesellojja				
	0	–	1 300	889	0
	1 301	–	1 600	1 098	187
	1 601	–	3 000	1 660	147
	3 001	–		3 713	0
2.	Lätta lastbilar och person bilar klass II som kan drivas med diesellojja				
	0	–	1 300	2 563	0
	1 301	–	1 600	2 737	68
	1 601	–	3 000	2 940	203
	3 001	–		5 794	0

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för fordonsskatt som avser tid före den 1 juli 2018.

3 Förteckning över remissinstanserna

Remissen har skickats till följande remissinstanser.

Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Linköping, Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kommerskollegium, Naturvårdsverket, Skatteverket, Tullverket, Konjunkturinstitutet, Statskontoret, Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), Konsumentverket, Statens energimyndighet, Trafikverket, Transportstyrelsen, Trafikanalys, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk, Regelrådet, 2030 sekretariatet, BIL Sweden, Chalmers tekniska högskola, Energiföretagen Sverige AB, Energigas Sverige, Fossilfritt Sverige, Greenpeace, Gröna Bilister, Göteborgs kommun, Hela Sverige ska leva, Innovations- och kemiindustrierna i Sverige AB (IKEM), Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA), Kungliga tekniska högskolan (KTH), Landstinget i Västernorrlands län, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Lunds tekniska högskola, Malmö kommun, Motorhistoriska Riksförbundet, Motormännen, Näringslivets regelnämnd (NNR), Region Jämtland-Härjedalen, Skåne läns landsting, SmåKom, Skogsentreprenörerna, Skogsindustrierna, Skärgårdarnas Riksförbund, Stockholms landsting Trafikförvaltningen, Stockholms kommun, Svenska Bioenergiföreningen (Svebio), Svenska Naturskyddsföreningen, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet (SPBI), Svensk Bensinhandel, Svensk Kollektivtrafik, Svensk Sjöfart, Svenskt Flyg, Svenskt Näringsliv, Sveriges kommuner och Landsting (SKL), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Sveriges Åkeriföretag, Sweboat, Transportföretagen, Tågoperatörerna, Världsnaturfonden och Västra Götalandsregionen Kollektivtrafikavdelningen.

Följande remissinstanser har kommit in med yttrande.

Kammarrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Falun, Förvaltningsrätten i Linköping, Domstolsverket, Kommerskollegium, Naturvårdsverket, Skatteverket, Tullverket, Konjunkturinstitutet, Statskontoret, VTI, Konsumentverket, Energimyndigheten,

Trafikverket, Transportstyrelsen, Trafikanalys, KTH, Tillväxtverket, Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Regelrådet, 2030-sekretariatet, BIL Sweden, Energiföretagen Sverige AB, Energigas Sverige, Göteborgs kommun, IKEM, Landstinget i Västernorrlands län, Lunds tekniska högskola, LRF, Malmö kommun, Motorhistoriska Riksförbundet, Naturskyddsföreningen, NNR, Region Jämtland-Härjedalen, Skåne läns landsting, Skogsindustrierna, Stockholms läns landsting, Stockholms kommun, SKL, KSLA, Svenskt Näringsliv, Sveriges Åkeriföretag, Svebio, SPBI, Svensk Bensinhandel, Svensk kollektivtrafik, Svensk Sjöfart, Transportföretagen och Västra Götalandsregionen Kollektivtrafikavdelningen.

Följande remissinstanser har inte yttrat sig eller meddelat att man avstår från att yttra sig.

Tillväxtanalys, Sveriges lantbruksuniversitet och Skärgårdarnas Riksförbund.

Utöver remisslistan har även följande kommit in med yttranden.

Avfall Sverige, Bergvik Skog AB, Holmen AB, SCA Forest Products AB, Sveaskog och Södra (Bergvik m.fl.), BioFuel Region AB, Circle K Sverige AB, EcoPar AB, E.ON Sverige AB, Jernkontoret, Klimatsvaret, Lantmännen, Magnus Nilsson Produktion, Neste AB, Näringslivets transportråd, OKQ8, Nature Associates, RenFuel K2B AB, Perstorp Bioproducts AB, Preem AB, Scandinavian Biogas Fuels AB, Klimatkommunerna, Scania CV AB, SEKAB Biofuels & Chemicals AB, St1 Sverige AB, Sveriges fordonsbyggares riksorganisation (SFRO), Sveriges motorcyklister (SMC), Värmlands Metanol AB, SveMin, Sveriges Bussföretag och Återvinningsindustrierna.

Efter remisstidens utgång har följande yttranden kommit in.

EcoPar AB (M2017/01969/Ee) och OKQ8 (M2017/01960/Ee).

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om en skyldighet att minska växthusgasutsläppen från bensin och dieselbränslen genom inblandning av biodrivmedel.

2 § I denna lag betyder

bensin: ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 11 41, 2710 11 45, 2710 11 49, 2710 11 51 eller 2710 11 59,

biodrivmedel: ett vätskeformigt bränsle som framställs av biomassa och som är avsett för motordrift,

biomassa: den biologiskt nedbrytbara delen av produkter, avfall och restprodukter av biologiskt ursprung från jordbruk, skogsbruk och därmed förknippad industri inklusive fiske och vattenbruk, liksom den biologiskt nedbrytbara delen av industriavfall och kommunalt avfall,

dieselbränsle: ett bränsle som är avsett för motordrift och omfattas av KN-nr 2710 19 41 eller 2710 19 45,

koldioxidekvivalent: den mängd växthusgas som medför en lika stor klimatpåverkan som ett kilogram koldioxid,

KN-nr: nummer i Kombinerade nomenklaturen enligt kommissionens förordning (EG) nr 2031/2001 av den 6 augusti 2001 om ändring av bilaga I till rådets förordning (EEG) nr 2658/87 om tulltaxe- och statistiknomenklaturen och om gemensamma tulltaxan,

reduktionsplikt: en skyldighet att minska utsläppen av växthusgaser i ett livscykelperspektiv per energienhet från reduktionspliktigt drivmedel genom inblandning av biodrivmedel,

reduktionspliktigt drivmedel: ett drivmedel som innehåller högst 98 volymprocent biodrivmedel och som skattskyldighet har inträtt för enligt 5 kap. lagen (1994:1776) om skatt på energi, om drivmedlet är

- en bensin som inte är en alkylatbensin enligt 5 § drivmedelslagen (2011:319), eller
- ett dieselbränsle som inte har försetts med märk- eller färgämnen enligt 2 kap. 8 § lagen om skatt på energi,

reduktionspliktig energimängd: den energimängd som motsvarar volymen reduktionspliktigt drivmedel under ett kalenderår,

växthusgas: koldioxid, metan och dikväveoxid.

3 § Den myndighet som regeringen bestämmer (tillsynsmyndigheten) prövar frågor enligt denna lag och utövar tillsyn över att lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs.

Reduktionsplikt

4 § Den som är skattskyldig enligt 4 kap. 1 § 1 och 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi för ett reduktionspliktigt drivmedel har reduktionsplikt och ska anmäla det till tillsynsmyndigheten senast två veckor efter det att reduktionsplikten började.

5 § Den som har reduktionsplikt ska för varje kalenderår se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med

1. minst 2,6 procent för bensin, och
2. minst 19,3 procent för dieselbränsle.

6 § De biodrivmedel som används för att uppfylla reduktionsplikten ska vara sådana att de anses som hållbara enligt lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

Överlåtelse av utsläppsminskning

7 § Om den som har reduktionsplikt har minskat utsläppen på det sätt som anges i denna lag och mer än vad som krävs enligt 5 §, får överskottet genom en skriftlig överenskommelse överlåtas till någon annan som har reduktionsplikt för samma typ av drivmedel och för samma år så att denne kan tillgodoräkna sig minskningen.

Redovisning av reduktionsplikt

8 § Den som har reduktionsplikt ska senast den 1 april varje år redovisa till tillsynsmyndigheten i vilken utsträckning och hur reduktionsplikten har uppfyllts under det föregående kalenderåret. Överlåtelse och förvärv av en utsläppsminskning ska framgå av redovisningen.

Förseningsavgift

9 § Tillsynsmyndigheten ska ta ut en förseningsavgift av den som har reduktionsplikt och inte redovisar enligt 8 § i rätt tid. Avgiften får vara högst 5 000 kronor.

Tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut avgiften, om det finns synnerliga skäl.

Reduktionspliktsavgift

10 § Tillsynsmyndigheten ska ta ut en reduktionspliktsavgift av den som har reduktionsplikt och inte har uppfyllt plikten för ett kalenderår. Avgiften får vara högst 7 kronor per kilogram koldioxidekvivalenter som i fråga om minskade växthusgasutsläpp kvarstår för att reduktionsplikten ska vara uppfylld.

Tillsynsmyndigheten får besluta att sätta ned eller avstå från att ta ut avgiften, om det finns synnerliga skäl.

Indrivning

11 § Om en förseningsavgift eller en reduktionspliktsavgift inte har betalats efter betalningsuppmaning ska avgiften lämnas för indrivning. Indrivningen får verkställas enligt utsökningsbalken.

Skyldighet att spara uppgifter

12 § Den som har eller har haft reduktionsplikt ska spara uppgifter som har betydelse för reduktionsplikten i tio år från utgången av det kalenderår som uppgifterna avser.

Tillsyn

13 § Den som har eller har haft reduktionsplikt ska på tillsynsmyndighetens begäran lämna de upplysningar och de handlingar som myndigheten behöver för tillsynen.

14 § Tillsynsmyndigheten får besluta de förelägganden som behövs för tillsynen och för att se till att den som har reduktionsplikt fullgör sina skyldigheter enligt denna lag och enligt föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

Bemyndiganden

15 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. hur reduktionsplikten ska uppfyllas,
2. beräkning av den reduktionspliktiga energimängden,
3. beräkning av växthusgasutsläpp och koldioxidekvivalenter, och
4. redovisning av reduktionsplikt.

16 § Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om förseningsavgiften och reduktionspliktsavgiften.

Överklagande

17 § Tillsynsmyndighetens beslut om förseningsavgift enligt 9 §, reduktionspliktsavgift enligt 10 § och om föreläggande enligt 14 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs för överklagande till kammarrätten.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
  2. År 2018 ska den reduktionspliktiga energimängden omfatta månaderna juli–december.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 1.1

Föreslagen lydelse

5 §

Den som har reduktionsplikt ska för varje kalenderår se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med

1. minst 2,6 procent för bensin, och
  2. minst 19,3 procent för dieselbränsle.
2. minst 20 procent för dieselbränsle.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (2017:000) om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 1.2

Föreslagen lydelse

5 §

Den som har reduktionsplikt ska för varje kalenderår se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläppen från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med

1. minst 2,6 procent för bensin, och
2. minst 20 procent för dieselbränsle.

1. minst 4,2 procent för bensin, och
2. minst 21 procent för dieselbränsle.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 3 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

3 a §¹

För andra bränslen än de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

1. energiskatt med 63 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 92 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motor-bränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

Avdrag får göras upp till ett belopp som motsvarar skatten på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Första stycket gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelens omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Första stycket gäller dock inte för biogas.

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motor-bränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2016:791.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 7 kap. 3 d § ska upphöra att gälla,
dels att 1 kap. 11 a §, 2 kap. 1 och 1 b §§ och 7 kap. 3 a och 3 c §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 7 kap. 3 b §, av följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
16. 11 kap. 10 §,
17. 11 kap. 12 §,
18. 11 kap. 12 a §,
19. 11 kap. 12 b §.

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a och 3 b §§,
11. 7 kap. 4 §,
12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
16. 11 kap. 10 §,
17. 11 kap. 12 §,
18. 11 kap. 12 a §,
19. 11 kap. 12 b §.

Nuvarande lydelse

2 kap.

1 §²

Energiskatt och koldioxidskatt ska, om inte annat följer av andra stycket eller 1 b §, betalas för följande bränslen med angivna belopp:

¹ Senaste lydelse av 7 kap. 3 d § 2016:791.

² Senaste lydelse 2015:747.

	KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
			Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
1.	2710 11 41, 2710 11 45 eller 2710 11 49	Bensin som uppfyller krav för a) miljöklass 1 – motorbensin – alkylatbensin b) miljöklass 2	3 kr 72 öre per liter 1 kr 93 öre per liter 3 kr 75 öre per liter	2 kr 59 öre per liter 2 kr 59 öre per liter 2 kr 59 öre per liter	6 kr 31 öre per liter 4 kr 52 öre per liter 6 kr 34 öre per liter
2.	2710 11 31, 2710 11 51 eller 2710 11 59	Annan bensin än som avses under 1 eller 7	4 kr 53 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	7 kr 12 öre per liter
3.	2710 19 21, 2710 19 25, 2710 19 41–2710 19 49 eller 2710 19 61–2710 19 69	Eldningsolja, dieselbrännolja, fotogen, m.m. som a) har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350°C, b) inte har försetts med märk- och färgämnen och ger minst 85 volymprocent destillat vid 350°C, tillhörig miljöklass 1 miljöklass 2 miljöklass 3 eller inte tillhör någon miljöklass	846 kr per m ³ 2 355 kr per m ³ 2 634 kr per m ³ 2 779 kr per m ³	3 204 kr per m ³ 3 204 kr per m ³ 3 204 kr per m ³ 3 204 kr per m ³	4 050 kr per m ³ 5 559 kr per m ³ 5 838 kr per m ³ 5 983 kr per m ³
4.	2711 12 11–2711 19 00	Gasol m.m. som används för a) drift av motordrivet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp			
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt	
	b) annat ändamål än som avses under a	1 087 kr per 1 000 kg	3 370 kr per 1 000 kg	4 457 kr per 1 000 kg	
5.	2711 11 00, 2711 21 00	Naturgas som används för			
	a) drift av motordrivnet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	
	b) annat ändamål än som avses under a	935 kr per 1 000 m ³	2 399 kr per 1 000 m ³	3 334 kr per 1 000 m ³	
6.	2701, 2702 eller 2704	Kol och koks	643 kr per 1 000 kg	2 788 kr per 1 000 kg	3 431 kr per 1 000 kg
7.	2710 11 31	Flygbensin med en blyhalt om högst 0,005 gram per liter	3 kr 75 öre per liter	2 kr 59 öre per liter	6 kr 34 öre per liter

I fall som avses i 4 kap. 1 § 7 och 8 samt 12 § 4 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränslets olika användningssätt.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 a och b och 12 § 5 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar

1. skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats utan skatt,

2. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats med skatt,

3. skatten som gäller för annat bränsle enligt första stycket, om sådant bränsle i annat fall än som avses i 1 har förvärvats utan skatt,

4. skatten som gäller för det bränsle enligt första stycket som det använda bränslet anses likvärdigt med enligt 3 eller 4 §, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats utan skatt, och

5. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats med skatt som motsvarar skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 c tillämpas tredje stycket 1–3 avseende flygfotogen (KN-nr 2710 19 21).

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Energiskatt och koldioxidskatt ska, om inte annat följer av andra stycket eller 1 b §, betalas för följande bränslen med angivna belopp:

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
1.	2710 11 41, 2710 11 45	Bensin som uppfyller krav för		

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp			
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt	
eller 2710 11 49	a) miljöklass 1 – motorbensin	3 kr 85 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	6 kr 42 öre per liter	
	– alkylatbensin	1 kr 95 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	4 kr 52 öre per liter	
	b) miljöklass 2	3 kr 89 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	6 kr 46 öre per liter	
2.	2710 11 31, 2710 11 51 eller 2710 11 59	Annan bensin än som avses under 1 eller 7	4 kr 72 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	7 kr 29 öre per liter
3.	2710 19 21, 2710 19 25, 2710 19 41–2710 19 49 eller 2710 19 61–2710 19 69	Eldningsolja, dieselbrännolja, fotogen, m.m. som			
	a) har försetts med märk- och färgämnen eller ger mindre än 85 volymprocent destillat vid 350°C,	867 kr per m ³	3 284 kr per m ³	4 151 kr per m ³	
	b) inte har försetts med märk- och färgämnen och ger minst 85 volymprocent destillat vid 350°C, tillhörig miljöklass 1	2 334 kr per m ³	2 191 kr per m ³	4 525 kr per m ³	
	miljöklass 2	2 632 kr per m ³	2 191 kr per m ³	4 823 kr per m ³	
	miljöklass 3 eller inte tillhör någon miljöklass	2 786 kr per m ³	2 191 kr per m ³	4 977 kr per m ³	
4.	2711 12 11–2711 19 00	Gasol m.m. som används för			
	a) drift av motordrivet fordon, fartyg eller luftfartyg	0 kr per 1 000 kg	3 455 kr per 1 000 kg	3 455 kr per 1 000 kg	
	b) annat ändamål än som avses under a	1 114 kr per 1 000 kg	3 455 kr per 1 000 kg	4 569 kr per 1 000 kg	

KN-nr	Slag av bränsle	Skattebelopp		
		Energiskatt	Koldioxidskatt	Summa skatt
5. 2711 11 00, 2711 21 00	Naturgas som används för a) drift av motordrivnet fordon, fartyg eller luftfartyg b) annat ändamål än som avses under a	0 kr per 1 000 m ³	2 459 kr per 1 000 m ³	2 459 kr per 1 000 m ³
6. 2701, 2702 eller 2704	Kol och koks	659 kr per 1 000 kg	2 858 kr per 1 000 kg	3 517 kr per 1 000 kg
7. 2710 11 31	Flygbensin med en blyhalt om högst 0,005 gram per liter	3 kr 89 öre per liter	2 kr 57 öre per liter	6 kr 46 öre per liter

I fall som avses i 4 kap. 1 § 7 och 8 samt 12 § 4 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränslets olika användningssätt.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 a och b och 12 § 5 tas skatt ut med ett belopp som motsvarar

1. skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats utan skatt,

2. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt första stycket 3 a har förvärvats med skatt,

3. skatten som gäller för annat bränsle enligt första stycket, om sådant bränsle i annat fall än som avses i 1 har förvärvats utan skatt,

4. skatten som gäller för det bränsle enligt första stycket som det använda bränslet anses likvärdigt med enligt 3 eller 4 §, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats utan skatt, och

5. skillnaden mellan de skattebelopp som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a respektive bränsle enligt första stycket 3 b, om bränsle enligt 3 eller 4 § har förvärvats med skatt som motsvarar skatten som gäller för bränsle enligt första stycket 3 a.

I fall som avses i 4 kap. 1 § 10 c tillämpas tredje stycket 1–3 avseende flygfotogen (KN-nr 2710 19 21).

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 b §³

För kalenderåret 2017 och efterföljande kalenderår ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen efter en årlig omräkning enligt andra stycket. Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som ska tas ut för påföljande

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen efter en årlig omräkning enligt andra stycket. Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som ska tas ut för påföljande

³ Senaste lydelse 2015:747.

kalenderår.

För bränslen som avses i

1. 1 § första stycket 3 a samt 4–6 ska energiskatt och koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna skattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket,

2. 1 § första stycket 1, 2, 3 b och 7 ska

a) koldioxidskatt betalas med belopp som motsvarar de i 1 § angivna koldioxidskattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket, och

b) energiskatt betalas med belopp som motsvarar summan av de i 1 § angivna energiskatte- och koldioxidskattebeloppen multiplicerade med jämförelsetalet enligt tredje stycket med ett årligt tillägg av två procentenheter, med avdrag för det omräknade koldioxidskattebeloppet enligt a.

Med jämförelsetal avses det värde, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2015.

Beloppen enligt andra stycket 1, 2 a och 2 b avrundas var för sig till hela kronor och ören.

kalenderår.

Med jämförelsetal avses det värde, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Lydelse enligt lagförslag 1.4

Föreslagen lydelse

7 kap.

3 a §

För *andra* bränslen än de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motorbränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

Avdrag får göras upp till ett belopp som motsvarar skatten på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa.

Första stycket gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på

För bränslen som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 och som till mer än 98 volymprocent framställts av biomassa och som en skattskyldig förbrukat eller sålt som motorbränsle får den skattskyldige, på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa, göra avdrag för energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent.

stödmottagare.

Första stycket gäller dock inte för biogas.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 b §⁴

För andra bränslen än biogas eller de som anges i 2 kap. 1 § första stycket 1, 2 eller 3 får en skattskyldig som har förbrukat eller sålt bränslet som motorbränsle göra avdrag för

1. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som framställts av biomassa och som utgör fettsyrametylester (Fame) enligt KN-nr 3824 90 99,

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av ett motor-bränsle för gnisttända motorer enligt KN-nr 3824 90 99 som framställts av biomassa och som utgör etanol, och

3. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent på den andel av motorbränslet som utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 eller 2 och som framställts av biomassa.

3 c §⁵

För bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1 eller 2 och som den skattskyldige förbrukat eller sålt som motorbränsle får den skattskyldige, på den andel av motorbränslet som utgörs av en eller flera beståndsdelar som framställts av biomassa, göra avdrag för

1. energiskatt med 88 procent och koldioxidskatt med 100 procent om beståndsdelan utgörs av etanol, och

Avdrag enligt 3 a och 3 b §§ medges endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelan omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

2. energiskatt med 100 procent och koldioxidskatt med 100 procent om beståndsdelan utgörs av någon annan beståndsdel än som anges i 1 och som framställts av biomassa.

Om ett bränsle som framställts av biomassa utgör ett bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1 eller 2, får i stället avdrag göras för energiskatt med 100 procent och för koldioxidskatt med 100 procent för den andel av motorbränslet som bränslet utgör.

⁴ Tidigare 7 kap. 3 b § upphävd genom 2014:1496.

⁵ Senaste lydelse 2016:791.

Första och andra styckena gäller endast om

1. motorbränslet eller beståndsdelen omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen och av ett anläggningsbesked enligt 3 a kap. samma lag,

2. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

3. uppgift lämnas om avdragets fördelning på stödmottagare.

Om beståndsdelen utgörs av etanol medges skattebefrielse enligt denna paragraf endast om den skattskyldige har framställt eller anskaffat denna etanol eller motsvarande mängd etanol, vilken vid import eller framställning inom EU har hän-förts till KN-nr 2207 10 00 (odenaturerad etanol).

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen

Härigenom föreskrivs att 3 a kap. 2 § lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a kap.

2 §¹

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 c, 3 d eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

Kontrollsystemet ska visa att ett biodrivmedel som läggs till grund för avdrag enligt 7 kap. 3 a, 3 b eller 4 § lagen (1994:1776) om skatt på energi

1. inte är livsmedelsbaserat, eller
2. är livsmedelsbaserat men har producerats i en anläggning som tagits i drift före den 31 december 2013 och inte är fullständigt avskriven.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2015:838.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-21

Närvarande: F.d. justitieråden Severin Blomstrand och Annika Brickman samt justitierådet Svante O. Johansson.

Reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

Enligt en lagrådsremiss den 8 juni 2017 har regeringen (Miljö- och energidepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen,
2. lag om ändring i lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen,
3. lag om ändring i lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen,
4. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
5. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
6. lag om ändring i lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Christina Nordenbladh och departementssekreteraren Magnus Lindbäck, biträdda av departementssekreterarna Andreas Kannesten och Viktor Gunnarsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen

5 §

Enligt paragrafen ska den som har reduktionsplikt för varje kalenderår se till att

utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden jämfört med utsläpp från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle minskar med minst 2,6 procent för bensin och minst 19,3 procent för dieselbränsle.

Uttrycket ”för varje kalenderår” ger närmast vid handen att den som har reduktionsplikt ska åstadkomma en årlig minskning med angivna procenttal i förhållande till de konstanta utsläppsmängderna från fossila bränslen. Såvitt kan utläsas av promemorians lagförslag jämfört med remissens (s. 47) är detta inte avsikten. Meningen är i stället att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden under varje kalenderår ska ligga på en så mycket lägre nivå än utsläppen från fossil bensin eller fossilt dieselbränsle som anges i paragrafens två punkter. Detta ska den reduktionspliktiga se till. En annan sak är att bestämmelsen är avsedd att ersättas med skärpta reduktionskrav i nya bestämmelser som ska gälla från år 2019 respektive år 2020.

Paragrafen kan ges förslagsvis följande utformning.

Den som har reduktionsplikt ska se till att utsläppen av växthusgaser från den reduktionspliktiga energimängden varje kalenderår understiger utsläpp från motsvarande energimängd fossil bensin eller fossilt dieselbränsle med

1. minst 2,6 procent för bensin och
2. minst 19,3 procent för dieselbränsle.

6 §

I bestämmelsen behandlas de krav som ställs på flytande biobränslen och biodrivmedel för att de ska uppfylla reduktionsplikten. De bränslen och drivmedel som används för att uppfylla reduktionsplikten måste vara hållbara enligt lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen. Enligt den lagen utfärdar tillsynsmyndigheten ett s.k. hållbarhetsbesked för ett biodrivmedel om det uppfyller hållbarhetskriterierna. Då ska drivmedlet anses som hållbart.

Av kommentaren till paragrafen framgår att tanken är att i de fall ett hållbarhetsbesked

utfärdats ska drivmedel som omfattas av beskedet också anses som hållbart. Det har vid föredragningen upplysts att det inte är meningen att tillsynsmyndigheten ska utföra någon egen hållbarhetsbedömning enligt den föreslagna lagen.

Lagrådet konstaterar att det i remissens förslag till 3 c § lagen om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi, används en formulering som bättre stämmer överens med hur förfarandet beskrivs i kommentaren till förevarande bestämmelse. Där anges bl.a. att bränsle eller beståndsdel som omfattas av ett hållbarhetsbesked enligt 3 kap. lagen (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen ska få avdrag. De här behandlade bestämmelserna reglerar uppenbarligen samma sak.

I det fortsatta arbetet bör övervägas att utforma förevarande bestämmelse på samma sätt som motsvarande bestämmelse i lagen om skatt på energi.

7 §

I paragrafen finns bestämmelser om överlåtelse av utsläppsminskning. Det föreskrivs att en sådan överenskommelse ska vara skriftlig. Vid föredragningen har kravet på skriftlighet motiverats med att det underlättar bevisningen om en överlåtelse.

Lagrådet ifrågasätter att ett skriftlighetskrav behövs. Av 8 § följer att en transaktion av en utsläppsminskning ska framgå av den redovisning som enligt paragrafen ska lämnas. Parterna lär vara i stånd att själva bedöma hur deras överenskommelse bör manifesteras.

13 §

I paragrafen föreskrivs att den som har eller har haft reduktionsplikt på tillsynsmyndighetens begäran ska lämna de upplysningar och handlingar som myndigheten behöver för tillsynen.

Enligt författningskommentaren innebär regleringen en skyldighet för de avsedda aktörerna att lämna de uppgifter som myndigheten begär. Så har emellertid inte

lagtexten utformats. För att undvika diskussioner om vad myndigheten kan behöva för tillsynen föreslår Lagrådet att paragrafen formuleras om så att de uppgiftsskyldiga ska lämna de uppgifter och handlingar som myndigheten begär. Det får förutsättas att myndigheten inte begär uppgifter eller handlingar som inte behövs för tillsynen, men det är inte nödvändigt att detta före-skrivs som ett villkor för rätten att begära uppgifter eller handlingar. Jämför den föreslagna regleringen i 14 och 17 §§.

Förslagen till lagar om ändring i lagen om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen (lagförslag 2 och 3).

Se vad Lagrådet har anfört under 5 § förslaget till lag om reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen.

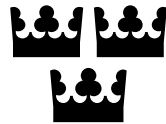
Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 13

Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon

Bilaga till avsnitt 6.16

Bilaga 13

Ett bonus–malus-system för nya lätta fordon

Innehållsförteckning

1	Promemorians sammanfattning.....	5
2	Promemorians lagförslag.....	6
	Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt.....	9
3	Förteckning över remissinstanserna.....	13
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	14
	Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227).....	14
	Förslag till lag om ändring i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt.....	17
5	Lagrådets yttrande.....	21

1 Promemorians sammanfattning

Ett bonus–malus-system är ett system där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället med en bonus medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt. Huvudmotivet för ett bonus–malus-system är att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp. Bonus–malus-systemet kan därmed komplettera de mer generellt verkande drivmedelsskatterna och bidra till att minska transportsektorns oljeberoende och klimatpåverkan. I promemorian föreslås att bonus–malus-systemet ska omfatta personbilar klass I, personbilar klass II, lätta bussar och lätta lastbilar. Det föreslås att det högsta bonusbeloppet på 45 000 kronor ges till de bilar som släpper ut noll gram koldioxid. Bonusen minskar därefter linjärt för varje gram koldioxid som bilen släpper ut. Det lägsta bonusbeloppet på 7 500 kronor ges till bilar som släpper ut högst 60 gram koldioxid. Gasbilar får en fast bonus på 7 500 kronor. Malus tas ut genom ett förhöjt belopp i fordonsskatten. För bensin- och dieseldrivna lätta fordon föreslås att ett förhöjt koldioxidbelopp tas ut under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången, vilket är ett nytt inslag i fordonsskattningen. Koldioxidbeloppet, inklusive nuvarande 22 kronor per gram koldioxid per kilometer vid blandad körning, ska då vara 77 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram upp till och med 140 gram. För koldioxidutsläpp över 140 gram per kilometer ska koldioxidbeloppet vara 100 kronor per gram koldioxid. Från år 4 och därefter är koldioxidbeloppet, precis som idag, 22 kronor per gram koldioxid per kilometer vid blandad körning. För fordon som kan drivas med bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol eller annan gas än gasol tas inget förhöjt koldioxidbelopp ut, vilket innebär att dessa fordon för samtliga år de är i trafik har ett koldioxidbelopp om 11 kronor per gram koldioxid som fordonet släpper ut utöver 95 gram per kilometer vid blandad körning. För alla lätta fordon tillkommer, som tidigare, ett grundbelopp på 360 kronor och för dieseldrivna lätta fordon även ett bränsletillägg och ett miljötillägg. I promemorian föreslås vidare att gränsen för när koldioxidbeloppet tas ut sänks

från 111 till 95 gram koldioxid per kilometer, vilket innebär en generell höjning av fordonsskatten. I promemorian föreslås även i det koldioxidbaserade systemet för fordonsskatt att bränslefaktorn för dieseldrivna fordon, vars syfte är att kompensera för att energiskatten på dieselbränsle är lägre än på bensin, görs om till ett bränsletillägg oberoende av den grundläggande fordonsskatten. Denna omläggning kommer att underlätta framtida förändringar av miljöstyrningen inom fordonsskattesystemet genom att konsekvenserna, blir mer logiska och, till skillnad från i dag, går åt samma håll för alla dieselfordon som träffas av den koldioxidrelaterade fordonsskatten. Miljötillägget för dieseldrivna fordon som uppfyller utsläppskraven för EURO 6 föreslås behållas för att reflektera att utsläppen av bl.a. kväveoxider från dieseldrivna fordon fortfarande ofta är betydligt högre i verklig körning. Den femåriga fordonsskattebefrielsen för mer miljöanpassade lätta fordon föreslås slopas men för fordon med utsläpp under 95 gram koldioxid per kilometer tas ingen förhöjd fordonsskatt ut. För motorcyklar föreslås att fordonsskatten ändras från 180 kronor till 360 kronor för ett skatteår. I promemorian lämnas vidare förslag om att fordonsskatten för personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar i det viktbaserade fordonsskattesystemet som gäller för äldre fordon ska justeras som en följd av att fordonsskatten höjs i det koldioxidbaserade systemet. De specifika utsläppen av koldioxid från nya bilar förväntas minska i en snabbare takt än tidigare, vilket även indirekt har positiva effekter på utsläppen av luftföroreningar. I syfte att garantera en ökad miljöstyrning är reformen utformad så att en offentligfinansiell säkerhetsmarginal skapas. Det nya bonus–malus-systemet med förhöjd fordonsskatt under tre år för bilar med högre utsläpp av koldioxid samt en bonus till mer miljöanpassade bilar förväntas ge ett överskott på 0,41 miljarder kronor 2018 och 0,22 miljarder kronor 2019. De övriga förändringarna av fordonsskatten bedöms öka skatteintäkterna med ca 0,49 miljarder kronor 2018 och 1,52 miljarder kronor 2019.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs i fråga om vägtrafikskattelagen (2006:227)
dels att 2 kap. 11 a § ska upphöra att gälla,
dels att 2 kap. 6, 7, 9 och 10 §§ och 5 kap. 14 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 1 kap. 6 b § och 2 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 b §

Uppgift om fordons utsläpp av koldioxid hämtas i vägtrafikregistret.

Om det för fordon finns uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, ska den uppgiften användas.

Om det för fordon finns uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid viktad/blandad körning, ska den uppgiften användas.

Om det för fordon finns flera uppgifter om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning eller viktad/blandad körning i vägtrafikregistret ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

2 kap.

6 §¹

Fordonsskatten för motorcyklar är 180 kronor för ett skatteår.

Fordonsskatten för motorcyklar är 360 kronor för ett skatteår.

7 §²

Fordonsskatten tas ut med ett grundbelopp och i förekommande fall ett koldioxidbelopp för

1. personbilar klass I som enligt uppgift i vägtrafikregistret är av fordonsår 2006 eller senare,
 2. personbilar klass I som är av tidigare fordonsår än 2006, men uppfyller kraven för miljöklass 2005, El eller Hybrid enligt bilaga 1 till den upphävda lagen (2001:1080) om motorfordons avgasrening och motorbränslen, och

3. personbilar klass II, lätta bussar och lätta lastbilar som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2010.

För bilar som kan drivas med dieselloolja ska summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet *multiplieras* med en *bränslefaktor* och ett miljötillägg *tas ut*.

För bilar som kan drivas med dieselloolja ska summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet *adderas* med ett *bränsletillägg* och ett miljötillägg.

¹ Senaste lydelse 2006:227.

² Senaste lydelse 2011:478.

9 §³

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. Uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret.

För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. Uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret.

Om det för fordon som avses i andra stycket finns uppgift om ett sådant fordons utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, ska den uppgiften användas.

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram.

För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram.

9 a §

För personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar av fordonsår 2018 eller senare som registreras i vägtrafikregistret den 1 juli 2018 eller senare ska, i stället för vad som sägs i 9 § om koldioxidbeloppet, andra stycket gälla under tid som infaller under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången.

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår summan av
- 77 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram, och
- 100 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram.

Första stycket gäller inte för fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol.

³ Senaste lydelse 2014:1502.

Bränslefaktorn är 2,37.

10 §⁴

Bränsletillägget är produkten av 12,88 och det antal gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer.

Miljötillegget är

- a) 500 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången före utgången av år 2007, och
- b) 250 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2007.

5 kap.

14 §⁵

Om skatt som enligt 12 och 13 §§ *skall* återbetalas inte har betalats *skall* den utestående skatten sättas ned.

Fordonsskatt enligt beslut som anges i 13 § behöver inte betalas om den understiger 200 kronor. Återbetalning *skall* inte göras av belopp som understiger 100 kronor.

Om skatt som enligt 12 och 13 §§ *ska* återbetalas inte har betalats *ska* den utestående skatten sättas ned.

Fordonsskatt enligt beslut som anges i 13 § behöver inte betalas om den understiger 1 500 kronor. Återbetalning *ska* inte göras av belopp som understiger 100 kronor.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. I fråga om 2 kap. 6, 7, 9 och 10 §§ gäller äldre bestämmelser fortfarande för vägtrafikskatt som avser tid före den 1 juli 2018.

3. Bestämmelsen i 2 kap. 11 a § gäller fortfarande för bilar som blivit skattepliktiga för första gången innan lagens ikraftträdande.

4. Bestämmelsen i 5 kap. 14 § i den äldre lydelsen gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

⁴ Senaste lydelse 2014:1502.

⁵ Senaste lydelse 2006:227.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt

Härigenom föreskrivs att bilagan till lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bilaga

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram			Skatt, kronor		
				grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
A	Personbilar klass I					
1.	Personbilar klass I som inte kan drivas med dieselolja			0 – 900	913	0
				901 –	1 129	214
2.	Personbilar klass I som kan drivas med dieselolja			0 – 900	2 298	0
				901 –	2 863	564
B	Lätta bussar					
1.	Lätta bussar som inte kan drivas med dieselolja			0 – 1 300	889	0
				1 301 – 1 600	1 098	187
				1 601 – 3 000	1 660	147
				3 001 – 3 500	3 713	0
2.	Lätta bussar som kan drivas med dieselolja			0 – 1 300	2 496	0
				1 301 – 1 600	2 665	66
				1 601 – 3 000	2 863	198
				3 001 – 3 500	5 642	0
C	Lätta lastbilar och personbilar klass II					
1.	Lätta lastbilar och personbilar klass II som inte kan drivas med dieselolja			0 – 1 300	889	0
				1 301 – 1 600	1 098	187
				1 601 – 3 000	1 660	147
				3 001 –	3 713	0

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram	Skatt, kronor			
		grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen		
2. Lätta lastbilar och personbilar klass II som kan drivas med dieselolja	0	–	1 300	2 496	0
	1 301	–	1 600	2 665	66
	1 601	–	3 000	2 863	198
	3 001	–		5 642	0

*Föreslagen lydelse**Bilaga¹*

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram	Skatt, kronor			
		grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen		
A Personbilar klass I					
1. Personbilar klass I som inte kan drivas med dieselolja	0	–	900	1 059	0
	901	–		1 310	248
2. Personbilar klass I som kan drivas med dieselolja	0	–	900	2 505	0
	901	–		3 121	615
B Lätta bussar					
1. Lätta bussar som inte kan drivas med dieselolja	0	–	1 300	1 031	0
	1 301	–	1 600	1 274	217
	1 601	–	3 000	1 926	171
	3 001	–	3 500	4 307	0
2. Lätta bussar som kan drivas med dieselolja	0	–	1 300	2 721	0
	1 301	–	1 600	2 905	72

¹ Senaste lydelse 2014:1503.

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram		Skatt, kronor		
			grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
	1 601	–	3 092	3 121	216
	3 001	–	3 500	6 150	0

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram	Skatt, kronor		
		grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
C	Lätta lastbilar och personbilar klass II			
1.	Lätta lastbilar och personbilar klass II som inte kan drivas med dieselolja	0 – 1 300 1 301 – 1 600 1 601 – 3 000 3 001 –	1 031 1 274 1 926 4 307	0 217 171 0
2.	Lätta lastbilar och person bilar klass II som kan drivas med dieselolja	0 – 1 300 1 301 – 1 600 1 601 – 3 000 3 001 –	2 721 2 905 3 121 6 150	0 72 216 0

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för fordonsskatt som avser tid före den 1 juli 2018.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Kamrarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Karlstad, Domstolsverket, Kommerskollegium, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Trafikverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI), Transportstyrelsen, Trafikanalys, Regelrådet, Sveriges Kommuner och Landsting, BIL Sweden, Energigas Sverige, Föreningen Elbil Sverige, Föreningen Gröna Bilister, Miljöförvaltningen i Stockholms kommun, Motorbranschens Riksförbund, Motormännens Riksförbund, Svenska Bioenergiföreningen (SVEBIO), Svenska Petroleum och Biodrivmedel Institutet (SPBI), Svenska Taxiförbundet, Svensk Kollektivtrafik, Svenskt Näringsliv, Sveriges MotorCyklister, Transportföretagen, Vätgas Sverige.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Centrum för transportstudier vid Kungliga Tekniska Högskolan, Landsorganisationen i Sverige (LO), Ledarna, Naturskyddsföreningen, Svenska Transportarbetareförbundet, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges Åkeriföretag, Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Utöver instanserna på remisslistan har yttranden även inkommit från Power Circle AB, DEFA, Husvagnsbranschens Riksförbund, Magnus Nilsson Produktion, Per-Göran Blomgren, Maskinentreprenörerna, 2030-sekretariatet, Energiföretagen Sverige, Sveriges Fordonsbyggares Riksorganisation, Klimatkommunerna, Företagarna, ASPO Sverige, Volkswagen Group Sverige, Volvo Cars, Sveriges Bussföretag, Sveriges Motorcykelhandlars Riksförbund, E.ON Sverige AB, Biltrafikens Arbetsgivareförbund, Elbilsalliansen Nissan-Renault, TESLA, Kjell Johansson och Birger Eneroth.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227)

Härigenom föreskrivs i fråga om vägtrafikskattelagen (2006:227)¹
dels att 2 kap. 11 a § ska upphöra att gälla,
dels att 2 kap. 6, 7, 9 och 10 §§ och 5 kap. 14 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 1 kap. 6 b § och 2 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

6 b §

Uppgift om fordons utsläpp av koldioxid hämtas i vägtrafikregistret.

Om det för fordon finns uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, ska den uppgiften användas. Om det finns flera sådana uppgifter ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Om det för fordon finns uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid viktad/blandad körning, ska den uppgiften användas. Om det finns flera sådana uppgifter ska det högsta värdet av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

Om det för andra fordon än sådana som avses i andra och tredje styckena finns flera uppgifter om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning ska det högsta av dessa beaktas vid bestämmande av fordonsskatt.

2 kap.

6 §

Fordonsskatten för motorcyklar är 180 kronor för ett skatteår.

Fordonsskatten för motorcyklar är 360 kronor för ett skatteår.

7 §²

Fordonsskatten tas ut med ett grundbelopp och i förekommande fall ett koldioxidbelopp för

1. personbilar klass I som enligt uppgift i vägtrafikregistret är av fordonsår 2006 eller senare,
2. personbilar klass I som är av tidigare fordonsår än 2006, men uppfyller kraven för miljöklass 2005, El eller Hybrid enligt bilaga 1 till den upphävda lagen (2001:1080) om motorfordons avgasrening och motorbränslen, och
3. personbilar klass II, lätta bussar och lätta lastbilar som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2010.

¹ Senaste lydelse av 2 kap. 11 a § 2012:761.

² Senaste lydelse 2011:478.

För bilar som kan drivas med dieselolja ska summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet multipliceras med en bränslefaktor och ett miljötillägg tas ut.

För bilar som kan drivas med dieselolja ska summan av grundbeloppet och koldioxidbeloppet adderas med ett bränsletillägg och ett miljötillägg.

9 §³

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. Uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret.

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår 22 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram.

För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 111 gram. Uppgift om fordonets utsläpp av koldioxid vid blandad körning hämtas i vägtrafikregistret.

För fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, är koldioxidbeloppet 11 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram.

Om det för fordon som avses i andra stycket finns uppgift om ett sådant fordons utsläpp av koldioxid vid drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol, ska den uppgiften användas.

9 a §

För personbilar, lätta bussar och lätta lastbilar av fordonsår 2018 eller senare som blir skattepliktiga för första gången den 1 juli 2018 eller senare ska, i stället för vad som sägs i 9 § om koldioxidbeloppet, andra stycket gälla under tid som infaller under de tre första åren från det att fordonet blir skattepliktigt för första gången.

Koldioxidbeloppet är för ett skatteår summan av
– 77 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 95 gram och upp till och med 140 gram, och
– 100 kronor per gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer utöver 140 gram.

Första stycket gäller inte för fordon som är utrustade med teknik för drift med en bränsleblandning som till övervägande del består av alkohol, eller helt eller delvis med annan gas än gasol.

³ Senaste lydelse 2014:1502.

Bränslefaktorn är 2,37.

10 §⁴

Bränsletillägget är produkten av 12,88 och det antal gram koldioxid som fordonet vid blandad körning släpper ut per kilometer.

Miljötilägget är

- a) 500 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången före utgången av år 2007, och
- b) 250 kronor för fordon som blivit skattepliktiga för första gången efter utgången av år 2007.

5 kap.

14 §

Om skatt som enligt 12 och 13 §§ *skall* återbetalas inte har betalats *skall* den utestående skatten sättas ned.

Fordonsskatt enligt beslut som anges i 13 § behöver inte betalas om den understiger 200 kronor. Återbetalning *skall* inte göras av belopp som understiger 100 kronor.

Om skatt som enligt 12 och 13 §§ *ska* återbetalas inte har betalats *ska* den utestående skatten sättas ned.

Fordonsskatt enligt beslut som anges i 13 § behöver inte betalas om den understiger 1 500 kronor. Återbetalning *ska* inte göras av belopp som understiger 100 kronor.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
  2. För vägtrafikskatt som avser tid före den 1 juli 2018 gäller 2 kap. 6, 7, 9 och 10 §§ i dess äldre lydelse.
  3. För bilar som för första gången blivit skattepliktiga före den 1 juli 2018 gäller 2 kap. 11 a § i den äldre lydelsen.
  4. Bestämmelsen i 5 kap. 14 § i den äldre lydelsen gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före den 1 juli 2018.

---

⁴ Senaste lydelse 2014:1502.

Förslag till lag om ändring i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt

Härigenom föreskrivs att bilagan till lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bilaga

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram	Skatt, kronor	
		grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen
A Personbilar klass I			
1. Personbilar klass I som inte kan drivas med dieselolja	0 – 900	913	0
	901 –	1 129	214
2. Personbilar klass I som kan drivas med dieselolja	0 – 900	2 298	0
	901 –	2 863	564
B Lätta bussar			
1. Lätta bussar som inte kan drivas med dieselolja	0 – 1 300	889	0
	1 301 – 1 600	1 098	187
	1 601 – 3 000	1 660	147
	3 001 – 3 500	3 713	0
2. Lätta bussar som kan drivas med dieselolja	0 – 1 300	2 496	0
	1 301 – 1 600	2 665	66
	1 601 – 3 000	2 863	198
	3 001 – 3 500	5 642	0
C Lätta lastbilar och personbilar klass II			
1. Lätta lastbilar och personbilar klass II som inte kan drivas med	0 – 1 300	889	0

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram		Skatt, kronor		
			grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
dieselolja	1 301	–	1 600	1 098	187
	1 601	–	3 000	1 660	147
	3 001	–		3 713	0
2. Lätta lastbilar och personbilar klass II som kan drivas med dieselolja	0	–	1 300	2 496	0
	1 301	–	1 600	2 665	66
	1 601	–	3 000	2 863	198
	3 001	–		5 642	0

*Föreslagen lydelse**Bilaga¹*

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram		Skatt, kronor		
			grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
A Personbilar klass I					
1. Personbilar klass I som inte kan drivas med dieselolja	0	–	900	1 059	0
	901	–		1 310	248
2. Personbilar klass I som kan drivas med dieselolja	0	–	900	2 505	0
	901	–		3 121	615
B Lätta bussar					
1. Lätta bussar som inte kan drivas med dieselolja	0	–	1 300	1 031	0
	1 301	–	1 600	1 274	217
	1 601	–	3 000	1 926	171

¹ Senaste lydelse 2014:1503.

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram			Skatt, kronor	
				grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen
	3 001	–	3 500	4 307	0
2. Lätta bussar som kan drivas med diesellojla	0	–	1 300	2 721	0
	1 301	–	1 600	2 905	72
	1 601	–	3 000	3 121	216
	3 001	–	3 500	6 150	0

Fordonsslag	Skattevikt, kilogram	Skatt, kronor		
		grundbelopp	tilläggsbelopp för varje helt hundratal kilogram över den lägsta vikten i klassen	
C	Lätta lastbilar och personbilar klass II			
1.	Lätta lastbilar och personbilar klass II som inte kan drivas med dieselolja	0 – 1 300 1 301 – 1 600 1 601 – 3 000 3 001 –	1 031 1 274 1 926 4 307	0 217 171 0
2.	Lätta lastbilar och person bilar klass II som kan drivas med dieselolja	0 – 1 300 1 301 – 1 600 1 601 – 3 000 3 001 –	2 721 2 905 3 121 6 150	0 72 216 0

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. För fordonsskatt som avser tid före den 1 juli 2018 gäller fortfarande äldre bestämmelser.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-07

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Ett bonus-malus-system för nya lätta fordon

Enligt en lagrådsremiss den 24 maj 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (2006:227),
2. lag om ändring i lagen (2006:228) med särskilda bestämmelser om fordonsskatt.

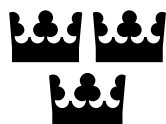
Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Helena Johansson och departementssekreteraren Viktor Gunnarsson.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 14

Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Bilaga till avsnitt 6.17, 6.18, 6.19 och 6.20

Bilaga 14

Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian.....	5
2	Promemorians lagförslag i berörda delar	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	6
	Förslag till lag om ändring i lag (1995:1667) om skatt på naturgrus.....	14
	Förslag till lag om ändring i lag (1999:673) om skatt på avfall.....	15
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	16
	Förslag till lag om ändring i lag (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik.....	18
	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	19
	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	22
	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	23
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	30
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	31
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	32
3	Förteckning över remissinstanserna.....	34
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	35
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	35
	Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus.....	44
	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:673) om skatt på avfall.....	45
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	46
	Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik.....	48

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	49
Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	52
Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	53
Förslag till lag om ändring i lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	60
Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	61
Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	63
5 Lagrådets yttrande.....	65

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att koldioxidskatten höjs för bränslen som förbrukas i vissa anläggningar som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsätter. Höjningar föreslås för bränslen som förbrukas i kraftvärmelanläggningar samt för bränslen som förbrukas vid annan värmeproduktion inom handelssystemet än den som sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i kraftvärmeproduktion.

I promemorian föreslås vidare skattenedsättningar på energiskatt på el för värmeföretag. Det föreslås att värmeföretagen ska ges rätt till återbetalning av skatt dels för förbrukning av el för framställning av värme och kyla för leverans till datorhallar, dels för s.k. hjälpförbrukning av el som sker för produktion av värme och kyla för leverans till vissa nedsättningsberättigande ändamål, bl.a. förbrukning i datorhallar och i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Det föreslås även att värmeföretagen ska vara stödmottagare i dessa fall samt för de befintliga skattenedsättningar som finns för värmeföretagens leveranser till nedsättningsberättigande ändamål. Det föreslås också bestämmelser om uppgiftslämnande samt om vissa begränsningar när det gäller möjligheterna att ta del av skattenedsättningarna.

I promemorian föreslås att försäkranssystemet för energiskatt på el slopas samtidigt som möjligheten att godkännas som frivilligt skattskyldig utvidgas till ändamål som har omfattats av försäkranssystemet. En återbetalningsmöjlighet införs för de inte är skattskyldiga men som förbrukar el för dessa ändamål. Vidare föreslås sänkt förbrukningsgräns för kvartalsvis återbetalning av energiskatten på el som förbrukas i större datacenter eller i industriell tillverkningsprocess samt att det för godkännande som frivilligt skattskyldig ska vara tillräckligt med en årlig elförbrukning för de nedsättningsberättigande ändamålen om mer än 10 gigawattimmar.

I promemorian föreslås även att den lägre energiskattenivån på el som gäller för el som förbrukas i större datacenter utvidgas till att även omfatta anläggningar med installerad effekt om minst 0,1 megawatt.

I promemorian föreslås en årlig omräkning av skattesatserna för naturgrus, avfall, kemikalier i viss elektronik och flygresor grundad på faktiska förändringar i konsumentprisindex för kalender-

året 2019 och efterföljande kalenderår. Betänkandet En svensk flygskatt (SOU 2016:83) bereds för närvarande inom Regeringskansliet. För naturgrusskatten och avfallsskatten föreslås den årliga omräkningen även beakta utvecklingen av bruttonationalprodukten genom en schablonuppräkningsmetod med två procentenheter.

Förslagen föranleder ändringar i lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus, lagen (1999:673) om skatt på avfall, lagen (2015:750) om ändring i lagen om skatt på energi, lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, lagen (2016:1073) om ändring i lagen om skatt på energi, lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244), lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen om skatt på energi, lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen om skatt på energi, lagen om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen, lagen om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen samt i förslaget till lag om skatt på flygresor enligt betänkandet En svensk flygskatt (SOU 2016:83).

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

2 Promemorians lagförslag i berörda delar

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 11 kap. 11 § ska upphöra att gälla,
dels att 1 kap. 11 b och 14 §§, 9 kap. 8 § och 11 kap. 6, 10, 12, 12 a, 12 b och 14 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas fem nya paragrafer, 9 kap. 5 a och 5 b §§ och 11 kap. 15, 16 och 17 §§, och närmast före 11 kap. 16 § en rubrik av följande lydelse.

*Lydelse enligt lagrådsremiss Utvidgad
 skattebefrielse för egenproducerad förnybar el*

Föreslagens lydelse

1 kap. 11 b §

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9,
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11, *eller*
3. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 12–18.

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9,
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11,
3. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 12–18, *eller*
 4. förbrukat elektrisk kraft eller bränsle för framställning av värme eller kyla som levererats för något av de ändamål som avses i 9 kap. 5 eller 5 a §.

Nuvarande lydelse

Föreslagens lydelse

14 §²

Med datorhall avses en anläggning

1. där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster, utövar sådan verksamhet, och

2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,5 megawatt.

Effekten för kyl- och fläktanläggningar får inte räknas med i den installerade effekten enligt första stycket.

Med datorhall avses en anläggning

1. där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster, utövar sådan verksamhet, och

2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,1 megawatt.

¹ Senaste lydelse av 11 kap. 11 § 2016:1073.

² Senaste lydelse 2016:1072.

9 kap.*5 a §*

Beskattningsmyndigheten medger efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft som denne förbrukat för framställning av värme och kyla som levererats för förbrukning i datorhall. Med förbrukning för framställning av värme och kyla avses även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme.

5 b §

Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukats samtidigt för framställning av värme eller kyla enligt 5 eller 5 a §, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Dock får fördelningen mellan bränslena väljas fritt.

8 §³

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2, 5 eller 6 §, och
2. minst 500 kronor i fall som avses i 3 §.

Sådan återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 1 § 10, 11 eller 2 a § får dock göras när den sammanlagda ersättningen uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2, 3 och 6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2 eller 6 §, och
2. minst 500 kronor i fall som avses i 3 §.

Rätt till återbetalning enligt 5 och 5 a §§ föreligger endast för den del av den sammanlagda ersättningen som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

11 kap.*6 §⁴*

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka elektrisk kraft i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall.

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka mer än 10 gigawattimmar elektrisk kraft per kalenderår

1. i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,
2. i huvudsak för kemisk reduktion eller i

³ Senaste lydelse 2016:505.

⁴ Senaste lydelse 2016:1072.

elektrolytiska processer,

5. vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 3, eller

4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter,

5. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter,

6. i en datorhall.

För ett sådant godkännande krävs att den sökande är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

*Lydelse enligt lagrådsremiss Utvidgad
skattebefrielse för egenproducerad förnybar el.*

Föreslagen lydelse

10 §⁵

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft, om

1. denne framställt den elektriska kraften från förnybara källor i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och

2. den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857).

Vad som anges i första stycket 1 om installerad generatoreffekt ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

3. annan energikälla utan generator, motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som avses i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. *Avdrag enligt första stycket får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare och avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på*

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser.

⁵ Lydelse enligt lagrådsremiss Utvidgad skattebefrielse för egenproducerad förnybar el.

stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser och endast om stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §⁶

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 a §⁷

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden

Återbetalning får endast göras om sökanden

⁶ Senaste lydelse 2016:1072.

⁷ Senaste lydelse 2016:1072.

1. inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,
 2. omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

3. lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

12 b §⁸

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat som landström.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme.

⁸ Senaste lydelse 2016:1072.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

14 §⁹

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

1. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, eller

2. i en datorhall.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning under en stödordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme och endast i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av föregående bestämmelser. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

⁹ Senaste lydelse 2016:1072.

eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

15 §

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i en datorhall.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Vissa villkor för avdrag och återbetalning av skatt

16 §

Ansökan om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft enligt 12–15 §§ ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigade ändamål, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Det gäller dock inte för återbetalning enligt 12 b §.

Ansökan om återbetalning ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

17 §

Avdrag eller återbetalning enligt 9 § första stycket 6, 7 eller 8, 10, 12, 12 a, 12 b, 14 eller 15 §

eller 9 kap. 5 eller 5 a § medges endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

2. den skattskyldige respektive sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare och stödets fördelning mellan stödmottagare.

Kraven i första stycket 2 gäller endast uppgifter rörande stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. För avdrag enligt 10 § och återbetalning enligt 12 a § gäller kraven i första stycket 2 för uppgifter rörande stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret.

---

1. Denna lag träder i kraft den 15 december 2017 i fråga om 11 kap. 6 § och i övrigt den 1 januari 2018.

2. Godkännande som frivilligt skattskyldig för ändamål i 11 kap. 6 § första stycket 3–9 gäller från och med det datum som anges i godkännandet, dock tidigast den 1 januari 2018.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lag (1995:1667) om skatt på naturgrus

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Skatten tas ut med 15 kronor per ton naturgrus.

3 §¹

Skatten tas ut med 15 kronor per ton naturgrus.

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska skatten betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017 med ett årligt tillägg av två procentenheter.

Beloppet enligt andra stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2015:470.

Förslag till lag om ändring i lag (1999:673) om skatt på avfall

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1999:673) om skatt på avfall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Avfallsskatt ska betalas med 500 kronor per ton avfall

Föreslagen lydelse

4 §¹

Avfallsskatt ska betalas med 500 kronor per ton avfall.

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska avfallsskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017 med ett årligt tillägg av två procentenheter.

Beloppet enligt andra stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2014:1499.

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 § och 9 kap. 5 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2015:750) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2015:750

Föreslagen lydelse

6 a kap.

2 §

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 b–11 medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 a eller 17 a, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 b, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 20 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 a medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 a medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 89 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 b, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 9 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

9 kap.

5 §

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–femte styckena, efter ansökan återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som förbrukats för framställning av värme som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9 a, 9 b, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § 2, 3 eller 5.

Återbetalning medges vid leverans för

1. tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller för yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, för

a) elektrisk kraft med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme,

b) råttallolja med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a,

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–femte styckena, efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som denne förbrukat för framställning av värme och kyla som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9 a, 9 b, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § första stycket 2, 3 eller 5. Med förbrukning för framställning av värme och kyla avses i fråga om återbetalning av skatt på elektrisk kraft även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

- c) andra bränslen än råttolja med 70 procent av energiskatten,
2. annat ändamål än som avses under 1, med hela energiskatten på elektrisk kraft och med hela energiskatten, koldioxidskatten och svavelskatten på bränsle.

Om leverans skett för tillverkningsprocessen i sådan industriell verksamhet som tillhör en verksamhetskategori som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/29/EG, medges dock återbetalning enligt

1. andra stycket 1 b med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a, och
2. andra stycket 1 c med 70 procent av energiskatten och 100 procent av koldioxidskatten.

Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukas samtidigt för denna värmeframställning, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Dock får fördelningen mellan bränslena väljas fritt. Motsvarande gäller för värme som har levererats från kraftvärmeproduktion.

För bensin och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b medges inte någon återbetalning av skatt enligt denna paragraf.

Förslag till lag om ändring i lag (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik¹ ska införas en ny paragraf, 3 b §, och närmast före 3 b § en ny rubrik av följande lydelse.

Skatteomräkning

3 a §

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska skatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 3 § andra och tredje styckena angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2016:1067.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi¹

dels att 11 kap. 11 § i lydelsen enligt lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska utgå,

dels att 11 kap. 5, 7 och 9 §§ i stället för lydelsen enligt den lagen ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen om skatt på energi ska införas en ny paragraf, 11 kap. 13 §, av följande lydelse.

Lydelse SFS 2016:1073

Föreslagen lydelse

11 kap.

5 §²

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),

2. är nättinnehavare,

3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 överför eller använder elektrisk kraft, som överförs utan skatt mot försäkringen enligt 11 §,

4. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §,

5. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

3. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §,

4. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

7 §³

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, eller
b) förbrukas av den skattskyldige,

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft tas i anspråk för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 eller överförs till någon annan, och

3. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 5, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldighet enligt första stycket 1 b inträder inte om skattskyldighet redan har inträtt.

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, eller
b) förbrukas av den skattskyldige, och

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 4, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

¹ Senaste lydelse av 11 kap. 11 § 2016:1073.

² Senaste lydelse 2016:1073.

³ Senaste lydelse 2016:1073.

9 §⁴

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats *eller överförts för förbrukning* i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats *eller överförts för att i huvudsak förbrukas* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats *eller överförts för förbrukning* vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats *eller överförts för förbrukning* vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats *eller överförts för förbrukning* i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, *om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd*, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, *om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd*,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § *av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd* för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per

1. förbrukats *hos den skattskyldige* i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats *hos den skattskyldige* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats *hos den skattskyldige* vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats *hos den skattskyldige* vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats *hos den skattskyldige* i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, eller
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde gällande skattesatsen enligt 3 § och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per

⁴ Senaste lydelse 2016:1073.

förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 6–8 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

13 §⁵

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

1. i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av 2.

Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 2 000 kronor per kalenderår.

⁵ Tidigare 13 § upphävd genom 2016:1073.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 53 kap. 5§ skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1077) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

53 kap.

5 §¹

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt

a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller

c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och

2. beslut om återbetalning eller kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12, 12 a, 12 b eller 14 § lagen (1994:1776) om skatt på energi.

2. beslut om återbetalning eller kompensation enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 5 a, 6, 8 a, 10 eller 11 § eller 11 kap. 12–15 §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi.

---

¹ Senaste lydelse 2016:1077.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2016:1079

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
	stycket 3 b			
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § lämnats eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverknings- processen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om		70 procent	100 procent	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
handel med utsläppsrätter				
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras				
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande enligt 2 kap. 9 § lämnats eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverknings- processen i industriell verksamhet	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
11. Om skatte-befrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruks- verksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	89 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	9 procent	–

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

*Lydelse enligt lagrådsremissen Utvidgad
skattebefrielse för egenproducerad förnybar el e*

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,	1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,	2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,	3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,	4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,	5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,	6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,	7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,	8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,	9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,	10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,	11. 7 kap. 4 §,
12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 § första stycket 1,	12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 14 § första stycket 2,	13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 8,	14. 11 kap. 9 § första stycket 8,
15. 11 kap. 12 §,	15. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,	16. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §,	17. 11 kap. 12 b §,
18. 11 kap. 10 §.	18. 11 kap. 10 §,
	19. 9 kap. 5 och 5 a §§.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

*Lydelse enligt lagförslag 2.10 i lagrådsremissen
Skatteförslag med anledning av energi-
överenskommelsen*

Föreslagen lydelse

7 kap. 1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
  - k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

*Lydelse enligt lagförslag 2.11 i lagrådsremissen
Skatteförslag med anledning av energi-
överenskommelsen*

Föreslagen lydelse

7 kap. 1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
  - k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§,
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats, och
13. den som betalar ut ersättning som är underlag för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

3 Förteckning över remissinstanserna

Följande remissinstanser har yttrat sig över promemorian: Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Tullverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Konsumentverket, Luleå tekniska universitet, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Svenska kraftnät, Statens energimyndighet, Energimarknadsinspektionen, Trafikverket, Transportstyrelsen, Trafikanalys, Konkurrensverket, Regelrådet, Avfall Sverige, ElektronikBranschen, Energiföretagen Sverige, Energigas Sverige, Företagarna, Innovations- och kemiindustrierna i Sverige (IKEM), Jernkontoret, Skogsindustrierna, Svenska Gjuteriföreningen, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet (SPBI), Svenskt Näringsliv, Sveriges Bergmaterialindustri, Sveriges Energiföreningars RiksOrganisation (SERO), Sveriges Hamnar, Sveriges Kommuner och Landsting, Teknikföretagen, The Node Pole och Återvinningsindustrierna.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Branschföreningen Tågoperatörerna, Företagarna, Naturskyddsföreningen, SveMin, Svensk Elförbrukarförening, Svensk Elektronik, och Svensk Handel.

Utöver instanserna på remisslistan har yttranden även inkommit från följande: Ekonomistyrningsverket, E.ON Sverige AB, Svenska Bioenergiföreningen (Svebio) och Vattenfall.

Yttranden över promemorians förslag avseende omräkning av skattesatserna på flygresor efter prisutveckling behandlas inte i denna lagrådsremiss.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 11 kap. 11 § ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 11 kap. 11 § ska utgå,
dels att 1 kap. 11 b och 14 §§, 9 kap. 8 § och 11 kap. 6, 10, 12, 12 a, 12 b och 14 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas sex nya paragrafer, 9 kap. 5 a och 5 b §§ och 11 kap. 13 a, 15, 16 och 17 §§, och närmast före 11 kap. 16 § en rubrik av följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:408

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 b §

Stödmottagare för skattebefrielse enligt denna lag är den som

1. förbrukat bränsle för något av de ändamål som avses i 11 a § 1–9,
2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11, *eller*
3. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 12–18.

2. i Sverige producerat motorbränslet eller fört in motorbränslet till Sverige genom införsel från annat EU-land eller import från tredjeland i fall som avses i 11 a § 10 eller 11,

3. förbrukat elektrisk kraft eller bränsle för framställning av värme eller kyla som levererats för något av de ändamål som avses i 11 a § 12, *eller*

4. förbrukat elektrisk kraft för något av de ändamål som avses i 11 a § 13–19.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §²

Med datorhall avses en anläggning

1. där en näringsidkare, som huvudsakligen bedriver informationstjänstverksamhet, informationsbehandling eller uthyrning av serverutrymme och tillhörande tjänster, utövar sådan verksamhet, och
  2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,5 megawatt.
- Effekten för kyl- och fläktanläggningar får inte räknas med i den installerade effekten enligt första stycket.

2. vars sammanlagda installerade effekt uppgår till minst 0,1 megawatt.

9 kap.

5 a §

Beskattningsmyndigheten medger efter ansökan från förbrukaren återbetalning av skatt på elektrisk kraft som denne förbrukat för framställning av värme eller kyla som levererats för förbrukning i

¹ Senaste lydelse av 11 kap. 11 § 2004:1197.

² Senaste lydelse 2016:1072.

datorball. Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.

Återbetalning medges med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme.

5 b §

Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukats samtidigt för framställning av värme eller kyla enligt 5 eller 5 a §, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Fördelningen mellan respektive bränsle får dock väljas fritt. Motsvarande gäller elektrisk kraft om den elektriska kraft som förbrukats vid framställningen av värmen eller kylan till någon del utgörs av elektrisk kraft som inte är skattepliktig eller elektrisk kraft för vilken en lägre skattenivå än den som anges i 11 kap. 3 § kan uppnås enligt bestämmelser i denna lag.

8 §³

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2, 5 eller 6 §, och
2. minst 500 kronor i fall som avses i 3 §.

Sådan återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 1 § 10, 11 eller 2 a § får dock göras när den sammanlagda ersättningen uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Rätt till återbetalning eller kompensation enligt 2, 3 och 6 §§ föreligger endast när ersättningen för ett kalenderkvartal uppgår till

1. minst 1 000 kronor i fall som avses i 2 eller 6 §, och

Rätt till återbetalning enligt 5 och 5 a §§ föreligger endast för den del av den sammanlagda ersättningen som överstiger 2 000 kronor per kalenderkvartal och endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och
2. sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kraven i tredje stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.

³ Senaste lydelse 2016:505.

11 kap.**6 §⁴**

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka elektrisk kraft *i mycket stor omfattning, om den övervägande delen av förbrukningen sker i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller i en datorhall.*

Som frivilligt skattskyldig får godkännas den som beräknas förbruka *mer än 10 gigawattimmar* elektrisk kraft *per kalenderår*

1. *i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,*

2. *i huvudsak för kemisk reduktion eller i huvudsak för elektrolytiska processer,*

3. *vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,*

4. *i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter,*

5. *i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, i den utsträckning förbrukningen inte omfattas av föregående punkter, eller*

6. *i en datorhall.*

För ett sådant godkännande krävs att den sökande är lämplig som frivilligt skattskyldig med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

Godkännande som frivilligt skattskyldig ska återkallas om förutsättningarna för godkännande inte längre finns eller om den frivilligt skattskyldige begär det. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte något annat anges i beslutet.

Lydelse enligt SFS 2017:408

Föreslagen lydelse

10 §

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft, om

1. den framställt den elektriska kraften från förnybara källor i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och

2. den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857).

Vad som anges i första stycket 1 om *installerad generatoreffekt* ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

3. annan energikälla utan generator, motsvaras

2. den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av *en* nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857).

Den *installerade generatoreffekten* ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, *i stället* motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, *i stället* motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

3. annan energikälla utan generator, *i stället*

⁴ Senaste lydelse 2016:1072.

av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som *avses* i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde *gällande skattesatsen enligt 3 §* och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. *Avdrag enligt första stycket får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare och avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret.* Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser och endast om stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd.

Nuvarande lydelse

motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som *anges* i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1.

Avdrag enligt första stycket medges med skillnaden mellan den *skattesats som gällde* vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående bestämmelser.

Föreslagen lydelse

12 §⁵

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten

⁵ Senaste lydelse 2016:1072.

medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 a §⁶

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i yrkesmässig vattenbruksverksamhet.

Återbetalning får endast göras om sökanden

1. inte är ett företag utan rätt till statligt stöd,
2. omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget, och

3. lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stöd-mottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 15 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras när skillnaden uppgår till minst 500 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan

Återbetalning får endast göras om sökanden omfattas av kategorin små och medelstora företag enligt bilaga 1 i kommissionens förordning (EU) nr 1388/2014 av den 16 december 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd till företag som är verksamma inom produktion, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

⁶ Senaste lydelse 2016:1072.

behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

12 b §⁷

Efter ansökan från förbrukaren beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat som landström.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare.

Kravet på uppgifter om stöd-mottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

13 a §

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

1. i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak för kemisk reduktion eller i huvudsak för elektrolytiska processer,

3. vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

---

⁷ Senaste lydelse 2016:1072.

4. i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av 2.

Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 2 000 kronor per kalenderår.

14 §⁸

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat

1. i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet, eller

2. i en datorhall.

Återbetalning får endast göras om sökanden inte är ett företag utan rätt till statligt stöd och sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om nedsättningens fördelning på respektive ändamål.

Kravet på uppgifter om stödmottagare gäller endast för den del av stödmottagarens sammanlagda nedsättning under en stödordning som under kalenderåret överstiger 50 000 euro.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Ansökan om återbetalning ska omfatta ett kalenderår och lämnas elektroniskt. Om sökanden beräknas förbruka elektrisk kraft i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning av energiskatt ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme och endast i den utsträckning rätt till återbetalning inte följer av föregående bestämmelser. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

⁸ Senaste lydelse 2016:1072.

det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

15 §

Efter ansökan från en förbrukare som inte är skattskyldig beslutar beskattningsmyndigheten om återbetalning av energiskatten på den elektriska kraft som denne förbrukat i en datorhall.

Rätt till återbetalning föreligger endast för skillnaden mellan det betalda skattebeloppet och 0,5 öre per kilowattimme. Återbetalning får dock endast göras för den del som överstiger 8 000 kronor per kalenderår.

Vissa villkor för avdrag och återbetalning av skatt

16 §

Ansökan om återbetalning av energiskatt på elektrisk kraft enligt 12–15 §§ ska omfatta ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka minst 150 000 kilowattimmar per kalenderår för dessa nedsättningsberättigande ändamål, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte längre finns.

Ansökan om återbetalning ska lämnas elektroniskt. Det gäller dock inte för återbetalning enligt 12 b §.

Ansökan om återbetalning ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade ansökan saknade behörighet att företräda sökanden.

17 §

Avdrag eller återbetalning enligt 9 § första stycket 6, 7 eller 8 eller enligt 10, 12, 12 a, 12 b, 14 eller 15 § medges endast om

1. stödmottagaren inte är ett företag utan rätt till statligt stöd, och

2. den skattskyldige respektive sökanden lämnar uppgifter om stödmottagare och stödets fördelning mellan stödmottagare.

Kraven i första stycket 2 gäller endast uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning

inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret. För avdrag enligt 10 § och återbetalning enligt 12 a § gäller kraven i första stycket 2 för uppgifter om stödmottagare vars sammanlagda nedsättning inom stödordningen genom avdraget eller återbetalningen överstiger 15 000 euro under kalenderåret.

---

1. Denna lag träder i kraft den 15 december 2017 i fråga om 11 kap. 6 § och i övrigt den 1 januari 2018.

2. Ett godkännande som frivilligt skattskyldig för ändamål i 11 kap. 6 § första stycket 1–4 gäller från och med det datum som anges i godkännandet, dock tidigast den 1 januari 2018.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Skatten tas ut med 15 kronor per ton naturgrus.

3 §¹

Skatten tas ut med 15 kronor per ton naturgrus.

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska skatten tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017 med ett årligt tillägg av två procentenheter.

Beloppet enligt andra stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2015:470.

Förslag till lag om ändring i lagen (1999:673) om skatt på avfall

Härigenom föreskrivs att 4 § lagen (1999:673) om skatt på avfall ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Avfallsskatt ska betalas med 500 kronor per ton avfall.

Föreslagen lydelse

4 §¹

Avfallsskatt ska betalas med 500 kronor per ton avfall.

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska avfallsskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar det i första stycket angivna skattebeloppet multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017 med ett årligt tillägg av två procentenheter.

Beloppet enligt andra stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång det omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2014:1499.

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 2 § och 9 kap. 5 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2015:750) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2015:750

Föreslagen lydelse

6 a kap.

2 §

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 b–11 medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 a *eller 17 a*, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 b, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 20 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 9 a medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 a medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 89 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

Om råttallolja förbrukas för ändamål som anges i 1 § 17 b, medges befrielse från energiskatten med ett belopp som motsvarar 9 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle enligt 2 kap. 1 § första stycket 3 a.

9 kap.

5 §

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–femte styckena, efter ansökan återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som *förbrukats* för framställning av värme som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9 a, 9 b, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § 2, 3 eller 5.

Beskattningsmyndigheten medger, i den omfattning som anges i andra–femte styckena, efter ansökan *från förbrukaren* återbetalning av skatt på elektrisk kraft och bränsle som *denne förbrukat* för framställning av värme *eller kyla* som levererats för ändamål som ger skattebefrielse enligt 6 a kap. 1 § 1, 6, 9 a, 9 b, 10, 11 eller 16 eller enligt 11 kap. 9 § första stycket 2, 3 eller 5. *Med förbrukning för framställning av värme eller kyla avses i fråga om återbetalning av skatt på elektrisk kraft även sådan förbrukning som skett i samband med framställningen för drift av pumpar, fläktar och andra hjälpanordningar som är nödvändiga för driften av anläggningen.*

Återbetalning medges vid leverans för

1. tillverkningsprocessen i industriell verksamhet eller för yrkesmässig jordbruks-, skogsbruks- eller vattenbruksverksamhet, för

a) elektrisk kraft med den del av energiskatten som överstiger 0,5 öre per kilowattimme,

b) råttallolja med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a,

- c) andra bränslen än råttolja med 70 procent av energiskatten,
2. annat ändamål än som avses under 1, med hela energiskatten på elektrisk kraft och med hela energiskatten, koldioxidskatten och svavelskatten på bränsle.

Om leverans skett för tillverkningsprocessen i sådan industriell verksamhet som tillhör en verksamhetskategori som anges i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG, senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/29/EG, medges dock återbetalning enligt

1. andra stycket 1 b med ett energiskattebelopp som motsvarar 70 procent av den energiskatt och 100 procent av den koldioxidskatt som tas ut på bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 a, och
2. andra stycket 1 c med 70 procent av energiskatten och 100 procent av koldioxidskatten.

Om elektrisk kraft och ett eller flera bränslen förbrukas samtidigt för denna värmeframställning, ska energislagen vid beräkning av återbetalningen fördelas genom proportionering i förhållande till respektive energislag. Dock får fördelningen mellan bränslena väljas fritt. Motsvarande gäller för värme som har levererats från kraftvärmeproduktion.

För bensin och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b medges inte någon återbetalning av skatt enligt denna paragraf.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik

Härigenom föreskrivs att det i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik ska införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

3 a §

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska skatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 3 § andra och tredje styckena angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska betalas för påföljande kalenderår.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi
dels att 11 kap. 11 § i lydelsen enligt lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi ska utgå,

dels att 11 kap. 2, 5, 7 och 9 §§ i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1073) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse SFS 2016:1073

Föreslagen lydelse

11 kap. 2 §

Elektrisk kraft är inte skattepliktig om den

1. framställts

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt,

b) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 50 kilowatt, och

c) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857),

c) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av *en* nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen (1997:857),

2. till lägre effekt än 50 kilowatt utan ersättning överförs av en producent eller en nätinnehavare till en förbrukare som inte står i intressegemenskap med producenten eller nätinnehavaren,

3. framställts och förbrukats på fartyg eller annat transportmedel,

4. förbrukats för framställning av elektrisk kraft,

5. framställts i ett reservkraftsaggregat och inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen, eller

6. framställts

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad *effekt* av mindre än 100 kilowatt,

a) i en anläggning med en sammanlagd installerad *generatoreffekt* av mindre än 100 kilowatt,

b) från bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 1–6,

c) av någon som förfogar över en sammanlagd installerad generatoreffekt av mindre än 100 kilowatt, och

d) den elektriska kraften inte har överförts till ett ledningsnät som omfattas av nätkoncession som meddelats med stöd av 2 kap. ellagen.

Vad som anges i första stycket 1 a respektive b om *installerad generatoreffekt* ska för elektrisk kraft som framställs från

Vad som anges i första stycket 1 a respektive b om *den installerade generatoreffekten* ska för elektrisk kraft som framställs från

1. vind eller vågor, motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

1. vind eller vågor, *i stället* motsvaras av 125 kilowatt installerad generatoreffekt,

2. sol, motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

2. sol, *i stället* motsvaras av 255 kilowatt installerad topp effekt, och

3. annan energikälla utan generator, motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

3. annan energikälla utan generator, *i stället* motsvaras av 50 kilowatt installerad effekt.

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a, b respektive 6 c, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som *avses* i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad

När elektrisk kraft framställs från olika energikällor ska, vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a, b respektive 6 c, de installerade effekterna läggas samman. Vid sammanläggningen ska de effekter som *anges* i andra stycket först räknas om till motsvarande 50 kilowatt installerad

generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a respektive b. Vid bedömningen av förutsättningarna i 6 c ska omräkning först ske till motsvarande 100 kilowatt installerad generatoreffekt.

generatoreffekt vid bedömningen av förutsättningarna i första stycket 1 a respektive b. Vid bedömningen av förutsättningarna i 6 c ska omräkning först ske till motsvarande 100 kilowatt installerad generatoreffekt.

5 §

Skyldig att betala energiskatt (skattskyldig) är den som i Sverige

1. framställer skattepliktig elektrisk kraft (producent),
2. är nätinnehavare,

3. för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 överför eller använder elektrisk kraft, som överförs utan skatt mot försäkraren enligt 11 §,

4. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §,

5. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

Skattskyldig enligt första stycket 1 är inte den som framställer elektrisk kraft enbart i enlighet med 2 § första stycket 1 a och b. Skattskyldig enligt första stycket 2 är inte den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

3. godkänts som frivilligt skattskyldig enligt 6 §,

4. innehar ett elnät för vilket koncession inte meddelats och som via detta elnät för in elektrisk kraft till Sverige.

7 §

Skyldigheten att betala energiskatt inträder

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 4, eller

b) förbrukas av den skattskyldige,

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 3, när elektrisk kraft tas i anspråk för annat ändamål än som avses i 9 § 1–5 eller överförs till någon annan, och

3. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 5, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

Skattskyldighet enligt första stycket 1 a inträder inte vid överföring av elektrisk kraft till det elnät som ägs av den myndighet som är systemansvarig enligt 8 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Skattskyldighet enligt första stycket 1 b inträder inte om skattskyldighet redan har inträtt.

1. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, när skattepliktig elektrisk kraft

a) överförs till någon som inte är skattskyldig enligt 5 § första stycket 1, 2 eller 3, eller

b) förbrukas av den skattskyldige, *och*

2. för den som är skattskyldig enligt 5 § första stycket 4, när elektrisk kraft förs in till Sverige.

9 §

Den som är skattskyldig för energiskatt på elektrisk kraft får göra avdrag för skatt på elektrisk kraft som

1. förbrukats *eller överförs för förbrukning* i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats *eller överförs för att i huvudsak förbrukas* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats *eller överförs för förbrukning* vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

1. förbrukats *hos den skattskyldige* i tåg eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning,

2. i huvudsak förbrukats *hos den skattskyldige* för kemisk reduktion eller i elektrolytiska processer,

3. förbrukats *hos den skattskyldige* vid sådan framställning av produkter som avses i 6 a kap. 1 § 6,

4. förbrukats *eller överförs för förbrukning* vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats *eller överförs för förbrukning* i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, *om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd*, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige, *om denne inte är ett företag utan rätt till statligt stöd*,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § *av någon annan än ett företag utan rätt till statligt stöd* för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruks-verksamhet, *eller*
- e) som landström.

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den vid skattskyldighetens inträde *gällande skattesatsen enligt 3 §* och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. *Avdrag enligt första stycket 6–8 får endast medges om den skattskyldige lämnar uppgifter om stödmottagare samt uppgift om avdragets fördelning på stödmottagare. Kravet på uppgifter om stödmottagare och fördelning av avdraget på stödmottagare gäller endast för avdrag som medför att stödmottagarens sammanlagda nedsättning inom stödordningen överstiger 50 000 euro under kalenderåret.* Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

4. förbrukats *hos den skattskyldige* vid sådan överföring av elektrisk kraft på det elektriska nätet som utförs av den som ansvarar för förvaltningen av nätet i syfte att upprätthålla nätets funktion,

5. förbrukats *hos den skattskyldige* i metallurgiska processer eller vid tillverkning av mineraliska produkter under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar har förändrats kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur har förändrats, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av 2,

6. förbrukats i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet hos den skattskyldige, i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter,

7. förbrukats i en datorhall hos den skattskyldige,

8. förbrukats i kommuner som avses i 4 § för annat ändamål än

- a) i industriell verksamhet,
- b) i en datorhall,
- c) i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet,
- d) i yrkesmässig vattenbruks-verksamhet,
- e) som landström, *eller*
- f) i tåg *eller annat spårbundet transportmedel eller för motordrift eller uppvärmning i omedelbart samband med sådan förbrukning.*

Avdrag enligt första stycket 6 och 7 medges med skillnaden mellan den *skattesats som gällde* vid skattskyldighetens inträde och 0,5 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 medges med 9,6 öre per förbrukad kilowattimme elektrisk kraft. Avdrag enligt första stycket 8 får endast medges i den utsträckning avdragsrätt inte följer av föregående punkter.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 53 kap. 5 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1077) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2016:1077

Föreslagen lydelse

53 kap.

5 §

Som beslut om punktskatt anses också

1. beslut om återbetalning av skatt enligt

a) 24 eller 25 § lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

b) 29 eller 30 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, eller

c) 28, 29 eller 30 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt, och

2. beslut om återbetalning eller kompensation

enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 6, 8 a, 10 eller 11 § eller

11 kap. 12, 12 a, 12 b eller 14 § lagen (1994:1776)

om skatt på energi.

2. beslut om återbetalning eller kompensation

enligt 9 kap. 2, 3, 4, 5, 5 a, 6, 8 a, 10 eller 11 §

eller 11 kap. 12–15 §§ lagen (1994:1776) om

skatt på energi.

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 6 a kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2016:1079

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl		100 procent	100 procent	100 procent
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används	Bensin, bränsle som avses i	100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
för privat ändamål	2 kap. 1 § första stycket 3 b			
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren		100 procent	100 procent	100 procent
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverknings- processen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för		70 procent	100 procent	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter				
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
11. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras				
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	100 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	20 procent	–

Föreslagen lydelse

6 a kap.

1 §

Bränsle som används för nedan angivna ändamål, i förekommande fall med undantag för vissa bränsleslag, ska helt eller delvis befrias från skatt enligt följande, om inte annat anges.

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
1. Förbrukning				
a) för annat ändamål än som motorbränsle eller som bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
b) i metallurgiska processer under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
struktur förändras eller bibehålls i skänkar eller liknande kärl				
c) i annat fall än som avses i a eller b, då bränslet i en och samma process används både som bränsle för uppvärmning och för annat ändamål än som motorbränsle eller bränsle för uppvärmning		100 procent	100 procent	100 procent
2. Förbrukning i tåg eller annat spårbundet färdmedel	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
3. Förbrukning i skepp, när skeppet inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
4. Förbrukning i båt för vilken medgivande lämnats enligt 2 kap. 9 § eller för vilken fiskelicens som inte är begränsad till fiske enbart i enskilt vatten meddelats enligt fiskelagen (1993:787), när båten inte används för privat ändamål	Bensin, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	100 procent
5. Förbrukning i				
a) luftfartyg, när luftfartyget inte används för privat ändamål	Andra bränslen än flygfotogen (KN-nr 2710 19 21)	100 procent	100 procent	100 procent
b) luftfartygsmotorer i provbädd eller liknande anordning	Andra bränslen än flygbensin (KN-nr 2710 11 31) och flygfotogen	100 procent	100 procent	100 procent
6. Förbrukning vid framställning av		100 procent	100 procent	100 procent

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
energiprodukter eller andra produkter för vilka skatteplikt har inträtt för tillverkaren				
7. Förbrukning för framställning av skattepliktig elektrisk kraft	Bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	100 procent	100 procent	–
8. –		–	–	–
9. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon vid tillverknings- processen i industriell verksamhet	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter		70 procent	100 procent	–
b) i andra fall än som avses under a		70 procent	–	–
10. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig vattenbruksverksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–
11. Om skatte-befrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för annat ändamål än drift av motordrivna fordon i yrkesmässig jordbruks- eller skogsbruks- verksamhet, dock inte förbrukning i skepp eller båt	Bensin, råttallolja, bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	70 procent	–	–

Ändamål	Bränsle som inte ger befrielse	Befrielse från energiskatt	Befrielse från koldioxid-skatt	Befrielse från svavel-skatt
12. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning i sodapannor eller i lutpannor		–	–	100 procent
13. Förbrukning vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar	Andra bränslen än bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b	89 procent	40 procent	–
14. –	–	–	–	–
15. –	–	–	–	–
16. Förbrukning i processer för framställning av andra mineraliska ämnen än metaller under förutsättning att det ingående materialet genom uppvärmning i ugnar förändras kemiskt eller dess inre fysikaliska struktur förändras		100 procent	100 procent	100 procent
17. Om skattebefrielse inte följer av tidigare punkter, förbrukning för framställning av värme i en anläggning för vilken utsläppsrätter ska överlämnas enligt 6 kap. 1 § lagen om handel med utsläppsrätter	Råtallolja och bränsle som avses i 2 kap. 1 § första stycket 3 b			
a) i kraftvärmeproduktion		70 procent	89 procent	–
b) i annan värmeproduktion		–	9 procent	–

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 11 a § lagen (1994:1776) om skatt på energi i stället för lydelsen enligt lagen (2017:410) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:410

Föreslagen lydelse

1 kap.

11 a §

I fråga om energiskatt och koldioxidskatt på bränslen samt energiskatt på elektrisk kraft förstås med stödordning sådant statligt stöd enligt artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt som utgörs av skattebefrielse för vart och ett av de ändamål som anges i följande bestämmelser i denna lag:

1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,	1. 6 a kap. 1 § 9 a och 17 a,
2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,	2. 6 a kap. 1 § 9 b och 3 §,
3. 6 a kap. 1 § 10,	3. 6 a kap. 1 § 10,
4. 6 a kap. 1 § 11,	4. 6 a kap. 1 § 11,
5. 6 a kap. 1 § 13,	5. 6 a kap. 1 § 13,
6. 6 a kap. 1 § 17 b,	6. 6 a kap. 1 § 17 b,
7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,	7. 6 a kap. 2 a § första stycket 1,
8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,	8. 6 a kap. 2 a § första stycket 2,
9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,	9. 6 a kap. 2 b och 2 c §§,
10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,	10. 7 kap. 3 a, 3 c och 3 d §§,
11. 7 kap. 4 §,	11. 7 kap. 4 §,
	12. 9 kap. 5 och 5 a §§,
12. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 § första stycket 1,	13. 11 kap. 9 § första stycket 6 och 14 §,
13. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 14 § första stycket 2,	14. 11 kap. 9 § första stycket 7 och 15 §,
14. 11 kap. 9 § första stycket 8,	15. 11 kap. 9 § första stycket 8,
	16. 11 kap. 10 §.
15. 11 kap. 12 §,	17. 11 kap. 12 §,
16. 11 kap. 12 a §,	18. 11 kap. 12 a §,
17. 11 kap. 12 b §,	19. 11 kap. 12 b §.
18. 11 kap. 10 §.	

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen

Redovisningskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
  - k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen

Redovisningskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alko-holskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
  - k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§,
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats, och

13. den som betalar ut ersättning som är underlag för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-09

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Enligt en lagrådsremiss den 1 juni 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
2. lag om ändring i lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
3. lag om ändring i lagen (1999:673) om skatt på avfall,
4. lag om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
5. lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
6. lag om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
7. lag om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförordningen (2011:1244),
8. lag om ändring i lagen (2016:1079) om ändring i lagen (2016:506) om ändring i lagen (2015:750) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
9. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1073) om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
10. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:404) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförordningen (2011:1244),
11. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförordningen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Ulf Olovsson, ämnesrådet Thomas Sundqvist samt rättssakkunniga Monika Knutsson och Alexandra Wingmark.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Lagrådsremissen innehåller, förutom förslag till indexuppräknings av vissa punktskatter, ett antal ändringar avseende energiskatten. Dessa senare ändringar rör lagen (1994:776) om skatt på energi men också vissa anknyttande förfaranderegler som är intagna i skatteförordningen (2011:1244).

En särskild svårighet vid granskningen av dessa förslag är att åtskilliga av ändringarna rör bestämmelser som nyligen ändrats men ännu inte hunnit träda i kraft. Flera av de bestämmelser som berörs har successivt hunnit ändras flera gånger i avvaktan på att bestämmelsen ska börja gälla. Nu ska ytterligare justeringar ske. Lagtekniskt ordnas detta så att en särskild ändringslag föreslås för alla ändringar som hänför sig till ett visst tidigare ändringsförslag. Det innebär att lagrådsremissen innehåller fem olika förslag som alla avser energiskattelagen. Motsvarande gäller för de förfaranderegler avseende energiskatt som tagits in i skatteförordningen, där nu tre skilda förslag lämnas. Som exempel på konstruktionen kan nämnas lagförslag 11 ovan; ”lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförordningen (2011:1244)”.

Lagrådet har dessutom samtidigt till granskning remissen Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet, där också förslag om ändringar i energiskattelagen och i skatteförordningen lämnas. Lagrådet granskar för närvarande också remissen Skatt på flygresor, även den innehållande förslag avseende skatteförordningen. Det innebär, t.ex. när det gäller 7 kap. 1 § skatteförordningen, som avser registreringskyldighet för olika skatter, att Lagrådet ska granska fem olika lagar samtliga avseende samma bestämmelse i skatteförordningen och, såvitt kan bedömas, åtminstone i flera fall med samma ikraftträdandetidpunkt.

Hur skatteförslagen 10 och 11 ovan förhåller sig till motsvarande förslag i t.ex. lagrådsremissen om förfarandefrågor kan svårigen utläsas, men

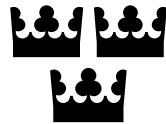
vid föredragningen har framkommit att något slags samordning avses ske i kommande förslag till riksdagen.

Svårigheten i att få en överblick av vad som föreslås synes bl.a. bero på att vissa delar av energiskattelagen ändras mycket ofta, även innan en tidigare ändring hunnit börja tillämpas. Detta ger upphov till motsvarande svårigheter med skatteförfarandelagen, eftersom i denna sammanförts även detaljerade förfaranderegler specifika för en rad olika skatteslag. Enligt Lagrådets mening indikerar de nu lämnade förslagen att det finns strukturella brister i energiskattelagen och i skatteförfarandelagen, i vart fall om dessa ska fungera med nuvarande lagstiftningstakt. Energiskattelagen bör tekniskt ses över för att underlätta ändringstakten. Det kan t.ex. övervägas om inte sådana vida regler som de som finns i 1 kap. 11 a § eller i 6 a kap. 1 § energiskattelagen skulle kunna delas upp så att framtida ändringar underlättas. På motsvarande sätt kan lämpligen övervägas om utformningen av den nämnda 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen är lämplig.

Bilaga 15

Skatt på flygresor

Bilaga till avsnitt 6.21

Bilaga 15

Skatt på flygresor

Innehållsförteckning

1	Lagförslag i betänkandet En svensk flygskatt (SOU 2016:83)	5
	Förslag till lag om skatt på flygresor	5
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	9
2	Förteckning över remissinstanserna avseende betänkandet	11
3	Lagförslag i promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018	13
	Förslag till lag om ändring i lag (2017:000) om skatt på flygresor.....	13
4	Förteckning över remissinstanserna avseende promemorian	14
5	Lagrådsremissens lagförslag.....	15
	Förslag till lag om skatt på flygresor	15
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	19
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	21
6	Lagrådets yttrande	23

1 Lagförslag i betänkandet En svensk flygskatt (SOU 2016:83)

Förslag till lag om skatt på flygresor

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för kommersiella flygresor (flygskatt).

Definitioner

2 § I denna lag avses med

1. *kommersiella flygresor*: transport av passagerare i flygplan som inte sker för privat ändamål utom transport i militärflygplan, annan statsflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg samt tull- och polisflyg,

2. *flygföretag*: en fysisk eller juridisk person som innehar ett giltigt driftstillstånd eller motsvarande tillstånd som ger personen rätt att utföra kommersiella flygresor,

3. *flygplats*: ett mark- eller vattenområde, som helt eller delvis har inrättats så att flygplan ska kunna ankomma, avgå samt röra sig på marken eller vattnet,

4. *flygande personal*: varje person ombord på ett flygplan som

- a) flyger flygplanet,
- b) tar hand om teknisk övervakning, underhåll eller reparation,
- c) är ansvarig för säkerheten för passagerare i kabinen, eller
- d) ger service till passagerarna.

Skattepliktens omfattning

3 § Flygskatt ska betalas för passagerare som reser från en flygplats i Sverige i ett flygplan som är godkänt för fler än tio passagerare.

Undantag från skatteplikt

4 § Flygskatt ska inte betalas för

1. barn under två år,
2. passagerare som på grund av teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad avgång,
3. flygande personal som är i tjänst under flygningen,
4. passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter flygresan med samma flygplan (transitpassagerare), eller
5. passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter med annat flygplan (transferpassagerare) om den efterföljande flygningen påbörjas inom 24 timmar.

Skattskyldighet

5 § Skattskyldig är det flygföretag som utför flygningen.

Skattskyldighetens inträde

6 § Skyldighet att betala skatt inträder när flygplanet lyfter från en flygplats i Sverige.

Skattens storlek

7 § Skatten ska betalas med

1. 80 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till denna lag,

2. 280 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 till denna lag,

3. 430 kronor per passagerare som reser till en annan slutdestination.

Förfarandet

8 § Bestämmelser om förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

Bilaga 1 till lag om skatt på flygresor

Land

Albanien	Monaco
Andorra	Montenegro
Belgien	Nederländerna
Bosnien och Hercegovina	Norge
Bulgarien	Polen
Cypern	Portugal
Danmark	Rumänien
Estland	San Marino
Finland	Schweiz
Frankrike	Serbien
Grekland	Slovakien
Irland	Slovenien
Island	Spanien
Italien	Storbritannien
Kosovo	Sverige
Kroatien	Tjeckien
Lettland	Tyskland
Liechtenstein	Ukraina
Litauen	Ungern
Luxemburg	Vatikanstaten
Makedonien	Vitryssland
Malta	Österrike
Moldavien	

Bilaga 2 till lag om skatt på flygresor

Land	
Afghanistan	Kirgizistan
Algeriet	Kuwait
Armenien	Libanon
Azerbajdzjan	Libyen
Bahrain	Mali
Burkina Faso	Mauretaniens
Djibouti	Marocko
Egypten	Niger
Elfenbenskusten	Oman
Eritrea	Pakistan
Etiopien	Palestina
Förenade Arabemiraten	Qatar
Gambia	Ryssland
Georgien	Saudiarabien
Guinea	Senegal
Guinea-Bissau	Sudan
Irak	Syrien
Iran	Tadzjikistan
Israel	Tchad
Jemen	Turkiet
Jordanien	Turkmenistan
Kap Verde	Uzbekistan
Kazakstan	

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. 15 §¹

Med punktskatt avses skatt enligt

1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,	
2. lagen (1972:820) om skatt på spel,	
3. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
4. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
5. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
6. lagen (1991:1482) om lotteriskatt,	
7. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m.,	
8. lagen (1994:1563) om tobaksskatt,	
9. lagen (1994:1564) om alkoholskatt,	
10. lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
11. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
12. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
13. lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer,	
14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., <i>och</i>	14. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
15. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik.	15. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, <i>och</i>
	16. lagen (2017:000) om skatt på flygresor.

7 kap. 1 §²

Skatteverket ska registrera

- den som är skyldig att göra skatteavdrag,
- den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
- den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
- den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
- den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
- en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
- en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196

¹ Senaste lydelse 2016:1076.

² Senaste lydelse 2016:1076.

i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,

8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,

9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

10. den som är skattskyldig enligt

a) lagen (1972:280) om skatt på spel,

b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,

c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,

d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,

e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,

f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,

g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 5 lagen (1994:1776) om skatt på energi,

h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,

i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,

j) lagen 2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer,

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *eller*

k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,

l) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,

l) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, *eller*

m) lagen (2017:000) om skatt på flygresor,

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2 Förteckning över remissinstanserna avseende betänkandet

Efter remiss har yttranden över betänkandet En svensk flygskatt (SOU 2016:83) lämnats av Riksrevisionen, Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Domstolsverket, Kustbevakningen, Kommerskollegium, Försvarsmakten, Tullverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Statskontoret, Konsumentverket, Stockholms universitet, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Uppsala universitet, Chalmers, KTH, Luleå tekniska universitet, Mittuniversitetet, Naturvårdsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, Energimyndigheten, Trafikverket, Luftfartsverket, Transportstyrelsen, Trafikanalys, Konkurrensverket, Vinnova, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Swedavia AB, Sametinget, Regelrådet, Hallands läns landsting, Jämtlands läns landsting, Jönköpings läns landsting, Kronobergs läns landsting, Norrbottens läns landsting, Uppsala läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Västmanlands läns landsting, Örebro läns landsting, Östergötlands läns landsting, Region Blekinge, Region Dalarna, Regionförbundet i Kalmar län, Regionförbundet Sörmland, Region Värmland, Region Västerbotten, Kiruna kommun, Gällivare kommun, Storumans kommun, Arvidsjaur kommun, Luleå kommun, Skellefteå kommun, Lycksele kommun, Vilhelmina kommun, Umeå kommun, Örnsköldsviks kommun, Östersunds kommun, Kramfors kommun, Sundsvalls kommun, Härjedalens kommun, Mora kommun, Sigtuna kommun, Örebro kommun, Stockholms kommun, Nyköpings kommun, Linköpings

kommun, Trollhättans kommun, Gotlands kommun, Jönköpings kommun, Göteborgs kommun, Växjö kommun, Halmstad kommun, Kalmar kommun, Ronneby kommun, Ängelholms kommun, Kristianstads kommun, Malmö kommun, Aerospace Cluster Sweden, Connect Sweden, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Föreningen Svenskt Flyg, Företagarna, Hagainitiativet, Hjelmcö Oil AB, Iata, LRF, Naturskyddsföreningen, Norwegian Air Shuttle, Nova Airlines AB, Näringslivets Regelnämnd, Resenärsforum, SAS, Swedish Business Travel Association, Swedish Aerospace Industries, Småföretagarnas riksförbund, Statens väg- och transportforskningsinstitut, Stockholm Business Region, Svensk flygledarförening, Svensk Handel, Svensk Kollektivtrafik, Svensk Pilotförening, Svensk Turism AB, Svenska Flygbranschen, Svenska Flygbranschen Helikoptersektionen, Svenska Flygsportförbundet, Svenska regionala flygplatser, Svenskt Näringsliv, Sveriges Handelskamrar, Sveriges Kommuner och Landsting, TCO, Thomas Cook Northern Europe AB, Transportföretagen, Unionen, Visit Sweden AB, Visita och Världsnaturfonden WWF.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Riksdagens ombudsmän (JO), Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Linköpings universitet, Högskolan i Dalarna, Jönköping International Business School, Green Cargo, Statens järnvägar, Gävleborgs läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Pajala kommun, Borlänge kommun, Torsby kommun, Hagfors kommun, Västerås kommun, Karlstad kommun, Norrköpings kommun, Apollo, Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), Global Utmaning, Greenpeace, Hela Sverige ska leva, IVL Svenska Miljöinstitutet, LO, LSU Sveriges ungdomsorganisationer, Luftföreningens- och klimatsekretariatet, Regionala nätverket för turism, SACO, Småkom, Stockholm Environment Institute, Svensk Flygteknikerförening, Svenska turistföreningen, Teknikföretagen, Tuifly Nordic och Västsvenska Handelskammaren.

Utöver instanserna på remisslistan har yttranden även inkommit från Seko, Svenska Transportarbetareförbundet, Etail Advice AB, AOPA Sweden, Kalmar Öland Airport, Hemavan Tärnaby Airport, Sydsvenska Industri- och Handelskammaren, Stockholms Handelskammare, Skattebetalarna, Norrköping flygplats, Invest in Norrbotten, United Airlines, fyra privatpersoner, Tankesmedjan Fores, Amerikanska ambassaden i Stockholm, NHO Luftfart, Norrbottens Handelskammare, Luleå Näringsliv AB, Joakim Bosved, Skellefteå Airport, Swedish Lapland Visitors Board, Arctic Link AB, Jönköping Airport AB, Airlines for America, Täby Air Maintenance AB, Norden Machinery AB, SFSA Holding KB Ltd, Brussels Airlines, Arbetarepartiet Socialdemokraternas regiongrupp i Region Halland, Miljöpartiet de grönas regiongrupp i Region Halland och Vänsterpartiets regiongrupp i Region Halland, Storm Heliworks AB, Riksidrottsförbundet, Kungliga Svenska Aeroklubben, Norrbottens Kommuner, Jordens Vänner Umeå, Lufthansa Group Airlines, Tunisiens ambassad i Stockholm, Roslagens Helikopterflyg AB och Proflight Nordic AB, Jämtlands Flyg AB, Turkish Airlines Inc, AVCON AB, Sättra Segeltorp Företagsgrupp, Vänersborgs kommun, Emirates Airline, Stockholm Skavsta Flygplats AB, Dansk Luftfart, Elproj teknik AB, Gota Media AB, Detur Sweden AB, Lycksele flygplats, Kalmar Kommunbolag AB, Fackförbundet ST, Ryanair, BRA, Svenska ICC, Svenska Bioenergiföreningen, Naturskyddsföreningen i Göteborg, Airlines for Europe, Stolleprover AB, Snickerima AB, Jordens Vänner Malmö-Lund, Attraktiva Oskarshamn AB, KIFAB i Kalmar AB, Branschföreningen Tågoperatörerna, Jordens Vänner Helsingborg, Envicon Miljökonsult, Kalmarsund Hotell AB, Kalmar Science Park AB, Region 8, Reglertekniska Ingenjorsbyrån AB och Node Pole.

3 Lagförslag i promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Förslag till lag om ändring i lag (2017:000) om skatt på flygresor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:000) om skatt på flygresor

dels att nuvarande 8 § ska betecknas 9 §,

dels att rubriken närmast före 8 § ska sättas närmast före 9 §,

dels att det ska införas en ny paragraf, 8 §, och närmast före 8 § en ny rubrik av följande lydelse.

Föreslagen lydelse

Skatteomräkning

8 §

För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska flygskatt betalas med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 7 § angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Beloppen enligt första stycket avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

4 Förteckning över remissinstanserna avseende promemorian

Efter remiss har yttranden över promemorian Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018, såvitt de avser frågan om indexering av skatt på flygresor, lämnats av Förvaltningsrätten i Falun, Kommerskollegium, Tullverket, Skatteverket, Konjunkturinstitutet, Konsumentverket, Naturvårdsverket, Energimyndigheten, Trafikverket, Luftfartsverket, Transportstyrelsen, Trafikanalys, Konkurrentverket, Regelrådet, Föreningen Svenskt Flyg, Svenska Flygbranschen, Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Landsting.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Företagarna, Naturskyddsföreningen, SAS, Swedavia AB, Svensk Handel, Svenska regionala flygplatser och Iata.

5 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om skatt på flygresor

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Skatt ska betalas till staten enligt denna lag för kommersiella flygresor (flygskatt).

Med kommersiella flygresor avses i denna lag transport av passagerare i flygplan som inte sker för privat ändamål, med undantag för transport i militärflygplan, annan stats statsflyg, ambulansflyg, eftersöknings- och räddningsflyg, humanitärt flyg samt tull- och polisflyg.

Uttryck i lagen

2 § I denna lag avses med

1. flygföretag: en fysisk eller juridisk person som innehar ett giltigt driftstillstånd eller motsvarande tillstånd som ger personen rätt att utföra kommersiella flygresor,
2. flygplats: ett mark- eller vattenområde som helt eller delvis har inrättats så att flygplan ska kunna ankomma, avgå samt röra sig på marken eller vattnet,
3. flygande personal: varje person ombord på ett flygplan som
  - a) flyger flygplanet,
  - b) tar hand om teknisk övervakning, underhåll eller reparation,
  - c) är ansvarig för säkerheten för passagerare i kabinen, eller
  - d) ger service till passagerarna.

Skattepliktens omfattning

3 § Flygskatt ska betalas för passagerare som reser från en flygplats i Sverige i ett flygplan som är godkänt för fler än tio passagerare.

Undantag från skatteplikt

4 § Flygskatt ska inte betalas för

1. barn under två år,
2. passagerare som på grund av teknisk störning, väderförhållanden eller annan oförutsedd händelse inte har nått destinationsflygplatsen och som medföljer vid en förnyad avgång,
3. flygande personal som är i tjänst under flygningen,
4. passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter flygresan med samma flygplan (transitpassagerare), eller
5. passagerare som ankommit till en flygplats i Sverige och därifrån fortsätter med ett annat flygplan (transferpassagerare) om den efterföljande flygningen påbörjas inom 24 timmar.

Skattskyldighet

5 § Det flygföretag som utför flygningen är skattskyldigt.

Skattskyldighetens inträde

6 § Skyldighet att betala skatt inträder när flygplanet lyfter från en flygplats i Sverige.

Skattens storlek

7 § Skatten ska betalas med

- 80 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 1 till denna lag,
- 280 kronor per passagerare som reser till en slutdestination i ett land som anges i bilaga 2 till denna lag, och
- 430 kronor per passagerare som reser till en annan slutdestination.

Skatteomräkning

8 § För kalenderåret 2019 och efterföljande kalenderår ska flygskatt tas ut med belopp som efter en årlig omräkning motsvarar de i 7 § angivna skattebeloppen multiplicerat med det jämförelsetal, uttryckt i procent, som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget i juni månad året närmast före det år beräkningen avser och prisläget i juni 2017.

Flygskattebeloppen avrundas till hela kronor.

Regeringen fastställer före november månads utgång de omräknade skattebelopp som enligt denna paragraf ska tas ut för påföljande kalenderår.

Förfarandet

9 § Bestämmelser om förfarandet vid uttag av skatten finns i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Denna lag träder i kraft den 1 april 2018.

Bilaga 1 till lag om skatt på flygresor

Land

Albanien
Andorra
Belgien
Bosnien och Hercegovina
Bulgarien
Cypern
Danmark
Estland
Finland
Frankrike
Grekland
Irland
Island
Italien
Kosovo
Kroatien
Lettland
Liechtenstein
Litauen
Luxemburg
Makedonien
Malta
Moldavien
Monaco
Montenegro
Nederländerna
Norge
Polen
Portugal
Rumänien
San Marino
Schweiz
Serbien
Slovakien
Slovenien
Spanien
Storbritannien
Sverige
Tjeckien
Turkiet
Tyskland
Ukraina
Ungern
Vatikanstaten
Vitryssland
Österrike

Bilaga 2 till lag om skatt på flygresor

Land

Afghanistan
Algeriet
Armenien
Azerbajdzjan
Bahrain
Burkina Faso
Djibouti
Egypten
Elfenbenskusten
Eritrea
Etiopien
Förenade Arabemiraten
Gambia
Georgien
Guinea
Guinea-Bissau
Irak
Iran
Israel
Jemen
Jordanien
Kanada
Kap Verde
Kazakstan
Kirgizistan
Kuwait
Libanon
Libyen
Mali
Mauretanien
Marocko
Niger
Oman
Pakistan
Palestina
Qatar
Ryssland
Saudiarabien
Senegal
Sudan
Syrien
Tadzjikistan
Tchad
Tunisien
Turkmenistan
USA
Uzbekistan

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 15 § och 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:403

Föreslagen lydelse

3 kap.

15 §

Med punktskatt avses skatt enligt

1. lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,	
2. lagen (1972:820) om skatt på spel,	
3. lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,	
4. 2 § första stycket 5 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel,	
5. lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,	
6. lagen (1991:1482) om lotteriskatt,	
7. lagen (1991:1483) om skatt på vinstsparande m.m.,	
8. lagen (1994:1563) om tobaksskatt,	
9. lagen (1994:1564) om alkoholskatt,	
10. lagen (1994:1776) om skatt på energi,	
11. lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,	
12. lagen (1999:673) om skatt på avfall,	
13. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., och	13. lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
14. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik.	14. lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, och
	15. lagen (2017:000) om skatt på flygresor.

Lydelse enligt lagrådsremiss Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

- den som är skyldig att göra skatteavdrag,
- den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
- den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
- den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
- den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
- en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
- en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196

i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,

8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,

9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,

10. den som är skattskyldig enligt

a) lagen (1972:820) om skatt på spel,

b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,

c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,

d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,

e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,

f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,

g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 3 lagen (1994:1776) om skatt på energi,

h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,

i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,

j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *eller* j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,

k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, *eller* k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, *eller*

l) lagen (2017:000) om skatt på flygresor,

11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2018.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremiss Vissa punktskattefrågor inför budgetpropositionen för 2018

Föreslagen lydelse

**7 kap.
1 §**

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 3 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., *eller*
  - k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik, *eller*
  - l) lagen (2017:000) om skatt på flygresor,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§,

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats, och

13. den som betalar ut ersättning som är underlag för statlig ålders-pensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

6 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-20

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Skatt på flygresor

Enligt en lagrådsremiss den 8 juni 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om skatt på flygresor,
2. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),
3. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:405) om ändring i lagen (2017:387) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Linnéa Westman.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Allmänt

I lagrådsremissen föreslås en punktskatt på flygresor. Skatten ska tas ut på kommersiella flygresor för passagerare som reser från en flygplats i Sverige. Skatten ska tas ut per passagerare och resa, med vissa undantag, och med olika belopp beroende på resans slutdestination. Det är det flygföretag som utför flygningen som ska vara skattskyldigt. Grunden för att ta ut skatten anges vara att flyget på detta sätt i högre utsträckning kan bära sina klimatkostnader.

Till grund för lagrådsremissen ligger dels ett förslag från en statlig utredning, dels en omfattande remissbehandling av detta förslag, dels en promemoria om punktskattefrågor inför budgetpropositionen år 2018 som också remissbehandlats.

Innan Lagrådet kommenterar enskildheter i förslaget bör följande nämnas.

Som lagrådsremissen utformats är det ofta mycket svårt att få en klar uppfattning om vilka närmare skäl regeringen har för de avvägningar som görs.

När det först gäller de avgörande skälen för införandet av en flygskatt (avsnitt 6.1 i remissen) lämnas först en många sidor lång och detaljerad redogörelse för remissinstansernas syn på behovet av och konsekvenserna av att införa en flygskatt. Det anmärks därefter att ”regeringen anser, trots vad som anförts av flera remissinstanser, att en flygskatt är ett första steg i rätt riktning för att minska flygets klimatpåverkan. Att en sådan skatt införs har också ett signalvärde och kan innebära att fler länder följer efter.” På liknande sätt anges i avsnitt 8.5, effekter för miljön, efter det att resultatet av utredningens beräkningar nämnts och remissinstansernas olika invändningar redovisats, att regeringen ”bedömer, trots vad remissinstanserna anför, att de beräkningar av miljöeffekter som utredningen tagit fram ger en uppskattning över skattens miljöeffekt.”

Det kan naturligtvis möta svårigheter att helt självständigt motivera införande av en flygskatt och att analysera effekterna. Samma knappa analys återkommer emellertid också vad gäller enskildheter i förslaget, eller t.ex. dettas förenlighet med olika internationella åtaganden. I den sistnämnda frågan (avsnitt 6.8) kan t.ex. nämnas vissa remissinstansers invändning om att flygskatten, enligt deras uppfattning, strider mot olika åtaganden, varvid lagrådsremissens analys inskränker sig till att konstatera att ”regeringen delar inte denna bedömning utan anser att införandet inte strider mot någon av de åberopade artiklarna.” När det gäller enskildheterna i förslaget kan t.ex. nämnas bilagorna 1 och 2 till lagen, med en uppräkningslista av de destinationsländer för vilka olika skattesatser ska tillämpas. Där har vissa avgränsningar vidtagits med motiveringen att ”regeringen anser vidare att det är lämpligt att...”. (Se vidare om dessa bilagor nedan.)

Vad som bidrar till att det ofta är svårt att leta fram regeringens ståndpunkt och motiv är vidare att det, även i de avsnitt där regeringens eget ställningstagande ska redovisas, ”skälen för

regeringens förslag”, ofta till övervägande del redogörs för utredningens och remissinstansernas tankar medan regeringens inställning och värderingar ges en sekundär roll.

Enligt Lagrådets mening skulle det vara till betydande fördel för den fortsatta lagstiftningsprocessen om förslagen omformas så att regeringens förslag och analys framträder på ett tydligare sätt.

Förslaget till lag om skatt på flygresor

1 §

Som nämnts inledningsvis avser skatten att träffa kommersiella flygresor, vilket också framgår av paragrafens första stycke.

I andra stycket finns dels något som i realiteten utgörs av ett antal specifika undantag från skatteplikten, dels också en definition av vad som ska förstås med en kommersiell flygresor. Redan det förhållandet att definitionen och undantagen införts i en och samma paragraf, och till och med i en och samma mening, försvårar avsevärt möjligheten att förstå regleringen.

Den definition av kommersiella flygresor som lämnas är ”transport av passagerare i flygplan som inte sker för privat ändamål”. Med privat ändamål förstås här något annat än vad passagerarna har för syfte med flygningen – en flygresor till en semesterort ska alltså normalt inte anses ske för privat ändamål, synbarligen eftersom det är flygbolaget som är skattskyldigt och har kommersiella och inte privata motiv för att sälja resan.

Enligt vad som framkommit vid föredragningen har det ansetts önskvärt att försöka definiera vad en kommersiell flygresor är. Fråga är då om uttrycket ”inte sker för privat ändamål” kan anses förtydliga uttrycket ”kommersiell flygresor”. Enligt remissen skulle skälet för detta vara att det härigenom blir möjligt att få vägledning från tillämpningen av en bestämmelse i lagen (1994:1776) om skatt på energi. I 1 kap. 11 § den lagen finns en definition av vad som avses med användning av bl.a. luftfartyg för privat ändamål, varvid huvudregeln är att med privat användning ska förstås annan användning än transport av passagerare mot ersättning.

Bränsle till luftfartyg är skattefritt när det inte används för privat ändamål, 6 a kap. 1 § energiskattelagen.

Enligt Lagrådets mening är det högst tveksamt om en avgränsning av flygskatten till ”kommersiella flygresor” blir tydligare av att det sägs att detta avser detsamma som ”inte privat ändamål” som i sin tur betyder ”transport av passagerare mot ersättning”.

Det bör observeras att den föreslagna flygskatten också är avgränsad på det sättet att skattskyldigheten endast träffar den som har ett giltigt drifttillstånd som ger personen rätt att utföra kommersiella flygresor, se föreslagna 5 § och 2 § 1. Enligt luftfartslagen (2010:500) behövs drifttillstånd för att mot betalning utföra lufttransporter åt allmänheten, 7 kap. 1 §.

Enligt Lagrådets mening bör övervägas att helt slopa den tänkta definitionen med referens till energiskattelagens privata ändamål. Den är inte klagörande, utan kan snarast leda till missförstånd. Den tänkta räckvidden av lagen, såsom denna angivits under avsnitt 6.3 i remissen, är väl förenlig med en normal tolkning av uttrycket kommersiell flygresor, särskilt som luftfartslagens bestämmelser också kan vägleda.

Återstoden av första paragrafens andra stycke kommer, om Lagrådets förslag följs, att utgöra en uppräkningslista av undantag från skatteplikten. En sådan bestämmelse bör lämpligen sammanföras med föreslagna 4 §.

Ett av de undantag som nämns i paragrafen är ”transport i militärflygplan”. Enligt författningskommentaren avses ”transport i militärflyg”. Möjligen är det senare uttrycket vad som bäst motsvarar den avgränsning som synes avsedd. Frågan bör övervägas. Angående lagens tillämplighet på svenskt statsflyg, se nedan under 5 §.

4 §

I författningskommentaren anges att skattebefrielse enligt punkterna 4 och 5 förutsätter att de relevanta omständigheterna framgår av sedokumentationen. Eftersom det är flygföretaget som enligt 5 § är skattskyldigt, bör det härmed avses dokumentation om

passagerarens resa som finns hos företaget. Eftersom dokumentationen är en förutsättning för skattebefrielsen bör det framgå av lagtexten genom att orden ”enligt vad som framgår av resedokumentationen” läggs till, i punkt 4 efter ”(transitpassagerare)” och i punkt 5 efter ”flygningen”.

Det får dock observeras att författningskommentaren ändå utsäger att avsteg ska kunna göras i fråga om resedokumentationens betydelse om oförutsedda och oplanerade förseningar inträder. Lagrådet ifrågasätter om sådana avvikelser från huvudprinciperna är praktiska och lämpliga. Om så ändå anses vara fallet får en särskild reglering övervägas, varvid måste beaktas att skattskyldigheten inträder redan när flygplanet lyfter (6 §).

5 §

I samband med föredragningen har upplysts att svenskt statsflyg inte behöver ha drifttillstånd. Statsflyget synes därmed inte – såsom är avsikten enligt motiveringen, avsnitt 6.2 – komma att omfattas av bestämmelsen i 5 § om skattskyldighet för flygföretag, som enligt definitionen i den föreslagna 2 § 1 skall inneha giltigt drifttillstånd. I det fortsatta lagstiftningsarbetet bör närmare övervägas hur bestämmelsen i denna paragraf om skattskyldighet är anpassad till den tänkta omfattningen av flygskatten.

7 § samt bilagorna 1 och 2

Bestämmelsen anger skattens storlek i tre skattennivåer grundade på slutdestinationen. I författningskommentaren till paragrafen anges att med flygresans slutdestination avses den som anges i resedokumentationen. Eftersom dokumentationen är avgörande för vilken skattennivå som ska belasta resan bör detta framgå av lagtexten. Lagrådet föreslår att paragrafen kompletteras med ett nytt andra stycke av följande lydelse.

Med slutdestination avses den destination som framgår av resedokumentationen.

Enligt övervägandena (avsnitt 6.5) ska den lägsta nivån, 80 kr per passagerare, gälla för

medlemsstater inom EU/EES men även för andra länder som ligger helt inom Europa. Den andra nivån, 280 kr, gäller för slutdestinationer i länder som helt eller delvis ligger i en annan världsdel och med ett avstånd om högst 6 000 km från Arlanda. Den tredje nivån, 430 kr, avser slutdestinationer i ett land som ligger i en annan världsdel än Europa och med ett avstånd längre än 6 000 km från Arlanda. Vid föredragningen har upplysts att avståndet beräknas från Arlanda till den internationella flygplatsen i landets huvudstad, fågelvägen och med hänsyn till jordens rundning.

De länder som avses med första och andra nivåerna förtecknas i bilaga 1 resp. 2 till den föreslagna lagen. Förteckningen väcker några frågor. Turkiet upptas i bilaga 1 trots att landet till huvudsaklig del inte ligger i Europa. Som motiv härför hänvisas till att Turkiets ambassad ansett att landet bör placeras i denna kategori eftersom man bort tillämpa ett avståndskriterium och då turkiska städer ligger närmare Stockholm än många europeiska städer. Om det argumentet godtas borde även Ryska federationen placeras i denna grupp (avståndet mellan Arlanda och Moskva är 1 200 km, avståndet till Ankara 2 400 km). I bilaga 2 har Kanada och USA placerats trots att bägge länderna helt ligger i en annan världsdel än Europa och, medan avståndet till Ottawa synes vara strax under 6 000 km, avståndet till Washington, D.C., är över 6 600 km. Som motivering anförs endast att ”det är lämpligt”.

Skälen till placeringen av Turkiet, Ryska federationen och USA bör utvecklas vidare i det fortsatta beredningsarbetet.

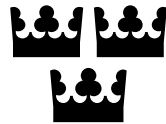
Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 16

Redovisningsskyldig- hetens inträde på punktskatteområdet

Bilaga till avsnitt 6.23

Bilaga 16

Redovisningsskyldig- hetens inträde på punktskatteområdet

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av Skatteverkets promemoria Punktskatt – redovisningsskyldighetens inträde	5
2	Lagförslag i Skatteverkets hemställen Punktskatt – redovisningsskyldighetens inträde.....	6
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	6
3	Förteckning över remissinstanser för Skatteverkets hemställen Punktskatt – redovisningsskyldighetens inträde	7
4	Sammanfattning av promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet.....	8
5	Lagförslag i promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet	9
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt	9
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt	12
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi	16
	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter	19
	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet	21
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	22
6	Förteckning över remissinstanser för promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet	25
7	Lagförslag i Skatteverkets hemställen Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatter	26
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	26
8	Förteckning över remissinstanserna för Skatteverkets hemställen Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatter – förslag om lagändring	27

9	Lagrådsremissens lagförslag	28
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt	28
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt.....	31
	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi.....	35
	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter	38
	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.....	40
	Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	41
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	46
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	47
10	Lagrådets yttrande.....	48

1 Sammanfattning av Skatteverkets promemoria Punktskatt – redovisningsskyldighetens inträde

Promemorian innehåller förslag om ändrade regler avseende redovisningsskyldighetens inträde för punktskatter. Förslagen innebär att redovisningsskyldigheten för punktskatter som redovisas i punktskattedeklaration alltid ska inträda samtidigt som skattskyldigheten. Därmed slopas kopplingen mellan punktskatteredovisningen och affärsredovisningen. Utan denna koppling får vi en enkel och för alla punktskatter enhetlig regel som tydligt anger vilken redovisningsperiod skatten ska hänföras till.

2 Lagförslag i Skatteverkets hemställan Punktskatt – redovisningsskyldighetens inträde

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 23 § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

23 §

Till varje redovisningsperiod ska den punktskatt hänföras för vilken redovisningsskyldighet har inträtt under perioden. Skatt enligt lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m. ska dock hänföras till den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Punktskatt ska redovisas för den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Redovisningsskyldigheten inträder när affärshändelser, som grundar skattskyldighet, enligt god redovisningssed bokförs eller borde ha bokförts. Är den deklarationsskyldige inte bokföringskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) inträder redovisningsskyldigheten samtidigt med skattskyldigheten. Detsamma gäller om skattskyldigheten inträder vid händelser som inte föranleder någon bokföringsåtgärd.

Vid försäljning mot kredit får Skatteverket, om principerna för den redovisningsskyldiges bokföring föranleder det, besluta att redovisningsskyldigheten ska inträda vid beskattningsårets utgång, dock inte senare än när betalning inflyter eller fordran diskonteras eller överlåts.

Om en deklarationsskyldig försätts i konkurs, inträder redovisningsskyldigheten genast för de affärshändelser för vilka skattskyldighet har inträtt före konkursbeslutet.

3 Förteckning över remissinstanser för Skatteverkets hemställan Punktskatt – redovisnings-skyldighetens inträde

Efter remiss har yttranden över Skatteverkets hemställan Punktskatt – redovisnings-skyldighetens inträde lämnats av Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Kommerskollegium, Folkhälsomyndigheten, Systembolaget, Tullverket, Kronofogdemyndigheten, Bokföringsnämnden, Statens Energimyndighet, Konkurrensverket, JTI Sweden AB, LRF, Näringslivets regelnämnd, Regelrådet, Sprit & Vinleverantörsföreningen, Svensk energi, Svensk Försäkring, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet (SPBI), Svenska Tobakleverantörsföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges Bryggerier, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund (SRF) och Trafikförsäkringsföreningen.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: FAR, Företagarna, ATG, British American Tobacco Sweden AB, Folkspel, Innovations- och kemiindustrierna (IKEM), Philip Morris AB, Riksidrottsförbundet, Sveriges Bergmaterialindustri (SBMI), SEKAB Biofuels & Chemicals AB, Swedish Match Distribution AB, Svensk Handel, Svenska Spel, Sveriges Annonsörer, Tidningsutgivarna och Återvinningsindustrierna.

4 Sammanfattning av promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

I promemorian föreslås vissa justeringar i ett tidigare remitterat förslag från Skatteverket avseende redovisningsskyldighetens inträde för punktskatter. Förslagen innebär i förhållande till det tidigare remitterade förslaget att det införs särskilda bestämmelser för redovisning av skatt avseende bränslen som omfattas av det s.k. uppskovsförfarandet i samband med månads-skiften och en senare redovisningstidpunkt för energiskatt på elektrisk kraft i vissa fall.

I promemorian föreslås även vissa bestämmelser om undertecknande av ansökningar, förelägganden och dokumentations-skyldighet i samband med återbetalning och kompensation av punktskatt, nya bestämmelser om beskattning av varor som försvinner under en uppskovsflyttning och borttagande av möjligheten att ha ett skatteupplag i bostad. Vissa ändringar och förtydliganden görs vidare vad avser bestämmelserna om flyttningar av varor till små vinproducenter. I promemorian föreslås slutligen att vissa uppgifter om registrerade avsändare i beskattningsdatabasen ska få lämnas ut.

Förslaget föranleder ändringar i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt, lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter, lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet och skatteförfarandelagen (2011:1244).

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

5 Lagförslag i promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

Förslag till lagtext:

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1563) om tobaksskatt dels att 10, 29, 34 a och 40 a §§ ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 27 a och 31 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka, bearbeta eller i större omfattning lagra skattepliktiga varor,
2. för yrkesmässig försäljning till näringsidkare ta emot skattepliktiga varor som flyttats enligt uppskovsförfarande,
3. för försäljning till näringsidkare inom EU importera skattepliktiga varor från tredje land, eller
4. bedriva verksamhet i exportbutik enligt lagen (1999:445) om exportbutiker.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och
2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktiga tobaksvaror ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

27 a §

Om varor, som flyttas under ett uppskovsförfarande, inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten anses ha begåtts här i landet och varorna beskattas här om

1. varorna avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och
  2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 8 b § på ett tillfredsställande sätt visas att
    - a) flyttningen har avslutats i enlighet med 8 d § eller motsvarande bestämmelse i mottagarlandets lagstiftning, eller
    - b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.
- Skatt enligt första stycket ska betalas av den som*

¹ Senaste lydelse 2011:285.

ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

29 §²

För skatt som betalats i Sverige för skattepliktiga varor som därefter flyttas till ett annat EU-land under sådana förhållanden att skatt ska betalas där, kan återbetalning ske enligt denna paragraf efter skriftlig ansökan hos Skatteverket.

Ansökan om återbetalning av i Sverige betald skatt vid distansförsäljning av beskattade tobaksvaror från Sverige ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till Skatteverket inom tre år efter kvartalets utgång. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige, samt att varorna beskattats i mottagarlandet.

I övriga fall ska den som begär återbetalning visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige. Återbetalning sker sedan sökanden till Skatteverket gett in ett dokument som visar att skatten betalats i det andra EU-landet.

Har en vara beskattats enligt 27 eller 28 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

Har en vara beskattats enligt 27, 27 a eller 28 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

31 a §³

En ansökan om återbetalning enligt 29–31 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är en juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

34 a §⁴

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27 och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27 eller 28 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 27 eller

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27, 27 a och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27, 27 a eller 28 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

Om den som är skattskyldig enligt 27,

² Senaste lydelse 2011:285.

³ Tidigare 31 a § upphävd genom 2002:419.

⁴ Senaste lydelse 2013:1071.

28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

27 a eller 28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

40 a §⁵

Den som i Sverige betalat skatt för tuggtobak som sedan levererats till en köpare i ett annat EU-land ska efter ansökan medges återbetalning av skatt, om inte annat följer av andra stycket. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige samt att varorna förts ut ur landet.

Ansökan om återbetalning enligt första stycket görs skriftligen hos beskattningsmyndigheten. Ansökan ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter kvartalets utgång. Återbetalning medges inte för skattebelopp som för kalenderkvartalet understiger 1 500 kronor.

En ansökan om återbetalning ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är en juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången vid beslut som fattas efter ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i 27 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  4. Bestämmelserna i 31 a § och 40 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning som lämnas in efter ikraftträdandet.

---

⁵ Senaste lydelse 2011:285.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1564) om alkoholskatt dels att 7 f, 9, 9 b, 12, 28 och 34 a §§ ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas tre nya paragrafer, 24 a, 26 a och 31 a §§, samt närmast före 24 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 f §¹

Alkoholvaror som avsänds av en vinproducent i ett annat EU-land omfattas av bestämmelserna om flyttning under uppskovsförfarande i denna lag när varorna befinner sig på svenskt territorium om

1. den avsändande vinproducenten enligt nationella bestämmelser med stöd av artikel 40 i rådets direktiv 2008/118/EG undantas från kraven i kapitel IV i direktivet,

2. varorna flyttas under uppskovsförfarande enligt de nationella kraven i avsändarmedlemsstaten, och

3. varorna flyttas till en sådan destination som anges i artikel 17 i direktivet.

Alkoholvaror som avsänds av en vinproducent i ett annat EU-land anses flyttas under uppskovsförfarandet när varorna befinner sig på svenskt territorium om

3. varorna flyttas till en annan av de destinationer som anges i artikel 17 i direktivet än den plats där varorna lämnar gemenskapens territorium (17.1.a.iii).

Den administrativa referenskod som enligt artikel 21.6 i rådets direktiv 2008/118/EG ska följa varorna under flyttningen får i dessa fall ersättas av ett följedokument för transport av vinprodukter enligt artikel 24.1.a.iii i kommissionens förordning (EG) nr 436/2009 av den 26 maj 2009 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 479/2008 när det gäller vinodlingsregistret, de obligatoriska deklARATIONERNA och framtagningen av uppgifter för marknadsuppföljning, följedokumenten vid transport av produkter och de register som ska föras inom vinsektorn.

9 §²

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka, bearbeta eller i större omfattning lagra skattepliktiga varor,

2. för yrkesmässig försäljning till näringsidkare ta emot skattepliktiga varor som flyttats enligt uppskovsförfarande,

3. för försäljning till näringsidkare inom EU importera skattepliktiga varor från tredje land, eller

4. bedriva verksamhet i exportbutik enligt lagen (1999:445) om exportbutiker.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och

¹ Senaste lydelse 2012:677.

² Senaste lydelse 2011:286.

2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktiga alkoholvaror ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

9 b §³

En upplagshavare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på det skatteupplag eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet *eller* ersättningsdokumentet. Varor som flyttas till ett skatteupplag ska vid mottagandet tas in i skatteupplaget.

En upplagshavare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på det skatteupplag eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet, ersättningsdokumentet *eller, vad avser varor som omfattas av 7 f §, följedokumentet för transport av vinprodukter.* Varor som flyttas till ett skatteupplag ska vid mottagandet tas in i skatteupplaget.

12 §⁴

Den som avser att i Sverige yrkesmässigt ta emot varor som flyttas enligt ett uppskovsförfarande från ett annat EU-land får godkännas som registrerad varumottagare. För godkännande krävs att den som ansöker om att bli godkänd är lämplig att vara registrerad varumottagare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

En registrerad varumottagare ska till Skatteverket ange den adress där varumottagaren kommer att ta emot varor som flyttas under uppskovsförfarande (ordinarie mottagningsplats).

En registrerad varumottagare ska hos Skatteverket ställa säkerhet för betalning av skatten på de varor som tas emot. Ställd säkerhet får tas i anspråk om skatten inte betalas i rätt tid.

En registrerad varumottagare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på sin ordinarie mottagningsplats eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet *eller* ersättningsdokumentet.

En registrerad varumottagare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på sin ordinarie mottagningsplats eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet, ersättningsdokumentet *eller, vad avser varor som omfattas av 7 f §, följedokumentet för transport av vinprodukter.*

Bestämmelserna i 11 § första och tredje styckena om återkallelse tillämpas även på registrerad varumottagare.

Mottagande av varor från små vinproducenter

24 a §

Den som tar emot varor som flyttats enligt 7 f § från en vinproducent i ett annat EU-land ska skriftligen underrätta Skatteverket om mottagandet av varorna.

³ Senaste lydelse 2013:1073.

⁴ Senaste lydelse 2013:1073.

26 a §

Om varor, som flyttas under ett uppskovsförfarande, inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten anses ha begåtts här i landet och varorna beskattas här om

1. varorna avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och

2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 7 b § på ett tillfredsställande sätt visas att

a) flyttningen har avslutats i enlighet med 7 d § eller motsvarande bestämmelse i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

28 §⁵

För skatt som betalats i Sverige för skattepliktiga varor som därefter flyttas till ett annat EU-land under sådana förhållanden att skatt ska betalas där, kan återbetalning ske enligt denna paragraf efter skriftlig ansökan hos Skatteverket.

Ansökan om återbetalning av i Sverige betald skatt vid distansförsäljning av beskattade alkoholvaror från Sverige ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till Skatteverket inom tre år efter kvartalets utgång. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige, samt att varorna beskattats i mottagarlandet.

I övriga fall ska den som begär återbetalning visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige. Återbetalning sker sedan sökanden till Skatteverket gett in ett dokument som visar att skatten betalats i det andra EU-landet.

Har en vara beskattats enligt 26 eller 27 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

Har en vara beskattats enligt 26, 26 a eller 27 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

31 a §⁶

En ansökan om återbetalning enligt 28–31 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är en juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade

⁵ Senaste lydelse 2011:286.

⁶ Tidigare 31 a § upphävd genom 2002:420.

begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

34 a §⁷

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26 och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 26 eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 26 eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26, 26 a och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 26, 26 a eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

Om den som är skattskyldig enligt 26, 26 a eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 7 f §, 9 b § och 12 § i de nya lydelserna samt 24 a § och 26 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i 9 § i den nya lydelsen tillämpas första gången vid beslut som fattas efter ikraftträdandet.
  5. Bestämmelserna i 31 a § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning som lämnas in efter ikraftträdandet.

---

⁷ Senaste lydelse 2013:1073.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 4 kap. 3 §, 6 kap. 1 a § och 9 kap. 7 och 11 §§ ska ha följande lydelse,
dels att nuvarande 4 kap. 2 a § ska betecknas 4 kap. 2 b §,
dels att det ska införas tre nya paragrafer, 4 kap. 2 a §, 9 kap. 12 § och 11 kap. 14 §, av följande lydelse.

4 kap.

2 a §

Om bränsle, som flyttas under ett uppskovsförfarande, inte när angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att bränslet släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten anses ha begåtts här i landet och bränslet beskattas här om

1. bränslet avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och

2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 3 a kap. 2 § på ett tillfredsställande sätt visas att

a) flyttningen har avslutats i enlighet med 3 a kap. 4 § eller motsvarande bestämmelse i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

3 §²

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka eller bearbeta bränslen,
2. på flygplats lagra flygfotogen (KN-nr 2710 19 21), som flyttats under ett uppskovsförfarande, för försäljning till förbrukning i luftfartyg när luftfartyget inte används för privat ändamål, eller
3. i större omfattning hålla bränslen i lager.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och
2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktigt bränsle ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

¹ Senaste lydelse av nuvarande 4 kap. 2 a § 2009:1493.

² Senaste lydelse 2010:1820.

6 kap.**1 a §³**

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2 *och* 2 a §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2 *eller* 2 a § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2 *eller* 2 a § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2, 2 a *och* 2 b §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2, 2 a *eller* 2 b § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2, 2 a *eller* 2 b § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

9 kap.**7 §⁴**

Ansökan om återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§ ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ska lämnas elektroniskt. I fråga om återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 1 § 10, 11 *eller* 2 a § ska dock återbetalningen omfatta en period om ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka bränsle i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning eller kompensation ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet *och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.*

En ansökan som lämnats för en sökande, som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

Ansökan om återbetalning eller kompensation ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet.

11 §⁵

Har bränsle beskattats enligt 4 kap. 2 *eller* 2 a §, och visar den skattskyldige inom tre år

Har bränsle beskattats enligt 4 kap. 2, 2 a *eller* 2 b §, och visar den skattskyldige inom tre år

³ Senaste lydelse 2013:1075.

⁴ Senaste lydelse 2016:505.

⁵ Senaste lydelse 2011:287.

efter det att flyttningen påbörjades att bränslet beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

efter det att flyttningen påbörjades att bränslet beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

12 §⁶

En ansökan om återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§, 8 a § eller 10–11 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är en juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

11 kap.

14 §

En ansökan om återbetalning enligt 12–13 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är en juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 4 kap. 2 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i 4 kap. 3 § i den nya lydelsen tillämpas första gången vid beslut som fattas efter ikraftträdandet.
  4. Bestämmelserna i 9 kap. 12 § och 11 kap. 14 § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning eller kompensation som lämnas in efter ikraftträdandet.
  5. Äldre bestämmelser i 9 kap. 7 § gäller fortfarande för ansökningar om återbetalningar eller kompensation som lämnas in före ikraftträdandet.

---

⁶ Tidigare 9 kap. 12 § upphävd genom 2002:422.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 a och 6 §§ och 2 kap. 6 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. **5 a §¹**

I fall då de regler om elektroniska administrativa dokument, administrativa referensnummer, ersättningsdokument, förenklade ledsagardokument och säkerhet som föreskrivs i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi inte är tillämpliga gäller i stället andra stycket för flyttningar av punktskattepliktiga varor.

Varorna ska under flyttning omfattas och åtföljas av dokument i den utsträckning som följer av artikel 21, 24 *eller* 34 i det direktiv som anges i 1 §. När varorna omfattas av ett elektroniskt administrativt dokument enligt artikel 21 i samma direktiv, ska de åtföljas av en sådan administrativ referenskod som avses i artikel 21.6 i direktivet. Varorna ska även omfattas av säkerhet för betalning av skatt i den utsträckning som följer av artikel 18, 34 eller 36 i direktivet.

Varorna ska under flyttning omfattas och åtföljas av dokument i den utsträckning som följer av artikel 21, 24, 34 *eller* 40 i det direktiv som anges i 1 §. När varorna omfattas av ett elektroniskt administrativt dokument enligt artikel 21 i samma direktiv, ska de åtföljas av en sådan administrativ referenskod som avses i artikel 21.6 i direktivet. Varorna ska även omfattas av säkerhet för betalning av skatt i den utsträckning som följer av artikel 18, 34 eller 36 i direktivet.

6 §²

En punktskattepliktig vara får flyttas endast om de krav i fråga om elektroniskt administrativt dokument, administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument, säkerhet och anmälningsskyldighet är uppfyllda som följer av de lagar som anges i 2 § eller av bestämmelser som avses i 5 a §.

En flyttning av punktskattepliktiga varor anses inte ha skett i strid med första stycket om det elektroniska administrativa dokument avseende flyttningen, det ersättningsdokument *eller* förenklat ledsagardokument som åtföljer varorna, innehåller endast smärre brister.

En punktskattepliktig vara får flyttas endast om de krav i fråga om elektroniskt administrativt dokument, administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument, följedokument för flyttning av vinprodukter, säkerhet och anmälningsskyldighet är uppfyllda som följer av de lagar som anges i 2 § eller av bestämmelser som avses i 5 a §.

En flyttning av punktskattepliktiga varor anses inte ha skett i strid med första stycket om det elektroniska administrativa dokument avseende flyttningen, det ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument *eller följedokument för flyttning av vinprodukter* som åtföljer varorna, innehåller endast smärre brister.

Första stycket gäller inte punktskattepliktiga varor som återutförs enligt 3 kap. 1 § femte stycket eller 17 a § andra stycket lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

¹ Senaste lydelse 2012:679.

² Senaste lydelse 2013:1076.

2 kap.

6 §³

Förare är skyldiga att se till att administrativ referenskod, ersättningsdokument och förenklat ledsagardokument följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 §. Vid en transportkontroll ska föraren tillhandahålla Tullverket tillgängliga administrativa referenskoder, ersättningsdokument och förenklade ledsagardokument.

Förare är skyldiga att se till att administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument *och följedokument för flyttning av vinprodukter* följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 §. Vid en transportkontroll ska föraren tillhandahålla Tullverket tillgängliga administrativa referenskoder, ersättningsdokument, förenklade ledsagardokument *och följedokument för flyttning av vinprodukter*.

Om punktskattepliktiga varor under pågående flyttning förvaras i en lokal för på-, av- eller omlastning, är den som äger lokalen eller, om lokalen är upplåten till någon annan, den som innehar nyttjanderätt till lokalen skyldig att se till att de handlingar som anges i första stycket följer med varorna samt att dessa vid transportkontroll tillhandahålls Tullverket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna i deras nya lydelse tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.

---

³ Senaste lydelse 2012:679.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

5 §¹

Från databasen får nedan angivna uppgifter lämnas ut till en enskild, om det inte av särskild anledning kan antas att den enskilde som uppgiften avser eller någon närstående lider men om uppgiften röjs.

Uppgifter får lämnas ut om

1. namn och personnummer, 2. organisationsnummer, namn, firma och juridisk form samt i fråga om handelsbolag och andra juridiska personer sådana uppgifter om huvudkontor och säte som avses i 67 kap. 8 § skatteförfarandelagen (2011:1244), 3. registrering enligt skatteförfarandelagen samt särskilt registrerings- eller redovisningsnummer, 4. på vilket sätt den preliminära skatten ska betalas för en fysisk person, 5. registrering av skyldighet att göra skatteavdrag eller betala arbetsgivaravgifter, 6. slag av näringsverksamhet 7. beslut om likvidation eller konkurs, <i>och</i> 8. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som skattebefriad förbrukare enligt lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt.	7. beslut om likvidation eller konkurs, 8. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som skattebefriad förbrukare enligt lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt, och 9. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som registrerad avsändare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2011:1406.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244) dels att 7 kap. 1 §, 26 kap. 23 § och 39 kap. 1 § ska ha följande lydelse, dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 37 kap. 7 a § och 39 kap. 3 a §, samt närmast före 37 kap. 7 a § och 39 kap. 3 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. 1 §¹

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1 eller 2 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer, eller
  - k) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m.,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och

¹ Senaste lydelse 2015:893.

12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

*Lydelse enligt Skatteverkets hemställan
Punktskatt – redovisningsskyldighetens inträde*

Föreslagen lydelse

26 kap.

23 §

Punktskatt ska redovisas för den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Punktskatt enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi får dock redovisas för nästföljande redovisningsperiod om skattskyldighet enligt 5 kap. 1 § 1 a–b lagen om skatt på energi inträder under någon av de tre sista dagarna i en redovisningsperiod.

Energiskatt på elektrisk kraft där skattskyldighet inträder enligt 11 kap. 7 § 1 a lagen om skatt på energi ska redovisas för redovisningsperioden efter den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Andra och tredje styckena gäller inte om redovisningsperioden för punktskatt är ett beskattningsår.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 kap.

Kontroll av uppgifter vid återbetalning eller kompensation av punktskatt

7 a §

Skatteverket får förelägga den som har beviljats återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 b och c eller återbetalning eller kompensation av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera att denne har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter.

39 kap.

1 §²

I detta kapitel finns bestämmelser om

- definitioner (2 §),
- generell dokumentationsskyldighet (3 §),

– dokumentationsskyldighet som avser ansökan om återbetalning eller kompensation av punktskatt

² Senaste lydelse 2014:1474.

- (3 a §),
- dokumentationsskyldighet som avser kassaregister (4–10 §§),
  - dokumentationsskyldighet som avser personalliggare (11–12 §§),
  - dokumentationsskyldighet som avser torg- och marknadshandel (13 §),
  - dokumentationsskyldighet som avser omsättning av investeringsguld (14 §),
  - dokumentationsskyldighet som avser internprissättning (15 och 16 §§), och
  - föreläggande (17 §).

*Ansökan om återbetalning eller kompensation
av punktskatt*

3 a §

Den som har ansökt om återbetalning eller kompensation av punktskatt ska i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller annan lämplig dokumentation se till att det finns underlag för kontroll av uppgifter i ansökan.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i 39 kap. 3 a § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning eller kompensation som avser förhållanden efter ikraftträdandet.

6 Förteckning över remissinstanser för promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

Efter remiss har yttranden över promemorian Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet lämnats av Kammarrätten i Sundsvall, Förvaltningsrätten i Falun, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Konsumentverket, Kommerskollegium, Folkhälsomyndigheten, Systembolaget, Tullverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Bokföringsnämnden, Konkursverket, Statens Energimyndighet, LRF, Riksidrottsförbundet, Regelrådet, Svensk Energi, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet, Svenskt näringsliv, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund och Tidningsutgivarna.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: ATG, British American Tobacco Sweden AB, FAR, Företagarna, IKEM, JTI Sweden AB, Näringslivets regelnämnd, Philip Morris AB, Sveriges Bergmaterialindustri, SEKAB BioFuels & Chemicals AB, Sprit & Vinleverantörsföreningen, Swedish Match Distribution AB, Svensk Försäkring, Svensk Handel, Svenska Tobaksleverantörsföreningen, Sveriges Annonsörer, Sveriges Bryggerier och Återvinningsindustrierna.

7 Lagförslag i Skatteverkets hemställen Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatter

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom förskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)
dels att 37 kap. 10 § ska ha följande lydelse,
dels att det i lagen ska införas en ny paragraf, 37 kap. 9 a §, samt närmast före 37 kap. 9 a § och 37 kap. 10 § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 kap.

Kontroll av någon annans uppgifter i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt

9 a §

Skatteverket får förelägga den som är eller kan antas vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) eller som är en annan juridisk person än ett dödsbo, att lämna en uppgift om en rättshandling med någon annan.

Föreläggandet ska avse förhållande som är av betydelse för kontroll av att andra än den som föreläggs har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i en ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 eller återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1.

10 §¹

Om det finns särskilda skäl får även någon annan person än som avses i 9 § föreläggas att lämna sådan uppgift som avses i *den paragrafen*.

Om det finns särskilda skäl får även någon annan person än som avses i 9 och 9 a §§ föreläggas att lämna sådan uppgift som avses i *de paragraferna*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

---

¹ Senaste lydelse SFS 2011:1244.

8 Förteckning över remissinstanserna för Skatteverkets hemställan Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatter – förslag om lagändring

Efter remiss har yttranden över Skatteverkets hemställan Tredjemansföreläggande för kontroll av vissa beslut om punktskatter lämnats av Förvaltningsrätten i Falun, Ekobrottsmyndigheten, Tullverket, Kronofogdemyndigheten, Statens Energimyndighet, Energiföretagen i Sverige, Srf konsulternas förbund, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet, Svenskt näringsliv, TU – Medier i Sverige (Tidningsutgivarna), JTI Sweden AB, Näringslivets regelnämnd.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: British American Tobacco Sweden AB, Regelrådet, FAR, Oberoende Elhandlare, Philip Morris AB, Sprit & Vinleverantörsföreningen, Svenska Tobaksleverantörsföreningen, Sveriges Annonörer, Sveriges Bryggerier, Sveriges Kommunikationsbyråer, Sveriges Marknadsförbund, Sveriges Tidskrifter, Sveriges Tidskrifter, Swedish Match Distribution AB.

9 Lagrådsremissens lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1563) om tobaksskatt dels att 10, 29, 34 a och 40 a §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas två nya paragrafer, 27 a och 31 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka, bearbeta eller i större omfattning lagra skattepliktiga varor,
2. för yrkesmässig försäljning till näringsidkare ta emot skattepliktiga varor som flyttats enligt uppskovsförfarande,
3. för försäljning till näringsidkare inom EU importera skattepliktiga varor från tredje land, eller
4. bedriva verksamhet i exportbutik enligt lagen (1999:445) om exportbutiker.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och
2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktiga tobaksvaror ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

27 a §

Om varor som flyttas under ett uppskovsförfarande inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten anses ha begåtts här i landet och varorna beskattas här om

1. varorna avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och

2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 8 b § på ett tillfredsställande sätt visas

a) att flyttningen har avslutats i enlighet med 8 d § eller motsvarande bestämmelse i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som

¹ Senaste lydelse 2011:285.

ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

29 §²

För skatt som betalats i Sverige för skattepliktiga varor som därefter flyttas till ett annat EU-land under sådana förhållanden att skatt ska betalas där, kan återbetalning ske enligt denna paragraf efter skriftlig ansökan hos Skatteverket.

Ansökan om återbetalning av i Sverige betald skatt vid distansförsäljning av beskattade tobaksvaror från Sverige ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till Skatteverket inom tre år efter kvartalets utgång. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige, samt att varorna beskattats i mottagarlandet.

I övriga fall ska den som begär återbetalning visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige. Återbetalning sker sedan sökanden till Skatteverket gett in ett dokument som visar att skatten betalats i det andra EU-landet.

31 a §³

En ansökan om återbetalning enligt 29–31 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

34 a §⁴

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27 och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27 eller 28 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 27 eller 28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 27, 27 a och 28 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 27, 27 a eller 28 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

Om den som är skattskyldig enligt 27, 27 a eller 28 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

² Senaste lydelse 2011:285.

³ Tidigare 31 a § upphävd genom 2002:419.

⁴ Senaste lydelse 2016:1070.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

40 §⁵

Den som i Sverige betalat skatt för tuggtobak som sedan levererats till en köpare i ett annat EU-land ska efter ansökan medges återbetalning av skatt, om inte annat följer av andra stycket. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige samt att varorna förts ut ur landet.

Ansökan om återbetalning enligt första stycket görs skriftligen hos beskattningsmyndigheten. Ansökan ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter kvartalets utgång. Återbetalning medges inte för skattebelopp som för kalenderkvartalet understiger 1 500 kronor.

En ansökan om återbetalning ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i den nya 27 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i 31 a § och 40 a § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning som lämnas in efter ikraftträdandet.
  4. För skatteupplag som har godkänts före ikraftträdandet gäller 10 § i den äldre lydelsen.

---

⁵ Senaste lydelse 2011:285.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1564) om alkoholskatt dels att 7 f, 9, 9 b, 12, 28 och 34 a §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas tre nya paragrafer, 24 a, 26 a och 31 a §§, och närmast före 24 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Alkoholvaror som avsänds av en vinproducent i ett annat EU-land omfattas av bestämmelserna om flyttning under uppskovsförfarande i denna lag när varorna befinner sig på svenskt territorium om

1. den avsändande vinproducenten enligt nationella bestämmelser med stöd av artikel 40 i rådets direktiv 2008/118/EG undantas från kraven i kapitel IV i direktivet,

2. varorna flyttas under uppskovsförfarande enligt de nationella kraven i avsändarmedlemsstaten, och

3. varorna flyttas till en sådan destination som anges i artikel 17 i direktivet.

Föreslagen lydelse

7 f §¹

Alkoholvaror som avsänds av en vinproducent i ett annat EU-land anses flyttas under uppskovsförfarandet när varorna befinner sig på svenskt territorium om

3. varorna flyttas till en sådan destination som anges i artikel 17 i direktivet, med undantag för en sådan som anges i 17.1.a.iii.

Den administrativa referenskod som enligt artikel 21.6 i rådets direktiv 2008/118/EG ska följa varorna under flyttningen får i dessa fall ersättas av ett följedokument för transport av vinprodukter enligt artikel 24.1.a.iii i kommissionens förordning (EG) nr 436/2009 av den 26 maj 2009 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 479/2008 när det gäller vinodlingsregistret, de obligatoriska deklARATIONERNA och framtagningen av uppgifter för marknadsuppföljning, följedokumentet vid transport av produkter och de register som ska föras inom vinsektorn.

9 §²

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka, bearbeta eller i större omfattning lagra skattepliktiga varor,

2. för yrkesmässig försäljning till näringsidkare ta emot skattepliktiga varor som flyttats enligt uppskovsförfarande,

3. för försäljning till näringsidkare inom EU importera skattepliktiga varor från tredje land, eller

4. bedriva verksamhet i exportbutik enligt lagen (1999:445) om exportbutiker.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och

2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

¹ Senaste lydelse 2012:677.

² Senaste lydelse 2011:286.

Upplagshavares hantering av skattepliktiga alkoholvaror ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

9 b §³

En upplagshavare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på det skatteupplag eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet *eller* ersättningsdokumentet. Varor som flyttas till ett skatteupplag ska vid mottagandet tas in i skatteupplaget.

En upplagshavare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på det skatteupplag eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet, ersättningsdokumentet *eller, när det gäller varor som omfattas av 7 f §, följedokumentet för transport av vinprodukter.* Varor som flyttas till ett skatteupplag ska vid mottagandet tas in i skatteupplaget.

12 §⁴

Den som avser att i Sverige yrkesmässigt ta emot varor som flyttas enligt ett uppskovsförfarande från ett annat EU-land får godkännas som registrerad varumottagare. För godkännande krävs att den som ansöker om att bli godkänd är lämplig att vara registrerad varumottagare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

En registrerad varumottagare ska till Skatteverket ange den adress där varumottagaren kommer att ta emot varor som flyttas under uppskovsförfarande (*ordinarie mottagningsplats*).

En registrerad varumottagare ska hos Skatteverket ställa säkerhet för betalning av skatten på de varor som tas emot. Ställd säkerhet får tas i anspråk om skatten inte betalas i rätt tid.

En registrerad varumottagare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på sin ordinarie mottagningsplats eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet *eller* ersättningsdokumentet.

En registrerad varumottagare som tar emot varor som flyttas under uppskovsförfarandet ska göra det på sin ordinarie mottagningsplats eller den direkta leveransplats som angetts i det elektroniska administrativa dokumentet, ersättningsdokumentet *eller, när det gäller varor som omfattas av 7 f §, följedokumentet för transport av vinprodukter.*

Bestämmelserna i 11 § första och tredje styckena om återkallelse tillämpas även på registrerad varumottagare.

Mottagande av varor från små vinproducenter

24 a §

Den som tar emot varor som flyttats enligt 7 f § från en vinproducent i ett annat EU-land ska skriftligen underrätta Skatteverket om mottagandet av varorna.

³ Senaste lydelse 2013:1073.

⁴ Senaste lydelse 2013:1073.

26 a §

Om varor, som flyttas under ett uppskovsförfarande, inte når angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att varorna släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten anses ha begåtts här i landet och varorna beskattas här om

1. varorna avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och

2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 7 b § på ett tillfredsställande sätt visas

a) att flyttningen har avslutats i enlighet med 7 d § eller motsvarande bestämmelse i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

28 §⁵

För skatt som betalats i Sverige för skattepliktiga varor som därefter flyttas till ett annat EU-land under sådana förhållanden att skatt ska betalas där, kan återbetalning ske enligt denna paragraf efter skriftlig ansökan hos Skatteverket.

Ansökan om återbetalning av i Sverige betald skatt vid distansförsäljning av beskattade alkoholvaror från Sverige ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ges in till Skatteverket inom tre år efter kvartalets utgång. Den som begär återbetalning ska visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige, samt att varorna beskattats i mottagarlandet.

I övriga fall ska den som begär återbetalning visa att den skatt som ansökan avser har betalats i Sverige. Återbetalning sker sedan sökanden till Skatteverket gett in ett dokument som visar att skatten betalats i det andra EU-landet.

Har en vara beskattats enligt 26 eller 27 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

Har en vara beskattats enligt 26, 26 a eller 27 §, och visar den skattskyldige inom tre år efter det att flyttningen påbörjades att varan beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

31 a §⁶

En ansökan om återbetalning enligt 28–31 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden,

⁵ Senaste lydelse 2011:286.

⁶ Tidigare 31 a § upphävd genom 2002:420.

om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

34 a §⁷

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26 och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 26 eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 26 eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 26, 26 a och 27 §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 26, 26 a eller 27 § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 26, 26 a eller 27 § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Bestämmelserna i 7 f §, 9 b § och 12 § i den nya lydelsen och bestämmelserna i de nya 24 a och 26 a §§ tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
3. Bestämmelserna i den nya 31 a § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning som lämnas in efter ikraftträdandet.
4. För skatteupplag som har godkänts före ikraftträdandet gäller 9 § i den äldre lydelsen.

⁷ Senaste lydelse 2016:1071.

Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:1776) om skatt på energi¹
dels att 4 kap. 3 §, 6 kap. 1 a § och 9 kap. 7 och 11 §§ ska ha följande lydelse,
dels att nuvarande 4 kap. 2 a § ska betecknas 4 kap. 2 b §,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 4 kap. 2 a § och 9 kap. 12 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 a §

Om bränsle, som flyttas under ett uppskovsförfarande, inte när angiven destination och ingen oegentlighet som innebär att bränslet släpps för konsumtion har konstaterats under flyttningen, ska oegentligheten anses ha begåtts här i landet och bränslet beskattas här om

1. bränslet avsänts från ett skatteupplag eller en importplats i Sverige, och

2. det inte inom fyra månader från den tidpunkt då flyttningen inleddes enligt 3 a kap. 2 § på ett tillfredsställande sätt visas

a) att flyttningen har avslutats i enlighet med 3 a kap. 4 § eller motsvarande bestämmelse i mottagarlandets lagstiftning, eller

b) på vilken plats oegentligheten har begåtts.

Skatt enligt första stycket ska betalas av den som ställt säkerhet för skatten under flyttningen. Skatten ska tas ut enligt den skattesats som gällde vid den tidpunkt då flyttningen inleddes.

3 §²

Som upplagshavare får godkännas den som i yrkesmässig verksamhet i Sverige avser att

1. tillverka eller bearbeta bränslen,

2. på flygplats lagra flygfotogen (KN-nr 2710 19 21), som flyttats under ett uppskovsförfarande, för försäljning till förbrukning i luftfartyg när luftfartyget inte används för privat ändamål, eller

3. i större omfattning hålla bränslen i lager.

För godkännande enligt första stycket krävs att den som ansöker om att bli upplagshavare

1. är lämplig som upplagshavare med hänsyn till sina ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, och

2. disponerar över ett utrymme beläget i Sverige som kan godkännas som skatteupplag.

Upplagshavares hantering av skattepliktigt bränsle ska, för att omfattas av ett uppskovsförfarande, äga rum i godkänt skatteupplag.

Som skatteupplag får inte godkännas ett utrymme som används som eller är avsett att användas som bostad.

Den som godkänns som upplagshavare ska samtidigt godkännas som registrerad avsändare.

¹ Senaste lydelse av 4 kap. 2 a § 2009:1493.

² Senaste lydelse 2010:1820.

6 kap.1 a §³

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2 och 2 a §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2 eller 2 a § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

I övrigt ska bestämmelserna i 3 kap. 4 §, 43 kap., 45–47 kap., 57 kap. 1 §, 59 kap. 11 §, 13–21 §§, 26 och 27 §§, 60 kap., 62 kap. 2 §, 63 kap. 2 §, 4–6 §§, 8–10 §§ samt 15, 16, 22 och 23 §§, 65 kap. 2–4 §§, 7, 8 och 13–15 §§ och 66–71 kap. skatteförfarandelagen gälla i tillämpliga delar.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2 eller 2 a § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

Före utbetalning av ett överskjutande belopp enligt fjärde stycket ska sådan skatt enligt denna lag för vilken den skattskyldige står i skuld räknas av. Skattebelopp som den skattskyldige har fått anstånd med att betala ska dock inte räknas av.

Skatteverket beslutar om skatt som avses i 4 kap. 2–2 b §§. Skatten ska betalas inom den tid som Skatteverket bestämmer.

Bestämmelserna i 37 kap. 9 och 10 §§ och 41 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska gälla i tillämpliga delar vid inhämtande av uppgifter som är av betydelse för beslut om skatt enligt 4 kap. 2, 2 a eller 2 b § av någon annan än den som föreläggs eller revideras.

Om den som är skattskyldig enligt 4 kap. 2, 2 a eller 2 b § har betalat in skatt och den inbetalda skatten överstiger vad som enligt beslut av Skatteverket eller domstol ska betalas, ska det överskjutande beloppet återbetalas till den skattskyldige.

9 kap.7 §⁴

Ansökan om återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§ ska omfatta en period om ett kalenderkvartal och ska lämnas elektroniskt. I fråga om återbetalning enligt 2 § som görs med stöd av 6 a kap. 1 § 10, 11 eller 2 a § ska dock återbetalningen omfatta en period om ett kalenderår. Om sökanden beräknas förbruka bränsle i större omfattning, får dock beskattningsmyndigheten medge att ansökan görs per kalenderkvartal. Ett sådant beslut får återkallas om sökanden begär det eller förutsättningar för medgivande inte finns.

Ansökan om återbetalning eller kompensation ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet och vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande, som är juridisk person, anses ha lämnats av sökanden om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

Ansökan om återbetalning eller kompensation ska lämnas in till beskattningsmyndigheten inom tre år efter utgången av kalenderåret respektive kalenderkvartalet.

11 §⁵

Har bränsle beskattats enligt 4 kap. 2 eller 2 a §, och visar den skattskyldige inom tre år

Har bränsle beskattats enligt 4 kap. 2, 2 a eller 2 b §, och visar den skattskyldige inom tre år

³ Senaste lydelse 2016:1072.

⁴ Senaste lydelse 2016:505.

⁵ Senaste lydelse 2011:287.

efter det att flyttningen påbörjades att bränslet beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

efter det att flyttningen påbörjades att bränslet beskattats i ett annat EU-land, ska den skatt som betalats i Sverige återbetalas, om det andra EU-landets skatteanspråk är befogat.

12 §⁶

En ansökan om återbetalning eller kompensation enligt 2–6 §§, 8 a § eller 10–11 §§ ska vara undertecknad av sökanden eller av den som är ombud eller annan behörig företrädare för sökanden.

En ansökan som lämnats för en sökande som är en juridisk person anses ha lämnats av sökanden, om det inte är uppenbart att den som lämnade begäran saknade behörighet att företräda sökanden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Bestämmelserna i den nya 4 kap. 2 a § tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.
  3. Bestämmelserna i den nya 9 kap. 12 § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning eller kompensation som lämnas in efter ikraftträdandet.
  4. För skatteupplag som har godkänts före ikraftträdandet gäller 4 kap. 3 § i den äldre lydelsen.
  5. För ansökningar om återbetalningar eller kompensation som lämnas in före ikraftträdandet gäller 9 kap. 7 § i den äldre lydelsen.

---

⁶ Tidigare 9 kap. 12 § upphävd genom 2002:422.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 5 a och 6 §§ och 2 kap. 6 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 5 a §²

I fall då de regler om elektroniska administrativa dokument, administrativa referensnummer, ersättningsdokument, förenklade ledsagardokument och säkerhet som föreskrivs i lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt och lagen (1994:1776) om skatt på energi inte är tillämpliga gäller i stället andra stycket för flyttningar av punktskattepliktiga varor.

Varorna ska under flyttning omfattas och åtföljas av dokument i den utsträckning som följer av artikel 21, 24 eller 34 i det direktiv som anges i 1 §. När varorna omfattas av ett elektroniskt administrativt dokument enligt artikel 21 i samma direktiv, ska de åtföljas av en sådan administrativ referenskod som avses i artikel 21.6 i direktivet. Varorna ska även omfattas av säkerhet för betalning av skatt i den utsträckning som följer av artikel 18, 34 eller 36 i direktivet.

Varorna ska under flyttning omfattas och åtföljas av dokument i den utsträckning som följer av artikel 21, 24, 34 eller 40 i det direktiv som anges i 1 §. När varorna omfattas av ett elektroniskt administrativt dokument enligt artikel 21 i samma direktiv, ska de åtföljas av en sådan administrativ referenskod som avses i artikel 21.6 i direktivet. Varorna ska även omfattas av säkerhet för betalning av skatt i den utsträckning som följer av artikel 18, 34 eller 36 i direktivet.

6³§

En punktskattepliktig vara får flyttas endast om de krav i fråga om elektroniskt administrativt dokument, administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument, säkerhet och anmälningsskyldighet är uppfyllda som följer av de lagar som anges i 2 § eller av bestämmelser som avses i 5 a §.

En flyttning av punktskattepliktiga varor anses inte ha skett i strid med första stycket om det elektroniska administrativa dokument avseende flyttningen, det ersättningsdokument eller förenklat ledsagardokument som åtföljer varorna, innehåller endast smärre brister.

Första stycket gäller inte punktskattepliktiga varor som återutförs enligt 3 kap. 1 § femte stycket eller 17 a § andra stycket lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

En punktskattepliktig vara får flyttas endast om de krav i fråga om elektroniskt administrativt dokument, administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument, *följedokument för transport av vinprodukter*, säkerhet och anmälningsskyldighet är uppfyllda som följer av de lagar som anges i 2 § eller av bestämmelser som avses i 5 a §.

En flyttning av punktskattepliktiga varor anses inte ha skett i strid med första stycket om det elektroniska administrativa dokument avseende flyttningen, det ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument *eller följedokument för transport av vinprodukter* som åtföljer varorna, innehåller endast smärre brister.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2006:1510.

² Senaste lydelse 2012:679.

³ Senaste lydelse 2013:1076.

2 kap.**6 §⁴**

Förare är skyldiga att se till att administrativ referenskod, ersättningsdokument och förenklat ledsagardokument följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 §. Vid en transportkontroll ska föraren tillhandahålla Tullverket tillgängliga administrativa referensgrafer, ersättningsdokument och förenklade ledsagardokument.

Förare är skyldiga att se till att administrativ referenskod, ersättningsdokument, förenklat ledsagardokument *och följedokument för transport av vinprodukter* följer med transporten i enlighet med 1 kap. 6 §. Vid en transportkontroll ska föraren tillhandahålla Tullverket tillgängliga administrativa referensgrafer, ersättningsdokument, förenklade ledsagardokument *och följedokument för transport av vinprodukter*.

Om punktskattepliktiga varor under pågående flyttning förvaras i en lokal för på-, av- eller omlastning, är den som äger lokalen eller, om lokalen är upplåten till någon annan, den som innehar nyttjanderätt till lokalen skyldig att se till att de handlingar som anges i första stycket följer med varorna samt att dessa vid transportkontroll tillhandahålls Tullverket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas efter ikraftträdandet.

---

⁴ Senaste lydelse 2012:679.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

5 §¹

Från databasen får nedan angivna uppgifter lämnas ut till en enskild, om det inte av särskild anledning kan antas att den enskilde som uppgiften avser eller någon närstående lider men om uppgiften röjs.

Uppgifter får lämnas ut om

1. namn och personnummer,
2. organisationsnummer, namn, firma och juridisk form samt i fråga om handelsbolag och andra juridiska personer sådana uppgifter om huvudkontor och säte som avses i 67 kap. 8 § skatteförfarandelagen (2011:1244),
3. registrering enligt skatteförfarandelagen samt särskilt registrerings- eller redovisningsnummer,
4. på vilket sätt den preliminära skatten ska betalas för en fysisk person,
5. registrering av skyldighet att göra skatteavdrag eller betala arbetsgivaravgifter,
6. slag av näringsverksamhet,
7. beslut om likvidation eller konkurs, och
8. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som skattebefriad förbrukare enligt lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt.

7. beslut om likvidation eller konkurs,
8. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som skattebefriad förbrukare enligt lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt, och

9. huruvida en fysisk eller juridisk person är godkänd som registrerad avsändare enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi och i sådana fall från vilken tidpunkt.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2011:1406.

Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)
dels att 3 kap. 4 §, 26 kap. 23 §, 37 kap. 10 §, 39 kap. 1 § och 41 kap. 2 § ska ha följande lydelse,
dels att rubriken närmast före 37 kap. 8 § ska lyda ”Kontroll av någon annans uppgiftsskyldighet eller av uppgifter vid återbetalning av eller kompensation för punktskatt”,
dels att det ska införas tre nya paragrafer, 37 kap. 7 a och 9 a §§ och 39 kap. 3 a §, och närmast före 39 kap. 3 a § en ny rubrik av följande lydelse.

3 kap.

4 §¹

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

<u>För</u>	<u>avses med beskattningsår</u>
1. skatt enligt	beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§
a) inkomstskattelagen (1999:1229),	inkomstskattelagen eller, för svenska
b) lagen (1984:1052) om statlig fastighetskatt,	handelsbolag, räkenskapsåret
c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och	
d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt	
e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift	
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 6–10	det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.	det kalenderår då ersättningen betalas ut
4. skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
5. annan mervärdesskatt	det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller omsättningen har skett
6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
7. punktskatt enligt	det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensation, eller beslutet om
a) beslut som avses i 53 kap. 5 §,	

¹ Senaste lydelse 2016:1075.

- b) 27 *och* 28 §§ lagen (1994:1563) om tobaksskatt, beskattning vid oegentlighet, har meddelats
- c) 26 *och* 27 §§ lagen (1994:1564) om alkoholskatt, eller
- d) 4 kap. 2 *och* 2 a §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi
8. annan punktskatt det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
9. övriga skatter det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
10. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt det kalenderår som avgiften ska betalas för.
Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.

3 kap.

4 §

Föreslagen lydelse

Vad som avses med beskattningsår framgår av följande uppställning:

För

avses med beskattningsår

1. skatt enligt
a) inkomstskattelagen (1999:1229),
b) lagen (1984:1052) om statlig fastighets-
skatt,
c) lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 1–4, och
d) lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, samt avgift enligt
e) lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift
2. skatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel i fall som avses i 2 § första stycket 6–10
3. skatt enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta och lagen (1991:591) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta artister m.fl.
4. skatt enligt mervärdesskattelagen (1994:200) som ska redovisas för redovisningsperioder
5. annan mervärdesskatt
- beskattningsår enligt 1 kap. 13–15 §§ inkomstskattelagen eller, för svenska handelsbolag, räkenskapsåret
- det kalenderår som skatten ska betalas för eller det beskattningsår då skatteunderlag för avkastningsskatt ska tas upp enligt 13 § lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel
- det kalenderår då ersättningen betalas ut
- beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdesskattelagen
- det kalenderår då den felaktiga debiteringen har gjorts, eller förvärvet eller omsättningen har skett

6. punktskatt som ska redovisas för redovisningsperioder	beskattningsår enligt 1 kap. 14 § mervärdes-skattelagen
7. punktskatt enligt <ul style="list-style-type: none"> a) beslut som avses i 53 kap. 5 §, b) 27–28 §§ lagen (1994:1563) om tobaks-skatt, c) 26–27 §§ lagen (1994:1564) om alkohol-skatt, eller d) 4 kap. 2–2 b §§ lagen (1994:1776) om skatt på energi 	det kalenderår under vilket beslutet om återbetalning eller kompensation, eller beslutet om beskattning vid oegentlighet, har meddelats
8. annan punktskatt	det kalenderår då den händelse som medför skattskyldighet har inträffat
9. övriga skatter	det kalenderår som skatten ska betalas för
10. arbetsgivaravgifter och avgifter som ingår i slutlig skatt	det kalenderår som avgiften ska betalas för.
Med beskattningsår för fysisk person avses dock i fråga om preliminär skatt alltid kalenderår.	

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

23 §

Till varje redovisningsperiod ska den punktskatt hänföras för vilken redovisningsskyldighet har inträtt under perioden. Skatt enligt lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m. ska dock hänföras till den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Redovisningsskyldigheten inträder när affärshändelser, som grundar skattskyldighet, enligt god redovisningssed bokförs eller borde ha bokförts. Är den deklarationsskyldige inte bokföringskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) inträder redovisningsskyldigheten samtidigt med skattskyldigheten. Detsamma gäller om skattskyldigheten inträder vid händelser som inte föranleder någon bokföringsåtgärd.

Vid försäljning mot kredit får Skatteverket, om principerna för den redovisningsskyldiges bokföring föranleder det, besluta att redovisningsskyldigheten ska inträda vid beskattningsårets utgång, dock inte senare än när betalning inflyter eller fordran diskonteras eller överläts.

Om en deklarationsskyldig försätts i konkurs, inträder redovisningsskyldighet genast för de affärshändelser för vilka skattskyldighet har inträtt före konkursbeslutet.

Punktskatt ska redovisas för den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Om skattskyldighet för energiskatt på elektrisk kraft inträder enligt 11 kap. 7 § 1 a lagen om skatt på energi, ska dock skatten redovisas för den redovisningsperiod som inleds en månad efter utgången av den redovisningsperiod då skattskyldigheten inträder.

Andra stycket gäller inte om redovisningsperioden för punktskatt är ett beskattningsår.

37 kap.

7 a §

Skatteverket får förelägga den som har beviljats återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 b och c eller återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera att denne har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt.

9 a §

Skatteverket får förelägga den som är eller kan antas vara bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078) eller som är en annan juridisk person än ett dödsbo, att lämna uppgift om en rättshandling med någon annan.

Föreläggandet ska avse förhållanden som är av betydelse för kontroll av att andra än den som föreläggs har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter i en ansökan om återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 b och c eller återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2.

10 §

Om det finns särskilda skäl får även någon annan person än som avses i 9 § föreläggas att lämna sådan uppgift som avses i *den paragrafen*.

Om det finns särskilda skäl får även någon annan person än som avses i 9 och 9 a §§ föreläggas att lämna sådan uppgift som avses i *de paragraferna*.

39 kap.

1 §²

I detta kapitel finns bestämmelser om

- definitioner (2 och 2 a §§),
- generell dokumentationsskyldighet (3 §),

– dokumentationsskyldighet som avser ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt (3 a §),

- dokumentationsskyldighet som avser kassaregister (4–10 §§),
- dokumentationsskyldighet som avser personalliggare (11–12 §§),
- dokumentationsskyldighet som avser torg- och marknadshandel (13 §),
- dokumentationsskyldighet som avser omsättning av investeringsguld (14 §),
- dokumentationsskyldighet som avser internprissättning (15–16 f §§), och
- föreläggande (17 §).

---

² Senaste lydelse 2017:185.

Ansökan om återbetalning av eller kompensation för punktskatt

3 a §

Den som har ansökt om återbetalning av eller kompensation för punktskatt ska i skälig omfattning genom räkenskaper, anteckningar eller annan lämplig dokumentation se till att det finns underlag för kontroll av uppgifterna i ansökan.

41 kap.

2 §

Skatteverket får besluta om revision för att kontrollera

1. att uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. har fullgjorts,
2. att det finns förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. som kan antas uppkomma,
3. skatteupplag enligt lagen (1994:1563) om tobaksskatt, lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller lagen (1994:1776) om skatt på energi,
4. att den som har ansökt om återbetalning eller kompensation av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter, återbetalning av eller kompensation för punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 2 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
5. att den som har ansökt om återbetalning av punktskatt i de fall som avses i 53 kap. 5 § 1 har lämnat riktiga och fullständiga uppgifter,
6. att den som har eller kan antas ha upplåtit en plats för torg- och marknadshandel har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 13 §, eller
7. att den som har eller kan antas ha omsatt investeringsguld har fullgjort sina skyldigheter enligt 39 kap. 14 §.

Skatteverket får besluta om revision också för att inhämta uppgifter av betydelse för kontroll enligt första stycket 1–4 av någon annan än den som revideras.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna i 26 kap. 23 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på punktskatt där skattskyldighet har inträtt efter den 31 december 2017. För punktskatt där skattskyldighet har inträtt före ikraftträdandet gäller bestämmelserna i den äldre lydelsen.

3. Bestämmelserna i 37 kap. 10 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet.

4. Bestämmelserna i de nya 37 kap. 7 a och 9 a §§ och 39 kap. 3 a § tillämpas första gången på ansökningar om återbetalning av eller kompensation för punktskatt som avser förhållanden efter ikraftträdandet.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2016/17:142

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt, e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 36 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) Lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
  - k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§, och
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2016/17:142

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatteverket ska registrera

1. den som är skyldig att göra skatteavdrag,
2. den som är skyldig att betala arbetsgivaravgifter,
3. den som är skattskyldig enligt mervärdesskattelagen (1994:200), med undantag för den som är skattskyldig bara på grund av förvärv av sådana varor som anges i 2 a kap. 3 § första stycket 1 och 2 samma lag,
4. den som utan att omfattas av 19 kap. 1 § mervärdesskattelagen har rätt till återbetalning av ingående mervärdesskatt enligt 10 kap. 9, 11 och 11 b–13 §§ samma lag,
5. den som gör sådant unionsinternt förvärv som är undantaget från skatteplikt enligt 3 kap. 30 d § första stycket mervärdesskattelagen,
6. en utländsk beskattningsbar person som är etablerad i ett annat EU-land och har rätt till återbetalning enligt 10 kap. 1–3 §§ mervärdesskattelagen utan att omfattas av 19 kap. 1 § samma lag och inte heller ska registreras enligt 3, 4 eller 5,
7. en beskattningsbar person som är etablerad i Sverige och omsätter tjänster i ett annat EU-land som förvärvaren av tjänsten är skattskyldig för i det landet i enlighet med tillämpningen av artikel 196 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt,
8. den som är skyldig att jämka ingående mervärdesskatt enligt 8 a kap. eller 9 kap. 9–13 §§ mervärdesskattelagen,
9. den som är skattskyldig och redovisningsskyldig enligt lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam,
10. den som är skattskyldig enligt
  - a) lagen (1972:820) om skatt på spel,
  - b) lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel,
  - c) lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring, m.m.,
  - d) lagen (1991:1482) om lotteriskatt,
  - e) 10 eller 13 § eller 16 § första stycket eller 38 § 1 lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
  - f) 9 eller 12 § eller 15 § första stycket lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
  - g) 4 kap. 3 eller 6 § eller 9 § första stycket eller 12 § första stycket 1 eller 11 kap. 5 § första stycket 1, 2 eller 4 lagen (1994:1776) om skatt på energi,
  - h) lagen (1995:1667) om skatt på naturgrus,
  - i) lagen (1999:673) om skatt på avfall,
  - j) lagen (2007:460) om skatt på trafikförsäkringspremie m.m., eller
  - k) 8 § första stycket 1 lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
11. den som är skyldig att använda kassaregister enligt 39 kap. 4–6 §§,
12. den som enligt 39 kap. 11 b § är skyldig att tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras på en byggarbetsplats, och
13. den som betalar ut ersättning som är underlag för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Om den som ska registreras enligt första stycket har en företrädare enligt 5 kap., ska dock företrädaren registreras i stället.

10 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-14

Närvarande: F.d. justitieråden Gustaf Sandström och Lena Moore samt justitierådet Ingemar Persson.

Redovisningsskyldighetens inträde samt vissa andra förfarandefrågor på punktskatteområdet

Enligt en lagrådsremiss den 24maj 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1994:1563) om tobaksskatt,
2. lag om ändring i lagen (1994:1564) om alkoholskatt,
3. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
4. lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter,
5. lag om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet,
6. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),
7. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2016:1077) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),
8. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i lagen (2017:000) om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Johan Westlund och departementssekreteraren Magnus Lindbäck.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i lagen om tobaksskatt

27 a §

Enligt inledningen av första stycket ska – i enlighet med vad som följer av artikel 10.4 i den svenska versionen av punktskattedirektivet – ”... oegentligheten anses ha begåtts ...” samtidigt

som det tidigare i samma stycke anges att någon oegentlighet inte har konstaterats. ”Oegentligheten” i bestämd form är fel i sammanhanget. Den avsedda innebörden av direktivet är i stället ”en oegentlighet” vilket också svarar mot uttryckssättet i bl.a. de franska och engelska direktivversionerna. Mot denna bakgrund bör lagtexten här lyda ”... en oegentlighet anses ha begåtts ...”.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Enligt punkterna 2 och 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska bestämmelserna i 44 kap. 8 § i den nya lydelsen tillämpas första gången på flyttningar som påbörjas och ansökningar som lämnas in efter ikraftträdandet. Uttrycket ”första gången” kan med fördel användas när det är fråga om återkommande företeelser där det finns behov av en bestämning som knyter till en viss tidpunkt eller en viss tidsperiod, jfr Ds 2014:1 (Gröna boken) avsnitt 10.9, Exempel 4. Orden ”första gången” är i det här aktuella sammanhanget förvirrande och bör utgå.

Förslaget till lag om ändring i lagen om alkoholskatt

7 f §

Ändringen i första stycket är avsedd som ett förtydligande. Lagrådet anser för sin del att den nu gällande lagtexten är att föredra.

26 a §

Angående ”oegentligheten”, se Lagrådets kommentar vid 27 a § lagen om ändring i lagen om tobaksskatt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Se i fråga om punkterna 2 och 3 Lagrådets kommentar vid ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i lagen om tobaksskatt.

Förslaget till lag om ändring i lagen om skatt på energi

4 kap. 2 a §

Angående ”oegentligheten”, se Lagrådets kommentar vid 27 a § lagen om ändring i lagen om tobaksskatt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Se i fråga om punkterna 2 och 3 Lagrådets kommentar vid ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i lagen om tobaksskatt.

Förslaget till lag om ändring i lagen om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Se i fråga om punkten 2 Lagrådets kommentar vid ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i lagen om tobaksskatt.

Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen

26 kap. 23 §

Andra och tredje styckena reglerar det fallet att energiskatt på elektrisk kraft ska redovisas för en senare period än den period då skattskyldighet inträtt. Lagrådet föreslår att tredje stycket utgår och att i stället andra stycket avslutas med ”Detta gäller inte om redovisningsperioden för skatten är ett beskattningsår”.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Se i fråga om punkterna 3 och 4 Lagrådets kommentar vid ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen om ändring i lagen om tobaksskatt. Av motsvarande skäl bör orden ”första gången” utgå även i punkten 2.

Övriga lagförslag

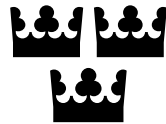
Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 17

Höjt transporttillägg

Bilaga till avsnitt 6.24

Bilaga 17

Höjt transporttillägg

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Höjt transporttillägg samt deklarationstidpunkten för mervärdesskatt i vissa fall.....	5
2	Lagförslag i promemorian Höjt transporttillägg samt deklarationstidpunkten för mervärdesskatt i vissa fall.....	6
	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter	6
	Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	7
3	Förteckning över remissinstanserna.....	8
4	Lagrådsremissens lagförslag.....	9
	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter	9
	Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	10
5	Lagrådets yttrande.....	11

1 Sammanfattning av promemorian Höjt transporttillägg samt deklarationstidpunkten för mervärdesskatt i vissa fall

För alkohol- och tobaksvaror, energiprodukter och elektricitet finns harmoniserade regler om punktskatt inom EU. Reglerna avser bl.a. skattskyldighetens inträde, vissa undantag från beskattning samt ett uppskovsförfarande, enligt vilket punktskattepliktiga varor kan flyttas mellan vissa aktörer utan att skattskyldighet inträder. Det finns även regler om vissa förfaranden som måste iaktas vid flyttningar av punktskattepliktiga varor, bl.a. avseende dokumentation och ställande av säkerhet. Om dessa regler inte följs kan enligt svensk rätt en administrativ avgift – transporttillägg – utgå i vissa fall.

I denna promemoria föreslås att nivån för transporttillägg höjs från 20 procent till 40 procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka aktuella bestämmelser inte har iakttagits. Det bedöms inte finnas något behov av att införa olika nivåer av transporttillägg. Ändringen motiveras främst av att förhållandena sedan de svenska reglernas tillkomst har ändrats och att den nuvarande nivån för transporttillägg därför inte längre ter sig tillräcklig.

2 Lagförslag i promemorian Höjt transporttillägg samt deklarationstidpunkten för mervärdesskatt i vissa fall

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1 § lagen om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §¹

En särskild avgift (*transporttillägg*) ska påföras en avsändande upplagshavare eller registrerad avsändare om

1. administrativ referenskod eller ersättningsdokument inte följer med transporten i den utsträckning som följer av 1 kap. 6 §, eller

2. säkerhet inte ställts för transporten i den utsträckning som följer av 1 kap. 6 §.

Transporttillägg ska påföras en

1. skattskyldig om anmälningsskyldighet eller skyldighet att ställa säkerhet som följer av 17 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 16 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller 4 kap. 11 § lagen (1994:1776) om skatt på energi inte iakttagits, eller

2. säljare som vid distansförsäljning enligt 16 eller 16 b § lagen om tobaksskatt, 15 eller 15 b § lagen om alkoholskatt eller 4 kap. 9 eller 9 b § lagen om skatt på energi inte ställt säkerhet på föreskrivet sätt.

Transporttillägg ska påföras en förare som inte har med sig föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land.

Transporttillägg ska påföras den som äger eller, om en sådan lokal är upplåten till någon annan, den som innehar nyttjanderätt till lokal där punktskattepliktiga varor förvaras för på-, av- eller omlastning under en pågående flyttning, om föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land inte tillhandahålls vid transportkontrollen.

Transporttillägget är *tjugo* procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna i första, andra, tredje eller fjärde stycket inte iakttagits.

Transporttillägget är *fjrtio* procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna i första, andra, tredje eller fjärde stycket inte iakttagits.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2012:679.

Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 33 e § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som saknar möjlighet att lämna mer-
värdesskattedeklaration i rätt tid på grund av ett
beslut enligt 33 c § ska lämna deklARATIONEN
senast den 12 i månaden efter beslutet, i januari
eller augusti senast den 17.

Föreslagen lydelse

26 kap.

33 e §¹

Den som saknar möjlighet att lämna mer-
värdesskattedeklaration i rätt tid på grund av ett
beslut enligt 33 c § *eller 9 d kap. 6 § mervärdes-
skattelagen (1994:200)* ska lämna deklARATIONEN
senast den 12 i månaden efter beslutet, i januari
eller augusti senast den 17.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2013:1068.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Höjt transporttillägg samt deklarationstidpunkten för mervärdesskatt i vissa fall lämnats av Helsingborgs tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Falun, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Tullverket, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Stockholms Universitet, Energimyndigheten, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Näringslivets Regelnämnd, Sprit & Vinleverantörsföreningen, Svenska Petroleum & Biodrivmedel Institutet, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Åkeriföretag, Tobaksfakta och Altia Sweden AB.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att yttra sig: Kommerskollegium, Systembolaget AB, Regelrådet, British American Tobacco Sweden AB, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, FAR, Företagarna, IOGT-NTO, JTI Sweden AB, LRF, Philip Morris AB, Energiföretagen, Svensk Handel, Svenska Tobaksleverantörsföreningen, Svenska Transportarbetarförbundet, Sveriges Bryggerier, Sveriges Transportindustriförbund, Swedish Match Distribution AB, Ungdomens nykterhetsförbund och Verdandi.

4 Lagrådsremissens lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1 § lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 1 §¹

En särskild avgift (*transporttillägg*) ska påföras en avsändande upplagshavare eller registrerad avsändare om

1. administrativ referenskod eller ersättningsdokument inte följer med transporten i den utsträckning som följer av 1 kap. 6 §, eller

2. säkerhet inte ställts för transporten i den utsträckning som följer av 1 kap. 6 §.

Transporttillägg ska påföras en

1. skattskyldig om anmälningsskyldighet eller skyldighet att ställa säkerhet som följer av 17 § lagen (1994:1563) om tobaksskatt, 16 § lagen (1994:1564) om alkoholskatt eller 4 kap. 11 § lagen (1994:1776) om skatt på energi inte iakttagits, eller

2. säljare som vid distansförsäljning enligt 16 eller 16 b § lagen om tobaksskatt, 15 eller 15 b § lagen om alkoholskatt eller 4 kap. 9 eller 9 b § lagen om skatt på energi inte ställt säkerhet på föreskrivet sätt.

Transporttillägg ska påföras en förare som inte har med sig föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land.

Transporttillägg ska påföras den som äger eller, om en sådan lokal är upplåten till någon annan, den som innehar nyttjanderätt till lokal där punktskattepliktiga varor förvaras för på-, av- eller omlastning under en pågående flyttning, om föreskrivet förenklat ledsagardokument vid flyttning av punktskattepliktiga varor som beskattats i ett annat EU-land inte tillhandahålls vid transportkontrollen.

Transporttillägget är *tjugo* procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna i första, andra, tredje eller fjärde stycket inte iakttagits.

Transporttillägget är *fyrtyo* procent av de punktskatter som belöper på eller kan antas belöpa på de varor för vilka bestämmelserna i första, andra, tredje eller fjärde stycket inte iakttagits.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förhållanden som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2012:679.

Lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs att 26 kap. 33 e § skatteförfarandelagen (2011:1244) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Den som saknar möjlighet att lämna mervärdesskattedeclaration i rätt tid på grund av ett beslut enligt 33 c § ska lämna deklARATIONEN senast den 12 i månaden efter beslutet, i januari eller augusti senast den 17.

26 kap.
33 e §¹

Den som saknar möjlighet att lämna mervärdesskattedeclaration i rätt tid på grund av ett beslut enligt 33 c § *eller enligt 9 d kap. 6 § mervärdesskattelagen (1994:200)* ska lämna deklARATIONEN senast den 12 i månaden efter beslutet, i januari eller augusti senast den 17.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2013:1068.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-01

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Höjt transporttillägg samt deklarations-tidpunkten för mervärdesskatt i vissa fall

Enligt en lagrådsremiss den 24 maj 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energi-produkter,

2. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Lars Mattisson och rättssakkunnige Johan Westlund.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i lagen om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter

4 kap. 1 §

I lagrådsremissen föreslås att nivån för transporttilläggen höjs från 20 till 40 procent. Transporttillägg påförs om vissa förfaranden som måste iakttas vid flyttningar av punktskattepliktiga varor, bl.a. om dokumentation och ställande av säkerhet, inte har följts.

I den remitterade promemorian, s. 15, gjordes bedömningen att transporttillägget inte ska anses utgöra ett straff enligt artikel 6 i Europakonventionen och att några förändringar av reglerna för dessa tillägg inte behöver göras med anledning av förändringarna i synen på skattetillägget i förhållande till Europakonventionen. I promemorian hänvisades till den bedömning i frågan som gjordes i prop. 2002/03:106 s. 221.

Flera remissinstanser har ifrågasatt denna slutsats. Åklagarmyndigheten framhåller att det straffrättsliga förfarandets förhållande till transporttilläggen måste regleras. Myndigheten anför bl.a. att det förhållandet att transporttilläggen utformats med skattetilläggen som förebild talar för att de med dagens synsätt är att betrakta som ett straff. Strängheten i en sanktion är ett av de kriterier som inverkar på bedömningen av sanktionens karaktär, vilket blir mer påtagligt om den föreslagna höjningen genomförs. De kriterier som Europadomstolen har ställt upp för att avgöra om det rör sig om samma sak samt om det rör sig om anklagelse om brott är uppfyllda för transporttilläggen. Slutligen anser flera remissinstanser att resonemangen i promemorian kring transporttilläggets syfte och funktion kan ifrågasättas.

I lagrådsremissen hänvisar regeringen till sin tidigare bedömning i prop. 2002/03:106. Där anfördes som skäl för att transporttillägget inte ska anses omfattas av anklagelse för brott enligt artikel 6 i Europakonventionen och därmed inte heller anses vara ett straff att transporttilläggen utgör en sanktion med ett mycket speciellt syfte och snävt tillämpningsområde. Transporttilläggen får närmast anses rikta sig mot ett särskilt slags ordningsföreseelser och till största delen fyller de en närmast vitesliknande funktion så till vida att tillägget skall undanröjas om de handlingar som saknats företes inom viss tid. Regeringen framhåller vidare att det grundläggande syftet med transporttilläggen – att säkerställa att förfarandereglerna vid flyttningar av punktskattepliktiga varor följs – är oförändrat. Regeringen bedömer därför nu, trots kritiken från remissinstanserna, att några förändringar av reglerna för transporttillägg inte behöver göras med anledning av förändringarna i synen på systemet med skattetillägg i förhållande till Europakonventionen.

De argument som anförs i lagrådsremissen för att transporttillägg inte ska anses utgöra ett straff enligt Europakonventionen är enligt Lagrådets mening inte övertygande. Många faktorer talar i stället för motsatsen. Lagrådet kan inte tillstyrka att förslaget läggs till grund för lagstiftning om inte det under den fortsatta beredningen görs en mer djupgående analys av

hur transporttillägget förhåller sig till artikel 6 i Europakonventionen.

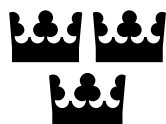
Övrigt lagförslag

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Bilaga 18

Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden

Bilaga till avsnitt 6.27

Bilaga 18

Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian.....	5
2	Promemorian lagförslag.....	6
	Förslag till ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)	6
3	Förteckning över remissinstanserna.....	8
4	Lagradsremissens lagförslag.....	9
	Förslag till ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)	9
5	Lagrådets yttrande	11

1 Sammanfattning av promemorian

I promemorian föreslås att skattesatsen på mervärdesskatteområdet sänks från 25 procent till 6 procent på förevisning av naturområden. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Häri genom föreskrivs att 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatt enligt denna lag tas ut med 25 procent av beskattningsunderlaget om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Skatten tas ut med 12 procent av beskattningsunderlaget för

1. rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser och motsvarande i campingverksamhet,

2. omsättning av sådana konstverk som avses i 9 a kap. 5 §, och som ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,

3. import av sådana konstverk, samlarföremål och antikviteter som avses i 9 a kap. 5–7 §§,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av sådana livsmedel som avses i artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, med undantag för

a) annat vatten som avses i artikel 6 i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten, ändrat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003, än sådant vatten som tappas på flaskor eller i behållare som är avsedda för försäljning, och

b) spritdrycker, vin och starköl,

5. omsättning av restaurang- och cateringtjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl, och

6. reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne.

Skatten tas ut med 6 procent av beskattningsunderlaget för

1. omsättning, unionsinternt förvärv och import av följande varor, om inte annat följer av 3 kap. 13 och 14 §§, under förutsättning att varorna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam:

– böcker, broschyrer, häften och liknande alster, även i form av enstaka blad,

– tidningar och tidskrifter,

– bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn,

– musiknoter, samt

– kartor, inbegripet atlaser, väggkartor och topografiska kartor,

2. omsättning, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 5, 6, 7 eller 10 samt annan omsättning än för egen verksamhet, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 3 kap. 18 §, allt under förutsättning att programmen och katalogerna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam,

3. omsättning av radiotidningar samt omsättning, unionsinternt förvärv och import av kassettidningar, om inte annat följer av 3 kap. 17 §, och av kassetter eller något annat tekniskt medium som återger en uppläsning av innehållet i en vara som omfattas av 1,

¹ Lagen om tryckt 2000:500.

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av en vara som genom teckenspråk, punktskrift eller annan sådan särskild metod gör skrift eller annan information tillgänglig särskilt för läshandikappade, om inte annat följer av 3 kap. 4 §,

5. tillträde till konserter, cirkus-, teater-, opera- eller balettföreställningar eller andra jämförliga föreställningar,

6. tjänster som avses i 3 kap. 11 § 2 och 4 om verksamheten inte bedrivs av och inte heller fortlöpande i mer än ringa omfattning understöds av det allmänna,

7. tillträde till och förevisning av djurparker,

7. tillträde till och förevisning av djurparker
samt förevisning av naturområden,

8. upplåtelse eller överlåtelse av rättigheter som omfattas av 1, 4 eller 5 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dock inte när det är fråga om fotografier, reklamalster, system och program för automatisk databehandling eller film, videogram eller annan

jämförlig upptagning som avser information,

9. upplåtelse eller överlåtelse av rättighet till ljud- eller bildupptagning av en utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk,

10. omsättning av tjänster inom idrottsområdet som anges i 3 kap. 11 a § första stycket och som inte undantas från skatteplikt enligt andra stycket samma paragraf, och

11. personbefordran utom sådan befordran där resemomentet är av underordnad betydelse.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för mervärdesskatt som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian Sänkt mervärdeskatt på förevisning av naturområden lämnats av Kammarrätten i Stockholm, Förvaltningsrätten i Karlstad, Domstolsverket, Kommerskollegium, Tullverket, Ekonomistyrningsverket, Skatteverket, Centrum för Naturvägledning (CNV), SLU Ultuna, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU), Naturvårdsverket, Tillväxtverket, Regelrådet, Arbetsförmedlingen, Ekoturismföreningen, FAR, Företagarna, Naturskyddsföreningen, Svenska turistföreningen, Svenskt Friluftsliv, Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Landsting, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Visita, VisitSweden och Världsnaturfonden WWF.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Mittuniversitetet, Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp för Naturturism (Jordbruksverket), Sametinget, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Friluftsförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Näringslivets regelnämnd, Näringslivets skattedelegation, Sportfiskarna, Sveriges Advokatsamfund och Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO).

4 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till ändring i mervärdesskattelagen (1994:200)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

1 §

Skatt enligt denna lag tas ut med 25 procent av beskattningsunderlaget om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

Skatten tas ut med 12 procent av beskattningsunderlaget för

1. rumsuthyrning i hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser och motsvarande i campingverksamhet,

2. omsättning av sådana konstverk som avses i 9 a kap. 5 §, och som ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo,

3. import av sådana konstverk, samlarföremål och antikviteter som avses i 9 a kap. 5–7 §§,

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av sådana livsmedel som avses i artikel 2 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet, med undantag för

a) annat vatten som avses i artikel 6 i rådets direktiv 98/83/EG av den 3 november 1998 om kvaliteten på dricksvatten, ändrat genom Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1882/2003, än sådant vatten som tappas på flaskor eller i behållare som är avsedda för försäljning, och

b) spritdrycker, vin och starköl,

5. omsättning av restaurang- och cateringtjänster, med undantag för den del av tjänsten som avser spritdrycker, vin och starköl, och

6. reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne.

Skatten tas ut med 6 procent av beskattningsunderlaget för

1. omsättning, unionsinternt förvärv och import av följande varor, om inte annat följer av 3 kap. 13 och 14 §§, under förutsättning att varorna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam:

– böcker, broschyrer, häften och liknande alster, även i form av enstaka blad,

– tidningar och tidskrifter,

– bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn,

– musiknoter, samt

– kartor, inbegripet atlaser, vägghat kartor och topografiska kartor,

2. omsättning, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 5, 6, 7 eller 10 samt annan omsättning än för egen verksamhet, unionsinternt förvärv och import av program och kataloger för verksamhet som avses i 3 kap. 18 §, allt under förutsättning att programmen och katalogerna inte helt eller huvudsakligen är ägnade åt reklam,

3. omsättning av radiotidningar samt omsättning, unionsinternt förvärv och import av kassettidningar, om inte annat följer av 3 kap. 17 §, och av kassetter eller något annat tekniskt medium som återger en uppläsning av innehållet i en vara som omfattas av 1,

¹ Lagen om tryckt 2000:500.

4. omsättning, unionsinternt förvärv och import av en vara som genom teckenspråk, punktskrift eller annan sådan särskild metod gör skrift eller annan information tillgänglig särskilt för läshandikappade, om inte annat följer av 3 kap. 4 §,

5. tillträde till konserter, cirkus-, teater-, opera- eller balettföreställningar eller andra jämförliga föreställningar,

6. tjänster som avses i 3 kap. 11 § 2 och 4 om verksamheten inte bedrivs av och inte heller fortlöpande i mer än ringa omfattning understöds av det allmänna,

7. tillträde till och förevisning av djurparker,   7. tillträde till och förevisning av djurparker
samt förevisning av naturområden,

8. upplåtelse eller överlåtelse av rättigheter som omfattas av 1, 4 eller 5 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, dock inte när det är fråga om fotografier, reklamalster, system och program för automatisk databehandling eller film, videogram eller annan

jämförlig upptagning som avser information,

9. upplåtelse eller överlåtelse av rättighet till ljud- eller bildupptagning av en utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk,

10. omsättning av tjänster inom idrottsområdet som anges i 3 kap. 11 a § första stycket och som inte undantas från skatteplikt enligt andra stycket samma paragraf, och

11. personbefordran utom sådan befordran där resemomentet är
av underordnad betydelse.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för mervärdesskatt som hänför sig till tiden före ikraftträdandet.

5 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-05-31

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden

Enligt en lagrådsremiss den 24 maj 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i mervärdesskattelagen (1994:200).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av departementssekreteraren Mikaela Sonnerby.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Den reducerade skattesatsen ska tillämpas för tjänster avseende förevisning av naturområden. Enligt remissen ska med naturområden i detta sammanhang förstås skog, mark och vattenområden. Enligt vad som framkommit vid föredragningen avses härmed landsbygdsområden i allmänhet, inte bara särskilt avgränsade områden såsom naturreservat. Stads- och tätortsområden innefattas i princip inte, men detta ska inte tolkas så snävt att t.ex. Hagaparken eller Djurgården i Stockholm utesluts.

Det slag av tjänst som omfattas ska avse förevisning av naturområdet, liksom visning eller uppvisning av detta. Det kan enligt remissen vara fråga om en rundvandring eller tur med en person som förmedlar särskild kunskap eller upplevelse. Förevisningen kan också innebära att den som tillhandahåller tjänsten visar säker väg genom ett område. Förevisning kan exempelvis ske i samband med vandring, cykling, ridning, skridsko- och skidåkning, paddling, jakt- och fisketurer samt fågelskådning.

Både när det gäller avgränsningen av de områden där lägre skattesats ska tillämpas och avgränsningen av de tjänster som avses, kan det förväntas att gränsdragningsproblem uppstår. Detta har också framkommit vid remiss-

behandlingen, där t.ex. Skatteverket ansett att förslaget i den remitterade promemorian var så ottydligt utformat att det inte kan läggas till grund för lagstiftning. I lagrådsremissen har, utan att föreslagen lagtext preciseras, vissa vägledande förklaringar gjorts i enlighet med vad som anförts ovan.

Enligt Lagrådets mening framstår förslaget, även med de förklaringar som gjorts, som mycket oprecist. Den bristande precisionen innebär osäkerhet för de skattskyldiga, vilket i förlängningen kommer att visa sig vara arbetskrävande och kostsamt för alla inblandade. Det är således överhuvudtaget inte lämpligt att, utan ytterligare överväganden, lagstifta på det nu föreliggande underlaget.

Till det sagda kommer frågan om förslagets förenlighet med EU-rätten. I remissen görs bedömningen att förevisning av naturområden är jämförbar med den kategori av aktiviteter som räknas upp i punkt 7 i bilaga III till mervärdesskattedirektivet. ”Den EU-rättsliga likabehandlingsprincipen” sägs också tala för att ”förevisning av naturområden bör beskattas på samma sätt som liknande turisttjänster såsom djurparksbesök och vissa andra naturturisttjänster.”

Bilaga III förtecknar bl.a. tjänster på vilka reducerad skattesats enligt artikel 98 i direktivet får tillämpas. Den åberopade punkten lyder så: ”7. Tillträde till föreställningar, teatrar, cirkusar, marknader, nöjesparker, konserter, museer, djurparker, biografier, utställningar och liknande kulturella evenemang och anläggningar.”

Den EU-rättsliga likabehandlingsprincipen (artiklarna 18 och 19 samt 110 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt) torde inte ge någon vägledning för tolkningen av den nu aktuella punkten 7 i bilaga III till mervärdesskattedirektivet.

Skatteneutralitetsprincipen kan dock utgöra hinder mot att liknande och således konkurrerande varor behandlas olika i mervärdesskattehänseende. Sådana varor måste belastas med en enhetlig skattesats. (SOU 2005:57 s. 140.)

EU-domstolen uttalar i avgörandet den 18 mars 2010 i mål C-3/09, p. 17, att ”de olika

evenemang och anordningar som räknas upp i [punkten 7] bland annat har det gemensamt att de är tillgängliga för allmänheten sedan en tillträdesavgift har betalats, vilket ger samtliga betalande personer en rätt att kollektivt utnyttja de kulturella tjänster och nöjen som är karakteristiska för dessa evenemang eller anordningar.”

Det framstår som mycket osäkert huruvida den nu avsedda tjänsten ”förevisning av naturområden” kan anses vara liknande, och därför konkurrerande med, de tjänster som tas upp i punkten 7. Redan det förhållandet att tillträdet till naturen inte är avgiftsbelagt utgör en väsentlig skillnad. Skillnaden mellan ett besök i en zoologisk trädgård och t.ex. deltagande i en jakt- eller fisketur torde vara påtaglig. Det kan därför enligt Lagrådets mening inte finnas grund för att anse att skatteneutralitetsprincipen motiverar en lägre skattesats för de aktuella förevisningarna.

Det ligger vidare i sakens natur (se också EU-domstolens uttalande i ovannämnda dom, p. 15) att en extensiv tolkning av ett undantag från direktivets regel kräver ytterligare stöd, och något sådant stöd har Lagrådet inte kunnat finna. Det kan alltså enligt Lagrådets mening starkt ifrågasättas om den föreslagna lagändringen är förenlig med EU-rätten.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 14 september 2017

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, Y Johansson, Baylan, Bucht, Hultqvist, Regnér, Andersson, Hellmark Knutsson, Bolund, Damberg, Bah Kuhnke, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Eriksson, Linde, Skog, Ekström

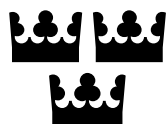
Föredragande: statsminister Löfven och statsråden Lövin, Y Johansson, Baylan, Bucht, Hultqvist, Regnér, Andersson, Hellmark Knutsson, Bolund, Damberg, Bah Kuhnke, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Eriksson, Linde, Skog, Ekström

---

Regeringen beslutar proposition 2017/18:1
Budgetpropositionen för 2018

Rikets styrelse

1

Förslag till statens budget för 2018

Rikets styrelse

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	7
Diagramförteckning	9
1 Förslag till riksdagsbeslut	11
2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse	13
2.1 Omfattning	13
2.2 Utgiftsutveckling	13
2.3 Mål för utgiftsområdet	15
2.4 Resultatredovisning	15
2.5 Politikens inriktning	15
3 Statschefen	17
3.1 Budgetförslag	17
3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	17
4 Riksdagen och Riksdagens ombudsmän	21
4.1 Utgångspunkt för Riksdagsförvaltningens verksamhet	21
4.2 Resultatredovisning	22
4.2.1 Resultat	22
4.2.2 Analys och slutsatser	22
4.3 Revisionens iakttagelser	23
4.4 Budgetförslag	23
4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	23
4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	24
4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	26
4.4.4 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	30
5 Sametinget och samepolitiken	33
5.1 Omfattning	33
5.2 Utgiftsutveckling	33
5.3 Mål	33
5.4 Resultatredovisning	33
5.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	33
5.4.2 Resultat	34
5.4.3 Analys och slutsatser	36

	5.4.4	Årlig revision	36
5.5		Politikens inriktning.....	37
5.6		Budgetförslag	37
	5.6.1	3:1 Sametinget	37
6		Regeringskansliet m.m.....	39
	6.1	Budgetförslag	39
	6.1.1	4:1 Regeringskansliet m.m.....	39
7		Länsstyrelserna.....	43
	7.1	Omfattning	43
	7.2	Utgiftsutveckling.....	43
	7.3	Mål.....	43
	7.4	Resultatredovisning.....	43
	7.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	44
	7.4.2	Resultat	44
	7.4.3	Analys och slutsatser.....	45
	7.5	Den årliga revisionens iakttagelser	45
	7.6	Politikens inriktning.....	45
	7.7	Budgetförslag	46
	7.7.1	5:1 Länsstyrelserna m.m.	46
8		Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	49
	8.1	Omfattning	49
	8.2	Utgiftsutveckling.....	49
	8.3	Mål för demokratipolitiken.....	50
	8.3.1	Resultatbedömning för politikområdet	50
	8.4	Resultatredovisning för ett högt och mer jämlikt valdeltagande.....	50
	8.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	50
	8.4.2	Resultat	50
	8.4.3	Analys och slutsatser.....	51
	8.5	Resultatredovisning för ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna	52
	8.5.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	52
	8.5.2	Resultat	52
	8.5.3	Analys och slutsatser.....	52
	8.6	Resultatredovisning för stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen	52
	8.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	53
	8.6.2	Resultat	53
	8.6.3	Analys och slutsatser.....	55
	8.7	Resultatredovisning för en ökad demokratisk medvetenhet	55
	8.7.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	56
	8.7.2	Resultat	56
	8.7.3	Analys och slutsatser.....	58
	8.8	Resultatredovisning för arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.....	58
	8.8.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	58
	8.8.2	Resultat	59
	8.8.3	Analys och slutsatser.....	64

8.9	Resultatredovisning för arbetet med att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat	64
8.9.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	64
8.9.2	Resultat	65
8.9.3	Analys och slutsatser	65
8.10	Politikens inriktning	66
8.11	Resultatredovisning för Justitiekanslern och Datainspektionen	69
8.11.1	Mål för Justitiekanslern och Datainspektionen	69
8.11.2	Resultat	70
8.11.3	Analys och slutsatser	72
8.12	Mål för mänskliga rättigheter	72
8.13	Resultatredovisning	72
8.13.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	73
8.13.2	Resultat	73
8.13.3	Analys och slutsatser	78
8.14	Politikens inriktning	79
8.15	Budgetförslag	79
8.15.1	6:1 Allmänna val och demokrati	79
8.15.2	6:2 Justitiekanslern	81
8.15.3	6:3 Datainspektionen	81
8.15.4	6:4 Valmyndigheten	82
8.15.5	6:5 Stöd till politiska partier	82
9	Nationella minoriteter	85
9.1	Omfattning	85
9.2	Utgiftsutveckling	85
9.3	Mål	85
9.4	Resultatredovisning	85
9.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	86
9.4.2	Resultat	86
9.4.3	Analys och slutsatser	92
9.5	Politikens inriktning	94
9.6	Budgetförslag	95
9.6.1	7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	95
9.6.2	7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	95
10	Medier	97
10.1	Omfattning	97
10.2	Budgetförslag	97
10.2.1	8:1 Presstödet	97
10.2.2	8:2 Myndigheten för press, radio och tv	98
11	Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	101
11.1	Omfattning	101
11.2	Resultatredovisning	101
11.2.1	Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier	101
11.2.2	Analys och slutsatser avseende Svenska institutet för europapolitiska studier	102
11.2.3	Resultat avseende EU-information	102
11.2.4	Analys och slutsatser avseende EU-information	103
11.3	Politikens inriktning	103

11.4	Budgetförslag	105
11.4.1	9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information.....	105

Bilagor

Bilaga 1	Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna
----------	--

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	12
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	12
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.....	13
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2021. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse...	14
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse	14
Tabell 3.1	Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	17
Tabell 3.2	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten.....	19
Tabell 4.1	Intäkter, kostnader och transfereringar	22
Tabell 4.2	Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.....	23
Tabell 4.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	24
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag.....	24
Tabell 4.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag.....	25
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag	26
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag.....	27
Tabell 4.8	Investeringsplan	28
Tabell 4.9	Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	30
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	31
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom området Sametinget och samepolitiken.....	33
Tabell 5.2	Anslagsutveckling 3:1 Sametinget.....	37
Tabell 5.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Sametinget.....	38
Tabell 6.1	Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.	39
Tabell 6.2	Offentlighetsrättslig verksamhet	39
Tabell 6.3	Uppdragsverksamhet	39
Tabell 6.4	Viss resultatinformation för Regeringskansliet.....	40
Tabell 6.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Regeringskansliet m.m.	41
Tabell 7.1	Utgiftsutveckling inom område Länsstyrelserna	43
Tabell 7.2	Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.....	46
Tabell 7.3	Offentlighetsrättslig verksamhet	46
Tabell 7.4	Inkomsttitlar 2016	46
Tabell 7.5	Uppdragsverksamhet	47
Tabell 7.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:1 Länsstyrelserna m.m....	47
Tabell 8.1	Utgiftsutveckling inom området Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	49
Tabell 8.2	Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen, 2000–2016.....	54
Tabell 8.3	Förtroende för demokratiska institutioner 1990–2016	57

Tabell 8.4	Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati.....	79
Tabell 8.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:1 Allmänna val och demokrati	80
Tabell 8.6	Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern.....	81
Tabell 8.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:2 Justitiekanslern.....	81
Tabell 8.8	Anslagsutveckling 6:3 Datainspektionen	81
Tabell 8.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:3 Datainspektionen	81
Tabell 8.10	Anslagsutveckling 6:4 Valmyndigheten.....	82
Tabell 8.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:4 Valmyndigheten.....	82
Tabell 8.12	Anslagsutveckling 6:5 Stöd till politiska partier	82
Tabell 8.13	Beställningsbemyndigande för anslaget 6:5 Stöd till politiska partier.....	83
Tabell 8.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:5 Stöd till politiska partier	83
Tabell 9.1	Utgiftsutveckling inom området Nationella minoriteter	85
Tabell 9.2	Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	95
Tabell 9.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	95
Tabell 9.4	Anslagsutveckling 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer ..	95
Tabell 9.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	96
Tabell 10.1	Anslagsutveckling 8:1 Presstöd	97
Tabell 10.2	Beställningsbemyndigande för anslaget 8:1 Presstöd.....	97
Tabell 10.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:1 Presstöd	98
Tabell 10.4	Anslagsutveckling för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv.....	98
Tabell 10.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv.....	98
Tabell 10.6	Offentligrättslig verksamhet– avgifter för analog kommersiell radio	99
Tabell 10.7	Offentligrättslig verksamhet– särskild avgift och viten	99
Tabell 10.8	Offentligrättslig verksamhet – avgifter för ansökan om tillstånd att sända tv och digital kommersiell radio	99
Tabell 10.9	Offentligrättslig verksamhet utgivningsbevis för webbsidor m.m.....	99
Tabell 11.1	Utgiftsutveckling inom området Sieps samt EU-information	101
Tabell 11.2	Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	105
Tabell 11.3	Uppdragsverksamhet.....	105
Tabell 11.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information.....	105

Diagramförteckning

Diagram 9.1	Antal anslutna kommuner och landsting till förvaltningsområde 2010–2016.....	87
-------------	---	----

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

---

1. godkänner målet för demokratipolitiken (avsnitt 8.3), 2. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1,	3. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Riksdagsstyrelsen föreslår att riksdagen

---

4. bemyndigar Riksdagsförvaltningen att under 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor (avsnitt 4.4.2), 5. godkänner investeringsplanen som riktlinje för anslaget 2:3 <i>Riksdagens fastighetsanslag</i> för 2018–2020 (avsnitt 4.4.3),	6. bemyndigar Riksdagsförvaltningen att under 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 550 000 000 kronor (avsnitt 4.4.3), 7. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, när det gäller anslag som står till Riksdagsförvaltningens disposition, enligt tabell 1.1.

Riksdagens ombudsmän (JO) föreslår att riksdagen

---

8. beslutar att Riksdagens ombudsmän (JO) för 2018 får anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet (avsnitt 4.4.4),	9. för budgetåret 2018 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, för Riksdagens ombudsmän enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor*

Anslag		
1:1	Kungliga hov- och slottsstaten	139 199
2:1	Riksdagens ledamöter och partier m.m.	904 666
2:2	Riksdagens förvaltningsanslag	814 471
2:3	Riksdagens fastighetsanslag	120 000
2:4	Riksdagens ombudsmän (JO)	96 689
3:1	Sametinget	53 901
4:1	Regeringskansliet m.m.	7 779 310
5:1	Länsstyrelserna m.m.	2 978 666
6:1	Allmänna val och demokrati	555 890
6:2	Justitiekanslern	49 576
6:3	Datainspektionen	85 314
6:4	Valmyndigheten	19 937
6:5	Stöd till politiska partier	166 950
7:1	Åtgärder för nationella minoriteter	122 917
7:2	Åtgärder för den nationella minoriteten romer	14 500
8:1	Presstödet	567 119
8:2	Myndigheten för press, radio och tv	33 967
9:1	Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	28 263
Summa		14 531 335

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
6:5	Stöd till politiska partier	172 200	2019
8:1	Presstödet	70 000	2019–2021
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		242 200	

2 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

2.1 Omfattning

I utgiftsområde 1 Rikets styrelse ingår avsnitten Statschefen, Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän, Sametinget och samepolitiken, Regeringskansliet m.m., Länsstyrelserna, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter, Nationella minoriteter, Medier och Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Statschefen</i>						
1:1 Kungliga hov- och slottsstaten	136	137	136	139	141	148
Summa Statschefen	136	137	136	139	141	148
<i>Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän</i>						
2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.	869	880	892	905	919	934
2:2 Riksdagens förvaltningsanslag	721	768	800	814	796	809
2:3 Riksdagens fastighetsanslag	68	113	123	120	100	100
2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)	88	90	90	97	98	100
Summa Riksdagen samt Riksdagens ombudsmän	1 746	1 851	1 905	1 936	1 912	1 943
<i>Sametinget och samepolitiken</i>						
3:1 Sametinget	38	45	45	54	60	61
Summa Sametinget och samepolitiken	38	45	45	54	60	61
<i>Regeringskansliet m.m.</i>						
4:1 Regeringskansliet m.m.	7 091	7 389	7 502	7 779	7 739	7 855
Summa Regeringskansliet m.m.	7 091	7 389	7 502	7 779	7 739	7 855
<i>Länsstyrelserna</i>						
5:1 Länsstyrelserna m.m.	2 615	2 751	2 758	2 979	3 059	3 118
Summa Länsstyrelserna	2 615	2 751	2 758	2 979	3 059	3 118

Demokratipolitik och mänskliga rättigheter						
6:1 Allmänna val och demokrati	76	95	94	556	445	113
6:2 Justitiekanslern	41	49	44	50	50	51
6:3 Datainspektionen	50	69	66	85	87	88
6:4 Valmyndigheten	21	20	19	20	20	21
6:5 Stöd till politiska partier	172	172	172	167	169	169
Summa Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	360	404	396	878	772	443
Nationella minoriteter						
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	103	103	102	123	123	123
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	14	15	14	15	15	2
Summa Nationella minoriteter	117	117	116	137	137	124
Medier						
8:1 Presstödd	519	567	561	567	622	677
8:2 Myndigheten för press, radio och tv	33	34	34	34	38	38
Summa Medier	551	601	595	601	660	715
Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet						
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	16	18	18	28	29	29
Summa Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	16	18	18	28	29	29
Äldreanslag						
2017 6:4 Svensk författningssamling	1	2	2			
Summa Äldreanslag	1	2	2			
Totalt för utgiftsområde 1 Rikets styrelse	12 672	13 316	13 473	14 531	14 510	14 435

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Härlledning av ramnivån 2018–2021. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	13 268	13 268	13 268
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	286	485	702
Beslut	964	719	433
Varav BP18 ³	351	199	189
Överföring till/från andra utgiftsområden	48	73	68
Varav BP18 ³	0	0	0
Övrigt	-35	-35	-36
Ny ramnivå	14 531	14 510	14 435

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 1 Rikets styrelse

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	1 452
Verksamhetsutgifter ²	13 027
Investeringar ³	52
Summa ramnivå	14 531

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De av riksdagen beslutade målen inom utgiftsområdet är följande:

Samepolitik

Samepolitikens övergripande mål är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

Målet för demokratipolitiken är en levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks (prop. 2015/16:1 utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1 utg.omr 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:59).

Nationella minoriteter

Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272).

Medier

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

För övriga delområden inom utgiftsområdet finns inga av riksdagen bundna mål.

I avsnitt 8.3 föreslås ett nytt mål för demokratipolitiken.

Mål beslutade av regeringen, eller i förekommande fall Riksdagsförvaltningen och Riksdagens ombudsmän (JO), redovisas på den underindelade nivån, se respektive avsnitt.

2.4 Resultatredovisning

Resultatredovisning lämnas på den underindelade nivån, se respektive avsnitt.

För avsnittet Medier sker resultatredovisningen samlat i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. För avsnittet Sametinget och samepolitiken sker resultatredovisningen avseende rennäring och andra näringar under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

2.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning redovisas i förekommande fall på den underindelade nivån, se respektive avsnitt.

För avsnittet Medier redovisas politikens inriktning samlat i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

3 Statschefen

3.1 Budgetförslag

3.1.1 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

2016	Utfall	136 378	Anslags- sparande	94
2017	Anslag	136 996 ¹	Utgifts- prognos	135 674
2018	Förslag	139 199		
2019	Beräknat	141 470 ²		
2020	Beräknat	147 769 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 139 199 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 142 972 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statschefens officiella funktioner inklusive utgifter för kungafamiljen samt för Kungliga hovstatens och Kungliga slottsstatens förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Kungliga hovstaten (Hovstaten) och Kungliga slottsstaten (Slottsstaten) har som huvuduppgift att bistå statschefen och övriga medlemmar av kungafamiljen i deras officiella plikter. I uppgiften ingår även att vårda det kungliga kulturarvet och att visa detta kulturarv för allmänheten. Anslaget fördelas på Hovstaten (51 procent) och Slottsstaten (49 procent). Anslagsmedlen som avser Hovstaten disponeras

av Kammarkollegiet och betalas ut engångsvis efter rekvisition till H.M. Konungens hovförvaltning. Anslagsmedel som avser Slottsstaten får användas efter beslut av Riksmarskalksämberet.

Resultatredovisning

Verksamheten inom Hovstaten

Kungens konstitutionella, statsceremoniella och officiella uppgifter utgör kärnan i Hovstatens årliga verksamhet. I dessa uppgifter ingår bl.a. öppnande av riksmötet, ordförandeskap i utrikesnämnden och i konseljer, audienser, statsbesök, officiella besök, representation och möten med företrädare för offentlig och privat sektor samt det civila samhället. Kungen stöds i sitt uppdrag av övriga medlemmar av kungafamiljen.

Av verksamhetsberättelsen för 2016 framgår att närmare 40 audienser med utländska ambassadörer hållits. Statsbesök från Chile har tagits emot och statsbesök har genomförts till Bhutan och Tyskland.

Det framgår vidare att det, liksom tidigare år, funnits ett stort intresse av kungligt deltagande i olika sammanhang. År 2016 inkom drygt 1 800 förfrågningar. Kungen och kungafamiljen genomförde över 900 officiella programpunkter under året, vilket var en ökning med drygt 8 procent jämfört med föregående år.

Till Hovstaten hör Riksmarskalksämberet med kansli, ekonomi och personalavdelning, Hovmarskalksämberet och Informationsavdelningen.

Verksamheten inom Slottsstaten

Slottsstatens verksamhet omfattar huvudsakligen vård och underhåll av det kungliga kulturarvet samt utställnings- och visningsverksamhet. Organisatoriskt ansvarar Ståthållarämbetet för den löpande skötseln och tillsynen av de elva kungliga slotten med tillhörande byggnader och parker. Ett flertal underhålls- och renoveringsprojekt utförs för närvarande i samarbete med Statens fastighetsverk. Det mest omfattande är den pågående fasadrenoveringen av Stockholms slott.

De kulturhistoriskt värdefulla samlingarna i slotten, med omkring 250 000 föremål, förvaltas inom Slottsstaten av Kungl. Husgerådskammaren med Bernadottebiblioteket. Ett kontinuerligt arbete med inventering och dokumentation av samlingarna pågår.

En satsning på utökade öppettider m.m. under de senaste åren har inneburit ett ökat intresse för att besöka och ta del av det kungliga kulturarvet. År 2016 uppgick antalet besökare till rekordnivån 1,5 miljoner.

Hovstatens ekonomi

I enlighet med den överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riksmarskalks-ämbetet, vars huvudsakliga innehåll återges nedan under avsnittet Regeringens överväganden, består den ekonomiska redovisningen av Hovstatens verksamhet av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter.

Redovisningen följer vedertagna principer och i tillämpliga delar de principer som sedan tidigare tillämpas för Slottsstaten.

De anslagsmedel som avser Hovstaten uppgick 2016 till 69 miljoner kronor. Medlen används för att finansiera kostnader för representation, statsbesök, resor, transporter, personal m.m. samt levnadsomkostnader som är direkt kopplade till statschefens funktion.

Anslaget till Hovstaten utgjorde 83 procent av verksamhetens intäkter. Övriga intäkter bestod framför allt av avgifter och andra ersättningar.

Den största kostnadsposten, 65 procent, utgjordes av personalkostnader. Övriga driftskostnader, där de största posterna avsåg förbrukningskostnader och köpta tjänster, motsvarade 35 procent av kostnaderna.

Verksamheten inom Hovstaten resulterade 2016 i en negativ kapitalförändring om 0,6 miljoner kronor.

Slottsstatens ekonomi

Slottsstaten har i enlighet med tidigare år lämnat en årsredovisning enligt gängse utformning.

Slottsstatens verksamhet finansieras genom anslag, med hyres- och arrendeintäkter, intäkter från visningar av de kungliga slotten och genom intäkter från försäljning i slottsbodar. De anslagna medlen, som motsvarade 39 procent av verksamhetens intäkter, uppgick 2016 till 67,3 miljoner kronor, varav 1 miljon kronor överförts från föregående år. Övriga intäkter härrör främst från avgifter och andra ersättningar och uppgick till 105 miljoner kronor, vilket var en ökning med närmare 10 miljoner kronor jämfört med föregående år. Det var främst ökade entré- och visningsintäkter som låg bakom intäktsökningen.

Av verksamhetens kostnader utgjorde personalkostnaderna 60 procent och övriga driftskostnader 37 procent. Resterande kostnader avsåg främst avskrivningar.

Slottsstaten redovisade en positiv kapitalförändring för 2016 på 5,9 miljoner kronor. Den balanserade kapitalförändringen uppgår till ca 15 miljoner kronor varav mer än hälften hänförs till den s.k. Grusmedelsfonden.

Anställda inom Hov- och Slottsstaten

Omräknat till heltidstjänster motsvarade de tillsvidareanställda 213 tjänster. Förutom tillsvidareanställda medarbetare anlätades ett stort antal personer för tillfälliga uppdrag, bl.a. i samband med representation och i visningsverksamheten.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att verksamheten vid Hovstaten och Slottsstaten under 2016 har varit omfattande.

Årsredovisningen avseende Hovstaten är sedan 2013 mer utförlig än tidigare år i enlighet med den kompletterande överenskommelse som träffats mellan regeringen och Riksmarskalks-ämbetet. Av redovisningarna framgår att förbrukningen av anslaget varierar mellan åren. För 2016 redovisas en marginell negativ kapitalförändring om 0,6 miljoner kronor. Kapitalförändringen över tid visar att verksamheten bedrivs på ett sätt som är förenligt med anslagets storlek.

När det gäller Slottsstaten framgår det av årsredovisningen för 2016 att intäkter från

avgifter och andra ersättningar fortsatt är betydande. I likhet med tidigare år översteg dessa ersättningar intäkterna från anslag.

Regeringens överväganden

Tabell 3.2 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Kungliga hov- och slottsstaten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	136 996	136 996	136 996
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 195	4 466	6 865
Beslut	7	7	3 907
Varav BP18 ³			3 900
Varav ³			
Stockholms slott			3 900
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	139 199	141 470	147 769

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Kungliga hov- och slottsstaten ska enligt överenskommelse med regeringen årligen lämna en berättelse över den samlade verksamheten (prop. 1996/97:1 utg.omr. 1 avsnitt 4). Verksamhetsberättelsen ligger till grund för regeringens bedömning av medelsbehovet. Av det totala anslaget tillförs Hovstaten 51 procent medan Slottsstaten tilldelas 49 procent. Anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten grundar sig på relationen mellan deras faktiska kostnader 1996. Kostnadsfördelningsnyckeln ska gälla långsiktigt och inte justeras till följd av smärre förändringar i organisationen eller verkligt kostnadsutfall. Några förändringar som gjort det motiverat att komma överens om en annan anslagsfördelning har hittills inte inträffat.

Regeringen och Riksmarskalksämberet har sedermera kommit överens om att som grund för en eventuell framtida ändring av anslagsfördelningen mellan Hovstaten och Slottsstaten ska större organisatoriska förändringar dem emellan redovisas i verksamhetsberättelsen för det budgetår då förändringen sker. Anslaget

fördelning på de olika verksamhetsområdena ska dessutom bli föremål för en kontinuerlig diskussion mellan Riksmarskalksämberet och Regeringskansliet (se prop. 2005/06:1 utg.omr. 1 avsnitt 6).

Enligt tidigare överenskommelser har tyngdpunkten i verksamhetsberättelsen legat på en redovisning av hur tilldelade medel använts när det gäller Slottsstaten. Regeringen och Riksmarskalksämberet enades emellertid 2013 om att den ekonomiska redogörelsen för Hovstaten ska utgöras av en uppställning som liknar den redogörelse som tidigare lämnats för Slottsstaten. Detta innebär att uppställningen ska bestå av resultat- och balansinformation samt kommentarer i form av tilläggsupplysningar och noter (prop. 2013/14:1 utg.omr. 1 avsnitt 4).

Av förarbetena till regeringsformen framgår att hovet står utanför den statliga förvaltningsorganisationen (prop. 1973:90 s. 176). Den verksamhet som Hovstaten bedriver omfattas inte av lagen om revision av statlig verksamhet m.m. Hovstaten omfattas inte heller av anslagsförordningens (2011:223) bestämmelser, om bl.a. prövning av anslagssparande och indragning av anslag, eller andra delar av det ekonomiska regelverket för myndigheter under regeringen. Kammarkollegiet utbetalar anslagsmedlen engångsvis efter rekvisition. Överenskommelsen ändrar inte ordningen i dessa avseenden.

Regeringen föreslår att 139 199 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kungliga hov- och slottsstaten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 141 470 000 kronor respektive 147 769 000 kronor.

4 Riksdagen och Riksdagens ombudsmän

4.1 Utgångspunkt för Riksdagsförvaltningens verksamhet

Riksdagen har som det främsta demokratiska statsorganet konstitutionellt fastställda uppgifter i det svenska statsskicket. Riksdagen med dess ledamöter har som folkets främsta företrädare också en central roll i opinionsbildningen och en skyldighet att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. Riksdagen har även uppgifter som följer av internationella åtaganden och av medlemskapet i Europeiska unionen.

Riksdagens arbete bedrivs i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen, riksdagsordningen och särskilda riksdagsbeslut om arbetets inriktning.

Riksdagsförvaltningens uppgift

Riksdagsförvaltningen är riksdagens förvaltningsmyndighet. Förvaltningens verksamhet regleras i riksdagsordningen och i lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen samt i annan lagstiftning och i föreskrifter på riksdagsområdet.

Riksdagsförvaltningen har endast en verksamhetsgren: Stöd till den parlamentariska processen.

Riksdagsförvaltningen har till uppgift att stödja riksdagens arbete. Förvaltningen ska se till att kammaren, utskotten, EU-nämnden, ledamöterna och övriga riksdagsorgan får det stöd och den service de behöver. Förvaltningen ska också informera allmänheten om riksdagens arbete och om EU-frågor samt handlägga

ärenden som rör riksdagens internationella kontakter. Dessutom ansvarar förvaltningen för att vårda riksdagens byggnader och samlingar samt för myndighets- och förvaltningsuppgifter.

Riksdagsstyrelsens uppdrag till förvaltningen

Riksdagsförvaltningen ska skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete genom att

- svara för väl fungerande stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- svara för väl fungerande stöd och service till ledamöter och partikanslier
- främja kunskapen om riksdagen och riksdagens arbete
- vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar
- vara en väl fungerande myndighet och arbetsgivare.

Dessa uppdrag utgör grunden för de fem uppdragsområden som Riksdagsförvaltningens verksamhet är indelad i:

- A. Stöd till arbetet i kammare och utskott m.m.
- B. Stöd och service till ledamöter och partikanslier
- C. Kunskap om riksdagen och riksdagens arbete
- D. Vård och bevarande av byggnader och samlingar
- E. Myndighet och arbetsgivare.

4.2 Resultatredovisning

4.2.1 Resultat

Riksdagsförvaltningen har arbetat för att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete. Nedan följer en sammanfattning av Riksdagsförvaltningens resultat sedan januari 2016.

Riksdagsförvaltningen har

- givit kammare och utskott ett väl fungerande stöd. Förvaltningen har också utvecklat det tekniska stödet för den parlamentariska processen. I början av 2017 genomfördes en stor övning med krigsdelegationen. Krigsdelegationen kan ersätta riksdagen i händelse av krig eller krigsfara.
- givit ledamöter och partikanslier ett väl fungerande stöd och en god service. Bland annat öppnades ett gemensamt servicecenter i oktober 2016. Genom att samla all service på ett ställe och via ett telefonnummer ska servicen bli lätt tillgänglig, snabbare och av bättre kvalitet. Omfattande insatser har genomförts för att stärka säkerheten och informationssäkerheten.
- givit allmänheten, massmedier, vidareinformatörer, skolor och speciella målgrupper möjligheter att få information och kunskap om riksdagens arbete. Antalet besök i riksdagen har fortsatt att stiga, och även webbplatserna har haft fler besök än tidigare.
- fortsatt utveckla sitt arbete med att vårda och bevara riksdagens byggnader och samlingar på ett systematiskt sätt. Förvaltningen har bl.a. förbättrat sina processer och fortsatt arbetet med vårdprogram för fastigheter. Arbetet med att förbereda den kommande renoveringen av ledamotshuset har löpt på enligt plan. Riksdagsförvaltningen har under 2017 genomfört förvärvet av andel i fastigheten Iason 1.
- varit en väl fungerande myndighet och arbetsgivare enligt förvaltningens bedömning. Under 2016 slöts ett lokalt samverkansavtal mellan arbetsgivaren och arbetstagarorganisationerna i syfte att skapa förutsättningar för mer dialog och delaktighet. Förvaltningens värdegrund har tagit form och alla medarbetare har diskuterat

hur värdegrunden kan omsättas inom den egna verksamheten.

I tabellen nedan framgår Riksdagsförvaltningens intäkter, kostnader och transfereringar för verksamhetsgrenen Stöd till den parlamentariska processen.

Tabell 4.1 Intäkter, kostnader och transfereringar

Miljoner kronor			
	2016	2015	2014
Intäkter ¹	45	33	32
Kostnader	1 997	1 568	1 477
<i>Nettokostnader</i>	<i>1 952</i>	<i>1 534</i>	<i>1 445</i>
Transfereringar	501	496	490
Totalt²	2 453	2 030	1 935

¹ Exklusive intäkter av anslag.

² Alla belopp i tabellen redovisas i miljoner kronor. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

De högre kostnaderna för 2016 jämfört med 2015 beror främst på att avsättningen för framtida pensioner och inkomstgarantier inklusive sociala avgifter har ökat jämfört med föregående år. Ökningen av intäkterna för 2016 jämfört med 2015 beror främst på räntebereäkningen i avsättningen för ledamöters pensioner.

För en utförlig redogörelse över arbetet i riksdagen hänvisas till Riksdagens årsbok för riksmötesåret 2015/16 och Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2016 (2016/17:RS1) samt utskottens egna verksamhetsberättelser.

Konstitutionsutskottet kommer under hösten 2017 att behandla Riksdagsförvaltningens årsredovisning för 2016. Vid behandlingen av årsredovisningen för 2015 (bet. 2016/17:KU1) hade utskottet inget att invända.

4.2.2 Analys och slutsatser

Sammanfattningsvis har Riksdagsförvaltningen genomfört sina uppdrag med ett tillfredsställande resultat. Under 2017 arbetar förvaltningen vidare för att komma i mål med ambitionerna i den strategiska planen för Riksdagsförvaltningen 2015–2018.

Förvaltningen fortsätter arbetet med att förbättra it-systemen som stöder den parlamentariska berednings- och beslutsprocessen och att förbättra servicen till ledamöterna. Säkerhets- och informationssäkerhetsarbetet stärks ytter-

ligare. Förvaltningen påbörjar också projekteringsarbetet för ledamotshuset och förbereder för den omflyttning som behöver göras i samband med renoveringen av fastigheten. Under året påbörjas också förberedelserna för valet 2018 och högtidlighållandet av demokratins genombrott i Sverige.

Mot slutet av valperioden kommer förvaltningens arbete att utvärderas i förhållande till ambitionerna i den strategiska planen.

4.3 Revisionens iakttagelser

Enligt Riksrevisionens uppfattning ger årsredovisningen en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av Riksdagsförvaltningens finansiella ställning den 31 december 2016.

4.4 Budgetförslag

4.4.1 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

2016	Utfall	868 626	Anslags-sparande	36 490
2017	Anslag	880 313 ¹	Utgifts-prognos	891 873
2018	Förslag	904 666		
2019	Beräknat	918 588 ²		
2020	Beräknat	933 837 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 904 666 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 904 666 tkr i 2018 års prisnivå.

Anslagets ändamål

Anslaget får användas för kostnader för

- ersättningar som riksdagens ledamöter enligt lag har rätt till inom ramen för sitt ledamotsuppdrag,
- stöd till riksdagsledamöternas och parti-gruppernas arbete i riksdagen,
- talmannens verksamhet, resor och representation,

- utskottens utgående besök samt utrikes och inrikes resor och utfrågningar,
- internationellt och interparlamentariskt samarbete samt bidrag till interparlamentariskt samarbete,
- bidrag till föreningar i riksdagen,
- språkutbildning till riksdagens ledamöter samt för
- klimatkompensation.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Ändring av anslagsändamål

Under åren 2008 till 2011 klimatkomparerade Riksdagsförvaltningen för ledamöters och anställdas flygresor. Under hösten 2012 beslutades att klimatkompensationen skulle upphöra. Skälet var att det i och med införandet av EU:s system för utsläppshandel fanns ett ekonomiskt styrmedel för flygresor.

Riksdagsförvaltningen planerar att under 2018 på nytt införa klimatkompensation för ledamöters och tjänstemäns flygresor utanför EU. Detta kräver en ändring av anslagets ändamål i form av ett tillägg av ordet klimatkompensation.

Stödet till politiska sekreterare

Stödet till partigrupperna i riksdagen för politiska sekreterare till riksdagens ledamöter anges i riksdagsstyrelsens föreskrift (RFS 2016:6) om tillämpningen av lagen (2016:1109) om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen. Stödet är avsett att täcka kostnaderna för handläggarghjälp åt riksdagens ledamöter och beräknas efter normen en politisk sekreterare per riksdagsledamot. Schablonbeloppet för stödet till politiska sekreterare räknas upp med ca 2,2 procent från nuvarande 60 600 kronor till 61 900 kronor fr.o.m. den 1 januari 2018. Förslaget innebär att nivån på anslaget behöver höjas med 5 444 000 kronor fr.o.m. 2018.

Beräkning av nivå på anslaget

I de senaste årens beräkningar har förväntat anslagssparande kunnat räknas in som en del av finansieringen. Förväntat anslagssparande är dock mindre för kommande år. En beräkning av uppskattade kostnader på anslaget ger en

beräknad budget som ligger precis inom anslagsutrymmet inklusive uppskattat anslagssparande.

Kostnaderna för Riksdagsförvaltningen ökar normalt under ett valår och året därefter. Ökningen är dock svår att beräkna, eftersom det bl.a. föreligger osäkerheter avseende avgångsförmåner samt stöd till partigrupperna. Kostnaderna för framförallt inkomstgarantier och omställningsstöd påverkas av antalet ledamöter som inte nomineras eller återväljs i samband med ett val. Kostnaderna för både inkomstgarantier och ekonomiskt omställningsstöd är också svårberäknade på grund av att övergångsbestämmelserna till ny lagstiftning får till följd att det gamla och nya systemet tillämpas parallellt. Även mandatfördelningen är en osäker faktor som påverkar stödet till partigrupperna. På grund av förväntade merkostnader samt osäkerheter i samband med valåret och året därefter föreslås en förstärkning av anslaget med 10 000 000 kronor för 2018 och framåt.

Anslagsändringar

Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	880 313	880 313	880 313
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	8 909	22 593	37 582
Beslut	15 444	15 682	15 942
Varav BP18 ³	15 444	15 444	15 444
Varav ³			
Stöd till politiska sekreterare	5 444	5 444	5 444
Förstärkning av anslaget	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	904 666	918 588	933 837

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Med reservation för uppräkningsdelen av stödet till politiska sekreterare på 5 444 000 kronor och föreslagen förstärkning på 10 000 000 kronor har Riksdagsförvaltningen gjort bedömningen att det preliminärt anvisade anslaget för 2018,

inklusive beräknat anslagssparande, bör kunna inrymma den ordinarie verksamheten.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 904 666 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Riksdagens ledamöter och partier m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 918 588 000 kronor respektive 933 837 000 kronor.

4.4.2 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	720 787		42 037
2017	Anslag	767 892 ¹	Utgifts-prognos	800 003
2018	Förslag	814 471		
2019	Beräknat	795 614 ²		
2020	Beräknat	809 187 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 783 135 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 783 134 tkr i 2018 års prisnivå.

Anslagets ändamål

Anslaget får användas för Riksdagsförvaltningens förvaltningsutgifter, bidrag till föreningar i riksdagen och resebidrag till skolor. Anslaget får också användas för kostnader för stipendier till skolungdomar och kostnader för nämnder och riksdagsorgan enligt lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Riksdagsstyrelsen har fastställt en strategisk plan för Riksdagsförvaltningen 2015–2018 (dnr 1574-2014/15). Riksdagsförvaltningen ska bedriva sin verksamhet med utgångspunkt i uppdraget att skapa bästa möjliga förutsättningar för riksdagens och ledamöternas arbete. Ambitionen är att höja kvaliteten och effektiviteten i stödet till den parlamentariska processen genom att förbättra arbetssätten och ta tillvara digitala möjligheter.

Valet 2018

Arbetet med förberedelser inför kommande val till riksdagen har påbörjats och kommer att

intensifieras det kommande året. I arbetet ingår att ta emot och introducera nya ledamöter i riksdagsarbetet samt ge service till ledamöter som lämnar riksdagen efter valet. Kostnaderna ökar också normalt för Riksdagsförvaltningen vid ett valår, där ett exempel på ökade kostnader är utbyte av ledamöternas tekniska utrustning. Riksdagsförvaltningen kommer också att stärka upp beredskapen inom ett antal områden inför valet.

För extra kostnader i samband med valet 2018 föreslås att anslaget 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* höjs med 15 600 000 kronor som en engångshöjning för 2018.

Demokratijubileet

Riksdagen beslutade 2013 att det vid lämplig tidpunkt och i lämplig form bör uppmärksammas att 100 år förflutit sedan demokratins genombrott i Sverige. Riksdagsstyrelsen har beslutat att detta ska ske mellan december 2018 och januari 2022. En parlamentarisk kommitté för jubileet har tillsatts och kommit med förslag på aktiviteter. Under 2018 är avsikten att bl.a. producera en antologi, informationsmaterial, utställningar, skrift till gymnasieungdomar, spel samt en digital plattform med webbsida och annan digital kommunikation. Syftet med aktiviteterna är att sprida kunskap om och väcka engagemang för demokratins betydelse i dåtid och nutid. För 2018 beräknas kostnaden till 14 850 000 kronor för vilket anslaget föreslås höjas som en engångshöjning, och till detta tillkommer även investeringar relaterade till demokratijubileet. Riksdagsstyrelsen återkommer i nästa års budgetproposition med beräkningar för efterföljande år.

Säkerhet och informations- och it-säkerhet

För att fortsatt kunna upprätthålla rätt säkerhetsnivåer i tillträdesskyddet och ha en förmåga att hantera oönskade händelser samt åtgärder kopplade till informations- och it-säkerhet, föreslås anslaget höjas med 6 050 000 kronor för 2018 varav 5 150 000 kronor är nivåhöjande.

Det kan också bli aktuellt för riksdagsstyrelsen att återkomma till riksdagen om en eventuell ytterligare medelförstärkning till säkerhet och även till informations- och it-säkerhet.

Anslagsförändring

Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	767 892	767 892	767 892
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	12 009	24 437	37 954
Beslut	34 570	3 285	3 341
Varav BP18 ³	36 500	5 150	5 150
Varav ³			
Valet 2018	15 600		
Demokratijubileet	14 850		
Säkerhet och informations- och it-säkerhet	6 050	5 150	5 150
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	814 471	795 614	809 187

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Med anledning av valet 2018 föreslås förvaltningsanslaget höjas med 15 600 000 kronor för 2018, och för kostnader förknippade med demokratijubileet 14 850 000 kronor. För kostnader förknippade med säkerhet och informations- och it-säkerhet föreslås anslaget höjas med 6 050 000 kronor varav 5 150 000 kronor är nivåhöjande fr.o.m. 2018.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar avseende engångshöjning för säkerhetshöjande åtgärder innebär att anslagsnivån minskas med 1 930 000 kronor fr.o.m. 2018.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 814 471 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Riksdagens förvaltningsanslag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 795 614 000 kronor respektive 809 187 000 kronor.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att under 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: För 2018 beräknas investeringar i anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet uppgå till ca 45 700 000 kronor. De investeringar som är planerade för 2018 ryms inom nuvarande låneram. Det föreslås därför inte någon förändring av låneramen för 2018.

4.4.3 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

2016	Utfall	68 220	Anslags-sparande	49 428
2017	Anslag	113 000 ¹	Utgifts-prognos	123 077
2018	Förslag	120 000		
2019	Beräknat	100 000		
2020	Beräknat	100 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Anslaget ändamål

Anslaget får användas för kostnader för särskilt beslutat underhåll i Riksdagsförvaltningens egna fastigheter och bostadsrätter. Det får också användas för kostnader för renoverings- och underhållsåtgärder, evakueringslokaler i samband med renoveringsarbeten, markskötsel och utemiljö, konst, fast inredning samt kostnader för it-system kopplade till denna verksamhet. Anslaget får även användas för att täcka kostnader för räntor och avskrivningar för ovanstående.

Riksdagsstyrelsens överväganden

Riksdagsförvaltningen arbetar vidare med den långsiktiga planeringen för att utveckla fastigheterna. Varje fastighet har en fastställd underhållsplan som uppdateras löpande. En arbetsgrupp arbetar med att omsätta inriktningen i den strategiska lokalplanen till en genomförandeplan för kommande fastighetsrenoveringar.

Projektering för projekt ledamotshuset, fastigheten Mars och Vulcanus 1, pågår och produktion beräknas starta under 2018. Projekt för säkerhetslösningar i entréer pågår också. Stora delar av fastighetsbeståndet är i dåligt skick och omfattande renoveringsarbeten beräknas pågå in på 2030-talet. Detta kommer att påverka kostnaderna för avskrivningar och räntor samt innebära högre låneramar. Som en följd av renoveringarna kommer även kostnaderna för tillfälliga evakueringslokaler att vara höga.

Uppdraget från riksdagsstyrelsen från 2013 att utreda och lämna förslag på hur tillgången till övernattningsbostäder kan säkerställas på kort och lång sikt, har resulterat i ett fortsatt arbete där förvaltningen nu tar fram lösningar för försörjningen. I februari 2017 tog riksdagsstyrelsen beslut om hyra av övernattningsbostäder. Dessa bostäder ska kunna tillträdas så att en evakuering av ledamotshuset är möjlig.

Under 2017 startas också en förstudie för ombyggnad av kvarteret Cephalus, förstudien beräknas vara klar i mars 2018.

För närvarande pågår en utredning om ett eventuellt övertagande av en fastighet för bostadsändamål för riksdagsledamöter.

Ändring av anslaget ändamål

Den delen i anslaget ändamål om att anslaget under 2017 också får användas för kostnader för förvärv av andel i fastigheten Iason 1, tas bort.

Projekt ledamotshuset (kvarteret Mars och Vulcanus 1)

Programarbetet för utveckling av ledamotshuset är avslutat och riksdagsstyrelsen beslutade i mars 2017 att starta projektering av systemhandling. Projektering innebär att mer ingående beskriva hur de lösningar som tagits fram i programarbetet ska utföras. Projektering av systemhandling beräknas vara klar under första tertiet 2018 och därefter beräknas riksdagsstyrelsen besluta om start av detaljprojektering. Projektet kommer att pågå fram till preliminärt 2022.

För 2018 uppskattas investeringskostnaden för projektet till 70 000 000 kronor. Först när projekteringen är slutförd kan projektets totala ekonomiska omfattning bedömas. Projektkostnaden uppskattas till mellan 750 000 000 kronor och 950 000 000 kronor.

Projekt ledamotshuset kan komma att medföra investerings- samt anslagspåverkande kostnader även på förvaltningsanslaget vid projektets färdigställande.

Evakueringslokaler med anledning av projekt ledamotshuset (kvarteret Mars och Vulcanus 1)

Med anledning av evakueringen av ledamotshuset 2018 uppstår behov av att ersätta de arbetsplatser som finns där. Arbetsplatser planeras att hyras externt vilket kommer att medföra ökade årliga kostnader. Beslut har tagits i riksdagsstyrelsen i februari 2017 om att Riksdagsförvaltningen ska hyra externa kontorslokaler för att lösa lokalförsörjningen. Lokalanpassningar och inköp av ny inredning kommer att vara nödvändiga.

De övernattningsbostäder som i dag finns i ledamotshuset kommer också att behöva ersättas, vilket ingår i det styrelseuppdrag som finns för försörjning med bostäder på kort och lång sikt. Övernattningsbostäder i kvarteret Cephalus planeras också att göras om till arbetsplatser under 2018. På kort sikt planerar Riksdagsförvaltningen att hyra 80 bostäder för att sedan upplåta dessa till ledamöterna. Beslut om hyra av bostäder har tagits i riksdagsstyrelsen i februari 2017. För 2018 finns även investeringskostnader förknippade med evakueringslokaler.

Arbetet med evakuering och omflyttning bedöms, förutom användning av interna resurser, även innebära högre konsultkostnader för planering och projektledning av de omflyttningar och lokalanpassningar som krävs.

Underhållsbehovet i övrigt är fortsatt stort vilket också medför ökade kostnader för planerat underhåll.

Sammanfattningsvis uppgår, efter justering för förvärv av andel i fastigheten Iason 1 på 43 000 000 kronor, behovet av anslagshöjning för evakueringslokaler och planerat underhåll beräkningsmässigt till 50 000 000 kronor för 2018, varav kostnader för evakueringslokaler uppgår till ca 38 000 000 kronor. För 2019 och framåt beräknas anslagsnivån höjas med 30 000 000 kronor.

Anslagsförändringar

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Riksdagens fastighetsanslag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	113 000	113 000	113 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	7 000	-13 000	-13 000
Varav BP18	50 000	30 000	30 000
Varav			
Justering av anslaget	50 000	30 000	30 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	120 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För behovet av evakueringslokaler och planerat underhåll föreslås anslaget öka med 50 000 000 kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget behöva ökas med 30 000 000 kronor.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar avseende engångshöjning för förvärv av andel i fastigheten Iason 1 innebär att anslagsnivån minskar med 43 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Riksdagsstyrelsen föreslår att 120 000 000 kronor anvisas under 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor för respektive år.

Investeringsplan

Riksdagsstyrelsens förslag: Investeringsplanen för anslaget 2:3 *Riksdagens fastighetsanslag* för 2018–2020 (tabell 4.8) godkänns som riktlinje.

Tabell 4.8 Investeringsplan

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Förvärv av andel i fastigheten Iason 1		43			
Summa utgifter för anskaffning och utveckling		43			
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>		<i>43</i>			
Finansiering					
Anslag		43			
Summa finansiering av anskaffning och utveckling		43			
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
Underhåll och renoveringsplan	11,5	28,2	69	40	40
Projekt ledamotshuset	5,3	26	70	250	300
Summa utgifter för vidmakthållande	16,8	54,2	139	290	340
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>16,8</i>	<i>54,2</i>	<i>139</i>	<i>290</i>	<i>340</i>
Finansiering					
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	16,8	54,2	139	290	340
Summa finansiering av vidmakthållande	16,8	54,2	139	290	340
Totala utgifter för nyanskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	16,8	97,2	139	290	340
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	16,8	97,2	139	290	340

Nivån på investeringar som föreslås för perioden 2018–2020 baserar sig på nuvarande beslutade och planerade underhålls- och renoveringsåtgärder av Riksdagsförvaltningens fastigheter.

Låneram

Riksdagsstyrelsens förslag: Riksdagsförvaltningen bemyndigas att under 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och tekniska anläggningar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 550 000 000 kronor.

Skälen för riksdagsstyrelsens förslag: De investeringar som är planerade för 2018 inryms inte inom nuvarande låneram. Därför föreslås en ökning av låneramen för 2018 med 50 000 000 kronor till 550 000 000 kronor. Ökningen av låneramen beror främst på Projekt ledamots-huset. Då renoveringen av ledamotshuset kommer att pågå under flera år kommer låneramen att behöva utökas i samma takt som denna.

Mål för Riksdagens ombudsmän (JO) 2018

Riksdagens ombudsmäns (JO) uppgift är, enligt 13 kap. 6 § regeringsformen samt lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen), att utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar. Ombudsmännen ska särskilt se till att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter inte träds för när i den offentliga verksamheten. Ombudsmännen ska också verka för att brister i lagstiftningen avhjälpas.

De övergripande målen för verksamheten är följande:

- Att genom tillsyn över efterlevnaden av lagar och andra författningar hos dem som utövar offentlig verksamhet främja rätts-säkerheten och höja den rättsliga kvalitets-nivån i myndighetsutövningen.
- Att främja den internationella spridningen av idén om rättslig kontroll genom obero-ende ombudsmannainstitutioner.
- Att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (National Preventive Mechanism, NPM) enligt det

fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat).

Verksamheten ska bedrivas med hög kvalitet och vara effektiv. Handläggningstiderna och ärende-balansen ska hållas på en rimlig nivå.

Mer preciserade mål för verksamheten kommer att anges i JO:s verksamhetsplan för 2018.

Resultatredovisning

Resultat

De övergripande mål som sattes upp för 2016 överensstämmer med de övergripande mål som nu föreslås för 2018.

För 2016 hade i verksamhetsplanen mer preciserade mål satts upp när det gällde bl.a. handläggningstider för klagomålsärenden samt inspektionsverksamheten. För klagomålsprövningen var målet att minst 80 procent av avskrivningsärendena skulle vara avslutade inom två månader från det att ärendet kommit in. För de remitterade ärendena var målet att 60 procent skulle ha en handläggningstid som understeg ett år. Under 2016 hade ca 88 procent av avskrivningsärendena avslutats inom två månader. Av de remitterade ärendena hade 62 procent en handläggningstid som understeg ett år. Målen avseende handläggningstider har således nåtts.

För inspektionsverksamheten vid tillsyns-avdelningarna var målet att 25 inspektioner skulle avslutas. Opcat-enheten hade som mål att avsluta 20 inspektioner. Tillsynsavdelningarna avslutade 31 inspektioner och Opcat-enheten 21. Målen har således nåtts.

Målet för 2016 var även att såväl antalet tillsynsärenden i balans som antalet ärenden äldre än ett år skulle minska. Målet har nåtts såvitt gäller de äldre ärendena. Det totala antalet tillsynsärenden i balans har dock ökat med ca 220 ärenden.

Under 2016 besvarades 138 remisser i lagstiftningsärenden.

JO tog under året emot 17 utländska besök för information och diskussion och deltog i 8 aktiviteter utomlands.

Under de första fyra månaderna 2017 har antalet nyinkomna ärenden ökat med drygt 240

ärenden (ca 9 procent) jämfört med motsvarande period 2016.

Analys och slutsatser

Riksdagens konstitutionsutskott har betonat att klagomålsprövningen är JO:s viktigaste uppgift och den som är bäst ägnad att uppfylla syftet med JO:s verksamhet i stort. Denna verksamhet har också prioriterats.

Under 2016 registrerades 8 071 nya klagomålsärenden, vilket innebär en ökning med närmare 600 ärenden jämfört med föregående år.

Målen för handläggningstider för såväl avskrivningsärenden som för de remitterade ärendena har trots den stora ärendetillströmningen kunnat nås. Detsamma gäller målen för inspektionsverksamheten. JO:s bedömning är att ärendehandläggningen hållit samma höga kvalitet som under tidigare år. Det kan dock konstateras att både andelen och antalet fullt utredda ärenden har minskat i förhållande till tidigare år samt att ärendebalansen har ökat med ca 220 ärenden.

För ytterligare resultatinformation hänvisas till JO:s ämbetsberättelse för verksamhetsåret 2015-07-01 – 2016-06-30 samt till årsredovisningen för 2016.

Revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har för 2016 bedömt årsredovisningen som i allt väsentligt rättvisande.

4.4.4 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	88 481	12 115	
2017	Anslag	90 241 ¹		90 241
2018	Förslag	96 689		
2019	Beräknat	98 233 ²		
2020	Beräknat	99 918 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 96 689 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 96 689 tkr i 2018 års prisnivå.

Anslagets ändamål

Anslaget får användas för Riksdagens ombudsmäns (JO) förvaltningsutgifter och anskaffningar av anläggningstillgångar.

Anslagsfinansiering av anläggningstillgångar

Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: Riksdagens ombudsmän (JO) får för 2018 anslagsfinansiera anläggningstillgångar som används i myndighetens verksamhet.

Skälen för Riksdagens ombudsmäns (JO) förslag: JO har hittills fått använda anslagsmedel för att finansiera sina anläggningstillgångar, bl.a. med hänsyn till att dessa investeringar normalt är av ringa omfattning. Enligt 4 kap. lagen (2016:1091) om budget och ekonomiadministration för riksdagens myndigheter ska anläggningstillgångar – med vissa särskilt angivna undantag – finansieras med lån i Riksgäldskontoret, om inte riksdagen beslutar att finansiering ska ske på annat sätt.

Riksdagens ombudsmäns (JO) överväganden

Antalet inkomna klagomålsärenden i JO:s verksamhet har ökat stadigt under åren. Jämfört med 2007 är det fråga om en ökning med 40 procent och antalet inkomna klagomål uppgår enligt årsredovisningen för 2016 till drygt 8 000. Under samma period har antalet årsarbetare ökat med 14 procent och uppgår 2016 till drygt 61 personer exklusive Opcat-enheten (ytterligare 5 personer). Antalet föredragande på tillsynsavdelningarna har dock legat på i stort sett samma nivå under de senaste tio åren. Ett effektivare arbetssätt, nya rutiner m.m. har gjort det möjligt att klara den ökande ärendemängden utan att utöka personalstyrkan på motsvarande sätt. Kvaliteten på de beslut som fattas efter full utredning har därigenom kunnat bibehållas och olika metoder har utvecklats för att JO ska kunna erinra om rättsordningens krav även i en del av de ärenden som avskrivs utan utredning. Det måste ändå konstateras att såväl andelen som antalet fullt utredda ärenden har minskat märkbart och det kan vara svårt att hinna avgöra

mer omfattande eller mer komplicerade ärenden inom rimlig tid. Under första tertialen 2017 har ärendetillströmningen fortsatt att öka, med 9 procent i förhållande till samma period 2016.

För att JO även fortsättningsvis ska klara rimliga målsättningar om handläggningstider och ärendebalanser samt bibehålla den höga kvalitet som kännetecknar JO:s verksamhet behöver antalet årsarbetskrafter utökas, i första hand med ytterligare fyra föredragande. Denna förstärkning innebär dock inte att inspektionsverksamheten på tillsynsavdelningarna kan öka på något mera påtagligt sätt och det kan inte uteslutas att verksamheten behöver ytterligare tillskott under kommande år. Kostnaden för ovanstående fyra tjänster ryms inte inom 2017 års anslag. JO:s anslag bör därmed förstärkas med 3 900 000 kronor för detta ändamål fr.o.m. 2018.

År 2011 fick JO uppdraget som nationellt besöksorgan enligt Opcat-protokollet. JO tilldelades medel för denna uppgift motsvarande fyra årsarbetskrafter. Under 2015 besökte CPT (The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) JO och Opcat-enheten. Av den rapport som lämnades till regeringen i början av 2016 framgick att kommittén ansåg att Opcat-verksamheten var underbemannad. Med anledning av detta förstärktes enheten med en tjänst. JO begärde ingen förstärkning av anslaget med anledning av detta. Under året har det pågått en översyn av verksamheten vid Opcat-enheten, avseende bl.a. styrning, rapportering och arbetssätt. För att kunna leva upp till protokollets krav på bl.a. en regelbunden inspektionsverksamhet bör enheten förstärkas med ytterligare en årsarbetskraft. Mot denna bakgrund bör JO:s anslag förstärkas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för detta ändamål.

Prognosen för 2017 avseende JO:s kostnad för tjänstepensionspremier uppgår till 9 900 000 kronor vilket är en ökning med drygt 2 000 000 kronor jämfört med 2016. Enligt preliminära uppgifter från SPV kommer denna kostnad ligga kvar på samma nivå för 2018. På grund av att denna kostnad varierar mellan åren begär JO ingen förstärkning av anslaget 2018 för detta ändamål.

Sedan något år tillbaka har JO inte längre tillgång till riksdagsbibliotekets rättsdatabaser. Den årliga kostnaden för rättsdatabaserna Karnov och Zeteo uppgår till ca 700 000 kronor. JO har inte tidigare begärt, och begär inte heller i

år, någon förstärkning av anslaget 2018 med anledning av detta.

Konstitutionsutskottet har gett en utredare i uppdrag att överväga och analysera om det är lämpligt att en nationell MR-institution blir en del av JO och på vilket sätt det skulle kunna ordnas organisatoriskt. Uppdraget redovisades i juni 2017. Om JO ges detta uppdrag måste JO tillföras resurser för detta ändamål.

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Riksdagens ombudsmän (JO)

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	90 241	90 241	90 241
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 548	3 014	4 613
Beslut	4 900	4 978	5 064
Varav BP18 ³	4 900	4 900	4 900
Varav ³			
Förstärkning handläggning	3 900	3 900	3 900
Förstärkning Opcat	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	96 689	98 233	99 918

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

JO:s tillsynsverksamhet föreslås förstärkas med 3 900 000 kronor och Opcat-enheten med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Riksdagens ombudsmän föreslår att anslaget 2:4 *Riksdagens ombudsmän (JO)* anvisas 96 689 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 98 233 000 kronor respektive 99 918 000 kronor.

5 Sametinget och samepolitiken

5.1 Omfattning

Området omfattar främst Sametingets verksamhet i frågor som bidrar till att verka för en levande samisk kultur, som finansieras från anslag 3:1 *Sametinget*.

Samepolitiken ingår i flera utgiftsområden, bland andra utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom området Sametinget och samepolitiken

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Sametinget och samepolitiken</i>						
3:1 Sametinget	38	45	45	54	60	61
Summa Sametinget och samepolitiken	38	45	45	54	60	61

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål

Det övergripande målet för samepolitiken är att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologisk hållbar rennäring och andra samiska näringar (prop. 2005/06:1 utg.omr. 23, bet. 2005/06:MJU2, rskr. 2005/06:108).

avseende rennäring och andra näringar redovisas under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Målet för samepolitiken berör även andra politikområden. Resultaten av åtgärder inom de sakområdena redovisas under respektive politikområde. Den del som rör det samiska folket som nationell minoritet redovisas t.ex. under avsnittet Nationella minoriteter.

5.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av de åtgärder som bidragit till att verka för en levande samisk kultur. Resultaten av de åtgärder som vidtagits

5.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- samiskt inflytande och delaktighet,
- utvecklingen av det samiska språkets användning och ställning, och
- möjligheten att ta del av och utöva ett mångfaldigt samiskt kulturliv.

Bedömningarna utgår främst från Sametingets årsredovisning, men även resultat från lägesrapporter och utredningar från t.ex. Sametinget vägs in.

5.4.2 Resultat

Samiskt inflytande och delaktighet

Regeringen har under året fortsatt arbetet med att säkerställa det samiska folkets åtnjutande av sina rättigheter. En central del av detta arbete har varit att stärka samiskt inflytande och delaktighet. En överenskommelse om Nordisk samekonvention träffades i januari 2017 mellan företrädare för de svenska, norska och finländska regeringarna och representanter för de tre nordiska sametingen. Under 2016 hölls fyra förhandlingsmöten och i januari 2017 hölls ett avslutande möte. Den Nordiska samekonventionen är det första regionala urfolksinstrumentet i sitt slag. Konventionen anger vissa minimirättigheter som staterna kan vidareutveckla och ger verktyg för en förbättrad dialog mellan stat, myndigheter och det samiska folket. Vidare skapar konventionen goda förutsättningar för ett förstärkt samiskt inflytande och delaktighet. Regeringen avvaktar för närvarande sametingens ställningstagande till Nordisk samekonvention.

Under året har en promemoria med förslag till en konsultationsordning tagits fram. Förslaget innebär en skyldighet för regeringen, statlig förvaltningsmyndighet, ett landsting eller en kommun att konsultera Sametinget i frågor som kan få särskild betydelse för samerna. Om det finns skäl för det ska också andra samiska organisationer eller samebyar konsulteras. Konsultationsordningen föreslås gälla utöver annan samrådsskyldighet enligt gällande lagstiftning. Vid framtagandet av förslag till konsultationsordning har kontinuerliga samråd hållits med bl.a. Sametinget, som är en viktig aktör i processen. Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

En annan väg till inflytande är Sametingets möjlighet att yttra sig i samband med remisser. Sametinget har under 2016 besvarat 286 remisser. De flesta remisserna handlar om undersökningstillstånd, vägar, vindkraftsetableringar och kommunernas planarbete. De senaste åren har det skett en ökning av antal remitteringar till Sametinget och därmed antalet remisser som Sametinget besvarat. Ökningen har resulterat i att fler frågor belysts ur ett samiskt perspektiv.

Sametinget bedriver även ett aktivt arbete med samisk traditionell kunskap, Árbodiehtu. Under året har Sametingets styrelse och ansvarigt statsråd fortsatt att föra en fördjupad dialog om viktiga samepolitiska frågor. Genom dialogmötena ökar Sametingets möjlighet till inflytande och delaktighet om den framtida samepolitiken. Vidare har regeringen tillsammans med företrädare för Sametinget deltagit vid FN:s permanenta forum för urfolksfrågor i New York, vid statspartsmötet i FN:s klimatkonvention, COP 22 i Marrakech och statspartsmötet i FN-konventionen om biologisk mångfald, COP 13 i Cancún. Under året har arbetet fortsatt med etablering av kunskapsplattformen (LCIP) som är ett erkännande av vikten av att bygga på den kunskap som finns hos urfolk. Plattformen syftar även till att möjliggöra kommunikation om hur man påverkas av klimatförändringen samt till stärkt dialog mellan urfolk och konventionens parter.

Vidare har Sverige under 2016 stått värd för minister- och sametingspresidentmötet mellan Norge, Finland och Sverige.

I den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2016/02629/DISK) uppmärksammas rasismen mot samer i Sverige. Vidare har Sametinget tillsammans med Diskrimineringsombudsmannen (DO) arbetat vidare för att hämta in synpunkter, förankra och sprida kunskap om den strukturella rasismens och diskrimineringens verkan i Sverige. Åtgärden har resulterat i att bl.a. stärka kunskapen om strukturell rasism och diskriminering. Sametinget har också arbetat vidare med uppdraget om jämställdhetsintegrering.

Den 21 maj 2017 var det val till Sametinget. I sametingsvalet väljer det samiska folket sina företrädare. Sametinget tilldelades tre miljoner kronor för att genomföra valet. Sametinget har bl.a. genomfört aktiviteter för att få fler samer

att rösta i valet, förmedlat och utbetalat valstöd till samiska partier och via Sametingets valnämnd arbetat inför och i samband med valet.

Utvecklingen av det samiska språkets användning och ställning

Enligt 2 kap. 1 § sametingslagen (1992:1433) ska Sametinget fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet. Sametingets mål är att bidra till utvecklingen av de samiska språkens användning och ställning i samhället, framför allt i de traditionellt samiska områdena.

Sametingets plenum har under 2016 antagit Sametingets språkpolitiska handlingsprogram med tio mål för att uppnå visionen om att alla samer ska kunna tala, läsa och skriva samiska och att det samiska språket är ett levande och välmående språk som värdesätts i samhället. Av Sametingets lägesrapport om det samiska språket i Sverige för 2016 framgår bl.a. att det samiska språket synliggjorts mer i nya domäner. Både det samiska språket och kulturen har synliggjorts mer än tidigare år inom populärkulturen, bl.a. inom tv- och filmproduktioner.

För att bidra till utvecklingen av det samiska språkets användning och ställning i samhället har Sametinget bl.a. tillsammans med sametingen i Norge och Finland under 2016 fortsatt samarbetat i interreg-projektet Giellagáldu. Det är ett kunskaps- och expertorgan som arbetar med att samordna språkvårds- och utvecklingsarbete över nationsgränserna, eftersom de samiska språken talas över nationsgränserna.

Sametinget har under 2016 även bistått allmänheten med frågor om samiska ortnamn.

Vidare har Sametinget handlagt bidrag för vissa studier i samiska och för s.k. korttidsstudier. Intresset för att söka medel under 2016 har, jämfört med år 2015, ökat med ca 30 procent. Liksom tidigare år är det fler kvinnor än män som söker och erhåller stöd. Under 2016 var 68 procent av bidragsmottagarna kvinnor.

I samband med minister- och sametingspresidentmötet mellan Sveriges, Norges och Finlands ansvariga statsråd för samiska frågor och sametingspresidenterna, delades det nordisk-samiska språkpriset Gollegiella ut. Det tilldelades arbetet med ett radioprogram på sydsamiska och för utvecklandet av språkinlärningsmetoder och verktyg för nybörjare och modersmålstalare i det samiska språket.

Sametingets språkcentrum har under 2016 fortsatt med metodutveckling för revitalisering av det samiska språket. Språkcentrum har bl.a. ordnat särskilda mentorsprogram på ume- och lulesamiska i syfte att framför allt stärka ungas språkrevitalisering. Språkcentrum har också genom en språkkampanj, med hjälp av 19 samiska ungdomar som fungerat som språkambassadörer, synliggjort det samiska språket i sociala medier. 13 av språkambassadörerna var flickor och sex var pojkar.

Vidare har Språkcentrum tillsammans med Samernas utbildningscentrum i Jokkmokk och Samisk högskola i Kautokeino ordnat en intensiv nybörjarkurs i lulesamiska, SAAL 1. Samtliga sju deltagare var kvinnor.

Ett starkt och mångfaldigt samiskt kulturliv

Sametinget ska bidra till utvecklingen av ett starkt och mångfaldigt konst- och kulturliv. Sametinget har under året antagit ett nytt kulturpolitiskt handlingsprogram. Handlingsprogrammet ligger till grund för Sametingets arbete inom området kultur och anger de delmål som ska utgöra ramar och inriktning på vad som ska prioriteras i Sametingets bidragsgivning. Bidraget fördelas med medel från anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete*, anslagspost 5 Bidrag till samisk kultur under utgiftsområde 17. Under 2016 fördelade Sametinget totalt 15,3 miljoner kronor till samiska kulturprojekt och verksamhetsbidrag till samiska organisationer. Att Sametinget endast beviljade 31 av 151 inkomna ansökningar beror på att inga verksamhetsbidrag beviljades under 2016. Verksamhetsbidragen beviljades i stället 2017 och uppgick till 45. Det kan jämföras med 2015 då 151 ansökningar inkom och 77 beviljades. Den sammanlagda summan av ansökta bidragsmedel har ökat jämfört med 2014 och 2015. Flest antal projektansökningar med de högsta ansökta summorna under perioden 2014–2016 rör litteratur, media/film, musik/jojk och övriga projekt (festivaler, seminarium m.m.).

Giron Sámi Teáther tilldelades 5,7 miljoner kronor från anslaget. Teatern har under 2016 producerat fyra föreställningar, vilket är samma antal som 2015. Publikantalet har uppgått till 2 341 personer. Två produktioner har varit helt samiskspråkiga. Under 2017 har teatern även

producerat en föreställning som är en teatral sannings- och försoningskommission som tar upp relationerna mellan Finland, Sverige, Norge, Ryssland och samerna samt relationerna samer emellan.

För verksamheten vid Samernas bibliotek har Sametinget tilldelats drygt 700 000 kronor. År 2016 fanns vid Samernas bibliotek 18 690 utlånbara objekt. Bibliotekets egna inköp av böcker ligger på ungefär samma nivå som under 2015. Antalet utlån ökade 2016 med knappt 400 exemplar och uppgick till 1 427.

5.4.3 Analys och slutsatser

Att säkerställa det samiska folkets åtnjutande av sina rättigheter är ett långsiktigt arbete. Att stärka samiskt inflytande och delaktighet för alla och det samiska språket och kulturen kräver insatser inom flera olika politikområden. Regeringens bedömning är att betydande steg har tagits under 2016. Den överenskommelse som har träffats om Nordisk samekonvention och det pågående arbetet med att etablera en konsultationsordning är viktiga steg i arbetet för att nå det övergripande samepolitiska målet och utvecklingen av det gränsöverskridande samarbetet om urfolksrättigheter. Regeringen konstaterar dock att mycket arbete återstår inom flera politikområden. Deltagandet i internationella forum såsom delegationerna vid partsmöten inom ramen för FN-konventionerna om klimat (UNFCCC) respektive biologisk mångfald (CBD) har varit viktigt för att säkra Sametingets möjligheter att påverka frågor som rör det samiska folket. Regeringens bedömning är att deltagandet i internationella forum fortsatt kommer att vara viktigt och en förutsättning för att uppnå målet.

Regeringens bedömning är att arbetet för att alla de som representerar det samiska folket ska ges ökat inflytande och delaktighet, i frågor och processer som rör samiska förhållanden, är avgörande. De skillnader som finns mellan kvinnor och män kräver fortsatt arbete. Sametinget fyller redan i dag en viktig funktion genom att bevaka att samiska behov och rennäringens intressen beaktas i samhällsplaneringen. Sametingets roll påverkas då efterfrågan från olika aktörer som önskar nyttja och ändra användningen av marken inklusive naturresurserna i Sápmi ökar.

Vidare bedömer regeringen att bl.a. Sametingets och DO:s arbete under året bidragit till att synliggöra den strukturella rasism och diskriminering som det samiska folket genom historien utsatts för. Det i sin tur stärker medvetenheten och betydelsen av samiskt inflytande och delaktighet, men också det samiska folkets möjlighet att använda sitt språk och synliggöra sin kultur. Samisk kultur har under lång tid varit utsatt för yttre påfrestningar som begränsat möjligheten att uttrycka och skapa en levande samisk kultur. Regeringens bedömning är att det är viktigt att skapa förutsättningar för en stabil infrastruktur för samiska kulturinstitutioner. Det särskilda stödet till samisk kultur möjliggör för det samiska folket att själva kunna förmedla sin historia, sitt språk och sin identitet samt att synliggöra kulturarvet kopplat till detta. Att synliggöra den samiska kulturen i det offentliga rummet bidrar till att förstärka synligheten i offentligheten och kan öka inflytandet för och motverka diskriminering av det samiska folket.

För att uppnå målet om en levande samisk kultur är språket avgörande.

Arbetet med att främja och revitalisera det samiska språket och vända språkbytesprocessen är därför centralt. Riktade insatser särskilt till barn och ungdomar och att fler män involveras i språkrevitaliseringen är prioriterat.

Den samiska traditionella kunskapen utgör basen för samisk identitet och kultur och är en viktig del i arbetet med hållbar utveckling och Agenda 2030. Regeringens bedömning är att fortsatt arbete behövs med samisk traditionell kunskap i enlighet med konventionen för biologisk mångfald för att uppnå det övergripande målet inom samepolitiken.

5.4.4 Årlig revision

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse för Sametinget med reservation avseende sin årsredovisning för 2016. Riksrevisionen har lämnat uttalanden med reservation/avvikande mening avseende ledningens efterlevnad av de föreskrifter som är tillämpliga för användning av anslag och inkomster. Anslagsmedel har inte använts i enlighet med av riksdagen beslutade ändamål och i överensstämmelse med tillämpliga föreskrifter, enligt Riksrevisionen. Sametinget beslutade i december 2016 att justera felaktiga

utbetalningar till ledamöterna i Sameskolstyrelsen och Samefonden som reservationen avser. I budgetpropositionen för 2017 aviserade regeringen att återkomma med ytterligare åtgärder med anledningen av iakttagelserna för 2015. I oktober 2016 gav regeringen Ekonomistyrningsverket i uppdrag att bl.a. analysera Sametingets arbete med intern styrning och kontroll samt användningen av statliga medel (Ku2016/02297/DISK). I februari 2017 lämnade Ekonomistyrningsverket rapporten *Analys av Sametinget (ESV 2017:6)*. Rapporten har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

5.5 Politikens inriktning

Sápmi sträcker sig över Sverige, Norge, Finland och Ryssland. Den särskilda ställning som det samiska folket har som Sveriges urfolk ska respekteras. Detta kräver att efterlevnaden av det samiska folkets rättigheter säkerställs. Regeringen värnar ett samiskt samhällsliv med framtidstro. För att regeringen ska kunna bidra till ett samhälle som håller ihop är det nödvändigt att det samiska folket, som genom historien och än i dag blivit utsatta för övergrepp, kränkningar och rasism, får reellt inflytande och ökad delaktighet. Detta gäller inte minst i frågor om användning av mark och naturresurser som är av central betydelse för det samiska folket. Sametinget är ett nav för det samiska folkets möjlighet till inflytande och delaktighet. Som samiskt folkvalt parlament och myndighet behandlar och beslutar Sametinget om frågor som rör det samiska folket.

För att möjliggöra det fortsatta arbetet med en höjd ambitionsnivå, främja det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla sitt kultur- och samfundsliv och stärka samernas rätt till självbestämmande tar regeringen krafttag. Regeringen föreslår att anslaget till Sametinget bör öka med 11 miljoner kronor för 2018 och 16 miljoner kronor fr.o.m. 2019. De samiska språkens fortlevnad och bevarandet och utvecklingen av den samiska traditionella kunskapen som utgör basen för samisk identitet och kultur ska värnas. Ett ökat anslag till Sametinget möjliggör också det fortsatta arbetet med att införa en konsultationsordning. Arbetet med att införa en konsulta-

tionsordning är centralt för att långsiktigt säkerställa samiskt inflytande och delaktighet. En konsultationsordning är ett viktigt steg i att stärka samernas möjlighet till inflytande och delaktighet i frågor som rör samiska förhållanden. Därutöver föreslår regeringen att särskilda medel tillförs för att möjliggöra utvecklingen för samiska kulturinstitutioner och det särskilda stödet till samisk kultur (utg.omr. 17 avsnitt 4 och 11). Regeringen föreslår även att 10 miljoner kronor ska tillföras Sametinget för utvecklingen av de samiska näringarna (utg.omr. 23 avsnitt 2.6.5).

Regeringen avvaktar sametingens ställningstagande till Nordisk samekonvention (NSK). Vid ett godkännande kommer regeringen att återkomma med en konsekvensanalys utifrån överenskommelsen om en NSK.

Vidare avser regeringen vidta åtgärder med anledning av Ekonomistyrningsverkets rapport *Analys av Sametinget*. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

Regeringen kommer också fortsatt att lyfta det samiska folkets utsatthet, men också de möjligheter som finns i t.ex. den traditionella kunskapen inom ramen för arbetet för de globala målen och Agenda 2030 för hållbar utveckling.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Sametinget

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 3:1 Sametinget

Tusental kronor

2016	Utfall	38 070	Anslags-sparande	995
2017	Anslag	45 243 ¹	Utgifts-prognos	45 129
2018	Förslag	53 901		
2019	Beräknat	59 750 ²		
2020	Beräknat	60 763 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 58 824 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 58 823 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sametingets och Nationellt samiskt informationscentrums förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Samefonden.

Regeringens överväganden

Tabell 5.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Sametinget

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	45 243	45 243	45 243
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	670	1 393	2 184
Beslut	7 988	13 114	13 336
Varav BP18 ³	11 000	16 000	16 000
Varav ³			
Förvaltning Sametinget	800	800	800
Förvaltning Sametinget	10 200	15 200	15 200
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	53 901	59 750	60 763

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att Sametinget ska kunna medverka i samhällsutvecklingen och svara upp mot de uppdrag och uppgifter som åligger myndigheten i dag och för att möjliggöra införandet av en konsultationsordning ökas anslaget 3:1 *Sametinget* med 11 000 000 kronor 2018 och 16 000 000 kronor fr.o.m. 2019. Det under utgiftsområde 17 upptagna anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* minskas med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 53 901 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Sametinget* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 59 750 000 kronor respektive 60 763 000 kronor.

6 Regeringskansliet m.m.

6.1 Budgetförslag

6.1.1 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

År	Slagslag	Utgifter	Anslags- sparande	Utgifter- prognos
2016	Utfall	7 090 671	285 801	
2017	Anslag	7 388 526 ¹		7 501 726
2018	Förslag	7 779 310		
2019	Beräknat	7 739 170 ²		
2020	Beräknat	7 854 936 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 618 216 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 7 602 046 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Regeringskansliets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för utrikesrepresentationen, kommittéväsendet och gemensamma ändamål (hyror, kapitalkostnader m.m.).

Mål

Regeringskansliet ska vara ett effektivt och kompetent instrument för regeringen i dess uppgift att styra riket och förverkliga sin politik.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.2 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	170 458			
Prognos 2017	170 000			
Budget 2018	170 000			

Inkomsterna från expeditonsavgifter och ansökningsavgifter för viseringar m.m., som redovisas på inkomsttitel, beräknas 2018 till 170 000 000 kronor. Verksamheten utförs vid utlandsmyndigheterna.

Tabell 6.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	2 035	2 035	0
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Prognos 2017	2 000	2 000	0
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Budget 2018	2 000	2 000	0
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)

Avgifter för näringslivsfrämjande tjänster vilka går utöver en utlandsmyndighets grundläggande uppdrag beräknas 2018 till 2 000 000 kronor.

Med näringslivsfrämjande tjänster avses tjänster för främjande av svensk export samt för främjande av investeringar och turism i Sverige.

Regeringens överväganden*Regeringskansliets verksamhet*

I följande tabell redovisas viss resultatinformation för Regeringskansliet.

Tabell 6.4 Viss resultatinformation för Regeringskansliet

	2012	2013	2014	2015	2016
Antal tjänstgörande (inkl. politikeravtal)	4 498	4 631	4 637	4 534	4 590
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>59/41</i>	<i>60/40</i>	<i>60/40</i>	<i>60/40</i>	<i>61/39</i>
Anställda på politikeravtalet	200	199	188	181	189
<i>andel kvinnor/män¹</i>	<i>48/52</i>	<i>47/53</i>	<i>49/51</i>	<i>53/47</i>	<i>55/45</i>
Andel kvinnor/män av anställda på chefsavtalet	44/56	46/54	48/52	48/52	50/50
Sjukfrånvaro andel av arbetstid	1,9	2,1	2,2	2,5	2,6
<i>bland kvinnor/män</i>	<i>2,3/1,3</i>	<i>2,7/1,3</i>	<i>2,8/1,4</i>	<i>3,1/1,5</i>	<i>3,1/1,7</i>
Antal diarieförda ärenden	91 753	96 341	89 790	83 883	72 865
Regeringsärenden	5 595	5 579	5 283	5 007	5 249
Propositioner och skrivelser	187	198	238	179	195
Författningsärenden	995	1 177	1 583	1 069	1 369
Kommitté- och tilläggsdirektiv	133	127	166	137	117
Regleringsbrev och ändringsbeslut	669	631	647	693	667
SOU-serien	95	87	92	109	94
Ds-serien	60	77	46	60	47
Interpellationssvar	436	503	514	804	636
Frågesvar till riksdagen	729	765	696	1 091	1 563
Brevsvar till enskilda	26 643	26 106	25 203	22 008	14 462
Resdagar i Sverige (med övernattnig) ¹	7 057	7 500	8 259	8 177	6 971
Resdagar utomlands (med övernattnig) ¹	33 363	36 682	36 226	37 481	34 522
Arbetsdagar i EU:s rådsarbetsgrupper	2 556	2 556	2 509	1 998	2 579
Arbetsdagar i kommissionens kommittéer och expertgrupper	1 438	1 595	1 650	1 598	1 454
Arbetsdagar i internationella organisationer utanför EU	3 991	3 883	3 710	3 717	4 445
Faktapromemorior till EU-nämnden	159	163	87	65	149
Reg. internationella handlingar	13 722	14 027	13 161	11 167	12 399
Utlandsstationerade	588	581	578	579	588
<i>andel kvinnor/män</i>	<i>54/46</i>	<i>56/44</i>	<i>56/44</i>	<i>56/44</i>	<i>57/43</i>

¹ Uppgifterna är hämtade från respektive årsbok för Regeringskansliet.

Regeringskansliet, kommittéerna och utlandsmyndigheterna hade i genomsnitt under 2016 tillsammans 4 590 tjänstgörande (exklusive lokalt anställda vid utlandsmyndigheterna). Andelen kvinnor och män är ungefär densamma som tidigare år.

Av de tjänstgörande var ca 4 procent anställda på politikeravtalet. Andelen män anställda på politikeravtalet har fortsatt att minska i förhållande till andelen kvinnor. Andelen kvinnor respektive män på chefsavtalet är lika stor. Sjukfrånvaron har ökat men är fortsatt låg i förhållande till staten totalt.

Ytterligare redovisning av Regeringskansliets arbete återfinns i Regeringskansliets årsbok 2016 och på www.regeringen.se.

Utrikesrepresentationen

Utrikesrepresentationen bestod per den 1 augusti 2017 av 107 utlandsmyndigheter, varav 92 ambassader, 8 konsulat samt 7 representationer och delegationer. En ambassad i Beirut är under etablering. Sverige har diplomatiska förbindelser med i stort sett alla självständiga stater i världen. Vidare har Sverige drygt 340 honorärkonsulat. Från och med den 1 januari 2000 t.o.m. den 1 augusti 2017 har regeringen beslutat att öppna 25 ambassader, 5 karriärkonsulat och en delegation. För samma period har regeringen beslutat att stänga 21 ambassader och 7 karriärkonsulat.

Kreditgarantier för utlandsstationerad personal

I enlighet med information som lämnades i proposition 1984/85:100 (bet. 1984/85:UU8, rskr. 1984/85:168) beslutade regeringen den 15 maj 1985 att inrätta en ordning med statliga kreditgarantier i syfte att underlätta för utlandsstationerad personal inom utrikesförvaltningen att få tillgång till banklån för det fall behov av detta skulle uppstå i samband med omstationering. Genom ett regeringsbeslut 2000 anpassades villkoren till lagen (1996:1059) om statsbudgeten (UD2000/1146/P-AV). Den utlandsstationerade personalens behov av kreditgarantier har varit begränsat. Några nya garantier kommer framöver inte att lämnas.

Anslagsförändringar

Tabell 6.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Regeringskansliet m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	7 379 026	7 379 026	7 379 026
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	207 200	327 646	459 563
Beslut	227 977	67 945	58 775
Varav BP18 ³	205 540	104 540	94 540
Varav ³			
Säkerhetskostnader	56 000	56 000	56 000
Lokalkostnader	100 000		
E-kungörande	1 040	1 040	1 040
Biståndsverksamhet	8 500	8 500	8 500
Översyn av Boverkets byggregler	10 000	10 000	
Bostadsfrågor	12 000	12 000	12 000
Utrikesrepresentationen m.m.	18 000	17 000	17 000
Överföring till/från andra anslag	-60	-61	-6 436
Varav BP18 ³	-60	-60	-60
Varav ³			
Nämnden för styrelserepr.frågor	-60	-60	-60
Övrigt	-34 833	-35 386	-35 992
Förslag/beräknat anslag	7 779 310	7 739 170	7 854 936

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Förändringar i omvärlden har under en längre tid lett till ökade säkerhetskostnader för Regeringskansliet och utrikesrepresentationen. Anslaget tillförs därför 56 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Med anledning av omfattande fastighetsprojekt i de lokaler som Regeringskansliet hyr i Södra Klara, uppstår under 2018 betydande engångskostnader. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 100 000 000 kronor för 2018.

Mot bakgrund av att elektroniskt kungörande av lagar och förordningar införs ökar anslaget med 1 040 000 kronor fr.o.m. 2018. Finansiering sker från anslaget 6:4 *Svensk författningssamling* (se även avsnitt 8.1).

För att förstärka handläggningen av biståndsfrågor inom Regeringskansliet tillförs anslaget 8 500 000 kronor fr.o.m. 2018. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med motsvarande belopp.

I vårändringsbudgeten för 2017 (prop. 2016/17:99 s. 43) tillfördes anslaget medel för en översyn av Boverkets bygg- och konstruktionsregler för att underlätta bostadsbyggandet. Översynen kommer pågå t.o.m. 2019 och anslaget tillförs därför 10 000 000 kronor även för 2018 och 2019. Finansiering sker genom att anslaget 1:4 *Boverket* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik minskas med motsvarande belopp.

I syfte att förstärka det bostadspolitiska arbetet inom Regeringskansliet tillförs anslaget 12 000 000 kronor fr.o.m. 2018. Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik minskas med 14 400 000 kronor.

Med anledning av ökade ärendemängder i utrikesrepresentationen tillförs anslaget 18 000 000 kronor för 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget öka med 17 000 000 kronor.

I 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100 s. 217) aviserades en flytt av Nämnden för styrelserepresentationsfrågor från Regeringskansliet till Kammarkollegiet. För detta ändamål förs 60 000 kronor från anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* till det under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning uppförda anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* fr.o.m. 2018.

Sammantaget innebär ovan redovisade förslag till anslagsförändringar att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* ökar med 205 480 000 kronor 2018. Medlen avser bl.a. personella förstärkningar.

Regeringen föreslår att 7 779 310 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 739 170 000 kronor respektive 7 854 936 000 kronor.

7 Länsstyrelserna

7.1 Omfattning

Området Länsstyrelserna avser den samordnade länsförvaltningen med de 21 länsstyrelserna. Området omfattar anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* Anslaget finansierar en del av länsstyrelsernas verksamhetskostnader. Resterande del av kostnaderna finansieras huvudsakligen med bidrag. De största bidragsgivarna 2016 var Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

7.2 Utgiftsutveckling

Anslaget föreslås ökas 2018 jämfört med 2017 till följd av tillskott av medel avseende länsstyrelsernas arbete med djurskydd, sevesotillsyn, miljötillsyn, gränsöverskridande transporter och förebyggande arbete för att skydda dricksvatten.

Tabell 7.1 Utgiftsutveckling inom område Länsstyrelserna

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Länsstyrelserna</i>						
5:1 Länsstyrelserna m.m.	2 615	2 751	2 786	2 830	2 895	2 945
Summa Länsstyrelserna	2 615	2 751	2 786	2 830	2 895	2 945

7.3 Mål

Regeringens mål för området Länsstyrelserna är att nationella mål ska få genomslag i länen, samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Målet omfattar samtliga län, oavsett ansvars- och uppgiftsfördelning mellan stat och kommun.

7.4 Resultatredovisning

Länsstyrelserna har uppgifter inom ramen för flera nationella mål, som är fördelade på ett stort antal utgiftsområden. Flera av dessa mål är riksdagsbundna. Målen redovisas under respektive utgiftsområde. Detta innebär att beslut och insatser inom olika utgiftsområden ofta får konsekvenser för länsstyrelsernas verksamhet. Utöver den resultatredovisning som lämnas i detta avsnitt hänvisas till den redogörelse som lämnas under respektive utgiftsområde i denna proposition.

De 21 länsstyrelserna verkar utifrån uppgiften att vara statens regionala företrädare. Länsstyrelserna ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndigheternas ansvarsområden samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

För många av de offentliga åtaganden som kommuner eller andra aktörer ansvarar för att utföra har länsstyrelserna även uppgifter som rör samordning, tillsyn, uppföljning och utvärdering.

7.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen har sedan budgetpropositionen för 2012 redovisat indikatorer för vissa av länsstyrelsernas verksamheter. I regleringsbrevet för 2015 fick länsstyrelserna i uppdrag att följa upp och utvärdera dessa resultatindikatorer. Uppdraget redovisades i september 2015 (dnr. Fi2015/03384/SFÖ). Av redovisningen framgår att korrelationen mellan länsstyrelsernas insatser och förändringar av indikatorerna ibland är oklar. Vidare har länsstyrelserna, i enlighet med vad som ovan anförts, i uppdrag att verka för att nationella mål får regionalt genomslag. Det slutliga resultatet av länsstyrelsernas arbete ingår således i måluppfyllelsen inom övriga utgiftsområden. Mot denna bakgrund väljer regeringen att inte använda resultatindikatorer i detta avsnitt. Det resultat och den effekt som länsstyrelsernas insatser bidrar till mäts och analyseras i stället under övriga utgiftsområden.

Nedan redovisas mot denna bakgrund endast en samlad bild av länsstyrelsernas arbete och resultat. Redovisningen utgår från de uppgifter som länsstyrelserna har enligt 2 § förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion om att arbeta sektorsövergripande, samordna olika intressen och insatser samt att ansvara för tillsynsuppgifter.

7.4.2 Resultat

Samordnings- och sektorsövergripande arbete

År 2016 samverkade länsstyrelserna med ett stort antal aktörer inom olika områden. Den statliga verksamheten i länen var i flera

avseenden föremål för samordning från länsstyrelserna. Samordningen av statlig verksamhet på regional nivå 2016 rörde i hög utsträckning mottagandet av asylsökande och nyanlända. Vidare ställde frågor om bostadsförsörjning och integration ökade krav på samarbete både i länsstyrelsernas interna arbete och i dialogen med lokala, regionala och nationella aktörer. Det har bl.a. skett genom samråd, stödjande strukturer och konsultativt stöd till kommuner, andra statliga myndigheter och andra berörda aktörer.

Länsstyrelserna har på olika sätt anpassat och utvecklat arbetssätt för att samlat möta kommunernas behov.

I övrigt samarbetade länsstyrelserna 2016 i det löpande arbetet och i olika samverkansformer med ett stort antal myndigheter och i ett stort antal frågor, såsom med Naturvårdsverket i fråga om miljömålsarbete, Livsmedelsverket och Jordbruksverket i fråga om livsmedelskedjan, Jordbruksverket i fråga om jordbrukarstöd och stöd inom landsbygdsprogrammet, Skogsstyrelsen i fråga om skogliga näringar, Polismyndigheten i fråga om t.ex. arbetet mot hedersrelaterat våld samt med Arbetsförmedlingen i fråga om bl.a. insatser för nyanlända.

Vidare har länsstyrelserna upprätthållit kontakter och samverkat med näringslivet. Detta har skett inom ramen för länsstyrelsernas samverkansstrukturer, bl.a. genom s.k. strategiska samtal, ledningsforum och råd för statlig samordning. Samverkan och samordningen omfattar en bred representation av företrädare för länens olika samhällsintressen, t.ex. statliga myndigheter, kommuner och landsting, näringsliv samt universitet och högskolor. På samverkansmöten med de statliga myndigheterna i länen har länsstyrelserna samordnat statlig verksamhet i länen inom bl.a. områdena migration, integration och totalförsvarsplanering, så att bl.a. informationsutbyte om frågor i de olika verksamheterna kunnat ske. Berörda statliga myndigheter har i stor utsträckning deltagit vid dessa möten, vilket har skapat förutsättningar för utvecklat samarbete i olika frågor.

Tillsyn

Länsstyrelserna bedriver tillsynsarbete inom ett flertal områden. Tillsynen omfattar bl.a. miljö-

tillsyn, djurskydd, veterinär verksamhet, kommunernas arbete mot alkohol, narkotika, dopning och tobak, krisberedskap och överförmyndarverksamhet.

Tillsyn bedrevs 2016 i form av handläggning, tillsynsbesök samt väglednings- och informationsinsatser.

Länsstyrelserna har fortsatt att utveckla tillsynsarbetet. Det har bl.a. skett genom att gemensamma tillsynsinsatser för olika tillsynsområden planerats, genomförts och utvärderats samlat vid en viss länsstyrelse och att länsstyrelserna fortsatt att satsa på särskilda tillsynsveckor, då tillsynsarbetet sätts i fokus.

7.4.3 Analys och slutsatser

Länsstyrelserna har 2016 utifrån sitt statliga helhetsperspektiv arbetat sektorsövergripande och bidragit till att inom sina ansvarsområden samordna samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Att övriga berörda statliga myndigheter i stor utsträckning har deltagit i de samverkansstrukturer som länsstyrelserna verkar inom har skapat förutsättningar för ett utvecklat samarbete i olika frågor. Denna aktiva samverkan ger möjlighet till värdefullt erfarenhetsutbyte, samsyn och samarbete kring viktiga utvecklingsfrågor för länen. När läget 2016 inom enskilda områden varit särskilt ansträngt har det varit positivt att strukturer som sedan lång tid funnits i länen kunnat användas.

Länsstyrelserna har även initierat och vidareutvecklat samarbeten och därigenom samlat aktörer i länen utanför ordinarie samverkansstrukturer för att hantera gemensamma teman när behov har uppstått.

Genom sitt tillsynsarbete kommer länsstyrelserna i kontakt med flera områden och branscher. Den kunskap som myndigheterna får om hur arbetet bedrivs samt vilka behov av stöd som finns kan användas för att ytterligare utveckla och effektivisera tillsynsverksamheten. Länsstyrelsernas verksamhetsövergripande satsningar inom tillsynsområdet fortsätter att bidra till att nationella mål får genomslag i länen.

7.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för Länsstyrelsen i Örebro. Reservationen lämnades med anledning av att myndigheten felaktigt belastat anslag med kostnader avseende ombyggnation och renoveringsarbeten. Dessa kostnader borde ha redovisats som förbättringsutgifter på annans fastighet och finansierats via lån i Riksgälden.

Regeringen har i dialog med myndigheten säkerställt att lämpliga åtgärder vidtas vid myndigheten med anledning av Riksrevisionens reservation.

7.6 Politikens inriktning

Länsstyrelsernas roll i en sammanhållen offentlig förvaltning

Länsstyrelsens samverkan med andra myndigheter är omfattande. Detsamma gäller samverkan med kommuner och landsting samt andra aktörer på lokal, regional och nationell nivå. En väl fungerande samverkan skapar goda förutsättningar för att nationella mål ska få genomslag i länen. En viktig del i länsstyrelsernas roll är samordningen med andra statliga myndigheters verksamheter. Utvecklings-, bostads- och miljöfrågor samt frågor kring krisberedskap och totalförsvar är områden där behovet av samordning är stort och kan förväntas bli än större. En utmaning för länsstyrelserna är att klara av att upprätthålla en regional samordnings- och planeringskapacitet och att förmå att i sin verksamhet anlägga både globala och lokala perspektiv.

Länsstyrelsernas breda uppdrag med arbete mot mål inom många olika områden medför att behovet av anpassade avvägningar i verksamheten är stort inom myndigheterna. Det är också viktigt att en balans råder mellan resurserna inom länsstyrelserna.

För att ytterligare förbättra länsstyrelsernas förutsättningar att bedriva en effektiv, ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet avser regeringen att fortsätta arbeta med utvecklingen av styrningen och samordningen av myndigheternas uppdrag. Syftet är att denna tydligare ska utgå från tillit och förtroende för såväl länsledningarna och deras medarbetare som mellan länsstyrelserna och andra myndigheter.

En effektiv och hållbar regional förvaltning

De senaste årens utveckling har visat på behovet av att ständigt arbeta med värdegrundsarbetet för att säkerställa en god förvaltningskultur. Länsstyrelserna ska verka för en god förvaltningskultur samt för att ledarskapets och medarbetarskapets betydelse och rollen som statstjänsteman ska vara i fokus.

Länsstyrelserna ska bidra till att uppfylla regeringens mål om att digitalisering ska skapa en enklare vardag för medborgare och företag, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten. Myndigheterna ska därför arbeta för att öka digitaliseringen i sin verksamhet. Informationssäkerhet är en central del i detta arbete.

Länsstyrelsernas verksamhet omfattar många områden som är centrala för Agenda 2030. Genom att övergripande och tvärsektorielt arbeta för ekonomisk tillväxt, social välfärd och en god miljö bidrar länsstyrelserna till det regionala hållbarhetsarbetet och framstegen mot agendans globala mål.

7.7 Budgetförslag

7.7.1 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tabell 7.2 Anslagsutveckling 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	2 615 177	47 693	
2017	Anslag	2 751 126 ¹		2 757 618
2018	Förslag	2 978 666		
2019	Beräknat	3 059 403 ²		
2020	Beräknat	3 117 612 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 010 817 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 015 653 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för de 21 länsstyrelsernas förvaltningsutgifter samt för ersättningar till samverkansorgan och landsting för de uppgifter som dessa övertagit från länsstyrelserna i vissa län.

Anslaget får användas för regeringens behov av vissa mindre utvecklingsinsatser och visst europeiskt samarbete.

Anslaget får även användas för utgifter för den svenska offentliga medfinansieringen av tekniskt stöd i de territoriella programmen Nord, Sverige-Norge, Botnia-Atlantica, Norra Periferin samt delfinansiering av förvaltningsorganisationen för Laponiatjuottjudus.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	225 000	20 300	22 300	-2 000
Prognos 2017	205 400	16 100	19 100	-3 000
Budget 2018	208 500	16 000	19 000	-3 000

De avgiftsintäkter som disponeras utgörs bl.a. av intäkter från avgifter inom djur- och lantbruksområdet, avgifter för utbildningar inom miljöbalkens område och registreringsavgifter för jaktområden.

Tabell 7.4 Inkomstitlar 2016

Tusental kronor

Inkomstitel	Rubricering	
2537	Miljöskyddsavgift	135 154
2511	Expeditions- och ansökningsavgifter	27 019
2811	Övriga inkomster av statens verksamhet	26 806
2552	Övriga offentligrättsliga avgifter	16 097
2714	Sanktionsavgifter m.m.	15 085
	Övriga inkomster mot inkomstitel	3 975
Summa		224 136

Sammanlagt redovisades 2016 inkomster på 11 inkomstitlar. I tabell 7.4 redovisas de volymmässigt största inkomstitlarna.

Tabell 7.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016 (varav tjänsteexport)	381 000	381 600	-600
Prognos 2017 (varav tjänsteexport)	358 400	361 200	-2 800
Budget 2018 (varav tjänsteexport)	375 400	379 800	-4 400

Uppdragsverksamheten avser till största delen resurssamordningen med anledning av den länsstyrelsegemensamma it-enhet som är placerad vid länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Regeringens överväganden

Tabell 7.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:1 Länsstyrelserna m.m.

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 736 126	2 736 126	2 736 126
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	50 403	95 367	144 612
Beslut	144 145	155 139	162 837
Varav BP18 ³	148 800	162 500	167 500
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	36 000	36 000	36 000
Förstärkt miljötillsyn	40 000	40 000	40 000
Skydda dricksvattnet	50 000	50 000	50 000
Avfallsstatistik samt gränsöverskridande transporter	5 000	10 000	15 000
Ny säkerhetsskyddslag		11 000	11 000
Djurfrågor	15 000	15 000	15 000
Gotland	2 000		
Kommunplacering av ensamkommande barn	800	500	500
Överföring till/från andra anslag	48 000	72 775	74 040
Varav BP18 ³	48 000	72 000	72 000
Varav ³			
Sevesotillsyn	14 000	14 000	14 000
Djurfrågor	34 000	58 000	58 000
Övrigt	-8	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	2 978 666	3 059 403	3 117 612

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Efter förslag i 2017 års ekonomiska vårproposition beslutade riksdagen att den del av länsstyrelsernas arbete som avser tillsyn över Sevesoverksamheter som finansieras via anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap skulle flyttas till utgiftsområde 1 Rikets styrelse (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:350). Anslaget ökas till följd av detta med 14 000 000 kronor per år fr.o.m. 2018.

Efter förslag i 2017 års vårproposition för beslutade riksdagen att viss verksamhet på djurområdet som finansieras från anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet skulle flyttas till utgiftsområde 1 Rikets styrelse (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:350). Anslaget ökas till följd av detta med 34 000 000 kronor 2018 och med 58 000 000 kronor fr.o.m. 2019. För att ytterligare förstärka länsstyrelsernas arbete med djurrelaterade frågor får länsstyrelserna ytterligare 15 000 000 kronor per år fr.o.m. 2018.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet, och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka länsstyrelsernas arbete med civilt försvar ökas anslaget med 36 000 000 kronor per år fr.o.m. 2018.

Länsstyrelsernas arbete med miljötillsyn är ett viktigt verktyg för att kunna nå miljömålen. Länsstyrelserna behöver ytterligare resurser för tillsynen av miljöbalkens efterlevnad och för att bättre kunna möta det behov som i dag finns för miljötillsyn (se utg.omr. 20 avsnitt 3.2). För att stärka länsstyrelsernas arbete med miljötillsyn ökas anslaget med 40 000 000 kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget behöva ökas med 40 000 000 kronor per år för detta arbete.

För att stärka berörda länsstyrelsernas tillsyn över gränsöverskridande transporter ökas anslaget med 5 000 000 kronor 2018 (se utg. omr. 23 avsnitt 3.7). För 2019 beräknas anslaget behöva ökas med 10 000 000 kronor och fr.o.m. 2020 med 15 000 000 kronor per år för detta arbete.

En säker dricksvattenförsörjning är av avgörande betydelse för samhället (se utg. omr. 23 avsnitt 3.7). För länsstyrelsernas arbete med förebyggande arbete för att skydda dricksvatten, exempelvis genom inrättande av vattenskydds-

områden ökas anslaget med 50 000 000 kronor 2018–2021.

Som en tillfällig resursförstärkning för Länsstyrelsen i Gotland ökas anslaget med 2 000 000 kronor 2018.

För länsstyrelsernas arbete med den planerade reformen avseende placering av ensamkommande barn i en annan kommun än anvisningskommunen ökas anslaget med 800 000 kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget behöva ökas med 500 000 kronor för detta arbete.

De personalpolitiska konsekvenserna för de ovan nämnda reformerna är svåra att bedöma.

Regeringen föreslår att 2 978 666 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Länsstyrelserna* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 059 403 000 kronor respektive 3 117 612 000 kronor.

8 Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

8.1 Omfattning

Politikområdet omfattar Valmyndighetens, Justitiekanslerns och Datainspektionens verksamhet. Inom demokratipolitiken omfattar politikområdet också arbetet för ett högt och mer jämlikt valdeltagande, ett breddat och jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna, stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen, en ökad demokratisk medvetenhet, värna demokratin mot vålds-

bejakande extremism samt att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat. Politikområdet omfattar därutöver samordning och utveckling av frågor om mänskliga rättigheter på nationell nivå, liksom statligt stöd till politiska partier. De utgifter för Svensk författningssamling som tidigare ingått i politikområdet föreslås framöver belasta Regeringskansliets förvaltningsanslag och redovisas därför inte längre under detta politikområde.

8.2 Utgiftsutveckling

Tabell 8.1 Utgiftsutveckling inom området Demokratipolitik och mänskliga rättigheter

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Demokratipolitik och mänskliga rättigheter</i>						
6:1 Allmänna val och demokrati	76	95	94	556	445	113
6:2 Justitiekanslern	41	49	44	50	50	51
6:3 Datainspektionen	50	69	66	85	87	88
6:4 Valmyndigheten	21	20	19	20	20	21
6:5 Stöd till politiska partier	172	172	172	167	169	169
Summa Demokratipolitik och mänskliga rättigheter	360	404	396	878	772	443
<i>Äldreanslag</i>						
2017 6:4 Svensk författningssamling	1	2	2			
Summa Äldreanslag	1	2	2			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

8.3 Mål för demokratipolitiken

Regeringens förslag: Målet för demokratipolitiken ska vara en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika.

Detta innebär att det nuvarande målet för politikområdet upphävs.

Skälen för regeringens förslag:

Demokratiutredningen (SOU 2016:5) föreslår att det nuvarande målet för demokratipolitiken: ”En levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks”, ersätts med ett nytt mål som i högre grad tar hänsyn till jämlikhet, till vikten av att många medborgare känner sig delaktiga och till att demokratin behöver vara hållbar över tid.

Med utgångspunkt från demokratiutredningens förslag och överväganden föreslår regeringen att målet för politikområdet ändras till: En levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika. Med ”uthållig” förtydligas att demokratin behöver vara robust och stå stark även i ett längre tidsperspektiv och i en föränderlig omvärld. Utan att många människor känner sig delaktiga i demokratin och det gemensamma samhället blir demokratin svag. En väl fungerande demokrati förutsätter vidare att möjligheterna att komma till tals och delta i demokratiska processer är jämlika. Fler människor behöver få tillgång till de resurser som är nödvändiga för att kunna delta och göra sin röst hörd i frågor som berör och engagerar.

8.3.1 Resultatbedömning för politikområdet

I det följande görs en redovisning av utvecklingen i förhållande till nuvarande målet för demokratipolitiken, dvs. ”En levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks”, samt utifrån de inriktningar som angavs i skrivelsen En politik för en levande demokrati (skr. 2013/14:61). Inriktningarna är följande:

- ett högt och mer jämlikt valdeltagande,
- ett breddat och jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna,

- stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen,
- en ökad demokratisk medvetenhet, och
- att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Därutöver redovisas även resultat för inriktningen att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat.

8.4 Resultatredovisning för ett högt och mer jämlikt valdeltagande

8.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet med ett högt och mer jämlikt valdeltagande bedöms utifrån:

- utvecklingen av valdeltagandet i det senaste nationella allmänna valet och det svenska Europaparlamentsvalet, vilket inbegriper ett jämlikt deltagande mellan kvinnor och män,
- insatser för att främja ett högt och mer jämlikt valdeltagande, och
- insatser som syftar till att säkerställa att allmänna val genomförs på ett tillförlitligt och effektivt sätt.

8.4.2 Resultat

Valdeltagandet ökade i såväl de nationella allmänna valen som i det svenska Europaparlamentsvalet 2014. Som redovisades i budgetpropositionerna för 2016 och 2017 (utg.omr. 1 avsnitt 9.5 respektive 9.4) är därmed den övergripande bilden att valdeltagandet är högt och stigande. Samtidigt visar studier av Statistiska centralbyrån (SCB 2015) att det fortfarande finns stora skillnader i valdeltagande mellan olika befolkningsgrupper.

Regeringen har under mellanvalsåret 2016 fortsatt verka för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Insatser har genomförts som en del i ett långsiktigt arbete för att öka tilliten till och förtroendet för det demokratiska systemet och politiska processer. Dessa insatser kan i sin tur bidra till att fler grupper som är röstberättigade vill rösta i kommande val.

Valmyndigheten har förberett kommande val

Valmyndighetens arbete under 2016 har varit inriktat främst på:

- förberedelser inför 2018 års allmänna val och Europaparlamentsvalet 2019,
- förberedelser och genomförande av samedingsvalet 2017,
- arbete till följd av ändringar av vallagen (2005:837) och andra författningar,
- arbete med anpassningar i valdatasystemet inför valen 2018,
- stöd till kommunala folkomröstningar, och
- arbete till följd av regeringens beslut att Valmyndigheten sedan den 1 april 2016 har Skatteverket som värmyndighet.

Den 21 maj 2017 genomfördes val till Sametinget (utg.omr. 1 avsnitt 5.4.2). Ansvaret för genomförandet av valet delas mellan Sametinget, Valmyndigheten och Länsstyrelsen i Norrbottens län. Valmyndighetens arbete med samedingsvalet har genomförts enligt plan.

Nyhets- och valinformation till alla samhällsgrupper

I december 2015 fick Myndigheten för tillgängliga medier i uppdrag att fortsätta driva webbplatsen ”Alla väljare” med lättläst nyhetsinformation (dnr Ku2015/02785/D). Under perioden januari–oktober 2016 hade webbplatsen 6,1 miljoner sidvisningar och 5 000–9 000 besökare per vardag.

Myndigheten för tillgängliga medier fick i december 2016 i uppdrag att fortsätta driva webbplatsen (dnr Ku2016/02632/D). Webbplatsen riktar sig även fortsättningsvis särskilt till befolkningsgrupper som i tidigare allmänna val haft lägre valdeltagande än övriga röstberättigade, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättningar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet i november 2017.

2015 års vallagsutredning – snabbare omval och skärpta krav kring valseدلar

Regeringen beslutade i oktober 2015 om direktiv (dir. 2015:104) till en särskild utredare att

överväga och lämna förslag på hur omval ska kunna genomföras snabbare än i dag. Utredaren skulle också överväga och föreslå ändringar i fråga om hur valseدلar tillhandahålls i anslutning till röstmottagningsställen för att säkerställa valhemligheten. Utredaren överlämnade i oktober 2016 betänkandet Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten (SOU 2016:17). Utredningen föreslår bl.a. att ett omval ska hållas så snart som möjligt och senast inom tre månader från beslutet om omval. Utredningen föreslår också ändringar i vallagen som innebär att valseدلar ska tillhandahållas genom att de placeras innanför valskärmarna, för att på så vis förbättra skyddet för valhemligheten.

Betänkandet har remitterats.

8.4.3 Analys och slutsatser

En rad faktorer påverkar individers benägenhet att rösta. Den effekt som insatser inom regeringens demokratipolitik har på valdeltagandet är svåra att mäta och avgränsa från andra faktorer som påverkar valdeltagandet. Sammantaget är dock regeringens bedömning att de insatser som har genomförts har aktualiserat valens och rösträttens betydelse vilket bör medföra ett ökat intresse för valen och bidra till viljan hos olika grupper av röstberättigade att rösta i kommande allmänna val. De insatser som genomförts under mellanvalsåret 2016 utgör en del av ett långsiktigt valfrämjande arbete som kombineras med punktinsatser under valåren för ett högt och mer jämlikt valdeltagande.

Mot bakgrund av SCB:s analyser om valdeltagandets utveckling bedömer regeringen att det finns behov av ytterligare insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Trots att valdeltagandet ökat i de tre senaste nationella allmänna valen och i de två senaste Europaparlamentsvalen är det fortfarande alltför stora skillnader i valdeltagandet mellan olika valdistrikt och grupper av röstberättigade. Det är särskilt angeläget att inför valen 2018 och 2019 fortsätta genomföra insatser som kan bidra till att valdeltagandet ökar i socioekonomiskt svaga stadsdelar där valdeltagandet är lågt.

Regeringen bedömer att Myndigheten för tillgängliga mediers drift av webbplatsen ”Alla väljare” har möjliggjort för personer med läs-svårigheter att tillgodogöra sig information och ta del av den politiska debatten under mellan-

valsperioden. Det är viktigt att fortsätta detta arbete under valåren 2018 och 2019.

8.5 Resultatredovisning för ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna

8.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet med ett breddat och mer jämlikt deltagande i de politiska församlingarna bedöms utifrån:

- representationen av olika delar av befolkningen inom de folkvalda församlingarna, vilket inbegriper ett jämlikt deltagande mellan kvinnor och män.

8.5.2 Resultat

Vissa samhällsgrupper är underrepresenterade i de folkvalda församlingarna

Som redovisades i budgetpropositionerna för 2016 och 2017 (utg.omr. 1 avsnitt 9.6 respektive 9.5) visar Statistiska centralbyråns studier (SCB 2016) att över tid har utvecklingen visat en förbättrad social representativitet i flera avseenden. Trots denna utveckling visar SCB:s studier att kvinnor, unga och utrikes födda är alltfjämt underrepresenterade jämfört med den röstberättigade befolkningen i såväl riksdag som kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige efter 2014 års val. Även personer med funktionsnedsättning är underrepresenterade.

Ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna

2014 års demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande lämnade i januari 2016 betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5). För att underlätta för förtroendevalda att förena ett uppdrag med arbets- och familjeliv och för att skapa bättre förutsättningar för underrepresenterade grupper att ta uppdrag föreslår utredningen att förtroendevalda ska ges

möjlighet att vara föräldralediga eller sjuk-skrivna, och därefter kunna återgå till sitt förtroendeuppdrag. Förslaget behandlas i regeringens proposition En ny kommunallag (prop. 2016/17:171, utg.omr. 225 Allmänna bidrag till kommuner, avsnitt 2.5.4). Den nya lagen förtydligar att kommuner och landsting kan besluta att ge kommunal- och landstingsråd möjlighet att vara föräldralediga eller sjuk-skrivna. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har i uppdrag att 2014–2017 genomföra insatser i syfte att fler unga kvinnor och män ska ta på sig uppdrag som politiskt förtroendevalda. Uppdraget innefattar även insatser för att motverka att unga politiker väljer att lämna sina uppdrag i förtid (dnr U2014/03352/UC). Uppdraget delredovisades i februari 2017 (U2017/00890/UF), se utgiftsområde 17 avsnitt 15.4.3.

8.5.3 Analys och slutsatser

Trots utvecklingen mot en i flera avseenden förbättrad representation sett över i tid anser regeringen att fortsatt arbete behövs för ett breddat och mer jämlikt deltagande i de folkvalda församlingarna. Det huvudsakliga ansvaret för att förbättra den sociala representativiteten ligger dock hos de politiska partierna eftersom de ansvarar för nominerings- och rekryteringsprocesserna inför allmänna val.

8.6 Resultatredovisning för stärkta möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som syftar till att stärka och utveckla individens möjligheter att delta i och påverka offentliga beslutsprocesser som utformar samhället och berör den egna vardagen.

8.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet med att stärka möjligheterna till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen bedöms utifrån:

- omfattningen av medborgerligt engagemang i demokratiska processer och intresset för att engagera sig i och påverka samhällets utveckling, och
- tillämpningen av formella inflytandeformer, såsom medborgarförslag, folkinitiativ och medborgardialog.

8.6.2 Resultat

Medborgarnas engagemang, delaktighet och deltagande i demokratin och i demokratiska processer påverkas av olika faktorer och händelser i omvärlden. Deltagande och engagemang är t.ex. högre under valår än i perioderna mellan valen. Tydliga partipolitiska motsättningar och särskilda sakfrågor som får stor uppmärksamhet bidrar till att mobilisera deltagande och politisk aktivitet. Vid sidan av regeringens insatser på området utförs ett viktigt arbete av organisationer i det civila samhället och av myndigheter på olika nivåer. Regeringens insatser är betydelsefulla men behöver ses i ett större sammanhang och utgör endast en av flera faktorer som påverkar medborgarnas deltagande och delaktighet i demokratin. I detta avsnitt redovisas endast resultatet av statliga insatser.

Befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin följs upp

För att öka kunskapen och förbättra uppföljningen av demokratipolitiken har Göteborgs universitet sedan 2015 haft i uppdrag att ta fram indikatorer om befolkningens deltagande och delaktighet i demokratin mellan valen (dnr Ku2015/02716/D, Ku2016/02626/LS). Uppdraget genomförs av SOM-institutet vid Göteborgs universitet och indikatorerna grundar sig på frågor som institutet under flera decennier årligen har ställt i intervjuundersökningar till svenska folket. Uppdraget redovisades den 31 maj 2017 (dnr Ku2017/01432/D).

I rapporten redovisas uppgifter från 2016 som visar att 63 procent av den vuxna befolkningen är

mycket eller ganska intresserade av politik. Det politiska intresset i Sverige ligger således kvar på samma höga nivå som under 2014 och 2015, de högsta nivåerna sedan mätningarna påbörjades 1986. En större andel män än kvinnor uppger att de är intresserad av politik, 70 procent jämfört med 57 procent. Intresset för politik är också större i storstäderna jämfört med på landsbygden och i mindre tätorter, 73 procent jämfört med 57 procent.

Rapporten visar att 36 procent av befolkningen under 2016 behandlade politik minst en gång i veckan. Även detta ligger på en jämförelsevis hög nivå, den högsta sedan mitten av 1990-talet, och skillnaderna mellan kvinnor och män är små. Enligt rapporten anser 25 procent av den vuxna befolkningen att de har goda eller mycket goda möjligheter att påverka beslut på kommunal nivå och 19 procent på nationell nivå (tabell 8.2). Andelen som upplever att de kan påverka politiska beslut har ökat sedan slutet av 1990-talet när mätningarna inleddes. Det är endast fem procent av befolkningen som anser att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut som fattas på EU-nivå. Det råder inga betydande skillnader mellan män och kvinnor när det gäller den bedömda möjligheten att kunna påverka politiska beslut. Andelen som anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut är större bland personer med hög utbildning jämfört med personer med låg utbildning.

Lokala resurscenter stärker individers demokratiska delaktighet

I många socioekonomiskt utsatta stadsdelar och bostadsområden finns problem med att delar av befolkningen inte deltar, eller känner sig delaktiga, i demokratin. Regeringen beslutade därför 2015 om en satsning på Lokala resurscenter för demokratisk delaktighet (dnr Ku2015/01964/D). Under 2016 har resurscenter etablerats i åtta av landets mest socioekonomiskt utsatta områden.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor drar i en uppföljning slutsatsen att även om alla lokala resurscenter arbetar för att öka den demokratiska delaktigheten och förståelsen för demokratiska processer skiljer sig de lokala förutsättningarna åt. De projekt vars föreningar har en bred lokal förankring har

bättre förutsättningar att involvera boende. De lokala resurscentren fungerar i stor utsträckning som mötesplatser för boende och har ofta den språkkompetens som andra aktörer saknar (Ku2017/01404/D).

Regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregationen 2017–2025 fokuserar särskilt på fem områden varav ett är att stärka demokratin. Satsningen på lokala resurscenter för demokratisk delaktighet är en del av detta långsiktiga arbete med att minska segregationen.

Delaktighet bland personer med psykisk ohälsa

Myndigheten för delaktighet fick i november 2015 i uppdrag att genomföra en undersökning av den demokratiska delaktigheten mellan valen bland personer med psykisk funktionsned-

sättning (dnr Ku2015/02854/D). Rapporten som redovisades i oktober 2016 visar att ojämlika levnadsvillkor innebär sämre grundläggande förutsättningar för demokratisk delaktighet bland personer med psykisk funktionsnedsättning (dnr Ku2016/02337/D). Vidare finns ett antal hinder på såväl individ- som samhällsnivå som försvårar för personer med psykisk funktionsnedsättning att delta på olika arenor i demokratin mellan valen.

I rapporten dras slutsatsen att personer med psykisk funktionsnedsättning generellt är en utsatt grupp med svag demokratisk delaktighet. Samtidigt finns variationer inom gruppen där kvinnor, utrikes födda, lågutbildade och yngre tenderar att ha en särskilt svag position (dnr Ku2016/02337/D).

Tabell 8.2 Möjligheter att påverka politiska beslut i EU, Sverige och i den egna kommunen, 2000–2016

Andel i befolkningen (procent), 16–85 år, som svarar att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka beslut

		2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Goda möjligheter påverka beslut i EU	Kvinnor	2	2	3	3	3	3	6	4	4
	Män	3	3	5	3	5	5	6	5	5
	Totalt	2	2	3	2	4	4	6	5	5
Goda möjligheter påverka beslut i Sverige	Kvinnor	7	10	15	15	18	19	23	20	18
	Män	10	14	17	16	21	19	24	19	20
	Totalt	9	12	15	16	19	19	24	19	19
Goda möjligheter påverka beslut i den egna kommunen	Kvinnor	14	16	23	22	24	23	27	25	25
	Män	18	20	23	22	26	25	30	26	26
	Totalt	17	18	23	22	25	24	28	26	25

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet 2017.

Medborgare kan påverka beslut i fullmäktige

Sedan 2002 har Sveriges kommun- och landstingsfullmäktige möjlighet att besluta om att införa så kallat medborgarförslag. Medborgarförslag innebär en rätt för den som är folkbokförd i en kommun eller i ett landsting att väcka ärenden i fullmäktige. Över tid har det skett en successiv ökning av antalet kommuner och landsting som valt att införa medborgarförslag. Statistiska centralbyråns undersökning om den lokala demokratin i kommuner och landsting visar att 2015 hade 72 procent av landets kommuner infört möjligheten och nästan 4 500 medborgarförslag inkom till kommunerna under året. Av Demokratiutredningens betänkande framgår att av de

förslag som inkommer besvaras de flesta men endast runt 20 procent bifalls (SOU 2016:5).

Det förstärkta folkinitiativet infördes 2011 och innebär att en rådgivande folkomröstning i en kommun eller ett landsting ska hållas i en fråga om minst tio procent av de röstberättigade begär det och under förutsättning att inte två tredjedelar av ledamöterna i fullmäktige motsätter sig det. Sedan det förstärkta folkinitiativet infördes har antalet folkomröstningar ökat. Under de fyra första åren, mellan 2011 och 2015, har ca 70 initiativ till folkomröstningar lämnats in till kommun- och landstingsfullmäktige. Totalt har 20 initiativ lett till att folkomröstningar genomförts (SOU 2016:5).

Andelen kommuner och landsting som genomför någon form av organiserad dialog med

invånare, s.k. medborgardialog, har ökat över tid (SOU 2016:5). Tre fjärdelar av landets kommuner uppger i Statistiska centralbyråns undersökning om den lokala demokratin i kommuner och landsting att de under 2015 genomfört någon form av medborgardialog.

Medborgardialog i frågor som rör flyktningmottagande och integration

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) beviljades i november 2016 medel för ett projekt som syftar till att stärka kommuner i att föra medborgardialog i frågor som rör flyktningmottagande och integration (Ku2016/02241/D). SKL har under projektets inledande fas tagit fram ett grundkoncept till utbildning för kommuner, landsting och regioner. Genom workshops och seminarier har SKL hittills utbildat förtroendevalda från 72 kommuner och 11 landsting samt tjänstemän från 89 kommuner och 11 landsting.

Två nya europeiska medborgarinitiativ 2016

Sedan 2012 har EU-medborgare möjlighet att genom ett s.k. medborgarinitiativ uppmana Europeiska kommissionen att, inom ramen för dess befogenheter, lägga fram ett lagförslag. En miljon medborgare fördelade på minst sju av EU:s medlemsstater ska stödja förslaget för att det ska gå vidare. Sedan 2012 har totalt två initiativ lett till konkreta politiska åtgärder.

Under 2016 inkom två initiativ till Valmyndigheten, som är behörig myndighet för att kontrollera och intyga stödförklaringar från personer med svenskt personnummer. Initiativen rör ambitiösare bestämmelser för plastavfall i haven respektive traditionell innebörd av äktenskap och familj i EU-rätten. Dessutom pågår två namninsamlingar som kan komma att lämnas in under 2017. I april 2017 meddelade Europeiska kommissionen att de planerar att se över förordningen om medborgarinitiativ under året.

Regeringen arbetar även med åtgärder för att öka kunskaperna om EU-samarbetet och dess vikt för Sverige samt för att öka delaktigheten kring beslut som fattas på EU-nivå (se vidare utg. omr 1 anslaget 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information).

8.6.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de genomförda insatserna bidrar till att stärka befolkningens möjligheter till inflytande, insyn och delaktighet mellan valen.

Övergripande visar bedömningsgrunderna för delområdet att engagemanget och intresset för politik och samhällsfrågor i befolkningen ligger kvar på en hög nivå. Samtidigt är det oroande att vissa grupper står utanför och varken deltar eller känner sig delaktiga i demokratin. En del av de demokratiska klyftorna har en geografisk koppling. Andelen som står utanför demokratin är större i socioekonomiskt utsatta bostadsområden. Det finns också en klyfta mellan stad och land, där en lägre andel av befolkningen på landsbygden än i storstadsregionerna anser att de har möjlighet att påverka politiska beslut på nationell nivå.

Satsningen på lokala resurscenter för demokratisk delaktighet i landets socioekonomiskt mest utsatta bostadsområden bedöms vara viktiga för att möta samhällsutmaningen med ökande demokratiska klyftor.

Utifrån delområdets bedömningsgrunder är det också positivt att tillämpningen av formella inflytandeformer som medborgarförslag, folkinitiativ och medborgardialog fortsätter att öka i landets kommuner och landsting. Mot bakgrund av det låga antalet europeiska medborgarinitiativ är det positivt att den Europeiska kommissionens påbörjat arbete med att se över förordningen.

Sammanfattningsvis är det angeläget att alla medborgare oavsett kön, bakgrund och socioekonomiska eller andra förutsättningar ges goda förutsättningar att tillvarata möjligheterna till inflytande, insyn och delaktighet, oavsett beslutsnivå.

8.7 Resultatredovisning för en ökad demokratisk medvetenhet

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som syftar till att stärka medvetenheten om och stödet för demokratins grundläggande principer.

8.7.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Att öka den demokratiska medvetenheten handlar om ett arbete för att på olika arenor stärka demokratins fundament i form av befolkningens stöd för och kunskap om styrelseskicket, de demokratiska värderingarna samt demokratins beslutsformer. Insatser för att stärka den demokratiska medvetenheten kan bidra till en ökad demokratisk delaktighet bland medborgarna, till ett stärkt demokratisk samtal, till att förebygga polarisering mellan olika grupper i samhället samt till att motverka rasism, radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism.

Arbetet med ökad demokratisk medvetenhet bedöms utifrån:

- befolkningens stöd för och kunskap om demokratin som styrelseskick samt dess grundläggande värderingar,
- befolkningens bedömning av demokratins sätt att fungera, och
- förtroendet för demokratin i allmänhet och för demokratins institutioner, såsom regering, riksdag och EU:s institutioner.

8.7.2 Resultat

Demokratiska värderingar liksom kunskap om det demokratiska styrelseskicket och förtroende för demokratins institutioner påverkas av en rad faktorer och inte minst av händelser i omvärlden, såväl nationellt som internationellt. Kriser och politiska affärer av olika slag kan exempelvis minska förtroende för demokratin och dess institutioner. Samtidigt kan hot mot säkerheten såsom terrorism bidra till att öka uppslutningen kring demokratin och dess institutioner. Vid sidan av regeringens insatser utförs även arbete för att öka den demokratiska medvetenheten av organisationer i det civila samhället och av myndigheter på olika nivåer. Regeringens insatser på området är betydelsefulla men behöver ses i ett större sammanhang och utgör endast en av flera faktorer som påverkar den demokratiska medvetenheten i befolkningen. I detta avsnitt redovisas endast resultatet av statliga insatser.

Den demokratiska medvetenheten följs upp

För att öka kunskapen och förbättra uppföljningen av demokratipolitiken har regeringen gett Göteborgs universitet i uppdrag att ta fram och redovisa indikatorer som belyser hur demokratins tillstånd i Sverige utvecklas över tid. Uppdraget genomfördes av SOM-institutet. Mer om uppdraget redovisas i avsnitt 8.6.2.

En av områdets bedömningsgrunder utgörs av hur nöjd befolkningen är med demokratins sätt att fungera i Sverige. Redovisningen visar att en majoritet av befolkningen är ganska eller mycket nöjd i detta avseende. Andelen nöjda minskade dock relativt kraftigt, med 9 procentenheter, mellan 2014 och 2015. År 2016 ligger andelen som är nöjda kvar på en jämförelsevis låg nivå, 71 procent. Rapporten visar att lågutbildade är mindre nöjda med demokratin än högutbildade och att personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter är mindre nöjda än personer bosatta i andra typer av regioner. Även om andelen som är nöjda med demokratin är något mindre bland män än bland kvinnor är skillnaderna mellan könen relativt liten.

En annan av bedömningsgrunderna för området avser vilket förtroende befolkningen har för demokratiska institutioner (tabell 8.3).

Redovisningen från Göteborgs universitet visar att förtroendet för demokratiska institutioner generellt minskade relativt kraftigt mellan 2014 och 2015 och att nivån är fortsatt låg under 2016.

Andelen av befolkningen som har ett mycket eller ganska stort förtroende för riksdagen var 29 procent 2016. Motsvarande andel som har förtroende för regeringen är 31 procent och för kommunstyrelserna 21 procent. Förtroende för riksdagen och regeringen är lägre bland personer med låg utbildning än bland personer med hög utbildning och lägre bland personer bosatta på landsbygden och i mindre tätorter än bland personer bosatta i storstäderna. Förtroendet för nationella demokratiska institutioner är något högre bland kvinnor än bland män.

När det gäller synen på hur demokratin fungerar i EU visar redovisningen från Göteborgs universitet att andelen av befolkningen som är mycket eller ganska nöjd minskade relativt tydligt mellan 2014 och 2015 och att nivån är fortsatt jämförelsevis låg under 2016, 43 procent. Sedan millennieskiftet har andelen som svarar att de är nöjda med demokratin i EU dock

ökat från en nivå på 24 procent. Andelen som är nöjda med hur demokratin i EU fungerar är större bland kvinnor än män. Andelen i befolkningen som har mycket eller ganska stort

förtroende för Europeiska kommissionen respektive Europaparlamentet är i båda fallen 16 procent.

Tabell 8.3 Förtroende för demokratiska institutioner 1990–2016

Andel i befolkningen (procent), 16–85 år, som svarar att de har mycket eller ganska stort förtroende

	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Riksdagen	25	28	27	23	44	39	39	35	40	29	29
Regeringen	21	26	27	21	52	46	43	39	47	32	31
Kommunstyrelserna	X	X	20	17	26	22	24	19	26	20	21
De politiska partierna	X	X	12	11	26	20	20	17	23	16	16
Europaparlamentet	X	X	9	10	19	16	14	17	23	16	16
EU-kommissionen	X	X	8	10	21	16	15	17	22	17	16

Källa: Göteborgs universitet, SOM-institutet, 2017. Kommentar: X = uppgift saknas

Uppdrag som stärker medie- och informationskunnigheten och den demokratiska medvetenheten.

Ett kritiskt och medvetet förhållningssätt till medier och information är en allt viktigare förutsättning för individers demokratiska deltagande och för ett fungerande demokratiskt samtal. Barn och unga är en prioriterad målgrupp.

Statens medieråd fick 2016 ett särskilt uppdrag (utg.omr. 1 avsnitt 8.8.2) att stärka arbetet med medie- och informationskunnighet (MIK) bland barn och unga genom att utveckla, översätta och sprida det digitala utbildningsmaterialet MIK för mig, respektive delar av det material som ingår i kampanjen No Hate Speech Movement (dnr Ku2016/01622/LS). I februari 2017 slutredovisade Statens medieråd uppdraget.

Inför 2017 har myndigheten utvecklat en helt ny webbplats för MIK för mig där materialet har ompaketerats, utvecklats och översatts. En informationskampanj genomfördes som bl.a. riktats till 8 400 skolor, och presenterats för 940 lärare och bibliotekariär. Under den nya webbplatsens 20 första dagar hade den 7 600 sidvisningar vilket motsvarar mer än en tredjedel av trafiken under hela 2016 på den gamla webbplatsen (dnr Ku2017/01210/D).

Statens medieråd slutredovisade även arbetet med kampanjen No hate speech movement (se avsnitt 8.8.2).

Forum för levande historia arbetar för ökad demokratisk medvetenhet

Forum för levande historia (utg.omr. 17 avsnitt 11.4.2) har under 2016 bl.a. genom utställningar, undervisningsmaterial och lärarfortbildningar spridit kunskaper och väckt insikter om behovet av demokrati och respekt för människors lika värde, främst utifrån kunskaper om Europas historia av brott mot mänskligheten. 700 lärare deltog under 2016 i fortbildningar på någon av myndighetens 12 utvalda orter i landet. Utställningarna har nått ett stort antal besökare och ca 17 500 barn har deltagit i workshopar i anslutning till utställningarna. Utvecklandet och spridningen av digitala undervisningsmaterial genom myndighetens webbplats är en viktig del av verksamheten. Webbplatsen hade under året mer än 50 000 besökare och trafiken under 2016 har ökat med drygt 13 procent jämfört med 2015 (Ku2017/00494/D).

Myndigheten har 2016 publicerat en kunskapsöversikt om rasismforskning i Sverige och en tvärvetenskaplig studieserie om begreppet tolerans.

Under 2016 har Forum för levande historia haft i uppdrag att utveckla sitt regionala arbete i syfte att nå ut till fler platser i landet och till fler samhälls- och åldersgrupper än tidigare (dnr Ku2016/01622/LS). Myndigheten har tagit fram en mobil utställning i fyra exemplar på temat alla människors lika värde. En fördjupande verksamhet med sex olika programkoncept genomförs på de orter där utställningen befinner sig. Den fördjupande verksamheten syftar till att öka

medvetenheten och motivationen hos kommuner och det lokala civilsamhället att arbeta vidare med frågorna. Utställningen har t.o.m. augusti 2018 visats på 28 orter i Sverige och nått 7 600 besökare, varav 45 procent kvinnor och 33 procent män. Därutöver uppgav 22 procent att de inte ville klassificera sig som man eller kvinna eller att de ansåg att köns-tillhörighet är oviktigt. Webbversionen av utställningen har samtidigt nått ytterligare 7 300 besökare (Ku2017/00630/D).

För att utveckla spridningen av sin verksamhet har myndigheten också samverkat med främst kommunal verksamhet.

Demokratisk medvetenhet bland EU:s medborgare främjas

EU-programmet: Ett Europa för medborgarna 2014–2020 syftar till att främja demokratisk delaktighet bland EU:s medborgare. Programmet ska också stimulera till reflektion om EU:s historia och framtid, samt visa den mångfald som finns i EU. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är svensk kontaktpunkt för programmet.

Europeiska kommissionens myndighet (EACEA) beviljade under 2016 medel till två projekt med svenskt huvudmannaskap: ett som gällde samarbete inom nätverk av städer och ett projekt med aktörer ur det civila samhället. År 2015 beviljades fem projekt. Därutöver beviljades 15 ansökningar med svenska kommuner som medsökande under 2016, vilket är en fördubbling från föregående år (dnr Ku2016/02813/D).

8.7.3 Analys och slutsatser

Förtroendet för demokratiska institutioner liksom andelen invånare som är nöjda med demokratin sätt att fungera minskade relativt tydligt mellan 2014 och 2015. Även om minskningen har bromsat upp under 2016 ser regeringen allvarligt på dessa tendenser och bedömer att de insatser som genomförts under året för att stärka den demokratiska medvetenheten har varit viktiga.

Utifrån bedömningsgrunderna för delområdet kan den övergripande slutsatsen dras att de flesta människor i Sverige ändå är nöjda med hur

demokratin fungerar. Regeringens uppföljning visar att det är en något mindre andel män än kvinnor som är nöjda med demokratin och som har förtroende för de politiska institutionerna. Även personer med lägre utbildning och personer som är bosatta på landsbygden är i genomsnitt mindre nöjda med demokratin och har lägre förtroende för de politiska institutionerna än personer med högre utbildning och personer som är bosatta i andra typer av regioner.

Forum för levande historias arbete för att främja demokratisk medvetenhet bedöms vara viktigt på många orter runt om i landet.

EU-programmet: Ett Europa för medborgarna bedöms ha varit ändamålsenligt.

8.8 Resultatredovisning för arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som regeringen har vidtagit i syfte att utveckla arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Åtgärderna utgör en viktig del i det förebyggande arbetet mot terrorism. Insatserna mot terrorism omfattar utöver det förebyggande arbetet åtgärder för att förhindra och försvåra terrorism. Regeringens arbete mot terrorism beskrivs inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Åtgärderna kompletterar också regeringens brottsförebyggande arbete som redovisas inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Inom ramen för regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregationen 2017–2025, är åtgärder för att stärka demokratin ett av de områden som programmet särskilt fokuserar på. I detta ingår bl.a. arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism som en viktig del.

8.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målsättningen med regeringens åtgärder är att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism. För att uppnå målet bedömer regeringen att samhällets beredskap och förmåga att förebygga våldsbejakande

extremism måste utvecklas på lokal, regional och nationell nivå. Mer specifikt behöver insatser utvecklas inom tre nivåer; förebyggande insatser mot våldsbejakande extremism (universell prevention), motverka inträde i extremism (selektiv prevention) och underlätta utträde ur extremism (indikativ prevention). Det är utifrån denna inriktning av arbetet som resultaten redovisas utifrån följande bedömningsgrunder:

- omfattningen av våldsbejakande extremism i Sverige, och
- insatser för att förebygga våldsbejakande extremism, insatser för att motverka inträde i våldsbejakande extremism och insatser för att underlätta utträde ur våldsbejakande extremism.

8.8.2 Resultat

Omfattningen av våldsbejakande extremism i Sverige

I Sverige finns i huvudsak tre våldsbejakande extremistiska miljöer: högerextremism, vänsterextremism och islamistisk extremism. Majoriteten av de aktiva i dessa rörelser är män, men även kvinnor och barn kan vara involverade. De olika våldsbejakande extremistiska miljöerna är aktiva på flera platser i Sverige. Omfattningen av våldsbejakande extremism bygger på Säkerhetspolisens uppskattningar och den nationella samordnarens lägesbild av kommunernas arbete.

Säkerhetspolisen bedömer att antalet individer i de våldsbejakande extremistiska miljöerna på några år har ökat från några hundra till omkring 3 000 personer. Drygt 2 000 av dessa bedöms finnas inom den våldsbejakande islamistiska miljön. Övriga finns inom den vänsterextremistiska respektive högerextremistiska miljön. Det är dock enbart ett fåtal inom samtliga tre extremistiska miljöer som bedöms ha avsikt och förmåga att utföra terrorattentat. Sedan 2012 har ca 300 personer rest från Sverige till konfliktområden i framförallt Syrien och Irak för att ansluta sig till våldsbejakande islamistiska grupper. Bland dem som befinner sig i konfliktområdet är ungefär en tredjedel kvinnor. Ca 140 individer har återvänt till Sverige. Under 2016 och 2017 har resandet minskat. I samordnarens kartläggning över Sveriges kommuners arbete mot våldsbejakande extremism som togs fram mellan januari och februari 2017 anger 81

procent av kommunerna att de har våldsbejakande grupperingar eller individer i kommunen (Den nationella samordnaren 2017). I dessa kommuner är högerextremism mest förekommande, 48 procent. Näst mest förekommande är islamistisk våldsbejakande extremism, 23 procent. Minst förekommande är vänsterextremism, 10 procent. När det gäller förekomsten av återvändare i kommunen svarar 7,3 procent av kommunerna att det har förekommit fall av återvändare i deras kommun, 43,5 procent att det inte har förekommit några sådana fall och 48,7 procent att de inte vet om några sådana individer finns i deras kommun.

Insatser för att förebygga våldsbejakande extremism, motverka inträde i samt underlätta utträde ur våldsbejakande extremism

Regeringen har kraftfullt ökat insatserna för att stärka samhällets beredskap och förmåga att förebygga våldsbejakande extremism.

Tillsättande av den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Ju 2014:18) är den viktigaste åtgärd som regeringen har vidtagit för att utveckla det förebyggande arbetet (dir. 2014:103, dir. 2015:27, dir. 2015:86 och dir. 2016:43). Den huvudsakliga målgruppen för arbetet är Sveriges 290 kommuner.

I samordnarens kartläggning över kommunernas arbete mot våldsbejakande extremism som togs fram under januari och februari 2017, anger 42 procent av kommunerna att de under det senaste året har tagit fram en lokal lägesbild, 44 procent att de har en antagen handlingsplan och 52 procent har genomfört utbildningsinsatser. Fyra kommuner – Borlänge, Göteborg, Stockholm och Örebro – ingår i ett pilotprojekt med s.k. Kunskapshus som är en beteckning för lokal samverkan mellan olika kommunala verksamheter. Kunskapshus ska utgöra en modell för hur kommuner och landsting kan optimera sina resurser för att stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande miljöer. Pilotprojektet utvärderas av Högskolan Dalarna och utvärderingen kommer att redovisas under hösten 2017.

Det finns behov av kontinuerlig kunskapsutveckling i syfte att utveckla det lokala arbetet. Under 2017 genomför Lunds universitet, i

samarbete med den nationella samordnaren, en uppdragsutbildning om 7,5 högskolepoäng. Utbildningen riktar sig till personer som arbetar inom kommuner och myndigheter och syftar till att öka kunskapen om hur våldsbejakande extremism kan förebyggas. Under året genomför samordnaren också regionala utbildningsinsatser för kommuner tillsammans med alla länsstyrelser. Denna åtgärd stämmer även väl överens med regeringens ambitioner i det brottsförebyggande programmet – Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126) där en av målsättningarna syftar till att utveckla det kunskapsbaserade brottförebyggande arbetet hos kommuner och andra aktörer.

Arbetet med barn och ungdomar i frågor som rör våldsbejakande extremism

Det förebyggande arbetet som riktas till barn och ungdomar bör förebygga rasism, diskriminering, hot och hat, som är några exempel på omständigheter som kan bidra till att individer radikaliseras. Arbetet bör även motverka utvecklingen av sympatier för de ideologiska och antidemokratiska, politiska och religiösa föreställningar som legitimerar våld som en politisk metod för att förändra samhället. På uppdrag av regeringen har olika myndigheter tagit fram kunskap och vägledning för olika personalgrupper som arbetar med verksamheter för barn och ungdomar

Barn och ungdomar nås t.ex. av propaganda och extremistiska budskap via internet och sociala medier. Regeringen gav under 2015 Statens medieråd i uppdrag att utveckla kampanjen mot näthat, No Hate Speech Movement, till att också omfatta insatser för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (dnr Ku2015/01869/D). Uppdraget slutredovisades i februari 2017. Myndigheten har i samarbete med Forum för levande historia och Konstfack tagit fram stödmaterial för elever och pedagoger; Propaganda och bilders makt – hur och varför? (dnr Ku2017/00595/D). Materialets målsättning är att bidra till att stärka ungas förmåga att kunna urskilja starkt vinklade budskap samt att stötta pedagoger i deras arbete. Materialet kompletterar myndighetens tidigare digitala utbildningsmaterial om medie- och informationskunnighet; MIK för mig. Under 2016 har Nohate.se integrerats i

myndighetens primära webbplats för ökad nytta och användbarhet. Mellan 2015 och 2016 har det skett en ökning från 90 978 till 97 632 sidvisningar som rör No Hate Speech Movement.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har på uppdrag av regeringen utvecklat ett genusperspektiv i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (dnr Ku2015/01868/D). Utöver att ta fram kunskapsöversikter om de olika våldsbejakande extremistiska miljöerna i Sverige har myndigheten utvecklat handboken Inget att vänta på – handbok för våldsförebyggande arbete med barn och ungdomar (MUCF 2016). Skrifterna har spridits till samtliga lokala samordnare mot våldsbejakande extremism och strategiska personer på lokala och regionala målgrupper från både civilsamhällets organisationer och det offentliga. Myndigheten har även tagit fram tre poddsändningar utifrån skrifterna och en engelsk översättning av en kortare sammanfattning, som lanserades på myndighetens webbplats i december. Inom ramen för uppdraget genomförde MUCF gruppintervjuer med 48 ungdomar i åldersgruppen 15–25 år i Stockholm, Göteborg och Kalmar. Intervjustudien, som är redovisad i rapporten Främmande är skrämmande (MUCF 2016), visar att de ungdomar som intervjuats får lite eller inget stöd i frågor om våldsbejakande extremism och terrorism från vuxna. De menar att förekomsten av våldsbejakande extremism i sociala medier är vanligt förekommande. Dessutom är ungdomarna kritiska till samtlig nyhetsrapportering om dessa frågor, oavsett om den kommer från etablerade kanaler för information eller andra källor.

För att öka kunskapen om barns erfarenheter av våldsbejakande extremism och terrorism pågår ett utvecklingsarbete hos Barnombudsmannen. Myndigheten ska bidra till ökad kunskap om barns erfarenheter av att vara berörda av problematiken med att personer reser från Sverige till konfliktområden i terrorismsyfte. Detta uppdrag ska redovisas den 12 januari 2018 (dnr Ku2016/02294/D).

Stöd för lärare att undervisa i kontroversiella frågor

Europarådet har inom ramen för ett europeiskt samarbete tagit fram materialet Teaching

controversial issues som ska fungera som ett stöd för lärare att undervisa i kontroversiella frågor. Materialet har blivit översatt till svenska av Statens skolverk. Med materialet som bas kommer Sverige att delta i ett nordiskt pilotprojekt som är initierat av Nordiska ministerrådet. Projektets syfte är att utveckla lärares kunskaper och förmågor att undervisa om kontroversiella frågor, bl.a. om våldsbejakande extremism. Nordiska ministerrådet har gett Norska Wergelandscentret uppdraget att genomföra detta pilotprojekt under 2017.

Stöd till verksamhet som främjar demokratiska värderingar och förebygger antidemokratiskt beteende och radikalisering

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) har sedan 2012 fördelat medel till det civila samhällets organisationer för att göra förebyggande insatser mot våldsbejakande extremism enligt förordning (2011:1508) om statsbidrag för verksamhet som värnar demokratin. Från och med i år kan kommuner enskilt söka detta statsbidrag. Under 2016 ökade regeringen statsbidraget från 5 miljoner kronor under 2015 till 15 miljoner kronor, vilket har gjort att fler aktörer än tidigare kan beviljas stöd. Under 2015 ansökte 41 aktörer om stöd, varav 16 projekt blev beviljade sammanlagt 5 099 300 kronor. Under 2016 ansökte 69 aktörer om stöd och MUCF beviljade totalt 25 organisationer och två kommuner statsbidrag med sammanlagt 14 190 300 kronor. Av de 27 aktörer som har fått bidrag under 2016 arbetar 25 med att förebygga att antidemokratiska beteenden utvecklas och 26 med att förebygga att individer radikaliserar.

Trossamfundens förebyggande insatser

Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) har på uppdrag av regeringen och i dialog med de samfund som vill utveckla sitt arbete med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism stimulerat dessa samfunds stöd till ungdomar, föräldrar och anhöriga (dnr Ku2016/02713/LS). Inom ramen för uppdraget har myndigheten under året bistått trossamfund i att utveckla sitt samarbete med kommuner i dessa frågor. SST uppger att den nationella

samordnarens arbete med kommunerna lett till en ökad efterfrågan på trossamfundskontakter i stor omfattning. SST ska också medverka i Totalförsvarets forskningsinstitutets uppdrag att göra kartläggningar och analyser av våldsbejakande extremistisk propaganda (dnr Ku2016/01373/D och Ku2016/01622/LS).

Utveckling av stöd till föräldrar

Regeringen gav i mars 2015 den nationella samordnaren i uppdrag att förbättra stödet till anhöriga genom att aktivt bistå med rådgivning och utbildning till myndigheter, kommuner, organisationer och trossamfund (dir. 2015:27). I samordnarens kartläggning över kommunernas arbete mot våldsbejakande extremism som togs fram våren 2017 anger 39 procent av kommunerna att de har utarbetat stödinsatser till individer i riskzonen och 50 procent anger att de erbjuder stöd till familjer eller anhöriga till individer i riskzonen. En viktig del i samordnarens arbete är pilotverksamheten med en nationell stödtelefon dit föräldrar kan vända sig för att få information, rådgivning och stöd (dir. 2015:86). Stödtelefonen lanserades den 16 november 2015. Röda Korset ansvarade för verksamheten fram till januari 2017. Regeringskansliets utvärdering under hösten 2016 visade att pilotverksamheten fyller en funktion för föräldrar och andra familjemedlemmar, men att viktiga funktioner, t.ex. vidarelussning av samtal, inte hade fungerat. Telefonlinjen hade också haft tekniska problem som avsevärt hade minskat möjligheterna för målgruppen att få kontakt (dnr Ku2016/0281/D). Från och med februari 2017 har Rädda barnen på uppdrag av den nationella samordnaren ansvaret att fortsätta pilotverksamheten. Rädda barnen har sedan övertagandet av pilotverksamheten förstärkt arbetet med vidarelussning. Organisationen redovisar även varje månad statistik över inkomna samtal. Mellan februari och maj 2017 har totalt 52 samtal inkommit till stödtelefonen, där personer uttryckt oro om våldsbejakande extremism.

Minska rekrytering till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer

Göteborgs universitet har inrättat Segerstedt-institutet som ett nytt nationellt resurscentrum

mot våldsbejakande ideologier och rörelser. Under 2016–2018 har Göteborgs universitet ett särskilt uppdrag att utveckla och sprida vetenskapligt förankrad kunskap för att minska rekryteringen till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer. En viktig del i uppdraget är det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i skolorna inklusive stöd till lärare, fritidspersonal och socialarbetare. Segerstedtinstitutet genomför olika utbildningar för lärare och andra personalgrupper. Tillsammans med Forum för levande historia genomförs t.ex. en kurs om 7,5 högskolepoäng för lärare som i utbildningssyfte genomför elevresor till Förintelsens minnesplatser (dnr Ku2017/01311/D). Institutet har ett nätverk med 21 kommuner som är engagerade i Toleransprojektets nätverk och har också slutit avtal om forskningssamarbeten med Borlänge och Kungälv kommun, samt med Brottsförebyggande centrum i Värmland och Forum för levande historia. Forskningssamarbetena syftar till att bredda kunskapsbasen för olika former av insatser för att motverka rekrytering till våldsbejakande extremism.

Den 24–26 april 2017 genomförde Segerstedtinstitutet forskningskonferensen Risk, roots and responses: Nordic research conference on violent extremism. Totalt deltog 166 forskare och praktiker från olika länder och 67 olika forskningsprojekt blev presenterade. Konferensen är den första nordiska forskarkonferens i sitt slag som helt fokuserat på forskning om våldsbejakande extremism.

Utveckling av stöd för socialtjänsten i ärenden som rör våldsbejakande extremism

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen utarbetat en vägledning för socialtjänstens arbete mot våldsbejakande extremism: Våldsbejakande extremism – stöd för socialtjänstens arbete med barn och unga vuxna (dnr Ku2016/01320/D). Socialstyrelsen ska fortsatt stödja socialtjänsten och har under 2017 gjort en ny kartläggning av socialtjänstens erfarenheter. Kartläggningen finns redovisad i myndighetens delrapport om uppdraget (dnr Ku2017/01318/D). Enkäten besvarades av 71 procent av alla kommuner och stadsdelar. Sammanfattningsvis visar resultatet att något fler verksamheter, 45 stycken jämfört med 39 verksamheter 2015, hade haft kontakt

med barn eller unga vuxna som varit involverade i eller riskerat att involveras i våldsbejakande extremism. Av dessa 45 verksamheter uppger 37 stycken att det handlar om religiös våldsbejakande extremism, 14 verksamheter har stött på politisk våldsbejakande extremism, och tio verksamheter har erfarenheter av båda miljöerna. Kartläggningen visade vidare att det fortfarande är ovanligt att socialtjänsten ger insatser till personer som återvänt till Sverige efter väpnade konflikter utomlands. Sex verksamheter svarar att de har gett insatser till individer jämfört med fem vid förra kartläggningen. Myndigheten kommer under 2017 även kartlägga hälso- och sjukvårdens arbete (dnr Ku2016/02295/D och Ku2016/01320/D). Arbetet pågår med att ytterligare målgruppsanpassa det befintliga stödet till socialtjänsten som Socialstyrelsen publicerade i maj 2016. Arbetet består i att lyfta fram viktiga delar i stödet och att tydliggöra socialtjänstens roll och ansvar inom området.

Kartläggning av de våldsbejakande extremistmiljöernas budskap och propaganda

Regeringen gav den 2 juni 2016 Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) i uppdrag att kvantitativt och kvalitativt kartlägga och analysera våldsbejakande extremistisk propaganda på internet och via sociala medier. Uppdraget pågår till 2019. I den första rapporten från myndigheten, Hatbudskap och våldsbejakande extremism i digitala miljöer, redovisar FOI analyser av högerextrem propaganda och hatbudskap. Spektret av nationalistiska diskussionsforum och nyhetssidor i Sverige sträcker sig från enstaka inlägg av främlingsfientlighet till ett homogent uttryck av öppen rasism. Mellan augusti och november 2016 besökte 34 000 personer från Sverige ett av världens största högerextrema diskussionsforum. I rapporten Det digitala kalifatet – en studie av Islamiska statens propaganda redovisar FOI nya analyser. Det är välkänt att islamiska staten har en omfattande medial verksamhet. Rapporten visar att IS-aktivism på internet har utvecklats till något av en subkultur där deltagandet i konsumtion och spridning av propagandamaterial är ett sätt att odla och stärka gruppansammanhållning. Det finns särskild propaganda riktad till kvinnor och till ungdomar, s.k. jihad cool. Analyserna visar också hur IS använder historiska och religiösa referen-

ser i syfte att väcka känslor, forma uppfattningar, polarisera åsikter och inspirera till våld (dnr Ku2017/01317/D).

Lokala insatser för individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser

Regeringen gav i mars 2015 den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism i uppdrag att stötta relevanta aktörer i att utveckla arbetet med de individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser och de individer som återvänder och som misstänks ha deltagit i väpnade strider i andra länder (dir. 2015:27). I syfte att utveckla arbetet har den nationella samordnaren initierat en kunskapsöversikt över studier som har undersökt individers utträden ur olika slutna miljöer (dnr Ku2016/01651/D). Kunskapsöversikten visar bl.a. att de som lämnat högerextrema miljöer upplever större svårigheter att bygga upp ett nytt liv utanför gruppen än de som lämnat vänsterextrema miljöer. Allra svårast är det för dem som lämnar våldsbejakande islamistiska miljöer. Utträdesprocessen realiserar ofta av sociala och praktiska faktorer. Interventioner som syftar till att stödja individers utträden bör därför fokusera på dessa faktorer. Kunskapsöversikten innehåller 12 riktlinjer för utformandet av interventioner som syftar till att få individer att lämna våldsbejakande extremism.

Stöd till verksamheter som stöder individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser

MUCF har sedan 2012 uppdraget att fördela stöd till verksamheter som stödjer individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser enligt förordningen (2011:1508) om statsbidrag för verksamhet som värnar demokratin. Av de 27 projekt som har fått stöd under 2016 arbetar 14 med insatser för att utveckla verksamhet till individer som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser.

Insatser för att motverka inträde och underlätta utträde ur extremism på de särskilda ungdomshemmen

Statens institutionsstyrelse (SiS) har på uppdrag av regeringen kartlagt metoder och arbetssätt som kan användas i arbetet för att förebygga våldsbejakande extremism inom myndighetens särskilda ungdomshem (dnr Ku2016/01401/D). SiS har fått i uppdrag att fortsätta utveckla det förebyggande arbetet inom de särskilda ungdomshemmen (dnr Ku2016/02296/D). I uppdraget ingår att utbilda personalen om våldsbejakande extremism, prova ett screeninginstrument för att identifiera ungdomar med våldsbejakande extremistisk problematik och förstärka arbetet med demokrati och mänskliga rättigheter inom ramen för SiS skolverksamhet. Myndigheten kommer att ta fram en handlingsplan för det fortsatta arbetet. Uppdraget delredovisades den 15 maj (dnr Ku2017/01319/D). Av delredovisningen framgår att SiS samverkat med Kriminalvården som utvecklat stöd för anlitande av trossföreträdare. SiS har utifrån detta börjat kartlägga om tillgång till och behov av kontakt med trossamfund inom de särskilda ungdomshemmen. SiS planerar även ta fram en webbutbildning med handledningsmaterial. När det gäller demokratiarbetet inom skolverksamheten kommer SiS testa Statens medieråds digitala utbildningsmaterial om medie- och informationskunnighet (MIK för mig) för senare eventuell spridning.

Utveckling av arbetet inom Kriminalvården

Kriminalvården har på uppdrag av regeringen kartlagt metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism hos klienter i häkte, anstalt eller frivård samt i arbetet med de klienter som redan är anslutna, eller på annat sätt har koppling, till våldsbejakande extremistiska grupper (dnr Ju2016/04230/KRIM). Kartläggningen visar att Kriminalvården har goda förutsättningar att arbeta effektivt mot våldsbejakande extremism hos myndighetens klienter. Myndigheten arbetar redan i dag med flera av de metoder och arbetssätt som identifierats som betydelsefulla. Kriminalvården har från och med 2016 uppdraget att utveckla och långsiktigt förankra arbetet mot våldsbejakande extremism inom

myndigheten (dnr Ju2016/06988/KRIM). Av Kriminalvårdens delredovisning av detta uppdrag framgår att myndigheten har vidtagit flera åtgärder för att arbeta vidare med de utvecklingsbehov som konstaterades i samband med den genomförda kartläggningen. Bland annat har utbildnings- och informationsinsatserna för personal samt processen för anlitan av trosföreträdare utvecklats. Vidare planeras ett behandlingsprogram som tidigare har erbjudits klienter som vill lämna organiserad brottslighet att kunna användas även i arbetet mot våldsbejakande extremism.

Internationellt kunskaps- och erfarenhetsutbyte med syfte att förbättra det förebyggande arbetet i Sverige

Sverige har aktivt deltagit i det internationella kunskaps- och erfarenhetsutbytet i syfte att utveckla samtliga delar av det förebyggande arbetet i Sverige. Samarbete inom Nordiska ministerrådet, Radicalisation Awareness Network (under Europeiska kommissionen) och Policy Planners' Network on Countering Polarisation and Radicalisation (PPN) har lett till konkret utveckling av manualer, utbildningsmaterial och nätverk som ytterligare utvecklar det förebyggande arbetet i Sverige.

8.8.3 Analys och slutsatser

Även om det är förhållandevis få individer som är aktiva i de våldsbejakande extremistmiljöerna är det viktigt att komma ihåg att enstaka individer kan åstadkomma stor skada. För att skapa en bättre bild av omfattningen, men även av bakomliggande orsaker till att människor väljer att ansluta sig till dessa miljöer behöver fler analyser och kartläggningar genomföras. Genom Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) kartläggningar finns mer kunskap om innehållet i de våldsbejakande extremistiska miljöernas budskap via internet och sociala medier och deras bidrag till en rasistiskt präglad debatt. Uppdraget till FOI försätter t.o.m. 2019 och kommande kartläggningar ska möjliggöra bättre jämförelser över tid.

Regeringens insatser mot våldsbejakande extremism har gett resultat på lokal nivå. Enligt

den nationella samordnarens lägesbild för 2017 har 44 procent av kommunerna en antagen handlingsplan. Detta kan jämföras med föregående år då 7 procent av kommunerna hade en färdig handlingsplan. På nationell nivå är fler myndigheter än någonsin involverade i det förebyggande arbetet. För de lokala aktörer som vill utveckla sitt arbete finns stöd att få från de ansvariga myndigheterna i form av vägledning och utbildningsmaterial. Den nationella samordnaren kan också ge stöd och vägledning. Regeringsuppdragen till Socialstyrelsen, Kriminalvården, och Statens institutionsstyrelse har lett till att personal har fått ökad kunskap och utbildning i frågor om extremism och radikalisering. Genom förstärkt statsbidrag har det civila samhällets riktade insatser mot våldsbejakande extremism ökat.

Regeringens insatser har bidragit till metodutveckling och till att olika personalgrupper och verksamheter som kommer i kontakt med dessa frågor har fått vägledning. Mer insatser behöver utvecklas kontinuerligt. Myndigheter behöver utveckla ett långsiktigt förebyggande arbete och fortsatt samverka om olika insatser.

8.9 Resultatredovisning för arbetet med att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

I detta avsnitt redovisas resultatet av de åtgärder som regeringen har vidtagit i syfte att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat med inriktning på att förebygga förtroendevaldas, journalisters och konstnärers utsatthet för hot och hat.

8.9.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetet för att värna det demokratiska samtalet mot hot och hat bedöms utifrån:

- omfattning och konsekvenser av hot, våld och trakasserier mot centrala aktörer i det demokratiska samtalet som t.ex. förtroendevalda, journalister och konstnärer, och
- insatser för att värna det demokratiska samtalet med inriktning på att förebygga

förtroendevaldas, journalisters och konstnärers utsatthet för hot och hat.

fåtal av de utsatta museerna som anser att verksamheten har påverkats.

8.9.2 Resultat

Stärkt arbete för att förebygga utsatthet hos förtroendevalda, journalister och konstnärer

Regeringen beslutade den 13 juli 2017 om handlingsplanen Till det fria ordets försvar – åtgärder mot utsatthet för hot och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer (Ku2017/01675/D). Regeringen presenterar i handlingsplanen ett antal nya åtgärder för att förbättra tillgången till stöd, samt öka medvetenheten och kunskapen om hot och hat mot det demokratiska samtalets deltagare.

Breddad och fördjupad kunskap om konstnärers och kulturinstitutioners utsatthet

I Konstnärsnämndens rapport Konstnärers arbetsmiljö (2017) beskrivs utsattheten bland konstnärer inom samtliga konstarter. Av rapporten framgår att nästan var tionde konstnär har utsatts för sexuella trakasserier, hot eller fysiskt våld under det senaste året. Fler kvinnor än män har utsatts för sexuella trakasserier, medan hot drabbar både kvinnor och män. Konstnärsnämnden har av regeringen getts ett särskilt uppdrag i myndighetens regleringsbrev för 2017 att utveckla former för att ge stöd till utsatta konstnärer. Som en del av uppdraget har myndigheten arbetat fram en grundstruktur för en guide för konstnärer när det gäller hot, hat, våld, trakasserier och diskriminering.

I rapporten Vårdar eller väktare? (2016:4) från Myndigheten för kulturanalys undersöktes uppdragsgivarnas roll vad gäller hot och våld mot författare och bildkonstnärer. Studien visar att uppdragsgivare ofta uppfattar ansvarsfrågan som oklar på grund av att frilanskontrakt och tillfälliga uppdrag gör det svårt att veta vem som ska tillhandahålla arbetsmiljöåtgärder för författare och bildkonstnärer. Myndigheten för kulturanalys har även kartlagt skadegörelse, våld och hot mot museer i rapporten Utsatta museer? (2017:1). Kartläggningen visar att personal vid var tredje museum har utsatts för skadegörelse, våld eller hot under 2015. Det är dock endast ett

Ytterligare stöd till förtroendevalda

Många kommuner och landsting arbetar inte tillräckligt systematiskt för att förebygga och hantera hot och hat mot förtroendevalda. Brister i det förebyggande arbetet framgår t.ex. i resultatet från Politikernas trygghetsundersökning 2015 (Ju2014/05282/D) som redovisades i prop. 2016/17:01. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tilldelades därför i juni 2016 och i maj 2017 (Ku2017/01408/D) medel för att stärka kommuner och landsting i att förebygga och hantera hot och hat mot förtroendevalda. I april 2017 inkom SKL med en delrapport som visar att SKL erbjuder kommuner och landsting olika typer av stödjande insatser som ett led i ett mer systematiskt arbete på lokal nivå. SKL har hittills bl.a. tagit fram ett grundmaterial, genomfört workshops och seminarier. SKL har även bjudit in till ett utvecklingsarbete som åtta kommuner har deltagit i. Enligt SKL vittnar allt fler förtroendevalda om ett hårdnat klimat och många uttrycker oro inför valet 2018. I vissa kommuner där det politiska klimatet är hårt, väljer förtroendevalda att avstå från att yttra sig och avstår från att fatta beslut på grund av att högerextrema grupper finns i kommunfullmäktige. Projektet ska slutredovisas senast den 1 april 2018.

8.9.3 Analys och slutsatser

Hot och hat mot förtroendevalda, journalister, konstnärer och andra opinionsbildare är ett hot mot det demokratiska samtalet och i förlängningen ett hot mot demokratin. Med handlingsplanen stärker regeringen arbetet med att förebygga utsatthet för hot och hat hos aktörer som är centrala i det demokratiska samtalet. Kunskap är centralt för ett effektivt förebyggande arbete. Under 2016 och 2017 har framförallt kunskapen om utsattheten hos konstnärer och kulturinstitutioner breddats och fördjupats. Regeringen ser positivt på att SKL utvecklar stödet till kommuner och landsting genom insatser som utförs i nära samarbete med kommuner och landsting och som kan anpassas

med hänsyn till lokala förutsättningar. Det är viktigt att kunskap och stöd för att förebygga och hantera hot och hat fortsätter att utvecklas. Med handlingsplanen och dess åtgärder har regeringen inlett ett mer samlat arbete på området.

8.10 Politikens inriktning

Demokratin i Sverige utvecklas åt två håll. Samtidigt som intresset för politik och deltagandet i allmänna val ökar finns tecken på vidgade demokratiska klyftor där delar av befolkningen varken deltar eller känner sig delaktiga. De största utmaningarna för demokratin handlar i dag om klyftor och ojämlika möjligheter.

Inför valen 2018 och 2019 är det av största vikt att valdeltagandet blir högt och jämlikt fördelat mellan alla oberoende av kön, bostadsort samt ekonomiska och sociala förutsättningar. Åtgärder för ett högt och jämlikt valdeltagande och åtgärder för att öka delaktigheten mellan valen behövs.

Det är likaledes angeläget att värna demokratin mot antidemokratiska krafter. Regeringen genomför kraftfulla insatser för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Det finns också tydliga tecken på att samtalstonen i det offentliga samtalet hårdnar. Regeringen föreslår därför åtgärder för att motverka hot och hat mot det demokratiska samtalet, som i sin förlängning kan utgöra ett hot mot det fria ordet.

En stor utmaning är den ökande polariseringen mellan olika grupper. Polariseringen har sin grund i segregation och klyftor i samhället som gör att kontakt och kommunikation mellan grupper i befolkningen minskar. För att motverka polarisering och skapa förutsättningar för ett öppet, solidariskt och sammanhållet Sverige är det av största vikt med en aktiv demokrati-politik som omfattar alla. Regeringen kommer därför fortsätta utveckla arbetet med att stärka möjligheterna att delta i och påverka politiska beslutsprocesser mellan valen. Att stärka demokratin och stödja det civila samhället är även en målsättning för regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation.

Ett högt och mer jämlikt valdeltagande

Den representativa demokratin förverkligas genom de allmänna valen. Att rösta i allmänna val är den deltagandeform som omfattar flest människor och är det viktigaste medlet för ansvarsutkrävande. Valdeltagandet är också betydelsefullt för det demokratiska systemets legitimitet och den politiska jämlikheten. Regeringen avser att fortsätta verka för ett högt och mer jämlikt valdeltagande och genomför en rad valdeltagarinsatser i syfte att främja valdeltagandet i de allmänna valen 2018.

Valåret 2018

Under 2018 kommer val till riksdagen, landstings- och kommunsfullmäktige äga rum den 9 september. Val till Europaparlamentet infaller i juni 2019. Det är endast nio månader mellan de båda valtillfällena. Valmyndighetens arbete under 2018 inriktas således på genomförande av de allmänna valen 2018 och förberedelser av Europaparlamentsvalet 2019.

Insatser för ökat valdeltagande

I de senaste tre nationella allmänna valen och i de senaste två svenska Europaparlamentsvalen ökade det totala valdeltagandet. Samtidigt finns det fortfarande stora skillnader i valdeltagande mellan olika befolkningsgrupper och valdistrikt. I det valdistrikt som hade lägst valdeltagande i riksdagsvalet 2014 röstade endast 48 procent medan 95 procent av de röstberättigade röstade i det valdistrikt som hade högst valdeltagande. Det finns ett visst samband mellan distriktens valdeltagande och hur de är befolkningsmässigt sammansatta. Valdistrikt med lågt valdeltagande kännetecknas av låga medelinkomster, låg utbildningsnivå och en hög andel utrikes födda bland de röstberättigade. Mot den bakgrunden avser regeringen att under 2018 genomföra valdeltagandeinsatser inför de allmänna valen 2018 med särskilt fokus på socioekonomiskt svaga områden och befolkningsgrupper som röstar i mindre utsträckning.

Regeringen har under 2017 gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att genomföra förberedelser av skolval 2018 och 2019 (Ku2017/01611/D) och avser att under 2018 avsätta medel till MUCF att genomföra skolval i samband med de allmänna valen 2018. Skolval ger elever en konkret upplevelse av röstningsförfarandet samt är ett tillfälle för skolorna att behandla frågor om det demo-

kratiska systemet och demokratins principer. Skolval kan påverka ungas benägenhet att rösta i framtiden. Utvärderingar av skolval är positiva. Genomförandet av skolval 2018 ska bygga vidare på tidigare erfarenhet och därtill ska särskild vikt läggas vid att tillgängliggöra skolval för skolor i socioekonomiskt svaga områden.

Regeringen kommer under 2018 avsätta medel till MUCF för att fördela medel till organisationer inom det civila samhället och till kommuner som genomför verksamhet i syfte att öka valdeltagandet. Verksamheten ska i första hand inriktas på unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning och genomföras i områden med lågt valdeltagande i syfte att nå ett mer jämlikt valdeltagande.

Regeringen avser även att ge MUCF uppdrag att uppdatera, komplettera och sprida stödmaterial Prata politik! Ett metodmaterial om demokratiska samtal i skolan, som togs fram på uppdrag av regeringen i samband med skolval 2014. Stödmaterialen syftar till att underlätta för skolor att öppna upp för diskussioner med politiska partier och ge konkret stöd till lärare på skolor som bjuder in politiska partier. Stödmaterialen kan bidra till att fler skolor väljer att arrangera skolval.

Regeringen avser också att ge Nämnden för statens stöd till trossamfund ett uppdrag att stimulera trossamfundens arbete med informationsinsatser inför de allmänna valen 2018. Uppdraget innebär att informera om rösträttens betydelse och det praktiska genomförandet av röstningsförfarandet. Det syftar till att öka valdeltagandet i grupper av röstberättigade med lågt valdeltagande i tidigare val.

Regeringen avser också att fördela medel till riksdagspartierna för särskilda informationsinsatser i samband med de allmänna valen 2018. Med medlen ges partierna ökade möjligheter att nå ut till väljarna och då särskilt till grupper såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning där valdeltagandet traditionellt sett är lägre.

Regeringen avser även att ge Myndigheten för tillgängliga medier i uppdrag att fortsätta driva webbplatsen "Alla väljare" – www.allaväljare.se, med lättläst nyhetsinformation i samband med de allmänna valen 2018. Syftet är att öka möjligheten för personer med lässvårigheter att tillgodogöra sig information och ta del av den politiska debatten under valåret 2018. Webbplatsen riktar sig särskilt till befolkningsgrupper

med i tidigare allmänna val lägre valdeltagande än övriga röstberättigade, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning.

Regeringen avser vidare att ge Statistiska centralbyrån i uppdrag att genomföra en studie av valdeltagandets utveckling bland olika grupper av den röstberättigade befolkningen i de allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019. Studien utgör ett centralt och grundläggande kunskapsunderlag inför regeringens framtida insatser för ett högt och mer jämlikt valdeltagande.

Värna demokratin mot våldsbejakande extremism

Våldsbejakande extremism är en av vår tids största utmaningar. Att utveckla det förebyggande arbetet har fortsatt mycket hög prioritet. Enligt regeringens nationella säkerhetsstrategi måste hela samhället arbeta mot terrorismens grundorsaker, motverka dess driv- och dragningskrafter och fånga upp individer i riskzonen för att minska basen för rekrytering till terrorism. För att detta ska lyckas krävs förstärkta statliga insatser och att arbetet blir mer operativt.

Regeringen avser att inrätta ett nationellt centrum för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet (Brå). Centret ska ge stöd och rådgivning till lokala aktörer genom nationella insatsteam. Centret ska även vara ett kunskapsnav i frågor om våldsbejakande extremism och i utvecklingen av förebyggande insatser. I nära samarbete med relevanta myndigheter ska centret bidra till att förstärka nationella insatser och skapa en högre grad av effektivitet och samordning i de förebyggande insatserna mot våldsbejakande extremism.

Riksdagen har givit två tillkännagivanden till regeringen angående åtgärder för att hantera avhoppare som fortfarande förespråkar våldsbejakande ideologier (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, punkt 9, och bet.2016/17:KU23, rskr. 2016/15:294, punkt 8). Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Följande åtgärder har regeringen vidtagit på området.

Genom uppdragen till Kriminalvården och Statens institutionsstyrelse finns det i dag verktyg och riktlinjer för att arbeta med individer som vill lämna våldsbejakande extremism. Det

behövs dock andra insatser och här har det t.ex. saknats vägledning för socialtjänstens arbete. Socialstyrelsen har därför fått ett nytt uppdrag. Myndigheten ska ta fram en nationell vägledning för socialtjänstens arbete med enskilda individer och familjer som återvänder från strider för våldsbejakande extremistiska grupper i utlandet, men även för individer som är involverade i andra våldsbejakande extremistiska miljöer (dnr Ku2017/01469/D). Syftet med vägledningen är tydliggöra socialtjänstens åtaganden utifrån befintlig lagstiftning, men den ska även klargöra ansvarsfördelningen och samverkan mellan socialtjänsten och de myndigheter som kommer i kontakt med målgrupperna.

Regeringen anser även att det är fortsatt viktigt att öka kunskapen om barns egna erfarenheter av våldsbejakande extremism och terrorism i syfte att stärka barn rättigheter och Barnombudsmannens uppdrag (dnr Ku2016/02294/D) fortgår även under 2018.

De föräldrar som drabbas när ett barn involveras i en våldsbejakande extremistisk rörelse behöver stöd och hjälp. Det finns även behov av att utveckla insatser till de föräldrar och minderåriga barn som återvänder från IS-kontrollerade områden i Syrien och Irak. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Kommuner, polisen och Säkerhetspolisen måste kunna arbeta nära varandra mot våldsbejakande extremism. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska se över de regler om sekretess och informationsutbyte som gäller för bl.a. polisens, socialtjänstens och Transportstyrelsens arbete mot terrorism (dir. 2017:75).

Riksdagen har även tillkännagivit för regeringen att det är viktigt att bemöta våldsförhärjande budskap i digitala miljöer med positiva motbudskap (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, punkt 7). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Följande åtgärder har regeringen vidtagit på området.

Uppdraget till Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) att kartlägga våldsbejakande extremistisk propaganda har ökat kunskapen om propagandans innehåll och hur det appellerar till mottagaren. Med denna ökade kunskap som bas finns det nya möjligheter för olika aktörer att utveckla strategier för att bemöta propagandan. I linje med den nya överenskommelsen om åtgärder mot terrorism (7 juni 2017) som regeringen har slutit med Moderaterna, Center-

partiet, Liberalerna och Kristdemokraterna avser regeringen förstärka FOI:s uppdrag i syfte att göra ytterligare och mer fördjupade analyser och utveckla samverkan med internationella aktörer.

Regeringen anser att befintlig lagstiftning, i synnerhet skollagen och socialtjänstlagen, ger stöd för skolan att arbeta förebyggande mot våldsbejakande extremism. Skolhuvudmän och personal som arbetar med barn och unga måste däremot stärkas i sin uppgift att bemöta och hantera extremism i exempelvis undervisningssituationer.

Riksdagen har givit regeringen tillkänna gällande att skolhuvudmäns ansvar för att motverka radikaliserings bör ses över (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, punkt 4). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Följande åtgärder avser regeringen vidta på området.

Statens skolverk ska inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen genomföra kompetensutvecklingsinsatser för lärare i syfte att öka kunskapen om hur de kan hantera extremism och rasism och vilket ansvar skolan har för elever i riskzonen för, eller som redan är involverade i, våldsbejakande extremism.

Statsbidragen till det civila samhällets organisationer är viktiga för en levande demokrati. Det finns dock föreningar och organisationer som utnyttjar dessa medel för att polarisera åsikter och sprida antidemokratiska budskap. Riksdagen har givit två tillkännagivanden till regeringen om vikten av att bidrag från det allmänna inte ges till verksamheter som stödjer radikaliserings, våldsbejakande extremism eller terrorism (bet. 2015/16:KU4, rskr. 2015/16:137, punkt 5 och bet. 2016/17:KU:23, rskr. 2016/15:294, punkt 5). Tillkännagivandena är inte slutbehandlade.

Följande åtgärder har regeringen vidtagit på området.

Regeringen har givit Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att ta fram en vägledning för kommuners samverkan med det civila samhällets organisationer i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Vägledningen kommer att redovisas under hösten 2017.

En pågående utredning ser över demokrati-villkor i statens stöd till trossamfunden (dir. 2017:63). Regeringen har även tillsatt en särskild utredare som ska se över och analysera vissa frågor som rör Allmänna arvsfondens verksamhet (dir. 2017:68). Översynen ska säkerställa

att Allmänna arvsfondens medel används för den verksamhet som de är avsedda för. Regeringen kommer därutöver att tillsätta en utredning i syfte att se över på vilket sätt ett förtydligt demokratikriterium kan införas för statlig bidragsgivning. Utredningarnas slutsatser ska även komma bidragsverksamhet på den kommunala nivån till gagn.

Åtgärderna som regeringen vidtar förstärker arbetet mot våldsbejakande extremism. De ligger också i linje med den nya överenskommelsen om åtgärder mot terrorism.

Värna det demokratiska samtalet mot hot och hat

För att trygga demokratin är det avgörande att samhället skapar förutsättningar för en öppen och inkluderande samhällsdebatt med det fria ordet i centrum. Dessvärre har förutsättningarna för ett demokratiskt samtal försämrats i och med ett hårdare samtals- och debattklimat. För aktörer i det fria ordets tjänst kan hot och hat leda till anpassning och självzensur. För att motverka detta behövs ett mer systematiserat arbete mot hot och hat. Därför beslutade regeringen den 13 juli 2017 om handlingsplanen *Till det fria ordets försvar – åtgärder mot utsatthet för hot och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer* (Ku2017/01675/D). Handlingsplanens åtgärder avser fördjupad kunskap om hot och hat, ett grundläggande stöd för alla som utsätts, stärkt stöd till förtroendevalda, journalister respektive konstnärer, samt ett internationellt samarbete för skydd av journalister och konstnärer. Regeringen har bl.a. gett Brottsoffermyndigheten i uppdrag att ta fram ett material som ska kunna användas för att stödja utsatta personer (Ku2017/01674/D). Även Linnéuniversitetet har fått i uppdrag att utveckla insatser som förebygger och hanterar hot och hat inom ramen för universitetets fortbildning för journalister (Ku2017/01562/D). Regeringen tillför i denna proposition medel för att ytterligare stärka handlingsplanens förebyggande insatser.

Alla som deltar i det offentliga samtalet ska ha tillgång till ett grundläggande stöd när de utsätts för hot och hat. Regeringen stärker möjligheterna för icke-statliga aktörer att söka stöd för att förebygga hot och hat mot det demokratiska samtalet genom att utveckla t.ex. guider, hand-

lingsprogram, utbildningar och erfarenhetsutbyten.

Kunskap om konsekvenserna av hot och hat är viktig. Regeringen avser att kartlägga förtroendevaldas utsatthet för hot, våld och trakasserier under valåret 2018. Regeringen avser vidare att under valåret 2018 stärka insatserna mot förtroendevalda genom att utveckla det stöd som erbjuds förtroendevalda som utsätts eller riskerar att utsättas för hot och hat.

Utöver denna förstärkning av insatser inom ramen för den beslutade handlingsplanen avser regeringen att se över och tillsätta en särskild stödordning för säkerhetskänsliga åtgärder (se vidare nedan under avsnitt 8.14).

Ett stärkt och effektivt arbete för att förebygga och hantera hot och hat kan minska utsattheten och motverka normaliseringen av hot och hat.

Förstärkt insyn i finansiering av partier

Den parlamentariskt sammansatta Kommittén om insyn i finansiering av partier (Ju 2014:15) föreslår i betänkandet *Ökad insyn i partiets finansiering – ett utbyggt regelverk* (SOU 2016:74) ett utbyggt och förstärkt regelverk om insyn i partifinansiering som bl.a. innebär att det nuvarande kravet på att redovisa intäkter till Kammarkollegiet ska utökas till att även gälla för partier på regional och lokal nivå och för sidoorganisationer till partier. Det föreslås också att det ska införas ett förbud mot att ta emot anonyma bidrag som överstiger ett visst gränsvärde. Kommittén har även föreslagit att Kammarkollegiet för detta ändamål får ytterligare resurser. Regeringen föreslår därför att myndigheten får ytterligare resurser och kommer att återkomma med förslag på ändrade regler som bygger på förslagen i betänkandet.

8.11 Resultatredovisning för Justitiekanslern och Datainspektionen

8.11.1 Mål för Justitiekanslern och Datainspektionen

Justitiekanslern har som mål att vaka över tryck- och yttrandefriheten samt värna integriteten och

rättssäkerheten i den offentliga verksamheten. Myndigheten ska med hög kvalitet och effektivitet bevaka statens rätt. Justitiekanslern ska medverka till att rättstillämpningen är effektiv och av hög kvalitet.

Datainspektionen har som mål att upptäcka och förebygga hot mot den personliga integriteten. Verksamheten ska främst inriktas på områden som bedöms vara särskilt känsliga ur ett integritetsperspektiv, nya företeelser och användningsområden av teknik samt områden där risken för missbruk eller felaktig användning bedöms vara särskilt stor.

En samlad resultatbedömning görs för Justitiekanslern respektive Datainspektionen utifrån hur väl de har fullgjort de uppgifter som åligger dem.

8.11.2 Resultat

Justitiekanslerns verksamhet

Antalet inkomna ärenden till Justitiekanslern uppgick 2016 till drygt 7 900, vilket motsvarar en ökning med drygt 100 ärenden jämfört med föregående år. Ökningen bestod främst av skadeståndsanspråk med hänvisning till skadeståndslagen och europarätten samt rättshjälpsärenden. Antalet inkomna ärenden under året översteg antalet avgjorda ärenden med omkring 700. Ökningen av antalet ärenden förklaras av ett stort antal ärenden som inkom i oktober med anspråk på ersättning för ID-kontroller vid resor från Danmark till Sverige. Trots ökningen av antalet ärenden uppnåddes i allt väsentligt de mål för handläggningstider som myndigheten har satt upp.

Under 2016 har myndigheten fortsatt att utveckla sina arbetsrutiner för att skapa ett bättre arbetsklimat samt för att ytterligare effektivisera och kvalitetssäkra verksamheten.

Under 2016 handlade myndigheten ca 1100 tillsynsärenden. Antalet inkomna tillsynsärenden minskade med ca 11 procent jämfört med 2015.

Justitiekanslern har under 2016 genomfört fyra inspektioner. Dessa skedde vid Växjö tingsrätt, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Västmanlands tingsrätt och Kronofogdens kontor i Skövde. Det allmänna intrycket från inspektionerna var att de inspekterade verksamheterna fungerade väl eller mycket väl. Den kritik som Justitiekanslern uttalade mot två av dessa

myndigheter rörde främst inaktivitet i handläggningen. I inspektionsprotollen belystes olika tänkbara förbättringsområden.

Arbetet med att värna tryck- och yttrandefriheten har främst skett genom att pröva inkomna anmälningar om brott mot tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Antalet inkomna ärenden på det tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området har under 2016 minskat med drygt 20 procent jämfört med 2015. I likhet med tidigare år har en stor del av de inkomna anmälningarna avsett publiceringar som inte har omfattats av grundlagsskydd. Det gäller ofta uttalanden på hemsidor och bloggar där webbplatsen inte omfattats av den s.k. databasregeln i 1 kap. 9 § YGL. Ärendena ska då hanteras av allmän åklagare och inte av Justitiekanslern.

Under 2016 inkom ca 3 400 skadeståndsärenden till Justitiekanslern, vilket är en ökning med drygt 8 procent jämfört med 2015. Totalt avsåg ca två tredjedelar ersättningsanspråk enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder. Myndigheten avgjorde ca 1 900 sådana ärenden under 2016. Ersättning beviljades i ca 90 procent av fallen.

Antalet inkomna ärenden om rättshjälp ökade något under 2016 och uppgick till drygt 2 700 ärenden. Justitiekanslern har under året överklagat beslut i 45 rättshjälpsärenden.

Förstärkning av den extraordinära tillsynen

Genom budgetpropositionen för 2017 tilldelades Justitiekanslern en ramhöjning motsvarande 7 miljoner kronor. Syftet var att förstärka den extraordinära tillsynen bl.a. över Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Kriminalvården. Justitiekanslern har påbörjat ett arbete med att ta fram former för hur arbetet med den förstärkta tillsynen ska bedrivas inom den egna myndigheten. Frågan har även behandlats genom kontakter med de berörda myndigheterna.

Datainspektionens verksamhet

Datainspektionen har genom tillsyn över behandlingen av personuppgifter samt genom tillsyn och tillståndsgivning inom kreditupplysnings- och inkassoverksamhet, bidragit till att säkra individens rätt till integritet.

Tillsyn över behandlingen av personuppgifter

Under 2016 har Datainspektionen inriktat verksamheten mot områden som bedömts vara särskilt känsliga ur ett integritetsperspektiv, nya företeelser och användningsområden av teknik samt områden där risken för missbruk eller felaktig användning bedömts vara särskilt stor.

Datainspektionen har också bedrivit ett omfattande arbete med att förbereda myndigheten för de nya uppgifter som följer av EU:s dataskyddsförordning som träder i kraft i maj 2018. Flera myndighetsövergripande projekt har också bedrivits för att effektivisera myndighetens verksamhet. Projekten, som på sikt kommer att leda till förbättrad effektivitet, har under 2016 tagit en del resurser från myndighetens tillsynsaktiviteter.

Antalet inledda tillsynsärenden uppgick till 64 stycken vilket är en ökning jämfört med 2015. Antalet avslutade ärenden uppgick till 65 stycken vilket är en minskning jämfört med föregående år. Ärendebalansen ligger på en fortsatt låg nivå och den genomsnittliga handläggningstiden för ett tillsynsärende har minskat.

Datainspektionen har genomfört tillsyn bl.a. över behandlingen av personuppgifter i Kustbevakningens och Tullverkets brottsbekämpande verksamheter samt inlett tillsyn över motsvarande behandling vid Säkerhetspolisen och Skatteverket. Inspektionen har även granskat hur telebolag hanterar kunders personuppgifter, hur fackförbund behandlar känsliga personuppgifter om medlemmar samt om företag och organisationer vidtagit tillräckliga säkerhetsåtgärder för att skydda personuppgifter.

Informations- och utbildningsinsatser

Antalet prenumeranter på myndighetens tidning och pressmeddelanden har ökat. Press, radio och TV har fortsatt visat ett stort intresse för Datainspektionens områden vilket har bidragit till att sprida medvetenheten om integritetsfrågor.

Det totala antalet frågor och klagomål som besvarats av myndighetens upplysningstjänst har ökat från ca 11 600 under 2015 till ca 12 000 under 2016. Ökningen gäller antalet mejlfrågor medan besvarade telefonfrågor har minskat. Ökningen kan bl.a. förklaras av att efterfrågan på Datainspektionens vägledning har ökat med anledning av den kommande dataskyddsförordningen. Det minskade antalet besvarade telefonfrågor kan förklaras av att de som söker

vägledning har fler och mer komplicerade frågor. Varje samtal tar därmed längre tid.

Datainspektionen bedriver både utbildningar i egen regi och håller föreläsningar på uppdrag. Under 2016 har myndigheten arrangerat 16 utbildningsdagar och 46 föreläsningar. Uppdragsgivarna har varit både privata och offentliga aktörer och det mest efterfrågade ämnet har varit dataskyddsförordningen.

Utbildningarna har utvärderats och ca 85 procent har svarat att kursen motsvarat deras förväntningar.

Utredningar, remisser och samverkan

Jämfört med 2015 har myndigheten deltagit i fler statliga utredningar men hanterat färre remisser. Den sammanlagda tiden som myndigheten lagt på kommitté- och remissarbete har ökat och liksom tidigare år tagit betydande resurser i anspråk.

Datainspektionen har bedrivit en aktiv samverkan med andra myndigheter och organisationer. Syftet med samverkan har varit att åstadkomma samsyn i integritetsfrågor, att utbyta information om handläggning av ärenden och klargöra gränser mellan myndigheternas tillsynsansvar. Under året har samverkan skett med bl.a. Post- och telestyrelsen, Polismyndigheten, Konsumentverket, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Inspektionen för vård och omsorg, Centrala etikprövningsnämnden, Vetenskapsrådet, Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden samt med tillverkare och tillhandahållare av kameraövervakningsutrustning.

Datainspektionen bedriver också en aktiv internationell samverkan. Myndigheten deltar i 13 olika arbetsgrupper på EU- eller internationell nivå och den internationella verksamheten tar betydande resurser i anspråk.

Deltagandet i EU:s tillsyn över och utveckling av dataskyddsdirektivet har fortsatt vara en viktig del av det internationella arbetet. Vidare har myndigheten bl.a. deltagit i arbetet inom Eurodac, i Schengens informationssystem, i Europol och i Joint Supervisory Body of Europol samt i JSA Customs. Härutöver har Datainspektionen tagit emot besök från flera internationella organisationer och myndigheter.

Tillsyn och tillståndsgivning inom kreditupplysnings- och inkassoverksamhet

Datainspektionen har under 2016 fokuserat på att genomföra krav på stark autentisering vid åtkomst till personuppgifter i kreditupplysningsregister som tillhandahålls via webbplatser. Vidare har myndigheten prioriterat klagomål från allmänheten som pekat på brister i kreditupplysningsföretagens verksamhet i det enskilda fallet.

Under året har fyra tillsynsärenden enligt kreditupplysningslagen inletts, vilket är en minskning i förhållande till 2015 då 12 ärenden inleddes. Under året avslutades 11 ärenden vilket är en ökning i förhållande till 2015 då sex ärenden avslutades.

Datainspektionens tillsyn enligt inkassolagen har inriktats mot tillståndshavare med omfattande verksamhet samt mot verksamheter där myndigheten genom klagomål från allmänheten har fått indikationer på att det finns allvarliga brister som kan komma att drabba många.

Antalet påbörjade tillsynsärenden har ökat från 21 stycken 2015 till 33 stycken 2016. Därtill har antalet avslutade tillsynsärenden ökat från 18 stycken 2015 till 40 stycken 2016. Flera av tillsynsärendena har rört indrivning av påstått tvivelaktiga fordringar.

Tillsyn enligt kameraövervakningslagen

Datainspektionen har ansvar för att utöva tillsyn enligt kameraövervakningslagen (2013:460).

Med syfte att skapa en så effektiv tillsyn som möjligt har all tillsynsverksamhet avseende kameraövervakning nu samlats på en enhet som även fått i uppgift att arbeta med metodutveckling.

Datainspektionen har under 2016 inlett 16 tillsynsärenden enligt kameraövervakningslagen, vilket är en minskning jämfört med 2015 då 21 ärenden inleddes. Vidare har Datainspektionen mottagit och granskat 981 beslut från länsstyrelserna i tillståndsärenden, en ökning med 35 procent jämfört med år 2015.

Under 2016 har Datainspektionen också överklagat 60 av länsstyrelsernas beslut i ärenden om tillstånd till kameraövervakning.

8.11.3 Analys och slutsatser

Justitiekanslern

Regeringen bedömer att Justitiekanslern har uppfyllt de mål som regeringen har satt upp för verksamheten. Myndighetens hantering av ärenden visar att det finns en väl fungerande organisation och arbetsformer med beredskap för att kunna hantera en ökning av ärendeflödet med bibehållen kvalitet och effektivitet i handläggningen.

Datainspektionen

Regeringen bedömer att Datainspektionen har uppfyllt de mål som regeringen har satt upp för verksamheten. Med utgångspunkt i ett omfattande uppdrag och ett föränderligt och växande arbetsfält har Datainspektionen gjort väl avvägda prioriteringar i sin verksamhet under året.

8.12 Mål för mänskliga rättigheter

Målet för politiken för mänskliga rättigheter är att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (prop. 2015/16:1, utg.omr. 1, bet. 2015/16:KU1, rskr. 2015/16:62).

8.13 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av de övergripande och strukturella åtgärder som bidragit till målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Målet berör många politikområden. Barnrättspolitik redovisas t.ex. under utgiftsområde 9 avsnitt 7, regeringens politik mot diskriminering samt jämställdhetspolitiken under utgiftsområde 13 avsnitt 4 respektive avsnitt 5 och funktionshinderspolitiken under utgiftsområde 9 avsnitt 6.

8.13.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna,
- ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet, och
- ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet.

Bedömningsgrunderna utgör strukturen i regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29).

8.13.2 Resultat

En sammanhållen struktur för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna

Regeringen lämnade till riksdagen den 13 oktober 2016 en strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29). Strategin tar sin utgångspunkt i målet för politiken för mänskliga rättigheter om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Det innebär att den svenska rättsordningen ska stå i överensstämmelse med de konventioner som Sverige har anslutit sig till. Konventionsåtagandena ska, i enlighet med principen om fördragskonform tolkning, beaktas vid tillämpningen av svensk rätt inom hela den offentliga verksamheten, såväl inom stat som inom kommuner och landsting.

I enlighet med vad regeringen framfört i strategin redovisas här det arbete som skett utifrån strukturen i strategin. Strategin är också en viktig del i och en central utgångspunkt för arbetet med genomförandet av Agenda 2030 för hållbar utveckling. Mänskliga rättigheter är en av de frågor som ska genomsyra hela agendan. För att tydliggöra detta har regeringen i de beslut som tagits inom ramen för strategin under året lyft fram kopplingen mellan Agenda 2030 och de mänskliga rättigheterna.

Synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan

Utifrån målet om att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter utgör synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan en vägledning i arbetet. Synpunkter och rekommendationer är dock inte juridiskt bindande för konventionsstaten. Nedan redovisas övergripande de huvudsakliga synpunkter och rekommendationer som Sverige har mottagit från internationella granskningsorgan under 2016 och 2017. Flera synpunkter och rekommendationer som Sverige får ställer krav på ett långsiktigt och omfattande arbete. Synpunkter och rekommendationer som har omhändertagits redovisas under respektive efterföljande bedömningsgrund i enlighet med strukturen i strategin för mänskliga rättigheter.

Under 2016 har Sverige mottagit synpunkter och rekommendationer avseende konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR), konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR) och konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW).

För samtliga tre konventioner har Sverige mottagit rekommendationer om att bl.a. stärka konventionernas ställning i den nationella rättsordningen, samt att inrätta en nationell institution för mänskliga rättigheter.

Därutöver har Sverige avseende ICCPR och ICESCR fått rekommendationer om att bl.a.:

- förstärka skyddet mot diskriminering, både gällande lagstiftning och Diskrimineringsombudsmannens mandat,
- säkerställa åtnjutande av rättigheter för flyktingar och asylsökande,
- öka ansträngningarna mot rasism och hatpropaganda samt utveckla en tydlig strategi för att säkerställa tillsynen över hur polis och åklagare hanterar hatbrott,
- öka ansträngningarna för att romer i praktiken ska få del av sina rättigheter,
- säkerställa det samiska folkets åtnjutande av sina rättigheter genom att bl.a. konsultera det samiska folket och se över befintlig lagstiftning, politik och praxis som reglerar verksamheter som kan påverka det samiska folkets rättigheter och intressen, och

- vidta ytterligare åtgärder när det gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättning, bl.a. avseende tillgång till anställning.

Inom ramen för granskningen gällande ICCPR har Sverige också fått rekommendation om att förbättra situationen avseende restriktionsanvändningen i häkten. Samma rekommendation har Sverige tidigare fått inom ramen för granskningen avseende konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CAT). Den åttonde periodiska rapporteringen har under 2017 påbörjats avseende CAT där denna fråga kommer att behandlas (utg.omr. 4 avsnitt 2.4.4).

Inom ramen för granskningen avseende CEDAW har Sverige även fått rekommendationer om att bl.a.:

- överväga att inrätta en statlig jämställdhetsmyndighet,
- förstärka genomförandet av strategin för jämställdhetsintegrering på kommunal och regional nivå och säkerställa att alla berörda statliga myndigheter kontinuerligt ges vägledning och stöd i sina genomförandeinsatser, och
- öka användningen av särskilda tillfälliga åtgärder, inklusive lagstadgad kvotering, inom alla de områden i konventionen där kvinnor är underrepresenterade.

Under 2017 mottog Sverige även rekommendationer från Europarådet avseende europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (språkstadgan). Fyra av fem rekommendationer rör behovet av åtgärder på utbildningsområdet. Bland annat rekommenderas Sverige att säkerställa att utbildningen i minoritetsspråken ger elever möjlighet att uppnå ordentlig läs- och skrivkunnsighet i minoritetsspråken. Den femte rekommendationen gäller inrättandet av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib med samiskt språkcentrum som förlaga (se även avsnitt 9).

Ett starkt rättsligt och institutionellt skydd av de mänskliga rättigheterna

Ett flertal av de rekommendationer och synpunkter som Sverige fått under 2016, men också

tidigare, berör det rättsliga och institutionella skyddet av de mänskliga rättigheterna.

I strategin uttalar regeringen att ett starkt institutionellt skydd måste finnas i form av institutioner som säkerställer att de mänskliga rättigheterna tillgodoses i människors vardag. Regeringen gör därför bedömningen att en nationell institution för mänskliga rättigheter, enligt de s.k. Parisprinciperna, bör inrättas.

Under 2016 fattade regeringen beslut om att inrätta en jämställdhetsmyndighet (utg.omr. 13 avsnitt 5).

I regeringens strategi framhålls att det är grundläggande att svensk lagstiftning är utformad i enlighet med de konventionsåtaganden som gjorts.

Regeringen har fortsatt arbetet med att svara upp mot rekommendationen om att vidta alla nödvändiga åtgärder för att nationell lagstiftning fullt ut ska överensstämma med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen). Barnrättighetsutredningen överlämnade sitt betänkande till regeringen den 11 mars 2016. Med utgångspunkt i Barnrättighetsutredningens betänkande har regeringen beslutat om en lagrådsremiss med förslag till en lag om inkorporering av barnkonventionen. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020 (utg.omr. 9 avsnitt 7).

För att säkerställa det samiska folkets åtnjutande av sina rättigheter har regeringen bl.a. fortsatt arbetet för antagandet av en Nordisk samekonvention. En överenskommelse om en Nordisk samekonvention träffades i januari 2017 mellan företrädare för de svenska, norska och finländska regeringarna och de tre sametingen. Regeringen avvaktar för närvarande sametingens godkännande av Nordisk samekonvention (se vidare under avsnitt 5).

Ett förstärkt skydd mot diskriminering är återkommande i flertalet av de rekommendationer som Sverige fått avseende olika konventionsåtaganden. För att förstärka skyddet mot diskriminering har regeringen överlämnat en proposition (prop. 2016/17:220) till riksdagen med ett förslag om ett utvidgat skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet.

Ändringar i diskrimineringslagen om aktiva åtgärder trädde i kraft den 1 januari 2017. Ändringarna svarar även mot vissa av de rekommendationer som Sverige fått avseende CEDAW (utg.omr. 13 avsnitt 5).

För att förbättra situationen för häktade med restriktioner har flera utredningar tillsatts och presenterats. I betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) lämnas flera konkreta förslag som syftar till att minska användningen av häktning och restriktioner. Betänkandet har remitterats och är under beredning (utg.omr. 4 avsnitt 2.7).

För att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter har ändringar i skollagen genomförts som resulterat i att elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna numera ges en starkt rätt till modersmålsundervisning i sitt nationella minoritetsspråk. Nya kursplaner för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i ämnet modersmål för de nationella minoritetsspråken finska, romani chib, meänkieli och jiddisch trädde i kraft den 1 juli 2016. Regeringen tillsatte 2016 en utredning för förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk (dir. 2016:116). Den särskilde utredaren (U 2016:17) ska bl.a. kartlägga och bedöma om åtgärder behövs – och i så fall vilka – för att öka tillgången till undervisning i nationella minoritetsspråk samt för att öka tillgången till tvåspråkig undervisning på nationella minoritetsspråk (se vidare avsnitt 9 samt utg.omr. 16 avsnitt 9).

Grundläggande rättigheter inom EU

I strategin gör regeringen bedömningen att tillämpningen i Sverige av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna bör utvärderas. Som ett led i detta arbete har regeringen under 2017 gett Uppsala universitet i uppdrag att kartlägga tillämpningen av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Uppdraget syftar till att bidra med kunskap gällande stadgans tillämpning i Sverige och kan på så sätt vara en viktig del i det fortsatta arbetet med att säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter (Ku2017/01391/DISK).

Europeiska kommissionen rapporterar årligen om tillämpningen av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. I juli i år lämnades den sjunde rapporten av vilken det bl.a. framgår att den senaste tidens händelseutveckling i och utanför EU utgör ett allvarligt hot mot de grundläggande rättigheterna. Kommissionen framhåller att den fortsätter att vara vaksam och är fast besluten om att upprätthålla ett starkt skydd för grundläggande rättigheter i EU.

Arbetet för att se till att alla EU:s lagstiftningsförslag och lagstiftningsåtgärder är helt förenliga med stadgan kommer att intensifieras.

Vad gäller förhandlingarna om anslutningen till Europakonvention är Sveriges övergripande målsättning att anslutningen ska komma till stånd så snart som möjligt och att den ska bidra till att stärka såväl enskildas ställning som Europakonventionen och Europadomstolen.

Rådet har antagit en allmän inriktning för ramprogram för åren 2018–2022 för Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter. Byrån ska genomföra sina uppgifter inom de temaområden som anges i ett flerårigt ramprogram som ska antas av rådet på förslag från kommissionen och efter godkännande av Europaparlamentet. Kommissionen lämnade i juli 2016 förslag på nytt ramprogram för åren 2018–2022. Regeringen välkomnade förslaget och ansåg det viktigt att byrån får fortsätta verka inom de temaområden som gäller i dag, inklusive de tvärsektorieella frågorna, för att kunna säkerställa kontinuitet i byråns arbete.

I juni 2016 antog rådet för sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor (EPSCO) för första gången slutsatser om lika möjligheter för hbtq-personer. Sverige arbetade under förhandlingarna aktivt för starkare skrivningar. Rådsslutsatserna är ett svar från rådet på kommissionens åtgärdslista för främjande av hbtq-personers lika möjligheter som presenterades i december 2015. I slutsatserna inbjuder rådet kommissionen att fortsätta arbetet med åtgärderna i åtgärdslistan. Slutsatserna inbjuder också medlemsstaterna att vidta åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet.

Ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet

Regeringen har, i enlighet med flera aktuella rekommendationer och synpunkter, fortsatt arbetet med att säkerställa att berörda aktörer har nödvändig kunskap om Sveriges konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter och vilka krav dessa innebär för den egna verksamheten. Särskilda åtgärder har vidtagits på nationell, regional och lokal nivå.

Under 2016 har regeringen bl.a. lämnat skrivelsen ”Makt, mål och myndighet –

feministisk politik för en jämställd framtid” (skr. 2016/17:10) till riksdagen. I skrivelsen presenterar regeringen inriktningen av jämställdhetspolitiken med en organisation för genomförande, ett system för uppföljning, en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor samt en ny delmålsstruktur med två nya delmål (utg.omr. 13 avsnitt 5).

Den 11 maj 2017 lämnade regeringen till riksdagen en proposition med förslag om nytt nationellt mål och inriktning för funktionshinderpolitiken (prop. 2016/17:188) (utg.omr. 9 avsnitt 6).

Regeringen beslutade 2016 om en nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Planen lägger grunden för ett långsiktigt strategiskt arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Regeringen har vidare gett Uppsala universitet i uppdrag att kartlägga myndigheters tillämpning av principen om fördragskonform tolkning i förhållande till Sveriges konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter (Ku2017/01390/DISK).

Ökad kunskap och kompetens om mänskliga rättigheter

Under 2016 har regeringen bl.a. fortsatt att stärka kompetensen om mänskliga rättigheter hos statligt anställda genom ett särskilt uppdrag till Uppsala universitet (A2014/3095/DISK). Syftet med uppdraget har varit att myndigheters personal ska ha tillräcklig kännedom om de mänskliga rättigheterna och deras innebörd för att kunna känna igen situationer där rättighetsfrågor aktualiseras inom ramen för den egna yrkesutövningen. Uppdraget har resulterat i bl.a. en webbaserad introduktion till mänskliga rättigheter, utbildning på grundnivå och utbildning på avancerad nivå. Regeringen har beslutat om ett nytt uppdrag till Uppsala universitet 2017 (Ku2017/00254/DISK och Ku2017/00961/DISK). Syftet med uppdraget är att förvalta och vidareutveckla den webbaserade introduktionen samt att utarbeta och genomföra verksamhetsanpassade och praktiskt inriktade utbildningsinsatser om de mänskliga rättigheterna för personal på olika nivåer i ett urval av statliga myndigheter.

Regeringen har också beslutat om ett treårigt kunskapslyft med uppdrag till Barnombuds-

mannen om att stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i statliga myndigheters verksamhet under perioden 2017–2019 (S2016/07875/FST) (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Folkbildningsrådet har i enlighet med uppdrag (A2014/1286/DISK) fortsatt sin utbildningssatsning om mänskliga rättigheter inom folkbildningen. Folkbildningsrådet har under 2014–2016 beviljat 24 projektansökningar vid folkhögskolor och studieförbund. Projekten har syftat till att vara kunskapshöjande och att ta fram långsiktiga strategier för organisationers arbete med mänskliga rättigheter. Projekten har bl.a. handlat om mänskliga rättigheter som verktyg i folkbildningen, mänskliga rättigheter i förorten, rätten till kultur och pedagogens roll i tillämpningen av mänskliga rättigheter. Projekten har bl.a. resulterat i att svagheter i organisationerna har synliggjorts, t.ex. att många invanda arbetssätt hade utestängande effekter.

Folkbildningsrådets bedömning är att projekten har haft en hög grad av måluppfyllelse och att de bidragit till goda resultat samt viktiga insikter och reflektioner. Ett konkret exempel på detta är att under det senaste året har kursdeltagarna i olika sammanhang genom studeranderådet tagit upp frågor som har med mänskliga rättigheter att göra. Regeringen har beslutat om ett nytt uppdrag till Folkbildningsrådet 2017 (Ku2017/01154/DISK).

Myndigheten för delaktighet har i samarbete med Diskrimineringsombudsmannen haft ett särskilt uppdrag om att öka kunskapen bl.a. inom den offentliga sektorn om konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD).

Stärkt arbete för de mänskliga rättigheterna på kommunal och regional nivå

Som konstateras i strategin för det nationella arbetet för mänskliga rättigheter är en stor del av Sveriges konventionsefterlevnad avhängig verksamheten i kommuner och landsting.

Överenskommelsen med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om att stärka arbetet för de mänskliga rättigheterna på kommunal nivå har fortgått under 2016 (A2014/2289/DISK och A2011/4602/DISK). Under 2016 har SKL drivit ett utvecklingsarbete som har resulterat i goda exempel på hur mänskliga rättigheter kan inkluderas i styrning och ledning. SKL har även tagit fram en plattform med kriterier för mänskliga rättigheter för kommuner och lands-

ting samt fortsatt att stärka kompetensen om mänskliga rättigheter hos anställda inom kommuner och landsting. Regeringen har under 2016 avsatt fyra miljoner kronor för överenskommelsen. I juni 2017 ingick regeringen och SKL en överenskommelse om en fortsättning på den hittills treåriga satsningen om att stärka arbetet med mänskliga rättigheter (Ku2017/00256/DISK, Ku2017/01466/DISK).

Vidare stödjer regeringen under perioden 2015–2018 Sveriges Kommuner och Landstings projekt Kunskapspridning genom modellkommuner och därmed också arbetet för att sprida goda exempel på jämställdhetsarbete i kommuner.

Regeringen har också beslutat om ett treårigt kunskapslyft med uppdrag till Barnombudsmannen om att under perioden 2017–2019 stödja arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i kommuners och landstings verksamheter (S2016/07874/FST) (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Regeringen har därutöver vidtagit särskilda åtgärder för att svara upp mot rekommendationen som Sverige fått om att kommunerna och de lokala myndigheterna ska ha nödvändiga medel och vägledning för att följa upp, utvärdera och säkra full tillgänglighet till byggnader. Regeringen har gett Boverket och länsstyrelserna i uppdrag att särskilt granska kommunernas tillsyn av bestämmelserna om tillgänglighet och enkelt avhjälpna hinder i plan- och bygglagen (2010:900), plan- och byggförordningen (2011:338) och Boverkets föreskrifter (N2015/03114/PBB). Boverket har därefter tagit fram vägledningstexter som är riktade till dem som arbetar med plan- och byggfrågor och länsstyrelserna har beskrivit hur tillgänglighet och enkelt avhjälpna hinder tillämpas i länen.

För att svara upp mot rekommendationerna som Sverige fått om att öka ansträngningarna för att romer i praktiken ska få del av sina rättigheter har regeringen bl.a. fattat beslut om bidrag till fem nya kommuner i syfte att utveckla kommunala modeller för romsk inkludering (se vidare avsnitt 9).

Länsstyrelserna har en viktig roll i arbetet med att säkerställa att konventionsåtaganden beaktas på regional och lokal nivå. Länsstyrelsernas uppdrag om att i sin verksamhet belysa, analysera och beakta mänskliga rättigheter har resulterat i att länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter utvecklats. Regeringen

arbetar aktivt med berörda länsstyrelser för att utveckla resultaten inom deras ansvarsområde när det gäller mänskliga rättigheter. Länsstyrelsen i Dalarna har fortsatt sitt uppdrag om att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter (A2014/1944/DISK). Uppdraget har bl.a. resulterat i att alla 21 länsstyrelser har samlats kring uppdragets innehåll. Vidare har det resulterat i att länsstyrelsernas nätverk för mänskliga rättigheter återupptagits. Nätverket har slutfört arbetet med att ta fram ett metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt. Grundprincipen är att myndigheternas primära ansvar är att ge företräde åt lösningar som beaktar Sveriges åtaganden om mänskliga rättigheter. Metodstödet ska bidra till ett systematiskt förhållningssätt med mänskliga rättigheter. För länsstyrelsernas uppdrag har regeringen avsatt 2,4 miljoner kronor under 2016.

Därutöver har samtliga 21 länsstyrelser haft i uppdrag att utveckla länsstrategier för jämställdhetsintegrering för perioden 2014–2016, både när det gäller utåtriktat arbete i länen och i den egna verksamheten (utg.omr. 13 avsnitt 5).

Ett starkt stöd för arbete med mänskliga rättigheter inom det civila samhället och inom näringslivet

Det civila samhället och näringslivet har viktiga funktioner att fylla för skyddet och främjandet av de mänskliga rättigheterna.

Förbättrat samråd med det civila samhället

Regeringen har under 2017 beslutat om en ny arbetsmetod, kallad sakråd, för att på ett systematiskt sätt ta vara på civilsamhällets expertis i olika sakfrågor. Sakråd kompletterar andra former av samråd och ökar kvaliteten i regeringens underlag (utg.omr. 17 avsnitt 16).

Under 2017 höll regeringen ett sakråd med anledning av ett urval av rekommendationer som Sverige fick under 2016 gällande efterlevnaden av ICCPR och ICESCR. Syftet med sakrådet var att lämna information om regeringens arbete med att följa upp rekommendationerna och ge organisationerna möjlighet att framföra sina synpunkter på vilka åtgärder som bör vidtas med anledning av rekommendationerna. Regeringen höll även ett sakråd gällande den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlig-

het och hatbrott. Sakrådet syftade till att vara ett uppstartsmöte för planen och fokuserade på genomförandet av planen inom ramen för de strategiska områden som regeringen identifierat. Planen tar sin utgångspunkt i bl.a. Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter.

I syfte att finna en mer systematisk form för dialogen med civilsamhällesorganisationer på barnrättsområdet fattade regeringen den 14 april 2016 beslut om att inrätta en barnrättsdelegation. Under året har tre möten skett inom ramen för delegationen (utg.omr. 9 avsnitt 7).

Regeringens handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter

Näringslivets ansvarstagande är centralt för Sveriges konventionsefterlevnad. Det gäller inte minst Sveriges konventionsåtaganden om skydd för arbetstagare.

Företagande och mänskliga rättigheter är en central del inom ramen för regeringens nya och mer ambitiösa politik för hållbart företagande. Under året har regeringen fortsatt arbetet med genomförandet av den nationella handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter som lanserades 2015 (utg.omr. 24 avsnitt 4.4.1). Handlingsplanen utgår från FN:s vägledande principer på området. Planen innehåller ca 50 pågående och planerade åtgärder, bl.a. inom reglering och lagstiftning, hur staten kan stödja näringslivet och om staten som bolagsägare. Under 2016 har bl.a. ny lagstiftning trätt i kraft om att vissa företag ska upprätta en hållbarhetsrapport med upplysningar om bl.a. hur mänskliga rättigheter respekteras. Business Sweden har fått särskilda medel från exportfrämjandet för att stärka sitt stöd till företag kring hållbart företagande, vilket inkluderar mänskliga rättigheter. Hållbart företagande fortsätter också att vara en integrerad del i ägarstyrningen av bolagen med statligt ägande och aktiviteter har genomförts för att öka kunskap samt sprida erfarenhet mellan de statligt ägda bolagen.

8.13.3 Analys och slutsatser

Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (skr. 2016/17:29) har lagt grunden för en sammanhållen struktur för

att främja och skydda de mänskliga rättigheterna på en övergripande nivå.

Regeringens bedömning är att de insatser som vidtagits inom ramen för strukturen har resulterat i att det i dag finns ett påbörjat samordnat och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter på regional och kommunal nivå samt att kompetensen om mänskliga rättigheter har höjts hos statligt anställda och vissa andra yrkesgrupper.

Arbetet visar att det är centralt att regeringen fortsätter att bedriva ett aktivt, långsiktigt och systematiskt arbete för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna. Därför kan synpunkter och rekommendationer från internationella granskningsorgan vara en viktig vägledning för hur Sverige bättre kan arbeta med sina konventionsåtaganden. När allt fler länder ifrågasätter internationella regler och överenskommelser om mänskliga rättigheter är det viktigt att Sverige fortsatt agerar som en positiv kraft och förebild och aktivt arbetar med sina konventionsåtaganden.

Om principen om alla människors lika värde inte ska luckras upp måste de demokratiska värderingarna i Sverige försvaras och fördjupas inför framtiden. Ett långsiktigt och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter är också en förutsättning för arbetet med Agenda 2030 för hållbar utveckling där regeringen har en hög ambitionsnivå.

För att regeringen ska uppfylla målet om full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter är det avgörande att det påbörjade arbetet för en sammanhållen struktur för de mänskliga rättigheterna fortgår och utvecklas. Regeringens bedömning om att en nationell institution för mänskliga rättigheter bör inrättas är central, men det är också viktigt att det övriga arbetet för att säkerställa ett starkt rättsligt skydd fortgår. För att säkerställa efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna inom offentlig verksamhet, såsom rättsväsende, socialtjänst, skola, sjukvård och andra former av samhällsservice, krävs ett systematiskt och samordnat arbete inom hela den offentliga verksamheten. Det civila samhällets verksamheter måste värnas och stärkas. Vidare förutsätter arbetet med mänskliga rättigheter samverkan med andra länder och organisationer, inte minst inom EU och FN.

8.14 Politikens inriktning

Sverige är och ska fortsatt vara en förebild när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna. Regeringen kommer att fortsätta arbetet inom ramen för strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter. Vidare kommer regeringen att arbeta för att respekten för de mänskliga rättigheterna genom-syrar arbetet mot de 17 globala målen i Agenda 2030, samt regeringens långsiktiga reform-program för minskad segregation. Arbetet med mänskliga rättigheter bör ske i samarbete och samverkan med andra länder, aktörer och organisationer. EU är en viktig arena, liksom FN och andra multilaterala organisationer.

I det fortsatta arbetet är det grundläggande att svensk lagstiftning är utformad i överens-stämmelse med Sverige internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Regeringen fortsätter detta arbete. De strukturer som etablerats för att värna Sveriges konventionsåtaganden får inte svikta, nya strukturer behöver byggas upp och vissa rättigheter behöver särskilt lyftas fram och stärkas. I detta sammanhang är det fortsatta arbetet för etablerandet av en nationell institu-tion för mänskliga rättigheter av största vikt. Vidare prioriterar regeringen ett kontinuerligt och systematiskt arbete för mänskliga rättigheter inom såväl det offentliga som det civila samhället och inom näringslivet. För ett samordnat och systematiskt arbete med mänskliga rättigheter inom offentlig verksamhet kommer regeringen att fortsätta arbetet inom ramen för överens-kommelsen med SKL. Länsstyrelsernas arbete för ett systematiskt förhållningssätt till mänskliga rättigheter på lokal och regional nivå kommer att följas upp. Detsamma gäller de uppdrag som har getts till Uppsala universitet avseende kompetensutveckling.

I arbetet för ett starkt rättsligt och institu-tionellt skydd är beslutet om en lagrådsremiss avseende inkorporering av barnkonventionen i svensk rätt central (utg.omr. 9 avsnitt 7). Uppsala universitets uppdrag gällande tillämpning av principen om fördragskonform tolkning i förhållande till Sveriges konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter och tillämpningen av EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, kommer att utgöra en grund för fortsatta insatser i syfte att stärka det rättsliga skyddet.

Vidare kommer regeringen arbeta för ett fortsatt starkt stöd till det civila samhällets arbete för mänskliga rättigheter genom bl.a. den nya sakrådsmodellen.

Särskilda åtgärder genomförs för det civila samhällets fortsatta möjligheter att sprida kun-skap, mobilisera och stärka kapaciteten i arbetet för mänskliga rättigheter samt för att värna demokratin eller med olika metoder påverka och förändra attityder, normer och strukturer i samhället. Risken att utsättas för hot, hat och våld får inte vara hinder för arbetet för mänskliga rättigheter. Regeringen avser att se över och tillsätta en ny stödordning för säkerhetshöjande åtgärder (se även utg.omr. 17 avsnitt 12). Vidare kommer regeringen att stärka arbetet inom ramen för den nationella planen mot rasism och liknande former av fientlighet och hatbrott. Regeringen kommer bl.a. att möjliggöra hågkomstresor till förintelsens minnesplatser (utg.omr. 13 avsnitt 4).

Arbetet med respekt för mänskliga rättig-heter inom näringslivet fortsätter och är högt prioriterat och en viktig del i arbetet med Agenda 2030.

8.15 Budgetförslag

8.15.1 6.1 Allmänna val och demokrati

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

2016	Utfall	76 263	Anslags-sparande	1 077
2017	Anslag	95 340 ¹	Utgifts-prognos	94 357
2018	Förslag	555 890		
2019	Beräknat	445 140		
2020	Beräknat	113 340		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för val, uppföljning och utveckling av demokrati-politiken, åtgärder för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism samt åtgärder för främjande av de mänskliga rättigheterna på nationell nivå. Anslaget får användas för

administrationskostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 8.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:1 Allmänna val och demokrati

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	87 340	87 340	87 340
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	468 550	357 800	26 000
Varav BP18	468 550	379 800	53 000
Varav			
Säkerhet trossamfund	7 000	7 000	
Säkerhetshöjande åtgärder	15 000	15 000	15 000
Hågkomstresor	5 000	5 000	5 000
Förstärkt insyn partifinansiering	-1 750	-1 000	-1 000
Nytt it-system för valadministration	6 000	10 000	12 000
Förstärkt skydd av valhemligheten	17 000	15 000	
Förstärkning handlingsplan för att värna det demokratiska samtalet	5 000	5 000	5 000
Riksdagsval 2018, EP-val 2019	135 000	80 000	17 000
Kostnader för Länsstyrelserna med anledning av val	35 000	14 000	
Statsbidrag till kommuner för förtidsröstning	195 000	195 000	
Valdeltagandeinsatser	50 300	34 800	
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	555 890	445 140	113 340

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 22 000 000 kronor 2018 respektive 2019 och med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2020, för en ny stödordning för säkerhetshöjande åtgärder för det civila samhällets fortsatta möjligheter att sprida kunskap, mobilisera och stärka kapaciteten i arbetet för mänskliga rättigheter samt för att värna demokratin. Anslaget 9:2 *Stöd till Trossamfund* under UO17 minskas med 7 000 000 kronor 2018 respektive 2019.

Anslaget ökas även med 5 000 000 kronor per år 2018, 2019 och 2020 för att möjliggöra hågkomstresor till förintelsens minnesplatser (se även utg.omr. UO 13 avsnitt 4).

Anslaget minskas vidare med 1 750 000 kronor 2018 och med 1 000 000 kronor från 2019 för att delfinansiera förslaget om ökad insyn i partiers finansiering.

Anslaget ökas för att Valmyndigheten ska kunna investera i ett nytt it-system för valadministrationen med 3 000 000 kronor 2017 i höständringsbudgeten för 2017 samt med 6 000 000 kronor 2018, 10 000 000 kronor 2019 och 12 000 000 kronor 2020.

För att genomföra ändringar i vallagen för ett förstärkt skydd av valhemligheten i allmänna val ökas anslaget med 17 000 000 kronor 2018 och 15 000 000 kronor 2019.

Därtill ökas anslaget med 5 000 000 kronor per år 2018–2020 för att förstärka insatser mot hot och hat mot det demokratiska samtalet.

Anslaget ökas med 135 000 000 kronor 2018, 80 000 000 kronor 2019 och 17 000 000 kronor 2020 för utgifter i samband med val till riksdagen, landstings- och kommunfullmäktige 2018 samt valet till Europaparlamentet 2019.

Anslaget ökas även med 35 000 000 kronor 2018 och 14 000 000 kronor 2019 för länsstyrelsernas kostnader i samband med valen. Därtill ökas anslaget med 195 000 000 kronor per år 2018 och 2019 för kostnader för statsbidrag till kommunerna för genomförande av förtidsröstning.

Anslaget ökar vidare under 2018 och 2019 med 50 300 000 kronor respektive 34 800 000 kronor för insatser för att öka intresset för och deltagandet i de allmänna valen 2018 och Europaparlamentsvalet 2019.

Regeringen föreslår att 555 890 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 445 140 000 kronor respektive 113 340 000 kronor.

8.15.2 6:2 Justitiekanslern

Tabell 8.6 Anslagsutveckling 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

2016	Utfall	40 768	Anslags- sparande	-207
2017	Anslag	48 734 ¹	Utgifts- prognos	44 067
2018	Förslag	49 576		
2019	Beräknat	50 366 ²		
2020	Beräknat	51 232 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 49 576 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 49 576 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Justitiekanslerns förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:2 Justitiekanslern

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	48 734	48 734	48 734
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	840	1 630	2 496
Beslut	2	2	2
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	49 576	50 366	51 232

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 49 576 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Justitiekanslern* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 50 366 000 kronor, respektive 51 232 000 kronor.

8.15.3 6:3 Datainspektionen

Tabell 8.8 Anslagsutveckling 6:3 Datainspektionen

Tusental kronor

2016	Utfall	49 907	Anslags- sparande	-1 458
2017	Anslag	68 554 ¹	Utgifts- prognos	66 403
2018	Förslag	85 314		
2019	Beräknat	86 679 ²		
2020	Beräknat	88 174 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 85 314 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 85 315 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Datainspektionens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:3 Datainspektionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	54 354	54 354	54 354
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	957	1 842	2 811
Beslut	30 003	30 483	31 009
Varav BP18 ³	30 000	30 000	30 000
Varav ³			
Förstärkning Datainspektionen	30 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	85 314	86 679	88 174

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 30 000 000 kronor från och med 2018 för Datainspektionens tillkommande arbetsuppgifter med anledning av EU:s dataskyddsförordning.

Regeringen föreslår att 85 314 000 kronor anvisas under anslaget 6:3 *Datainspektionen* för

2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 86 679 000 kronor, respektive 88 174 000 kronor.

8.15.4 6:4 Valmyndigheten

Tabell 8.10 Anslagsutveckling 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

2016	Utfall	20 906	Anslags-sparande	-35
2017	Anslag	19 588 ¹	Utgifts-prognos	19 308
2018	Förslag	19 937		
2019	Beräknat	20 256 ²		
2020	Beräknat	20 605 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 19 937 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 19 937 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Valmyndighetens verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 8.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:4 Valmyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	19 588	19 588	19 588
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	348	667	1 016
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	19 937	20 256	20 605

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor från 2018.

Regeringen föreslår att 19 937 000 kronor anvisas under anslaget 6:4 *Valmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 256 000 kronor respektive 20 605 000 kronor.

8.15.5 6:5 Stöd till politiska partier

Tabell 8.12 Anslagsutveckling 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

2016	Utfall	172 131	Anslags-sparande	69
2017	Anslag	172 200 ¹	Utgifts-prognos	172 200
2018	Förslag	166 950		
2019	Beräknat	169 200		
2020	Beräknat	169 200		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till politiska partier. Enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier lämnas stöd till politiskt parti som deltagit i val till riksdagen dels som ett partistöd, dels som ett kanslistöd för ett år i taget räknat fr.o.m. den 15 oktober. Partistödet lämnas som ett mandatbidrag.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 172 200 000 kronor 2019.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 172 200 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Enligt lagen (2006:999) om ekonomiadministrativa bestämmelser för Riksdagsförvaltningen, Riksdagens ombudsmän och Riksrevisionen krävs bemyndigande för beslut om bl.a. bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför utgifter under senare budgetår än det år budgeten avser, vilket gäller för stödet till politiska partier.

Tabell 8.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		129 098	172 200	
Nya åtaganden		172 200	172 200	
Infriade åtaganden		- 129 098	- 172 200	- 172 200
Utestående åtaganden	129 098	172 200	172 200	
Erhållet/förslaget bemyndigande	171200	172 200	172 200	

Regeringens överväganden

Tabell 8.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:5 Stöd till politiska partier

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	172 200	172 200	172 200
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-5 250	-3 000	-3 000
Varav BP18	-5 250	-3 000	-3 000
Varav			
Förstärkt insyn partifinansiering	-5 250	-3 000	-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	166 950	169 200	169 200

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 5 250 000 kronor 2018 och med 3 000 000 kronor per år från 2019 för att delfinansiera förslaget om ökad insyn i partiets finansiering.

Regeringen föreslår att 166 950 000 kronor anvisas under anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 169 200 000 kronor årligen.

9 Nationella minoriteter

9.1 Omfattning

Området omfattar frågor om skydd och stöd för de nationella minoriteterna och de historiska minoritetsspråken som finansieras från anslag 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter respektive

7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer. Verksamhet som rör de nationella minoriteterna bedrivs även inom t.ex. områdena utbildnings-, språk- och samepolitik.

9.2 Utgiftsutveckling

Tabell 9.1 Utgiftsutveckling inom området Nationella minoriteter

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Nationella minoriteter</i>						
7:1 Åtgärder för nationella minoriteter	103	103	102	123	123	123
7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer	14	15	14	15	15	2
Summa Nationella minoriteter	117	117	116	137	137	124

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

9.3 Mål

Målet för politiken avseende nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande (prop. 2008/09:1 utg.omr. 1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:83).

Målet ska följas upp inom följande delområden (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23, rskr. 2008/09:272):

- diskriminering och utsatthet,
- inflytande och delaktighet, och
- språk och kulturell identitet.

9.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av de åtgärder som bidragit till målet att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. I avsnittet saknas delvis statistik.

9.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- kommuners, landstings och myndigheters efterlevnad av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och Sveriges internationella åtaganden inom området,
- informations- och kunskapshöjande insatser för att förstärka efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter,
- Diskrimineringsombudsmannens (DO) och andra aktörers arbete mot diskriminering och utsatthet,
- utvecklingen av samråd med och inflytande för de nationella minoriteterna,
- språk- och kulturaktiviteter för och av de nationella minoriteterna, och
- insatser för att stärka de nationella minoritetsspråken.

Bedömningarna utgår främst från Sametingets och Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport Nationella minoriteter – minoritetspolitikens utveckling 2016, som fortsättningsvis benämns Uppföljningsrapport 2016. Uppföljningsrapporten för 2016 har särskilt riktats in på service och omvårdnad som erbjuds inom äldreomsorgen på nationella minoritetsspråk. Vidare utgår bedömningarna från återrapporteringar av regeringsuppdrag och Länsstyrelsen i Stockholms läns årliga rapport om strategin för romsk inkludering (Strategin för romsk inkludering – Lägesrapport 2016).

9.4.2 Resultat

Efterlevnaden av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt Sveriges åtaganden

Den 14 juni 2017 lämnade Utredningen om en stärkt minoritetspolitik betänkandet Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60). I betänkandet konstateras att arbete återstår för förverkligandet av de grundläggande rättigheterna för de nationella minoriteterna och att det fortfarande finns stora brister i majoritetssamhällets kunskaper om de nationella minoriteterna. Utredningen föreslår att del-

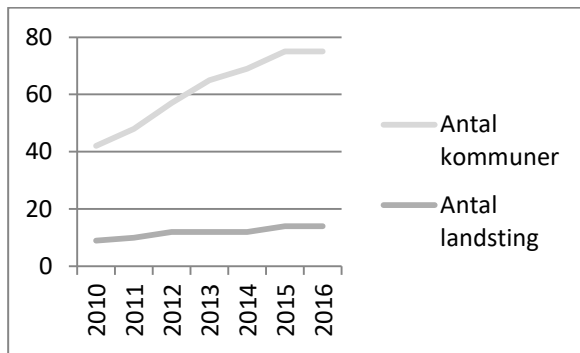
området språk och kulturell identitet bör ges en särskild tyngd och att minoritetspolitiken behöver integreras bättre inom andra politikområden. Utredningen förespråkar att bibehålla och utveckla ordningen gällande ett utökad skydd inom förvaltningsområden och ett grundläggande skydd som gäller i hela landet. Vidare föreslås en rad förtydliganden i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och att samordningen och uppföljningen av minoritetspolitiken bör stärkas.

Riksdagen har tillkännagivit för regeringen att regeringen bör tillsätta en utredning med uppdrag att analysera om finlandssvenskarna bör erkännas som nationell minoritet i Sverige (bet. 2016/17:KU16, punkt 7, rskr . 2016/17:245). Regeringen bedömer att den befintliga Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) är bäst lämpad att genomföra utredningsuppdraget och beslutade den 15 juni 2017 om tilläggsdirektiv. Dessa innebär i huvudsak ett uppdrag att analysera vad den finlandssvenska gruppen i Sverige har för ställning och överväga om den ska erkännas som nationell minoritet. Utredningen ska redovisa det utvidgade uppdraget senast den 15 november 2017. Med denna åtgärd anser regeringen att riksdagens tillkännagivande är tillgodosett. Tillkännagivandet får därmed anses slutbehandlat.

Kommuners och landstings arbete inom förvaltningsområdena

Kommuner och landsting har efter ansökan hos regeringen möjlighet att få ingå i förvaltningsområde för finska, meänkieli eller samiska. Det innebär vissa utökade rättigheter för torne-dalingar, samer och sverigefinnar utöver de rättigheter som samtliga fem nationella minoriteter har enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Antalet kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena uppgår 2017 till 75 kommuner och 14 landsting (diagram 9.1). För de merkostnader som de kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområden har avsatte regeringen 2016 och 2017 ca 79 miljoner kronor per år i statsbidrag.

Diagram 9.1 Antal anslutna kommuner och landsting till förvaltningsområde 2010–2016

Anslutningen till förvaltningsområden har ökat snabbt. Från 38 kommuner och 8 landsting den 1 januari 2010 till 75 kommuner och 14 landsting 2017. Denna snabba utvidgning har resulterat i en positiv utveckling av efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter.

Under 2017 har åtta kommuner inkommit med en anmälan om att de önskar ingå i ett eller flera förvaltningsområden inför 2018.

Under 2016 har de kommuner som erhållit statsbidrag använt drygt 40 procent av bidraget till kostnader för samordning av insatser inom respektive kommun. Ca tolv procent har använts till merkostnader inom förskoleverksamhet och ungefär detsamma för service och omvårdnad inom äldreomsorgen. Tre procent av statsbidraget har använts för merkostnader i arbetet med nationella minoriteters inflytande, delaktighet och samråd.

De landsting som erhållit statsbidrag under 2016 har framför allt använt bidraget till språk- och kulturinsatser, samordning och övergripande information. Det totala utnyttjandet av landstingens statsbidrag har ökat under 2016 jämfört med 2015 och fem landsting har förbrukat hela bidraget.

Fördelningen mellan olika användningsområden är i stort likvärdig med tidigare år och är i linje med det som framkom i den utvärdering av statsbidragets användning som lämnades av Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget 2016 (Ku2015/01867/DISK). I utvärderingen konstaterades att de flesta kommuner bekostar de anställda samordnarnas lön med statsbidraget.

Statliga myndigheters insatser

Under 2016 har Folkhälsomyndigheten, Institutet för språk och folkminnen, länsstyrelserna, Sameskolstyrelsen, Statens skolinspektion, Statens skolverk, Statens kulturråd, Universitets-

och högskolerådet, Pensionsmyndigheten, Försäkringskassan och Socialstyrelsen haft särskilda uppdrag i form av riktade insatser för de nationella minoriteterna i enlighet med myndigheternas regleringsbrev och instruktioner.

Myndigheternas uppdrag har på ett övergripande plan bidragit till att frågorna på olika sätt fortsatt integreras i respektive myndighets verksamhet och att möjligheterna till inflytande och delaktighet har stärkts. Därutöver finns konkreta resultat i de olika politikområden som myndigheterna verkar inom. Folkhälso-myndighetens arbete har t.ex. resulterat i att myndigheten under 2017 tar fram en plan för uppföljning av hälsa för respektive minoritet. Skolinspektionen har påbörjat en granskning av förskolans arbete med flerspråkiga barns språkutveckling. Granskningen förväntas bidra till utveckling av förskolans arbete med flerspråkiga barn och att synliggöra utvecklingsområden i de granskade förskolorna och bland huvudmännen. Socialstyrelsen har kompletterat sin informationsskrift riktad till äldre med information om de nationella minoriteternas rättigheter samt översatt denna till finska, samiska och meänkieli.

Sveriges internationella åtaganden om nationella minoriteters rättigheter

Sverige befinner sig sedan 1 juni 2016 i den fjärde respektive den sjätte övervakningsomgången gällande Sveriges efterlevnad av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2), ramkonventionen respektive den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3), språkstadgan. I dessa övervakningsomgångar granskar Europarådet konventionsstaternas efterlevnad av de internationella åtaganden som följer av respektive konvention.

Under oktober 2016 genomförde Europarådets expertkommitté för språkstadgan ett landbesök för att inhämta ytterligare information om utvecklingen i Sverige och i maj 2017 beslutade Europarådets ministerkommitté att anta ett antal rekommendationer. Fyra av fem rekommendationer rör behovet av åtgärder på utbildningsområdet. Bland annat rekommenderas Sverige att säkerställa att utbildningen i minoritetsspråken ger elever möjlighet att uppnå ordentlig läs- och skrivkunnighet i minoritets-

språken. Den femte rekommendationen gäller inrättandet av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romani chib med samiskt språkcentrum som förlaga. Rekommendationerna utgör ett underlag i regeringens fortsatta arbete inom området.

Vidare genomförde Europarådets rådgivande kommitté för ramkonventionen under april 2017 ett landbesök. Vid landbesöket förde regeringen och Europarådet en dialog om det arbete som Sverige bedriver. Den rådgivande kommitténs rapport om situationen i Sverige samt ministerkommitténs rekommendationer är för närvarande under beredning inom Europarådet.

Informations- och kunskaphöjande insatser för att förstärka efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter

I likhet med tidigare år har samtliga kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena på olika sätt informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter. Informationen har getts på samtliga minoritetsspråk och på svenska.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har under 2016 vidtagit ett flertal åtgärder för att höja kunskapen och bidra till erfarenhetsutbyte. Bland annat har nya samordnare samt ansvariga för arbetet med nationella minoriteter i kommuner och landsting i förvaltningsområdena erbjudits utbildning om minoritetspolitiken, dess delområden och lagstiftningen. Länsstyrelsen och Sametinget har också bjudit in samtliga länsstyrelser till två seminarier för diskussion om redovisning, samarbete och stöd. Därutöver har myndigheterna genomfört ett flertal kommunbesök.

I linje med Länsstyrelsens och Sametingets inriktning med tematiska uppföljningar har myndigheterna genomfört tre större konferenser i Stockholm, Malmö och Luleå på temat barns rätt till sitt minoritetsspråk. På samma tema har en tidningsbilaga distribuerats i dagspress vilken fått goda resultat i efterföljande effektmätningar.

Ett viktigt verktyg för att samla och sprida kunskap om de nationella minoriteterna och Sveriges minoritetsåtaganden är webbplatsen minoritet.se. Under 2016 avsattes 1,3 miljoner kronor för att finansiera webbplatsen (Ku2016/02179/DISK). Sametinget och Länsstyrelsen i Stockholms län integrerade under året

webbinnehåll om romsk inkludering i webbplatsen minoritet.se.

Besöksantalet har fortsatt att öka avsevärt och uppgick 2016 till 217 049 besök/sessioner. Detta är en ökning med 46 procent jämfört med 2015. Antalet besök har i snitt ökat med 5 700 per månad under 2016.

Utöver detta distribuerar myndigheterna ett digitalt nyhetsbrev fyra gånger per år.

Diskriminering och utsatthet

Förekomsten av diskriminering och hatbrott

Några avgörande förändringar när det gäller förekomsten av diskriminering av judar, romar, samer, sverigefinnar och tornedalingar har enligt DO:s bedömning inte kunnat konstateras under året. Antalet anmälningar från dessa grupper har under de senaste åren varit relativt konstant. Liksom tidigare rör flertalet av dessa anmälningar diskriminering av romer. Av anmälningarna till DO och i DO:s dialog med romer framkommer att romer är en särskilt utsatt grupp inom många samhällsområden. Statistiken över anmälda hatbrott ger en indikation på hur hatbrott uppmärksammas i polisanmälningar och information om de anmälda händelserna. Av den senaste rapporten från Brottförebyggande rådet (Brå) avseende hatbrott (2016:15) för 2015 framgår att av polisanmälningarna från 2015 uppskattades 6 980 innehålla ett identifierat hatbrottsmotiv. Det är den högsta nivån hittills och 11 procent fler än 2014. Under 2015 identifierade Brå 277 anmälningar om hatbrott med antisemitiska motiv, vilket är den högsta noterade nivån hittills. 239 anmälningar med antiromskt motiv identifierades. Det är något lägre än 2014 då 287 anmälningar identifierades, men högre än åren innan.

Insatser för att motverka utsatthet och diskriminering

Under 2016 har 54 procent av kommunerna och 69 procent av landstingen inom förvaltningsområdena utbildat sin personal om diskrimineringsfrågor. Detta motsvarar en ökning om 7 respektive 5 procentenheter jämfört med föregående år. Däremot uppger majoriteten av kommunerna att de inte genomför några kompetensutvecklande insatser för att höja kunskapsnivån om de nationella minoriteternas rättigheter, språk och/eller kultur. Länsstyrelsen

i Stockholms län och Sametinget konstaterar att bristen på kunskap gör det svårare för personal både inom socialtjänsten och inom äldreomsorgen att arbeta förebyggande för att minska de äldres utsatthet.

Drygt 60 procent av samtliga kommuner har under 2016 bedrivit ett aktivt värdegrunds- eller likabehandlingsarbete som inkluderar nationella minoriteter. Det råder ingen större skillnad mellan kommunerna inom eller utanför förvaltningsområdena i detta avseende.

Enligt Länsstyrelsen i Stockholms läns rapport om arbetet för romsk inkludering har utvecklingsarbetet det senaste året i såväl kommuner som myndigheter präglats av ett stort engagemang, uppfinningsrikedom och hög ambitionsnivå. Länsstyrelsen konstaterar att utmaningarna är stora och komplexa men att det pågår metodutveckling inom flera områden (Ku2017/01111/DISK).

De fem kommuner som 2016 beviljades statsbidrag för att under två år delta i en utvecklingsverksamhet för romsk inkludering (Ku2016/00159/DISK) har påbörjat arbetet med att bygga upp en struktur i den kommunala förvaltningen. Arbetet har kommit olika långt, och flertalet kommuner befinner sig fortfarande i en förankringsfas. Fokus har under 2016 varit på insatser inom utbildning, arbete, hälsa och social omsorg. Länsstyrelsen i Stockholms län har också verkat för att förbättra förutsättningarna för att arbetet utgår från de mänskliga rättigheterna.

Flertalet av de s.k. utvecklingskommunerna har under året arbetat med att öka kunskapen i sina organisationer om regeringens strategi för romsk inkludering och om romers historia, kultur och levnadsförhållanden i dag. Därtill har utvecklingskommunerna spridit kunskap om utsatthet, diskriminering och antiziganism inom olika områden. Kommunerna har genomfört föreläsningar och seminarier men även tagit fram webbutbildningar, informationsfilmer och annat material för ändamålet.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i enlighet med sitt uppdrag spridit utbildningsmaterialet Antiziganismen i Sverige som togs fram av Kommissionen mot antiziganism. Länsstyrelsen har bl.a. distribuerat materialet till skolor i såväl utvecklingskommuner som andra kommuner och börjat genomföra en generell plan för vidare distribution.

Mot bakgrund av de goda resultat som verksamheten med brobyggare har visat, beslutade regeringen i april 2016 att ge Statens skolverk (Skolverket) och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram och tillgängliggöra en utbildning för brobyggare med romsk språk- och kulturkompetens (Ku2016/00995/DISK). Regeringen beslutade även att ge deltagande kommuner och landsting en möjlighet att ansöka om statsbidrag för utbildning av brobyggare.

En första utbildningsomgång startade i september 2016 med 12 deltagare, varav hälften kvinnor, från 6 kommuner. Deltagarna var anställda inom skolan eller på en kommunal förvaltning för ett bredare arbete som exempelvis samhällsväglare.

Enligt Skolverkets rapportering är deltagarna mycket nöjda med utbildningen som bidrar till att de känner sig säkrare i sin roll och i arbetet som brobyggare. Samtidigt visar redovisningen att inte alla arbetsgivare har gett brobyggarna tillräckligt tydliga arbetsuppgifter och stöd i arbetet (Ku2017/00520/DISK). Skolverket genomför kontinuerligt kommunbesök och konferenser som stöd till deltagande kommuner.

Skolverket har i enlighet med sitt uppdrag att öka kunskapen i skolan om nationella minoriteter med fokus på romer (Ku2016/01673/DISK) kartlagt de kommuner som har ett pågående arbete för romsk inkludering. Kartläggningen ska fungera som ett underlag för arbetet med att utforma kunskapsstöd och nätverk för ändamålet.

Arbetsförmedlingen har under året arbetat för att säkerställa att erfarenheter från tidigare uppdrag tas tillvara i myndighetens fortsatta arbete för romsk inkludering men konstaterar att det har funnits utmaningar i arbetet. Riktade insatser gentemot den romska målgruppen utgjorde enligt Arbetsförmedlingen den största framgångsfaktorn i det tidigare arbetet. Vidare har ca 2 100 medarbetare och 9 700 personer utanför myndigheten använt sig av den webbutbildning om jämlikhet för romer på arbetsmarknaden som tidigare har tagits fram. Arbetsförmedlingen konstaterar samtidigt att webbutbildningen inte är tillräcklig för att möta den okunskap som kan råda inom myndigheten om den romska målgruppen (Ku2017/01182/DISK).

Socialstyrelsen har under året spridit kunskap om myndighetens utbildningsmaterial som är riktat till personal inom socialtjänsten.

Materialet fungerar som stöd i bemötandet och i ett inkluderande arbetssätt, med särskilt fokus på den romska gruppen.

Boverket har i enlighet med sitt uppdrag att genomföra en insats för att motverka diskriminering av romer på bostadsmarknaden (Ku2016/01141/DISK) skapat ett nätverk med romska företrädare, fastighetsägare och hyresvärdar. Nätverket har gemensamt beslutat om form och innehåll till ett webbaserat utbildningsmaterial. Materialet ska användas med romska företrädare som utbildare och riktas till olika aktörer på bostadsmarknaden.

Kommissionen mot antiziganism lämnade i juni 2016 sitt slutbetänkande Kraftsamling mot antiziganism till regeringen (SOU 2016:44). Delar av betänkandet har remissbehandlats. Regeringskansliet har därefter fattat beslut om att närmare utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas (Ku2017/01479/DISK). Utredaren ska särskilt beakta förslagen som lämnats av Kommissionen mot antiziganism.

Inflytande och delaktighet

Möjligheten till inflytande och delaktighet har fortsatt stärkts för de nationella minoriteterna överlag. I 93 procent av kommunerna och 92 procent av landstingen inom förvaltningsområdena har de nationella minoriteterna genom formaliserade samråd getts möjlighet till inflytande i frågor som berör dem. För kommunernas del är det en ökning med fem procentenheter från 2016 och för landstingen är det en ökning med en procentenhet. I 73 procent av kommunerna och 69 procent av landstingen inom förvaltningsområdena har dialogen med minoriteterna, som även kan omfatta annat än formaliserade samråd, varit avgörande för beslut och inriktning på verksamheten. För kommunerna är resultatet likvärdigt med föregående år medan andelen landsting sjunkit med 13 procentenheter.

För att stödja och underlätta verksamheten för de organisationer som företräder de nationella minoriteterna beviljas statsbidrag. Av de 12 organisationer som under 2016 ansökte om statsbidrag beviljades 10 bidrag om totalt 4,6 miljoner kronor. I syfte att kompensera för de merkostnader som uppstår med anledning av deltagande i pågående processer inom det

minoritetspolitiska området avsatte regeringen ytterligare 1 miljon kronor som Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget fördelade till organisationer som företräder judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och samer.

Länsstyrelsen i Stockholms län har därutöver fördelat ytterligare 400 000 kronor vardera till organisationerna Sverigefinländarnas delegation och Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset i syfte att stärka deras verksamhet med samråd och dialog med kommunerna i förvaltningsområdena.

Inom förvaltningsområdena har 37 procent av kommunerna och 38 procent av landstingen gett någon form av ersättning till representanter för de nationella minoriteterna som medverkar i samråd. För kommunerna är detta likvärdigt med föregående år men för landstingen är det en minskning med 17 procentenheter.

Många statliga myndigheter ger de nationella minoriteterna möjligheter till inflytande och delaktighet på olika sätt. Till exempel har Folkhälsomyndigheten arbetat med att upprätta och utveckla långsiktiga former för dialog med de nationella minoriteterna och Statens kulturråd har utvecklat sina samrådsformer med anledning av den bidragsgivning som myndigheten ansvarar för.

I sin rapportering om arbetet med romsk inkludering lyfter Länsstyrelsen i Stockholms län fram att det pågår metodutveckling vad gäller samarbetsformer med romska företrädare i både kommunernas och myndigheternas verksamhet. Samtidigt som det finns mer formaliserade forum för inflytande och information, t.ex. samrådsgrupper, pågår metodutveckling när det gäller att hitta andra former för romers inflytande och delaktighet i arbetet. Flera kommuner har exempelvis aktivt arbetat med att stödja framväxten av lokala romska organisationer (Ku2017/01111/DISK).

Flera myndigheter har också inom ramen för sitt uppdrag om romsk inkludering på ett tydligt sätt involverat romska företrädare i arbetet, både i planering och i genomförande. Ett exempel är Länsstyrelsen i Stockholms läns samarbete med Romska ungdomsförbundet i uppdraget att genomföra insatser för att utbilda romska hälsoinspiratörer (Ku2016/01676/DISK). Enligt Länsstyrelsens redovisning har 80 romska ungdomar mellan 16 och 25 år, varav ca hälften kvinnor, utbildats till hälsoinspiratörer under 2016. Varje hälsoinspiratör har därefter lokalt

rekryterat en grupp om tio personer vilket innebär att runt 800 romer sammantaget i olika delar av Sverige har fått kunskap om olika hälsofrågor (Ku2017/00517/DISK).

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har fördelat bidrag till organisationer som vill bedriva hälsofrämjande verksamhet riktad till romer. MUCF har också genomfört ett erfarenhetsutbyte mellan romska kvinnor och icke-romska kvinnoorganisationer. I dialog med romska företrädare planerar även myndigheten att under 2017 genomföra utbildning i föreningsteknik.

Både MUCF och Kulturrådet har inom ramen för sina uppdrag om romsk inkludering, i bidragsgivningen och på andra sätt, särskilt uppmuntrat romska kvinnor att delta i arbetet.

I juni 2016 förnyades förordnandet av Regeringskansliets romska referensgrupp. Referensgruppen består av 20 romska företrädare, varav hälften kvinnor som i övrigt har en bred representation i den romska gruppen. Referensgruppen har sedan dess träffats tre gånger för att ge Regeringskansliet stöd i att identifiera behov hos den romska gruppen, ge förslag på insatser och utvärdera genomförda insatser.

Språk och kultur

Tillgången till de nationella minoriteternas språk och kultur

Samtliga kommuner och 77 procent av landsingen som ingår i förvaltningsområden har under 2016 genomfört insatser för att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Resultatet är i stort sett likvärdigt med föregående år.

De uppföljande myndigheterna, Länsstyrelsen i Stockholms län och Samesamfundet, har i sin uppföljning för 2016 haft ett särskilt fokus på service och omvårdnad inom äldreomsorgen på nationella minoritetsspråk.

Uppföljningen visar att kommuner som ingår i förvaltningsområdena har kommit längre än kommuner utanför förvaltningsområdena med att erbjuda hemtjänst och boende på minoritetsspråk. I kommuner som ingår i förvaltningsområdena framgår att närmare 50 procent har boenden eller avdelningar som enbart är avsedda för de nationella minoritetsgrupperna. Majoriteten av dessa kommuner ingår i förvaltnings-

området för finska. Motsvarande siffra för kommuner utanför förvaltningsområdena är ca fem procent. Det finns även skillnader när det gäller tillgång till personal som behärskar nationella minoritetsspråk. Av kommuner som ingår i förvaltningsområdena uppger drygt 75 procent att de har boenden eller avdelningar med personal som behärskar nationella minoritetsspråk. Även här ingår majoriteten av kommunerna i förvaltningsområdet för finska. Utanför förvaltningsområdena uppger 20 procent av kommunerna att de har tillgång till minoritetsspråkig personal.

Det är också stora skillnader mellan kommuner inom och utanför förvaltningsområdena när det gäller att kunna erbjuda minoritetskulturella aktiviteter på boendena. Ett fåtal kommuner utanför förvaltningsområdena erbjuder sådana aktiviteter medan ca 80 procent av kommunerna inom förvaltningsområdena gör det.

I den årliga uppföljningsrapporten från Samesamfundet och Länsstyrelsen i Stockholms län framgår att närmare 60 procent av minoritetsföreträdarna i de lokala samråden uppger att äldreomsorgen på nationella minoritetsspråk inte fungerar bra. De anser att det bl.a. saknas personal som behärskar minoritetsspråk och att det finns organisatoriska brister.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Samesamfundets uppföljning visar att tillgången till minoritetsspråkkunnig personal för många kommuner är en stor utmaning som begränsar möjligheterna att erbjuda verksamhet som helt eller delvis bedrivs på minoritetsspråket. Utbudet av äldreomsorg på nationella minoritetsspråk ser olika ut beroende på kommunernas förutsättningar.

Inom radio och tv i allmänhetens tjänst har alla tre programföretag under innevarande tillståndsperiod årligen ökat sina sändningar på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib. Under 2016 sände Sveriges radio 10 318 timmar på de nationella minoritetsspråken, Sveriges Television 747 timmar och Utbildningsradion 112 timmar. Sändningarna har ökat på alla fem minoritetsspråk i jämförelse med föregående år (se vidare under utg.omr. 17 avsnitt 14.4.2).

Insatser för att stärka de nationella minoriteternas språk och kultur

I likhet med tidigare år har samtliga kommuner och landsting som ingår i förvaltningsområdena på olika sätt informerat de nationella minoriteterna om deras lagstadgade rättigheter. Informationen har getts på samtliga minoritetsspråk och på svenska.

Av Sametingets lägesrapport om de samiska språken i Sverige för 2016 framgår bl.a. att det samiska språket synliggjorts mer i nya domäner och att samiskt språkcentrum under 2016 fortsatt med metodutveckling för revitalisering av det samiska språket (se vidare avsnitt 5).

Statens kulturråd har genom de riktade stöden till nationella minoriteters kulturverksamhet fördelat ca 11,1 miljoner kronor under 2016, att jämföra med ca 10,5 miljoner kronor 2015. Merparten av bidragen fördelades 2016 som verksamhetsbidrag till Uusi Teatteri, Tornedals-teatern, Sverigefinska biblioteket i Stockholm, Judiska biblioteket, Romska kulturcentret och kulturhuset Tråhppie i Umeå.

Vidare har Institutet för språk och folkminnen (ISOF) under 2016 fördelat 3,5 miljoner kronor till 33 olika projekt för revitalisering av minoritetsspråken. Totalt inkom 39 behöriga ansökningar under 2016 om totalt 7,4 miljoner kronor. Språkprojekt som riktats till barn och ungdomar har prioriterats. Samtliga minoritetsspråk finns representerade bland de beviljade projekten och av den totala bidragssumman fick projekt rörande romani chib störst andel med 29 procent.

Inför 2016 fick Svenska Filminstitutet ett regeringsuppdrag att stärka utbudet av barnfilm med språkversioner på de nationella minoritetsspråken. Folkets Bio beviljades, inom stödet för ökad tillgänglighet, 800 000 kronor i stöd för att dubba tre matinéprogram för de yngsta barnen på romani chib, meänkieli och samiska (se vidare under utg.omr. 17 avsnitt 13.4.2).

Statens skolverk har fortsatt genomfört ett flertal olika åtgärder för att höja kunskapen om de nationella minoriteterna. Inom ramen för Skolverkets uppdrag (A2014/3289/DISK och Ku2016/02027/DISK) har myndigheten arbetat för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk samt fördelat bidrag för kostnader med anledning av deltagande i utbildningen. Skolverket redovisar att det finns ett stort intresse för utbildningen samt att det både är många som påbörjar och som fortsätter

utbildningen. Under läsåret 2015/2016 har Skolverket beviljat bidrag till totalt 25 huvudmän för 56 deltagare (Ku2016/02553/DISK, Ku2017/00171/DISK och Ku2017/00958/DISK).

Sameskolstyrelsen har, i enlighet med regleringsbrevet för 2016, vidtagit åtgärder för den integrerade samiska undervisningen. Sammanlagt avsattes 3 miljoner kronor för uppdraget. Under 2016 har detta resulterat i att integrerad samisk undervisning finns tillgänglig i 10 kommuner, vilket är färre än under 2015. Medlen används främst till att utöka undervisningstiden i och på samiska samt till inköp av läromedel och undervisningsmaterial.

Universitets- och högskolerådet har redovisat att den uppdaterade informationen på alla fem nationella minoritetsspråken med varieteter på studera.nu har haft totalt 2 242 sidvisningar under 2016. Myndigheten har även påbörjat ett arbete med att översätta information om myndigheten till de nationella minoritetsspråken. Under 2016 har kortfilmer på de nationella minoritetsspråken samiska, meänkieli och finska producerats. Filmerna publiceras löpande under våren 2017 och syftar till att levandegöra språken och inspirera till högskolestudier.

I juni 2016 fick Kulturrådet och ISOF i uppdrag att genomföra insatser för romsk kultur och språk inom ramen för strategin för romsk inkludering (utg.omr. 17 avsnitt 4).

9.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen konstaterar att arbetet med att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter har utvecklats i positiv riktning under de senaste åren, detta särskilt inom förvaltningsområdena.

Då det fanns tydliga indikationer på att utvecklingen avstannat inom stora delar av minoritetspolitiken tillsatte regeringen under 2016 Utredningen om en stärkt minoritetspolitik (Ku 2016:02) med uppdraget att genomföra en översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt angränsande frågor. En av huvudanledningarna till att utredningen tillsattes är att det finns allt tydligare behov av förnyad kraft och intensitet i statens insatser för att förverkliga det minoritetspolitiska målet. Vidare finns det ett antal

utmaningar som det är tid för staten att hantera. Däribland kan de stora skillnaderna i tolkning av föreskrifter och de betydande brister som identifierats gällande möjligheterna att lära sig, använda och utveckla sitt minoritetsspråk nämnas.

Den aktuella uppföljningen av Sveriges efterlevnad av de internationella åtagandena på området som genomförts av Europarådet pekar än tydligare på de utmaningar som Sverige står inför.

Mot denna bakgrund är Utredningen om en stärkt minoritetspolitik betänkande Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU2017:60) ett viktigt underlag för regeringens fortsatta inriktning och utveckling av minoritetspolitiken.

Regeringens bedömning är att arbetet inom förvaltningsområdena är en nyckel när det gäller att säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Trots det tillfälliga uppehåll som gjorts avseende anslutning av ytterligare förvaltningskommuner kan regeringen konstatera att intresset att ingå i ett eller flera förvaltningsområden fortsatt är stort. Regeringens bedömning är att intresset bland kommunerna, tillsammans med ett aktivt arbete från de nationella minoriteterna på det lokala planet, är en avgörande framgångsfaktor.

För att uppnå målet inom minoritetspolitiken krävs fortsatta insatser inom samtliga delområden.

Den diskriminering och utsatthet som de nationella minoriteterna alltjämt utsätts för är oacceptabel och trots insatser från olika delar av staten återstår arbete. Det åligger Sverige att säkerställa att en individ inte diskrimineras eller utsätts för hat, hot eller oacceptabla säkerhetsrisker.

Samråden med de nationella minoriteterna har fortsatt mycket stor betydelse för möjligheten till inflytande och delaktighet. Regeringen kan konstatera att allt fler samråd genomförs, vilket resulterat i ökad kunskap inom det offentliga samt i ett större antal praktiska åtgärder som grundar sig i utbytet inom samråden.

För att staten ska kunna säkerställa att de rättigheter som tillkommer de nationella minoriteterna efterlevs samt för att på bästa sätt kunna fortsätta att utveckla minoritetspolitiken krävs en djup och kontinuerlig dialog med företrädare för de nationella minoriteterna på alla nivåer. Det statsbidrag som fördelas till dessa

organisationer är av stor betydelse för förverkligandet av minoritetspolitiken. Samrådsförandet har också resulterat i att flera myndigheter vidtagit nya åtgärder eller justerat pågående insatser till följd av information som har framkommit i samråden.

Regeringens bedömning är att samråden i kombination med statliga myndigheters arbete bidragit till och har en betydande roll i utvecklingen av minoritetspolitiken.

De uppdrag som olika myndigheter haft under året har tydligt bidragit till resultaten på området. Myndigheternas arbete, både utifrån det allmänna uppdrag som åligger samtliga myndigheter och utifrån särskilda uppdrag till vissa myndigheter, är fortsatt en av pelarna inom minoritetspolitiken.

Regeringens bedömning är att inom delområdet språk och kulturell identitet är det statliga stödet till de nationella minoriteternas kultur av stor betydelse. Det är en förutsättning för ett levande kulturliv och för de nationella minoriteternas möjlighet att revitalisera sina språk. Statens kulturråds arbete med stöd för de nationella minoriteternas kultur har fortsatt utvecklats positivt, särskilt när det gäller inflytande och delaktighet i myndighetens arbete.

Den bidragsgivning som Institutet för språk och folkminnen ansvarar för är ytterligare en faktor som bidrar till de nationella minoriteternas möjlighet att själva driva olika språkrevitaliserande verksamheter. Det intresse som finns och drivkraften att utöva ägandeskap över det egna språkarbetet är i regeringens mening avgörande för att språkrevitaliseringen ska kunna fortsätta med förnyad styrka.

Inom ramen för strategin för romsk inkludering kan regeringen konstatera att myndigheternas stöd till kommunerna utgör ett viktigt bidrag till arbetet med att skapa förändring på lokal nivå. Inte minst Länsstyrelsen i Stockholms län har en viktig roll i detta genom sitt uppdrag att sprida olika metoder, rättighetsbaserade arbetssätt, erfarenheter och material. Regeringen konstaterar vidare att de s.k. utvecklingskommunernas tidigare erfarenhet av arbete för romsk inkludering bidragit till att de har kommit olika långt i sin strävan att förankra arbetet i den kommunala strukturen.

Såväl statliga myndigheter som kommuner har visat att det går att involvera romer på flera olika sätt i arbetet och ytterligare steg har tagits mot att romska företrädare deltar även i genom-

förande av olika verksamheter. Regeringen anser att det är viktigt att säkerställa att romska kvinnor involveras i arbetet och att insatser också kommer romska kvinnor till del.

Regeringen instämmer i Kommissionen mot antiziganisms bedömning om att det finns ett behov av fortsatt arbete mot antiziganism för att säkerställa romers rättigheter. Ytterligare kunskapshöjande insatser, ökat deltagande från alla i det romska civila samhället och stärkande av romskt språk och romsk kultur är viktiga delar i detta.

9.5 Politikens inriktning

Sverige ska säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Det är rättigheter som bl.a. följer av internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. För att säkerställa efterlevnaden av dessa och förverkliga det minoritetspolitiska målet tar regeringen ett helhetsgrepp kring de utmaningar och möjligheter som finns inom området. Systematik, långsiktighet och de nationella minoriteternas egenmakt är nyckelfaktorer framöver. Utredningen om en stärkt minoritetspolitik betänkande Nästa steg? – förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60) och synpunkter från remissinstanser utgör viktiga underlag i regeringens fortsatta arbete.

Till följd av utredningens förslag och ytterligare underlag har regeringen för avsikt att lämna en proposition med den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken till riksdagen under våren 2018.

Mot bakgrund av den fortsatt positiva utvecklingen i förvaltningskommunerna, det betänkande som utredningen lämnat samt det intresse som finns från kommunsfären avser regeringen att återuppta möjligheten för nya kommuner att ansluta sig till förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska. En fortsatt möjlighet för kommuner och landsting att ingå i ett eller flera förvaltningsområden medför att möjligheterna att åtnjuta lika rättigheter och möjligheter förbättras för fler personer.

Regeringen kommer fortsatt att vidta åtgärder inom minoritetspolitikens samtliga tre delområden.

Delområdet inflytande och delaktighet är centralt i arbetet med att säkra efterlevnaden av

de nationella minoriteternas rättigheter. Detta gäller för alla delar av samhället, och därför fortsätter arbetet med att utveckla regeringens och Regeringskansliets samråd med de nationella minoriteterna.

Att stärka, utveckla, synliggöra eller på annat sätt främja de nationella minoriteternas kultur och språk är av stor betydelse. Fortsatta insatser vidtas på utbildningsområdet för att barn och unga ska ha möjlighet att få tala sitt språk och regeringen kommer att vidta flera åtgärder på kulturområdet (utg.omr. 16 avsnitt 9 och utg.omr. 17 avsnitt 4 och 11).

Den diskriminering och utsatthet som finns ska bekämpas. Risker att utsättas för hot, hat och våld får inte vara hinder för personer som tillhör de nationella minoriteterna att kunna vara öppna med sin identitet, sitt språk och sin kultur eller lyfta sina frågor för debatt. Regeringen avser därför att inrätta en ny statsbidragsförordning för säkerhetshöjande åtgärder (se vidare avsnitt 8.15.1) och vidta särskilda åtgärder för den judiska minoriteten. Regeringen kommer också att fortsätta det strategiska och samlade arbetet mot bl.a. antisemitism, antiziganism och rasism mot samer, kopplat till den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

Med utgångspunkt från Kommissionen mot antiziganisms betänkande (SOU 2016:44) fortsätter arbetet med att motverka antiziganismen. Centralt i det arbetet är förslaget från utredningen om hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas. Detta förslag bereds nu inom Regeringskansliet.

Inom ramen för strategin för romsk inkludering pågår det långsiktiga arbetet med att bygga upp och förankra strukturer för arbetet på lokal nivå. Regeringen avser därför att förlänga stödet till kommuner för utvecklingsverksamhet avseende romsk inkludering. Regeringen kommer också att fortsätta följa i vilken utsträckning myndigheternas insatser innebär ett stöd för arbetet på kommunal nivå och stärka deras möjligheter att utgöra ett sådant stöd.

Vidare kommer regeringen att fortsätta att stödja brobyggerverksamheten och den nya utbildningsomgång som planeras för 2018. Regeringen kommer också att verka för att det romska civilsamhället och romska företrädare i övrigt, i synnerhet flickor och kvinnor, ska ges förutsättningar att både delta och utöva in-

flytande i arbetet med strategin för romsk inkludering och i samhället i stort.

Därutöver kommer regeringen att följa upp den struktur som byggts upp för styrning avseende strategin för romsk inkludering och om de insatser som genomförts bidragit till strategins övergripande mål. I detta ingår att identifiera vilka hinder som kvarstår för att romer ska få sina rättigheter tillgodosedda. Arbetet med att tillgodose riksdagens tillkännagivande om fortsatta satsningar för bekämpandet av antiziganism och för romsk inkludering (bet. 2014/15:KU16, punkt 1, rskr. 2014/15:156) kommer därmed att fortsätta.

9.6 Budetförslag

9.6.1 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tabell 9.2 Anslagsutveckling 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	102 511	406	
2017	Anslag	102 917 ¹	101 853
2018	Förslag	122 917	
2019	Beräknat	122 917	
2020	Beräknat	122 917	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för de nationella minoriteterna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och enligt språklagen (2009:900) samt enligt Sveriges minoritets-åtaganden. Anslaget får även användas för Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets utgifter för det nationella samordningsansvaret för minoritetspolitiken samt för uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därutöver får anslaget användas för utgifter för statsbidrag enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska samt

för utgifter för statsbidrag för verksamhet som främjar regeringens minoritetspolitik.

Regeringens överväganden

Tabell 9.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	102 917	102 917	102 917
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	20 000	20 000	20 000
Varav BP18	20 000	20 000	20 000
Varav			
Nationella minoriteter och nya förvaltningskommuner	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	122 917	122 917	122 917

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att säkra de nationella minoriteternas rättigheter och möjliggöra för nya kommuner att anslutas till förvaltningsområden för finska meänkieli och samiska ökas anslaget med 20 000 000 kronor fr.o.m. 2018. Regeringen föreslår att 122 917 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 122 917 000 kronor respektive år.

9.6.2 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tabell 9.4 Anslagsutveckling 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	14 190	310	
2017	Anslag	14 500 ¹	14 350
2018	Förslag	14 500	
2019	Beräknat	14 500	
2020	Beräknat	1 500	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete och samordning för att främja den nationella minoriteten romers rättigheter och livsvillkor. Anslaget får även användas för utgifter för utbildnings- och arbetsmarknadsåtgärder för den nationella minoriteten romer.

Regeringens överväganden

Tabell 9.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	14 500	14 500	14 500
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			-13 000
Varav BP18			
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 500	14 500	1 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 13 000 000 kronor fr.o.m. 2020.

Regeringen föreslår att 14 500 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 500 000 kronor respektive 1 500 000 kronor.

10 Medier

10.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Myndigheten för press, radio och tv samt presstöd. Medieområdet är delat mellan utgiftsområdena 1 Rikets styrelse och 17 Kultur, medier och trossamfund och fritid. I den del av budgetpropositionen som behandlar det senare utgiftsområdet återfinns en mer utförlig beskrivning och analys av medieområdet.

10.2 Budgetförslag

10.2.1 8:1 Presstöd

Tabell 10.1 Anslagsutveckling 8:1 Presstöd

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utfall
2016	Utfall	518 703		48 416
2017	Anslag	567 119 ¹	Utgifts-prognos	561 262
2018	Förslag	567 119		
2019	Beräknat	622 119		
2020	Beräknat	677 119		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till presstöd och utvecklingsstöd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 8:1 *Presstöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har beslutat om ett utvecklingsstöd för tryckta allmänna nyhetstidningar i syfte att ge förutsättningar för en långsiktig utveckling av elektroniska publiceringstjänster. För att möjliggöra för presstödsnämnden vid Myndigheten för press, radio och tv att fatta beslut om utvecklingsstöd till fleråriga utvecklingsprojekt behövs ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 8:1 *Presstöd* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 10.2 Beställningsbemyndigande för anslaget 8:1 Presstöd

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden		3 061	70 000			
Nya åtaganden	3 061	70 000	35 000			
Infriade åtaganden		-3 061	-35 000	-25 000	-25 000	-20 000
Utestående åtaganden	3 061	70 000	70 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	70 000	70 000	70 000			

Regeringens överväganden

Tabell 10.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:1 Presstödet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	567 119	567 119	567 119
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut		55 000	110 000
Varav BP18		55 000	110 000
Varav			
Nytt mediestöd		55 000	110 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	567 119	622 119	677 119

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 55 000 000 kronor fr.o.m. 2019 och ytterligare 55 000 000 kronor fr.o.m. 2020 för ett nytt stöd till allmänna nyhetsmedier.

Regeringen föreslår att 567 119 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Presstödet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 622 119 000 kronor respektive 677 119 000 kronor.

10.2.2 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tabell 10.4 Anslagsutveckling för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	32 512	792	
2017	Anslag 33 648 ¹		34 084
2018	Förslag 33 967		
2019	Beräknat 37 507 ²		
2020	Beräknat 38 145 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 36 922 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 36 921 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för press, radio och tv:s förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 10.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:2 Myndigheten för press, radio och tv

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	33 648	33 648	33 648
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	531	1 073	1 664
Beslut	-212	2 785	2 832
Varav BP18 ³		3 000	3 000
Varav ³			
Nytt mediestöd		3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt		1	1
Förslag/beräknat anslag	33 967	37 507	38 145

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Delar av verksamheten vid Myndigheten för press, radio och tv finansieras genom att medel anvisas från rundradiokontot till statens budgets inkomstsida. För 2018 föreslås att 8 700 000 kronor delfinansierar myndighetens verksamhet.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för att hantera ett nytt stöd till allmänna nyhetsmedier.

Regeringen föreslår att 33 967 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 37 507 000 kronor respektive 38 145 000 kronor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.6 Offentligrättslig verksamhet– avgifter för analog kommersiell radio

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	124 493			
Prognos 2017 ¹	107 700			
Budget 2018	53 850			

¹ För 2017 anges det belopp som Myndigheten för press, radio och tv har fastställt avgifterna till. Beloppet har inte räknats upp för 2018 eftersom avgiften beräknas utifrån förändringar i KPI för oktober månad. Samtliga nu gällande 103 sändningstillstånd för analog kommersiell radio löper ut den 31 juli 2018. Den prognos som lämnas avser därför endast sju månader 2018.

Från och med den 1 augusti 2018 kommer nya tillstånd att sända analog kommersiell radio att börja gälla. Myndigheten för press, radio och tv har nyligen utlyst 3 nationella och 35 regionala/lokala tillstånd. Tillståndprocessen planeras att vara slutförd i december 2017. Urvalet bland de sökande kommer att baseras på de sökandes anbud avseende den sändningsavgift de ska betala engångsvis i förskott för hela tillståndsperioden (2018–2026). Avgiften ska betalas senast den 1 augusti 2018. Att i dagsläget göra en prognos för hur stor den samlade sändningsavgiften kommer att bli är inte möjligt. Många faktorer kommer att påverka de sökandes bedömning av hur stora anbud de ska lägga, inte minst hur annonsmarknaden för radio kan förväntas utvecklas.

Tabell 10.7 Offentligrättslig verksamhet– särskild avgift och viten

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	360			
Prognos 2017 ¹				
Budget 2018 ¹				

¹ Att lämna en prognos och budget för särskilda avgifter och viten är inte möjligt då dessa är beroende av framtida beslut av granskningsnämnden för radio och tv samt domstolsutslag.

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för inkassering och eventuell indrivning av särskild avgift enligt radio- och tv-lagen (2010:696). Under 2016 inkasserades sammanlagt 360 000 kronor i särskilda avgifter.

Tabell 10.8 Offentligrättslig verksamhet – avgifter för ansökan om tillstånd att sända tv och digital kommersiell radio

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		500	500	0
Prognos 2017		0	0	0
Budget 2018		0	0	0

Tillstånd för marksänd tv meddelades under 2014 och 2016 för en period som sträcker sig fram till den 31 mars 2020. Myndigheten meddelade under 2014 tillstånd för digital kommersiell radio som gäller fram till den 30 september 2022. Det är i dagsläget svårt att bedöma om några mer omfattande tillståndprocesser kommer att genomföras under 2018–2020.

Tabell 10.9 Offentligrättslig verksamhet utgivningsbevis för webbsidor m.m.

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		270	770	-500
Prognos 2017		270	770	-500
Budget 2018		270	770	-500

Myndigheten för press, radio och tv ansvarar för att utfärda utgivningsbevis för webbsidor m.m. Verksamheten är delvis avgiftsfinansierad. Under 2016 inflöt 270 000 kronor i ansökningsavgifter. Målet är att avgifterna ska täcka 35 procent av kostnaderna för verksamheten. De inkomna avgifterna 2016 täckte ca 35 procent av kostnaderna.

11 Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet

11.1 Omfattning

Området omfattar myndigheten Svenska institutet för europapolitiska studiers (Sieps) verksamhet samt informations- och kommunikationsinsatser gällande samarbetet inom EU.

Tabell 11.1 Utgiftsutveckling inom området Sieps samt EU-information

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet</i>						
9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information	16	18	18	28	29	29
Summa Sieps samt insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet	16	18	18	28	29	29

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

11.2 Resultatredovisning

11.2.1 Resultat avseende Svenska institutet för europapolitiska studier

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) är en myndighet vars uppgift bl.a. är att

- ta fram forskningsbaserade analyser och annat underlag om utvecklingen av EU-samarbetet och Sveriges europapolitik och göra detta tillgängligt för beslutsfattare i den politiska beslutsprocessen i Sverige samt

- tillhandahålla utbildningar i ämnen som rör EU som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet.

Forskningsrapporter, analyser och spridning av dessa

Sieps har under 2016 arbetat för att fokusera verksamheten mer och därigenom möta behovet av såväl forskningsbaserade analyser som att sprida kunskap i aktuella EU-frågor. Sieps har t.ex. haft ett särskilt fokus på flyktingfrågan och

genom såväl publikationer som seminarier lyft några centrala frågeställningar inom området. Sieps har även under året publicerat rapporter om EU-domstolen som visar på EU-domstolens betydelse för politikutvecklingen i EU. En viktig insikt att förmedla då faktorer som påverkar rättsutvecklingen och därmed även EU:s utveckling kan förbises i tider när EU-samarbetet utsätts för stora prövningar. Turbulensen i EU har under året satt sin prägel på Sieps verksamhet även genom att det massmediala trycket på expertkommentarer från myndigheten avsevärt ökat. Sammantaget har myndigheten publicerat 28 rapporter och anordnat 13 seminarier under 2016. Det genomsnittliga antalet deltagare per seminarium ökade under 2016.

Regeringen gav 2016 Sieps i uppdrag att ta fram en rapport för att belysa konsekvenserna av brexit, utvecklingen inom EU-samarbetet och för att utreda hur Sverige bäst tillvaratar sina intressen.

Sieps påbörjade vidare under 2016 arbetet med att utveckla en ny webbplats i syfte att uppnå god spridning av resultat och publikationer. Under hösten möjliggjordes även webbsändning av Sieps seminarier i syfte att öka förutsättningarna för att sprida resultatet av verksamheten, inte minst ute i landet.

Kompetensförsörjning på EU-området

Sieps har under året erbjudit både allmänna och specialiserade utbildningar om EU-samarbetet som en del av kompetensförsörjningen i offentlig verksamhet. Därutöver har Sieps erbjudit anpassade EU-utbildningar för aktörer i offentlig verksamhet. Utbildningarna utformas i samråd med beställaren och ska täcka dennes behov av kompetensförsörjning inom EU-området. Sieps nya webbplats möjliggör att utbildningsverksamheten utvecklas ytterligare, bl.a. genom att använda olika former av digitala verktyg.

11.2.2 Analys och slutsatser avseende Svenska institutet för europeapolitiska studier

Forskningsrapporter, analyser och spridning av dessa

Regeringen ser positivt på att Sieps under 2016 fokuserat verksamheten mer för att möta behovet av forskningsbaserade analyser i aktuella EU-frågor. Uppdraget till Sieps med anledning av brexit, och motsvarande uppdrag till Kommerskollegium och Business Sweden, har utgjort värdefulla bidrag till regeringens ställningstaganden.

Regeringen bedömer att Sieps sammantaget har etablerat goda kanaler för spridning av rapporter och resultat.

Kompetensförsörjning på EU-området

De utbildningar som Sieps genomfört har gett möjlighet till fördjupade insikter om EU. Enligt deltagarnas utvärderingar av utbildningarna håller de hög kvalitet. En allmänt god kännedom om EU-samarbetet är en förutsättning för svenskt inflytande i EU och bidrar enligt regeringens mening till en effektiv offentlig förvaltning i Sverige och till att det kan föras ett kvalificerat offentligt samtal kring EU-samarbetet och Sveriges roll i detta.

11.2.3 Resultat avseende EU-information

Under budgetåret 2016 har medel avsatts för att informera om vilka möjligheter till praktiktjänstgöring och till anställning som EU:s institutioner erbjuder och om hur rekryteringen går till. Uppdraget har genomförts av Universitets- och högskolerådet (UHR) och har lett till ökad kännedom bland studenter om denna karriärväg.

Sedan ett antal år har medel från anslaget avsatts för att finansiera gemensamma aktiviteter med Europeiska kommissionen och Europaparlamentet för att utbilda lärare och skolledare om EU-samarbetet. UHR har haft regeringens uppdrag att genomföra denna verksamhet i samverkan med kommissionen och Europaparlamentet. Insatsen har bedömts som angelägen och regeringen beslutade därför att under

2016 ställa mer resurser till förfogande till denna insats för att nå ut till fler elever i skolan.

Delaktighetsutredningen

I början av år 2016 överlämnade utredningen om delaktighet i EU betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) till regeringen.

Utredningen pekade bl.a. på brister i viktiga delar av det svenska samhället när det gäller kunskaperna om EU-samarbetet och dess vikt för Sverige. Utredningen konstaterade bl.a. att det fortsatt finns ett stort behov av att öka kunskapen om EU-relaterade frågor bland lärare, journalister, förtroendevalda inom kommuner och landsting samt unga. Utredningen lade även stor vikt vid förslag kring att bredda delaktigheten vid beredning av EU-politiska frågor och att förstärka det offentliga samtalet kring EU-samarbetet. Betänkandet remissbehandlades under sommaren 2016. Remissinstanserna gav i allt väsentligt stöd till utredningens allmänna inriktning och huvudsakliga förslag.

Under andra halvåret 2016 påbörjade regeringen arbetet med uppföljning av utredningens förslag. Medel har tillförts Sieps som har påbörjat en särskild utbildningsinsats för förtroendevalda och anställda inom kommuner och landsting.

För att få fler att bidra i arbetet för ökad delaktighet togs i december 2016 initiativ till att genomföra EU-handslag med olika samhällsaktörer. Därigenom åtar sig aktörerna att förbättra sitt eget arbete med frågorna. Arbetet med EU-handslag har fortsatt under 2017.

Regeringen beslutade att under 2017 avsätta medel för ytterligare en insats riktad till unga i skolan. I syfte att uppmuntra skolor att uppmärksamma EU och Europadagen genomförde UHR en tävling för grundskolan och gymnasieskolan.

En viktig del i utredningens förslag gäller frågor kring en förstärkning av delaktighet i EU-arbetet för centrala aktörer i samhället. En sådan delaktighet bör avspeglas i initiativ från regeringens sida till bättre former för dialog. Det har införts en ny arbetsmetod kallad sakråd, för att på ett systematiskt sätt ta till vara på expertis i olika sakfrågor inom det civila samhället och hos andra samhällsaktörer (se utgiftsområde 17, avsnitt 16.4 Resultatredovisning för politiken för det civila samhället). Under 2017 har de första sakråden ägt rum i EU-relaterade frågor, s.k. EU-sakråd.

Myndigheternas centrala roll i delaktighetsarbetet lyfts också fram i utredningen. I början av 2017 bjöds därför ett fyrtyotal myndighetschefer in till en inledande dialog om myndigheternas roll i att bidra till insyn och delaktighet i frågor som beslutas på EU-nivå.

Under 2017 har myndighetschefer vidare erbjudits en särskild utbildning som syftar till att stärka myndigheternas roll i EU-arbetet. Utbildningarna arrangeras i samverkan mellan Sieps och Regeringskansliet.

11.2.4 Analys och slutsatser avseende EU-information

Insatserna av UHR för att informera om EU:s institutioner och om möjligheterna för svenska medborgare att få anställning i EU:s institutioner har enligt regeringens uppfattning genomförts väl. Den främsta målgruppen är unga vuxna.

Det är regeringens uppfattning att utbildningen som riktas till lärare och skolledare och som genomförs i samverkan mellan UHR, Europeiska kommissionen och Europaparlamentet har bidragit till ökad kunskap om EU.

I ljuset av förslagen i betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) har regeringen fattat beslut om insatser för att stärka delaktigheten i EU-arbetet. Regeringens bedömning är att de åtgärder som har vidtagits under 2016 och 2017 med grund i förslagen i betänkandet bidrar till att utveckla en god kunskapsbas om EU på nationell, regional och lokal nivå samt stärka möjligheter till ökad delaktighet i EU-arbetet.

Dessa resultat till trots visar SOM-institutets mätning från 2016 att endast fem procent av den vuxna befolkningen anser att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka politiska beslut i EU. Motsvarande siffra på nationell och kommunal beslutsnivå är 19 respektive 25 procent. Här behövs ytterligare insatser.

11.3 Politikens inriktning

EU-samarbetet är av central betydelse för Sverige. Trots många utmaningar visar viktiga beslut inom bland andra klimat- och inre marknadsområdena att EU förmår finna lösningar och fatta beslut till gagn för medborgarna. Med

anledning av brexit och i ljuset av de myndighetsuppdrag som regeringen gav 2016 ser regeringen ett fortsatt behov för att initierade analyser tas fram kopplade till EU:s utveckling och framtida utmaningar utifrån ett svenskt perspektiv.

Regeringen lägger stor vikt vid att det förs en bred diskussion i det svenska samhället om hur EU ska utvecklas de kommande åren och avser vidta åtgärder för att stimulera en sådan debatt. Sammantaget syftar insatserna till ökad delaktighet för medborgarna i europasamarbetet.

Svenska institutet för europapolitiska studier

Regeringen ser positivt på att Sieps fokuserar verksamheten mer på centrala samsamarbetsområden och därigenom möter behovet av forskningsbaserade analyser i aktuella EU-frågor. På så vis kan myndigheten bidra både till att höja kunskapsnivån kring EU-samarbetet och till att fler får insikt om vilka påverkansmöjligheter som finns. Det kan ske genom bred spridning av rapporter och genom ökad användning av digitala verktyg för att flera ska kunna följa Sieps verksamhet och andra vägar för att sprida forskningsresultaten.

Sieps ska fortsatt erbjuda utbildningar till offentlig verksamhet om hur EU-samarbetet fungerar och vilka påverkanskanaler som finns, även för förtroendevalda och anställda i kommuner och landsting. Sieps åtgärder kommer därför att breddas och utvecklas vidare för att säkra god EU-kompetens i offentlig verksamhet.

Stärkt kunskap och ökad delaktighet på EU-området

Det av regeringen föreslagna målet för demokratipolitiken – en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika – är centralt för arbetet på EU-nivå (se avsnitt 8, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter). Regeringens långsiktiga målsättning är därför att medborgarnas möjligheter att ha insyn i och vara delaktig i beslut som fattas på EU-nivå ska vara lika god som när det gäller den kommunala, regionala och nationella nivån vilket förutsätter att medvetenheten om hur beslut fattas på EU-nivå ökar.

De åtgärder som regeringen har vidtagit under 2016 och 2017 med anledning av betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) behöver fortsätta och förstärkas ytterligare under 2018.

Regeringen avser att i högre grad använda sig av EU-sakråd. Därigenom ges civilsamhällets organisationer och andra aktörer möjligheter att på ett systematiskt sätt bidra med sin expertis och sina perspektiv på EU-relaterade förslag i ett tidigt skede (se avsnitt 11.2.3 ovan).

Regeringen kommer under 2018 att fortsätta arbetet med EU-handslag i syfte att få fler aktörer att arbeta för stärkt delaktighet och kunskap kring EU-relaterade frågor.

En central insats är den utbildning som erbjuds lärare och skolledare om det europeiska samarbetet. I syfte att nå fler skolelever i Sverige är det regeringens avsikt att fler lärare och skolledare ska omfattas av denna åtgärd. Åtgärder kommer även att vidtas i syfte att möjliggöra skolval för gymnasielever och elever i grundskolans årskurs 7–9 i samband med Europaparlamentsvalet 2019 (se avsnitt 8, Demokratipolitik och mänskliga rättigheter).

Arbetet som inleddes under 2017 att stärka myndigheternas delaktighetsarbete i EU-relaterade frågor kommer att fortsätta. Åtgärder kommer att vidtas i syfte att förtydliga regeringens förväntningar när det gäller myndigheternas arbete med samråd och information i EU-relaterade frågor.

Den särskilda utbildningen som syftar till att stärka myndigheternas roll i EU-arbetet kommer att erbjudas myndighetschefer även budgetåret 2018.

I betänkandet EU på hemmaplan (SOU 2016:10) framhålls behov av insatser som riktas till media om hur och var EU-relaterade politiska beslut fattas. Regeringen avser att vidare utreda hur en sådan insats kan utformas.

Unga som är intresserade av att praktisera eller arbeta inom EU:s institutioner är en viktig målgrupp för ytterligare informationsinsatser. En stor del av de svenskar som är anställda inom institutionerna kommer att gå i pension kommande år och det finns därför ett behov av att förstärka nyrekryteringen av svenska medborgare. Regeringen avser att höja ambitionsnivån och öka ansträngningarna för att främja att fler svenskar söker till och blir anställda inom EU:s institutioner.

11.4 Budgetförslag

11.4.1 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tabell 11.2 Anslagsutveckling 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	16 210	1 092	
2017	Anslag	17 939 ¹	18 230
2018	Förslag	28 263	
2019	Beräknat	28 710 ²	
2020	Beräknat	29 202 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 28 262 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 28 264 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Svenska institutet för europapolitiska studier. Anslaget får användas för utbildnings- och kommunikationsinsatser på EU-området. Anslaget får användas för att medfinansiera medel från EU. Vidare får anslaget användas för att främja rekrytering av svenska medborgare till tjänster inom EU:s institutioner, byråer och organ.

Kompletterande information

Inom ramen för informationssamarbetet med Europeiska kommissionen och Europaparlamentet kan medel från anslaget användas för informationsinsatser i Sverige om EU-samarbetet som beslutas under budgetåret 2018.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Sieps har möjlighet att ta ut avgifter för utbildningsverksamhet som myndigheten bedriver.

Tabell 11.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1072	1 985	-913
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2017	1 500	2 500	-1 000
(varav tjänsteexport)			
Budget 2018	1 500	2 500	-1 000
(varav tjänsteexport)			

Sieps får ta ut avgifter upp till full kostnads-täckning för uppdragsverksamheten vid myndig-heten samt disponera intäkterna i verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 11.4 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 9:1 Svenska institutet för europapolitiska studier samt EU-information

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	17 939	17 939	17 939
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	389	679	998
Beslut	9 936	10 093	10 266
Varav BP18 ³	10 000	10 000	10 000
Varav ³			
EU-information	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	28 263	28 710	29 202

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I syfte att förstärka insatser under anslaget föreslår regeringen att 10 000 000 kr tillförs från och med 2018.

Regeringen föreslår att 28 263 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 Svenska institutet för europapolitiska frågor samt EU-information för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 710 000 kronor respektive 29 202 000 kronor.

Bilaga 1

Förteckning över
Sveriges
utlandsmyndigheter
samt ackrediteringar för
de Stockholmsbaserade
ambassadörerna

Bilaga 1

Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt
ackrediteringar för de Stockholmsbaserade
ambassadörerna**Innehållsförteckning**

I.	Beskickningar	5
II.	Delegationer.....	6
III.	Karriärkonsulat	6
IV.	Stockholmsbaserade ambassadörer.....	7

11.5 Förteckning över Sveriges utlandsmyndigheter samt ackrediteringar för de Stockholmsbaserade ambassadörerna per den 1 augusti 2017

I. Beskickningar	(Belmopan, San Salvador, Tegucigalpa, San José, Managua, Panamá)
(sidoackrediteringar inom parentes)	Haag
Abu Dhabi	Hanoi
(Kuwait, Manama)	Harare
Abuja	(Lilongwe, Port Louis)
(Accra)	Havanna
Addis Abeba	Helsingfors
(Djibouti)	Islamabad
Alger	Jakarta
Amman	(Dili)
Ankara	Jerevan ¹⁾
Astana	Kabul
(Bisjkek)	Kampala
Athen	(Bangui, N'Djamena)
Bagdad	Kairo
Baku ¹⁾	Khartoum
Bamako	(Juba)
(Niamey, Nouakchott, Ouagadougou)	Kiev
Bangkok	Kigali
(Yangon, Vientiane)	Kinshasa
Beirut (under etablering)	(Brazzaville, Libreville, Malabo, Yaoundé)
Belgrad	Kuala Lumpur
(Podgorica)	Köpenhamn
Berlin	La Paz ¹⁾
Bern	Lima
(Vaduz)	Lissabon
Bogotá D.C.	(Bissau, Praia)
(Caracas, La Paz, Quito)	London
Brasilia	Luanda
Budapest	(Sao Tomé, Príncipe)
Buenos Aires	Lusaka
(Asunción, Montevideo)	Madrid
Bukarest	(Andorra la Vella)
Canberra	Manila
(Apia, Funafuti, Nuku`alofa, Suva, Honiara,	Maputo
Port Moresby, Port Vila, Södra Tarawa, Yaren,	(Antananarivo, Mbabane)
Wellington)	Mexico
Chisinau	Minsk
Damaskus	Monrovia
Dar es Salaam	Moskva
(Bujumbura)	Nairobi
Dhaka	(Moroni, Victoria)
Doha	New Delhi
Guatemala	(Colombo, Kathmandu, Thimphu, Malé)
	Nicosia

Oslo
Ottawa
Ouagadougou¹⁾
Paris
(Monaco)
Peking
(Ulan Bator)
Phnom Penh
Prag
Pretoria
(Gaborone, Maseru, Windhoek)
Pristina
Pyongyang
Rabat
Reykjavik
Riga
Riyadh
(Muscat, Sana'a)
Rom
(San Marino)
Santiago de Chile
Sarajevo
Seoul
Singapore
(Bandar Seri Bagawan)
Skopje
Tallinn
Tbilisi
(Jerevan)
Teheran
Tel Aviv
Tirana
Tokyo
(Ngerulmud, Majuro, Palikir)
Tunis
(Tripoli)
Vilnius
Warszawa
Washington
Wien
(Bratislava, Ljubljana)
Zagreb

II. Delegationer

Sveriges ständiga representation vid Europeiska Unionen (EU) i Bryssel

Sveriges ständiga representation vid Förenta nationerna (FN) i New York

Sveriges ständiga representation vid de internationella organisationerna i Genève

Sveriges delegation vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) och Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur (Unesco) i Paris

Sveriges ständiga representation vid Europarådet i Strasbourg

Sveriges ständiga delegation vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) i Wien

Sveriges delegation vid Nato i Bryssel

III. Karriärkonsulat

a) Generalkonsulat

Hongkong
Istanbul
Jerusalem
Mariehamn
Mumbai
New York
S:t Petersburg
Shanghai

¹⁾ Beskickningen förestås av en chargé d'affaires

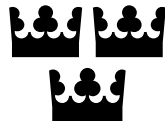
IV. Stockholmsbaserade ambassadörer

De åtta sändebuden har följande ackrediteringar (landets namn inom parentes):

1. Basseterre (St Christopher och Nevis), Bridgetown (Barbados), Castries (St Lucia), Georgetown (Guyana), Kingston (Jamaica), Kingstown (St Vincent och Grenadinerna), Nassau (Bahamas), Paramaribo (Surinam), Port-au-Prince (Haiti), Port of Spain (Trinidad och Tobago), Roseau (Dominica), Santo Domingo (Dominikanska Republiken), St George's (Grenada), St John's (Antigua och Barbuda)
2. Heliga Stolen, Valletta (Malta)
3. Asmara (Eritrea)
4. Baku (Azerbajdzjan) Asjchabad (Turkmenistan), Dusjanbe (Tadzkistan), Tasjkent (Uzbekistan)
5. Sofia (Bulgarien)
6. Abidjan (Elfenbenskusten), Banjul (Gambia), Conakry (Guinea), Dakar (Senegal), Freetown (Sierra Leone), Lomé (Togo), Porto Novo (Benin)
7. Dublin (Irland)
8. Bryssel (Belgien), Luxemburg (Luxemburg)

Samhällsekonomi och finansförvaltning

2

Förslag till statens budget för 2018

Samhällsekonomi och finansförvaltning

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	7
Diagramförteckning	10
1 Förslag till riksdagsbeslut	13
2 Lagförslag.....	17
2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:695) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)	17
2.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	19
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution	20
2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution	26
2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution	27
3 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	29
3.1 Omfattning.....	29
3.2 Utgiftsutveckling	30
3.3 Mål för utgiftsområdet.....	34
3.4 Resultatredovisning.....	34
3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	34
3.4.2 Resultat.....	34
3.5 Den årliga revisionens iakttagelser.....	34
3.6 Politikens inriktning	34
3.7 Bedömning av personalpolitiska konsekvenser.....	34
4 Finansmarknad.....	37
4.1 Omfattning.....	37
4.2 Mål för finansmarknadsområdet	37
4.3 Det finansiella systemets uppgifter.....	37
4.4 Resultatredovisning.....	37
4.4.1 Resultat för det finansiella systemet.....	39
4.4.2 Resultat för hållbar utveckling.....	49
4.4.3 Resultat för effektiviteten i den statliga finansförvaltningen ..	52
4.4.4 Analys och slutsatser	54
4.5 Politikens inriktning	56
4.5.1 Initiativ för att nå målet inom det finansiella systemet.....	56

	4.5.2	Initiativ för att nå målet om en hållbar utveckling.....	61
4.6		Avgiftsuttaget till resolutionsreserven	62
	4.6.1	Ärendet och dess beredning	62
	4.6.2	Gällande rätt	63
	4.6.3	Ett förhöjt uttag av resolutionsavgiften med en stegvis nedtrappning av avgiftsuttaget	65
	4.6.4	Konsekvensanalys.....	70
	4.6.5	Författningskommentar.....	73
4.7		Budgetförslag	74
	4.7.1	1:11 Finansinspektionen	74
	4.7.2	1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter.....	75
	4.7.3	1:12 Riksgäldskontoret	75
	4.7.4	1:16 Finansmarknadsforskning	78
5		Statlig förvaltningspolitik	81
	5.1	Omfattning	81
	5.2	Mål	81
	5.3	Resultatredovisning	81
	5.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	81
	5.3.2	Resultat	81
	5.3.3	Analys och slutsatser.....	85
	5.4	Den årliga revisionens iakttagelser	86
	5.5	Politikens inriktning.....	86
	5.6	Budgetförslag	88
	5.6.1	1:1 Statskontoret	88
	5.6.2	1:2 Kammarkollegiet	88
	5.6.3	1:8 Ekonomistyrningsverket	90
	5.6.4	Statens servicecenter	91
6		Digitalisering och it inom offentlig förvaltning.....	93
	6.1	Omfattning	93
	6.2	Mål	93
	6.3	Resultatredovisning	93
	6.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	93
	6.3.2	Resultat	94
	6.3.3	Analys och slutsatser.....	97
	6.4	Politikens inriktning.....	98
	6.5	Budgetförslag	99
	6.5.1	1:18 Digitaliseringsmyndigheten.....	99
7		Statliga arbetsgivarfrågor	101
	7.1	Omfattning	101
	7.2	Mål	101
	7.3	Resultatredovisning	101
	7.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	101
	7.3.2	Resultat	102
	7.3.3	Analys och slutsatser.....	119
	7.4	Politikens inriktning.....	121
	7.5	Budgetförslag	121
	7.5.1	1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor.....	121
	7.5.2	1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.....	122

8	Offentlig upphandling.....	125
8.1	Omfattning.....	125
8.2	Mål.....	125
8.3	Resultatredovisning.....	126
8.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	126
8.3.2	Resultat.....	126
8.3.3	Analys och slutsatser.....	129
8.4	Politikens inriktning.....	130
8.5	Budgetförslag.....	131
8.5.1	1:17 Upphandlingsmyndigheten.....	131
9	Statistik.....	133
9.1	Omfattning.....	133
9.2	Mål och villkor för området.....	133
9.3	Resultatredovisning.....	133
9.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	133
9.3.2	Resultat.....	134
9.3.3	Analys och slutsatser.....	136
9.4	Den årliga revisionens iakttagelser.....	137
9.5	Politikens inriktning.....	137
9.6	Budgetförslag.....	138
9.6.1	1:9 Statistiska centralbyrån.....	138
10	Prognos- och uppföljningsverksamhet.....	139
10.1	Omfattning.....	139
10.2	Mål för området.....	139
10.3	Resultatredovisning.....	139
10.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	139
10.3.2	Resultat.....	139
10.3.3	Analys och slutsatser.....	143
10.4	Politikens inriktning.....	143
10.5	Budgetförslag.....	144
10.5.1	1:6 Finanspolitiska rådet.....	144
10.5.2	1:7 Konjunkturinstitutet.....	144
11	Fastighetsförvaltning.....	145
11.1	Omfattning.....	145
11.2	Mål.....	145
11.3	Resultatredovisning.....	146
11.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	146
11.3.2	Resultat.....	146
11.3.3	Analys och slutsatser.....	150
11.4	Den årliga revisionens iakttagelser.....	150
11.5	Politikens inriktning.....	150
11.6	Budgetförslag.....	151
11.6.1	Statens fastighetsverk.....	151
11.6.2	1:10 Bidragsfastigheter.....	155
11.6.3	Fortifikationsverket.....	157
12	God redovisningssed.....	161
12.1	Omfattning.....	161
12.2	Mål för god redovisningssed.....	161

12.3	Resultatredovisning	161
12.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	161
12.3.2	Resultat	161
12.3.3	Analys och slutsatser.....	162
12.4	Politikens inriktning.....	162
12.5	Budgetförslag	163
12.5.1	1:13 Bokföringsnämnden.....	163
13	Riksrevisionen	165
13.1	Riksrevisionen.....	165
13.2	Mål för Riksrevisionen	165
13.2.1	Uppgifter	165
13.2.2	Verksamhetsmål	166
13.3	Resultatredovisning	166
13.3.1	Resultat	166
13.3.2	Revisionens iakttagelser.....	167
13.4	Budgetförslag	167
13.4.1	1:15 Riksrevisionen	167
14	Vissa medlems- och garantiavgifter.....	169
14.1	Omfattning	169
14.2	Mål, indikatorer och resultat.....	169
14.2.1	Analys och slutsatser.....	170
14.3	Budgetförslag	171
14.3.1	1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter.....	171
	Bilaga 1 Avgiftsuttaget till resolutionsreserven	
	Bilaga 2 Statsförvaltningens utveckling inkl. underbilaga Myndighetschefer och ordförande i styrelsemyndigheter	

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	14
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	15
Tabell 3.1	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	29
Tabell 3.2	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	30
Tabell 3.3	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.....	31
Tabell 3.4	Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar	33
Tabell 4.1	Ärendestatistik hos Konsumenternas Bank- och finansbyrå samt Konsumenternas försäkringsbyrå	47
Tabell 4.2	Finansiell folkbildning	48
Tabell 4.3	Finansinspektionens varningslista.....	49
Tabell 4.4	Vetenskaplig publicering	49
Tabell 4.5	Agenda 2030-delmål med tydlig koppling till finansmarknadsområdet. 50	
Tabell 4.6	Styckkostnad per betalning	53
Tabell 4.7	Utestående garantier, tillgångar och förväntade förluster	54
Tabell 4.8	Utestående lån, tillgångar och förväntad förlust.....	54
Tabell 4.9	Riksgäldskontorets utlåning med kreditrisk	54
Tabell 4.10	Budgeteffekter av ändrat uttag av resolutionsavgiften	70
Tabell 4.11	Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen.....	74
Tabell 4.12	Offentligrättslig verksamhet	74
Tabell 4.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Finansinspektionen.....	74
Tabell 4.14	Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter.....	75
Tabell 4.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter.....	75
Tabell 4.16	Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret	75
Tabell 4.17	Resultat för Riksgäldskontorets garanti- och utlåningsverksamhet	76
Tabell 4.18	Resultatet för in- och utlåningsverksamheten i statens internbank.....	76
Tabell 4.19	Insättningsgaranti och investerarskydd.....	76
Tabell 4.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Riksgäldskontoret.....	77
Tabell 4.21	Anslagsutveckling 1:16 Finansmarknadsforskning.....	78
Tabell 4.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Finansmarknadsforskning	78
Tabell 4.23	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning	79
Tabell 5.1	Korruption och effektivitet	82
Tabell 5.2	Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret	88
Tabell 5.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statskontoret	88
Tabell 5.4	Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet	88
Tabell 5.5	Offentligrättslig verksamhet	88
Tabell 5.6	Uppdragsverksamhet	89

Tabell 5.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Kammarkollegiet	89
Tabell 5.8	Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket	90
Tabell 5.9	Uppdragsverksamhet.....	90
Tabell 5.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Ekonomistyrningsverket.....	91
Tabell 5.11	Uppdragsverksamhet.....	91
Tabell 6.1	Tillgång till digitala tjänster.....	95
Tabell 6.2	Anslagsutveckling 1:18 Digitaliseringsmyndigheten.....	99
Tabell 6.3	Offentligrättslig verksamhet.....	99
Tabell 6.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Digitaliseringsmyndigheten	99
Tabell 7.1	Ärenden vid statens ansvarsnämnd.....	105
Tabell 7.2	Ärenden vid Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.....	105
Tabell 7.3	Ärenden vid Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor	106
Tabell 7.4	Ärenden vid Statens överklagandenämnd	106
Tabell 7.5	Anmälda till Trygghetsstiftelsen	107
Tabell 7.6	De som lämnat Trygghetsstiftelsen	107
Tabell 7.7	Genomsnittsålder för respektive kompetenskategori och för samtliga anställda 2016	108
Tabell 7.8	Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetens kategorier och kön 2014–2016.....	109
Tabell 7.9	Fördelningen den 8 september 2017 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt.....	111
Tabell 7.10	BESTA-klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2016	113
Tabell 7.11	Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall 2014–2016.....	118
Tabell 7.12	Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor.....	121
Tabell 7.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	122
Tabell 7.14	Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	122
Tabell 7.15	Uppdragsverksamhet.....	122
Tabell 7.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	123
Tabell 7.17	Beviljad respektive utnyttjad övrig kredit av SPV	123
Tabell 8.1	Genomsnittligt antal anbudsgivare per upphandling.....	127
Tabell 8.2	Inkomna antal ansökningar om överprövning vid upphandling till förvaltningsrätt	127
Tabell 8.3	Anslagsutveckling 1:17 Upphandlingsmyndigheten	131
Tabell 8.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Upphandlingsmyndigheten.....	131
Tabell 9.1	Resultatindikatorer	134
Tabell 9.2	Intäkter, kostnader och registerutdrag.....	134
Tabell 9.2	Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån.....	138
Tabell 9.3	Uppdragsverksamhet.....	138
Tabell 9.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Statistiska centralbyrån.....	138
Tabell 10.1	Prognosprecision och systematiska fel för BNP-tillväxt	140
Tabell 10.2	Prognosprecision och systematiska fel för arbetslöshet	140
Tabell 10.3	Prognosprecision och systematiska fel för KPI-inflation	140
Tabell 10.4	Prognosavvikelse jämförelse ESV och regeringen	142
Tabell 10.5	ESV:s prognosavvikelse för statens inkomster	142
Tabell 10.6	ESV:s prognosavvikelse för takbegränsade utgifter.....	142
Tabell 10.7	Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet.....	144

Tabell 10.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Finanspolitiska rådet ..	144
Tabell 10.9	Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet	144
Tabell 10.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Konjunkturinstitutet ..	144
Tabell 11.1	Statens byggnader, mark och fast egendom	146
Tabell 11.2	Fastighetsförvaltningens omfattning	146
Tabell 11.3	Uppgifter om det ekonomiska läget för Statens fastighetsverk.....	147
Tabell 11.4	Uppgifter om det ekonomiska läget Fortifikationsverket.....	147
Tabell 11.5	Utveckling av hyresintäkter för SFV	147
Tabell 11.6	Utveckling av hyresintäkter för FortV	147
Tabell 11.7	Utveckling av driftkostnaderna för SFV	148
Tabell 11.8	Utveckling av driftkostnaderna för FortV.....	148
Tabell 11.9	Utveckling av underhållskostnaderna för SFV.....	148
Tabell 11.10	Utveckling av underhållskostnaderna för FortV.....	148
Tabell 11.11	Utveckling av driftnettot för SFV.....	148
Tabell 11.12	Utveckling av driftnettot för FortV.....	148
Tabell 11.13	Utveckling av vakansgraden för SFV	148
Tabell 11.14	Utveckling av vakansgraden för FortV	149
Tabell 11.15	Utveckling avseende kundnöjdheten för SFV.....	149
Tabell 11.16	Utveckling avseende kundnöjdheten för FortV.....	149
Tabell 11.17	Utveckling av energianvändningen för SFV	149
Tabell 11.18	Utveckling av energianvändningen för FortV	149
Tabell 11.19	Investeringsplan för SFV 2018–2021	153
Tabell 11.20	Statens fastighetsverks pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2008–2021	154
Tabell 11.21	Uppgifter om den utnyttjade låneramen för Statens fastighetsverk.....	154
Tabell 11.22	Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter	155
Tabell 11.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Bidragsfastigheter	155
Tabell 11.24	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Bidragsfastigheter.....	156
Tabell 11.25	Investeringsplan för Fortifikationsverket 2018–2020.....	158
Tabell 11.26	Fortifikationsverkets pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2018–2020	159
Tabell 12.1	Resultat indikatorer för Bokföringsnämndens verksamhet	161
Tabell 12.2	Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden	163
Tabell 12.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Bokföringsnämnden .	163
Tabell 13.1	Verksamhetens nettokostnader 2016 ¹	167
Tabell 13.2	Anslagsutveckling 1:15 Riksrevisionen.....	167
Tabell 13.3	Offentlighetsrättslig verksamhet Avgifter för årlig revision, inkomsttitel 2558	167
Tabell 13.4	Uppdragsverksamhet: Avgiftsfinansierade internationella uppdrag	167
Tabell 13.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslag 1:15 Riksrevisionen	168
Tabell 14.1	Anslagsutveckling 1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter	171
Tabell 14.2	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	172

Diagramförteckning

Diagram 4.1	Svenska bankers marknadsfinansiering	39
Diagram 4.2	Storbankernas genomsnittliga likviditetstäckningsgrad.....	40
Diagram 4.3	Storbankernas kapitaltäckning.....	41
Diagram 4.4	Genomsnittlig solvenskvot för livförsäkringsbolag	41
Diagram 4.5	Hushållens skuldsättning	42
Diagram 4.6	Hushållens räntekostnader efter skatt	42
Diagram 4.7	Bankernas bruttomarginal för nya bolån med tre månaders bindningstid	43
Diagram 4.8	Volymviktade belåningsgrader för nya bolån.....	43
Diagram 4.9	Andelen hushåll med belåningsgrad över 85 procent.....	43
Diagram 4.10	Amorteringsvilja beroende på belåningsgrad.....	44
Diagram 4.11	Marknadsandelar inlåning	44
Diagram 4.12	Storbankernas genomsnittliga avkastning på eget kapital.....	45
Diagram 4.13	Finansiellt stressindex (CISS).....	45
Diagram 4.14	Okonsoliderad statsskuld.....	46
Diagram 4.15	Företagens finansieringsmöjligheter	46
Diagram 4.16	Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden.....	47
Diagram 4.17	Internetbetalningar och elektroniska betalningar.....	48
Diagram 4.18	Andelen hållbara fonder inom premiepensionssystemet	51
Diagram 4.19	Gröna obligationer.....	52
Diagram 4.20	Myndigheternas upplevda servicenivå	53
Diagram 5.1	Förtroende för den nationella regeringen	82
Diagram 6.1	Kontakt med myndighet över internet.....	94
Diagram 7.1	Andelen anställda inom olika åldersgrupper i staten 2011 och 2016.....	108
Diagram 7.2	Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2016.....	110
Diagram 7.3	Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2007–2016. Visar även fördelningen exkl. Försvarsmakten	111
Diagram 7.4	Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2017.....	111
Diagram 7.5	Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelat på förklaringsfaktorer 2007–2016.....	112
Diagram 7.6	Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetenskategori och kön i staten 2016.....	113
Diagram 7.7	Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2007–2016.....	114
Diagram 7.8	Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2007–2016.....	115
Diagram 7.9	Sjukfrånvaro totalt och uppdelat på kön	116
Diagram 7.10	Anställda som har nybeviljats sjukpension	117

Diagram 7.11	Anmälningar enligt PSA	117
Diagram 7.12	Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd 2007–2016.....	118

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2017:695) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486) (avsnitt 2.1 och 4.6),
2. antar förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (avsnitt 2.2 och 4.6),
3. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution (avsnitt 2.3 och 4.6),
4. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution (avsnitt 2.4 och 4.6),
5. antar förslaget till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution (avsnitt 2.5 och 4.6),
6. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor för stabilitetsfonden (avsnitt 4.7.3),
7. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor för resolutionsreserven (avsnitt 4.7.3),
8. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare nyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättande av nya myndigheter (avsnitt 5.6.2),
9. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet (avsnitt 5.6.2),
10. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen (avsnitt 7.5.2),
11. godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2018–2020 som riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (avsnitt 11.6.1),
12. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar (avsnitt 11.6.1),
13. godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2018–2020 som riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (avsnitt 11.6.3),
14. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i

- Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 14 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar (avsnitt 11.6.3),
15. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, när det gäller anslag
16. som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1,
16. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför belopp av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionen föreslår att riksdagen

17. bemyndigar Riksrevisionen att för 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 000 000 kronor (avsnitt 13.4.1),
18. för budgetåret 2018 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Statskontoret	96 727
1:2	Kammarkollegiet	71 923
1:3	Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	17 550
1:4	Arbetsgivarpolitiska frågor	2 443
1:5	Statliga tjänstepensioner m.m.	13 227 000
1:6	Finanspolitiska rådet	10 078
1:7	Konjunkturinstitutet	64 571
1:8	Ekonomistyrningsverket	174 581
1:9	Statistiska centralbyrån	557 223
1:10	Bidragsfastigheter	269 000
1:11	Finansinspektionen	602 798
1:12	Riksgäldskontoret	327 642
1:13	Bokföringsnämnden	10 133
1:14	Vissa garanti- och medlemsavgifter	223 142
1:15	Riksrevisionen	329 737
1:16	Finansmarknadsforskning	29 913
1:17	Upphandlingsmyndigheten	94 036
1:18	Digitaliseringsmyndigheten	177 050
Summa		16 285 547

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:10	Bidragfastigheter	50 000	2019
1:16	Finansmarknadsforskning	60 000	2019–2022
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		110 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:695) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

Härigenom föreskrivs att 1 § marknadsföringslagen (2008:486) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:695) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:695

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag har till syfte att främja konsumenternas och näringslivets intressen i samband med marknadsföring av produkter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter och näringsidkare.

Bestämmelser om marknadsföring finns bl.a. i

- lagen (1992:1672) om paketresor,
- tobakslagen (1993:581),
- lotterilagen (1994:1000),
- sjölagen (1994:1009),
- lagen (1995:1571) om insättningsgaranti,
- lagen (1996:1006) om *anmälningsplikt avseende* viss *valutaväxling och annan* finansiell verksamhet, – lagen (1996:1006) om finansiell verksamhet,
- lagen (1996:1118) om marknadsföring av kristallglas,
- lagen (1999:158) om investerarskydd,
- lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informations-samhällets tjänster,
- lagen (2004:46) om värdepappersfonder,
- lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet,
- prisinformationslagen (2004:347),
- lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler,
- försäkringsavtalslagen (2005:104),
- lagen (2005:405) om försäkringsförmedling,

- lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet,
- lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden,
- lagen (2010:510) om lufttransporter,
- radio- och tv-lagen (2010:696),
- alkohollagen (2010:1622),
- konsumentkreditlagen (2010:1846),
- lagen (2011:914) om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende eller långfristig semesterprodukt,
- lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder,
- lagen (2013:1054) om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning,
- lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar,
- lagen (2015:671) om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden,
- lagen (2015:953) om kollektivtrafikresenärers rättigheter,
- lagen (2016:415) om förmedlingsavgifter för kortbaserade betalningstransaktioner, *och*
- lagen (2016:415) om förmedlingsavgifter för kortbaserade betalningstransaktioner,
– *lagen (2016:915) om krav på installationer för alternativa drivmedel, och*
- lagen (2017:425) om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare.

2.2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 30 kap. 6 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

6 §¹

Sekretess gäller i en statlig myndighets verksamhet som består i övervakning eller kontroll för sådan uppgift om en enskilds ekonomiska eller personliga förhållanden som på begäran har lämnats av någon som är skyldig att lämna uppgifter till myndigheten, om övervakningen eller kontrollen sker enligt

1. lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,
2. lagen (1996:1006) om *anmälningsskyldighet avseende* viss *valutaväxling och annan* finansiell verksamhet,
3. lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument,
4. lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet,
5. lagen (2006:451) om offentliga uppköpserbjudanden på aktiemarknaden,
6. lagen (2012:735) med kompletterande bestämmelser till EU:s blankningsförordning, eller
7. lagen (2013:287) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister.

Om en uppgift som avses i första stycket rör den som övervakningen avser, gäller sekretessen endast om denne kan antas lida skada eller men om uppgiften röjs och sekretessen inte motverkar syftet med uppgiftsskyldigheten.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2016:1314.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2015:1016) om resolution dels att 27 kap. 18, 19 och 21 §§ ska upphöra att gälla, dels att rubriken närmast före 27 kap. 18 § ska utgå, dels att 1 kap. 2 §, 5 kap. 1 §, 12 kap. 1 §, 21 kap. 25 och 30 §§, 23 kap. 7 och 8 §§, 27 kap. 2, 5, 10, 13, 22, 23 och 25 §§ och 29 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Innehållet i denna lag är uppdelat enligt följande.

AVDELNING I. INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 kap. – Övergripande om lagen

2 kap. – Definitioner

AVDELNING II. ÅTGÄRDER FÖR ATT FÖRBEREDA RESOLUTION OCH UNDVIKA FALLISSEMANG

3 kap. – Resolutionsplaner

4 kap. – Minimikravet på nedskrivningsbara skulder

5 kap. – Ytterligare åtgärder för att förbereda resolution och undvika fallissemang

6 kap. – Nedskrivning eller konvertering av kapitalinstrument utanför resolution

7 kap. – Värdering

AVDELNING III. RESOLUTION

8 kap. – Inledande av resolution

9 kap. – Beslutsförfarande för gränsöverskridande koncerner

10 kap. – Följder av ett beslut om resolution för ägare och ledning

11 kap. – Hinder mot exekutiva åtgärder och rättshandlingar knutna till resolution

11 kap. – Hinder mot exekutiva åtgärder och *vissa* rättshandlingar knutna till resolution

12 kap. – Resolutionsåtgärder

13 kap. – Beslut om ändring av vissa avtalsvillkor och om förbud mot att fullgöra förpliktelser, ta i anspråk säkerheter och att utöva vissa rättshandlingar

14 kap. – Kompletterande befogenheter

15 kap. – Särskild förvaltare

16 kap. – Åtgärder mot ägare

17 kap. – Försäljningsverktyget

18 kap. – Broinstitutsverktyget

19 kap. – Avskiljandeverktyget

20 kap. – Kompletterande befogenheter vid överföring

21 kap. – Skuldnedskrivningsverktyget

22 kap. – De statliga stabiliseringsverktygen

23 kap. – Skyddsåtgärder

24 kap. – Konkurs, likvidation och avslutande av resolution

25 kap. – Verkan av vissa beslut fattade av resolutionsmyndigheter i andra länder inom EES

26 kap. – Erkännande och verkställighet av resolution i tredjeland

- 27 kap. – Finansiering av resolution
 AVDELNING IV. AVSLUTANDE BESTÄMMELSER
 28 kap. – Samarbete och informationsutbyte
 29 kap. – Bemyndiganden
 30 kap. – Överklagande och verkställighet av beslut m.m.

5 kap.

1 §

För en motpart till ett företag som avses i 1 kap. 1 § första stycket, gäller 11 kap. 3–6 och 8 §§ beträffande ett beslut om en krisavvärande åtgärd eller en händelse som har direkt koppling till ett sådant beslut. Det som anges om ett beslut om resolution eller resolutionsåtgärder ska då avse ett beslut om krisavvärande åtgärder.

För en motpart till ett företag som avses i 1 kap. 1 § första stycket gäller 11 kap. 3–7 §§ beträffande ett beslut om en krisavvärande åtgärd eller en händelse som har direkt koppling till ett sådant beslut. Det som anges om ett beslut om resolution eller resolutionsåtgärder ska då avse ett beslut om krisavvärande åtgärder.

12 kap.

1 §

När ett företag har försatts i resolution, får Riksgäldskontoret använda sig av följande resolutionsåtgärder:

1. Vidta åtgärder som anges i 10 kap. 2 §, 13 kap. 1, 2, 7, 8, 11 och 12 §§, 14 kap. 2–5 §§, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 7 och 9 §§, 18 kap. 8 och 10 §§, 19 kap. 7 och 9 §§, 20 kap. 1 och 4 §§, 21 kap. 16 och 18 §§ samt 28 kap. 2 §.

1. Vidta åtgärder som anges i 10 kap. 2 §, 13 kap. 1, 2, 7, 8, 11 och 12 §§, 14 kap. 2–4 §§, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 7 och 9 §§, 18 kap. 8 och 10 §§, 19 kap. 7 och 9 §§, 20 kap. 1 och 4 §§, 21 kap. 16 och 18 §§ samt 28 kap. 2 §.

2. Tillämpa följande resolutionsverktyg:

- försäljningsverktyget enligt 17 kap.,
- broinstituttsverktyget enligt 18 kap.,
- avskiljandeverktyget enligt 19 kap., eller
- skuldnedskrivningsverktyget enligt 21 kap.

3. Tillsätta en särskild förvaltare enligt 15 kap. 1 §.

Dessutom får regeringen använda något av de statliga stabiliseringsverktygen under de förutsättningar som anges i 22 kap.

21 kap.

25 §

Om en konvertering av skulder leder till ett förvärv som kräver tillstånd för bank- och finansieringsrörelse eller värdepappersrörelse, ska Finansinspektionen handlägga tillståndsärendet skyndsamt. Detsamma gäller om en konvertering innebär att tillstånd krävs enligt 7 kap. 12 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller 7 kap. 13 § lagen (2007:528) om värdepappers-

Om en konvertering av skulder leder till ett förvärv som kräver tillstånd för bank-, finansierings- eller värdepappersrörelse, ska Finansinspektionen handlägga tillståndsärendet skyndsamt. Detsamma gäller om en konvertering innebär att tillstånd krävs enligt 7 kap. 12 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller 7 kap. 13 § lagen (2007:528) om värdepappers-

marknaden.

marknaden.

30 §

Om Riksgäldskontoret beslutar att undanta kvalificerade skulder, får myndigheten använda medel från resolutionsreserven eller alternativa finansieringskällor enligt vad som anges i 27 kap. 1 och 6 §§, om det behövs för att absorbera förluster i eller ge kapitaltillskott till företaget i resolution. Det får dock bara göras om innehavare av aktier eller andra äganderättsinstrument eller innehavare av relevanta kapitalinstrument eller kvalificerade skulder, genom nedskrivning, konvertering eller på annat sätt, har absorberat förluster i eller bidragit till kapitaliseringen av företaget med ett belopp som minst motsvarar

1. 8 procent av totala skulder och eget kapital i företaget i resolution baserat på värderingen enligt 7 kap., eller

2. 20 procent av det berörda företagens riskvägda tillgångar, baserat på värderingen enligt 7 kap.

Alternativet i första stycket 2 får användas bara om

1. resolutionsreserven har tillgång till ett belopp som anskaffats genom resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § motsvarande minst 3 procent av de *totala* garanterade insättningarna, och

2. det berörda företagens konsoliderade tillgångar är mindre än motsvarande 900 miljarder euro.

1. resolutionsreserven har tillgång till ett belopp som anskaffats genom resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § motsvarande minst 3 procent av de garanterade insättningarna, och

23 kap.

7 §

Om det är nödvändigt för att säkerställa att de garanterade insättningarna är tillgängliga för insättarna, får Riksgäldskontoret trots 3–5 §§

1. överföra garanterade insättningar som omfattas av ett arrangemang som avses i 1 § 1–5 utan att samtidigt överföra andra tillgångar eller förpliktelser som omfattas av samma arrangemang,

2. överföra tillgångar eller förpliktelser som omfattas av ett arrangemang som anges i 1 § 1–5 utan att samtidigt överföra garanterade insättningar som omfattas av samma arrangemang, eller

3. upphäva eller ändra villkor som rör sådana tillgångar eller förpliktelser.

Riksgäldskontoret får utöva de befogenheter som anges i 11 kap. 3–8 §§ och 13 kap. 2–17 §§ trots bestämmelserna i 3–6 §§.

Riksgäldskontoret får utöva de befogenheter som anges i 11 kap. 3–7 §§ och 13 kap. 2–17 §§ trots bestämmelserna i 3–6 §§.

8 §

Om det av en värdering enligt 7 kap. 11 § framgår att det ekonomiska utfallet för någon ägare, borgenär eller för insättningsgarantisystemet har blivit sämre än vad det hade blivit om företaget i stället hade avvecklats genom konkurs eller likvidation, har en sådan ägare eller borgenär eller insättningsgarantisystemet rätt till ersättning ur

Om det av en värdering enligt 7 kap. 10 § framgår att det ekonomiska utfallet för någon ägare, borgenär eller för insättningsgarantisystemet har blivit sämre än vad det hade blivit om företaget i stället hade avvecklats genom konkurs eller likvidation, har en sådan ägare eller borgenär eller insättningsgarantisystemet rätt till ersättning ur

resolutionsreserven för mellan-skillnaden. resolutionsreserven för mellan-skillnaden.

Om Riksgäldskontoret har använt skuldnedskrivningsverktyget tillsammans med något annat resolutionsverktyg, har ägare och borgenärer endast rätt till ersättning till följd av myndighetens användning av skuldnedskrivningsverktyget.

27 kap.

2 §

För att finansiera de åtgärder som anges i 1 § ska en resolutionsreserv upprättas.

Resolutionsreserven ska utgöras av medel på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret och andra tillgångar som anges i 5 § första stycket 5.

Resolutionsreserven ska utgöras av medel på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret och andra tillgångar som anges i 5 § första stycket 4.

5 §

Till resolutionsreserven ska det föras

1. resolutionsavgifter enligt 13 §,
2. tilläggsavgifter enligt 16 §,
3. *riskavgifter enligt 18 §,*
4. dröjsmålsränta enligt 21 och 22 §§ *samt* artikel 13.4 i förordningen om resolutionsavgifter, och

5. tillgångar, återbetalningar, ersättning, ränta eller annan kompensation som Riksgäldskontoret får avseende åtgärder som vidtagits enligt denna lag och finansierats med medel ur resolutionsreserven.

Om kostnaderna för en koncernresolution enligt en överenskommen koncern-resolutionsordning fördelas mellan flera länders finansieringsarrangemang, ska intäkter enligt första stycket 5 fördelas mellan resolutionsreserven och de utländska finansieringsarrangemangen i enlighet med bidragen till finansieringen.

3. dröjsmålsränta enligt artikel 13.4 i förordningen om resolutionsavgifter, och

4. tillgångar, återbetalningar, ersättning, ränta eller annan kompensation som Riksgäldskontoret får avseende åtgärder som vidtagits enligt denna lag och finansierats med medel ur resolutionsreserven.

Om kostnaderna för en koncernresolution enligt en överenskommen koncern-resolutionsordning fördelas mellan flera länders finansieringsarrangemang, ska intäkter enligt första stycket 4 fördelas mellan resolutionsreserven och de utländska finansieringsarrangemangen i enlighet med bidragen till finansieringen.

10 §

Riksgäldskontoret får, efter regeringens tillåtelse, låna ut medel ur resolutionsreserven till ett annat finansieringsarrangemang inom EES. Sådana lån får lämnas endast om villkoren i artikel 106.1 i krishanteringsdirektivet är uppfyllda.

Resolutionsreservens fordran på ett annat finansieringsarrangemang inom EES är en sådan tillgång som

Resolutionsreservens fordran på ett annat finansieringsarrangemang inom EES är en sådan tillgång som

avses i 5 § första stycket 5.

avses i 5 § första stycket 4.

Vid beslut enligt denna paragraf ska förfarandet i 1 kap. 3 § andra stycket och 5 § andra stycket följas.

13 §

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,09 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,125 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Om inte annat följer av tredje stycket fastställs den resolutionsavgift som en avgiftsskyldig ska betala i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter.

Det som i artiklarna 4.1, 6–9, 12.1, 14.2, 14.3, 14.6 och 17.2 i förordningen om resolutionsavgifter anges om metoden för riskjustering av resolutionsavgift och om uppgiftsskyldighet, ska inte tillämpas för EES-filialer och värdepappersbolag som omfattas av definitionen i artikel 96.1 a eller b i tillsynsförordningen eller som bedriver verksamhet nr 8 i avsnitt A i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG, men som inte bedriver verksamheterna nr 3 eller 6 i samma avsnitt i den bilagan. För en sådan avgiftsskyldig ska riskjustering av resolutionsavgift ske i enlighet med de kriterier som anges i artikel 103.7 i krishanteringsdirektivet och föreskrifter som har meddelats med stöd av 29 kap. 1 § 8.

Resolutionsavgift ska betalas så länge som behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger tre procent av de garanterade insättningarna.

22 §¹

Riksgäldskontoret beslutar om resolutionsavgift, tilläggsavgift och riskavgift för varje avgiftsskyldig. Avgiften ska betalas inom en månad från dagen för myndighetens beslut.

Riksgäldskontoret beslutar om resolutionsavgift och tilläggsavgift för varje avgiftsskyldig. Avgiften ska betalas inom en månad från dagen för myndighetens beslut.

Dröjsmålsränta ska tas ut på riskavgift som inte betalas i rätt tid. Dröjsmålsräntan ska beräknas enligt en räntefot som per år motsvarar den av Riksbanken fastställda, vid varje tid gällande referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) med ett tillägg av åtta procentenheter.

23 §

Om det finns särskilda skäl, får Riksgäldskontoret sätta ned resolutionsavgiften eller riskavgiften.

Om det finns särskilda skäl, får Riksgäldskontoret sätta ned resolutionsavgiften.

¹ Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

Riksgäldskontoret får bevilja anstånd med betalning av tilläggsavgift enligt 16 §, om det finns särskilda skäl med hänsyn till företagets finansiella ställning. Anståndet får beviljas för en tid av högst sex månader. På ansökan av företaget får denna tid förlängas.

25 §

Riksgäldskontorets beslut att ta ut resolutionsavgift, tilläggsavgift *eller riskavgift* får verkställas, om avgiften är obetald trots att den skulle ha betalats. Verkställighet får ske även om avgiftsbeslutet har överklagats. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Riksgäldskontorets beslut att ta ut resolutionsavgift *eller tilläggsavgift* får verkställas, om avgiften är obetald trots att den skulle ha betalats. Verkställighet får ske även om avgiftsbeslutet har överklagats. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

29 kap.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. vilka kvalificerade skulder som är medräkningsbara vid beräkningen av om minimikravet på nedskrivningsbara skulder enligt 4 kap. 1 § är uppfyllt,
2. vilka kriterier som ska ligga till grund för ett beslut om storleken på minimikravet på nedskrivningsbara skulder enligt 4 kap. 3 §,
3. vilken information om nedskrivningsbara skulder ett företag ska lämna till Riksgäldskontoret och när den ska lämnas,
4. undantag enligt 5 kap. 3 § från skyldigheten i 5 kap. 2 § om att ta in vissa villkor i avtalen för sina skulder,
5. vilka företag som ska upprätta register som avses i 5 kap. 5 §, vad registren ska innehålla och när företagen ska ge in register för olika typer av avtal,
6. vad en omstruktureringsplan enligt 21 kap. 5 § ska innehålla,
7. hur storleken på de skulder som är hänförliga till derivat enligt 21 kap. 17 § ska beräknas,
8. metoden för riskjustering av resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § tredje stycket *samt riskavgiftens storlek och hur den ska bestämmas enligt 18 § samma kapitel,*
9. vilka uppgifter en avgiftsskyldig ska lämna till Riksgäldskontoret enligt 27 kap. 20 §, och
10. vilka upplysningar ett institut eller något annat koncernföretag ska lämna till Riksgäldskontoret för dess verksamhet enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 13 § lagen (2015:1016) om resolution ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.3

Föreslagen lydelse

27 kap.

13 §

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,125 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,09 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Om inte annat följer av tredje stycket fastställs den resolutionsavgift som en avgiftsskyldig ska betala i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter.

Det som i artiklarna 4.1, 6–9, 12.1, 14.2, 14.3, 14.6 och 17.2 i förordningen om resolutionsavgifter anges om metoden för riskjustering av resolutionsavgift och om uppgiftsskyldighet, ska inte tillämpas för EES-filialer och värdepappersbolag som omfattas av definitionen i artikel 96.1 a eller b i tillsynsförordningen eller som bedriver verksamhet nr 8 i avsnitt A i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG, men som inte bedriver verksamheterna nr 3 eller 6 i samma avsnitt i den bilagan. För en sådan avgiftsskyldig ska riskjustering av resolutionsavgift ske i enlighet med de kriterier som anges i artikel 103.7 i krishanteringsdirektivet och föreskrifter som har meddelats med stöd av 29 kap. 1 § 8.

Resolutionsavgift ska betalas så länge som behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger tre procent av de garanterade insättningarna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 13 § lagen (2015:1016) om resolution ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.4

Föreslagen lydelse

27 kap.

13 §

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,09 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,05 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Om inte annat följer av tredje stycket fastställs den resolutionsavgift som en avgiftsskyldig ska betala i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter.

Det som i artiklarna 4.1, 6–9, 12.1, 14.2, 14.3, 14.6 och 17.2 i förordningen om resolutionsavgifter anges om metoden för riskjustering av resolutionsavgift och om uppgiftsskyldighet, ska inte tillämpas för EES-filialer och värdepappersbolag som omfattas av definitionen i artikel 96.1 a eller b i tillsynsförordningen eller som bedriver verksamhet nr 8 i avsnitt A i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG, men som inte bedriver verksamheterna nr 3 eller 6 i samma avsnitt i den bilagan. För en sådan avgiftsskyldig ska riskjustering av resolutionsavgift ske i enlighet med de kriterier som anges i artikel 103.7 i krishanteringsdirektivet och föreskrifter som har meddelats med stöd av 29 kap. 1 § 8.

Resolutionsavgift ska betalas så länge som behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger tre procent av de garanterade insättningarna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

3 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

3.1 Omfattning

Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning omfattar politiken för finansmarknaden och den statliga förvaltningspolitiken.

Innehållet i och indelningen av utgiftsområdet är i stort sett densamma som tidigare år. Området Digitalisering och it inom offentlig förvaltning, som tidigare låg under utgiftsområde 22 Kommunikationer, har dock tillkommit (se avsnitt 6).

Inom utgiftsområdet ingår följande myndigheter: Statskontoret, Kammarkollegiet, Finanspolitiska rådet, Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket, Statistiska centralbyrån (SCB), Finansinspektionen, Riksgäldskontoret, Bokföringsnämnden, Riksrevisionen, Upphandlingsmyndigheten, E-legitimationsnämnden, Fortifikationsverket, Statens fastighetsverk, Statens tjänstepensionsverk, Arbetsgivarverket och Statens servicecenter.

Därutöver ingår ett antal nämnder m.m., främst inom området statliga arbetsgivarfrågor, där också en stiftelse ingår.

Tabell 3.1 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

<i>Miljoner kronor</i>	
	2018
Transfereringar ¹	13 246
Verksamhetsutgifter ²	3 027
Investeringar ³	12
Summa ramnivå	16 285

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgifter för transfereringar utgör ca 81 procent av den anslagsfinansierade verksamheten under utgiftsområdet. Transfereringarna sker främst från anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Verksamhetsutgifter för tolv myndigheter utgör 19 procent av utgiftsområdets anslagsmedel.

Drygt en tredjedel av utgiftsområdets myndigheter finansieras i huvudsak via avgifter.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Statskontoret	86	94	95	97	99	101
1:2 Kammarkollegiet	50	61	61	72	69	68
1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter	11	14	12	18	18	18
1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor	1	2	2	2	2	2
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	12 475	12 614	12 682	13 227	13 672	14 313
1:6 Finanspolitiska rådet	10	10	10	10	10	10
1:7 Konjunkturinstitutet	61	63	63	65	65	66
1:8 Ekonomistyrningsverket	165	161	160	175	163	165
1:9 Statistiska centralbyrån	571	555	542	557	576	586
1:10 Bidragsfastigheter	191	193	197	269	290	281
1:11 Finansinspektionen	493	537	532	603	612	623
1:12 Riksgäldskontoret	281	316	302	328	333	338
1:13 Bokföringsnämnden	10	10	10	10	10	10
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	211	210	231	223	203	200
1:15 Riksrevisionen	320	324	334	330	335	341
1:16 Finansmarknadsforskning	31	30	30	30	30	31
1:17 Upphandlingsmyndigheten	66	85	76	94	97	95
1:18 Digitaliseringsmyndigheten ²				177	118	111
<i>Äldreanslag</i>						
2017 1:18 Statens servicecenter	3	3	3			
Totalt för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	15 035	15 284	15 342	16 286	16 703	17 359

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Till och med budgetåret 2017 redovisades anslaget under utgiftsområde 22 Kommunikationer (anslaget 2:6 *Genensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse*).

Utfallet för utgifterna under utgiftsområdet 2016 var 8 miljoner kronor högre än de sammanlagt anvisade medlen i statens budget för området samma år (15 027 miljoner kronor). Avvikelsen förklaras i huvudsak av en nettoeffekt av underskott på anslagen 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* och 1:9 *Statistiska centralbyrån* samt överskott på anslagen 1:12 *Riksgäldskontoret* och 1:17 *Upphandlingsmyndigheten*.

Utfallet för 2017 beräknas bli 58 miljoner kronor högre än de anvisade medlen för samma år.

År 2000–2016 har ca 55 olika anslag funnits under utgiftsområdet, varav ett tiotal anslag har existerat under hela perioden, dock för vissa med delvis olika ändamål och innehåll över tiden. Dessa tio anslag har svarat för 80–96 procent av utgiftsområdets anslagsmedel/utfall.

Budgetförslaget

**Tabell 3.3 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	15 259	15 259	15 259
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	47	84	125
Beslut	321	265	240
Varav BP18 ³	299	287	276
Övriga makroekonomiska förutsättningar	210	488	775
Volym	403	570	924
Överföring till/från andra utgiftsområden	46	36	36
Varav BP18 ³	46	51	51
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	16 286	16 703	17 359

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgiftsområdet föreslås i denna budgetproposition öka med totalt 1 027 miljoner kronor 2018 jämfört med förslaget i budgetpropositionen för 2017. I beloppet inkluderas medel om 25 miljoner kronor som tillförts i propositionen Vårändringsbudget 2017 samt en flytt av medel till utgiftsområdet från utgiftsområde 22 om 53 miljoner kronor som aviserades i 2017 års ekonomiska vårproposition. I budgetpropositionen för 2017 beräknades området att öka med 233 miljoner kronor 2018. I denna proposition föreslås att sammanlagt nio anslag tillförs totalt 721,3 miljoner kronor och att ett anslag minskas med totalt 7,28 miljoner kronor. Pris- och löneomräkningen av förvaltningsanslagen för 2018 leder till att anslagen belastas med ca 27 miljoner kronor mindre än vad som tidigare beräknats. Bakom den föreslagna tillkommande ökningen för 2018 på sammanlagt 687 miljoner kronor ligger i huvudsak följande förändringar:

- Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* föreslås ökas med 4 miljoner kronor 2018 och med 3 miljoner 2019–2020 för arbetet med ersättning till personer som fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.

- Anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner* m.m. föreslås ökas med 422 miljoner kronor mer än vad som tidigare beräknats, främst på grund av antaganden om högre volymer.
- Anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* föreslås ökas med 1 miljon kronor för 2018 för stöd till Sameskolstyrelsen.
- Anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* föreslås ökas med 1 miljon kronor för 2018 samt med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2019 och framåt för ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå.
- Anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* föreslås ökas med totalt 79 miljoner kronor under 2018. För underhåll av bidragsfastigheter ökas anslaget med 50 miljoner kronor årligen 2018–2019, 41 miljoner kronor 2020 samt med 30 miljoner kronor årligen 2021–2030. För att energieffektivisera bidragsfastigheter genom nyttjande av solceller ökas även anslaget med 25 miljoner kronor 2018 samt 50 miljoner kronor under perioden 2019–2023. För att täcka utgifter i samband med uppförandet av en minnesvård efter flodvågskatastrofen i Sydostasien 2004 ökas även anslaget med 4 miljoner kronor engångsvis 2018.
- Anslaget 1:11 *Finansinspektionen* föreslås ökas med 80 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att bl.a. stärka tillsynen inom bankområdet samt motverka penningtvätt och finansiering av terrorism.
- Anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* föreslås ökas med 16,8 miljoner kronor mer än vad som tidigare beräknats för 2018 på grund av kompensation för valutakursförändringar, varav 8,4 miljoner kronor tas från anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* minskas dock även med 4 miljoner kronor 2018 enligt riksdagens beslut (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) om medlemskap i Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB).
- Anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* föreslås ökas med 2 miljoner kronor för 2018 och med 3 miljoner kronor för 2019 arbete med sociala utfallskontrakt och med

att främja förnyelse och innovation i den offentliga sektorn. Vidare föreslås anslaget även ökas med 1 miljon kronor per år 2018–2021 för att främja mer tillförlitlig och lättillgänglig information om produktionsvillkor i andra länder.

- Anslaget 1:18 *Digitaliseringsmyndigheten* (tidigare anslaget 2:6 *Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse* under utgiftsområde 22 Kommunikationer), som uppgår till 53 miljoner kronor, flyttas fr.o.m. 2018 till utgiftsområdet. Anslaget föreslås ökas med 102,2 miljoner kronor 2018 för att finansiera en nyinrättad myndighet som kommer ha till uppgift att samordna och stödja den förvaltningsövergripande digitaliseringen, den nationella digitala infrastrukturen och satsningen på öppna data.

Övriga nya förslag om anslagsförändringar finansieras genom omfördelning och inom utgiftsområdena som beskrivs nedan.

Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* föreslås ökas med 7 miljoner kronor 2018 för uppgifter som rör ett utbyggt regelverk avseende ökad insyn i partiets finansiering. Från och med 2019 beräknas anslaget av samma anledning ökas med 4 miljoner kronor per år. Finansiering sker genom att anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse 2018 minskas med 1,75 miljoner kronor och fr.o.m. 2019 med 1 miljon kronor. Anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* under samma utgiftsområde minskas 2018 med 5,25 miljoner kronor och fr.o.m. 2019 med 3 miljoner kronor. Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* ökas även fr.o.m. 2018 med 0,06 miljoner kronor för uppgifter som myndigheten utför åt Nämnden för

Styrelserepresentationsfrågor och med 0,247 miljoner kronor för uppgifter som utförs åt Alkoholsortimentsnämnden. Finansiering sker genom att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse respektive det för under 2017 gällande anslaget 6:1 *Alkoholsortimentsnämnden* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med motsvarande belopp (prop. 2016/17:100, bet.2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305). Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* beräknas vidare ökas med 0,25 miljoner kronor per år 2019–2022 för arbetet med ändrade gränser mellan enskilt och allmänt vatten. Finansiering sker genom att anslaget 1:6 *Lantmäteriet* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik minskas med motsvarande belopp.

Anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* föreslås minskas med 7,28 miljoner kronor för 2018 och med 1,82 miljoner kronor fr.o.m. 2019 och framåt. Bakgrunden är den verksamhetsflytt av valundersökningar från SCB till anslaget under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning som beslutades efter förslag i 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305).

Anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* föreslås ökas med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för Upphandlingsmyndighetens uppgift att tillhandahålla nationell vägledning för kommuner och landsting om statsstödsfrågor. Finansiering sker genom att anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik minskas med motsvarande belopp.

Tabell 3.4 Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Miljoner kronor

		Budget 2017 ¹	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:2 Kammarkollegiet	Ersättning för ändrad könstillhörighet	61	4	3	3
	Gränsdragningen enskilt och allmänt vatten (medel från U018)			0,25	0,25
	Utbyggt regelverk avseende ökad insyn i partiers finansiering (medel från U01)		7	4	4
	Nämnden för styrelse representationsfrågor (medel från U01)		0,06	0,06	0,06
	Avskaffande av anslaget för alkoholsortimentsnämnden (medel från U09)		0,247	0,247	0,247
1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.	Revidering av makro-och volym antaganden	12 614	422	361	510
1:8 Ekonomistyrningsverket	Stöd till Sameskolstyrelsen	161	1		
1:9 Statistiska centralbyrån	Ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå	555	1	5	5
	Verksamhetsflytt av valundersökningar (medel till U016)		-7,28	-1,82	-1,82
1:10 Bidragsfastigheter	Minnesvård tsunamin	193	4		
	Underhåll av bidragsfastigheter		50	50	41
	Solcellssatsning		25	50	50
1:11 Finansinspektionen	Krav på ökad tillsyn och reglering	537	80	80	80
1:14 Vissa garanti- och medlemsavgifter	Kompensation för valutakursförändringar (medel bl.a. från U07)	210	16,8		
1:17 Upphandlingsmyndigheten	Vägledningfunktion för statsstödsfrågor (medel från U018)	85	5	5	5
	Sociala utfallskontrakt		2	3	
	Information om produktionsvillkor i andra länder		1	1	1
1:18 Digitaliseringsmyndigheten	Digitaliseringsmyndigheten		16,7	23,5	30,5
	Nationell digital infrastruktur		65,5	42,5	36,6
	Öppen data		20	20	20
Alla förvaltningsanslag	Reviderad pris- och löneomräkning		-27		
Totalt för utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning			687,0	624,3	771,4

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Konsekvenser för sysselsättning, jämställdhet samt klimat och miljö

Nu föreslagna och aviserade förändringar avseende förvaltningsanslagen under utgiftsområdet väntas ge vissa sysselsättningseffekter, som behandlas i avsnitt 3.7. Utgiftsområdets personalram uppgick 2016 till ca 4 155 årsarbetskrafter. År 2011–2016 har antalet årsarbetskrafter varit relativt stabilt, bortsett från den ökning med ca 395 årsarbetskrafter som följde av inrättandet av de nya myndigheterna Upphandlingsmyndigheten och Statens servicecenter.

Utvecklingen i utgiftsområdets stora avgiftsfinansierade verksamhet bedöms ha större betydelse för sysselsättningen än budgetförslagen. Denna utveckling, som bestäms av efterfrågan m.m., är dock svårbedömd.

Regeringens satsning på moderna beredskapsjobb i staten (prop. 2016/17:1 utg. omr. 14 avsnitt 4.5) bedöms innebära en sysselsättningsökning i utgiftsområdets anslags- och avgiftsfinansierade verksamheter även 2018.

Förslagens konsekvenser för jämställdhet samt klimatet och miljön bedöms vara begränsade. Endast en liten del av utgiftsområdets verksamhet har enskilda medborgare som målgrupp. Området domineras av inomstatlig verksamhet och tillsyn av finansiella företag. Vissa insatser som redovisas under utgiftsområdet bedöms dock ha positiva effekter på klimat och miljö. Mål och insatser för en hållbar utveckling finns för finansmarknaden, offentlig upphandling, utvecklingen av offentlig förvaltning genom Agenda 2030-arbetet samt i Konjunkturinstitutets miljöekonomiska arbete och för SCB:s utvecklade miljöstatistik. SCB har

också på regeringens uppdrag i samarbete med ett stort antal myndigheter systematiskt gått igenom och redovisat nuläget i Sverige i förhållande till de 17 målen och de 169 delmålen i Agenda 2030. SCB har redovisat resultatet i rapporten Statistisk uppföljning av Agenda 2030. Rapporten låg till grund för den rapport som regeringen i juli 2017 överlämnade till FN:s politiska högnivåforum om hållbar utveckling.

AIIB:s uppdrag är att främja hållbar ekonomisk utveckling, skapa välbefinnande och förbättra infrastrukturen i Asien. Uppdraget bör på sikt ge effekter för sysselsättning, jämställdhet samt klimat och miljö. Storleken på dessa effekter är ännu svårbedömd, då banken nyligen inlett sin verksamhet och endast beslutat om några få projekt.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Nedan redovisas de av riksdagen beslutade målen för verksamheterna under utgiftsområdet (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315, prop. 2015/16:1, utg.omr. 2, bet.2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118).

Finansmarknaden

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.
- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Statlig förvaltningspolitik

- En innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete.

För övriga delområden under utgiftsområdet, finns inga av riksdagen beslutade mål. De mål som är beslutade av regeringen, eller i förekommande fall Riksrevisionen, redovisas i respektive avsnitt.

3.4 Resultatredovisning

3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I avsnitt 4.4 redovisas ett antal indikatorer kopplade till målen för finansmarknadsområdet. Indikatorer för att bedöma statsförvaltningens utveckling avseende effektivitet och förtroende redovisas i avsnitt 5.3.1.

3.4.2 Resultat

Resultatredovisningen finns i avsnitt 4–14 och i bilaga 2.

3.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionens iakttagelser och redogörelser för vidtagna åtgärder finns i avsnitt 5.4 avseende Kammarkollegiet, avsnitt 9.4 avseende Statistiska centralbyrån och i avsnitt 11.4 avseende Statens fastighetsverk.

3.6 Politikens inriktning

Politikens inriktning för utgiftsområdets riksdagsbundna mål redovisas i avsnitt 4.5, 5.5 och 6.4. Politikens inriktning för regeringens delmål redovisas i de avsnitt där målen finns.

3.7 Bedömning av personalpolitiska konsekvenser

Nedan redovisas bedömningar av framtida personalkonsekvenser av de förslag i denna

proposition som hör till detta utgiftsområde (se avsnitt 4–14).

Förslaget att tillföra medel till Kammarkollegiet för ett utbyggt regelverk avseende ökad insyn i partiets finansiering bedöms möjliggöra en mindre ökning av antalet anställda. Det samma gäller de tidsbegränsade medel som avsätts till myndigheten 2018–2020 för arbetet med ersättning till personer som fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall.

Förslaget att ge en myndighet i uppgift att samordna och stödja den förvaltningsövergripande digitaliseringen bedöms möjliggöra en mindre ökning av antalet anställda i staten. Den nya myndigheten avses att inrättas 2018 och bl.a. inrymma uppgifter som nu utförs av E-legitimationsnämnden. Nämnden kommer att avvecklas och upphöra som myndighet. Vid bemanningen av den nya myndigheten ska 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd beaktas.

Förslaget om finansiering av nationell digital infrastruktur bidrar till en ökad kostnadseffektivitet inom den offentliga sektorn och en minskad administrativ börda för företag. Denna effektivisering möjliggör förstärkningar mot mer värdeskapande aktiviteter inom exempelvis myndigheternas kärnverksamhet. Vilka framtida personalkonsekvenser detta leder till kan för närvarande inte bedömas.

Förslaget om att inrätta en nationell vägledningsfunktion för kommuner och landsting om statsstödsfrågor vid Upphandlingsmyndigheten bedöms innebära en viss ökning av antalet anställda vid myndigheten.

För en effektiv samordning och informationsförsörjning m.m. mellan det stora antalet involverade myndigheter och andra aktörer avseende insatser mot penningtvätt och finansiering av terrorism har regeringen beslutat att införa en ny samordningsfunktion, som fr.o.m. 2018 ska placeras vid Polismyndigheten. Den funktion för samordning av tillsyn på området som för närvarande finns hos Finansinspektionen avvecklas samtidigt.

I denna proposition föreslås att Finansinspektionen anvisas ökade resurser motsvarande 80 miljoner kronor fr.o.m. 2018. En ökning av Finansinspektionens resurser motiveras av att myndigheten bl.a. behöver stärka tillsynen inom bankområdet och för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism samt kunna genomföra nya regelverk. Reformen förväntas medföra att antalet anställda vid

myndigheten kommer att öka med 50–60 personer.

4 Finansmarknad

4.1 Omfattning

Området finansmarknad omfattar åtgärder för ett stabilt och hållbart finansiellt system som präglas av att starkt konsumentskydd och en effektiv statlig finansförvaltning. Avsnitt 4 innehåller bl.a. en redovisning av resultat och åtgärder för att uppnå målen för det finansiella systemet.

Myndigheterna inom området är Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. I syfte att stödja finansmarknadsforskningen och för att bekosta Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter finns särskilda anslag. För nämnda verksamheter redovisas budgetförslag. Även Krigsförsäkringsnämnden hör till detta utgiftsområde. Vidare lämnas förslag till vissa krediter och garantier. I avsnittet lämnas också förslag om avgiftsuttaget till resolutionsreserven.

4.2 Mål för finansmarknadsområdet

Riksdagen har beslutat om följande mål för finansmarknadsområdet (prop. 2015/16:1, utg. omr. 2, bet. 2015/16:FiU2, rskr. 2015/16:118):

- Det finansiella systemet ska vara stabilt och präglas av högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster samtidigt som det finns ett högt skydd för konsumenter.
- Det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling.
- Statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt.

Statsskuldsförvaltningen, som också är en del av den statliga finansförvaltningen, utvärderas under utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

4.3 Det finansiella systemets uppgifter

Det finansiella systemet utgör en viktig del av det globala samhällets infrastruktur och är en förutsättning för att det moderna samhället ska kunna fungera och växa. Flera olika sorters aktörer är verksamma inom systemet, bl.a. banker, försäkringsföretag, fondbolag och börser. Det finansiella systemet tillhandahåller flera centrala funktioner, där de viktigaste är:

- skapande av krediter (pengar),
- omvandlande av sparande till finansiering,
- förmedling av betalningar, och
- hantering av risker.

En mer utförlig beskrivning av det finansiella systemets uppgifter lämnades i budgetpropositionen för 2017.

4.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultat genom att indikatorer kopplas till målen.

Statliga medel för att nå målen

Ansvar för att målen för finansmarknadsområdet uppnås delas mellan regeringen, Finansinspektionen och Riksgäldskontoret. Även Riksbanken, Konkurrensverket, Pensionsmyndigheten, AP-fonderna och Konsumentverket har uppgifter inom området men omfattas i formell mening inte av de aktuella målen.

Målet avseende en hållbar utveckling infördes 2016 och insatserna är därför under utveckling. Såväl regeringens initiativ som myndigheternas insatser avses komma att bidra till målet. Regeringen och myndigheterna disponerar flera olika medel för att nå målen för det finansiella systemet, bl.a. i form av reglering och tillsyn. Vissa medel syftar till att förhindra framtida finansiella kriser och stärka konsumentskyddet, medan andra har till uppgift att stärka krishanteringsförmågan om en kris ändå skulle uppstå. Det krävs ett nära samarbete myndigheterna emellan, eftersom ansvaret för att förebygga en finansiell kris och för att hantera en sådan delas mellan myndigheterna. Som stöd för samarbetet finns det Finansiella stabilitetsrådet.

Medlen för att nå målet att statens finansförvaltning ska bedrivas effektivt utgörs främst av de regelverk, avtal och kontostrukturer som utgör statens betalningsmodell. På motsvarande sätt är regelverken för statens garanti- och utlåningsverksamhet medel för att uppnå effektivitet i denna verksamhet.

Omvärldsfaktorer som påverkar målluppfyllelsen

Finansiella problem i ett land kan snabbt spridas till andra länder. Detta beror både på att marknaderna är globala och på att banker kan vara utsatta för samma typ av risker oberoende av geografisk hemvist. När problem uppdagas i en enskild bank eller på en enskild marknad kan därför en förtroendekris utvecklas för hela banksystemet. På liknande sätt kan en positiv utveckling på de globala finansmarknaderna stärka förtroendet för de inhemska finansmarknaderna. Stor betydelse för stabiliteten och förtroendet för det finansiella systemet har också den realekonomiska utvecklingen, globalt och inom landet.

Resultatindikatorer

Följande resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder används för att bedöma målluppfyllelsen.

För det finansiella systemet:

- svenska bankers marknadsfinansiering,
- storbankernas genomsnittliga likviditetstäckningsgrad,
- storbankernas kapitaltäckning,
- genomsnittlig solvenskvot för livförsäkringsföretag,
- hushållens skuldsättning och räntekostnader efter skatt,
- bankernas bruttomarginal på nya tre månaderslån, volymviktade belåningsgrader och andelen hushåll med högre belåning än 85 procent,
- volymviktade belåningsgrader för nya bolån,
- amorteringsvilja efter belåningsgrad,
- marknadsandelar utlåning,
- storbankernas genomsnittliga avkastning på eget kapital,
- finansiellt stressindex,
- okonsoliderad statsskuld,
- företagens finansieringsmöjligheter,
- antal ärenden hos Konsumenternas Bank- och finansbyrå och Konsumenternas Försäkringsbyrå,
- kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden,
- internetbetalningar och elektroniska betalningar,
- finansiell folkbildning,
- Finansinspektionens varningslista, och
- vetenskaplig publicering.

För hållbarhetsområdet:

- andelen hållbara fonder i premiepensions-systemet,
- volymen samt andelen gröna obligationer, och
- misstänkta transaktioner avseende penningtvätt.

För statlig finansförvaltning:

- styckkostnad per statlig betalning,
- myndigheternas betyg för kvalitet och service, och
- risken för stora förluster inom Riksgäldskontorets garanti- och utlåningsverksamhet.

4.4.1 Resultat för det finansiella systemet

Förutsättningarna för resultatutvärderingen

Styrningen och resultatutvärderingen i förhållande till målet för det finansiella systemet är komplex av flera skäl. Vissa åtgärder som syftar till att göra det finansiella systemet mer stabilt kan hämma dess funktionssätt. Vid val av åtgärder måste därför en avvägning göras utifrån vad som är samhällsekonomiskt motiverat.

Målets komplexitet gör att det inte finns något enskilt mått som beskriver den sammantagna måluppfyllelsen. I stället används flera olika indikatorer i resultatredovisningen. En del av indikatorerna är direkt knutna till något av delmålen, medan andra kopplas till flera mål. Av detta skäl klassificeras inte indikatorerna i förhållande till de olika delmålen (finansiell stabilitet, förtroende, fungerande marknader och konsumentskydd).

Finansiell stabilitet, fungerande marknader, förtroende och konsumentskydd

Definitioner av delmål för det finansiella systemet

Med finansiell stabilitet menas att det finansiella systemet ska kunna upprätthålla sina grundläggande funktioner även under ogynnsamma omständigheter. Systemet ska ha god motståndskraft mot störningar som hotar de grundläggande funktionerna. Det finansiella systemet ska bygga på väl fungerande marknader. Detta är kopplat till ambitionen om sund konkurrens och mångfald i utbudet av finansiella tjänster. Fungerande marknader är också samhällsekonomiskt effektiva. Målet anger också att ett högt och ömsesidigt förtroende mellan de företag och konsumenter som verkar på de finansiella marknaderna är en förutsättning för finansiell stabilitet.

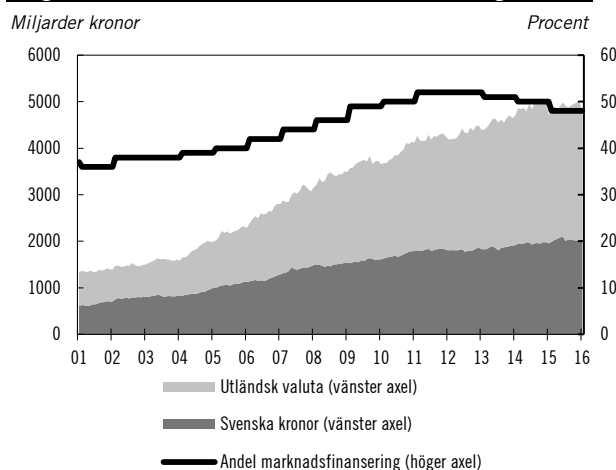
När konsumentskyddet är starkt följer finansiella aktörer gällande regler och konsumenterna ges korrekt och tydlig information för att kunna göra välgrundade val. Vidare krävs att de villkor som erbjuds är skäliga, att de finansiella företagen är stabila och att de förvaltade tillgångarna är väl skyddade.

En stor andel marknadsfinansiering

En av sårbarheterna i det svenska banksystemet är att en stor andel (knappt 50 procent) av bankernas totala finansiering utgörs av marknadsfinansiering, varav en stor del är i utländsk valuta. I ett scenario där marknadsaktörerna inte vill förnya bankernas lån eller köpa deras värdepapper kan bankerna få svårt att sköta sin dagliga verksamhet. Om bankerna ställer in betalningar kan stora problem uppstå för bankernas kunder och motparter samt för samhället i stort.

Andelen marknadsfinansiering har varit sjunkande de senaste åren. Volymen marknadsfinansiering har dock successivt ökat, men har under 2015 och 2016 varit relativt konstant (diagram 4.1). Av marknadsfinansieringen sker ca 60 procent i utländsk valuta och ca 40 procent i svenska kronor. Finansieringen i utländsk valuta utgörs till stor del av certifikat med kort löptid, medan finansieringen i svenska kronor till stor del utgörs av säkerställda obligationer för vilka säkerheten utgörs av panträtt i bostäder.

Diagram 4.1 Svenska bankers marknadsfinansiering

Källa: Finansinspektionen

De svenska bankernas höga andel marknadsfinansiering och låga andel inlåning från hushållen, jämfört med banker i andra europeiska länder, beror på att svenska hushåll i större

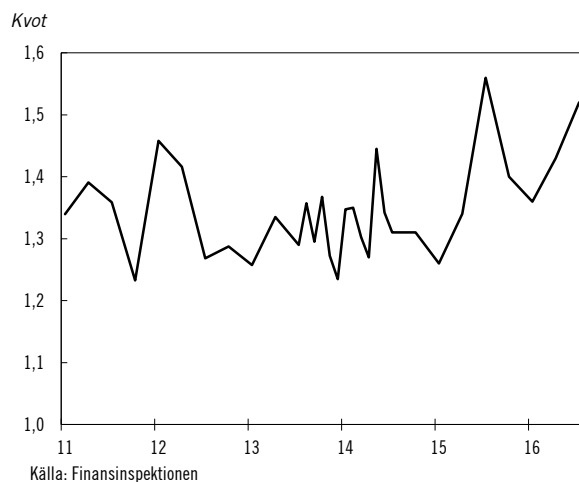
utsträckning än andra europeiska hushåll sparar i aktier, fonder och kapitalförsäkringar.

Stärkta likviditetsreserver

För att stärka bankernas förmåga att hantera likviditetskriser liknande de som uppkom under den globala finanskrisen 2008–2009 har kraven på deras riskhantering skärpts och likviditetsreserverna utökats. Ett viktigt led i detta arbete är Baselkommitténs och Finansinspektionens regler om kvantitativa likviditetstäckningskrav (Liquidity Coverage Ratio, LCR). I Sverige började kraven gälla 2013, medan de internationella riktlinjerna innebär att kraven ska fasas in under 2015–2019. I Sverige omfattas alla banker med en balansomslutning på över 100 miljarder kronor av LCR-kraven. LCR-kraven innebär att bankerna ska hålla en tillräcklig likviditetsbuffert som motsvarar minst 30 dagars nettokassautflöden under stressade förhållanden. Kraven gäller för samtliga valutor sammantaget.

De svenska kraven är särkrav som är mer restriktiva än de EU-regler som ska fasas in. De svenska kraven innefattar även, förutom det sammantagna kravet, specifika krav avseende euro och dollar.

Diagram 4.2 Storbankernas genomsnittliga likviditetstäckningsgrad

I diagram 4.2 visas den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden för de svenska storbanksbankerna. Om likviditetstäckningsgraden överstiger 1,0 uppfyller banken LCR-kraven, vilket är fallet för samtliga år under perioden 2011–2016. Som framgår av diagrammet varierar likviditetsgraden under året. En orsak är att bankerna under våren betalar utdelning till aktieägarna, en annan att bankerna har incita-

ment att hålla nere sin balansräkning inför årsskiftet eftersom resolutionsavgiften baseras på respektive banks balansräkning vid årets slut.

Under 2016 var den genomsnittliga likviditetstäckningsgraden för storbanksbankerna drygt 1,4, vilket är motsvarande nivå som under 2015.

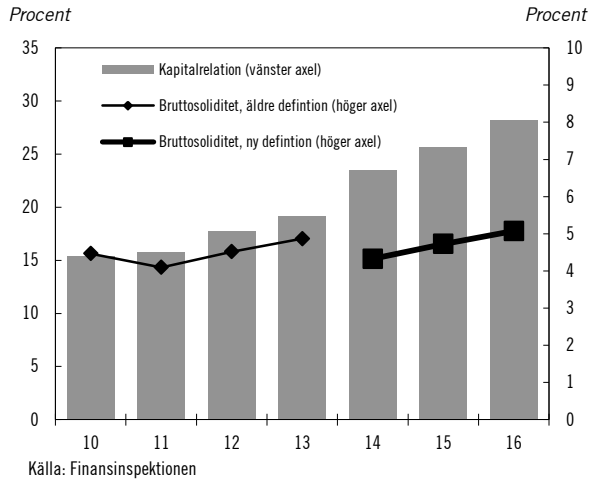
Storbankernas kapitaltäckning

En ytterligare sårbarhet i det finansiella systemet är att banker har en begränsad förmåga att absorbera förluster. Sedan den globala finanskrisen 2008–2009 har regelverket för att stärka bankernas motståndskraft mot kreditförluster skärpts i flera omgångar. Det kan bl.a. noteras att Finansinspektionen höjt riskviktsgolvet för bolån till 25 procent. Det högre riskviktsgolvet innebär högre kapitaltäckningskrav.

Finansinspektionen har därutöver, med stöd av lagen (2014:966) om kapitalbuffertar, infört ytterligare en buffert i form av en s.k. kontracyklisk kapitalbuffert. Den kontracykliska kapitalbufferten utökas i perioder av hög kredit-tillväxt och är sedan den 17 mars 2017 fastställd till 2,0 procent.

I diagram 4.3 nedan redovisas hur den genomsnittliga totala kärnprimärkapitalrelationen för storbanksbankerna utvecklats sedan 2010. Som framgår har andelen ökat med några procentenheter per år för att uppgå till drygt 28 procent vid 2016 års slut. De höjda kapitalkraven har sannolikt bidragit till den stigande kapitaltäckningsgraden.

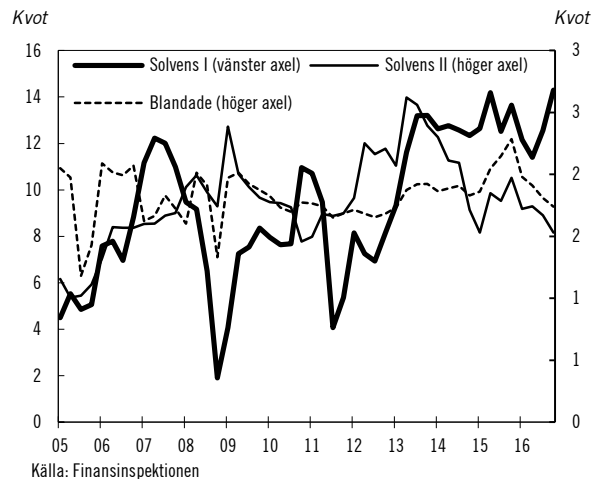
Som komplement till att mäta kapitaltäckning i riskvägda tillgångar används bruttosoliditet som mått. Bruttosoliditeten anger hur stort det egna kapitalet är i förhållande till bankens totala tillgångar och åtaganden utanför balansräkningen. I diagram 4.3 framgår att storbanksbankernas bruttosoliditet var runt 4,6 procent vid 2016 års slut. Noteras bör att definitionen för bruttosoliditet ändrades 2014, varför tidigare data inte är direkt jämförbar. Likt likviditetsgraden varierar även bruttosoliditeten under året beroende dels på att bankerna under våren betalar utdelning till aktieägarna, dels på att bankerna har incitament att hålla nere sin balansräkning inför årsskiftet.

Diagram 4.3 Storbankernas kapitaltäckning

Försäkringsföretagens solvenskvot

Försäkringsföretagens förmåga att möta sina åtaganden på kort och lång sikt bedöms utifrån deras solvenskvot. Solvenskvoten definieras som kapitalbas dividerat med erforderlig solvensmarginal. En kvot som överstiger 1 innebär att företaget kan fullgöra sina åtaganden. Om kvoten understiger 1 ska Finansinspektionen ingripa.

I diagram 4.4 redovisas den genomsnittliga solvenskvoten för livförsäkringsbolag både utifrån det tidigare regelverket Solvens I (som fram till 2019 kan tillämpas för tjänstepensionsverksamhet via övergångsregler) och det nya regelverket Solvens II (vilket började gälla för svenska försäkringsföretag den 1 januari 2016). Övergångsregler avseende tjänstepensionsverksamheten innebär att olika försäkringsföretag rapporterar på olika sätt. Uppföljningen görs därför utifrån de båda regelverken och blandat för de försäkringsföretag som redovisar enligt båda regelverken.

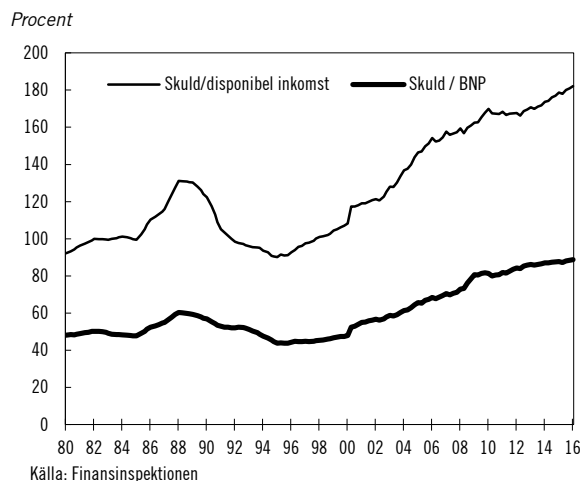
Diagram 4.4 Genomsnittlig solvenskvot för livförsäkringsbolag

Av diagrammet framgår att den genomsnittliga solvenskvoten för samtliga dessa kategorier av livförsäkringsbolag har överstigit 1 under hela tidsperioden. Det är bolagen under Solvens I som har uppvisat störst variation. Jämfört med slutet av 2015 har solvenskvoterna minskat för bolagen i grupperna Solvens II och Blandade, medan solvenskvoterna har ökat något för bolagen i gruppen Solvens I. Det beror huvudsakligen på att värderingen av aktiemarknaden är på en högre nivå 2016 jämfört med 2015. De längre marknadsräntorna är på något lägre nivå i jämförelse med 2015, vilka påverkar livförsäkringsbolagen mest.

Hög skuldsättning hos hushållen

Hushållens höga skuldsättning är en risk som kan hota den realekonomiska utvecklingen och på sikt även den finansiella stabiliteten. Historiskt sett har finansiella kriser ofta föregåtts av en snabb tillväxt i krediter och fastighetspriser.

Riskerna för den realekonomiska utvecklingen följer framför allt av att högt skuldsatta hushåll minskar sin konsumtion i en situation då bostadspriserna faller eller när räntorna stiger. Lägre bostadspriser kan göra hushållen försiktigare samtidigt som högre räntor minskar utrymmet för konsumtion.

Diagram 4.5 Hushållens skuldsättning

Hushållens skuldsättning har fördubblats sedan 1980, både som andel av disponibel inkomst och som andel av BNP (diagram 4.5). Hushållens skulder som andel av den disponibla inkomsten steg särskilt kraftigt mellan 2000 och 2010. Under 2016 ökade andelen med 5 procentenheter.

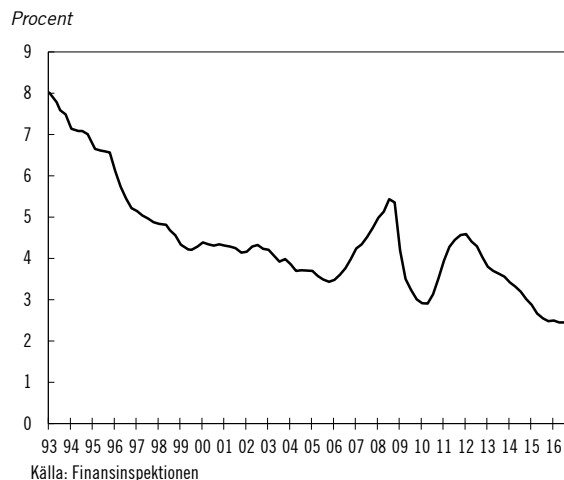
Finansinspektionens senaste bolåneundersökning visar att den genomsnittliga belåningsgraden för nya bolåntagare har legat relativt stabilt de senaste åren. Den genomsnittliga belåningsgraden minskade till 64 procent 2016, vilket är 1 procentenhet lägre än 2015. I stocken av befintliga bolån har belåningsgraden minskat under flera år och var 48 procent 2016. De höga bostadspriserna och hushållens skuldsättning lyfts fram som en risk och kan skada den makroekonomiska stabiliteten framhålls av flera bedömare, såsom IMF, EU-kommissionen, Finansinspektionen och Riksbanken.

Hushållens räntekostnader fortsätter att minska

Ett annat sätt att mäta hushållens skuldbörda är att sätta deras räntebetalningar efter skatt i förhållande till deras disponibla inkomst. Av diagram 4.6 framgår att hushållens räntekvot under en lång tid stadigt har minskat, bortsett från 2008 och 2012. Under 2016 fortsatte kvoten att minska, från 2,5 till 2,2 procent, men minskningstakten har avtagit. Motsvarande kvot 1993 var 8 procent.

Fortsatt låga räntor i kombination med stigande disponibla inkomster har gjort att räntekvoten minskat trots att hushållens skulder ökat. Bidragande är även att allt fler hushåll väljer lån med en kortare räntebindningstid som ofta är förknippad med lägre räntor. Vid 2016 års slut uppgick andelen hushåll med räntebindningstid

upp till tre månader till 75 procent jämfört med 73 procent i slutet av 2015 och 61 procent i slutet av 2011. Kortare räntebindningstid innebär att hushållen blir mer känsliga för en räntepågång.

Diagram 4.6 Hushållens räntekostnader efter skatt

Finansinspektionens stresstester visar att få hushåll med nya bolån skulle få problem att betala på sina lån om räntorna stiger eller om deras inkomster minskar. Andelen hushåll med små marginaler har dessutom minskat de senaste åren.

Ökade bruttomarginaler för nya bolån

För många hushåll är bolånet ett av de största ekonomiska åtagandena, varför räntan spelar en stor roll för hushållens ekonomi. Under 2016 använde hushållen runt 2,2 procent av sina disponibla inkomster till att betala räntor på lån (diagram 4.6). Trots att andelen är lägre än tidigare är det ur ett konsumentperspektiv viktigt att konkurrensen på bolånemarknaden fungerar väl och att konsumentskyddet på denna marknad är starkt.

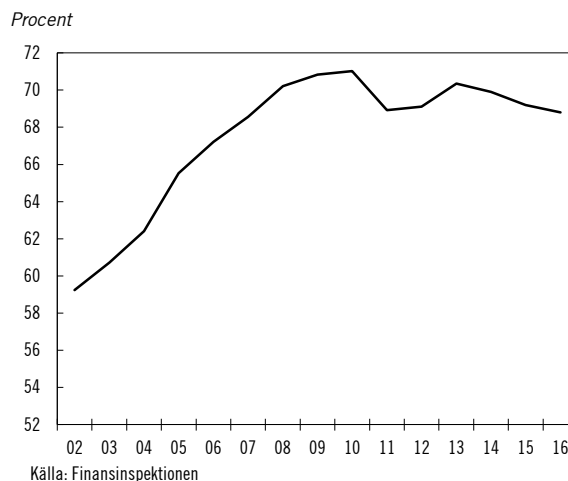
Ett sätt att mäta hur väl en marknad fungerar är att studera företagets vinstmarginaler. Om vinstmarginalerna är höga kan detta vara en signal om att konkurrensen är låg. Transparens kring vinstmarginaler stärker kundernas möjlighet att pressa priserna samtidigt som nya aktörer kan lockas in på marknaden.

Diagram 4.7 Bankernas bruttomarginal för nya bolån med tre månaders bindningstid

I diagram 4.7 visas skillnaden mellan den faktiska ränta som kunderna betalar för sina nya tremånaders bolån och den finansieringskostnad för nya bolån med tremånaders räntebindingstid som Finansinspektionen beräknar. Diagrammet visar att bruttomarginalen pressades ner under finanskrisen för att därefter stiga. Vid 2016 års slut uppgick bruttomarginalen på bolån enligt Finansinspektionens beräkningar till 1,73 procent jämfört med 1,62 procent året innan och är således på en historisk hög nivå.

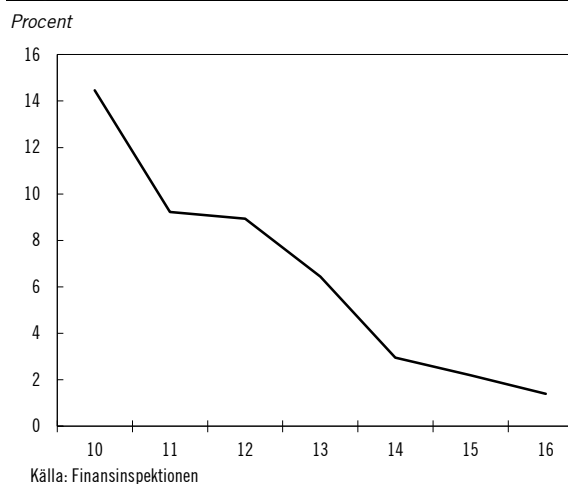
Hushållens sårbarhet

Hushållens skuldsättning berör både delmålet om finansiell stabilitet och konsumentskydd. För den finansiella stabiliteten är det viktigt att skulderna inte är så höga att hushållen kraftigt drar ner på sin konsumtion om räntorna stiger. För konsumentskyddet handlar det om att enskilda hushåll kan drabbas hårt om de har skulder som är större än att de kan klara av en förändrad livssituation, arbetslöshet, stigande räntor eller ett prisfall på bostadsmarknaden.

Diagram 4.8 Volymviktade belåningsgrader för nya bolån

Ett sätt att mäta sårbarheten utgörs av volymviktade belåningsgrader, där även storleken på lånet vägs in när genomsnittlig belåningsgrad beräknas. Med volymviktade belåningsgrader får stora bolån större genomslag i beräkningen av belåningsgraden, och vice versa. Diagram 4.8 visar att trenden med stigande volymviktade belåningsgrader i nyutlåningen bröts i samband med att bolånetaket infördes 2010. Detta tyder på att en potentiellt osund utveckling har dämpats.

Utöver bolånetaket antas även insatser som höjda riskvikter för bolån och amorteringskravet, vilket innebär att nya bolåntagare med en belåningsgrad över 70 procent måste amortera på bolånet, som infördes den 1 juni 2016 ha bidragit till nedgången.

Diagram 4.9 Andelen hushåll med belåningsgrad över 85 procent

Även diagram 4.9 visar att andelen av den totala bolånestocken som utgörs av lån med belåningsgrad över 85 procent har minskat kontinuerligt

sedan bolånetaket infördes. Färre högt belånade hushåll innebär en minskad risk för att många hushåll behöver dra ner på konsumtionen vid ett eventuellt bostadsprisfall. Även här antas åtgärder som bolånetaket, höjda riskvikter för bolån och amorteringskravet bidragit till den positiva utvecklingen.

Andelen hushåll som amorterar och amorteringarnas genomsnittliga storlek ökade kraftigt 2016. Analysen visar också att nya bolåntagare som omfattas av amorteringskravet har förändrat sitt beteende genom att låna mindre än vad som annars hade varit fallet och köper billigare bostäder. Kravet kan dock i vissa fall innebära inlåsnings effekter, eftersom nya lån kan medföra ökade amorteringskrav.

Diagram 4.10 Amorteringsvilja beroende på belåningsgrad

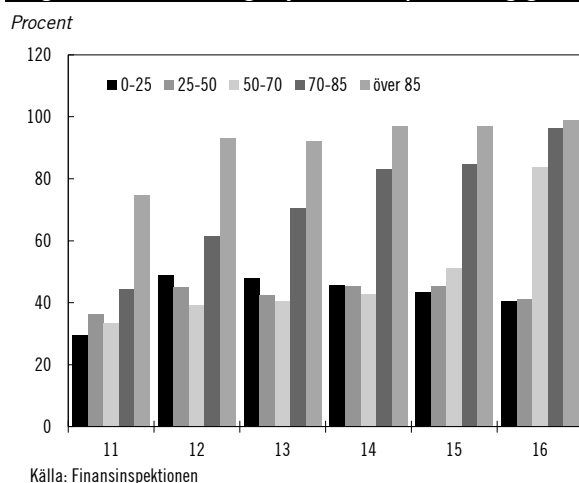

Diagram 4.10 visar amorteringsvilja för nya bolåntagare, sorterat efter belåningsgrad. Det har blivit allt vanligare med amorteringar sedan 2011. År 2016 amorterade 78 procent av alla hushåll med nya lån vilket är en tydlig ökning från föregående år då 67 procent amorterade i någon utsträckning. År 2011 var motsvarande siffra 42 procent. Ökningen kopplas framför allt till införandet av amorteringskravet. Det är främst hushåll med belåningsgrader över 70 procent som amorterar. Det var mindre vanligt med amorteringar för hushåll med lägre belåningsgrader fram till 2015. Av hushållen med belåningsgrader över 70 procent amorterade ungefär 97 procent, medan motsvarande siffra för de med belåningsgrader mellan 50 och 70 procent var 84 procent.

Trots en gynnsam utveckling av amorteringar är det fortsatt en hög andel av både nya och befintliga bolåntagare som har en hög skuld i förhållande till sin inkomst eller i förhållande till

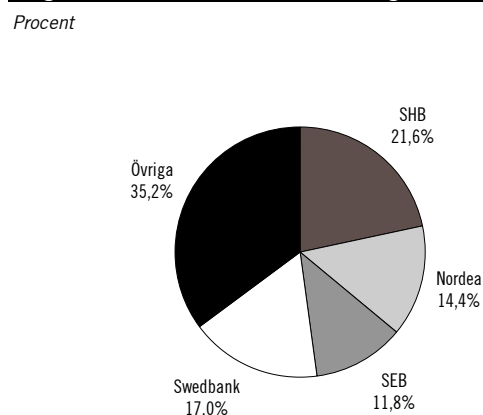
bostadens värde. Dessa hushåll kan reagera starkare vid en nedgång i bostadspriserna eller vid stigande räntor och kan därför förstärka en eventuell lågkonjunktur.

Finansinspektionen följer hushållens skuldsättning noga och den årliga bolåneundersökningen som myndigheten publicerar är en viktig del i denna kartläggning. Även om belåningsgraderna minskat så har hushållens skulder totalt ökat mer än hushållens inkomster. Skuldökningen och bostadspriserna har under senare tid stimulerats av låga räntor, stigande inkomster, och en växande befolkning. Hushållens höga skuldsättning och stigande bostadspriser utgör fortsatt en makroekonomisk risk. Högt skuldsatta hushåll kan komma att dra ned på sin konsumtion om priserna på bostäder faller kraftigt. Generellt sett har nya bolåntagare goda marginaler att klara sina betalningar och de senaste årens utveckling med större marginaler fortsatte 2016 enligt Finansinspektionens stresstester.

Konkurrens

Den svenska banksektorn är i hög grad koncentrerad till de fyra storbankerna Nordea, SEB, Swedbank och Handelsbanken. Vid utgången av 2016 stod de fyra storbankerna för 58,8 procent av utlåningen (59,5 procent året innan), vilket är marginell minskning (diagram 4.11). När det gäller inlåningen hade de fyra storbankerna en marknadsandel, baserat på bankernas verksamhet i Sverige, som uppgick till 64,8 procent 2016 (65,5 procent året innan). Även här kan en marginell minskning noteras i förhållande till föregående år.

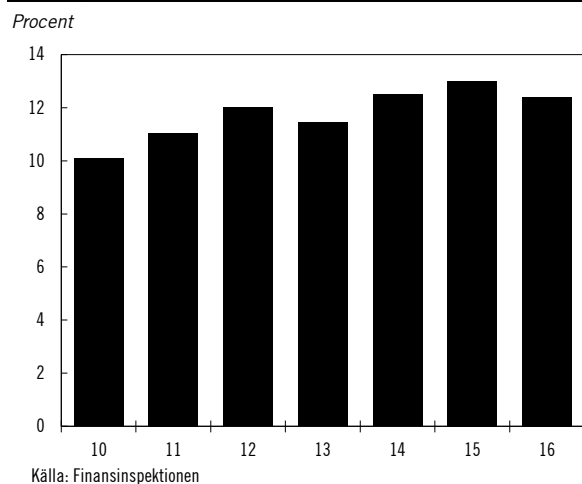
Diagram 4.11 Marknadsandelar inlåning

Källa: SCB

Storbankernas genomsnittliga årliga avkastning på eget kapital har varierat mellan 10 och 13 procent sedan 2010. Under 2016 var den 12,4 procent (diagram 4.12).

Diagram 4.12 Storbankernas genomsnittliga avkastning på eget kapital

För att förbättra öppenheten kring bolåneräntorna införde Finansinspektionen i juni 2015 nya regler som innebär att finansföretag som erbjuder bolån ska informera om den genomsnittliga räntan för varje räntebindningstid som företaget erbjuder. Finansföretaget ska även informera om vilka omständigheter som påverkar räntesättningen. Enligt reglerna bör företagen lämna informationen på sin webbplats.

Finansinspektionens bolåneundersökning visar att det är mycket vanligt att hushåll som tecknar bolån också köper andra finansiella tjänster. För en konsument som är mån om att bli beviljad ett bolån och att eventuellt få en individuell rabatt på bolåneräntan kan det vara svårt att avgöra om tilläggstjänsterna är en bra affär i relation till ränterbjudandet. Sedan årsskiftet har kraven skärpts för företag som förmedlar och ger råd om bolån, t.ex. är det inte längre tillåtet att kräva att en konsument också köper andra finansiella produkter för att bli beviljad ett bolån.

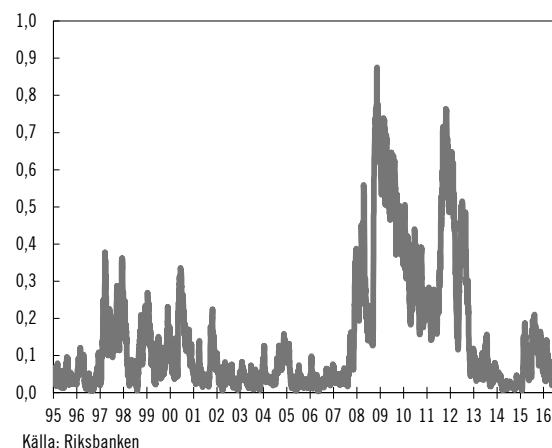
Stigande bruttomarginal på tremånaders bolån (diagram 4.7) och en fortsatt hög genomsnittlig avkastning på storbankernas eget kapital (diagram 4.12) indikerar att konkurrensen på den svenska bankmarknaden inte är helt tillfredsställande.

Stressindex för de finansiella marknaderna

I det tredje delmålet för det finansiella systemet konstateras att ett högt ömsesidigt förtroende

mellan företag som verkar på de finansiella marknaderna är en förutsättning för finansiell stabilitet. Finansiellt stressindex (CISS) består av fyra delindex som mäter volatilitet på aktie-, penning-, valuta- och obligationsmarknaden. Det sammanvägda indexet ger en god bild av hur hög stressen är på de svenska finansiella marknaderna.

Diagram 4.13 Finansiellt stressindex (CISS)

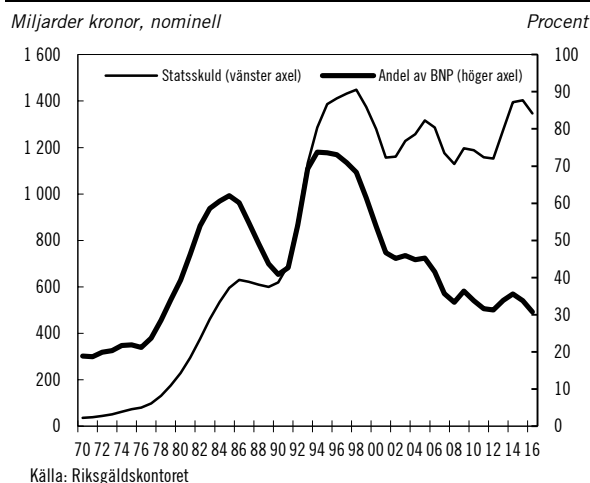
Av diagram 4.13 framgår att stressnivån varit något lägre 2016 än 2015. I förhållande till åren under finans- och skuldskrisen var stressnivån under 2016 på betydligt lägre nivåer.

Statens krishanteringsförmåga har förstärkts och statsskulden är fortsatt låg

Förtroendet för statens förmåga att hantera finansiella kriser påverkas av i vilken utsträckning det finns regler för krishantering som är ändamålsenliga, tydliga och kända. I februari 2016 infördes nya krishanteringsregler i Sverige som innebär att staten genom Riksgäldskontoret kan ta kontroll över och hantera ett krisdrabbat finansiellt företag. Detta förfarande, som kallas resolution, är främst aktuellt om det krävs för att bevara den finansiella stabiliteten. I resolution är det i första hand aktieägare och långivare som ska bära företagets förluster, inte staten. Förlusterna täcks genom att företagets aktiekapital skrivs ner. Vid behov skrivs även skulder till långivarna, med vissa undantag, ner. I den mån det är nödvändigt att återkapitalisera företagets verksamhet görs även en konvertering av skulder till nytt aktiekapital. Skuldnedskrivning och konvertering blir därmed de centrala verktygen för att hantera banker i kris.

Även om de nya krishanteringsreglerna innebär att det är aktieägare och långgivare till de drabbade instituten som ska bära kostnaderna kan statens ekonomiska ställning ha betydelse för omvärldens förtroende för statens förmåga att hantera finansiella kriser.

Diagram 4.14 Okonsoliderad statsskuld

Den svenska statsskulden är låg sett ur både ett historiskt och internationellt perspektiv (diagram 4.14). Vid 2016 års slut uppgick den okonsoliderade statsskulden till 1 347 miljarder kronor, motsvarande 31 procent av BNP. När den okonsoliderade statsskulden var som störst i förhållande till BNP, i mitten av 1990-talet, uppgick skuldkvoten till mer än 70 procent. I förhållande till BNP har statsskulden därmed halverats de senaste 20 åren.

Den konsoliderade offentliga bruttoskulden (Maastrichtskulden) var knappt 42 procent som andel av BNP vid slutet av 2016. Motsvarande skuld för EU som helhet var nära 84 procent av BNP, dvs. drygt dubbelt så hög som för Sverige.

Företagens kapitalförsörjning

Ytterligare ett viktigt bedömningskriterium för det finansiella systemets funktionssätt är företagens kapitalförsörjning. Ett väl fungerande ramverk och finansiellt system för kapitalförsörjning är avgörande för att företag ska kunna starta och expandera. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses av den privata marknaden. Statens roll är marknads-kompletterande, t.ex. vid tidiga utvecklings-skeden och vid kommersialisering av innovativa affärsidéer för små och medelstora företag.

Företagens möjlighet att finansiera investeringar är viktig för konkurrenskraft och fler jobb och därmed för regeringens mål om EU:s

lägsta arbetslöshet 2020. En indikator för det finansiella systemets funktionssätt när det gäller företagens kapitalförsörjning är Konjunktur-institutets barometer, där företag tillfrågas om hur de upplever möjligheterna att finansiera sin verksamhet.

Diagram 4.15 Företagens finansieringsmöjligheter

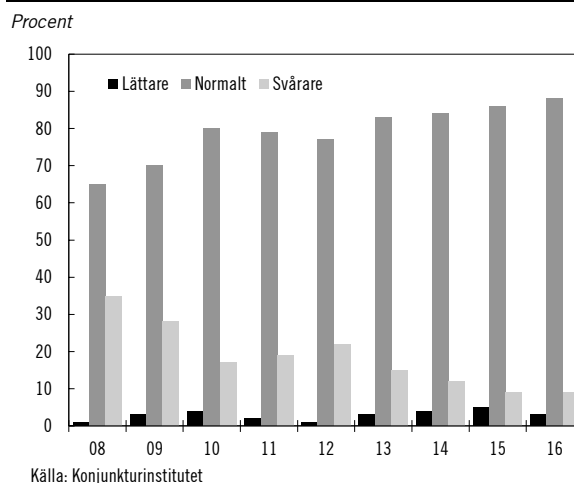

Diagram 4.15 visar företagens möjligheter att finansiera sin verksamhet, där 88 procent av respondenterna under 2016 i Konjunktur-institutets barometer uppgav att det är "normalt". Det är en liten uppgång från 2015, vilket är en ihållande trend sedan 2012. I februari 2017 inleddes en dialog med bankerna där näringsministern och finansmarknadsministern tillsammans med bankerna eftersträvar att identifiera områden för att förbättra utlåningen till framför allt små och medelstora företag.

Ytterligare beskrivningar av företagens kapitalförsörjning lämnas under utgiftsområde 24 Näringsliv.

Mindre förändringar i klagomålsstatistiken över tiden

Ett sätt att utvärdera konsumentskyddet är att analysera ärendestatistik från t.ex. Konsumenternas Bank- och finansbyrå. I tabell 4.1 nedan redovisas inkomna ärenden som avsåg klagomål respektive information uppdelat på kategorierna låna, spara, betala och övrigt.

Tabell 4.1 Ärendestatistik hos Konsumenternas Bank och finansbyrå samt Konsumenternas försäkringsbyrå

Antal ärenden

		Betala	Låna	Spara	Övrigt	Totalt
2012	Klagomål	927	878	718	127	2 650
	Information	477	730	996	132	2 335
2013	Klagomål	1 061	690	641	120	2 512
	Information	431	717	830	120	2 098
2014	Klagomål	950	711	472	108	2 241
	Information	365	808	829	131	2 133
2015	Klagomål	1 060	729	440	98	2 327
	Information	408	918	658	106	2 090
2016	Klagomål	1 112	736	480	125	2 453
	Information	459	884	559	128	2 030

Källa: Finansinspektionen

Statistiken visar att antalet inkomna ärenden varit relativt konstant åren 2012–2016 även om vissa skillnader finns mellan hur anmälningsfrekvensen mellan områdena betala, låna och spara utvecklats under samma tid. Statistiken inom området finns för närvarande inte uppdelad på kön.

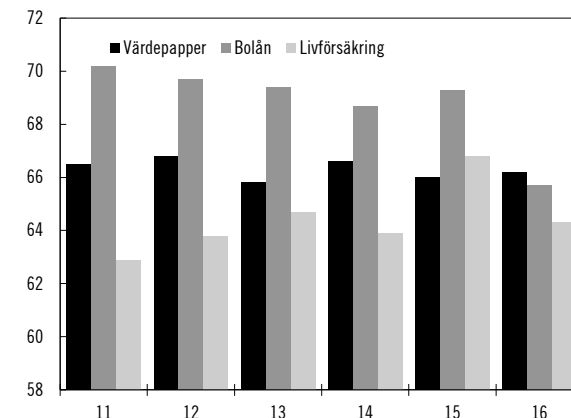
Även statistik från Allmänna reklamationsnämnden pekar på att antalet ärenden är relativt konstant. År 2016 kom det in 470 anmälningar inom området bank (412 året innan) och motsvarande för försäkring var 811 ärenden (801 året innan). Inom myndigheten kom det totalt sett in fler ärenden 2016 än året innan.

Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden

Svenskt Kvalitetsindex (SKI) utför en undersökning över nöjdheten inom olika marknader för finansiella produkter riktade till privatkunder. I diagram 4.16 nedan redovisas kundnöjdheten för sparande produkter i värdepapper, bolåneprodukter och privata livförsäkringar.

Diagram 4.16 Kundnöjdhet inom olika delar av finansmarknaden

Index 1–100

Källa: Finansinspektionen och Svenskt Kvalitetsindex

För kundnöjdheten avseende privata livförsäkringar har tilliten marginellt gått ner sedan föregående år. I jämförelse med åren 2011–2014 ligger den dock högre. En bidragande orsak är enligt SKI att kundernas förväntningar successivt har ökat över tiden, vilket tyder på ett ökat engagemang bland dem. Dessutom antas informationen som kunderna får av privata livförsäkringsbolag blivit tydligare och mer begriplig.

Kundnöjdheten för bolåneprodukter minskade mellan 2015 och 2016. Kundnöjdheten minskade för alla större banker, men ökade för ett antal mindre banker. Minskningen i nöjdhet kan vara kopplad till hur kunderna upplevde bolånens villkor samt medias rapportering kring listräntan och bankernas ökande marginaler.

Kundnöjdheten för sparande produkter i värdepapper minskade mellan 2015 och 2016. Enligt SKI är en av de största utmaningarna inom branschen att förbättra transparensen.

Användningen av elektroniska betalningar

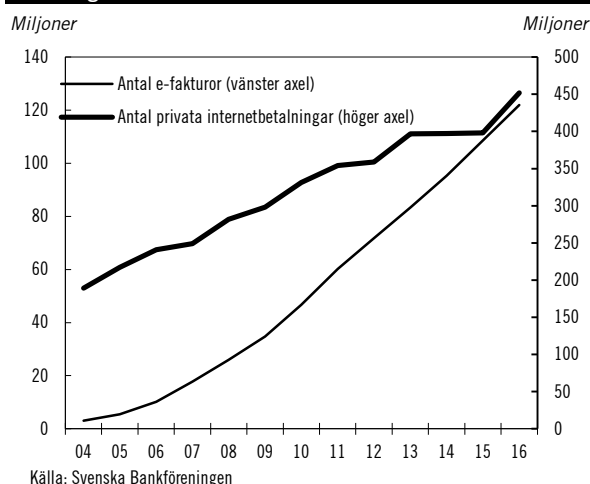
Anpassningen till en minskad kontanthantering har gått mycket snabbt i Sverige jämfört med många andra länder. Antalet kortbetalningsautomater i butik har fortsatt att öka liksom användningen av internetbetalningar. Förändringen innebär minskade risker med kontanthantering och effektivare automatiska transaktioner.

För överföring av pengar har användningen av mobilapplikationen Swish ökat kraftigt. I en enkätundersökning från 2016 svarade 66 procent

av de tillfrågade att de använder Swish, att jämföra med 19 procent 2014.³ Enligt samma källa har däremot förtroendet för e-faktura-tjänster minskat. Sedan 2014 har andelen som anger ett högt förtroende för fakturor minskat med 23 procentenheter, från 86 till 63 procent 2016. Denna nedgång i förtroende kan ha påverkats av de senaste årens rapportering om bluffakturor och kanske även kritiska granskningar av vissa faktureringsföretag.

Diagram 4.17 Internetbetalningar och elektroniska betalningar

I diagram 4.17 visas utvecklingen av det totala antalet utförda privata internetbetalningar och elektroniska betalningar. Av diagrammet framgår att antalet fortsätter att öka. När det gäller antalet privata internetbetalningar har antalet ökat under 2016 i förhållande till perioden 2013–2015 då antalet var relativt konstant. Antalet elektroniska betalningar ökade till 122 miljoner under 2016 (108,5 miljoner året innan). Den ökade användningen av elektroniska betaltjänster och privata internetbetalningar kan ses som ett bevis på att både kunder, företag och handel har högt förtroende för och ser stor nytta med betaltjänsterna. Utvecklingen är positiv, men det finns också grupper av konsumenter som kan ha svårt att hantera de nya tekniska lösningarna eller saknar tillgång till dem. I kombination med att hanteringen av kontanter i samhället minskar innebär detta att de aktörer som utvecklar nya sätt att betala har en stor utmaning att skapa lättanvända tjänster.

³ Insight Intelligence "Sverige Betalar" 2016.

Finansiell folkbildning

Finansinspektionen har sedan 2008 som mål att stärka konsumenternas ställning på finansmarknaden genom finansiell folkbildning. Fakta, information och utbildning ska bidra till att öka konsumenternas medvetenhet inom det privat-ekonomiska området. Detta sker parallellt med andra konsumentskyddande insatser på finansmarknaden.

Strategin bygger på att utbilda personer som i sin tur kan möta konsumenter från olika målgrupper och föreläsa och informera i olika situationer. På så sätt når insatserna betydligt fler. Merparten av insatserna sker i nära samverkan med andra myndigheter, organisationer och företag via det nationella nätverket "Gilla Din Ekonomi", med 69 medlemmar.

Tabell 4.2 Finansiell folkbildning

	2012	2013	2014	2015	2016
Anslag folkbildning (mkr)	5	7	7	7	7
Folkbildning (antal personer)	57 000	72 949	102 633	119 993	110 846

Källa: Finansinspektionen

Av tabell 4.2 framgår att omkring 110 000 personer fick del av verksamheten i någon form under 2016 (ca 120 000 året innan). Statistiken på området är inte uppdelad på kön. Under 2016 fokuserade utbildningen bl.a. på "Trygga din ekonomiska framtid" riktat till överförmyndare för att dessa ska informera och utbilda gode män och i förlängningen förbättra ekonomin för huvudmännen. Även kommunala budget- och skuldrådgivare utbildades för att de ska kunna arbeta förebyggande. Dessutom hölls grundutbildning inom försäkring och pension för förtrondevalda inom ITP-avtalet. I samverkan med länsstyrelserna startade också utbildningen "Våga prata pengar" för nyanlända.

Alla utbildningsinsatser som Finansinspektionen initierar utvärderas via enkäter och resultaten är genomgående positiva. En översyn av om resurserna används på rätt sätt resulterade i två nya målgrupper. Den ena målgruppen var gode män inom kommunerna som utbildare och den andra nyanlända via personal i kommuner som utbildare.

Finansinspektionens varningslista

Finansinspektionen publicerar regelbundet en varningslista över företag som erbjuder konsumenter och investerare finansiella tjänster eller produkter utan att företaget har nödvändiga tillstånd i eller utanför Sverige. Detta görs i samarbete med tillsynsmyndigheter i andra länder. Av tabell 4.3 framgår att antalet sådana varningar ökat något 2016 jämfört med 2015. En ökad volym varningar för oseriösa företag kan innebära att konsumentskyddet genom en ökad tillsyn blivit bättre, men kan även vara en indikator på att antalet oseriösa verksamhetsutövare ökat.

Tabell 4.3 Finansinspektionens varningslista

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antal varningar	853	753	574	891	806	864

Källa: Finansinspektionen

Finansmarknadsforskning

Verket för innovationssystem (Vinnova) har sedan 2009 i uppdrag att utforma ett forskningsprogram för finansmarknadsforskning med syfte att stärka den svenska finansmarknadsforskningens internationella konkurrenskraft och öka dess relevans för både privata och offentliga aktörer inom den finansiella sektorn.

Satsningen utgår ifrån aktuella finansiella utmaningar i samhället och är därför bred och tvärvetenskaplig. Flera vetenskapliga discipliner ingår såsom nationalekonomi, företagsekonomi, beteendevetenskap, juridik, statistik och matematik.

Finansmarknadsforskningsprogrammet består i huvudsak av två insatsformer: långsiktig finansiering av tre forskningscentrum och utlysningar av projektmedel inom olika områden. Utlysningen under 2016 fokuserade på forskning kring finansiella marknader och hållbar utveckling.

Centrumen sprider forskningsresultaten, dels genom akademiska och praktiska konferenser, dels genom samarbete med andra forskare och branschaktörer. Även vetenskaplig publicering är central för att sprida resultaten (tabell 4.4).

Tabell 4.4 Vetenskaplig publicering

Antal	2013	2014	2015	2016
Artiklar	57	68	57	69
Konferensbidrag	117	144	118	190
Totalt	174	212	175	259

Källa: Vinnova

4.4.2 Resultat för hållbar utveckling*Definition av målet för hållbar utveckling*

Med målet avses att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling genom att finansmarknadernas olika aktörer ska beakta miljömässiga, sociala och bolagsstyrningsmässiga aspekter.

En viktig förutsättning för hållbar utveckling är stabila finansmarknader. Regeringens arbete för att värna finansiell stabilitet och fungerande marknader som tillgodoser behov av finansiella tjänster är därför ett sätt att bidra till detta. Över tid finns en målsättning att utveckla indikatorer som löpande kan redovisas och belysa risker avseende hållbarhet inom området.

Agenda 2030

Genom FN:s Agenda 2030 har världens länder gjort kraftfulla åtaganden för hållbar utveckling. De består av 17 globala mål och 169 delmål som syftar till att säkerställa en ekonomisk, miljömässig och social hållbar utveckling. Politikområdet Finansmarknad har kopplingar till flera av agendans delmål. I tabell 4.5 nämns de som bedöms ha tydligast koppling till politikområdet.

Tabell 4.5 Agenda 2030 delmål med tydlig koppling till finansmarknadsområdet

Delmål ¹	Beskrivning	Kommentar
8.10	Stärka de inhemska finansinstituten kapacitet att främja och utöka tillgången till bank- och försäkringstjänster samt finansiella tjänster för alla.	Delmålet kopplar till politikområdets mål om väl fungerande marknader som tillgodoser samhällets behov av finansiella tjänster.
10.5	Förbättra regleringen och övervakningen av globala finansmarknader och finansinstitut samt stärka genomförandet av sådana regleringar.	Reglering (krav) och tillsyn har stärkts trendmässigt.
13.3	Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten när det gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.	Centralt att bygga kunskap om finansmarknadernas möjligheter att påverka utvecklingen samt vilka risker som utvecklingen medför för finansiell stabilitet och för långsiktig avkastning.
16.4	Till 2030 avsevärt minska de olagliga finansiella flödena och vapenflödena, öka möjligheterna att återvinna och återfå stulna tillgångar samt bekämpa alla former av organiserad brottslighet.	Det finansiella systemet och aktörer har en central roll i att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism (Diagram 3.20)
17.3	Öka den makroekonomiska stabiliteten i världen, bland annat genom politisk samordning och samstämmig politik.	Finansmarknadernas globala karaktär gör att internationella samarbeten och globala spelregler är centrala för den finansiella stabiliteten och följaktligen även för makroekonomisk stabilitet.

¹ Källa: Towards Achieving the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals (SDGs) Report on the implementation of the Addis Ababa Action Agenda on financing for development Compilation of operational examples.

Finansiella företags hållbarhetsarbete

Finansinspektionen har i två rapporter analyserat finansiella företags hållbarhetsarbete. Analysen är en del av redovisningen av regeringens uppdrag att fortsätta arbetet med hållbarhetsfrågor, kopplingen till finansiell reglering och tillsyn, samt hur tillsynen konstruktivt kan bidra till en hållbar utveckling.

Den ena rapporten, Finansiella företags hållbarhetsarbete (Fi2016/03995/FPM), redovisar utfallet av en enkät där företag i olika delar av den finansiella sektorn svarar på om och hur de arbetar med hållbarhetsfrågor generellt, och med särskilt fokus på klimatfrågan.

Enkäten visade att företagen tolkar begreppet hållbarhet på olika sätt och beror på företagets storlek, affärsmodell och hur efterfrågan från kunder ser ut. Kartläggningen visar också att

finansiella företag är medvetna om hållbarhet både som risk och som möjlighet men att de gör olika bedömningar av hållbarhetens betydelse för den egna verksamheten. Kartläggningen visar att det främst är stora företag och företag som ingår i en större koncern som arbetar aktivt med hållbarhetsfrågor.

I den andra rapporten, Hur kan finanssektorn bidra till en hållbar utveckling? (Fi2016/03995/FPM), behandlas principiella frågor om finansmarknadens och den finansiella tillsynens roll på området. Finansinspektionen drar slutsatsen att arbetet med de mål tillsynen redan har i sig är ett viktigt stöd för klimatpolitiken, dvs. stabilitet, konsumentskydd och effektiva marknader. Samtidigt innebär målet om hållbar utveckling nya krav på bl.a. tillsynen över de risker klimatförändringarna skapar, och som direkt berör de finansiella företagen, vilket är ett arbete som behöver utvecklas.

Klimatförändringar och finansiell stabilitet

I rapporten Klimatförändringarnas effekter på finansiell stabilitet (Fi2016/00927/FPM) bedömer Finansinspektionen att klimat- och omställningsrisker inte utgör ett betydande hot mot den finansiella stabiliteten i Sverige. Samtidigt konstateras att det finns kunskapsluckor som behöver fyllas för att en säkrare bedömning ska kunna göras. Företagen behöver bl.a. utveckla olika former av stresstester och scenarioanalyser för att fånga hur sårbarheten mer konkret kan komma till uttryck och få indikationer på möjliga förebyggande åtgärder.

Ett mått som ofta används i dessa sammanhang är koldioxidutsläpp. Sådan statistik kan löpande följas upp men ger i dagsläget ett begränsat underlag för att bedöma de totala finansiella klimatrelaterade riskerna. Dels är statistiken bristfällig med avseende på omfattning, dels täcker den inte alla typer av klimatrisker. Statistiken innebär dock att frågan uppmärksammas och kan utgöra ett bra underlag för finansiella investerares dialog med företag om bl.a. krav på minskade utsläpp som följer av klimatöverenskommelsen i Paris 2015.

AP-fonderna har sedan 2015 redovisat sina s.k. koldioxidavtryck för aktieportföljen på ett enhetligt sätt. Under 2016 tog även Fondbolagens förening och Svensk Försäkring fram rekommendationer för liknande enhetlig rapportering för sina medlemmar.

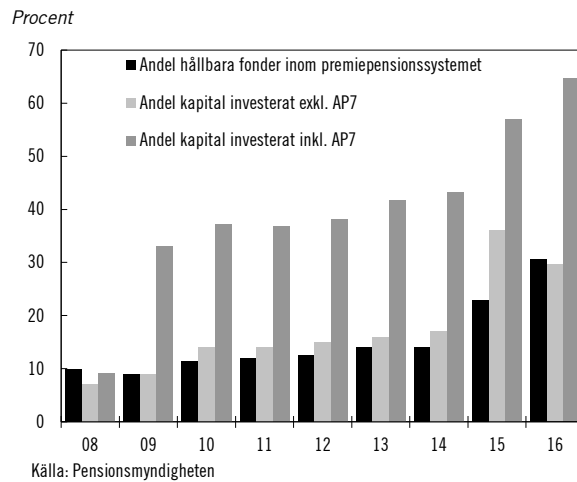
Hållbara fonder inom premiepensionssystemet

Inom premiepensionssystemet finns det fonder med M/E-märkning, som tar hänsyn till miljö och/eller etik i sina placeringar. För att få en sådan märkning ställer Pensionsmyndigheten vissa krav på fondbolagen, t.ex. tydlig och väl definierad process hur bolagen agerar samt systematisk och regelbunden uppföljning av fondens inriktning. Fondbolagen för dessa M/E-fonder är även skyldiga att upprätta ett fondfaktablad enligt "Hållbarhetsprofilen" som branschorganisationen Sveriges forum för hållbara investeringar (Swesif) tillsammans med medlemsföretagen har utarbetat och som infördes på Pensionsmyndighetens fondtorg 2013.

Diagram 4.18 visar andel hållbara fonder inom premiepensionssystemet och andel investerat kapital i dessa inklusive och exklusive Sjunde AP-fonden. Sedan 2008 har andelen hållbara fonder och andel av det investerade kapitalet inom premiepensionssystemet ökat. Vid slutet av 2016 var enligt Pensionsmyndigheten 260 av de 847 fonderna på torget M/E-märkta, motsvarande 31 procent av antalet och knappt 65 procent av kapitalet. Sjunde AP-fonden definieras som en hållbar fond och har tidigare stått för den största andelen investerat kapital i hållbara fonder. Mellan 2014 och 2015 fördubblades andelen investerat kapital exklusive förvalsalternativet Sjunde AP-fonden eftersom det då var många fondbolag som fick sina fonder M/E-märkta.

Någon direkt jämförelse av andelen hållbara fonder i premiepensionssystemet och den övriga fondmarknaden går inte att göra då statistik för den övriga fondmarknaden saknas. Swesif uppger dock att ca 700 fonder av totalt 2 500 fonder i Sverige är anslutna till Hållbarhetsprofilen. Enligt en studie från TNS Sifo Prospera från 2016 uppger var fjärde fondsparare att man valt en fond på grund av dess hållbarhetsinriktning.

Diagram 4.18 Andelen hållbara fonder inom premiepensionssystemet

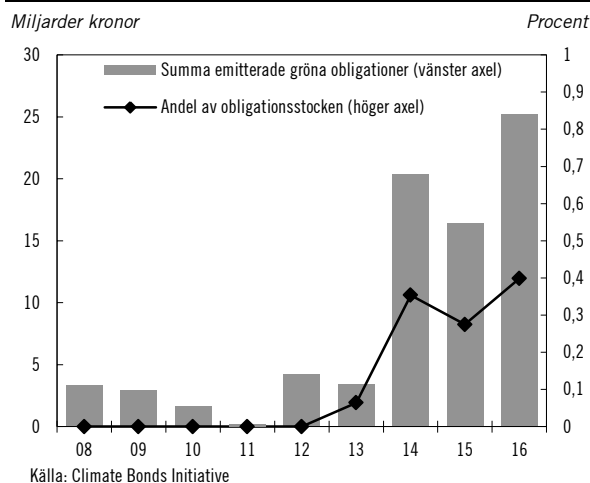

Emission av gröna obligationer

Gröna obligationer utvecklades under 2007 och 2008 av SEB och Världsbanken tillsammans med ett antal svenska investerare. Gröna obligationer kan användas av företag, organisationer och myndigheter för att söka finansiering för konkreta miljöinvesteringar. Samtidigt lägger investerare ökad vikt vid hållbarhet i sin dagliga portföljallokering och gröna obligationer har vuxit i popularitet. Globalt växte den gröna obligationsmarknaden till 81 miljarder amerikanska dollar (USD) under 2016 och det emitterades 241 nya gröna obligationer under året.⁴

Sedan 2008 då den första svenska gröna obligationen emitterades har antalet emitterade gröna obligationer ökat till 31 stycken 2016. Det motsvarar en emitterad summa på 25 miljarder kronor, vilket motsvarar 0,47 procent av den totala stocken av emitterade obligationer (diagram 4.19). På global basis emitterades ungefär motsvarande 1 800 miljarder kronor under 2016, en fördubbling mot året innan men fortfarande en bråkdel av den totala obligationsmarknaden. Svenska kronor var globalt sett den fjärde största emitterade valutan för gröna obligationer 2016 efter USD, euro och kinesiska renminbi.

⁴ Uppskattningen utgår från antagandet att alla gröna obligationer emitterade i svenska kronor är tänkta att gå till miljöprojekt i Sverige. För 2015 ingår en emission av AB Svensk exportkredit på 500 miljoner USD, med antagandet att det skulle gå till miljöprojekt kopplat till den svenska exportmarknaden.

Diagram 4.19 Gröna obligationer

Åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Sveriges arbete för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism har under 2016 bedrivits på många plan. Det är ett arbete som berör stora delar av samhället och som omfattar både administrativa regler och straffrättslig lagstiftning. Det är också ett arbete som i hög grad bedrivs internationellt, eftersom den brottslighet som systemet ska motverka ofta har gränsöverskridande inslag.

I det löpande internationella arbetet har Sverige med framgång arbetat för att säkerställa att det internationella ramverket för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism ska vara effektivt utan att ge avkall på rättsstatens grundläggande principer. Detta har gjorts i olika forum, framför allt inom ramen för förhandlingar i den internationella organisationen Financial Action Task Force (Fatf) och i EU.

Ett annat viktigt inslag på den internationella nivån är att Sverige under 2016 har granskats av Fatf. Fatf ställer detaljerade krav på ländernas system för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism. Sammantaget utvärderas hela systemet för bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism – från de krav Sverige ställer på bankerna och andra verksamhetsutövare, till tillsynen, systemet för information om juridiska personer, användandet av finansiell underrättelseinformation, utredning av brott, åtal, domar och internationellt samarbete. Sverige fick överlag goda betyg. Många åtgärder lyfts fram som positiva, exempelvis Finansinspektionens penningtvätsrelaterade sanktioner som har fått en tydlig effekt på bankernas arbetssätt, samt det internationella

samarbetet, bl.a. på det brottsbekämpande området.

4.4.3 Resultat för effektiviteten i den statliga finansförvaltningen

För att statens finansförvaltning ska kunna bedrivas på ett effektivt sätt krävs att de regelverk, avtal och kontostrukturer som stödjer statens betalningsmodell och modellen för statens garanti- och utlåningsverksamhet är ändamålsenliga. Resultatutvärderingen bygger till stor del på en kvalitativ bedömning av de regelverk som stödjer modellerna.

Statens betalningsmodell

Den statliga betalningsmodellen ska tillgodose statsmakternas uttalade krav på kostnads-effektivitet, säkerhet, information och valfrihet samt att staten ska ha en konkurrensneutral relation till bankerna.

I sin roll som statens internbank ansvarar Riksgäldskontoret för att förvalta och utveckla den statliga betalningsmodellen samt tillhandahålla den infrastruktur som de statliga myndigheterna behöver för att genomföra sina betalningar och för att få tillgång till de anslagsmedel och lån som respektive myndighet blivit tilldelad. Statens betalningsmodell är en samlad benämning på de regelverk, avtal, kontostrukturer och system som stödjer myndigheternas betalningar. Huvudaktörerna i modellen är Riksgäldskontoret, ramavtalsbankerna och myndigheterna.

Betalningsmodellen är en kombination av ett centraliserat och decentraliserat ansvar. Den centraliserade delen består i att Riksgäldskontoret upphandlar ramavtal för betaltjänster åt myndigheterna samt samlar likviditeten från alla in- och utbetalningar i staten på ett ställe, statens centralkonto i Riksbanken. Det decentraliserade ansvaret innebär att myndigheterna själva initierar och tar emot betalningar. Det är också myndigheternas eget ansvar att samtliga utbetalningar görs till rätt mottagare, med rätt belopp och vid rätt tidpunkt. Myndigheterna är skyldiga att använda ramavtalen för betaltjänster, såvida inte Riksgäldskontoret medgett något annat.

Styckkostnad per statlig betalning

Kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen mäts som styckkostnad per betalning. Som framgår av tabell 4.6 har kostnaden per betalning minskat från 57 öre 2012 till 51 öre 2016.

Tabell 4.6 Styckkostnad per betalning

Kronor					
	2012	2013	2014	2015	2016
Antal betalningar (miljoner)	151	157	164	171	177
Total kostnad (miljoner)	86	89	91	94	91
Styckkostnad	0,57	0,57	0,56	0,55	0,51

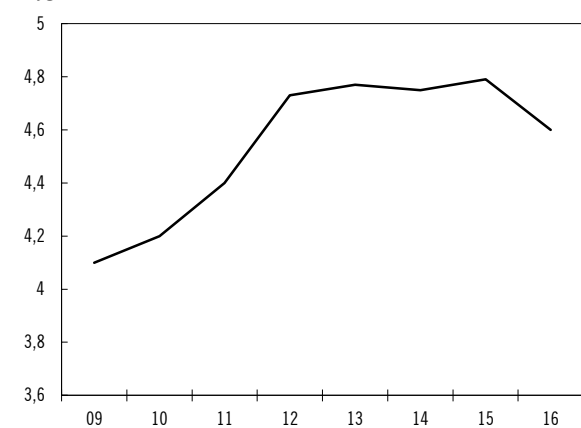
Källa: Riksgäldskontoret

Riksgäldskontorets service till myndigheterna

Riksgäldskontoret har även i uppdrag att utbilda och ge stöd till myndigheterna i betalningsfrågor. Betalningsverksamheten är i stora delar decentraliserad, varför det är viktigt att Riksgäldskontoret ger god service till myndigheterna. För att mäta graden av kvalitet och service gör Riksgäldskontoret varje år en kundundersökning, där myndigheterna på en femgradig skala svarar på hur de upplever den kvalitet och service Riksgäldskontoret ger på området.

Diagram 4.20 Myndigheternas upplevda servicenivå

Betyg 1-5

Källa: Riksgäldskontoret

Av diagram 4.20 framgår myndigheternas sammanvägda betyg från de årliga kundundersökningarna sedan 2009. Resultatet pekar på att myndigheterna under hela perioden varit nöjda med de tjänster och den service som Riksgäldskontoret tillhandahållit. Under 2016 blev resultatet 4,6 på en femgradig skala. Detta innebär en minskning från 2015 men överstiger verksamhetens mål på 4,50. Mest nöjda var

kunderna med handläggningstiden, kunskapsnivån och tillgängligheten.

Hög säkerhet i statens betalningar

Det är centralt att säkerheten i statens betalningsmodell är hög. Det bedrivs därför ett fortlöpande arbete för att öka säkerheten och effektiviteten i modellen. Vartannat år lämnar Riksgäldskontoret en rapport till regeringen om riskerna i den statliga betalningsmodellen. I rapporten avseende 2016 bedömer Riksgäldskontoret att säkerheten i betalningsmodellen är fortsatt god (Fi2016/03918/FPM).

Garanti- och utlåningsverksamheten

Riksgäldskontorets uppdrag inom garanti- och utlåningsverksamheten

Riksgäldskontoret ställer ut och förvaltar vissa statliga garantier och lån på uppdrag av regeringen grundat på beslut av riksdagen. Uppdraget innefattar att värdera de ekonomiska riskerna, sätta avgifter och bestämma villkoren för de garantier och lån som ställs ut. I uppdraget ingår också att hantera fordringar. Riksgäldskontoret ska bidra till att statens risk begränsas och att statens rätt tryggas. Riksgäldskontoret ska även arbeta aktivt för att andra myndigheters garanti- och utlåningsverksamhet bedrivs på ett effektivt sätt och för att utveckla hanteringen av statliga garantier och lån i samverkan med de andra myndigheterna.

Garantiportföljen

Vid utgången av 2016 uppgick det totala garanterade belopp för vilket Riksgäldskontoret ansvarar till 33,3 miljarder kronor, vilket var knappt 0,4 miljarder kronor mindre än vid föregående årsskifte. För en sammanställning över statens totala garantiåtaganden, se Årsredovisning för staten 2016 (skr. 2016/17:101).

Tabell 4.7 Utestående garantier, tillgångar och förväntade förluster

Miljoner kronor, 31 december 2016

	2014	2015	2016
Utestående garantier	34 652	33 704	33 316
Tillgångar	1 642	997	1 320
Reservkonto	289	334	313
Värdering fordringar	1 306	627	975
Förväntade framtida avgifter	47	36	32
Förväntade förluster	909	836	645

Källa: Riksgäldskontoret

Utlåning med kreditrisk

Riksgäldskontorets utlåning till låntagare utanför staten (exklusive lån med villkorad återbetalning) uppgick till drygt 11 miljarder kronor vid slutet av 2016, vilket är en liten ökning jämfört med året innan. Förändringen beror framför allt på att en försvagning av kronan mot euron ökade det utestående lånet till Irland mätt i kronor.

Tabell 4.8 Utestående lån, tillgångar och förväntad förlust

Miljoner kronor, 31 december 2016

	2014	2015	2016
Utestående lån	11 008	10 935	11 279
Tillgångar	778	777	779
Förväntade förluster	363	326	246

Källa: Riksgäldskontoret

Under 2016 var tillgångarna i utlåningsverksamheten i princip oförändrade jämfört med både 2015 och 2014. Avsättningarna för förväntade förluster minskade med 80 miljoner kronor.

I tabell 4.9 redovisas samtliga lån med kreditrisk hos Riksgäldskontoret. Denna tabell avser till största del de lån som redovisas i tabell 4.8, men innefattar även lån med villkorade återbetalningar (s.k. royaltylån).

Tabell 4.9 Riksgäldskontorets utlåning med kreditrisk

Miljoner kronor, 31 december 2016

	Låneram	Utestående lån	Nedskrivning till följd av förväntade kreditförluster
SVEDAB AB ¹	3 361	5 511	229
A-train AB	1 000	1 000	10
Irland ²	600 m €	5 749	
Svensk Exportkredit AB	125 000		
Övriga		182	
Totalt		12 442	239

Källa: Riksgäldskontoret

¹ Det utlånade beloppet till SVEDAB AB överstiger utlåningsramen då ramen anges i 2009 års prisnivå samt exklusive kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt (Svedab:s låneram inkl. kapitaltjänstkostnader och mervärdesskatt uppgår till 5 800 miljoner kronor).

² Ingen ytterligare utlåning kan ske till Irland då ramen är fullt utnyttjad.

Låg risk för stora förluster i garanti- och utlåningsverksamheten

I skrivelsen Årsredovisning för staten (skr. 2016/17:101) lämnas en särskild redovisning och riskanalys av statliga garantier och utlåning. Risken för stora förluster i den ordinarie portföljen bedöms sammantaget som låg.

4.4.4 Analys och slutsatser*Det finansiella systemet*

Det finansiella systemet är en förutsättning för att samhället ska kunna fungera och för att ekonomin ska växa – samtidigt är det känsligt för störningar som kan leda till omfattande samhällsekonomiska och sociala kostnader. Att utvärdera måluppfyllelsen för det finansiella systemet är, som nämns ovan, av flera skäl komplext. Huruvida det finansiella systemet är stabilt, en marknad är väl fungerande eller konsumentskyddet är högt är svårt att bedöma, utan resultatutvärderingen måste till viss del utgöras av olika mått på motståndskraft mot störningar samt vilken trender som kan avläsas över tid.

Resultatutvecklingen avseende det finansiella systemets stabilitet går sammanfattningsvis i olika riktning. De främsta sårbarheterna utgörs av att det svenska banksystemet är stort, tätt sammanlänkat, att storbankerna har en hög andel marknadsfinansiering (varav en stor del i utländsk valuta) och att bankerna har en begränsad möjlighet att absorbera förluster, vilket är en bedömning som kvarstår från tidigare år.

De krav som införts för svenska banker när det gäller likviditetsreserver och kapitaltäckning har bidragit till måluppfyllelsen för delmålet om finansiell stabilitet genom att stärka motståndskraften mot marknadsoro, kreditförluster och lägre intjäning.

Den expansiva penningpolitiken som Riksbanken och många andra centralbanker fört de senaste åren utgör en viktig förklaring till de lägre stressnivåerna efter finans- och skuld-krisen.

Den svenska bankmarknaden är till stor del koncentrerad till de fyra storbankerna. Bankerna redovisar stigande bruttomarginaler på bolån och storbankernas högre avkastning på eget kapital indikerar att konkurrensen på den svenska bankmarknaden inte är tillräcklig.

Vidare utgör hushållens höga skuldsättning en risk för den realekonomiska utvecklingen och kan på sikt även innebära en risk för den finansiella stabiliteten. Finansinspektionens införande av allmänna råd avseende bolånetak på 85 procent i oktober 2010 och det amorteringskrav som infördes i juni 2016 bedöms ha bidragit till att andelen av den totala bolånestocken som utgörs av lån med belåningsgrad över 85 procent har minskat och till att amorteringarna har ökat.

För konsumenterna på finansmarknadsområdet finns risker som bl.a. grundar sig på att det är svårt att jämföra och förstå finansiella produkter och bedöma behovet av dessa. Finansinspektionens insatser inom tillsynen och för finansiell folkbildning bör bidra till måluppfyllelsen om ett högt konsumentskydd. Statistik visar att antalet inkommande klagomåls- och informationsärenden till Konsumenternas Bank- och finansbyrå varit relativt konstant de senaste åren. Däremot visar kundnöjdheten enligt (SKI) när det gäller livförsäkringsprodukter en smärre försämring och för bolåneprodukter framkommer en större försämring. Användningen av elektroniska betalningar har fortsatt att öka, vilket ses som ett bevis på att både kunder och handel har ett högt förtroende och ser stor nytta med digitala betaltjänster.

En hållbar utveckling

Eftersom målet om att finansmarknaden ska bidra till en hållbar utveckling är nytt sedan 2016 och indikatorerna för att bedöma måluppfyllelsen är under utveckling är det svårt att dra starka slutsatser på basis av dessa. Däremot kan det konstateras att det pågår ett omfattande

arbete med att både analysera hur finansmarknadens aktörer påverkar hållbar utveckling och hur finansmarknaden kan påverkas av de risker som exempelvis klimatförändringarna för med sig.

Den ökande andelen hållbara fonder på Pensionsmyndighetens fondtorg och den ökande andelen gröna obligationer indikerar att finansmarknaden i större utsträckning bidrar till en hållbar utveckling än tidigare.

Sammantaget bedöms resultatet vara positivt och bör kunna bidra till måluppfyllelsen.

Effektiv finansförvaltning i staten

Resultatutvärderingen avseende effektiviteten i statens finansförvaltning är genomgående positiv. De regelverk, avtal och kontostrukturer som stödjer statens betalningsmodell bedöms vara utformade på ett sätt som främjar hög effektivitet. De centralt upphandlade ramavtalen av betal- och korttjänster bedöms leda till lägre priser, samtidigt som de möjliggör enhetliga och högt ställda krav när det gäller teknik, säkerhet, likviditetshantering och återrapportering. Eftersom myndigheterna själva står för kostnaden för de betaltjänster som de använder finns incitament för god kostnadseffektivitet. Den centraliserade likviditetsförvaltningen minimerar statens dagliga behov av upplåning och reducerar både statens räntekostnader och risk.

I den rapport som Riksgäldskontoret lämnade till regeringen avseende riskerna i statens betalningsmodell under 2016 bedöms säkerheten i betalningsmodellen som god (Fi2016/03918/FPM). Myndigheternas enkät-svar avseende Riksgäldskontorets kvalitet och service inom betalningsverksamheten pekar fortsatt på höga resultat. Genomsnittskostnaden för en statlig betalning har minskat från 83 öre till 51 öre mellan 2010 och 2016. Detta styrker att kostnadseffektiviteten i den statliga betalningsmodellen har förbättrats ytterligare de senaste åren.

När det gäller risken för stora förluster inom Riksgäldskontorets garanti- och kreditverksamhet har myndigheten som en del av arbetet med den samlade riskanalysen utvecklat ett analytiskt ramverk för just detta ändamål. Sammantaget bedöms måluppfyllelsen vara god, i enlighet med Årsredovisning för staten (skr. 2016/17:101) där risken för stora förluster bedömdes både som låg och något lägre än året innan.

4.5 Politikens inriktning

För att stärka förutsättningarna för Finansinspektionen att bidra till ett väl fungerande finansiellt system som präglas av ett högt konsumentskydd har myndighetens resurser ökat med omkring 250 miljoner kronor under åren 2011–2017. I denna proposition föreslås att Finansinspektionen anvisas ökade resurser motsvarande 80 miljoner kronor fr.o.m. 2018. En ökning av Finansinspektionens resurser motiveras av att myndigheten ska kunna stärka tillsynen bl.a. inom bankområdet med anledning av filialiseringen av Nordea Bank AB, men också stärka tillsynen för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism, genomföra nya regelverk samt integrera hållbarhet i befintliga och nya regelverk och i den finansiella tillsynen.

Styrelsen i Nordea Bank AB meddelade den 6 september 2017 att banken avser att flytta huvudkontoret från Sverige till Finland. Flytten avses genomföras under andra halvåret 2018. Den aviserade flytten beräknas inte få några väsentliga effekter för statens inkomster och utgifter 2018. Effekterna för 2019 och 2020 kan bedömas först när ytterligare omständigheter kring omstruktureringen av banken har klarlagts. Regeringen avser att beakta konsekvenserna i kommande ekonomiska propositioner.

Nedan redogörs för ett antal angelägna initiativ som regeringen tagit eller avser att ta för att nå målen för finansmarknadsområdet.

4.5.1 Initiativ för att nå målet inom det finansiella systemet

Makrotillsynsmandatet förstärks

Riksdagen har uttalat att regeringen snarast bör presentera ett sammanhållet och tydligt ramverk för den svenska makrotillsynen (bet. 2015/16:FiU41). Regeringen prioriterar arbetet och träffade i oktober 2016 en bred politisk överenskommelse med de borgerliga partierna och Vänsterpartiet om att förstärka Finansinspektionens mandat inom området. Den politiska överenskommelsen innebär att Finansinspektionen, efter regeringens medgivande, ska kunna meddela föreskrifter om vilka krav kreditinstitut och andra kreditgivare behöver följa i sin kreditgivning för att inte bidra till finansiella obalanser på kreditmarknaden.

Förslaget innebär att lagändringar ska träda i kraft den 1 februari 2018.

Finansinspektionen har nyligen föreslagit att alla nya bolånetagare som lånar mer än 4,5 gånger sin bruttoinkomst ska amortera en procentenhet mer av bolånet per år än vad de behöver i dag. Detta gäller utöver befintliga amorteringsregler. Således innebär förslaget från Finansinspektionen att de hushåll som har stora skulder både i förhållande till sina inkomster och till bostadens värde, kommer att amortera minst 3 procent av bolånet per år. Regeringen kommer att ta ställning till Finansinspektionens förslag under hösten efter det att förslaget remitterats och myndigheten därefter överlämnat förslaget till regeringen. Regeringen och berörda myndigheter fortsätter att analysera riskerna med hushållens skuldsättning kopplat till bolån och har beredskap att vidta ytterligare åtgärder om det skulle krävas.

Regeringen har även vidtagit åtgärder för att minska riskerna med hushållens överskuldssättning i samband med övriga konsumentkrediter (blancolån). Åtgärderna beskrivs i utgiftsområde 18 avsnitt 4.5.

Regler för kapitaltäckning och krishantering utvecklas

I november förra året presenterade EU-kommissionen förslag till stärkt bankreglering, det s.k. bankpaketet. Det handlar dels om att genomföra ett antal nya och reviderade globala standarder för kapitaltäckning och krishantering, dels om att se över de befintliga reglerna på dessa områden så att de blir ändamålsenliga och effektiva. Regeringen anser att initiativet att göra regelverket mer proportionerligt och minska omotiverad administrativ börda, inte minst för de mindre instituten, är mycket välkommet. Det är dock viktigt att eventuella förändringar blir noggrant avvägda så att regelverket även i framtiden speglar riskerna i bankernas verksamhet. En annan viktig fråga är att medlemsstaternas möjligheter att vidta ytterligare åtgärder som är tillräckliga för att säkerställa den finansiella stabiliteten i respektive medlemsstat. Detta inte minst på grund av att finanssektorns storlek varierar i förhållande till landets ekonomi mellan medlemsstaterna och att medlemsstaterna kan befinna sig i olika faser i kreditcykeln.

Effektiv hantering av banker i kris

Resolutionsreserven är en viktig del i systemet för krishantering i banksektorn. Den kan bl.a. användas för att bidra till återkapitalisering av en bank i kris. Resolutionsreserven finansieras av banksektorn genom ett avgiftsuttag. I dag uppgår uttaget av resolutionsavgiften till 0,09 procent av det totala avgiftsunderlaget (de avgiftsskyldiga företagens skulder), vilket motsvarar ca 6,5 miljarder kronor för avgiftsåret 2017.

I denna proposition föreslår regeringen ett förändrat, inledningsvis förhöjt, uttag av de löpande avgifter som bankerna betalar till resolutionsreserven (se avsnitt 4.6).

Riksbanken ses över

Regeringen har tillsatt en parlamentarisk kommitté för att se över det penningpolitiska ramverket och lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank (dir. 2016:114). Kommittén har påbörjat sitt arbete och har antagit namnet Riksbankskommittén. Uppdraget till kommittén är brett formulerat och innefattar Riksbankens centrala verksamhet, såsom penningpolitikens mål och medel, tydliggöranden om ansvaret för finansiell stabilitet och ansvarsfördelningen inom valutapolitiken samt kontanthantering, kontantförsörjning och beredskapen i betalningssystemet.

Kontanthantering

Regeringen arbetar för att säkerställa att kontanthantering fungerar på ett tillfredsställande sätt i hela landet. Det är i första hand marknadsaktörerna själva som bör vidta åtgärder för att möjliggöra en fungerande kontanthantering. Statens ansvar för grundläggande betaltjänster omfattar de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden (se utg.omr. 22 avsnitt 4.5.3). För att hantera utmaningarna när det gäller betalningar och kontanter och för att säkerställa en effektiv och säker betalningsmarknad är det viktigt att det offentliga och det privata hjälps åt. Regeringen följer därför utvecklingen noga och för löpande samtal med företrädare för banker, andra privata aktörer och berörda myndigheter.

En väl fungerande och effektiv kontanthantering och kontanttillgång samt ett säkert betalningssystem är av stort samhällsintresse. Det regelverk som ska säkerställa detta är därför av central betydelse. Viktigt är också att regel-

verket är utformat så att det kan tillämpas på ett bra sätt även om betalningsmetoderna förändras över tiden på grund av den tekniska utvecklingen.

Under 2016 och 2017 har Riksbanken genomfört ett sedelbyte. I två omgångar har samtliga sedlar bytts ut. Sedelbytet har accelererat trenden med en allt mindre mängd sedlar och mynt hos allmänheten och aktualiserat de utmaningar som kommer med ett förändrat betalningsmönster.

I direktiven till Riksbankskommittén anges bl.a. att kommittén ska överväga hur Riksbankens ansvar för en väl fungerande kontanthantering i hela landet och för kontantförsörjningen och beredskapen i betalningssystemet bör tydliggöras i lag. Nödvändiga författningsändringar kommer att föreslås.

Innovation till nytta för finansmarknadens aktörer

Inom Regeringskansliet pågår för närvarande arbete med att ta fram de lagändringar som är nödvändiga för att i svensk rätt genomföra det andra betaltjänstdirektivet (PSD2) som antogs av Europaparlamentet och rådet i november 2015. Det andra betaltjänstdirektivet syftar bl.a. till att modernisera lagstiftningen för att därigenom skapa bättre förutsättningar för säkra och effektiva betalningar och andra betaltjänster. I förhållande till det första betaltjänstdirektivet har tillämpningsområdet utökats till att omfatta s.k. tredjepartsbetaltjänstleverantörer dvs. leverantörer av betalningsinitieringstjänster och kontoinformationstjänster. Direktivet ska vara genomfört i svensk rätt den 13 januari 2018.

Finansmarknaden förändras i snabb takt och nya aktörer har framför allt trätt in på betaltjänst-, kredit- och kapitalförvaltningsområdet. Detta är en utveckling som kan leda till nya och billigare tjänster vilket regeringen välkomnar. Regeringen har även gett Finansinspektionen ett uppdrag där myndigheten ska kartlägga, redogöra för samt identifiera hur myndigheten med beaktande av sina kärnprocesser (tillsyn, regelgivning och tillståndsprövning, mål och service-skyldighet) kan möta de frågeställningar och behov som kan uppkomma när finansiella företag erbjuder nya innovativa tjänster. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2017.

I slutet av året kommer utredningen om gräsrotsfinansiering att redovisa sitt uppdrag (dir. 2016:70). Syftet med utredningen är att förbättra förutsättningarna för utvecklingen av

gräsrotsfinansiering som en alternativ källa till finansiering för små och medelstora företag och säkerställa ett högt konsumentskydd och investerarskydd. I uppdraget ingår bl.a. att analysera behovet av en ny näringsrättslig reglering eller om befintlig lagstiftning behöver justeras.

Effekter av Storbritanniens utträde ur EU hanteras
Mot bakgrund av Storbritanniens beslut att lämna EU har regeringen under våren arbetat med förberedelser inför förhandlingarna om utträde, ofta benämnt brexit, som inleddes i juni 2017. Regeringens arbete avseende finansmarknadsområdet har i första hand handlat om att analysera potentiella effekter av utträdet för svensk finansmarknad och identifiera svenska intressen inför förhandlingar om ett framtida avtal med Storbritannien. Regeringen har i detta sammanhang haft kontakt med finansbranschen, samarbetat med Finansinspektionen, Riksgäldskontoret och Riksbanken samt haft kontakt med ansvariga enheter inom EU-kommissionen. Regeringen har även inom ramen för EU:s förberedelser bidragit till framtagande av riktlinjer och förhandlingsdirektiv inför de regelrätta förhandlingarna.

Särskilda insatser för att stärka konsumenternas ställning

Regeringen fortsätter arbetet för att stärka konsumentskyddet på marknaden för finansiell rådgivning på olika sätt. Målet är att konsumentskyddet ska vara likvärdigt oavsett om rådgivningen handlar om sparande i värdepapper eller i försäkring, samtidigt som reglerna ska vara proportionerliga och ta hänsyn till de olikheter som finns när det gäller olika produkter och marknader.

I mars i år beslutade regeringen propositionen Nya regler om marknader för finansiella instrument (MiFID II och MiFIR) (prop. 2016/17:162). Den nya regleringen skapar ökat kundskydd på värdepappersmarknadsområdet och bättre förutsättningar för Finansinspektionen att utöva en effektiv och kraftfull tillsyn. Bland annat införs skärpta regler för rådgivning om investeringar i syfte att minska risken för intressekonflikter. Reglerna innebär också att ett värdepappersinstitut som har informerat kunden om att det tillhandahåller investeringsrådgivning på oberoende grund inte får lämna råd om egna finansiella produkter. Lagändringarna träder i kraft den 3 januari 2018.

Nya regler för att stärka konsumentskyddet på bolånemarknaden trädde i kraft den 1 januari 2017. Genom reglerna genomförs också ett EU-direktiv om konsumentkrediter som avser bostadsfastigheter (bolånedirektivet). För många människor är bostadsköpet den ekonomiskt mest betydande transaktion de gör i livet. Samtidigt befinner sig konsumenten ofta i ett kunskapsunderläge. En välfungerande bolånemarknad är därför av stor betydelse för många människors privatekonomi. Eftersom större delen av utlåningen till hushåll i Sverige består av bostadskrediter är bolånemarknadens funktion och stabilitet även av stor betydelse för samhälls ekonomin i stort. Genom den nya lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter har åtgärder därför vidtagits för att stärka konsumenternas ställning och främja en välfungerande bolånemarknad. Bestämmelserna i den nya lagen innebär bl.a. att konsumenten ska få tydligare information, bättre insyn i hur räntan bestäms och minst sju dagars betänketid att överväga ett erbjudande om en bostadskredit. Konsumenten ska också få ett förslag till en amorteringsplan.

Hållbara val för fondsparande

Den 8 juni i år fattade regeringen beslut om lagrådsremissen Bättre förutsättningar för fondsparande och hållbara val. Proposition är planerad att överlämnas till riksdagen i slutet av september i år. I lagrådsremissen föreslås ändringar i fondregelverket som innebär att fondförvaltare ska lämna hållbarhetsinformation. Kravet syftar till att underlätta för investerare att bedöma vilka hållbarhetsaspekter som beaktas i fondförvaltningen. I lagrådsremissen föreslås också att det ska vara möjligt för fondförvaltare att föra investeringssparkonton vilket ger fondförvaltare bättre förutsättningar att själva distribuera de fonder de förvaltar. Det föreslås även ändringar som innebär att provisionsersättningar kan differentieras för andelar i en och samma fond beroende på hur den distribueras. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

I syfte att förbättra informationen till investerare om aktivitetsgraden i fondförvaltning har regeringen remitterat en promemoria med förslag som innebär att det ställs krav på fondförvaltare att redovisa aktivitetsgrad i fondförvaltningen vid förvaltning av värdepappersfonder och specialfonder. Genom krav på

information om aktivitetsgraden får investerare bättre förutsättningar att bedöma om avgiften för förvaltningen motsvaras av förvaltningens aktivitetsgrad, vilket underlättar en jämförelse vid fondval.

Försäkringsdistribution

I juni 2017 remitterades en departementspromemoria med förslag till en ny lag om försäkringsdistribution (Ds 2017:17). I promemorian föreslås en ny lag som syftar bl.a. till att minska intressekonflikter på marknaden, öka konkurrensneutraliteten mellan olika aktörer som distribuerar försäkringar och att ge Finansinspektionen förbättrade möjligheter att bedriva en effektiv tillsyn. Enligt förslaget införs även ett förbud mot att ta emot och behålla tredjepartsersättningar om rådgivningen är baserad på en opartisk och personlig analys. Genom den föreslagna nya lagen genomförs försäkringsdistributionsdirektivet (IDD) i svensk lagstiftning. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 23 februari 2018, med vissa övergångsbestämmelser.

Förslagen om att införa ett förbud mot att ta emot och behålla tredjepartsersättningar vid rådgivning på oberoende grund om finansiella instrument, och vid opartisk och personlig analys om försäkringar, syftar till att skapa förutsättningar för konsumenter att kunna få rådgivning om finansiella instrument och försäkringar som är fria från intressekonflikter.

Ny tjänstepensionsreglering

Regeringen har ställts inför ett viktigt vägval om hur tjänstepensionsverksamhet ska regleras. Regeringen anser att det bör införas en modern och självständig sektorreglering för svenska tjänstepensionsföretag som enbart bedriver tjänstepensionsverksamhet.

För närvarande bereds ett lagstiftningsärende i Finansdepartementet som avser förslag till ny tjänstepensionsreglering som i svensk rätt genomför det reviderade tjänstepensionsdirektivet (IORP II-direktivet som ska genomföras i svensk rätt senast den 13 januari 2019). I ärendet bereds även vissa förslag till nationella bestämmelser som tar sin utgångspunkt i betänkandet En ny reglering för tjänstepensionsföretag (SOU 2014:57). För ett starkare konsumentskydd föreslås att EU-regelverket kompletteras med en förstärkt solvensreglering. Finansinspektionen har enligt ett särskilt regeringsuppdrag lämnat förslag till en kapitalkravsreglering för tjänstepensionsföretag.

Syftet med lagstiftningen är att stärka konsumentskyddet. En utgångspunkt är att nå en balanserad lösning som innebär ett fullgott skydd för de ersättningsberättigade samtidigt som det möjliggör en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner.

I IORP II-direktivet tas hållbarhetsfrågan upp genom att det i skälen anges att medlemsstaterna bör ålägga företagen att uttryckligen redovisa när miljöfaktorer, sociala faktorer och företagsstyrningsfaktorer beaktas vid investeringsbeslut och hur de ingår i deras riskhanteringssystem.

Tryggare premiepensionssystem

Pensionsgruppen, som är en arbetsgrupp för vårdande av pensionsöverenskommelsen (S 2007:F), har enats om att genomföra en rad reformer av premiepensionssystemet. Reformerna syftar dels till att underlätta för fler sparare att få en hög avkastning på sitt sparande, dels till att öka säkerheten inom premiepensionen. Åtgärderna för att underlätta för fler sparare att få en hög avkastning på sitt sparande inom premiepensionen kommer att ske med utgångspunkt i de förslag som lämnas i betänkandet Fokus premiepension (SOU 2016:61). Åtgärderna för att öka säkerheten kommer att ske med utgångspunkt i Pensionsmyndighetens svar på ett regeringsuppdrag om stärkt konsumentskydd inom premiepensionen (Fi2016/04460/FPM). Pensionsgruppen har också enats om att införa skärpta hållbarhetskriterier för de fonder som finns representerade på Pensionsmyndighetens fondtorg. Parallellt med nämnda reformer kommer Pensionsgruppen att utreda hur premiepensionssystemet ska vara utformat i framtiden.

AP-fondernas placeringar blir mer hållbara

Regeringen har i samråd med Pensionsgruppen tagit fram ett förslag till ändrade placeringsregler och en moderniserad styrning av hållbarhetsfrågor i förvaltningen för Första–Fjärde AP-fonderna. Förslaget innebär att minsta andel räntebärande värdepapper med låg kredit- och likviditetsrisk sänks från 30 till 20 procent, att begränsningen av onoterade värdepapper tas bort och ersätts av en högsta andel illikvida tillgångar samt att kravet på extern förvaltning tas bort. Förslaget remitterades under sommaren 2017 och ambitionen är att de nya reglerna ska börja tillämpas under 2018 (Fi2017/02972/FPM). Ingen förändring föreslås av det övergripande målet för förvaltningen eller

av övriga regler som i dag gäller för AP-fonderna.

Mycket har hänt på de finansiella marknaderna sedan dagens regelverk trädde i kraft för 17 år sedan. Utbudet av investeringsmöjligheter har ökat kraftigt både på grund av den tekniska utvecklingen, men även på grund av förändrade makroekonomiska förutsättningar. Genom att effektivisera placeringsreglerna ges AP-fonderna bättre förutsättningar att kunna uppnå målet för förvaltningen, att långsiktigt maximera avkastningen i förhållande till risken i placeringarna, särskilt i rådande lågräntemiljö.

Effektivare flytträtt vid pensionssparande

För att förbättra flytträtten för pensionssparare har Finansdepartementet i augusti 2017 remitterat en promemoria med förslag som rör både möjligheten att flytta värdet i en eller flera pensionsförsäkringar till en annan pensionsförsäkring och flyttavgifter (Fi2017/03918/FPM).

När det gäller möjligheterna att flytta värdet i en eller flera pensionsförsäkringar finns vissa begränsningar i inkomstskattelagen (1999:1229). Det remitterade förslaget syftar till att möjliggöra en sammanslagning och därigenom underlätta för konsumenten att få en helhetsbild av sin pension, men även ge möjligheter till bättre villkor och lägre avgifter. Förslaget innebär även att reglerna i försäkringsrörelselagen (2010:2043) om flyttavgifter preciseras och förtydligas.

Finansinspektionen har på regeringens uppdrag följt upp den branschöverenskommelse som trädde i kraft den 1 januari 2016. Uppföljningen visade i huvudsak att det har förekommit ett antal igångsättningssvårigheter för företagen och att uttag av rörliga avgifter kan leda till höga avgifter vid flytt av stora belopp. Finansinspektionen ifrågasätter de rörliga avgiftsmodellerna eftersom en flytt av en sådan pensionsförsäkring kan medföra orimligt höga avgiftsnivåer, vilket leder till inlåsning av kapitalet. De ovan nämnda förslagen syftar till att undanröja denna effekt.

De planerade åtgärderna ger konsumenterna ökade möjligheter att agera för att uppnå ett bättre slutligt pensionsutfall och innebär därmed en stärkt konsumentnytta.

En ny ordning för redovisningstillsyn

Övervakningen av sådan regelbunden finansiell information som ska offentliggöras av svenska företag vars aktier eller skuldebrev är upptagna

till handel på en reglerad marknad sköts för närvarande av börserna. Under våren har Finansinspektionen tagit fram en promemoria med ett förslag som innebär att den löpande granskningen istället ska utföras av Föreningen för god sed på värdepappersmarknaden genom ett sakorgan benämnt Nämnden för svensk redovisningstillsyn. Promemorian har remitterats och avsikten är att den, tillsammans med remissynpunkter, ska ligga till grund för en lagrådsremiss och en proposition. En ny ordning för redovisningstillsynen bör kunna träda i kraft den 1 januari 2019.

Stärkt motståndskraft inom finansiell infrastruktur

Under det senaste året har EU-kommissionen presenterat ett antal förslag rörande s.k. centrala motparter. En central motpart är en aktör som agerar mellanhand mellan köpare och säljare i en finansiell transaktion. Centrala motparter har fått en ökad roll globalt sedan genomförandet av en överenskommelse som gjordes 2009 inom G20.

De förslag som nu har presenterats rör dels inrättandet av ett krishanteringsramverk för centrala motparter, dels förslag rörande hur tillsyn av centrala motparter belägna inom EU respektive i tredjeland ska organiseras. Därutöver föreslås revideringar i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister (Emirförordningen). Regeringen deltar aktivt i detta arbete.

Bekämpning av penningtvätt och finansiering av terrorism

Sedan augusti i år gäller en ny lag om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (se prop. 2016/17:173). Genom denna lag genomförs EU:s fjärde penningtvättsdirektiv och merparten av de internationella åtaganden som Sverige gjort på området, i första hand Fatfs rekommendationer. På så sätt säkerställs hållbarheten i det finansiella systemet ytterligare genom att finansiell brottslighet bättre motverkas.

De senaste årens händelser har gett upphov till en rad nya regleringsåtgärder på detta område, främst på det internationella planet. Eftersom de som vill tvätta pengar eller finansiera terrorism ofta rör sig över gränser måste även regleringen vara gränsöverskridande för att vara effektiv. Inom EU förhandlas i skrivande stund en revidering av det fjärde penningtvätts-

direktivet. Denna revidering kommer därefter att föranleda ändringar i svensk lagstiftning – t.ex. kommer ett register över bank- och betalkonton att behöva föras. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen med en proposition i denna fråga.

För en effektiv samordning och informationsförsörjningen mellan det stora antalet involverade myndigheter och andra aktörer har regeringen i förordning beslutat om en ny samordningsfunktion som fr.o.m. 2018 ska placeras vid Polismyndigheten.

4.5.2 Initiativ för att nå målet om en hållbar utveckling

Sedan den 1 januari 2016 finns ett nytt mål inom finansmarknadsområdet som anger att det finansiella systemet ska bidra till en hållbar utveckling, exempelvis i enlighet med Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen. För att hållbarhet ska få ett faktiskt genomslag krävs att den integreras i alla verksamhetsområden såsom bank-, försäkrings- och fondmarknaden samt på global, nationell och regional nivå. Detta kräver samarbete och engagemang mellan regering, myndigheter och branschaktörer.

Hållbarhet en del av det generella finansiella regelverket

Regeringens ambition är att hållbar utveckling ska vara en del av det generella regelverket. Först då kan de risker och möjligheter, som exempelvis klimatförändringar medför, beaktas vid prissättningen av olika tillgångar och kapitalet kommer att kunna investeras mer hållbart. Det innebär att risker för felprissättningar minskar vilket gynnar den finansiella stabiliteten. Att integrera hållbarhet i den generella verksamheten är en prioriterad fråga för regeringen både internationellt och nationellt. EU och kapitalmarknadsunionen (CMU) utgör en viktig plattform för att integrera hållbarhet i det generella finansiella regelverket eftersom regelverk är effektivare när det tillämpas på bred front. Kommissionen har tillsatt en expertgrupp för att främja hållbara investeringar inom EU som ska lämna sina rekommendationer vid årsskiftet.

En förutsättning för att integrera hållbarhet i det generella regelverket är transparens och tillgång till hållbarhetsinformation. Sverige har

genomfört ett nytt regelverk för hållbarhetsrapportering till följd av ett EU-direktiv som gäller fr.o.m. räkenskapsåret 2017. För att driva på utvecklingen av hållbarhetsarbetet omfattar den svenska lagstiftningen fler företag än som krävs enligt EU:s miniminivå.

Skärpta krav på redovisning av hållbarhetsfaktorer i förvaltningen har tillkommit i den nya EU-gemensamma tjänstepensionsregleringen (IORP II-direktivet) som ska genomföras i svensk rätt senast 2019 samt i ovan nämnda lagrådsremiss om hållbara val för fondsparande. På nationell nivå föreslår regeringen att det i lag ska anges att AP-fonderna ska förvalta fondmedlen föredömligt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande utan att ge avkall på målet om hög avkastning samt att hållbarhetskriterierna på Pensionsmyndighetens fondtorg skärps.

Utveckling av scenarioanalyser avseende klimatrelaterade risker

Finansinspektionen har en nyckelroll för att bidra till att uppnå hållbarhetsmålet för finansmarknaden. Insatserna ska syfta till att arbetet med hållbarhet och klimatrelaterade risker ska vara en naturlig del av de finansiella företagens affärsmodeller och riskhantering, och därmed också vara en naturlig del av den finansiella tillsynen och regleringen. Exempelvis genom att utveckla rapporteringen av hållbarhetsaspekter, att följa och stödja utvecklingen av scenarioanalyser avseende risker som aktualiseras av klimatförändringarna såväl som den accelererade utfasningstakten av fossila bränslen, samt förbättra konsumentinformationen.

En internationell arbetsgrupp, initierad av G20 och Financial Stability Board (FSB), presenterade i juni i år ett antal rekommendationer för hållbarhetsrapportering och hur scenarioanalyser kan användas för att analysera klimatrelaterade risker. Finansinspektionen avser att samla de svenska branschaktörerna för att diskutera hur dessa rekommendationer kan implementeras i Sverige. Finansinspektionen har även inlett en dialog med svenska branschaktörer om hur klimatförändringar skulle kunna integreras som en riskfaktor i stresstester för banker och försäkringsföretag.

Branschinitiativ stödjer den hållbara utvecklingen

Hur finansmarknadens aktörer agerar har en avgörande betydelse för att uppnå hållbarhetsmålet. Regeringen har fört samtal med före-

trädare för finansbranschen för att främja större genomlysning och öppenhet i samband med kreditgivning till företag, utifrån ett miljö- och hållbarhetsperspektiv. Svenska Bankföreningen har tillsammans med ett antal banker enats om standardiserad information som beskriver hur de beaktar hållbarhet i sin kreditgivning till företag. Informationsbladet publiceras på respektive banks webbplats och är riktat till konsumenter som vill få en översikt över hur olika banker arbetar med hållbarhet, till vilka företagssektorer de lånar ut och vilka sektorer de undviker. Ambitionen är att alla medlemsbanker ska publicera motsvarande informationsblad senast vid kommande årsskifte.

Marknaden för gröna investeringar och gröna obligationer främjas

Regeringen har under mandatperioden främjat utvecklingen av gröna investeringar. Flera olika statliga aktörer erbjuder lån och riskkapital till gröna investeringar och flera statliga och kommunala bolag ger ut gröna obligationer. En grön riskkapitalfond har upprättats som ska investera i små och medelstora företag som erbjuder varor och tjänster som minskar klimatutsläppen. Fonden inriktar sig på företag i startfasen och satsningen uppgår till 650 miljoner kronor. Ambitionen är att investeringar ska genomföras i ca 50 företag t.o.m. 2023. Fonden administreras av Tillväxtverket men finansieras gemensamt av Almi Företagspartner, Almi Invest, Energimyndigheten och Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Regeringen verkar också för att internationella finansiella institutioner, exempelvis Nordiska investeringsbanken och International Finance Corporation, IFC, i ökad utsträckning ska kanalisera klimatinvesteringar.

Ett grönt finanscenter i samarbete mellan MISTRA och Handelshögskolan i Stockholm etableras i Stockholm under hösten.

I slutet av året kommer utredningen om gröna obligationer att redovisa sitt uppdrag (dir. 2016:109). I uppdraget ingår bl.a. att analysera hur marknaden för gröna obligationer kan främjas och bl.a. att inventera vilka möjliga projekttyper inom miljö och klimatområdet som skulle kunna finansieras med gröna obligationer och närliggande finansieringslösningar.

4.6 Avgiftsuttaget till resolutionsreserven

4.6.1 Ärendet och dess beredning

I promemorian Ett ökat avgiftsuttag till resolutionsreserven, som har upprättats inom Finansdepartementet, föreslås att de sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,125 procent av det totala avgiftsunderlaget (i stället för 0,09 procent) samt att målnivån för resolutionsavgiften tas bort och riskavgiften slopas. Det föreslås också att det görs några språkliga och redaktionella ändringar i lagen (2015:1016) om resolution, förkortad LOR.

Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1, avsnitt 1*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1, avsnitt 2*. En remissammanställning finns tillgänglig i Finansdepartementet (Fi2017/00971/B).

I detta avsnitt behandlas promemorians förslag. Därutöver behandlas ett tillkännagivande från riksdagen (se avsnitt 4.6.3). Slutligen föreslås vissa följdändringar i marknadsföringslagen (2008:486), förkortad MFL, och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL.

Regeringens förslag om ett ändrat avgiftsuttag till resolutionsreserven bygger på en överenskommelse med Vänsterpartiet.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 8 juni 2017 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 1, avsnitt 3*. Lagrådet lämnade förslagen utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 1, avsnitt 4*.

Efter föredragningen i Lagrådet har riksdagen beslutat att en hänvisning till lagen (2017:425) om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare ska göras i 1 § MFL (se bet. 2016/17:FiU35 och rskr. 2016/17:353). Mot denna bakgrund har lagförslaget 2.1 justerats något. Ändringen är författningsteknisk och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande har därför inte inhämtats i denna del.

4.6.2 Gällande rätt

Utgångspunkt

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/59/EU av den 15 maj 2014 om inrättande av en ram för återhämtning och resolution av kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av rådets direktiv 82/891/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/24/EG, 2002/47/EG, 2004/25/EG, 2005/56/EG, 2007/36/EG, 2011/35/EU, 2012/30/EU och 2013/36/EU samt Europaparlamentets och rådets förordningar (EU) nr 1093/2010 och (EU) nr 648/2012 (krishanteringsdirektivet) har i svensk rätt – och såvitt nu är av intresse – genomförts i LOR (se prop. 2015/16:5).

Regelverket om krishantering innebär i korthet att Riksgäldskontoret får ta kontroll över ett företag i kris i syfte att rekonstruera eller avveckla verksamheten, om det behövs för att värna den finansiella stabiliteten (s.k. resolution).

Resolutionsreserven

Resolutionsreserven utgörs av medel på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret och andra tillgångar som anges i 27 kap. 5 § första stycket 5 LOR (se 27 kap. 2 § andra stycket samma lag). I och med att resolutionsreserven utgörs av medel på ett konto i Riksgäldskontoret påverkar avgiftsuttaget till resolutionsreserven det finansiella sparandet. Till resolutionsreserven har det kopplats dels en kreditram, som för 2017 uppgår till 150 miljarder kronor, dels en garanti-ram, som för 2017 uppgår till 200 miljarder kronor.

Resolutionsreserven ska finansiera de åtgärder i resolution som framgår av 27 kap. 1, 4 och 10 §§ LOR.

Bestämmelserna i 27 kap. LOR innebär att kostnader för de aktuella åtgärderna i resolution som utgångspunkt ska bäras av medel och tillgångar som förs till resolutionsreserven genom

- en engångsöverföring från stabilitetsfonden (se artikel 100.6 andra stycket i krishanteringsdirektivet och prop. 2015/16:5 s. 633 f.),
- resolutionsavgifter enligt 27 kap. 13 och 15 §§ LOR,

- riskavgifter enligt 27 kap. 18 § LOR,
- dröjsmålsräntor enligt 27 kap. 21 och 22 §§ LOR samt artikel 13.4 i Europeiska kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/63 av den 21 oktober 2014 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/59/EU avseende förhandsbidrag till finansieringsarrangemang för resolution (förordningen om resolutionsavgifter), och
- tillgångar, återbetalningar, ersättning, ränta eller annan kompensation som Riksgäldskontoret får avseende åtgärder som vidtagits enligt LOR och finansierats med medel ur resolutionsreserven (se 27 kap. 5 § första stycket 5 LOR).

Kostnader för resolutionsåtgärder kan vidare bäras av lån enligt 27 kap. 6–9 §§ LOR, om medlen och tillgångarna i resolutionsreserven inte är tillräckliga, samt tilläggsavgifter enligt 27 kap. 16 § LOR, om det uppstår ett underskott i resolutionsreserven.

Av avsnittet Vissa begränsningar av användningen av resolutionsreserven nedan, framgår vissa begränsningar i användningen av resolutionsreserven i fråga om medel som förts till resolutionsreserven genom överföringen från stabilitetsfonden och riskavgiften.

Målnivåer och resolutionsreservens behållning

Av krishanteringsdirektivet framgår att behållningen i finansieringsarrangemanget för resolution senast den 31 december 2024 ska uppgå till minst en procent av de garanterade insättningarna (minimimålnivå). Krishanteringsdirektivets minimimålnivå ska som utgångspunkt uppnås genom ett avgiftsuttag. Om behållningen i finansieringsarrangemanget för resolution underskrider krishanteringsdirektivets minimimålnivå efter det att minimimålnivån första gången har uppnåtts, ska avgiftsuttaget återupptas till dess att den uppnås på nytt. Underskrids minimimålnivån med vissa tröskelvärden, ska avgiftsuttaget dessutom utformas så att krishanteringsdirektivets minimimålnivå uppnås inom viss tid. Se artiklarna 102 och 103 i direktivet och prop. 2015/16:5 s. 638 f.

Den svenska avgiftsmodellen har utformats med utgångspunkt i att det är tillåtet med ett avgiftsuttag som går utöver vad som är

nödvärdigt för att uppnå krishanteringsdirektivets minimimålnivå inom den tid som direktivet föreskriver (se artiklarna 1 och 102 i krishanteringsdirektivet samt samma prop. s. 636–647 och 651 f.). Avgiftsuttaget till resolutionsreserven består som utgångspunkt av två avgifter som löpande betalas av företagen (resolutionsavgiften eller riskavgiften). Växlingen mellan resolutionsavgiften och riskavgiften sker när behållningen i resolutionsreserven överstiger tre procent av de garanterade insättningarna. Det innebär att avgiftsuttaget till resolutionsreserven är kontinuerligt, dvs. att avgiftsuttaget inte upphör när resolutionsreserven har uppnått en viss behållning.

Den svenska avgiftsmodellen har dessutom utformats med utgångspunkt i att krishanteringsdirektivets minimimålnivå kommer att uppnås redan under avgiftsåret 2016. Det möjliggörs genom överföringen från stabilitetsfonden.

Om behållningen i resolutionsreserven underskrider målnivån för resolutionsavgiften, ska uttaget av resolutionsavgiften återupptas till dess att målnivån för resolutionsavgiften uppnås på nytt (se samma prop. s. 866 och 869). Underskrids krishanteringsdirektivets minimimålnivå med vissa tröskelvärden, ska resolutionsavgiften dessutom utformas så att krishanteringsdirektivets minimimålnivå – inte målnivån för resolutionsavgiften – uppnås inom viss tid (se 27 kap. 15 § LOR).

Den svenska avgiftsmodellen vilar på förutsättningen att avgiftsuttaget dels ska finansiera kostnader för vissa åtgärder i resolution, dels ska ge företagen incitament att minska risktagandet. Till det kommer att avgiftsuttaget till resolutionsreserven ska utformas så att det s.k. skuldnedskrivningsverktyget i resolution ska kunna tillämpas på ett ändamålsenligt sätt (se samma prop. s. 636–647 och 651 f.).

Vid årsskiftet 2016/2017 hade ett belopp som motsvarar ca 1,5 procent av de garanterade insättningarna överförts till resolutionsreserven.

Resolutionsavgiften

Målnivån för resolutionsavgiften ska som utgångspunkt uppnås med (årliga) avgifter. Avgiftsskyldiga till resolutionsavgiften är institut – dvs. kreditinstitut och värdepappersbolag –

och EES-filialer med tillstånd att bedriva verksamhet i Sverige (se 27 kap. 12 § LOR).

Enligt 27 kap. 13 § LOR ska de sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år (avgiftsår) uppgå till 0,09 procent av det totala avgiftsunderlaget. Som utgångspunkt är avgiftsunderlaget den avgiftsskyldiges skulder två år före avgiftsåret (se 27 kap. 14 § LOR och artiklarna 4 och 14 i förordningen om resolutionsavgifter).

Resolutionsavgiften för banker och andra kreditinstitut samt vissa värdepappersbolag fastställs i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter (se 27 kap. 13 och 14 §§ LOR). Den gör skillnad mellan större och mindre företag (se artikel 10 i förordningen om resolutionsavgifter). Det innebär som utgångspunkt att större företag betalar en resolutionsavgift som bestäms i förhållande till företagets riskprofil. Mindre företag betalar som utgångspunkt en resolutionsavgift som fastställs på schablonmässiga grunder.

Resolutionsavgiften för vissa värdepappersbolag och EES-filialer med tillstånd att bedriva verksamhet framgår av 27 kap. 13 § och 29 kap. 1 § 8 LOR, 22 § förordningen (2015:1034) om resolution samt 4 kap. 1 och 2 §§ Riksgäldskontorets föreskrifter (RGKFS 2015:2) om resolution.

De sammanlagda resolutionsavgifterna uppgår till ca 6,5 miljarder kronor för avgiftsåret 2017. Den samlade avgiftsbördan bärs i huvudsak av de företag som betalar en resolutionsavgift som bestäms i förhållande till företagets riskprofil. För de företag som betalar en resolutionsavgift som fastställs på schablonmässiga grunder uppgår de totala resolutionsavgifterna för avgiftsåret 2017 till ca 5 miljoner kronor.

Riskavgiften

När behållningen i resolutionsreserven överstiger målnivån för resolutionsavgiften, ska enligt gällande rätt i stället en riskavgift tas ut. Riskavgiften ska för varje avgiftsskyldig spegla den förväntade kostnad som kan komma att belasta resolutionsreserven avseende den avgiftsskyldige. Riskavgiften får sättas till noll om sannolikheten att en avgiftsskyldig kommer att försättas i resolution är mycket låg (se 27 kap. 18 § LOR).

Det har förutsatts att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (Riks-

gäldskontoret) ska meddela föreskrifter om riskavgiftens storlek och hur den ska bestämmas (se 29 kap. 1 § 8 LOR).

Till skillnad från resolutionsavgiften, har riskavgiften ingen motsvarighet i krishanteringsdirektivet.

Vissa begränsningar av användningen av resolutionsreserven

Regelverket om krishantering vilar på förutsättningen att det är aktieägare och långgivare som ska bära förlusterna vid resolution. Det innebär att skuldnedskrivningsverktyget är ett centralt verktyg i resolution. Tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget innebär att företagets skulder – dels efterställda skulder som ingår i kapitalbasen vid tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) nr 648/2012 (tillsynsförordningen), dels s.k. kvalificerade skulder – skrivs ned eller konverteras till eget kapital (aktier).

Vissa kvalificerade skulder kan undantas från tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget (se 21 kap. 27–34 §§ LOR). Det ska ses mot bakgrund av att de kreditgivare som träffas av skuldnedskrivningsverktyget i stor utsträckning kommer att vara andra företag som omfattas av LOR (se prop. 2015/16:5 s. 585–596).

I vissa fall får medel från resolutionsreserven användas för att kompensera för kvalificerade skulder som har undantagits från tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget (se 21 kap. 30–33 §§ och 27 kap. 1 § första stycket 6 LOR). Som utgångspunkt gäller att sådana bidrag från resolutionsreserven får finansieras bara av medel som har förts till resolutionsreserven genom resolutionsavgiften, tilläggsavgiften (under viss tid) och vissa lån (se 21 kap. 32 § LOR) eller resolutionsavgiften och vissa lån (se 21 kap. 33 § LOR och samma prop. s. 642 och 651 f.). Till det kommer att tillämpning av 21 kap. 30 § första stycket 2 LOR förutsätter att resolutionsreserven har tillgång till medel som har anskaffats genom resolutionsavgiften motsvarande minst tre procent av de garanterade insättningarna (se 21 kap. 30 § andra stycket 1 LOR och samma prop.).

4.6.3 Ett förhöjt uttag av resolutionsavgiften med en stegvis nedtrappning av avgiftsuttaget

Regeringens förslag: De sammanlagda resolutionsavgifterna ska uppgå till 0,125 procent av det totala avgiftsunderlaget för 2018, 0,09 procent för 2019 och 0,05 procent fr.o.m. 2020.

Riskavgiften ska slopas.

Följdändringar samt vissa språkliga och redaktionella ändringar ska göras i lagen om resolution, marknadsföringslagen och offentlighets- och sekretesslagen.

Lagändringarna som avser resolutionsavgiftens storlek ska träda i kraft den 1 januari 2018, den 1 januari 2019 respektive den 1 januari 2020. Övriga lagändringar ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Promemorians förslag avviker från regeringens förslag genom att enligt promemorians förslag ska de sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år uppgå till 0,125 procent av avgiftsunderlaget samt målnivån för resolutionsavgiften tas bort. I promemorian föreslås inga ändringar i MFL och OSL.

Remissinstanserna: *Kammarrätten i Stockholm* och *Tillväxtverket* har inget att invända mot förslaget.

Finansbolagens Förening, Finansförbundet, Svenskt Näringsliv, Företagarna, Industrins finansförening, Kommuninvest i Sverige AB, Skandinaviska Enskilda Banken AB, Sparbankernas Riksförbund, Stockholms handelskammare, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenskt Näringsliv och *Sveriges Kommuner och Landsting* avstyrker förslaget.

När det gäller utformningen av förslaget framhåller *Finansbolagens Förening, Finansförbundet, Svenskt Näringsliv, Företagarna, Industrins finansförening, Sparbankernas Riksförbund, Skandinaviska Enskilda Banken AB, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen* och *Svenskt Näringsliv* i huvudsak att de samlade kraven på svenska företag enligt regelverken om kapitaltäckning och krishantering är mycket höga, inte minst i ett internationellt perspektiv. Redan mot den

bakgrunden är det enligt dessa remissinstanser inte motiverat med ett ökat avgiftsuttag till resolutionsreserven. Enligt remissinstanserna framstår förslaget i stället som en (förtäckt) skatt, inte minst sett mot bakgrund av att medlen i resolutionsreserven placeras på ett konto i Riksgäldskontoret och inte – såsom rätteligen borde vara fallet – i värdepapper (en fond som förvaltas av Riksgäldskontoret). Svenskt Näringsliv anser att förslaget skadar omvärldens tilltro till det svenska rättssystemet. Också *Finansinspektionen* och *Sveriges advokatsamfund* ifrågasätter om förslaget verkligen motiveras av att motverka finansiella stabilitetsrisker eller om förslaget i själva verket utgör en (förtäckt) skatt.

Sveriges riksbank, Riksgäldskontoret, Finansinspektionen, Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet, AB Svensk Exportkredit, Finansbolagens Förening, Kommuninvest i Sverige AB, Skandinaviska Enskilda Banken AB, Sparbankernas Riksförbund, Svenska Bankföreningen, Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Landsting anser att det bör finnas en bortre gräns för uttaget av resolutionsavgiften, eftersom det inte behövs en behållning i resolutionsreserven som på sikt kommer att uppgå till ett mycket stort belopp i förhållande till den svenska bruttonationalprodukten (BNP) för att motverka finansiella stabilitetsrisker. Vissa av dessa remissinstanser anser att avgiftsväxlingen mellan resolutionsavgiften och riskavgiften bör kvarstå vid en viss behållning i resolutionsreserven, eftersom riskavgiften – till skillnad från resolutionsavgiften (som är relativt riskbaserad) – är absolut riskbaserad. Det gäller Kommuninvest i Sverige AB och Sveriges Kommuner och Landsting (en procent av de garanterade insättningararna), Sveriges riksbank, Finansinspektionen, AB Svensk Exportkredit, Skandinaviska Enskilda Banken AB, Svenska Bankföreningen och Svenskt Näringsliv (tre procent av de garanterade insättningararna) och Riksgäldskontoret (strax över tre procent av de garanterade insättningararna). Ekonomistyrningsverket, Finansinspektionen, Riksgäldskontoret och Sveriges riksbank anser att det i och för sig kan vara motiverat med ett förhöjt uttag av resolutionsavgiften för att uppnå de av remissinstanserna förordade målnivåerna. Riksgäldskontoret och Sveriges riksbank lämnar förslag till alternativa avgiftsmodeller.

Finansinspektionen anser att det inte bör finnas några begränsningar vid användningen av resolutionsreserven vid tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget i resolution när det gäller överföringen från stabilitetsfonden och riskavgiften (se avsnitt 4.6.2, Vissa begränsningar av användningen av resolutionsreserven).

Exportkreditnämnden efterlyser en analys av hur förslaget påverkar det svenska exportkreditfinansieringssystemet.

Svenskt Näringsliv anser att beredningen av förslaget står i strid med beredningskravet i regeringsformen (RF).

När det gäller förslagets överensstämmelse med unionsrätten anser Skandinaviska Enskilda Banken AB och Svenska Bankföreningen att förslaget strider mot krishanteringsdirektivet och proportionalitetsprincipen i fördraget om den Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). Också Finansbolagens Förening anser att förslaget strider mot krishanteringsdirektivet. Finansbolagens Förening, Finansförbundet, Svenskt Näringsliv, Skandinaviska Enskilda Banken AB, Sparbankernas Riksförbund, Svenska Bankföreningen och Svenskt Näringsliv anser att förslaget utgör en fördel för framför allt utländska företag inom Europeiska unionen (EU) som bedriver verksamhet i Sverige genom filial och som inte träffas av resolutionsavgiften. Det innebär enligt remissinstanserna att förslaget utgör ett (negativt) statsstöd till dessa företag och att förslaget – enligt statsstödsreglerna i EUF-fördraget – behöver anmälas till och godkännas av Europeiska kommissionen (kommissionen) innan det kan införas i Sverige.

När det gäller konsekvensanalysen anser *Regelrådet* att den brister och behöver utvecklas i vissa avseenden. Svenskt Näringsliv efterlyser en redovisning av de offentligfinansiella effekterna av förslaget samt anser att redovisningen av de samhällsekonomiska effekterna av förslaget brister och framhåller att effekten av ett ökat avgiftsuttag till resolutionsreserven avtar i takt med att reserven ökar. Finansbolagens Förening, Finansförbundet, Företagarna, Industrins finansförening, Skandinaviska Enskilda Banken AB, Sparbankernas Riksförbund, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenskt Näringsliv och Sveriges advokatsamfund anser att förslaget kommer att gynna utländska företag inom EU som bedriver

verksamhet i Sverige genom t.ex. filial på bekostnad av svenska företag.

Riksgäldskontoret, Finansbolagens Förening, Svenskt Näringsliv och Sveriges advokatsamfund anser att förslaget kan öka incitamentet för svenska företag att placera sina huvudkontor i utlandet. Enligt dessa remissinstanser – som framhåller att det i huvudsak är hemviststaten som ansvarar för tillämpningen av regelverken om kapitaltäckning och krishantering – är det svårt att överblicka effekterna av att svenska företag placerar huvudkontor i utlandet.

Vissa remissinstanser framhåller att högre finansieringskostnader kan påverka företagens utlåning. Det gäller Exportkreditnämnden och AB Svensk Exportkredit (utlåningen till svenska och utländska företag vid export av svenska varor och tjänster), Företagarna (utlåningen till företagen, inte minst små företag i glesbygden) samt Kommuninvest i Sverige AB och Sveriges Kommuner och Landsting (utlåningen till kommuner och landsting).

Finansbolagens Förening, Företagarna, Skandinaviska Enskilda Banken AB, Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlareföreningen framhåller att förslaget (i förening med resolutionsavgiftens konstruktion, som gör skillnad mellan mindre och större företag i fråga om resolutionsavgiftens storlek) ökar tröskel-effekterna på den svenska kreditmarknaden. Finansbolagens Förening och Sparbankernas Riksförbund anser att ett kontinuerligt uttag av resolutionsavgiften ökar finansieringskostnaderna för mindre företag i förhållande till avgiftsväxlingen mellan resolutionsavgiften och riskavgiften.

Företagarna, Industrins finansförening och Svenskt Näringsliv anser att avgiftsuttaget kommer att övervältras på företagens kunder. Finansförbundet anser att avgiftsuttaget också kommer att övervältras på företagens anställda. Riksgäldskontoret och Svenska Fondhandlareföreningen anser att resolutionsavgiftens utformning i förening med avsaknaden av en målnivå för resolutionsavgiften påverkar de svenska obligations- och räntemarknadernas funktionssätt, eftersom avgiftsunderlaget för resolutionsavgiften i huvudsak utgörs av företagens skulder den 31 december två år före avgiftsåret och att företagen begränsar inlåningen över årsskiftet. Det påverkar i sin tur marknadsräntorna.

Skälen för regeringens förslag

Ett förhöjt uttag av resolutionsavgiften med en stegvis nedtrappning av avgiftsuttaget

De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år uppgår enligt gällande rätt till 0,09 procent av det totala avgiftsunderlaget. Det motsvarar ca 6,5 miljarder kronor för 2017.

I promemorian föreslås ett ökat avgiftsuttag till resolutionsreserven i form av ett förhöjt och kontinuerligt uttag av resolutionsavgiften. Det innebär – vid sidan av att målnivån för resolutionsavgiften (tre procent av de garanterade insättningarna) tas bort och riskavgiften slopas – att de sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,125 procent av avgiftsunderlaget (i stället för 0,09 procent). I promemorian anges att 0,125 procent av avgiftsunderlaget beräknas motsvara ca 9,5 miljarder kronor för 2018 och ca 12 miljarder kronor fr.o.m. 2019. I stort sett samtliga remissinstanser uttrycker kritik mot promemorians förslag.

Regelverken om kapitaltäckning och krishantering samspelar. Väl utformade kapitaltäckningskrav minskar risken för att en bank hamnar i kris. Om en bank ändå gör det ska banken kunna återkapitaliseras genom tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget i resolution. Det förutsätter i sin tur dels att det finns tillräckligt med skulder som skuldnedskrivningsverktyget kan tillämpas på, dels att det finns en tillräckligt stor resolutionsreserv så att skuldnedskrivningsverktyget kan tillämpas på ett ändamålsenligt sätt (se avsnitt 4.6.2, Vissa begränsningar av användningen av resolutionsreserven). Det innebär att en stark resolutionsreserv är en förutsättning för ett trovärdigt regelverk om krishantering. Finanskriser är mycket kostsamma. I förhållande till den svenska ekonomin har Sverige en stor, koncentrerad och växande banksektor. Det gäller även i ett internationellt perspektiv. En koncentrerad banksektor ökar smitto- och systemriskerna vid finansiell stress. Den svenska banksektorn verkar dessutom inom ett litet valutaområde, vilket innebär att extra stora reserver kan krävas för att motverka finansiella stabilitetsrisker. Därutöver har den svenska banksektorn en stor andel marknadsfinansiering. Det innebär sammanfattningsvis att det i Sverige finns behov av en stor resolutionsreserv i förhållande till andra med Sverige jämförbara

medlemsstater i EU. Banksektorn gör stora vinster och det är i goda tider som risker för den finansiella stabiliteten – t.ex. genom ökad skuldsättning och stigande tillgångspriser – byggs upp.

Det talar enligt regeringens uppfattning för att avgiftsuttaget till resolutionsreserven – som utgångspunkt – bör ökas. Samtidigt finns det skäl att ta intryck av remisskritiken, inte minst från *Sveriges riksbank*, *Riksgäldskontoret* och *Finansinspektionen*.

Ett konkurrenskraftigt och dynamiskt företagsklimat ger förutsättningar för tillväxt och fler arbetstillfällen. Även banksektorn kan bidra i detta. Det innebär att den svenska avgiftsmodellen inte i alltför hög grad bör avvika från motsvarande avgiftsmodeller i med Sverige jämförbara medlemsstater i EU. Med den utgångspunkten bör dels en bortre gräns för avgiftsuttaget till resolutionsreserven finnas, dels avgiftsuttaget till resolutionsreserven omfördelas och minska över tid. Regeringen anser därför att den nuvarande målnivån för resolutionsavgiften (tre procent av de garanterade insättningarna) bör kvarstå oförändrad samtidigt som riskavgiften bör slopas. De sammanlagda resolutionsavgifterna bör uppgå till 0,125 procent av det totala avgiftsunderlaget för 2018, 0,09 procent för 2019 och 0,05 procent fr.o.m. 2020. Det motsvarar ca 9 miljarder kronor för 2018, ca 8,5 miljarder kronor för 2019 och ca 4,9 miljarder kronor fr.o.m. 2020.

Förslaget innebär sammanfattningsvis att den svenska avgiftsmodellen i regelverket om krishantering i huvudsak kvarstår oförändrad i förhållande till gällande rätt.

Förslaget att riskavgiften ska slopas innebär vidare enligt regeringens uppfattning att regeringen därmed har tillgodosett riksdagens tillkännagivande den 17 december 2015 som innebar att regeringen ska utreda hur bestämmelserna om riskavgifter i LOR kan utformas så att kriterierna för hur riskavgifterna ska fastställas blir tydligare reglerade i lagen, och därefter återkomma till riksdagen under 2017 med förslag på ändringar i LOR (se bet. 2015/16:FiU17 punkt 2 och rskr. 2015/16:117). Det aktuella tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Den nuvarande målnivån för resolutionsavgiften (tre procent av de garanterade insättningarna) aktualiserar frågan om skuldnedskrivningsverktyget i resolution kan tillämpas på

ett ändamålsenligt sätt (se avsnitt 4.6.2, Vissa begränsningar av användningen av resolutionsreserven).

Regelverket om krishantering vilar på förutsättningen att det är aktieägare och långivare som ska bära förlusterna vid resolution. Det innebär att skuldnedskrivningsverktyget är ett centralt verktyg i resolution. Tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget innebär att företagets skulder – dels efterställda skulder som ingår i kapitalbasen, dels s.k. kvalificerade skulder – skrivs ned eller konverteras till eget kapital (aktier). Vissa kvalificerade skulder kan undantas från tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget. Det ska ses mot bakgrund av att de kreditgivare som träffas av skuldnedskrivningsverktyget i stor utsträckning kommer att vara andra företag som omfattas av regelverket om krishantering. I vissa fall får medel från resolutionsreserven användas för att kompensera för kvalificerade skulder som har undantagits från tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget. Som utgångspunkt gäller att sådana bidrag från resolutionsreserven får finansieras bara av medel som har förts till resolutionsreserven genom resolutionsavgiften. Till detta kommer att en förutsättning, av två alternativa, för att bidrag ska få lämnas från resolutionsreserven – tillämpning av skuldnedskrivningsverktyget har bidragit till återkapitaliseringen av företaget med ett belopp som motsvarar 20 procent av företagets riskvägda tillgångar – i sin tur förutsätter att resolutionsreserven har tillgång till medel som har förts till resolutionsreserven genom resolutionsavgiften motsvarande minst tre procent av de garanterade insättningarna (se avsnitt 4.6.2, Vissa begränsningar av användningen av resolutionsreserven).

Finansieringsarrangemang i resolution kan utformas på olika sätt (se artikel 100.5 och 100.6 i krishanteringsdirektivet). Det svenska finansieringsarrangemanget i resolution har utformats i enlighet med artikel 100.6 första stycket i direktivet (se t.ex. prop. 2015/16:5 s. 183 och 631–674). Med stöd av artikel 100.6 andra stycket har från stabilitetsfonden till resolutionsreserven förts ett belopp som uppgår till ca 19 miljarder kronor. Det innebär att målnivån för resolutionsavgiften – tre procent av de garanterade insättningarna – som utgångspunkt kommer att mötas dels av överföringen från stabilitetsfonden, dels av resolutions-

avgiften. Samtidigt vilar den svenska avgiftsmodellen på förutsättningen att överföringen från stabilitetsfonden inte ryms i uttrycket ”resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 §” i 21 kap. 30–33 §§ LOR (se samma prop. s. 642 och 651 f.). Med en sådan utgångspunkt skulle det – som Riksgäldskontoret och Finansinspektionen tar upp – kunna göras gällande att den svenska avgiftsmodellen har getts en utformning som innebär att skuldnedskrivningsverktyget i resolution – t.ex. regeln i 21 kap. 30 § första stycket 2 LOR – inte kan tillämpas på ett ändamålsenligt sätt.

Krishanteringsdirektivet gör i fråga om finansieringsarrangemang för resolution skillnad mellan ”förhandsbidrag” enligt artikel 103, ”extraordinära efterhandsbidrag” enligt artikel 104 och ”alternativa finansieringssätt” enligt artikel 105 (se artikel 100.4 i direktivet). Motsvarande gäller i fråga om det alternativa finansieringsarrangemanget för resolution (se artikel 100.6).

Det innebär att i uttrycket ”förhandsbidrag” i krishanteringsdirektivet får anses rymmas medel som förs till finansieringsarrangemang i resolution genom dels resolutionsavgiften (se artiklarna 100.6 första stycket e och 103.1 och 103.2 i direktivet), dels överföringen från stabilitetsfonden (se artikel 100.6 andra stycket).

Bestämmelserna i 21 kap. 30–33 §§ LOR genomför artikel 44 i krishanteringsdirektivet. Det svenska uttrycket ”resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 §” i 21 kap. 30–33 §§ LOR motsvarar uttrycket ”förhandsbidrag i enlighet med artiklarna 100.6 och 103” i artikel 44 i direktivet.

Mot den bakgrunden råder det enligt regeringens uppfattning – och som Finansinspektionen tar upp – inget tvivel om att överföringen från stabilitetsfonden ryms i uttrycket ”resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 §” i 21 kap. 30–33 §§ LOR.

Resolutionsavgiften ska betalas de avgiftsår som behållningen i resolutionsreserven understiger tre procent av de garanterade insättningarna. Om behållningen i resolutionsreserven underskrider målnivån för resolutionsavgiften, ska uttaget av resolutionsavgiften återupptas till dess att målnivån för resolutionsavgiften uppnås på nytt (se 27 kap. 13 § fjärde stycket LOR samt prop. 2015/16:5 s. 866 och 869).

Det innebär sammanfattningsvis att skuldnedskrivningsverktyget kan tillämpas på ett ändamålsenligt sätt med en målnivå för

resolutionsavgiften om tre procent av de garanterade insättningarna.

Svenskt Näringsliv anser att beredningen av förslaget står i strid med beredningskravet i RF. Regeringen konstaterar att enligt RF (7 kap. 2 §) ska behövliga upplysningar och yttranden inhämtas från berörda myndigheter vid beredningen av regeringsärenden. Upplysningar och yttranden ska också i den omfattning som behövs inhämtas från kommuner. Även sammanslutningar och enskilda ska i den omfattning som behövs ges möjlighet att yttra sig. Någon närmare reglering om formerna för detta finns inte. För beredningen av lagförslag följer dock av praxis att ett skriftligt remissförfarande alltid bör vara det normala sättet för att inhämta synpunkter. Det nu aktuella förslaget – som gäller en mycket begränsad del av regelverket om krishantering – har remitterats till ett tjugotal remissinstanser, varav flera myndigheter och intresseorganisationer i finanssektorn. Remisstiden var ca sex veckor. Samtliga remissinstanser har svarat. Regeringen anser med hänsyn till det anförda att beredningen av förslaget uppfyller beredningskravet i RF.

Gränsdragningen mellan avgifter och skatter vid tillämpning av 8 kap. RF framgår av förarbetena till lagen (se prop. 1973:90 s. 213; se även prop. 2009/10:30 s. 20). Hanteringen av en bank i kris ska som utgångspunkt finansieras genom att kostnaderna bärs av aktieägare och kreditgivare. I vissa fall behövs extern finansiering. Av det skälet finns en resolutionsreserv, som genom avgiftsuttaget till resolutionsreserven finansieras av de företag som träffas av regelverket om krishantering. Medlen i resolutionsreserven kan användas för att finansiera olika åtgärder i resolution (se avsnitt 4.6.2, Resolutionsreserven). Det står Sverige fritt att dels ta ut avgifter till resolutionsreserven som överstiger krishanteringsdirektivets minimimålnivå (se avsnitt 4.6.2, Målnivåer och resolutionsreservens behållning), dels avgöra om medlen i resolutionsreserven ska placeras i värdepapper (en fond med finansiella tillgångar som förvaltas av Riksgäldskontoret) eller på ett konto i Riksgäldskontoret (se artikel 100.5 och 100.6 i krishanteringsdirektivet). Till skillnad från *Finansbolagens Förening*, *Finansförbundet*, *Företagarna*, *Industrins finansförening*, *Skandinaviska Enskilda Banken AB*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenskt Näringsliv* och *Svenska Fondhandlareföreningen* anser regeringen därför

att avgiftsuttaget till resolutionsreserven – oavsett avgiftsuttagets storlek och utsträckning i tiden – inte utgör en (förtäckt) skatt.

Remissinstanserna tar även upp frågan om utformningen av resolutionsreserven. Enligt regeringens mening saknas emellertid anledning att frångå gällande rätt (se 27 kap. 2 § LOR och prop. 2015/16:5 s. 672–674).

Ekonomistyrningsverket och *Konjunkturinstitutet* efterlyser en analys av om nivån på överskottsmålet bör revideras med hänsyn till avgiftsuttaget till resolutionsreserven. En översyn av överskottsmålet har gjorts av en parlamentariskt sammansatt kommitté och en närmare redovisning av denna lämnas i ett annat avsnitt i denna proposition (se förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 5.6). Förändringar i skatte- och avgiftsregler föranleder inte någon revidering av nivån på överskottsmålet.

Synpunkter på konsekvensanalysen och förslagens förenlighet med unionsrätten behandlas i avsnitt 4.6.4.

Följändringar samt vissa språkliga och redaktionella ändringar

I detta sammanhang bör det också göras vissa språkliga och redaktionella ändringar i LOR (1 kap. 2 §, 5 kap. 1 §, 12 kap. 1 §, 21 kap. 25 och 30 §§ och 23 kap. 7 och 8 §§).

Slopandet av riskavgiften föranleder följändringar i 27 kap. 2, 5, 10, 18, 19, 21–23 och 25 §§ samt 29 kap. 1 § LOR.

Med anledning av att rubriken till lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet har ändrats bör följändringar göras i hänvisningar till den lagen i MFL (1 §) och OSL (30 kap. 6 §). Av förbiseende har de följändringarna inte gjorts i det lagstiftningsärendet där rubriken till 1996 års lag ändrades (se prop. 2016/17:173). I fråga om 1 § MFL har dessutom lagförslaget i prop. 2016/17:207 beaktats.

Ikraftträdande

Lagändringarna som avser resolutionsavgiftens storlek bör träda i kraft den 1 januari 2018, den 1 januari 2019 respektive den 1 januari 2020. Övriga lagändringar bör träda i kraft den 1 januari 2018.

4.6.4 Konsekvensanalys

Offentligfinansiella effekter

Resolutionsavgiften beräknades till 7,4 miljarder kronor i statens budget för 2017 (se prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:FiU1 och rskr. 2016/17:49). Enligt Riksgäldskontoret uppgår resolutionsavgiften för avgiftsåret 2017 till ca 6,5 miljarder kronor.

Det är svårt att beräkna avgiftsuttaget till resolutionsreserven, eftersom avgiftsunderlaget, dvs. i huvudsak företagens balansomslutningar, varierar.

Till det kommer att styrelsen i Nordea Bank AB den 6 september 2017 meddelade att banken avser att flytta huvudkontoret från Sverige till Finland. Flytten avses genomföras under andra halvåret 2018. Effekterna för det totala avgiftsuttaget till resolutionsreserven fr.o.m. avgiftsåret 2019 kan bedömas först när ytterligare omständigheter kring omstruktureringen av banken har klarlagts.

Förslaget innebär att inkomsterna på statens budget av resolutionsavgiften beräknas uppgå till 9 miljarder kronor för 2018, 8,5 miljarder kronor för 2019 och 4,9 miljarder kronor fr.o.m. 2020 (tabell 4.10). Brutto- respektive nettoeffekten av förslaget skiljer sig åt på grund av att resolutionsavgiften är avdragsgill och att en viss motverkande effekt uppkommer i bolagsbeskattningen.

Tabell 4.10 Budgeteffekter av ändrat uttag av resolutionsavgiften

Miljarder kronor

	2018	2019	2020
Inkomsttitel 1647 Resolutionsavgifter	9,0	8,5	4,9
varav bruttoeffekt av förslaget	2,5	0,0	-3,9
varav periodiserad nettoeffekt av förslaget	2,0	0,0	-3,1

Sverige har redan uppnått krishanteringsdirektivets minimimålnivå för finansieringsarrangemanget för resolution (en procent av de garanterade insättningarna). Sverige har en målnivå för resolutionsavgiften som uppgår till tre procent av de garanterade insättningarna.

Avgiftsuttaget till resolutionsavgiften påverkar den offentliga sektorns finansiella sparande eftersom avgifter betalas från privat sektor till offentlig sektor (se avsnitt 4.6.2, Resolutionsreserven). Det gäller oavsett om medlen i resolutionsreserven placeras i värdepapper (en

fond med finansiella tillgångar som förvaltas av Riksgäldskontoret) eller på ett konto i Riksgäldskontoret.

Samhällsekonomiska effekter

En finanskris tar omfattande resurser från såväl offentlig som privat sektor i anspråk. Samtidigt är resursåtgången mycket oförutsägbar. Det innebär att det är av största vikt att risken för en finanskris minskas. Avgiftsuttaget till resolutionsreserven bidrar till en förstärkning av stabiliteten på finansmarknaden. Den förstärkta stabiliteten på finansmarknaden leder i sin tur till att statens verksamhet blir mer förutsägbar och att statsapparaten fungerar bättre i en finanskris (se prop. 2015/16:5 s. 763). Det kommer staten och företagen till godo. I det avseendet innebär förslaget ingen förändring i förhållande till i dag sett över tid.

En analys av hur det svenska exportkreditfinansieringssystemet bör påverkas av avgiftsuttaget till resolutionsreserven – som efterfrågas av *Exportkreditnämnden* – ryms inte inom ramen för det förevarande lagstiftningsärendet.

Effekter för företagen

Omkring 180 företag träffas av resolutionsavgiften. Av dessa träffas ca 45 företag av en resolutionsavgift som bestäms i förhållande till företagets riskprofil och ca 135 företag av en resolutionsavgift som fastställs på schablonmässiga grunder. Den samlade avgifts bördan bärs i huvudsak av de företag som betalar en resolutionsavgift som bestäms i förhållande till respektive företags riskprofil. Det innebär att det ligger i resolutionsavgiftens konstruktion att ett företags storlek beaktas vid fastställandet av storleken av resolutionsavgiften och att den är relativt sett lägre för mindre företag än för större företag.

Som *Finansbolagens Förening*, *Finansförbundet*, *Företagarna*, *Industrins finansförening*, *Skandinaviska Enskilda Banken AB*, *Sparbankernas Riksförbund*, *Svenska Bankföreningen*, *Svenska Fondhandlareföreningen*, *Svenskt Näringsliv* och *Sveriges advokatsamfund* framhåller, kan avgiftsuttaget till resolutionsreserven påverka konkurrensen mellan svenska och utländska företag i viss utsträckning, eftersom

den svenska avgiftsmodellen även fortsatt innebär ett högre avgiftsuttag till resolutionsreserven i förhållande till motsvarande avgiftsmodeller i med Sverige jämförbara medlemsstater i EU. Det innebär att svenska företag har högre finansieringskostnader i förhållande till utländska företag. Samtidigt ger ökad finansiell stabilitet lägre finansieringskostnader för företagen.

Som *Finansbolagens Förening*, *Företagarna* och *Svenska Fondhandlareföreningen* framhåller kan avgiftsuttaget till resolutionsreserven påverka konkurrensen också mellan svenska företag, eftersom resolutionsavgiften i huvudsak bärs av större företag (se avsnitt 4.6.2, *Resolutionsavgiften*).

Som *Riksgäldskontoret* och *Svenska Fondhandlareföreningen* framhåller kan avgiftsuttaget till resolutionsreserven påverka de svenska obligations- och räntemarknadernas funktionsätt, eftersom avgiftsunderlaget för resolutionsavgiften i huvudsak utgörs av företagens skulder den 31 december två år före avgiftsåret och att företagen i viss utsträckning begränsar inlåningen över årsskiptena. Det påverkar i sin tur marknadsräntorna. Regeringen vill i det avseendet framhålla att resolutionsavgiften fastställs i enlighet med unionsrätten (se avsnitt 4.6.2, *Resolutionsavgiften*).

I dessa avseenden innebär förslaget ingen förändring i förhållande till i dag sett över tid.

Förslaget påverkar inte de administrativa kostnaderna för att uppfylla avgiftsskyldigheten i förhållande till i dag.

Effekter för företagens anställda, kunder och ägare

Som *Företagarna*, *Industrins finansförening* och *Svenskt Näringsliv* framhåller, kan avgiftsuttaget till resolutionsreserven i viss utsträckning komma att övervältras på företagets anställda och kunder (inklusive konsumenter). Motsvarande bör kunna gälla företagets ägare. Samtidigt är övervältringseffekterna mycket svåra att beräkna, inte minst sett mot bakgrund av att förhållandena mellan företagen varierar i stor utsträckning.

Som *Exportkreditnämnden*, *AB Svensk Exportkredit*, *Företagarna*, *Kommuninvest i Sverige AB* och *Sveriges Kommuner och Landsting* framhåller innebär den omständligheten att svenska företag

har högre finansieringskostnader i förhållande till utländska företag att avgiftsuttaget till resolutionsreserven i viss utsträckning kan påverka utlåningen till företagens kunder, dvs. små, medelstora och stora företag med olika verksamheter – t.ex. företag som är verksamma i exportnäringen – samt kommuner och landsting.

Samtidigt vill regeringen framhålla att företagens anställda, kunder och ägare gynnas av att den finansiella stabiliteten förstärks.

I dessa avseenden innebär förslaget ingen förändring i förhållande till i dag sett över tid.

Effekter för myndigheter och domstolar

Förslaget bedöms inte medföra några ökade kostnader för vare sig Riksgäldskontoret eller de allmänna förvaltningsdomstolarna. Eventuella merkostnader ska hanteras inom beslutade ramar.

Speciella informationsinsatser

Förslaget medför inget behov av speciella informationsinsatser.

Överensstämmelse med unionsrätten

Det står Sverige fritt att dels ta ut avgifter till resolutionsreserven som överstiger krishanteringsdirektivets minimimålnivå (se avsnitt 4.6.2, Målnivåer och resolutionsreservens behållning), dels att avgöra om medlen i resolutionsreserven ska placeras i värdepapper (en fond med finansiella tillgångar som förvaltas av Riksgäldskontoret) eller på ett konto i Riksgäldskontoret (se avsnitt 4.6.3). Till skillnad från *Skandinaviska Enskilda Banken AB* och *Svenska Bankföreningen* anser regeringen att avgiftsuttaget till resolutionsreserven – oavsett avgiftsuttagets storlek och utsträckning i tiden – inte står i strid med krishanteringsdirektivet.

Enligt proportionalitetsprincipen i artikel 5 i EUF-fördraget ska EU:s åtgärder till innehåll och form inte gå utöver vad som är nödvändigt för att nå målen i fördragen (se t.ex. rättsfallet NJA 2014 s. 79). Till skillnad från *Skandinaviska Enskilda Banken AB* och *Svenska Bankföreningen*, anser regeringen att krishanteringsdirektivet – och genomförandet av direktivet i

svensk rätt – inte står i strid med proportionalitetsprincipen i EUF-fördraget.

Statsstödsreglerna i artiklarna 107–109 i EUF-fördraget vilar på förutsättningen att statliga stöd till företag (s.k. statsstöd) som huvudregel inte är förenliga med den inre marknaden.

Från huvudregeln görs vissa undantag.

Med statsstöd avses stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Begreppet stöd omfattar emellertid inte åtgärder som medför att företag behandlas olika i fråga om åtgärder – t.ex. olika slag av pålagor – när denna skillnad följer av det aktuella systemets art och funktion.

Av speciellt intresse är om en åtgärd gynnar vissa företag eller viss produktion i förhållande till andra företag som befinner sig i en likartad faktisk och rättslig situation med hänsyn till målet för åtgärden, dvs. om åtgärden är selektiv.

Denna prövning sker som utgångspunkt i tre steg: 1) Vilket är referenssystemet, dvs. den ram mot vilken en åtgärds selektivitet ska prövas? 2) Utgör åtgärden ett undantag från det aktuella systemet? 3) Är undantaget i så fall motiverat av det aktuella systemets art och funktion?

I vissa fall kan trestegsprövningen inte tillämpas full ut. Det gäller t.ex. om själva referenssystemet har utformats så att tillämpningen av systemet leder till att vissa företag på godtyckliga eller partiska grunder undantas från systemet, trots att det formellt sett gäller alla företag (se t.ex. de förenade målen C-106/09 P och C-107/09 P, kommissionen och Spanien mot Government of Gibraltar och Förenade kungariket).

I fråga om särskilda (fristående) pålagor som inte egentligen utgör en del av ett mer övergripande system, är det själva pålagan som utgör referenssystemet. I det ligger att pålagor som är begränsade till vissa verksamheter kan leda till en fördel för andra verksamheter som inte omfattas av pålagan och som befinner sig i en likartad faktisk och rättslig situation med hänsyn till målet för pålagan. Om skillnaden i behandling av verksamheterna inte är motiverad av den aktuella pålagans art och funktion, kan pålagan utgöra ett statsstöd till de verksamheter som inte träffas av pålagan (se t.ex. mål C-53/00, Ferring, mål C-308/01, GIL Insurance Ltd, de

förenade målen C-128/03 och C-129/03, AEM SpA och C-487/06 P, British Aggregates).

I frågan om avgiftsuttaget till resolutionsreserven utgör ett statsstöd till framför allt utländska företag (kreditinstitut och värdepappersföretag) inom EU som driver verksamhet i Sverige genom filial, vill regeringen framhålla att det svenska regelverket om krishantering – som innefattar avgiftsuttaget till resolutionsreserven – vilar på unionsrätten. Det innebär att det i huvudsak träffar svenska företag. Utländska företag från andra medlemsstater inom EU som driver verksamhet i Sverige genom filial träffas av motsvarande regelverk om krishantering – och finansieringsarrangemang i resolution – i den medlemsstat där de har sitt hemvist. I det ligger att avgiftsuttaget till resolutionsreserven inte utgör ett statsstöd till de företag som inte omfattas av det svenska regelverket om krishantering (och avgiftsuttaget till resolutionsreserven). Till skillnad från *Finansbolagens Förening*, *Finansförbundet*, *Skandinaviska Enskilda Banken AB*, *Sparbankernas Riksförbund*, *Svenska Bankföreningen* och *Svenskt Näringsliv* anser regeringen att avgiftsuttaget till resolutionsreserven – oavsett avgiftsuttagets storlek och utsträckning i tiden – inte står i strid med statsstödsreglerna i EUF-fördraget.

Sammanfattningsvis står förslaget i detta avsnitt enligt regeringens uppfattning i överensstämmelse med unionsrätten.

4.6.5 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:695) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

1 §

I paragrafen görs några följdändringar.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.3.

Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

30 kap.

6 §

I paragrafen görs en följdändring.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.3.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

1 kap. 2 §, 5 kap. 1 §, 12 kap. 1 §, 21 kap. 25 och 30 §§, 23 kap. 7 och 8 §§, 27 kap. 2, 5, 10, 22, 23 och 25 §§ och 29 kap. 1 §

I paragraferna görs följdändringar på grund av att riskavgiften slopas samt vissa språkliga och redaktionella ändringar.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.3.

27 kap.

13 §

Paragrafen, som delvis genomför artikel 103.2 och 103.4 i krishanteringsdirektivet, reglerar uttaget av resolutionsavgift från de avgiftsskyldiga.

Ändringen i *första stycket* innebär att de sammanlagda resolutionsavgifterna ska uppgå till 0,125 procent av det totala avgiftsunderlaget för 2018.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.3.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

27 kap.

13 §

Ändringen i *första stycket* innebär att de sammanlagda resolutionsavgifterna ska uppgå till 0,09 procent av det totala avgiftsunderlaget för 2019.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.3.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

27 kap.

13 §

Ändringen i *första stycket* innebär att de sammanlagda resolutionsavgifterna ska uppgå till

0,05 procent av det totala avgiftsunderlaget fr.o.m. 2020.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.3.

4.7 Budgetförslag

4.7.1 1:11 Finansinspektionen

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	492 848		11 681
2017	Anslag	537 180 ¹	Utgifts-prognos	531 789
2018	Förslag	602 798		
2019	Beräknat	612 355 ²		
2020	Beräknat	622 835 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 602 798 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 602 797 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finansinspektionens förvaltningsutgifter, för Krigsförsäkringsnämnden och för samordningsorganet för tillsyn över åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Från och med 2018 utvecklas samordningsorganets verksamhet och förs till Polismyndigheten. Ändamålet med anslaget utvidgas därmed till att omfatta samordningsorganets utvecklade verksamhet inom Polismyndigheten.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.12 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	590 435	84 046	82 352	1 694
Prognos 2017	632 000	98 000	96 000	2 000
Budget 2018	697 000	92 000	91 000	1 000

Finansinspektionen tar i huvudsak ut två slag av avgifter, dels för tillstånd m.m. som regleras i förordningen (2001:911) om avgifter för prövning av ärenden hos Finansinspektionen, dels

avgifter för Finansinspektionens anslagsfinansierade verksamhet enligt förordningen (2007:1135) om årliga avgifter för finansiering av Finansinspektionens verksamhet. Avgifterna bestäms i syfte att uppnå full kostnadstäckning över tid. De årliga avgifterna har en konstruktion som innebär att en höjning av anslaget är saldo-neutralt, eftersom motsvarande belopp tas upp på inkomstsidan.

I beloppen för intäkter till inkomsttitel ingår även sanktionsavgifter som företagen under tillsyn betalar vid överträdelse.

Regeringens överväganden

Tabell 4.13 Härledning av anslagsnivån 2018-2020 för 1:11 Finansinspektionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	512 180	512 180	512 180
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10 586	18 874	27 963
Beslut	80 032	81 301	82 692
Varav BP18 ³	80 000	80 000	80 000
Varav ³			
Krav på ökad tillsyn och reglering	80 000	80 000	80 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	602 798	612 355	622 835

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Finansinspektionen tillförs ökade resurser för att myndigheten ska kunna stärka tillsynen inom bankområdet bl.a. med anledning av filialiseringen av Nordea Bank AB, stärka tillsynen för att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism, genomföra nya regelverk samt integrera hållbarhet i befintliga och nya regelverk och i den finansiella tillsynen. Anslaget ökas därför sammantaget med 80 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Av anslaget beräknas 7 miljoner kronor avsättas för satsningar inom den finansiella folkbildningen. Av anslaget används 5 miljoner kronor för insatser mot penningtvätt

och finansiering av terrorism. Beloppet ska disponeras av Polismyndigheten.

Regeringen föreslår att 602 789 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Finansinspektionen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 612 355 000 kronor respektive 622 835 000 kronor.

4.7.2 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	10 731		1 419
2017	Anslag	14 350 ¹	Utgifts-prognos	12 371
2018	Förslag	17 550		
2019	Beräknat	17 550		
2020	Beräknat	17 550		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter Europeiska bankmyndigheten, Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten samt Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.15 Härledning av anslagsnivån 2018-2020 för 1:3 Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	14 350	14 350	14 350
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 200	3 200	3 200
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 550	17 550	17 550

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 3,2 miljoner kronor, enligt tidigare fastställt, plan fr.o.m. 2018 till följd av att avgifterna som Finansinspektionen ska betala till EU-myndigheterna förväntas öka. Regeringen föreslår att 17 550 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Finansinspektionens avgifter till EU:s tillsynsmyndigheter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 550 000 kronor för respektive år.

4.7.3 1:12 Riksgäldskontoret

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	281 195		73 469
2017	Anslag	315 702 ¹	Utgifts-prognos	302 159
2018	Förslag	327 642		
2019	Beräknat	332 815 ²		
2020	Beräknat	338 465 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 327 642 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 327 640 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksgäldskontorets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Avgifter tas ut för verksamheterna inom områdena garantier och krediter, statens internbank, bankstöd samt insättningsgaranti och investerarskydd.

De riskavspeglande garanti- och kreditavgifterna finansieras av garanti- respektive låntagarna eller genom anslag på statsbudgeten. I enlighet med budgetlagen (2011:203) ska ränta eller avgift tas ut motsvarande statens förväntade kostnad för lånet eller åtagandet, om inte riksdagen för ett visst lån eller åtagande beslutat annat. Vidare föreskrivs att om lån- eller garanti-tagaren ska betala en ränta eller avgift som inte täcker kostnaderna ska regeringen föreslå riksdagen hur mellanskillnaden ska finansieras.

Dessa avgifter, samt återvinningar från tidigare infrianden, placeras på räntebärande konton hos Riksgäldskontoret och ska finansiera eventuella infrianden i myndighetens garanti- och kreditverksamhet. De administrativa avgifter som tas ut disponeras av Riksgäldskontoret för att täcka de administrativa kostnaderna i verksamheten. Målet är att avgifterna ska täcka infrianden och administrationskostnaderna sett över en längre tid. Modellen ska vara finansiellt självbärande och tydligt visa vad kostnaderna för statens garanti- och kreditgivning uppgår till. Kassaflödesmässigt är dock reservkontona konsoliderade med statens övriga finanser. Detta innebär att inbetalda avgifter minskar statens upplåningsbehov, statsskulden och statens räntekostnader, medan infrianden leder till motsatt effekt.

Tabell 4.17 Resultat för Riksgäldskontorets garanti och utlåningsverksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	18 239	117 650	545 040	-854 779
Utfall 2016	26 454	84 248	-493 297	1 155 090
Prognos 2017	34 239	72 266	32 942	78 648
Budget 2018	46 829	71 800	28 000	87 600

För 2016 resulterade Riksgäldskontorets garanti- och utlåningsverksamhet i ett överskott på 1 155 miljoner kronor. För 2017 och 2018 beräknas det uppskattade resultatet för garanti- och kreditverksamheten till 78 miljoner kronor respektive 87 miljoner kronor. Överskottet 2016

berodde till största del på att de tillgångar som Riksgäldskontoret erhöll när garantin för Saab Automobile AB föll ut uppvärderades under 2016.

Under 2016 uppgick avgifterna inom statens internbank till 4 miljoner kronor. För 2017 och 2018 beräknas motsvarande avgifter minska till nära noll i takt med att avgifterna för statens internbank avvecklades från årsskiftet 2016/2017. Avgifterna har används som styrmedel i strävan mot ökad effektivisering av den finansiella verksamheten inom staten. Då målet, gällande främst antalet konton respektive myndighet har hos Riksgäldskontoret, anses uppnått finns inte längre något behov att ta ut avgifter.

Tabell 4.18 Resultatet för in och utlåningsverksamheten i statens internbank

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	4 049			
Prognos 2017	55			
Budget 2018	0			

Verksamheten insättningsgaranti och investerarskydd finansieras genom Riksgäldskontorets förvaltningsanslag. Administrationskostnaden för denna verksamhet avräknas från efterföljande års avgifter och redovisas mot inkomsttitel 2552 *Övriga offentligrättsliga avgifter*. Resterande avgifter placeras på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i skuldförbindelser utfärdade av staten. Avgifter för insättningsgaranti och investerarskydd betalas av de institut som är anslutna till garantin respektive skyddet.

Tabell 4.19 Insättningsgaranti och investerarskydd

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	24 051			
Prognos 2017	17 153			
Budget 2018	17 000			

Regeringens överväganden

Tabell 4.20 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Riksgäldskontoret

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	315 702	315 702	315 702
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	11 900	17 073	22 723
Beslut	39	40	40
Varav BP18 ³			
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	327 642	332 815	338 465

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 327 642 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Riksgäldskontoret* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 332 815 000 kronor respektive 338 465 000 kronor.

Ramar till stabilitetsfonden och resolutionsreserven

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om en kreditram på högst 50 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 750 000 000 000 kronor för stabilitetsfonden.

Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om en kreditram på högst 100 000 000 000 kronor och en garantiram på högst 200 000 000 000 kronor för resolutionsreserven.

Skälen för regeringens förslag: I samband med genomförandet i svensk rätt av krishanteringsdirektivet ändrades reglerna för stabilitetsfonden och en ny fond för finansiering av krishanteringsåtgärder, resolutionsreserven, inrättades. Båda fonderna finansieras genom avgifter från banksystemet. I samband därmed beslutades att riksdagen årligen ska fastställa krediter och garantiramar för stabilitetsfonden respektive resolutionsreserven. För ytterligare bakgrundsinformation om stabilitetsfonden och resolutionsreserven, se budgetpropositionen för budgetåret 2017 (prop. 2016/17:1).

Stabilitetsfonden består i dagsläget av ca 40 miljarder kronor. Regeringen bedömer att medlen utgör en betydande resurs för att vidta eventuella krisinsatser, dvs. förebyggande statligt stöd eller användning av statliga stabiliseringsverktyg. Om man utgår ifrån en analys utifrån vad som skulle krävas för att stärka de 10 största bankernas kapitalbas med 2–4 procentenheter föreligger ett behov av stöd med ca 50–60 miljarder kronor. Det program som inrättades vid krisen 2008 hade ett fastställt belopp om högst 50 miljarder kronor, vilket var det sammanlagda kapitaltillskott som staten kunde medge. Samma belopp utgör för närvarande utgångspunkt för stabilitetsfondens lånemöjligheter och föreslås även gälla för 2018.

Garantiramen för stabilitetsfonden bör bestämmas utifrån det faktum att i första hand generella stödåtgärder i form av garantiprogram till samtliga banker kan komma att bli aktuella. Garantiramen för stabilitetsfonden bör vara på ett högre belopp än den ram som gäller för resolutionsreserven, eftersom det här blir fråga om generella stödåtgärder till samtliga banker. Den ram som fanns i garantiförordningen från 2008 var baserad på de svenska bankernas upplåning under viss period. Den ramen var då 750 miljarder kronor även om utnyttjandet aldrig var över 400 miljarder. Samma belopp utgör för närvarande ramen för stabilitetsfondens möjlighet att medge garantier och föreslås även gälla för 2018.

När det gäller resolutionsreservens kreditram bör den främst bli aktuell i frågan om förlusttäcknings- och återkapitaliseringsåtgärder efter det att nedskrivning av vissa av företagets skulder skett. Därutöver kan resolutionsreservens kreditram komma att användas till att betala ut kompensation till företagets ägare och borgenärer i de fall dessa fått ett sämre ekono-

miskt utfall vid resolution än vid konkurs eller likvidation. Kreditramen om 100 miljarder kronor motiveras därför av att den bör ha åtminstone samma förmåga till förlusttäcknings- och återkapitaliseringsåtgärder som kreditramen till stabilitetsfonden, dvs. 50 miljarder kronor, samt dessutom innehålla utrymme för att hantera eventuella kompensationsfall.

Garantiramen för resolutionsreserven kan användas för att banker i resolution initialt kan behöva stöd för sin finansiering (likviditet). Garantier kan ges till banken själv eller till Riksbanken. Att uppskatta likviditetsbehov i en kris-situation är svårt, men Riksgäldskontorets bedömning är att likviditetsstöd till ett antal av Sveriges storbanker skulle behöva uppgå till minst 100 miljarder kronor. Då det även här kan finnas en negativ signaleffekt i att under ett krisförlopp behöva justera garantiramen föreslår regeringen att garantiramen för resolutionsfonden sätts till 200 miljarder kronor.

4.7.4 1:16 Finansmarknadsforskning

**Tabell 4.21 Anslagsutveckling
1:16 Finansmarknadsforskning**

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	30 553	75	
2017	29 916 ¹		29 607
2018	Förslag	29 913	
2019	Beräknat	30 376 ²	
2020	Beräknat	30 881 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 29 914 tkr i 2018 års prismet.

³ Motsvarar 29 914 tkr i 2018 års prismet.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för finansmarknadsforskning och högst 2 procent av anslaget får användas för programanknutna förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

**Tabell 4.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för
1:16 Finansmarknadsforskning**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	29 916	29 916	29 916
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2	464	969
Beslut	-4	-4	-4
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	29 913	30 376	30 881

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 29 913 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 30 376 000 kronor respektive 30 881 000 kronor.

Tillkännagivande

Riksdagen har riktat ett tillkännagivande till regeringen om att i beredningen av budgeten för 2018 pröva möjligheterna att utöka resurserna för att finansiera extern forskning inom penningpolitik och finansiell stabilitet i enlighet med ett förslag från Riksbanken (se bet. 2016/17:FiU23 och rskr. 2016/17:231). Under beredningen i Regeringskansliet har det dock framkommit att mer tid krävs för att på ett ändamålsenligt sätt omhänderta tillkännagivandet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen i denna fråga.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 60 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Från och med 2016 lämnades ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning*. Regeringen bedömde att det för verksamheten bör medges en möjlighet att ingå fleråriga ekonomiska åtaganden om finansiering av olika forskningssatsningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:16 *Finansmarknadsforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 60 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 4.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Finansmarknadsforskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden		34 839	76 000			
Nya åtaganden		70 161	7 000			
Infriade åtaganden		29 000	23 000	23 000	22 000	15 000
Utestående åtaganden	34 839	76 000	60 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	76 000	76 000	60 000			

5 Statlig förvaltningspolitik

5.1 Omfattning

Statlig förvaltningspolitik omfattar styrning, ledning, organisation och utveckling av de statliga myndigheterna samt vissa övergripande frågor om relationen mellan stat och kommun, inklusive regional ansvarsfördelning. Vidare omfattar området myndigheterna Statskontoret, Kammarkollegiet, Ekonomistyrningsverket (ESV), och Statens servicecenter (SSC).

5.2 Mål

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

5.3 Resultatredovisning

Resultatredovisningen är inriktad på den statliga förvaltningens utveckling på en övergripande nivå. Vidare redovisas vissa förvaltningspolitiska åtgärder som vidtagits liksom relevanta resultat hos de myndigheter som omfattas av området.

5.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Världsbankens indikator för den offentliga sektorns måluppfyllelse,
- organisationen Transparency Internationals ranking av världens länder utifrån korruption i den offentliga sektorn, och
- OECD:s undersökning om allmänhetens förtroende för den nationella regeringen.

Indikatorerna förklaras närmare i avsnitt 5.3.2. Vid bedömningen beaktas också resultat från områdets myndigheter liksom särskilda åtgärder som vidtagits. Statsförvaltningens resultat inom enskilda områden redovisas under respektive utgiftsområde.

5.3.2 Resultat

Världsbankens indikator Government Effectiveness (GE) beskriver effektivitet i bred mening och avser måluppfyllelse för hela den offentliga sektorn. Med indikatorn redogör Världsbanken för kvalitet i offentliga tjänster och institutioner, självständighet från politiska påtryckningar, kvaliteten på politikens utformning och genomförande samt beständigheten i politiska åtaganden. Mätningar har gjorts årligen sedan 2006. Rankat på percentilen låg Sverige 2016 på 96,2 av världens länder, vilket var en knapp förbättring jämfört med 2015, men ett lägre resultat än åren dessförinnan (se tabell 5.1).

Indikatorn Corruption Perceptions Index (CPI) tas fram av organisationen Transparency International. Sedan 1995 rankas världens länder utifrån graden av korruption i den offentliga sektorn. Sverige har legat bra till i alla mätningar. I CPI 2016 rankades den svenska offentliga sektorn som världens fjärde minst korrupta (se tabell 5.1), vilket var en försämring med en placering jämfört med 2015.

Tabell 5.1 Korruption och effektivitet

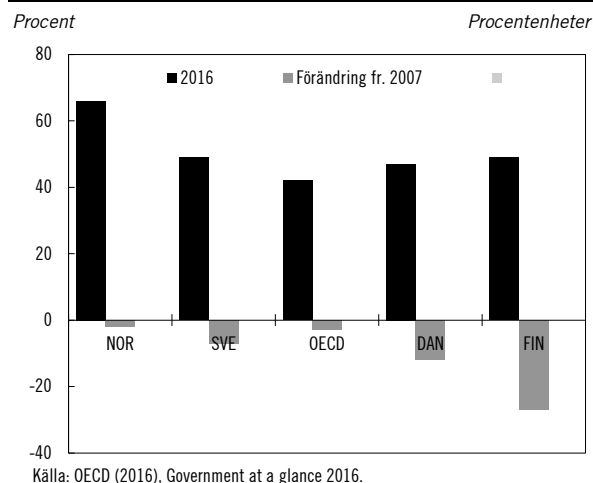
Sveriges placering i Corruption Perceptions Index (CPI) och Government Effectiveness (GE)

År	CPI (placering)	GE (percentil)
2016	4	96,2
2015	3	95,7
2014	4	95,7
2013	3	98,6
2012	4	98,6
2011	4	98,6
2010	4	98,6
2009	3	98,6
2008	1	98,1
2007	4	98,1
2006	6	96,1

OECD ger vartannat år ut rapporten Government at a Glance. Där följs den offentliga sektorn upp inom en rad områden, bl.a. allmänhetens förtroende för den nationella regeringen (se diagram 5.2). Sverige ligger över snittet för OECD-länderna, men förtroendet har sjunkit sedan 2007.

Resultaten ska tolkas med viss försiktighet. Enskilda länder med förhållandevis dåliga resultat i CPI, alltså för korruption i den offentliga sektorn, kan ha ett högt förtroende för den nationella regeringen. Jämfört med OECD-länder ligger Sverige dock över snittet. För index på en sådan aggregerad nivå som GE och CPI är det mycket svårt att dra slutsatser utifrån små förändringar från ett år till ett annat. Resultaten talar emellertid för att den svenska offentliga sektorn hör till världens bästa. Samtidigt finns det utrymme för förbättringar.

Diagram 5.1 Förtroende för den nationella regeringen

En innovativ och samverkande statsförvaltning

Utvecklad styrning

Regeringens arbete med tillitsreformen fortsätter. Bland annat har Statskontoret haft i uppdrag att analysera hur regeringens styrning av statliga myndigheter kan utvecklas och bli mer sammanhållen och effektiv. Statskontoret har i rapporterna Mer tid till kärnverksamhet (Statskontoret 2016:19), Utvecklat medarbetarskap och ledarskap i staten (Statskontoret 2016:20), Utvecklad styrning – om sammanhållning och tillit i förvaltningen (Statskontoret 2016:26) samt Myndighetschefernas syn på regeringens styrning (Fi2016/04261/SFÖ) konstaterat att styrningen av de statliga myndigheterna även fortsättningsvis behöver utvecklas. Statskontoret lyfter bl.a. fram behovet av att minska och förebygga onödigt tidskrävande administration genom att fortsätta att verksamhetsanpassa styrningen och att förenkla och digitalisera, exempelvis genom att ta bort myndigheternas delårsrapporter, upphäva förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll och vidareutveckla den interna ledningen och styrningen vid myndigheterna. Myndigheten lämnar även förslag som ska skapa bättre förutsättningar för en mer sammanhållen förvaltning, där ett verksamhetsperspektiv snarare än enskilda myndigheter är en viktig utgångspunkt, liksom en samlad funktion för värdegrundsfrågor i staten. Regeringen har vidtagit flera åtgärder som ligger i linje med rapporterna, se nedan. Rapporterna utgör ett värdefullt underlag i det löpande arbetet med att utveckla styrningen av de statliga myndigheterna.

ESV har på uppdrag av regeringen vidtagit ett antal åtgärder och tagit fram underlag som ger vägledning för en mer strategisk styrning. ESV har bl.a. redovisat hur myndigheternas resultat kan synliggöras (ESV 2016:51), lämnat förslag på att kravet på att lämna delårsrapporter ska tas bort (ESV 2017:3) och kartlagt goda exempel på effektiviseringar i statsförvaltningen (ESV 2016:59). ESV:s översyn av den årliga värderingen av hur väl myndigheterna följer relevanta ekonomiadministrativa bestämmelser resulterade bl.a. i att antalet frågor som ska besvaras av myndigheterna minskade från 120 år 2016 till ett 40-tal 2017.

Vidare har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att se över regeringens analys- och utvärderingsresurser och hur dessa bör vara organiserade (dir. 2017:79). Syftet är bl.a. att säkerställa att ökade behov av analyser med helhetsperspektiv kan mötas.

Regeringen har bedömt att det finns ett ökat behov av styrning av den offentliga sektorns digitalisering (se avsnitt 6).

Agenda 2030 – nationellt genomförande

Regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av FN-resolutionen om hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling, Agenda 2030.

Regeringen har fortsatt det kartläggningsarbete som behövs för att se hur väl Sverige uppfyller agendans mål, där bl.a. de redovisningar som inkommit från ett 90-tal statliga myndigheter utgör en viktig grund. På regeringens uppdrag har Statistiska centralbyrån (SCB) i samarbete med ett stort antal statistikinsamlade myndigheter systematiskt gått igenom och redovisat nuläget i Sverige för agendans 17 mål, 169 delmål och 232 unika indikatorer (Fi2017/00692/SFÖ). Arbetet har resulterat i att det nu finns en preliminär bedömning bl.a. av hur Sverige lever upp till de olika målen. I sin rapport redovisar SCB ett drygt 120-tal indikatorer, varav ca 100 helt eller delvis motsvarar de globala indikatorerna. Av samtliga globala indikatorer bedömer SCB att 49 stycken, dvs. 20 procent, visar att Sverige nått det delmål till vilken indikatorn är kopplad.

Agenda 2030-delegationen (dir. 2016:18 och dir. 2017:8) har vidare lämnat tre redovisningar, som bl.a. omfattar ett förslag till övergripande handlingsplan för Sveriges genomförande av

agendan. Delegationens olika förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I den ekonomiska vårpropositionen för 2017 presenterade regeringen ett ramverk för nya mått på välbefinnande. I linje med Agenda 2030 ska utvecklingen av välbefinnandet och ett hållbart samhälle följas inom tre områden: ekonomiska, miljömässiga och sociala indikatorer.

Agendans genomförande följs årligen upp vid FN:s politiska högnivåforum. Sverige lämnade i juli 2017 en rapport om genomförandet av agendan. Rapporten togs fram i nära samverkan med myndigheter, kommuner och landsting, näringsliv, civilsamhällsorganisationer, fackföreningar, universitet och högskolor. Med en inkluderande förankringsprocess, där olika aktörer bjuds in att ta del av kunskap och erfarenheter, skapas förutsättningar för ett brett engagemang. Regeringens inriktning är att genomförandet av Agenda 2030 ska ske integrerat i ordinarie processer. Närmare redogörelser för genomförandet finns under respektive utgiftsområde.

Rättssäkerhet och effektivitet

En god förvaltningskultur motverkar korruption

Sedan den 1 januari 2017 har Statskontoret i uppgift att främja och samordna arbetet för en god förvaltningskultur i staten. Fokus ligger på ledarskapets betydelse och rollen som stats-tjänsteman. Arbetet är en viktig del i tillitsreformen.

Inom ramen för arbetet med en god förvaltningskultur har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att stärka arbetet mot korruption och andra oegentligheter i statsförvaltningen, bl.a. genom att inrätta ett statligt nätverk mot korruption (Fi2017/01595/SFÖ). Arbetet med att främja en kultur fri från korruption och andra oegentligheter ska särskilt inriktas på myndigheter med stora inköp och myndigheter som verkar nära byggbranschen. Vidare innefattar uppdraget att utarbeta riktlinjer för hur statliga myndigheter kan underlätta för anställda, uppdragstagare, leverantörer och kunder som vill informera om misstankar om korruption eller andra oegentligheter, liksom hur myndigheterna själva kan hantera misstankar av detta slag. ESV har också i regleringsbrevet för 2017 i uppdrag att se över vissa myndigheters tillämpning av

förordningen om intern styrning och kontroll (Fi2017/02672/E2).

Myndigheternas lokalförsörjning

Regeringens arbete med att se över myndigheternas lokalkostnader har fortsatt. Bland annat har ESV på regeringens uppdrag tagit fram rapporten Nyckeltal i statens lokalförsörjning (ESV 2017:49) och där lämnat förslag till nya nyckeltal för statens lokalförsörjning, vilket i betänkandet Systematiska jämförelser – För lärande i staten (SOU 2015:36) identifierats som ett område där man kan arbeta med systematiska jämförelser. ESV:s rapport bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Samordnade tjänster ökar effektiviteten

Regeringens arbete med att skapa kostnads-effektiva och säkra lösningar för myndighets-gemensamma tjänster har fortsatt. SSC och Kammarkollegiet utför tjänster åt främst statliga myndigheter inom bl.a. inköpsamordning, fordringsbevakning, försäkring, kapitalförvaltning, lönehantering och ekonomi.

Antalet myndigheter som är anslutna till någon av de bastjänster som SSC levererar ökade till 150 stycken i slutet av 2016, vilket utgör ca 34 procent av staten mätt i antalet anställda, jämfört med 147 myndigheter och 30 procent av staten 2015. Regeringen har också utvidgat förordningsregleringen av vilka myndigheter som ska använda SSC:s lönerelaterade tjänster.

Nöjdheten hos de myndigheter som är anslutna till SSC ökade något 2016, från ett s.k. nöjd kund-index på 68 till 69. De största skillnaderna finns i de ekonomirelaterade tjänsterna, där nöjdheten ökat, och för service-desken, där nöjdheten minskat. SSC redovisade för 2016 ett resultat på -8,5 miljoner kronor, vilket var en förbättring med 9,6 miljoner kronor från 2015. Sedan starten 2012 har resultatet förbättrats med totalt 69,4 miljoner kronor, vilket är en ökning med 89 procent. Regeringens mål är att myndigheten fr.o.m. 2017 på årsbasis ska uppnå en ekonomi i balans.

Som en följd av bl.a. systembyten har SSC haft ökade kostnader, vilket medfört avgiftshöjningar som särskilt mindre myndigheter kan ha svårt att klara inom givna ramar. På regeringens uppdrag har SSC redogjort för gällande situation med stödsystemen. SSC bedömer att systembyten kommer att kosta myndigheten 400–500 miljoner kronor under en dryg femårsperiod. För att stärka kapaciteten inom

personal- och löneadministrationen har SSC i april 2017 tecknat ett kompletterande avtal med en systemleverantör, som sträcker sig som längst fram till mars 2032. Vidare har regeringen i december 2016 gett Kammarkollegiet och ESV i uppdrag att förbereda ett inordnande och en överföring av ESV:s uppgift att säkerställa statsförvaltningens tillgång till administrativa system till Kammarkollegiet (Fi2016/04307/E2 och Fi2016/04316/SFÖ). Förberedelserna inför överföringen ska slutföras fram till den 1 januari 2018. Som en del i ett pågående regeringsuppdrag om e-arkiv ska vidare SSC upphandla en förvaltningsgemensam tjänst för e-arkiv (Fi2017/01440/DF).

Omsättningen i användningen av Kammarkollegiets ramavtal ökade från 13,5 miljarder kronor 2015 till 14,1 miljarder kronor 2016. År 2015 och 2016 har sociala risker och miljökrav inom de varu- och tjänsteområden som ramavtalen omfattar inventerats och analyserats. Områdena bedömdes utifrån risk för brott mot mänskliga rättigheter, rättigheter i arbetslivet och risk för korruption. Vidare ställs uppföljningsbara miljömål i majoriteten av ramavtalsupphandlingarna. Kammarkollegiets mål är att ställa miljökrav och sociala krav som är relevanta, effektiva och uppföljningsbara.

Det belopp som drivs in med hjälp av Kammarkollegiets tjänster för fordringar och indrivning ökade från 58 miljoner kronor 2015 till 98 miljoner 2016. Även antalet inkomna och avgjorda ärenden ökade. Kundnöjdheten i fordringsverksamheten steg påtagligt mellan 2014 och 2015. År 2014 bedömde 71,5 procent av kunderna att tjänsterna var bra eller mycket bra. År 2015 hade denna andel ökat till 82,3 procent. Motsvarande andel uppgick 2016 till 81 procent.

Marknadsvärdet av det kapital som förvaltas av Kammarkollegiet ökade 2016 med 22 miljarder kronor och uppgick vid årets slut till 196 miljarder kronor. I verksamheten görs en prövning av i vilka bolag som investeringar bör ske, bl.a. med hjälp av internationella standarder och normer som rör miljö, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor och korruption. Kammarkollegiet investerar t.ex. inte i bolag som är involverade i bekräftade fall av korruption eller kränker mänskliga rättigheter. Myndigheten har även en egen policy för ansvarsfulla investeringar där det också sker ett positivt urval utifrån s.k. ESG-faktorer (Environmental, Social and

Governance). Dessutom följs i vissa fall Svenska kyrkans policy för ansvarsfulla investeringar.

Premierna i Kammarkollegiets försäkringsverksamhet höjdes 2016 som en följd av högre skadekostnader. Totalt ökade premieintäkterna med 2 procent jämfört med föregående år. Myndighetens mål är att driftskostnaderna i förhållande till premieintäkterna över tid ska understiga 20 procent. För 2016 uppgick andelen till 16 procent.

Kvalitet, service och tillgänglighet

Spridningen av statliga myndigheter har ökat

Regeringen har fortsatt att omlokalisera verksamhet eller hela myndigheter från Stockholms län till andra delar av landet. Detta är del i regeringens arbete med att säkerställa att statliga myndigheter finns i hela landet.

En omlokalisering pågår av vissa delar av E-hälsomyndighetens verksamhet, inklusive dess säte, från Stockholm till Kalmar. Regeringen har också beslutat att den nya Jämställdhetsmyndigheten ska vara placerad i Göteborg.

Vidare har Fastighetsmäklarinspektionen i uppdrag att omlokalisera myndigheten till Karlstad, vilket ska vara genomfört senast den 1 december 2017. SCB har i uppdrag att senast den 30 april 2018 lokalisera ytterligare verksamhet till Örebro, där också myndighetens säte ska ligga. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har i uppdrag att lokalisera sin verksamhet till Skellefteå, vilket ska vara genomfört senast den 1 september 2018.

Den 31 augusti 2017 beslutade regeringen att lokalisera Myndigheten för kulturanalys till Göteborg, Polarforskningssekretariatet till Luleå, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor till Växjö, viss verksamhet vid Strålsäkerhetsmyndigheten och Svenska ESF-rådet, inklusive myndigheternas säten, till Katrineholm respektive Gävle samt ytterligare verksamhet vid Universitets- och högskolerådet och Tillväxtverket till Visby respektive Östersund. Lokaliseringen ska för samtliga myndigheter vara avslutad hösten 2018, utom för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor samt Polarforskningssekretariatet, vars lokalisering ska vara avslutad senast den 1 februari 2019 respektive den 30 juni 2019.

En ändamålsenlig statlig indelning

Regeringen beslutade 2015 att ge en kommitté i uppdrag att bl.a. föreslå en ny läns- och landstingsindelning som skulle innebära att Sverige delades in i väsentligt färre län och landsting (dir. 2015:77). I uppdraget ingår även att föreslå en ändrad beteckning för kommuner på regional nivå, om det bedöms lämpligt. Regeringen beslutade i juni 2017 att det förstnämnda uppdraget och tillhörande deluppdrag ska utgå. Kommittén ska inte heller utreda länsstyrelsernas organisation eller lämna förslag till hur det regionala utvecklingsansvaret ska tilldelas landstingen. Kommittén behåller dock bl.a. uppdragen i fråga om beteckningen för kommuner på regional nivå och statliga myndigheters regionala indelning. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2018. Kommitténs förslag kommer därefter att beredas.

5.3.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att den statliga förvaltningen i ett internationellt perspektiv presterar bra, men att den kan bli bättre. I en föränderlig omvärld krävs att förvaltningen både är förutsebar och anpassningsbar. Genom bl.a. tillitsreformen har åtgärder vidtagits för att styrningen ska bli mer strategisk och sammanhållen samt för att den ska fokusera på helheten. Det är också viktigt att regeringens resurser för utvärdering och analys är ändamålsenligt organiserade och styrda, vilket de förslag som den ovan nämnda utredningen om dessa resurser kommer lämna förväntas bidra till.

Myndigheternas möjligheter att möta förändringar stärks genom en god förvaltningskultur, där Statskontoret genom sin nya uppgift får en viktig roll. Regelverk och återrapporteringskrav ska inte i onödan medföra en detaljstyrning som hämmar myndigheternas förmåga att bedriva och utveckla sin verksamhet. Samtidigt krävs ökad samordning för att gemensamma lösningar och investeringar ska kunna tillvaratas.

Regeringen bedömer att kostnaderna för byten av administrativa stödsystem i samband med att ramavtal löper ut är för stora. Regeringen bedömer dock att det i samband med omfattande systembyten är en tydlig fördel med en samlande aktör som SSC.

5.4 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse med reservation avseende Kammarkollegiets årsredovisning för 2016. Ett av skälen till detta är att normeringen inte ger förutsättningar för att säkerställa tillräckliga och ändamålsenliga underlag för att bedöma värdet i redovisningen av andelar i hel- och delägda företag. En annan anledning är att Riksrevisionen anser att Kammarkollegiet har gjort en för låg justering av värdet av innehavet i SAS AB och att en komplett anslagsredovisning saknades till årsredovisningen. När det gäller redovisningen av andelar i hel- och delägda företag kan det konstateras att myndighetens redovisning har skett i enlighet med det normeringsbeslut som fattats av ESV om undantag från tillämpning av föreskrifter.

Det krävs en noggrann analys av konsekvenserna innan någon förändring avseende Kammarkollegiets redovisning av andelar i hel- och delägda företag kan göras. Regeringen avser att ge ESV i uppdrag att utreda frågan.

5.5 Politikens inriktning

Innovativ och samverkande förvaltning

Enskildas, organisationers och företags behov och förväntningar är en utgångspunkt för den offentliga förvaltningen. Dagens snabba samhällsutveckling innebär att den offentliga sektorn måste vara både förutsebar och anpassningsbar. Det ställer höga krav på en mer sammanhållen styrning på flera nivåer.

Regeringen vill värna och utveckla den svenska förvaltningsmodellen, med en stor tillit och ett långtgående delegerat ansvar till de statliga myndigheterna. Styrningen ska därför vara långsiktig, strategisk, verksamhetanpassad och utgå från ett helhetsperspektiv, med tillit och förtroende som grund. Med tillitsbaserad styrning avser regeringen en styrning som både tydliggör vad som ska uppnås och ger ett så stort handlingsutrymme som situationen tillåter för den som ska utföra verksamheten. En tillitsbaserad styrning omfattar även en uppföljning och efterhandskontroll, som både ger tillräckliga underlag för fortsatt styrning och upplevs vara

meningsfull och legitim av den som ska kontrolleras. För att främja statliga myndigheters idé- och verksamhetsutveckling inom ramen för en tillitsbaserad styrning har Statskontoret fått i uppdrag att synliggöra och lyfta fram goda exempel som bidrar till en rättssäker och effektiv förvaltning med tillit och förtroende som grund (Fi2017/03341/SFÖ).

Behovet av samordning har i flera fall ökat och styrningen behöver i en del fall bli mer sammanhållen, t.ex. genom att utgå från verksamhetsområden snarare än enskilda myndigheter. Lokalisering och digitalisering är exempel på områden där ett helhetsperspektiv medför fördelar för staten som helhet, vilket också avspeglas i regeringens styrning.

Medborgarnas förtroende för det allmänna är även fortsättningsvis en grundläggande förutsättning för den statliga förvaltningen och dess förmåga att möta förändringar. Arbetet för en god förvaltningskultur och mot korruption fortsätter. För statens legitimitet är också statens närvaro i hela landet en fortsatt prioriterad fråga.

Agenda 2030

Sverige har såväl ett gynnsamt utgångsläge som viktiga utmaningar framför sig i arbetet med Agenda 2030 för hållbar utveckling. Regeringen ser båda förhållandena som drivkrafter för det fortsatta arbetet med att genomföra Agenda 2030 i Sverige och därmed bidra till det globala förverkligandet av de 17 målen i agendan. Det finns utmaningar som kräver insatser både i Sverige och internationellt. Agendan ska genomföras inom ramen för ordinarie styrning och processer, genom arbetet inom alla politikområden, så som bl.a. jämställdhetspolitiken, miljöpolitiken samt politiken för global utveckling.

Arbetet med att vidareutveckla existerande partnerskap kommer därför fortsätta, liksom arbetet med att främja och ingå i nya, innovativa partnerskap, inte minst av tvärspektoriell karaktär, både i Sverige och internationellt. Samverkan mellan det privata, offentliga och idéburna samhället är en förutsättning för att nå agendans mål och vidmakthållande av det stora engagemang som många delar av samhället visar. Regeringen sätter stort värde på samarbetet med näringslivet och civilsamhällets organisationer i genomförandet av Agenda 2030.

Regeringens ambition är att utforma en övergripande och nationell handlingsplan för

genomförandet av Agenda 2030. Regeringen avser också att ta fram nationella svenska indikatorer för agendans mål liksom ett uppföljningssystem (Fi2017/00692/SFÖ).

Det är av vikt att tänka globalt och agera lokalt. Viktigt arbete sker i kommunerna och landstingen som ansvarar för stora delar av samhällsservicen. Lokal självstyrelse skapar förutsättningar att hitta lokalt och regionalt anpassade lösningar i balansen mellan ekonomisk, miljömässig och social hållbarhet.

Regeringen avser att fortsatt vara aktiv inom EU, på det internationella planet bilateralt och i FN-systemet, för att stödja och främja genomförandet av Agenda 2030.

En viktig förutsättning för genomförandet av Agenda 2030 är att det där finns en bred kunskap om agendans mål och syfte och en medvetenhet om vikten av ett hållbart samhälle. Kommunikativa insatser på olika nivåer är prioriterat. Regeringen kommer även fortsättningsvis aktivt följa upp, dokumentera och rapportera hur arbetet med att genomföra agendan fortlöper samt bidra aktivt till det internationella uppföljningssystem som har etablerats för agendan och de globala målen.

Rättssäkerhet och effektivitet

Arbetet med att effektivisera statens administrativa stödverksamhet fortsätter. Regeringen följer fortlöpande hur intentionerna med reformen realiserar, bl.a. i fråga om effektivisering. Regeringens utgångspunkt är fortsatt att utvidga förordningsregleringen av myndigheters anslutning till SSC:s lönerelaterade tjänster med lämpliga myndigheter under regeringen. Regeringen avser även att analysera om anslutningen till SSC:s beställnings- och fakturatjänster bör förordningsregleras, med utgångspunkt i det förslag som myndigheten lämnat i delrapporten En samordnad ekonomifunktion för statliga myndigheter. En god informationssäkerhet måste säkerställas, varför ett strategiskt arbete i syfte att uppnå detta sker parallellt med beredningen av SSC:s förslag. Regeringen följer vidare med stort intresse SSC:s arbete med regeringsuppdraget att tillhandahålla en tjänst e-arkiv och överväger om åtgärder behöver vidtas för att säkerställa en bred och säker anslutning till tjänsten.

Kvalitet, service och tillgänglighet

Spridningen av statliga myndigheter ska öka

Regeringens arbete med att stärka den statliga närvaron i landet fortsätter. Utgångspunkten är att nya myndigheter ska lokaliseras utanför Stockholms län. Flera omlokaliseringar av verksamhet har beslutats och regeringen avser att fortsätta arbetet med att omlokalisera myndigheter. Det är också något som riksdagen efterfrågat (bet. 2015/16:NU17, rskr. 2015/16:201 samt bet. 2015/16: FiU25, rskr. 2015/16:208). För de myndigheter som har befintlig verksamhet i flera delar av landet är det viktigt att denna, i den utsträckning som detta är möjligt, kan upprätthållas.

Utvecklad service över hela landet

För att säkerställa och stärka tillgången till grundläggande statlig service i hela landet behöver vissa statliga myndigheters lokala serviceverksamheter organiseras på ett mer sammanhållet sätt. Regeringen har som ett led i detta arbete gett Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket i uppdrag att fram till den 30 juni 2018 etablera tio nya servicekontor.

Därutöver ska Statens servicecenter fr.o.m. 2019 ansvara för en samlad serviceorganisation för statlig lokal service. En särskild utredare har i uppdrag att bl.a. presentera en plan för när serviceorganisationens lokala kontor ska tillhandahålla service avseende Försäkringskassans, Pensionsmyndighetens och Skatteverkets verksamhet samt en plan för när tillhandahållande av service för fler myndigheters räkning kan ske vid de lokala kontoren. Utredaren ska även lämna förslag på ytterligare platser där serviceorganisationen ska tillhandahålla service (dir. 2017:95).

För reformens genomförande avsätter regeringen 420 miljoner kronor till berörda myndigheter 2018–2020. Budgetförslagen avseende 2018 finns under berörda utgiftsområden (utg.omr. 3 avsnitt 3.4, utg.omr. 10 avsnitt 1.11 och utg.omr. 11 avsnitt 1.7).

5.6 Budgetförslag

5.6.1 1:1 Statskontoret

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	85 641		5 577
2017	Anslag	94 266 ¹	Utgifts- prognos	95 488
2018	Förslag	96 727		
2019	Beräknat	99 328 ²		
2020	Beräknat	101 019 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 97 786 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 97 786 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statskontorets förvaltningsutgifter och för regeringens behov av vissa förvaltningspolitiska insatser.

Regeringens överväganden

Tabell 5.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statskontoret

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	94 266	94 266	94 266
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 453	3 978	5 651
Beslut	7	1 084	1 103
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	96 727	99 328	101 019

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 96 727 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statskontoret* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 99 328 000 kronor respektive 101 019 000 kronor.

5.6.2 1:2 Kammarkollegiet

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	49 798		5 170
2017	Anslag	60 994 ¹	Utgifts- prognos	60 568
2018	Förslag	71 923		
2019	Beräknat	69 095 ²		
2020	Beräknat	68 316 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 68 009 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 66 103 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kammarkollegiets förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för vissa nämnder. Anslaget får även användas för att bevaka statens rätt och andra allmänna intressen samt vissa mindre skadestånd.

Kompletterande information

De ovan angivna nämnderna är Alkohol-sortimentsnämnden, Fideikommissnämnden, Nämnden för styrelserepresentationsfrågor, Resegarantinämnden, Statens överklagandekommitté, Statens skaderegleringsnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor och Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar.

Med mindre skadestånd avses skadestånd upp till 600 000 kronor enligt 4 § förordningen (1995:1301) om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.5 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	4 662		16 465	-11 803
Prognos 2017	4 700		17 000	-12 300
Budget 2018	5 100		17 900	-12 800

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten avser auktorisation av tolkar m.m. och

stiftelserätt. Intäkterna disponeras inte av Kammarkollegiet.

Tabell 5.6 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	204 646	181 281	23 365
Prognos 2017	206 960	194 900	12 060
Budget 2018	208 413	203 161	5 252

Kammarkollegiets verksamhet finansieras till större delen av avgifter från uppdragsverksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 5.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Kammarkollegiet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	60 994	60 994	60 994
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 087	2 078	3 165
Beslut	9 535	5 711	3 840
Varav BP18 ³	11 000	7 250	7 250
Varav ³			
Ersättning ändrad könstillhörighet	4 000	3 000	3 000
Gränsdragningen enskilt och allmänt vatten		250	250
Förstärkt insyn partifinansiering	7 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag	307	312	317
Varav BP18 ³	307	307	307
Varav ³			
Nämnden för styrelserepr.frågor	60	60	60
Alkoholsortimentsnämnden	247	247	247
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	71 923	69 095	68 316

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas med 4 000 000 kronor 2018 för arbetet med ersättning till personer som har fått ändrad könstillhörighet fastställd i vissa fall. För

2019 och 2020 beräknas av samma anledning anslaget ökas med 3 000 000 kronor per år.

Vidare ökas anslaget med 7 000 000 kronor 2018 för uppgifter som rör ett utbyggt regelverk avseende ökad insyn i partiets finansiering. Från och med 2019 beräknas anslaget av samma anledning ökas med 4 000 000 kronor per år. Finansiering sker genom att anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse 2018 minskas med 1 750 000 kronor och fr.o.m. 2019 med 1 000 000 kronor. Anslaget 6:5 *Stöd till politiska partier* under samma utgiftsområde minskas 2018 med 5 250 000 kronor och fr.o.m. 2019 med 3 000 000 kronor.

Anslaget ökas även fr.o.m. 2018 med 60 000 kronor för uppgifter avseende Nämnden för Styrelserepresentationsfrågor och med 247 000 kronor för uppgiften avseende Alkoholsortimentsnämnden. Finansiering sker genom att anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse och det för i år gällande anslaget 6:1 *Alkoholsortimentsnämnden* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med motsvarande belopp (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305).

Anslaget beräknas ökas med 250 000 kronor per år 2019–2022 för arbetet med ändrade gränser mellan enskilt och allmänt vatten. Finansiering sker genom att anslaget 1:6 *Lantmäteriet* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik minskas med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 465 000 kronor 2018.

Regeringen föreslår att 71 923 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 69 095 000 kronor respektive 68 316 000 kronor.

Kredit avseende nya myndigheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare nyttjad kredit uppgår till högst 250 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i samband med inrättande av nya myndigheter.

Skälen för regeringens förslag: I avvaktan på ett riksdagsbeslut om anslag för ändamålet anser regeringen att tillgångar och övriga utgifter för nya myndigheters räkning vid anskaffningstillfället tillfälligt bör finansieras med en kredit hos Kammarkollegiet. När en myndighet har bildats bör anskaffningen av tillgångar eller övriga utgifter, inklusive ränta, regleras genom betalning av krediten. Krediten har årligen nyttjats med mellan 0–22 665 000 kronor under den senaste femårsperioden. Hitills under 2017 har 458 000 kronor av krediten nyttjats. För vilka nya myndigheter som krediten behöver utnyttjas 2018, och i vilken utsträckning, är svårt att bedöma. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att riksdagen bemyndigar regeringen att för 2018 låta Kammarkollegiet disponera en kredit på räntekonto i Riksgäldskontoret på högst 250 000 000 kronor för att tillgodose behovet av likviditet i samband med inrättandet av nya myndigheter.

Kredit avseende det statliga försäkringssystemet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Kammarkollegiets behov av likviditet i det statliga försäkringssystemet.

Skälen för regeringens förslag: Kreditramen är avsedd att finansiera enstaka stora skador eller anhopningar av skador. En nyttjad kredit ska återbetalas inom ramen för försäkringssystemet. Om den sammanlagda försäkringsersättningen som Kammarkollegiet ska betala för en enskild skadehändelse överstiger 50 000 000 kronor, ska dock regeringen besluta om hur det överstigande beloppet ska finansieras utanför det statliga försäkringssystemet.

5.6.3 1:8 Ekonomistyrningsverket**Tabell 5.8 Anslagsutveckling 1:8 Ekonomistyrningsverket**

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	164 974		4 541
2017	Anslag	160 999 ¹		160 327
2018	Förslag	174 581		
2019	Beräknat	163 249 ²		
2020	Beräknat	164 704 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 160 699 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 159 402 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekonomistyrningsverkets förvaltningsutgifter och för verksamhetsstöd för den statliga budgetprocessen.

Kompletterande information

De verksamhetsstöd som avses anges i 26 a § förordningen (1996:1515) med instruktion för Regeringskansliet (RK Statsbudgetstöd).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 5.9 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	28 138	25 528	2 610
(varav tjänsteexport)	3 057	3 152	-95
Prognos 2017	24 700	23 400	1 300
(varav tjänsteexport)	35	135	-100
Budget 2018	14 700	13 400	1 300
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Uppdragsverksamheten avser områdena Ekonomisk styrning, Administrativa system och Tjänsteexport.

Regeringens överväganden

Tabell 5.10 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Ekonomistyrningsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	160 999	160 999	160 999
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 574	5 169	8 015
Beslut	11 008	11 194	10 044
Varav BP18 ³	1 000		
Varav			
Stöd till Sameskolstyrelsen	1 000		
Överföring till/från andra anslag		-14 113	-14 355
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	174 581	163 249	164 704

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget föreslås ökas med 1 000 000 kronor 2018 för genomförandet av ett regeringsuppdrag om att analysera Sameskolstyrelsens kostnadsutveckling och ekonomistyrning.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 008 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 174 581 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Ekonomistyrningsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 163 249 000 kronor respektive 164 704 000 kronor.

5.6.4 Statens servicecenter

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.11 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	358 380	366 849	-8 469
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2017	404 063	404 063	0
(varav tjänsteexport)			
Budget 2018	562 045	556 345	5 700
(varav tjänsteexport)			

Verksamheten vid Statens servicecenter finansieras med avgiftsintäkter från de myndigheter som är anslutna till Statens servicecenter. Statens servicecenter erbjuder tjänster inom ekonomiadministration, löneadministration och e-handel.

6 Digitalisering och it inom offentlig förvaltning

6.1 Omfattning

Området omfattar frågor om digitalisering och it inom offentlig förvaltning, digital mognad, it-användning och it-investeringar i statsförvaltningen, e-handel i staten, elektronisk identifiering och underskrift, förvaltningsgemensam digital infrastruktur, t.ex. plattformar, tjänster, standarder och ramverk, samt vidareutnyttjande av information från den offentliga förvaltningen. Vidare omfattar området myndighetsstyrning av E-legitimationsnämnden.

Åtgärder och resultat med koppling till digitalisering följs upp och redovisas även inom andra utgiftsområden.

6.2 Mål

Regeringens mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stödjer innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten.

Vidare har regeringen gjort bedömningen att digitalt ska vara förstahandsval i den offentliga förvaltningens verksamhet och i kontakter med privatpersoner och företag. Digitalt som förstahandsval innebär att den offentliga förvaltningen, när det är lämpligt, ska välja digitala lösningar vid utformningen av sin verksamhet. Samtidigt ska säkerheten och skyddet för den personliga integriteten säkerställas. Med det i beaktande ska det vara enkelt att digitalt komma i kontakt med det offentliga Sverige och

uppgifter ska om möjligt bara behöva lämnas en gång. Den offentliga förvaltningen ska vara effektiv och samarbeta samt återanvända information, uppgifter och gemensamma lösningar, när det är möjligt och lämpligt. Den offentliga förvaltningen ska vidare verka för öppenhet, innovation och delaktighet i digitala lösningar.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Området har tidigare redovisats under utgiftsområde 22 Kommunikationer. För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet används i huvudsak en delmängd av indikatorerna inom digitaliseringspolitiken (se utg.omr.22), som visar andel män och kvinnor som har använt internet för att

- hämta information från myndigheters webbsidor,
- ladda ner blanketter från myndigheters webbsidor, och
- skicka in ifyllda blanketter.

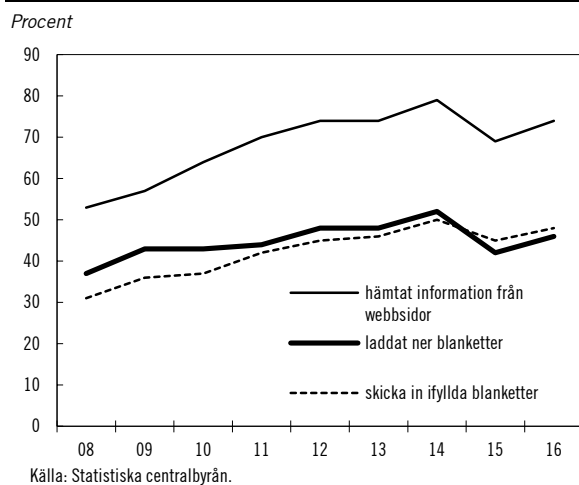
Indikatorerna mäter inte utvecklingen av helt digitala och automatiserade tjänster som myndigheterna erbjuder till privatpersoner och företag. Ett pågående utvecklingsarbete förväntas leda till att mer omfattande indikatorer kan användas i budgetpropositionen för 2019.

För att följa upp utvecklingen på området används även internationella index och rankningar, främst EU:s mätningar Digital Economy and Society Index 2017 (DESI) och eGovernment Benchmark 2016, men även Open Knowledge Foundations index om Global Open data.

Även relevanta rapporter från myndigheter används för att bedöma resultatet på området.

6.3.2 Resultat

Diagram 6.1 Kontakt med myndighet över internet

Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) statistik om it-användning bland privatpersoner har andelen individer som använt internet för att hämta information från myndigheters webbsidor ökat från 69 procent 2015 till 74 procent 2016. Bland kvinnliga användare har andelen under samma period ökat från 69 procent till 77 procent och bland män från 70 procent till 72 procent.

I DESI ligger Sverige kvar på åttonde plats när det gäller EU-ländernas digitalisering av den offentliga sektorn. Sveriges resultat är totalt sett bättre än genomsnittet för EU:s medlemsländer, men förbättringen mellan 2015 och 2016 är mindre än EU:s genomsnitt.

I EU:s mätning eGovernment Benchmark 2016 får Sverige ett bättre resultat än vid föregående års mätning, men placerar sig sämre än genomsnittet för de nordiska länderna.

Regeringen har skrivit under en nordisk-baltisk ministerdeklaration med ett antal prioriterade åtgärder för att den nordisk-baltiska regionen ska gå i tåten avseende digitalisering.

Effektiv styrning

För att stärka styrningen har regeringen gett ett tilläggsdirektiv till den pågående utredningen om effektiv styrning av nationella digitala tjänster i en samverkande förvaltning om att analysera hur digitaliseringen i den offentliga sektorn kan stärkas genom att samla ansvaret för frågorna till en myndighet (dir. 2016:97). I delbetänkandet digitalförvaltning.nu (SOU 2017:23) bedöms att Sverige halkat efter jämförbara länder när det gäller den digitala förvaltningen. Utredningen föreslår bl.a. att ansvaret för digitaliseringen i den offentliga sektorn samlas till en myndighet. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen beslutade den 18 maj 2017 om strategin För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (N2017/03643/D, se vidare utg.omr. 22 avsnitt 4.4.2).

Regeringen har i januari 2017 ingått en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om en handlingsplan för samverkan vid genomförande av Vision e-hälsa 2025 (S2016/01874/FS) för att skapa bättre förutsättningar för fortsatt digitalisering av vård och omsorg och genomförandet av visionen. Handlingsplanen fastslår bl.a. att en gemensam styr- och samverkansorganisation ska användas (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 3.4.2).

Utpekade utvecklingsområden

Regeringen har fortsatt arbeta med följande fyra utvecklingsområden: förenklat företagande (N2016/01182/FF), smartare livsmedelskedja (N2016/01646/EF), smartare samhällsbyggnadsprocess (N2016/01419/EF) och smartare miljöinformation (N2016/02035/EF).

Lagstiftning som stöder digitalisering

En viktig förutsättning för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är att lagstiftningen ger ett tillräckligt stöd för digitaliseringen och en samverkande förvaltning. I den nya förvaltningslag som föreslås träda i kraft den 1 juli 2018 (prop. 2016/17:180) tydliggörs och förbättras myndigheternas möjligheter att använda s.k. automatiserat beslutsfattande. De ändringar i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som regeringen föreslagit i propositionen Utökad sekretesskydd i verksamhet för teknisk

bearbetning och lagring bedöms bidra till bättre förutsättningar för myndighetssamverkan genom att säkerställa skyddet för uppgifter om enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden samt skyddet för allmänna intressen vid användning av digitala tjänster och vid utkontraktering av it-drift mellan myndigheter (prop. 2016/17:198).

Regeringen har vidare tillsatt en utredning som bl.a. ska kartlägga och analysera lagstiftning som i onödan försvårar digital utveckling och samverkan inom den offentliga förvaltningen (dir. 2016:98). Utredaren ska även lämna förslag till de författningsändringar som bedöms ha störst potential att stödja den fortsatta digitaliseringen av den offentliga förvaltningen.

En enklare vardag för medborgare

Sveriges placering i eGovernment Benchmark 2016 avseende tillgång till digitala tjänster som skapar en enklare vardag för medborgare i olika livshändelser varierar mellan de olika kategorierna i undersökningen. Bäst i förhållande till de andra EU-medlemsländerna placerar sig Sverige i kategorierna Flytta, Starta företag, Åga och köra bil och sämst i kategorin Förlora och hitta arbete (se tabell 6.1).

Tabell 6.1 Tillgång till digitala tjänster

Livshändelse	Sveriges placering (av 33 länder)
Flytta	3
Starta företag	5
Åga och köra bil	5
Studera	7
Driva företag	10
Starta ett rättsligt förfarande	21
Förlora och hitta arbete	24

Källa: EU eGovernment Benchmark (2016).

När det gäller hur väl digitala tjänster utformas efter användaren (användarcentrerad) har Sverige förbättrat sig sedan föregående års mätning, men ligger fortfarande under det nordiska genomsnittet.

Kommunernas och landstingens digitalisering är viktig för att skapa en enklare vardag för privatpersoner och företag. På uppdrag av SKL gjordes 2016 en undersökning som visar att endast 21 procent av befolkningen tycker att kommuner och landsting lever upp till deras förväntningar på digital service.

Regeringen har i samverkan med SKL genomfört en kartläggning av nio kommuners behov och förutsättningar i arbetet med digital omställning (Fi2016/03061/DF). Vidare har Ekonomistyrningsverket (ESV) på regeringens uppdrag lämnat förslag till en finansieringsmodell för utbyte av viss grunddata mellan statliga myndigheter, kommuner och landsting (Fi2017/02487/DF). Underlagen visar på behovet av ökad nationell styrning och bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

E-legitimation

En förutsättning för att digitaliseringen ska bidra till en enklare vardag för privatpersoner och företag är tillgång till säkra och enkla tjänster för identifiering. E-legitimationsnämnden har regeringens uppdrag att säkerställa försörjning av e-legitimationer på kort och lång sikt.

För att underlätta gränsöverskridande elektronisk identifiering har Skatteverket på regeringens uppdrag lämnat förslag till utformning av en tjänst för koppling mellan en utländsk e-legitimation och en individs svenska personnummer eller identitetsstyrkta samordningsnummer vid användning av svenska digitala myndighetstjänster (Fi2016/03889/EF).

Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

E-legitimationsnämnden och Post- och telestyrelsen (PTS) har genom förordningsändringar 2016 fått i uppdrag att hantera de skyldigheter som följer av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 910/2014 av den 23 juli 2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster för elektroniska transaktioner på den inre marknaden och om upphävande av direktiv 1999/93/EG, bl.a. avseende tillsyn och tillhandahållande av en nationell förbindelsepunkt för gränsöverskridande e-legitimering.

Mina meddelanden

Antalet privatpersoner och företag som använder Mina meddelanden ökade 2016 jämfört med 2015. I dagsläget tar över 1,7 miljoner privatpersoner och företag emot myndighetspost digitalt via Mina meddelanden. Antalet offentliga avsändare, dvs. statliga myndigheter och kommuner, har däremot inte ökat nämnvärt. Mindre än 30 procent av myndigheterna som omfattas av Skatteverkets uppdrag att följa upp anslutningen (Fi2017/00849/S3) bedömer att de kommer att ansluta relevanta meddelandeflöden till Mina meddelanden senast 2017, vilket är regeringens mål för mellanstora och stora

myndigheter. Regeringen har i regleringsbrevet för 19 myndigheter 2017 gett dessa i uppdrag att vidta åtgärder för att öka anslutningen och mängden meddelanden som kan skickas digitalt.

Öppnare förvaltning som stöder innovation och delaktighet

I Open Knowledge Foundations index om Global Open data har Sverige förbättrat sin placering, från 27:e plats 2015 till 20:e plats 2016. I DESI får Sverige 2017 högre poäng avseende öppna data jämfört med 2016. Sverige faller dock i placering från 20:e plats till 22:a plats.

I eGovernment Benchmark 2016 ökar Sverige antalet poäng med 5 till 64 poäng för transparens i förvaltningen jämfört med undersökningen 2015. Poängen delas ut utifrån hur väl den offentliga förvaltningen redovisar sitt ansvar och sina prestationer, hur lätt det är för användare av digitala tjänster att få en överblick av ärendeprocesser samt hur väl den offentliga förvaltningen redovisar om personliga data används.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör ge de statliga myndigheterna i uppdrag att arbeta strategiskt för att öka utbudet av och tillgängligheten till öppna data och se till att de offentliga handlingar som med liten eller ingen kostnad kan bli öppna data tillgängliggörs (bet. 2015/16:FiU25, rskr. 2015/2016:208).

Regeringen gav den 16 juni 2016 Riksarkivet i uppdrag att främja statliga myndigheters arbete med att tillgängliggöra handlingar för vidareutnyttjande (Fi2015/02025/SFÖ och Fi2016/01537/SFÖ). Riksarkivet fick vidare i uppdrag att redovisa förutsättningarna för att myndighetens egen digitala information ska kunna tillgängliggöras avgiftsfritt och som öppna data (Ku2017/00871/KL, se vidare utg.omr. 17 avsnitt 9). Regeringen har vidare gett Tillväxtverket i uppdrag att främja öppen och datadriven innovation som ökar vidareutnyttjande av öppna data och information som omfattas av lagen (2010:566) om vidareutnyttjande av handlingar (Fi2017/02164/DF). Regeringen har även gett Statskontoret i uppdrag att utvärdera hinder mot vidareutnyttjande av öppna data från statliga myndigheter (Fi2017/02163/DF) samt beslutat om bidrag till OECD för en översyn av den datadrivna förvaltningen i Sverige (Fi2017/02165/DF). Med detta anser regeringen

att den aktuella delen av tillkännagivandet har slutbehandlats.

Högre kvalitet och effektivitet i verksamheten

En nationell digital infrastruktur

Regeringskansliet har under 2016 kartlagt behovet av en infrastruktur för digitala tjänster och lösningar, en nationell digital infrastruktur. I delbetänkandet digitalforvaltning.nu (SOU 2017:23) bedöms att det finns ett behov av ökad styrning och samordning samt en tydlig målbild för den nationella digitala infrastrukturen.

Effektiv it-användning

ESV har i uppdrag att fortsatt följa upp digitaliseringen av det offentliga Sverige (Fi2017/00199/DF). De 65 myndigheter som ingår i ESV:s kartläggning har it-kostnader motsvarande 19 miljarder kronor, vilket enligt ESV översatt till hela statsförvaltningen motsvarar 25 miljarder kronor. I relation till statens samlade verksamhetskostnader på drygt 300 miljarder kronor utgör it-kostnaderna drygt 8 procent. Omkring 14 procent av it-verksamheten är utkontrakterad, mätt i andel av de totala it-kostnaderna. Kartläggningen visar att det finns ett behov av förbättrad styrning hos myndigheterna, särskilt avseende it-försörjning, informationssäkerhet och nyttorealiserings.

Regeringen har i sex myndigheters regleringsbrev gett dem i uppdrag att undersöka möjligheten att använda ett internationellt accepterat ramverk för att bl.a. kunna göra jämförelser av it-kostnader och kundnöjdhet samt ta tillvara digitaliseringens möjligheter.

Regeringen följer myndigheternas arbete med strategiska it-projekt. År 2016 bedrev 52 myndigheter 157 strategiska it-projekt, med en samlad budget om 10,7 miljarder kronor. ESV:s kartläggning visar att 78 av dessa projekt, motsvarande 6,9 miljarder kronor, saknade antingen nyttorealiseringsplan, nyttorealiseringsansvarig eller båda delarna. För att statliga myndigheter ska bli bättre på att genomföra verksamhetsutveckling och snabbare uppnå önskade resultat av politiska reformer eller förändrade uppgifter har regeringen tillsatt en expertgrupp för digitala investeringar (dir. 2017:62). Regeringen har också gett 20 myndigheter i uppdrag att vända sig till expertgruppen inför nya större strategiska verk-

samhetsinvesteringar i immateriella anläggnings-tillgångar med väsentliga inslag av it och digitalisering och inhämta rekommendationer.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen dels bör se till att de statliga myndigheterna på ett bättre sätt samverkar över myndighetsgränserna med e-förvaltningsprojekt, dels säkerställa att de lägger ett ökat fokus på att ta fram fler e-tjänster (bet. 2015/16:FiU25, rskr. 2015/2016:208). Den tillsatta expertgruppen har som uppgift att bl.a. bidra till kunskapsbyggande, erfarenhetsutbyte och lärande inom det offentliga så att statens samlade kompetens tas tillvara. Regeringen har även lämnat förslag till förändringar i OSL, som beskrivits ovan, som skapar bättre förutsättningar för utveckling av digitala tjänster och samverkan kring gemensamma lösningar. Med detta anser regeringen att den del av tillkännagivandet som avser bättre samverkan över myndighetsgränserna med e-förvaltningsprojekt och ökat fokus på att ta fram fler e-tjänster har slutbehandlats.

En departementspromemoria har 2017 tagits fram och remitterats med förslag till en ny lag om elektronisk fakturering vid offentlig upphandling (Ds 2017:31). De fakturor som en leverantör utfärdar till en upphandlande myndighet eller enhet ska enligt förslaget vara elektroniska och överensstamma med den europeiska standarden för elektronisk fakturering om inte annan standard för elektronisk fakturering har avtalats. Upphandlande myndigheter och enheter ska vara skyldiga att ta emot och behandla fakturor som överensstämmer med den europeiska standarden för elektronisk fakturering. Genom förslaget genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/55/EU av den 16 april 2014 om elektronisk fakturering vid offentlig upphandling.

Säker it-drift

För att öka säkerheten i den statliga it-driften har regeringen gett Försäkringskassan i uppdrag att under tre år erbjuda samordnad och säker it-drift för vissa myndigheter (Fi2017/03084/DF).

Regeringen har även gett PTS i uppdrag att lämna förslag till en förvaltningsmodell för skyddade it-utrymmen för offentliga aktörer som bedriver säkerhetskänslig verksamhet (Fi2017/03084/DF).

6.3.3 Analys och slutsatser

Utvecklingen i den undersökning som genomförs av SCB, och som beskrivits i avsnitt 6.3.2, visar att både kvinnor och män i hög grad tar del av offentlig service digitalt. Även nedladdningen och inskickandet av elektroniska blanketter ökade 2016 jämfört med 2015. Det är emellertid svårt att dra några säkra slutsatser om utvecklingen på området utifrån SCB:s undersökning, eftersom den inte mäter användningen av de helt digitala tjänster som många myndigheter i dag erbjuder. Resultatet från de internationella mätningarna visar dock att den svenska offentliga sektorn inte möter den snabba digitala samhällsutvecklingen och de förändrade behoven från privatpersoner och företag. Regeringen bedömer att det resultat som uppvisas i dessa mätningar delvis är ett utfall av hur den digitala förvaltningen har organiserats i Sverige. Regeringen anser därför att styrningen av digitaliseringen i den offentliga sektorn behöver stärkas genom att en myndighet får ett ansvar för de förvaltningsgemensamma digitaliseringsfrågorna.

Regeringen bedömer vidare att Sverige saknar flera av de förvaltningsgemensamma grundläggande komponenter och lösningar som finns i jämförbara länder. Bristen på en nationell digital infrastruktur har lett till många myndighets-specifika lösningar, som skiljer sig från varandra, vilket i stor utsträckning resulterat i en ineffektiv ordning för den offentliga sektorn som helhet.

Resultat i de internationella mätningarna visar även på behovet av att främja innovation och användardriven design samt användning av öppna data.

Det behövs bättre kunskap om kostnads-bilden i verksamheten för att kunna mäta vilken nytta it genererar för verksamheten. Regeringen bedömer att myndigheterna för merparten av de strategiska it-projekten inte har lagt grunden för att effektivt kunna styra mot och följa upp realiseringen av nyttan samt att det finns brister i myndigheternas förmåga att driva utvecklingen. Vidare bedömer regeringen att myndigheterna behöver utveckla sin digitala mognad för att effektivt, och på ett säkert sätt, ta tillvara digitaliseringens möjligheter.

6.4 Politikens inriktning

Den offentliga förvaltningen behöver öka förmågan att ta tillvara digitaliseringens möjligheter för att möta behoven hos privatpersoner och företag samt behovet av miljö- och klimatomställning. Vidare behöver styrning och samordning inom den offentliga sektorn stärkas för att de besparingar och nyttor som digitalisering medför ska kunna realiseras. I detta arbete måste säkerheten och skyddet för den personliga integriteten säkerställas.

Regeringen anser att fler gemensamma insatser krävs för att nå målet för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen. Mot denna bakgrund gör regeringen en långsiktig satsning för att stärka och effektivisera styrningen av digitaliseringen i den offentliga sektorn, bl.a. genom att inrätta en ny myndighet med uppgift att samordna och stödja den förvaltningsövergripande digitaliseringen. Det medför förbättrade förutsättningar för en säker, effektiv och innovativ verksamhetsutveckling, som utgår från användarnas behov. Den nya myndigheten avses att inrättas under 2018 och bl.a. ansvara för uppgifter som nu utförs av E-legitimationsnämnden. Nämnden kommer därför att avvecklas.

Regeringen bedömer att det finns behov av en framtidssäkrad och resurseffektiv nationell digital infrastruktur samt av åtgärder för att få ordning och reda på den offentliga sektorns gemensamma informationsförsörjning. Med informationsförsörjning avses hanteringen och utbytet av registerinformation, s.k. grunddata, och annan information som behövs för att tillhandahålla tjänster inom den offentliga sektorn. Regeringen avser därför att stärka styrningen och samordningen av den offentliga sektorns informationsförsörjning genom att tydliggöra ansvarsfördelningen och öka standardiseringen. Sådana åtgärder förbättrar också förutsättningar för att öka informations-säkerheten och skyddet för den personliga integriteten. Regeringen avser återkomma med formerna för detta. Den nya myndigheten kommer att ha en viktig uppgift i att samordna den nationella digitala infrastrukturen.

Digital identitet är en del av den nationella digitala infrastrukturen och en förutsättning för fortsatt utveckling av digital service till privatpersoner och företag. Alla som behöver det ska kunna få tillgång till enkla och säkra e-

legitimationer. Lösningarna ska uppfylla högt ställda krav på säkerhet och användbarhet och nödvändig samordning mellan inblandade aktörer ska ske. Identifiering och underskrifter i samband med användning av digitala tjänster ska fungera på ett enkelt sätt för användaren, oavsett om denna befinner sig i Sverige eller i något annat land. Regeringen förstärker därför satsningen på elektronisk identifiering och underskrift.

Digitalisering av den offentliga förvaltningen underlättas av internationell samverkan. Därför arbetar regeringen aktivt med digitalisering av den offentliga förvaltningen inom ramen för såväl det europeiska som det nordisk-baltiska samarbetet.

Digital förvaltning främjar en tillgänglig och likvärdig service i hela landet. Genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer, som regeringen arbetar med, kommer att öka tillgängligheten till digital offentlig service, särskilt för personer med funktionsnedsättning.

Det finns ett fortsatt behov av att stärka förmågan att leda den digitala utvecklingen hos statliga myndigheter, kommuner och landsting. En ökad digital mognad avseende it-drift och informationssäkerhet skapar förutsättningar för effektiv verksamhetsutveckling, en prövning av utkontraktering och säker it-drift. Regeringen fortsätter arbetet med det internationella ramverket på området för att bl.a. kunna göra jämförelser av it-kostnader och kundnöjdhet.

Regeringen genomför en ny satsning på öppna data och datadriven innovation inom den offentliga förvaltningen. Tillgängliggörande, matchning och vidareutnyttjande av data ska främjas. Strukturerad samverkan kring utbyte av data mellan enskilda och offentliga aktörer ska förstärkas i syfte att stödja innovation och delaktighet. Det är av avgörande vikt att behovet av informationssäkerhet och skydd för den personliga integriteten beaktas i arbetet.

Regeringen bedömer att lagstiftningen måste anpassas ytterligare för att ge ett tillräckligt stöd för digital utveckling och samverkan inom offentlig sektor. Regeringen kommer att ta ställning till de förslag som lämnas från utredningen om rättsliga förutsättningar för en digitalt samverkande förvaltning (dir. 2016:98)

utifrån behovet av att undanröja onödiga juridiska hinder för digitalisering och samverkan.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 1:18 Digitaliseringsmyndigheten

**Tabell 6.2 Anslagsutveckling
1:18 Digitaliseringsmyndigheten**

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2016	Utfall	53 545		1 501
2017	Anslag	75 265 ¹	Utgifts- prognos	65 265
2018	Förslag	177 050		
2019	Beräknat	117 934 ²		
2020	Beräknat	110 709 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition. Till och med budgetåret 2017 redovisades anslaget under utg.omr. 22 Kommunikationer (anslaget 2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse).

² Motsvarar 116 010 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 106 998 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Digitaliseringsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för utgifter för styrning, samordning och uppföljning av digitaliseringen av den offentliga förvaltningen samt för den nationella digitala infrastrukturen. Anslaget får användas för utgifter för E-legitimations-nämndens verksamhet i den mån den inte finansieras med avgifter samt för andra förvaltningsgemensamma tjänster och funktioner.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.3 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		7	7	0
Prognos 2017		25	25	0
Budget 2018		50	50	0

E-legitimationsnämnden får disponera de avgifter som myndigheten får ta ut av de upphandlande myndigheter som ansluter sig till det

system för säker elektronisk identifiering som nämnden tillhandahåller.

PTS får enligt förordningen (2016:602) om finansiering av Post- och telestyrelsens verksamhet disponera de avgifter som myndigheten tar ut av tillhandahållare av betrodda tjänster enligt lagen (2016:561) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om elektronisk identifiering.

Regeringens överväganden

**Tabell 6.4 Härledning av anslagsnivån 2018-2020 för
1:18 Digitaliseringsmyndigheten**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	52 882	52 882	52 882
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	428	1 683	3 052
Beslut	123 801	63 542	55 350
Varav BP18 ³	102 200	86 000	87 100
Varav ³			
Digitaliseringsmyndigheten	16 700	23 500	30 500
Nationell digital infrastruktur	65 500	42 500	36 600
Öppna data	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			1
Varav BP18 ³			
Varav ³			
Kostnadsfri bolagsregisterinformation			
Övrigt	-1	259	264
Förslag/beräknat anslag	177 050	117 934	110 709

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget. Beloppet 52 882 tkr avser flytt av medel ifrån utg.omr. 22, anslag 2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse enligt beslut i 2017 års ekonomiska vårproposition. Detta efter att anslaget har minskats med 22 443 tkr fr.o.m. 2018 som följd av att verksamhet och ändamål som avser kostnadsfritt tillhandahållande av registerinformation inom området digital förvaltning flyttas till utgiftsområde 24 Näringsliv och anslaget 1:11 Bolagsverket (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305).

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Under 2017 användes anslaget 2:6 *Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse* under utgiftsområde 22 Kommunikationer till bl.a. projekten att följa de statliga myndigheternas användning av it och hur myndigheterna tar tillvara digitaliseringens möjligheter samt till utgifter för E-arkiv, E-handel i staten, Svensk e-

legitimation, E-legitimationsnämnden och genomförandet av eIDAS-förordningen.

Efter förslag i 2017 års ekonomiska vårproposition har riksdagen beslutat att överföra den verksamhet som finansierades med detta anslag till utgiftsområde 2 Samhälls-ekonomi och finansförvaltning (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305). Anslaget har i samband med detta bytt namn till 1:18 *Digitaliseringsmyndigheten*.

Anslaget minskas med 22 443 000 kronor fr.o.m. 2018 som en följd av att de ändamål och verksamheter som avser kostnadsfritt tillhandahållande av registerinformation inom området digital förvaltning flyttats till utgiftsområde 24 Näringsliv (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305). Anslaget 1:11 *Bolagsverket* under utgiftsområde 24 Näringsliv ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 102,2 miljoner kronor 2018 för att finansiera en ny myndighet, med uppgift att samordna och stödja den förvaltningsövergripande digitaliseringen, den nationella digitala infrastrukturen och satsningen på öppna data.

Övriga förändringar av anslagen förklaras av tidigare reformer och överföringar som avslutats.

Regeringen föreslår att 177 050 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Digitaliseringsmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 117 934 000 kronor respektive 110 709 000 kronor.

7 Statliga arbetsgivarfrågor

7.1 Omfattning

Området Statliga arbetsgivarfrågor omfattar personal- och lönepolitiska frågor, såsom löneutveckling, pensionsvillkor, arbets- och anställningsvillkor i offentlig anställning, statlig arbetsrätt och kompetensförsörjning. I området ingår bl.a. frågor om arbetsmiljö och hälsa, jämställdhet, mångfald och värdegrundarbete inom staten. Till området hör Arbetsgivarverket, Statens tjänstepensionsverk (SPV) och följande nämnder: Statens ansvarsnämnd, Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd, Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor, Statens överklagandenämnd, Offentliga sektorns särskilda nämnd, samt Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse (Trygghetsstiftelsen).

7.2 Mål

Regeringens mål för området är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att kompetens finns för att nå verksamhetens mål.

Målet utgår från den långtgående arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten. Arbetsgivarpolitiken utvecklas i samverkan mellan myndigheterna och samordnas av Arbetsgivarverket. För att uppnå målet måste staten vara en attraktiv och föredömlig arbetsgivare. De statliga myndigheterna ska bedriva ett strategiskt arbete med sin kompetensförsörjning. Att de statsanställda avspeglar befolkningens sammansättning har betydelse för legitimiteten och allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen. Ett respektfullt och värdigt

bemötande av allmänheten är av stor vikt för förtroendet.

Regeringen har satt upp följande delmål för de statliga arbetsgivarna.

- Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande.
- Andelen kvinnor på ledande befattningar i staten ska öka.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska.
- Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer.
- Arbetsmiljön i staten ska vara god.
- De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som stats-tjänsteman.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten är långtgående och följs årligen upp av regeringen.

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till regeringens mål och delmål används i huvudsak följande indikatorer:

- myndigheternas arbete med kompetensförsörjningen,
- personalförsörjningsläget i staten,

- utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden,
- andelen kvinnor på ledande befattningar i staten,
- löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten,
- andelen anställda med utländsk bakgrund på olika nivåer i staten,
- den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten,
- utvecklingen av nybeviljade sjukpensioner i staten, och
- utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet (PSA).

År 2016 var 255 797 personer, varav 52 procent kvinnor och 48 procent män, anställda i den statliga sektorn. Detta motsvarade 5,5 procent av samtliga sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden. Bland samtliga månadsavlönade statsanställda hade 95 procent av såväl kvinnorna som männen en heltidsanställning. Heltid är således norm inom statsförvaltningen. I bilaga 2 ges en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten.

7.3.2 Resultat

En samordnad statlig arbetsgivarpolitik

I detta avsnitt redovisas hur myndigheterna inom området och Trygghetsstiftelsen bidragit till regeringens mål att den statliga arbetsgivarpolitiken ska vara samordnad.

Arbetsgivarverket

Arbetsgivarverket är både en förvaltningsmyndighet under regeringen och en medlemsorganisation. Arbetsgivarverket har vidare i uppgift att utföra stabsuppgifter åt regeringen.

Den statliga arbetsgivarpolitiken utvecklas genom samverkan mellan Arbetsgivarverkets medlemmar och samordnas av myndigheten. Arbetsgivarverket förhandlar och sluter kollektivavtal på statens vägnar för det statliga avtalsområdet. Myndigheten företräder vidare medlemmarna i arbetstvister och svarar för information, rådgivning och utbildning i arbetsgivarfrågor.

Alla statliga myndigheter som har arbetsgivaransvar är medlemmar i Arbetsgivarverket.

Enligt Arbetsgivarverkets årsredovisning för 2016 företrädde myndigheten därutöver detta år 26 icke-obligatoriska medlemmar med anknytning till det statliga området. Dessa medlemmar har sammanlagt ca 5 000 anställda, vilket utgör ca 2 procent av samtliga anställda som är knutna till medlemsorganisationen. Vidare har Arbetsgivarverket serviceavtal med riksdagen och dess myndigheter samt med Kungliga Hovstaterna. Arbetsgivarverket ger därutöver service till tre nordiska myndigheter och till Finsk-svenska gränsälvscommissionen.

Arbetsgivarverket är en avgiftsfinansierad myndighet vars verksamhet finansieras av medlemsavgifter. Medlemsavgiften har de senaste åren uppgått till 0,085 procent av respektive medlems bruttolönesumma, men har för 2017 sänkts till 0,08 procent. År 2016 uppgick intäkterna från medlems- och serviceavgifter till drygt 88 miljoner kronor, vilket ska jämföras med ca 85 miljoner kronor 2015. Totalt uppgick intäkterna för Arbetsgivarverket, i form av avgifter och andra ersättningar, till drygt 95 miljoner kronor 2016, vilket ska jämföras med ca 93,9 miljoner kronor 2015.

Avtal

Av de tre nuvarande ramavtalen om löner m.m. för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet (RALS) gäller ett tills vidare, medan två är tidsbegränsade. Med Sveriges akademikers centralorganisation (Saco-S) gäller RALS sedan 2010 tills vidare. Med Seko, service- och kommunikationsfacket samt med Offentliganställdas Förhandlingsråds förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna (OFR/S,P,O) gäller avtalen t.o.m. den 30 september 2017.

År 2016 präglades av 2016 års avtalsrörelse, som resulterade i ettåriga avtal med OFR/S,P,O och med Seko och en löneökningnivå på 2,2 procent i de siffersatta avtalen.

Styrmodell och prioriteringar

År 2016 var det första året då den nya gemensamma strategi för statliga arbetsgivare, som har beslutats av Arbetsgivar Kollegiet, tillämpades. Strategin, som gäller 2016–2020, är ett gemensamt åtagande för de statliga arbetsgivarna och ersatte tidigare gemensamma strategi som gällde fram t.o.m. 2015. Den nya strategin ska fungera som ledstjärna i en fördjupad arbetsgivarpolitisk samverkan och fokuserar på

tre områden. Till varje målbild är två delstrategier kopplade enligt följande:

1. Utveckling och innovation – Våra verksamheter möter framtida utmaningar och förändrade förutsättningar.
  - Vi samarbetar för att utveckla nya och effektiva lösningar.
  - Våra avtal utformas och tillämpas för att stödja en effektiv verksamhet.
2. Attraktiv arbetsgivare – Vi attraherar den kompetens vi behöver.
  - Vårt samhällsnyttiga uppdrag attraherar rätt kompetens.
  - Vi profilerar staten som attraktiv arbetsgivare.
3. Ledarskap – Våra ledare tar ansvar för och driver verksamhetens utveckling.
  - Våra ledare är tydliga arbetsgivarföreträdare.
  - Vi utvecklar ett aktivt medarbetarskap.

Medlemsundersökning

Medlemsundersökningen har omarbetats i samverkan med medlemmarna. Den första delen av undersökningen fokuserar på Arbetsgivarverkets uppdrag som arbetsgivarorganisation. Frågorna i den andra delen är inriktade på utvecklingen mot målbilderna i strategin för statliga arbetsgivare. Från och med 2016 skickas undersökningen till medlemmarnas högsta chef och besvaras i samverkan mellan chefen och medlemsföreträdaren i Arbetsgivarverket (personalchef eller liknande).

Omarbetningen av medlemsundersökningen innebär att det är svårt att göra jämförelser med tidigare års undersökningar. Det kan dock konstateras att svaren på ett antal frågor visar på en låg andel nöjda medlemmar. Arbetsgivarverket kommer att arbeta vidare inom samtliga områden, där följande tre fördjupningsområden har identifierats av verkets styrelse utifrån resultaten i enkäten:

- arbete med att utveckla och samordna den statliga arbetsgivarpolitiken,
- bidrag till att stimulera myndighetsövergripande samverkan för att utveckla verksamheten, och
- bidrag till att stimulera utvecklingen av statliga ledare.

Svarsfrekvensen på undersökningen 2016 uppgick till 67 procent. De tre senaste åren har svarsfrekvensen för medlemscheferna legat på 40–57 procent och för medlemsföreträdarna på 72–76 procent.

Utöver den årliga medlemsundersökningen utvärderas också Arbetsgivarverkets olika arrangemang, möten och utbildningar kontinuerligt av deltagarna.

Statens tjänstepensionsverk

SPV ansvarar för frågor som rör den statliga tjänstepensioneringen och statens tjänstegrupp-livförsäkring. Hur SPV:s verksamhet finansieras framgår av avsnitt 7.5.2.

År 2016 har SPV arbetat med att införa det nya statliga tjänstepensionsavtalet PA 16 som slutits mellan de centrala parterna på det statliga avtalsområdet. Detta har bl.a. inneburit att myndigheten har behövt bygga om systemstöd och e-tjänster.

Den statliga försäkringsmodellen

SPV har det övergripande ansvaret för att försäkringstekniskt korrekta kostnader beräknas för statliga tjänstepensioner och liknande förmåner. I detta ingår att SPV med tillgängligt underlag ska påföra arbetsgivarna rätt premier utifrån ett statsfinansiellt perspektiv.

Premierna fastställs inom ramen för en statlig försäkringsmodell med en fiktiv försäkringsrörelse. Beräkningarna sker enligt försäkringstekniska riktlinjer som beslutas av SPV.

De premier som myndigheterna och andra berörda arbetsgivare betalar till SPV, och de förmåner som SPV betalar ut, redovisas på inkomsttitel 5211 *Statliga pensionsavgifter* respektive belastar anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* Förmånerna ska finansieras fullt ut inom ramen för försäkringsrörelsen. För ett enskilt budgetår finns dock ingen direkt koppling mellan utgifterna på anslaget och inkomsterna på inkomsttiteln. Detta beror på att premierna avser beräknade pensionskostnader för aktiv personal, medan anslaget belastas med de förmåner som under året betalas ut till pensionärer och andra förmånstagare.

Den ekonomiska ställningen i försäkringsrörelsen framgår av konsolideringsgraden, dvs. tillgångarna i förhållande till skulderna. SPV har fastställt ett långsiktigt mål som innebär att konsolideringsgraden vid utgången av 2018 ska uppgå till minst 106 procent. Konsoliderings-

graden i sparrörelsen uppgick till 104,3 procent vid utgången av 2016, vilket ska jämföras med 103,6 procent för 2015.

Prestationer

SPV:s driftkostnader jämförs sedan flera år tillbaka med tjänstepensionsföretaget Alectas. Jämförelsen görs utifrån nyckeltalet driftkostnadsprocent, som sätter driftkostnaderna i relation till premieinkomsterna. SPV:s driftkostnadsprocent har ökat från 2,4 till 2,5 procent mellan 2015 och 2016. Uppgifter om Alectas driftkostnadsprocent finns endast för 2015, då nyckeltalet uppgick till 1,6 procent. Driftkostnadsprocent är dock ett trubbigt nyckeltal eftersom premieinkomsterna kan fluktuera mellan olika år, exempelvis beroende på ändringar i de försäkringstekniska antagandena och premieregleringar av engångskaraktär.

SPV införde 2016 nya kvalitetskontroller, som ersätter den utbetalningskontroll som myndigheten tidigare utgått från vid redovisningen av sitt resultat. I och med att kvalitetskontrollen är ny finns det inget resultat från tidigare år att jämföra med.

SPV hanterar återkrav som beror på att för mycket pension eller ersättning betalats ut. Antalet möjliga belopp att återkräva till följd av för mycket utbetald pension minskade 2016. Jämfört med 2015 ökade dock antalet möjliga återkrav utifrån fel orsakade av SPV.

Antalet kontrollerade förmåner och återkrävda belopp enligt SPV:s årliga kontroll av vissa utbetalda pensionsförmåner mot Skatteverkets inkomstuppgifter har minskat sedan kontrollerna infördes 2010. Detta beror främst på att den totala andelen ärenden minskat och att SPV förbättrat utsöknings- och sorteringskriterierna för kontrollen. År 2016 kontrollerades 251 förmåner och ca 2,1 miljoner kronor återkrävdes, vilket kan jämföras med 2010 då 1 169 förmåner kontrollerades och 9,2 miljoner kronor återkrävdes. Kontrollerna avser det senast fastställda inkomståret, vilket innebär att den kontroll som genomfördes av SPV 2016 avsåg inkomståret 2014.

Pensionsinformation, kundnöjdhet och samverkan

SPV samlar in synpunkter från myndighetens målgrupper för att få ett bra underlag för förbättring och utveckling av verksamheten. Med utgångspunkt i de behov och önskemål som framkommit, har SPV 2016 samarbetat med branschen för att underlätta för statligt anställda

som planerar inför sin pensionering. SPV har också i samarbete med tjänsten Min pension erbjudit pensionsinformation via arbetsgivares intranät.

SPV gör årligen mätningar av hur nöjda målgrupperna är med de tjänster och den service som myndigheten tillhandahåller. Den övergripande nöjdheten bland arbetsgivarna uppgick 2016 till 85 på en 100-gradig skala, vilket ska jämföras med 84 för 2015. Nöjdheten bland de statligt anställda har minskat från 66 till 51, medan nöjdheten bland pensionärer har minskat från 77 till 68. Då mätmetoden ändrats för dessa två grupper är resultaten dock inte direkt jämförbara. SPV uppfyller vidare de serviceåtaganden som myndigheten satt upp som mål.

Under 2016 har Myndighetsnätverket i Sundsvallsregionen, där SPV ingår tillsammans med 15 andra myndigheter, arbetat fram och antagit en målbild för 2020, som ska fungera som en ledstjärna i verksamheten under kommande år. Av målbilden framgår bl.a. att myndighetsnätverket även fortsatt ska fokusera på långsiktig kompetensförsörjning och kostnadseffektivitet.

Statlig pensionsverksamhet m.m.

SPV:s verksamhetsområde Statlig pensionsverksamhet m.m. inrymmer bl.a. administrationen av de förmånsbestämda pensionerna enligt statliga tjänstepensionsbestämmelser och den statliga tjänstegrupplivförsäkringen. Verksamheten står för drygt två tredjedelar av myndighetens omsättning och ska bedrivas med full kostnadstäckning över tid. Verksamhetsutfallet för 2016 var positivt och uppgick till ca 9 miljoner kronor.

Inomstatliga pensionsuppdrag

För att underlätta de administrativa processer som myndigheterna ska hantera i samband med tjänstepensioneringar kan SPV erbjuda en enklare pensionshantering för de myndigheter som efterfrågar detta. Denna verksamhet har utvecklats ytterligare under 2016. I december 2016 var 201 myndigheter som sammanlagt omfattar ca 202 000 statligt anställda anslutna till tjänsten. Avgifterna har successivt kunnat sänkas sedan 2010, i takt med en ökad anslutningsgrad. Verksamhetsområdet ska bedrivas med full kostnadstäckning, vilket uppfylldes 2016.

Pensionsverksamhet på uppdrag

SPV bedriver uppdragsverksamhet enligt den affärsstrategi som regeringen fastställt (S2011/00054/ESA).

Uppdragsverksamheten omfattar bl.a. administrationen av de premiebestämda pensionerna enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Ungefär en tredjedel av SPV:s omsättning hänför sig till denna verksamhet. Målet för verksamheten är att generera ett verksamhetsutfall, exklusive ränteintäkter avseende balanserade vinstmedel, som på fem år motsvarar minst 6 procent av verksamhetens intäkter. Områdets ekonomiska resultat 2016 bidrar till att detta mål nås för sjätte året i följd.

Nämndmyndigheter inom området

Till området hör fyra nämndmyndigheter, som prövar vissa frågor inom den delegerade statliga arbetsgivarpolitiken.

Statens ansvarsnämnd

Statens ansvarsnämnd prövar frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avskedande, avstängning och läkarundersökning med tvång beträffande statligt anställda i högre befattningar. Till denna krets hör bl.a. myndighetschefer, domare, åklagare och professorer.

År 2016 hade nämnden 5 sammanträden och därutöver har ett beslut fattats efter skriftlig beredning. Av tabell 7.1 framgår utvecklingen av antalet anmälningsärenden som inletts i behörig ordning de senaste tre åren.

Tabell 7.1 Ärenden vid statens ansvarsnämnd

Antal ärenden	2014	2015	2016
Pågående ärenden	0	4	1
Inkomna ärenden	13	8	8
Avgjorda ärenden	9	11	8
- varav avsked/avstängning	0	2	1
- varav läkarundersökning	0	0	0
- varav åtalsanmälan	1	2	1
- varav disciplinansvar	1	3	0
- varav avskrivna ärenden	7	4	6
Kvarstående ärenden	4	1	1

Källa: Statens ansvarsnämnd.

Svea hovrätt utför administrativa uppgifter åt nämnden. Dess förvaltningsutgifter belastar anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor*.

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd

Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd utövar vissa befogenheter som tillkommer arbetsgivaren enligt de statliga pensionsbestämmelserna i deras lydelse den 31 december

1991 eller tidigare. Nämnden prövar vidare vissa frågor enligt den statliga grupplivförsäkringen.

Tvister rörande den statliga grupplivförsäkringen avgörs av Skiljenämnden för grupplivfrågor, som består av ledamöterna i Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

År 2016 sammanträdde Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd fyra gånger. Av tabell 7.2 framgår hur många ärenden som nämnden har avgjort under de senaste tre åren.

Tabell 7.2 Ärenden vid Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd

Antal ärenden	2014	2015	2016
Pågående ärenden	0	0	0
Inkomna ärenden	9	9	12
Avgjorda ärenden	9	9	12
- varav grupplivärenden	9	9	12
- varav pensionsärenden	0	0	0
Kvarstående ärenden	0	0	0

Källa: Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

SPV utför administrativa och handläggande uppgifter åt nämnden. Dess förvaltningsutgifter belastar anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor*.

Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor

Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor har till uppgift att pröva frågor om tvister om tillämpningen av PSA. Skiljenämnden prövar vidare överklaganden av beslut av Kammarkollegiet om bl.a. ersättning vid skada i skolan eller vid arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Skiljenämnden prövar även andra frågor i den utsträckning det framgår av avtal, andra författningar eller beslut.

Av tabell 7.3 framgår hur många ärenden som prövats av skiljenämnden under de senaste tre åren. Skiljenämnden har justerat uppgifterna för 2014 och 2015, varför dessa skiljer sig från de uppgifter som lämnades i budgetpropositionen för 2017.

Tabell 7.3 Ärenden vid Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor

Antal ärenden	2014	2015	2016
Pågående	53	91	54
Inkomna	150	171	162
Återförvisade	3	0	1
Avgjorda (i sak)	96	192	141
- varav PSA	47	120	88
- varav författningsreglerade	49	72	53
Avgjorda (övriga)	13	16	13
Kvarstående ärenden	91	54	61

Källa: Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor.

Det har kommit in fler ärenden till skiljenämnden under de senaste tre åren än tidigare. År 2016 genomförde skiljenämnden 10 sammanträden, vilket ska jämföras med 12 sammanträden 2015, då den ärendebalans som uppstod 2014 hanterades, och 9 sammanträden 2014.

Kammarkollegiet utför administrativa och handläggande uppgifter åt skiljenämnden. Skiljenämndens förvaltningsutgifter belastar anslaget 1:2 *Kammarkollegiet*. Dessa uppgick 2016 till 1 156 000 kronor.

Statens överklagandenämnd

Statens överklagandenämnd prövar överklaganden av beslut i anställningsärenden i statsförvaltningen med undantag av universitets- och högskolesektorn.⁵ Nämnden prövar även överklaganden av beslut om utbildning i skydd mot olyckor (övriga ärenden) och beslut som rör totalförsvarspiktiga (försvarsmaktsärenden).

År 2016 genomförde nämnden 21 sammanträden. Av tabell 7.4 framgår antalet inkomna och avgjorda ärenden under de senaste tre åren samt i hur många av dessa ändringar av det överklagade beslutet skett genom bifall eller återförvisning till myndigheten för förnyad prövning.

Tabell 7.4 Ärenden vid Statens överklagandenämnd

Anställningsärenden och övriga ärenden

Antal ärenden	2014	2015	2016
Inkomna ärenden	1 182	1 517	1 515
Avgjorda ärenden	1 198	1 541	1 389
- varav bifall/återförvisning	28	36	28

Försvarsmaktsärenden

Antal ärenden	2014	2015	2016
Inkomna ärenden	255	213	125
Avgjorda ärenden	307	229	189
- varav bifall/återförvisning	6	0	2

Källa: Statens överklagandenämnd.

Nämnden har som mål att ett ärende ska vara avgjort senast tre månader från ankomstdagen. Måluppfyllelsen för 2016 var 84 procent, vilket ska jämföras med 95 procent för 2015 och 95 procent för 2014.

Kammarkollegiet utför administrativa och handläggande uppgifter åt nämnden. Dess förvaltningsutgifter belastar anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* och uppgick 2016 till 4 276 000 kronor.

Offentliga sektorns särskilda nämnd

Offentliga sektorns särskilda nämnd tillkom genom det s.k. särskilda huvudavtalet den 29 november 1976 för den offentliga sektorn. Avtalet ansluter till arbetsrättsreformen 1977 (prop. 1975/76:105). På begäran av förhandlande part ska nämnden i sitt utlåtande ange om den anser att ett kollektivavtal i något visst ämne skulle kränka den politiska demokratin.

Nämnden består av representanter för arbetsgivar- respektive arbetstagar sidan samt riksdagen. Nämnden har hittills endast behandlat ett ärende, som avgjordes 1995. Nämndens förvaltningsutgifter belastar anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor*.

Trygghetsstiftelsen

Trygghetsstiftelsen bildades av staten och de statsanställdas huvudorganisationer 1990 i samband med att parterna på det statliga avtalsområdet enades om trygghetsavtalet för statligt anställda. Den 1 januari 2015 ersattes trygghetsavtalet av ett avtal om omställning. Trygghetsstiftelsen har fått i uppdrag att bedriva verksamhet enligt det nya avtalet.

Trygghetsstiftelsens verksamhet finansieras genom avgifter från statliga myndigheter och andra arbetsgivare som omfattas av avtalet om omställning. Avgifterna fastställs genom centrala

⁵ Överklagade anställningar inom denna sektor prövas av Överklagandenämnden vid högskolan.

kollektivavtal mellan områdets parter. Den totala avgiften för stiftelsen var oförändrad 2016 och uppgick till 0,3 procent av arbetsgivarnas lönesummor. Avgifterna uppgick till sammanlagt 310 miljoner kronor 2016, vilket ska jämföras med 304 miljoner kronor 2015 och 294 miljoner kronor 2014.

Anmälda till Trygghetsstiftelsen

När en statsanställd blir uppsagd på grund av arbetsbrist eller innehaft en tidsbegränsad anställning som löpt ut och som omfattas av avtalet om omställning skickas en anmälan till Trygghetsstiftelsen. Detsamma gäller om någon till följd av omlokalisering väljer att inte följa med till den nya orten och därför säger upp sig.

Som framgår av tabell 7.5 uppgick antalet anmälda till Trygghetsstiftelsen 2016 till 2 305 personer, vilket var en högre nivå än åren dessförinnan. Andelen kvinnor respektive män som anmäls är relativt jämn. De senaste två åren har dock andelen män varit något högre än andelen kvinnor. Andelen av dem som anmäls till Trygghetsstiftelsen som lämnat en tidsbegränsad anställning fortsätter att öka och uppgick 2016 till 78 procent.

	2014	2015	2016
Kvinnor	52 %	49 %	47 %
Män	48 %	51 %	53 %
Tillsvidareanställda	33 %	25 %	22 %
Tidsbegränsat anställda	67 %	75 %	78 %
Antal	2 124	2 189	2 305

Källa: Trygghetsstiftelsen.

Vid utgången av 2016 var det totalt 3 816 personer som anmäls till Trygghetsstiftelsen som inte hade fått en permanent lösning på sin situation. Av dem hade 53 procent en tillfällig lösning eller deltog i en målinriktad åtgärd.

De som lämnade Trygghetsstiftelsen

De som lämnar Trygghetsstiftelsen har antingen fått en permanent lösning eller så har tidsgränsen för trygghetsavtalet respektive ramtiden för avtalet om omställning infallit, vilket innebär att de inte längre omfattas av stiftelsens verksamhet.

År 2015 var det första året då tidsgränsen tillämpades, vilket förklarar den markanta ökningen av personer som lämnade stiftelsen jämfört med året innan. År 2016 var det färre som lämnade stiftelsen på grund av tidsgränsen.

År 2016 var det en lika stor andel kvinnor som män som lämnade Trygghetsstiftelsen (se tabell 7.6). Tidigare har andelen kvinnor varit större än andelen män.

	2014	2015	2016
Kvinnor	53 %	52 %	50 %
Män	47 %	48 %	50 %
Antal	2 124	2 955	2 569

Källa: Trygghetsstiftelsen.

Majoriteten av de som har lämnat Trygghetsstiftelsen var tidigare anställda inom universitets- och högskolesektorn.

Av de som lämnat en tillsvidareanställning fick 81,1 procent 2016 ett nytt arbete eller en annan lösning på sin situation innan uppsägningstidens slut. Det kan jämföras med 73,4 procent 2015 och 76,8 procent 2014.

Av de personer som lämnat en tidsbegränsad anställning fick 86,1 procent 2016 en lösning på sin situation inom nio månader från att deras anställning löpte ut. Detta kan jämföras med 84,2 procent 2015 och 83,5 procent 2014.

Trygghetsstiftelsen har målsättningen att 75 procent av de som anmäls ska ha fått en lösning på sin situation innan de angivna tiderna. Stiftelsen har därmed nått sin målsättning för båda grupperna.

Nöjdheten med Trygghetsstiftelsens stöd

Trygghetsstiftelsens undersökningar visar på en hög nöjdhet hos dem som har deltagit i de aktiviteter som stiftelsen har genomfört. År 2016 tyckte 82,3 procent att stödet bidragit mycket eller ganska mycket till att deras förutsättningar att nå en ny sysselsättning hade ökat. Stiftelsen får därmed ansetts ha nått sin målsättning att minst 80 procent av de som tagit del av stödet ska vara nöjda.

En attraktiv och föredömlig arbetsgivare

Verksamhetens behov styr kompetensförsörjningen i myndigheterna. Viktiga kanaler för myndigheterna i detta arbete är bl.a. Arbetsgivarverkets rapporter och webbplats, som bl.a. har en söktjänst för lediga jobb i statsförvaltningen. År 2016 hade sidan 227 000 besökare, vilket ska jämföras med 201 000 år 2015. År 2016 resulterade arbetet med att profilera staten som attraktiv arbetsgivare i att

Arbetsgivarverkets medlemmar tog fram ett gemensamt arbetsgivarerbjudande för den statliga sektorn. Erbjudandet identifierar ett antal kärnvärden som är grundläggande för de statliga verksamheterna och de utvecklingsmöjligheter som både nuvarande och blivande statligt anställda erbjuds. Arbetet med att profilera staten som attraktiv arbetsgivare syftar till att stärka statens kompetensförsörjning och attraktion genom att skapa ett gemensamt arbetsgivarvarumärke för den statliga sektorn.

En strategisk kompetensförsörjning i staten

Åldersstrukturen i staten

År 2017–2026 beräknas knappt 54 500 personer i statsförvaltningen uppnå sin pensionsålder. I denna grupp finns drygt 4 200 personer som uppnådde sin pensionsålder enligt gällande tjänstepensionsavtal före 2017, men som kvarstår i anställning. Det finns således en generationsväxling att hantera.

För att följa utvecklingen i detta avseende används uppgifter om åldersstrukturen i staten.

Diagram 7.1 visar att den totala andelen anställda under 35 år ökade från 22 procent till 24 procent mellan 2011 och 2016. Nedbrutet per kön ökade andelen män i denna åldersgrupp under samma period från 23 procent till 25 procent, och andelen kvinnor från 22 procent till 23 procent.

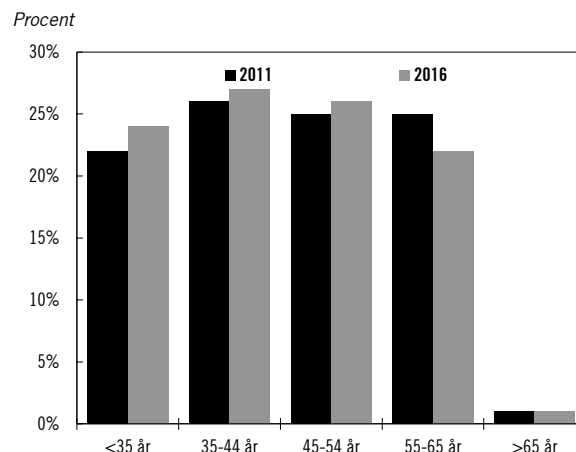
I åldersgruppen 35–44 år ökade den totala andelen anställda med 1 procentenhet mellan 2011 och 2016. Andelen kvinnor i denna åldersgrupp ökade från 27 procent till 28 procent och andelen män från 25 procent till 26 procent.

Såväl den totala andelen anställda i åldersgruppen 45–54 år som andelen kvinnor respektive män ökade från 25 procent till 26 procent mellan 2011 och 2016.

Den totala andelen anställda i åldersgruppen 55–65 år minskade från 25 procent till 22 procent mellan 2011 och 2016. Andelen män minskade från 25 procent till 22 procent, medan andelen kvinnor minskade från 25 procent till 21 procent.

Den totala andelen anställda över 65 år var 1 procent både 2011 och 2016. Andelen kvinnor och män i denna åldersgrupp var också oförändrad och uppgick till 1 procent respektive 2 procent.

Diagram 7.1 Andelen anställda inom olika åldersgrupper i staten 2011 och 2016

Källa: Arbetsgivarverket.

Genomsnittsåldrarna för kompetenskategorierna lednings-, kärn- och stödkompetens framgår av tabell 7.7.

Tabell 7.7 Genomsnittsålder för respektive kompetenskategori och för samtliga anställda 2016

Genomsnittsålder	2016		
	Alla	Kvinnor	Män
Ledningskompetens	49	49	49
Kärnkompetens	43	43	43
Stödkompetens	46	46	46
Samtliga	44	44	44

Källa: Arbetsgivarverket.

Skillnaden i genomsnittsålder mellan könen är liten. Mycket små förändringar har skett vid en jämförelse mellan 2016 och 2011.

Medianåldern för pensionsavgångar är 65 år

Medianåldern för när statsanställda avgår med pension är 65 år, vilket den har varit sedan 2008 för både kvinnor och män. Avgång med pension inkluderar förmånerna ålderspension, sjukpension och pensionsersättning.

Något fler statsanställda fortsätter att arbeta efter 67-årsdagen än tidigare. Antalet anställda med månadslön som är 67 år eller äldre ökade från 1 649 personer 2015 till 1 776 personer 2016.

Antalet anställda som är över 67 år fördelade efter kompetenskategori och kön framgår av tabell 7.8.

Tabell 7.8 Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetenskategorier och kön 2014 2015 2016

	2014	2015	2016
Ledningskompetens	48	63	37
– varav kvinnor	15	21	10
– varav män	33	42	27
Kärnkompetens	1 168	1 124	1 136
– varav kvinnor	365	357	363
– varav män	803	767	773
Stödkompetens	315	255	254
– varav kvinnor	152	130	127
– varav män	163	125	127
Oklassade	200	207	349
– varav kvinnor	56	60	137
– varav män	144	147	212
Summa	1 731	1 649	1 776
– varav kvinnor	588	568	637
– varav män	1 143	1 081	1 139

Källa: Arbetsgivarverket.

Jämfört med 2015 har antalet anställda som är 67 år eller äldre minskat inom kategorierna lednings- och stödkompetens. I kategorin kärnkompetens och oklassade har dock en ökning skett. Av det totala antalet anställda som är 67 år eller äldre är 36 procent kvinnor och 64 procent män. Andelen kvinnor har ökat med 2 procentenheter jämfört med 2015.

Utbildningsbakgrund bland de statsanställda

Medelåldern är högre inom den statliga sektorn än på den övriga arbetsmarknaden och uppgick 2016 till 44 år för både kvinnor och män. En anledning till detta är att utbildningsnivån i den statliga sektorn generellt är högre än på arbetsmarknaden i övrigt, vilket innebär att de anställda i de yngsta åldersgrupperna är få. Av de anställda inom den statliga sektorn 2016 hade 76 procent eftergymnasial utbildning. En majoritet av dessa hade en eftergymnasial utbildning som var två år eller längre. På hela arbetsmarknaden i stort var andelen med eftergymnasial utbildning 48 procent.

År 2016 hade kvinnor för första gången en något högre genomsnittlig utbildningsnivå än män inom staten. Det beror på att fler kvinnor än män anställs i staten de senaste åren och att de som nyanställs har en högre utbildningsnivå än tidigare anställda.

Det finns stora skillnader mellan män och kvinnor när det gäller vilka utbildningsområden som är vanligast. Inom det enskilt största utbildningsområdet säkerhetstjänster finns en

mycket stor majoritet män. Detta område inkluderar poliser och militär personal. Även inom teknikområdet dominerar männen. Kvinnorna är fler inom övriga områden, bl.a. inom samhälls- och beteendevetenskap, företagsekonomi, handel och administration, juridik och rättsvetenskap, hälso- och sjukvård, samt pedagogik och lärarutbildning.

Konjunkturbarometern för den statliga sektorn

På uppdrag av Arbetsgivarverket genomför Konjunkturinstitutet två gånger per år en enkätundersökning benämnd Konjunkturbarometern för den statliga sektorn i vilken samtliga medlemmar hos Arbetsgivarverket ingår. Av medlemmarna svarade 76 procent på Konjunkturbarometern våren 2017. Dessa representerade 75 procent av de anställda hos Arbetsgivarverkets medlemmar. Detta är i princip samma nivåer som för den undersökning som genomfördes hösten 2016.

Andelen medlemmar med brist på lämpliga sökanden uppgick i vårens undersökning till 63 procent, vilket var en minskning med 3 procentenheter jämfört med undersökningen hösten 2016.

Bristen på lämpliga sökanden inom it-området är fortfarande hög och uppgår i genomsnitt till drygt 34 procent, vilket dock är en minskning med 26 procentenheter sedan den förra mätningen. Fördelat på arbetsområden anger 37 procent av medlemmarna brist på lämpliga sökanden inom it-drift, underhåll och support. Inom it-systemutveckling och systemförvaltning anger 32 procent av medlemmarna brist på lämpliga sökanden.

Undersökningen visar på en ökad brist på lämpliga sökanden till anställningar som chef med personalansvar. Bristen minskar inom området forskning och utvecklingsarbete samt utbildning och forskning, men är fortsatt hög inom juridiskt utredningsarbete.

Andelen medlemmar som upplevt en svårighet att behålla personal senaste halvåret har minskat från 43 procent till 29 procent. Svårigheter att behålla personal finns främst inom arbetsområdena psykolog-, socialt och kurativt arbete samt inom juridiskt utredningsarbete. Andelen har också ökat när det gäller chefer med personalansvar.

Andelen medlemmar som sagt upp personal under det senaste halvåret har ökat från 27 procent till 30 procent.

I undersökningen uppger 13 procent av medlemmarna att de haft omfattande pensionsavgångar, vilket är en lika stor andel som hösten 2016. Effekterna av pensionsavgångarna har däremot ökat det senaste halvåret. Andelen medlemmar inom verksamhetsområdena Samhällsskydd och rättsskipning samt Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård⁶ som haft omfattande pensionsavgångar har tidigare varit relativt hög. Nu är det inom verksamhetsområdet Försvar som andelen är högst. En majoritet av de som haft omfattande pensionsavgångar anser nu att kompetensförsörjningen påverkats negativt. Jämfört med för ett halvår sedan har den andelen ökat från 27 till 92 procent.

Av Konjunkturbarometern framgår vidare att drygt 4 av 10 medlemmar har haft en ökad personalomsättning 2016 jämfört med 2015.

En majoritet av medlemmarna har inte förändrat sitt övertidsuttag (den del som kompenseras i pengar) mellan 2015 och 2016.

Uppföljning av delmålen för de statliga arbetsgivarna

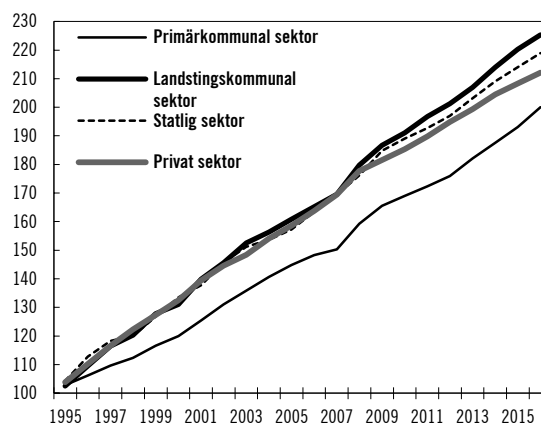
Den statliga sektorn ska totalt sett inte vara löneledande

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande. Arbetsgivarverket, som sluter kollektivavtal på statens vägnar, har tolkat detta som att staten inte ska förhandla först vid en ny avtalsperiod. Lönekostnadsutvecklingen inom staten som helhet får på sikt inte överstiga den konkurrensutsatta sektorn.

Som underlag för uppföljningen av delmålet används utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer.

Diagram 7.2 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994-2016

Index 1994 = 100

Anm. Uppgifter avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Som framgår av diagram 7.2 fortsätter löneutvecklingen i staten att relativt väl följa utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från tiden efter ramanslagsreformen.

Mellan 1994 och 2016 uppgick löneutvecklingen inom den landstingskommunala sektorn till 125,3 procent, inom den statliga sektorn till 118,9 procent, inom den privata sektorn till 112,1 procent och inom den kommunala sektorn till 100,0 procent. För tjänstemän inom den privata sektorn uppgick löneutvecklingen till 120,1 procent och för arbetare till 101,5 procent.

Andelen kvinnor på ledande befattningar i staten ska öka

Som underlag för uppföljningen av delmålet används i första hand statistik över andelen kvinnor respektive män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet (ledningskompetens).

I kompetenskategori ledningskompetens ingår personal med formellt personalansvar som har till uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer, oberoende av om ledningsuppgifterna avser kärn- eller stödverksamhet. En avgörande förklaring till att andelen kvinnor på ledande befattningar i staten sjönk efter 2009 är den strukturella ändring som skett inom Försvarsmakten i och med att personalförsörjningssystemet i fråga om gruppbefäl, soldater och sjömän förändrades den 1 juli 2010. Personalansvaret för dessa grupper har delegerats till befäl i insatsorganisationen. De som innehar dessa anställningar är i huvudsak män.

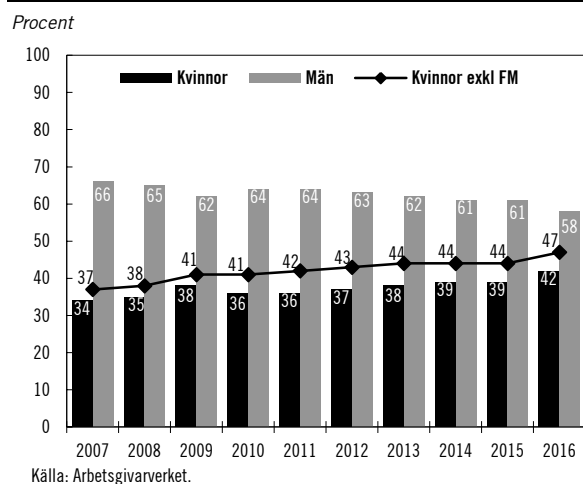
⁶ Med verksamhetsområde avses COFOG-grupper (Classification of the Functions of the Government), vilket är en internationell klassifikation som används för att gruppera verksamheter inom den offentliga sektorn, och som syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion och ändamål.

Som framgår av diagram 7.3 ökade den totala andelen kvinnor på ledande befattningar från 34,4 procent 2007 till 42,3 procent 2016. Det finns nu drygt 7 150 chefer som är kvinnor och drygt 9 700 som är män. År 2007 var ca 4 600 chefer kvinnor och ca 8 700 män.

Vid en exkludering av anställda tillhörande ledningskompetens inom Försvarsmakten uppgår andelen kvinnor på ledande befattningar i staten 2016 till 47,3 procent, vilket är en ökning med 3,2 procentenheter jämfört med 2015.

Av diagram 7.3 framgår dels den totala fördelningen av kvinnor och män på ledande befattningar 2007–2016, dels samma andel exklusive ledningskompetens inom Försvarsmakten.

Diagram 7.3 Fördelningen av kvinnor och män med uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer 2007–2016. Visar även fördelningen exkl. Försvarsmakten

Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

År 2016 anställde regeringen totalt 32 myndighetschefer, varav 14 (44 procent) var kvinnor och 18 (56 procent) var män.

Den 8 september 2017 var andelen kvinnor bland myndighetscheferna 48,2 procent, dvs. 1,5 procentenheter lägre än 2016. Förändringar i myndighetsstrukturen kan påverka det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer. Dessa uppgår nu till 195, dvs. samma antal som 2016 (se tabell 7.9).

Tabell 7.9 Fördelningen den 8 september 2017 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

Antal

	Kvinnor	Män	Totalt
Generaldirektörer	49	54	103
Landshövdingar	13	8	21
Rektorer ¹	12	19	31
Överintendenter	4	6	10
Övriga titlar ²	16	14	30
Myndighetschefer totalt³	94	101	195⁴

¹ Regeringen anställer rektorer vid statliga universitet och högskolor efter förslag från lärosätets styrelse.

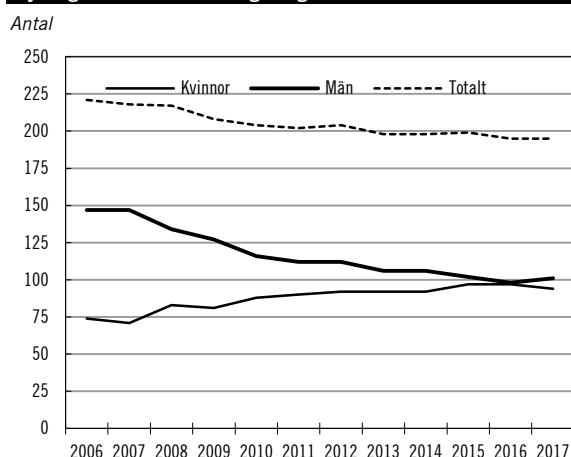
² Här ingår myndighetschefer med andra eller unika titlar såsom ombudsmän, direktörer, ordföranden samt rikspolischef, riksåklagare etc.

³ Inklusive vikarierande myndighetschefer.

⁴ Riksutställningar har upphört som myndighet. Myndigheten för stöd till trossamfund är ny enärighetsmyndighet (tidigare nämndmyndighet).

Av diagram 7.4 framgår fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2017.

Diagram 7.4 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2017

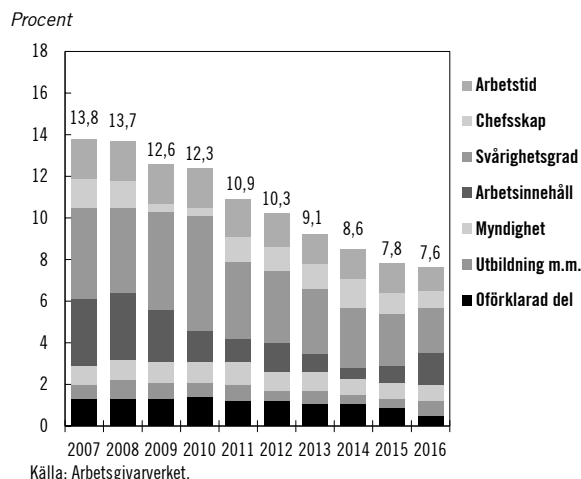

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska

Som underlag för uppföljningen av delmålet används den partsgemensamma lönestatistiken.

Löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten fortsätter att minska och har mer än halverats sedan 2000, då den uppgick till knappt 18 procent. I september 2016 var de statsanställda kvinnornas genomsnittslön totalt sett 7,6 procent lägre än de statsanställda männens. År 2015 var motsvarande löneskillnad 7,8 procent. I diagram 7.5 redovisas löneskillnaderna 2007–2016 uppdelade på olika förklaringsfaktorer.

Diagram 7.5 Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelat på förklaringsfaktorer 2007–2016

Den statistiska analys som Arbetsgivarverket har gjort utifrån den partsgemensamma lönestatistiken visar att den genomsnittliga löneskillnaden nästan helt kan hänföras till mätbara faktorer.⁷

Löneskillnaden beror på att fler kvinnor än män arbetar deltid, att deras arbetes svårighetsgrad och innehåll skiljer sig åt samt på att fler män än kvinnor är chefer. Vidare påverkar det att arbetsinnehåll och löner ser olika ut hos olika myndigheter. Det finns också skillnader när det gäller utbildning, erfarenhet och i vilken region som de anställda arbetar.

Den oförklarade löneskillnaden

Den löneskillnad som inte kan förklaras av den mätbara information som finns tillgänglig i den partsgemensamma lönestatistiken, den s.k. oförklarade löneskillnaden, uppgick i september 2016 till 0,5 procent, vilket var en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med 2015. År 2003 var den som högst sedan mätningarna inleddes 2000 och uppgick då till 2,0 procent (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 5.6 för en beskrivning av kvinnor och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

Förklaringsfaktorer

Som framgår av diagram 7.5 är det två faktorer som tillsammans står för knappt hälften av den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män.

Dessa två förklaringar är att kvinnor jämfört med män oftare har arbetsuppgifter på en lägre grupperingsnivå (svårighetsgrad) och skillnader i arbetsinnehåll mellan kvinnor och män. Skillnader i grupperingsnivå var 2016 fortfarande den viktigaste förklaringsfaktorn, även om den hade minskat något (0,3 procentenheter) i betydelse. Andelen kvinnor har ökat på de högre nivåerna, samtidigt som kvinnors medellön ökat snabbare än mäns på motsvarande nivåer. Skillnaderna i arbetsinnehåll har vidare ökat i betydelse (0,7 procentenheter).

Skillnader i arbetstid mellan könen har minskat i betydelse. År 2016 var det 14,0 procent av kvinnorna som arbetade deltid (15,2 procent 2015), medan motsvarande andel för männen var 7,3 procent (7,5 procent 2015).

Bland samtliga månadsavlönade statsanställda hade 95 procent av såväl kvinnorna som männen en heltidsanställning. År 2015 var motsvarande andel 94 procent för kvinnorna och 95 procent för männen.

Närmare om grupperingsnivå (svårighetsgrad)

För att bättre kunna analysera lönestatistiken i staten har parterna på det statliga avtalsområdet kommit överens om en indelning av arbetsuppgifter i arbetsområden och grupperingsnivåer. Denna indelning, BESTA-systemet, delar upp arbetsuppgifter på ett sextiotal arbetsområden och på sex grupperingsnivåer. Grupperingsnivån anger arbetsuppgifternas omfång och komplexitet. Den ska också återspegla det ansvar, den självständighet, de kunskaper och de erfarenheter som krävs för att utföra dem. Sammantaget var det ca 19 000 anställda som inte var klassificerade 2016. År 2015 var det knappt 31 000 anställda som inte var klassificerade.

Som framgår av tabell 7.10 är nivå 3 den vanligaste BESTA-klassificeringen. För chefer, dvs. personer som tillhör kompetenskategori ledningskompetens, finns en särskild nivågruppering. Genom att jämföra antalet klassificerade som chefer med antalet som inte är klassificerade som chefer ser man att det går ca 14 anställda per chef i staten. År 2015 uppgick antalet till ca 17 anställda per chef. Myndighetschefer ingår inte i det aktuella chefskollektivet eftersom de inte klassificeras i BESTA-systemet när det gäller arbetsområde och grupperingsnivå.

⁷ Arbetsgivarverkets rapport om löneskillnader mellan statsanställda kvinnor och män 2000–2016 (Fi2017/02430/ESA).

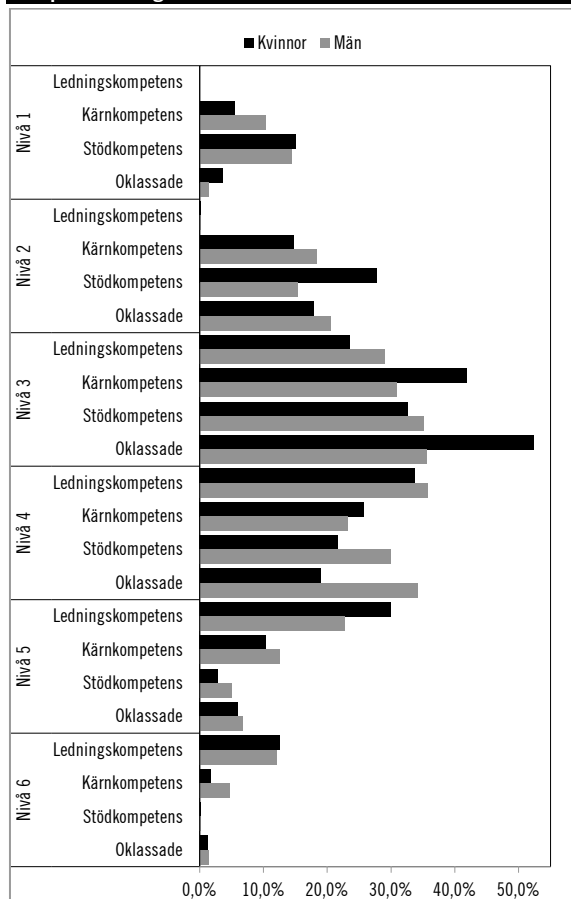
Tabell 7.10 BESTA klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2016

Antal och procentuell fördelning

Grupperingsnivå	Anställda, ej klassade som chef	Anställda, klassade som chef
Nivå 1	21 980	0
Andel kvinnor	46,1	
Andel män	53,9	
Nivå 2	40 733	0
Andel kvinnor	54,4	
Andel män	45,6	
Nivå 3	77 660	4 632
Andel kvinnor	58,8	37,6
Andel män	41,2	62,4
Nivå 4	53 566	6 052
Andel kvinnor	53,7	41,0
Andel män	46,3	59,0
Nivå 5	20 606	4 283
Andel kvinnor	46,2	49,0
Andel män	53,8	51,0
Nivå 6	5 393	1 796
Andel kvinnor	27,3	45,0
Andel män	72,7	55,0
Oklassade	19 096	
Andel kvinnor	43,2	
Andel män	56,8	
Summa	239 034	16 763

Källa: Arbetsgivarverket.

I diagram 7.6 redovisas grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens-kategorier och kön 2016.

Diagram 7.6 Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens-kategorier och kön i staten 2016

Källa: Arbetsgivarverket.

Genomsnittslöner

Enligt urvalet i Arbetsgivarverkets rapport uppgick de statsanställda kvinnornas genomsnittslön i september 2016 till 33 104 kronor i månaden, medan de statsanställda männen i genomsnitt hade en lön om 35 836 kronor.

Inom chefskollektivet har löneskillnaderna mellan kvinnor och män varierat under den studerade perioden. Mellan 2004 och 2016 ökade snittlönen för kvinnliga chefer från 38 034 till 53 304 kronor per månad, medan snittlönen för manliga chefer ökade från 39 433 till 51 492 kronor. År 2004 var genomsnittslönen 3,6 procent högre för manliga chefer än för kvinnliga. För 2016 visar statistiken att genomsnittslönen för kvinnliga chefer var 3,5 procent högre än för manliga chefer.

Genomsnittlig löneutveckling

Den genomsnittliga löneutvecklingen i årstakt under statistikperioden 2015 och 2016 har liksom under hela avtalsperioden 2013–2016 och tidigare varit högre för de kvinnliga cheferna än för de manliga. Den uppgick 2015 och 2016 till

5,1 procent för de kvinnliga cheferna och 4,6 procent för de manliga. Denna beräkning omfattar endast identiska individer, dvs. de som varit anställda på samma myndighet under hela mätperioden.

För statsanställda, exklusive chefer, har den genomsnittliga löneutvecklingen för identiska individer varit 3,6 procent för både kvinnor och män.

Partsgemensamt arbete

Parterna har på alla nivåer ett gemensamt ansvar för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Parterna ska också främja alla medarbetares lika möjligheter att på sakliga grunder påverka sin löneutveckling.

De centrala parterna har träffat en överenskommelse om att gemensamt fortsatt bedriva fyra utvecklingsområden inom Rådet för partsgemensamt stöd inom det statliga avtalsområdet⁸. Ett av områdena rör centrala parter stöd till lokal lönebildning. Arbetet ska fortgå fram t.o.m. den 31 december 2017.

Andelen anställda i staten med utländsk bakgrund ska öka på alla nivåer

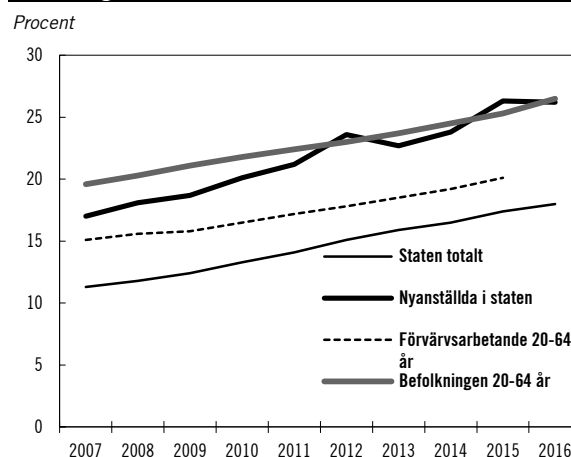
Som underlag för uppföljningen av delmålet används statistik avseende hur stor andel av de statsanställda som har utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund avses personer som är utrikes födda eller personer som är födda i Sverige och där båda föräldrarna är utrikes födda, i enlighet med SCB:s definition. Av diagram 7.7 framgår andelen med utländsk bakgrund bland de anställda i staten (totalt, respektive nyanställda), bland samtliga förvärvsarbetande och i befolkningen som helhet (i åldern 20–64 år).

Fram t.o.m. budgetpropositionen för 2016 inkluderade den redovisade statistiken avseende andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten även Arbetsgivarverkets frivilliga medlemmar. I denna proposition, liksom i budgetpropositionen för 2017, redovisas statistik endast för de obligatoriska medlemmarna för samtliga jämförelseår.

Totalt hade ca 43 300 statsanställda utländsk bakgrund 2016. Andelen anställda med utländsk bakgrund i staten fortsätter att öka och uppgick 2016 till 18,0 procent, vilket var en ökning med 0,6 procentenheter jämfört med 2015.

Andelen anställda med utländsk bakgrund förändras över tid. Många av dem som i dag är statsanställda rekryterades när andelen med utländsk bakgrund i befolkningen var lägre än i dag. Det är därför intressant att följa andelen nyanställda med utländsk bakgrund inom staten, eftersom det på sikt påverkar andelen med utländsk bakgrund bland de statsanställda totalt sett.

Diagram 7.7 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2007–2016

Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Timanställda m.fl. ingår ej, källa: Arbetsgivarverket. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år, källa Arbetsgivarverket.

Förvärvsarbetande 20–64 år, källa Statistiska centralbyråns (SCB) registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). I RAMS ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2016 avseende förvärvsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig. Befolkningen 20–64 år, källa SCB:s befolkningsstatistik.

Som framgår av diagram 7.7 har andelen med utländsk bakgrund bland de nyanställda i staten minskat marginellt med 0,1 procentenhet efter den stora ökningen 2015. Andelen uppgick 2016 till 26,2 procent. Andelen är nästan i nivå med den totala andelen med utländsk bakgrund i befolkningen (26,5 procent 2016).

Mellan 2006 och 2015 (senast jämförbara uppgifter) uppgick ökningen av andelen med utländsk bakgrund till 6,5 procentenheter bland de statsanställda och till 5,7 procentenheter bland samtliga förvärvsarbetande i Sverige. Diagram 7.7 illustrerar att andelen nyanställda med utländsk bakgrund i staten är på samma nivå som andelen med utländsk bakgrund i

⁸ Rådet är en ideell förening vars medlemmar är Arbetsgivarverket, OFR/S,P,O, Saco-S och Seko.

befolkningen i arbetsför ålder. Ökningen av andelen anställda med utländsk bakgrund är snabbare i staten än bland samtliga förvärvsarbetande.

Nedbrutet per födelseregion är 14,7 procent av de statsanställda utrikes födda och 3,3 procent födda i Sverige med två föräldrar som är födda utrikes. Bland de utrikesfödda har de som kommer från länder utanför EU och de nordiska länderna successivt ökat under de senaste åren.

Könsfördelningen

Av diagram 7.8 framgår att andelen kvinnor med utländsk bakgrund i statsförvaltningen var 18,3 procent 2016 och andelen män 17,6 procent. Det innebar en ökning med 0,6 procentenheter för både kvinnor och män jämfört med 2015. Att andelen är något lägre bland män hänger samman med strukturen i de tre mest mansdominerade verksamhetsområdena Försvar, Näringslivsfrågor m.m. samt Samhällsskydd och rättsskipning. Inom dessa verksamhetsområden har endast mellan 6 och 11 procent av de anställda utländsk bakgrund. De låga andelarna kan till viss del förklaras av en skev könsfördelning och det krav på svenskt medborgarskap som följer av viss lagstiftning, bl.a. lagen (1994:260) om offentlig anställning, eller av säkerhetsklassning som gäller för vissa arbetsuppgifter inom dessa verksamhetsområden. Att en betydande andel av verksamheterna bedrivs i regioner med en befolkning med få invånare med utländsk bakgrund kan också ha betydelse.

Var och på vilka kompetenskategorierna finns de anställda med utländsk bakgrund inom staten?

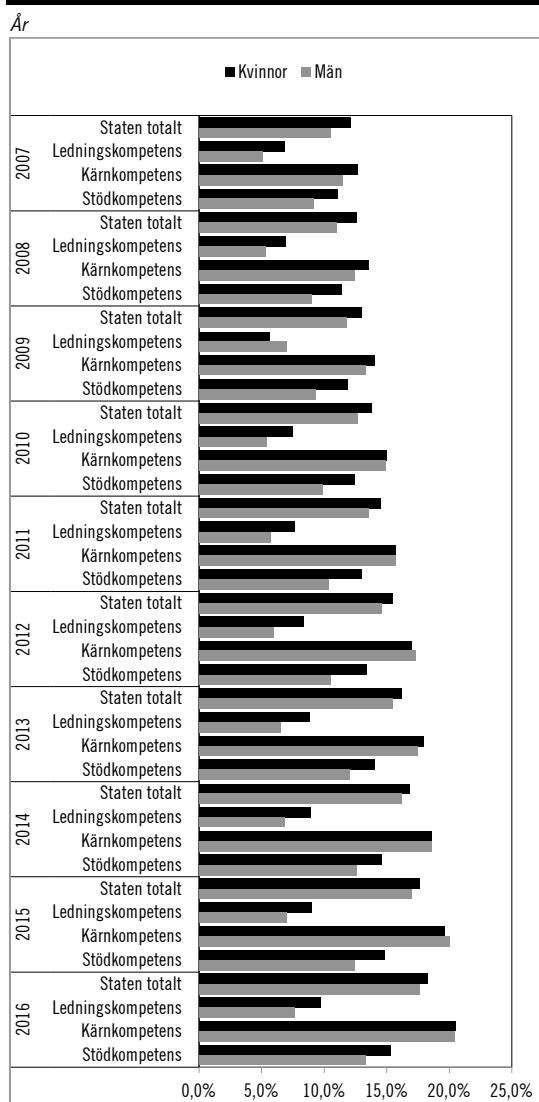
I staten är andelen anställda med utländsk bakgrund högst inom verksamhetsområdet Utbildning, där 29,7 procent av de anställda har utländsk bakgrund.

Andelen med utländsk bakgrund skiljer sig avsevärt åt mellan regioner, men kanske främst mellan storstadsområden och landsbygd. Utanför de tre storstadsområdena är andelen personer med utländsk bakgrund lägre än genomsnittet. Det gäller oavsett om jämförelsen görs för befolkningen, samtliga sysselsatta på arbetsmarknaden eller statligt anställda. Högst andel med utländsk bakgrund i staten finns i de tre storstadsområdena Stockholm (22,5 procent), Göteborg (20,1 procent) och Malmö (23,6 procent).

En högre andel av de anställda med utländsk bakgrund (77,6 procent) tillhör kategorin kärn-

kompetens jämfört med anställda med svensk bakgrund (67,1 procent). Motsatsen gäller för kategorierna stöd- och ledningskompetens. Andelen som tillhör ledningskompetens är mer än dubbelt så hög bland anställda med svensk bakgrund (8,1 procent) än bland dem med utländsk bakgrund (3,4 procent).

Diagram 7.8 Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2007-2016

Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Timanställda m.fl. ingår ej.
Källa: Arbetsgivarverket.

Diagram 7.8 illustrerar att det inte föreligger någon större skillnad mellan könen för de med utländsk bakgrund ifråga om kärnkompetens. Däremot är det en större andel kvinnor än män med utländsk bakgrund inom grupperna lednings- och stödkompetens.

Åldersstrukturen

Medelåldern för samtliga anställda är lägre bland personer med utländsk bakgrund än bland samtliga statsanställda. Medelåldern är också högre för samtliga nyanställda än för nyanställda med utländsk bakgrund. Av samtliga anställda var 21,6 procent i åldern 25–34 år 2016 (21,3 procent 2015), medan motsvarande andel i gruppen med utländsk bakgrund var 32,0 procent (31,9 procent 2015). Det är också denna åldersgrupp som har högst andel med utländsk bakgrund i befolkningen. Andelen äldre är generellt lägre bland anställda med utländsk bakgrund. Bland samtliga statligt anställda var andelen som var 55 år och äldre 23,0 procent 2016 (23,5 procent 2015), och bland anställda med utländsk bakgrund uppgick andelen till 16,2 procent (16,4 procent 2015).⁹

Stöd för myndigheterna

Arbetsgivarverket har tagit fram en strategi för den statliga arbetsgivarpolitiken som riktar sig till de statliga arbetsgivarna. Målsättningen med strategin är bl.a. att säkerställa en långsiktig kompetensförsörjning som stödjer en effektiv verksamhet och som lever upp till medborgarnas krav på kvalitet och service. En viktig del av strategin är ett inkluderande synsätt som uppmärksammar vikten av att ta till vara och utveckla den kompetens som verksamheten behöver för en effektiv verksamhet och ökad mångfald.

Arbetsmiljön i staten ska vara god

Som underlag för uppföljningen av arbetsmiljön i staten används uppgifter om sjukfrånvaro, sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet och anmälningar enligt PSA. Utvecklingen av antalet anmälningar enligt det senare avtalet är en indikator som redovisades första gången i budgetpropositionen för 2017 och beträffande vilken redovisningen i denna proposition omfattar fyra år.

Den genomsnittliga sjukfrånvaron i staten

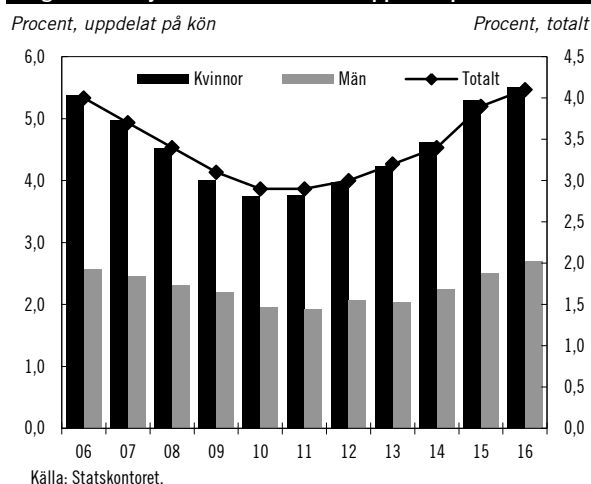
Sjukfrånvaron är lägre i staten än i de andra arbetsmarknadssektorerna. I likhet med de andra

sektorerna har dock den totala sjukfrånvaron i staten ökat de senaste åren.

Enligt Statskontorets årliga sammanställning av sjukfrånvaron i staten, planade trenden med minskande sjukfrånvaro ut 2011 och bröts 2012, då sjukfrånvaron ökade med 0,1 procentenhet till 3,0 procent. Ökningen har därefter fortsatt. År 2016 uppgick sjukfrånvaron till 4,1 procent, vilket innebär att den var något högre än 2006, då den uppgick till 4,0 procent.

Den ökning av sjukfrånvaron som skett sedan 2011 förklaras till största delen, 76 procent, av en ökad långtidsfrånvaro (mer än 60 dagar). Mellan 2015 och 2016 ökade långtidsfrånvaron med 1,9 procentenheter till 54,8 procent.

Diagram 7.9 Sjukfrånvaro totalt och uppdelat på kön

Som framgår av diagram 7.9 har kvinnor i genomsnitt en högre sjukfrånvaro än män. Under de senaste åren har skillnaderna ökat och 2013–2016 var kvinnornas sjukfrånvaro mer än dubbelt så hög som mäns.

För kvinnor finns det sedan 2011 en tydlig trend med ökande sjukfrånvaro. Mellan 2015 och 2016 ökade sjukfrånvaron med 0,2 procentenheter till 5,5 procent. Det innebär en bromsning av ökningstakten jämfört med året innan, då ökningen var 0,7 procentenheter.

De senaste åren har det även för männen funnits en tydlig trend med ökad sjukfrånvaro. För män uppgick sjukfrånvaron 2016 till 2,7 procent, vilket var en ökning med 0,2 procentenheter från året innan.

Regeringen har antagit ett generellt mål att sjukpenningtalet ska uppgå till högst nio dagar vid utgången av 2020, vilket motsvarar nivån på sjukfrånvaron för 2013. För staten innebär det att sjukfrånvaron ska minska till 3,2 procent. För

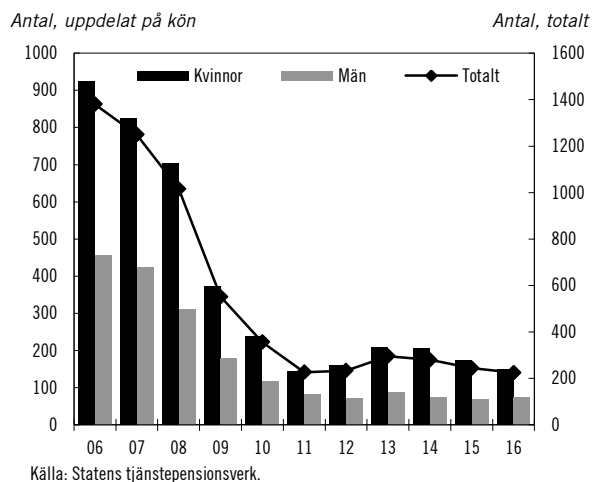
⁹ Uppgifterna kan skilja något från vad som angetts i avsnittet Åldersstrukturen i staten, då åldersgrupperingarna är olika.

att målet ska nås behöver sjukfrånvaron minska med 0,25 procentenheter per år.

Utvecklingen av nybeviljade sjukpensioner i staten
Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har beroende på omfattningen rätt till en sjukpension eller tillfällig sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. I den följande redovisningen inkluderar begreppet sjukpension även tillfälliga sjukpensioner.

Som framgår av diagram 7.10 skedde det en markant minskning av antalet personer som nybeviljades sjukpensioner mellan 2006 och 2011, från 1 380 till 227 stycken. År 2012 och 2013 ökade nybeviljandet, för att därefter åter minska. År 2014–2016 nybeviljades 280, 244 respektive 225 sjukpensioner.

Diagram 7.10 Anställda som har nybeviljats sjukpension

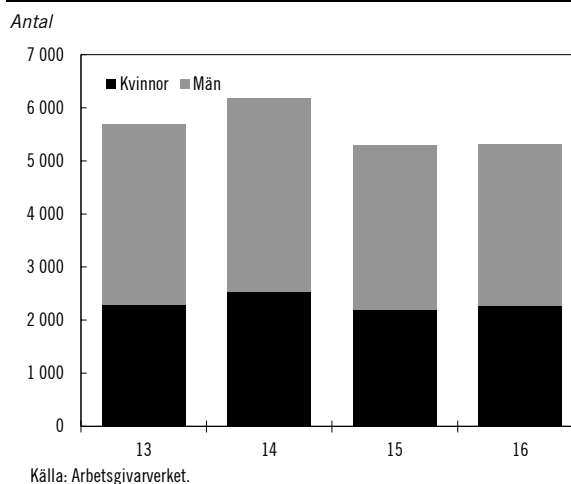
Det finns en tydlig skillnad mellan könen beträffande antalet fall av nybeviljad sjukpension. År 2016 beviljades 150 kvinnor och 75 män sjukpension. År 2016 ökade dock antalet fall av nybeviljad sjukpension för män från 69 till 75, medan trenden med ett minskande antal fall av nybeviljad sjukpension för kvinnor fortsatte, från 175 till 150. Av de beslut om sjukpension som fattades 2016 avsåg 67 procent kvinnor och 33 procent män.

Utvecklingen av antalet anmälningar enligt det statliga personskadeavtalet

Om en statligt anställd drabbas av personskada som bedöms vara en arbetsskada, har vederbörande rätt till ersättning enligt PSA. Med arbetsskada avses arbetsolycksfall, färdolycksfall, vålds- eller misshandelsfall, smittskada samt särskild utlandsskada.

Som framgår av diagram 7.11 var antalet anmälningar enligt PSA marginellt högre 2016 än 2015, då anmälningarna minskade efter den ökning som skedde 2014. Uppgifterna för 2013–2015 har justerats sedan föregående år. Totalt gjordes det 5 303 anmälningar 2016, 5 290 anmälningar 2015, 6 186 anmälningar 2014 och 5 688 anmälningar 2013.

Diagram 7.11 Anmälningar enligt PSA

Majoriteten av anmälningarna enligt PSA avser män. Under perioden har dock männens andel successivt minskat, från 60 procent 2013 till 57 procent 2016.

Grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman

Som underlag för uppföljningen av delmålet att de statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman redovisas nedan de initiativ som regeringen tagit i arbetet för en god förvaltningskultur i staten, samt utvecklingen av antalet ärenden vid myndigheternas personalansvarsnämnder.

En god förvaltningskultur

Sedan den 1 januari 2017 har Statskontoret i uppgift att främja och samordna arbetet med en god förvaltningskultur i staten. I Statskontorets arbete för förtroendet för statsförvaltningen och dess anställda ska ledarskapets betydelse och rollen som statstjänsteman vara i fokus. Det arbete som Värdegrundsdelegationen bedrivit ska tas till vara. Detta är centrala delar i arbetet med tillitsbaserad styrning, se avsnitt 5.3.2.

Regeringen har vidare i mars 2017 gett Statskontoret i uppdrag att stärka arbetet mot korruption och andra oegentligheter i stats-

förvaltningen (Fi2017/01595/SFÖ). Statskontoret ska bl.a. inrätta och samordna ett statligt nätverk mot korruption. Vidare ska Statkontoret utarbeta riktlinjer för dels hur statliga myndigheter kan arbeta för att underlätta för anställda, uppdragstagare, leverantörer och kunder som vill informera om misstankar om korruption eller andra oegentligheter, dels hur myndigheterna kan hantera misstankar om oegentligheter. Riktlinjerna ska avse alla åtgärder som kan underlätta för den arbets- eller uppdragstagare som vill slå larm, antingen internt eller externt. Statskontoret ska senast den 22 december 2017 redovisa hur arbetet bedrivits.

Att återinrätta det statliga nätverket mot korruption var ett av de förslag som Värdegrundsdelegationen lämnade till regeringen i sin slutrapport Att säkerställa en god statsförvaltning (Fi2015/00092/ESA) i december 2016.

Myndigheternas personalansvarsnämnder

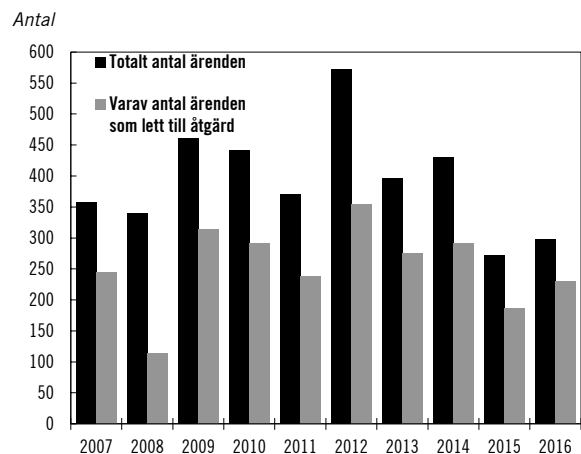
Myndigheternas personalansvarsnämnder handlägger ärenden som rör disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning och skiljande från anställning på grund av personliga förhållanden när det gäller statligt anställda.

För statligt anställda med högre befattningar, t.ex. myndighetschefer, domare, åklagare, polischefer och professorer, prövas frågor om disciplinansvar, åtalsanmälan, avstängning, läkarundersökning och avskedande av Statens ansvarsnämnd.

Myndigheternas personalansvarsnämnder har viktiga funktioner när det gäller att upprätthålla allmänhetens förtroende för statlig förvaltning och tillgodose arbetstagarnas intresse av en korrekt handläggning av de enskilda ärendena.

De statliga myndigheterna hanterade 298 personalansvarsärenden 2016, vilket var 26 fler än 2015. Av diagram 7.12 framgår utvecklingen av antalet personalansvarsärenden under perioden 2007–2016.

Diagram 7.12 Antal personalansvarsärenden och antal ärenden som lett till åtgärd 2007–2016

Anm. Uppgifterna bygger på en enkätundersökning. Svarsfrekvensen uppgick för år 2007 till 100 procent, 2008 till 97 procent, 2009 till 96 procent, 2010 till 98 procent, 2011 till 99 procent, 2012 till 98,6 procent, 2013 till 99 procent, 2014 till 98,6 procent, 2015 till 96,7 procent och 2016 till 97,6 procent.

Källa: Arbetsgivarverket.

Tabell 7.11 Personalansvarsärenden, typ av ärende och utfall 2014–2016

Typ av ärende	Ärenden som lett till åtgärd		
	2014	2015	2016
Uppsägning	27	6	9
Avskedande	22	27	22
Varning	136	83	105
Löneavdrag	66	46	63
Åtalsanmälan	41	28	27
Avstängning	2	6	5
Totalt¹	291	187	230

¹ Diskrepansen mellan del- och totalsummorna i tabellen beror på att vissa ärenden lett till mer än en åtgärd.

Källa: Arbetsgivarverket.

Övriga aktuella frågor inom den statliga arbetsgivarpolitiken

Uppdrag till myndigheterna att tillhandahålla praktikplatser 2016–2018

Regeringen gav i februari 2016 flertalet myndigheter i uppdrag att ta emot nyanlända arbetsökande och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik 1 april 2016–31 december 2018 (Fi2016/00386/ESA och A2016/00216/A). Myndigheterna ska gemensamt ta emot i genomsnitt minst 1 000 nyanlända per år.

Regeringen beslutade i februari 2017 om ett likalydande volymmål även för funktionsnedsatta (A2017/00238/A).

Myndigheterna ska senast den 1 oktober 2016, den 1 april 2017, den 1 april 2018 och den

15 januari 2019 till Statskontoret redovisa hur uppdraget genomförs och vilka resultat som nåtts. Statskontoret ska i sin tur vid angivna tidpunkter till regeringen redovisa hur arbetet med uppdragen fortskrider under den aktuella perioden.

Statskontorets uppföljning visar att under perioden 1 april 2016–28 februari 2017 har 135 myndigheter tagit emot totalt 1 527 praktikanter, varav 1 092 nyanlända och 435 personer med funktionsnedsättning. Av de nyanlända har 37 procent varit kvinnor och 63 procent män. Övervikten av män avspeglar deras överrepresentation bland nyanlända. Av personerna med funktionsnedsättning var 55 procent kvinnor och 45 procent män.

Moderna beredskapsjobb i staten

Myndigheterna har i sina respektive regleringsbrev för 2017 fått i uppdrag att bidra till regeringens satsning på moderna beredskapsjobb i staten. Dessa jobb ska bestå av samhällsnyttiga arbetsuppgifter som i dag inte utförs alls eller i otillräcklig omfattning men som behöver göras. Reformen inleddes 2017 och syftar till att sysselsätta minst 5 000 personer 2020. År 2017 bör omfattningen uppgå till minst 500 personer. Myndigheterna ska eftersträva att anställa personer som står långt från arbetsmarknaden inklusive nyanlända för att utföra enklare arbetsuppgifter vid myndigheten.

Regeringen har den 23 februari 2017 gett Statskontoret i uppdrag att följa reformen med moderna beredskapsjobb. Myndigheterna ska senast den 1 augusti 2017 lämna in en redovisning av utfallet vad gäller moderna beredskapsjobb till Statskontoret.

Senast den 1 oktober 2017 ska Statskontoret lämna en samlad redovisning av utfallet till regeringen.

Statistik från Arbetsförmedlingen visar att ca 580 personer hade ett pågående beslut om modernt beredskapsjobb (dvs. extratjänst inom staten) i slutet av juli 2017, inklusive personer med beslut som började 2016. Under perioden 1 januari–31 juli 2017 påbörjade totalt 521 personer ett modernt beredskapsjobb.

Uppdrag till Statskontoret gällande sjukfrånvaron vid myndigheterna

Regeringen gav i Statskontorets regleringsbrev för 2016 myndigheten i uppdrag att genomföra en analys av hur myndigheterna arbetar med att förebygga och minska sjukfrånvaron bland sina

anställda. Statskontorets rapport visar att myndigheterna överlag bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Samtidigt kan myndigheterna behöva stärka sitt uppföljningsarbete och arbeta med mer riktade insatser.

I regleringsbrevet för 2017 har Statskontoret fått i uppdrag att göra en fördjupad analys av sjukfrånvaron vid myndigheterna och ska bl.a. identifiera och redovisa faktorer som har betydelse för ett framgångsrikt arbete med att förebygga och minska sjukfrånvaron samt följa upp genomslaget av de goda exempel som lyftes fram i analysen från 2016. Uppdraget ska genomföras med ett jämställdhetsperspektiv.

Utredning om vissa villkor för statsråd och statssekreterare

Regeringen beslutade den 3 september 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheten för ett statsråd att vara ledig i samband med ett barns födsel eller adoption samt för tid därefter, i syfte att utöva sitt föräldraskap (dir. 2015:93). Den 23 mars 2016 beslutade regeringen att ge utredningen i uppdrag att även undersöka om det behövs förändringar av förutsättningarna för statsråd och statssekreterare att, inom en viss tid efter det att de har lämnat sitt uppdrag respektive sin anställning, ingå avtal om respektive åta sig vissa typer av anställningar och uppdrag (dir. 2016:26). I utredningens uppdrag ingick att vid behov föreslå ändringar i systemet för avgångsförmåner för statssekreterare.

Den 15 mars 2016 överlämnade utredaren betänkandet *Föräldraledighet för statsråd?* (SOU 2016:20) och den 23 januari 2017 betänkandet *Karantän för statsråd och statssekreterare* (SOU 2017:3). Betänkandena har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

7.3.3 Analys och slutsatser

Staten totalt

Regeringen noterar att utvecklingen är fortsatt positiv för flertalet av de delmål som har ställts upp för staten som arbetsgivare och där utvecklingen följs upp med angivna resultatindikatorer.

- Löneutvecklingen i staten fortsätter att relativt väl följa utvecklingen på arbetsmarknaden i stort.
- Andelen kvinnor på ledande befattningar har ökat.
- Löneskillnaderna mellan kvinnor och män fortsätter att minska.
- Andelen anställda med utländsk bakgrund har ökat på samtliga nivåer.
- Sjukfrånvaron i staten fortsätter dock att öka.
- Antalet nybeviljade sjukpensioner har minskat och ligger på en låg nivå.
- Antalet anmälningar enligt PSA har endast ökat marginellt.

Regeringen överväger att ta fram förslag till indikatorer för att följa hur de statsanställdas kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman utvecklas. I detta sammanhang är det även av värde att generellt följa utvecklingen av myndigheternas arbete med en god förvaltningskultur. Den enkätsammansättning som redovisas i Värdegrundsdelegationens slutrapport när det gäller myndigheternas värdegrundsarbete är av betydelse för att kunna följa utvecklingen i denna del.

Regeringen följer arbetet med den nya arbetsgivarpolitiska strategin för 2016–2020 (se avsnitt 7.3.2).

Kompetensförsörjningen i staten fungerar i huvudsak väl. Den statliga sektorn är den sektor som har högst andel högutbildade. Bristen på högutbildade på arbetsmarknaden är större än på de med lägre utbildningsnivåer, vilket innebär att bristen på arbetskraft fortsatt är relativt hög i staten. Att det råder stor brist på lämpliga sökanden med it-kompetens hos medlemmarna är inte heller något som är unikt för staten. Bristen ställer dock ytterligare krav på myndigheterna att stärka statens attraktivitet som arbetsgivare.

Sedan den 1 januari 2017 har Statskontoret i uppgift att främja och samordna arbetet med en god förvaltningskultur i staten. Regeringen noterar att det finns ett stort intresse från myndigheterna att delta i de aktiviteter som Statskontoret bjuder in till. Detta gäller inte minst deltagande i det nätverk mot korruption

som myndigheten fått i uppdrag att inrätta och samordna.

Arbetsgivarverket

Regeringen anser att den verksamhet som Arbetsgivarverket bedrivit bidragit till att utveckla och samordna den statliga arbetsgivarpolitiken.

Arbetsgivarverket tar sitt arbetsgivarpolitiska ansvar och bedriver ett strategiskt arbete med sin egen kompetensförsörjning. Det är dock viktigt att Arbetsgivarverket beaktar sina dubbla roller som förvaltningsmyndighet och medlemsorganisation.

Det är i första hand Arbetsgivarverkets medlemmar som ska bedöma verkets resultat, när det gäller dess roll som medlemsorganisation. Medlemsundersökningen för 2016 har omarbetats, vilket, som tidigare anförts, innebär att det är svårt att göra jämförelser med tidigare års undersökningar. Det kan dock konstateras att svaren på ett antal frågor i undersökningen visar på en låg andel nöjda medlemmar.

Regeringen bedömer att de stabsuppgifter som verket utfört åt regeringen har genomförts på ett tillfredsställande sätt.

Statens tjänstepensionsverk

Regeringens samlade bedömning är att SPV bedriver den verksamhet som avser den statliga tjänstepensioneringen och statens tjänstegrupp-livförsäkring i enlighet med regeringens styrning. För myndigheten präglades 2016 av att det nya statliga tjänstepensionsavtalet PA 16 trädde i kraft. Generellt kan sägas att SPV hanterat de utmaningar som detta inneburit väl.

Regeringen bedömer att SPV tar sitt arbetsgivarpolitiska ansvar. Myndigheten arbetar aktivt och strategiskt med att säkerställa kompetensförsörjningen. SPV arbetar även systematiskt med sin verksamhetsutveckling på flera olika sätt, vilket leder till effektiviseringar och ökad nytta för den statliga förvaltningen.

Nämndmyndigheter inom området

Nämndmyndigheterna inom området fyller viktiga funktioner för att upprätthålla allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen och säkerställa en korrekt handläggning av de enskilda ärendena. Regeringen bedömer att myndigheterna fungerar väl och bedriver en effektiv verksamhet.

7.4 Politikens inriktning

Regeringens uppdrag till myndigheterna att tillhandahålla praktikplatser för nyanlända och för personer med funktionsnedsättning går nu in på sitt sista år. Utfallet har varit positivt så här långt och regeringen överväger att förlänga uppdraget.

År 2017 var det första året för regeringens satsning på moderna beredskapsjobb i staten. Målsättningen att minst 500 personer ska sysselsättas 2017 har uppnåtts då ca 580 personer hade ett pågående beslut om modernt beredskapsjobb i slutet av juli 2017. Det är angeläget med ytterligare fokus på denna satsning, där bl.a. erfarenhetsutbyte med goda exempel lyfts fram för att inspirera myndigheterna i det fortsatta arbetet för att uppnå målsättningen om att minst 5 000 personer ska sysselsättas 2020 (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 3.5).

Regeringen noterar att hot och våld mot statsanställda förekommer i många delar av staten. Hot mot statsanställda är ett hot mot och ett angrepp på demokratin. Förekomsten av hot och våld påverkar arbetsmiljön vid myndigheterna och kan även försämra myndigheternas kompetensförsörjning och statens attraktivitet som arbetsgivare. Regeringen ser allvarligt på förekomsten av hot och våld och överväger att ge Statskontoret i uppdrag att följa upp myndigheternas arbete med att förebygga och hantera hot, våld och andra riskfaktorer.

Sjukfrånvaron i staten följer utvecklingen på arbetsmarknaden i stort och ökar nu för femte året i rad. Regeringen följer arbetet med den avsiktsförklaring som parterna på det statliga avtalsområdet ingick hösten 2016 i syfte att sänka sjukfrånvaron. Regeringens utgångspunkt är att sjukfrånvaron för respektive sektor 2020 ska sjunka till den nivå som gällde 2013, vilket motsvarar det tidigare fattade beslutet att sjuk-

penningtalet inte ska överstiga 9,0 vid utgången av 2020 (se även utg.omr. 10 avsnitt 3.6.1). För staten innebär det att sjukfrånvaron, som 2016 uppgick till 4,1 procent av den tillgängliga arbetstiden, ska minska till 3,2 procent 2020.

7.5 Budgetförslag

7.5.1 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tabell 7.12 Anslagsutveckling 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

2016	Utfall	1 327	Anslags-sparande	1 116
2017	Anslag	2 443 ¹	Utgifts-prognos	2 418
2018	Förslag	2 443		
2019	Beräknat	2 443		
2020	Beräknat	2 443		

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga arbetsgivarfrågor som Arbetsgivarverket utfört åt regeringen eller Regeringskansliet och som inte ingår i Arbetsgivarverkets uppgifter som medlemsorganisation samt för regeringens behov inom det arbetsgivarpolitiska området.

Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter avseende vissa nämnder inom det arbetsgivarpolitiska området.

Kompletterande information

De aktuella nämnderna på det arbetsgivarpolitiska området är Offentliga sektorns särskilda nämnd, Statens ansvarsnämnd och Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd inklusive Skiljenämnden för grupplivfrågor.

Enligt avtalet om statens tjänstegrupplivförsäkring (TGL-S) ska tvister rörande frågor i avtalet avgöras genom skiljedom av en skiljenämnd. Skiljenämnden för grupplivfrågor bildas enligt avtalet av ledamöterna i Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd.

Regeringens överväganden

Tabell 7.13 Härledning av anslagsnivån 2018-2020 för 1:4 Arbetsgivarpolitiska frågor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 443	2 443	2 443
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 443	2 443	2 443

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 443 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetsgivarpolitiska frågor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 443 000 kronor respektive 2 443 000 kronor.

7.5.2 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tabell 7.14 Anslagsutveckling 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	12 475 341		-94 590
2017	Anslag	12 614 000 ¹	Utgifts-prognos	12 682 000
2018	Förslag	13 227 000		
2019	Beräknat	13 672 000		
2020	Beräknat	14 313 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tjänstepensionsförmåner, avgångsförmåner, grupplivförmåner och personskadeersättningar samt liknande förmåner som följer av anställningar med statliga villkor. Därtill får anslaget användas för utgifter för räntor avseende sådana förmåner.

Vidare får anslaget användas för utgifter för löneskatt enligt lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster respektive enligt lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader samt för premieskatt enligt

lagen (1990:1427) om särskild premieskatt för grupplivförsäkring m.m. Anslaget får även användas för löneavgifter enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och arbetsgivaravgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980).

Anslaget får dessutom användas för förvaltningsutgifter vid Statens tjänstepensionsverk för biträde vid handläggningen av pensionsärenden avseende lärare m.fl. som överförs från statligt reglerade anställningar genom riksdagens beslut om kommunalt huvudmannaskap för lärare m.fl.

Kompletterande information

Följande förordningar reglerar utbetalningar från anslaget:

- förordningen (1991:704) om fastställande av särskild löneskatt på statens pensionskostnader,
- förordningen (2002:869) om utbetalning av statliga tjänstepensions- och grupplivförmåner, och
- förordningen (SAVFS 1990:3 A 1) om utbetalning av personskadeersättning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 7.15 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	286 658	-267 620	19 038
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2017	286 120	-296 810	-10 690
(varav tjänsteexport)			
Budget 2018	288 150	-284 692	3 458
(varav tjänsteexport)			

SPV disponerar för administrationskostnader det belopp från inkomsttiteln 5211 *Statliga pensionsavgifter* som anges i myndighetens regleringsbrev. För 2017 uppgår detta belopp till 184 500 000 kronor. Därutöver fastställer regeringen årligen de administrationsavgifter som de s.k. självförsäkrarna, dvs. de myndigheter m.fl. som skuldför sina pensionsåtaganden i respektive balansräkning, ska betala till SPV. För 2016 uppgick dessa till sammanlagt ca 4 miljoner kronor.

Regeringens överväganden

Tabell 7.16 Härledning av anslagsnivån 2018-2020 för 1:5 Statliga tjänstepensioner m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	12 614 000	12 614 000	12 614 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	210 000	488 000	775 000
Volymer	403 000	570 000	924 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	13 227 000	13 672 000	14 313 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget används för utbetalningar av statliga tjänstepensionsförmåner, premiebefrielseförmåner, grupplivförmåner, personskadeersättningar samt räntor och skatter på dessa förmåner. En stor del av de utbetalningar som belastar anslaget är hänförliga till redan beviljade förmåner.

I posten Övriga makroekonomiska förutsättningar ingår bl.a. effekten av att vissa förmåner som belastar anslaget årligen indexeras med prisbasbeloppets förändring.

I posten Volymer avspeglas antalet förmåner som nybeviljas under budgetperioden och storleken på dessa förmåner.

Regeringen föreslår att 13 227 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statliga tjänstepensioner m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 672 000 000 kronor respektive 14 313 000 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 000 000 kronor för att tillgodose Statens tjänstepensionsverks behov av likviditet i pensionshanteringen.

Skälen för regeringens förslag: SPV får bedriva uppdragsverksamhet när det gäller pensionshanteringen, där väsentliga penningflöden hanteras. SPV hanterar även flödet för

premiebestämda pensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Enbart det senare flödet omsätter nästan 400 miljoner kronor varje månad och faktureras med väldigt kort tid för betalning. Skulle t.ex. betalningen för de två största fakturorna utebli en månad motsvarar det ett belopp och en räntekontobelastning på nästan 90 miljoner kronor. Regeringen bedömer därför att SPV även fortsättningsvis har ett behov av ett rörelsekapital i form av en kredit i Riksgäldskontoret under 2018.

För att minimera risken för övertrassering av likvida medel föreslås att krediten avseende förmedling av premiebestämda pensioner även 2018 uppgår till 75 miljoner kronor, dvs. samma nivå som för 2017. Krediten för att tillgodose likviditetsbehov i samband med pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning föreslås fortsatt uppgå till 25 miljoner kronor, vilket motsvarar 2017 års nivå.

För 2016 utnyttjades 43,5 miljoner kronor av krediten som var avsedd för premiebestämda pensioner. Krediten som var avsedd för pensionsutbetalningar utnyttjades inte alls (se tabell 7.17).

Tabell 7.17 Beviljad respektive utnyttjad övrig kredit av SPV

Tusental kronor

	2014	2015	2016
Total beviljad kredit	100 000	100 000	100 000
- varav premiebestämda pensioner	75 000	75 000	75 000
- varav pensionsutbetalningar	25 000	25 000	25 000
Totalt utnyttjad kredit	50 492	51 163	43 529
- varav premiebestämda pensioner	50 492	51 163	43 529
- varav pensionsutbetalningar	0	0	0

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

Regeringen bör bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 100 miljoner kronor för att tillgodose SPV:s behov av likviditet i samband med pensionshanteringen, dvs. avseende premiebestämda pensioner och pensionsutbetalningar för uppdragsgivares räkning.

8 Offentlig upphandling

8.1 Omfattning

Området offentlig upphandling omfattar främst följande lagar:

- lagen (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU),
- lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF),
- lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK),
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet (LUFSS),
- lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV),
- lagen (2010:536) om valfrihet hos Arbetsförmedlingen, och
- lagen (2013:311) om valfrihetssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering.

Ett antal myndigheter har uppdrag inom området. Upphandlingsmyndigheten (UHM) ansvarar för det statliga upphandlingsstödet och ger stöd, information och vägledning om offentlig upphandling, inklusive bl.a. innovationsupphandling, miljökrav och sociala krav.

UHM ansvarar även för en nationell databas för annonsering (valfrihetswebben.se) inom områden där LOV och lagen om valfrihetssystem hos Arbetsförmedlingen är tillämpliga. Tillsynen på området utförs av Konkurrensverket (KKV). E-legitimationsnämnden administrerar en nationell webbplats för annonsering av valfrihetssystem.

8.2 Mål

Regeringens mål är att den offentliga upphandlingen ska vara effektiv, rättssäker och ta tillvara konkurrensen på marknaden, samtidigt som innovativa lösningar främjas samt miljöhänsyn och sociala hänsyn beaktas. På så sätt bidrar den offentliga upphandlingen till en väl fungerande samhällsservice till nytta för medborgarna och näringslivets utveckling samtidigt som skattemedlen används på bästa sätt.

Utifrån det övergripande målet har regeringen i Nationella upphandlingsstrategin (Fi 2016:8), beslutat om sju inriktningsmål:

- offentlig upphandling som strategiskt verktyg för en god affär,
- effektiva offentliga inköp,
- en mångfald av leverantörer och en väl fungerande konkurrens,
- en rättssäker offentlig upphandling,
- en offentlig upphandling som främjar innovationer och alternativa lösningar,
- en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling, och
- offentlig upphandling som bidrar till ett socialt hållbart samhälle.

8.3 Resultatredovisning

8.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder används vid resultatbedömningen:

- tillgång till UHM:s stöd,
- leverantörers benägenhet att delta i offentliga upphandlingar (genomsnittligt antal anbudsgivare per upphandling), och
- andel ställda miljökrav i samband med upphandlingar hos myndigheterna.

En mängd olika faktorer påverkar utvecklingen inom den offentliga upphandlingen och det pågår ett arbete med att utveckla indikatorer för upphandlingen, däribland förbättrad statistikinsamling.

Regeringens indikatorer och bedömningsgrunder för resultatredovisningen utgår från Nationella upphandlingsstrategins inriktningsmål. Det första inriktningsmålet, offentlig upphandling som strategiskt verktyg för en god affär, är det övergripande målet. Övriga sex inriktningsmål används för att nå detta. Det övergripande målet tar sikte på upphandlingens strategiska betydelse, dvs. dess betydelse för att utveckla verksamheter, samtidigt som en fungerande samhällsservice tillhandahålls.

Den reformering av upphandlingsområdet som inletts består av tre delar, upphandlingslagstiftningen, inrättandet av UHM och Nationella upphandlingsstrategin.

8.3.2 Resultat

Offentlig upphandling som strategiskt verktyg för en god affär

Regeringens samlade bedömning är att de insatser som regeringen och ansvariga myndigheter har genomfört på området har stärkt den offentliga upphandlingens strategiska betydelse. År 2016 beslutades tre nya lagar på upphandlingsområdet. Vidare antogs Nationella upphandlingsstrategin, samtidigt som UHM gavs i uppdrag att verka för att strategin genomförs. Ett antal statliga myndigheter fick ett återrappporteringskrav i 2017 års reglerings-

brev om att redovisa hur myndigheten verkat för ett strategiskt inköpsarbete. Därutöver fick Kammarkollegiet i 2017 års regleringsbrev ett särskilt uppdrag att redovisa arbetet med Nationella upphandlingsstrategin, både avseende ramavtalen och den egna verksamheten. Den 31 mars 2017 lämnade Kammarkollegiet in en redovisning av detta uppdrag.

Effektiva offentliga inköp

För att myndigheterna ska kunna göra effektiva inköp behövs kompetens och kunskap. Genom UHM:s stöd och vägledning har de upphandlande myndigheterna fått förutsättningar för ett effektivare och mer strategiskt inköpsförfarande.

De vägledningar och rapporter som finns tillgängliga på UHM:s webbplats har sammanlagt laddats ned drygt 6 100 gånger under 2016. Under året har myndighetens helpdeskfunktion besvarat ca 3 600 frågor och dess utbildningar, seminarier och konferenser är fortsatt välbesökta.

Övergång till elektronisk inköpsprocess

En övergång till en helt elektronisk inköpsprocess är ett viktigt verktyg för att effektivisera offentliga inköp. UHM verkar för detta, bl.a. genom det gemensamma arbetet med Ekonomistyrningsverket och Sveriges Kommuner och Landsting i SFTI-samarbetet (Single Face To Industry), vars syfte är att skapa förutsättningarna för elektronisk handel inom samt till och från den offentliga sektorn.

En mångfald av leverantörer och en väl fungerande konkurrens

En väl fungerande konkurrens, med en mångfald av aktörer, varor och tjänster, är avgörande för att samhällets behov ska kunna tillgodoses genom den offentliga upphandlingen.

Genom UHM:s stöd till leverantörer kan fler företag och andra aktörer såsom idéburna aktörer vara med och delta i upphandlingar, samtidigt som KKV:s tillsyn på upphandlingsområdet ökar förtroendet för marknadens funktion, vilket i sin tur leder till att fler leverantörer vill vara med och lämna anbud.

Ett av syftena med de EU-direktiv som 2017 års upphandlingslagar bygger på har varit att förenkla för leverantörer och främja små- och medelstora företags deltagande i upphandlingar. Exempel på detta är bl.a. regler om skyldighet att överväga att dela upp kontrakt i mindre delar

och om att högre krav inte får ställas på en leverantörs omsättning än vad som motsvarar det dubbla kontraktsvärdet, liksom ökade möjligheter att förhandla om anbuden. Obligatorisk e-upphandling kan också underlätta för leverantörer, inte minst i gränsöverskridande situationer.

Ett sätt att mäta konkurrensen på marknader för offentlig upphandling är att följa det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling. Detta visar på aktörernas intresse att delta i offentliga upphandlingar (se tabell 8.1).

Tabell 8.1 Genomsnittligt antal anbudsgivare per upphandling

2012–2016

2012	4,8
2013	4,7
2014	4,6
2015	4,4
2016	4,3

Källor: Konkurrensverket och Upphandlingsmyndigheten.

En rättssäker offentlig upphandling

En väl fungerande offentlig upphandling bygger på att såväl leverantörer som medborgare har tilltro till att den är rättssäker. En förutsättning för detta är en fungerande och användarvänlig lagstiftning, tillgång till rättsmedel samt transparenta processer där kommunikation står i centrum.

Tilltron till upphandlingsmarknaden är avgörande för viljan att delta i upphandlingar. I Nationella upphandlingsstrategin har regeringen betonat vikten av öppenhet och god kommunikation för att förebygga onödiga rättsprocesser och främja en rättssäker upphandling.

Ett sätt att mäta huruvida tilltron till en fungerande och rättssäker upphandlingsmarknad är låg eller inte kan vara att utgå från antalet överprövade upphandlingar, även om detta inte ger en fullständig bild (se tabell 8.2). Antalet överprövade upphandlingar i Sverige är avsevärt högre än i de flesta andra EU-länder

Tabell 8.2 Inkomna antal ansökningar om överprövning vid upphandling till förvaltningsrätt

2012–2016

2012	3 265
2013	3 201
2014	3 508
2015	2 973
2016	4 190

Källor: Domstolsverket och Konkurrensverket.

Anm. Tabellen avser antalet ansökningar om överprövning i förvaltningsrätt, inte antalet överprövade upphandlingar.

Nya upphandlingslagar

Den 1 januari 2017 trädde tre nya lagar på upphandlingsområdet i kraft, LOU, LUF och LUK. Genom lagändringar, som trädde i kraft den 1 juni 2017, kompletterades lagarna med bestämmelser om arbetsrättsliga villkor vid upphandling. De EU-direktiv som 2014 beslutades på upphandlingsområdet har därmed genomförts i svensk rätt.

Den nationella översynen

I samband med genomförandet av 2014 års EU-direktiv aviserade regeringen att den avsåg att tillsätta en utredning för att se över regelverket för upphandling under tröskelvärdena (prop. 2015/16:195 s. 882). Regeringen beslutade i juni 2017 om att ge en särskild utredare i uppdrag att se över bl.a. hur regelverket i LOU och LUF om upphandling under EU-direktivens tröskelvärden kan göras enklare och mer flexibelt (dir. 2017:69). Utredaren ska även överväga om motsvarande regelverk bör införas i LUF och LUK. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2018.

En offentlig upphandling som främjar innovationer och alternativa lösningar

För att utveckla den offentliga sektorn, samt för att möta de samhällsutmaningar och möjligheter som bl.a. den globala ekonomin och de globala utmaningarna innebär, behöver innovationsupphandling bli en del av de upphandlande myndigheternas verksamhetsutveckling.

UHM:s insatser för att utveckla stöd för innovationsupphandling möjliggör för upphandlande myndigheter att bli bättre på att ställa krav på funktion och på så sätt utveckla sin verksamhet. UHM fortsätter sitt arbete utifrån myndighetens särskilda regeringsuppdrag om att främja innovation i upphandlingar (Fi 2015/04519/UR). En god dialog med

marknadens aktörer gör det möjligt för upphandlande myndigheter och enheter att få en bättre förståelse och kunskap om vilka lösningar som marknaden kan erbjuda eller utveckla. Uppdraget ska stimulera till nya lösningar och bidra till utveckling av offentlig upphandling, samt utveckla samspelet mellan upphandlande myndigheter eller enheter och leverantörer.

LOU medför ökade möjligheter att förhandla med leverantörerna, vilket skapar större förutsättningar för att upphandla innovativa lösningar. Även införandet av ett nytt upphandlingsförfarande, förfarandet för inrättande av innovationspartnerskap, i LOU och LUF kan ge större möjligheter för samverkan mellan det offentliga och näringslivet och upphandling av innovativa lösningar.

UHM har enligt ett särskilt regeringsuppdrag om upphandlings- och innovationskompetens (N2016/07793/FÖF) arbetat för att etablera beställargrupper, där upphandlande aktörer kan utbyta och utveckla kunskap som är relevant för genomförande av innovationsupphandlingar. Uppdraget, som utgör del av regeringens strategi Smart industri, löper fr.o.m. december 2016 t.o.m. mars 2019 och ska främja en samlad efterfrågan av utvecklingsbehov och därigenom öka användningen av innovationsupphandling. UHM har redan initierat flertalet insatser utifrån regeringsuppdraget, bl.a. i form av kunskaps-spridning genom följdforskning, erfarenhetsutbyte via erfarenhetsdagar, möten etc. samt samverkan i beställargrupper.

En miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling

Sverige ska ligga i framkant och fortsatt vara ett föredöme när det gäller miljöanpassad offentlig upphandling. Ett sätt att nå de av riksdagen beslutade nationella miljömålen och djurskyddskraven vid upphandling är strategiska inköp. UHM:s stöd är inriktat på att bl.a. verka för ökad miljöhänsyn. Naturvårdsverket har i sin sammanställning av myndigheternas arbete enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter konstaterat att myndigheternas sammanlagda redovisade värde för upphandlingar med miljökrav 2016 uppgick till ca 58 miljarder kronor. Myndigheternas totala upphandling uppgick samma år till 76 miljarder kronor. Det innebär att 76 procent av myndigheternas totala upphandlingsvärde 2016 utgjordes av upphandlingar med miljökrav. Denna andel uppgick till 67 procent 2014 och

60 procent 2015. Myndigheterna har i allmänhet en upphandlingspolicy som anger att miljökrav ska ställas när det är möjligt.

UHM:s verksamhet med att förvalta och utveckla upphandlingskriterier är central för att utveckla en miljömässigt hållbar offentlig upphandling. Vid slutet av år 2016 fanns 619 hållbarhetskrav i myndighetens kriteriedatabas. Det stora antalet nedladdningar av UHM:s kriterier (totalt 8 626 under 2016) visar på en hög efterfrågan.

Offentlig upphandling som bidrar till ett socialt hållbart samhälle

Genom bestämmelser om att upphandlande myndigheter och enheter ska ställa villkor avseende lön, semester och arbetstid, om det är behövligt och de går att fastställa, bidrar den offentliga upphandlingen till ett socialt hållbart samhälle med skäliga anställningsvillkor där social dumpning motverkas. Regeringen föreslog som tidigare anförts i propositionen Arbetsrättsliga villkor vid upphandling regler om skyldighet att ställa krav på villkor enligt kollektivavtal i samband med upphandlingar (prop. 2016/17:163). Förslagen antogs av riksdagen och lagändringarna trädde i kraft den 1 juni 2017.

De nya reglerna i LOU och LUF innebär att större hänsyn ska tas till samtliga användares behov, särskilt när det gäller tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning. Detta bidrar, tillsammans med UHM:s stödverksamhet, till att delaktigheten för alla i samhället, bl.a. personer med funktionsnedsättning, kan öka.

Upphandlande myndigheter eller enheter som vidtar olika sysselsättningsfrämjande åtgärder i samband med upphandling kan bidra till ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Det är dock relativt få upphandlande myndigheter och enheter som ställer sysselsättningsfrämjande krav i sina upphandlingar (se Trendens – utvecklingen på upphandlingsområdet 2017, nr.1).¹⁰

¹⁰ I enkätundersökningen har de upphandlande myndigheterna och enheterna fått frågan om de ställer sysselsättningsfrämjande krav i upphandlingar. På en skala 1–5, har de upphandlande myndigheterna och enheterna svarat med ett medelvärde på 2.

Resultatet av tillsynen över den offentliga upphandlingen

KKV ansvarar för tillsynen över den offentliga upphandlingen i Sverige. Myndigheten har i likhet med tidigare år fokuserat på otillåtna direktupphandlingar och lagt särskild vikt vid att föra talan om upphandlingsskadeavgift.

KKV har även utövat en bredare tillsyn genom särskilda tillsynsbeslut. Dessa beslut uppmärksammar upphandlande myndigheter och enheter som brustit i sin skyldighet att tillämpa LOU eller annan lagstiftning på upphandlingsområdet. Besluten ger även konkret vägledning för andra upphandlande myndigheter och enheter.

Upphandlingsskadeavgift

KKV kan på eget initiativ ansöka om att en upphandlande myndighet eller enhet ska åläggas att betala en upphandlingsskadeavgift, men är också i vissa fall, vid brott mot avtalsspärrar och förlängda avtalsspärrar, skyldig att ansöka om detta.

År 2016 presenterade KKV resultatet av den uppföljning som myndigheten låtit göra av vad som skett hos ett antal upphandlande myndigheter som ålagts att betala en upphandlingsskadeavgift (KKV 2016:1). KKV:s uppföljning visar att flertalet av de upphandlande myndigheter som har varit föremål för tillsynsbeslut ändrar sina rutiner.

8.3.3 Analys och slutsatser

Rätt använd kan upphandling utgöra ett effektivt instrument för att åstadkomma flera positiva effekter i samhället, såsom ökad tillväxt, sysselsättning och jämställdhet, främja tekniska framsteg och ökad innovationskraft, samt bidra till att bl.a. nå de nationella miljömålen men även genomförandet av Agenda 2030.

Ändamålsenliga insatser har genomförts för att uppnå det upphandlingspolitiska målet. Den nya lagstiftningen, UHM och arbetet med Nationella upphandlingsstrategin har tillsammans bidragit till att skapa bättre förutsättningar för myndigheter och upphandlande enheter att upphandla strategiskt. Införandet av de nya upphandlingslagarna är det hittills största lagstiftningsarbetet under mandatperioden. Tre direktiv har blivit nya upphandlingslagar, som

syftar till att förenkla och effektivisera upphandlingsförfarandet eller att göra det mer flexibelt. Genom bestämmelserna om krav på skäliga villkor om lön, semester och arbetstid bidrar den offentliga upphandlingen till ett socialt hållbart samhälle. Lagstiftningen kommer att underlätta för ännu fler att använda offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg. UHM:s stödverksamhet och förebyggande arbete för att nå ut till upphandlande myndigheter och enheter bedöms ha ökat möjligheterna att i praktiken göra strategiska upphandlingar. Nationella upphandlingsstrategin med dess olika inriktningsmål har bidragit till att konkretisera hur ett strategiskt förhållningssätt till inköp kan realiseras. Att UHM samtidigt som strategin antogs fick i uppdrag att verka för att den genomförs har inneburit att myndigheter och upphandlande enheter fått bättre verktyg och stöd för att upphandla strategiskt.

Det genomsnittliga antalet anbudsgivare per upphandling låg på i stort sett samma nivå 2016 som tidigare år, vilket kan tolkas som att konkurrensen om upphandlade kontrakt inte förändrats över tid. Regeringens ambition är att förbättra konkurrensen vid upphandling. Ett syfte med den nya lagstiftningen är att öka de små och medelstora företagens tillträde till offentliga upphandlingar, bl.a. genom bestämmelser om uppdelning av större kontrakt i mindre delar. Detta kan innebära att konkurrensen på marknaden i högre utsträckning tas tillvara och resultera i fler anbudsgivare per upphandling.

Antalet ansökningar om överprövning av upphandlingar till förvaltningsrätterna 2016 var fler än de närmast föregående åren. Även om man bör vara försiktig med att dra allt för långtgående slutsatser av ett enstaka år, kan det konstateras att antalet överprövningar över tid ligger på en konstant hög nivå. Att många upphandlingar stoppas upp på grund av domstolsprocesser innebär svårigheter för såväl berörda upphandlande myndigheter och leverantörer som för samhället i stort och dess möjligheter att tillgodose grundläggande behov av service. Det är därför angeläget att försöka komma till rätta med detta. Uppdraget om att se över förutsättningarna för ett mer flexibelt regelverk är ett viktigt steg på vägen.

Miljökrav i upphandling är ett viktigt styrmedel för myndigheternas miljöarbete. Även om andelen upphandlingar där miljökrav ställs ökar

behöver regeringen, för att öka takten i arbetet, verka för att myndigheternas kunskap om möjligheterna att ställa sådana krav stärks. UHM har en viktig roll i detta arbete. Regeringen anser att det är viktigt att stärka kompetensen hos upphandlande myndigheter och enheter samt leverantörer när det gäller upphandling av livsmedel och måltidstjänster. UHM:s särskilda uppdrag om att förstärka kompetensen på området upphandling av livsmedel och måltidstjänster hos upphandlande myndigheter och enheter samt hos leverantörer (N2016/04785/JM) är ett sätt att verka för att målet om en miljömässigt ansvarsfull offentlig upphandling nås.

8.4 Politikens inriktning

Den reformering av upphandlingsområdet som inletts genom en ny upphandlingslagstiftning, inrättandet av UHM och framtagandet av Nationella upphandlingsstrategin ska fortsätta. Sverige ska fortsatt ha en ledande roll inom den internationella utvecklingen på upphandlingsområdet.

Inköp och upphandlingar är en strategisk fråga som behöver vara prioriterad hos beslutsfattare och verksamhetsföreträdare. Skattemedel ska användas på bästa sätt och regeringen verkar för en effektiv implementering av Nationella upphandlingsstrategins sju inriktningsmål.

Effektiva offentliga inköp

En effektiv offentlig upphandling förutsätter bl.a. att hela inköpsprocessen kan genomföras elektroniskt. Digitaliseringens möjligheter ska tas tillvara. Regeringen kommer också att prioritera en effektiv statlig inköpssamordning genom utvecklade ramavtal.

Förbättrad statistik på upphandlingsområdet behövs för att öka kunskapen om den offentliga upphandlingen. Regeringen kommer därför att prioritera arbetet med att ta fram ett författningsförslag som syftar till förbättrad statistik.

För att upprätthålla en väl fungerande konkurrens behöver antalet anbud per upphandling öka. Regeringen kommer att prioritera arbetet med att få upphandlande myndigheter och enheter att planera och genomföra upphandlingar på ett sätt som attraherar fler

företag och organisationer att delta i offentliga upphandlingar.

En rättsäker offentlig upphandling

Det är angeläget att, med bibehållna krav på rättssäkerhet, vidta åtgärder för att minska de negativa konsekvenserna av att många upphandlingar begärs överprövade. Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att analysera för- och nackdelar med att införa bestämmelser om processkostnadsansvar och ansökningsavgifter i mål om överprövning av upphandling (dir. 2017:69). Regeringen avser även att återkomma med anledning av Överprövningsutredningens förslag om att bl.a. införa en s.k. preklusionsfrist i upphandlingsmål (SOU 2015:12).

UHM har vidare fått i uppdrag att, i samverkan med Konkurrensverket, kartlägga och analysera mål om överprövning av upphandling (Fi2017/02676/OU).

En offentlig upphandling som främjar innovationer och en hållbar utveckling

Regeringen kommer fortsatt att verka för att den potential som finns i att använda offentlig upphandling som ett verktyg för att främja utveckling och innovation används fullt ut. UHM:s uppdrag att arbeta för att främja innovation i upphandling är viktigt för att nå framgång. Sverige ska ligga i framkant och fortsatt vara ett föredöme när det gäller hänsyn till miljö- och djurskydd i offentlig upphandling. Upphandlande myndigheter och enheter kan genom kravställning i upphandlingar bidra till en miljömässigt mer hållbar utveckling samt till att minska negativ miljö- och klimatpåverkan och stödja samhällets anpassning till ett förändrat klimat. Upphandlande myndigheter kan också bidra till en god djurhållning och gott djurskydd genom att ställa krav på att livsmedel ska vara producerat enligt vissa kriterier som fastställs i den svenska djurskyddslagstiftningen.

Den offentliga upphandlingen kan även vara ett viktigt verktyg för att motverka social dumpning och säkerställa goda arbets- och anställningsvillkor vid upphandling. Regeringen kommer bl.a. att följa Trafikverkets arbete inom ramen för myndighetens uppdrag att redogöra för hur den tillämpar och utvärderar arbetsrättsliga krav vid sina upphandlingar (N2017/01833/TIF).

Offentlig upphandling ska fortsatt bidra till ett socialt hållbart samhälle. Regeringen kommer

att noga följa UHM:s arbete i projektet Syssel-sättning genom offentlig upphandling. Syftet med projektet är att utveckla metoder så att fler individer som i dag har svårt att komma in på arbetsmarknaden, särskilt nyanlända, kan erbjudas en anställning eller praktikplats i offentligt upphandlade kontrakt. Vidare får UHM i uppdrag att kartlägga och analysera förutsättningarna för att använda alternativa finansiella instrument i offentlig välfärdssektor genom exempelvis s.k. sociala utfallskontrakt.¹¹ Sverige ska vara ett föregångsland för fri och rättvis handel. Regeringen kommer under året att initiera ett arbete för att främja upphandlande myndigheters tillgång till tillförlitlig information om produktionsvillkoren i andra länder där UHM får en viktig roll (se utg.omr. 18 avsnitt 4.5).

8.5 Budgetförslag

8.5.1 1:17 Upphandlingsmyndigheten

**Tabell 8.3 Anslagsutveckling
1:17 Upphandlingsmyndigheten**

Tusental kronor				
2016	Utfall	66 412	Anslags-sparande	16 438
2017	Anslag	84 687 ¹	Utgifts-prognos	76 205
2018	Förslag	94 036		
2019	Beräknat	96 528 ²		
2020	Beräknat	95 088 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 95 020 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 92 036 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Upphandlings-myndighetens förvaltningsutgifter.

¹¹ I SOU 2013:40 benämns Social Impact Bonds, SIB, som "obligation för samhällspåverkan" och beskrivs som ett finansiellt instrument som syftar till att åstadkomma sociala effekter i samhället, ekonomisk avkastning för investeraren och besparingar för offentlig sektor. I Sverige används även begreppet "sociala utfallskontrakt" för att beskriva denna form av projektfinansiering.

Regeringens överväganden

**Tabell 8.4 Härledning av anslagsnivån 2018 2020 för
1:17 Upphandlingsmyndigheten**

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	84 687	84 687	84 687
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 349	2 714	4 202
Beslut	8 000	9 127	6 199
Varav BP18 ³	8 000	9 000	6 000
Varav ³			
Vägledningsfunktion för statsstödsfrågor	5 000	5 000	5 000
Sociala utfallskontrakt	2 000	3 000	
Information om produktionsvillkor i andra länder	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	94 036	96 528	95 088

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att anslaget ökas fr.o.m. 2018 med 5 000 000 kronor för uppgiften att tillhandahålla nationell vägledning om statsstödsfrågor. Finansiering sker genom att anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik minskas med motsvarande belopp (se utg.omr. 25 avsnitt 2.5.3 och utg.omr. 18 avsnitt 3.7.2).

Vidare ökas anslaget med 1 000 000 kronor per år 2018–2021 för uppgiften att främja mer tillförlitlig och lättillgänglig information om produktionsvillkor i andra länder.

Anslaget ökas även med 2 000 000 kronor 2018 och 3 000 000 kronor 2019 för arbete avseende sociala utfallskontrakt.

Regeringen föreslår att 94 036 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 96 528 000 kronor respektive 95 088 000 kronor.

9 Statistik

9.1 Omfattning

Området omfattar Statistiska centralbyråns (SCB) verksamhet som utgörs av utveckling, produktion, spridning och samordning av statistik. SCB ansvarar för att producera dels officiell statistik inom flera områden, t.ex. arbetsmarknadsstatistik och nationalräkenskaper (NR), dels annan statlig statistik inom främst utbildnings- och socialområdet. På uppdrag producerar myndigheten även statistik åt andra statistikansvariga myndigheter och övriga beställare.

SCB har även till uppgift att samordna Sveriges officiella statistik. Den officiella statistiken var under 2016 indelad i 22 ämnesområden, 108 statistikområden och 355 produkter. År 2016 fanns det 27 statistikansvariga myndigheter. SCB är den största av de statistikansvariga myndigheterna och 2016 ansvarade myndigheten för 118 av de 355 produkter som avsåg officiell statistik.

Av SCB:s verksamhet finansieras 46 procent genom avgifter från främst uppdragsfinansierad statistikproduktion. Den officiella statistiken utgör ca 25 procent av uppdragsverksamhetens totala volym. Statistisk bearbetning står för 20 procent, tjänsteexporten för 14 procent och övriga undersökningar för 41 procent av uppdragsverksamhetens intäkter. Statliga myndigheter utgör den största kundkategorin och står för något mer än tre fjärdedelar av uppdragsverksamhetens intäkter.

SCB:s internationella statistiksamarbete är omfattande och påverkar i stor utsträckning myndighetens verksamhet och utvecklingen av den officiella statistiken. Arbetet består framför allt av det samarbete som bedrivs inom ramen

för det europeiska statistiksystemet. Den officiella statistiken regleras till stor del av EU:s rättsakter. Detta gäller bl.a. jordbruksstatistiken, den ekonomiska statistiken och arbetsmarknadsstatistiken.

9.2 Mål och villkor för området

Målet för verksamheten är statistik av god kvalitet som är tillgänglig för användarna. Kostnaderna för uppgiftslämnandet ska minska och statistikproduktionen ska vara effektiv.

9.3 Resultatredovisning

9.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet att uppnå statistik av god kvalitet mäts bl.a. genom punktlighet i publicering, nöjdhetsindex och allmänhetens förtroende. Statistik som är tillgänglig för användarna mäts bl.a. genom antal tabeller i och uttag från SCB:s statistikdatabas på myndighetens webbplats (SSD) samt antal besök på webbplatsen. Kostnaderna för uppgiftslämnandet mäts genom uppgiftslämnarnas totala kostnader och kostnadsförändringen jämfört med föregående år. Effektiviteten i statistikproduktionen mäts genom produktivitetsförändringen.

Tabell 9.1 Resultatindikatorer

	2014	2015	2016
Statistikdatabasen			
- antal tabeller	3 390	3 548	3 794
- antal uttag (1000-tal)	1 235	1 092	1 174
Webbplatsen			
- antalet besök (1000-tal)	7 699	8 688	6 332 ¹
Punktlighet i publiceringen (%)	98	98	98
Nöjdhetsindex i uppdragsverksamheten			
- <i>Leveransenkäten</i> (7-gradig skala)	6,0	6,0	6,2
- <i>NöjdKundIndex</i> ² (10-gradig skala)	7,8	-	8,0
Allmänhetens förtroende (mycket eller ganska stort förtroende) (%) ³	79	79	
Kostnad för uppgiftslämnandet	459	451	404
Uppgiftslämnarnas kostnader (förändring jämfört med föregående år i mnkr) ⁴	-10	-36	-11
Produktivitetsförändring (%)	2,1	2,0	-1,4

¹ Statistiken är inte jämförbar med tidigare år p.g.a. byte av webbanalysverktyg.

² Nöjdhetsindex är en webbenkät riktad till ett antal kunder och genomförs vartannat år.

³ Resultat från undersökningen 2016 redovisas av SCB senare under 2017.

⁴ Förändringen är beräknad på en justerad uppgift för föregående år för jämförbarhet.

9.3.2 Resultat

Löpande statistikproduktion

SCB har inom sin anslagsfinansierade verksamhet producerat statistik i enlighet med den arbetsplan som myndigheten lämnade till regeringen i början av 2016 (Fi2016/603/SFÖ). Arbetsplanen innehöll bl.a. en redovisning för den planerade produktionen och planerade större förändringar i statistiken under året. SCB har fortsatt arbetet med att utveckla en processorienterad verksamhet och fullföljt myndighetens program för prioriterade kvalitetsåtgärder. För att höja organisationens förmåga till utveckling samt kapacitet att leverera produkter och tjänster, och för att skapa fokus på resultat, har myndigheten påbörjat förändringar av styrningsprocessen för utvecklingsprojekt.

SCB har inom ramen för sin uppdragsverksamhet producerat statistik i en något ökad omfattning jämfört med föregående år. Syftet med uppdragsverksamheten är att utnyttja det statistiska materialet och den statistiska

kompetensen för att tillgodose användarnas behov.

SCB fick knappt 7 miljoner kronor i bidrag från EU för anpassningar, utveckling och viss försöksverksamhet 2016. Bidragsnivån var i paritet med 2015 års bidrag.

Tabell 9.2 Intäkter, kostnader och registerutdrag

	2014	2015	2016
Totala intäkter (mnkr)	1 054	1 081	1 122
varav			
- <i>anslagsintäkter</i>	558	560	597
- <i>avgiftsintäkter och övr. ersättn.</i>	496	521	525
Andel av avgiftsintäkter av officiell statistik från andra statistikansvariga myndigh. (%)	25	25	25
Totala kostnader (mnkr)	1 044	1 079	1 130
Antal registeruttag enligt personuppgiftslagen (PUL)	115	77	89

Av den totala volymen uppdrag 2016 uppgick andelen uppdrag som SCB utförde åt andra statistikansvariga myndigheter till 34 procent, vilket var samma andel som föregående år. En fjärdedel av dessa uppdrag avsåg produktion av officiell statistik och tre fjärdedelar utrednings- och utvecklingsuppdrag.

De totala kostnaderna för SCB:s verksamhet uppgick 2016 till 1 130 miljoner kronor, vilket var en ökning med 51 miljoner kronor jämfört med 2015 (se tabell 9.2). Ökningen utgjordes främst av ökade lönekostnader samt ökade driftskostnader för it-tjänster och avgifter för dataprogram.

Andelen statistikprodukter som publicerades enligt fastställd tidsplan uppgick till 98 procent 2016, vilket var i nivå med 2015 års resultat (se tabell 9.1). Att statistiken publiceras i tid och i enlighet med fastställda tidsplaner är av vikt för såväl statistikens tillgänglighet som kvalitet.

I SCB:s uppdrag ingår att minska och underlätta uppgiftslämnandet så att kostnaderna för dem som lämnar uppgifter till statistiken ska bli lägre. Ramen för kostnadsberäkningen för uppgiftslämnandet utgörs av SCB:s anslagsfinansierade statistik samt officiell statistik som produceras på uppdrag av andra myndigheter. Varje år räknas en ny bas för jämförelse då det är olika undersökningar som genomförs varje år. För 2016 beräknas den totala kostnaden för uppgiftslämnandet ha uppgått till 404 miljoner kronor vilket är 11 miljoner kronor, eller 2,7 procent, lägre än 2015. Kostnaderna för företag och organisationer uppskattas ha uppgått

till 334 miljoner kronor. Minskningen är främst hänförlig till företag och organisationer.

Bland förklaringarna till minskningen finns förändrade tekniska lösningar för uppgiftslämnande, som t.ex. övergång från pappersbaserade enkäter till webbinsamling och ökade möjligheter att lämna filer som kan genereras av företagens egna administrativa system. Som ett led i att minska bördan för företagen har vidare SCB tillsammans med Bolagsverket, Skatteverket, Finansinspektionen och Bokföringsnämnden startat ett samarbete med syfte att påvisa hur gemensamma begrepp och ett standardiserat rapporteringsformat kan underlätta inrapportering av finansiell information. SCB samråder även med Näringslivets Regelnämnd, Sveriges Kommuner och Landsting och Regelrådet inför såväl framtagande av ny statistik som utvidgningar och neddragningar som kan påverka uppgiftslämnarna.

Enligt SCB:s regleringsbrev ska statistiken göras mer tillgänglig och användbar. En av de viktigaste kanalerna för SCB att sprida och kommunicera statistik är SSD. Tillgången till informationen som finns på webbplatsen är avgiftsfri. År 2016 uppmättes 6,3 miljoner besök på webbplatsen (se tabell 9.1). Statistiken är dock på grund av byte av webbanalyserverktyg inte jämförbar med tidigare år. SCB:s centrala statistikservice besvarade närmare 13 900 förfrågningar om statistik per telefon och 5 100 förfrågningar per e-post. De vanligaste frågorna gällde befolknings- och arbetsmarknadsstatistik. Antalet uttag av statistikuppgifter från SSD ökade med drygt 7 procent 2016 (se tabell 9.1). Totalt gjordes 1 174 000 uttag 2016. Antalet tabeller som fanns upplagda i databasen ökade från 3 548 år 2015 till 3 794 år 2016. SCB utvecklar löpande webbplatsen för att den i högre grad ska vara användbar på olika sorters datorer, läsplattor och smarta telefoner.

År 2015 lanserades Sverige i siffror, som ett nytt sätt för SCB att presentera statistik för unga och ovana statistikanvändare. Kärnan i satsningen är en funktion på SCB:s webbplats, som visar ett urval av myndighetens statistik om Sverige i text och infografik. Det senare presenterar statistik på ett lättillgängligt sätt med bl.a. interaktiva diagram. Statistiken är utvald utifrån kursplanen i samhällskunskap för grundskolan och gymnasieskolan samt de vanligaste frågorna till myndighetens statistikservice. Det handlar om statistik inom områdena befolkning,

arbetsmarknad, samhällsekonomi och allmänna val. För att öka användbarheten för Sverige i siffror i undervisningen har lärarhandledningar tagits fram för grundskolans mellanstadium respektive högstadium samt för gymnasieskolan. År 2016 tillkom ett nytt tema om miljö och en ny funktionalitet för information om kommunsektorn.

SCB medverkade 2016 för fjärde året i rad i ett samarrangemang av ett s.k. hackaton i syfte att utveckla webbtjänster och appar för ökad tillgänglighet av SCB:s öppna data i SSD och genom ett gränssnitt som finns tillgängligt för alla användare.

I syfte att nå fler målgrupper och öka kännedomen om myndigheten är SCB aktiv på plattformar för sociala nätverk. I dessa forum besvarar SCB frågor, samt publicerar information om ny statistik och nyheter om myndighetens aktiviteter.

Kundnöjdheten för uppdragsverksamheten uppgick enligt SCB:s s.k. leveransenkät 2016 till 6,2 på en sjugradig skala, vilket var en ökning med 0,2 i jämförelse med de senaste två åren (se tabell 9.1). Enkäten vänder sig till uppdragskunder som köper statistik för mer än 10 000 kronor.

Produktiviteten inom SCB ska enligt myndighetens regleringsbrev öka med i genomsnitt 3 procent per år. Den totala produktiviteten, som omfattar produktionsinsatserna för arbete, lokaler och övrigt, minskade med 1,4 procent 2016 (se tabell 9.1). Under den senaste femårsperioden har den i genomsnitt ökat med 1,2 procent per år och för den senaste tioårsperioden är den genomsnittliga ökningen 2,0 procent. De kvalitetsförbättringar som har gjorts under senare år beaktas inte i produktivetsberäkningarna. Produktiviteten kan variera mellan enskilda år till följd av kalendereffekter och andra tillfälliga orsaker, och bör därför främst följas genom en jämförelse av utvecklingen under en längre period. SCB har för att effektivisera verksamheten bl.a. minskat sina kostnader för lokaler i Stockholm genom en förtätning av arbetsplatser.

Samordning av officiell statistik

År 2016 fick SCB ett tydligt ansvar för att samordna systemet för den officiella statistiken i samband med att regeringen ändrade myndig-

hetens instruktion. Till sitt stöd för myndighetens samordningsroll finns ett råd för den officiella statistiken. En viktig del av samordningen av den officiella statistiken utgörs av seminarieverksamhet för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte bland de statistikansvariga myndigheterna. Vidare organiserar SCB ett antal arbetsgrupper som behandlar väsentliga och gemensamma frågeställningar som rör produktionen av officiell och europeisk statistik. Myndigheten har vidare under 2016 tillgängliggjort en del av sina it-verktyg för att möjliggöra för andra statistikansvariga myndigheter att använda dem i sin statistikproduktion.

En uppföljning av kvaliteten i den officiella statistiken 2016 visar att samtliga statistikansvariga myndigheter arbetar med statistikens kvalitet utifrån riktlinjerna för europeisk statistik (European Statistics Code of Practice).

Löpande kvalitetsarbete

SCB är sedan 2014 certifierad enligt den internationella standarden ISO 20252:2 012 för marknad, opinion och samhällsundersökningar. År 2016 genomfördes en extern uppföljningsrevision som ger myndigheten en fortsatt certifiering. Vidare genomfördes en årlig utvärdering av kvaliteten i tio av de viktigaste undersökningarna med stöd av en extern expertgrupp. Utvärderingen visade på en positiv utveckling för sju av de granskade undersökningarna.

Jämställdhetsstatistik

SCB har under lång tid publicerat jämställdhetsstatistik. Publikationen På tal om kvinnor och män, Lathund om jämställdhet har getts ut sedan 1984 och publiceras numera vartannat år. Sedan 2012 finns också en särskild temaingång om jämställdhet på SCB:s webbplats. I temaingången redovisas aktuell jämställdhetsstatistik i form av indikatorer för uppföljning av jämställdhetspolitiken samt statistik inom några fördjupningsområden. En nödvändig förutsättning för framtagande av jämställdhetsstatistik är tillgång till könsuppdelad statistik. Enligt 14 § förordningen (2001:100) om den officiella statistiken ska individbaserad officiell statistik vara uppdelad efter kön, om det inte

finns särskilda skäl mot detta. SCB har i sitt regleringsbrev fått i uppdrag att följa upp och rapportera om efterlevnaden av denna reglering.

Myndigheten redovisade 2016 en plan för jämställdhetsintegrering för sin verksamhet i syfte att bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Miljöstatistik

Utsläppsstatistik från miljöräkenskaperna har publicerats löpande varje kvartal 2016. Utöver det har ny årlig statistik för regionala luftutsläpp utvecklats och publicerats. Vidare har bl.a. moduler för energiräkenskaper miljöskydds-kostnadsräkenskaper prioriterats.

SCB:s miljöstatistik omfattar även andra områden, som t.ex. mark- och vattenanvändning samt miljöräkenskaper. Dessa utgör ett viktigt underlag för såväl nya styrmedel och åtgärder som uppföljning av de nationella miljökvalitetsmålen.

Statistik över cirkulär migration

SCB levererade 2016 för första gången statistik ur ett demografiskt perspektiv, som omfattar personer som 2005–2014 gjort två eller fler migrationer.

9.3.3 Analys och slutsatser

SCB har 2016 planenligt utvecklat, producerat, spridit och samordnat officiell och europeisk statistik i enlighet med sin uppgift. Statistiken bedöms i stor utsträckning användas som underlag för forskning, beslutsfattande och samhällsdebatt. Den uppdragsbaserade statistikverksamheten bedöms ha bidragit till en ökad statistikanvändning i samhället.

SCB bedöms driva ett målinriktat och systematiskt arbete för att säkerställa en effektiv och kvalitetssäkrad statistikproduktion. Det är viktigt att kvalitetsarbetet fortsätter inom alla områden, bl.a. genom att göra statistikproduktionen mer processinriktad, med standardiserade verktyg och metoder. SCB bedöms i stor utsträckning nå målet om en statistik av god kvalitet samt, genom utveckling av ny statistik och förbättringar av sina digitala

lösningar för åtkomst till SSD och annat statistiskt material, öka tillgängligheten till statistiken (se tabell 9.1). Ytterligare samverkan med andra registerhållande myndigheter och en fortsatt utveckling av digitala lösningar bedöms vara nödvändig för att fortsatt öka tillgängligheten för olika typer av användare. Myndigheten måste även fortsättningsvis hantera efterfrågan på ny statistik genom löpande förändringar av befintlig statistik och lansering av ny statistik. Detta kräver även att löpande omprioriteringar av verksamheten görs inom myndigheten.

Regeringen bedömer att SCB har en god medvetenhet om problematiken rörande svarsbortfall och ser det som positivt att flera insatser genomförts i syfte att hantera och reducera de negativa effekterna av detta. Det bedöms dock som allvarligt att vissa undersökningar har avslutats som en följd av de kvalitetsbrister som uppstått på grund av svarsbortfall.

Regeringen bedömer vidare att myndigheten på ett effektivt sätt bedriver ett arbete, självständigt och i samverkan med andra myndigheter och intressenter, för att minska kostnaderna för uppgiftslämnande. Indikatoren om kostnadsutvecklingen för uppgiftslämnande (se tabell 9.1) pekar på att kostnaderna har minskat.

Det redovisade måttet på produktivitetsförändringen tyder på att det finns behov av fortsatta effektiviseringar, men även på att det finns mer utvecklade former för redovisning av effekterna av effektiviseringsåtgärder.

9.4 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation för SCB, med motivering att myndigheten under flera års tid har byggt upp ackumulerade under- och överskott i sin avgiftsbelagda verksamhet, vilket avviker från det beslutade ekonomiska målet för verksamheterna om full kostnadstäckning. SCB har 2016 tagit fram en plan med åtgärder för att hantera de uppkomna över- respektive underskotten för att på sikt uppnå full kostnadstäckning. Regeringen kommer att följa upp resultatet av dessa åtgärder.

9.5 Politikens inriktning

För att den officiella statistiken ska bidra till samhällsekonomisk effektivitet och samhällsnytta krävs att den är av god kvalitet och tillgänglig.

Regeringen har genom förordningsändringar skapat ett system för systematisk uppföljning av kvaliteten av den officiella statistiken. Regeringen ser att det fortsatta arbetet med detta är av stor vikt för att vidmakthålla kvaliteten och därmed förtroendet för den officiella statistiken. Regeringen kommer rikta särskild uppmärksamhet mot att SCB förbättrar tillgängligheten av den officiella statistiken och det statistiska materialet för alla användare. Regeringen ser det som angeläget att myndigheten förstärker sina insatser för att ta vara på digitaliseringens möjligheter i detta avseende. Detta utvecklingsarbete bör ske i samverkan med andra statistikansvariga myndigheter och inom ramen för myndighetens samordningsansvar för statistiksystemet.

Vidare är det angeläget att arbetet för att minska bortfallet i urvalsundersökningar fortsätter med en bred ansats och att de negativa effekterna av bortfallet hanteras och reduceras med stöd av vetenskaplig metodik. Myndigheten måste vara fortsatt proaktiv med att analysera och noga följa effekterna av de pågående omvärldsförändringar som påverkar utvecklingen av svarsbortfall.

För att underlätta en effektiv produktion av officiell statistik kommer regeringen löpande att överväga förändringar som tillvaratar berörda myndigheters möjlighet att kunna dela uppgifter med varandra.

Det är även av vikt att kostnaderna för uppgiftslämnarna, som till stor del utgörs av företag och organisationer, hålls nere och inte ökar. Arbetet med en ökad samverkan mellan uppgiftsinsamlade myndigheter är av stor betydelse för detta. SCB ska genom sin samordnande roll för systemet för den officiella statistiken arbeta för att en sådan samverkan sker där så är möjligt. Även i detta arbete bör digitaliseringens möjligheter till effektivisering utnyttjas. Omvärldens krav på ny statistik och förbättrad kvalitet i den befintliga statistiken måste främst mötas med löpande omprioriteringar och en ökad effektivitet i produktionen av statistik. Det är därför enligt

regeringen angeläget att SCB fortsatt arbetar med att effektivisera sin verksamhet.

9.6 Budgetförslag

9.6.1 1:9 Statistiska centralbyrån

Tabell 9.2 Anslagsutveckling 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2016	Utfall	570 546		-1 776
2017	Anslag	555 134 ¹	Utgifts- prognos	542 242
2018	Förslag	557 223		
2019	Beräknat	575 658 ²		
2020	Beräknat	585 658 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.
² Motsvarar 566 533 tkr i 2018 års prisnivå.
³ Motsvarar 566 533 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statistiska centralbyråns förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 9.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	514 482	523 334	-8 852
(varav tjänsteexport)	70 966	71 074	-108
Prognos 2017	509 000	525 900	-16 900
(varav tjänsteexport)	58 000	59 100	-1 100
Budget 2018	472 000	474 200	-2 200
(varav tjänsteexport)	55 000	55 200	-200

Huvuddelen av uppdragsverksamheten avser statistikproduktion. Produktion av officiell statistik till andra myndigheter utgör ca 25 procent av uppdragsverksamhetens totala volym. Statistisk bearbetning står för 20 procent, tjänsteexporten för 14 procent och övriga undersökningar för 41 procent av uppdragsverksamhetens intäkter.

Regeringens överväganden

Tabell 9.5 Härledning av anslagsnivån 2018 2020 för 1:9 Statistiska centralbyrån

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	555 134	555 134	555 134
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	9 356	18 448	28 412
Beslut	13	4 013	4 083
Varav BP18 ³	1 000	5 000	5 000
Varav ³			
Ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå	1 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag	-7 280	-1 937	-1 971
Varav BP18 ³	-7 280	-1 820	-1 820
Varav ³			
Statistiska valundersökningar	-7 280	-1 820	-1 820
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	557 223	575 658	585 658

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Med anledning av att den verksamhet som avser valundersökningar överförs till anslaget 2:8 Göteborgs universitet: *Forskning och utbildning på forskarnivå* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning minskas anslaget med 7 280 000 kronor 2018 och med 1 820 000 kronor 2019 och framåt. Till följd av kommande förslag som föranledes av Skolkostnadsutredningens betänkande (SOU 2016:66) föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 000 000 kronor 2018 och med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2019 och framåt.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 987 000 kronor 2018.

Regeringen föreslår att 557 223 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Statistiska centralbyrån* för år 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 575 658 000 kronor respektive 585 658 000 kronor.

10 Prognos- och uppföljningsverksamhet

10.1 Omfattning

Prognos- och uppföljningsverksamheten har flera syften. Verksamheten ska bidra till att det finanspolitiska ramverket efterlevs, att politiska beslut och prioriteringar är välgrundade samt till transparens vid redovisningen av den ekonomiska politiken.

Inom området ska ansvariga myndigheter följa upp och analysera utfall, utarbeta kort- och medelfristiga prognoser samt analysera den samhällsekonomiska utvecklingen och utvecklingen för de offentliga finanserna. Budgetprognoser och prognoser för svensk och internationell makroekonomi är viktiga verksamheter inom området.

Utöver detta ingår också arbetet med att ta tillvara de resultat från den nationalekonomiska forskningen som är relevanta för utformningen av den ekonomiska politiken i området.

Verksamheten inom området är i huvudsak anslagsfinansierad och bedrivs av Konjunkturinstitutet, Ekonomistyrningsverket (ESV), Finanspolitiska rådet och Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO).

ESV:s övriga verksamheter samt förslag till budget för myndigheten redovisas i avsnitt 5.

10.2 Mål för området

Regeringens mål för området är att åstadkomma tillförlitliga och väldokumenterade prognoser samt analyser och uppföljningar av den samhällsekonomiska och statsfinansiella utvecklingen.

10.3 Resultatredovisning

10.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen för prognos- och analysverksamheten används dels kvantitativa mått på prognosprecisionen och tendensen till systematiska fel för de viktigaste prognosvariablerna, dels de omdömen om prognoserna och analyserna som lämnas av läsarna av Konjunkturinstitutets rapportserie Konjunkturläget.

Resultatet redovisas nedan för de olika myndigheterna både i beskrivande text och med hjälp av indikatorer som anges i anslutning till respektive myndighet.

10.3.2 Resultat

Konjunkturinstitutets resultat

Systematiska fel och prognosprecision

Prognosprecision och förekomsten av systematiska prognosfel mäts vanligtvis genom kvantitativa mätningar av skillnader mellan prognosen och det faktiska utfallet. De genomsnittliga prognosfelen, mätt med de s.k. medelfelen, beräknas för att undersöka om prognosmakaren tenderar att under- eller överskatta utfallen för olika prognosvariabler. Prognosprecisionen, mätt med de s.k. medelabsolutfelen, beräknas för att undersöka tillförlitligheten i prognoserna.

Genom att jämföra olika prognosmakares prognosfel och prognosprecision vid olika tidpunkter ges en bild av hur tillförlitliga ett visst prognosinstituts prognoser är i jämförelse med andra prognosmakares. Olika prognosmakare

publicerar emellertid olika antal prognoser och vid olika tillfällen, vilket kan påverka både förutsättningarna för och bedömningen av prognosjämförelsen. En fullständig utvärdering av Konjunkturinstitutets systematiska prognosfel och prognosprecision finns i myndighetens specialstudie Utvärdering av makroekonomiska prognoser (Specialstudie nr 56, april 2017).

I tabell 10.1, tabell 10.2 och tabell 10.3 visas medelfel och medelabsolutfel för BNP-tillväxten, arbetslösheten och inflationen beräknad enligt konsumentprisindex.

För båda utvärderingsperioderna, 2016 och 2012–2016, var Konjunkturinstitutets prognosprecision bättre än genomsnittet bland de studerade prognosinstituten, mätt med medelabsolutfelet för inflationen och reporäntan och nära genomsnittet för övriga variabler. I likhet med flertalet andra prognosinstitut överskattade myndigheten 2016 års utfall för arbetslösheten och inflationen. Den genomsnittliga överskattningen var dock liten, drygt 0,1 procentenhet för både arbetslösheten och inflationen. För 2012–2016 underskattade samtliga prognosinstitut i genomsnitt innevarande års utfall för BNP-tillväxten, men överskattade i genomsnitt innevarande års utfall för arbetslösheten och inflationen. De genomsnittliga prognosfelen var dock små.

Tabell 10.1 Prognosprecision och systematiska fel för BNP tillväxt

Medelvärden av absoluta prognosfel resp. av prognosfel, procentenheter

	2016 ¹		2012–2016 ²	
	Medel- absolutfel	Medelfel	Medel- absolutfel	Medelfel
ESV	0,32	0,14	0,48	0,31
HUI	0,38	0,00	0,44	0,21
KI	0,18	-0,08	0,40	0,23
LO	0,23	-0,13	0,49	0,33
Nordea	0,43	0,00	0,47	0,26
Riksbanken	0,18	-0,12	0,41	0,22
Regeringen	0,40	0,20	0,55	0,22
SEB	0,49	-0,06	0,50	0,16
SHB	0,11	-0,06	0,48	0,17
Svenskt Näringsliv	0,13	0,07	0,44	0,22
Swedbank	0,12	-0,01	0,52	0,23
Medelvärde	0,27	0,00	0,47	0,23

Avvikelse = utfall minus prognos.

¹Avser prognoser för 2016 publicerade under 2015 och 2016.

²Avser prognoser för resp. år publicerade under resp. innevarande år.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 10.2 Prognosprecision och systematiska fel för arbetslöshet

Medelvärden av absoluta prognosfel resp. av prognosfel

	2016 ¹		2012–2016 ²	
	Medel- absolutfel	Medelfel	Medel- absolutfel	Medelfel
ESV	0,16	-0,02	0,12	-0,05
HUI	0,21	-0,20	0,08	-0,05
KI	0,28	-0,16	0,12	-0,05
LO	0,28	-0,18	0,13	-0,07
Nordea	0,28	-0,20	0,09	-0,09
Riksbanken	0,14	-0,09	0,07	-0,04
Regeringen	0,18	-0,12	0,13	-0,04
SEB	0,18	-0,05	0,11	0,02
SHB	0,14	-0,02	0,12	-0,08
Svenskt Näringsliv	0,30	-0,30	0,13	-0,08
Swedbank	0,36	-0,01	0,18	-0,04
Medelvärde	0,23	-0,12	0,12	-0,05

Avvikelse = utfall minus prognos.

¹Avser prognoser för 2016 publicerade under 2015 och 2016.

²Avser prognoser för resp. år publicerade under resp. innevarande år.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 10.3 Prognosprecision och systematiska fel för KPI inflation

Medelvärden av absoluta prognosfel resp. av prognosfel

	2016 ¹		2012–2016 ²	
	Medel- absolutfel	Medelfel	Medel- absolutfel	Medelfel
ESV	0,11	-0,07	0,11	-0,09
HUI	0,11	0,10	0,19	-0,19
KI	0,08	0,02	0,13	-0,10
LO	0,13	-0,08	0,11	-0,09
Nordea	0,14	-0,11	0,15	-0,15
Riksbanken	0,41	-0,36	0,15	-0,13
Regeringen	0,08	0,00	0,14	-0,11
SEB	0,14	0,04	0,15	-0,07
SHB	0,52	-0,52	0,14	-0,14
Svenskt Näringsliv	0,15	-0,15	0,20	-0,20
Swedbank	0,29	-0,26	0,24	-0,23
Medelvärde	0,19	-0,13	0,16	-0,14

Avvikelse = utfall minus prognos.

¹Avser prognoser för 2016 publicerade under 2015 och 2016.

²Avser prognoser för resp. år publicerade under resp. innevarande år.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Modellverksamhet

Såväl den kvantitativa prognosverksamheten som den fördjupade makroekonomiska analysen förutsätter ett kontinuerligt metodutvecklingsarbete. Med anledning av detta har regeringen gett Konjunkturinstitutet i uppdrag att utveckla ett lämpligt modellstöd för arbetet med medelfristiga (1–10 år) makroekonomiska scenarier vid Konjunkturinstitutet och Regeringskansliet

(Fi2014/03569/E1). Arbetet med att utveckla en sådan modell pågår för närvarande.

År 2016 fortsatte arbetet med Konjunkturinstitutets allmänjämviktsmodell EMEC (Environmental Medium Term Economic Model), som bl.a. används för att göra miljöekonomiska analyser.

Fördjupade specialstudier

Konjunkturinstitutet genomför även fördjupade analyser inom olika specialområden av betydelse för förståelsen av den makroekonomiska utvecklingen. Analyserna ingår i myndighetens kontinuerliga utvecklingsarbete och redovisas bl.a. i form av fördjupningar i publikationen Konjunkturläget. År 2016 innehöll Konjunkturläget 15 fördjupningar, bl.a. om

- utvecklingen på arbetsmarknaden på lång sikt,
- Konjunkturinstitutets prognosmodell för aktieprisindex, samt
- produktion och sysselsättning i tjänstebanscher.

Konjunkturinstitutet har även sammanställt en rapport om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen, den s.k. Lönebildningsrapporten.

Studie om effekter av finanspolitiska åtgärder

Konjunkturinstitutet har på regeringens uppdrag genomfört en empirisk studie av vilka kortsiktiga effekter som olika finanspolitiska åtgärder har på BNP och sysselsättning. Studien visar att finanspolitiska åtgärder på kort sikt har positiva effekter på BNP och sysselsättningen, både i ett genomsnittligt konjunkturläge och i en lågkonjunktur. I likhet med internationella studier på området bedömer myndigheten att de kortsiktiga BNP- och sysselsättningseffekterna är större för den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna än för transfereringar. Lågst effekter uppnås vid generella skattesänkningar.

Miljöekonomiskt arbete

Konjunkturinstitutet har i uppdrag att sammanställa en årlig rapport om miljöpolitikens samhällsekonomiska aspekter. I 2016 års rapport analyseras den cirkulära ekonomin ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. I rapporten behandlas vilka marknadsmisslyckanden som kan motivera styrning mot en mer cirkulär eko-

nomi. Vidare granskas effekter och ändamålsenligheten i styrmedel på avfallsområdet. I rapporten analyseras även den roll som grön offentlig upphandling har i en cirkulär ekonomi, i vilken mån som miljöskatter kan styra bort från användningen av farliga kemikalier i plast samt hur sysselsättningen och produktionen kan påverkas av en övergång till en mer cirkulär ekonomi.

Ekonomistyrningsverkets resultat

Prognosprecision

I syfte att mäta måluppfyllelsen gör ESV årligen en uppföljning av prognosprecisionen. Detta gjorde myndigheten även 2016 (ESV 2017:53). I uppföljningen jämför ESV sin prognosprecision avseende BNP och den offentliga sektorns sparande med andra prognosmakares. När det gäller utgifterna och inkomsterna i statens budget jämförs myndighetens precision med regeringens. ESV gör även en fördjupad utvärdering och analys av sina egna prognosavvikelser för utgifterna och inkomsterna i statens budget.

ESV:s utvärdering visar att de statliga prognosinstituten hösten 2014 låg relativt nära utfallet för BNP-utvecklingen, medan bankerna underskattade tillväxten. Mönstret i revideringarna av prognoserna skiljer sig ganska mycket mellan de olika prognosinstituten. Gemensamt var dock att BNP reviderades upp kraftigt av samtliga prognosmakare mellan hösten 2015 och våren 2016. Det berodde i huvudsak på att den offentliga konsumtionen ökade till följd av det stora antalet asylsökande hösten 2015. Prognoserna för den offentliga konsumtionen höjdes dock för mycket och alla utom en prognosmakare låg för högt i sina bedömningar våren 2016. Hösten 2016 sänktes prognoserna och låg då relativt nära utfallet.

Det offentliga finansiella sparandet underskattades av samtliga prognosinstitut vid samtliga prognostillfällen. Från de initialt låga nivåerna reviderade de flesta instituten upp prognoserna under 2016. Trots detta underskattade samtliga prognosmakare det faktiska sparandet. Utfallet är dock fortfarande preliminärt och kan komma att ändras.

ESV och regeringen är de enda prognosmakarna som gör prognoser för statens budget med samma detaljnivå och struktur, varför en jämförelse av sådana prognoser är möjlig endast mellan dessa två. Jämförelserna av avvikelserna i

tabell 10.4 avser prognoserna i september 2014, mars och september 2015 samt april och september 2016. Både ESV och regeringen underskattade budgetsaldot 2016. Sammantaget var myndighetens prognosprecision för budgetsaldot 2016 sämre än regeringens, mätt med medelabsolutfelet.

Tabell 10.4 Prognosavvikelse jämförelse ESV och regeringen

Miljarder kronor

	Utfall	Medelabsolutfel ESV	Medelabsolutfel regeringen
2016¹			
Totala inkomster	1 003	101,8	83,8
Totala utgifter	917	17,8	22,2
Budgetsaldo	85	88,8	82,7
2015²			
Totala inkomster	860	32,4	11,1
Totala utgifter	892	19,4	18,4
Budgetsaldo	-32	20,2	18,9

Avvikelse = prognos minus utfall.

¹ Jämförelsen 2016 avser prognosavvikelser i september 2014, mars och september 2015 samt april och september 2016..

² Jämförelsen 2015 avser prognosavvikelser september 2013, april och september 2014 samt mars och september 2015.

Källa: Ekonomistyrningsverket.

ESV:s utvärdering av sin prognosprecision

ESV:s utvärdering av sin prognosprecision som visas i tabellerna 10.5 och 10.6 bygger på de fem prognoser som myndigheten gjorde mellan september 2014 och december 2016 och avser statens inkomster och utgifter (takbegränsade). ESV:s prognoser underskattade statens inkomster 2016. Enligt myndighetens fördjupade utvärdering av sin prognosprecision berodde det framför allt på att företag och privatpersoner placerade pengar på sina skattekonton, eftersom räntan där var förmånlig. Den genomsnittliga prognosavvikelsen som andel av utfallet visar att ESV underskattade statens inkomster mer 2016 än 2015.

Tabell 10.5 ESV:s prognosavvikelse för statens inkomster

Miljarder kronor

	Utfall	Prognosavvikelse snitt	Andel av utfall
2016 Totalt¹	1 003	-101,8	-10,1 %
2015 Totalt²	894	-30,3	-3,4 %

¹ Jämförelsen 2016 avser prognosavvikelser i september 2014, april och september 2015 samt mars och september 2016.

² Jämförelsen 2015 avser prognosavvikelser september 2013, mars och september 2014 samt april och september 2015.

Källa: Ekonomistyrningsverket.

ESV underskattade även statens utgifter under 2016. Den genomsnittliga underskattningen av de takbegränsade utgifterna som andel av utfallet

var större för 2016 än för 2015. En stor del av prognosavvikelsen beror på nya politiska beslut. När den aggregerade utgiftsprognosen bryts ned på utgiftsområden framkommer det att de största genomsnittliga avvikelserna mellan prognoser och utfall fanns inom följande utgiftsområden:

- Försvar och samhällets krisberedskap (utg.omr. 6),
- Internationellt bistånd (utg.omr. 7),
- Migration (utg.omr. 8),
- Kommunikationer (utg.omr. 22),
- Areella näringar, landsbygd och livsmedel (utg.omr. 23), och
- Avgiften till Europeiska unionen (utg.omr. 27).

Tabell 10.6 ESV:s prognosavvikelse för takbegränsade utgifter

Miljarder kronor

	Utfall	Prognosavvikelse snitt	Andel av utfall
2016			
Totalt	1 184	-25,3	-2,1 %
Utgiftsområden exkl. räntor	899	-26,4	-2,9 %
Ålderspensions- systemet	285	1,1	0,4 %
2014			
Totalt	1 135	-23,1	-2,0 %
Utgiftsområden exkl. räntor	867	-23,4	-2,7 %
Ålderspensions- systemet	267	0,3	0,1 %

¹ Jämförelsen 2016 avser prognosavvikelser i september 2014, april och september 2015 samt mars och september 2016.

² Jämförelsen 2015 avser prognosavvikelser september 2013, mars och september 2014 samt april och september 2015.

Källa: Ekonomistyrningsverket.

Finanspolitiska rådet

Finanspolitiska rådet publicerade den 15 maj 2017 sin årliga rapport Svensk finanspolitik. Årets rapport innehöll bl.a. bedömningar av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet, regeringens prognoser, arbetslöshetsmålet och fördelningseffekter av marknadshyror. Med den årliga rapporten som utgångspunkt anordnade finansutskottet en offentlig utfrågning av rådets ordförande och finansministern. Regeringen kommenterar rådets samtliga förslag i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 11.2.

Rådet har även anordnat konferenser i syfte att öka den offentliga diskussionen om den ekonomiska politiken.

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi

ESO ska bidra till att bredda och fördjupa underlaget för framtida samhällsekonomiska och finanspolitiska avgöranden. Uppgiften utförs framför allt genom att forskare och institutioner får i uppdrag att genomföra studier som ges ut i ESO:s skriftserie och publiceras på expertgruppens hemsida. ESO anordnar även seminarier och konferenser i syfte att stimulera debatten. ESO-studiernas författare offentliggör också sina resultat för en bredare publik genom bl.a. debattinlägg i tidningar.

År 2016 publicerade ESO sju rapporter, som bl.a. behandlade skillnader i effektivitet inom skola och omsorg, digitaliseringens effekter på jobb och produktivitet i svenskt näringsliv, sjukfrånvaron och dess drivkrafter samt kopplingen mellan boendesegregation och möjligheten att få jobb. I samband med att ESO publicerat rapporter har också större seminarier hållits. Därutöver har ett ytterligare seminarium anordnats om forskningspolitik inför lämnandet av den forskningspolitiska propositionen (prop. 2016/17:50).

10.3.3 Analys och slutsatser

Sammantaget bedömer regeringen att Konjunkturinstitutets prognoser varit jämförelsevis träffsäkra och tillförlitliga. Skillnaderna mellan prognosmakarnas prognosfel är jämförelsevis små och det är svårt att påvisa att något prognosinstitut skulle vara bättre eller sämre än något annat.

Konjunkturinstitutets styrka ligger framför allt i tillförlitliga bedömningar av svensk ekonomi. Dessa bedömningar visar på såväl djup som bredd samt god teoretisk och empirisk förankring. Prognosunderlagen är utförliga och väldisponerade. Underlagen har också relevanta fördjupningar som förklarar hur myndigheten gjort olika bedömningar och pedagogiska fördjupningar av mer allmänbildande karaktär.

ESV:s prognosprecision är liksom Konjunkturinstitutets i linje med andra bedömares. Myndighetens prognoser utgör underlag till regering-

en för att bedöma om åtgärder behöver vidtas för att nå de budgetpolitiska målen.

Regeringen bedömer att Konjunkturinstitutets och ESV:s prognoser är väl underbyggda och håller hög kvalitet. Sammantaget bedömer regeringen att myndigheternas prognoser varit tillförlitliga och relativt träffsäkra.

Genom utvärderingar samt kvalificerade och fördjupade analyser bidrar myndigheterna till ökad förståelse för utvecklingen av svensk ekonomi. Vid utvärderingen av sina egna prognoser beaktar regeringen myndigheternas prognoser.

Genom seminarier m.m. bidrar myndigheterna till en ökad öppenhet och tydlighet kring den ekonomiska politikens syften och ändamålsenlighet.

Regeringen anser att myndigheterna har en viktig roll för utformningen av den ekonomiska politiken och att de genom sina olika verksamheter bidrar till att målet för området uppfylls.

10.4 Politikens inriktning

Regeringen lägger stor vikt vid att de analyser som används som underlag för att utforma den framtida ekonomiska politiken bygger på bästa praxis. Det är även viktigt att den ekonomiska politiken är begriplig och förståelig för alla medborgare.

Myndigheterna ska därför kontinuerligt arbeta med att utveckla sina analysmetoder och metoder för utvärdering i syfte att förbättra underlaget för den ekonomiska politiken och debatten i samhället. Myndigheterna ska vidare kontinuerligt arbeta för att förbättra prognosprecisionen genom utveckling av den ekonomiska analysen och prognosmetoderna samt kontinuerligt utveckla uppföljningen av sina prognoser. Särskild vikt ska läggas på områden av stor ekonomisk betydelse.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 1:6 Finanspolitiska rådet

Tabell 10.7 Anslagsutveckling 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	9 578		219
2017	Anslag	9 803 ¹	Utgifts- prognos	9 600
2018	Förslag	10 078		
2019	Beräknat	10 238 ²		
2020	Beräknat	10 413 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 078 tkr i 2018 års prisionivå.

³ Motsvarar 10 078 tkr i 2018 års prisionivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Finanspolitiska rådets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 10.8 Härledning av anslagsnivån 2018 2020 för 1:6 Finanspolitiska rådet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	9 803	9 803	9 803
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	274	434	609
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 078	10 238	10 413

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 10 078 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Finanspolitiska rådet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 238 000 kronor respektive 10 413 000 kronor.

10.5.2 1:7 Konjunkturinstitutet

Tabell 10.9 Anslagsutveckling 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	61 271		2 324
2017	Anslag	63 455 ¹	Utgifts- prognos	62 547
2018	Förslag	64 571		
2019	Beräknat	64 567 ²		
2020	Beräknat	65 709 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 63 527 tkr i 2018 års prisionivå.

³ Motsvarar 63 527 tkr i 2018 års prisionivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konjunkturinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 10.10 Härledning av anslagsnivån 2018 2020 för 1:7 Konjunkturinstitutet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	63 455	63 455	63 455
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 113	2 170	3 331
Beslut	3	-1 058	-1 077
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	64 571	64 567	65 709

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 64 571 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Konjunkturinstitutet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 64 567 000 kronor respektive 65 709 000 kronor.

11 Fastighetsförvaltning

11.1 Omfattning

Området fastighetsförvaltning omfattar förvaltning av fastigheter som av försvarspolitiska, kulturhistoriska eller andra skäl har ansetts lämpliga att förvaltas av staten. Fastigheterna är bl.a. regeringsbyggnader, länsresidens, ambassader, de kungliga slotten, museer, teatrar, monument, försvarsfastigheter, vissa fastigheter för den egna verksamheten, markområden och vissa fastigheter som har donerats till staten.

Statens kulturfastigheter förvaltas tillsammans med vissa andra fastigheter främst av Statens fastighetsverk (SFV). Fortifikationsverket (FortV) förvaltar fastigheter som främst används för försvarsändamål. Myndigheternas verksamheter finansieras framför allt genom avgifter, dvs. hyresintäkter. Övriga myndigheter som förvaltar fastigheter gör det främst för sin egen verksamhet.

11.2 Mål

Målet för området fastighetsförvaltning är en kostnadseffektiv statlig fastighetsförvaltning. Förvaltningen ska ske med rimligt risktagande samt med likvärdig avkastning och service i jämförelse med andra alternativ. I korthet innebär detta att de fastighetsförvaltande myndigheterna ska tillämpa följande övergripande målsättningar:

- Fastigheterna ska förvaltas så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås.

- Fastigheternas värden ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.
- Hyresgästerna ska ges ändamålsenliga och konkurrenskraftiga lokaler, markområden och anläggningar.
- Myndigheterna ska uppfattas som kompetenta och serviceinriktade hyresvärdar.
- Myndigheterna ska inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljökvalitetsmålen.

Hänsynen till miljö- och kulturmiljövärden ska i tillämpliga delar motsvara vad som gäller för andra stora fastighetsförvaltare.

Enligt SFV:s regleringsbrev för 2017 ska myndigheten i sin verksamhet uppnå ett resultat efter finansiella poster motsvarande en avkastning om 3,4 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån för investeringar och anläggningar i Riksgäldskontoret. FortV ska enligt sitt regleringsbrev för 2017 i sin verksamhet uppnå ett resultat som efter finansiella poster motsvarar en avkastning om 3,4 procent på 30 procent av myndighetens genomsnittliga lån i Riksgäldskontoret för investeringar och anläggningar.

Inom SFV:s fastighetsbestånd har fastigheterna kategoriserats i tre kategorier. De flesta har en marknadsmässig hyressättning, några få har en kostnadsbaserad hyressättning och en tredje kategori fastigheter benämns bidragsfastigheter. De senare fastigheterna saknar förutsättningar att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. Målet för SFV:s bidragsfastigheter är att deras intäkter på sikt ska öka. För fastigheter

med kostnadshyra gäller att hyresgästen betalar för kostnader för drift, underhåll, administration och kapitalkostnader. För övriga fastighetsförvaltande myndigheter finns inga särskilda mål för förvaltningen eftersom denna endast utgör en liten del av respektive myndighets verksamhet.

11.3 Resultatredovisning

11.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Grunderna för resultatbedömningarna avseende SFV och FortV baseras på årsredovisningarna samt övrig redovisning och statistik.

För att följa upp utvecklingen inom verksamhetsområdet i förhållande till målen används i huvudsak följande indikatorer:

- hyresintäkt i kronor per kvadratmeter,
- driftkostnad i kronor per kvadratmeter,
- underhållskostnad i kronor per kvadratmeter,
- driftnetto i kronor per kvadratmeter,
- ekonomisk vakansgrad,
- utveckling av kundnöjdhet,
- energianvändning, och
- myndigheternas miljöledningsarbete.

11.3.2 Resultat

SFV och FortV är de två största förvaltarna av statens fastigheter. De förvaltar bl.a. olika kulturhistoriskt värdefulla byggnader, stora mark- och skogsområdet och ett stort antal försvarsanläggningar med tillhörande byggnader. Fastigheternas värdeförändring sedan 2013 framgår av tabell 11.1.

Tabell 11.1 Statens byggnader, mark och fast egendom

Bokfört värde i miljoner kronor

	2013	2014	2015	2016
Staten totalt	36 415	39 274	39 723	39 384
- varav SFV	13 697	13 677	13 457	13 265
- varav FortV	9 729	9 836	10 122	9 989
SFV:s och FortV:s andel	64,3 %	59,9 %	59,4 %	59,0 %

Källa: Årsredovisningarna för staten 2014–2016.

Uppgifterna i tabellen bör bedömas med viss försiktighet då bl.a. vissa tillgångar med kulturhistoriskt värde inte behöver tas upp i balansräkningen. Andra myndigheter som förvaltar fast egendom är bl.a. Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Luftfartsverket, Riksdagsförvaltningen, Sveriges lantbruksuniversitet, Trafikverket, Svenska kraftnät och Kammarkollegiet. Värdet av statens innehav av byggnader, mark och annan fast egendom minskade något 2016. Det var främst den fasta egendomen som förvaltades av SFV, FortV, Trafikverket och Luftfartsverket som minskade i värde. Den fasta egendomen som förvaltades av Naturvårdsverket och Svenska kraftnät ökade istället i värde.

Minskningen av värdet av den fasta egendom som förvaltas av SFV berodde främst på att avskrivningarna var större än investeringarna.

FortV:s investeringstakt bedöms vara fortsatt mycket hög under de kommande åren. År 2016 minskade dock det bokförda värdet något, eftersom avskrivningarna var större än investeringarna.

Tabell 11.2 Fastighetsförvaltningens omfattning

Lokalarea (1 000 m²)

	2013	2014	2015	2016
SFV:s bestånd	1 680	1 679	1 678	1 649
- varav marknadsfastigheter	-	-	1 204	1 176
- varav kostnadshyresfastigheter	-	-	97	97
- varav bidragsfastigheter	360	362	377	376
FortV:s bestånd ¹	2 492	2 497	2 515	2 544

¹ Försvarsanläggningar redovisas normalt som bruttoarea. Omräkningsfaktor till lokalarea, som är ett vanligare jämförelsetal, är 0,83.

Källor: Statens fastighetsverks och Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Sedan 2008 har inga större förändringar skett av SFV:s totala lokalarea vilket delvis framgår av tabell 11.2. Uppgifterna om lokalarea för FortV omfattar enbart uthyrningsbar yta i det öppna beståndet.

Från och med 2016 infördes nya redovisningsregler för bl.a. SFV och FortV. Reglerna innebär att delar av tidigare underhållskostnader omklassificerats till investeringar och därför redovisas som anläggningstillgångar i balansräkningen. Denna förändring innebär för SFV:s räkning ett förbättrat resultat under ett antal år, som därefter kommer att följas av ett sämre resultat till följd av ackumulerade kostnader för

avskrivningar och ökade finansiella kostnader eftersom investeringar ska finansieras med lån hos Riksgäldskontoret.

För 2016 uppgick SFV:s resultat före fastighetsförsäljningar till 605 miljoner kronor (se tabell 11.3). Kravet på avkastning till staten uppgick 2016 till 3,8 procent av det genomsnittliga myndighetskapitalet. Detta motsvarade 140 miljoner kronor, vilket också har betalats in på statens centralkonto.

För 2016 uppgick FortV:s resultat till 104 miljoner (se tabell 11.4) kronor inklusive fastighetsförsäljningar. Det var en ökning jämfört med 2015. Även FortV hade 2016 ett avkastningskrav om 3,8 procent av det genomsnittliga myndighetskapitalet. Myndigheten har i enlighet med detta krav betalat in 119 miljoner på statens centralkonto.

Tabell 11.3 Uppgifter om det ekonomiska läget för Statens fastighetsverk

Miljoner kronor

	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018
Totala intäkter	2 845	2 845	2 888	2 875	2 930	2 992
Totala kostnader	2 375	2 499	2 496	2 270	2 200	2 045
Resultat	470	346	392	605	730	947

Källor: Statens fastighetsverks årsredovisningar samt budgetunderlag för 2018–2020.

Tabell 11.4 Uppgifter om det ekonomiska läget Fortifikationsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018
Totala intäkter	3 466	3 273	3 172	3 178	3 236	3 160
Totala kostnader	3 339	3 272	3 147	3 074	3 151	3 074
Resultat	127	1	25	104	85	86

Källor: Fortifikationsverkets årsredovisningar samt budgetunderlag för 2018–2020.

Resultatindikatorer

SFV och FortV förvaltar olika typer av fastighetsbestånd. FortV:s bestånd är till ytan 50 procent större än SFV:s och en inte obetydlig del av beståndet utgörs av enklare förrådsytor som ibland är kallförråd. Myndigheterna har inte samma marknadsförutsättningar för sina bestånd. Sammantaget medför detta att det i flera fall är missvisande att jämföra myndig-

heternas nyckeltal med varandra. Syftet med indikatorerna och nyckeltalen är att redovisa en utveckling över tid för respektive myndighet. SFV tillämpar sedan den 1 januari 2017 en ny ekonomimodell för att dess verksamhet ska bli mer jämförbar med den verksamhet som bedrivs av andra fastighetsförvaltande organisationer och för att skapa en mer transparent redovisning. Införandet av modellen har inneburit att verksamhetsgrenarna har ändrats jämfört med tidigare år. Förändringen av verksamhetsgrenar påverkar möjligheten till jämförelser med tidigare års värden. Det innebär att resultatindikatorerna för 2016 främst redovisas på en aggregerad nivå för SFV och att det i vissa delar saknas siffror för tidigare år.

Hyresintäkt i kronor per kvadratmeter

SFV:s hyresintäkter per kvadratmeter ökar något från år till år (se tabell 11.5). Hyresintäkterna påverkas bl.a. av omförhandlingar och vissa variationer i vakansgraden.

Tabell 11.5 Utveckling av hyresintäkter för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
SFV	1 361	1 372	1 396

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

FortV:s intäkter per kvadratmeter minskar något för varje år (se tabell 11.6). Detta förklaras bl.a. av att de totala hyresintäkterna minskar något, samtidigt som ytan ökar något för varje år.

Tabell 11.6 Utveckling av hyresintäkter för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
FortV	605	583	554

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Driftkostnad i kronor per kvadratmeter

SFV:s driftkostnader skiljer sig normalt sett något mellan åren, vilket huvudsakligen kan förklaras av skillnader i energipriser och hur klimatet har påverkat användningen av kyla och värme. De totala driftkostnaderna ökade något under 2016 (se tabell 11.7).

Tabell 11.7 Utveckling av driftkostnaderna för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
SFV Marknadsfastigheter	–	269	281
SFV Kostnadsfastigheter	–	216	277
SFV Bidragsfastigheter	–	190	200
SFV Totalt		266	281

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

FortV:s driftkostnad per kvadratmeter ligger på en stabil nivå. Myndigheten arbetar aktivt med långsiktiga planer för att sänka driftkostnaderna och 2016 minskade kostnaderna något (se tabell 11.8).

Tabell 11.8 Utveckling av driftkostnaderna för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
FortV	37	44	42

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Underhållskostnad i kronor per kvadratmeter

Från och med 2016 tillämpas, som tidigare anförts, nya redovisningsregler inom staten som innebär att vissa kostnader som tidigare definierats som underhåll omklassificerats till investeringskostnader och därför redovisas som anläggningstillgångar i balansräkningen. Denna förändring innebär att underhållskostnaderna sjunkit kraftigt för SFV (se tabell 11.9). Den lägre anslagsnivån för bidragsfastigheterna har påverkat underhållskostnaderna.

Tabell 11.9 Utveckling av underhållskostnaderna för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
SFV Marknadsfastigheter	–	414	202
SFV Kostnadsfastigheter	–	403	180
SFV Bidragsfastigheter	–	767	372
SFV Totalt		510	252

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Även FortV:s underhållskostnader har minskat (se tabell 11.10) främst till följd av de förändrade redovisningsregler som redovisats ovan.

Tabell 11.10 Utveckling av underhållskostnaderna för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
FortV	102	86	68

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Driftnetto i kronor per kvadratmeter

Driftnettet är intäkter minus kostnader före avskrivningar och räntor. Det redovisade driftnettet speglar resultatet i den normala förvaltningsverksamheten.

Driftnettet har ökat för SFV (se tabell 11.11) eftersom underhållskostnaderna minskat till följd av de förändrade redovisningsreglerna som redovisas ovan.

Tabell 11.11 Utveckling av driftnettet för SFV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
SFV Marknadsfastigheter	–	849	1 025
SFV Kostnadsfastigheter		318	136
SFV Bidragsfastigheter		49	53
SFV Totalt		675	785

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Driftnettet för FortV har minskat något, vilket främst förklaras av att intäkterna minskat något mer än kostnaderna, samtidigt som ytan har ökat (se tabell 11.12).

Tabell 11.12 Utveckling av driftnettet för FortV

Kronor per kvadratmeter

	2014	2015	2016
FortV	249	242	229

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Vakansgrad

I statens fastighetsbestånd finns vissa lokalytor som inte är uthyrda vilket, brukar beskrivas som en fastighetsförvaltares vakansgrad.

Trenden för SFV vad gäller den ekonomiska vakansgraden är positiv, med en allt lägre vakansgrad och därmed högre andel uthyrd yta som i sin tur innebär ökade intäkter (se tabell 11.13).

Tabell 11.13 Utveckling av vakansgraden för SFV

Ekonomisk vakansgrad i procent

	2014	2015	2016
SFV Marknadsfastigheter	2,7	2,3	1,8
SFV Kostnadsfastigheter	–	–	–
SFV Bidragsfastigheter	–	–	–

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

FortV arbetar aktivt med att sänka vakansgraden. Myndigheten har de senaste åren sänkt vakansgraden med flera procentenheter, som nu ligger relativt konstant strax över 3 procent (se tabell 11.4).

Tabell 11.14 Utveckling av vakansgraden för FortV

Vakansgrad av uthyrmingsbar area i procent

	2014	2015	2016
FortV	3,7	3,3	3,1

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Mätning av kundnöjdhet

SFV och FortV genomför vart annat år kundundersökningar som kan användas för att bedöma huruvida myndigheterna tillhandahåller det kunderna efterfrågar samt hur kunderna uppfattar dem som hyresvärd. FortV genomförde en extra kundundersökning 2016.

SFV har en kundnöjdhet som motsvarar branschen i övrigt. Värdet ligger på en relativt konstant nivå (se tabell 11.15).

Tabell 11.15 Utveckling avseende kundnöjdheten för SFV

NKI

	2011	2013	2015
SFV	70	71	70

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

Indexvärdena för FortV hade sjunkit något i den extra kundundersökning som genomfördes 2016 (se tabell 11.16). Myndigheten ser nu över vad som kan ha orsakat denna förändring.

Tabell 11.16 Utveckling avseende kundnöjdheten för FortV

NKI

	2011	2013	2015	2016
FortV	64	58	61	59

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Energianvändning

Myndigheterna har fortsatt fokus på miljö- och kulturmiljövärden och hållbar utveckling. Arbetet med att upprätta vårdprogram för alla statliga byggnadsminnen fortgår. Det omfattar även åtgärder för ökad energieffektivisering.

År 2016 minskade energiförbrukningen i SFV:s byggnader i Sverige med 9 GWh, vilket delvis berodde på en minskad energianvändning hos hyresgästerna (se tabell 11.17). Jämfört med basåret för SFV:s mätningar, dvs. genomsnittet av förbrukningen 2001–2005, har energianvändningen minskat med ca 22 procent för de fastigheter som myndigheten förvaltar som är i

Sverige. För fastigheter som är belägna utomlands är minskningen endast 3 procent. SFV:s arbete med energiatgärder utomlands fortgår, men är mer komplext än i Sverige

Tabell 11.17 Utveckling av energianvändningen för SFV

Energianvändning i GWh

	Basår (snitt 2001– 2005)	2015	2016
SFV i Sverige	257	210	201
SFV Utrikes	32	26	31

Källa: Statens fastighetsverks årsredovisningar.

År 2016 steg energianvändningen i FortV:s byggander med 3,8 GWh, vilket framför allt kan förklaras av det ökade antalet nya byggnader (se tabell 11.18). Jämfört med basåret 2013 (388,4) har dock energianvändningen minskat med 4 procent. Målet är att användningen ska minska med 10 procent 2013–2020. Myndigheten arbetar för en fortsatt effektivisering och har 2016, genom systemuppgraderingar av exempelvis befintliga värmesystem och belysningstyper, sett positiva effekter av detta arbete. FortV kan dock endast delvis påverka energiförbrukningen, eftersom delar av förbrukningen beror på hur hyresgästerna använder fastigheterna.

Tabell 11.18 Utveckling av energianvändningen för FortV

Energianvändning i GWh

	2014	2015	2016
FortV	385,2	369,2	373,0

Källa: Fortifikationsverkets årsredovisningar.

Myndigheternas miljöledningsarbete

Naturvårdsverket har i rapporten Miljöledning i staten genomfört en ranking av myndigheternas miljöledningsarbete. Myndigheterna erhåller poäng utifrån olika kriterier och för poäng mellan 19 och 22 anses myndigheten i mycket hög grad ha ett systematiskt miljöarbete som är integrerat i verksamheten. Vid poäng mellan 16 och 18 anses det systematiska miljöarbetet i hög grad vara integrerat i verksamheten. Medelvärde i staten anges till 14 poäng och medianvärdet till 15 poäng.

SFV har ett bra miljöledningsarbete i styrningen och arbetar med att utveckla verksamheten på ett hållbart sätt. Myndigheten har av de externa revisorerna fått goda omdömen för sitt välintegrerade miljöarbete. Naturvårdsverket har i sin granskning av SFV 2016 gett myndigheten 18 poäng för sitt miljölednings-

arbete, vilket är sänkning med 1 poäng jämfört med 2015.

FortV har ett väl fungerande miljöledningsarbete och har fokus på att utveckla verksamheten på ett hållbart sätt. Naturvårdsverket har i sin granskning av FortV 2016 gett myndigheten 16 poäng för sitt miljöledningsarbete, vilket är sänkning med 2 poäng jämfört med 2015. FortV har ökat andelen upphandlingar med miljökrav och sänkt koldioxidutsläppen från bilresor. Den stora fordonsparken bestående av större arbetsfordon innebär dock att FortV fortfarande har höga koldioxidutsläpp.

11.3.3 Analys och slutsatser

Den statliga fastighetsförvaltningen fungerar i huvudsak bra. Det finns dock behov av att fortsätta det inledda arbetet med frågor som rör dels den statliga värdegrunden, dels intern styrning och kontroll. Det sammanhänger främst med att myndigheterna bedriver sin verksamhet i branscher med stora upphandlingar och betydande värden i omlopp. FortV har 2016 till stora delar genomfört sitt uppdrag tillfredställande och uppfyllt sina uppgifter och mål. För SFV:s del finns dock behov av att närmare följa arbetet hur den interna styrningen och värdegrundsarbetet förbättras (se vidare avsnitt 11.4). Resultatindikatorerna för SFV och FortV pekar på en stabil verksamhet där externa faktorer får nyckeltalen att variera, men där trenden avseende effektiviteten är positiv. Hyresintäkterna påverkas av hur stor yta myndigheterna hyr ut och förvaltar. För den yta som förvaltas ökar hyresintäkterna per kvadratmeter i takt med att äldre och uttjänta byggnader fasas ut, främst bland försvarsfastigheter. Energieffektiviseringsarbetet går något långsamt, men myndigheterna anger att målen kommer att uppfyllas. Det är också viktigt att fortsätta arbetet med att minska energi-användningen i fastigheter som staten äger utomlands. SFV planerar och genomför renoveringar av några av de kulturfastigheter som har kostnadshyra. Den nuvarande kostnadshyresmodellen är otillräcklig för att prissätta hyror för fastigheter av detta slag och som har genomgått en större renovering.

11.4 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i revisionsberättelsen för SFV 2016 avstått från att uttala sig om årsredovisningen. Som grund för detta har Riksrevisionen bl.a. angett att det inte finns tillräckliga revisionsbevis för att det inte förekommit väsentliga felaktigheter till följd av oegentligheter 2016. Oegentligheterna utreddes av polis då revisionsberättelsen avlämnades. Riksrevisionen ansåg vidare att det rådde osäkerhet om den f.d. generaldirektören hade utövat erforderlig tillsyn över myndigheten.

Regeringen följer nära det arbete som SFV genomför för att komma till rätta med de brister som uppdragats vid myndigheten. Regeringen har också gett Statskontoret i uppdrag att analysera hur SFV arbetar med att skapa en god förvaltningskultur (Fi2017/01171/SFÖ). I uppdraget ingår att kartlägga brister och föreslå en handlingsplan för vilka åtgärder SFV bör vidta. Regeringen har också utsett en vikarierande generaldirektör och förstärkt myndighetens styrelse med kompetens avseende bl.a. god förvaltningskultur. Regeringen har även inlett rekryteringen av en ny generaldirektör.

SFV har bl.a. anlitat en extern aktör för att granska myndighetens arbete med intern styrning och kontroll. Vidare har myndigheten stärkt sina rutiner vad gäller upphandling, attestering av fakturor och hantering av indikationer på korruption eller andra oegentligheter samt i fråga om medarbetarnas bisysslor. Därutöver har SFV vidtagit åtgärder när det gäller utvecklingen av myndighetens riskanalyser.

Regeringen avser fortsättningsvis nära följa SFV:s arbete med att uppfylla kraven på god intern styrning och kontroll samt arbetet för att säkerställa att myndigheten har en god förvaltningskultur.

11.5 Politikens inriktning

De av riksdagen beslutade riktlinjerna inom lokalförsörjnings- och fastighetsområdet ligger fast. Detta innebär bl.a. att fastighetsförvaltningen bör vara skild från brukandet av lokaler och mark, att statens fastighetsförvaltning bör bedrivas med ett avkastningskrav

som i så stor utsträckning som möjligt är marknadsmässigt samt att de fastigheter som av historiska eller andra skäl är olämpliga att föra över till bolag bör läggas i en samordnad förvaltning som bedrivs i myndighetsform.

De fastighetsförvaltande myndigheterna ska bl.a. förvalta fastigheterna så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet uppnås. Värdet på fastigheterna ska bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå. Myndigheterna ska också inom sitt område verka för att uppfylla de nationella miljö kvalitetsmålen, särskilt vad gäller energieffektivisering och begränsad klimatpåverkan.

Regeringen avser också att nära följa berörda myndigheters arbete med att säkerställa kraven på god intern styrning och kontroll samt god förvaltningskultur.

Statlig fastighetsförvaltning

Regeringen har för närvarande inte för avsikt att förändra inriktningen för den statliga fastighetsförvaltningen.

Statlig kulturfastighetsstrategi

I propositionen Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116) föreslog regeringen en strategi för statens förvaltning av kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Strategin utgår från behovet av att de fastighetsförvaltande myndigheterna förvaltar fastigheterna så att god hushållning och hög ekonomisk effektivitet kan uppnås, samtidigt som de kulturhistoriska värdena kan bevaras, användas och utvecklas. Strategin utgår från att området har mer begränsade resurser än tidigare och utgör bl.a. ett underlag för bedömningen av den framtida omfattningen av förvaltningen och av hur en avveckling av vissa befintliga fastigheter kan ske.

Hyressättning av vissa kulturfastigheter

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör vidta vissa åtgärder som rör kulturinstitutionernas lokalkostnader (bet. 2009/10:KrU1, rskr.2009/10:144). Regeringen har tidigare svarat på delar av tillkännagivandet och den del som kvarstår är den del som avser att

regeringen bör överväga de särskilda problem som systemet med ändamålsfastigheter och kostnadshyra har lett till inom kulturområdet.

Kostnadshyresmodellen infördes 2001 och gäller för huvudbyggnaderna vid Kungliga Operan, Kungliga Dramatiska teatern, Nationalmuseum, Historiska museet och Naturhistoriska riksmuseet. Denna modell har genom åren analyserats utifrån olika aspekter i olika utredningar och översyner. Bristerna med modellen blir påtagliga då flera institutioner nu står inför omfattande renoveringar som innebär kraftiga hyreshöjningar vilket inte kan hanteras inom ramen för den nuvarande kostnadshyresmodellen. Det är angeläget att värdefulla verksamheter inom det kulturpolitiska området fortsatt kan bedrivas på sina ursprungsplatser och i lokaler som formats för dessa specifika ändamål. Regeringen angav i budgetpropositionen för 2017 att man avsåg att börja tillämpa nya hyressättningsprinciper för de berörda byggnaderna under 2017. Regeringen har i detta arbete gjort bedömningen att nya alternativa och hållbara hyresmodeller bör övervägas för de fem institutionerna, i syfte att skapa bättre förutsättningar för verksamheten. I översynen ingår att värdera och bedöma möjligheterna till att de föreslagna alternativa modellerna kan tillämpas på andra motsvarande fastigheter som rymmer kulturverksamheter och som förvaltas av Statens Fastighetsverk.

11.6 Budgetförslag

11.6.1 Statens fastighetsverk

SFV:s uppgift är att förvalta det fastighetsbestånd som regeringen bestämmer. Det övergripande målet för myndigheten är att förvaltningen ska ske på ett sätt som innebär god resurshushållning och hög ekonomisk effektivitet, samtidigt som fastigheternas värden i vid mening ska bevaras och utvecklas. Förvaltningen av fastigheter ska tillgodose primärverksamhetens behov av lokaler och ta hänsyn till brukarens nytta av de resurser som läggs ner på lokalanskaffningen.

SFV:s verksamhet finansieras med hyresintäkter samt med lån hos Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggnings-tillgångar. SFV disponerar även anslaget 1:10

Bidragsfastigheter för att finansiera underhållskostnader och löpande driftunderskott i sina bidragsfastigheter.

Större investeringar i pågående projekt

År 2018 och åren därefter genomförs renovering och ombyggnad av vissa regeringsbyggnader i Stockholm. För närvarande pågår renovering och ombyggnad av kvarteret Björnen. Kvarteret Rosenbad i Stockholm avses renoveras och projektering har nyligen påbörjats.

SFV kommer 2018 att avsluta ombyggnationen och renoveringen av Nationalmuseum. Vidare pågår projektering för en renovering och ombyggnad av Kungliga Operan.

SFV genomför också en ombyggnad av Carolina Rediviva i Uppsala, en upprustning av en kajanläggning på Skeppsholmen i Stockholm samt renovering och ombyggnad av Västra kanslikasernen i kvarteret Krubban i Stockholm.

Utomlands genomför SFV om- och tillbyggnad av ambassadkansliet i Peking samt ombyggnad av ambassadfastigheten i Oslo.

Planerade större investeringar som inte är beslutade av regeringen

På Skeppsholmen avser SFV att förtäta lokalerna i kasern III samt att återställa kasern II efter en brand.

I Rom planerar SFV att utföra en ombyggnad av ambassadkansliet och utveckla fastigheten för att möjliggöra samlokalisering med ett annat nordiskt land. Även i Islamabad planeras ett samnordiskt fastighetsprojekt.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Statens fastighetsverks investeringar (tabell 11.19).

Tabell 11.19 Investeringsplan för SFV 2018-2021

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Marknadshyresfastighet	8	29	56	103	70
Mark	7	14	15	11	11
Summa utgifter för anskaffning och utveckling av nya investeringar	15	43	71	114	81
<i>Varav investering av anläggningstillgångar</i>	<i>15</i>	<i>43</i>	<i>71</i>	<i>114</i>	<i>81</i>
Finansiering					
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	15	43	71	114	81
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	15	43	71	114	81
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
Marknadshyresfastighet	938	1 549	1 306	1 126	1 227
Kostnadshyresfastighet	442	462	255	198	70
Bidragsfastigheter	142	150	143	141	137
Mark	36	48	36	30	27
Summa utgifter för vidmakthållande	1 558	2 209	1 740	1 495	1 461
<i>Varav investering av anläggningstillgångar</i>	<i>1 134</i>	<i>1 758</i>	<i>1 291</i>	<i>1 106</i>	<i>1 091</i>
Finansiering					
Anslag 1:10 Bidragsfastigheter	142	150	143	141	137
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	1 134	1 758	1 291	1 106	1 091
Övrig finansiering	282	301	306	248	233
Summa finansiering av vidmakthållande	1 558	2 209	1 740	1 495	1 461
Totala utgifter för nyanskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar					
	1 573	2 252	1 811	1 609	1 542
<i>Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>1 149</i>	<i>1 801</i>	<i>1 362</i>	<i>1 220</i>	<i>1 172</i>

Tabell 11.20 Statens fastighetsverks pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2008 2021

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräk. 2019	Beräk. 2020
Projekt som är beslutade av regeringen¹					
Regeringsbyggnader kv. Björnen	758	635	89	-	-
Nationalmuseum	775	380	45	-	-
Regeringsbyggnader kv. Rosenbad	4	27	100	345	345
Carolina Rediviva i Uppsala	12	22	56	1	-
Skeppsholmen, kajanläggning m.m.	2	23	37	27	25
Ambassadkansliet i Peking	5	15	30	27	-
Västra kanslikasernen i kv. Krubban	-	7	37	9	-
Ambassadfastigheten i Oslo	-	5	20	-	-
Större projekt som planeras men som inte är beslutade av regeringen²					
Marknads- hyresfast.		53	229	312	567
Kostnads- hyresfast		39	114	160	37
Mark		-	-	-	-
Summa		225	343	472	604

¹ Projekten i tabellen listas i ordning efter total investeringskostnad. Alla objekten där ort inte anges ligger i Stockholm.

² Summering per fastighetskategori och år för planerade investeringar över 20 miljoner kronor.

Planerade investeringar som understiger 20 miljoner kronor ingår inte i redovisningen i tabell 11.20.

Omfattningen av dessa projekt beräknas 2018–2020 uppgå till mellan ca 173 och 576 miljoner kronor.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta att Statens fastighetsverk får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: SFV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2017 om 15 200 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna har angett, ligga kvar på samma nivå som föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2018 besluta att SFV får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 200 000 000 kronor.

Tabell 11.21 Uppgifter om den utnyttjade låneramen för Statens fastighetsverk

Miljoner kronor

	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Prognos 2017	Beräk. 2018
Utnyttjad låneram	12 012	11 945	12 497	13 997	14 947
Utnyttjad andel av låneram (%)	93,9	93,9	87,4	92,1	98,3

11.6.2 1:10 Bidragsfastigheter

Tabell 11.22 Anslagsutveckling 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	År	Slags	Belopp
2016	Utfall	191 148		Anslags-sparande	4 352
2017	Anslag	193 000 ¹		Utgifts-prognos	196 726
2018	Förslag	269 000			
2019	Beräknat	290 000			
2020	Beräknat	281 000			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll av och löpande driftunderskott för de bidragsfastigheter som SFV förvaltar. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för att utveckla bidragsfastigheter. Anslaget får även användas för utgifter gällande investeringen i samband med uppförandet av en minnesvård efter flodvågskatastrofen i Sydostasien 2004.

Regeringens överväganden

Tabell 11.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Bidragsfastigheter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	193 000	193 000	193 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	76 000	97 000	88 000
Varav BP18	79 000	100 000	91 000
Varav			
Minnesvård tsunamin	4 000		
Underhåll av bidragsfastigheter	50 000	50 000	41 000
Solcellssatsning	25 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	269 000	290 000	281 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Med bidragsfastigheter avses de fastigheter som saknar förutsättningar att ge ett långsiktigt ekonomiskt överskott. SFV förvaltar över

100 sådana fastigheter. Bidragsfastigheterna omfattar ca 1 000 byggnader och anläggningar. I ungefär hälften av fastigheterna ingår parker och trädgårdar. Vidare ingår bl.a. kungliga slottsmiljöer, ett antal slotts- och herrgårdsmiljöer, flera stora slottsparkar, ett antal fästningsmiljöer, ruiner, kloster, bruksmiljöer samt Vasaminnena. Två världsarv, Drottningholms slott och delar av Karlskrona örlogsstad, ingår också i bidragsfastigheterna. Inom ramen för anslaget kommer SFV under en längre tid att genomföra en renovering av fasaderna på Stockholms slott samt de närmaste åren förstärka delar av säkerheten i och kring slottet. Vidare kommer myndigheten inom ramen för förslaget att kunna genomföra energieffektiviseringar avseende bidragsfastigheterna bl.a. genom en satsning på solceller.

Tidigare föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 3 000 000 kronor 2018.

Anslaget föreslås öka med totalt 79 000 000 kronor jämfört med 2017; varav 50 000 000 kronor årligen 2018 och 2019, 41 000 000 kronor 2020 samt med 30 000 000 kronor årligen 2021–2030 för underhåll av bidragsfastigheter.

Anslaget föreslås vidare öka med 25 000 000 kronor 2018 samt med 50 000 000 kronor 2019–2023 för att energieffektivisera bidragsfastigheter genom nyttjande av solceller.

För 2018 föreslås anslaget förstärkas med 4 000 000 kronor för att täcka utgifter i samband med uppförandet av en minnesvård efter flodvågskatastrofen i Sydostasien 2004.

Regeringen föreslår att 269 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidragsfastigheter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 290 000 000 kronor respektive 281 000 000 kronor.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Bidragfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragfastigheter som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som avser att vårda och underhålla de statliga fastigheter som utgör en del av det svenska kulturarvet förutsätter att fleråriga ekonomiska åtaganden kan ingås. De ekonomiska bindningar som avses är större enskilda underhållsprojekt där kostnaden överstiger 10 000 000 kronor. Övriga mindre projekt innebär inte några mer omfattande ekonomiska bindningar och bör betraktas som löpande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Bidragfastigheter* ingå avtal för underhåll av bidragfastigheter som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2019.

Tabell 11.24 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Bidragfastigheter

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		45 000	50 000	
Nya åtaganden	45 000	50 000	50 000	
Infriade åtaganden		-45 000	-50 000	-50 000
Utestående åtaganden	45 000	50 000	50 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	30 000	50 000	50 000	

11.6.3 Fortifikationsverket

FortV:s huvuduppgift är att förvalta en viss del av statens fasta egendom, främst fastigheter avsedda för försvarsändamål, s.k. försvarsfastigheter. Fastigheterna ska förvaltas så att en god hushållning och en hög ekonomisk effektivitet uppnås, att ändamålsenliga mark-, anläggnings- och lokalresurser kan tillhandahållas på för brukaren konkurrenskraftiga villkor samt så att fastigheternas värden bevaras på en för ägaren och brukaren långsiktigt lämplig nivå.

FortV har ansvarar också för att etablera, förvalta och avyttra byggnader, anläggningar m.m. för försvarets behov i samband med internationella fredsbevarande och humanitära insatser. I myndighetens uppdrag ingår också att bedriva fortifikatoriskt utvecklingsarbete så att

kompetens för det svenska samhällets behov inom skydds- och anläggningsteknik kan utvecklas och säkerställas.

FortV:s verksamhet finansieras främst med hyresintäkter samt med lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och anläggningstillgångar.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Fortifikationsverkets investeringar (tabell 11.25).

Tabell 11.25 Investeringsplan för Fortifikationsverket 2018-2020

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Byggnader och markanläggningar	609	1 270	1 120	1 310	1 480
Mark	62	280	20	20	20
Försvarsanläggningar	146	310	256	370	170
Flygfält	97	185	370	120	50
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	914	2 045	1 766	1 820	1 720
<i>Varav investering av anläggningstillgångar</i>	<i>914</i>	<i>2 045</i>	<i>1 766</i>	<i>1 820</i>	<i>1 720</i>
Finansiering					
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	817	1 801	1 551	1 565	1 515
Övrig finansiering	97	244	215	255	205
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	914	2 045	1 766	1 820	1 720
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
Byggnader och markanläggningar	538	570	700	686	736
Försvarsanläggningar	75	70	70	70	70
Flygfält	1	10	10	10	10
Summa utgifter för vidmakthållande	614	650	780	766	816
<i>Varav investering av anläggningstillgångar</i>	<i>264</i>	<i>335</i>	<i>484</i>	<i>470</i>	<i>520</i>
Finansiering					
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	222	299	449	435	485
Övrig finansiering	43	36	35	35	35
Avgifter	349	315	296	296	296
Summa finansiering av vidmakthållande	614	650	780	766	816
Totala utgifter för nyanskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar					
	1 528	2 695	2 546	2 586	2 536
<i>Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>1 179</i>	<i>2 380</i>	<i>2 250</i>	<i>2 290</i>	<i>2 240</i>

Tabell 11.26 Fortifikationsverkets pågående och planerade investeringar över 20 miljoner kronor 2018–2020

Miljoner kronor

	Utfall t.o.m. 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräk. 2019	Beräk. 2020
Projekt som är beslutade av regeringen¹					
Gotland, nybyggnation, på Tofta	17	117	325	170	10
Gotland, verkstad	1	13	50	75	15
Halmstad, skärmtak	1	10	10	-	-
Karlberg, elevförläggning i Solna	2	20	100	100	78
Karlsborg, rull- och taxibana m.m.	6	3	16	68	112
Kungsängen, utbyte teknisk infrastruktur i Upplands bror	1	17	48	31	-
Luleå, hangar för hkp 14	5	25	43	5	-
Revinge, kontor i Lund	2	10	20	-	-
Ronneby, hangar för helikoptrar	294	120	3	-	-
Ronneby, helikopterplatta m.m.	30	37	2	-	-
Ronneby, driv- medelsanläggning	30	1	20	6	-
Skövde, ledningshall	1	5	16	-	-
Sverige, hemlig anläggning	61	27	-	-	-
Sverige, hemlig anläggning	6	64	200	200	260
Såtenäs, rullbana	31	254	30	-	-
Umeå, inomhustränings- anläggning	8	5	45	40	10
Större projekt som planeras men som inte är beslutade av regeringen²					
Summa	44	366	618	1 069	1 210

¹ Projekten i tabellen listas i ordning efter Ortsnamn.² Summering per år för planerade investeringar över 20 miljoner kronor.

Planerade investeringar som understiger 20 miljoner kronor ingår inte i redovisningen (tabell 11.26).

Dessa beräknas under åren 2018–2020 uppgå till mellan ca 416 miljoner kronor och 836 miljoner kronor per år.

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta att Fortifikationsverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 14 200 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: FortV disponerar en låneram i Riksgäldskontoret för 2017 om 13 100 000 000 kronor för investeringar i fastigheter och markanläggningar. Den redovisade planen för investeringar bygger på de investeringsbehov som har angetts av brukarna. Låneramen bör, med hänsyn till tidigare upplåning och det behov som brukarna har angett, ligga kvar på samma nivå som föregående år. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2018 besluta att FortV får ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i fastigheter och markanläggningar som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 14 200 000 000 kronor.

12 God redovisningssed

12.1 Omfattning

Området omfattar Bokföringsnämnden och dess normgivning i redovisningsfrågor. Nämnden är statens expertorgan på redovisningsområdet och ger ut allmänna råd, ofta med vägledningar, då ramlagstiftningen på området förutsätter kompletterande normgivning. Nämnden består av elva ledamöter som utses av regeringen och ett kansli med motsvarande sju heltidsanställda.

12.2 Mål för god redovisningssed

Bokföringsnämnden ska utveckla god redovisningssed. Verksamheten ska bidra till att förbättra standarden i företagens bokföring, årsredovisningar och bokslut genom informationsinsatser. Vidare ska Bokföringsnämnden verka för att regelverket på redovisningsområdet är enkelt och anpassat för dem som upprättar och använder redovisningen.

12.3 Resultatredovisning

Resultatbedömningen görs i huvudsak utifrån målet för delområdet. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Bokföringsnämndens årsredovisning och Riksrevisionens iakttagelser.

12.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer och bedömningsgrunder används i syfte att ge en övergripande bild av verksamheten och beskriva resultatutvecklingen:

- andel normgivningsarbete,
- andel information till småföretagare m.m., och
- genomförda förändringar i K-regelverken och aktiviteter för att förbättra standarden i företagens bokföring, årsredovisningar och bokslut.

12.3.2 Resultat

Bokföringsnämndens verksamhet består dels av normgivningsarbete och myndighetskontakter, dels av information till småföretagare m.m. Andelen normgivningsarbete var 2016 åter likvärdig nivån 2013. Från 2013 t.o.m. 2015 var utvecklingen att alltmer arbete avsåg information till småföretagare m.m.

Tabell 12.1 Resultat indikatorer för Bokföringsnämndens verksamhet

	2014	2015	2016
Normgivningsarbete (% av kostnaderna)	63	60	75
Information till småföretag m.m. (% av kostnaderna)	37	40	25

Källa: Bokföringsnämnden.

Omfördelning till normgivningsarbete har skett med anledning av ny lagstiftning på bokföringsområdet som har trätt i kraft 2016. Tillfälliga medel om 700 000 kronor, som tillfördes i

budgetpropositionen för 2016, har använts i arbetet med att uppdatera de befintliga K-regelverken. Exempelvis har ett stort antal ändringar beslutats i regelverket om årsredovisning och koncernredovisning (K3). Huvuddelen av ändringarna är en följd av ändringar i årsredovisningslagen (genomförandet av EU:s nya redovisningsdirektiv).

Bokföringsnämnden arbetar sedan flera år för att förenkla redovisningsreglerna i samband med förslag till ny lagstiftning och genom att förenkla de allmänna råden. Under 2016 har nämnden beslutat ett nytt allmänt råd med tillhörande vägledning med bestämmelser om årsredovisning för alla företagsformer utom enskilda näringsidkare. Det innebär att ett stort antal aktiebolag, ekonomiska föreningar, handelsbolag, stiftelser, ideella föreningar och samfällighetsföreningar som är mindre företag kan tillämpa regelverket. I samband med att regelverket om årsredovisning i mindre företag beslutades upphävdes båda K2-regelverken om årsredovisning i mindre aktiebolag och årsredovisning i mindre ekonomiska föreningar.

I EU:s redovisningsdirektiv uppmanas medlemsstaterna att utveckla elektroniska system för offentliggörande av finansiell information så att företag kan lämna redovisningsuppgifter i en form som tillåter att flera användare enkelt kan ta del av och använda uppgifterna. Regeringen har gett Bolagsverket i uppdrag (N2016/04957/SUN) att införa en digital tjänst för ingivning av finansiell information avseende årsredovisningar. Bokföringsnämnden bidrar i arbetet med kunskap om befintliga regler och ändringar i dessa för att systemet för inlämning av årsredovisningar i elektronisk form ska bli ändamålsenligt. Praktiskt handlar det om en systematisering och klassificering av termer i tillämplig redovisningslagstiftning och god redovisningssed (taxonomier) så att finansiell information kan lämnas elektroniskt.

Behovet av att prioritera normgivningsarbetet under 2016 har inneburit att tillgängligheten vad gäller information till småföretag m.m. har varit något lägre än tidigare år. Färre frågor via telefon och e-post, ca 20 procent färre än 2015, har besvarats. Samtidigt har arbetet med att sprida information på annat sätt utvecklats, t.ex. har myndigheten tagit i drift en ny webbplats med bättre funktionalitet.

12.3.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att måluppfyllelsen är god och att Bokföringsnämnden bidrar till att uppfylla målet för god redovisningssed för företag och organisationer.

K-regelverken finns nu på plats, endast en mindre del avseende årsbokslut kvarstår. En uppdaterad normgivning är en förutsättning för att företagen ska kunna tillämpa den nya lagstiftning på bokföringsområdet som har trätt i kraft 2016. Regeringens slutsats är att Bokföringsnämnden har kunnat uppdatera K-regelverken och samtidigt klarat av att fortsatt svara upp mot företagets behov av information. Regeringen bedömer att nämndens informationsarbete kan fortsätta att utvecklas t.ex. genom att i större utsträckning samverka med andra myndigheter i informationsarbetet.

Regeringen konstaterar att samverkan mellan Bolagsverket och Bokföringsnämnden i arbetet med att digitalisera företagets ingivning av finansiell information till myndigheterna är god. Bokföringsnämndens expertis på redovisningsområdet är nödvändig för arbetet eftersom systematiseringen måste följa god redovisningssed och normgivningen.

12.4 Politikens inriktning

Digital hantering av årsredovisningar och annan finansiell information kan bidra till att förbättra kvaliteten i företagets redovisning. Digitaliseringen förbättrar även möjligheten för myndigheter och andra aktörer i samhället att använda den finansiella informationen. Exempelvis kan företagets administrativa börda minska om digital information som företagen lämnat kan återanvändas av myndigheter och andra intressenter. Systematiseringen för att möjliggöra digital ingivning av finansiell information till myndigheterna måste följa god redovisningssed. Bokföringsnämndens expertis på redovisningsområdet är därför nödvändig för arbetet. Regeringen anser därför att det är viktigt att Bokföringsnämnden fortsätter att samarbeta med Bolagsverket inom ramen för pågående uppdrag om digital ingivning av årsredovisning.

12.5 Budgetförslag

12.5.1 1:13 Bokföringsnämnden

Tabell 12.2 Anslagsutveckling 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2016	Utfall	10 357		-19
2017	Anslag	9 959 ¹	Utgifts- prognos	9 639
2018	Förslag	10 133		
2019	Beräknat	10 295 ²		
2020	Beräknat	10 472 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 133 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 133 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Bokföringsnämndens förvaltningsutgifter.

Tabell 12.3 Härledning av anslagsnivån 2018 2020 för 1:13 Bokföringsnämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	9 959	9 959	9 959
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	173	335	512
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 133	10 295	10 472

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 10 133 000 kronor anvisas under anslag 1:13 *Bokföringsnämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 295 000 kronor respektive 10 472 000 kronor.

13 Riksrevisionen

13.1 Riksrevisionen

Riksrevisionen är en myndighet under riksdagen med uppgift att granska genomförandet och resultatet av den verksamhet som bedrivs av staten, att statliga insatser är samhällsnyttiga och att god ordning råder i den statliga redovisningen. Grundläggande för Riksrevisionens verksamhet är att all statlig verksamhet ska vara föremål för granskning. Den årliga revisionen och effektivitetsrevisionen genomförs med utgångspunkt i lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m.

Riksrevisionen har även i uppdrag att vara det nationella revisionsorganet i nationella och internationella sammanhang samt att bedriva internationellt utvecklingssamarbete. Det internationella utvecklingssamarbetet genomförs inom ramen för den svenska biståndspolitiken och finansieras med ett eget anslag.

För sin verksamhet disponerar Riksrevisionen anslagen 1:15 *Riksrevisionen* inom utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning samt anslaget 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete* inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

13.2 Mål för Riksrevisionen

13.2.1 Uppgifter

Riksrevisionens verksamhet främjar en god förvaltning. Med detta avses att statens verksamhet ska bedrivas med hög effektivitet och enligt gällande regelverk, att den redovisas

på ett tillförlitligt sätt samt att god hushållning av statens resurser iakttas. I 13 kap. 7–9 §§ regeringsformen, lagen om revision av statlig verksamhet m.m. och lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen beskrivs Riksrevisionens ställning och uppgifter. Den revision som utförs utgör ett stöd för riksdagens kontroll av den statliga verksamheten. Granskningen sker genom årlig revision och effektivitetsrevision.

Genom årlig revision granskar Riksrevisionen om de statliga myndigheternas årsredovisningar är tillförlitliga och om räkenskaperna är rättvisande samt, med vissa undantag, om myndigheterna följer tillämpliga regler och särskilda beslut. Riksrevisionen reviderar i enlighet med den internationella revisionsstandarderna ISSAI (International Standards of Supreme Audit Institutions) för finansiell revision av statlig verksamhet och enligt Riksrevisionens instruktion för revisorns granskning av resultatredovisning och annan information i årsredovisning. Den årliga revisionen avrapporteras genom revisionsberättelser, huvudsakligen till regeringen.

Genom effektivitetsrevisionen granskar Riksrevisionen att staten med hänsyn till allmänna samhällsintressen får ett effektivt utbyte av sina insatser. Det betyder att Riksrevisionen ska granska målpåfyllelse, effektivitet, hushållning och samhällsnytta. Som ett led i effektivitetsrevisionen får Riksrevisionen också lämna förslag på alternativa insatser för att nå avsedda resultat. Resultaten av effektivitetsrevisionen redovisas till riksdagen genom granskningsrapporter. De viktigaste iakttagelserna av effektivitetsrevisionen och den årliga revisionen redovisas i en årlig rapport till riksdagen.

I uppdraget till Riksrevisionen ingår också att som det nationella revisionsorganet företräda offentlig revision, och därmed bidra till en god förvaltning, både nationellt och internationellt.

Riksrevisionens utvecklingssamarbete med systerorganisationer i samarbetsländer utgör en viktig del av det svenska biståndet och ska bedrivas i enlighet med mål och inriktning för Sveriges internationella utvecklingssamarbete.

13.2.2 Verksamhetsmål

Riksrevisionen redovisar sin verksamhet under tre verksamhetsgrenar: årlig revision, effektivitetsrevision och internationell verksamhet.

Målet för den årliga revisionen är att, i enlighet med god revisionsred, bedöma om myndigheternas redovisning är tillförlitlig och räkenskaperna rättvisande, samt om myndighetsledningarnas förvaltning följer tillämpliga regler och särskilda beslut.

Målet för effektivitetsrevisionen är att leva upp till hela den bredd av granskningar som uppdraget föreskriver och att ytterligare öka produktiviteten och kvaliteten i granskningarna framöver.

Riksrevisionen företräder Sverige som det nationella revisionsorganet i internationella sammanhang och är medlem i The International Organisation of Supreme Audit Institutions (INTOSAI). Riksrevisionen är också medlem i kontaktkommittén för revisionsorgan inom EU och ska samarbeta med Europeiska revisionsrätten.

I utvecklingssamarbetet arbetar Riksrevisionen i långsiktiga samarbetsprojekt till stöd för institutionell och professionell kapacitetsutveckling för partnerinstitutionerna. Målet är att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder.

13.3 Resultatredovisning

13.3.1 Resultat

Resultaten av Riksrevisionens verksamhet redovisas i myndighetens årsredovisning, i årliga rapporten och i uppföljningsrapporten.

Under 2016 slutfördes den årliga revisionen av 2015 års årsredovisningar i rätt tid och i enlighet med god revisionsred och i enlighet med Riksrevisionens instruktion för revisorns granskning av resultatredovisning och annan information i årsredovisningen.

Effektivitetsrevisionen följde under året den inriktning av revisionen som riksrevisorerna har beslutat om. Riksrevisionen publicerade 33 granskningsrapporter.

Riksrevisorernas granskningsplan ger en samlad bild av det kommande årets granskning, både inom effektivitetsrevisionen och den årliga revisionen. I oktober 2016 lämnades granskningsplanen till riksdagen.

Den årliga rapporten som lämnades till riksdagen i maj 2016 sammanfattar de viktigaste iakttagelserna från effektivitetsrevisionen och den årliga revisionen.

Riksrevisionen följer upp om granskningsrapporterna från effektivitetsrevisionen har medfört någon form av åtgärder från regeringen eller från andra granskade organisationer, förträdesvis förvaltningsmyndigheterna. Uppföljningsrapporten för 2016 lämnades till finansutskottet i april och innehåller en djupare uppföljning av 15 rapporter från 2011-2012 och en översiktlig uppföljning av 28 rapporter från 2013-2014. Uppföljningen visar att flertalet granskningsrapporter har medfört någon form av åtgärd av regeringen eller av andra granskningsobjekt. Rapporten innehåller också en uppföljning av åtgärder som gäller de 14 modifierade revisionsberättelser som lämnats av den årliga revisionen för verksamhetsåret 2014.

I rollen som nationellt revisionsorgan har Riksrevisionen aktivt bidragit till utvecklingen av revisionsstandarder inom INTOSAI. Riksrevisionen är också vice-ordförande i INTOSAI:s kommitté för kapacitetsutveckling (CBC). Tillsammans med ordförandelandet, Sydafrika, driver Riksrevisionen ett sekretariat till stöd för kommitténs arbete. Under året har Riksrevisionen deltagit i EU:s kontaktkommitténs möte och medverkat i flera av dess arbetsgrupper. Riksrevisionen har också medverkat till att genomföra Europeiska revisionsrättens granskningsbesök i Sverige.

Utvecklingssamarbetet har under året bedrivits i globala, regionala och bilaterala program i Afrika, Asien, västra Balkan och Östeuropa. Riksrevisionen har stött samarbetspartnerns utveckling av metoder och processer inom

finansiell revision och effektivitetsrevision samt coachat enskilda revisionsteam. Insatser har också gjorts inom utvecklingen av HR, IT, ledarskap och kommunikation. Projektet har i huvudsak löpt enligt plan.

Tabell 13.1 Verksamhetens nettokostnader 2016¹

Tusentals kronor

Verksamhet	Belopp
Årlig revision	160 331
Effektivitetsrevision	147 016
Internationell verksamhet	57 021
Summa	364 368

¹ Tabellen visar verksamhetens nettokostnader. Kostnader minus intäkter och lämnade bidrag (transfereringar), dock inte intäkter av anslag.

13.3.2 Revisionens iakttagelser

Finansutskottet har uppdragit åt en privat revisionsbyrå att utföra revision av Riksrevisionen. Revisionsbyrån har i sin revisionsberättelse bedömt att Riksrevisionens årsredovisning är i allt väsentligt rättvisande.

13.4 Budgetförslag

13.4.1 1:15 Riksrevisionen

Tabell 13.2 Anslagsutveckling 1:15 Riksrevisionen

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Utfall
2016	Utfall	319 696		9 399
2017	Anslag	324 200 ¹	Utgifts-prognos	334 000
2018	Förslag	329 737		
2019	Beräknat	335 000 ²		
2020	Beräknat	340 736 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 329 737 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 329 737 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksrevisionens förvaltningsutgifter utom för Riksrevisionens internationella utvecklingsarbete som finansieras inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den årliga revision som Riksrevisionen utför på myndigheter är avgiftsbelagd. Inkomsterna tillförs inkomsttitel 2558 *Avgifter för årlig revision*.

Tabell 13.3 Offentligrättslig verksamhet Avgifter för årlig revision, inkomsttitel 2558

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)r	Akkumulerat över-/underskott
Utfall 2016	153 471	149 752	3 719	-1 330
Prognos 2017	151 000	150 000	1 000	-330
Budget 2018	150 000	150 000	0	-330

Den årliga revisionen ska vara avgiftsbelagd. Inkomsterna redovisas mot inkomsttitel och disponeras således inte av Riksrevisionen. Avgifterna ska beräknas så att full kostnads-täckning uppnås och över tiden anpassas så att varken överskott eller underskott uppstår. Riksrevisionen gör årligen en justering av avgifterna.

Lönekostnaderna för den årliga revisionen har ökat. Detta har medfört att både intäkter och kostnader för revision av myndigheter blev högre än budget. Antalet fakturerade revisions-timmar under 2016 var lägre än under 2015.

Tabell 13.4 Uppdragsverksamhet: Avgiftsfinansierade internationella uppdrag

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Årets över-/underskott	Akkumulerat över-/underskott
Utfall 2016	197	118	79	548
Prognos 2017	100	150	-50	498
Budget 2018	100	150	-50	448

Den internationella uppdragsverksamheten har under 2016 avsett revision av verksamheten inom Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States).

Låneram för Riksrevisionen

Riksrevisionens förslag: Riksrevisionen bemyndigas att för 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för investeringar i anläggningstillgångar som används i verksamheten som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 15 000 000 kronor.

Skälen för Riksrevisionens förslag: Investeringar kommer att redovisas inom ramen för det beräknade anslaget och oförändrad låneram.

Riksrevisionens överväganden

Tabell 13.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslag 1:15 Riksrevisionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	324 200	324 200	324 200
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 537	10 800	16 536
Beslut			
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	329 737	335 000	340 736

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Riksrevisionen bedömer att anvisat anslag det kommande året endast bör påverkas av pris- och löneomräkning. Riksrevisionen föreslår att anslaget 1:15 *Riksrevisionen* för 2018 anvisas med 329 737 000 kronor. Anslaget för 2019 och 2020 beräknas till 335 000 000 kronor respektive 340 736 000 kronor.

14 Vissa medlems- och garantiavgifter

14.1 Omfattning

Området omfattar kapitaltillskott till Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB), årliga medlemsavgifter till Bruegel, European Institute of Public Administration (EIPA) och Europarådets utvecklingsbank (CEB), samt garantier till sex internationella finansieringsinstitut. En mer utförlig redogörelse för verksamhet, mål och resultat för AIIB, CEB och de övriga fyra internationella finansieringsinstituten finns i den återkommande skrivelsen till riksdagen om verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanksgruppen samt de regionala utvecklings- och investeringsbankerna (se exempelvis skr. 2015/16:145).

14.2 Mål, indikatorer och resultat

Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar

Efter beslut i riksdagen (prop. 2015/16:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:310) blev Sverige i juni 2016 tillsammans med 56 andra länder grundande medlem i AIIB. Banken har i uppdrag att främja hållbar ekonomisk utveckling, skapa välstånd och förbättra infrastrukturen i Asien, samt främja regionalt samarbete och partnerskap för att möta utvecklingsutmaningar.

I riksdagens beslut om AIIB bemyndigades regeringen att under 2016–2020 för anslaget 1:14 *Vissa garanti- och medlemsavgifter* besluta om kapitaltillskott på högst 1,1 miljard kronor till AIIB genom teckning av aktier som tilldelas medlemsländerna. Kapitaltillskottet ska betalas

in genom fem lika stora årliga utbetalningar, varav tre återstår.

OECD:s biståndskommitté DAC beslutade i juni 2017 att till 85 procent beteckna kapitaltillskott till AIIB som internationellt bistånd. Detta innebär att motsvarande del av Sveriges kapitaltillskott till AIIB kommer att finansieras från biståndsramen, dels genom överföring från utgiftsområde 7 till utgiftsområde 2, dels genom avräkning från biståndsramen. För 2018 görs därför en överföring om 8,4 miljoner kronor och en avräkning om 186,8 miljoner kronor (se utg.omr. 7, avsnitt 2.1).

Bruegel

Bruegel är en tankesmedja vars forskning bidrar till fördjupad förståelse av de, främst ekonomiska, utmaningar som Europa kan väntas möta i en globaliserad värld. Bruegels medlemmar utgörs av företag, institutioner samt en majoritet av EU:s medlemsländer, inklusive Sverige. Styrelsemedlemmarna utses för att på ett balanserat sätt representera tankesmedjans olika medlemmar. För att säkra tankesmedjans oberoende och objektivitet bidrar ingen enskild medlem med mer än 5 procent av årsbudgeten.

Bruegel är en ideell organisation enligt belgisk lag, som styrs enligt sina stadgar. Vart tredje år utvärderas Bruegel av en oberoende kommitté, och i den senaste utvärderingen som genomfördes 2016 fick Bruegel goda omdömen för sin verksamhet 2013–2015. Bruegel får återkommande utmärkelser för god transparens.

Bruegel har fått stort genomslag i den politiska debatten i EU, bl.a. på grund av nära kontakter med Europeiska kommissionen och

genom regelbundna presentationer vid Ekofin-möten.

European Institute of Public Administration

Sveriges medlemsavgift till EIPA syftar till att stödja institutets arbete med att genom forsknings- och utbildningsverksamhet bidra till utvecklingen av den offentliga förvaltningen i Europa. EIPA:s verksamhet stödjer den europeiska integrationsprocessen och är inriktad på EU:s institutioner, beslutsprocesser samt förvaltning och EU-rätt.

För att bedöma måluppfyllelsen används uppgifter om antalet deltagare i EIPA:s olika utbildningsinsatser. År 2016 uppgick antalet deltagare i institutets aktiviteter till 11 191 stycken, vilket var en nedgång med ca 10 procent jämfört med föregående år. Utfallet är i linje med tidigare års resultat, vilket innebär en nedåtgående trend även om antalet deltagare är relativt stabilt över tid.

Europarådets utvecklingsbank

Av skrivelsen Redovisning av verksamheten i Internationella valutafonden, Världsbanksgruppen samt de regionala utvecklings- och investeringsbankerna 2014 och 2015 (skr. 2015/16:145) framgår mål, prioriteringar och resultat för CEB. Medlemsavgiften höjdes mellan 2014 och 2015, från ca 24 000 euro till ca 26 300 euro, avgiften höjdes ytterligare till ca 26 700 euro 2016 men minskade till ca 26 200 euro 2017.

CEB uppfyller sina mål gällande såväl kvalitet som volym av lån.

Garantier till vissa internationella finansieringsinstitut

I enlighet med garantimodellen ska anslaget 1:14 *Vissa medlems- och garantiavgifter* kunna belastas om Sveriges garantier i sex (av ett tiotal) internationella finansiella institutioner behöver infrias: Europeiska investeringsbanken (EIB), Nordiska investeringsbanken (NIB), Världsbanksgruppen (IBRD), Europeiska utvecklingsbanken (EBRD), AIIB och CEB.

Sverige har ingått överenskommelser med ovan nämnda internationella finansiella institutioner om att stödja dem med garantikapital. Överenskommelserna innebär att svenska staten och övriga delägare i de internationella finansiella institutionerna förbinder sig att under vissa omständigheter tillskjuta ett bestämt kapitalbelopp till instituten, utöver det kapital som betalats in. De utestående svenska garantiåtagandena på 97,2 miljarder kronor vid utgången av 2016 har redovisats i skrivelsen Årsredovisning för staten 2016 (skr. 2016/17:101). Enligt praxis utökar medlemsstaterna vid behov andelen inbetalt kapital i stället för att infria garantikapitalet.

Riksgäldskontoret har bedömt sannolikheten som låg för att staten skulle behöva skjuta till omfattande kapitaltillskott. Bedömningen baseras på att de finansiella institutionerna har en stark underliggande kreditvärdighetsprofil och en stark kapacitet att utan stöd från medlemsländerna kunna fullgöra sina åtaganden.

Medlemsstaternas inbetalda kapital ingår i institutionernas eget kapital som sedan belånas utifrån samma hävstångsmekanism som i kommersiella banker. Institutionernas utlåning bidrar till de ekonomiska och sociala mål som medlemsländerna enats om.

I enlighet med en av riksdagen godkänd överenskommelse om NIB:s stadgar (prop. 2003/04:162, bet. 2004/05:FiU5, rskr. 2004/05:16) följer att medlemsländerna åtar sig att, utöver garantikapital, ställa ut kreditgarantier för att täcka förluster vid bankens långivning till icke-medlemsländer, s.k. projektinvesteringslån (PIL) och miljöinvesteringslån (MIL). Efter riksdagens beslut med anledning av förslagen i budgetpropositionen för 2017 uppgår statens maximala garantier för projektinvesteringslån till 622 134 827 euro och MIL-garantierna till 103 689 138 euro (prop. 2016/17:1, utg.omr. 2, bet 2016/17:FiU2, rskr. 2016/17:123).

14.2.1 Analys och slutsatser

Då AIIB grundades i januari 2016, och med hänsyn till att dess första investering gjordes i juni samma år, är det för tidigt att göra en bedömning av institutionens verksamhet och måluppfyllnad. De investeringar som hittills godkänts är väl i linje med bankens mandat att främja Asiens hållbara ekonomiska utveckling.

Mot bakgrund av medlemsstaternas praxis att utöka andelen inbetalt kapital, i stället för att infria garantiåtaganden, som redovisats ovan delar regeringen Riksgäldskontorets bedömning att risken för att staten inom överskådlig tid skulle behöva skjuta till kapital på grund av infriande av sina garantiåtaganden i de internationella finansiella institutionerna EIB, NIB, IBRD, EBRD, AIIB och CEB är mycket låg.

För Sverige innebär medlemskapet i Bruegel bättre möjligheter till deltagande och insyn i de debatter som förs i EU med Bruegel som plattform, inte minst gällande kommande EU-initiativ, och en möjlighet att påverka Bruegels forskningsinriktning.

Att den del av EIPA:s verksamhet som avser öppna aktiviteter har minskat något över tid till följd av ett lägre deltagarantal påverkar inte den långsiktiga bedömningen att Sveriges medlemskap i EIPA dels innebär att Sverige bidrar till övriga EU-länders förvaltningsutveckling, dels betyder att den svenska statsförvaltningen får tillgång till utbildning och forskning som är relevant för Sveriges deltagande i EU-arbetet liksom för den egna förvaltningsutvecklingen.

Sverige bidrar med sitt medlemskap i CEB till att projekt genomförs i bankens medlemsländer som främjar social sammanhållning och integration, inklusive flyktingmottagande.

14.3 Budgetförslag

14.3.1 1:14 Vissa medlems- och garantiavgifter

Tabell 14.1 Anslagsutveckling 1:14 Vissa medlems och garantiavgifter

Tusental kronor

2016	Utfall	210 802	Anslags-sparande	4 568
2017	Anslag	210 370 ¹	Utgifts-prognos	231 320
2018	Förslag	223 142		
2019	Beräknat	203 370		
2020	Beräknat	200 370		

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges årliga medlemsavgifter eller statsbidrag till Bruegel, European Institute of Public Administration (EIPA) samt Europarådets utvecklingsbank (CEB).

Anslaget får även användas för utgifter för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut.

Anslaget får även användas för utgifter för eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv.

Anslaget får även användas för kapitaltillskott till Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB).

Regeringens överväganden**Tabell 14.2 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Vissa garanti och medlemsavgifter**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	210 370	210 370	210 370
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	12 772	-7 000	-10 000
Varav BP18	16 772		
Varav			
Valutakursdiff AIIB	16 772		
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	223 142	203 370	200 370

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

De beräknade utgifterna för statsbidrag eller förvaltningsutgifter i form av medlemsavgifter till CEB, EIPA samt tankesmedjan Bruegel är en följd av Sveriges medlemskap i dessa organisationer.

Budgetförslaget baseras på antagandet om oförändrade eller svagt nominellt ökade utgifter för Bruegel, EIPA och CEB motsvarande 99 609 euro, 55 000 euro och 27 580 euro 2018–2020.

Det svenska åtagandet i AIIB är bestämt i US-dollar. Med anledning av att dollarn stärkts mot kronan blev 2017 års utbetalning dyrare än beräknat och anslagets kredit har behövts utnyttjas. För att finansiera kreditutnyttjandet 2017 ökas därför anslaget för 2018 med totalt 16,8 miljoner kronor.

I samband med utbetalningen till AIIB under 2017 uppstod en medelsbrist till följd av växelkursfluktationer i svenska kronor och US-dollar, vilket lett till att krediten har behövts utnyttjas. Regeringen föreslår därför, som kompensation för växelkursfluktationen, en ökning av anslaget 1:14 *Vissa medlems- och garantiavgifter* med totalt 16 772 000 kronor för 2018, varav 8 386 000 kronor finansieras via en överföring ifrån anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* inom utgiftsområde 7.

Inga medel beräknas behövas för infrianden av garantier till vissa internationella finansieringsinstitut. Sannolikheten att behov av medel skulle uppstå för eventuella böter till följd av försenat

genomförande av EU-direktiv (under 2017–2020) bedöms vara låg.

Regeringen föreslår att 223 142 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Vissa medlems- och garantiavgifter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 203 370 000 kronor respektive 200 370 000 kronor.

Bilaga 1

Avgiftsuttaget till resolutionsreserven

Bilaga 1

Avgiftsuttaget till resolutionsreserven

Innehållsförteckning

1	Promemorians lagförslag.....	5
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution.....	5
2	Förteckning över remissinstanserna.....	11
3	Lagrådsremissens lagförslag.....	12
	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486).....	12
	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	13
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution.....	14
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution.....	19
	Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution.....	20
4	Lagrådets yttrande	21

1 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2015:1016) om resolution dels att 27 kap. 18, 19 och 21 §§ och rubriken närmast före 27 kap. 18 § ska upphöra att gälla, dels att 1 kap. 2 §, 5 kap. 1 §, 12 kap. 1 §, 21 kap. 25 och 30 §§, 23 kap. 7 och 8 §§, 27 kap. 2, 5, 10, 13, 15, 22, 23 och 25 §§ och 29 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Innehållet i denna lag är uppdelat enligt följande.

----- AVDELNING III. RESOLUTION -----

10 kap. – Följder av ett beslut om resolution för ägare och ledning

11 kap. – Hinder mot exekutiva åtgärder och rättshandlingar knutna till resolution

12 kap. – Resolutionsåtgärder

----- AVDELNING III. RESOLUTION -----

10 kap. – Följder av ett beslut om resolution för ägare och ledning

11 kap. – Hinder mot exekutiva åtgärder och vissa rättshandlingar knutna till resolution

12 kap. – Resolutionsåtgärder
-----

5 kap.

1 §

För en motpart till ett företag som avses i 1 kap. 1 § första stycket, gäller 11 kap. 3–6 och 8 §§ beträffande ett beslut om en krisavvärande åtgärd eller en händelse som har direkt koppling till ett sådant beslut. Det som anges om ett beslut om resolution eller resolutionsåtgärder ska då avse ett beslut om krisavvärande åtgärder.

För en motpart till ett företag som avses i 1 kap. 1 § första stycket gäller 11 kap. 3–7 §§ beträffande ett beslut om en krisavvärande åtgärd eller en händelse som har direkt koppling till ett sådant beslut. Det som anges om ett beslut om resolution eller resolutionsåtgärder ska då avse ett beslut om krisavvärande åtgärder.

12 kap.

1 §

När ett företag har försatts i resolution, får Riksgäldskontoret använda sig av följande resolutionsåtgärder:

1. Vidta åtgärder som anges i 10 kap. 2 §, 13 kap. 1, 2, 7, 8, 11 och 12 §§, 14 kap. 2–5 §§, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 7 och 9 §§, 18 kap. 8 och 10 §§, 19 kap. 7 och 9 §§, 20 kap. 1 och 4 §§, 21 kap. 16 och 18 §§ samt 28 kap. 2 §.

2. Tillämpa följande resolutionsverktyg:

- försäljningsverktyget enligt 17 kap.,
- broinstituttsverktyget enligt 18 kap.,
- avskiljandeverktyget enligt 19 kap., eller
- skuldnedskrivningsverktyget enligt 21 kap.

3. Tillsätta en särskild förvaltare enligt 15 kap. 1 §.

Dessutom får regeringen använda något av de statliga stabiliseringsverktygen under de förutsättningar som anges i 22 kap.

1. Vidta åtgärder som anges i 10 kap. 2 §, 13 kap. 1, 2, 7, 8, 11 och 12 §§, 14 kap. 2–4 §§, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 7 och 9 §§, 18 kap. 8 och 10 §§, 19 kap. 7 och 9 §§, 20 kap. 1 och 4 §§, 21 kap. 16 och 18 §§ samt 28 kap. 2 §.

21 kap.

25 §

Om en konvertering av skulder leder till ett förvärv som kräver tillstånd för bank- och finansieringsrörelse eller värdepappersrörelse, ska Finansinspektionen handlägga tillståndsärendet skyndsamt. Detsamma gäller om en konvertering innebär att tillstånd krävs enligt 7 kap. 12 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller 7 kap. 13 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

Om en konvertering av skulder leder till ett förvärv som kräver tillstånd för bank-, finansierings- eller värdepappersrörelse, ska Finansinspektionen handlägga tillståndsärendet skyndsamt. Detsamma gäller om en konvertering innebär att tillstånd krävs enligt 7 kap. 12 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller 7 kap. 13 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

30 §

Om Riksgäldskontoret beslutar att undanta kvalificerade skulder, får myndigheten använda medel från resolutionsreserven eller alternativa finansieringskällor enligt vad som anges i 27 kap. 1 och 6 §§, om det behövs för att absorbera förluster i eller ge kapitaltillskott till företaget i resolution. Det får dock bara göras om innehavare av aktier eller andra äganderättsinstrument eller innehavare av relevanta kapitalinstrument eller kvalificerade skulder, genom nedskrivning, konvertering eller på annat sätt, har absorberat förluster i eller bidragit till kapitaliseringen av företaget med ett belopp som minst motsvarar

1. 8 procent av totala skulder och eget kapital i företaget i resolution baserat på värderingen enligt 7 kap., eller

2. 20 procent av det berörda företagens riskvägda tillgångar, baserat på värderingen enligt 7 kap.

Alternativet i första stycket 2 får användas bara om

1. resolutionsreserven har tillgång till ett belopp som anskaffats genom resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § motsvarande minst 3 procent av de totala garanterade insättningarna, och

2. det berörda företagens konsoliderade tillgångar är mindre än motsvarande 900 miljarder euro.

1. åtta procent av totala skulder och eget kapital i företaget i resolution baserat på värderingen enligt 7 kap., eller

1. resolutionsreserven har tillgång till ett belopp som anskaffats genom resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § motsvarande minst tre procent av de garanterade insättningarna, och

23 kap.

7 §

Om det är nödvändigt för att säkerställa att de garanterade insättningarna är tillgängliga för insättarna, får Riksgäldskontoret trots 3–5 §§

1. överföra garanterade insättningar som omfattas av ett arrangemang som avses i 1 § 1–5 utan att samtidigt överföra andra tillgångar eller förpliktelser som omfattas av samma arrangemang,

2. överföra tillgångar eller förpliktelser som omfattas av ett arrangemang som anges i 1 § 1–5 utan att samtidigt överföra garanterade insättningar som omfattas av samma arrangemang, eller

3. upphäva eller ändra villkor som rör sådana tillgångar eller förpliktelser.

Riksgäldskontoret får utöva de befogenheter som anges i 11 kap. 3–8 §§ och 13 kap. 2–17 §§ trots bestämmelserna i 3–6 §§.

Riksgäldskontoret får utöva de befogenheter som anges i 11 kap. 3–7 §§ och 13 kap. 2–17 §§ trots bestämmelserna i 3–6 §§.

8 §

Om det av en värdering enligt 7 kap. 11 § framgår att det ekonomiska utfallet för någon ägare, borgenär eller för insättningsgarantisystemet har blivit sämre än vad det hade blivit om företaget i stället hade avvecklats genom konkurs eller likvidation, har en sådan ägare eller borgenär eller insättningsgarantisystemet rätt till ersättning ur resolutionsreserven för mellan-

Om det av en värdering enligt 7 kap. 10 § framgår att det ekonomiska utfallet för någon ägare, borgenär eller för insättningsgarantisystemet har blivit sämre än vad det hade blivit om företaget i stället hade avvecklats genom konkurs eller likvidation, har en sådan ägare eller borgenär eller insättningsgarantisystemet rätt till ersättning ur resolutionsreserven för mellan-

skillnaden.

skillnaden.

Om Riksgäldskontoret har använt skuldnedskrivningsverktyget tillsammans med något annat resolutionsverktyg, har ägare och borgenärer endast rätt till ersättning till följd av myndighetens användning av skuldnedskrivningsverktyget.

27 kap.

2 §

För att finansiera de åtgärder som anges i 1 § ska en resolutionsreserv upprättas.

Resolutionsreserven ska utgöras av medel på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret och andra tillgångar som anges i 5 § första stycket 5.

Resolutionsreserven ska utgöras av medel på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret och andra tillgångar som anges i 5 § första stycket 4.

5 §¹

Till resolutionsreserven ska det föras

1. resolutionsavgifter enligt 13 §,
2. tilläggsavgifter enligt 16 §,
3. riskavgifter enligt 18 §,
4. dröjsmålsränta enligt 21 och 22 §§ samt artikel 13.4 i förordningen om resolutionsavgifter, och

5. tillgångar, återbetalningar, ersättning, ränta eller annan kompensation som Riksgäldskontoret får avseende åtgärder som vidtagits enligt denna lag och finansierats med medel ur resolutionsreserven.

Om kostnaderna för en koncernresolution enligt en överenskommen koncernresolutionsordning fördelas mellan flera länders finansieringsarrangemang, ska intäkter enligt första stycket 5 fördelas mellan resolutionsreserven och de utländska finansieringsarrangemangen i enlighet med bidragen till finansieringen.

3. dröjsmålsränta enligt artikel 13.4 i förordningen om resolutionsavgifter, och

4. tillgångar, återbetalningar, ersättning, ränta eller annan kompensation som Riksgäldskontoret får avseende åtgärder som vidtagits enligt denna lag och finansierats med medel ur resolutionsreserven.

Om kostnaderna för en koncernresolution enligt en överenskommen koncernresolutionsordning fördelas mellan flera länders finansieringsarrangemang, ska intäkter enligt första stycket 4 fördelas mellan resolutionsreserven och de utländska finansieringsarrangemangen i enlighet med bidragen till finansieringen.

10 §

Riksgäldskontoret får, efter regeringens tillåtelse, låna ut medel ur resolutionsreserven till ett annat finansieringsarrangemang inom EES. Sådana lån får lämnas endast om villkoren i artikel 106.1 i kris- hanteringsdirektivet är uppfyllda.

Resolutionsreservens fordran på ett annat finansieringsarrangemang inom EES är en sådan tillgång som avses i 5 § första stycket 5.

Vid beslut enligt denna paragraf ska förfarandet i 1 kap. 3 § andra stycket och 5 § andra stycket följas.

Resolutionsreservens fordran på ett annat finansieringsarrangemang inom EES är en sådan tillgång som avses i 5 § första stycket 4.

Vid beslut enligt denna paragraf ska förfarandet i 1 kap. 3 § andra stycket och 5 § andra stycket följas.

13 §²

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda

¹ Ändringen innebär bl.a. att ”riskavgifter enligt 18 §” tas bort ur förteckningen i första stycket.

² Ändringen innebär bl.a. att fjärde stycket tas bort.

resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,09 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Om inte annat följer av tredje stycket fastställs den resolutionsavgift som en avgiftsskyldig ska betala i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter.

Det som i artiklarna 4.1, 6-9, 12.1, 14.2, 14.3, 14.6 och 17.2 i förordningen om resolutionsavgifter anges om metoden för riskjustering av resolutionsavgift och om uppgiftsskyldighet, ska inte tillämpas för EES-filialer och värdepappersbolag som omfattas av definitionen i artikel 96.1 a eller b i tillsynsförordningen eller som bedriver verksamhet nr 8 i avsnitt A i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG, men som inte bedriver verksamheterna nr 3 eller 6 i samma avsnitt i den bilagan. För en sådan avgiftsskyldig ska riskjustering av resolutionsavgift ske i enlighet med de kriterier som anges i artikel 103.7 i krishanteringsdirektivet och föreskrifter som har meddelats med stöd av 29 kap. 1 § 8.

Resolutionsavgift ska betalas så länge som behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger tre procent av de garanterade insättningarna.

resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,125 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

15 §

Om behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger 0,67 procent av de garanterade insättningarna, ska resolutionsavgiften höjas, om det är nödvändigt för att återställa behållningen i resolutionsreserven till 1 procent av de garanterade insättningarna inom sex år från den tidpunkt behållningen först understeg 0,67 procent av de garanterade insättningarna.

Den höjda avgiften ska bestämmas till en procentandel av avgiftsunderlaget som medför att summan av alla avgiftsskyldigas resolutionsavgifter uppgår till ett belopp som beräknas vara tillräckligt för att inom sex år från den tidpunkt behållningen först understeg 0,67 procent av de garanterade insättningarna återställa behållningen i resolutionsreserven till 1 procent av de garanterade insättningarna.

Om behållningen i resolutionsreserven under den tidsperiod som avses i andra stycket minskar ytterligare på grund av ytterligare utbetalningar ur resolutionsreserven, ska en ny sexårsperiod för beräkning av höjd grundavgift börja löpa.

Om behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger 0,67 procent av de garanterade insättningarna, ska resolutionsavgiften höjas, om det är nödvändigt för att återställa behållningen i resolutionsreserven till *en* procent av de garanterade insättningarna inom sex år från den tidpunkt behållningen först understeg 0,67 procent av de garanterade insättningarna.

Den höjda avgiften ska bestämmas till en procentandel av avgiftsunderlaget som medför att summan av alla avgiftsskyldigas resolutionsavgifter uppgår till ett belopp som beräknas vara tillräckligt för att inom sex år från den tidpunkt behållningen först understeg 0,67 procent av de garanterade insättningarna återställa behållningen i resolutionsreserven till *en* procent av de garanterade insättningarna.

Om behållningen i resolutionsreserven under den tidsperiod som avses i andra stycket minskar ytterligare på grund av ytterligare utbetalningar ur resolutionsreserven, ska en ny sexårsperiod för beräkning av höjd grundavgift börja löpa.

22 §³

Riksgäldskontoret beslutar om resolutionsavgift, tilläggsavgift och riskavgift för varje avgiftsskyldig. Avgiften ska betalas inom en månad från dagen för myndighetens beslut.

Dröjsmålsränta ska tas ut på riskavgift som inte

Riksgäldskontoret beslutar om resolutionsavgift och tilläggsavgift för varje avgiftsskyldig. Avgiften ska betalas inom en månad från dagen för myndighetens beslut.

³ Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

betalas i rätt tid. Dröjsmålsräntan ska beräknas enligt en räntefot som per år motsvarar den av Riksbanken fastställda, vid varje tid gällande referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635) med ett tillägg av åtta procentenheter.

23 §

Om det finns särskilda skäl, får Riksgäldskontoret sätta ned resolutionsavgiften eller riskavgiften. Om det finns särskilda skäl, får Riksgäldskontoret sätta ned resolutionsavgiften.

Riksgäldskontoret får bevilja anstånd med betalning av tilläggsavgift enligt 16 §, om det finns särskilda skäl med hänsyn till företagets finansiella ställning. Anståndet får beviljas för en tid av högst sex månader. På ansökan av företaget får denna tid förlängas.

25 §

Riksgäldskontorets beslut att ta ut resolutionsavgift, tilläggsavgift eller riskavgift får verkställas, om avgiften är obetald trots att den skulle ha betalats. Verkställighet får ske även om avgiftsbeslutet har överklagats. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Riksgäldskontorets beslut att ta ut resolutionsavgift eller tilläggsavgift får verkställas, om avgiften är obetald trots att den skulle ha betalats. Verkställighet får ske även om avgiftsbeslutet har överklagats. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

29 kap.

1 §⁴

- Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om
1. vilka kvalificerade skulder som är medräkningsbara vid beräkningen av om minimikravet på nedskrivningsbara skulder enligt 4 kap. 1 § är uppfyllt,
  2. vilka kriterier som ska ligga till grund för ett beslut om storleken på minimikravet på nedskrivningsbara skulder enligt 4 kap. 3 §,
  3. vilken information om nedskrivningsbara skulder ett företag ska lämna till Riksgäldskontoret och när den ska lämnas,
  4. undantag enligt 5 kap. 3 § från skyldigheten i 5 kap. 2 § om att ta in vissa villkor i avtalen för sina skulder,
  5. vilka företag som ska upprätta register som avses i 5 kap. 5 §, vad registren ska innehålla och när företagen ska ge in register för olika typer av avtal,
  6. vad en omstruktureringsplan enligt 21 kap. 5 § ska innehålla,
  7. hur storleken på de skulder som är hänförliga till derivat enligt 21 kap. 17 § ska beräknas,
  8. metoden för riskjustering av resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § tredje stycket samt riskavgiftens storlek och hur den ska bestämmas enligt 18 § samma kapitel,
  8. metoden för riskjustering av resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § tredje stycket,
  9. vilka uppgifter en avgiftsskyldig ska lämna till Riksgäldskontoret enligt 27 kap. 20 §, och
  10. vilka upplysningar ett institut eller något annat koncernföretag ska lämna till Riksgäldskontoret för dess verksamhet enligt denna lag.

⁴ Ändringen innebär att "samt riskavgiftens storlek och hur den ska bestämmas enligt 18 § samma kapitel" tas bort ur förteckningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2 Förteckning över remissinstanserna

Följande remissinstanser har lämnat synpunkter: Sveriges riksbank, Kammarrätten i Stockholm, Riksgäldskontoret, Finansinspektionen, Ekonomistyrningsverket, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Tillväxtverket, Regelrådet, Finansbolagens Förening, Finansförbundet, Företagarna, Sparbankernas Riksförbund, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges advokatsamfund och Sveriges Kommuner och Landsting.

Därutöver har yttrande inkommit från Exportkreditnämnden, AB Svensk Exportkredit, Finansförbundet, Industrins finansförening, Kommuninvest i Sverige AB, Skandinaviska Enskilda Banken AB och Stockholms handelskammare.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) och Landsorganisationen i Sverige.

3 Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

Härigenom föreskrivs att 1 § marknadsföringslagen (2008:486) i stället för lydelsen enligt lagen (2017:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag har till syfte att främja konsumenternas och näringslivets intressen i samband med marknadsföring av produkter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter och näringsidkare.

- Bestämmelser om marknadsföring finns bl.a. i
- lagen (1992:1672) om paketresor,
  - tobakslagen (1993:581),
  - lotterilagen (1994:1000),
  - sjölagen (1994:1009),
  - lagen (1995:1571) om insättningsgaranti,
  - lagen (1996:1006) om *anmälningsplikt* – lagen (1996:1006) om *valutaväxling och annan* finansiell verksamhet,
  - lagen (1996:1118) om marknadsföring av kristallglas,
  - lagen (1999:158) om investerarskydd,
  - lagen (2002:562) om elektronisk handel och andra informations-samhällets tjänster,
  - lagen (2004:46) om värdepappersfonder,
  - lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet,
  - prisinformationslagen (2004:347),
  - lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler,
  - försäkringsavtalslagen (2005:104),
  - lagen (2005:405) om försäkringsförmedling,
  - lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet,
  - lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden,
  - lagen (2010:510) om lufttransporter,
  - radio- och tv-lagen (2010:696),
  - alkohollagen (2010:1622),
  - konsumentkreditlagen (2010:1846),
  - lagen (2011:914) om konsumentskydd vid avtal om tidsdelat boende eller långfristig semesterprodukt,
  - lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder,
  - lagen (2013:1054) om marknadsföring av modersmjölksersättning och tillskottsning,
  - lagen (2014:1344) med kompletterande bestämmelser till EU:s tåg-, fartygs- och busspassagerarförordningar,
  - lagen (2015:671) om alternativ tvistlösning i konsumentförhållanden,
  - lagen (2015:953) om kollektivtrafikresenärers rättigheter, *och* – lagen (2015:953) om kollektivtrafikresenärers rättigheter,
  - lagen (2016:415) om förmedlingsavgifter för kortbaserade betalningstransaktioner, – lagen (2016:415) om förmedlingsavgifter för kortbaserade betalningstransaktioner,
  - lagen (2016:915) om krav på installationer för alternativa drivmedel, *och* – lagen (2016:915) om krav på installationer för alternativa drivmedel, *och*
  - lagen (2017:000) om elektroniska cigaretter

och påfyllningsbehållare.

Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 30 kap. 6 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

6 §¹

Sekretess gäller i en statlig myndighets verksamhet som består i övervakning eller kontroll för sådan uppgift om en enskilds ekonomiska eller personliga förhållanden som på begäran har lämnats av någon som är skyldig att lämna uppgifter till myndigheten, om övervakningen eller kontrollen sker enligt

1. lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,
2. lagen (1996:1006) om *anmälningsplikt* 2. lagen (1996:1006) om *valutaväxling och avseende viss* finansiell verksamhet, *annan* finansiell verksamhet,
3. lagen (2000:1087) om anmälningskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument,
4. lagen (2004:299) om inlåningsverksamhet,
5. lagen (2006:451) om offentliga uppköpserbjudanden på aktiemarknaden,
6. lagen (2012:735) med kompletterande bestämmelser till EU:s blankningsförordning, eller
7. lagen (2013:287) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister.

Om en uppgift som avses i första stycket rör den som övervakningen avser, gäller sekretessen endast om denne kan antas lida skada eller men om uppgiften röjs och sekretessen inte motverkar syftet med uppgiftsskyldigheten.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

¹ Senaste lydelse 2016:1314.

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2015:1016) om resolution
dels att 27 kap. 18, 19 och 21 §§ ska upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 27 kap. 18 § ska utgå,
dels att 1 kap. 2 §, 5 kap. 1 §, 12 kap. 1 §, 21 kap. 25 och 30 §§, 23 kap. 7 och 8 §§, 27 kap. 2, 5, 10, 13, 22, 23 och 25 §§ och 29 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

Innehållet i denna lag är uppdelat enligt följande.

AVDELNING I. INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 kap. – Övergripande om lagen

2 kap. – Definitioner

AVDELNING II. ÅTGÄRDER FÖR ATT FÖRBEREDA RESOLUTION OCH UNDVIKA FALLISSEMANG

3 kap. – Resolutionsplaner

4 kap. – Minimikravet på nedskrivningsbara skulder

5 kap. – Ytterligare åtgärder för att förbereda resolution och undvika fallissemang

6 kap. – Nedskrivning eller konvertering av kapitalinstrument utanför resolution

7 kap. – Värdering

AVDELNING III. RESOLUTION

8 kap. – Inledande av resolution

9 kap. – Beslutsförfarande för gränsöverskridande koncerner

10 kap. – Följder av ett beslut om resolution för ägare och ledning

11 kap. – Hinder mot exekutiva åtgärder och rättshandlingar knutna till resolution

11 kap. – Hinder mot exekutiva åtgärder och vissa rättshandlingar knutna till resolution

12 kap. – Resolutionsåtgärder

13 kap. – Beslut om ändring av vissa avtalsvillkor och om förbud mot att fullgöra förpliktelser, ta i anspråk säkerheter och att utöva vissa rättshandlingar

14 kap. – Kompletterande befogenheter

15 kap. – Särskild förvaltare

16 kap. – Åtgärder mot ägare

17 kap. – Försäljningsverktyget

18 kap. – Broinstitutverktyget

19 kap. – Avskiljandeverktyget

20 kap. – Kompletterande befogenheter vid överföring

21 kap. – Skuldnedskrivningsverktyget

22 kap. – De statliga stabiliseringsverktygen

23 kap. – Skyddsåtgärder

24 kap. – Konkurs, likvidation och avslutande av resolution

25 kap. – Verkan av vissa beslut fattade av resolutionsmyndigheter i andra länder inom EES

26 kap. – Erkännande och verkställighet av resolution i tredjeland

27 kap. – Finansiering av resolution

AVDELNING IV. AVSLUTANDE BESTÄMMELSER

28 kap. – Samarbete och informationsutbyte

29 kap. – Bemyndiganden

30 kap. – Överklagande och verkställighet av beslut m.m.

5 kap.**1 §**

För en motpart till ett företag som avses i 1 kap. 1 § första stycket, gäller 11 kap. 3–6 och 8 §§ beträffande ett beslut om en krisavvärjande åtgärd eller en händelse som har direkt koppling till ett sådant beslut. Det som anges om ett beslut om resolution eller resolutionsåtgärder ska då avse ett beslut om krisavvärjande åtgärder.

För en motpart till ett företag som avses i 1 kap. 1 § första stycket gäller 11 kap. 3–7 §§ beträffande ett beslut om en krisavvärjande åtgärd eller en händelse som har direkt koppling till ett sådant beslut. Det som anges om ett beslut om resolution eller resolutionsåtgärder ska då avse ett beslut om krisavvärjande åtgärder.

12 kap.**1 §**

När ett företag har försatts i resolution, får Riksgäldskontoret använda sig av följande resolutionsåtgärder:

1. Vidta åtgärder som anges i 10 kap. 2 §, 13 kap. 1, 2, 7, 8, 11 och 12 §§, 14 kap. 2–5 §§, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 7 och 9 §§, 18 kap. 8 och 10 §§, 19 kap. 7 och 9 §§, 20 kap. 1 och 4 §§, 21 kap. 16 och 18 §§ samt 28 kap. 2 §.

2. Tillämpa följande resolutionsverktyg:

- a) försäljningsverktyget enligt 17 kap.,
- b) broinstitutetsverktyget enligt 18 kap.,
- c) avskiljandeverktyget enligt 19 kap., eller
- d) skuldnedskrivningsverktyget enligt 21 kap.

3. Tillsätta en särskild förvaltare enligt 15 kap. 1 §.

Dessutom får regeringen använda något av de statliga stabiliseringsverktygen under de förutsättningar som anges i 22 kap.

1. Vidta åtgärder som anges i 10 kap. 2 §, 13 kap. 1, 2, 7, 8, 11 och 12 §§, 14 kap. 2–4 §§, 16 kap. 1, 3 och 4 §§, 17 kap. 7 och 9 §§, 18 kap. 8 och 10 §§, 19 kap. 7 och 9 §§, 20 kap. 1 och 4 §§, 21 kap. 16 och 18 §§ samt 28 kap. 2 §.

21 kap.**25 §**

Om en konvertering av skulder leder till ett förvärv som kräver tillstånd för bank- och finansieringsrörelse eller värdepappersrörelse, ska Finansinspektionen handlägga tillståndsärendet skyndsamt. Detsamma gäller om en konvertering innebär att tillstånd krävs enligt 7 kap. 12 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller 7 kap. 13 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

Om en konvertering av skulder leder till ett förvärv som kräver tillstånd för bank-, finansierings- eller värdepappersrörelse, ska Finansinspektionen handlägga tillståndsärendet skyndsamt. Detsamma gäller om en konvertering innebär att tillstånd krävs enligt 7 kap. 12 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse eller 7 kap. 13 § lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

30 §

Om Riksgäldskontoret beslutar att undanta kvalificerade skulder, får myndigheten använda medel från resolutionsreserven eller alternativa finansieringskällor enligt vad som anges i 27 kap. 1 och 6 §§, om det behövs för att absorbera förluster i eller ge kapitaltillskott till företaget i resolution. Det får dock bara göras om innehavare av aktier eller andra äganderättsinstrument eller innehavare av relevanta kapitalinstrument eller kvalificerade skulder, genom nedskrivning, konvertering eller på annat sätt, har absorberat förluster i eller bidragit till kapitaliseringen av företaget med ett belopp som minst motsvarar

1. 8 procent av totala skulder och eget kapital i företaget i resolution baserat på värderingen enligt 7 kap., eller

2. 20 procent av det berörda företagens riskvägda tillgångar, baserat på värderingen enligt 7 kap.

Alternativet i första stycket 2 får användas bara om

1. resolutionsreserven har tillgång till ett belopp som anskaffats genom resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § motsvarande minst 3 procent av de *totala* garanterade insättningarna, och

2. det berörda företagens konsoliderade tillgångar är mindre än motsvarande 900 miljarder euro.

1. resolutionsreserven har tillgång till ett belopp som anskaffats genom resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § motsvarande minst 3 procent av de garanterade insättningarna, och

23 kap.

7 §

Om det är nödvändigt för att säkerställa att de garanterade insättningarna är tillgängliga för insättarna, får Riksgäldskontoret trots 3–5 §§

1. överföra garanterade insättningar som omfattas av ett arrangemang som avses i 1 § 1–5 utan att samtidigt överföra andra tillgångar eller förpliktelser som omfattas av samma arrangemang,

2. överföra tillgångar eller förpliktelser som omfattas av ett arrangemang som anges i 1 § 1–5 utan att samtidigt överföra garanterade insättningar som omfattas av samma arrangemang, eller

3. upphäva eller ändra villkor som rör sådana tillgångar eller förpliktelser.

Riksgäldskontoret får utöva de befogenheter som anges i 11 kap. 3–8 §§ och 13 kap. 2–17 §§ trots bestämmelserna i 3–6 §§.

Riksgäldskontoret får utöva de befogenheter som anges i 11 kap. 3–7 §§ och 13 kap. 2–17 §§ trots bestämmelserna i 3–6 §§.

8 §

Om det av en värdering enligt 7 kap. 11 § framgår att det ekonomiska utfallet för någon ägare, borgenär eller för insättningsgarantisystemet har blivit sämre än vad det hade blivit om företaget i stället hade avvecklats genom konkurs eller likvidation, har en sådan ägare eller borgenär eller insättningsgarantisystemet rätt till ersättning ur resolutionsreserven för mellanskillnaden.

Om Riksgäldskontoret har använt skuldnedskrivningsverktyget tillsammans med något annat resolutionsverktyg, har ägare och borgenärer endast rätt till ersättning till följd av myndighetens användning av skuldnedskrivningsverktyget.

Om det av en värdering enligt 7 kap. 10 § framgår att det ekonomiska utfallet för någon ägare, borgenär eller för insättningsgarantisystemet har blivit sämre än vad det hade blivit om företaget i stället hade avvecklats genom konkurs eller likvidation, har en sådan ägare eller borgenär eller insättningsgarantisystemet rätt till ersättning ur resolutionsreserven för mellanskillnaden.

27 kap.

2 §

För att finansiera de åtgärder som anges i 1 § ska en resolutionsreserv upprättas.

Resolutionsreserven ska utgöras av medel på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret och andra tillgångar som anges i 5 § första stycket 5.

Resolutionsreserven ska utgöras av medel på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret och andra tillgångar som anges i 5 § första stycket 4.

5 §

Till resolutionsreserven ska det föras

1. resolutionsavgifter enligt 13 §,

2. tilläggsavgifter enligt 16 §,

3. *riskavgifter* enligt 18 §,

4. dröjsmålsränta enligt 21 och 22 §§ samt artikel 13.4 i förordningen om resolutionsavgifter, och

5. tillgångar, återbetalningar, ersättning, ränta eller annan kompensation som Riksgäldskontoret får avseende åtgärder som vidtagits enligt denna lag och finansierats med medel ur

3. dröjsmålsränta enligt artikel 13.4 i förordningen om resolutionsavgifter, och

4. tillgångar, återbetalningar, ersättning, ränta eller annan kompensation som Riksgäldskontoret får avseende åtgärder som vidtagits enligt denna lag och finansierats med medel ur resolutionsreserven.

resolutionsreserven.

Om kostnaderna för en koncernresolution enligt en överenskommen koncernresolutionsordning fördelas mellan flera länders finansieringsarrangemang, ska intäkter enligt första stycket 5 fördelas mellan resolutionsreserven och de utländska finansieringsarrangemangen i enlighet med bidragen till finansieringen.

Om kostnaderna för en koncernresolution enligt en överenskommen koncernresolutionsordning fördelas mellan flera länders finansieringsarrangemang, ska intäkter enligt första stycket 4 fördelas mellan resolutionsreserven och de utländska finansieringsarrangemangen i enlighet med bidragen till finansieringen.

10 §

Riksgäldskontoret får, efter regeringens tillåtelse, låna ut medel ur resolutionsreserven till ett annat finansieringsarrangemang inom EES. Sådana lån får lämnas endast om villkoren i artikel 106.1 i kris- hanteringsdirektivet är uppfyllda.

Resolutionsreservens fordran på ett annat finansieringsarrangemang inom EES är en sådan tillgång som avses i 5 § första stycket 5.

Vid beslut enligt denna paragraf ska förfarandet i 1 kap. 3 § andra stycket och 5 § andra stycket följas.

Resolutionsreservens fordran på ett annat finansieringsarrangemang inom EES är en sådan tillgång som avses i 5 § första stycket 4.

13 §

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,09 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Om inte annat följer av tredje stycket fastställs den resolutionsavgift som en avgiftsskyldig ska betala i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter.

Det som i artiklarna 4.1, 6–9, 12.1, 14.2, 14.3, 14.6 och 17.2 i förordningen om resolutionsavgifter anges om metoden för riskjustering av resolutionsavgift och om uppgiftsskyldighet, ska inte tillämpas för EES-filialer och värdepappersbolag som omfattas av definitionen i artikel 96.1 a eller b i tillsynsförordningen eller som bedriver verksamhet nr 8 i avsnitt A i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG, men som inte bedriver verksamheterna nr 3 eller 6 i samma avsnitt i den bilagan. För en sådan avgiftsskyldig ska riskjustering av resolutionsavgift ske i enlighet med de kriterier som anges i artikel 103.7 i krishanteringsdirektivet och föreskrifter som har meddelats med stöd av 29 kap. 1 § 8.

Resolutionsavgift ska betalas så länge som behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger tre procent av de garanterade insättningarna.

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,125 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

22 §¹

Riksgäldskontoret beslutar om resolutionsavgift, tilläggsavgift och riskavgift för varje avgiftsskyldig. Avgiften ska betalas inom en månad från dagen för myndighetens beslut.

Dröjsmålsränta ska tas ut på riskavgift som inte betalas i rätt tid. Dröjsmålsräntan ska beräknas enligt en räntefot som per år motsvarar den av Riksbanken fastställda, vid varje tid gällande

Riksgäldskontoret beslutar om resolutionsavgift och tilläggsavgift för varje avgiftsskyldig. Avgiften ska betalas inom en månad från dagen för myndighetens beslut

¹ Ändringen innebär bl.a. att andra stycket tas bort.

referensräntan enligt 9 § räntelagen (1975:635)
med ett tillägg av åtta procentenheter.

23 §

Om det finns särskilda skäl, får Riksgäldskontoret sätta ned resolutionsavgiften eller *riskavgiften*.

Riksgäldskontoret får bevilja anstånd med betalning av tilläggsavgift enligt 16 §, om det finns särskilda skäl med hänsyn till företagets finansiella ställning. Anståndet får beviljas för en tid av högst sex månader. På ansökan av företaget får denna tid förlängas.

Om det finns särskilda skäl, får Riksgäldskontoret sätta ned resolutionsavgiften.

25 §

Riksgäldskontorets beslut att ta ut resolutionsavgift, tilläggsavgift eller *riskavgift* får verkställas, om avgiften är obetald trots att den skulle ha betalats. Verkställighet får ske även om avgiftsbeslutet har överklagats. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

Riksgäldskontorets beslut att ta ut resolutionsavgift eller tilläggsavgift får verkställas, om avgiften är obetald trots att den skulle ha betalats. Verkställighet får ske även om avgiftsbeslutet har överklagats. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. Vid indrivning får verkställighet enligt utsökningsbalken ske.

29 kap.

1 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. vilka kvalificerade skulder som är medräkningsbara vid beräkningen av om minimikravet på nedskrivningsbara skulder enligt 4 kap. 1 § är uppfyllt,
2. vilka kriterier som ska ligga till grund för ett beslut om storleken på minimikravet på nedskrivningsbara skulder enligt 4 kap. 3 §,
3. vilken information om nedskrivningsbara skulder ett företag ska lämna till Riksgäldskontoret och när den ska lämnas,
4. undantag enligt 5 kap. 3 § från skyldigheten i 5 kap. 2 § om att ta in vissa villkor i avtalen för sina skulder,
5. vilka företag som ska upprätta register som avses i 5 kap. 5 §, vad registren ska innehålla och när företagen ska ge in register för olika typer av avtal,
6. vad en omstruktureringsplan enligt 21 kap. 5 § ska innehålla,
7. hur storleken på de skulder som är hänförliga till derivat enligt 21 kap. 17 § ska beräknas,
8. metoden för riskjustering av resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § tredje stycket *och riskavgiftens storlek och hur den ska bestämmas enligt 18 § samma kapitel,*
8. metoden för riskjustering av resolutionsavgift enligt 27 kap. 13 § tredje stycket,
9. vilka uppgifter en avgiftsskyldig ska lämna till Riksgäldskontoret enligt 27 kap. 20 §, och
10. vilka upplysningar ett institut eller något annat koncernföretag ska lämna till Riksgäldskontoret för dess verksamhet enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 13 § lagen (2015:1016) om resolution ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.3

Föreslagen lydelse

27 kap. 13 §

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,125 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,09 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Om inte annat följer av tredje stycket fastställs den resolutionsavgift som en avgiftsskyldig ska betala i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter.

Det som i artiklarna 4.1, 6–9, 12.1, 14.2, 14.3, 14.6 och 17.2 i förordningen om resolutionsavgifter anges om metoden för riskjustering av resolutionsavgift och om uppgiftsskyldighet, ska inte tillämpas för EES-filialer och värdepappersbolag som omfattas av definitionen i artikel 96.1 a eller b i tillsynsförordningen eller som bedriver verksamhet nr 8 i avsnitt A i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG, men som inte bedriver verksamheterna nr 3 eller 6 i samma avsnitt i den bilagan. För en sådan avgiftsskyldig ska riskjustering av resolutionsavgift ske i enlighet med de kriterier som anges i artikel 103.7 i krishanteringsdirektivet och föreskrifter som har meddelats med stöd av 29 kap. 1 § 8.

Resolutionsavgift ska betalas så länge som behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger tre procent av de garanterade insättningarna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 13 § lagen (2015:1016) om resolution ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.4

Föreslagen lydelse

27 kap. 13 §

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,09 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Avgiftsskyldiga ska betala årliga resolutionsavgifter. De sammanlagda resolutionsavgifterna för ett år ska uppgå till 0,05 procent av det totala underlag för samtliga avgiftsskyldiga som beräknas enligt 14 § (avgiftsunderlaget).

Om inte annat följer av tredje stycket fastställs den resolutionsavgift som en avgiftsskyldig ska betala i enlighet med förordningen om resolutionsavgifter.

Det som i artiklarna 4.1, 6–9, 12.1, 14.2, 14.3, 14.6 och 17.2 i förordningen om resolutionsavgifter anges om metoden för riskjustering av resolutionsavgift och om uppgiftsskyldighet, ska inte tillämpas för EES-filialer och värdepappersbolag som omfattas av definitionen i artikel 96.1 a eller b i tillsynsförordningen eller som bedriver verksamhet nr 8 i avsnitt A i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG, men som inte bedriver verksamheterna nr 3 eller 6 i samma avsnitt i den bilagan. För en sådan avgiftsskyldig ska riskjustering av resolutionsavgift ske i enlighet med de kriterier som anges i artikel 103.7 i krishanteringsdirektivet och föreskrifter som har meddelats med stöd av 29 kap. 1 § 8.

Resolutionsavgift ska betalas så länge som behållningen i resolutionsreserven vid utgången av det år avgiften avser understiger tre procent av de garanterade insättningarna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2020.

4 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde
2017-06-19

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Avgiftsuttaget till resolutionsreserven

Enligt en lagrådsremiss den 8 juni 2017 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (2017:000) om ändring i marknadsföringslagen (2008:486),
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400),
3. lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution,
4. lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution,
5. lag om ändring i lagen (2015:1016) om resolution.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Patrik Engberg.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Bilaga 2

Statsförvaltningens utveckling

Bilaga 2

Statsförvaltningens utveckling

Innehållsförteckning

1	Inledning	7
2	Den statliga förvaltningens organisation och utveckling.....	7
2.1	Statsförvaltningens utveckling	7
	Effektivitet, låg korruption och hög trovärdighet	7
2.2	Antal myndigheter	7
2.3	Organisationsförändringar per departement.....	8
	Kulturdepartementet.....	8
3	Personalstrukturen m.m. i staten.....	8
3.1	De anställda	8
	Antalet statsanställda	8
	Antal statsanställda uppdelade efter län och kön.....	9
	Anställningsformer inom staten.....	10
	Befattningsstruktur i staten.....	10
3.2	Åldersstrukturen	11
	Nybeviljade ålderspensioner.....	11
	Nybeviljade delpensioner	12
3.3	Könsfördelningen.....	13
	Jämn könsfördelning i staten.....	13
	Andel kvinnor och män med chefsuppgifter.....	13
	Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt.....	13
3.4	Anställda med utländsk bakgrund.....	14
	Andelen anställda med utländsk bakgrund fortsätter att öka	14
	Könsfördelningen.....	15
	Åldersstrukturen	15
	Var och inom vilka kompetens kategorier finns de anställda med utländsk bakgrund i staten?	16
	Variation mellan COFOG-grupperna.....	16
3.5	Personalrörligheten	17
3.6	Uppsägningar i staten	17
3.7	Sjukfrånvaro.....	19
	Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter	19
	Sjukfrånvaron i staten jämfört med andra sektorer	20
	Antal sjukpensioner	20
3.8	Lönenivåer och löneutveckling	21
	Lönenivåer	21
	Löneutvecklingen i staten.....	21
	Utvecklingen av genomsnittliga löner	22
	Löneskillnaderna mellan kvinnor och män.....	22

Myndighetschefer per den 8 september 2017	31
Ordförande i styrelsemyndigheter per den 8 september 2017	36

Tabellförteckning

Tabell 3.1	Antal anställda och andel kvinnor och män i procent 2014–2016 fördelade efter COFOG-grupp	9
Tabell 3.2	Antalet statsanställda fördelade på län m.m. och kön 2016.....	10
Tabell 3.3	Fördelning total andel statsanställda per kompetenskategori samt könsfördelning för respektive kategori 2016.....	11
Tabell 3.4	Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetens kategorier och kön 2014–2016	12
Tabell 3.5	Andelen nybeviljade respektive löpande delpensioner hos anställda i olika kompetens kategorier	13
Tabell 3.6	Fördelningen den 8 september 2017 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt	14
Tabell 3.7	Andelen anställda med utländsk bakgrund fördelade på COFOG-grupper och kompetens kategorier 2016	16
Tabell 3.8	De som lämnat Trygghetsstiftelsen.....	18
Tabell 3.9	Sjukfrånvaron inom olika COFOG-grupper	19
Tabell 3.10	Nominell och real löneutveckling i statlig sektor 1997–2016	22
Tabell 3.11	BESTA-klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2016.....	24

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Antalet myndigheter 2000–2017.....	8
Diagram 3.1	Antalet statsanställda 1995–2016.....	8
Diagram 3.2	Åldersstrukturen i staten och på arbetsmarknaden totalt 2016, andel fast anställda av de sysselsatta i arbetskraften.....	11
Diagram 3.3	Nybeviljade ålderspensioner	11
Diagram 3.4	Nybeviljade delpensioner.....	13
Diagram 3.5	Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2017.....	14
Diagram 3.6	Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärvsarbetande 20–64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2007–2016.....	15
Diagram 3.7	Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2007–2016	15
Diagram 3.8	Personalrörlighet fördelad på kompetenskategorier, ålder och kön.....	17
Diagram 3.9	Totalt inflöde av uppsagda till Trygghetsstiftelsen	18
Diagram 3.10	Sjukfrånvaro vid myndigheterna.....	19
Diagram 3.11	Förändring i sjukfrånvaron mellan 2016 och 2015 vid myndigheterna...	20
Diagram 3.12	Sjukfrånvaro enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar	20
Diagram 3.13	Anställda som har nybeviljats sjukpension	21
Diagram 3.14	Genomsnittlig månadslön i olika sektorer på arbetsmarknaden 2016	21
Diagram 3.15	Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2016.....	22
Diagram 3.16	Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelat på förklaringsfaktorer 2007–2016.....	23
Diagram 3.17	Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetenskategorier och kön i staten 2016.....	24

1 Inledning

I denna bilaga redogörs för den statliga förvaltningens organisation och utveckling. Vidare ges en övergripande redovisning av personalstrukturen m.m. inom staten.

En ständigt pågående utveckling och förnyelse av statsförvaltningen är en förutsättning för att regeringens politik ska få genomslag inom alla områden. Utvecklingsarbete bedrivs både av regeringen och av myndigheterna. I avsnitt 5 under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning redovisar regeringen sin bedömning av den statliga förvaltningspolitiken och dess utveckling.

Regeringen redovisar årligen i budgetpropositionen sin bedömning av den statliga arbetsgivarpolitiken och dess utveckling för riksdagen, se utg.omr. 2 avsnitt 7.

2 Den statliga förvaltningens organisation och utveckling

Målet för den statliga förvaltningspolitiken är en innovativ och samverkande statsförvaltning som är rättssäker och effektiv, har väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet och som därigenom bidrar till Sveriges utveckling och ett effektivt EU-arbete (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315).

2.1 Statsförvaltningens utveckling

Effektivitet, låg korruption och hög trovärdighet

Världsbankens indikator Government Effectiveness (GE) beskriver effektivitet i bred mening och avser måluppfyllelse för hela den offentliga sektorn. Med indikatorn redovisas bedömningen av kvaliteten i offentliga tjänster och institutioner, självständigheten från politiska påtryckningar, kvaliteten på politikens utformning och genomförande samt beständigheten i politiska åtaganden. Mätningar har gjorts årligen sedan 2006. Rankat på percentilen låg Sverige 2016 på 96,2 av världens länder, vilket är en knapp förbättring jämfört med 2015, men ett lägre resultat än åren dessförinnan.

Indikatorn Corruption Perceptions Index (CPI) tas fram av organisationen Transparency International. Sedan 1995 rankas världens länder utifrån graden av korruption i den offentliga sektorn. Sverige har legat bra till i alla mätningar. I CPI 2016 rankades den svenska offentliga sektorn som världens fjärde minst korrupta, vilket var en försämring med en placering jämfört med 2015.

OECD ger vartannat år ut rapporten Government at a Glance. Där följs den offentliga sektorn upp inom en rad områden, bl.a. allmänhetens förtroende för den nationella regeringen. Sverige ligger över snittet för OECD-länderna, men förtroendet har sjunkit sedan 2007.

Resultaten ska tolkas med viss försiktighet. Enskilda länder med förhållandevis dåliga resultat i CPI, alltså för korruption i den offentliga sektorn, kan ha ett högt förtroende för den nationella regeringen. Jämfört med OECD-länder ligger Sverige dock över snittet. För index på en sådan aggregerad nivå som GE och CPI är det mycket svårt att dra slutsatser utifrån små förändringar från ett år till ett annat. Resultaten talar emellertid för att den svenska offentliga sektorn hör till världens bästa. Samtidigt finns det utrymme för förbättringar.

2.2 Antal myndigheter

Nedan följer en redogörelse för antalet myndigheter under perioden 1 januari 2016–31 december 2016.

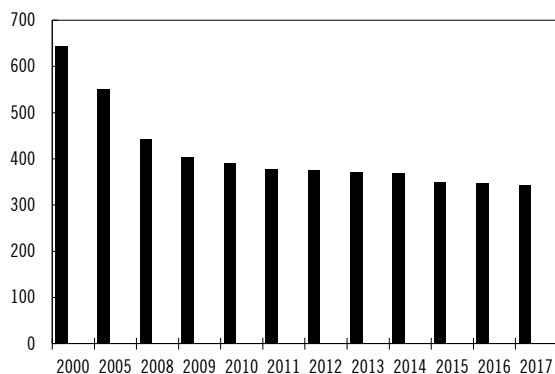
Antalet myndigheter har fortsatt att minska, men med en avtagande takt. Den 1 januari 2017 fanns det enligt Statskontoret 343 myndigheter under regeringen, vilket var en minskning med 4 myndigheter sedan den 1 januari 2016. Statistiken omfattar förvaltningsmyndigheter och domstolar som lyder under regeringen och som regeringen har utfärdat en specifik förordning med instruktion för, eller som styrs av en särskild lag. Statistiken omfattar inte myndigheter som har ett tidsbegränsat uppdrag, så som delegationer och kommittéer. De så kallade utlandsmyndigheterna ingår i statistiken i Regeringskansliet.

Totalt har fyra myndigheter (Ersättningsnämnden, Marknadsdomstolen, Patentbesvärshänsrätten och Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut) avvecklats sedan januari 2016. Regeringen har samtidigt inrättat Patent- och

marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen. Dessa är dock inte egna myndigheter, utan utgör del av Stockholms tingsrätt respektive Svea hovrätt. I diagram 2.1 redovisas utvecklingen av antalet myndigheter under regeringen 2000–2017.

Diagram 2.1 Antalet myndigheter 2000–2017

Antal myndigheter

Källa: Statskontoret.

2.3 Organisationsförändringar per departement

Nedan följer en redogörelse för organisationsförändringar under perioden augusti 2016–juli 2017.

Kulturdepartementet

Myndigheten Riksställningar avvecklades och upphörde som myndighet den 31 maj 2017. Den 1 juni 2017 inordnades ett flertal av Riksställningars tidigare uppgifter i Riksantikvarieämbetet som också fick utökade uppgifter avseende museifrågor.

Stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde avskiljdes från myndigheten Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde den 1 juli 2017. Verksamheten ingår nu i sin helhet i stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde.

3 Personalstrukturen m.m. i staten

Ansvar för den statliga arbetsgivarpolitiken har till stor del delegerats till de statliga myndigheterna. Det innebär att myndigheterna, utifrån sina uppgifter, har en betydande frihet bl.a. när

det gäller att utforma sin organisation och sina arbetsprocesser samt sin lönebildning och kompetensförsörjning.

För att regeringen ska kunna följa utvecklingen av kompetensförsörjningen redovisar myndigheterna varje år sedan 1997 sin kompetensförsörjning till regeringen. Från och med 2003 sker denna redovisning i myndigheternas årsredovisning.

Myndigheterna ska i sin kompetensförsörjning säkerställa att relevant kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som de är ålagda och för att tillgodose sina behov på både kort och lång sikt. Myndigheterna ska i sin strategiska kompetensförsörjning systematiskt analysera vilken kompetens som behövs för att de ska klara sina nuvarande och framtida uppgifter.

3.1 De anställda

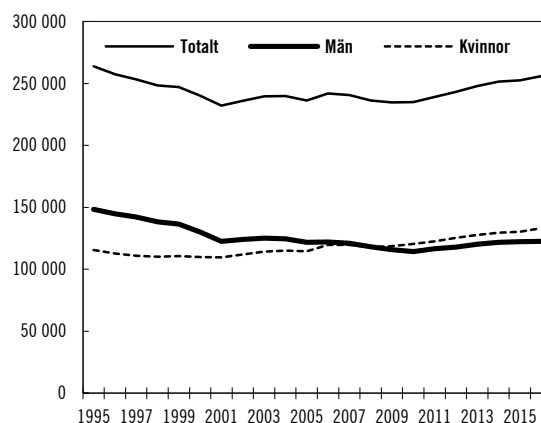
Antalet statsanställda

År 2016 var 255 797 personer anställda i den statliga sektorn, vilket var en ökning med knappt 3 400 jämfört med 2015. Sedan 2011 har antalet anställda ökat med ca 16 700. De statsanställda motsvarar 5,5 procent av samtliga sysselsatta på den svenska arbetsmarknaden.

Av diagram 3.1 framgår utvecklingen av antalet statsanställda 1995–2016, uppdelat på kvinnor och män.

Diagram 3.1 Antalet statsanställda 1995–2016

Antal

Källa: Arbetsgivarverket.

Fram till 2008 var fler män än kvinnor anställda i staten, men sedan 2009 är förhållandet det omvända.

Uppföljningen av utvecklingen i staten redovisas fr.o.m. 2008 enligt den internationella klassifikationen COFOG.¹ Vissa justeringar har gjorts under redovisningstiden avseende några myndigheters COFOG-tillhörighet.

Som framgår av tabell 3.1 finns flest anställda inom COFOG-gruppen Utbildning och minst antal inom gruppen Fritidsverksamhet, kultur och religion. Den största ökningen mellan 2015 och 2016 skedde i gruppen Socialt skydd m.m.

Den största ökningen bland enskilda myndigheter skedde hos Migrationsverket, där antalet anställda ökade med ca 1 900 anställda, vilket innebar en ökning med över 30 procent. Hos Försäkringskassan ökade antalet anställda med nästan 800, hos Polismyndigheten med ca 450 och hos Arbetsförmedlingen med ca 400. Hos Försvarsmakten minskade antalet anställda med ca 800.

Tabell 3.1 Antal anställda och andel kvinnor och män i procent 2014 2016 fördelade efter COFOG grupp

Grupper, antal och procentuell fördelning

	2014	2015	2016
Allmän offentlig förvaltning	28 615	28 176	28 179
Andel kvinnor	62	62	63
Andel män	38	38	37
Försvar	27 812	28 071	27 232
Andel kvinnor	20	20	20
Andel män	80	80	80
Samhällsskydd och rättsskipning	52 516	52 307	53 064
Andel kvinnor	47	48	48
Andel män	53	52	52
Näringslivsfrågor m.m. ¹	25 087	25 043	25 598
Andel kvinnor	48	48	49
Andel män	52	52	51
Fritidsverksamhet, kultur och religion	2 603	2 532	2 544
Andel kvinnor	60	61	61
Andel män	40	39	39
Utbildning	75 445	74 651	74 256
Andel kvinnor	54	54	54
Andel män	46	46	46
Socialt skydd m.m. ²	39 437	41 627	44 924
Andel kvinnor	68	68	67
Andel män	32	32	33
Totalt	251 515	252 407	255 797
Andel kvinnor	52	52	52
Andel män	48	48	48

¹ Näringslivsfrågor, miljöskydd samt bostadsförsörjning och samhällsutveckling.

² Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård.

Källa: Arbetsgivarverket.

Antal statsanställda uppdelade efter län och kön

I tabell 3.2 redovisas antalet statsanställda fördelade på län m.m. och kön 2016.

¹ COFOG (Classification of the functions of the government) syftar till att redovisa sektorns uppgifter efter deras funktion eller ändamål.

Tabell 3.2 Antalet statsanställda fördelade på län m.m. och kön 2016

Antal			
Län m.m.	Kvinnor	Män	Totalt
Stockholms län (AB)	40 670	37 162	77 832
Västerbottens län (AC)	4 701	4 139	8 840
Norrbottnens län (BD)	3 977	5 156	9 133
Uppsala län (C)	8 629	8 519	17 148
Södermanlands län (D)	2 306	1 845	4 151
Östergötlands län (E)	7 205	7 012	14 217
Jönköpings län (F)	3 159	2 768	5 927
Kronobergs län (G)	1 885	1 436	3 321
Kalmar län (H)	1 973	1 562	3 535
Blekinge län (K)	1 857	3 280	5 137
Gotlands län (I)	973	759	1 732
Skåne län (M)	14 974	13 463	28 437
Hallands län (N)	1 893	2 235	4 128
Västra Götalands län (O)	17 530	16 246	33 776
Värmlands län (S)	2 735	2 119	4 854
Örebro län (T)	4 086	3 136	7 222
Västmanlands län (U)	2 280	1 921	4 201
Dalarnas län (W)	2 653	2 256	4 909
Gävleborgs län (X)	3 191	2 437	5 628
Västernorrland (Y)	3 706	2 937	6 643
Jämtlands län (Z)	2 063	1 456	3 519
Utlandet	490	478	968
Okänt	182	357	539
Totalt	133 118	122 679	255 797
Andel kvinnor			52 %
Andel män			48 %

Källa: Arbetsgivarverket.

Flest statsanställda finns i Stockholms län och minst antal i Gotlands län. Störst skillnad i antal anställda kvinnor och män, procentuellt sett, finns i Blekinge län. Några av de största statliga arbetsgivarna där är Försvarsmakten, Blekinge tekniska högskola och Polismyndigheten.

Anställningsformer inom staten

Fördelningen av anställda mellan de olika anställningsformerna, t.ex. tillsvidareanställda, visstidsanställda och timanställda var i princip oförändrad inom staten 2016 jämfört med 2015.

I september 2016 var ca tre fjärdedelar av de statsanställda tillsvidareanställda. Av kvinnorna hade 78 procent en tillsvidareanställning jämfört med 74 procent av männen. Av de anställda var 18 procent visstidsanställda, varav 17 procent av

kvinnorna och 19 procent av männen. Återstående 6 procent av de anställda hade betings-, dag- eller timanställningar, varav 5 procent var kvinnor och 7 procent var män.

Bland de tidsbegränsat anställda ingår bl.a. de som har en provanställning, de som fått möjlighet till tjänstledighet för att prova annan statlig anställning och chefer för myndigheter som anställs av regeringen för en bestämd tid.

En stor del av de tidsbegränsade anställningarna inom staten grundar sig på arbetets karaktär eller förutsättningar och har stöd i lag, förordning eller kollektivavtal. Som exempel kan nämnas soldater och sjömän, för vilka både lag och kollektivavtal reglerar förutsättningarna samt tingsnotariernas författningsreglerade anställningar inom Sveriges domstolar.

Andelen tidsbegränsade anställningar skiljer sig åt mellan olika myndigheter. År 2016 fanns, liksom tidigare år, den högsta andelen tidsbegränsat anställda inom universitet och högskolor. Även andelen timanställda skiljer sig åt mellan myndigheterna. Till exempel är säsongsanställningar särskilt vanligt vid de statliga museerna.

Befattningsstruktur i staten

Av tabell 3.3 framgår fördelningen av statsanställda totalt per kompetenskategori och könsfördelningen inom respektive kategori 2016.

Med ledningskompetens avses personal med ett formellt personalansvar som har till uppgift att planera och leda myndighetens verksamhet på olika nivåer, oavsett om uppgifterna avser kärn- eller stödkompetens. Kärnkompetens avser personal med sakområdeskompetens inom myndighetens verksamhetsområde. Stödkompetens avser personal med stödfunktion för lednings- och kärnkompetens, utan specifik sakområdeskompetens inom myndighetens verksamhetsområde.

Tabell 3.3 Fördelning total andel statsanställda per kompetenskategori samt könsfördelning för respektive kategori 2016

Procent

	Totalt i staten	Varav kvinnor	Varav män
Ledningskompetens	7	42 ¹	58
Kärnkompetens	67	51	49
Stödkompetens	23	62	38
Oklassade	3	42	58

¹Vid en exkludering av anställda tillhörande ledningskompetens inom Försvarsmakten uppgår andelen kvinnor på ledande befattningar i staten 2016 till 47 % och andelen män till 53 %. Se utg.omr. 2, diagram 7.3

Totalt sett överensstämmer fördelningen för 2016 med 2015. Nedbrutet per kön syns vissa skillnader såvitt avser tre kategorier. Andelen kvinnor har ökat från 39 procent till 42 procent i gruppen ledningskompetens, samtidigt som andelen män minskat från 61 procent till 58 procent. Andelen kvinnor har ökat från 60 procent till 62 procent i gruppen stöd-kompetens, samtidigt som andelen män minskat från 40 procent till 38 procent. Andelen kvinnor har ökat från 39 procent till 42 procent i gruppen oklassade, samtidigt som andelen män minskat från 61 procent till 58 procent.

3.2 Åldersstrukturen

Staten har en äldre personalstyrka än arbetsmarknaden i övrigt. År 2016 var medelåldern för de statligt anställda 44 år för både kvinnor och män, se diagram 3.2.

Att medelåldern för statsanställda är högre kan till stor del förklaras av att utbildningsnivån i den statliga sektorn är högre än på arbetsmarknaden i övrigt, vilket innebär att antalet anställda i den yngsta åldersgruppen är få.

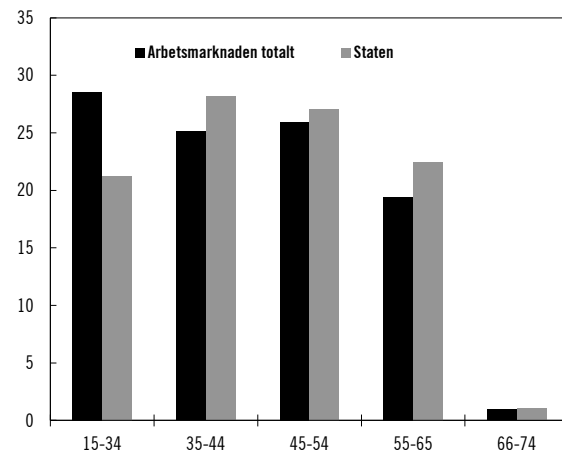
Åldersfördelningen i staten 2016 hade ändrats något i jämförelse med 2015. Av de statsanställda var 27 procent i åldern 45–54 år (att jämföra med 29 procent 2015) och 28 procent i åldern 35–44 år (att jämföra med 27 procent 2015).

På hela arbetsmarknaden var ca 20 procent 55 år eller äldre, medan ca 29 procent var yngre än 35 år.²

² Data är insamlade under året och skattas för hela året. Populationen skiljer sig något från den åldersstruktur som redovisas i diagram 7.1 där även könsfördelningen per åldersgrupp kommenteras. Här redovisar

Diagram 3.2 Åldersstrukturen i staten och på arbetsmarknaden totalt 2016, andel fast anställda av de sysselsatta i arbetskraften

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

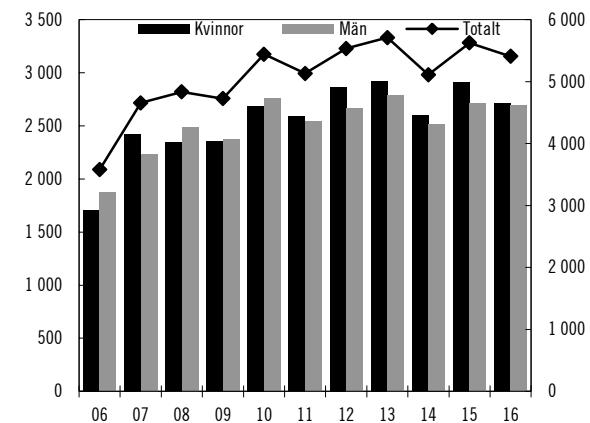
Nybeviljade ålderspensioner

År 2016 nybeviljades 5 409 förmånsbestämda ålderspensioner enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. Det är 217 färre än 2015, men 299 fler än 2014. Sedan 2006 finns en uppåtgående trend i nybeviljandet av ålderspensioner. Under de senaste 6–7 åren har trenden mattats av och nybeviljandet varierat kring 5 400 ålderspensioner per år, se diagram 3.3.

Diagram 3.3 Nybeviljade ålderspensioner

Antal, uppdelat på kön

Totalt antal

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

År 2006–2010 nybeviljades, med undantag för 2007, fler män än kvinnor ålderspension. År

Arbetsgivarverket läget per september 2016. I Arbetsgivarverkets underlag ingår affärsverken. Dessa ingår inte i den statistik som Statistiska centralbyrån redovisar avseende staten.

2011–2016 har det i stället varje år varit fler kvinnor än män som nybeviljats ålderspension.

Medianåldern för när statsanställda går i pension är fortsatt 65 år. Det finns dock en tydlig trend att allt färre avgår med ålderspension vid den månad då de fyller 65 år. I stället har både andelen som tar ut ålderspensionen före 65 år och andelen som tar ut pensionen efter 65 år ökat.

År 2016 avgick 926 personer den månad då de fyllde 65 år, vilket motsvarade 17 procent, vilket ska jämföras med 19 procent 2015 och 21 procent 2014. Av kvinnorna avgick 20 procent vid den månad då de fyllde 65 år, medan 14 procent av männen gjorde det. Det är ett tydligt mönster att en större andel kvinnor än män avgår den månad då de fyller 65 år.

År 2016 var det 2 446 personer som tog ut sin ålderspension efter att de fyllt 65 år. Det innebär att andelen som sköt upp uttaget av sin ålderspension ökade med 1 procentenhet från 44 procent 2015 till 45 procent 2016. Ökningen var densamma för både kvinnor och män. År 2016 tog 48 procent av männen ut sin pension efter att de fyllt 65 år, medan 43 procent av kvinnorna gjorde det. Det finns en tydlig skillnad mellan könen som innebär att en större andel män än kvinnor arbetar längre än till 65 år.

Andelen som tar ut sin ålderspension före 65 år fortsatte att öka 2016. Totalt avgick 2 037 personer, vilket motsvarar 38 procent, före månaden då de fyllde 65 år. År 2015 och 2014 var det 37 respektive 34 procent som gjorde det. Män har i större utsträckning än kvinnor en lägre pensionsålder än 65 år, medan kvinnor i större utsträckning använder eventuell rätt till lägre pensionsålder enligt övergångsbestämmelser till äldre pensionsavtal. Vidare använder kvinnor i större utsträckning än män möjligheten till s.k. förtida uttag av sin ålderspension. Det är ungefär lika stor andel av kvinnorna som av männen som går i pension före månaden de fyller 65 år. År 2016 var det 38 procent av kvinnorna och 37 procent av männen som gjorde det. Det kan jämföras med 2015, då det var knappt 37 procent av kvinnorna och 36 procent av männen, och 2014 då det var 35 procent av kvinnorna och 33 procent av männen som gjorde det.

Antalet statsanställda som har månadslön och är 67 år eller äldre har ökat, från 1 649 personer 2015 till 1 776 personer 2016. Fördelningen efter kompetenskategori och kön framgår av tabell 3.4.

Tabell 3.4 Antal anställda 67 år eller äldre fördelade efter kompetens kategorier och kön 2014 2016

Antal	2014	2015	2016
Ledningskompetens	48	63	37
– varav kvinnor	15	21	10
– varav män	33	42	27
Kärnkompetens	1 168	1 124	1 136
– varav kvinnor	365	357	363
– varav män	803	767	773
Stödkompetens	315	255	254
– varav kvinnor	152	130	127
– varav män	163	125	127
Oklassade	200	207	349
– varav kvinnor	56	60	137
– varav män	144	147	212
Summa	1 731	1 649	1 776
– varav kvinnor	588	568	637
– varav män	1 143	1 081	1 139

Källa: Arbetsgivarverket.

Jämfört med 2015 har antalet anställda som är 67 år eller äldre minskat inom kategorierna lednings- och stödkompetens. I kategorin kärnkompetens och oklassade har dock en ökning skett. Av det totala antalet anställda som är 67 år eller äldre är 36 procent kvinnor och 64 procent män. Andelen kvinnor har ökat med 2 procentenheter jämfört med 2015.

Nybeviljade delpensioner

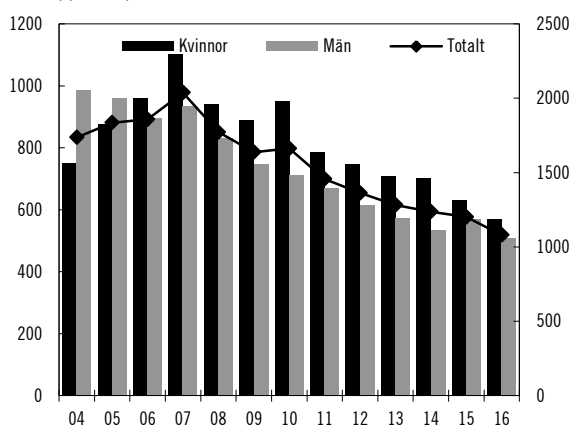
År 2016 nybeviljades 1 080 delpensioner enligt avtalet om delpension för arbetstagare hos staten. Det var 122 färre än 2015 och 157 färre än 2014. Efter 2007 har det varje år utom 2010 nybeviljats färre delpensioner än året innan. Av diagram 3.3 framgår antalet nybeviljade delpensioner uppdelat på kön.

Den totala andelen beviljade delpensioner av antalet aktivt anställda i åldern 61–64 år har fortsatt att minska och uppgick till 16,9 procent 2016, vilket ska jämföras med 17,2 procent 2015 och 18,2 procent 2014.

Diagram 3.4 Nybeviljade delpensioner

Antal, uppdelat på kön

Totalt antal

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

De första tre åren efter att avtalet om delpension trädde i kraft 2003 var det fler män än kvinnor som beviljades delpension. Från och med 2006 och framåt är det dock fler kvinnor än män som beviljats förmånen.

Omfattningen på den beviljade delpensionen skiljer sig mellan kvinnor och män. Kvinnor beviljas i högre utsträckning delpension upp till 20 procent. Män beviljas i högre utsträckning den högsta omfattningen av delpension, som är 50 procent.

Av tabell 3.5 framgår att delpension är vanligast förekommande hos anställda inom kompetenskategorin kärnkompetens och minst vanlig inom kategorin ledningskompetens.

Beviljade delpensioner står i relativt god proportion till kompetenskategoriernas relativa andel (se tabell 3.3).

Tabell 3.5 Andelen nybeviljade respektive löpande delpensioner hos anställda i olika kompetenskategorier

Procent

Kompetenskategori	Nybeviljade delpensioner 2016	Löpande delpensioner 2016
Ledningskompetens	2,5	2,4
Kärnkompetens	63,2	62,0
Stödkompetens	33,6	35,2
Oklassade	0,7	0,4

Källa: Statens tjänstepensionsverk.

3.3 Könsfördelningen

Jämn könsfördelning i staten

Staten är den sektor som har jämnast könsfördelning på arbetsmarknaden. År 2009 fanns det för första gången fler kvinnor än män bland de statsanställda. År 2016 var andelen kvinnor 52 procent.

Av tabell 3.1 framgår dock att könsfördelningen skiljer sig åt mellan COFOG-grupperna och därmed också mellan myndigheter och kompetenskategorier.

Andel kvinnor och män med chefsuppgifter

Andelen chefer som är kvinnor har under en lång tid ökat i staten. Totalt finns nu drygt 7 150 chefer som är kvinnor (42 procent) och drygt 9 700 som är män (58 procent).

År 2007 var ca 4 600 chefer kvinnor (34 procent) och ca 8 700 män (66 procent).

Fördelning av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

År 2016 anställde regeringen totalt 32 myndighetschefer, varav 14 (44 procent) var kvinnor och 18 (56 procent) var män.

Den 8 september 2017 var andelen kvinnor bland myndighetscheferna 48,2 procent, dvs. 1,5 procentenheter lägre än 2016. Förändringar i myndighetsstrukturen kan påverka det totala antalet myndighetschefer som regeringen anställer. Dessa uppgår nu till 195, dvs. samma antal som 2016 (se tabell 3.6).

Tabell 3.6 Fördelningen den 8 september 2017 av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt

Antal	Kvinnor	Män	Totalt
Generaldirektörer	49	54	103
Landshövdingar	13	8	21
Rektorer ¹	12	19	31
Överintendenter	4	6	10
Övriga titlar ²	16	14	30
Myndighetschefer totalt³	94	101	195⁴

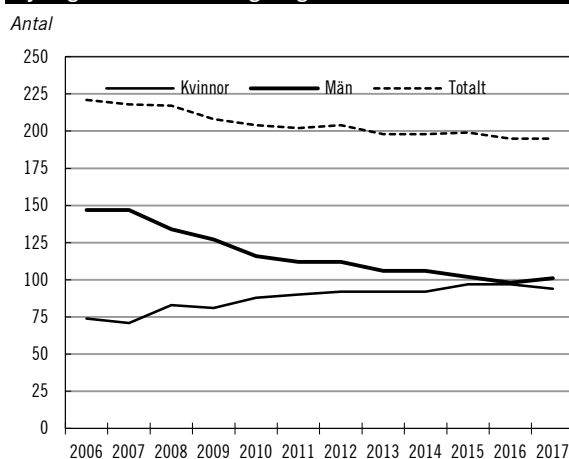
¹Regeringen anställer rektorer vid statliga universitet och högskolor efter förslag från lärosätets styrelse.

²Här ingår myndighetschefer med andra eller unika titlar såsom ombudsmän, direktörer, ordföranden samt rikspolischef, riksåklagare etc.

³Inklusive vikarierande myndighetschefer.

⁴Riksställningar har upphört som myndighet. Myndigheten för stöd till trossamfund är ny enrådsmyndighet (tidigare nämndmyndighet).

Av diagram 3.5 framgår fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2017.

Diagram 3.5 Fördelningen av kvinnor och män bland myndighetschefer som regeringen anställt 2006–2017

3.4 Anställda med utländsk bakgrund

Andelen anställda med utländsk bakgrund fortsätter att öka

Fram t.o.m. budgetpropositionen för 2016 inkluderade den redovisade statistiken avseende andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten även Arbetsgivarverkets frivilliga medlemmar. I denna proposition, liksom i budgetpropositionen för 2017, redovisas endast statistik för de obligatoriska medlemmarna för samtliga jämförelseår.

Med personer med utländsk bakgrund avses i detta sammanhang, i enlighet med Statistiska centralbyråns definition, personer som är utrikes

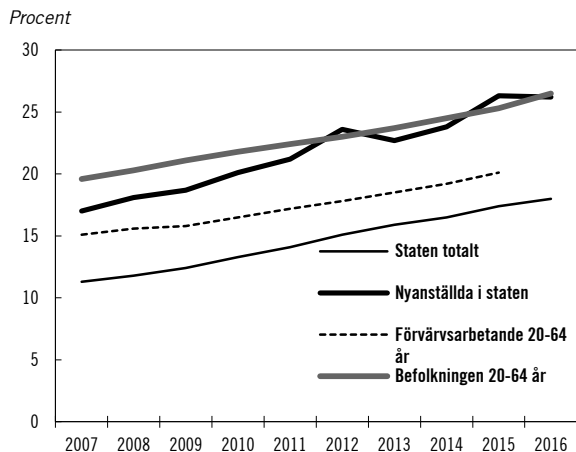
födda eller personer som är födda i Sverige och vars båda föräldrar är utrikes födda.

Totalt hade ca 43 300 statsanställda utländsk bakgrund 2016. Andelen anställda med utländsk bakgrund fortsätter att öka och uppgick 2016 till 18,0 procent, vilket var en ökning med 0,6 procentenheter jämfört med 2015. Diagram 3.6 visar dock att andelen med utländsk bakgrund bland de nyanställda har minskat marginellt med 0,1 procentenheter efter den stora ökningen 2015. Andelen uppgick 2016 till 26,2 procent. Andelen är nästan i nivå med den totala andelen med utländsk bakgrund i befolkningen (26,5 procent 2016).

Andelen anställda med utländsk bakgrund förändras över tid. Många av dem som i dag är statsanställda rekryterades när andelen med utländsk bakgrund i befolkningen var lägre än i dag. Det är därför intressant att följa andelen nyanställda med utländsk bakgrund inom staten eftersom det på sikt påverkar andelen med utländsk bakgrund bland de statsanställda totalt sett.

Mellan 2006 och 2015 uppgick ökningen av andelen statsanställda med utländsk bakgrund till 6,5 procentenheter bland de statsanställda och till 5,7 procentenheter bland samtliga förvärvsarbetande i Sverige. Diagram 3.6 visar att andelen nyanställda med utländsk bakgrund är på samma nivå som andelen med utländsk bakgrund när det gäller befolkningen i arbetsför ålder. Ökningen av andelen anställda med utländsk bakgrund är snabbare i staten än bland det totala antalet förvärvsarbetande.

Diagram 3.6 Andel med utländsk bakgrund för staten totalt, nyanställda, förvärsarbetande 20-64 år samt för befolkningen i arbetsför ålder 2007-2016

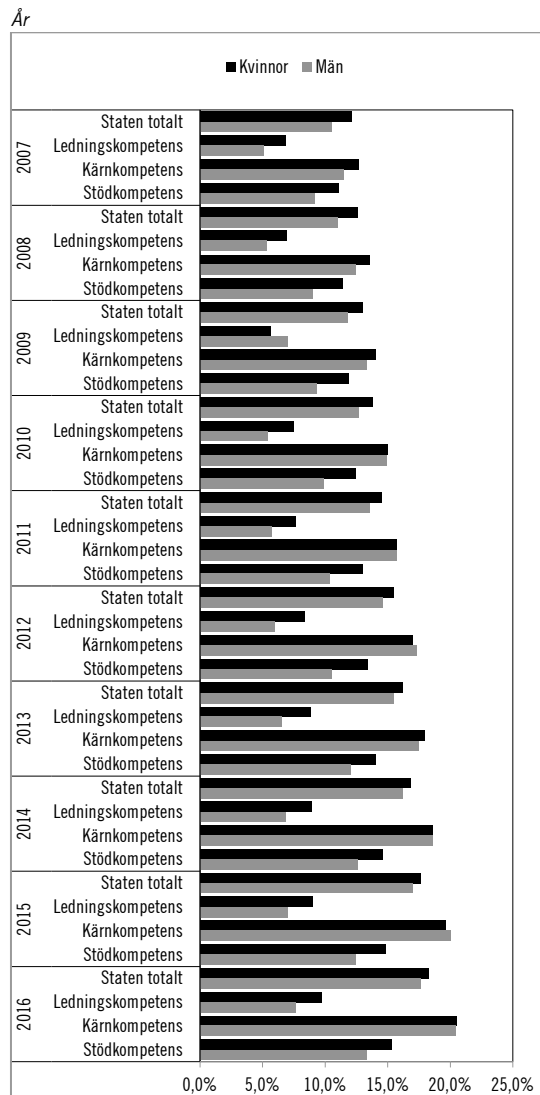
Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Timanställda m.fl. ingår ej, källa: Arbetsgivarverket. Som nyanställda räknas individer som inte varit anställda i staten föregående år samt individer som bytt anställningsmyndighet sedan föregående år, källa Arbetsgivarverket. Förvärsarbetande 20–64 år, källa Statistiska centralbyråns (SCB) registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). I RAMS ingår egna företagare och personer vars arbetstidsomfattning är minst en timme per vecka. Statistik för 2016 avseende förvärsarbetande 20–64 år är ännu inte tillgänglig. Befolkningen 20–64 år, källa SCB:s befolkningsstatistik.

Nedbrutet per födelseregion är 14,7 procent av de statsanställda födda utrikes och 3,3 procent födda i Sverige med två föräldrar som är födda utrikes. Bland de utrikesfödda har de som kommer från länder utanför EU och de nordiska länderna successivt ökat under de senaste åren.

Könsfördelningen

Av diagram 3.7 framgår att andelen kvinnor med utländsk bakgrund i statsförvaltningen var 18,3 procent 2016 och andelen män 17,6 procent. Det innebär en ökning med 0,6 procentenheter för både kvinnor och män jämfört med 2015. Att andelen är något lägre bland män hänger samman med strukturen i COFOG-grupperna Försvar, Näringslivsfrågor m.m. samt Samhällsskydd och rättsskipning, inom vilka en majoritet av de anställda är män. Inom dessa grupper har mellan drygt 6 och 11 procent av de anställda utländsk bakgrund. De låga andelarna kan till viss del förklaras av en skev könsfördelning och det krav på svenskt medborgarskap som följer av viss lagstiftning, bl.a. lagen (1994:260) om offentlig anställning och säkerhetsskyddslagen (1996:627). Att en betydande andel av verksamheterna bedrivs i regioner med en befolkning med få invånare med utländsk bakgrund kan också ha betydelse.

Diagram 3.7 Andelen anställda med utländsk bakgrund inom staten totalt och uppdelad per kompetenskategori och kön 2007-2016

Staten totalt avser individer med månadsavlönad anställning hos obligatoriska medlemmar i Arbetsgivarverket. Timanställda m.fl. ingår ej. Källa: Arbetsgivarverket.

Åldersstrukturen

Medelåldern är lägre bland personer med utländsk bakgrund än bland samtliga statsanställda. Den totala andelen anställda i åldern 25–34 år uppgick till 21,6 procent 2016, medan andelen anställda i gruppen med utländsk bakgrund var 32,0 procent. Det är också denna åldersgrupp som har högst andel personer med utländsk bakgrund i befolkningen. Andelen äldre är generellt lägre bland anställda med utländsk

bakgrund. Bland samtliga statligt anställda var andelen som var 55 år och äldre 23,0 procent 2016, och bland anställda med utländsk bakgrund uppgick andelen till 16,2 procent.³

Var och inom vilka kompetens kategorier finns de anställda med utländsk bakgrund i staten?

Andelen med utländsk bakgrund skiljer sig avsevärt åt mellan regioner, men kanske främst mellan storstadsområden och landsbygd. Utanför de tre storstadsområdena är andelen personer med utländsk bakgrund lägre än genomsnittet. Det gäller oavsett om jämförelsen görs för befolkningen, samtliga sysselsatta på arbetsmarknaden eller statligt anställda. Högst andel med utländsk bakgrund i staten finns i de tre storstadsområdena Stockholm (22,5 procent), Göteborg (20,1 procent) och Malmö (23,6 procent).

En högre andel av de anställda med utländsk bakgrund (77,6 procent) tillhör kategorin kärnkompetens jämfört med anställda med svensk bakgrund (67,1 procent). Motsatsen gäller för kategorierna stöd- och ledningskompetens. Andelen som tillhör ledningskompetens är mer än dubbelt så hög bland anställda med svensk bakgrund (8,1 procent) än bland dem med utländsk bakgrund (3,4 procent).

Diagram 3.7 illustrerar att det inte föreligger någon större skillnad mellan könen för de med utländsk bakgrund ifråga om kärnkompetens. Däremot är det en större andel kvinnor än män med utländsk bakgrund inom grupperna lednings- och stödkompetens.

Variation mellan COFOG-grupperna

Andelen anställda med utländsk bakgrund varierar mellan olika delar av statsförvaltningen då verksamhetens karaktär har betydelse. I tabell 3.7 redovisas andelen anställda med utländsk bakgrund fördelad på COFOG-grupper och kompetenskategorier.

Tabell 3.7 Andelen anställda med utländsk bakgrund fördelade på COFOG grupper och kompetenskategorier 2016

Procent	Kompetenskategori			
	Totalt	Ledning	Kärn	Stöd
Allmän offentlig förvaltning	13,6	8,0	14,6	13,1
Försvar	6,3	4,1	6,2	7,2
Samhällsskydd och rättsskipning	11,0	5,9	11,4	12,1
Näringslivsfrågor m.m.	10,9	7,9	11,2	10,6
Fritidsverksamhet, kultur och religion	14,6	7,7	13,4	16,0
Utbildning	29,7	15,2	35,8	19,0
Socialt skydd m.m.	22,0	12,4	24,6	15,4
Totalt	18,0	8,5	20,4	14,6

Källa: Arbetsgivarverket.

Anm. Uppgifterna i tabellen baseras på alla anställda med månadsavlönad anställning hos Arbetsgivarverkets obligatoriska medlemmar. Timavlönade m.fl. ingår inte. Totalen inkluderar även de som inte är klassade på kompetenskategori.

Den högsta andelen anställda med utländsk bakgrund, 29,7 procent, finns inom gruppen Utbildning. Det är också denna grupp som har flest anställda i statlig sektor. Universitetens och högskolornas verksamhet karaktäriseras av internationellt samarbete inom både forskning och utbildning och rekryteringar sker ofta internationellt. Det förklarar den relativt höga andelen anställda med utländsk bakgrund inom gruppen. Även andelen nyanställda med utländsk bakgrund är högst inom denna grupp, 42,1 procent.

Gruppen Socialt skydd m.m. har den näst högsta andelen anställda med utländsk bakgrund, 22,0 procent. Här har också den största ökningen skett sedan föregående år, med 1,5 procentenheter. Övriga fem grupper har andelar under genomsnittet på 18,0 procent.

Gemensamt för alla grupper utom Fritidsverksamhet, kultur och religion är att andelen anställda med utländsk bakgrund successivt ökat varje år 2006–2016. Inom gruppen Fritidsverksamhet, kultur och religion har också andelen med utländsk bakgrund ökat, men inte varje år. Det beror delvis på att förändringarna inom denna, den minsta gruppen, påverkas procentuellt mer även av små förändringar av antalet anställda. Andelen med utländsk bakgrund i denna grupp uppgick till 14,6 procent.

Den lägsta andelen anställda med utländsk bakgrund finns inom gruppen Försvar, där 6,3 procent av de anställda har utländsk bakgrund. Inom både grupperna Försvar och Näringslivsfrågor m.m., där affärsverken finns,

³ Uppgifterna om utländsk bakgrund avser endast anställda med månadslön, varför andelen kan skilja något från uppgifterna under rubriken Åldersstrukturen i detta avsnitt.

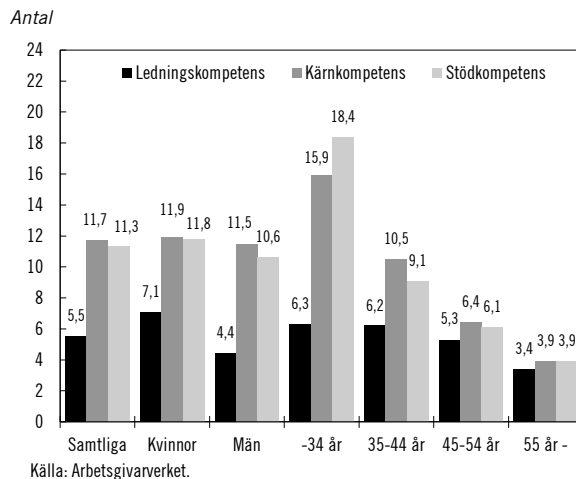
samt inom gruppen Samhällsskydd och rättsskipning, finns befattningar som förutsätter svenskt medborgarskap. Detta krav kan antas sänka andelen anställda med utländsk bakgrund inom dessa grupper. Inom gruppen Försvar har endast 0,4 procent av de anställda något annat medborgarskap än svenskt. Inom gruppen Samhällsskydd och rättsskipning är motsvarande andel 0,7 procent. Inom den största gruppen Utbildning har 17,6 procent utländskt medborgarskap, vilket ska jämföras med 5,9 procent i statsförvaltningen som helhet och 10,3 procent av befolkningen i åldern 20–64 år.

3.5 Personalrörligheten

Mellan september 2015 och september 2016 uppgick personalrörligheten i staten till 12 procent. Det innebär att rörligheten ökade med 1 procentenhet jämfört med perioden september 2014–september 2015. Med personalrörlighet avses här nyanställningar och avgångar vid myndigheterna, oavsett om det skett inom staten eller i förhållande till andra arbetsmarknadssektorer.

I likhet med tidigare år var rörligheten under 2016 totalt sett högre bland anställda under 35 år, för att sedan avta med stigande ålder (se diagram 3.8). Personalrörligheten var också högre inom kompetenskategorierna kärn- och stöd-kompetens än inom kategorin ledningskompetens, framför allt i den yngsta åldersgruppen. Skillnaderna i personalrörligheten mellan kvinnor och män var marginella. Skillnaden i rörlighet mellan kvinnor och män i kompetenskategorierna ledningskompetens har dock ökat med 0,7 procentenheter och uppgår nu till 2,7 procent. Den högsta personalrörligheten, 14 procent, finns i COFOG-gruppen Fritidsverksamhet, kultur och religion. Den lägsta, 8 procent, finns i gruppen Samhällsskydd och rättsskipning, 8 procent.

Diagram 3.8 Personalrörlighet fördelad på kompetens kategorier, ålder och kön

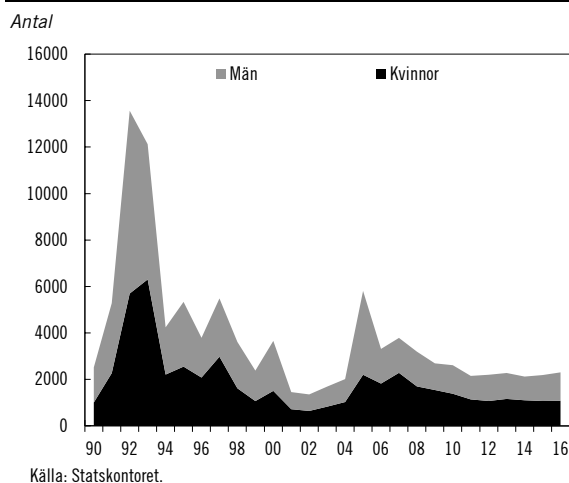

3.6 Uppsägningar i staten

Trygghetsstiftelsen – en kollektivavtalsstiftelse (Trygghetsstiftelsen) har som ändamål att stödja och hjälpa statsanställda som på grund av arbetsbrist är uppsägningshotade, uppsagda eller arbetslösa. Detsamma gäller när någon till följd av omlokalisering av en myndighets verksamhet väljer att inte följa med till den nya orten.

Trygghetsstiftelsen bildades 1990 i samband med att parterna på det statliga avtalsområdet enades om trygghetsavtalet för statligt anställda. Från och med 2015 arbetar stiftelsen efter ett nytt avtal, benämnt avtal om omställning. Trygghetsstiftelsens stöd till de uppsagda är individinriktat och ska underlätta återgång till arbete.

Sedan starten 1990 har det totala inflödet till Trygghetsstiftelsen varit nästan 103 200 personer.

Diagram 3.9 Totalt inflöde av uppsagda till Trygghetsstiftelsen

År 2016 uppgick antalet anmälda personer till Trygghetsstiftelsen till 2 305 personer, vilket var 116 fler än 2015 och 181 fler än 2014.

Andelen kvinnor respektive män som anmäls till Trygghetsstiftelsen är relativt jämn. De senaste två åren har andelen män varit något högre än andelen kvinnor och innan dess var förhållandet det motsatta. Andelen kvinnor som anmäldes till Trygghetsstiftelsen 2016 uppgick till 47 procent. Året innan var andelen kvinnor 49 procent.

De senaste åren har majoriteten av de som anmäls till Trygghetsstiftelsen lämnat en tidsbegränsad anställning. År 2016 hade 78 procent av de som anmäldes lämnat en tidsbegränsad anställning, vilket ska jämföras med 75 procent 2015 och 67 procent 2014. Majoriteten av de anmälda, 90 procent, kom från universitets- och högskolesektorn.

De personer som är aktuella för Trygghetsstiftelsens insatser är de som anmäls till stiftelsen, som omfattas av avtalen och som inte fått en permanent lösning på sin arbetssituation. Vid utgången av 2016 uppgick dessa till 3 816 personer. Det är betydligt färre jämfört med utgången av 2015, då antalet uppgick till 4 089 personer, och utgången av 2014, då antalet uppgick till 4 815 personer. Minskningen beror dels på att många 2016 fick tillsvidareanställningar, dels på den tidsgräns för trygghetsavtalet respektive ramtiden för avtalet om omställning om sju år som infördes i trygghetsavtalet 2008 och som tillämpades första gången 2015.

Av de 3 816 personerna som var anmälda hos stiftelsen hade 53 procent en tillfällig lösning eller var i målinriktad åtgärd. De allra flesta av

dem hade en tillfällig anställning. Andra var på praktik, inskolning, utbildning eller höll på att starta ett eget företag.

I tabell 3.8 redovisas uppgifter om dem som fått en permanent lösning på sin situation och därmed lämnat Trygghetsstiftelsen. Det saknas underlag för att fullt ut redovisa uppgifterna med uppdelning på kön.

Tabell 3.8 De som lämnat Trygghetsstiftelsen

Lämnat Trygghetsstiftelsen	2014	2015	2016
Totalt antal	2 124	2 955	2 569
Kvinnor	53 %	52 %	50 %
Män	47 %	48 %	50 %
Snittålder	44 år	44 år	42 år

Källa: Trygghetsstiftelsen.

År 2016 var det en lika stor andel kvinnor som män som lämnade Trygghetsstiftelsen. Tidigare år har andelen kvinnor varit större än andelen män. Majoriteten av de som lämnade stiftelsen var tidigare anställda inom universitets- och högskolesektorn. Snittåldern för de som lämnade stiftelsen 2016 var 42 år, vilket var 2 år lägre än 2015 och 2014.

Av de 2 569 personer som lämnade Trygghetsstiftelsen 2016, inföll tidsgränsen för 164 personer. Av de 2 405 personer som lämnade stiftelsen av annan anledning än att de uppnått tidsgränsen fick 62 procent ett nytt arbete eller startade eget företag. Det ska jämföras med 50 procent 2015 och 2014. Andelen som avböjt kontakt minskade 2016 och uppgick till 29 procent, vilket ska jämföras med 38 procent 2015 och 34 procent 2015. År 2016 var det 5 procent som lämnade stiftelsen till följd av pension och 4 procent av övrig anledning. År 2015 och 2014 var det 8 procent respektive 9 procent som lämnade stiftelsen till följd av pension och 4 procent respektive 7 procent av övrig anledning.

År 2016 fick 81,1 procent av dem som lämnat en tillsvidareanställning ett nytt arbete eller en annan lösning innan uppsägningstidens slut. Detta ska jämföras med 73,4 procent 2015 och 76,8 procent 2014. Av de personer som lämnat en tidsbegränsad anställning fick 86,1 procent 2016 en lösning inom nio månader från uppsägningen. Detta ska jämföras med 84,2 procent 2015 och 83,5 procent 2014. Trygghetsstiftelsens målsättning är att 75 procent av de som lämnat en tillsvidareanställning ska få en lösning på sin situation innan uppsägningstidens slut.

Målsättningen för de som lämnat en tidsbegränsad anställning är att de ska få en lösning på sin situation inom nio månader från att deras anställning löpte ut.

3.7 Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaron vid statliga myndigheter

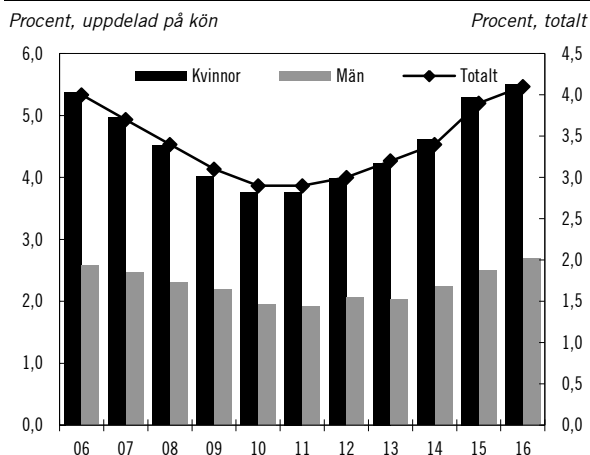
Statskontoret har ett årligt uppdrag att göra en sammanställning av sjukfrånvaron i staten utifrån myndigheternas årsredovisningar. Den statistik som myndigheterna redovisar följer av förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag och är inte fullt ut könsuppdelad.

Enligt Statskontorets sammanställningar planerade trenden med minskande sjukfrånvaro ut 2011 och bröts 2012, då sjukfrånvaron ökade med 0,1 procentenhet till 3,0 procent. Ökningen har därefter fortsatt. För 2016 uppgick sjukfrånvaron till 4,1 procent, vilket innebär att den var något högre än 2006, då nivån uppgick till 4,0 procent.

Den ökning av sjukfrånvaron som skett sedan 2011 förklaras till största delen, 76 procent, av ökad långtidsfrånvaro (mer än 60 dagar). Mellan 2015 och 2016 ökade långtidsfrånvaron med 1,9 procentenheter till 54,8 procent.

Som framgår av diagram 3.10 har kvinnor i genomsnitt en högre sjukfrånvaro än män. Under de senaste åren har skillnaderna ökat och 2013–2016 har kvinnornas sjukfrånvaro varit mer än dubbelt så hög som männens.

Diagram 3.10 Sjukfrånvaro vid myndigheterna

Källa: Statskontoret.

För kvinnor finns det sedan 2011 en tydlig trend med ökande sjukfrånvaro. År 2016 ökade sjukfrånvaron med 0,2 procentenheter till 5,5 procent. Det innebär att ökningstakten har bromsats in; ökningen mellan 2014 och 2015 uppgick till 0,7 procentenheter.

De senaste åren har det även för männen funnits en tydlig trend med ökad sjukfrånvaro. För männen uppgick sjukfrånvaron 2016 till 2,7 procent, vilket var en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med 2015.

De senaste årens ökning av sjukfrånvaron gäller för alla åldersgrupper. År 2016 ökade sjukfrånvaron mest för anställda i åldern 30–49 år. För den gruppen var ökningen 0,3 procentenheter, jämfört med 0,2 procentenheter för anställda yngre än 30 år och för anställda som var 50 år eller äldre.

Sjukfrånvaron varierar mellan statens olika COFOG-grupper (se avsnitt 3.1).

Tabell 3.9 Sjukfrånvaron inom olika COFOG grupper

Procent			
COFOG-grupp	2014	2015	2016
Allmän offentlig förvaltning	3,4	3,9	4,1
Försvar	2,0	2,3	2,4
Samhällsskydd och rättskipning	3,9	4,6	5,0
Näringsliv, miljö, bostad och samhällsutveckling	3,4	3,7	3,8
Fritidsverksamhet, kultur, och religion	3,4	4,2	4,2
Utbildning	2,4	2,7	2,9
Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård	5,7	6,3	6,4
Totalt	3,4	3,9	4,1

Källa: Statskontoret.

Den högsta sjukfrånvaron finns inom gruppen Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård, där sjukfrånvaron var 6,4 procent 2016. Det är 0,1 procentenhet högre än 2015 och 0,7 procentenheter högre än 2014. Näst högst sjukfrånvaro, 5,0 procent, finns inom gruppen Samhällsskydd och rättskipning. För den gruppen var sjukfrånvaron 0,4 procentenheter högre 2016 än 2015 och 1,1 procentenheter högre 2016 än 2014.

Den grupp som har lägst sjukfrånvaro är Försvar. År 2016 var sjukfrånvaron 2,4 procent, vilket ska jämföras med 2,3 procent 2015 och 2,0 procent 2014. Gruppen Utbildning uppvisar också en låg sjukfrånvaro. År 2016 var sjukfrånvaron i denna grupp 2,9 procent, vilket ska

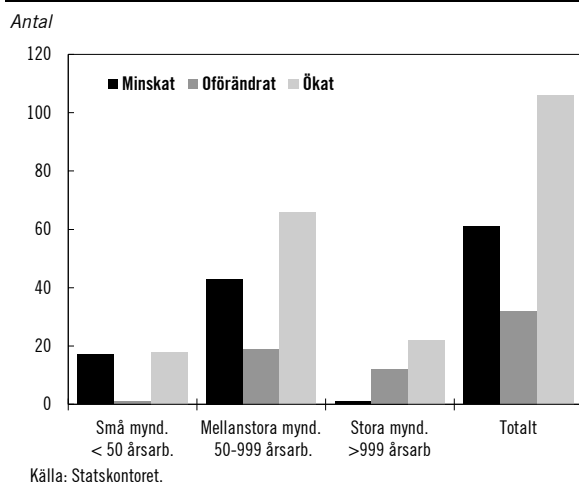

jämföras med 2,7 procent 2015 och 2,4 procent 2014.

Att myndigheter inom gruppen Försvar hade den lägsta totala sjukfrånvaron, och myndigheterna inom gruppen Socialt skydd inklusive hälso- och sjukvård hade den högsta, återspeglar könsfördelningen inom verksamheterna. Inom försvarsmyndigheterna var andelen män nästan 80 procent och inom det sociala området var andelen kvinnor drygt 67 procent. Gruppen Utbildning hade lägst sjukfrånvaro både för kvinnor (4,0 procent) och för män (1,5 procent). Då andelen kvinnor inom utbildningsområdet var hög blev dock den totala sjukfrånvaron högre än inom gruppen Försvar, där sjukfrånvaron var 4,4 procent för kvinnor och 1,8 procent för män.

Av de statliga myndigheterna hade 53 procent högre sjukfrånvaro 2016 än 2015, medan 47 procent hade samma eller lägre sjukfrånvaro 2016 än 2015.

Diagram 3.11 Förändring i sjukfrånvaron mellan 2016 och 2015 vid myndigheterna

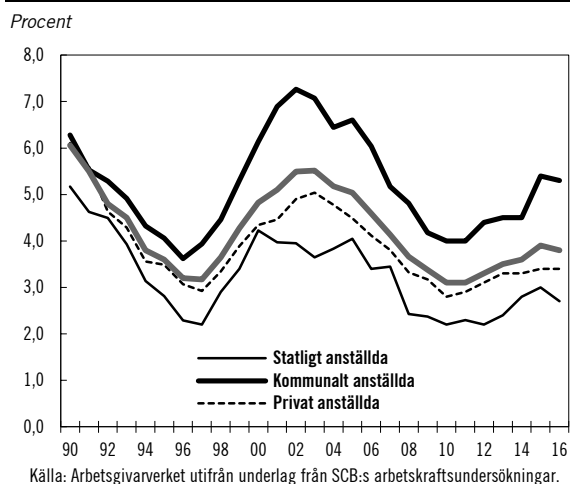

Bland de små myndigheterna, dvs. myndigheter med mindre än 50 årsarbetskrafter, hade hälften av 36 myndigheter oförändrad eller minskad sjukfrånvaro 2016 jämfört med 2015, medan hälften hade en ökad sjukfrånvaro. I de medelstora myndigheterna, dvs. myndigheter med 50–999 årsarbetskrafter, var sjukfrånvaron lägre eller oförändrad i 62 och högre i 66 av de totalt 128 berörda myndigheterna. Av de stora myndigheterna, dvs. myndigheter med minst 1 000 årsarbetskrafter, var sjukfrånvaron lägre eller oförändrad i 13 och högre i 22 av sammanlagt 35 myndigheter.

Sjukfrånvaron i staten jämfört med andra sektorer

I Statistiska centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar jämförs sjukfrånvaron i olika arbetsmarknadssektorer. Definitioner och mätmetoder skiljer sig mellan sjukfrånvarouppgifterna i myndigheternas årsredovisningar, som Statskontoret sammanställer, och SCB:s undersökningar. Statskontorets redovisning är därmed inte jämförbar med de som visas i diagrammet nedan.

Diagram 3.12 Sjukfrånvaro enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar

Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar minskade sjukfrånvaron i staten 2016 med 0,3 procentenheter till 2,7 procent. Sjukfrånvaron bland anställda på arbetsmarknaden minskade från 3,9 procent till 3,8 procent.

SCB:s arbetskraftsundersökningar visar att sjukfrånvaron sedan 1990 varit lägre i staten än i de andra sektorerna. Att statsanställda i snitt är mindre sjuka än andra hänger samman med att staten har en större andel anställda med tjänstemannayrken än de andra arbetsmarknadssektorerna. Om man skulle jämföra enbart tjänstemannagrupper inom de olika sektorerna med varandra skulle skillnaderna bli mindre. Utvecklingen inom de olika sektorerna följer ungefär samma trend.

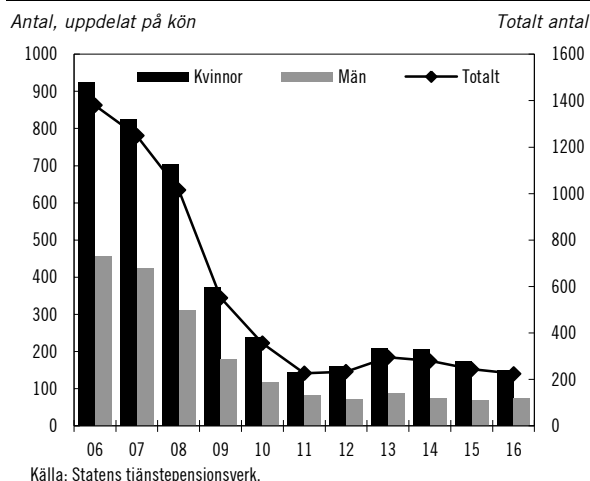
Antal sjukpensioner

Statligt anställda som beviljas sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken har beroende på omfattningen rätt till en sjukpension eller tillfällig sjukpension enligt det statliga tjänstepensionsavtalet. I den följande

redovisningen inkluderar begreppet sjukpension även tillfälliga sjukpensioner.

Som framgår av diagram 3.13 skedde det en markant minskning av antalet personer som nybeviljades sjukpension 2006–2011, från 1 380 till 227. Därefter ökade nybeviljandet, men under de senaste åren har trenden vänt och antalet personer som nybeviljats sjukpension minskat. År 2014–2016 nybeviljades 280, 244 respektive 225 personer sjukpension.

Diagram 3.13 Anställda som har nybeviljats sjukpension

Det finns en tydlig skillnad mellan könen beträffande nybeviljade sjukpensioner. År 2016 beviljades 150 kvinnor och 75 män sjukpension. År 2016 ökade dock antalet nybeviljade sjukpensioner för män från 69 till 75, medan trenden med ett minskande antal nybeviljade sjukpensioner fortsatte för kvinnorna, då antalet minskade från 175 till 150. Detta innebar att 2016 nybeviljades 67 procent av sjukpensionerna till kvinnor och 33 procent av sjukpensionerna till män.

År 2016 var det precis lika stor andel kvinnor och män som beviljades sjukpension med en omfattning om 100 procent, respektive med en lägre omfattning än 100 procent. Tidigare år har de flesta av kvinnorna beviljats en sjukpension med lägre omfattning än 100 procent, medan de flesta av männen beviljats sjukpension på 100 procent.

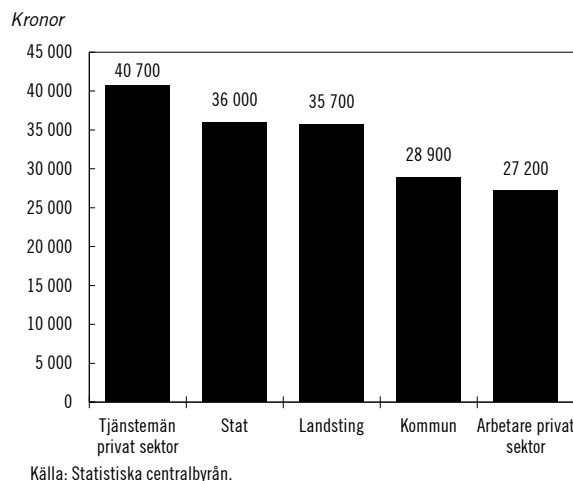
För 2016 sänktes medianåldern för kvinnor som beviljades sjukpension med knappt 10 månader, till 55 år och nio månader. För män sänktes medianåldern med 31 månader, till 56 år och fem månader.

3.8 Lönenivåer och löneutveckling

Lönenivåer

I diagram 3.14 redovisas den genomsnittliga månadslönen för olika sektorer på arbetsmarknaden 2016.

Diagram 3.14 Genomsnittlig månadslön i olika sektorer på arbetsmarknaden 2016

Den genomsnittliga månadslönen i staten uppgick till 36 000 kronor. Medellönen på hela arbetsmarknaden uppgick till 32 800 kronor.

Löneutvecklingen i staten

Arbetsgivarverket träffar som arbetsgivarpart avtal på statens vägnar med de fackliga parterna Offentliganställdas Förhandlingsråds förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna (OFR/S,P,O), Sveriges Akademikers Centralorganisation Staten (Saco-S) samt Seko, service- och kommunikationsfacket.

Nuvarande ramavtal om löner m.m. för arbetstagare inom det statliga avtalsområdet (RAIS) gäller tills vidare med Saco-S. Med OFR/S,P,O och med Seko är avtalen tidsbegränsade och gäller t.o.m. den 30 september 2017.

Arbetsgivarverket har tagit fram uppgifter om den kollektiva löneutvecklingen 1997–2017 kopplat till årstakt, se tabell 3.10.

Tabell 3.10 Nominell och real löneutveckling i statlig sektor 1997–2016

Procent

Statistik-period sept–sept	Avtalsperiod för centrala avtal	Löne- utv. års takt	Föränd- ring i KPI ¹	Real löneutv. i årstakt
1997–1998	RALS ² 1998–2001	3,8	-0,1	3,9
1998–1999	RALS 1998–2001	3,8	0,4	3,4
1999–2000	'RALS 1999–2000	3,8	1,0	2,8
2000–2001	RALS 2001	4,2	2,5	1,7
2001–2002	RALS 2002–2004	3,8	2,1	1,7
2002–2003	RALS 2002–2004	3,6	1,9	1,7
2003–2004	RALS 2002–2004	3,4	0,4	3,0
2004–2005	RALS 2004–2007	3,1	0,4	2,7
2005–2006	RALS 2004–2007	3,2	1,4	1,8
2006–2007	RALS 2004–2007	3,2	2,2	1,0
2007–2008	RALS 2007–2010	3,7	3,5	0,2
2008–2009	RALS 2007–2010	3,4	-0,3	3,7
2009–2010	RALS 2007–2010	4,1	1,3	2,8
2010–2011	RALS 2010–2012/ RALS-T	2,9 ³	2,6	0,3 ⁴
2011–2012	RALS 2010–2012/ RALS-T	2,3	0,9	1,4
2012–2013	RALS 2012–2013/ RALS-T	2,6	0,0	2,6
2013–2014	RALS 2013–2016/ RALS-T	2,2	-0,2	2,4
2014–2015	RALS 2013–2016/ RALS-T	2,3	0,0	2,3
2015–2016	RALS 2013–2016/ RALS-T	2,6	1,0	1,6
Genomsnittlig årlig ökning		3,3	1,1	2,2

¹ Förändringen är beräknad som förändring i årsmedeltal.² RALS: Ramavtal om löner m.m. för arbetstagare i staten.³ Siffran korrigerad på grund av ytterligare inkommet utfall.⁴ Konsekvenskorrigerad siffra.

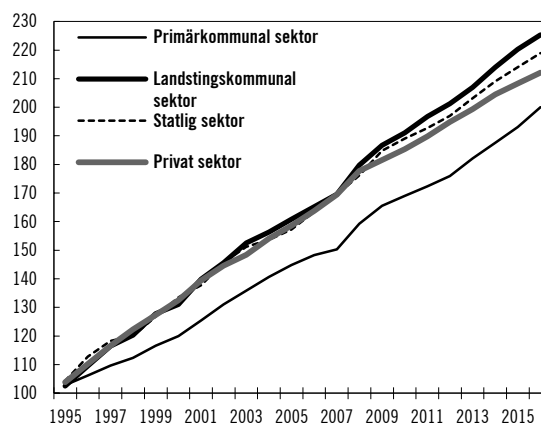
Källa: Arbetsgivarverket.

Utvecklingen av genomsnittliga löner

Löneutvecklingstakten inom det statliga området har förhållandevis väl följt utvecklingen på arbetsmarknaden i stort, enligt jämförande statistik från tiden efter ramanslagsreformen (se diagram 3.15).

Diagram 3.15 Utvecklingen av genomsnittliga löner i olika sektorer på arbetsmarknaden 1994–2016

Index 1994 = 100

Anm. Uppgifterna avser nominella löner och är rensade med hänsyn till strukturella förändringar i utbildningsnivå, ålder och kön.

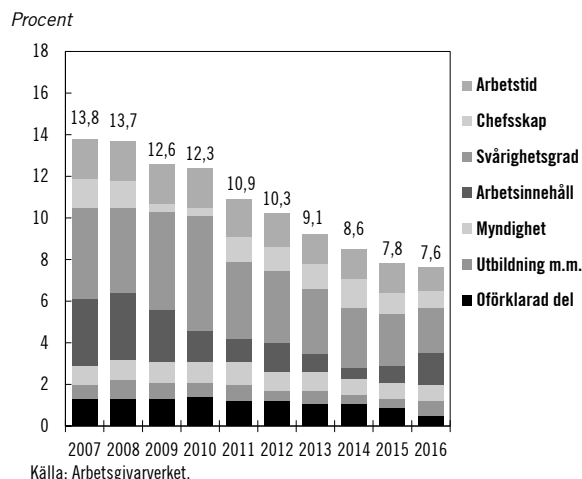
Källa: Statistiska centralbyrån.

Mellan 1994 och 2016 uppgick löneutvecklingen inom den landstingskommunala sektorn till 125,3 procent, inom den statliga sektorn till 118,9 procent, inom den privata sektorn till 112,1 procent och inom den kommunala sektorn till 100,0 procent. För tjänstemän inom den privata sektorn uppgick löneutvecklingen till 120,1 procent och för arbetare till 101,5 procent.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män

Regeringens mål är att löneskillnaderna mellan kvinnor och män i staten ska minska. Som underlag för uppföljningen av delmålet används den partsgemensamma lönestatistiken.

Löneskillnaden mellan kvinnor och män i staten fortsätter att minska och har mer än halverats sedan 2000, då den uppgick till knappt 18 procent. I september 2016 var de statsanställda kvinnornas genomsnittslön totalt sett 7,6 procent lägre än de statsanställda männens. År 2015 var motsvarande löneskillnad 7,8 procent. I diagram 3.16 redovisas löneskillnaderna 2007–2016 uppdelade på olika förklaringsfaktorer.

Diagram 3.16 Löneskillnader mellan kvinnor och män i staten uppdelat på förklaringsfaktorer 2007-2016

Den statistiska analys som Arbetsgivarverket har gjort utifrån den partsgemensamma lönestatistiken visar att den genomsnittliga löneskillnaden nästan helt kan hänföras till mätbara faktorer.⁴

Löneskillnaden beror på att fler kvinnor än män arbetar deltid, att deras arbetes svårighetsgrad och innehåll skiljer sig åt samt på att fler män än kvinnor är chefer. Vidare påverkar det att arbetsinnehåll och löner ser olika ut hos olika myndigheter. Det finns också skillnader när det gäller utbildning, erfarenhet och i vilken region som de anställda arbetar.

Den oförklarade löneskillnaden

Den löneskillnad som inte kan förklaras av den mätbara information som finns tillgänglig i den partsgemensamma lönestatistiken, den s.k. oförklarade löneskillnaden, uppgick i september 2016 till 0,5 procent, vilket var en minskning med 0,4 procentenheter jämfört med 2015. År 2003 var den som högst sedan mätningarna inleddes 2000 och uppgick då till 2,0 procent (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 5.6 för en beskrivning av kvinnors och mäns löner enligt lönestrukturstatistiken).

Förklaringsfaktorer

Som framgår av diagram 3.16 är det två faktorer som tillsammans står för knappt hälften av den totala löneskillnaden mellan kvinnor och män.

Dessa två förklaringar är att kvinnor jämfört med män oftare har arbetsuppgifter på en lägre grupperingsnivå (svårighetsgrad) och skillnader i arbetsinnehåll mellan kvinnor och män. Skillnader i grupperingsnivå var 2016 fortfarande den viktigaste förklaringsfaktorn, även om den hade minskat något (0,3 procentenheter) i betydelse. Andelen kvinnor har ökat på de högre nivåerna, samtidigt som kvinnors medellön ökat snabbare än mäns på motsvarande nivåer. Skillnaderna i arbetsinnehåll har vidare ökat i betydelse (0,7 procentenheter).

Skillnader i arbetstid mellan könen har minskat i betydelse. År 2016 var det 14,0 procent av kvinnorna som arbetade deltid (15,2 procent 2015), medan motsvarande andel för männen var 7,3 procent (7,5 procent 2015).

Bland samtliga månadsavlönade statsanställda hade 95 procent av såväl kvinnorna som männen en heltidsanställning. År 2015 var motsvarande andel 94 procent för kvinnorna och 95 procent för männen.

Närmare om grupperingsnivå (svårighetsgrad)

För att bättre kunna analysera lönestatistiken i staten har parterna på det statliga avtalsområdet kommit överens om en indelning av arbetsuppgifter i arbetsområden och grupperingsnivåer. Denna indelning, BESTA-systemet, delar upp arbetsuppgifter på ett sextiototal arbetsområden och på sex grupperingsnivåer. Grupperingsnivån anger arbetsuppgifternas omfattning och komplexitet. Den ska också återspegla det ansvar, den självständighet, de kunskaper och de erfarenheter som krävs för att utföra dem. Sammantaget var det ca 19 000 anställda som inte var klassificerade 2016.

Som framgår av tabell 3.11 är nivå 3 den vanligaste BESTA-klassificeringen. För chefer, dvs. personer som tillhör kompetenskategorin ledningskompetens, finns en särskild nivågruppering. Genom att jämföra antalet klassificerade som chefer med antalet som inte är klassificerade som chefer ser man att det går ca 14 anställda per chef i staten. År 2015 uppgick antalet till ca 17 anställda per chef. Myndighetschefer ingår inte i det aktuella chefskollektivet eftersom de inte klassificeras i BESTA-systemet när det gäller arbetsområde och grupperingsnivå.

⁴ Arbetsgivarverkets rapport om löneskillnader mellan statsanställda kvinnor och män 2000–2016 (Fi2017/02430/ESA).

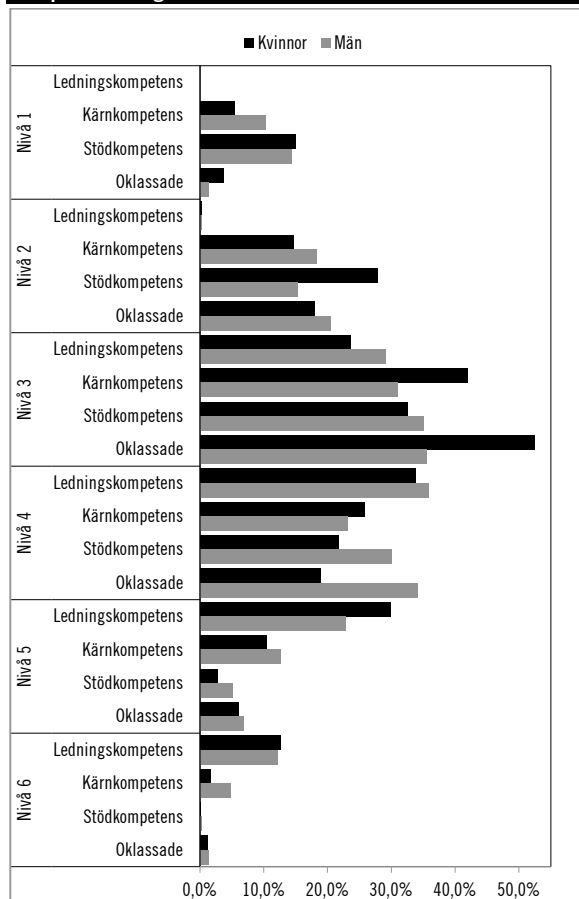
Tabell 3.11 BESTA klassning efter grupperingsnivå (svårighetsgrad) 2016

Antal och procentuell fördelning

Grupperingsnivå	Anställda, ej klassade som chef	Anställda, klassade som chef
Nivå 1	21 980	0
Andel kvinnor	46,1	
Andel män	53,9	
Nivå 2	40 733	0
Andel kvinnor	54,4	
Andel män	45,6	
Nivå 3	77 660	4 632
Andel kvinnor	58,8	37,6
Andel män	41,2	62,4
Nivå 4	53 566	6 052
Andel kvinnor	53,7	41,0
Andel män	46,3	59,0
Nivå 5	20 606	4 283
Andel kvinnor	46,2	49,0
Andel män	53,8	51,0
Nivå 6	5 393	1 796
Andel kvinnor	27,3	45,0
Andel män	72,7	55,0
Oklassade	19 096	
Andel kvinnor	43,2	
Andel män	56,8	
Summa	239 034	16 763

Källa: Arbetsgivarverket.

Av diagram 3.17 redovisas grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens-kategorier och kön 2016.

Diagram 3.17 Grupperingsnivå (svårighetsgrad) uppdelat på kompetens-kategorier och kön i staten 2016

Källa: Arbetsgivarverket.

Genomsnittslöner

Enligt urvalet i Arbetsgivarverkets rapport uppgick de statsanställda kvinnornas genomsnittslön i september 2016 till 33 104 kronor i månaden, medan de statsanställda männen i genomsnitt hade en lön om 35 836 kronor.

Inom chefskollektivet har löneskillnaderna mellan kvinnor och män varierat under den studerade perioden. Mellan 2004 och 2016 ökade snittlönen för kvinnliga chefer från 38 034 till 53 304 kronor per månad, medan snittlönen för manliga chefer ökade från 39 433 till 51 492 kronor. År 2004 var genomsnittslönen 3,6 procent högre för manliga chefer än för kvinnliga. För 2016 visar statistiken att genomsnittslönen för kvinnliga chefer var 3,5 procent högre än för manliga chefer.

Genomsnittlig löneutveckling

Den genomsnittliga löneutvecklingen i årstakt under statistikperioden 2015 och 2016 var liksom under hela avtalsperioden 2013–2016 och tidigare var högre för de kvinnliga cheferna än för de manliga. Den uppgick 2015 och 2016 till

5,1 procent för de kvinnliga cheferna och 4,6 procent för de manliga. Denna beräkning omfattar endast identiska individer, dvs. de som varit anställda på samma myndighet under hela mätperioden.

För statsanställda, exklusive chefer, har den genomsnittliga löneutvecklingen för identiska individer varit 3,6 procent för både kvinnor och män.

Partsgemensamt arbete

Parterna har på alla nivåer ett gemensamt ansvar för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt. Parterna ska också främja alla medarbetares lika möjligheter att på sakliga grunder påverka sin löneutveckling.

De centrala parterna har träffat en överenskommelse om att gemensamt fortsatt bedriva fyra utvecklingsområden inom Rådet för partsgemensamt stöd inom det statliga avtalsområdet⁵. Ett av områdena rör centrala parters stöd till lokal lönebildning. Arbetet ska fortgå fram t.o.m. den 31 december 2017.

---

⁵ Rådet är en ideell förening vars medlemmar är Arbetsgivarverket, OFR/S,P,O, Saco-S och Seko.

Underbilaga Myndighetschefer och ordförande i styrelsemyndigheter

Underbilaga Myndighetschefer och ordförande i styrelsemyndigheter

Innehållsförteckning

Myndighetschefer per den 8 september 2017	31
Ordförande i styrelsemyndigheter per den 8 september 2017.....	36

Myndighetschefer per den 8 september 2017

Nedan redovisas en sammanställning över de myndighetschefer som anställs och lönesätts av regeringen. Sammanställningen redovisar förhållandena per den 8 september 2017⁶.

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Affärsverket svenska kraftnät	GD	Sandborgh	Ulla
Allmänna reklamationsnämnden	Ordförande	Ahnmé Kågerman	Britta
Arbetsdomstolen	Ordförande	Lilja Hansson	Cathrine
Arbetsförmedlingen	GD	Sjöberg	Mikael
Arbetsmiljöverket	GD	Zelmin-Ekenhem	Erna
Barnombudsmannen	Barnombudsman vik.	Wickström	Anita
Blekinge tekniska högskola	Rektor	Hederstierna	Anders
Bolagsverket	GD	Stenberg	Annika
Boverket	GD	Sjelvgren	Anders
Brottsförebyggande rådet	GD	Wennerström	Erik
Brottsoffermyndigheten	GD	Öster	Annika
Centrala studiestödsnämnden	GD	Forsberg	Christina
Datainspektionen	GD vik.	Håkansson	Eva
Diskrimineringsombudsmannen	Ombudsman	Broberg	Agnetta
Domstolsverket	GD	Holmgren	Martin
E-hälsomyndigheten	GD	Valik	Janna
Ekobrottsmyndigheten	GD vik.	Holmberg	Fredrik
Ekonomistyrningsverket	GD	Olsson	Clas
Elsäkerhetsverket	GD	Falemo	Elisabet
Energimarknadsinspektionen	GD	Vadasz Nilsson	Anne
Exportkreditnämnden	GD	Jatko	Anna-Karin
Fastighetsmäklarinspektionen	Ordförande	Westberg	Eva
Finansinspektionen	GD	Thedéén	Erik
Finanspolitiska rådet	Kanslichef	Sonnegård	Joakim
Folke Bernadotteakademin	GD	Söder	Sven-Eric
Folkhälsomyndigheten	GD	Carlson	Johan
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd	GD	Forsberg	Ethel
Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (FORMAS)	GD	Petersson	Ingrid
Fortifikationsverket	GD	Karlström	Urban
Forum för levande historia	Överintendent	Lomfors	Ingrid
Försvarets materielverk	GD	Mårtensson	Göran
Försvarets radioanstalt	GD	Hartelius	Dag
Försvvarshögskolan	Rektor	Enmark	Romulo

⁶ På grund av att särskilda bestämmelser reglerar ledningen av Arbetsgivarverket och Regeringskansliet ingår dessa myndigheter inte i sammanställningen.

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Försvarsmakten	ÖB	Bydén	Micael
Försvarsunderrättelsesdomstolen	Ordförande	Lundgren	Lars
Försäkringskassan	GD	Begler	Ann-Marie
Gymnastik- och idrottshögskolan	Rektor	Larsén	Karin
Göteborgs universitet	Rektor	Wiberg	Eva
Havs- och vattenmyndigheten	GD	Granit	Jakob
Högskolan Dalarna	Rektor	Hilliges	Marita
Högskolan i Borås	Rektor	Brorström	Björn
Högskolan i Gävle	Rektor	Fältholm	Ylva
Högskolan i Halmstad	Rektor	Hwang	Stephen
Högskolan i Skövde	Rektor	Niklasson	Lars
Högskolan Kristianstad	Rektor	Pihl	Håkan
Högskolan Väst	Rektor	Hellström	Martin
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	GD	Ekborg	Peter
Inspektionen för socialförsäkringen	GD	Hemström-Hemmingsson	Maria
Inspektionen för strategiska produkter	GD	Ahlström	Christer
Inspektionen för vård och omsorg	GD	Hult Backlund	Gunilla
Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	GD	Åslund	Olof
Institutet för rymdfysik	Föreståndare	Barabash	Stanislav
Institutet för språk och folkminnen	GD	Sundin	Martin
Justitiekanslern	JK	Skarhed	Anna
Kammarkollegiet	GD	Larsson	Gunnar
Karlstads universitet	Rektor	Sterte	Johan
Karolinska institutet	Rektor	Ottersen	Ole Petter
Kemikalieinspektionen	GD	Cromnier	Nina
Kommerskollegium	GD	Stelling	Anna
Konjunkturinstitutet	GD	Hansson Brusewitz	Urban
Konkurrensverket	GD	Jermsten	Rikard
Konstfack	Rektor	Lantz	Maria
Konstnärsnämnden	Direktör	Söderbäck	Anna
Konsumentverket	GD och KO	Tisell	Cecilia
Kriminalvården	GD	Öberg	Nils
Kronofogdemyndigheten	Rikskronofogde	Gellerbrant Hagberg	Christina
Kungl. biblioteket	Riksbibliotekarie	Herdenberg	Gunilla
Kungl. Konsthögskolan	Rektor	Arrhenius	Sara
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Rektor vik.	Westman	Bo
Kungl. Tekniska högskolan	Rektor	Karlsson	Sigbritt
Kustbevakningen	GD	Jönsson	Lena
Lantmäteriet	GD	Kjellson	Bengt
Linköpings universitet	Rektor	Dannetun	Helen
Linnéuniversitetet	Rektor vik.	Aronsson	Peter
Livruskammaren och Skokloster slott med Stiftelsen Hallwylska palatset	Överintendent	Grundberg	Malin

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Livsmedelsverket	GD	Sohlström	Annica
Lotteriinspektionen	GD vik.	Rosenberg	Camilla
Luftfartsverket	GD	Persson-Grivas	Ann
Luleå tekniska universitet	Rektor vik.	Höglund	Erik
Lunds universitet	Rektor	von Schantz	Torbjörn
Läkemedelsverket	GD	Andersson Forsman	Catarina
Länsstyrelsen i Blekinge län	Landshövding	Andnor Bylund	Berit
Länsstyrelsen i Dalarnas län	Landshövding	Thörn	Ylva
Länsstyrelsen i Gotlands län	Landshövding	Schelin Seidegård	Cecilia
Länsstyrelsen i Gävleborgs län	Landshövding	Bill	Per
Länsstyrelsen i Hallands län	Landshövding	Sommestad	Lena
Länsstyrelsen i Jämtlands län	Landshövding	Hägglund	Jöran
Länsstyrelsen i Jönköpings län	Landshövding	Sörman	Håkan
Länsstyrelsen i Kalmar län	Landshövding	Carlzon	Thomas
Länsstyrelsen i Kronobergs län	Landshövding	Burman	Ingrid
Länsstyrelsen i Norrbottens län	Landshövding	Österberg	Sven-Erik
Länsstyrelsen i Skåne län	Landshövding	Hulthén	Anneli
Länsstyrelsen i Stockholms län	Landshövding vik.	Ryding	Åsa
Länsstyrelsen i Södermanlands län	Landshövding	Hagberg	Liselott
Länsstyrelsen i Uppsala län	Landshövding	Enander	Göran
Länsstyrelsen i Värmlands län	Landshövding	Johansson	Kenneth
Länsstyrelsen i Västerbottens län	Landshövding	Andersson	Magdalena
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	Landshövding	Holmgren	Gunnar
Länsstyrelsen i Västmanlands län	Landshövding	Akhtarzand	Minoo
Länsstyrelsen i Västra Götalands län	Landshövding vik.	Schultze	Lisbeth
Länsstyrelsen i Örebro län	Landshövding	Larsson	Maria
Länsstyrelsen i Östergötlands län	Landshövding	Nilsson	Elisabeth
Malmö högskola	Rektor	Tham	Kerstin
Medlingsinstitutet	GD	Gunnarsson	Carina
Migrationsverket	GD	Ribbenvik	Mikael
Mittuniversitetet	Rektor	Fällström	Anders
Moderna museet	Överintendent	Birnbaum	Daniel
Myndigheten för delaktighet	GD	Ekman Aldén	Malin
Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	GD	Svartz	Kristina
Myndigheten för kulturanalys	Direktör	Härd	Sverker
Myndigheten för press, radio och tv	GD	Ingvar-Nilsson	Charlotte
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	GD vik.	Svartz	Nils
Myndigheten för stöd till trossamfund	Direktör	Göransson	Åke
Myndigheten för tillgängliga medier	GD	Larsson	Magnus
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	GD	Daltung	Sonja
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	GD	Nyberg	Lena
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	GD	Lennartsson	Fredrik
Myndigheten för yrkeshögskolan	GD	Persson	Thomas
Mälardalens högskola	Rektor	Pettersson	Paul
Nationalmuseum	Överintendent	Arell	Berndt
Naturhistoriska riksmuseet	Överintendent	Malmström	Joakim

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Naturvårdsverket	GD	Risinger	Björn
Nordiska Afrikainstitutet	Direktör	Soiri	Iina
Patent- och registreringsverket	GD vik.	Ström	Gunilla
Pensionsmyndigheten	GD	Westling Palm	Katrin
Polarforskningssekreteriatet	Föreståndare	Dahlbäck	Björn
Polismyndigheten	Rikspolischef	Eliasson	Dan
Post- och telestyrelsen	GD	Sjöblom	Dan
Revisorsinspektionen	Direktör	Johansson	Per
Riksantikvarieämbetet	Riksantikvarie	Amréus	Lars
Riksarkivet	Riksarkivarie	Åström Iko	Karin
Riksgäldskontoret	Riksgäldsdirektör	Lindblad	Hans
Rymdstyrelsen	GD	Norberg	Olle
Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet)	GD	Lööw	Lars
Rättsmedicinalverket	GD	Rodrigo	Monica
Sjöfartsverket	GD	Norén	Katarina
Skatteverket	GD	Hansson	Ingemar
Skogsstyrelsen	GD	Sundqvist	Herman
Skolforskningsinstitutet	Direktör	Adamson	Lena
Socialstyrelsen	GD	Wigzell	Olivia
Specialpedagogiska skolmyndigheten	GD	Malmberg	Fredrik
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	GD	Axelsson	Susanna
Statens centrum för arkitektur och design	Överintendent	Long	Kieran
Statens energimyndighet	GD	Brandsma	Erik
Statens fastighetsverk	GD vik.	Böhlin	Birgitta
Statens försvarshistoriska museer	Överintendent	Hagberg	Magnus
Statens geotekniska institut	GD	Karlsson	Åsa-Britt
Statens haverikommission	GD	Ytterberg	Hans
Statens historiska museer	Överintendent	Jansén	Maria
Statens institutionsstyrelse	GD	Ehliasson	Kent
Statens jordbruksverk	GD	Denneberg	Leif
Statens konstråd	Direktör	Malm	Magdalena
Statens kulturråd	GD	Forssell	Staffan
Statens maritima museer	Överintendent	Grundberg	Leif
Statens medieråd	Direktör	Thorslund	Ewa
Statens museer för världskultur	Överintendent	Follin	Ann
Statens musikverk	GD vik.	Kunosson	Gerhard
Statens servicecenter	GD	Pålsson	Thomas
Statens skolinspektion	GD	Ängmo	Helén
Statens skolverk	GD	Fredriksson	Peter
Statens tjänstepensionsverk	GD	Stymne	Joakim
Statens veterinärmedicinska anstalt	GD	Mattsson	Jens
Statens väg- och transportforskningsinstitut	GD	Svensson	Tomas
Statistiska centralbyrån	GD vik.	Stoye	Helen
Statskontoret	GD vik.	Malmborg	Tony
Stockholms konstnärliga högskola	Rektor	Crabtree	Paula

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Stockholms universitet	Rektor	Söderbergh Widding	Astrid
Strålsäkerhetsmyndigheten	GD	Persson	Mats
Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac)	GD	Strömbäck	Peter
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	GD	Jämtin	Carin
Svenska institutet	GD	Rembe	Annika
Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)	Direktör	Sjögren	Eva
Sveriges geologiska undersökning	GD	Söderberg	Lena
Sveriges lantbruksuniversitet	Rektor	Högberg	Peter
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI)	GD	Brennerfelt	Rolf
Säkerhetspolisen	Säkerhetspolischef	Thornberg	Anders
Södertörns högskola	Rektor	Amberg	Gustav
Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	GD	Wallström	Sofia
Tillväxtverket	GD	Nordlöf	Gunilla
Totalförsvarets forskningsinstitut	GD	Lind	Jan-Olof
Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	GD	Malm	Christina
Trafikanalys	GD	Saxton	Brita
Trafikverket	GD	Erixon	Lena
Transportstyrelsen	GD	Bjelfvenstam	Jonas
Tullverket	Generaltulldirektör	Mattsson	Therese
Umeå universitet	Rektor	Adolfsson	Hans
Universitets- och högskolerådet	GD	Melin	Ulf
Universitetskanslersämbetet	GD	Söderholm	Anders
Upphandlingsmyndigheten	GD	Ek	Inger
Uppsala universitet	Rektor	Åkesson	Eva
Verket för innovationssystem (Vinnova)	GD	Brogren	Charlotte
Vetenskapsrådet	GD	Stafström	Sven
Åklagarmyndigheten	Riksåklagare	Perklev	Anders
Örebro universitet	Rektor	Schnürer	Johan
Överklagandenämnden för studiestöd	Direktör	Åhgren	Hans Göran

Ordförande i styrelsemyndigheter per den 8 september 2017

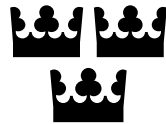
Nedan redovisas en sammanställning över ordförandena i de myndigheter som leds av en styrelse. Sammanställningen avser förhållandena per den 8 september 2017.

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Affärsverket svenska kraftnät	Överdirektör	Netz	Bo
AP-fonden Första	GD	Karlström	Urban
AP-fonden Andra	F.d. VD	Arwidson	Marie S.
AP-fonden Tredje	F.d. statsråd	Nuder	Pär
AP-fonden Fjärde	F.d. VD	McPhee	Sarah
AP-fonden Sjätte	Civilekonom	Ingelstam	Catrina
AP-fonden Sjunde	F.d. landshövding	Källstrand	Bo
Arbetsförmedlingen	GD	Erixon	Lena
Arbetsgivarverket	Rikspolischef	Eliasson	Dan
Blekinge tekniska högskola	Konsult	Örn	Peter
E-hälsomyndigheten	Hälsa- och sjukvårdsdirektör	Lundgren	Lena
Exportkreditnämnden	VD	Roxendal	Jan
Finansinspektionen	Landshövding	Österberg	Sven-Erik
Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd	Professor	Ingvar	Martin
Fortifikationsverket	F.d. landshövding	Norrfalk	Maria
Försvarets materielverk	F.d. GD	Ås Sivborg	Susanne
Försvarshögskolan	F.d. landshövding	Egardt	Peter
Försäkringskassan	F.d. VD	Böhlin	Birgitta
Gymnastik- och idrottshögskolan	F.d. landshövding	Eriksson	Björn
Göteborgs universitet	Landshövding	Schelin Seidegård	Cecilia
Högskolan Dalarna	Konsult	Bellander	Christina
Högskolan i Borås	Riksbibliotekarie	Herdenberg	Gunilla
Högskolan i Gävle	F.d. rektor	Palmér	Ingegerd
Högskolan i Halmstad	Vice VD	Castler	Harald
Högskolan i Skövde	F.d. rektor	Norén	Kerstin
Högskolan Kristianstad	Regionöverläkare	Kvist	Ulf
Högskolan Väst	F.d. landshövding	Eriksson	Eva
Karlstads universitet	VD	Johansson	Karin
Karolinska institutet	F.d. statsråd	Odenberg	Mikael
Konstfack	Jurist	Rennerstedt	Kristina
Konstnärsnämnden	Chefredaktör	Kindstrand	Gunilla
Kungl. Konsthögskolan	VD	Kumlin	Ewa
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Stadsdirektör	Lindh	Ingela
Kungl. Tekniska högskolan	Affärsområdeschef	Ewaldsson	Ulf
Lantmäteriet	F.d. GD	Sundin	Olle
Linköpings universitet	Landshövding	Sommestad	Lena
Linnéuniversitetet	Professor	Brändström	Dan
Lotteriinspektionen	Senior rådgivare	Håkansson	Per
Luftfartsverket	F.d. VD	Olson	Jan

<u>Myndighet</u>	<u>Titel</u>	<u>Efternamn</u>	<u>Förnamn</u>
Luleå tekniska universitet	Ordförande	Nordmark	Eva
Lunds universitet	Ambassadör	Hafström	Jonas
Malmö högskola	F.d. ordförande	Fjelkner	Metta
Mittuniversitetet	Seniorrådgivare	Nygårds	Peter
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	Professor	Anell	Anders
Mälardalens högskola	Landshövding	Hagberg	Liselott
Post- och telestyrelsen	Civilekonom	Hedén	Åke
Pensionsmyndigheten	F.d. statsråd	Hägglund	Göran
Riksgäldskontoret	F.d. GD	Gustafsson	Yvonne
Rymdstyrelsen	F.d. Landshövding	Egardt	Peter
Sjöfartsverket	F.d. GD	Sundin	Olle
Skogsstyrelsen	Forskningschef	Larsson Stern	Marie
Socialstyrelsen	F.d. landshövding	Skogö	Ingemar
Statens fastighetsverk	F.d. statssekreterare	Olsson	Sten
Statens kulturråd	F.d. statssekreterare	Stuart Hamilton	Ulrika
Statens servicecenter	F.d. landshövding	Holmberg	Barbro
Statens tjänstepensionsverk	F.d. GD	Sjöstrand	Mats
Statens väg- och transportforskningsinstitut	VD	Löfsjögård	Malin
Stockholms konstnärliga högskola	Professor	Bremer	Kåre
Stockholms universitet	Justitieråd	Calissendorff	Kerstin
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	F.d. GD	Gustafsson	Yvonne
Sveriges lantbruksuniversitet	GD	Brennerfelt	Rolf
Södertörns högskola	Landshövding	Akhtarzand	Minoo
Tillväxtverket	F.d. Landshövding	Alsér	Kristina
Totalförsvarets forskningsinstitut	F.d. GD	Gustafsson	Yvonne
Trafikverket	F.d. GD	Sjöstrand	Mats
Transportstyrelsen	Konsult	Johansson	Anita
Umeå universitet	F.d. Landshövding	Heister	Chris
Universitets- och högskolerådet	F.d. universitetsdirektör	Rehnqvist	P-O
Uppsala universitet	Professor	Hernes	Gudmund
Verket för innovationssystem (Vinnova)	Direktör	Nilsson-Ehle	Anna
Vetenskapsrådet	F.d. rektor	Bladh	Agneta
Örebro universitet	Generaldirektör	Wigzell	Olivia

Skatt, tull och exekution

3

Förslag till statens budget för 2018

Skatt, tull och exekution

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Skatt, tull och exekution	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	9
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	11
2.4 Resultatredovisning.....	11
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	11
2.4.2 Resultat.....	11
2.4.3 Analys och slutsatser	12
2.5 Politikens inriktning	12
3 Skatt.....	15
3.1 Mål för skatt	15
3.2 Resultatredovisning.....	15
3.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	15
3.2.2 Resultat.....	16
3.2.3 Analys och slutsatser	21
3.3 Politikens inriktning	22
3.4 Budgetförslag.....	24
3.4.1 1:1 Skatteverket.....	24
4 Tull.....	27
4.1 Mål för tull.....	27
4.2 Resultatredovisning.....	27
4.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	27
4.2.2 Resultat.....	28
4.2.3 Analys och slutsatser	31
4.3 Politikens inriktning	32
4.4 Budgetförslag.....	33
4.4.1 1:2 Tullverket	33

5	Exekution	35
5.1	Mål för exekution	35
5.2	Resultatredovisning	35
5.2.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	35
5.2.2	Resultat	36
5.2.3	Analys och slutsatser.....	38
5.3	Politikens inriktning.....	38
5.4	Budgetförslag	39
5.4.1	1:3 Kronofogdemyndigheten	39

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution	9
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution	11
Tabell 3.1	Skatte- och avgiftsintäkter	16
Tabell 3.2	Indikatorer för skattefelets utveckling	17
Tabell 3.3	Kontrollverksamhet	18
Tabell 3.4	Förebygga och motverka ekonomisk brottslighet	19
Tabell 3.5	Rättvisande folkbokföring	20
Tabell 3.6	Förtroende för Skatteverkets verksamhet	21
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket	24
Tabell 3.8	Offentligrättslig verksamhet	25
Tabell 3.9	Uppdragsverksamhet	25
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Skatteverket	25
Tabell 4.1	Tullar, skatter och avgifter tas in rättsäkert och kostnadseffektivt	28
Tabell 4.2	Förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet	29
Tabell 4.3	Förtroende för Tullverkets verksamhet	31
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 1:2 Tullverket	33
Tabell 4.5	Offentligrättslig verksamhet	33
Tabell 4.6	Uppdragsverksamhet	33
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Tullverket	34
Tabell 5.1	Indrivning och verkställighet, skuldsanering samt brottsbekämpning... ..	36
Tabell 5.2	Förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet	37
Tabell 5.3	Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten	39
Tabell 5.4	Offentligrättslig verksamhet	39
Tabell 5.5	Uppdragsverksamhet	40
Tabell 5.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Kronofogdemyndigheten	40

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Uppbörd fördelad på inkomstitlar	16
Diagram 3.2	Ärendevolyt i folkbokföringsverksamheten	19
Diagram 4.1	Uppbördsfelet	28
Diagram 4.2	Samhällsnytta av beslagtagna narkotika	30
Diagram 5.1	Inkomna ansökningar om skuldsanering	37

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner målet för utgiftsområdet (avsnitt 2.3),
2. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution enligt tabell 1:1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Skatteverket	7 590 735
1:2	Tullverket	1 862 074
1:3	Kronofogdemyndigheten	1 946 575
Summa		11 399 384

2 Skatt, tull och exekution

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution omfattar huvuduppgifterna beskattning, uppbörd av skatt, tull och avgifter samt verkställighet och in- drivning av skatter och avgifter. Nära knutet till och starkt integrerat med huvuduppgifterna finns verksamheter såsom folkbokföring, fastig- hetstaxering, id-kort, bouppteckningar, gräns-

skydd och verkställighet av enskildas betalnings- anspråk. Inom skatte-, tull- och exekutions- området bedrivs även brottsbekämpning. Skatte- verket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten är förvaltningsmyndigheter inom respektive om- råde. Kustbevakningen bedriver viss verksamhet inom utgiftsområdet genom att medverka och ansvara för tullkontrollen till sjöss.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Skatteverket	7 222	7 375	7 366	7 591	7 783	7 900
1:2 Tullverket	1 715	1 744	1 731	1 862	1 907	1 940
1:3 Kronofogdemyndigheten	1 903	1 904	1 919	1 947	1 964	1 977
Totalt för utgiftsområde 03 Skatt, tull och exekution	10 840	11 024	11 015	11 399	11 654	11 816

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	10 986	10 986	10 986
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	203	381	577
Beslut	211	287	254
Varav BP18 ³	224	306	269
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	11 399	11 654	11 816

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Utgiftsområdets sammanlagda utgifter uppgick 2016 till 10,8 miljarder kronor. Prognosen för utfallet för 2017 är 11 miljarder kronor, vilket är i linje med de anvisade anslagen. Föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet för 2018 är 11,4 miljarder kronor.

Ökningen av utgiftsområdet beror på pris- och löneomräkning, som för 2018 uppgår till sammanlagt 203 miljoner kronor, samt beslut i denna proposition och tidigare budgetpropositioner. Besluten i denna proposition uppgår till 224 miljoner kronor. Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär dock att utgiftsområdets nettoökning blir 211 miljoner kronor. Under respektive delområde redovisas anslagsförändringarna detaljerat.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Skatteverkets anslag ökas med sammanlagt 87 miljoner kronor 2018, 158 miljoner kronor 2019 och 141 miljoner kronor 2020. Ökningen sker för införandet av månadsvisa uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen, ökade kontroller av personalliggare och för att myndigheten ska öppna fler servicekontor tillsammans med Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten. Regeringen föreslår dessutom i höständeringsbudget för 2017 att Skatteverkets anslag ökas med 18 miljoner kronor för införandet av månadsvisa uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen.

Tullverkets anslag ökas med sammanlagt 113 miljoner kronor 2018, 128 miljoner kronor för 2019 och 128 miljoner kronor för 2020. Ökningen sker med anledning av regeringens satsning på ökade tullkontroller vid gränsen. Den varaktiga ökningen av anslaget är 185 miljoner kronor från 2021. Samtidigt överförs 2 miljoner kronor varaktigt till Polismyndighetens anslag för forensiska analyser som Polismyndigheten utför åt Tullverket.

Kronofogdemyndighetens anslag ökas tillfälligt med 24 miljoner kronor 2018 och 20 miljoner kronor 2019. Ökningen sker för att hantera det stora inflödet av ansökningar om skuldsanering och kostnader förknippade med insolvensregister enligt EU-förordningen om insolvensförfaranden. Regeringen föreslår dessutom i höständeringsbudget för 2017 att Kronofogdemyndighetens anslag ökas med 20 miljoner kronor för att hantera det stora inflödet av ansökningar om skuldsanering.

Ovanstående förslag innebär att samtliga myndigheter kan rekrytera. För främst Tullverket kommer det innebära att antalet anställda vid myndigheten ökar.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2017 ökades Skatteverkets anslag tillfälligt t.o.m. 2020 för att intensifiera arbetet med att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandragande. För 2018 ökas därför anslaget planerligt med 15 miljoner kronor. Vidare, enligt samma proposition, ökas anslaget varaktigt med 4,1 miljoner kronor för drift och förvaltning av den nationella digitala tjänsten Mina meddelanden. Den tillfälliga ökningen 2017 för genomförandet av en ny lag om personnamn upphör och därför minskas anslaget med 10 miljoner kronor. I budgetpropositionen för 2016 ökades Skatteverkets anslag för att bl.a. förstärka arbetet med att skydda den svenska skattebasen. För 2018 ökas därför anslaget planerligt med 5 miljoner kronor varaktigt.

I budgetpropositionen för 2014 tillfördes Tullverket anslagsmedel t.o.m. 2017 för införandet av unionstullkodexen. I budgetpropositionen för 2013 tillfördes Tullverket medel t.o.m. 2017 för mobila scanners. Dessa anslags-

medel upphör och därför minskas Tullverkets anslag planenligt 2018 med 33 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för 2016 ökades Kronofogdemyndighetens anslag varaktigt till följd av bl.a. ändrade skuldsaneringsregler för enskilda. Anslaget ökas därför planenligt med 5 miljoner kronor 2018. Tillfälliga medel för arbete mot överskuldssättning för företagare uppgår planenligt till 10 miljoner kronor för 2018. Efter 2018 upphör dessa tillfälliga medel.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	51
Verksamhetsutgifter ²	11 323
Investeringar ³	25
Summa ramnivå	11 399

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Utgiftsområdets utgifter utgörs i huvudsak av verksamhetsutgifter.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Regeringens förslag: Målet för utgiftsområdet är att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag samt motverka brottslighet.

Skälen för regeringens förslag: Det nuvarande målet för utgiftsområdet är att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle för medborgare och näringsliv samt motverka brottslighet (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:SkU1, rskr. 2008/09:87). Regeringen föreslår att begreppen medborgare och näringsliv ersätts av allmänhet och företag för att i målet inkludera och tydliggöra de som berörs av utgiftsområdet.

2.4 Resultatredovisning

En övergripande resultatbedömning av utgiftsområdet görs i huvudsak utifrån målet för utgiftsområdet och bygger på resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder. Stöd för resultatbedömningen är bl.a. respektive myndighets årsredovisning, utvärderingar, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser. En detaljerad resultatredovisning och bedömning följer under delområdena skatt, tull respektive exekution.

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En utgångspunkt är att bedömningsgrunder, snarare än resultatindikatorer, har använts för att analysera och bedöma utvecklingen. Detta då det är förknippat med stora osäkerheter att isolera enskilda företeelser som förklaringar till en förändring. Även om indikatorerna inte ger någon fullständig bild av utgiftsområdets i många fall komplexa verksamhet tillför de relevant information för att göra en bedömning av hur utgiftsområdet har utvecklats. På grund av myndigheternas olika karaktärer och omfattning presenteras indikatorerna och bedömningsgrunderna i sitt sammanhang för respektive delområde skatt, tull och exekution.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder som används för samlad analys och slutsatser för verksamheterna inom utgiftsområdet är

- total uppbörd och indrivet belopp,
- uppbördsförlusternas storlek,
- skattefelets utveckling,
- brottsbekämpande insatser,
- samhällsnyttovärde av beslag,
- enkelt att nå myndigheterna,
- svenskt kvalitetsindex ranking, och
- uttalande från Riksrevisionen.

2.4.2 Resultat

Resultatet presenteras i sitt sammanhang under delområdena skatt, tull respektive exekution. Där återfinns en mer detaljerad redovisning, analys och bedömning av resultat.

2.4.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att måluppfyllelsen är god och att myndigheternas insatser i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Riksrevisionen har granskat myndigheternas årsredovisningar och dessa har bedömts som i allt väsentligt rättvisande.

Finansiera den offentliga sektorn

Myndigheternas verksamhet och resultat följer samhällsutvecklingen och konjunkturläget vilket t.ex. kan noteras i att inflödet av ärenden till Kronofogdemyndigheten har varit något lägre, företag har i högre grad valt att använda förmånsarrangemang för att importera varor till lägre tullsatser och skatteintäkterna har ökat. Uppbördsfelet är fortsatt på en låg nivå.

Regeringen bedömer att de informations- och kunskapsinsatser samt kontroller som har genomförts har bidragit till att minimera eller begränsa skattefelet, dvs. skillnaden mellan de fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga. Det är dock fortfarande otillfredsställande att skattefelets utveckling och storlek inte kan bedömas tydligare.

Bidra till ett väl fungerande samhälle

Gemensamt för Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten är att myndigheterna ska fokusera på insatser för att förenkla regelverk och förebygga fel så att det blir rätt från början. Samverkan mellan myndigheterna inom utgiftsområdet och även med andra myndigheter har förstärkts. I samarbete med andra har insatser genomförts i syfte att förhindra att välfärdssystemen missbrukas. Regeringens bedömning är att verksamheten inom utgiftsområdet har bidragit till att motverka att samhällssystemen utnyttjas på ett sätt som inte är avsett.

Allmänhetens och företagens förtroende för myndigheterna har historiskt sett varit högt. Svenskt kvalitetsindex eller andra undersökningar finns inte tillgängliga för samtliga myndigheter för året. Tullverket och Kronofogdemyndigheten har utifrån resultatet av tidigare förtroendemätningar arbetat med identifierade förbättringsområden. De attitydundersökningar

som Skatteverket har genomfört indikerar att förtroendet för myndigheten har minskat något. Regeringens bedömning är ändå att förtroendet är fortsatt högt för utgiftsområdet och att samtliga myndigheter bedriver ett positivt och långsiktigt arbete för att stärka allmänhetens och företagens förtroende.

Motverka brottslighet

Skatteverket, Tullverket och Kronofogdemyndigheten har bidragit i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet bl.a. genom olika administrativa åtgärder som kan minska eller förhindra aktörers möjligheter att fortsätta med olika brottsupplägg.

Regeringens uppdrag till bl.a. Tullverket och Skatteverket att förhindra illegal hantering av punktskattepliktiga varor har under 2016 framför allt koncentrerats till samverkan avseende punktskattebrott med inriktning på tobak (Fi2015/05353/S3). Delredovisningen indikerar att samverkan även är framgångsrik i att bl.a. störa och stoppa de s.k. spritbussarna. Regeringen ser positivt på hur samverkan mellan myndigheterna har utvecklats och medfört goda resultat. Detta ligger även väl i linje med regeringens skrivelse Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program (skr. 2016/17:126) där målsättningarna bl.a. är ökad kunskap och utvecklad samverkan inom det brottsförebyggande arbetet.

2.5 Politikens inriktning

Myndigheterna inom utgiftsområdet ska underlätta för allmänhet och företag att göra rätt för sig. Regeringen understryker vikten av att de som kommer i kontakt med myndigheterna ska få en enhetlig och rättssäker behandling. Kvinnor och män ska ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheterna. Ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i allt arbete som bedrivs vid myndigheterna för att bidra till att uppnå regeringens mål för jämställdhetspolitiken.

Regeringen anser att de regelverk och rutiner som myndigheterna själva beslutar om ska vara så enkla som möjligt. För att stärka legitimiteten

ska reglerna vara möjliga att förstå och inte leda till onödigt stora administrativa kostnader för dem som ska tillämpa dessa. Nyttan av förenklingar ska dock alltid vägas mot behovet av att säkerställa uppbörden och intäkterna samt motverka fel och fusk. Myndigheterna ska bidra med att utarbeta förslag till förenklingar av de nationella och internationella regelverken, med beaktande av behovet av kontrollmöjligheter.

Kontroller och sanktioner syftar till att förstärka och upprätthålla normer och att se till att regelverken följs. Regeringen betonar att det är viktigt att motverka att samhällssystemen utnyttjas på ett sätt som inte är avsett. Myndigheterna ska utifrån sina respektive kompetensområden fortsätta att bidra till och utveckla samverkan inom ramen för arbetet med att bekämpa organiserad brottslighet.

Terroristorganisationer och enskilda med kopplingar till terrorism hittar nya och fler tillvägagångssätt för att finansiera sin verksamhet. Det kräver att myndigheterna kontinuerligt uppmärksammar risker och identifierar motåtgärder. Myndigheterna ska förstärka arbetet med att förhindra och motverka penningtvätt, finansiering av terrorism och annan brottslighet kopplad till terrorism. Samverkan är central eftersom frågorna är komplexa och berör flera myndigheter.

Regeringen understryker att det ska vara ordning och reda i välfärdssystemen. Att rätt personer får det stöd de är berättigade till är en förutsättning för tilliten till de system som är till för att trygga vår gemensamma välfärd. Stöd ska lämnas till dem det är avsett för och inte till oseriösa aktörer eller kriminella. Utgiftsområdets myndigheter bidrar i flera fall med information som ligger till grund för andra myndigheters beslut om bidrag och utbetalningar. Det är angeläget att utgiftsområdets myndigheter deltar i det myndighetsgemensamma arbetet för att hålla ordning och reda i välfärdssystemen.

Regeringen bedömer att fortsatta förändringar och effektiviseringar är nödvändiga för att klara av framtidens krav. Standardisering och automatisering av arbetsflöden liksom utveckling av digitala tjänster för att effektivisera är av stor betydelse. Myndigheternas utveckling ska förbättra servicen till allmänhet och företag. Såväl digitala tjänster för allmänhet och företag som myndigheternas verksamhetssystem ska präglas av hög it- och informationssäkerhet.

3 Skatt

3.1 Mål för skatt

Skatteverket bidrar till att målet för utgiftsområdet uppnås genom att

- fastställa skatte- och avgiftsintäkter rätts-säkert, kostnadseffektivt och på ett sätt som är enkelt för såväl allmänhet och företag som Skatteverket, och
- förebygga och motverka ekonomisk brotts-lighet.

Skatteverket ska arbeta på ett sådant sätt att allmänhet och företag har förtroende för Skatte-verkets verksamhet och att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheten.

3.2 Resultatredovisning

Resultatbedömning av delområde skatt görs i huvudsak utifrån Skatteverkets bidrag till målet ovan. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Skatteverkets årsredovisning, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser.

3.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ett urval av indikatorer används i syfte att ge en övergripande bild av delområdet och beskriva hur det har utvecklats under året. Några av indikatorerna har även använts för den samlade analysen för utgiftsområdets utveckling i avsnitt 2 Skatt, tull och exekution. Dessa har markerats med (UO). De övriga indikatorerna används

specifikt för att belysa och fördjupa redovisningen vad gäller utvecklingen inom delområde skatt.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för den verksamhet som syftar till att skatte- och avgiftsintäkter säkerställs på ett rättssäkert och effektivt sätt är

- total uppbörd och uppbördsförlustens storlek (UO),
- skattefelets utveckling (UO),
- användning av digitala tjänster,
- andel av revisioner som resulterar i ändring,
- antal tillfällen som Skatteverket begärt information från andra länder, och
- andel överprövningsärenden i domstol som innebär ändring.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för den verksamhet som syftar till att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet är

- antal beslutade brottsanmälningar,
- antal anmälda brottsmisstankar,
- antal inkomna brottsutredningar, och
- antal avslutade brottsutredningar.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för arbetet med god registerkvalitet för att bidra till ett väl fungerande samhälle är

- andel utredningar av totalt antal impulser om felaktiga uppgifter,
- andel utredningar av impulser som resulterar i ändring, och
- andel överprövningsärenden i domstol som innebär ändring.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för den verksamhet som syftar till att allmänhet och företag ska ha förtroende för Skatteverkets verksamhet är

- enkelt att nå myndigheten (UO),
- andel av allmänhet och företag som instämmer i att det är lätt att få information av Skatteverket,
- svenskt kvalitetsindex ranking (UO), och
- andel av allmänhet och företag som instämmer i att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift.

3.2.2 Resultat

Fastställa skatte- och avgiftsintäkter

Skatteverket fastställer och redovisar den stora merparten av de skatter som betalas i Sverige. Under 2016 betalades 1 936 miljarder kronor i skatt. Det är en ökning med 11 procent jämfört med 2015, vilket motsvarar 200 miljarder kronor. Efter utbetalningar av kommunalskattemedel m.m. var nettouppbördens 1 173 miljarder kronor, vilket är 162 miljarder kronor högre än 2015.

Tabell 3.1 Skatte- och avgiftsintäkter

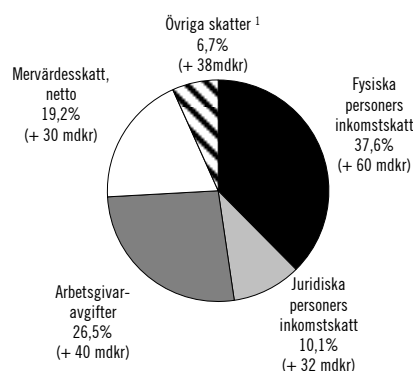
	2014	2015	2016
Uppbörd, brutto (mdkr)	1 584	1 736	1 936
Uppbörd, netto (mdkr)	882	1 011	1 173
Uppbördsförlusten (%)	0,32	0,22	0,21

Källa: Skatteverket.

Uppbördens förändring beror främst på förhållanden som ligger utanför Skatteverkets inflytande. Det handlar t.ex. om förändringar av skatteregler, löner, priser och konjunkturläge. Betalningsdifferenser som inte kan hänföras till något specifikt skatteslag uppgick till 20 miljarder kronor. Skatteverket bedömer att detta till stor del beror på att företag och privatpersoner har betalat in pengar till skattekontot i syfte att använda skattekontot som sparkonto då intäktsräntan fram till den 1 januari 2017 var högre på skattekontot än bankernas sparkonton. Uppbördens fördelning framgår av diagram 3.1.

Diagram 3.1 Uppbörd fördelad på inkomstitlar

Andel i procent. Förändring i mdkr jämfört med 2015 i parentes.

Källa: Skatteverket.

¹ Inklusivt betalningsdifferenser, räntor, skattetillegg, förseningsavgifter m.m.

Uppbördsförlusten, dvs. fastställda skatter som inte har betalats till Skatteverket, uppgick 2016 till 0,21 procent vilket motsvarar ca 4 miljarder kronor. Storleken på de totala uppbördsförlusterna beror i hög grad på konjunktursvängningar och andra externa förhållanden. Det kan noteras att nivån är den lägsta som noterats de senaste tio åren och att nivån är mycket lägre än det internationella genomsnittet. I OECD:s rapport Working Smarter in Tax Debt Management 2014 var genomsnittet för de länder som deltog i undersökningen ca 3 procent. Ett framgångsrikt arbete inom borgenärsområdet och att betalningsperspektivet fortsatt har förstärkts vid hantering av skatteärenden bedöms bidra till de låga uppbördsförlusterna.

Skattefelets utveckling

Skattefelet är skillnaden mellan de fastställda beloppen och de teoretiskt riktiga. Drygt hälften av Skatteverkets totala arbetstid avsåg åtgärder med direkt fokus på att minska skattefelet. Av denna tid avsåg knappt 80 procent kontroll, 16 procent vägledning, 3 procent strukturutveckling och drygt 1 procent attitydpåverkan. Kontroll som åtgärd med fokus på att minska skattefelet var därmed mer omfattande 2016 jämfört med 2015 och 2014. För att begränsa skattefelet måste därutöver vissa grundläggande funktioner i myndigheten hålla hög kvalitet. Det handlar t.ex. om effektiv ärendehandläggning, väl fungerande it-system och god registerkvalitet.

Tabell 3.2 Indikatorer för skattefelets utveckling

Andel i procent

	2014	2015	2016
Andel privatpersoner som lämnade inkomstdeklarationen elektroniskt	79	81	83
Andel privatpersoner med näringsverksamhet som lämnade inkomstdeklarationen elektroniskt	28	32	37
Andel företag som lämnade skattedeklaration (mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter) elektroniskt	77	82	86
Andel förfyllda inkomstdeklarationer utan ändring	75	75	75
Andel formella fel av det totala antalet grundregistrerade deklarerationer avseende mervärdesskatt och arbetsgivaravgifter	1,4	1,1	0,9
Privatpersoners uppfattning om skattefelet ¹	i.u.	4,04	4,11
kvinnor	i.u.	4,29	4,29
män	i.u.	3,81	3,94
Företags uppfattning om skattefelet	i.u.	4,26	4,21

¹ Värdeskala 1-5 där ett högre värde är mer fördelaktigt än ett lägre värde.
Källa: Skatteverket.

Skatteverket bedömer skattefelets utveckling sammantaget genom indikatorer som speglar utvecklingen av skattefelet, förutsättningarna att göra rätt, felutrymmet, upplevd upptäcktsrisk, motivation och social tillit. I Skatteverkets attitydundersökningar under 2016 var utvecklingen för företagen negativ. Flera företagsföreträdare uppgav att företaget i stor utsträckning var utsatt för konkurrens från andra företag som skattefuskar. Utvecklingen för privatpersoners uppfattning om skattefusk i attitydundersökningarna var positiv. Förändringarna är dock inte statistiskt säkerställda.

Indikatorerna för förutsättningarna att göra rätt utvecklades i positiv riktning då användningen av digitala tjänster fortsatte att öka och andelen formella fel minskade. Indikatorerna för felutrymmet, upplevd risk för upptäckt, motivation och social tillit är i princip oförändrade mellan 2013 och 2016. Sammantaget bedömer Skatteverket att skattefelet varit oförändrat mellan 2015 och 2016. Bedömningen är dock förknippad med osäkerheter. För att på sikt göra det möjligt att med större precision göra uttalanden om skattefelets utveckling genomför Skatteverket sedan hösten 2015 slumpvisa skattekontroller.

På regeringens uppdrag har Skatteverket kartlagt delningsekonomin aktörer i rättsligt skattehänseende och delningsekonomin påverkan på skattesystemen och skatteintäkterna över tid (Fi2016/01045/S3). Skatteverkets slutsats är att det finns skattefel inom delningsekonomin. Genomförda kontroller visade att det var vanligt med oredovisade inkomster, men omfattningen

av skattefelet kan inte bedömas eftersom kontrollerna inte har utförts som slumpkontroller. Skatteverket konstaterar att befintliga skatte regler kan tillämpas även i delningsekonomin. Det är dock svårare för aktörerna att göra rätt i delningsekonomin eftersom det är svårare att förutse skattereglernas konsekvenser jämfört med i den traditionella ekonomin. Vidare är det svårt för Skatteverket att kontrollera och fastställa rätt skatt eftersom tillgången på kontrollinformation är låg. Skatteverket bedömer utifrån iakttagelser i kartläggningsarbetet att kontrollsvårigheterna gör att det finns skillnader i beskattningen mellan delningsekonomin och den traditionella ekonomin. Slutligen konstaterar Skatteverket att det inte finns tillräckligt med data för att bedöma om skatteintäkterna kommer att öka eller minska när delningsekonomin växer. Myndigheten konstaterar att avgörande för skatteintäkternas utveckling är om tiden som läggs på delningsekonomin tas från beskattat arbete eller obeskattad fritid.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2017 gett Skatteverket i uppdrag att kartlägga relevant konsuppdelad statistik för olika skatter 2006–2015. I en delrapport har Skatteverket redovisat en övergripande kartläggning av skattesystemets utveckling (Fi2017/02957/S3). Utifrån kartläggningen kommer Skatteverket fördjupa analysen av områden som anses särskilt relevanta utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Beskattning och kontrollverksamhet

Ärendevolymer inom beskattningsverksamheten ökade 2016, men antalet beslut som krävde en manuell arbetsinsats minskade något.

Antalet inkomna ärenden för rotavdrag har minskat till en nivå lägre än 2014 och totalt utbetalt belopp är ca 11 miljarder kronor jämfört med drygt 19 miljarder kronor 2015.

Inom kontrollverksamheten har det breda arbetet mot fel och fusk i företag varit fortsatt prioriterat under 2016. Insatser för arbetet mot skatteundandragande och för att stoppa allvarligt fusk har också genomförts inklusive kompetens- och metodutveckling. Kontrollerna sker mot områden där risken för skattefel är högst, men det genomförs även slumpkontroller. Skrivbordskontroll är den vanligaste formen av kontroll, men även besök och revisioner genomförs. Val av kontrollform sker utifrån bedömda långsiktiga effekter på beteenden.

Tabell 3.3 Kontrollverksamhet

Andel i procent och antal tillfällen

	2014	2015	2016
Andel revisioner som resulterade i ändring	79	81	80
Antal tillfällen som Skatteverket begärt information från andra länder (direkt skatt)	626	768	1 630
Varav tillfällen informationsutbytesavtalen tillämpades	125	125	101
Andel överprövningsärenden i domstol som innebär ändring	16	18	16

Källa: Skatteverket.

Inom kontrollverksamheten fattades över 80 000 beslut under 2016. Det är en ökning jämfört med föregående år som beror på att inriktningen inom ett antal insatser har förändrats, bl.a. genomfördes en ny insats avseende angrepp mot välfärdssystemen. Genomsnittligt ändringsbelopp (netto av både höjnings- och sänkingsbelopp) per beslut i insatserna var ca 137 000 kronor. Krav på personalliggare i byggbranschen fr.o.m. 2016 innebär att antalet kontrollbesök har ökat med 37 procent. Skatteverket genomförde 7 procent färre revisioner och revisionerna anses vara träffsäkra då 80 procent resulterar i ändring.

I statens budget för 2016 tillfördes Skatteverket medel för att kunna förstärka arbetet med att skydda den svenska skattebasen och säkerställa effektivt användande av automatiskt informationsutbyte. Skatteverket har genomfört flera insatser som avser internationell skattekontroll som i allt väsentligt varit riktade mot skatteupplägg. De flesta av skatteuppläggen görs av aktörer som prövar lagstiftningens gränser,

men som är måna om att befinna sig på rätt sida gränsen. Arbetet med skatteupplägg handlar därför både om att motverka avsiktliga skattefel och att skapa klarhet kring skattereglernas tillämpning.

I en globaliserad ekonomi är internationellt samarbete viktigt för att identifiera och utreda internationellt skattefusk och hitta inkomster som dolts i utlandet. Skatteverket använder i allt högre utsträckning Sveriges informationsutbytesavtal och samarbetar med flera länder för att spåra tillgångar utomlands. Det internationella informationsutbytet omfattar direkt skatt och mervärdesskatt. Antalet tillfällen som redovisas i tabell 3.3 avser dock enbart förfrågningar om direkt skatt för enskilda eftersom informationsutbytesavtalen vanligtvis används i dessa fall och mer sällan i utredningar om mervärdesskatt. Det högre antalet tillfällen 2016 förklaras av att en begäran omfattade förfrågningar om flera personer.

De kvalitetsuppföljningar som Skatteverket har genomfört under 2016 visar att enhetlighet och kvalitet i ärendehantering är genomgående god. Vidare är andelen överprövningsärenden i domstol som innebär ändring fortsatt låg, vilket Skatteverket anser indikerar god kvalitet.

Vid Skatteverket finns det ett allmänt ombud som bl.a. kan överklaga Skatteverkets beslut i enskilda fall och ansöka om förhandsbesked. I den årsrapport allmänna ombudet har lämnat till regeringen framgår att allmänna ombudet har lämnat nio ansökningar om förhandsbesked och att arbetet har dominerats av de sedan tidigare startade processerna om beskattning av s.k. carried interest (Fi2017/01017/S3).

Förebygga och motverka ekonomisk brottslighet

Skatteverkets arbete med att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet sker i beskattningsverksamheten och i den särskilda skattebrottsenheten, men även i viss utsträckning exempelvis i folkbokföringen och id-kortsverksamheten. Skattebrottsenhetens verksamhet består i huvudsak av att biträda åklagare vid Ekobrottsmyndigheten i förundersökningar om misstanke om brott enligt skattebrottslagen (1971:69) och om bokföringsbrott.

Antalet brottsanmälningar från beskattningsverksamheten ökade med 42 procent jämfört med 2015. Främsta orsakerna till det är ett ökat

fokus i beskattningsverksamheten att anmäla brott och att en ny arbetsrutin införts som innebär att brottsanmälan görs i ett tidigare skede.

Tabell 3.4 Förebygga och motverka ekonomisk brottslighet

Antal	2014	2015	2016
Beslutade brottsanmälningar	1 880	1 785	2 533
Anmälda brottsmisstankar	19 048	19 275	22 644
Inkomna brottsutredningar	1 321	1 053	1 336
Avslutade brottsutredningar	1 392	1 109	1 199

Källa: Skatteverket.

Antalet inkomna ärenden till skattebrottsenheten har ökat och är nu på samma nivå som 2014. Genomsnittligt antal brottsmisstankar per avslutat ärende har ökat från knappt 12 brottsmisstankar 2015 till drygt 14 brottsmisstankar 2016. Detta indikerar att utvecklingen mot komplicerade ärenden med utredningar som avser kvalificerad brottslighet, är juridiskt komplicerade eller är av stor omfattning fortsätter.

Ekonomisk brottslighet blir alltmer komplex och får fler internationella förgreningar och kopplingar till den digitala ekonomin. Skatteverket har anpassat kompetensutvecklingen till de nya kompetenskrav som detta innebär.

Skatteverket har bidragit i den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Skattebrottsenhetens deltagande i förundersökningar och underrättelseärenden har minskat något, men beskattningsverksamhetens åtgärder i skattekontroller och säkringar av tillgångar för betalning av skatt från företaget med koppling till organiserad och ekonomisk brottslighet har fortsatt att öka. I en särskild insats med fokus på identitetsrelaterad brottslighet har Skatteverket vidtagit administrativa åtgärder som bedöms ha haft stor betydelse för att avbryta eller försvåra brottsupplägg och undandragande av skatt. Insatsen avsåg att utreda falska och osanna identiteter som bl.a. används för att ansöka om folkbokföring, för att sedan använda dessa uppgifter i skilda brottsupplägg för att illegalt utnyttja olika former av statligt stöd i form av bidrag och ersättningar. Genom informationsdelning och förändrade arbetsmetoder kunde en mer effektiv verksamhet bedrivas tillsammans med finanspolisen och Ekobrottsmyndigheten under 2016.

Vidare har Skatteverket bidragit i arbetet med rättsväsendets informationsförsörjning genom att förbereda och påbörja utveckling av it-stöd så

att dokument kan utbytas digitalt och direkt mellan myndigheters verksamhetsstöd. Utvecklingsinsatsen ska digitalisera över 250 000 pappersutbyten mellan myndigheterna.

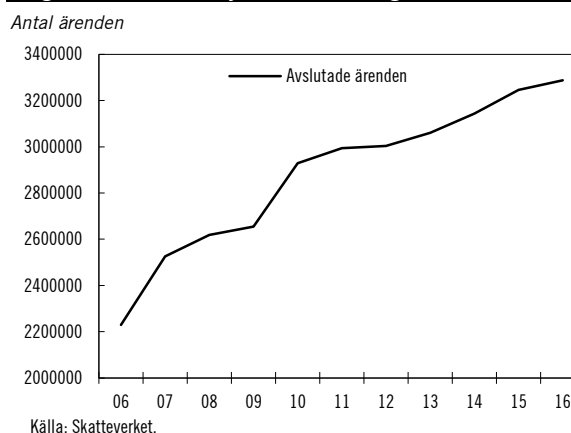
Skatteverket har även, tillsammans med ett tiotal andra myndigheter, bidragit i myndighets-samverkan mot osund konkurrens.

Rättvisande register för att bidra till ett väl fungerande samhälle

En viktig del i att bidra till ett väl fungerande samhälle för allmänhet och företag är att Skatteverket upprätthåller en god registerkvalitet. Att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden är inte bara en förutsättning för Skatteverkets fastställande av skatter utan även för att andra samhällsfunktioner ska ha ett korrekt underlag för beslut och åtgärder.

Folkbokföring sker fr.o.m. 2016 på kommun och inte i församling. Det nya begreppet distrikt har införts, vilket har en viktig funktion för statistik- och forskningsändamål. Vidare har Skatteverket i enlighet med uppdrag i regleringsbrevet för 2016 redovisat hur ärenden om ändrad könstillhörighet hanteras (Fi2016/02172/S3). Synen på ändring av könstillhörighet har förändrats i samhället. Mot bakgrund av den rättsliga utvecklingen inom området har Skatteverket tagit fram ett ställningstagande som innebär att det nya namnet och personnumret för den som ändrat könstillhörighet även visas för dennes barn och föräldrar i folkbokföringen.

Diagram 3.2 Ärendevoly m i folkbokföringsverksamheten

Antalet avslutade ärenden i folkbokföringsverksamheten har fortsatt att öka under 2016 och är drygt en miljon fler än för tio år sedan. På senare

år har det även skett en förskjutning från enklare registreringsärenden till mer kvalificerade ärenden med större komplexitet. Den ökade invandringen till Sverige har medfört att utländsk lagstiftning måste tillämpas i högre grad och översättning av handlingar har blivit mer omfattande.

Antalet invandringsärenden ökade med ca 14 procent 2016 till följd av det stora antalet asylsökande. Skatteverket omfördelade resurser från annan verksamhet för att hantera den väntade ökade ärendemängden. Samverkan med bl.a. Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och Försäkringskassan för att förenkla processen för nyanlända i deras myndighetskontakter fortsatte i enlighet med ett regeringsuppdrag (A2016/01467/EXPCH). Genomströmningstiderna för flera ärendegrupper var dock längre 2016 än tidigare år. Utöver invandringsärenden var genomströmningstiderna för flyttning och övriga ärenden (t.ex. namn, födelse, civilstånd och dödsfall) längre jämfört med föregående år. Andelen avslutade ärenden inom 30 dagar var dock i nivå med resultatet 2015.

Felaktigheter i folkbokföringen kan uppkomma t.ex. när en person inte anmäler utflyttning från Sverige, men det förekommer även att felaktiga uppgifter avsiktligt lämnas till folkbokföringen i syfte att möjliggöra t.ex. bedrägeri och identitetsstöld. Skatteverket säkerställer god registerkvalitet bl.a. genom preventiva kontroller, bosättnings- och identitetsutredningar.

Tabell 3.5 Rättvisande folkbokföring

Andel i procent

	2014	2015	2016
Andel utredningar av totala impulser om felaktiga uppgifter	40	37	41
Andel utredningar som resulterar i ändring	83	82	78
Andel överprövningsärenden i domstol som innebär ändring	8	8	7

Källa: Skatteverket.

Under 2016 har Skatteverket i större utsträckning arbetat för att förhindra att fel uppgifter registreras än att korrigera felaktiga uppgifter i efterhand. Information om felaktiga uppgifter i folkbokföringen, s.k. impulser, rapporteras från andra myndigheter och andra verksamheter inom Skatteverket. De flesta impulser kan avslutas efter förgranskning och övriga går vidare till mer resurskrävande utredning. Fler impulser gick vidare till utredning 2016 och även om andelen som resulterade i ändring minskade be-

dömer Skatteverket att ändringsfrekvensen är tillräckligt hög för att innebära att rätt ärenden valts ut för utredning.

Förtroende för Skatteverkets verksamhet

Att enkelt kunna komma i kontakt med Skatteverket och få den service som efterfrågas är viktigt för förtroendet för myndighetens verksamhet. Information och service ska därför vara behovsanpassad och lättillgänglig. Skatteverkets attitydundersökningar visar att andelen allmänhet och företag som instämmer i påståendet att det är lätt att få information av Skatteverket är i nivå med föregående år. Skatteverket har på grund av sjunkande svarsfrekvens ändrat metod för attitydundersökningarna fr.o.m. 2015. Därför kan inte jämförelse göras längre bakåt i tiden. Någon skillnad mellan kvinnor och män finns inte på samma sätt som i undersökningen 2015.

Flera av aktiviteterna i Skatteverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering som har genomförts har bäring på bemötandet, t.ex. har bemötandebildningen utvecklats. Under 2016 har Skatteverket förberett för en oberoende undersökning som kommer att genomföras under 2017 med syfte att studera om bemötandet har förändrats sedan förra analysen 2014.

Allmänhetens och företagets förtroende för Skatteverket påverkar viljan att göra rätt för sig och efterlevnaden av skattereglerna positivt. Det är därför viktigt att ärendehantering, kontroller och rättstillämpning utförs korrekt och enhetligt så att alla behandlas lika.

Skatteverket fick 2016 negativ publicitet och kritik mot att överdirektören försökt ringa en före detta kollega för att informera om att Skatteverket lämnat ut handlingar avseende kollegan till programmet Uppdrag granskning, som vid tillfället gjorde en granskning av själv rättelser. Med stöd från internrevisionen vid Trafikverket genomförde Skatteverket en utredning om myndighetsledningens agerande vid händelsen. Utredningens slutsats var att agerandet var olämpligt. Att Skatteverket har ett etiskt förhållningssätt och värnar om allas likhet inför lagen är centralt för förtroendet för myndigheten. Olika åtgärder har därför genomförts för att ytterligare synliggöra de etiska frågorna inom myndigheten.

Tabell 3.6 Förtroende för Skatteverkets verksamhet

Andel i procent

	2014	2015	2016
Andel privatpersoner som instämmer i att det är lätt att få information av Skatteverket ¹	i.u.	68	67
kvinnor	i.u.	72 ²	67
män	i.u.	65 ²	66
Andel företag som instämmer i att det är lätt att få information av Skatteverket ¹	i.u.	63	62
Svenskt kvalitetsindex ³	70,0	67,9	i.u.
Andel privatpersoner som instämmer i att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift ¹	i.u.	72	67
kvinnor	i.u.	74	69 ²
män	i.u.	69	66 ²
Andel företag som instämmer i att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift ¹	i.u.	76	73

¹ Metod i attitydundersökningen ändrades 2015. Resultatet 2014 är inte jämförbart och redovisas därför inte.² Skillnaden mellan kvinnor och män är statistiskt säkerställd. Statistiska tester har genomförts på medelvärden.³ Indexvärde 0-100.

Källa: Skatteverket.

I attitydundersökningarna som Skatteverket genomfört 2016 minskar privatpersoners och företags förtroende för myndigheten något. Andelen som uppgav att de har förtroende för Skatteverkets sätt att sköta sin uppgift minskade jämfört med föregående år. Förändringen mellan åren är dock inte statistiskt säkerställd. Fler kvinnor instämmer i påståendet och skillnaden mellan könen är statistiskt säkerställd. I undersökningarna uppgav 58 procent av privatpersonerna och 65 procent av företagen att de har förtroende för Skatteverkets förmåga att ta in skatt från allmänhet och företag. Även detta är en försämring då andelen 2015 var 66 procent för privatpersoner och 69 procent för företag. Det försämrade resultatet är statistiskt säkerställt.

3.2.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att Skatteverkets resultat är goda och att myndigheten i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Skattefelet är oförändrat 2013–2016

Regeringen bedömer att Skatteverkets åtgärder har bidragit till att minska skattefelet jämfört med hur stort det skulle ha varit utan åtgärderna. Regeringen efterfrågar fortsatt mer precision i uttalanden om både skattefelets utveckling och skattefelets storlek. I regleringsbrevet för 2017 har regeringen därför förstärkt återrapporteringskravet. Skatteverket ska bedöma skatte-

felets storlek och i vilken grad skattefelet har förändrats. De årliga slumpkontroller som genomförts sedan hösten 2015 bör ge bättre förutsättningar för att följa skattefelets utveckling över tid.

Det är positivt att Skatteverket genomfört ett stort antal besök för att kontrollera personalliggare. Reglerna för personalliggare i byggbranschen trädde i kraft 2016 och regeringen bedömer att det särskilt gynnar regelefterlevnaden att Skatteverket de första åren besöker byggarbetsplatser så att eventuella oavsiktliga fel kan korrigeras och att hanteringen blir rätt fortsättningsvis.

Det är viktigt att skattereglerna följs och att resurserna för kontrollverksamheten koncentreras till områden med hög risk för fel och fusk. Att åtta av tio genomförda revisioner leder till ändring tyder på att urvalet har hög precision. Regeringen noterar att Skatteverket bedömer att felutrymmet, upplevd risk för upptäckt, motivation och social tillit var ungefär oförändrat 2013–2016. Ett syfte med kontroll och sanktioner är att förstärka och upprätthålla normer och regeringen anser därför att det är bra att antalet beslut inom kontrollverksamheten har ökat. Att upprätthålla kontrollnivåerna är av vikt för den upplevda risken att bli upptäckt vid skattefusk. Vidare kan regeringen konstatera att Skatteverket i allt högre utsträckning använder Sveriges informationsutbytesavtal och samarbetar med flera länder för att spåra tillgångar utomlands, tillgångar som enligt regelverket ska beskattas i Sverige.

Regeringen anser att det är positivt att allmänna ombudet ansökt om fler förhandsbesked.

Ökade ärendevolymer i folkbokföringen

Regeringen bedömer att Skatteverkets registerkvalitet i huvudsak är bra, men anser samtidigt att den kan bli ännu bättre för att säkerställa ett korrekt underlag för beslut och åtgärder. Skatteverket har, genom god planering och samverkan med andra myndigheter, klarat av att hantera de ökade ärendevolymer till följd av det stora antalet asylsökande 2015.

Varje folkbokförd individ genererar ett visst antal ärenden kopplade till folkbokföringen under sin livstid och det är därför troligt att ärendevolymer kommer att vara fortsatt höga. Ökad digitalisering och automatisering kan möjliggöra såväl minskat felutrymme vid registrering av uppgifter som omfördelning av resurser från handläggning till att utföra kontroller och utredningar avseende bosättning och identitet.

Samarbete motverkar brottslighet och bidrar till ett väl fungerande samhälle

Felaktiga eller falska uppgifter i folkbokföringen kan användas av aktörer för att möjliggöra bedrägerier, felaktiga utbetalningar från välfärdsystemen och annan ekonomisk brottslighet. I Skatteverkets åtgärder för att förebygga och motverka identitetsrelaterad brottslighet samarbetar kompetenser från flera av myndighetens verksamheter; folkbokföringen, beskattningen och id-kortshanteringen. Regeringen ser att denna samverkan mellan kompetensområden liksom Skatteverkets aktiviteter tillsammans med andra myndigheter är avgörande för att effektivt motverka den identitetsrelaterade brottsligheten.

Regeringen gör bedömningen att Skatteverket är en viktig samarbetspart i myndigheternas gemensamma satsning för att motverka den organiserade brottsligheten och i myndighets-samverkan för att motverka osund konkurrens. Vidare bedöms Skatteverkets leveranser och underlag i arbetet med att digitalisera och utbyta elektronisk information inom rättsväsendet hålla god kvalitet. Då den brottsbekämpande verksamheten innebär alltmer komplexa ärenden är det fortsatt viktigt att de möjligheter till samverkan som finns med andra myndigheter tas tillvara och vidareutvecklas.

Förtroendet har minskat, men är fortfarande högt

Attitydundersökningarna som genomförts 2016 visar lägre resultat vad gäller förtroende för myndigheten. Skatteverket har dock, sett till myndigheter och organisationer i samhället i stort, fortsatt högt förtroende. Regeringen tolkar det lägre resultatet i attitydundersökningarna som ett tecken på att förtroendet för myndigheten försämrades av negativ publicitet under året. Skatteverket har förstärkt aktiviteterna för att återuppbygga förtroendet. Det är viktigt att intensifiera det långsiktiga arbetet med att stärka allmänhetens och företagens förtroende för myndigheten.

3.3 Politikens inriktning

Skattepolitikens främsta syfte är att finansiera den gemensamma välfärden, olika samhällsfunktioner och andra offentliga utgifter. Vid sidan om detta ska den även skapa förutsättningar för en hållbar tillväxt, hög sysselsättning och ett rättvist fördelat välstånd samt bidra till ett miljömässigt och socialt hållbart samhälle (prop. 2014/15:100, avsnitt 5.5, bet. 2014/15: FiU20, rskr. 2014/15:254).

Högt förtroende för skattesystemet och arbete mot skatteundandragande

Regeringen anser att ett fungerande skattesystem där var och en gör rätt för sig är en förutsättning för den svenska modellen. Skattefusk och skatteundandragande skadar en fri och rättvis konkurrens och undandrar samhället stora inkomster. Det ökar också ojämlikheten när skatteuttaget övervältras på ekonomiskt svagare grupper i samhället. Att motverka skattefusk och aggressiv skatteplanering är en fortsatt hög politisk prioritering.

Riksdagen har beslutat om regler som bl.a. innebär att uppgifter om utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag på individnivå ska lämnas månadsvis i en arbetsgivardeklaration till Skatteverket (prop. 2016/17:58, bet. 2016/17: SkU21, rskr. 2016/17:256). Genom att Skatteverket får löpande tillgång till uppgifter får myndigheten bättre underlag för skattebeslut och möjlighet att effektivisera kontrollverksamheten.

Reglerna påverkar alla företag och andra som betalar ut ersättning för arbete som utbetalaren är skyldig att göra skatteavdrag för eller ersättning som utbetalaren är skyldig att betala arbetsgivaravgifter för. För att företagen ska hinna anpassa sina it-system för att lämna uppgifter är det viktigt att Skatteverket utvecklar it-systemet i tid och kan hantera ärendeökningen som reformen innebär. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Skatteverket.

En vägledande princip för skattepolitiken är att allmänheten och företagen ska ha ett högt förtroende för skattesystemet och att skatter ska tas ut på ett rättssäkert sätt (prop. 2014/15:100 avsnitt 5.5). Skatteverket ska därför fortsätta att prioritera insatser för att säkerställa enhetlighet och rättssäkerhet i skattesystemet. Det handlar bl.a. om rimliga handläggningstider, enhetlig rättstillämpning och rätt kontrollnivåer.

Ett högt förtroende för skattesystemet kräver även åtgärder för att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandraganden. För att öka de allmänpreventiva effekterna anser regeringen att Skatteverket ska prioritera sådana områden där risken för allvarliga fel är hög och där fusk är särskilt förtroendeskadligt. Kontroller ska i huvudsak riktas mot att upptäcka och åtgärda avsiktliga fel. För en hög preventiv effekt på individnivå ska kontrollen ske tidigt och följas upp i syfte att minska upprepat fel och fusk.

I denna proposition aviserar regeringen ett kommande förslag om krav på att föra personalliggare i fler verksamheter. Det är viktigt att Skatteverket genomför oanmälda kontrollbesök i rätt omfattning i all verksamhet som omfattas av kravet på att föra personalliggare. Regeringen föreslår därför att medel tillförs Skatteverket.

En minskning av skattefelet kan bredda skattebaserna. Regeringen vill därför att Skatteverket kontinuerligt och med högre precision ska följa såväl skattefelets utveckling som skattefelets storlek över tid. Regeringen kommer att fortsätta följa myndighetens insatser för att kunna mäta skattefelets storlek.

Skatteverket har konstaterat att det finns skattefel inom delningsekonomin eftersom det är svårare att förutse skattereglernas konsekvenser och att tillgången på kontrollinformation är låg jämfört med i den traditionella ekonomin. Regeringen understryker att Skatteverkets ansträngningar för att öka tillgången på kontrollinformation och att informera om skattereglerna behöver fortsätta. Regeringen avser att följa

Skatteverkets arbete med anledning av delningsekonomins fortsatta utveckling.

Arbete mot skatteflykt och kapacitetsuppbyggnad på skatteområdet

Skatteflykt och skatteundandragande innebär stora kostnader för Sverige och andra länder och det drar undan resurser från vår gemensamma välfärd. Vad gäller att motverka skatteflykt och skattefusk utvecklar Skatteverket löpande arbetssätt och samverkan, bl.a. genom att ta del av andra länders erfarenheter. Regeringen följer arbetet och anser att det är viktigt att Skatteverket på ett effektivt sätt använder uppgifterna som fås genom informationsutbyte med andra länders skatteadministrationer.

Kapacitetsutveckling i låg- och medelinkomstländer är av central betydelse för att möjliggöra för dessa länder att upptäcka och motverka skatteflykt, att få in de skatter som ska betalas i enlighet med deras skattelagstiftning samt delta i det globala informationsutbytet. Regeringen lyfter även fram vikten av kapacitetsutveckling i skrivelsen Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 (skr. 2015/16:182).

Motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet och organiserad brottlighet

Regeringen understryker att det ska vara ordning och reda i välfärdssystemen. Att rätt personer får det stöd de är berättigade till är en förutsättning för tilliten till de system som är till för att trygga vår gemensamma välfärd. Stöd ska lämnas till dem det är avsett för och inte till oseriösa aktörer eller kriminella. Skatteverket bidrar i flera fall med information som ligger till grund för andra myndigheters beslut om bidrag och utbetalningar, t.ex. uppgifter från folkbokföringen. Felaktiga eller falska uppgifter i folkbokföringen kan inte bara användas av aktörer för att möjliggöra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen utan även för att möjliggöra bedrägerier och annan ekonomisk brottslighet. Regeringen anser därför att det är viktigt att kvaliteten i myndighetens register höjs. I kommande regleringsbrev avser regeringen att särskilt följa Skatteverkets insatser för ökad registerkvalitet i folkbokföringen.

Vidare är Skatteverket en av flera myndigheter som utfärdar identitetshandlingar. Regeringen avser att vidta åtgärder för att förbättra hanteringen kring utfärdande av identitetshandlingar och kommer noga följa Skatteverkets aktiviteter tillsammans med andra myndigheter för att effektivt motverka den identitetsrelaterade brottsligheten.

Skatteverket ska även förstärka arbetet med att förhindra och motverka finansiering av terrorism. Terroristorganisationer och enskilda med kopplingar till terrorism hittar nya och fler tillvägagångssätt för att finansiera sin verksamhet. Det kräver att myndigheterna kontinuerligt uppmärksammar risker och identifierar motåtgärder. Samverkan med andra myndigheter är viktig eftersom frågorna är komplexa.

Regeringen anser att myndighetegemensamma insatser för att motverka osund konkurrens ska förstärkas. Skatteverket ska bidra i arbetet med metodutveckling för myndighetsegensamma tillsynsinsatser som Arbetsmiljöverket koordinerar.

God service till allmänhet och företag

Skatteverket har omfattande kontakter med allmänhet och företag. Kvinnor och män ska ges samma möjligheter och villkor. Därför anser regeringen att det är angeläget att fortsätta arbetet med jämställdhetsintegrering. Arbetet omfattar t.ex. att vidareutveckla den individbaserade verksamhetsstatistiken och analysen av denna.

Allmänhetens och företagens uppgiftslämnande ska i första hand ske genom digitala lösningar eftersom det bidrar till ökad rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet. Det är viktigt att arbetet med att utveckla de digitala tjänsterna för företagen fortsätter utifrån förhållningssättet att uppgiftslämnandet måste anpassas till olika företags behov och förutsättningar. Det är centralt att Skatteverket upprätthåller hög it- och informationssäkerhet för såväl digitala tjänster för allmänhet och företag som myndighetens verksamhetssystem.

Webbplatser och digitala tjänster har kommit att spela en allt större och viktigare roll vid tillhandahållandet av service. Samtidigt finns det enskilda som, t.ex. på grund av bristande språkkunskaper eller funktionsnedsättning, inte kan eller vill ta del av myndigheters service via inter-

net och telefon. Servicekontoren, som Skatteverket, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten gemensamt ansvarar för, är därför ett fortsatt viktigt komplement till den digitala myndighetsservicen. Regeringen genomför en satsning för att säkra och stärka statlig lokal service, både på landsbygden och i socialt utsatta områden (se utg.omr. 2 avsnitt 5.5). Under 2018 ska minst tio nya servicekontor öppna och regeringen tillför därför medel.

För att påskynda etablering av nyanlända är även arbetet inom ramen för det förlängda uppdraget om förenklade och mer effektiva processer för nyanlända av vikt (se utg.omr. 13 avsnitt 3.6).

Högt förtroende för myndigheten är en förutsättning för att Skatteverket effektivt ska kunna utföra sitt uppdrag och säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn. Därför vill regeringen betona att det är viktigt att Skatteverket aktivt arbetar med insatser för att stärka allmänhetens och företagens förtroende för myndigheten.

3.4 Budgetförslag

3.4.1 1:1 Skatteverket

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Skatteverket

Tusental kronor				
2016	Utfall	7 221 757	Anslags-sparande	71 036
2017	Anslag	7 375 366 ¹	Utgifts-prognos	7 365 506
2018	Förslag	7 590 735		
2019	Beräknat	7 782 906 ²		
2020	Beräknat	7 900 027 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 660 620 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 7 644 169 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skatteverkets förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder och bidrag till vissa internationella organisationer inom skatteområdet samt maximalt 30 000 000 kronor i ersättningsbelopp enligt vissa lagar.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.8 Offentligrättslig verksamhet
Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras ²	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	7 417	86 764	122 516	-35 752
Prognos 2017	7 400	90 500	121 500	-31 000
Budget 2018	7 400	96 500	107 500	-11 000

¹ Avser intäkter för förhandsbesked och låneförbud samt ansökningsavgift för äktenskapsregistret och europeiskt arvsintyg.

² Avser intäkter för prissättningsbesked, aviseringssystemet, ID-kort, namn-ärenden (fr.o.m. 2017) och kopior av allmänna handlingar.

Tabell 3.9 Uppdragsverksamhet
Tusental kronor

Uppdragsverksamhet ¹	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	926 000	921 000	5 000
(varav tjänsteexport)	(33 400)	(30 000)	(3 400)
Prognos 2017	909 000	899 000	10 000
(varav tjänsteexport)	(30 000)	(30 000)	(0)
Budget 2018	887 000	908 000	-21 000
(varav tjänsteexport)	(30 000)	(30 000)	(0)

¹ Avser pensionsadministration för AP-fonderna och premiepensionssystemet, verksamhetsstöd till Kronofogdemyndigheten, servicekontorsamverkan med Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten, tjänsteexport, SPAR, försäljning av uppgifter ur dataregister samt offentlig inköps- och resurssamordning.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Skatteverket
Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	7 357 366	7 357 366	7 357 366
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	132 033	251 587	382 711
Beslut	101 335	173 953	159 950
Varav BP18 ³	87 000	158 000	141 000
<i>Varav³</i>			
Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklaration	30 000	75 000	23 000
Statlig lokal service	39 000	65 000	100 000
Personalliggare i fler verksamheter	18 000	18 000	18 000
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	7 590 735	7 782 906	7 900 027

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Riksdagen har beslutat om regler som bl.a. innebär att uppgifter om utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag på individnivå ska lämnas månadsvis i en arbetsgivardeklaration till Skatteverket (prop. 2016/17:58, bet. 2016/17:SkU21, rskr. 2016/17:256). För att uppgiftslämnarna ska hinna anpassa sina it-system och kunna lämna de efterfrågade uppgifterna är det viktigt att Skatteverket utvecklar myndighetens it-system i tid och kan hantera ärendeökningen som reglerna innebär. Anslaget ökas därför med 30 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget öka med 75 miljoner kronor och för 2020 beräknas anslaget öka varaktigt med 23 miljoner kronor. Av samma skäl föreslår regeringen därtill i höständeringsbudget för 2017 att Skatteverkets anslag ökas med 18 miljoner kronor.

För att Skatteverket ska kunna genomföra oanmälda kontrollbesök i rätt omfattning i all verksamhet som omfattas av kravet på att föra personalliggare ökas anslaget varaktigt med 18 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

För att Skatteverket tillsammans med Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten ska kunna öppna tio nya servicekontor ökas anslaget med 39 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget öka med 65 miljoner kronor och för 2020 beräknas anslaget öka med 100 miljoner kronor. Den varaktiga ökningen av anslaget är 91 miljoner kronor från 2021.

I budgetpropositionen för 2017 ökades Skatteverkets anslag tillfälligt t.o.m. 2020 för att intensifiera arbetet att bekämpa skattebrott, skattefusk och skatteundandragande. För 2018 ökas därför anslaget planenligt med 15 miljoner kronor. Vidare, enligt samma proposition, ökas anslaget varaktigt med 4,1 miljoner kronor för drift och förvaltning av den nationella digitala tjänsten Mina meddelanden. Den tillfälliga ökningen 2017 för genomförandet av en ny lag om personnamn upphör och därför minskas anslaget med 10 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för 2016 ökades Skatteverkets anslag för att bl.a. förstärka arbetet med att skydda den svenska skattebasen. För 2018 ökas därför anslaget planenligt med 5 miljoner kronor varaktigt.

Regeringen föreslår att 7 590 735 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skatteverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 782 906 000 kronor respektive 7 900 027 000 kronor.

4 Tull

4.1 Mål för tull

Tullverket bidrar till att målet för utgiftsområdet uppnås genom att rättssäkert och kostnads-effektivt

- ta in tullar, skatter och avgifter,
- övervaka och kontrollera att reglerna om in- och utförelse följs,
- informera om regler och göra det enkelt att göra rätt från början, och
- förebygga och motverka brottslighet.

Tullverket ska arbeta på ett sådant sätt att allmänhet och företag har förtroende för Tullverkets verksamhet och att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheten.

4.2 Resultatredovisning

Resultatbedömningen av delområde tull görs i huvudsak utifrån Tullverkets bidrag till målet ovan. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Tullverkets årsredovisning, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser.

4.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ett urval av indikatorer har använts i syfte att ge en övergripande bild av delområdet och beskriva hur resultaten har utvecklats under året. Några av indikatorerna har även använts för den samlade analysen för hela utgiftsområdets

utveckling i avsnitt 2 Skatt, tull och exekution. Dessa har markerats med (UO). De övriga indikatorerna används specifikt för att belysa och fördjupa redovisningen vad gäller utvecklingen inom delområde tull.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamhet som syftar till att tullar, skatter och avgifter tas in rättssäkert och kostnads-effektivt är

- total uppbörd och uppbördsfelets storlek (UO),
- skattefelets utveckling (UO),
- andel automatklarerade ärenden,
- debiterat belopp efter kontroller, och
- andel rätt debiterad uppbörd.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamhet som syftar till att förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet är

- samhällsnyttovärde narkotikabeslag (UO),
- samhällsnyttovärde alkohol och tobaksbeslag (UO),
- antal inledda förundersökningar avseende tullrelaterad ekonomisk brottslighet där åtal också väckts,
- träffprocent fysiska kontroller, och
- antal kriminella nätverk som slagits ut eller vars verksamhet allvarligt skadats.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamhet som syftar till att allmänhet och företag ska ha förtroende för Tullverkets verksamhet är

- svenskt kvalitetsindex ranking (UO),

- enkelt att nå myndigheten (UO), och
- ranking i internationella studier.

4.2.2 Resultat

Tullar, skatter och avgifter tas in rättssäkert och kostnadseffektivt

Tabell 4.1 Tullar, skatter och avgifter tas in rättssäkert och kostnadseffektivt

	2014	2015	2016
Uppbörd (mnkr)	59 000	11 000	7 000
Uppbördsfelet (%)	0,18	0,19	0,23
Skattefelets utveckling (bedömning)	i.u.	i.u.	i.u.
Andel automatklarerande ärenden (%)	87	87	88
Debiterat efter kontroller (mnkr)	110	124	180
Andel rätt debiterade uppbörd (skattad %)	98,0	99,0	98,2

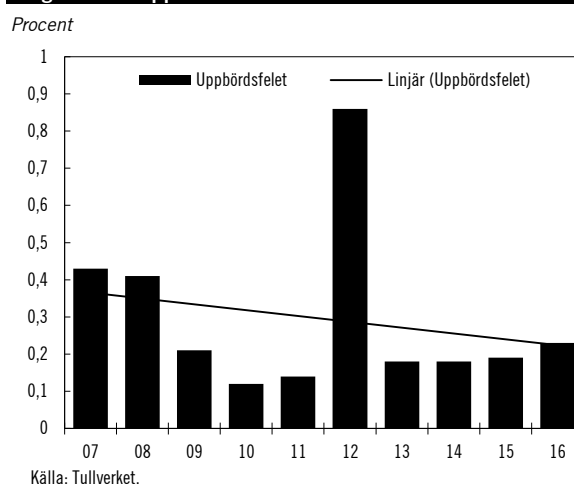
Källa: Tullverket.

Tullverket fastställer och tar ut tullar, skatter och avgifter i samband med import och export. Jämfört med förra året har uppbörden minskat med 38 procent. Den största förändringen förklaras av att skatteuppbörden har minskat med 87 procent. Detta är en följd av att Tullverket sedan den 1 januari 2015 inte längre är beskattningsmyndighet för mervärdesskatteregistrerade företag. Skatteverket är i stället beskattningsmyndighet för dessa deklaranter. Uppbörden av tullmedel har också minskat, men i mindre omfattning, med knappt 3 procent. Förändringen beror på en generell nedgång av importvärdet samt att vissa varor i större utsträckning importerats inom ramen för ett förmånsförfarande t.ex. med en lägre tullsats. Tullavgifter utgör s.k. egna medel och ingår i systemet för finansiering av EU-budgeten.

Fastställda belopp ska betalas i sin helhet inom utsatt tid och skillnaden, dvs. den icke influtna uppbörden av den debiterade uppbörden, benämns uppbördsfelet. Förändringen av uppbördsfelet 2016 jämfört med 2015 beror på att fler ärenden med mindre belopp har överlämnats till Kronofogdemyndigheten för indrivning. Även tiden innan Tullverket lämnar över ärenden för indrivning har kortats. Detta bl.a. för att Europeiska kommissionen har riktat kritik mot Tullverket då den ansett att ärenden

bör överlämnas till indrivning tidigare för att Sverige ska kunna befrias från betalningsansvar för administrativa misstag. Över tid har uppbördsfelet legat på en låg nivå men till följd av efterdebiteringar som överklagas kan uppbördsfelet variera enskilda år. Det är t.ex. förklaringen till ökningen 2012 där efterdebiteringen, som rörde avancerad karusellhandel med mobiltelefoner, överklagades men slutligen överlämnades till Kronofogdemyndigheten. Minskningarna 2009–2010 bedöms däremot bero på riktade insatser mot företag med återkommande sena betalningar, vilket resulterade i att fler företag började betala via autogiro.

Diagram 4.1 Uppbördsfelet

Syftet med tullklarering är att säkerställa en korrekt uppbörd när deklarations- och uppgiftsskyldigheten enligt tullagstiftningen har fullgjorts av företagen. Automatklarering innebär att elektroniska ärenden tullklaras genom automatisk databehandling i tulldatasystemet. Nya valideringar i systemet har inneburit att 1 procent fler ärenden har automatklarerats. Mer tid har i stället lagts på fler fördjupade kontroller i komplexa ärenden. Volymen av deklARATIONER har dessutom ökat med ca 10 procent under året.

Skattefelets utveckling

Skattefelet är skillnaden mellan de fastställda och de teoretiskt riktiga beloppen. Skattefelet åskådliggörs utifrån att allt som ska deklarerat, deklarerade uppgifter är korrekta och de villkor som ställs vid olika förfaranden eller vid användning av särskilda förmåner är uppfyllda.

Det finns tre områden som har betydelse för skattefelet; vägledning och attityder, strukturutveckling och kontroller. Inom respektive område

har Tullverket vidtagit åtgärder för att stärka och upprätthålla regler eller upptäcka fel. De kontroller som har genomförts har inneburit att Tullverket debiterat 45 procent mer 2016 än 2015. Ökningen hänförs till två stora ärenden med debitering av punktskatter. Däremot har andelen tullrevisioner med väsentligt resultat (dvs. en förväntan om resultat i form av felaktigheter för belopp över 60 000 kronor) minskat med 20 procent. Detta trots en satsning för att få fram fler och bättre analysunderlag med uppbördsinriktning i efterkontrollen.

Den årliga kvalitetsmätningen visar sammantaget att kvaliteten på lämnade uppgifter är god. Den skattade andelen rätt debiterad uppbörd är i nivå med 2015. Den minskning som kan noteras ligger inom felmarginalen. Vad gäller kvaliteten på lämnade handelsstatistiska uppgifter har det skett en viss förbättring, men de vanligaste felen är fortfarande statistiskt värde och varukod. Utbildning och vägledning, men även enkla tidsenliga regler, är viktigt för att få företagen att göra rätt och ändra felaktigt beteende.

Tullverket har tagit extern hjälp för att ta fram en metod för att beräkna skattefelets utveckling. Det har enligt Tullverket ändå inte varit möjligt att göra någon beräkning som innebär att myndigheten kan bedöma i vilken grad skattefelet har förändrats. I likhet med föregående år bedömer dock Tullverket att myndighetens åtgärder har bidragit till att skattefelet är mindre än vad det skulle ha varit om åtgärderna inte vidtagits.

Förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet

Tabell 4.2 Förebygga och motverka brottslighet inom tullområdet

	2014	2015	2016
Samhällsnytta av narkotikabeslag (mnkr)	1 211	1 057	1 456
Samhällsnytta av alkohol och tobaksbeslag (mnkr)	129	154	119
Förundersökningar avseende tullrelaterad ekonomisk brottslighet där åtal väckts (antal)	6	5	492
Träffprocent fysiska kontroller (%)	10	13	19
Utslagna eller allvarligt störda kriminella nätverk (antal)	22	17	18

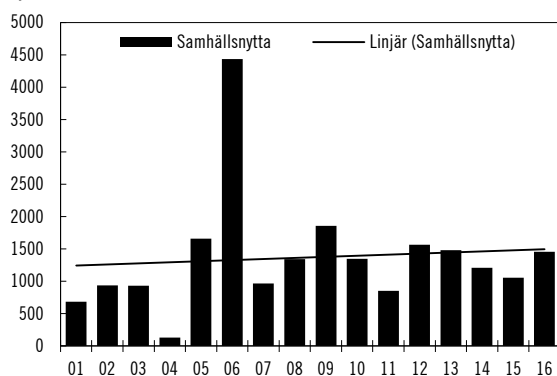
Källa: Tullverket.

De brottsbekämpande resurserna används främst för att bekämpa organiserad och storskalig smuggling av narkotika. Mot bakgrund av bl.a. gatupris och beslagsstatistik bedömer Tullverket att efterfrågan på cannabis, amfetamin, kokain och heroin inte har minskat och att det fortfarande är mycket droger i omlopp så att de som vill fortfarande kan få tag i droger. Tullverkets insatser bidrar alltså till att hindra viss narkotikainförsel men de stoppar inte all.

Tullverket beräknar samhällsnyttan av beslagtagen narkotika respektive beslagtagen och omhändertagen alkohol och tobak enligt den modell som presenterades i betänkandet En gräns – en myndighet (SOU 1998:18). Samhällsnyttan av beslagtagen narkotika varierar över enskilda år bl.a. beroende på vilka preparat som beslagtas. Ju högre farlighetsgrad ett preparat har desto högre samhällsnyttovärde ges det. Amfetaminbeslagens storlek har historiskt sett haft störst betydelse för samhällsnyttans variation. Över tid har utvecklingen av samhällsnyttan av beslagtagen narkotika varit svagt uppåtgående. Utfallet för 2016 innebär att de senaste tre årens negativa utveckling har brutits.

Diagram 4.2 Samhällsnytta av beslagtagna narkotika

Miljoner kronor

Källa: Tullverket.

Avseende beslagtagna alkohol och tobak beräknas beslagsvärdet vara detsamma som skattebortfallet. Indexet indikerar resultatet av de kontroller som görs för att förebygga och avslöja ekonomisk brottslighet och de potentiellt undandragna avgifterna. För 2016 har antalet beslag av cigaretter och tobak ökat, men mängderna är mindre. För alkohol gäller det omvända förhållandet. Regeringen har även gett Tullverket, Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket i uppdrag att kartlägga hur arbetet med att förhindra illegal hantering av punktskattepliktiga varor bedrivs av myndigheterna samt att analysera hur samarbetet kan förbättras (Fi2015/05353/S3). En delredovisning lämnades i oktober 2016. Under 2016 har samverkan framför allt koncentrerats till punktskattebrott med inriktning på tobak. Delredovisningen indikerar också att samverkan är framgångsrik i att bl.a. störa och stoppa de s.k. spritbussarna. Uppdraget ska slutredovisas den 1 oktober 2017.

Under året har Tullverket deltagit i flera internationella kontrolloperationer bl.a. inriktade mot skjutvapen och delar till skjutvapen. Insatserna kopplade till skjutvapen resulterade i vapenbeslag och husrannsakingar både i Sverige och i övriga EU. Sammanlagt har Tullverket tagit 53 skjutvapen i beslag (61 stycken 2015). Beslagen har i huvudsak skett i post- och kurirflödet. I övrigt har beslag av andra vapen dubblats jämfört med tidigare, främst har farliga föremål som t.ex. batonger, elpistoler och gasvapen upptäckts i postflödet.

I arbetet mot ekonomisk brottslighet bidrar kontroller, beslag och rättsliga åtgärder till att minska skattefelet och minska den illojala konkurrensen. Flera åtgärder har vidtagits för att myndigheterna ska bli bättre på att tidigt upp-

täcka ekonomisk brottslighet, t.ex. noggrannare granskningar av hur varor klassificeras i syfte att undgå antidumpningstull. En översyn har även lett till att definitioner har setts över för att bättre överensstämma med andra myndigheters syn på ekonomisk brottslighet. Ändringen innebär att definitionen har vidgats och att fler brottstyper ingår. Siffrorna är därför inte jämförbara, men området har utvecklats.

Antalet kontrollvisitationer ligger på samma nivå som tidigare år, men med anledning av en ny metod för redovisning är en djupare analys inte möjlig i dag. En hög träffprocent i kontrollarbetet är viktigt för att inte störa det legitima flödet i onödan och för att använda resurserna effektivt. Träffprocenten avseende de fysiska kontrollerna har förbättrats och är som högst i postflödet och som lägst i containerflödet. Att tömma en container tar tid och det är därför viktigt att selektera containrar träffsäkert. En större insats mot det tunga godsflödet har pågått under året, men har inte haft önskad effekt.

Det pågår arbete med att säkerställa att det inte finns en manlig norm i de underrättelser som tas fram för att selektera kontrollobjekt. Arbetet är ett led i regeringens uppdrag till myndigheten om jämställdhetsintegrering. Syftet är att säkerställa att de kontroller som utförs är riskbaserade och sakligt grundade utan oskäliga skillnader baserade på kön. Hittills har mätningar gjorts för att ta reda på fördelningen av de kvinnor och män som kontrolleras. Av de som kontrollerades var 78 procent män. Samtidigt konstateras att andelen män (exklusive okända t.ex. vid beslag i postflödet där det inte är möjligt att avgöra vem som är ägare till en vara) står för 84 procent av beslagen. Fördelat på olika flöden är mönstret likartat, dvs. andelen beslag hos män är högre än männens andel av kontroller.

Insatser mot organiserad brottslighet

Ett framgångsrikt arbete mot organiserad brottslighet bygger i hög grad på samverkan med andra myndigheter. Samverkan sker bl.a. inom ramen för regeringens initiativ mot organiserad brottslighet och inom EU-samarbetet. Flest insatser har varit kopplade till att slå ut eller allvarligt skada kriminella nätverk som ägnar sig åt narkotikasmuggling. Under året har 31 projekt inriktade på att slå ut kriminella nätverk startats jämfört med 21 projekt 2015. Förändringen beror främst på nya arbetsmetoder som bl.a. innebär att projekten drivs kortare tid vilket gör

det möjligt att starta fler projekt. Större projekt sker även inom ramen för EU-samarbetet vilket bl.a. har lett till amfetaminbeslag i Sverige samt flera stora kokainbeslag runt om i Europa.

Med ett allvarligt skadat eller utslaget kriminellt nätverk menas att dess verksamhet upphört eller skadats på ett sådant sätt att verksamheten bedöms vara begränsad under längre tid (minst ett år) och endast kan bedrivas i mindre omfattning. Ett annat led i det brottsbekämpande arbetet är att komma åt det ekonomiska utbytet av brott. Förverkande av brottsvinster har under 2016 fördubblats från 5 miljoner kronor till 10 miljoner kronor där 2,5 miljoner kronor kommer från två enskilda ärenden.

Förtroende för Tullverkets verksamhet

Tabell 4.3 Förtroende för Tullverkets verksamhet

	2014	2015	2016
Svenskt kvalitetsindex (indexvärde)	71	i.u.	i.u.
Tullsvår (antal e-post och telefonsamtal)	103 564	110 168	115 559
Kurser och infoträffar (antal)	473	402	235
Global Enabling Trade Report, tulldelen WEF (ranking)	3	i.u.	3
Doing Business, tulldelen VB (ranking)	4	4	17

Källa: Tullverket, Svenskt kvalitetsindex, World Economic Forum, Världsbanken.

Efterlevnaden av in- och utförelsestrukturer påverkas positivt av att allmänhet och företag har ett högt förtroende för Tullverket. Därför är det viktigt att handläggningstider hålls nere, att rättstillämpningen håller hög kvalitet och att kontroller utförs korrekt och enhetligt så att alla behandlas lika.

Fler än tidigare har varit i kontakt med Tullsvår under året, vilket bl.a. förklaras av att den nya unionstullkodexen tillämpas från den 1 maj 2016. Nya webbaserade kurser har minskat behovet av mer traditionella kurser och informationsträffar. I stället har mer riktade insatser genomförts t.ex. mot vissa företag för att hjälpa dem att göra rätt från början. De utvärderingar som har genomförts visar att runt 90 procent anser att de har fått svar på sina frågor och att de har fått ett gott bemötande. Skillnaden mellan könen är marginell, men andelen män som anser att de fått ett gott bemötande har ökat med

9 procent, medan det bland kvinnor har minskat med 2 procent.

När det gäller redovisningen av indexen kan konstateras att Sverige tappat i Världsbankens Doing Business index från 4:e plats till 17:e. Sedan förra mättillfället har Världsbanken ändrat metodik och nu mäts bl.a. tid och kostnad kopplat till dokumenthantering, gränshandling och inrikes transport för import och export. Sverige redovisar högre kostnader än de länder som ligger på plats 1–16 vilka samtliga är EU-länder. Dessa 16 länder har inte redovisat några kostnader för dokumenthantering eller gränshandling vid export vilket är huvudorsaken till att Sverige placeras på plats 17. Utifrån hur de andra EU-länderna redovisat anser regeringen att det får betraktas som en bra placering. Som en jämförelse hamnar Singapore i Global Enabling index på första plats 2014 och 2016 och Sverige på tredje plats. I Världsbankens Doing Business index faller Singapore från första plats 2015 till 41:a plats 2016. Singapore brukar framhållas som ett föregångsland i undersökningar om tull- och gränshandling.

4.2.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att måluppfyllelsen är god och att Tullverket i hög grad har bidragit till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Den debiterade uppbördens som inte kommer in i rätt tid är på en relativt låg nivå. Regeringen ser positivt på att myndighetens rutiner, inklusive samarbetet med Kronofogdemyndigheten, har utvecklats. För att säkerställa att uppbördskedjan fungerar väl är det betydelsefullt att det är tydligt för den som ska betala hur processen går till om betalning inte sker och vilka konsekvenserna blir. Regeringen anser att utvecklingen av uppbördselet behöver följas noga, och att myndigheten ska vidta åtgärder för att felet ska ligga på en fortsatt låg nivå.

Det är angeläget att följa skattefelet och dess utveckling för att fånga upp brister av olika slag och för att kunna vidta korrigerande åtgärder. Tullverkets struktur för arbetet med att minska skattefelet är tydlig och ändamålsenlig. För att skattefelets utveckling ska kunna följas anser regeringen att fortsatta ansträngningar behövs.

Tullverkets ingripanden för att förhindra och förebygga brottslighet har bidragit till att göra det svårare att få ut illegala varor på marknaden

samt till att stärka konkurrensneutraliteten för de företag som vill bedriva legitim handel.

Regeringen noterar att Tullverket har vidtagit åtgärder för att utveckla analys- och under rättelseverksamheten, men regeringens bedömning är att ansträngningarna måste fortsätta för att analyserna ska bli än mer träffsäkra så att effekten av vidtagna åtgärder blir större.

Det är effektivt att illegal narkotika stoppas redan vid gränsen bl.a. för att det kan möjliggöra större beslag. Regeringen ser positivt på att Tullverket har brutit den nedåtgående utvecklingen av samhällsnyttan av beslagtagen narkotika de senaste åren. Samtidigt är det bekymmersamt att prisbildningen på olika preparat talar för att inflödet är stort och att efterfrågan tillgodoses. Träffprocenten i olika flöden tyder på att det finns utrymme för förbättringar.

Samhällsutvecklingen visar att skjutvapen används i högre grad i kriminella kretsar. Tullverkets insatser för att förhindra smuggling av skjutvapen och andra vapen är viktiga. Regeringens bedömning är att det är fortsatt angeläget att vidareutveckla analys- och under rättelseverksamheten, kontrollmetoderna och den internationella samverkan.

Den nya tullagstiftningen innebär förändringar och det är viktigt att myndigheten fortsätter att informera om vilka regler som gäller för att företagen ska göra rätt från början och underlätta för företag att bedriva gränsöverskridande handel. Det är positivt att informationsarbetet blir ett alltmer naturligt inslag i kärnverksamheten. Regeringens bedömning är att Tullverket arbetar aktivt med att stärka allmänhetens och företagets förtroende. Placeringarna i de internationella indexen över tullhanteringen indikerar, trots sämre placering i det ena, att tullhanteringen och gränsformalitetserna sker smidigt.

4.3 Politikens inriktning

Tullverket utför viktiga samhällsuppgifter och ska prioritera insatser för att göra det så enkelt och smidigt som möjligt för allmänhet och företag att göra rätt för sig samtidigt som Tullverkets insatser ska skydda från hot mot hälsa, miljö och säkerhet.

Förstärkt gränskontrollverksamhet

Illegal handel med narkotika och vapen skapar förutsättningar för grov brottslighet i samhället, inte minst i socialt utsatta områden. Det gör att många människor känner sig otrygga. Regeringen anser att insatserna för att stoppa den illegala handeln med narkotika och vapen redan vid gränsen bör stärkas. Fusk vid deklarering av varor innebär orättvis konkurrens för företag. För att bekämpa fusk i varuflödet och för att stoppa smuggling av narkotika och vapen m.m. ska tullkontrollerna vid gränserna öka. För detta tillförs Tullverket anslagsmedel.

Kontroller ska genomföras i syfte att säkerställa korrekt uppbörd och att regelverken följs. Eftersom Tullverkets kontrollverksamhet bidrar till mål inom flera politikområden anser regeringen att det är av stor betydelse att samverkan med berörda myndigheter fortsätter att vidareutvecklas och förbättras. Tullverkets insatser ska grundas på aktuella läges- och hotbilder inom samtliga restriktionsområden.

Regeringen betonar vikten av att Tullverket drar fördel av det faktum att myndigheten ansvarar för hela varuflödet och bättre tar tillvara kompetenserna i myndighetens olika delar. Därigenom bedömer regeringen att Tullverket kan göra än mer riktade kontrollinsatser och samtidigt bidra till ökad konkurrensneutralitet.

Ökade insatser för att begränsa illegala vapen, terrorism och alkoholsmuggling

Det förekommer i allt större omfattning att skjutvapen används i kriminella kretsar. Denna utveckling är oroväckande och behöver motverkas. Utöver regeringens satsning på fler tullkontroller vid gränsen anser regeringen att Tullverkets samverkan med Polismyndigheten behöver fortsätta utvecklas för att begränsa tillgången till illegala vapen. Regeringen anser även att Tullverket ska vara en starkt drivande kraft i det internationella samarbetet för att tillsammans med andra aktörer arbeta för att upptäcka och förhindra vapensmuggling.

Terroristorganisationer och enskilda med kopplingar till terrorism hittar nya och fler tillvägagångssätt för att agera och finansiera sin verksamhet. Det kräver att myndigheterna kontinuerligt uppmärksammar risker och identifierar motåtgärder. Tullverket ska förstärka arbetet

med att förhindra och motverka penningtvätt, finansiering av terrorism och annan brottslighet kopplad till terrorism. Samverkan med andra är central eftersom frågorna är komplexa och berör flera myndigheter.

Myndigheternas delredovisning av punkt-skatteuppdraget visar att alkoholsmugglingen är både omfattande och välorganiserad (Fi2015/05353/S3). Vidare har berörda myndigheter även uppmärksammat regeringen på att det saknas kunskap om alkoholsmugglingens koppling till organiserad brottslighet och att det bidrar till en social acceptans när det gäller att handla med insmugglad alkohol. Regeringen har därför beslutat om ytterligare ett uppdrag om att nå ut med information till vuxna och ungdomar för att öka kunskapen om alkoholsmugglingens koppling till kriminell verksamhet (Fi2017/02815/S3). Regeringen avser att fortsätta följa frågan noga.

Fortsatt utvecklade arbetssätt och it-system

Handeln över gränserna ökar kontinuerligt och det är i dag enkelt att handla på internet från andra länder och snabbt få det levererat till bostaden. De nya handelsmönstren innebär en stor utmaning för Tullverket att på kort tid kunna identifiera nya smugglingssätt och annan tullrelaterad brottslighet, men också att tillgodose företagets behov av information och vägledning. Myndigheternas utveckling ska förbättra servicen till allmänhet och företag. Såväl digitala tjänster för allmänhet och företag som myndigheternas verksamhetssystem ska präglas av hög it- och informationssäkerhet.

Att kunna agera snabbt på nya mönster och företeelser anser regeringen är särskilt viktigt. Detta måste särskilt beaktas i arbetet med att utveckla nya it-system och arbetssätt med anledning av införandet av unionstullkodexen. Tullverket måste därför fortsätta anpassa organisationen och omfördela resurserna för att säkerställa den operativa kapaciteten.

4.4 Budgetförslag

4.4.1 1:2 Tullverket

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 1:2 Tullverket

Tusental kronor

2016	Utfall	1 715 413	Anslags-sparande	9 508
2017	Anslag	1 743 925 ¹	Utgifts-prognos	1 730 641
2018	Förslag	1 862 074		
2019	Beräknat	1 906 750 ²		
2020	Beräknat	1 939 500 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 876 837 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 876 838 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tullverkets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.5 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1 813	106	106	0
Prognos 2017	1 900	115	115	0
Budget 2018	1 900	115	115	0

Tabell 4.6 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	451	903	-452
(varav tjänsteexport)	(0)	(510)	(-510)
Prognos 2017	533	533	0
(varav tjänsteexport)	(0)	(53)	(0)
Budget 2018	280	280	0
(varav tjänsteexport)	(20)	(20)	(0)

Regeringens överväganden

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Tullverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 743 925	1 743 925	1 743 925
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	37 886	66 284	97 376
Beslut	80 263	96 542	98 200
Varav BP18 ³	113 000	128 000	128 000
Varav ³			
Forensiska undersökningar	-2 000	-2 000	-2 000
Ökad kontrollverksamhet	115 000	130 000	130 000
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	1 862 074	1 906 750	1 939 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Insatserna för att stoppa den illegala handeln med narkotika och vapen ska stärkas. Fusk vid deklarering av varor innebär orättvis konkurrens för företaget. För att bekämpa fusk i varuflödet och för att stoppa smuggling av narkotika och vapen m.m. ska tullkontrollerna vid gränserna öka. Anslaget ökas med 115 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 130 miljoner kronor 2019 samt 130 miljoner kronor 2020. Från 2021 beräknas anslaget öka till 185 miljoner kronor varaktigt.

Nationellt forensiskt centrum, som ingår i Polismyndigheten, utför undersökningar åt bl.a. Tullverket. I budgetpropositionen för 2016 fördes medel från Tullverkets anslag till Polismyndighetens anslag för att finansiera dessa undersökningar via anslag i stället för som tidigare via avgifter. En ökad ärendemängd från Tullverket har medfört ökade utgifter för Polismyndigheten varför anslaget minskas med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Anslaget 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet ökas med samma belopp.

I budgetpropositionen för 2014 tillfördes Tullverket anslagsmedel t.o.m. 2017 för införandet av unionstullkodexen. I budgetpropositionen för 2013 tillfördes Tullverket 5 miljoner kronor per år t.o.m. 2017 för mobila scanners. Båda dessa anslagsmedel upphör och därför minskas Tullverkets anslag planerligt 2018 med sammanlagt 33 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att 1 862 074 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Tullverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 906 750 000 kronor respektive 1 939 500 000 kronor.

5 Exekution

5.1 Mål för exekution

Kronofogdemyndigheten bidrar till att målet för utgiftsområdet uppnås genom att rättssäkert och kostnadseffektivt

- fastställa och verkställa betalningsskyldigheter och andra förpliktelser samt besluta om skuldsanering,
- informera om regler, verka för en god betalningsvilja och motverka överskuld-sättning, och
- förebygga och motverka ekonomisk brottslighet.

Kronofogdemyndigheten ska arbeta på ett sådant sätt att allmänhet och företag har förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet och att kvinnor och män ges samma möjligheter och villkor vid kontakter med myndigheten.

5.2 Resultatredovisning

Resultatbedömningen av delområde exekution görs i huvudsak utifrån Kronofogdemyndighetens bidrag till målet ovan. Till stöd för regeringen att bedöma resultatet finns bl.a. Kronofogdemyndighetens årsredovisning, rapporter och Riksrevisionens iakttagelser.

5.2.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Ett urval av indikatorer har använts i syfte att ge en övergripande bild av delområdet och beskriva hur det har utvecklats under året. Några av indikatorerna har även använts för den samlade analysen för utgiftsområdets utveckling i avsnitt 2 Skatt, tull och exekution. Dessa har markerats med (UO). De övriga indikatorerna används specifikt för att belysa och fördjupa redovisningen vad gäller utvecklingen inom delområde exekution.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för indrivning och verkställighet, skuldsanering samt brottsbekämpning är

- indrivet belopp (UO),
- antal allmänna och enskilda mål,
- antal ansökningar om betalningsföreläggande och handräckning,
- antal ansökningar om skuldsanering, och
- totalt belopp avseende betalningssäkringar och kvarstad.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder för verksamhet som syftar till att underlätta för allmänhet och företag att göra rätt för sig och ha förtroende för verksamheten är

- svenskt kvalitetsindex ranking (UO), och
- enkelt att nå myndigheten (UO).

5.2.2 Resultat

Indrivning och verkställighet, skuldsanering samt brottsbekämpning

Tabell 5.1 Indrivning och verkställighet, skuldsanering samt brottsbekämpning

	2014	2015	2016
Indrivet belopp (mnkr)	11 000	10 000	11 000
Inkomna allmänna och enskilda mål (antal)			
allmänna	1 635 564	1 658 423	1 586 902
enskilda	589 583	610 590	627 220
avhysningsmål	7 071	6 684	6 376
Inkomna ansökningar betalningsföreläggande och handräckningar (antal)	1 185 469	1 209 749	1 185 507
Inkomna skuldsaneringsärenden (antal)	10 083	11 263	12 395
kvinnor	4 716	5 234	5 675
män	5 366	6 028	6 711
Samverkan brottsbekämpning (timmar)	7 976	7 100	7 090
Säkrat belopp betalningssäkring (mnkr)	153	224	225
Säkrat belopp kvarstad (mnkr)	50	48	79

Källa: Kronofogdemyndigheten.

En huvuduppgift för Kronofogdemyndigheten är att driva in skulder. Under 2016 drevs knappt 11 miljarder kronor in varav knappt 6 miljarder kronor hänförs till statliga fordringsägare och 5 miljarder kronor till enskilda. Löneutmätning är den åtgärd som ger mest pengar till borgenärer i enskilda mål.

Inflödet av allmänna mål har minskat med ca 4 procent medan inflödet av enskilda mål har ökat med ca 3 procent. Det är främst inflödet av tv-avgifter som har minskat. Kronofogdemyndigheten och Radiotjänst har sedan tidigare ett samarbete för att de betalningsskyldiga i högre grad ska betala skulderna innan de överlämnas till Kronofogdemyndigheten för indrivning. Detta arbete har även legat till grund för regeringens strategi mot överskuldsättning (prop. 2015/16:1 utg.omr. 18). Under 2016 har arbete pågått med att stödja de största statliga ingivarna av fordringar med att utveckla rutiner m.m. för att så långt det är möjligt själva driva in fordringarna. Myndigheterna har bl.a. kartlagt

och utbytt information och goda exempel. Det är ännu för tidigt att kunna se några effekter av detta.

Antalet gäldenärer med skulder i Kronofogdemyndighetens indrivningsdatabas var under 2016 strax under 500 000. Det är en nivå som har varit stabil de senaste 10 åren. Vid årets slut uppgick antalet gäldenärer till 481 000 varav 423 000 var fysiska personer. Av dessa var 66 procent män och 34 procent kvinnor. Antalet barn i Kronofogdemyndighetens register uppgick till 825 vilket är 12 fler än 2015. Anledningen till att barn förekommer hos Kronofogdemyndigheten är skulder i form av böter, avgifter till brottsofferfonden och skadestånd. Myndigheten arbetar aktivt med att minska antalet barn med skulder och har bl.a. tagit fram ett nytt utbildningsmaterial till gymnasieskolor. Tillsammans med Finansinspektionen och Konsumentverket har Kronofogdemyndigheten även tagit fram ett utbildningsmaterial till högskoleskolor om privatekonomi och konsumenträtt.

Betalningsförelägganden och handräckning

Inflödet av ansökningar om betalningsföreläggande minskade med 2 procent bl.a. på grund av att flera av de största ingivarna lämnade in färre ansökningar. Ärendeinflödet har legat stabilt kring 1,2 miljoner ansökningar de senaste åren. Cirka 43 procent återkallas innan utslag meddelas, dvs. skulden betalas eller parterna kommer överens efter det att Kronofogdemyndigheten har informerat om att det finns ett krav på betalning. Antalet avslutade mål ökade något till följd av en högre bemanning och att fler ärenden lämnades för buddelgivning för att korta handläggningstiderna. Av målen avslutades 67 procent inom 2 månader och 86 procent inom 4 månader. Merparten av ansökningarna riktas mot fysiska personer och av dessa var ca 400 000 unika personer, dvs. vissa svarande har flera ansökningar mot sig. De flesta svarande var 45–54 år, 55 procent var män och 44 procent kvinnor. I knappt en fjärdedel av ansökningarna som riktades mot fysiska personer var kapitalbeloppet 500 kronor eller lägre.

Indrivning och verkställighet

Kronofogdemyndigheten har under längre tid haft svårt att hantera inbetalda medel i den takt de har kommit in. Det innebär att många har fått vänta länge på att få sina pengar men även att risken för fel ökar. Justitieombudsmannen har vid olika tillfällen riktat kritik mot myndighetens

handläggning. Flera åtgärder har vidtagits för att minska ärendebalanserna, bl.a. har styrningen förstärkts avseende uppföljning. Det har även skett en generell resursförstärkning och myndigheten planerar dessutom att rekrytera fler medarbetare med redovisningskompetens.

Antalet ansökningar om avhysningar har fortsatt att minska och uppgick till 6 376, varav 2 117 verkställdes. Antal barn som berördes av verkställd avhysning var 387, vilket innebär en minskning med 85 barn. Antalet ansökningar om avhysning var det lägsta sedan mätningarna började 1982. Även antalet barn som berördes av verkställd avhysning var det lägsta sedan dessa mätningar började 2008. En del av minskningen är kopplad till färre ansökningar, men även till de förebyggande insatser som görs i samverkan med bl.a. hyresvärdar och socialtjänsten.

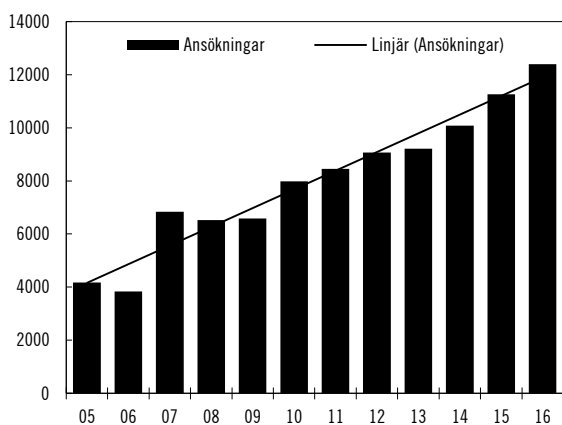
Handräckning med anledning av otillåten bosättning har också minskat. En starkt bidragande orsak till minskningen är att Polismyndigheten i högre grad agerar mot bosättningarna, vilket innebär att markägaren mer sällan behöver vända sig till Kronofogdemyndigheten.

Stort inflöde av skuldsaneringsärenden

Antalet ansökningar om skuldsanering har fortsatt att öka. Eftersom en ny och för gäldenären mer förmånlig skuldsaneringslag trädde i kraft den 1 november 2016 väntade många med att ansöka till efter att den nya lagen trätt i kraft. De senaste 10 åren har antalet ansökningar nästan tredubblats. Av ansökningarna gjordes 54 procent av män och 58 procent av dessa ansökningar beviljades medan 68 procent av kvinnornas ansökningar beviljades. Sammantaget beviljades 61 procent av ansökningarna om skuldsanering.

Diagram 5.1 Inkomna ansökningar om skuldsanering

Antal ansökningar

Källa: Kronofogdemyndigheten.

Vid början av året var väntetiden innan handläggningen påbörjades ca 7 månader. Efter omprioritering av myndighetens resurser sjönk väntetiden i slutet av året till 2 månader. Handläggningstiden för beslut om skuldsanering har varit lång, och för ca 93 procent av ansökningarna har den varit längre än 7 månader. Omkring 28 000 personer har en pågående skuldsanering, vilket är en ökning med ca 2 000.

Insatser för att motverka brottslighet

Av resultaten framgår att större belopp har kunnat säkras genom kvarstad och betalnings-säkringar jämfört med 2015. Under 2016 har myndighetens insatser inom samverkan mot organiserad brottslighet förstärkts. Kronofogdemyndigheten kan genom jourverksamhet säkerställa och utmäta tillgångar som påträffas utanför ordinarie arbetstid hos gäldenärer som misstänks för eller har samröre med organiserad brottslighet. Gemensamt för dessa gäldenärer är att Kronofogdemyndighetens tidigare tillgångs-utredningar har visat att de saknat utmätningsbara tillgångar. Sammantaget har egendom för 5 miljoner kronor utmätts.

Eftersom Kronofogdemyndigheten hanterar kontanter har myndigheten sedan tidigare uppmärksammat risken för penningtvätt vid större kontanta inbetalningar. Vid misstanke om penningtvätt underrättas därför finanspolisen, dvs. Polismyndighetens särskilda enhet för brottslighet mot det finansiella systemet. Under 2016 gjordes 145 anmälningar jämfört med 111 anmälningar 2015.

Förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet

Tabell 5.2 Förtroende för Kronofogdemyndighetens verksamhet

	2014	2015	2016
Svenskt kvalitetsindex privatpersoner (indexvärde)	58,3	68,8	i.u.
NKI (indexvärde)	i.u.	66	i.u.
Kundservice (antal e-brev och telefonsamtal)	1 416 159	1 456 938	1 469 858

Källa: Svenskt kvalitetsindex och Kronofogdemyndigheten.

Tillgänglighet och information är områden som har utvecklats under året, bl.a. genom produktionsstyrning så att flest medarbetare är tillgängliga när det är hög belastning i kund-

service. Vidare har det skett en översyn av språket i blanketter och informationsmaterial för att ge allmänheten och företagen möjlighet att kunna göra rätt för sig på ett enkelt sätt. En analys inom ramen för regeringens uppdrag om jämställdhetsintegrering har visat att det finns risk för osakliga skillnader i bemötande. Detta har analyserats vidare under året och myndigheten har bl.a. konstaterat att kundservice är något mer benägen att ge råd till gäldenärer som är män.

5.2.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att myndighetens måluppfyllelse är god och att Kronofogdemyndigheten i hög grad bidrar till att uppfylla målet för utgiftsområdet.

Myndighetens insatser för att sprida kunskap och information om skulder och privatekonomi är värdefulla. Regeringens bedömning är att myndighetens förebyggande, stärkande och aktiverande arbetssätt för att minska antalet skuldsatta är viktigt på lång sikt. Samtidigt är det även regeringens bedömning att handläggningstiderna inom flera områden är för långa, särskilt avseende hanteringen av inbetalda medel och när det gäller skuldsaneringen. Den nya lagstiftningen om skuldsanering innebär ett ökat inflöde, men det är för tidigt att bedöma den långsiktiga utvecklingen. Bytet av stora it-system kommer på sikt att möjliggöra digitala tjänster och digitaliserad handläggning. Regeringen anser dock att det är viktigt att myndigheten fortsätter ansträngningarna för att korta handläggningstiderna, särskilt inom skuldsaneringen.

Inom medelshanteringen anser regeringen att det är positivt att myndigheten har vidtagit åtgärder. Regeringen avser att fortsätta följa utvecklingen noga.

Regeringen anser att myndighetens insatser för att motverka brottslighet är positiva. Samverkan med andra myndigheter bidrar till ett väl fungerande samhälle genom att förhindra att systemen används på ett sätt som inte är avsett. Genom samverkan blir myndigheterna dessutom mer slagkraftiga.

5.3 Politikens inriktning

Kronofogdemyndigheten har en viktig funktion i arbetet med att upprätthålla god betalningsvilja. Regeringen anser därför att insatser som underlättar för allmänhet och företag att göra rätt för sig ska prioriteras.

Förebygga överskuldssättning och förstärkning inom skuldsaneringen

Myndighetens kompetens avseende överskuldssättning är viktig för att tidigt identifiera företeelser och fenomen som kan leda till överskuldssättning. Det är viktigt att Kronofogdemyndigheten utifrån denna kunskap vidtar förebyggande åtgärder samt ger stöd till parterna att själva lösa sina mellanhavanden på frivillig väg. Regeringen betonar vikten av att samverka med andra aktörer och myndigheter i detta arbete.

Det är viktigt att nyanlända får goda förutsättningar för att etablera sig i samhället. Nyanlända är ofta i en redan utsatt position och skulder hos Kronofogdemyndigheten eller betalningsanmärkningar kan innebära att etableringen ytterligare försvåras. Kronofogdemyndigheten ska därför ge information och vägledning så att nyanlända har tillräcklig kunskap att fatta välgrundade beslut.

Den nya skuldsaneringslagen som trädde i kraft i november 2016 har gjort det möjligt för fler personer att ansöka om skuldsanering. Det har lett till en kraftig ökning av antalet ansökningar om skuldsanering, vilket har medfört att handläggningstiderna för dessa ärenden har blivit långa. För att kunna hantera det ökade antalet ansökningar föreslår regeringen att Kronofogdemyndigheten tillfälligt tillförs resurser.

Systemen ska inte utnyttjas av kriminella

Kontroller och sanktioner syftar till att förstärka och upprätthålla normer och att se till att regelverken följs. Regeringen betonar att det är viktigt att motverka att samhällssystemen utnyttjas på ett sätt som inte är avsett. Kronofogdemyndigheten ska fortsätta att bidra i arbetet med att bekämpa organiserad brottslighet.

Terroristorganisationer och enskilda med kopplingar till terrorism hittar nya och fler till-

vägagångssätt för att finansiera sin verksamhet. Det kräver att myndigheterna kontinuerligt uppmärksammar risker och identifierar motåtgärder. Kronofogdemyndigheten ska därför förstärka arbetet med att förhindra och motverka penningtvätt och finansiering av terrorism. Samarverkan med andra är central eftersom frågorna är komplexa och berör flera myndigheter.

Det ska vara ordning och reda i välfärdsystemen. Stöd ska lämnas till dem det är avsett för och inte till oseriösa aktörer eller kriminella. Kronofogdemyndigheten bidrar med information som ligger till grund för andra myndigheters beslut om bidrag och utbetalningar. Det är viktigt att Kronofogdemyndigheten fortsätter att delta i det myndighetsgemensamma arbetet så att rätt personer får det stöd de är berättigade till och så att risken minskar för att systemen utnyttjas av oseriösa aktörer.

Fokus på digitalisering och fortsatt utveckling av verksamhetssystem

Allt fler väljer i dag att hantera sina ärenden via dator eller applikationer i mobiltelefonen då det är möjligt. Därför anser regeringen att det är viktigt att Kronofogdemyndigheten fortsätter arbetet med att ställa om och utveckla den digitala kommunikationen med allmänhet och företag. Utveckling behöver ske utifrån ett tydligt användarperspektiv och leda till nytta för såväl användarna som myndigheten.

Regeringen anser fortfarande att Kronofogdemyndighetens arbete med att utveckla organisationen och arbetssätten så att verksamheten kan bedrivas mer effektivt är av stor betydelse. Regeringen fortsätter därför att betona vikten av att myndigheten prioriterar utveckling av it-system och automatisering som leder till snabbare handläggning och högre kvalitet. Såväl digitala tjänster för allmänhet och företag som myndigheternas verksamhetssystem ska präglas av hög it- och informationssäkerhet. Kronofogdemyndighetens utveckling ska förbättra servicen till allmänhet och företag.

5.4 Budgetförslag

5.4.1 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tabell 5.3 Anslagsutveckling 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	1 902 634	Anslags-sparande	12 903
2016	Utfall	1 902 634	Anslags-sparande	12 903
2017	Anslag	1 904 273 ¹	Utgifts-prognos	1 918 619
2018	Förslag	1 946 575		
2019	Beräknat	1 964 178 ²		
2020	Beräknat	1 976 934 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 933 676 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 913 676 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kronofogdemyndighetens förvaltningsutgifter samt för forskning inom exekutionsområdet.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.4 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1 567 158			
Prognos 2017	1 503 000			
Budget 2018	1 466 000			

¹ Omfattar avgifter med bestämt ekonomiskt mål vilket omfattar grundavgifter vid enskilda respektive allmänna mål, försäljningsavgift, förberedelseavgift, betalningsföreläggandeavgift, avgift för kallelse på okända borgenärer, avgift för dödande av förkommen handling, avgift för betalningsförmedling inom skuld-sanering.

Tabell 5.5 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	10 881	10 737	144
(varav tjänsteexport)	(120)	(-395)	(-275)
Prognos 2017	10 827	10 542	285
(varav tjänsteexport)	(200)	(-200)	(0)
Budget 2018	10 954	11 442	-488
(varav tjänsteexport)	(1100)	(-1100)	(0)

Fotnot: Uppgifterna i tabellen avser både administration av ålderspension med ersättning från AP-fonderna och premiepensionssystemet samt tjänsteexport.

Regeringens överväganden

Tabell 5.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Kronofogdemyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 884 273	1 884 273	1 884 273
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	33 353	63 602	96 742
Beslut	28 949	16 303	-4 081
Varav BP18 ³	24 000	20 000	
Varav ³			
Insolvensregister	4 000		
Skuldsanering	20 000	20 000	
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 946 575	1 964 178	1 976 934

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Anslaget ökas tillfälligt med 20 miljoner kronor 2018 respektive 2019 för att hantera det ökande antalet ansökningar inom skuldsaneringen. Regeringen föreslår även i höständeringsbudgeten att anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2017.

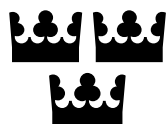
Anslaget ökas tillfälligt med 4 miljoner kronor 2018 för att bidra till finansieringen av insolvensregister enligt EU-förordningen om insolvensförfaranden. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet minskas med motsvarande belopp.

I budgetpropositionen för 2016 ökades Kronofogdemyndighetens anslag varaktigt till följd av bl.a. ändrade skuldsaneringsregler för enskilda. Anslaget ökas därför planerligt med 5 miljoner kronor 2018. Tillfälliga medel för arbete mot överskuldssättning för företagare uppgår planerligt till 10 miljoner kronor för 2018. Efter 2018 upphör dessa tillfälliga medel.

Regeringen föreslår att 1 946 575 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 964 178 000 kronor respektive 1 976 934 000 kronor.

Rättsväsendet

4

Förslag till statens budget för 2018

Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	9
2	Rättsväsendet	11
2.1	Utgiftsområdets omfattning	11
2.2	Utgiftsutveckling	12
2.3	Mål för utgiftsområdet.....	13
2.4	Resultatredovisning.....	13
2.4.1	De övergripande målen för kriminalpolitiken	13
2.4.2	Flödet i rättskedjan.....	17
2.4.3	Brottsförebyggande arbete.....	23
2.4.4	Utredning och lagföring.....	26
2.4.5	Dömande verksamhet.....	30
2.4.6	Verkställighet av påföljd.....	33
2.4.7	Stöd till brottsoffer.....	35
2.4.8	Kompetensförsörjning inom rättsväsendet.....	40
2.5	Analys och slutsatser	41
2.6	Återrapportering av vissa tillkännagivanden gällande rättsväsendet... 45	
2.7	Politikens inriktning	48
2.7.1	Förstärkta resurser för att möta ökade krav	48
2.7.2	Insatser för ett tryggare samhälle	49
2.7.3	Åtgärder för att utveckla rättsväsendets verksamheter.....	52
2.8	Budgetförslag.....	55
2.8.1	1:1 Polismyndigheten	56
2.8.2	1:2 Säkerhetspolisen	58
2.8.3	1:3 Åklagarmyndigheten	59
2.8.4	1:4 Ekobrottsmyndigheten	60
2.8.5	1:5 Sveriges Domstolar.....	61
2.8.6	1:6 Kriminalvården	62
2.8.7	1:7 Brottsförebyggande rådet.....	63
2.8.8	1:8 Rättsmedicinalverket	64
2.8.9	1:9 Gentekniknämnden	64
2.8.10	1:10 Brottsoffermyndigheten.....	65
2.8.11	1:11 Ersättning för skador på grund av brott.....	65
2.8.12	1:12 Rättsliga biträden m.m.	66
2.8.13	1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	67
2.8.14	1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	67

2.8.15	1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete.....	68
2.8.16	1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	69
2.8.17	1:17 Domarnämnden.....	69
2.8.18	1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	70

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.....	12
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet.....	12
Tabell 2.4	Antal anmälda brott samt procentuell förändring	15
Tabell 2.5	Andel utsatta för brott mot person 2015.....	16
Tabell 2.6	Inkomna ärenden	27
Tabell 2.7	Uppfyllelse av verksamhetsmål: genomsnittlig omloppstid i månader för avgjorda mål och ärenden, 75:e percentilen.....	31
Tabell 2.8	Utbetald brottsskadeersättning fördelat på brottstyper.....	39
Tabell 2.9	Antal anställda inom rättsväsendet	41
Tabell 2.10	Andel sjukfrånvaro i förhållande till tillgänglig arbetstid inom rättsväsendet.....	41
Tabell 2.11	Utgiftsutveckling 2007–2017	55
Tabell 2.12	Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten	56
Tabell 2.13	Offentligrättslig verksamhet	56
Tabell 2.14	Uppdragsverksamhet	56
Tabell 2.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Polismyndigheten	58
Tabell 2.16	Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen	58
Tabell 2.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Säkerhetspolisen	59
Tabell 2.18	Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten	59
Tabell 2.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Åklagarmyndigheten	60
Tabell 2.20	Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten	60
Tabell 2.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten	60
Tabell 2.22	Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar.....	61
Tabell 2.23	Offentligrättslig verksamhet	61
Tabell 2.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Sveriges Domstolar...	62
Tabell 2.25	Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården	62
Tabell 2.26	Avgiftsbelagd verksamhet.....	62
Tabell 2.27	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Kriminalvården	63
Tabell 2.28	Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet	63
Tabell 2.29	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Brottsförebyggande rådet	63
Tabell 2.30	Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket.....	64
Tabell 2.31	Uppdragsverksamhet	64
Tabell 2.32	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Rättsmedicinalverket	64
Tabell 2.33	Anslagsutveckling 1:9 Gentekniknämnden.....	64
Tabell 2.34	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Gentekniknämnden..	65
Tabell 2.35	Anslagsutveckling 1:10 Brottsoffermyndigheten	65

Tabell 2.36	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Brottsoffermyndigheten.....	65
Tabell 2.37	Anslagsutveckling 1:11 Ersättning för skador på grund av brott.....	65
Tabell 2.38	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Ersättning för skador på grund av brott.....	66
Tabell 2.39	Anslagsutveckling 1:12 Rättsliga biträden m.m.....	66
Tabell 2.40	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Rättsliga biträden m.m.	67
Tabell 2.41	Anslagsutveckling 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.....	67
Tabell 2.42	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.....	67
Tabell 2.43	Anslagsutveckling 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar.....	67
Tabell 2.44	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar.....	68
Tabell 2.45	Anslagsutveckling 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete .	68
Tabell 2.46	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	68
Tabell 2.47	Anslagsutveckling 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden....	69
Tabell 2.48	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	69
Tabell 2.49	Anslagsutveckling 1:17 Domarnämnden	69
Tabell 2.50	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Domarnämnden	69
Tabell 2.51	1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	70
Tabell 2.52	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet.....	70
Tabell 2.53	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet.....	71

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Förtroendet för rättsväsendet	14
Diagram 2.2	Förtroendet för myndigheter i rättsväsendet.....	14
Diagram 2.3	Indikatorer på otrygghetens utveckling	14
Diagram 2.4	Andel kvinnor och män utsatta för brott mot enskild person samt andel hushåll utsatta för brott mot egendom.....	16
Diagram 2.5	Andel unga män och kvinnor (16–24 år) utsatta för misshandel och sexualbrott.....	16
Diagram 2.6	Andel anmälda brott fördelat på ingripandebrott samt brott med och utan interaktion med gärningspersonen.....	18
Diagram 2.7	Procentuell utveckling av antalet misstänkta personer, ärenden redovisade till åklagare, brottsmisstankar inkomna till Åklagarmyndigheten och personupplärade brott.....	20
Diagram 2.8	Andel ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden och andel personupplärade brott av anmälda brott.....	20
Diagram 2.9	Avgjorda brottmål i tingsrätt fördelat på domslut med påföljderna fängelse, böter och övriga domslut	21
Diagram 2.10	Andel brottmål i tingsrätt och hovrätt som avgjorts vid huvudförhandling.....	21
Diagram 2.11	Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt 22	
Diagram 2.12	Andel frigivna från fängelse som återfallit i brott inom ett år	22
Diagram 2.13	Kostnadsutveckling i rättsväsendet.....	23
Diagram 2.14	Kostnadsutveckling brottsförebyggande arbete.....	26
Diagram 2.15	Personupplärade brott och lagförda personer.....	28
Diagram 2.16	Utfärdade ordningsböter.....	28
Diagram 2.17	Kostnadsutveckling utredning och lagföring	30
Diagram 2.18	Utveckling av inkomna, avgjorda och balanserade mål (exkl. migrationsmål)	32
Diagram 2.19	Överbalanser.....	32
Diagram 2.20	Kostnadsutveckling dömande verksamhet	32
Diagram 2.21	Beläggingsutveckling	33
Diagram 2.22	Kostnadsutveckling verkställighet av påföljd.....	35
Diagram 2.23	Brottsutsattas erfarenheter av polisens arbete.....	36
Diagram 2.24	Brottsutsattas erfarenheter av åklagare respektive bemötande i domstol	36
Diagram 2.25	Kostnadsutveckling stöd till brottsoffer.....	37
Diagram 2.26	Inkomna och avgjorda ärenden	38
Diagram 2.27	Utbetald brottsskadeersättning och intäkter av regress	39

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 4 Rättsväsendet enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive

tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Polismyndigheten	24 516 124
1:2	Säkerhetspolisen	1 492 507
1:3	Åklagarmyndigheten	1 519 317
1:4	Ekobrottsmyndigheten	677 008
1:5	Sveriges Domstolar	5 601 459
1:6	Kriminalvården	8 648 702
1:7	Brottsförebyggande rådet	148 270
1:8	Rättsmedicinalverket	425 276
1:9	Gentekniknämnden	5 547
1:10	Brottsoffermyndigheten	47 233
1:11	Ersättning för skador på grund av brott	121 953
1:12	Rättsliga biträden m.m.	2 354 657
1:13	Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	39 987
1:14	Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	24 174
1:15	Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	47 157
1:16	Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	18 272
1:17	Domarnämnden	8 140
1:18	Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	81 000
Summa		45 776 783

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:18	Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	170 000	2019–2022
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		170 000	

2 Rättsväsendet

2.1 Utgiftsområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom utgiftsområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet inriktad på att avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga olika typer av ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar till att öka tryggheten, upprätthålla allmän ordning och säkerhet, förebygga brott, utreda brott, se till att den som begått brott lagförs, verkställa påföljder och rättsliga anspråk samt ge stöd till dem som drabbats av brott. Utgiftsområdet innefattar myndigheter inom polisen och åklagarväsendet, Sveriges Domstolar samt Kriminalvården. Dessutom ingår Rättsmedicinalverket, Brottsförebyggande rådet (Brå), Brottsoffermyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Domarnämnden och Gentekniknämnden.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Polismyndigheten	21 885	22 622	23 348	24 516	25 628	26 869
1:2 Säkerhetspolisen	1 198	1 315	1 361	1 493	1 576	1 617
1:3 Åklagarmyndigheten	1 438	1 473	1 491	1 519	1 544	1 570
1:4 Ekobrottsmyndigheten	639	648	655	677	688	699
1:5 Sveriges Domstolar	5 396	5 520	5 434	5 601	5 704	5 802
1:6 Kriminalvården	8 196	8 347	8 424	8 649	8 952	9 105
1:7 Brottsförebyggande rådet	96	111	113	148	151	153
1:8 Rättsmedicinalverket	394	418	412	425	432	439
1:9 Gentekniknämnden	5	5	6	6	6	6
1:10 Brottsoffermyndigheten	41	41	41	47	47	48
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	113	122	119	122	122	122
1:12 Rättsliga biträden m.m.	2 747	2 989	2 810	2 355	2 355	2 355
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	63	75	78	40	40	40
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	13	22	19	24	24	24
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	21	47	47	47	47	47
1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden	16	18	17	18	19	19
1:17 Domarnämnden	8	9	9	8	8	8
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet	19	92	57	81	76	66
Totalt för utgiftsområde 4 Rättsväsendet	42 289	43 875	44 441	45 777	47 418	48 990

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	42 467	42 467	42 467
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	788	1 435	2 143
Beslut	2 557	3 575	4 441
Varav BP18 ³	2 189	2 664	3 187
Överföring till/från andra utgiftsområden	-34	-59	-60
Varav BP18 ³	-34	-58	-58
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	45 777	47 418	48 990

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	2 139
Verksamhetsutgifter ²	43 167
Investeringar ³	471
Summa ramnivå	45 777

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och att öka människors trygghet. Målet för rättsväsendet är den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Rättssäkerhet innebär att rättsskipning och annan myndighetsutövning ska vara förutsebar och enhetlig samt bedrivs med hög kvalitet. Med rättstrygghet avses att enskilda personer och andra rättssubjekt ska vara skyddade mot brottsliga angrepp på liv, hälsa, frihet, integritet och egendom.

Målen är beslutade av riksdagen (prop. 1997/98:1, bet. 1997/98:JuU1, rskr. 1997/98:87).

2.4 Resultatredovisning

Resultatredovisningen inleds med en uppföljning av de övergripande målen för kriminalpolitiken och hur flödet i rättskedjan utvecklats. Därefter följer regeringen mer i detalj upp det senaste årets måluppfyllelse inom respektive verksamhetsområde: brottsförebyggande verksamhet, utredning och lagföring, dömande verksamhet, verkställighet av påföljd samt stöd till brottsutsatta. Även kompetensförsörjningen inom rättsväsendet redovisas. I de fall mål har satts av regeringen redovisas dessa under respektive målområde.

Analys och slutsatser av resultaten redogörs för samlat under avsnitt 2.5 Analys och slutsatser.

2.4.1 De övergripande målen för kriminalpolitiken

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen avseende riksdagens mål för kriminalpolitiken, att minska brottsligheten och öka människors trygghet, används följande indikatorer:

- kvinnors och mäns utsatthet för brott enligt Nationella trygghetsundersökningen,
- kvinnors och mäns upplevelse av trygghet enligt Nationella trygghetsundersökningen, och

- antal anmälda brott inom olika brottskategorier.

Bedömningen av brottslighetens utveckling kompletteras också med information från olika specialstudier.

Rättsväsendets mål, den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, rör komplexa begrepp som är svåra att fånga i enstaka indikatorer. Såväl rättssäkerheten som rättstryggheten förutsätter dock ett välutvecklat och välfungerande rättsväsende, vilket belyses indirekt genom indikatorer som mäter kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet. Rättssäkerheten och rättstryggheten är också beroende av människors förtroende för rättsväsendet. Förtroendet är en viktig förutsättning för att människor ska anmäla brott, delta i brottsutredningar och ställa upp som vittnen. För att mäta förtroendet för rättsväsendet används följande indikator:

- kvinnors och mäns förtroende för rättsväsendet enligt Nationella trygghetsundersökningen.

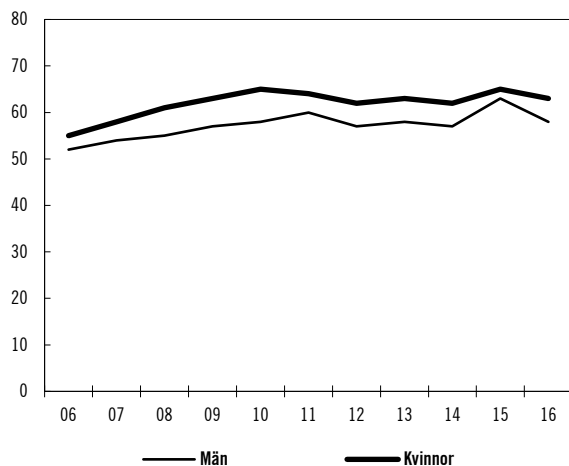
Nationella trygghetsundersökningen (NTU) är en frågeundersökning som genomförs årligen sedan 2006. I undersökningen svarar varje år runt 12 000 slumpmässigt utvalda personer i befolkningen på frågor om utsatthet för brott, upplevelse av trygghet samt förtroende för och erfarenheter av rättsväsendet.

Förtroendet något lägre och otryggheten ojämnt fördelad i samhället

Förtroendet för rättsväsendet enligt NTU minskade något förra året men är märkbart högre än när mätningarna påbörjades 2006. År 2016 uppgav 61 procent att de har ganska eller mycket stort förtroende för rättsväsendet jämfört med 54 procent tio år tidigare. Kvinnor har överlag något större förtroende för rättsväsendet än män. Det är också något vanligare att yngre personer har större förtroende för rättsväsendet än äldre.

Diagram 2.1 Förtroendet för rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

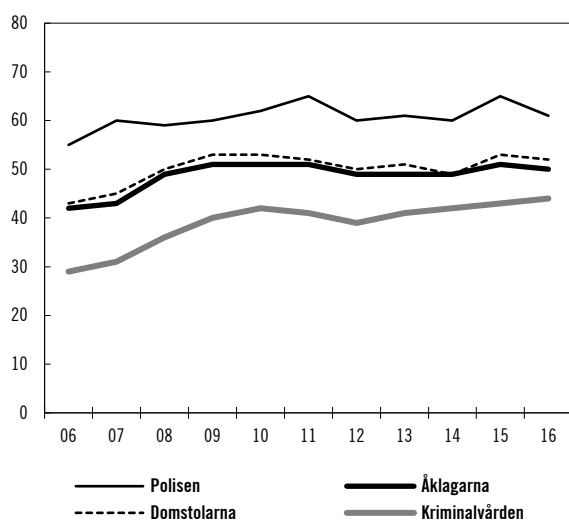

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Nivån på förtroendet skiljer sig åt mellan olika myndigheter i rättsväsendet, vilket är naturligt givet deras olika uppgifter och roller. År 2016 minskade förtroendet för samtliga myndigheter utom för Kriminalvården. För samtliga myndigheter är förtroendet emellertid tydligt högre än när undersökningen påbörjades 2006 (se diagram 2.2).

Diagram 2.2 Förtroendet för myndigheter i rättsväsendet

Andel med mycket eller ganska stort förtroende

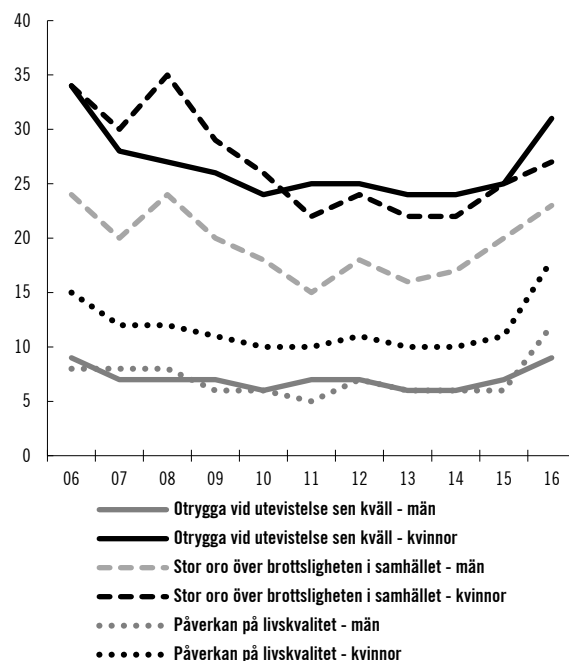
Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Att öka tryggheten är ett mycket viktigt kriminalpolitiskt mål som rättsväsendets myndigheter men även andra samhällsaktörer bidrar till. NTU mäter flera olika aspekter av otrygghet, exempelvis upplevelsen av otrygghet vid utevistelse sen kväll i det egna bostadsområdet, oro över brottsligheten och hur

stor påverkan otryggheten har på livskvaliteten. I 2016 års mätningar ökade otryggheten i flera avseenden. Även om nivåerna fortfarande är lägre än för tio år sedan var otryggheten 2016 tydligt högre än de senaste årens relativt stabila nivåer.

Diagram 2.3 Indikatorer på otrygghetens utveckling

Andel otrygga/oroliga/påverkade

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Som framgår av diagram 2.3 ovan upplever kvinnor överlag betydligt större otrygghet än män. År 2016 uppgav exempelvis 31 procent av kvinnorna att de känner sig otrygga en sen kväll i det egna bostadsområdet, att jämföra med nio procent av männen. Nästan en femtedel av kvinnorna upplever otryggheten som så påtaglig att den påverkar livskvaliteten, vilket är en tydlig ökning jämfört med 2015. Det finns således skäl att särskilt uppmärksamma kvinnors otrygghet. Otryggheten i samhället är ojämnt fördelad även på andra sätt. Exempelvis uppgav 30 procent av de utrikes födda i NTU att de upplever otrygghet vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet, medan motsvarande andel bland personer med minst en svenskfödd förälder är 17 procent. Otryggheten är också mer utbredd i socioekonomiskt utsatta områden, särskilt bland kvinnor. Ett socialt utsatt område definieras här utifrån uppgifter om inkomstnivå, uttag av försörjningsstöd, åldersstruktur och befolkningstäthet (se Brå 2017:7, *Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö – analys utifrån Nationella trygghetsundersökningen*).

Dessa områden ligger framförallt, men inte endast, i eller i anknytning till landets större städer och utgör tillsammans 6,7 procent av Sveriges befolkning. Enligt NTU uppgav 53 procent av kvinnorna i socialt utsatta områden att de kände sig otrygga vid utevistelse en sen kväll i det egna bostadsområdet år 2016, jämfört med 31 procent av kvinnorna i landet som helhet. Motsvarande andel otrygga män i dessa utsatta områden uppgick till 22 procent år 2016, att jämföra med nio procent bland män i hela riket.

Fler bedrägerier och sexualbrott men färre anmälda tillgreppsbrott

Efter en tydlig ökning av antalet anmälda brott mellan 2006 och 2009 stabiliserades nivån därefter kring 1,4 miljoner anmälda brott årligen. Sedan 2014 ökar dock antalet anmälda brott igen och 2016 anmäldes drygt 1,5 miljoner brott, vilket var ungefär samma nivå som året innan. Även om denna utveckling inte behöver betyda att fler brott begås ställs stora krav på rättsväsendet som får allt fler ärenden att hantera. Utvecklingen påverkas, idag liksom för tio år sedan, i hög grad av brottstyperna bedrägerier och skadegörelsebrott. Medan de anmälda skadegörelsebrotten har varierat mellan åren har antalet anmälda bedrägerier ökat påtagligt under en längre tid. Sedan 2006 har antalet anmälda bedrägerier ökat med nästan 280 procent, se tabell 2.4. Framförallt har antalet datorbedrägerier, exempelvis köp på internet med andras kontouppgifter, blivit fler.

År 2016 fortsatte antalet anmälda fall av misshandel att öka något. Ökningen utgörs främst av misshandel av barn och ungdomar under 18 år och gärningspersonen är ofta en bekant. Anmäld misshandel mot barn har ökat under flera decennier, vilket enligt studier bl.a. beror på ökad anmälningsbenägenhet vid exempelvis förskolor och skolor. De anmälda sexualbrotten, som också i hög grad påverkas av benägenheten att anmäla, har även de ökat tydligt under en lång tid. År 2016 anmäldes 12 procent fler sexualbrott än året innan. Ökningen består främst i fler anmälda sexuella ofredanden mot flickor och kvinnor över 15 år men även antalet anmälda våldtäkter var fler än året innan. Över tid har antalet anmälda våldtäkter också påverkats av flera lagändringar som innebär att våldtäktsbegreppet utvidgats.

De anmälda tillgreppsbrotten fortsätter att minska, en trend som pågått i många år. År 2016 avsåg minskningen framförallt kategorin snatteri och övriga stölder, där brott som drivmedelsstölder och stöld från fordon ingår.

Tabell 2.4 Antal anmälda brott samt procentuell förändring

	Antal anmälda brott 2016	Procentuell förändring sedan 2006	Procentuell förändring sedan 2015
Misshandel	88 576	15 %	4 %
Sexualbrott	20 284	67 %	12 %
Tillgrepp	503 542	-14 %	-5 %
Bedrägeri	194 717	279 %	12 %
Skadegörelsebrott	194 594	32 %	0 %
Brott mot trafikbrottslagen	79 301	1 %	-1 %
Brott mot narkotikastrafflagen	90 883	36 %	-3 %
Samtliga brott	1 510 197	23 %	0 %

Källa: Officiell kriminalstatistik.

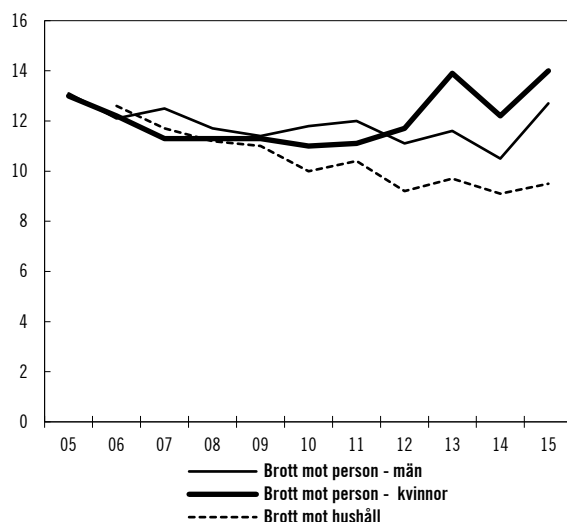
Långt ifrån alla brott anmäls och benägenheten att anmäla kan variera över tid och mellan olika brottskategorier. Studier visar exempelvis att brott i nära relationer anmäls i lägre utsträckning än brott som begåtts av okända gärningspersoner. Inom vissa områden påverkas också antalet anmälda brott i huvudsak av vilka resurser rättsväsendet lägger på att upptäcka brotten. Det gäller exempelvis trafikbrott och narkotikabrott. Antalet anmälda brott är således ingen tillförlitlig indikator på brottslighetens utveckling.

Frågeundersökningar som den Nationella trygghetsundersökningen, NTU, är ett bra komplement för att bedöma brottsutvecklingen. NTU omfattar ett tiotal vanliga brottstyper som drabbar enskilda personer och hushåll. Andelen som uppger att de utsatts för något brott mot enskild person har under åren varierat mellan drygt 11 och drygt 13 procent. Som framgår av diagram 2.4 nedan är det sedan 2012 en större andel kvinnor än män som uppger att de utsatts för något sådant brott.

Andelen hushåll som utsatts för egendomsbrott har minskat tydligt sedan mätningarna började, vilket beror på att de fordonsrelaterade brotten blivit färre. Ungefär en procent av hushållen uppger att de utsatts för bostadsinbrott, en siffra som varit stabil genom åren.

Diagram 2.4 Andel kvinnor och män utsatta för brott mot enskild person samt andel hushåll utsatta för brott mot egendom

Andel utsatta för brott

Anm.: Brott mot enskild: misshandel, hot, trakasserier, sexualbrott, personrån och bedrägeri.

Anm.: Brott mot egendom: bostadsinbrott, bilstölder, stöld ur och från fordon samt cykelstölder (redovisas sedan 2006).

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

Enligt NTU är trakasserier, hot och bedrägerier de vanligaste brotten mot både män och kvinnor. Män uppger i något större utsträckning att de har utsatts för misshandel, personrån och bedrägerier medan en större andel kvinnor uppger att de har utsatts för hot och trakasserier. Det är vidare nästan bara kvinnor, inte minst unga kvinnor, som uppger att de utsatts för sexualbrott. Det är också vanligare att kvinnor än män utsätts för brott i en nära relation. Exempelvis uppger kvinnor som utsatts för misshandel att gärningspersonen i 45 procent av fallen var en närstående medan motsvarande andel för män var tio procent.

Tabell 2.5 Andel utsatta för brott mot person 2015

	Samtliga	Män	Kvinnor
Misshandel	2,0	2,5	1,5
Sexualbrott	1,7	0,4	3,0
Hot	5,0	4,7	5,2
Trakasserier	4,7	3,7	5,7
Bedrägeri	3,5	4,0	2,9
Personrån	0,9	1,3	0,5
Något brott mot person	13,3	12,7	14,0

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

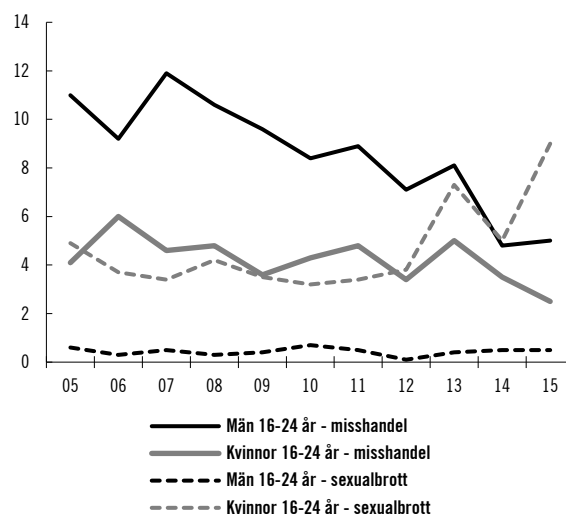
Som redovisats i tidigare budgetpropositioner har andelen personer som i NTU uppger att de utsatts för misshandel minskat något under åren. Minskningarna är tydligast bland yngre män.

Uppgifter från sjukvården och andra offerundersökningar pekar i samma riktning. Det tyder på att de allt fler anmälda misshandelsbrotten de senaste decennierna beror på att fler sådana brott anmäls och inte att fler brott begås.

De senaste tre åren har utsattheten för sexualbrott enligt NTU ökat tydligt. I NTU innefattar sexualbrott ett brett spektrum av brott, från lindrigare händelser som blottning till mycket allvarliga händelser som våldtäkt. Bland kvinnor handlar det om en fördubbling jämfört med åren innan 2013. Mest utsatta är yngre kvinnor. Utvecklingen är dock svårtolkad. Registeruppgifter från sjukvården visar ingen ökning av antalet personer som sökt vård till följd av sexuella övergrepp och andelen som i NTU uppger att de sökt vård är också låg. Sammantaget bedömer Brå (2017) att utsattheten kan ha ökat men troligen främst för mindre grova sexualbrott. Möjliga delförklaringar kan vara att uppmärksamheten kring sexualbrottsfrågor kan bidra till att fler definierar olika händelser, i synnerhet av mindre grov karaktär, som sexualbrott och att toleransen för våld i samhället har minskat generellt.

Diagram 2.5 Andel unga män och kvinnor (16–24 år) utsatta för misshandel och sexualbrott

Andel utsatta

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

De allt fler anmälda bedrägerierna återspeglas också i NTU, om än inte lika tydligt. En förklaring till detta kan vara att NTU inte omfattar brott som riktats mot företag. I likhet med de anmälda bedrägerierna uppges en stor del av bedrägerierna i NTU ha begåtts via internet.

NTU mäter även upplevd utsatthet för hatbrott. Andelen personer som uppger att de blivit utsatta för hatbrott har legat relativt stabilt sedan undersökningen påbörjades. Hatbrott med främlingsfientliga motiv är vanligast, oftast uttryckta som hot eller trakasserier. I NTU uppgav 1,4 procent av de tillfrågade att de utsatts för främlingsfientliga hatbrott 2014, vilket är något lägre än året innan. Utsattheten för främlingsfientliga hatbrott är relativt jämnt fördelad mellan kvinnor och män (48 respektive 52 procent i NTU 2013–2015).

Av NTU framgår att utsattheten för brott är ojämnt fördelad över befolkningen. Under 2015 hade knappt två procent av de tillfrågade drabbats av 57 procent av de brott mot person som rapporterades i undersökningen. Unga vuxna, särskilt kvinnor, och ensamstående föräldrar är grupper som är särskilt utsatta för upprepade brott.

Som tidigare nämnts är otryggheten enligt NTU tydligt högre i vissa av Sveriges socioekonomiskt utsatta områden än i landet som helhet. I dessa områden är även utsattheten för brott något högre jämfört med hela riket men skillnaden är relativt liten. En möjlig förklaring till att otryggheten ändå är mer utbredd i dessa områden skulle kunna vara att de i högre grad präglas av brottslighet som inte framgår av NTU, såsom skjutningar och öppen narkotikahandel.

Vissa grupper är sannolikt underrepresenterade i frågeundersökningar som NTU. Det gäller inte minst särskilt utsatta grupper, exempelvis missbrukare och hemlösa. NTU vänder sig heller inte till personer under 16 år.

Vidare ingår inte vissa brottstyper i NTU, t.ex. brott mot företag och myndigheter och brott som inte riktas mot enskilda personer, som narkotikabrott. Undersökningen ger således ingen fullständig bild över brottsligheten i samhället. Andra källor kan delvis komplettera bilden. Exempelvis tyder uppgifter från Folkhälsoinstitutet och Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning på att narkotikabruket varit relativt stabilt under 2000-talet.

Den går heller inte, varken utifrån kriminalstatistik eller NTU, att få en bild av den organiserade brottslighetens omfattning. Enligt en studie av Brå (2016) finns dock en bredd av aktörer inom den organiserade brottsligheten med delvis olika struktur och karaktär. Den gemensamma nämnaren är att dessa grupperingar

besitter ett skrämsekäpital, grundat i bl.a. tidigare våldshändelser, som kan utnyttjas för den brottsliga verksamheten. Det finns också tecken på en ökad aktivitet inom den organiserade brottsligheten. Enligt Polismyndigheten (2017) har antalet skjutningar med dödlig utgång i kriminella miljöer ökat från runt tio fall per år i början av 2000-talet till nästan 30 fall per år 2015 och 2016. Brå (2015) har också konstaterat att antalet skjutningar i Sverige var omkring 20 procent fler 2014 än 2006 och att denna ökning kan härledas till fler skjutningar i socialt utsatta områden. Enligt flera undersökningar (t.ex. Brå 2015 och SOU 2017:37) framgår vidare att det förekommer ett omfattande utnyttjande av välfärds- och förmånssystemen, ofta med företag och falska eller manipulerade intyg och identitetshandlingar som brottsverktyg.

För att bättre kunna bedöma den organiserade brottslighetens utveckling har regeringen gett Brå i uppdrag att undersöka förutsättningarna att ta fram indikatorer för att följa olika former av organiserad brottslighet och rättsväsendets insatser mot denna. Uppdraget ska redovisas senast den 16 oktober 2017.

Det dödliga våldet minskar i ett längre perspektiv. Framför gäller det dödligt våld mot barn och alkoholrelaterat dödligt våld mellan vuxna män. Det dödliga våldet mot kvinnor, både totalt och i nära relation, har också minskat. Däremot har dödligt våld med skjutvapen inom ramen för kriminellt relaterade konflikter ökat. År 2016 konstaterades totalt 106 fall av dödligt våld. Det är en minskning med sex fall jämfört med 2015 men fortfarande en högre nivå än åren dessförinnan. Det är dock för tidigt att säga om det är ett trenderbrott från den genomsnittligt sett stabila nivån på omkring 92 fall per år sedan i början av 2000-talet.

2.4.2 Flödet i rättskedjan

En viktig del i bedömningen av rättsväsendets resultat är att följa upp hur de brott som anmäls hanteras i rättskedjans olika delar. I detta avsnitt redovisas statistik över anmälda brott, utredning och lagföring samt verkställighet av utdömda påföljder. Annan verksamhet som inte hör till denna process, exempelvis polisens brottsförebyggande och ordningshållande arbete, stöd och information till brottsoffer, domstolarnas hantering av tvistemål och

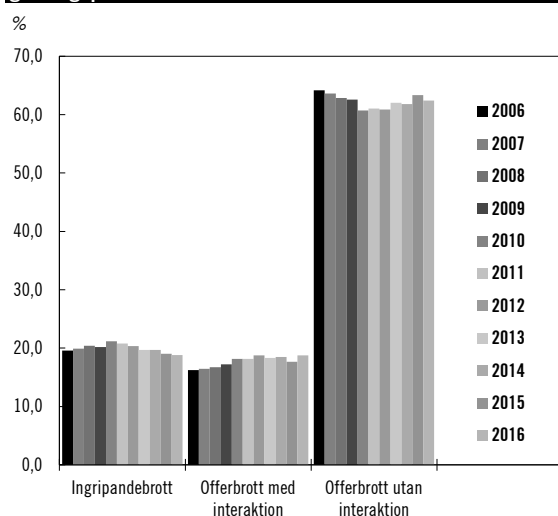
verksamheten inom de allmänna förvaltningsdomstolarna ingår inte i denna beskrivning utan redogörs för under respektive verksamhetsområde.

Brottsstrukturen påverkar möjligheterna att utreda och klara upp brott

Som tidigare nämnts anmäldes drygt 1,5 miljoner brott i Sverige 2016, en i princip oförändrad nivå jämfört med året innan. Rättsväsendets förutsättningar att hantera och klara upp de anmälda brotten är i stor utsträckning beroende av vilken typ av brott som anmäls. För att tolka utredningsresultatet krävs därför kunskap om de anmälda brotternas karaktär och sammansättning. Den anmälda brottsligheten kan grovt delas in i tre kategorier med olika förutsättningar för utredningsarbetet:

- ingripandebrott såsom trafik- och narkotikabrott, vilka generellt är enkla att klara upp,
- offerbrott med interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade, exempelvis hot och misshandel, vilka i allmänhet bedöms vara medelsvåra att klara upp, och
- offerbrott utan interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade, exempelvis skadegörelse, vilka överlag är svåra att klara upp.

Diagram 2.6 Andel anmälda brott fördelat på ingripandebrott samt brott med och utan interaktion med gärningspersonen

Källa: Bygger på officiell kriminalstatistik.

Av diagram 2.6 ovan framgår att vissa mindre förändringar har skett i fördelningen mellan dessa tre slags brott sedan 2006. De senaste åren har andelen ingripandebrott minskat något medan andelen offerbrott med interaktion mellan gärningspersonen och den brottsdrabbade ökat kontinuerligt under hela perioden. Andelen offerbrott utan sådan interaktion har ökat något de senaste åren men är fortfarande lägre än 2006. En närmare granskning av den anmälda brottsligheten sedan 2006 visar flera trender som kan ha påverkat förutsättningarna för utredningsarbetet. Exempelvis har antalet bedrägerier, särskilt internetrelaterade, ökat kraftigt, vilket sannolikt har försvårat utredningsarbetet. Vidare tycks benägenheten att anmäla våldsbrott ha ökat vilket kan ha inneburit att fler mindre allvarliga, och därmed mer svårupplösta, våldsbrott anmäls. Att tillgreppsbrotten, som är särskilt svårupplösta, minskat tydligt sedan i början av 2000-talet är en trend som istället förbättrat förutsättningarna för det sammantagna utredningsresultatet. År 2016 anmäldes färre tillgreppsbrott än på flera decennier. Även Polismyndighetens aktivitet mot narkotikabrott, som har ökat anmälningarna av de relativt lättupplösta brotten eget bruk och innehav av narkotika, har över tid bidragit till att öka antalet upplösta brott.

En del förändringar i den anmälda brottsligheten tycks således ha bidragit till fler svårupplösta brott medan andra har bidragit till fler lättupplösta brott. För att få en sammantagen bild av hur den anmälda brottslighetens utveckling påverkat förutsättningarna att nå personupplösning har brottsammansättningen undersökts. Analysen visar att fördelningen mellan olika brottskategorier under åren 2011–2016, i jämförelse med perioden 2006–2010, inte har förändrats på ett sätt som bör vara avgörande för det sammantagna utredningsresultatet. De övergripande förutsättningarna att utreda brott tycks ha förbättrats och försvårats i ungefär samma utsträckning. Detta utesluter dock inte att det kan ha skett förändringar med betydelse för utredningsresultatet inom enskilda brottskategorier, exempelvis att andelen komplicerade ärenden kan ha ökat när det gäller vissa brott. Brå (2016) har t.ex. uppskattat att antalet svårupplösta bedrägerier ökade från cirka 6 300 år 2006 till nästan 29 700 år 2013.

Det finns också tecken på att viss brottslighet blivit mer tidskrävande att utreda. Brå (2017) bedömer att antalet omfattande ärenden i rättsväsendet har ökat de senaste tio åren. Det rör främst ärenden om ekonomisk brottslighet, våldsbrott eller narkotikabrott, ofta med ett omfattande analys- och bevismaterial, internationella inslag och ett stort antal misstänkta, brottsoffer och vittnen. Samtidigt är sådana stora ärenden få i relation till rättsväsendets totala utrednings- och lagföringsverksamhet och det är svårt att bedöma vilken påverkan de har på myndigheternas sammantagna resultatutveckling.

Polismyndighetens och Sveriges Domstolars kostnader för tolktjänster har ökat tydligt de senaste tio åren. Användning av tolkar är också en faktor som påverkar tiden det tar att genomföra såväl förhör som huvudförhandlingar.

Polismyndigheten redovisat till åklagare minskat och var drygt 26 procent färre 2016 än 2006.

Uppbromsning av flödet i början av rättskedjan

För att få en bild av det fortsatta flödet i början av rättskedjan används ett antal indikatorer som på olika sätt överlappar varandra:

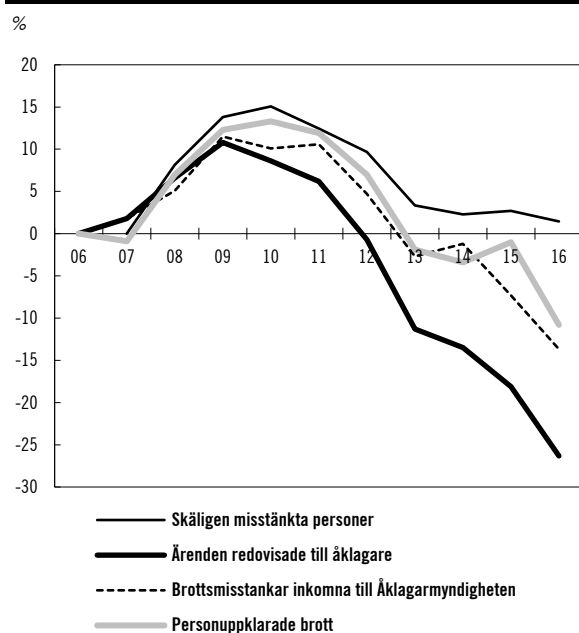
- antal personer skäligen misstänkta för brott,
- antal och andel ärenden redovisade från polis till åklagare,
- antal inkomna brottsmisstankar till Åklagarmyndigheten och
- antal och andel personupplärade brott¹.

I diagram 2.7 nedan illustreras den procentuella utvecklingen sedan 2006 av antalet skäligen misstänkta personer, antalet ärenden redovisade till åklagare, antalet brottsmisstankar inkomna till Åklagarmyndigheten och antalet personupplärade brott. Det generella mönstret karakteriseras av tydliga ökningar åren efter 2006 följt av markanta minskningar under senare år. Med undantag för antalet misstänkta personer² låg nivåerna påtagligt lägre 2016 än tio år tidigare. Särskilt tydligt har antalet ärenden som

¹ Med personupplärade brott avses brott för vilka det har beslutats om åtal, meddelats åtalsunderlåtelse eller utfärdats strafföreläggande, dvs. brott till vilka det har knutits en gärningsperson.

² Statistiken över misstänkta personer reviderades 2016. Tidigare avsåg statistiken endast misstänkta personer som också lagfördes för brotten. Den nya statistiken, som finns fr.o.m. år 2007, omfattar alla misstänkta personer, oavsett om misstankarna avskrivits eller lett till lagföring.

Diagram 2.7 Procentuell utveckling av antalet misstänkta personer, ärenden redovisade till åklagare, brottsmisstankar inkomna till Åklagarmyndigheten och personuppljade brott

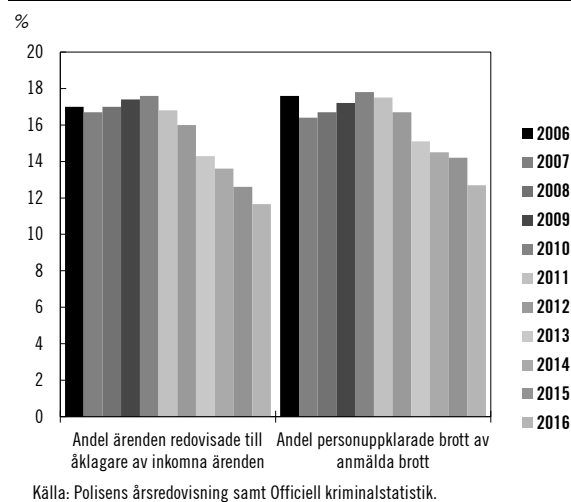

Källa: Officiell kriminalstatistik samt statistik från Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens årsredovisningar.

Anm.: Den reviderade statistiken över misstänkta personer redovisas fr.o.m. år 2007. Anm.: Uppgifter saknas för åren 2006 och 2007 och har därför uppskattats utifrån antalet ärenden redovisade till åklagare.

Som framgår av diagram 2.8 nedan har andelen ärenden som redovisas till åklagare av samtliga inkomna ärenden och andelen personuppljade brott av samtliga anmälda brott minskat under senare år. År 2016 var andelen personuppljade brott lägre än på flera decennier. Att andelen ärenden som polisen redovisar till åklagare har minskat på ett liknande sätt indikerar att minskningarna kan härledas redan till detta led.

Diagram 2.8 Andel ärenden redovisade till åklagare av inkomna ärenden och andel personuppljade brott av anmälda brott

Källa: Polisens årsredovisning samt Officiell kriminalstatistik.

Vid en närmare granskning av utredningsresultatet framgår att de senaste årens försämringar gäller för många olika brottsområden. Sedan 2011, då den nedåtgående trenden startade, är minskningarna i antal personuppljade brott störst när det gäller stöldbrott och trafikbrott. Även antalet personuppljade bedrägerier och brott mot liv och hälsa har minskat tydligt. När det gäller bedrägerier har de anmälda brotten samtidigt ökat kraftigt, vilket resulterat i att andelen personuppljade bedrägerier fallit från drygt 14 procent 2011 till knappt sex procent 2016.

Färre lagföringar och domslut

För att bedöma flödet i den senare delen av rättskedjan används följande indikatorer:

- antal och typ av lagföringar³ och
- antal domslut i brottmål i tingsrätt.

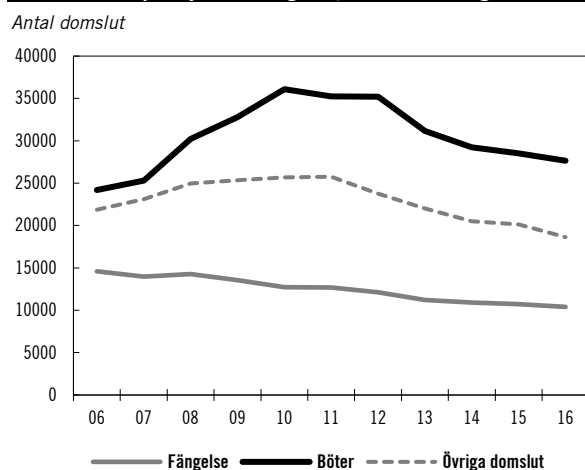
I linje med utvecklingen av antalet ärenden redovisade till åklagare och antalet personuppljade brott ökade antalet lagföringsbeslut fram t.o.m. 2009 varefter utvecklingen vände. Under de senaste åren har antalet lagföringsbeslut minskat tydligt. År 2016 fattades ca 98 400 lagföringsbeslut, ca 8 300 färre beslut än året före och en minskning med 30

³ Med lagföring avses fällande dom i tingsrätten, beslut om åtalsunderlåtelse och godkänt strafföreläggande.

procent jämfört med 2009. Genomgående avser drygt 80 procent av lagföringsbesluten män medan knappt 20 procent avser kvinnor. Den nedåtgående utvecklingen återspeglas även i antalet sakprövade brottmål i tingsrätt respektive antalet fällande domslut i sådana mål. Efter att ha ökat tydligt mellan 2006 och 2010 har dessa minskat de senaste åren. År 2016 uppgick antalet domslut i tingsrätt till knappt 57 000, vilket är ca 24 procent färre än 2010.

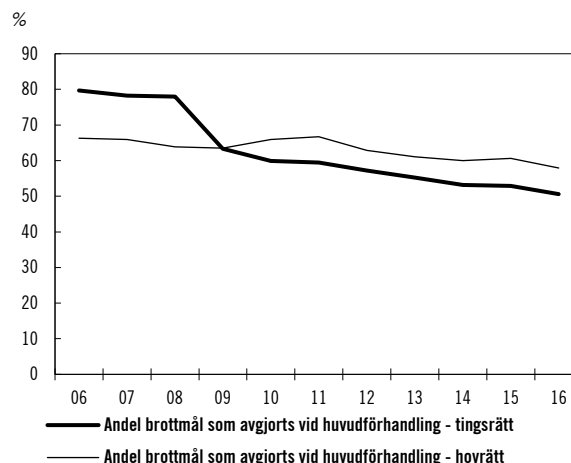
Som framgår av diagram 2.9 nedan utgjordes ökningen i antalet domslut fram till 2010 huvudsakligen av enklare mål där påföljden bestämdes till böter. År 2016 registrerades ca 29 000 domslut med en allvarigare påföljd än böter, vilket är den lägsta nivån under de senaste två decennierna.

Diagram 2.9 Avgjorda brottmål i tingsrätt fördelat på domslut med påföljderna fängelse, böter och övriga domslut

En del av de enklare brottmålen avgörs på handlingarna och kräver därmed överlag mindre resurser än mål som avgörs efter huvudförhandling. Över tid har allt fler brottmål kommit att avgöras utan huvudförhandling. Det beror i stor utsträckning på en regelförändring 2008. Antalet och andelen brottmål som avgörs med huvudförhandling har dock fortsatt att minska även under senare år. År 2016 avgjordes 24 procent färre brottmål genom huvudförhandling jämfört med 2010. I detta avseende har således belastningen på domstolarna minskat.

Diagram 2.10 Andel brottmål i tingsrätt och hovrätt som avgjorts vid huvudförhandling

Domstolarnas belastning avseende brottmål har å andra sidan ökat genom att tiderna för huvudförhandling har blivit längre. År 2016 upptog en genomsnittlig huvudförhandling i tingsrätt eller hovrätt ca 2,4 timmar, jämfört med 1,7 timmar 2006. En viktig bidragande orsak till detta är visserligen den ovan nämnda reformen 2008; med fler mål som avgörs på handlingarna ökar den genomsnittliga förhandlingstiden för de brottmål som fortfarande går till huvudförhandling (Brå 2017). Emellertid har också mer komplicerade brottmål, som kräver särskilt långa förhandlingstider, blivit fler och tar allt mer resurser i anspråk. År 2006 utgjorde huvudförhandlingar över 18 timmar knappt 13 procent av den totala förhandlingstiden i tingsrätt och hovrätt. År 2016 hade denna andel ökat till nästan 19 procent. Detta kan vara ett tecken på att rättsväsendet i allt större utsträckning hanterar komplex brottslighet som är tidskrävande att utreda och lagföra.

Färre dömda till fängelse

För att bedöma flödet i sista delen av rättskedjan används följande indikatorer:

- antal domslut med påföljden fängelse,
- antal utdömda fängelseår i tingsrätterna (straffmassa) och
- medelbeläggning i anstalt.

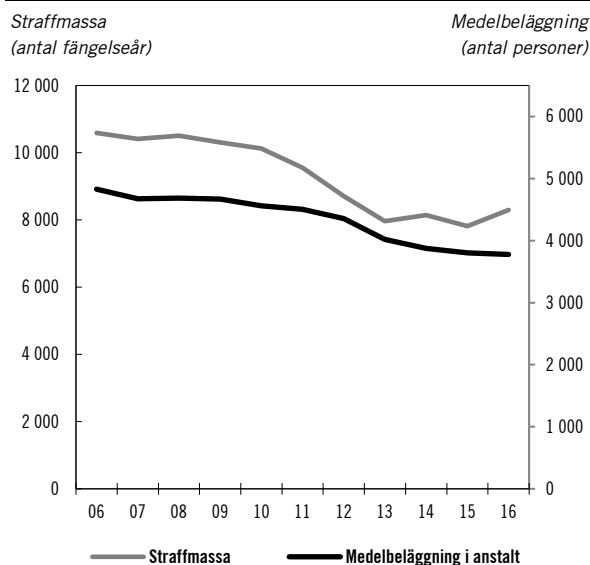
För att få en bild av utvecklingen efter avtjänad påföljd följs även:

– statistik över återfall i brott.

Antalet domslut med huvudpåföljden fängelse har minskat kontinuerligt sedan 2006. År 2016 utdömdes knappt 29 procent färre fängelsepåföljder än 2006. Medelbeläggningen i anstalt har också minskat tydligt under samma period. Detsamma gäller straffmassan, dvs. den totalt utdömda fängelsetiden under ett kalenderår, även om denna har stabiliserats något sedan 2013. Enligt Brå (2017) finns ett flertal faktorer som sannolikt bidragit till dessa minskningar. Antalet lagförda personer har överlag minskat de senaste åren samtidigt som det skett en omfördelning i hur olika påföljder används, vilket har resulterat i färre frihetsberövande straff. En praxisändring avseende straffen för narkotikabrott 2011 verkar också ha påverkat utvecklingen tydligt. Även en minskande andel återfall i ny brottslighet kan ha bidragit till viss del.

De flesta intagna i anstalt är män. Andelen kvinnor i fängelse uppgår endast till ca 6–8 procent, en andel som är stabil över tid.

Diagram 2.11 Utdömd straffmassa i antal fängelseår samt medelbeläggning i anstalt

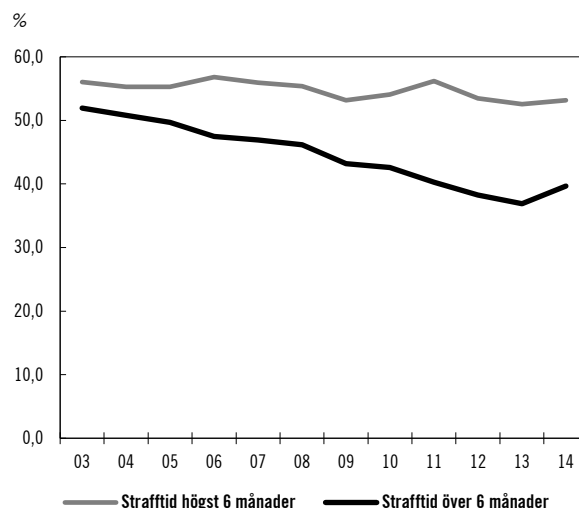

Källa: Officiell kriminalstatistik.

Statistiken över återfall i brott visar hur vanligt det är att personer lagförs på nytt efter frigivning eller annan tidigare lagföring. Återfallsproblematiken är särskilt tydlig bland män, ca 26 procent av männen återfaller i något nytt brott inom ett år medan motsvarande andel för kvinnor ligger runt 19 procent. Störst är risken för återfall bland dem som är mest brottsbelastade sedan

tidigare. Bland dem som frigives efter en fängelsepåföljd återfaller knappt hälften inom ett år. I detta avseende är dock trenden positiv över tid. År 2003 återföll 54 procent av dem som frigavs från fängelse inom ett år, jämfört med 47 procent bland dem som frigavs 2014, som är den senaste statistiken. Särskilt tydlig är minskningen bland dem som dömts till fängelsestraff längre än sex månader, för vilka det också finns bättre förutsättningar för Kriminalvården att bedriva ett mer utvecklat återfallsförebyggande arbete. Bland dessa återföll 52 procent av dem som frigavs 2003 inom ett år, vilket kontinuerligt minskade till ca 37 procent 2013. År 2014 ökade denna andel till knappt 40 procent. Det saknas emellertid tillräcklig kunskap om vad denna över tid tydliga minskning beror på. Att den tidigare brottsbelastningen, som är den starkaste riskfaktorn för återfall i nya brott, har minskat bland personer som dömts till fängelsepåföljder längre än sex månader kan ha bidragit till utvecklingen. Andelen personer med många tidigare brottsbelastningar har minskat i denna grupp samtidigt som andelen utan tidigare belastning har ökat.

Diagram 2.12 Andel frigivna från fängelse som återfallit i brott inom ett år

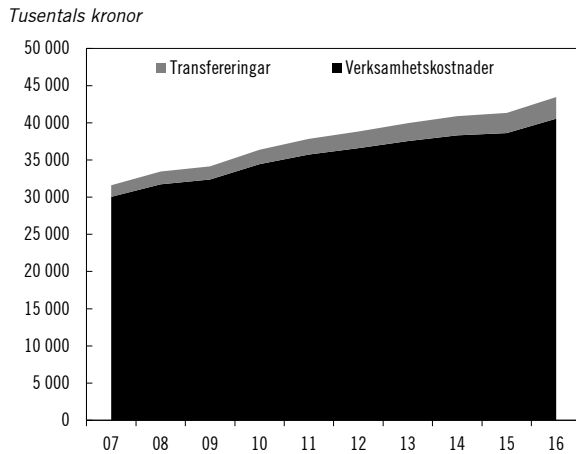

Källa: Preliminär officiell kriminalstatistik.
Anm.: Med återfall avses ny lagföring.

Utveckling av rättsväsendets kostnader 2007–2016

Diagram 2.13 Kostnadsutveckling i rättsväsendet

Rättsväsendets kostnader för 2016 var ca 43,5 miljarder kronor, vilket är en ökning med 5,2 procent jämfört med föregående år. Mellan 2006 och 2015 har rättsväsendets kostnader ökat med ca 40 procent eller med ca 11,8 miljarder kronor. Av ökningen utgörs ca 4,8 miljarder kronor av pri- och löneomräkning av anslag inom utgiftsområdet. Övrig kostnadsutveckling under de senaste tio åren beror framförallt på de reformer som regeringen genomfört för att stärka brottsbekämpningen, öka effektiviteten och förbättra resultatet i rättskedjan.

2.4.3 Brottsförebyggande arbete

Mål

Regeringens mål för den brottsförebyggande verksamheten är att brottsligheten ska minska och att antalet brottsoffer ska bli färre.

De myndigheter inom rättsväsendet som bidrar till måluppfyllelsen är Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Ekobrottsmyndigheten och Brottsförebyggande rådet. Därutöver bidrar Kriminalvården med återfallsförebyggande arbete. Även insatser av myndigheter inom andra politikområden bidrar till att uppnå målet. Regeringen har i skrivelsen Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program (skr. 2016/17:126) presenterat

gemensamma målsättningar för det brottsförebyggande området som gäller alla politikområden.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder som används för att värdera resultatet och måluppfyllelsen för den brottsförebyggande verksamheten är följande:

- polisens förmåga att upprätthålla ordning och säkerhet,
- utvecklingen av polisens förmåga att bedriva planlagd brottsförebyggande verksamhet och
- utvecklingen av polisens samverkan med andra aktörer.

Förutom dessa bedömningsgrunder kan i viss mån utvecklingen avseende utsatthet för brott, upplevd trygghet och förtroendet för rättsväsendets myndigheter enligt NTU också användas för att bedöma måluppfyllelsen i den brottsförebyggande verksamheten. Resultaten från NTU har beskrivits tidigare i avsnitt 2.4.1.

Enligt regeringens uppfattning ska det brottsförebyggande arbetet bedrivas kunskapsbaserat och i nära samverkan mellan berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå. Det är viktigt att arbetet baseras på beprövade metoder, är planlagt, utgår ifrån den lokala problembilden och kontinuerligt följs upp och utvärderas. Fler aktörer utanför rättsväsendet behöver också involveras i det brottsförebyggande arbetet. De målsättningar som regeringen slagit fast i det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott syftar till att främja en utveckling i denna riktning. Dessa målsättningar kommer att ligga till grund för den framtida bedömningen av utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet.

Verksamhetens resultat

Det brottsförebyggande arbete som Polismyndigheten bedriver genom yttre verksamhet omfattar såväl planlagd, som händelsestyrd verksamhet. Verksamheten omfattar, förutom insatser som primärt syftar till att förebygga brott, också insatser som syftar till

att upprätthålla allmän ordning och säkerhet genom ingripanden när brott begås, omhändertagande av alkohol- och/eller narkotikapåverkade personer, övervakning av trafik samt hantering av större evenemang såsom demonstrationer och idrottsevenemang. Verksamheten handlar dessutom om att hjälpa människor i nöd efter att de larmat 112.

Under 2016 har Polismyndigheten bedrivit brottsförebyggande verksamhet i ungefär samma omfattning, räknat i resurstimmar, som året innan. Ett exempel på en planlagd förebyggande insats är arbetet med att ta fram medborgarlöften.

Medborgarlöften tas fram tillsammans med lokalsamhällets aktörer och syftar till ett mer effektivt brottsförebyggande och trygghets-skapande arbete. Arbetssättet infördes i samband med ombildningen av myndigheten och är under utveckling. Medborgarlöftena ska utgå ifrån lokala problembilder och omfattar bl.a. åtgärder mot olaglig försäljning av alkohol, ungdomsbrottslighet, narkotika, samt ökad trafiksäkerhet, ökad trygghet och ökad polisiär närvaro. Vid utgången av 2016 hade medborgarlöften utfärdats i 275 av landets 290 kommuner, vilket är en tydlig ökning jämfört med förra året då medborgarlöften fanns i omkring 90 kommuner.

Utifrån regeringens plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott utvecklar Polismyndigheten det brottsförebyggande arbetet gällande brott som hotar de grundläggande fri- och rättigheterna och den fria åsiktsbildningen. Detta sker bland annat genom en utökad kontakt och dialog med utsatta grupper. En nationell kontaktpunkt och särskilda demokrati- och hatbrottsgrupper har inrättats. Åklagarmyndigheten har inom ramen för handlingsplanen tagit fram nya riktlinjer i syfte att skapa en enhetlig handläggning av hatbrott.

För att motverka den stora ökningen av bedrägeribrott har nationella brottsförebyggande strategier mot denna typ av brott beslutats av Polismyndigheten under året. Myndigheten har också vidtagit en rad åtgärder för att föröka allmänheten och andra samhällsaktörer att bli bättre på att skydda sig mot bedrägerier.

Polismyndighetens yttre operativa, händelsestyrda verksamhet bedrivs dygnet runt, året om. Den händelsestyrda verksamheten, som även kallas för ingripandeverksamhet, initieras av olika akuta händelser som registreras och prioriteras i graderna 1–3 när larmet når

regionledningscentralen. Belastningen mäts med måtten inkomna samtal och antalet upprättade händelserapporter. Förra året inkom drygt 750 000 stycken 112-samtal till Polismyndigheten, vilket är en ökning med 11 procent jämfört med året innan.

Lokalt brottsförebyggande arbete och polisiärt arbete i utsatta områden

Lokal samverkan mellan såväl myndigheter som andra aktörer inom det brottsförebyggande arbetet är nödvändigt. En metod som har använts för att få en tydlig struktur i samverkan mellan bl.a. polis och kommun är samverkansöverenskommelser. Vid utgången av 2016 hade Polismyndigheten tecknat samverkansöverenskommelser i 250 av landets 290 kommuner.

Polismyndigheten har tidigare valt ut 14 områden som prioriterats särskilt i syfte att komma tillrätta med den omfattande brottsproblematik och otrygghet som förekommer där. De flesta av de prioriterade områdena återfinns i Sveriges tre storstadsområden och har varit föremål för en rad insatser de senaste decennierna. Ur ett polisiärt perspektiv utmärker sig områdena genom en hög koncentration av kriminella grupperingar, social oro, en öppen narkotikahandel samt våld och skadegörelse i den offentliga miljön. Till problembilden hör också en obenägenhet att delta i rättsprocessen, radikalisering och rekrytering till våldsbejakande extremism samt tendenser till parallella samhällsstrukturer. Enligt Polismyndigheten kräver ett särskilt utsatt område, utöver polisiära insatser, även omfattande åtgärder från flera andra samhällsaktörer för att komma tillrätta med problematiken.

Polismyndigheten genomför en rad riktade insatser för att hantera situationen i de prioriterade områdena. Att myndigheten har skapat en samlad bild av problematiken gör det möjligt att följa områdena över tid och samla åtgärder och prioriteringar. I resursomfördelningen har de prioriterade områdena gynnats särskilt, vilket har resulterat i att det i samtliga 14 områden fanns fler polisanställda vid utgången av 2016 än samma tid föregående år. I enlighet med det uppdrag som regeringen lämnade i december 2015 är de särskilt utsatta områdena föremål för tolv myndigheters samverkan mot lokal organiserad brottslighet.

I en rapport från juni 2017 gör Polismyndigheten bedömningen att antalet särskilt utsatta områden nu uppgår till 23 av totalt 61 utsatta områden. Ökningen beror främst på att polisen har fördjupat sin kunskap om problemen i utsatta områden genom ökad närvaro, fördjupad kartläggning och samverkan.

Under 2016 har Polismyndigheten också arbetat fram ett metodstöd för arbetet med organiserad brottslighet i lokalsamhället och i utsatta områden. Metodstödet ska bl.a. skapa förutsättningar för att strukturera och samordna beslutade verksamhetsinriktningar.

Brottsförebyggande rådets och länsstyrelsernas brottsförebyggande arbete

Brottsförebyggande rådet (Brå) har en viktig roll i att stödja och utveckla det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet. Som en del av regeringens satsning på detta område fick Brå från och med 2016 utökade resurser för att utveckla myndighetens roll i det brottsförebyggande arbetet. Under året har Brå fortsatt att ge kunskapsstöd och ekonomiskt stöd till brottsförebyggande aktörer. Samtidigt har arbetet präglats av planering och uppstart av nya insatser som möjliggjorts av det utökade anslaget. Brå har bl.a. tagit fram en webbaserad basutbildning som syftar till att höja kompetensnivån hos kommun, polis och andra brottsförebyggande aktörer vad gäller kunskap om lokalt brottsförebyggande arbete. Myndigheten har även påbörjat ett utvecklingsarbete för att utveckla spetskunskap om nya konkreta brottsförebyggande arbetssätt gällande socialt utsatta områden, situationell brottsprevention och it-relaterad brottslighet. Därutöver har Brå börjat ge riktad processtöd till ett antal områden med särskilda utmaningar i det brottsförebyggande arbetet. Brå ska årligen redovisa till regeringen hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats. Den första redovisningen överlämnades i mars 2017. Den visar bl.a. att polisens förhöjda ambition med det brottsförebyggande arbetet märks tydligt på den lokala nivån, men att samarbetet med kommunerna tenderar att stanna vid övergripande frågor och informationsutbyte. Till följd av bristande resurser har det kunskapsbaserade arbetet inom kommunerna, särskilt de små, ofta fått stå tillbaka för mer kortsiktiga satsningar.

Utöver Brås förstärkta roll för samordning och stöd på nationell nivå har länsstyrelserna från och med 2017 till uppgift att stödja och bidra till regional samordning av brottsförebyggande arbete.

Förebyggande arbete mot ekonomisk brottslighet

Ekobrottsmyndigheten bedriver brottsförebyggande arbete som avser ekonomisk brottslighet. I likhet med tidigare år har Ekobrottsmyndigheten bedrivit ett aktivt och relevant informations- och påverkansarbete i samverkan med myndigheter, företag och organisationer.

Under 2016 har myndigheten bl.a. riktat insatser till viktiga målgrupper som arbetar med stora infrastrukturprojekt, banker och myndigheter såsom Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Genomgående i dessa insatser är syftet att öka deltagarnas förmåga att tidigt upptäcka och förebygga misstänkta ekobrott. Vidare genomfördes åtgärder som ska minska risken för att företag används som brottsverktyg genom ett samarbete med Bolagsverket och Skatteverket. Ekobrottsmyndigheten deltar också i myndighetssamverkan mot osund konkurrens.

Myndighetens kunskapsbaserade arbetssätt och aktiva samverkan med andra relevanta aktörer borgar för en effektiv resursanvändning och har bidragit till att öka kunskapen hos olika aktörer om hur ekonomisk brottslighet kan förebyggas. Myndigheten har främst inriktat sitt arbete mot den grova brottsligheten men har också arbetat för att förebygga enklare brott som många gånger beror på okunskap. Antalet inkommande brottsmisstankar som rör bokföringsbrott minskade under 2016 med 11 procent vilket kan vara en effekt av myndighetens brottsförebyggande arbete med information till småföretagare när det gäller tider för inlämnande av årsredovisningar.

Säkerhetspolisens brottsförebyggande arbete

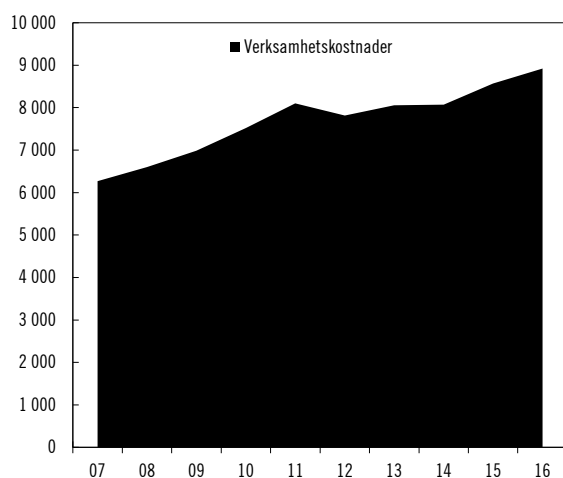
Säkerhetspolisen har under 2016 i sitt brottsförebyggande arbete bl.a. fokuserat på att förhindra att Sverige används som bas för rekrytering, logistiskt stöd, finansiering eller attentatsplanering och för att motverka att svenskar deltar i terrorism utomlands. I det arbetet har Säkerhetspolisen haft en omfattande samverkan med flera nationella myndigheter och internationella partner.

Säkerhetspolisen har därutöver också bedrivit förebyggande arbete inom ramen för författningsskyddsverksamheten, kontraspionageverksamheten, personskyddsverksamheten och säkerhetsskyddsverksamheten. Dessutom bedrevs förebyggande arbete för att förhindra olaglig spridning av massförstörelsevapen och dess vapenbärare samt produkter och kunskap som kan användas för tillverkning av sådana vapen.

Kostnadsutveckling

Diagram 2.14 Kostnadsutveckling brottsförebyggande arbete

Tusentals kronor

Källa: Årsredovisningarna 2007-2016 för Polismyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Brottsförebyggande rådet. Årsredovisningen för staten avseende Säkerhetspolisen.

2.4.4 Utredning och lagföring

Mål

Regeringens mål för utredning och lagföring är att verksamheten ska bedrivas med högt ställda krav på rättssäkerhet, kvalitet och effektivitet och att brottsuppleringen ska öka.

De myndigheter inom rättsväsendet som omfattas av verksamheten är Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården (för häktesverksamhet), Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden samt Säkerhetspolisen. Utöver rättsväsendets myndigheter bidrar Tullverket, Skatteverket och Kustbevakningen. Dessa myndigheters verksamhet redovisas under utgiftsområde 3

Skatt, tull och exekution respektive 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma resultatet och måluppfyllelsen för utredning och lagföring används flera av de indikatorer som tidigare redovisats i den samlade bedömningen. De indikatorer som används är följande:

- antal och andel ärenden redovisade från polis till åklagare,
- antal och andel personuppljade brott,
- antal och andel lagförda personer och brottsmisstankar,
- antal utfärdade ordningsböter, och
- genomströmningstider.

Bedömningen baseras på såväl den sammantagna utvecklingen som utvecklingen för olika brottskategorier.

Rättsväsendets verksamhet är komplex och svår att på ett heltäckande sätt fånga i ett antal statistiska mått. En stor mängd värdefullt arbete utförs inom området utredning och lagföring utan att det resulterar i ärenden som redovisas till åklagare eller personuppljars. Det är vidare svårt att definiera exakt vilken uppläringsnivå som är rimlig, eftersom förutsättningarna att klara upp de anmälda brotten varierar kraftigt mellan olika typer av brott. De brottsbekämpande myndigheterna måste dock alltid sträva efter att uppnå en så hög brottsupplärning som möjligt så att personer som begår brott får stå till svars för sina gärningar. I ljuset av detta tillför indikatorerna värdefull och nödvändig information om utvecklingen i verksamheten.

Verksamhetens resultat

Ärendeinflöde och utredning

Ett brottsärende som inkommer till Polismyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten innehåller ett eller flera anmälda brott. Ett anmält brott innehåller i sin tur en eller flera brottsmisstankar (dvs. varje brottslig gärning som en person kan misstänkas för).

Det totala antalet brott som anmäldes till brottsbekämpande myndigheter 2016 låg enligt den officiella kriminalstatistiken kvar på ungefär samma nivå som året innan, dvs. 1,5 miljoner brott.

Inflödet av ärenden till Polismyndigheten minskade under 2016 med 2,6 procent (exklusive ärenden från övervakning med trafik-säkerhetskameror) till ca 1 248 000 ärenden. Det var framför allt i kategorierna tillgreppsbrott och skadegörelse som inflödet minskade. Antalet inkomna ärenden gällande våldsbrott och bedrägerier ökade.

Till Ekobrottsmyndigheten inkom under 2016 totalt 5 810 ärenden, vilket är en minskning med 8,6 procent i förhållande till året innan. Det totala antalet brottsmisstankar som inkom till myndigheten var ca 47 000 st. Andelen brottsmisstankar som rörde mer allvarlig ekonomisk brottlighet ökade medan inflödet av misstankar avseende mängdbrott minskade. Inflödet av brottsmisstankar ökade när det gäller skattebrott, penningtvättsbrott och marknadsmissbruk.

Av de ärenden som inkom till Polismyndigheten inleddes förundersökning i 42 procent av fallen, vilket är samma andel som 2015. Av ärenden med inledd förundersökning var det däremot en lägre andel som redovisades till åklagare. Den andelen minskade från 30 procent till 28 procent. Antalet ärenden som Polismyndigheten redovisade till åklagare minskade under 2016 med 10 procent. Det innebär att andelen redovisade ärenden av avslutade ärenden (dvs. ärenden som slutredovisats till åklagare, lagts ned eller överlämnats till annan myndighet och därmed är avslutade i Polismyndighetens diarium) minskade från 12,5 procent till 11,7 procent. Antalet och andelen redovisade ärenden minskade i alla brottskategorier. Ärendebalansen i form av antal öppna ärenden ökade med 11 procent.

Till Åklagarmyndigheten inkom under 2016 ca 162 800 ärenden eller knappt 410 000 brottsmisstankar. Det är en minskning med 5 procent avseende ärenden och 7 procent avseende brottsmisstankar jämfört med föregående år.

Tabell 2.6 Inkomna ärenden

Antal

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Polismyndigheten	1 332 165	1 449 494	1 492 952	1 436 089	1 473 103	1 458 684	1 447 626	1 502 377	1 543 745	1 519 200
Åklagarmyndigheten	197 267	202 738	211 430	208 985	210 692	202 346	185 702	179 044	171 839	162 743
Ekobrottsmyndigheten	4 160	4 485	4 782	4 374	4 545	4 591	6 369	5 573	6 357	5 810

Källa: Polismyndigheten samt årsredovisningar för Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten.

För Polismyndighetens del redovisas endast inkomna brottsärenden, inklusive ärenden från övervakning med trafiksäkerhetskameror. Siffrorna gällande Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten inkluderar även andra ärenden än sådana som avser ansvar för brott.

Genomströmningstider

Medelgenomströmningstiden för bearbetade ärenden hos Polismyndigheten, dvs. ärenden där förundersökning eller annan slags brottsutredning bedrivits, ökade från 88 till 94 dagar mellan 2015 och 2016. Tiden mäts från inledd förundersökning till dess att ärendet avslutats hos polisen.

Den totala genomsnittliga genomströmningstiden från att anmälan har inkommit till Åklagarmyndigheten till dess att beslut har fattats minskade med fyra dagar till 132 dagar. Även genomströmningstiden mätt från att beslutsunderlag inkommit från Polismyndigheten till dess att Åklagarmyndigheten fattat beslut minskade med en dag till 15 dagar.

Genomströmningstiden mätt i antal dagar från anmälan till beslut vid Ekobrottsmyndigheten

ökade från 181 till 205 dagar mellan 2015 och 2016. Det kan bero på att myndigheten under året hanterat fler ärenden som rör grov ekonomisk brottlighet och färre mängdbrott.

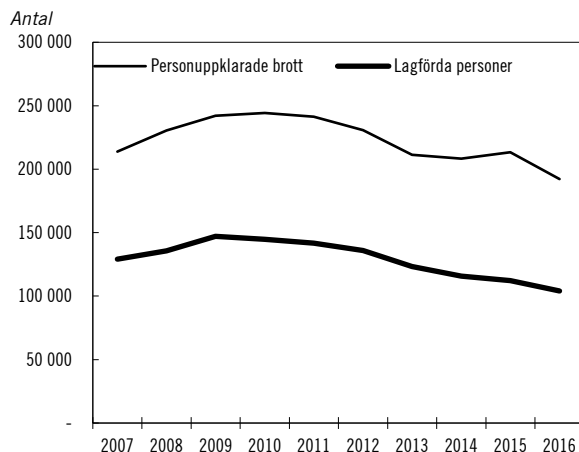
Personuppklaring och förverkanden

När brottsbekämpande myndigheter knyter en gärningsperson till ett brott genom att åklagare fattar beslut om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse (dvs. lagföring) räknas brottet som personuppklarat i den officiella kriminalstatistiken.

Antalet personuppklarade brott minskade under 2016 i samma omfattning som antalet redovisade ärenden från polis till åklagare, dvs. med 10 procent. Sammanlagt personuppklarades 194 000 brott under året. Personuppklaringsprocenten (andelen personuppklarade brott av samtliga handlagda brott) uppgick till 13 procent, vilket är en minskning med 1 procentenhet i

förhållande till 2015. Lagföringsprocenten (andelen personuppklarade brott av samtliga utredda brott) uppgick till 29 procent 2016, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2015. I landets sju polisregioner och åklagarområden varierade lagföringsprocenten från 26 procent i Stockholm till 33 procent i Nord.

Diagram 2.15 Personuppklarade brott och lagförda personer

Källa: Den officiella kriminalstatistiken samt årsredovisningarna för Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten. För att möjliggöra tidsserien över personuppklarade brott har dessa definierats enligt den definition som Brå använde till och med redovisningsåret 2013.

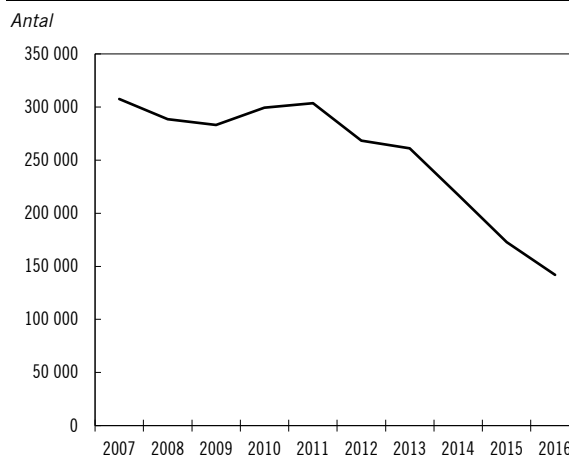
Antalet personer som lagfördes (dvs. åtalades, fick strafföreläggande eller meddelades åtalsunderlåtelse) genom beslut av Åklagarmyndigheten minskade under 2016 med 8 procent till 102 083. Andelen lagförda personer (av det totala antalet misstänkta personer där beslut om lagföring eller avskrivning fattats) minskade med en procentenhet till 64 procent. Antalet lagförda brottsmisstankar minskade med 13 procent, vilket förklaras av det minskade ärendeinflödet samt att myndigheten under 2015 hade tre stora bedrägeriärenden i vilka det fattades lagföringsbeslut för ett stort antal brottsmisstankar.

Antalet lagföringsbeslut som fattades hos Ekobrottsmyndigheten under 2016 minskade med 13 procent och uppgick till ca 7 000 stycken. Andelen lagföringsbeslut minskade med två procentenheter till 16 procent. Samtidigt ökade antalet lagförda personer med knappt 3 procent till 1 972 personer. Ökningen avser främst allvarigare ekonomisk brottslighet. Detta kan förklaras av att Ekobrottsmyndigheten gjort en satsning på att identifiera personer som ses som drivande aktörer inom grov ekonomisk brottslighet.

Antalet ordningsböter som Polismyndigheten utfärdade fortsatte att minska kraftigt. År 2016

utfärdades 31 000 färre ordningsböter än 2015 vilket motsvarar en minskning med 18 procent.

Diagram 2.16 Utfärdade ordningsböter

Källa: Polismyndigheten.

Möjligheterna till ekonomisk vinning är en av de främsta drivkrafterna bakom en stor del av brottsligheten i samhället. Genom att i samband med utredning och lagföring av brott också arbeta med att återföra brottsvinster kan rättsväsendet bidra till att incitamenten att begå brott minskar.

Under 2016 registrerade Åklagarmyndigheten yrkanden om förverkande av utbyte av brott eller brottslig verksamhet i 514 ärenden, vilket är en ökning med 16 procent sedan året innan. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten genomförde 485 förenklade tillgångsutredningar, varav 163 gick vidare till fördjupad utredning.

Ekobrottsmyndigheten framställde 25 yrkanden om förverkanden vilket ligger på samma nivå som 2015. Ekobrottsmyndigheten framställde också 31 yrkanden om företagsbot och 42 yrkanden om skadestånd.

Forensiskt utredningsstöd

Ärendeutvecklingen vid Nationellt forensiskt centrum (NFC) vid Polismyndigheten har under den senaste tioårsperioden visat på ett kontinuerligt ökat behov av forensiska undersökningar och analyser.

Mellan 2015 och 2016 ökade ärendetillströmningen vid NFC med 6 procent, exklusive personärenden för dna- respektive fingeravtrycksanalys samt ärenden från Migrationsverket. Antalet begärda undersökningar av personprover för dna-analys fortsatte däremot att minska (-9 procent). NFC:s produktion ökade under 2016 och man avslutade nästan 10 procent fler ärenden än 2015. Trots detta ökade antalet öppna ärenden. Det beror

enligt NFC bl.a. på att man har behövt avsätta resurser för att lära upp och handleda nya medarbetare. Under 2016 har NFC kunnat korta vissa handläggningstider medan andra har ökat. På områdena vapen, droger, alkohol och dna har handläggningstiderna minskat till följd av resurstillskott och förändrat arbetssätt. För undersökningar gällande t.ex. handstil och fingeravtryck har tiderna ökat p.g.a. resursbrist och ökad inströmning av sådana ärenden.

Ärendeutvecklingen vid Rättsmedicinalverkets olika verksamheter förändrades i vissa avseenden under året. Inom den rättsmedicinska verksamheten minskade antalet förrättade obduktioner med 4 procent. Antalet dödsfall där dödsättet har bedömts som avsiktligt vållat av annan ligger dock kvar på ungefär samma, förhöjda, nivå som året innan (108 stycken). Antalet genomförda medicinska åldersbedömningar i brottmål ökade till 42 stycken jämfört med 11 året innan. Antalet utfärdade rättsintyg minskade för sjätte året i rad. Minskningen uppgår till ca 3 procent jämfört med 2015 och till 26 procent jämfört med 2011. Antalet rättspsykiatriska undersökningar var i det närmaste oförändrat jämfört med året innan. Antalet expedierade ärenden inom rättskemin ökade med drygt en procent till 91 000 under året. Inom rättsgenetiken minskade det totala antalet expedierade ärenden med 11 procent till 2 900. Handläggningstiderna vid Rättsmedicinalverket har generellt sett minskat, främst när det gäller obduktionsärenden där handläggningstiderna förkortats med 30 procent. Detta bedöms vara ett resultat av att myndigheten har arbetat aktivt med att förändra sitt arbetssätt med fokus på bland annat effektiva processer.

Isoleringsbrytande åtgärder för intagna i häkte

Sverige har under lång tid fått återkommande nationell och internationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning. Regeringen har vidtagit flera åtgärder på området. Som ett resultat av dessa har bl.a. häktes- och restriktionsutredningen lämnat förslag som innebär nya alternativ till häktning, begränsning av häktetiderna, lagstiftad rätt till mänsklig kontakt och särskilda regler för frihetsberövade barn. Även Brottsförebyggande rådet har lämnat förslag till åtgärder i en kartläggning av situationen i häkte. Regeringen arbetar med förslagen.

Kriminalvården har under 2016 vidtagit flera åtgärder i syfte att öka häktades tid i isoleringsbrytande åtgärder. Förutom utveckling av verksamhetsinnehållet har Kriminalvården och Åklagarmyndigheten fortsatt att utveckla sitt samarbete, på såväl central som lokal nivå. Syftet med samarbetet är att underlätta arbetet med isoleringsbrytande åtgärder för dem som är häktade med restriktioner.

En dryg fjärdedel av de häktade med restriktioner fick del av isoleringsbrytande åtgärder minst två timmar per dygn under 2016. Det är en liten ökning i förhållande till 2015. Knappt tre fjärdedelar av de häktade utan restriktioner fick del av isoleringsbrytande åtgärder minst två timmar per dygn vilket är en liten minskning i förhållande till 2015. För båda kategorierna häktade gäller att gruppen unga och gruppen kvinnor får isoleringsbrytande åtgärder i större utsträckning. Grupperna unga med restriktioner och kvinnor med eller utan restriktioner står för den största ökningen i förhållande till föregående år.

Kostnadsutveckling

Myndigheternas kostnader inom verksamhetsgrenen utredning och lagföring uppgick till knappt 17,1 miljarder kronor 2016, vilket är 1 miljard kronor eller drygt 6 procent mer än föregående år. I förhållande till 2014 uppgår ökningen till drygt 5 procent. Vid Polismyndigheten ökade kostnaderna med 785 miljoner kronor (6 procent) och vid Kriminalvården med 100 miljoner kronor (5 procent). Även vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten ökade kostnaderna, i Åklagarmyndighetens fall med 83 miljoner kronor (6 procent) och vid Ekobrottsmyndigheten med 44 miljoner kronor (8 procent).

Våldsbrott är en högprioriterad brottskategori inom Polismyndigheten och en stor del av myndighetens resurser går åt till att hantera den typen av brott. Under 2016 lades drygt 41 procent av resurstiden för utredning och lagföring på våldsbrott, vilket är en ökning med 6 procentenheter sedan 2011. Våldsbrottens andel av ärendeinflödet uppgår till ca 10 procent.

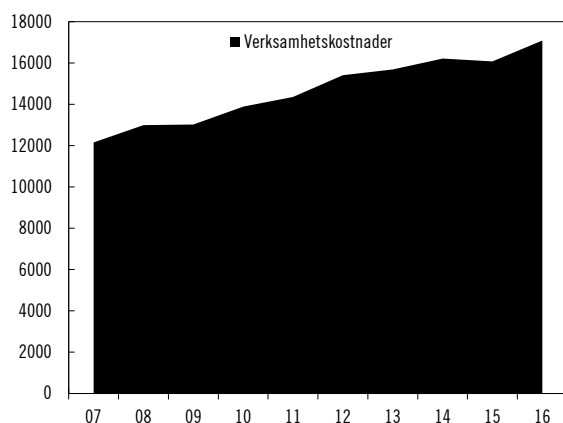
Inom Åklagarmyndigheten utgjordes 26 procent av de avslutade brottsmisstankarna av vålds- och sexualbrott och drygt 40 procent av

resurserna användes för att handlägga sådana brottsmisstankar.

Ekobrottsmyndigheten lägger ca 90 procent av sin budget på utredning och lagföring. De vanligaste brottskategorierna är skattebrott och bokföringsbrott. Andelen komplexa ärenden har ökat under året, vilket också återspeglas i ökade kostnader jämfört med året innan. Ekobrottsmyndigheten deltar också i allt större utsträckning i insatser beslutade inom den myndighetsgemensamma satsningen mot organiserad brottslighet. Sammantaget ställer det stora krav på myndigheten att göra effektiva prioriteringar.

Diagram 2.17 Kostnadsutveckling utredning och lagföring

Tusentals kronor

Källa: Årsredovisningarna 2007–2016 för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Kriminalvården.

2.4.5 Dömande verksamhet

Mål

Regeringens mål för Sveriges Domstolar är att mål och ärenden ska avgöras med hög kvalitet och effektivitet. Målbalanserna och omloppstiderna ska hållas på en rimlig nivå. Domstolsverket ska skapa förutsättningar för domstolarna att uppfylla målet för verksamheten bl.a. genom en ändamålsenlig resursfördelning och stöd i verksamhetsutvecklingen.

Inom den dömande verksamheten verkar de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Sveriges Domstolar omfattar även hyres- och arrendenämnderna, Rättshjälpsmyndigheten, Rättshjälpsnämnden och Domstolsverket. Verksamheten vid migrationsdomstolarna redovisas under utgiftsområde 8.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

- omloppstider,
- inkomna, avgjorda och balanserade mål,
- överbalanser och
- produktivitet, mätt som antalet avgjorda mål och ärenden i förhållande till kostnaderna.

Verksamhetens resultat

Omloppstider

Regeringen har beslutat om målsättningar för hur långa omloppstider olika typer av mål högst bör ha i domstolarna. Målsättningarna gäller hur lång handläggningstid 75 procent av målen högst bör ha från att de kommit in till domstolen till att de har avgjorts. Regeringen har också beslutat om målsättningar för omloppstiderna vid hyres- och arrendenämnderna. Även här gäller målsättningen hur lång handläggningstid 75 procent av ärendena högst bör ha. Verksamhetsmålen och resultaten framgår av tabell 2.7.

Tabell 2.7 Uppfyllelse av verksamhetsmål: genomsnittlig omloppstid i månader för avgjorda mål och ärenden, 75:e percentilen

Månader	Mål 2016	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tingsrätter								
Tvistemål exkl. gem. ansökan om äktenskapsskillnad	7,0	7,6	7,9	7,3	7,2	7,0	7,0	6,7
Brottmål exkl. förtursmål	5,0	5,1	5,2	4,9	4,9	4,8	4,5	4,3
Hovrätter								
Tvistemål fram till PT beslut	2,0					2,1	1,9	1,9
Tvistemål där PT beslut beviljats	10,0					12,6	11,7	11,5
Brottmål exkl. förtursmål	5,0	7,2	7,4	7,2	7,6	7,5	7,1	6,5
Förvaltningsrätter								
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	6,0	8,1	10,0	8,5	7,0	6,4	6,0	5,8
Kammarrätter								
Samtliga mål exkl. förtursmål och migrationsmål	6,0	9,5	7,2	6,8	7,5	7,0	7,9	7,4
Hyses- och arrendenämnder								
Samtliga ärenden exkl. avstående- och lokalmedlingsärenden	4,0	5,2	4,9	5,5	7,4	7,5	5,7	7,0

Anm.: Från och med 2016 är tvistemål vid hovrätter uppdelade i två delar, tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd och tvistemål där beslut om prövningstillstånd har beviljats. Därför finns jämförelsetal endast tillgängliga för 2014 och 2015.

Källa: Årsredovisningarna 2010–2016 för Sveriges Domstolar.

Omloppstiderna vid domstolarna har minskat för samtliga målkategorier under den senaste sjuårsperioden. Under 2016 minskade omloppstiderna för samtliga verksamhetsmål utom för kategorin *tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd* vid hovrätterna där resultatet var oförändrat. Verksamhetsmålen uppnåddes för tingsrätterna och förvaltningsrätterna. Hovrätterna uppnådde verksamhetsmålet för *tvistemål fram till beslut om prövningstillstånd*. Hovrätternas omloppstider för övriga verksamhetsmål förbättrades men de ligger fortsatt över verksamhetsmålen. Kammarrätternas omloppstider minskade men ligger fortfarande en dryg månad över regeringens verksamhetsmål.

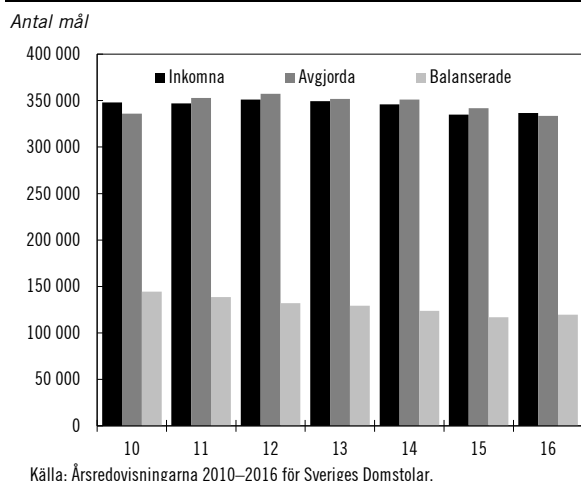
Verksamhetsmålet för hyres- och arrendenämndernas omloppstid på fyra månader uppnåddes inte. Nämndernas resultat uppgick till sju månader, vilket är en försämring jämfört med året innan. Den huvudsakliga förklaringen till att måluppfyllelsen försämrats är att nämnderna avgjort ett större antal äldre arrendenämndsärenden.

Under 2016 pågick ett antal riktade åtgärder för att minska handläggningstider och balansera vid Sveriges Domstolar. Som exempel kan nämnas den förstärkningsstyrka med domare

som kan tas i anspråk vid frånvaro på grund av utbildning och långvarig sjukskrivning eller vid handläggning av större mål och balans- och avarbetningar. Som framgångsfaktorer för måluppfyllelsen framhåller domstolarna en effektivare ledning och styrning av verksamheten och åtgärder inom ramen för den inre organisationen bl.a. fördelning av mål, beredningsrutiner, tydlig ansvarsfördelning och specialisering.

Inkomna, avgjorda och balanserade mål

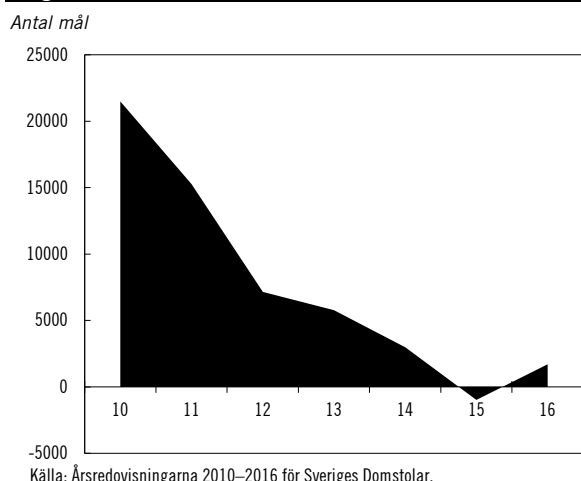
Antalet inkomna mål (exklusive migrationsmål) till domstolarna ökade med 0,6 procent 2016 jämfört med 2015. Antalet avgjorda mål minskade under samma period med 2,4 procent och antalet balanserade mål ökade med 2,5 procent. Utvecklingen under de senaste sju åren framgår av diagram 2.18.

Diagram 2.18 Utveckling av inkomna, avgjorda och balanserade mål (exkl. migrationsmål)

Under 2016 ökade antalet inkomna mål för första gången sedan 2012. Antalet avgjorda mål fortsatte dock att minska för fjärde året i rad. Efter en femårig minskning ökade antalet balanserade mål 2016 till följd av att antalet inkomna mål översteg antalet avgjorda mål. Därmed bröts utvecklingen av minskande balanser.

Överbalanser

Domstolarnas totala balans kan delas upp i en så kallad arbetsbalans och en överbalans. Med arbetsbalans avses det antal mål i balans som statistiskt är förenligt med att regeringens verksamhetsmål gällande omloppstider kan nås. Det antal mål som överstiger arbetsbalansen definieras som överbalans.

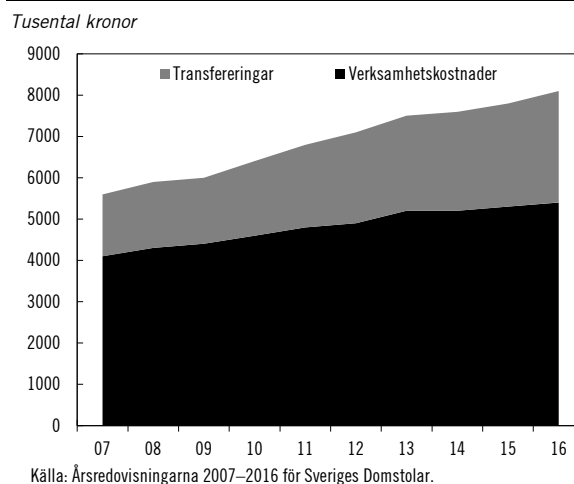
Diagram 2.19 Överbalanser

Domstolarna hade sammantaget en mindre överbalans som uppgick till 1 712 mål 2016. Sedan 2010 har överbalansen gradvis minskat och 2015 hade domstolarna en underbalans, se

diagram 2.19. Tingsrätterna hade en marginell överbalans som förklaras av ökade brottmålsbalanser. Förvaltningsrätterna (exklusive migrationsmål) hade underbalanser. Hovrätterna hade en marginell överbalans. Kammarrätterna hade en överbalans på nästan 4 400 mål, vilket är en ökning med knappt 700 mål jämfört med 2015. En stor del av överbalansen vid kammarrätterna utgjordes av socialförsäkringsmål vid Kammarrätten i Stockholm. Målen rör ersättning för kostnader till följd av vård i annat land inom EU.

Kostnadsutveckling och produktivitet

Verksamhetsområdet omfattar både verksamheten inom Sveriges Domstolar (exklusive migrationsdomstolarna) och de transfereringar och övriga utbetalningar som utgörs av kostnader under anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* Verksamhetens kostnader avser huvudsakligen utfallet på anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* och transfereringar avser huvudsakligen utfallet på anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.*

Diagram 2.20 Kostnadsutveckling dömande verksamhet

Under perioden 2007–2016 har verksamhetskostnaderna inom Sveriges Domstolar ökat med cirka 30 procent. Under 2016 ökade de med 1,3 procent, vilket främst förklaras av ökade personalkostnader. Produktiviteten, mätt som antalet avgjorda mål och ärenden i förhållande till de totala fastprisberäknade kostnaderna på anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar*, minskade under 2016. Under året ökade antalet inkomna mål något medan antalet avgjorda mål och ärenden fortsatte att minska. Även om antalet balanserade

mål ökade så finns det endast en marginell överbalans.

Utgifterna för rättsliga biträden ökade med 8 procent under 2016. Totalt har de ökat med 89 procent under perioden 2007–2016. Under 2016 utgjorde utgifterna för offentlig försvarare 53 procent av utgifterna på anslaget. Andra huvudsakliga utgiftsposter är kostnader för målsägandebiträde, offentligt biträde, rättshjälp, konkursförvaltararvode, bevisning och tolkar. Den totala ökningen av utgifterna på anslaget beror huvudsakligen på ökade utgifter för offentliga försvarare. Ökningen förklaras främst av att antalet timmar per förordnande har ökat men även av att timkostnadsnormen har höjts. Timkostnadsnormen fastställs årligen av regeringen i förordningen (2009:1237) om timkostnadsnorm inom rättshjälpsområdet.

2.4.6 Verkställighet av påföljd

Mål

Regeringens mål för verksamheten är att påföljderna ska verkställas på ett säkert, humant och effektivt sätt och att antalet återfall i brott ska minska.

Kriminalvården ansvarar för att verkställa påföljder inom verksamhetsområdet.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Uppfyllelsen av målet att påföljder ska verkställas på ett säkert, humant och effektivt sätt bedöms bl.a. utifrån

- myndighetens arbete med att förbättra den interna styrningen och kontrollen,
- effektiviteten i resursutnyttjandet,
- antalet rymningar och andra allvarliga händelser och
- graden av strukturerad sysselsättning i anstalt.

Måluppfyllelsen avseende det återfallsförebyggande arbetet under verkställigheten bedöms bl.a. utifrån

- andelen klienter som har en verkställighetsplan,

- andelen klienter som har deltagit i och fullföljt behandlingsprogram,
- klienternas deltagande i utbildning och
- andelen klienter som har blivit föremål för särskilda utslussningsåtgärder.

Verksamhetens resultat

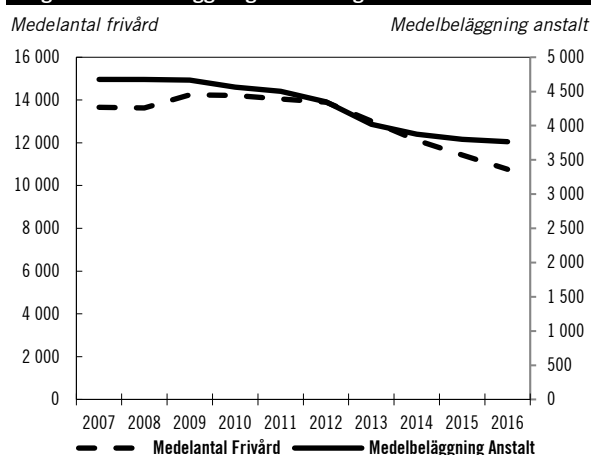
Intern styrning och kontroll

Kriminalvården har under 2016 stärkt den interna styrningen och kontrollen, bl.a. genom att en tillsynssektion har inrättats, vars uppdrag är att samlat granska verksamheten och ge myndighetsledningen underlag som visar på eventuella brister och utvecklingsområden.

Beläggning och effektivt resursutnyttjande

Medelantalet klienter i anstalt och frivård har minskat med totalt 21 procent på tio år. Minskningen av antalet intagna i anstalt avtog dock för tredje året i rad.

Diagram 2.21 Beläggningsutveckling

Källa: Kriminalvårdens årsredovisningar 2007-2016.

Kriminalvården har under 2016 fortsatt att på kort sikt anpassa platstillgången efter behovet. Myndigheten har även fortsatt sitt arbete med att utveckla och planera för ett långsiktigt hållbart platsbestånd. Inom ramen för myndighetens genomförandeplan för 2016 har beslut fattats om att gå vidare i projekteringen för om- eller nybyggnad av ett antal anstalter i landet.

Samtidigt som antalet klienter fortsatte att minska fortsatte personalresurserna att öka. Förhållandet förklaras av myndighetens arbete med att stärka den interna styrningen och kontrollen samt av det pågående utvecklingsarbetet avseende klientverksamheten.

Säkerhet

Kriminalvården har under 2016 haft fortsatt fokus på att stärka säkerheten vid anstalter i de högre säkerhetsklasserna. Myndigheten har också fortsatt sitt arbete med att öka säkerheten vid frivårdskontoren. Ingen rymning från anstalter i de högre säkerhetsklasserna har skett under året, i likhet med 2015. Antalet avvikelser från anstalter i den lägsta säkerhetsklassen fortsätter också att ligga på en låg nivå. Antalet allvarliga händelser i såväl anstalt som frivård har dock ökat något i förhållande till föregående år medan antalet har sjunkit inom transportverksamheten.

Kriminalvården har regeringens uppdrag att utveckla och långsiktigt förankra arbetet mot våldsbejakande extremism inom myndigheten. Se vidare utg.omr 1 avsnitt 9.8.

Återfallsförebyggande arbete

Kriminalvården har under 2016 slutfört ett flerårigt utvecklingsarbete för att öka kvaliteten i arbetet med verkställighetsplanering. Bland annat har ett nytt systemstöd införts och medarbetare har fått utbildning. Omställningen har varit personalkrävande och medfört att andelen klienter som fått en fastställd verkställighetsplan har sjunkit jämfört med 2015, förutom för gruppen villkorligt frigivna där andelen (98 procent) var i nivå med föregående år.

Andelen klienter i frivård respektive klienter i anstalt som har deltagit i behandlingsprogram 2016 var i nivå med respektive har sjunkit något i förhållande till föregående år. En fjärdedel av de som avtjänade fängelsestraff och en knapp tredjedel av de som verkställde skyddstillsyn deltog i behandlingsprogram under verkställigheten. Fullföljandegraden har gått ner något i förhållande till föregående år. En viss positiv utveckling kan dock noteras när det gäller deltagande och fullföljande av de längre behandlingsprogrammen, vilket är i linje med Kriminalvårdens strategiska inriktning för behandlingsinsatserna. Kriminalvården har sedan 2013 haft regeringens uppdrag att utveckla och förstärka arbetet med gruppen unga i kriminalvård respektive våldsamma klienter. Av redovisningen kan bl.a. konstateras en positiv utveckling när det gäller deltagande i behandlingsprogram inom båda dessa grupper, bl.a. till följd av satsningar på intagna med ADHD samt resursförstärkningar av verksamheten för unga klienter.

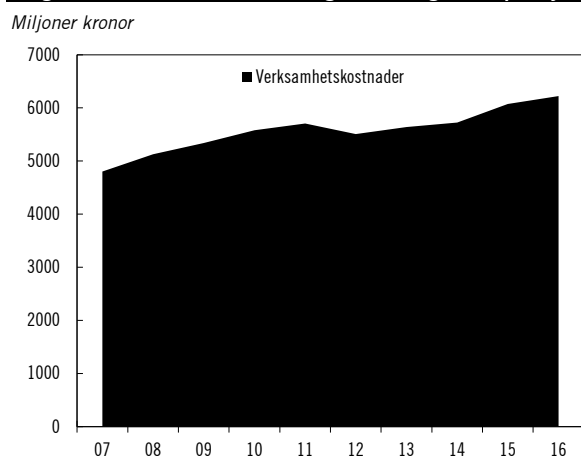
För intagna i anstalt utgörs sysselsättningen förutom av behandlingsprogram även av bl.a. arbete och studier. En fjärdedel av de intagna i anstalt påbörjade någon form av utbildning under verkställigheten, vilket är i nivå med föregående år. Kriminalvården har regeringens uppdrag att vidta åtgärder för att öka tillgängligheten och genomströmningen i klientutbildningen i syfte att kunna erbjuda fler intagna kompletterande utbildning på gymnasial nivå.

Under 2016 frigavs 12 procent av de intagna från anstalt via en av de fyra särskilda utslussningsåtgärderna, vilket är en minskning med en procentenhet i förhållande till 2015 och en tillbakagång till 2014 års nivå. Kvinnor får i något högre grad del av någon av de särskilda utslussningsåtgärderna. Kriminalvården har regeringens uppdrag att förstärka arbetet med utslussning. Myndigheten har lämnat en delredovisning som avser arbetet under 2016. Av redovisningen framgår bl.a. att flera förändringar, som syftar till att öka antalet klienter som får del av utslussningsåtgärder, har initierats. Uppdraget ska slutredovisas 2018.

Kriminalvården strävar efter att vara drivande i samarbeten som bidrar till att risken för återfall minskar och har under året tagit fram en nationell handlingsplan för myndighetens samverkan med andra aktörer inom klientverksamheten. Regeringen gav under året även en utredare i uppdrag att ta fram förslag på en modell för samverkan mellan samhällets aktörer avseende återfallsförebyggande åtgärder på individnivå. Uppdraget har redovisats och bereds inom Regeringskansliet.

Kostnadsutveckling

Diagram 2.22 Kostnadsutveckling verksamhet av påföljd

Källa: Kriminalvårdens årsredovisningar 2007–2016.

Anm. Kostnaden för transferingar ligger på i snitt 11 miljoner kronor

Verksamhetsområdet omfattar verksamhet inom frivården, anstalter samt Kriminalvårdens transportverksamhet för såväl nationella som internationella transporter. Internationella transporter inom migrationsområdet redovisas under utgiftsområde 8 Migration. Häktesverksamheten ingår som en del i verksamhetsområdet Utredning och lagföring.

Kostnaderna för verksamhetsområdet har ökat sedan 2007. Mellan 2015 och 2016 ökade kostnaderna med 150 miljoner kronor till en nivå på drygt 6,2 miljarder kronor. Utvecklingen förklaras av ökade kostnader för personal, lokaler och övrig drift.

2.4.7 Stöd till brottsoffer

Mål

Regeringens mål är att skadeverkningarna av brott ska minska och att verksamheten till stöd för brottsoffer bedrivs på ett effektivt och rättsäkert sätt med hög kvalitet. Den som drabbats av brott ska få adekvat information och ett gott bemötande från rättsväsendets myndigheter. De myndigheter inom rättsväsendet som bidrar till måluppfyllelsen genom brottsofferrelaterade verksamheter är Brottsoffermyndigheten, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Sveriges Domstolar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma måluppfyllelsen används bl.a. följande indikatorer:

- brottsutsattas erfarenheter av polisens, åklagarnas och domstolarnas arbete,
- antalet inkomna och avgjorda brottskadeärenden,
- genomsnittlig handläggningstid för brottskadeärenden,
- inkomna medel från regressverksamheten,
- antalet aktiva regressärenden vid årets slut och
- antalet inkomna och beviljade ansökningar till brottsofferfonden.

Verksamhetens resultat

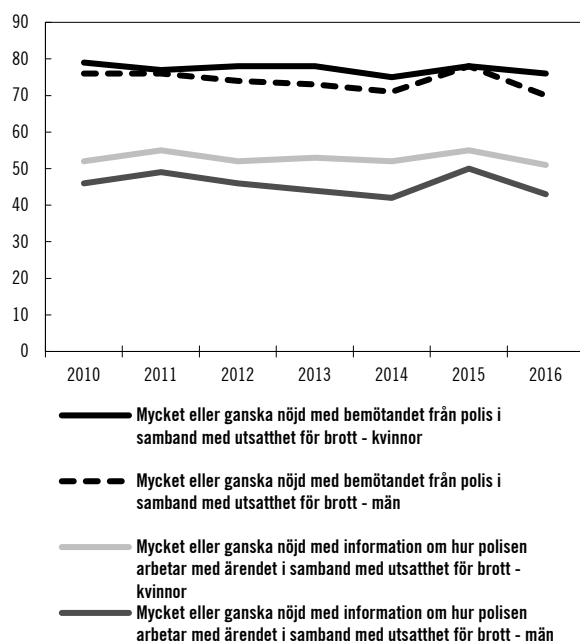
För att kunna bedöma måluppfyllelsen inom området följer regeringen dels de åtgärder som myndigheterna vidtagit för att förbättra bemötandet av brottsutsatta och informationen till brottsutsatta, dels Brottsoffermyndighetens resultat avseende handläggning av brottskadeärenden m.m. Inledningsvis redovisas en bedömning av rättsväsendets allmänna arbete, framför allt utifrån ett urval av resultatindikatorer från Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Därefter redovisas specifikt Brottsoffermyndighetens arbete.

Rättsväsendets arbete

Rättsväsendet ska tillsammans med övriga aktörer i samhället ge stöd åt dem som drabbas av brott. Många anställda inom rättsväsendets myndigheter kommer på ett eller annat sätt i kontakt med personer som har drabbats av brott. Myndigheterna och deras personal behöver därför kunna bemöta brottsdrabbade på ett professionellt sätt, ge dem relevant information och vid behov hjälpa dem att få kontakt med andra aktörer, t.ex. med den kommunala socialtjänsten eller det civila samhällets organisationer. Inte minst är det viktigt att polisen informerar om brottsutsattas möjlighet att få stöd och hjälp från bl.a. brottsofferstödande organisationer. Det har under senare år tagits många initiativ inom såväl rättsväsendet som inom andra politikområden för

att vidareutveckla och förbättra stödet till dem som drabbas av brott. Organisationer som bedriver brottsofferstödande arbete såsom Kvinnojourerna och Brottsofferjouren Sverige har fått kraftigt stärkta resurser.

Diagram 2.23 Brottsoffrets erfarenheter av polisens arbete

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

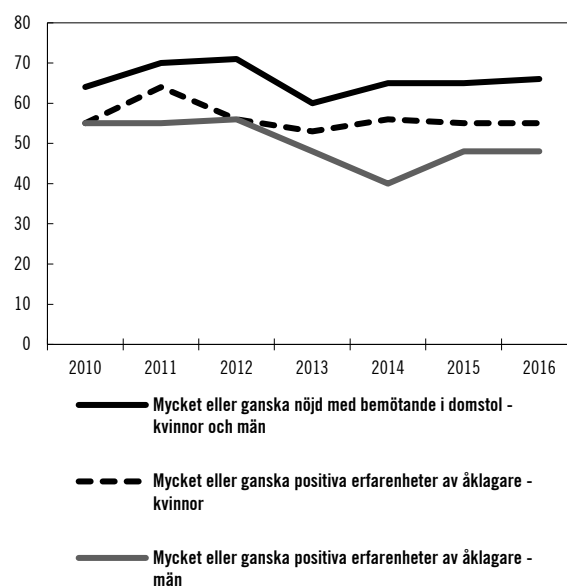
Som framgår av diagrammet ovan visar NTU att nästan tre fjärdedelar av de som varit i kontakt med polisen med anledning av utsatthet för brott är nöjda med det bemötande man fått. Kvinnor är mer nöjda med bemötandet än män (76 respektive 70 procent år 2016). Däremot är brottsoffrets mindre nöjda med den information de har fått från polisen (51 procent av kvinnorna och 43 procent av männen).

Vidare visar NTU att en klar majoritet av de personer som varit i kontakt med polisen med anledning av utsatthet för brott är nöjda med polisens tillgänglighet (totalt 70 procent). När det gäller polisens effektivitet och förmågan att utreda och klara upp brottet är bilden betydligt mindre positiv (totalt 28 procent). Sammantaget uppger drygt hälften (55 procent) att de har positiv erfarenhet av polisen. Generellt sett uppger kvinnor oftare att de har positiva erfarenheter av polisen. Skillnaden i erfarenheter mellan kvinnor och män är dock mindre när det gäller brott som innehållit hot eller våld.

Skillnaden mellan olika åldersgrupper är små men äldre personer (65–79 år) har en mer positiv erfarenhet av polisens arbete än övriga

brottsoffrets. Erfarenheter av polisen skiljer sig något åt mellan olika grupper i befolkningen, t.ex. beroende på utbildningsbakgrund och boendeort, men resultaten varierar mellan åren och utan tydlig riktning.

Diagram 2.24 Brottsoffrets erfarenheter av åklagare respektive bemötande i domstol

Källa: Nationella trygghetsundersökningen.

När det gäller personer som har varit i kontakt med en åklagare på grund av utsatthet för brott uppger drygt hälften, 55 procent av kvinnorna och 48 procent av männen, att de har mycket eller ganska positiva erfarenheter av kontakten med åklagaren. Över tid kan en svag negativ trend noteras.

Av dem som har varit i kontakt med en domstol under senare år uppger två tredjedelar att de är nöjda med bemötandet i domstolen. Utvecklingen har varit relativt stabil sedan 2007. Vidare visar NTU att en övervägande majoritet (77 procent) av de som haft erfarenhet av målsägandebiträde är positiva, en ökning med 8 procentenheter jämfört med föregående år.

Eftersom underlaget av personer i NTU som har erfarenhet av domstol och åklagare är begränsat bör dessa resultat tolkas med viss försiktighet. Det gäller även för personer som har varit i kontakt med domstol och målsägandebiträde varför resultatet inte presenteras uppdelat på kön. Resultatet ger emellertid en indikation om utvecklingen.

Bemötande

I samband med att Polismyndigheten ombildades till en myndighet togs ett helhetsgrepp om arbetet med brottsoffer och personsäkerhetsskydd. Detta utvecklingsarbete har fortgått under 2016 och i slutet av året beslutades Polismyndighetens riktlinjer för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamhet. I början av 2017 beslutade myndigheten dessutom om ett metodstöd utifrån den fastställda brottsoffer- och personsäkerhetsprocessen. Metodstödet vänder sig till alla inom Polismyndigheten som arbetar med frågor som rör brottsoffer och personsäkerhetsskydd och omfattar allt från hur information och stöd till brottsoffer med olika behov ska hanteras till riskbedömning och riskhantering.

Åklagarmyndigheten arbetar brett mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld samt fridskränkingsbrott. Brottsofferperspektivet är en viktig aspekt i myndighetens tillsyns- och metodutvecklingsarbete. Under året har myndigheten genomfört en översyn av deras handbok i bemötandefrågor, som nu genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Inom ramen för myndighetens arbete med jämställdhetsintegrering har ett samarbete med Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) inletts. Syftet är att utveckla en e-utbildning för att höja kompetensnivån om brottsutredningar avseende våld mot kvinnor och sexualbrott. Vidare har Åklagarmyndigheten under året tagit fram en ämnessida om bemötande av personer med funktionsnedsättningar.

Vid domstolarna har arbetet med bemötande av brottsoffer fortsatt i enlighet med den för Sveriges Domstolar gemensamma handlingsplanen från 2015. En del i detta är återkommande undersökningar av hur domstolens brukare ser på bemötandet. Det handlar också om framtagande av och justeringar av tidigare förbättringsåtgärder. Planen beskriver också det stöd Domstolsverket ska ge domstolarna. Detta stöd innebär bl.a. att Domstolsverket har hållit utbildningar om hur domstolarna kan kvalitetssäkra sina egna utvärderingar av bemötandearbetet. Domstolsverket har också hållit seminarier i intervjuteknik för domstolar som ska genomföra intervjuer med parter och vittnen, så kallade brukarundersökningar. Att regelbundet genomföra intervjuer med parter och vittnen är inte enbart ett sätt för domstolarna att få brukares

synpunkter på domstolens bemötande utan också ett sätt för domstolarna att utvärdera det bemötandearbete som redan har utförts.

Information

Brottsoffermyndigheten har under året särskilt satsat på utbildning och information om barn och ungas utsatthet med fokus på våld i nära relation. Regeringsuppdraget att ta fram en handledning för personal i förskolan till boken Liten och webbplatsen jagvillveta.se har redovisats.

Myndighetens arbete med att sprida kännedom om materialet Jag vill veta samt arbetet med regeringsuppdraget Liten och trygg har lett till en hög kännedom om detta bland yrkesverksamma. Webbplatsen, lärar-handledningen samt övrigt material har tillsammans också bidragit till att underlätta för brottsutsatta barn och unga att få tillgång till och tillgodogöra sig information om sina rättigheter.

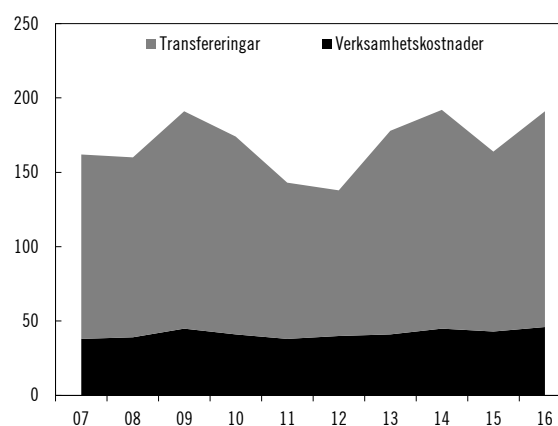
Brottsoffermyndighetens arbete och resultat

Brottsoffermyndighetens uppgift är att främja brottsoffers rättigheter, behov och intressen samt vara ett informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor. I den övergripande rollen att uppmärksamma och synliggöra brottsofferfrågor ingår även att initiera samverkan kring och sprida information om brottsofferfrågor.

Kostnadsutveckling

Diagram 2.25 Kostnadsutveckling stöd till brottsoffer

Tusentals kronor

Källa: Brottsoffermyndighetens årsredovisningar 2007–2016.

Verksamheten omfattar både Brottsoffermyndighetens arbete och de transfereringar som utgörs av kostnader för brottsskadeersättning under anslaget 1:11 *Ersättning för skador på grund*

av brott. Även Brottsofferfonden ingår i verksamheten. Brottsofferfondens medel är dock inte uppförda på statens budget utan finansieras huvudsakligen av lagöverträdare, som betalar en särskild avgift till fonden.

Mellan 2014 och 2016 är kostnaderna, inklusive transfereringar för verksamheten, i löpande priser i stort sett oförändrade och uppgick till drygt 191 miljoner kronor.

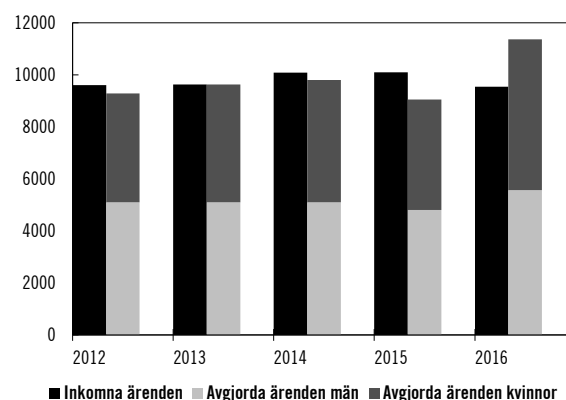
Brottskadeärenden

Om en dömd person inte kan betala utdömt skadestånd och den brottsdrabbade inte har någon försäkring som helt täcker skadan, kan personen i vissa fall få ersättning från staten. Sådan ersättning kallas brottskadeersättning.

Antalet inkomna brottskadeärenden 2016 uppgick till ca 9 500, vilket är en minskning med 5 procent mot föregående år. Antalet avgjorda ärenden ökade med 25 procent till drygt 11 000, vilket är i nivå med det högsta någonsin. Under 2016 utbetalades knappt 113 miljoner kronor i brottskadeersättning, vilket är en ökning med ca 15 procent i förhållande till föregående år. Ökningen beror i första hand på att myndigheten har lagt fokus och resurser på att minska ärendebalansen, som har minskat avsevärt och uppgår till 1 094 ärenden. Jämfört med 2015 innebär det 62 procent färre ärenden i balans, vilket är den lägsta nivån sedan 2011. Handläggningstiderna har dock blivit något längre än under föregående år, vilket förklaras av att balansen vid ingången av 2016 var den högsta någonsin. En följd av den balansavarbetning som har skett är att myndigheten i hög utsträckning har fattat beslut i ärenden som relativt länge avvaktat beslut, vilket har ökat de genomsnittliga handläggningstiderna. Handläggningstiden för ett ärende att registreras, beredas, avgöras och expedieras var under 2016 i genomsnitt 94 dagar. Myndigheten har fortsatt vidtagit åtgärder för att effektivisera handläggningen och förkorta handläggningstiderna.

Diagram 2.26 Inkomna och avgjorda ärenden

Inkomna och avgjorda ärenden

Källa: Brottsoffermyndighetens årsredovisningar 2012-2016.

Under 2016 inkom 258 ansökningar om brottskadeersättning avseende barn som har bevittnat brott. Detta är en minskning med 23 procent jämfört med föregående år. Andelen beviljade ansökningar uppgår till ca 68 procent vilket är en mindre sänkning jämfört med föregående år. Totalt betalades knappt 1,5 miljoner kronor ut till sökande i denna ärendekategori. Den totala och genomsnittliga ersättningen har minskat, vilket beror på att antalet ärenden med högre ersättningar sjunkit något.

Tabell 2.8 Utbetalad brottsskadeersättning fördelat på brottstyper

Brottstyp	Antal inkomna ärenden	Utbetalad ersättning tkr
Våldtäkt inkl. grov våldtäkt mot vuxen	234 (196)	11 956 (9 176)
Våldtäkt inkl. grov våldtäkt mot barn	105 (98)	11 874 (11 271)
Misshandel inkl. försök till mord/dråp riktat mot vuxen	2 497 (1 993)	26 138 (22 966)
Misshandel inkl. försök till mord/dråp riktat mot barn	408 (317)	2 865 (2 741)
Våld i nära relation mot kvinna inkl. grov kvinnofridskränkning	664 (527)	13 037 (9 937)
Rån	1 300 (1 014)	10 618 (9 058)
Olaga hot	1 132 (817)	6 085 (5 322)
Övergrepp i rättsak	67 (45)	307 (252)
Utpressning	82 (75)	807 (599)
Överträdelse av kontaktförbud	49 (16)	223 (70)
Människohandel	5 (0)	244 (0)

Källa: Brottsoffermyndighetens årsredovisning för 2016. Föregående års siffror inom parentes.

Sammanställningen av utbetalad brottsskadeersättning fördelat på brottstyper (tabell 2.8) visar att antalet ärenden inom alla kategorier sammantaget har ökat med drygt 25 procent jämfört med 2015. Avseende överträdelse av kontaktförbud och människohandel kan dock noteras en avsevärt större ökning än utvecklingen av det totala antalet beslut.

Genom regressverksamheten kräver staten gärningspersoner på den brottsskadeersättning som Brottsoffermyndigheten, i deras ställe, betalat ut till brottsoffer.

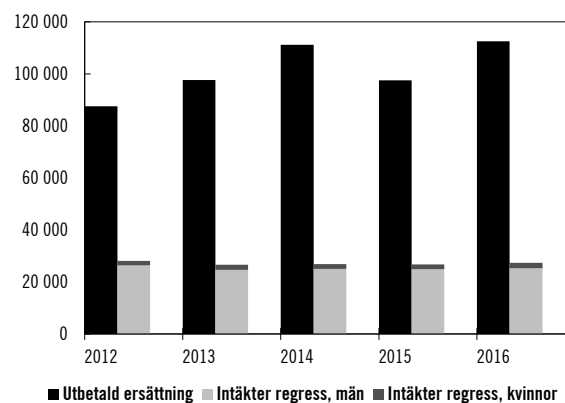
Intäkterna från regressverksamheten uppgick till drygt 31 miljoner kronor 2016, vilket i princip är i nivå med föregående år. Vid utgången av 2016 fanns drygt 39 000 aktiva regressärenden vilket är en ökning med ca 4 procent jämfört med föregående år. Av de betalningsskyldiga var 92 procent män.

Tidigare betalade myndigheten ut brottsskadeersättning även till den som på grund av egen tidigare brottslighet hade en skuld till staten för utbetalad brottsskadeersättning. En kvittning kunde då bara genomföras om personen i fråga

lämnade sitt medgivande. Från och med halvårsskiftet 2014 har Brottsoffermyndigheten rätt att kvitta oavsett personens inställning. Utvecklingen avseende kvittningar har varit mycket god och det totala kvittade beloppet har ökat med 80 procent jämfört med föregående år och uppgår nu till över 1,5 miljoner kronor. Antalet kvittningar har ökat med 60 procent. Vid en jämförelse mellan 2013, innan möjligheterna till kvittning infördes, och 2016 kan konstateras att såväl antalet kvittningar som intäkterna för kvittningar nästan fyrdubblats.

Diagram 2.27 Utbetalad brottsskadeersättning och intäkter av regress

Tusental kronor

Källa: Brottsoffermyndighetens årsredovisningar 2012-2016.

Brottsofferfonden

Under 2016 uppgick Brottsofferfondens intäkter till drygt 40 miljoner kronor, vilket var en ökning med drygt 15 procent jämfört med föregående år. Knappt 35 miljoner kronor fördelades under året från fonden till olika brottsofferinriktade projekt och verksamheter. En mycket stor del av fondens medel går till Brottsofferjouren Sverige och lokala brottsofferjourer. De möter många typer av brottsoffer och ansvarar även för såväl samordning som praktiskt genomförande av vittnesstödsverksamheten vid domstolarna. Vidare beviljades en fjärdedel av fondens medel till viktologiska forskningsprojekt inom olika ämnen och inriktningar. Brottsoffermyndigheten har kartlagt inkomna och beviljade forskningsansökningar i syfte att ta fram ett underlag för att under 2017 kunna bedöma om medelstilldelningen är jämställd.

2.4.8 Kompetensförsörjning inom rättsväsendet

Målet för området statliga arbetsgivarfrågor är en samordnad statlig arbetsgivarpolitik som säkerställer att kompetens finns för att nå verksamhetens mål. För att uppnå målet måste staten vara en attraktiv och föredömlig arbetsgivare. De statliga myndigheterna ska bedriva ett strategiskt arbete med sin kompetensförsörjning. Statliga arbetsgivare ska bl.a. sträva efter att öka andelen kvinnor på ledande befattningar, öka andelen anställda med utländsk bakgrund på alla nivåer och säkerställa en god arbetsmiljö. De statsanställda ska ha kunskap om och förståelse för grundläggande värden i statsförvaltningen och rollen som statstjänsteman.

Rättsväsendets myndigheter arbetar fortlöpande med dessa frågor och bedriver ett kompetensutvecklings- och kompetensförsörjningsarbete. I syfte att behålla och öka kompetensen hos de anställda inom rättsväsendet har myndigheterna genomfört ett flertal utbildningar under året. Ett exempel är att Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten under 2016 tillsammans har utbildat personalen i ämnen som brott mot barn, våld i nära relationer och sexualbrott mot vuxna.

Myndigheterna har också genomfört olika chefsutvecklings- och chefsförsörjningsinsatser för att stärka ledarskapet och möta kommande behov av framtida chefer.

Vid utgången av 2016 uppgick antalet anställda inom rättsväsendet till 48 832, en ökning med drygt 2 800 anställda sedan 2012. Framförallt har antalet anställda under dessa år ökat vid Polismyndigheten, Kriminalvården och Sveriges Domstolar.

Myndigheternas arbete för att främja jämställdhet och likabehandling bedrivs långsiktigt. För att stärka jämställdheten har regeringen formulerat jämställdhetspolitiska mål inom olika utgiftsområden. Inom Polismyndigheten ska andelen polisutbildade kvinnor, av det totala antalet poliser, öka. I dag är 32 procent av poliserna kvinnor. Bland de civilanställda uppgår andelen kvinnor till 67 procent. Polismyndigheten har vidtagit särskilda åtgärder för att öka jämställdheten, bl.a. åtgärder för att öka andelen kvinnor bland personer i ledningskompetens. Flertalet av myndigheterna hade fler anställda kvinnor än män.

Rättsväsendets myndigheter lägger mycket fokus på jämställdhetsaspekter vid rekrytering i syfte att uppnå en mer jämn könsfördelning. Andelen anställda kvinnor inom rättsväsendet är på samma nivå som föregående år.

Andelen kvinnor på ledande befattningar har ökat under 2016 och i flera av rättsväsendets myndigheter är det en högre andel kvinnor än män som har chefspositioner. Andelen anställda med utländsk bakgrund vid rättsväsendets största myndighet, Polismyndigheten, uppgick 2016 till 8,6 procent, en ökning med 0,6 procentenheter sedan 2015. Vid Kriminalvården och Sveriges Domstolar uppgick andelen anställda med utländsk bakgrund 2016 till 18 procent respektive 10 procent, vilket är en svag ökning sedan 2015. Flertalet av rättsväsendets myndigheter arbetar aktivt med mångfalds- och integrationsfrågor, i syfte att öka den etniska mångfalden och att bredda kompetensen inom myndigheterna.

Kriminalvården har under 2016 fastställt en hbtq-strategi och myndighetens utbildningsenhet har hbtq-certifierats genom RFSL. Inom ramen för genomförandet av regeringens strategi för funktionshinderspolitiken 2011–2016 har arbete genomförts i myndigheterna som syftar till att bl.a. stärka kompetensen gällande förutsättningar och behov hos personer med funktionsnedsättning.

Sjukfrånvaron har ökat i merparten av rättsväsendets myndigheter och uppgick till 4,9 procent 2016, vilket ska jämföras med den genomsnittliga nivån på 4,1 procent för staten totalt. Trenden är densamma som i staten i övrigt, dvs. att sjukfrånvaron ökar, vilket följer utvecklingen på arbetsmarkanden i stort. Störst är sjukfrånvaron bland kvinnorna. Rättsväsendets myndigheter bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete för att upprätthålla en god arbetsmiljö och värna om de anställdas hälsa.

Tabell 2.9 Antal anställda inom rättsväsendet

	2012	2013	2014	2015	2016
Polisen	28 347	28 488	28 689	28 264	29 517
Kvinnor	11 617	11 965	12 007	11 892	12 818
Män	16 730	16 523	16 682	16 372	16 699
Kriminalvården	8 673	8 820	8 873	8 968	9 536
Kvinnor	3 990	4 146	4 170	4 215	4 291
Män	4 683	4 674	4 703	4 753	5 245
Sveriges Domstolar	6 587	6 771	6 885	6 909	7 052
Kvinnor	4 715	4 817	4 899	4 908	5 037
Män	1 872	1 954	1 986	2 001	2 015
Åklagarmyndigheten	1 335	1 335	1 341	1 361	1 418
Kvinnor	881	894	897	912	950
Män	454	441	444	449	468
Övr. mynd. rättsväsendet¹	1 063	1 167	1 085	1 110	1 309
Kvinnor	584	653	660	674	837
Män	479	514	425	436	472
Totalt	46 005	46 581	46 873	46 612	48 832
Kvinnor	21 787	22 475	22 633	22 601	23 933
Män	24 218	24 106	24 240	24 011	24 899

Källa: Myndigheternas årsredovisningar samt arbetsgivarstatistiken.
¹ Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Domarnämnden, Ekobrottsmyndigheten, Gentekniknämnden, Justitiekanslern, Revisorsnämnden och Rättsmedicinalverket.

Tabell 2.10 Andel sjukfrånvaro i förhållande till tillgänglig arbetstid inom rättsväsendet

År	Kvinnor	Män	Samtliga
2012	4,9 %	2,9 %	3,8 %
2013	4,8 %	2,9 %	3,8 %
2014	5,1 %	3,0 %	3,9 %
2015	6,4 %	3,1 %	4,5 %
2016	6,5 %	3,6 %	4,9 %

Källa: Arbetsgivarverket/Statkontoret.

2.5 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de övergripande målen för kriminalpolitiken och rättsväsendet delvis har uppnåtts. Även om tryggheten i samhället är högre än för tio år sedan var otryggheten 2016 tydligt högre än åren dessförinnan. Otrygghet är emellertid ett komplext och mångfacetterat fenomen och det är inte möjligt att dra slutsatser av förändrade nivåer enskilda år. Regeringen ser dock allvarligt på att otryggheten fortsatt är särskilt utbredd bland kvinnor och utrikes födda

samt i socialt utsatta områden. Brottslighetens omfattning är också svår att beskriva på ett heltäckande sätt. Utsattheten för brott i 2016 års mätningar ökade efter flera år på lägre nivåer. Utvecklingen är emellertid inte entydig; medan vissa typer av brott tycks öka verkar annan brottslighet minska.

Förtroendet för rättsväsendet och dess myndigheter är fortsatt högt. År 2016 var nivån något lägre än året innan då det hittills största förtroendet för rättsväsendet uppmättes. Regeringen följer utvecklingen på dessa områden noga och insatser för att öka tryggheten samt bekämpa och förebygga brott är fortsatt högt prioriterade.

Brottsligheten och tryggheten påverkas av många faktorer, även sådana som ligger utanför kriminalpolitikens och rättsväsendets räckvidd. Rättsväsendets förutsättningar att hantera brottsligheten påverkas också av vilka resurser som tillförs myndigheterna. Som konstaterats i tidigare budgetpropositioner har rättsväsendet fått betydande resursförstärkningar de senaste tio åren. Trots detta har rättsväsendets resultat i flera avseenden präglats av försämringar sedan ett antal år tillbaka. Exempelvis har antalet ärenden som polisen redovisar till åklagare minskat med 26 procent sedan 2006. Jämfört med 2009 redovisades en tredjedel färre ärenden 2016. Brå har de senaste åren, både genom regeringsuppdrag och egna initiativ, undersökt utvecklingen. År 2016 redovisades och sammanfattades flera resultat på området. Även om det fortfarande råder osäkerhet kring orsakerna bakom det senaste decenniets resultatutveckling har Brå kunnat identifiera ett flertal bidragande faktorer. Tydligast påverkan på antalet och andelen personupplärade brott bedöms en ökad användning av förundersökningsbegränsning ha haft. Denna ökning sammanfaller med ändrade riktlinjer inom Åklagarmyndigheten och att även polisen sedan 2013 har rätt att fatta sådana beslut i vissa fall. Fler svårupplärade bedrägerier, en mindre andel ärenden med unga misstänkta, som generellt klaras upp i högre utsträckning, och fler negativa drogtestar vid misstänkta fall av narkotikabruk bedöms också ha bidragit till den sjunkande personuppläringen. Även en större andel svårutredda våldtäkter och misshandelsfall samt en kraftig ökning av anmälningar via internet, som ofta brister i kvalitet, kan ha haft en viss betydelse. Sammantaget bedömer Brå att dessa

faktorer som mest kan förklara en dryg tredjedel av de fyra procentenheter som andelen personuppklarade brott minskade med mellan 2006 och 2015.

Därutöver har sannolikt flera andra omständigheter påverkat resultatutvecklingen, även om det är svårt att bedöma i vilken utsträckning. Brå (2016) har bl.a. konstaterat att it-inslagen i den anmälda brottsligheten har ökat tydligt de senaste tio åren och att rättsväsendets kapacitet att hantera detta behöver utvecklas. Arbete med anledning av ökad migration, terrorismhot och grova våldsbrott i framför allt storstäderna har också tagit resurser från annan verksamhet. Ombildningen av polisen från 21 länsmyndigheter till en nationell myndighet med sju regioner är också viktig i sammanhanget. Statskontorets utvärdering (2010) av tidigare enmyndighetsombildningar visar att sådana organisationsförändringar, liksom resultaten från dessa, tar lång tid.

Det finns således ett flertal anledningar, mer eller mindre möjliga att påverka, som har haft betydelse för framför allt Polismyndighetens negativa resultatutveckling, vilket även inverkat på resultaten i rättskedjans senare delar. Polismyndigheten har aviserat ett flertal åtgärder för att vända resultatutvecklingen. Därutöver har regeringen gett Polismyndigheten ett flertal uppdrag i syfte att stärka verksamheten samt tilldelat myndigheten ytterligare medel. Regeringen har mot denna bakgrund höga förväntningar på att resultaten väsentligen ska förbättras.

Brottsförebyggande arbete

Regeringen bedömer att målen för den brottsförebyggande verksamheten delvis har uppnåtts. Regeringen ser positivt på det utvecklingsarbete som pågår inom flera av rättsväsendets myndigheter, exempelvis Polismyndighetens arbete för att säkerställa en lokalt förankrad polisverksamhet. Väl utarbetade lokala problembilder med konkreta och uppföljningsbara aktiviteter utgör enligt regeringens mening grunden för ett framgångsrikt brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete. Regeringen ser också positivt på det utvecklingsarbete som Brå har påbörjat och som innebär förstärkta insatser för ett mer kunskapsbaserat, effektivt och samordnat

brottsförebyggande arbete över hela landet. Detta ligger i linje med de övergripande målsättningarna i regeringens skrivelse Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program, som överlämnades till riksdagen i mars 2017.

Regeringen bedömer emellertid att det fortfarande finns en betydande utvecklingspotential på det brottsförebyggande området, inte minst när det gäller att bedöma resultatet av det brottsförebyggande arbete som bedrivs. Polismyndigheten är en central aktör i detta sammanhang. Den brottsförebyggande verksamheten utgör en viktig del av uppdraget och tar ca en tredjedel av myndighetens resurser i anspråk. Det är därför nödvändigt att myndigheten utvecklar metoder för att följa upp, utvärdera och redovisa resultaten av den planlagda och den händelsestyrda verksamheten. Detsamma gäller resultat av strategiska initiativ och tillämpningen av samverkansöverenskommelser och medborgarlöften.

Säkerhetspolisen har under 2016 fortsatt att utveckla sin samverkan med Polismyndigheten men även med andra myndigheter och internationella parter för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

För att förebygga ekonomisk brottslighet krävs kunskap om riskområden och utvecklingstendenser. Ekobrottsmyndigheten har prioriterat sina resurser utifrån analyser av den ekonomiska brottsligheten vilket har skapat förutsättningar för ett effektivt arbete.

Sammanfattningsvis anser regeringen att det brottsförebyggande arbetet fortsatt behöver utvecklas. Detta gäller också den brottsförebyggande verksamhet som bedrivs av enskilda myndigheter. Aktörer utanför rättsväsendet är idag inte tillräckligt involverade och det brottsförebyggande arbetet bedrivs generellt sett inte på tillräckligt strukturerat sätt på lokal, regional och nationell nivå.

Utredning och lagföring

Regeringen bedömer att målet om att brottsuppkvaringen ska öka inte har uppnåtts. Såväl antalet som andelen personuppkvarade brott minskade 2016. Den negativa utvecklingen gäller både sammantaget och sett till enskilda brottskategorier. Trots ökade kostnader för brottsutredningsverksamheten sjönk antalet ärenden som Polismyndigheten redovisade till

åklagare markant under 2016 och i större utsträckning än inflödet av ärenden minskade. Därmed fattades också färre lagföringsbeslut vid Åklagarmyndigheten och färre personer lagfördes. År 2016 var det andra året i den nya Polismyndigheten. Även om ombildningen av polisen gick in ett avslutande skede har omorganisationen också detta år haft en negativ inverkan på resultatet. Som nämnts tidigare har situationen även varit ansträngd på andra sätt, inte minst har ökningen av dödligt våld med skjutvapen i storstadsregionerna tagit stora utredningsresurser i anspråk. Dessa brott är svårupplärade och ställer även höga krav på brottsförebyggande och trygghetsskapande insatser. Regeringen bedömer att detta har fått negativa konsekvenser för övrig polisverksamhet och har bidragit till försämrade resultat i delar av den brottsutredande verksamheten.

Regeringen anser inte att resultatet i den brottsutredande verksamheten lever upp till de politiska ambitionerna och medborgarnas berättigade krav och förväntningar. Arbetet med utredning och lagföring måste leverera ett resultat som upprätthåller förtroendet för verksamheten. Här har särskilt Polismyndigheten ett ansvar för att öka effektiviteten i utredningsarbetet så att fler ärenden redovisas till åklagare. Enligt regeringen är det dock positivt att Polismyndigheten under hösten 2016 beslutat om åtgärder för att stärka den operativa förmågan och förbättra verksamhetsresultaten, exempelvis genom ökade resurser till utredningsverksamheten, utvecklade arbetsmetoder och förbättrat teknikstöd. Regeringen har också gett Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten i uppdrag att tillfälligt ytterligare förstärka sin samverkan i brottsutredningsarbetet, bl.a. placeras ett antal åklagare vid polisen för att bistå i utredningsarbetet. Mot bakgrund av att kapaciteten inom rättsväsendet att hantera it-relaterade brott behöver öka har Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten även i uppdrag att redovisa vilka åtgärder de har vidtagit för att säkerställa att det finns tillräcklig kompetens och beredskap vid myndigheterna för att utreda it-relaterade brott. Utöver detta bedömer regeringen att det finns behov av att kraftigt förstärka antalet anställda vid Polismyndigheten, vilket beskrivs närmare i avsnitt 2.7.

Regeringen anser att det är positivt att fler tillgångsutredningar och fler förverkandeärenden bedrevs under 2016 än tidigare år. Även här finns dock potential till ytterligare förbättringar.

Att minska isoleringen av intagna i häkte är viktigt av såväl humanitära skäl som för rättssäkerheten och för att fullt ut kunna leva upp till Sveriges internationella konventionsåtaganden. Regeringen noterar att användandet av isoleringsbrytande åtgärder inte ökat i någon större omfattning och konstaterar att ytterligare åtgärder är nödvändiga för att tydliga resultat ska uppnås på området.

Dömande verksamhet

Regeringen bedömer att målet för den dömande verksamheten, att mål och ärenden ska avgöras med hög kvalitet och effektivitet, huvudsakligen är uppnått. Regeringen ser sammantaget en positiv utveckling under året med övervägande kortare omloppstider i kombination med låga balanser. De positiva resultaten kan dels förklaras av den relativt låga nivån av nytillkomna mål i balans under året, dels av den sedan tidigare minskande andelen äldre mål i balans.

Regeringen ser också positivt på att Sveriges Domstolar arbetar kontinuerligt med verksamhetsutveckling, bl.a. för att tillgodose medborgarnas krav på service och kommunikation.

Utgifterna för rättsliga biträden ökar kontinuerligt. Till stor del utgörs utgifterna av kostnader för offentliga försvarare men även av kostnader för exempelvis målsägandebiträden, rättshjälp och offentliga biträden. Mycket pekar mot att utvecklingen av målens komplexitet, med flera tilltalade och målsäganden i ett och samma mål, bidrar till längre förhandlingstider och därmed ökade utgifter. Utgifterna påverkas också av att timkostnadsnormen kontinuerligt räknas upp. Regeringen följer noga utvecklingen på området.

Verkställighet av påföljd

Regeringens bedömning är att målen för verksamheten delvis har uppnåtts. Regeringens höga förväntningar på tydliga och positiva effekter av Kriminalvårdens pågående utvecklingsarbete i kombination med minskande klienttillströmning och ökade personalresurser

har ännu inte införlivats fullt ut. Samtidigt finns det tendenser till en fortsatt positiv utveckling inom flera områden.

Kriminalvårdens inrättande av en intern tillsynsfunktion stärker myndighetens interna styrning och kontroll och skapar därmed bl.a. förutsättningar för en ökad rättssäkerhet för enskilda.

Återfallen i ny brottslighet efter avtjänad kriminalvårdspåföljd minskar över tid. Att Kriminalvården upprätthåller en god säkerhet inom myndighetens verksamheter är viktigt ur ett samhällsskyddsperspektiv men också för myndighetens förutsättningar att bedriva ett gott återfallsförebyggande arbete. Kriminalvårdens säkerhetshöjande åtgärder bedöms mot denna bakgrund ha gett önskade effekter. Regeringen följer noga myndighetens fortsatta arbete med att behovsanpassa säkerheten inom de olika verksamheterna, t.ex. inom frivården.

Det återfallsförebyggande arbetet är en central uppgift för Kriminalvården. En förutsättning för ett effektivt sådant arbete är förmågan att utreda och bedöma varje klients individuella risker, behov och mottaglighet samt att erbjuda relevanta insatser därefter. Kriminalvårdens implementering av ett nytt arbets sätt för verkställighetsplanering och myndighetens arbete för att driva på samverkan med andra relevanta aktörer förbättrar förutsättningarna för det återfallsförebyggande arbetet samt för att minska risken för återfall i ny brottslighet.

Det är i detta sammanhang också positivt att Kriminalvården i ökande utsträckning når klienterna med rätt behandlingsprogram och att deltagandet ökar för de stora klientgrupperna som omfattades av regeringsuppdragen avseende unga respektive våldsamma klienter.

Det är emellertid inte tillfredsställande att deltagandet och fullföljandet av behandlingsprogrammen har minskat över tid. Regeringen förväntar sig att myndighetens fortsatta utvecklingsarbete ske leda till förbättrade resultat på området. Regeringen anser vidare att användandet av de särskilda utslussningsåtgärderna inte utvecklats i önskvärd riktning. Regeringen har höga förväntningar på utfallet av Kriminalvårdens arbete med det pågående uppdraget om förstärkt utslussningsarbete och kommer att följa arbetet noga.

Stöd till brottsoffer

Regeringen anser att målet för verksamheten stöd till brottsutsatta delvis har uppnåtts. Nationella trygghetsundersökningen visar att brottsutsatta ofta är nöjda med sina kontakter med rättsväsendet men det finns fortsatt utrymme för förbättringar. Beträffande polisens arbete är de brottsutsatta mest nöjda med polisens tillgänglighet och bemötande. De brottsutsatta är däremot mindre nöjda med den information som polisen gav och med polisens effektivitet. Även domstolarna, Domstolsverket och Åklagarmyndigheten bedöms ha en viktig roll när det gäller bemötandet av brottsutsatta. Skillnader mellan olika brottsutsatta grupperns erfarenheter av rättsväsendet måste beaktas, inte minst när det gäller kvinnor och män.

Det är positivt att Brottsoffermyndigheten har minskat ärendebalanserna betydligt. Myndigheten har också fortsatt vidtagit åtgärder för att effektivisera handläggningen och sammantaget bedömer regeringen att Brottsoffermyndighetens förutsättningar att under kommande år minska handläggningstiden för brottskadeärenden är goda.

Att staten kräver dömda gärningspersoner på den brottskadeersättning som Brottsoffermyndigheten, i deras ställe, betalat ut till brottsoffer är en viktig signal från samhället.

Antalet aktiva regressärenden, dvs. ärenden där staten kräver gärningspersonen på den brottskadeersättning som Brottsoffermyndigheten i deras ställe betalt ut till brottsoffret har fortsatt att öka, liksom intäkterna. Regeringen bedömer att målen för regressverksamheten har uppnåtts.

Brottsofferfonden har stor betydelse för finansieringen av ideella organisationers brottsofferarbete och viktimologisk forskning. Bidragen från Brottsofferfonden når många olika verksamheter som gagnar brottsoffer och regeringen bedömer att målen för Brottsofferfonden har uppnåtts.

Kompetensförsörjning

Regeringens sammantagna bedömning är att myndigheternas kompetensförsörjningsarbete bedrivs på ett ändamålsenligt sätt och att myndigheterna arbetar aktivt med dessa frågor. Det kan konstateras att det är angeläget att

utveckla den strategiska kompetensförsörjningen. Det är därför positivt att myndigheterna arbetar aktivt med chefsutvecklingsprogram och olika kompetenshöjande åtgärder för de anställda. Detta skapar förutsättningar för myndigheternas verksamhetsutveckling på kort och lång sikt.

Utvecklingen går också i rätt riktning när det gäller andelen kvinnor på ledande befattningar. Däremot är exempelvis andelen poliser som är kvinnor fortfarande alltför låg inom Polismyndigheten.

Fler än tidigare lämnar polisyrket och det är viktigt att polisprofessionen är attraktiv.

Resultaten visar att arbetsmiljö, arbetsvillkor och karriärmöjligheter utgör viktiga faktorer om polisanställda väljer att lämna anställningen. Regeringen har aviserat en satsning på Polismyndigheten som möjliggör en successiv ökning av antalet polisanställda, vilket innebär att myndigheten även måste vidta förberedande åtgärder för att kunna rekrytera och ta emot fler.

Mångfalden i Sverige är stor och en personalsammansättning av kvinnor och män med olika etniska tillhörigheter och erfarenheter skapar goda förutsättningar för en effektiv verksamhet. Ett långsiktigt mångfaldsarbete har i viss mån bidragit till att öka andelen anställda med olika etnisk tillhörighet inom rättsväsendet, men skillnader finns mellan myndigheterna.

Det är vidare tillfredsställande att myndigheterna utvecklar och driver såväl säkerhetsfrågorna som arbetsmiljöinsatserna med hög prioritet. Sjukfrånvaron har dock ökat och regeringen kommer därför att fortsätta följa utvecklingen på detta område.

2.6 Återrapportering av vissa tillkännagivanden gällande rättsväsendet

Preskriptionstiden för sexualbrott mot barn

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen ska låta göra en översyn av om preskriptionstiden för sexualbrott och andra allvarliga övergrepp mot barn kan tas bort (bet. 2013/14:SoU23, punkt 6, rskr. 2013/14:326) och därmed bifallit motion 2013/14:So13 yrkande 2. Den 16 juni 2017 beslutade chefen för Justitiedepartementet, statsrådet Morgan Johansson, att ge en utredare i

uppdrag att överväga vissa frågor om barnpornografibrottet och om preskription ska avskaffas för sexualbrott och andra allvarliga brott mot barn (Ju 2017:H). Uppdraget ska redovisas senast den 18 juni 2018. Regeringen avser att återkomma till riksdagen.

Fler lokala poliser

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen bör återkomma med en redovisning av vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet lokala poliser (bet. 2014/15:JuU1, punkt 10, rskr. 2014/15:77). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen. Regeringen kommer att avvakta vidare redovisning från Polismyndigheten i årsredovisningen för 2017 samt Statskontorets slutrapport avseende ombildningen av polisen, som kommer att lämnas senast den 1 oktober 2018, för att därefter ta ställning till eventuella ytterligare åtgärder.

Rättsväsendets arbete med brottslighet på internet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder för att stärka rättsväsendets kompetens i arbetet mot brottsligheten på internet (bet. 2014/15:JuU1, punkt 39, rskr. 2014/15:77). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen. Regeringen kommer att avvakta redovisningarna från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten avseende vilka åtgärder myndigheterna har vidtagit för att säkerställa att de har tillräcklig kompetens och beredskap för att utreda it-relaterade brott. Redovisningarna kommer att göras i respektive myndighets årsredovisning för 2017, vilka lämnas senast den 22 februari 2018.

Straffvärdesbestämning vid flerfaldig brottslighet

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om straffvärdesbestämning vid flerfaldig brottslighet (bet. 2014/15:JuU14, punkt 48, rskr. 2014/15:138) och därmed bifallit motionerna 2014/15:1904 yrkande 6 och 2014/15:2970 yrkande 4 och delvis bifallit motion 2014/15:2524 yrkande 22. Frågan omfattas av Påföljdsutredningens betänkande Nya påföljder (SOU 2012:34). Den 17 mars 2016 beslutade regeringen propositionen Ny påföljd efter tidigare dom (prop. 2015/16:151) där tillkännagivandet behandlas. Riksdagen delar inte regeringens uppfattning att tillkännagivandet därmed är slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen.

Uppföljning av den nya polisorganisationen

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anfört om uppföljning av den nya polisorganisationen och har tillkännagett detta för regeringen (bet. 2015/16:JuU1, punkt 2, rskr. 2015/16:106). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen. Regeringen kommer att avvakta vidare redovisning från Polismyndigheten i årsredovisningen för 2017 samt Statskontorets slutrapport avseende ombildningen av polisen, som kommer att lämnas senast den 1 oktober 2018, för att därefter ta ställning till eventuella ytterligare åtgärder.

Effektivare polis

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anfört om en effektivare polis och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2015/16:JuU1, punkt 3, rskr. 2015/16:106). Riksdagen anser att de åtgärder som regeringen har vidtagit är bra men inte tillräckliga för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen.

Polisens närvaro i brottsutsatta områden

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anfört om vikten av polisens närvaro i brottsutsatta områden och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2015/16:JuU1, punkt 7, rskr. 2015/16:106). Riksdagen anser att flertalet av de åtgärder som regeringen har vidtagit är viktiga i sig men inte tillräckliga för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen.

Antalet poliser

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anfört om att regeringen bör vidhålla målsättningen om en minimibemanning på 20 000 poliser och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2015/16:JuU1, punkt 11, rskr. 2015/16:106). Regeringen tillförde Polismyndigheten nya medel såväl i vårändringsbudgeten för 2016 som i budgeten för 2017 i syfte att myndigheten skulle kunna utbilda och anställa fler poliser samt fler civilanställda. Polismyndigheten skulle därmed komma att ha fler än 20 000 poliser framöver. Riksdagen anser dock att regeringen bör ha en uttalad målsättning om att antalet poliser ska vara minst 20 000 och att riksdagen därför inte anser tillkännagivandet slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296).

Regeringen uttryckte redan i budgetpropositionen för 2016 uppfattningen att det är verksamhetens behov som ska styra sammansättningen av de anställdas kompetenser. Därför ska Polismyndigheten själv förfoga över vilken kompetens som ska rekryteras. Det är en uppfattning som regeringen fortsatt vidhåller. Regeringen kommer därför inte att tillmötesgå riksdagens krav på en uttalad målsättning om en miniminivå på 20 000 poliser. Istället tillför regeringen Polismyndigheten ytterligare medel i budgeten för 2018. Dessutom tillförde regeringen Polismyndigheten extra medel på vårändringsbudgeten innevarande år. Syftet med de föreslagna tillskotten för kommande år är dels att ge Polismyndigheten förutsättningar att utbilda och anställa betydligt fler poliser än de 1 500 som myndigheten redan planerar för, dels att ytterligare utöka antalet civilanställda. Regeringens ambition är att antalet anställda i

Polismyndigheten successivt ska öka. De ska främst arbeta i kärnverksamheten och en stor del av dessa kommer att utgöras av nya poliser, varför antalet poliser kommer att överstiga 20 000. Polismyndigheten har gett uttryck för att det behövs både fler poliser och fler civilanställda. Det är hos Polismyndigheten som den bästa kunskapen finns om vilken sammansättning av kompetenser som krävs, nu och i framtiden, för att myndigheten ska klara sina uppgifter. Regeringen anser därmed denna punkt slutbehandlad.

Polisens närvaro på internet

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anfört om att öka polisens närvaro på internet och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2015/16:JuU1, punkt 42, rskr. 2015/16:106). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen. Regeringen kommer att avvakta redovisningen från Polismyndigheten avseende vilka åtgärder myndigheten har vidtagit för att säkerställa att den har tillräcklig kompetens och beredskap för att utreda it-relaterade brott. Redovisningen kommer att göras i myndighetens årsredovisning för 2017, vilken lämnas senast den 22 februari 2018.

Utredning, uppföljning och återkoppling till brottsoffer

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anfört om förbättrad brottsutredning, uppföljning och återkoppling till brottsoffer och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2015/16:JuU1, punkt 44, rskr. 2015/16:106). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen. Regeringen kommer närmast att avvakta vidare redovisning från Polismyndigheten i årsredovisningen för 2017.

Information om möjlighet till vittnesstöd

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om att regeringen bör vidta åtgärder för att vittnen ska få information om möjligheter till olika former av vittnesstöd (bet. 2015/16:JuU1, punkt 46, rskr. 2015/16:106). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Vidare påpekar riksdagen att det är en brist att det inte framgår när de uppdrag som regeringen redogör för ska återrapporteras. Punkten står därför åter som öppen.

I regleringsbrev för 2017 har regeringen gett Brottsoffermyndigheten och Domstolsverket i uppdrag att återrapportera genomförandet av de förslag till åtgärder som myndigheterna har lämnat till regeringen. Redovisning ska ske i respektive årsredovisning för 2017. Vidare har Brottsoffermyndigheten, i regleringsbrevet för 2017, fått i uppdrag att ta fram en webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2018. I denna proposition föreslår regeringen att anslaget till Brottsoffermyndigheten ska ökas med 1 000 000 kronor 2018 för detta ändamål (avsnitt 2.8.10).

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en redogörelse för de åtgärder som har vidtagits med anledning av tillkännagivandet. Punkten är inte slutbehandlad.

Lokalt förankrad polis

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anfört om en lokalt förankrad polis och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2016/17:JuU1, punkt 9, rskr. 2016/17:90). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen. Regeringen kommer att avvakta vidare redovisning från Polismyndigheten i årsredovisningen för 2017 samt Statskontorets slutrapport avseende ombildningen av polisen, som kommer att lämnas senast den 1 oktober 2018, för att därefter ta ställning till eventuella ytterligare åtgärder.

Fler områdespoliser och kommunpoliser

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anført om fler områdespoliser och kommunpoliser och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2016/17:JuU1, punkt 12, rskr. 2016/17:90). Riksdagen anser att regeringen inte har redovisat tillräckligt med vidtagna åtgärder för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen. Regeringen kommer att avvakta vidare redovisning från Polismyndigheten i årsredovisningen för 2017 samt Statskontorets slutrapport avseende ombildningen av polisen, som kommer att lämnas senast den 1 oktober 2018, för att därefter ta ställning till eventuella ytterligare åtgärder.

Polisens närvaro i brottsutsatta områden

Riksdagen har ställt sig bakom det utskottet anført om polisens närvaro i brottsutsatta områden och har tillkännagett detta för regeringen som sin mening (bet. 2016/17:JuU1, punkt 17, rskr. 2016/17:90). Riksdagen anser att flertalet av de åtgärder som regeringen har vidtagit är viktiga i sig men inte tillräckliga för att tillkännagivandet ska kunna anses slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:296). Punkten står därför åter som öppen.

2.7 Politikens inriktning

Kraftsamling för ett tryggare Sverige

Det är angeläget med en kraftsamling för att förebygga brott och öka tryggheten, inte minst i socialt utsatta områden. För att skapa ett tryggt samhälle behövs såväl en aktiv och inkluderande välfärdspolitik som ett strategiskt och målmedvetet brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete. Rättsväsendets arbete, liksom lagstiftningen, måste anpassas efter de förändrade samhällsförutsättningarna. För regeringen är det centralt att fler brott förhindras och att fler brott klaras upp. Det gäller både vardagsbrott och brottslighet som utgör ett hot mot det demokratiska samhället, som organiserad brottslighet, terrorism och hatbrott.

Kvinnors upplevda otrygghet är betydligt större än mäns. Det finns även skillnader i mäns och kvinnors utsatthet för brott och egna brottslighet. Regeringen prioriterar arbetet med att skapa ett mer jämställt samhälle högt och fortsätter arbetet för att nå regeringens särskilda jämställdhetsmål (prop. 2015/16:1).

Möjligheten att leva ett tryggt liv utan brottslighet ska inte vara beroende av i vilket område eller vilken del av landet man bor eller vem man är. Regeringen satsar på att genom breda och långsiktiga åtgärder bygga ett starkare samhälle, där rättsväsendet tillsammans med andra aktörer tar ansvar för att ge människor en tryggare tillvaro.

2.7.1 Förstärkta resurser för att möta ökade krav

Ökade resurser till Polismyndigheten

Utvecklingen i omvärlden och i vårt samhälle medför ökade krav på Polismyndigheten och på verksamhetens förmåga. För att kunna möta kraven och samtidigt öka ambitionsnivån i verksamheten behöver Polismyndigheten öka antalet anställda väsentligt, både poliser och personal med annan kompetens. Regeringen vill säkerställa en sådan utveckling och föreslår därför kraftfulla tillskott till Polismyndigheten kommande år. Med de tillskott som regeringen föreslår 2018–2020 kan antalet anställda som arbetar i Polismyndighetens kärnverksamhet successivt öka.

För att kunna öka antalet polisanställda och rekrytera poliser i snabbare takt bedömer regeringen att det behöver bedrivas polisutbildning vid ytterligare två lärosäten. Även arbetsmiljö och karriärvägar behöver vara utformade på ett sådant sätt att de bidrar till att bibehålla personal och stimulera dem att i ökad utsträckning stanna kvar inom kärnverksamheten. Som ytterligare ett led för att stärka bl.a. polisens arbetsmiljö har regeringen tillsatt en utredare för att ta fram ett modernt straffrättsligt skydd för blåljuspersonal och andra samhällsnyttiga funktioner. Arbetet med ledarskaps- och medarbetarfrågor inom myndigheten behöver utvecklas och administrationen inom kärnverksamheten minska, vilket även överensstämmer med ambitionerna för regeringens tillitsreform.

Polismyndighetens huvuduppgift är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp. För att åstadkomma detta krävs en lokalt förankrad och närvarande polis där arbetet bedrivs målinriktat med högt ställda krav på effektivitet och kvalitet. Den brottsbekämpande verksamheten, det brottsförebyggande arbetet och arbetet med att utreda brott måste förbättras. En viktig del i detta är att myndigheten fortsätter förstärka sin samverkan med andra myndigheter och med andra berörda aktörer i samhället.

Polismyndigheten måste också kunna upprätthålla sin verksamhet i hela landet, såväl storstad som glesbygd, och ha förmåga att skala upp sina insatser i geografiska områden eller på platser där otryggheten eller brottsligheten har en negativ utveckling. Polisen måste ha en hög förmåga att bemöta hot från organiserad brottslighet, terrorism och våldsbejakande extremism i alla dess former.

Enligt regeringen är det av stor vikt att Polismyndigheten prioriterar arbetet i utsatta områden genom att öka de brottsförebyggande och brottsbekämpande insatserna.

Polismyndigheten behöver också förbättra sin förmåga att möta nya brottsfenomen. Det kan handla om förändringar av brottsstrukturer från traditionell brottslighet till att kunna möta behoven av att förebygga, utreda och inripa mot brott som sker på t.ex. internet. Polisens arbete med miljöbrott och arbetsmiljöbrott ska stärkas.

Migrationen har inneburit ökade krav på Polismyndigheten i form av bl.a. gränskontroller och verkställigheter av beslut om av- eller utvisning för dem som fått avslag på asylansökan. Även om regeringen redan har tillskjutit medel och vidtagit en rad åtgärder på migrationsområdet så kommer den gränspolisära delen av Polismyndighetens verksamhet även under kommande år att ställas inför resurskrävande utmaningar. Migrationsverket har i sin prognos över antalet ärenden som man kommer att överlämna till Polismyndigheten för verkställighet av beslut om av- eller utvisning gjort bedömningen att antalet kommer att öka väsentligt under det kommande året. Det är av största vikt att av- och utvisningsbeslut verkställs och fungerar humant, effektivt och rättssäkert. Detta kräver ett proaktivt och kunskapsbaserat förhållningssätt som ställer höga krav på kompetens.

De tillskott som regeringen föreslår för 2018–2020 ger Polismyndigheten avsevärt bättre förutsättningar att hantera de svåra utmaningar som myndigheten står inför.

Brist på åklagare får inte bli en flaskhals

En satsning på polisverksamheten kommer även att medföra en ökad ärendevolym för övriga myndigheter i rättskedjan. Redan nu behöver antalet åklagare öka för att möta regeringens ambitioner. Brist på åklagare får inte bli en flaskhals i arbetet med att öka tryggheten, stärka det brottsutredande arbetet och öka lagföringen. Regeringen föreslår därför att Åklagarmyndigheten tillförs resurser.

Mot bakgrund av att Ekobrottsmyndighetens kompetens i ökande utsträckning efterfrågas i satsningen mot den organiserade brottsligheten, anser regeringen att även Ekobrottsmyndigheten behöver ytterligare resurser, inte minst för att kunna upprätthålla nivån i satsningen.

2.7.2 Insatser för ett tryggare samhälle

Ett starkt straffrättsligt skydd för att motverka mäns våld mot kvinnor

Det är oacceptabelt att ett stort antal personer, däribland många kvinnor och barn, varje år blir utsatta för brott. Det kan handla om sexuellt våld, misshandel eller olika former av utnyttjande, oftast med män som gärningspersoner. Regeringen vidtar ett brett spektrum av åtgärder för att förebygga och beivra sådana handlingar. Det är bl.a. tydligt i regeringens tioåriga nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterade brott. Ambitionen är att i högre grad lägga fokus på mäns ansvar och delaktighet, liksom på maskulinitetsnormer. Inom rättsväsendet är det centralt att myndigheterna utvecklar sina arbetsmetoder. Regeringen har därför gett Polismyndigheten i uppdrag att redovisa vilka åtgärder man vidtagit för att utveckla arbetsmetoderna vid utredning av våldtäkter och andra sexualbrott.

Det straffrättsliga skyddet behöver i vissa avseenden utvecklas. Ett antal utredningar har lämnat förslag för att stärka det straffrättsliga skyddet mot olika former av utnyttjande. Det

gäller förstärkt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer samt mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn. Förslag finns även som ska göra det möjligt att besluta om elektronisk övervakning av kontaktförbud i fler situationer än i dag.

Vidare behöver det straffrättsliga skyddet mot sexualbrott förstärkas och moderniseras. En parlamentarisk kommitté har lämnat förslag som har utgångspunkten att det som inte är frivilligt ska betraktas som ett övergrepp. Förslag finns även om införandet av ett synnerligen grovt brott för de allvarligaste brotten och ett särskilt oaktsamhetsansvar. Dessutom föreslås tidigare stöd med bl.a. målsägandebitråde för den som kan antas ha utsatts för brott. Det är en åtgärd som visat sig mycket viktig för att förbättra förutsättningarna för målsägandes medverkan i utredningarna av sexualbrott. Med anledning av förslagen beräknas utgifterna för rättsliga biträden öka, varför regeringen föreslår att ytterligare medel tillförs för det ändamålet. Brottsoffermyndigheten kommer även att få förstärkta resurser för att ta fram informations- och utbildningsinsatser på sexualbrottsområdet.

Utöver dessa förslag, som har remitterats och nu bereds i Regeringskansliet, har en utredare fått i uppdrag att se över hur skyddet mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv kan stärkas.

Arbetet omfattar även hbtq-personers utsatthet och regeringen avser att inom kort lämna en proposition till riksdagen som behandlar förslagen i betänkandet Ett utvidgat straffrättsligt skydd för transpersoner m.m.

Ett förstärkt brottsförebyggande arbete

Utöver straffrättsliga åtgärder och de satsningar som har gjorts för att stärka rättsväsendets förmåga att utreda och lagföra brott finns ett stort behov av att utveckla det brottsförebyggande arbetet, inte bara i rättsväsendet utan även hos andra berörda aktörer som kommunerna, näringslivet och civilsamhällets organisationer. Regeringen har därför tagit initiativ till en brottsförebyggande satsning. I mars 2017 presenterades ett nytt brottsförebyggande program, Tillsammans mot brott, som ska bidra till att fler aktörer vidtar brottsförebyggande åtgärder och utvecklar samverkan på nationell, regional och lokal nivå. I

programmet samlas regeringens målsättningar för det brottsförebyggande arbetet inom olika politikområden som löpande kommer att följas upp. Regeringen har även tillfört resurser till Brottsförebyggande rådet och inrättat regionala samordnare på länsstyrelserna.

Personer som upprepade gånger begår brott står för en relativt stor andel av den totala brottsligheten i samhället. Insatser för att förebygga återfall är därför en central del av det brottsförebyggande arbetet. Ingen klient ska återfalla i brott och missbruk bara för att tiden efter frigivningen eller övervakningens upphörande inte är tillräckligt väl planerad. En utredare har lämnat ett förslag på en modell för samverkan kring återfallsförebyggande insatser på individnivå, s.k. inslussningsgrupper. Regeringen avser att ge Kriminalvården i uppdrag att bedriva försöksverksamhet i enlighet med förslaget.

Hot och hat i alla dess former måste motverkas. Rättsväsendet spelar en viktig roll i genomförandet av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Planen är ett centralt verktyg för att förebygga och motverka rasism och polarisering i samhället och skapa förutsättningar för ett solidariskt och sammanhållet Sverige (se utg.omr. 13 avsnitt 4).

Insatser mot brottslighet i socialt utsatta områden

Det är angeläget att öka tryggheten och minska brottslighet och segregation i socialt utsatta områden. Problematiken i områden där kriminalitet, gängbildning och social utsatthet är särskilt framträdande måste bemötas från flera håll och genom gemensamma insatser från hela samhället. Regeringen antog 2016 ett reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025, som syftar till att lyfta socialt utsatta områden och bryta strukturella segregationsmekanismer. Bland de prioriterade områdena ingår bl.a. att bekämpa brottsligheten (utg.omr. 13 avsnitt 4). I detta har Polismyndigheten en tydlig roll. Utöver en lokalt förankrad och mer närvarande polis krävs dock även ett långsiktigt brottsförebyggande arbete som inkluderar många olika aktörer.

Ett särskilt fokus bör riktas mot ungdomar i utsatta områden. Forskning visar betydelsen av

att de repressiva åtgärderna kompletteras med sociala åtgärder. Det är också angeläget att åtgärderna är långsiktiga och omfattar såväl tidiga insatser för att förhindra kriminalitet som insatser för unga i riskzon och förstärkta insatser mot unga kriminella. En utredare har därför fått i uppdrag att lämna förslag på vilka ytterligare insatser, framför allt av socialpreventiv karaktär, som bör vidtas för att förebygga brottslighet och öka människors trygghet i socialt utsatta områden. Kriminalvårdens arbete med att förstärka insatserna för unga dömda är av betydelse i sammanhanget. Vidare föreslås under 2018 en kapacitetsuppbyggnad på Statens institutionsstyrelse (utg.omr. 9 avsnitt 7). Därutöver har en utredare lämnat förslag till nya påföljder för unga lagöverträdare. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

I socialt utsatta områden, liksom i andra delar av Sverige, krävs insatser mot organiserad brottslighet. Förekomsten av explosiva varor och skjutvapen i kriminella kretsar har ökat. Även dödligt våld där skjutvapen varit involverat har ökat. För att bidra till att motverka denna utveckling har straffskärpningar nyligen genomförts för olovlig hantering av explosiva varor, som exempelvis handgranater. Regeringen har också gått vidare med ett förslag om ytterligare straffskärpningar gällande grovt vapenbrott och grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor.

Mycket tyder på att såväl brott mot välfärden som olaglig handel med hyreskontrakt har kopplingar till organiserad brottslighet. En utredare har lämnat förslag på åtgärder mot organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet som riktas mot välfärdssystemen. Förslagen bereds i Regeringskansliet. Vidare har en utredare fått i uppdrag att överväga och föreslå åtgärder som motverkar olaglig handel med hyresrätter.

Kraftfulla åtgärder mot terrorism

Terrorism hotar internationell fred och säkerhet, nationell säkerhet och våra grundläggande fri- och rättigheter. Varje år begås åtskilliga terroristattentat i världen. Att förebygga våldsbejakande extremism och att bekämpa terrorism är fortsatt högt prioriterat för regeringen.

Sveriges långsiktiga nationella och internationella arbete mot terrorism tar sin utgångspunkt i den svenska strategin mot terrorism. Det råder en bred politisk enighet kring vilka åtgärder som måste vidtas för att ytterligare förebygga, förhindra och försvåra för terrorism, samt för att kunna hantera konsekvenserna av ett eventuellt attentat. Den överenskommelse som regeringen ingick med Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet i december 2015 har kompletterats med en ny överenskommelse som slöts 7 juni 2017, på dagen två månader efter attentatet på Drottninggatan i Stockholm. Viktiga nya åtgärder är till exempel ett uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap om skärpt säkerhet i den offentliga miljön, en utredning om Säkerhetspolisens tillgång till information från signalspaning, en utredning om informationsutbytet mellan bl.a. Polismyndigheten och socialtjänsten och utökade möjligheter för polisen att använda kameraövervakning. Regeringen föreslår även att Säkerhetspolisen tillförs medel för att bl.a. kunna intensifiera arbetet mot terrorism.

Det är viktigt att vårt straffrättsliga regelverk mot terrorism är ändamålsenligt och effektivt. För att förstärka regleringen har en utredare getts i uppdrag att lämna förslag om ett särskilt straffansvar för den som deltar i eller på annat sätt stöder en terroristorganisation. Utöver detta kommer genomförandet av EU:s direktiv om bekämpande av terrorism bl.a. att innebära att straffansvaret för terrorismutbildning, terrorismresor och terrorismfinansiering utvidgas. Direktivet omfattar även förstärkt psykologiskt stöd till offer för terrorism. På regeringens initiativ görs just nu också en översyn av hela den straffrättsliga terrorismlagstiftningen i syfte att åstadkomma ett samlat och effektivt regelverk som samtidigt är förenligt med ett väl fungerande skydd för grundläggande fri- och rättigheter.

Bekämpande av terrorism är ett ansvar för hela samhället. Samverkan mellan ansvariga aktörer är en förutsättning för att arbetet ska bli framgångsrikt. Det förutsätter att det finns ett regelverk som gör det möjligt att utbyta information på ett effektivt och rättssäkert sätt. Regeringen har föreslagit att informationsutbytet inom Nationellt centrum för terrorhotbedömning ska effektiviseras genom att

myndigheterna ska få möjlighet att utbyta information genom direktåtkomst.

Det förebyggande arbetet mot radikaliserings, våldsbejakande extremism och terrorism är särskilt viktigt. För att stärka samhällets insatser på detta område avser regeringen att inrätta ett nationellt centrum för förebyggande av våldsbejakande extremism vid Brottsförebyggande rådet. Syftet med centret är att stärka och utveckla det kunskapsbaserade arbetet med förebyggande åtgärder mot våldsbejakande extremism nationellt, regionalt och lokalt (se även utg.omr. 1 avsnitt 9).

I det förebyggande arbetet har även Kriminalvården en viktig roll. Enligt Kriminalvården är antalet klienter inom myndigheten med koppling till våldsbejakande extremistiska grupper relativt få. Kriminalvården har dock noterat en ökning av radikaliserade individer som skrivs in i myndighetens olika verksamheter. Det är angeläget att Kriminalvården har metoder och resurser för att möta denna utveckling. Internationella erfarenheter stärker denna bedömning.

Internationell fred och säkerhet

Den säkerhetspolitiska situationen inom Europa och i Europas grannskap är mer utmanande än på länge. Som regeringen konstaterar i den Nationella säkerhetsstrategin krävs det därför ett brett förhållningssätt till säkerhet för att hantera denna komplexa instabilitet. Det är angeläget att den fredsfrämjande verksamheten och den civila krishanteringen används och kan utvecklas. Regeringen strävar mot att svensk polis ska kunna utveckla sitt bidrag under 2018. Målsättningen är att långsiktigt öka antalet polisanställda som engageras i konflikthantering och fredsfrämjande verksamhet. Det är viktigt att en sådan satsning kan följas av satsningar på andra delar av rättsväsendet och andra delar av förvaltningen.

Regeringen kommer också verka för att det internationella samhället kan bidra till att ansvar utkrävs för de brott som skett mot folkrätten och de mänskliga rättigheterna under pågående konflikter.

2.7.3 Åtgärder för att utveckla rättsväsendets verksamheter

Åtgärder för att minska isoleringen av häktade

Att minska isoleringen av intagna i häkte är viktigt av såväl humanitära skäl som ur rättssäkerhetssynpunkt. Sverige har fått internationell kritik för sin häktes- och restriktionsanvändning. Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att minska isoleringen av intagna i häkte och har fortsatt fokus på detta område. Såväl häktes- och restriktionsutredningen som Brå har lämnat förslag som Regeringskansliet arbetar med.

För att nå framgång när det gäller att öka häktades tid i gemensamhet är det angeläget att Åklagarmyndigheten vidtar de åtgärder som är möjliga inom ramen för gällande regelverk. Vidare måste Kriminalvården utveckla sitt arbete för att minska tiden i isolering och möjliggöra kvalitativa isoleringsbrytande åtgärder. Regeringen föreslår därför att Kriminalvården tillförs resurser som ska bidra till denna utveckling. Regeringen följer myndighetens resursbehov och kommer vid behov att återkomma i frågan.

En modernare och effektivare rättsprocess

Rättsväsendet ställs inför allt större utmaningar att hantera stora förundersökningar och brottmål. Den organiserade brottsligheten har blivit mer komplex och består av flera personer och brott som kan kopplas till varandra. När handläggningen av brottmål drar ut på tiden blir bevisläget sämre. Det leder till att enskilda personer binds i långdragna processer och långa häktningstider. Det innebär också höga kostnader för samhället. Svensk brottmålsprocess styrs av principer som inte har ändrats annat än i mindre avseenden sedan 1940-talet. En utredning har nyligen lämnat förslag på åtgärder som kan modernisera och effektivisera handläggningen av stora brottmål. Innan förslag kan lämnas till riksdagen behövs dock ytterligare underlag. Utredningen ska också överväga möjligheten att använda dokumenterade förhör i större utsträckning i brottmålsprocessen. För målsäganden och vittnen skulle det kunna medföra att den påfrestning som upprepade förhör kan innebära minskar. Det skulle

dessutom kunna bidra till kortare häktningstider och minskad restriktionsanvändning, eftersom behovet att skydda beviset från yttre påverkan kan bli mindre om bevisningen säkras i ett tidigare skede. Uppdraget ska redovisas i december 2017.

Effektiva verktyg för att hantera brott

För att de brottsbekämpande myndigheterna ska kunna fullgöra sina uppgifter att förebygga, förhindra och utreda brott har myndigheterna behov av information. Spaning, förhör samt kontakter med anmälare och tipsare är olika metoder för att skaffa relevant information. I såväl utredningsverksamheten som i under rättelseskedet inhämtas information också genom användningen av olika tvångsmedel. Det är viktigt att det finns effektiva, moderna och ändamålsenliga verktyg för detta. Regeringen har bl.a. gett en särskild utredare i uppdrag att undersöka om hemlig dataavläsning bör införas som ett nytt straffprocessuellt tvångsmedel. Det pågår också en översyn av reglerna om beslag och husrannsakan. Regeringen har även tillsatt en utredning som ska se över den svenska datalagringsregleringen samt bestämmelserna om de brottsbekämpande myndigheternas tillgång till lagrade uppgifter. Översynen ska ske i syfte att anpassa det svenska regelverket till EU-rätten. Samtliga uppdrag ska redovisas under hösten 2017.

Tillgången till information från kameraövervakning är i många fall avgörande för polisens möjlighet att förebygga brott, avbryta pågående brottslighet och utreda begångna brott. Det gäller inte minst då vittnen och brottsoffer p.g.a. hot och hat inte vågar vittna. Regeringen tillsatte därför en utredning som har lämnat förslag som innebär ökade möjligheter att få tillstånd till kameraövervakning, både för brottsbekämpande ändamål och andra ändamål (SOU 2017:55). Förslagen har skickats ut på remiss. Riksdagen har tillkännagett för regeringen att det bör bli möjligt för polisen att i större utsträckning än i dag använda sig av kameraövervakning i de områden där brottsligheten är som störst (bet. 2016/17:JuU17 punkt 1, rskr. 2016/17:212). Regeringen är av samma uppfattning som riksdagen och bedömer att polisens möjlighet till kameraövervakning behöver förenklas ytterligare. En ny utredning ska därför bl.a. överväga om tillståndskravet för

polisens kameraövervakning ska tas bort och ersättas med en anmälningsplikt.

Polisens och Kriminalvårdens långtgående befogenheter att ingripa i enskildas liv förutsätter en effektiv och kontinuerlig tillsyn av myndigheternas verksamhet, såväl intern som extern. I avvaktan på en samlad bedömning av tillsynens utformning avsatte regeringen i budgetpropositionen för 2017 medel i detta syfte.

Digitaliseringens möjligheter och utmaningar

Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Digitaliseringen kan bidra till ett väl fungerande och effektivt rättsväsende som möts med tillit av befolkningen. Digitaliseringens möjligheter används även i allt större utsträckning inom det rättsliga samarbetet på EU-nivå. Det finns idag en outnyttjad potential i digitaliseringen. Rättsväsendets myndigheter behöver därför öka takten i att elektroniskt utbyta information och samtidigt stärka sin förmåga att driva och leda verksamhetsutveckling där digitalisering ingår. Digitalisering kan även bidra till att på ett effektivt sätt underlätta såväl enskildas kontakter med myndigheter som myndigheters delgivning av handlingar, samtidigt som delaktigheten och insynen stärks.

Den snabbt ökande digitaliseringen ställer samtidigt höga krav på att enskildas rättigheter och personliga integritet kan värnas och att informations- och cybersäkerheten stärks kraftigt för att hantera de risker som digitaliseringen medför. Enskildas personliga integritet ska stärkas vid behandling av personuppgifter. För att möjliggöra det tillförs Datainspektionen mer resurser (utg.omr. 1 avsnitt 9). Detta är också nödvändigt till följd av den dataskyddsreform som EU enats om. Personuppgiftslagen kommer att upphävas som en konsekvens av dataskyddsreformen och all lagstiftning om personuppgiftsbehandling ses över och anpassas.

För att möta utvecklingen med hot och andra kränkningar såväl på internet som i övrigt krävs även att det straffrättsliga regelverket är anpassat efter den karaktär som problemen har idag. Regeringen har nyligen beslutat att överlämna en proposition om ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten till riksdagen.

En ny säkerhetsskyddslag

Den förändrade omvärldsutvecklingen innebär en ökad hotbild mot säkerhetskänslig verksamhet, i form av terrorism, spioneri, sabotage och andra brott. Ett antal händelser har i närtid förstärkt denna bild. Vidare har kraven på säkerhetsskyddet förändrats genom bl.a. utvecklingen i samhället genom digitaliseringen, ökningen av säkerhetskänslig verksamhet som bedrivs i enskild regi och en ökad internationell samverkan. Regeringen kommer att återkomma till riksdagen med ett förslag till en ny lag som ska svara mot de förändrade kraven på säkerhetsskydd. Ett antal berörda myndigheter tillförs mer resurser för att kunna möta de förändrade kraven som den nya säkerhetsskyddslagen kommer att innebära.

Vidare har regeringen tillsatt en utredning med uppdrag att kartlägga och föreslå åtgärder som ska motverka att uppgifter som gäller Sveriges säkerhet eller säkerhetskänslig verksamhet utsätts för risker i samband med utkontraktering, upplåtelse och överlåtelse av sådan verksamhet. Utredningen om vissa säkerhetsskyddsfrågor (Ju 2017:08) ska bl.a. överväga om tillståndsprövning ska ske innan utkontraktering får ske. Utredningen ska också föreslå ett system med sanktioner i säkerhetsskyddslagen och se över tillsynsstrukturen när det gäller säkerhetsskyddet.

2.8 Budgetförslag

Tabell 2.11 Utgiftsutveckling 2007–2017
Miljoner kronor

	Utfall 2007	Utfall 2008	Utfall 2009	Utfall 2010	Utfall 2011	Utfall 2012	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Prognos 2017
1:1 Polismyndigheten	16 532	17 780	17 967	18 883	19 704	20 478	20 698	21 079	20 758	21 885	23 348
1:2 Säkerhetspolisen	788	870	899	940	985	987	1 070	1 106	1 147	1 198	1 361
1:3 Åklagarmyndigheten	966	977	1 053	1 168	1 168	1 233	1 278	1 310	1 356	1 438	1 491
1:4 Ekobrottsmyndigheten	374	370	390	425	423	445	532	582	592	639	655
1:5 Sveriges Domstolar	4 108	4 259	4 418	4 572	4 816	4 928	5 171	5 226	5 325	5 396	5 434
1:6 Kriminalvården	5 928	6 329	6 782	7 164	7 503	7 380	7 604	7 744	7 974	8 196	8 424
1:7 Brottsförebyggande rådet	63	56	61	63	67	70	81	89	97	96	113
1:8 Rättsmedicinalverket	247	261	273	297	312	334	345	362	362	394	412
1:9 Gentekniknämnden	3	4	4	4	4	4	5	5	5	5	6
1:10 Brottsoffermyndigheten	30	30	30	31	33	31	33	36	36	41	41
1:11 Ersättning för skador på grund av brott	91	86	89	80	65	57	98	111	98	113	119
1:12 Rättsliga biträden m.m.	1 455	1 607	1 621	1 804	2 002	2 157	2 260	2 432	2 544	2 747	2 810
1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	32	44	34	35	40	51	54	67	90	63	78
1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	3	3	4	4	15	12	38	12	12	13	19
1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete	7	6	7	7	7	21	7	7	7	21	47
1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden		10	10	10	13	16	16	17	16	16	17
1:17 Domarnämnden					7	7	8	7	8	8	9
1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet									1	19	57

2.8.1 1:1 Polismyndigheten

Tabell 2.12 Anslagsutveckling 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utfalls- prognos
2016	Utfall	21 884 537	368 955	
2017	Anslag	22 622 144 ¹		23 347 800
2018	Förslag	24 516 124		
2019	Beräknat	25 628 001 ²		
2020	Beräknat	26 869 121 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 25 224 410 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 25 998 660 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende Polismyndighetens verksamhet. Anslaget får också användas för avvecklingsutgifter som kan uppstå till följd av den genomförda ombildningen av Rikspolisstyrelsen, polismyndigheterna och Statens kriminaltekniska laboratorium. Därutöver får anslaget användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna ett liv i kriminalitet (avhopparverksamhet).

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.13 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2016	64 858	697 730	874 651	-176 921
Prognos 2017	75 000	699 000	896 000	-197 000
Budget 2018	75 000	715 000	896 000	-181 000

De offentligrättsliga avgifter som inte får disponeras är avgifter från tillståndsgivningen samt Riksbankens transporter. Polismyndigheten disponerar avgifter från stämningsmannadelgivning, passhantering och nationella id-kort.

Tabell 2.14 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2016	34 521	49 024	-14 503
(varav tjänsteexport)	(22 438)	(22 438)	
Prognos 2017	38 000	57 000	-19 000
(varav tjänsteexport)	(25 000)	(25 000)	
Budget 2018	38 000	57 000	-19 000
(varav tjänsteexport)	(25 000)	(25 000)	

Den uppdragsverksamhet som ovanstående intäkter avser är, förutom tjänsteexport, prover som utförs av Nationellt forensiskt centrum, utbildning av ordningsvakter samt kontroller av väktarhundar.

Regeringens överväganden

Utvecklingen i omvärlden och i vårt samhälle medför ökade krav på Polismyndighetens verksamhet. För att kunna möta kraven och samtidigt höja ambitionsnivån i verksamheten behöver Polismyndigheten väsentligt fler polisanställda. Regeringens ambition är att antalet polisanställda ska öka successivt. Regeringen föreslår därför att anslaget till Polismyndigheten ökas med 2 000 000 000 kronor 2018, 2 300 000 000 kronor 2019 och från och med 2020 med 2 800 000 000 kronor.

I syfte att renodla Polismyndighetens verksamhet flyttas vissa av myndighetens uppgifter på djurområdet till länsstyrelserna. För att finansiera ökade utgifter hos länsstyrelserna minskas anslaget med 34 000 000 kronor 2018. Från och med 2019 minskas anslaget med 58 000 000 kronor. Anslaget 1:5 *Länsstyrelserna m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med motsvarande belopp.

Nationellt forensiskt centrum, som ingår i Polismyndigheten, utför undersökningar åt bland annat Tullverket. I budgetpropositionen för 2016 fördes medel från Tullverkets anslag till Polismyndighetens anslag för att finansiera dessa undersökningar via anslag istället för som tidigare via avgifter. En ökad ärendemängd från Tullverket har medfört ökade utgifter för Polismyndigheten, varför anslaget ökas med 2 000 000 kronor från och med 2018. Anslaget 1:3 *Tullverket* under utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution minskas med samma belopp.

För att bidra till finansieringen av Jämställdhetsmyndighetens uppgifter avseende människohandel minskas anslaget med 300 000 kronor från och med 2018. Anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering ökas med motsvarande belopp.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka Polismyndighetens arbete med civilt försvar inom området skydd och säkerhet föreslår regeringen att anslaget ökas med 5 000 000 kronor från och med 2018.

Anslaget ökas från och med 2018 med 2 500 000 kronor för att finansiera ökade kostnader i arbetet med att skapa tydligare regler och höjd rättssäkerhet i ärenden och mål om förvar och uppsikt av utlänningar. Anslaget 1:1 *Migrationsverket* under utgiftsområde 8 Migration minskas med motsvarande belopp.

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG ska medlemsstater sörja för ett effektivt övervakningssystem vid tvångsvisa resor samt enligt Europaparlamentets och rådets förordning 2016/1624/EU bistå med övervakare vid återvändandeinsatser som sker i Frontex regi. För att delvis finansiera förslaget minskas anslaget med 2 000 000 från och med 2018. Anslaget 1:7 *Utresor för avvysade och utvisade* under utgiftsområde 8 Migration ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 24 516 124 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Polismyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 628 001 000 kronor respektive 26 869 121 000 kronor.

Tabell 2.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Polismyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	21 922 144	21 922 144	21 922 144
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	439 843	797 635	1 188 545
Beslut	2 188 436	2 967 071	3 818 293
Varav BP18 ³	2 007 500	2 307 500	2 807 500
Varav ³			
Övervakning tvångsvisa återvändanderesor	-2 000	-2 000	-2 000
Forensiska undersökningar	2 000	2 000	2 000
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	5 000	5 000	5 000
Förstärkning Polismyndigheten	2 000 000	2 300 000	2 800 000
Moderna rättssäkra regler förvar	2 500	2 500	2 500
Överföring till/från andra			
anslag	-34 300	-58 849	-59 861
Varav BP18 ³	-34 300	-58 300	-58 300
Varav ³			
Arbete mot människohandel	-300	-300	-300
Djurfrågor	-34 000	-58 000	-58 000
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	24 516 124	25 628 001	26 869 121

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.2 1:2 Säkerhetspolisen

Tabell 2.16 Anslagsutveckling 1:2 Säkerhetspolisen

Tusental kronor

2016	Utfall	1 197 835	Anslags-sparande	21 793
2017	Anslag	1 314 510 ¹	Utgifts-prognos	1 360 800
2018	Förslag	1 492 507		
2019	Beräknat	1 576 087 ²		
2020	Beräknat	1 617 205 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 551 267 tkr i 2018 års prislivå.

³ Motsvarar 1 564 813 tkr i 2018 års prislivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sakerhetspolisens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Det är enligt regeringens mening angeläget att Sakerhetspolisen har goda förutsättningar att bibehålla sin kapacitet i det förändrade omvärldsläget. Det är också avgörande att myndigheten fortsatt kan intensifiera arbetet mot terrorism och stärka skyddet avseende vitala samhällsfunktioner samt motverka främmande makts underrättelseverksamhet. Anslaget föreslås därför öka med 42 000 000 kronor 2018, med 67 000 000 kronor 2019 och med 81 000 000 från och med 2020.

Kraven på säkerhetsskyddet har förändrats genom utvecklingen i omvärlden och på informationsteknikområdet, ökningen av säkerhetskänslig verksamhet som bedrivs i enskild regi och en ökad internationell samverkan. För att stärka säkerhetsskyddet föreslår regeringen en ny säkerhetsskyddslag, vilken innebär utökade uppgifter för Sakerhetspolisen. Anslaget föreslås därför öka med 9 300 000 kronor 2018 och med 14 000 000 kronor från och med 2019.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka Sakerhetspolisens arbete med civilt försvar inom området skydd och säkerhet föreslår regeringen att anslaget ökar med 3 000 000 kronor från och med 2018.

Regeringen föreslår att 1 492 507 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Sakerhetspolisen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 576 087 000 kronor respektive 1 617 205 000 kronor.

Tabell 2.17 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Sakerhetspolisen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 291 510	1 291 510	1 291 510
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	26 619	47 709	70 751
Beslut	174 378	236 868	254 944
Varav BP18 ³	54 300	84 000	98 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	3 000	3 000	3 000
Förstärkning Sakerhetspolisen	42 000	67 000	81 000
Ny säkerhetsskyddslag	9 300	14 000	14 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 492 507	1 576 087	1 617 205

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.3 1:3 Åklagarmyndigheten

Tabell 2.18 Anslagsutveckling 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	1 438 156		54 225
2017	Anslag	1 473 459 ¹	Utgifts-prognos	1 491 338
2018	Förslag	1 519 317		
2019	Beräknat	1 543 610 ²		
2020	Beräknat	1 570 261 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 519 316 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 519 317 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Åklagarmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

För att möta de ökade krav som utvecklingen i omvärlden och i vårt samhälle ställer behöver

antalet åklagare öka. Anslaget ökas därför med 15 000 000 kronor från och med 2018. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 1 519 317 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 543 610 000 kronor respektive 1 570 261 000 kronor.

Tabell 2.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Åklagarmyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 473 459	1 473 459	1 473 459
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	30 760	54 812	81 198
Beslut	15 098	15 339	15 604
Varav BP18 ³	15 000	15 000	15 000
Varav ³			
Förstärkning Åklagarmyndigheten	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 519 317	1 543 610	1 570 261

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.4 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 2.20 Anslagsutveckling 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	639 252		7 828
2017	Anslag	648 449 ¹	655 163
2018	Förslag	677 008	
2019	Beräknat	687 653 ²	
2020	Beräknat	699 275 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 677 008 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 677 008 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Ekobrottsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Den organiserade brottsligheten ställer samhället inför stora utmaningar. För att stärka arbetet mot ekonomisk brottslighet ökas anslaget med 7 000 000 kronor från och med 2018. Som en följd av detta minskas anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* med 2 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 677 008 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 687 653 000 kronor respektive 699 275 000 kronor.

Tabell 2.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Ekobrottsmyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	648 449	648 449	648 449
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	11 524	21 901	33 231
Beslut	17 035	17 303	17 595
Varav BP18 ³	7 000	7 000	7 000
Varav ³			
Förstärkning Ekobrottsmyndigheten	7 000	7 000	7 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	677 008	687 653	699 275

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.5 1:5 Sveriges Domstolar

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

2016	Utfall	5 396 044	Anslags- sparande	156 126
2017	Anslag	5 519 637 ¹	Utgifts- prognos	5 434 293
2018	Förslag	5 601 459		
2019	Beräknat	5 704 084 ²		
2020	Beräknat	5 802 423 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 5 614 460 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 5 614 799 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende de allmänna domstolarnas, de allmänna förvaltningsdomstolarnas, hyres- och arrendenämndernas, Rättshjälpsmyndighetens, Rättshjälpsnämndens, Notariennämndens samt Domstolsverkets verksamhet. Vidare får anslaget användas för utgifter avseende den regionala avdelningen vid den enhetliga patentdomstolen. Anslaget får även användas för utgifter i samband med avvecklingen av Patentbesvärsrätten, Marknadsdomstolen och Statens va-nämnd.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.23 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras
Utfall 2016	142 111	15 751
Prognos 2017	148 000	16 450
Budget 2018	148 000	16 450

Under 2017 beräknas Sveriges Domstolar leverera in avgifter till inkomstitel på statsbudgeten motsvarande 148 000 000 kronor, varav 116 000 000 kronor utgör ansökningsavgifter, 9 000 000 kronor kungörandeavgifter och 23 000 000 kronor efterbevaknings- och tillsynsavgifter. Återbetalning av medel för rättshjälpskostnader m.m. beräknas uppgå till 47 000 000 kronor.

Avgiftsinkomster och andra ersättningar som disponeras härrör i huvudsak från uthyrning av lokaler och personal samt av kopior av domar. Dessa poster uppgick till cirka 11 000 000 kronor 2016.

Regeringens överväganden

Anslaget minskas engångsvis med 1 000 000 kronor 2018 för att bidra till finansieringen av en webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd. Anslaget 1:10 *Brottsoffermyndigheten* ökas med motsvarande belopp.

För 2018–2020 minskas anslaget med 5 000 000 kronor per år för att finansiera insatser med anledning av ny sexualbrottslagstiftning. Anslaget 1:10 *Brottsoffermyndigheten* ökas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas engångsvis med 12 000 000 kronor 2018 för att bidra till finansieringen av insolvensregister enligt EU-förordningen om insolvensförfaranden. Anslaget 1:11 *Bolagsverket* under utgiftsområde 24 Näringsliv ökas med 8 000 000 kronor och anslaget 1:3 *Kronofogdemyndigheten* under utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution ökas med 4 000 000 kronor.

Anslaget minskas med 17 000 000 kronor från och med 2018 för att finansiera ökningen av anslaget 1:3 *Åklagarmyndigheten* och för att bidra till att finansiera ökningen av anslaget 1:4 *Ekobrottsmyndigheten*.

Regeringen föreslår att 5 601 459 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 704 084 000 kronor respektive 5 802 423 000 kronor.

Tabell 2.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Sveriges Domstolar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 519 637	5 519 637	5 519 637
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	119 851	209 875	308 300
Beslut	-36 029	-23 396	-23 447
Varav BP18 ³	-35 000	-22 000	-22 000
Varav ³			
Webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd	-1 000		
Utbildnings- och informationsinsatser	-5 000	-5 000	-5 000
Insolvensregister	-12 000		
Finansiering Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten	-17 000	-17 000	-17 000
Överföring till/från andra anslag	-2 000	-2 032	-2 067
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 601 459	5 704 084	5 802 423

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.6 1:6 Kriminalvården

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	8 195 582	27 380	
2017	Anslag	8 346 747 ¹		8 424 094
2018	Förslag	8 648 702		
2019	Beräknat	8 952 346 ²		
2020	Beräknat	9 104 833 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 812 769 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 812 769 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kriminalvårdens förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för utgifter för:

- övervakningsnämnderna,

- övervakare, biträdande övervakare, förtroendemän, och
- statsbidrag till organisationer inom kriminalvårdens område.

Kompletterande information

Statsbidrag regleras i förordningen (2002:954) om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.26 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusentals kronor

	Intäkter som inte får disponeras/ Intensivövervakning	Intäkter som får disponeras/Arbetsdrift
Utfall 2016	2 493	114 231
Prognos 2017	2 600	110 000
Budget 2018	2 800	110 000

Kriminalvården disponerar inkomster från arbetsdriften och terapiverksamheten inom kriminalvården. För arbetsdriften gäller inte kravet på full kostnadstäckning. Det ekonomiska målet är att intäkterna till 50 procent ska täcka de direkta kostnaderna för arbetsdriften. För terapiverksamheten gäller att avgifterna ska delfinansiera verksamheten.

Av 5 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att dömda som verkställer ett fängelsestraff under intensivövervakning med elektronisk kontroll ska betala en avgift. Avgiften uppgår till 80 kronor per dag, dock högst 9 600 kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiften ska betalas i förskott till Kriminalvården för att därefter kvartalsvis tillföras Brottsofferfonden.

Regeringens överväganden

Regeringen ser behov av ett fortsatt utvecklat arbete med återfallsförebyggande insatser samt ytterligare åtgärder för att minska isolering i häkte. För att Kriminalvården ska kunna bidra till denna utveckling och till effektivitet och säkerhet i verksamheten ökas anslaget med 75 000 000 kronor 2018 och 200 000 000 kronor från och med 2019.

Regeringen föreslår att 8 648 702 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kriminalvården* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 952 346 000 kronor respektive 9 104 833 000 kronor.

Tabell 2.27 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Kriminalvården

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 346 747	8 346 747	8 346 747
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	148 897	283 451	430 451
Beslut	153 057	322 148	327 635
Varav BP18 ³	75 000	200 000	200 000
Varav ³			
Förstärkning Kriminalvården	75 000	200 000	200 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	8 648 702	8 952 346	9 104 833

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.7 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 2.28 Anslagsutveckling 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	96 018		5 168
2017	Anslag	111 476 ¹	113 242
2018	Förslag	148 270	
2019	Beräknat	150 629 ²	
2020	Beräknat	153 197 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 148 270 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 148 269 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsförebyggande rådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för verksamheten vid ett nationellt centrum för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism.

Regeringens överväganden

Regeringen ser ett behov av att utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Ett nationellt centrum för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism inrättas vid Brottsförebyggande rådet för detta syfte. Mot denna bakgrund ökas anslaget med 35 000 000 kronor 2018–2020 och 20 000 000 kronor från och med 2021.

Regeringen föreslår att 148 270 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Brottsförebyggande rådet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 150 629 000 kronor respektive 153 197 000 kronor.

Tabell 2.29 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Brottsförebyggande rådet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	111 476	111 476	111 476
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 789	3 591	5 553
Beslut	35 005	35 562	36 168
Varav BP18 ³	35 000	35 000	35 000
Varav ³			
Nationellt centrum mot våldsbejakande extremism	35 000	35 000	35 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	148 270	150 629	153 197

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.8 1:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 2.30 Anslagsutveckling 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

År	Utfall	393 993	Anslags-sparande	22 249
2016	Utfall	393 993	Anslags-sparande	22 249
2017	Anslag	418 012 ¹	Utgifts-prognos	411 704
2018	Förslag	425 276		
2019	Beräknat	432 034 ²		
2020	Beräknat	439 419 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 425 276 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 425 276 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rättsmedicinalverkets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.31 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt – kostnad)
Utfall 2016	103 571	117 470	-13 470
Prognos 2017	130 800	138 782	-7 982
Budget 2018	108 500	112 097	-3 597

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsbelagd verksamhet inom framförallt rättsgenetik, delar av rättskemin samt inom rättsmedicin vad gäller utfärdande av rättsintyg. Från och med 2017 får Rättsmedicinalverket också ta ut avgifter för rättsmedicinska åldersbedömningar.

Under 2016 resulterade de avgiftsbelagda verksamheterna i ett underskott, vilket bidrog till att myndighetens sedan tidigare ackumulerade överskott minskade till 10 936 000 kronor. För 2017 och 2018 budgeterar myndigheten för fortsatta underskott som väntas minska det ackumulerade överskottet ytterligare.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 425 276 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Rättsmedicinalverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till

432 034 000 kronor respektive 439 419 000 kronor.

Tabell 2.32 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Rättsmedicinalverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	418 012	418 012	418 012
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 243	14 001	21 385
Beslut	21	21	22
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	425 276	432 034	439 419

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.9 1:9 Gentekniknämnden

Tabell 2.33 Anslagsutveckling 1:9 Gentekniknämnden

Tusental kronor

År	Utfall	5 145	Anslags-sparande	372
2016	Utfall	5 145	Anslags-sparande	372
2017	Anslag	5 444 ¹	Utgifts-prognos	5 542
2018	Förslag	5 547		
2019	Beräknat	5 635 ²		
2020	Beräknat	5 732 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 5 547 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 5 547 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Gentekniknämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 5 547 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Gentekniknämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 635 000 kronor respektive 5 732 000 kronor.

Tabell 2.34 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Gentekniknämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 444	5 444	5 444
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	103	191	288
Beslut			
Varav BP18 ³			
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	5 547	5 635	5 732

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.10 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tabell 2.35 Anslagsutveckling 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	41 451	-315	
2017	40 561 ¹		41 035
2018	Förslag	47 233	
2019	Beräknat	46 967 ²	
2020	Beräknat	47 771 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 46 232 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 46 233 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Brottsoffermyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

För att ta fram en webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd ökas anslaget med 1 000 000 kronor 2018. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* minskas med motsvarande belopp.

För att finansiera utbildnings- och informationsinsatser med anledning av ny sexualbrottslagstiftning tillförs myndigheten

5 000 000 kronor per år 2018–2020. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* minskas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 47 233 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Brottsoffermyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 46 967 000 kronor respektive 47 771 000 kronor.

Tabell 2.36 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Brottsoffermyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	40 561	40 561	40 561
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	670	1 325	2 042
Beslut	6 002	5 081	5 168
Varav BP18 ³	6 000	5 000	5 000
<i>Varav³</i>			
Webbaserad grundutbildning för nya vittnesstöd	1 000		
Utbildnings- och informationsinsatser	5 000	5 000	5 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	47 233	46 967	47 771

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.11 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 2.37 Anslagsutveckling 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	112 523	9 412	
2017	121 943 ¹		118 761
2018	Förslag	121 953	
2019	Beräknat	121 953 ²	
2020	Beräknat	121 953 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 121 953 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 121 953 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar för skador på grund av brott i enlighet med bestämmelserna i brottsskadelagen (2014:322).

Kompletterande information

Bestämmelser om brottsskadeersättning finns i Brottskadeförordningen (2014:327).

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 121 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Ersättning för skador på grund av brott* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 121 953 000 kronor respektive 121 953 000 kronor.

Tabell 2.38 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	121 943	121 943	121 943
<i>Förändring till följd av:</i>			
<i>Pris- och löneomräkning²</i>			
Beslut	10	10	10
<i>Varav BP18³</i>			
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
<i>Varav BP18³</i>			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	121 953	121 953	121 953

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.12 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tabell 2.39 Anslagsutveckling 1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

2016	Utfall	2 747 468	Anslags-sparande	-268 860
2017	Anslag	2 988 657 ¹	Utgifts-prognos	2 810 000
2018	Förslag	2 354 657		
2019	Beräknat	2 354 657		
2020	Beräknat	2 354 657		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättsliga biträden som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebiträde och rättshjälpslagen (1996:1619) ska betalas av allmänna medel. Anslaget får vidare användas för utgifter som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde ska betalas av allmänna medel, exklusive utgifter som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får även användas för utgifter för medlare enligt 6 kap 18 a § och 21 kap. 13 § andra stycket föräldrabalken samt rättegångsbiträde enligt 20 kap 2 b § föräldrabalken. Anslaget får användas för utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn samt för utgifter för bevisning, parter, tolk, översättning och god man, förvaltararvoden m.m. i konkurser samt ersättning till likvidatorer och bouppteckningsförrättare. Dessutom får anslaget användas för utgifter som hänför sig till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte ska betalas av annan myndighet.

Regeringens överväganden

Anslaget ökas med 16 000 000 kronor från och med 2018 med anledning av beräknade utgiftsökningar som följd av ny sexualbrottslagstiftning.

Regeringen föreslår att 2 354 657 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Rättsliga biträden m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 354 657 000 kronor respektive 2 354 657 000 kronor.

Tabell 2.40 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Rättsliga biträden m.m.

1:12 Rättsliga biträden m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 338 657	2 338 657	2 338 657
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	16 000	16 000	16 000
Varav BP18	16 000	16 000	16 000
Varav			
Målsägandebiträden sexualbrott	16 000	16 000	16 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 354 657	2 354 657	2 354 657

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.8.13 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 2.41 Anslagsutveckling 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	63 154	11 845	
2017	Anslag	74 984 ¹	78 000
2018	Förslag	39 987	
2019	Beräknat	39 987 ²	
2020	Beräknat	39 987 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 39 987 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 39 987 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som uppkommer för staten i samband med vissa skaderegleringar samt för utgifter för ersättning till vissa ombuds- och rättegångskostnader. Anslaget får även användas för utgifter i samband

med statens skadeståndsansvar om den enhetliga patentdomstolen överträder EU-rätten.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 39 987 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 39 987 000 kronor respektive 39 987 000 kronor.

Tabell 2.42 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	39 984	39 984	39 984
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²			
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	39 987	39 987	39 987

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.14 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 2.43 Anslagsutveckling 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	12 545	8 829	
2017	Anslag	22 174 ¹	18 951
2018	Förslag	24 174	
2019	Beräknat	24 174	
2020	Beräknat	24 174	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Från anslaget får betalas årsavgifter till Haagkonferensen för internationell privaträtt, Internationella institutet i Rom för unifiering av privaträtten (UNIDROIT), Association Internationale des Hautes Juridictions Administratives, Bernunionen (WIPO=World Intellectual Property Organization), till Interpol och Schengen Information System samt till kostnader för förebearbete och medlemsavgifter för den enhetliga patentdomstolen.

Kompletterande information

Vidare får bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar samt internationellt samarbete och forskning med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Regeringens överväganden

För att finansiera medlemsavgiften till den enhetliga patentdomstolen föreslås anslaget öka med 2 000 000 kronor från och med 2018 så som aviserades i budgetpropositionen för 2015.

Regeringen föreslår att 24 174 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Avgifter till vissa internationella sammanslutningar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 174 000 kronor respektive 24 174 000 kronor.

Tabell 2.44 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	22 174	22 174	22 174
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag	2 000	2 000	2 000
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 174	24 174	24 174

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.8.15 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tabell 2.45 Anslagsutveckling 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor				
2016	Utfall	21 473	Anslags-sparande	684
2017	Anslag	47 157 ¹	Utgifts-prognos	46 670
2018	Förslag	47 157		
2019	Beräknat	47 157		
2020	Beräknat	47 157		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i syfte att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete. Brottsförebyggande rådet belastar anslaget med vissa egna kostnader direkt kopplade till denna verksamhet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 47 157 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 47 157 000 kronor respektive 47 157 000 kronor.

Tabell 2.46 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	47 157	47 157	47 157
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	47 157	47 157	47 157

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.8.16 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tabell 2.47 Anslagsutveckling 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	16 255		3 010
2017	Anslag	17 966 ¹	Utgifts- prognos	17 346
2018	Förslag	18 272		
2019	Beräknat	18 563 ²		
2020	Beräknat	18 881 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 18 272 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 18 272 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 18 272 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 563 000 kronor respektive 18 881 000 kronor.

Tabell 2.48 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	17 966	17 966	17 966
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	305	596	914
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	18 272	18 563	18 881

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.17 1:17 Domarnämnden

Tabell 2.49 Anslagsutveckling 1:17 Domarnämnden

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	8 023		-232
2017	Anslag	9 321 ¹	Utgifts- prognos	8 995
2018	Förslag	8 140		
2019	Beräknat	8 268 ²		
2020	Beräknat	8 409 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 140 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 141 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Domarnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 8 140 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Domarnämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 268 000 kronor respektive 8 409 000 kronor.

Tabell 2.50 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Domarnämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	9 321	9 321	9 321
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	138	287	450
Beslut	-1 319	-1 340	-1 362
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 140	8 268	8 409

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet

Tabell 2.51 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2016	Utfall	19 100		Anslags-sparande	65 900
2017	Anslag	92 000 ¹		Utgifts-prognos	57 401
2018	Förslag	81 000			
2019	Beräknat	76 000			
2020	Beräknat	66 000			

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter avseende verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden för inre säkerhet, samt för administration av fonden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 170 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Europaparlamentet och rådet antog den 16 april 2014 förordningarna (EU) nr 513/2014 och (EU) nr 515/2014 som tillsammans inrättar Fonden för inre säkerhet (ISF). Fonden är en del av flera EU-fonder kopplade till EU:s fleråriga budgetram som sträcker sig från och med 2014 till och med 2020. Verksamheten ska bedrivas utifrån ett nationellt program som delvis omfattar fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 170 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 2.52 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	17 000	42 074	155 000			
Nya åtaganden	42 074	155 000	92 000			
Infriade åtaganden	-17 000	-42 074	-77 000	-68 000	-50 000	-52 000
Utestående åtaganden	42 074	155 000	170 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	200 000	155 000	170 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 81 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 76 000 000 kronor respektive 66 000 000 kronor.

Tabell 2.53 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade insatser avseende EU:s inre säkerhet

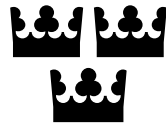
Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	92 000	92 000	92 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-11 000	-16 000	-26 000
Varav BP18	8 000	16 000	25 000
Varav			
Reviderade antaganden maa nya fondmedel från EU-fond	8 000	16 000	25 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	81 000	76 000	66 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Internationell samverkan

5

Förslag till statens budget för 2018

Internationell samverkan

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan.....	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	10
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	12
2.4 Resultatredovisning.....	12
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	12
2.4.2 Resultat.....	12
2.4.3 Analys och slutsatser	29
2.5 Politikens inriktning	31
2.6 Budgetförslag.....	37
2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer.....	37
2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.....	37
2.6.3 1:3 Nordiskt samarbete	38
2.6.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet.....	39
2.6.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter	40
2.6.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	42
2.6.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut	43
2.6.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet	44
2.6.9 1:9 Svenska institutet.....	44
2.6.10 1:10 Information om Sverige i utlandet	45
2.6.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	46

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	8
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan.....	10
Tabell 2.2	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan.....	11
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 05 Internationell samverkan.....	11
Tabell 2.4	Andelen kostnader för de olika organisationerna av totalt utbetalt under anslag 1:1 Avgifter till internationella organisationer 2013-2016 .	13
Tabell 2.5	Det totala antalet utsända samt antal kvinnor och män i svenska bidrag till civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser 2016 18	
Tabell 2.6	Svenska bidrag i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser 2015 och 2016.....	19
Tabell 2.7	Svenska institutets stipendier 2014-16	28
Tabell 2.8	SI:s ledarskapsprogram.....	28
Tabell 2.9	Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer	37
Tabell 2.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer	37
Tabell 2.11	Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	37
Tabell 2.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	38
Tabell 2.13	Anslagsutveckling 1:3 Nordiskt samarbete	38
Tabell 2.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Nordiskt samarbete.....	39
Tabell 2.15	Anslagsutveckling 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	39
Tabell 2.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	40
Tabell 2.17	Anslagsutveckling 1:5 Inspektionen för strategiska produkter.....	40
Tabell 2.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Inspektionen för strategiska produkter.....	41
Tabell 2.19	Anslagsutveckling 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	42
Tabell 2.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke- spridning.....	42
Tabell 2.21	Anslagsutveckling 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut	43
Tabell 2.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut.....	43
Tabell 2.23	Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet.....	44
Tabell 2.25	Anslagsutveckling 1:9 Svenska institutet	44
Tabell 2.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Svenska institutet	45
Tabell 2.27	Anslagsutveckling 1:10 Information om Sverige i utlandet.....	45
Tabell 2.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Information om Sverige i utlandet.....	45
Tabell 2.29	Anslagsutveckling 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen.....	46
Tabell 2.30	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	46
Tabell 2.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020.....	47
	för 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen.....	47

Diagramförteckning

Diagram 1.1	Utrikespolitiska institutets publicerade artiklar i medier	23
-------------	--	----

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 5 Internationell samverkan enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2,
3. bemyndigar regeringen att under perioden 2018–2022 besluta om svenskt deltagande i verksamheten för European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats i Helsingfors och under 2018–2022 för anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet besluta om en årlig medlemsavgift om högst 1 000 000 kronor.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Avgifter till internationella organisationer	1 328 554
1:2	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	192 276
1:3	Nordiskt samarbete	15 595
1:4	Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	13 826
1:5	Inspektionen för strategiska produkter	43 432
1:6	Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	54 358
1:7	Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28 402
1:8	Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	19 175
1:9	Svenska institutet	123 724
1:10	Information om Sverige i utlandet	15 475
1:11	Samarbete inom Östersjöregionen	174 215
Summa		2 009 032

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:11	Samarbete inom Östersjöregionen	213 500	2019-2027
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		213 500	

2 Utgiftsområde 5 Internationell samverkan

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som gäller Sveriges förhållande till och överenskommelser med andra stater och internationella organisationer. Inom utgiftsområdet verkar två myndigheter: Inspektionen för strategiska produkter och Svenska institutet.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Avgifter till internationella organisationer	1 512	1 565	1 509	1 329	1 329	1 329
1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	126	151	138	192	194	197
1:3 Nordiskt samarbete	12	14	13	16	14	14
1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet	2	4	3	14	14	14
1:5 Inspektionen för strategiska produkter	30	33	33	43	44	45
1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning	44	45	45	54	54	54
1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI)	28	25	25	28	28	28
1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet (UI)	17	17	17	19	19	19
1:9 Svenska institutet	102	120	118	124	126	128
1:10 Information om Sverige i utlandet	15	15	15	15	15	15
1:11 Samarbete inom Östersjöregionen	182	174	167	174	174	174
Totalt för utgiftsområde 05 Internationell samverkan	2 070	2 163	2 084	2 009	2 012	2 017

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 913	1 913	1 913
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4	8	12
Beslut	92	91	91
Varav BP18 ³	92	90	90
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18 ³			
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	2 009	2 012	2 017

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.3 Ramnivån realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 5 Internationell samverkan

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	1 584
Verksamhetsutgifter ²	424
Investeringar ³	1
Summa ramnivå	2 009

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet Internationell samverkan är att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

2.4 Resultatredovisning

En rad olika faktorer bidrar till målet att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder. Insatser som finansieras genom utgiftsområde 5 ska ses i ett sammanhang där även effekterna av andra offentliga insatser eller samverkan med berörda aktörer bidrar till måluppfyllelsen för utgiftsområdet. Det handlar om en bredd av samhällsliga kontakter och relationsskapande på olika nivåer och i olika forum, och med diplomatiska, politiska och ekonomiska medel. Utlandsmyndigheterna spelar här en central roll. Unika uppdrag, såsom Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017–18, verkar som såväl mål som medel och bidrar till att stärka hela utgiftsområdets måluppfyllelse.

Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En bärande del av verksamheten på utgiftsområdet utgörs av de principer och politiska prioriteringar som vägleder den politik som förs; demokrati och mänskliga rättigheter, rättsstatens principer och en feministisk utrikespolitik, såsom de kommer till uttryck i regeringens årliga utrikesdeklaration. Dessa utgör bedömningsgrunder för att bedöma resultatet, måluppfyllelsen och utvecklingen på området. Vägledande är även genomförandet av Agenda 2030 och Politiken för global utveckling (PGU).

De indikatorer som används för att redovisa resultat avseende den författningsreglerade verksamheten inom området exportkontroll är följande:

- Rättsenlighet och kvalitet i myndighetsutövningen
- Kostnadseffektivitet
- Handläggningstider för tillståndsärenden
- Omfattningen av tillsynsverksamheten
- Rutiner för sökanden
- Myndighetens mervärde genom stödet till Regeringskansliet
- Bidragen till det nationella arbetet för icke-spridning
- En väl fungerande samverkan med andra berörda myndigheter

De resultatindikatorer som används för att redovisa resultat inom Sverigefrämjandet är följande:

- Nations Brands index och andra internationella index samt SI:s studier om bilden av Sverige utomlands
- Uppföljande enkäter till utlandsmyndigheter och deltagare om främjandeaktiviteter
- Antal aktiviteter och antal deltagare i dessa
- Antal sökande till respektive deltagare i stipendieprogram och ledarskapsprogram, och utvärdering efter genomförda utbildningar
- Antal inslag i tryckta och digitala medier samt följare i sociala medier
- Annonsvärde beräknat genom medieanalys
- Antalet institutioner utomlands som undervisar i svenska

Den feministiska utrikespolitiken, med handlingsplan och uppsatta mål, är en central bedömningsgrund för utrikesförvaltningens verksamhet. All verksamhet analyseras utifrån hur den bäst bidrar till kvinnors och flickors rättigheter, representation och resurser samt till de uppsatta målen för politiken som handlar om kvinnors och flickors politiska aktörskap och ekonomiska egenmakt, medverkan i och inflytande över fredsarbetet, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt frihet från alla former av våld.

Regeringen använder sig även av myndigheters och internationella organisationers årsredovisningar och årsrapporter, svenska och internationella utvärderingar, revisioner, analyser samt forskning.

2.4.2 Resultat

I det följande redovisas resultat från ett aktivt arbete i närområdet och globalt. Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik har gjort skillnad och

bidragit bland annat till resultat för ökad fred och säkerhet i närområdet och andra delar av världen, och till att stärka kvinnors och flickors rättigheter.

Sveriges engagemang i internationella organisationer

Sveriges starka internationella engagemang och svensk utrikespolitik har fortsatt att vara inriktade på bred internationell samverkan och samarbete. Sverige har under 2016 varit en aktiv aktör i FN, EU, Europarådet, OSSE, Nordiska ministerrådet (NMR), och OECD och i sitt partnerskap med Nato. De obligatoriska avgifterna till internationella organisationer finansieras från anslag 1:1 och utgör drygt 70 procent av utgiftsområdet. Utvecklingen av kostnader på anslaget är framförallt beroende av förändringar i organisationernas arbete och valutakurser och lämnar litet utrymme för svensk påverkan. I tabell 2.1 redovisas andelen kostnader, av de totala årliga utbetalningarna, för de internationella organisationerna.

Tabell 2.4 Andelen kostnader för de olika organisationerna av totalt utbetalat under anslag 1:1 Avgifter till internationella organisationer

procent				
Organisation	2016	2015	2014	2013
FN:s reguljära budget	14	16	15	13
FN:s fredsbevarande operationer	47	44	36	45
Nordiska ministerrådet	24	26	33	28
Europarådet	4	4	5	4
OSSE	4	3	4	3
OECD	3	3	3	3
Övriga organisationer	4	4	4	4
Total	100	100	100	100

Källa: Kammarkollegiet

FN

FN är den främsta förvaltaren av en normbaserad världsordning, och som sådan en av de viktigaste arenorna för svensk utrikespolitik. Denna roll accentuerades under 2016 då Sverige blev invalt i FN:s säkerhetsråd för perioden 2017-2018. Den framgångsrika kampanjen var en illustration av Sveriges

engagemang och trovärdighet inom FN:s olika politikområden.

Svensk FN-politik har även under 2016 syftat till att förebygga konflikter, stödja fredsanssträngningar, främja återuppbyggnaden av konfliktdrabbade stater och förhindra att de återfaller i konflikt, inklusive genom att verka för ett ökande deltagande av kvinnor i fredsarbetet och genom styrkebidrag. Sverige har också verkat för nedrustning och icke-spridning bland annat i första utskottet i FN:s generalförsamling. FN har fortsatt att vara en viktig kanal för Sveriges humanitära arbete och för våra ansträngningar för att bekämpa fattigdom, främja en hållbar utveckling och bekämpa klimatförändringarna. Arbetet med Agenda 2030 gick exempelvis under 2016 in i en genomförandefas, där syftet är att rigga hela FN-systemet för att svara upp mot utmaningarna. Även stärkandet av folkrätten, främjandet av de mänskliga rättigheterna och jämställdhet har fortsatt att vara prioriterade områden för Sverige i FN.

Sverige, som kritisk FN-vän, var också under 2016 mycket aktiv i ansträngningarna att reformera FN. Det tog sig bland annat uttryck i ett intensivt förhandlingsarbete bakom generalförsamlingens s.k. QCPR-resolution, vilken innehåller uppdrag till generalsekreteraren av stor vikt för fortsatta reformer av FN:s utvecklingssystem, i aktivt påverkansarbete i reformerna av FN:s freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet samt i FN:s budgetutskott, där viktiga aspekter av administrativ reform beslutas. Sverige bidrog till att FN:s nye generalsekreterare, António Guterres, kunde väljas i en process som var mer transparent och inkluderande än någonsin tidigare.

EU

I enlighet med vad regeringen anfört i andra sammanhang är EU Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Kraften i EU:s samlade ekonomi och värderingar bygger dess globala roll, vilket ger en hävstång för genomslag för svenska prioriteringar. Sverige verkade under 2016 för att stärka EU:s sammanhållning och strategiska inriktning inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Sverige var ett av de pådrivande länderna bakom den globala strategin

för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik som presenterades av EU:s höga representant i juni 2016. Regeringen bedömer att strategin utgör en stark plattform för EU:s externa politik under de kommande åren. Den visar att EU i ljuset av de stora utrikes- och säkerhetspolitiska utmaningar som Europa står inför är berett att stärka och utveckla sitt samarbete inom en rad områden. Strategin speglar en bred syn på säkerhet, är tydlig om vilka värderingar som bör ligga till grund för unionens agerande, och utgår från ett starkt åtagande till en regelbaserad multilateral världsordning med FN och folkrätten som kärna. Sverige lade stor vikt vid att påverka strategin i dessa delar, liksom vid skrivningarna till försvar för den europeiska säkerhetsordningen. På initiativ av Sverige slås också fast att EU systematiskt kommer att integrera frågor om mänskliga rättigheter, jämställdhet och hållbarhet inom alla politikområden och institutioner. Under hösten inleddes genomförandet av strategin, med säkerhet och försvar som första fokusområde. I linje med svensk politik tog unionen substantiella steg för att inom befintliga resurser förstärka sina förmågor inom civil och militär krishantering. Sverige var under 2016 fortsatt en stor bidragsgivare till EU:s 16 krishanteringsinsatser, särskilt på det civila området.

Sverige har inom EU varit en starkt bidragande kraft till ett intensifierat och breddat jämställdhetsarbete i EU:s externa relationer. Sverige har bland annat varit drivande för EU:s jämställdhetsplan för externa relationer (GAP), för att EU:s utrikestjänst (EEAS) har inrättat en högnivårådgivare för jämställdhet och kvinnor, fred och säkerhet samt för att EU har vidareutvecklat sitt arbete mot sexuellt och könsrelaterat våld i konflikt. Sverige har också konsekvent drivit jämställdhetsfrågorna på bred front i de geografiska och tematiska rådsarbetsgrupper där EU:s gemensamma utrikespolitik utformas.

I november 2016 presenterade Europeiska kommissionen ett meddelande om EU:s genomförande av Agenda 2030 både internt och externt. Sverige fick gehör för ambitiösa skrivningar om bland annat jämställdhet, hållbart företagande, handel och etablering av en plattform för dialog med intressenter.

OSSE

Arbetet inom OSSE har tagit sin utgångspunkt i tre så kallade dimensioner av säkerhet: militärpolitiska frågor, ekonomiska och miljöaspekter samt demokrati och mänskliga rättigheter. Det svenska stödet till OSSE var under 2016 inriktat mot att främja säkerhet och samarbete i OSSE-regionen, med fokus på att värna organisationens normer, principer och åtaganden, samt på att stärka EU:s röst i organisationen.

Sverige har under 2016 bidragit till att OSSE:s breda säkerhetsbegrepp, den europeiska säkerhetsordningen samt åtaganden och principer har behållits intakta, trots skilda uppfattningar bland OSSE:s deltagande stater i dessa frågor.

Sverige har vidare bidragit till att stärka OSSE:s normativa och praktiska hantering av den ryska aggressionen mot Ukraina, inklusive genom sitt politiska, finansiella och personalmässiga stöd till OSSE:s särskilda observatörsmission i Ukraina.

Genom att verka för ett tydligare genomslag för EU:s prioriteringar i OSSE har Sverige bidragit till att stärka EU:s röst i organisationen.

Som EU:s samordnare för yttrande- och mediefrihetsfrågor i Wien har Sverige även medverkat till EU:s fortsatta prioritering av frågorna vid OSSE i Wien samt till flera tydliga EU-uttalanden. Genom den svenska sekonderingen till kontoret för OSSE:s mediefrihetsrepresentant har Sverige medverkat till att stärka arbetet på mediefrihetsområdet.

Sverige har genom att aktivt delta i genomförandet av Wiendokumentet och fördraget om observationsflygningar (Open Skies Treaty) bidragit till att instrumentet upprätthålls. Bland annat har Sverige mot ersättning ställt ett observationsplan till förfogande för andra fördragsstater inom ramen för Open Skies. Sverige har tillsammans med likasinnade länder bidragit till att en dialog om militärpolitiska förtroendeskapande åtgärder har etablerats i OSSE.

Sverige har ställt personal till förfogande för tjänster i sekretariatet, institutionerna och fältmissionerna, bidragit med ett stort antal observatörer till valobservationsinsatser under ledning av OSSE:s kontor för demokrati och mänskliga rättigheter (ODIHR) samt riktat extrabudgetärt projektstöd till OSSE:s

verksamhet, och har därigenom medverkat till OSSE:s operativa arbete med särskilt fokus på att främja demokrati och mänskliga rättigheter, mediefrihet och ökad kapacitet för civilsamhället.

Efter bland annat svenska påtryckningar har jämställdhetsfrågorna fått en mer framträdande plats på OSSE:s dagordning.

Europarådet

Sverige har under 2016 prioriterat Europarådets kärnområden: mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Målet har varit att bidra till en gemensam värdegrund bland organisationens medlemsstater. Sverige verkar för att säkerställa att övervakningssystemet enligt Europakonventionen och Europadomstolen fortsatt fungerar.

I Europarådet har Sverige under 2016 fortsatt att aktivt stödja generalsekreterarens reformsträvanden och medverkat till ökat fokus i program och budget på organisationens kärnområden.

Den ryska aggressionen mot Ukraina, inklusive den olagliga annekteringen av Krim, har präglat arbetet även 2016. Sverige har verkat för att stödja Ukraina genom Europarådets olika instrument och genom ett omfattande stöd och sekunderingar till organisationens verksamhet och reformarbetet i landet. Sverige bidrar även till Europarådets reformarbete i Armenien, Georgien, Moldavien och Vitryssland. Utvecklingen i Turkiet har också tagit stor plats.

Europadomstolen har kommit långt i effektivisering och har radikalt minskat det tidigare stora antalet mål som väntade på behandling och avgörande. Måltillströmningen har dock på nytt ökat, till följd av utvecklingen i flera medlemsstater. År 2011 väntade cirka 160 000 mål på behandling av domstolen. I slutet av 2015 var antalet nere i runt 65 000 mål. Under 2016 steg dock antalet oavgjorda mål till cirka 80 000, en ökning med 23 procent på ett år. Den främsta förklaringen ligger i en ökning under 2016 av nya klagomål mot tre länder: Ungern, Rumänien och Turkiet. Antalet nyinkomna klagomål till domstolen ökade med totalt 32 procent under 2016 vilket är ett trenderbrott jämfört med föregående två år (2014-15) då antalet inkommande klagomål minskade.

Sverige har under året lämnat stöd till Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter i arbetet med att genomföra omfattande granskningsmissioner och bidra till konkreta förbättringar av situationen för mänskliga rättigheter på många håll.

Arbetet med jämställdhet och hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter har gått framåt under 2016. En funktion för råd och stöd till medlemsstaterna för hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter kan nu finansieras över den gemensamma budgeten. Europarådets arbete med jämställdhetsintegrering har stärkts ytterligare genom en ny övervakande jämställdhetskommision. Sverige har under 2016 varit drivande i dessa frågor.

Europarådet har en viktig roll i att bevaka och motverka de inskränkningar som sker i länder som begränsar domstolars, oppositionens, medias och akademikers villkor att uttrycka sig fritt och att granska berörda regimer.

Partnerskapet med Nato

Sveriges partnerskap med Nato fortsatte att utvecklas utifrån deltagande i det individuella samarbetsprogrammet Enhanced Opportunities Programme. Fokus har legat på politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framför allt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde. Sverige verkar även för ett fördjupat samarbete mellan EU och Nato.

Under 2016 fördjupades den politiska dialogen mellan Sverige och Nato ytterligare genom en rad möten på politisk nivå.

Genom deltagande i avancerad övningsverksamhet har Sveriges samarbete med Nato fortsatt utveckla den svenska försvarsmakten samt vår förmåga att delta i internationella krishanteringsinsatser.

Antagandet av EU-Natodeklarationen har stärkt samarbetet mellan de två organisationerna på en rad områden.

Under 2016 godkände riksdagen det så kallade världslandsavtalet med Nato. Sverige har förlängt stödet till Natos utbildnings- och rådgivningsmission Resolute Support Mission (RSM), i Afghanistan samt Natos insats i Kosovo, Kosovo Force (KFOR).

Sverige har inom ramen för partnerskapet med Nato verkat för att Natos och

partnerländer tillämpning av FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet utvecklas och stärks ytterligare. Bland annat har Sverige deltagit i arbetet med att se över policyn och handlingsplanen för säkerhetsrådsresolution 1325.

OECD

Sverige verkar för att OECD ska stödja medlemsländernas ansträngningar att skapa bättre förutsättningar för en hållbar utveckling i form av ökad sysselsättning, kvalitativt arbete, god utbildning samt ett aktivt miljö- och klimatarbete. Under 2016 har en stärkt social dialog på nationell och global nivå, liksom jämställdhetsperspektivet, varit prioriterat. Fokus har därtill lagts på migrations- och integrationsfrågor, internationella skatteavtal och arbete mot skatteflykt och skatteundandraganden, den digitala ekonomin, innovation, frihandel, produktivitetsökning, liksom på arbete som kan bidra till att globaliseringens vinster kommer alla till del.

Sverige har arbetat tillsammans med OECD (och ILO) för att etablera former för social dialog inom Sveriges initiativ ”Global Deal”, och har en löpande dialog med OECD om genomförandet av Global Deal-konceptet.

Sverige och OECD har följt upp OECD:s rapport från 2016 om svensk integrationspolitik, vilken ger en övervägande positiv bild av den svenska politiken på området men som även lyfter fram vissa brister. Uppföljningen sker genom en kontinuerlig dialog mellan Sverige och OECD om bl.a. integrationsfrågor, i form av utbyte av erfarenheter och goda exempel.

OECD anslöt sig under 2016 till de humanitära organisationernas gemensamma ”Call to Action on Protection from Gender Based Violence in Emergencies”, vilket innebär åtaganden om att bland annat stärka ömsesidigt lärande, att utveckla politiken och att, med start 2017, redovisa data för bistånd som används till stöd för att motverka våld mot kvinnor. Sverige har varit drivande i det arbetet.

Sverige har framhållit OECD:s roll i att bidra till ett internationellt regelbaserat samarbete, framförallt på det ekonomiska området. Regeringens nya verktyg för att följa utvecklingen av människors livskvalitet och

ekonomins långsiktiga hållbarhet har inspirerats av OECD:s arbete.

Sverige har bidragit till utarbetandet och antagandet av en OECD-handlingsplan för genomförande av Agenda 2030, i vilket OECD spelar en viktig roll. I oktober 2016 stod Sverige värd för det årliga mötet med OECD:s Centres of Government-nätverk (CoGN) som då behandlade CoGN:s roll för att styra och genomföra Agenda 2030.

Verksamhet för fredsbyggande och säkerhetsfrämjande

I en allt oroligare omvärld har Sveriges engagemang för fred och säkerhet ytterligare stärkts. Verksamheten är bred och omfattar en mångfald av utrikespolitiska instrument, däribland politisk dialog och utvecklingssamarbete. Delar av verksamheten finansieras över utgiftsområde 7, vilket möjliggör synergier. Nedan resultatredogörelse hänför sig i huvudsak till engagemang finansierade över anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.

Stöd till prioriterade organisationer

Verksamheten har innefattat stöd till mellanstatliga, multilaterala och enskilda organisationer för särskilda insatser och projekt syftandes till att främja konfliktförebyggande, fredsbyggande, medling, folkrätt och mänskliga rättigheter. Stödet har bidragit till genomförandet av Agenda 2030 och då särskilt mål 16 som handlar om att främja fredliga och inkluderande samhällen.

De geografiskt prioriterade områdena har varit närområdet, Ukraina, Syrien, Irak, MENA-regionen, Afghanistan, Afrikas horn, Sahel och Stora sjöregionen.

Sverige har stärkt engagemanget i FN och ger ett mångsidigt stöd till organisationens organ för fred och säkerhet. Sverige har bland annat gett bidrag till FN:s politiska avdelning och dess medlingskontor för att ytterligare stärka FN:s och säkerhetsrådets arbete med konfliktförebyggande och fredlig konfliktlösning. Exempelvis har ungefär två tredjedelar av personalen på FN:s politiska

avdelning utbildats i dialog och fredsprocesser av FBA. Arbetet i och stödet till FN:s fredsbyggandekommission har fortsatt. Sverige har därtill bidragit till FN:s fredsbevarande och konfliktförebyggande verksamhet, exempelvis forskningsstöd för doktrinutveckling samt utbildning av FN-personal vid Försvarsmaktens internationella centrum (Swedint).

Dialog och fredsprocesser

Arbetet för inkluderande och hållbara fredsprocesser har stärkts jämfört med föregående år. Sverige har bidragit till dialogprojekt i bland annat Afghanistan, Colombia, Somalia, Burundi, Cypern, Norra Irak, Syrien, Demokratiska Republiken Kongo, Mali och Koreahalvön. Exempelvis har Sveriges stöd till interreligiös dialog i Cypern bidragit till lokal förankring av fredsprocessen, vilket bedöms stärka förutsättningarna för att ett eventuellt fredsavtal blir hållbart.

Inom ramen för en feministisk utrikespolitik och den nationella handlingsplanen för 1325, har kvinnors deltagande i fredsprocesser särskilt prioriterats. Sverige har bland annat aktivt bidragit till att stärka kvinnors meningsfulla deltagande i de FN-ledda samtalen om Syrien, vilket positivt inverkat på samtalskapacitet att hantera lokala förutsättningar. Därtill har det svenska kvinnliga medlingsnätverket, som lanserades 2015, bidragit till fredssträngningar i Syrien, Burundi och Afghanistan samt deltagit i en rad internationella konferenser. Sverige har också bidragit med råd och erfarenhetsutbyte när andra länder, som Kanada, Tjeckien, Irak och Sudan, har utvecklat nationella handlingsplaner för kvinnor, fred och säkerhet eller sett över genomförandet av sitt arbete.

Europeiska fredsinstutet, som grundades 2014 av bland annat Sverige och har sitt säte i Bryssel, har fortsatt varit engagerat i dialog- och medlingsprojekt i främst Mellanöstern. Institutet har därmed bidragit till och kompletterat EU:s globala arbete för fred. Med hjälp av bidrag från bland annat Sverige har fredsinstutets dialogprojekt i exempelvis Syrien och norra Irak bidragit till lokala försoningsprocesser i syfte att minska väpnat våld.

Expertstöd och metodutveckling

Sverige har även sekonderat och ställt personal till förfogande för freds-, säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet, främst inom FN, EU och OSSE. Bland annat sekonderades en senior rådgivare till FN:s särskilda sändebud Staffan de Mistura för att bistå dennes arbete med de syriska fredssamtalen. Sverige har därtill fortsatt sekonderat personal till EU:s fredsbyggande engagemang i Afghanistan, samt en civil rådgivare till EU:s marina styrka i Medelhavet.

Folke Bernadotteakademien (FBA) har fortsatt genomfört säkerhetssektorreform (SSR), avväpning, demobilisering och återanpassning av före detta kombattanter (DDR), bland annat genom jämställdhetsintegrerade kurser, samordning och utveckling av det internationella samarbetet inom International Forum for the Challenges of Peace Operations (Challenges Forum), och stöd till internationella forskararbetsgrupper för fredsbevarande operationer.

Sanktioner har fortsatt varit ett viktigt komplement till andra freds- och säkerhetsfrämjande åtgärder. Sverige har aktivt stött en rättssäker och effektiv användning av sanktionsinstrumentet.

Liksom tidigare har Sverige genom bland annat sekunderingar aktivt bidragit till utvecklingen av en global cyberpolitik, inkluderande ett fritt och säkert internet.

Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Sveriges deltagande i internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

Målet med Sveriges deltagande i freds- och säkerhetsfrämjande insatser är att förebygga, hantera och lösa kriser och konflikter, och i förlängningen att bygga hållbar fred. Verksamheten finansieras inom utgiftsområde 5 Internationell samverkan, anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, anslaget 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt samt utgiftsområde 7

Internationellt bistånd, anslaget 1:1 Biståndsverksamhet, den del som enligt OECD-DAC räknas som bistånd. I det följande redogörs för resultaten av det svenska deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser, finansierade under alla tre utgiftsområden.

Inriktning och genomförande

Sveriges bidrag till internationell krishantering och fredsfrämjande insatser har koncentrerats till regioner och konflikter som är prioriterade ur ett utrikes-, säkerhets- och biståndspolitiskt perspektiv. Även det försvars- och rättspolitiska perspektivet har beaktats. Erfarenheter och lärdomar av Sveriges deltagande i internationell krishantering analyseras mer utförligt i regeringens skrivelse Sveriges samlade politik för internationell civil och militär krishantering (skr. 2015/16:196).

Sverige har verkat för att mandat och mål för de insatser som vi bidrar till blir så tydliga som möjligt med hänsyn tagen till den ofta komplexa, föränderliga och utmanande miljö som de verkar i, men det bör påpekas att Sveriges påverkansmöjligheter har varit begränsade.

De myndigheter som deltog med personal i internationella insatser under 2016 är Försvarsmakten, Polismyndigheten, FBA, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kriminalvården, Domstolsverket och Åklagarmyndigheten. Under 2016 fortsatte de myndigheter som bidrar till freds- och säkerhetsfrämjande insatser sitt samverkansarbete inom ramen för det myndighetsråd som inrättades på regeringens uppdrag hösten 2013.

Kvinnor, fred och säkerhet i internationell krishantering

Genom en feministisk utrikespolitik vill Sverige stärka kvinnors inflytande och aktiva deltagande i fredsprocesser samt i freds- och statsbyggande, vilket också är en förutsättning för att skapa hållbar fred. Regeringen verkar för att andelen kvinnor i internationella krishanterings- och fredsfrämjande insatser ska öka. Regeringen driver konsekvent jämställdhetsintegrering, vilket illustreras av

att samtliga sändande myndigheter arbetar aktivt med detta.

Det totala antalet utsända från Sverige under 2016 redovisas i tabell 2.2. I slutet av året var 553 utsända, varav 114 kvinnor och 439 män. För civila insatser utgjordes Sveriges bidrag av 132 män och 89 kvinnor, vilket motsvarar 40 procent kvinnor och 60 procent män. Det innebär en ökning av det totala antalet utsända kvinnor i förhållande till 2015 men en minskning av andelen kvinnor med en procentenhet. För de militära bidragen var motsvarande siffror 25 kvinnor och 307 män, vilket motsvarar 8 procent kvinnor och 92 procent män.

Tabell 2.5 Det totala antalet utsända samt antal kvinnor och män i svenska bidrag till civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser

<i>Antal</i>			
Insats och totalt antal personer	Total 2016	Kvinnor 2016	Män 2016
Afrika söder om Sahara			
Civil	69	26	43
militär	251	25	226
Mellanöstern och Nordafrika			
Civil	26	14	12
militär	42	0	42
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan			
Civil	100	39	61
militär	4	0	4
Asien			
civil	12	6	6
militär	35	0	35
Latinamerika			
Civil	14	4	10
militär	0	0	0
Totalt	553	114	439
civil	221	89	132
militär	332	25	307

Källor: Folke Bernadotteakademien, insatsstatistik för december 2015 resp. 2016. Årsberättelse för Försvarsmakten, 2015 och 2016.

De svenska bidragen

Sverige bidrog med personal till närmare 40 civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser under ledning av EU, FN, OSSE och Nato. De svenska bidragen i civila och militära krishanteringsinsatser redovisas i Tabell 2.6. Vid

slutet av 2016 var omkring 540 personer utsända. Kostnaden för Sveriges samlade engagemang var 2016 cirka 1 300 miljoner kronor, varav drygt 300 miljoner kronor för civila insatser. Tabell 2.6 Svenska bidrag i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser 2015 och 2016 illustrerar den samlade bilden för de svenska bidragen där svensk personal sänts ut.

Därefter följer ett urval av EU-, FN-, Nato- och OSSE-insatser som beskrivs mer ingående.

Tabell 2.6 Svenska bidrag i civila och militära krishanterings- och fredsfrämjande insatser

Land	Operation	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal dec 2015	Svensk personal dec 2016
Afrika söder om Sahara						
Centralafrikanska republiken (CAR)	MINUSCA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	2	5
CAR	EUTM RCA	EU	Stabilisering och säkerhetssektorreform (SSR)	Militär	2	2
Demokratiska republiken Kongo (DRK)	MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	7	14
DRK	MONUSCO	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	2	2
Liberia	UNMIL	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	21	11
Mali	MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	5	9
Mali	MINUSMA	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	306	232
Mali	EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	4	0
Mali	EUTM Mali	EU	Utbildning och rådgivning till Malis försvarsmakt	Militär	10	7
Niger	EUCAP SAHEL	EU	Stöd för rättsstatsuppbyggnad och SSR	Civil	2	1
Somalia	UNSOM	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	3	5
Somalia	EUCAP Somalia	EU	Kapacitetsbyggande säkerhetssektor och maritim sektor	Civil	4	3
Somalia	EUNAVFOR Atalanta	EU	Marin insats mot sjöröveri och för skydd av humanitära leveranser	Militär	52	3
Somalia	EUTM	EU	Utbildning av försvarsmakt	Militär	9	8
Sydsudan	UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Civil	12	20
Sydsudan	UNMISS	FN	Stabilisering och säkerhet	Militär	2	17
Mellanöstern och Nordafrika						
Libyen	EUBAM Libyen	EU	Stöd för rättstatsuppbyggnad och gränsförvaltning	Civil	0	3
Mellanöstern	UNTSO	FN	Övervakning av gränser/stilleståndslinjer	Militär	6	7
Södra centrala Medelhavet	EUNAVFORMED Op. Sophia	EU	Marin kapacitet mot smuggling och trafficking samt bistå nödställda	Militär/UO 5 och UO6	0	3
Palestina	EUPOL COPPS	EU	Rättstatsstöd, främst polis	Civil	5	9
Palestina (Hebron)	TIPH	TIPH	Övervakning Hebron	Civil	13	13
Irak	Operation Inherent Resolve(OIR)	Mellanstatlig koalition	Militär utbildningsinsats	Militär	35	35
Östeuropa, Centralasien och Västra Balkan						
Bosnien-Hercegovina	EUFOR ALTHEA	EU	Utbildning av försvarsmakt	Militär	2	0

Land	Operation	Organisation	Syfte	Insats	Svensk personal dec 2015	Svensk personal dec 2016
Georgien	EUMM	EU	Övervakning av stillestånd och verka för avspänning	Civil	20	23
Kosovo	EULEX	EU	Rättstödsinsats mot bl.a. org. brottslighet och korruption	Civil	27	19
Kosovo	OSCE Mission in Kosovo	OSSE	Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsuppbyggnad	Civil	4	3
Kosovo	KFOR	NATO	Stabilisering och säkerhet	Militär	3	4
Moldavien	OSCE Mission to Moldova	OSSE	Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsuppbyggnad	Civil	3	2
Ukraina	EUAM	EU	Civil säkerhetsreform. Främst stöd till polis	Civil	8	9
Ukraina	SMM	OSSE	Observationer av konflikten och säkerhetsläget samt konfliktförebyggande insatser	Civil	25	19
Asien						
Afghanistan	EUPOL Afghanistan	EU	Rättsstatsstöd och träning av polis	Civil	14	10
Afghanistan	Resolute Support Mission	NATO	Utbildnings- och rådgivningsinsats	Militär	28	24
Afghanistan	UNAMA	FN	Fred och utveckling	Militär	1	0
Kashmir	UNMOGIP	FN	Övervakning stilleståndslinje	Militär	6	7
Koreahalvön	NNSC	Samarbete neutrala stater	Övervakning stilleståndslinje	Militär	5	5
Latinamerika						
Colombiamissionen	UN Mission in Colombia	FN	Övervakning av fredsavtal	Civil	0	7
Guatemala	CICIG	Oberoende/FN	Rättsstatsstöd	Civil	3	3
Haiti	MINUSTAH	FN	Stabilisering, säkerhet och rättsstatsstöd	Civil	0	4

Källor:

Folke Bernadotteakademien, insatsstatistik för december 2015 respektive 2016. Årsberättelse för Försvarsmakten, 2015 och 2016. Årsredovisning 2016 Polismyndigheten. Årsberättelse över GSFP-insatser, European External Action Service, 2016.

Nedan beskrivs ett urval av insatser som illustreras mer ingående för att ge en bild av insatsernas olika resultat och förutsättningar.

Afrika söder om Sahara

Säkerhetsläget i Mali och den bredare Sahelregionen är fortsatt allvarligt. Genomförandet av fredsavtalet i Mali från juni 2015 har gått mycket långsamt. Parterna lider av interna splittringar och islamistiskt

våldsbejakande grupper utgör ett ökat hot. Det internationella samfundet har därför fortsatt sitt stöd till Mali under 2016. Sverige har också arbetat för att processen ska bli mer inkluderande så att kvinnor får möjlighet att påverka fredsarbetet.

FN-insatsen Minusma spelar en ytterst viktig roll, och verkar på bred front för att stabilisera landet. Sverige bidrog under 2016 med ett underrättelseförband om cirka 250 personer med bas i Timbuktu. Dessutom bidrog Sverige med cirka tio stabsofficerare och nio poliser. Målet

för svenskt deltagande är att bidra till att uppfylla Minusmas mandat enligt säkerhetsrådets resolution och därigenom bidra till förbättrad säkerhet i Mali samt understödja långsiktigt hållbara lösningar på krisen. Det svenska förbundet har bidragit specifikt med bl.a. att leverera efterfrågade underrättelseprodukter till Minusmas ledning.

Sverige har också bidragit till EU:s rådgivningsinsats till stöd för Malis försvarsmakt, EUTM Mali, och EU:s civila mission EUCAP Sahel Mali. Försvarsmakten har under 2016 bidragit till EUTM Mali med en stabsofficer och ett utbildnings- och träningsteam om sju till tio personer. Insatsen ingår i en långsiktig EU-strategi för hela regionen och i uppgifterna har ingått att bistå med rådgivning till Malis försvarsledning samt att tillhandahålla utbildning av Malis försvarsmakt.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till EUTM Mali bidragit till de maliska säkerhetsstyrkornas förmåga att självständigt bedriva militär verksamhet.

Mellanöstern och Nordafrika

Sverige har ett brett engagemang i Irak. För att bidra till en utveckling mot hållbar fred deltog Sverige även 2016 i den internationella koalitionen mot ISIL/Daesh, Operation Inherent Resolve, OIR, där Sverige bidrog till den militära utbildningsinsats som bedrivs i koalitionen regi i Irak. Målet med insatsen har varit att bistå de irakiska säkerhetsstyrkorna i att stå emot och slutligen besegra Daesh. Under 2016 har cirka 35 svenskar varit aktiva i norra Irak med utbildning inom bl.a. sjukvård, vapenhantering, försvarsstrid, strid i bebyggelse, detektering av improviserade sprängladdningar samt folkrättsliga regler i samband med väpnad konflikt. Insatserna har varit uppskattade av såväl centralregeringen i Bagdad som det kurdiska självstyret i norra Irak. De irakiska säkerhetsstyrkorna har under 2016 återtagit territorium från Daesh. FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet genomsyrar planeringen och genomförandet. Sveriges engagemang för Irak har varit, och är, brett och långsiktigt. Sverige, genom FBA, bidrog även till FN:s politiska insats i Irak, Unami, för stöd till fredsbyggande,

politisk dialog och nationell försoning. FBA utbildade under 2016 sammanlagt 60 personer vid Unami i kapacitetsutveckling liksom Unamis lokala personal i dialog och medling.

Östeuropa, Västra Balkan och Centralasien

I ljuset av den illegala annekteringen av Krim och konflikten i östra Ukraina har Sverige under 2016 fortsatt stött krisinsatser i landet. EU:s civila rådgivande insats i Ukraina, EUAM, stödjer arbetet med reform av civila säkerhetssektorn, inkl. polisen och rättsväsendet. Under året ökade engagemanget i regionerna och fältnärvaro upprättades i Lviv och Charkiv. Insatsen utbildade även ukrainsk polis. EUAM organiserade 62 utbildningar för 2 149 personer. Sverige bidrog med cirka tio personer. Ett tjugotal svenskar deltog i OSSE:s särskilda observatörsmission, SMM, i Ukraina. Missionen gör oberoende observationer av konflikten och säkerhetssituationen och verkar konfliktförebyggande genom att underlätta dialog mellan konfliktens parter.

I Georgien verkade EU:s civila observatörsinsats, EUMM, fortsatt för stabilisering i landet genom att övervaka avtalet om eldupphör mellan Ryssland och Georgien. EUMM genomförde 3 880 patrulleringar. Sveriges personalbidrag till EUMM utgjorde det tredje största. Sverige har konsekvent arbetat för inkluderande fredsprocesser och mot våld mot kvinnor och flickor, bl.a. i Ukraina.

Asien

Under 2016 arbetade 243 anställda i EU:s polisuppdrag EUPOL Afghanistan, varav 10 utsända från Sverige. Insatsen bistod den afghanska regeringens reformarbete. Insatsens arbete har bl.a. lett till att ett standardförfarande för samarbete mellan polis och åklagarmyndighet inrättats, en viktig grund för samarbetet med att utreda och bekämpa kriminalitet på ett rättssäkert vis samt anordnande av ett mentorprogram för seniora medlemmar av inrikesministeriet och polisen, varav 45 kvinnor. EUPOL avvecklades den 31 december 2016. Sverige bidrog också till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats i Afghanistan, Resolute Support Mission (RSM) med cirka 25

rådgivare till de afghanska säkerhetsstyrkorna. Säkerhetssituationen var utmanande och behovet av militär internationell närvaro fortfarande stort. RSM har bidragit till att stärka de afghanska säkerhetsstyrkornas förmåga att kunna stå emot talibanerna.

I Kashmir har FN-insatsen Unmogip till uppgift att övervaka vapenvilan mellan Indien och Pakistan. Unmogip leds av en svensk generalmajor och Sverige bidrog därutöver med ytterligare sex militärobservatörer under 2016. Unmogip kunde avvärja ett större antal mindre skärmytslingar vid gränsen, och kunde därmed undvika att de eskalerade till våldsamma konflikter. Klagomålen i fråga om gränskonflikterna har också rapporterats till FN:s generalsekreterare för vidare åtgärd.

Latinamerika

FN:s Colombia-mission tillkom under 2016 och har i uppdrag att övervaka eldupphör mellan FARC-gerillan och regeringsarmén samt avvärjning av FARC-gerillan. Insatsen var den FN-mission som hade högst andel kvinnor 2016. Sju svenska poliser, varav fem män och två kvinnor, ingår i missionen. De svenska observatörerna har bidragit till att missionen successivt uppnått full operativ förmåga. I slutet av 2016 och början på 2017 samlades närmare 7 000 FARC-soldater i 26 särskilda uppsamlingszoner. Avväpningsprocessen har inletts. Omkring 1 000 vapen av de totalt drygt 7 000 som uppskattas finnas i zonerna har lämnats in. Sverige har konsekvent stött kvinnors deltagande i den colombianska fredsprocessen vilket har bidragit till att Colombias fredsavtal genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och kan stå som modell för andra fredsavtal.

Nedrustning och icke-spridning

Sverige har fortsatt varit en stark röst för nedrustning och icke-spridning, i FN, EU och bilateralt. Sverige verkade även för jämställt deltagande av kvinnor och män i nedrustningsarbetet. En nedrustningsambassadör tillsattes under hösten 2016.

Sverige har under 2016 fortsatt verkat för kärnvapennedrustning genom förberedelser för deltagande i förhandlingarna om ett kärnvapenförbud, genom att bidra till insatser för förtroendeskapande och riskreducering och genom att vara en aktiv partner för verifikation av kärnvapennedrustning. Sverige har även verkat för att värna det internationella atomenergiorganet IAEA:s viktiga uppdrag att förhindra spridning av kärnvapen, liksom dess roll för nukleär säkerhet.

Sverige har bidragit till insatser för att eliminera och förhindra spridning av biologiska och kemiska vapen, liksom för att föra diskussionen om autonoma vapensystem framåt. Sverige har också verkat för genomförandet av FN:s handlingsprogram om små och lätta vapen och FN:s vapenhandelsfördrag, bl.a. genom att uppmärksamma kopplingarna till könsbaserat våld. Därtill har Sverige bidragit aktivt till arbetet att uppdatera EU:s strategi mot olaglig anhopning av och handel med handeldvapen och lätta vapen.

Insatser för nedrustning och icke-spridning (i form av stöd till exempelvis studier, seminarier och publikationer liksom till konkreta projekt) har finansierats under anslagen 1:2 och 1:6 och delvis även under utgiftsområde⁷ för insatser som utgör internationellt bistånd enligt OECD:s kriterier (*Official Development Assistance*, ODA). Sveriges obligatoriska bidrag till de internationella konventionerna på området finansieras under anslaget 1:1.

Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Under 2016 har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) och Utrikespolitiska institutet (UI) bedrivit forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning med finansiering från anslagen 1:6, 1:7 och 1:8.

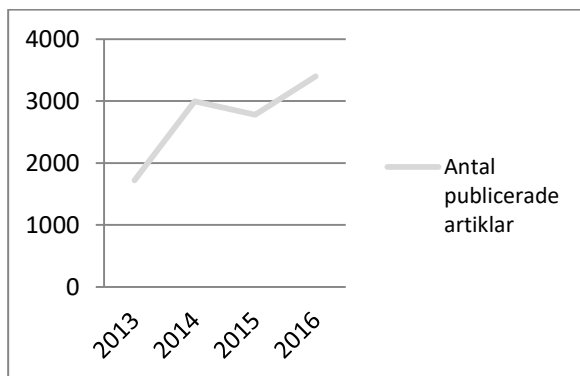
Under 2016 har FOI haft rollen som ordförande i en teknisk arbetsgrupp under det internationella partnerskapet för verifikation av kärnvapennedrustning, och försett regeringen med tekniskt underlag för förhandlingar m.m. på nedrustnings- och icke-spridningsområdet.

Som ett mått på genomslagskraften av SIPRI:s forskning kan det noteras att institutet förekom i mer än 20 000 mediereportage under 2016, vilket är 2 000 fler än 2015.

UI:s uppdrag är att främja intresset för och fördjupa kunskapen om utrikespolitiska frågor. I forskningen ingår även policyrelaterad analys och deltagande i internationella nätverk. Under 2016 skapades fem program för att fokusera institutets kapacitet: Europaprogrammet, Rysslands- och Eurasienprogrammet, Mellanöstern- och Nordafrikaprogrammet, Asienprogrammet och programmet för global politik och säkerhet.

I diagram 2.1 redovisas utvecklingen avseende UI:s totala antal publicerade artiklar. År 2016 blev ett starkt år för UI i svenska medier, då institutets forskare och redaktörer medverkade i drygt 3 400 artiklar, vilket är 624 artiklar fler än året innan och nästan en fördubbling jämfört med 2013.

Diagram 2.1 Utrikespolitiska institutets publicerade artiklar i medier

Källa: Utrikespolitiska institutets årsredovisningar för 2015 och 2016

Exportkontroll

Inspektionen för strategiska produkter (ISP) och Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) är de centrala myndigheterna på exportkontrollområdet. Verksamheten vid ISP finansieras under anslag 1:5.

Regeringen redovisar årligen grunderna för den svenska exportkontrollpolitiken, arbetet och dess resultat, samt utvecklingen på området i en skrivelse till riksdagen. Den senaste utgörs av regeringens skrivelse Strategisk exportkontroll – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden 2016 (skr. 2016/17:114).

Skrivelsen innehåller också en redovisning av tillståndsprövningen samt av exporten av krigsmateriel och av produkter med dubbla användningsområden (PDA).

ISP har hanterat en fortsatt stor inströmning av ärenden. Handläggningstiderna för vissa ärendetyper har dock ökat på grund av hög belastning och ökad komplexitet. ISP har arbetat aktivt med förbättrat it-stöd för att förenkla rutiner för sökanden.

När det gäller ansökningar om förhandsbesked på krigsmaterielområdet, vilket tillhör de mest komplexa ärendena, har dessa ökat med 20–25 procent jämfört med de föregående två åren och är i dag dubbelt så många som för fem år sedan. Under 2016 avgjordes 93 procent av dessa ärenden på mindre än tre månader vilket kan jämföras med 79 procent 2015 respektive 91 procent 2014. Samtidigt har dock tiderna för handläggning av utförelsetillstånd ökat. Under 2016 färdigbehandlades endast 75 procent av ansökningarna inom två veckor, jämfört med 91 respektive 96 procent under föregående år. Under 2016 föredrogs 10 ärenden för Exportkontrollrådet (EKR). Riksrevisionen har under 2016 genomfört en granskning av ISP:s tillståndsprövning på krigsmaterielområdet (RiR 2017:2). Riksrevisionen konstaterar bl.a. att ISP har i stort ett fungerande arbetssätt, men att det finns ett visst utrymme för förbättringar. ISP har under året lagt ned betydande resurser för att bistå Riksrevisionen i dess granskning.

Inom området kontroll av PDA har antalet utförelseärenden fortsatt att öka. Under året inkom 1 664 sådana ansökningar, vilket innebär en ökning med 13 procent jämfört med 2015 och 25 procent jämfört med 2014. Ökningen under det senaste decenniet är sammantaget över 300 procent.

En konsekvens är att handläggningstiderna för förhandsbeskeden har ökat. Under 2016 kunde bara 45 procent av ärendena avslutas inom en månad, jämfört med 84 procent under 2015 och 94 procent under 2014. En viktig faktor är att antalet ärenden som är kopplade till sanktioner har ökat kraftigt. Det har delvis att göra med lättnaderna gentemot Iran, samtidigt som bl.a. sanktionerna mot Ryssland fortsatt har inneburit en ökad och mer komplicerad prövning.

Tillsynsverksamheten har fortsatt att öka i omfattning och detaljgrad. De 27 tillsynsbesök som genomfördes under året utgjorde ett viktigt

led i att säkerställa att företagen efterlever gällande regelverk och för att följa upp tidigare identifierade brister.

ISP bedriver god samverkan med andra relevanta myndigheter och har bistått Regeringskansliet med värdefull expertkompetens i internationella förhandlingar, bl.a. i EU-arbetet för översyn av PDA-förordningen.

Samarbete inom Östersjöregionen

Det övergripande målet för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen är förbättrade relationer och samarbeten i regionen. I förhållande till Ryssland är det övergripande målet att bidra till en ökad demokratisk utveckling i det ryska samhället samt till ökad respekt för mänskliga rättigheter, inklusive jämställdhet och minskad miljöpåverkan.

Östersjösamarbetet

Regeringen beslutade i juni 2016 att anta en strategi för Svenska institutets (SI) verksamhet inom Östersjösamarbetet 2016-2020, som utarbetats av UD i samverkan med SI. SI har påbörjat genomförandet av strategin under 2016, vilket bl.a. inneburit ett ökat fokus på media- och yttrandefrihetsfrågor samt på regional samverkan och utbyte på olika nivåer och inom olika sektorer, exempelvis kring hållbart och jämställt företagande.

SI har under 2016 bedrivit ett brett demokratifrämjande och relationsskapande arbete i regionen bl.a. genom utbyten, plattformar för dialog och främjande av nätverk. Jämställdhet är en integrerad prioritering i samtliga insatser och inte minst unga kvinnliga förändringsaktörer har stärkts genom ledarskapsprogram m.m.

Förstärkta satsningar har gjorts för att främja positiva relationer och integrering i regionen, med särskilt fokus på ryskspråkiga grupper. Detta har skett bl.a. genom ett utökat arbete med kommunikationsplattformen sweden.ru, vilken nått en bred publik och fått stor spridning och positiv uppmärksamhet i framför allt Ryssland, samt genom det särskilda stödprogram för ambassaderna i de baltiska länderna som

initierades 2015 och som i första hand vänder sig till den rysktalande befolkningen.

SI har bistått i genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen bl.a. i anordnandet av det årliga strategiforumet för EU:s Östersjöstrategi, i Stockholm, där över 1 300 deltagare från hela regionen diskuterade framtidsfrågor i ett post 2020-perspektiv. Genom denna och andra insatser, såsom stöd till projektinitering och stärkt alumnverksamhet, har SI även bidragit till värdefulla regionala nätverk och ökad kännedom och intresse bland svenska aktörer för att delta i EU:s Östersjösamarbete.

Ryssland

Utvecklingen på området demokrati och mänskliga rättigheter i Ryssland har fortsatt att gå i en negativ riktning under 2016. Det fortsatta svenska stödet till dessa sektorer har varit viktigt och representanter för det ryska civilsamhället har bekräftat att det är av stor betydelse för deras verksamhet.

Sida gav 2016 stöd till fleråriga samarbeten med ryska organisationer, lärosäten, kommuner och journalister som har bidragit till stärkt kapacitet och förmåga hos civilsamhällets aktörer att verka för mänskliga rättigheter och medborgarinflytande, och mot diskriminering. Organisationer har bl.a. kunnat utveckla sin kapacitet att driva fall av diskriminering i rysk domstol. Detta har bl.a. lett till att s.k. papperslösa har kunnat få gratis rättshjälp i administrativa ärenden och mål inför domstol.

Organisationer som arbetar med hbtq-frågor har fått stöd för att kunna bedriva sin verksamhet.

Under 2016 har samarbetet mellan fackföreningar fortsatt. Sedan 2013 har detta lett till att 300 fackligt anslutna personer har genomgått kurser och utbildningar, vilket lett till en ökad grad av professionalisering i deras verksamhet, och i sin tur har lett till att fler arbetare vänder sig till fackföreningarna.

Valobservatörer har utbildats och fått ökad kapacitet att verka i Ryssland. Det har stärkt deras möjligheter att uppmärksamma oegentligheter, bl.a. i samband med lokalval.

Genom att samarbeta med Sverige har ryska organisationer stärkt sin förmåga att väcka större intresse hos män att verka för minskat våld i

hemmen. Det anses i sin tur ha lett till att det har blivit lättare att diskutera frågorna med lokala myndigheter, och fler har anslutit sig till det nationella nätverk av kvinnoorganisationer och familjecenter som arbetar för mäns deltagande i jämställdhetsarbetet.

Samarbetet mellan svenska och ryska kommuner har befästs under 2016 och bl.a. inneburit att sju konkreta samarbetsprojekt har inletts inom områden som energieffektivisering och funktionsnedsattas rättigheter. I dessa samarbeten finns bl.a. jämställt deltagande och transparens som villkor. Samarbetet mellan naturskyddsföreningar har lett till att rysk lagstiftning ändrats på viktiga punkter och att miljöhot kartlagts, vilket har väckt såväl rysk som internationell uppmärksamhet. Eftersom större infrastrukturinvesteringar inte är möjliga i nuläget på grund av den ekonomiska situationen i Ryssland och EU:s sanktioner mot Ryssland har miljösamarbetet inriktats på att genomföra redan beslutade projekt.

SI har fortsatt att bevilja 30-35 stipendier årligen till studenter och forskare från Ryssland, varav cirka två tredjedelar är kvinnor. SI har genom 26 evenemangs- och samarbetsprojekt i Ryssland medverkat till ökad förståelse i Ryssland för inkluderande barnpedagogik, oberoende journalistik, ökad jämställdhet, sexuellt likaberättigande och funktionshindrades rättigheter. SI:s nya digitala, ryskspråkiga kommunikationsplattform dubblade antalet besökare i förhållande till prognos 2016 (88 000 mot 48 000).

Regionalt samarbete

Inom Östersjöstaternas råd (CBSS) bidrog Sverige under 2016 aktivt till arbetet med att förbättra samarbetet och samordningen av aktiviteter inom organisationen och motsvarande verksamhet inom ramen för EU:s strategi för Östersjöregionen. Sverige har bidragit till att frågor som gäller jämställdhet, trafficking och motverkan av våld mot barn har getts en starkare framtoning. Sverige var även pådrivande i arbetet i expertgruppen för hållbar utveckling i Östersjöregionen inom CBSS som bl.a. fick sitt mandat utvidgat till att ta fram en handlingsplan för genomförandet av hela Agenda 2030 i ett regionalt perspektiv.

Sverige har i Arktiska rådet framförallt drivit frågan om klimatförändringar och en hållbar utveckling genom exempelvis aktivt deltagande i arbetsgruppernas projekt. Sverige har varit drivande i att få länderna att tydligt erkänna klimatförändringarna i Arktis och behovet att agera för att minska utsläppen av växthusgaser. Sverige har även varit pådrivande i att utveckla havsmiljösamarbetet inom Arktiska rådet och har deltagit aktivt i Task Force on Arctic Marine Cooperation.

Arbetet i Barentsrådet (Barents-Euro Arctic Council, BEAC) har kretsat kring hållbar utveckling och miljösamarbete på regional nivå. Länsstyrelserna i Västerbotten och Norrbotten har genomfört ett antal insatser för att främja det regionala samarbetet med fokus på de mellanfolkliga kontakterna.

Nordiskt samarbete

Under utgiftsområde 5 främjar Sverige nordiskt samarbete via två kompletterande anslag. Anslag 1:1 bekostar medlemsavgiften till Nordiska ministerrådet och anslag 1:3 stöder svenska aktörer som arbetar för ett utökat nordiskt utbyte och för att synliggöra Sveriges roll i det nordiska samarbetet.

Utfallet för det svenska stödet till Nordiska ministerrådet under anslag 1:1 uppgick under 2016 till 357 miljoner kronor.

Sverige har under året som gått varit fortsatt pådrivande i att effektivisera verksamheten i Nordiska ministerrådet. En omfattande reformprocess inleddes 2014 på svenskt initiativ och den andra fasen, Nytt Norden 2.0, har genomförts under 2016 vilket har resulterat i en mer dynamisk budget med ökat utrymme för politiska prioriteringar samt en effektivare och mer politisk styrning av verksamheten.

I övrigt har samarbetet under 2016 lett till utarbetandet av ett nordiskt program för genomförandet av Parisavtalet samt nya fyraåriga samarbetsprogram för närings- och innovationspolitik samt för fiskeri, havsbruk, jordbruk, livsmedel och skogsbruk, med fokus på genomförandet av Agenda 2030. Under 2016 har även påbörjats framtagande av ett nytt fyraårigt program på energiområdet. Under våren 2017 betonades vikten av nordiskt ledarskap på klimatområdet, bl.a. genom en

gemensam deklARATION som antogs av de nordiska klimat- och miljöministrarna och stöddes av de nordiska statsministrarna.

Nordiska ministerrådets utbildningsprogram Nordplus fördelade under 2016 sammanlagt 10 miljoner euro till 395 organisationer i de fem nordiska länderna, Färöarna, Åland, Grönland samt Estland, Lettland och Litauen. Ett nytt treårigt samarbetsprogram för att utbyta konkreta erfarenheter kring integration och flyktingmottagande lanserades. För att svara upp mot ett växande omvärldsintresse för nordiska samarbets- och samhällslösningar har en samnordisk internationell profileringsstrategi tagits fram.

På digitaliseringsområdet har samarbetet fördjupats mellan de nordiska och baltiska länderna under året som gått. Som en följd av detta antogs våren 2017 en gemensam 5G-strategi samt en ministerdeklARATION som pekar ut ett antal områden där den nordisk-baltiska regionen ska gå i täten avseende digitalisering.

Avskaffandet av praktiska gränshinder mellan de nordiska länderna har varit fortsatt högt prioriterat. 2016 har tolv gränshinder kunnat lösas eller avskrivs, däribland behörighet för svenska snöskoterförare att köra i Norge och utökade möjligheter för kommersiell passagerarbåttrafik över den svensk-norska gränsen. Detta ligger över målsättningen att eliminera fem till tio gränshinder per år.

För en heltäckande redogörelse över de resultat som uppnåtts inom det nordiska samarbetet under 2016 hänvisas till regeringens skrivelse om nordiskt samarbete (skr. 2016/17:90).

Medlen under anslag 1:3 för nordiskt samarbete fördelades på sammanlagt 15 sökande som på olika sätt bidrog till att främja nordiskt samarbete ur ett svenskt perspektiv. Samtliga bidragsansökningar bedömdes utifrån ett jämställdhetsperspektiv och med hänsyn taget till övergripande politiska prioriteringar för utgiftsområdet samt den strategi som antagits för anslaget.

Svenska föreningen Norden var den enskilda aktör som beviljades störst stöd under 2016. Föreningen Norden är en riksomfattande ideell förening med 13 000 medlemmar, 120 lokalavdelningar och systerorganisationer i samtliga nordiska länder som verkar för utbyte och samarbete mellan nordiska kommuner, organisationer, myndigheter och fackföreningar.

Föreningen Norden koordinerar två av samarbetsområdena inom EU:s Östersjöstrategi och driver projekt tillsammans med bland annat Östersjöstaternas råd och Svenska institutet. Bland övriga bidragsmottagare kan nämnas stiftelsen Finlands kulturinstitut, SI och svensk-isländska samarbetsfonden samt ett antal gränsregionala informationskontor och nordiska institutioner.

Vid sidan av dessa båda anslag har Sverige under 2016 verkat för att fördjupa det existerande nordiska och nordisk-baltiska utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom formaten N5 och NB8. Detta gäller såväl engagemanget för närområdesfrågorna som utökad samverkan kring den internationella utvecklingen.

Sverigefrämjande

Insatserna för information om Sverige i utlandet genomförs av utlandsmyndigheterna med finansiering från anslaget 1:10 Information om Sverige i utlandet samt av SI, vars främjandeverksamhet huvudsakligen finansieras från anslag 1:9 Svenska institutet. Sverigefrämjandet i utlandet berör även utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid samt utgiftsområde 24 Näringsliv avsnitt 4 Utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande.

Som stöd i främjandet har utlandsmyndigheterna strategin för arbetet med Sverige bilden utomlands som tagits fram av Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet (NSU), en samarbetsorganisation för de statliga aktörerna inom främjandet. I strategin har NSU identifierat fyra gemensamma profilområden: kreativitet, innovation, hållbarhet och samhälle.

Det långsiktiga Sverigefrämjandet syftar till att stärka förutsättningarna för internationell samverkan. Målen för de statliga insatserna för information om Sverige i utlandet är att

- öka omvärldens kunskap om och förtroende för Sverige,
- skapa relationer och nätverk inom nyckelområden,

– underlätta nya samarbeten, utbyten och handel med omvärlden.

Utlandsmyndigheterna har 2016 och första halvåret 2017, med utgångspunkt i främjandeplaner och med stöd av SI:s utbud, genomfört Sverigefrämjande aktiviteter tillsammans med SI och andra främjandeorganisationer, svenska företag och lokala partners. Arbetet inom de lokala samarbetskretsarna kallade Team Sweden har lett till ökade synergier mellan Sverigefrämjande och handels- och investeringsfrämjande insatser.

Utlandsmyndigheterna har fortsatt sina satsningar på de kulturella och kreativa näringarna, t.ex. musik, film, dataspel, marknadskommunikation, mode, design, arkitektur och litteratur. Fokus har legat på profilområdena i strategin för Sverige bilden utomlands och aktiviteter som bidrar till att genomföra handlingsplanen för den feministiska utrikespolitiken.

Under 2016 har arbetet fortsatt med att genomföra åtgärderna i Sveriges exportstrategi, vilken inkluderar insatser för att stärka Sverige bilden i utlandet och stärka talangattraktionen. Ett digitalt skyltfönster, Showcase Sweden, som samlar och gör tillgängligt kulturella och kreativa näringar har lanserats under våren 2017.

Den tematiska kalendern för Sverigefrämjande och offentlig diplomati har under året även använts som ett styrinstrument för SI:s utarbetande av nya s.k. verktygslådor med informationsmaterial som utlandsmyndigheterna sedan har anpassat till den egna verksamheten. Under 2016 har antalet tillgängliga verktygslådor tredubblats, och uppgår nu till totalt 30 stycken inom de tematiska områden som efterfrågas i främjandet. Under året har särskilda satsningar gjorts på teman inom feministisk utrikespolitik, migration och tryckfrihet. Uppmärksammade utställningar har varit Swedish Dads om föräldradidighetslagstiftningen, Pioneering a feminist foreign policy, Facing the Climate och Swedish Wood och Forest of Venice om arkitektur för hållbar utveckling.

Genom Sveriges sju officiella webbplatser som kommunicerar på engelska, kinesiska, arabiska och ryska nåddes 6,8 miljoner personer. Genom SI:s sociala mediekkanaler nåddes 3,9 miljoner personer, vilket kan jämföras med 2,7 miljoner

2015 och 1,3 miljoner 2014. Det totala mediegenomslaget utomlands för SI:s verksamhet var 1 507 artiklar vilket motsvarar en räckvidd på 698 miljoner läsare och ett beräknat annonsvärde på sammanlagt 164 miljoner kronor. Det kan jämföras med 1 500 medieinslag 2015 och 1 800 under 2014.

Vid sidan av studier av Sverige bilden i enskilda länder har SI ökat sina insatser för att undersöka områden som är särskilt utmanande för Sverige bilden. Ett exempel är en studie av hur Sverige bilden utvecklas i sociala medier, vilket aktualiserats av den pågående diskussionen om desinformation och negativ rapportering. Resultaten indikerar att den negativa rapportering som förekommer om Sverige i första hand är kopplad till migrationsfrågor.

Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet (NSU) har, utifrån en omvärldsanalys, gjort en översyn av strategin för Sverige bilden i utlandet. Översynen visar att strategin i allt väsentligt håller och kan fortsätta vara en vägledning mot 2020 för det gemensamma, långsiktiga Sverige bildsarbetet. SI har under året fortsatt marknadsföra Sverige som studiedestination, och denna verksamhet har också synergier med övrig Sverigefrämjande verksamhet. Vidare har SI under 2016 gett bidrag till svenskundervisning vid 229 universitet i 38 länder, vilket motsvarar samma nivå som under 2015.

SI:s stipendieverksamhet fortsätter att utvecklas med mycket högt söktryck och god måluppfyllelse för de biståndsfinansierade stipendieprogrammen. En översikt över antal sökande till och beviljade stipendier redovisas i tabell 2.7. Urvalet av stipendiater gjordes bland annat utifrån de sökandes förmåga att identifiera och adressera de utmaningar som deras länder/regioner står inför. Könsspekter vägs också in, och det görs även insatser för att främja fler sökande från det underrepresenterade könet, t.ex. vad gäller SI Study Scholarships, där antalet manliga sökande kraftigt överstiger antalet kvinnliga sökande.

Tabell 2.7 Svenska institutets stipendier

Stipendieprogram	Antal sökande			Antal beviljade								
	2014		2015		2016							
År	2014	2015	2014	2015	2016	2014	2015	2016				
Kön	Kvin.	Män	Kvin.	Män	Kvin.	Män	Kvin.	Män				
Visby Programme	341	146	470	256	465	263	73	29	86	39	64	39
North2North	5	5	15	3	17	4	5	4	7	1	8	1
SI Study Scholarships*	1743	3550	64	161	3537	8661	194	410	12	15	163	264
Sw-Turkish Schol. Progr	91	112	122	109	181	177	10	8	6	7	11	10
SI Schol. for W Balkans	102	80	178	109	212	110	9	7	9	7	16	6
Totalt	2282	3893	849	638	4412	9215	291	458	120	69	262	320

*Bara ett fåtal stipendier delades ut inom programmet 2015 på grund av minskade anslag till följd av kostnader för mottagande av asylsökande.
Källa: Svenska institutet

SI:s ledarskapsprogram inom Östersjösamarbetet och inom den biståndsfinansierade verksamheten har fortsatt förmedlat kunskaper och färdigheter för stärkt ledarskap med utgångspunkt i svenska utrikespolitiska profilfrågor som mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Ett av programmen – She Entrepreneurs – är helt och hållet avsett för kvinnor. Överlag väljs personer som identifierats som ledare med hög motivation och en vilja att bidra till förändring. I tabell 2.8 redovisas antal deltagare och könsfördelning i SI:s olika ledarskapsprogram.

Tabell 2.8 SI:s ledarskapsprogram

Antal deltagare, könsfördelning	2016		Totalt
	Kvin -nor	Män	
Baltic Leadership Bioeconomy	15	5	20
Baltic Executive Programme	8	15	23
SIMP Norra Europa*	13	14	27
Baltic Lab	23	19	42
Summer Academy for Young Professionals	25	8	33
SIMP Asien*	13	16	29
SIMP Afrika*	11	13	24
Young Leaders Visitor pr	17	12	29
Young Connectors of the Future	15	16	31
She Entrepreneurs	27	-	27
TOTALT	167	118	284

*Swedish Institute Management Programme
Källa: Svenska institutet

Genom nomineringsceremonin Global Swede i maj har utländska studenter i Sverige som också agerar Sverigeambassadörer uppmärksammats.

Regeringen har även delat ut Musikexportpriset, som uppmärksammar insatser i musikbranschen som bidragit till framgångar för svensk export.

Konsulär verksamhet

Svenska medborgare och personer med hemvist i Sverige har fått råd och stöd av UD och utlandsmyndigheterna när de råkat i svårigheter utomlands eller befunnit sig i krisdrabbade områden. Finansiering sker från anslag 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet.

Antalet ärenden är fortsatt omfattande. Vissa ärenden har enbart hanterats av utlandsmyndigheterna, medan andra har krävt departementets inblandning. Information och råd till allmänheten i samband med utlandsresor är en betydande uppgift. Andelen personer som tar del av UD:s reseinformation har stadigt ökat de senaste åren, vilket framgår av antalet besökare på UD:s hemsida.

Terroristattentatet i Nice och händelseutvecklingen i Turkiet ledde till ett omfattande krishanteringsarbete i UD och på berörda utlandsmyndigheter. Under 2016 genomfördes 13 krishanteringsövningar på utlandsmyndigheterna med stöd från Stockholm (Rabat, Brasilia, Tirana, Rom, Bryssel, Bangkok, Nairobi, Dar es Salaam, Jakarta, Santiago och Buenos Aires, samt för beredskaps- och konsulärt ansvariga vid utlandsmyndigheterna i delar av Europa och i Asien). Även delar av

UD:s hemmaorganisation har genomfört övningar. De flesta utlandsmyndigheter har också genomfört egna övningar.

2.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen kan konstatera att verksamheten inom utgiftsområdet i huvudsak uppfyller målet om att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder.

Utvecklingen i omvärlden ställer allt högre krav på en helhetssyn och på samverkan mellan olika aktörer och politikområden. I en tid med tilltagande osäkerhet och globala maktförskjutningar krävs ett breddat och förstärkt utrikespolitiskt engagemang för att försvara vår världsordning, bidra till en säkrare och fredligare värld och därmed även stärka förutsättningarna för jobb, jämställdhet och hållbar utveckling i både Sverige och globalt. Utrikespolitiken i bred bemärkelse bidrar till att skapa gemensam säkerhet genom diplomati, medling och förtroendeskapande åtgärder, och bygger på kontakter mellan stater, civila samhället och samverkan i internationella organisationer.

Regeringen bedömer att en feministisk utrikespolitik fortsatt har gjort tydliga avtryck. Ett stort antal strategiskt viktiga svenska insatser har bidragit till stärkta förutsättningar för jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Arbetet har skett både integrerat och genom särskilda insatser, multilateralt såväl som bilateralt och med en mängd olika aktörer och verktyg. I förhållande till de uppsatta målen för politiken är bedömningen att framsteg nåtts inom samtliga målområden för den feministiska utrikespolitiken.

Möjligheterna för kvinnor och flickor att åtnjuta de mänskliga rättigheterna är fortsatt begränsade, vilket bland annat syns i utrikesförvaltningens egna rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Därmed behövs en feministisk utrikespolitik för jämställdhet och alla kvinnors och flickors mänskliga rättigheter mer än någonsin.

Sverige är en ansvarsfull partner till organisationer som EU, FN, Nordiska ministerrådet, OSSE, Europarådet, OECD och i vårt partnerskap med Nato. Regeringen anser att

det arbete som Sverige bedriver i och genom dessa organisationer är centralt för vår utrikes- och säkerhetspolitik och samlade internationella engagemang. I enlighet med vad regeringen framfört i andra sammanhang utgör EU det centrala forumet för svensk utrikes- och säkerhetspolitik och regeringen är pådrivande för att bevara och stärka den europeiska säkerhetsordningen och för att EU ska ha ett nära partnerskap med FN och andra internationella organisationer. Som ett litet, öppet och omvärldsberoende land är det också centralt för Sverige att värna FN som väktare av en normdriven världsordning. Att Sverige röstades in i FN:s säkerhetsråd är ett kvitto på att regeringens politik för global hållbar fred och utveckling har betydelse. Genom vårt medlemskap i OSSE och Europarådet samt i vårt partnerskap med Nato har Sverige främjat samarbete för gemensam säkerhet. Sverige har bidragit till och utnyttjat OECD:s centrala ställning som kunskapsorganisation och forum för policydialog och främjande av internationellt regelbaserat samarbete.

Regeringen kan konstatera att antalet konflikter i världen har ökat under senare år och fattigdom koncentreras i tilltagande grad till konfliktdrabbade och sviktande stater, vilket bland annat lett till den största flyktkatastrofen i modern tid. Sveriges breda engagemang för inkluderande fred, säkerhet och hållbar utveckling är centralt för att motverka och stävja denna utveckling. Invalet i FN:s säkerhetsråd var ett erkännande av Sveriges normativa och operativa engagemang för internationell fred och säkerhet. Det är regeringens bedömning att svensk freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet är central för att nå målet för utgiftsområdet. Verksamhet som bidrar till ökad säkerhet och fred i olika delar av världen, bidrar också till ökad säkerhet i vårt eget närområde.

Vad beträffar de svenska bidragen till internationell krishantering och fredsfrämjande insatser är bedömningen att de genomgående motsvarat högt ställda internationella förväntningar och att personalen löst uppgifterna på ett bra sätt.

Regeringen anser att insatserna uppfyllt sina mål, samt bidragit till målet att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder. Svenskt engagemang har bidragit till att väpnade konflikter inte eskalerat, att de i mindre

utsträckning återfallit i våldsam konflikt, att civila fått skydd, att lokala säkerhetsstyrkor utbildats i rättsstatens principer, inklusive mänskliga rättigheter, samt att kvinnors roll och inflytande stärkts.

I det internationella arbetet för nedrustning och icke-spridning prioriterar Sverige att särskilt lyfta fram det humanitära perspektivet för att sätta människan i centrum, en ansats som samlar brett stöd inom det internationella samfundet. Teknisk sakkunskap från FOI, liksom studier och seminarier av SIPRI har gett ett tydligt sakunderlag i regeringens arbete med nedrustnings- och icke-spridningsfrågor och bidragit till att Sverige kunnat inta en aktiv roll med hög trovärdighet. På detta sätt har målsättningen att tillvarata Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder på nedrustningsområdet säkerställts.

Utrikespolitiska institutet har efter den omorganisation som genomfördes i januari 2016 kunnat stärka sitt forskningsarbete, informations spridning och folkbildning i internationella frågor i det svenska samhället, stärkt dialogen med andra aktörer samt bidragit med analys i internationella frågor och på så sätt bidragit till svensk policyutveckling och stärkt omvärldsanalys.

Regeringens bedömning är att svensk exportkontroll bedrivs på ett rättsenligt sätt och med god kvalitet. Härigenom har Sverige uppfyllt sina internationella åtaganden på icke-spridningsområdet samt våra nationella riktlinjer för exportkontrollen. Regeringen delar i huvudsak Riksrevisionens bedömning samt behovet av att ytterligare stärka arbetsrutiner och förbättra dokumentationen vid ISP (skr. 2016/17:160 Riksrevisionens rapport om exportkontrollen av krigsmateriel). Myndighetens effektivitet, t.ex. mätt som genomsnittliga handläggningstider, bedöms som godtagbar, trots en mer ansträngd arbetsbelastning.

Det är regeringens bedömning att utlandsmyndigheternas och SI:s Sverigefrämjande verksamhet har haft fortsatt god effekt för att sprida information och kunskap om Sverige i utlandet. Sverige rankas högt i många internationella jämförelsestudier och index av världens länder, t.ex. Nation Brands Index, the Global Creativity Index, the Good Country index m.fl. Det är regeringens bedömning att det samlade Sverigefrämjandet

lyckas väl med att förmedla den positiva bild som dessa index visar om Sverige, och därmed bidrar Sverigefrämjandet till att fortsatt öka omvärldens förtroende för Sverige.

SI har även genom verksamheten inom talangmobilitet, som inkluderar stöd till utlandsmyndigheternas främjande av Sverige som studienation, stöd för att upprätta alumnnätverk samt genomförande av besöksprogram, bidragit till att uppnå Exportstrategins mål på området.

Regeringens samlade bedömning är att de statliga insatserna för att främja Sverige utomlands har bidragit till att uppnå målet för utgiftsområdet om att säkerställa Sveriges intressen i förbindelserna med andra länder, inklusive de specifika målen för Sverigefrämjandet.

Regeringens bedömning är att Östersjösamarbetet gett goda resultat under 2016. Säkerhetsläget kring Östersjön har dock fortsatt att försämrats vilket ytterligare understryker vikten av insatser för att främja samarbete kring Östersjön och i synnerhet mellanfolkliga kontakter med Ryssland. Arbetet i de regionala råden har bidragit till att bygga förtroende och stabilitet i regionen.

Regeringen anser även att det nordiska och nordisk-baltiska utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet under 2016 har bidragit till att stärka den regionala sammanhållningen och den gemensamma säkerheten. Regeringen bedömer vidare att verksamheten i Nordiska ministerrådet har utvecklats i en positiv riktning under året och genomgått reformer som i sin tur har möjliggjort nya tvärgående initiativ på områden som integration, hållbar utveckling och motverkande av radikaliserings vilket ligger i linje med regeringens prioriteringar.

Den författningsstyrda konsulära verksamheten är en huvuduppgift för utrikesförvaltningen. Svenska medborgare och personer med hemvist i Sverige har fått råd och stöd av UD och utlandsmyndigheterna när de råkat i svårigheter utomlands eller befunnit sig i krisdrabbade områden.

2.5 Politikens inriktning

Utrikes- och säkerhetspolitiken möter utmaningar från omvärlden som ställer allt större krav på analys, forskning, dialog och påverkansarbete för att säkra svenska och europeiska intressen.

Mot bakgrund av det allvarliga världsläget stärker regeringen insatserna för att utrikespolitiken och diplomatin på allvar ska kunna utgöra främsta försvarslinje. Även vår regelbaserade säkerhetsordning utmanas. Som militärt alliansfritt land har Sverige ett vitalt intresse av att värna denna ordning.

Instrumenten stärks för konfliktförebyggande, förtroendeskapande, krishantering och nedrustning i Europa och globalt. Sverige ska vara en solidarisk bidragsgivare både till civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser. Vårt deltagande i krishantering ger stöd till den multilaterala världsordningen med FN som kärna vilket även stärker vår nationella säkerhet. Regeringen tillför därför medel till fredsbyggande, civil krishantering och konfliktförebyggande.

Gränsen mellan militära operationer och annan statsunderstödd verksamhet som syftar till att påverka samhällen suddas ut och medför att demokratiska grundvalar utmanas. Behovet av riskreducerande och förtroendeskapande åtgärder har därför ökat. Hotet från cyberattacker är allvarligt och medför såväl säkerhetspolitiska konsekvenser som att det fria internet står under tryck. Därför stärker regeringen åtgärderna för motståndskraft mot bl.a. desinformation inom dessa områden.

Fördjupat samarbete med andra länder och organisationer är en viktig del av den svenska säkerhetspolitiska linjen. Sverige fördjupar den utrikes- och säkerhetspolitiska relationen med bl.a. våra nordiska och baltiska grannar.

I en tid när också de globala utmaningarna är större än på mycket länge, är behovet av ett väl fungerande säkerhetsråd i FN av ökande vikt för att effektivt svara upp mot dessa utmaningar. Sveriges medlemskap i säkerhetsrådet 2017 och 2018 måste därför förvaltas och är en viktig möjlighet till svenskt aktörskap.

Regeringens feministiska utrikespolitik ska fortsatt bedrivas med oförminskad kraft och genomsyra alla områden och fora inom utrikes- och säkerhetspolitiken. När det demokratiska utrymmet minskar och mänskliga rättigheter ifrågasätts i ökande grad är det extra viktigt att Sverige står upp för global jämställdhet, allas lika värde och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Kvinnors fulla och lika deltagande i konfliktförebyggande, krishantering, konfliktlösning och fredsbyggande bidrar i hög grad till internationell fred och säkerhet. Forskning visar bland annat att kvinnors deltagande bidrar till att fredsavtal sluts och att freden blir mer hållbar. Under 2018 prioriteras därmed kvinnor som aktörer i fredsarbetet samt kvinnors och flickors politiska aktörskap och ekonomiska egenmakt, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter och frihet från alla former av våld.

Internationella organisationer

De obligatoriska avgifterna till internationella organisationer möjliggör genomslag för Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik och samlade internationella engagemang.

Regeringen anser att Sverige ska fortsätta att vara en ansvarsfull medlem av dessa internationella organisationer genom att fortsatt betala uttaxeringar till fullo och i rätt tid. Merparten av uttaxeringen sker till FN som – inte minst genom regeringens förstärkta FN-politik – är helt central för svensk utrikespolitik, men också viktig för en rad andra politikområden och departement.

FN, som förvaltare av en global, regelbaserad multilateral världsordning, är en central arena för Sveriges arbete för internationell fred och säkerhet. Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd under perioden 2017-2018 förstärker FN:s roll i svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige för som medlem i rådet en engagerad politik för internationell fred och säkerhet. Sverige arbetar för ökad transparens, representativitet och effektivitet i säkerhetsrådet, liksom vi gör i FN-systemet i stort och i andra multilaterala organisationer. Regeringen har också beredskap att agera i nya frågor som kan komma att behandlas i rådet.

Att verka för stärkt kapacitet till förebyggande av väpnad konflikt och fredsbyggande kommer att vara ett prioriterat område för regeringen i FN. Regeringen avser framför allt bidra till att säkerhetsrådets resolution 2282 (2016) om fredsbyggande och förebyggande av väpnade konflikter genomförs horisontellt genom hela FN-systemet. Stärkandet av folkrätten och främjandet av de mänskliga rättigheterna; liksom att stärka kvinnors och flickors inflytande och meningsfulla deltagande samt civil krishantering och fredsfrämjande insatser kommer att vara andra prioriterade områden för Sverige i FN. Dessa prioriteringar präglar också Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017–2018.

Sverige ska även fortsättningsvis vara pådrivande när det gäller utvecklingen av EU som global aktör. Det är angeläget att EU genom en bred och effektiv utrikespolitik står väl rustat för att möta de globala utmaningar och kriser som Europa och världen står inför. Unionens globala strategi får stor betydelse för förmågan att hantera kriser både med civila och militära medel. Sverige ska verka inom ramarna för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken och den gemensamma säkerhets- och försvarspolitiken. Sverige kommer under 2018 fortsatt att verka för en stärkt samverkan mellan EU och FN och för stärkt integrering av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet i EU:s insatser.

Sverige kommer under året fortsatt aktivt verka för att värna OSSE:s normer, principer och åtaganden och för att stärka EU:s röst i organisationen. Regeringen satsar därför på respekten för rättssamhället och den europeiska säkerhetsordningen, mediefrihet, yttrandefrihet och faktabaserad journalistik, stöd till normbildande verksamhet på cybersäkerhetsområdet, i form av såväl strategiska sekunderingar som utökade medel för projekt.

Sverige prioriterar Europarådets kärnområden; mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, i syfte att bidra till en gemensam värdegrund.

En satsning på respekten för rättssamhället och den europeiska säkerhetsordningen inom ramen för Europarådet i form av såväl strategiska sekunderingar som utökade medel för projekt kommer att genomföras.

Prioriterade frågor inom OECD är jämställdhetsarbetet, stärkt social dialog, den digitala ekonomin, inkluderande hållbar tillväxt, skatter och frihandlet.

För att tackla den växande ojämlikheten i världen finns en ökad förståelse för att inkluderande tillväxt bidrar till ett mer jämlikt samhälle och minskad politisk oro. Regeringens arbete med initiativet Global Deal för anständiga arbetsvillkor och inkluderande tillväxt kommer att tas vidare via en etablering av en internationell stödfunktion/sekretariat mellan ILO och OECD. Regeringen tillför medel för att finansiera både OECD:s och ILO:s del av kostnaderna för att samordna och driva det globala initiativet.

Sveriges partnerskap med Nato fortsätter, i enlighet med vad regeringen tidigare anfört, med fokus på politisk dialog, övnings- och utbildningssamarbete och informationsutbyte, framförallt kopplat till säkerhetsläget i Sveriges närområde.

Satsning på fred och säkerhet

Regeringen fortsätter att prioritera satsningar på fred och säkerhet med anledning av det försämrade världsläget:

EU som global aktör behöver stärkas. Särskilda insatser planeras för svenska bidrag och sekunderingar med efterfrågad kompetens för att stärka respekten för internationell rätt och normer samt för att värna EU:s intressen i närområdet och globalt. Att EU stärks som global aktör utgör också en grund för ett utvecklat internationellt samarbete inom områden som handel, hållbar tillväxt och migration.

Respekten för rättssamhället och den europeiska säkerhetsordningen behöver stärkas. OSSE och Europarådet bedriver vital verksamhet men är satta under hårt tryck från stater som utmanar denna ordning.

Regeringen satsar på stärkt analyskapacitet för att möta hybridhotet och de bredare säkerhetspolitiska konsekvenser detta medför genom att direkt stödja institutioner som arbetar med strategisk kommunikation och mot påverkansoperationer. Stödet till mediefrihet, yttrandefrihet och faktabaserad journalistik kommer att stärkas. Samverkan planeras med OSSE:s mediefrihetsrepresentant, samt

motsvarande aktiviteter inom FN i syfte att främja respekt för och efterlevnad av överenskomna principer och åtaganden på dessa områden.

Förtroendeskapande och rustningskontroll inom ramen för såväl OSSE som de regionala organisationer som Sverige deltar i ska stödjas. Den begynnande strukturerade dialogen inom OSSE:s ram, och de svenska ordförandeskapen för ett antal organisationer under 2018 utgör möjligheter på området.

Cybersäkerhetsshotet, såväl avseende rent säkerhetspolitiska konsekvenser som avseende trycket mot internets frihet behöver bemötas genom förstärkt svensk närvaro och kapacitet till cybersäkerhetsarbete såväl som normbildande verksamhet inom bl.a. FN:s och OSSE:s ram.

FN:s nya generalsekreterare António Guterres har inlett en satsning på konfliktförebyggande och global diplomati, där skärningspunkten mellan säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter ska stärkas. Denna satsning görs med starkt svenskt stöd, inte minst inom ramen för vårt säkerhetsrådsmedlemskap. Insatserna ska ske i syfte att förfinas FN:s instrument – och därigenom medlemskapets stöd – för att förebygga väpnade konflikter genom bland annat analys, metodutveckling och påverkansarbete.

Konfliktförebyggande och fredsbyggande insatser som inte kan finansieras genom biståndet stärks. När förebyggande och fredsfrämjande insatser genomförs effektivt kan stora belopp sparas i uteblivna kostnader för att hantera konsekvenser av väpnade konflikter, flyktingströmmar och humanitära kriser. Sverige påverkas både direkt och indirekt av världsläget. Följder av konflikter i t.ex. Mellanöstern når vårt land i och med att migranter söker en fristad här. Vi hotas när våldsbejakande extremism får fotfäste. Sverige står nu i en situation där mångmiljardbelopp måste avsättas för att hantera konsekvenser av krig och konflikter.

Medel tillförs för stöd till fredsfrämjande insatser i olika delar av världen, inklusive dialog för att främja fredlig konfliktlösning. Kvinnors och flickors medverkan och möjligheter ska beaktas i utformningen av insatserna.

Parisavtalet och Agenda 2030 stakar ut vägen mot en hållbar framtid. Regeringen satsar på en effektiv uppföljning av Agenda 2030 vilket kräver kapacitetsutveckling för att stärka arbetet

inom EU, FN, OECD och andra multilaterala organisationer.

Internationell krishantering och fredsfrämjande insatser

De globala resurserna för krishantering är begränsade, medan behoven är växande och allt mer komplexa. Mot denna bakgrund avser regeringen verka för att utveckla samverkan mellan EU, FN, Nato, OSSE och med regionala och subregionala organisationer som Afrikanska Unionen, liksom med enskilda partnerländer samt att stärka samverkan mellan olika instrument för fred, säkerhet och utveckling. Inte minst mot bakgrund av Sveriges plats i säkerhetsrådet kommer FN-insatser att fortsatt vara viktiga.

Kvinnors och flickors medverkan och möjligheter ska beaktas.

Regeringens avser också verka för att EU får ett långsiktigt hållbart instrument för kapacitetsbyggande inom säkerhet och utveckling.

Sverige ska fortsatt vara en solidarisk bidragsgivare både till civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser. På det civila området är regeringens ambition att Sverige ska vara världsledande vad gäller kvalitet och bredd på kvalificerade kompetenser, och bidra till konceptuell utveckling. Sverige ska främja de internationella insatsernas effektivitet och legitimitet genom att verka för genomförandet av nödvändiga reformer, vilket bland annat inkluderar ändamålsenliga mandat baserade på konfliktanalys, adekvat utbildning, effektiva uppförandekoder samt en kultur som uppmuntrar att anmäla missförhållanden och skyddar visselblåsare.

Genomförandet av FNSR-resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet är en central prioritering och ska omsättas i jämställdhetsintegrerade mål och rapportering med könsuppdelad statistik.

Regeringen avser fortsatt ge hög prioritet åt krishanteringsinsatserna i Afrika söder om Sahara, Mellanöstern samt insatserna i Östeuropa, främst Ukraina och Georgien.

Regeringen ska också, inom ramen för en enskild stats möjlighet, påverka utformningen av mandat och mål för de insatser till vilka Sverige bidrar, så att de blir så tydliga och

realistiska som möjligt med hänsyn tagen till den föränderliga komplexa och utmanande miljö som de ofta verkar i. Sverige ska också verka för en regelbunden uppföljning av pågående krishanteringsinsatser.

Nedrustning och icke-spridning

Sverige ska under 2018, genom en aktiv politik och gott stöd av teknisk expertis, fortsatt vara en stark röst för nedrustning och icke-spridning, i FN, EU och bilateralt. Kvinnors och flickors medverkan och möjligheter ska beaktas.

Sverige ska fortsatt verka för att driva arbetet med kärnvapennedrustning framåt. Nu inleds ett analysarbete av konsekvenserna för Sverige av kärnvapenförbudskonventionen.

Under 2018 fortsätter även förberedelserna inför icke-spridningsfördraget NPT:s översynskonferens 2020. Värnandet av NPT:s roll som globalt ramverk för nedrustning och icke-spridning av kärnvapen förblir en central uppgift. Sverige kommer att bidra med initiativ inom flera olika områden i syfte att driva internationell kärnvapennedrustning och icke-spridning framåt, bland annat vad gäller riskreducering.

Sverige ska även verka för att värna det internationella atomenergiorganet IAEA:s viktiga uppdrag att förhindra spridning av kärnvapen, liksom dess roll för nukleär säkerhet. Under 2018 tar Sverige åter plats i IAEA:s styrelse.

Sverige ska fortsatt bidra till insatser för att eliminera och förhindra spridning av biologiska och kemiska vapen.

I arbetet med nedrustning och icke-spridning får regeringen löpande stöd med teknisk expertis från FOI, som tillförs medel för denna verksamhet.

Sverige ska aktivt delta i förberedelserna inför och genomförandet av den tredje översynskonferensen för FN:s handlingsprogram för små och lätta vapen som äger rum 2018, liksom att fortsatt bidra till insatser för att förhindra den olagliga och okontrollerade spridningen av dessa vapen och uppmärksamma dess koppling till könsbaserat våld och våld i nära relationer.

Exportkontroll

Sverige ska upprätthålla en strikt, effektiv och modern exportkontroll. Regeringen har tillsammans med Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna kommit överens om ett förslag om ändringar i krigsmateriellagstiftningen i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. Inspektionen för strategiska produkter (ISP), som har det huvudsakliga ansvaret för svensk exportkontroll, tilldelas utökade resurser för ett effektivt genomförande av den ändrade krigsmateriellagstiftningen.

ISP får även utökade resurser för att hantera den ökande ärendetillströmningen avseende produkter med dubbla användningsområden samt breddat uppdrag avseende tillståndsgivning för handel med Iran.

Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Forskning om säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning bedrivs med statligt stöd av bl.a. Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) och Utrikespolitiska institutet (UI).

FOI ges ökade resurser att stödja arbetet med aktuella nedrustnings- och icke-spridningsfrågor. Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas.

SIPRI tillförs medel för att stödja dess oberoende forskning och analys på såväl traditionella som nya områden.

Regeringens ambition är att Utrikespolitiska institutet (UI) ska bli en mer relevant och policyinriktad tankesmedja och bistå med kritiskt tänkande, djupa expertanalyser och Sverigeperspektiv som inte kan fås från internationella källor. Regeringen tillför därför ökade resurser till UI för att öka fokuseringen på policyrelevant forskning inom både det säkerhetspolitiska och biståndspolitiska området. Ett jämställdhetsperspektiv ska genomgående beaktas.

Samarbete inom Östersjöregionen

Breda mellanfolkliga kontakter runt Östersjön är fortsatt en viktig prioritering för regeringen. Regeringen anser att det är angeläget att svenska aktörer utökar sitt deltagande i samarbeten i regionen som främjar en hållbar utveckling i linje med EU:s strategi för Östersjöregionen. Regeringen tillför därför medel till insatser som främjar ökade kontakter mellan Sverige och Ryssland på regional och lokal nivå, inklusive med civilsamhället, liksom insatser som främjar jämställdhet och insatser som påverkar den gemensamma miljön i Östersjöområdet och Barentsregionen. Stöd för yttrandefrihet, oberoende medier och mediakunskap samt förmedling av saklig information om Sverige prioriteras, vilket också är ett sätt att motverka desinformation.

För 2018 förbereder Sverige ett bilateralt lån till Ukraina på 100 miljoner US-dollar i syfte att bidra till finansiell och ekonomisk stabilitet i Ukraina. En mindre del av finansieringen avses ske inom utgiftsområde 5 och anslaget för samarbete inom Östersjöregionen. Förhandlingarna om lånet fortgår och det är för närvarande osäkert när regeringen kan återkomma till riksdagen med förslag om ett avtal.

Sverige är ordförandeland i Östersjöstaternas råd under perioden juli 2017 till juni 2018 och kommer i det arbetet vägledas av att utveckla rådets verksamhet på ett sätt som stärker samarbetet i Östersjöregionen. Sverige är även ordförande i Barentsrådet under 2018 och kommer där bl.a. att verka för ökat samarbete inom Barentsregionen.

Nordiskt samarbete

Det nordiska samarbetet styrs av den gemensamt antagna visionen om ett gränslöst, innovativt, synligt och utåtriktat Norden.

Under 2018 innehar Sverige ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet (NMR) och samordningsansvaret för de nordiska (N5) och nordisk-baltiska (NB8) informella samarbetsformaten i utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. I fokus för det svenska ordförandeskapet i NMR står hållbar social- och miljömässig omställning med jämlikhet och jämställdhet som utgångspunkt, innovation och

digitalisering samt stärkt samverkan kring civil säkerhet och krisberedskap. Regeringen tillför medel 2018 för att genomföra ordförandeskapen.

Sverigefrämjande

Regeringen anser att åtgärder måste vidtas mot desinformation och olika former av näthat, som utgör ett hot mot demokrati och yttrandefrihet. Svenska Institutet kommer analysera de typer av narrativ som etableras om Sverige och ta fram underlag härom.

För att stärka arbetet för ordning och reda på arbetsmarknaden tillför regeringen medel för information riktad till utländska arbetstagare, arbetsgivare och egenföretagare som verkar eller avser att verka i Sverige.

Institutet kommer även att öka sin närvaro i digitala medier för att sprida faktabaserad och nyanserad information om Sverige, inklusive stöd till utlandsmyndigheterna i deras arbete med digital kommunikation.

Svenska institutet kommer parallellt att fortsätta arbetet med att långsiktigt främja en demokratisk värdegrund genom en vidare utveckling av flexibla koncept och presentationsmaterial om Sverige inom prioriterade politikområden som jämställdhet, tryckfrihet, miljö, klimat och genomförandet av Agenda 2030. Samtidigt utvecklas nya verktyg för att mer effektivt understödja främjandet av handel och investeringar.

Utöver detta kommer utlandsmyndigheterna att fortsatt fokusera på aktiviteter inom de profilområden som identifierats i den uppdaterade Strategin för Sverige-bilden: hållbarhet, innovation, kreativitet och samhällslösningar.

Ett integrerat arbetssätt kring Sverige-bilden ska främja regeringens utrikespolitiska, näringspolitiska och kulturpolitiska mål. De kulturella och kreativa näringarna bidrar till att främja Sverige-bilden. Ett exportpris för de kulturella och kreativa näringarna kommer att delas ut under 2018.

Konsulär verksamhet

Den författningsstyrda konsulära verksamheten är en huvuduppgift för utrikesförvaltningen.

Inför 2018 fortsätter arbetet med att utveckla arbetsverktygen för stöd till särskilt utsatta grupper samt för att stärka den förebyggande kommunikationen.

Regeringen tillför medel från 2018 för särskilda satsningar inom familjekonfliktsområdet med fokus på frågor om barn- och tvångsäktenskap.

En beredskap och organisation ska även finnas för att vid en kris eller katastrof utomlands kunna bistå drabbade svenska medborgare och den personkrets som framgår av lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	1 512 419		-39 815
2017	Anslag	1 564 854 ¹	Utgifts-prognos	1 509 251
2018	Förslag	1 328 554		
2019	Beräknat	1 328 554		
2020	Beräknat	1 328 554		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifterna avseende Sveriges medlemskap i internationella organisationer, främst Förenta nationerna (FN), Europarådet, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nordiska ministerrådet och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD).

Kompletterande information

Belastningen på anslaget påverkas såväl av valutafluktuationer som av antalet freds- och säkerhetsfrämjande insatser.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2018-2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	1 328 554	1 328 554	1 328 554
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 328 554	1 328 554	1 328 554

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 328 554 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgifter till internationella organisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 328 554 000 kronor respektive 1 328 554 000 kronor.

2.6.2 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	125 927		10 545
2017	Anslag	151 048 ¹	Utgifts-prognos	137 728
2018	Förslag	192 276		
2019	Beräknat	194 328 ²		
2020	Beräknat	196 580 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 192 275 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 192 276 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja fred och säkerhet, förebygga konflikter, genomföra sanktioner och humanitär verksamhet samt främja respekten för folkrätten

och de mänskliga rättigheterna. Det får ske genom stöd till projekt, seminarier, konferenser, utbildnings- och forskningsinsatser och andra särskilda insatser, samt som statsbidrag till mellanstatliga eller enskilda organisationer och institutioner. Anslaget får även användas för utgifter för att ställa svensk personal till förfogande för fredsfrämjande-, säkerhetsfrämjande- och konfliktförebyggande verksamhet inom ramen för Förenta nationerna (FN), Europeiska unionen (EU), Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), Nato/PFF eller andra mellanstatliga eller enskilda organisationer.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att från och med 2018 delta i verksamheten för European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats i Helsingfors och under 2018–2022 för anslaget 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet besluta om en årlig medlemsavgift om högst 1 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Under 2017 etablerades kunskapscentrumet European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats i Helsingfors, som är öppen för Natos medlemsländer. Regeringen ansåg att det ligger i Sveriges intresse att stödja centrumet och spela en aktiv roll i dess uppbyggnad. Sverige tecknade därför i april 2017 ett samförståndsavtal om att ingå som deltagare i centrumets verksamhet. Från och med 2018 förutsätter deltagande i centrumets verksamhet en årlig avgift. Regeringens bedömning är att avgiften för 2018 kommer att uppgå till högst 80 000 euro. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under perioden 2018–2022 för anslagen 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet besluta om årliga medlemsavgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 40 000 000 kronor från 2018 för en satsning på fred och säkerhet; konfliktförebyggande och säkerhets- och fredsfrämjande insatser, förtroendeskapande och rustningskontroll, kvinnor som fredsaktörer, säkerhetspolitisk analys och dialog.

Tabell 2.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	151 048	151 048	151 048
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 406	3 033	4 818
Beslut	39 821	40 246	40 712
Varav BP18 ³	40 000	40 000	40 000
Varav ³			
Insatser för fred och säkerhet	40 000	40 000	40 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	192 276	194 328	196 580

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 192 276 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 194 328 000 kronor respektive 196 580 000 kronor.

2.6.3 1:3 Nordiskt samarbete

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:3 Nordiskt samarbete

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	12 307		1 288
2017	Anslag	13 595 ¹	Utgifts-prognos	13 455
2018	Förslag	15 595		
2019	Beräknat	13 595		
2020	Beräknat	13 595		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nordiskt bilateralt och multilateralt samarbete. Anslaget får också användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Föreningen Norden. Anslaget får även

användas för utgifter för insatser för att främja samarbetsprojekt i Norden, särskilt projekt med specifikt gränsregional prägel samt till samarbetsprojekt företrädesvis i närområdet.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 2 000 000 kronor 2018 för det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet samt de informella nordiska och nordisk-baltiska utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetena under 2018.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Nordiskt samarbete

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	13 595	13 595	13 595
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	2 000		
Varav BP18	2 000		
Varav			
Svenskt ordförandeskap i Nordiska ministerrådet	2 000		
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	15 595	13 595	13 595

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 595 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Nordiskt samarbete* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 595 000 kronor respektive 13 595 000 kronor.

2.6.4 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

<i>Tusental kronor</i>				
2016	Utfall	2 391	Anslags-sparande	1 435
2017	Anslag	3 826 ¹	Utgifts-prognos	2 797
2018	Förslag	13 826		
2019	Beräknat	13 826		
2020	Beräknat	13 826		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter:

- enligt lagen (2003:491) om konsulärt ekonomiskt bistånd
- för konsulära insatser vid en kris eller en katastrof utomlands enligt lagen (2010:813) om konsulära katastrofinsatser eller liknande händelser
- för höjd beredskap och initiala åtgärder vid en konsulär kris
- för insatser för bortförda eller kvarhållna barn i utlandet samt utgifter för resor och andra utgifter som har till syfte att främja rätten till umgänge mellan barn och föräldrar
- i samband med rättegång inför internationell domstol eller liknande organ där svenska staten är part eller deltar på annat liknande sätt
- för särskilda informationsinsatser riktade till utlandsresenärer
- för ersättning enligt sjöförklaringskungörelsen (1967:294) till person som enligt sjölagen (1994:1009) tillsammans med svensk utlandsmyndighet deltar vid sjöförklaring och enligt sjöförklaringskungörelsen till annan än befälhavaren och medlem av besättningen för inställelse till förhör vid sjöförklaring inför svensk utlandsmyndighet
- för informations- och utbildningsinsatser för myndigheter i frågor om barn- och tvångsäktenskap samt för statsbidrag till enskilda organisationer som är verksamma i dessa frågor

– för specifika tidsbegränsade insatser i enskilda konsulerare ärenden avseende barn- och tvångsäktenskap.

Regeringens övervägande

Anslaget föreslås ökas med 10 000 000 kronor från 2018 för satsningar inom familjekonfliktområdet med fokus på frågor om barn- och tvångsäktenskap.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands samt diverse kostnader för rättsväsendet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 826	3 826	3 826
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 000	10 000	10 000
Varav BP18	10 000	10 000	10 000
Varav			
Insatser mot barn- och tvångsäktenskap	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	13 826	13 826	13 826

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 826 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ekonomiskt bistånd till enskilda utomlands* samt diverse kostnader för rättsväsendet för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 826 000 kronor respektive 13 826 000 kronor.

2.6.5 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

Tusental kronor

2016	Utfall	29 773	Anslags-sparande	99
2017	Anslag	33 300 ¹	Utgifts-prognos	33 054
2018	Förslag	43 432		
2019	Beräknat	44 123 ²		
2020	Beräknat	44 879 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 43 432 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 43 432 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för strategiska produkter (ISP) förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

ISP är förvaltningsmyndighet för ärenden och tillsyn enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel och lagen (2000:1064) om kontroll av produkter med dubbla användningsområden och av tekniskt bistånd, om inte någon annan myndighet har detta till uppgift. Inspektionen är därtill nationell myndighet med de uppgifter som följer av lagen (1994:118) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen och förordningen (1997:121) om inspektioner enligt Förenta nationernas konvention om förbud mot kemiska vapen m.m.

Inspektionen ska också fullgöra de uppgifter som myndigheten tilldelas enligt sådana förordningar om ekonomiska sanktioner som beslutas av Europeiska gemenskapen, enligt beslut som regeringen meddelar med anledning av sådana förordningar eller enligt föreskrifter som regeringen beslutar med stöd av lagen (1996:95) om vissa internationella sanktioner. Inspektionen prövar även frågor om tillstånd enligt Europaparlamentets och rådets förordning

(EU) nr 258/2012 av den 14 mars 2012 om genomförande av artikel 10 i FN:s protokoll om olaglig tillverkning av och handel med eldvapen, delar till eldvapen och ammunition, bifogat till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FN:s protokoll om skjutvapen), och om införande av exporttillstånd, import- och transiteringsåtgärder för skjutvapen, delar till skjutvapen och ammunition och utför de uppgifter som följer därmed.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 13 540 000 kronor från 2018 för ett effektivt genomförande av skärpningarna i krigsmateriellagstiftningen samt för hantering av ökad ärendemängd och breddat uppdrag avseende tillståndsgivning för handel med Iran.

Vissa delar av inspektionens verksamhetskostnader ska inte täckas av avgifter. Det gäller internationell verksamhet som inte är kopplad till tillstånds- och tillsynsarbetet, inklusive exportkontrollstöd utomlands, samt den verksamhet som inspektionen bedriver som endast behörig myndighet för genomförandet av vissa internationella sanktioner.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Inspektionen för strategiska produkter

<i>Tusental kronor</i>			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	29 400	29 400	29 400
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	490	966	1 486
Beslut	13 542	13 757	13 993
Varav BP18 ³	13 540	13 540	13 540
Varav ³			
Ny krigsmateriellagstiftning	13 540	13 540	13 540
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	43 432	44 123	44 879

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 43 432 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Inspektionen för strategiska produkter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 44 123 000 kronor respektive 44 879 000 kronor.

2.6.6 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	44 215		1 513
2017	Anslag	45 358 ¹		44 890
2018	Förslag	54 358		
2019	Beräknat	54 358		
2020	Beräknat	54 358		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning, däribland relevant verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) och Utrikespolitiska institutet (UI) och statsbidrag till projekt som svenska och utländska organisationer och institut genomför på området.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 9 000 000 kronor 2018–2020 och med 4 500 000 kronor från 2021 för forskning och andra insatser för bl.a. internationella förhandlingsprocesser för nedrustning och icke-spridning.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.20 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	45 358	45 358	45 358
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	9 000	9 000	9 000
Varav BP18	9 000	9 000	9 000
Varav			
Forskning inom nedrustning och icke-spridning	9 000	9 000	9 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	54 358	54 358	54 358

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 54 358 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Forskning, utredningar och andra insatser rörande säkerhetspolitik, nedrustning och icke-spridning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 54 358 000 kronor respektive 54 358 000 kronor.

2.6.7 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut

Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut

Tusental kronor

2016	Utfall	28 402	Anslags-sparande	
2017	Anslag	25 402 ¹	Utgifts-prognos	25 402
2018	Förslag	28 402		
2019	Beräknat	28 402		
2020	Beräknat	28 402		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) för vetenskaplig forskning i konfliktfrågor samt frågor rörande internationellt samarbete för fred och säkerhet i enlighet med stiftelsens stadgar.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 3 000 000 kronor från 2018 för forskning och analys på nedrustningsområdet och om det internationella säkerhetsläget.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	25 402	25 402	25 402
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 000	3 000	3 000
Varav BP18	3 000	3 000	3 000
Varav			
Förstärkning kärnverksamheten	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 402	28 402	28 402

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 402 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 402 000 kronor respektive 28 402 000 kronor.

2.6.8 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet

Tusental kronor

2016	Utfall	16 675	Anslags- sparande	
2017	Anslag	16 675 ¹	Utgifts- prognos	16 675
2018	Förslag	19 175		
2019	Beräknat	19 175		
2020	Beräknat	19 175		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Utrikespolitiska institutet.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 2 500 000 kronor från 2018 för forskning och analys inom bl.a. utrikes- och säkerhetspolitik.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bidrag till Utrikespolitiska institutet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	16 675	16 675	16 675
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	2 500	2 500	2 500
Varav BP18	2 500	2 500	2 500
Varav			
Förstärkning kärnverksamheten	2 500	2 500	2 500
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	19 175	19 175	19 175

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 19 175 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till*

Utrikespolitiska institutet för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 19 175 000 kronor respektive 19 175 000 kronor.

2.6.9 1:9 Svenska institutet

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

2016	Utfall	101 500	Anslags- sparande	-634
2017	Anslag	119 743 ¹	Utgifts- prognos	117 879
2018	Förslag	123 724		
2019	Beräknat	125 681 ²		
2020	Beräknat	127 826 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 123 693 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 123 659 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska institutets förvaltningsutgifter.

Anslaget får även användas för Svenska institutets Sverigefrämjande uppgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 2 000 000 kronor 2018–2020 för information riktad främst till utländska arbetsgivare, arbetstagare och egenföretagare som verkar eller avser att verka i Sverige.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Svenska institutet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	119 743	119 743	119 743
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 977	3 934	6 079
Beslut	2 004	2 004	2 004
Varav BP18 ³	2 000	2 000	2 000
<i>Varav³</i>			
Främjandemedel information	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	123 724	125 681	127 826

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 123 724 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Svenska institutet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 125 681 000 kronor respektive 127 826 000 kronor.

2.6.10 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	14 724	751	
2017	15 475 ¹		15 315
2018	Förslag	15 475	
2019	Beräknat	15 475	
2020	Beräknat	15 475	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för information om Sverige i utlandet samt för det allmänna Sverigefrämjandet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Information om Sverige i utlandet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	15 475	15 475	15 475
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	15 475	15 475	15 475

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 475 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Information om Sverige i utlandet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 15 475 000 kronor respektive 15 475 000 kronor.

2.6.11 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

År	Utfall	182 134	Anslags-sparande	6 581
2016	Utfall	182 134	Anslags-sparande	6 581
2017	Anslag	174 215 ¹	Utgifts-prognos	167 468
2018	Förslag	174 215		
2019	Beräknat	174 215		
2020	Beräknat	174 215		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för samarbete, samverkan och integration inom Östersjöregionen. Anslaget får vidare användas för utgifter för insatser i Ryssland avseende miljö samt mänskliga rättigheter och demokrati, Svenska institutets Östersjösamarbete samt insatser i eller i nära anslutning till Östersjöområdet bl.a. inom ramen för Östersjöstaternas råd, Nordliga dimensionen, Arktiska rådet och Barentsrådet. Anslaget får

även användas för räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, avseende bilateralt lån till Ukraina.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 213 500 000 kronor 2019–2027.

Skälen för regeringens förslag: Sida, Svenska institutet och Regeringskansliet behöver besluta om bidrag i form av fleråriga stipendier, långsiktiga insatser på miljöområdet samt insatser inom mänskliga rättigheter och demokrati. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1.11 *Samarbete inom Östersjöregionen* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 213 500 000 kronor 2019–2027.

Tabell 2.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021-2027
Ingående åtaganden	153 138	159 492	179 725			
Nya åtaganden	87 885	112 810	126 866			
Infriade åtaganden	- 81 531	-92 577	-93 091	-89 540	-66 297	-57 663
Utestående åtaganden	159 492	179 725	213 500			
Erhåller/föreslaget bemyndigande	213 500	213 500	213 500			

Regeringens överväganden

Anslaget föreslås ökas med 10 000 000 kronor 2018–2020 för att öka åtgärderna för frågor inom områdena yttrandefrihet, cybersäkerhet, kontakter med det civila samhället och motverkan av desinformation.

Sverige har erbjudit Ukraina ett bilateralt lån om 100 miljoner US-dollar. En mindre del av lånets räntesubvention, inklusive administrativa kostnader, kommer att finansieras från utgiftsområde 5.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.31 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Samarbete inom Östersjöregionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	164 215	164 215	164 215
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 000	10 000	10 000
Varav BP18	10 000	10 000	10 000
Varav			
Stärka yttrandefrihet och motverka desinformation i Östersjöregione	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	174 215	174 215	174 215

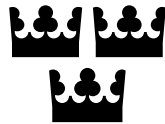
¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 174 215 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Samarbete inom Östersjöregionen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 174 215 000 kronor respektive 174 215 000 kronor.

Försvar och samhällets krisberedskap

6

Förslag till statens budget för 2018

Försvaret och samhällets krisberedskap

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Utgiftsområde 6 Försvaret och samhällets krisberedskap	11
2.1 Omfattning	11
2.2 Mål för utgiftsområdet	12
2.2.1 Det militära försvaret	12
2.2.2 Samhällets krisberedskap	12
2.3 Totalförsvaret	13
2.3.1 Resultatredovisning	13
2.3.2 Politikens inriktning	13
3 Försvaret	15
3.1 Mål för det militära försvaret	15
3.2 Resultatredovisning	15
3.2.1 Bedömningsgrunder och indikatorer	16
3.2.2 Resultat	16
3.2.3 Analys och slutsatser	39
3.3 Politikens inriktning	40
3.3.1 Försvarens operativa förmåga	40
3.3.2 Krigsduglighet	40
3.3.3 Beredskap och nationella operationer	41
3.3.4 Försvarens underrättelseverksamhet	42
3.3.5 Internationellt försvarssamarbete	42
3.3.6 Personalförsörjning	43
3.3.7 Materiel- och logistikförsörjning	44
3.3.8 Forskning och utveckling	48
3.3.9 Internationella insatser	49
3.3.10 Organisatoriska förändringar	50
3.3.11 Övrigt	50
3.4 Budgetförslag	50
3.4.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	50
3.4.2 1:2 Försvarens insatser internationellt	53
3.4.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	54
3.4.4 1:4 Forskning och teknikutveckling	58

3.4.5	1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	58
3.4.6	1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	59
3.4.7	1:7 Officersutbildning m.m.	60
3.4.8	1:8 Försvarets radioanstalt	61
3.4.9	1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	62
3.4.10	1:10 Nämnder m.m.	63
3.4.11	Försvarets materielverk	64
3.4.12	1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.	64
3.4.13	1:12 Försvarsunderrättelsedomstolen	66
3.5	Beredskapskredit för totalförsvaret	67
4	Samhällets krisberedskap	69
4.1	Mål för samhällets krisberedskap	69
4.2	Resultatredovisning	69
4.2.1	Bedömningsgrunder och resultatindikatorer	70
4.2.2	Resultat	70
4.3	Den årliga revisionens iakttagelser	82
4.4	Politikens inriktning	82
4.5	Budgetförslag	87
4.5.1	2:1 Kustbevakningen	87
4.5.2	2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	88
4.5.3	2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	89
4.5.4	2:4 Krisberedskap	90
4.5.5	2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	91
4.5.6	2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	92
4.5.7	2:7 Statens haverikommission	95
5	Strålsäkerhet	97
5.1	Omfattning	97
5.2	Utgiftsutveckling	97
5.3	Resultatredovisning	97
5.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	97
5.3.2	Resultat	97
5.3.3	Analys och slutsatser	99
5.4	Politikens inriktning	99
5.5	Budgetförslag	100
5.5.1	3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	100
6	Elsäkerhet	103
6.1	Omfattning	103
6.2	Utgiftsutveckling	103
6.3	Resultatredovisning	103
6.3.1	Resultat	103
6.3.2	Analys och slutsatser	104
6.4	Politikens inriktning	104
6.5	Budgetförslag	105
6.5.1	4:1 Elsäkerhetsverket	105

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.....	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap	12
Tabell 3.1	Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp	21
Tabell 3.2	Personella förändringar i Försvarsmakten	25
Tabell 3.3	Personalkostnader i Försvarsmakten	25
Tabell 3.4	Anslagsförbrukning för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt ...	38
Tabell 3.5	Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	50
Tabell 3.6	Investeringsplan för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap..	51
Tabell 3.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	52
Tabell 3.8	Redovisning av vidmakthållande och avveckling	52
Tabell 3.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	53
Tabell 3.10	Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	53
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt	54
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar	54
Tabell 3.13	Investeringsplan för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar.....	55
Tabell 3.14	Redovisning av anskaffningar.....	56
Tabell 3.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar.....	57
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar.....	57
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling.....	58
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Forskning och teknikutveckling.....	58
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten.....	58
Tabell 3.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten.....	59
Tabell 3.21	Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet.....	59
Tabell 3.22	Uppdragsverksamhet	59
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	60
Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.	60
Tabell 3.25	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Officersutbildning m.m.	61

Tabell 3.26	Anslagsutveckling 1: 8 Försvarets radioanstalt.....	61
Tabell 3.27	Uppdragsverksamhet.....	61
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Försvarets radioanstalt..	62
Tabell 3.29	Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut.....	62
Tabell 3.30	Uppdragsverksamhet.....	62
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut	63
Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.	63
Tabell 3.33	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Nämnder m.m.	64
Tabell 3.34	Uppdragsverksamhet.....	64
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.....	64
Tabell 3.36	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.	65
Tabell 3.37	Anslagsutveckling 1:12 Förvarsunderrättsdomstolen.....	66
Tabell 3.38	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Förvarsunderrättsdomstolen	66
Tabell 4.1	Rakel, kostnader och intäkter 2014–2016.....	76
Tabell 4.2	Miljöräddningsoperationer samt kontroll- och tillsynsåtgärder 2012– 2016.....	78
Tabell 4.3	Genomsnittlig utredningstid 2012–2016	81
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen.....	87
Tabell 4.5	Offentligrättslig verksamhet.....	87
Tabell 4.6	Uppdragsverksamhet.....	87
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Kustbevakningen.....	88
Tabell 4.8	Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	88
Tabell 4.9	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	88
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	89
Tabell 4.11	Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.....	89
Tabell 4.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.	89
Tabell 4.13	Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap.....	90
Tabell 4.14	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap	90
Tabell 4.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Krisberedskap.....	91
Tabell 4.16	Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal.....	91
Tabell 4.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm AB för alarmeringstjänst enligt avtal	91
Tabell 4.18	Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap .	92
Tabell 4.19	Offentligrättslig verksamhet.....	92
Tabell 4.20	Uppdragsverksamhet.....	92
Tabell 4.21	Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	94
Tabell 4.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.....	95
Tabell 4.23	Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission	95
Tabell 4.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:7 Statens haverikommission.....	96
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom området Strålsäkerhet	97

Tabell 5.2	Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	100
Tabell 5.3	Uppdragsverksamhet	100
Tabell 5.4	Offentligrättslig verksamhet	100
Tabell 5.5	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	101
Tabell 5.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten.....	101
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom område Elsäkerhet	103
Tabell 6.2	Anslagsutveckling 4:1 Elsäkerhetsverket.....	105
Tabell 6.3	Offentligrättslig verksamhet	105
Tabell 6.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Elsäkerhetsverket.....	105

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Gångtimmar per fartygstyp.....	20
Diagram 3.2	Antal sökande till militär grundutbildning	24
Diagram 3.3	Tillväxten av GSS/K relativt Försvarmaktens målbild och planering	26
Diagram 3.4	Tillväxten av GSS/T relativt Försvarmaktens målbild och planering	26
Diagram 3.5	Antal som genomfört repetitionsutbildning.....	26
Diagram 3.6	Återinvesteringskvot	28
Diagram 4.1	Antal omkomna i bränder 2007–2016	71
Diagram 4.2	SOS Alarms medelsvarstider på 112-samtal 2008-2016	75
Diagram 4.3	Antal Rakelabonnemang 2012–2016	76
Diagram 4.4	Fördelning av medel från anslag 2:4 2016	81

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att fatta beslut om organiseringen m.m. av den verksamhet som bedrivs inom ramen för materiel- och logistikförsörjningen i enlighet med den inriktning som regeringen redogör för i denna proposition (avsnitt 3.3.7),
2. bemyndigar regeringen att inrätta Gotlands regemente som organisationsenhet i Försvarsmakten och lokalisera det till Visby (avsnitt 3.3.10),
3. godkänner investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2018–2023 som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.4.1),
4. godkänner investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2018–2023 som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar (avsnitt 3.4.3),
5. bemyndigar regeringen att besluta om anskaffning av nytt medelräckviddigt luftvärnsystem (avsnitt 3.4.3),
6. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 18 500 000 000 kronor för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital (avsnitt 3.4.11),
7. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om export av JAS 39C/D genom upplåtelse eller överlåtelse av materiel, under förutsättning att exporten bidrar till den operativa tillgängligheten inom stridsflygssystemet och det i övrigt är i linje med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för perioden 2016–2020 (avsnitt 3.4.12),
8. bemyndigar regeringen att för 2018 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden (avsnitt 3.5),
9. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 550 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar (avsnitt 4.5.6),
10. godkänner investeringsplanen för krisberedskap för 2018–2020 som riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps investeringar (avsnitt 4.5.6),
11. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap enligt tabell 1.1,
12. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor***Anslag**

1:1	Förbandsverksamhet och beredskap	34 940 784
1:2	Försvarsmaktens insatser internationellt	1 147 159
1:3	Anskaffning av materiel och anläggningar	10 816 324
1:4	Forskning och teknikutveckling	641 905
1:5	Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten	10 792
1:6	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet	169 036
1:7	Officersutbildning m.m.	218 329
1:8	Försvarets radioanstalt	1 106 408
1:9	Totalförsvarets forskningsinstitut	180 479
1:10	Nämnder m.m.	6 301
1:11	Internationella materielsamarbeten, industrifrågor m.m.	91 559
1:12	Försvarsunderrättelsedomstolen	9 246
2:1	Kustbevakningen	1 142 760
2:2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	74 850
2:3	Ersättning för räddningstjänst m.m.	21 080
2:4	Krisberedskap	1 286 310
2:5	Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal	305 171
2:6	Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	1 169 221
2:7	Statens haverikommission	46 150
3:1	Strålsäkerhetsmyndigheten	393 078
4:1	Elsäkerhetsverket	58 578
Summa		53 835 520

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod	
1:1	Förbandsverksamhet och beredskap	17 100 000	2019-2024
1:3	Anskaffning av materiel och anläggningar	78 000 000	2019-2027
2:2	Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor	100 000	2019-2022
2:4	Krisberedskap	1 200 000	2019-2021
3:1	Strålsäkerhetsmyndigheten	70 000	2019-2023
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		96 470 000	

2 Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap är uppdelat i följande områden med tillhörande myndigheter. I respektive avsnitt redogörs närmare för vad som omfattas.

Försvar (avsnitt 3)

- Försvarsmakten inklusive Militära under rättelsetjänsten
- Försvarets materielverk
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Totalförsvarets rekryteringsmyndighet
- Försvarets radioanstalt
- Statens inspektion för försvarsunder rättelseverksamheten
- Försvarsunderrättelsedomstolen

Samhällets krisberedskap (avsnitt 4)

- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Kustbevakningen
- Statens haverikommission

Strålsäkerhet och Elsäkerhet (avsnitt 5 och 6)

- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Elsäkerhetsverket

Totalförsvaret består av det militära och det civila försvaret. Utöver åtgärder för militärt försvar (avsnitt 3) och civilt försvar (avsnitt 4) redovisas i avsnitt 2.3 åtgärder för en sammanhållen utveckling av totalförsvaret.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Försvar	38 514	46 543	45 847	49 338	51 490	53 426
Samhällets krisberedskap	3 515	3 752	3 830	4 046	4 110	4 177
Strålsäkerhet	380	384	379	393	399	406
Elsäkerhet	58	59	60	59	59	60
Äldreanslag	6 900					
Totalt för utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap	49 366	50 739	50 116	53 836	56 057	58 068

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap**

Miljoner kronor	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	50 254	50 254	50 254
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	523	1 316	2 168
Beslut	3 067	4 496	5 655
Varav BP18 ³	2 283	2 283	2 283
Överföring till/från andra utgiftsområden	-14	-14	-14
Varav BP18 ³			
Övrigt	5	5	5
Ny ramnivå	53 835	56 057	58 068

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.2 Mål för utgiftsområdet

De övergripande målen för vår säkerhet är att värna samhällets funktionalitet och att värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter (prop. 2008/09:140, bet. 2008/09:FöU10, rskr. 2008/09:292). Hävdandet av vårt lands suveränitet är en förutsättning för att Sverige ska kunna uppnå målen för vår säkerhet.

Det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden 2016 t.o.m. 2020 är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251).

2.2.1 Det militära försvaret

Riksdagen har beslutat att målet för det militära försvaret från och med 2016 ska vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251). Detta ska ske genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig,
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp, och

- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

2.2.2 Samhällets krisberedskap

Krisberedskap

De av regeringen angivna målen, som förtydligades i budgetpropositionen för 2015, indelas i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen

- att minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet,
- att värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättsäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder. Krisberedskapsarbete utgör också en utgångspunkt för arbete med det civila försvaret.

Civilt försvar

Civilt försvar är den verksamhet som myndigheter, kommuner och landsting samt enskilda, företag och föreningar m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid i form av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder samt under höjd beredskap och ytterst krig nödvändiga åtgärder för att upprätthålla målet för civilt försvar.

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att målet för verksamheten inom det civila försvaret ska vara att

- värna civilbefolkningen,
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna, och
- bidra till Försvarsmakten vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

Skydd mot olyckor

Riksdagens mål för skydd mot olyckor är enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

2.3 Totalförsvaret

I detta avsnitt redovisar regeringen vidtagna åtgärder för en sammanhållen utveckling av totalförsvaret. Resultat för det militära försvaret redovisas i avsnitt 3 och resultat för det civila försvaret redovisas i avsnitt 4.

2.3.1 Resultatredovisning

Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar). Regeringen har konstaterat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att totalförsvarets förmåga inför och vid ett angrepp behöver förstärkas och att planeringen för totalförsvaret därför behöver återupptas. En sammanhängande totalförsvarsplanering behöver säkerställas genom planeringsanvisningar till berörda myndigheter. Under 2015, 2016 och 2017 fattade därför regeringen ett antal olika beslut som anger förutsättningar för en sammanhängande totalförsvarsplanering.

Försvarmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och beredskap (MSB) inkom den 10 juni 2016 på uppdrag av regeringen med ett förslag till grundsyn som omfattar en beskrivning av gällande förutsättningar och politisk inriktning, identifierade behov, en handlingsplan för vägen framåt samt en gemensam syn på hotbild som utgångspunkt för planeringen. Den 9 juni 2017 redovisade myndigheterna även den del av regeringens uppdrag som avsåg Försvarmaktens behov av stöd inför och vid höjd beredskap och det civila försvarets möjligheter att lämna stöd. Redovisningen av brister och möjligheter ligger till grund för regeringens prioritering av åtgärder under avsnitten inriktning av militärt respektive civilt försvar.

Regeringen beslutade den 11 maj 2017 att ge Försvarmakten och MSB i uppdrag att fortsätta främja och utveckla en sammanhängande totalförsvarsplanering under perioden fram till och med år 2020. Genom beslutet höjdes även am-

bitionen under 2017 och 2018 vad avser krigsplacering inom totalförsvaret samt inom planering av förnödenhetsförsörjning, aktörsgemensam samverkan och alternativa ledningsplatser. Området totalförsvaret förstärktes även i vårändringsbudgeten för 2017 (prop. 2016/17:99) med 500 miljoner kronor varav 415 miljoner kronor avsåg det militära försvaret och 85 miljoner kronor det civila försvaret.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att det bör genomföras en översyn av länsstyrelsernas och de regionala stabernas funktioner och verksamhet, att de rättsliga förutsättningarna för Försvarmaktens stöd till samhället ses över, en samlad översyn av civila och militära krigsplaceringar samt att de regionala staberna omorganiseras (bet. 2016/17:FöU6, punkt 6, rskr. 2016/17:176).

Regeringen delar riksdagens bedömning av vikten av en väl fungerande civil-militär samordning. Försvarmaktens fyra regionala staber och länsstyrelserna har en viktig roll för detta. En översyn av de regionala stabernas ansvar pågår inom Försvarmakten. Regeringen har också beslutat om krigsplacering av personal vid utvalda myndigheter. Det är en förutsättning för den samordning av civila och militära krigsplaceringar som riksdagen kräver. Regeringen avser återkomma vad gäller riksdagens tillkännagivande allt eftersom arbetet med att stärka förmågan i totalförsvaret fortsätter.

Under 2016 har Försvarshögskolan genomfört totalförsvarskurser och utbildningar med deltagare från myndigheter, länsstyrelser, kommuner och landsting. Detta har bidragit till att sprida kunskap och förståelse hos totalförsvarets olika aktörer.

Totalförsvarets rekryteringsmyndighet redovisar att intresset för totalförsvarsplanering och registrering av personal för krigsorganisationen har ökat från civila myndigheter och organisationer. Rekryteringsmyndigheten har på uppdrag genomfört både informationsinsatser och disponibilitetskontroller för en rad myndigheter under 2016. Regeringen konstaterar att det ligger väl i linje med önskad utveckling på området.

2.3.2 Politikens inriktning

Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas. Mot bakgrund av den för-

ändrade omvärldssituationen behöver kunskapen och insikten om totalförsvaret och höjd beredskap samt de krav detta ställer på olika aktörer stärkas i hela samhället.

Arbetet med en sammanhängande totalförsvarsplanering genererar åtgärder inom flertalet utgiftsområden.

Regeringens nationella säkerhetsstrategi anger inriktningen och utgör ett ramverk för det arbete som krävs för att värna Sveriges säkerhet, inom och mellan olika politikområden. Strategin syftar till att stärka vår förmåga att effektivt och samordnat möta omedelbara och långsiktiga hot och utmaningar.

Regeringen har tillsammans med Moderaterna och Centerpartiet kommit överens om ytterligare åtgärder och väsentliga resursförstärkningar från 2018 för en ökad operativ förmåga i krigsförbanden och förstärkt förmåga inom totalförsvaret. Regeringen föreslår en ökning med 2,7 miljarder kronor 2018 till totalförsvaret. Av detta föreslås det militära försvaret tillföras ytterligare ca 2,3 miljarder kronor och det civila försvaret ca 0,4 miljarder kronor 2018. Satsningen på stärkt förmåga inom totalförsvaret innebär att förmågan att hantera andra risker och utmaningar inom samhället också ökar.

Under 2018 fokuseras arbetet med totalförsvarsplaneringen särskilt på krigsplacering av personal samt planering av stöd till Försvarmakten, säkra kommunikationer och ledningsplatser inom totalförsvaret. En avgörande del i en sammanhängande planering för totalförsvaret är att Försvarmakten kan delge bevakningsansvariga myndigheter och andra aktörer inom totalförsvaret de planeringsförutsättningar för höjd beredskap de behöver för planering inom sina respektive områden. Regeringen understryker vikten av att alla aktörer utifrån sina uppgifter säkerställer rutiner för hantering av sekretessbelagd information.

I enlighet med den grundsyn för totalförsvarsplanering som Försvarmakten och MSB tagit fram i juni 2016 ser regeringen vikten av att förberedande övningsverksamhet genomförs, med inriktning på totalförsvaret i syfte att förbereda de deltagande aktörerna i en totalförsvarsövning 2020.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör se över bestämmelserna om skyddsobjekt i syfte att förbättra skyddet för vissa militära skyddsändamål och om det finns behov återkomma till riksdagen med förslag till förbättringar (bet. 2015/16:FöU6, punkt 2, rskr. 2015/16:165).

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen att den skyndsamt bör låta genomföra en bred och genomgripande utredning som syftar till att finna generella lösningar för de olika situationer där totalförsvarets intressen behöver särskilt skydd. Riksdagen anser dessutom att regeringen skyndsamt bör återkomma till riksdagen med en redovisning av hur regeringen avser att lösa frågan under tiden fram till dess att förslag om permanenta lösningar kan presenteras för riksdagen (bet. 2016/17:FöU5, punkt 8, rskr. 2016/17:175).

I linje med vad som aviserats i den nationella säkerhetsstrategin den 4 januari 2017 beslutade regeringen den 23 mars 2017 kommittédirektiv Förbättrat skydd för totalförsvarsverksamhet (dir. 2017:31). En parlamentarisk kommitté ska kartlägga det regelverk som syftar till att skydda totalförsvarsverksamhet mot yttre hot och bedöma om det finns behov av författningsåtgärder vad gäller ansvarsförhållandet mellan staten, kommunerna och enskilda. Kommittén ska också se över delar av skyddslagstiftningen samt bedöma om åtgärder behöver vidtas för ett ökat skydd för totalförsvaret vid överlåtelse och upplåtelse av fast egendom eller viktigare infrastruktur, som exempelvis hamnar, flygplatser och energianläggningar. Kommittén ska lämna en delredovisning senast den 6 april 2018 om de frågor som rör skyddslagstiftningen. Uppdraget ska i övriga delar slutredovisas senast den 1 april 2019.

Regeringen beslutade den 10 december 2015 (Fö2015/00916/MFI) att Försvarmakten, MSB och övriga berörda civila myndigheter ska återuppta en sammanhängande planering för totalförsvaret. Detta arbete utvecklas successivt och skapar en allt större medvetenhet i samhället om de krav som skyddet av Sverige ställer. Regeringen följer utvecklingen av totalförsvaret mycket noga. Med detta är den del av riksdagens tillkännagivande (bet. 2016/17:FöU5, punkt 8, rskr. 2016/17:175) som avser hur regeringen avser att lösa frågan fram till dess att förslag om permanenta lösningar om särskilt skydd för totalförsvarets intressen kan presenteras för riksdagen tillgodosett.

3 Försvar

3.1 Mål för det militära försvaret

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att målet för det militära försvaret från och med 2016 ska vara att enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet, försvara Sverige och främja vår säkerhet. Detta ska ske genom att:

- hävda Sveriges suveränitet, värna suveräna rättigheter och nationella intressen,
- förebygga och hantera konflikter och krig,
- skydda Sveriges handlingsfrihet vid politisk, militär eller annan påtryckning och om det krävs försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp, och
- skydda samhället och dess funktionalitet i form av stöd till civila myndigheter.

Regeringen har angett (prop. 2014/15:109) att Försvarsmakten bör bidra till målen för vår säkerhet och målen för det militära försvaret genom att enskilt och tillsammans med andra myndigheter, länder och organisationer lösa följande uppgifter:

- upprätthålla tillgänglighet i fred samt beredskap för intagande av höjd beredskap för att kunna förebygga och hantera konflikter och krig, skydda Sveriges handlingsfrihet inför politisk, militär eller annan påtryckning och, om det krävs, försvara Sverige mot incidenter och väpnat angrepp,
- främja vår säkerhet genom deltagande i operationer på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet,

- upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta, och
- med befintlig förmåga och resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov.

3.2 Resultatredovisning

Omvärldsutvecklingen påverkar måluppfyllelsen

Den säkerhetspolitiska situationen i Sveriges närområde har försämrats över tid. Rysslands aggression mot Ukraina och illegala annektering av Krim utgör flagranta brott mot folkrätten och den största utmaningen mot den europeiska säkerhetsordningen sedan kalla krigets slut. Rysslands militära förmåga och militärstrategiska handlingsfrihet har ökat ytterligare och manifesterats i bl.a. ökad och mer komplex övningsverksamhet. Den ryska förmågan täcker alla arenor; land, sjö, luft, information och cyber. Rysk militär aktivitet är fortsatt utmanande i Sveriges närområde kombinerat med anti-västlig retorik. Den ryska retoriken om användning av kärnvapen är särskilt oroväckande.

Påverkansoperationer bl.a. i form av desinformation och propaganda, cyberattacker och terrorism är också en del av den försämrade säkerhetspolitiska situationen som Sverige måste förhålla sig till.

Massförstörelsevapen utgör ett hot mot internationell säkerhet. Kemiska vapen har vid upp-

repade tillfällen använts i den väpnade konflikten i Syrien.

Sammanhållningen och solidariteten i EU har utmanats bl.a. av konflikterna i Mellanöstern, hanteringen av den svåra flyktingsituationen, utvecklingen i Turkiet, relationen till och sanktionerna mot Ryssland samt den ökade vågen av nationalistisk politisk retorik i flera medlemsstater. Storbritanniens utträde ur EU, Brexit, har medfört osäkerhet och otydlighet som även kan få konsekvenser på det säkerhetspolitiska området.

Regeringen kan samtidigt konstatera att den politiska enigheten om att principfast möta det ryska agerandet, har bestått inom EU och över Atlanten.

3.2.1 Bedömningsgrunder och indikatorer

Regeringens redovisning utgår från följande bedömningsgrunder:

- Försvarsmaktens operativa förmåga
- Krigsduglighet
- Nationell beredskap och operationer
- Internationellt försvarssamarbete
- Personalförsörjning
- Materiel- och logistikförsörjning
- Forskning och utveckling
- Försvarsunderrättelseverksamhet
- Internationella insatser.

De resultatindikatorer som används är följande:

- Andelen bemannade befattningar inom stridskrafterna
- Antal som genomfört repetitionsutbildning
- Gångtimmar per fartygstyp
- Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp
- Materieluppfyllnadsgrad
- Återinvesteringskvot
- Materielförsörjningskostnader.

3.2.2 Resultat

Försvarsmaktens operativa förmåga

Regeringen bedömer att Försvarsmaktens samlade operativa förmåga i stort sett har varit oförändrad 2016 i jämförelse med 2015. Försvarsmaktens operativa förmåga utgörs av krigsförbandens förmåga och myndighetens förmåga att använda krigsförbanden i militära operationer, ytterst för att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp.

Regeringen bedömer att det finns brister i Försvarsmaktens förmåga att hantera händelseutvecklingen som kan uppstå vid ett försämrat omvärldsläge och då ytterst ett väpnat angrepp.

Under 2016 har krigsförbandssättning, organisering och vidmakthållande av tung kustrobot inletts. Samtidigt har etableringen på Gotland tidigarelags. Regeringen bedömer att dessa två åtgärder innebär en viss ökning av förmågan att möta ett väpnat angrepp.

På grund av införandet av den nya, längre militära grundutbildningen har antalet anställda soldater och sjömän minskat under 2016. Därmed gör regeringen bedömningen att krigsorganisationens tillgänglighet inte ökade 2016 jämfört med 2015.

Försvarsmakten har 2016 liksom under 2015 haft förmåga att genomföra nationella operationer. Försvarsmakten har haft förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet samt att värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Vissa begränsningar har funnits, bl.a. avseende möjligheten att uthålligt lösa dessa uppgifter under långvariga påfrestningar.

Försvarsmakten har 2016 ökat förmågan att ta emot militärt stöd jämfört med 2015, även om brister kvarstår.

Regeringen bedömer att Försvarsmakten har haft god förmåga och lämnat ett omfattande stöd till det övriga samhället samt till civila myndigheter.

Regeringen bedömer att Försvarsmakten har haft förmåga att genomföra internationella insatser på en efterfrågad nivå, samt haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera hot i internationella insatsområden.

Försvarsmakten ska enligt sin instruktion ha en aktuell operativ planering. Regeringen beslutade i december 2015 om anvisningar för Försvarsmaktens försvarsplanering. Försvarsmakten

har under året bedrivit försvarsplanering i enlighet med givna inriktningar.

Försvarsmaktens operativa förmåga är beroende av stöd från övriga myndigheter och aktörer. Regeringen har i regleringsbrev för 2017 gett Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt, Totalförsvarets forskningsinstitut respektive Totalförsvarets rekryteringsmyndighet i uppdrag att redovisa arbetsläget i planeringen för höjd beredskap, särskilt arbetet med krigsplacering av personal. Regeringen har även i regleringsbrev för 2017 gett Försvarsmakten i uppdrag att, med stöd av Försvarets materielverk, redovisa resultatet av myndigheternas arbete med att ta fram ett försvarsförsörjningskoncept.

Krigsduglighet

Regeringen bedömer att krigsförbanden i stort har utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut, men att det finns områden som behöver utvecklas. Regeringen följer utvecklingen i krigsförbanden genom Försvarsmaktens värdering av förbandens krigsduglighet. Den sammanfattar förbandens förmåga att lösa sina uppgifter och beror främst på tillgången till materiel och övad personal.

Regeringen konstaterar att några krigsförband under 2016 har ökat sin krigsduglighet som en följd av den pågående reformen, t.ex. genom kvalificerad övningsverksamhet eller materiel-tillförsel. Några krigsförband har lägre krigsduglighet än planerat, bland annat till följd av brist på materiel och personal. Avseende förmågan att kunna agera samtidigt med två krigsdugliga brigader finns kvarstående brister i Försvarsmaktens förmåga.

Regeringen noterar att huvuddelen av alla förband har genomfört beredskapsövning och att komplexiteten i övningarna har ökat för att på sikt öka krigsdugligheten i krigsförbanden. Viss övningsverksamhet har kunnat integreras i den nationella insatsverksamheten.

Repetitionsutbildning med pliktpersonal har genomförts och under 2016 kallades ca 1 500 personer in varav ca 1 000 genomförde utbildningen, varav ca 30 kvinnor och övriga män. Under 2015 kallades ca 500 in varav ca 300 genomförde utbildningen. Dock innebär genomförandet av en stor mängd övningar med mindre delar av krigsförbanden att endast få krigsförband inom armé och logistik har övat i sin helhet

och mot sina huvuduppgifter. Detta innebär i sin tur att den omfattande övningsverksamheten inte alltid lett till en ökning av krigsdugligheten hos aktuella krigsförband.

Omfattande övningsverksamhet och ökad ambition under 2016 har lett till högre verksamhetskostnader främst avseende personal- och materielkostnader.

Krigsförbandsorganisationen under 2016

Krigsförbandsorganisationen utgjordes under 2016 av de förband som riksdagen beslutat för den försvarspolitiska inriktningsperioden (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251).

Försvarsmaktsgemensamma stridskrafter

Lednings- och underrättelseförband

Regeringen bedömer att lednings- och underrättelseförbanden sammantaget har löst sina uppgifter i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Regeringen konstaterar dock att förmågan att samtidigt leda och stödja två brigader i enlighet med ställda krav ännu inte är uppnådd även om den till del utvecklats i jämförelse med föregående år.

I likhet med tidigare år begränsade brist på personal, t.ex. avseende officerare med ledningssystemkompetens, soldater med specialistkompetens och materiel, ledningsförbandens uppbyggnadstakt och verksamhet, samt även förbandens möjlighet att stödja övriga stridskrafter. Krigsdugligheten förbättrades kontinuerligt med införande av ledningssystem inom både lednings- och underrättelseförbanden. Regeringen fortsätter att följa införandet av ledningssystem, med särskilt fokus på markstridskrafterna.

Regeringen konstaterar att förmågan vid lednings- och underrättelseförbanden har utvecklats under året främst genom tillförsel av ny ledningssystemmateriel och en ökad övningsfrekvens i förband. Nationella övningar såväl som internationella militära insatser har också bidragit till utvecklingen.

Delar av ledningsförbanden var fortsatt delaktiga i Maliinsatsen Minusma, där de genomförda insatserna utvecklade förbandens förmåga, men samtidigt begränsat resurstilldelningen för utbildnings- och utvecklingsverksamhet avseende tillgänglighet av materiel.

Ledningsförbanden har deltagit i ett flertal förmågeutvecklande övningar. Den återkommande övningen Combined Joint Exercise

(CJSE) 16 har genomförts, vilken utvecklat ledningsförbandens förmåga att stödja staber. Förbanden deltog även i Vintersol 16, Cold Response 16 och Våreld 16. Vidare har ett omfattande stöd lämnats inför och under lednings- och träningsövningen Geltic Bear 16 vilket bidragit till utvecklad förmåga till ledning och samverkan med civila myndigheter och media. Ledningsförbanden deltog i arméns stabs- och sambandsövning (ASSÖ) 16, Flygvapenövning 16 samt Brigstri 16, vilket bidragit till arméns utveckling av brigadförmåga. Vidare genomförde ledningsförbanden till del repetitionsutbildning och deltog i den marina nationella övningen Swenex 16, och de multilaterala övningarna Baltops 16 och Northern Coast 16.

Etableringen av Försvarsmaktens telekommunikations- och informations-systemförband (FMTIS) fortsatte under 2016 och planeras vara genomförd i sin helhet inom försvarsbeslutsperioden.

Införandet av materiel inom ramen för Försvarsmaktens ledningssystem fortgår och innebär, enligt myndigheten, en utvecklad förmåga inom lednings- och underrättelseförbanden. Samtidigt finns förseningar i flera viktiga anskaffningar som riskerar att inverka negativt på den operativa förmågan. Regeringen avser fortsätta dialogen med ansvariga myndigheter för att identifiera möjliga åtgärder. Tillförseln av det nya samlade stridsledningssystemet för markförband pågår. Trots en positiv utveckling vad avser tillförsel av materiel och personal, kommer brister i ledningsförbandet kvarstå under den nuvarande och den kommande försvarspolitiska inriktningsperioden.

Försvarsmakten har, med stöd av Försvarets radioanstalt, analyserat och redovisat hur förmågan till cyberförsvar, inklusive en förmåga att genomföra aktiva operationer i cybermiljön, kan utvecklas och förstärkas. Analysen har resulterat i att åtgärder vidtagits inom Försvarsmakten.

Logistikförband

Regeringen bedömer att logistikförbanden sammantaget i huvudsak har löst sina uppgifter i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Logistikförbandens förmåga att lösa sina uppgifter i händelse av höjd beredskap eller krig var dock begränsad. Regeringen konstaterar vidare att logistikförbandens nuvarande dimensionering medförde begränsningar avseende förmågan att stödja hela krigsorganisationens samtidigt

mobilisering och användning i händelse av höjd beredskap och då ytterst i krig.

Logistikförbanden har intagit en ny krigsorganisation från och med den 1 januari 2016 varvid samtliga logistikresurser har krigsorganiserats. Repetitionsutbildning av totalförsvarspliktig personal och inkallade tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) har genomförts. Logistikförband har bland annat deltagit i övningarna Våreld 16 och Brigstri 16. Delar av logistikförbanden har genomfört internationella militära insatser. Regeringen noterar att Försvarsmaktens begränsade tillgång till tidvis tjänstgörande civil avtalspersonal i form av läkare och sjuksköterskor likt tidigare år har inneburit svårigheter att försörja internationella militära insatser med sjukvårdskompetens.

Fortsatt uppbyggnad av teknisk underhållskapacitet har skett över hela landet. Underhåll har genomförts på materiel i bruk vilket bidragit till den tekniska personalens kompetensuppbyggnad. Dock begränsades förbandens materiella tillgänglighet av bland annat brist på reservdelar och att operationer och insatser prioriterades vad avser materielunderhåll.

Krigsplaceringsläget avseende personal var likt övriga delar av Försvarsmakten i huvudsak gott. Repetitionsutbildning av totalförsvarspliktig personal har genomförts i begränsad omfattning. Det materiella läget har förbättrats något genom att Försvarsmakten tidigare lagt renovering av befintliga fordon, anskaffat begagnade samt nyanskaffat enklare lastbilar.

Depåförband

För att säkerställa det lokala behovet av stöd till den ordinarie verksamheten samt som stöd vid aktivering i fredstid och mobilisering vid beslut om höjd beredskap av övriga krigsförband skapas geografiskt spridda depåförband. Depåförbanden kompletteringsutbildar krigsförband som aktiveras eller mobiliseras. I depåförbanden krigsplaceras aktuella organisationsenheters tillgängliga personal och materiel som inte är krigsplacerade vid andra krigsförband. Från den 1 januari 2016 har Försvarsmakten inrättat en depåorganisation där 19 depåer är organiserade.

Armétridskrafterna

Regeringen bedömer att arméförbanden sammantaget i huvudsak har löst sina uppgifter i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Inom armétridskrafterna ska Försvarsmakten prioritera åtgärder för att kunna agera samtidigt

med två brigader inom försvarsbeslutsperioden. Regeringen bedömer att förmågan att leda brigader och att verka i brigadstruktur utvecklas men konstaterar att brister kvarstår. Regeringen konstaterar vidare att en avgörande begränsning av arméförbandens förmåga härrör från förhållandet att alltför få av krigsförbanden övas som kompletta förband mot sina huvuduppgifter.

Arméförbanden har intagit en ny organisation från och med den 1 januari 2016. De mekaniserade bataljonerna har omorganiserats och tillförts stridsvagnskompanier. En motoriserad skyttebataljon och två fristående brigadspaningskompanier har tillförts. Utöver detta har en mekaniserad stridsgrupp på Gotland organiserats. Produktionen av arméns krigsförband har genomförts enligt plan. Arméförbanden har vidare genomfört nationella och internationella militära insatser. Under året har en permanent närvaro på Gotland etablerats genom rotation av element från olika arméförband. Produktionen av den 18. mekaniserade stridsgruppen på Gotland har påskyndats i syfte att ersätta den rotationsvisa närvaron.

Arméförbanden har genomfört omfattande övningsverksamhet. Övningen Cold Response 16 har bidragit till att utveckla brigadförmågan i vintermiljö genom att öva 3. brigadstaben med understödjande förband. Vidare har arméförbanden genomfört regionala förbandsövningar, Vintersol 16 och Våreld 16, som i huvudsak bedrivits som kompaniövningar i bataljons ram med funktionsförband. Därtill har ledningsträningsövningar i bataljons och brigads ram genomförts. Under tredje kvartalet har för första gången på många år arméns stabs- och sambandsövning genomförts med armétaktisk stab och båda brigadstaberna. Samtidigt kan konstateras att övningsverksamheten endast undantagsvis genomförts med kompletta krigsförband och mot förbandens huvuduppgifter. Detta innebär i sin tur att den omfattande övningsverksamheten inte alltid lett till en ökning av krigsdugligheten hos aktuella krigsförband.

Krigsplaceringsläget avseende personal är likt övriga delar av Försvarsmakten i huvudsak gott. Repetitionsutbildning av totalförsvarspliktig personal och tidvis tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän (GSS/T) har genomförts i begränsad omfattning.

Verksamheten har kunnat genomföras enligt plan trots att begränsningar kvarstår avseende materiel, t.ex. avseende fordon och ledningsma-

teriel. Det materiella läget har förbättrats något genom att Försvarsmakten tidigare lagt renovering av befintliga fordon, anskaffat begagnade samt nyanskaffat enklare lastbilar. Andra viktiga leveranser under året har varit teleskoptruckar, gruppfordon, taktisk underrättelsemateriel och övningsammunition till granatgevär.

Försvarsmakten har lagt särskilt fokus på att följa upp tillförseln av personlig utrustning såsom uniformer, kängor etc. och konstaterar i detta sammanhang att läget förbättrats och att leveranser nu sker successivt.

Hemvärnsförbanden

Regeringen bedömer att hemvärnsförbanden sammantaget har löst sina uppgifter och att verksamheten har genomförts enligt Försvarsmaktens plan. Under 2016 bestod hemvärnsförbanden av 21 687 personer vilket kan jämföras med 21 487 under 2015. Regeringen konstaterar att bemanningen inom hemvärnsförbanden är fortsatt god även om detta i huvudsak möjliggörs genom rekrytering av personal som tidigare genomfört värnpliktsutbildning. Regeringen noterar att samtliga 40 hemvärnsbataljoner har genomfört krigsförbandsövning och därtill har ytterligare övningar i syfte att öva särskilda moment genomförts vid 86 tillfällen. Övningar har bland annat genomförts inom marina basområden och flygbasområden. Hemvärnsförbanden har i ökad omfattning övat med krigsförband ur marin- och flygstridskrafterna.

Ledningsträningsövningarna Celtic Bear har genomförts med stöd av lednings- och underrättelseförband tillsammans med 20 hemvärnsbataljonsstaber, totalt omfattande ca 700 deltagare. Övningarna har bidragit till att utveckla bataljonernas förmåga till ledning inklusive samverkan med andra myndigheter och media. Central chefsutbildning för Hemvärnets personal har genomförts med ca 700 elever. Under 2016 har försök med chefsutbildningar för specialistgruppchefer initierats och genomförts.

Införandet av granatkastarplutoner i Hemvärnet har fortsatt under året. En hemvärnsgranatkastarpluton är nu krigsplacerad och grundutbildad enligt Hemvärnets utbildningssystem. Erfarenheter från försöken har överlämnats till övriga organisationsenheter som fått i uppdrag att etablera motsvarande granatkastarplutoner.

Under 2016 har hemvärnsförbanden lämnat stöd till det övriga samhället omfattande drygt

33 000 timmar, vilket motsvarar samma omfattning på stöd som lämnades under 2015.

Internationella utbyten har genomförts med Norge, Danmark, Estland och Lettland samt i begränsad omfattning med Finland. Hemvärnsförbanden har även genomfört övningar i Danmark och Norge.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör ta initiativ till att överväga förutsättningarna att öka hemvärnsförbandens insatsberedskap vid extraordinära kriser (bet. 2012/13:FöU10, rskr. 2012/13:197). Den 14 november 2014 redovisades betänkandet Försvarsmakten i samhället – en långsiktigt hållbar militär personalförsörjning och en modern folkförankring av försvaret (SOU 2014:73). I betänkandet lämnades bl.a. förslag till författningsändringar som syftar till att öka hemvärnets tillgänglighet i fredstid. Betänkandet har remissbehandlats.

Regeringen redovisade i propositionen Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109) en bedömning avseende tillgänglighet och beredskap hos Försvarsmaktens krigsförband inklusive hemvärnsförbanden. Den 25 juni 2015 beslutade regeringen om inriktning för Försvarsmaktens verksamhet för åren 2016–2020. Enligt regeringens beslut ska hemvärnsförbanden även i fredstid snabbt kunna lösa ålagda uppgifter inklusive stöd till samhället vid kris.

Den 28 september 2016 lämnades betänkandet En robust personalförsörjning av det militära försvaret (SOU 2016:63) till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats.

I samband med den fortsatta hanteringen av personalförsörjningsutredningarna (SOU 2014:73 och SOU 2016:63) bereds bl.a. frågan om hemvärnets insatsberedskap. Därefter kommer regeringen att återkomma till riksdagen.

Marinstridskrafterna

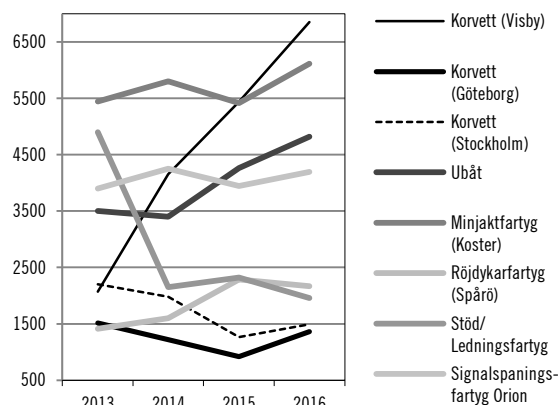
Sammantaget bedömer regeringen att marinstridskrafterna i likhet med 2015 i huvudsak har utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut. Regeringen konstaterar att den operativa förmågan för marinstridskrafterna har utvecklats under 2016, främst med anledning av en omfattande övningsverksamhet samt åtgärder för materiel och plattformar i kombination med en fortsatt god personalluppfyllnad.

Marinstridskrafterna har upprätthållit tillgänglighet och beredskap i enlighet med regeringens beslut.

Antalet gångtimmar har ökat för flertalet plattformar inom marinstridskrafterna under 2016 jämfört med under 2015, främst till följd av ökad övningsverksamhet.

Diagram 3.1 Gångtimmar per fartygstyp

Gångtimmar

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2016.

Huvuddelen av de marina förbanden har en god personalluppfyllnad. Bristande redundans kvarstår främst inom vissa nyckelkategorier, främst specialistofficerare i teknisk tjänst.

Regeringen bedömer att genomförd insats- och övningsverksamhet, nationellt och internationellt, har bidragit till de marina stridskrafternas förmågeutveckling och operativa förmåga, inte minst vad gäller maringemensamt och försvarsmaktsgemensamt uppträdande. Här kan t.ex. nämnas deltagande i nationella övningar inom ubåtsjakt och sjömålsstrid, den nationella övningen Swenex, den bilaterala övningen Swefinex med Finland samt i de internationella övningarna Baltops och Northern Coasts.

Metoderna för att genomföra förbandsproduktion under pågående nationell övervakningsoperation har utvecklats ytterligare under 2016 vilket bidragit till utvecklad förmåga vid krigsförbanden.

Förbandssättning av tung kustrobot påbörjades under 2016.

Den försvarsindustriella omstruktureringen på det marina området har under 2016 lett till fortsatta produktionsstörningar med leveransförseningar och förseningar av nya projekt som följd. Materielutvecklingen inom marinområdet kommer därför fortsatt att följas nära av regeringen.

Bland viktigare leveranser inom marin materiel finns uppgraderad utbildningssimulator, ledningssystem för ubåtar, modifiering av HMS Skaftö, modifiering av minröjningsfartyg typ Koster samt skjutfältsbåtar.

Flygstridskrafterna

Sammantaget bedömer regeringen att flygstridskrafterna i likhet med 2015 i huvudsak har utvecklats i enlighet med riksdagens och regeringens beslut.

I enlighet med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet (2014/15:109) har tre nya förband krigsorganiserats, 7. flygflottiljen, 71. stridsflygdivisionen samt 72. stridsflygdivisionen, samtliga en del av Skaraborgs flygflottilj.

Regeringen konstaterar att den nationella insatsverksamheten har varit intensiv för flygstridskrafterna och på grund av främst personella resursbrister har insatser och utbildning prioriterats högre än förmågeutveckling.

Vidare har verksamheten generellt varit omfattande och ett stort antal övningar har genomförts, däribland Cold Response 16, Baltops 16, Joint Warrior 16 samt Green Flag 16. Dessa övningar har bidragit till ökad interoperabilitet och vidareutvecklad förmåga inom nationellt försvar.

Det totala antalet flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp redovisas i tabell 3.1. Regeringen noterar att flygtidsproduktionen i flygstridssystemet har minskat något men i stort sett ligger kvar på samma nivå som under 2015. Skälet till nedgång är framförallt kopplat till rådande personalbrist samt vissa kvarvarande brister i bland annat utbytesenheter och reservdelar.

Tabell 3.1 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Flygtimmar	2014	2015	2016
JAS 39	10 643	11 287	10 974
SK 60	4 937	4 905	5 118
Tp 84	2 250	2 504	2 242
Fpl 100	1 495	1 512	1 495
Fpl 102	1 599	1 987	1 809
Helikopter 14	866	1 288	1 523
Helikopter 15	2 823	3 609	3 701
Helikopter 16	2 192	2 393	2 531

Källa: Försvarmaktens årsredovisning 2016.

Inom Försvarmakten och Försvarets materielverk gjordes betydande ansträngningar i syfte att höja den operativa tillgängligheten avseende

antalet tillgängliga JAS 39 med tillhörande relevant utrustning. Inför ombeväpningen till JAS 39E är det i rådande försämrade omvärldsläge av avgörande betydelse att tillgängligheten inom stridsflygsystemet höjs så att Försvarmaktens operativa behov kan tillgodoses.

En uppgradering av JAS 39-systemet har skett 2016 med leverans av JAS 39C/D i version 20. Detta innebär att flygstridskrafterna tillförts en förbättrad luftförsvarsförmåga med radarjaktroboten Meteor samt markmålsförmåga med den så kallade Small Diameter Bomb – SDB. Sammantaget har detta bidragit till att den flygoperativa förmågan har ökat. Avseende utvecklingen av JAS 39E så har premiärvisningen av det nya provflygplanet skett och den första provflygningen genomfördes den 15 juni 2017.

Under 2016 har återtagandet av tidigare förse- ningar inom flygutbildningen kunnat fortsätta.

Inom helikoptersystemet har tre helikoptrar med sjöoperativ förmåga (Hkp 14F) levererats under året vilket innebär att antalet flygtimmar ökade och att totalt fyra av nio sjöoperativa helikoptrar har levererats till förband.

Nationell beredskap och operationer

Regeringen delar Försvarmaktens bedömning om att beredskap för nationella operationer har upprätthållits i enlighet med Försvarmaktens grundoperationsplan. Den nationella beredskapen och Försvarmaktens förmåga till operationer visar på hur vi kan hävda den territoriella integriteten. Skyddet av den territoriella integriteten har upprätthållits genom att flygplan och fartyg med incidentberedskapsuppgifter har funnits tillgängliga för identifiering av okända enheter längs Sveriges gränser samt för överträdelser av tillträdesförordningen (1992:118). Incidentberedskapen har anpassats mot den tidvis höga militära aktiviteten i närområdet.

På land har beredskapsstyrkor och bevakningsresurser ständigt funnits avdelade.

Med anledning av det förändrade och försämrade säkerhetsläget i närområdet beslutade regeringen om en tidigareläggning av ett mekaniserat kompani och en framskjuten ledningsfunktion på Gotland. Intill dess att den permanenta närvaron är etablerad, upprätthåller Försvarmakten närvaro på Gotland genom att rotera förband.

Under 2016 skedde tolv kränkningar av svenskt luftrum. År 2015 var motsvarande siffra elva.

Regeringen konstaterar att Sveriges suveränitet har kränkts vid sex tillfällen genom andra staters agerande inom svenskt territorialvatten under 2016 och vid två tillfällen inom svenskt landterritorium, i jämförelse med 2015 då inga kränkningar skedde till havs eller på land. Sammantaget innebär det att antalet överträdelser av tillträdesförordningen har ökat från elva stycken 2015 till 20 stycken 2016. Försvarsmakten rapporterar dock att huvuddelen av dessa överträdelser är av administrativ karaktär.

Sverige har kränkt andra staters suveränitet genom att Försvarsmakten har befunnit sig inom danskt, finskt och portugisiskt luftrum vid vardera ett tillfälle samt norskt territorialvatten vid ett tillfälle. Egna överträdelser av tillträdesbestämmelserna i luften har enligt Försvarsmakten berott på misstag i form av felaktig geografisk lägesuppfattning samt administrativa misstag.

Försvarsmaktens stöd till samhället

Regeringen bedömer att Försvarsmaktens stöd till samhället har varit omfattande och att samarbetet har fungerat väl.

Försvarsmakten under 2016 lämnat stöd enligt förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet vid 64 tillfällen jämfört med 30 tillfällen 2015, varav huvuddelen har varit till Polismyndigheten. Stödet har bland annat omfattat ammunitionsröjningsinsatser, dykning, hundekipage, transporter och utlåning av materiel. Försvarsmakten har inom ramen för myndighetsöverenskommelser lämnat stöd på daglig basis till andra myndigheter. Stödet har t.ex. utgjorts av delgivning av sjölägesbild, plottningsutdrag och följdning av fartyg.

Inom ramen för Försvarsmaktens ansvar att omhänderta och oskadliggöra militära sjöfynd har 18 ammunitionsröjningsinsatser genomförts vilket kan jämföras med åtta insatser 2015.

Stödet till Migrationsverket, som påbörjades under 2015 med anledning av det stora antalet asylsökande i Sverige, avslutades 2016. Bemanningsstödet upphörde efter första kvartalet 2016 och utlåning av lokaler för flyktingboende den sista december. Försvarsmakten har deltagit i flera civila övningar och som adjungerad i samverkansområden enligt förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.

De regionala stabernas totalförsvarsplanering och samverkan med civila aktörer har fortsatt förbättrats under 2016.

På regeringens uppdrag har Försvarsmakten även upprätthållit beredskap för stöd till polisen med medeltung helikopter. Insatser har skett vid åtta tillfällen. Det inkluderar anpassningar av beredskap i ordinarie gruppering, tillfällig basering på annan plats samt genomförda transporter. Överenskommelsen mellan Försvarsmakten och Polismyndigheten som trädde i kraft den 1 januari 2016 har effektuerats. Under 2016 har Försvarsmakten genomfört två övningslarm, tolv övningar under 17 dygn samt tio skarpa insatser under 28 dygn.

Internationellt försvarssamarbete

Sveriges försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten har fortsatt fördjupats under 2016. Regeringen bedömer att samarbetet bidragit till ökad nationell operativ förmåga, ökad interoperabilitet och kostnadseffektivitet. Under 2016 vidareutvecklades det bilaterala samarbetet med Finland. Samarbetet har en särställning då det omfattar operativ planering och förberedelser för gemensamt användande av militära resurser i scenarier bortom fredstid. Vidare undertecknades en bilateral avsiktsförklaring med Förenta staterna, ett samarbetsprogram med Storbritannien och ett samförståndsavtal med Danmark. Nya initiativ togs även för att utveckla samarbetet med Norge och Tyskland.

Regeringen bedömer att samarbetet med Förenta staterna har etablerats väl och i linje med den gemensamma avsiktsförklaringen som undertecknades i maj 2016. Bland annat har samarbetet mellan Försvarsmakten och US European Command (USEUCOM) formaliserats under 2016.

Samarbetet med Storbritannien är sedan tidigare brett och väl förankrat på samtliga nivåer. Samarbetet har under 2016 fördjupats ytterligare i linje med det samarbetsprogram som undertecknades i juni 2016. Försvarsmakten deltog i den brittiskeledda EU-stridsgruppen under andra halvåret 2016 liksom i den brittiskeledda övningen Joint Warrior.

Under 2016 har de säkerhets- och försvarspolitiska frågorna hamnat i förgrunden för EU:s stats- och regeringschefer. Sverige har aktivt bidragit till utformningen av EU:s globala stra-

tegi (EGS) och de tillhörande rådsslutsatserna under 2016. Sverige har också haft ett brett deltagande i förmågeutvecklingsprojekt inom den europeiska försvarsbyrån, European Defence Agency (EDA). Försvarsmakten deltog under 2016 i 24 olika projekt, bl.a. för tillvaratagande av analyskunskaper för att säkerställa förmåga till teknisk destruering av hemmagjorda bomber. Exempel på andra projekt är en EU-gemensam modulär sjukvårdsförmåga för internationella insatser, utbildning i taktiskt uppträdande för helikoptrar samt utbyte av reservdelar med andra länder. Dessutom deltar Försvarsmakten kontinuerligt i analysarbete i syfte att skapa gemensam syn på prioriterade förmågeområden.

Under 2016 har partnerskapet med Nato fördjupats, främst genom Enhanced Opportunities Programme (EOP). Inom ramen för EOP har samarbetet fokuserat på en utvecklad politisk dialog, utvecklat informationsutbyte samt deltagande i avancerade och komplexa övningar. Försvarsmakten har också påbörjat implementeringen av de nya partnerskapsmål som regeringen beslutade om i juni 2016. Partnerskapet med Nato ger Försvarsmakten tillgång till kvalificerad utbildnings-, tränings-, och övningsverksamhet samt standardiserings-, evaluerings-, och certifieringsverksamhet. Regeringen bedömer att Försvarsmakten under 2016 har ökat sin förmåga att samverka och utbyta information med Natos ledningsstrukturer, förband och enheter vilket sammantaget bedöms leda till ökad operativ effekt.

Nordiskt försvarssamarbete

Multilateralt

Under 2016 har det nordiska försvarssamarbetet Nordefco fortsatt att utvecklas och fördjupas inom de fem samarbetsområdena förmågor, personalfrågor och utbildning, materiel, insatser samt träning och övningar. Regeringen bedömer att samarbetet har bidragit till Försvarsmaktens operativa förmåga och till att höja tröskeln för incidenter, kriser och konflikter i närområdet. Under 2016 enades de nordiska länderna om att förenkla förutsättningarna för ländernas försvarsmakter att få tillträde till varandras territorium i fredstid. Säkra kommunikationsmedel mellan både försvarsministerier och de militära staberna har inrättats vilket bidragit till möjligheten att stärka dialogen och koordineringen mellan länderna på det säkerhets- och försvarspolitiska området.

Det fördjupade nordiska flygsamarbetet fortsatte att utvecklas genom att försvarsmakterna undertecknade ett avtal om alternativbaser. Avtalet gör det möjligt att av flygsäkerhetsskäl använda ett annat nordiskt lands flygbaser. På flygsidan undertecknades även ett samförståndsavtal som möjliggör en mer rationell användning av de samlade nordiska transportresurserna. De nordiska länderna enades om att fortsätta arbetet med att utveckla Arctic Challenge Exercise till en kvalificerad flygövning, Northern Flag, tillsammans med Förenta staterna. Arbetet med att etablera utbyte av luftlägesinformation fördjupades under året. De nordiska länderna utbyter kontinuerligt information avseende internationella insatser.

Ett övergripande avtal mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige avseende samarbete inom försvarsmaterielområdet undertecknades 2015. Ett underavtal om upphandling undertecknades i maj 2016.

Likaså har det nordisk-baltiska samarbetet utvecklats under 2016. Riktlinjer har utarbetats på militär nivå för att ytterligare underlätta de baltiska ländernas deltagande i olika Nordefco-projekt och representanter från de baltiska länderna har deltagit i flera olika forum inom Nordefco. Samtliga länder har också undertecknat en deklaration om vikten av det nordisk-baltiska samarbetet inom kapacitetsbyggnad.

Finland

Regeringen fortsatte under 2016 att genomföra samarbetet med Finland i enlighet med den plan som togs fram i slutet av 2015. Övningsarbetet har utvecklats inom samtliga stridskrafter. Under 2016 har Finland och Sverige deltagit i respektive lands nationella flygövningar (Ruska och Flygvapenövning 16). Vidare deltog båda länderna med en gemensam brigadstab under svensk ledning och en gemensam bataljon under finsk ledning i övningen Cold Response i Norge. Under året har försvarsmakterna fortsatt utvecklingen av den svensk-finska marina stridsgruppen (Swedish Finnish Naval Task Group). Inom marinen pågår även samarbetet Sea Surveillance Co-operation Finland Sweden (SUCFIS) genom vilket försvarsmakternas sjölägescentraler dagligen delar sjölägesinformation.

Inom samarbetet har en nära dialog på politisk nivå etablerats. Som ett led i det fördjupade försvarssamarbetet har tjänstemannautbytet mellan

Försvarsdepartementet och försvarsministeriet i Helsingfors fortgått.

Danmark

Regeringen har fortsatt arbetet med implementeringen av samförståndsavtalet med Danmark, vilket undertecknades i januari 2016. Målet med samarbetet är att öka den operativa effekten inom maritima insatser och flyginsatser i fredstid. Försvarsmakten har under 2016 getts i uppdrag att förhandla avtal om ökat tillträde till respektive lands luftrum för genomflygningar med militära flygplan och användning av varandras flygbaser i samband med genomflygning.

Norge

Vid försvarsministrarnas möte i november 2016 beslutades att försvarssamarbetet mellan Sverige och Norge ska utvecklas ytterligare. Bland annat har regeringen beslutat att återinföra ett utbyte av försvarsattachéer.

Personalförsörjning

Regeringen bedömer att metoderna för personalförsörjningen av såväl officerare som gruppbefäl, soldater och sjömän har varit otillräckliga för att över tid tillgodose Försvarsmaktens behov.

Den 14 november 2014 överlämnades betänkandet Försvarsmakten i samhället – en långsiktig hållbar militär personalförsörjning och en modern folkförankring av försvaret (SOU 2014:73) till Regeringskansliet. Betänkandet har remissbehandlats.

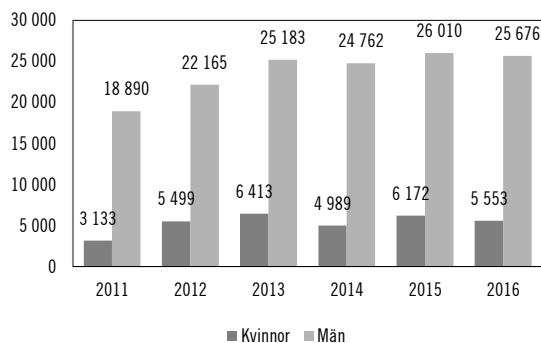
Den 28 september 2016 överlämnades betänkandet En robust personalförsörjning av det militära försvaret (SOU 2016:63) med det huvudsakliga förslaget att återaktivera mönstring och grundutbildning med värnplikt. Betänkandet har remissbehandlats. Den 2 mars 2017 beslutade regeringen med stöd av 1 kap. 3 a § lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt att totalförsvarspiktiga ska vara skyldiga att genomgå mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt. Skyldigheten att genomgå mönstring gäller från och med den 1 juli 2017 och skyldigheten att fullgöra grundutbildning med värnplikt gäller från och med den 1 januari 2018. Personalförsörjningen ska så långt som möjligt bygga på den enskildes intresse, motivation och vilja.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad försvarsutskottet anför om en utredning av Försvarsmaktens nya personalförsörjning (bet. 2012/13:FöU7, rskr. 2012/13:223). Regeringen tillsatte två personalförsörjningsutredningar som lämnade betänkandet Försvarsmakten i samhället – en långsiktig hållbar militär personalförsörjning och en modern folkförankring av försvaret (SOU 2014:73), och betänkandet En robust personalförsörjning av det militära försvaret (SOU 2016:63). Båda betänkandena har remissbehandlats. Genom de frågor som blivit belysta genom utredningarna bedömer regeringen att tillkännagivandet är tillgodosett och därmed slutbehandlat.

Under 2016 inrättade Försvarsmakten en längre och mer ändamålsenlig grundutbildning för gruppbefäl, soldater och sjömän utifrån förordningen (2015:613) om militär grundutbildning. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet redovisar att 31 229 individer ansökte till militär grundutbildning under 2016 (18 procent kvinnor, 82 procent män), vilket är ca 950 personer färre än 2015.

Diagram 3.2 Antal sökande till militär grundutbildning

Usental

Källa: Totalförsvarets rekryteringsmyndighets årsredovisning 2016.

Under 2016 påbörjade 2 417 individer den militära grundutbildningen, varav 13 procent kvinnor och 87 procent män. Mål enligt Försvarsmaktens jämställdhetsplan är att 20 procent av de som genomför militär grundutbildning ska vara kvinnor. Målet har inte nåtts. Regeringens bedömning är att myndigheterna behöver vidta fortsatta åtgärder. Under ett utbildningsår sker flera inryckningar varvid 542 av de 2 417 rekryterna under 2016 har slutfört utbildningen varav 18 procent kvinnor och 82 procent män. Av de 542 rekryter som slutförde sin grundutbildning under 2016 var det 401 som fortsatte med en

anställning eller fortsatt engagemang i myndigheten. Övriga slutför sin utbildning under 2017.

Regeringen konstaterar att Försvarsmakten öppnade 3 200 utbildningsplatser, vilket ska ställas i relation till behovet på 4 000 platser. Andelen sökande som fullgör grundutbildningen har legat stabilt på 6–7 procent de senaste åren. Sammantaget resulterar situationen i fortsatta underskridanden av rekryteringsmålen och i en omfattande ackumulerad brist på nyutbildad personal samtidigt som stora delar av pliktpersonalen kommit ett år närmare den tioårsgräns som utgör ett ramvillkor för dess nyttjande.

Genomsnittsåldern för yrkesofficerare (officerare och specialistofficerare) var 2016 43 år. För civilanställda låg genomsnittsåldern kvar på 46 år, vilket är densamma som 2015.

Regeringen konstaterar att andelen yrkesofficerare som är kvinnor ökat marginellt till 7 procent. I gruppen officerare är andelen kvinnor 6 procent medan andelen bland specialistofficerare är 9 procent. Även i gruppen kontinuerligt tjänstgörande soldater är läget oförändrat och andelen kvinnor är 11 procent. I gruppen reservofficerare är andelen kvinnor oförändrat 3 procent. Bland de civilanställda är andelen kvinnor i likhet med förra året 40 procent.

Tabell 3.2 Personella förändringar i Försvarsmakten

	2014-12-31	2015-12-31	2016-12-31
Officerare totalt	7 576	7 279	6 978 ¹
- varav män	94 %	94 %	94 %
- varav kvinnor	6 %	6 %	6 %
Specialistofficerare totalt	1 575	1 869	2 147
- varav män	91 %	91 %	91 %
- varav kvinnor	9 %	9 %	9 %
Civilanställda totalt	5 195	5 132	5 292
- varav män	59 %	60 %	60 %
- varav kvinnor	41 %	40 %	40 %
Reservofficerare totalt	6 348	6 347	6 370
- varav män	97 %	97 %	97 %
- varav kvinnor	3 %	3 %	3 %
Kontinuerligt tjg. GSS totalt	5 570	5 807	5 241
- varav män	89 %	89 %	89 %
- varav kvinnor	11 %	11 %	11 %
Tidvis tjg. GSS totalt	3 462	3 769	3 886
- varav män	92 %	90 %	90 %
- varav kvinnor	8 %	10 %	10 %

¹Varav 2 706 placerade på befattningar för specialistofficerare.

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2016.

Inom ramen för regeringens uppdrag jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM), har För-

svarsmakten fortsatt sin granskning av styrande dokument och utöver detta har handboken Svensk Soldat genomlysts utifrån bl.a. ett jämställdhetsperspektiv. Under 2016 pågick utbildningsprogrammet Gender Coach med högre chefer inom Försvarsmakten. Utbildningsåtgärder inom jämställdhetsintegrering har skett på olika nivåer inom myndigheten, exempelvis utbildningar vid stridsskolorna med konceptet Gender training of trainers. En handbok för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i verksamheten har publicerats. Den 28 februari 2017 överlämnade Försvarsmakten förslag på kvantitativa mål avseende fördelningen mellan kvinnor och män på alla nivåer i myndigheten. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet, som också har ett särskilt uppdrag om jämställdhetsintegrering av kärnverksamheten, har i sin tur påbörjat ett arbete för att säkerställa att de tester som genomförs inför antagning till militär grundutbildning ger lika möjligheter för kvinnor och män. Regeringen ser positivt på det arbete som myndigheterna har genomfört.

I tabell 3.3 redovisas hur Försvarsmaktens personalkostnader har utvecklats från och med 2012. Personalkostnaderna anges i löpande priser.

Tabell 3.3 Personalkostnader i Försvarsmakten

År	2012	2013	2014	2015	2016
Lönekostnader ¹	8 136	8 222	8 262	8 313	8 429
Sociala avgifter ²	4 254	3 809	3 768	4 034	4 466
Övrigt ³	509	539	464	534	568
Totalt	12 898	12 570	12 495	12 880	13 463

¹Lönekostnader exklusive arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal.

²Sociala avgifter enligt lag och avtal samt pensionskostnader.

³Övriga personalkostnader.

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2016.

Personalkostnaderna relativt 2015 har ökat med 583 miljoner kronor. Förändringen beror bl.a. på ökade kostnader för sociala avgifter och pensionskostnader, genomförd lönerrevision, ökade kostnader för övningsdygnstillägg och minskade ledighetsskulder.

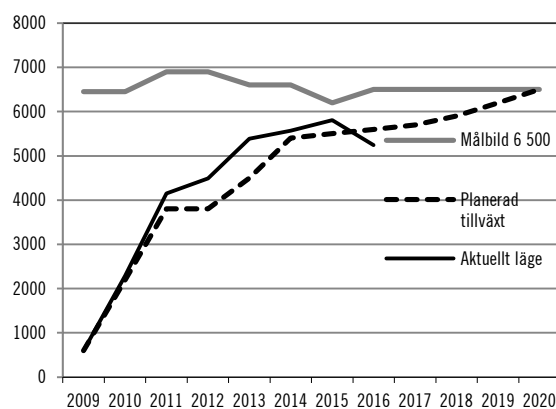
Antalet rekryterade gruppbefäl, soldater och sjömän i förhållande till Försvarsmaktens målbild och planering

Antalet anställda GSS/K har minskat bl.a. till följd av att den nya militära grundutbildningen som inrättades 2016 medför att huvuddelen av

rekryterna avslutar utbildningen och kan anställas först under 2017.

Diagram 3.3 Tillväxten av GSS/K relativt Försvarsmaktens målbild och planering

Antal rekryterade GSS/K

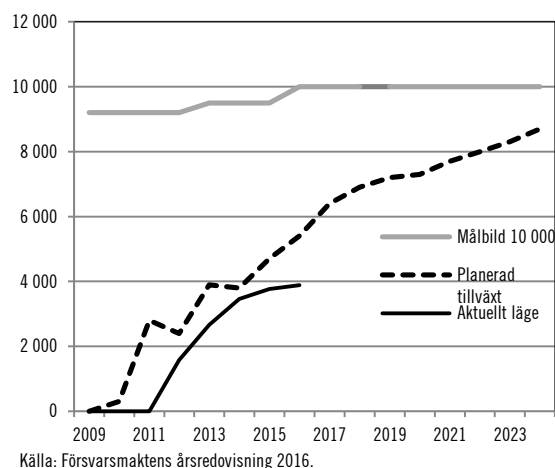
Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2016.

Vid utgången av 2016 fanns det 5 241 GSS/K anställda varav 11 procent kvinnor och 89 procent män vilket är en minskning om 566 i förhållande till de 5 807 GSS/K som fanns anställda vid årsskiftet 2015/2016. Myndighetens prognos för 2016 var att det skulle finnas 5 300 GSS/K. Den totala målbilden i Försvarsmaktens budgetunderlag med inriktning mot 2020 är 6 500 anställda GSS/K.

Av bl.a. ovanstående skäl har inte heller rekryteringen av GSS/T kunnat nå de uppställda planeringsmålen, vilket påverkar förutsättningarna för att säkerställa uppfyllnad i krigsförbanden. Vid utgången av 2016 hade Försvarsmakten rekryterat 3 886 GSS/T. Den begränsade ökningen av antalet anställda GSS/T i jämförelse med utgången av 2015 är främst att hänföra till att ett antal GSS/K ändrat anställningsform till GSS/T. Den totala målbilden i Försvarsmaktens budgetunderlag med inriktning mot 2020 är 10 400 anställda GSS/T. Trots de särskilda omständigheterna under 2016 är det planerade antalet rekryterade GSS/T långtifrån uppnått.

Diagram 3.4 Tillväxten av GSS/T relativt Försvarsmaktens målbild och planering

Antal rekryterade GSS/T

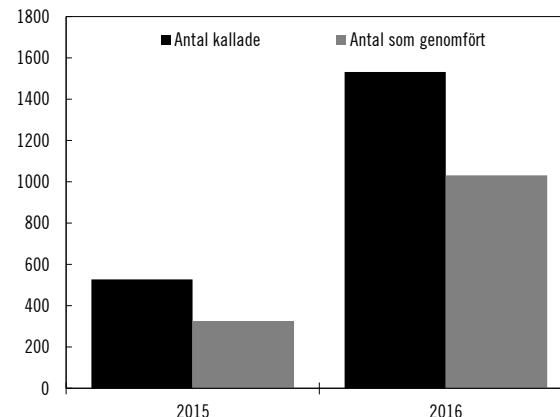
Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2016.

Försvarsmakten bedömer att det långsiktigt krävs 4 000 inryckande årligen i kombination med krigsplacering av avgående personal för att bemanna krigsförbanden.

I diagram 3.5 redovisas antalet individer som genomgått repetitionsutbildning. Totalförsvarets rekryteringsmyndighet kallade in 1 531 personer till repetitionsutbildning under 2016 varav 1 030 genomförde utbildningen (26 kvinnor och 1 004 män). Under 2015 kallades 527 personer in varav 326 genomförde utbildningen. Regeringen ser positivt på ökningen under 2016 gällande antalet som genomförde repetitionsutbildning, men ser att det finns ett fortsatt behov av ökning samt att hela krigsförband övas.

Diagram 3.5 Antal som genomfört repetitionsutbildning

Tusental

Källa: Försvarsmaktens och Totalförsvarets rekryteringsmyndighets årsredovisningar 2016.

Yrkes- och reservofficerare

Antalet officerare har fortsatt minska under 2016 medan antalet specialistofficerare har ökat, vilket följer myndighetens personalförsörjnings-

plan. Till dess att antalet grundutbildade specialistofficerare svarar mot myndighetens behov fortsätter Försvarsmakten att placera officerare på de vakanta specialistofficersbefattningarna.

Reservofficersutbildning har genomförts under 2016, om än i begränsad omfattning. Medelåldern för reservofficerarna är ca 50 år och andelen kvinnor ca 3 procent. Försvarsmakten erbjuder regelmässigt en avgången yrkesofficer en ny anställning som reservofficer, för att skapa bättre förutsättningar att tillföra kompetenser och erfarenheter till den samlade volymen av reservofficerare.

Veteransoldater

Försvarsmaktens arbete med veteranfrågor har fortsatt under 2016 i enlighet med regeringens beslut. Bland annat har systemet med myndighetens delegerade modell för veteranverksamheten fortsatt utvecklats, dvs. att veteransamordnare och specialister på rehabiliteringsåtgärder finns knutna till varje förband i Försvarsmakten för att hantera det faktum att veteranerna är spridda över hela landet. Vidare har myndigheten under 2016 implementerat ett systemstöd för att ytterligare systematisera det lagstadgade 5-åriga uppföljningsansvaret efter internationell militär insats. Försvarsmakten har även utvecklat systemstödet i syfte att underlätta fortsatta kontakter med de veteraner som lämnat myndigheten. Försvarsmakten har tecknat avtal med ytterligare en veteranorganisation, Idrottsveteranerna, vilka vänder sig till veteraner som blivit sårade eller skadade och som vill utöva idrott. Veterandagen 2016 genomfördes med hög ambition och var välbesökt. Inom ramen för Nordefco stod Sverige som värd för 2016 års veterankonferens som fokuserade dels på medlemsländernas hantering av erkänsla, dels på relevanta forskningsrön för veteran- och anhörigområdet.

Riksdagen har vid två tillfällen riktat tillkännagivanden till regeringen om veteranpolitiken (bet. 2014/15:FöU7, rskr. 2014/15:132 och bet. 2015/16:FöU8, rskr. 2015/16:149). Efter analys av inkomna remissyttranden över utredningens Svensk veteranpolitik – ett ansvar för hela samhället (SOU 2014:27) betänkande, bedömde regeringen i budgetpropositionen för 2017 att det i dagsläget inte finns skäl att införa en nationell veteranmyndighet eller att utvidga begreppet veteran så som det föreslås i Veteranutredningen. En konsekvens av detta är att respektive

myndighet ansvarar för sin personal ur ett veteranperspektiv i enlighet med ordinarie arbetsgivar- och arbetsmiljöansvar. Vidare bedömde regeringen att ett särskilt veterancentrum senast den 1 juli 2017 skulle inrättas inom Försvarsmakten i syfte att stärka och utveckla myndighetens veteran- och anhörigverksamhet. Bland anvisningarna till myndigheten finns att sträva efter myndighetsöverskridande arbete. Försvarsmakten har enligt uppdrag i regleringsbrevet för 2017 inrättat ett Veterancentrum den 1 juli. I och med inrättandet av Försvarsmaktens Veterancentrum bedömer regeringen att båda tillkännagivandena är omhändertagna och därmed slutbehandlade.

Riksdagen har vidare tillkännagett som sin mening att veterandagen den 29 maj bör göras till allmän flaggdag (bet. 2016/17:KU29, rskr. 2016/17:246). Genom ändring i förordningen (1982:270) om allmänna flaggdagar beslutade regeringen den 24 maj 2017 att veterandagen den 29 maj ska vara allmän flaggdag. Förordningsändringen trädde i kraft den 14 juli 2017. I och med beslutet bedömer regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Frivillig försvarsverksamhet

Frivillig försvarsverksamhet är av stor betydelse för det svenska totalförsvarets folkförankring och utvecklingen av krigsförbandens operativa förmåga. Regeringen bedömer att verksamheten under 2016 i stort svarat mot planeringen. Under året har det genomförts 18 grundläggande soldatutbildningar för frivilliga (GU-F) med drygt 400 godkända elever, vilket motsvarar nivån under 2015. Av dessa var 45 procent kvinnor, vilket är en ökning från 42 procent år 2015. Flertalet frivilliga försvarsorganisationer har under året genomfört befattnings-, ledarskaps- och instruktörsutbildningar. I huvudsak tecknades den mängd Frivilligavtal för tjänstgöring i Hemvärnet som efterfrågades. Dock är intresset, och därmed inflödet, begränsat för vissa kategorier.

Ungdomsverksamhet genomförs årligen för ca 7 000 ungdomar i central, regional och lokal regi. Organisationerna upplever ungdomars intresse för frivillig försvarsverksamhet som stort.

De frivilliga försvarsorganisationerna har fått organisationsstöd inom ramen för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*. Organisationsstödet (organisations- och verksamhetsbi-

drag) uppgick till ca 45,4 miljoner kronor, vilket var oförändrat i förhållande till 2015, och gick bl.a. till administrativ basverksamhet, rekrytering syftande till nuvarande och kommande uppdrag samt till verksamhetsutveckling.

Materiel- och logistikförsörjning

Materieförsörjningen har bidragit till Försvarsmaktens möjligheter att lösa myndighetens uppgifter och därmed uppnå målet för det militära försvaret, men materielbristerna i krigsförbanden kvarstår. Regeringen bedömer att produktivitet och effektivitet i materieförsörjningen bör utvecklas för att behoven i högre utsträckning ska tillgodoses.

Materieluppfyllnadsgrad

Materieluppfyllnadsgraden utgör en samlad bedömning av i vilken utsträckning krigsorganisationen överlag förfogar över den materiel som krävs för att lösa ålagda uppgifter.

Resultatet för 2016 har bedömts i förhållande till 2015 års försvarspolitiska inriktning. Bedömningen utgår från Försvarsmaktens värdering av krigsförbanden.

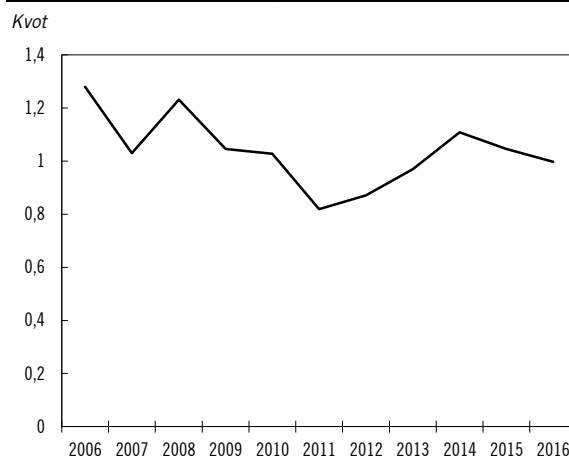
Materieluppfyllnadsgraden varierar mellan krigsförbanden. Under 2016 medförde brister i tillgången till materiel att det, i likhet med föregående år, fanns begränsningar i flera krigsförbands förmåga att lösa sina uppgifter. Därtill medförde brister i krigsplaceringen att värderingen var förenad med osäkerhet. Den sammantagna värderingen visade på en fortsatt liten försämring i förhållande till föregående år. Brister fanns inom såväl dimensionerande materiel som inom förnödenhetsförsörjningen.

Återinvesteringskvot

Återinvesteringskvoten beskriver i vilken utsträckning förslitna beredskapsinventarier ersätts. I kvoten ställs värdet av årets anskaffning av beredskapsinventarier i relation till årets avskrivningar. En kvot större än 1 innebär att värdet för åter- eller nyanskaffning av beredskapsinventarier överstiger avskrivningarna.

För 2016 är återinvesteringskvoten 1,0. Det bokförda värdet av nya beredskapsinventarier motsvarar därmed förslitningen. Kvoten är dock lägre än genomsnittet för de senaste tio åren (1,015) och innebär en försämring jämfört med föregående år (1,045).

Diagram 3.6 Återinvesteringskvot

Källa: Försvarsmaktens årsredovisningar och egna beräkningar.

Materieförsörjningskostnader

Försvarets materielverks kostnader för anskaffning av varor och materiel samt materieförsörjningstjänster i förhållande till myndighetens fakturerade intäkter kan ses som ett mått på effektiviteten i materieförsörjningen. Då det som faktureras kan ha upparbetats under flera år används glidande treårsgenomsnitt för att jämma ut effekten av enskilda år.

För perioden 2008–2016 har kvoten ökat från knappt 0,8 till 0,9 den första tiden för att därefter sjunka till 0,81. Enligt detta mått uppgår således Försvarets materielverks omkostnader till 19 procent av de fakturerade intäkterna. För 2015 var motsvarande omkostnader 15 procent.

Redovisning av pågående materielprojekt

Armétridskrafter

– Artillerisystem Archer

Efter riksdagens godkännande (prop. 2005/06:132, bet. 2005/06:FöU10, rskr. 2005/06:264) beslutade regeringen den 4 juni 2006 om anskaffning av 24 stycken Archerenheter i form av renovering och modifiering av haubits 77B. Anskaffningen syftar till att säkerställa en kvalificerad förmåga till indirekt eld samt ge möjligheter till att delta i insatser internationellt med artilleriförband.

Regeringen bemyndigades i höständringsbudgeten för 2016 (prop. 2016/17:2, bet. 2016/17:FiU11, rskr. 2016/17:53) att fatta beslut om att anskaffa ytterligare 24 pjäser som Norge beslutat att avstå från.

Under året har elva pjäser i slutlig konfiguration utnyttjats av Försvarsmakten för utbildning. Inriktningen är att merparten av de svenska 24 pjäserna ska vara levererade till Försvarsmak-

ten under 2017. Ett behov av kompletterande elldledningssystem har identifierats och åtgärder för detta vidtagits.

Fram till 2016 har Försvarsmakten upparbetat ca 1,71 miljarder kronor i anslagsmedel inom projektet. Inga ytterligare ekonomiska avvikelser efter projektets utökning har rapporterats.

– Korträckviddig luftvärn

Efter riksdagens godkännande (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FöU1, rskr. 2012/13:93) beslutade regeringen den 20 december 2012 att anskaffa korträckviddig luftvärnsförmåga, Rb98 (IRIS-T). Anskaffningen syftar till att vidmakthålla en kvalificerad korträckviddig luftvärnsförmåga. Regeringen bemyndigade den 10 september 2015 Försvarsmakten att anskaffa ytterligare robotar. Regeringen bemyndigade vidare den 8 december 2016 Försvarsmakten att utöka den ekonomiska ramen för projektet för att hantera uppkomna fördyringar.

Förmågan planerades ursprungligen att till del vara operativ i luftvärnsbataljonerna från år 2017 och fullt ut år 2019. Förseningar i projektet har dock gjort att driftsättning nu planeras till 2019. Fram till 2016 har ca 350 miljoner kronor upparbetats inom ramen för projektet. Inga ekonomiska avvikelser från den nya ekonomiska ramen har redovisats.

– Lastbilar

Regeringen beslutade den 3 oktober 2013 om anskaffning av lastbilar. Beställningen omfattar min- och splitterskyddade samt oskyddade terränglastbilar inklusive klargöringsfordon för flygbaser. Terrängframkomlighetskraven skiftar från skogsbilväg till terräng beroende på var i organisationen bilarna ska krigsplatzas. Ett ramavtal har upprättats i ett gemensamt projekt mellan Försvarets materielverk och Norska Forsvarets logistikorganisasjon. Lastbilarna var vid beställning planerade att levereras 2014 men har försenats och planeras nu vara driftsatta tidigast i slutet av 2017. För att säkerställa övningsverksamhet har Försvarsmakten genomfört upphandlingar genom andra befintliga ramavtal. Till och med 2016 har Försvarsmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

– Mörkerstridsutrustning

Regeringen beslutade den 7 oktober 2013 om anskaffning av mörkerstridsmateriel. Beställningen omfattar infraröda sikten för handeldvapen och tyngre vapen som kulspruta samt sikten

för granatgevär. I beställningen ingår även infraröda observationskikare och laseravståndsmätare. Anskaffningen syftar till att krigsförbanden ska kunna upprätthålla hög förmåga till samlad verkan med grupp, pluton, kompani och bataljon i mörker. Anskaffningen syftar även till att minska riskerna för vådabekämpning av såväl egna förband som tredje part. Beställningen har omplanerats av Försvarsmakten och är framskjuten två år från perioden 2018–2021 till perioden 2020–2023. Till och med 2016 har Försvarsmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

– Brobandvagn

Regeringen beslutade den 22 maj 2014 att anskaffa tre brobandvagnar. Den 11 februari 2016 beslutade regeringen om att bemyndiga Försvarsmakten att anskaffa ytterligare tre vagnar. Manöverförbandens rörlighet och operativa effekt i såväl terräng som urban miljö förbättras avsevärt om det finns tillgång till brobandvagnsystem, något som i dag saknas i Försvarsmakten. Till och med 2016 har inga anslagsmedel upparbetats inom projektet och inga avvikelser har rapporterats.

– Stridsfordon 90

Regeringen beslutade den 11 januari 2016 om renovering av 262 stycken stridsfordon 90. Beställningen av renoveringen lades under första kvartalet 2016. Beställningen är samordnad med motsvarande renovering av stridsvagn 122. Renovering omfattar livstidsförlängande åtgärder som gör att systemet förblir operativt till minst 2030 samt integrering av ett ledningssystem (stridsledningssystem bataljon, SLB). CV 90-systemet är en viktig komponent i markstridskrafterna i och med sin förmåga att bekämpa kvalificerat motstånd samt ta och försvara terräng i höga konfliktsituationer. Stridsfordonen planeras att tillföras successivt och i sin helhet vara operativa från 2019 med slutleverans 2023. Hittills har inga anslagsmedel inom projektet upparbetats. Leverans av de första fordonen är planerad till 2018.

– Stridsvagn 122

Regeringen beslutade den 11 januari 2016 om renovering av 88 stycken stridsvagn 122 och åtta stycken bärgningsbandvagn 120A. Beställningen av renoveringen genomfördes 2016. Beställningen är samordnad med motsvarande renovering av stridsfordon 90. Renoveringen omfattar livstidsförlängande åtgärder och integrering av

ett ledningssystem (stridsledningssystem bataljon, SLB). Renoveringen syftar till att vidmakthålla en förmåga till god rörlighet och stor eldkraft från en plattform med hög skyddsnivå i arméstridskrafterna som kan användas i ett brett omfång av konfliktnivåer och hotscenarier för att kunna vara fortsatt operativa till 2030. Stridsvagnarna planeras att tillföras successivt och i sin helhet vara operativa från 2019 med slutleverans 2023. Hittills har inga anslagsmedel inom projektet upparbetats. Leverans av de första fordonen är planerad till 2018.

Marinstridskrafter

– Signalspaningsfartyg

Regeringen beslutade den 22 april 2010 om anskaffning av ett nytt signalspaningsfartyg. Den 14 november 2013 beslutade regeringen om en utökad ekonomisk ram för anskaffningen. Den 16 februari 2017 beslutade regeringen på nytt om en utökad ekonomisk ram, varefter en beställning slutligen kunde läggas i april 2017. Orsaken till att den ekonomiska ramen har justerats är fördjupade beräkningsunderlag och ökade sekretessrelaterade krav. Detta har även medfört att beställningen har tagit längre tid än planerat. Leverans är beräknad till 2020.

Anskaffningen syftar till att tillgose behovet av underrättelseinhämtning till sjöss och ersätter det nuvarande signalspaningsfartyget HMS Orion.

Ansträngningar för att hålla kostnaden nere har medfört att beställningen har tagit längre tid att genomföra än planerat. Leverans är beräknad till 2020. Försvarmakten har upparbetat 30 miljoner kronor i anslagsmedel inom projektet.

– Ubåt A26

Efter riksdagens godkännande (prop. 2009/10:99, bet. 2009/1:FiU21, rskr. 2009/10:348) beslutade regeringen den 1 juli 2010 om anskaffning av två nya ubåtar som ersättning för två befintliga ubåtar.

I samband med den konstruktionsöversyn som initierades 2014 upphävdes anskaffningsbeslutet från 2010. Projektet slutredovisades därför i budgetpropositionen för 2015. Efter en omstrukturering av industrin kunde projektet återupptas. Den 19 mars 2015 bemyndigade således regeringen Försvarmakten att få beställa produktion och byggnation av två nya ubåtar inom en ekonomisk ram om 8,2 miljarder kronor i 2015 års prisläge. Under 2016 har konstruktion och byggnation av ubåtarna fortsatt och en ge-

nomgång av systemlösningar har genomförts. Till och med 2016 har Försvarmakten upparbetat anslagsmedel om 1 105 miljoner kronor inom projektet.

– Halvtidsmodifiering ubåt typ Gotland

Efter riksdagens godkännande (prop. 2009/10:99, bet. 2009/1:FiU21, rskr. 2009/10:348) beslutade regeringen den 1 juli 2010 om modifiering och livstidsförlängning av två befintliga ubåtar av Gotlandsklass.

I samband med den konstruktionsöversyn som initierades 2014 upphävdes anskaffningsbeslutet från 2010. Projektet slutredovisades därför i budgetpropositionen för 2015. Efter en omstrukturering av industrin kunde projektet återupptas. Den 11 december 2014 bemyndigade således regeringen Försvarmakten att beställa halvtidsmodifiering av två ubåtar typ Gotland. Försvarmakten har redovisat att framtagande av konstruktions- och produktionsunderlag inte har följt ursprunglig tidplan, men att det inte bedöms få några konsekvenser för leveranstiden. Slutleverans är planerad till 2020. Till och med 2015 har 291 miljoner kronor i anslagsmedel upparbetats. Under 2016 har inga anslagsmedel upparbetats i projektet.

– Ersättning lätt torped

Efter riksdagens godkännande (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:FöU1, rskr. 2010/11:103) beslutade regeringen den 14 oktober 2010 om att ersätta det nuvarande lätta torpedsystemet. Efter att projektet inte kunnat påbörjas i tid genomfördes en kravharmonisering av projektet, varpå regeringen den 12 maj 2016 fattade ett nytt anskaffningsbeslut. Försvarets materielverk har därefter lagt en beställning och leverantören har under året inlett konstruktion och provverksamhet.

Det nya torpedsystemet kommer att benämnas torped 47 och avses integreras i ubåt typ Gotland och A26 samt i korvett typ Visby. Torped 45 vidmakthålls till 2023 för att för- mågglapp ska undvikas. Försvarmakten har inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

– Halvtidsmodifiering av röjdykfartyg typ Spårö

Regeringen beslutade den 10 januari 2013 om att genomföra halvtidsmodifiering av två röjdykfartyg typ Spårö. Efter Försvarmaktens omplanering avbröts projektet tillfälligt under första kvartalet 2016 utan att någon beställning ännu lagts. Uppdraget är planerat att återupptas under

2018. Halvtidmodifieringen syftar till att förlänga fartygens tekniska och operativa livslängd och en senareläggning av åtgärder ökar risken för en nedgång i tillgängligheten. Försvarsmakten har inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

– Uppgradering av stridsbåtar

Regeringen beslutade den 14 mars 2013 om att anskaffa uppgradering av stridsbåt 90, tillhörande amfibiebataljonen. Uppgraderingen omfattar bl.a. motorer och framdrivningssystem samt lednings-, sambands-, och navigationssystem. Uppgraderingen syftar till att förlänga båtarnas tekniska och operativa livslängd. Projektet har under arbetet utvecklats för att bättre motsvara Försvarsmaktens operativa krav, bl.a. har vapenstationer tillkommit. Detta har medfört att beställningen försenats. Försvarsmakten avser att lägga beställningen under 2017. Försvarsmakten har inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

Flygstridskrafter

– Helikopter 14

Regeringen beslutade den 13 september 2001 om anskaffning av helikopter 14 (NH 90). Helikoptersystemet ska lösa såväl markoperativa som sjöoperativa uppgifter. Anskaffningen omfattar bl.a. 18 stycken helikopter 14 i två olika konfigurationer, helikopter 14E och 14F. Materielen tillförs helikopterflottiljen. Under 2015 beslutade regeringen att ytterligare fyra helikoptrar (sammanlagt nio) ska modifieras till sjöoperativ version, helikopter 14F. Under 2016 har ytterligare tre sjöoperativa helikoptrar levererats till förband. Totalt har fyra helikoptrar (helikopter 14F) i slutlig konfiguration levererats till Försvarsmakten. Ursprunglig planerad slutleverans var 2009. Samtliga 18 helikoptrar planeras i dag vara överlämnade till Försvarsmakten 2021.

Till och med 2016 har ca 7,15 miljarder kronor upparbetats inom projektets ekonomiska ram.

– JAS 39E

Efter riksdagens godkännande (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:FöU1, rskr. 2012/13:93, prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU21, rskr. 2013/14:317) beslutade regeringen den 10 januari 2013 om utveckling och anskaffning av JAS 39E.

Provflygplanet, 39-8, har genomgått olika prov under 2016, och förberedelser inför första flygning samt flygning har genomförts under

2017. De övriga två provflygplanen, 39-9 och 39-10, är under sammanbyggnad och slutmontering. Regeringen konstaterar att utvecklingsarbetet fortskrider och bedömer att slutleverans sker 2026.

Till och med 2016 har Försvarsmakten upparbetat ca 10,1 miljarder kronor i anslagsmedel inom projektet.

– Långräckviddig flygburen jaktrobot

Efter riksdagens godkännande (prop. 2009/10:1, bet. 2009/10:FöU1, rskr. 2009/10:104) beslutade regeringen den 23 juni 2010 om anskaffning och integration av radarjaktrobot Meteor till JAS 39C/D.

I och med införandet av JAS 39C/D materiel-systemversion 20 under 2016 är Meteor operativ i Försvarsmakten.

Av sekretesskäl är en ekonomisk redovisning inte möjlig att lämna i budgetpropositionen. Inga ekonomiska avvikelser från ursprunglig ekonomisk ram har emellertid redovisats.

Operativ ledning, logistik och stödfunktioner

– Informationsinfrastruktur

Regeringen beslutade den 28 februari 2013 om anskaffning av informationsinfrastruktur. Beställningen omfattar en plattform av både hård- och mjukvaror som realiserar en klient-, server-, kommunikations- och nätverksinfrastruktur. Investeringen syftar till att Försvarsmaktens informationssystem ska kunna hantera information klassad upp till Hemligt/Top secret. På grund av förseningar relaterade till säkerhetsklassning har anskaffningen skjutits fram till 2016 och den planerade driftsättningen har omplanerats från 2015 till 2019. Till och med 2016 har Försvarsmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet.

– Satellitkommunikation

Regeringen beslutade den 28 februari 2013 om anskaffning av ytterligare ett system för satellitkommunikation, FM Satkom. FM Satkom omfattar basstation (serverplats och antenner), fjärranslutningsenhet (kommunikationsstationer som är permanent monterade i farkoster) samt soldatburna terminaler. Anskaffningen omfattar vidare ytterligare fjärranslutningsenheter och burna terminaler. Anskaffningen syftar till att förbättra driftsäkerheten, öka redundansen och öka tillgängligheten på system för kommunikation vid internationella insatser och förberedande

övningar. FM Satkom planeras i huvudsak tillföras sambandsbataljonen som en central resurs som kan fördelas till andra förband när behov uppstår. Delar av systemet har planerats beställts under 2016 och planeras vara operativt från 2019. Till och med 2016 har Försvarmakten inte upparbetat några anslagsmedel inom projektet. Inga ekonomiska avvikelser har rapporterats.

– Ledningsförmåga mark

Regeringen beslutade den 16 maj 2013 om ledningsförmåga mark i och med bemyndigande till Försvarmakten att anskaffa stridslednings-system bataljon (SLB), gemensamt taktiskt radiosystem (GTRS) och kommunikationsnod. De tre anskaffningarna syftar tillsammans till att medge en kvalificerad ledningsförmåga (Battle Management System – BMS). Införandet av BMS i insatsorganisationen kommer att ske successivt under planeringsperioden samt initialt taktas med renoveringen av Stridsvagn 122 samt Stridsfordon 90. Kommunikationsnoderna har överlämnats till Försvarmakten under 2016. Fortsatt installation har skett av ett antal utrustningar. Merparten kommer att monteras i stridsvagn 122 och stridsfordon 90 under den påbörjade renoveringen av dessa fordon.

SLB hårdvaruansskaffning har gått enligt plan och tagit igen tidigare års försening. Även denna materiel är redo för fordonsintegration. Taktiskt radiosystem (GTRS) som ersättare till nuvarande radio 180 har upphandlats av Försvarets materielverk. Kontrakt har tecknats med industrin. Arbete med integrering av den nya radion i fordon har påbörjats, framför allt med stridsvagn 122 och stridsfordon 90. SLB programvara har fortfarande så stora problem att det inte går att överlämna till Försvarmakten. Systemöverlämning av SLB är planerad till början av 2017 och därmed kan även det samlade systemet överlämnas.

Fram till 2016 har drygt 480 miljoner kronor upparbetats i projektet.

– Materiel till telekrigsbataljonen

Regeringen beslutade den 26 september 2013 om att anskaffa materiel till telekrigsbataljonen. Anskaffningen syftar till att komplettera förbandets materiel med mer kvalificerad utrustning än vad förbandet i dag förfogar över så att det i högre grad ska kunna lösa de internationella uppgifter som fastställts i förbandets målsättning. Parallellt med att använda befintlig radarpanserterrängbil ARTE 740 kommer ny materiel att

behöva upphandlas, något som påbörjats under 2016. Driftsättningen uppges försenas något och för att klara verksamheten under 2017 kommer äldre materiel att behöva vidmakthållas längre än planerat. Fram till och med 2016 har drygt 182 miljoner kronor upparbetats inom projektet.

– Anpassning telekom ledningsplatser

Regeringen beslutade den 7 oktober 2013 om att anskaffa anpassning av telekommunikation vid ledningsplatser. Beställningen omfattar servrar, datorer, routrar och switchar. Syftet med anskaffningen är att skapa förutsättningar för brigadledningsförmåga. Telekom ledningsplatser planeras att tillföras brigadstaberna och blir operativt successivt under de kommande åren. Projektet beställdes sent 2014 och planerad driftsättning är 2019–2021. Leveranser har påbörjats enligt plan och inga avvikelser har rapporterat angående tillförseltakten. Fram till 2016 har ca 89 miljoner kronor upparbetats inom ramen för projektet vilket följer den ekonomiska planeringen.

Effektivisering av stödverksamheter

I mars 2017 lämnade Försvarmakten och Försvarets materielverk en slutredovisning av det besparingsarbete som initierades genom propositionen En effektivare försvarslogistik (prop. 2011/12:86, bet. 2011/12:FöU9, rskr. 2011/12:291) i syfte att frigöra medel inom materiel- och logistikförsörjningen för att stödja förbandsverksamheten.

Under den ursprungliga tidsplanen skulle en årlig besparing på 760 miljoner kronor genomföras till och med 2015. Av myndigheternas gemensamma redovisning framgår att den årliga nettobesparingen som kan omfördelas till förbandsverksamheten uppgår till som mest 407 miljoner kronor, efter avdrag för årliga tillkommande kostnader och omställningskostnader. Myndigheternas gemensamma kvalitetssäkring av uppnådda besparingar och omställningskostnader innebär ett lägre utfall 2015 än vad som redovisades i budgetpropositionen för 2017. För 2016 redovisades årlig nettobesparing som kan omfördelas på som mest 537 miljoner kronor och prognosen för 2017 är som mest 646 miljoner kronor.

Regeringen har, i likhet med tidigare år, konstaterat att det kvarstår flera frågor för att myndigheterna ska slutligt kunna genomföra den avsedda omställningen. Till följd av den

försvarspolitiska inriktningspropositionen justerade regeringen den 25 juni 2015 genom sitt inriktningsbeslut till Försvarsmakten respektive Försvarets materielverk målet för omställningen av försvarslogistiken till att stödja målet att öka krigsförbandens förmåga. Verksamheten påverkas också av omhändertagandet av förslagen i betänkande Logistik för högre försvarsberedskap (SOU 2016:88).

Den särskilda uppföljningen av besparingsarbetet omhändertas fortsättningsvis i den löpande styrningen av myndigheterna. Myndigheternas åtgärder för att uppnå besparingskravet på 760 miljoner kronor fortgår.

Strategisk styrning av materieförsörjningen

Som regeringen i tidigare budgetpropositioner framfört är materieförsörjningen behäftad med osäkerheter. Förseningar och behov av ekonomiska omplaneringar bidrar till att materieluppfyllnaden av krigsorganisationen är lägre än vad som är önskvärt. Regeringen har mot denna bakgrund vidtagit flera åtgärder.

Den 19 januari uppdrog regeringen åt Försvarsmakten och Försvarets materielverk att förbättra tillförlitligheten i genomförandet av materielinvesteringar genom att gemensamt utveckla metoder och implementera åtgärder för att hantera index- och valutafluktuationer (Fö2017/00066/MFU). Myndigheterna ska i budgetunderlaget för 2019 redogöra för vilka åtgärder som vidtagits med anledning av uppdraget.

Den 14 december 2016 tillsatte regeringen en särskild utredare för att beskriva Försvarsmaktens långsiktiga materielbehov och utarbeta förslag till hur materieförsörjningen kan prioriteras och effektiviseras med syfte att säkra och utveckla den operativa förmågan efter 2020 (Fö 2016:02). Utredningen ska utgöra underlag för regeringens och försvarsberedningens fortsatta arbete inför försvarsinriktningsbeslutet för perioden efter 2020.

Den 14 december 2016 redovisade utredningen Översyn av materiel- och logistikförsörjningen till Försvarsmakten betänkandet Logistik för högre försvarsberedskap (SOU 2016:88). Utredaren föreslår, med utgångspunkt i kravet på högre tillgänglighet och beredskap i krigsförbanden för att på så sätt öka Försvarsmaktens operativa effekt, organisatoriska åtgärder avseende logistikförsörjningen och en ny modell för

den finansiella styrningen av den samlade materieförsörjningen.

Vad gäller logistikförsörjningen föreslår utredaren att Försvarsmakten ska ansvara för att driftstyra och vidmakthålla myndighetens materiel. Det omfattar att Försvarsmakten får upphandla varor och tjänster inom detta område, medan Försvarets materielverk fortsatt är en fristående myndighet med uppgift att stödja vidmakthållandet av materielen. Utredaren föreslår också att verksamheterna förråd, service och verkstäder, tillika resurser för upphandling och driftsstyrning, ska föras till Försvarsmakten från Försvarets materielverk.

Utredaren föreslår vidare att styrning av statens åtaganden och utgifter inom materiel- och logistikförsörjningen ska ske utifrån statens relation till utomstatliga aktörer, i stället för relationen mellan Försvarsmakten och Försvarets materielverk. Det innebär bland annat att Försvarets materielverk föreslås disponera anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*, samtidigt styrt av Försvarsmakten och regeringen genom den utvecklade planerings- och beslutsprocessen för materielinvesteringar. Utredaren föreslår också att ett förvaltningsanslag ska inrättas för Försvarets materielverk i huvudsak avseende ledning, administration, planering och uppföljning.

Betänkandet har remissbehandlats. Regeringen redogör för sina förslag och bedömningar med anledning av utredningen i avsnitt 3.3.7.

Parallellt fortsätter implementeringen av investeringsplaneringsutredningens förslag (SOU 2014:15), syftande till att göra styrningen av materieförsörjningen mer ändamålsenlig och strategisk. Regeringen bedömer att dessa åtgärder på sikt sammantaget kommer att förbättra förutsättningarna för en effektiv materieförsörjning.

Internationellt materielsamarbete

Regeringens bedömning är att det internationella materielsamarbetet har bidragit till effektivare materieförsörjning, exempelvis genom att underhållskostnader delas mellan flera användare och genom att försörjningssäkerheten till det svenska försvaret förbättras. Det har också bidragit till att bevara viktiga kompetenser inom forskningsområdet i Sverige.

Det bi- och multilaterala samarbetet på materielområdet har varit säkerhetspolitiskt betydelsefullt och bidragit på olika sätt till För-

svarsmaktens operativa förmåga; det bilaterala samarbetet genom att främja konkreta samarbetsprojekt och exportmöjligheter, och det multilaterala samarbetet genom att skapa strukturella förutsättningar för ökat samarbete, interoperabilitet och goda industriella villkor. Regeringen arbetade därför aktivt för att stärka dessa samarbeten.

Det industri- och marknadsrelaterade arbetet har bedrivits med en hög ambitionsnivå på den europeiska nivån. I juni 2016 lade den Höge Representanten fram sitt förslag till EU:s globala strategi. EU-kommissionen presenterade i november 2016 meddelandet en europeisk handlingsplan för försvar (KOM[2016]950). Regeringen överlämnade i december 2016 Fakta PM 46 till riksdagen avseende denna handlingsplan.

Sverige har aktivt påverkat detta arbete, med inriktningen att värna det mellanstatliga samarbetet och medlemsstaternas rätt att vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa en effektiv och säker materielförsörjning.

Målet med Sveriges internationella materielsamarbete är bland annat att säkra tillgången till för Sverige viktig försvarsteknologi samt att dela risker och kostnader för utveckling och vidmakthållande av förmågor över livscykeln med andra länder. I förlängningen underlättar det även att ha gemensamma system vid övningar och insatser. Inriktningen för det internationella materielsamarbetet 2016 har varit att det tydligt bör bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga på ett kostnadseffektivt sätt. Det bilaterala materielsamarbetet regleras ofta genom s.k. samförståndsavtal. Sverige har för närvarande drygt 30 sådana avtal. Under 2016 och början av 2017 har sådana nya avtal ingåtts med Botswana, Colombia och Indonesien.

Exportstöd

Den exportstödjande verksamheten har använts som ett medel att främja en kostnadseffektiv materielförsörjning ur ett livscykelperspektiv.

De statliga aktörernas medverkan i export-sammanhang har kontinuerligt prioriterats, baserat på den bedömda nyttan för Försvarsmakten. En grundläggande förutsättning för det statliga exportstödet är att exporten godkänns av ansvarig exportkontrollmyndighet. Krigsmateriel-exportöversynskommittén (den s.k. KEX-utredningen) lämnade sitt slutbetänkande i juni 2015 (SOU 2015:72). Regeringen lade under våren

2017 ett förslag om en ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater.

Försvarets materielverk har under 2016 inordnat den exportstödjande uppgiften från tidigare Försvarexportmyndigheten. Verksamheten bedrivs parallellt med andra uppdrag med bibehållna krav på transparens och affärsmässighet.

Den exportstödjande verksamheten har under året omfattat i första hand nya exportaffärer och förvaltning av befintliga exportkontrakt för tre materielsystem: stridsflygsystem Gripen, ubåtsystem A26 och artillerisystem Archer. I förhållande till tidigare år har den exportstödjande verksamheten under 2016 fått svara upp mot ett behov av ett ökat antal insatser, samtidigt som dessa insatser i sig är sammansatta och resurskrävande. Därutöver har Försvarets materielverk hanterat förfrågningar från svensk försvarsindustri om ytterligare exportstödsaktiviteter.

Forskning och utveckling

Forskning och utveckling på försvarsområdet stödjer utvecklingen av den operativa förmågan hos det militära försvaret och bidrar långsiktigt till Försvarsmaktens möjligheter att möta framtida hot. Den självständiga försvars- och säkerhetspolitiska analys som bedrivs på området bidrar till dessa mål. Samarbeten med civila forskningsresurser och deltagande i internationella forskningssamarbeten gynnar kunskaps- och kompetensutveckling på försvarsforskningsområdet.

Regeringen bedömer att forskningen och utvecklingen på försvarsområdet har bedrivits med gott resultat och i enlighet med regeringens inriktning. Exempelvis har tre forskningsområden inom Totalförsvarets forskningsinstitut avdelning för ledningssystem under året utvärderats av en internationellt sammansatt expertgrupp. De utvärderade områdena bedömdes hålla hög internationell klass och ha hög eller mycket hög vetenskaplig kvalitet. Av regeringen inriktad forskning avseende skydd mot och hot från kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära ämnen (CBRN) har utförts av Totalförsvarets forskningsinstitut, som innehar en internationellt erkänd spetskompetens inom detta område. Forskningen har bidragit till att utveckla och bibehålla svensk grundkompetens och förmåga att utföra oberoende bedömningar

rörande hot och risker inom CBRN-området. Den säkerhets- och försvarspolitiska forskning, särskilt avseende utvecklingen i Ryssland, som myndigheten utför på regeringens uppdrag ger ett väsentligt bidrag till kunskapsuppbyggnad och beslutsfattande avseende säkerheten i Sveriges närområde. Totalförsvarets forskningsinstitut har även bidragit till kompetens- och informationsöverföring om Ryssland och dess militära förmåga i det internationella samarbetet.

Försvarsmakten har under 2016 prioriterat forskning och utveckling inom för Sverige strategiskt viktiga kompetenser, s.k. integritetskritiska områden. Exempelvis har forskning om utläggbara undervattenssystem genomförts i syfte att utveckla Försvarsmaktens ubåtsjaktförmåga. Luft- och sjöövervakning understöds av forskning inom lednings-, sensor- och telekrigsområdet, där nytillkomna resultat har lagts till forskning som bedrivits under lång tid. Andra exempel på forskning som har utförts till stöd för Försvarsmakten rör cyberområdet, bl.a. gällande upptäckt och identifiering av vilseledande information på internet, och forskning inom det försvarsmedicinska området.

Forskning i syfte att utveckla Försvarsmaktens förmåga att leda och genomföra underrättelse- och säkerhetstjänst vid nationella och internationella operationer har initierats genom att särskilda medel för detta tillfördes 2016.

Regeringens särskilde utredare överlämnade i december 2016 sitt betänkande *Forskning och utveckling på försvarsområdet* (SOU 2016:90), med förslag avseende inriktning, omfattning och utförande av forsknings- och utvecklingsverksamhet på försvarsområdet. Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Försvarsunderrättelseverksamheten har stärkts

Regeringen bedömer att försvarsunderrättelseförmågan har stärkts och utvecklats.

En god försvarsunderrättelseförmåga är avgörande för Sveriges möjligheter att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets-, och försvarspolitik samt för kartläggning av yttre hot mot landet. Försvarsunderrättelseförmågan ger möjlighet till förvarning och är avgörande för Försvarsmaktens operativa förmåga.

De myndigheter som bedriver försvarsunderrättelseverksamhet är Försvarsmakten, Försva-

rets radioanstalt, Försvarets materielverk och Totalförsvarets forskningsinstitut.

Försvarsmakten har genom den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten under 2016 tagit fram efterfrågade underlag för regeringens, Regeringskansliets och Försvarsmaktens samt andra myndigheters behov. Den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten har vidare lämnat stöd till underrättelsefunktionen i EU (European Union Intelligence Analysis Centre –EU INTCEN). Verksamheten har i stor utsträckning präglats av det försämrade omvärldsläget och den ökade militära aktiviteten i närområdet.

Händelseutvecklingen under 2016, avseende bl.a. terrorism och ökade cyberangrepp, har fortsatt ställt höga krav på Försvarets radioanstalt att möta uppdragsgivarnas behov av tidskritiska underrättelser. Försvarets radioanstalt har även under 2016 tagit fram efterfrågade underlag för regeringens, Regeringskansliets, Försvarsmaktens, Säkerhetspolisens och Nationella operativa avdelningens behov. Fortsatt stöd har lämnats till Försvarsmaktens internationella insatser.

Försvarsunderrättelsemyndigheten har under 2016, enligt regeringen, bedrivit en väl fungerande verksamhet där processen för tillståndsärenden tillgodoser kraven på effektivitet och rättssäkerhet.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten har under 2016 genomfört verksamhet i enlighet med dess uppgift som kontrollmyndighet. Under 2016 har 33 granskningar och 14 kontroller på enskilda begäran genomförts vilket kan jämföras med 2015 då 31 granskningar respektive 22 kontroller på enskilda begäran genomfördes. Kontrollverksamheten resulterade i fyra synpunkter, varav två riktade sig till Försvarsmakten och två till Försvarets radioanstalt.

Kontrollverksamheten har dock inte föranlett Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten att framföra några synpunkter till regeringen.

Internationella insatser

Regeringens bedömning är att de förband som deltagit i internationella insatser har uppfyllt de krav som ställts i respektive insatsområde på förbandets organisation, bemanning, utrustning samt genomförande.

Genom att Försvarsmakten löser sina uppgifter och deltar i operationer i närområdet och utanför närområdet främjas svensk och internationell säkerhet.

Under 2016 har Försvarsmakten deltagit med väpnad styrka i Minusma (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali), RSM (Resolute Support Mission) i Afghanistan samt i den multinationella koalitionen mot Daesh i Irak (Operation Inherent Resolve). Försvarsmakten har vidare deltagit i EUTM (European Training Mission) Mali, EUTM Somalia samt i EUMAM (European Union Military Advisory Mission) i Centralafrikanska republiken. Vidare har Försvarsmakten deltagit med stabsofficerare i EU:s militära insats i södra centrala Medelhavsområdet, EUNAVFORMED Operation Sophia och i EUNAVFORMED Operation Atalanta samt deltagit i verksamhet inom ramen för säkerhetssektorsreform och kapacitetsbyggande.

Försvarsmakten har under 2016 deltagit i samtliga EU:s militära GSFP-insatser.

Som uppföljning av Frankrikes begäran om stöd enligt artikel 42.7 i fördraget om Europeiska unionen bidrog Försvarsmakten under 2016 med 98,5 flygtimmar av myndighetens del i SAC (Strategic Airlift Capability).

Under 2016 har 808 individer varav 65 kvinnor och 743 män, varit insatta i internationella insatser. Detta är en minskning jämfört med föregående år, då 1 509 personer var insatta i internationella insatser. År 2014 uppgick antalet till 996 personer.

Försvarsmakten har fortsatt genomförandet av FN:s säkerhetsråds resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet, bl.a. avseende chefsansvar, utbildning och jämställdhetsintegrering under utbildning inför och i de internationella insatserna.

Internationella styrkeregister

Sverige har anmält förband till FN:s, EU:s och Natos internationella styrkeregister. Dessa register sammanställer de resurser som Sverige efter nationellt beslut kan bidra med till insatser under ledning av FN, EU eller Nato.

Minusma, Mali

Försvarsmakten har under 2016 deltagit med stabsofficerare på central och regional nivå inom ramen för FN:s fredsfrämjande insats i Mali, Minusma. Det av riksdagen beslutade bidraget med ett underrättelseförband har bidragit med

underrättelser till Minusmas styrkechef som en del av det multinationella underrättelseförbandet ASIFU (All Sources Information Fusion Unit). Förbandsbidragets huvuduppgift är att förse insatsens underrättelseenhet med information som kan användas för att uppfylla säkerhetsrådets mandat. Det svenska bidraget uppgick vid årsskiftet till ca 250 personer.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till Minusma under 2016 bidragit till att uppnå insatsens mål och bidragit med viktiga erfarenheter för Försvarsmakten.

EUNAVFOR Operation Atalanta och Operation Sophia

Försvarsmakten har under året bemannat Operational Headquarters (OHQ) för båda operationerna med stabsofficerare i både Northwood och Rom.

Regeringen bedömer att den svenska bemanningen har bidragit till att insatsens mål samt att deltagandet har gett Försvarsmakten erfarenheter av att samverka med andra länder.

Resolute Support Mission (RSM), Afghanistan

Försvarsmakten har bidragit till RSM i Afghanistan med stabsofficerare på central och regional nivå under 2016. Huvuduppgiften har varit att genomföra rådgivning och mentorering av afghanska säkerhetsstyrkor tillsammans med ett flertal andra stater. Det svenska styrkebidraget har även rådgivit det afghanska flygvapnet. Huvuddelen av den svenska personalen är baserad på Camp Marmal i Mazar-e-Sharif i norra Afghanistan.

Regeringen bedömer att den svenska styrkan i RSM har bidragit till att upprätthålla Försvarsmaktens förmåga till att samverka med andra länder samt bidragit till att uppnå insatsens mål.

Operation Inherent Resolve (OIR), Irak

Det svenska styrkebidraget i Irak har sedan augusti 2015 varit operativt inom ramen för den multinationella koalitionen OIR mot Daesh i norra Irak. Uppgiften har bestått av utbildning och rådgivning till de irakiska självförsvarsstyrkorna. Den svenska styrkans verksamhet har omfattat utbildning och rådgivning om bl.a. områdena sjukvård, detektering av improviserade sprängladdningar, strid i bebyggelse samt folkrättsliga regler tillämpliga i väpnad konflikt. Styrkan har bidragit till de lokala styrkornas utbildningsresultat och utvecklat relationer med soldater och chefer i det lokala området. Insatsen

som helhet har även bidragit till att utveckla Försvarsmaktens förmåga att ge militärt stöd och att samverka med andra nationer.

Regeringens bedömning är att den svenska styrkan under 2016 bidragit till att de irakiska säkerhetsstyrkornas förmåga att självständigt bedriva militära operationer mot Daesh har stärkts.

European Training Mission (EUTM), Mali

Försvarsmakten har under 2016 bidragit till EU:s utbildningsinsats i Mali med en stabsofficer och ett utbildningsteam, totalt sju personer. Utbildningen har genomförts i Koulikouro, nordöst om huvudstaden Bamako. Insatsen ingår i en långsiktig EU-strategi för hela regionen och har till uppgift att bistå med rådgivning till Malis försvarsledning samt att tillhandahålla utbildning av Malis försvarsmakt. Insatsen har koppling till det svenska bidraget till Minusma.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till EUTM Mali under 2016 bidragit till de maliska säkerhetsstyrkornas förmåga att självständigt bedriva militär verksamhet samt till Försvarsmaktens erfarenheter att verka i en multinationell kontext.

European Training Mission (EUTM), Somalia

Försvarsmakten har under 2016 bidragit till EU:s utbildningsinsats i Somalia med fyra stabsofficerare och fyra utbildare, totalt åtta personer. Bland annat hade Sverige befattningen som ställföreträdande chef för insatsen. EU:s utbildningsinsats i Somalia har bjudits in av den somaliska regeringen för att utbilda den somaliska regeringens säkerhetsstyrkor och därigenom förbättra säkerheten i landet.

Regeringens bedömning är att det svenska bidraget till EUTM Somalia under 2016 bidragit till den somaliska regeringens säkerhetsstyrkors förmåga att självständigt bedriva militär verksamhet samt till Försvarsmaktens erfarenheter att verka i en multinationell kontext.

Kosovo

Försvarsmakten har deltagit med två stabsofficerare vid J3 KFOR HQ och tre officerare vid NATO Advisory Team (NAT) och NATO Liaison Advisory Team (NLAT) som stöd till uppbyggnaden av Kosovo Security Force (KSF).

Regeringen bedömer att den svenska styrkan i Kosovo har bidragit till uppbyggnaden av KSF

samt gett viktiga erfarenheter för Försvarsmakten av att verka i en internationell kontext.

Säkerhetssektorreform (SSR)

Försvarsmakten har under 2016 bidragit med stöd till säkerhetssektorreform i Kosovo, Serbien, Bosnien-Hercegovina, Ukraina, Georgien och Moldavien.

Regeringen bedömer att verksamheten har bidragit till stöd i uppbyggnaden av säkerhetssektorerna i respektive länder.

I Kosovo har Försvarsmakten finansierat civilt, svenskt expertstöd till uppbyggnaden av Urban Search And Rescue Training Centre samt mindre utbildningsprojekt för personal från Ministry for Kosovo Security Force, bland annat deltagande i SSR-kurs vid Folke Bernadotteakademien.

I Serbien har Försvarsmaktens stöd fokuserats till att anpassa den serbiska försvarsmakten till internationell standard och öka dess interoperabilitet. Verksamheten har omfattat utbildningsutbyten med tonvikt på internationell stabstjänst och jämställdhet, expertsamtal rörande CBRN och inom försvarsmedicinområdet.

I Bosnien-Hercegovina har Försvarsmaktens stöd lämnats till utbildnings- och instruktörsutbyten. Försvarsmakten har också, tillsammans med Österrike och Schweiz, deltagit i en utbildningsinsats för säker ammunitions- och vapenförrådshållning samt lämnat expertstöd till ett projekt med syfte att stärka landets kapacitet att hantera psykisk ohälsa bland nuvarande och tidigare personal inom landets försvarsmakt.

I Ukraina har Försvarsmakten arbetat med kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte tillsammans med försvarsministeriet, försvarsmakten och det internationella utbildningscentret Education and Research Centre for International Peacekeeping. Försvarsmakten har också bidragit genom att lämna finansiellt stöd till språkutbildningar och till Natofonden för medicinsk rehabilitering.

I Georgien har Försvarsmakten lämnat stöd till landets försvarsdepartement och försvarsmakt för jämställdhetsutbildning samt finansiellt stöd till utbildning av civil personal i försvars- och säkerhetsstrukturerna via Natos Professional Development Programme.

I Moldavien har försvarsmakten stöttat landet med efterenhets- och kunskapsöverföring via SWEDINT samt tagit fram rutiner för hantering och förvaring av ammunition.

Ekonomiskt utfall

Det ekonomiska utfallet för internationella insatser under 2016 uppvisar ett underutnyttjande. Regeringen noterar att anslagsutnyttjandet 2016 är högre jämfört med 2015 vilket är en förbättring och regeringen avser fortsatt följa utfallet och prognostiseringen på anslaget noga.

Tabell 3.4 Anslagsförbrukning för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Miljoner kronor

Insats	Ramar till Försvarsmakten	Utfall	Utfall/ram
Minusma Mali	700	681	97 %
OIR	115	101	88 %
RSM	55	55	100 %
Isaf	66	66	100 %
Uppföljning av personal i internationella insatser	20	19	95 %
EU BG 16	41	0	0 %
Athena	30	20	67 %
EUTM Somalia	25	15	60 %
EUTM Mali	16	14	88 %
SSR-Kosovo (inkl projekt)	9	5	56 %
SSR-EASF (inkl projekt)	5	5	100 %
SSR-Serbien	0	0	0
SSR-Moldavien	1	0	0
SSR-Georgien	1	0	0
SSR- Ukraina	2	1	50 %
SSR-Bosnien Hercegovina	0	0	0
Stab- OHQ Atalanta	6	4	67 %
Stab-OHQ EUNAVFOR MED	4	3	75 %
Personal i insatsnära stab	2	1	50 %
Stöd till Ana Trust Fund	5	5	100 %
Summa	1 103	995	90 %

Källa: Försvarsmaktens årsredovisning 2016 och egna beräkningar. Ramar för respektive insats och verksamhet avser tilldelade högsta belopp till Försvarsmakten. Dessa summerar till ett högre belopp än totalt för anslaget 1:2, då anslaget minskades i höstårsbudget 2016 med 99 miljoner kronor. Utfallet i förhållande till anslaget på 1 026 miljoner kronor uppgick till 97 %.

Miljö och fysisk planering

Miljöfrågor

Regeringen konstaterar att Försvarsmakten inom ramen för sitt miljöledningssystem under 2016 har tagit fram en revisionsplan för samtliga förband, skolor och centrum och internrevisionerna kommer att inledas våren 2017. Regeringen noterar även att Försvarsmakten i

enlighet med regeringsuppdrag tagit fram centrala handlingsplaner för fyra områden där Försvarsmakten har betydande miljöpåverkan. Tre av dessa områden ingår även i Försvarsmaktens miljömål (energi, avfall, övningar och insatser) och det fjärde området är biologisk mångfald vid myndighetens övningsfält. Förbanden omsätter de centrala handlingsplanerna till lokala handlingsplaner anpassade till förbandets verksamhet och förutsättningar. Handlingsplanerna sträcker sig mellan åren 2016–2020 och ska följas upp årligen.

Försvarsmakten har integrerat miljöaspekterna vid planering av verksamhet inför försvarsmaktsövning Aurora 17. Planeringsarbetet omfattar områden som markskadereglering, miljöriskhantering, miljöbilagor, miljöutbildning och kommunikationshantering samt logistik.

Vind- och vågkraft

Med utgångspunkt i luftfartsförordningens bestämmelser om höga objekt och flyghinder gör Försvarsmakten en s.k. hinderprovning. Provningsen görs med utgångspunkt i övnings- och skjutverksamhet, militär luftfart och kommunikations- och sensorsystem som Försvarsmakten och andra myndigheter i försvarssektorn har.

Försvarsmakten besvarade 150 remisser gällande vindkraft under året. Föregående år var antalet remisser 225 och 2014 ca 300. I dessa ärenden inkluderas såväl remisser om bygglov och miljöprovningar som vindbruksplaner och remisser i tidigt skede.

Regeringen konstaterar att det är sällan som konflikter mellan riksintressen för totalförsvaret och vindkraftsprojekt uppstår. Försvarsmakten har inte framfört någon erinran i 94 procent av de inkomna remisserna under 2016. Myndigheten har då dels analyserat enskilda positioner, dels gjort en uppskattning av potential för utbyggnad inom områden/delar av områden där individuella positioner inte preciserats samt där konflikt med riksintresset för totalförsvaret inte föreligger. Potentialen till vindkraftsutbyggnad utifrån inskickade remisser där Försvarsmakten inte framfört några synpunkter uppskattas till ca 1 380 vindkraftverk och ca 90 där myndigheten har haft synpunkter.

Vad avser vågkraft har Försvarsmakten under året endast deltagit i tidiga dialoger för sådana projekt, bland annat avseende utökning av vågkraftsanläggning på västkusten. I sådana

ärenden har Försvarsmakten framfört erinran vad avser att etablera vågkraftsanläggningar inom myndighetens sjöövningsområden.

3.2.3 Analys och slutsatser

År 2016 inleddes den nuvarande försvarsbeslutsperioden. Regeringen gör den samlade bedömningen att utvecklingen under det första året har bidragit till det enskilt viktigaste under försvarsbeslutsperioden, att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret. Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet bedömer regeringen dock att det finns ett fortsatt behov av att förstärka försvaret.

Försvarsmaktens omfattande övningsverksamhet har bidragit till att fortsatt visa svensk vilja och förmåga att värna svenskt territorium. Övningsverksamheten bidrar till att stärka Försvarsmaktens förmåga att planera, leda och genomföra militära operationer och, därigenom, höja tröskeln mot angrepp, hot och påtryckningar.

Svårigheterna att på frivillig väg rekrytera gruppbefäl, soldater och sjömän och därmed bidra till att uppfylla målet om att kunna försvara Sverige ledde till återaktiveringen av grundutbildning med värnplikt, som beslutades den 2 mars 2017. Regeringen bedömer att detta kommer att skapa förutsättningar för en robust och fungerande personalförsörjning och därmed för att höja krigsförbandens förmåga att lösa sina huvuduppgifter.

Materielförsörjningen har bidragit till krigsförbandens krigsduglighet. Därmed har materielförsörjningen också bidragit till Försvarsmaktens möjligheter att lösa myndighetens uppgifter och uppnå målet för det militära försvaret. Resultatet för 2016 inom materielförsörjningen visar dock att det alltså finns ett behov av att utveckla kompetenser samt effektivisera processer och rutiner för att minska ledtider och risker i materielförsörjningen. Regeringen har under 2016 vidtagit åtgärder för att de identifierade problemen på sikt ska minskas. Försvarsmaktens och Försvarets materielverks utvecklingsarbete följs upp kontinuerligt.

Försvarsunderrättelseverksamheten har bidragit med stöd till utrikes-, försvars-, och säkerhetspolitiken samt med underlag till Försvarsmaktens omvärldsbevakning, insatser samt ut-

veckling av krigsorganisationen. Utvecklingen av cyberförsvarsförmågan är en viktig komponent i krigsorganisationen.

Sveriges samarbete med andra länder och organisationer har fortsatt fördjupats. Regeringen bedömer att samarbetet har bidragit till ökningen av Försvarsmaktens operativa förmåga, till ökad interoperabilitet och kostnadseffektivitet liksom till att skapa handlingsfrihet för Sverige. Det internationella samarbetet har också stärkt och demonstrerat förmågan att verka tillsammans med andra.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att Försvarsmaktens operativa förmåga kommer att ha ökat vid försvarsbeslutsperiodens slut. Flera brister kommer dock kvarstå, bland annat avseende antalet förband med godtagbar krigsduglighet.

Samtidigt konstaterar regeringen att den försämrade säkerhetspolitiska situationen i närområdet består och att den ryska militära förmågan ökar. Regeringens bedömning är att den svenska militära förmågan måste öka även fortsättningsvis. Därutöver utmanas samarbetet och sammanhållningen i de multilaterala forumen. Grundläggande normer och centrala institutioner är i dag satta under tryck, särskilt vad gäller Rysslands uppträdande i vårt närområde, i Ukraina och i Syrien.

Ansträngningarna att öka antalet förband med godtagbar krigsduglighet behöver därför fortsätta. En bättre fungerande materielförsörjning, som i högre grad tillgodoser krigsförbandens materielbehov, är betydelsefullt för att öka den operativa förmågan. De åtgärder som vidtagits för att förbättra materielförsörjningen kommer att få genomslag i takt med hanteringen av nya investeringar.

Försvarsunderrättelseförmågan behöver även fortsatt utvecklas, inte minst mot bakgrund av händelseutvecklingen under 2016 avseende bl.a. terrorism och cyberangrepp. Försvarsunderrättelseförmågan ökar möjligheterna till förvarning och är väsentlig för Försvarsmaktens operativa förmåga.

Samtidigt bör Sveriges internationella säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten förstärkas ytterligare.

3.3 Politikens inriktning

Det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden 2016 t.o.m. 2020 är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret.

Regeringen konstaterar att den försämrade säkerhetspolitiska situationen efter Rysslands olagliga annektering av Krim och agerande i övrigt består. Regeringens bedömning är att den svenska militära förmågan måste öka även fortsättningsvis.

Utöver de förstärkningar som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 6) och i vårändringsbudgeten för 2017 (prop. 2016/17:99 utg.omr. 6) föreslår regeringen en ökning med 2,7 miljarder kronor 2018 till totalförsvaret. Av detta föreslås det militära försvaret tillföras ytterligare 2,3 miljarder kronor 2018. Den säkerhetspolitiska utvecklingen understryker betydelsen av att förslagen i den försvarspolitiska inriktningspropositionen för 2016-2020 genomförs (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251). De ekonomiska förstärkningarna möjliggör en ökad förmåga inom det militära försvaret genom bl.a. ökad förbandsverksamhet och beredskap, mer resurser för underhåll och vidmakthållande, utökad anskaffning av mängdmateriel, förnödenheter och reservdelar. Förstärkningarna säkerställer att samtliga krigsförband ökar sin krigsduglighet. Regeringen understryker att det är prioriterat att höja krigsdugligheten hos de förband som har lägst förmåga.

Sverige ska vara ledande i genomförandet av FN:s globala hållbarhetsmål Agenda 2030. Agenda 2030 ska under 2018 utgöra en integrerad del av ordinarie verksamhet hos utgiftsområdets samtliga myndigheter.

3.3.1 Försvarsmaktens operativa förmåga

Utifrån regeringens övergripande inriktning ska fokus under 2018 ligga på åtgärder som leder till en ökad operativ förmåga för att kunna möta ett väpnat angrepp och förmåga till mobilisering. Det handlar bl.a. om att repetitionsutbildning, övningsverksamhet och materielanskaffning genomförs med utgångspunkt i krigsförbandens huvuduppgifter i krig samt att samtliga krigsförband ska vara krigsdugliga. Försvarsmakten

ska bl.a. uppnå förmågan att kunna agera samtidigt med två brigader med en godtagbar förmåga inom försvarsbeslutsperioden.

Sveriges operativa förmåga, tillsammans med förmågan hos övriga aktörer i närområdet och militärgeografiska förutsättningar, avgör vårt militärstrategiska läge. Regeringen följer kontinuerligt denna utveckling och kommer att agera om så krävs.

Under 2018 avser regeringen i enlighet med tidigare fattade beslut att fortsätta säkerställa Sveriges förmåga att tillhandahålla världsstödet i enlighet med samförståndsavtalet med Nato.

3.3.2 Krigsduglighet

Försvarsmakten ska kunna mobilisera samtliga krigsförband i händelse av höjd beredskap och ytterst krig. Under 2018 ska åtgärder för att höja krigsdugligheten hos de förband som har lägst krigsduglighet samt åtgärder för att öka myndighetens förmåga att mobilisera och använda samtliga krigsförband prioriteras.

Vidare är det prioriterat att krigsförbanden bemannas med krigsplacerad personal som har aktuell utbildning. Regeringens beslut den 11 december 2014 om att återaktivera möjligheten att repetitionsutbilda totalförsvarspliktig personal (Fö2014/02039/MFI) och regeringens beslut den 2 mars 2017 om att återaktivera värnpliktsutbildningen (Fö2016/01252/MFI) ger Försvarsmakten förbättrade möjligheter att bemanna och öva sina krigsförband. Repetitionsutbildning av totalförsvarspliktig personal är centralt. Övningsverksamhet med hela krigsförband ska prioriteras och i ökad utsträckning inriktas mot att öva krigsförbanden i sin helhet mot sina huvuduppgifter. Detta påverkar särskilt arméförbanden. Regeringen vill i detta sammanhang betona betydelsen av att främst arméförbanden utbildas och omsätts förbandsvis.

Inom arméförbanden ska åtgärder för att kunna agera samtidigt med två brigader inom försvarsbeslutsperioden prioriteras. Funktionsförbanden inklusive lednings- och logistikförbanden ska anpassas utifrån detta.

Avseende arméförbanden kommer regeringen under 2018 att prioritera renovering av tunga fordon, anskaffning av bataljonsartilleri, ombeväpning av korträckviddigt luftvärn liksom påbörjad anskaffning av nytt luftvärn med medellång räckvidd. Vidare ska anskaffning av

mängdmateriel främst i form av personlig utrustning och fordon fortsatt prioriteras.

Marinstridskrafterna ska ha en hög tillgänglighet och uthållighet. Under 2018 ska marinstridskrafterna säkerställa att besättningar och nyckelpersonal fortsatt rekryteras och tillförs förbanden. Vidare ska åtgärder vidtas för att säkerställa nödvändigt underhåll av krigsförbandens materiel i syfte att öka tillgängligheten.

Även inom stridsflygförbanden ska krigsdugligheten öka under innevarande inriktningsperiod. Under 2018 ska Försvarsmakten och Försvarets materielverk fortsatt arbeta för att öka tillgängligheten inom stridsflygsystemet. Flygstridskrafternas förmåga till skydd och spridning inom och mellan baser ska stärkas. Med tillskottet i totalförsvarsöverenskommelsen 2018 vidmakthålls luftburen sensor till efter 2020. Kravet på operativ tillgänglighet av JAS 39 C/D medför att planen för ombeväpning till JAS 39E behöver anpassas så att det flygoperativa behovet avseende numerär och tillgänglighet säkerställs under ombeväpningen.

Riksdagens medgivande av nyproduktion av komponenter och flygplan (bet. 2013/14:FiU21, rskr. 2013/14:316) ger i det avseendet förutsättningar för en mer gynnsam ombeväpningsplan. Dessa förutsättningar innefattar vidare enligt riksdagens medgivande (bet. 2016/17:FiU21, rskr. 2016/17:349) att återanvändning av delsystem JAS 39A/B kan göras även om det skulle medföra merkostnader för JAS 39E-projektet under förutsättning att det ryms inom de anslag och beställningsbemyndiganden som riksdagen har anvisat.

Försvarsmaktens ledningsförband och ledningssystem är centrala komponenter för samtliga förbands krigsduglighet. I syfte att öka krigsförbandens förmåga understryker regeringen vikten av fortsatt tillförsel av grundläggande sambandsmedel under 2018 för krigsförbanden.

Utvecklingen och förstärkningen av Sveriges cyberförsvar fortsätter. Försvarsmakten har regeringens uppdrag att, med stöd av Försvarets radioanstalt, fortsätta analysera och utveckla förmåga att genomföra aktiva operationer i cybermiljön.

Depåförbanden har en viktig roll bl.a. för att möjliggöra mobiliseringen av övriga krigsförband. Regeringen bedömer att det är angeläget att Försvarsmakten under 2018 definierar prin-

ciper för hur depåförbanden ska lösa sina uppgifter i syfte att höja förmågan till mobilisering.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att det bör göras en översyn av Försvarsmaktens tillgång till skjutfält och övningsområden för att säkra försvarets möjligheter att skala upp vid ett försämrat säkerhetsläge (bet. 2016/17:FöU6, punkt 11, rskr. 2016/17:176). Regeringen anser att tillgång till övnings- och skjutfält är av central betydelse för att Försvarsmakten ska kunna utbilda och öva sina krigsförband för att öka deras krigsduglighet. Sådan verksamhet ska dock prövas i enlighet miljöbalkens bestämmelser.

Det innebär att Försvarsmakten såväl i dag som i framtiden måste ha tillgång till övnings- och skjutfält av skilda naturtyper och terrängförhållanden. Fälten måste vara placerade i olika delar av landet så att förbanden kan utbildas och övas i olika klimatförhållanden och övningar kan genomföras över hela det operativa djupet. Det innebär att övnings- och skjutfält i vissa fall har bibehållits även om det inte längre finns något militärt förband i fältets omedelbara närhet.

Regeringen anser inte att några åtgärder behövs vidtas med anledning av tillkännagivandet.

3.3.3 Beredskap och nationella operationer

Försvarsmakten ska i enlighet med beslutade tillgänglighets- och beredskapskrav upprätthålla tillgänglighet i fred samt beredskap för intagande av höjd beredskap.

Krigsorganisationens beredskap för intagande av höjd beredskap i händelse av krig eller krigsfara är avgörande för den operativa förmågan. Under 2018 ska därför arbetet med försvarsplanering och mobiliseringsförberedelser fortsätta i enlighet med regeringens särskilda anvisningar. Med de tillförda tillskotten ska mobiliseringsförberedelser prioriteras för att säkerställa att samtliga krigsförband kan mobiliseras i enlighet med beslutade beredskapskrav.

Försvarsmakten ska upprätthålla förmåga att hävda territoriell integritet och verksamheten ska anpassas mot rådande omvärldsläge och militär övningsverksamhet. Svenskt sjöterritorium och luftrum ska kontinuerligt övervakas och incidentberedskap ska upprätthållas.

Regeringen vill särskilt betona att Försvarsmakten fortsatt bör upprätthålla närvaro i Östersjön, inklusive på och kring Gotland i syfte att

värna svenska intressen. Sverige har möjlighet och ansvar att påverka utvecklingen i Östersjöområdet.

3.3.4 Försvarsunderrättelseverksamhet

Mot bakgrund av bl.a. den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet, ett ökat antal terroristattacker samt ökade och mer allvarliga cyberattacker, ska utveckling och förstärkning av försvarsunderrättelseförmågan fortsätta.

En god försvarsunderrättelseförmåga är avgörande såväl för den svenska försvarsförmågan som för Sveriges möjligheter att föra en självständig och aktiv utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik samt i övrigt för kartläggning av yttre hot mot landet. Försvarsunderrättelseverksamheten ska ha tillräckligt hög beredskap och uthållighet för att kunna ge nödvändig förvarning för att beslut om bl.a. utveckling och användning av stridskrafterna ska kunna fattas och för att kunna följa krisförlopp över betydande tid.

3.3.5 Internationellt försvarssamarbete

Mot bakgrund av den försämrade säkerhetspolitiska situationen i vårt närområde fortsätter Sveriges bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten att förstärkas. Sverige är militärt alliansfritt. Sveriges internationella försvarssamarbeten begränsas ytterst av att vi inte åtar oss försvarsförplikelser.

Sverige är medlem i FN:s säkerhetsråd under 2017 och 2018. Ett av Sveriges fokusområden är kvinnor, fred och säkerhet. Under 2018 ska Försvarsmakten stärka stödet till FN inom jämställdhet. Stödet kan komma att omfatta olika åtgärder för att höja kunskapen i genderrelaterade frågor för personal inom FN, som t.ex. utbildning och administrativt stöd. Regeringen avser fortsatt verka för samordnade nordiska styrkebidrag till FN.

I linje med vad regeringen tidigare anfört utgör EU Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform. Samarbetet vilar på mellanstatlig grund. Regeringens uppfattning är att Sverige under 2018 ska fortsatt aktivt verka inom EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik, vilket bl.a. inkluderar genomförandet av EU:s rådsslutsatser rörande den europeiska globala

strategin inom området säkerhet och försvar. Försvarsmakten ska understödja detta arbete. Särskilt viktigt är att bidra till den fortsatta utvecklingen av EU:s civila och militära krishanteringsförmåga inom hela uppgiftspektrat. Regeringen har ambitionen att Sverige ska delta i och bidra till EU:s permanenta strukturerade samarbete (PESCO), i enlighet med de kriterier och åtaganden som de deltagande länderna enas om.

I enlighet med den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014:15/109) fortsätter samarbetet med Nato att fördjupas inom ramen för det differentierade partnerskapet.

I linje med den gemensamma avsiktsförklaringen som undertecknades av försvarsministrarna i maj 2016, fortsätter samarbetet med Förenta staterna inom de fem prioriterade områdena interoperabilitet, övningar och utbildning, materielsamarbeten, forskning och utveckling samt internationella operationer. Den bilaterala relationen med Storbritannien kommer fortsatt att utvecklas i enlighet med det gemensamma samarbetsprogrammet. Sveriges anslutning till den brittiskeledda snabbinsatsstyrkan Joint Expeditionary Force (JEF) kompletterar våra bilaterala och multilaterala samarbeten. Deltagande länder kommer att förstärka förmågan att agera tillsammans.

Samarbetet med Polen kommer att utvecklas med grund i det undertecknade ramavtalet. Regeringen ser också goda möjligheter att utveckla samarbetet med Tyskland, med grund i den gemensamma avsiktsförklaring som undertecknades av försvarsministrarna den 29 juni 2017.

Finland

Det fördjupade samarbetet med Finland har en särställning och ska fortsatt utvecklas inom samtliga stridskrafter och på materiel- och logistikområdet. Arbetet ska fortsätta vad avser operativ planering och förberedelser för ett, på basis av nödvändiga politiska beslut, gemensamt användande av civila och militära resurser bortom fredstida förhållanden.

Övrigt nordiskt försvarssamarbete

Regeringen betonar fortsatt behovet av ett nära försvarssamarbete och säkerhetspolitisk dialog mellan de nordiska länderna inom Nordefco. Under 2018 avser regeringen fortsatt prioritera det pågående arbetet med införande av gemensam luftlägesbild, etablerande av en kvalificerad flygövning (Northern Flag), förenklad tillståndshantering och alternativbaser för flyg samt förbereda inför det svenska Nordefco-ordförandeskapet 2019.

Genomförandet av försvarssamarbetet med Danmark fortsätter i linje med samförståndsavtalet. Likaså avser regeringen stärka det försvarspolitiska samarbetet med Norge bl.a. avseende totalförsvar och krishantering liksom övning, utbildning och försvarsmateriel.

Sverige ska fortsatt bidra till det nordisk-baltiska kapacitetsbyggandestödet Nordic Baltic Capacity-Building Initiative (NBAP). Under 2018 bör samarbetet utvidgas till att, utöver Ukraina och Georgien, omfatta även Moldavien.

3.3.6 Personalförsörjning

Att stärka krigsförbandens krigsduglighet utgör grunden för regeringens överväganden rörande Försvarsmaktens personalförsörjning. Försvarsmakten har i uppdrag att, inom given ekonomisk ram, planera för att genomföra grundutbildning med värnplikt för minst 4 000 personer per år 2018 och 2019. Personalförsörjningen ska så långt som möjligt bygga på den enskildes intresse, motivation och vilja. Grundutbildningen bör så långt möjligt genomföras av hela underenheter i krigsförbanden i en tydlig förbandsomsättningsmodell i syfte att höja krigsdugligheten hos krigsförbanden. Som en del i totalförsvarsöverenskommelsen 2018 utökas antalet kontinuerligt tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän de närmsta åren i syfte att öka tillgängligheten. Därutöver ökas antalet individer som grundutbildas 2020.

Regeringen kommer att följa att förändringarna inom det nya personalförsörjningssystemet genomförs på ett systematiskt och sammanhållet sätt. Återinförandet av mönstring och grundutbildning med värnplikt ställer krav på tydlig information från Försvarsmakten och Totalförsvarets rekryteringsmyndighet till berörda totalförsvarspliktiga.

Regeringen föreslår i avsnitt 3.4 att riksdagen beslutar om en ökning av anslaget 1:6 *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* genom en överföring av medel från anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap*. Rekryteringsmyndighetens anslag ska bl.a. finansiera de kostnader som följer av den återupptagna verksamheten med mönstring av värnpliktiga samt en utökning av antalet provningstillfällen för totalförsvarspliktiga.

För att bidra till en större rekryteringsbas och därmed bredda kompetensen inom myndigheten anser regeringen att det är av särskild vikt att Försvarsmakten fortsätter vidta åtgärder för att öka andelen kvinnor på alla nivåer i myndigheten. Regeringen kommer att följa Försvarsmaktens och Totalförsvarets rekryteringsmyndighets arbete med att åstadkomma en jämnare könsfördelning i Försvarsmakten. Likaså följer regeringen de båda myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering av verksamheten.

2015 års personalförsörjningsutredning överlämnade i september 2016 betänkandet En robust personalförsörjning av det militära försvaret (SOU 2016:63). Utredningen föreslog bl.a. att regeringen borde genomföra en översyn av regelverket för medinflytandet för totalförsvarspliktiga i syfte att utreda hur medinflytandet bäst garanteras och genomförs utifrån dagens behov och förutsättningar. Den 11 juli 2017 gavs ett uppdrag att genomföra en översyn av förordningen (1995:808) om medinflytande för totalförsvarspliktiga. Uppdraget ska redovisas senast den 6 oktober 2017.

Regeringen har tidigare, bl.a. i den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109), gett uttryck för behovet att skapa flera vägar in till officersyrket. Försvarsmakten har i budgetunderlaget för 2018 lämnat förslag till hur detta kan ske samt hur den högre officersutbildningen fortsatt bör utvecklas. Regeringen bedömer att merparten av föreslagna åtgärder ligger i linje med inriktningspropositionen. Vidare bedömer regeringen att merparten av föreslagna åtgärder kan beslutas av myndigheten. Till följd av tillskotten i totalförsvarsöverenskommelsen 2018 kommer antalet platser på officersutbildningen att utökas, både för officerare och för reservofficerare.

Regeringen ser det som angeläget att stärka reservofficerssystemet, bl.a. genom att Försvarsmakten tydliggör reservofficerarnas betydelse

för och roller inom främst krigsförbandens verksamhet men även genom att utbildningsvolymer för reservofficerare successivt ökas.

I avsnitt 3.2.2 redovisades inrättandet av Försvarmaktens Veterancentrum. Regeringen vill särskilt understryka veteranernas insatser för Sverige samt Försvarmaktens veteran- och anhörigverksamhets stora betydelse.

Den frivilliga försvarsverksamheten är betydelsefull för totalförsvarets folkförankring och för utvecklingen av krigsförbandens operativa förmåga. Regeringen följer därför hur Försvarmakten och andra myndigheter analyserar behov av och möjligheter att krigsplacera personal från frivilliga försvarsorganisationer, liksom de frivilliga försvarsorganisationernas förutsättningar att kunna tillgodose efterfrågan.

Regeringen kommer särskilt följa rekryteringen till krigsförbanden, krigsplacering av personal samt myndighetens arbete med repetitionsutbildning.

3.3.7 Materiel- och logistikförsörjning

Strategisk styrning av materielförsörjningen

Materielförsörjningen ska bidra till att krigsförbanden är utrustade och krigsdugliga. Implementeringen av en ny process för planering, beslut och uppföljning av investeringar i försvarsmateriel fortsätter. Regeringen lämnar förslag till investeringsplaner för åren 2018–2023. Planerna omfattar investeringar med ekonomiskt utfall i den perioden.

Som underlag för försvarsberedningens rapport avseende den försvarspolitiska inriktningen efter 2020 har regeringen tillsatt en särskild utredare för att se över Försvarmaktens långsiktiga materielbehov (dir. 2016:110). Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2018.

Under innevarande och nästkommande försvarsinriktningsperiod utgör anskaffningarna av JAS 39E, nästa generations ubåt (A26), nytt medelräckviddigt luftvärnsystem samt förnyelse av sensorkedjan de enskilt största materielanskaffningarna.

Regeringen kommer att följa myndigheternas effektivisering av processer och rutiner för att minska ledtider och risker i materielförsörjningen.

Försvarssektorn ska fortsätta minska sitt fossilberoende. Det är i linje med Sveriges mål

om att vara klimatneutralt senast år 2045, men sker även av säkerhetspolitiska skäl.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2017 uppdragit åt Försvarets materielverk att utveckla miljökrav för att bidra till konsumtionsmönster av varor och tjänster som orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Logistik för högre försvarsberedskap

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att fatta beslut om organiseringen m.m. av den verksamhet som bedrivs inom ramen för materiel- och logistikförsörjningen i enlighet med den inriktning som regeringen redogör för i denna proposition.

Regeringens bedömning: Regeringen delar i allt väsentligt bedömningarna i betänkandet Logistik för högre försvarsberedskap (SOU 2016:88). I enlighet med den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109) ska materiel- och logistikförsörjningen vara ett medel för att stödja krigsförbanden i uppbyggnaden av deras operativa förmåga och möjliggöra för krigsförbanden att utföra sina uppgifter i fred och vid höjd beredskap. Materiel- och logistikförsörjningen till Försvarmakten bör därför utformas utifrån regeringens operativa krav på Försvarmaktens krigsorganisation.

Försvarmakten bör överta ansvaret för den verksamhet som bedrivs inom verksamhetsområdet förråd, service och verkstäder samt ansvaret för att driftstyra myndighetens materiel. Dessa funktioner bör föras över till Försvarmakten från Försvarets materielverk.

Försvarmaktens besluts- och beställarfunktioner bör förstärkas.

Försvarets materielverk bör disponera anslag 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*. Anslaget bör delas in i två anslagposter, en för leverantörsutgifter för leveranser och en för Försvarets materielverks direkta utgifter i materielprojekten. Ett beställningsbemyndigande bör vara knutet till posten för leverantörsutgifter.

Försvarets materielverks indirekta utgifter för ledning, verksamhetsplanering, lokaler, it m.m. bör finansieras över ett nytt förvaltningsanslag.

Utredningens förslag: Utredningen Översyn av materiel- och logistikförsörjningen till Försvarsmakten (Fö 2015:01) lämnade i december 2016 sitt betänkande Logistik för högre försvarsberedskap (SOU 2016:88).

Av utredningens direktiv framgår att en särskild utredare ska se över materiel- och logistikförsörjningen för att det ska bli möjligt för regeringen att, i enlighet med den försvarspolitiska inriktningspropositionen och med tillgängliga resurser, utforma och organisera verksamheten i syfte att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att logistik-tjänsterna ska kunna styras och följas upp av Försvarsmakten. Uppdraget omfattar även Statskontorets och Ekonomistyrningsverkets iakttagelser avseende den finansiella och verksamhetsmässiga styrningen samt myndighetsförordningens krav på ledningens ansvar, m.m.

Utredningens förslag innebär i huvudsak att:

- Försvarsmakten föreslås överta ansvaret för den verksamhet som bedrivs inom verksamhetsområdet förråd, service och verkstäder. Försvarsmakten föreslås även överta ansvaret för att driftstyra och vidmakthålla myndighetens materiel. Försvarsmakten föreslås vidare överta ansvaret för upphandling av varor och tjänster inom logistikförsörjningen. Förslagen innebär att dessa funktioner förs över till Försvarsmakten från Försvarets materielverk.
- Försvarsmaktens kapacitet att beställa materiel förstärks genom att beställarkompetens förs över från Försvarets materielverk.
- Försvarets materielverk föreslås disponera anslag 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*, men styrt av regeringens beslut om Försvarsmaktens investeringsplan och Försvarsmaktens beställningar. Anslaget föreslås delas in i två anslagsposter, leverantörsutgifter för leveranser respektive Försvarets materielverks direkta utgifter i materielprojekten. Utredningen rekommenderar även att Försvarsmakten får disponera en anslagspost för viss anskaffning.
- Försvarets materielverks indirekta utgifter för ledning, verksamhetsplanering, lokaler, IT m.m. föreslås finansieras över ett nytt förvaltningsanslag.

Försvarsmakten och Försvarets materielverk har i mars 2017 kommit in med särskilda budgetunderlag med beräkningar av anslag m.m. utifrån den finansiella modell som föreslås i utredningen (Fö2017/00064/MFU, Fö2017/00065/MFU).

Utredningens betänkande (SOU 2016:88) har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Försvarsdepartementet (Fö2016/01624/MFU).

Remissinstansernas synpunkter:

Försvarsmakten tillstyrker i allt väsentligt utredningens samtliga förslag om fördelning av uppgifter, ansvar och befogenheter. Försvarsmakten menar att utredningens förslag skapar väsentligt bättre förutsättningar för att Försvarsmakten ska kunna ta ett helhetsansvar för försvarsförmågan i fred, kris och krig. Försvarsmakten framför att det är angeläget att förändringarna genomförs skyndsamt.

Försvarets materielverk avråder från utredningens förslag om ansvar för vidmakthållande och upphandling mot bakgrund av olika frågor kopplade till bl.a. affärsmässighet, rättstillämpning och kompetensförsörjning. Försvarets materielverk bejaktar dock att de delar av verksamheterna inom förråd, service och verkstäder som bör ingå i Försvarsmaktens krigsorganisation bör kunna överföras till Försvarsmakten liksom utredningens förslag om finansiell styrning, med reservation för den tid som behövs för förberedelser.

Av övriga remissvar framgår bl.a. följande.

Riksrevisionen välkomnar det utökade ansvar Försvarsmakten ges för logistikförsörjning och dess ökade kapacitet och kompetens inom materielförsörjningen.

Riksgäldskontoret välkomnar utredningens förslag och är särskilt positivt till att myndigheternas verksamhetsansvar i större utsträckning ska motsvara deras finansiella ansvar.

Ekonomistyrningsverket tillstyrker utredningens förslag och framhåller att utredningen har omhändertagit påtalade brister i styrningen.

Arbetsgivarverket framhåller vikten av att beslut fattas i god tid inom den tänkta tidsramen för förändringarna och erinrar om bestämmelserna i lagen om anställningsskydd.

Statskontoret anser att utredningens huvudsakliga förslag och rekommendationer bör genomföras i sin helhet och att de skapar goda förutsättningar för att rätta till uppmärksammade problem i styrningen.

Upphandlingsmyndigheten anser att det kan finnas risker med uppdelningen av ansvaret för upphandling mellan de båda berörda myndigheterna. Upphandlingsmyndigheten menar att det kommer att krävas en tydlig rollfördelning och omfattande samverkan mellan myndigheterna i frågor om materiel- och logistikförsörjningen och beställningsrutiner.

Fortifikationsverket tillstyrker utredningens rekommendation om att Försvarsmakten får disponera en anslagspost för viss anskaffning.

Konkurrensverket har inga synpunkter på betänkandet.

Försvarsförbundet vill uppmärksamma att berörda anställda är förändringströtta.

Officersförbundet menar att regeringen snart bör besluta om genomförande av utredningens förslag och rekommendationer.

Seko, Service- och kommunikationsfacket, var negativa till 2012 års beslut och anser det lämpligt att logistikfunktioner koncentreras till Försvarsmakten.

Sveriges akademikers centralorganisation (SACO-S) vid Försvarsmakten delar utredningens förslag, medan föreningen vid Försvarets materielverk är mer negativ. Man betonar betydelsen av personalfrågorna i den fortsatta processen.

Föreningen SME-D framhåller att utredningens förslag är motiverade och väl underbyggda.

Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF) välkomnar utredningen och stödjer många av de förtydliganden i relationen mellan myndigheterna som föreslås, samt ser positivt på att utredningens förslag kan bidra till att öka försvarets operativa förmåga. SOFF lyfter dock fram vissa affärsmässiga och kompetensmässiga risker med föreslagen uppdelning av upphandlingsansvaret.

Vidare har företagen *Saab AB* och *GKN Aerospace Sweden AB* på eget initiativ kommit in med yttranden. Båda företagen är i huvudsak positiva till utredningens förslag. Saab konstaterar dock att betänkandets förslag om uppdelning av upphandlingsansvaret ställer stora krav på samordning mellan myndigheterna.

Skälen för regeringens förslag: Det är regeringens uppfattning att förslagen i betänkandet *Logistik för högre försvarsberedskap* (SOU 2016:88) i allt väsentligt bidrar till en förbättrad och mer ändamålsenlig materiel- och logistikförsörjning. Regeringen delar därmed bedömningen i betänkandet att Försvarsmaktens

operativa förmåga, och ytterst förmågan till väpnad strid, ska vara ett överordnat mål i förhållande till en sammanhållen materiel- och logistikförsörjning, som är grunden för den nuvarande styrmodellen.

Riksdagens beslut 2012 om försvarslogistikens framtida utformning (prop. 2011/12:86, bet. 2011/12:FöU9, rskr. 2011/12:291) fattades i ett omvärldsläge som sedan dess successivt har försämrats. Som framhållits i den försvarspolitiska inriktningspropositionen och föregående rapport från försvarsberedningen (Ds 2014:20) är det nödvändigt att öka den operativa förmågan i krigsförbanden.

Den verksamhet som bedrivits inom förråd, service och verkstäder bedöms ha genomgått produktivitetshöjande åtgärder sedan 2012. Regeringen bedömer dock att det av beredskapsskäl är mer lämpligt att denna logistikverksamhet organiseras under Försvarsmakten. Myndigheternas förändringsarbete har inte inneburit de besparingar som förutsattes och mycket kvarstår för myndigheterna för att slutligen kunna implementera de tänkta arbetsätten mellan myndigheterna (se avsnitt 3.2.2). Omorganisationen bör kunna genomföras inom första halvåret 2018, förutsatt att riksdagen fattar beslut i enlighet med regeringens förslag. Vid förändringen ska Försvarsmakten och Försvarets materielverk beakta 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd. Regeringen kommer att följa upp hur den fortsatta verksamheten organiseras vid Försvarsmakten där frågor om kompetensförsörjningen för såväl den militära som den civila kompetensen är av stor vikt.

Den förstärkning av Försvarsmaktens besluts- och beställarfunktioner som föreslås av utredningen är angelägen för att ytterst tydliggöra kopplingen mellan regeringens krav på Försvarsmaktens operativa förmåga och materiel- och logistikförsörjningen. Försvarsmaktens förmåga att kravställa och utforma krigsförbandens materiel bör öka. Den föreslagna förstärkningen bör därför genomföras. Försvarets materielverk har dock i sitt remissvar påtalat svårigheten i att bryta ut integrerade funktioner ur den organisation som Försvarets materielverk byggt upp sedan 2012. Förstärkningen bör göras med beaktande av vad Försvarets materielverk anför.

Det är också angeläget att justera den finansiella styrningen och därför besluta i enlighet med utredningens förslag i den delen, vilket understryks av remissvaren från

Riksrevisionen, Riksgäldskontoret, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret m.fl. Förändringen innebär att anslagsavräkning och ekonomisk uppföljning tydligare kommer att avspegla relationen mellan staten och leverantörerna. Styrningen fokuseras på genomförande av leveranser i förhållande till Försvarmaktens investeringsplan samt riksdagens och regeringens beslut om materielinvesteringar. Regeringen konstaterar i detta sammanhang att utredningens förslag till ny styrmodell står i samklang med det fortsatta genomförandet av den föregående investeringsplaneringsutredningens förslag (SOU 2014:15, prop. 2015:16:1 utg.omr. 6, bet.2015/16:FöU1, rskr. 2015/16:115) och de förändringar av anslagsstrukturen som genomfördes 2017.

Regeringen bedömer dock att myndigheterna behöver medges att under ytterligare ett år förbereda införandet av den ändrade finansiella styrmodellen. Regeringen avser därför att först i budgetpropositionen för 2019 lämna budgetförslag i enlighet med utredningens förslag.

När det gäller betänkandets förslag om fördelning av ansvar för vidmakthållande och upphandling gör regeringen följande bedömning.

Det är viktigt att Försvarmakten, i likhet med vad som framhålls i den försvarspolitiska inriktningspropositionen, kan styra och följa upp verksamheten för att vidmakthålla krigsmaterielen. I betänkandet framhålls att ansvar för vidmakthållande av krigsmateriel förutsätter befogenhet och kapacitet att upphandla sådana varor och tjänster. Samtidigt framhålls i betänkandet att förslagen kan innebära vissa affärsmässiga risker som ställer krav på ökad samordning mellan myndigheterna.

Fördelningen av ansvar vad gäller vidmakthållande och upphandling måste analyseras bl.a. vad gäller ansvars- och rollfördelning, samordning, legala aspekter, förhållandena mot leverantörsledet, affärsmässighet och kompetensförsörjning.

Ovanstående frågeställningar har uppmärksamats i såväl remissbehandlingen som den därpå följande beredningen i Regeringskansliet. Mot bakgrund av beredningskravet i 7 kap. 2 § regeringsformen bedömer regeringen att det är nödvändigt att konsekvenserna av och riskerna med den föreslagna uppdelningen belyses och analyseras vidare innan regeringen kan ta ställning till förslagen i dessa delar.

Regeringen avser att återkomma med förslag i dessa frågor i budgetpropositionen för 2019.

Genom att genomföra förslag med anledning av betänkandet senast fr.o.m. 2019 kan den nya styrmodellen utgöra en grund för försvarsberedningens bedömningar och förslag inför kommande försvarsinriktningsperiod.

Regeringen avser att följa upp och utvärdera den nya styrmodellen och myndigheternas genomförande.

Riksdagens beslut om försvarslogistikens utformning med anledning av proposition 2011/12:86 (bet. 2011/12:FöU9, rskr. 2011/12:291) upphör således härmed att gälla i berörda delar.

Organisationsförändringen under 2018 berör uppskattningsvis som mest 1 600 personer vid Försvarets materielverk.

Väsentliga säkerhetsintressen

I den försvarspolitiska inriktningspropositionen bedömde regeringen att stridsflygförmågan och undervattensförmågan är tydliga exempel på områden av väsentlig betydelse för Sveriges försvar. Vidare bedömde regeringen att det även inom andra områden kan finnas delar av system som kan betraktas som väsentliga säkerhetsintressen. Regeringen aviserade avsikten att fortsätta arbetet med utgångspunkter och mål som rör väsentliga säkerhetsintressen.

Totalförsvarets behov är vägledande för det fortsatta arbetet. I en konflikt med en kvalificerad motståndare är tillgången till inhemsk teknisk kompetens och avancerade materiel-system av stor betydelse. Inom vissa områden kan det vid höjd beredskap, och då ytterst krig, vara svårt att säkerställa tillgång till relevant kompetens och materiel från utländska samarbetspartners, varför denna bör finnas tillgänglig i Sverige. Det är därför betydelsefullt att för vissa områden upprätthålla nationell integritet och självständighet i förhållande till andra stater.

Sverige bör exempelvis kunna skydda de system och delsystem där effekten av yttre påverkan såsom störning, avlyssning och falsksignalering ger stora negativa effekter för totalförsvarets sammantagna förmåga. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att även integritetskritiska delar av ledningssystem-

området såsom sensorer, telekrig och krypto bör vara ett för Sverige väsentligt säkerhetsintresse.

Även fortsättningsvis kan det inom andra områden finnas delar av system vilka kan betraktas som väsentliga säkerhetsintressen. En annan faktor som bör beaktas i sammanhanget är kopplad till Sveriges internationella materiel- och logistiksamarbeten. Av den försvarspolitiska inriktningspropositionen framgår att det är av yttersta vikt att de samarbeten som Sverige väljer att ingå i bestäms utifrån en bedömning som inbegriper såväl dess bidrag till Försvarsmaktens operativa förmåga som en säkerhetspolitisk helhetsbedömning. Utifrån dessa ingångsvärden kan det under vissa omständigheter också vara så att totalförsvarets behov eller förhållandet till annan stat rörande ett visst system eller en viss förmåga kan vara av sådan betydelse för landets säkerhet att de utgör väsentliga säkerhetsintressen.

Regeringen kommer fortsätta att analysera hur Sveriges säkerhetsintressen bäst tillgodoses samt utnyttja de möjligheter som ges för att skydda ett väsentligt säkerhetsintresse. En utgångspunkt för det fortsatta arbetet är att totalförsvarets behov samt statens krav på kostnadseffektivitet, rationalitet och ekonomisk balans tillgodoses.

Internationellt materiel- och logistiksamarbete

Försvaret är en nationell angelägenhet vilket återspeglas i varje nations val av säkerhetspolitisk lösning i materielförsörjningen, till exempel vad gäller synen på försörjningstrygghet och militära förmågor. De internationella samarbeten som Sverige ingår ska värderas utifrån hur samarbetet bidrar till Försvarsmaktens operativa förmåga på kort och lång sikt samt utifrån en säkerhetspolitisk helhetsbedömning.

Regeringen anser att det fortsatta arbetet inom EU avseende industri- och marknadsfrågor bör beakta försvarsmaterielmarknadens särart och behovet att tillgodose medlemsstaternas säkerhetsintressen inom ramen för den gemensamma marknaden, samt att tredje part inte bör exkluderas. Regeringen avser fortsatt arbeta för att de initiativ som EU-kommissionen presenterat ska utformas så att det bidrar till att stärka det svenska totalförsvarets behov och operativa förmåga. Det gäller bland annat den Europeiska försvarsfonden (EDF), där bland annat det

europiska försvarsindustriella programmet (EDIDP) ingår. Regeringen avser även att inom materiel- och logistikområdet upprätthålla och fördjupa samarbetet med Förenta staterna.

Regeringen konstaterar att det inom ramen för Försvarsmaktens förbandsverksamhet förekommer in- och utlåning av materiel och tjänster till stöd för genomförandet av samarbeten, övningar och operationer med andra länder. Denna typ av åtgärder, och de kostnader detta kan föranleda, är en förutsättning för att på ett effektivt sätt kunna genomföra exempelvis internationella övningar eller operationer. Mot bakgrund av fördjupningen av internationella samarbeten, som syftar till att stärka Sveriges försvars- och säkerhetspolitik, understryks betydelsen av att fortsätta sådan in- och utlåning inom ramen för den löpande verksamheten och befintliga anslag.

Exportstöd

Regeringen bedömer att exportstödande verksamhet bör användas som ett medel för att främja en kostnadseffektiv materielförsörjning och därmed bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga. Detta bedöms som särskilt betydelsefullt inom undervattens- och stridsflygsområdet. Fortsatt exportrelaterad verksamhet är också angelägen för artillerisystem Archer.

Regeringen anser att en grundläggande utgångspunkt för statens engagemang i exportstöd är att det finns en tydlig koppling till Försvarsmaktens operativa förmåga, på kort och lång sikt. Det exportstöd som staten genomför kommer därför under 2018 att utgå från en försvars- och säkerhetspolitisk helhetsbedömning som inbegriper konsekvenserna för Försvarsmaktens operativa förmåga. Det ska också finnas ett förhandsbesked från Inspektionen för strategiska produkter om den tilltänkta exporten eller samarbetet är kontrollerat enligt krigsmateriellagen (1992:1300).

3.3.8 Forskning och utveckling

Forskning och utveckling på försvarsområdet ska bidra till att stödja utvecklingen av Försvarsmaktens operativa förmåga och öka dess möjligheter att möta framtida hot. För att upprätthålla

denna förmåga inom totalförvarsområdet föreslår regeringen ökade resurser från 2018. Regeringen ser fortsatt positivt på civil-militära samarbeten för att främja effektiviteten i forskningsverksamheten. Även internationell forskningssamverkan som utgår från en säkerhetspolitisk helhetsbedömning är av betydelse för att uppnå högre effektivitet. Regeringen verkar för att det europeiska försvarsforskningsprogrammet (EDRP) utformas dels så att medverkan av svenska aktörer underlättas, dels så att programmet bidrar till svensk förmågeutveckling.

Den 15 december 2016 mottog regeringen Forsvarsforskningsutredningens betänkande Forskning och utveckling på försvarsområdet (SOU 2016:90). I betänkandet framförs förslag om tillförsel av anslagsmedel till försvarsforskningen och även förslag rörande styrning, uppföljning och samverkan på området. Regeringen avser återkomma till riksdagen med de förslag som kan bli aktuella med anledning av den fortsatta beredningen av betänkandet.

3.3.9 Internationella insatser

Genom att delta i internationella militära krishanteringsinsatser och kapacitetsbyggande verksamhet bidrar Sverige till fred, säkerhet och stabilitet, inklusive respekt för folkrätt och mänskliga rättigheter, samt främjande av jämställdhet och till att motverka hot från stater och icke-statliga aktörer mot svensk och internationell säkerhet.

Det påvisar även att Sverige är en solidarisk, trovärdig och ansvarstagande partner, som bygger säkerhet tillsammans med andra. Det är ett sätt att bidra till fördjupat samarbete med länder och organisationer som är viktiga för säkerheten i vårt närområde. Svenskt deltagande i internationella militära krishanteringsinsatser bör genomföras med Försvarsmaktens ordinarie krigsförband eller delar av dessa.

Det svenska bidraget till Minusma (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali) bör enligt regeringens bedömning likt innevarande år fortsatt utgöra en del av insatsens underrättelseenhet och innehålla för verksamhetens genomförande nödvändiga skydds- och logistikfunktioner. Säkerhetsläget i insatsområdet är alltså oförutsägbart.

Regeringen följer utvecklingen och har beredskap att vidta åtgärder om så krävs.

Sverige stödjer den globala koalitionen ansträngningar för att besegra Daesh i Irak. Regeringens inriktning är att under 2018 fortsätta med det svenska bidraget. Regeringen avser återkomma med en proposition till riksdagen.

Regeringen anser att Sverige fortsatt bör genomföra insatser för säkerhetssektorreform (SSR) och militärt kapacitetsbyggande. Regeringen anser att Sverige ska stödja utvecklingen av de afghanska säkerhetsstrukturernas förmåga att hantera säkerheten i Afghanistan genom att fortsatt bidra till Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission under 2018. Regeringen avser återkomma med en proposition till riksdagen.

Regeringen anser att Sverige fortsatt ska bidra till att utveckla EU:s krishanteringsinsatser i enlighet med regeringens ambition att förstärka EU:s förmåga att hantera kriser i hela insatspektret. Inriktningen är att Sverige bl.a. ska bidra till EU:s träningsmissioner EUTM Mali, EUTM Somalia och EUTM RCA (Centralafrikanska republiken). Insatsernas syfte är att utbilda personal inom ländernas säkerhetsstyrkor.

Regeringen anser vidare att Sverige fortsatt bör stödja EU:s maritima insatser EUNAVFOR Sophia och Atalanta.

Sverige ska även fortsatt bidra till SSR- och kapacitetsbyggande verksamhet i Ukraina, Georgien och Moldavien. Syftet med verksamheten ska ses som en del av det svenska stödet mot en mer effektiv och transparent offentlig förvaltning. Förutom bilateralt stöd kompletteras verksamheten med stöd från övriga nordiska och baltiska länder, vilket skapar samordnat nordiskt-baltiskt stöd till projekten.

Sverige bör fortsatt genomföra insatser för säkerhetssektorreform (SSR) och militärt kapacitetsbyggande. Sverige ska vid de internationella militära krishanteringsinsatserna stödja och påskynda ansträngningarna att genomföra FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 från år 2000 om kvinnor, fred och säkerhet samt säkerhetsrådsresolution 1820 från 2008 om sexuellt våld i konflikter. Genomförandet av resolutionerna bidrar till att nå regeringens målsättningar för försvars-, utrikes-, utvecklings- och jämställdhetspolitiken. Försvarsmaktens deltagande i internationella insatser bidrar till att uppnå berörda mål och delmål i Agenda 2030.

3.3.10 Organisatoriska förändringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att inrätta Gotlands regemente som organisationsenhet i Försvarsmakten och lokalisera det till Visby.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer med anledning av det förändrade säkerhetsläget i närområdet att det finns behov av en samlad militär ledning på Gotland. Därmed bör Gotlands regemente, med lokalisering i Visby, inrättas från och med 2018. Försvarsmakten bedömer att förslaget kan genomföras inom tilldelade ekonomiska ramar. Inrättandet av Gotlands regemente kommer att bidra till att förenkla och förbättra såväl försvarsmakts-interna lednings- och lydnadsförhållanden som totalförsvarssamverkan med civila aktörer för den militära verksamheten på Gotland. Gotlands regemente föreslås utgöra en egen organisationsenhet.

3.3.11 Övrigt

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den behöver klargöra försvarsmusikens uppgift genom att göra ett tillägg i förordningen (2007:1266) med instruktion till Försvarsmakten (bet. 2016/17:FöU6, punkt 16, rskr. 2016/17:176). Där lyder texten i dag att ”Försvarsmakten ska medverka i statsceremonier”. Regeringen konstaterar att det finns samsyn kring försvarsmusikens roll. Styrdokumenten till myndigheterna ses kontinuerligt över och justeras vid behov. Regeringen bedömer inte att något sådant behov föreligger och anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

3.4 Budgetförslag

3.4.1 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

2016	Utfall	26 193 748	Anslags-sparande	-157 343
2017	Anslag	32 858 082 ¹	Utgifts-prognos	32 613 420
2018	Förslag	34 940 784		
2019	Beräknat	35 088 543 ²		
2020	Beräknat	36 641 273 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 548 991 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 35 481 799 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utbildnings- och övningsverksamhet för utvecklingen av Försvarsmaktsorganisationen, planering, insatser samt försvarsunderrättelseverksamhet. Anslaget får vidare användas till att finansiera åtgärder med avsikt att bibehålla materielens eller anläggningens tekniska förmåga eller prestanda samt åtgärder för att upprätthålla minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer samt för stöd till veteran- och anhörigorganisationer. Även fasta kostnader för multinationella samarbeten får finansieras från detta anslag. Anslaget får vidare användas för det säkerhetsfrämjande samarbetet med andra länder samt till exportfrämjande åtgärder inom försvarssektorn.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för vidmakthållande av försvarsmateriel för 2018–2023 godkänns som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till inriktning för vidmakthållande av befintliga investeringar för åren 2018–2023 och dess struktur bygger på investeringsplaneringsutredningens (SOU

2014:15) förslag. Förslaget till inriktning utgår från den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109). Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringsplanens omfattning och inriktning för perioden 2018–2023. Regeringen anser att förslaget bör ses i ett helhetsperspektiv kopplat till målen för det militära försvaret, krigsförbandens krigsduglighet och Försvarsmaktsorganisationens utveckling.

Regeringen kommer årligen återkomma till riksdagen med en uppdatering av inriktningen för det aktuella budgetåret och de efterföljande sex åren. Regeringen kommer att redovisa en ny investeringsplan för den då aktuella tolvårsperioden efter det att riksdagen fattat beslut om nästa försvarspolitiska proposition.

Tabell 3.6 Investeringsplan för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar anslaget 1:1								
Arméstridskrafter	961	561	939	975	957	763	822	862
Marinstridskrafter	1 042	759	1 208	863	1 111	910	853	891
Flygstridskrafter	3 008	2 212	2 211	1 865	2 039	2 237	2 222	2 299
Operativ ledning	1 487	1 232	1 084	1 221	1 266	1 358	1 389	1 361
Logistik	350	876	829	1 092	835	840	804	945
Stödfunktioner	52	1 215	1 187	1 330	1 311	1 214	1 441	1 423
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	6 900	6 855	7 458	7 346	7 519	7 322	7 531	7 781
<i>Varav projektrelaterade myndighetskostnader (FMV)</i>	<i>916</i>	<i>979</i>	<i>1 081</i>	<i>1 057</i>	<i>1 077</i>	<i>1 025</i>	<i>1 025</i>	<i>1 025</i>
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>1 555</i>	<i>1 545</i>	<i>1 595</i>	<i>1 560</i>	<i>1 589</i>	<i>1 512</i>	<i>1 512</i>	<i>1 512</i>
Finansiering								
Anslag (indelad per anslag/anslagspost)	6 900	6 855	7 458	7 346	7 519	7 322	7 531	7 781
Summa finansiering	6 900	6 855	7 458	7 346	7 519	7 322	7 531	7 781

Källa: Försvarsmakten och egna beräkningar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 100 000 000 kronor 2019–2024.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2018 ingår objekt med ekonomiskt utfall fr.o.m. 2019 som redan beställts (utestående åtaganden) och objekt som

planeras beställas under 2018 (nya åtaganden). Anskaffningar inom anslaget hänför sig till vidmakthållande av tidigare investeringar i materiel och anläggningar. Verksamheten omfattar bl.a. underhåll av Försvarsmaktens materiel och anläggningar som inte är av löpande eller driftskaraktär. Verksamheten bidrar därmed till att uppfylla målen för det militära försvaret och bibehålla krigsförbandens krigsduglighet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* besluta om beställningar av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 100 000 000 kronor 2019–2024.

Tabell 3.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2024
Ingående åtaganden	19 482 653	16 143 936			
Nya åtaganden	2 942 633	7 381 775			
Infriade åtaganden	-6 281 350	-6 440 834	-5 675 879	-4 645 512	-6 763 486
Utestående åtaganden	16 143 936	17 084 877			
Erhållet/förslaget bemyndigande	18 000 000	17 100 000			

Anm: Åtaganden för 2017 omfattar även åtaganden som flyttats från anslaget 1:4 Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar.

Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Förslaget till investeringsplan utgörs väsentligen av större vidmakthållande som Försvarmakten har beställt under 2017 eller tidigare, samt avser att beställa inom försvarsperioden enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 3.8 Redovisning av vidmakthållande och avveckling

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Återanskaffning av Grk ammunition
	Vidmakthållande Stridsfordonsystem
	Återanskaffning 5,56 ammunition
	Återanskaffning finkaliberammunition
Marinstridskrafter	Vidmakthållande sensorer
	Vidmakthållande sjöinformationssystem
	Vidmakthållande ubåt och ubåtsräddningssystem
	Vidmakthållande sjöstridssystem
Flygstridskrafter	Vidmakthållande JAS 39C/D
	Vidmakthållande stridsflygsystem
	Vidmakthållande helikoptersystem
	Vidmakthållande transportflygsystem
	Vidmakthållande flygbassystem
	Vidmakthållande ledningssystem flyg
Operativ ledning	Vidmakthållande gemensamt ledningsstöd
	Vidmakthållande fast nät
	Vidmakthållande signalskydd och it-säkerhet
Logistik	Vidmakthållande personligt utrustningssystem
	Vidmakthållande logistikledningssystem
Stödfunktioner	Återanskaffning reservmateriel

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att lägga grunden för en ökad militär förmåga och stärka Försvarmaktens förmåga att möta ett

väpnat angrepp mot Sverige föreslås anslaget öka med 1 789 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 1 335 miljoner kronor respektive 1 339 miljoner kronor.

I syfte att finansiera den återupptagna mönstringens verksamheten föreslås anslaget minska med 134 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Anslaget 1:6 *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* föreslås öka med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2016 aviserades en ökning av anslaget för att stärka den operativa förmågan i krigsförbanden. Till följd av detta ökas anslaget med 96 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 81 miljoner kronor 2019 och 326 miljoner kronor 2020. Av samma anledning föreslogs en omföring mellan anslag. Till följd av detta ökades anslaget med 300 miljoner kronor 2016 och 2017 och en motsvarande ökning föreslås för 2018. Fr.o.m. 2019 beräknas anslaget minska med 300 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för 2015 aviserades en ökning av anslaget i syfte att stärka Sveriges försvarsförmåga. Till följd av detta ökas anslaget med 155 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 535 miljoner kronor 2019 och 1 250 miljoner kronor 2020.

Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	32 533 082	32 533 082	32 533 082
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	500 485	1 016 369	1 579 956
Beslut	1 907 217	1 539 093	2 528 236
Varav BP18 ³	1 655 140	1 201 250	1 205 250
Varav ³			
Anslagsfinansiering av mönstring	-134 000	-134 000	-134 000
Totalförsvärsöverenskommelse från 2018	1 789 140	1 335 250	1 339 250
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	34 940 784	35 088 543	36 641 273

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 34 940 784 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 088 543 000 kronor respektive 36 641 273 000 kronor.

3.4.2 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

2016	Utfall	995 502	Anslags-sparande	86 578
2017	Anslag	1 132 851 ¹	Utgifts-prognos	1 064 888
2018	Förslag	1 147 159		
2019	Beräknat	1 164 770 ²		
2020	Beräknat	1 184 039 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 147 159 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 147 159 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för särutgifter för den verksamhet med förband utomlands som Försvarsmakten genomför efter beslut av riksdag och regering. Vidare får anslaget användas för Sveriges del av de gemensamma kostnader som kan komma att uppstå i samband med EU-ledda insatser internationellt, som finansieras via den s.k. ATHENA-mekanismen. Vidare får anslaget användas för särutgifter för Försvarsmaktens bidrag till insatser internationellt som inte innebär sändande av väpnad styrka till andra länder, förutom militär-observatörer, samt sekondering av personal till internationella stabsbefattningar kopplade till pågående insatser.

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Försvarsmaktens insatser internationellt

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 132 851	1 132 851	1 132 851
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	14 231	31 841	51 109
Beslut	77	78	79
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 147 159	1 164 770	1 184 039

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 1 147 159 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Försvarsmaktens insatser internationellt* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 164 770 000 kronor respektive 1 184 039 000 kronor.

3.4.3 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

2016	Utfall	9 298 299	Anslags-sparande	-494 896
2017	Anslag	10 449 356 ¹	Utgifts-prognos	10 094 662
2018	Förslag	10 816 324		
2019	Beräknat	12 727 911 ²		
2020	Beräknat	13 038 986 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 12 522 652 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 12 620 674 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utveckling, anskaffning, återanskaffning och avveckling av anslagsfinansierad materiel och anläggningar. Anslaget finansierar även åtgärder, avseende anslagsfinansierad materiel och anläggningar, där avsikten är att förändra teknisk förmåga eller prestanda inklusive förlängning av livstiden. Vidare får anslaget användas för finansiering av förstagångsanskaffning av beredskapsvaror samt anskaffning med syfte att öka minsta bestånd av beredskapsvaror i lager. Anslaget finansierar omställnings- och avvecklingskostnader som kan komma att uppstå inom ramen för pågående omstrukturering av logistik- och materieförsörjningen samt forskning och utveckling.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för anskaffning av försvarsmateriel för 2018–2023 godkänns som riktlinje för Försvarsmaktens investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Investeringsplanen är regeringens förslag till inriktning för anskaffning av materielinvesteringar 2018–2023 och dess struktur bygger på investeringsplaneringsutredningens förslag (SOU 2014:15). Förslaget till inriktning utgår från planerat materielbehov i enlighet med den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109).

Beloppen per område är regeringens bedömning av investeringarnas omfattning och inriktning för perioden 2018–2023 med utgångspunkt i nuvarande materiel-behov.

Regeringen anser att förslaget bör ses i ett helhetsperspektiv kopplat till målen för det militära försvaret, krigsförbandens krigsduglighet och Försvarsmaktsorganisationens utveckling.

Regeringen svarar för att riksdagen delges sådan information som är nödvändig för att riksdagen ska kunna utöva sin finansmakt. Osäkerheterna i enskilda materielanskaffningar är

alltjämt betydande. Förändringar av investeringsplanen, inom ramen för beslutat anslag och beställningsbemyndigande, är därför inte osannolika.

Regeringen kommer årligen återkomma till riksdagen med en uppdatering av inriktningen för det aktuella budgetåret och de efterföljande sex åren. Regeringen kommer att redovisa en ny investeringsplan för den då aktuella tolvårsperioden efter det att riksdagen fattat beslut om nästa försvarspolitiska proposition.

Tabell 3.13 Investeringsplan för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Milljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021	Beräknat 2022	Beräknat 2023
Anskaffning och utveckling av nya investeringar anslaget 1:3								
Armétridskrafter	1 404	1 933	1 980	3 165	3 791	2 994	2 417	2 297
Marinétridskrafter	1 710	1 318	2 563	3 027	1 913	1 647	2 438	2 374
Flygétridskrafter	4 690	4 517	3 654	4 175	4 834	5 659	5 730	5 902
Operativ ledning	1 205	1 329	1 401	1 296	1 124	996	769	952
Logistik	255	347	293	150	319	119	222	162
Stödfunktioner	34	945	1 115	1 087	1 233	1 162	1 001	890
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	9 298	10 389	11 006	12 900	13 214	12 577	12 577	12 577
<i>Varav projektrelaterade myndighetskostnader (FMV)</i>	<i>613</i>	<i>571</i>	<i>585</i>	<i>612</i>	<i>621</i>	<i>598</i>	<i>598</i>	<i>598</i>
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>6 668</i>	<i>6 615</i>	<i>8 397</i>	<i>9 442</i>	<i>10 454</i>	<i>10 075</i>	<i>10 075</i>	<i>10 075</i>
Finansiering								
Anslag	9 298	10 389	11 006	12 900	13 214	12 577	12 577	12 577
Summa finansiering	9 298	10 389	11 006	12 900	13 214	12 577	12 577	12 577

Källa: Försvarsmakten och egna beräkningar.

Redovisning av anskaffningar

Förslaget till investeringsplan utgörs huvudsakligen av större anskaffningar som Försvarsmakten har beställt under 2017 eller tidigare, samt avser att beställa inom försvarsperioden enligt den nuvarande planeringen.

Tabell 3.14 Redovisning av anskaffningar

Materielområde	Beställning
Arméstridskrafter	Anskaffning Archer
	Renovering av stridsvagn 122
	Fordonsburet granatkastarsystem
	Utökad pansarvärnsförmåga
	Renovering av stridsfordon 90
	Anskaffning av lastbilar
	Anskaffning av insatsförmåga luftvärn
Marinstridskrafter	Anskaffning av brobandvagn
	Anskaffning medelräckviddigt luftvärn
	Modifiering av korvetter Gävle/Sundsvall
	Åtgärder korvett typ Visby
	Halvtidsmodifiering av Spårö/Sturkö
	Anskaffning sjömålsrobot (marin)
	Anskaffning undervattenssensorer
	Anskaffning av Ubåt A-26
	Halvtidsmodifiering av ubåt typ Gotland
	Anskaffning av nytt lätt torpedsystem
Halvtidsmodifiering av stridsbåt 90	
Anskaffning bojbat	
Flygstridskrafter	Utveckling och anskaffning av JAS 39E
	Anskaffning sjömålsrobot (flyg)
	Livstidsförlängning TP84
	Anskaffning flygbasskydd
	Anskaffning av helikopter 14
Anskaffning av underhåll av helikopter 14	
Operativ ledning	Anskaffning av infoinfrastruktur
	Anskaffning yttäckande samband
Logistik	Anskaffning taktiska tält
Stödfunktioner	Systemledning gemensamt

Nytt medelräckviddigt luftvärnsystem

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att besluta om anskaffning av nytt medelräckviddigt luftvärnsystem.

Skälen för regeringens förslag: Omvärldsutvecklingen innebär fortsatt att tillgång till luftvärn med medellång räckvidd är väsentligt för Sveriges säkerhet. Anskaffning av ett nytt luftvärnssystem med medellång räckvidd fullföljs under kommande försvarsbeslutsperiod. Därmed utvecklas luftförsvarets samlade förmåga att möta den aktuella hotbilden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 78 000 000 000 kronor 2019–2027.

Skälen för regeringens förslag: I förslaget till bemyndigande för 2018 ingår objekt med ekonomiskt utfall fr.o.m. 2019 som redan beställts (utestående åtaganden) och objekt som planeras beställas under 2018 (nya åtaganden). Försvarsmakten behöver besluta om anskaffning av materiel och anslagsfinansierade anläggningar som sträcker sig över flera år. Anskaffningarna bidrar till att uppfylla målen för det militära försvaret och säkerställa krigsförbandens krigsduglighet. Verksamheten omfattar även avveckling av tidigare investeringar i materiel samt utfasning av förbrukad eller utsliten materiel. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* besluta om beställningar och avveckling av materiel och anläggningar som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 78 000 000 000 kronor 2019–2027.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2027
Ingående åtaganden	63 847 915	64 208 135	74 876 131			
Nya åtaganden	9 437 833	20 306 616	12 451 609			
Infriade åtaganden	-9 077 613	-9 638 620	-9 411 902	-9 252 206	-9 552 661	-59 110 971
Utestående åtaganden	64 208 135	74 876 131	77 915 838			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	70 900 000	75 000 000	78 000 000			

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att lägga grunden för en ökad militär förmåga och stärka Försvarmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp mot Sverige föreslås anslaget öka med 342 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med 750 miljoner kronor respektive 725 miljoner kronor.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2016 aviserades en ökning av anslaget för att stärka den operativa förmågan i krigsförbanden. Till följd av detta ökas anslaget med 134 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 267 miljoner kronor 2019 och 246 miljoner kronor 2020. Av samma anledning föreslogs en omföring mellan anslag 2016–2018. Till följd av detta minskades anslaget med 300 miljoner kronor 2016 och 2017 och en motsvarande minskning föreslås för 2018. Fr.o.m. 2019 beräknas anslaget öka med 300 miljoner kronor.

I budgetpropositionen för 2015 aviserades en ökning av anslaget för att stärka Sveriges försvarsförmåga. Till följd av detta ökas anslaget med 45 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 930 miljoner kronor 2019 och 1 075 miljoner kronor 2020.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Anskaffning av materiel och anläggningar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	10 369 356	10 369 356	10 369 356
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	-73 622	95 135	267 630
Beslut	520 590	2 263 420	2 402 000
Varav BP18 ³	342 110	750 000	725 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	342 110	750 000	725 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 816 324	12 727 911	13 038 986

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 10 816 324 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 12 727 911 000 kronor respektive 13 038 986 000 kronor.

3.4.4 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

2016	Utfall	599 899	Anslags-sparande	4 694
2017	Anslag	586 542 ¹	Utgifts-prognos	580 485
2018	Förslag	641 905		
2019	Beräknat	641 905		
2020	Beräknat	641 905		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera forskning och teknikutveckling. Anslaget får vidare finansiera det nationella flygtekniska forskningsprogrammet (NFFP), verksamhet vid luftstrids-simuleringscentrum (FLSC) samt övrig flygteknisk forskning. Anslaget får också finansiera forsknings- och utvecklingsverksamhet som genomförs inom ramen för det svenska deltagandet i den europeiska försvarsbyrån (EDA).

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att upprätthålla förmågan till forskning och utveckling inom totalförsvansområdet föreslås anslaget öka med 50 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Forskning och teknikutveckling

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	586 542	586 542	586 542
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	50 001	50 001	50 001
Varav BP18	50 000	50 000	50 000
Varav			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	50 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	5 362	5 362	5 362
Förslag/beräknat anslag	641 905	641 905	641 905

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 641 905 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Forskning och teknikutveckling* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 641 905 000 kronor respektive 641 905 000 kronor.

3.4.5 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

2016	Utfall	9 049	Anslags-sparande	4 249
2017	Anslag	10 499 ¹	Utgifts-prognos	10 392
2018	Förslag	10 792		
2019	Beräknat	10 962 ²		
2020	Beräknat	11 148 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 792 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 792 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten bedriver med att kontrollera försvarsunderrättelseverksamheten hos de myndigheter som bedriver sådan verksamhet, samt för att verkställa beslut om tillgång till signalbärare.

Kompletterande information

De myndigheter som bedriver sådan verksamhet framgår av förordningen (2000:131) om försvarsunderrättelseverksamhet. Beslut om tillgång till signalbärare fattas av Försvarsunderrättelsesdomstolen enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Tabell 3.20 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	10 499	10 499	10 499
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	292	462	648
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 792	10 962	11 148

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 10 792 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 962 000 kronor respektive 11 148 000 kronor.

3.4.6 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tusental kronor

2016	Utfall	24 533	Anslags-sparande	400
2017	Anslag	24 522 ¹	Utgifts-prognos	24 665
2018	Förslag	169 036		
2019	Beräknat	176 891 ²		
2020	Beräknat	180 097 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 173 953 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 173 952 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Totalförsvarets rekryteringsmyndighets förvaltningsutgifter. Vidare får anslaget användas för ersättningar för kost, resor och logi till totalförsvarspliktiga.

Avgiftsbelagd verksamhet vid Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

Tabell 3.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	155 091	153 602	1 489
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Prognos 2017	164 000	168 800	-4 800
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Budget 2018	82 000	82 000	0
(varav tjänsteexport)	-	-	-

Regeringens överväganden

För att förenkla och renodla samt anpassa ändamålet till en återupptagen mönstringsverksamhet föreslås en förändring av anslagsändamålet. Tidigare formuleringar har ersatts av begreppet förvaltningsutgifter.

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget föreslås öka med 134 miljoner kronor fr.o.m. 2018 i syfte att finansiera den återupptagna mönstringsverksamheten. Anslaget 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* föreslås minska med motsvarande belopp.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att öka antalet provningstillfällen föreslås anslaget öka med 10 miljoner kronor 2018. Fr.o.m. 2019 beräknas anslaget öka med 15 miljoner kronor.

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	24 522	24 522	24 522
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	513	936	1 397
Beslut	144 001	151 433	154 178
Varav BP18 ³	144 000	149 000	149 000
Varav ³			
Anslagsfinansiering av mönstring	134 000	134 000	134 000
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	10 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	169 036	176 891	180 097

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 169 036 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Totalförsvarets rekryteringsmyndighet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 176 891 000 kronor respektive 180 097 000 kronor.

3.4.7 1:7 Officersutbildning m.m.

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor				
2016	Utfall	198 711	Anslags-sparande	16 354
2017	Anslag	211 961 ¹	Utgifts-prognos	204 824
2018	Förslag	218 329		
2019	Beräknat	225 752 ²		
2020	Beräknat	234 569 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 222 268 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 227 109 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera det treåriga officersprogrammet och annan grundläggande officersutbildning vid Förvarshögskolan. Vidare får anslaget finansiera forskning och utveckling m.m. inom vissa av högskolans kompetensområden. Anslaget får även användas för att finansiera kurser inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) samt viss forskning och analysstöd för regeringens behov.

Regeringens överväganden

För att möta Försvarmaktens arbete med att öppna fler vägar in till officersyrket föreslås en förändring av anslagsändamålet som innebär att anslaget även får finansiera annan grundläggande officersutbildning i syfte att skapa bättre förutsättningar för en långsiktig officersförsörjning.

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att öka inflödet av officerare till krigsförbanden, och därmed motverka effekter av brister och närtida avgångar, föreslås anslaget öka med 3 miljoner kronor 2018 i syfte att möjliggöra en utökning av antalet utbildningsplatser. För 2019 och 2020 beräknas anslaget i samma syfte öka med 7 miljoner kronor respektive 12 miljoner kronor.

Tabell 3.25 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Officersutbildning m.m.

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	211 961	211 961	211 961
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	3 135	6 507	10 201
Beslut	3 233	7 284	12 407
Varav BP18 ³	3 000	7 000	12 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	3 000	7 000	12 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	218 329	225 752	234 569

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 218 329 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Officersutbildning m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 225 752 000 kronor respektive 234 569 000 kronor.

3.4.8 1:8 Försvarets radioanstalt

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1: 8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor				
2016	Utfall	916 360	Anslags-sparande	4 905
2017	Anslag	989 689 ¹	Utgifts-prognos	984 323
2018	Förslag	1 106 408		
2019	Beräknat	1 160 845 ²		
2020	Beräknat	1 196 584 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 142 834 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 158 322 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera signalspaning och informationssäkerhetsverksamhet m.m. som Försvarets radioanstalt bedriver och kapitalkostnaden för den teknikutveckling som behövs för dessa verksamheter. Anslaget får även användas för Försvarets radioanstalts bidrag till att ge förvarning om

förändrade förhållanden i vår omvärld samt myndighetens lämnande av stöd vid fredsfrämjande internationell verksamhet.

Avgiftsbelagd verksamhet vid Försvarets radioanstalt

Tabell 3.27 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	4 285	4 287	-2
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Prognos 2017	1 000	1 000	0
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Budget 2018	1 000	1 000	0
(varav tjänsteexport)	-	-	-

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att stärka försvarsunderrättelseförmågan föreslås anslaget öka med 44 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med 81 miljoner kronor respektive 97 miljoner kronor.

Händelser i omvärlden har visat på det demokratiska samhällets sårbarhet för angrepp och påverkan från externa aktörer i form av bl.a. it-attacker och informationspåverkan. För att förstärka Försvarets radioanstalts arbete med skydd mot angrepp mot viktiga samhällsfunktioner föreslår regeringen att anslaget ökar med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Kraven på säkerhetsskyddet har förändrats genom utveckling i omvärlden och på informationsteknikområdet, ökningen av säkerhets känslig verksamhet som bedrivs i enskild regi och en ökad internationell samverkan. För att stärka säkerhetsskyddet föreslår regeringen en ny säkerhetsskyddslag vilken innebär utökade uppgifter för Försvarets radioanstalt. Anslaget föreslås därför öka med 2 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2016 aviserades en ökning av anslaget för att stärka försvarsunderrättelseförmågan. Till följd av detta ökas anslaget med 55 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Försvarets radioanstalt

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	979 689	979 689	979 689
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	15 675	31 362	48 554
Beslut	111 044	149 794	168 341
Varav BP18 ³	56 000	93 000	109 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	44 000	81 000	97 000
Stöd för skydd av viktiga samhällsfunktioner	10 000	10 000	10 000
Ny säkerhetsskyddslag	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 106 408	1 160 845	1 196 584

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 1 106 408 000 kronor anvisas anslaget 1:8 *Försvarets radioanstalt* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 160 845 000 kronor respektive 1 196 584 000 kronor.

3.4.9 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

2016	Utfall	175 313	Anslags-sparande	8 100
2017	Anslag	176 045 ¹	Utgifts-prognos	174 820
2018	Förslag	180 479		
2019	Beräknat	183 355 ²		
2020	Beräknat	186 507 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 180 478 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 180 479 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera internationell verksamhet inom försvarsmateriel- och forskningsområdet samt åtgärder för att främja den svenska försvarsindustrins exportverksamhet. Anslaget får även finansiera forskning avseende skydd mot kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära stridsmedel (CBRN) samt forskning och analysstöd för regeringens behov. Anslaget får vidare finansiera forskning med inriktning mot Polismyndighetens och Säkerhetspolisens verksamhetsområden.

Avgiftsbelagd verksamhet vid Totalförsvarets forskningsinstitut

Tabell 3.30 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	815 383	773 805	41 578
(varav tjänsteexport)	36 231	41 450	-5 219
Prognos 2017	828 000	798 000	30 000
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	
Budget 2018	829 000	824 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	30 000	30 000	

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. I syfte att upprätthålla förmågan till forskning inom totalförvarsområdet genomförs inte den beräknade minskningen om 20 miljoner kronor fr.o.m. 2018 som aviserades i budgetpropositionen för 2015.

Tabell 3.31 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Totalförsvarets forskningsinstitut

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	176 045	176 045	176 045
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 418	7 294	10 445
Beslut	16	16	17
Varav BP18 ³	20 000	20 000	20 000
Varav ³			
Totalförvarsöverenskommelse från 2018	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	180 479	183 355	186 507

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 180 479 000 kronor anvisas anslaget 1:9 *Totalförsvarets forskningsinstitut* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 183 355 000 kronor respektive 186 507 000 kronor.

3.4.10 1:10 Nämnder m.m.

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

2016	Utfall	5 492	Anslags-sparande	309
2017	Anslag	6 051 ¹	Utgifts-prognos	5 989
2018	Förslag	6 301		
2019	Beräknat	6 301		
2020	Beräknat	6 301		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som bedrivs av vissa mindre nämnder samt bidrag till exempelvis Svenska Röda Korset och Centralförbundet Folk och Försvar.

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. I syfte att bidra till intresse- och kunskapsspridning om försvars- och säkerhetspolitik, totalförsvaret samt frågor om samhällets krisberedskap föreslås anslaget öka med 250 000 kronor fr.o.m. 2018 för att finansiera ett ökat verksamhetsbidrag till centralförbundet Folk och försvar.

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Nämnder m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 051	6 051	6 051
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	250	250	250
Varav BP18	250	250	250
Varav			
Totalförvarsöverenskommelse från 2018	250	250	250
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 301	6 301	6 301

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 6 301 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Nämnder m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 301 000 kronor respektive 6 301 000 kronor.

3.4.11 Försvarets materielverk

Avgiftsbelagd verksamhet vid Försvarets materielverk

Försvarets materielverk är, med undantag av det nedan behandlade anslaget 1:11 *Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.*, en avgiftsfinansierad myndighet vars främsta uppgift är att anskaffa, vidmakthålla och avveckla materiel och förnödenheter på uppdrag av Försvarmakten och andra kunder. Myndigheten förser även Försvarmakten med logistiskt stöd i form av materielförsörjning, underhåll och service.

Myndigheten bistår Försvarmakten i fråga om långsiktig materielförsörjningsplanering och materielsystemkunskap. För de enskilda uppdragen utformar Försvarets materielverk offerter utifrån Försvarmaktens fastställda materielplan.

Försvarmakten gör sedan kundbeställningar gentemot Försvarets materielverk. Kundbeställningarna utgör ett åtagande för Försvarets materielverk gentemot kunden och är grunden för uppföljning av myndighetens verksamhet. Försvarets materielverk får disponera intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten.

Tabell 3.34 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	21 113 008	20 837 033	275 975
(varav tjänsteexport)	131 318	117 745	13 573
Prognos 2017	21 574 222	21 631 222	-57 000
(varav tjänsteexport)	130 000	130 000	0
Budget 2018 ¹	18 602 300	18 602 300	0
(varav tjänsteexport)	130 000	130 000	0

¹ Minskning av beräknade avgifter omfattar även effekten av den förändrade organisationen av logistikfunktioner m.m. i enlighet med vad som anges i avsnitt 3.3.7.

Rörelsekapital

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 18 500 000 000 kronor för att tillgodose Försvarets materielverks behov av rörelsekapital.

Skälen för regeringens förslag: Försvarets materielverk behöver ett rörelsekapital för att finansiera utestående förskott till industrin och övrigt behov av rörelsekapital samt för hanteringen av vissa avtal inom försvarsexportområdet.

3.4.12 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	89 497		21 388
2017	Anslag	89 678 ¹	Utgifts-prognos	80 718
2018	Förslag	91 559		
2019	Beräknat	93 052 ²		
2020	Beräknat	94 637 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 91 606 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 91 606 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Försvarets materielverks tillhandahållande av resurser inom materiel- och logistikförsörjning för stöd till regeringen. Anslaget får även användas för att finansiera verksamhet avseende överlåtelse och upplåtelse av materiel samt exportstöd inom försvarsområdet. Anslaget får vidare användas för, inom ovan nämnda område, Försvarets materielverks förvaltningsutgifter. Anslaget får likaså användas till Sveriges certifieringsorgan för it-säkerhet (CSEC) samt signatärskapet för Common Criteria Recognition Arrangement (CCRA).

Regeringens överväganden

Anslagsändamålet föreslås ändras till följd av att avvecklingen av Försvarsexportmyndigheten är slutförd.

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att finansiera ökade administrativa behov i verksamheten föreslås anslaget öka med 11 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

I budgetpropositionen för 2016 ökades anslaget för att finansiera de uppgifter som förts över från Försvarsexportsmyndigheten till Försvarets materielverk efter avvecklingen av Försvarsexportmyndigheten. Till följd av att avveckling är slutförd minskar anslaget med 11 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	89 678	89 678	89 678
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 538	2 978	4 556
Beslut	10 859	11 030	11 218
Varav BP18 ³	11 000	11 000	11 000
Varav ³			
Totalförsvärsöverenskommelse från 2018	11 000	11 000	11 000
Överföring till/från andra anslag	-10 515	-10 634	-10 815
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	91 559	93 052	94 637

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 91 559 000 kronor anvisas anslaget 1:11 *Internationella materielsamarbeten och industrifrågor m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 93 052 000 kronor respektive 94 637 000 kronor.

Överlåtelse och upplåtelse av materiel

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 besluta om export av JAS 39C/D genom upplåtelse eller överlåtelse av materiel, under förutsättning att exporten bidrar till den operativa tillgängligheten inom stridsflygsystemet och att det i övrigt är i linje med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för 2016–2020.

Skälen för regeringens förslag:

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6), sökte regeringen riksdagens mandat för att under 2017–2020 besluta om upplåtelse och överlåtelse av materiel under förutsättning att materielen kan avvaras med hänsyn till Försvarmaktens operativa förmåga och att det i övrigt är i linje med det försvarspolitiska inriktningsbeslutet för 2016–2020. Utskottet avstyrkte förslaget (bet.

2016/17:FöU1). Riksdagen beslutade sedermera i linje med reservation 5.

I likhet med vad regeringen anförde i budgetpropositionen för 2017 ger 8 kap. 6 § budgetlagen (2011:203) regeringen mandat att överlåta viss materiel (lös egendom) som inte behövs för statens verksamhet.

Regeringen anförde i den försvarspolitiska inriktningspropositionen att det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden 2016 t.o.m. 2020 är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret.

I denna utveckling mot ökad operativ förmåga i krigsförbanden bör materiel inom stridsflygsystemet JAS 39C/D, som visserligen behövs för statens verksamhet, kunna överlåtas eller upplåtas i de fall detta på ett bättre sätt kan bidra till att finansiera ett vidmakthållande av JAS 39C/D med högre operativ tillgänglighet och därmed möjliggöra en mer gynnsam ombeväpningsplan.

Det är här viktigt att göra klart att även om det finns ett bemyndigande enligt 8 kap. 6 § budgetlagen så förutsätter en upplåtelse eller överlåtelse av materiel till utlandet som utgör krigsmateriel även att ett separat tillstånd lämnas enligt lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

3.4.13 1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen

Tusental kronor				
År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Förlägg	7 476	681	
2017	Anslag	8 000 ¹		8 153
2018	Förslag	9 246		
2019	Beräknat	9 392 ²		
2020	Beräknat	9 552 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 9 246 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 9 246 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera den verksamhet som Försvarsunderrättelsesdomstolen bedriver med att pröva frågor om tillstånd till signalspaning enligt lagen (2008:717) om signalspaning i försvarsunderrättelseverksamhet.

Regeringens överväganden

Anslaget har i förhållande till 2017 beräknats enligt följande.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret fr.o.m. 2018. För att stärka Försvarsunderrättelsesdomstolens kontinuerliga verksamhet föreslås anslaget öka med 1 miljon kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 000	8 000	8 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	245	375	518
Beslut	1 001	1 017	1 034
Varav BP18 ³	1 000	1 000	1 000
Varav ³			
Totalförsvärsöverenskommelse från 2018	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 246	9 392	9 552

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 9 246 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 Försvarsunderrättelsesdomstolen för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 392 000 kronor respektive 9 552 000 kronor.

3.5 Beredskapskredit för totalförsvaret

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen fick nyttja en kredit i Riksgäldskontoret på högst 40 000 000 000 kronor för 2017. Regeringen anser att motsvarande bemyndigande bör lämnas för 2018. Beredskapskrediten ska säkerställa att en nödvändig beredskapshöjning inte förhindras eller fördröjs därför att regeringen inte disponerar nödvändiga betalningsmedel. Om beredskapskrediten utnyttjas avser regeringen att återkomma till riksdagen med redovisning av behovet av medel för den fortsatta verksamheten.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att för 2018 utnyttja en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 40 000 000 000 kronor i händelse av krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

4 Samhällets krisberedskap

4.1 Mål för samhällets krisberedskap

Skydd mot olyckor

Riksdagens mål för skydd mot olyckor är enligt lag (2003:778) om skydd mot olyckor att i hela landet ge människors liv, hälsa, egendom och miljö ett – med hänsyn till de lokala förhållandena – tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor.

Krisberedskap

De av regeringen angivna målen för krisberedskap, indelas i ett förebyggande perspektiv och ett hanterande perspektiv. Med dessa utgångspunkter är målen för krisberedskapen att

- minska risken för olyckor och kriser som hotar vår säkerhet
- värna människors liv och hälsa samt grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter genom att upprätthålla samhällsviktig verksamhet och hindra eller begränsa skador på egendom och miljö då olyckor och krissituationer inträffar.

Arbetet med krisberedskapen bör även bidra till att minska lidande och konsekvenser av allvarliga olyckor och katastrofer i andra länder. Krisberedskapsarbetet utgör också en utgångspunkt för arbete med det civila försvaret.

Civilt försvar

Civilt försvar är den verksamhet som myndigheter, kommuner och landsting samt enskilda, företag och organisationer m.fl. vidtar för att förbereda Sverige för krig. Civilt försvar utgörs i fredstid av beredskapsplanering och under krigsförhållanden av den civila verksamhet som behövs för att upprätthålla målen för civilt försvar.

Riksdagen har beslutat (prop. 2014/15:109, bet. 2014/15:FöU11, rskr. 2014/15:251) att målet för verksamheten inom det civila försvaret är att

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- bidra till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp eller krig i vår omvärld.

4.2 Resultatredovisning

Sveriges förmåga att förebygga, hantera och lära från olyckor och kriser samt beredskapsplanering för civilt försvar bygger på den samlade förmågan hos alla aktörer i samhället. Bedömningen av vilka resultat som har uppnåtts i förhållande till målen baseras på de aktiviteter och prestationer som har utförts, främst inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap, men även inom andra utgiftsområden. Även privata verksamheter och andra

faktorer i omvärlden påverkar utvecklingen av samhällets krisberedskap.

Förmågan att hantera allvarliga olyckor och kriser i samhället i fredstid skapar också en grundläggande förmåga att hantera höjd beredskap och ytterst krig.

4.2.1 Bedömningsgrunder och resultatindikatorer

Regeringens redovisning av resultaten inom samhällets krisberedskap utgår från följande bedömningsgrunder:

- Samhällets förmåga att förebygga olyckor, kriser och krig.
- Samhällets förmåga att hantera olyckor, kriser och krig.
- Generell utveckling av samhällsskydd och beredskap.

För att utveckla resultatredovisningen används resultatindikatorer som kommer att följas över tid när det gäller att beskriva utvecklingen av samhällets krisberedskap. De resultatindikatorer som används är:

- Omkomna i bränder
- SOS Alarms svarstid på 112-samtal
- Antal Rakel-abonnemang
- Genomförda övningar

Antalet omkomna i bränder är svårt att påverka genom direkta åtgärder, men ett gediget brandförebyggande arbete kan på sikt minska antalet personer som avlider eller skadas vid bränder.

Tidsfaktorn vid alarmering är av avgörande betydelse för att nödställda personer snabbt och effektivt ska kunna få den hjälp som de behöver av samhällets hjälporgan. Således är en sådan svarstid-indikator intressant att följa över tid.

Rakel-systemet stödjer en skyddad och driftsäker kommunikation mellan samhällsviktiga organisationer vid en kris. Utvecklingen av antalet Rakel-abonnemang är en indikator på att aktörernas möjlighet att kommunicera skyddat och driftsäkert har stärkts, vilket bidrar till en effektivare hantering av en uppkommen kris.

Den främsta åtgärden för att stå väl rustad vid en kris är att ha genomfört övningar inför troliga händelser. Därmed är det av intresse att studera

antalet övningar som genomförts under året av bl.a. bevakningsansvariga myndigheter.

Bedömningsgrunder och resultatindikatorer ger viss information om krisberedskapsområdet, men resultatredovisningen påverkas även av andra faktorer såsom demografiska förändringar, teknisk utveckling, ändringar i befolkningens levnadsvanor och hälsoutveckling samt ett förändrat klimat.

Förutsättningarna för att följa upp arbetet med krisberedskap och civilt försvar som avser s.k. sällanhändelser med stora samhällskonsekvenser skiljer sig från förutsättningarna att följa upp arbetet med att förebygga och hantera olyckor som dagligen drabbar enskilda individer.

Underlag som ligger till grund för resultatredovisningen är bl.a. årsredovisningar från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Kustbevakningen, Statens haverikommission och SOS Alarm AB. Även utredningar och uppföljningar av inträffade händelser, MSB:s övergripande bedömningar avseende förmågor, risker och sårbarheter i samhället, risk- och sårbarhetsanalyser, länsstyrelser årsredovisningar, Riksrevisionens rapporter samt redovisningar av Kustbevakningens och MSB:s internationella insatsverksamheter.

4.2.2 Resultat

Förmåga att förebygga olyckor, kriser och krig

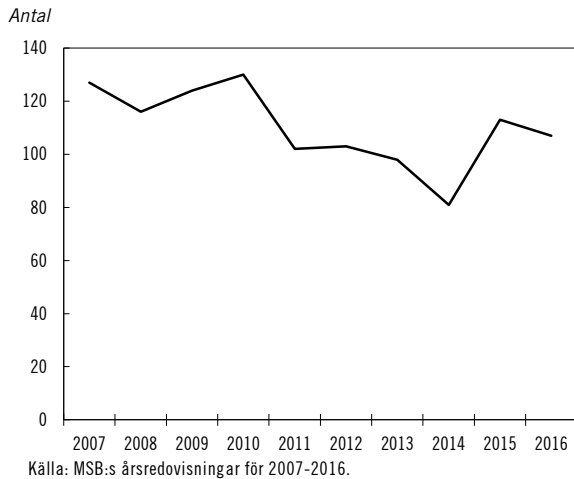
Stärkt brand- och olycksförebyggande arbete

I Sverige omkommer ca 3 000 personer i olyckor varje år. Män är överrepresenterade i de flesta olyckstyper, närmare två tredjedelar av de som omkommer i olyckor är män. Även äldre personer löper i allmänhet en större olycksrisk.

MSB arbetar tillsammans med myndigheter, kommuner och andra organisationer för att uppnå visionen i den nationella strategin för att stärka brandskyddet - ingen i Sverige ska omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand. Antalet omkomna i bränder i Sverige är omkring 100 personer årligen, med årsvisa variationer. Statistiken tyder på en nedåtgående trend. Under 2016 omkom 107 personer, varav 46 kvinnor och 61 män. Det är en liten minskning från föregående år. Äldre personer, relativt jämnt fördelat mellan kvinnor och män samt personer med någon form av funktions-

nedsättning är överrepresenterade i dödsbränderna. Närmare 90 procent av dödsbränderna sker i bostäder och i de flesta fall saknades en fungerande brandvarnare.

Diagram 4.1. Antal omkomna i bränder 2007–2016

Kommunernas olycks- och brandförebyggande verksamhet har stor betydelse för människors säkerhet och trygghet. MSB stödjer löpande den verksamheten genom exempelvis framtagande av statistik och analyser som kan ligga till grund för att inrikta kommunernas olycks- och brandförebyggande verksamhet.

Inom ramen för den nationella strategin för stärkt brandskydd har MSB vidtagit ett antal åtgärder för att stärka kommunernas och övriga samhällets förmåga inom området. MSB har bl.a. utarbetat vägledning och information om brandskydd i asylboenden samt information för att öka kunskapen hos privatpersoner om brandskydd i bostäder. Kampanjen *Aktiv mot brand* syftar också till att höja kunskapsnivån hos enskilda. Arbetet bedöms ha bidragit till ett stärkt brandskydd, som ytterst syftar till att minska antalet omkomna och allvarligt skadade i bränder.

Förebyggande arbete är viktigt mot naturolyckor i ett förändrat klimat

I MSB:s arbete ingår att på olika sätt stödja aktörer att förbereda sig för de naturolyckor som ett förändrat klimat kan föra med sig. För att möjliggöra förebyggande åtgärder i utsatta områden har regeringen avsatt bidragsmedel, som MSB hanterar. Under 2016 har 22 miljoner kronor fördelats till ett tiotal kommuner för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor. De åtgärder som beviljats bidrag avser främst stabilitetshöjande åtgärder och

åtgärder för att förebygga risken för översvämningar.

I arbetet med klimatanpassning har MSB även uppdaterat 17 översvämningsskarteringar med nya höjddata och klimatanpassade flöden, vilket ger en högre detaljeringsgrad och längre planeringshorisont för kommunerna i sin samhällsplanering. Därutöver har stabilitetskarteringar genomförts avseende ras och skred, för att kunna vidta förebyggande åtgärder i bebyggda områden.

Riskhanteringsplaner med mål och åtgärder har också rapporterats till EU för de 18 områden i Sverige som bedömts ha betydande översvämningrisk, vilket har stärkt beredskapen för att hantera eventuella händelser.

Resultatet av vidtagna åtgärder och stöd för att anpassa samhället till ett förändrat klimat är bl.a. minskad risk för översvämningar och bättre hantering av följderna efter t.ex. skyfall i olika utsatta områden.

Stärkt kontinuitet i samhällsviktiga verksamheter

I regeringens uppdrag till MSB ingår att genomföra sårbarhetsreducerande åtgärder och vara kontaktpunkt för skydd av europeisk kritisk infrastruktur. Myndigheten ska bidra till att aktörer som äger eller driver samhällsviktig verksamhet, arbetar med riskhantering, kontinuitetshantering och har förmåga att hantera inträffade händelser.

Med utgångspunkt i ovan har MSB bl.a. marknadsfört den vägledning för kontinuitetshantering som utarbetats tillsammans med Swedish Standards Institute (SIS). Myndigheten har även fortsatt arbetet med att stödja användare av industriella informations- och styrsystem (även kallade SCADA). Arbetet bedöms ha bidragit till stärkt säkerhet och kontinuitet i samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur.

En säkrare hantering av farliga ämnen

Farliga ämnen tillverkas, transporteras och används i ett stort antal verksamheter. Arbetet med att förbättra sprängämnessäkerheten på nationell nivå har vidareutvecklats inom den myndighetsgemensamma arbetsgruppen för sprängämnessäkerhet. Regeringens bedömning är att samhällets förmåga att förebygga och hantera händelser med explosiva ämnen förbättrats genom en högre samlad kunskapsnivå hos berörda myndigheter och en utvecklad myndighetssamverkan på området.

MSB har bl.a. gjort tillsynsbesök och fattat ca 700 beslut avseende tillstånd för brandfarliga och explosiva varor, vilket har bidragit till en säkrare tillverkning och hantering av sådana produkter.

Tillsammans med Strålsäkerhetsmyndigheten och länsstyrelserna i Hallands län, Uppsala län, Kalmar län, Skåne län och Västerbottens län har MSB stärkt kärnenergiberedskapen genom att bl.a. dela ut jodtabletter och information till invånare i de inre beredskapszonerna samt uppdatera relevant utbildningsmaterial.

MSB har även genomfört utbildningsinsatser för att öka kompetensen om Sevesotillsyn hos länsstyrelserna. Dessutom har MSB tillsammans med länsstyrelserna genomfört insatser för att utveckla kommunernas information om Sevesoanläggningar till allmänheten i händelse av en olycka.

Sammantaget har arbetet inom området bidragit till att antalet olyckor med farliga ämnen fortsatt är på en låg nivå. Arbetet har även bidragit till att nå de nationella miljömålen och framförallt miljömålet säker strålmiljö.

Högre krav på informationssäkerhet och ny strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet

Regeringen har nyligen presenterat en nationell strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet (Skr. 2016/17:213). Strategin bygger på och konkretiserar de inriktningar för informations- och cybersäkerheten som regeringen bl.a. anger i den nationella säkerhetsstrategin och i digitaliseringsstrategin. Huvudsyftena med strategin är att bidra till att skapa långsiktiga förutsättningar för samhällets aktörer att arbeta effektivt med informations- och cybersäkerhet samt att höja medvetenheten och kunskapen i hela samhället.

I december 2015 beslutade regeringen att införa ett system för obligatorisk it-incidentrapportering för statliga myndigheter för att förebygga, upptäcka och hantera it-incidenter. Systemet infördes den 1 april 2016 och fram till det årets slut hade drygt 200 it-incidentrapporter lämnats till MSB. Systemet är fortfarande i en uppbyggnadsfas och arbete pågår med att utveckla former för att återföra kunskap från rapporteringen.

När EU-direktivet om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverk och informationssystem (NIS-direktivet) har genomförts kommer fler aktörer att behöva rapportera allvarliga it-incidenter. Regeringen gav i mars

2016 en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur direktivet ska genomföras i svensk rätt. Uppdraget redovisades den 2 maj 2017. I betänkandet föreslås en ny lag och förordning om informationssäkerhet för vissa leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster. Leverantörerna föreslås bl.a. bli skyldiga att vidta tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder samt rapportera allvarliga it-incidenter till MSB. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

För de mest skyddsvärda verksamheterna i samhället som berör Sveriges säkerhet, gäller säkerhetsskyddslagens bestämmelser om informationssäkerhet. En utredning har lämnat förslag på hur lagen kan moderniseras, t.ex. på informationssäkerhetsområdet. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen har dessutom gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. kartlägga behovet av att förebygga att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller i övrigt säkerhetskänslig verksamhet utsätts för risker i samband med utkontraktering, upplåtelse eller överlåtelse av sådan verksamhet och föreslå åtgärder, t.ex. tillståndsprövning. Uppdraget ska redovisas senast den 1 maj 2018.

MSB har också bidragit till att öka informationssäkerheten genom att bl.a. utarbeta nya föreskrifter om statliga myndigheters arbete med informationssäkerhet. Myndigheten arbetar även aktivt med privat-offentlig samverkan och har t.ex. etablerat ett nytt forum som syftar till att öka informationssäkerheten i it-leverantörssektorn.

Samarbetet inom EU och med Nato har utvecklats
Inom EU-samarbetet beslutade regeringen i mars 2016 att MSB och Kustbevakningen ska fortsätta bidra med resurser till den europeiska insatskapaciteten vid nödsituationen inom ramen för EU:s civilskyddsmekanism, den s.k. frivilligpoolen. I dialog med EU-kommissionen har myndigheterna under 2016 vidtagit en rad åtgärder inför slutlig certifiering. MSB ska bl.a. bidra med det svenska nationella ambulansflyget och tekniska stödfunktioner till EU:s insatser i fält. Kustbevakningen ska bl.a. bidra med pump- och läktringskapacitet för olja.

Under 2016 har MSB genomfört kurser för civilskyddsmekanismens utbildningsprogram inom EU. Utbildning sker inom stab- och ledning, säkerhet, moduler och teknisk expertis.

MSB har lett ett övningsprojekt, EDREX, inom Europeiska unionen med 22 deltagande länder och med ett brett deltagande inom EU:s institutioner. EDREX har övat samverkan och ledning mellan EU-nivån och den nationella nivån samt mellan EU och FN-systemet. Inom ramen för EDREX övades även EU:s arrangemang för integrerad politisk krishantering, IPCR. IPCR som stödjer beslutsfattande vid kris är fortsatt aktiverat (sedan den 30 oktober 2015) med anledning av flyktingsituationen i världen och Sverige bidrar veckovis till den gemensamma lägesbilden (ISAA-rapport).

Vad avser det svenska deltagandet i Natos civila beredskapsarbete syftar det till att stärka utvecklingen av det civila försvaret som en del av totalförsvaret. Vid toppmötet i Warszawa i juli 2016 enades Nato om att den civila beredskapen ska stärkas inom sju områden. Sverige har bidragit till arbetet med dessa områden, vilka även utgör viktiga ingångsvärden i arbetet med att stärka krisberedskapen och det civila försvaret på nationell nivå.

Fortsatt uppbyggnad av ett civilt försvar

I den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109) angav regeringen att en av de viktigaste prioriteringarna är att stärka förmågan i totalförsvaret, vilket innebar att planeringen för det civila försvaret återupptogs.

Under 2016 har arbetet med försvarsplaneringen fortsatt vid de bevakningsansvariga myndigheterna. MSB och Försvarmakten inkom den 10 juni 2016 med ett förslag till grundsyn i enlighet med regeringens uppdrag. Grundsynen omfattar en beskrivning av gällande förutsättningar och politisk inriktning, behov och handlingsplan för vägen framåt samt en gemensam syn på hotbilder.

MSB har i samverkan med berörda myndigheter påbörjat arbetet med att utveckla förmågan i samhället att stödja Försvarmakten. Länsstyrelserna, som har en central roll i det civila försvaret, har påbörjat arbetet med bl.a. personalplanering, säkerhetsskydd och signal-skydd samt med analyser av förnödenhetsförsörjning.

Under året har ett flertal kunskapshöjande åtgärder genomförts riktade till civila aktörer som bl.a. utbildningar inom totalförsvaret och höjd beredskap. MSB har gemensamt med Försvarmakten även påbörjat planeringen för en omfattande totalförsvärsövning under 2020 samt

förberedande övningar och utbildningsinsatser, bl.a. SAMÖ F som ska genomföras under 2018. Arbetet har bidragit till att stödja civila aktörers planering för höjd beredskap.

MSB har utarbetat nya föreskrifter för statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser, så att de numera inkluderar perspektivet höjd beredskap i analysarbetet.

Rapporteringar utifrån regeringens planeringsanvisningar har hittills skett i juni 2016 och februari 2017. Utifrån myndigheternas underlag har följande övergripande resultat uppnåtts under 2016:

- Ökad medvetenhet och kompetens kring totalförsvärsfrågor hos bevakningsansvariga myndigheter.
- Förbättrad samverkan mellan bevakningsansvariga myndigheter och Försvarmakten.
- Ökad kunskap om Försvarmaktens behov av stöd och de följdverkningar detta innebär för myndighetens ansvarsområde.
- Integrering av perspektivet höjd beredskap i befintliga processer för krisberedskap och inom myndigheternas egen verksamhet.

Utifrån målet för civilt försvar har regeringen gett MSB i uppdrag att göra en samlad bedömning av befolkningsskyddets förmåga att möta de krav som höjd beredskap och krig kan medföra samt lämna förslag på hur befolkningsskyddet kan moderniseras. Uppdraget ska redovisas senast 15 september 2017.

Verksamheter som bidrar till det psykologiska försvaret bedrivs idag vid ett flertal myndigheter. I syfte att få en överblick av vilken verksamhet som pågår gav regeringen Statskontoret i uppdrag att redogöra för de verksamheter som myndigheter bedriver som är relevanta för ett psykologiskt försvar anpassat efter dagens förhållanden. Det kan t.ex. handla om olika informationskampanjer, kommunikation med allmänhet och media, utbildningsåtgärder och omvärldsbevakning. Uppdraget redovisades i mars 2017 och omhändertogs i regeringens vidare arbete med det civila försvaret.

Vad gäller den delen av det psykologiska försvaret som avser informationspåverkan har regeringen uppdragit åt MSB att ha en god förmåga att identifiera och möta informationspåverkan inom det egna ansvarsområdet samt bidra till övriga bevakningsansvariga myndig-

heters och aktörers beredskap inom området informationspåverkan.

Under året har MSB bedrivit ett flertal olika kunskapshöjande aktiviteter som bidragit till en ökad förmåga hos myndigheten och andra aktörer att identifiera och möta påverkanskampanjer.

Analys och slutsatser av förebyggande förmågor

För att uppfylla målen för skydd mot olyckor, krisberedskapen och det civila försvaret har en omfattande förebyggande verksamhet bedrivits under 2016. Regeringens bedömning är att målen delvis har uppnåtts, men det finns fortfarande områden som kan utvecklas och förbättras.

Kommunernas förmåga att förebygga bränder och andra olyckor har utvecklats positivt, men arbetet bör enligt regeringen i större utsträckning samordnas och utgå från enskildas förutsättningar och behov. Regeringen anser att MSB:s brandförebyggande arbete väsentligt har stärkt kommunernas och övriga samhällets förmåga inom området. Ytterst har arbetet bidragit till att minska antalet omkomna i bränder. Myndighetens arbete bör fortsätta att utvecklas.

Att vidta förebyggande åtgärder är generellt sett mer samhällsekonomiskt lönsamt i ett längre perspektiv än att finansiera konsekvenser av naturolyckor. Regeringen anser att MSB:s stöd inom naturolycksområdet har bidragit positivt till det förebyggande arbetet och att de ekonomiska bidrag som myndigheten fördelat till kommuner för förebyggande åtgärder har bidragit till att minska konsekvenserna av klimatförändringar och naturolyckor.

Regeringen bedömer att arbetet med kontinuitet av samhällsviktig verksamhet och kritisk infrastruktur har bidragit till målet för civilt försvar att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna.

När det gäller säkrare hantering av farliga ämnen och kärnenergiberedskap är det nationella samarbetet som bedrivs på myndighetsnivå grundläggande för att behålla en fortsatt god nivå. Regeringens bedömning är att det arbete som gjorts inom kärnenergiberedskapen har bidragit till en bättre beredskap för radiologiska och nukleära händelser.

Arbetet med informations- och cybersäkerheten i samhället har förbättrats, bl.a. genom skyldigheten för statliga myndigheter att rapportera allvarliga it-incidenter till MSB. Regeringen bedömer dock att finns ett stort behov av att utveckla samhällets informations- och cybersäkerhet och har därför presenterat en nationell strategi som ger uttryck för regeringens övergripande prioriteringar inom området. Även genomförandet av NIS-direktivet och arbetet med en ny säkerhetsskyddslag kan få en god effekt på informationssäkerheten i samhället.

Vad beträffar samarbetet inom EU bedömer regeringen att det svenska bidraget till den europeiska insatskapaciteten vid nödsituationer har medverkat till att stärka EU:s samlade förmåga att kunna bidra till insatser och stöd genom civilskyddsmekanismen. Det svenska civila beredskapsarbetet med Nato har bidragit till att stärka det svenska arbetet med att återuppta planeringen för det civila försvaret.

Utifrån regeringens uppdrag att återuppta planeringen för det civila försvaret är regeringens bedömning att de aktiviteter som genomförts vid de bevakningsansvariga myndigheterna utgör en god grund för det fortsatta arbetet. Det är positivt att de nya föreskrifterna för statliga myndigheters risk- och sårbarhetsanalyser inkluderar perspektivet höjd beredskap på ett tydligt sätt. Regeringen bedömer att analyserna kommer att utgöra viktiga underlag för de civila myndigheternas arbete inom ramen för en sammanhängande planering för totalförsvaret. Den generella kunskapen inom området har höjts, bland annat genom myndigheternas arbete och de studier som MSB tagit fram eller beställt från Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Sammantaget har förutsättningarna under 2016 förbättrats för att framgångsrikt fortsätta arbetet med totalförsvarsplanering. För det fortsatta arbetet finns det dock behov av ökade resurser.

Förmåga att hantera olyckor och kriser

En trygg och säker alarmeringstjänst

Enligt statens alarmeringsavtal med SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm) ska bolaget säkerställa en effektiv 112-tjänst som möjliggör att polis, räddningstjänst och ambulans snabbt kan nå och tillkallas.

Under 2016 fick SOS Alarm ca 3 miljoner samtal till nödnumret 112, varav nästan 75

procent var skarpa nödsamtal. Andelen nödsamtal fortsätter att öka till följd av bl.a. befolkningsökningen och den stigande medelåldern. Antalet samtal med behov av tolkning har ökat med nästan det dubbla på ett år till närmare 500 tolkade samtal per månad.

Enligt alarmeringsavtalet ska medelsvarstiden för nödnumret 112 vara högst 8 sekunder. Under 2016 var den närmare 14,7, vilket är en fortsatt försämring på grund av underbemanning och hög personalomsättning bland SOS-operatörerna. SOS Alarms satsningar på att minska svarstiderna med bl.a. införande av nationell gemensam mottagning av 112-samtal har inte fått önskat genomslag, vilket till stor del förklaras av den ansträngda personalsituationen. Sedan en tid tillbaka har ekonomiska förutsättningar saknats för bolaget att på längre sikt kunna rekrytera personal, i första hand SOS-operatörer, i den omfattning som är nödvändig för att nå upp till de verksamhetsmål, främst avseende svarstider för 112-samtal, som anges i alarmeringsavtalet.

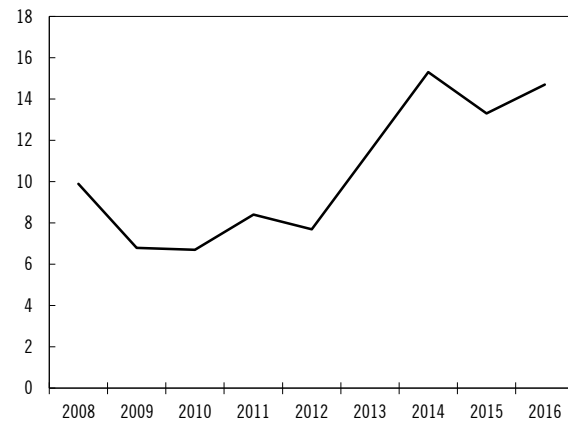
SOS Alarms krisberedskapsorganisation fortsätter att utvecklas med bl.a. övning av hela organisationen under ledning av MSB och Försvarsmakten. SOS Alarm lyfter fram samverkansinitiativ på lokal, regional och nationell nivå som viktiga faktorer för att förstärka förmågan att hantera större händelser. SOS Alarm har deltagit i arbetet med att koppla ihop Rakel-systemet med norska Nödnett. Genom bl.a. 112-rådet har samverkan skett i viktiga aktuella frågor som t.ex. Polismyndighetens nya organisation, krisinformationsnumret 113 13, VMA-meddelanden, journumret 116 000 försvunna barn och eCall för fordonsnödanrop.

För att minska antalet felringningar till nödnumret 112 har informationsinsatser gjorts avseende andra viktiga samhällsnummer vid icke akuta situationer t.ex. till sjukvårdsrådgivning och polis.

Av MSB:s tillsynsrapport avseende SOS Alarms fullgörande av alarmeringsavtalet framgår att myndigheten bedömer att det är mycket allvarligt att bolaget inte klarar av att leva upp till kraven på svarstider för 112-tjänsten. MSB anser att bolaget behöver fortsätta utvecklingen av sin robusthet och förmåga att fungera vid störningar. Vidare konstaterar MSB att kraven på att erforderlig personal ska kunna disponeras under höjd beredskap inte är uppfyllda.

Diagram 4.2 SOS Alarms medelsvarstider på 112-samtal 2008-2016

Antal sekunder

Källa: MSB:s tillsynsrapporter 2015-2017.

Stärkt räddningstjänst genom ökad samverkan

Den kommunala verksamheten för räddningstjänst har grundläggande betydelse för människors säkerhet och trygghet. Många kommuner har dock inte kunnat upprätthålla sin beslutade beredskap för räddningstjänst. En viktig orsak till detta är att kommunerna har svårt att rekrytera deltidsanställda brandmän.

MSB har vidtagit ett antal åtgärder för att stödja kommunernas verksamhet för räddningstjänst. Myndigheten stödjer exempelvis i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) kommunerna i arbetet med rekrytering av deltidsanställda brandmän. MSB har bl.a. skapat en webportal som ger information om yrket. Detta tillsammans med de utbildningar som ges bidrar till att förbättra förutsättningarna att rekrytera deltidspersonal till kommunal räddningstjänst.

För att samhällets räddningstjänst ska vara effektiv är samverkan och samordning nödvändig. MSB stödjer därför även samhällets räddningstjänst i detta arbete bl.a. genom olika forum för räddningstjänstansvariga myndigheter. Myndigheten har vidare tillsammans med berörda aktörer implementerat gemensamma grunder för samverkan och ledning, som syftar till att öka förmågan att effektivt och samordnat kunna genomföra olika slags insatser vid olyckor och kriser. Utöver detta har MSB utarbetat en ny förstärkningsresurs inom området samverkan och ledning som bl.a. ska stödja samhällets räddningstjänst vid omfattande räddningsinsatser. Myndigheten har också utvecklat befintliga förstärkningsresurser, bl.a. har skogsbrandsdepåerna moderniserats.

Mot bakgrund av ökat hot och våld mot personal inom polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård har MSB tillsammans med berörda aktörer initierat ett arbete för att skapa en säkrare arbetsmiljö i samband med räddningsinsatser, vilket ska resultera i en nationell vägledning för en aktörs gemensam säker insatsplanering. Arbetet har inkluderat en gemensam planering för agerande vid pågående våld i publik miljö, t.ex. vid skolskjutningar eller en terrorhändelse.

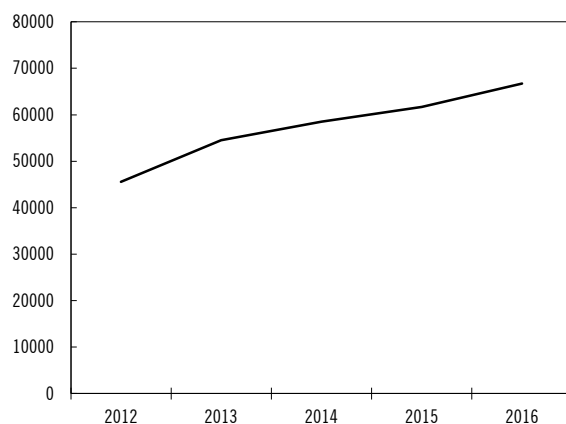
Ökad användning av säker kommunikation

Rakel är ett system för trygg och säker kommunikation inom samhällsviktiga verksamheter. Systemet har en hög driftsäkerhet och täckning i hela Sverige. Närmare 500 myndigheter, kommuner och företag m.fl. är anslutna till Rakel. Känslig information kan delas snabbt och enkelt eftersom all kommunikation är skyddad.

Anslutningen till Rakel fortsätter att öka. Vid utgången av 2016 uppgick antalet abonnemang till ca 66 700. Under året har ca 5 000 abonnemang tillkommit, främst i myndigheter.

Diagram 4.3 Antal Rakelabonnemang 2012–2016

Antal abonnemang

Källa: MSB:s årsredovisningar 2012-2016.

Kostnaderna för Rakel 2016 uppgick till 486 miljoner kronor och intäkterna till 539 miljoner kronor. Rakel har därmed en ekonomisk stabilitet. Under 2015 övergick driften av Rakel till en ny driftoperatör, Teracom, vilket medförde tillfälligt högre kostnader.

Tabell 4.1 Rakel, kostnader och intäkter 2014-2016

mnkr	2014	2015	2016
Kostnader	491	505	486
Intäkter	503	539	539

Källa: MSB:s årsredovisning för 2016.

MSB fortsätter att säkerställa funktionaliteten i Rakel, exempelvis har 120 gamla basstationer bytts ut under 2016. Under året kopplades även Rakel ihop med det norska internationella radiokommunikationssystemet Nödnet.

Rakelsystemet är i första hand anpassat för kommunikation via tal, kapaciteten för att kunna leverera data är begränsad. Rakel behöver därför kompletteras alternativt ersättas med ett modernare system. I juni 2016 beslutade Regeringskansliet (Justitiedepartementet) om en utredning som gavs i uppdrag att föreslå en utvecklad och säker kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. Utredningen lämnade en delredovisning i november 2016 samt slutredovisade sitt uppdrag i mars 2017 (Ds 2017:7). Utredningen har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Därefter har Regeringskansliet beslutat om ett tilläggsuppdrag till samma utredare. Uppdraget redovisades den 23 maj 2017 och innefattar frågor om vilken aktör som ska ansvara för att bygga och förvalta en utvecklad säker kommunikationslösning samt hur befintlig statlig infrastruktur kan utgöra en del av lösningen. Ärendet bereds nu vidare inom Regeringskansliet.

Övningar och utbildningar stärker krisberedskapen

Samhällets förmåga att hantera olyckor och kriser stärks avsevärt genom planering och genomförande av olika övningar.

Sedan 2015 ska de närmare 50 stycken bevakningsansvariga myndigheterna i samband med rapporteringen av sina risk- och sårbarhetsanalyser vartannat år, ange om de har en utbildnings- och övningsplan som efterföljs samt om ledningen och krishanteringsorganisationen har övats under det gångna året.

Utav de inrapporteringar som redovisades i oktober 2016 och som sammanställts framkom följande resultat, med 2015 års siffra i parentes (observera att alla myndigheter inte svarade på samtliga indikatorer).

- 30 (27) myndigheter har en utbildnings- och övningsplan
- 17 (18) myndigheter har övat sin ledning under det gångna året
- 26 (30) myndigheter har övat sin kris- hanteringsorganisation under året.

I de risk- och sårbarhetsanalyser som landsting och regioner redovisade i oktober 2016 rapporterades följande siffror.

- 13 av 21 landsting/regioner har en utbildnings- och övningsplan
- 9 av 21 landsting/regioner har övat sin ledning under det gångna året
- 18 av 21 landsting/regioner har övat sin krishanteringsorganisation under året.

Inom området skydd mot olyckor bedriver MSB grund- och vidareutbildning. Utbildningarna ska säkerställa att det finns en likvärdig och grundläggande kompetens hos kommunal räddningstjänstpersonal i hela landet. Myndigheten har genomfört en översyn av dess utbildningsverksamhet i syfte att generellt sett effektivisera och höja kvaliteten inom verksamheten. MSB har huvudsakligen arbetat med att ta fram en ny grundutbildning för deltidsanställda brandmän som är bättre anpassad till samhällets behov av kompetens inom området. MSB prövar även möjligheten att upphandla kommuner som utförare för den utbildningen.

Ökad insatsverksamhet

Under 2016 har MSB genomfört 173 insatser, bl.a. 126 internationella inom ramen för svensk biståndspolitik och 43 nationella insatser.

Utmaningarna med att hantera det stora antalet asylsökande i Grekland medförde aktivering av EU:s civilskyddsmekanism. MSB bidrog med tält och prefabricerade hus, samt med expertis inom dels vatten, sanitet och hygien, dels ledning och administration.

Avseende nationella insatser var de dominerande händelserna bl.a. arbete med anledning av flyktingsituationen, stöd vid skogsbränder samt insatser mot olyckor med farliga ämnen. Myndigheten bistod även räddningstjänsten med stärkt beredskap vid påvebesöket 31 oktober till 1 november.

De internationella insatserna minskade jämfört med 2015 (172), vilket främst beror på nationella behov för att hantera flykting-

situationen. 2016 har präglats av bl.a. Syrien- krisen, inbördeskriget i Sydsudan, samt striderna mot Daesh i Irak. MSB:s internationella insatser har bidragit till att förbättra den humanitära situationen för de som drabbats och underlättat för aktörer såsom FN att kunna genomföra sitt stöd mer effektivt.

MSB initierade ett av sina största insatsprojekt till stöd för bl.a. Internationella migrations- organisationen (IOM) i Nigeria, med boende- och kontorslösningar i en region hårt drabbad av Boko Haram. Denna typ av stöd har MSB även bidragit med i bl.a. Centralafrikanska republiken, Kamerun, Sydsudan och Haiti.

Majoriteten av biståndsinsatserna rör sig dock främst om sekonderingar av enskilda experter till bl.a. FN. Ett exempel är stöd till FN i Syriens närområde med experter inom områden som t.ex. vatten, jämställdhet och miljö.

MSB sekonderade ca 30 årsarbetskrafter till insatser inom internationell civil krishantering. Stödet avser huvudsakligen insatser inom EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik (GSFP). Resultaten för Sveriges deltagande i freds- och säkerhetsfrämjande insatser redovisas samlat under utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

MSB har även genomfört ett antal insatser inom områdena katastrofriskreducering, min- hantering och tidig återuppbyggnad. Folkhälso- myndigheten, MSB och Socialstyrelsen har till- sammans och på regeringens uppdrag undersökt förutsättningarna för att skapa en permanent svensk förmåga att delta i internationella hälso- och sjukvårdsinsatser kopplad till hanteringen av hälsohot. Det fortsatta arbetet med anledning av detta uppdrag bereds inom Regeringskansliet.

Arbete för en mer jämställd krisberedskap

Andelen kvinnor inom den kommunala rädd- ningstjänsten är ca fyra procent och andelen män ca 96 procent. Andelen kvinnor och män med annan bakgrund än nordisk är ännu lägre, vilket är stabilt över tid. MSB stödjer löpande rädd- ningstjänsternas arbete för jämnare könsför- delning och mångfald, bl.a. genom att myndig- heten i samverkan med SKL arbetar för att hos kommunerna öka kunskapen och ambitions- nivån på området.

Arbetet som MSB bedriver för att integrera jämställdhetsperspektivet i insatsverksamheten har fortgått. En målsättning är att minst 40 procent av myndighetens utsända personal ska

vara kvinnor. Under 2015 och 2016 var andelen utsända kvinnor 26 procent. En utmaning för att nå målet om jämnare könsfördelning är att efterfrågan rör experter inom främst traditionellt mansdominerade yrkesgrupper. Vidare har MSB infört ett graderingssystem som tydliggör en insats påverkan på bl.a. jämställdhet. Syftet är att tydliggöra insatsspecifika resultat och bidra till förbättrad resultatuppföljning kopplat till bl.a. jämställdhet.

Under 2016 har MSB analyserat varje funktionsområde utifrån ett jämställdhetsperspektiv, vilket bl.a. ska leda till effektivare nyrekrytering för att uppnå en jämnare könsfördelning. Fokus är att öka andelen kvinnor i myndighetens resursbas. Efter en förstärkning med 86 personer uppgick andelen kvinnor till 44 procent, vilket är högsta siffran sedan 2006.

I enlighet med myndighetens regleringsbrev har Kustbevakningen utarbetat en strategi och åtgärdsplan för att uppnå en jämnare könsfördelning bland anställda. Bland alla anställda 2016 var fördelningen 26 procent kvinnor och 74 procent män. Inom kärnverksamheten var fördelningen 18 procent kvinnor och 82 procent män. Könsbalansen i myndigheten är oförändrad jämfört med 2015.

Frivilligas uppdrag har kommit till nytta

Tretton frivilliga försvarsorganisationer (FFO) har genom uppdragsmedel från MSB genomfört 114 uppdrag under 2016. Regeringen bedömer att resultatet från dessa uppdrag har kommit till nytta vid faktiska händelser och övningar, bl.a. under den ansträngda perioden 2015-2016 med ett stort antal asylsökande som kom till Sverige. Även ideella organisationer har fått ersättning från MSB för att genomföra uppdrag med syfte att öka den enskildes förmåga att förebygga och hantera olyckor, allvarliga händelser och kriser.

Räddningstjänst till sjöss och sjöövervakning

Under 2016 har Kustbevakningen inom området för miljöräddningstjänst till sjöss genomfört 34 operationer, varav samtliga var av mindre omfattning. Detta var en antalsminskning jämfört med föregående år. Regeringen konstaterar att det i stort har skett en minskning av antalet insatser och händelser på detta område under senare tid.

Antalet kontroll- och tillsynsåtgärder har mer än fyrdubblats jämfört med föregående år, vilket främst förklaras av den särskilda gränskontrollverksamhet som Kustbevakningen genomfört

för att stödja Polismyndigheten. Inom flertalet övriga verksamhetsområden har antalet åtgärder ökat något. Antalet av Kustbevakningen anmälda brott och utfärdade ordningsböter har ökat jämfört med föregående år, vilket förklaras av en utökning av antalet verksamhetstimmar under 2016. När det gäller andelen åtgärder som lett till brottsanmälan, kan man för flertalet områden konstatera lägre siffror än föregående år.

Tabell 4.2 Miljöräddningsoperationer samt kontroll- och tillsynsåtgärder 2012–2016

Antal	2012	2013	2014	2015	2016
Miljöräddningsoperationer	52	45	55	40	34
Kontroll- och tillsynsåtgärder	61 217	58 048	55 911	61 480	263 878

Källa: Kustbevakningens årsredovisning för 2016.

Kustbevakningens genomsnittliga handläggningstider har ökat när det gäller brottsutredning. Det beror framför allt på den rådande personalbristen och att myndigheten haft ett ökat inflöde av ärenden. Personalbristen har också försvårat utvecklingen av brottsutredningsverksamheten. Mot bakgrund av regeringens pågående arbete med att ge kustbevakningspersonalen utökade rättsliga befogenheter inom brottsbekämpningen, har ett arbete inletts inom myndigheten.

Kustbevakningen, Polismyndigheten och Tullverket har på uppdrag av regeringen gjort en kartläggning av områden där deras inbördes samverkan bör förstärkas ytterligare (Ju2017/01718/SSK). Myndigheterna konstaterar att det finns flera områden där en stärkt samverkan är möjlig, inom såväl operativt som administrativt arbete.

Kustbevakningens deltagande med två båtar i Frontex operation Poseidon i Medelhavet har under 2016 resulterat i att drygt 2 200 personer kunnat undsättas och att tio personer gripits. Genom deltagande med flygplan i operation Triton har myndigheten kunnat bidra med information till fartyg och båtar samt även medverkat i sjöräddningsinsatser.

När det gäller sjöräddningsverksamhet nationellt har Kustbevakningen deltagit i 280 insatser, vilket är en knapp ökning jämfört med föregående år.

I maj 2016 redovisade Kustbevakningen regeringsuppdraget att ta fram en nationell strategi för sjöövervakning för civila behov (Ju2016/04206/SSK). I redovisningen, som

utarbetats i samverkan med övriga myndigheter i Sjöövervakningsrådet, konstateras att det finns en stor utvecklingspotential inom sjöövervakningsområdet. En förbättrad samordning skulle enligt myndigheterna kunna leda till att statens samlade resurser för sjöövervakning kan användas på ett mer effektivt sätt.

Kustbevakningens ekonomi är alltjämt i obalans. I syfte att skapa förutsättningar för en mer ändamålsenlig och långsiktigt hållbar finansiering har regeringen uppdragit åt Ekonomistyrningsverket att föreslå en finansieringsmodell för Kustbevakningens verksamhet. Uppdraget ska redovisas senast den 27 oktober 2017 (Ju2017/02352/SSK).

Analys och slutsatser av hanterande förmågor

Vid en olycka eller kris är målen för krisberedskapen att trygga människors hälsa och säkerhet samt att hindra eller begränsa skador på egendom eller miljö. Regeringen bedömer att målen delvis har uppnåtts.

Många insatser har genomförts både i Sverige och internationellt under året för att ta hand om konsekvenserna av en olycka eller en kris. Samtidigt finns det en stor utvecklingspotential inom ett par områden.

Kommunernas verksamhet för räddningstjänst har grundläggande betydelse för människors säkerhet och trygghet. Att alltför många kommuner inte kan upprätthålla sin beslutade beredskap för räddningstjänst är därför allvarligt. Statens stöd till kommunernas räddningstjänstverksamhet behöver utvecklas och regeringen följer noga utvecklingen på området. MSB:s arbete inom området samverkan och ledning liksom arbetet inom olika räddningstjänstforum har bidragit till en effektivare räddningstjänst genom att samverkan och samordning har stärkts. Regeringen anser att samverkan mellan de berörda aktörerna liksom MSB:s stöd till samhällets räddningstjänst måste stärkas och utvecklas ytterligare.

Kustbevakningens strategi och åtgärdsplan för att öka andelen kvinnor vid myndigheten är av grundläggande betydelse för det fortsatta arbetet. Regeringen ser positivt på att Kustbevakningen planerar att arbeta både långsiktigt och målinriktat inom detta område.

Alarmeringstjänsten är en samhällsviktig verksamhet som har stor betydelse för såväl

nödställda personer som samhällets skydd mot olyckor och krisberedskap. Antalet inkommande samtal på nödnumret 112 liksom antalet samtal som behöver tolkas på ett annat språk ligger på en fortsatt hög nivå. Regeringen ser allvarligt på att svarstiderna för nödnumret 112 inte uppfylls och följer noggrant utvecklingen inom området.

Utbildningarna inom området skydd mot olyckor ska säkerställa att det finns en likvärdig och grundläggande kompetens hos kommunal räddningstjänstpersonal i hela landet. Det är därför av stor vikt att staten även i fortsättningen kan säkerställa och bestämma kvalitetskraven för dessa utbildningar.

Regeringens bedömning är att arbetet med robust och säker kommunikation för samhällsviktiga aktörer har fortsatt att utvecklas under 2016. Antalet abonnemang inom Rakel fortsätter att öka. Detta innebär att antalet användare har blivit fler, vilket är en indikation på att aktörernas förmåga att kommunicera skyddat och driftsäkert har stärkts. Sammankopplingen av Rakel och norska Nödnett har också höjt förmågan till gränsöverskridande samarbete längs den norsk-svenska gränsen.

En god övningsverksamhet bidrar till arbetet att uppfylla målen för samhällets krisberedskap. Regeringen konstaterar att såväl myndigheter som landsting och regioner övar sin krishanteringsorganisation i en mer omfattande nivå än sina ledningsgrupper. I många fall saknas det fortfarande en utbildnings- och övningsplan att hålla sig till.

När det gäller insatser och hantering av kriser på andra ställen i världen har MSB:s och Kustbevakningens internationella åtaganden medverkat till en god hantering av inträffade händelser. Verksamheten har bidragit till att minska lidande och skadeverkningar vid allvarliga olyckor och katastrofer. Regeringen ser positivt på myndigheternas internationella engagemang men andelen kvinnor inom insatsverksamheten bör öka.

Vidare gör regeringen bedömningen att de miljöräddningsinsatser som varit aktuella för Kustbevakningens del har kunnat genomföras med gott resultat och att myndighetens kontroll- och tillsynsverksamhet generellt sett bidrar till en högre regelefterlevnad.

Personalbristen vid myndigheten har bidragit till att Kustbevakningen i dagsläget inte har tillräckliga resurser för att hantera ett eventuellt

oljeutsläpp som kräver en mer utdragen insats. Kapaciteten i detta avseende bör återställas.

Personalsituationen har även bidragit till att handläggningstider för brottsutredningsärenden ökat och har också haft en hämmande verkan på utvecklingen av brottsutredningsverksamheten.

När det gäller deltagandet i Frontex insatser i Medelhavet är det regeringens uppfattning att Kustbevakningen genomfört detta på ett ändamålsenligt sätt och att deltagandet varit av stort värde.

Regeringen bedömer att en förbättrad samordning inom sjöövervakningsområdet kan leda till att statens samlade resurser för sjöövervakning används på ett mer effektivt sätt.

Generell utveckling av förmågor

Genom lärande från bl.a. omvärldsanalyser och inträffade händelser där erfarenheter och kunskaper från bl.a. tillsyn, uppföljning och utvärdering tillvaratas kan förmågan i samhället att förebygga, motstå och hantera kriser utvecklas.

Den nationella risk- och förmågebedömningen visar på utmaningar

Statliga myndigheter analyserar i enlighet med förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap, de risker och sårbarheter som finns inom det egna ansvarsområdet. Utifrån regeringens återrapporteringskrav har MSB redovisat myndighetens övergripande bedömningar av förmågor och sårbarheter i samhället, med utgångspunkt i bl.a. dessa risk- och sårbarhetsanalyser.

Av den nationella risk- och förmågebedömningen framgår att arbetet med samhällets krisberedskap har intensifierats och att förmågan har förbättrats inom många områden. Ett flertal utvecklingsområden kvarstår dock, bl.a. (1) arbetet med planering inför höjd beredskap behöver intensifieras, (2) det förmågehöjande arbetet bör fokuseras inom sju prioriterade områden (energiförsörjning, livsmedel, transporter, hälso- och sjukvård samt omsorg, finansiella tjänster, information och kommunikation samt skydd och säkerhet), (3) ett heläckande och sammanhållet planeringsansvar behövs för krisberedskap och höjd beredskap, (4) den samhällsviktiga verksamheten och kritisk infrastruktur behöver stärkas och (5)

informationssäkerhetsarbetet hos aktörerna behöver utvecklas.

Regeringen bedömer att denna omvärldsanalys är viktig att följa och att åtgärder kontinuerligt vidtas för att reducera de brister och sårbarheter som identifierats.

Vissa brister i samhällets förmåga att förebygga bränder och genomföra räddningsinsatser

Utifrån regeringens återrapporteringskrav har MSB redovisat en bedömning av samhällets samlade förmåga att förebygga bränder och andra olyckor samt samhällets samlade förmåga att genomföra effektiva räddningsinsatser. Bedömningen är att förmågan att förebygga bränder och andra olyckor har utvecklats positivt, men att det finns ett par områden som behöver utvecklas.

Samhällets olycksförebyggande verksamhet liksom brandskyddet behöver i större utsträckning samordnas och utgå från enskildas förutsättningar och behov genom riktade insatser.

MSB bedömer vidare att förmågan att genomföra effektiva räddningsinsatser i grunden är god, men att aktörerna har svårare att hantera omfattande och komplexa händelser samt att det finns brister som behöver åtgärdas på lokal och regional nivå, t.ex. utveckling av metoder och teknik.

Utvärderingar av skogsbranden och flyktingsituationen visar på utvecklingsbehov

Mot bakgrund av den stora skogsbranden i Västmanland 2014 samt det stora antalet asylsökande som kom till Sverige under 2015, har ett antal utvärderingar och rapporter lämnats av bl.a. MSB, Riksrevisionen och särskilda utredare. I rapporterna anges bl.a. åtgärdsbehov för att stärka samhällets krisberedskap. Länsstyrelsernas geografiska områdesansvar och förutsättningar att överta räddningstjänsten är två exempel på områden som behöver utvecklas. Det finns också ett behov att inkludera större skogsbränder och perioder med ett stort antal asylsökande under en begränsad period i de scenarier som används vid utarbetande av risk- och sårbarhetsanalyser. Därutöver är övningsverksamheter av särskild vikt för myndigheter, kommuner och landsting att utveckla och prioritera, så att samhället står väl rustat vid en kris. Rapporterna utgör viktiga underlag för att kunna dra lärdomar inför framtiden.

Regeringen har tillsatt en utredning så att kommunernas räddningstjänst ska kunna bedri-

vas på ett mer likvärdigt, effektivt och säkert sätt. Uppdraget ska redovisas senast 30 juni 2018.

Tillsynen behöver utvecklas

MSB stödjer löpande länsstyrelserna i deras tillsyn över kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänst. En fungerande statlig tillsyn över kommunernas verksamhet inom området är viktigt för att uppnå ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor i hela landet. MSB konstaterar att länsstyrelsernas tillsyn över kommunerna verksamhet inom området skydd mot olyckor behöver utvecklas avseende bl.a. systematik och omfattning.

MSB har utfört tillsynsbesök hos verksamheter som hanterar farliga ämnen, såsom explosiva varor, för att förebygga olyckor och andra allvarliga händelser. Antalet tillsynsbesök har dock minskat under året. För att tillsynen av Sevesoanläggningar ska bli mer likvärdig och effektiv har regeringen gett länsstyrelserna och MSB i uppdrag att stärka sin samverkan. MSB ska redovisa uppdraget senast i april 2018 tillsammans med myndighetens samlade bedömning av de åtgärder som vidtagits.

Utredningar av olyckor minskar risker

Verksamheten vid Statens haverikommission utgör en viktig del i det systematiska säkerhetsarbetet. En haveriutredning ska bl.a. besvara vad som kan göras för att dels undvika framtida olyckor av samma karaktär, dels minska konsekvenserna om en olycka inträffar.

Haverikommissionens samarbete med säkerhetsmyndigheter och internationella organ fungerar väl och har fortlöpande utvecklats.

Utifrån målet att alla utredningar ska slutföras snarast (om möjligt inom 12 månader), avslutades två av tre utredningar inom ett år 2016. Detta är en försämring i förhållande till föregående år, men fortfarande en avsevärd förbättring jämfört med 2014. Den långsiktiga trenden går mot kortare utredningstider. Samtidigt har antalet lämnade säkerhetsrekommendationer av myndigheten ökat jämfört med föregående två år, vilket bidrar till ett säkrare samhälle med färre olyckor.

Tabell 4.3 Genomsnittlig utredningstid 2012-2016

månader

	2012	2013	2014	2015	2016
Utredningstid	14,5	13,5	16	11	13

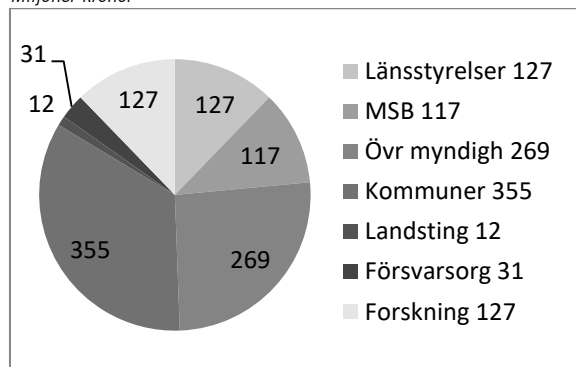
Källa: Statens haverikommissionens årsredovisning för 2012-2016.

Viktiga insatser inom krisberedskapen genom särskilda medel

För att finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga i samhällsviktig verksamhet har regeringen möjliggjort finansiering av bidragsmedel genom anslag 2:4 *Krisberedskap*. Under 2016 har anslaget använts för tvärsektorieella projekt samt åtgärder inom krisberedskapen och det civila försvaret. Under 2016 fördelade MSB sammanlagt 1 038 miljoner kronor till dels myndigheter för projekt, dels kommuner och landsting för åtgärder utifrån lagen om extraordinära händelser (LEH). Därutöver har medel tilldelats frivilliga försvarsorganisationer för uppdrag samt till forskning och studier.

Diagram 4.4 Fördelning av medel från anslag 2:4 2016

Miljoner kronor

Källa: MSB:s årsredovisning för 2016.

Den från anslag 2:4 *Krisberedskap* finansierade verksamheten har stärkt samhällets samlade krisberedskapsförmåga när det gäller bl.a. gemensamma analyser av risker och sårbarheter, kontinuitet i samhällsviktig verksamhet och infrastruktur, stärkt inriktning och samordning av information samt kriskommunikation. Resultaten från projekten har bl.a. använts vid händelser som t.ex. störningar rörande livsmedel och dricksvatten samt avbrott i transporter.

Stärkt information till allmänheten och enskildas ansvar

En enkätundersökning genomförd av MSB visar att fyra av tio svenskar saknar beredskap för att hantera grundläggande behov vid händelse av kris. Generellt är personer som bor i glesbygd

bättre förberedda än stadsbor och fler kvinnor än män har vidtagit konkreta åtgärder.

Regeringen vill öka människors kunskap om förberedelser inför kriser och höjd beredskap och har därför gett ett uppdrag till MSB. I uppdraget ingår att utarbeta ett nationellt informationsmaterial och att stärka stödet till kommunerna i arbetet med att öka invånarnas kunskap om kriser och höjd beredskap. Uppdraget ska redovisas senast 1 mars 2018.

Kommuner bör vidta identifierade åtgärdsbehov

Utifrån ett återrapporteringskrav har Länsstyrelserna redovisat sina bedömningar av kommunernas arbete med krisberedskap med fokus på planering och överenskommelsen om kommunernas krisberedskap, vilken tecknats mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting. Ett förbättringsområde som lyfts fram är den relativt svaga kopplingen mellan de åtgärdsbehov som identifierats i kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser och de planerade åtgärder som finns i kommunernas styrdokument för själva arbetet. När det gäller överenskommelsen om kommunernas krisberedskap är länsstyrelsernas bedömning att kommunerna i huvudsak uppfyller de åtaganden och mål som överenskommelsen vilar på, men det finns ofta ett eller flera förbättringsområden. Länsstyrelserna har slutligen bedömt att kommunernas statliga ersättning används i enlighet med kommunöverenskommelsen. Regeringen anser att kommunerna behöver vidta de åtgärder som de själva identifierat.

Analys och slutsats av generella förmågor

Regeringen bedömer att MSB:s analys av samhällets samlade förmåga att förebygga bränder samt genomföra effektiva räddningsinsatser ger en övergripande bild området. Analysen kan utgöra ett viktigt underlag för att kunna inrikta dessa verksamheter.

Regeringen har även tagit del av MSB:s bedömning av nationella risker och förmågor och avser att följa utvecklingen noga för att kunna vidta nödvändiga åtgärder som stärker samhällets beredskap. Regeringen bedömer att krisberedskapen kan stärkas påtagligt om aktörerna kan kraftsamla kring åtgärder för att omhänderta utpekade sårbarheter och brister.

Den statliga tillsynen över kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänst har vissa brister främst på den regionala nivån. Regeringen anser att det begränsar statens möjligheter att effektivt stödja den kommunala räddningstjänsten.

Att MSB:s tillsyn inom området farliga ämnen har minskat ser regeringen som allvarligt eftersom det är en betydelsefull verksamhet för att förebygga och hantera olyckor och andra allvarliga händelser. Det är också viktigt att länsstyrelserna fortsätter att vidareutveckla sin Sevesotillsyn och att MSB bistår länsstyrelserna i arbetet med att höja säkerheten vid landets Sevesoanläggningar.

Regeringen anser att verksamheten som bedrivs vid Statens haverikommission har bidragit till att nå målen för såväl krisberedskapen som för skydd mot olyckor. Det är angeläget att myndigheten fortsätter att effektivisera sin undersökningsverksamhet.

När det gäller anslag 2:4 *Krisberedskap* är bedömningen att krisberedskapsförmågan hos berörda aktörer har höjts och att myndigheterna har blivit bättre på att samverka.

4.3 Den årliga revisionens iakttagelser

Med anledning av den årliga revisionens iakttagelser vad gäller Kustbevakningens årsredovisning, har regeringen förtydligat vad som gäller avseende finansieringen av Kustbevakningens deltagande i Frontex insatser.

4.4 Politikens inriktning

Ökad förmåga att förebygga och förbereda samhället för olyckor, kriser och krig

Sveriges krisberedskap och civila försvar måste ständigt utvecklas för att kunna möta olika svåra utmaningar, vilka sträcker sig från allvarliga olyckor och kriser – t.ex. naturolyckor, oljeutsläpp, störningar i el- och vattenförsörjning – till i värsta fall krig. Regeringens nationella säkerhetsstrategi som presenterades i januari 2017 anger ramverk och inriktning för det arbete som

krävs för att värna Sveriges säkerhet, såväl inom som mellan olika politikområden. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har i sin årliga nationella risk- och förmågebedömning angett att det finns ett antal allvarliga brister och sårbarheter som samhällets aktörer behöver kraftsamla kring, bl.a. stärkandet av samhällsviktiga verksamheter och kritisk infrastruktur. Fokus bör enligt MSB riktas mot följande områden: energiförsörjning, livsmedelsförsörjning, transporter och transportinfrastruktur, hälso- och sjukvård samt omsorg, finansiella tjänster, information och kommunikation samt skydd och säkerhet.

I ett samhälle som hela tiden förändras finns det ett ständigt behov av att skapa förutsättningar för att kunna förhindra och hantera händelser som kan få allvarliga konsekvenser. Det betyder att berörda aktörer på såväl central, regional som lokal nivå behöver utveckla sina verksamheter kontinuerligt för att kunna möta de nya utmaningar som en förändrad omvärld medför. Detta är särskilt påtagligt för MSB:s verksamhet utifrån den roll som myndigheten har inom krisberedskapen och det civila försvaret.

Information till allmänheten inför kriser och krig

Människors kunskap om hur man förbereder sig för olika kriser och inför höjd beredskap behöver öka. Att ha en god förståelse om hur man förbereder sig blir allt viktigare när bl.a. det förändrade klimatet leder till att risken för extrema väderförhållanden och naturolyckor som t.ex. översvämning tilltar. Olyckor och kriser kan numera uppstå på nya platser som tidigare varit förskonade. Därför behöver samhället förbereda sig på dels större utmaningar på grund av klimatförändringar i olika former, dels vid platser där man hittills inte behövt vidta förebyggande åtgärder. Detta kräver ett mer utvecklat förhållningssätt till bl.a. samhällsplanering.

Det försämrade säkerhetspolitiska omvärldsläget gör också att allmänheten behöver bli medveten om vad höjd beredskap innebär. Regeringen har därför gett MSB i uppdrag att utarbeta ett nationellt informationsmaterial och stärka stödet till kommunerna i arbetet med att öka invånarnas kunskap om förberedelser inför kriser och höjd beredskap. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2018.

Ett stärkt civilt försvar i en osäker omvärld

Att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret är en förutsättning för att genomföra den försvarspolitiska inriktningen för perioden 2016-2020. Planeringen för civilt försvar har återupptagits och ska genomföras utifrån de anvisningar regeringen har beslutat.

Det är av stor vikt att planeringen samordnas mellan det civila och det militära försvaret, att kunskapshöjande åtgärder och övningar genomförs och att beredskapsåtgärder vidtas i samverkan med berörda aktörer.

För att stärka förmågan hos bevakningsansvariga myndigheter och andra aktörer inom civilt försvar tillför regeringen permanenta medel, vilket för återstoden av innevarande försvarsinriktningsperiod (2018-2020) motsvarar totalt 1,3 miljarder kronor. Medlen ska tillföras kommuner, landsting, länsstyrelser, övriga bevakningsansvariga myndigheter och frivilliga försvarsorganisationer. Förstärkningarna skapar förutsättningar att fullfölja den inriktning som anges i den försvarspolitiska inriktningspropositionen (prop. 2014/15:109).

I det fortsatta arbetet är det nödvändigt att bl.a. se över och tydliggöra ansvarsområden för berörda myndigheter för att säkerställa en sammanhängande planering. Det finns även anledning att se över tillämpbarhet och behov av ändringar i relevanta författningar för totalförsvaret. Regeringen vill särskilt betona vikten av att beredskapsplanering påbörjas inom kommuner och landsting samt att länsstyrelserna fortsätter sitt arbete med planeringen av totalförsvaret. Samarbete med privata aktörer behöver utvecklas, säkerhetsskydd är centralt och beredskapsplanering behöver fördjupas inom områdena livsmedelsförsörjning, sjukvård, transporter, skydd och säkerhet, energi samt elektroniska kommunikationer. Vidare är det viktigt att aktörerna bl.a. har bättre tillgång till säkra kommunikationer och anpassade lokaler, fungerande arbetsformer för samverkan och ledning samt säkerställd personalförsörjning och uthållighet.

I nuläget är det av särskild betydelse att planeringen av det civila försvarets stöd till Försvarsmaktens operativa förmåga vid höjd beredskap och ytterst krig återupptas. Det är vidare av vikt att myndigheterna utvecklar förmågan att prioritera och fördela resurser inom landet samt att ge och ta emot stöd i samarbete med andra stater.

En skyddad och robust kommunikation är en förutsättning för att kunna genomföra den pågående totalförsvarsplaneringen. Flera av de bevakningsansvariga myndigheterna bedömer att nuvarande förmåga är otillräcklig och behöver utvecklas. Regeringen instämmer i bedömningen och anser att det är viktigt att ansvariga myndigheter arbetar vidare med att stärka sin förmåga.

Inom ramen för det civila försvaret ska Sverige utveckla ett psykologiskt försvar anpassat efter dagens förhållanden, för att bl.a. kunna identifiera och möta påverkanskampanjer. Verksamhet som bidrar till det psykologiska försvaret bedrivs redan i dag vid ett flertal myndigheter. Berörda aktörers samverkan på området behöver utvecklas. Regeringen ser därför att det är av vikt att ansvar och inriktning för berörda myndigheters arbete med det psykologiska försvaret tydliggörs.

Frivilligperspektivet behöver omhändertas i det fortsatta arbetet, då frivilligorganisationerna utgör en god resurs för förankring och bidrar med sin kompetens till en stärkt förmåga i samhället.

En viktig aspekt när det gäller frågan om samverkan och ledning är länsstyrelsernas geografiska områdesansvar. Utredningar visar att det finns utmaningar med att länsstyrelsernas utövande av det geografiska områdesansvaret skiljer sig åt, varför regeringen avser att vidta åtgärder för att uppnå ett mer enhetligt utövande.

Förebyggande arbete mot naturolyckor

En av många utmaningar som samhället står inför är konsekvenserna av ett förändrat klimat. Regeringen har därför gjort en satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017-2020. Satsningen möjliggör för kommuner att kunna vidta fler förebyggande åtgärder.

Kärnenergiberedskapen stärks med nya medel

För att stärka samhällets kärnenergiberedskap, avser regeringen att tillföra ytterligare medel. Medlen ska bl.a. möjliggöra genomförandet av åtgärder i den av MSB, Strålsäkerhetsmyndigheten och länsstyrelserna i Hallands, Uppsala, Kalmar, Skåne och Västerbottens län gemensamt framtagna handlingsplanen för att stärka beredskapen för radiologiska och nukleära olyckor.

En ny strategi för informations- och cybersäkerhet

Informations- och cybersäkerheten i Sverige behöver utvecklas. Den ökade digitaliseringen i samhället medför stora möjligheter, men för att kunna utnyttja dessa fullt ut behöver säkerhetsarbetet hålla jämna steg. Hur vi hanterar riskerna som följer av digitaliseringen har stor betydelse för vår förmåga att upprätthålla och stärka såväl vårt välbefinnande som vår säkerhet. Regeringen har därför presenterat en nationell strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2016/17:213). Strategin omfattar hela samhället, det vill säga såväl privata som offentliga aktörer och privatpersoner. Den innehåller regeringens övergripande prioriteringar på området och syftar till att utgöra en plattform för Sveriges fortsatta utvecklingsarbete inom området. Regeringen har även fattat beslut om ett antal uppdrag till berörda myndigheter i syfte att bidra till att nå de målsättningar som anges i strategin och avser att återkomma med fler uppdrag och andra styrande åtgärder.

En utvecklad informations- och cybersäkerhet stärker även samhällets möjligheter att motstå och bemöta påverkanskampanjer.

Genomförandet av EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam nivå av säkerhet i nätverk och informationssystem (NIS-direktivet) kommer att bidra till en ökad informationssäkerhet hos ett antal leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster.

Deltagande i Natos civila beredskapsarbete

Samarbetet mellan Sverige och Nato inom området civil beredskap syftar till att stärka Sveriges totalförsvarsförmåga och bidra till utvecklingen av samhällets krisberedskap och civilt försvar. Genom att planera och delta i gemensamma övningar stärks förmågan att motstå olika typer av kriser och hot.

Ökad förmåga att hantera olyckor och kriser

Utöver ett grundläggande arbete för att förebygga olyckor och kriser behövs en god beredskap för att hantera oväntade händelser, vilka ofta kräver skyndsamma insatser från samhället både nationellt och internationellt. Regeringen tillför medel till SOS Alarm och vidtar nedanstående åtgärder för att bl.a. underlätta för s.k. blåljusaktörer att kunna

fortsätta bedriva en effektiv verksamhet för ökad trygghet och säkerhet.

Ökade medel för en stärkt alarmeringstjänst

Samhällets alarmeringstjänst är ett offentligt åtagande som i alla lägen måste fungera på ett säkert och effektivt sätt. Det är därför av stor vikt att SOS Alarm AB kan uppfylla fastställda effektivitets- och kvalitetskrav i sin verksamhet. För att ge bolaget goda förutsättningar att kunna bedriva sin verksamhet i enlighet med dessa krav tillförs anslaget ytterligare medel för perioden 2018–2020.

Regeringen anser även att samhällets alarmeringstjänst behöver bli bättre samordnad för att möjliggöra effektiva hjälpinsatser vid nödsituationer. Dagens system har en del brister, bl.a. är samordningen på området frivillig. Mot denna bakgrund tillsatte regeringen 2015 utredningen En samordnad alarmeringstjänst (dir. 2015:113). Utredningen ska bl.a. analysera och föreslå hur samhällets alarmeringstjänst ska kunna samordnas och organiseras på ett bättre sätt. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2018.

En effektivare kommunal räddningstjänst

Utbildningarna inom området skydd mot olyckor ska säkerställa att det finns en likvärdig och grundläggande kompetens hos kommunal räddningstjänstpersonal i hela landet vid olyckor, kriser och höjd beredskap. Det är därför av stor vikt att staten även i fortsättningen kan säkerställa och bestämma kvalitetskraven för utbildningarna inom området. Regeringen anser att utbildningarna inom området skydd mot olyckor på ett bättre sätt bör anpassas till samhällets behov av kompetens, avseende såväl omfattning som innehåll vid olyckor, kriser och höjd beredskap.

Regeringen anser vidare att kommunernas brandförebyggande verksamhet och räddningstjänstverksamhet har grundläggande betydelse för samhällets skydd mot olyckor och krisberedskap och därför måste kunna bedrivas på ett effektivt och säkert sätt. Dessa verksamheter fungerar väl i flera avseenden, men det finns alltför stora variationer i kommunernas förutsättningar att bedriva verksamheterna utifrån lokala riskbilder och andra lokala förhållanden. Mot denna bakgrund beslutade regeringen i februari 2017 om kommittédirektiven En effektivare kommunal räddningstjänst (dir. 2017:15). Utredaren ska analysera och föreslå hur kommunernas brandförebyggande verksamhet

och räddningstjänst ska kunna bedrivas mer likvärdigt och effektivt. Utredaren ska även analysera och föreslå hur statens stöd till och tillsyn över kommunernas brandförebyggande verksamhet och räddningstjänst kan förbättras. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2018.

En säker kommunikation i en osäker omvärld

Den säkerhetspolitiska utvecklingen gör det allt mer angeläget att aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar kan kommunicera och utbyta information effektivt och säkert med varandra. Rakelsystemet som används idag har en begränsad kapacitet att leverera data och räcker inte till för att möta användarnas ökande behov. Behovet av en utvecklad och säker mobil ip-baserad kommunikationslösning är därför omfattande och behöver tillgodoses i närtid.

I juni 2016 gav Regeringskansliet (Justitiedepartementet) en utredare i uppdrag att föreslå en utvecklad och säker kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar. Uppdraget redovisades i mars 2017. Samma månad gavs ett tilläggsuppdrag att analysera och föreslå vilken aktör som ska ansvara för att bygga och förvalta kommunikationslösningen. Det uppdraget redovisades den 23 maj 2017. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet och regeringen avser att återkomma i frågan.

Effektiv informationsdelning för säkra hjälpinsatser

Regeringen vill säkerställa att polis, räddningstjänst, ambulansverksamhet och alarmeringstjänst på ett effektivt sätt kan dela information med varandra av betydelse för personalens säkerhet och trygghet vid hjälpinsatser samt för ett effektivt genomförande av insatser. Vidare är en säker positionering av nödställda personer av central betydelse för snabba hjälpinsatser. Således behöver polis, räddningstjänst, ambulansverksamhet och alarmeringstjänst tillgång till geodata av hög kvalitet och alla aktörer bör använda samma referenssystem för att beskriva det geografiska läget. Mot denna bakgrund har regeringen gett utredningen om en samordnad alarmeringstjänst i tilläggsuppdrag att analysera och föreslå hur informationsdelningen mellan aktörerna kan bli mer effektiv i ovanstående avseenden (dir. 2017:84).

Internationella insatser behövs för att hantera kriser och katastrofer

Regeringen betonar vikten av ett aktivt internationellt samarbete inom civil krishantering och krisberedskapsområdet. Detta gäller såväl inom Norden och EU som internationellt. Internationell civil krishantering utgör ett viktigt område i Sveriges ansträngningar för att främja den regelbaserade multilaterala världsordningen inom ramen för den nationella säkerhetsstrategin. Sverige bör även fortsatt delta i det förebyggande arbetet såsom katastrofriskreducering samt vid hantering av kriser och katastrofer, t.ex. inom ramen för EU:s civilskyddssamarbete och till stöd för FN.

Det svenska engagemanget i frågor som rör gränskontroll och räddningsinsatser är enligt regeringen fortsatt angeläget. Regeringen anser att Kustbevakningen ska fortsätta sin samverkan med Polismyndigheten och den Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån (Frontex). Regeringen har beslutat att förlänga Kustbevakningens bemyndigande att delta i Frontex insatser på Medelhavet t.o.m. den 31 december 2018.

Kustbevakningen – en central resurs till sjöss

Kustbevakningen är en central myndighetsresurs till sjöss. Således är det angeläget att myndigheten fortsätter sitt arbete med att uppnå full bemanning. Det behöver skapas förutsättningar för en långsiktigt hållbar finansiering av myndighetens verksamhet, vilket också gäller investeringar. Regeringen har därför uppdragit åt Ekonomistyrningsverket att föreslå en finansieringsmodell för Kustbevakningens verksamhet. Det är dock angeläget att Kustbevakningen redan under 2018, inom befintliga ekonomiska ramar, fortsätter att genomföra nödvändiga investeringsprojekt för att kunna upprätthålla sin materiella förmåga.

Vidare är det av stor vikt att Kustbevakningen utvecklar sin förmåga inom brottsbekämpningsområdet. I detta ingår förberedelser för utökade rättsliga befogenheter att bl.a. leda egna brottsutredningar, vilket regeringen planerar för. En annan viktig del är att Kustbevakningen tillsammans med Polismyndigheten och Tullverket fortsätter arbetet med att stärka samverkan myndigheterna emellan. Här utgör kartläggningen som myndigheterna tillsammans utarbetat en god grund för det fortsatta arbetet. Det finns också ett behov av förstärkt operativt

stöd från Kustbevakningen till Polismyndigheten när det gäller insatser mot terrorism och annan allvarlig brottslighet. Utifrån överenskommelsen mellan regeringen och de borgerliga partierna om åtgärder mot terrorism, har regeringen uppdragit åt Kustbevakningen och Polismyndigheten att närmare analysera formerna för ett sådant stöd.

4.5 Budgetförslag

4.5.1 2:1 Kustbevakningen

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

År	Utfall	1 113 138	Anslags- sparande	231 982
2016	Utfall	1 113 138		231 982
2017	Anslag	1 117 441 ¹	Utgifts- prognos	1 203 194
2018	Förslag	1 142 760		
2019	Beräknat	1 160 582 ²		
2020	Beräknat	1 180 102 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 142 761 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 142 760 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Kustbevakningens verksamhet att utföra sjöövervakning och annan kontroll- och tillsynsverksamhet samt räddningstjänst till sjöss. Anslaget får även användas till Kustbevakningens kostnader för samordning av de civila behoven av sjöövervakning och sjöinformation.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.5 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	2 004	-	-	-
Prognos 2017	2 000	-	-	-
Budget 2018	2 000	-	-	-

Intäkterna avser oljeskadeersättning som påförs fartygsägare för uppkomna oljeskador. Intäkterna är svåra att prognostisera. För att få ut avgiften krävs ibland att den som vållat skada förs inför domstol, vilket gör att det kan dröja flera år innan statens fordran säkrats.

Tabell 4.6 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	4 775	4 761	14
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Prognos 2017	5 000	5 000	0
(varav tjänsteexport)	-	-	-
Budget 2018	5 000	5 000	0
(varav tjänsteexport)	-	-	-

Kustbevakningen utför uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter samt andra uppdragsgivare. Myndigheten får disponera intäkterna.

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka Kustbevakningens arbete med civilt försvar föreslår regeringen att anslag 2:1 *Kustbevakningen* ökas med 2 000 000 kronor från 2018.

Regeringen föreslår att 1 142 760 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Kustbevakningen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 160 582 000 kronor respektive 1 180 102 000 kronor.

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Kustbevakningen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 117 441	1 117 441	1 117 441
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	18 343	36 056	55 457
Beslut	6 976	7 085	7 204
Varav BP18 ³	2 000	2 000	2 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 142 760	1 160 582	1 180 102

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

4.5.2 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	24 850		
2017	74 850 ¹		74 077
2018	Förslag	74 850	
2019	Beräknat	74 850	
2020	Beräknat	74 850	

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 4.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	20 904	23 577	45 000			
Nya åtaganden	11 703	40 000	75 000			
Infriade åtaganden	-9 030	-18 577	-20 000	-55 000	-35 000	-10 000
Utestående åtaganden	23 577	45 000	100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	80 000	45 000	100 000			

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning till kommuner för åtgärder som vidtas för att förebygga jordskred och andra naturolyckor.

Anslaget får även användas för finansiering av vissa åtgärder för att stärka samhällets förmåga att bedöma och hantera översvänningsrisker.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser fleråriga beslut om bidrag till kommunernas verksamhet att förebygga jordskred och andra naturolyckor som förväntas öka i ett förändrat klimat och för att stimulera sådana förebyggande åtgärder.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2019–2022.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 74 850 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 74 850 000 kronor respektive 74 850 000 kronor.

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	74 850	74 850	74 850
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	74 850	74 850	74 850

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.5.3 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	11 372		9 708
2017	Anslag	21 080 ¹	20 862
2018	Förslag	21 080	
2019	Beräknat	21 080	
2020	Beräknat	21 080	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att, i enlighet med lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, finansiera vissa ersättningar till följd av uppkomna kostnader vid genomförda räddningsinsatser och finansiera insatser för att bekämpa olja m.m. till sjöss. Anslaget får även användas för kostnader i ett initialt skede för räddningstjänstinsatser som lämnats efter förfrågan genom den s.k. civilskyddsmekanismen inom EU. Den

aktör som begärt hjälpen betalar motsvarande belopp till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringens överväganden

Utfallet på anslaget varierar mellan åren eftersom det varken går att förutsäga antalet eller omfattningen av olyckor som kräver räddningsinsatser samt konsekvenserna av dessa.

Regeringen föreslår att 21 080 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Ersättning för räddningstjänst m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 21 080 000 kronor respektive 21 080 000 kronor.

Tabell 4.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	21 080	21 080	21 080
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	21 080	21 080	21 080

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.5.4 2:4 Krisberedskap

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	1 042 820	65 957	
2017	Anslag	1 181 857 ¹		1 171 880
2018	Förslag	1 286 310		
2019	Beräknat	1 313 103 ²		
2020	Beräknat	1 340 106 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 286 336 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 286 336 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera åtgärder som stärker samhällets samlade beredskap och förmåga att hantera allvarliga kriser och deras konsekvenser. Anslaget får också i viss utsträckning finansiera åtgärder för att kunna ge stöd till och ta emot stöd från andra länder vid en allvarlig kris eller inför en möjlig allvarlig kris. Anslaget får även i viss utsträckning finansiera åtgärder som syftar till att skapa eller vidmakthålla förmågan till höjd beredskap för det civila försvaret. Anslaget får även i viss utsträckning användas för att finansiera offentliga aktörers kostnader i samband med extraordinära händelser.

Tabell 4.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	634 056	683 427	900 000			
Nya åtaganden	339 250	587 000	805 000			
Infriade åtaganden	-289 878	-370 427	-505 000	-565 000	-450 000	-185 000
Utestående åtaganden	683 428	900 000	1 200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	712 000	900 000	1 200 000			

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet samt händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov att förstärka totalförsvaret. Regeringen föreslår därför att anslaget 2:4 *Krisberedskap* från 2018 ökar med 100 000 000 kronor till kommunerna och 30 000 000 kronor till landstingen för planering av civilt försvar. Anslaget föreslås även öka från

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* besluta om avtal och beställningar av tjänster, utrustning och anläggningar för beredskapsåtgärder samt åtgärder för att hantera allvarliga extraordinära händelser som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2019-2021.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet avser verksamhet som bedrivs inom samverkansområdena vilka framgår av förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap. Bemyndigandet avser också de forskningsmedel som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap fördelar.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:4 *Krisberedskap* besluta om avtal och beställningar av tjänster, utrustning och anläggningar för beredskapsåtgärder samt åtgärder för att hantera allvarliga extraordinära händelser som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 200 000 000 kronor 2019-2021.

2018 med 24 000 000 kronor till frivilliga försvarsorganisationers uppdragsverksamhet inom civilt försvar. Vidare tillförs medel för att genomföra ett pilotprojekt om samverkan och organisation inom totalförsvaret i Gotlands län. Pilotprojektet tilldelas totalt 10 000 000 kronor per år perioden 2018-2020. Av dessa medel tilldelas 8 000 000 kronor per år anslag 2:4 *Krisberedskap*. Försvarsmaktens anslag 1:1

Förbandsverksamhet och beredskap tilldelas 2 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 1 286 310 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Krisberedskap* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 313 103 000 kronor respektive 1 340 106 000 kronor.

Tabell 4.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Krisberedskap

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 121 857	1 121 857	1 121 857
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 445	25 841	49 442
Beslut	162 008	165 405	168 807
Varav BP18 ³	162 000	162 000	162 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	162 000	162 000	162 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 286 310	1 313 103	1 340 106

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

4.5.5 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:5 Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifts- prognos	Anslags- sparande
2016	224 171		
2017	239 171 ¹		
2018	Förslag	305 171	
2019	Beräknat	305 171	
2020	Beräknat	305 171	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera ersättning från staten till SOS Alarm Sverige AB enligt avtal.

Regeringens överväganden

För att skapa förutsättningar för förbättrade svarstider och fortsatt utveckling av verksamheten vid SOS Alarm Sverige AB, föreslår regeringen att anslaget ökas med 111 000 000 kronor per år under 2018–2020.

Regeringen föreslår att 305 171 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Ersättning till SOS Alarm Sverige AB för alarmeringstjänst enligt avtal* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 305 171 000 kronor respektive 305 171 000 kronor.

Tabell 4.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Ersättning till SOS Alarm AB för alarmeringstjänst enligt avtal

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	239 171	239 171	239 171
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	66 000	66 000	66 000
Varav BP18	111 000	111 000	111 000
Varav			
SOS Alarm	111 000	111 000	111 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	305 171	305 171	305 171

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4.5.6 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

År	Utfall	1 052 998	Anslags-sparande	14 556
2016	Utfall	1 052 998	Anslags-sparande	14 556
2017	Anslag	1 072 445 ¹	Utgifts-prognos	1 075 775
2018	Förslag	1 169 221		
2019	Beräknat	1 187 920 ²		
2020	Beräknat	1 208 188 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 169 222 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 169 220 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förvaltningsutgifter.

Anslaget får finansiera verksamhet avseende skydd mot olyckor, krisberedskap, civilt försvar samt beredskap och indirekta kostnader för internationella räddnings- och katastrofinsatser samt andra internationella insatser inom ramen för EU-samarbetet och Nato/PFF.

Vidare får anslaget finansiera verksamhet för att upprätthålla beredskap samt indirekta kostnader beträffande Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps förmåga att stödja utlandsmyndigheter och nödställda i en situation då många svenska medborgare eller personer med hemvist i Sverige drabbas till följd av allvarlig olycka eller katastrof i utlandet.

Anslaget får även användas för bidrag till främjande av den enskilda människans förmåga. Anslaget får även finansiera utbildningsverksamhet inom området. Anslaget får även finansiera verksamhet med anledning av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor.

Anslaget får även finansiera den verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomför inom områdena massmediernas beredskap, kunskapsspridning och information om säkerhetspolitik, information om försvar, samhällets krisberedskap och totalförsvar samt opinionsundersökningar. Anslaget får även finansiera drift och vidmakthållande av vissa reservfunktioner inom etermedia.

Anslaget får även användas för stöd till frivilliga försvarsorganisationer.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.19 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	-	3 277	3 923	-646
Prognos 2017	-	4 400	4 400	0
Budget 2018	-	5 000	5 500	-500

Inkomster från oljeskadeersättning enligt sjölagen (1994:1009) redovisas mot inkomsttitel 2713 Vattenföreningensavgifter m.m.

Enligt lag om transport av farligt gods (2006:263) får avgifter tas ut för prov och intyg. Intäkter som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får disponera avser intyg för förare och säkerhetsrådgivare vad gäller transport av farligt gods på väg.

Tabell 4.20 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	671 706	617 047	54 659
(varav tjänsteexport)	8 550	10 366	-1 816
Prognos 2017	705 900	661 900	44 000
(varav tjänsteexport)	8 300	9 600	-1 300
Budget 2018	718 000	695 800	22 200
(varav tjänsteexport)	8 500	10 300	-1 800

Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang den avgiftsbelagda verksamhet som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska bedriva.

Myndigheten får ta ut avgifter för finansiering av drift och förvaltning av Rakelsystemet. Intäkterna disponeras av myndigheten.

Myndigheten får åta sig att mot avgift utveckla och förvalta tekniskt stöd åt andra myndigheter samt åt kommuner och landsting.

Vidare ska myndigheten utföra uppdrags- och serviceverksamhet åt samverkande myndigheter och andra uppdragsgivare. Med uppdragsverksamhet avses i detta sammanhang bl.a. tjänsteexport. Myndigheten får disponera intäkterna.

Myndigheten får delta i internationella räddnings- och katastrofinsatser förutsatt att det finns en extern finansiering. Vidare får Myndigheten, om verksamheten har anknytning till dess uppgifter, mot avgift tillhandahålla fortbildning, uppdragsutbildning samt tjänster kopplade till konferenser och internat.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 1 550 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Låneramen för beredskapsinvesteringar behövs för att stärka krisberedskapen.

Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för krisberedskap för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Under perioden 2018-2020 kommer omfattande investeringar att genomföras i Rakelverksamheten. Investeringarna behövs bland annat med anledning av ökat antal användare och behov av ny teknik för att kunna tillhandahålla nya tjänster.

Tabell 4.21 Investeringsplan för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Rakelverksamheten	229	300	210	200	160
Beredskapstillgångar			50	50	
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	229	300	260	250	160
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>					
Maskiner, inventarier och installationer	229	300	210	200	160
Beredskapstillgångar			50	50	
<i>Summa varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>229</i>	<i>300</i>	<i>260</i>	<i>250</i>	<i>160</i>
Finansiering					
Anslag 2:4 Krisberedskap			50	50	
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	229	300	210	200	160
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	229	300	260	250	160
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
Beredskapstillgångar	33	24	23	23	25
Summa utgifter för vidmakthållande	33	24	23	23	25
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>					
Beredskapstillgångar	33	24	23	23	25
<i>Summa varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>33</i>	<i>24</i>	<i>23</i>	<i>23</i>	<i>25</i>
Finansiering					
Anslag 2:4 Krisberedskap	25	14	13	13	15
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	8	10	10	10	10
Summa finansiering av vidmakthållande	33	24	23	23	25
Totala utgifter för nyanskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar					
	262	324	283	273	185
<i>Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar</i>					
	<i>262</i>	<i>324</i>	<i>283</i>	<i>273</i>	<i>185</i>

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps arbete med civilt försvar föreslår regeringen att anslag 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* från 2018 ökas med 40 000 000 kronor till informations säkerhet och psykologiskt försvar, 34 000 000 kronor till räddningstjänst och befolkningsskydd samt 7 500 000 kronor till MSB:s verksamhet med samordning och stöd till berörda aktörer på området.

För att skapa förutsättningar för en starkt kärnenergi beredskap, ökas anslaget med 11 000 000 kronor från 2018.

Regeringen föreslår att 1 169 221 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 187 920 000 kronor respektive 1 208 188 000 kronor.

Tabell 4.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 062 445	1 062 445	1 062 445
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	28 180	45 622	64 528
Beslut	92 596	94 077	95 682
Varav BP18 ³	92 500	92 500	92 500
Varav ³			
Kärnenergi beredskap	11 000	11 000	11 000
Totalförsvärsöverenskommelse från 2018	81 500	81 500	81 500
Överföring till/från andra anslag	-14 000	-14 224	-14 467
Varav BP18 ³	-14 000	-14 000	-14 000
Varav ³			
Sevesotillsyn	-14 000	-14 000	-14 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 169 221	1 187 920	1 208 188

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

4.5.7 2:7 Statens haverikommission

Tabell 4.23 Anslagsutveckling 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

2016	Utfall	45 611	Anslags-sparande	-40
2017	Anslag	45 390 ¹	Utgifts-prognos	44 882
2018	Förslag	46 150		
2019	Beräknat	46 884 ²		
2020	Beräknat	47 688 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 46 150 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 46 150 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera Statens haverikommissionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för myndighetens verksamhet med undersökningar enligt lagen (1990:712) om undersökning av olyckor och samverkan med berörda myndigheter i deras olycksförebyggande verksamhet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 46 150 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Statens haverikommission* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 46 884 000 kronor respektive 47 688 000 kronor.

Tabell 4.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:7 Statens haverikommission

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	45 390	45 390	45 390
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	758	1 492	2 296
Beslut	2	2	2
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	46 150	46 884	47 688

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

5 Strålsäkerhet

5.1 Omfattning

Området omfattar frågor om strålskydd och kärnsäkerhet. Verksamheten vid Strålsäkerhetsmyndigheten ingår i området.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom området Strålsäkerhet

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Strålsäkerhet</i>						
3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten	380	384	379	393	399	406
Summa Strålsäkerhet	380	384	379	393	399	406

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Resultatredovisning

Resultatredovisning av miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö finns även under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård avsnitt 3.5.7.

5.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- individens exponering för skadlig strålning,
- utsläppen av radioaktiva ämnen.

5.3.2 Resultat

Inga allvarliga tillbud eller haverier har inträffat vid kärntekniska anläggningar i Sverige under 2016. Inga dosgränser har överskridits vid de svenska kärnkraftverken under de senaste tio åren.

Tidigare års budgetförstärkningar

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) har under perioden 2009–2017 tillförts ca 75 miljoner kronor för att stärka tillsynen inom kärnkraftsområdet, för tillsyn inom radiologisk diagnostik inom hälso- och sjukvård, för att upprätthålla och säkerställa kompetens inom vissa områden, för att möta det ökade behovet av internationellt arbete till följd av händelserna i det japanska kärnkraftverket i Fukushima samt för att upprätthålla beredskapsorganisationens

ledningsförmåga, förmåga till prognostisering och tidig varning.

Under 2011 ändrades principerna för finansiering av myndighetens prövning och tillsyn över kärnkraftsindustrins arbete med slutförvar av använt kärnbränsle till att ske genom bidrag till SSM från Kärnavfallsfonden. Detta har tryggt finansieringen av denna del av SSM:s verksamhet.

Förstärkningarna av myndighetens anslag och medel har inneburit att myndigheten kunnat öka mängden resurser som används för tillsyn och normering av kärnteknisk verksamhet, och för motsvarande uppgifter inom hälso- och sjukvård samt kunnat upprätthålla och utveckla myndighetens förmåga vid nukleära eller radiologiska olyckor. För tillsyn av kärnkraftverk har SSM ökat insatsen från cirka 7 600 timmar år 2010 till cirka 11 250 timmar år 2016.

Förstärkningarna inom kärnkraftsområdet har också gjort det möjligt för myndigheten att hantera stora tillkommande uppgifter under perioden utan att det påverkat mängden tillsyn negativt. Bland dessa kan särskilt noteras EU:s stresstester, en genomgripande översyn av myndighetens föreskrifter, genomförandet av de delar av EU:s nya strålskyddsdirektiv (2013/59/Euratom) och det ändrade kärnsäkerhetsdirektivet (2014/87/Euratom) som inte omhändertas på lag- eller förordningsnivå samt genomförandet av en så kallad Integrated Regulatory Review Service (IRRS) från internationella atomenergiorganet (IAEA).

För närvarande pågår arbete med att ta fram 12 av de 16 planerade föreskrifter som gäller strålsäkerhet vid kärnkraftsreaktorer och andra kärntekniska anläggningar.

Internationellt samarbete

Den internationella IRRS-granskningen genomfördes 2012 på begäran av Sverige. SSM:s kostnader för den inledande granskningen år 2012 var cirka 13 miljoner kronor. I den uppföljande granskningen 2016 konstaterade IAEA att ett omfattande utvecklingsarbete har genomförts på ett systematiskt sätt samt att 20 av de 22 rekommendationerna och alla de 17 förslag på förbättringsområden som lämnades 2012 hade hanterats på ett tillfredsställande sätt och att de kunde betraktas som omhändertagna.

Under 2017 genomfördes det sjunde granskningsmötet enligt kärnsäkerhetskonventionen. Den svenska nationalrapporten sammanställdes

av Strålsäkerhetsmyndigheten. Vid granskningsmötet ägnades en session särskilt åt åtgärder som genomförts av konventionens parter efter olyckan i Fukushima. Den svenska nationalrapporten granskades i sedvanlig ordning och bland de styrkor som lyftes fram var bland annat de nya kraven på oberoende härdkylning.

Under 2016 genomfördes en uppföljande internationell expertgranskning av det svenska systemet för fysiskt skydd av kärntekniska anläggningar och radioaktiva ämnen, en så kallad IPPAS-granskning (International Physical Protection Advisory Services). Granskningen visade att det svenska systemet för fysiskt skydd och informationssäkerhet vid kärnkraftverken och andra kärntekniska anläggningar samt under transporter fortsätter att utvecklas på ett bra sätt.

Nationellt

Regeringen har i proposition (prop. 2016/17:157) om ökad kärnsäkerhet föreslagit ändringar i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen).

Ändringarna innebär att tillståndshavarens ansvar förtydligas och att säkerhetsarbetet fortlöpande ska utvärderas och verifieras. Ändringarna görs bl.a. för att genomföra EU:s ändrade kärnsäkerhetsdirektiv.

Den 10 juni 2016 träffades en ramöverenskommelse (nedan kallad energiöverenskommelsen) mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna om den långsiktiga energipolitiken.

I energiöverenskommelsen är de deltagande partierna eniga om att kärnkraften ska bära sina egna kostnader och principen om att kärnkraft inte ska subventioneras består. De deltagande partierna kom även överens om att Kärnavfallsfondens placeringsreglemente ska utökas från och med 2018 och att driftstiden för beräkning av kärnavfallsavgiften skulleses över. Regeringen har utifrån överenskommelsen i proposition (prop. 2016/17:199) föreslagit ändringar i lagen (2006:647) om finansiella åtgärder för hanteringen av restprodukter från kärnteknisk verksamhet (finansieringslagen).

I lagen förtydligas det bl.a. hur kärnavfallsavgift, finansieringsbelopp och kompletteringsbelopp ska beräknas. Kompletteringsbeloppet breddas så att det omfattar även en oförutsedd utveckling på tillgångssidan, dvs. osäkerheter som rör

framtida avgiftsintäkter och fondmedlens avkastning, och inte enbart oförutsedda händelser på kostnadssidan.

Säkerhet för kompletteringsbelopp ska även ställas för permanent avställda reaktorer. Vidare förtydligas när de ställda säkerheterna får tas i anspråk.

Kärnavfallsfondens placeringsreglemente breddas så att fonden även kan placera i aktier.

Driftstiden för beräkning av kärnavfallsavgiften ska utökas från 40 år till 50 år. Driftstiden kommer att fastställas i förordning till lagen. De fem partierna är också överens om att kärnavfallsavgiften fastslås av regeringen efter förslag från ansvarig myndighet.

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) föreslog i juni 2017 att avgiften till Kärnavfallsfonden höjs från i genomsnitt 4,0 öre till 6,4 öre per producerad kilowattimme (kWh).

Tillståndshavarna har fortsatt det fulla ansvaret att ta hand om kärnkraftens restprodukter på ett säkert sätt.

Regeringen anser att förändringarna i finansieringslagstiftningen bör leda till stabilare förutsättningar för fonden och kraftbolagen.

5.3.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att strålsäkerheten i Sverige är god. Inga tillbud eller haverier har inträffat under 2016 och regelverket är under ständig utveckling i enlighet med såväl regeringens intentioner som internationella åtaganden.

5.4 Politikens inriktning

Strålsäkerhet

Ägarna till de svenska kärnkraftverken har tidigare meddelat att fyra reaktorer kommer att stängas före 2020. Driften av två av dessa reaktorer har redan stoppats. Detta innebär att Sverige nu går in i en omfattande avveckling av reaktorer vilket ger nya förutsättningar för tillsynen.

Den av ägarna beslutade avvecklingen av flera reaktorer kan på sikt påverka finansieringen av Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet. Stora delar av verksamheten finansieras i dag av av-

gifter från kärnkraftsindustrin. Avvecklingen kommer sannolikt även att påverka kärnavfallsavgifterna. Framtida kostnader behöver då täckas upp av de reaktorer som fortsatt kommer att vara i drift.

Strålsäkerhetsmyndighetens oberoende från industrin är central för att upprätthålla förtroende för branschen. Det är av stor vikt att myndighetens oberoende från industrin förblir intakt under avvecklingsperioder.

Enligt energiöverenskommelsen kvarstår principerna för kärnkraft från proposition 2008/09:163 En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi.

I enlighet med energiöverenskommelsen avvecklas skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer i två steg under 2017–2018. Kärnavfallsfondens placeringsmöjligheter utökas till att även omfatta aktier och kärnavfallsavgiften beräknas för en driftstid på 50 år. Kompletteringsbeloppet breddas för att ta hänsyn även till osäkerheter som rör framtida avgiftsintäkter och fondmedlens avkastning. Även avställda reaktorer ska ställa säkerhet för kompletteringsbelopp. Vidare ska ansvaret vid radiologiska olyckor utökas till 1 200 miljoner euro.

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) har ansökt om tillstånd att få uppföra, inneha och driva ett slutförvar för använt kärnbränsle. SKB har föreslagit att slutförvaret ska byggas i Östhammars kommun, nära kärnkraftverket i Forsmark. Där är det tänkt att det använda kärnbränslet ska förvaras 500 meter ner i berggrunden. Ansökan behandlas i två separata processer. En process som bereds av Mark- och miljödomstolen om tillstånd enligt miljöbalken (1998:808) och en process om tillstånd enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet, (kärntekniklagen), som bereds av Strålsäkerhetsmyndigheten.

Strålsäkerhetsmyndigheten har lämnat in sina yttranden till Mark- och miljödomstolen och planerar att yttra sig till regeringen hösten 2017. Därefter ska kommunerna Östhammar och Oskarshamn yttra sig till regeringen. I Östhammar planeras en folkomröstning innan yttrandet lämnas till regeringen. Det är sedan regeringen som slutligen fattar beslut om tillåtlighet enligt miljöbalken och tillstånd enligt kärntekniklagen.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tabell 5.2 Anslagsutveckling 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Slags	Belopp
2016	Utfall	379 506	Anslags-sparande	-5 992
2017	Anslag	384 457 ¹	Utgifts-prognos	378 507
2018	Förslag	393 078		
2019	Beräknat	399 224 ²		
2020	Beräknat	405 940 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 393 077 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 393 078 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Strålsäkerhetsmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får användas för utgifter för grundläggande och tillämpad forskning för att utveckla nationell kompetens inom myndighetens verksamhetsområde och för att stödja och utveckla myndighetens tillsyn. Anslaget får även användas för statsbidrag till Internationella strålskyddskommissionen (ICRP) och ideella miljöorganisationer.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1 161		
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2017	1 700		
(varav tjänsteexport)			
Budget 2018	1 700		
(varav tjänsteexport)			

Strålsäkerhetsmyndigheten bedriver uppdragsverksamhet för t.ex. utbildningsverksamhet och mätningar, vilket inte kräver full kostnads-täckning.

Tabell 5.4 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	314 091	20 611	324 811	9 891
Prognos 2017	310 054	22 000	339 157	-7 103
Budget 2018	294 086	22 000	339 601	-23 515

Strålsäkerhetsmyndighetens verksamhet finansieras delvis via avgifter enligt förordningen (2008:463) om vissa avgifter till Strålsäkerhetsmyndigheten. Ansökningsavgifter som berör kärnteknisk verksamhet enligt 3 och 4 §§ disponeras av myndigheten. Avgifter som berör icke kärnteknisk verksamhet enligt 3 och 4 §§ disponeras dock inte av myndigheten. Av de avgifter som tas ut med stöd av förordningen används en del för beredskapsverksamhet vid länsstyrelser och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Regeringen och myndigheten arbetar för att på sikt komma i en bättre balans vad gäller avgifterna i den offentligrättsliga verksamheten.

Tabell 5.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	46 495	53 643	63 000			
Nya åtaganden	30 000	50 000	60 000			
Infriade åtaganden	-22 565	-40 643	-53 000	-39 000	-23 000	-8 000
Utestående åtaganden	53 643	63 000	70 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	60 000	65 000	70 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtagande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att det behövs ett ökat bemyndigande i förhållande till 2017 för att skapa bättre förutsättningar för forskningsverksamhet samt för att kunna hantera de utmaningar som strålsäkerhetsbranschen står inför vad gäller den långsiktiga kompetensförsörjningen. Bemyndigandet för 2018 bör därför ökas med 5 miljoner kronor jämfört med 2017.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019–2023.

Regeringens överväganden

För att möjliggöra ett långsiktigt stöd till ideella miljöorganisationer att följa den fortsatta processen avseende slutförvar för använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 miljoner kronor 2018. För 2019–2020 beräknas anslaget ökas med 3 miljoner kronor per år för samma ändamål. Ett statligt stöd skulle underlätta för föreningar att även i fortsättningen följa slutförvarsprocessen.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 5.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslaget 3:1 Strålsäkerhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	384 457	384 457	384 457
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 604	11 703	18 367
Beslut	3 017	3 064	3 116
Varav BP18 ³	3 000	3 000	3 000
Varav ³			
Stöd till ideella miljöorganisationer	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	393 078	399 224	405 940

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 393 078 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Strålsäkerhetsmyndigheten* för år 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 399 224 000 kronor respektive 405 940 000 kronor.

6 Elsäkerhet

6.1 Omfattning

Området omfattar frågor om elsäkerhet och inkluderar verksamheten vid Elsäkerhetsverket.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom område Elsäkerhet

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Elsäkerhet</i>						
4:1 Elsäkerhetsverket	58	59	60	59	59	60
Summa Elsäkerhet	58	59	60	59	59	60

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Resultat

Elsäkerhet innebär att förebygga skador på person och egendom orsakade av elektricitet, störningar inom området för elektromagnetisk kompatibilitet (EMC) samt att bygga upp och upprätthålla en god säkerhetsnivå för elektriska anläggningar och elektriska material. Elsäkerhetsverket är tillsynsmyndighet för elektriska anläggningar, personer med behörighet att utföra elinstallationsarbete enligt ellagen samt för utrustning och anordningar enligt lagen om elektromagnetisk kompatibilitet.

Den 8 juni 2016 beslutade riksdagen (prop. 2015/16:163, bet. 2015/16:FöU12, rskr. 2015/16:265) om en ny elsäkerhetslag. Under våren 2017 har regeringen utfärdat en förordning

och Elsäkerhetsverket har utfärdat myndighetsföreskrifter som fullt ut genomför elbehörighetsreformen, som trädde ikraft den 1 juli 2017. I propositionen förtydligas ansvarsförhållandena mellan aktörer samtidigt som konsumenternas ställning stärks. Elsäkerhetsverket ges också bättre möjligheter att utöva tillsyn. Den nya elsäkerhetslagen ger också en tydligare och mer överskådlig lagstiftning genom att bestämmelser som är spridda i olika regelverk förs samman i en ny lag.

Elsäkerhetsverkets arbete speglas av nya regler och EU-direktiv på området och tillsyn av elektriska anläggningar utgör en stor del av verksamheten. Under 2016 avslutades 417 tillsynsärenden vilket är en minskning jämfört med 2015 då 665 ärenden avslutades. Minskningen av antalet tillsynsärenden är planerad och beror till stor del på att myndigheten har prioriterat arbetet med elbehörighetsreformen.

Den indikationsstyrda tillsynen har dock ökat jämfört med tidigare år. Denna tillsyn genomförs då myndigheten fått indikation, t.ex. genom elolycka eller tillbud.

Under 2016 avslutades också 421 marknadskontrollärenden av elektrisk materiel, vilket är i nivå med antalet ärenden under de senaste tre åren. Under våren 2017 har en särskild tillsynskampanj riktats mot USB-laddare, vilken resulterat i att 14 av totalt 60 laddare på marknaden belagts med säljstopp av myndigheten och måste återkallas från konsumenterna.

Elsäkerhetsverket har i standardiseringsarbetet fortsatt att delta och driva frågor inom den nationella och internationella standardiseringen. De har medverkat i tekniska kommittéer och ställt upp med funktionärer i de tekniska kommittéer som har störst betydelse för myndighetens uppdrag. Arbetet har bland annat omfattat elbilar, laddinfrastruktur för elbilar och solcellanläggningar.

Elsäkerhetsverket fick i regleringsbrevet för 2016 i uppdrag att utreda informationsbehovet om och innebörden av kraven på elsäkerhet vid installation och drift av anläggningar för små- och storskalig energilagring av el, samt vilka standarder som gäller för dessa. Elsäkerhetsverkets rapport visade bl.a. att det saknas krav på varselmärkning vilket kan påverka elsäkerheten vid batterilageranläggningar. Elsäkerhetsverket fick i regleringsbrevet för 2017 i uppdrag att utreda behovet av informationskrav vid försäljning av elektriska installationsprodukter som kräver behörighet och föreslå hur sådana eventuella krav ska utformas. Elsäkerhetsverkets rapport *Informationskrav vid försäljning av elektriska installationsprodukter (M2017/01659/Ee)* visar att det finns ett stort behov av information och stöd och utgör en värdefull utgångspunkt för kommande arbete och informationsinsatser.

6.3.2 Analys och slutsatser

Regeringen menar att den tillsyn av elektriska anläggningar som Elsäkerhetsverket bedriver ger myndigheten en god inblick i den elsäkerhetsmässiga statusen i samhället. Myndighetens dialog med anläggningsinnehavare och installatörer har resulterat i en ökad medvetenhet och kunskap om elsäkerhet och elektromagnetisk kompatibilitet (EMC).

Tillsynen på elmaterialområdet genom marknadskontroll av produkter har resulterat i att produkter med allvarliga elsäkerhetsbrister eller brister i EMC har fått försäljningsförbud. Cirka 60 procent av tillsynsärendena resulterade i någon form av anmärkning eller åtgärd. Några produktområden sticker ut i marknadskontrollen och behöver förbättras: elsäkerhet hos armaturer för gatubelysning och ljuskällor med LED-belysning. Regeringen menar att behovet av information och marknadskontroll även fortsättningsvis kommer att vara stort. De nya föreskrifterna som införlivar direktiven kommer att innebära en skärpning i tillsynen när det gäller brister i de administrativa kraven för elektriska produkter och förbättrad spårbarhet vid utredning.

6.4 Politikens inriktning

Elsäkerhet

Elsäkerheten i Sverige är i grunden god, men det har funnits utrymme för förbättringar. Riksdagens beslutade den 8 juni 2016 (prop. 2015/16: 163, bet. FöU12, rskr. 2015/16:265) om en ny elsäkerhetslag. Lagstiftningen trädde i kraft den 1 juli 2017 och innebär ett modernare elbehörighetssystem, en stärkning av konsumenternas ställning och att tillsynsmyndighetens får bättre möjligheter att utöva tillsyn. Målet med översynen av lagstiftningen var också att göra den tydligare och mer överskådlig genom att bestämmelser som i dag är spridda i olika regelverk förs samman i en ny lag. Den nya lagen kommer att underlätta för berörda aktörer att förstå och tillämpa bestämmelserna. Elsäkerhetsverket har haft i uppdrag av regeringen att säkerställa tillräckliga informationsinsatser i samband med att de nya reglerna för behörighetssystemet införs. Regeringen bedömer därmed att förutsättningarna är goda för en effektiv och lyckad reformering av systemet.

Omställningen till ett 100 procent förnybart elsystem, med smarta elnät, batterilagring av el, en ökande andel elfordon, elvägar m.m. medför nya utmaningar ur ett elsäkerhetsperspektiv. Regeringen bedömer att Elsäkerhetsverket har bidragit med flera värdefulla analyser för det

fortsatta utvecklingsarbetet och att myndigheten har en fortsatt viktig roll i omställningsarbetet. För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att effektivisera hanteringen av avgifterna på elområdet. Regeringen ser över Elsäkerhetsavgiften, Nätöverföringsavgiften och Elberedskapsavgiften vars syfte är att finansiera tillsyn och annan verksamhet hos ansvariga myndigheter. Översynen omfattar både avgifternas nivå och hur de ska administreras i framtiden. Regeringen avser att återkomma om dessa frågor.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 4:1 Elsäkerhetsverket

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 4:1 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	58 176	2 807	
2017	Anslag	59 397 ¹		60 370
2018	Förslag	58 578		
2019	Beräknat	58 558 ²		
2020	Beräknat	59 560 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 57 642 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 57 642 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Elsäkerhetsverkets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.3 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras) ¹	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	344 000		255 000	-
Prognos 2017	346 000		255 000	-
Budget 2018	349 000		255 000	-

¹ Varav elsäkerhetsavgift motsvarande 57 485 tkr 2016, 58 000 tkr 2017 och 58 500 tkr 2018.

Elsäkerhetsverkets verksamhet finansieras i huvudsak med elsäkerhetsavgiften.

Förordningen (1995:1296) om vissa avgifter på elområdet innehåller bestämmelser om avgifter för att finansiera statlig elsäkerhetsverksamhet (elsäkerhetsavgift), verksamhet vid nätmyndigheten (nätövervakningsavgift) samt åtgärder och verksamhet enligt elberedskapslagen (1997:288) (elberedskapsavgift). Av förordningen om elberedskap (1997:294) respektive elföreningen (2013:208) framgår att Affärsverket svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet och Energimarknadsinspektionen nätmyndighet (utg. område 21). Dessa tre avgifter redovisas i tabellen ovan som intäkter till inkomsttitel, eftersom det är Elsäkerhetsverket som administrerar dessa avgifter. Elsäkerhetsverket tar även ut en avgift för auktorisation som elinstallatör samt ersättning för vissa kostnader i samband med Elsäkerhetsverkets marknadskontroll.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 6.4 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Elsäkerhetsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	59 397	59 397	59 397
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 069	2 030	3 081
Beslut	-1 888	-2 869	-2 918
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	58 578	58 558	59 560

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

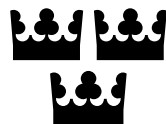
² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusivt pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 58 578 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Elsäkerhetsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 58 558 000 kronor respektive 59 560 000 kronor.

Internationellt bistånd

7

Förslag till statens budget för 2018

Internationellt bistånd

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	14
2.3 Mål.....	16
2.4 Resultatredovisning.....	16
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	16
2.4.2 Resultat.....	17
2.4.3 Analys.....	46
2.5 Den årliga revisionens iakttagelser.....	50
2.6 Politikens inriktning	50
2.7 Beskrivning av indikativ fördelning på verksamheter	58
2.8 Budgetförslag.....	60
2.8.1 1:1 Biståndsverksamhet	60
2.8.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	63
2.8.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet	64
2.8.4 1:4 Folke Bernadotteakademin	65
2.8.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	66
2.8.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	66

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	8
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	8
Tabell 2.1	Biståndsram, härledning av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	13
Tabell 2.2	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	14
Tabell 2.3	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	14
Tabell 2.4	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	14
Tabell 2.5	Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom Sida.....	19
Tabell 2.6	Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom UD m.fl.	20
Tabell 2.7	Områdesmässig fördelning av Sveriges bilaterala bistånd ¹	21
Tabell 2.8	Bidrag till de 15 största multilaterala organisationer och utvecklingsbanker	22
Tabell 2.9	Verksamhet med demokrati och mänskliga rättigheter som huvudsyfte respektive delsyfte	24
Tabell 2.10	Demokrati och mänskliga rättigheter: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU	25
Tabell 2.11	Verksamhet med jämställdhet som huvudsyfte respektive delsyfte	26
Tabell 2.12	Jämställdhet: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU	28
Tabell 2.13	Verksamhet med miljö och klimat som huvudsyfte respektive delsyfte ..	29
Tabell 2.14	Miljö, klimat och naturresurser: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU	31
Tabell 2.15	Verksamhet med minskad konflikt som huvudsyfte respektive delsyfte ..	32
Tabell 2.16	Fred och säkerhet: Indikatorer från multilaterala organisationer och EU.....	33
Tabell 2.17	Ekonomisk utveckling: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU	36
Tabell 2.18	Hälsa: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU	40
Tabell 2.19	Utbildning och forskning: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU	43
Tabell 2.20	Indikatorer från multilaterala organisationer och EU.....	45
Tabell 2.21	Anslaget 1:1 Biståndsverksamhet. Utvecklingssamarbete genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	58
Tabell 2.22	Biståndsverksamhet	59
Tabell 2.23	De 10 största kärnstöden till multilaterala organisationer	59
Tabell 2.24	Anslagsutveckling 1:1 Biståndsverksamhet	60
Tabell 2.25	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet	61
Tabell 2.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Biståndsverksamhet	63
Tabell 2.27	Anslagsutveckling 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete.....	63

Tabell 2.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	64
Tabell 2.29	Anslagsutveckling 1:3 Nordiska Afrikainstitutet	64
Tabell 2.30	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet	64
Tabell 2.31	Anslagsutveckling 1:4 Folke Bernadotteakademin	65
Tabell 2.32	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Folke Bernadotteakademin	65
Tabell 2.33	Anslagsutveckling 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	66
Tabell 2.34	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete.....	66
Tabell 2.35	Anslagsutveckling 1:6 Utvärdering av Internationellt bistånd.....	66
Tabell 2.36	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd.....	67

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Utfall, Internationellt genom Sida respektive UD, m.fl. samt förvaltningsanslag för Sida och UD	18
Diagram 2.2	Demokrati och mänskliga rättigheter: insatsportföljens genomförande	23
Diagram 2.3	Demokrati och mänskliga rättigheter: Utveckling mot förväntade strategieresultat.....	23
Diagram 2.4	Jämställdhet: Insatsportföljens genomförande.....	25
Diagram 2.5	Jämställdhet: Utveckling mot förväntade strategieresultat	26
Diagram 2.6	Miljö och klimat: Insatsportföljens genomförande.....	28
Diagram 2.7	Miljö och klimat: Utveckling mot förväntade strategieresultat	28
Diagram 2.8	Fred och säkerhet: Insatsportföljens genomförande.....	31
Diagram 2.9	Fred och säkerhet: Utveckling mot förväntade strategieresultat	31
Diagram 2.10	Ekonomisk utveckling: Insatsportföljens genomförande.....	34
Diagram 2.11	Ekonomisk utveckling: Utveckling mot förväntade strategieresultat	34
Diagram 2.12	Hälsa: Insatsportföljens genomförande	37
Diagram 2.13	Hälsa: Utveckling mot förväntade strategieresultat.....	38
Diagram 2.14	Utbildning och forskning: Insatsportföljens genomförande.....	40
Diagram 2.15	Utbildning och forskning: Utveckling mot förväntade strategieresultat	40

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

---

1. fastställer biståndsramen för 2018 till 1 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2018 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010 (avsnitt 2.1),
2. bemyndigar regeringen att under 2018 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor (avsnitt 2.8.1),
3. bemyndigar regeringen att under 2018 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott på högst 600 000 000 kronor till Swedfund International AB (avsnitt 2.8.1),
4. bemyndigar regeringen att under 2018 fullgöra Sveriges medverkan i kapitalhöjningen i Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB), vilket innebär inbetalningar som inklusive tidigare gjorda inbetalningar uppgår till högst 454 456 000 kronor (avsnitt 2.8.1),
5. godkänner att de medel som står till Sveriges förfogande inom Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB), återinvesteras i IDB (avsnitt 2.8.1),
6. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, när det gäller anslag som står till regeringens disposition, enligt tabell 1.1,
7. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Riksrevisionen föreslår att riksdagen

8. för budgetåret 2018 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd för Riksrevisionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Bistandsverksamhet	41 606 382
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 171 090
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	16 103
1:4 Folke Bernadotteakademin	123 955
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	50 000
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	17 679
Summa	42 985 209

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndiganden	Tidsperiod
1:1 Bistandsverksamhet	82 000 000	2019-2028
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	82 000 000	

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

2.1 Omfattning

Under utgiftsområdet Internationellt bistånd finns sex anslag: biståndsverksamhet, förvaltningsanslagen för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Nordiska Afrikainstitutet (NAI), Folke Bernadotteakademin (FBA), Riksrevisionens anslag för internationellt utvecklingssamarbete samt anslaget för utvärdering av internationellt bistånd. De delar som inte finansieras från biståndsramen är förvaltningskostnader för samarbete inom Östersjöregionen samt garantiavgifter, avseende Nordiska investeringsbankens miljöinvesteringsslån, som inte klassificeras som bistånd.

Ramen för utgiftsområdet

Regeringens förslag: Riksdagen fastställer biståndsramen för 2018 till 1 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2018 beräknat enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att biståndsramen för 2018 uppgår till 49,0 miljarder kronor, vilket motsvarar 1 procent av beräknad BNI enligt EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010. Ökningen från 0,99 procent till 1 procent av beräknad BNI medför att biståndsramen tillförs 489 miljoner kronor.

I biståndsramen ingår ODA-fähiga kostnader, dvs. kostnader som klassificeras som bistånd (Official Development Assistance, ODA) i enlighet med den definition som används av biståndskommittén vid Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD/DAC). Majoriteten av kostnaderna återfinns under anslag inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Det föreslagna beloppet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd uppgår till 43,0 miljarder kronor. I utgiftsområde 7 ingår 1,9 miljoner kronor för garantiavgifter avseende Nordiska investeringsbankens miljöinvesteringsslån och 5,0 miljoner kronor som avser förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen som inte klassificeras som bistånd. Dessa kostnader ingår inte i biståndsramen.

I biståndsramen ingår kostnader från andra delar av statens budget som kan klassificeras som bistånd. Kostnaderna uppgår till 6,0 miljarder kronor 2018 och är en minskning med 3,4 miljarder kronor jämfört med föregående år (inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget 2017). Detta beror bl.a. på att kostnaderna för asylmottagande i Sverige minskar jämfört med 2017. Som andel av biståndsramen uppgår kostnaderna inom andra utgiftsområden till 12,2 procent 2018, jämfört med 20,3 procent 2017 (inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget 2017).

Kostnader inom andra utgiftsområden som ingår i biståndsramen

Nedan följer en beskrivning av de kostnader som ingår i biståndsramen men som återfinns under andra utgiftsområden.

Kostnader för mottagande av asylsökande

Kostnader för mottagande av asylsökande från låg- och medelinkomstländer under deras första år i Sverige ingår i den svenska biståndsramen. Sverige har i enlighet med OECD/DAC:s riktlinjer möjlighet att såväl kunna hjälpa en person i behov av skydd i ett flyktingläger i t.ex. Sudan, som bekosta omhändertagandet av en asylsökande under den första tiden han eller hon befinner sig i Sverige. Sverige ska vara en fristad för de som flyr undan förföljelse och förtryck och tar ett stort ansvar för det internationella skyddet av asylsökande.

Världen står inför de mest omfattande humanitära kriserna sedan FN bildades. I dag är 135 miljoner människor i behov av humanitär hjälp och antalet personer i nöd har fyrfaldigats sedan 2010. 65 miljoner människor är på flykt. Merparten av de som flyr befinner sig på flykt i sina hemländer eller i något angränsande land. Över 20 miljoner människor hotas av svält i nordöstra Nigeria, Sydsudan, Somalia och Jemen. En komplex kombination av konflikt och torka, där också klimatförändringarnas effekter spelar in, har bidragit till situationen. Uppemot 7 miljoner syrier befinner sig på flykt i sitt hemland. Libanon, Jordanien, Irak och Turkiet har tillsammans tagit emot över 4,8 miljoner syrier, varav drygt 2,7 miljoner i Turkiet. Sedan konflikten i Syrien bröt ut 2011 har också fler än 1 miljon syrier sökt skydd i något EU-land varav över 100 000 i Sverige. Syrier, irakier och afghaner har under det första halvåret 2017 utgjort de största grupperna av asylsökande i Sverige. För 2018 bedömer Migrationsverket att en tredjedel av antalet asylsökande kommer att komma från Syrien, Irak och Afghanistan. Nästa år antas ensamkommande barn utgöra närmare 8 procent av antalet asylsökande som kommer till Sverige, vilket kan jämföras med 22 procent 2015, drygt 7 procent 2016 och drygt 5 procent under perioden januari till juni 2017. Bland nya asylsökande var cirka 30 procent kvinnor 2015, vilket kan jämföras med 40 procent både 2016 och 2017.

Migrationens positiva bidrag till utveckling, inte minst genom remitteringar och en aktiv diaspora, måste tillvaratas. Regeringens förhoppning är att en global utveckling kommer till stånd, politiskt, ekonomiskt, socialt och ekologiskt, som innebär att allt färre människor ska lida nöd och tvingas på flykt.

Migrationsverket har enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. ett huvudansvar för mottagandet av asylsökande från det att ansökan om asyl lämnas in till dess att personen tas emot i en kommun, om uppehållstillstånd har beviljats, alternativt lämnar landet vid avslagsbeslut.

År 2018 beräknas den ODA-fähiga kostnaden för asylsökande från låg- och medelinkomstländer uppgå till 3,5 miljarder kronor, varav 2,8 miljarder kronor räknas in i biståndsramen, vilket motsvarar 5,6 procent av det totala biståndet. Det innebär en minskning med ca 3,6 miljarder kronor från 2017 (efter förslag i höständeringsbudgeten). Att kostnaden minskar under 2018 beror dels på en minskning av antalet asylsökande, dels på kortare handläggningstider.

För att beräkna den ODA-fähiga kostnaden görs först en bedömning av hur många personer som kommer att söka asyl i Sverige under det kommande året samt en beräkning av hur stor andel av dessa som antas komma från låg- och medelinkomstländer enligt OECD/DAC:s klassificering. Därefter räknas den genomsnittliga vistelsetiden i Migrationsverkets mottagande fram för dessa personer. I beräkningarna ingår tiden från ansökan till bosättning efter beslut om uppehållstillstånd eller till slutligt beslut om avvisning eller utvisning. Det är endast kostnader för det första årets vistelse i Sverige som klassificeras som bistånd. Den genomsnittliga vistelsetiden beräknad som antal dygn multipliceras med antalet asylsökande från ODA-fähiga länder samt kostnaden per person och dygn i mottagandet. Beräkningarna för 2018 bygger på en prognos om 27 000 asylsökande, varav 98 procent antas komma från låg- och medelinkomstländer. Den genomsnittliga dygnskostnaden uppskattas till 464 kronor per person och genomsnittligt antal dygn per person prognostiseras till 239.

Även kostnader under det första året för mottagandet av personer som vidarebosätts i Sverige och deras resor till Sverige ingår i avräkningen. Antalet vidarebosatta ökar jämfört med tidigare år från 3 400 personer under 2017 till 5 000 personer 2018 och 2019. Schablonbeloppet och resekostnad per person uppgår till 204 000 kronor under 2018. Totala kostnaden för vidarebosättningar 2018 uppgår till 562 miljoner kronor.

Föregående år har avräkningarna omfattat en andel av Migrationsverkets indirekta administrationskostnader. Från och med 2018 förändras modellen så att dessa kostnader inte längre avräknas biståndet. En annan förändring är att det 2017 infördes ett nytt ersättningssystem för utbetalningar till kommuner för mottagande av ensamkommande barn och unga. Det nya ersättningssystemet innebär att kommunerna ersätts för sina utgifter i nära anslutning till att kostnaderna uppstått. Det gör att dygnkostnaden, som beräknas utifrån de totala utgifterna och antalet inskrivna i mottagningssystemet, bättre överensstämmer med de kostnader som uppstått ett enskilt år. Vidare utgår det nya ersättningssystemet från schablonersättningar per asylsökande, vilket förväntas leda till bättre förutsägbarhet.

Kostnaderna för mottagande av asylsökande ingår i utgiftsområde 8 Migration. Den ODA-fähiga kostnaden per dygn belastar anslagen 1:1 *Migrationsverket* och 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader*. Kostnader för personer som vidarebosätts belastade tidigare utgiftsområde 8 anslag 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder*, men belastar från och med 2018 utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrars etablering, anslag 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*.

Riksrevisionen har under 2015 och 2016 granskat om regeringen, Utrikesdepartementet och Sida hanterar en osäker finansiering så att svensk biståndsverksamhet ges förutsättningar att vara förutsägbar och långsiktig (RiR 2016:17). Regeringen återkom under december 2016, i en skrivelse till riksdagen (Skr. 2016/17:64 Riksrevisionens rapport om förutsägbarhet och långsiktighet inom biståndet), med en redovisning av vilka åtgärder som regeringen avser vidta med anledning av Riksrevisionens granskningsrapport.

På OECD/DAC:s högnivåmöte i februari 2016 beslutades det om en arbetsgrupp som ska

förtydliga riktlinjerna för rapportering av asylkostnader i givarlandet. Den ska även se över hur rapporteringen av asylkostnader kan bli mer transparent och internationellt jämförbar. Resultat av översynen är avsett att presenteras under slutet av 2017.

För att säkerställa transparens och bättre planeringsförutsättningar för biståndet genomför regeringen en heltäckande översyn av modellen för avräkningar av kostnader för asylmottagandet. Modellförslag utarbetas i enlighet med OECD/DAC:s riktlinjer. Arbetet kommer att slutredovisas i en kommande budgetproposition och en ny modell kommer då att användas.

EU-bistånd

I biståndsramen ingår även kostnader för det svenska bidraget till den del av EU:s gemensamma bistånd som finansieras genom EU:s reguljära budget. För 2018 uppgår dessa kostnader inom utgiftsområde 27 till 2,1 miljarder kronor, vilket motsvarar Sveriges del av de faktiska kostnaderna för biståndet inom den totala EU-budgeten 2016.

EU bedriver utvecklingssamarbete med nästan alla låg- och medelinkomstländer och inom ett stort antal sektorer. Allokering av resurser liksom utvecklingssamarbetets inriktning slås fast i s.k. externa finansiella instrument som har varierande geografiskt och tematiskt fokus.

I ministerrådets arbetsgrupper utarbetar Sverige tillsammans med övriga medlemsstater, Europeiska kommissionen och Europeiska utrikestjänsten (EEAS) EU:s gemensamma utvecklingspolitik. Sverige bidrar även till att påverka utformningen av EU:s bistånd i genomförandekommittéerna, expertgrupper och via berörda ambassader.

Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader

I biståndsramen ingår biståndsrelaterade förvaltningskostnader för utlandsmyndigheter och enheter i Stockholm. OECD/DAC:s riktlinjer lägger fast ett antal principer för vad som kan räknas som förvaltningsresurser för policyarbete och genomförande av bistånd. OECD/DAC:s regler omfattar lönekostnader för personal med biståndsrelaterat arbete vid huvudkontor och vid utlandsmyndigheter samt drift av berörda myndigheter, inklusive kostnader för lokaler, it, fordon m.m. De kostnader inom utgiftsområde 1 om 416 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2018

utgörs av 2016 års faktiska utfall för dessa verksamheter. Kostnadsberäkningen grundas på tidsåtgång för biståndsrelaterat arbete på respektive utlandsmyndighet och UD-enhet i Stockholm. Det handlar t.ex. om dialog och rapportering om utvecklingspolitiska frågor och om värdlandets roll i utvecklingspolitiken i multilaterala forum såsom FN, samt i EU.

Övrigt

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) disponerar 115 miljoner kronor under utgiftsområde 6 för sin internationella biståndsverksamhet, som inkluderas i biståndsramen.

Vidare ingår i biståndsramen bidrag till World Maritime University (WMU) om 25 miljoner kronor inom utgiftsområde 22 och bidrag till demokratiinsatser i Ukraina och Vitryssland om ca 33 miljoner kronor inom utgiftsområde 5.

I biståndsramen inkluderas även den del av Sveriges bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget som belastar anslag inom andra utgiftsområden men som klassificeras som bistånd. Dessa organisationer är FAO, CITES, IAEA, ILO, IOM, ITU, IUCN, OSSE, UNCTAD, UNEP, UNESCO, UNIDO, UNO, UNPKO, UPU, WIPO, WHO, WMO och Europarådet. De kostnader om ca 300 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2018 utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2016 till dessa organisationer.

Från och med 2011 fördelas stipendiemedel till universitet och högskolor avseende stipendier för särskilt kvalificerade studieavgiftsskyldiga studenter. Stipendiemedel som avser studenter från länder som enligt OECD/DAC klassificeras som mottagarländer för bistånd inkluderas i biståndsramen, i enlighet med OECD/DAC:s riktlinjer. De kostnader inom utgiftsområde 16 om ca 27 miljoner kronor som ingår i biståndsramen 2018 utgörs av 2016 års faktiska utfall. Från och med 2015 t.o.m. 2017 disponerade Konsumentverket 1 miljon kronor per år, för att tillhandahålla en webbaserad informationstjänst för remitteringar i syfte att öka synlighet och transparens och därigenom

öka konkurrensen och möjliggöra minskade avgifter vid remitteringar. Fr.o.m. 2018 t.o.m. 2020 föreslår regeringen ett utökat stöd till Konsumentverkets remitteringstjänst, Money from Sweden för att utveckla tjänsten och därigenom möjliggöra ytterligare sänkta avgifter för remitteringar. 2018 föreslås Konsumentverket disponera 3,7 miljoner kronor samt 2,8 miljoner kronor åren 2019 och 2020. Från och med 2018 föreslår regeringen att 50 miljoner kronor flyttas till utgiftsområde 8 Migration anslaget 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* för bidrag till Internationella migrationsorganisationen (IOM). Bidraget till IOM belastade under 2017 anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

För att förstärka handläggningen av biståndverksamheten inom Regeringskansliet föreslår regeringen att 8,5 miljoner kronor fr.o.m. 2018 flyttas till utgiftsområde 1 Rikets styrelse anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* Finansiering sker genom att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd minskas med motsvarande belopp.

Kapitaltillskott till Asiatiska banken för infrastrukturinvesteringar (AIIB) utbetalas från utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. Den del av kapitaltillskottet som klassificeras som bistånd, i enlighet med OECD/DAC:s riktlinjer, uppgår till 85 procent. Biståndsdelen av utbetalningen till AIIB om 195 miljoner kronor ingår i biståndsramen 2018 och utgörs av faktiskt utbetalt belopp 2017.

För 2018 föreslår regeringen att 8,4 miljoner kronor av de 195 miljoner kronor överförs till utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning anslag 1:14 *Vissa medlems- och garantiavgifter* som kompensation för valutafluktuationer i samband med utbetalning under 2017. 186,6 miljoner kronor avräknas från biståndsramen.

Tabell 2.1 Biståndsram, härledning av utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2016	2017 ¹	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Biståndsram	43 366	46 129	48 950	50 900	53 040
Kostnader inom andra utgiftsområden	8 715	9 361	5 972	5 223	5 886
Varav:					
Asylkostnader ²	5 873	6 316	2 752	2 142	2 803
EU-bistånd	1 984	2 113	2 059	2 059	2 059
Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader	448	451	416	425	435
Övrigt	410	481	745	597	589
Kostnader inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	34 651	36 768	42 978	45 677	47 154
Biståndsram i procent av beräknad BNI enligt ENS 1995 ³	1,02	1,03	1,04		
Biståndsram i procent av beräknad BNI enligt ENS 2010	0,98	0,99	1,0	1,0	1,0
Insatser inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsramen ⁴	21				
Kostnader inom utgiftsområde 7 som inte finansieras från biståndsramen och inte definieras som bistånd ⁵	7	7	7	7	7
Totalt för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	34 679	36 775	42 985	45 684	47 161

¹Inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget för 2017.²Beloppen för flyktingkostnader 2018-2020 baseras på Migrationsverkets prognos från juli 2017 av förväntat antal asylsökande. Beräkningarna för 2017 bygger på en prognos om 28 000 asylsökande, varav 98,4 procent antas komma från låg- och medelinkomstländer. Den genomsnittliga dygnskostnaden uppskattas till 914 kronor per person och genomsnittligt antal dygn per person prognostiseras till 273. Även kostnader under det första året för mottagandet av personer som vidarebosätts i Sverige och deras resor till Sverige ingår i avräkningen för 2017 och uppgår till 377 miljoner kronor. Den ODA-fähiga kostnaden för asylsökande från låg- och medelinkomstländer uppgår 2017 till 7,3 miljarder kronor, varav 6,3 miljarder kronor räknas in i biståndsramen.³Enligt det europeiska national- och regionalräkenskapssystemet ENS 1995 uppskattas biståndsramen uppgå till 1,03 av BNI 2017. I september 2014 uppdaterades ENS 1995 till ENS 2010.⁴Ytterligare medel som tillförs utgiftsområde 7 för att delvis finansiera den del av kostnadsökningen vid utlandsmyndigheterna som Sida svarar för och som påverkas av den svenska kronans växelkurs gentemot andra valutor.⁵De delar som inte finansieras från biståndsramen är förvaltningskostnader för samarbete inom Östersjöregionen samt garantiavgifter, avseende Nordiska investeringsbankens miljöinvesteringsslån, som inte klassificeras som bistånd.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd
Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Internationellt utvecklingssamarbete</i>						
1:1 Bistandsverksamhet	30 723	35 483	35 437	41 606	44 209	45 612
1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	1 071	1 103	1 130	1 171	1 265	1 336
1:3 Nordiska Afrikainstitutet	14	15	15	16	16	17
1:4 Folke Bernadotteakademin	103	107	109	124	126	128
1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete	46	50	49	50	50	50
1:6 Utvärdering av internationellt bistånd	14	16	15	18	18	18
Summa Internationellt utvecklingssamarbete	31 971	36 775	36 754	42 985	45 684	47 161
Totalt för utgiftsområde 07 Internationellt bistånd	31 971	36 775	36 754	42 985	45 684	47 161

¹Inklusive vårandringsbudget och förslag till höständringsbudget 2017.

Tabell 2.3 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd
Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	34 990	34 990	34 990
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	20	40	62
Beslut	3 166	1 944	1 792
Varav BP18 ³	475	502	523
Övriga makroekonomiska förutsättningar	2 332	4 263	6 382
Volymer	8		9
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18 ³			
Övrigt	2 468	4 447	3 927
Ny ramnivå	42 985	45 684	47 161

¹Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

²Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 2.4 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd
Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	39 529
Verksamhetsutgifter ²	3 449
Investeringar ³	7
Summa ramnivå	42 985

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

²Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Biståndsramens storlek bestäms utifrån den procentsats, andel av bruttonationalinkomsten (BNI), som riksdagen beslutar om för varje enskilt år. Vid beräkningen av biståndsramen används den vid budgeteringstillfället senast tillgängliga BNI-prognosen. Den uppdaterade EU-förordningen för nationalräkenskaperna ENS 2010 som infördes i september 2014, medförde förändringar i beräkningsmetoden för BNI. Biståndsramen för 2018 beräknas därför som 1 procent av förväntad BNI enligt ENS 2010. Varje år rapporteras det totala svenska biståndet efter avslutat budgetår till OECD/DAC (som ansvarar för att sammanställa medlemsländernas biståndsstatistik). Vid rapporteringstillfället används den senast tillgängliga BNI-uppgiften från Statistiska centralbyrån för det år rapporteringen avser, vilket kan bidra till att det uppstår en skillnad i procentandel av BNI mellan den prognosbaserade budgeten och den rapporterade officiella statistiken. Skillnader mellan budgeterat internationellt bistånd och utfall kan också bero på att bidrag till de multilaterala finansieringsinstitutionerna rapporteras i sin helhet till OECD/DAC det år skuldsedeln läggs, medan bidraget i statens budget i stället fördelas över flera år, i den takt utbetalningar görs.

De asylkostnader som rapporterades till OECD/DAC för 2016, 7 029 miljoner kronor, skiljer sig från det som budgeterades i budgetpropositionen 2016, 8 173 miljoner kronor. Efter beslut om höständeringsbudget 2016 uppgick de budgeterade asylkostnaderna till 5 873 miljoner kronor. Skillnaden mellan budgetpropositionen 2016 och rapporteringen till OECD/DAC berodde framförallt på att antalet asylsökande minskade från prognostiserade 73 000 till ett utfall på 28 939.

Av det totala antalet asylsökande kom knappt beräknades, i budget, 98,3 procent komma från låg- och medelinkomstländer enligt OECD/DAC:s klassificering och det är endast kostnader för dessa personer under deras första år i Sverige, som ingår i biståndet. Motsvarande andel för utfallet som rapporterades till DAC var 97,5 procent. Samtidigt ökade dygnskostnaden från 499 till 739 kronor och den genomsnittliga vistelsetiden i mottagningssystemet ökade från 221 till 326 dygn. Dygnskostnaden ökade bl.a.

till följd av att antalet ensamkommande barn och unga i mottagningssystemet var fler än tidigare beräknat. Den längre vistelsetiden förklarades av att många av de asylsökande som kom under hösten 2015, liksom de som kom 2016, fick vänta på asylbeslut då Migrationsverkets prövningskapacitet inte var anpassad för att hantera den stora mängden ärenden som inkom 2015. Både det rapporterade utfallet till OECD/DAC och de budgeterade avräkningarna inkluderade kostnader för mottagande av personer som vidarebosattes i Sverige varav de budgeterade kostnader uppgick till 209 miljoner kronor medan utfallet till OECD/DAC var 206 miljoner kronor. Vidare ingick kostnader för självmant återvändande, varav 38 miljoner kronor ingick i budget och 32 miljoner kronor rapporterades till OECD/DAC. Från och med propositionen Höständeringsbudget för 2016 (prop. 2016/17:2) ingår inte dessa kostnader i biståndet och det lägre utfallet till OECD/DAC speglar det. I budget ingick även kostnader om 10 miljoner kronor för en planerad kartläggning av ensamkommande barns boenden, men dessa kostnader belastade aldrig 2016 och ingick därför inte i det rapporterade utfallet till OECD/DAC.

Kostnaderna för EU-biståndet, som ingår i biståndsramen och som grundar sig på faktiskt utfall två år tidigare, kan skilja sig mot det faktiska utfallet för gällande år, vilket är den summa som rapporteras till OECD/DAC. I rapporteringen ingår samtliga utgifter (se tabell 2.1) som kan klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition. Se årsredovisning för staten 2016 för rapporterat utfall för biståndet 2006–2016.

2.3 Mål

Målet för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd är: att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck (prop. 2013/14:1 utg. omr. 7, bet. 2013/14:UU2) se även (skriv. 2013/14:131 utg. omr. 7, bet. 2013/14:UU20).

I likhet med utformningen av politiken inom andra utgiftsområden omfattas utgiftsområdet Internationellt bistånd av Sveriges politik för global utveckling som regeringen redogör för i propositionen Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling. (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3, rskr. 2003/04:112)

2.4 Resultatredovisning

Denna redovisning inkluderar resultat från det bilaterala och multilaterala utvecklings-samarbetet samt EU:s utvecklingssamarbete. Riksrevisionens internationella utvecklings-samarbete redovisas i avsnittet Riksrevisionen under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. Redovisning för kostnader och resultat för mottagande av asylsökande görs i budgetpropositionen under utgiftsområde 8. Resultaten av civila krishanteringsinsatser redovisas under utgiftsområde 5 Internationell samverkan. Även Svenska institutet tilldelas medel från biståndsbudgeten. Dess verksamhet redovisas under utgiftsområden 5 och 7. Utrikesförvaltningens förvaltningskostnader redovisas under utgiftsområde 1. Vissa FN-organ får bidrag från andra utgiftsområden i tillägg till utgiftsområde 7 och redovisas under dessa.

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingssamarbetet omfattar verksamheter på flera olika områden vilka alla bidrar till förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck. I redovisningen används följande övergripande bedömningsgrunder och resultatindikatorer vilka speglar olika verksamhetsområden:

- Demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.
- Jämställdhet och kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.
- Miljö- och klimatmässig hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser.
- Fredliga och inkluderande samhällen.
- Inkluderande ekonomisk utveckling.
- Ökning av migrationens positiva utvecklingseffekter samt minskade negativa konsekvenser av ofrivillig och irreguljär migration.
- Jämlik hälsa.
- Likvärdig och inkluderande utbildning av god kvalitet samt forskning av hög kvalitet av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.
- Räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen mänsklig värdighet.

Redovisning av resultat sker vidare mot av regeringen beslutade strategimål för biståndet vilka redogörs för i texten. Därutöver redovisas data för ett urval organisationsspecifika indikatorer. Redovisningen omfattar centrala åtgärder och insatser liksom resultat i förhållande till utgifter.

Resultat utgörs av förändring som skett till följd av såväl enskilda biståndsinsatser som av dialog och påverkansarbete.

Sveriges roll inom utvecklingssamarbetet är att stödja ländernas egna utvecklingsansträngningar. Resultaten uppnås gemensamt med nationella och internationella samarbetsorganisationer i ett lokalt sammanhang med många samverkande faktorer. Resultat som redogörs för är således ofta sådana som Sverige bidragit till, men som inte kan tillskrivas Sverige enbart.

De indikatorer som används inom utvecklingssamarbetet är, i linje med principerna för bistånds- och utvecklings-effektivitet, oftast land- och kontextspecifika. Data för dessa kan därför inte aggregeras kvantitativt.

Det bilaterala och multilaterala biståndet styrs av strategier som listas i bilaga 1. Dessa anger sedan 2013 mål i termer av resultat som utvecklingssamarbetet ska bidra till. Redovisningen omfattar en bedömning av i vilken grad utvecklingen gått i riktning mot förväntade resultat samt i vilken grad insatsportföljen för respektive resultat kunnat genomföras enligt plan.

I redovisningen och bedömningen av utvecklingssamarbetets resultat använder sig regeringen framför allt av myndigheters och multilaterala organisationers årsrapporter och årsredovisningar, svenska och internationella utvärderingar, analyser samt forskning. Dessa finns tillgängliga för mer detaljerad resultatinformation.

Mycket av underlagen bygger i sin tur på samarbetsländernas egen rapportering och system. Kapaciteten i samarbetsländerna avseende uppföljning, utvärdering och statistik utgör ibland en begränsning för rapporteringen av resultat. Inom utvecklingssamarbetet finns bl.a. insatser för att stärka ländernas kapacitet inom statistik och utvärdering.

Nytt policyramverk och nystart för PGU

I december 2016 presenterade regeringen ett policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (skr. 2016/17:60). Det utgår från den utvecklingsdagordning som skapades 2015 i och med antagandet av Agenda 2030, slutdokumentet från den tredje internationella konferensen om utvecklingsfinansiering (Addis Ababa Action Agenda, AAAA), klimatavtalet från Paris och slutsatserna från den tredje världskonferensen om katastrof-riskreducering. Verksamhet inom åtta tematiska områden bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet. Fem tvärgående perspektiv, som utgör regeringens prioriteringar, ska integreras i all verksamhet. Till detta kommer det humanitära biståndet som utgår från internationell humanitär rätt, de humanitära principerna samt principer om gott humanitärt givarskap. Policyramverket konkretiseras i budgetpropositioner och genom instruktioner, i strategier och i regleringsbrev. Prioriteringar görs utifrån behov och kontext i varje enskilt land, region,

organisation etc. Den tematiska indelningen i denna resultatredovisning följer den indelning som görs i ramverket.

Under 2016 genomförde regeringen även en nystart av Sveriges politik för global utveckling (PGU). Genomförandet av Agenda 2030 förstärker behovet av en samstämmig politik som tar hänsyn till fattiga människors perspektiv, mänskliga rättigheter och planetens gränser. Nystarten av PGU innebar en ambitionshöjning och ett kunskapslyft inom Regeringskansliet och statliga myndigheter. Alla departement tog fram handlingsplaner för arbetet med PGU kopplat till Agenda 2030. I regeringens skrivelse till riksdagen Politik för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 (2015/16: 182) görs en fördjupad redovisning.

2.4.2 Resultat

Fördelningen av det svenska utvecklingssamarbetet

Riksdagen fastställde Sveriges biståndsram för 2016 till 0,98 procent av beräknad bruttonationalinkomst (BNI), beräknad enligt det europeiska regelverket för nationalräkenskaperna ENS 2010, vilket motsvarade 43,4 miljarder kronor. Utfallet av biståndet som redovisades till OECD:s biståndskommitté DAC (OECD/DAC) uppgick till 42,0 miljarder kronor motsvarande 0,94 procent av senast tillgängliga BNI-uppgift för 2016 enligt ENS 2010. Den svenska biståndsvolymen överstiger därmed FN:s mål om ett bistånd på 0,7 procent av BNI och gör att Sverige, räknat i procent av BNI, är en av de absolut största biståndsgivarna av OECD-länderna. Den främsta anledningen till att utfallet som redovisas till OECD/DAC understiger biståndsramen är att Sverige i december 2015 tidigarelade vissa utbetalningar avseende 2016 års bidrag, bl.a. till humanitära organisationer. Dessa utbetalningar bidrog till det höga utfallet 2015 men innebar en lika stor minskning 2016.

Merparten av det utfall som redovisas till OECD/DAC utgörs av verksamhet under utgiftsområde 7 (32 161 miljoner kronor 2016, 76,6 procent av utfallet). Dessutom förekommer kostnader inom andra utgifts-

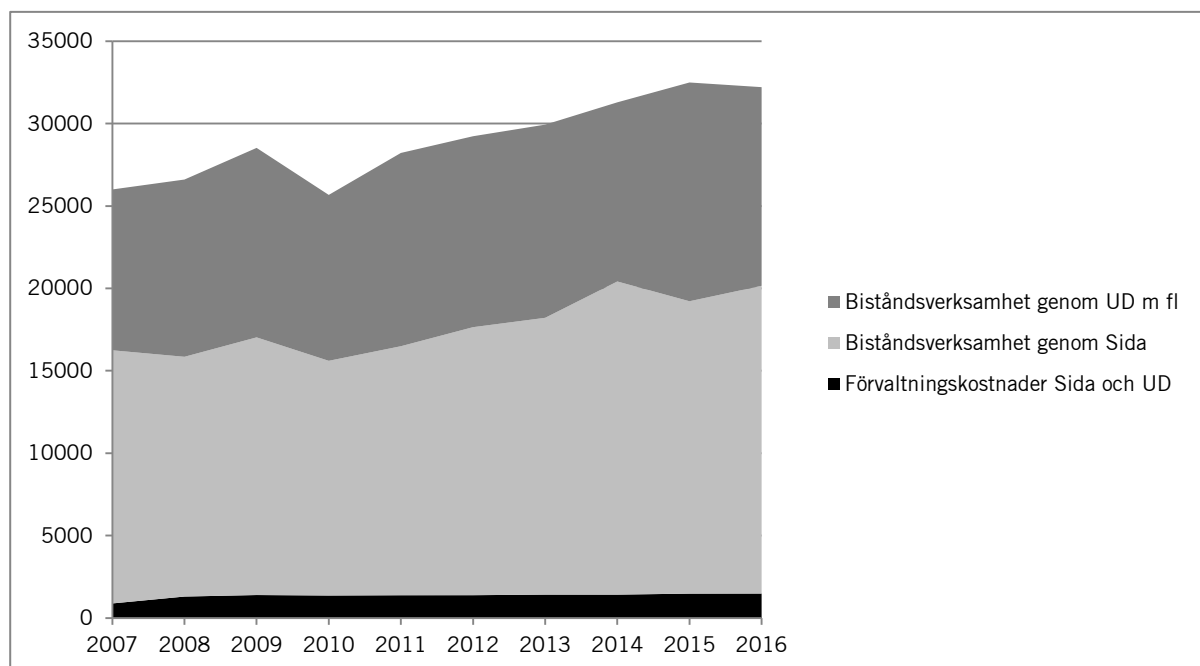
områden, s.k. avräkningar, vilka redovisas som bistånd enligt OECD/DAC:s regelverk. Dessa omfattar mottagande av asylsökande (7 029 miljoner kronor, 16,7 procent), EU:s gemensamma bistånd (2 059 miljoner kronor, 4,9 procent), utrikesförvaltningens förvaltningskostnader (416 miljoner kronor, 1,0 procent), samt bidrag till vissa FN-organ och andra internationella organisationers reguljära budget (325 miljoner kronor, 0,8 procent).

Delar av utvecklingssamarbetet bidrar också till generering av andra resurser för utveckling, t.ex. Sidas garantiverksamhet. 2016 fanns 37 beslutade garantier till ett värde av 5,3 miljarder kronor vilket resulterat i ett mobiliserat kapital om över 10 miljarder kronor.

Diagram 2.1 visar bistånd genom Sida respektive UD samt förvaltningsanslag för Sida och Regeringskansliet över en tioårsperiod.

Diagram 2.1 Utfall, Internationellt genom Sida respektive UD, m.fl. samt förvaltningsanslag för Sida och UD

Miljoner kronor

År

Bilateralt bistånd

Som bilateralt bistånd räknas allt bistånd som inte är kärnstöd till multilaterala organisationer. Det styrs av bilaterala, regionala och tematiska strategier. Merparten av det bilaterala biståndet hanteras av Sida. En del av det bilaterala biståndet kanaliseras genom multilaterala organisationer s.k. multi-bi-bidrag. Multi-bi-bidrag uppgick 2016 till 8,2 miljarder kronor. En

annan del kanaliseras genom organisationer i det civila samhället och uppgick till 7,8 miljarder kronor. Övrigt bilateralt bistånd, exklusive avräkningar, uppgick till 6,2 miljarder kronor.

Följande tabeller redovisar utgiftsutvecklingen för biståndsverksamhet genom Sida respektive genom UD m.fl., samt den områdesmässiga fördelningen.

Tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom Sida*Tusental kronor*

	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016
Humanitära insatser	3 022 999	2 801 099	3 588 885
Informations- och kommunikationsverksamhet	95 600	91 104	106 334
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 695 292	1 628 074	1 721 001
Regionala och bilaterala strategier för Asien	1 509 530	1 375 888	1 457 883
Bilaterala strategier för Latinamerika	513 551	506 366	597 311
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	5 029 752	4 913 665	4 449 617
Regionala och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	844 626	712 531	1 022 577
Reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 144 677	1 042 682	1 126 446
Särskilda insatser för mänskliga rättigheter och demokratisering	932 014	811 768	688 870
Globala insatser för miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling	734 490	713 567	727 016
Globala insatser för socialt hållbar utveckling	1 263 340	1 133 140	1 248 924
Globala insatser för ekonomiskt hållbar utveckling	687 486	573 990	516 975
Globala insatser för mänsklig säkerhet	197 082	184 665	224 190
Kapacitetsutveckling och utbyten	469 821	455 666	412 127
Forskningsamarbete	848 493	793 374	781 631
SUMMA	18 988 753	17 737 579	18 669 789

Tabell 2.6 Utfall anslag 1:1 Biståndsverksamhet genom UD m.fl.

Tusental kronor

	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	3 829 933	2 952 335	3 793 511
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	5 999 208	9 170 400	6 501 634
Strategiskt inriktade bidrag	239 108	367 124	970 331
Globalt utvecklingssamarbete	38 358	39 879	36 236
SUMMA UD	10 106 607	12 529 738	11 301 712
Polismyndigheten	163 977	137 360	155 806
Kriminalvården	22 543	26 001	26 257
Åklagarmyndigheten	1 861	1 859	4 018
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	35 526	37 832	36 381
Domstolsverket	1 659	2 696	3 512
Folke Bernadotteakademin	79 397	80 723	96 173
Svenska institutet	218 287	226 239	189 948
Nordiska Afrikainstitutet	14 259	14 055	13 656
Kammarkollegiet	33 140	21 314	38 047
Kommerskollegium		8 816	13 468
Vetenskapsrådet	172 315	166 438	159 197
Riksgäldskontoret	5 499	6 125	4 111
Strålsäkerhetsmyndigheten	12 661	11 770	10 844
	761 124	741 228	751 418
SUMMA	10 867 731	13 270 966	12 053 130
SUMMA TOTALT ANSLAG 1:1 BISTÅNDSVERKSAMHET	29 856 484	31 008 545	30 722 920

Tabell 2.7 Områdesmässig fördelning av Sveriges bilaterala bistånd¹

Procent	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Demokrati och mänskliga rättigheter, inkl. jämställdhet och förvaltning	21,5	24,2	24,8	25,6	25,4	24,8
Miljö, klimat, energi	6,7	5,8	6,9	5,3	7,5	5,4
Fred och säkerhet	5,2	5,9	6,0	5,1	5,6	5,1
Ekonomisk utveckling ²	10,9	13,3	12,7	11,7	9,8	10,5
Hälsa ³	8,3	13,1	12,1	10,6	11,2	10,8
Utbildning och forskning	6,7	4,9	4,9	7,2	5,7	6,5
Humanitärt bistånd	15,8	14,8	14,1	18,2	15,3	17,2
Övrigt ⁴	24,9	17,8	18,5	16,4	19,5	19,7
SUMMA	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Totalt utbetalat, miljoner kronor	19 780	20 118	20 492	21 672	20 046	23 095

¹ Källa: Sveriges CRS-rapportering till OECD/DAC och enligt utrikesdepartementets beräkningar. Det bilaterala utfallet är exklusive avräkningar.

² Inkluderar följande DAC-kategorier: trade, industry, mineral/mining, agriculture, forestry, fishing, banking, financial services, business, transport, communications och energy.

³ Inklusive vatten, sanitet och befolkningsprogram.

⁴ Inkluderar följande DAC-kategorier: multisector, unspecified, administrative costs, general budget support samt other social infrastructure and services.

Det bilaterala biståndet ökade 2016. Området demokrati och mänskliga rättigheter inklusive jämställdhet och förvaltning är fortsatt det största inom det bilaterala biståndet. Över tid ser vi en ökning av andelen humanitärt bistånd. Det bilaterala stödet till miljö- och klimat har varit relativt stabilt över tid. Variationerna i tabellen återspeglar framför allt variationer i utbetalningar på energiområdet.

Multilateralt bistånd

Multilateralt bistånd definieras som det stöd som kanaliseras som kärnstöd till multilaterala organisationer, såsom FN:s fonder och program, Världsbanksgruppens regionala utvecklingsbanker och utvecklingsfonder. Kärnstöd avser icke öronmärkt stöd direkt till organisationens

centrala budget, såsom basbudgetstöd, årligt basbidrag, bidrag som lämnas efter påfyllnadsförhandlingar, uttaxerat bidrag/-medlemsavgift samt ägarkapital. Hit räknas även det statliga garantikapital som utställs till de multilaterala utvecklingsbankerna. Beslut om hur medlen ska användas fattas i organisationernas styrande organ där Sverige har inflytande genom sitt stöd.

Genom kärnstöd bidrar Sverige till organisationens samtliga resultat. Beslut om kärnstöd till multilaterala organisationer fattas av regeringen medan utbetalningar hanteras av Sida. Sveriges multilaterala bistånd, exklusive avräkningar, uppgick 2016 till 10,0 miljarder kronor. De 15 organisationer som tagit emot mest svenskt stöd återfinns i tabell 2.8.

Tabell 2.8 Bidrag till de 15 största multilaterala organisationer och utvecklingsbanker

Tusental kronor	Totalt svenskt bidrag	Varav kärnstöd (inklusive förskott)	Varav icke kärnstöd	Sveriges procentuella bidrag till organisationens totala kärnstödsinkomster	Sveriges ranking bland kärnstödsgivare
				2016 ¹	
World Bank Group (WBG) ²	3 541 654	2 175 052	366 602	3,46 %	7
United Nations Children's Fund (UNICEF)	2 101 975	1 025 000	1 076 975	11,2 %	2
United Nations Development Programme (UNDP)	2 040 650	615 000	1 425 650	11,6 %	2
United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)	1 168 280	865 000	303 280	18 %	1
World Food Programme (WFP)	1 012 580	680 000	332 580	20,8 %	1
African Development Bank (AfDB)/African Development Fund (AfdF)	996 578	996 373	205	5,4 %	7
Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria (GFATM)	850 000	850 000	0	3,5 %	9
United Nations Population Fund (UNFPA)	784 115	504 000	280 115	6 %	1
Central Emergency Response Fund (CERF)	714 153	720 000	-5 847	19,3 %	1
United Nations Office of Co-ordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA)	630 254	195 000	435 254	14,6 %	2
United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA)	497 767	415 000	82 767	7,8 %	3
Green Climate Fund (GCF)	400 000	400 000	0	5,64 %	6
United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women)	371 973	110 000	261 973	11,1%	3
Global Alliance for Vaccines and Immunization (GAVI)	300 000	300 000	0	2,5 %	9
International Organization for Migration	289 686	0	289 686	0	0

¹ Utbetalningarna i tabellen, som är nettoutbetalningar, skiljer sig från utfallen som redovisas till OECD/DAC. Det beror på att redovisningen till OECD/DAC avser lagda skuldsedlar medan tabellen visar faktiska utbetalningar. Utbetalningarna omfattar de utbetalningar som gjordes i slutet av 2015 avseende 2016 års verksamheter; till CERF (520 miljoner kronor), UNHCR (715 miljoner kronor), UNDP (470 miljoner kronor) och UNRWA (345 miljoner kronor). Kostnader för det svenska bidraget till EU:s gemensamma bistånd och utbetalningar till EDF, vilka klassificeras som kärnstöd enligt OECD/DAC:s regelverk, visas inte i tabellen.

² Kärnstöden gavs till International Development Association (IDA, 1 948 370 tusen kronor), IDA – Multilateral Debt Relief Initiative (IDA-MDRI, 176 680 tusen kronor) och International Bank for Reconstruction and Development (IBRD, 50 002 tusen kronor).

EU-biståndet

Genom medlemskapet i Europeiska unionen (EU) har Sverige och övriga medlemsstater förbundit sig att bidra finansiellt till unionens internationella utvecklingssamarbete. Beloppen bestäms av fasta beräkningsnycklar.

Det svenska bidraget till EU:s gemensamma bistånd uppgick till 2,1 miljarder kronor 2016, ungefär 2,5 procent av EU:s totala biståndsbudget. Sverige bidrog även med 0,5 miljarder kronor till Europeiska utvecklingsfonden (EDF). Detta belopp är exklusive 0,4 miljarder kronor som utbetalades i december 2015 för 2016 års verksamhet. EU-institutionerna finansierar biståndsinsatser i över 150 länder.

Redovisade resultatindikatorer är hämtade från EU:s resultatramverk. De avser genomgående resultat av insatser avslutade juli 2014 till juni 2015 vilket är senast tillgängliga data.

Demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer

Resultat bedöms utifrån hur utvecklings-samarbetet har bidragit till demokrati och respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

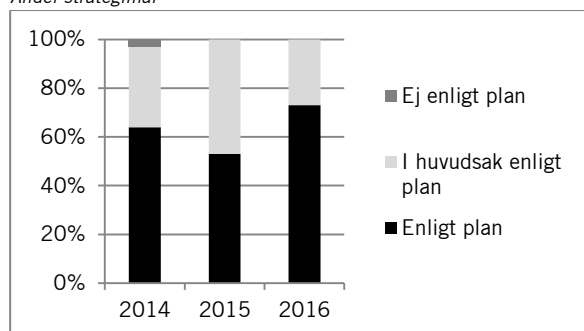
Bilateralt

Mål, beslutade av regeringen, gällande demokrati och respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer återfinns i nästan samtliga strategier för det bilaterala utvecklings-samarbetet. De avser främst stärkta demokratiska institutioner, rättssäkerhet, respekt för mänskliga rättigheter och ökad jämställdhet och stärkt civilsamhälle.

Även minskad sårbarhet för konflikt, mediernas oberoende och antikorrupsionsarbete omfattas. Insatsportföljerna för att uppfylla strategimålen har kunnat genomföras i hög utsträckning.

Diagram 2.2 Demokrati och mänskliga rättigheter: insatsportföljens genomförande

Andel strategimål

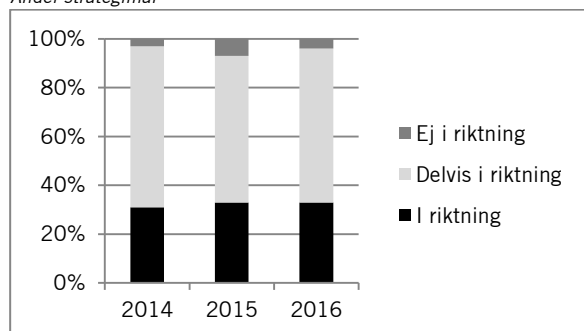

Källa: Sida, strategirapportering

Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning i relation till en tredjedel av strategimålen och delvis i riktning mot knappt två tredjedelar av strategimålen.

Diagram 2.3 Demokrati och mänskliga rättigheter: Utveckling mot förväntade strategieresultat

Andel strategimål

Källa: Sida, strategirapportering

Insatserna har bl.a. bidragit till att stärka kapaciteten inom parlament och politiska partier. Stödet till demokratiska politiska partier och partisystem har utgjort en viktig del av demokratistödet, men möter i auktoritära stater och sköra demokratier ofta stora utmaningar.

Svenska partianknutna organisationer har bidragit till att stärka demokratiska partisystem och partier i samarbetsländerna, bl.a. genom att stärka partiernas interna demokrati och jämställdhet samt deras kapacitet att formulera program.

Oberoende media har stärkts bl.a. genom stöd till mediaprogram samt till ökad säkerhet för journalister, inte minst kvinnliga journalister,

och fortbildning av journalister. Detta har bidragit till ökad yttrandefrihet och ansvarsutkrävande.

Rättssäkerhet har ökat genom t.ex. tillgång till rättshjälp och stöd till hela rättskedjan. Polissamarbete har gett ökat förtroende för polisen hos allmänheten. I post-konfliktländer har samarbetet bidragit till stärkt övergångs-rättvisa och därmed sanning, rättvisa och återupprättelse för offren.

Lokala civilsamhällesorganisationer har genom svenskt stöd fått bättre förutsättningar att agera i sin egen rätt samt stärkt sin professionalitet. Stöd till kvinnoorganisationer och andra civilsamhällesorganisationer har bidragit till att synliggöra, stödja och stärka kvinnliga människorättsförsvarare och andra aktörer som försvarar kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter.

Regeringen antog under året en ny strategi för stöd genom svenska civilsamhällesorganisationer med mål att bidra till ett gynnsamt klimat för civilsamhället att verka i. Regeringen gav även Sida i uppdrag att föreslå hur svenskt utvecklingssamarbete mer effektivt kan bidra till att motverka de senaste årens krympande demokratiska utrymme genom att stärka civilsamhället.

Sverige har gett stöd till stärkta offentliga institutioner med fokus på kvalitet och opartiskhet i myndighetsutövningen. Detta har bl.a. bidragit till förvaltningsreform, decentralisering, motverkande av korruption och ökad tillgänglighet för medborgarna till offentliga tjänster.

Försvarare av mänskliga rättigheter (MR-försvarare) och nätverk mellan dessa har stärkts, och lokala organisationer har med svenskt stöd bidragit bl.a. till att säkerställa rättighetsprovisioner i föreslagen lagtext.

Många insatser har varit inriktade på kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter samt deras politiska deltagande. Det har skett bl.a. genom stöd till organisationer som arbetar med kvinnors rättigheter, kapacitetsstöd till kvinnliga politiker, genom lagstiftningsarbete och inom ramen för systerpartisamarbete. Barns rättigheter har stärkts bl.a. genom ett omfattande globalt stöd till Rädda barnen. En kartläggning visar att av totalt 42 strategier har sex ett starkt fokus på barns rättigheter och barnperspektivet, 20 har medelstarkt fokus och 16 lågt eller inget sådant fokus alls.

Mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning har stärkts bl.a. genom stöd till organisationer som försvarar dessa.

Miljöaspekter har integrerats, t.ex. genom insatser där medborgares inflytande i lokala miljörelaterade frågor stärkts.

78 procent av Sidas verksamhet har demokrati och mänskliga rättigheter antingen som huvudsyfte eller delsyfte. Andelen verksamhet med demokrati och mänskliga rättigheter som huvudsyfte har ökat under en femårsperiod medan andelen med detta som delsyfte har minskat något.

Tabell 2.9 Verksamhet med demokrati och mänskliga rättigheter som huvudsyfte respektive delsyfte

Procent av utbetalningar	2012	2013	2014	2015	2016
Huvudsyfte	37	39	38	40	41
Delsyfte	45	43	41	42	37

Källa: Sida, policymarkörer

Genom att rättighetsperspektivet är integrerat i alla sektorer bidrar det till att mänskliga rättigheter stärkts även inom områden såsom hälsa och utbildning.

Insatser för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer har finansierats främst över stöd genom svenska organisationer i det civila samhället, regionala och bilaterala insatser för Afrika, särskilda insatser för demokratisering och yttrandefrihet samt Reformsamarbete i Östeuropa, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida.

Multilateralt

Genom FN:s högkommissaries kontor för de mänskliga rättigheterna (OHCHR) som har det huvudsakliga ansvaret för FN:s arbete för de mänskliga rättigheterna, har Sverige bidragit till organisationens normativa arbete och till att stärka internationella instrument för mänskliga rättigheter, bekämpa straffrihet, stärka ansvarsutkrävande och rättsstatens principer, främja jämställdhet och motverka diskriminering. FN:s medlemstater ratificerade totalt 44 nya traktat, vilket får ses som en framgång.

OHCHR har i samarbete med andra FN-organ och civilsamhällesorganisationer fortsatt att utveckla indikatorer som mäter efterlevnaden av mänskliga rättigheter, inklusive med hänsyn

till genusperspektiv. OHCHR har också verkat för att minska diskriminering av bl.a. hbtq-personer. Vad gäller OHCHR:s utåtriktade mediearbete har det bidragit till att rapporteringen av könsrelaterat våld ökat med 40 procent år 2016. Vidare har OHCHR också verkat för ansvarsutkrävande i bl.a. Syrien och Tunisien.

Gentemot FN:s utvecklingsprogram UNDP, som är en viktig aktör för demokrati, mänskliga rättigheter och rättstaten, har Sverige särskilt drivit på för att organisationen ska stå upp för mänskliga rättigheter i de länder där man har verksamhet. UNDP har under året arbetat med nationella parlament, valmyndigheter och institutioner av vikt för rättsstaten samt förbättrat civilsamhällets förmåga att delta i viktiga utvecklings- och krisrelaterade processer i ett fyrtiotal länder. Fokus har legat på kvinnor, unga och andra exkluderade grupper.

International IDEA har genom sin verksamhet bidragit till att stärka demokratiska valprocesser och konstitutionsuppbyggnad på landnivå.

I förhandlingarna av Världsbanksgruppens nya ramverk för social och miljömässig hållbarhet har Sverige och den nordisk-baltiska valkretsen drivit igenom starkare skrivningar om mänskliga rättigheter, arbetstagares rättigheter, miljö och klimat, urfolks delaktighet samt transparens.

EU

Sverige har under året varit pådrivande för genomförandet av EU:s handlingsplan för mänskliga rättigheter och demokrati 2015-2019 som bl.a. riktar in sig på att stärka lokala aktörer och civilsamhällesorganisationer och som lyfter fram kvinnor som nyckelaktörer för förändring. Sverige har vidare gett stöd till pilotprojektet för stöd till EU:s demokratistödjande arbete i utvalda partnerländer, vilket syftar till ett effektivare demokratistöd och främjande av samstämmighet mellan EU:s politikområden.

Tabell 2.10 Demokrati och mänskliga rättigheter: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar
Antal länder som på egen begäran tagit emot stöd för att stärka valförrättande organisationers funktion	UNDP	-	30	39	41	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 11,6 %
Antal länder som på egen begäran mottagit stöd för att stärka operativa institutioner som stöttar uppfyllandet av åtaganden om mänskliga rättigheter som ratificerats på nationell och internationell basis	UNDP	-	25	37	48	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 11,6 %
Antal länder där organisationen är verksam där mekanismer för översyn, ansvarsutkrävande och skydd har etablerats, eller kommit att bättre anpassas till internationella standards för mänskliga rättigheter	OHCHR	-	-	21	21	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: ca 12 %
Antal länder där organisationen är verksam där användandet av internationell människorättslag i domstolar har ökat avsevärt	OHCHR	-	-	10	10	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: ca 12 %
Antal människorättsförsvarare som fått EU-stöd	EU	-	32 000	87 000	-	
Män			9 400	81 000		
Kvinnor			10 000	8 700		
Uppgift saknas			12 600	71 100		
Antal val som fått stöd av EU där valprocessen av oberoende observatörer bedömts som fria och rättvisa	EU	-	19	4	-	
Antal individer som direkt dragit nytta av EU-finansierade program för justitie-, rättsstats- och säkerhetssektorreform.	EU	-	197 000	80 000	-	
Män			126 000	6 100		
Kvinnor			7 700	3 800		
Uppgift saknas			63 3000	70 000		

Jämställdhet

Resultat bedöms utifrån hur utvecklings-samarbetet har bidragit till jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

Bilateralt

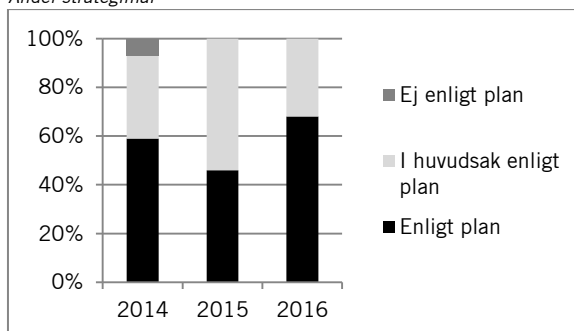
Mål, beslutade av regeringen, gällande jämställdhet återfinns i nästan hälften av strategierna för det bilaterala utvecklings-samarbetet, vilket är en ökning från föregående år. Strategimålen avser bland annat kvinnors ökade deltagande och inflytande i demokratiska processer, tillgång till grundläggande hälsovård samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Därtill återspeglas jämställdhet i strategimål som rör t.ex. hälsa, ekonomisk utveckling och mänskliga rättigheter

där kvinnor och flickor ofta utgör uttalade målgrupper.

Insatsportföljerna för att uppnå strategimålen kunde huvudsakligen genomföras enligt plan.

Diagram 2.4 Jämställdhet: Insatsportföljens genomförande

Andel strategimål

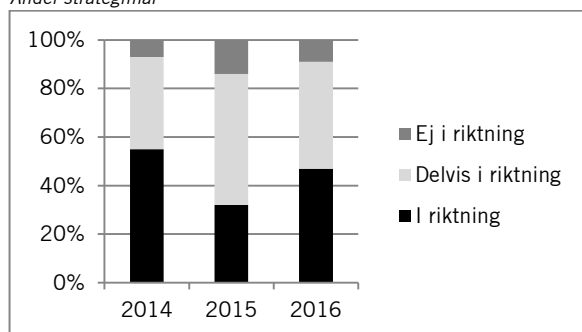

Källa: Sida, strategirapportering

Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning, respektive delvis i önskvärd riktning i relation till knappt hälften av strategimålen.

Diagram 2.5 Jämställdhet: Utveckling mot förväntade strategieresultat

Andel strategimål

Källa: Sida, strategirapportering

Insatserna har främst bidragit till stärkande av kvinnors ekonomiska egenmakt, politiska deltagande och inflytande, SRHR, utbildning och säkerhet. Ofta har olika aspekter av jämställdhet adresserats tillsammans, t.ex. har arbete mot könsrelaterat våld adresserats i kombination med arbete för SRHR, och politiskt inflytande eller ekonomiskt deltagande med förändringar i lagstiftning.

Goda resultat uppvisas i främjandet av kvinnors politiska deltagande i flera av Sveriges samarbetsländer i Afrika söder om Sahara. Genom svenskt utvecklingssamarbete har kvinnor och kvinnors perspektiv i allt högre grad inkluderats i olika politiska forum, såväl lokalt som nationellt och internationellt.

Kvinnors ekonomiska egenmakt har stärkts bl.a. genom att kvinnor nåtts inom jordbruksutveckling samt fått stöd och finansiering för företagande.

Jämställdhet har också stärkts genom jämställdhetsintegrerade förvaltningsstöd i samarbetsländer, t.ex. jämställdhetsbudgetering som synliggjort genusperspektivet i budgetarbetet. För att stärka basen i jämställdhetsarbetet har Sverige stöttat kvinnoorganisationer som därmed fått bättre förutsättningar att verka för jämställdhet i sina miljöer. Bidrag till kvinnoorganisationer ökade med 35 procent jämfört med föregående år. Samarbetet har även omfattat arbete med män och pojkar i förändringsarbetet för jämställdhet, inklusive normativ förändring, som bl.a. är viktigt för att minska könsrelaterat våld.

Såväl i samarbetsländer som i internationella fora har Sverige bidragit till dialogen kring jämställdhet och till att tydliggöra att frågan är nära kopplad till hållbar utveckling.

Sida har, som en del av Jämställdhet i myndigheter, fortsatt genomförandet av sin handlingsplan för jämställdhetsintegrering. 86 procent av Sidas verksamhet har jämställdhet antingen som huvudsyfte eller delsyfte. Andelen verksamhet med jämställdhet som huvudsyfte har ökat över en femårsperiod medan andelen med jämställdhet som delsyfte har minskat något.

Tabell 2.11 Verksamhet med jämställdhet som huvudsyfte respektive delsyfte

Procent av utbetalningar	2012	2013	2014	2015	2016
Huvudsyfte	14	14	16	18	18
Delsyfte	71	72	74	71	68

Källa: Sida, policymarkörer

Jämställdhetsinsatser har finansierats främst över regionala och bilaterala strategier för Afrika, stöd genom svenska organisationer i det civila samhället, humanitära insatser och globala insatser för socialt hållbar utveckling, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida.

Multilateralt

Systematiskt påverkansarbete inom multilaterala organisationer har lett till att för Sverige prioriterade mål och områden inom jämställdhet såsom kvinnors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, frihet från våld, medverkan i fredsprocesser, politiskt deltagande och inflytande, ekonomiska rättigheter och egenmakt samt SRHR har inkluderats i organisationers och högnivåforums policydokument, rekommendationer och handlingsplaner. Vidare har vikten av, och kvinnors rätt till, informations- och kommunikationsteknologi (ICT) inkluderats i specifika FN-rapporter och rekommendationer efter svenskt påverkansarbete.

Genom UN Women har Sverige bl.a. bidragit till att ett stort antal länder, med en total befolkning på över en miljard kvinnor och flickor, stärkt sin lagstiftning avseende våld mot kvinnor och flickor. Sverige har även bidragit till att stärka UN Women som samordnande aktör för arbetet med jämställdhet och kvinnors egenmakt inom ramen för genomförandet och uppföljningen av Agenda 2030.

UN Women har under 2016 bidragit till att 70 länder integrerat utvecklingsmålen i sina budgetar och institutioner, med ett särskilt fokus på att säkerställa att normer och standarder är kompatibla med genusaspekterna av Agenda 2030.

Kvinnors och ungdomars tillgång till SRHR har stärkts genom Sveriges stöd till FN:s befolkningsfond UNFPA. Svenskt stöd till UNFPA under 2016 har bland annat bidragit till att förhindra 11,7 miljoner oplanerade graviditeter, 3,7 miljoner osäkra aborter och 29 000 fall av mödradödlighet. Svenskt stöd till UNFPA har också medverkat till att 11,4 miljoner människor i humanitära situationer har fått tillgång till vård och tjänster för SRHR efter att de utsatts för könsbaserat våld. Inför beslut i styrelsen om en ny fyraårig strategisk plan för UNFPA (2018-2021) har Sverige drivit på för rättighetsaspekterna inom SRHR.

Sveriges stora ökning av stöd till Unicef 2016 åtföljdes av tydliga svenska krav på satsningar på flickor och unga kvinnor. Unicefs nya strategiska plan 2018-2021 leder till en ökad inriktning på ungdomars hälsa.

Genom ett aktivt styrelsearbete har Sverige varit pådrivande i Världsbanksgruppens jämställdhetsarbete. Sverige har bl.a. bidragit till att jämställdhet nu är ett av fem prioriterade områden i Världsbanksgruppens fond för de fattigaste länderna, IDA. Där finns nu åtaganden såsom att använda könsuppdelad statistik för att förbättra finansiell inkludering, analysera segregation på arbetsmarknaden, förbättra kunskap om könsskillnader samt att öka tillgång till mödravård och reproduktiv hälsovård.

Inom ramen för ett Världsbanksinitiativ har även en databas tagits fram, som belyser 173 länders lagstiftning utifrån ett jämställdhetsperspektiv samt dess påverkan på kvinnors möjligheter. Detta används för att följa upp och driva på för global jämställdhet. Initiativet som fått svensk finansiering, bidrar till att förbättra förutsättningarna för kvinnors ekonomiska egenmakt, röst och deltagande i näringslivet.

The International Fund for Agricultural Development (IFAD), Food and Agriculture Organisation (FAO), WFP och UN Women har i ett gemensamt program nått fler än 30 000 kvinnor i sju utvecklingsländer och har bidragit positivt till att stärka kvinnornas ekonomiska egenmakt.

EU

Jämställdhetsperspektivet integreras alltmer i hela EU:s utrikes- och utvecklingspolitik i enlighet med EU:s Gender Action Plan II vilken togs fram med Sveriges aktiva medverkan och som avser EU:s samtliga externa politikområden. Sverige har sedan den började gälla 2016 drivit på för dess genomförande.

Andelen insatser som på något sätt främjar jämställdhet och kvinnors egenmakt rapporteras vara 52 procent. Sverige har kontinuerligt förespråkat och fått gehör för jämställdhetsintegrering av centrala dokument och stärkta skrivningar om SRHR, samt drivit på för frågor om flickors och kvinnors representation och deltagande. Sverige har också verkat aktivt för genomförandet av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet i EU:s insatser och för inrättandet av EU:s högnivå-rådgivare för jämställdhet och 1325-frågor. Sverige har därutöver bidragit aktivt till utformningen av EU:s arbete mot sexuellt och könsrelaterat våld i konflikter samt kontinuerligt lyft frågan om kvinnors situation och aktörsroll i konflikter.

EU:s riktade jämställdhetsinsatser inom utvecklingssamarbetet har haft ett huvudfokus på att stärka kvinnors rättigheter, minska våldet mot kvinnor och flickor, förbättra arbetsmarknaden för kvinnor, främja kvinnors yttrandefrihet och politiska deltagande samt att motverka könsstämpning. EU har bl.a. bidragit till att 13 miljoner kvinnor fått tillgång till preventivmedel och till utbildad personal vid 8,1 miljoner förlossningar. Under 2016 allokerades 11 miljoner euro mot könsstämpning till Afrika söder om Sahara.

Tabell 2.12 Jämställdhet: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar
Andel projekt som har genomgått en jämställdhetsanalys och där åtgärder och uppföljning sker	WBG	54 %	55 %	64 %	60 %	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 3,5 %
Antal länder med nationella handlingsplaner om jämställdhet som inkluderar reproduktiva rättigheter med tillhörande mål och budgetallokeringar	UNFPA	-	63	71	74	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 6 %
Antal länder som implementerar nationella handlingsplaner om kvinnor, fred och säkerhet	UN Women	-	53	58	63	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 11,1 %
Andel EU-finansierat samarbete som bidrar till jämställdhet och stärkt egenmakt för kvinnor	EU	-	31 %	51 %		

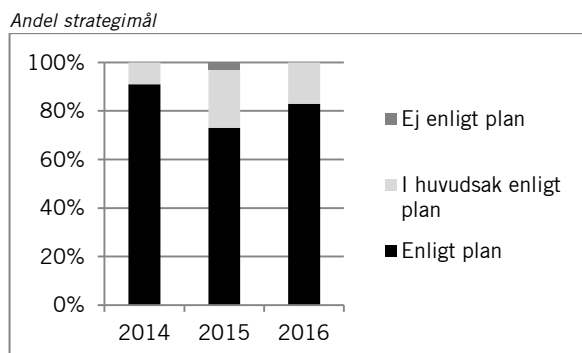
Miljö, klimat och naturresurser

Resultat bedöms utifrån hur utvecklings-samarbetet har bidragit till miljö- och klimatmässig hållbar utveckling och hållbart nyttjande av naturresurser, och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

Bilateralt

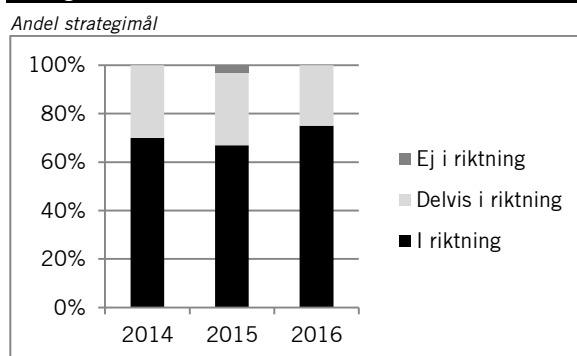
Mål, beslutade av regeringen, gällande miljö och klimat återfinns i knappt hälften av strategierna för det bilaterala utvecklingssamarbetet. Strategimålen avser främst stärkt motståndskraft och förbättrad anpassningsförmåga mot miljöpåverkan, klimatförändringar och naturkatastrofer, stärkt institutionell kapacitet och kompetens samt hållbar förvaltning av naturresurser.

Insatsportföljerna för att uppfylla strategimålen har kunnat genomföras i mycket hög utsträckning.

Diagram 2.6 Miljö och klimat: Insatsportföljens genomförande

Källa: Sida, strategirapportering

Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning i relation till tre fjärdedelar av strategimålen och delvis i riktning mot en fjärdedel av strategimålen.

Diagram 2.7 Miljö och klimat: Utveckling mot förväntade strategieresultat

Källa: Sida, strategirapportering

Insatserna har haft en inriktning mot stöd för länders och organisationsers deltagande i klimatförhandlingar inom ramen för klimat, biologisk mångfald och kemikalier, upprättande av nationella ramverk för klimatfinansiering och mer inkluderande och transparenta institutioner samt insatser inom bl.a. områdena klimat-anpassat jordbruk och infrastruktur, jordbruks- och fiskemetoder som tar hänsyn till biologisk mångfald och åtgärder för att värna känsliga ekosystem, förnybar energi och energieffektivisering.

Sidas särskilda satsning på förnybar energi och energieffektivisering i Afrika (Power Africa) söder om Sahara har utöver förbättrad tillgång till el bidragit till en begynnande minskning av koldioxidutsläpp samt till att mobilisera privat och institutionellt kapital, bl.a. genom användandet av garantiinstrumentet.

Sidas samarbete med Afrikanska Unionen (AU-kommissionen), FN:s ekonomiska kommission för Afrika och Afrikanska utvecklingsbanken liksom Economic Community of West African States (ECOWAS) har resulterat i en mer samlad och välgrundad afrikansk röst i de globala klimatförhandlingarna. Stödet till ett mer klimatanpassat jordbruk inklusive diversifiering av grödor och breddad inkomstgenerering har bidragit till riskspridning och ökade inkomster.

Stöd till strålsäkerhet i Östeuropa har inneburit stärkt kapacitet hos ländernas strålsäkerhetsmyndigheter, stärkt skydd vid kärntekniska anläggningar, ökad kunskap och medvetenhet kring regionala spridningsfrågor samt bidragit till att övertäckningen av det havererade kärnkraftverket i Tjernobyl slutligen genomförts.

Sidas insatser som främjar samverkan mellan medborgare och lokalförvaltningar i flera länder bidrog till stärkandet av lokal hållbar förvaltning av naturresurser inklusive fiske, stärkt lokal demokrati, ökat inflytande för fattiga kvinnor och män samt ökad transparens och stärkt ansvarsutkrävande.

Havs- och vattenmyndigheten har bidragit till ökad kapacitet hos utvecklingsländerna inom havs- och vattenförvaltning genom framtagande av kriterier som tar större hänsyn till kuststaternas rättigheter vid fördelning av fiskemöjligheter. Havsrelaterad verksamhet fick också ökat fokus i strategier beslutade av regeringen 2016.

Flera samarbeten har bidragit till ökad motståndskraft och minskad sårbarhet för extrema väderhändelser och katastrofer. Bland annat har svenskt stöd till multilaterala och regionala aktörer i Sydostasien bidragit till förbättrad samverkan kring tidiga bevaknings- och varningssystem längs kuster och viktiga floder.

Stöd till avloppsrening har bidragit till minskade utsläpp i flera länder.

Vissa insatser har särskilt stärkt kvinnors motståndskraft, anpassning och deltagande i klimatfrågan i sin närmiljö. Under 2016 har Sida förstärkt arbetet med att säkerställa att miljö- och klimataspekter beaktas och integreras i verksamheten som helhet.

Under 2016 har det också skett en påtaglig ökning av insatser som integrerar miljö/klimat, jämställdhet, demokrati och mänskliga rättig-

heter, t.ex. i den nya strategin för regionalt utvecklingssamarbete i Asien och Oceanien.

Totalt 44 procent av Sidas verksamhet har miljö antingen som ett huvudsyfte eller som ett delsyfte. Andelen verksamhet med miljö som huvudsyfte ökade under året medan andelen med miljö som delsyfte minskade något. Tabellen nedan visar även andelen verksamhet syftande till klimatanpassning, utsläppsminskning av växthusgaser respektive biologisk mångfald. Observera att en enskild insats kan ha flera huvud- och delsyften samtidigt.

Tabell 2.13 Verksamhet med miljö och klimat som huvudsyfte respektive delsyfte

Procent av utbetalningar	2012	2013	2014	2015	2016
Miljö					
Huvudsyfte	10	12	11	11	13
Delsyfte	37	34	31	33	31
Klimatanpassning					
Huvudsyfte	3	3	3	3	5
Delsyfte	17	17	19	20	20
Utsläppsminskning av växthusgaser					
Huvudsyfte	2	2	3	3	3
Delsyfte	13	16	15	17	11
Biologisk mångfald					
Huvudsyfte	2	1	1	1	2
Delsyfte	7	10	11	10	7

Källa: Sida, policymarkörer

Insatser inom området miljö och klimat har finansierats främst över globala insatser för miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling, bilaterala och regionala insatser för Afrika, reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet samt stöd genom organisationer i det svenska civila samhället, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida.

Multilateralt

Sverige har också fortsatt vara en av världens största givare till de multilaterala miljö- och klimatfonderna. Sverige är bl.a. den största givaren per capita till både Gröna klimatfonden (GCF) och Globala miljöfonden (GEF). Under GCF:s initiala påfyllnadsperiod (2015-2018) bidrar Sverige med fyra miljarder kronor. Detta har gjort Sverige till en inflytelserik aktör. Bland annat har Sverige nått framgång vad gäller förbättrad tillgång till klimatfinansiering för de minst utvecklade länderna och små ö-nationer med utvecklingsstatus och därigenom bistått

dessa i genomförandet av sina nationella klimatplaner och ett framgångsrikt genomförande av Parisavtalet.

GCF har sedan november 2015 beviljat stöd till 43 projekt och program och därmed allokerat ca 2,2 miljarder US-dollar. Dessa förväntas nå 128 miljoner människor och leda till 978 miljoner ton i minskade koldioxidutsläpp (vilket motsvarar utsläppen från ca 214 miljoner bilar eller 326 kolkraftverk). Faktiska resultat kommer dock att kunna utläsas tidigast om några år.

GEF har med svenskt stöd spelat en unik roll som finansiell mekanism åt FN:s fem klimat- och miljökonventioner och dess verksamhet har varit avgörande för att arbetet i dessa konventioner ska kunna leverera resultat och bidra till utvecklingsländernas uppfyllande av Paris-avtalet och 2030-Agendan.

Sverige har även bidragit till jämställdhetsstrategier inom olika miljö- och klimatfonder och arbetat för att jämställdhetsintegrera Parisavtalet bl.a. genom att, med regionalt stöd, sätta kvinnor i fokus för klimatförändringar och klimaträttvisa. Sverige bidrog även till etablerandet av Women's Global Call for Climate Justice – ett upprop som stöds av mer än 7 700 organisationer.

Sverige har vidare aktivt verkat för att öka samverkan med den privata sektorn samt ställa om globala finansiella flöden i en koldioxidsnål- och klimatrezilient riktning.

I påfyllnadsförhandlingarna till IDA fick Sverige igenom ett antal nya åtaganden inom klimat som gör IDA till en nyckelspelare i genomförandet av Parisavtalet. Världsbanksgruppen ska utveckla klimatrisk-analyser, öka den förnybara energiproduktionen i IDA-länderna, säkerställa att alla bankens landstrategier reflekterar mottagarländernas nationella klimatplaner och ge stöd till implementeringen av minst tio sådana planer. Dessutom ska man applicera ett s.k. skuggpris på koldioxid inom all verksamhet i relevanta sektorer.

Genom UNDP har Sverige bidragit till miljö- och klimatbistånd på landnivå. Det har bl.a. möjliggjort insatser för utsatta människor att motverka och anpassa sig till effekterna av klimatförändring. Sverige har även fått UNDP

att utveckla det stöd man erbjuder länder kring havsfrågor. UNDP har under året ökat kapaciteten att skydda och återställa hälsan, produktiviteten och motståndskraften i hav och marina ekosystem i 30 länder.

Sverige har bidragit till FAO:s program för genomförande av det s.k. hamnstatsavtalet som syftar till att bekämpa illegalt, orapporterat och oreglerat fiske. Sverige har vidare bidragit till att värna ursprungsbefolkningars kollektiva rättigheter till skog och mark bl.a. genom Internationella Insamlingsstiftelsen för Mark- och Skogsrättigheter som inrättades i Sverige under året.

EU

Sverige har verkat för ökad finansiering till klimatinsatser och för stöd till partnerländers genomförande av sina nationella klimatplaner. Sverige är också en av få givare som stödjer miljö- och klimataspekter av EU-närmandet, som en del av reformarbetet i Östeuropa och på Västra Balkan. Det har omfattat institutionellt stöd och investeringsstöd, och synergier har skapats med EU:s program. Sverige har vidare bidragit till att stärka samstämmigheten mellan EU:s utvecklingssamarbete samt klimat- och energipolitik. Detta arbete utmynnade bl.a. i antagandet av rådsslutsatser om energi och utveckling i november 2016.

Inom hållbar energi har fokus legat på dialog med EU:s medlemsstater och partnerländer om genomförande av SDG 7 liksom på partnerskap såsom Afrika-EU Energy Partnership och Sustainable Energy for All. Även stöd till att bevara och behålla ekosystem har varit prioriterade i EU:s utvecklingssamarbete.

En extern utvärdering visar att EU:s utvecklingssamarbete signifikant bidragit till de övergripande målen på miljö- och klimatområdet. Det har satt igång processer som sannolikt leder till att utvecklingsländernas förmåga att utvecklas i en koldioxidsnål och klimatrezilient riktning har förbättrats.

Samarbetet har också förbättrat kapaciteten att integrera miljö- och klimatförändringar i nationella policyer, planer och program liksom att förhindra eller minska förlusten av biologisk mångfald.

Tabell 2.14 Miljö, klimat och naturresurser: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar
Installerade Megawatt förnybar energi	AfDB	-	-	24	41	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 5,4 %, 5,5 % respektive 3,5 %
	GEF	290	190	150	999	
	WBG	904	2 532	2 461	2 486	
Minskade utsläpp av växthusgaser (miljoner ton)	GEF	64,8	64,7	574	346	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 5,5 %
Effektivt bevarande och förvaltning av naturskyddsområden (miljoner ha)	GEF	22,8	5,7	50,6	148	Sveriges av totalt kärnstöd 2016: 5,5 %
Antal länder/regioner med klimatstrategier (a) framtagna och/eller (b) genomförda med EU-stöd	EU	-	49	12	-	
Antal hektar skyddad mark som administreras med EU-stöd	EU	-	13,8 milj	3,9 milj	-	
Antal små och medelstora företag som tillämpar hållbara konsumtions- och produktionssätt.	EU	-	3 900	6 200	-	

Fred och säkerhet

Resultat bedöms utifrån hur utvecklings-samarbetet har bidragit till fredliga inkluderande samhällen, och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

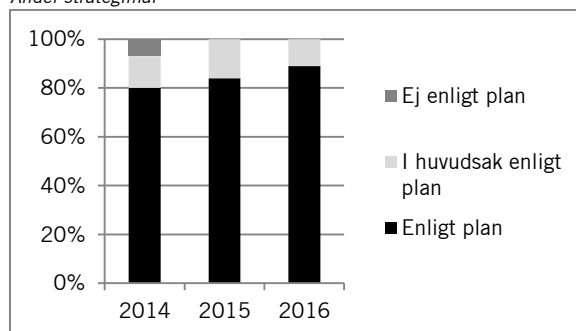
Bilateralt

Mål, beslutade av regeringen, gällande fred och säkerhet återfinns i en tredjedel av strategierna för det bilaterala utvecklingssamarbetet. Det är en ökning från föregående år. De förväntade strategieresultaten avser främst förbättrad kapacitet hos aktörer på lokal, nationell och regional nivå att lösa konflikter på fredlig väg. Andra förväntade resultat är kvinnors ökade inflytande och deltagande i fredsprocesser, minskat könsrelaterat våld samt ökad mänsklig säkerhet.

Insatsportföljerna för att uppfylla strategimålen har kunnat genomföras i mycket hög utsträckning.

Diagram 2.8 Fred och säkerhet: Insatsportföljens genomförande

Andel strategimål

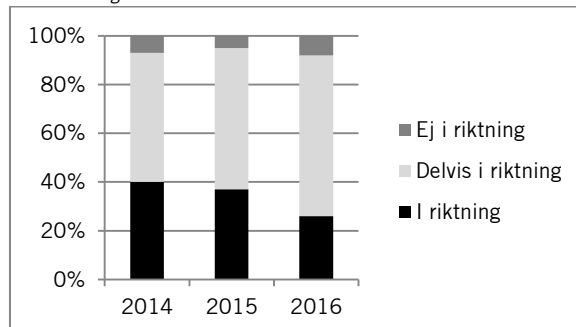

Källa: Sida, strategirapportering

Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning i relation till cirka en fjärdedel av strategimålen och delvis i riktning mot två tredjedelar av strategimålen.

Diagram 2.9 Fred och säkerhet: Utveckling mot förväntade strategieresultat

Andel strategimål

Källa: Sida, strategirapportering

En allt större andel av det bilaterala utvecklingssamarbetet går till stater som är konfliktdrabbade och av DAC kategoriseras som "sviktande" ("fragile").

Biståndsinsatser har bland annat bidragit till fredsavtalet i Colombia och kvinnors meningsfulla deltagande i de formella fredsförhandlingarna. Kvinnors deltagande i fredsförhandlingar har också skett genom stöd till Women's Advisory Committee (WAC) som medverkar i fredsförhandlingarna gällande Syrien. Stödet har lett till att antalet kvinnor i fredsprocessen ökat och till en framtidsvision om att 30 procent i politiska organ under och efter en övergångsperiod i Syrien ska vara kvinnor.

Sveriges stöd för brett folkligt stöd i fredsprocessen i Myanmar har också genomförts framgångsrikt och bl.a. bidragit till att reducera spänningar på lokal nivå och därmed till att förhindra konflikter.

I Afrika söder om Sahara har Sverige bidragit med att stärka den afrikanska freds- och säkerhetsarkitekturen, inklusive Afrikanska Unionens kapacitet att hantera och lösa konflikter på fredlig väg. En ny strategi för samarbetet med regionen framtagna under året har ett fortsatt fokus på fred- och säkerhet och kapacitetsutveckling av regionala organisationer.

Verksamhet finansierad över den globala strategin för mänsklig säkerhet har bidragit till stödet för inkluderande fredsprocesser och kvinnors deltagande i dialog och förtroendeskapande processer i konflikt- och postkonfliktländer. Internationella organisationers och nationella institutioners kapacitet och förmåga till relevant respons har stärkts. Stödet har också bidragit till att stärka skyddet av civila mot risker förknippade med minor, andra explosiva lämningar av krig och okontrollerad spridning av små och lätta vapen. Motverkandet av väpnat våld generellt såväl som mot sexuellt våld i väpnad konflikt har stärkts.

FBA, som finansieras över anslag 1:4 *Folke Bernadotteakademin*, har främst bidragit med teknisk rådgivning, utbildning och sekonderingar. FBA har bl.a. utbildat FN-anställda på central nivå och palestinska diplomater i praktisk diplomati och genomfört medlingsutbildning i Afghanistan.

Genom Internationella dialogen för freds- och statsbyggande, där Sverige är medordförande, enades FN, Världsbanksgruppen, givare, civil-

samhället och nätverk av sviktande stater om en handlingsplan, Stockholmsdeklarationen, för hur sviktande stater i framtiden ska skyddas från krig och konflikter. I denna deklaration har Sverige medverkat till en tydlig inkludering av jämställdhet.

Regeringen har under året även tagit ett nytt fredsinitiativ som framförallt består av ett nätverk av seniora kvinnliga medlare och en stödfunktion för politisk dialog och fredsprocesser.

57 procent av Sidas verksamhet hade minskad konflikt antingen som ett huvudsyfte eller som ett delsyfte. Andelen verksamhet med minskad konflikt som huvudsyfte minskade något under året medan andelen med detta som delsyfte ökade tydligt.

Tabell 2.15 Verksamhet med minskad konflikt som huvudsyfte respektive delsyfte

Procent av utbetalningar	2012	2013	2014	2015	2016
Huvudsyfte	11	11	9	8	7
Delsyfte	32	38	41	42	50

Källa: Sida, policymarkörer

Insatser för fred och säkerhet har finansierats främst över regionala och bilaterala strategier för Afrika, globala insatser för mänsklig säkerhet, och bilaterala strategier för Latinamerika, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida

Multilateralt

Sverige har bidragit till fredliga och inkluderande samhällen genom framför allt UNDP, FN:s barnfond UNICEF, UN Women, UNFPA, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), FN:s fredsbyggande fond (PBF), Världsbanksgruppen och FN:s särskilda representant för förebyggande av våld mot barn (SRSG). Sverige har genom UNDP bl.a. bidragit till att nationella och lokala förvaltningar har stärkt sin förmåga att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner, rättvisa och säkerhet i krissituationer.

Sverige har varit drivande i det internationella arbetet för att stärka förebyggande av väpnad konflikt och fredsbyggande i FN, bl.a. som viceordförande för FN:s fredsbyggandekommitté och medlem av FN:s fredsbyggandefond. Sverige har också i FN-arbetet satt kvinnor, fred och säkerhet i centrum, bl.a. i arbetet med resolutioner, uttalanden och rapportering.

FN:s landprogram har fått en mer konfliktkänslig ansats tack vare svenskt stöd till gemensamt program mellan UNDP och UNDPA där freds- och utvecklingsrådgivare tillsatts i 40 länder för att arbeta med konfliktanalys, rådgivning och dialog. Genom UN Women har Sverige bl.a. bidragit med att bistå länder med att ta fram nationella handlingsplaner för att stoppa och förebygga våld mot kvinnor och genomföra FN:s säkerhetsrådsresolution 1325.

Sverige antog en ny handlingsplan för genomförande av FNs säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016-2020.

IDA har kraftigt ökat sitt fokus på sviktande stater, något som Sverige aktivt har drivit i sitt samarbete med Världsbanksgruppen.

Konfliktförebyggande och fredsbyggande är huvudprioriteringar under Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd, liksom kvinnor, fred och säkerhet.

EU

Under 2016 har Sverige varit aktiva inom förhandlingar inom bland annat Capacity Building in Support of Security Development (CBSD), som handlar om hur EU kan ge stöd till kapacitetsbyggande hos militära aktörer i utvecklingsländer. Sverige har välkomnat initiativet, men samtidigt betonat vikten av att följa DAC:s kriterier för bistånd (ODA).

Sverige har även haft en drivande roll inom EU för kvinnor, fred och säkerhet och vikten av kvinnors deltagande i fredsarbetet, bl.a. genom att bidra till inrättandet av en befattning som högnivårådgivare om jämställdhet och kvinnor, fred och säkerhet inom EU:s utrikestjänst (EEAS) och bidra till att EEAS tagit fram en studie om arbetet med jämställdhet och mänskliga rättigheter i EU:s krishanteringsinsatser.

EU:s freds- och stabiliseringsinstrument (IcSP) som används för att reagera på kriser som kräver en snabb respons utnyttjades under året bl.a. för krishanteringsinsatser i Ukraina, Georgien, Etiopien, Centralafrikanska republiken, Burundi, Libyen, Pakistan och mot Daesh globala terror. Instrumentet bidrar till ett långsiktigt fredsbyggande genom kapacitetsutveckling för civilsamhället, rättsväsende och internationell medling. IcSP har under året bidragit till medling och dialog i bl.a. Tanzania, Sri Lanka, Nigeria, Libyen, Syrien och Somalia.

Under 2016 fortsatte EU att investera och utveckla kapacitet att förebygga konflikter och system för tidig varning, vilket är betydligt mer kostnadseffektivt än senare agerande. Arbetet pågår även för förbättrat förebyggande av våld mot kvinnor. En EU-omfattande strategisk ram för stöd till reform av säkerhetssektorn har antagits.

Tabell 2.16 Fred och säkerhet: Indikatorer från multilaterala organisationer och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar
Antal länder där Unicef har bidragit till att data om våld mot och utnyttjande av barn löpande samlas in och publiceras	Unicef	-	25	30	29	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 11,2 %
Antal lokalsamhällen som mottagit stöd av UNFPA och som därefter tillkännagivit att de tar avstånd från könsstämpning (kumulativt)	UNFPA	2 538	2 021	2 920	2 906	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 6 %
Antal personer som direkt dragit nytta av EU-finansierade program syftande till att stödja civil fredsbyggnad i post-konfliktsituationer och/eller förebyggande av konflikt	EU	-	651 000	404 000	-	

Ekonomisk utveckling

Resultat bedöms utifrån hur utvecklings-samarbetet har bidragit till en inkluderande ekonomisk utveckling,

och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

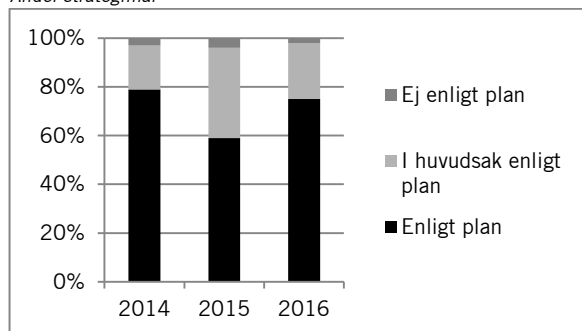
Bilateralt

Mål, beslutade av regeringen, gällande ekonomisk utveckling återfinns i ungefär hälften av strategierna för det bilaterala utvecklings-samarbetet. Strategimål för ekonomisk utveckling avser främst förbättrade möjligheter till produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor, ett hållbart och inkluderande affärsklimat, samt ökad social trygghet.

Insatsportföljerna för att uppfylla strategimålen har kunnat genomföras i hög utsträckning.

Diagram 2.10 Ekonomisk utveckling: Insatsportföljens genomförande

Andel strategimål

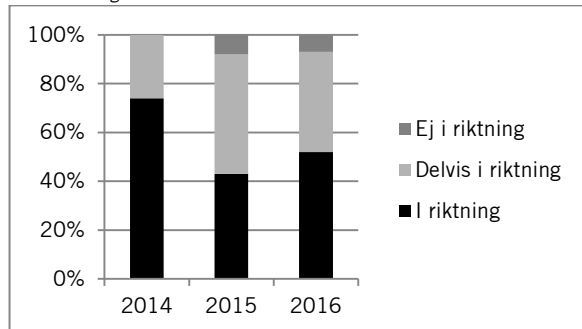

Källa: Sida, strategirapportering

Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning i relation till över hälften av strategimålen och delvis i riktning mot knappt hälften av strategimålen.

Diagram 2.11 Ekonomisk utveckling: Utveckling mot förväntade strategieresultat

Andel strategimål

Källa: Sida, strategirapportering

Sidas insatser har primärt legat inom näringslivsutveckling, handel, lantbruk, samt sociala trygghetssystem med syfte att stödja en mer inkluderande ekonomisk utveckling. Många insatser inom t.ex. handel, lantbruks- och marknadsutveckling samt social trygghet inkluderar jämställdhets- och miljöaspekter. Bland annat stöttar Sida arbetet för kvinnors

ekonomiska egenmakt genom samarbete med International Labour Organisation (ILO) och i Kambodja bidrar Sverige till ökade förutsättningar för social dialog och förbättrade villkor för kvinnor verksamma inom textilindustrin, i ett offentligt-privat samarbete där också fackföreningar är involverade. Sverige bidrar även till förbättrade arbetsvillkor genom ett liknande program i Bangladesh.

Sveriges bistånd har också bidragit till kvinnors företagande i ett stort antal utvecklingsländer genom entreprenörsutbildningar, förbättrad tillgång till krediter och kvinnors inkludering i program för jordbruksutveckling.

Under 2016 har Sida bedrivit utvecklingsarbete i linje med Agenda 2030s budskap om "Leave No-One Behind". Genom att knyta insatser för lantbruksutvecklingen till de allra fattigaste får dessa grupper möjlighet att få del av den ekonomiska utvecklingen. Vidare har förutsättningarna för sysselsättningskapande och inkomstbringande ekonomisk aktivitet förbättrats genom stöd till företagare inom jordbruket och genom att stödja en företagsmiljö som främjar små och medelstora företag. Stöd till social trygghet utgör del av ansatsen att främja förutsättningarna för att människor som lever i fattigdom och utsatthet ska kunna delta i arbetslivet.

Sidas och Kommerskollegiums handelsrelaterade insatser (Aid for Trade) har bl.a. bidragit till att stärka länders handelspolitiska kapacitet och förmåga att konstruktivt delta i förhandlingar och dra nytta av handelsavtal. De har också bidragit till att bygga upp infrastruktur och till stärkt produktiv kapacitet nödvändig för att delta i internationella värdekedjor. Handelsrelaterade insatser har bidragit till ökad sysselsättning, jordbruksutveckling och uppbyggnad av oberoende institutioner.

Arbetet med tillgång till ICT har bidragit till att ge människor som lever i fattigdom ökad tillgång till offentlig service, information, hälsa samt har ökat graden av inflytande, delaktighet och egenmakt.

Swedfund International AB, har genom sin verksamhet bidragit till fattigdomsminskning genom hållbart företagande och privatsektorutveckling. Swedfund har använt riskkapital, etableringsstöd och kunskapsöverföring och därigenom ökat investeringar i låg- och medelinkomstländer främst i Afrika söder om

Sahara. Regeringen har tillskjutit nytt kapital till bolaget under 2016 och 2017 vilket bl. a. möjliggjort ökade investeringar i förnybar energi.

Sida har bidragit till att bygga upp en infrastruktur och kapacitet för att möjliggöra ökat deltagande i internationella värdekedjor. Handelsprocedurerna i Östafrika har förbättrats avsevärt genom stöd till bl.a. Trade Mark East Africa. Till exempel har borttagandet av icke-tariffära handelshinder i Östafrikanska Unionen lett till en reducering av tiden det tar att importera och exportera varor från ett östafrikanskt land till ett annat. Gränsövergångarna har effektiviserats vilket inte minst gynnar fattiga kvinnor som bedriver handel över gränserna.

Garantier har bidragit till att öka tillgången till finansiering för mikro-, små och medelstora företag för investeringar bl.a. inom områden som hälsa, jordbruk, marknadsutveckling, förnybar energi och annan infrastruktur.

Stödet till sociala trygghetssystem har utvecklats vilket innebär att fattiga människor fått bättre motståndskraft mot ekonomiska chocker vilket särskilt gynnar fattiga kvinnor och barn.

Insatser för ekonomisk utveckling har finansierats främst över regionala och bilaterala strategier för Afrika, stöd genom svenska organisationer i det civila samhället, forsknings-samarbete samt globala insatser för socialt hållbar utveckling, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida.

Multilateralt

Sveriges kärnstöd till UNDP har bidragit till organisationens arbete med inkluderande ekonomisk utveckling. Sverige har i dialogen med UNDP särskilt betonat vikten av arbetsskapande åtgärder för att bidra till ökad motståndskraft i krissituationer, inte minst vid utdragna kriser. Under året har 14 miljoner människor nåtts av UNDP:s insatser för förbättrade försörjningsmöjligheter. Sverige har också bidragit till UNDP:s arbete med att sprida information om de globala målen för hållbar utveckling bland annat till privata sektorn, vilket är en förutsättning för att Agenda 2030:s mål 17 om partnerskap ska kunna uppnås.

Det svenska stödet till Unicef har bidragit till arbetet mot barnfattigdom och prioriteringen av utsatta och marginaliserade flickor och pojkar.

Under 2016 har Sverige genom Unicef bidragit till att 53 länder kontinuerligt övervakar och rapporterar om barnfattigdom och 60 landkontor arbetar med realtidsdata för att identifiera marginaliserade grupperns behov.

Under 2016 utvecklade Sverige tillsammans med ILO och OECD partnerskapet Global Deal, i samarbete med en kärngrupp av länder, företag, fackföreningar och andra organisationer. Global Deal syftar till att skapa förutsättningar för social dialog. En effektiv social dialog bidrar till anständiga arbetsvillkor och förbättrad jobb-kvalitet vilket i sin tur leder till ökad jämställdhet, inkluderande tillväxt och ökat välbefinnande för arbetstagare, företag och samhällen och därmed även förbättrade levnadsvillkor.

Sverige har bidragit till arbetet som bedrivs av United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) kring handel och jämställdhet och bl.a. finansierat framtagandet av konsekvensbedömningar av handelspolitiska åtgärders effekt på kvinnor och jämställdhet.

I de påfyllnadsprocesser som genomfördes i fonderna i Världsbanksgruppen, samt Afrikanska och Asiatiska utvecklingsbankerna under 2016 verkade Sverige med framgång för ett ökat fokus på inkluderande tillväxt och att denna målsättning ska återspeglas i policyer, projektdesign och resultatuppföljning.

Även vikten av jämställdhet för ökad global ekonomisk tillväxt och utveckling har tydliggjorts och drivits inom multilaterala utvecklingsbanker och i andra internationella sammanhang.

EU

EU:s utvecklingssamarbete för inkluderande hållbar ekonomisk utveckling har bl.a. bidragit till uppbyggnad av sociala skyddsnät, jordbruks-utveckling, investeringar i hållbar energi, ökad sysselsättning i små- och medelstora företag, regional integration och institutionsuppbyggnad genom budgetsstöd. EU har vidare bidragit till regional integration och förbättrade möjligheter för utvecklingsländer att dra nytta av global internationell handel genom bl.a. insatser för att hjälpa dessa att leva upp till hälso- och säkerhetskrav på importerade varor, stöd till ny infrastruktur, ökad tillgång till förnybar energi och kapacitetsuppbyggnad inom nyckelinstitutioner. EU har ett omfattande stöd på energiområdet vilket är starkt kopplat till ekonomisk utveckling, jämställdhet, tillgång till

rent vatten, livsmedelstrygghet, hälsa och utbildning. Sverige har också verkat för att frågor som rör hållbart företagande och

ansvarsfulla globala värdekedjor uppmärksammas inom ramen för EU:s bistånd.

Tabell 2.17 Ekonomisk utveckling: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar
Förbättrad tillgång till transport (antal som drar fördel av)	AfDB	-	-	8,6 milj	7 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 5,4 %
Antal människor med ny eller förbättrad tillgång till elektricitet	WBG	32,7 milj	49,3 milj	75,3 milj	75,2 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 3,5 %
Antal människor som täcks av sociala trygghetsprogram	WBG	37,4 milj	47,4 milj	31,7 milj	39,5 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 3,46 %
Män			51 %	51 %	52 %	
Kvinnor			49 %	49 %	48 %	
Jordbruksmark där hållbara metoder för markhantering introducerats med stöd av EU (antal hektar)	EU	-	2 883 000	184 000	-	
Antal personer som fått del av yrkesutbildning, kompetensutveckling eller arbetsmarknadsprogram	EU	-	326 000	195 000	-	
Antal länder där företagsklimatet har förbättrats med EU-stöd	EU	-	7	7	-	

Migration och utveckling

Resultat bedöms utifrån hur utvecklings-samarbetet har bidragit till att öka migrationens positiva utvecklingseffekter samt minska negativa konsekvenser av ofrivillig och irreguljär migration, och därmed till att uppnå det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

Bilateralt

Sida har på uppdrag av regeringen analyserat och beskrivit i vilken mån och på vilket sätt myndighetens strategistyrd verksamhet beaktar migrationsaspekter. Myndigheten har sedan dess fortsatt arbetet med att integrera migration i sin verksamhet.

Regeringen beslutade om två nya strategier med koppling till migration, Syrienkrisstrategin (2016-2020) samt strategin för regionalt utvecklingssamarbete med Afrika söder om Sahara (2016-2021). Den senare omfattar stärkt kapacitet hos regionala aktörer att verka för hållbara lösningar av flyktingsituationer och migrationsströmmar samt tillvarata de positiva effekterna av migration. Operationalisering av strategierna pågår för närvarande.

I Demokratiska republiken Kongo har Sverige bidragit till att återintegrerade internflyktingar och flyktingar, barn tidigare associerade med

väpnade grupper och mottagande lokalsamhällen fått stärkt förmåga att hantera återkommande kriser. I Kenya har flyktingars möjligheter att delta i ekonomin stärkts. Även i utvecklings-samarbetet med länder som Afghanistan, Somalia och Etiopien finns verksamhet som bidrar till att minska ofrivillig migration, t.ex. genom ökade försörjningsmöjligheter.

Insatser med bäring på migration och utveckling har finansierats över regionala och bilaterala strategier i bl.a. Afrika, Mellanöstern och Nordafrika, humanitära insatser och globala insatser för mänsklig säkerhet och konflikt-hantering, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida.

Multilateralt

Sverige har under en längre tid agerat för att få till stånd en global ordning för migrations- och flyktingfrågor, bl.a. genom ett stort engagemang i Global Forum on Migration and Development. Detta bidrog till att två internationella toppmöten om migranter och flyktingar kom till stånd 2016, vilket bl.a. ledde till antagandet av den s.k. New York-deklarationen och lanseringen av två parallella processer för att ta fram globala ramverk för migranter respektive flyktingar. I samband med toppmötena införlivades International Organization for Migration (IOM) i FN som en relaterad

organisation. Detta var något som Sverige drivit tillsammans med andra medlemsstater.

Regeringen gav också stöd till två initiativ för en bättre global ansvarsfördelning genom att stötta värdländer som tar emot ett stort antal flyktingar och nya vidarebosättningsländer. Global Concessional Finance Facility (GCFF) är ett initiativ lett av Världsbanksgruppen som genom förmedling av fördelaktiga lån till medelinkomstländer med stora flyktingbefolkningar skapar arbetstillfällen för flyktingar samt ger dem tillgång till hälsovård och utbildning. Lånen främjar utveckling i utdragna flyktingsituationer samt gynnar både värd-samhällen, deras medborgare och flyktingar. Insatserna riktas för närvarande till Jordanien och Libanon. Emerging Resettlement Countries Joint Support Mechanism (ERCM) bidrar till att öka antalet vidarebosättningsplatser globalt och på så vis till långsiktiga och hållbara lösningar för flyktingar. ERCM är beroende av att låginkomstländer är villiga att ta emot kvotflyktingar. De två initiativen är delvis avhängiga engagemang från andra givare och från potentiella mottagarländer. Att ett antal länder inte betalat ut medel till GCFF enligt sina åtaganden oroar.

Lanseringen av de FN-ledda processerna för att få till stånd globala ramverk för migranter och flyktingar var ett stort framsteg. Sverige är starkt engagerat i processen för framtagandet av de slutliga ramverken.

Sverige har också arbetat för att öka genomslaget för jämställdhetsperspektivet i arbetet med migration och betonat sambandet mellan flykt och migration och den ökade risken för människohandel, prostitution, sexuellt och könsbaserat våld samt bristande SRHR.

EU

EU har etablerat en facilitet för att bistå de nära tre miljoner flyktingar som finns i Turkiet. Facilitetens syfte är att bidra till förbättring av levnadsvillkoren för och integreringen av syriska flyktingar i Turkiet. Genom faciliteten anser regeringen att Sverige och övriga medlemsstater bidragit till humanitär verksamhet, utbildning, hälsa, lokal infrastruktur samt socio-ekonomiskt stöd.

EU:s regionala förvaltningsfond med anledning av Syrienkrisen (EU Regional Trust Fund in response to the Syrian crisis) ger ett samordnat och förstärkt EU-stöd till flyktingar

och värdsamhällen i Syriens grannländer samt länder på västra Balkan. Fondens projekt har bland annat riktats mot barn och unga människor, både flyktingar och i värdsamhällen, samt investerat i värdsamhällen för att främja sysselsättning och social sammanhållning för flyktingar och lokalbefolkning.

Projekt inom Vallettafonden (EU Emergency Trust Fund for Africa) har till syfte att påverka grundorsakerna till ofrivillig migration genom att bekämpa fattigdom, konflikter, brist på livsmedel, svaga institutioner samt klimat- och miljörelaterade hot. Det har även gjorts insatser för att skydda sårbara migranter, stärka afrikanska länders kapacitet att hantera migration, bekämpa människosmuggling och trafficking samt främja återintegreringen av återvändande migranter.

Hälsa

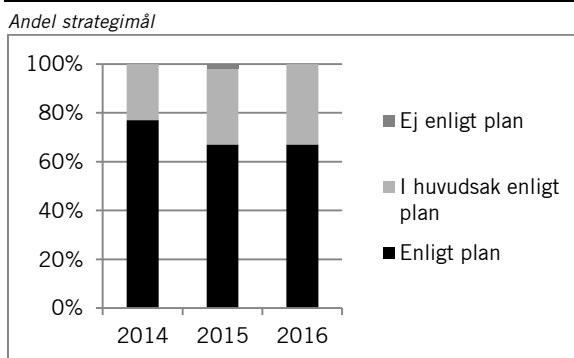
Resultat av utvecklingssamarbetet bedöms utifrån hur det har bidragit till jämlik hälsa, och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

Bilateralt

Av regeringen beslutade mål gällande hälsa återfinns i en fjärdedel av strategierna för det bilaterala utvecklingssamarbetet. Strategimålen följer Sveriges prioriteringar på hälsoområdet med fokus på robusta och hållbara hälsosystem, SRHR och förbättrad barn- och mödrhälsa.

Insatsportföljerna för att uppfylla strategimålen har kunnat genomföras i hög utsträckning.

Diagram 2.12 Hälsa: Insatsportföljens genomförande

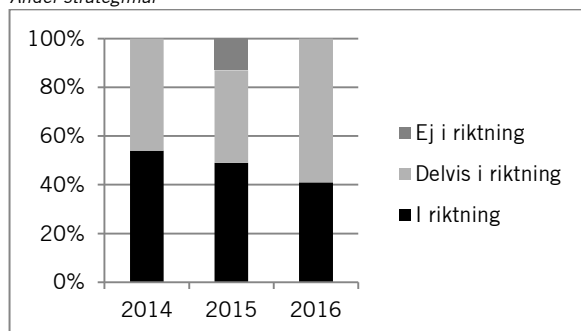

Källa: Sida, strategirapportering

Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning i relation till knappt hälften av strategimålen och delvis i riktning mot drygt hälften.

Diagram 2.13 Hälsa: Utveckling mot förväntade strategieresultat

Andel strategimål

Källa: Sida, strategirapportering

Insatser har skett genom globala organisationer, regionalt stöd till Afrika söder om Sahara samt genom bilateralt stöd till 13 länder. Det har omfattat en kombination av tillgång till sjukvårdstjänster, kapacitetsuppbyggnad och påverkansarbete med fokus på SRHR, hälsosystemstärkande och barn- och mödrahälsa.

Hälsosystemstärkande insatser har bl.a. utgjorts av stöd för utarbetande av nationella hälsoplaner och budgetar samt förstärkning av distributionskanaler för läkemedel. I t.ex. Myanmar har stöd till kapacitet och institutionsstärkande insatser genom hälsofonder och hälsoprogram bidragit till att nära fyra miljoner människor, inklusive utsatta grupper i konfliktområden, fått tillgång till hälso-tjänster.

Insatser inom SRHR-området har bl.a. utgjorts av stöd till ungdomskliniker för rådgivning och distribution av läkemedel och dialog om känsliga frågor t.ex. rätten till säker abort. Sidas stöd har bidragit till en ökad tillgång till preventivmedel och relaterad rådgivning i fattiga länder, inte minst för ungdomar. Sidas stöd har också skapat förutsättningar för dialog i samarbetsländerna om svåra frågor såsom ungdomars rätt till sexualundervisning och preventivmedel, hbtq-frågor och tillgång till säker abort.

Sida har genomfört särskilda satsningar på menshygien och tillgång till säkra aborter. Koordinering över flera tematiska områden gav extra kraft. I slutet av året hölls ett dialogmöte med samarbetsorganisationer och andra

bilaterala givare som ett led i att utveckla strategier för hur aborträtten kan stärkas globalt. I Moçambique bidrog Sida till framtagandet av nya nationella riktlinjer för abortvården och i Zambia har ett svensktött program inriktat på sexualundervisning i skolan resulterat i förebyggande av cirka 50 000 icke planerade graviditeter.

Inom området barn- och mödrahälsa har stöd för barnmorskeutbildningar och utbildningar i akut förlossningsvård och fisteloperationer varit i fokus. Det har inneburit att tusentals personer årligen har fått barnmorskeutbildning, vilket lett till att miljontals kvinnor kunnat föda med utbildad vårdpersonal. Med Sidas stöd kunde också 15 000 fisteloperationer genomföras under 2016.

Hälsoinsatser har finansierats främst över regionala och bilaterala insatser för Afrika och Globala insatser för socialt hållbar utveckling, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida.

Multilateralt

Sverige har bidragit till en mer jämlik tillgång till hälso- och sjukvård genom påverkansarbete och stöd främst till Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria, GFATM, Globala Vaccinationsalliansen, Gavi, FN:s samlade program mot hiv/aids (UNAIDS), Världshälsoorganisationen (World Health Organisation, WHO) och FN:s barnfond, Unicef. Sverige har särskilt drivit frågor om SRHR, fungerande finansiering av alla delar av hälsoarkitekturen, globala hälsohot såsom antimikrobiell resistens (AMR), hälsosystemstärkande insatser och anpassning till nationella planer och befintliga strukturer samt balans mellan förebyggande och behandlande insatser.

I GFATM:s strategi som antogs 2016 har Sverige bidragit till tydliga skrivningar om mänskliga rättigheter, SRHR, jämställdhet och nationellt ägarskap. Sverige har också drivit på för köns- och åldersuppdelad data och för att det preventiva arbetet ska fortsätta i oförminskad utsträckning.

GFATM:s verksamhet har under 2016 bidragit till minskat antal dödsfall i aids, tuberkulos och malaria, bl.a. genom att 11 miljoner hiv-positiva fått tillgång till bromsmediciner och 2,2 miljoner tbc-sjuka fått behandling samt genom distribution av 136 miljoner myggnät.

Sverige har haft en central roll i att påtala grundtanken med UNAIDS som ett gemensamt FN-program inom hiv/aids, vikten av co-sponsorernas engagemang och tillräcklig och förutsägbar finansiering för UNAIDS arbete, inte minst på policyområdet.

Gavi verksamhet har under 2016 lett till minskad barnadödlighet genom att ha bidragit till att 62 miljoner barn har blivit fullt vaccinerade. Gavi verkar också för en sund vaccinmarknad och har över tid bidragit till lägre priser på flera viktiga vacciner.

Sverige har också haft ett särskilt engagemang för HPV-vaccinet, som minskat antalet dödsfall i livmoderhalscancer.

Som styrelsemedlem i WHO sedan 2015 har Sverige särskilt verkat för starka hälsosystem, ökad hälsosäkerhet samt tillgång till SRHR. Sverige har länge varit drivande för att få upp AMR-frågan på den globala dagordningen, Sverige bidrog aktivt inför och vid högnivåmötet om AMR i FN:s generalförsamling 2016 och har även verkat för genomförandet av den globala handlingsplanen om AMR från 2015. Sverige har aktivt verkat för att WHO, FAO och World Organisation for Animal Health (OIE) i sitt gemensamma och enskilda arbete med implementeringen av handlingsplanen ska beakta One Health-perspektivet, dvs. att människans och djurens hälsa betraktas som en enhet. Sverige har verkat för att reformera WHO inklusive arbetet med att stärka WHO:s operativa roll i kriser samt rättighets- och jämställdhetsperspektivet inom organisationen. Sverige har även verkat för att säkerställa genomförandet av det internationella hälsoreglementet IHR 2005 som är centralt i arbetet med global

hälsosäkerhet. Sverige stödjer WHO:s forskning och normgivande arbete kring reproduktiv hälsa.

Sverige har verkat för att UNFPA ska bidra till hälsosystemstärkande insatser och för att sjuk- och hälsosystem omhändertar personer utsatta för sexuellt våld inklusive kvinnor och flickor som könstympats. Sveriges stöd till UNFPA:s arbete har bland annat bidragit till att 21 miljoner människor har fått tillgång till preventivmedel, att 730 000 kvinnor och flickor har fått tillgång till vård efter könstympning, att 23 miljoner ungdomar har fått tillgång till SRHR-service och till utbildningen av 5 200 barnmorskor.

Genomgående har Sverige, trots en hårdnande motvind, fortsatt vara en global aktör och förespråkare för SRHR i såväl ord som handling. Även i arbetet mot hiv/aids har Sverige drivit ett förebyggande arbete med utgångspunkt i ett rättighetsperspektiv.

EU

I nära samarbete med andra länder har Sverige verkat intensivt för att SRHR ska ges samma inriktning i EU:s utvecklingspolicy (Consensus on Development) som i 2015 års rådslutsatser om jämställdhet i utvecklingssamarbetet. Förhandlingarna fortsatte in i 2017.

EU stödjer i sin tur internationella organisationer inom hälsoområdet som GFATM och Gavi som bidragit till resultat i enlighet med ovan. EU finansierar också omfattande insatser inom barn- och mödrahälsa som bidragit till att mödradödligheten minskats genom att kvalificerad sjukvårdspersonal medverkat vid en stor mängd födslar.

Tabell 2.18 Hälsa: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar
Antal hiv-positiva personer behandlade med bromsmediciner	GFATM	6 milj	7,3 milj	8,1 milj	11 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 3,5 %
Antal fullt vaccinerade barn	Gavi	48 milj	56,3 milj	55 milj	62 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 2,5 %
Antal behandlade för TBC	GFATM	1,5 milj	1,1 milj	1,9 milj	2,2 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 3,5 %
Antal länder som rapporterar årligen om statusen för genomförandet av det internationella hälsoreglementet (IHR)	WHO	-	-	126/196	129/196	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: ca 1%
Antal kvinnor i reproduktiv ålder och barn under 5 år som fått del av nutritionsrelaterade program med EU-stöd	EU	-	4 544 000	5 025 000	-	
Antal förlossningar med utbildad hälsopersonal med EU-stöd	U	-	1 160 000	8 104 000	-	
Antal myggmedelsbehandlade myggnät distribuerade med EU-stöd	EU	-	150 milj	204 milj	-	

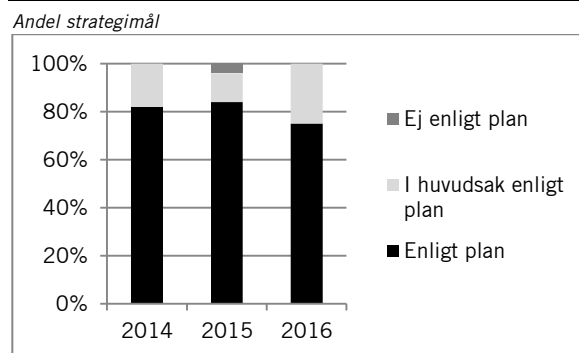
Utbildning och forskning

Resultat bedöms utifrån hur utvecklings-samarbetet har bidragit till en likvärdig och inkluderande utbildning av god kvalitet samt forskning av hög kvalitet av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling, och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

Bilateralt

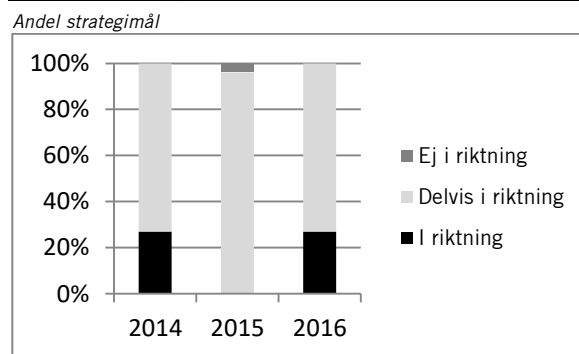
Mål, beslutade av regeringen, gällande utbildning återfinns i ungefär en femtedel av strategierna för det bilaterala utvecklings-samarbetet. Målen avser huvudsakligen stärkta utbildningssystem, flickors och pojkars förbättrade möjligheter att slutföra sin skolgång.

Insatsportföljerna för att uppfylla strategimålen har kunnat genomföras i hög utsträckning.

Diagram 2.14 Utbildning och forskning: Insatsportföljens genomförande

Källa: Sida, strategirapportering

Den faktiska utvecklingen har gått i önskvärd riktning i relation till ungefär en fjärdedel av strategimålen och i övrigt delvis i riktning mot dessa.

Diagram 2.15 Utbildning och forskning: Utveckling mot förväntade strategieresultat

Källa: Sida, strategirapportering

Insatserna är främst inriktade på att stärka nationella utbildningssystem. En stor del kanaliseras genom Global Partnership for Education (GPE). Genom detta stöd har Sverige bidragit till nationella utbildningsplaner samt samordning och effektivisering av utbildningssektorn i ca 65 av världens fattigaste länder varav 28 i konflikt eller postkonflikt. Utbildningsplanerna anknyter bl.a. till lärarutbildning och rekrytering, utveckling av läromedel, användning av ICT och system för att mäta resultat i skolan. Detta har resulterat i stabilare institutioner och ett antal grundläggande systemförändringar. Sveriges engagemang för barnrättsfrågor och en inkluderande utbildning har bidragit till att 18 utbildningsplaner innehåller specifika program för stöd till barn med funktionsnedsättning. Vidare har Sveriges betoning på jämställdhet inom utbildningsområdet bl.a. resulterat i att utbildningsministeriet i Kambodja infört en kursplan för SRHR inom vilken RFSU bidragit till utveckling av läromedel.

Sveriges riktade stöd till Unescos normativa arbete har stärkt bl.a. nationell kapacitet, vuxnas lärande, sexualundervisning samt uppföljning och statistikutveckling inom utbildningsområdet.

I Kambodja, Tanzania och Afghanistan har Sverige bidragit till stärkta nationella utbildningssystem bl.a. genom lärarutbildning av god kvalitet och grundläggande systemförändringar såsom i hantering av lärarlöner och bidrag till skolor.

Sverige har även bidragit till att trygga barns rätt till utbildning, trygghet och skydd i konfliktländer.

Svenskt stöd till högre utbildning omfattar bl.a. stipendieverksamhet genom Svenska institutet (SI) för studier på masternivå vid svenska lärosäten med syfte att stipendiaterna ska bygga kapacitet, agera förändringsaktörer och bidra till en positiv samhällsutveckling i sina hemländer. Bland stipendiaterna var 38 procent kvinnor och 62 procent män (i ansökningarna 30 respektive 70 procent). Stipendieverksamheten har kompletterats med expertutbyten och ledarskapsprogram för unga ledare. Utbildningsinsatser har finansierats främst över globala insatser för socialt hållbar utveckling, regionala samt geografiska strategier för Afrika och Asien, enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida.

Forskningsinsatser har finansierats främst över forskningssamarbete enligt tabell 2.5 Utfall anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* genom Sida. Det övergripande målet i strategin är att bidra till stärkt forskning av hög kvalitet och relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i främst låginkomstländer. Insatsportföljen har kunnat genomföras enligt plan och utvecklingen har gått delvis i riktning mot målen.

De bilaterala forskningssamarbetena med Bolivia, Etiopien, Moçambique, Rwanda, Tanzania och Uganda har stärkt ländernas forskningskapacitet och innovation baserad på forskning. Det har bl.a. möjliggjort bibliotek, publicering, ICT, laboratorier, nyttiggörande av forskningsresultat genom samarbete mellan forskare och lokalbefolkningar och stöd till uppbyggnad av nationella forskningsråd. Sverige har även främjat innovation baserat på resultat från forskning av särskild relevans för fattigdomsminskning och hållbar utveckling.

Kring 85 procent av doktorerna utbildade inom Sidas program fortsätter att arbeta vid universitet i sina ursprungsländer och bidrar därmed till att stärka landets forskningskapacitet. Stödet till forskarutbildningar har också utvidgats till att omfatta stöd till forskning efter doktorsexamen. Vidare har Sida finansierat forskare från låginkomstländer att delta i globala forskningsprogram kring klimat- och miljöutmaningar. Genom det svenska stödet har ett stort antal vetenskapliga publikationer, kring teman av relevans för kunskapsbasen för att uppfylla åtaganden under Agenda 2030, kunnat tas fram.

Stöd till regionala och globala forskningsorganisationer och nätverk har genererat forskningsresultat och innovation av betydelse för att hantera dagens stora samhällsutmaningar, bl.a. inom miljö, klimat, livsmedelstrygghet och global hälsa. Bland exempel kan nämnas verktyg för att utforma nationella handlingsplaner för nyföddas hälsa, en indexbaserad försäkring som erbjuder bönder i Östafrika kompensation för boskap som gått förlorad under det senaste årets extrema torka samt framställningen av ett drickbart koleravaccin som nu ingår i vacciner som WHO och Unicef tillhandahåller i katastrofdrabbade länder eller i humanitära kriser.

Sammanfattningsvis framskrider Sveriges forskningssamarbeten enligt plan, trots verksamhet i miljöer med stora utmaningar. Det långsiktiga och breda stödet till uppbyggnad av forskningskapacitet i låginkomstländer har tillsammans med kompetens och väl etablerade arbetsformer på både Sida och Vetenskapsrådet bidragit till goda resultat. Vetenskapsrådet har bidragit till att effektivt och professionellt hantera forskningsfinansieringen och integrera den forskning som finansieras via forskningsbiståndet med annan forskning som finansieras inom ramen för Sveriges nationella forskningspolitik.

Nordiska Afrikainstitutet (NAI), som finansieras över anslag 1:3, bedriver forskning inom områdena konflikt, säkerhet och demokratisering; landsbygdens förändring, resurser och ägande; städers dynamik; migration, mobilitet och transnationella relationer. NAI:s verksamhet har resulterat i forskningsmöjligheter för personer från nordiska och afrikanska länder, publicering av forskningsresultat samt föreläsnings- och seminarieverksamhet. Gästforskar- och stipendieverksamhet har bidragit till inhemsk forskningskapacitet och forskningsbaserad kunskap i låginkomstländer i Afrika. Genom bibliotek och kommunikationsverksamhet har NAI gjort information om Afrika tillgänglig för en bredare allmänhet.

Multilateralt

Världsbanken är en stor givare och kunskapsförvaltare inom utbildningsområdet. Genom kärnstödet till Världsbanken har Sverige bl.a. bidragit till utbildning och rekrytering av 9 miljoner lärare under 2016. Sveriges påverkansarbete under 2016 bidrog till ett åtagande från Världsbanken om att alla utbildningsinsatser finansierade av IDA ska åtgärda klyftor mellan flickor och pojkar.

Sveriges stöd till Unicef har bl.a. bidragit till att 11,7 miljoner barn i humanitära situationer fått tillgång till formell och informell utbildning

och att andelen länder som inriktat sig på och budgeterat för flickors gymnasieutbildning ökat till 33 %, från 27 % år 2015. Vidare har Sverige genom Unicef bidragit till att över 15 miljoner barn fått tillgång till läromedel samt att 78 % av barnen från den fattigaste femtedelen gick i grundskola.

Genom UNESCO, som har ett huvudansvar för hållbarhetsmål 4, har Sverige främjat utbildning och möjligheter till livslångt lärande. Sverige har också bidragit till UNESCO:s arbete med utbildning för hållbar utveckling, vilket är centralt för att möta utmaningar som fattigdom, klimatförändringar, epidemier och konflikter. Användande av ICT samt forskning har också främjats.

Kärnstöd till FN-organisationerna och specifika stöd till deras forskningsverksamhet har bidragit till relevanta forskningsresultat inom olika områden såsom utvecklings ekonomi och tropiska sjukdomar.

EU

Sverige har varit aktivt i arbetet med genomförande och uppföljning av EU:s ramprogram för forskning och innovation (Horisont 2020). Genom Sida och som del av ramprogrammet har Sverige bl.a. stött partnerskapet mellan Europa och utvecklingsländer inom området klinisk prövning, med fokus på fattigdomsrelaterade sjukdomar.

Genom EU:s gemensamma bistånd bidrar Sverige till EU-stödet till forskning och innovation. Det största stödet under perioden 2007-2013 har gått till forskning inom området livsmedelstrygghet, nutrition och jordbruk, följt av forskning om miljö och klimatförändringar. Enligt en utvärdering 2016 var EU:s forskningsstöd relevant för EU:s utvecklingspolitik och de globala hållbarhetsmålen. Effektiviteten sades dock vara mindre god, främst på grund av avsaknaden av en strategi för verksamheten, inklusive för spridning av resultat från forskningen.

Tabell 2.19 Utbildning och forskning: Indikatorer från multilaterala organisationer, utvecklingsbanker och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar
Antal lärare rekryterade eller utbildade	WBG	1 milj	-	6,6 milj	9 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 3,46 %
Antal barn som fått tillgång till läromedel	Unicef			15,0 milj	15,6 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 11,2 %
Antal barn i grundskola med EU-stöd	EU	-	-	19 447 000	10 635 000	
Män				9 814 000	5 355 000	
Kvinnor				8 683 000	5 183 000	
Okänt				950 000	96 000	
Antal lärare som fått utbildning genom EU	EU	-	33 000	175 000	-	

Humanitärt bistånd

Resultat bedöms utifrån hur det humanitära biståndet bidragit till räddande av liv, lindrad nöd och upprätthållen värdighet i enlighet med de humanitära principerna, och därmed till det av riksdagen beslutade målet om förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck.

Det humanitära biståndet har fördelats utifrån behov och styrs av humanitära principer om humanitet, opartiskhet, neutralitet och oberoende.

Bilateralt

Humanitära insatser har främst finansierats över strategin för humanitärt bistånd genom Sida. Mål i denna har inkluderat ökad respekt för internationell humanitär rätt, förbättrad humanitär samordning i fält samt stärkt nationell kapacitet att möta humanitära behov. Regeringen utarbetade under året en ny strategi för humanitärt bistånd genom Sida.

Sida disponerade 55 procent för land- och projektstöd, medan UD disponerade 45 procent för kärnstöd till multilaterala organisationer med humanitär verksamhet.

De sex humanitära kriser som mottog mest svenskt humanitärt stöd under 2016 var Sahel, Syrien, Sydsudan, Jemen, Irak och Demokratiska republiken Kongo.

Det svenska humanitära biståndet har möjliggjort större insatser som gett behövande tillgång till humanitärt stöd av olika slag. Det har t.ex. gjort det möjligt för 1,5 miljoner behövande i Irak att få tillgång till livsmedel från WFP, för 7 000 barn i norra Syrien att få utbildning och för drygt 4 000 hushåll i Colombia att få förutsättningar till att odla grödor.

Svenskt humanitärt bistånd har även resulterat i att 86 snabbinsatser i 42 humanitära kris-

situationer kunnat genomföras. De metoder som används är också exempel på innovation och långsiktighet: de har möjliggjort för lokala samarbetsorganisationer i exempelvis Turkiet att genomföra flexibla insatser i Syrien, och att flyktingars motståndskraft i exempelvis Tchad har stärkts.

Det humanitära biståndet har gett krisdrabbade människor skydd, livsmedel, förbättrad nutrition, insatsvaror för jordbruksproduktion, foder och vaccinationer till husdjur och boskap, hälsovård, rent vatten, sanitet, tak över huvudet och andra basförnödenheter (såsom kläder, sängkläder, myggnät, hygienartiklar, köks- och jordbruksredskap) utefter behov. Därtill har barn fått vaccinering och utbildning och krisdrabbade har fått psykosocialt stöd. Stödet har även i viss mån bidragit till att stärka motståndskraften och möjliggöra återhämtning efter kriser, exempelvis återintegrering av flyktingar och stöd till förbättrade försörjningsmöjligheter.

Samspelet mellan det humanitära biståndet och utvecklingsarbetet har stärkts och bl.a. resulterat i att gemensamma analyser och planering baserat på risk och sårbarhet allt oftare sker i kris- och högriskkontexter och att resiliens integrerats i flera strategier. Vidare att globala katastrofriskreducerande organisationer, såsom FN:s organ för katastrofriskreducering, UNISDR och Världsbankens Global Facility for Disaster Reduction and Recovery (GFDRR), som tidigare fått bidrag från det humanitära anslaget nu ingått ett partnerskap med den del av Sida som arbetar med långsiktigt utvecklings-samarbete.

Flera av Sidas större samarbetspartner har bedrivit ett strategiskt jämställdhetsarbete inom det humanitära stödet, framför allt avseende könsrelaterat våld.

Multilateralt

Sverige var drivande för den s.k. Grand Bargain-överenskommelsen som antogs vid det globala humanitära toppmötet i Istanbul där många länder och organisationer åtog sig att arbeta för ett effektivare humanitärt bistånd, genom bland annat bättre stöd till lokala aktörer, förbättrade synergier mellan humanitärt bistånd och utvecklingssamarbete, ökad transparens och mer flexibel finansiering. Sverige betonade även vikten av ett jämställdhetsperspektiv i det humanitära arbetet.

Sverige har också varit en drivande aktör i styrelserna för de största humanitära organisationerna, såsom FN:s flyktingorgan UNHCR, FN:s livsmedelsprogram, WFP, Internationella Rödakorskommittén (International Committee of the Red Cross, ICRC), FN:s organ för palestinska flyktingar (UN Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East UNRWA), UNOCHA, Unicef och FN:s fond för katastrofbistånd, CERF. Sverige bidrar aktivt till utvecklandet av dessa organisationer genom att i deras respektive styrelser driva prioriterade frågor, såsom stärkt humanitär samordning, tillvaratagandet av lokala aktörers förmågor och bättre humanitära insatser.

Sverige har agerat för ett stärkt jämställdhetsperspektiv i det humanitära krisarbetet. Sverige var bl.a. ansvarigt för att driva Call to Action on Protection from Gender-based Violence, ett initiativ för att bekämpa och bemöta könsrelaterat våld i humanitära kriser. Under Sveriges ordförandeskap har 17 nya samarbetspartner anslutit sig till initiativet och mer än 270 åtaganden har gjorts.

Flyktingfrågor fortsätter att sätta sin prägel på de humanitära utmaningarna i flera konflikter runtom i världen. UNHCR har utifrån sitt mandat och ett omfattande svenskt stöd spelat en nyckelroll i försöken att värna flyktingars rättigheter och söka lösningar på utdragna flyktingsituationer. Svenskt stöd till Unicef har möjliggjort betydande insatser för barn i länder som Syrien, Sydsudan och Afghanistan.

WFP har under 2016 gett livsmedelsbistånd till 82,2 miljoner människor utifrån sitt humanitära mandat, men tillträdesproblemen i många länder har också ökat svårigheterna att leverera stöd. För att nå behövande i svår-tillgängliga områden i konflikt, exempelvis i Nigeria, har WFP distribuerat kontanter och

mat genom snabba inresor eller leveranser från luften. I Sydsudan har man också levererat från luften. Ökningen 2016 av kontant- eller kupongstöd har effektiviserat WFP:s arbete och gett 14 miljoner människor ökad frihet att styra inköp utefter sina behov.

ICRC har varit en nyckelorganisation i värnandet av den internationella humanitära rätten och i flera fall som ensam organisation haft tillträde till kriser där andra aktörer inte kunnat arbeta. ICRC har varit en trovärdig och respekterad partner i fält vad gäller rapportering om folkrättsliga överträdelser, inte minst till FN:s säkerhetsråd. ICRC har under året säkerställt att värnandet av den internationella humanitära rätten förblir relevant och står på säkerhetsrådets dagordning.

OCHA har bidragit till strategisk samordning av det humanitära biståndet, bland annat genom att leda arbetet med gemensamma behovsanalyser och gemensamma responsplaner. Parallellt med detta har en reformprocess initierats, där Sverige varit en instrumentell aktör, och som förväntas leda till en budget i balans, ny mer ändamålsenlig organisationsstruktur, ny strategisk plan och nytt resultatramverk.

CERF har, trots en besvärlig finansieringssituation, framgångsrikt utgjort en global, flexibel mekanism för finansiering av humanitära insatser för oförutsedda behov, såväl som för underfinansierade kriser. Som exempel kan nämnas snabb finansiering av insatser för livsmedelsinsatser (mat såväl som jordbruk) i konfliktens Sydsudan, vilka hjälpte 187 000 människor, eller av insatser mot könsbaserat våld i Irak, vilka hjälpte nästan 56 000 kvinnor.

EU

Sverige har haft en framträdande roll i rådsarbetsgruppen för humanitärt bistånd och livsmedelsbistånd, COHAFSA, och i värnandet av de humanitära principerna och internationell humanitär rätt i EU:s humanitära insatser, bl.a. i framtagandet av gemensamma humanitära budskap för olika kriser och i rådsslutsatser. Sverige har uppmanat EU:s institutioner och medlemsstater att genomföra sina åtaganden från det humanitära världstoppmötet i maj 2016, samt uppmuntrat de medlemsstater som ännu inte har anslutit sig till Grand Bargain att göra så. Sverige har även presenterat Call to Action on Protection from Gender-based Violence i EU-

sammanhanget och uppmanat medlemsstater att ansluta sig.

Kommissionen bidrog 2015 (senaste rapporterat år) till behovsbaserat humanitärt stöd till över 134 miljoner människor som drabbats av naturkatastrofer och konflikter i över 80 länder till ett värde av 1,5 miljarder euro. Stödet gavs i form av livsmedel, boende, skydd, sjukvård och rent vatten.

EU har även fortsatt arbetet med att bättre länka humanitärt bistånd med långsiktig återuppbyggnad och utvecklingsinsatser.

Som givarland driver Sverige policy som stärker kopplingen mellan humanitära aktörer och utvecklingsaktörer och omvänt, som främjar resiliens och som förebygger utdragna kriser inom ramen för humanitära frågor och utvecklingsamarbete samt som främjar jämställdhetsperspektivet. Dialog har förts med andra länder om hur snabba insatser och tidig återstart av utvecklingsarbetet under och efter humanitära kriser kan bidra mer effektivt till en hållbar utveckling och ett kostnads-effektivt bistånd.

Tabell 2.20 Indikatorer från multilaterala organisationer och EU

Indikator	Institution	Utfall 2013	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Kommentar	
Antal undernärda barn som fått speciella näringstillskott	WFP	7,8 milj	7,3 milj	7,6 milj	8,7 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 20,8 %	
Antal utsatta kvinnor som fått utökat näringstillskott	WFP	-	3,0 milj	3,5 milj	4,1 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 20,8 %	
Antal nödlidande människor som fått tillgång till rent vatten och sanitet	ICRC	28,7 milj	26,2 milj	31 milj	28,4 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 4,4 %	
Antal nödlidande människor som mottagit förnödenheter	ICRC	3,5 milj	3,8 milj	5,2 milj	4,1 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 4,4 %	
Antal nödlidande människor som har fått tillgång till primärvård (i genomsnitt/månad)	ICRC	8,2 milj	6,2 milj	6 milj	8,8 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 4,4 %	
Antal nödlidande människor som mottagit försörjningsstöd	WFP	7,9 milj	8,9 milj	9,6 milj	14 milj	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 20,8 %	
	ICRC	8,1 milj	5,3 milj	3,3 milj	3,5 milj		4,4 %
	UNRWA	-	0,3 milj	0,25 milj	0,25 milj		7,8 %
Antal länder med nya eller uppdaterade strategier för skydd mot sexuellt och könsbaserat våld	UNHCR	-	-	43	95	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 18 %	
Antal människor möjliga att hjälpa inom 72 timmar i en nödsituation	UNHCR	-	-	600 000	600 000	Sveriges andel av totalt kärnstöd 2016: 18 %	
Antal personer som saknar livsmedelstrygghet som fått stöd genom sociala transföringar	EU	-	988 000	1 858 000			
	Män			240 000			
	Kvinnor			275 000			
	Uppgift saknas			1 344 000			

2.4.3 Analys

Regeringen bedömer att verksamheten har bidragit till förbättrade levnadsvillkor för människor i fattigdom och förtryck, detta genom verksamheter på ett antal olika men sinsemellan nära sammankopplade områden.

Bidrag till förbättrade levnadsvillkor

Biståndet har bl.a. bidragit till demokratiska institutioner och processer, ökad rättssäkerhet, transparens och minskad korruption, fria och oberoende media samt ökad respekt för mänskliga rättigheter, särskilt för diskriminerade grupper.

Det har, i linje med regeringens feministiska utrikespolitik, bidragit till ökad jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, bl.a. genom förändringar i lagstiftning, kvinnors ökade deltagande och inflytande, attitydförändringar bland män och pojkar samt genom att kvinnor och flickor har varit en uttalad målgrupp för stora delar av utvecklingssamarbetet.

Människors levnadsvillkor har vidare förbättrats genom att utvecklingsländernas förutsättningar att anpassa sig till klimatförändringar, stå emot miljöpåverkan och att bygga hållbara samhällen har stärkts.

Sverige har bidragit till att minska bakomliggande orsaker till konflikt främst indirekt genom införande av konfliktperspektiv i det bilaterala utvecklingssamarbetet och genom påverkansarbetet gentemot multilaterala organisationer.

En inkluderande ekonomisk utveckling har främjats bl.a. i form av ökad sysselsättning, stärkta sociala trygghetssystem, investeringar i infrastruktur och förnybar energi, handel, tryggad livsmedelsförsörjning samt hållbar naturresursanvändning, inklusive jord- och skogsbruk samt fiske.

Utvecklingssamarbetet i sin helhet har bidragit till att motverka grundorsakerna till att människor flyr eller tvingas migrera. Till detta kommer vissa mer specifika resultat avseende migranters och flyktingars rättigheter.

Biståndet har bidragit till förbättrad hälsa för människor i fattigdom, långsiktigt genom uppbyggnad av hälsosystem. Det har också bidragit till genomförandet av internationella

hälsoreglementet, IHR2005, och arbetet mot AMR.

Människor har getts tillgång till utbildning genom stärkta institutioner och höjd kvalitet i utbildningen. Forskningsbiståndet har genererat forskningsresultat av betydelse för fattigdomsbekämpning och utveckling.

Det humanitära biståndet har bidragit till räddande av liv, lindrande av nöd och upprätthållen mänsklig värdighet. Det har nått flera miljoner av världens mest utsatta människor i samband med konflikter, naturkatastrofer, samt komplexa och utdragna kriser.

Genom ovan verksamheter har Sverige bidragit till samtliga globala hållbarhetsmål samt till genomförande av klimatavtalet från Paris.

Svenskt mervärde

I ett internationellt perspektiv har det svenska bidraget varit särskilt betydelsefullt för jämställdhet och kvinnors mänskliga rättigheter, SRHR samt miljö och klimat. Inte minst har Sverige på dessa områden satt betydande avtryck i internationell policyutveckling. Sveriges omfattande finansiella bidrag har i kombination med kompetens och ett aktivt engagemang i internationella fora gett resultat.

EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform inom vilken EU:s utvecklingssamarbete är en central del. Som medlemsstat har Sverige varit tongivande i rådsarbetsgrupper, genomförandekommittéer i fält och i dagliga kontakter. Vår röst hörs och vår kompetens efterfrågas. Likaså inom OECD, FN och utvecklingsbankerna genom bl.a. arbete i styrelser.

Sveriges humanitära bistånd har varit viktigt för det humanitära systemet, genom dess storlek, förutsägbarhet, flexibilitet samt det principfasta förhållningssättet med behovsbaserad allokering och fokus på humanitära principer.

Svenskt bistånd har i hög grad varit inriktat på att bygga inhemsk kapacitet, förbättrade system och strukturella förändringar av vikt för långsiktig fattigdomsbekämpning och utveckling.

Regeringen har därför arbetat internationellt för ett förnyat globalt engagemang för principerna om bistånds- och utvecklings-effektivitet och dessas relevans för genomförandet av Agenda 2030.

Vid högnivåmötet inom det globala partnerskapet för ett effektivt utvecklings-samarbete fick Sverige genomslag för starkare skrivningar om samarbetsländerns ägarskap, civilsamhällets roll, jämställdhet och sviktande stater.

En OECD-rapport visade att Sverige ligger över genomsnittet i givarkretsen avseende transparens, användning av länders egna system och att biståndet är obundet. Sverige ligger kring genomsnittet avseende anpassning till samarbetslandets nationella prioriteringar och förutsägbarhet i utbetalningar. Vad gäller att använda ländernas egna övergripande resultatramverk samt att betala ut medel genom samarbetslandets egen statsbudget, något som antas bidra till ett mer effektivt bistånd, är Sverige dock sämre än snittet.

Sverige har arbetat aktivt med givar-samordning, utifrån lokala förutsättningar i varje samarbetsland. Genom ökat engagemang i EU:s gemensamprogrammering har Sverige bidragit till förbättrad givarsamordning i flera samarbets-länder. Genom påverkansarbete och dialog har Sverige också bidragit till åtgärder för effektivisering av FN-systemet.

Måluppfyllelse

Resultaten av det svenska biståndet måste ses tillsammans med den bredare utvecklingen i samarbetsländerna. Denna har i flertalet svenska samarbetsländer varit övervägande positivt sett över tid. 2015 års uppföljning av millenniemålen visade på en minskning av fattigdomen och en positiv trend avseende flera sociala indikatorer, om än ojämn mellan länder och mellan olika områden.

På flera håll har dock utvecklingen under senare tid gått i negativ riktning vad gäller bl.a. respekt för mänskliga rättigheter, inte minst kvinnors och flickors rättigheter och SRHR. De humanitära kriserna är många och antalet flyktingar och migranter till följd av konflikter, naturkatastrofer och fattigdom har fortsatt att öka. Flera miljötrender pekar åt fel håll, såsom halten av växthusgaser i atmosfären, havsrelaterade frågor samt förlusten av biologisk mångfald. Ökande protektionistiska strömningar riskerar att hämma låg- och medel-inkomstländerns möjligheter att dra nytta av internationell handel.

Resultatredovisningen visar att biståndet har bidragit till den positiva utveckling som setts i

många länder och på flera områden. Resultat har också bestått i att den negativa utveckling som beskrevs ovan har motverkats.

I strategierna som styr det bilaterala biståndet anges mål i termer av vad biståndet ska bidra till.

Insatsportföljerna för att uppnå respektive mål har nästan genomgående kunnat genomföras helt eller huvudsakligen enligt plan (74 respektive 25 procent). Den faktiska utvecklingen har gått helt eller delvis i önskvärd riktning i relation till det stora flertalet strategimål (54 respektive 41 procent).

Det är en tydlig förbättring jämfört med 2015. En förklaring kan vara att flera nya strategier antogs under 2014/15 för vilka resultat nu börjar kunna ses.

Vad gäller resultat på insatsnivå visar utvärderingar att mål på kort sikt oftast uppnås. Det finns dock ett fortsatt behov av att studera utvecklingssamarbetets långsiktiga effekter.

Måluppfyllelsen är generellt sett lägre för verksamhet i konfliktländer och länder med bristande respekt för mänskliga rättigheter där den övergripande utvecklingen går i oönskad riktning.

Ett område där utvecklingen gått i riktning mot målen i högre grad än andra är miljö och klimat. Områden där utvecklingen gått i riktning mot målen i relativt sett lägre grad är fred och säkerhet, utbildning och forskning samt demokrati och mänskliga rättigheter.

Vad gäller det sistnämnda finns starka motkrafter i form av allt mer restriktiv lagstiftning, krympande demokratiskt utrymme för civilsamhället såväl som för enskilda individer, allt starkare motreaktioner i internationella fora samt färre aktörer i det internationella samfundet som står upp för mänskliga fri- och rättigheter. Trots ett kraftfullt svenskt engagemang för SRHR har det hårdnande klimatet i frågan inneburit att ambitionsnivån i det globala normativa arbetet fått justeras till att bevaka ett upprätthållande av status quo medan stöd till och kontakter på nationell nivå syftat till att nå fler med SRHR.

Även i länder där utvecklingen mot demokrati och mänskliga rättigheter varit under press eller negativ konstateras dock att enskilda insatser kunnat bidra positivt. Motståndet mot demokrati och mänskliga rättigheter gör också arbetet på detta område extra viktigt. Begränsade möjligheter för kvinnor och flickor att åtnjuta sina mänskliga rättigheter, övergrepp mot och

systematisk diskriminering av kvinnor och flickor gör att arbetet måste fortsätta med oförminskad kraft.

Ett sammanlänkat bistånd

Av redovisningen framgår att det finns starka kopplingar mellan verksamhet på olika områden; mellan hälsa och miljö, utbildning och ekonomisk utveckling, demokrati och jämställdhet, för att bara nämna några. Jämställdhet, demokrati, ekonomisk utveckling fred och säkerhet mm. är både mål i sig och förutsättningar för förbättrade levnadsvillkor i andra avseenden.

Genom bred analys och genom att finansiera verksamheter och aktörer som adresserar flera problemområden går det att uppnå synergier. Detta såväl mellan områden som miljö, mänskliga rättigheter och jämställdhet, som mellan delverksamheter inom ett område, t.ex. ekonomisk integration och handel, näringsliv och finansiella system.

Erfarenheterna visar också på behovet av både riktade insatser och integrering av centrala perspektiv i all verksamhet: fattiga människor perspektiv på utveckling, rättighetsperspektivet samt jämställdhet-, miljö och klimat- samt konfliktperspektiv. Riktade insatser har visat sig få störst genomslag medan integrering ger en bredd som annars inte vore möjlig. De två ansatserna kompletterar därmed varandra.

I två tredjedelar av Sidas verksamhet utgör jämställdhet ett delmål. Regeringen ser dock behov av att ytterligare stärka jämställdhetsintegreringen inom såväl svenska myndigheter som inom FN, utvecklingsbankerna och EU, inklusive analys av kvinnor och mäns levnadsvillkor och av hur utvecklingsinsatser bidrar till, eller riskerar att motverka, jämställdhet.

Cirka en tredjedel av Sidas verksamhet har miljö och klimat som ett delsyfte. Sidas ökade ambitionsnivå och aktiva arbete för att stärka integreringen av miljö och klimat, inklusive med avseende på bedömning av insatsers risker och konsekvenser på miljön, är positivt och behöver fortsätta.

Inom det bilaterala samarbetet har konfliktperspektivet stärkts, inte minst i analysarbetet, men det behöver vidareutvecklas i genomförandet. Det behövs bl.a. nya arbetssätt där utrikes-, säkerhets- och utvecklingspolitik samverkar bättre.

Integrering av fattiga människors perspektiv på utveckling samt rättighetsperspektivet är fortsatt centralt.

Det långsiktiga utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet styrs av olika principer men behöver i möjligaste mån länkas samman, inklusive för att stödja hanteringen av utdragna flyktingkriser och flyktingars behov.

Regeringen ser vidare behov av fortsatt arbete med att integrera migration och utveckling i utvecklingssamarbetet utanför den humanitära verksamheten.

Medan det bilaterala samarbetet skapat viktiga kontaktytor med enskilda länder finns även tydliga fördelar med att arbeta genom multilaterala organisationer. Det leder till bättre samordning och de multilaterala organisationerna har ofta en unik roll inom sina respektive områden. Sveriges bidrag till de multilaterala organisationerna har även gett möjlighet att i styrelser arbeta strategiskt med styrning, påverkansarbete och reformfrågor. Sverige sätter på så sätt prägel på hela den globala verksamhet till vilken vi bidrar med en andel. Det bilaterala och multilaterala biståndet samt EU-biståndet är kompletterande. Likaså har insatser på landnivå, regional nivå och global nivå kompletterat varandra.

Allt detta bekräftar vikten av en holistisk syn på utveckling och ett utvecklingssamarbete där verksamhet på olika områden samspelar.

Resultat och anslagsutveckling

Utfall under 2016 för anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* var 2016 30,7 miljarder kronor, en något lägre siffra än föregående år, främst beroende på att Sverige 2015 tidigarelade vissa utbetalningar som innebär motsvarande minskning 2016. Långsiktigt har anslaget ökat se diagram 2.1.

Situationen med ändrat budgetanslag under året, till följd av avräkningar för asylkostnader, bedöms av regeringen ha hanterats efter omständigheterna väl av Sida och andra berörda myndigheter.

Det bilaterala biståndet ökade 2016. Området demokrati och mänskliga rättigheter inklusive jämställdhet och förvaltning är fortsatt det största inom det bilaterala biståndet.

Inom området konstateras också en förskjutning mot ökat stöd till demokratisering, mänskliga rättigheter och civilsamhälle parallellt med ett försvagat fokus på offentlig förvaltning och rättsektorn. Över tid ser vi vidare en ökning av andelen humanitärt bistånd. Beträktat över en femårsperiod är dock den sektormässiga fördelningen relativt stabil se tabell 2.7 Områdesmässig fördelning av Sveriges bilaterala bistånd.

Volymerna speglar dels innehållet i av regeringen beslutade strategier och dels Sidas val av insatser, detta i sin tur grundat på en bedömning av behoven i den aktuella kontexten och på hur Sverige kan göra störst nytta. Då strategier löper över flera år, och då det tar tid att bereda insatser för nya strategier speglas nya prioriteringar fullt ut först på sikt.

Resultat i samarbetsländer bygger inte bara på biståndsfinansiering. Särskilt den nya utvecklingsagendan kräver resurser långt utöver biståndet, inte minst nationell resursmobilisering, privata investeringar och åtgärder mot kapital- och skatteflykt. Biståndet bör därför vara katalytiskt och bidra till generering av ytterligare utvecklingsfinansiering i linje med AAAA. Här har bl.a. garantiinstrumentet varit viktigt för att få andra aktörer att bidra i finansieringslösningar i olika insatser och därmed uppfyllande av målen för utvecklings-samarbetet.

Framgångsfaktorer

Utvecklingssamarbetet har i ökad utsträckning präglats och fått draghjälp av åtaganden inom Agenda 2030. Parisavtalet har haft positiv inverkan på det globala miljö- och klimatarbetet.

Regeringens feministiska utrikespolitik har sänt en tydlig signal till alla aktörer inom biståndet vilket fått genomslag i det svenska arbetet för jämställdhet och för alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter. Regeringen konstaterar att Sverige har en fortsatt nyckelroll internationellt i arbetet med att uppnå global jämställdhet.

Stärkande av nationell kapacitet och den systemansats Sverige har valt inom bl.a. hälso-, utbildnings- och forskningsområdena har visat sig vara framgångsrik och viktig för långsiktigt hållbar utveckling.

Sveriges rättighetsbaserade ansats framstår som än mer nödvändig mot bakgrund av den

motvind som nu råder ifråga om mänskliga rättigheter, inklusive SRHR.

Vikten av långsiktighet bekräftas, såväl inom utvecklingssamarbetet som vad gäller behovet av att stärka länken mellan detta och det humanitära biståndet.

Även vikten av FN:s närvaro i länder för att stödja demokrati, övervaka mänskliga rättigheter, främja hållbar utveckling och bemöta kriser bekräftas.

För att bemöta nya samhällsutmaningar behövs kreativitet, rörlighet och anpassningsförmåga, liksom arbetsmetoder som kontinuerligt utvecklas i förhållande till en föränderlig omvärld.

Erfarenheterna visar att grunden för ett bra bistånd är kunskap och kompetens. Regeringen ser därför att uppföljning och utvärdering, analys, erfarenhetsutbyte och lärande på alla nivåer är betydelsefullt.

Utöver finansiering av olika verksamheter ser regeringen att policydialog är ett kraftfullt verktyg för förändring, särskilt i kombination med finansiering av insatser.

Utmaningar

Den negativa samhällsutveckling som kan ses i vissa samarbetsländer, med avseende på t.ex. demokrati, utrymme för det civila samhället att verka och synen på SRHR, gör biståndet extra viktigt samtidigt som det utgör utmaningar för genomförande av samarbetet.

Även kapacitetsbrist, som kan vara anledningen till att bistånd ges till ett land, utgör ibland ett hinder för genomförande av utvecklingssamarbete.

En allt större del av biståndet går till sviktande stater eller länder där det råder konflikt. Detta skapar en rad utmaningar såsom ökad oförutsägbarhet, svårigheter att finna lämpliga nationella samarbetsorganisationer, säkerhetsrisker, högre kostnader, begränsat tillträde och därmed även problem att följa upp resultat. Ett väl fungerande humanitärt system är centralt för att möta framtida kriser Förbättringar behövs inte minst inom humanitär samordning, säkerställandet av mer tillförlitliga behovsbedömningar och närmare samverkan med utvecklingssektorn. En nära koordinering mellan olika områden inom utrikespolitiken är därför central. Ett bistånd med kvalitet kräver gedigna beredningar av insatser och bra uppföljning.

Biståndet måste också kunna omfatta mindre katalytiska insatser, även om dessa kräver mer resurser för hantering. Förvaltningsanslagets storlek och utveckling i förhållande till den ökande biståndsvolymen utgör i det sammanhanget en utmaning.

Verksamheter som Sverige stödjer är ofta beroende av finansiering även från andra. Utebliven finansiering riskerar att påverka genomförande och resultat. Den internationella underfinansieringen av det humanitära systemet har lett till prioritering av de mest akuta insatserna, på bekostnad av förebyggande arbete vilket minskar kostnadseffektiviteten.

Regeringens erfarenhet är att icke-öronmärkta kärnstöd förbättrar såväl effektivitet som flexibilitet och snabbhet i verksamheten. Det syns dock en trend att givare i ökad utsträckning öronmärker bidrag till multilaterala organisationer från givare. Sverige behöver fortsätta att motverka en alltmer splittrad och öronmärkt finansiering inom FN-systemet.

Vikten av principerna för bistånds- och utvecklingseffektivitet bekräftas ständigt. Ett effektivt bistånd kräver starkt ägarskap i samarbetsländerna, resultatfokus, givarharmonisering, dialog, breda partnerskap och ömsesidigt ansvarsutkrävande.

Regeringen ser dock en internationell trend av att grundläggande biståndspolitiska principer såsom principerna för biståndseffektivitet och OECD:s definition av vad som utgör bistånd, ifrågasätts i allt högre utsträckning. Det är därför viktigt att Sverige fortsatt står upp för dessa principer.

2.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med reservation avseende Folke Bernadotteakademins (FBA) årsredovisning för 2016. Reservationen gäller att FBA i årsredovisningen inte har redovisat en sammanställning över väsentliga uppgifter enligt 2 kap. 4 § förordningen om (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Regeringen har haft en dialog med myndigheten gällande den bristande redovisningen och inga ytterligare åtgärder har bedömts vara nödvändiga.

2.6 Politikens inriktning

Omvärld och perspektiv inom utvecklingsarbetet

Det är regeringens ansvar att anpassa politiken till nya utmaningar och möjligheter. I större utsträckning än tidigare behöver politiken relatera till fredsbyggande och ett aktivt miljö- och klimatarbete, samt jämställdhetsfrågor i linje med regeringens skrivelse Policyramverk för svenskt utvecklingsamarbete och humanitärt bistånd (skr. 2016/17:60).

Utvecklingsarbetet ska bidra till genomförandet av Agenda 2030, det rättsligt bindande klimatavtalet från Paris (COP21) och slutdokumentet från konferensen om utvecklingsfinansiering (Addis Ababa Action Agenda (AAAA)). För att nå målen om hållbar utveckling måste biståndets begränsade resurser användas strategiskt och mer katalytiskt. Genomförandet av Agenda 2030 förstärker behovet av en samstämmig politik som tar hänsyn till fattiga människors perspektiv, mänskliga rättigheter och planetens gränser. Politiken för global utveckling (PGU) är liksom biståndet viktiga verktyg för genomförandet av den nya utvecklingsagendan, såväl nationellt som globalt.

Världen har i många avseenden upplevt en positiv utveckling under de senaste 20 åren. Bland annat har den extrema fattigdomen minskat med drygt en miljard människor. Även utvecklingen av andra dimensioner av fattigdom har överlag varit positiv om än ojämn. Regeringen ser dessvärre en rad oroande utmaningar som motverkar fortsatta framsteg. Antalet konflikter är fortfarande högt och de humanitära behoven fortsätter öka alltjämt. Effekterna av klimatförändringarna drabbar i synnerhet människor som lever i fattigdom. Miljöproblem i hav och på land hotar biologisk mångfald samt tillgången på naturresurser och livsmedel, och är en risk för global hälsa. En oroväckande utveckling syns också vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer.

Regeringen ser även med oro på den systematiska diskrimineringen av kvinnor och flickor, samt inskränkningen av deras fulla åtnjutande av sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). Utvecklingssamarbetet ska bidra till att stärka migrationens positiva utvecklingseffekter och motverka de negativa effekter som kan följa av irreguljär och ofrivillig migration. Den ojämlika fördelningen av välstånd är fortsatt en stor utmaning inom och mellan länder trots relativt god global tillväxt de senaste åren.

Ett grundläggande problem är också att kunskap om hur ett effektivt utvecklingssamarbete bedrivs i ökad utsträckning får stå tillbaka för intressen som saknar ägarförankring, obundenhet eller fattigdomsinriktning. Oroande är också den underminering av globala normer och rättigheter – liksom av det multilaterala systemet – som vi bevittnar. Gruppen av traditionellt likasinnade länder inom utvecklingsområdet minskar och Sverige behöver tänka nytt och söka nya allianser.

Mot denna bakgrund ska Sverige fortsatt driva en aktiv utvecklingspolitik som bevarar centrala värden för inkluderande och hållbar utveckling, fattigdomsbekämpning och demokratisk utveckling. Regeringen anser att Sverige ska gå i täten för arbetet kring genomförandet av Agenda 2030 och för ett innovativt och effektivt utvecklingssamarbete. Regeringen kommer fortsatt verka för ett stärkt globalt engagemang för utvecklings- och biståndseffektivitet samt stärkt samverkan mellan det långsiktiga utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet.

Utvecklingssamarbetets inriktning 2018

Utvecklingssamarbetet ska i huvudsak vara inriktat på de länder som har störst utmaningar vad gäller egna resurser, där behoven är mest omfattande och där svenskt mervärde är som störst. Under 2018 kommer höjningen av biståndsanslaget, och regeringens nya riktlinjer för strategier, samt nya och gällande tematiska, geografiska och multilaterala strategier att bidra till ett förstärkt genomslag av regeringens utvecklingspolitik. Regeringen lägger ett ökat fokus på hur biståndet och PGU ska bidra till genomförandet av Agenda 2030 med breda och långsiktiga relationer mellan Sverige och

samarbetsländerna. Samverkan med den svenska resursbasen såsom civilsamhällesorganisationer, forskarsamhället, näringslivet och svenska myndigheter, är central.

Regeringen betonar inför 2018 särskilt de områden som framgår nedan:

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer

Regeringen kommer öka sina ansträngningar för att på olika sätt motverka den negativa utvecklingen vad gäller mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Det kräver stöd till demokratins aktörer, anpassat efter varje given situation. Regeringen avser fortsatt vara en stark röst för att motverka diskriminering i alla dess former. Ett centralt instrument för detta stöd blir den tematiska strategin för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i utvecklingssamarbetet. Strategin kompletterar de omfattande insatser som görs inom ramen för bilaterala och regionala strategier. När flera givarländer prioriterar ner detta område får Sveriges stöd till globala och regionala aktörer ökad betydelse. Kvinnors och flickors åtnjutande av mänskliga rättigheter utgör fortsatt en prioritering för regeringen i linje med den feministiska utrikespolitiken. Rättsstatens principer ska värnas bl.a. genom stöd till demokratiska och välfungerande offentliga institutioner. Ett exempel är reformsamarbetet med länderna i Östeuropa och på västra Balkan. Arbetet med att integrera jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter med miljö och klimat är fortsatt prioriterat, t.ex. i strategierna för regionalt utvecklingssamarbete i Afrika söder om Sahara samt Asien och Oceanien.

Jämställdhet

Regeringens feministiska utrikespolitik ska drivas med oförminskad kraft för att bidra till global jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Detta ska bl.a. ske genom att ett jämställdhetsperspektiv ännu tydligare genomsyrar allt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd samt genom riktade insatser. Det svenska stödet ska gå till en bredd av insatser och aktörer på olika nivåer, inte minst till kvinnoorganisationer. Arbete med maskulinitetsnormer samt mäns och pojkars ansvar för att uppnå jämställdhet är centralt.

Särskilt viktiga områden är kvinnors och flickors politiska aktörskap och ekonomiska egenmakt, frihet från alla former av våld samt medverkan i fredsarbetet. Sverige ska under 2018 bl.a. fortsätta att stödja kvinnors deltagande i fredsprocesser i t.ex. Sydsudan, Mali och Afghanistan. Sverige ska också vara fortsatt starkt drivande för SRHR. Jämställdhet, inte minst kvinnors deltagande i fredsbyggande och demokratiska processer, är en central del av den nya Irakstrategin. Regeringen har för avsikt att under 2018 ta fram en ny tematisk strategi för jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter, för att komplettera och förstärka det katalytiska, normativa och strategiska arbetet för global jämställdhet. Inom EU kommer Sverige fortsätta driva integrering av och satsningar på jämställdhet i utvecklingssamarbetet. Ytterligare fokus läggs på jämställdhetsfrågor inom multilaterala fora.

Miljö, klimat, hav och naturresurser

Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga. Regeringen kommer under 2018 att fortsatt öka stödet till miljö- och klimatområdet. Insatser som bistår utvecklingsländerna i genomförandet av sina nationella åtaganden under klimatavtalet från Paris och andra internationella miljökonventioner kommer att öka. Stöd till klimatanpassning och förnybar energi är viktiga verktyg i detta sammanhang för att styra om finansiella flöden från utsläppsintensiva och förorenande aktiviteter till att bidra i omställningen till en klimatområde hållbar utveckling. Även insatserna för att möjliggöra utvecklingsländernas hållbara förvaltning av hav och marina resurser kommer att öka, bl.a. som en uppföljning av FN:s havskonferens i juni 2017. Sverige kommer fortsätta att ha en aktiv roll i det internationella havsarbetet för stärkta och mer integrerade insatser på området. Vidare avser regeringen tillsammans med andra givare att bidra till en ambitiös finansiell påfyllnad av den Globala miljöfonden, GEF. Ett hållbart nyttjande av jord och skog kan minska klimatförändringarnas och naturkatastrofers negativa konsekvenser, bidra till minskad fattigdom, trygga livsmedelsförsörjningen och därmed minska risken för humanitära kriser. Insatser för att främja ett hållbart nyttjande av landbaserade naturresurser fortsätter.

I flera länder i Afrika söder om Sahara satsar Sverige på att öka tillgången till elektricitet

baserad på förnybar energi i samarbete med den privata sektorn. Regeringen fortsätter verka för ett integrerat arbetssätt, bl.a. mellan miljö och mänskliga rättigheter, inom t.ex. det regionala utvecklingssamarbetet i Asien och Oceanien. Även i Bolivia ska utvecklingssamarbetet bidra till begränsad klimatpåverkan, t.ex. genom stöd till kvinnors och urfolks småskaliga lantbruk med ett hållbart nyttjande av naturresurser.

Regeringen stärker ytterligare arbetet med att integrera ett klimatperspektiv i bl.a. det Östliga partnerskapet och avser även öka andelen miljö- och klimatinvesteringar inom ramen för reformsamarbetet med t.ex. länderna i Östeuropa och på västra Balkan. Regeringen kommer att ta initiativ till ett stärkt internationellt engagemang kring länken mellan klimatförändringar och säkerhet. Sverige fäster i detta sammanhang stor vikt vid vatten- och livsmedelsförsörjningsfrågorna, då bristande vatten- och livsmedelstillgång kan vara konflikt drivande.

Fred och säkerhet

Regeringen har tagit fram en ny global strategi för hållbar fred, som kombinerar strategiskt globalt stöd med flexibla och tidskritiska insatser på landnivå och innebär en ökad volym inom detta område under 2018. Genomförandet innehåller stärkt samordning av svenska aktörer för att förena politisk dialog och utvecklingssamarbete och på så sätt skapa mer sammanhållet stöd till förebyggande av väpnad konflikt och inkluderande fredsprocesser.

Ökad samverkan och synergier mellan det humanitära biståndet och det långsiktiga utvecklingssamarbetet är nödvändigt. Torkan och hungersnöden på Afrikas horn är en pågående omfattande katastrof som kräver långsiktiga lösningar. Regeringen har därför för avsikt att stärka sitt engagemang på Afrikas horn med nya strategier för Sudan och Somalia och öka stödet till att motverka humanitära kriser i bl.a. Etiopien och Sydsudan.

Regeringen avser fortsätta att utveckla satsningen på politisk dialog och fredsprocesser med särskilt fokus på kvinnors deltagande och inflytande. Ett exempel på detta är stödet till den syriska oppositionens WAC (Women's Advisory Committee) inom ramen för Syrienkrisstrategin, som möjliggör deltagande i fredssamtal. Dialog och medlingsinsatser tillsammans med stöd till lokala aktörer ska

kombineras. Ett annat exempel på engagemang för medlingsinsatser är den nya Irakstrategin.

Regeringen utvecklar praktiska genomförandeformer för insatser som förebygger väpnad konflikt, liksom för hållbar freds- och statsbyggnad. Erfarenheter från den internationella dialogen för freds- och statsbyggnad och ramverket New Deal kommer att användas, liksom från FN:s fredsbyggande kommission. Genomförandet av Sveriges handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet samt att stärka ansatsen kring unga, fred och säkerhet under 2018 är centralt. Insatser genomförs för minhantering och till stöd för vapenkontroll vilket är av stor vikt för att främja hållbar fred.

I t.ex. Afghanistan kommer insatser för freds- och konfliktförebyggande att stärkas eftersom konfliktmiljön förvärras. I Colombia kommer regeringens stöd till genomförandet av fredsavtalet med FARC, med fokus på bl.a. mänskliga rättigheter och jämställdhet, fortsatt vara centralt för att uppnå en hållbar fred. I Palestina pågår ett arbete med att anpassa verksamheten till de utmanande förutsättningarna för utvecklingssamarbetet under 2018. Regeringen ger stöd för 2018 för att främja reformer i Ukraina. Sverige är aktivt bl.a. inom EU för att främja ett fredligt slut på den väpnade konflikten i östra Ukraina.

Ekonomisk utveckling

Sveriges utvecklingssamarbete ska bidra till en mer inkluderande hållbar ekonomisk utveckling. Utvecklingssamarbetet har en central roll i regeringens arbete för fri och rättvis handel genom att stärka låg- och medelinkomstländernas kapacitet att dra nytta av regional och internationell handel och värdekedjor. Utvecklingssamarbetet ska bidra till hållbara, ansvarsfulla och produktiva investeringar samt hållbart företagande. Utvecklingssamarbetet ska vidare bidra till hållbar utveckling inom jordbruk, skogsbruk och fiske samt av landsbygden. Utvecklingssamarbetet ska också bidra till en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi. Digitaliseringens potential ska tillvaratas, speciellt för kvinnor.

I enlighet med regeringens initiativ Global Deal ska arbetet för produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor stärkas. Fokus kommer att ligga på social dialog och goda arbetsmarknadsrelationer som verktyg för

skapandet av fler och bättre jobb, minskad social oro, ökad jämlikhet och en inkluderande ekonomisk utveckling.

Sverige ska bidra till förebyggande av korruption och verka för ökad hållbarhet (miljömässigt, socialt och ekonomiskt) i biståndsfinansierade upphandlingar. Sverige ska bidra till att stärka låg- och medelinkomstländernas inhemska resursmobilisering, och har i anslutning till detta aviserat att man avser att anordna en internationell konferens om kapacitetsutveckling på skatteområdet 2018.

Sverige kommer följa upp den senaste, mycket stora påfyllnaden av Världsbankens fond för de fattigaste länderna (IDA). Fokus ska läggas på att påfyllnaden bidrar till att stärka kvinnors ekonomiska egenmakt, främja klimatsmart hållbar ekonomisk utveckling, och för att skapa fler och bättre jobb, i bl.a. konfliktutsatta länder.

Migration och utveckling

Utvecklingssamarbetet ska bidra till att stärka migrationens positiva utvecklingseffekter och motverka de negativa effekterna som kan följa av irreguljär och ofrivillig migration. Utvecklingssamarbetet ska bidra till att skapa förutsättningar för att de som väljer att migrera ska kunna göra så på ett säkert, ordnat och reglerat sätt. Sverige ska stödja utvecklingsländernas förmåga att hantera olika aspekter av migration på ett sätt som säkrar migranternas och flyktingarnas rättigheter, särskilt kvinnors och flickors rättigheter, samt som bidrar till ländernas utveckling. Utvecklingssamarbetet ska också bidra till alternativ till ofrivillig migration genom förbättrade livsvillkor och ökad sysselsättning samt verka för hållbara lösningar till utdragna flyktingsituationer.

Sammantaget kräver dessa målsättningar insatser inom det svenska utvecklingssamarbetet, men också genom EU och det multilaterala samarbetet. Sverige ska bl.a. bidra till genomförande av de globala ramverken för migranter respektive flyktingar (Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration och Global Compact on Responsibility Sharing for Refugees) som ska antas av FN:s medlemsstater 2018.

Hälsa

Regeringen kommer under 2018 fortsätta att värna rätten till god hälsa. Det svenska utvecklingssamarbetet ska bidra till starka,

hållbara och effektiva nationella hälsosystem och institutioner på lokal och global nivå, som främjar en jämlik och jämställd tillgång till hälso- och sjukvård. Sveriges stöd till barn- och mödrahälsovård samt SRHR är viktigare än någonsin, både som en hälso- och rättighetsfråga. Ett exempel är Sveriges engagemang i She Decides-rörelsen. SRHR kommer fortsatt att ha hög prioritet, med tydliga synergier mellan hälsa, SRHR, utbildning samt vatten, sanitet och hygien (WASH).

Regeringen satsar på att öka motståndskraften mot kriser, katastrofer och hälsohot genom att bidra till hälso- och sjukvård och stärkta hälsosystem i bl.a. sviktande stater. Detta arbete stödjer regeringen främst genom multilaterala organisationer, men även genom bilaterala insatser i t.ex. Demokratiska republiken Kongo och i Zimbabwe. Sverige ska fortsatt visa ledarskap och verka för fortsatta åtgärder mot antimikrobiell resistens (AMR) samt verka för att säkerställa genomförande av det internationella hälsoreglementet (IHR).

Utbildning och forskning

Genomförandet av svenskt stöd till utbildning tar sin utgångspunkt i en helhetssyn på lärande med fokus på nationella utbildningssystem. Sverige ska stödja en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla. Utifrån svenskt mervärde kommer detta bl.a. omfatta ett ökat fokus på barns tidiga lärande och yrkesutbildning samt att främja utbildning för hållbar utveckling. Utbildningens betydelse ska särskilt uppmärksammas i konflikttrabbade och sviktande stater där flickor och kvinnor är speciellt utsatta.

Forsknings- och innovationskapacitet är grunden för ett lands ägarskap av den egna utvecklingen. Genom ökade resurser till detta område 2018 kan Sverige ytterligare stärka sin position som ledande aktör i långsiktig uppbyggnad av forskningskapacitet och forskningssystem i låginkomstländer. Stödet används till forskning och innovation kring miljö, klimat och andra områden av särskild relevans för fattigdomsminskning och hållbar utveckling. Ökade resurser 2018 möjliggör även en ny ansats, baserad på befintliga bilaterala erfarenheter, för stöd till uppbyggnad av forskningskapacitet i fragila stater.

Humanitärt bistånd

Under 2018 ska Sverige fortsatt vara en ledande aktör bilateralt, multilateralt och inom EU på det humanitära området. Svenska humanitära medel ska fortsatt användas i de krissituationer där behoven är som störst. Flera av de stora humanitära kriserna under 2017, såsom Jemen, Sydsudan, norra Nigeria, Syrien och Somalia, bedöms fortsätta under 2018. Kriserna bakom behoven är komplexa och det humanitära systemet måste kunna verka med maximal effektivitet. Sveriges humanitära bistånd ökar under 2018. Fokus läggs på internationell humanitär rätt och humanitära principer, flexibel finansiering, skyddsaspekter och jämställdhet.

Regeringen kommer att leva upp till de åtaganden som gjordes vid det globala humanitära toppmötet 2016 och inom den nya humanitära reformagendan Grand Bargain. Sverige ska fortsatt ha en ledande roll vad gäller minskad öronmärkning av givarstöd, mer lokalt ägarskap, mer innovativa arbetssätt, samt stärkt samverkan mellan humanitärt bistånd och långsiktigt utvecklingssamarbete. Det sistnämnda ska under 2018 ske genom att bl.a. i högre grad få humanitära aktörer och utvecklingsaktörer att använda gemensam analys, planering och målformuleringar. På så sätt utformas stöd som stärker samhällens motståndskraft och främjar hållbara lösningar på utdragna kriser. Under 2018 ska Sverige verka för att Världsbanken på ett mer systematiskt sätt bidrar till krisförebyggande arbete i sviktande stater och stärker sin samverkan med humanitära aktörer.

Metodfrågor och verktyg i utvecklingssamarbetet inför 2018

Utvecklings effektivitet

Svenskt bistånd ska användas på ett effektivt sätt i enlighet med OECD/DAC:s etablerade ODA-kriterier. Genomförandet av utvecklingssamarbetet ska vara flexibelt, ändamålsenligt och ska anpassas till de rådande omständigheterna i syfte att nå uppsatta mål, möjliggöra dialog och stärka det lokala ägarskapet.

Sverige tar en ledande roll i att följa internationella överenskommelser om ett effektivt utvecklingssamarbete.

Principer om bistånds- och utvecklings-effektivitet ska värnas, följas och vidareutvecklas i det svenska utvecklingssamarbetet. Att stärka kapaciteten hos utvecklingssamarbetets olika aktörer är viktigt, inklusive att stärka nationellt ansvarstagande samt att bidra till väl fungerande och oberoende institutioner, processer och fria medier. Det bilaterala utvecklingssamarbetet ska utgå från samarbetslandets egna utvecklingsstrategier, planer och prioriteringar. Det är centralt att så långt som möjligt använda landets egna system.

Strategier för utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet

Strategierna är ett av regeringens instrument för styrning av utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet. Under 2018 kommer reviderade riktlinjer för strategier att vägleda regeringen i framtagandet av nya strategier.

Strategier styr utvecklingssamarbetet som genomförs geografiskt, i enskilda länder eller regioner, genom multilaterala organisationer och inom tematiska områden. Strategier anger mål för det svenska utvecklingssamarbetet.

Regeringen har för avsikt att ta fram nya tematiska strategier inom hållbar miljö, klimat, hav och naturresurser, socialt hållbar utveckling, hållbar ekonomisk utveckling, kapacitetsuppbyggnad för genomförandet av Agenda 2030, jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter, samt mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Avsikten är också att ett antal nya bilaterala strategier för bl.a. Burkina Faso, Irak, Myanmar, Somalia, Sudan och Zambia kommer att operationaliseras av Sida och samlat följas upp av regeringen. Sidas ökade anslag ger utrymme för ökade ambitioner i flera länder och inom prioriterade tematiska områden. Folke Bernadotteakademien ges fler uppdrag att bidra till genomförandet av strategier.

Finansiering för hållbar utveckling

Utvecklingssamarbetet kan användas katalytiskt och strategiskt för att stärka näringslivets bidrag till fattigdomsbekämpning och investeringar i hållbar utveckling, i enlighet med Addis Ababa Action Agenda. Samma principer för ett effektivt utvecklingssamarbete och kostnads-effektiv användning av biståndsmedel ska gälla när samverkan sker med den privata sektorn. Principer av särskild vikt är obundenhet, höga hållbarhetskrav, att marknadsstörningar inte sker

samt mervärde i den meningen att insatsen möjliggör en utveckling som annars inte kunnat äga rum. Garantiinstrumentet är ett viktigt och innovativt komplement till gåvobiståndet med stor potential att i ökad utsträckning bidra till måluppfyllelse i bilaterala, regionala och tematiska strategier. En översyn av gällande förordning pågår. Den rapport om svenskt genomförande av Addis Ababa Action Agenda som Sverige presenterade vid FN:s årliga konferens Financing for Development Forum (FfD-Forum) 2017 ska under 2018 följas upp och utvecklas.

Bredare relationer

Kunskaper och relationer som har byggts upp med stöd av utvecklingssamarbetet ska användas för att utveckla långsiktiga förbindelser. Avsikten är att en ny strategi för kapacitetsutveckling för hållbar utveckling och Agenda 2030 kan bidra till bredare relationer. Ett integrerat arbetssätt på svenska utlandsmyndigheter spelar här en avgörande roll, liksom stöd till samarbetsländers kapacitet att bedriva handel och attrahera investeringar.

Fem utlandsmyndigheter (Bangladesh, Bolivia, Kenya, Tanzania och Zambia) fick 2016 ett särskilt uppdrag att ta fram konkreta exempel på hur t.ex. åtgärder för kapacitetsutveckling och andra relevanta instrument kan användas och förbättras i syfte att stödja fri och rättvis handel samt hållbara investeringar. Erfarenheterna av deras arbete ska kontinuerligt följas upp och information om t.ex. goda exempel spridas. Även dessa insatser ska vara obundna och grundas på utvecklingseffektivitet och efterfrågan från våra samarbetsparter, samt beakta det svenska mervärdet. Regeringen ska fortsätta arbeta med att bredda relationerna bortom biståndet för att bidra till hållbar utveckling.

Swedfund

Swedfund är Sveriges utvecklingsfinansiär och bidrar genom sin verksamhet till finansieringen av överenskommelserna om Agenda 2030, klimatavtalet och Addis Ababa Action Agenda. Regeringen föreslår under 2018 ett kapitaltillskott till Swedfund om 600 miljoner kronor för att stärka bolagets möjligheter att bidra till hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning. Swedfund har genom tillägg i ägaranvisningen fått instruktioner om att verksamheten ska bidra till insatser inom miljö-

och klimatområdet samt jämställdhet. Regeringen anser att bolaget ska kunna planera och bedriva sin verksamhet på ett strategiskt och hållbart sätt. Det är därför viktigt med förutsägbarhet vad gäller nivå på de resurser som Swedfund förväntas investera. Regeringen avser återkomma med förslag om ett motsvarande kapitaltillskott om 600 miljoner kronor i budgetpropositionen 2019 och 2020.

Det multilaterala utvecklingssamarbetet

Utvecklingssamarbete genom multilaterala organisationer ger Sverige en viktig plattform att driva utrikespolitiska prioriteringar. Sveriges röst ska få genomslag i de multilaterala organisationerna genom en kombination av finansiella bidrag och strategiskt påverkansarbete. Den nya strategin för multilateral utvecklingspolitik kommer att vägleda arbetet på området. Regeringen avser under året att utarbeta strategier för organisationerna GFATM, UNAIDS, UNHCR, UNICEF, UNOCHA, UNRWA och UN Women.

FN

FN har en unik och oersättlig roll för universella normer och fattigdomsminskning. Regeringen höjer ambitionen under 2018 att verka för nödvändiga reformer och en modernisering av FN så att säkerhet, utveckling och gott ledarskap samverkar. Det finns ett momentum för dessa reformer tack vare initiativ av det nya ledarskapet inom FN. Detta innebär att regeringen ska bidra till att skapa opinion för FN:s generalsekreterares reformarbete och förebyggande ansats. Regeringen verkar för adekvat flerårig kärnstödsfinansiering för att stärka framförhållning och flexibilitet. Regeringen ska använda sina bidrag till det multilaterala utvecklingssamarbetet för att driva på resultat, reform och systemkoherens. Sverige ska verka för att stärka FN:s ledarskap för att hantera klimatförändringens effekter på utveckling, humanitära krissituationer och internationell fred och säkerhet, flykting- och migrationsfrågan samt genomförandet av Agenda 2030.

Sverige ska vidare vara pådrivande i arbetet för att få FN:s olika delar att samverka bättre för hållbar fred och konfliktlösning och hållbar utveckling. Kvinnors och flickors deltagande,

egenmakt och rättigheter, inklusive SRHR, är fortsatt av central betydelse. Regeringen avser verka för att OECD/DAC behåller en stark ställning som standardsättande forum inom utvecklingssamarbetet.

Utvecklingsbankerna

Sverige ska på ett övergripande plan verka för att de internationella finansiella institutionerna (IFIs) påskyndar implementering av stöd till genomförande av Agenda 2030 och Klimatavtalet genom policydialog, egen finansiering och genom att agera som katalysator för inhemsk resursmobilisering samt privat och institutionellt kapital. Sverige ska vara pådrivande för genomförandet av Världsbankens nya sociala och miljörelaterade standarder, liksom nya upphandlingsramverk som styrmedel för ökad hållbar utveckling.

Följande områden ska stå i fokus för det svenska samarbetet och påverkansarbetet under 2018:

- Hållbar och inkluderande ekonomisk utveckling med fokus på att skapa sysselsättning.
- Miljö och klimat.
- Integrering av ett jämställdhetsperspektiv.
- Kopplingen mellan kort- och långsiktigt utvecklingssamarbete och samarbetet med bl.a. FN-organ för att bygga motståndskraft i sviktande stater, förebygga konflikter och stärka det internationella samfundets roll i humanitära katastrofer.

EU:s utvecklingssamarbete

Sverige ska fortsatt bidra till att stärka EU som global utvecklingsaktör. Genom att verka för ett effektivt och konstruktivt EU ökar Sverige också genomslaget för svenska prioriteringar på global nivå. Centrala utgångspunkter är Lissabonfördragets artikel 208, som slår fast fattigdomsbekämpning som det övergripande målet med EU:s utvecklingssamarbete, principer om bistånds- och utvecklingseffektivitet, samt OECD/DAC:s ODA-kriterier.

Regeringen kommer att verka för ökat genomslag av för Sverige prioriterade frågor och principer, verka för ett effektivt genomförande av EU:s nya utvecklingspolitik, liksom aktivt

delta i utarbetande av det ramverk som ska ersätta Cotonou-avtalet. Av särskild vikt är ett aktivt svenskt arbete i förhandlingarna av EU:s externa finansiella instrument under nästa fleråriga budgetramverk (MFF).

Regeringen kommer att prioritera genomförandet av Agenda 2030, att miljö- och klimatfrågor ges en central roll i genomförandet framöver och att EU är en stark aktör för jämställdhet, inklusive SRHR-frågor. Sverige ska verka för att bättre länka det långsiktiga utvecklingssamarbetet med det humanitära biståndet, flykting- och migrationsfrågor samt finansiella lösningar för säkerhet och utveckling som värnar och respekterar ODA-kriterierna. Sverige ska värna kvaliteten i de externa utvecklingsinstrumenten.

Bilateralt lån till Ukraina

Den pågående ryska aggressionen mot Ukraina har lett till en destabilisering av Ukrainas politiska och ekonomiska utveckling. Med anledning av detta erbjöd Sverige den 11 mars 2015 Ukraina ett bilateralt lån om 100 miljoner US-dollar. Syftet med lånet är att bidra till finansiell och ekonomisk stabilitet i Ukraina. Lånet kopplas till utbetalningarna av Internationella valutafondens lån till Ukraina. Delar av lånets ränta avses subventioneras med medel från utgiftsområde 5 Internationell samverkan, samt från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Den del som avses finansieras från utgiftsområde 7 är i enlighet med OECD/DAC:s definition av bistånd (den s.k. gåvodelen). Även vissa administrativa kostnader avses finansieras från utgiftsområde 5. Ett avtal om lån till Ukraina förutsätter riksdagens godkännande. Förhandlingarna om lånet fortgår och det är för närvarande osäkert när regeringen kan återkomma till riksdagen med förslag om ett avtal.

2.7 Beskrivning av indikativ fördelning på verksamheter

I tabellerna nedan anges/redovisas budget 2017 samt en indikativ fördelning 2018 av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* per verksamhet

Tabell 2.21 Anslaget 1:1 Biståndsverksamhet. Utvecklingssamarbete genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	Budget 2017 ¹	Indikativ fördelning 2018
Humanitära insatser	3 675 000	4 050 000
Informations- och kommunikationsverksamhet	137 500	150 000
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	1 825 000	1 825 000
Regionala och bilaterala strategier för Asien	1 820 000	2 250 000
Bilaterala strategier för Latinamerika	620 000	650 000
Regionala och bilaterala strategier för Afrika	5 700 000	6 800 000
Regional och bilaterala strategier för Mellanöstern och Nordafrika	1 200 000	1 300 000
Reformsamarbete i Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet	1 290 000	1 340 000
Mänskliga rättigheter, demokrati och rättstatens principer ²	785 000	910 000
Globala insatser för miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling ³	830 000	
Globala insatser för socialt hållbar utveckling ³	1 320 000	
Globala insatser för ekonomiskt hållbar utveckling ³	590 000	
Hållbar utveckling	-	3 520 000
Hållbar fred ⁴	280 000	415 000
Kapacitetsutveckling och Agenda 2030 ⁵	492 500	670 000
Forskningssamarbete	835 000	920 000
Summa	21 400 000	24 800 000

¹ Inklusivt vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget 2017.

² T.o.m. 2017 benämndes verksamheten Särskilda insatser för mänskliga rättigheter och demokratisering.

³ Verksamheten återfinns fr. o m 2018 under rubriken Hållbar utveckling

⁴ T.o.m. 2017 benämndes verksamheten Globala insatser för mänsklig säkerhet.

⁵ T.o.m. 2017 benämndes verksamheten Kapacitetsutveckling och utbyten.

Tabell 2.22 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

	Budget 2017 ¹	Indikativ fördelning 2018
Multilaterala utvecklingsbanker, fonder och skuldavskrivningar	2 817 966	3 550 000
Multilaterala och internationella organisationer och fonder	8 858 110	10 350 000
Strategiskt inriktade bidrag	1 076 250	1 263 613
Konferenser, seminarier, utredningar och projekt	40 000	40 000
Svenska institutet i Alexandria	16 650	16 650
Sektionen för turkiskt-svenskt samarbete vid generalkonsulatet i Istanbul	7 000	7 000
Polismyndigheten	170 000	200 000
Kriminalvården	32 000	35 000
Åklagarmyndigheten	6 000	8 000
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	44 000	49 000
Domstolsverket	5 000	4 000
Folke Bernadotteakademin	118 900	165 900
Svenska institutet	227 000	232 000
Nordiska Afrikainstitutet	14 000	16 000
Strålsäkerhetsmyndigheten	13 000	15 000
Kammarkollegiet ²	455 000	663 000
Vetenskapsrådet	165 000	170 000
Riksgäldskontoret	2 666	2 719
Kommerskollegium	14 500	18 500
SUMMA	14 083 042	16 806 382
Total summa anslag 1:1 Biståndsverksamhet	35 483 042	41 606 382

¹Inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget 2017.²Inklusive kapitaltillskott till Swedfund International AB.**Tabell 2.23 De 10 största kärnstöden till multilaterala organisationer**

Tusental kronor

	Årsbidrag 2017 ¹	Indikativ fördelning 2018
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	750 000	870 000
Globala fonden mot hiv, tuberkulos och malaria (GFATM)	800 000	850 000
FN:s världslivsmedelsprogram (WFP)	645 000	760 000
FN:s fond för katastrofbistånd (CERF)	675 000	695 000
FN:s barnfond (UNICEF)	744 000	650 000
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	620 000	630 000
FN:s befolkningssfond (UNFPA)	575 000	616 000
Gröna klimatfonden (GCF)	560 000	600 000
FN:s hjälporgan för palestinska flyktingar (UNRWA)	470 000	470 000
Globala miljöfaciliteten (GEF)	150 000	360 075
Summa	5 989 000	6 501 075

¹Inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget 2017.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Biståndsverksamhet

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

2016	Utfall	30 722 920	Anslags- sparande	-15 392
2017	Anslag	35 483 042 ¹	Utgifts- prognos	35 437 142
2018	Förslag	41 606 382		
2019	Beräknat	44 209 323		
2020	Beräknat	45 612 203		

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för internationellt bistånd. Medlen från anslaget får även användas för att subventionera premier för avgifter avseende statens garantier för Nordiska investeringsbankens låneanordning för miljöinvesteringar som inte klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition, och för viss verksamhet vid Sida Partnership forum i Härnösand. Anslaget får även användas för viss metodutveckling, studier, utvärderingar och erfarenhetsredovisningar, revisioner samt temporär verksamhet inom avgränsade projekt. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter, vilka beräknas uppgå till ca 155 miljoner kronor, vid myndigheter som genomför internationellt bistånd.

Kompletterande information

Medel från anslaget får användas för att subventionera premier för garantier i enlighet med förordningen (2009:320) om finansiering av utvecklingslån och garantier för utvecklings-samarbete.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 82 000 000 000 kronor 2019–2028.

Skälen för regeringens förslag: För att främja en högre grad av förutsägbarhet i biståndsgivningen behöver ekonomiska avtal inom biståndsverksamheten kunna ingås. Nya åtaganden beräknas uppgå till ca 27 miljarder kronor. Myndigheter som disponerar bemyndiganden under anslaget är bland andra Regeringskansliet, Sida, Svenska institutet, Vetenskapsrådet, Nordiska Afrikainstitutet och Strålsäkerhetsmyndigheten.

För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som regeringen respektive Regeringskansliet beslutar om beräknas nya åtaganden göras 2018 till ett belopp om ca 18 miljarder kronor. Den föreslagna ökningen möjliggör framförallt för regeringen att ingå fleråriga avtal med ett urval av multilaterala och internationella organisationer som Sverige har långsiktig och omfattande samverkan med på det humanitära området och i utvecklingsarbetet. Dessutom motiveras en ökning av bemyndiganderamen av den 7:e påfyllnaden av Globala miljöfonden (GEF).

För den del av anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* som Sida disponerar beräknas nya åtaganden göras 2018 till ett belopp om ca 9 miljarder kronor. Åtagandena består av insatser som löper under flera år och som berör alla Sidas verksamheter. Nya och tidigare gjorda ekonomiska åtaganden medför behov av framtida anslag t.o.m. 2026. De angivna beloppen är osäkra. Utfallet kan bl.a. komma att påverkas av att avtal tecknas senare än beräknat samt att det i mottagarländerna inträffar oförutsedda händelser som inverkar på planerade beslut om projekt och program. Förändringar kan även inträffa på grund av att utbetalningar av redan beslutade insatser förskjuts över tiden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 82 000 000 000 kronor 2019–2028.

Tabell 2.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Biståndsverksamhet

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2028
Ingående åtaganden	56 190	55 426	73 347			
Nya åtaganden	16 019	34 754	27 353			
Infriade åtaganden	-17 247	-16 832	-18 700	-27 880	-20 859	-33 260
Utestående åtaganden	55 426 ¹	73 347	82 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	77 000	74 350	82 000			

¹Utestående åtaganden 2016 i svenska kronor beräknade enligt balansdagens kurs

Garantigivning

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet omfattar ett statligt garantiåtagande avseende Sidas garantigivning. Denna innefattar såväl äldre system för biståndsgarantier och fristående garantier som garantier enligt det system som infördes 2009. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 ställa ut statliga garantier för biståndsverksamhet som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 12 000 000 000 kronor.

Kapitaltillskott till Swedfund International AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* besluta om kapitaltillskott på högst 600 000 000 kronor till Swedfund International AB.

Skälen för regeringens förslag: I budgetpropositionen 2016 bemyndigade riksdagen regeringen att under 2016 fatta beslut om kapitaltillskott till Swedfund om 400 miljoner kronor. Regeringen aviserade samtidigt att den avsåg återkomma till riksdagen i budgetpropositionerna för 2017 och 2018 med förslag om ytterligare kapitaltillskott till Swedfund om 400 miljoner kronor för 2017 respektive 2018. Regeringen föreslog därför i budgetpropositionen 2017 att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om ett kapitaltillskott om 400 miljoner kronor.

Det är regeringens mening att stärka Swedfunds möjligheter att bidra till hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning genom ytterligare kapitaltillskott. Regeringens bedömning är att Swedfund har goda förutsättningar att genomföra investeringar i världens fattigaste länder baserat på lång erfarenhet, en väl utvecklad affärsmodell och en fullt integrerad resultatredovisning där frågor om anständiga arbetsvillkor, skatteintäkter, jämställdhet samt miljö och klimat beaktas och följs upp. Swedfund har inkommit med en hemställan om kapitaltillskott för 2018 baserat på att Swedfund uppvisar positiva resultat inom områdena samhällsutveckling, hållbarhet och finansiell bärkraft. Mot denna bakgrund föreslås att riksdagen bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om kapitaltillskott till Swedfund om 600 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med 200 miljoner kronor i förhållande till det belopp som aviserats tidigare. Utgiften belastar anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*. Det samlade beloppet för att stärka Swedfunds verksamhet förväntas därmed uppgå till 1,4 miljarder kronor under treårsperioden 2016–2018.

Det är regeringens uppfattning att bolaget bör ha en finansiering och kapitalstruktur som motsvarar den risk som följer på uppdraget som utvecklingsfinansiär och detta har varit en viktig utgångspunkt vid val av finansieringsform. Det är regeringens bedömning att kapitaltillskott är den finansieringsmodell som ger Swedfund bäst förutsättningar att bedriva en verksamhet som svarar mot det biståndspolitiska målet.

I december 2016 antogs vid bolagsstämman en reviderad ägaranvisning som inkluderade uppdaterade och delvis nya mål för Swedfund i syfte att tydliggöra ägarens uppföljning av bolagets utvecklingspolitiska och andra uppdrag. Regeringen anser att Swedfunds investeringar inte ska bidra ytterligare till att låsa in låg- och medelinkomstländer i fossilberoende, utan

främja investeringar i hållbara miljö- och klimatlösningar som leder till en omställning till förnybar energi. Ett grundläggande krav för bolagets verksamhet är att den ska bedrivas på ett affärsmässigt sätt och utföra investeringar som ska vara socialt, ekonomiskt och miljö- och klimatmässigt hållbara, vilket är angivet i ägaranvisningen.

Regeringen avser återkomma i budgetpropositionerna för 2019 och 2020 om ytterligare kapitaltillskott om 600 miljoner kronor per år. Swedfund har rapporterat om användningen av kapitaltillskottet under 2016. Kapitaltillskottet har bl.a. möjliggjort investeringar i förnybar energi och i en facilitet för lån till kvinnliga företagare.

Kapitalhöjning i Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 fullgöra Sveriges medverkan i kapitalhöjningen i Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB), vilket innebär inbetalningar som inklusive tidigare gjorda inbetalningar uppgår till högst 454 456 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen har godkänt att Sverige medverkar i kapitalhöjningen i AfDB och att Sverige under 2011–2018 till AfDB skulle inbetala 436 956 000 kronor (prop. 2010/11:1 utg.omr. 7 avsnitt 3.7.1, bet. 2010/11:UU2, rskr. 2010/11:98). Åtagandet i kapitalhöjningen till AfDB gjordes i Units of Account (UA) medan bemyndigandet fastställdes i svenska kronor. UA har ökat kraftigt i värde gentemot den svenska kronan efter riksdagens beslut. Detta innebär att den summa som ska inbetalas under 2018 överstiger det bemyndigande som hade fastställts av riksdagen. Bemyndigandet behöver således utökas med 17 500 000 kronor till högst 454 456 000 kronor, för att Sverige ska kunna fullfölja sitt åtagande gentemot AfDB under 2018.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2018 fullgöra Sveriges medverkan i kapitalhöjningen i AfDB, vilket innebär inbetalningar som inklusive tidigare gjorda inbetalningar uppgår till högst 454 456 000 kronor.

Medel inom Interamerikanska utvecklingsbanken

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att de medel som står till Sveriges förfogande inom Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) återinvesteras i IDB.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen har genom åren beslutat om inbetalningar till IDB:s kapitalhöjningar. Dessa beslut har fullföljts och inbetalningar har ägt rum i enlighet med riksdagens beslut. Inbetalningarna beslutades i svenska kronor och utbetalades i svenska kronor. Genom åren har även bidrag utbetalats till IDB för påfyllnad av IDB:s fond för subventionerad utlåning till de fattigaste länderna i regionen (Fund for Special Operations (FSO)). Det inbetalda kapitalet och de inbetalda bidragen hölls tidigare i ett nationellt valutakonto i IDB. Hösten 2010 genomförde IDB en reform för att minska de administrativa kostnaderna som uppkommer i samband med att hålla inbetalt kapital i varje givares nationella valuta. I samband med detta konverterades dessa nationella valutakonton till US-dollar-konton. För Sveriges del har denna reform inneburit att 3 063 219 US-dollar finns i ett icke räntebärande konto hos IDB i avvaktan på besked från Sverige om hur dessa medel ska användas. I och med att reformen slutförs kommer IDB under hösten 2017 även genomföra en konvertering enligt aktuell växelkurs av de medel som inbetalats till FSO. En uppskattning baserad på växelkursen per 31 mars 2017 visar att ytterligare ca 746 000 US-dollar kommer att ställas till Sveriges förfogande. Inga ytterligare resurser kommer därefter att tillföras då alla konton som tidigare hållits i nationell valuta i och med detta nu överförs till US-dollar.

Regeringen anser att berörda medel bör återinvesteras i IDB:s verksamhet då det är ett resurseffektivt sätt att bidra till organisationens arbete med att skapa hållbar utveckling och minskad fattigdom. Dessutom skulle valet att inte återinvestera dem riskera skada Sveriges anseende i IDB. En återinvestering är dessutom i linje med hur övriga nordiska länder har valt att hantera motsvarande resurser.

Regeringens överväganden

Anslaget tillförs 489 miljoner kronor vilket innebär en ökning från 0,99 till 1 procent av beräknad BNI 2018.

För 2018 föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet* anvisas 41 606 382 000 kronor, vilket är en ökning med 6 123 340 000 kronor jämfört med anslagna medel för 2017, inklusive vårändringsbudget och förslag till höständringsbudget för 2017. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 44 209 323 000 kronor respektive 45 612 203 000 kronor.

Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Biståndsverksamhet

1:1 Biståndsverksamhet
Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	33 706 103	33 706 103	33 706 103
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 091 590	1 792 995	1 588 775
Varav BP18	380 070	332 188	303 252
Varav			
Förvaltning Sida	-75 000	-150 000	-200 000
Sidas lokaler utomlands	-4 300	-4 300	-4 300
Förvaltning Folke Bernadotteakademien	-14 600	-14 600	-14 600
Utvärdering av internationellt bistånd	-1 000	-1 000	-1 000
Stöd till IOM	-50 000	-50 000	-50 000
Money from Sweden	-3 660	-2 800	-2 800
Biståndsverksamhet	-8 500	-8 500	-8 500
Höjd biståndsram till 1 procent	488 900	508 000	529 100
Valutakursdiff AIIB	-8 386		
Ändrad avräkningsmodell	56 616	55 388	55 352
Övriga makroekonomiska förutsättningar	2 332 303	4 263 205	6 382 105
Volymer	8 386		8 500
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	2 468 000	4 447 020	3 926 720
Förslag/beräknat anslag	41 606 382	44 209 323	45 612 203

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget

2.8.2 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete

Tusental kronor

2016	Utfall	1 071 114	Anslags-sparande	29 343
2017	Anslag	1 103 463 ¹	Utgifts-prognos	1 129 513
2018	Förslag	1 171 090		
2019	Beräknat	1 264 502 ²		
2020	Beräknat	1 335 922 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 244 929 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 293 335 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter avseende Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete (Sida). Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för samarbete inom Östersjöregionen, som inte klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition.

Regeringens överväganden

En stärkt svensk förmåga och en ambition att inta en ledande roll inom det globala utvecklingsarbetet förutsätter en stark svensk fältnärvaro. Arbetet i fält, med fler små och flexibla insatser, förskjuts alltmer till länder och regioner som befinner sig i, eller riskerar att hamna i, en konflikt- eller i en postkonfliktsituation.

Regeringen anser mot bakgrund av ovan att anslaget bör öka med 200 000 000 kronor över en treårsperiod, varav 75 000 000 kronor för 2018.

Vidare bör anslaget för 2018 ökas med 4 300 000 kronor för att justera för den högre kostnadsutveckling för lokaler som präglar de länder och orter som Sida har fältnärvaro i.

För 2018 föreslår regeringen att anslaget 1:2 *Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete* anvisas 1 171 090 000 kronor, varav 5 000 000 kronor inte klassificeras som bistånd enligt OECD/DAC:s definition. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 264 502 000 kronor respektive 1 335 922 000 kronor.

Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 095 848	1 095 848	1 095 848
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	16 283	33 768	52 903
Beslut	58 959	134 886	187 171
Varav BP18 ³	79 300	154 400	204 300
Varav ³			
Förstärkning förvaltning Sida	75 000	150 000	200 000
Kostnadsutveckling för Sidans lokaler utomlands	4 300	4 300	4 300
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 171 090	1 264 502	1 335 922

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.3 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	14 060	416
2017	Anslag	14 594 ¹	14 855
2018	Förslag	16 103	
2019	Beräknat	16 355 ²	
2020	Beräknat	16 630 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 16 103 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 16 103 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nordiska Afrikainstitutets förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Nordiska Afrikainstitutet (NAI) har, enligt förordning (2007:1222) med instruktion för Nordiska Afrikainstitutet, som uppgift att främja och bedriva vetenskaplig forskning om

Afrika, verka som centralpunkt och katalysator för den nordiska Afrikaforskningen och främja samarbete och kontakter mellan nordiska och afrikanska forskare; sprida kvalificerad och relevant information inklusive att föra en aktiv policydialog samt bevaka och tillgängliggöra litteratur om det moderna Afrika. Arbetet utförs inom tre verksamhetsområden: forskning, kommunikation och bibliotek.

Regeringens överväganden

Det är centralt att myndigheten stärker forskningens policyrelevans och att verksamhetens inriktning svarar upp mot ett Afrika i förändring, med ökad tonvikt på aktuella trender samt förutsättningar och hinder för utveckling. Framöver är nyrekrytering av forskare prioriterat för att fortsatt kunna nå verksamhetsmålen.

För 2018 föreslår regeringen att anslaget 1:3 *Nordiska Afrikainstitutet* anvisas 16 103 000 kronor. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 16 355 000 kronor respektive 16 630 000 kronor.

Tabell 2.30 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	14 594	14 594	14 594
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 504	1 756	2 031
Beslut	5	5	5
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	16 103	16 355	16 630

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.8.4 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tabell 2.31 Anslagsutveckling 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Utgifter- prognos
2016	Utfall	102 909	3 098	108 984
2017	Anslag	107 023 ¹		
2018	Förslag	123 955		
2019	Beräknat	125 925 ²		
2020	Beräknat	128 080 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 123 955 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 123 955 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Folke Bernadotteakademins förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Folke Bernadotteakademien har i uppgift att stödja internationell fredsfrämjande verksamhet.

Regeringens överväganden

Under de senaste åren har Folke Bernadotteakademien uppdragits att genomföra delar av flera biståndsstrategier Demokratiska republiken Kongo, Liberia, Mali, Colombia och Afrika söder om Sahara. Under innevarande år väntas regeringen även besluta om ytterligare uppdrag. Styrmodellen är tydlig och fungerar väl. Regeringen bedömer att en justering av förvaltningsanslaget är motiverat för att Folke Bernadotteakademien ska genomföra uppdragen på ett strukturerat sätt med bibehållet effektivt användande av statens medel.

Stärkt förvaltning skulle också främja Folke Bernadotteakademins bidrag till genomförandet av regeringens satsning på fredsdiplomati, såsom specificerat i budgetproposition för 2017.

Från och med 2018 föreslår regeringen att anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademien* anvisas en ökning med 14 600 000 kronor.

För 2018 föreslår regeringen att anslaget 1:4 *Folke Bernadotteakademien* anvisas 123 955 000 kronor. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 125 925 000 kronor respektive 128 080 000 kronor.

Tabell 2.32 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	107 023	107 023	107 023
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 325	4 063	5 964
Beslut	14 607	14 839	15 093
Varav BP18 ³	14 600	14 600	14 600
Varav ³			
Förstärkning förvaltning Folke Bernadotteakademien	14 600	14 600	14 600
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	123 955	125 925	128 080

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusivt pris- och löneomräkning.

2.8.5 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tabell 2.33 Anslagsutveckling 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

2016	Utfall	45 790	Anslags-sparande	3 368
2017	Anslag	50 000 ¹	Utgifts-prognos	48 500
2018	Förslag	50 000		
2019	Beräknat	50 000		
2020	Beräknat	50 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget används för utgifter för Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete. Medlen används i överensstämmelse med OECD/DAC:s definition av bistånd och inom ramen för målen för svensk biståndspolitik.

Kompletterande information

Riksrevisionen ska bedriva internationellt utvecklingssamarbete i enlighet med vad riksdagen beslutat. Verksamheten redovisas under avsnittet Riksrevisionen under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning. Riksrevisionen publicerar vidare återkommande en uppföljningsrapport som beskriver inriktningen, resultat och effekter av myndighetens internationella utvecklingssamarbete.

Riksrevisionens överväganden

Målet med Riksrevisionens internationella utvecklingssamarbete är att bidra till att stärka de nationella revisionsorganens kapacitet och förmåga att bedriva revision enligt internationella standarder. Huvudinriktningen bör vara långsiktigt institutionellt samarbete. Insatserna initieras, planeras och genomförs i direkt samverkan med samarbetsparterna.

Utvecklingssamarbetet sker i globala, regionala och bilaterala program i Afrika, Asien, västra Balkan och Östeuropa. Riksrevisionen

föreslår att anslag 1:5 *Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete* för budgetåret 2018 ska anvisas 50 000 000 kronor. Även för de följande åren bör anslaget beräknas till 50 000 000 kronor.

Tabell 2.34 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Riksrevisionen: Internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	50 000	50 000	50 000
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	50 000	50 000	50 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.8.6 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

Tabell 2.35 Anslagsutveckling 1:6 Utvärdering av Internationellt bistånd

Tusental kronor

2016	Utfall	13 914	Anslags-sparande	2 803
2017	Anslag	16 437 ¹	Utgifts-prognos	15 073
2018	Förslag	17 679		
2019	Beräknat	17 957 ²		
2020	Beräknat	18 260 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 17 680 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 17 679 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för den verksamhet som bedrivs av Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) och för EBA:s förvaltningsuppgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen lägger stor vikt vid kunskap och evidens som grund för den framtida utformningen av Sveriges internationella bistånd. EBA har, med sin oberoende ställning, en viktig roll i detta. För att öka EBA:s kapacitet att genomföra utvärderingar och analyser föreslås

ett ökat anslag om 1 000 000 kronor. Regeringen avser göra en översyn av EBA under 2018.

För 2018 föreslår regeringen att anslaget 1:6 *Utvärdering av internationellt bistånd* anvisas 17 679 000 kronor. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 957 000 kronor, respektive 18 260 000 kronor.

Tabell 2.36 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Utvärdering av internationellt bistånd

<i>Tusental kronor</i>	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	16 437	16 437	16 437
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	241	503	789
Beslut	1 001	1 017	1 034
Varav BP18 ³	1 000	1 000	1 000
Varav ³			
Förstärkning Utvärdering av internationellt bistånd	1 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 679	17 957	18 260

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Bilaga

Samarbetsstrategier

Bilaga

Samarbetsstrategier

Innehållsförteckning

Samarbetsstrategier.....	5
--------------------------	---

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Samarbetsstrategier.....	5
------------	--------------------------	---

Samarbetsstrategier

Tabell 1.1 Samarbetsstrategier
Miljoner kronor

	Tidsperiod för gällande strategi	Kommentar	Utbetalat stöd 2016
AFRIKA			
Regional strategi Afrika söder om Sahara ¹	2016-2021		365
Strategi för regionalt arbete med hiv och aids och SRHR, samt arbete för hbt/personer mänskliga rättigheter i Afrika söder om Sahara	2015-2019		363
Burkina Faso	2004-2010	Till dess regeringen beslutat om ny strategi tar verksamheten sin utgångspunkt i den tidigare samarbetsstrategin.	97
Demokratiska Republiken Kongo	2015-2019		223
Etiopien	2016-2020		202
Kenya	2016-2020		315
Liberia	2016-2020		173
Mali	2016-2020		192
Moçambique	2015-2020		512
Rwanda	2015-2019		176
Somalia	2013-2017		345
Sudan	2014-2016	Strategi förlängd att gälla under 2017, eller till dess att regeringen har fattat beslut om ny strategi	57
Sydsudan	2014-2016	Strategi förlängd att gälla under 2017, eller till dess att regeringen har fattat beslut om ny strategi	54
Tanzania	2013-2019		649
Uganda	2014-2018		211
Zambia	2013-2017		334
Zimbabwe	2017-2021		183
ASIEN, MELLANÖSTERN OCH NORDAFRIKA			
Regional strategi Asien	2015-2020		185
Regional strategi Mellanöstern och Nordafrika	2016-2020		350
Regional strategi Syrien	2016-2020		335
Afghanistan	2014-2019		690
Bangladesh	2014-2020		173
Irak	2017-2021		15
Kambodja	2014-2018		239
Myanmar	2013-2017		171
Palestina	2015-2019		323

¹ Summan består av regionalt stöd avseende Regionalt Afrika, Afrika Söder om Sahara, Afrikas horn, Centralafrika, Södra Afrika, Viktoriasjön, Västra Afrika samt Östra Afrika.

	Tidsperiod för gällande strategi	Utbetalat stöd 2016
Bolivia	2016-2020	120
Colombia	2016-2020	212
Guatemala	2016-2020	234
Kuba	2016-2020	4
ÖSTEUROPA OCH CENTRALASIEN ²		
Albanien	2014-2020	75
Bosnien och Hercegovina	2014-2020	129
Georgien	2014-2020	85
Kosovo	2014-2020	74
Makedonien	2014-2020	1
Moldavien	2014-2020	96
Serbien	2014-2020	91
Turkiet	2014-2020	58
Ukraina	2014-2020	165
Regionalt Central och Östeuropa	2014-2020	39-
Regionalt Europa	2014-2020	152
Regionalt Västra Balkan	2014-2020	68
TEMATISKA STRATEGIER³		
Humanitärt bistånd genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	2017-2020	3 589
Informations- och kommunikationsverksamhet, inklusive genom organisationer i det civila samhället	2016-2022	106
Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället	2016-2022	1 721
Särskilda insatser för mänskliga rättigheter och demokratisering	2014-2017	616
Strategi för särskilt demokratistöd genom svenska partianknutna organisationer	2016-2020	72
Globala insatser för miljö- och klimatmässigt hållbar utveckling	2014-2017	727
Globala insatser för socialt hållbar utveckling	2014-2017	1 249
Globala insatser för ekonomisk hållbar utveckling	2014-2017	517
Globala insatser för mänsklig säkerhet	2014-2017	224
Kapacitetsutveckling och utbyten	2014-2017	412
Forskningssamarbete och forskning inom utvecklingssamarbetet	2015-2021	782

²De enskilda landstrategierna ersattes under 2014 av Resultatstrategi för Sveriges reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet 2014-2020

³Medel från utgiftsområde 7 finansierar också verksamhet som styrs av resultatstrategin för internationell civil krishantering, redovisad under utgiftsområde 5.

MULTILATERALA ORGANISATIONSSTRATEGIER⁴	
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	2016-2018
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	2016-2019
FN:s Livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO)	2014-2017
Globala vaccinalliansen (GAVI)	2015-2020
Globala miljöfonden (GEF)	2016-2018
Globala fonden för aids, tuberkulos och malaria (GFATM)	2014-2017
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	2016-2018
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	2017-2021
FN:s miljöprogram (UNEP)	2015-2018
FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO)	2014-2017
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	2017-2021
FN:s barnfond (UNICEF)	2014-2017
World Bank (Världsbanken)	2016-2018
FN:s världslivsmedelsprogram (WFP)	2016-2017
Världshälsorganisationen (WHO)	2016-2019

⁴ Vidare finns strategier för organisationer som belastar anslag inom andra utgiftsområden, såsom FAO, UNEP, UNESCO och WHO. I biståndsramen inkluderas den del av Sveriges bidrag som enligt OECD/DAC klassificeras som bistånd. För utbetalningar till 15 största multilaterala organisationerna, se kap 2.4 Resultatredovisning, tabell 2.8.

Migration

8

Förslag till statens budget för 2018

Migration

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 8 Migration	9
2.1 Omfattning	9
2.2 Målet för utgiftsområdet	10
2.3 Resultatredovisning	10
2.4 Analys och slutsatser	26
2.5 Den årliga revisionens iakttagelser	28
2.6 Politikens inriktning	29
2.7 Budgetförslag	34
2.7.1 1:1 Migrationsverket	34
2.7.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader	35
2.7.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder	36
2.7.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	38
2.7.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	38
2.7.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	39
2.7.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade	40
2.7.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	40
2.7.9 1:9 Tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande m.fl.	41

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 8 Migration	9
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 8 Migration	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realkonomiskt fördelad. Utgiftsområde 8 Migration.....	10
Tabell 2.4	Bifallsfrekvens för avgjorda asylansökningar 2012–2016	14
Tabell 2.5	Genomsnittliga handläggningstider och ledtider i dagar 2012–2016.....	15
Tabell 2.6	Prövning av tillståndsärenden 2013–2016	17
Tabell 2.7	Genomsnittlig handläggningstid arbetstillstånd 2012–2016	19
Tabell 2.8	Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013–2016.....	20
Tabell 2.9	Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013–2016.....	20
Tabell 2.10	Asylboenden exkl. boenden för ensamkommande barn och evakueringsboenden 2015 och 2016	25
Tabell 2.11	Anslagsutveckling 1:1 Migrationsverket	34
Tabell 2.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Migrationsverket	35
Tabell 2.13	Anslagsutveckling 1.2 Ersättningar och bostadskostnader.....	35
Tabell 2.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Ersättningar och bostadskostnader	36
Tabell 2.15	Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder.....	36
Tabell 2.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder	37
Tabell 2.17	Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål.....	38
Tabell 2.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	38
Tabell 2.19	Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	38
Tabell 2.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	39
Tabell 2.21	Anslagsutveckling 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	39
Tabell 2.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Offentligt biträde i utlänningsmål.....	39
Tabell 2.23	Anslagsutveckling 1:7 Utresor för avvisade och utvisade	40
Tabell 2.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade.....	40
Tabell 2.25	Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar.....	40
Tabell 2.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar.....	41
Tabell 2.27	Anslagsutveckling 1:9 Tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande m.fl.....	41
Tabell 2.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m.fl.....	42

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Antal asylsökande till Sverige 2000–2016.....	13
Diagram 2.2	Prognos och utfall asylsökande 2016.....	13
Diagram 2.3	Asylsökande per månad 2014–2016.....	13
Diagram 2.4	Genomsnittlig vistelsetid för personer som lämnat mottagandet 2012– 2016.....	16
Diagram 2.5	Antalet avgjorda förstagångsansökningar om arbetstillstånd för arbetstagare 2016, handläggningstid i månader.....	18
Diagram 2.6	Asylsökande och årsarbetskrafter 2010–2016.....	20
Diagram 2.7	Utgiftsutveckling utgiftsområde 8 Migration 2004–2016, prognos 2017–2020.....	24
Diagram 2.8	Fördelning av utgifter på anslag 1:2 2016.....	25

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. För budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 8 enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Migrationsverket	5 315 835
1:2	Ersättningar och bostadskostnader	8 101 000
1:3	Migrationspolitiska åtgärder	77 915
1:4	Domstolsprövning i utlänningsmål	959 878
1:5	Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	288 800
1:6	Offentligt biträde i utlänningsärenden	305 150
1:7	Utresor för avvisade och utvisade	349 202
1:8	Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	155 450
1:9	Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m fl.	195 000
Summa		15 748 230

2 Utgiftsområde 8 Migration

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor som rör utlänningars rätt att resa in i och vistas i Sverige samt frågor som rör mottagande av asylsökande.

Inom utgiftsområdet finansieras Migrationsverkets förvaltningsutgifter, utgifter för ersättningar och bostadskostnader, utgifter för personer som ska vidarebosättas, utgifter för

offentliga biträden samt EU-fonder inom området. Vidare finansieras verksamheten vid migrationsdomstolarna, Migrationsöverdomstolen och Kriminalvårdens utgifter för utresor för avvisade och utvisade.

Inom utgiftsområdet ryms även deltagande i EU-samarbete och annat internationellt samarbete.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 8 Migration

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Migrationsverket	5 976	5 904	6 047	5 316	4 215	4 058
1:2 Ersättningar och bostadskostnader	33 209	29 956	29 540	8 101	4 561	3 811
1:3 Migrationspolitiska åtgärder	420	742	742	78	78	78
1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål	617	958	865	960	699	655
1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål	133	256	234	289	200	175
1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden	580	704	674	305	305	305
1:7 Utresor för avvisade och utvisade	259	356	281	349	342	333
1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar	57	155	154	155	155	155
1:9 Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m fl.		390	386	195		
Totalt för utgiftsområde 08 Migration	41 251	39 421	38 921	15 748	10 556	9 571

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 8 Migration**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	32 580	32 580	32 580
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	143	256	379
Beslut	-8 513	-6 412	-6 338
Varav BP18 ³	225	-373	-230
Övriga makroekonomiska förutsättningar	8	19	33
Volymer	-8 110	-14 995	-15 958
Överföring till/från andra utgiftsområden	-1 061	-1 092	-1 126
Varav BP18 ³	-1 061	-1 092	-1 126
Övrigt	700	200	0
Ny ramnivå	15 748	10 556	9 571

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 8 Migration**

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	8 119
Verksamhetsutgifter ²	7 557
Investeringar ³	72
Summa ramnivå	15 748

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.2 Målet för utgiftsområdet

Målet som riksdagen har fastslagit för utgiftsområdet är att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet (prop. 2009/10:1,

utg.omr. 08, bet. 2009/10: SfU2, rskr. 2009/10:132).

2.3 Resultatredovisning

Flera myndigheter delar ansvaret för den verksamhet inom migrationsområdet som ska leda till att det migrationspolitiska målet uppnås. Migrationsverket är förvaltningsmyndighet för frågor som rör bl.a. uppehållstillstånd, arbetstillstånd, mottagande av asylsökande och återvändande. Vid sidan av dessa uppgifter har Migrationsverket också ett särskilt ansvar för att utgiftsområdets mål ska uppnås. Det innebär att Migrationsverket ska vara drivande i samarbetet mellan myndigheterna när det gäller att upprätthålla en effektiv verksamhet med god rättslig kvalitet och som säkerställer god service till de sökande och andra intressenter. Det gäller inte minst målet att vistelsetiden i mottagandet ska vara så kort som möjligt. Polismyndigheten och Kriminalvården ansvarar för att verkställa beslut om avvisning eller utvisning med tvång och migrationsdomstolarna överprövar Migrationsverkets beslut i de fall den sökande överklagar. Utlandsmyndigheterna handlägger migrationsärenden och biträder Migrationsverket och Polismyndigheten i ärenden enligt utlänningslagstiftningen. För verksamhet som syftar till att tillvarata och beakta migrationens utvecklingseffekter ansvarar i huvudsak Regeringskansliet.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En förutsättning för att nå målet om en långsiktigt hållbar migrationspolitik är att verksamheten har och kan upprätthålla en förmåga att hantera antalet sökande på ett effektivt sätt, att beslutsfattandet håller en hög rättslig kvalitet samt att servicen och tillgängligheten är god. Regeringens bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet bygger därför på hur verksamheten uppfyller dessa krav.

Som grund för bedömning av effektivitet används i huvudsak följande indikatorer:

- vistelsetiden i mottagandet för asylsökande,
- handläggningstider för övriga avgjorda ansökningar om tillstånd, och

- kostnad per avgjort ärende och avgjorda ärenden per årsarbetare inom olika ärendeslag.

Regeringens bedömning av servicenivån och rättslig kvalitet grundas i huvudsak på information från myndigheterna inom utgiftsområdet men även rapporter eller granskningsmaterial från t.ex. Riksrevisionen eller Statskontoret har använts.

Omvärlden och andra faktorer som påverkar resultatet

Verksamheten och resultaten inom utgiftsområdet påverkas både av myndigheternas insatser och av omvärldsfaktorer som många gånger skiftar på ett sätt som är svåra att förutse. Det kan t.ex. resultera i förändringar av antalet asylsökande eller förändringar när det gäller vilka länder eller regioner de sökande kommer ifrån. Detta medför höga krav på myndigheternas anpassningsförmåga. Myndigheterna påverkar också varandras resultat i stor utsträckning. Till exempel påverkar utlandsmyndigheters väntetid för att få komma på utredning Migrationsverkets handläggningstider, likaså påverkas antalet avvisningar och utvisningar som ska verkställas av Polismyndigheten både av Migrationsverkets och av domstolarnas insatser i ett tidigare led. När resultaten inom utgiftsområdet redovisas är det därför viktigt att så långt som möjligt redovisa vilka resultat som uppnåtts till följd av enskilda myndigheters arbete, myndigheterna gemensamt samt vilka resultat som beror på effekter av förändrade faktorer i omvärlden.

Bedömningar inför och förändrade förutsättningar under budgetåret 2016

De sista månaderna under 2015 innebar en historisk ökning av antalet asylsökande till Sverige och Europa. Totalt sökte nästan 163 000 asyl i Sverige under 2015 varav 114 000 under årets sista fyra månader. Av dessa var sammanlagt cirka 35 000 ensamkommande barn

(8 procent flickor och 92 procent pojkar)¹. Detta är betydligt fler asylsökanden än bedömningen i juliprognosen 2015 som låg till grund för budgetpropositionen för 2016, då 74 000 bedömdes söka asyl under 2015 varav 12 000 ensamkommande barn.

Det stora antalet asylsökande under 2015 fick till följd att de genomsnittligt antal inskrivna under 2016 var mer än dubbelt så många, cirka 157 000, än i den prognos som användes till budgetpropositionen för 2016. Ensamkommande barn stod för knappt tre gånger fler genomsnittligt antal inskrivna än i den prognosen².

Ändrade förhållanden i Europa ledde till skillnader i destinationsland jämfört med tidigare år

Mot bakgrund av det stora antalet asylsökande som kom till Europa under 2015 beslutade ett flertal europeiska länder – däribland Tyskland, Österrike, Sverige och Danmark – att i slutet av året och början av 2016 tillfälligt återinföra gränskontroller. Den 18 mars gjorde EU och Turkiet ett gemensamt uttalande med innebörd att minska antalet migranter som tar sig från Turkiet och vidare in i EU samt att omfördela de befintliga skyddsbehövande som befinner sig i Grekland.

De utökade gränskontrollerna innebar att möjligheterna att resa till, genom och omkring Europa begränsades. Under 2016 registrerades över 387 000 ankomster till EU³, varav ca 363 000 kom sjövägen via Medelhavet. Detta ska jämföras med 2015 då över 1 miljon migranter registrerades som ankomna över Medelhavet. Uppgifterna om rutter och ankomster grundar sig på antalet irreguljära gränspassager. Efter EU/Turkiet-uttalandet i mars minskade den östra medelhavsrutten (ankomst till Grekland) markant i betydelse medan den centrala medelhavsrutten (ankomst till Italien) ökade. Totalt registrerades ca 177 000 personer som ankomna till Grekland under 2016 jämfört med ca 857 000 under 2015.

¹ Eurostat 87/2016

² Prop. 2016/17:1 utg.omr. 8, s. 37.

³ Frontex

De åtgärder som vidtogs av ett flertal europeiska länder under året resulterade i att fler personer valde att söka asyl i andra EU-länder än vad de ursprungligen tänkt. Detta ledde till en ökning av asylsökande till Italien (+48 procent jämfört med 2015) och Grekland (+273 procent jämfört med 2015) under 2016.

Antalet registrerade asylsökande i EU under 2016 var fortsatt högt, totalt registrerades cirka 1,2 miljoner asylsökande⁴. Tyskland var det största mottagarlandet med cirka 722 000 som registrerades som asylsökande, en ökning med cirka 63 procent jämfört med 2015.⁵ En uppskattning är att mer än 400 000 av de asylsökande som registrerades i Tyskland under 2016 anlände under 2015.

Vidtagna åtgärder med anledning av flyktingkrisen under hösten 2015

Det stora antalet asylsökande till Sverige under hösten 2015 föranledde regeringen att besluta om ett antal åtgärder under slutet av 2015 och under 2016. Regeringens syfte med åtgärderna var bl.a. att minska belastningen på Migrationsverkets boenden och att öka effektiviteten i asylprocessen. Samtidigt skulle kapaciteten i mottagandet och etableringen förbättras.

Vidare slöts den 23 oktober 2015 en partiövergripande överenskommelse mellan regeringen, Moderata samlingspartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna om insatser med anledning av flyktingsituationen.

Den 12 november 2015 beslutade regeringen att tillfälligt återinföra gränskontroll vid inre gräns. Vidare infördes den 4 januari 2016 tillfälliga ID-kontroller vid vissa inresor från Tyskland och Danmark. Dessa kontroller var i kraft under hela 2016 och avskaffades 4 maj 2017.

Regeringen aviserade den 24 november 2015 att en tillfällig lag om begränsning av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige skulle beslutas under 2016. Den 28 april 2016 beslutade regeringen en proposition med förslag att svenska asylregler tillfälligt ska anpassas till miniminivån enligt EU-rätten och

internationella konventioner (prop. 2015/16:174). Lagen trädde i kraft den 20 juli 2016 och gäller i tre år. Regeringen har tidigare aviserat att när lagen varit i kraft i två år ska en bedömning ske kring behovet av att lagen ska gälla även under det sista året av giltighetstiden. I samband med att den tillfälliga lagen beslutades aviserade regeringen att det skulle komma en lagstiftning om längre tidsbegränsade uppehållstillstånd för gymnasiestudier. Syftet med dessa regelförändringar – som trädde i kraft den 1 juni 2017 – är att uppmuntra unga nyanlända att genomgå utbildning på gymnasial nivå samt att även ge möjlighet till en etableringsfas på sex månader efter avslutade gymnasiestudier då den unga vuxna kan söka arbete och därmed ges möjligheten till ett permanent uppehållstillstånd om han eller hon kan försörja sig.

En ny modell för anvisning av ensamkommande barn infördes den 1 april 2016. Modellen bygger på att varje kommun är skyldig att ta emot en fastställd andel ensamkommande barn, baserad på kommunens storlek, förutsättningar och tidigare mottagande av asylsökande, nyanlända och ensamkommande barn (Ju2016/00778/SIM). Vidare blev kommunerna fr.o.m. den 1 mars 2016 skyldiga att ta emot vissa nyanlända invandrare för bosättning (2016:38). Det antal nyanlända respektive kommun ska ta emot beror på kommunens arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, sammantagna mottagande av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen. Regeringen vidtog vidare ett flertal åtgärder för att effektivisera återvändandeprocessen. Bestämmelserna om rätt till bistånd för asylsökande ändrades så att vuxna utlänningar som inte bor tillsammans med barn miste rätten till bistånd när utlänningens avvísings- eller utvisningsbeslut fått laga kraft eller en kort tid därefter. (Ju2016/01994/L7). Vidare gavs Migrationsverket i uppdrag att skapa 100 nya förvarsplatser, samt placera ut återvändandesambandsmän vid ambassader för att underlätta återvändandet till vissa regioner. Medicinska åldersbedömningar i asylärenden är ytterligare exempel på åtgärder som regeringen beslutade om under 2016.

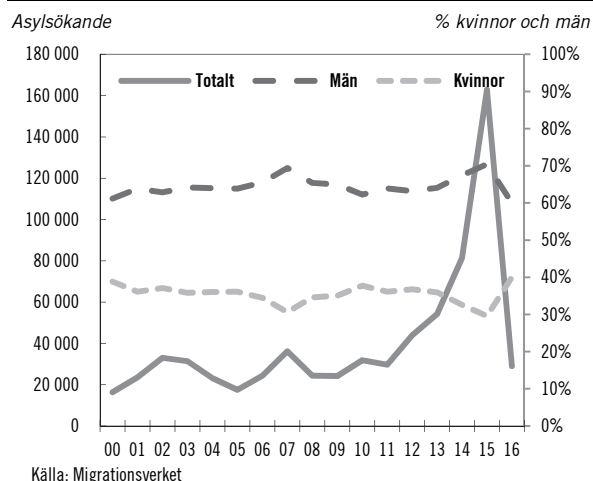
⁴ Eurostat 46/2017

⁵ Eurostat 46/2017

Stor minskning av antalet asylsökande som kom till Sverige under 2016

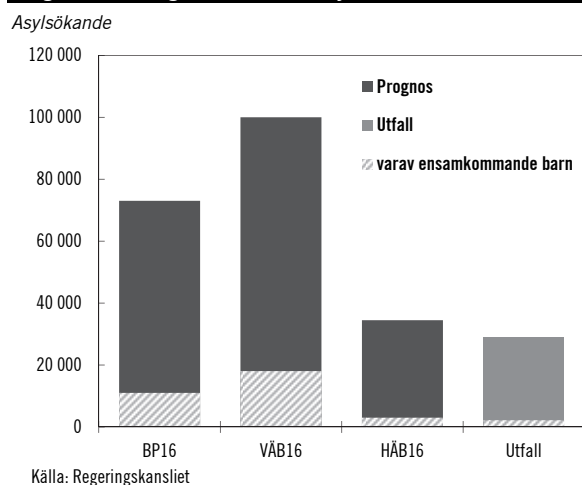
Regeringens åtgärder har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att betydligt färre personer sökte asyl i Sverige under 2016. Antalet asylsökande under 2016 uppgick till totalt 28 939 personer varav 11 587 var kvinnor och 17 352 var män. Det är en minskning med 82 procent jämfört med 2015 och det lägsta antalet asylsökande sedan 2009.

Diagram 2.1 Antal asylsökande till Sverige 2000–2016

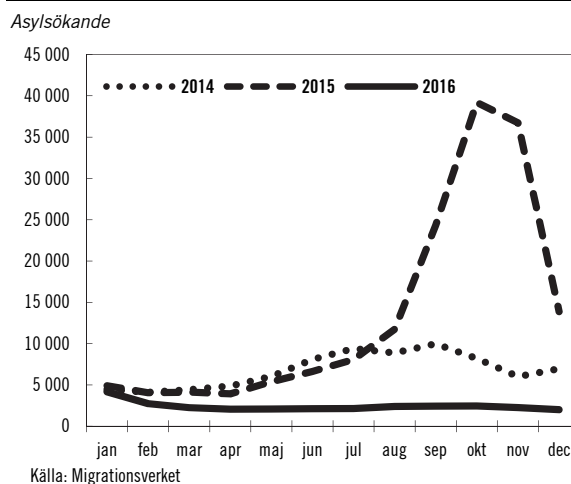
Inför beslut av budgetpropositionen för 2016, med grund i den prognos som Migrationsverket lämnade i juli 2015, var bedömningen att 73 000 asylsökande skulle komma under 2016 och utgiftsområdet dimensionerades initialt för detta. I februariprognosen som låg till grund för propositionen Vårändringsbudget för 2016 reviderade Migrationsverket sin bedömning till 100 000 asylsökande för 2016.

Diagram 2.2 Prognos och utfall asylsökande 2016

Månadsvariationen i hur många asylsökande som kom till Sverige var betydligt mindre under 2016, i snitt kom cirka 2 200 asylsökande per månad.

Diagram 2.3 Asylsökande per månad 2014–2016

Under 2016 var den största gruppen asylsökande, likt tidigare år, från Syrien. Andra stora grupper av asylsökande kom från Afghanistan och Irak. Jämfört med 2015 minskade dock andelen syrier, afghaner och irakier från 71 procent till 39 procent.

Effektivitet–vistelsetider och handläggningstider

Sammanfattning

- Bifallsandelen ökade något under 2016.
- Handläggningstiderna fortsatte att öka inom flertalet ärendekategorier inom asylprövningen, vilket fick stor effekt på vistelsetiderna.
- Vistelsetiden ökade för samtliga kategorier inom asylprövningen.

Den sammanlagda vistelsetiden i mottagandet har en direkt påverkan på statens utgifter. Vidare påverkar vistelsetiden även den asylsökande och dennes förutsättningar att kunna etablera sig i Sverige eller återvända.

En av Migrationsverkets uppgifter är att verka för så korta vistelsetider som möjligt. Detta förutsätter dels en effektiv handläggning av asylansökningar, dels ett effektivt samarbete med andra myndigheter. Vistelsetidens längd påverkas av flera myndigheters arbete, bl.a. domstolarnas arbete med att avgöra mål, Polismyndighetens arbete med att verkställa av-

och utvisningsbeslut och Kriminalvårdens arbete med transporter.

Nedan beskrivs översiktligt bifallsandelar, handläggningstider och andra ledtider i asylprocessen. Därefter redovisas resultatet avseende vistelsetiden för personer som lämnade Migrationsverkets mottagande under 2016.

Stora variationer i vistelsetid och handläggningstid mellan olika typer av ärenden

Eftersom sammansättningen av sökande förändras över tid, är förändringen av vistelsetiden inom en given kategori av asylärenden ofta en bättre indikator på en effektiv verksamhet än genomsnittet för samtliga ärenden. Därför är redovisningen av vistelsetid i kommande avsnitt indelad i följande kategorier:

- Beviljade asylansökningar
- Asylansökningar från ensamkommande barn
- Asylansökningar med beslut om överföring enligt Dublinförordningen
- Uppenbart ogrundade asylansökningar
- Övriga avslagna asylansökningar

Motsvarande uppdelning görs för redovisning av handläggningstid för arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden.

Skillnader i handläggningstider och i förekommande fall vistelsetider förekommer inte bara mellan utan även inom ärendekategorier. Variationerna kan både förklaras av interna faktorer såsom myndigheternas prioriteringar och åtgärder och externa faktorer såsom sammansättningen av sökande, variation i antal sökande under året etc. Kön är dock inte en bakomliggande faktor till dessa variationer, eftersom det inte föreligger någon större skillnad mellan män och kvinnor vad gäller handläggningstid.

Något högre bifallsandel för asylansökningar jämfört med föregående år

Bifallsandelen för avgjorda asylärenden ökade från 55 procent under 2015 till 60 procent under 2016. Ökningen berodde framför allt på att Migrationsverket under hösten 2016 prioriterade att avgöra presumtiva bifallsärenden.

Män stod för en majoritet av de inkomna asylansökningarna och fick i större utsträckning än kvinnor avslag på sina asylansökningar. Bifallsandelen för kvinnor var 66 procent under

år 2016 och 57 procent för män. Motsvarande siffror 2015 var 59 procent för kvinnor och 54 procent för män. Skillnaden i bifallsandel för kvinnor och män ökade alltså, även i förhållande till tidigare år. Om Dublinärenden exkluderas, dvs. ärenden där den sökande överförs enligt Dublinförordningen, var skillnaden 2016 mellan män och kvinnor något mindre – bifallsandelen var då 81 procent för kvinnor och 75 procent för män.

Vad gäller ensamkommande barn var bifallsandelen för samtliga avgjorda ärenden 72 procent under 2016, en ökning sedan 2015 då bifallsandelen var 66 procent men något lägre än 2014 då den var 75 procent. Bifallsandelen för flickor under 2016 var 84 procent och för pojkar var den 70 procent. För flickor är det samma andel som 2015, medan bifallsandelen för pojkar ökat från 63 procent.

Tabell 2.4 Bifallsfrekvens för avgjorda asylansökningar 2012–2016

Procent					
	2012	2013	2014	2015	2016
Bifallsfrekvens av totalt avgjorda asylärenden	44 %	54 %	59 %	55 %	60 %
Bifallsfrekvens av totalt avgjorda asylärenden rörande ensamkommande barn	65 %	66 %	75 %	66 %	72 %

Källa: Migrationsverket

Genomsnittliga handläggningstider hos Migrationsverket ökade kraftigt

Under flera år har, med något undantag, vistelsetider, handläggningstider och andra ledtider inom asylprocessen successivt ökat.

Den genomsnittliga vistelsetiden i mottagnings-systemet ökade till 500 dagar år 2016 från 237 dagar år 2015.

Den genomsnittliga handläggningstiden för asylärenden ökade med 43 procent eller 99 dagar 2016 jämfört med 2015. Detta trots att antalet avgjorda asylärenden var dubbelt så högt som 2015 och trots att produktiviteten samtidigt ökade. En viktig förklaring till att handläggningstiderna i första instans har fortsatt att öka så kraftigt sen 2012 är att Migrationsverket inte klarat att öka antalet årsarbetare inom asylprövningen i samma takt som antalet asylsökande har ökat. En annan orsak är att andelen uppenbart ogrundade ansökningar och så kallade Dublinärenden, vilka har en betydligt kortare handläggningstid, har minskat i

antal. Tiden från ansökan till utredningsstart fördubblades från 152 dagar 2015 till 290 dagar 2016, medan tiden från utredningsstart till beslut minskade till 130 dagar vilket är cirka 20 dagar kortare jämfört med 2015.

Vid utgången av 2016 väntade ca 71 000 asylsökande, varav ca 20 000 ensamkommande barn, på beslut i första instans. Den genomsnittliga upplupna väntetiden från ansökan uppgick till 387 dagar. För ensamkommande barn var den 415 dagar.

Antalet beslut om avslag på asylansökan ökade under 2016 vilket fick till följd att även antalet överklagade beslut som överlämnats till migrationsdomstol ökade. Vidare har den tillfälliga lagen om tidsbegränsade uppehållstillstånd inneburit en ökning av antalet mål i migrationsdomstolarna gällande statusförklaring. På grund av längre handläggningstider hos Migrationsverket dröjde det tills hösten 2016 innan antalet mål ökade vid migrationsdomstolarna och domstolarna hann därför arbeta av balanser tidigare under året. Det innebar att trenden med förkortade handläggningstider i domstolarna fortsatte.

Tiden från lagakraftvunnet beslut om avlägsnande till utresa har under 2016 fortsatt att minska något i jämförelse med föregående två år,

från 130 dagar 2014, till 118 dagar under 2015 och 114 dagar 2016.

Antalet som återvände självmant ökade markant under 2016. Antalet var som högst under årets första tre månader, med en topp på 1 881 personer under mars månad, för att sedan minska under resten av året. Ökningen beror delvis på att ett stort antal personer, framförallt irakier, återtog sina asylansökningar i början av 2016. Det skedde inte någon motsvarande omfattande ökning av antalet tvångsvisa utresor. Sammantaget ledde det till en kortare tid från beslut till utresa.

Det självmant återvändandet ökade även för ensamkommande barn, från 92 personer 2015 till 241 personer 2016. Detta påverkade handläggningstiderna positivt. Trenden var densamma för överföringar enligt Dublinförordningen gällande självmant utresor. Dock har den genomsnittliga handläggningstiden för alla överföringar enligt Dublinförordningen ökat, till stor del för att Ungern motsatt sig överföringar. Även antalet avgjorda uppenbart ogrundade ansökningar, ett relativt okomplicerat ärendeslag, minskade under 2016 till färre än hälften, från 4 200 under 2015 till 1 800 under 2016.

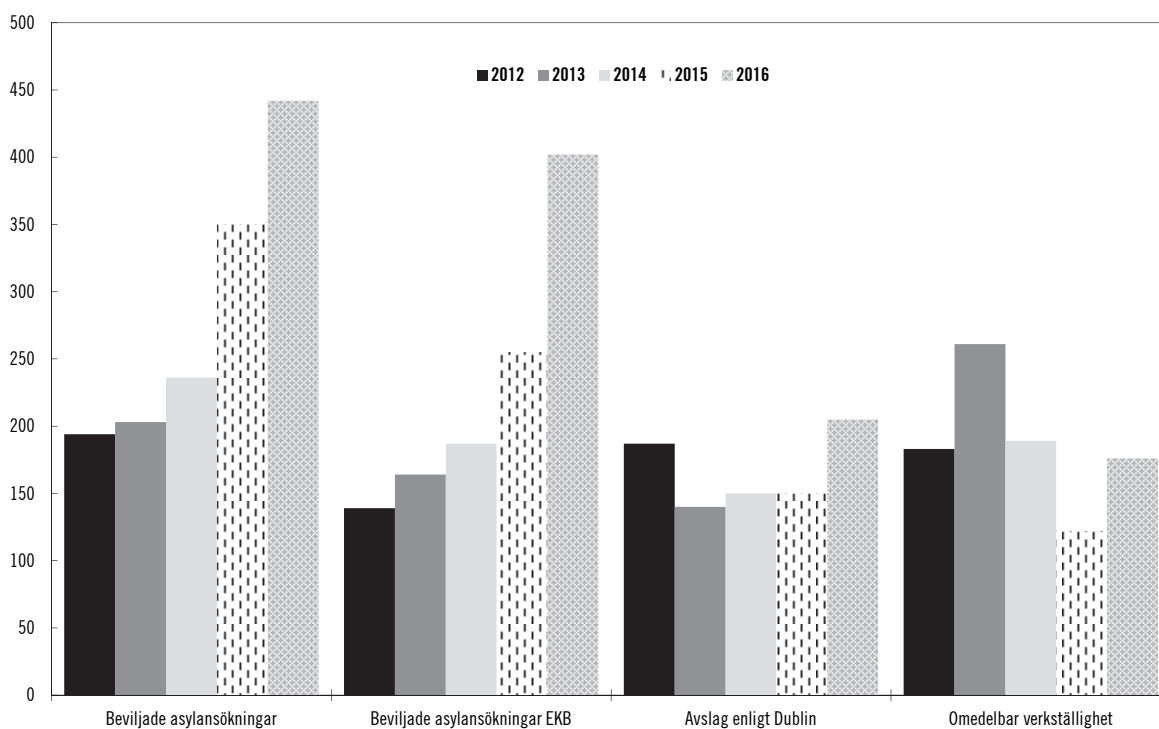
Tabell 2.5 Genomsnittliga handläggningstider och ledtider i dagar 2012–2016

Dagar	2012	2013	2014	2015	2016
Avgjorda asylansökningar	108	122	142	229	328
<i>bifall</i>	108	118	145	292	363
<i>ensamkommande barn</i>	98	120	143	195	353
<i>avslag/överföring enligt Dublinförordningen</i>	55	41	71	87	143
<i>avvisning med omedelbar verkställighet</i>	47	39	32	32	31
<i>övriga avslag</i>	125	177	150	181	190
Handläggningstid migrationsdomstol	141	123	138	108	96

Källa: Migrationsverket

Diagram 2.4 Genomsnittlig vistelsetid för personer som lämnat mottagandet 2012–2016

Dagar

Källa: Migrationsverket

Vistelsetiden för personer vars asylansökan beviljades ökade kraftigt

Den genomsnittliga vistelsetiden för personer som beviljades uppehållstillstånd av Migrationsverket och som lämnade mottagandet och togs emot i en kommun fortsatte att öka 2016. Totalt ökade den med drygt 90 dagar, till 442 dagar. Se diagram 2.4 ovan. Ökningen skedde från en redan hög nivå och följer en ökande trend. Merparten av den ökade vistelsetiden består av ökad handläggningstid i första instans. Genomsnittstiden från beslut om uppehållstillstånd till mottagande i kommun har däremot minskat jämfört med 2015, trots att antalet personer som beviljats uppehållstillstånd under 2016 var högt. Det beror delvis på att en fortsatt hög andel nyanlända bosätter sig på egen hand och på bosättningslagen som innebär att kommuner är skyldiga ta emot vissa nyanlända för bosättning. Under 2016 togs nästan 52 000 personer från Migrationsverkets mottagande emot i kommun efter beslut om uppehållstillstånd att jämföra med cirka 32 000 under 2015. 18 800 nyanlända från Migrationsverkets anläggningsboende (ABO) togs emot i en kommun under 2016, övriga bosatte sig på egen hand.

Antalet inskrivna personer med beviljade uppehållstillstånd i Migrationsverkets

mottagande vid slutet av 2016 var cirka 28 100, vilket är mer än dubbelt så många som i slutet av 2015 då motsvarande siffra var cirka 13 900. Ökningen är bl.a. ett resultat av att Migrationsverket avgjorde dubbelt så många asylärenden under 2016 som året innan och att bifallsandelen uppgick till 60 procent, samtidigt som kommunalen för mottagande av nyanlända var baserade på ett betydligt lägre antal beviljade ansökningar. Ökningen av antalet inskrivna är också en effekt av att regeringen beslutade om att ge kommunerna en förlängd tidsfrist för 2016 års anvisningar, från två till fyra månader då flera kommuner hade svårt att ta emot nyanlända för bosättning inom tidsfristen och Migrationsverket verkställde heller inte anvisningar till kommuner där tidsfristen passerats.

Av de 28 100 inskrivna med beviljade uppehållstillstånd i mottagningssystemet bodde nästan 22 400 i anläggningsboende och drygt 4 000 i eget boende. Motsvarande siffror vid utgången av 2015 var 10 700 respektive 2 700.

Vistelsetiden för ensamkommande barn som ansökt om asyl ökade kraftigt

Ensamkommande barn anvisas vid ankomst till Sverige till en kommun som asylsökande och bosätts som regel i samma kommun när uppehållstillstånd beviljas. Då flertalet ensamkommande barn beviljas uppehållstillstånd

i första instans, förklaras den totala vistelsetiden för dem i huvudsak av Migrationsverkets handläggningstid.

Den genomsnittliga tiden från ansökan till beslut av Migrationsverket avseende denna kategori fortsatte att öka jämfört med tidigare år, från 195 dagar 2015 till 353 dagar 2016. Den genomsnittliga handläggningstiden var ungefär densamma för ensamkommande flickor som för ensamkommande pojkar.

Vistelsetiden för personer med beslut om överföring enligt Dublinförordningen och uppenbart ogrundade asylansökningar ökade

Den totala genomsnittliga vistelsetiden för personer som överfördes enligt Dublinförordningen ökade under 2016. En anledning till ökningen var att det vid ingången av 2016 fanns en stor mängd ärenden att handlägga från hösten 2015, men även till följd av att vissa länder inte alls tog emot överföringar enligt Dublinförordningen. Under 2016 vände trenden med en successivt sjunkande vistelsetid för personer med uppenbart ogrundade ansökningar. Detta samtidigt som antalet ogrundade ansökningar har minskat med 57 procent. Att antalet ogrundade ansökningar har minskat beror sannolikt på en kombination av den tillfälliga lagen, de inre gränskontrollerna som tillfälligt återinförts, och att avslagsbeslutet kombineras med återreseförbud. Att vistelsetiden ökat beror till viss del på att enklare

ärenden inom snabbprocessen har prioriterats framför de ärenden där man stött på hinder i handläggningen.

Vistelsetiden för övriga personer vars asylansökan avslogs var i stort den samma

Den genomsnittliga vistelsetiden för personer som lämnat mottagandet efter ett lagakraftvunnet beslut i domstol har legat relativt stabilt på drygt 650 till 700 dagar de senaste åren. Under 2016 var vistelsetiden 645 dagar, att jämföra med 641 dagar under 2015.

Effektivitet-handläggningstider för övriga ärendeslag

Sammanfattning

- Handläggningstiderna fortsatte att öka inom samtliga tillståndsärenden.
- Antalet inkomna och avgjorda anknytningsärenden ökade under året.
- Antalet inkomna och avgjorda arbetsmarknadsärenden minskade.

Under 2016 har handläggningstiderna för samtliga tillståndsärenden ökat. En viktig orsak var Migrationsverkets beslut att prioritera att avgöra asylansökningar.

Tabell 2.6 Prövning av tillståndsärenden 2013–2016

*Första ansökan samt förlängningar

	2013	2014	2015	2016
Inkomna anknytningsärenden*	66 174	81 584	76 145	79 789
Inkomna arbetsmarknadsärenden	56 703	52 525	58 721	53 343
Inkomna studerandeärenden	19 404	20 689	20 372	21 418
Avgjorda anknytningsärenden*	59 077	67 206	62 962	69 768
Avgjorda arbetsmarknadsärenden	53 022	51 813	54 322	47 184
Avgjorda studerandeärenden	18 882	20 847	19 370	20 411

Källa: Migrationsverket

Fler avgjorda ärenden men handläggningstiderna inom anknytning fortsatte att öka

Antalet inkomna förstagångsansökningar om uppehållstillstånd på grund av anknytning till bosatta i Sverige har varierat mellan strax under 70 000 och 80 000 de senaste åren. Under 2016 inkom 79 789 ansökningar, vilket var nästan 4 000 fler än 2015 men något färre än det myndigheten hade prognostiserat i den prognos som låg till grund för budgetpropositionen 2016. När det gäller avgjorda ärenden, uppgick de till 69 768, vilket var ca 7 000 fler ärenden än föregående år och ca 5 000 färre än prognostiserat. Antalet öppna ärenden fortsatte därmed att öka istället för att nästan halveras vilket antogs i prognosen inför budgetpropositionen för 2016.

Av samtliga ansökningar som avgjordes 2016 avsåg 57 procent kvinnor och 43 procent män. Cirka 30 procent var barn. Kvinnor och män får i samma utsträckning sina anknytningsansökningar beviljade.

Handläggningstiderna från ansökan till beslut för förstagångsansökningar i anknytningsärenden fortsatte att öka och uppgick i genomsnitt till 333 dagar 2016, från 288 dagar 2015. Handläggningstiden för förstagångsansökningar är lika lång för kvinnor och män, genomsnittstiden skiljer sig bara några dagar. Vid förlängningar går kvinnornas ärenden i genomsnitt 3-4 veckor snabbare än männens.

Migrationsverkets beslut att prioritera asylprövningen framför tillståndsprövningen, i syfte att så många som möjligt av de asylsökande som kom under 2015 skulle få sitt ärende avgjort under året, har bidragit till växande balanser och längre handläggningstider. I januari 2017 fattade regeringen beslut om att syriska medborgare ska kunna lämna in ansökningar om uppehållstillstånd på grund av anknytning vid utlandsmyndigheten i Khartoum.

Andra bidragande orsaker var att det elektroniska handläggarstödet inte gett de effekter som tidigare beräknats i form av högre produktivitet och service samt att den höga personalrörligheten inom Migrationsverket bidrog till en lägre produktivitet.

Handläggningstiden för arbetsmarknadsärenden fortsatte att öka

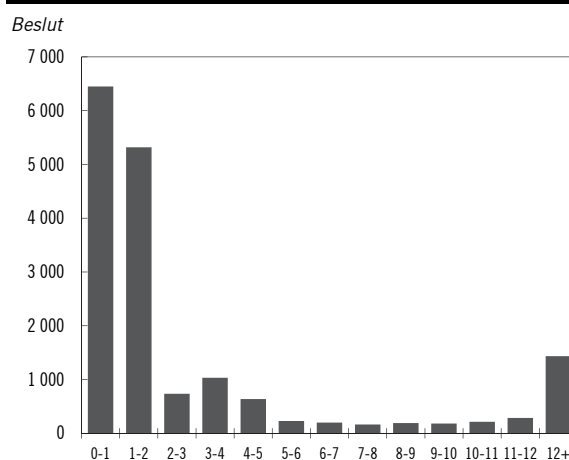
Både antalet inkomna och avgjorda arbetsmarknadsärenden minskade under 2016. Samtidigt ökade antalet öppna arbetsmarknads-

ärenden från ca 24 000 år 2015 till ca 30 500 år 2016. Både antalet inkomna och avgjorda ärenden var färre än prognostiserat. Fördelningen 60 procent män och 40 procent kvinnor när det gäller såväl inkomna som avgjorda ansökningar bestod.

Den totala genomsnittliga handläggningstiden för samtliga arbetsmarknadsärenden har ökat under de senaste åren och så skedde även 2016. För förstagångsansökningar ökade handläggningstiden från 126 dagar 2015 till 139 dagar. Handläggningstiden för ansökningar från kvinnor är generellt något längre än för män. För förlängningsärenden har den genomsnittliga handläggningstiden ökat från 183 dagar 2015 till 202 dagar 2016. Bland förlängningsärendena är handläggningstiden för kvinnor kortare än för män.

Handläggningstiden för olika kategorier av arbetsmarknadsärenden varierar kraftigt, bl.a. beroende på om det finns särskilda utredningskrav och på om arbetsgivaren är certifierad. Vissa ansökningar är mer arbetskrävande och tar därmed längre tid att handlägga. Det gäller bl.a. ansökningar om uppehållstillstånd för arbetstagare där det finns särskilda utredningskrav, t.ex. inom städbranschen och byggbranschen samt för egenföretagare. Den genomsnittliga handläggningstiden avseende ärenden från branscher med särskilda utredningskrav är betydligt längre än för andra ärenden och dessa har fortsatt att öka under 2016.

Diagram 2.5 Antalet avgjorda förstagångsansökningar om arbetstillstånd för arbetstagare 2016, handläggningstid i månader

Källa: Migrationsverket

Tabell 2.7 Genomsnittlig handläggningstid arbetstillstånd 2012–2016

Dagar	2012	2013	2014	2015	2016
Förstagångsansökningar	91	98	103	126	139

Källa: Migrationsverket

De ärendekategorier som brukar ha kortast handläggningstider har även under 2016 haft korta handläggningstider, men även dessa har ökat. Handläggningstider för t.ex. certifierade arbetsgivare hade en genomsnittlig handläggningstid på 29 dagar, vilket kan jämföras med 17 året innan.

Under 2016 handlades ca 85 procent av arbetsmarknadsansökningarna elektroniskt, vilket var en betydande ökning i förhållande till år 2015 då motsvarande siffra var 59 procent.

Trots att allt fler ärenden nu hanteras elektroniskt har förväntade produktivitetsoökningar hos myndigheten inte ännu uppnåtts.

Handläggningstiden för studerandeärenden ökade

Antalet personer som ansökte om uppehållstillstånd på grund av studier under 2016 var något fler än vad myndigheten prognostiserat. Det är också drygt 1 000 fler än under 2015.

Den genomsnittliga handläggningstiden för ansökningar om uppehållstillstånd för studier var 70 dagar under år 2016, en ökning med 18 dagar i jämförelse med år 2015.

En bidragande orsak till att handläggningstiderna ökade var att myndigheten under 2016 begärt fler utredningar av utlandsmyndigheterna avseende de sökandes studieavsikt. Detta ökar antalet överlämningar, väntetider och därmed handläggningstider.

År 2016 var 55 procent av de sökande män och 45 procent kvinnor.

Personer som ansöker om uppehållstillstånd på grund av studier ansöker i stor utsträckning elektroniskt. Under 2016 uppgick andelen webbansökningar för denna ärendekategori till 94 procent, vilket var en ökning från år 2015 då andelen var 82 procent.

Effektivitet–produktivitet och styckkostnader

Sammanfattning

- Produktiviteten ökade något inom asylprövningen och för medborgarskapsärenden
- Produktiviteten minskade för arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden.
- Antalet årsarbetskrafter på Migrationsverket fortsatte att öka, i första hand inom mottagandet och asylprövningen.
- Styckkostnaderna minskade för asyl- och medborgarskapsärenden men ökade när det gäller arbetsmarknads-, anknytnings- och studerandeärenden.

Myndigheternas produktivitet – mätt som antal avgjorda ärenden per årsarbetare – och kostnad per avgjort ärende (styckkostnad) visar hur väl myndigheterna använt tillgängliga resurser. En svårighet när dessa ska tolkas är att dessa indikatorer även påverkas av en rad andra faktorer som behöver beaktas vid en bedömning såsom sammansättningen av sökande och omvärldsförändringar som på olika sätt påverkar handläggningen.

Produktiviteten ökade och styckkostnaderna minskade inom asylprövningen

Vid utgången av 2016 väntade ca 72 000 asylsökande på beslut i första instans, att jämföra med drygt 154 000 vid utgången av 2015. Denna kraftiga minskning möjliggjordes dels av ett väsentligt lägre inflöde av ansökningar dels av att Migrationsverket avgjorde ca 112 000 asylärenden under 2016. Det är det högsta antalet avgjorda asylärenden någonsin, ungefär dubbelt så många avgjorda asylärenden som 2015, 2014 och 2013 och mer än tre gånger så många som 2012.

Produktiviteten i asylprövningen, mätt som antalet avgjorda asylärenden per årsarbetare, ökade väsentligt jämfört med 2015 och låg på motsvarande nivå som åren dessförinnan. Vidare minskade kostnaden per avgjord asylansökan med ungefär en tredjedel.

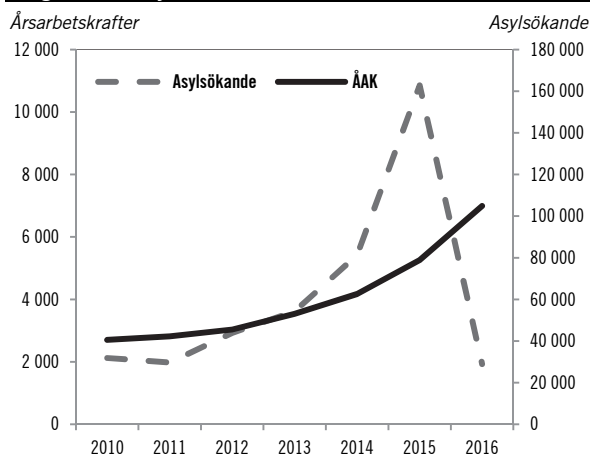
Tabell 2.8 Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013–2016

	2013	2014	2015	2016
Avgjorda asylansökningar per årsarbetskraft	57	49	40	56
Kostnad per avgjord asylansökan (kr) anslag 1:1 Migrationsverket	16 543	19 711	24 643	16 780

Källa: Migrationsverket

En förklaring till den ökade produktiviteten är att Migrationsverket prioriterade presumtiva bifallsärenden från hösten 2015 framför mer utredningskrävande ärenden. På det sättet kunde myndigheten avgöra fler ärenden per årsarbetare. Bifallsandelen för dessa gruppers ansökningar låg på mellan 83 och 91 procent under 2016. Denna ärendesammansättning återspeglas i den totala i bifallsandelen under 2016, vilken som tidigare nämnts var högre än 2015.

En annan förklaring till produktivitetsoökningen är ärendesammansättningen för de ärenden som avgjordes under 2016. En stor andel av dessa ärenden, cirka 56 procent, avsåg syrier, eritreaner och statslösa. Gemensamt för dessa tre grupper är att presumptionen för beviljande är hög. Dessutom utvecklade Migrationsverket sitt arbetssätt under 2016 vilket innebar att alla nya asylansökningar sorterades utifrån ärendets beskaffenhet. Utredningsförfarandet anpassas därefter efter vilka åtgärder som behöver vidtas i respektive ärendetyp.

Diagram 2.6 Asylsökande och årsarbetskrafter 2010–2016

Källa: Migrationsverket

Diagrammet ovan visar på den ökning av antalet årsarbetare som har skett inom hela Migrationsverket 2010–2016.

Det har samtidigt funnits flera faktorer som har påverkat produktiviteten negativt.

Migrationsverket hanterar t.ex. sedan den tillfälliga lagens ikraftträdande två parallella lagstiftningar, vilket ökar komplexiteten i handläggningen. Dessutom hade Migrationsverket många nyanställda under 2016. Bara inom asylverksamheten ökade bemanningen med ca 530 årsarbetare under året samtidigt som rekryteringen och introduktionen har tagit kraft från övrig personal har insatserna samtidigt varit nödvändiga för att Migrationsverket ska kunna fullgöra sitt uppdrag och uppnå en effektivare verksamhet på sikt.

Antalet avgjorda mål vid migrationsdomstolarna ökade från 27 371 under 2015 till 31 312 under 2016. Vid migrationsdomstolarna var produktiviteten, mätt som antal avgjorda migrationsmål per årsarbetskraft, oförändrad mellan 2015 och 2016. I genomsnitt avgjordes 64 mål per årsarbetskraft. Kostnaderna per migrationsmål sjönk däremot från 16 500 kr per mål till 13 300, detta på grund av att fasta kostnader kunde fördelas på fler mål.

Vad gäller de tvångsvisa återvändandet har kostnaden per utrest person minskat under 2016, från 70 000 kronor 2015 till 66 000 kr, samtidigt som antalet transporterade personer har ökat (från 2 810 personer till 2 970 personer). I huvudsak förklaras styckkostnadsminskningen av att det har blivit vanligare med transporter inom Europa, som är mindre kostsamma än resor till tredje land, och att bevakningsgraden för resorna har varit lägre än vad som prognostiserats.

Produktiviteten minskade och styckkostnaderna ökade inom kategorierna arbete, besök och bosättning

Trenden från föregående år med lägre produktivitet för ansökningar inom kategorin arbete, besök och bosättning fortsatte även under 2016.

Tabell 2.9 Produktivitet och styckkostnader vid Migrationsverket 2013–2016

	2013	2014	2015	2016
Avgjorda ansökningar inom arbete, besök och bosättning per årsarbetskraft	366	333	237	202
Kostnad per avgjord ansökan (kr) anslag 1:1 Migrationsverket	2 986	3 179	4 303	5 070

Källa: Migrationsverket

Den största delen av produktivetsminskningen har skett i prövningen av anknytningsärenden, men en minskning skedde även inom övriga

ärendekategorier. Det finns flera förklaringar till detta resultat. För det första har personalomsättningen haft en negativ inverkan på produktiviteten och lett till en ökad styckkostnad. För det andra har det stora antalet asylärenden påverkat arbetssituationen på hela myndigheten och personalresurser har under en period överförts från bl.a. tillståndsverksamheten till asylprövningen. Det har bidragit till att antalet öppna tillståndsärenden ökat. Vidare har införandet av digital handläggning, i likhet med vad som konstaterades i budgetproposition för 2016, tagit mer resurser i anspråk än beräknat och inte gett de resultat som förväntats. När det gäller ansökningar om arbetstillstånd har antalet avgjorda ärenden per årsarbetskraft minskat, trots en ökad andel elektroniska ansökningar.

Rättslig kvalitet, m.m.

Myndighetens rättsliga kvalitet är svårbedömd då inga tydliga kriterier finns för bedömning av måluppfyllelsen. Migrationsverket har i sitt regleringsbrev krav på att redovisa indikatorer som möjliggör en bedömning av huruvida den rättsliga kvaliteten är tillräcklig. Detta redovisas inte i myndighetens årsredovisning, vilket bland annat har föranlett kritik från Riksrevisionen.

Ändringsfrekvensen i domstol fortsatt låg

Andelen mål som har ändrats i migrationsdomstol är det huvudsakliga måttet på den rättsliga kvaliteten i Migrationsverkets beslut, även om det endast är ärenden som i någon del gått den sökande emot och som överklagas som prövas i domstol. Ändringsfrekvensen är fortsatt mycket låg. Under flera år har den varierat mellan fem till sju procent. För 2016 var ändringsfrekvensen fem procent för asylärenden, sex procent för tillståndsärenden och nio procent för ansökan om verkställighetshinder.

Fortsatt utveckling av en systematisk uppföljning av den rättsliga kvaliteten

Migrationsverket genomför varje år kvalitetsuppföljningar i prövningsverksamheten, dels systematiska, dels tematiska kvalitetsuppföljningar. Under 2016 har systematiska kvalitetsuppföljningar endast genomförts inom asylprövningen. Resultatet från dessa

uppföljningar visade att enhetligheten i beslutsfattandet var god samt att sökande fått rätt beslut i 84 procent av ärendena. I 14 procent av ärendena i granskningen var utgången diskutabel, dvs. inom gruppen av granskare har det funnits olika uppfattningar om utgången är korrekt eller inte. När det gäller huruvida utredningen har skett efter ärendets beskaffenhet i förhållande till Migrationsverkets egna kriterier visar uppföljningen att endast 53 procent av utredningarna ligger på rätt nivå i förhållande till ärendetyp. I 19 procent av fallen bedömdes det vara diskutabelt och i 20 procent av utredningarna bedömdes utredningarna inte ha varit tillräckligt omfattande med hänsyn till ärendets beskaffenhet. Uppföljningen visade vidare att de utredningar som resulterade i avslag hade högre kvalitet än de utredningar där uppehållstillstånd beviljades.

Utfallet av de systematiska och tematiska kvalitetsuppföljningarna inom asylområdet visar att Migrationsverket behöver vidta ytterligare insatser när det gäller att ge medarbetarna bättre förutsättningar för att avgöra ärenden med god rättslig kvalitet, främst i form av ett förbättrat arbetssätt för att fånga upp och föra ut rättsfrågor till verksamheten, samt av en förbättrad kompetensutveckling av nyanställda. Flera av de identifierade förbättringsområdena är desamma som vid myndighetens systematiska uppföljningar 2015.

Arbete mot missbruk av regler har stärkts

För att på ett sammanhållet sätt kunna bedriva kontrollverksamhet för att minska fusk och missbruk har Migrationsverket under 2016 bl.a. genomfört verksamhetsgranskningar av arbetstillstånd, samt upphandling och inköp.

Migrationsverket genomför sedan 2014 efterkontroller i arbetstillståndsärenden avseende om arbetstagaren har påbörjat arbetet och att anställningsvillkoren följs. Det är viktigt för att förhindra utnyttjande av arbetstagare och missbruk av regelverket. Det ska inte förekomma att villkoren inte motsvarar den som följer av svenska kollektivavtal eller praxis.

Under 2016 har 203 efterkontroller genomförts, en ökning jämfört med 2015 om 62 stycken. Kontrollerna resulterade i att 124 tillstånd återkallades. Det är en kraftig ökning jämfört med tidigare år och visar att efterkontroller är ett viktigt verktyg för att

upptäcka och motverka missbruk inom arbetsmarknadsärenden.

För att bland annat motverka missbruk av uppehållstillståndskort och främlingspass enligt riksdagens tillkännagivande (Rskr.2015/16:158, bet. 2015/16:JuU25) har regeringen den 27 april tillsatt en utredning, ”Åtgärder för ett effektivare återvändande och motverkande av missbruk av resehandlingar” (dir. 2017:45). Betänkande ska lämnas senast den 1 december 2017. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Förbättrade processer inom arbetskraftsinvandring
Regeringen har, bland annat med anledning av riksdagens tillkännagivande (rskr.2016/17:47 bet. 2016/17:SfU11), skyndsamt hanterat delar av Utredningen om åtgärder för att stärka arbetskraftsinvandras ställning på arbetsmarknaden (SOU 2016:19). En proposition med förslag som avser att arbetsgivarna ska få möjlighet att rätta till brister i villkoren så att arbetstagaren ska kunna beviljas förlängning av sitt arbetstillstånd beslutades den 22 juni 2017. I propositionen föreslås att lagändringen ska träda ikraft den 1 december 2017.

Regeringen har den 21 juni 2017 även gett en utredare i uppdrag att lämna förslag till författningsändringar som säkerställer att arbetskraftsinvandrare inte utvisas på grund av att arbetsgivare begått mindre eller obetydliga fel gällande villkoren för arbetstillstånd, även om felet upptäcks efter det att tillståndstiden löpt ut eller om Migrationsverket uppmärksammar det. Utredaren ska lämna sitt förslag senast den 31 december 2017. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Fortsatt fokus på arbetet med jämställdhet, barnrättsperspektivet och likabehandling
Jämställdhetsperspektivet är en central del av Migrationsverkets kvalitetsarbete och integreras i styrning, uppföljning, metodutveckling och kvalitetsmätningar. Även barnrättsperspektivet beaktas genomgående i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter. Migrationsverket har under 2016 fortsatt att öka kunskapen hos personalen om barnrättsperspektivet. Läs vidare om övriga insatser i Uo9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, avsnitt 7 Barnrättspolitik.

Som en del av utvecklingsprogrammet Jämställdhetsintegrering i myndigheter redovisade Migrationsverket 2015 en handlings-

plan för hur myndigheten avsåg att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering 2016-18 med det övergripande syftet att alla sökande ska få en individuell och rättssäker prövning oavsett kön och utifrån sina förutsättningar och behov. Åtgärder som vidtagits inom ramen för handlingsplanen redovisas årligen.

Under 2016 har myndigheten fortsatt arbetet med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i den ordinarie verksamheten. Migrationsverket har bl.a. tagit fram en vägledning som tydliggör att det i varje asylärende ska göras en individuell bedömning av sökandes skyddsbehov. Uppföljning av asylärenden ur ett jämställdhetsperspektiv har även utvecklats. Att öka kunskapen om jämställdhetsintegrering på alla nivåer inom myndigheten och att ge information till asylsökande om jämställdhet och våld i nära relationer i samband med s.k. gruppinformation har vidare utgjort ett viktigt arbete. Migrationsverket fick i regleringsbrevet för 2016 ett uppdrag att genomföra kompetenshöjande utbildningsinsatser i syfte att uppnå en mer genusmedveten asylprövning.

I syfte att säkerställa ökad likabehandling har myndigheten bl.a. också fortsatt sitt arbete med hbtq-specialister vid asylutredningar och med att ge stöd till sökande med funktionsnedsättning. Vidare fattade regeringen i juli 2017 beslut om att ge Migrationsverket i uppdrag att fortsätta utveckla kompetensen i hbtq-frågor. (Ju2017/05955/EMA).

Service

Statsförvaltningen ska ha väl utvecklad kvalitet, service och tillgänglighet, vilket följer av det förvaltningspolitiska målet (prop. 2009/10:175). De senaste åren har antalet telefonsamtal till Migrationsverkets kundtjänst ökat markant. Under 2016 har de dock minskat med 120 000 samtal, från 1,9 miljoner samtal 2015 till 1,78 miljoner samtal 2016. Detta sker samtidigt som antalet besök på Migrationsverkets webbplats och antalet bokade besök har ökat.

Under året besvarades 46 procent av de samtal som kom in till myndigheten, att jämföra med 37 procent de första tio månader under 2015 och knappt 17 procent under 2014.

Migrationsverket har fortsatt att utveckla de digitala tjänsterna för att underlätta för den sökande att ansöka och få information om sitt

ärende. Användandet av de digitala tjänsterna har mer än tredubblats under 2016. Detta kan förklaras med att fler personer använder funktionen *kontrollera status på ditt ärende* och att Migrationsverket har skapat en tjänst som kan beräkna tiden till när beslut kommer fattas i ärendet. Effekten av denna åtgärd märks dock inte tydligt genom minskad efterfrågan inom övriga serviceområden.

Under 2016 har myndigheten också tagit fram rutiner och svarsstöd för vanliga frågor i syfte att minska onödig efterfrågan och öka effektiviteten i verksamheten.

Internationellt och europeiskt samarbete

Regeringen identifierar i skrivelsen 2015/16:182 hur Politiken för global utveckling kan bidra till genomförandet av Agenda 2030. Migrationspolitiska åtgärder som identifieras inkluderar att ta ett globalt ansvar gällande hanteringen av flyktingströmmarna, driva på för jämnare fördelning av asylsökande och större globalt ansvar, samt skapa en säker och ansvarsfull rörlighet av personer, bl.a. genom att tillsätta en utredare som analyserar förutsättningarna för att skapa lagliga vägar för att söka asyl i EU.

I syfte att reformera det gemensamma europeiska asylsystemet presenterade kommissionen i maj 2016 förslag till revidering av Dublin- och Eurodacförordningarna och en ny förordning för Europeiska unionens byrå för asylfrågor och i juli presenterades förslag till asylprocedurförordning, skyddsgrundsförordning, revidering av mottagandedirektivet och en förordning om ett EU-gemensamt system för vidarebosättning.

Under förhandlingarna har Sverige välkomnat en ökad harmonisering av medlemsstaternas asylsystem och understrukt såväl vikten av att alla medlemsstater solidariskt måste dela på ansvaret att ta emot människor i behov av skydd som att asylsystemet ska vara effektivt, rättsäkert, långsiktigt hållbart, humant och medge beslut av hög kvalitet som värnar asylrätten.

Rådet beslutade den 9 juni att Sverige, på egen begäran i december 2015, skulle få uppskov till juni 2017 med genomförandet av omfördelning av den svenska andelen av asylsökande som

befinner sig i Italien och Grekland till andra EU-medlemsstater. När det gäller det EU-gemensamma vidarebosättningsbeslutet som medlemsstaterna kom överens om 2015 var Sveriges andel 491 personer och Sverige beviljade 491 syrier permanent uppehållstillstånd för vidarebosättning i Sverige inom vår reguljära kvot år 2016.

Sveriges prioriterade frågor i övrigt gällande EU- och det internationella arbetet med migrationsfrågor var bättre globalt ansvarstagande, ansvarsfördelning och samarbete, att förebygga grundorsakerna till ofrivillig migration, stärkt arbete för att skydda utsatta migranter, återvändande samt att främja migrationens utvecklingseffekter. Sverige drev dessa prioriteringar under förhandlingarna av den s.k. New York-deklarationen som antogs under FN:s högnivåmöte den 19 september 2016 om hanteringen av stora flyktingar- och migrationsströmmar. Sverige stod bl.a. som medvärd för ett toppmöte om flyktingsituationen i världen som hölls i anslutning till FN:s högnivåmöte den 19 september. Syftet med toppmötet var att öka det finansiella stödet till FN:s humanitära arbete, öka antalet vidarebosättningsplatser och förbättra migranternas tillgång till utbildning och arbete.

Ett viktigt steg, i vilket Sverige var en drivande part, mot förbättrad global samverkan och styrning togs också genom att International Organisation for Migration (IOM), införlivades i FN.

Utgiftsutveckling per anslag

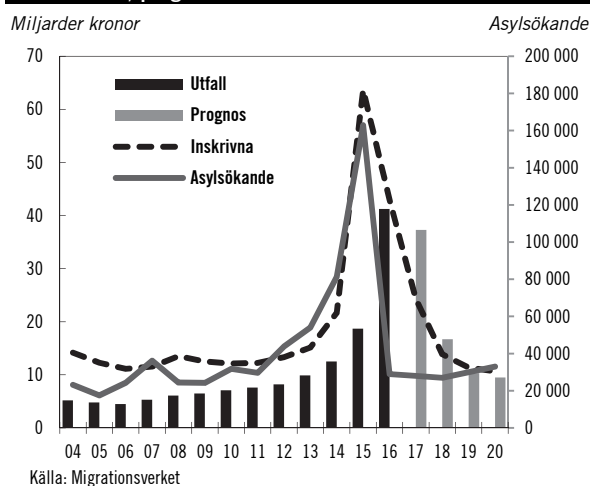
Utgifterna under utgiftsområde 8 Migration styrs till stor del utav antalet inskrivna i Migrationsverkets mottagande och de inskrivnas vistelsetider. Utgifterna för mottagandet påverkas därför framför allt av hur snabbt Migrationsverket fattar beslut i asylärenden och av kostnaden per dygn i mottagandet.

Utgifterna på anslag 1:1 *Migrationsverket* och 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* uppgick under 2016 till 95 procent av de totala kostnaderna på utgiftsområde 8. Enbart anslag 1:2 utgjorde 80 procent av utgifterna vilket är betydligt högre än tidigare års utfall då utgifterna på anslag 1:2 utgjort ca 50 procent. Under 2015 uppgick andelen till 66 procent.

Utgifterna inom utgiftsområdet har sedan 2007 ökat konstant och som diagram 2.7 nedan visar har kostnaderna tidigare år ökat i takt med antalet asylsökande och inskrivna i mottagandet.

Under 2015 ökade dock inte utgifterna i samma takt som antalet asylsökande då majoriteten av de asylsökande kom under hösten och kostnaderna uppstod till stor del under 2016. Att kostnaderna för kommunerna och landstinget kan eftersökas upp till ett år efteråt bidrar ytterligare till en förskjutning av när utgifter sker. Utgifterna bedöms fortsätta vara stora under 2017 för att sedan minska fr.o.m. 2018 då Migrationsverket under senare delen av 2018 bedöms ha kommit ned till kortare handläggningstider och antalet inskrivna därmed minskar jämfört med idag.

Diagram 2.7 Utgiftsutveckling utgiftsområde 8 Migration 2004–2016, prognos 2017–2020

Anslag 1:1 Migrationsverket

Utgifterna på anslaget består till största del av kostnader för personal och har således påverkats i hög grad av det ökade antalet inskrivna i mottagandet och det stora antalet öppna asylärenden.

Under 2016 ökade utgifterna på anslag 1:1 *Migrationsverket* med 1 257 miljoner kronor jämfört med 2015. Kostnaden för personal utgjorde ca 80 procent av denna ökning. Totalt uppgick utgifterna på anslaget till 5 967 miljoner kronor, varav 4 140 miljoner kronor var personalkostnader.

Vid slutet av 2016 hade det genomsnittliga antalet årsarbetare ökat med 1 685 och antalet anställda med 1 934 jämfört med 2015. I genomsnitt var 8 199 personer anställda på myndigheten under 2016. Den största ökningen

skedde inom asylprövningen och mottagningsverksamheten.

Kostnaderna för övertid minskade jämfört med 2015 medan kostnaderna för lokaler och avskrivningar ökade.

Anslag 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

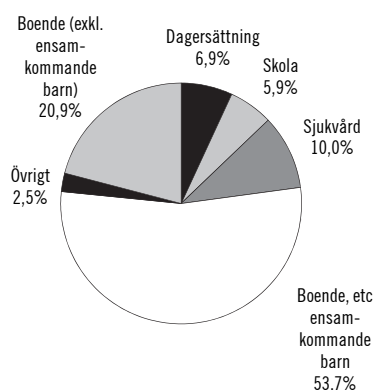
Utgifterna på anslaget påverkas framförallt av antalet inskrivna och sammansättningen av de inskrivna. Kostnaden påverkas främst av hur stor andel av de inskrivna som är ensamkommande barn och unga då ersättningen till kommunen för placering av ensamkommande barn och unga är betydligt högre än för övriga asylsökande.

Den exceptionellt kraftiga ökningen av asylsökande under hösten 2015 innebar att regeringen i propositionen *Vårändringsbudget för 2016* föreslog en ökning av anslaget 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* med 28 841 miljoner kronor för att kunna hantera de utgifter som var kopplade till boende och dagersättning för asylsökande och ersättningar till kommuner och landsting. Under året revideras prognosen över antalet asylsökande ned till följd av de åtgärder som regeringen har vidtagit tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU. Anslaget minskades med 6 401 miljoner kronor i propositionen *Höständringsbudget för 2016* till följd av detta. Efter beslut i riksdagen uppgick anslaget till 34 874 miljoner kronor.

Stort antal inskrivna i Migrationsverkets mottagande, varav många ensamkommande barn och unga, innebar höga utgifter

I början av 2016 var drygt 180 000 inskrivna i Migrationsverkets mottagande, varav drygt 32 000 ensamkommande barn och unga. Det stora antalet inskrivna innebar fortsatt höga utgifter, framförallt beroende av det stora antalet ensamkommande barn och unga som stod för 53,7 procent av utgifterna på anslaget.

Diagram 2.8 Fördelning av utgifter på anslag 1:2 2016

Källa: Migrationsverket

Kostnaderna per dygn för ensamkommande barn och unga är väsentligt högre än för övriga inskrivna i mottagningssystemet. Den högre kostnadsnivån förklaras till stor del av att boenden också innefattar omsorg och omvårdnad eftersom barnet inte har någon vårdnadshavare i landet. Eftersom den genomsnittliga dygnskostnaden är så mycket högre för ensamkommande barn och unga, 2 918 kr jämfört med 337 kr för övriga asylsökande, märks även mindre förändringar i antalet inskrivna på anslaget.

Eftersom ökningen av asylsökande ensamkommande barn främst skedde under andra halvan av 2015 och kommunerna därtill ansöker om ersättning för omhändertagande av ensamkommande barn och unga till Migrationsverket först i efterhand uppstod utgifterna i första hand under 2016 och till viss del även under 2017. Migrationsverket har vidtagit omfattande åtgärder för att handlägga ansökningar om ersättning från kommunerna.

Fortsatt stort behov av asylboenden

Under 2016 bestod Migrationsverkets boendebestand av i genomsnitt 94 000 boendeplatser vilket kan jämföras med i genomsnitt 65 000 boendeplatser under 2015. Utöver dessa boenden hade Migrationsverket tillgång till ett par tusen evakueringsplatser mellan oktober 2015 och maj 2016.

Andelen asylsökande som bodde i EBO (eget boende) under 2016 var i genomsnitt 29 procent och motsvarande 32 procent under 2015.

Tabell 2.10 Asylboenden exkl. boenden för ensamkommande barn och evakueringsboenden 2015 och 2016

Antal platser

	2015	2016
Boendeplatser i lägenheter (ABE)	28 000	32 000
Boendeplatser i tillfälligt anläggningsboende (ABT)	29 000	52 000
Boendeplatser i korridorsboende (ABK)	2 000	5 000
Boendeplatser i ankomstboenden	4 000	5 000
Totalt antal boendeplatser	63 000	94 000

Källa: Migrationsverket

Sammantaget uppgick kostnaderna för boendet för asylsökande till 6 956 miljoner kronor 2016 vilket var en ökning med 68 procent jämfört med 2015. Den främsta förklaringen till kostnadsökningen är att det under 2016 bodde i genomsnitt 57 procent fler asylsökande i Migrationsverkets boenden än 2015. Det gjorde att myndigheten under 2016 i stor utsträckning var beroende av ABT, vilket är en relativt dyr boendeform. På grund av det mycket stora antalet asylsökande under hösten 2015 var Migrationsverket också tvungna att under slutet av 2015 och början av 2016 använda sig av evakueringsboenden vilket är betydligt dyrare än övriga boenden.

Anslag 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Utgifterna på anslaget består till största del, cirka 90 procent, av kostnader för vidarebosättning. Det är främst ersättningar till kommuner för mottagande av migranter som inom ramen för vidarebosättning överförs till Sverige. De totala kostnaderna för anslaget uppgick under 2016 till 420 miljoner kronor varav 397 miljoner kronor avsåg kostnader för vidarebosättning. Tilldelade medel på anslaget var 427 miljoner kronor för 2016.

Under 2016 överfördes sammanlagt 1 907 personer till Sverige

Anslag 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Utgifterna på anslaget finansierar migrationsdomstolarnas förvaltningskostnader och behovet av medel påverkas framför allt av antalet anställda. Under året uppgick utgifterna på anslaget till 617 miljoner kronor. Detta innebar en ökning i förhållande till 2015 med 69 miljoner kronor och var 38 miljoner kronor högre än vad anslaget dimensionerades för i budgetpropositionen för 2016. De ökade

utgifterna berodde framför allt på att antalet årsarbetskrafter ökade med 61 stycken under 2016, från 429 till 490. Att öka antalet årsarbetskrafter var nödvändigt för att kunna möta det ökade antalet asylmål.

Anslag 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Utgifterna på anslaget är direkt kopplat till hur många mål som prövas i domstol och hur många muntliga förhandlingar som genomförs. Under året uppgick utgifterna på anslaget till 133 miljoner kronor. Detta innebar en ökning i förhållande till 2015 med 34 miljoner kronor men 28 miljoner kronor lägre än vad regeringen beräknade i budgetpropositionen för 2016. Den lägre anslagsförbrukningen i förhållande till prognos beror i huvudsak på att migrationsdomstolarna inte avgjorde mål i samma takt som prognostiserats.

Anslag 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Utgifterna på anslaget beror på antalet asylsökande, hur ofta offentligt biträde förordnas och kostnaden per förordnat biträde. Om ett offentligt biträde ska förordnas styrs av ärendets karaktär.

Ersättningen till biträdet utbetalas normalt i samband med att Migrationsverket fattar beslut i asylärendet. Kostnaden för ersättning till offentliga biträden ökade kraftigt under 2016. Detta främst till följd av att Migrationsverket avgjorde ett mycket stort antal ärenden under året, och att genomsnittskostnaden för offentligt biträde per ärende ökade, från 18 200 kronor 2015 till 19 400 kronor 2016. Den ökade genomsnittskostnaden beror bl.a. på att handläggningstiderna ökat, vilket i många fall medfört en ökad arbetsinsats och ökade utgifter för utlägg för biträdena.

Regeringen beslutade den 22 december om höjd anslagskredit på anslaget till tio procent (vilket motsvarade 43,4 miljoner kronor) och fattade även senare beslut om medgivnet överskridande av anslaget. Det slutliga utfallet för 2016 blev 580 miljoner kronor vilket innebär att anslaget överskreds med 102 miljoner kronor. Utfallet blev 326 miljoner kronor högre än 2015.

Anslag 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Utgifterna på anslaget påverkas framförallt av hur många personer som återvänder och av kostnaden per utresa. Under året uppgick utgifterna på anslaget till 259 miljoner kronor.

Detta innebar en ökning i förhållande till 2015 med 23 miljoner kronor men 76 miljoner kronor lägre än anslagna medel i budgetpropositionen för 2016. Det lägre utfallet förklaras i huvudsak av att färre än förväntat återvände självmant med hjälp av Migrationsverket. Antalet utresta med tvång var ungefär detsamma som prognostiserats inför budgetåret. Kostnaden per transporterad klient minskade med 4 000 kronor under 2016. Detta eftersom antalet transporter inom Europa ökade och för att bevakningsgraden vid resorna har minskat.

Anslag 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tilldelade medel uppgick under 2016 till 186,5 miljoner kronor. Utgifterna blev dock endast 57 miljoner kronor, ca 30 % av tillgängligt belopp. Orsaken till det var att det tog längre tid än beräknat att uppfylla ett antal villkor som krävdes innan regeringen formellt kunde utse Migrationsverket till ansvarig myndighet för Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) och den första öppna utlysningen från AMIF kunde hållas. Många projekt påbörjades därför först under det tredje kvartalet 2016.

2.4 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de övergripande målen för migrationspolitiken delvis har uppnåtts.

Den exceptionella ökningen av antalet asylsökande som kom till Sverige under hösten 2015 ledde till betydande utmaningar för stora delar av det svenska samhället både 2015 och 2016. Under 2016 beslutade regeringen om ett antal åtgärder som syftade till att kraftigt minska antalet asylsökande till Sverige och samtidigt förstärka kapaciteten i mottagandet, förbättra etableringen och förmå andra EU-länder att dela på ansvaret för mottagandet av asylsökande.

Regeringens åtgärder har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att betydligt färre personer sökte asyl i Sverige under 2016. Dock var antalet asylsökande i Europa fortsatt högt under 2016.

Regeringen bedömer att åtgärderna var nödvändiga.

För Migrationsverket innebar 2016 ett skifte, från att under hösten 2015 främst ta emot och registrera ansökningar samt att ordna boende för

asylsökande, till att pröva ett mycket högt antal ansökningar om asyl. Migrationsverket avgjorde under året totalt 112 019 ansökningar om asyl, vilket var mer än en fördubbling jämfört med 2015.

Regeringens bedömning är att Migrationsverkets insatser sammantaget bidrog till att upprätthålla en i stort fungerande verksamhet. Arbete återstår dock inom flera områden. Genomförda utvecklingsinsatser med hjälp av it/digitalisering har ännu inte resulterat i högre produktivitet, trots att detta har varit en tydlig prioritering av regeringen. Regeringen gör bedömningen att myndigheten bör stärka sina insatser på området. Det minskade antalet asylsökande under 2016 i kombination med den avarbetning som skett av asylärenden medför också krav på Migrationsverket att anpassa dimensioneringen av organisationen till de nya förutsättningarna.

Ett anpassat och mer effektivt mottagande

Migrationsverket anskaffade under hösten 2015 ett stort antal nya tillfälliga boendeplatser samt beredskapsplatser och kommuner upplät en mängd evakueringsplatser. Dessa tillfälliga lösningar var dyrare jämfört med Migrationsverkets basbestånd i första hand bestående av lägenheter men till följd av det stora behovet var myndigheten nödgade att ta alla tillgängliga platser i anspråk. Allt eftersom myndigheten avgjorde ärenden och antalet inskrivna i mottagandet sjönk kunde de s.k. beredskaps- och evakueringsplatserna avvecklas och även ett flertal av de tillfälliga platserna.

Regeringens bedömning är att Migrationsverket klarade sitt uppdrag med att leverera ett kostnadseffektivt boende givet förutsättningarna men det stora antalet inskrivna i mottagandet under 2016 understryker vikten av ett fortsatt och förstärkt arbete med en strategisk boendeplanering.

Det stora antalet inskrivna asylsökande ensamkommande barn och unga i förhållande till tidigare år har inneburit att kostnaderna för mottagandet har ökat avsevärt under 2016. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2017 att ett nytt ersättningsystem för ensamkommande barn och unga skulle träda i kraft under 2017. Systemet är i huvudsak baserat på schabloner med syftet att få en enklare regeltillämpning och en snabbare och enklare hantering av utbetalningar samt bättre

planeringsförutsättningar för kommunerna. Det ger bättre förutsättningar oavsett grundläge för att klara snabba utbetalningar.

Som ett led i att förbereda för det nya ersättningssystemet som infördes den 1 juli 2017, fick Migrationsverket i juni 2016 uppdraget att säga upp överenskommelserna om platser för mottagandet av ensamkommande barn och unga (Ju2016/04807/SIM). Överenskommelserna hade olika lång uppsägningstid och de sista löpte ut under första halvåret 2017. Migrationsverket hade under 2016 en stor mängd ersättningskrav från kommuner och landsting till följd av det stora antalet inskrivna. Migrationsverket betalade under 2016 ut ersättningar till kommuner och landsting om närmare 34 miljarder kronor. Det var dock fortsatt stora ersättningskrav som inte betalades ut under 2016 utan fick hanteras under 2017.

Regeringens bedömning är att Migrationsverket inte hade dimensionerat och organiserat verksamheten för att kunna hantera den stora mängden ansökningar om ersättning, vilket resulterade i att många kommuner och landsting fick vänta längre än nödvändigt på utbetalningarna.

Migrationsverket måste fortsätta arbetet med att öka graden av digitalisering och automatisering i syfte att åstadkomma en mindre sårbar, effektiv och mer säker hantering av de statliga ersättningarna.

Effektiviteten behöver öka inom asyl- och tillståndsområdena samt inom stödverksamheten

Effektiviteten inom asylprövningen mätt i antal avgjorda ärenden per årsarbetare har förbättrats sedan 2015 trots ikraftträdande av ny lagstiftning och många nyanställda. Migrationsverkets insatser inom asylprövningen bidrog till att vistelsetiden inom mottagandet var så kort som möjligt givet förutsättningarna. Vid utgången av 2016 väntade 72 000 asylsökande på beslut i första instans, att jämföra med drygt 154 000 vid utgången av 2015. En anledning till det stora antalet avgjorda asylärenden var att presumtiva bifall prioriterades. Ett betydande antal utredningskrävande ärenden är inte avgjorda och kommer att handläggas under 2017. Det kan förvärra bristen på tolkar och offentliga biträden. Regeringen anser därför att det är viktigt att myndigheten har ett mer långsiktigt, hållbart och strategiskt perspektiv på styrningen av verksamheten.

Handläggningstiden för ansökan om arbetstillstånd var under 2016 fortsatt lång vilket ofta innebär svårigheter för såväl individer som företag. En ökad effektivisering av och en förbättrad kvalitet i handläggningen av ansökningar om arbetstillstånd är angelägen, inte minst genom fortsatt utveckling av de digitala tjänsterna. Detsamma gäller för handläggningen av anknytnings- och studerandearbenden där ökad effektivisering är avgörande för att myndigheten under 2018 ska kunna avgöra ärenden i den omfattning och inom det tidsintervall som bedöms som skäligt.

Som konstaterats finns också behov av att effektivisera stödverksamhet vid Migrationsverket. Genomförda verksamhetsutvecklingsinsatser med hjälp av IT har t.ex. inte resulterat i högre produktivitet trots att detta har varit en tydlig prioritering vid myndigheten och regeringen under flera år. Även den service myndigheten tillhandahåller bör fortsatt utvecklas och tillgängligheten ökas, med ett flertal intressenters behov i fokus. Myndigheten bör stärka sin kapacitet betydligt för att kunna realisera de krav som regeringen ställer på effektivisering, kvalitet och service.

Behov av förstärkt myndighetssamverkan och insatser för att öka återvändandet

Långa handläggningstider motverkar återvändande och etablering. Det är av vikt att handläggningstiderna hålls korta med fortsatt hög rättslig kvalitet i handläggningen. Till följd av att antalet asylsökande under flera år varit högt har också antalet som har fått avslag på sin asylansökan ökat. Regeringen gör bedömningen att det är av största vikt att de som får avslag på sin ansökan också återvänder, i första hand självmant. Regeringen har föreslagit att det fr.o.m. den 1 november 2017 ska vara möjligt att placera en förvarstagen i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest av så kallade transporttekniska skäl i upp till tre dygn.

Polismyndigheten, Migrationsverket och Kriminalvården har under flera år samverkat för att effektivisera arbetet med återvändandet. Myndigheternas gemensamma arbete måste fortsätta utvecklas för att gynna återvändandearbetet.

En förutsättning för ett effektivt återvändande är att identiteten hos den som ska återvända är klarlagd. Regeringen har därför

tillsatt en utredning i syfte att effektivisera återvändandearbetet.

Rättslig kvalitet

Migrationsverket har under 2016 fortsatt med systematiska uppföljningar vilket har bidragit till att stärka förutsättningarna för en god rättslig kvalitet. Det är nu viktigt att myndigheten vidtar föreslagna åtgärder för att öka den rättsliga kvaliteten i handläggningen.

En bedömning av den rättsliga kvaliteten är dock, i likhet med vad regeringen konstaterade i budgetpropositionen för 2017, svårbedömd då tydliga kriterier saknas för bedömning av måluppfyllelsen. Migrationsverket ska ta fram indikatorer för att kunna göra jämförelser mellan år. Målen om att värna asylrätten och säkerställa full respekt för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter är viktiga utgångspunkter för arbetet.

Nationell och årlig uppföljning med återkommande frågor behöver göras både inom asyl- och tillståndsprövningen.

2.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i mars 2017 lämnat den årliga revisionsberättelsen för Migrationsverket för 2016 med en reservation. Enligt riksrevisionens granskning har myndigheten under 2016 vid ett flertal tillfällen överskridit av regeringen beslutad räntekontokredit.

Under 2016 var det stora utgiftsökningar till följd av det stora antalet asylsökande i Sverige hösten 2015. De anslag och krediter som tilldelades utgiftsområde 8 i budgetpropositionen för 2016 var inte dimensionerade för de förordningsstyrda utgifter som Migrationsverket behövde betala ut till bl.a. kommuner och landsting för mottagande av asylsökande. Utökade medel tilldelades i samband med propositionen Vårändringsbudget för 2016 vilket säkerställde att ersättningar för mottagande av asylsökande kunde betalas ut utan att räntekontokrediten överskreds. Regeringen avser inte att vidta några åtgärder till följd av den lämnade reservationen.

2.6 Politikens inriktning

Antalet migranter i världen är ca 250 miljoner. Av det samlade antalet migranter utgörs ca 65 miljoner av människor på flykt. Ungefär två tredjedelar av dessa är internflyktingar.

Antalet asylsökande i Europa är fortsatt ojämnt fördelat mellan EU:s medlemsstater. Frågan om ansvar och solidaritet är därmed fortfarande en av de största utmaningar som EU har att hantera. Människor kommer fortsatt behöva söka skydd från förföljelse, krig och konflikter, och oförutsedda händelser kan inträffa som gör att utvecklingen snabbt kan komma att förändras, inte minst i EU:s närområde.

Målet som riksdagen har fastslagit för utgiftsområdet är att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik som värnar asylrätten och som inom ramen för den reglerade invandringen underlättar rörlighet över gränser, främjar en behovsstyrd arbetskraftsinvandring och tillvaratar och beaktar migrationens utvecklingseffekter samt fördjupar det europeiska och internationella samarbetet.

En sådan politik består av flera olika samverkande delar som innebär åtgärder på såväl internationell som nationell nivå. För att uppnå målet krävs samarbete inom t.ex. FN och EU men även ett fungerande och konstruktivt samarbete mellan berörda myndigheter, kommuner, och civilsamhälle. En solidarisk, ansvarstagande och human politik inom EU är en viktig faktor för att uppnå målet, men även kommunernas mottagandekapacitet och goda förutsättningar för etablering. För Migrationsverkets del innebär detta bl.a. krav på en kostnadseffektivare verksamhet. Ytterligare effektiviseringsåtgärder krävs också för att öka antalet avgjorda ärenden i syfte att vistelsetiderna för asylsökande ska bli så korta som möjligt utan att rättsäkerheten försämras. Regeringen kommer att prioritera detta i sin styrning av myndigheten.

Hösten 2015 lade regeringen om migrationspolitiken med bl.a. införandet av en tillfällig lagstiftning för att kraftigt minska antalet asylsökande till Sverige. Det innebär att regeringen tillfälligt anpassade regelverket till miniminivå enligt EU-rätten och internationella konventioner. Regeringens bedömning är att begränsningarna i möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige behövs under högst

tre år. När lagen varit i kraft i två år kommer regeringen att bedöma behovet av att lagen ska gälla även under det sista året av giltighetstiden. De tillfälliga ID-kontroller som infördes i början av 2016 har kunnat avskaffas, medan de tillfälliga inre gränskontrollerna kvarstår och förstärkts. Samtidigt har regeringen arbetat för att förstärka kapaciteten i mottagandet och förbättra etableringen. Vidare har nya regler för uppehållstillstånd för gymnasiestudier införts. Sverige kommer även i framtiden vara ett av de länder i EU som tar ett större ansvar för flyktingmottagandet.

Åtgärderna har tillsammans med politiska förändringar i andra länder och inom EU gjort att betydligt färre personer sökte asyl i Sverige under såväl 2016 som hitintills under 2017 jämfört med 2015. Det exceptionellt stora antalet asylsökande som kom till Sverige 2015 innebar och innebär alltså en påfrestning och utmaning för Sveriges kommuner och berörda myndigheter, även om situationen i mottagandet är bättre.

Erfarenheterna från hösten 2015 visar bl.a. på den stora utmaning det innebär att på kort tid öka kapaciteten inom kunskapsintensiv verksamhet. Det har t.ex. uppstått brist på handläggare vid Migrationsverket, inom andra berörda myndigheter och i kommuner. Brist har även uppstått på tolkar, gode män och offentliga biträden. Kapacitetsbristen har orsakat långa handläggningstider och i förlängningen också fördröjningar i hela kedjan – från mottagning av asylsökande till etablering av nyanlända i arbets- och samhällslivet eller återvändande. Regeringen har infört ett nytt system för medicinska åldersbedömningar och tidigareläggning av åldersbedömning i asylprocessen och bedömer att dessa åtgärder bl.a. kommer att kunna förkorta handläggningstiderna i asylprocessen. Regeringen har också infört ett nytt ersättningssystem för mottagande av ensamkommande barn och unga. Ett tillfälligt statsbidrag ska även betalas ut till Sveriges kommuner i syfte att låta asylsökande ensamkommande unga som fyller 18 år bo kvar i kommunen i väntan på ett slutgiltigt beslut i asylärendet.

Regeringen föreslår ökad möjlighet till utbildning i gymnasieskolan för asylsökande elever som fyllt 18 år. (se utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning). Vidare avser regeringen att stärka kapaciteten för att hantera

anknytningsärenden vid Sveriges ambassader i Khartoum och Amman, och fr.o.m. hösten 2017 även vid Sveriges ambassad i Teheran.

För Migrationsverkets del innebar 2016 ett skifte från att i första hand registrera ansökningar och ordna boende till nya asylsökande till att fokusera på att pröva ansökningar och justera processer och arbetssätt i syfte att uppnå en högre effektivitet och produktivitet inom samtliga ärendeslag. Bedömningen är att detta fokus kommer att kvarstå under åren framöver samtidigt som krav ställs på att Migrationsverket successivt ska minska och anpassa sin organisation och verksamhet efter de nya förutsättningarna.

Migrationsdomstolarna kommer att behöva avgöra fler mål än någonsin. Det beror främst på ett stort antal avgjorda asylärenden och en högre avslagsandel av förstagångsansökningar samt skyddsstatusens ökade betydelse.

Att försöka fastställa identiteten på de som befinner sig i Sverige är en del av en reglerad invandring. Regeringen anser att arbetet med att effektivisera återvändandet ska fortsätta.

Ett långsiktigt hållbart och rättssäkert asylsystem som värnar asylrätten

Ett förstärkt och konstruktivt samarbete såväl inom EU som globalt är grundstenar i en långsiktigt hållbar migrationspolitik. Sverige ska utgöra en stark och viktig röst i Europa för att värna asylrätten och utsatta grupper. EU:s gemensamma asylsystem ska vara effektivt, rättssäkert, långsiktigt hållbart, humant och värna asylrätten. Ett ökat gemensamt ansvarstagande för människor i behov av skydd inom unionen och en rättvis och solidarisk fördelning av asylsökande är också centrala delar av detta system. Regeringen välkomnar också, med stöd av en majoritet i riksdagens EU-nämnd, en ökad harmonisering mellan medlemsstaterna gällande asylprövning och mottagande av asylsökande som syftar till att förbättra de generella mottagandevillkoren i medlemsländerna. Regeringen anser, med stöd av en majoritet i riksdagens EU-nämnd, att en enskild medlemsstat i vissa delar vid behov ska kunna ha en mer generös inställning än den som EU som helhet har.

Frågan om ansvar och solidaritet är en av de största utmaningar som EU har att hantera och

det är viktigare än någonsin att finna hållbara lösningar. Alla medlemsstater måste efterleva fattade beslut. Ekonomiska incitament bör kunna användas, dvs. att stöd från EU inte ska ges på samma sätt som i dag till en medlemsstat som inte genomför sina åtaganden. Ett solidariskt EU är också en förutsättning för ett fungerande Schengensamarbete. Det är vidare viktigt att det praktiska samarbetet och det operativa stödet på asylområdet förbättras. EU:s arbete för ett väl fungerande system för återvändande är också av grundläggande betydelse för ett rättssäkert, långsiktigt hållbart asylsystem som värnar asylrätten.

Sverige kommer fortsatt att lyfta fram vikten av att internationell rätt och EU-rätt efterlevs, att mänskliga rättigheter respekteras och att rätten till att söka asyl garanteras. Sverige ska verka för realistiska förslag för fler lagliga vägar in i EU för att söka asyl samt för att samtliga medlemsstater ökar vidarebosättningen av människor i behov av skydd. Vidarebosättning är i dag ett väl beprövat system och det säkraste sättet för personer i behov av skydd att komma till EU. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som utifrån ett brett angreppssätt ska analysera förutsättningarna för att skapa lagliga vägar för att söka asyl i EU. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2017. Vidare kommer antalet personer som vidarebosätts i Sverige att öka med ytterligare 1 600 till 5 000 fr.o.m. 2018.

Främjande av behovsstyrd arbetskraftsinvandring

En väl fungerande arbetskraftsinvandring, som underlättar för arbetsgivare som har behov av att rekrytera arbetskraft från länder utanför EES-området och för tredjelandsmedborgare som vill komma till Sverige för att arbeta, bidrar till ökat välstånd och tillväxt i Sverige. Arbetskraftsinvandring är särskilt viktigt för att stärka svensk konkurrenskraft inom sektorer där det saknas individer med rätt kvalifikationer på den svenska arbetsmarknaden. Arbetskraftsinvandring kan också vara positiv för den enskilde arbetstagaren. Regeringen ser därför positivt på Migrationsverkets utveckling av ett certifieringssystem då detta skapar gynnsammare förutsättningar för svenska företags rekrytering av internationell kompetens.

Vidare anser regeringen att arbetskraftsinvandrare ska arbeta under motsvarande villkor som andra arbetstagare i Sverige och att deras ställning på arbetsmarknaden måste stärkas. Regeringen avser att återkomma med förslag på detta område. Därutöver anser regeringen att Migrationsverkets efterkontroller ska utgöra ett effektivt redskap för att se till att villkoren följs.

För att komma till rätta med de problem som dagens lagstiftning lett till i och med att utländska arbetstagare på ett ibland orimligt sätt förlorar sitt arbetstillstånd och utvisas på grund av arbetsgivarnas misstag har regeringen vidtagit flera åtgärder. Regeringen har bl.a. lämnat förslag till riksdagen som möjliggör för arbetsgivare att självmant avhjälpa eventuella brister i villkoren för arbetstillstånd. En utredare har dessutom fått i uppdrag att ta fram förslag som möjliggör att arbetsgivare kan avhjälpa brister efter det att Migrationsverket har påtalat sådana.

För att underlätta för utländska studenter att studera i Sverige är det viktigt att potentiella studenter i god tid innan terminsstart får besked på sin ansökan om uppehållstillstånd för att underlätta för alla berörda parter.

Ökad kvalitet och effektivitet i handläggningen

Målet för migrationspolitiken ställer krav på en effektiv och rättssäker handläggning av migrationsärenden. För att vistelsetiderna för asylsökande ska minska och för att handläggningstiderna för samtliga ärendeslag ska bli så korta som möjligt kommer ytterligare effektiviseringsåtgärder att krävas under 2018 och åren framöver. Situationen för ensamkommande avseende långa handläggnings-tider ska förbättras.

Regeringen anser att det är angeläget att Migrationsverkets arbete med att skapa effektivare arbetssätt och klara framtida upp- och nedgångar inom ärendeflöden fortsätter att utvecklas och intensifieras. Det gäller framförallt utveckling av stöd till verksamheten genom framtagande av enhetliga processer för handläggningen och genom ökad digitalisering.

Takten på den offentliga förvaltningens arbete med digitalisering behöver öka. Migrationsverket har slagit fast att myndighetens processer ska vara digitaliserade och automatiserade vid utgången av 2021. Regeringen anser att det är av största vikt att myndigheten fr.o.m. 2018

prioriterar det omfattande och genomgripande utvecklingsarbete som krävs. Vidare finns ett fortsatt behov av att stärka förmågan att leda det digitala förändringsarbetet inom myndigheten.

Inom migrationsområdet har stora förändringar av lagstiftningen genomförts på kort tid samtidigt som ett historiskt högt antal ärenden ska avgöras. Samtidigt är Migrationsverkets handläggare i många fall relativt nyanställda. Sammantaget innebär det utmaningar för rättstillämpningen. Ett förutsägbart, rättsäkert och enhetligt beslutsfattande anser regeringen vara centralt. Därmed finns ett fortsatt behov av utveckling och ökade möjligheter till systematiserad uppföljning och analys av den rättsliga kvaliteten.

Migrationsverket omfattas av regeringens uppdrag till Barnombudsmannen 2017–2019 som syftar till att höja kompetensen om barnkonventionen och dess tillämpning bland statliga myndigheter.

Migrationsverkets handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2016–2018 syftar till att säkerställa att kvinnor och män som söker tillstånd ska få likvärdig prövning, service och bemötande. Vidare ska verksamheten genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och bidra till att motverka mäns våld mot kvinnor. Regeringen anser att det är angeläget att jämställdhetsarbetet fortsätter att utvecklas och integreras i den ordinarie verksamheten.

Den service och tillgänglighet Migrationsverket i dag tillhandahåller för sökande, arbetsgivare m.fl. behöver utvecklas. Myndigheten bör vidta åtgärder som redan under 2018 leder till en mer kostnadseffektiv handläggning och service med ett flertal intressenters behov i fokus. Ökad digitalisering av tjänsterna bedöms vara en förutsättning för att nå detta mål. Arbetet inom ramen för det förlängda uppdraget om förenklade och mer effektiva processer för nyanlända är en sådan viktig åtgärd (se utg.omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering).

Ett fungerande och effektivt samarbete mellan berörda myndigheter och kommuner är också viktigt. Det handlar inte minst om samarbetet i övergången från asylprövning till bosättning och etablering.

Säkerhetsaspekter i asyl- och migrationsärenden

En ökad medvetenhet om säkerhetsaspekter i asyl- och migrationsärenden ställer krav på olika åtgärder för att öka förmågan att upptäcka och identifiera säkerhetshot. Säkerhetspolisen och Migrationsverket ska fortsätta sitt samarbete. Säkerhetspolisen kommer, i enlighet med vad regeringen tidigare uttalat, bl.a. att ha möjlighet att ta hand om en utlännings pass enligt lagen om särskild utlänningskontroll, t.ex. vid befarade terroristbrott. Myndigheterna arbetar med att införa automatiserad säkerhetsscreening i både asylärenden och andra migrationsärenden. För att öka förmågan att upptäcka potentiella säkerhetshot ska arbetet med att skapa effektiva verktyg för att eftersöka och analysera information, bl.a. i centrala utlänningsdatabasen, prioriteras.

Förbättrade förutsättningar att öka återvändandet

De som fått ett lagakraftvunnet av- eller utvisningsbeslut ska återvända så snart som möjligt. Merparten av de som återvänder gör det självmant och det är här tyngdpunkten bör ligga även framöver.

För att effektivisera återvändandet vidtar regeringen en rad åtgärder. Migrationsverket har bl.a. i uppdrag att utöka antalet förvarsplatser i landet och regeringen föreslår att medel anslås för att förstärka återvändandearbetet åren framöver. Regeringen avser också att föreslå förändrade regler om förvar och uppsikt i syfte att skapa tydligare regler och höja rättssäkerheten i ärenden och mål. Vidare avser regeringen att under 2018 lämna förslag som ger Polismyndigheten möjlighet att genomföra riskbaserade arbetsplatsinspektioner i syfte att kontrollera att arbetsgivare inte har personer anställda i strid mot utlänningslagens bestämmelser. Arbetsplatsinspektionerna ska förebygga och motverka att utländsk arbetskraft som saknar rätt att vistas och arbeta i Sverige ändå arbetar här och riskerar att utnyttjas (se vidare under utg.omr. 4 Rättsväsendet). Det är inte bara av säkerhetsskäl som det är viktigt att myndigheterna vet vem som befinner sig i landet. Fastställande av identitet är också en förutsättning för ett effektivt återvändande. Regeringen har också tillsatt en utredning som ska ge förslag på ett effektivare återvändande och

motverkande av missbruk av resehandlingar. Utredningens uppdrag ska redovisas senast den 1 december 2017.

Som en del i uppföljningen av återvändande- arbetet har regeringen även gett en särskild utredare i uppdrag att kartlägga förekomsten av och rättstillämpningen i ärenden där ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas på grund av praktiska skäl utanför den enskildes kontroll. Utredaren ska vid behov lämna relevanta förslag som syftar till att motverka att personer som har ansökt om asyl hamnar eller blir kvar i en situation där deras avvisnings- eller utvisningsbeslut inte kan verkställas på grund av praktiska skäl utanför deras egen kontroll. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2017.

För att möjliggöra ett effektivt återvändande är det viktigt att Sverige bidrar till EU:s gemensamma återvändanderesurser, däribland övervakningsverksamhet av tvångsvist återvändande. Migrationsverket kommer därför fr.o.m. den 1 januari 2018 att bedriva sådan övervakningsverksamhet. En utvärdering av verksamheten kommer att genomföras under 2019.

Inom EU fortsätter återvändandefrågorna att vara högt prioriterade. Sverige välkomnar det meddelande som kommissionen presenterade i mars 2017 om en förnyad handlingsplan med ett antal riktade åtgärder för att få till stånd en effektivare återvändandepolitik. Det handlar bl.a. om finansiellt och operationellt stöd till medlemsstaterna genom asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) och den Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån (Frontex).

Sverige välkomnar också de föreslagna åtgärderna för samarbete kring stöd till självmant återvändande. Kommissionen ska bl.a. arbeta för att snabbt slutföra påbörjade förhandlingar om återtagandavtal samt tillsammans med medlemsstaterna gemensamt intensifiera insatserna för att förbättra det praktiska samarbetet med tredjeländer.

I anslutning till den förnyade handlingsplanen antog kommissionen även en rekommendation med vägledning om hur medlemsstaterna kan öka antalet återvändanden inom ramen för det handlingsutrymme som ges i återvändandedirektivet (direktiv 2008/115/EG). Regeringen vill framhålla vikten av åtgärder för att främja självmant återvändande, praktiskt samarbete mellan medlemsstaterna och att medlems-

staterna använder det stöd som exempelvis Frontex kan ge när det gäller att samordna, organisera och finansiera återvändandeinsatser. Vad gäller biståndet anser Sverige att ett generellt villkorande av bistånd kopplat till frågan om återtagande inte vore en ändamålsenlig metod, utan skulle snarare kunna vara kontraproduktivt. Ett fungerande samarbete med tredjeländer när det gäller återtagande är ofta en förutsättning för verkställighet. Gemensamma EU-insatser inom olika politikområden, t.ex. viseringspolitiken, kan bidra till ett mer effektivt återvändande.

Omställning av Migrationsverket

I takt med att antalet asylsökande har minskat och antalet personer som är inskrivna i mottagandet antas minska ytterligare måste Migrationsverket minska och anpassa sin organisation och verksamhet. Osäkerheter i omvärlden ställer krav på ökad flexibilitet och beredskap att snabbt kunna anpassa sig till ett nytt omvärldsläge. Myndighetens omställningsarbete har således sin grund både i behovet av att utveckla verksamhet och i behovet av att ställa om till en mer flexibel och mer effektivt fungerande organisation. Anpassningen bör i första hand ha sin utgångspunkt i bedömningar kring kostnadseffektivitet men där så är möjligt bör även hänsyn tas kring regionala aspekter.

Även Migrationsverkets boendebestånd måste anpassas efter det lägre behovet. Det innebär att utvecklingen av asylboenden fortsätter. Boendebeståndet ska ha en lämplig geografisk placering och vara kostnadseffektivt. Dygnskostnaden per boendeplats ska minska jämfört med tidigare år och beläggningsgraden ska anpassas utifrån ett mer kostnadseffektivt perspektiv. Det är även angeläget att Migrationsverket löpande uppdaterar sin beredskapsplan där det fastställs hur myndigheten avser att agera vid ett oförutsägbart högt antal asylsökande. Vidare har regeringen lämnat ett förslag till riksdagen som möjliggör för regeringen att besluta om undantag från vissa bestämmelser i plan- och bygglagen (2016/17:195) vid extraordinära situationer.

I november 2015 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att skapa ett sammanhållet system för mottagande och bosättning av asylsökande och nyanlända (A

2015:02). En utgångspunkt är att asylsökandes boende bör planeras och genomföras så att det stöder Migrationsverkets verksamhet, samt främjar etableringen för de som beviljas uppehållstillstånd utan att försvåra ett eventuellt återvändande.

Ett förstärkt globalt samarbete

För att tillsammans hitta hållbara lösningar på hur rörelser av migranter och människor i behov av skydd bättre kan hanteras behöver det globala samarbetet mellan stater och internationella organisationer förstärkas. Vid FN-toppmötet i september 2016 om storskaliga flykting- och migrationsrörelser antogs den s.k. New York-deklarationen för flyktingar och migranter. I deklarationen slås fast att två globala ramverk ska utarbetas; ett om migration och ett om flyktingsituationer. FN:s generalförsamling förväntas besluta om de två ramverken i september 2018. För att få till stånd en operationalisering och uppföljning av ramverken verkar Sverige för att asylrätten ska värnas och att ett handlingsprogram ska utvecklas för vardera ramverk. Med anledning av International Organization for Migration (IOM) inträde i FN 2016, de ökade migrationsströmmarna och organisationens breda globala verksamhet på migrationsområdet, kommer Sverige att bidra till kärnstöd till IOM. Sverige är och har sedan starten varit aktiv i det globala forumet för migration och utveckling (GFMD). GFMD har bidragit till att skapa ett bättre förtroende mellan stater på migrationsområdet och Sverige kommer även i fortsättningen att delta aktivt i arbetet.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1:1 Migrationsverket

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

2016	Utfall	5 976 337	Anslags- sparande	805 448
2017	Anslag	5 904 447 ¹	Utgifts- prognos	6 046 900
2018	Förslag	5 315 835		
2019	Beräknat	4 215 284 ²		
2020	Beräknat	4 057 634 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 4 149 355 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 927 093 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Migrationsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för förvarslokaler samt resor som möjliggör asylsökandes deltagande i tidiga insatser.

Regeringens överväganden

Migrationsverkets uppdrag och verksamhet påverkas av en osäker och föränderlig omvärld, vilket blev mycket tydligt under hösten 2015. Antalet asylsökande varierar ofta avsevärt mellan månader och år och nivåerna är svåra att förutse. Även antalet inkommande ansökningar om uppehållstillstånd och medborgarskap varierar över tid, liksom antalet inskrivna personer i Migrationsverkets mottagande. Migrationsverket bedömer i sin senaste prognos att mellan 19 000 och 42 000 personer kommer att söka asyl i Sverige under 2018. Regeringens förslag i denna proposition grundar sig på ett antagande om 27 000 asylsökande under 2018, vilket överensstämmer med Migrationsverkets planeringsantagande. Det är 20 800 eller knappt 43 procent färre asylsökande än vad anslaget beräknades utifrån i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1).

Migrationsverkets verksamhet är kunskapsintensiv. Det tar upp till ett år innan en handläggare inom asylprövningen uppnår full kapacitet. Både rekrytering och avveckling är kostsam. Migrationsverket befinner sig i ett läge där organisationen och verksamheten ska

krympa och ställas om efter flera år av kraftig expansion, samtidigt som avarbetningen av äldre ärenden fortfarande kräver prövningsresurser. Först under hösten 2018 beräknas myndigheten vara nere i en s.k. arbetande balans för asyl-ärenden, dvs. ca 3 till 4 månader i genomsnittlig handläggningstid. Det är drygt ett halvår senare än de uppgifter från myndigheten som låg till grund för regeringens överväganden i budgetpropositionen för 2017. En viktig förklaring till förseningen är att omställningen till handläggning av mer utredningskrävande ärenden har varit svårare än vad myndigheten tidigare bedömt. Det i sin tur gör att omställningen av verksamheten tar något längre tid och att kostnaden per avgjort asylärende blir högre än regeringen anser vara önskvärt.

Trots det minskar det sammantagna behovet av medel under perioden till följd av en sänkning av bedömningen av antalet asylsökande som väntas komma till Sverige. Regering föreslår därför att anslaget minskas med 500 miljoner kronor 2019 och 200 miljoner kronor fr.o.m. 2020. Förslaget innefattar i enlighet med budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) ett skärpt krav på Migrationsverket att vidta effektiviseringsåtgärder som motsvarar 200 miljoner kronor årligen 2018–2020.

Regeringen anser att det är viktigt att det råder rättsäkerhet, ordning och reda i asylsystemet, vilket bl.a. innebär att de som fått avslag på sin asylansökan ska återvända. Det är viktigt att det finns förvarsplatser som motsvarar behovet. Regeringen föreslår att 114 miljoner kronor tillförs anslaget 2018, 199 miljoner kronor 2019 och 76 miljoner kronor 2020 för detta ändamål.

Regeringen avser stärka kapaciteten att hantera anknytningsärenden. Regeringen föreslår därför att anslaget ökar med 32 mnkr fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 2,5 miljoner kronor för att finansiera ökade kostnader på anslag 1:1 *Polismyndigheten* under utgiftsområde 4 i syfte att skapa tydligare regler och höja rättssäkerheten i ärenden och mål om förvar och uppsikt av utlänningar.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 0,8 miljoner kronor 2018 och 0,5 miljoner kronor fr.o.m. 2019 för att finansiera ökade kostnader på anslag 5:1 *Länsstyrelserna* m.m. under utgiftsområde 1 Rikets styrelse till följd av den planerade reformen när det gäller placering

av ensamkommande barn i en annan kommun än anvisningskommunen.

Kostnaderna för Migrationsverkets personal vid uttagning av vidarebosatta har tidigare finansierats via anslag 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder*. Från och med 2018 kommer kostnaderna belasta Migrationsverkets förvaltningsanslag. Anslaget föreslås öka med 6,2 miljoner kronor till följd av detta.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Migrationsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 904 447	5 904 447	5 904 447
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	119 623	215 340	319 869
Beslut	-708 235	-1 904 188	-2 166 362
Varav BP18 ³	148 940	-265 760	-88 760
Varav ³			
Kostnader för Migrationsverkets personal för uttagning vid vidarebosättning	6 240	6 240	6 240
Utrikesrepresentationen m.m.	32 000	32 000	32 000
Förstärkt återvändandearbete	114 000	199 000	76 000
Fortsatt effektivisering Migrationsverket		-500 000	-200 000
Moderna rättssäkra regler förvar	-2 500	-2 500	-2 500
Kommunplacering av ensamkommande barn	-800	-500	-500
Överföring till/från andra anslag		-315	-320
Varav BP18 ³			
Övrigt			0
Förslag/beräknat anslag	5 315 835	4 215 284	4 057 634

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 5 315 835 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Migrationsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 215 284 000 respektive 4 057 634 000 kronor.

2.7.2 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1.2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

2016	Utfall	33 209 328	Anslags-sparande	1 440 714
2017	Anslag	29 956 000 ¹	Utgifts-prognos	29 540 000
2018	Förslag	8 101 000		
2019	Beräknat	4 561 000		
2020	Beräknat	3 811 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för stöd till asylsökande och övriga kategorier som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., statsbidrag till kommuner och landsting samt boende för asylsökande.

Regeringens överväganden

Utgifterna på anslaget beror främst på antalet asylsökande och de sökandes vistelsetider i Migrationsverkets mottagningssystem. Faktorer som kan påverka vistelsetiderna är handläggningstider hos berörda myndigheter, tiden till kommunmottagande efter beslut om uppehållstillstånd alternativt tiden till utresa efter beslut om avvisning och utvisning. Vidare påverkas behovet av medel av kostnaden per dygn i Migrationsverkets mottagande. Antalet genomsnittligt inskrivna bedöms för åren framöver minska väsentligt jämfört med de bedömningar som gjordes i föregående budgetproposition. Under 2016 minskade antalet inskrivna från 180 000 vid årets början till 122 000 vid årets slut. Under 2017 antas det genomsnittliga antalet inskrivna uppgå till 93 000 för att därefter sjunka till 52 000 under 2018. Det är 3 400 eller 6 procent färre än vad som antogs i beräkningarna som låg till grund för budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1). Antalet inskrivna bedöms också fortsätta minska under kommande år vilket leder till minskade utgifter jämfört med bedömningen i budgetpropositionen för 2017.

Det nya ersättningssystemet för mottagandet av ensamkommande barn och unga som trädde i kraft den 1 juli i år baseras i huvudsak på schabloner och ersättningen till kommunerna utbetalas med automatik med en månads fördröjning. I det tidigare systemet, som håller på att fasas ut, har kommunerna kunnat eftersöka ersättning från staten i upp till ett år från det att kostnaden uppstått. Kommunerna har möjlighet att söka ersättning för kostnader som uppstått under det gamla systemet fram till och med 31 december 2017. Detta har lett till en lång och utspridd eftersläpning från att den faktiska kostnaden för ensamkommande barn uppstår tills att ersättningen utbetalats. Detta försvårar bedömningen av hur stora belopp som kvarstår att betala ut enligt det gamla systemet. Regeringen bedömer att närmare 1 miljard kronor mer kommer att betalas ut till kommunerna 2018 jämfört med budgetpropositionen för 2017.

Mot ovan angivna bakgrund föreslår regeringen att anslaget sammantaget ökas med 998 miljoner kronor 2018 för att sedan minska med 722 miljoner kronor 2019 och 428 miljoner kronor 2020.

Vidare föreslår regeringen att kommuner som erbjuder nationellt gymnasieprogram för asylsökande mellan 18 – 20 år ska få ersättning för dessa kostnader. Anslaget föreslås öka med 11 miljoner kronor per år för detta ändamål. (Se utg.omr 16 Utbildning och universitetsforskning).

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Ersättningar och bostadskostnader

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	23 728 000	23 728 000	23 728 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-8 217 000	-4 372 000	-3 959 000
Varav BP18	11 000	11 000	11 000
Varav			
Nationellt gymnasieprogram för asylsökande 18-20 år	11 000	11 000	11 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym	-8 110 000	-14 995 000	-15 958 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	700 000	200 000	
Förslag/beräknat anslag	8 101 000	4 561 000	3 811 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 101 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Ersättningar och bostadskostnader* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 561 000 000 respektive 3 811 000 000 kronor.

2.7.3 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

År	Utgift	Utgift	Anslags-sparande	Utgift
2016	Utfall	419 710		5 013
2017	Anslag	741 547 ¹		741 547
2018	Förslag	77 915		
2019	Beräknat	77 915		
2020	Beräknat	77 915		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- migrationspolitiska projekt och analyser,
- statsbidrag till internationella organisationer inom migrationsområdet,
- statsbidrag till Svenska Röda Korset för efterforskning och familjeåterförening under fredstid,

- förberedelser för återvandring eller tillfälligt återvändande för deltagande i återuppbyggnad och utveckling av ursprungslandet,
- återvandringsprojekt och bidrag i samband återvandring samt,
- anhörigresor.

Regeringens överväganden

Från och med 2018 kommer kärnstöd på 50 miljoner kronor till International Organization for Migration (IOM) utbetalas från utgiftsområde 8 Migration i stället för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Anslaget ökas därför med 50 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Motsvarande minskning sker på anslag 1:1 *Biståndsverksamhet* under utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

Utbetalningen av statsbidrag till personer som vidarebosätts till Sverige samt kostnaden för överföringen till Sverige kommer fr.o.m. 2018 att finansieras från anslag 1:2 *Kommunersättningar vid flyktningmottagande* under utgiftsområde 13. Regeringen föreslår därför att ändamålet för anslaget justeras. Anslaget minskas också med 1 061 miljoner kronor 2018, 1 092 miljoner kronor 2019 och 1 126 miljoner kronor 2020 till följd av detta.

Vidare överförs 0,3 miljoner kronor från anslaget till anslag 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* inom utgiftsområde 13 för att finansiera arbetet mot människohandel.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Migrationspolitiska åtgärder

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	741 547	741 547	741 547
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	389 200	409 200	429 200
Varav BP18	42 200	42 200	42 200
Varav			
Stöd till IOM via U08	50 000	50 000	50 000
Kostnader för Migrationsverkets personal för uttagning vid vidarebosättning	-7 800	-7 800	-7 800
Övriga makroekonomiska förutsättningar	8 468	19 468	33 468
Volymer			
Överföring till/från andra anslag	-1 061 300	-1 092 300	-1 126 300
Varav BP18	-1 061 300	-1 092 300	-1 126 300
Varav			
Arbetet mot människohandel	-300	-300	-300
Statsbidrag för vidarebosatta	-1 061 000	-1 092 000	-1 126 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	77 915	77 915	77 915

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 77 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 77 915 000 respektive 77 915 000 kronor.

2.7.4 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.17 Anslagsutveckling 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	617 405	-38 183	
2017	Anslag	957 723 ¹		864 974
2018	Förslag	959 878		
2019	Beräknat	699 407 ²		
2020	Beräknat	655 429 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 688 408 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 634 220 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för:

- migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens förvaltningsutgifter för prövning av utlännings- och medborgarskapsmål,
- utgifter för Högsta förvaltningsdomstolens handläggning av resningsansökningar av utlännings- och medborgarskapsmål samt
- Domstolsverkets förvaltningsutgifter för de aktuella domstolarnas verksamhet med utlännings- och medborgarskapsmål.

Regeringens överväganden

Till följd av att måltillströmningen till migrationsdomstolarna prognostiseras minska under hela budgetperioden, och antalet överlämnade ärenden från Migrationsverket prognostiseras minska under del av budgetperioden, bedöms behovet av medel minska. Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 139 miljoner kronor 2018, 127 miljoner kronor 2019 och 146 miljoner kronor 2020.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	1 042 723	1 042 723	1 042 723
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	23 784	40 824	59 449
Beslut	-106 629	-383 333	-445 922
Varav BP18 ³	-139 000	-127 000	-146 000
Varav ³			
Färre ärenden migrationsdomstolar	-139 000	-127 000	-146 000
Överföring till/från andra anslag		-807	-821
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	959 878	699 407	655 429

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 959 878 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Domstolsprövning i utlänningsmål* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 699 407 000 respektive 655 429 000 kronor.

2.7.5 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tabell 2.19 Anslagsutveckling 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	133 205	27 595	
2017	Anslag	255 800 ¹		233 563
2018	Förslag	288 800		
2019	Beräknat	199 800		
2020	Beräknat	174 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för:

- migrationsdomstolarnas och Migrationsöverdomstolens direkta utgifter för nämndemän, sakkunniga och vittnen i utlännings- och medborgarskapsmål,

- utgifter för ersättning till offentligt biträde och tredje man enligt 4 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde i mål enligt utlänningslagen (2005:716),
- utgifter för ersättning till tolkar enligt 52 § förvaltningsprocesslagen (1971:291)
- och ersättning till part och parts ställföreträdare enligt 15 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) i mål enligt utlänningslagen (2005:716) och lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap. I kostnaderna för tolkar får även kostnader för tolkförmedlings administrativa avgifter ingå.

Regeringens överväganden

Då måltillströmningen till vid migrationsdomstolarna bedöms minska under perioden minskar även behovet av medel på detta anslag. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 35 miljoner kronor 2018, 35 miljoner kronor 2019 och 50 miljoner kronor 2020.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.20 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	255 800	255 800	255 800
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	33 000	-56 000	-81 000
Varav BP18	-35 000	-35 000	-50 000
Varav			
Färre ärenden migrationsdomstolar	-35 000	-35 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	288 800	199 800	174 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 288 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Rättsliga biträden m.m. vid domstolsprövning i utlänningsmål* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 199 800 000 respektive 174 800 000 kronor.

2.7.6 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tabell 2.21 Anslagsutveckling 1:6 Offentligt biträde i utlänningsärenden

Tusental kronor

2016	Utfall	579 854	Anslags-sparande	-43 400
2017	Anslag	704 150 ¹	Utgifts-prognos	673 521
2018	Förslag	305 150		
2019	Beräknat	305 150		
2020	Beräknat	305 150		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentligt biträde och tolk i ärenden enligt utlänningslagen (2005:716) eller enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Offentligt biträde i utlänningsmål

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	396 150	396 150	396 150
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-91 000	-91 000	-91 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	305 150	305 150	305 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 305 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Offentligt biträde i utlänningsärenden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 305 150 000 respektive 305 150 000 kronor.

2.7.7 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tabell 2.23 Anslagsutveckling 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	258 819		76 383
2017	Anslag	356 202 ¹	Utgifts-prognos	281 067
2018	Förslag	349 202		
2019	Beräknat	342 202		
2020	Beräknat	333 202		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för resor ut ur landet och andra åtgärder för utlänningar som avvisats eller utvisats med stöd av utlänningslagen (2005:716) eller lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Anslaget får vidare användas för kostnader för resor ut ur Sverige för de asylsökande som återkallat sin ansökan, samt för kostnader för Migrationsverkets personal vid övervakning av tvångsvisa resor.

Regeringens överväganden

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG ska medlemsstater sörja för ett effektivt övervakningssystem vid tvångsvisa resor, samt enligt Europaparlamentets och rådets förordning 2016/1624/EU bistå med övervakare vid återvändandeinsatser som sker i Frontex regi. Från och med 2018 ska Migrationsverket utföra dessa övervakningsuppdrag, därför utökas ändamålet för anslaget. För att delvis finansiera förslaget minskas anslaget 1:1 *Polismyndigheten* med 2 miljoner kronor under utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Utresor för avvisade och utvisade

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	356 202	356 202	356 202
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-7 000	-14 000	-23 000
Varav BP18	2 000	2 000	2 000
Varav			
Övervakning tvångsvisa återvändanderesor	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	349 202	342 202	333 202

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 349 202 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Utresor för avvisade och utvisade* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 342 202 000 respektive 333 202 000 kronor.

2.7.8 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tabell 2.25 Anslagsutveckling 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	56 726		129 724
2017	Anslag	155 450 ¹	Utgifts-prognos	153 845
2018	Förslag	155 450		
2019	Beräknat	155 450		
2020	Beräknat	155 450		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för projekt som beviljas medel inom ramen för den Europeiska flyktingfonden III, Europeiska återvändandefonden och Asyl-, migrations- och integrationsfonden, motsvarande EU:s finansiering av dessa program. Vidare får anslaget användas för statlig medfinansiering för

projekt inom dessa fonders områden och administration av fonderna.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	155 450	155 450	155 450
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	155 450	155 450	155 450

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 155 450 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 Från EU-budgeten finansierade insatser för asylsökande och flyktingar för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 155 400 000, respektive 155 400 000 kronor.

2.7.9 1:9 Tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande m.fl.

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:9 Tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande m.fl.

Tusental kronor

2016	Utfall		Anslags-sparande	
2017	Anslag	390 000 ¹	Utgifts-prognos	385 972
2018	Förslag	195 000		
2019	Beräknat			
2020	Beräknat			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m.fl.

Regeringens överväganden

Handläggningstiderna för asylärenden som gäller ensamkommande barn är för närvarande långa. För att stärka kommunernas möjlighet att låta ensamkommande unga i asylprocessen som fyller 18 år och fortfarande väntar på ett slutgiltigt beslut i sitt ärende bo kvar i den kommun där de vistas bör ett tillfälligt kommunbidrag införas. Regeringen har därför i propositionen Höständringsbudget 2017 föreslagit att ett nytt ramanslag 1:9 *Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m.fl.* ska föras upp på statens budget. Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m.fl. Regeringen föreslår att 195 000 000 kronor anvisas under anslaget för 2018.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande:

**Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9
Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga
asylsökande m.fl.**

Tusental kronor

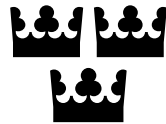
	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	195 000		
Varav BP18	195 000		
Varav			
Tillfälligt kommunstöd för ensamkommande unga asylsökande	195 000		
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	195 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att anslag 195 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Tillfälligt stöd till kommuner för ensamkommande unga asylsökande m.fl.* för 2018.

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

9

Förslag till statens budget för 2018

Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	6
Diagramförteckning	10
1 Förslag till riksdagsbeslut	13
2 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.....	15
2.1 Omfattning.....	15
2.2 Utgiftsutveckling	15
2.3 Skatteutgifter.....	16
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	17
3 Hälsa- och sjukvårdspolitik.....	19
3.1 Omfattning.....	19
3.2 Utgiftsutveckling	19
3.3 Mål för området	20
3.4 Resultatredovisning.....	20
3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	20
3.4.2 Resultat.....	20
3.4.3 Analys och slutsatser.....	43
3.5 Den årliga revisionens iakttagelser.....	45
3.6 Politikens inriktning	45
3.7 Budgetförslag.....	52
3.7.1 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.....	52
3.7.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering....	52
3.7.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.....	53
3.7.4 1:4 Tandvårdsförmåner	54
3.7.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna.....	55
3.7.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård.....	56
3.7.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	60
3.7.8 1:8 Bidrag till psykiatri	61
3.7.9 1:9 Läkemedelsverket	62
3.7.10 1:10 E-hälsomyndigheten.....	63
3.7.11 8:1 Socialstyrelsen.....	64
3.7.12 8:2 Inspektionen för vård och omsorg	65
3.8 Övrig verksamhet.....	66

4	Folkhälsopolitik	67
4.1	Omfattning	67
4.2	Utgiftsutveckling	67
4.3	Mål för området	68
4.4	Resultatredovisning	68
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	68
4.4.2	Resultat	69
4.4.3	Analys och slutsatser	84
4.5	Politikens inriktning	85
4.6	Budgetförslag	89
4.6.1	2:1 Folkhälsomyndigheten	89
4.6.2	2:2 Insatser för vaccinberedskap	90
4.6.3	2:3 Bidrag till WHO	91
4.6.4	2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar ...	92
4.6.5	6:1 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	92
5	Funktionshinderspolitik	95
5.1	Om fattning	95
5.2	Utgiftsutveckling	95
5.3	Mål för området	96
5.4	Resultatredovisning	96
5.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	96
5.4.2	Resultat	96
5.4.3	Analys och slutsatser	99
5.5	Politikens inriktning	99
5.5.1	En funktionshinderspolitik för ett Sverige som håller ihop	99
5.5.2	Arbete mot diskriminering	100
5.5.3	Välfärdsteknik och innovation	100
5.6	Budgetförslag	100
5.6.1	3:1 Myndigheten för delaktighet	100
5.6.2	3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	101
6	Politik för sociala tjänster	103
6.1	Omfattning	103
6.2	Utgiftsutveckling	103
6.3	Mål för området	104
6.4	Resultatredovisning	104
6.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	104
6.4.2	Resultat	106
6.4.3	Analys och slutsatser	135
6.5	Den årliga revisionens iakttagelser	138
6.6	Politikens inriktning	139
6.6.1	Omsorg om äldre	140
6.6.2	Individ- och familjeomsorg	142
6.6.3	Stödsatser till personer med funktionsnedsättning	145
6.7	Budgetförslag	147
6.7.1	4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	147
6.7.2	4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	147
6.7.3	4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	148
6.7.4	4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	149

	6.7.5	4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet.....	150
	6.7.6	4:6 Statens institutionsstyrelse	152
	6.7.7	4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	153
7		Barnrättspolitik.....	155
	7.1	Omfattning.....	155
	7.2	Utgiftsutveckling	155
	7.3	Mål för området	156
	7.4	Resultatredovisning.....	156
		7.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	156
		7.4.2 Analys och slutsatser	162
	7.5	Politikens inriktning	162
	7.6	Budgetförslag.....	166
		7.6.1 5:1 Barnombudsmannen.....	166
		7.6.2 5:2 Barnets rättigheter	166
8		Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.....	169
	8.1	Omfattning.....	169
	8.2	Utgiftsutveckling	169
	8.3	Mål för området	170
	8.4	Resultatredovisning.....	170
		8.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	170
		8.4.2 Resultat.....	170
		8.4.3 Analys och slutsatser	174
	8.5	Politikens inriktning	175
	8.6	Budgetförslag.....	176
		8.6.1 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning.....	176
		8.6.2 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	176

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	14
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	14
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	15
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	16
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	16
Tabell 2.4	Skatteutgifter	16
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom Hälso- och sjukvårdspolitik.....	19
Tabell 3.2	Hälso- och sjukvårdsutgifter 2010–2015.....	21
Tabell 3.3	Läkemedelskostnaderna uppdelade på områden, 2011–2016.....	38
Tabell 3.4	Utbetald ersättning för statligt tandvårdsstöd 2008–2016.....	42
Tabell 3.5	Anslagsutveckling 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	52
Tabell 3.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.....	52
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	52
Tabell 3.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.....	53
Tabell 3.9	Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.....	53
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	53
Tabell 3.11	Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner	54
Tabell 3.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Tandvårdsförmåner	54
Tabell 3.13	Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	55
Tabell 3.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna.....	56
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	56
Tabell 3.16	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	58
Tabell 3.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	59
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden.....	60
Tabell 3.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	60
Tabell 3.20	Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri.....	61
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bidrag till psykiatri.....	62
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket.....	62
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Läkemedelsverket.....	62
Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten	63
Tabell 3.25	Offentligrättslig verksamhet.....	63

Tabell 3.26	Uppdragsverksamhet	63
Tabell 3.27	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 E-hälsomyndigheten...	63
Tabell 3.28	Anslagsutveckling 8:1 Socialstyrelsen.....	64
Tabell 3.29	Offentligrättslig verksamhet	64
Tabell 3.30	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:1 Socialstyrelsen.....	64
Tabell 3.31	Anslagsutveckling 8:2 Inspektionen för vård och omsorg	65
Tabell 3.32	Offentligrättslig verksamhet	65
Tabell 3.33	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:2 Inspektionen för vård och omsorg	65
Tabell 3.34	Offentligrättslig verksamhet	66
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom Folkhälsopolitik	67
Tabell 4.2	Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten.....	89
Tabell 4.3	Uppdragsverksamhet	90
Tabell 4.4	Offentligrättslig verksamhet	90
Tabell 4.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Folkhälsomyndigheten	90
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinberedskap.....	90
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap.....	91
Tabell 4.8	Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO	91
Tabell 4.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Bidrag till WHO.....	92
Tabell 4.10	Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	92
Tabell 4.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar.....	92
Tabell 4.12	Anslagsutveckling 6:1 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel.....	92
Tabell 4.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:1 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	93
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom funktionshinderpolitik	95
Tabell 5.2	Högsta utbildningsnivå.....	97
Tabell 5.3	Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning med/utan nedsatt arbetsförmåga och övriga i befolkningen.....	97
Tabell 5.4	Andel i arbetskraften bland personer med funktionsnedsättning med/utan nedsatt arbetsförmåga och övriga i befolkningen	98
Tabell 5.5	Inkomna anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning.....	98
Tabell 5.6	Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet	100
Tabell 5.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Myndigheten för delaktighet	101
Tabell 5.8	Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	101
Tabell 5.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	101
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom Politik för sociala tjänster.....	104
Tabell 6.2	Kommunens kostnader för vård och omsorg om äldre	110
Tabell 6.3	Antalet nyintagna ensamkommande barn och unga inom SiS	116
Tabell 6.4	Avrundat antal personer med insats enligt LSS 2007–2016.....	128
Tabell 6.5	Kostnader för assistansersättning, antal personer som hade assistansersättning i genomsnitt per år, och antal beviljade timmar i genomsnitt per månad. 2007–2016	130

Tabell 6.6	Antal personer som beviljats bilstöd 2012–2016, fördelning av bilstöd mellan kvinnor och män samt fördelning mellan olika grupper (%).....	133
Tabell 6.7	Antal personliga ombud (PO) och kommuner som inte erbjuder PO.....	134
Tabell 6.8	Antal tolktimmar och tolkdagar till förtroendevalda.....	134
Tabell 6.9	Antal ledhundarna	135
Tabell 6.10	Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.....	147
Tabell 6.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	147
Tabell 6.12	Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshinderområdet.....	147
Tabell 6.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshinderområdet.....	148
Tabell 6.14	Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning.....	148
Tabell 6.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	149
Tabell 6.16	Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	149
Tabell 6.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	150
Tabell 6.18	Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	150
Tabell 6.19	Beställningsbemyndigande för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	151
Tabell 6.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	152
Tabell 6.21	Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse	152
Tabell 6.22	Offentligrättslig verksamhet.....	152
Tabell 6.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:6 Statens institutionsstyrelse.....	153
Tabell 6.24	Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.....	153
Tabell 6.25	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	154
Tabell 7.1	Utgiftsutveckling inom Barnrättspolitik.....	155
Tabell 7.2	Antal kommuner som har genomfört utbildning om barnkonventionen 2014-2016	159
Tabell 7.3	Antal kommuner som har speciella metoder eller redskap för att genomföra barnkonventionen.....	159
Tabell 7.4	Anslagsutveckling 5:1 Barnombudsmannen	166
Tabell 7.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Barnombudsmannen ...	166
Tabell 7.6	Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter.....	166
Tabell 7.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:2 Barnets rättigheter.....	167
Tabell 8.1	Utgiftsutveckling inom område Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	169
Tabell 8.2	Anslagsutveckling 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	176
Tabell 8.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	176

Tabell 8.4	Anslagsutveckling 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	176
Tabell 8.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	177
Tabell 8.6	Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	177

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Landstingens intäkter 2015, procentuellt fördelade på intäktsslag	21
Diagram 3.2	Landstingens kostnader för hälso- och sjukvård 2016, procentuellt fördelade på verksamhetsområde.....	21
Diagram 3.3	Landstingens hälso- och sjukvårdskostnader per invånare, 2009–2015.....	22
Diagram 3.4	Patienters upplevelser av besök vid akutmottagningar 2016.....	23
Diagram 3.5	Andel som svarat ”alltid” eller ”ofta” på om ordinarie läkare hjälper till att koordinera eller planera vård som ges från andra läkare och vårdenheter, 2016.....	23
Diagram 3.6	Antal personer med undvikbara slutenvårdstillfällen, efter kön och utbildningsnivå, 2005–2015.....	24
Diagram 3.7	Sjukvårdsrelaterad åtgärdbar dödlighet, efter kön och utbildningsnivå, 2006–2015.....	25
Diagram 3.8	Andel döda inom 28 dagar efter hjärtinfarkt efter kön och utbildningsnivå, 2006–2015.....	25
Diagram 3.9	Andel döda inom 90 dagar efter förstagångsstroke, efter kön och utbildningsnivå, 2006–2015.....	25
Diagram 3.10	Andel patienter i kön som väntat kortare än 90 dagar på behandling eller åtgärd i specialiserad vård, 2010 till mars 2017	27
Diagram 3.11	Antal läkare, 2004–2014	31
Diagram 3.12	Antal sjuksköterskor, 2004–2014	31
Diagram 3.13	Antal barnmorskor, 2004–2014.....	31
Diagram 3.14	Relativ femårsöverlevnad i alla former av cancer 1994–2014	33
Diagram 3.15	Kostnader för läkemedelsförmånerna, 2007–2016	37
Diagram 3.16	Andel vuxna som besökt tandläkare eller tandhygienist 2010–2016.....	42
Diagram 4.1	Medellivslängd	69
Diagram 4.2	Återstående levnadsår vid 30 års ålder efter utbildningsnivå, kvinnor	69
Diagram 4.3	Återstående levnadsår vid 30 års ålder efter utbildningsnivå, män	69
Diagram 4.4	Antal insjuknande i hjärtinfarkt, stroke och cancer	70
Diagram 4.5	Antal döda i hjärtsjukdom, stroke och cancer	70
Diagram 4.6	Antal insjuknande i hjärtinfarkt, 35–79 år, utbildningsnivå.....	71
Diagram 4.7	Antal döda i hjärtsjukdom, 35–79 år, utbildningsnivå.....	71
Diagram 4.8	Antal fall per 100 000 för dödlighet i bröstcancer, 35–79 år, kvinnor, utbildningsnivå.....	71
Diagram 4.9	Antal fall per 100 000 för dödlighet i prostatacancer, 35–79 år, män, utbildningsnivå.....	71
Diagram 4.10	Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, kvinnor.....	72
Diagram 4.11	Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, män.....	72
Diagram 4.12	Antal suicid och dödsfall med oklar avsikt per 100 000 invånare	72

Diagram 4.13	Antal anmälda fall av infektion med meticillinresistenta gula stafylokocker (MRSA)	75
Diagram 4.14	Antal uthämtade antibiotikarecept per 1 000 invånare	75
Diagram 4.15	Andel som anger att de sitter minst 10 timmar per dygn, 16–84 år, utbildningsnivå	77
Diagram 4.16	Andel som anger att de är fysiskt aktiva minst 300 minuter per vecka, 16–84 år, utbildningsnivå	78
Diagram 4.17	Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år	78
Diagram 4.18	Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år, utbildningsnivå.....	78
Diagram 4.19	Andel som anger att de har en riskkonsumtion av alkohol, 16–84 år.....	80
Diagram 4.20	Andel som anger att de använt cannabis de sista 12 månaderna, 16–84 år	80
Diagram 4.21	Andel som anger att de röker dagligen, 16–84 år, utbildningsnivå	80
Diagram 6.1	Antal barn som varit föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten under åren 2007–2016 (Socialstyrelsen).....	126
Diagram 8.1	Beviljade forskningsstöd fördelat på olika stödformer 2012–2016.....	171
Diagram 8.2	Andel beviljat forskningsstöd per lärosäte, 2016	171
Diagram 8.3	Beviljandegrad per huvudområde, 2012–2016.....	174

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

---

1. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 350 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar (avsnitt 3.7.6),
2. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar (avsnitt 3.7.6),
3. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg enligt tabell 1.1,
4. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	35 408
1:2	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	82 724
1:3	Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	143 295
1:4	Tandvårdsförmåner	6 332 439
1:5	Bidrag för läkemedelsförmånerna	26 582 000
1:6	Bidrag till folkhälsa och sjukvård	7 096 286
1:7	Sjukvård i internationella förhållanden	465 030
1:8	Bidrag till psykiatri	1 755 493
1:9	Läkemedelsverket	134 537
1:10	E-hälsomyndigheten	145 722
2:1	Folkhälsomyndigheten	383 014
2:2	Insatser för vaccinberedskap	88 500
2:3	Bidrag till WHO	43 665
2:4	Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	75 502
3:1	Myndigheten för delaktighet	59 348
3:2	Bidrag till funktionshindersorganisationer	188 742
4:1	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	24 333
4:2	Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	767 514
4:3	Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	263 395
4:4	Kostnader för statlig assistansersättning	25 693 300
4:5	Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	2 517 490
4:6	Statens institutionsstyrelse	1 082 555
4:7	Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	1 508 915
5:1	Barnombudsmannen	24 923
5:2	Barnets rättigheter	22 261
6:1	Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	195 629
7:1	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	34 576
7:2	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	606 503
8:1	Socialstyrelsen	658 637
8:2	Inspektionen för vård och omsorg	684 305
Summa		77 696 041

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:6	Bidrag till folkhälsa och sjukvård	316 000
4:5	Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	670 000
7:2	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	1 280 000
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		2 266 000

2 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Hälsa- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, Funktionshinderspolitik, Politik för sociala tjänster – omsorg om äldre, individ- och familjeomsorg, personer med funktionsnedsättning samt Barnrättspolitik.

Utgiftsområdet omfattar även anslagen 7:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Hälsa- och sjukvårdspolitik	34 301	37 704	37 545	44 115	43 479	42 891
Folkhälsopolitik	766	796	795	788	755	693
Funktionshinderspolitik	246	247	248	248	249	250
Politik för sociala tjänster	26 393	30 991	29 157	31 858	30 558	30 977
Barnrättspolitik	54	52	26	47	48	48
Forskningspolitik	513	581	576	641	687	717
Äldreanslag	1 100	74	74			
Totalt för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	63 371	70 444	68 420	77 696	75 775	75 575

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	68 496	68 496	68 496
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	62	115	174
Beslut	8 150	4 738	3 509
Varav BP18 ³	9 818	9 762	9 940
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 727	2 812	3 195
Volymer	-895	-367	221
Överföring till/från andra utgiftsområden	-33	-34	-34
Varav BP18 ³	-34	-34	-34
Övrigt	190	15	15
Ny ramnivå	77 696	75 775	75 575

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg**

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	72 827
Verksamhetsutgifter ²	4 855
Investeringar ³	13
Summa ramnivå	77 695

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 9 redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag.

Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget.

Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98). I det följande redovisas de nettoberäknade skatteutgifterna som är att hänföra till utgiftsområde 9.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Nedsatt förmånsvärde alkoholås	-	-
Läkemedel	2 310	2 370
Förmån av privatfinansierad hälso- och sjukvård	-	-
Totalt för utgiftsområde 9	2 310	2 370

Ett "-" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Nedsatt förmånsvärde alkoholås

Enligt 11 kap. 1 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska förmåner som fås på grund av tjänst tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst. Bilförmån är en sådan förmån som ska tas upp till beskattning. Extrautrustning i bilen höjer förmånsvärdet. För att få till stånd en ökad användning av alkoholås i fordon undantas alkoholås från den extrautrustning som höjer förmånsvärdet. Skatteutgiften utgörs av skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Läkemedel

För läkemedel som lämnas ut enligt recept eller säljs till sjukhus gäller kvalificerat undantag från mervärdesskatt enligt 3 kap. 23 § och 10 kap. 11 § mervärdesskattelagen (1994:200). Det innebär att försäljningen är undantagen från mervärdesskatt men att ingående mervärdesskatt är avdragsgill. (Icke receptbelagda läkemedel beskattas med normal skattesats.) Skattebefrielsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Förmån av privatfinansierad hälso- och sjukvård

Förmån av hälso- och sjukvård ska inte tas upp till beskattning om förmånen avser vård i Sverige som inte är offentligfinansierad eller vård utomlands (11 kap. 18 § inkomstskattelagen). Arbetsgivaren har å andra sidan ingen avdragsrätt för kostnaden (16 kap. 22 § inkomstskattelagen). Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

2.4 Mål för utgiftsområdet

I det följande redovisas de mål som gäller för utgiftsområdet Hälsovård, sjukvård och social omsorg och underliggande områden.

Hälso- och sjukvårdspolitik (avsnitt 3)

- Befolkningen ska erbjudas en behovs- anpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

Folkhälsopolitik (avsnitt 4)

- Att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.
- Ett samhälle fritt från narkotika och doping, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203).
- Att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Funktionshinderspolitik (avsnitt 5 och 6)

- En samhällsgemenskap med mångfald som grund.
- Att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet.
- Jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Politik för sociala tjänster (avsnitt 6)

- Äldre ska
  - kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
  - kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
  - bemötas med respekt samt
  - ha tillgång till god vård och omsorg.
- Att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer.
- Att stärka skyddet för utsatta barn.

Barnrättspolitik (avsnitt 7)

- Barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande.

För beslut om målen ovan, där inget annat anges, se prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 9 avsnitt 6.3, bet. 2012/13:SoU1, rskr. 2012/13:115.

Mål för Forskningspolitik (avsnitt 8) redovisas under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 8.2 Mål för området.

3 Hälsa- och sjukvårdspolitik

3.1 Omfattning

Hälsa- och sjukvårdspolitiken omfattar statliga insatser till hälsa- och sjukvården. Avsnittet omfattar anslag för tandvårdsförmåner, läkemedelsförmåner, bidrag till folkhälsa och sjukvård, sjukvård i internationella förhållanden samt

bidrag till psykiatri. Vidare omfattas anslag till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV), Läkemedelsverket, E-hälsomyndigheten, Inspektionen för vård och omsorg (IVO) samt Socialstyrelsen.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom Hälsa- och sjukvårdspolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys	32	35	36	35	36	37
1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering	78	82	83	83	84	85
1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket	137	141	141	143	146	148
1:4 Tandvårdsförmåner	5 528	5 748	5 737	6 332	6 653	6 804
1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna	22 071	25 153	25 606	26 582	25 920	25 920
1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård	3 562	3 229	2 701	7 096	6 308	5 823
1:7 Sjukvård i internationella förhållanden	479	485	456	465	474	484
1:8 Bidrag till psykiatri	985	1 209	1 185	1 755	2 264	1 985
1:9 Läkemedelsverket	135	132	129	135	137	139
1:10 E-hälsomyndigheten	125	164	160	146	117	119
8:1 Socialstyrelsen	570	628	626	659	662	668
8:2 Inspektionen för vård och omsorg	599	698	685	684	678	679
Summa Hälsa- och sjukvårdspolitik	34 301	37 704	37 545	44 115	43 479	42 891
<i>Äldreanslag</i>						
2017 1:11 Bidrag för mänskliga vävnader och celler	74	74	74			
2016 1:9 Bidrag för samordning och tillgänglighet	1 000					
Summa Äldreanslag	1 074	74	74			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Mål för området

Målet för hälso- och sjukvårdspolitiken är att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:SoU1, rskr. 2015/16:102).

En behovsanpassad hälso- och sjukvård innebär att vården ska ges med hänsyn till den enskilda patientens behov, där också behovens storlek styr vårdens prioriteringar. Vården ska vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Patienten ska också kunna delta i beslut om vård och behandling. Detta är grunden för en patientcentrerad vård.

En effektiv hälso- och sjukvård innebär att tillgängliga resurser används på bästa sätt för att kunna erbjuda bästa möjliga hälso- och sjukvård till befolkningen. En hälso- och sjukvård av god kvalitet innebär bl.a. att den ska baseras på bästa tillgängliga kunskap i alla delar av landet och att den ska vara jämlik.

En jämlik vård innebär att alla ska erbjudas vård utifrån behov, på lika villkor och med gott bemötande, oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder, bostadsort, utbildning och ekonomi. Att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor är ett av de jämställdhetspolitiska delmålen och en förlängning av det övergripande jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

En vård som är tillgänglig innebär bl.a. att den är lätt att komma i kontakt med och att den ges i rimlig tid.

3.4 Resultatredovisning

Resultatredovisningen belyser hur de statliga insatserna bidragit till uppfyllelsen av det nuvarande målet för hälso- och sjukvårdspolitiken. Strukturen på resultatredovisningen utgår dels från målet på området, dels från olika verksamheter såsom läkemedelsområdet, apotek och tandvård samt utifrån olika statliga insatser som genomförs. Analys och slutsatser behandlar resultaten i förhållande till målet, dvs. att hälso-

och sjukvården ska vara behovsanpassad, effektiv och av god kvalitet samt jämlik, jämställd och tillgänglig.

3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Måluppfyllelsen inom hälso- och sjukvårdspolitiken bedöms bl.a. utifrån följande indikatorer:

- undvikbara slutenvårdstillfällen och sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall,
- dödlighet efter diagnos i några av de stora sjukdomsgrupperna,
- omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården,
- väntetider inom hälso- och sjukvården, och
- besöksfrekvens inom tandvården.

Måttet undvikbara slutenvårdstillfällen innebär vårdtillfällen inom slutenvården som orsakats av utvalda sjukdomstillstånd och som bedöms hade kunnat undvikas. Med sjukvårdsrelaterade åtgärdbara dödsfall avses dödsfall som orsakats av sjukdomar vilka bedöms kunna påverkas genom medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Vad gäller indikatorn omdömen avseende centrala aspekter inom hälso- och sjukvården avses t.ex. patientupplevd kvalitet i primärvården, upplevd tillgång till sjukvård samt patientupplevd kvalitet inom psykiatrisk öppen- och slutenvård m.m.

Där det är möjligt redovisas resultaten uppdelat på kön, ålder och socioekonomi. Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer.

3.4.2 Resultat

Staten ansvarar för att främja och ge hälso- och sjukvården goda förutsättningar i vid bemärkelse. Landstingen och även i viss mån kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för hälso- och sjukvårdens planering, finansiering, organisation och genomförande.

Statens och landstingens respektive ansvar för hälso- och sjukvården avspeglas i tabell 3.2 nedan som redovisar utgiftsutvecklingen inom verksamhetsområdet.

Tabell 3.2 Hälsa- och sjukvårdsutgifter 2010–2015

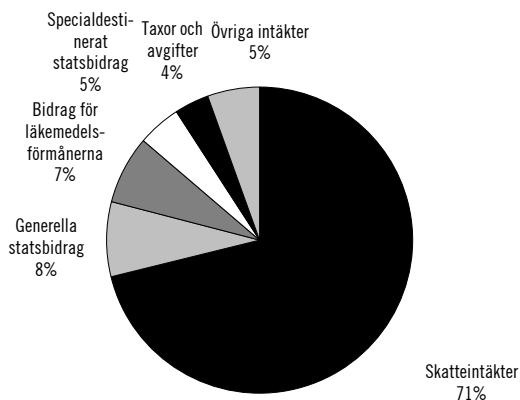
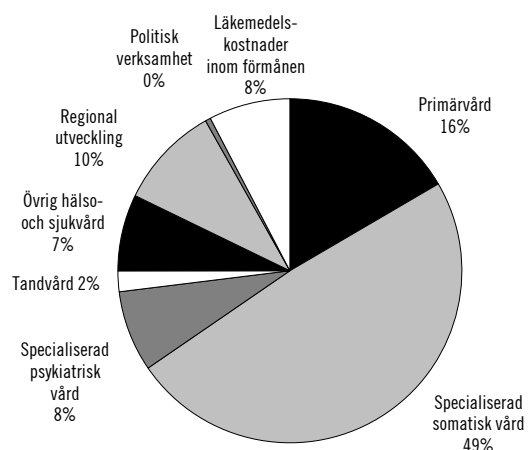
Miljarder kronor, löpande priser (andel i procent av totala hälso- och sjukvårdsutgifter)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹
Offentlig sektor²	244,5 (82)	327,9 (84)	337,0 (84)	348,9 (83)	365,6 (83)	385,2 (84)
Staten	5,8 (2)	6,2 (2)	6,6 (2)	7,0 (2)	7,0 (2)	7,0 (2)
Kommuner	24,5 (10)	98,0 (30)	101,3 (30)	105,5 (30)	110,5 (30)	116,7 (30)
Landsting	214,2 (88)	223,7 (68)	229,1 (68)	236,4 (68)	248,1 (68)	261,5 (68)
Frivilliga sjukvårdsförsäkringar	1,6 (1)	1,9 (0)	2,0 (0)	2,4 (1)	2,5 (1)	2,7 (1)
Hushållens ideella organisationer	0,3 (0)	0,3 (0)	0,3 (0)	0,3 (0)	0,6 (0)	0,6 (0)
Företag	1,6 (1)	1,7 (0)	1,7 (0)	1,8 (0)	1,8 (0)	1,9 (0)
Hushållens utgifter ur egen ficka	50,6 (17)	58,7 (15)	62,1 (15)	65,0 (16)	68,0 (16)	69,9 (15)
Totala hälso- och sjukvårdsutgifter	298,6	390,5	403,1	418,4	438,5	460,3
Andel av bruttonationalprodukt (BNP)	8,5	10,7	10,8	11,1	11,1	11,0

¹ Uppgifterna för 2015 är baserade på preliminära årsberäkningar av nationalräkenskaperna.² Offentlig sektor är en delsumma baserad på uppgifterna för stat, landsting och kommuner. Andelen för stat, landsting och kommuner baseras följaktligen på delsumman för offentlig sektor som nämnare.

Källa: Statistiska centralbyrån (Hälsoräkenskaperna).

I diagram 3.1 redovisas fördelningen av landstingens intäkter och i diagram 3.2 redovisas fördelningen av landstingens kostnader för hälso- och sjukvård. Av landstingens totala kostnader uppgick kostnaderna för hälso- och sjukvård till cirka 90 procent.

Diagram 3.1 Landstingens intäkter 2015, procentuellt fördelade på intäktslag Anm: Siffror för 2016 finns inte än, därför presenteras 2015 års siffror.
Källor: Sveriges Kommuner och Landsting samt Statistiska centralbyrån**Diagram 3.2 Landstingens kostnader för hälso- och sjukvård 2016, procentuellt fördelade på verksamhetsområde**

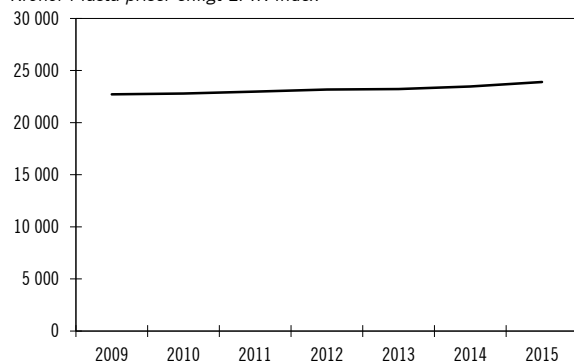
Anm: Uppgifterna för 2016 är preliminära.

Källor: Sveriges Kommuner och Landsting samt Statistiska centralbyrån.

Kostnaderna för landstingens hälso- och sjukvård per invånare redovisas i diagram 3.3. Genomsnittskostnaden för landstingens hälso- och sjukvård uppgick 2015 till 23 907 kronor per invånare.

Diagram 3.3 Landstingens hälso- och sjukvårdskostnader per invånare, 2009–2015

Kronor i fasta priser enligt LPIK-index

Källa: Socialstyrelsen

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården ska vara anpassad efter patienternas behov och behovens storlek ska styra vårdens prioriteringar. Vården ska vidare vara samordnad och tillgodose patientens behov av kontinuitet. Patienten ska också ges möjlighet att delta i beslut om vård och behandling. Detta är grunden i patientcentrerad vård och ett centralt mål för hälso- och sjukvårdspolitiken.

Patienter är överlag nöjda med hälso- och sjukvården. Det visar den senaste mätningen i hälso- och sjukvårdsbarometern som genomförs av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Cirka 86 procent av kvinnorna och 83 procent av männen anger att de har tillgång till den hälso- och sjukvård de behöver. Personer som är 60 år eller äldre anser i högre utsträckning än övriga åldersgrupper att de har tillgång till den vård de behöver. Personer som är födda utanför Norden anser i något lägre utsträckning i jämförelse med befolkningen i övrigt att tillgången till vård är tillräcklig.

Personer med funktionsnedsättning har däremot inte likvärdig tillgång till hälso- och sjukvården i jämförelse med övriga befolkningen. Det kan bl.a. handla om att personer med funktionsnedsättning inte har samma tillgång till undersökning och behandling i ett tidigt skede av sjukdomsförloppet. På samma sätt är personer med sällsynta diagnoser en utsatt grupp, dels för att diagnoserna i sig är komplexa, dels vad gäller organisering och samordning.

Samordnad och kontinuerlig vård och omsorg

Samordnad vård och omsorg kan beskrivas som en individanpassad och kontinuerlig vård och

omsorg med en obruten kedja av insatser som den enskilde behöver och som olika aktörer utför. Socialstyrelsen konstaterar i Lägesrapport om vård och omsorg om äldre (2017) att samordning av insatser för den enskilde är en av de stora utmaningarna för hälso- och sjukvården och socialtjänsten och att samordningen måste förbättras.

På riksnivå är väntetiden på sjukhus för utskrivningsklara patienter drygt fyra dagar. Variationerna är dock stora mellan olika landsting och regioner. Den 1 januari 2018 träder nya bestämmelser i kraft som innebär bestämmelser om samverkan mellan landsting och kommun. Se även avsnitt 6 Politik för sociala tjänster.

Förtroendet för hälso- och sjukvården

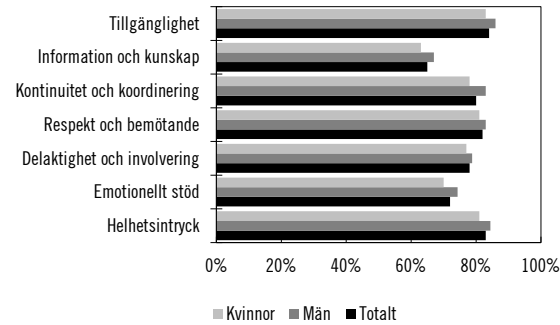
Andelen patienter som har förtroende för hälso- och sjukvården i sin helhet uppgår till cirka 60 procent av befolkningen. Andelen som har förtroende skiljer sig dock åt mellan olika landsting och regioner, från knappt 50 procent i Gävleborg och Västernorrland till drygt 70 procent i Kalmar och Jönköping. Förtroendet för hälso- och sjukvården i sin helhet varierar beroende på ålder hos invånarna. De som är 70 år och äldre instämmer i högre grad än andra i att de har ett stort eller ganska stort förtroende för hälso- och sjukvården. Personer som uppger att deras hälsotillstånd är dåligt eller mycket dåligt anger i lägre grad, endast 37 procent, att de har förtroende för vården. Det kan jämföras med gruppen som anser att de har bra eller mycket bra hälsotillstånd där förtroendet för vården uppgår till 65 procent. Kön och födelseland har marginell betydelse för förtroende för hälso- och sjukvården. Andelen som har förtroende för primärvården är lika stor som för vården i sin helhet, 60 procent av befolkningen. Förtroendet för sjukhusvården i sin helhet är något högre och uppgår till 68 procent. Däremot visar mätningen att endast 53 procent har förtroende för att hälso- och sjukvård ges på lika villkor.

Under 2016 gjorde SKL en enkätundersökning med inriktning mot akutsjukvården inom ramen för den nationella patientenkäten. Resultaten visar att patienterna överlag är nöjda med sin vistelse på akuten. Männen var något mer nöjda än kvinnorna. Ungefär 82 procent upplevde att de bemöttes med respekt och värdighet och knappt 80 procent upplevde att de gavs möjlighet att vara delaktiga i den vård och behandling som gavs. När det gäller information

vid besökstillfället uppgav något färre att de var nöjda. Patienterna efterfrågade mer och bättre information om varningssignaler att vara uppmärksam på samt om medicineringen och eventuella biverkningar.

Diagram 3.4 Patienters upplevelser av besök vid akutmottagningar 2016

Procent

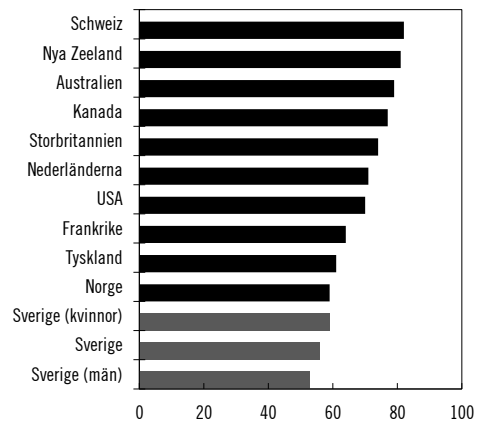
Anm.: I tidigare budgetpropositioner har Patientupplevd kvalitet i primärvården redovisats. Någon sådan mätning gjordes inte under 2016, nästa gemensamma mätning sker hösten 2017. Under 2016 gjordes dock gemensamma mätningar inom den somatiska öppna och slutna vården.

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting (Nationell patientenkät).

I studien International Health Policy Survey (IHP-studien) från 2016 har Sverige och tio andra länder jämförts. Av rapporten framgår att förtroendet för hälso- och sjukvården är lägre i Sverige än i studiens övriga länder och att förtroendet har minskat över tid. Inom flera områden som rör information, delaktighet, koordinering och samordning får Sverige sämre resultat än andra länder. Detta gäller upplevelsen av vården på ordinarie mottagningar och erfarenheter av specialist- och akutsjukvården. Till exempel anser sju av tio att de inte får vara delaktiga på det sätt de hade önskat. Patienter i Sverige får också i lägre grad än andra länder hjälp av sin läkare med att koordinera eller planera sin vård. Män anser sig få hjälp att samordna vården i lägre utsträckning än kvinnor, se diagram 3.5 nedan. När det gäller koordinering och informationsöverföring kan en viss förbättring urskiljas över tid. När det gäller personer med kroniska sjukdomar är det dock bara fyra av tio som anser att de har fått tillräcklig information om behandlingsalternativ och om nästa steg i sin vård och behandling.

Diagram 3.5 Andel som svarat "alltid" eller "ofta" på om ordinarie läkare hjälper till att koordinera eller planera vård som ges från andra läkare och vårdenheter, 2016

Procent

Anm.: Könsupplagd data för de andra länderna finns inte tillgängliga.

Källa: Myndigheten för vård- och omsorgsanalys.

Utvärdering av patientlagen påvisar fortsatt behov av att stärka patientens ställning

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har utvärderat om patientlagen (2014:821) från 2015 har inneburit stärkt ställning och inflytande för patienten. Slutrapporten från 2017 visar att patientens formellt rättsliga ställning fortsatt är svag. Inom de flesta av de områden som lagen omfattar har ingen förändring skett avseende vad patienterna anser att de faktiskt får av vården, men det har skett en försämring inom områdena tillgänglighet, information och delaktighet. Inga systematiska skillnader i utvecklingen framgår mellan olika grupper avseende kön, ålder och utbildning. Inom områdena delaktighet respektive information om möjlighet till ny medicinsk bedömning upplever män en något större negativ utveckling än kvinnor, men samtidigt upplever män totalt sett både större delaktighet och att de i högre utsträckning får information om möjligheten till ny medicinsk bedömning. Patientlagen har dock, enligt studien, stärkt patientens formellt rättsliga ställning avseende val av utförare av offentligt finansierad öppen vård.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys bedömer att resultatet av studien kan förklaras av patientens fortsatt svaga rättsliga ställning, ett behov av att skapa bättre förutsättningar i vården för att tillämpa patientlagen, samt otillräckliga lokala och nationella insatser vid lagens införande.

Myndigheten för vård och omsorgsanalys har 2015–2017 haft regeringens uppdrag att analysera förutsättningar för en patientcentrerad och jämlik primärvård. Myndigheten konstaterar i rapporten En primär angelägenhet (2017:3) att primärvården är basen i hälso- och sjukvården men att patientcentrering, effektivitet och förtroende sviktar. Rapporten visar att det till stor del saknas mått för att bedöma primärvårdens medicinska kvalitet och att befintlig kunskap ger begränsad vägledning om hur primärvården bör styras och organiseras. Myndigheten bedömer bl.a. att primärvårdens uppdrag och funktion i hälso- och sjukvården behöver tydliggöras och att en rad områden behöver utvecklas.

Jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

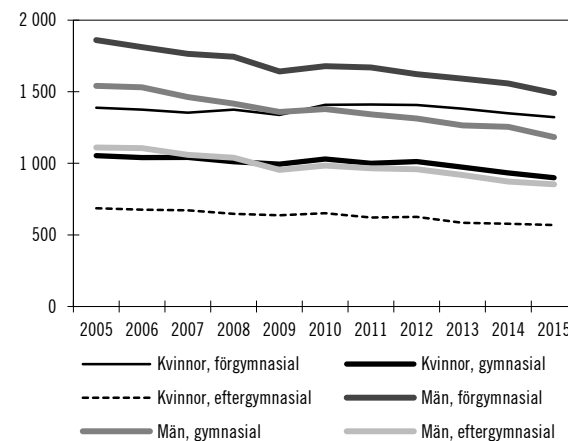
Folkhälsoutvecklingen i Sverige är positiv och allt fler överlever sjukdomar så som stroke, cancer och hjärtsjukdomar. Det finns dock fortfarande omotiverade skillnader i hälsa bland olika grupper, exempelvis för personer med kort utbildning eller funktionsnedsättning och utlandsfödda personer. I regeringens uppdrag till Socialstyrelsen att utveckla öppna jämförelser ingår att ta fram särskilda jämförelser om jämlik vård. Den fjärde öppna jämförelsen inom jämlik vård har haft fokus på kvinnors hälso- och sjukvård. Analysen visar att graviditets- och förlossningsvården uppvisar ett sämre resultat för unga, lågutbildade samt kvinnor med utomeuropeiskt ursprung.

Indikatorn undvikbar slutenvård bygger på antagandet att ett väl fungerande omhändertagande inom den öppna vården för ett antal utvalda sjukdomstillstånd kan förhindra att patienterna behöver vårdas på sjukhus. En minskning av indikatorn sker om patienten får en mer samordnad vård. I diagram 3.6 visas utvecklingen för de senaste tio åren för indikatorn. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning är lägst medan andelen män med förgymnasial utbildning är högst. Andelen personer med undvikbara slutenvårdstillfällen är högre bland dem med kortare utbildning. Samtliga andelar har dock sjunkit över tid och den största minskningen har skett för män med endast förgymnasial utbildning. Trenden indikerar således att omhändertagandet i den öppna vården överlag blivit bättre men trenden är också tydlig avseende skill-

naderna mellan könen och mellan utbildningsnivåer.

Diagram 3.6 Antal personer med undvikbara slutenvårdstillfällen, efter kön och utbildningsnivå, 2005–2015

Antal personer per 100 000 invånare

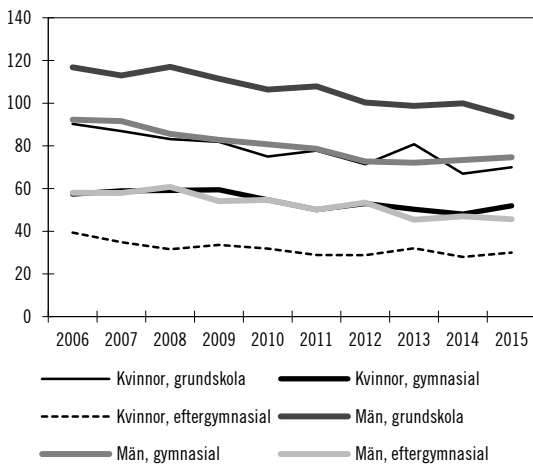
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret och Utbildningsregistret).

Indikatorn sjukvårdsrelaterad åtgärdbar dödlighet speglar dödlighet i ett antal diagnoser som valts ut eftersom de bedöms vara möjliga att påverka, speciellt avseende olika medicinska insatser, tidig upptäckt och behandling. Exempel på diagnoser som ingår är diabetes, blindtarmsinflammation, stroke, gallsten och livmoderhalscancer. Utvecklingen de senaste tio åren visas nedan i diagram 3.7.

Indikatorn påvisar högre värden för män än för kvinnor. Det har skett en kontinuerlig minskning av dödligheten i de diagnoser som indikatorn mäter de senaste tio åren. För respektive kön finns ett tydligt mönster där den dödlighet som mäts med indikatorn är högre bland dem med kortare utbildning. Den grupp som har sämst värde är män som endast har gått ut grundskolan, den gruppen uppvisar dock störst förbättring. Det är stora skillnader mellan de olika landstingen. Även om utvecklingen av indikatorn går åt rätt håll, kvarstår stora skillnader mellan könen och olika utbildningsnivåer.

Diagram 3.7 Sjukvårdsrelaterad åtgärdbar dödlighet, efter kön och utbildningsnivå, 2006–2015

Antal döda per 100 000 invånare

Källa: Socialstyrelsen (Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

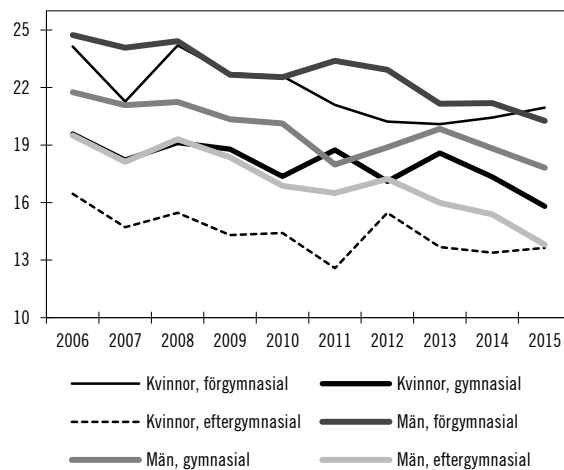
Jämställdhet i hälso- och sjukvården handlar om att synliggöra vårdens förutsättningar att erbjuda kvinnor och män en jämlik vård och motverka omotiverade skillnader. Av öppna jämförelser för 2016 framgår att alla nyckeltal, med något undantag, uppvisar tydliga könsskillnader. Resultaten förstärker bilden av att hälso- och sjukvården genomgående behöver utveckla arbetet med att göra området mer jämställt. Därtill förstärker relativt stora skillnader mellan landstingen intrycket av att könsskillnaderna inte är medicinskt motiverade. Gemensamt för nästan alla landsting är bl.a. att kvinnor visar sämre psykiskt välbefinnande än män.

Kvinnor och flickor är i betydligt högre grad än män och pojkar utsatta för grovt, upprepat och dödligt våld av närstående.

I diagram 3.8 nedan visas indikatorn andel döda inom 28 dagar efter hjärtinfarkt. Indikatorn är lägst för kvinnor med eftergymnasial utbildning och högst för kvinnor med enbart förgymnasial utbildning. Skillnaden mellan dessa två grupper är 7,3 procentenheter. Skillnaden mellan män med eftergymnasial utbildning och förgymnasial utbildning är nästan lika stor, 6,5 procentenheter. Från 2014 har indikatorn minskat för alla förutom för kvinnor med förgymnasial utbildning.

Diagram 3.8 Andel döda inom 28 dagar efter hjärtinfarkt efter kön och utbildningsnivå, 2006–2015

Procent

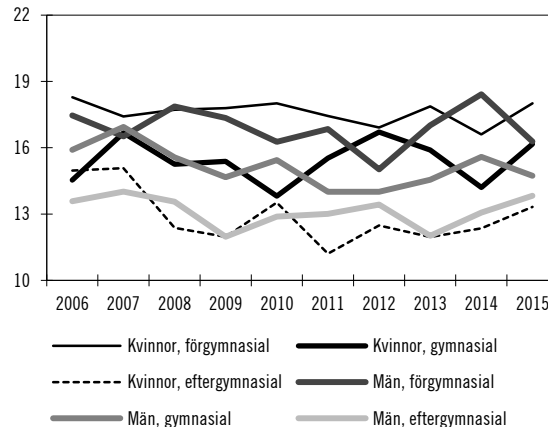

Anm: Åldersstandardiserade värden, åldersgrupperna 35–79 år.
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret, Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

I diagram 3.9 visas indikatorn andel döda inom 90 dagar efter förstagångsstroke. Indikatorn ska mäta kvaliteten i hela vårdkedjan från den förebyggande vården till ambulansverksamheten, det akuta omhändertagandet och efterföljande vård. På samma sätt som ovan visar siffrorna att kvinnor med eftergymnasial utbildning har lägst dödlighet medan kvinnor med förgymnasial utbildning har högst dödlighet.

Diagram 3.9 Andel döda inom 90 dagar efter förstagångsstroke, efter kön och utbildningsnivå, 2006–2015

Procent

Anm: Åldersstandardiserade värden, åldersgrupperna 35–79 år.
Källa: Socialstyrelsen (Patientregistret, Dödsorsaksregistret och Utbildningsregistret).

Det finns enligt Socialstyrelsen även ett jämlikhetsproblem när det gäller tandvårdskonsumtion och tandhälsa. Socioekonomiskt utsatta grupper och utlandsfödda personer avstår i högre grad än genomsnittet i riket att söka tandvård av ekonomiska skäl.

Insatser som belyser arbetet för en mer jämlik vård finns inom olika områden och redovisas även under andra rubriker i avsnitten Hälsa- och sjukvårdspolitik (se rubrikerna Regeringens insatser för en mer jämlik cancervård och Regeringen förbättrar vården för personer med kroniska sjukdomar samt avsnitt 4 Folkhälso- politik).

Uppföljning av vårdens processer och resultat för en mer jämlik och jämställd vård

Nationella kvalitetsregister är en viktig kunskapskälla i arbetet med att förbättra kvaliteten inom vården samt att bidra till att den blir mer jämlik och jämställd. Registren innehåller individbaserade uppgifter om bl.a. diagnos, behandling och resultat inom hälso- och sjukvården. Kvalitetsregistren är också ett viktigt underlag för öppna jämförelser som möjliggör lokala, regionala och nationella analyser av utvecklingen inom svensk hälso- och sjukvård.

Statens och SKL:s femåriga satsning på nationella kvalitetsregister avslutades under 2016. På flera områden har satsningen lett till förbättringar, exempelvis på forskningsområdet. Vidare har inrapporteringen till kvalitetsregistren ökat för varje år. Områden där det fortfarande finns utvecklingsbehov är exempelvis mer effektiv patientrapportering och tydligare integration mellan journalsystem och kvalitetsregister. Majoriteten av kvalitetsregistren har fortfarande manuell inmatning till registret.

Socialstyrelsen har i uppdrag att driva en nationell registerservice för att ge stöd till de nationella kvalitetsregistren och de forskare som använder registerdata. Under 2016 har en intern samordningsfunktion tillsatts som ska verka för att samordna Socialstyrelsens arbete med kvalitetsregister.

I december 2016 tecknade regeringen och SKL en överenskommelse om stöd till nationella kvalitetsregister under 2017. Syftet med överenskommelsen är att kvalitetsregistren ska få förutsättningar att behålla den utveckling som uppnåtts under de senaste åren inom ramen för den nationella satsningen på kvalitetsregistren. Vidare ska kvalitetsregistren under 2017 för-

beredas för att kunna bidra till de förändringar inom kvalitetsregistersystemet som kommer att ske under de kommande åren. En projektgrupp bestående av bl.a. företrädare för staten, huvudmän och registerhållare har sett över det nuvarande kvalitetsregistersystemet och föreslagit förändringar. Förslagen kommer tillsammans med andra utredningar och pågående initiativ att utgöra underlag inför ett framtida långsiktigt arbete med kvalitetsregistren.

Öppna jämförelser är ett viktigt verktyg för förbättring, uppföljning och analys inom hälso- och sjukvården. I enlighet med ett regeringsuppdrag har Socialstyrelsen även arbetat med att stärka jämställdhetsperspektivet i öppna jämförelser. Socialstyrelsen har bl.a. genomfört en kartläggning av befintliga register och officiell statistik med syfte att se vilka uppgifter som skulle kunna användas för att belysa eventuella skillnader mellan kvinnor och män i öppna jämförelser.

Hälso- och sjukvårdens tillgänglighet varierar

Att vården ska vara tillgänglig framhålls i hälso- och sjukvårdslagen och är av stor vikt för patienternas förtroende för och nöjdhet med vården. En tillgänglig vård innebär bl.a. en vård som är lätt att nå och som ges i rimlig tid. Väntetiderna till vården innebär en fortsatt utmaning för svensk hälso- och sjukvård. De varierar dock mellan och inom de olika lands- tingen. Den nationella vårdgarantin anger hur länge en person ska behöva vänta som längst för att komma i kontakt med vården och få den vård som behövs. Man ska kunna få kontakt med primärvården samma dag som vård söks. Under 2016 fick drygt 87 procent telefonkontakt med primärvården inom samma dag. Primärvården ska också kunna erbjuda läkarbesök inom sju dagar, vilket ungefär 88 procent av både kvinnor och män fick. Patienten ska vid behov erbjudas läkarbesök inom den specialiserade vården inom 90 dagar. I mars 2016 hade 80 procent av kvinnorna och 79 procent av männen i kön väntat kortare än 90 dagar. Behandling eller åtgärd inom den specialiserade vården ska erbjudas inom 90 dagar. I mars 2016 hade 80 procent av kvinnorna och 78 procent av männen i kön väntat kortare än 90 dagar på behandling eller åtgärd.

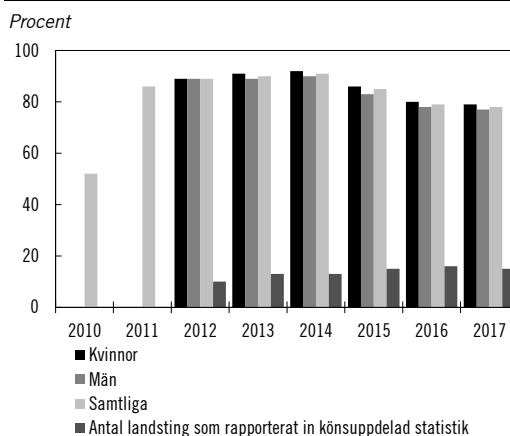
Uppfyllandegraderna av vårdgarantin i primärvård har varit relativt stabil under längre tid. Uppfyllandegraderna för besök respektive åtgärd inom specialistvården planade ut från 2013 till 2014 och har sedan dess minskat (se diagram 3.10 nedan). Målsättningen är, lite förenklat, att 100 procent av patienterna i kön ska ha väntat kortare än 90 dagar. I mars 2017 hade 79 procent av kvinnorna i kön väntat kortare än 90 dagar och motsvarande siffra för männen var 77 procent. I mars 2014 var motsvarande siffror 92 procent för kvinnorna och 90 procent för männen.

Bristerna i vårdens tillgänglighet beror inom vissa områden på svårigheter att rekrytera och behålla personal, men till betydande del är förklaringen också att befintlig personals kompetens inte utnyttjas fullt ut. Regeringen har under 2016 gjort betydande satsningar vad gäller kompetensförsörjningen, se avsnitt Kompetensförsörjningen i hälso- och sjukvården nedan.

Enligt betänkandet *Effektiv vård* (SOU 2016:2) är en anledning till att väntetiderna inom akutsjukvården ökat att patienter vänder sig till akutmottagningar med problem som egentligen borde kunna hanteras av primärvården. Det leder till anhopning av patienter och långa vistelsetider på akutmottagningarna. Många av dessa patienter är multisjuka äldre. Äldre får dessutom vänta längre än andra grupper vid besök på akuten. Andelen patienter som får vänta längre än vårdgarantins övre gräns på besök och behandling i specialistvård har ökat under de senaste åren.

I cancervården kan dock en positiv utveckling ses där väntetiderna kortats på flera områden bl.a. till följd av regeringens satsning på standardiserade vårdförlopp, läs mer under rubriken *Regeringens insatser för en mer jämlik cancer-vård*.

Diagram 3.10 Andel patienter i kön som väntat kortare än 90 dagar på behandling eller åtgärd i specialiserad vård, 2010 till mars 2017

Anm: Önskat värde är 100 procent, det vill säga att ingen i kön ska ha väntat längre än 90 dagar. Före 2010 ingick en begränsad del av alla behandlingar/åtgärder och därför redovisas inte data för år innan dess. Resultaten från tidigare år än 2012 redovisas inte könsuppdelat eftersom det innan dess inte finns tillräckligt bra underlag. För åren 2012-2017 varierar antalet landsting som rapporterar könsuppdelad statistik mellan 10 och 16. Siffrorna i detta diagram visar alltså inte statistik från alla 21 landsting. Mars månad är representant för respektive år då den månaden brukar redovisas i öppna jämförelser.

Källa: Sveriges Kommuner och Landsting, Väntetidsdatabasen.

Socialstyrelsens mätningar av tillgänglighet under 2016 med fokus på kroniska sjukdomar och tillstånd visar att väntetiden varierar mellan olika diagnoser. Väntetiderna varierar också mellan och inom olika landsting. För vissa diagnoser uppfylls vårdgarantin i låg utsträckning. Socialstyrelsen anger att skillnaderna i väntetider exempelvis kan bero på vårdens organisation och patientsammansättning men även på skillnader i rutiner för registrering av väntetider. Mellan 2011 och 2015 kunde ingen tydlig trend ses vad gäller väntetiderna vid de utvalda kroniska sjukdomarna. I allmänhet framgår få ålders- och könsskillnader.

Enligt SKL:s Hälso- och sjukvårdsbarometer från 2016, där alla landsting deltog, ansåg 67 procent av kvinnorna och 63 procent av männen att de fick besöka vårdcentralen inom rimlig tid. Då insamlingsmetoden har förändrats under 2016 kan inte jämförelser göras med siffror från tidigare år.

Vistelsetiderna vid landets akutmottagningar är fortsatt långa och ingen förändring har skett sedan den föregående mätningen, enligt Socialstyrelsen. Under perioden juli 2015 till juni 2016 uppgick medianvistelsetiden till 3 timmar och 18 minuter, medan medianväntetid för läkarundersökning uppgick till ungefär en timme. Både vistelsetid och väntetid för läkarundersökning varierar mellan olika delar av landet men även inom samma akutmottagning.

Medianvistelsetiden är 11 minuter längre för kvinnor än för män, men inga tydliga skillnader mellan könen framgår vad gäller väntetid för läkarbesök.

År 2015 träffade regeringen och SKL en överenskommelse om förbättrad tillgänglighet och samordning för en mer patientcentrerad vård, vilken Socialstyrelsen fick i uppdrag att följa. Slutrapporten lämnades i maj 2017 och visade att samtliga landsting och regioner har inkommit med handlingsplaner, men att förutsättningarna att bedriva strategiskt utvecklingsarbete behöver stärkas.

Utveckling av uppföljningen av väntetider

Det är viktigt att uppföljningen av väntetider utgör ett robust och tillförlitligt underlag för verksamhetsutveckling och jämförelser. År 2016 fick Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla den nationella uppföljningen av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet. Resultat för väntetider vid akutmottagningar och vissa kroniska sjukdomar och tillstånd redovisas ovan. Socialstyrelsen anger att det kvarstår ett behov av att vidareutveckla mätmetoder för uppföljning av tillgänglighet inom kroniska sjukdomar och tillstånd. En mer nyanserad redovisning av väntetider vid akutmottagningar möjliggjordes 2016 tack vare data från patientregistret.

Asylsökande, nyanlända och personer som vistas i landet utan tillstånd

Det stora antalet personer som befinner sig i asylprocessen har påverkat hälso- och sjukvården också under 2016. Utmaningarna skiljer sig åt regionalt, men regeringens samlade bedömning är att landstingen hanterat situationen på ett bra sätt. Myndigheterna har fått flera uppdrag på området i syfte att skapa underlag för vidare åtgärder som kan underlätta för hälso- och sjukvården att bemöta situationen. Insatser för att stärka nyanländas hälsa redovisas i avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Ett kunskapscentrum om frågor avseende ensamkommande barn och unga har inrättats vid Socialstyrelsen för att stimulera och förstärka det nationella arbetet med att utveckla och sprida kunskap till yrkesverksamma som möter barn och unga inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. (Se avsnitt 6 Politik för sociala tjänster).

Steg mot en strukturförändring av hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården står inför stora utmaningar, bl.a. den demografiska utvecklingen, begränsade resurser och ett ökat antal personer med kroniska sjukdomar. För att möjliggöra ett effektivare resursutnyttjande, ökad kvalitet och bättre tillgänglighet inom hälso- och sjukvården, har regeringen med utgångspunkt i betänkandet Effektiv vård (SOU 2016:2) tagit nästa steg mot en förändring av hälso- och sjukvårdens struktur och organisation genom att i mars 2017 tillsätta utredningen Samordnad utveckling för en modern, jämlik, tillgänglig och effektiv vård med fokus på primärvården (dir. 2017:24).

I juni 2017 presenterade den särskilda utredaren ett delbetänkande med en plan och inriktning för det kommande arbetet.

En slutredovisning ska lämnas senast den 31 mars 2019.

Hälso- och sjukvårdens beredskap

Socialstyrelsens rapport från 2016 om att öva hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera en allvarlig händelse med många skadade visar på behovet för landstingen att i förväg ha kännedom om vilken typ av stöd som kan behövas vid allvarliga händelser med många skadade. Myndigheten tar bl.a. upp att en ökad samverkan i planeringsarbetet för mer omfattande allvarliga händelser skulle kunna lösa en del av denna problematik.

En kunskapsbaserad hälso- och sjukvård

En modern hälso- och sjukvård kännetecknas bl.a. av att den är i ständig utveckling och förändring. Ny kunskap behöver snabbt kunna omsättas och nya behandlingsmetoder introduceras medan andra avvecklas.

Patienter ska ges sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och vården ska ges på lika villkor för hela befolkningen – oavsett var någonstans i landet man bor. Detta är en stor utmaning för ett decentraliserat hälso- och sjukvårdssystem. Att på ett samlat sätt förmedla ny kunskap till alla delar av landet förutsätter ett samordnat och strukturerat arbetssätt. Olika nationella kunskapsstöd i form av t.ex. myndigheters rekommendationer och riktlinjer behöver anpassas till lokala förhållan-

den och till medarbetarnas vardag för att på bästa sätt komma den enskilda patienten till godo.

Utredningen om ökad följsamhet till nationella kunskapsstöd i hälso- och sjukvården överlämnade i juni 2017 betänkandet Kunskapsbaserad och jämlik vård (SOU 2017:48). Utredningen lämnar bl.a. förslag till hur landstingens skyldighet att samverka i frågor om nationell kunskapsstyrning kan förtydligas samt hur en förbättrad kunskapsstyrning kan skapa förutsättningar för en lärande hälso- och sjukvård. Betänkandet ska remissbehandlas och förslagen kommer därefter att beredas i Regeringskansliet.

Socialstyrelsens uppföljningar av följsamhet till kunskapsstöd

Socialstyrelsen publicerar nationella riktlinjer för ett antal sjukdomstillstånd samt utvärderar löpande hur vården förhåller sig till rekommendationerna i riktlinjerna. Under 2016 genomfördes flera utvärderingar. Ett exempel som kan nämnas var en utvärdering av vården till personer med Multipel skleros respektive Parkinsons sjukdom. Utvärderingen visar att delar av vården fungerar relativt väl, samtidigt som det inom andra områden finns stora utvecklingsbehov. Bland annat konstateras att relativt få äldre och lågutbildade patienter följs upp i tillräcklig utsträckning.

Styrning med kunskap

Sedan den 1 juli 2015 samverkar nio myndigheter i Rådet för styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst. Arbetet syftar till att göra den statliga styrningen samordnad, effektiv och behovsanpassad till stöd för huvudmän och professioner. Myndigheterna har under 2016 inlett ett arbete för att stärka arbetsformerna för gemensam prioritering, planering och analys. Ett exempel är den gemensamma omvärldsanalys som rådets myndigheter genomförde våren 2016.

Landsting och kommuner har med statligt stöd under flera år byggt upp s.k. programråd för bl.a. arbetet med kroniska sjukdomar. En utvärdering av programråden har påvisat ett behov av ökad samordning och tydligare organisation av huvudmännens styrning med kunskap. Under 2016 tog landsting och regioner beslut om att gemensamt långsiktigt delta i, stödja och finansiera en sammanhållen struktur för styrning med kunskap. Tanken bakom strukturen är skapa ett långsiktigt stöd för

styrning med kunskap på olika nivåer för en mer kunskapsbaserad hälso- och sjukvård.

Tillsyn och patientsäkerhetsarbetet inom hälso- och sjukvården

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ansvarar för tillsyn, tillståndsprovning och klagomålshantering inom hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens områden. Syftet med tillsynen är att granska att befolkningen får vård och omsorg som är säker, av god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och föreskrifter.

IVO:s tillsynsrapport från 2016 visar att landstingen många gånger har svårigheter att erbjuda människor en god tillgänglighet till hälso- och sjukvård. Detta syns tydligt inom flera områden, men särskilt inom akutsjukvården och den somatiska specialistsjukvården. Vidare konstaterar IVO att det finns problem med kompetensförsörjningen inom de flesta verksamhetsområdena. Det kan t.ex. avse osäker bemanningssituation inom primärvården, ansträngd personalsituation inom individ- och familjeomsorgen, otillräcklig nattbemanning inom äldreomsorgen och problem med kompetensförsörjningen inom den somatiska och psykiatriska specialistvården. Detta är brister som kan få allvarliga konsekvenser för tillgängligheten, kvaliteten och säkerheten för den enskilde. IVO lyfter också fram bristande samverkan kring ett antal patientgrupper. Detta gäller personer med samsjuklighet, t.ex. personer som har ett missbruk kombinerat med psykisk ohälsa, eller personer med psykiatrisk grundsjukdom kombinerat med somatiska sjukdomar. Under året har IVO haft ett ökat fokus på granskning av oseriösa aktörer. Två områden där IVO ser att oseriösa aktörer överutnyttjar välfärdsystemet är inom personlig assistans och tandvård.

Under 2017 har regeringen tillfört ytterligare resurser för att förstärka IVO:s möjligheter att bedriva egeninitierad tillsyn där behovet av tillsyn är som störst. IVO har under året utvecklat och genomfört flera nationella tillsynsinsatser inom prioriterade områden. Det gäller t.ex. multisjuka äldre som vårdas i hemmet, patientgrupper som ges sämre förutsättningar för jämlik vård, brister i vårdens tillgänglighet och brister i tandvården. Vidare har IVO utvecklat arbetet med tillståndsprovning och tillsyn av

assistansanordnare enligt socialförsäkringsbalken samt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

En mer ändamålsenlig klagomålshandling

Den 1 januari 2018 träder nya bestämmelser i kraft som innebär att det, i första hand, ska vara vårdgivarna som tar emot och besvarar klagomål från patienter och deras närstående. Patientnämndernas huvudsakliga uppgift ska vara att hjälpa och stödja patienter med att få sina klagomål besvarade av vårdgivarna.

Eftersom vårdgivarnas ansvar för klagomålshandlingen förtydligas förändras även ansvaret för IVO. IVO:s utredningsskyldighet i klagomålsärenden begränsas.

Syftet med lagändringarna är att effektivisera klagomålshandlingen så att patienter snabbare kan få sina klagomål besvarade och att åtgärder kan vidtas för att förebygga vårdskador. Ändringarna ska också bidra till att IVO kan utveckla den egeninitierade tillsynen så att tillsynsinsatser genomförs där behoven av tillsyn är som störst. Regeringen bedömer att förändringen inte kommer medföra några verksamhetsmässiga eller personella konsekvenser.

Regeringen följer patientsäkerheten i hälso- och sjukvården

Regeringen har under flera år avsatt medel till SKL för att följa patientsäkerheten i hälso- och sjukvården, i samarbete med landstingen. Det handlar bl.a. om att genomföra kontinuerliga mätningar av exempelvis antalet vårdskador, vårdrelaterade infektioner och trycksår samt för att använda resultaten i det systematiska patientsäkerhetsarbetet. Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att på årsbasis analysera den nationella utvecklingen på patientsäkerhetsområdet.

Vårdskadorna i hälso- och sjukvården förefaller ha minskat på nationell nivå. Första halvåret 2013 förekom vårdskador vid 9 procent av vårdtillfällena jämfört med 7,5 procent av vårdtillfällena första halvåret 2016, visar SKL:s rapport Skador i vården (december 2016).

I Socialstyrelsens rapport Utvecklingen inom patientsäkerhetsområdet 2017 konstateras att vårdskadorna har minskat nationellt medan de regionala skillnaderna fortsatt är stora för de flesta typer av vårdskador som följs upp över tid. Det förebyggande arbetet är av stor betydelse för att minska vårdskadorna.

Andelen vårdtillfällen där patienter utlokaliseras ökade mellan 2015 och 2016. En ut-

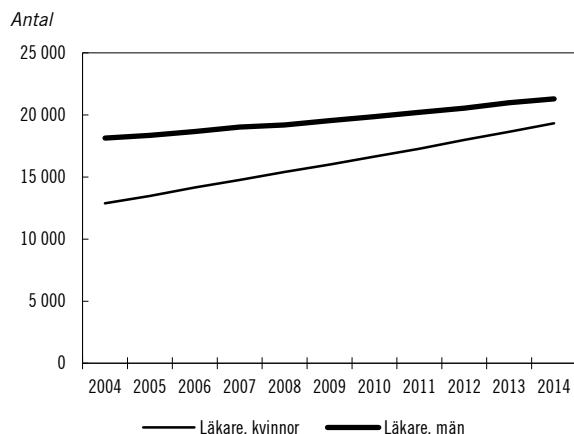
lokalisering innebär att en inskriven patient vårdas på en annan vårdenhet än den som har specifik kompetens och medicinskt ansvar för patienten. Utlokaliseringar kan, liksom överbeläggningar, öka i omfattning vid vårdplatsbrist. Utlokalisering innebär en nästan fördubblad risk för vårdskador.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att under 2017 göra en kartläggning, nulägesbeskrivning och analys över hur brister i kompetensförsörjning och bemanning kan påverka risken för vårdskador i hälso- och sjukvården. Särskilt fokus ska läggas vid yrkeskategorier som läkare, sjuksköterskor och barnmorskor.

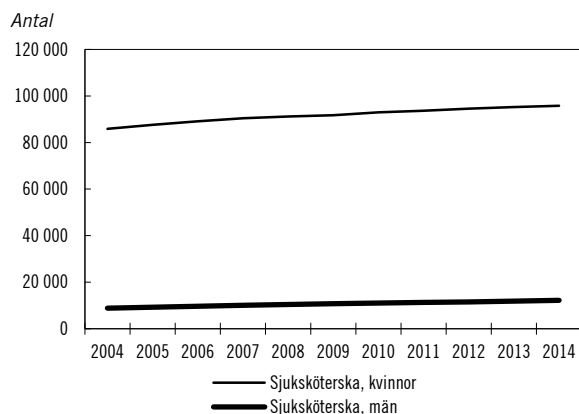
Hälso- och sjukvården ska vidta de åtgärder som behövs för att förebygga att patienter drabbas av vårdskador. För att stödja vården i patientsäkerhetsarbetet gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att under 2016, i samverkan och samråd med flera andra myndigheter, organisationer och SKL, utveckla ett samlat stöd till hälso- och sjukvården på patientsäkerhetsområdet. Det webbaserade stödet blev tillgängligt på Socialstyrelsens webbplats i maj 2017.

Kompetensförsörjningen i hälso- och sjukvården

Landstingens förmåga att försörja hälso- och sjukvården med medarbetare med adekvat kompetens har betydelse för flera centrala faktorer, såsom kvalitet och tillgänglighet i hälso- och sjukvården. Även om det totalt sett har skett en ökning av antalet utbildade läkare och sjuksköterskor de senaste åren, se diagram 3.11 och 3.12 nedan, råder fortfarande brist på bl.a. specialistläkare inom psykiatri och allmänmedicin och specialiserade sjuksköterskor inom områdena psykiatri, anestesi- och intensivvård, geriatrik och operation.

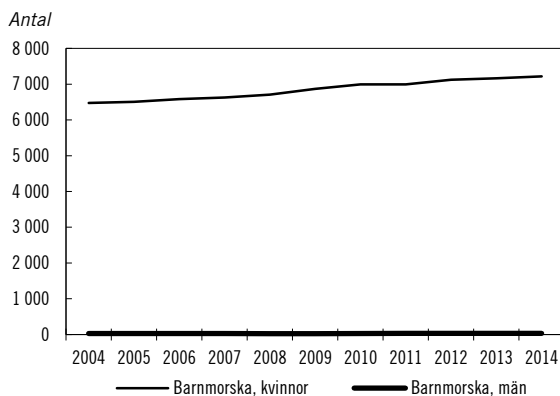
Diagram 3.11 Antal läkare, 2004–2014

Källa: Socialstyrelsen (Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal).

Diagram 3.12 Antal sjuksköterskor, 2004–2014

Källa: Socialstyrelsen (Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal).

Socialstyrelsens prognos fram till 2030 visar en minskning av antalet sjuksköterskor med cirka åtta procent och en ökning av antalet läkare, bl.a. med hänsyn tagen till nettoinvandring av läkare med utländsk utbildning. Antalet barnmorskor bedöms öka med 16 procent under perioden men pensionsavgångarna de närmsta åren är enligt landstingens egna redovisningar större. I en stor del av landstingen kommer cirka 30 procent av barnmorskorna att gå i pension innan 2024. I diagram 3.13 nedan visas utvecklingen de senaste tio åren för antalet barnmorskor.

Diagram 3.13 Antal barnmorskor, 2004–2014

Källa: Socialstyrelsen (Statistikdatabas för hälso- och sjukvårdspersonal).

Mot bakgrund av frågans betydelse har regeringen vidtagit flera olika insatser för att bidra till en hållbar kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården. Insatserna beskrivs mer ingående nedan samt under rubriken Förstärkning av förlossningsvården och vården som rör kvinnors hälsa.

Tillvaratagande av nyanländas kompetens

Socialstyrelsen ansvarar för att pröva och utfärda legitimationer för yrkesgrupper inom hälso- och sjukvårdsområdet. Regeringen tillförde därför Socialstyrelsen 75 miljoner kronor extra under 2016 och 47 miljoner kronor extra under 2017 för att effektivisera och förbättra valideringsprocessen för nyanlända med hälso- och sjukvårdsutbildning från annat land. Från 2018 och framåt tilldelas Socialstyrelsen 42 miljoner kronor per år för denna verksamhet. Väntetiderna för den första prövningen har i genomsnitt minskat med 14 månader, från 16 månader till två månader.

Stöd till bättre resursutnyttjande i vården genom professionsmiljarden

Regeringen och SKL tecknade för 2016 en överenskommelse om stöd till bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården. Genom överenskommelsen fördelades 950 miljoner kronor till landstingen för att främja huvudmännens möjligheter att ge hälso- och sjukvårdens medarbetare goda förutsättningar att utföra sitt arbete. Socialstyrelsen har haft uppdraget att följa överenskommelsen och överlämnade i maj 2017 rapporten Bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården – Regeringsuppdrag att följa överenskommelsen om bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården. Sammanfattningsvis visar rapporten att

överenskommelsen har bidragit till att lyfta redan prioriterade områden och har möjliggjort för landstingen att kunna arbeta i snabbare takt. En majoritet av landstingen har infört, eller planerar att införa, vårdnära servicetjänster som innebär att patientnära uppgifter som inte kräver vårdkompetens, utförs av servicepersonal. På så sätt frigörs tid hos vårdpersonalen för mer patientarbete. Ett annat exempel är att utveckla introduktion för nyanställda, som ett sätt att både rekrytera och behålla kompetens.

Regeringen har vidare fortsatt utbyggnaden av utbildningar till sjuksköterska, specialistsjuksköterska och barnmorska. Även antalet platser på yrkesinriktade kurser inom gymnasial vuxenutbildning samt inom yrkeshögskolan har utökats. I den överenskommelse som slöts för 2017 om stöd för bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården enades regeringen och SKL om att öronmärka 300 miljoner kronor för att ge möjlighet till specialistutbildning av sjuksköterskor.

Regeringen bjöd under 2015 och 2016 in till dialogmöten om kompetensförsörjning med de mest centrala aktörerna inom hälso- och sjukvårdsområdet. Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet har tillsammans i uppdrag att analysera och föreslå hur samverkansarenor på nationell och regional nivå mellan aktörer med ansvar för kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården kan utvecklas långsiktigt. Myndigheterna har anordnat en nationell konferens kring frågorna.

Förstärkning av förlossningsvården och vården som rör kvinnors hälsa

Situationen inom förlossningsvården har länge visat tecken på ett allt mer ansträngt läge. Det är en prioriterad fråga för regeringen att alla kvinnor får en trygg och säker förlossning. Regeringen har därför i syfte att stärka förlossningsvården på såväl kort som lång sikt under innevarande mandatperiod inlett en satsning på förlossningsvården och kvinnors hälsa. Satsningen varar under perioden 2015-2019 och beräknas omfatta 530 miljoner kronor årligen. En del av satsningen har inriktning på primärvården med fokus på kvinnors hälsa. Huvuddelen av medlen fördelas till landstingen inom ramen för överenskommelser mellan staten och SKL med syftet att genomföra de insatser som

effektivast stärker mödravården, förlossningsvården och kvinnors hälsa. En särskilt prioriterad insats som lyfts fram i båda överenskommelserna är att stärka bemanningen i förlossningsvården.

Regeringen har även anslagit medel för utbyggnad av antalet utbildningsplatser inom vissa högskoleutbildningar där det bedöms råda brist, däribland 250 nybörjarplatser på barnmorskeutbildningen under 2016.

Överenskommelse om ökad tillgänglighet och jämlikhet i förlossningsvården och stärkta insatser för kvinnors hälsa

Regeringen och SKL ingick i januari 2017 en treårig överenskommelse om ökad tillgänglighet och jämlikhet i förlossningsvården och förstärkta insatser för kvinnors hälsa, avseende 2017-2019.

Med anledning av den satsning på förlossningsvården som gjordes i propositionen Vårändringsbudget för 2017 ingick staten och SKL en tilläggsöverenskommelse om fördelning av den förstärkning på 500 miljoner kronor som beslutades av riksdagen den 21 juni 2017. Av de beslutade 500 miljoner kronorna har 300 miljoner kronor betalats ut för 2017 och de resterande 200 miljoner kronorna ska betalas ut 2018.

Landstingens och SKL:s redovisningar om hur medlen har använts visar att landstingen vidtar åtgärder inom vad som identifierats som viktiga förbättringsområden av aktörer på området och att cirka hälften av medlen från överenskommelsen har använts till bemanning inom förlossningsvården, i huvudsak till anställning av barnmorskor.

Enligt landstingens redovisningar har bl.a. cirka 124 barnmorsketjänster och 60 sjuksköterskor tillsatts med medel från överenskommelsen. Avseende kompetensbehov bedömde de flesta landstingen att de behöver öka kompetensnivån kring allvarliga bristningar vid förlossning samt mer tid för handledning och kompetensöverföring.

I primärvården anställdes företrädesvis barnmorskor, men även läkare, sjuksköterskor, dietister, undersköterskor, kuratorer och annan personal har anställts.

SKL:s redovisning av insatser inom screening av cervixcancer och bäckenrehabilitering

Ett nationellt vårdprogram för cervixcancer och konsekvenser av införande av Socialstyrelsens rekommendationer gällande screening har ut-

arbetats och fastställdes av Regionala cancercentrum (RCC) i samverkan i januari 2017.

Riktade utbildningsinsatser som gäller olika screeningverksamheter behöver genomföras. En särskild utmaning är att landstingens befintliga it-stöd för uppföljning och kontroll av kvinnor som tidigare haft avvikande svar eller cellförändringar inte är möjligt att genomföra i ett annat landsting än det där individen är folkbokförd.

Förutsättningarna för att rehabilitera patienter med funktionella besvär efter cancer i bäckenet är mycket olika över landet. Under våren 2017 har det pågående arbetet med bäckenrehabilitering koncentrerats till regionala utvecklingsprojekt och erfarenhetsutbyte samt genomgångar av nationella vårdprogram.

Uppdrag om förlossningsvården och kvinnors hälsa förlängs

Socialstyrelsens uppdrag om förlossningsvården och hälso- och sjukvård som rör kvinnors hälsa har förlängts till och med 2019. Myndigheten har under 2016 och 2017 redovisat flera deluppdrag, bl.a. gällande kvinnans socioekonomiska faktorer betydelse i förlossningsvården samt kvaliteten på eftervård efter förlossning.

Av Socialstyrelsens delrapport Socioekonomiska faktorer påverkan på kvinnors och barns hälsa efter förlossning (2016), framgår att utfallet av förlossningen, dvs. hur förlossningen blir med avseende på kvinnans och barnets hälsa, blir sämre om kvinnan har kort utbildning, är asylsökande eller är född i Afrika söder om Sahara.

Socialstyrelsens rapport Säker vård (öppna jämförelser) från februari 2017 visar på en försämring för flera viktiga indikatorer inom förlossningsvården.

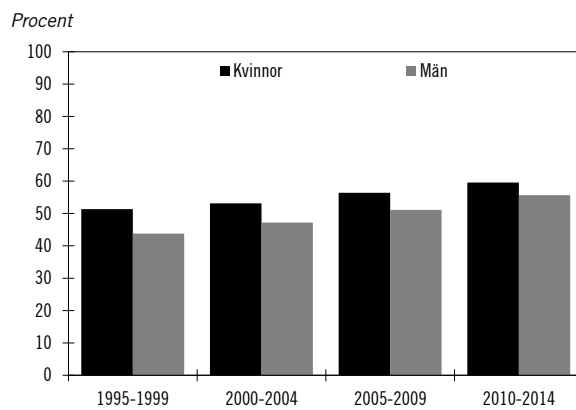
I april 2017 redovisade Socialstyrelsen att det finns brister och behov av förändringar i vården efter förlossning såväl på sjukhuset som efter hemgång från sjukhuset. Socialstyrelsen anser vidare att det behövs mer kunskap och utbildning för personalen i hela vårdkedjan samt organisatoriska förändringar i landstingen.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har i uppdrag att till 2020 följa upp och analysera regeringens satsningar på kvinnors hälsa inklusive införandet av avgiftsfri mammografi till kvinnor mellan 40 och 74 år och införandet av kostnadsfria preventivmedel till unga under 21 år.

Regeringens insatser för en mer jämlik cancervård

Sverige har i ett internationellt perspektiv en cancervård med medicinskt hög kvalitet. Inom många cancerdiagnoser finns en hög överlevnad såväl för kvinnor som för män, och den har ökat över tid. I diagram 3.14 nedan visas den relativa femårsöverlevnaden för olika cancerformer under de senaste 20 åren. Kvinnor har i genomsnitt högre relativ femårsöverlevnad jämfört med män. Folkhälsans utveckling beskrivs mer i detalj i avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Diagram 3.14 Relativ femårsöverlevnad i alla former av cancer 1994–2014

Anm: Hud-, bröst- och prostatacancer ingår inte eftersom indikatorn blir mer rättvisande över tid om dessa cancerformer inte ingår.

Källa: Socialstyrelsen (Cancerregistret och Dödsorsaksregistret).

Sedan 2009 har arbetet med att utveckla cancer vården bedrivits utifrån den nationella cancerstrategin (SOU 2009:11). Med utgångspunkt i cancerstrategin har regeringen under våren och sommaren 2017 genomfört ett brett rådslag för framtidens cancervård med bl.a. patientorganisationer, professioner och andra experter. De kommentarer och förslag som lämnas kommer tjäna som underlag för en långsiktig inriktning på regeringens politik kring cancervården.

Regeringen har sedan 2010 avsatt medel för uppbyggnaden av regionala cancercentrum (RCC). Socialstyrelsen har i sin uppföljning konstaterat att satsningen varit framgångsrik och att den har genomförts på gedigen grund med tydlighet, helhetssyn och processtyrning.

I de årliga överenskommelserna med SKL inom cancerområdet har regeringen gett stöd till olika insatser såsom att uppdatera och fastställa nya nationella vårdprogram. Arbetet med nationell nivåstrukturering av cancervården har även gett resultat och följs nu upp. En översyn av kompetensförsörjningen inom barncancervården

har genomförts av RCC och en rad möjliga åtgärder har identifierats för att möta de utmaningar som finns. Regeringen har även gett stöd till insatser för rehabilitering vid cancer i bäckenet samt vidtagit åtgärder kring nya rekommendationer för screening för livmoderhalscancer. I överenskommelserna med SKL 2016 och 2017 har regeringen gett stöd till arbetet med att utveckla en elektronisk vårdplan.

Regeringen gav i januari 2017 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys i uppdrag att ta fram ett underlag för att öka kunskapen om hur cancerläkemedel införs, används och följs upp. Regeringen ger också stöd till RCC för att utveckla uppföljningen via register av cancerläkemedel.

Regeringen ingick hösten 2016 ett samarbetsavtal med USA om cancerforskning. För att skapa en bättre cancervård är cancerforskning av stor betydelse och samarbete mellan länder inom olika områden kan bidra till en positiv utveckling.

Regeringens satsning på standardiserade vårdförlopp i cancervården ger resultat

De senaste årens uppföljningar av cancervårdens tillgänglighet har visat att väntetiderna är långa och att de regionala skillnaderna är stora. Regeringens satsar därför 500 miljoner kronor per år 2015–2018 för att korta väntetiderna i cancer vården. Regeringen och SKL har 2015–2017 enats om årliga överenskommelser som syftar till att förbättra tillgängligheten inom cancervården genom att korta väntetiderna och minska de regionala skillnaderna.

Den viktigaste åtgärden för att nå målet är att fortsätta arbetet med att införa ett gemensamt nationellt system med standardiserade vårdförlopp (SVF). Samtliga landsting har beslutat att införa SVF inom cancervården. Det är i dag möjligt för varje landsting att följa ledtid från välgrundad misstanke om cancer till start av behandling för respektive infört vårdförlopp. Hittills har SVF för 28 diagnoser tagits fram.

Tidiga data visar att väntetiderna har kortats för flera cancersjukdomar inom ramen för SVF-satsningen. Som exempel kan nämnas akut myeloisk leukemi, huvud- och halscancer samt prostatacancer.

Ökad samordning och samverkan inom e-hälsoområdet

Sverige ligger i framkant när det gäller att använda it-stöd i det dagliga arbetet inom hälso- och sjukvården. Som exempel hanteras 98 procent av alla läkemedelsrecept elektroniskt i dag. Digitaliseringen av vård och omsorg i Sverige halkar dock efter i internationella jämförelser ur ett annat perspektiv, interoperabilitet, dvs. förmågan för olika system och verksamheter att samverka och utbyta information med bibehållen mening.

Regeringen och SKL har i januari 2017 ingått en överenskommelse om en handlingsplan för samverkan vid genomförande av Vision e-hälsa 2025. Handlingsplanen operationaliserar visionen genom att peka ut tre prioriterade insatsområden som staten, SKL och huvudmännen gemensamt ska arbeta med. Insatsområdena är regelverk, enhetligare begreppsanvändning och standarder. De prioriterade insatsområdena är valda utifrån att bl.a. öka graden av interoperabilitet i vårdens och omsorgens it-stöd med syfte att bättre kunna tillvarata digitaliseringens möjligheter. Även regeringens samordnare för life science och dess referensgrupp arbetar med dessa frågor.

Handlingsplanen fastslår också en gemensam styr- och samverkansorganisation för e-hälsofrågor. E-hälsomyndigheten har anordnat en rad informationstillfällen för olika målgrupper för att kommunicera om arbetet som pågår med Vision e-hälsa 2025. (Se även avsnitt 6 Politik för sociala tjänster).

E-hälsofrågorna kopplar även an till arbetet inom den övergripande politiken för digitaliseringen av det offentliga Sverige med strategin för en digitalt samverkande statsförvaltning och till digitaliseringspolitikens strategi – För ett hållbart digitaliserat Sverige.

Planer för tydlig och långsiktig utveckling på e-hälsoområdet

Socialstyrelsen presenterade i september 2016 en plan för långsiktig utveckling av strukturerad dokumentation. Inom standardiseringsområdet och inom ramen för regeringens strategiska samverkansprogram för Life science har Vinnova i uppdrag att i samverkan med E-hälsomyndigheten utarbeta en långsiktig plan rörande hantering av ett tidigare framtaget ramverk av öppna internationella standarder. I uppdraget

ingår att underlätta för vårdgivare och huvudmän att kunna tillgodogöra sig ramverket och för detta krävs bl.a. dialog och aktiva informationsinsatser.

E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen har fortsatt uppdraget att utveckla ett verktyg för förvaltning och distribution av den nationella källan för ordinationsorsak, som är ett kodsystem bestående av termer för ordinationsorsaker och behandlingsändamål samt deras kopplingar till läkemedel. Källan används redan i dag i ett antal landsting för att underlätta framtagning av så kallade ordinationsmallar.

Sverige är även en aktiv deltagare i flera internationella e-hälsosammanhang.

Regeringen förbättrar vården för personer med kroniska sjukdomar

Under åren 2014–2017 har regeringen bedrivit ett arbete med att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar. Det övergripande syftet har varit att bidra till utvecklingen av en mer socialt och ekonomiskt hållbar hälso- och sjukvård. Insatser har genomförts för att stärka vårdens förutsättningar att arbeta på ett mer patientcentrerat sätt, att erbjuda vård och behandling som bygger på bästa tillgängliga kunskap och att förebygga utvecklingen av kroniska sjukdomar.

För att stödja utvecklingen av en mer kunskapsbaserad vård har regeringen ingått en överenskommelse med SKL om insatser för att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar. I överenskommelsen ingår flera insatser för att främja en mer samordnad spridning och tillämpning av nationella kunskapsstöd. Tillsammans med landstingen har SKL bl.a. arbetat med att etablera så kallade programråd inom olika områden, t.ex. astma/KOL, barns och ungas psykiska hälsa samt primärvård. Programråden ska bl.a. bidra till en mer kunskapsbaserad och jämlik hälso- och sjukvård.

Inom ramen för överenskommelsen har SKL även utvecklat ett kliniskt kunskapsstöd för primärvården tillsammans med landstingen och behandlingsrekommendationer för ett stort antal kroniska sjukdomar har tillgängliggjorts. Därtill har det skapats en organisation för att SKL och landstingen långsiktigt ska kunna förvalta och utveckla rekommendationerna. Arbetet inom ramen för överenskommelsen har bidragit till

och utgör delar i den nationella handlingsplanen för att långsiktigt stärka och samordna landstingens arbete med kunskapsstöd.

Vidare har Socialstyrelsen genomfört flera insatser för att främja en mer kunskapsbaserad vård. Socialstyrelsen har bl.a. utarbetat nya nationella riktlinjer för vård vid flera kroniska sjukdomar, så som psoriasis och epilepsi.

För att stödja utvecklingen av en mer patientcentrerad vård har SKL, inom ramen för överenskommelsen med regeringen, bedrivit ett innovationsarbete för att utveckla nya arbetssätt i primärvården med utgångspunkt i patienternas behov och förutsättningar. Socialstyrelsen har även genomfört insatser för att sprida relevanta vägledningar om ett gott bemötande i hälso- och sjukvården.

En central del i regeringens arbete med att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar är också att förebygga de kroniska sjukdomar som kan förebyggas. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att tillsammans med professionens organisationer stödja genomförandet av sjukdomsförebyggande metoder i hälso- och sjukvården. Dessutom har Livsmedelsverket haft regeringens uppdrag att främja arbetet i hälso- och sjukvården med hälsosamma matvanor för att förebygga kroniska sjukdomar.

Psykiatri och tvångsvården

Personer med psykisk ohälsa har inte sällan en sämre fysisk hälsa och kortare livslängd jämfört med befolkningen som helhet. Särskilt tydliga är skillnaderna hos personer med allvarlig eller komplicerad psykiatrisk problematik. Regeringen beräknar att satsa över en miljard kronor per år 2016–2019 för insatser som syftar till att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Övriga insatser inom området psykisk hälsa beskrivs i avsnitt 4 Folkhälsopolitik.

Ökad patientmedverkan i tvångsvården

Efter förslag från regeringen har riksdagen beslutat om lagändringar för att skapa bättre förutsättningar för patienter att vara delaktiga i vård som ges med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård, förkortad LPT, samt lagen om rättspsykiatrisk vård. Lagändringarna innebär bl.a. att inom den öppna tvångsvården ska en samordnad vårdplan så långt det är möjligt utformas i samråd med patienten och, om det

inte är olämpligt, med patientens närstående. Dessutom ska patientens inställning till de insatser som anges i den samordnade vårdplanen så långt möjligt redovisas i samband med ansökningar om vård. En annan nyhet är att chefsöverläkaren vid psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård ska se till att en patient, så snart patientens tillstånd tillåter, erbjuds uppföljningssamtal efter en genomförd tvångsåtgärd. Ändringarna började gälla den 1 juli 2017. Regeringen har därtill gett den nationella samordnaren för utveckling och samordning av insatser inom området psykisk hälsa i uppdrag att göra en översyn av tvångsåtgärder enligt LPT riktade till barn och unga under 18 år.

Förbättrad styrning med kunskap inom tvångsvårdsområdet

I syfte att åstadkomma en evidensbaserad praktik har regeringen uppdragit åt Socialstyrelsen att förbättra möjligheterna till uppföljning av tvångsvården.

I betänkandet Rapport från Bergwallkommissionen (SOU 2015:52) beskrivs ett ökat behov av styrning med kunskap inom rättspsykiatri. Regeringen har därför gett Vetenskapsrådet i uppdrag att genomföra en kartläggning av rättspsykiatrisk forskning. Ett uppdrag har även getts till Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) om att ta fram systematiska kunskapsöversikter inom rättspsykiatri.

Läkemedel, medicinteknik och kosmetiska produkter

En nationell läkemedelslista

I departementspromemorian Nationell läkemedelslista (Ds 2016:44) presenteras förslag om en nationell läkemedelslista. Den nationella läkemedelslistan föreslås utgöra en gemensam källa för samlad information om patienters läkemedelsbehandling genom ett nytt personregister. Registret föreslås i ett första steg ersätta nuvarande receptregister och läkemedelsförteckningen. Det övergripande målet med registret är att bidra till ökad patientsäkerhet samtidigt som patienters personliga integritet skyddas från otillbörlig behandling av personuppgifter.

Ett viktigt syfte med registret är att utpekade yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården, apotekspersonal och patienter ska få åtkomst till

samma information om patientens läkemedelsanvändning. I dag finns uppgifter om patientens läkemedelsbehandling uppdelade i flera olika källor och förutsättningarna för åtkomst till dessa källor varierar för patienter och för hälso- och sjukvårdspersonal som arbetar i vården eller på apotek.

En tydligare koppling mellan dokumenterade uppgifter om läkemedel i patientjournaler och underlag för expediering i det nya registret ska t.ex. minska förekomsten av recept som inte speglar den senaste ordinationen. Detta förväntas medföra ytterligare patientsäkerhetsfördelar. Det ökar också förutsättningarna för hälso- och sjukvården att makulera icke aktuella recept samt möjligheten att ta fram en integrerad lösning för ordination och förskrivning av dosdispenserade läkemedel.

En nationell läkemedelslista förbättrar även förutsättningarna för uppföljningar av läkemedelsanvändningen.

Frågan om en nationell läkemedelslista bereds fortsatt i Regeringskansliet.

Nationell läkemedelsstrategi

År 2015 enades regeringen och SKL tillsammans med ett flertal andra aktörer på läkemedelsområdet om en nationell läkemedelsstrategi för 2016–2018. Visionen för den nationella läkemedelsstrategin är Rätt läkemedelsanvändning till nytta för patient och samhälle.

Fyra nya aktiviteter har valts ut och inkluderats i handlingsplanen för 2017. Dessa aktiviteter är läkemedelsanvändningen för barn, egenvård med fokus på receptfria läkemedel, att förbättra möjligheterna till uppföljning av läkemedelsanvändningen inom cancerområdet och en förbättrad läkemedelsanvändning bland äldre.

Bland de aktiviteter som fanns i strategins handlingsplan för 2016 som hittills slutredovisats kan bl.a. nämnas Läkemedelsverkets statusrapport om utvidgad kunskap om barns läkemedel och deras användning. En annan aktivitet som myndigheten ansvarat för och som är avslutad avser insatser för att förbättra patientsäkerheten vid det generiska utbytet. Läkemedelsverket har också lämnat en rapport om nationell samverkan för utveckling av stegvist godkännande av nya läkemedel. Ytterligare en rapport som redovisats av Läkemedelsverket avser uppföljning av läkemedel genom samverkan mellan myndigheter och sjukvård.

SBU har slutredovisat en rapport om statistiska strategier för att hantera skillnader i behandlingseffektivitet mellan randomiserade kliniska prövningar och klinisk praxis. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har redovisat ett uppdrag att följa och utvärdera nyttan med arbetet som syftar till ett ordnat införande av nya läkemedel.

Minskat utrymme för manipulering av recept och oegentlig förskrivning

I syfte att förbättra patientsäkerheten har regeringen gett Läkemedelsverket i uppdrag att tillsammans med Socialstyrelsen utreda och lämna förslag på de författningsändringar som krävs för att införa elektronisk förskrivning som huvudregel för samtliga humanläkemedel som hämtas ut på öppenvårdsapotek mot recept. För att skapa förutsättningar för en heltäckande lista på förskrivna läkemedel krävs att läkemedel förskrivs elektroniskt. Bättre beslutsunderlag i ordinationsögonblicket ökar sannolikheten för att förskrivningen blir patientsäker. Uppdraget ska redovisas i december 2017.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen utökat myndighetens hantering av information om individuella förskrivbarheter i myndighetens register över hälso- och sjukvårdspersonal (HOSP). Inom samma område har E-hälsomyndigheten lämnat en delredovisning om automatiserad och digitaliserad kontroll av individuella förskrivbarheter.

Kostnaderna för läkemedelsförmånerna ökade

Kostnaderna för läkemedelsförmånerna minskade under en period fram till 2013. De senaste åren har dock utvecklingen vänt och kostnaderna ökar igen. År 2016 var kostnadsökningen drygt åtta procent, vilket kan jämföras med fem procents ökning föregående år. Mellan 2015 och

2016 var ökningen för män högre än för kvinnor vilket bl.a. beror på att nya läkemedel mot prostatacancer kom in i förmånen under 2015. I diagram 3.15 nedan visas utvecklingen av kostnader för läkemedelsförmånerna över tid.

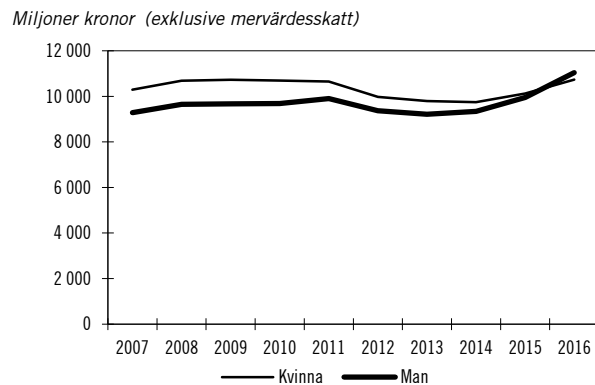
Faktorer som verkar kostnadsdrivande är att vissa nya kostsamma produkter för cancer, som tidigare hanterats utanför förmånerna, nu förskrivs inom förmånerna, samt att användning av vissa äldre läkemedel har ökat.

Även underliggande demografiska faktorer, t.ex. att befolkningen växer och andelen äldre blir större, bidrar till utvecklingen.

Reformen med kostnadsfria läkemedel till barn och unga under 18 år samt reformen som innebär att preventivmedel som ingår i läkemedelsförmånerna blir kostnadsfria för personer under 21 år har som väntat medfört vissa kostnadsökningar.

Siffror avseende hur stor del av de totala hälso- och sjukvårdskostnaderna som läkemedelskostnaderna utgjorde saknas fortfarande för 2016 men 2015 var andelen cirka 9 procent.

Diagram 3.15 Kostnader för läkemedelsförmånerna, 2007–2016

Källa: E-hälsomyndigheten

Tabell 3.3 Läkemedelskostnaderna uppdelade på områden, 2011–2016

Miljoner kronor (exklusive mervärdesskatt)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Läkemedelsförmånerna ¹	20 570	19 367	19 025	19 100	20 089	21 796
Patienternas kostnad ²	5 105	5 408	5 700	5 733	5 887	5 533
Andel patientkostnad ³	19,9 %	21,8 %	23,1 %	23,1 %	22,7 %	20,2 %
Receptläkemedel utan förmån ⁴	1 774	2 000	2 102	2 871	3 636	3 595
Slutenvård ⁵	7 146	6 992	6 981	7 194	7 843	7 989
Receptfritt ⁶	3 684	3 842	3 986	4 127	4 369	4 597
Total	38 279	37 610	37 794	39 024	41 824	43 511
Läkemedelskostnadernas andel av totala hälso- och sjukvårdskostnaderna ⁷	9,5 %	9,4 %	9,1 %	9,1 %	9,1 %	

Anm: Andelen för egenavgiften i förhållande till egenavgift och läkemedelsförmån ligger cirka 0,3 procentenheter lägre än andel patientkostnad.

Anm: Tabellen är inte könsuppdelad då vissa poster saknar uppgifter om kön. Receptförsäljningen inom läkemedelsförmånen könsuppdelad redovisas i diagram 3.17.

¹ Läkemedel samt förbrukningsartiklar inom förmånen.² Avser egenavgift och merkostnad.³ Beräknat som andel av förmån och patientens kostnad.⁴ Inklusivt smittskyddsläkemedel.⁵ Avser humanläkemedel på rekvisition inom sluten- och öppenvård. Slutenvårdskostnaderna är svåra att jämföra mellan åren beroende på att nettopriser införs successivt och avsaknad av data vissa år. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.⁶ Avser receptfria humanläkemedel som säljs över disk på apotek samt i detaljhandeln. Uppgifterna finns ej tillgängliga uppdelat på kön.⁷ Uppgifter om totala hälso- och sjukvårdskostnader saknas för 2016. Uppgifterna inkluderar mervärdesskatt.

Källa: E-hälsomyndigheten och Statistiska centralbyrån (Hälsöräkenskaperna).

Utfallet av 2016 års överenskommelse med SKL kring formerna för statens bidrag till läkemedelsförmånerna

Överenskommelsen för 2016 innebar bl.a. att staten ersatte landstingen med cirka 24 miljarder kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. I beloppet ingår ett bidrag på 865 miljoner kronor för kostnader som landstingen haft för behandling av patienter med hepatit C under 2016. Landstingens kostnader för läkemedel för behandling av hepatit C under 2016 blev högre än överenskommet belopp vilket innebar att landstingen, i enlighet med överenskommelsens vinst- och förlustdelningsmodell, fick ytterligare 17 miljoner kronor i bidrag från staten.

Överenskommelse kring formerna för statens bidrag till läkemedelsförmånerna

Regeringen och SKL enades i maj 2017 om en överenskommelse kring formerna för statens bidrag till landstingen avseende läkemedelsförmånerna m.m. Överenskommelsen innebär bl.a. att landstingen 2017 får ett statligt bidrag om cirka 26 miljarder kronor för kostnader för läkemedelsförmånerna. Beloppet omfattar även bidrag för vissa andra kostnader inom läkemedelsområdet som tidigare finansierats på motsvarande sätt.

Överenskommelsen innebär också att landstingen och staten ska dela på utfallet av den återbäring som gemensamt framtagna sidoöverenskommelser inom ramen för TLV:s ärendehand-

läggning resulterar i. Under 2017 ska 70 procent av återbäringen tillfalla landstingen och 30 procent tillfalla staten.

Av överenskommelsen framgår också att parterna är överens om en viljeinriktning att utformningen och upplägget av överenskommelserna för 2018 och 2019 i stora delar ska vara desamma som för 2017.

TLV har fortsatt arbetet med att utveckla den värdebaserade prissättningen

Sedan några år tillbaka arbetar TLV med att utveckla den värdebaserade prissättningen, bl.a. genom förstärkt samverkan med landstingen.

TLV bedömer att prissänkningar på läkemedel som funnits på marknaden mer än 15 år samt myndighetens övriga arbete med bl.a. omprövningar har inneburit en besparing på förmånerna på 158 miljoner kronor 2016 och en ackumulerad besparing för 2015 och 2016 på 643 miljoner kronor. Utöver detta har sidoöverenskommelser genererat drygt 700 miljoner kronor under perioden december 2014 till och med september 2016. Dessa besparingar har hittills tillfallit landstingen.

Under 2016 har sidoöverenskommelserna också använts som verktyg för att skapa pris-konkurrens för biologiska läkemedel. Detta är ett segment där konkurrens och prispress ofta är begränsade även efter att patentet för original-läkemedlet löpt ut och så kallade biosimilärer introducerats. En biosimilar är ett läkemedel

som innehåller samma aktiva substans som originalläkemedlet, men som inte är utbytbar på apotek.

TNF-alfa-hämmare är en grupp biologiska läkemedel där det under en lång tid funnits flera originalläkemedel, men där priskonkurrens inte uppstått. Den här gruppen läkemedel används bland annat vid reumatiska sjukdomar. För att öka konkurrensen och skapa prispress efter att en biosimilar introducerades har TLV under 2016 gjort en omprövning. Den har inneburit att landsting och berörda företag har ingått sidöverenskommelser som sänker behandlingskostnaden för preparaten.

Utredning om finansiering, subvention och prissättning av läkemedel

I november 2016 beslutade regeringen att tillsätta en utredning (dir. 2016:95) som ska göra en översyn av dagens system för finansiering, subvention och prissättning av läkemedel.

Målet för översynen är ett långsiktigt hållbart system som möjliggör en samhällsekonomiskt effektiv användning av läkemedel och följer den etiska plattform som gäller inom hälso- och sjukvården samtidigt som läkemedelskostnaderna kan hållas på en rimlig nivå.

En tydlig ansvarsfördelning mellan stat och landsting, en jämlik och patientcentrerad vård, förutsägbara processer för berörda aktörer, samt goda förutsättningar för forskning och innovation till nytta för patienten ska eftersträvas.

Socialstyrelsen fick parallellt ett uppdrag att beskriva och analysera hur regelverket för läkemedelsförsörjningen tillämpas utifrån hur dagens hälso- och sjukvård bedrivs. Uppdraget rapporterades under våren 2017 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utvärdering av nyttan med arbetet som syftar till ett ordnat nationellt införande av nya läkemedel

I juni 2017 har Myndigheten för vård- och omsorgsanalys lämnat sin slutredovisning av regeringsuppdraget att följa och utvärdera nyttan med arbetet som syftar till ett ordnat införande av nya läkemedel. I rapporten skriver myndigheten bl.a. att den nationella processen för ordnat införande kan bidra till en mer jämlik läkemedelsanvändning genom nationella rekommendationer och avtal. Samtidigt påverkar andra faktorer tillgången till läkemedel exempelvis finansieringen, landstingens lokala införandeprocesser och tillgången till personal. Enligt Myndigheten för vård- och omsorgs-

analys finns det brister i processens transparens och förutsägbarhet samt otydlighet i ansvarsfördelningen mellan de involverade aktörerna. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Ny reglering av prissättning av licensläkemedel, extemporeläkemedel och lagerberedningar samt tillfällig subvention

Nya bestämmelser om prissättning för läkemedel trädde i kraft den 1 april 2017. Licensläkemedel är läkemedel som inte är godkända i Sverige. Licens är ett försäljningstillstånd för ett apotek att sälja licensläkemedel. Licensläkemedel ska enligt TLV:s föreskrifter ingå i förmånerna om inte annat beslutats. Samtidigt infördes en möjlighet att tillfälligt subventionera ett godkänt läkemedel som ännu inte har ett förmånsbeslut. Detta kan då ersätta ett licensläkemedel under den tid då TLV prövar ansökan om att läkemedlet ska ingå i förmånerna.

Medicinteknik

Regeringen beslutade i juni 2017 om propositionen Anpassningar till EU:s nya förordningar om medicinteknik – del 1 (prop. 2016/17:197). Propositionen innehåller förslag som syftar till att flytta över ansvaret för anmälda organ på det medicintekniska området från Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) till den myndighet som regeringen bestämmer. Förslagen syftar också till att anpassa svensk rätt till Europaparlamentets och rådets kommande EU-förordningar på det medicintekniska området. Förordningarna rör medicintekniska produkter och medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik. Förslagen föreslås träda i kraft den 26 november 2017.

Restnoteringar

Läkemedelsverket har fått i uppdrag att under 2017 genomföra de förändringar som krävs för att begära in, hantera och publicera information om restnoteringar. Detta görs för att på ett mer systematiskt sätt kunna hantera information om restnoteringar.

Förbättrad uppföljning inom läkemedelsområdet

För att på ett snabbare och bättre sätt än tidigare få kunskap om läkemedels faktiska effekt i klinisk vardag föreslår regeringen i propositionen Vissa frågor om läkemedelsregistret (prop. 2016/17:145) att Socialstyrelsen ska få möjlighet att ta emot och behandla uppgifter i

läkemedelsregistret för ett antal ändamål som hittills inte varit tillåtna. Det gäller ändamålen uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring inom hälso- och sjukvårdsområdet. Myndigheten ska också få behandla uppgift om förskrivningsorsak. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018. Arbetet med att förbättra förutsättningarna för uppföljning av läkemedelsanvändningen är en viktig del av den nationella läkemedelsstrategin (se ovan). Det sker dels genom särskilda aktiviteter i handlingsplanen, dels genom det strategiska området uppföljning som kom till år 2016. Uppföljningsperspektivet har också beaktats i förslaget om en nationell läkemedelslista, som bl.a. bygger på strukturering och standardisering av läkemedelsinformation samt förbättrade möjligheter att föra över uppgifter från patientjournaler till exempelvis hälsodataregister.

Biobanker

I maj 2017 överlämnade Utredningen om regleringen av biobanker (S 2016:04) sitt delbetänkande till regeringen (SOU 2017:40). I delbetänkandet föreslås lagändringar bl.a. i syfte att öka läkemedelsföretagens intresse av att förlägga kliniska prövningar i Sverige utan att skyddet för de individer som lämnat vävnadsprover påverkas. En slutredovisning ska lämnas senast den 31 december 2017.

Kosmetiska produkter

Läkemedelsverket lämnade den 31 januari 2017 en rapport om snabbare anpassning av regelverk för kosmetiska produkter. I rapporten föreslås en översyn av det kosmetiska regelverket om tillåtna ämnen för att hanteringen av produkterna ska bli säkrare. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen

Regeringen verkar för ökad miljöhänsyn i Europeiska unionens läkemedelslagstiftning och internationellt. Läkemedelsverket fick 2017 ett särskilt uppdrag att bistå Regeringskansliet i detta arbete. Det svenska påverkansarbetet har under 2017 bl.a. omfattat att frågan på svenskt initiativ behandlades i rådskonstellationen för sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor (EPSCO). Frågan har även kopplingar till arbetet mot antibiotikaresistens (avsnitt 4 Folkhälsopolitik).

Europeiska läkemedelsmyndigheten

Regeringen beslutade den 8 december 2016 att inrätta ett sekretariat för att verka för en lokalisering av Europeiska läkemedelsmyndigheten (EMA) till Sverige. Sekretariatet samarbetar nära med regeringens life science-samordnare, som fått ett utökat uppdrag där arbetet med Sveriges EMA-kandidatur ingår.

Apotek

Antalet apotek fortsatte att öka under 2015 och början av 2016 enligt TLV:s rapport 2016 års uppföljning av apoteksmarknadens utveckling. Ökningstakten var högre åren efter omregleringen och har nu avtagit till runt två procent per år.

E-handelslösningar finns nu hos alla de större apoteksaktörerna och e-handels andel av apoteksmarknaden ökar. När det gäller tillgängligheten till fysiska apotek kan det dock noteras att över 96 procent av de nya apotek som tillkommit efter omregleringen har öppnats inom fyra kilometer från ett befintligt apotek. Enligt Nya apoteksmarknadsutredningens delbetänkande (SOU 2017:15) ses vidare ett ökat fokus på handelsvaror och butiksprofilering och nyligen påbörjade samarbeten mellan apotek och vårdtjänstföretag. Av utredningen framgår även, baserat på en undersökning genomförd av Statskontoret några år efter omregleringen, att det finns tecken på brister i kompetensutvecklingen. En annan undersökning visar att patienterna generellt upplever att den farmaceutiska kompetensen har försämrats sedan omregleringen. Icke-legitimerad personal gör allt mer av arbetsuppgifterna på apotek. Det är en utveckling som startade redan före omregleringen men som fortsätter.

Undersökningar genomförda av Sveriges Apoteksförening visar att direktexpedieringsgraden är fortsatt hög. Apoteksföreningen har även undersökt orsaker till varför direktexpediering inte sker. Vanligast är att läkemedlet expedieras sällan och därför inte lagerförs. Enligt betänkandet har det framkommit att små apotek av ekonomiska skäl kan välja att inte ha dyra läkemedel eller läkemedel som kräver särskild förvaring eller hantering i lager.

Apotekens totala omsättning har ökat. Läkemedel med högt inköpspris har ökat räknat som andel av försäljningen. TLV har höjt

apotekens ersättning för dyra läkemedel genom en omfördelning av handelsmarginalen.

Omregleringen av apoteksmarknaden innebar att licensläkemedel inte längre kunde hämtas ut på valfritt apotek, utan endast på det apotek som ansökt om licensen eller andra apotek inom samma kedja. Efter en ändring i läkemedelslagen (2015:315) gäller dock från och med den 1 januari 2017 att ett licensläkemedel kan hämtas ut på alla öppenvårdsapotek.

Läkemedelsverket utövar tillsyn över öppenvårdsapoteken. Inom ramen för sin fälttillsyn genomförde Läkemedelsverket 86 inspektioner av apotek under 2016, vilket var en markant ökning jämfört med tidigare år. Temainspektioner genomfördes med fokus på bemanning och kompetensförsörjning av egenvården. Enligt Läkemedelsverket pekar resultaten på att det är vanligt att apotekspersonal som arbetar med information och rådgivning inte har den kompetens som krävs.

Apoteksstöd i glesbygd

Under 2016 har TLV beviljat sammanlagt 36 apotek stöd enligt förordningen (2013:80) om bidrag till öppenvårdsapoteksservice av allmänt ekonomiskt intresse. Det totala utbetalda beloppet uppgick till cirka 9,7 miljoner kronor.

Nya apoteksmarknadsutredningen: delbetänkande och tilläggsdirektiv

I november 2015 tillsattes en utredning som bl.a. skulle analysera den utveckling som skett av apoteksmarknaden sedan omregleringen. Utredaren skulle även analysera om det finns behov av ytterligare åtgärder för att främja en hög grad av direktexpediering respektive förbättra den service som ges när expediering inte kan ske. I uppdraget ingick även att utvärdera om det bör ställas krav på hemleverans från apotek till patient samt analysera om apotekskundernas rätt till information beträffande apotekens skyldighet bör stärkas.

I mars 2017 överlämnade Nya apoteksmarknadsutredningen (S 2015:06) sitt delbetänkande Kvalitet och säkerhet på apoteksmarknaden (SOU 2017:15). I syfte att öka kvaliteten på apoteken förslås bl.a. att den rådgivning som sker i samband med expediering av receptbelagda läkemedel enbart ska få ges av farmaceuter och att lägsta kompetenskrav vid egenvårdsrådgivning ska vara apoteksteknikerutbildning. I syfte att höja graden av läkemedel som expedieras vid kundens första apoteksbesök föreslås bl.a. ett

införande av en laglig rätt för apoteken att returnera läkemedel. Vidare har utredningen lämnat ett förslag på hur apoteksombudsverksamhet ska regleras.

Utredningen har fått förlängd tid och ett tilläggsuppdrag (dir. 2016:105). Enligt tilläggsdirektiven ska utredningen bl.a. se över marknaden för maskinell dosdispensering av läkemedel, extemporeläkemedel (specialtillverkade läkemedel för en enskild patient eller patientgrupp) och lagerberedningar (läkemedel som serietillverkas på apotek). I uppdraget ingår också att analysera om apotekens handelsmarginal bör regleras för receptbelagda läkemedel utanför läkemedelsförmånerna.

Utbyte av läkemedel på apotek

En promemoria med förslag om utökade möjligheter till utbyte av läkemedel på öppenvårdsapotek har utarbetats inom Regeringskansliet och remitterats (Ds 2017:29). Förslagen rör huvudsakligen möjlighet att byta ett förskrivet läkemedel som inte ingår i läkemedelsförmånerna mot ett likvärdigt läkemedel som ingår i förmånerna. I promemorian behandlas även vissa frågor om läkemedel som förskrivits med stöd av smittskyddslagen (2004:168).

Tandvård

Tandhälsan i den vuxna befolkningen är fortsatt god och fortsätter att utvecklas positivt, enligt Socialstyrelsen. Skillnaden i tandhälsa mellan olika socioekonomiska grupper kvarstår emellertid. Det finns ett samband mellan dålig tandhälsa och att inte söka tandvård av ekonomiska skäl. Inom vuxentandvården råder fri prissättning och patienterna bär själva en betydande del av kostnaden. För barn och ungdomar är tandvården för närvarande avgiftsfri till och med det år de fyller 21 år. Landstingen ansvarar för att alla barn och ungdomar regelbundet kallas till tandvården. Vuxna omfattas av det statliga tandvårdsstödet. I tandvårdslagen slås det fast att målet för tandvården är en god tandhälsa och tandvård på lika villkor för hela befolkningen.

De totala tandvårdsutgifterna för stat, landsting och hushåll uppgick till 26,7 miljarder kronor 2015, enligt uppgifter från Statistiska Centralbyrån.

Tabell 3.4 Utbetald ersättning för statligt tandvårdsstöd 2008–2016

Miljoner kronor

	2008 ¹	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Allmänt tandvårdsbidrag²									
Kvinnor	210	459	530	503	488	527	525	535	532
Män	181	401	464	439	431	464	461	469	467
Särskilt tandvårdsbidrag³									
Kvinnor						11	18	24	29
Män						5	9	11	13
Högekostnadsskydd⁴									
Kvinnor	395	1 872	1 957	1 958	1 970	2 094	2 120	2 130	2 255
Män	402	1 838	1 957	1 955	1 961	2 075	2 113	2 118	2 261
Samtliga tre tandvårdsstöd									
Kvinnor	605	2 331	2 487	2 461	2 458	2 632	2 663	2 689	2 816
Män	583	2 239	2 421	2 394	2 392	2 544	2 583	2 598	2 741
Totalt⁵	1 188	4 571	4 910	4 856	4 854	5 184	5 253	5 291	5 561

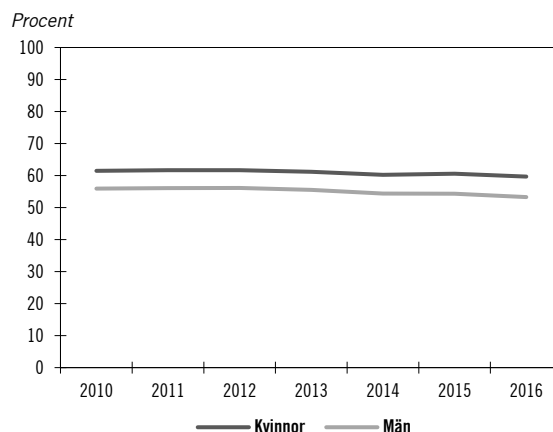
¹ Under första halvan av 2008 gällde ett annat system, därav är siffrorna för 2008 inte direkt jämförbara med följande år.² Det allmänna tandvårdsbidraget ska stimulera till regelbundna besök hos tandläkare och är främst tänkt att användas för undersökningar och förebyggande tandvård.³ Det särskilda tandvårdsbidraget riktar sig till personer som har sjukdomar eller funktionsnedsättningar som ökar risken för försämrad tandhälsa. Det särskilda tandvårdsbidraget infördes 2013.⁴ Högekostnadsskyddet innebär att den försäkrade vid större behandlingar inte behöver betala hela kostnaden själv.⁵ Utbetald ersättning totalt inkluderar besök där uppgift om kön ej finns tillgängligt.

Källa: Försäkringskassan.

De totala statliga kostnaderna för tandvården uppgick 2015 till 5,3 miljarder kronor varav 1,9 miljarder kronor är statligt tandvårdsstöd till privata vårdgivare. Landstingens utgifter uppgick till 6,1 miljarder kronor, kommunernas utgifter uppgick till 7 miljoner kronor och hushållens utgifter för tandvård uppgick till 15,3 miljarder kronor. Av de totala utgifterna utgjorde hushållens utgifter cirka 61 procent. I tabell 3.4 ovan visas utbetald ersättning för det statliga tandvårdsstödet. Kvinnor tar som tidigare del av det statliga tandvårdsstödet i något högre utsträckning än män.

Jämlik och jämställd tandvård

Under 2016 besökte 57 procent av den vuxna befolkningen tandvården minst en gång. Kvinnor besökte tandvården i högre utsträckning än män. Under 2016 besökte 60 procent av kvinnorna och 53 procent av männen tandvården för undersökning. Sett över tid är nivåerna relativt konstanta. Det finns emellertid regionala skillnader i hur befolkningen besöker tandvården för undersökning. Se diagram 3.16 nedan.

Diagram 3.16 Andel vuxna som besökt tandläkare eller tandhygienist 2010–2016

Källa: Försäkringskassan och Statistiska centralbyrån

Socioekonomiska faktorer har betydelse för om vuxna personer besöker tandvården för undersökning i förebyggande syfte. I åldersgruppen 35–79 år besökte 68,5 procent tandvården 2014 och 2015 för undersökning. Bland dem med eftergymnasial utbildning var andelen 79 procent och bland dem med grundskoleutbildning var andelen 51 procent. Ekonomiska förutsättningar är en vanlig orsak till att inte besöka tandvården. Av dem som inte hade besökt tandvården trots behov var andelen som avstått av ekonomiska skäl 55 procent 2014.

Då gruppen äldre generellt har ett större tandvårdsbehov är det motiverat med ett högre stöd för regelbunden tandvårdskontakt för denna grupp. Därför höjde regeringen den 1 juli 2017 det allmänna tandvårdsbidraget för gruppen 65–74-åringar från 150 kronor till 300 kronor per år. Därmed får gruppen 65–74 år samma nivå på det allmänna tandvårdsbidraget som gruppen 75 år eller äldre.

Genom att grundlägga en god tandhälsa i unga år hos fler än i dag kan skillnaderna i tandhälsa på sikt minskas och därmed även hälsoklyftorna i befolkningen. Den 1 januari 2017 höjdes därför åldersgränsen för avgiftsfri tandvård för unga till och med det år man fyller 21 år. Den 1 januari 2018 kommer tandvård att erbjudas avgiftsfritt för unga till och med det år de fyller 22 år, och från den 1 januari 2019 till och med det år de fyller 23 år.

Patienter är nöjda med tandvården

Svenskt Kvalitetsindex (SKI) mäter regelbundet kundnöjdhet inom en rad branscher. Inom området samhällsservice har tandvården sedan många år mest nöjda kunder. År 2016 minskade nöjdheten med tandvården marginellt jämfört med 2015.

Proposition om det statliga tandvårdsstödet

Riksdagen har antagit de förslag som lämnades i propositionen Det statliga tandvårdsstödet – förbättrad information, kontroll och uppföljning (prop. 2016/17:153, bet. 2016/17:SoU20, rskr. 2016/17:278). De förslag som riksdagen antagit syftar framför allt till en förbättrad kontroll, uppföljning och analys samt styrning av arbetet med tandvårdsstödet.

3.4.3 Analys och slutsatser

Nedan redovisas regeringens analys och slutsatser utifrån målet för hälso- och sjukvårdspolitikerna, dvs. att befolkningen ska erbjudas en behovsanpassad och effektiv hälso- och sjukvård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig.

Behovsanpassad hälso- och sjukvård

Regeringen bedömer att vården behöver bli mer patientcentrerad och behovsanpassad så att patienter i högre grad kan vara delaktiga i beslut

om vård och behandling och får hjälp med att samordna sina vårdinsatser.

De lagförslag som riksdagen antagit om ökad patientmedverkan vid psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård förväntas t.ex. skapa bättre förutsättningar för patienter att vara delaktiga i sådan vård som ges med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård och lagen om rättspsykiatrisk vård.

Regeringen bedömer vidare att arbetet med att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar har bidragit till att främja arbetet med att utveckla en patientcentrerad vård framför allt i primärvården. Därmed kan patienter i högre grad vara delaktiga i vård och behandling. Dessutom har arbetet med att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar bidragit till att stödja ett mer hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetssätt i hälso- och sjukvården.

Tillgänglighet till hälso- och sjukvård

Regeringens bedömning är att tillgängligheten inom hälso- och sjukvården fortsättningsvis varierar och att utmaningar kvarstår. De bakomliggande orsakerna till bristande tillgänglighet är mångfasetterade men sammantaget framträder en bild av bl.a. bristande samordning av flödena i vården. Regeringen har tagit ett första steg i en omfattande strukturförändring av vården genom att tillsätta en särskild utredare som ska stödja landstingen, berörda myndigheter och organisationer med att samordnat utveckla en modern, jämlik, tillgänglig och effektiv hälso- och sjukvård med fokus på primärvården. Regeringens olika insatser bidrar även till uppfyllandet av delmål 3.8 i Agenda 2030.

Ett område där en positiv utveckling framträder är väntetiderna i cancervården. Framför allt gäller detta tiden mellan det att en misstanke om cancer uppstår till dess att behandling inleds. Detta är bl.a. ett resultat av regeringens satsning på standardiserade vårdförlopp i cancervården.

Den planerade strukturförändringen av hälso- och sjukvården är en långsiktig reform som bl.a. ska bidra till att patienterna känner sig trygga med att uppsöka primärvården i första hand och att den specialiserade vården effektiviseras genom nivåstrukturering. En förändrad struktur ska också leda till ett bättre utnyttjande av medarbetarnas kompetens och därmed öka tillgängligheten. Regeringen genomför dessutom

flera andra satsningar som kan förväntas stärka kompetensförsörjningen. Regeringen bedömer att det fortfarande finns utmaningar och brister i tillgången till vissa yrkesgrupper men anser sammantaget att de åtgärder som vidtagits kommer leda till att utvecklingen går i en positiv riktning.

Dessutom kan en tydlig trend på apoteksmarknaden med en starkt växande e-handel utläsas, vilket kan innebära förbättrad tillgänglighet till apoteksservice för en del apotekskunder. En god kvalitet på rådgivningen är en viktig faktor för att säkerställa att läkemedel kommer till användning på rätt sätt.

Effektiv hälso- och sjukvård

Regeringen bedömer att arbetet med en nationell läkemedelslista kan bidra till att effektivisera resursanvändningen i hälso- och sjukvården. Detta eftersom utpekade yrkesgrupper inom hälso- och sjukvården, apotekspersonal och patienter får åtkomst till samma information om patientens läkemedelsanvändning.

På tandvårdsområdet har också förutsättningarna för en mer effektiv användning av resurserna stärkts genom att Försäkringskassan får större möjligheter och verktyg för att hindra vårdgivare från att överutnyttja tandvårdsstödet.

Även det förebyggande arbetet kan leda till en mer effektiv hälso- och sjukvård. Undersökningar visar att kunskapen och förutsättningarna att arbeta främjande och förebyggande brister i hälso- och sjukvården.

För att minska förekomsten av t.ex. cancer är förebyggande insatser av stor betydelse och något som regeringen vill utveckla. Arbetet behöver bedrivas brett med flera olika åtgärder. Sedan 2010 stöder regeringen uppbyggnaden av regionala cancercentrum (RCC) och ett av kriterierna för centrumens verksamhet är arbete med förebyggande insatser.

E-hälsoområdet präglas av många aktörer och ett delat ansvar. För att säkerställa ett fortsatt effektivt nyttjande av befintlig information från t.ex. register och för att möta patienternas förväntan på kommunikation behöver området utvecklas. Kunskapen om de verktyg som finns behöver öka för att främja fortsatt utveckling och detta inte minst då flera av landstingen står inför att upphandla nya it-lösningar under 2018.

Lagen (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård förväntas

bidra till en bättre samverkan mellan kommuner och landsting och till en god vård och en socialtjänst av god kvalitet. En förbättrad samverkan kan även förbättra förutsättningarna för en mer effektiv användning av resurserna.

God kvalitet i hälso- och sjukvården

Det finns utmaningar i hälso- och sjukvården när det gäller följsamhet till kunskap, exempelvis skillnader mellan kvinnor och män och mellan olika landsting. Regeringen bedömer att de processer som nu pågår på landstingsnivå för att säkerställa en mer kunskapsbaserad, jämlik och resurseffektiv vård av hög kvalitet har potential att i grunden påverka svensk hälso- och sjukvård i en positiv riktning. Den statliga styrningen med kunskap får härigenom en samordnad mottagarstruktur och en tydlig samverkanspart för vidare utveckling av kunskap i hälso- och sjukvården. Regeringen bedömer även att de förslag som lämnades i betänkandet Kunskapsbaserad och jämlik vård (SOU 2017:48) är värdefulla att beakta.

Regeringen bedömer även att de satsningar som vidtagits inom den psykiatriska tvångsvården och inom rättspsykiatrin kommer att tillgodose det ökade behovet av styrning med kunskap på de områdena.

Regeringen bedömer att etableringen av RCC har varit den mest centrala åtgärden för att skapa en mer sammanhållen och kunskapsbaserad cancervård med patienten i fokus. Även om mycket har uppnåtts utifrån den nationella cancerstrategin behöver arbetet under 2018 fortsätta att vidareutvecklas med tanke på att allt fler i framtiden förväntas komma att insjukna i och leva med cancer. Rådslaget för framtidens cancervård syftar till att ta ett brett grepp för en hållbar vård av hög kvalitet även på lång sikt.

Jämlik och jämställd hälso- och sjukvård

Regeringen bedömer att det återstår arbete för att hälso- och sjukvården i större utsträckning ska vara jämlik och jämställd.

Satsningen på förlossningsvården och kvinnors hälsa har pågått i drygt ett och ett halvt år. Landstingen har under den tiden påbörjat och genomfört flera viktiga insatser. För att tillmötesgå landstingens behov av att kunna planera

sina insatser på längre sikt ingick staten och SKL en treårig överenskommelse. Regeringens bedömning är att det kommer att leda till att landstingen kan genomföra de insatser som behövs mer strukturerat och med större effekt för såväl medarbetarna i vården som de kvinnor som har behov av vård. Regeringen ser vidare att det finns en tydlig efterfrågan hos huvudmännen på samordning av kunskapsstöden på området. Regeringens arbete för en stärkt förlossningsvård och för kvinnors hälsa bidrar även till uppfyllande av mål 5.1 i Agenda 2030.

Hälso- och sjukvården har stor betydelse för tidig upptäckt och förebyggande av våld liksom för vårdinsatser, remittering till andra former av stöd samt utveckling av statistik. Det finns mycket som tyder på att hälso- och sjukvårdens roll i detta avseende kan stärkas.

Arbetet med att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar har bidragit till att stödja landstingens arbete med bygga upp strukturer för att samordna spridning och tillämpning av nationella kunskapsstöd.

3.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat ett uttalande med reservation avseende årsredovisningen för 2016 för myndigheten Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).

Regeringen har följt upp att myndigheten har rutiner för att hantera redovisning av förbättringsutgifter på annans fastighet i enlighet med gällande lagstiftning.

3.6 Politikens inriktning

Svensk hälso- och sjukvård är på flera sätt bra, med generellt hög kvalitet och världsledande medicinska resultat. Men det finns brister och stora utmaningar som behöver mötas, bl.a. vad gäller kompetensförsörjning, tillgänglighet och struktur. Den befintliga strukturen med stora resurser koncentrerade till sjukhus är inte anpassad efter dagens och framtidens utmaningar och inte heller för att ge en patientcentrerad vård nära invånarna. Ett omställningsarbete är därför påbörjat genom bl.a. utred-

ningen God och nära vård (dir. 2017:24) som t.ex. ska titta på primärvårdens roll, arbetet med en nationell läkemedelslista och nationell koncentration av högspecialiserad vård.

Regeringen gör dessutom ett flertal olika satsningar för att investera i sjukvården och stötta landstingen i deras roll som sjukvårdshuvudmän. Dessa satsningar är utöver de höjningar av de generella statsbidragen till landstingen som beslutats tidigare under mandatperioden.

Även psykiatri, främjande av psykisk hälsa samt folkhälsoarbetet, inklusive de förslag som Kommissionen för jämlik hälsa har lämnat, är centrala frågor för regeringen och en förutsättning för en långsiktigt hållbar hälso- och sjukvård. (se avsnitt 4 Folkhälsopolitik samt Idrottspolitik inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid).

En tillgänglig vård med fokus på patienten

En omfattande strukturförändring av hälso- och sjukvården

Demografin och sjukdomspanoramat har förändrats. Befolkningen lever allt längre och fler insjuknar i sjukdomar som de med vårdens hjälp kan leva länge med. Befolkningens behov av och förväntningar på hälso- och sjukvården har därför förändrats. Detta ställer höga krav på hälso- och sjukvården. Regeringen bedriver därför ett brett reformarbete för att stärka hälso- och sjukvården med särskilt fokus på primärvården, tillgängligheten och personalens förutsättningar. Det är även viktigt att tillgängligheten till bl.a. akutsjukvård och specialistsjukvård svarar mot de behov som finns t.ex. avseende vårdplatser.

Utredningen God och nära vård (§ 2017:01) som arbetar utifrån betänkandet Effektiv vård (SOU 2016:02) har i uppdrag att stödja landstingen m.fl. att utveckla en modern, jämlik, tillgänglig och effektiv vård med fokus på primärvården.

Hälso- och sjukvården kan vara nära patienterna på olika sätt, såväl fysiskt som digitalt; det är patienternas behov som ska styra. Regeringen avser att följa utvecklingen av digitala hälsotjänster med särskilt fokus på bl.a. kostnader och den behovsstyrda resursfördelningen i hälso- och sjukvården.

För att Sverige ska fortsätta att vara ett land med medicinska resultat i världsklass måste sy-

stemet förändras, tillgängligheten förbättras och digitaliseringens möjligheter utnyttjas bättre. Vården måste bli mer jämlik och kontinuiteten och patientcentreringen måste förbättras. Vården behöver också ha tillgång till och förutsättningar att använda bästa tillgängliga kunskap i varje patientmöte. Kunskapen måste vara aktuell och tillgänglig för att den ska komma alla patienter till nytta. Regeringen eftersträvar därför en ökad följsamhet till nationella kunskapsstöd för hälso- och sjukvård. Regeringen avser att återkomma till frågan om hur statens roll i styrningen med kunskap av hälso- och sjukvården kan utvecklas i samråd med landstingen.

Patientmiljarden ska under perioden 2018–2021 stödja införandet av en skärpt vårdgaranti inom primärvården och därmed förbättra tillgängligheten till primärvården. Den ska också stimulera till att landsting inför patientkontrakt.

Patientkontrakt för en tillgänglig och samordnad vård

I flera av regeringens satsningar är tillgänglighet centralt för att förbättra kvaliteten i hälso- och sjukvården. För att öka förutsättningarna för en mer tillgänglig och samordnad vård för patienten vill regeringen stimulera landstingen att införa patientkontrakt. Patientkontraktet syftar till att patientens sammanlagda tid för vård och behandling ska bli så kort som möjligt och att alla ska få den vård de har behov av inom rimlig tid. Genom samverkan mellan vårdgivare, landsting och kommun ska vårdens övergångar samordnas och säkras. Patientkontrakt är särskilt viktigt för patienter med komplexa vårdbehov och många vårdkontakter som t.ex. personer med kroniska sjukdomar eller sällsynta diagnoser.

Några landsting har under 2017 med stöd från regeringen inlett en försöksverksamhet med patientkontrakt. Den nya patientmiljarden kommer att bidra till att patientkontrakt kan utvecklas i hela landet.

Skärpt vårdgaranti

Vårdgarantin behöver utvecklas och skärpas för att patienter snabbare än i dag ska få rätt vård. I praktiken handlar det om att stimulera sjukvården att erbjuda förändrade öppettider, nya och utvecklade arbetssätt, rekrytering av personal och digitala kontaktvägar för patienterna.

Utredningen God och nära vård (dir.2017:24) föreslår i sitt delbetänkande Samordnad utveck-

ling för god och nära vård (SOU 2017:53) bl.a. en behovsstyrd vårdgaranti i primärvården, där landstingen ska erbjuda den enskilde att få träffa en läkare eller annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal inom tre dagar. Vidare föreslår utredningen en målbild och en färdplan för en omställning till en modern, jämlik, tillgänglig och effektiv vård med fokus på primärvården. Delbetänkandet är ute på remiss. Regeringen kommer att återkomma med ett förslag på skärpt vårdgaranti i primärvården med grund i delbetänkandet.

Hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen

Regeringen har inom ramen för åtgärdsprogrammet för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro vidtagit ett antal insatser i syfte att utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen. Regeringens överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om en effektiv och kvalitetssäker sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess är ett viktigt verktyg för att stimulera en sådan utveckling (se vidare utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, Politikens inriktning).

Bättre tillvaratagande av digitaliseringens möjligheter

Regeringen och SKL har sedan januari 2017 en överenskommelse om en handlingsplan för samverkan vid genomförande av Vision e-hälsa 2025. Vision e-hälsa 2025 slår fast att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens och e-hälsans möjligheter. Med digitaliseringens möjligheter kan vården frigöra resurser i form av personaltid som kan läggas på ökad patientkontakt och vårdproduktion, vilket ökar tillgängligheten till vården. Regeringen avser att fortsätta ha en nära dialog med kommuner och landsting för samordning av digitaliseringsfrågorna.

Effektivare organisation och styrning av kvalitetsregistren

De nationella kvalitetsregistren är centrala för den samlade styrningen med kunskap och uppföljningen av svensk hälso- och sjukvård. Även ur ett forsknings- och innovationsperspektiv är registren viktiga. Tidigare satsning har bl.a. lett till ökad datakvalitet, att registren i högre utsträckning används till forskning och ett stärkt patientperspektiv. Regeringen kommer till-

sammans med landstingen och SKL att identifiera åtgärder som svarar mot fortsatta behov av en mer effektiv organisation och styrning av kvalitetsregistren.

Högspecialiserad vård behöver koncentreras i ökad utsträckning

Högspecialiserad vård behöver koncentreras till färre enheter i landet, för en mer jämlik och säker hälso- och sjukvård. Regeringen avser att återkomma till riksdagen under hösten 2017 med förslag på hur den högspecialiserade vården kan utvecklas.

Socialstyrelsen får för arbetet med nivåstrukturering av högspecialiserad vård 25 miljoner kronor 2018, 24 miljoner kronor 2019, 19 miljoner kronor 2020 och 4 miljoner kronor 2021.

En väl fungerande kompetensförsörjning

Kompetensförsörjningen central för tillgängligheten

En väl fungerande hälso- och sjukvård förutsätter ett tillräckligt antal anställda, med rätt kompetens och utbildning, som har goda förutsättningar att ge en god vård. Detta för att öka tillgängligheten och minska risken för vårdplatsbrist. Kompetensförsörjningsområdet är därför ett fortsatt prioriterat område för regeringen. Genom åtgärder kopplade till kompetensförsörjningen kan såväl tillgängligheten som kvaliteten i vården förbättras.

Regeringen ser också behov av att tydliggöra kompetenskrav och utbildningsvägar till vårdyrken samt skillnader mellan olika yrkeskompetenser.

Överenskommelsen om bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården (professionsmiljarden) har på ett positivt sätt gett landstingen möjligheter att fokusera och främja arbetet med en långsiktigt fungerande kompetensförsörjning. Socialstyrelsen har tillsammans med landstingen identifierat ett antal framgångsfaktorer och konstaterar att dessa områden är av betydelse för utvecklingen av den framtida hälso- och sjukvården. Inom ramen för överenskommelsen har 300 miljoner kronor årligen avsatts för att ge fler sjuksköterskor möjlighet till specialistutbildning.

Administrationns omfattning bidrar till negativa upplevelser av arbetsmiljön och att förtroendet för hälso- och sjukvårdens styrning och ledning minskar hos dess personal. It-stöd är en nödvändighet i dagens hälso- och sjukvård varför delar av professionsmiljarden får användas till

verktyg som underlättar administration och kommunikation med patienterna.

En särskild utredare ska även se över specialistsjuksköterskeutbildningen och vissa andra hälso- och sjukvårdsutbildningar (dir 2017:86). Därtill avser regeringen att se över hur undersköterskornas yrkesroll kan bli tydligare och hur yrket undersköterska bäst kan regleras. Även förslag som rör läkarutbildning och specialisering bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen ser även över frågan om legitimation för kuratorer inom hälso- och sjukvård. Det pågår för närvarande ett arbete inom Regeringskansliet med avsikt att lägga fram en proposition till riksdagen under våren 2018.

Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet har fått i uppdrag att analysera och föreslå hur samverkansarenor på nationell och regional nivå mellan aktörer med ansvar för kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården kan utvecklas långsiktigt.

För mer information om regeringens samlade arbete med kompetensförsörjning se utgiftsområde 14, avsnitt Arbetsmarknad och arbetsliv 4.5, faktaruta Samtal med arbetsmarknadens parter om den framtida kompetensförsörjningen.

Goda förutsättningar för sjukvårdens medarbetare

Regeringen avser att, utöver professionsmiljarden, under 2018–2021 avsätta ytterligare två miljarder kronor per år för att stödja landstingen i arbetet med att ge goda förutsättningar för sjukvårdens medarbetare. Satsningen ska användas för att förbättra personalsituationen och utveckla vårdens verksamheter. När personal får mer tid för vård och omvårdnad av patienterna så stärks patientsäkerheten. Medlen får användas till att se över arbetsvillkoren genom att se över arbetets organisering och förhållandet mellan arbetstider och arbetsbörda, erbjuda kompetensutveckling, öka bemanningen samt utveckla arbetssätt och verktyg som underlättar administration eller kommunikation med patienterna i syfte att vårdpersonal ska arbeta kvar inom hälso- och sjukvården.

Jämlik och tillgänglig cancervård av hög kvalitet

Antalet personer som insjuknar i och lever med cancer förväntas öka i framtiden. Vården behöver utvecklas för att möta de behov som detta medför. Regeringens pågående satsning på att korta väntetiderna och öka jämlikheten i cancervården med 500 miljoner kronor per år 2015–2018 är ett led i detta arbete.

Regeringen vill bibehålla det arbete som har genomförts utifrån den nationella cancerstrategin. Regeringen har bjudit in till ett rådslag för framtidens cancervård för att få inspel i det fortsatta arbetet med att skapa en långsiktig inriktning på regeringens politik inom cancervården.

Avgiftsfri cellprovsscreening

Screening för livmoderhalscancer genom gynekologisk cellprovtagning är en effektiv metod för att motverka livmoderhalscancer. De flesta landsting erbjuder i dag denna provtagning mot patientavgift. Socialstyrelsen har rekommendationer om screeningprogram för livmoderhalscancer. För att ingen kvinna ska behöva avstå från gynekologisk cellprovtagning av ekonomiska skäl genomför regeringen en satsning på avgiftsfri gynekologisk cellprovsscreening. Landstingen ska kompenseras med 141 miljoner kronor per år. För 2018 föreslås ett stimulansbidrag tillföras anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*. Från 2019 beräknas medel tillföras på anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

En mer jämställd hälsa och stärkt förlossningsvård

I dag finns på flera håll i landet problem och utmaningar i förlossningsvården. Tillgänglighet och kompetensförsörjning inom förlossningsvården har länge uppmärksamats. Många landsting har svårt att rekrytera och behålla personal med den kompetens som krävs.

Regeringen ser ett fortsatt behov av att stärka förlossningsvården och föreslog därför i propositionen Vårändringsbudget för 2017 att ytterligare 500 miljoner kronor skulle tillföras landstingen för att möta den akuta situationen. Tillskottet har delats upp i en utbetalning om 300 miljoner kronor 2017 och 200 miljoner

kronor 2018. Totalt betalar regeringen under 2017 ut 790 miljoner kronor till landstingen till förlossningsvården och kvinnors hälsa.

Landstingen ska för att ta del av medlen enligt överenskommelsen vidta åtgärder för att i första hand stärka kompetensförsörjningen och däribland bemanningen. Insatserna ska skapa bättre förutsättningar för ökad tillgänglighet, kvalitet och patientsäkerhet och en bättre arbetsmiljö för medarbetarna i förlossningsvården, som till övervägande del är kvinnor.

I den tilläggsöverenskommelse som ingicks mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting i juni 2017, vilken reglerar tillskottet om 500 miljoner kronor, lyfts bl.a. verksamhetsförlagd utbildning för barnmorske- och sjuksköterskestudenter, utvecklande av vårdkedjan inklusive eftervården, utarbetande av kunskapsstöd samt utbildning av vårdpersonal i förlossningsskador fram som områden som behöver utvecklas.

Regeringen följer utvecklingen i förlossningsvården och konstaterar att det fortfarande råder ett mycket ansträngt läge. Landstingen har fortsatt svårt att rekrytera och behålla den personal som krävs för att kunna ge en god och säker förlossningsvård. Det är regeringens bedömning att ytterligare medel behöver tillföras för att hantera situationen inom förlossningsvården och för att förbättra kvinnors hälsa. Regeringen föreslår därför att den pågående satsningen tillförs en miljard kronor 2018 och regeringen har för avsikt att föreslå att riksdagen beslutar om motsvarande ökning 2019–2022. Medlen ska framför allt gå till att förstärka personaltäteten och att förbättra arbetsmiljön. Medel inom satsningen får även användas för insatser inom neonatalvården.

Utöver förlossningsvården fortsätter regeringens satsning på kvinnors hälsa, med inriktning på primärvården. Som en del i satsningen har regeringen även gjort det nationella screeningprogrammet för mammografi avgiftsfritt, samt infört kostnadsfria preventivmedel inom läkemedelsförmånerna för unga under 21 år. Ytterligare en åtgärd för att förbättra kvinnors hälsa är att verka för att fler kvinnor ska ta del av screening för livmoderhalscancer. För att ingen kvinna ska behöva avstå gynekologisk cellprovsscreening av ekonomiska skäl föreslår regeringen en satsning på avgiftsfri cellprovtagning till kvinnor från och med 2018.

En mer jämlik tandhälsa och ett utvecklat tandvårdsstöd

Förbättrad information, kontroll och uppföljning av tandvårdsstödet

Regeringen avser att förbättra informationen om det statliga tandvårdsstödet för patienter och allmänheten för att stärka patientens ställning. Vidare ska en regelbunden och samlad analys av tandvårdsstödet i förhållande till målen för tandvården om en god tandhälsa och tandvård på lika villkor genomföras. Detta görs för att möjliggöra utvärdering av tandvårdsreformens måluppfyllelse.

Regeringen ser behov av insatser för att få fler som har behov att söka tandvård att göra det. Genom ökad förståelse för varför olika grupper inte besöker tandvården, trots behov, ska metoder utvecklas som kan bidra till en mer jämlik tandvård och tandhälsa. Bland annat mot bakgrund av detta kommer en utredning få i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder som kan bidra till att minska de socioekonomiska skillnaderna i tandhälsa.

Även hälsofrämjande insatser ska inventeras genom kartläggning av tandhälsans bestämningsfaktorer. Sjukdomar i munnen påverkar övriga delar av kroppen och vice versa. Ett arbete kommer därför att initieras med syfte att kartlägga och analysera hinder för en ändamålsenlig samverkan mellan tandvården och hälso- och sjukvården.

Höjt allmänt tandvårdsbidrag

God mun- och tandhälsa är en förutsättning för en god allmänhälsa och ett gott välbefinnande. Det allmänna tandvårdsbidraget är ett viktigt grundstöd och ett incitament för regelbundna besök för att minska individens framtida tandvårdsbehov. För att ytterligare stimulera till regelbundna besök i tandvården i förebyggande syfte avser regeringen att fördubbla det allmänna tandvårdsbidraget från 300 kronor till 600 kronor för gruppen 22–29 år, från 150 till 300 kronor för gruppen 30–64 år och från 300 till 600 kronor för gruppen 65 år eller äldre. Reformen föreslås träda i kraft den 15 april 2018. Detta innebär en satsning på 531 miljoner kronor för 2018 och därefter 750 miljoner kronor per år.

Tandvården är avgiftsfri för personer t.o.m. det år de fyller 21 år. För gruppen barn och unga höjdes åldersgränsen för avgiftsfri tandvård från

det år en person fyller 20 år till det år personen fyller 21 år den 1 januari 2017. Den 1 januari 2018 höjs åldersgränsen för avgiftsfri tandvård till och med det år en person fyller 22 år och den 1 januari 2019 till och med det år personen fyller 23 år.

Insatser för asylsökandes och nyanländas hälsa

Det stora antalet personer som befinner sig i asylprocessen samt de nyanlända har påverkat hälso- och sjukvården. Utmaningarna skiljer sig åt regionalt men regeringens sammantagna bedömning är att landstingen hanterat situationen på ett bra sätt. Flera uppdrag har lämnats till olika myndigheter i syfte att skapa underlag för åtgärder som kan underlätta för hälso- och sjukvården att möta de behov som uppstått.

Regeringen beräknar att avsätta 40 miljoner kronor per år 2017–2020 bl.a. till att öka tillgängligheten till vård och behandling för traumatiserade asylsökande och nyanlända (se avsnitt 4 Folkhälsopolitik).

Ett modernare synsätt på könstillhörighet

Lag om ersättning till personer som drabbats av det tidigare steriliseringskravet

Sterilisering som villkor för att få ändra könstillhörighet var uttryck för ett synsätt som samhället i dag tar avstånd från och regeringen anser därför i dag att det var fel att kräva detta. Mot den bakgrunden har det utarbetats en departementspromemoria (Ds 2017:6) med förslag till en ny lag som innebär att personer som drabbats av det tidigare steriliseringskravet i könstillhörighetslagen kommer att kunna ansöka om ersättning av staten. Promemorian har remitterats och beredning pågår i Regeringskansliet.

Initiativ till två nya lagar som ska ersätta könstillhörighetslagen.

Regeringen har tagit initiativ till två nya lagförslag – en lag om ändring av juridiskt kön och en lag om tillståndsprövning av vissa ingrepp i könsorganen och avlägsnande av könskörtlarna. Dessa två lagar föreslås ersätta könstillhörighetslagen.

Initiativet innebär ett särskiljande av den juridiska processen att byta personnummer från

den medicinska processen att operera könsorganen och avlägsna könskörtlarna. Regeringen tar därmed nästa steg i arbetet för lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer och att modernisera könstillhörighetslagen, särskilt utifrån den enskildes rätt att definiera sin könstillhörighet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med lagförslag.

Säker, effektiv och hållbar läkemedelsanvändning

Utredning gällande finansiering och prissättning av läkemedel

Dagens system för finansiering och prissättning av läkemedel är både komplext och svåröverskådligt. Regeringen har därför tillsatt en utredning som till december 2018 ska genomföra en övergripande översyn av den nuvarande modellens finansiering, subvention och prissättning utredningen Finansiering, subvention och prissättning av läkemedel (dir. 2016:95). Översynens övergripande mål är ett långsiktigt hållbart system som möjliggör en samhälls-ekonomiskt effektiv användning av läkemedel och som följer den etiska plattform som gäller inom hälso- och sjukvården samtidigt som läkemedelskostnaderna kan hållas på en rimlig nivå.

Bidrag till läkemedelsförmånerna

Regeringen och SKL enades i maj 2017 om en överenskommelse för statens bidrag till landstingen avseende läkemedelsförmånerna m.m. Överenskommelsen innebär bl.a. att landstingen 2017 får ett statligt bidrag om 23,4 miljarder kronor för kostnaderna för läkemedelsförmånerna.

Parterna har mot bakgrund av den pågående långsiktiga översynen enats om vikten av att ha så långsiktiga förutsättningar som möjligt. Parterna är överens om en viljeinriktning att utformningen och upplägget av överenskommelsen för 2017 i stora delar ska vara desamma även för 2018 och 2019.

Nationell läkemedelslista

Arbetet med att ta fram en nationell läkemedelslista fortsätter. Det övergripande målet är att skapa en samlad bild av en patients läkemedelsbehandling, oavsett var i landet patienten har ordinerats eller hämtat ut sina läkemedel. Det nya registret är ett led i arbetet med att öka patientsäkerheten och effektivisera arbetet med ordination och förskrivning av läkemedel.

Regeringen föreslår att medel tillförs för utvecklingsarbete vid framtagning av en nationell läkemedelslista med 5 miljoner kronor 2019, 50 miljoner kronor 2020 och 43 miljoner kronor 2021.

Apoteksområdet

För regeringen är det viktigt att säkerställa en god tillgänglighet till läkemedel i alla delar av landet och en god patientsäkerhet i apoteksledet. Regeringen planerar att under våren 2018 presentera en proposition som bygger på Nya Apoteksmarknadsutredningens betänkande Kvalitet och säkerhet på apoteksmarknaden (SOU 2017:15), där flera förslag för en förbättrad apoteksmarknad presenteras. Bland annat föreslås en förändring av den så kallade 24-timmarsregeln och en lagreglerad retrurrätt för apoteken i syfte att öka tillgängligheten till läkemedel. Den kommande propositionen kommer utgå från betänkandets förslag som syftar till att höja kvaliteten på apoteken.

Reform om utbyte av läkemedel som inte ingår i förmånerna

Regeringen avser att lägga fram förslag om att även receptbelagda läkemedel som inte ingår i förmånerna, ska kunna bytas ut på apotek mot ett läkemedel som ingår i förmånerna när det finns utbytbara alternativ. Reformen underlättar för patienter, vårdgivare och apotek och bedöms bl.a. öka incitamenten för läkemedelsföretagen att behålla sina produkter inom förmånerna.

Antroposofiska medel

För att säkerställa patientsäkerheten och att Sverige lever upp till de förutsättningar som EU-rätten föreskriver för tillstånd till försäljning av läkemedel har en departementspromemoria (Ds 2014:14) med förslag om att ta bort bestämmelserna i läkemedelslagen som innebär att tillstånd till försäljning av vissa antroposofiska medel får lämnas om det finns särskilda skäl tagits fram och remitterats. Regeringen arbetar vidare med promemorians förslag och avser att återkomma med en proposition.

Annan vård och behandling än den som bedrivs inom den etablerade vården

Regeringen har tillsatt en utredning Ökat patientinflytande och patientsäkerhet inom annan vård och behandling än den som bedrivs inom den etablerade vården (dir. 2017:43) om

hur annan vård och behandling än den som bedrivs inom den etablerade vården kan bli patientsäker och en del av patientens valfrihet.

I utredningen ingår bl.a. att kartlägga aktuella forskningsresultat och pågående forskning när det gäller behandlingsmetoder som används utanför den etablerade vården samt kartlägga vilka olika utvärderingsmetoder som används för dessa behandlingsmetoder. I utredningsuppdraget ingår även att lämna förslag till ett system som säkerställer att patienter får sådan information som är nödvändig för att göra välövervägda vårdval och för att undvika oseriösa och farliga behandlingsalternativ. Utredningen syftar också till att bidra till att öka kontakterna mellan den etablerade vården och den vård som är utanför den etablerade vården.

Utredaren ska även utreda om rätten att behandla vissa allvarliga psykiska sjukdomar och störningar bör begränsas för den som inte är hälso- och sjukvårdspersonal.

Utredaren ska lämna sitt slutbetänkande under 2019.

Läkemedels påverkan på miljön

Läkemedelsrester som kommer ut i miljön förorenar vatten och mark samt kan orsaka allvarliga skador.

Regeringen avser att fortsätta verka för ökad miljöhänsyn i Europeiska unionens läkemedelslagstiftning och internationellt. Regeringens arbete tar sin utgångspunkt i det särskilda etappmålet till miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och de insatser som beskrivs i propositionen På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken (prop. 2013/14:39). Europeiska kommissionen har t.ex. för avsikt att ta fram en strategi om läkemedel i miljön till första kvartalet 2018. Frågan om läkemedel i miljön har även kopplingar till arbetet mot antibiotikaresistens (avsnitt 4 Folkhälsopolitik).

Den viktigaste åtgärden för att minska utsläppen är att skapa incitament för att införa rening av avloppsvatten.

Regeringen avsätter 180 miljoner kronor 2018–2020 för att avlägsna läkemedel i miljön genom t.ex. avancerad avloppsrening (se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård). Av de 180 miljoner kronorna avsätts 5 miljoner kronor från och med 2018 för att inrätta ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön. Centrumet för läkemedel och miljö ska bidra till att samla svenska aktörer i arbetet för att uppnå

etappmålet om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt, enligt propositionen (2013/14:39). Centrumet ska utgöra en plattform för dialog och samarbete mellan olika aktörer och för forskning om miljöeffekter. Det ska ha till uppgift att bidra med underlag för samhällets beslutsprocesser och policyutveckling inom området. Därmed kommer centrumet också fylla den funktion som försvann i och med att forskningsprogrammet MistraPharma avslutades år 2015 efter åtta års verksamhet.

Utveckling inom EU avseende läkemedel och medicinteknik

Ett antal förändringar på EU-nivå medför förändringar för svensk del. Till exempel medför förordning (EU) nr 536/2014 om kliniska prövningar av humanläkemedel nya krav. Regeringen avser att under 2017 lämna en proposition till riksdagen med förslag som syftar till att anpassa svensk rätt till förordningen.

Ett annat område med nya EU-förordningar är medicintekniska produkter. Förordningarna innebär bl.a. att den myndighet som är ansvarig för anmälda organ får utökade uppgifter. I dagsläget bedöms Läkemedelsverket som mest lämpad.

Som en följd av att Storbritannien ska lämna unionen kommer övriga medlemsstater att behöva bistå den Europeiska läkemedelsmyndigheten (EMA) i det arbete som den i dag utför. Läkemedelsverket är redo att ta på sig ytterligare uppgifter, upp till tio procent av det arbete som Storbritannien i dag utför.

Förändringarna innebär att Läkemedelsverket behöver tillföras ytterligare resurser om sammantaget 37,1 miljoner kronor under 2018.

God beredskap inom hälso- och sjukvården

Regeringen har beslutat om en nationell säkerhetsstrategi. Att värna individens och befolkningens hälsa ställer krav på hälso- och sjukvårdens beredskap och förmåga att förebygga, stå emot och hantera allvarliga händelser och kriser. En förändrad hotbild när det gäller terrorhändelser ökar kraven på hälso- och sjukvårdens beredskap. Återupptagandet av planeringen för totalförsvaret medför att

hälso- och sjukvården måste ha en beredskap för att värna den civila befolkningen men också för att stödja försvarsmakten. Regeringen avser därför att förstärka hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar med 40 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

2016	Utfall	31 507	Anslags-sparande	3 448
2017	Anslag	34 885 ¹	Utgifts-prognos	35 534
2018	Förslag	35 408		
2019	Beräknat	35 963 ²		
2020	Beräknat	36 572 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 35 408 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 35 408 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	34 885	34 885	34 885
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	521	1 076	1 685
Beslut	2	2	2
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	35 408	35 963	36 572

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 35 408 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Myndigheten för vård- och omsorgsanalys* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 963 000 kronor respektive 36 572 000 kronor.

3.7.2 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

2016	Utfall	77 655	Anslags-sparande	3 936
2017	Anslag	81 560 ¹	Utgifts-prognos	82 925
2018	Förslag	82 724		
2019	Beräknat	84 038 ²		
2020	Beräknat	85 379 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 82 724 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 82 627 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens beredning för medicinsk och social utvärderings (SBU) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget ökades med 3 miljoner kronor årligen 2016 och 2017 för myndighetens uppgift att sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdomar. För 2018 föreslås 3 miljoner kronor och från och med 2019 beräknas motsvarande nivå. Finansiering sker från anslaget 2:2 *Inspektionen från socialförsäkringen* inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Tabell 3.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	81 560	81 560	81 560
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 317	2 633	4 077
Beslut	-153	-155	-258
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	82 724	84 038	85 379

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 82 724 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 84 038 000 kronor respektive 85 379 000 kronor.

3.7.3 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	137 380		2 796
2017	Anslag	140 964 ¹	Utgifts-prognos	140 791
2018	Förslag	143 295		
2019	Beräknat	145 571 ²		
2020	Beräknat	148 064 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 143 295 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 143 295 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets (TLV) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	140 964	140 964	140 964
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 324	4 600	7 093
Beslut	7	7	7
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	143 295	145 571	148 064

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 143 295 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 145 571 000 kronor respektive 148 064 000 kronor.

3.7.4 1:4 Tandvårdsförmåner

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	5 528 433	88 570	
2017	Anslag	5 747 835 ¹		5 737 048
2018	Förslag	6 332 439		
2019	Beräknat	6 653 207		
2020	Beräknat	6 804 096		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statliga tandvårdsförmåner enligt lagen (2008:145) om statligt tandvårdsstöd, enligt socialförsäkringsbalken och enligt lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. En mindre del av anslaget får användas för utgifter för kompetenscentrum på tandvårdsområdet.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2017 att tandvård stegvis ska komma att erbjudas avgiftsfritt för unga vuxna t.o.m. det år de fyller 21 år, 22 år respektive 23 år (avsnitt 4.8 samt utg.omr. 25 Allmänna bidrag till kommuner). Lagändringen avseende 21 år trädde i kraft den 1 januari 2017. Övriga lagändringar kommer att träda i kraft den 1 januari 2018 respektive den 1 januari 2019. Mot bakgrund av att dessa åldersgrupper inte längre belastar det statliga tandvårdsstödet föreslås anslaget minska med 33 miljoner kronor 2018 samt beräknas minska med 70 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019. Finansiering av reformen i sin helhet regleras inom anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Anslagsnivån för 2018 och framåt revideras jämfört med anvisade medel 2017 eftersom detta anslag är av en anslagstyp vars nivå anpassas efter utgiftsprognoser för kommande år. Utgiftsutvecklingen för anslaget är främst beroende av ersättningsnivåer och antal personer som besöker tandvården. Anslaget beräknas öka successivt under prognosperioden vilket främst förklaras av en kombination av befolknings- och prisökningar.

Det allmänna tandvårdsbidraget (ATB) för personer mellan 65 och 74 år höjdes den 1 juli 2017 från 150 till 300 kronor per år. I budgetpropositionen för 2017 ökades anslaget med 50 miljoner kronor för 2017. Under 2018 föreslås anslaget öka med ytterligare 50 miljoner kronor. För 2019 och framåt beräknas motsvarande nivå.

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 531 miljoner kronor 2018 för höjt allmänt tandvårdsbidrag. För 2019 och framåt beräknas 750 miljoner kronor per år för samma ändamål.

Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Tandvårdsförmåner

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 747 835	5 747 835	5 747 835
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	558 000	740 000	740 000
Varav BP18	531 000	750 000	750 000
Varav			
Höjt allmänt tandvårdsbidrag	531 000	750 000	750 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	8	-1 735	-2 157
Volymer	26 596	167 107	318 418
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 332 439	6 653 207	6 804 096

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 6 332 439 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 653 207 000 kronor respektive 6 804 096 000 kronor.

3.7.5 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

2016	Utfall	22 071 294	Anslags- sparande	-208 069
2017	Anslag	25 152 736 ¹	Utgifts- prognos	25 606 222
2018	Förslag	26 582 000		
2019	Beräknat	25 920 000		
2020	Beräknat	25 920 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för det särskilda statsbidraget till landstingen för deras kostnader för läkemedelsförmånerna. Syftet är att ändamålsenliga och säkra läkemedel ska kunna förskrivas till en rimlig kostnad för den enskilde. Anslaget får även användas för att ersätta landstingen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för vissa kostnader inom läkemedelsområdet som inte ingår i läkemedelsförmånerna.

Regeringens överväganden

Under 2016 beslutades och utbetalades bidrag om 22,07 miljarder kronor till landstingen för deras kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. Utbetalningen som skulle genomförts i januari 2016 tidigarelades till december 2015, vilket ledde till att anslagskrediten användes och att anslaget därmed fick ett negativt ingående överföringsbelopp 2016 på 2,1 miljarder kronor.

I 2016 års överenskommelse mellan staten och SKL om statens bidrag till landstingen för kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. fanns en vinst- och förlustdelningsmodell. Den innebar att om kostnaderna över- eller understeg det bidragsbelopp som staten och SKL kommit överens om med mer än tre procent så skulle parterna dela lika på det över-/understigande beloppet. Kostnaderna för hepatit C-läkemedel blev 2016 högre än övererenskommet belopp vilket innebar att staten har utbetalat ytterligare 17 miljoner kronor i bidrag till landstingen under 2017.

Trots att januariutbetalningen för 2016 tidigarelades till december 2015 blev kostnaderna för läkemedelsförmånerna 2016 högre än vad som beräknades när anslagsnivån fastställdes. Det innebar att anslagskrediten användes och att anslaget för 2017 hade ett negativt ingående överföringsbelopp på 208 miljoner kronor. I samband med propositionen Vårändringsbudget för 2017 ökades anslaget med drygt 1,1 miljarder kronor för att hantera de ökade läkemedelskostnaderna.

I maj 2017 ingick regeringen och SKL en överenskommelse kring formerna för statens bidrag till landstingen avseende läkemedelsförmånerna m.m. för år 2017. Av överenskommelsen framgår att parterna är överens om en viljeinriktning att utformningen och upplägget av överenskommelserna för 2018 och 2019 ska vara desamma.

Överenskommelsen innebär att statens bidrag till landstingen för deras kostnader 2017 uppgår till 25,92 miljarder kronor. I detta belopp ingår ett bidrag om 858 miljoner kronor för läkemedel för behandling av hepatit C. Därutöver får landstingen ett bidrag för ett antal kostnadsposter som inte heller ingår i läkemedelsförmånerna, t.ex. dosdispensering, kompensation för vissa rekvisitionsläkemedel och förbrukningsartiklar. I överenskommelsen uppgår detta belopp till 1,62 miljarder kronor. Bidraget till landstingen från anslaget utbetalas med två månaders fördröjning, vilket medför att överenskommet belopp och anslagsbelopp skiljer sig åt.

Överenskommelsen innebär också att landstingen och staten ska dela på utfallet av den återbäring som gemensamt framtagna sidoöverenskommelser inom ramen för TLV:s ärendehandläggning resulterar i. Under 2017 ska 70 procent av återbäringen tillfalla landstingen och 30 procent tillfalla staten. Under 2018 och 2019 ska 60 procent av återbäringen tillfalla landstingen och 40 procent tillfalla staten.

Tabell 3.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	24 049 736	24 049 736	24 049 736
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	2 532 264	1 870 264	1 870 264
Varav BP18	2 757 000	2 095 000	2 095 000
Varav			
Ökade kostnader för läkemedelsförmånerna	2 757 000	2 095 000	2 095 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	26 582 000	25 920 000	25 920 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 26 582 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 920 000 000 kronor respektive år.

3.7.6 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	3 562 244		202 274
2017	Anslag	3 229 286 ¹		2 701 100
2018	Förslag	7 096 286²		
2019	Beräknat	6 308 286		
2020	Beräknat	5 823 286		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Den beräknade statliga ålderspensionsavgiften för 2018 uppgår till 174 tkr. Beloppet består av en preliminär avgift om 476 tkr för 2018 samt regleringsbelopp för 2015 om -302 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för att genom riktade insatser arbeta för att säkerställa att hälso- och sjukvården håller en god tillgänglighet och kvalitet, baseras på kunskap, är behovsanpassad och effektiv, samt stärker patientens delaktighet i vården. Anslaget får även användas för bidrag och statsbidrag för att förbättra förutsättningarna för ökad bemanning inom vården, för professionen att utföra sitt arbete och för att hälso- och sjukvårdens resultat följs upp på ett öppet och jämförbart sätt. Därtill får anslaget användas för att förbättra förutsättningarna för att kunskap och erfarenheter tas tillvara för att förbättra hälso- och sjukvården liksom för en god och mer jämlik vård.

Inom ramen för anslaget får medel också användas för utbetalning av ersättning i vissa fall vid ingripanden för att förhindra spridning av en smittsam sjukdom, ersättning till smittbärande samt statlig ålderspensionsavgift kopplad till ersättning till smittbärande.

Detta anslag får också användas för utgifter för insatser inom regeringens arbete med hälso- och sjukvård och folkhälsa. Medel inom anslaget får användas för överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Anslaget får dessutom användas till bidrag till nationella och internationella organisationer inom folkhälso- och sjukvårdsområdet, andra internationella åtaganden på området, samt för forskning inom farmaci.

Medel på anslaget får också användas för ersättning till personer som insjuknat i narkolepsi till följd av vaccinering med Pandemrix. Anslaget får även användas till beredskapslager av antivirala läkemedel. Inom ramen för anslaget finns också medel för ersättning till steriliserade i vissa fall, samt till talidomidskadade i vissa fall. Dessa medel får användas för att bevilja medel till personer som ansöker om ersättning för sådana skador eller ingrepp, i enlighet med de riktlinjer som tidigare har använts.

Beredskapsinvesteringar

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 350 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar.

Regeringen bemyndigas att under 2018 besluta att Socialstyrelsen får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 100 000 000 kronor för beredskapsinvesteringar.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs låneramar i samma storlek som tidigare fastställts, för att ha en beredskap om det inträffar allvarliga händelser som medför att materiel behöver införskaffas. Det kan t.ex. vara tillgång till läkemedel för att förhindra utbrott av smittsamma sjukdomar eller annan hälso- och sjukvårdsutrustning. Även utifrån att planeringen för totalförsvaret nu har återupptagits föreligger ett behov av att ha den föreslagna låneramen för eventuella beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Folkhälsomyndigheten en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera utbrott av smittsamma sjukdomar t.ex. influensapandemier. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2018 besluta att Folkhälsomyndigheten får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 350 miljoner kronor för beredskapsinvesteringar.

Utifrån sitt ansvarsområde behöver Socialstyrelsen en låneram för att kunna genomföra beredskapsinvesteringar i syfte att hantera allvarliga händelser som kan medföra konsekvenser för hälso- och sjukvården eller socialtjänsten.

Regeringen bör därför bemyndigas att för 2018 besluta att Socialstyrelsen får ta upp ett lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår högst till 100 miljoner kronor för beredskapsinvesteringar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 316 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: I propositionen *Höständringsbudget för 2017* föreslår regeringen ett bemyndigande på 300 miljoner kronor för att kunna ingå ekonomiska åtaganden som följer av ett eventuellt beslut om att den Europiska läkemedelsmyndigheten (EMA) omlokaliseras från Storbritannien till Sverige. Åtagandena avser hyreskostnader för kontorslokaler (prop. 2017/18:2).

Den forskning inom ämnesområdet farmaci som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. För att fatta beslut om stöd till forskning för 2019–2022 behövs ett bemyndigande om sammanlagt 16 miljoner kronor.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 316 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 3.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	8 000	304 000			
Nya åtaganden	300 000	16 000			
Infriade åtaganden	-4 000	-4 000	-104 000	-104 000	-108 000
Utestående åtaganden	304 000	316 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	304 000	316 000			

*De ingående åtagandena 2017 är hänförliga till ett bemyndigande som beslutades 2014 (prop. 2013/14:99).

Regeringens överväganden

Under de senaste åren har ett antal insatser inom hälso- och sjukvårdsområdet påbörjats. Flera av insatserna är långsiktiga åtaganden som kommer att kräva finansiering även under 2018 och framåt. Däribland kan nämnas insatser för cancervård, kvinnors hälsa och förlossningsvård samt den så kallade professionsmiljarden. Regeringens avsikt är att påbörjade åtaganden ska fullföljas med finansiering under 2018.

För 2014 och 2015 ökades anslaget med 50 miljoner kronor respektive 100 miljoner kronor för insatser avseende långvariga eller kroniska sjukdomar. För 2016 och 2017 ökades anslaget med 150 miljoner kronor för samma ändamål. Beloppet beräknas uppgå till 25 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 för detta ändamål.

Under perioden 2015–2018 har det inom anslaget avsatts 500 miljoner kronor per år för insatser inom cancervården. Satsningen avslutas 2018, som aviserats i tidigare budgetpropositioner, och anslaget minskar därmed med 500 miljoner kronor från 2019.

Anslaget ökades med 200 miljoner kronor 2015 och 400 miljoner kronor 2016 och 2017 för insatser som rör förlossningsvård och kvinnors hälsa. År 2017 gjordes dessutom en ytterligare ökning av anslaget i samband med propositionen Vårändringsbudget för 2017 på 500 miljoner kronor för samma ändamål. För 2018 föreslås 400 miljoner kronor för motsvarande verksamhet och för 2019 beräknas motsvarande belopp.

Anslaget ökades med 130 miljoner kronor 2016 och 2017 för en riktad primärvårdssatsning med fokus på kvinnor särskilt i socioekonomiskt utsatta områden. För 2018 föreslås 130 miljoner kronor för samma ändamål. Motsvarande belopp beräknas till 130 miljoner kronor för 2019.

Som en följd av att Storbritannien ska lämna Europeiska unionen kommer övriga medlemsstater att behöva bistå ytterligare i det arbete som i dag utförs av EMA. Läkemedelsverket är redan i dag en av de mest aktiva myndigheterna inom unionen. För att säkerställa att Läkemedelsverket har tillräckligt med resurser för att ta på sig nya uppgifter motsvarande tio procent av det arbete som Storbritannien i dag utför föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 miljoner kronor under 2018.

Regeringen har tagit initiativ till ett lagförslag som innebär att personer som drabbats av det tidigare steriliseringskravet i könstillhörighetslagen kommer att kunna ansöka om ersättning av staten (avsnitt 3.6). Anslaget föreslås öka med 134 miljoner kronor 2018 för detta ändamål.

Anslaget beräknas öka för finansiering av utvecklingsarbete vid framtagning av en nationell läkemedelslista med 5 miljoner kronor 2019, 50 miljoner kronor per år 2020 och 2021 och 43 miljoner kronor 2021.

Regeringen har tagit initiativ till en patientmiljard som ska bidra till en snabbare vård för patienter. I patientmiljarden ingår en skärpt vårdgaranti och patientkontrakt (se avsnitt 3.6). Anslaget föreslås öka med 1 000 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med motsvarande belopp 2019–2021 för detta ändamål.

Regeringen har tagit initiativ till en satsning på hälso- och sjukvårdens personal med syfte att skapa bättre förutsättningar och villkor för att de ska kunna göra sina jobb. Anslaget föreslås öka med 2 000 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med motsvarande belopp 2019–2021 för detta ändamål.

För att inrätta ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön föreslås anslaget öka med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som

visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar föreslås anslaget öka med 40 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Medlen ska fördelas till ansvariga myndigheter, främst Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten, samt till hälso- och sjukvårdens huvudmän.

Regeringen vill förstärka och förlänga den pågående satsningen på förlossningsvården med syfte att stärka personaltätheten samt förbättra arbetsmiljön. Medel inom satsningen får även användas för insatser inom neonatalvården. Anslaget föreslås öka med 1 000 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med motsvarande belopp 2019-2022 för detta ändamål.

För 2018 föreslås att anslaget ökar med 137 miljoner kronor för att öka tillgängligheten i barnhälsovården för grupper som har sämre hälsa och tandhälsa, samt för att förstärka arbetet med information och kommunikation om vaccinationer. För 2019 och 2020 beräknas 137 miljoner kronor per år för motsvarande verksamhet.

Regeringen avser att besluta att gynekologisk cellprovtagning, enligt Socialstyrelsens rekommendationer, ska erbjudas avgiftsfritt till kvinnor i Sverige från 2018. Landstingen föreslås kompenseras för uteblivna intäkter av patientavgifter genom att tillföras 141 miljoner kronor per år. För 2018 föreslås landstingen kompenseras genom att ett bidrag tillförs anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*. Från 2019 beräknas medel tillföras på anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 729 286	2 729 286	2 729 286
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	4 367 000	3 579 000	3 094 000
Varav BP18	4 467 000	4 187 000	4 232 000
Varav			
Ersättning för steriliserade	134 000		
Ärendehantering			
Läkemedelsverket	10 000		
Totalförsvärsöverenskommelse från 2018	40 000	40 000	40 000
Patientmiljard	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Personalsatsning	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Rent hav: Läkemedel och miljö	5 000	5 000	5 000
Nationell läkemedelslista		5 000	50 000
Förlossningsvård	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Barnhälsovård	137 000	137 000	137 000
Cellprovscreening	141 000		
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 096 286	6 308 286	5 823 286

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 7 096 286 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 308 286 000 kronor respektive 5 823 286 000 kronor.

3.7.7 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	478 603		24 491
2017	Anslag	485 476 ¹		456 227
2018	Förslag	465 030		
2019	Beräknat	474 135		
2020	Beräknat	483 553		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdförmåner enligt rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, lagen (2013:513) om ersättning för kostnader till följd av vård i ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, gällande överenskommelser om social trygghet som Sverige tecknat med andra länder samt för sådan övrig vård som Sverige vid tillämpning av EU-rätten är skyldigt att erbjuda.

Kompletterande information

Kostnader för sjukvård i internationella förhållanden är en följd av det svenska EU-medlemskapet och de avtal om sjukvård som Sverige tecknat med andra länder. Vilka ersättningar som Försäkringskassan genom ovan nämnda åtaganden ska utge till landstingen för tillhandahållen vård framgår bl.a. i förordningen (2013:711) om ersättningar för vissa kostnader för gränsöverskridande vård.

Regeringens överväganden

Anslaget är svårt att prognostisera eftersom utgifterna på anslaget bestäms av faktorer som till övervägande del är svåra att påverka eller förutse. Utgifterna beror av människors mönster för boende, studier, arbete och resande. Det finns också administrativa förhållanden, som

eftersläpning i debiteringen från andra länder för turist- och pensionärsvården, som bidrar till osäkerheten i prognoserna för vård i internationella förhållanden.

Landstingen och kommunerna har sedan den 1 oktober 2013 kostnadsansvar för vissa ersättningar för gränsöverskridande vård. Kostnadsansvaret täcker ersättningar för erhållen vård i annat EU/EES-land som har betalats ut av Försäkringskassan till personer som vid tiden för den vård som ersättningen avser var bosatta inom landstinget eller var kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistades i landstinget. Skälet till att kostnadsansvaret flyttades över till kommuner och landsting från staten var att det s.k. patientrörlighetsdirektivet genomfördes i svensk rätt.

Sedan kostnadsansvaret flyttades över från staten har utgifterna på anslaget sjunkit. Regeringen justerar anslagsnivån utifrån prognostiserade utgifter.

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Sjukvård i internationella förhållanden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	485 476	485 476	485 476
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-3 000	-3 007	-2 965
Volym	-17 446	-8 334	1 042
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	465 030	474 135	483 553

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 465 030 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 474 135 000 kronor respektive 483 553 000 kronor.

3.7.8 1:8 Bidrag till psykiatri

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

2016	Utfall	984 983	Anslags- sparande	95 910
2017	Anslag	1 208 993 ¹	Utgifts- prognos	1 185 440
2018	Förslag	1 755 493		
2019	Beräknat	2 264 493		
2020	Beräknat	1 985 393		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag och statsbidrag för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa. Anslaget får även användas för utgifter för forskning inom psykiatri och psykisk hälsa.

Kompletterande information

Insatserna har i huvudsak bestått av uppdrag till myndigheter och överenskommelser mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Lands-ting (SKL).

Regeringens överväganden

Många barn och unga, inte minst ensamkommande, lider av psykisk ohälsa vilket bl.a. kan yttra sig i självskadebeteende. Behovet av ökade insatser från samhället är stort. Med anledning av detta ökades anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* med 100 miljoner kronor i propositionen Vårändringsbudget för 2017. Medlen ska bidra till en förstärkning riktad till barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) inklusive första linjens psykiatri i primärvården genom en förstärkning av regeringens befintliga satsning på psykisk hälsa (prop. 2015/16:1 utg.omr. 9, avsnitt 4.5). För samma ändamål föreslår regeringen att öka anslaget med 100 miljoner kronor 2018 och beräknar motsvarande nivå 2019 och 2020.

För att möta den ökande psykiska ohälsan bland barn och unga vuxna t.o.m. 30 år ökades anslaget med 280 miljoner kronor 2016. Ökningen kvarstod för 2017. Satsningen ska fortsätta under 2018 och kommer att avslutas 2019.

Anslaget ökade med 40 miljoner kronor i budgetpropositionen för 2017 för att motverka psykisk ohälsa i gruppen asylsökande och nyanlända. Anslaget föreslås öka med motsvarande nivå 2018. Regeringen beräknar motsvarande ökning 2019 och 2020.

Regeringen avsätter ytterligare 50 miljoner kronor för 2018 för att förbättra tillgången till vård för att motverka psykisk ohälsa hos barn och unga i gruppen asylsökande och nyanlända. Regeringen beräknar att anslaget ökar med motsvarande belopp fr.o.m. 2019.

Regeringen har tagit initiativ till förstärkningar av de pågående satsningarna på psykisk hälsa, med särskilt fokus på första linjens psykiatri för barn och unga samt psykiatrisk vård för vuxna. Anslaget föreslås öka med 500 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 1 000 miljoner kronor per år 2019 och 2020 för detta ändamål.

Anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid föreslås öka med 7,5 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med motsvarande nivå 2019–2020 för insatser för att öka sysselsättningen. Finansiering föreslås ske från anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri*.

Anslaget föreslås minska med 5 miljoner kronor 2018 och beräknas minska med 1 miljon kronor fr.o.m. 2019 till följd av en försämrad valutakurs för den svenska kronan samt att WHO:s medlemsstater har beslutat att höja medlemsavgiften med tre procent. Anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* föreslås öka med motsvarande medel.

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bidrag till psykiatri

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 108 993	1 108 993	1 108 993
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	646 500	1 155 500	876 400
Varav BP18	637 500	1 141 500	1 141 500
Varav			
Insatser för ökad sysselsättning	-7 500	-7 500	-7 500
WHO	-5 000	-1 000	-1 000
Barns och ungas psykiska hälsa	100 000	100 000	100 000
Vård för att motverka psykisk ohälsa hos barn och unga	50 000	50 000	50 000
Psykisk hälsa och psykiatri	500 000	1 000 000	1 000 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 755 493	2 264 493	1 985 393

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 755 493 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 264 493 000 kronor respektive 1 985 393 000 kronor.

3.7.9 1:9 Läkemedelsverket

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	134 558		549
2017	Anslag 132 018 ¹		128 752
2018	Förslag 134 537		
2019	Beräknat 136 760 ²		
2020	Beräknat 139 197 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 134 598 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 134 662 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid Läkemedelsverket för:

- tillsyn av medicintekniska produkter,
- producentbunden läkemedelsinformation,
- utökade ansvarsområden till följd av lagen (2006:496) om blodsäkerhet och lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler,
- strukturerad uppföljning av nya läkemedel,
- utökade ansvarsområden till följd av ny lagstiftning på EU-nivå inom områden för kosmetika, medicinteknik, och avancerade terapier, samt
- utökade ansvarsområden som ålagts Läkemedelsverket efter apoteksomregleringen.

Regeringens överväganden

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Läkemedelsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	132 018	132 018	132 018
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 448	4 608	6 976
Beslut			
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	71	134	203
Förslag/beräknat anslag	134 537	136 760	139 197

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 134 537 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Läkemedelsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 136 760 000 kronor respektive 139 197 000 kronor.

3.7.10 1:10 E-hälsomyndigheten

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	Intäkter	Anslags-sparande	Resultat
2016	Utfall	125 431		-2 819
2017	Anslag	164 051 ¹	Utgifts-prognos	159 832
2018	Förslag	145 722		
2019	Beräknat	117 155 ²		
2020	Beräknat	119 101 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 115 375 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 115 375 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för E-hälsomyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för de merkostnader som uppkommer till följd av E-hälsomyndighetens omlokalisering till Kalmar.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.25 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		180 651	176 529	4 122
Prognos 2017		178 000	144 900	33 100
Budget 2018		168 400	178 700	-10 300

Intäkterna som avser offentlig-rättslig verksamhet tas ut via avgifter enligt lagen (1996:1156) om receptregister, lagen (2005:258) om läkemedelsförteckning samt lagen (2009:366) om handel med läkemedel. Myndigheten disponerar intäkterna från verksamheten.

Tabell 3.26 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016 (varav tjänsteexport)	36 321	39 292	-2 971
Prognos 2017 (varav tjänsteexport)	34 200	32 800	1 400
Budget 2018 (varav tjänsteexport)	30 100	37 400	-7 300

Intäkterna som avser uppdragsverksamhet regleras främst i myndighetens instruktion. Det rör bl.a. granskning av elektroniska system som ska ansluta till myndighetens register, teknisk drift av register över motgifter (antidoter) och tillhandahållande av en teknisk plattform för uppgifter om läkemedel och andra varor som landsting subventionerar utöver läkemedelsförmånerna.

Regeringens överväganden

E-hälsomyndighetens anslag ökades med 30 miljoner kronor under 2017 och föreslås öka med 30 miljoner kronor under 2018 för att finansiera merkostnader hänförliga till omlokaliseringen av delar av myndighetens verksamhet till Kalmar.

Tabell 3.27 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 E-hälsomyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	144 051	144 051	144 051
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 667	3 915	6 373
Beslut	4	-30 811	-31 323
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	145 722	117 155	119 101

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusivt pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 145 722 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *E-hälsomyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 117 155 000 kronor respektive 119 101 000 kronor.

3.7.11 8:1 Socialstyrelsen

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 8:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	570 090		26 382
2017	Anslag	627 986 ¹	Utgifts-prognos	626 067
2018	Förslag	658 637		
2019	Beräknat	662 157 ²		
2020	Beräknat	667 845 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 652 024 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 646 793 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Socialstyrelsens förvaltningsutgifter och för förvaltningsutgifter för Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.29 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	16 530			
Prognos 2017	17 000			
Budget 2018	17 000			

Intäkterna för offentlig-rättslig verksamhet avser till stor del Socialstyrelsens avgifter för utfärdandet av legitimationer.

Regeringens överväganden

Anslaget ökades 2016 med 75 miljoner kronor för att ta tillvara den kompetens som utländskt utbildad hälso- och sjukvårdspersonal innehar. Insatsen syftar till att påskynda dessa personers etablering på arbetsmarknaden samtidigt som det bidrar till integration och sysselsättning. För

2017 tillfördes 47 miljoner kronor för samma ändamål. För 2018 föreslås 42 miljoner kronor per år för verksamheten. Från och med 2019 beräknas 42 miljoner kronor per år för validering.

I budgetpropositionen för 2017 aviserades att ett kunskapscentrum om ensamkommande barn och unga skulle etableras vid Socialstyrelsen. Anslaget tillfördes 10 miljoner kronor 2017 för detta ändamål. För 2018 föreslås anslaget öka med 10 miljoner kronor och det beräknas öka med 5 miljoner kronor 2019 och 2020 för samma ändamål.

Anslaget föreslås öka med 25 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 24 miljoner kronor 2019, 19 miljoner kronor 2020 och 4 miljoner kronor 2021 för myndighetens arbete med nivåstrukturer av högspecialiserad vård.

Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:1 Socialstyrelsen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	627 986	627 986	627 986
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10 607	20 531	31 393
Beslut	20 044	13 640	8 466
Varav BP18 ³	25 000	24 000	19 000
Varav ³			
Nivåstrukturering högspecialiserad vård	25 000	24 000	19 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	658 637	662 157	667 845

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 658 637 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Socialstyrelsen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 662 157 000 kronor respektive 667 845 000 kronor.

3.7.12 8:2 Inspektionen för vård och omsorg

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 8:2 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

År	Utfall	598 961	Anslags-sparande	44 449
2016	Utfall	598 961	Anslags-sparande	44 449
2017	Anslag	697 839 ¹	Utgifts-prognos	685 143
2018	Förslag	684 305		
2019	Beräknat	677 557 ²		
2020	Beräknat	679 214 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 666 931 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 657 255 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för vård och omsorgs förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.32 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	2 838			
Prognos 2017	2 800			
Budget 2018	2 800			

Intäkter för offentligrättslig verksamhet avser avgifter för tillstånd rörande blodverksamhet och verksamhet som rör insamling, kontroll, framställning, förvaring och distribution av vävnader och celler.

Regeringens överväganden

Under våren 2017 antog riksdagen regeringens proposition Ett mer ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården (prop. 2016/17:122). I propositionen föreslår regeringen bl.a. att patientnämnderna ska ansvara för viss verksamhet som rör klagomålshantering som i dag hanteras inom Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Mot denna bakgrund föreslår regeringen att resurser förs från IVO till patientnämnderna i landstingen för ökade kost-

nader. Anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* föreslås minska med 20 miljoner kronor 2018 och anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås öka med motsvarande belopp. För 2019 och framåt beräknas motsvarande nivå.

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) tillförde regeringen 40 miljoner kronor till IVO för 2017, för förstärkning av ärendehantering och tillsyn med anledning av flyktingsituationen. Regeringen föreslår att IVO tillförs 25 miljoner kronor 2018 och beräknar att myndigheten tillförs 10 miljoner kronor 2019 för detta ändamål.

Den 1 mars 2017 fattade riksdagen beslut om propositionen Trygg och säker vård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet (2016/17:59). För detta ändamål föreslår regeringen att anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* ökas med 5,2 miljoner kronor 2018 och beräknar att anslaget ökas med 2,6 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Finansiering sker genom en minskning av anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.*

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:2 Inspektionen för vård och omsorg

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	697 839	697 839	697 839
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	16 222	27 598	40 079
Beslut	-14 956	-30 194	-40 714
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag	-14 800	-17 686	-17 990
Varav BP18 ³	-14 800	-17 400	-17 400
Varav ³			
Trygg och säker vård, tillståndsplikt m.m.	5 200	2 600	2 600
Patientnämnder	-20 000	-20 000	-20 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	684 305	677 557	679 214

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 684 305 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 677 557 000 kronor respektive 679 214 000 kronor.

3.8 Övrig verksamhet

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Läkemedelsverket

Läkemedelsverket ansvarar för godkännande och kontroll av läkemedel, naturläkemedel och medicintekniska produkter. Läkemedelsverket utövar även tillsyn över kosmetiska och hygieniska produkter. Verksamheten finansieras genom avgifter, anslag och bidrag. Avgiftsfinansieringen är den största finansieringskällan och genererade 77,7 procent av intäkterna 2017. Anslagsintäkten utgjorde 17,7 procent, bidrag 4,5 procent och finansiella intäkter 0,1 procent. Under 2016 omsatte

Läkemedelsverket cirka 761 miljoner kronor vilket var en ökning med 25 miljoner kronor från föregående år. Att intäkterna ökat i jämförelse med föregående år beror huvudsakligen på att anslagsavräkningen har ökat samtidigt som avgifterna och bidragen har ökat. Intäkterna för årsavgifter, både för den nationella och den centrala proceduren, har ökat i linje med att det totala antalet läkemedelsprodukter på marknaden ökar då fler produkter godkänns än vad som avregistreras. Regeringen beslutade i december 2016 om en ändring i förordningen (2010:1167) om avgifter för den statliga kontrollen av läkemedel.

Tabell 3.34 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1 638	589 729	634 602	-44 873
Prognos 2017	1 638	647 398	687 857	-40 459
Budget 2018	1 638	668 272	696 844	-28 572

4 Folkhälsopolitik

4.1 Omfattning

Inom avsnitt 4 Folkhälsopolitik redovisas i huvudsak åtgärder inom folkhälsoområdet med finansiering från utgiftsområde 9. Folkhälsopolitiken är sektorsövergripande, vilket innebär att flera insatser på området även redovisas inom andra berörda utgiftsområden.

Avsnittet omfattar anslag för Folkhälsomyndigheten, insatser för vaccinberedskap, insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar samt Sveriges bidrag till Världshälsoorganisationen (WHO) och WHO:s ramkon-

vention om tobakskontroll. Vidare finansieras bidrag till frivilligorganisationer, alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiska insatser samt insatser mot spelberoende inom området.

Folkhälsomyndigheten har ett särskilt ansvar inom folkhälsoområdet. Fler myndigheter bidrar dock också till genomförandet av regeringens folkhälsopolitik. Vissa insatser inom folkhälsoområdet finansieras av anslag som behandlas under avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik, t.ex. anslag 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* och anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri*.

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom Folkhälsopolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
2:1 Folkhälsomyndigheten	372	380	384	383	389	396
2:2 Insatser för vaccinberedskap	57	89	89	89	89	89
2:3 Bidrag till WHO	37	38	39	44	36	36
2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	142	76	75	76	76	76
6:1 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel	158	214	209	196	166	96
Summa Folkhälsopolitik	766	796	795	788	755	693
<i>Äldreanslag</i>						
2017 6:1 Alkoholsortimentsnämnden	0	0	0			
Summa Äldreanslag	0	0	0			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för området

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhällliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Målet för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Målet för samhällets insatser mot spelberoende är att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU7, rskr. 2002/03:145).

Regeringen arbetar även utifrån sitt långsiktiga mål om att sluta de påverkbara hälso-klyftorna inom en generation.

Arbetet för en god hälsa i befolkningen sker utifrån regeringens ambition vad gäller jämställdhet mellan kvinnor och män respektive flickor och pojkar. Jämställd hälsa är ett delmål inom jämställdhetspolitiken.

4.4 Resultatredovisning

Arbetet med att förbättra folkhälsan pågår inom en rad olika samhällssektorer. De faktorer som påverkar folkhälsan är utgångspunkt för folkhälsopolitiken och finns inom ett antal olika områden i samhället. Exempelvis ligger hantering av smitta mellan djur och människor, så kallade zoonoser, livsmedelsfrågor och bra matvanor inom utgiftsområdet för areella näringar, landsbygd och livsmedel (utg.omr. 23), medan idrotten redovisas inom utgiftsområdet för kultur, medier, trossamfund och fritid (utg.omr. 17). Ytterligare områden i arbetet med folkhälsan är exempelvis jämställdhet (utg.omr. 13), utbildning (utg.omr. 16), arbetsmarknad och arbetsliv (utg.omr. 14) samt miljö- och naturvård (utg.omr. 20).

De samhällliga förutsättningarnas betydelse för folkhälsoutvecklingen har bl.a. lyfts fram i propositionen Mål för folkhälsan (prop. 2002/03:35), där den grundläggande inriktningen för det svenska folkhälsoarbetet beskrivs. Enligt propositionen ska folkhälsoarbetet i första hand inriktas på folkhälsans

bestämningsfaktorer, dvs. de livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor som påverkar folkhälsan. För att underlätta arbetet med att nå det övergripande nationella folkhälsomålet har en målstruktur med elva målområden utvecklats:

1. Delaktighet och inflytande i samhället.
2. Ekonomiska och sociala förutsättningar.
3. Barns och ungas uppväxtvillkor.
4. Hälsa i arbetslivet.
5. Miljöer och produkter.
6. Hälsöfrämjande hälso- och sjukvård.
7. Skydd mot smittspridning.
8. Sexualitet och reproduktiv hälsa.
9. Fysisk aktivitet.
10. Matvanor och livsmedel.
11. Tobak, alkohol, narkotika, dopning och spel.

Folkhälsomyndigheten har till uppgift att följa utvecklingen inom varje målområde.

Resultatredovisningen i detta kapitel inleds med en beskrivning av hälsoutvecklingen i landet. Därefter följer resultatredovisning inom målområdena skydd mot smittspridning, hälsofrämjande hälso- och sjukvård, sexualitet och reproduktiv hälsa, fysisk aktivitet, matvanor och livsmedel samt alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel.

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för att redovisa och beskriva utvecklingen inom folkhälsoområdet:

- Medellivslängd.
- Antal insjuknade och döda i folksjukdomar.
- Förekomsten av smittsamma sjukdomar.
- Sunda levnadsvanor.

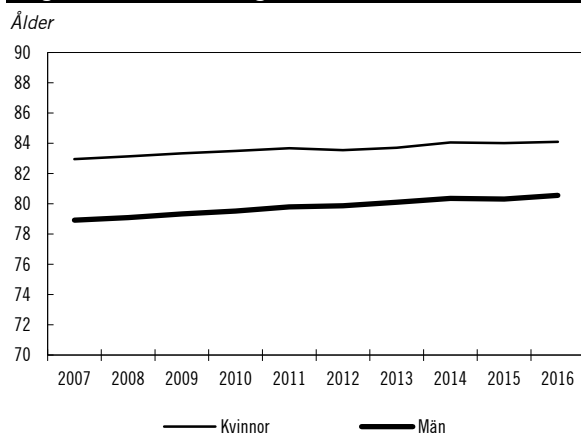
Resultatindikatorerna bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer. Indikatorer och bedömningsgrunder ska beakta kön och inkluderar ibland även andra relevanta parametrar, såsom socioekonomiska faktorer.

4.4.2 Resultat

Folkhälsan förbättras men är inte jämlik

De senaste decennierna har folkhälsan utvecklats positivt för befolkningen som helhet. Medellivslängden ökar (diagram 4.1). För 2016 var medellivslängden ca 84 år för kvinnor och ca 81 år för män.

Diagram 4.1 Medellivslängd

Källa: Statistiska centralbyrån

Flertalet i befolkningen har goda livsvillkor. Den ekonomiska standarden fortsätter att förbättras. Vissa grupper har sämre förutsättningar vad gäller livsvillkor, såsom utlandsfödda, arbetslösa och lågutbildade kvinnor och män.

Spädbarnsdödligheten i Sverige är låg: 1,7 döda barn per 1 000 levande födda 2015.

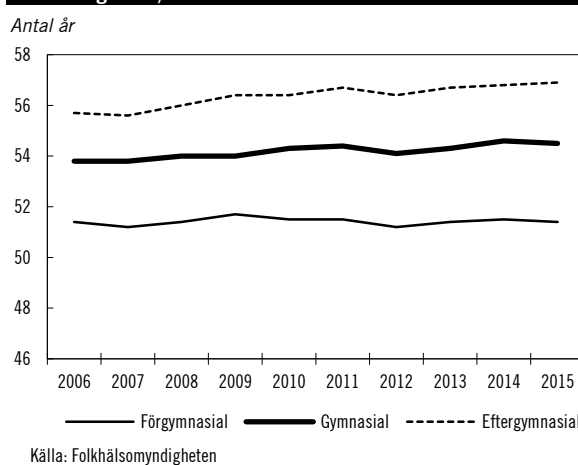
Samtidigt som folkhälsan utvecklar sig positivt överlag, finns det skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället. Det finns även hälsoskillnader mellan t.ex. personer med funktionsnedsättning, hbtq-personer, personer med utländsk bakgrund, det samiska folket och personer som tillhör andra nationella minoriteter jämfört med den övriga befolkningen. Exempelvis anger endast 45 procent av personer med funktionsnedsättning sin hälsa som bra eller mycket bra jämfört med 82 procent i övriga befolkningen. Den självskattade hälsan utvecklas överlag mer positivt bland äldre än bland unga. Andelen som anger att de har bra eller mycket bra självskattad hälsa ökar för både kvinnor och män i åldern 65–84 år, men inte bland kvinnor och män i åldern 16–29 år.

Det finns ett tydligt samband mellan utbildningsnivå och hälsa. Medellivslängden ökar mer i gruppen med eftergymnasial utbildning än i gruppen med högst förgymnasial utbildning.

Den självskattade hälsan förbättras i grupperna med gymnasial eller eftergymnasial utbildning, men inte i gruppen med förgymnasial utbildning. I gruppen med eftergymnasial utbildning uppger 81 procent att de har bra eller mycket bra hälsa, medan motsvarande siffra är 66 procent i gruppen med förgymnasial utbildning. De ökade skillnaderna i hälsa mellan grupperna med förgymnasial och eftergymnasial utbildning tyder på att den socioekonomiska positionens betydelse för hälsan växer.

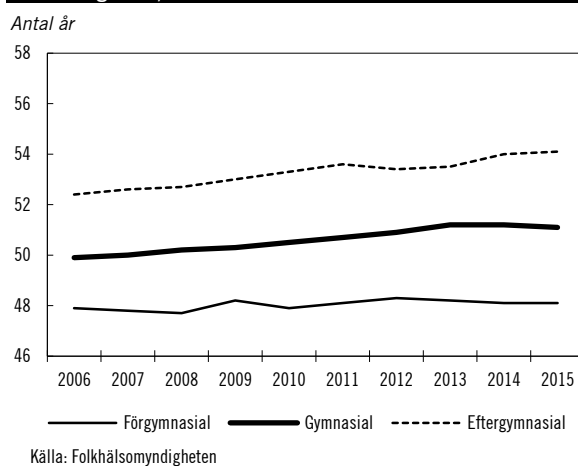
Ohälsotalet är högre i socioekonomiskt utsatta områden än i riket som helhet.

Diagram 4.2 Återstående levnadsår vid 30 års ålder efter utbildningsnivå, kvinnor

Källa: Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.3 Återstående levnadsår vid 30 års ålder efter utbildningsnivå, män

Källa: Folkhälsomyndigheten

Återstående antal levnadsår vid 30 års ålder ökar för befolkningen som helhet, men är flera år högre i gruppen med eftergymnasial utbildning än i gruppen med förgymnasial utbildning. Detta gäller för såväl kvinnor som män. Skillnaderna har ökat de senaste åren (diagram 4.2 och 4.3).

Folkhälsosjukdomar utvecklas olika

Många av de stora folksjukdomarna har en positiv utveckling med minskat insjuknande och minskad dödlighet för såväl kvinnor som män. Insjuknandet i stroke och hjärtinfarkt har minskat det senaste decenniet (diagram 4.4). Risken att insjukna i hjärtinfarkt är högre bland dem med lägre utbildningsnivå jämfört med dem med högre utbildningsnivå (diagram 4.6).

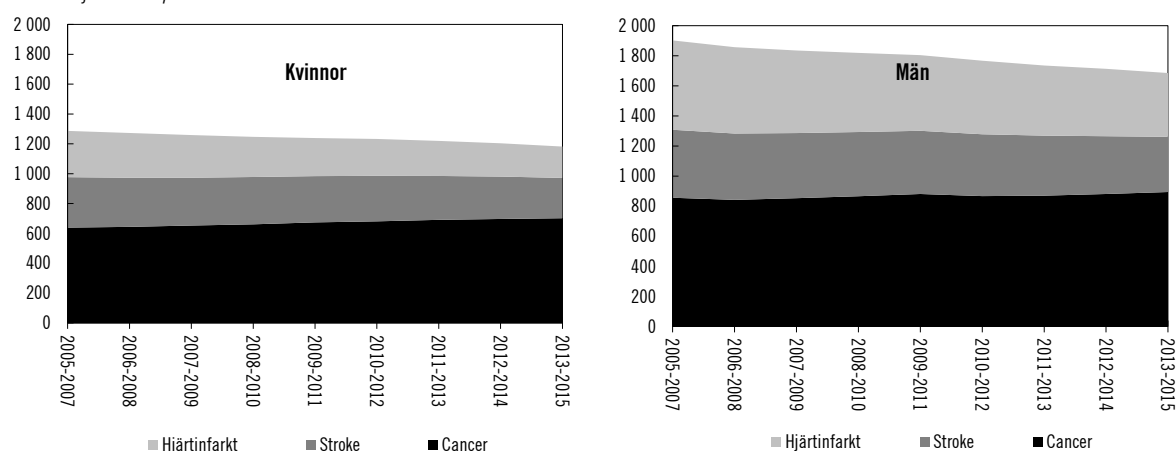
Insjuknandet i cancer ökar och förväntas fortsätta att öka kommande år. Detta beror bl.a. på att vi lever allt längre, vilket ökar risken att få

cancer. De socioekonomiska skillnaderna märks även vad gäller antalet nya fall av cancer (diagram 4.8 och diagram 4.9).

Antalet döda i hjärtsjukdom, stroke och cancer har minskat (diagram 4.5). Dödligheten i hjärtsjukdom och stroke beror främst på levnadsvanor. Andelen döda i hjärtsjukdom är högst i gruppen med lägst utbildningsnivå (diagram 4.7).

Diagram 4.4 Antal insjuknande i hjärtinfarkt, stroke och cancer

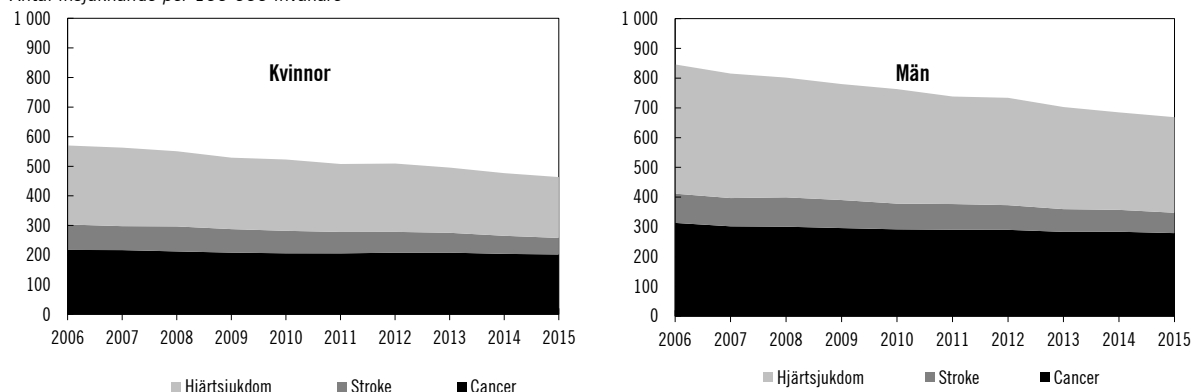
Antal insjuknande per 100 000 invånare.

Anm.: Data avser förstagångsinfarkter och förstagångsstroke, cancer avser nya fall. Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2010. Tre års glidande medelvärde.
Källa: Socialstyrelsen.

Diagram 4.5 Antal döda i hjärtsjukdom, stroke och cancer

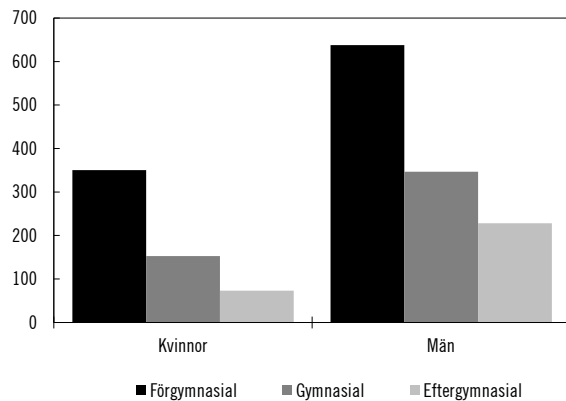
Antal insjuknande per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2010.
Källa: Socialstyrelsen

Diagram 4.6 Antal insjuknande i hjärtinfarkt, 35–79 år, utbildningsnivå

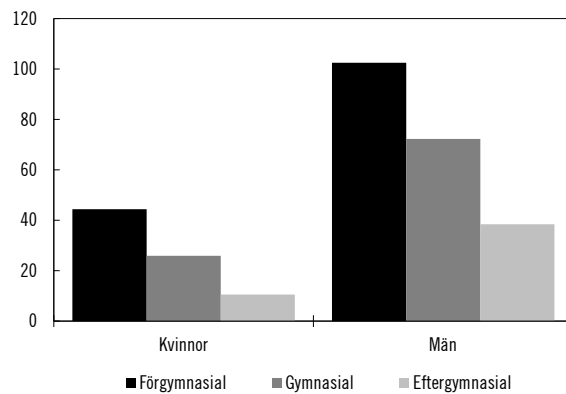
Antal insjuknande per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen per den 2010-12-31
Källa: Socialstyrelsen

Diagram 4.7 Antal döda i hjärtsjukdom, 35–79 år, utbildningsnivå

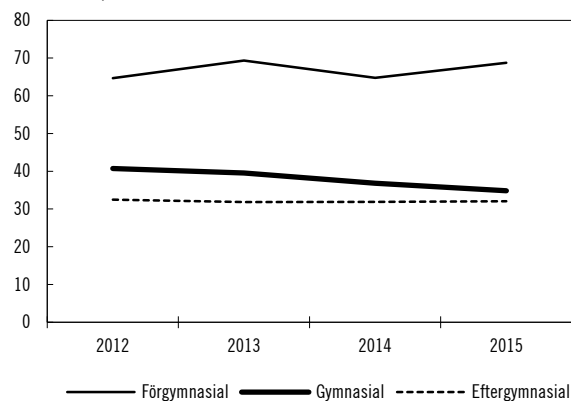
Antal döda per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen per den 2010-12-31
Källa: Socialstyrelsen

Diagram 4.8 Antal fall per 100 000 för dödlighet i bröstcancer, 35–79 år, kvinnor, utbildningsnivå

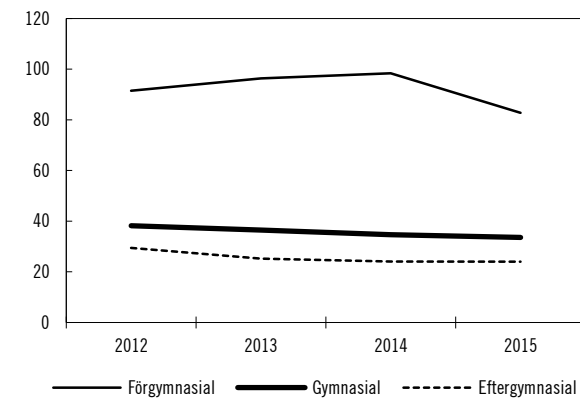
Antal döda per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen per den 2010-12-31
Källa: Folkhälsomyndigheten

Diagram 4.9 Antal fall per 100 000 för dödlighet i prostatacancer, 35–79 år, män, utbildningsnivå

Antal döda per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardisering har utförts med indelning i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen per den 2010-12-31
Källa: Folkhälsomyndigheten

Psykisk ohälsa i befolkningen

Folkhälsan har som tidigare konstaterats på många sätt utvecklats positivt. Ett undantag är att det finns flera tecken på att den psykiska ohälsan ökar.

Under perioden 2006–2016 ökade andelen i befolkningen som uppger besvär av ångslan, oro eller ångest eller nedsatt psykiskt välbefinnande. År 2016 var andelen av befolkningen i åldern 16–84 år som uppgav nedsatt psykiskt välbefinnande 16 procent. Förekomsten av psykisk ohälsa skiljer sig åt mellan kvinnor och män (diagram 4.10 och 4.11). Nedsatt psykiskt välbefinnande uppges oftare av kvinnor (19 procent) än av män (13 procent).

Andelen av befolkningen med nedsatt psykiskt välbefinnande var högst i den yngsta åldersgruppen och lägst i den äldsta. Andelen som uppger besvär av ångslan, oro, ångest eller nedsatt psykiskt välbefinnande ökar bland unga (16–29 år), men är oförändrad bland äldre (65–84 år). År 2016 hade totalt 43 procent av kvinnor och män i åldern 16–29 år besvär av ångslan, oro eller ångest jämfört med 31 procent av kvinnor och män i åldern 65–84 år.

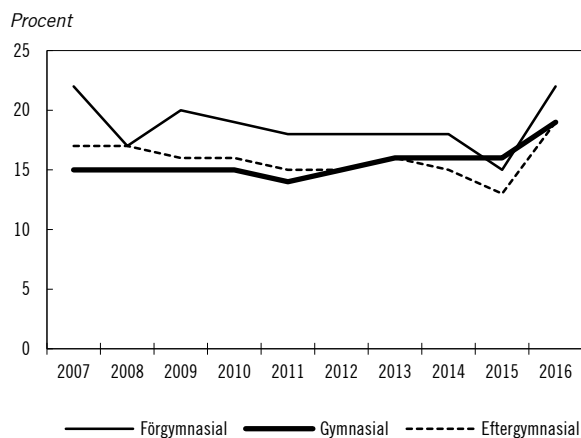
Nedsatt psykiskt välbefinnande förekommer i olika stor utsträckning beroende på utbildningsnivå. Under det senaste decenniet har nedsatt psykiskt välbefinnande förekommit i störst utsträckning hos kvinnor och män med förgymnasial utbildning.

Det finns även regionala skillnader i förekomst av nedsatt psykisk välbefinnande, där den högsta andelen under perioden 2013–2016 fanns i Stockholms län (16 procent) och de lägsta

andelarna fanns i Kalmar län och i Gävleborgs län (10 procent).

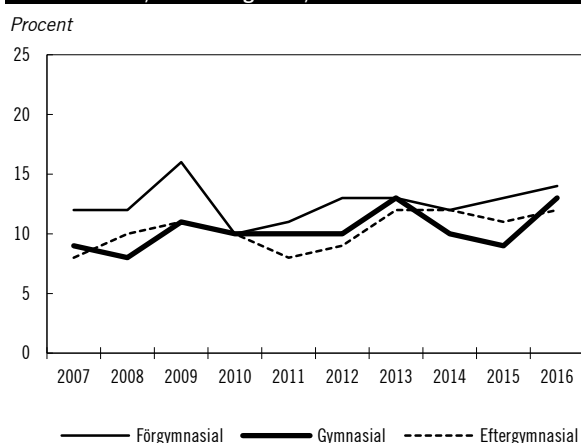
Personer med psykisk ohälsa har ökad dödlighet i kroppsliga sjukdomar. Överlevnaden i flera av de stora folksjukdomarna är sämre för personer med psykisk ohälsa jämfört med befolkningen som helhet.

Diagram 4.10 Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, kvinnor

Källa Folkhälsomyndigheten.

Diagram 4.11 Andelen som rapporterar psykiskt nedsatt välbefinnande, utbildningsnivå, män

Källa Folkhälsomyndigheten.

Suicid i olika grupper

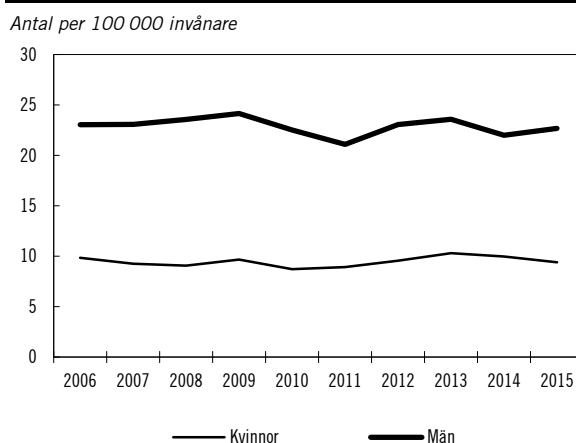
Dödligheten i suicid (självord) är högre hos män än hos kvinnor. Under 2015 dog 1 179 personer (848 män och 331 kvinnor) till följd av suicid. Om även osäkra fall räknas med uppgår antalet suicid till 1 554. Antalet suicid per år har varit relativt oförändrat de senaste tio åren för såväl kvinnor som män (diagram 4.12). Förekomsten av suicid skiljer sig åt i olika åldersgrupper. Det är vanligare med suicid bland kvinnor och män med kortare utbildning jämfört med dem med längre utbildning. Bland män med

förgymnasial utbildning är suicid ungefär dubbelt så vanligt som bland män med eftergymnasial utbildning.

Sedan 2008 finns en nollvision för självmord som har antagits av riksdagen. Regeringen har genomfört en reform avseende suicidprevention. Inom ramen för regeringens arbete med suicidprevention har bl.a. 15 miljoner kronor avsatts 2017 för verksamhetsbidrag till ideella organisationer som bedriver främjande och förebyggande arbete inom området psykisk hälsa och suicidprevention.

Folkhälsomyndigheten genomförde under hösten 2015 en kartläggning av de suicidpreventiva insatserna i landet. Det är framför allt landstingen som aktivt bedriver ett suicidförebyggande arbete. Exempelvis driver, samordnar eller deltar 71 procent av landstingen i suicidpreventivt arbete utanför den kliniska verksamheten jämfört med 23 procent av kommunerna/stadsdelarna.

Diagram 4.12 Antal suicid och dödsfall med oklar avsikt per 100 000 invånare

Anm.: Åldersstandardiserade värden

Källa: Socialstyrelsen

Bättre och mer jämlik hälsa

Kommissionen för jämlik hälsa

Utifrån regeringens mål om att de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation tillsattes våren 2015 en kommission för jämlik hälsa. Kommissionen har i uppdrag att lämna förslag som kan bidra till att hälsoklyftorna i samhället minskar.

Kommissionen har lämnat tre betänkanden där detta uppdrag redovisas. Uppdraget i denna del är därmed slutredovisat. För att kommissionen ska fortsätta sitt utåtriktade arbete och verka

för en fördjupad diskussion om olika aktörers engagemang och ansvar för att utjämna de påverkbara hälsoklyftorna beslutade regeringen i februari 2017 om ett tilläggsdirektiv (dir. 2017:17). Kommissionen ska redovisa denna del av uppdraget senast den 31 oktober 2017.

Folkhälsoarbete inom EU och internationellt

Arbetet för en bättre folkhälsa bedrivs även inom EU och internationellt. EU:s tredje hälso-program började gälla den 1 januari 2014 och sträcker sig fram till 2020. Regeringen bidrar aktivt till hälsoprogrammet, vilket utgör grund för hälsofrämjande insatser inom en rad olika områden såväl i Sverige som i andra EU-länder. Inom WHO pågår även ett brett arbete för att främja hälsa. Regeringens arbete utgår ifrån Sveriges strategi för samarbete med WHO 2016–2019 som fokuserar på hälsosystem som främjar jämlik och jämställd hälsa samt stärkt hälsosäkerhet.

Den psykiska ohälsan är ett samhällsproblem

Strategi för främjande av psykisk hälsa

Regeringens strategi för området psykisk hälsa 2016–2020 utgår från fem fokusområden: förebyggande och främjande arbete, tillgängliga tidiga insatser, enskildas delaktighet och rättigheter, utsatta grupper samt ledning, styrning och organisation. Regeringens samordnare inom området psykisk hälsa arbetar bl.a. med att stärka den statliga samverkan och samordna statens resurser.

Regeringen ingick en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för 2016 avseende stöd till riktade insatser inom området psykisk hälsa. Socialstyrelsens uppföljning av överenskommelsen visar att det finns stora variationer mellan de handlingsplaner som kommuner och landsting har tagit fram i enlighet med överenskommelsen. I handlingsplanerna finns en ansats att främja den psykiska folkhälsan. Detta sker parallellt med att insatser riktas till riskgrupper och grupper där psykisk ohälsa redan har utvecklats.

Regeringen har avsatt drygt 1 miljard kronor 2017 för insatser inom psykiatri och psykisk hälsa. En överenskommelse för 2017 har ingåtts med SKL, vilken omfattar totalt 885 miljoner kronor. Regeringen och SKL är överens om behovet av att stödja utvecklingen av en struktur

för kunskapsspridning och kunskapsutveckling inom området psykisk hälsa och ohälsa. SKL ska i detta syfte inrätta regionala resurscentrum under 2017 med fokus på första linjens vård.

Riksdagen har beslutat om ett tillkännagivande där ett moment (punkt 8) avser att regeringen, i enlighet med ett förslag från den nationella samordnaren för utveckling och samordning av insatser inom området psykisk hälsa, bör uppdra åt en myndighet eller åt den nämnda nationella samordnaren att ta fram förslag om hur det förebyggande arbetet mot psykisk ohälsa kan förbättras med hjälp av mobila och flexibla system (bet. 2015/16:SoU7, rskr. 2015/16:220). Inom ramen för överenskommelsen med SKL om psykisk hälsa, som nämns ovan, fördelas medel till kommuner och landsting via SKL, vilka får användas under 2017 till arbete med insatser för att förbättra den psykiska hälsan. Medlen kan bl.a. användas till att förbättra detta arbete genom mer flexibla och mobila system. Mot denna bakgrund finns det enligt regeringens uppfattning inte skäl att gå vidare med de förslag som lämnats av den nationella samordnaren eller andra ytterligare insatser. Regeringen anser därmed att detta moment i tillkännagivandet är slutbehandlat med de åtgärder som har vidtagits.

Asylsökandes och nyanländas hälsa

Regeringen beslutade i juni 2016 att bevilja SKL 30 miljoner kronor för att sprida resultat och metoder i Sverige för att åstadkomma en positiv hälsoutveckling hos asylsökande och nyanlända. SKL har utformat programmet Hälsa i Sverige med fokus på att genomföra ett kunskapslyft för personal inom hälso- och sjukvården. Syftet är att skapa bättre bemötande, stöd och vård till de asylsökande och nyanlända som har risk för eller visar tecken på psykisk ohälsa. Samtliga landsting har deltagit i kunskapslyftet.

En kartläggning av läget i landstingen och regionerna som gjordes av SKL för 2014/15 respektive 2015/16 visar att andelen asylsökande som fick en hälsoundersökning ökade från 41 procent till 77 procent. Under 2016 genomfördes nästan 83 000 hälsoundersökningar. I en rapport från Barnombudsmannen framkommer att det vanligaste hälsoproblemet hos asylsökande och nyanlända barn är psykisk ohälsa och att gruppen inte alltid får samma tillgång till vård som andra barn.

Regeringen beräknar att avsätta 40 miljoner kronor per år 2017–2020 bl.a. till att öka tillgäng-

ligheten till vård och behandling för traumatiserade asylsökande. Av medlen har Röda Korset beviljats ca 10 miljoner kronor under 2017 för att bl.a. öka antalet behandlare på organisationens fem behandlingscenter för krigsskadade och torterade. Därtill har Folkhälsomyndigheten i uppdrag att fördela 10 miljoner kronor till ideella organisationer som arbetar med förebyggande och främjande verksamhet för att motverka psykisk ohälsa bland barn och unga som är asylsökande eller nyanlända. Regeringen har även beslutat att Vårsta diakonigård ska beviljas 2 miljoner kronor under 2017 för att utveckla traumacentrar för nyanlända och asylsökande i Härnösand.

Motion och idrott är fritidsaktiviteter som bidrar till ökad fysisk och psykisk hälsa. Regeringen ger stöd till idrottsverksamhet för nyanlända och asylsökande. Riksidrottsförbundet har redovisat verksamhet under 2015 och 2016 för drygt 150 000 deltagare (utg.omr. 17 Kultur, medier och trossamfund, avsnitt 16 Politik för det civila samhället).

Andra insatser som regeringen har genomfört för att stärka asylsökande och nyanlända barns hälsa redovisas i avsnitt 6 Politik för sociala tjänster samt avsnitt 7 Barnrättspolitik. I avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik redovisas att ett nationellt kunskapscentrum för frågor kring ensamkommande barn har inrättats på Socialstyrelsen.

Skydd mot smittsamma sjukdomar

Att förebygga och hantera hälsohot är ett globalt ansvar

Som hälsohot räknas traditionellt smittsamma sjukdomar, men även andra typer av biologiska, kemiska och nukleära hot ryms inom begreppet. Kännetecknande för hälsohot är den gränsöverskridande dimensionen samt att den mikrobiologiska världen ständigt förändras och att hotens natur till stora delar är oförutsägbara. I detta avseende är tvärsektorielt arbete enligt one health-konceptet ofta nödvändigt för att förhindra att smittsamma sjukdomar utvecklas till hälsohot.

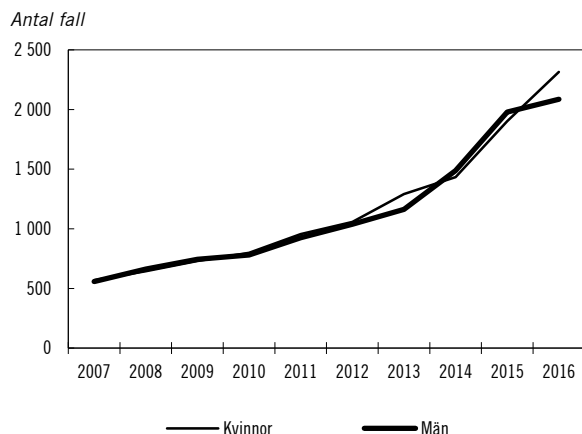
Gränsöverskridande allvarliga hot mot människors hälsa är ständigt aktuella. Det internationella hälsoreglementet (IHR 2005) gäller för alla Världshälsoorganisationens (WHO) medlemsländer, men endast en mindre del av

medlemsstaterna lever upp till kraven. Inom ramen för WHO-samarbetet har regeringen ställt sig bakom att det tas fram en global implementeringsplan för IHR. Regeringen har även välkomnat det frivilliga verktyget som numera finns för att hjälpa länder att genomföra externa utvärderingar av hur väl IHR har implementerats.

Hälsohotsarbetet inom EU styrs bl.a. av Europaparlamentets och rådets beslut nr 1082/2013/EU av den 22 oktober 2013 om allvarliga gränsöverskridande hot mot människors hälsa. Syftet är att öka informations-spridning och samarbete mellan medlemsstaterna för att förebygga och hantera allvarliga gränsöverskridande hälsohot. Europeiska revisionsrättens utvärdering av beslutet från november 2016 visar att beslutet har varit ett viktigt steg för att förbättra EU:s arbete med hälsosäkerhet m.m. Revisorerna konstaterade att det fortfarande finns brister. I rådsslutsatser från den 3 april 2017, vilka regeringen ställde sig bakom, uppmanas Europeiska kommissionen och medlemsstaterna att fortsätta arbeta för att beslutet ska genomföras fullt ut.

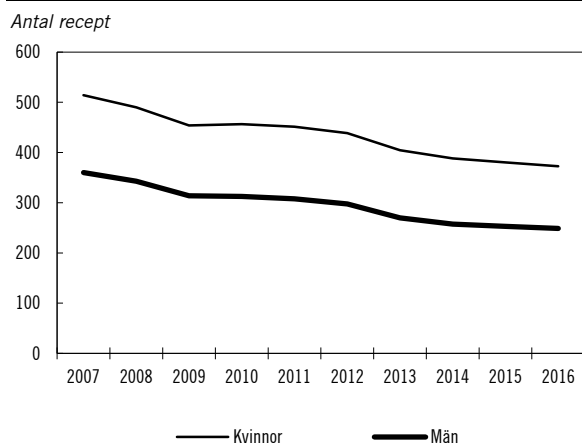
Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Socialstyrelsen har tillsammans och på regeringens uppdrag undersökt förutsättningarna för att skapa en permanent svensk förmåga att delta i internationella hälso- och sjukvårdsinsatser kopplad till hanteringen av hälsohot.

Antibiotikaresistens är ett växande globalt hälsohot
Problemet med resistenta bakterier ökar världen över. Antibiotikaresistens är ett gränsöverskridande hälsohot och Sveriges relativt goda situation påverkas av en försämrad global situation. Exempelvis ökade antalet anmälda fall av MRSA (meticillinresistenta gula stafylokokker) i Sverige under 2016, framför allt hos kvinnor (diagram 4.13). Det totala antalet anmälda fall 2016 var 4 401 (2 315 bland kvinnor och 2 086 bland män). Totalt sett innebär detta en lägre ökningstakt än 2015.

Diagram 4.13 Antal anmälda fall av infektion med meticillinresistenta gula stafylokokker (MRSA)

Källa: Folkhälsomyndigheten

Antibiotikaanvändningen i Sverige är jämförelsevis låg. Antibiotikaförsäljningen i öppenvård minskade med 2 procent under 2016 jämfört med 2015, från 323 till 318 recept per 1 000 invånare och år. Försäljningen av antibiotika för barn ökade dock något. Antalet uthämtade antibiotikarecept per 1 000 invånare 2016 var 373 för kvinnor och 249 för män (diagram 4.14).

Diagram 4.14 Antal uthämtade antibiotikarecept per 1 000 invånare

Källa: Läkemedelsregistret, Socialstyrelsen

Resistenta bakterier beräknas av Folkhälsomyndigheten komma att kosta sjukvården minst fem miljarder kronor i form av direkta kostnader för patientvård fram till 2024. Kostnadsberäkningen är en minimiuppskattning och omfattar bara en del av de totala kostnaderna.

Regeringen beslutade i april 2016 om en strategi för arbetet mot antibiotikaresistens. Antibiotikaresistens måste angripas tvärsektorielt, vilket innebär att bl.a. människors och djurs hälsa, miljö, forskning, utbildning,

handel och internationellt utvecklingssamarbete involveras. I mars 2017 gav regeringen Folkhälsomyndigheten och Statens jordbruksverk i uppdrag att gemensamt ansvara för en nationell samverkansfunktion, som bl.a. inkluderar 18 andra myndigheter, för att främja ett samordnat tvärsektorielt arbete mot antibiotikaresistens. Uppdraget omfattar att uppdatera den nuvarande handlingsplanen och i december 2017 redovisa en ny gemensam tvärsektorieell handlingsplan som är i linje med regeringens strategi.

Härutöver pågår arbete med flera andra regeringsuppdrag för att främja möjligheter för behandling av bakteriella infektioner. Det omfattar uppdrag dels för att utvärdera befintliga antibiotika i syfte att undersöka om ytterligare effekt kan fås ur dessa, dels för att utforma förslag till en eller flera modeller i syfte att säkerställa tillgänglighet till vissa antibiotika.

Mot bakgrund av antibiotikaresistensfrågans gränsöverskridande karaktär har Sverige verkat för att driva frågan framåt både inom EU och internationellt. Exempelvis har Folkhälsomyndigheten fr.o.m. 2017 ett förnyat uppdrag att ge stöd till internationellt arbete beträffande antibiotikaresistens. Myndigheten utsågs under 2016 till ett samarbetscentrum för Världshälsoorganisationen (WHO) inom antibiotikaresistensområdet. Inom ramen för uppdraget organiserades bl.a. ett tekniskt högnivåmöte om global resistensövervakning i april 2017 i Stockholm. Arbetet för en ökad miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen inom Europeiska unionen och internationellt är också angeläget ur ett antibiotikaresistensperspektiv (avsnitt 3 Hälsa- och sjukvårdspolitik).

Antibiotikaresistens behandlas även inom andra utgiftsområden, såsom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, avsnitt 2.5.3 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja.

Vaccinationsprogram

Vaccinationstäckningen är fortsatt hög och stabil visar Folkhälsomyndighetens årliga uppföljning av de nationella vaccinationsprogrammen. År 2015 var 97 procent av landets tvååringar fullvaccinerade enligt det nationella vaccinationsprogrammets schema. Sjukdomarna som omfattas av programmen är under god kontroll och vaccinerna som används inom programmen är säkra.

Den höga vaccinationstäckningen tyder på att allmänheten har ett högt förtroende för vaccinationsprogrammen och för personalen som erbjuder vaccinationerna. I vissa grupper i befolkningen är vaccinationstäckningen lägre, vilket medför risk för utbrott inom dessa grupper av t.ex. mässling.

Folkhälsomyndigheten lämnade i februari 2017 in ett beslutsunderlag till regeringen med förslag om att rotavirusvaccination ska ingå i det nationella vaccinationsprogrammet. Underlaget har remitterats.

Katastrofmedicin

I avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik redovisas katastrofmedicin.

Ersättning inom narkolepsi

Efter vaccinationskampanjen med Pandemrix, som genomfördes i Sverige under 2009 och 2010, som en följd av att WHO deklarerat en influensapandemi, insjuknade ett antal personer i narkolepsi. Fram till 2017 har läkemedelsförsäkringen tagit emot 532 skadeanmälningar om narkolepsi. Av dem var 288 flickor och kvinnor och 244 var pojkar och män. Av de av läkemedelsförsäkringen godkända fall där de sökande ansetts ha fått en läkemedelsskada till följd av vaccineringen var 193 flickor och kvinnor och 190 pojkar och män.

Lagen (2016:417) om statlig ersättning till personer som har insjuknat i narkolepsi efter pandemivaccinering trädde i kraft den 1 juli 2016. Personer som har insjuknat i narkolepsi som med övervägande sannolikhet har orsakats genom användningen av vaccinet Pandemrix får i första hand ersättning av läkemedelsförsäkringen och i andra hand av staten. Kammarkollegiet har ansvar för att pröva rätten till den statliga ersättningen. Hittills har 47 prövningar genomförts. Av dem har 45 godkänts varav 20 för flickor och kvinnor och 25 för pojkar och män. Narkolepsiföreningen Sverige har beviljats ekonomiskt bidrag för 2011–2017.

Hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvården har en central roll när det gäller att uppmärksamma patienter om levnadsvanor och erbjuda hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har gjort en analys av vårdens arbete mot ohälsosamma levnadsvanor

med särskilt fokus på socioekonomiska faktorer och kön. Myndigheten konstaterar att det saknas mål och rutiner för det förebyggande arbetet inom primärvården och att det finns behov av kompetensutveckling för personalen. Ungefär en fjärdedel av primärvårdens personal anser att de inte har tillräcklig kompetens för att kunna ge rådgivande samtal och en tredjedel saknar ämneskunskap om riskbruk av alkohol och tobak.

För att stärka det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet inom hälso- och sjukvården har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att främja implementeringen av nationella riktlinjer för sjukdomsförebyggande metoder i hälso- och sjukvården. Vidare har Livsmedelsverket fått i uppdrag att främja arbetet med goda matvanor för att förebygga kroniska sjukdomar i hälso- och sjukvården med särskilt fokus på primärvården.

Socialstyrelsen konstaterar att arbetet med levnadsvanor blir alltmer etablerat inom hälso- och sjukvården. Andelen patienter som har fått stöd för att ändra ohälsosamma levnadsvanor ökar. En studie som jämför Sverige och tio andra länder (International Health Policy Survey) visar t.ex. att närmare hälften av de som diskuterat sina levnadsvanor uppger att de på något sätt har förändrat sitt beteende.

Sexualitet och reproduktiv hälsa

Hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar

Spridningen av sexuellt överförbara sjukdomar ser i stort sett ut som föregående år. Förekomst av klamydiainfektion har under 2016 rapporterats på en nivå liknande tidigare år, ca 36 000 nydiagnostiserade fall. Rapporteringen av gonorréinfektion har ökat markant den senaste tioårsperioden, speciellt bland män som har sex med män. Även syfilisinfektion har ökat de senaste tio åren, speciellt i gruppen män som har sex med män.

Antalet rapporterade nya fall av hivinfektion ligger på en liknande nivå som tidigare år och majoriteten rapporteras bland utrikesfödda. Förekomsten av hivinfektion bland män som har sex med män där smittöverföringen skett i Sverige har minskat sedan 2013. Däremot ökade antalet rapporterade hivinfektioner bland personer som injicerar droger under 2016. Av

totalt 430 anmälda fall för 2016 är 162 kvinnor och 267 män.

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att till mars 2018 följa upp hälso- och sjukvårdens tillämpning av kunskapsunderlaget Smittsamhet vid behandlad hivinfektion från 2013.

Sexuell överföring av hepatit B och C är relativt ovanlig i Sverige. Antalet nya fall rapporteras ligga på en liknande nivå som tidigare år.

Staten har avsatt statsbidrag för 2017 till ideella organisationer för insatser mot hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar. Totalt fördelade Folkhälsomyndigheten 62 miljoner kronor till ideella organisationer på nationell, regional och lokal nivå.

Folkhälsomyndigheten har i en rapport bedömt att det inte finns skäl att frångå huvudmålet i strategin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar från 2006, men föreslår att fyra nya delmål bör skapas.

Folkhälsomyndigheten har också redovisat ett uppdrag om förslag till hur den framtida fördelningen av medel till ideella organisationer på lokal och regional nivå ska genomföras. Myndigheten lyfter i rapporten fram att det är viktigt att det finns närhet mellan landstingens och storstadskommunernas preventionsarbete och den verksamhet som de ideella organisationerna bedriver med stöd av tilldelade medel.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Regeringen beslutade i november 2016 att bevilja Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) ca 1,8 miljoner kronor för att förbättra den sexuella och reproduktiva hälsan hos kvinnor med migrantbakgrund samt att sprida kunskaperna om sexuella och reproduktiva rättigheter till samma målgrupp. I augusti 2017 beviljade regeringen RFSU:s ansökan om ca 3,8 miljoner kronor för att utveckla projektet och öka kunskapen i frågor som rör sexualitet och reproduktion hos målgruppen samt att sprida information till yrkesverksamma inom vård och omsorg och andra aktörer som möter målgruppen.

I överenskommelsen mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om kvinnors hälsa och en stärkt förlossningsvård 2017–2019 konstateras, utifrån en kartläggning som SKL har gjort av nuläge och förbättringsområden, t.ex. att det finns ett särskilt behov av insatser som främjar den sexuella och reproduktiva

hälsan hos kvinnor generellt, och att särskilt socioekonomiskt utsatta områden ska prioriteras. Insatserna kan gälla utbildning för dem som förskriver preventivmedel om för- och nackdelar med olika preventivmedel och olika abortmetoder samt om olika sätt att tillhandahålla och presentera information om detta.

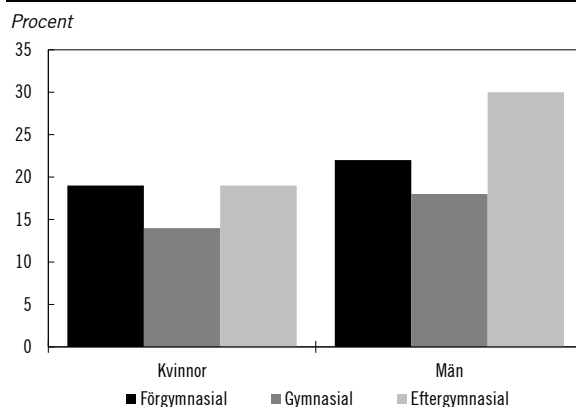
Folkhälsomyndigheten ska i maj 2018 redovisa resultaten från den befolkningsstudie om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter som myndigheten genomför utifrån ett regeringsuppdrag. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för ett mer effektivt folkhälsoarbete inom detta område.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har tagit fram en webbaserad ungdomsmottagning bl.a. med innehåll om sexuell och reproduktiv hälsa (utg.omr. 17 Kultur, medier och trossamfund, avsnitt 15 Ungdomspolitik).

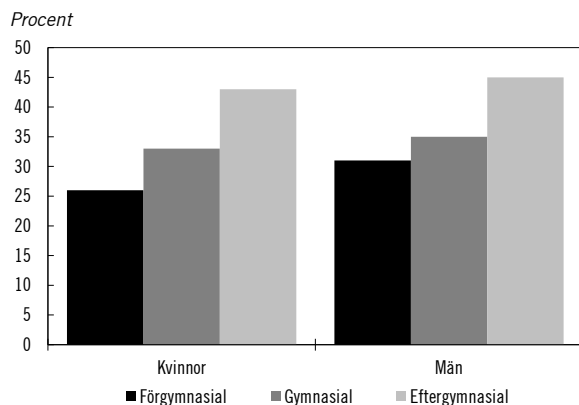
Fysisk aktivitet och bra matvanor

Enligt nationella folkhälsoenkäten för 2016 framgår att män med eftergymnasial utbildning är den grupp som sitter mest still. För kvinnor är det de med förgymnasial eller eftergymnasial utbildning som är mest stillasittande (diagram 4.15). Kvinnor och män med eftergymnasial utbildning är mest fysiskt aktiva och kvinnor och män med förgymnasial utbildning är minst fysiskt aktiva (diagram 4.16).

Diagram 4.15 Andel som anger att de sitter minst 10 timmar per dygn, 16–84 år, utbildningsnivå

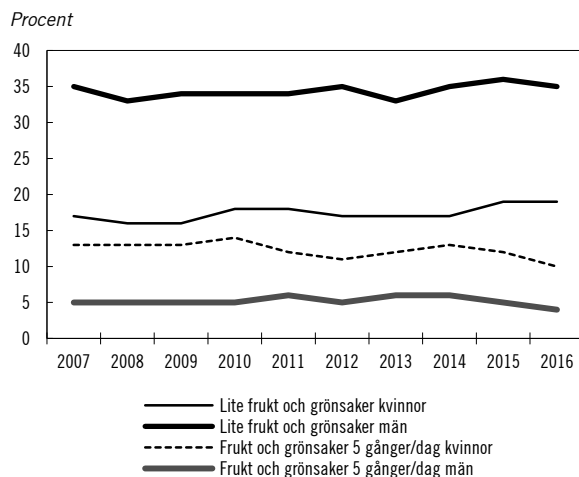

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten. Anm. Avser år 2016. Folkhälsomyndigheten har gjort förändringar i den nationella folkhälsoenkäten avseende insamling av data vad gäller stillasittande och fysisk aktivitet. Det medför att diagrammen endast omfattar uppgifter avseende 2016 då uppgifterna inte är jämförbara med data från tidigare år.

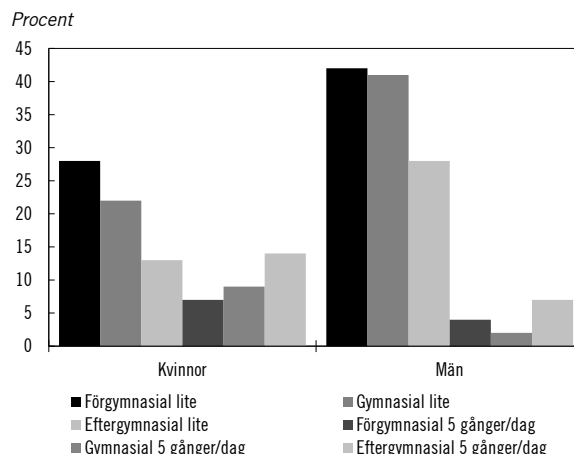
Diagram 4.16 Andel som anger att de är fysiskt aktiva minst 300 minuter per vecka, 16–84 år, utbildningsnivå

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten
Anm.: Avser år 2016. Folkhälsomyndigheten har gjort förändringar i den nationella folkhälsoenkäten avseende insamling av data vad gäller stillasittande och fysisk aktivitet. Det medför att diagrammen endast omfattar uppgifter avseende 2016 då uppgifterna inte är jämförbara med data från tidigare år.

Kvinnor äter mer frukt och grönsaker än män (diagram 4.17). Det är mer vanligt att kvinnor och män med förgymnasial utbildning äter lite frukt och grönsaker. Kvinnor och män med eftergymnasial utbildning äter frukt och grönsaker fem gånger per dag i högre utsträckning än dem med lägre utbildningsnivå (diagram 4.18).

Diagram 4.17 Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten
Anm.: Ålderstandardisering i 5-årsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige år 2010.

Diagram 4.18 Andel som anger att de äter lite respektive mycket frukt och grönsaker, 16–84 år, utbildningsnivå

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten.
Anm.: Ålderstandardisering i femårsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige 2000. Avser år 2016.

Folkhälsomyndigheten och Livsmedelsverket redovisade i maj 2017 ett regeringsuppdrag som visar att ohälsosamma matvanor är en av de största riskfaktorerna för ohälsa och för tidig död i Sverige. Av de tio främsta riskfaktorerna är hälften relaterade till matvanor och fysisk aktivitet. Sedan 1980 har förekomsten av fetma tredubblats hos vuxna och i dag är varannan svensk överviktig eller fet. Ohälsosamma matvanor, otillräcklig fysisk aktivitet och de relaterade folksjukdomarna är vanligare i grupper med lägre utbildning och inkomst. Ohälsan orsakar även kostnader både för samhället och för individen. Enbart fetma uppskattas kosta samhället ca 70 miljarder kronor per år.

Regeringen presenterade i april 2017 en nationell cykelstrategi för ökad och säker cykling, som beskrivs närmare inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Idrott

En fysiskt aktiv fritid för kvinnor och män respektive flickor och pojkar främjar hälsa och bidrar till att förebygga uppkomst av sjukdomar i befolkningen. Regeringens stöd till idrotten beskrivs närmare inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Alkohol, narkotika, dopning och tobak

En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2016–2020

Det övergripande målet i regeringens samlade strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och

tobakspolitiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk (prop. 2010/11:47, bet. 2010/11:SoU8, rskr. 2010/11:203). Detta mål och inriktning för samhällets insatser ska fortsätta under 2016–2020 (skr. 2015/16:86).

Den nationella strategin, även benämnd ANDT-strategin, omfattar sex mål som anger centrala områden som bör vara vägledande för ANDT-arbetet på samhällets alla nivåer. Vidare anges de insatsområden som bör prioriteras. Insatsområdena omfattar insatser på nationell, regional och lokal nivå och bör inriktas på strukturer eller processer som kan bidra till att målen uppfylls.

Syftet med den samlade strategin är att underlätta statens styrning av stödet inom ANDT-området och statens möjligheter att följa utvecklingen av det förebyggande ANDT-arbetet. För att kunna mäta effekterna av samhällets insatser har regeringen låtit utveckla ett uppföljningssystem kopplat till strategins målstruktur. Ett hundratal indikatorer finns i dag samlade i en databas som är tillgänglig på Folkhälsomyndighetens webbplats (www.andtuppfoljning.se). Myndigheten har kontinuerligt arbetat med att vidareutveckla uppföljningssystemet.

Redovisningen nedan visar utvecklingen av ANDT-strategins måloppfyllelse. Det urval av s.k. kärnindikatorer som redovisas har bedömts vara särskilt viktiga på nationell nivå.

Mål 1: Tillgången till ANDT ska minska

Under 2016 uppgick alkoholkonsumtionen till 9,0 liter ren alkohol per invånare som är 15 år och äldre jämfört med 9,17 liter 2015, vilket är en minskning med 1 procent.

Systembolaget är den största anskaffningskällan och stod för 63 procent av den alkohol som konsumerades 2016. Restaurangförsäljningen stod för 11 procent. Systembolagets andel av den totala konsumtionen var i stort sett oförändrad jämfört med 2015. Resandeförseln minskade och uppgick till 13 procent. Internet-handeln stod för en liten del av konsumtionen och uppgick till 1 procent.

Antalet serveringsställen med alkoholserveringstillstånd har legat stabilt sedan 2015 och uppgick 2016 till 18,3 per 10 000 invånare som är 15 år och äldre.

Indikatorer för att följa tillgången till dopning saknas. Kriminal- och beslagsstatistiken visar

emellertid att det sedan 1990-talets början har byggts upp en marknad för inte minst anabola androgena steroider (AAS) i Sverige. Sannolikt har även gruppen regelbundna användare successivt vuxit under samma period.

Antalet försäljningsställen av tobak minskade något under föregående strategiperiod 2011–2015. Mellan 2015 och 2016 ökade de reala priserna med ca 2 procentenheter för cigaretter och med ca 1 procentenhet för snus.

Mål 2: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika och dopning eller debuterar tidigt med alkohol eller tobak ska successivt minska

År 2016 uppgav 44 procent av flickorna och 36 procent av pojkarna i årskurs 9 att de druckit alkohol under de senaste tolv månaderna. Sedan 2000 har trenden bland niondeklassarna varit tydligt nedåtgående. Den totala mängden alkohol och berusningsdrinkande minskade, medan andelen ungdomar som anger att de druckit s.k. smuggelsprit är relativt konstant. I årskurs 9 anger 24 procent av flickorna och 15 procent av pojkarna att de konsumerat smuggelsprit under 2016. I gymnasieskolan var motsvarande andelar 36 procent bland flickorna och 35 procent bland pojkarna.

År 2016 uppgav 3,7 procent av flickorna och 4,5 procent av pojkarna i årskurs 9 att de använt narkotika de senaste 12 månaderna. Motsvarande andel pojkar i gymnasieskolans andra år var ca 15 procent och andelen flickor ca 10 procent.

Användningen av AAS och andra dopningspreparat bland barn och unga har legat på en relativt konstant och låg nivå under senare år.

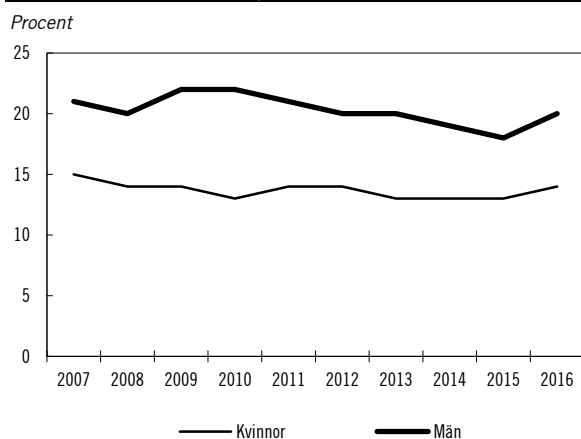
År 2016 hade ca 7,5 procent av pojkarna och 12,5 procent av flickorna i årskurs 9 rökt de senaste 12 månaderna. Det är en minskning med ca 2 procentenheter sedan år 2015. Cirka 9 procent av pojkarna och 1,5 procent av flickorna i årskurs 9 hade 2016 snusat de senaste 12 månaderna. Det är en minskning sedan 2015 med ca 1 procentenhet bland pojkarna. Bland flickorna är andelen snusare oförändrad sedan 2015.

År 2014 hade 25 procent av pojkarna och ca 20 procent av flickorna i årskurs 9 provat e-cigaretter någon gång. År 2016 hade siffran ökat med 4 procentenheter för såväl pojkarna som flickorna.

Mål 3: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som utvecklar skadligt bruk, missbruk eller beroende av ANDT ska successivt minska

Andelen riskkonsumenter av alkohol i befolkningen 16–84 år har minskat och uppgick 2015 till 15 procent. Framför allt är det unga män som minskat sin riskkonsumtion. Andelen riskkonsumenter i åldersgruppen 65–84 år har ökat både bland kvinnor och bland män (diagram 4.19).

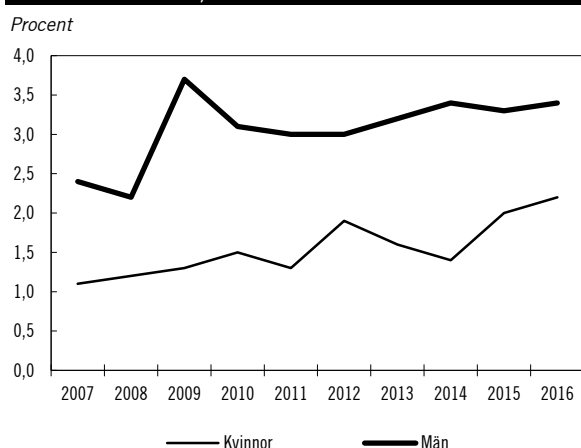
Diagram 4.19 Andel som anger att de har en riskkonsumtion av alkohol, 16–84 år

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten
Anm.: Ålderstandardisering i 5-årsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige år 2010

Andelen personer i åldern 16–84 år som använt cannabis de senaste 12 månaderna har ökat med 0,2 procentenheter mellan 2015 och 2016 (diagram 4.20).

Diagram 4.20 Andel som anger att de använt cannabis de sista 12 månaderna, 16-84 år

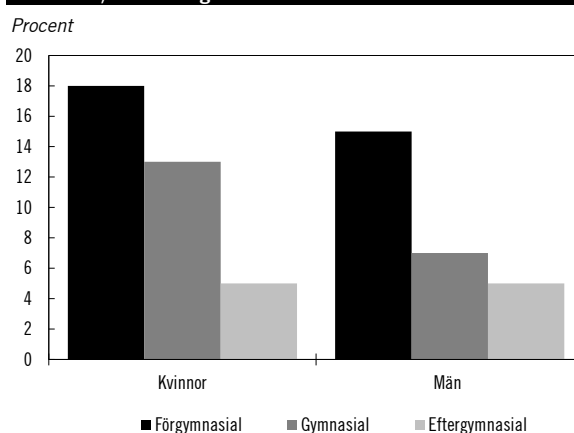
Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten
Anm.: Ålderstandardisering i 5-årsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige år 2010

Det saknas data för att följa utvecklingen över tid när det gäller bruk av AAS och andra dopningspreparat.

År 2016 rökte 10 procent av kvinnorna och 8 procent av männen dagligen (diagram 4.21). Det är en fortsatt minskning med ca 1 procentenhet sedan 2015 för både män och kvinnor.

Andelen dagligsnusare bland både män och kvinnor har varit stabil under en längre tid. År 2016 snusade ca 18 procent av männen och ca 4 procent av kvinnorna. Det är minst vanligt med snusning hos kvinnor och män med eftergymnasial utbildning.

Diagram 4.21 Andel som anger att de röker dagligen, 16–84 år, utbildningsnivå

Källa: Nationella folkhälsoenkäten, Hälsa på lika villkor, Folkhälsomyndigheten
Anm.: Ålderstandardisering i 5-årsgrupper efter befolkningsfördelningen i Sverige år 2010

Mål 4: Kvinnor och män samt flickor och pojkar med missbruk eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av hög kvalitet

Utvecklingen mot målet beskrivs i avsnitt 6 Politik för sociala tjänster.

Mål 5: Antalet kvinnor och män samt flickor och pojkar som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av ANDT ska minska

Andelen av befolkningen som har fått vård som indikerar ett pågående alkoholmissbruk har ökat under den senaste tioårsperioden. Det är inom den specialiserade öppenvården som ökningen har skett, framför allt för kvinnor och män i åldrarna 75–84 år. Inom slutenvården ser utvecklingen olika ut för olika åldersgrupper. Majoriteten av dem som vårdats inom både den specialiserade öppenvården och slutenvården är män (70 respektive 75 procent).

Andelen kvinnor med riskkonsumtion av alkohol under graviditet har minskat från

4,8 procent 2014 till 4,2 procent 2015. Socialstyrelsen visar att ca 8 procent av alla barn har under uppväxten föräldrar med så allvarligt missbruk eller psykisk ohälsa att föräldrarna får sjukhusvård.

De narkotikarelaterade dödsfall som redovisats i den officiella statistiken har ökat under de senaste tio åren. I Socialstyrelsens rapport Narkotikarelaterade dödsfall – En analys av 2014 års dödsfall och utveckling av den officiella statistiken, konstateras att opioider är de vanligast förekommande substanserna bland dödsfallen. Dödsfallen bland män sker främst i yngre åldrar, i överdoser med illegala substanser. Suicid eller skadehändelser med oklar avsikt är de vanligaste dödsorsakerna bland medelålders kvinnor, ofta med receptförskrivna opioider. Socialstyrelsens samlade bedömning är att en reell ökning i narkotikarelaterad död de senaste åren inte kan uteslutas, men att ökning delvis kan förklaras av metodförändringar.

Antalet vårdade per 100 000 invånare över 15 år i slutenvård- och/eller specialiserad öppenvård med narkotikadiagnos har mellan 2014 och 2015 ökat från 370 till 391. Antalet vårdade män per 100 000 invånare har ökat från 485 år 2014 till 503 år 2015, och antalet kvinnor per 100 000 invånare har ökat från 250 till 273 under samma tidsperiod. Det är svårt att dra några säkra slutsatser om orsakerna bakom denna utveckling. Förändringar i antal vårdade kan bero på ökat behov av vård, men det kan också vara en följd av att landstingen blivit bättre på att erbjuda behandling till personer med narkotikadiagnoser.

Det finns inga indikatorer som enbart beskriver dopningsområdet inom detta mål.

År 2014 var andelen kvinnor som rökte under graviditetsveckorna 30–32 omkring 4 procent. Andelen har i princip varit oförändrad sedan 2013. Andelen gravida som snusar har varit oförändrad under lång tid (0,7 procent år 2014).

Antalet avlidna personer med diagnosen kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL) har ökat med en procentenhet mellan 2014 och 2015. Under samma period minskade antalet män som avlidit av lungcancer med ca 1 procentenhet respektive antalet kvinnor med ca 0,5 procentenhet.

Mål 6: En folkhälsobaserad syn på ANDT inom EU och internationellt

Målet för Sveriges EU-samarbete inom alkoholområdet är en EU-politik som skapar förutsättningar för en restriktiv alkoholpolitik i EU och i Sverige med syfte att skydda folkhälsan, framför allt att skydda barn och unga mot skadeverkningar orsakade av alkohol. Europeiska kommissionen har presenterat ett förslag på reviderat audiovisuellt direktiv, det s.k. AV-direktivet (KOM (2016)287), som innehåller regler för bl.a. marknadsföring av alkohol.

Sverige verkar internationellt för en folkhälsoorienterad syn på narkotika, med utgångspunkt i politiken för mänskliga rättigheter. I slutet av 2016 och under 2017 har både EU- och FN-samarbetet framför allt handlat om uppföljningen av FN:s generalförsamlings särskilda session om narkotika (Ungass). Den internationella narkotikapolitiska debatten har i större utsträckning kommit att betona folkhälsopolitiska perspektiv. Sverige har vid sammanträden i FN:s narkotikakommission (CND) och i Världshälsoorganisationens (WHO) styrande organ aktivt verkat för utökat samarbete mellan olika FN-organ i syfte att stärka den folkhälsopolitiska dimensionen inom politikområdet.

Inom EU styrs samarbetet av EU:s narkotikastrategi för perioden 2013–2020. Strategin ska kompletteras med två handlingsplaner. Den första handlingsplanen ersattes under våren 2017 med en ny handlingsplan för 2017–2020. Den nya handlingsplanen betonar i ökad utsträckning bl.a. preventionsinsatser för barn och unga, hälsofrämjande insatser, samt inkluderar ett tydligare jämställdhetsperspektiv.

I den europeiska skolundersökningen Espad, som genomfördes bland 16-åriga skolungdomar 2015, framkommer låga siffror gällande erfarenhet av anabola steroider.

I november 2016 genomfördes den sjunde partskonferensen för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll i Delhi, Indien. Beslut fattades bl.a. om att intensifiera arbetet med att påskynda ikraftträdandet av ramkonventionens protokoll om eliminering av illegal handel med tobaksprodukter.

Centrala åtgärder vidtagna inom ramen för ANDT-strategin

I detta avsnitt redovisas vissa av regeringens centrala åtgärder som har vidtagits inom ramen för den nationella ANDT-strategin.

Nya alkoholprodukter

Under senare år har alkoholhaltiga produkter i annan form än dryck, men som ändå är avsedda att förtäras, lanserats på marknaden, både i Sverige och internationellt. Då nuvarande alkohollagstiftning inte reglerar dessa på samma sätt som alkoholdrycker, trots att de utifrån hälsorisker är att jämföras med alkoholdrycker, beslutade regeringen i september 2016 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att föreslå hur dessa preparat lämpligen regleras (S 2016:06). Utredningen, som tagit namnet Utredningen om vissa alkohol- och marknadsföringsfrågor, lämnade ett delbetänkande med förslag på en sådan reglering i juni 2017.

Alkoholreklamen ökar

Under senare år har kunskapen ökat om att marknadsföring av alkohol påverkar barn och unga så att de får en positiv attityd till alkohol och alkoholvanor. Samtidigt har marknadsföringen av alkohol ökat. Utredningen om vissa alkohol- och marknadsföringsfrågor har därför även fått i uppdrag att lämna förslag om hur framför allt barn och unga på ett bättre sätt än i dag kan skyddas från marknadsföring av alkohol via digitala medier. Slutbetänkande lämnas senast den 31 december 2017.

Uppdrag att samordna Smadit

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att samordna det nationella arbetet med samverkan mot alkohol och droger i trafiken (Smadit). Arbetet syftar till att misstänkta ratt- och sjöfyllerister ska få möjlighet att komma i kontakt med socialtjänst och/eller beroendevård inom 24 timmar.

Uppdrag om punktskatter och smuggelsprit

Regeringen har gett ett uppdrag till bl.a. Tullverket om punktskatter med koppling till bl.a. smuggelsprit, s.k. spritbussar (utg.omr. 3, avsnitt 4 Tull).

Tillsyn – ett viktigt förebyggande verktyg

Att alkohollagen (2010:1622) och tobakslagen (1993:581) upprätthålls i samband med folköls-

och tobaksförsäljning och alkoholservice utgör viktiga delar av en tillgänglighetsbegränsande alkohol- och tobakspolitik. För att stödja länsstyrelsernas arbete har regeringen avsatt 12 miljoner kronor årligen under 2016 och 2017 för förstärkt alkohol- och tobakstillsyn.

Barn till anhöriga med missbruksproblem

Risken att behöva vårdas för eget missbruk är fyra till sju gånger högre för flickor och pojkar med förälder som har sjukhusvårdats för missbruk. Socialstyrelsen har därför fått i uppdrag att stärka stödet till barn som anhöriga. Uppdraget sträcker sig över strategiperioden och för uppdragets genomförande får Socialstyrelsen använda 3,8 miljoner kronor under 2017.

Minskad smittspridning

För att förbättra tillgången i hela landet till sprututbyten för personer som injicerar droger har lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler ändrats. Förändringen innebär att ansvaret för sprututbytesverksamheterna renodlas till landstinget som blir ensam huvudman för att ansöka om och att driva verksamheten. Alla som injicerar droger och som fyllt 18 år ska kunna delta i verksamheten på lika villkor och därmed sänks den tidigare åldersgränsen från 20 till 18 år. Lagen trädde i kraft den 1 mars 2017.

Snabbare klassificering av nya droger

Regeringen beslutade i oktober 2015 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en bred översyn av problemen med nya psykoaktiva substanser. Utredaren lämnade sitt betänkande Klassificering av nya psykoaktiva substanser (SOU 2016:93) i december 2016. Förslaget har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Åtgärder mot narkotikarelaterad dödlighet

I oktober 2016 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att i samverkan med Folkhälsomyndigheten föreslå en åtgärdsplan för ett nationellt utvecklingsarbete med särskild inriktning på att motverka narkotikarelaterad dödlighet. Uppdraget har redovisats och bereds i Regeringskansliet.

Regeringen gav i april 2017 i uppdrag till Läkemedelsverket att tillsammans med Socialstyrelsen utreda förutsättningarna för att på ett säkert och effektivt sätt minska dödligheten vid opioidöverdosering genom ett ökat tillgängliggörande utanför hälso- och sjukvården av antidoter i form av naloxonläkemedel. Läkemedels-

verket ska rapportera uppdraget till Regeringskansliet senast den 31 december 2017.

Regeringen gav i maj 2017 Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans med Läkemedelsverket redogöra för möjligheten att, inom ramen för rättslig reglering, tillgängliggöra naloxonläkemedel för patienter och personer utanför hälso- och sjukvården för att motverka överdosering av opioider. Av redovisningen från i juni framgår bl.a. att det finns ett godkänt och tillgängligt naloxonläkemedel avsett att användas utanför hälso- och sjukvården samt att läkare kan förskriva naloxonläkemedel direkt till patienten.

Förebygga dopning på gym- och träningsanläggningar

Användningen av anabola androgena steroider (AAS) har legat på en relativt konstant och låg nivå under en följd av år. Olika studier visar på att den typiska användaren är en man mellan 18 och 34 år som regelbundet styrketränar på gym. Regeringen har 2016 gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att stödja Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem (STAD) i det dopningsförebyggande arbetet genom att vidareutveckla arbetsmetoden 100 % ren hårdträning som riktar sig till gym- och träningsanläggningar samt att samordna nätverket Prodis (Prevention av dopning i Sverige).

Genomförandet av EU:s tobaksprodukt direktiv

Regeringen beslutade den 2 mars 2017 om propositionen Genomförande av tobaksprodukt direktivets bestämmelser om e-cigarett (prop. 2016/17:132). I propositionen lämnades förslag till de lagändringar som behövs för att genomföra bestämmelserna om e-cigarett i EU:s tobaksprodukt direktiv (2014/40/EU). Övriga delar har i huvudsak genomförts i svensk rätt genom regeringens proposition Åtgärder för ökad folkhälsa på tobaksområdet – genomförandet av EU:s tobaksprodukt direktiv (prop. 2015/16:82).

Skadeverkningar av spelberoende

Regeringens mål vad gäller spelmarknaden är en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen och efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former. Folkhälsomyndigheten har haft regeringens uppdrag att motverka negativa konsekvenser av spelproblem sedan

1999 och sedan 2003 ingår spelproblem som ett målområde i den svenska folkhälsopolitiken.

Studien Swelogs genomförs av Folkhälsomyndigheten och visar på en långsiktig trend där färre personer spelar för alltmer pengar. Andelen problemspelare är enligt studien högre bland personer med psykisk ohälsa, riskkonsumtion av alkohol, födda utanför Norden, låg utbildning och låg inkomst.

Enligt Lotteriinspektionen blir spel alltmer lättillgängligt, framför allt via mobila plattformar, och nätkasino är den spelform som växer snabbast. Stödlinjen erbjuder anonym och kostnadsfri rådgivning till spelare och anhöriga och drivs av Centrum för psykiatriforskning vid Stockholms läns landsting och Karolinska institutet på uppdrag av Folkhälsomyndigheten.

Riksdagen har beslutat om ett tillkännagivande i enlighet med vad utskottet anfört om långsiktiga insatser mot spelberoende (bet. 2005/06:SoU1, rskr. 2005/06:111, punkt 22). Utskottet menar att det finns behov av att ytterligare stärka det förebyggande arbetet mot spelberoende, och att det därför finns anledning att överväga hur finansieringen av insatser mot spelberoende långsiktigt kan stärkas. Utskottet anser att möjligheterna till en ny modell där pengar från spelbolagens överskott används till att motverka spelberoendet bör ses över. Regeringen har genomfört insatser med syfte att säkerställa tillgång till förebyggande insatser liksom till behandlings- och stödinsatser för personer med spelberoende. Den 1 augusti 2017 trädde förordningen (2017:811) om statsbidrag till telefon- och webbaserade stödinsatser inom områdena alkohol, tobak och spel om pengar i kraft. Syftet med förordningen är att skapa förutsättningar för en långsiktig och förutsebar finansiering av bl.a. stöd till personer med spelproblem. Enligt statistik från Stödlinjen för 2013–2015 har andelen av de som kontaktar stödlinjen och som anger nätkasino som sitt primära spel, ökat från 26 procent till 47 procent.

Folkhälsomyndigheten har i enlighet med ett särskilt regeringsuppdrag tagit fram ett nationellt kunskapsstöd för att förebygga spelproblem, vilket syftar till att stärka olika målgruppers kunskap om spelproblem och förebyggande åtgärder m.m.

Regeringen beslutade den 9 februari 2017 om propositionen Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk (prop. 2016/17:85).

Förslagen syftar till att stärka det förebyggande arbetet liksom vård och stöd avseende missbruk av spel om pengar genom en skyldighet för kommunerna att arbeta för att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar. Den 1 januari 2018 träder de nya bestämmelserna i kraft. Såväl den nya förordningen om statsbidrag till telefon- och webbaserade stödinsatser bl.a. inom området spel om pengar som de lagändringar som träder i kraft den 1 januari 2018 syftar till att stärka och skapa långsiktighet i det spelförebyggande arbetet. Regeringen bedömer att det inte finns skäl att gå vidare med ytterligare insatser och anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

4.4.3 Analys och slutsatser

Folkhälsans utveckling i Sverige är i mångt och mycket positiv. Det finns dock skillnader i hälsa mellan kvinnor och män och mellan olika grupper i samhället. Ett viktigt initiativ som regeringen har genomfört för att nå målet om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation är tillsättningen av Kommissionen för jämlik hälsa. Kommissionens förslag utgör ett viktigt underlag i regeringens fortsatta arbete med att sluta de påverkbara hälsoklyftorna.

Folkhälsopolitiken bidrar till genomförandet av Agenda 2030. Sverige har inom ramen för Agenda 2030 såväl ett nationellt som internationellt åtagande att bidra till att människor kan leva friskare och mer hälsosamma liv. Genom ett internationellt arbete vad gäller folkhälsofrågorna så kan Sverige såväl bidra som tillgodogöra sig internationella erfarenheter som kan förstärka det nationella arbetet.

Psykisk ohälsa är en av de största utmaningarna inom folkhälsoområdet. Regeringen bedömer att strategin för psykisk hälsa skapar en god grund för ett långsiktigt och strategiskt arbete inom området. Fortsatt samarbete mellan olika aktörer och sektorer är centralt för att effektivt förebygga psykisk ohälsa i befolkningen. De regionala resurscentrum som nu byggs upp är strategiskt viktiga i detta arbete.

Regeringens bedömning är att landstingen efter omständigheterna har hanterat flyktingsituationen väl. Åtgärder har genomförts för en bättre psykisk hälsa hos asylsökande och nyanlända kvinnor och män.

Det internationella hälsoreglementet (IHR 2005) är centralt i det globala arbetet mot hälsohot och bidrar till att världen tidigt kan upptäcka och hantera hälsohot. Världshälsoorganisationen (WHO) behöver ha en organisation som är rustad att stötta hanteringen av hälsohot och hälsofrågor i kriser. Det stora antalet hälsokriser globalt påvisar vikten av att WHO:s arbete fortsätter att förbättras bl.a. utifrån lärdomarna från ebolautbrottet 2014/15.

Antibiotikaresistens är ett växande globalt hälsohot. Det relativt goda resistensläget i Sverige är resultatet av ett aktivt engagemang inom olika sektorer och nivåer under lång tid. Det finns behov av att fortsätta arbetet mot antibiotikaresistens för att bevara möjligheten till effektiv behandling av bakteriella infektioner och visa svenskt ledarskap.

Sveriges nationella vaccinationsprogram bidrar till att hindra smittspridning och ge befolkningen ett gott skydd mot sjukdomar som kan förebyggas genom vaccination. Folkhälsomyndighetens insatser i att utveckla och ge information om det nationella vaccinationsprogrammet för barn, för att på så sätt upprätthålla det goda förtroendet och den höga följsamheten till programmet är viktiga, men bör förstärkas ytterligare för att kunna bemöta felaktig information om vaccinationer och nå grupper med lägre vaccinationstäckning.

Det hälsofrämjande arbetet är av stor betydelse för att skapa en god folkhälsa. Hälso- och sjukvården har en central roll för att bidra till en mer jämlik hälsa och för att förebygga utvecklingen av inte minst långvariga eller kroniska sjukdomar.

Ökningen av antalet anmälda fall av gonorré är oroande med hänsyn till utvecklingen av antibiotikaresistens för sjukdomen. Det ökade antalet anmälda fall av hivinfektion bland personer som injicerar droger är angeläget att följa upp. Införandet av sprututbytesprogram är en insats som regeringen bedömer kan bemöta en uppgång av nya fall. Folkhälsomyndighetens förslag till att uppdatera den befintliga nationella strategin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar är ett användbart verktyg för att nå resultat.

Regeringen delar Folkhälsomyndighetens och Livsmedelsverkets övergripande bedömning att det är möjligt att främja hälsosamma matvanor och fysisk aktivitet på befolkningsnivå och att insatserna behöver vara långsiktiga och riktas

både till individer och till deras sociala och fysiska miljö. Offentliga styrmedel kan enligt regeringens bedömning användas för att främja förutsättningarna för hälsosamma matvanor och fysisk aktivitet.

Utvecklingen på alkoholområdet är positiv på flera sätt. Den totala alkoholkonsumtionen har minskat över tid, framför allt bland barn och unga. Den positiva utvecklingen bland unga återspeglas inte bland äldre. Antalet kvinnor 65–84 år som får vård för alkoholdiagnoser har fördubblats mellan 2006 och 2015.

Systembolagets arbete är centralt för att uppfylla ANDT-målet. Det är därför viktigt att värna Systembolagets legitimitet. Inom distanshandelsområdet förekommer e-handelsaktörer som inom ramen för en i Sverige uppbyggd organisation hanterar de flesta försäljningsmomenten såsom beställning, betalning, transport, reklamation och kundtjänst. Det finns en risk att sådan verksamhet vid en rättslig prövning skulle ses som intrång i Systembolagets ensamrätt och därmed inte vara förenlig med den svenska alkoholpolitiken eller den svenska alkohollagstiftningen.

En viktig del i en tillgänglighetsbegränsande alkohol- och tobakspolitik, är en väl fungerande tillsyn såväl över folköls- och tobaksförsäljningen som över alkoholservingen.

Den narkotikarelaterade dödligheten i Sverige är hög, vilket är ett allvarligt samhällsproblem. Antalet nya psykoaktiva substanser ökar på den svenska marknaden. Detta är oroande.

Statens bidrag till antidopning inom idrotten och till insatser mot dopning vid gym- och träningsanläggningar bedöms ha tydliga synergieffekter som genom samordning har uppnått positiva effekter.

En central insats som regeringen har genomfört är implementeringen av EU:s tobaksproduktionsdirektiv.

4.5 Politikens inriktning

Regeringens folkhälsopolitik syftar till att långsiktigt utjämna skillnaderna i hälsa mellan olika grupper i samhället. De påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation.

Hälsan i Sverige utvecklas positivt. En ökad medellivslängd är ett tecken på detta.

Även om hälsan utvecklas positivt överlag i Sverige så ser hälsoläget olika ut för olika grupper i samhället. Generellt sett har kvinnor och män med lägre utbildningsnivå sämre hälsa än de med en högre utbildningsnivå. Regeringen prioriterar därför insatser som bidrar till att minska hälsoklyftorna. Särskilt angeläget är det med åtgärder som ger individer likvärdiga samhälleliga förutsättningar, vilket kan bidra till en god och jämlik hälsa. Även insatser som är riktade mot individer, grupper eller institutioner för att förmedla kunskap och öka medvetenheten om samband mellan levnadsvanor och hälsa är viktiga.

Folkhälsoarbetet fordrar långsiktiga insatser inom flera olika sektorer och verksamheter. Staten genomför viktiga hälsofrämjande åtgärder och kommuner, landsting och regioner ansvarar för flertalet välfärdstjänster med betydelse för minskade hälsoskillnader och god folkhälsa.

Det är generellt sett alltid bättre att bryta ett negativt förlopp i ett tidigare än i ett senare skede. Främjande och förebyggande arbete kan och bör därför riktas mot personer i alla åldersgrupper samt genomgående beakta könsskillnader.

Minskad ohälsa kan även minska det sammanlagda behovet av sjukvård (avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik). En friskare befolkning bidrar också till ökat arbetskraftsutbud.

Av betänkanden från Kommissionen för jämlik hälsa (SOU 2017:4 och SOU 2017:47) framgår bl.a. att det folkhälsopolitiska ramverket är i behov av utveckling. Regeringen anser att kommissionens betänkanden är ett viktigt underlag för regeringens arbete med att utveckla det folkhälsopolitiska ramverket.

Sveriges internationella folkhälsoarbete behöver fortsätta. I detta ingår bl.a. ett fokus på viktiga riskfaktorer där det finns eller bör utvecklas internationella överenskommelser eller ny kunskap (se även utgiftsområde 7 Internationellt bistånd)

Regeringen prioriterar frågor kring psykisk hälsa

Den psykiska ohälsan har ökat på senare år. Många får vänta länge på att få vård inom såväl öppenvården som inom den slutna psykiatri. Psykiatri och främjandet av psykisk hälsa är därför en av regeringens prioriterade frågor. För att vända utvecklingen kommer det att krävas kraftfulla insatser som utförs av många aktörer samordnat.

Regeringen avser att fortsätta arbetet med att främja psykisk hälsa utifrån den nuvarande strategin inom området psykisk hälsa, som syftar till att samordna insatser och att skapa förutsättningar för ett långsiktigt arbete. Genom överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har regeringen avsatt över 800 miljoner kronor per år 2016 och 2017. Avsikten är att ingå en liknande överenskommelse med SKL även för 2018.

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 en fyraårig satsning om 280 miljoner kronor per år för att möta den ökande ohälsan bland barn och unga vuxna t.o.m. 30 år. Medlen används dels för att förstärka ungdomsmottagningarnas arbete, dels för att stimulera nya initiativ.

Det stora antalet asylsökande som kom till Sverige hösten 2015 har ökat belastningen på traumacenter för krigs- och tortyrskadade runt om i Sverige. Regeringen aviserade därför i budgetproposition för 2017 åtgärder bl.a. för att öka tillgängligheten av vård och behandling för traumatiserade asylsökande och nyanlända. Regeringen beräknar att avsätta 40 miljoner kronor per år 2017–2020 för detta ändamål. Se även avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik.

Regeringen ger ekonomiskt stöd till uppbyggnaden av regionala resurscentrum för psykisk hälsa. Dessa kommer fullt utbyggda att utgöra ett viktigt stöd till olika delar av hälso- och sjukvården samt bidra till en utvecklad samverkan med kommunerna. Resurscentrumen kommer också successivt kunna integreras i den sammanhållna nationella strukturen för styrning med kunskap som landstingen nu etablerar.

Regeringen har förstärkt arbetet med suicid sedan 2015. Folkhälsomyndigheten har sedan i maj 2015 i uppdrag av regeringen att samordna arbetet med suicidprevention på nationell nivå. För detta arbete erhåller myndigheten 5 miljoner kronor årligen. Dessutom har Folkhälsomyndigheten betalat ut 15 miljoner kronor 2017 i verksamhetsbidrag till ideella organisationer som bedriver främjande och förebyggande arbete bl.a. inom området suicidprevention.

Regeringen gör bedömningen att det finns ett stort behov av att vidga satsningen inom psykiatri och psykisk hälsa. Regeringen förstärker därför arbetet med psykisk hälsa med 500 miljoner kronor för 2018 och avser att stärka arbetet med 1 miljard kronor per år 2019 och 2020. Satsningen görs i syfte att förstärka första

linjens vård samt den specialiserade psykiatrin för barn och vuxna. Även om många drabbas av psykisk ohälsa så är inte alla i behov av specialiserad psykiatrisk vård. Primärvårdens kapacitet och kompetens behöver stärkas inom området psykisk ohälsa och delar av den utökade satsningen ska därför användas till att utveckla första linjens psykiatri för både barn och vuxna.

I propositionen Vårändringsbudget för 2017 (prop. 2016/17:99) tillfördes medel för innevarande år för att förstärka barn- och ungdomspsykiatrin och första linjens psykiatri för barn och unga i primärvården i landstingen och regionerna. Regeringen föreslår i denna proposition att fortsätta denna satsning med 100 miljoner kronor per år 2018–2020. Med tanke på att många asylsökande och nyanlända är barn avser regeringen dessutom 50 miljoner kronor per år från och med 2018 för att förbättra tillgången till vård för att motverka psykisk ohälsa hos barn och unga i gruppen asylsökande och nyanlända.

Totalt beräknar regeringen därmed att avsätta drygt 1,7 miljarder kronor 2018 för insatser inom området psykisk hälsa, vilket är en förstärkning på ca 550 miljoner kronor jämfört med föregående år. För 2019 beräknas drygt 2,2 miljarder kronor och 2020 knappt 2 miljarder kronor.

God beredskap att möta hälsohot

Regeringen har beslutat om en nationell säkerhetsstrategi där hälsohot tas upp som ett område. Utöver det som nämns om hälso- och sjukvårdens beredskap i avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik avser regeringen att även förstärka beredskapen mot hälsohot.

Hotet från resistent bakterier bemöts nationellt, internationellt och inom EU

Regeringen prioriterar antibiotikaresistensfrågan högt, såväl vad gäller nationellt som internationellt arbete samt inom EU. Det framgår bl.a. av regeringens strategi för arbetet mot antibiotikaresistens, den nationella säkerhetsstrategin, propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50), politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030 (skr. 2015/16:182) samt policyramverket för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (skr. 2016/17:60). Antibiotikaresistensfrågan behöver löpande omsättas i konkreta

initiativ och verksamheter inom olika sektorer och på olika nivåer.

Regeringen beslutade i mars 2017 om ett uppdrag till 20 myndigheter angående en nationell samverkansfunktion och en uppdaterad handlingsplan för att främja ett samordnat, tvärsektorielt arbete mot antibiotikaresistens. Uppdraget omfattar även att verka för genomförandet av den kommande handlingsplanen för 2018–2020.

Regeringen avser att fortsätta att driva antibiotikaresistensfrågan framåt inom EU och på internationell nivå. Den svenska strategin framhåller vikten av ledarskap i de multilaterala processerna, inom EU och genom bilaterala kontakter och samarbeten. Centrala utgångspunkter för det internationella arbetet är bl.a. den globala handlingsplanen om antimikrobiell resistens (AMR) och Agenda 2030. Viktiga verktyg omfattar även uppföljningen av högnivåmötet om AMR som anordnades i FN:s generalförsamling i september 2016, inklusive den politiska deklARATIONEN och FN:s samordningsgrupp om AMR. Ett exempel på arbetet inom EU är genomförandet av handlingsplanen om AMR som Europeiska kommissionen publicerade i juni 2017. Folkhälsomyndigheten och andra myndigheter från olika sektorer bidrar genom sina verksamheter till arbetet inom EU och internationellt.

Ansvarsfull användning av antibiotika inom hälso- och sjukvården är centralt i arbetet mot antibiotikaresistens. Regeringen följer utvecklingen avseende om det ökade utbudet av digitala vårdtjänster påverkar förskrivningen av antibiotika. Regeringen har även gett ett uppdrag till Socialstyrelsen att följa upp reformen om kostnadsfria läkemedel för barn och unga i vilket förskrivning av antibiotika uppmärksammas.

Antibiotikaresistens behandlas även inom andra utgiftsområden såsom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

En förstärkt barnhälsovård

Som en del i regeringens arbete med jämlik hälsa föreslår regeringen att 137 miljoner kronor per år avsätts under 2018–2020 för att öka tillgängligheten i barnhälsovården för grupper som har sämre hälsa och tandhälsa. Regeringen avser inom ramen för detta att utveckla och förstärka arbetet med information och

kommunikation om vaccinationer för att bemöta felaktig information och nå grupper som har lägre vaccinationstäckning.

Regeringen bedömer att vaccination mot rotavirus uppfyller kriterierna för ett nationellt vaccinationsprogram. Regeringen avser därför att utöka det nationella vaccinationsprogrammet för barn med vaccination mot rotavirus. Finansiering sker via det generella statsbidraget inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.

Det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet bör utvecklas inom hälso- och sjukvården

Hälso- och sjukvården har en central roll i arbetet med att främja hälsa och förebygga sjukdomar. Regeringen anser att det förebyggande arbetet behöver stärkas och bidrar till detta bl.a. inom ramen för arbetet med psykisk hälsa och kroniska sjukdomar. Se även avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik samt Idrottspolitik inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trosamfund och fritid.

Insatser för bättre hälsa hos asylsökande och nyanlända

Människor som flyr från krig har ofta upplevt trauman av olika slag. Belastningen på traumacentren för krigs- och tortyrskadade har ökat. Regeringen gör bedömningen att det även framöver kommer att finnas ett stort behov av insatser inom området.

Under åren 2018–2020 beräknar regeringen att fortsätta avsätta 40 miljoner kronor per år för insatser som syftar till att minska psykisk ohälsa genom bättre tillgång till specialiserad vård och behandling hos asylsökande och nyanlända.

Bättre förutsättningar för ökad sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Arbetet med att främja sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter hos befolkningen behöver fortsätta. Regeringen avser att fullfölja och vidareutveckla åtgärder för att stärka den sexuella och reproduktiva hälsan hos kvinnor. Detta sker inom ramen för satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvården. Särskilt fokus läggs på kvinnor i socioekonomiskt utsatta områden.

Minskad spridning av hivinfektion och andra sexuellt överförbara sjukdomar

Regeringen delar Folkhälsomyndighetens bedömning om att den befintliga nationella strate-

gin mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar fortfarande ska gälla i huvudsak men att vissa delar behöver uppdateras. Frågan bereds inom Regeringskansliet.

Fysisk aktivitet och bra matvanor för ökad hälsa

Hälsa ska inte vara en klassfråga. Regeringen anser att arbetet med att främja en god hälsa genom att förbättra människors möjligheter till bra levnadsvanor även fortsättningsvis är viktigt.

Folkhälsomyndighetens och Livsmedelsverkets uppdrag om att ta fram underlag till insatser för att främja hälsa relaterad till matvanor och fysisk aktivitet utgör ett viktigt bidrag för att föra det hälsofrämjande arbetet framåt. Myndigheternas förslag ligger väl i linje med Kommissionen för jämlik hälsas förslag avseende utveckling av det folkhälso- och miljöpolitiska ramverket.

Ur ett folkhälso-, klimat- och miljöperspektiv är det mycket viktigt att fortsatt främja goda matvanor genom olika åtgärder, bl.a. inom offentlig sektor och genom satsningar på information (se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

En analys av regelverket för skattefri friskvård har påbörjats i Finansdepartementet. Omfattningen av friskvårdsförmånen är något som engagerar många och det finns många aspekter, till exempel kring jämställdhet och jämlikhet, som behöver analyseras.

Alkoholens skadeverkningar behöver motverkas

Det övergripande målet med den svenska alkoholpolitiken är att minska alkoholens sociala och medicinska skadeverkningar. Skyddet för folkhälsan är och ska även fortsatt vara grunden för alkoholpolitiken, vilket innebär en restriktiv alkohollagstiftning där bl.a. privata vinstintressen på den svenska detaljhandelsmarknaden utesluts.

Distanshandeln med alkohol står för en liten del av den totala alkoholkonsumtionen, men utvecklingen inom området föranleder en tydligare lagstiftning i syfte att skapa en systematisk och sammanhållen alkoholpolitik som fortsatt säkerställer legitimiteten för Systembolagets ensamrätt. Under 2016 remitterade Socialdepartementet en departementspromemoria (Ds 2016:33) om reglering av distanshandel med alkoholdrycker. Förslagen i promemorian bereds inom Regeringskansliet. Regeringen har tidigare remitterat Alkoholleveransutredningen (SOU 2014:58) och Utredningen om tillsyn av marknadsföring och

e-handel med alkoholdrycker m.m. (SOU 2013:50).

Inom alkoholområdet utvecklas inte bara inköpsmönster, utan även nya produkter. En särskild utredare har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur alkoholhaltiga preparat som är avsedda för förtäring bör regleras i syfte att säkerställa en sammanhållen och systematisk reglering inom alkoholområdet till skydd för folkhälsan och framför allt skydda barn och unga.

Samma utredning har uppdrag att analysera och lämna förslag om hur marknadsföring i digitala medier mot barn och unga kan begränsas.

Den narkotikarelaterade dödligheten måste minska

Regeringens narkotikapolitik omfattar insatser såväl för att begränsa tillgång och efterfrågan som för att ge förutsättningar för en jämlik hälsa för hela befolkningen. Regeringens ambition är att minska narkotikans skadeverkningar för individen och samhället. Insatserna omfattar såväl ett nationellt förebyggande arbete på befolkningsnivå som ett internationellt arbete.

Den narkotikarelaterade dödligheten är fortsatt hög. Regeringen prioriterar insatser för att få ner den höga dödligheten. Socialstyrelsen, i samarbete med Folkhälsomyndigheten, har utifrån ett regeringsuppdrag föreslagit en handlingsplan för 2017–2020 med insatser för att motverka den narkotikarelaterade dödligheten. Regeringen har för avsikt att genomföra åtgärder för att få ner den höga dödligheten genom att bl.a. göra naloxonläkemedel tillgängligt utanför hälso- och sjukvården för personer i högriskindividens närhet för att häva akut opioidförgiftning, i enlighet med Världshälsoorganisationens (WHO) riktlinjer för första hjälpen-insatser vid drogöverdoser (Community management of opioid overdose, WHO 2014). Övriga förslag i handlingsplanen bereds inom Regeringskansliet.

Antalet nya psykoaktiva substanser som kommer ut på den svenska marknaden ökar. Substanserna kan säljas lagligt fram till dess att de klassas som narkotika eller hälsofarliga varor. Regeringen bereder förslag från utredningen om nardroger m.m. i syfte att få bort substanserna från marknaden.

Det är av stor betydelse att följa utvecklingen av sprututbytesverksamheter och hur de utvecklas, vilka resultat som uppnås och hur kunskap genereras via verksamheterna.

Socialstyrelsen har ett uppdrag att följa upp förändringarna i lag om utbyte av kanyler och sprutor och utveckla systematisk och samordnad uppföljning av verksamheterna.

Ett mer samordnat arbete mot dopning

Regeringen anser att samordningen av arbetet mot dopning behöver öka i hela samhället. Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten ett nationellt övergripande samordningsuppdrag att genomföra En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken, även kallad ANDT-strategin, där insatser mot dopning ingår. Dopningsanvändningen i yngre åldrar och i de miljöer där unga vistas behöver uppmärksammas. Insatser mot dopning sker främst inom den organiserade idrottsverksamheten i Riksidrottsförbundet. Regeringen ger även stöd för att trygga dopningsfria miljöer inom annan idrottsverksamhet såsom vid gym- och träningsanläggningar.

En minskad tobaksanvändning

Rökningen fortsätter att minska i Sverige. Genomförandet av EU:s tobaksproduktdirektiv 2016 förväntas bidra till att ytterligare minska tobaksbruket, men mer insatser krävs för att nå målet om ett rökfritt Sverige till 2025.

Ungdomar är en viktig målgrupp då de allra flesta av dem som röker började röka i tonåren. Tillgänglighetsbegränsande åtgärder, exempelvis en effektiv tillsyn har stor betydelse för att förhindra att unga börjar använda tobak. Regeringen har därför beslutat om insatser för ett minskat tobaksbruk med fokus på barn och ungdomar. Folkhälsomyndighetens och länsstyrelsernas tillsyn förstärks med anledning av genomförandet av EU:s tobaksproduktdirektiv. Även tillsynen av rökfria skolgårdar ska stärkas. Satsningen innebär vidare ytterligare stöd till organisationer som bedriver förebyggande arbete för att minska tobaksbruket och till insatser som riktar sig mot barn och ungdomar.

Regeringen följer utvecklingen av nya tobaksprodukter och tobaksrelaterade produkter noggsamt. Ungdomars ökande användning av elektroniska cigaretter är oroande. Regleringen av elektroniska cigaretter trädde i kraft den 1 juli 2017 och innebär att en 18-årsgräns införs. E-cigaretter ska även förse med hälsovarning, informationsblad och innehållsförteckning.

Regeringens särskilda utredare har i betänkandet En översyn av tobakslagen – Nya steg mot ett minskat tobaksbruk (SOU 2016:14) lämnat

förslag på åtgärder som kan bidra till att minska tobaksbruket och där effekten på ungdomar kan tänkas vara särskilt stark, bl.a. nya rökfria miljöer. Förslagen har remitterats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

Behov av åtgärder mot spelproblem

Regeringen anser att det är viktigt att begränsa skadeverkningarna av spelande. Detta beaktas i spellicensutredningens betänkande (SOU 2017:30) som regeringen avser behandla i en kommande proposition om en omreglerad spelmarknad under 2018. Folkhälsomyndigheten har en viktig roll i att förebygga spelproblem.

Regeringen överväger att ge länsstyrelserna ett särskilt uppdrag om att regionalt och lokalt samordna och stödja genomförandet av de lagändringar om samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk som träder i kraft den 1 januari 2018 (se prop. 2016/17:85).

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

2016	Utfall	372 136	Anslags-sparande	7 589
2017	Anslag	380 030 ¹	Utgifts-prognos	383 615
2018	Förslag	383 014		
2019	Beräknat	389 111 ²		
2020	Beräknat	395 786 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 383 015 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 383 014 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Folkhälsomyndighetens förvaltningsutgifter samt för utgifter för suicidprevention.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 4.3 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	29 953	29 943	10
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	31 700	33 000	-1 300
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	32 651	33 990	-1 339
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Myndigheten bedriver uppdragsverksamhet inom speciell diagnostik och inkomsterna för denna diagnostik ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

Tabell 4.4 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 361	1 291	0
Prognos 2017		2 000	2 000	0
Budget 2018		26 060	26 060	0

Folkhälsomyndigheten prövar och utfärdar tillstånd för bekämpningsmedelsanvändning samt erbjuder bekämpningsmedelsutbildningar. Myndigheten tar ut avgifter för denna verksamhet och inkomsterna ska disponeras av Folkhälsomyndigheten.

Folkhälsomyndigheten bedriver även verksamhet kopplad till EU:s tobaksproduktdirektiv (2014/40/EU). I maj 2016 genomfördes direktivet i svensk lagstiftning. Myndigheten ska ta ut avgifter från tillverkare och importörer av tobaksvaror. Avgifterna regleras i förordning och disponeras av Folkhälsomyndigheten. Regeringen avser att reglera avgifter för elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare på samma sätt.

Regeringens överväganden

Anslaget tillfördes 15 miljoner kronor 2017 för att förstärka Folkhälsomyndighetens arbete mot antibiotikaresistens. För 2018 föreslås 10 miljoner kronor för detta ändamål. Från och med

2019 beräknas motsvarande nivå för denna verksamhet.

Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Folkhälsomyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	380 030	380 030	380 030
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	8 192	14 372	21 138
Beslut	-5 208	-5 291	-5 382
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	383 014	389 111	395 786

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 383 014 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Folkhälsomyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 389 111 000 kronor respektive 395 786 000 kronor.

4.6.2 2:2 Insatser för vaccinberedskap**Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:2 Insatser för vaccinberedskap**

Tusental kronor

År	Typ	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	57 045		27 955
2017	Anslag	88 500 ¹		88 500
2018	Förslag	88 500		
2019	Beräknat	88 500		
2020	Beräknat	88 500		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för vaccinberedskap för att stärka Sveriges förutsättningar att vid influensapandemier skydda befolkningen med hjälp av vacciner.

Kompletterande information

Regeringen bemyndigades av riksdagen att för anslag 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* ingå avtal om pandemivaccin som medför behov av framtida anslag på högst 510 000 000 kronor 2017–2022. Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att säkerställa tillgången till vaccinbehandling för hela befolkningen vid en pandemi. Folkhälsomyndigheten har under 2016 tecknat avtal med två vaccintillverkare, Seqirus och GlaxoSmithKline. Vid en pandemi har Folkhälsomyndigheten möjlighet att köpa de vaccin som behövs för att kunna erbjuda befolkningen skydd. Avtalen är giltiga i fyra år och kostar 85 miljoner kronor per år. Staten kommer i ett avtal svara för de årliga kostnaderna för att Sverige vid en pandemi ska ges möjlighet att få vaccin levererat från en eller flera producenter. En framtida vaccination kan ge följder som inte är möjliga att förutsäga i dagsläget, vilket skulle kunna leda till vissa åtaganden i framtiden. Regeringen kan behöva återkomma till riksdagen avseende dylika framtida åtaganden. Anslaget kommer också att belastas för att täcka kostnader som Folkhälsomyndigheten har för att hantera vaccinaavtalet samt förberedande åtgärder för att ta emot vaccin vid en influensapandemi.

Regeringens överväganden

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Insatser för vaccinberedskap

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	88 500	88 500	88 500
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	88 500	88 500	88 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 88 500 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Insatser för vaccinberedskap* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 88 500 000 kronor respektive år.

4.6.3 2:3 Bidrag till WHO

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

2016	Utfall	36 829	Anslags-sparande	-2 164
2017	Anslag	37 665 ¹	Utgifts-prognos	38 933
2018	Förslag	43 665		
2019	Beräknat	35 665		
2020	Beräknat	35 665		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Världshälsoorganisationen (WHO). Anslaget får även användas för Sveriges andel av utgiften för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll.

Kompletterande information

Medlemsavgiftens storlek baseras på WHO-budgetens omfattning och andelen som ska finansieras av medlemsstaterna. Storleken av Sveriges bidrag påverkas även av valutakursen för den svenska kronan. Sveriges medlemsavgift till WHO för 2018 uppgår till ca 2 300 000 amerikanska dollar och ca 2 200 000 schweiziska franc. Sveriges andel av kostnaden för WHO:s ramkonvention om tobakskontroll för 2018 uppgår till ca 56 000 amerikanska dollar.

Regeringens överväganden

Till följd av en försämrad valutakurs för den svenska kronan 2017 ökades anslaget med 3 miljoner kronor 2017.

Med anledning av den nuvarande valutakursen för den svenska kronan föreslås anslaget öka med 8 miljoner kronor 2018 för att möjliggöra inbetalning av den svenska medlemsavgiften till WHO. Finansiering sker delvis genom en neddragning av anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* som minskas med 4 miljoner kronor.

WHO:s medlemsstater har beslutat att höja medlemsavgiften med tre procent. Med anledning av detta föreslås anslaget öka med 1 miljon kronor 2018 och beräknas öka med 1 miljon kronor fr.o.m. 2019. Höjningen finansieras genom en neddragning med 1 miljon kronor från anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri*.

Tabell 4.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Bidrag till WHO

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	37 665	37 665	37 665
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	6 000	-2 000	-2 000
Varav BP18	9 000	1 000	1 000
Varav			
WHO	9 000	1 000	1 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	43 665	35 665	35 665

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 43 665 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Bidrag till WHO* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 665 000 kronor respektive år.

4.6.4 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	141 906		3 596
2017	Anslag	75 502 ¹		74 722
2018	Förslag	75 502		
2019	Beräknat	75 502		
2020	Beräknat	75 502		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar med koppling till hiv/aids. Anslaget får användas för utgifter för insatser på nationell

nivå och övergripande samordning och uppföljning.

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	75 502	75 502	75 502
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	75 502	75 502	75 502

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 75 502 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 75 502 000 kronor respektive år.

4.6.5 6:1 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 6:1 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	157 822		5 807
2017	Anslag	213 629 ¹		208 843
2018	Förslag	195 629		
2019	Beräknat	165 629		
2020	Beräknat	95 629		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Regeringens överväganden

Från och med 2016 gäller en ny samlad alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksstrategi. För att finansiera insatserna för 2018 föreslår regeringen oförändrad anslagsnivå jämfört med 2017. Under 2019 beräknas anslaget minska med 30 miljoner kronor och under 2020 med 100 miljoner kronor.

På grund av kommunernas utvidgade ansvar enligt socialtjänstlagen (2001:453) att också förebygga och motverka missbruk av spel om pengar föreslås anslaget minska med 18 miljoner kronor under 2018. Anslaget beräknas minska med samma summa från och med 2019. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås öka med 18 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med motsvarande belopp 2019 och framåt för att kompensera kommunerna för deras ökade kostnader.

Tabell 4.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:1 Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	213 629	213 629	213 629
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-18 000	-48 000	-118 000
Varav BP18	-18 000	-18 000	-18 000
Varav			
Missbruk av spel om pengar	-18 000	-18 000	-18 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	195 629	165 629	95 629

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 195 629 000 kronor anvisas under anslaget 6:2 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 165 629 000 kronor respektive 95 629 000 kronor.

5 Funktionshinderspolitik

5.1 Omfattning

Funktionshinderspolitiken är tvärsektoriell och huvuddelen finansieras av insatserna inom andra utgiftsområden än i utgiftsområde 9. Området omfattar Myndigheten för delaktighet (MFD) vars verksamhet innefattar bl.a. att främja ett systematiskt och effektivt genomförande av funktionshinderspolitiken på alla nivåer i samhället samt följa upp, utvärdera och analysera insatser från statliga myndigheter, kommuner, landsting och andra aktörer i förhållande till de nationella funktionshinderspolitiska målen. Vidare omfattar området bidrag till funktionshindersorganisationer.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom funktionshinderpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Funktionshinderspolitik</i>						
3:1 Myndigheten för delaktighet	57	58	59	59	60	61
3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer	189	189	189	189	189	189
Summa Funktionshinderspolitik	246	247	248	248	249	250

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål för området

Funktionshinderspolitiken omfattar följande av riksdagen beslutade mål (prop. 2012/13:1):

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet,
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

5.4 Resultatredovisning

Regeringens funktionshinderspolitik utgår från Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Funktionshinderspolitiken är vidare en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle, där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället. Det är hela samhällets ansvar att se till att inte människor exkluderas och att alla människors kompetens kan tas tillvara. Ansvars- och finansieringsprincipen, som innebär att varje sektor i samhället har ansvar för att funktionshinderspolitiken genomförs, måste tydligt gälla.

De statliga myndigheternas ansvar och insatser är en viktig del av arbetet för att uppnå de funktionshinderspolitiska målen. Den statliga sektorns ansvar kommer till uttryck i bl.a. förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken samt genom ett uttalat ansvar i ett antal myndighetsinstruktioner.

För närmare redovisning av stöd och insatser se utgiftsområde. 1, avsnitt 9 Mänskliga rättigheter, utgiftsområde. 9, avsnitt 7 Politik för sociala tjänster, utgiftsområde. 10, avsnitt Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, utgiftsområde. 13, avsnitt 4 Diskriminering, utg.omr.14, avsnitt Arbetsmarknad och arbetsliv samt utgiftsområde. 16, avsnitt 3 Förskola och grundskola.

5.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

I Budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1) presenterades resultat vad gäller levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Eftersom den strategi som gällt för funktionshinderspolitiken 2011–2016 har gått ut och kommande funktionshinderspolitik är under beredning, så har inte MFD lämnat sedvanlig redovisning av utvecklingen av funktionshinderspolitiken. I årets resultatredovisning återges utveckling inom områdena arbetsmarknad, utbildningsnivå och diskriminering.

De indikatorer som använts för att redovisa resultaten av utvecklingen är följande:

- Utbildningsnivå
- Arbetsmarknadsstatus (i arbetskraften eller utanför, sysselsättning¹)
- Antal diskrimineringsärenden hos DO

5.4.2 Resultat

Funktionshinderspolitiken genomfördes under åren 2011–2016 i enlighet med regeringens beslutade strategi. 22 sektorsmyndigheter har arbetat utifrån inriktnings- och delmål. MFD lämnade den 30 juni 2016 en slututvärdering av strategiperioden 2011–2016 samt en slutredovisning av uppdraget om ett samlat uppföljningssystem för funktionshinderspolitiken 2011–2016. Utvärderingen visade att utvecklingen inom funktionshinderspolitiken har gått framåt de senaste åren, men att strategin inte fått den effekt som avsågs.

Regeringen gav MFD den 21 maj 2015 i uppdrag att ta fram förslag på hur funktionshinderspolitiken kunde bli mer effektiv och systematisk samt föreslå inriktningen för arbetet efter 2016. Uppdraget redovisades i rapporten En funktionshinderspolitik för ett jämlikt och hållbart

¹ Arbetskraften utgörs av personer som antingen är sysselsatta eller arbetslösa. Sysselsatta är personer som: utförde något arbete, inte utförde något arbete, men som hade anställning, och var tillfälligt frånvarande eller deltar i vissa arbetsmarknadspolitiska program. Arbetslösa är personer som var utan arbete men som sökt arbete. Ej i arbetskraften är personer som varken är sysselsatta eller arbetslösa inklusive personer som vill ha arbete men som inte sökt.

samhälle – MFD:s förslag på struktur för genomförande, uppföljning och inriktning inom funktionshindersområdet (dnr S2016/04598/FST). Rapporten har remissbehandlats.

MFD är en av myndigheterna i regeringens kunskapslyft för barnets rättigheter. Kunskapslyftet syftar till att stödja utvalda myndigheter att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i myndigheternas verksamhet. Se vidare UO9 avsnittet för Barnrättspolitik.

Vidare har regeringen gett MFD i uppdrag att tillsammans med Diskrimineringsombudsmannen och Barnombudsmannen genomföra en kommunikationssatsning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Utbildningsnivån fortfarande lägre

Kvinnor och män med funktionsnedsättning har i genomsnitt fortfarande lägre utbildningsnivå än övriga befolkningen. Exempelvis är andelen med eftergymnasial utbildning som högsta utbildning betydligt mindre bland personer med funktionsnedsättning än bland personer utan funktionsnedsättning. Utbildningsnivån inom respektive grupp har ökat sedan 2013 men skillnaderna kvarstår. En mindre andel män än kvinnor med funktionsnedsättning har eftergymnasial utbildning

Tabell 5.2 Högsta utbildningsnivå

Procent

	Förgymnasial nivå	Gymnasial nivå	Högskole-nivå
Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga	17,3	50,8	31,2
Personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga	16,9	44,6	35,8
Övriga	13,4	40,4	45,4

Källa: SCB/AKU

Stor andel utanför arbetskraften

Enligt tabell 6.2 är sysselsättningen lägre bland personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen. Lägst andel sysselsatta finns bland personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga. Mönstret har varit detsamma sedan 2013

Tabell 5.3 Andelen sysselsatta bland personer med funktionsnedsättning med/utan nedsatt arbetsförmåga och övriga i befolkningen.

Procent

	Personer med funktionsnedsättning			Övriga i befolkningen	Befolkningen totalt
	Samtliga	Med nedsatt arbetsförmåga	Utan nedsatt arbetsförmåga		
2013	62,0	54,7	78,6	79,4	76,5
2014	62,0	55,2	76,4	80,2	77,3
2015	61,8	54,0	78,6	80,6	77,6
2016	62,4	58,4	70,6	81,6	78,6

Källa: SCB/AKU

Det finns inga betydande skillnader mellan män och kvinnor med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga när det gäller andel sysselsatta. Bland personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga däremot, är andelen sysselsatta större bland kvinnor än bland män.

Som framgår av tabell 6.3 tillhör en mindre andel kvinnor och män med funktionsnedsättning arbetskraften i jämförelse med befolkningen som helhet. En majoritet av personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga uppger att de skulle kunna utföra ett arbete om de fick tillgång till stöd eller anpassning. Kvinnor har i högre utsträckning nedsatt arbetsförmåga än män. 85 procent av den totala befolkningen mellan 16 och 64 år ingår i arbetskraften och bland samtliga personer med funktionsnedsättning är motsvarande andel 70 procent. Bland personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga är det 65 procent som ingår i arbetskraften. I detta avseende finns inga betydande skillnader mellan män och kvinnor. Enligt statistiken har en viss nedgång av andelen i arbetskraften skett bland personer utan nedsatt arbetsförmåga medan andelen ökat något bland dem med nedsatt arbetsförmåga

Tabell 5.4 Andel i arbetskraften bland personer med funktionsnedsättning med/utan nedsatt arbetsförmåga och övriga i befolkningen

Procent

	Personer med funktionsnedsättning			Övriga i befolkningen	Befolkningen totalt
	Samtliga	Med nedsatt arbetsförmåga	Utan nedsatt arbetsförmåga		
2013	69,0	61,3	86,7	86,3	83,5
2014	69,2	63,4	81,6	86,7	83,9
2015	68,5	61,9	82,9	87,0	84,0
2016	69,6	65,4	78,4	87,5	84,8

Källa: SCB/AKU

Antalet anmälningar om diskriminering har minskat

Funktionsnedsättning är en av de diskrimineringsgrunder som oftast förekommer i anmälningar till Diskrimineringsombudsmannen (DO). Anmälningarna som rör funktionsnedsättning har ökat sedan bristande tillgänglighet infördes som en form av diskriminering den 1 januari 2015. Anmälningarna minskade något under 2016, men det fortsatt höga antalet torde även i år kunna förklaras med det nya diskrimineringsförbudet. År 2015 inkom 680 anmälningar om diskriminering som har samband med funktionsnedsättning medan antalet har minskat till 613 år 2016. Anmälningarna som rör funktionsnedsättning har främst handlat om diskriminering inom arbetslivet, utbildningsområdet, socialtjänsten samt tillgången till varor och tjänster. Ett större antal rör bristande tillgänglighet på arbetsplatsen. På utbildningsområdet handlar många ärenden om att barn och ungdomar med läs- och skrivsvårigheter inte får tillräckligt stöd i skolan. När det gäller tillgången på varor och tjänster avser ett stort antal tillträde till lokaler eller tillgång till tjänster. Anmälningarna som handlade om bristande tillgänglighet sjönk från 272 år 2015 till 198 år 2016.

Tabell 5.5 Inkomna anmälningar avseende diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning

Samhällsområde	2014	2015	2016
Arbetslivet	117	88	118
Arbetsförmedling m.m.	12	24	20
Medlemskap i arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer m.m.	3	1	6
Näringsverksamhet samt yrkesbehörighet	0	1	2
Utbildning	42	77	75
Hälsa- och sjukvård	42	77	75
Socialtjänst	62	102	55
Varor, tjänster och bostäder	111	203	139
Socialförsäkring m.m.	12	16	18
Offentlig anställning	20	33	31
Värnplikt	0	0	3
Totalt	461	680	613

Källa: Diskrimineringsombudsmannen

Rättigheter för barn med funktionsnedsättning

FN:s kommitté för barnets rättigheter har i sina rekommendationer till Sverige särskilt lyft barn med funktionsnedsättning. Rekommendationerna rör bland annat vikten av att säkerställa att barn med funktionsnedsättning har rätt att komma till tals i alla frågor som rör dem och bristen på uppgifter och statistik om våld mot barn med funktionsnedsättning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset presenterade i september 2016 en kunskapssammanställning om barn med funktionsnedsättning i Sverige och deras utsatthet för våld och kränkningar (S2016/02234/FST). Kunskapssammanställningen visar att barn med funktionsnedsättning generellt är mer utsatta för våld än andra barn men att det finns mycket lite forskning som visar på skillnaderna mellan olika funktionsnedsättningar. Sammanställningen visar också att det finns brister i rättsväsendets kompetens och handläggning rörande våldsutsatta barn med funktionsnedsättning. Med anledning av att barn med funktionshinder visat sig vara särskilt utsatta anordnade regeringen under våren 2017 ett dialogmöte med tema barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättnings utsatthet på nätet där sammanställningen presenterades och inbjudna myndigheter och civilsamhällesorganisationer gavs möjlighet till utbyte av erfarenheter.

Stöd till funktionshindersonsorganisationer

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning föreskriver att personer med funktionsnedsättning och deras organisationer aktivt ska involveras i beslutsprocesser angående statens åtgärder för att genomföra de rättigheter som slås fast i konventionen. För att stödja funktionshindersonsorganisationerna i deras arbete för full delaktighet och jämlikhet i samhället för personer med funktionsnedsättning har funktionshindersonsorganisationerna 2017 beviljats ca 189 miljoner kronor i statsbidrag i enlighet med förordningen (2000:7) om statsbidrag till handikapporganisationer. Socialstyrelsen har i november 2016 fått i uppdrag av regeringen att göra en översyn av regelverket och inriktning av förordningen i samråd med representanter från funktionshinderrörelsen. Översynen ska utgå från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och ska redovisas senast den 15 december 2017.

5.4.3 Analys och slutsatser

Förutsättningar för att uppnå målen om full delaktighet och jämlikhet i levnadsvillkor handlar till stor del om att göra samhällslivet tillgängligt. Genom möjlighet att utbilda sig och arbeta ökar också förutsättningar för delaktighet, inte minst ekonomiskt och socialt. Rapporter och uppföljningar visar dock att det fortfarande finns skillnader i levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen. Enligt regeringens mening är det viktigt att synliggöra dessa förhållanden för att kunna ge en så rättvisande bild som möjligt av hur väl målen med funktionshinderspolicen uppnås. En bedömning är att skillnaderna i utbildningsnivå, arbetskraftdeltagande och sysselsättning mellan personer med respektive utan funktionsnedsättning varit relativt oförändrade sedan 2013. Det går dock inte att dra några långtgående slutsatser av den beskrivna utvecklingen utifrån funktionshinderspolicens mål till följd av avsaknad av fullt jämförbara indikatorer över tid. Detta gäller även möjligheten till säkra slutsatser utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Barn med funktionsnedsättning är i en utsatt situation. Det är viktigt att tydliggöra barnets rättigheter i alla åtgärder som rör barn med funktionsnedsättning.

Som nämns tidigare har regeringen i maj 2017 beslutat om propositionen Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolicen (prop. 2016/17:188).

En utförlig redogörelse för innehållet i regeringens proposition lämnas under avsnittet om politikens inriktning.

5.5 Politikens inriktning

5.5.1 En funktionshinderspolic för ett Sverige som håller ihop

Regeringen fattade den 11 maj 2017 beslut om propositionen Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolicen (prop. 2016/17:188). Regeringens funktionshinderspolic tar sin utgångspunkt i Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och är en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle, där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället. Med detta som grund tar regeringen genom propositionen det första steget mot en mer effektiv, systematisk och långsiktigt hållbar funktionshinderspolic vad gäller såväl inriktning som genomförande och uppföljning.

Förslag om ett förtydligat nationellt mål med grund i mänskliga rättigheter

Regeringen lämnar i propositionen förslag till ett nytt nationellt mål för funktionshinderspolicen med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt. Förslaget är mer renodlat och tydligare inriktat mot funktionshinder än nuvarande mål. Det nya nationella målet ska ersätta de tidigare nationella målen. Regeringen föreslår också en ny inriktning för genomförandet av funktionshinderspolicen som ska ersätta nuvarande inriktning.

I propositionen redovisar regeringen ett antal åtgärder som syftar till att bidra till det nationella målet för funktionshinderspolicen. Åtgärderna sammanfaller med områden där FN:s kommitté om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har lämnat rekommendationer till Sverige. Dessutom ligger förslagen också i linje med mål och delmål inom FN:s Agenda 2030 som refererar till personer med funktionsnedsättning.

För att öka kunskaperna om mänskliga rättigheter och funktionsnedsättning hos anställda i verksamheter inom kommun och landsting bedömer regeringen att en webbaserad utbildning i mänskliga rättigheter med särskild inriktning på kvinnor och män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning bör tas fram och genomföras. Vidare gör regeringen bedömningen att MFD bör ges i uppdrag att i samarbete med berörda parter ge stöd till landsting och kommuner att genomföra sina funktionshinderspolitiska strategier och planer.

Regeringen har i propositionen även uttalat att MFD, under tiden då styr- och uppföljningssystemet bereds, kommer att behöva följa utvecklingen noggrant så att inte denna minskar i takt eller avstannar.

I propositionen redovisas vissa åtgärder som har vidtagits med anledning av rekommendationerna från FN:s kommitté om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om Sveriges efterlevnad av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Mot bakgrund av behovet av att påskynda beredningen av rekommendationerna från kommittén anser regeringen att åtgärds- eller handlingsprogram är en lämplig åtgärd att överväga vidare.

5.5.2 Arbete mot diskriminering

Regeringen föreslår en ändring i diskrimineringslagen som avser diskriminering i form av bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning (prop. 2016/17:220). Ändringen innebär att även företag som vid det senaste kalenderårsskiftet sysselsatte färre än tio arbetstagare ska omfattas av förbudet vid tillhandahållande av varor och tjänster till allmänheten. Lagen föreslås träda i kraft i 1 maj 2018.

5.5.3 Valfärdsteknik och innovation

Den snabba teknikutvecklingen leder till nya möjligheter för myndigheter och huvudmän med ansvar inom hjälpmedels- och valfärdsteknikområdet. Myndigheten för delaktighet fortsätter att stödja kommunernas införande av valfärdsteknik samt utveckla sitt arbete kring innovationer för att ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ökad delaktighet och självständighet. Likvärdigheten över landet avseende hjälpmedel och valfärdsteknik är en central fråga för regeringen. Hjälpmedelsutredningens betänkande På lika villkor – delaktighet, självständighet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen (SOU 2017:43) remissbehandlas för närvarande.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tabell 5.6 Anslagsutveckling 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor				
2016	Utfall	56 890	Anslags-sparande	1 883
2017	Anslag	57 883 ¹	Utgifts-prognos	58 983
2018	Förslag	59 348		
2019	Beräknat	60 290 ²		
2020	Beräknat	61 321 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 59 348 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 59 348 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas av Myndigheten för delaktighets (MFD) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 5.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Myndigheten för delaktighet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	57 883	57 883	57 883
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 460	2 402	3 433
Beslut	5	5	5
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	59 348	60 290	61 321

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 59 348 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Myndigheten för delaktighet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 60 290 000 kronor respektive 61 321 000 kronor.

5.6.2 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tabell 5.8 Anslagsutveckling 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	188 742	
2017	Anslag	188 742 ¹	188 742
2018	Förslag	188 742	
2019	Beräknat	188 742	
2020	Beräknat	188 742	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till funktionshindersorganisationer för att stödja organisationerna i deras arbete för att personer med funktionsnedsättning ska uppnå full delaktighet och jämlikhet i samhället.

Kompletterande information

Reglerna för statsbidrag till funktionshindersorganisationer finns i förordningen (2000:7) om statsbidrag till handikapporganisationer.

Regeringens överväganden

Tabell 5.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Bidrag till funktionshindersorganisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	188 742	188 742	188 742
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	188 742	188 742	188 742

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 742 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Bidrag till funktionshindersorganisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 188 742 000 kronor för respektive år.

6 Politik för sociala tjänster

6.1 Omfattning

Områdets omfattning och finansiering

Området omfattar omsorgen om äldre, verksamhet inom individ- och familjeomsorg inklusive familjerätt och stöd till föräldrar i föräldraskapet, samt insatser till personer med funktionsnedsättning.

Verksamheten finansieras främst genom kommunala skatteintäkter, statsbidrag och avgifter.

Kommunernas ansvar

Kommunerna ansvarar för insatser enligt i huvudsak socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU, lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM, och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Det innebär att kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för utveckling, genomförande och finansiering av sociala tjänster. Resultat inom politikområdet är därmed i stor utsträckning en effekt av kommunala insatser.

Statens ansvar

EU, riksdagen, regeringen och statliga myndigheter som t.ex. Socialstyrelsen bestämmer vilka regler som ska gälla för socialtjänsten.

Staten ansvarar för tillsyn av verksamheten. Syftet med tillsynen är att granska att befolkningen får vård och omsorg som är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och förordningar.

Utgångspunkten för stöd till kommunsektorn är generella statsbidrag som fördelas från utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommunerna. Anslaget 1:1 *Kommunal ekonomisk utjämning*

består av två poster, en som avser medel till kommuner och en som avser medel till lands-ting. För kostnader enligt LSS finns det ett särskilt utjämningsystem (anslag 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader under utgiftsområdet 25 Allmänna bidrag till kommuner*). Utöver detta fördelas riktade statsbidrag till kommunal verksamhet som regeringen och riksdagen sett som särskilt angelägen att stödja.

6.2 Utgiftsutveckling

Under perioden 2018 till 2020 beräknas utgifterna för området Politik för sociala tjänster minska med ca 881 miljoner kronor. Utgifterna för statlig assistansersättning som är den största utgiftsposten beräknas öka med ca 1 479 miljoner kronor. Regeringens tidsbegränsade satsning på ökad bemanning inom äldreomsorgen pågår till och med 2018 och därför beräknas anslaget 4.5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* minska med 2 000 miljoner kronor mellan 2018 och 2019. Regeringens tidsbegränsade satsning inom den sociala barn- och ungdomsvården och satsningen på sommarlovsstöd pågår till 2020 men fasas successivt ut vilket innebär att anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* minskar med 450 miljoner kronor mellan 2019 och 2020. Utgifterna inom området beräknas 2017 till 29 157 miljoner kronor. Det understiger anvisade medel med 1 834 miljoner kronor. Detta förklaras huvudsakligen av lägre kostnader i den statliga assistansersättningen än vad som beräknades 2016 och som låg till grund för anslagsnivån 2017.

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom Politik för sociala tjänster

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Politik för sociala tjänster</i>						
4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd	21	24	25	24	25	25
4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet	504	412	392	768	768	768
4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning	288	267	245	263	263	263
4:4 Kostnader för statlig assistansersättning	21 511	25 931	24 325	25 693	26 324	27 172
4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet	2 411	2 444	2 327	2 517	518	518
4:6 Statens institutionsstyrelse	948	1 052	1 046	1 083	1 140	1 159
4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.	709	862	796	1 509	1 521	1 071
Summa Politik för sociala tjänster	26 393	30 991	29 157	31 858	30 558	30 977
<i>Äldreanslag</i>						
2016 4:8 Ersättning för vård i den sociala barn- och ungdomsvården	11					
2016 4:9 Ersättningsnämnden	14					
Summa Äldreanslag	26					

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Mål för området

Politiken för sociala tjänster omfattar följande övergripande av riksdagen beslutade mål (mål för äldreomsorgen beslutades i prop. 1997/98: 113, bet. 1997/98:SoU24):

Omsorg om äldre

Äldre kvinnor och män ska

- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- bemötas med respekt, samt
- ha tillgång till god vård och omsorg.

Individ- och familjeomsorg

- att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer, och
- att stärka skyddet för utsatta flickor och pojkar.

Personer med funktionsnedsättning

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet, och
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

6.4 Resultatredovisning

6.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att bedöma och redovisa utvecklingen och resultat inom området används ett antal resultat- och bakgrundsindikatorer. Indikatorerna som används är följande och vid de fall redovisningen inte uppdelas på kön finns ingen sådan information tillgänglig.

Omsorg om äldre

Följande resultat- och bakgrundsindikatorer används för att exemplifiera och följa utvecklingen inom äldreområdet samt kostnadsutvecklingen för vård och omsorg om äldre,

- återstående medellivslängd vid 65 år,
- andel av befolkningen och antal personer 80 år och äldre som får offentligt finansierad omsorg,
- andel av befolkningen och antal personer 65 år och äldre med insatsen hemtjänst,
- andel av befolkningen och antal personer 65 år och äldre boende i särskilda boendeformer,
- bemötande, förtroende och trygghet i äldreomsorgen,
- riskförebyggande åtgärder i särskilt boende,
- fallskador bland personer 80 år och äldre,
- olämpliga läkemedel i gruppen 75 år och äldre (i särskilt boende och/eller hemtjänst).

Individ- och familjeomsorg

Bedömningsgrunder för resultatredovisningen utgörs huvudsakligen av statistik, öppna jämförelser och rapporter från myndigheter och organisationer. Ansvaret för verksamhetsområdet ligger främst hos kommunerna. En rad olika åtgärder, såväl statliga som kommunala påverkar målpuppfyllelse. Staten kan påverka kommunernas förutsättningar att bedriva individ- och familjeomsorg genom normering – i form av lagar, förordningar, föreskrifter, vägledning, kunskapsstöd m.m. och genom att med tillsyn och exempelvis stimulansmedel bidra till kommunernas utvecklingsarbete.

Olika faktorer påverkar förutsättningarna för verksamhetsområdet så som utvecklingen på arbets- och bostadsmarknaden.

De statliga insatserna syftar till att ge kvinnor, män, flickor och pojkar tillgång till ett likvärdigt, jämlikt och jämställt stöd från den kommunala individ- och familjeomsorgen oavsett var de bor i landet och att stärka kvaliteten i verksamheten. Följande indikatorer används för att följa utvecklingen:

Sociala barn- och ungdomsvården

- andel flickor och pojkar som varit placerade i familjehem eller hem för vård eller boende (HVB) under årskurs 9 och har behörighet att söka till nationellt program i gymnasieskolan,
- antalet anställda handläggare som har socionomexamen och
  - a. minst ett års yrkeserfarenhet av socialt arbete,
  - b. minst tre års erfarenhet av barnutredningar,
  - c. mer än fem års erfarenhet av barnutredningar
 (indikatorn redovisas inte av Socialstyrelsen 2017).

Ekonomiskt bistånd

- antal mottagare och utbetalningar av ekonomiskt bistånd,
- andel av biståndsmottagare som är långvariga mottagare.

Missbruks- och beroendevården

- hur tillgängligheten är till socialtjänstens missbruks- och beroendevård utifrån väntetider (indikatorn redovisas inte av Socialstyrelsen 2017).

Brottsutsatta

- antal kommuner som gör systematiska uppföljningar av insatser för brottsoffer,
- antal kommuner som använder standardiserade bedömningsinstrument för våld i nära relationer,
- antal kommuner som har rutiner för att säkra skolgången för barn i skyddat boende.

Familjerätt

- antal barn som är föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten.

Personer med funktionsnedsättning

En rad olika åtgärder, såväl statliga som kommunala och landstingskommunala påverkar målpuppfyllelsen. Inom avsnittet Funktionshinderspolitik (avsnitt 6) redovisas främst det sektorsövergripande arbetet för att genomföra och följa

upp funktionshinderspolitiken och en del sektorsövergripande åtgärder.

I resultatavsnittet som följer redovisas stödinsatser till personer med funktionsnedsättning. Det avser främst statliga stöd som assistansersättningen och bilstödet enligt socialförsäkringsbalken och övriga statliga stöd, men även kommunala insatser enligt LSS (vilket innefattar personlig assistans enligt LSS) och SoL. Kommunerna är huvudmän för stödinsatser enligt LSS och SoL och är ansvarig för dess innehåll och utförande. Staten är ansvarig för assistansersättningen och bilstödet.

Statens möjligheter att styra kommunerna är genom lagstiftning och tillsyn. Staten kan även bidra med öppna jämförelser, allmänna råd, nationella riktlinjer och statliga satsningar som syftar till att främja kvaliteten i stödinsatserna.

För att bedöma och redovisa utvecklingen och resultat inom området används ett antal resultatindikatorer. Indikatorerna som används för kvinnor och män respektive flickor och pojkar är följande:

- antal personer med insatser enligt LSS och kostnader för detta,
- antal anmälningar enligt SoL och LSS,
- antal personer och antal beviljade timmar med assistansersättning och kostnader för assistansersättning, och
- antal personer som beviljats bilstöd och kostnader för bilstöd

6.4.2 Resultat

Statliga utvecklingsinsatser

En sammanhållen statlig styrning

Från och med den 1 juli 2015 har Rådet för styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst som uppgift att se till att styrningen med kunskap är samordnad, effektiv och anpassad till olika professioners och huvudmäns behov. Styrningen med kunskap ska också bidra till en ökad jämställdhet. I rådet ingår myndighetscheferna för Socialstyrelsen, E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Inspektionen för vård och omsorg, Läkemedelsverket, Myndigheten för delaktighet, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering samt Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket.

En huvudmannagrupp med företrädare för kommuner och landsting i syfte att informera rådet om områden där huvudmännen har behov av statlig styrning med kunskap har en viktig funktion. Huvudmannagruppen har bland annat upprättat en prioriteringsordning där socialtjänsten ligger högst.

Statskontoret har i uppdrag att utvärdera om syftet, enligt förordningen (2015:155) om statlig styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst, uppnås. Av den första delrapporten framgår att rådet inledningsvis vidtagit relevanta åtgärder t.ex. förbättrad samverkan mellan myndigheterna (Statskontoret, 2016:12). Statskontoret ska slutrapportera uppdraget senast den 1 november 2018.

I en redogörelse för arbetet inom Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppen under 2016 konstateras att det tagits flera viktiga steg framåt under året. Ett exempel är den gemensamma omvärldsanalys som rådets myndigheter genomförde våren 2016. Ett annat exempel är de dialogmöten som rådet haft med professions-, patient- och brukarorganisationer inom hälso- och sjukvård och socialtjänst. (Statlig styrning med kunskap för hälso- och sjukvård och socialtjänst – Redogörelse för arbetet inom Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppen under 2016, Socialstyrelsen).

Öppna jämförelser verktyg för förbättringsarbete

Öppna jämförelser är en del av den nationella kunskapsstyrningen och består av en uppsättning indikatorer för resultat, process och struktur. Det övergripande syftet med öppna jämförelser är att stimulera utvecklingen av en jämlik och effektiv socialtjänst med god kvalitet. Socialstyrelsen ansvarar för arbetet i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting SKL och i samråd med Vårdföretagarna och Famna. En handlingsplan har utarbetats för åren 2015–2018.

Öppna jämförelser ska också användas för att jämföra utfall för olika indikatorer mellan kvinnor och män. Jämställdhetsperspektivet finns med i befintlig redovisning men kommer att utökas successivt efter de förutsättningar som finns på varje område.

Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten

Regeringen har sedan 2011 tecknat en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) om stöd till en evidensbaserad prak-

tik för god kvalitet inom socialtjänsten. År 2016 tecknade regeringen den avslutande överenskommelsen med SKL.

SKL:s resultatuppföljning för 2016 visar att samtliga regionala samverkans- och stödstrukturer har prioriterat barn- och ungdomsområdet men det finns även utvecklingsledare på funktionshindersområdet i en majoritet av landet. Uppföljningen visar också att en övervägande del av alla regionala samverkans- och stödstrukturer fortsätter på något sätt med utvecklingsarbetet inom äldreområdet (S2017/02051/FST). En del av överenskommelsen för 2016 har inneburit att SKL tillsammans med Socialstyrelsen och representanter från de regionala samverkan- och stödstrukturerna har utarbetat en plan för det fortsatta arbetet med evidensbaserad praktik. Inom ramen för denna plan finns nu en modell som innebär partnerskap mellan aktörerna. Målet med partnerskapet är en systematisk och strategisk samverkan mellan nationell och regional nivå för ömsesidig nytta för parterna. Modellen ska presenteras och förankras på den regionala och lokala nivån under 2017. (Sveriges Kommuner och Landsting, Samverkansmodell för långsiktig kunskapsutveckling, 2016).

Praktiknära forskning i socialtjänsten

I den forskningspolitiska propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) som beslutades i november 2016 bedömde regeringen att det behövs en satsning på forskning inom socialtjänstens område för att stärka kunskapsbasen av den praktiknära forskningen i socialtjänsten. I maj 2017 gav regeringen Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) i uppdrag att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram om tillämpad välfärdsforskning inklusive forskarskolor (S2017/03058/SAM). Satsningen ska bland annat omfatta klient- och praktiknära forskning inom socialtjänstens område.

E-hälsa och välfärdsteknik

Socialstyrelsen har haft i uppdrag att följa upp kommunernas utvecklingsarbete med e-hälsa och trygghetslarm. Socialstyrelsens rapport E-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna 2017 visar att digitaliseringen av trygghetslarmen går framåt men att användningen av andra e-tjänster fortfarande ligger på en låg nivå i kommunerna. Myndigheten konstaterar t.ex. att trots att an-

vändningen av Nationell Patientöversikt (NPÖ) ökar är det endast en mindre andel av kommunerna som kan producera journalmaterial så att andra vårdgivare kan läsa det. Socialstyrelsen arbetar även fram ett metodstöd för personal inom socialtjänsten som de kan använda vid bl.a. myndighetsutövning och erbjudande av välfärdstekniska lösningar till kvinnor och män med helt eller delvis nedsatt beslutsförmåga.

Myndigheten för delaktighet (MFD) har haft ett uppdrag om digitala tjänster och teknik inom socialtjänst och hemsjukvård i syfte att öka förutsättningarna för utveckling och implementering av e-hälsa och välfärdsteknik i kommunerna. Arbetet har bl.a. resulterat i utbildningar för kommuner, ett digitalt ledningssystem för att kvalitetssäkra trygghetslarmsprocessen, vägledning om kommuners informationssäkerhetsansvar samt en webbsida som samlar kunskapsunderlag från berörda myndigheter.

Vision för e-hälsoarbetet

I syfte att operationalisera Vision e-hälsa 2025 ingick regeringen och SKL i januari 2017 en överenskommelse om en handlingsplan för samverkan vid genomförandet av visionen. I handlingsplanen presenteras en gemensam styr- och samverkansorganisation för att stärka samarbetet så att aktörerna tillsammans liksom var och en för sig bidrar på bästa effektiva sätt. Arbetet med handlingsplanen följer en årlig process som syftar till att skapa en struktur för planering, genomförande och rapportering.

I handlingsplanen föreslås målsättningar och planerade insatser inom de tre insatsområdena regelverk, enhetligare begreppsanvändning och standarder (Se även avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Tillståndsplikt för verksamhet inom socialtjänsten som överlämnats genom avtal

Regeringen beslutade den 14 december 2016 om propositionen Trygg och säker vård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet (prop. 2016/17:59, bet. 2016/17:SoU11, rskr. 2016/17:156). Undantaget från tillståndsplikt för verksamhet som kommunen genom avtal har överlämnat till enskild att utföra har tagits bort.

Det innebär att ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild som har slutit avtal med en kommun om att bedriva enskild verksamhet i form av hem för vård eller boende, stödboende, vissa boendeformer för äldre eller funktionshindrade, hem för heldygn-

vård eller hem, eller öppen verksamhet för vård under en begränsad del av dygnet ska ha tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) för att yrkesmässigt få bedriva sådan verksamhet. Tillstånd ska beviljas endast om verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet och säkerhet. Lagändringen trädde i kraft den 15 april 2017. IVO tillförs 10 miljoner kronor under en tolv-månadersperiod och därefter 2 miljoner kronor årligen för tillståndsprövningen. Framtida personalkonsekvenser av förslaget att tillföra medel till IVO kan för närvarande inte bedömas.

Tillkännagivande avseende generell tillståndsplikt för verksamhet inom socialtjänstens ansvarsområde
Riksdagen beslutade i mars 2017 om ett tillkännagivande (bet.2016/17:SoU11, rskr. 2016/17:156) med innebörden att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att samma krav på tillstånd som gäller för enskilda för att yrkesmässigt bedriva verksamhet inom socialtjänsten även ska gälla för offentlig verksamhet.

Kommuner och privata aktörer inom socialtjänsten har olika roller och ansvar. Kommunerna har ett lagstadgat ansvar att tillhandahålla socialtjänst åt medborgarna. Därutöver kan privata aktörer ansöka om tillstånd för att vara verksamma inom socialtjänsten. En tillståndsprövning säkerställer att grundläggande krav är uppfyllda och syftar även till att förhindra oseriösa aktörer.

Kommunernas roll och ansvar innebär även att de är huvudmän för socialtjänstverksamhet som överlämnas till privata utförare, och har det yttersta ansvaret för den individuella insatsen vid köp av enstaka platser. Rollen innebär att kommunerna alltid måste utöva någon form av kontroll för att kunna uppfylla sina skyldigheter. Tillståndskravet verkar som ett komplement till den kontroll som kommunerna ansvarar för, i syfte att säkerställa kvaliteten och lämpligheten hos ägare och ledning.

Vad gäller start av socialtjänstverksamhet i kommunal regi bedömer regeringen att samma behov av tillståndsprövning inte föreligger som för enskild verksamhet. Ett viktigt skäl till detta är den lagstadgade skyldigheten och det yttersta ansvaret att tillhandahålla välfärdstjänster. Med detta kommer även kunskap och kompetens inom socialtjänstverksamhet, vilket privata aktörer som söker sig till branschen inte alltid har. Dessutom bedömer regeringen att ett

tillståndskrav skulle innebära en inskränkning i den kommunala självstyrelsen, utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet. Ett tillståndskrav för kommunal socialtjänstverksamhet skulle därmed inte vara förenligt med den grundlagsfästa proportionalitetsprincipen i regeringsformen (14 kap. 3 § RF). En tillståndsprövning skulle innebära en detaljstyrning av ett redan lagstadgat ansvar. Det skulle även riskera att försvåra för kommuner att utveckla ny verksamhet som snabbt och effektivt kan bemöta förändrade lokala behov.

Kvaliteten i vården och omsorgen är en central fråga för regeringen. Det handlar om att verksamheten ska följa lagstiftningen och att de kvinnor, män, flickor och pojkar som har kontakt med socialtjänsten får det stöd de behöver. Det finns olika krav i lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som verksamheterna ska förhålla sig till, och de kvalitetskrav som genom författning styr socialtjänsten är omfattande.

Att kommuner inte behöver söka tillstånd för verksamhet som drivs i egen regi, innebär inte att kraven är lägre vad gäller tjänsternas kvalitet. Oavsett om tillståndsplikt är ett krav eller inte utövar Inspektionen för vård och omsorg tillsyn över både offentlig och enskild verksamhet. Den statliga tillsynen innebär en granskning av att verksamheten uppfyller de krav och mål som formulerats i lagar och andra föreskrifter. Kvalitetskraven är desamma oavsett regi.

Det pågår ett omfattande arbete för att stärka kvaliteten inom socialtjänstens olika verksamhetsområden. Sedan 2015 samverkar ett flertal olika myndigheter för att stödja kunskapsutveckling i socialtjänsten. Denna stärkta kunskapsstyrning är ett initiativ av regeringen. Stärkta resurser och ökad reglering för att säkerställa en tillräcklig bemanning är andra initiativ från regeringen.

Regeringens bedömning är att frågan om generell tillståndsplikt för socialtjänstverksamhet inte behöver utredas ytterligare och anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Utsatta EU/EES-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige

Regeringen har gett Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att under åren 2016–2017 utveckla samverkan och samordna det arbete som bedrivs avseende medborgare inom EU/EES-området som vistas tillfälligt i Sverige utan uppehållsrätt.

Länsstyrelsen har tillsatt en samordnare för uppdraget. Samordnaren har rapporterat att rättsläget på området uppfattas som oklart och rättstillämpningen skiljer sig över landet. Länsstyrelsen har därför under våren 2017 lanserat en servicefunktion och utvecklat en webbplats med information om lagstiftning, praxis och lokala exempel samt kontaktytor mot relevanta aktörer på området.

Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag utvecklat stödet för socialtjänsten i mötet med EU/EES-medborgare som vistas i Sverige utan uppehållsrätt. Vägledningen innehåller EU/EES-medborgares rätt till socialt bistånd, socialtjänstens möjligheter och ansvar i mötet med EU/EES-medborgare i utsatta förhållanden och ansvaret för barn och unga (Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare, Socialstyrelsen, 2017).

Utredningen Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70) kom med sitt slutbetänkande den 26 oktober 2016 och har undersökt behovet av straffrättsliga åtgärder mot människohandel och exploatering av utsatta personer för bland annat tiggeri. Den 1 juli 2017 trädde nya regler om avlägsnande, en ny form av särskild handräckning, i kraft (prop. 2016/17:159). De nya reglerna ska tillämpas vid ett otillåtet besittningstagande och syftar till att göra det enklare för bland andra markägare att få tillbaka besittningen till sin mark, samtidigt som de som uppehåller sig på platsen tillförsäkras en rättssäker process.

Sommarlovsstöd

Regeringen satsar 200 miljoner kronor årligen under åren 2016–2019 på sommarlovsaktiviteter som är kostnadsfria för barn i åldern 6–15 år. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) ansvarar för att administrera, fördela och följa upp medlen. Deltagande i aktiviteterna är inte behovsprövat utan öppet för alla.

Av landets kommuner har 283 av 290 kommuner rekviderat sammanlagt ca 198 miljoner kronor under 2016. Enligt MUCF:s redovisning Alla barn ska vara med – kostnadsfria sommarlovsaktiviteter för barn och unga i åldern 6–15 år 2016 framgår att kommunerna varit mycket positiva till stödet.

Kommunerna har haft möjlighet att utveckla sitt samarbete både internt och externt – med

ideella föreningar, polis, näringsliv m fl. Stödet syftar till att tillhandahålla gratis aktiviteter och ska vara utöver vad kommunerna själva anslår i sin ordinarie budget. En del kommuner har haft gratis aktiviteter för första gången eller t.o.m. sommarlovsaktiviteter för första gången över huvudtaget. Antal besökare har varit 608 000 (i antalet ingår att barn deltagit i flera aktiviteter).

Könsfördelningen var ca 43 procent flickor och ca 53 procent pojkar². Den något ojämna fördelningen har analyserats av kommunerna som menar att det tar tid att bryta traditionella könsroller men att man är medvetna om att arbeta för att bryta dessa. Exempel på aktiviteter som kommunerna erbjudit är bussutflykter, odlingskurser, teaterskolor, längre öppettider på fritidsgårdar, simskola, matlagning, bokfest, sportaktiviteter, pysselkvällar, konstlabb, parkour, konserter, aktiviteter för nyanlända och simborgarmärken.

Bostadsanpassningsbidrag

Boverket anger i sin rapport Uppföljande undersökning av kommunernas handläggning av bostadsanpassningsbidraget att det finns brister i den formella hanteringen av ärenden om bostadsanpassningsbidrag. Till exempel framkommer i Boverkets rapport Bostadsanpassningsbidragen 2015 att endast 23 procent av kommunerna alltid fattar ett beslut innan en åtgärd har utförts.

Boverket lämnade i samband med rapporten Översyn av lagen bostadsanpassningsbidrag en skrivelse som beskrev den osäkra situationen för mottagare av bostadsanpassningsbidrag. I sin prövning av Boverkets föreskrifter om bostadsanpassningsbidrag fann Högsta förvaltningsdomstolen att föreskrifterna i vissa delar saknade rättsligt stöd.

EU och internationellt

Rättigheter för äldre inom FN-systemet

I slutet av oktober 2016 genomfördes den tredje nationella uppföljningen av Madrid International Plan of Action on Ageing (MIPAA) som är en

² 0,8 procent hade annan könstillhörighet och för 2,9 procent saknas uppgift om kön.

global handlingsplan som lyfter fram äldres rättigheter. I syfte att synliggöra bredden av de insatser som görs för att stärka äldre kvinnors och mäns rättigheter på nationell nivå, redovisades ett flertal departementsövergripande insatser i den rapport som skickades in till UNECE i slutet av oktober (S2016/07336/FST). Ett flertal myndigheter samt pensionärsorganisationerna var delaktiga i arbetet.

Sveriges avtal med Rumänien och Bulgarien

Sverige har samarbetsavtal med Rumänien och Bulgarien på områden jämställdhet, barnrätt och social välfärd. Avtalen syftar till att utbyta erfarenheter och goda exempel mellan länderna och underlätta samarbete mellan frivilligorganisationer i respektive land. Avtalen har lett till ett gott samtalsklimat, stärkt Sveriges relationer med länderna och fungerar som en plattform för samtal om utsatta EU-medborgare.

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (FEAD)

Fonden i Sverige omfattar ca 13 miljoner kronor årligen under åren 2014–2020.

Målgruppen för insatserna i Sverige är socialt och ekonomiskt utsatta EU/EES-medborgare som vistas tillfälligt i Sverige. Rådet för Europeiska Socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet) är förvaltande myndighet för det svenska programmet. Fem projekt har fått medel för perioden 2015–2018 varav två med fokus på preventiv hälsa och tre erbjuder samhällsinformation.

Omsorg om äldre

Åldersfördelningen i Sverige förskjuts snabbt mot en ökande andel äldre. Medellivslängden är i dag drygt 84 år för kvinnor och nästan 81 år för män. Den förväntade medellivslängden varierar, inte bara mellan kvinnor och män, utan även mellan kommuner. Skillnaden beror på socioekonomiska faktorer och befolkningens hälsoläge, men den påverkas också till viss del av insatser från hälso- och sjukvården och socialtjänsten. De flesta av kommunerna med högst förväntad medellivslängd är förortskommuner i Stockholms län och de med lägst medellivslängd är glesbygdskommuner i norra Sverige. En befolkning med hög medelålder innebär sannolikt att det finns fler kvinnor och män med behov av äldreomsorg och hälso- och sjukvård (Social-

styrelsen, Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport 2017).

Den skillnad i förväntad medellivslängd som finns mellan kvinnor och män medför att kvinnor har en större sannolikhet än män att leva som ensamstående under flera år i hög ålder. Det innebär en större risk för ekonomisk utsatthet och att i högre grad få förlita sig på hjälp från samhällets äldreomsorg. År 2030 uppskattas antalet personer med demenssjukdom uppgå till cirka 230 000 (Demenssjukdomarnas samhällskostnader 2012, Socialstyrelsen). Forskning visar när det gäller alzheimerssjuka att kvinnor vårdar sina sjuka makar längre tid än vad män vårdar sina sjuka fruar (Lägesrapport, Socialstyrelsen, 2017).

Kostnadsutvecklingen

Under 2016 var kommunernas sammanlagda kostnader för vård och omsorg om äldre 117,5 miljarder kronor. Den största delen, 66,9 miljarder kronor, avsåg vård och omsorg i särskilt boende. För vård och omsorg i ordinärt boende uppgick kostnaderna till 49 miljarder kronor. Vid en jämförelse med 2015 kan konstateras att kommunernas sammanlagda kostnader har ökat med 3,9 miljarder kronor.

Tabell 6.2 Kommunens kostnader för vård och omsorg om äldre

Miljarder kronor				
	2013	2014	2015	2016
Vård och omsorg i ordinärt boende	42,0	44,8	47,6	49,0
Vård och omsorg i särskilt boende	61,3	62,7	64,4	66,9
Öppen verksamhet	1,5	1,6	1,6	1,6
Totalt	104,9	109,1	113,6	117,5

Källa: Källa: Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen Kommunernas och landstingens verksamhetsindelade bokslut, 2016, Rikstotal, RS för kommuner

Stöd för utveckling av kvalitet i vård och omsorg om personer med demenssjukdom

Regeringen gav 2015 Socialstyrelsen i uppdrag att sprida kunskap om att förebygga och undvika tvångs- och begränsningsåtgärder inom vård och omsorg för personer med demenssjukdom. Under 2016 samlades olika former av kunskapsstöd på Socialstyrelsens webbportal Kunskapsguiden, under temat tvång och begränsningar (Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport, Socialstyrelsen 2017). Regeringen bidrog också till en förstärkt utveckling av kvalitetsregistret

BPSD (beteendemässiga störningar och psykologiska symptom vid demenssjukdom) och Svenska demensregistret (SveDem), bland annat för att förbättra möjligheterna till uppföljning och utvärdering av vård och omsorg om personer med demenssjukdom.

Under 2017 har ytterligare steg tagits för att förebygga tvångs- och begränsningsåtgärder inom vård och omsorg för personer med demenssjukdom och för att öka kunskapen om demens. Det gäller hos såväl berörd personal och anhöriga som samhället i stort. Efterfrågan på utbildningar har varit stor och Svenskt demenscentrum har fortsatt att utveckla utbildningar och studiematerial. Ett exempel är webb-utbildningen ABC, som bygger på Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom. Ungefär 97 000 personer har slutfört utbildningen som är avgiftsfri och tillgänglig för alla via Kunskapsguiden (Svenskt demenscentrum, verksamhetsberättelse 2016).

Under 2017 reviderar Socialstyrelsen de nationella riktlinjerna kring demenssjukdom. Syftet är bland annat att stimulera användandet av vetenskapligt utvärderade och effektiva åtgärder inom vård och omsorg av personer med demenssjukdom. Riktlinjerna skapar förutsättningar för att hälso- och sjukvården och socialtjänsten ska kunna erbjuda en god vård och omsorg.

I juni lämnade Socialstyrelsen underlag och förslag till en plan för prioriterade insatser till år 2022. I sin rapport En nationell strategi för demenssjukdom utpekade sammanlagt sju prioriterade problemområden, varav kunskap och kompetens bedöms vara det område där det finns störst behov. Det finns även behov av utveckling när det gäller samverkan mellan huvudmännen. Andra viktiga utvecklingsområden är personal, uppföljning och utvärdering samt anhöriga och närstående till personer med demenssjukdom. Värdet av ett demensvänligt inkluderande samhälle lyfts även fram liksom utvecklingen av tekniska lösningar inom välfärden.

Insatser för en ökad kompetens- och personalförsörjning

För att uppfylla målet om tillgång till god vård och omsorg behöver personalen ha god kunskap och adekvat kompetens. Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att under 2016 fördela medel för en kompetenssatsning riktad till

baspersonal inom äldreomsorgen och funktionshindersområdet (S2015/08191/FST). Satsningen avsåg att ge kommunerna stöd att fortsätta utveckla kompetenssatsningar till målgruppen. När rekvisitionstiden gick ut hade 285 kommuner ansökt om medel motsvarande nästan 177 miljoner kronor.

Inom ramen för uppdraget skulle Socialstyrelsen även utveckla och sprida relevanta kunskapsstöd riktade till kommunerna med syfte att stödja en effektiv verksamhetsutveckling. I januari 2017 lanserades därför stöd till introduktionsutbildning för baspersonal inom äldreomsorgen respektive för baspersonal inom funktionshindersområdet på webbportalen Kunskapsguiden.

Socialstyrelsen har vidare inom sitt uppdrag genomfört en förstudie, för att fördjupa sig i ett antal utvalda kommuners arbete med frågan. Förstudien avgränsades till den kommunala vården och omsorgen. Socialstyrelsen konstaterar att kommunerna i dagsläget har svårt att rekrytera personer både med och utan adekvat kompetens. Myndigheten bedömer vidare att avsaknad av incitament att utbilda sig kan medföra att kvaliteten i vården och omsorgen om de äldre riskerar att försämrats samt försvårar för personalen att göra karriär, vilket påverkar viljan att stanna kvar i yrket. Socialstyrelsen pekar även på att bristen på personal också påverkas av den ojämna könsfördelningen med få män inom yrket (Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport 2017, Socialstyrelsen).

Tillgänglighet till särskilda boendeformer

Tillgången till bostäder för äldre är en central fråga för att klara den demografiska utvecklingen. Att det finns boende som är anpassat efter vissa behov är en viktig del för att kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende. Socialstyrelsen uppger att väntetiden till särskilt boende fortsätter att öka. Mellan 2013 och 2016 ökade väntetiden med drygt sju dagar från 50 dagar år 2013 till drygt 57 dagar 2016. (Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport 2017, Socialstyrelsen).

Totalt bedömer 125 kommuner i 2017 års bostadsmarknadsenkät att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre. Det är 16 kommuner fler än föregående år, då 109 kommuner uppgav att de hade underskott på den här formen av bostäder. Knappt hälften av landets kommuner bedömer att de har balans i

utbudet av särskilda boendeformer för äldre. Det är ungefär lika många som förra året. Antalet kommuner som uppger att de har ett överskott på särskilda boendeformer för äldre har minskat från 21 till 15 kommuner (Bostadsmarknadsenkäten 2017, Boverket).

Under perioden från 2007 då investeringsstödet till äldreboendestäder infördes och fram till 2016 har, enligt Boverket, stödet bidragit till att drygt 12 700 bostäder i särskilt boende och ca 3 280 bostäder i trygghetsboenden tillkommit. Från den 1 januari fram till den 15 november 2016 har knappt 250 miljoner kronor betalats ut till byggnation av ca 1 430 särskilda boenden och ca 680 trygghetsbostäder.

Den 15 november 2016 trädde förordningen om ett nytt investeringsstöd för bostäder för äldre ikraft. Stödet syftar till att öka antalet bostäder för äldre och därigenom förbättra tillgängligheten samt öka möjligheterna till gemenskap och trygghet för äldre personer. Under 2016 avsattes 150 miljoner kronor och för 2017 är 300 miljoner kronor avsatta. Från den 15 november 2016 fram till och med den 12 maj 2017 har det enligt Boverket beviljats ansökningar motsvarande ett värde av 387 miljoner kronor.

De flesta nöjda med hemtjänst och äldre boende

De flesta äldre är fortsatt nöjda med både hemtjänst och särskilt boende. Det framkommer av Öppna jämförelser 2016, Vård och omsorg om äldre (Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen 2017). De svarande ger generellt goda omdömen om äldreomsorgen i sin helhet. Resultatet för riket har varit detsamma under åren 2013–2016.

Inom hemtjänsten är en majoritet nöjda, 89 procent. Det finns ingen skillnad mellan kvinnor och män. I särskilt boende svarade 83 procent att de är nöjda med sitt boende, jämfört med 82 procent året innan. Här är kvinnorna något mer positiva. I mer än hälften av kommunerna var 9 av 10 eller mer nöjda med hemtjänsten.

Bemötande, förtroende och trygghet

För att få en mer djupgående bild av hur äldre upplever äldreomsorgen används en sammanvägd indikator. Den gäller bemötande, förtroende och trygghet. Indikatoren visar andelen som svarat genomgående positivt på tre frågor som gäller om personalen alltid bemöter dem på ett bra sätt, att det känns tryggt att bo hemma med hemtjänst samt att de känner förtroende för

personalen. Resultaten redovisas i öppna jämförelser, som vi hänvisar till ovan.

För hemtjänsten 2016 svarade 38 procent av kvinnorna och 41 procent av männen genomgående positivt på de tre frågorna. Bara i ett fåtal kommuner var det fler än hälften som svarat att de upplever äldreomsorgen på ett positivt sätt, enligt det här sättet att mäta. Det var ingen skillnad jämfört med föregående år. Inom särskilda boenden var det 39 procent av kvinnorna och 38 procent av männen som svarade positivt på alla tre frågorna 2016. Andelen hade minskat med två procentenheter bland både kvinnor och män jämfört med året innan. Andelen som avgett ett positivt svar avseende särskilt boende varierar mellan 20 och 68 procent 2016.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) rapporterar att myndigheten under 2016 fått in många lex Sarah-anmälningar om bristande bemötande, hårdhänthet och integritetskränkande handlingar från personalens sida. (Tillsynsrapport 2016, De viktigaste iakttagelserna inom IVO:s tillsyn och tillståndsprövning för verksamhetsåret 2016, Inspektionen för vård och omsorg, 2017)

Brister i personalkontinuitet och möjligheten att påverka

Antalet äldre som bor kvar hemma ökar. Det bidrar till att behovet av en väl fungerande hemtjänst blir allt viktigare. Personalkontinuitet är en faktor som påverkar kvaliteten i hemtjänsten. Det kan mätas genom antalet olika hemtjänstpersonal som hjälper den enskilde under 14 dagar. I drygt 40 procent av kommunerna träffade den enskilde mellan 16 och 26 personer från hemtjänsten under en 14-dagarsperiod. Genomsnittet på riksnivå på antal personer från hemtjänsten som den enskilde mötte under en 14-dagarsperiod var 15 personer. Därutöver tillkommer hemsjukvårdspersonal. Antalet personer har ökat sedan 2013 med drygt en person i medeltal. (Öppna jämförelser 2016, Vård och omsorg om äldre, Sveriges Kommuner och Landsting och Socialstyrelsen, 2017).

Inflytande och delaktighet är grundläggande faktorer för att den äldre ska kunna påverka sin egen livssituation och behålla en så hög grad av självbestämmande som möjligt. Mindre än hälften av kvinnorna och hälften av männen har svarat att de har möjlighet att påverka hemtjänstens utförande 2016. Andelen på riksnivå har

minskat marginellt jämfört med 2015. Kommunernas resultat varierar mellan 23 och 67 procent.

Ökad bemanning för trygghet och kvalitet

I syfte att öka trygghet och kvalitet för den enskilde inom äldreomsorgen har regeringen avsatt en miljard kronor för ökad bemanning under 2015, och två miljarder kronor årligen 2016–2018. Medlen får användas för personal som utför stöd och omvårdnad och som tillhör en personalkategori som arbetar nära de äldre.

Under 2016 rekvirerades nästan hela beloppet två miljarder kronor. Socialstyrelsen redovisar hur ur dessa medel har använts i november 2017. Enligt myndighetens redovisning avseende 2015 har medlen finansierat ca 5 000 årsarbetare, hos både kommunala och enskilda utförare av äldreomsorg. Av dessa är ca 9 av 10 kvinnor. Det motsvarar fördelningen mellan kvinnlig och manlig personal inom äldreomsorgen totalt.

Stimulansmedlen har bidragit till större möjligheter för omsorgspersonalen att medverka till en meningsfull tillvaro för äldre personer med omsorgsinsatser, enligt kommunernas redovisningar. Medlen har gjort det möjligt för personalgrupper med högre utbildning att ge stöd och handledning och sprida kunskaper till övrig personal.

Medlen har även använts till förstärkning av natt- och helgbemanning och till att sätta in extra personal efter hemkomst från slutenvård eller korttidsboende. Stimulansmedlen har använts för att uppnå kontinuitet i bemanningen.

Ett återkommande tema i kommunernas redovisning av resultaten har varit att satsningen på olika sätt har varit stimulerande för personalen. Det har bl.a. funnits möjlighet att arbeta under mindre stress.

Stress och hög arbetsbelastning är problem i arbetsmiljön som är betydligt vanligare i den kvinnodominerade äldreomsorgen än i mansdominerade tekniska förvaltningar i kommunerna. Det framgår av en tillsynsrapport av Arbetsmiljöverket (rapport 2015:5). Socialstyrelsens uppföljning indikerar att bemannings-satsningen har bidragit till en förbättring av personalens arbetsmiljö.

Sammantaget gör Socialstyrelsen bedömningen att medlen har använts i riktning mot en mer kunskapsbaserad, säker, individanpassad, jämlik och tillgänglig äldreomsorg (Stimulansmedel för ökad bemanning inom äldreomsorgen, Uppföljning av 2015 års medel, Socialstyrelsen 2016).

Statskontoret har på regeringens uppdrag (S2015/08192/FST) följt upp styrning, utformning och arbetssätt avseende bemannings-satsningen. Statskontoret bedömer att satsningens utformning är ändamålsenlig. De aktiviteter som kommunerna har genomfört stödjer satsningens mål om ökad kvalitet och trygghet för de äldre. Kommunerna har i hög grad involverat utförare som bedriver äldreomsorg i enskild regi i satsningen.

Statskontoret bedömer samtidigt att satsningen är förenad med en risk för att kommunerna minskar sina egna medel till äldreomsorgen. Statskontoret ser även en risk för att satsningen inte leder till långsiktiga effekter (Ökad bemanning inom äldreomsorgen, Delrapport, Statskontoret, 2016).

Det är svårt att följa upp hur bemanningen har utvecklats, eftersom det finns brister i den nationella statistiken (Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport 2017, Socialstyrelsen). Inspektionen för vård och omsorg (IVO) rapporterar om låg bemanning och bristande personalkontinuitet i äldreomsorgens verksamheter. (Tillsynsrapport 2016 De viktigaste iakttagelserna inom IVO:s tillsyn och tillståndsprövning för verksamhetsåret 2016, Inspektionen för vård och omsorg, 2017).

Arbetsmiljön inom äldreomsorgen

I rapporten Vem ska arbeta i framtidens äldreomsorg? (Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet, 2017:1) har arbetsmiljön för personalen i äldreomsorgen uppmärksamats. Nästan hälften av personalen har allvarligt funderat på att sluta i arbetet. Arbetstider som inte passar med privatlivet anges som en betydande orsak till detta. Danmark visar på goda exempel när det gäller schemaläggning som ger bättre arbetstider för personalen.

Utveckling av stöd till anhöriga

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) ska vara ett expertstöd till kommuner, landsting och enskilda utförare. De ska bidra till högre kvalitet och produktivitet inom äldreomsorgen. Regeringen avsätter årligen 9,5 miljoner kronor till centrumet.

Socialstyrelsen har i uppdrag att följa upp verksamheten. Nka bedriver en omfattande och målinriktad verksamhet som på olika sätt bidrar till att utveckla en vård och omsorg och ett anhörigstöd av god kvalitet, enligt Socialstyrelsens bedömning i rapporten Nationellt kompetens-

centrum anhöriga och Svenskt Demenscentrum, Redovisning av 2016 års verksamhet (Socialstyrelsen 2017).

Under 2016 har Nka fortsatt att arbeta med implementering av anhörigstöd samt att utveckla och sprida kunskapsunderlag och utbildningar. Verksamheten omfattar alla anhöriga oberoende av den närstående personens ålder, sjukdom, diagnos eller funktionsnedsättning.

Samordnad vård och omsorg

Vården och omsorgen ska vara trygg och säker. En förutsättning för detta är bl.a. att vården och omsorgen är samordnad. År 2015 fick nästan 400 000 personer åtgärder inom den kommunala hälso- och sjukvården. Eftersom denna vård inte omfattar läkarinsatser har de flesta i denna grupp även behov av landstingets vård, vilket ställer krav på samverkan. Av personer med hemsjukvård var 84 procent 65 år eller äldre och nästan 63 procent var kvinnor.

Äldre personer med omfattande vård- och omsorgsbehov har många kontakter med olika professioner och delar av hälso- och sjukvården och omsorgen. För att vården och omsorgen om dessa äldre ska fungera behövs en effektiv och sammanhållen vård- och omsorgsprocess. I Vård och omsorg om äldre, Lägesrapport 2017, framkommer att äldre i för låg grad erbjuds en samordnad vård och omsorg.

För att främja en god kvalitet i vården och socialtjänsten för enskilda som behöver fortsatta vård- och omsorgsinsatser efter sjukhusvistelse, har regeringen lämnat förslag på en ny lag om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård prop. 2016/17:06, bet. 2016/17:SoU18, rskr 2016/17:326 träder i kraft den 1 januari 2018. Betydelsen av att vården och omsorgen är samordnad lyfts även fram i avsnittet om hälso- och sjukvårdspolitik.

RisKFörebyggande åtgärder i särskilt boende

Ett bra samarbete mellan omsorgspersonal och hälso- och sjukvårdspersonal är en förutsättning för trygg och säker vård och omsorg på det särskilda boendet. De åtgärder som vidtas för att förebygga risk för till exempel fall och undernäring är en blandning av omsorg och hälso- och sjukvård. På riksnivå är det 62 procent av kommunerna som arbetar systematiskt med att identifiera och åtgärda risker för de boende 2016. Det är sju procentenheter högre än året innan. Det är en något högre andel kvinnor än män som får förebyggande åtgärder, enligt öppna jämför-

elser inom området vård och omsorg om äldre avseende 2016.

Falloolyckor

Antalet falloolyckor bland äldre har ökat de senaste tio åren. Mellan 2006 och 2015 dog 4 900 män och 4 100 kvinnor till följd av falloolyckor. Under 2015 dog fler än 1 000 personer i befolkningen på grund av ett fall, varav 52 procent var män och 48 procent kvinnor. Under samma år vårdades 17 000 män och 31 000 kvinnor över 65 år på sjukhus efter ett fall. Fler kvinnor än män behöver söka vård för skador vid fall, men samtidigt är det fler män än kvinnor som avlider av sina skador vid fall. Rädsla för att falla upplevs som en stor störning i vardagen för många äldre personer.

I Öppna jämförelser 2016 Vård och omsorg om äldre (Socialstyrelsen 2017) framkommer att variationen är stor mellan kommunerna. Lågst antal inrapporterade falloolyckor bland personer som är 80 år och äldre är 33 personer som drabbats per 1 000 invånare, medan de med högst antal falloolyckor redovisar att 83 personer av 1 000 invånare drabbats.

Med målsättningen att halvera antalet falloolyckor uppdrog regeringen 2015 till Socialstyrelsen att ta fram en utbildning om fallprevention riktad till verksamheter inom hälso- och sjukvård och verksamheter inom social omsorg. I Socialstyrelsens delrapport i mars 2017 presenterades upplägget för en webbutbildning riktad till professionen. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2019.

Vidare uppdrog regeringen vid samma tillfälle Socialstyrelsen att i dialog med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) genomföra en utbildningssatsning under 2016 riktad till äldre om hur äldre själva kan skydda sig mot falloolyckor. Socialstyrelsens arrangerade kampanjen ”Balansera mera! Tips och råd för att förhindra falloolyckor i vardagen” och lyfte i detta sammanhang förutom träning även mat och läkemedel som faktorer som påverkas. Detta efter samråd med SKL och pensionärsorganisationer. En utvärdering av kampanjen visar ökad kunskap om falloolyckor i den äldre gruppen, 75 till 84 år.

Äldre förskrivs färre olämpliga läkemedel

Användning av många läkemedel innebär en ökad risk för biverkningar, läkemedelsinteraktioner och bristande följsamhet till ordination. Samtidig användning av tio eller fler preparat av en person bör betraktas som en signal om att det

kan finnas läkemedel som används utan eller med oklar indikation och att det finns risker med läkemedelsbehandlingen. I befolkningen 75 år och äldre har drygt 10 procent 10 eller fler läkemedel. Det är vanligare att kvinnor har fler än 10 läkemedel än att män har det.

Drygt 10 procent av personer över 75 år med hemtjänst har en förskrivning med minst ett av fyra olämpliga läkemedel, vilket är en förbättring med en procentenhet jämfört med föregående år. Skillnaderna mellan kommuner är fortsatt stora. Av personer över 75 år som bor i särskilt boende har ca 9 procent en förskrivning på minst ett av fyra olämpliga läkemedel, vilket även det är en liten minskning jämfört med föregående år. Det finns stora skillnader mellan kommunerna, enligt resultat som redovisas i Öppna jämförelser 2016, Vård och omsorg om äldre jämförelser mellan kommuner och län, Socialstyrelsen).

Individ- och familjeomsorg

Den sociala barn- och ungdomsvården

Utvecklingen av placeringar av barn och unga med svenska personnummer

Under 2015 påbörjade 8 678 barn och unga, varav 4 706 pojkar och 3 972 flickor, med svenskt personnummer en heldygninsats enligt socialtjänstlagen, SoL, eller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Det är en minskning av påbörjade placeringar jämfört med 2014.

Det finns i dag ingen heltäckande statistik över samtliga placerade barn och unga eftersom den sedan 2014 endast omfattar barn med svenskt personnummer. Asylsökande ensamkommande barn och asylsökande barn i familj omfattas alltså inte. Bakgrunden är att kommunerna utvecklat lokala system med olika typer av reservnummer för dessa barn och unga. Det har medfört att statistiken om socialtjänstens insatser för barn och unga inte längre ingår i den officiella statistiken p.g.a. att det inte går att jämföra data över tid, vilket är ett av kriterierna för officiell statistik.

Ett minskat antal asylsökande ensamkommande barn under 2016

År 2016 kom 2 199 ensamkommande barn till Sverige och ansökte om asyl, vilket kan jämföras

med 35 369 ensamkommande asylsökande barn 2015. År 2016 var 20 procent av barnen flickor. I drygt hälften av ärendena (55 procent) anvisade Migrationsverket barnet en kommun på grund av anknytning genom en släkting eller annan närstående. Många kommuner har omplacerat de barn som kom till Sverige under hösten 2015 och i början av 2016. Detta eftersom många av barnen placerades i en annan kommun än den egna och nu görs omplacering till den egna kommunen.

Vid tre tillfällen 2016 har Socialstyrelsen genomfört telefonintervjuer med chefer inom individ- och familjeomsorgen i de 50 kommuner som genom länsstyrelsen uppgett till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) att läget inom deras verksamhet var kritisk eller allvarligt påverkad med anledning av den rådande flyktingsituationen. Enligt kommunernas representanter var det framför allt myndighetsutövningen inom barn- och ungdomsvården som påverkades av det stora antalet ensamkommande barn och unga. Detta gällde såväl handläggningen av ärenden om ensamkommande barn och unga som övriga barn- och ungdomsärenden (Individ- och familjeomsorg lägesrapport, Socialstyrelsen 2017).

Tillgång till stödboenden i allt fler kommuner

Den 1 januari 2016 infördes placeringsformen stödboende för barn och unga i åldern 16–20 år. Tänkbara målgrupper är barn och unga som tidigare varit placerade eller som lever i en otillfredsställande hemmiljö samt ensamkommande barn och unga. Syftet med den placeringsformen är att, under trygga former, träna och förbereda barnet eller den unge för ett självständigt boende och vuxenliv och att det bäst uppnås genom att barnet eller den unge har ett eget boende.

Den 1 juni 2017 fanns enligt IVO totalt ca 365 stödboenden med sammantaget 4 300 platser för ensamkommande barn och unga. Sedan föreskrifterna om stödboenden kom på plats har antalet platser i stödboenden successivt ökat. Trenden är att allt fler stödboenden startas i snabbare takt.

Utvecklingen inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Statens institutionsstyrelse (SiS) hade 24 ungdomshem i början av 2016, varav sex hade särskilda platser avsatta för slutna ungdomsvård. Inför 2016 beslutade SiS att öka antalet platser inom ungdomsvården från 599 till 649 med an-

ledning av fortsatt stor efterfrågan. Trots den ökade kapaciteten har det under året varit hög beläggning och platsbrist inom SiS ungdomsvård. Av dessa var 193 avsatta för flickor, 423 för pojkar och 56 för placering i sluten ungdomsvård (LSU). Det totala antalet fakturerade vård dygn 2016 var 236 513³ dygn, vilket kan jämföras med 224 303 dygn året innan. Antalet flickor som har skrivits ut efter vård enligt LVU har ökat under en treårsperiod, medan längden på vårdtiderna för flickor har minskat under samma period. För pojkar har utvecklingen under samma treårsperiod varit den motsatta. Antalet utskrivningar har minskat medan den genomsnittliga vårdtiden ökat. Den genomsnittliga vårdtiden är något längre för pojkar än för flickor. Andelen pojkar som har kunnat akutplaceras omedelbart har minskat drastiskt under en treårsperiod, från 64 procent 2014 till 20 procent 2016.

Under året frigavs 47 ungdomar efter att ha avtjänat slutna ungdomsvård (LSU), vilket är tio ungdomar fler än 2014. Den genomsnittliga strafftiden var en månad längre jämfört med föregående år.

SiS har arbetat aktivt för att nå jämställdhetsintegrering i processer och uppföljning. Det innebär att arbeta normkritiskt och att synliggöra och utmana stereotypa normer som begränsar. Vidare arbetar SiS, utifrån myndighetens beslutade handlingsplan 2014 om barn och ungas rättigheter i tvångsvård, med att analysera om det finns ytterligare behov av att utveckla hur barnkonventionen ska beaktas i verksamheten. SiS ingår även i regeringens treåriga kunskaps-satsning av tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheten med stöd av Barnombudsmannen (S2016/07875/FST). Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 mars 2018 (Se även UO 9, avsnittet Barnrättspolitik.)

Ensamkommande pojkar en växande målgrupp inom den statligt bedrivna ungdomsvården

Antalet ensamkommande barn och unga inom SiS har ökat de senaste åren. Under 2016 tog SiS emot 269 ensamkommande barn och unga, varav 14 flickor, jämfört med 126 flickor och pojkar

under 2014. Var tredje pojke inom SiS var ensamkommande 2016 jämfört med var femte pojke 2014.

Tabell 6.3 Antalet nyintagna ensamkommande barn och unga inom SiS

År	2016	2015	2014
Flickor	14	8	7*
Pojkar	255	213	119*
Totalt	269	221	126*

Källa: KIA

*Uppgifterna skiljer sig från de i årsredovisningen 2014 för SiS p.g.a. ny metod att ta fram uppgifterna.

Mot bakgrund av att ensamkommande barn och unga utgör en betydande andel av dem som bereds vård inom SiS har myndigheten tagit fram en handlingsplan för vården av ensamkommande barn och unga som bl.a. berör skolgången, samarbetet med andra aktörer, frågan om språk och tolkbehov. Under 2016 har en digital utbildning kring traumamedvetet bemötande för behandlingspersonalen tagits fram.

Färre placerade barn fullföljer grundskolan

Det är fortfarande betydligt färre placerade barn som har fullföljt grundskolan vid 17 års ålder jämfört med övriga barn.

Resultatet skiljer sig också åt beroende både på vilken sorts placering eleverna hade under årskurs nio och om det varit placerade hela eller delar av läsåret. De som var placerade i familjehem lyckades betydligt bättre i grundskolan än de som var placerade i hem för vård eller boende (HVB) eller andra former av placeringar. Flickor och pojkar som haft olika placeringsformer i årskurs 9 har sämst resultat. Av dessa hade endast 31 procent av flickorna och 20 procent av pojkarna behörighet till gymnasieskolan. Det är också betydligt färre av de barn som varit placerade under årskurs 9 som klarat treårig gymnasieutbildning vid 20 års ålder jämfört med barn som inte varit placerade (Öppna jämförelser, Socialstyrelsen 2017).

³ Ekonomisystemet visar ej kön.

Samverkansmodell för skolverksamheten – för en obruten skolgång

På regeringens uppdrag har Statens institutionsstyrelse (SiS) och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) utvecklat och prövat en modell för skolsamverkan för elever som placeras på särskilda ungdomshem (SiSam). SiSam har använts sedan den 1 januari 2014 och SiS hade vid slutet av 2016 tecknat avtal med ett 50-tal kommuner. Myndigheternas uppföljning visar positiva tendenser.

Mot bakgrund av erfarenheterna med modellen har regeringen givit Statens skolverk, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att anpassa modellen till att även omfatta barn och unga som är placerade i familjehem, jourhem, hem för vård eller boende (HVB) och stödboende. Anpassning av modellen ska också göras för barn och unga som vistas i skyddat boende samt ensamkommande unga som fyllt 18 år men inte 21 år och för vilka det inte längre finns ett beslut om placering.

Nationella samordnarens arbete och erfarenheter

Den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården har genomfört 52 kommunbesök och genomför under hösten 2016/våren 2017 uppföljande besök i varje kommun. Vid besöken diskuteras förutsättningarna för att bedriva en god social barn- och ungdomsvård och huruvida det nationella stödet är ändamålsenligt utformat. Fokus ligger även på att lyfta och sprida goda exempel. Utifrån samordnarens iakttagelser och i dialog med samtliga kommuner har ett antal utvecklingsområden identifierats där regeringen nu har vidtagit åtgärder (se vidare avsnitt Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården i en majoritet av kommunerna).

Vid det första kommunbesöket rekommenderades kommunen att ta fram en handlingsplan för hur de ska förbättra den sociala barn- och ungdomsvården. Planen följs upp vid det andra besöket. Arbetet bedrivs i bred delaktighet med andra aktörer, t.ex. barnrättsorganisationer, SKL, myndigheter, forskare och fackliga organisationer.

Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården i en majoritet av kommunerna

Under 2016–2019 genomför regeringen, en satsning på stärkt bemanning och kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården. Satsningen omfattar sammanlagt

250 miljoner kronor per år. Regeringen gav den 22 juni 2016, som en del av denna satsning, Socialstyrelsen i uppdrag att fördela 210 miljoner kronor under 2016 i syfte att stärka bemanningen i den sociala barn- och ungdomsvården (S2016/04469/FST). Stimulansmedlen ska avse den sociala barn- och ungdomsvårdens myndighetsutövande verksamheter och får användas för att öka antalet socialsekreterare, arbetsledare och administratörer för att frigöra tid för socialsekreterare eller arbetsledare i deras arbete med myndighetsutövning. Från och med 2017 får medlen inte användas till personal från bemanningsföretag. Under 2016 rekvirerade 278 kommuner sammanlagt 201 782 214 kronor för ändamålet.

De återstående 40 miljoner kronorna av satsningen är avsedda för att främja kompetens och stabilitet samt insatser för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring inom området, bl.a. utifrån förslag från den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården

För att bidra till att förbättra socialtjänstens förutsättningar och stärka kommunerna i arbetet med barn och ungas delaktighet har regeringen bl.a. beviljat medel till Sveriges Kommuner och Landsting för att vidareutveckla arbetsformer som stödjer användardriven innovation i den sociala barn- och ungdomsvården (S2016/03880/FST).

Regeringen har även gett Statens skolverk och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans genomföra ett treårigt utvecklingsarbete som ska syfta till att förbättra samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser (U2017/01236/GV).

Regeringen har bedömt det som angeläget att fortsätta att förbättra förutsättningarna för socialtjänsten att göra ett bra arbete. Därför förstärktes satsningen på ökad bemanning i sociala barn- och ungdomsvården med ytterligare 150 miljoner kronor i vårändringsbudgeten för 2017.

Fler administratörer anställs

En kartläggning för att få information om fler administratörer har anställts har genomförts av de regionala utvecklingsledarna som etablerats inom ramen för överenskommelsen mellan regeringen och SKL om en evidensbaserad praktik. Mellan hälften och en tredjedel av kommunerna uppger att de använder och planerar att använda administratörer som avlastning inom den sociala

barn- och ungdomsvården. Avlastningen gäller främst enkel administration

Positiva resultat av regeringens satsning på lokala kompetensutvecklingsinsatser

För att säkra en trygg och säker vård har Socialstyrelsen på regeringens uppdrag fördelat statsbidrag till kommunerna för att stärka kompetensen inom den sociala barn- och ungdomsvården. Medel har fördelats under perioden 2013–2016 främst till utbildningar och kompetensutvecklingsinsatser. Socialstyrelsen har genomfört årliga uppföljningar av kommunernas satsningar.

Av de 24 miljoner kronor som avsatts 2016 rekvirerade 273 kommuner sammanlagt 23 149 998 kronor. Uppföljningen visar att majoriteten av utbildningarna riktats till handläggare med socionomexamen. Precis som året innan har kommunerna valt att rikta utbildningarna till arbetsledare och handläggare med mer än fyra års erfarenhet av arbete inom den sociala barn- och ungdomsvården. Korta utbildningar som anordnas av stat och kommun är vanligast. Sammanlagt har 4 700 personer deltagit i utbildningar finansierade med 2016 års statsbidrag.

Kommunerna redovisar ett antal framgångsfaktorer för satsningen, främst att medlen gett en ekonomisk möjlighet för kommunerna att genomföra utbildning och handledning som annars inte hade kommit till stånd. Inventeringen av kompetensläget har också varit en viktig faktor för att planera vilka utbildningsinsatser som skulle genomföras (Kompetenssatsning inom den sociala barn- och ungdomsvården, redovisning 2016, Socialstyrelsen 2017).

Uppdragsutbildningar för socialsekreterare, arbetsledare och chefer

På uppdrag av regeringen har Socialstyrelsen tagit fram en nationell kurs för socialsekreterare med minst två års erfarenhet av den sociala barn- och ungdomsvården och som arbetar med myndighetsutövning. Utbildningen ska ge fördjupade kunskaper och färdigheter som kan användas i det dagliga arbetet inom myndighetsutövningen. Under 2016 anmälde sig 207 personer till första omgången och 123 avslutade. Socialstyrelsen har även utarbetat en ledarskapsutbildning för arbetsledare och chefer inom individ- och familjeomsorgen. En första omgång av utbildningen påbörjades i april 2016 och en andra omgång i oktober. Under året genomförde

sammanlagt 123 personer ledarskapsutbildningen.

Nationellt kunskapscentrum om ensamkommande barn och unga

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta ett nationellt kunskapscentrum om ensamkommande barn och unga inom Socialstyrelsen (S2017/01863/FST). Syftet är att stimulera och stärka det nationella arbetet med att utveckla och sprida relevant och aktuell kunskap och ändamålsenliga kunskapsstöd, metoder och arbetssätt till yrkesverksamma som möter och arbetar med ensamkommande barn och unga. Socialstyrelsen ska också inom ramen för uppdraget belysa hur samverkan mellan kommunerna och landstingen kan utvecklas så att olika yrkesgrupper inom skolan, inklusive elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan arbeta för att säkerställa barn och ungas skolgång.

Nationellt kunskapscentrum främjar kunskapsutveckling om våld mot barn

Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum vid Linköpings universitet har sedan 2015 regeringens uppdrag att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Barnafrid främjar kunskapsutveckling och stimulerar och stödjer samverkan, bl.a. genom att erbjuda tvärprofessionella kurser och utbildningar om barn och trauma och stöd och behandling vid barnmisshandel. Utbildningarna syftar till att stärka beredskapen inom olika professioner att ge stöd, skydd och behandling till våldsutsatta barn. Regeringen stödjer årligen Barnafrids verksamhet med 5 miljoner kronor.

Utredning för att stärka barnrättsperspektivet för barn i skyddat boende

I november 2016 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på åtgärder i syfte att stärka barnrättsperspektivet för barn i skyddat boende (dir 2016:99). Förslagen ska utformas så att barnens fysiska, psykiska och sociala utveckling främjas under vistelsen i det skyddade boendet. Utredaren ska även lämna förslag om när tillståndsplikt ska gälla. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2017.

Ökat stöd och skydd för barn som riskerar att giftas bort

Barnäktenskap inskränker det enskilda barnets möjligheter att tillgodogöra sig sina mänskliga rättigheter. Därför har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att se över det civil- och straffrättsliga regelverket. Uppdraget ska delredovisas den 6 december 2017 och slutredovisas senast den 1 september 2018.

För att främja en likvärdig och rättsäker praxis har Socialstyrelsen dessutom fått i uppdrag att bl.a. ta fram en vägledning till kommunerna angående barnäktenskap. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2017.

Införande av tillståndsplikt för konsulentstödda verksamheter

Tillståndsplikt för att yrkesmässigt få bedriva verksamhet som har till uppgift att till socialnämnden föreslå familjehem och jourhem till barn samt som lämnar stöd och handledning till familjehem och jourhem som tar emot barn har införts (prop. 2016/17:59, bet. 2016/17:SoU11, rskr. 2016/17:156). Lagändringen trädde i kraft den 15 april 2017. IVO tillförs 2,5 miljoner kronor under en tolv månaders period och därefter 100 000 kronor årligen för tillståndsprövningen. IVO tillförs även 500 000 kronor årligen för att möjliggöra ökade tillsynsinsatser av verksamheterna.

Hälsoundersökningar och överenskommelser om placerade barn ska säkerställa en god vård

Nya bestämmelser har även införts i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen om att kommuner och landsting ska ingå överenskommelser om samarbete i fråga om barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet samt en ny bestämmelse i socialtjänstlagen om hälsoundersökning för barn och unga i anslutning till att samhällsvård inleds (prop. 2016/17:59). Socialnämnden ska, om det inte är obehövligt, underätta landstinget om att ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år, i anslutning till att vård utanför det egna hemmet inleds, ska erbjudas en hälsoundersökning av landstinget. På initiativ av socialnämnden ska landstinget erbjuda ett barn eller en ung person i åldern 18–20 år en sådan hälsoundersökning. Landstingets skyldighet regleras i en särskild lag om hälsoundersökning av barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet. Bestämmelserna trädde i kraft den 15 april 2017. Landstingen kompenseras i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen med

10 miljoner kronor årligen för att genomföra hälsoundersökningar av barn och unga i anslutning till att samhällsvård inleds.

Ekonomiskt bistånd

Enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen har den som inte kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå och biståndet ska utformas så att den stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Den senast publicerade årsstatistiken från Socialstyrelsen inom vissa delar av området ekonomiskt bistånd finns endast fram till 2015. Antal biståndsmottagare och långvariga biståndsmottagare kan därför inte redovisas för 2016. Uppgifter från tidigare år finns i budgetpropositionen 2017.

Arbetslöshet vanligaste orsaken till behov av försörjningsstöd

Enligt Socialstyrelsens statistik över försörjningshinder och ändamål för ekonomiskt bistånd är arbetslöshet den mest förekommande orsaken till behovet av ekonomiskt bistånd.

Under 2015 hade 48 procent av biståndsmottagarna arbetslöshet som huvudsakliga skäl till sitt försörjningshinder. Av dessa saknade över hälften (54 procent) arbetslöshetsersättning, medan 39 procent hade otillräcklig ersättning och 7 procent väntade på ersättning. Arbetshinder på grund av sociala skäl var det näst vanligaste försörjningshindret, 11 procent, och sjukskrivning med läkarintyg det tredje mest förekommande, 10 procent. Med sociala skäl menas att personen saknar arbetsförmåga och är i behov av t.ex. arbetsträning eller annan social eller medicinsk rehabilitering.

Majoriteten, 80 procent, av de som var sjukskrivna med läkarintyg saknade sjukpenning. Endast ca 3 procent av biståndsmottagarna hade arbete, men otillräcklig arbetsinkomst för att klara sin försörjning. Det är vanligare med arbetslöshet som försörjningshinder bland män (51 procent) än bland kvinnor (40 procent). Motsatt gäller sjukdom som är mer förekommande försörjningshinder för kvinnor (12 procent) än för män (8 procent). Bland unga kvinnor och män var arbetslöshet betydligt

vanligare som försörjningshinder än bland de äldre.

Formaliserad extern samverkan

För att öka kvinnors och mäns möjligheter att få rätt insatser behövs samverkan. Personer med behov av insatser från olika områden inom socialtjänsten ska enligt SoL få sina insatser samordnade av berörda aktörer. Av Socialstyrelsens öppna jämförelser 2017 framgår att den formaliserade samverkan med externa aktörer har minskat inom vissa områden men ökat inom andra. Exempelvis minskade samverkan med Arbetsförmedlingen från 50 procent av kommunerna 2016 till 47 procent 2017. Där emot ökade samverkan med vuxenpsykiatrien något från 29 till 32 procent.

Kommunala arbetsmarknadsinsatser

Det ekonomiska biståndet ska stärka den enskildes förmåga till självständigt liv. Majoriteten av kommunerna erbjuder biståndsmottagare arbetsmarknadsinsatser i egen regi. Av resultatet från Socialstyrelsens öppna jämförelser 2017 framgår att merparten av kommunerna erbjuder kommunala arbetsmarknadsinsatser till arbetslösa biståndsmottagare, även om de inte gör det till samtliga biståndsmottagare. I 33 procent av kommunerna erbjuds emellertid alla arbetslösa personer mellan 18 och 24 år någon arbetsmarknadsinsats att jämföra med 38 procent 2016. För personer över 24 år är motsvarande siffra 27 procent jämfört med 30 procent 2016.

Kostnaderna för dessa insatser uppgick under 2016 till ca 4,8 miljarder kronor netto (SCB Räkenskapsammandrag). Kunskapen om effekterna av dessa insatser är bristfällig. Socialstyrelsens arbete med att utveckla officiell statistik över arbetsbefrämjande insatser och orsaker till avslut av dessa insatser kommer att kunna underlätta en systematisk uppföljning av kommunernas insatser till biståndsmottagare.

Fler kommuner använder sig av strukturerad utredningsmall med barnperspektiv

En grundlig utredning är en förutsättning för att en individ eller familj ska kunna få stöd som är anpassat efter individuella förutsättningar och behov. Av landets kommuner är det hela 78 procent som använt en strukturerad utredningsmall där barns situation ingår vid alla utredningar att jämföra med 55 procent 2016.

Standardiserade bedömningsmetoder och uppföljning

Andelen kommuner som uppger att de använder en standardiserad bedömningsmetod för att upptäcka våldsutsatthet hos enskilda vuxna inom ekonomiskt bistånd uppgick till 67 procent (indikatorn är ny för 2017). Andelen kommuner som uppger att de följer upp individer systematiskt, sammanställer på gruppnivå och använder resultaten för verksamhetsutveckling inom ekonomiskt bistånd är 19 procent 2017 att jämföra med 21 procent under 2016.

Jämställdhetsperspektiv i ekonomiskt bistånd

Biståndsmottagandet är något högre bland män än kvinnor. Skillnaderna är dock betydligt större mellan inrikes och utrikes födda än mellan kön. Bland utrikes födda uppgick andelen biståndsmottagare (i relation till befolkningsgruppen storlek) till ca 11 procent och bland inrikes födda uppgick den till ca 2 procent. Andelen biståndsmottagare bland utrikesfödda kvinnor är drygt en procentenhet högre än bland utrikes födda män.

Missbruks- och beroendevården

Vårdsystemet har förändrats

Förändringar har skett inom vårdsystemet. Fler personer än tidigare vårdas inom hälso- och sjukvården på grund av missbruk. En kraftig ökning har skett mellan 2006 och 2015 av andelen personer som vårdats inom hälso- och sjukvårdens slutenvård eller specialiserade öppenvård med en diagnos som indikerar ett pågående alkoholmissbruk. Utvecklingen ser olika ut beroende på ålder och kön.

Inom den specialiserade öppenvården har andelen kvinnor och män som vårdas på grund av alkoholmissbruk i åldrarna 75–84 år stått för den största förändringen andelsmässigt med en ökning på mer än 100 procent. Motsvarande ökning inom slutenvården har bland kvinnor och män inom samma åldersgrupp varit omkring 65 procent. Majoriteten inom slutenvården (ca 75 procent) och i öppenvården (70 procent) är män.

Även andelen kvinnor och män, flickor och pojkar som haft en vårdkontakt inom hälso- och sjukvården med diagnos som indikerar pågående drogmissbruk har ökat betydligt i antal mellan 2006 och 2015, särskilt bland de yngre. Inom

slutenvården har ökningen av andelen som vårdats med diagnoser relaterade till drogmissbruk bland män varit störst inom den yngsta åldersgruppen och bland kvinnor i åldersgruppen 25–34 år. För män 15–24 år och för kvinnor 25–34 år syns en ökning med omkring 87 procent. Inom den specialiserade öppenvården har den största ökningen av andelen vårdade män och kvinnor skett i den yngsta åldersgruppen. Andelen unga män har ökat med 178 procent, och bland unga kvinnor var ökningen 147 procent.

Omkring 70 procent av alla vårdade, både i den specialiserade öppenvården och inom slutenvården, är män och pojkar (Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2017, Socialstyrelsen).

Utvecklingen av socialtjänstens missbruks- och beroendevård

De frivilliga insatserna inom socialtjänstens missbruksvård har minskat för båda könen, och den största minskningen har skett för män som fått bistånd till individuellt behovsprövade öppna insatser och frivillig institutionsvård. Den senare vårdformen har minskat med över 25 procent för män. Det är fortfarande en majoritet män som får insatser, ca 70 procent. Klienter inom socialtjänstens missbruks- och beroendevård har också alltmer komplexa vårdbehov och fler personer beskrivs ha både missbruksproblem och svåra psykiatriska problem (Individ- och familjeomsorg, lägesrapport 2017, Socialstyrelsen). Den senast publicerade årsstatistiken från Socialstyrelsen inom området socialtjänstens insatser för vuxna personer missbruk och beroende finns endast fram till 2015.

Utbudet av behandlingsverksamheter

Omkring 700 verksamheter bedriver specialiserad vård och behandling för personer med missbruk och beroende. Omkring 300 verksamheter bedriver heldygnsvård inom socialtjänstens område och drygt 40 inom hälso- och sjukvården. Den frivilliga institutionsvården drivs i huvudsak av privata aktörer. Drygt 80 procent av hem för vård eller boende (HVB) drivs i enskild regi. Ett fåtal verksamheter är inriktade på vård och behandling av enbart kvinnor eller män.

Merparten av kommunerna erbjuder specialiserad öppenvård riktad till personer med missbruksproblem, men med varierande utbud. I samtliga landsting finns specialiserade beroendeheter i öppen- och slutenvård, men organisationen av och tillgången till behandlingsresurserna varierar mellan landstingen. Den

specialiserade missbruks- och beroendevården arbetar i stor utsträckning efter de metoder som rekommenderas i Socialstyrelsens nationella riktlinjer (Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2017, Socialstyrelsen, Kvalitet i HVB, Socialstyrelsen 2016).

Stor efterfrågan på statligt bedriven missbruksvård

Den statliga missbruksvården som bedrivs av Statens institutionsstyrelse hade 11 hem enligt lagen, förkortad LVM, (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall) med 383 platser 2016, vilket är en ökning med 34 platser jämfört med 2015. Av dessa var 29 procent avsatta för enbart kvinnor och 69 procent för enbart män. Efterfrågan på platser har varit konstant hög de senaste tre åren men sjönk något 2016 jämfört med 2015.

Av Statens institutionsstyrelses (SiS) årsrapport 2016 framgår vidare att antalet vårddygn uppgick till ca 162 000 under 2016 jämfört med ca 166 000 året innan, en minskning med ca 2 procent. Det har ändå varit fortsatt svårt att möta efterfrågan, främst på låsta platser för män. Medelåldern på män inom LVM-vården är 38 år och för kvinnor ca 35 år.

Tre fjärdedelar av klienterna, något fler kvinnor än män, uppger att deras motivation ökat under vistelsen att bli drogfria vilket är vårdens primära syfte (SiS årsredovisning 2016).

Positiv syn på överenskommelser mellan kommun och landsting

Sedan den 1 juli 2013 är landsting och kommuner ålagda att ingå överenskommelser inom respektive län om samarbete när det gäller personer med missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel och dopning.

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys har haft regeringens uppdrag att undersöka utvecklingen av överenskommelser. Kartläggningen visar att det finns en länsöverenskommelse i 19 av 21 län. I resterande län pågår arbetet med att utarbeta överenskommelser. Sammanlagt 82 procent av de kommuner och stadsdelar som ingick i undersökningen hade eller var på väg att ta fram en lokal överenskommelse. Ca 18 procent av kommunerna uppgav dock att de inte hade lokala överenskommelser och inte hade planer på att ta fram några. Kommuner, landsting och brukarorganisationer har överlag en positiv uppfattning om överenskommelser. De bidrar till att sätta missbruks- och beroendefrågor på agendan, och att de berörda parterna påbörjar samverkan.

Primärvården pekas ut som en svag länk i sammanhanget och barn och unga nämns sällan i överenskommelserna. Kriminalvården förekommer som samarbetspart i knappt en tredjedel av överenskommelserna. (Att komma överens, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, 2016).

Även Socialstyrelsen visar på en positiv utveckling. I februari 2017 rapporterade 56 procent av landets kommuner till öppna jämförelser att de fanns en aktuell överenskommelse med landstinget om samarbete utifrån 5 kap § 9 a. Motsvarande (procent) andel var 52 procent 2015⁴.

Brister i samverkan främst vid samsjuklighet

Det är i år färre kommuner, 43 procent mot 66 procent förra året, som rapporterar att de har rutiner för att delge information om möjligheten att få en samordnad individuell plan (SIP) vid samsjuklighet. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) påtalar i sin tillsynsrapport att samverkan brister vid samsjuklighet och det råder olika förutsättningar för vården i olika delar av landet. Särskilt för gruppen unga mellan 18 och 25 år behöver verksamheterna hitta former. Tillsynen visar också att det finns en hel del goda exempel på fungerande samverkan mellan olika verksamheter, men att det samtidigt generellt finns en del svårigheter. Det kan vara svårt att få tillgång till behandling för psykisk ohälsa inom rimlig tid på grund av långa köer till psykiatri. En slutsats från tillsynen är att SIP är ett bra sätt att samverka kring klienters/patienters vård och behandling, men de inte upprättas i tillräckligt hög utsträckning (Unga personer inom missbruks- och beroendevården, Nationell tillsyn av samverkan mellan olika aktörer samt socialtjänstens myndighetsutövning, Tillsynsrapport 2016, IVO).

Samverkan missbruksvården och övrig socialtjänst uppvisar stor variation

Antalet kommuner som har rutiner för samverkan inom socialtjänsten t.ex. med verksamheterna ekonomiskt bistånd, den sociala barn- och ungdomsvården eller äldreomsorgen har

ökat under perioden 2011–2016. Vanligast är samverkan omkring ekonomiskt bistånd (69 procent) medan det för äldreomsorgen fanns rutiner för samordning i 35 procent av kommunerna vilket är en ökning jämfört med året innan då siffran var 31 procent.

En majoritet använder standardiserade bedömningsmetoder – men inte för uppföljning

En majoritet av kommunerna använder precis som förra året standardiserade bedömningsmetoder som underlag för insatser. I den senaste inrapporteringen av öppna jämförelser uppgav 26 procent av kommunerna att de använder standardiserade bedömningsmetoder vid uppföljning av insatserna, vilket är en ökning jämfört med 15 procent 2016. För att utveckla verksamheten och för att tydliggöra könsskillnader mellan kvinnor och män används systematisk uppföljning i 16 procent av kommunerna, vilket är samma andel som förra året.

Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk

Regeringen beslutade den 9 februari 2017 om propositionen Samverkan om vård, stöd och behandling mot spelmissbruk (prop. 2016/17:85). Riksdagen biföll förslagen till lagändringar den 16 februari 2017 (bet. 2016/17:SoU13, rsk 2016/17:345). Det innebär ändringar i socialtjänstlagen (2001:453) och den nya hälso- och sjukvårdslagen avseende spelmissbruk och innebär att socialnämndens ansvar för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra substanser utvidgas till att även omfatta spel om pengar. Socialnämnden får också ett utvidgat ansvar för att aktivt arbeta för att motverka missbruk av spel om pengar bland barn och unga.

Kravet på överenskommelse om samarbete mellan kommun och landsting om personer som missbrukar substanser ska även omfatta personer som missbrukar spel om pengar. Landstingens ansvar för behandling grundad i hälso- och sjukvårdslagstiftningen förändras inte.

⁴ Socialstyrelsen efterfrågar aktuella överenskommelser på lokal nivå som innehåller gemensamma mål för överenskommelsen, resurs och ansvarsfördelning mellan landsting och kommun samt rutiner för samarbete kring enskilda individer.

Ytterligare en lagändring handlar om att utvidga hälso- och sjukvårdens ansvar för att beakta ett barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor med är missbrukare, så att det även gäller vid spelmissbruk. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2018.

Hemlöshet och brist på bostäder påverkar socialtjänstens arbete

Bristen på bostäder leder till att allt fler söker sig till socialtjänsten för att få hjälp att lösa sin bostadssituation. Socialtjänsten har en viktig uppgift när det gäller att förebygga hemlöshet och ansvar för att ge enskilda individer olika former av stöd, men har inte ansvar för att tillhandahålla bostäder åt bostadslösa i allmänhet. Enligt bostadsmarknadsenkäten 2017 bedömer 255 av landets 290 kommuner att det råder underskott på bostäder på marknaden, vilket är 15 kommuner fler än i 2016 års bostadsmarknadsenkät.

Enligt Socialstyrelsens öppna jämförelser för 2016 finns en aktuell övergripande plan för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden i 17 procent av kommunerna. Socialstyrelsen har även regeringens uppdrag att kartlägga omfattningen av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2017.

Kronofogdens statistik över vräkningar visar på att allt färre avhysningar genomförs i landet. Det finns dock ett mörkertal när det gäller andrahandshyresgäster i statistiken.

Brottsutsatta

Utvecklingen av kvinnors och mäns våldsutsatthet
Brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökning som publicerades 2017 visar att misshandel har minskat bland män sedan 2007 och samtidigt varit relativt oförändrad bland kvinnor. Av de kvinnor som uppger att de utsatts för misshandel 2015 är det 45 procent som blivit utsatta av en närstående och 36 procent av en bekant. Motsvarande andel för männen var 10 respektive 25 procent. Av kvinnorna uppger 51 procent att de blivit misshandlade i en bostad jämfört med 13 procent av männen vilka i 62 procent av fallen blivit utsatta för våld på allmän

plats (Individ- och familjeomsorg, Lägesrapport 2017, Socialstyrelsen).

Utsattheten för våld skiljer sig i olika åldersgrupper
Skillnader mellan olika åldersgruppers utsatthet för misshandel är stora. Den grupp som i särskilt stor utsträckning uppger att de har blivit utsatta för misshandel är unga män, 16–24 år, där 5 procent utsatts för misshandel under 2015. Trenden har varit nedåtgående (undantaget 2013). Även bland kvinnor 16–24 år är den åldersgrupp som under hela mätperioden haft störst andel utsatta. Därefter är andelen mindre ju äldre åldersgrupp som studeras. Den minsta andelen som uppger våldsutsatthet återfinns i de äldsta åldersgrupperna, 65–74 och 75–79 år (0,5 respektive 0,3 procent) (Nationella trygghetsundersökningen, Brå 2017). I regeringens jämställdhetsskrivelse (2016/17:10) påtalas att barn under 16 år och äldre våldsutsatta kvinnor sällan uppmärksammas.

Rutiner för att upptäcka och användning av metoder för att bedöma våldsutsatthet varierar

Andelen kommuner som har en skriftlig rutin vid indikation på våld varierar mellan 37 och 53 procent inom olika områden. Lägst är andelen inom äldreomsorgen.

Knappt hälften av alla kommuner (41 procent) som svarade på undersökningen har genomfört en kartläggning av antalet våldsutsatta vuxna i kommunen under de senaste två åren (Öppna jämförelser, våld i nära relationer, Socialstyrelsen 2017). Det är en minskning med 4 procentenheter jämfört med tidigare år.

Endast 9 procent av kommunerna följer systematiskt upp insatser till enskilda för att utveckla verksamheten. I 66 procent av kommunerna erbjuds stödsamtal till både våldsutövande kvinnor och våldsutövande män (Öppna jämförelser, Socialstyrelsen 2017).

Cirka 91 procent av kommunerna använder någon form av standardiserade bedömningsinstrument för att utreda våldsutsatthet och bedöma risk samt stöd- och skyddsbehov. (Öppna jämförelser, Socialstyrelsen 2017).

Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

Att stoppa mäns våld mot kvinnor är en prioriterad fråga för Sveriges feministiska regering. Därför har regeringen lagt fram en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld

och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Strategin som började gälla den 1 januari 2017 sträcker sig över tio år och är en del i regeringens jämställdhetspolitiska skrivelse. En av utgångspunkterna för strategin är att hbtq-personers utsatthet för våld i nära relationer genomgående ska beaktas.

Förebyggande insatser är en viktig del av arbetet för att stärka förutsättningarna att nå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Utvecklingsmedel bidrar till kvalitetsutveckling

För att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer och stödet till våldsutsatta kvinnor och barn har regeringen gett Socialstyrelsen i uppdrag att ge kompetensstöd och fördela 109 miljoner kronor årligen i utvecklingsmedel till kommuner, landsting och ideella organisationer som bedriver verksamhet på lokal nivå under 2016–2018. Totalt 246 kommuner ansökte om medel för 2016 jämfört med 123 kommuner 2015.

Ideella organisationer kunde använda 2016 års utvecklingsmedel inom i huvudsak fyra utvecklingsområden.

För att minska nationella skillnader när det gäller vilket stöd våldsutsatta barn och vuxna, samt barn som bevittnat våld kan få tog NCK (Natinellt centrum för kvinnofrid) 2016 fram en webbaserad basutbildning. Utbildningen tar även upp vilka insatser som kan erbjudas personer som utövar våld.

Fortsatt stor efterfrågan på skyddade boenden

Av kommunerna uppger 96 procent att de erbjuder skyddat boende med biståndsbeslut.

Tillgången på skyddade boenden är lägre än efterfrågan, och många skyddade boenden tvingas avvisa våldsutsatta på grund av platsbrist. Kommunerna pekar på att det finns behov av att fler boenden tillgängliggörs. Trots att personer med funktionsnedsättning många gånger är mer utsatta för våld än andra så tar endast cirka 60 procent av boendena emot personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning. Det råder brist på bostäder och övergångsboenden i många kommuner. Det medför att skyddsbehövande blir kvar längre än nödvändigt på boendet vilket i sin tur försämrar möjligheten för nya våldsutsatta att få tillgång till de skyddade boenden som finns.

Ett stärkt barnrättsperspektiv i skyddat boende

Barn som vistas i skyddat boende hanteras ofta endast som medföljare till sin mamma och barnets individuella behov varken utreds eller tillgodoses i tillräcklig omfattning. Endast 14 procent av landets kommuner har exempelvis en aktuell rutin för att säkra skolgången för barn i skyddat boende, vilket är en nedgång från 16 procent 2016.

Med anledning av dessa och andra brister har regeringen tillsatt en särskild utredare för att stärka barnrättsperspektivet i skyddat boende samt att se över tillståndsfrågan (dir 2016:99).

Översyn av utredningsverksamheten av vissa dödsfall

Sett över tid så har antalet barn, kvinnor och män som dödas till följd av ett brott av en närstående minskat. Men under senare år har antalet varit konstant, i genomsnitt 5–6 barn, ca 13 kvinnor och 4 män.

Socialstyrelsen ska enligt lagen (2007:606) om utredning av vissa dödsfall, utreda denna typ av dödsfall för att finna strukturella brister i myndigheternas hantering. Socialstyrelsen har utvecklat utredningsverksamheten och strävar efter en mer likformig bedömning av fallen. Myndigheten har också tagit fram ett anpassat informationsmaterial till berörda verksamheter och har inlett ett samarbete med myndigheter som på olika sätt ska delta i utredningarna för att effektivisera och fördjupa dessa.

Socialstyrelsen har inkommit med en skrivelse till regeringen om problem i reglerna som styr utredningsverksamheten och med en begäran om en översyn av lagen. En utredare har därför haft Socialdepartementets uppdrag att utreda och lämna förslag till författningsändringar samt andra förslag på förändringar som behövs för att göra utredningsverksamheten mer effektiv och ändamålsenlig.

Tillkännagivande om våld mot äldre personer

Riksdagen beslutade i april 2017 om ett tillkännagivande (bet 2016/17:SoU9, punkt 17, rskr 2016/17:213) med innebörden att regeringen bör ge en myndighet i uppdrag att kartlägga och synliggöra våld mot äldre i nära relationer och hedersrelaterat våld mot äldre.

Regeringen presenterade i november 2017 skrivelsen *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* (skr. 2016/17:10) samt en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Målet för jämställdhetspolitiken står fast: Kvinnor och män ska ha samma makt att förändra samhället och sina egna liv. Liksom alla kvinnor, omfattas äldre kvinnor av strategins mål och regeringen definierar äldre kvinnor som en extra utsatt grupp.

Regeringen har den 23 januari 2017 gett Socialstyrelsen i uppdrag att stödja genomförandet och uppföljningen av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Vidare har länsstyrelserna i regleringsbrevet för 2017 fått i uppdrag att i enlighet med målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor ta fram regionala strategier och handlingsplaner. I målgruppen för uppdragen ingår äldre kvinnor. Kunskap och medvetenhet hos yrkesgrupper som möter äldre är centralt i sammanhanget. På regeringens uppdrag har Socialstyrelsen därför tagit fram en utbildning om våld mot äldre kvinnor och män inom vård och omsorg. Syftet med utbildningen är att stödja kommuner och andra aktörer i deras kvalitets- och utvecklingsarbete när det gäller att förebygga, upptäcka, förhindra och hantera våld mot äldre personer. Utbildningen riktar sig främst till personal inom äldreomsorgen och till personer som på annat sätt kommer i kontakt med äldre i sitt arbete. Personalen får kunskap om vad våld mot äldre kan omfatta, vilka som kan vara förövare och hur och när man som personal kan agera. Från det att utbildningen presenterades den 27 januari 2016 har minst 1 839 personer genomfört utbildningen. Socialstyrelsen ska även kartlägga förekomsten och behovet av standardiserade bedömningsmetoder inom de delar av hälso- och sjukvården som myndigheten anser vara relevanta. Det är en utvidgning av ett pågående uppdrag att kartlägga förekomsten och utformningen av rutinmässiga frågor om våldsutsatthet i socialtjänsten och hälso- och sjukvården (S2015/06821/JÄM). Inom ramen för uppdraget bör äldre ses som en självklar målgrupp och lyftas fram som särskilt sårbara.

Regeringen för en dialog med Socialstyrelsen och länsstyrelserna om att stärka äldreperspektivet och ytterligare synliggöra våldsutsatta äldre i nära relationer och hedersrelaterat våld mot äldre inom ramen för pågående uppdrag samt möjligheterna att genomföra en kartläggning. Regeringen anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Familjerätt och internationell adoption

Det familjerättsliga området avser ärenden i socialtjänsten om barns vårdnad, boende och umgänge, fastställande av faderskap och föräldraskap samt samarbetsamtal och familjerådgivning. Området omfattar även utredning och stöd i samband med internationell adoption.

Antalet vårdnads mål och snabbupplysningar ökar

Varje år berörs ca 50 000 barn av föräldrars separation. Över 90 procent av alla föräldrar som separerar har fortsatt gemensam vårdnad. En del av föräldrarna som separerar har en så svår konflikt att det inte är möjligt att samarbeta i frågor som rör barnet eller enas om barnets framtid. Det gör att konflikten måste lösas i domstol. Forskningen visar att såväl en hög konfliktnivå mellan föräldrarna som vårdnadsprocesser ofta har mycket negativa konsekvenser för barnet.

2014 års vårdnadsutredning har haft i uppdrag att utvärdera 2006 års vårdnadsreform, undersöka hur reglerna fungerat i praktiken, om syftet med reformen att stärka barnrättsperspektivet har uppnåtts samt att kartlägga och analysera ökningen av antalet vårdnads mål. I sitt betänkande, som lämnades till regeringen under 2017 (SOU 2017:6) bedömer utredningen att vårdnads målen har ökat med nästan 50 procent de senaste tio åren.

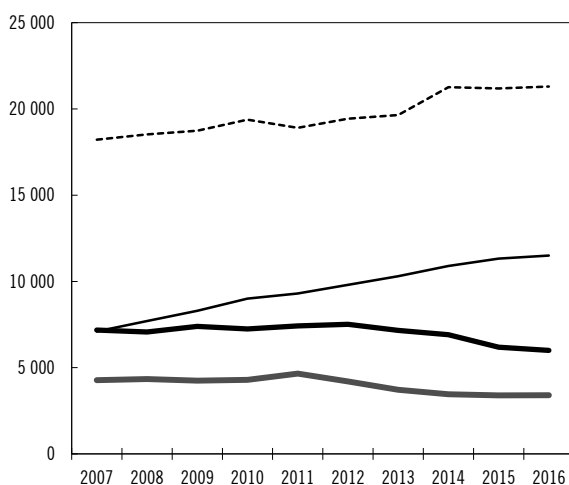
Under den senaste femårsperioden har även antalet s.k. snabbupplysningar ökat med ca 8 procent per år. Under 2016 begärdes snabbupplysningar om ca 11 500 barn. Snabbupplysningar är de upplysningar som rätten tar in från socialnämnden innan den fattar interimistiska beslut i tvister om vårdnad, boende och umgänge.

I övrigt är förändringarna ganska små

Antalet barn (0–17 år) som var aktuella för utredningar om vårdnad, boende och umgänge inom den kommunala socialtjänsten fortsatte under året att minska något. Under 2016 var drygt 6 000 barn aktuella jämfört med ca 6 200 under 2015 och ca 6 900 under 2014.

I syfte att bidra till att föräldrar med barnets behov för ögonen och så konfliktfritt som möjligt ska kunna komma överens om vårdnad, boende och umgänge efter en separation har kommunerna en skyldighet att erbjuda samarbetsamtal och bistå föräldrar i att träffa avtal. Antal barn vars föräldrar deltog i samarbetsamtal uppgick under 2016 till 21 300. Antalet har i stort sett varit oförändrat under perioden 2012–2016. Även antalet avtal mellan föräldrar om vårdnad, boende och umgänge ligger relativt konstant över tid. Under åren 2014–2016 tecknades ca 3400 avtal per år, varav 55 procent gällde vårdnad, 21 procent boende och 24 procent umgänge.

Diagram 6.1 Antal barn som varit föremål för familjerättsliga insatser inom socialtjänsten under åren 2007–2016 (Socialstyrelsen)

— Antal barn som det lämnas snabbytrande för
 — Antal barn som är föremål för utredning om vårdnad, boende och umgänge
 - - - - - Antal barn vars föräldrar deltar i samarbetsamtal
 — Antal avtal som föräldrar ingått inom socialtjänsten om vårdnad, boende och umgänge
 Socialstyrelsen.

Arbete i syfte att minska konflikter och negativa konsekvenser för barnet

I syfte att stärka barnrättsperspektivet och minska konflikter och negativa konsekvenser för barnet föreslår 2014 års vårdnadsutredning (SOU 2017:6) att domstolsprocessen ska föregås av informationssamtal i socialtjänsten. Vid ett informationssamtal ska föräldrarna få information om vad en domstolsprocess kan lösa, alternativa sätt att lösa konflikten och möjligheter till stöd och hjälp i annan form som finns.

Utredningen föreslår också att det vid bedömningen av vårdnadsfrågan ska fästas särskild vikt vid föräldrarnas förmåga att ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet, istället för som nu, vid föräldrarnas förmåga att samarbeta i frågor som rör barnet. Den nuvarande regleringen har lett till att fokus ofta hamnar på föräldrarnas oförmåga att komma överens i olika frågor i stället för på möjliga lösningar på konflikten. Förslaget syftar till att flytta fokus till barnets situation och konsekvenserna för barnet. Utredningen föreslår vidare att en tillfällig vårdnadsbarn ska kunna utses om det finns särskilda skäl så som när den ena vårdnadshavaren uppsåtligt dödat den andra. Betänkandet har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har tidigare redovisat att samarbetsamtal kan vara ett sätt för föräldrar att nå samförståndslösningar och därmed undvika domstolsprocesser men att det finns brister bl.a. när det gäller samtalsledarnas kompetens och i hur barnet kommer till tals. Många föräldrar uttrycker även behov av ytterligare stödinsatser både för sig själva och för barnet. MFoF har lämnat förslag på olika åtgärder för hur myndigheten kan ge stöd i socialtjänstens handläggning (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2017).

MFoF har fått i uppdrag att identifiera och beskriva utvecklingsbehov samt att ta fram ett handlägningsstöd för socialnämndernas arbete med riskbedömningar i ärenden om vårdnad, boende och umgänge (Regleringsbrev för 2017 för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd). I regleringsbrevet för 2017 har myndigheten även fått i uppdrag att redovisa en plan för hur myndigheten avser att bidra till att uppfylla målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10).

Regeringen har under året fortsatt att ekonomiskt stödja Stiftelsen Allmänna Barnhusets försöksverksamhet med s.k. samverkans-team i fem olika kommuner. Teamen erbjuder samordnat tvärprofessionellt stöd till familjer i syfte att minska konflikter om vårdnad, boende och umgänge och därmed också minska skadeverkningarna för barn och föräldrar (S2014/3297/FST). Försöksverksamheten beräknas pågå till halvårsskiftet 2018.

Ny utredning för modernare reglering av fastställande av faderskap och föräldraskap

En särskild utredare har fått i uppdrag av regeringen att se över delar av föräldraskapens regler om fastställande av faderskap och föräldraskap. Syftet är att, med utgångspunkt i principen om barnets bästa, åstadkomma en mer ändamålsenlig, jämlik och modern reglering (dir 2017:28). Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2018.

Antalet internationella adoptioner fortsätter att minska

Antalet barn som adopteras till Sverige från andra länder fortsätter att minska. Under 2016 minskade antalet med 23 procent jämfört med föregående år. Under 2016 kom 259 barn, varav 97 flickor och 162 pojkar, och under 2015 kom 336 barn, varav 111 flickor och 225 pojkar. För att ge en bild av utvecklingen kan anges att det under 2007–2011 kom i genomsnitt 647 barn per år och under 2012–2016 endast 349. Minskningen har skett i takt med att den ekonomiska och sociala situationen, och därmed också familjernas möjligheter att själva sörja för sina barn, förbättrats i ursprungsländerna.

MFoF har framfört att det finns behov av att utreda hur adoptionsförmedlingsverksamheten kan anpassas till dagens förhållanden i syfte att säkerställa en förmedling i enlighet med principen om barnets bästa. Myndigheten har även framfört att det finns ett behov av förbättrat stöd till adoptivfamiljer och stöd till adopterade som söker sitt ursprung.

Föräldraskapsstöd

Regeringens mål är att alla föräldrar ska erbjudas stöd i föräldraskapet och i sin relation till varandra under barnets hela uppväxt. Stödet ska erbjudas och genomföras på ett sätt som gynnar jämställdhet och jämlikhet. Föräldraskapsstödet

syftar till att främja barnets utveckling och hälsa och innebär en aktivitet som ger föräldrar kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva och sociala utveckling, som stärker föräldrars sociala nätverk eller relation till varandra. Under 2016 fortsatte MFoF att etablera sig som en nationell aktör på föräldraskapsstödsområdet.

Flera insatser har under året genomförts i syfte att bidra till att uppnå det ovan nämnda mål om att alla föräldrar ska erbjudas stöd i föräldraskapet under barnets hela uppväxt. Regeringen har givit länsstyrelsen i Örebro i uppdrag att se till att det anordnas ytterligare en termin av en utbildning i föräldraskapsstödjande arbete vid Örebro universitet (S2016/05697/FST). Förutsättningar för kompetensutveckling hos huvudmän och andra aktörer som arbetar med föräldraskapsstöd bedöms därmed ha ökat under året.

Inom ramen för ett regeringsuppdrag i länsstyrelsernas regleringsbrev under 2014–2017 har länsstyrelserna under året fortsatt att stödja kommuner, landsting och andra föräldraskapsstödjande aktörer i att utveckla ett universellt, kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd till föräldrar med barn i tonåren. Uppdraget har mötts av stort intresse och engagemang från huvudmännens sida, särskilt när det gäller att stärka stödet till utlandsfödda och nyanlända föräldrar samt föräldrar i asylprocessen. Under 2016 nåddes närmare 240 kommuner med insatser inom ramen för uppdraget. Det saknas fortfarande en helhetsbild i många kommuner och län över antal föräldrar som erbjuds stöd och vilket stöd de erbjuds. Således finns heller inte könsuppdelad statistik.

För att regeringen ska nå sitt mål om att alla föräldrar ska erbjudas stöd i föräldraskapet och i sin relation till varandra bedömer länsstyrelserna att uppdraget med samordnare i länen behöver förlängas och breddas samt att det behövs en sammanhållen styrkedja från nationell till regional och lokal nivå på området.

Personer med funktionsnedsättning

Ökad delaktighet

Delaktigheten ökar för personer med funktionsnedsättningar. Barn, ungdomar och vuxna som bor i bostad med särskild service enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, blir alltmer delaktiga och har

större inflytande över insatsens genomförande än tidigare (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättningen – lägesrapport 2017 Socialstyrelsen). Än är dock delaktighet och inflytande ingen självklarhet och det krävs fortvarande arbete på alla nivåer innan de enskilda på ett självklart sätt får komma till tals och kan påverka utformningen av sina insatser.

Ju mer delaktig den enskilde är vid förskrivning av sitt hjälpmedel, desto större nytta gör hjälpmedlet. Andelen hjälpmedelsanvändare som känner sig delaktiga vid förskrivning av hjälpmedel är dessutom hög, 66 procent. Kvinnor upplever något större delaktighet vid hjälpmedelsförskrivning än män. Fortfarande är delaktigheten och valfriheten låg bland personer som har bedömt sitt hälsotillstånd som dåligt. Hjälpmedelsutredningen har i maj 2017 lämnat ett betänkande med förslag som syftar till att främja delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen (SOU2017:43).

Insatser och kostnader enligt socialtjänstlagen och LSS

Fler personer med insatser enligt LSS

Insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade förkortad LSS, ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Enligt Sveriges officiella statistik Personer med funktionsnedsättning – insatser enligt LSS (Socialstyrelsen 2010, 2013 och 2014) fick fler personer insatser och antalet insatser enligt LSS fortsatte att öka. Den 1 oktober 2016 hade ca 71 400 personer insatser enligt LSS från kommunerna. Det var ca 1 900 personer fler än året innan. Av dem som fick insatser var 41 procent kvinnor och 59 procent män. Männen var fler än kvinnorna i nästan alla åldrar. Sammanlagt beviljades ca 118 600 insatser från kommunerna till dessa personer. Det var ca 1 400 insatser fler än året innan.

Tabell 6.4 Avrundat antal personer med insats enligt LSS 2007–2016

Antal personer med olika insatser enligt LSS 2007–2016

Insats	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. Råd och stöd	8 200	6 700	5 800	5 100	4 700	4 500	4 300	4 300	4 400	4 100
2. Personlig assistans	3 300	3 500	3 400	3 600	3 800	3 900	3 900	4 100	4 300	4 600
3. Ledsagarservice	9 700	9 700	9 600	9 300	9 200	8 700	8 500	8 400	8 300	8 000
4. Kontaktperson	18 000	18 400	19 200	19 500	19 500	19 600	19 400	19 500	19 500	19 400
5. Avlösarservice	3 400	3 300	3 400	3 400	3 400	3 400	3 500	3 600	3 800	3 800
6. Korttidsvistelse	10 100	10 200	10 000	10 000	9 900	9 700	9 600	9 600	9 700	9 600
7. Korttidsstillsyn	5 100	5 200	5 100	5 200	5 000	4 800	4 500	4 500	4 400	4 400
8. Boende, barn	1 300	1 400	1 400	1 400	1 300	1 200	1 100	1 000	1 000	1 000
9. Boende, vuxna	21 600	22 300	22 900	23 400	23 900	24 400	25 000	25 800	26 500	27 100
10. Daglig verksamhet	27 000	28 100	29 000	30 200	31 100	32 000	32 400	33 800	35 300	36 600
Totalt antal insatser	107 700	108 800	109 800	111 100	111 800	112 200	112 200	114 600	117 200	118 600

Källa: Registret över insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, Socialstyrelsen

Sett över en längre period har totala antalet stödinsatser ökat kontinuerligt varje år. Från 2007 har insatserna ökat med 10 900 vilket motsvarar ca 9 procent. Sett över hela perioden ökar daglig verksamhet med ca 26 procent och personlig assistans enligt LSS med 28 procent. De stödinsatser som ökade 2016 var framför allt bostad med särskild service för vuxna och daglig verksamhet samt personlig assistans. För stödinsatserna ledsagarservice och råd och stöd fortsätter trenden med minskade insatser även 2016.

Barn eller ungdomar gavs under 2016 ca 32 100 LSS-insatser. Av dessa gavs 96 procent till barn eller ungdomar i åldrarna 7–22 år. Flickorna svarar för 38 procent av insatserna och pojkarna för 62 procent. För barn eller ungdomar i åldrarna 7–22 år var korttidsvistelse den vanligaste insatsen, i den yngre gruppen var det avlösarservice. I det övre åldersspannet från 13 år blir det även vanligare med kontaktperson, korttidstillsyn och ledsagarservice.

Pojkar och män får oftare stöd än flickor och kvinnor

Det skiljer sig markant mellan könen i hur stor andel som får minst en av tio insatser enligt LSS, framförallt i de yngre åldrarna. Bland 0–6-åringarna är det mer än dubbelt så många pojkar som får stöd än flickor och det är fortsatt så även i åldersgruppen 7–12 år. I de äldre åldersgrupperna minskar denna skillnad mellan könen, till som lägst 1,24 fler män än kvinnor som får insatser hos personer som är 65 år eller äldre. Skillnaden mellan könen har funnits i många år och har dessutom ökat över tid. För åldersgruppen 0–12 var det 1,7 fler pojkar än flickor som fick insatser enligt LSS år 2007, vilket ökat till 2,1 år 2016.

Allt fler får personlig assistans enligt LSS

Det är inte bara antalet personer som ökar, utan också antalet timmar. År 2007 hade 56 procent minst 20 timmar personlig assistans per vecka, år 2015 har andelen ökat till 82 procent. Under samma period har andelen personer med 0–10 timmar personlig assistans per vecka halverats. Det har med andra ord skett en förskjutning mot allt fler timmar vilket kan bero på att behoven blir alltmer omfattande eller att det krävs allt mer omfattande behov för att kunna få insatsen (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättningen – lägesrapport 2017, Socialstyrelsen).

Insatser enligt SoL – boendestödet ökar

Personer med funktionsnedsättning kan även få insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Under 2015 hade drygt 52 000 personer med funktionsnedsättning insatser enligt denna lagstiftning och tillsammans fick de 71 300 insatser. Antalet insatser är fler i de övre åldersgrupperna. Drygt 1 230 insatser beviljades till åldersgruppen 0–19 år men i åldersgruppen 55–64 år var det 18 750 insatser. I den yngsta åldersgruppen är det vanligt med hemtjänst i ordinarie boende, avlösning och kontaktperson eller kontaktfamilj. I åldersgruppen 20–54 år är i stället boendestöd den i särklass vanligaste insatsen, och i den äldsta åldersgruppen 55–64 år dominerar hemtjänst. Stöd enligt SoL ges med andra ord framför allt i det ordinarie boendet, och särskilt boende är genomgående relativt ovanligt.

Antalet insatser enligt SoL fortsätter att öka, och har sedan 2007 ökat med 20 procent. En stor del av ökningen förklaras av att boendestöd har fördubblats under perioden. Boendestöd lämnas till personer i eget boende och oftast är det personer med psykisk funktionsnedsättning som får insatsen. Boendestöd kan vara ett praktiskt såväl som socialt stöd för att stärka en persons förmåga att klara vardagen i bostaden och ute i samhället. Att insatsen ökar kan därför tolkas som en positiv utveckling.

Kostnader för LSS och insatser enligt SoL ökar

Kostnaden för insatser enligt LSS var 2015 47,4 miljarder kronor vilket är en ökning med 1,8 miljarder kronor sedan 2014. Kostnaden för insatser till personer med funktionsnedsättning enligt SoL var 2015 12,9 miljarder kronor vilket är en ökning med 600 miljoner kronor sedan 2014. Sett över femårsperioden 2011–2015 har kostnaderna för insatser till personer med funktionsnedsättning som andel av socialtjänstens kostnader ökat från 26,5 procent till 27,7 procent. Kostnaderna för insatser till personer med funktionsnedsättningar varje år under perioden motsvarande 1,4 procent av BNP (Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättningen – lägesrapport 2017 Socialstyrelsen).

Den statliga assistansersättningen och kostnader

Enligt Försäkringskassan minskade antalet assistansberättigade personer mellan 2015 och 2016 med ca 230 personer. Antalet timmar per vecka och person steg fortsatt under 2016. Kvinnor beviljades då i genomsnitt 126 timmar per vecka och männen 130 timmar. Jämfört med år 2015 beviljades två timmar mer i snitt för respektive person.

År 2016 minskade kostnaderna för assistansersättning med ca 3,5 miljarder kronor från föregående år och uppgick till totalt 26,3 miljarder kronor. Minskningen beror till övervägande del på att Försäkringskassan införde efterskottsutbetalning av assistansersättningen i oktober 2016, vilket innebar att stora delar av utbetalningarna uteblev i oktober och november. Den tidsmässiga förskjutningen av utbetalningarna minskar försäkringsutgifterna tillfälligt år 2016.

Övergången till efterskottsutbetalning innebär att Försäkringskassan betalar ut assistansersättning först efter det att assistans har utförts och redovisats till myndigheten. De som är anordnare av sin egen assistans får fortsatt förskottsutbetalning av assistansersättningen. Till viss del är förklaringen också att färre personer har rätt till ersättningen. Kommunernas kostnader för assistansersättningen uppgick 2016 till drygt 4,8 miljarder kronor. Som framgår av tabell 6.5 har kostnaderna ökat kraftigt sedan 2007. Antalet personer som omfattas av assistans

ersättningen har fram till 2016 varit relativt stabil. Däremot ökar antalet timmar i genomsnitt per vecka och person kontinuerligt. Från 105 timmar per vecka 2007 till 128 timmar per vecka 2016. Detta utgör en stor påverkan på kostnaden för försäkringen.

Orsaker till utvecklingen av assistansersättningen

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag analyserat utvecklingen av assistansersättningen. Resultatet redovisades i Socialförsäkringsrapport 2017:4 – Assistansersättningens utveckling. Redovisningen sträcker sig fram till och med 2016. De viktigaste slutsatserna i rapporten är att antalet personer som har assistansersättning har varit relativt stabilt. De flesta behåller ersättningen under många år, endast för ett fåtal dras den in. När det sker beror det på att de grundläggande behoven inte längre uppgår till mer än 20 timmar per vecka. De flesta som lämnar ersättningen gör det på grund av att de avlider. Antalet brukare har mellan 2009 och 2016 legat relativt stabilt kring 16 000. Under 2016 minskade antalet brukare något och uppgick till i snitt 15 917 brukare, vilket är 1,5 procent mindre än 2015. Försäkringskassan pekar på att utvecklingen kan bero på några domar från Högsta förvaltningsdomstolen. Domar från Högsta förvaltningsdomstolen är praxisbildande och påverkar hur myndigheten tolkar lagstiftningen. Under 2016 fortsatte dock antalet medeltimmar per person att öka, men i en lägre takt än 2015.

Tabell 6.5 Kostnader för assistansersättning, antal personer som hade assistansersättning i genomsnitt per år, och antal beviljade timmar i genomsnitt per månad. 2007–2016

År	Kostnad totalt (mdkr)	Varav Stat (mdkr)	Varav Kommun (mdkr)	Kostnadsökning jämfört med året innan (mdkr)	Schblonbelopp	Antal personer med beviljad assistans i genomsnitt	Antal kvinnor med beviljad assistans i genomsnitt	Antal män med beviljad assistans i genomsnitt	Antal timmar per månad och person i genomsnitt	Antal timmar per månad och person i genomsnitt för kvinnor	Antal timmar per månad och person i genomsnitt för män
2007	18,2	14,7	3,5	2,1	228	14572	6886	7686	455,5	445,8	463,6
2008	19,9	16,0	3,9	1,7	237	15116	7131	7985	465,1	456,4	472,8
2009	21,8	17,6	4,2	1,9	247	15502	7281	8221	475,1	468,4	481,0
2010	23,2	18,9	4,3	1,4	252	15862	7411	8451	486,1	480,3	491,1
2011	24,3	19,9	4,4	1,1	258	15940	7396	8544	496,9	490,9	502,2
2012	25,9	21,4	4,5	1,6	267	15913	7337	8576	508,3	502,1	513,5
2013	27,1	22,5	4,7	1,2	275	15795	7286	8509	520,8	513,9	526,7
2014	28,6	23,8	4,8	1,5	280	16015	7384	8631	533,2	525,0	540,2
2015	29,8	24,9	4,9	1,2	284	16152	7420	8732	546,6	537,7	554,1
2016	26,3	21,5	4,8	- 3,5	288	15917	7288	8629	554,8	550,0	569,8

Genomsnittligt antal beviljade timmar per mottagare har ökat kontinuerligt över tid. Ökningen kan framför allt härledas till ökat antal timmar för de som redan har ersättningen. Ungefär hälften av alla som beviljats assistansersättning för första gången ansöker om fler timmar inom de kommande två åren. Nio av tio som ansöker om fler timmar får det. I genomsnitt beviljas de ytterligare 32 timmar per vecka. I vissa åldrar beviljas ett särskilt högt timantal vid ansökan om fler timmar. När barn blir äldre minskar den tid som bedöms som normalt föräldraansvar och fler timmar assistansersättning kan beviljas. Som regel beviljas inte assistansersättning för tid som barn är i skolan. När de slutar skolan beviljas de ofta avsevärt fler timmar assistansersättning. För vuxna ökar assistanstimmarna med åldern. Allra störst är timökningen det sista året man kan få fler timmar, det vill säga innan man fyllt 65 år.

Åtgärder för god rättstillämpning

Regeringen beslutade om ett nytt mål för assistansersättningen i Försäkringskassans regleringsbrev för 2016. Målet fokuserade på att Försäkringskassans handläggning av assistansersättningen ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet och att rätt person ska få rätt ersättning. Försäkringskassan har under 2016 vidtagit flera åtgärder för att uppnå regeringens mål. Bland annat har Försäkringskassan under 2016 infört efterskottsutbetalning av ersättningen, infört ett nytt handläggningsstöd som bidrar till att minska andelen felaktiga utbetalningar och gör det möjligt att ta emot tidsredovisningar digitalt. Myndigheten har också utvecklat styrande och stödjande dokument för att förtydliga rättstillämpningen och vägledningen har reviderats.

För att höja kvaliteten i de medicinska underlag som ligger till grund för utredningarna har Försäkringskassan tagit fram ett nytt läkarutlåtande. Utlåtandet ska tydliggöra vilken medicinsk information som behövs för att utreda rätten till assistansersättning. Det ska också ge information om den assistansberättigade behöver vård i hemmet. Försäkringskassan uppger att man under 2016 sammantaget ökat kvaliteten i handläggningen, förtydligat rättstillämpningen och likformigheten i bedömningarna i landet har förbättrats.

I Försäkringskassans regleringsbrev för 2017 justerades målet för assistansersättningen. För-

ändringen är ett förtydligande av att Försäkringskassans arbete med assistansersättningen ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet så att rätt person får rätt ersättning samt att besluten ska vara likvärdig i hela landet. Det ska också vara tydligt att assistansersättningen ska användas så som det är avsett genom att Försäkringskassan har en god kontroll för att motverka överutnyttjande och brottsligt nyttjande med ett särskilt fokus på den ökande timutvecklingen.

Vissa könsskillnader finns kvar

Vissa könsskillnader minskar och andra kvarstår i assistansersättningen (Socialförsäkringsrapport 2017:4 – Assistansersättningens utveckling). Män har tidigare haft en högre beviljandegrad än kvinnor. Denna skillnad har minskat med tiden och är inte längre mätbar. Män får fler timmar än kvinnor vid nybeviljande i vuxen ålder. Skillnaden i timmar är inte stor, men den är systematisk och kan inte förklaras av bakgrundsfaktorer som ålder, diagnos, bostadslän eller om man är född i Sverige. Tio år efter att man nybeviljats assistans har män fortfarande fler timmar per vecka än kvinnor. Däremot för individer som nybeviljas som barn framträder inte några större könsskillnader vare sig vid första beviljandet eller över tid.

Analys av reglerna om egenvård

Inspektionen för socialförsäkring (ISF) har haft i uppdrag av regeringen att analysera hur Försäkringskassan tolkar reglerna om egenvård och i vilken utsträckning ansvar kan utkrävas om något går fel. I samband med detta redovisar ISF hur relevant domstolspraxis påverkar Försäkringskassans tillämpning av reglerna för assistansersättning. Den som beviljas personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till personlig assistans för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Enligt socialförsäkringsbalken lämnas inte assistansersättning för sjukvårdande insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen. Försäkringskassan kan däremot bevilja assistansersättning för s.k. andra personliga behov för insatsen om det bedömts att en sådan åtgärd kan utföras som egenvård av t.ex. en personlig assistent.

Av ISF:s rapport framgår bl.a. att lagstiftningen är otydlig rörande de olika huvudmännens ansvar och att det finns incitament för kommuner och landsting att vältra över ansvaret

för sjukvårdande insatser på personliga assistenter som därmed tvingas ta ett orimligt stort ansvar.

Brottsligheten inom assistansersättningen

Försäkringskassan lyfter några brister i assistansersättningen i Socialförsäkringsrapporten 2016:8 (Hur kan Försäkringskassan bli bättre på att motverka fusk och oegentligheter med assistansersättning). Myndigheten pekar bland annat på att brukarnas och assistanssamordnarnas intresse av att få fler timmar assistans beviljade sammanfaller.

Assistansersättningens konstruktion innebär att brukaren beviljas medel för att köpa insatsen personlig assistans. Försäkringskassan ansvarar för att administrera assistansersättningen och brukaren ansvarar för insatsens innehåll och kvalitet. Uppföljningen av den lämnade assistansen är svår att genomföra. Det gäller såväl den ekonomiska uppföljningen som uppföljningen av kvaliteten på den lämnade assistansen. Myndighetens bedömning är att de stora beloppen som betalas till varje brukare, den tillitsbaserade hanteringen som tidigare präglat administrationen i kombination med en svag uppföljning bedöms ha bidragit till att möjliggöra missbruk av assistansersättning.

Försäkringskassan har under 2016 infört nya arbetssätt för att utreda oseriösa anordnare av personlig assistans. Det gäller bl.a. ett arbete med att stoppa utbetalningar till assistansanordnare vid misstanke om att anordnarna varit oseriösa.

Tillkännagivande avseende valfrihet att välja utförare av insatsen personlig assistans

Riksdagen beslutade i april 2017 om ett tillkännagivande (bet. 2016/17:SoU8, punkt1, rskr. 2016/17:215) med innebörden att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att alla personer med funktionsnedsättning som har beviljats personlig assistans ska få likvärdiga möjligheter att få välja utförare genom att lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) tillämpas. En person som beviljats insatsen personlig assistans kan alltid välja om man vill få s.k. biträde av assistent eller få ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans. Vid val av ekonomiskt stöd för kostnader för personlig assistans har brukaren valfrihet att välja anordnare. Detta gäller oavsett om en brukare har beviljats insatsen personlig assistans enligt LSS eller statlig assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken. Det finns därmed redan val-

frihet att välja utförare inom ramen för insatsen, dock med en annan teknik än inom LOV. Lämnas assistansersättning är staten huvudman och det ekonomiska stödet som lämnas är en av regeringen fastställd timschablon. Om personlig assistans enligt LSS beviljats är kommunen huvudman och ska lämna ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för assistans. De skäligen kostnaderna motsvarar i många kommuner den statliga schablonen men inte alltid. Kommunerna behöver inte följa timschablonen för assistansersättningen, men ska ersätta skäligen kostnader för assistans.

Regeringen beslutade den 26 maj 2016 om direktiv till en särskild utredare för att göra en översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (dir 2016:40). Enligt direktiven har utredaren i uppdrag att se över och analysera konsekvenserna av det delade huvudmannskapet för personlig assistans samt analysera och lämna förslag på hur kostnader för personlig assistans kan ersättas träffsäkert och kostnadseffektivt. Regeringen bedömer således sammanfattningsvis att det inte finns skäl att gå vidare med ytterligare insatser och anser därmed att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Klagomål kring brister i läkemedelshanteringen

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har under 2016 genomfört tillsyn för LSS och SoL i 1 927 fall. Av dessa fall har 253 renderat någon typ av åtgärd.

De flesta inkomna klagomålen inom hälso- och sjukvården inom funktionshinderområdet rör brister i läkemedelshantering på boenden. Detta gäller även för lex Maria-ärendena där de flesta avser brister i läkemedelshantering samt vård och behandling på boenden. Anmälningar till IVO rör i huvudsak brister i omsorg, omvårdnad, bemötande och rättssäkerhet. Det överensstämmer väl med lex Sarah-anmälningarna där de flesta rör felaktigt utförd insats, inte utförd insats eller dåligt bemötande.

Trots att IVO bara beviljar ca 30 procent av tillståndsansökningarna har myndigheten under 2016 identifierat brister och förbättringsområden i många enskilda verksamheter och även återkallat en del tillstånd. De vanligaste bristerna i de verksamheter som IVO granskar rör dokumentation och systematiskt kvalitetsarbete, anmälningsskyldigheten avseende barn och begäran av utdrag från belastningsregistret i verksamheter som rör barn. Den vanligaste orsaken

till avslag på ansökan om tillstånd är bristande lämplighet och då i synnerhet bristande kunskaper inom LSS.

Kostnaderna för bilstödet fortsätter att minska

Det statliga bilstödet syftar till att möjliggöra ett aktivt och självständigt liv för personer med funktionsnedsättning och leda till ökad delaktighet för dem som inte kan använda allmänna kommunikationer. Bidraget är uppdelat i inköpsbidragen grundbidrag, anskaffningsbidrag och tilläggsbidrag samt anpassningsbidrag. Det går även att få bidrag till körkortsutbildning.

Efterfrågan på bilstöd har ökat de senaste åren. Kostnaderna ökade fram till 2013 men har sedan dess minskat. En viktig förklaring till det är att Försäkringskassan har förtydligat vad som bör anses som lämplig bil, originalmonterad utrustning och utrustning som säljs i paket. Det har lett till att genomsnittsbeloppet som betalas ut för att anpassa en bil har minskat.

Antal beslut om bilstöd fortsätter att öka. Ökningen 2016 beror på fler ansökningar i början av året. Försäkringskassan bedömer att en förklaring kan vara lagändringen för nio år sedan som innebär att föräldragruppernas grundbidrag dubblerades. Föräldrar kan ha avvaktat med att ansöka till dess att ändringen trädde i kraft. Eftersom man kan söka bilstöd igen efter nio år sammanfaller detta med ökningen.

Tabell 6.6 Antal personer som beviljats bilstöd 2012–2016, fördelning av bilstöd mellan kvinnor och män samt fördelning mellan olika grupper (%)

	2012	2013	2014	2015	2016
Kostnader mkr	343	368	315	307	263
Personer som beviljats stöd	1785	1872	2017	2131	
Andel stöd kvinnor, %	44	44	46	45	
Andel stöd män, %	56	56	54	55	
Grupp 1, antal	561	590	605	644	530
Andel kvinnor %	46	45	44	43	47
Andel män %	54	55	56	57	53
Grupp 2, antal	193	172	193	158	152
Andel kvinnor %	42	46	49	53	47
Andel män %	58	54	51	47	53
Grupp 3, antal	300	296	302	318	263
Andel kvinnor %	42	50	50	43	51
Andel män %	58	50	50	57	49
Grupp 4, antal	44	32	55	54	33
Andel kvinnor %	16	12	25	13	21
Andel män %	84	88	75	87	79
Grupp 5, antal	687	782	862	957	1841
Andel kvinnor %	47	43	48	48	46
Andel män %	53	57	52	52	54

Grupp 1 Person med funktionsnedsättning under 65 år som behöver ett fordon för att kunna försörja sig.

Grupp 2 Person med funktionsnedsättning under 65 år som tidigare beviljats bidrag enligt grupp 1.

Grupp 3 Person med funktionsnedsättning som inte tillhör grupperna 1 och 2 som fyllt 18 men inte 50 år.

Grupp 4 Förälder med funktionsnedsättning med barn under 18 år.

Grupp 5 Förälder till barn med funktionsnedsättning om föräldern bor tillsammans med barnet.

Källa: Försäkringskassans årsredovisning och officiella statistik.

Regeringen aviserade i prop. 2016/17:1 att bilstödet skulle reformeras i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt och effektivt bilstöd genom ökade incitament för den försäkrade att införskaffa en bil med originalmonterad utrustning. Detta för att minska behovet av fördyrande anpassningar. Denna reform har genomförts genom ändringar i socialförsäkringsbalken och förordningen (2010:1745) om bilstöd till personer med funktionshinder. De nya bestämmelserna tillämpas fr.o.m. 1 januari 2017 och då i ärenden där ansökan om bilstöd har gjorts efter den 31 december 2016.

Reformeringen av bilstödet innebär i huvudsak följande. Grundbidraget för köp av bil halveras och inkomstgränserna inom anskaffningsbidraget höjs. Det införs ett tilläggsbidrag för köp av bilar som redan är delvis anpassade till eller mer lämpliga att anpassa till den som har ett funktionshinder. På så sätt riktas bilstödet i högre grad till dem som har bristande ekonomiska förutsättningar som gör det svårt att finansiera ett bilköp och till dem som får extra kostnader för inköpet. Normalt ska anpassningsbidrag inte lämnas för en bil som är äldre än fyra år eller har längre körsträcka än 6 000 mil. Om bilen är olämplig med hänsyn till de anpassningar som behövs, ska anpassningsbidraget kunna nekas.

Personligt ombud

Verksamhet med personligt ombud har funnits sedan år 2000. Flest antal verksamheter och ombud finns i Stockholms län och i Västra Götaland. De flesta verksamheterna drivs i kommunens egen regi. Det är främst i storstadsregionerna som verksamheten drivs på entreprenad.

Under 2016 hade 8 986 klienter, varav 5 124 kvinnor och 3 862 män, personligt ombud. Majoriteten, cirka 67 procent av klienterna är i åldersspannet 30–64 år. Åldersspannet 18–29 år står för 29 procent vilket är en ökning med fyra procentenheter jämfört med förra året. Drygt 1 900 klienter har helt eller delvis hemmaboende barn. Många kommuner uppger en tendens att ombuden tar emot allt yngre klienter. Flertalet redovisar att unga vuxna med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ökar. Vissa kommuner uppger en ökning av klienter med barn och personer som lider av psykisk ohälsa med en beroendeproblematik. Unga vuxna som aldrig kommit ut på arbetsmarknaden och som saknar ersättning från sjukförsäkringssystemen är ytterligare en grupp som ökar. Årligen avsätts ca 105 miljoner kronor till insatsen varav ca 100 miljoner kronor för att subventionera kostnaderna för personliga ombud.

Tabell 6.7 Antal personliga ombud (PO) och kommuner som inte erbjuder PO

	Antal PO	Antal kommuner som inte erbjuder PO	Antal 1000- invånare i de kommuner som inte erbjuder PO
2010	320	40	721
2011	313	38	650
2012	311	38	802
2013	310	45	608
2014	309	49	735
2015	310	47	641
2016	311	50	780

Källa: Länsstyrelserna 2017

Tolkservice till förtroendevalda

Stiftelsen Rikstolktjänst har efter upphandling ansvar för att tillhandahålla tolkservice för förtroendevalda. Nuvarande uppdrag sträcker sig t.o.m. 2019.

Årligen avsätter regeringen knappt 10 miljoner kronor för tolkservice till förtroendevalda. Socialstyrelsen utbetalar medel till den aktör som efter upphandling tilldelats uppdraget att tillhandahålla tolkservice för förtroendevalda i vissa organisationer.

Tabell 6.8 Antal tolktimmar och tolkdagar till förtroendevalda

	Inrikes (timmar)	Urikes (dagar 2013- 15, timmar 2016)
2013	5 965	296
2014	6 741	156
2015	6 709	103
2016	6 561	1062

Källa: Stiftelsen Rikstolktjänst

Ledarhundar till synskadade

Synskadades Riksförbund har uppgiften att, i enlighet med lagen (2005:340) om överlämnande av vissa förvaltningsuppgifter till den ideella föreningen Synskadades Riksförbund, anskaffa och placera ledarhundar. Myndigheten för delaktighet har i uppdrag att upphandla ledarhundar åt Synskadades Riksförbund. Årligen avsätter regeringen 23,9 miljoner kronor i statsbidrag för verksamheten. Det finns inget tydlig trend när det gäller antalet sökande som står i kö för att få en ny ledarhund. Dock är antalet hundar som togs ur tjänst, de flesta till följd av hög ålder, under 2016 betydligt högre än tidigare år. Detta kommer sannolikt leda till att kön växer.

Tabell 6.9 Antal ledhundarna

	Nya placerade hundar	Hundar tagna ur tjänst ¹	Totalt antal ledarhundar i tjänst	Antal sökande i kö per den 31/12
2010	40	16	292	42
2011	39	27	284	53
2012	39	26	282	38
2013	38	18	290	52
2014	35	25	288	46
2015	36	25	272	59
2016	36	41	271	54

Källa: Synskadades riksförbund, 2017

1. Ledarhundar tas vanligen ur tjänst på grund av hög ålder.

6.4.3 Analys och slutsatser

Övergripande insatser

Rådet för styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst är nu på plats. De första stegen är tagna mot en sammanhållen statlig styrning genom bl.a. en myndighetsgemensam omvärldsanalys. Öppna jämförelser är också en viktig del av den nationella kunskapsstyrningen och driver nu på jämställdhetsperspektivet inom socialtjänsten genom att utveckla indikatorer som kan följa utvecklingen på olika områden.

Inom ramen för överenskommelsen om stöd till en evidensbaserad praktik har SKL, Socialstyrelsen och representanter från de regionala samverkans- och stödstrukturerna tagit fram en modell för ett aktivt partnerskap för samverkan mellan nationell, regional och lokal nivå för att driva arbetet framåt. Syftet är att samverkan, dialog och samordning av initiativ ska bidra till behovsanpassad kunskapsutveckling och effektiva kunskapsstöd.

Utveckling och användning av e-hälsa och välfärdsteknologi ska bidra till en effektiv och hållbar välfärd samt till ökad trygghet och självständighet för flickor, pojkar, kvinnor och män med behov av stöd. Ökad samverkan mellan staten, kommuner och landsting och andra aktörer inom de tre insatsområdena utpekade i Vision e-hälsa 2025 är en förutsättning för utvecklingen av e-hälsa och välfärdsteknologi, samt för måluppfyllelse av visionen. Myndigheten för delaktighet bedömer att de insatser myndigheten genomfört inom ramen av sitt uppdrag

inte har täckt kommunernas behov av stöd på området.

Nu gällande lag om bostadsanpassningsbidrag innehåller få bestämmelser om den formella handläggningen av en ansökan om bostadsanpassningsbidrag eller återställningsbidrag. Boverkets föreskrifter anger vilka handlingar som ska läggas till ansökan, men Boverkets be- myndigande att utfärda föreskrifter omfattar inte återställningsbidraget. Högsta förvaltningsdomstolens beslut innebär att enskilda idag kan sakna skydd mot krav på ersättning för återställning vid flytt eller i annat fall.

Omvärlden

Länsstyrelsen i Stockholms län har publicerat webbplatsen eumedborgareisverige.se som en del i sitt uppdrag att samordna arbetet kring EU/EES medborgare. Kommunerna och andra aktörer erbjuds på så sätt en gemensam plattform som tydliggör tolkningar och mandat kring frågor som rör målgruppen.

Omsorg om äldre

Antalet personer med demenssjukdom ökar

Antalet personer med demenssjukdom kommer till följd av den åldrande befolkningen att öka kraftigt i Sverige. År 2030 beräknas antalet uppgå till ca 230 000. Demenssjukdom slår direkt mot individens självständighet och delaktighet. Konsekvenserna av demenssjukdom drabbar i högre grad kvinnor än män, både som direkt drabbade och som närstående som utför obetalt omsorgsarbete. Kunskap om demenssjukdom är centralt för att kunna erbjuda en god vård och omsorg om personer med demenssjukdom. Regeringens stöd till utbildningssatsningar har gjort det möjligt att öka kompetensen om demenssjukdom bland personal och anhöriga.

Regeringens satsning på att undvika tvång- och begränsningsåtgärder har vidare ökat förutsättningarna för en vård och omsorg med större respekt för individens självbestämmande, vilket gör det möjligt för personer med demenssjukdom att behålla inflytande över sin vardag.

Även om det finns en positiv utveckling när det gäller kunskap om demenssjukdomar finns det fortfarande brister i vården och omsorgen om personer med demenssjukdom. Skillnaderna i landet är stora, t.ex. när det gäller vilka insatser kommunerna kan erbjuda. Vidare tycks socio-

ekonomiska förhållanden, som utbildning och födelseland påverka vilka insatser som ges.

Brister vad gäller bemötande, förtroende och trygghet

Alltför många äldre med äldreomsorg upplever att de inte får ett gott bemötande, att de inte känner förtroende för personalen och att de inte känner sig trygga. Det är svårt att känna förtroende för personal som man inte känner. I genomsnitt möter en äldre person med hemtjänst 15 personer under en tvåveckorsperiod. Att få vård och omsorg av så många personer som går ut och in ur sitt hem bidrar till att man inte känner sig trygg. Bristen på personalkontinuitet är en faktor som kan ligga bakom de låga siffrorna när det gäller bemötande, förtroende och trygghet.

Bemanning och arbetsmiljö inom äldreomsorgen

Personalen är den viktigaste resursen i äldreomsorgen. Nio av tio som arbetar inom äldreomsorgen är kvinnor. De behöver ha rimliga förutsättningar för att göra ett bra jobb, och ge varje kvinna och man i äldreomsorgen ett gott bemötande och bygga relationer som skapar förtroende och trygghet.

Regeringens satsning på bemanning har gett kommunerna bättre förutsättningar att åstadkomma kvalitet och trygghet i äldreomsorgen samt att avlasta personalen. Personalen har fått större utrymme att bidra till att de äldre får en meningsfull tillvaro. Regeringen bedömer att det är en angelägen investering för en äldreomsorg av god kvalitet.

Regeringen ser dock med oro på de problem som framkommer när det gäller arbetsmiljö för personalen inom äldreomsorgen. Undersökningar visar att nästan hälften av personalen allvarligt övervägt att lämna yrket. Det är angeläget att bristerna i arbetsmiljö i denna kvinnodominerade sektor lyfts fram och åtgärdas. Det är av avgörande betydelse för kvaliteten i äldreomsorgen, för att äldreomsorgen ska kunna rekrytera och behålla den personal som behövs samt för att personalen inte ska bli sjuka på sin arbetsplats.

Samverkan vid utskrivning från slutenvård

Många äldre med stora och komplexa vårdbehov bor kvar i sitt ordinarie boende. Det ställer stora krav på samordning mellan både kommuner och landsting och alla olika yrkeskategorier som den äldre kommer i kontakt med. Regeringens för-

slag på samverkan vid utskrivning från slutenvård är ett viktigt steg i rätt riktning. Det är viktigt att lagen implementeras på ett effektivt sätt för att vården och omsorgen ska bli ännu mer trygg och säker för de med störst behov.

Fallolyckor

Fallskador får ofta stora negativa konsekvenser för den enskilde, genom bestående men och ett ökat vård- och omsorgsbehov i vardagen. Förutom konsekvenserna för den enskilde genererar fallolyckor stora kostnader för samhället. Socialstyrelsens beräkningar visar att kostnaderna i den specialiserade vården uppgick till 7,7 miljarder kronor för riket och kostnaderna för vård och omsorg i kommunerna beräknas till minst 3,7 miljarder kronor under 2014. Mot bakgrund av konsekvenserna för både den enskilde och för samhället är det angeläget att fortsätta utveckla det fallpreventiva arbetet.

Individ- och familjeomsorg

Den sociala barn- och ungdomsvården

Tillståndet i den sociala barn- och ungdomsvården har stabiliserats något 2016 eftersom inte lika många ensamkommande barn kom till Sverige under året jämfört med hösten 2015. Det ger bättre förutsättningar för kommunerna både i arbetet med mottagandet av ensamkommande barn och unga och i hela den sociala barn- och ungdomsvården.

Svårigheter att säkra bemanningen med nödvändig kompetens är dock fortfarande en utmaning i många kommuner, vilket kräver strategiska långsiktiga insatser.

Statistiken över placerade barn och unga brister. Sedan 2014 omfattar statistiken bara personer med svenskt personnummer, vilket innebär att asylsökande ensamkommande barn inte ingår i statistiken.

En fortsatt hög efterfrågan på statligt bedriven ungdomsvård har inneburit att det under 2016 uppstått kö till vårdplatser inom Statens institutionsstyrelse (SiS). Platsbristen beror på ett ökat behov av att placera ensamkommande pojkar samt att barnkullar i de åldersgrupper som kan behöva beredas vård inom SiS är större. Antalet vårdplatser behöver utökas för att möta efterfrågan på vård.

Ekonomiskt bistånd

Det ekonomiska biståndet är det yttersta skyddsnetet för personer som saknar andra möjligheter till försörjning. Biståndstagandet har minskat något sedan 2014. Fortfarande är dock det långvariga biståndsmottagandet högt. Bland ensamstående mödrar är det betydligt vanligare med ekonomiskt bistånd jämfört med andra hushållstyper. Ensamstående föräldrar har en större försörjningsbörda jämfört med sammanboende föräldrar eller personer utan barn vilket kan bidra till en högre ekonomiskt utsatthet. Utrikes födda liksom unga vuxna är också överrepresenterade i förhållande till genomsnittet för riket. Detta hänger samman med att arbetslösheten är högre bland dem samt att de ofta inte kvalificerat sig för ersättningar från sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen.

Kommunernas kostnader för arbetsmarknadsinsatser har successivt ökat och uppgick till närmare 5 miljarder kronor under 2016. Kunskapen om effekterna av dessa insatser är bristfällig. Socialstyrelsens arbete med att utveckla officiell statistik över arbetsbefrämjande insatser och orsaker till avslut av dessa insatser kommer att kunna underlätta en systematisk uppföljning av kommunernas insatser till biståndsmottagare.

Missbruks- och beroendevården

Vårdsystemet är i förändring. Allt fler vårdas inom hälso- och sjukvården på grund av missbruk medan socialtjänstens frivilliga insatser minskar. Inom socialtjänstens missbruksvård syns även en utveckling där en större andel av socialtjänstens klienter har en sammansatt problematik med tungt missbruk och psykisk ohälsa. Samtidigt som socialtjänstens frivilliga insatser minskar, sker en ökning av tvångs-ingripanden. Utvecklingen har varit ungefär densamma för kvinnor som för män.

Statens institutionsstyrelses (SiS) verksamhet präglats alltså av hög beläggning, vilket gjort det svårt för myndigheten att erbjuda plats omgående, speciellt låsta platser för män.

Det krav på överenskommelser om samverkan som infördes i socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen fr.o.m. den 1 juli 2013 börjar nu få genomslag i hela landet. Myndigheten för vård- och omsorgs analys visar dock att samverkan kring barn och unga behöver utvecklas i överenskommelserna likaså med Kriminalvården för att motverka återfall i brott och underlätta integrering i samhället efter avtjänat fängelse-

straff. På individnivå behöver användningen av individuella planer (SIP) att öka för att bättre samordna insatserna för kvinnor och män, flickor och pojkar med komplexa vårdbehov, från båda huvudmännen.

En majoritet av verksamheterna använder standardiserade bedömningsinstrument som underlag för insatser. Det stärker möjligheten att följa upp insatserna både på individ- och verksamhetsnivå trots detta är det allt färre verksamheter som använder bedömningsinstrument för systematiska uppföljningar.

Unga kvinnor och män med risk- och missbruk, och deras behov av en bättre samordnad vård och omsorg samt äldre kvinnor och män och deras behov, liksom barn som anhöriga är grupper som särskilt behöver synliggöras.

Hemlöshet

Bostadsbristen är fortfarande omfattande och socialtjänsten får ta ett stort ansvar för de kvinnor och män som inte själva kan ordna sin boendesituation. Socialstyrelsen kommer i november 2017 att publicera resultaten en ny kartläggning av omfattningen av hemlösheten och utestängning från bostadsmarknaden.

Regeringens reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025 som syftar till att lyfta socialt utsatta områden och att bryta segregationsmekanismer berör området. Ett av de fem fokusområdena handlar om att stärka samhällsservicen och minska bostadssegregationen.

Brottsutsatta

Brottsutsattas behov av stöd och hjälp kan variera beroende på brottets allvar och personliga faktorer. Konsekvenserna för dem som utsätts kan bli allvarliga och ta sig uttryck i både fysisk och psykisk ohälsa. Samhällets aktörer måste arbeta förebyggande och reagera tidigt när det finns tecken på att barn och vuxna är våldsutsatta.

Regeringens satsning på utvecklingsmedel för att kvalitetsutveckla arbetet på området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer samt stödet till våldsutsatta kvinnor och barn har de senaste åren lagt en grund för att nå ut med kunskapsstöd till dem som arbetar med målgruppen. Det gäller både på regional och lokal nivå. Under 2016 nådde dessa medel samtliga landsting och dubbelt så många kommuner som under 2015. Fler som behöver ska få ta del av ett kvalitativt stöd inom flera verksamhetsområden.

Forskning visar att barn som upplevt våld av eller emot en nära anhörig behöver hjälp och stöd för egen del, särskilt anpassat efter barnets individuella behov. Det är viktigt att våldsutsatta barn erbjuds det stöd och skydd de behöver. En del i detta arbete är att se över barnets situation i skyddat boende.

Familjerätt och föräldraskapsstödet

Det finns behov av att fortsätta stärka barnrättsperspektivet inom det familjerättsliga området t.ex. genom att förstärka de förebyggande insatserna i syfte att undvika att föräldrarna utvecklar konflikter som drabbar barnet och att ärenden om vårdnad, boende och umgänge hamnar i domstol.

För att uppnå målet om att alla föräldrar ska erbjudas stöd i föräldraskapet behövs ytterligare insatser. Det behövs en sammanhållen styrkedja från nationell till regional och lokal nivå. Stödet behöver anpassas till behovet hos dagens föräldrar och barn samt erbjudas och genomföras så att det gynnar jämlikhet och ett jämställt föräldraskap. Att förbättra stödet till föräldrar med utländsk bakgrund är särskilt angeläget.

Stöd till personer med funktionsnedsättning

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och särskilt assistansreformen har på ett avgörande sätt förbättrat levnadsvillkoren för flickor och pojkar, kvinnor och män med omfattande funktionsnedsättningar. Det finns inget som tyder på att kommuner generellt drar ner på insatser enligt LSS och SoL. Kostnaderna ökar liksom antalet som får insatser. LSS- och SoL-insatser, assistansersättning, bilstöd, hjälpmedel m.m. är för många människor med funktionsnedsättningar avgörande för att kunna leva ett bra liv och vara delaktiga i samhället. Det är angeläget att fortsatt värna dessa insatser.

Totalt antal beviljade timmar med assistansersättning ökar inte längre, eftersom färre personer beviljas ersättning. Antalet timmar per assistansberättigad har dock fortsatt att öka, men i långsammare takt. Försäkringskassan pekar på att utvecklingen kan bero på några domar från Högsta förvaltningsdomstolen. Domar från Högsta förvaltningsdomstolen är praxisbildande och påverkar hur lagstiftningen kan tolkas och tillämpas. Det är regeringens ansvar att följa upp

vilka konsekvenserna blir för brukarna av dessa praxisbildande domar. Regeringen har därför lämnat en rad uppdrag till Försäkringskassan och Socialstyrelsen för att fördjupa kunskaperna om vilka effekter den nya rättspraxisen får för personer med assistansersättning eller med personlig assistans enligt LSS, hur domarna påverkat kommunernas beviljande av andra insatser enligt LSS och socialtjänstlagen samt i vilken utsträckning som kommuner och landsting samverkar i frågor som rör egenvård.

Vinstdrivande företag är i dag den vanligaste driftformen för personlig assistans. Det kan finnas risk att företag överdriver brukarens behov av personlig assistans samt att den svaga uppföljningen i assistansersättningen och de starka ekonomiska incitamenten är faktorer som kan driva fram brott och överutnyttjande. För att öka kunskapen på detta område har Regeringskansliet uppdragit åt en utredare att se över assistansersättningens utveckling och framväxten av marknaden för anordnare av personlig assistans (S2017/02127/FST).

Många av de problem som uppmärksammats genom åren inom assistansersättningen kvarstår och nya har tillkommit. Det gäller t.ex. det delade huvudmannskapet för personlig assistans och de konsekvenser som det fått för andra insatser som kommunen ansvarar. Det finns också brister i de insatser som LSS rymmer. Mot bakgrund av denna utveckling har regeringen tagit initiativ till en översyn av hela LSS-lagstiftningen. Utredaren har till uppgift att både se över lagstiftningen i syfte att skapa en långsiktig hållbar ekonomisk utveckling av insatsen personlig assistans och mer träffsäkra LSS-insatser samt jämlikhets- och jämställdhetsfrågor.

Det är fortsatt angeläget att bilstödet används mer effektivt och avsikten med den reform som genomförts är att bidra till en fortsatt utveckling i den riktningen.

6.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen lämnade i revisionsberättelsen för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd ett uttalande med reservation. Orsaken var att det i årsredovisningen för 2016 saknas en fördelning av myndighetens totala intäkter och kostnader mellan myndighetens olika verk-

samhetsområden enligt 3 kap. 2 § förordningen om årsredovisning och budgetunderlag (2000:605). Regeringen följer frågan.

6.6 Politikens inriktning

Det gemensamma samhällsbygget ska fortsätta och den generella välfärden stärkas. Det förutsätter en väl fungerande socialtjänst präglad av människors deltagande i samhällslivet, respekt för människors självbestämmande samt rätts-säkerhet. Insatser ska bygga på kunskap och ha god kvalitet samt främja jämlikhet i levnads-villkor och jämställdhet. Dessa insatser är av betydelse för både brukare, anhöriga och professionen.

Översyn av socialtjänstlagen och vissa av socialtjänstens uppgifter

Socialtjänstlagen behöver moderniseras och socialtjänstens verksamhet måste förändras efter förändringar i omvärlden. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska göra en översyn av socialtjänstlagen (2011:453) och vissa av socialtjänstens uppgifter. Utredningen har antagit namnet Framtidens socialtjänst (S2017:03) och ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 december 2018.

Förbättrade förutsättningar för insatser av god kvalitet

Socialtjänstens insatser baseras i allt högre grad på bästa tillgängliga kunskap. Det innebär att begreppet evidensbaserad praktik, som bygger på både vetenskap och beprövad erfarenhet får allt större genomslag i socialtjänsten. Rådet för styrning med kunskap och Huvudmannagruppern är centrala i denna utveckling och regleras förordningen för rådet. Dessutom har en förstärkt samverkan mellan nationell och regional nivå påbörjats genom en modell för partnerskap mellan Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och de regionala samverkans- och stödstrukturerna. Modellen kommer att förankras och förbättras utifrån de behov som upp-kommer.

Avgiftsfria lovaktiviteter och simskola

Regeringen satsar 200 miljoner kronor årligen under åren 2016–2019 på sommarlovsaktiviteter som är kostnadsfria för barn i åldern 6–15 år. Regeringen avser att även tillskjuta medel för

avgiftsfria aktiviteter under skollov motsvarande 250 miljoner kronor under 2018–2020.

Simkunnigheten i dag är ojämn och det är vanligare att barn med socioekonomiskt svagare bakgrund inte kan simma. Simundervisning ska ges inom ramen för skolan, men tiden där räcker inte alltid till för att alla barn ska uppnå god simkunnighet och vattenvana. Regeringen avser därför att ge stöd med 300 miljoner kronor årligen för att göra det möjligt för kommunerna att erbjuda avgiftsfri simskola för barn.

E-hälsa och välfärdsteknik

Arbetet med Vision e-hälsa 2025 kommer att fortsätta i enlighet med Handlingsplan för sam-verkan vid genomförandet av Vision e-hälsa 2025 (S2017/00379/FS). Handlingsplanen syftar till att säkerställa att de insatser som regeringen be-slutar om på bästa sätt tas omhand, genom ökad samverkan mellan stat, kommuner och landsting.

Vidare fortsätter Myndigheten för delaktig-hets uppdrag att stödja kommunerna i att inför-andet av välfärdsteknik i kommunerna. Syftet är att fler flickor och pojkar, kvinnor och män ska få ta del av digitaliseringens möjligheter och ny teknik för ökad delaktighet och självständighet.

Forskarskolor för praktiktäna forskning inom socialtjänstens områden

Många utredningar har redovisat att det finns behov av mer kunskap om socialtjänsten. För att möta dessa behov har regeringen gett Forsk-ningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) i uppdrag att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram om tillämpad välfärdsforsk-ning inklusive forskarskolor. Satsningen på forskarskolor ska stärka praktiktäna forskning, socialtjänstens forskningsanknytning och öka samverkan mellan högskola och socialtjänst.

Ny lag om bostadsanpassningsbidrag

Regeringen har för avsikt att lägga fram en pro-portion om en ny lag om bostadsanpassnings-bidrag. Propositionen utgår från Boverkets förslag (S2015/04147/FST) och den kompletter-ande promemoria som arbetades fram på Social-departementet (S2016/04660/FST). Syftet är att förtydliga lagstiftningen på området och därmed öka rättsäkerheten kring ärendehantering av bostadsanpassningsbidrag. Förslaget har inga budgetära konsekvenser för staten eller kom-munerna.

Förbättra utrikes födda kvinnors möjlighet att studera

Gruppen utrikes födda kvinnor hamnar allt för stor utsträckning utanför såväl arbetsmarknaden som utbildningssystemet. Många av dem blir därför hänvisade till socialtjänsten för sin försörjning. Regeringen anser att det bör ses över hur bestämmelserna inom studiestödssystemet och inom andra ersättningssystem samspelar och påverkar utrikes födda kvinnors ekonomiska förutsättningar att studera och arbeta. Vid behov bör generella åtgärder vidtas i syfte att minska skillnaderna i rekrytering till studier mellan gruppen utrikes födda kvinnor och andra grupper. Därmed skulle deras förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden också kunna förstärkas (UO avsnitt 15 och avsnitt 3.6.2).

Omvärlden

Utsatta EU/EES-medborgare

Regeringens åtgärder syftar till att bekämpa ut-satthet som ytterst leder till att människor känner sig tvungna att tigga för att kunna klara sin försörjning. Länsstyrelsen i Stockholm fortsätter sitt regeringsuppdrag att stärka samverkan och utveckla samordningen mellan de aktörer som möter utsatta EU/EES-medborgare som vistas i Sverige tillfälligt och som saknar uppehållsrätt.

Fortsatt ökad samverkan med Rumänien och Bulgarien

Regeringen arbetar fortsatt med insatser för ökad samverkan inom EU och bilateralt genom de samförståndsavtal som ingåtts med Rumänien (2015) och Bulgarien (2016). Avtalen fokuserar på barnrätt, jämställdhet, social välfärd, äldre-frågor och funktionshindersfrågor. Avtalen syftar till att byta erfarenheter och goda exempel samt främja och underlätta samarbete på lokal nivå mellan Sverige och respektive land. Målsättningen framöver är att fortsätta att konkretisera samarbetet genom arbetsplaner.

Ordförandeskap i Nordiska ministerrådet

Under 2018 är Sverige ordförande i Nordiska Ministerrådet. Det nordiska samarbetet är präglat av en princip om nordisk nytta som Sverige vill bygga vidare på inom social- och hälsosektorn. Sverige kommer under 2018 att vara ordförande i ministerrådsmötet, ämbetsmannakommittén, ett antal olika arbetsgrupper

och planera samt genomföra ett antal konferenser. Ett temaområde för ordförandeskapet är ”äldre/en åldrande befolkning”.

Ny lag om ersättning till kommuner vid evakueringar till Sverige

Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen med förslag på en ny lag om ersättning till kommuner vid evakueringar till Sverige. Lagen ska gälla när evakuerade ankommer till Sverige till följd av en konsulär katastrofinsats enligt lagen (2018:813) om konsulära katastrofinsatser. Syftet med lagen är att underlätta för den kommun i Sverige dit de evakuerade ankommer att ge stöd och hjälp i enlighet med 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) till de evakuerade. Enligt lagen ska en kommun ha rätt till ersättning av staten för skäliga kostnader som är direkt hänförliga till det stöd och den hjälp som de evakuerade har fått i samband med ankomsten till Sverige. Statens kostnader bör sedan i efterhand fördelas mellan alla kommuner genom att det generella statsbidraget, utgiftsområde. 25 Allmänna bidrag till kommunerna, anslag 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*, justeras nästkommande år. Lagen föreslås träda i kraft den 1 februari 2018.

6.6.1 Omsorg om äldre

Äldre- och demenssjukdomar

Demenssjukdomar har omfattande konsekvenser för den enskilde, för närstående och för hela samhället. För att möta behovet hos målgruppen och de samhällsekonomiska konsekvenserna av det snabbt ökande antalet kvinnor och män som lever med demenssjukdom krävs en bred kunskaphöjning i samhället.

Socialstyrelsen har på uppdrag av regeringen tagit fram ett underlag dels för en bred strategi om demenssjukdomar, dels till en plan för prioriterade insatser fram till 2022. Mot bakgrund av den kraftiga ökningen av antalet personer med demenssjukdom är underlaget viktigt för att utforma åtgärder för att hantera de utmaningar som demenssjukdomar innebär, både på individ- och på samhällsnivå.

Regeringen har under 2017 gett Svenskt demenscentrum ekonomiskt stöd för att fortsätta öka kunskapen om hur man kan förebygga och förhindra tvång och begränsningar i vården och omsorgen om personer med demenssjuk-

dom. Svenskt demenscentrum bedriver ett angeläget arbete med att sprida kunskap om demenssjukdomar. Vidare har regeringen gett stöd till två nationella kvalitetsregister inom demensområdet BPSD och Svenska demensregistret (SveDem) för att möjliggöra uppföljning och utvärdering av vård och omsorg om kvinnor och män med demenssjukdom. Regeringen avser att fortsätta dessa satsningar under 2018.

Fortsatt satsning på bemanning i äldreomsorgen

Regeringen avsätter två miljarder kronor för 2018 till bemanning i äldreomsorgen. En tillräcklig bemanning är en grundförutsättning för god kvalitet och bra arbetsmiljö för personalen varav 9 av 10 är kvinnor i äldreomsorgen. Personalen är den viktigaste resursen i vården och omsorgen om äldre. Därför bedömer regeringen att bemanningssatsningen är en angelägen investering för en äldreomsorg av god kvalitet för att exempelvis för att bryta isolering och öka kvaliteten på måltiderna. Uppföljningar visar att satsningen har gett kommunerna bättre förutsättningar att åstadkomma kvalitet och trygghet och att personalen har avlastats.

I samband med den fortsatta uppföljningen av satsningen vill regeringen uppmärksamma två områden med betydelse för kvaliteten i äldreomsorgen. Det gäller dels arbetsmiljön för de kvinnor och män som arbetar inom äldreomsorgen, dels personalkontinuiteten för personer i behov av stöd och omsorg. Mot bakgrund av de brister som framkommit finns det skäl att följa vilket utvecklingsarbete kommunerna bedriver inom dessa områden. Det är också ett sätt att lyfta fram arbeten som kan leda till effekter på längre sikt.

Bra och ekologisk mat

Bra mat för äldre och personer med funktionsnedsättning är av stor betydelse för både tillfrisknande och den generella hälsan. Matvanorna påverkar även hur stor klimat- och miljöpåverkan blir. Regeringens livsmedelsstrategi innehåller tydliga åtgärder för utvecklingen av offentliga måltider. Inriktningsmålet är att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av certifierade ekologiska produkter 2030. Det är viktigt att fortsätta främja goda matvanor genom olika åtgärder bl.a. inom offentlig sektor och genom satsningar på information. Bra matvanor behandlas även i detta utgiftsområde i avsnitt 4.4.2 om Folkhälsa

och i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, avsnitt 2.6.3

Nya arbetssätt för hälsa, trygghet och självständighet

Bemanningsatsningen bidrar till en bra grund för fortsatt stöd till utveckling av verksamheten. Det är angeläget att komplettera den nuvarande satsningen med ytterligare insatser genom att ge stöd till nya arbetssätt inom äldreomsorgen. Det handlar t.ex. om att införa nya rutiner, metoder och ny teknik inom de områden som beskrivs nedan.

Det finns stor potential att främja hälsa och trygghet bland äldre kvinnor och män, exempelvis genom att förebygga fallolyckor eller genom att främja en trygg hemkomst efter sjukhusvistelse. Utöver välfärdsvinster för den enskilde finns det även stöd för att det ger besparingar i form av minskat behov av vård och omsorg. Det finns även betydande välfärdsvinster att göra genom en ökad användning av ny teknik, digitalisering och bättre användning av hjälpmedel bl.a. genom att äldre kvinnor och män får möjlighet att bevara sin självständighet och att vara delaktiga i samhället.

Främja trygghet i hemmet – stöd till en samordnad vård och omsorg för äldre med stora vård- och omsorgsbehov

Allt mer vård kommer i framtiden att utföras utanför sjukhusen och inte sällan i patientens hem. Multisjuka äldre och äldre med omfattande behov kräver insatser från många aktörer och därmed en förändrad organisering och samordning av vården och omsorgen. För att åstadkomma en trygg och säker äldreomsorg är en fungerande samordning av hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens insatser en av de största utmaningarna.

Den 1 januari 2018 träder en ny lag ikraft – lagen om samordning vid utskrivning från sjukhus. Rutiner och arbetssätt behöver förändras för att kunna införa den nya lagstiftningen. Kommunerna behöver få praktiskt stöd med att införa metoder och arbetssätt så att trygghet i hemmet och en utökad samverkan främjas.

Förebygga fall

För att uppnå regeringens mål att halvera antalet fallolyckor, utvecklas det fallpreventiva arbetet. Detta görs genom ytterligare kunskapsspridning till allmänheten i stort och riskgrupper i

synnerhet, om hur kvinnor och män själva kan agera för att undvika att drabbas av en fallolycka. Det görs vidare genom kunskapsspridning och stöd till andra kommuner om hur de kan arbeta för att minska antalet fallolyckor. Regeringen avser att avsätta 13 miljoner kronor under 2018 för fortsatt fallpreventivt arbete.

Förenklat beslutfattande och särskilda boendeformer

Enligt många kommuner finns det skäl att utveckla former för mer lättillgängliga insatser inom äldreomsorgen. Det kan leda till minskad administration och möjliggöra ett större fokus på uppföljning av kvalitet, nöjdhet och effektivitet. För äldre kvinnor och män ger en sådan utveckling även möjlighet till ökad delaktighet och ökat självbestämmande.

I Regeringskansliet har därför tagits fram promemorian Om förenklat beslutfattande och särskilda boendeformer för äldre (Ds 2017:12) med förslag om att kommunerna ges befogenhet att under vissa förutsättningar kunna bevilja äldre personer vissa insatser inom äldreomsorgen utan föregående individuell biståndsprövning. Syftet är att ge de kommuner som så önskar möjlighet att bevilja äldre insatser inom äldreomsorg på ett enklare sätt och med större utrymme för självbestämmande. Kommunerna föreslås även få befogenhet att inrätta särskilda boendeformer för äldre personer som behöver stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service. Förslaget syftar till att ge de kommuner som så önskar möjlighet att inrätta särskilda boendeformer för äldre som inte behöver omvårdnad dygnet runt. Departementspromemorian har remissbehandlats.

Utredningen – nationell kvalitetsplan

I mars 2017 lämnade utredningen om nationell kvalitetsplan för äldreomsorgen (S 2015:03) sitt betänkande Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer (SOU 2017:21) till regeringen. Regeringen bereder förslagen och planerar bland annat med utgångspunkt i utredningens förslag att se över hur undersköterskornas yrkesroll kan bli tydligare och hur yrket undersköterska på bästa sätt kan regleras.

Utveckling av stöd till anhöriga

Anhöriga fyller en viktig roll för många äldre och andra som till följd av sjukdom eller funktionsnedsättning behöver olika former av stöd

och omsorg. Ser man till all omsorg om äldre som ges i hemmet svarar anhöriga för mer än 75 procent. Att ge omsorg är vanligast i åldersgruppen 45-64 år och oftast är det en förälder som stötts. Kvinnor ger oftare mer omfattande omsorg än vad män gör. Uppskattningsvis utför kvinnor två tredjedelar av den omsorgsvolym som ligger på anhöriga. Detta kan ha negativ påverkan både på möjligheten att arbeta, studera och på hälsotillståndet. Kvinnor påverkas generellt mer negativt än män av att ge anhörigomsorg. Kommunerna är skyldiga att erbjuda stöd till anhöriga. Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) bedriver ett angeläget arbete för att bidra till ett anhörigstöd av god kvalitet. Regeringen avser därför att fortsätta bidra till finansiering av denna verksamhet.

6.6.2 Individ- och familjeomsorg

Den sociala barn- och ungdomsvården

Stärkt bemanning i socialtjänstens barn- och ungdomsvård

Regeringens pågående satsning på stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården under 2016–2019 fortsätter som planerat. Regeringen avsätter ytterligare 250 miljoner kronor årligen under perioden 2018–2020. Det handlar om att öka antalet socialsekreterare, arbetsledare och administratörer för att frigöra tid för socialsekreterare eller arbetsledare i deras arbete med myndighetsutövning. Det handlar också om insatser för att främja kompetens och stabilitet samt insatser för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring inom området. Den psykiska ohälsan bland barn och unga är ett samhällsproblem, där statsbidrag ska kunna användas för att öka socialtjänstens kompetens om barn och unga med psykisk ohälsa. Satsningen ska bidra till att stärka socialtjänstens insatser till barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa.

Insatser för stärkt kompetens och stabilitet

Förutom satsningen på stärkt bemanning inom socialtjänsten omfattar regeringens initiativ stöd till yrkesintroduktion för socialsekreterare i den sociala barn- och ungdomsvården, uppdragsutbildningar för socialsekreterare i den sociala barn- och ungdomsvården samt satsningar på arbetsledare och chefer inom individ- och familjeomsorgen.

Socialstyrelsen har haft regeringens uppdrag att se över behörighetsregleringen för personal inom den myndighetsutövande delen i socialtjänstens barn- och ungdomsvård. Utifrån uppföljningen har Socialstyrelsen beslutat att revidera myndighetens föreskrifter som bl.a. reglerar krav för behörighet avseende annan relevant examen än socionomexamen. Förändringarna bör medföra att det blir enklare för socialsekreterare som i dag arbetar att bli behöriga och det bör bli enklare för personer att bli anställda med en annan relevant examen än socionomexamen.

Ett väl fungerande mottagande av ensamkommande barn

Mottagandeutredningen har i uppdrag att föreslå åtgärder för att skapa ett sammanhållet system för mottagande och bosättning av asylsökande och nyanlända, inklusive ensamkommande barn (dir. 2015:02). Utredningens förslag kan komma att påverka socialtjänstens område (se vidare utgiftsområde 13).

Det nationella kunskapscentrum som har inrättats vid Socialstyrelsen ska ge stöd till verksamheter som arbetar med ensamkommande barn och unga. Regeringen har från den 1 juli 2017 infört ett nytt ersättningssystem för kommunernas mottagande av ensamkommande barn. Systemet är i huvudsak baserat på schabloner och syftar till snabbare och enklare utbetalningar och bättre planeringsförutsättningar för kommunerna.

Länsstyrelserna har, i samråd med ett flertal myndigheter, under året identifierat förbättringsområden och lämnat åtgärdsförslag för att förhindra att ensamkommande barn försvinner.

Förstärkt anslag för Statens institutionsstyrelse

För de barn och unga som behöver stå under särskild noggrann tillsyn för att kunna beredas vård finns särskilda ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS). Det har varit en mycket hög efterfrågan på vårdplatser de senaste tre åren. Trots att över 100 nya platser tillskapats råder fortsatt platsbrist. Det har, utöver svårigheten att anvisa en vårdplats, försämrats förutsättningarna för SiS att differentiera vården efter barnet eller den unges behov.

Den ökade efterfrågan förklaras av det stora antalet ensamkommande barn som kommit till Sverige men SiS bedömer att efterfrågan kommer att vara fortsatt hög även på längre sikt. Detta mot bakgrund av de större barnkullar som

finns i de åldersgrupper som kan komma att behöva beredas vård på SiS. Regeringen anser att den långsiktiga efterfrågan är svårbedömd men avser att följa utvecklingen. För att skapa förutsättningar för SiS att öka kapaciteten inom ungdomsvården avser därför regeringen att stärka SiS förvaltningsanslag under åren 2017–2021 med sammanlagt 600 miljoner kronor. Satsningen bedöms möjliggöra nyanställningar, men i vilken omfattning kan för närvarande inte bedömas.

Arbetet med att se över LVU-lagstiftningen

I juni 2015 lämnade Utredningen om tvångsvård för barn och unga sitt slutbetänkande Barns och ungas rätt vid tvångsvård (SOU 2015:71). Betänkandet innehåller förslag till en ny lag om tvångsvård av barn och unga som tydligare utgår från barns och ungas rättigheter. I syfte att komplettera ett av utredningens förslag, har Regeringskansliet (Socialdepartementet) gett en utredare i uppdrag att utreda de rättsliga förutsättningarna för att med stöd av LVU omedelbart omhänderta barn och unga som befinner sig i Sverige men har hemvist utomlands. Det får inte råda något tvivel om att alla barn i Sverige som far illa eller riskerar att fara illa ska kunna få det stöd och den hjälp som de behöver.

Ekonomiskt bistånd

Med anledning av att en betydande andel av dem som tar emot ekonomiskt bistånd gör det på grund av arbetslöshet är det viktigt med insatser som bidrar till den enskildes förmåga till självförsörjning genom förvärsarbete. Regeringens insatser för att nå målet om EU:s lägsta arbetslöshet är viktiga för att minska behovet av ekonomiskt bistånd. Även insatser inom ramen för utbildningspolitiken såväl som den ekonomiska familjepolitiken har stor betydelse för verksamhetsområdet.

Det finns ett behov av att öka kunskapen om socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv. Regeringen har därför gett Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd samt analysera kommunernas behov av stöd i arbete med att utveckla arbetsmetoder och insatser som bidrar till att stärka såväl kvinnors som mäns förmåga till egen försörjning.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 december 2018.

Brottsutsatta

Regeringens jämställdhetsskrivelse och tioåriga nationella strategi omfattar mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Den anger inriktningen för regeringens långsiktiga arbete kring våld i nära relationer, stödet till våldsutsatta kvinnor och barn, barn som har bevittnat våld samt arbetet med våldsutövare. För att stärka förutsättningarna att nå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra finns ett särskilt fokus på förebyggande insatser. Ett annat viktigt område är att utveckla och stärka insatser för våldsutövare och socialnämndens ansvar för denna målgrupp. Detta ligger även i linje med målsättningarna i regeringens brottsförebyggande program, Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126).

Genom ett uppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga hedersrelaterat våld och förtryck avser regeringen synliggöra problematikens omfattning samt i vilken utsträckning utsatta fått stöd. Regeringen har även beslutat om genomförande av en nationell kartläggning avseende förekomsten av kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige. Den återkommande kartläggningen är ett värdefullt instrument för regeringens fortsatta arbete med att förebygga och motverka våld mot barn.

Socialstyrelsen har i uppdrag att årligen fördela utvecklingsmedel till kommuner, lands- och ideella föreningar som bedriver verksamhet mot våld i nära relationer på lokal nivå under 2016–2018. Syftet med utvecklingsmedlen är att fortsätta att kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer, inklusive stödet till våldsutsatta kvinnor och barn, barn som har bevittnat våld samt arbetet med våldsutövare.

Översyn av utredningsverksamheten av vissa dödsfall

Socialstyrelsen har i uppdrag att utreda vissa dödsfall enligt lagen om utredning av vissa dödsfall (2007:606). Utredningsverksamheten syftar ytterst till att ge underlag för förslag till åtgärder som förebygger att barn far illa eller att vuxna utsätts för våld eller andra övergrepp av

närstående. Socialdepartementet ser för närvarande över lagstiftningen. Avsikten är att remittera en departementspromemoria under hösten 2017 och utifrån remissfallet utarbeta en lagrådsremiss som ska lämnas till Lagrådet under mandatperioden.

Missbruks- och beroendevården

Vård och stöd för kvinnor och män med missbruk och beroende ingår i regeringens samlade strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken, den s.k. ANDT-strategin. Målet är att kvinnor och män, flickor och pojkar, utifrån sina förutsättningar och behov, ska ha ökad tillgänglighet till vård och stöd av god kvalitet (mål 4). Övriga insatser inom ANDT-området beskrivs i avsnitt 5, Folkhälsopolitik.

Vård och stöd vid missbruk och beroende är ett ansvar för både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Det kräver en god samverkan mellan huvudmännen. I januari 2017 presenterade Myndigheten för vård- och omsorgsanalys en uppföljning av huvudmännens skyldighet att ingå överenskommelser om personer med missbruk. Uppföljningen utgör ett viktigt underlag för huvudmännens fortsatta arbete med att utveckla sin samverkan. Socialstyrelsen har i uppdrag att utveckla öppna jämförelser för att fånga in båda huvudmännens insatser för personer med missbruk och beroende för att på så sätt ge bättre kunskap om hur vårdssystemet förändras och utvecklas.

För att säkerställa kvaliteten i de insatser som ges har Socialstyrelsen fått i uppdrag att följa upp föreskrifterna för läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys att följa upp effekterna av regeringens satsning under 2014–2016 för att förbättra den medicinska säkerheten i samband med att personer omhändertas enligt LOB.

Missbruk och beroende drabbar även anhöriga, barnen är särskilt utsatta. Socialstyrelsen har redovisat en plan för hur myndigheten avser att stärka stödet till barn som anhöriga under 2017–2020. Myndigheten har även tillsammans med Folkhälsomyndigheten inkommit med en plan för att motverka den narkotikarelaterade dödligheten.

Hemlöshet

Socialtjänsten har en viktig uppgift när det gäller att förebygga hemlöshet och ansvar för att ge enskilda individer olika former av stöd. Rapporter om barn och ungas utsatthet vid hemlöshet och trångboddhet är en fråga som regeringen tar på stort allvar. Resultatet av Socialstyrelsens nationella kartläggning av hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden som redovisas till Regeringskansliet den 30 november 2017 kommer att utgöra ett viktigt underlag för kommunernas kommande bostadsförsörjningsplanering för svaga grupper.

Statlig satsning mot akut hemlöshet

Regeringen avser att göra en riktad satsning mot akut hemlöshet och av sätter totalt 100 miljoner kronor för att stödja kommunerna i deras arbete under perioden 2018–2021.

Familjerätt och internationella adoptioner

En central uppgift för den kommunala familjerätten är att ge föräldrar som separerar stöd och hjälp med att fatta välinformerade beslut med barnets bästa i fokus. Målsättningen är att bidra till att föräldrarna kan nå samförståndslösningar. Vårt samhälle rymmer olika typer av familjekonstellationer, vilket påverkar det familjerättsliga arbetet. Det finns ensamstående föräldrar, barn som bor växelvis och många andra familjekonstellationer vilka t.ex. kan benämnas stjärnfamiljer eller regnbågsfamiljer. En modern kommunal familjerätt behöver ha kunskap om de olika behov som barn och föräldrar har för att kunna bemöta och stödja barn och föräldrar utifrån denna kunskap. En modern familjerätt arbetar alltid med barnets bästa i fokus.

Bestämmelser och handläggning som rör vårdnad, boende och umgänge ska präglas av ett tydligt barnrättsperspektiv. Det innebär bl.a. att den kommunala familjerätten och domstolarna ska beakta barnets behov och rättigheter i familjerättsliga ärenden. Här finns vissa utmaningar och behov av förbättringar t.ex. vid riskbedömningar och när det gäller barns delaktighet vid utredningar om vårdnad, boende och umgänge samt kvaliteten i samarbetssamtalen och umgängesstödet.

Föräldraskapsstöd

Syftet med föräldraskapsstödet är att främja barnets utveckling och hälsa. Stödet ska vara utformat och erbjudas på ett sätt som bidrar till att främja jämlikhet och ett jämställt föräldraskap samt svara mot de olika behov av stöd som finns hos barn och föräldrar i dagens moderna familjer. Regeringen ser det som angeläget att stöd i föräldraskapet erbjuds som insats inom olika områden. I syfte att förbättra stödet ytterligare avser regeringen att presentera en ny strategi för föräldraskapsstödet. Som en del i en sammanhållen styrkedja från nationell till regional och lokal nivå kommer uppdraget till länsstyrelserna om en regional stödstruktur för föräldraskapsstödet med samordnare på länsstyrelserna att förlängas.

6.6.3 Stödinsatser till personer med funktionsnedsättning

Målen för funktionshinderspolitiken är tydliga. Kvinnor, män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att verka i vardagen på lika villkor vad gäller delaktighet och tillgänglighet. Hinder för människors delaktighet i samhället ska därför rivas. Det är en fråga om jämlikhet och rättvisa. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, liksom de rekommendationer som kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har lämnat, är en utgångspunkt i regeringens arbete med stöden till personer med funktionsnedsättning. God kvalitet, kompetens, likabehandling och rättssäkerhet ska prägla stödverksamheterna, liksom en helhetssyn när det gäller stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Regeringen fattade i maj 2017 beslut om propositionen Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188). (För ytterligare information se avsnitt 6 om Funktionshinderspolitiken)

Stöd och service enligt LSS och assistansersättning

LSS och assistansreformen har på ett avgörande sätt förbättrat levnadsvillkoren för kvinnor, män, flickor och pojkar med omfattande funktionsnedsättningar. Assistansen har gett möjlighet till delaktighet i samhällslivet och bidragit till att livsförhållandena blivit mer jämlika för

människor som har stort behov av stöd för att klara de grundläggande behoven. Regeringen anser därför att det är angeläget att värna dessa reformer och att stärka kvaliteten och träffsäkerheten i systemen, utifrån målen om människors rättigheter och möjlighet till delaktighet.

Det är mer än 20 år sedan LSS och lagen (1993:389) om assistansersättning trädde i kraft. Regeringen kan konstatera att många av de problem som uppmärksammats genom åren inom assistansersättningen kvarstår och att nya har tillkommit. Kostnadsutvecklingen inom assistansersättningen har varit hög. Det finns även problem med hur de insatser som regleras i LSS utvecklats t.ex. när det gäller likvärdighet och kvalitet i insatserna och hur insatserna förmår uppfylla syftet med lagstiftningen.

Regeringen tillsatte under 2016 en särskild utredare med uppgift att se över insatser enligt LSS och assistansersättningen. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2018. Det finns dock behov av att, i avvaktan på utredningsbetänkandet, fortsätta arbetet med de frågeställningar som LSS och assistansersättningen rymmer. En sådan aktuell fråga är den nya rättspraxis som fått sitt genomslag i Försäkringskassans och kommuners tillämpning av lagstiftningen under 2016. Mot den bakgrunden har regeringen lämnat en rad uppdrag till Försäkringskassan och Socialstyrelsen för att fördjupa kunskaperna om vilka effekter den nya rättspraxisen får för personer med assistansersättning eller med personlig assistans enligt LSS. Regeringskansliet har också uppdragit åt en utredare att se över assistansersättningens utveckling och framväxten av marknaden för anordnare av assistans (S2017/02127/FST).

Habiliteringsersättning

I förarbetena till LSS rekommenderas att kommunen lämnar viss ersättning till personer som deltar i daglig verksamhet (habiliteringsersättning). Habiliteringsersättning syftar till att aktivt stimulera den enskilde att delta i verksamheten. Regeringen avser att från 2018 införa ett bidrag med 350 miljoner kronor i syfte att stödja kommunerna i deras arbete med att stimulera deltagande i daglig verksamhet genom att till exempel införa eller höja en låg dagpenning. Regeringen avser även att besluta om ett tilläggsdirektiv till LSS-utredningen för att se över frågan om habiliteringsersättning.

Höjd schablonersättning för assistansersättning

Assistansersättningsutredningen (SOU 2014:9) bedömde i sitt betänkande att timbeloppet för den statliga assistansersättningen är högre än vad som kan motiveras av kostnads- och löneutvecklingen. Regeringen avser att räkna upp schablonbeloppet med 1,5 procent. Detta är en högre uppräkningsgrad än för 2017, då schablonen höjdes med 1,05 procent (se anslag 4.4 Kostnader för statlig assistansersättning).

Ledarhundar till synskadade

Till följd av att väldigt många ledarhundar togs ur tjänst under 2016 på grund av hög ålder kommer sannolikt kön för att få en ny ledarhund öka under 2017. Regeringen bedömer därför att anslagna medel för ledarhundar behöver ökas med två miljoner kronor per år för att få in fler ledarhundar i tjänstgöring. Verksamheten med ledarhundar är i dag uppdelad och ligger på den ideella föreningen Synskadades Riksförbund, Socialstyrelsen och Myndigheten för delaktighet. För att få till stånd en mer ändamålsenlig hantering avser regeringen att samla verksamheten till Myndigheten för delaktighet.

Förbättrad tolktjänst inom arbetslivet

Det är viktigt att kompetensen kan tas tillvara hos alla i arbetslivet. Det kräver en fungerande kommunikation mellan arbetsgivare och arbetstagare. Regeringen avser därför genomföra en satsning för ökade möjligheter till tolktjänst i arbetslivet med syfte att stärka förutsättningarna på arbetsmarknaden för kvinnor och män som är döva, dövblinda eller har nedsatt hörsel.

6.7 Budgetförslag

6.7.1 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tabell 6.10 Anslagsutveckling 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

År	Utfall	2016	Anslags-sparande	3 561
2016	Utfall	20 703	Anslags-sparande	3 561
2017	Anslag	24 096 ¹	Utgifts-prognos	25 267
2018	Förslag	24 333		
2019	Beräknat	24 718 ²		
2020	Beräknat	25 139 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 333 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 333 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF). Anslaget får även användas för utbetalning av statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och till de adopterades organisationer.

Kompletterande information

I förordningen (2008:1239) finns bestämmelser om statsbidrag till auktoriserade adoptionssammanslutningar och riksorganisationer för adopterade.

Regeringens överväganden

Regeringen beslutade den 15 juni 2017 att ge i uppdrag åt Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) att genomföra en omlokalisering av myndigheten från Stockholm till Skellefteå där myndigheten ska ha sitt säte. Omlokaliseringen ska vara avslutad senast den 1 september 2018.

Tabell 6.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	24 096	24 096	24 096
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	360	747	1 170
Beslut	-123	-125	-127
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 333	24 718	25 139

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 24 333 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 718 000 kronor respektive 25 139 000 kronor.

6.7.2 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tabell 6.12 Anslagsutveckling 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet

Tusental kronor

År	Utfall	2016	Anslags-sparande	25 537
2016	Utfall	504 478	Anslags-sparande	25 537
2017	Anslag	411 514 ¹	Utgifts-prognos	392 217
2018	Förslag	767 514		
2019	Beräknat	767 514		
2020	Beräknat	767 514		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för insatser inom funktionshindersområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1,5 procent av anslaget.

Regeringens överväganden

Från anslaget finansieras bland annat

- rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,
- statsbidrag till tolktjänst,
- bidrag till utrustning för elektronisk kommunikation,
- bidrag till nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor,
- avveckling av verksamhet vid Hjälpmedelsinstitutet,
- verksamhet med service- och signalhundar,
- granskning av hur Sverige lever upp till Förenta nationernas konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning,
- anskaffning och placering av ledarhundar för synskadade och därmed sammanhängande åtgärder,
- statsbidrag för viss verksamhet inom funktionshindersonrådet,
- bidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för personer med psykisk funktionsnedsättning,
- insatser för förbättrad tolktjänst i arbetslivet,
- statsbidrag för habiliteringsersättning,
- insatser för fallprevention.

I budgeten för 2014 beslutade riksdagen om en fyraårig satsning på stärkt likvärdighet och säkerhet för insatser inom LSS. Avsatta medel för satsningen har varierat mellan åren och 2017 är sista året i satsningen. Det innebär att anslaget för 2018 minskas med 9 miljoner kronor jämfört med 2017.

I denna proposition föreslår regeringen att ett statsbidrag för habiliteringsersättning på 350 miljoner kronor införs.

Vidare föreslår regeringen insatser motsvarande 15 miljoner kronor för förbättrad tolktjänst i arbetslivet

Sammantaget innebär det att anslaget ökas med 356 miljoner kronor 2018 jämfört med 2017.

Tabell 6.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2 Vissa statsbidrag inom funktionshinderområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	411 514	411 514	411 514
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	356 000	356 000	356 000
Varav BP18	365 000	365 000	365 000
Varav			
Tolkstöd	15 000	15 000	15 000
Habiliteringsersättning	350 000	350 000	350 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	767 514	767 514	767 514

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 767 514 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersonrådet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 767 514 000 kronor för respektive år respektive.

6.7.3 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tabell 6.14 Anslagsutveckling 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2016	Utfall	288 367	Anslags-sparande	26 666
2017	Anslag	266 995 ¹	Utgifts-prognos	245 006
2018	Förslag	263 395		
2019	Beräknat	263 395		
2020	Beräknat	263 395		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera utgifter för bilstöd till personer med funktionsnedsättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Trafikverket genomför arbete i enlighet med 4 d § i förordningen (2010:1745) om bilstöd till personer med funktionshinder. Från och med 2018 belastar kostnaderna utgiftsområde 22 Kommunikationer, anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*. Regeringen föreslår mot bakgrund av det att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 3 miljoner kronor från och med 2018. Finansiering sker från detta anslag som föreslås minska med 3,6 miljoner kronor. Anledningen till att minskningen ovan är större än motsvarande ökning är att finansieringen riktas till ett anslag som pris- och löneuppräknas.

Tabell 6.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:3 Bilstöd till personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	266 995	266 995	266 995
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-600	-600	-600
Varav BP18	-600	-600	-600
Varav			
Nya bilstödsregler: Överföring till TFV	-600	-600	-600
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym			
Överföring till/från andra anslag	-3 000	-3 000	-3 000
Varav BP18	-3 000	-3 000	-3 000
Varav			
Nya bilstödsregler: Överföring till TFV	-3 000	-3 000	-3 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	263 395	263 395	263 395

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 263 395 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Bilstöd till personer med funktionsnedsättning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 263 395 000 kronor för respektive år.

6.7.4 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tabell 6.16 Anslagsutveckling 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

2016	Utfall	21 511 404	Anslags-sparande	4 170 639
2017	Anslag	25 931 000 ¹	Utgifts-prognos	24 325 000
2018	Förslag	25 693 300		
2019	Beräknat	26 323 500		
2020	Beräknat	27 172 400		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig assistansersättning till personer med funktionsnedsättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Kompletterande information

I förordningen (1993:1091) om assistansersättning finns ytterligare bestämmelser om assistansersättningen.

Antalet personer som har rätt till assistansersättning, behovets omfattning (antal timmar) och timschablonen är de faktorer som styr utgifternas storlek. Timbeloppet för 2017 är 291 kronor.

Regeringens överväganden

För 2017 prognostiseras anslagsbelastningen att bli 24,3 miljarder kronor, vilket är 1,6 miljarder kronor lägre än vad riksdagen anvisades i budgetpropositionen för 2016. Denna minskning beror bl.a. på att antalet brukare med assistansersättning beräknas minska under året med ca 540 personer jämfört med 2016. Även om hänsyn tas till att antalet timmar i genomsnitt med assistansersättning per brukare bedöms fortsätta öka under 2017 samt till att timschablonen höjs är effekten av det minskade antalet brukare dominerande för utgiftsutvecklingen för 2017–2018. För åren därefter är effekten av ökningen i antalet timmar starkare. Försäkringskassan införde efterskottsbetalning av assistansersättning från och med den 1 oktober 2016. En kvardröjande effekt av att ersättningen betalas ut i efterskott bedöms påverka utgiften även under 2017. Syftet med att införa efterskottsbetalningar var att säkerställa en bättre kontroll och en mer rättssäker hantering av assistansersättningen.

Regeringen har för avsikt att besluta om nya föreskrifter för schablonbeloppet för timersättning i förordningen (1993:1091) om assistansersättning på så sätt att schablonbeloppet för assistansersättning fastställs till 295,4 kronor per timme från och med den 1 januari 2018. Det innebär att schablonbeloppet räknas upp med 1,5 procent (4,4 kronor) jämfört med 2017. Detta är en högre uppräkningsgrad än för 2017, då schablonen höjdes med 1,05 procent. Förändringen leder till att statens förväntade utgifter för 2018–2020 blir högre än om regeringen utgått från den ordning som gällt tidigare. I härledningstabellen ackumuleras skillnaden i beloppen mellan den gamla och den nya ordningen.

Tabell 6.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:4 Kostnader för statlig assistansersättning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	25 931 000	25 931 000	25 931 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-1 243 700	-1 903 500	-1 864 900
Varav BP18	103 300	230 500	368 100
Varav			
Höjd assistansersättningen	103 300	230 500	368 100
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 729 600	2 817 000	3 199 800
Volym	-903 899	-526 250	-98 741
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	180 299	5 250	5 241
Förslag/beräknat anslag	25 693 300	26 323 500	27 172 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 693 300 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Kostnader för statlig assistansersättning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 26 323 500 000 kronor respektive 27 172 400 000 kronor.

6.7.5 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tabell 6.18 Anslagsutveckling 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	2 411 168		353 833
2017	Anslag	2 443 858 ¹	Utgifts-prognos	2 327 342
2018	Förslag	2 517 490		
2019	Beräknat	518 030		
2020	Beräknat	518 030		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att

- genom riktade insatser ge bättre förutsättningar för en ökad bemanning och kvalitet i omsorgen,
- främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom äldreområdet,
- öka kunskap och kompetens inom äldreområdet,
- öka antalet platser i särskilt boende samt öka antalet bostäder för äldre personer på den ordinarie bostadsmarknaden,
- stödja och utveckla anhöriga och närståendes insatser,
- fördela statsbidrag till pensionärsorganisationer, samt
- fördela statsbidrag till organisationer som vårdar och hjälper närstående.

Anslaget får även användas för utgifter för forskning och för utgifter för medlemskap i internationella organisationer inom äldreområdet och för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen. Kostnaderna för de administrativa utgifterna får utgöra högst 1 procent av anslaget.

Bemyndigande och ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 670 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen avser att besluta om bidrag till forskning om äldre som ska utlysas av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte). Vidare avser regeringen besluta om investeringsstöd för att stimulera ombyggnation och nybyggnation av särskilt boende samt bostäder på den ordinarie bostadsmarknaden som riktar sig till personer över 65 år. Regeringen bör därför bemyndigas att ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 670 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 6.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	387 662	145 526	520 000			
Nya åtaganden	64 498	520 000	535 000			
Infriade åtaganden	-306 634	-145 526	-385 000	-235 000	-235 000	-200 000
Utestående åtaganden	145 526	520 000	670 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	653 000	583 000	670 000			

Regeringens överväganden

I syfte att öka antalet bostäder för äldre har regeringen infört ett nytt investeringsstöd. Detta anslag ökades för ändamålet med 150 miljoner kronor 2017 och regeringen föreslår att anslaget ökas med ytterligare 100 miljoner kronor 2018 för detta ändamål.

Anslaget föreslås ökas med 12 miljoner kronor för praktiskt stöd i kommunerna med att införa metoder och arbetssätt för bättre samverkan och ökad trygghet i hemmet.

Anslaget föreslås därutöver minska med 68,4 miljoner kronor.

Sammantaget innebär regeringens förslag att anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet ökas med 55,6 miljoner kronor för 2018 jämfört med 2017.

År 2018 är sista året i regeringens bemaningssatsning i omsorgen. Från 2019 beräknas därför anslaget minska med 2 000 miljoner kronor.

Tabell 6.20 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 473 858	2 473 858	2 473 858
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	43 632	-1 955 828	-1 955 828
Varav BP18	12 000	12 000	12 000
Varav			
Stöd till samordnad vård och omsorg	12 000	12 000	12 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 517 490	518 030	518 030

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 517 490 000 kronor anvisas under anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 518 030 000 kronor för respektive år.

6.7.6 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tabell 6.21 Anslagsutveckling 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	947 762		-33 737
2017	Anslag	1 051 750 ¹	Utgifts-prognos	1 046 336
2018	Förslag	1 082 555		
2019	Beräknat	1 139 839 ²		
2020	Beräknat	1 159 459 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 121 927 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 121 926 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens institutionsstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Statens institutionsstyrelse (SiS) uppgift att initiera och stödja forsknings- och utvecklingsverksamhet inom myndighetens verksamhetsområde.

Kompletterande information

SiS är förvaltningsmyndighet för de hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilda ungdomshem) och lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM-hem). Verksamheten är indelad i ungdomsvård, sluten ungdomsvård och missbruksvård. Ungdomsvården och missbrukarvården finansieras till omkring två tredjedelar med avgifter, medan sluten ungdomsvård finansieras helt via myndighetens anslag.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 6.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	0	1 779 829	1 815 984	-36 155
Prognos 2017	0	1 855 635	1 915 635	-60 000
Budget 2018	0	1 980 000	1 954 000	26 000

Regeringens överväganden

Statens institutionsstyrelse behöver utöka antalet platser i sin verksamhet. Orsaken till detta är en större efterfrågan, som hänger samman med att gruppen som kan bli aktuell för vård inom Statens institutionsstyrelse har blivit större. Inom ungdomsvården förklaras ökningen av antalet ensamkommande barn och ungdomar har ökat och av större barnkullar i de åldersgrupper som kan behöva komma i kontakt med ungdomsvården vid myndigheten. Av denna anledning beräknade regeringen i budgetpropositionen för 2017 att anslaget för 2018 behövde ökas med 10 miljoner kronor. Regeringen anser att SiS anslag beöver ökas ytterligare för att klara sitt uppdrag. Regeringen föreslår därför att anslaget för 2018 ökas med 110 miljoner kronor och beräknar att anslaget bör öka med ytterligare 40 miljoner kronor under åren 2019–2021.

Tabell 6.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:6 Statens institutionsstyrelse

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	946 750	946 750	946 750
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	15 630	30 995	47 825
Beslut	120 175	162 094	164 884
Varav BP18 ³	110 000	150 000	150 000
Varav ³			
Tillskott SiS	110 000	150 000	150 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 082 555	1 139 839	1 159 459

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 1 082 555 000 kronor anvisas under anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 139 839 000 kronor respektive 1 159 459 000 kronor.

6.7.7 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tabell 6.24 Anslagsutveckling 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	708 728	65 386	
2017	Anslag	861 815 ¹		795 721
2018	Förslag	1 508 915		
2019	Beräknat	1 521 465		
2020	Beräknat	1 071 465		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag för att stimulera utvecklingen av socialt arbete samt för vissa administrativa utgifter kopplade till bidragsgivningen och för utgifter kopplade till utvecklingen av Ersättningsnämnden. De administrativa utgifterna och utgifterna för utvecklingen av Ersättningsnämnden får utgöra högst 1 procent av anslaget. Anslaget får även användas för att medfinansiera programmet för fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Regeringens överväganden

Riksdagen beslutade i budgetpropositionen för 2017 att anslaget till Statens institutionsstyrelse skulle ökas i enlighet med regeringens förslag. Finansieringen av denna ökning hämtas från detta anslag. För 2018 innebär detta att anslaget 4:6 *Statens institutionsstyrelse* från och med 2018 ökas med 10 miljoner kronor och att detta anslag minskas med 12 miljoner kronor.

Anledningen till att minskningarna ovan är större än motsvarande ökning är att finansieringen sker till ett anslag som pris- och löneuppräknas.

Den 1 mars 2017 fattade riksdagen beslut om proposition Trygg och säker vård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet (2016/17:59). Finansieringen för insatserna i propositionen hämtas från detta anslag som därmed minskas med 15,6 miljoner kronor. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till

kommuner ökas med 10 miljoner kronor och anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* ökas med 5,2 miljoner kronor. Anledningen till att minskningarna ovan är större än motsvarande ökning till anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* är att detta anslag pris- och löneuppräkns.

Regeringens arbete med att motverka människohandel kommer från och med 2018 koordineras av den nya jämställdhetsmyndigheten. Till en följd av detta föreslår regeringen att detta anslag minskas med 0,3 miljoner kronor och anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår i denna proposition att den pågående satsningen på stärkt bemanning och ökad kompetens i den sociala barn- och ungdomsvården förstärks och att anslaget därmed ökas med 250 miljoner kronor.

Regeringen föreslår vidare att anslaget ökas med 250 miljoner kronor för avgiftsfria aktiviteter för barn under skollov, med 300 miljoner kronor för införande av avgiftsfria simskola för barn och med 25 miljoner kronor för att motverka akut hemlöshet.

Sammantaget innebär regeringens förslag att anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* ökas med 797,1 miljoner kronor för 2018 jämfört med 2017.

De sedan tidigare pågående satsningarna på sommalovsaktiviteter och stärkt bemanning i den sociala barn- och ungdomsvården pågår under åren 2015–2019. Därav beräknas anslaget minska 2020 med 450 miljoner kronor.

Tabell 6.25 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	711 815	711 815	711 815
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	812 600	822 500	372 500
Varav BP18	824 600	834 500	834 500
Varav			
Trygg och säker vård, tillståndsplikt m.m.	-400	-500	-500
Hemlöshet	25 000	25 000	25 000
Sociala barn- och ungdomsvården	250 000	250 000	250 000
Dödsfallsutredningar		10 000	10 000
Lovstöd	250 000	250 000	250 000
Avgiftsfri simskola	300 000	300 000	300 000
Överföring till/från andra anslag	-15 500	-12 850	-12 850
Varav BP18	-15 500	-12 900	-12 900
Varav			
Trygg och säker vård, tillståndsplikt m.m.	-15 200	-12 600	-12 600
Arbetet mot människohandel	-300	-300	-300
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 508 915	1 521 465	1 071 465

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 508 915 000 kronor anvisas under anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 521 465 000 kronor respektive 1 071 465 000 kronor.

7 Barnrättspolitik

7.1 Omfattning

Områdets omfattning och finansiering

Barnrättspolitikerna utgår från de mänskliga rättigheter som ska tillförsäkras barn enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och andra internationella överenskommelser. Barnrättspolitikerna syftar till att tillvarata och tillgodose rättigheter för alla barn, såväl flickor som pojkar och barn som identifi-

erar sig på andra sätt, med utgångspunkt i barnkonventionen.

Barnrättspolitikerna är sektorsövergripande. Det innebär att barnets rättigheter och intressen ska genomsyra all politik, liksom alla verksamheter som berör barn. Inom området verkar myndigheten Barnombudsmannen som har till uppgift att företräda barnets rättigheter och intressen samt att bevaka och driva på genomförandet av barnkonventionen.

7.2 Utgiftsutveckling

Tabell 7.1 Utgiftsutveckling inom Barnrättspolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Barnrättspolitik</i>						
5:1 Barnombudsmannen	24	25	25	25	25	26
5:2 Barnets rättigheter	29	28	26	22	22	22
Summa Barnrättspolitik	54	52	51	47	48	48

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

7.3 Mål för området

Målet för barnrättspolitikerna är att barn ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande (se avsnitt 3.4). Målet för regeringens barnrättspolitik har fastställts av riksdagen (prop. 2009/10:232).

Målet grundar sig bl.a. på de åtaganden som Sverige gjort genom att ratificera barnkonventionen och syftar till att främja och skydda barnets rättigheter och intressen i samhället. Målet innebär att alla barn, oavsett bl.a. ålder, kön och funktionsnedsättning, ska få sina rättigheter tillgodosedda.

7.4 Resultatredovisning

7.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrunderna för barnrättspolitikerna ska kopplas till de mål som riksdagen fastslagit, vilka är:

- Ett strategiskt och systematiskt arbete inom EU och inom övriga internationella forum för att tillförsäkra barn deras rättigheter.
- Ett strategiskt och systematiskt arbete på nationell, regional och lokal nivå för att tillförsäkra barn deras rättigheter.

För att uppnå målen har regeringen valt att särskilt fokusera på och arbeta med:

- Förebyggande av ekonomisk utsatthet bland barn.
- Skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp.
- Skydd för barn mot våld.

Regeringens mål för barnrättspolitikerna har brutits ned i sex områden: ekonomi, hälsa, utbildning, trygghet, delaktighet samt stöd och skydd. I det webbaserade uppföljningssystemet Max18 redovisas statistik och information som gör det möjligt att följa hur barns levnadsvillkor utvecklas relaterat till hur deras rättigheter tillgodoses i Sverige inom nämnda områden. Ytterligare en bedömningsgrund vad gäller barnkonventionens genomförande är Barnombudsmannens arbete.

Myndigheten ska företräda barn och unga, driva på samt bevaka efterlevnaden av barnkonventionen (i enlighet med 1 och 2 §§ lagen om Barnombudsman 1993:335). Så sker bl.a. genom myndighetens årliga rapportering till regeringen där myndigheten identifierar och analyserar särskilt angelägna frågor inom området samt lämnar förslag på åtgärder i syfte att stärka efterlevnaden av barnets rättigheter.

I enlighet med regeringens prioriteringar inom politikområdet sker både strategiska satsningar i syfte att tillförsäkra alla barn sina rättigheter och särskilda satsningar mot olika former av utsatthet. Regeringens prioriteringar återspeglar även de slutsatser och rekommendationer som FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) regelbundet tar fram om genomförandet av barnets rättigheter i Sverige enligt artiklarna 44 och 45 i barnkonventionen.

Resultat

Det strategiska barnrättsarbetet för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Ett tydligt barnrättsperspektiv ska genomsyra det sektorsövergripande arbetet med att genomföra regeringens barnrättspolitik. För att ett sådant arbete ska vara möjligt krävs bl.a. ett systematiskt och strategiskt arbete med utgångspunkt i den av riksdagen godkända Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232, bet. 2010/11SoU3, rskr. 2010/11:35). I strategin betonas bl.a. att all lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionen, att barnets fysiska och psykiska integritet ska respekteras i alla sammanhang och att barn ska ges förutsättningar att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem. Kunskapsutveckling och kunskapsspridning är centrala delar i strategin, bl.a. i bemärkelsen att barn ska få kunskap om sina rättigheter och att beslutsfattare och relevanta yrkesgrupper ska ha kunskap om barnets rättigheter och omsätta denna kunskap i berörda verksamheter. Enligt strategin ska beslut och åtgärder som rör barn följas upp och utvärderas utifrån ett barnrättsperspektiv.

Strategiska insatser på internationell nivå

Nedan redogörs för några av regeringens pågående arbete på internationell nivå för att främja genomförandet av barnets rättigheter.

Det globala partnerskapet och internationellt arbete mot våld mot barn

Sedan 2015 deltar regeringen i det internationella arbetet med att inrätta ett globalt partnerskap för eliminering av alla former av våld mot och exploatering av barn, enligt flera av hållbarhetsmålen i Agenda 2030 (utg.omr. 2 avsnitt 4.4.2). Partnerskapet består av stater och andra aktörer som är beredda att göra åtaganden i linje med partnerskapets vision om en värld där varje barn växer upp i frihet från våld och utnyttjande.

Deltagandet i partnerskapet innebär att Sverige får en arena för dialog, erfarenhetsutbyte och samarbete med såväl andra stater som civilsamhället, forskningsinstitutioner och näringsliv.

Vid sidan av deltagandet i det globala partnerskapet har regeringen tagit en aktiv roll i det internationella arbetet för ett fullständigt förbud mot barnaga i världens länder. Sverige deltar i projektet Non-Violent Childhoods – Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region som drivs av bl.a. Council of Baltic Sea States och finansieras av EU. Projektet syftar till att ta tillvara och sprida de erfarenheter av implementeringen av barnagaförbudet som har gjorts av länderna i östersjöregionen.

Säkerhetsrådet

Sverige har under 2017 tagit över ordförandeskapet i FN:s säkerhetsråds arbetsgrupp för barn och väpnad konflikt. Arbetsgruppens huvuduppgift är att följa upp rapporter om barns indragning i väpnade konflikter i landspecifika situationer och ge råd till berörda parter genom att anta slutsatser. Traditionellt har ordföranden för arbetsgruppen tagit särskilt ansvar för barnskyddsfrågor i allmänhet i Säkerhetsrådets arbete. Sveriges mål som ordförande i denna arbetsgrupp är att verka för att barnets rättigheter respekteras även i konfliktsituationer och för att möta flickors och pojkers skydds- och humanitära behov samt främja deras möjlighet till inflytande samt bekämpa straffrihet och främja ansvarsutkrävande för våld och överträdelser mot barn vid väpnad konflikt på olika nivåer. (utg.omr. 5 avsnitt 2.4.2)

Strategiska insatser för att stärka skyddet av barnets rättigheter i Europa

Sverige följer frågor om barnets rättigheter inom EU och har bl.a. verkat för starka skrivningar när riktlinjerna för EU:s externa arbete för barnets rättigheter reviderats samt när rådsslutsatser angående barnets rättigheter i EU:s externa arbete antogs.

Europarådets ministerkommitté antog den 2 mars 2016 en strategi för barnets rättigheter för perioden 2016–2021. I strategin prioriteras följande fem områden: jämlika möjligheter, delaktighet för alla barn, ett liv fritt från våld, ett barnvänligt rättssystem och barns rättigheter i den digitala miljön. För att implementera den nya strategin har en ad-hoc kommitté, CAHENF (Ad-Hoc Committee for the rights of the Child) inrättats under perioden den 1 mars 2016 till den 31 december 2017. Under året har kommittén arbetat med att ta fram rekommendationer för medlemsstaterna i frågor som rör barnets rättigheter i migrations-situationer samt i digitala miljöer.

Lanzarotekommittén

Sverige tillträdde Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp, den så kallade Lanzarotekonventionen, i oktober 2013. Därefter har Sverige bidragit till implementeringen av konventionen i Europa, bl.a. genom att delta i Lanzarotekommitténs arbete.

Lanzarotekommittén har som uppgift att granska hur medlemsländerna lever upp till sina åtaganden enligt konventionen och är därför ett av flera tillvägagångssätt för regeringen att nå målen för barnrättspolitiken. Kommittén presenterar sina slutsatser till ministerkommittén i tematiska rapporter. Kommitténs andra rapport för perioden 2014–2016 om medlemsländernas åtgärder för att genomföra konventionen, samt kommitténs rekommendationer, presenterades 2016.

Samarbetsavtal med Rumänien, Bulgarien och Chile

Under året har situationen för utsatta EU-medborgare och deras barn som vistas tillfälligt i Sverige, dvs. mindre än tre månader och som saknar uppehållsrätt, uppmärksammats.

Socialdepartementet har under 2015 och början av 2016 undertecknat bilaterala samarbetsavtal med både Rumänien och Bulgarien inom områden som rör social välfärd och trygghet,

barns rättigheter samt jämställdhet. Syftet är att uppnå långsiktiga lösningar för att minska fattigdom och främja social integration i hemländerna.

Samarbetsavtalen genomförs genom arbetsplaner som upprättats för respektive avtal för perioden 2016–2017. För samarbetet med Rumänien har även en gemensam arbetsgrupp tillsatts som träffas regelbundet. Avtalen har stärkt de bilaterala relationerna och fungerar som en plattform för utbyte i arbetet med utsatta grupper på olika nivåer.

Ett samarbetsavtal har även upprättats med Chile under 2016. En chilensk delegation besökte Stockholm under året och informerades om svenska åtgärder för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter.

Strategiskt arbete på nationell, regional och lokal nivå

Inkorporeringen av barnkonventionen

Regeringen aviserade i regeringsförklaringen 2014 att arbetet med att göra barnkonventionen tillämplig som svensk lag skulle påbörjas. Den 19 februari 2015 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2015:17) till Barnrättighetsutredningen (S 2013:08) om att lämna förslag till en lag om inkorporering av barnkonventionen. Barnrättighetsutredningen överlämnade sitt betänkande till regeringen 2016.

Med utgångspunkt i Barnrättighetsutredningens betänkande har regeringen beslutat om en lagrådsremiss med förslag till lag om inkorporering av barnkonventionen. I lagrådsremissen föreslås att artiklarna 1–43.1 och 44.6 i barnkonventionen, i originaltexternas lydelse ska gälla som svensk lag. Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2020.

Regeringen redogör i lagrådsremissen för behovet av ett fortsatt och systematiskt transformeringsarbete för att barnets rättigheter ska få önskat genomslag och för att barnkonventionen i ökad grad ska synliggöras i förarbeten till lagstiftning där konventionen kan vara relevant.

Ett kunskapslyft för barnets rättigheter

Regeringen har beslutat om ett kunskapslyft under perioden 2017–2019 med uppdrag till Barnombudsmannen om att erbjuda stöd till verksamheter inom statliga myndigheter, kommuner och landsting rörande tillämpningen av be-

stämmelserna i barnkonventionen (S2016/07875/FST och S2016/07874/FST). Sex statliga myndigheter som är särskilt berörda av barnets rättigheter och som har kommit långt i detta arbete ingår för närvarande i kunskapslyftet: Statens institutionsstyrelse, Socialstyrelsen, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Myndigheten för delaktighet, Statens skolverk samt Migrationsverket. Myndigheterna ska inom ramarna för kunskapslyftet och med stöd av Barnombudsmannen analysera utvecklingsbehov samt redovisa de utvecklingsområden som har identifierats och hur dessa kan tas tillvara i myndighetens verksamhet.

En viktig målgrupp för kunskapslyftet är också kommuner och landsting. Kommuner och landsting ansvarar för många av de verksamheter som rör barn och unga och är därmed viktiga aktörer vad gäller implementeringen av barnets rättigheter.

Vidare beslutade regeringen om ett särskilt regeringsuppdrag åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) och Barnombudsmannen att under perioden 2014–2017 stärka och sprida kunskap bland beslutsfattare och yrkesverksamma på kommun- och landstingsnivå om vad ett barnrätts- och ungdomsperspektiv innebär i såväl teori som praktik samt hur man på ett meningsfullt sätt kan föra dialog med flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män (U2014/03843/UC). Under 2016 har Barnombudsmannen tillsammans med MUCF genomfört flera insatser inom det gemensamma regeringsuppdraget. Stödmaterial bl.a. i form av ett koncept som syftar till att visa på hur kommuner och landsting kan använda både kvalitativa (Unga Direkt) och kvantitativa metoder (LUPP) för att stärka barnrätts- och ungdomsperspektivet har tagits fram. Vidare har myndigheterna tagit fram en fördjupad skrift, Så kan revisionen granska efterlevanden av barnkonventionen, för att ge särskild kunskap om hur barnrättsperspektivet kan stärkas inom revisionen inom kommuner och landsting. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2018.

Kartläggning av kunskapsbehov hos kommuner och landsting

Barnombudsmannen har på regeringens uppdrag (S2016/07874/FST) kartlagt kommuners och landstings kunskapsbehov rörande den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i barnkonventionen. Av 290 kommuner har 189 kommu-

ner besvarat enkäten. Av dessa har 65 kommuner svarat att de har en speciell funktion för barnets rättigheter, 124 har svarat att de inte har det.

Av alla kommuner som deltog i studien är det endast 37 procent som genomfört utbildning om barnkonventionen under åren 2014–2016. Kommuner med en funktion för barnrättsfrågor har genomfört utbildning i större utsträckning än de som saknar en sådan funktion. Resultatet från enkät och intervjuer visar att majoriteten av kommunerna som har en funktion för barnrättsfrågor har genomfört en utbildning om barnkonventionen under åren 2014–2016, men långt ifrån samtliga kommuner.

Tabell 7.2 Antal kommuner som har genomfört utbildning om barnkonventionen 2014-2016

Antal

Totalt av 189 kommuner	70
Av de 65 kommuner som har funktion för barnrättsfrågor	41
Av de 124 kommuner utan funktion för barnrättsfrågor	29

Källa: Barnombudsmannen, Kartläggning inom uppdraget Kunskapslyftet

Av undersökningen framgår att endast 30 procent av de kommuner som svarat på enkäten har speciella metoder och redskap för att genomföra barnkonventionen. Kommuner som har en särskild funktion för barnrättsliga frågor har i högre utsträckning än andra kommuner sådana metoder och redskap.

Tabell 7.3 Antal kommuner som har speciella metoder eller redskap för att genomföra barnkonventionen

Antal

Totalt av 189 kommuner	56
Av de 65 kommuner som har funktion för barnrättsfrågor	31
Av de 124 kommuner utan funktion för barnrättsfrågor	25

Källa: Barnombudsmannen, Kartläggning inom uppdraget Kunskapslyftet

När kommunerna tillfrågades om vilket slags stöd de skulle behöva om barnkonventionen skulle bli lag svarade majoriteten information och/eller kompetenshöjning, oavsett om de har en funktion för barnrättsfrågor eller ej. Det framgår också av undersökningen att viktiga stödområden mer precist handlar om kunskap om, och implementering av barnkonventionen, juridisk vägledning och verktyg. För kommuner som saknar en funktion för barnrättsfrågor uppges kunskap vara det viktigaste stödområdet medan det uppges vara implementering för de kommuner som har en sådan funktion.

Barn ska få kunskap om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken

För att barnets rättigheter ska kunna tillgodoses är det nödvändigt att de känner till sina rättigheter, vilket också är en av målsättningarna i Strategin för att stärka barnets rättigheter (prop. 2009/10:232). Mot den bakgrunden gav regeringen i oktober 2015 Barnombudsmannen i uppdrag att under 2015–2018 vidta kunskaps- och insatser för barn och unga om sina rättigheter enligt barnkonventionen och vad de innebär i praktiken både inom skolan och inom andra områden. I uppdraget ingår att skapa en portal med information, färdiga lektionsupplägg och lärarhandledning för att underlätta skolans undervisning om barnets rättigheter. Utifrån det gemensamma konceptet har myndigheten genomfört två utbildningar i två regioner, vilket har varit ett viktigt delmål att uppnå inom ramen för uppdragets syfte.

Inrättande av en barnrättsdelegation

Civilsamhällets organisationer är viktiga aktörer i arbetet med barnets rättigheter och regeringen anser att dialogen med dessa aktörer är av stor vikt. Mot denna bakgrund har regeringen fört tematiska dialoger regelbundet med representanter från organisationer inom barnrättsområdet. I syfte att finna en mer systematisk form för den dialog som regeringen fört med civilsamhällesorganisationer på barnrättsområdet fattade regeringen den 14 april 2016 beslut om att inrätta en barnrättsdelegation. Under året har tre möten skett inom ramen för delegationen.

Utveckling av uppföljningssystemet Max 18

Under 2016 har Barnombudsmannen uppdaterat indikatorerna i Max18 vid tre tillfällen, samt arbetat löpande med kvalitetssäkring av statistiken på Max18. Barnombudsmannen har även arbetat med att öka tillgängligheten och användarvänligheten på Max18. Vidare har ett övergripande förändringsarbete inletts i Max18. Det har bland annat innefattat en översyn av struktur och tematisering av indikatorer, upphandlingen av en omvärldsanalys om indikatorsystem och index samt påbörjat arbetet med målgruppsanalys och referensgruppsarbete. Under 2016 har Max18 haft 4318 användare enligt Barnombudsmannen.

Stöd till barn i särskilt utsatta situationer

Enligt målen för barnrättspolitikerna ska alla barn få sina rättigheter tillgodosedda. Särskilt angeläget är att uppmärksamma grupper av barn vars rättigheter riskerar att åsidosättas.

Genom uppföljningssystemet Max18 är det möjligt att via statistiska indikatorer följa om vissa grupper av barn får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda i samma utsträckning som gruppen barn i Sverige i stort. Tillsammans med barnrättskommitténs och Barnombudsmannens oberoende granskningar av genomförandet av barnkonventionen i Sverige erhålls på så sätt kunskap om huruvida det finns skäl att misstänka att vissa barn inte får sina rättigheter tillgodosedda.

Barn i ekonomisk utsatthet

Barns förutsättningar och utsatthet ser olika ut bl.a. beroende på var de bor. Det finns oroväckande tecken på en ökad segregation i framförallt städer och stora skillnader mellan olika bostadsområden vad gäller t.ex. inkomst, skolresultat, boende och hälsa. Regeringen har antagit ett reformprogram för minskad segregation för 2017–2025 (utg.omr. 13 avsnitt 4.5)

Barnombudsmannen presenterade i december 2016 rapporten Inget rum för trygghet – barn och unga om vräkning och hemlöshet som belyser omfattningen och erfarenheten av barn i svåra boendesituationer. Rapporten visar hur ekonomisk utsatthet samverkar med hemlöshet och utestängning från den ordinarie bostadsmarknaden. Den visar också att hemlöshet bland barn – oavsett om det föregåtts av en vräkning eller inte – leder till en lång rad av rättighetskränkningar (utg.omr. 9 avsnitt 6.4.2).

Barnombudsmannen har liksom föregående år tillsammans med Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten uppmanat fordringsägare och ombud att inte skuldsätta barn, utan istället ingå avtal med barnets vårdnadshavare.

Asylsökande och nyanlända barn

Mottagandet av asylsökande barn medförde stora utmaningar för myndigheter, kommuner och civilsamhället under 2015 och 2016. Rapporter visade att barnens situation i mottagandet av asylsökande och nyanlända hade brister avseende barns grundläggande rättigheter och att det inom vissa områden finns fortsatt behov av utveckling av mottagandet.

Barnombudsmannen har haft fokus på barn på flykt inom ramen för myndighetens årstema under 2016 och 2017 och har lämnat löpande rapporter till regeringen. I rapporten Barn på flykt – Barn och ungas röster om mottagandet av ensamkommande barn konstateras bl.a. att det fanns många förbättringsområden i mottagandet av ensamkommande barn, såsom bristande tillgång till hälso- och sjukvård, brist på information, anvisningar och förordnanden av god man som drar ut på tiden. Myndigheten tar även upp otrygghet i samband med att flickor placeras på boenden där det enbart bor pojkar.

Barnombudsmannen har även lämnat en rapport om nyanlända barns hälsa baserad på enkätstudie bland skolsköterskor och berättelser från asylsökande och nyanlända barn, varav en del var ensamkommande. Ett återkommande tema i barnens berättelser var hur svårt det är att söka och få hjälp, både för psykisk och fysisk ohälsa. Rapporten lyfte bl.a. fram elevhälsans betydelse för barnens hälsa.

Vidare gav regeringen länsstyrelserna uppdraget att bl.a. genomföra en nationell kartläggning av ensamkommande barn som försvinner (utg.omr. 9 avsnitt 6.4.2).

Det stora antalet asylsökande har också medfört fler fall av allvarlig psykisk ohälsa. Barnombudsmannen har även kallat till sig Migrationsverket, Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg för en överläggning angående suicid och suicidförsök bland nyanlända barn. Vid överläggningen framkom att det finns behov av att ta fram och sprida information om befintligt stöd och självmordsförebyggande arbete exempelvis via stödlinjer (utg. omr. 9 avsnitten 3.7.8, 4.4.2 och 6.4.2).

Stärkt stöd och skydd av barn mot våld, människohandel, exploatering och sexuella övergrepp

Människohandel, i alla dess former, är ett mycket allvarligt brott och utgör ett allvarligt hinder för människors åtnjutande av sina mänskliga rättigheter. Arbetet mot människohandel har även ett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv. Att motverka människohandel, liksom exploatering och sexuella övergrepp, mot alla barn oavsett kön, könsidentitet eller könsuttryck är en prioriterad fråga för regeringen. Därför beslutade regeringen i juni 2016

om en handlingsplan för perioden 2016–2018 (skr. 2015/16:192). De 23 åtgärderna i handlingsplanen bidrar till att nå delmålen i Agenda 2030 om att dels eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn, dels avskaffa alla former av våld mot kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering. De åtgärder som regeringen har vidtagit syftar till att förebygga brott, skydda och stödja barnen samt skapa förutsättningar för att effektivt lagföra gärningsmän. Regeringen följer kontinuerligt upp handlingsplanen. Handlingsplanen återspeglar även regeringens ambition att vara drivande i dessa frågor på den internationella arenan.

Ambassadör mot människohandel

Som ett led i detta arbete tillsatte regeringen i maj 2016 en särskild ambassadör mot människohandel. Ambassadören har besökt ett stort antal länder och fört samtal med såväl regeringsföreträdare, parlamentsledamöter, tjänstemän och frivilligorganisationer om insatser mot människohandel. Särskilt fokus har riktats mot kvinnors och barns särskilda utsatthet för sexuell exploatering varvid svensk lagstiftning som förbjuder köp av sexuella tjänster har lyfts fram som en effektiv lag. Ambassadören har även företrätt Sverige såväl i det europeiska som i det globala samarbetet rörande människohandel och våld mot barn. Ett flertal möten har även ägt rum med svenska myndigheter och civilsamhällsorganisationer (utg.omr. 13 avsnitt 5.4.2).

Nationell samordning

Länsstyrelsen i Stockholms län har regeringens uppdrag att vara nationell samordnare för frågor som rör människohandel för samtliga ändamål. Inom ramen för samordningsuppdraget har en manual tagits fram för att stötta yrkesverksamma som kan komma i kontakt med personer som utsatts för prostitution och människohandel. Manualen tydliggör vilket ansvar myndigheter har gällande stöd och skydd till offer för människohandel, hur de kan agera vid människohandelsärenden men också vilket metodstöd de har tillgång till från Länsstyrelsen i Stockholms län. Under 2017 har även en webbaserad utbildning tagits fram. Den webbaserade introduktionskursen syftar till att ge grundläggande kunskap om vad människohandel med barn är

samt hur det går att identifiera, agera och ge stöd åt ett barn som är utsatt för människohandel i någon form.

Inom ramen för regeringens handlingsplan har Länsstyrelsen i Stockholms län genomfört en granskning av polisärenden där barn misstänks ha utsatts för människohandel mellan 2015 och halvårsskiftet 2016. Granskningen visade bl.a. på ett behov av uppdaterad utbildning, tydligare rutiner och riktlinjer för alla poliser och åklagare samt specialisering av dessa yrkesgrupper. Studien visade vidare på behov av ett styrkt samarbete mellan polis, åklagare och sociala aktörer för att tillgodose målsägandenas behov av stöd och skydd, och för att etablera effektivt samarbete med socialtjänsten i kommunerna.

Sexuella övergrepp

Stiftelsen Allmänna Barnhuset överlämnade i februari 2017 en rapport till regeringen som fokuserade på barns erfarenheter av sexuella övergrepp på nätet. Av studien framgick att de flickor, pojkar och barn som identifierar sig på annat sätt som varit utsatta för grooming på internet uppvisade en sämre psykisk hälsa och rapporterade i större utsträckning att de blivit utsatta för våld och olika former av mobbning jämfört med barn som inte utsatts för grooming på internet. Sammantaget har fler flickor (32,5 procent) än pojkar (11,2 procent) varit utsatta för något försök av grooming på internet.

Som ett resultat av studien menade Allmänna Barnhuset att dessa ungdomar behöver såväl förebyggande som rehabiliterande insatser. Allmänna barnhuset anser att kunskap om våld och andra övergrepp mot barn behöver integreras i samtliga utbildningar som riktar sig till personer som kommer att arbeta med barn och ungdomar. Det är också angeläget att fortbilda redan anställd sådan personal inom rättsväsende, socialt arbete, hälso- och sjukvård och skola om våld och sexuella övergrepp mot barn (se vidare utg.omr.13 avsnitt Jämställdhet).

Regeringen bidrar till finansieringen av det arbete med att förebygga sexualbrott mot barn som Centrum för Andrologi och Sexualmedicin (CASM) vid Karolinska sjukhuset bedriver. Centrumet arbetar för att förhindra sexuella övergrepp genom behandling av och stöd till personer med riskbeteende för att begå sexuella övergrepp, bl. a genom den nationella hjälplinjen PrevenTell. Särskilt prioriterade är personer med sexuellt tändningsmönster mot barn.

Utsatthet för våld

Regeringen beslutade i mars 2016 att bevilja Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att påbörja och genomföra delar av en ny undersökning om förekomsten av kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn i Sverige. Undersökningen pågår till 2018. Resultaten från studierna ska spridas till berörda aktörer under 2017–2018.

Linköpings universitet fick i juni 2015 i uppdrag av regeringen att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Universitetet har inrättat Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum. Barnafrid ska främja tvärprofessionell kunskapsutveckling och stimulera och stödja samverkan samt årligen lämna förslag på insatser till regeringen. Barnafrid lämnade en första redovisning till regeringen i mars 2016 innehållande bl.a. förslag på insatser.

Inom ramarna för regeringens strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10) aviserades att ändringar i vissa examensbeskrivningar i högskoleförordningen skulle göras för att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska ingå i utbildningar för relevanta yrkesgrupper. Förordningsändringen beslutades av regeringen i augusti 2017 och träder i kraft den 1 juli 2018. (se UO 13 avsnitt 5.4.2).

7.4.2 Analys och slutsatser

Sverige ska vara ett tryggt och säkert land för barn att växa upp i. I det ligger att barns rättigheter ska respekteras. Regeringen har mot den bakgrunden vidtagit flera åtgärder för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter, det handlar om såväl strategiska åtgärder som särskilda insatser riktade mot barn i olika situationer av utsatthet.

Strategiska åtgärder för att stärka arbetet med barnets rättigheter

Regeringen anser att det är av yttersta vikt att alla barn i Sverige ska kunna åtnjuta rättigheter som tillkommer dem. Såsom framgår av Barnrättighetsutredningens betänkande finns behov av att stärka barnets rättigheter. Detta bör enligt regeringen ske genom inkorporering och fortsatt transformering av barnkonventionens bestämmelser i svensk rätt.

För ett effektivt genomförande av barnets rättigheter krävs kunskapshöjande insatser inom flera områden. Det utvecklingsarbete som initierats inom ramarna för kunskapslyftet för barnets rättigheter har hittills omfattat kommuner och landsting och ett begränsat antal statliga myndigheter. Det finns behov av att följa utvecklingen av kunskapslyftet och hur det kan stärka arbetet med att tillämpa barnets rättigheter på alla nivåer i samhället.

Särskilda insatser till stöd för barn i utsatta situationer

Såsom framgår av rapporter från både svenska myndigheter och internationella granskningsorgan finns det barn i Sverige som lever i en utsatt situation. Regeringens strategi för att förebygga mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10) innehåller flera åtgärder som syftar till att stärka utsatta barns situation. Det här gäller t.ex. barn som riskerar att bli utsatta för våld och sexuell exploatering. Regeringen bedömer att arbetet inom området behöver fortsätta både nationellt och internationellt.

Asylsökande och nyanlända barn samt barn som saknar tillstånd är en särskilt utsatt grupp. Barnombudsmannen har granskat hur de mänskliga rättigheterna för barn på flykt efterlevs i Sverige. Även länsstyrelserna har utifrån sitt regeringsuppdrag kartlagt ensamkommande barn som avviker och fungerar som nationell samordnare av frågor som rör människohandel. Regeringen bedömer att det är angeläget att följa dessa frågor.

7.5 Politikens inriktning

Sverige ska vara ett av de allra bästa länderna att växa upp i. Varje barn ska oavsett bakgrund eller funktionsförmåga, kunna känna sig tryggt och ges de bästa förutsättningarna för att utveckla sin potential, att växa som en fritt tänkande människa och kunna delta på egna villkor i samhällsutvecklingen. För att uppnå detta krävs ökad kunskap om och ett ökat genomslag för barnets rättigheter.

Inom barnrättspolitikens initieras och samordnas processer i syfte att främja och skydda barnets intressen och rättigheter i samhället. Insatser sker inom flera olika politikområden. Detta ställer krav på ett långsiktigt, systematiskt

och strategiskt arbete men också på särskilda insatser för att säkerställa att särskilt utsatta grupper av barn och unga får sina rättigheter tillgodosedda. Det gäller inte minst mot bakgrund av den utsatta situationen för t.ex. placerade barn, ensamkommande och nyanlända barn, och barn som växer upp i socioekonomiskt utsatta områden.

Regeringen avser att inom barnrättspolitikerna under 2018 särskilt fokusera på och arbeta med utsatta barn och skydd för barn mot våld, människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Regeringen ska prioritera ett strategiskt och systematiskt arbete lokalt, regionalt och nationellt samt inom EU och övriga internationella fora för att stärka skyddet av barnets rättigheter.

Ett strategiskt och systematiskt arbete på nationell, regional och lokal nivå för att tillförsäkra barn deras rättigheter

Behov av en inkorporering av barnkonventionen och fortsatt transformering

Det strategiska arbetet fortsätter också på både nationell, regional och lokal nivå. Regeringens bedömning är att barnkonventionen inte har fått tillräckligt genomslag i svensk rättstillämpning och regeringen har lämnat en lagrådsremiss i syfte att göra barnkonventionen till lag. Genom en inkorporering av barnkonventionen vill regeringen tydliggöra att Sveriges konventionsåtaganden enligt barnkonventionen ska säkerställas på alla nivåer inom offentlig verksamhet och att ett barnrättsbaserat synsätt ska genomsyra all verksamhet som berör barn och unga. En inkorporering innebär ett tydligare krav på att rättstillämparna ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn.

För att barnets rättigheter ska få önskat genomslag krävs utöver inkorporering av barnkonventionen fortsatt transformering av konventionen. Regeringens bedömning är att transformeringsarbetet behöver bli mer systematiskt för att få en tydligare koppling till rättigheterna i konventionen. Barnkonventionen bör i ökad grad synliggöras i förarbeten till lagstiftning där barnets rättigheter kan vara relevanta.

Särskilt principen om barnets bästa som ett tillvägagångssätt i beslutsprocesser bör få ökat genomslag i det fortsatta transformeringsarbetet liksom barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade.

Regeringen anser att det i samband med inkorporering av barnkonventionen behövs en ökad kunskap om barnkonventionen för att säkerställa att barnets rättigheter tas till vara i rättstillämpningen. En skriftlig vägledning om hur barnkonventionen kan tolkas och tillämpas behöver utformas, tillgängliggöras och spridas. Vägledningen bör bl.a. ge kunskap om folkrättsliga tolkningsregler och källor. Den bör även innehålla rekommendationer och allmänna kommentarer från barnrättskommittén och andra konventionskommittéer som kan utgöra ett viktigt stöd och ge viss vägledning för tolkning och tillämpning av barnkonventionen, samt hänvisningar till relevanta rättskällor såsom internationell och nationell rättspraxis och doktrin.

Regeringen avser att noga följa eventuella kostnadseffekter av en inkorporering och har gett Statskontoret i uppdrag att genomföra en fördjupad analys av förväntade samhällsekonomiska nyttor och kostnader samt beräkna de offentligfinansiella effekterna inför regeringens beslut om proposition.

Ett utökat kunskapslyft för barnets rättigheter

För att barnkonventionen som lag ska få avsedd effekt och för att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter anser regeringen att kunskapen om vad konventionen innebär, behöver öka på alla nivåer i samhället.

Barnombudsmannen har fått i uppdrag av regeringen att under perioden 2017–2019 stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheterna. Barnombudsmannen har noterat ett mycket stort intresse och engagemang för frågor som rör den praktiska tillämpningen av barnets rättigheter, framförallt från kommuner.

Barnombudsmannen har fått utökade resurser för att kunna ge stöd till berörda aktörer på alla nivåer. Det är viktigt att kommuner och landsting vet att det är möjligt att vända sig till Barnombudsmannen för stöd och hjälp rörande tillämpningen av bestämmelserna i barnkonventionen. Regeringen avser att följa upp effekten av kunskapslyftet samt se över strukturen för ett

långsiktigt stöd till kommuner och landsting i frågor som rör barnets rättigheter.

Det utvecklingsarbete som bedrivs av de statliga myndigheter som ingår i kunskapslyftet med stöd av Barnombudsmannen kommer att generera viktiga erfarenheter av hur kunskapslyftet bör utvecklas sett till innehåll och omfattning. Regeringen avser att följa utvecklingen och se över hur dessa myndigheters erfarenheter kan spridas till fler myndigheter. Det kan också finnas anledning att utöka kunskapslyftet till att omfatta fler myndigheter.

Regeringen anser att det är av vikt att barn och unga får kunskap om sina rättigheter, vad de innebär i praktiken och tillgång till myndigheter som ska utgöra ett stöd och skydd för barn. Inom ramen för kunskapslyftet ingår i Barnombudsmannens uppdrag att erbjuda stöd till särskilt berörda myndigheter vad gäller just att göra deras verksamheter kända, tillgängliga och anpassade för barn.

Fortsatt arbete i enlighet med Strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige (prop. 2009/10:232)

Regeringen anser att det är angeläget att kunna följa upp planerade kunskapsinsatser och uppföljning av insatser och åtgärder är en central del av den strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige som riksdagen antog 2010 (prop. 2009/10:232). Barnrättskommitténs slutsatser och rekommendationer till Sverige från 2015 berör många politikområden och samhällsektorer varför omhändertagandet av dem kräver insatser av olika aktörer och samverkan dem emellan. Inte minst har kommuner och landsting tillsammans med regeringen en viktig roll vad gäller Sveriges förmåga att omhänderta relevanta rekommendationer. Regeringen anser vidare att ökad kunskap hos statliga myndigheter, kommuner och landsting om konventionen kan förväntas bidra till förbättrade förutsättningar för att leva upp till åtagandena enligt konventionen.

Det civila samhället bidrar bl.a. genom sin spetskunskap om olika grupper av barn och deras livsvillkor till en fördjupad och breddad kunskap i olika frågor som rör barnets rättigheter. Civilsamhällets organisationer är viktiga aktörer i arbetet med barnets rättigheter. Regeringens dialog med dessa aktörer bör därför fortsätta bedrivs på ett systematiskt sätt inom ramen för den nyligen inrättade barnrättsdelegationen.

Ett strategiskt och systematiskt arbete på internationell nivå

Regeringen avser att fortsätta bidra till arbetet med att stärka skyddet av barnets rättigheter på internationell nivå och följa den internationella utvecklingen avseende tolkning och tillämpning av bestämmelserna i barnkonventionen.

Viktiga sammanhang för internationellt utbyte och samarbete i barnrättsfrågor är EU och Europarådet. Den av Europarådet antagna strategin för barnets rättigheter för 2016–2021 förväntas fortsätta att utgöra ett viktigt forum för regeringens internationella samarbete. Regeringen avser att inom EU och Europarådet bl.a. driva frågor om skydd av barn mot våld och sexuella övergrepp samt frågor som rör främjandet av rättigheterna för barn på flykt.

Regeringen kommer även inom ramen för FN fortsätta stödja initiativ syftandes till att stärka respekten för och skyddet av barnets rättigheter, bl.a. i FN:s olika forum för mänskliga rättigheter.

Internationellt samarbete och utbyte kommer också att ske inom ramarna för Agenda 2030. Det är en viktig utgångspunkt för såväl det nationella som det internationella arbetet för barn och särskilt för främjande och skydd av barnets rättigheter.

Sverige fortsätter att delta i det globala partnerskapet för att eliminera alla former av övergrepp och våld mot barn. Sverige är ett s.k. välgvisarland och som sådant bidrar Sverige tillsammans med andra aktörer till att sprida framgångsrika lösningar i arbetet mot våld mot barn.

En annan form för internationellt samarbete i barnrättsfrågor är bl.a. de samarbetsavtal som regeringen ingått med andra länder. Regeringen avser också att fortsätta det svenska engagemanget i det internationella arbetet mot barnaga.

Fortsatt stort behov av insatser för barn i utsatta situationer

Att motverka våld, människohandel, exploatering och sexuella övergrepp mot barn

Regeringens nationella insatser och åtgärder för att förebygga våld och kränkningar utgår från bl.a. barnkonventionen, samt barnrättskommitténs slutsatser och rekommendationer. Även den kunskap som finns genom bl.a. forskning och statistik om våldsutsatthet och villkor i

skolan, särskilt sådan som lyfter fram jämställdhetsaspekter och skillnader mellan flickor och pojkar, är en viktig utgångspunkt.

Det krävs kontinuerlig uppföljning av förekomsten av våld samt beteenden och attityder bland såväl barn och unga som föräldrar för att kunna anpassa förebyggande insatser. En förstärkning av socialtjänsten och den sociala barn- och ungdomsvården, liksom av arbetet inom vård och omsorg mot våld i nära relationer, bidrar till att öka skyddet för barn och unga mot våld och övergrepp. (utg. omr. 9 avsnitt 3.4.2, 6.4.2 och utg. omr. 13 avsnitt 5.4.2). Ökat skydd för barn och unga mot våld är även ett centralt område i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2017–2026. Regeringen lägger här särskild vikt vid ett utökat och verkningsfullt våldsförebyggande arbete, inte minst för och med barn och unga. (utg. omr. 4 2.7.2 och utg. omr. 13 avsnitt 5.4.2).

Vidare avser regeringen bl.a. att verka för att det på såväl nationell som lokal nivå utvecklas fler insatser riktade till våldsutövare. Genom det arbete som bedrivs vid kunskapscentret Barnafrid vid Linköpings universitet, liksom i Stiftelsens Allmänna Barnhuset regi, förväntas kunskapen om barns, såväl flickor som pojkar och barn som identifierar sig på andra sätt, utsatthet för våld och sexuell exploatering öka, vilket på sikt kan bidra till ett förbättrat skydd för dessa barn.

Att motverka människohandel, exploatering och sexuella övergrepp mot barn är en fortsatt viktig fråga för regeringen. Regeringen följer därför kontinuerligt upp handlingsplanen till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp (skr. 2015/16:192) under 2016–2018 och vidtar vid behov ytterligare åtgärder. Regeringen bedömer att arbetet behöver fortsätta både nationellt och internationellt. Vidare är det angeläget att samordningen av arbetet mot människohandel fortsätter i syfte att stärka barnets rättigheter. Regeringen bedömer att det är viktigt att respektive aktör tar sitt ansvar när det gäller att skydda barn mot människohandel. Det är därför angeläget att den manual som tagits fram av Länsstyrelsen i Stockholms län till stöd för yrkesverksamma används.

Regeringen avser att vara drivande i dessa frågor på den internationella arenan. Det finns ett stort internationellt intresse för svenskt arbete med barnets rättigheter. Allt fler länder följer

t.ex. det svenska exemplet att lagstifta mot barnaga. Genom engagemanget i det Globala partnerskapet för att eliminera våld mot barn finns det stora möjligheter att nå ut till ännu fler länder runt om i världen. Sverige som föregångsland ska i februari 2018 vara värd för den första Solutions Summit för regeringar, internationella organisationer och övriga aktörer som arbetar för att eliminera alla former av våld mot barn.

Asylsökande och nyanlända barn och unga

Regeringen följer noggrant situationen för särskilt utsatta barn, t.ex. asylsökande, nyanlända barn och barn som saknar tillstånd. Flera åtgärder i handlingsplanen till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp uppmärksammar dessa barn. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att inrätta ett nationellt kunskapscentrum för att stärka det nationella arbetet med att utveckla och sprida relevant och aktuell kunskap och ändamålsenliga kunskapsstöd, metoder och arbetssätt till yrkesverksamma som möter och arbetar med ensamkommande barn och unga inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. Med ensamkommande barn och unga avses barn och unga upp till 21 år som är asylsökande, har fått ett uppehållstillstånd eller som har fått ett avslag på sin ansökan om asyl. Centrumets arbete omfattar även frågor som rör ensamkommande barn och unga som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. Arbetet i centrumet syftar till att yrkesverksamma som möter och arbetar med ensamkommande barn och unga har goda förutsättningar att ge dem vård och omsorg av god kvalitet (utg. omr. 9 avsnitt 6.4.2, utg. omr. 13 avsnitt 4.5 och utg. omr. 16 avsnitt 3.3.3).

I Barnombudsmannens rapporter om barn på flykt som baseras bl.a. på intervjuer med barn, har ett flertal åtgärdsförslag lämnats för att garantera att barn på flykt ska få sina rättigheter tillgodosedda. Regeringen bedömer att det är angeläget att närmare analysera och följa upp dessa förslag.

Regeringen har gett Länsstyrelserna i uppdrag att i samråd med ett flertal myndigheter identifiera förbättringsområden och lämna åtgärdsförslag för att förhindra att barn försvinner, samt sprida resultat och metoder till myndigheter, kommuner, landsting och andra berörda aktörer. Delredovisning av åtgärdsförslagen har presenterats för regeringen och den del som avser att

sprida resultat och metoder ska redovisas i december 2017. Bland förslagen återfinns bland annat statistikföring som ett utvecklingsområde där det idag saknas en ansvarig aktör. Att föra en ändamålsenlig statistik är en förutsättning för att få en helhetsbild över hur situationen ser ut och hur den utvecklas över tid. Regeringen analyserar för närvarande samtliga åtgärdsförslag som presenterats.

7.6 Budgetförslag

7.6.1 5:1 Barnombudsmannen

Tabell 7.4 Anslagsutveckling 5:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor				
2016	Utfall	24 498	Anslags-sparande	-7
2017	Anslag	24 557 ¹	Utgifts-prognos	24 550
2018	Förslag	24 923		
2019	Beräknat	25 316 ²		
2020	Beräknat	25 744 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 923 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 923 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Barnombudsmannens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 7.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Barnombudsmannen

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	24 557	24 557	24 557
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	365	758	1 186
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 923	25 316	25 744

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 24 923 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Barnombudsmannen* för 2018. För 2019, och 2020 beräknas anslaget till 25 316 000 kronor respektive 25 744 000 kronor.

7.6.2 5:2 Barnets rättigheter

Tabell 7.6 Anslagsutveckling 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor				
2016	Utfall	29 018	Anslags-sparande	4 743
2017	Anslag	27 761 ¹	Utgifts-prognos	25 944
2018	Förslag	22 261		
2019	Beräknat	22 261		
2020	Beräknat	22 261		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förverkliga barnets rättigheter i Sverige med utgångspunkt i barnkonventionen.

Regeringens överväganden

I budgeten för 2014 beslutade riksdagen om en tidsbegränsad satsning på tidiga insatser för barn och unga under åren 2014–2017. De tillfälliga medel som avsatts för ändamålet på detta anslag minskas med 5,5 miljoner kronor mellan 2017 och 2018. Därmed är denna tidsbegränsade satsning avslutad.

Tabell 7.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:2 Barnets rättigheter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	27 761	27 761	27 761
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-5 500	-5 500	-5 500
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	22 261	22 261	22 261

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 22 261 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Barnets rättigheter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 261 000 kronor för respektive år.

8 Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

8.1 Omfattning

Området omfattar anslagen 7:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* och 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) har till uppgift att finansiera grundforskning och behovsstyrd forskning på arbetslivsområdet och inom social- och folkhälsovetenskap. Forte har vidare regeringsuppdrag på särskilda områden.

8.2 Utgiftsutveckling

Tabell 8.1 Utgiftsutveckling inom område Forskning under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Forskningspolitik</i>						
7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning	32	34	35	35	35	36
7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning	481	547	541	607	652	682
Summa Forskningspolitik	513	581	576	641	687	717

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

8.3 Mål för området

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt (se vidare utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning).

8.4 Resultatredovisning

Regeringens uppföljning av forskningspolitikens mål redovisas främst under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, avsnitt 8.3 Resultatredovisning.

8.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Grunden för bedömning av Fortes bidrag till forskningspolitikens mål är myndighetens redovisning av sin verksamhet, inklusive de processer som Forte har för utlysningar och krav för att få forskningsmedel, bedömningar av ansökningar, granskningar och utvärderingar av forskning m.m. Ansökningstryck i förhållande till beviljat forskningsstöd, s.k. beviljandegrad, ger en bild av konkurrensen om forskningsstöd. Nyttiggörande av forskningsresultat bedöms bl.a. utifrån Fortes olika insatser för att kommunicera forskningsresultat med olika målgrupper.

Det är generellt sett svårt att mäta måluppfyllelse för forskningspolitiken och resultatet av forskning inom olika områden. Forskningsresultat kan komma till nytta för annan forskning eller för samhället i övrigt, men det kan ta många år och effekterna är svåra att avgränsa och mäta.

8.4.2 Resultat

Tioåriga nationella forskningsprogram

Regeringen presenterade i forskningspropositionen "Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft" (prop. 2016/17:50) flertalet tioåriga nationella forskningsprogram. Regeringen har gett Forte i uppdrag att ansvara för två av dem: dels inom området tillämpad välfärdsforskning, dels inom arbetslivsforskning.

Beviljade forskningsmedel har ökat

Forte fördelar forskningsbidrag efter utlysning och ansökan i öppen konkurrens. Under 2016 beviljade Forte nytt forskningsstöd till ett belopp om 545 miljoner kronor till forskning inom områdena Hälsa, Arbetsliv och Välfärd, vilket är en ökning jämfört med 2015. Under året fick Forte in totalt 1 462 ansökningar om forskningsstöd, vilket var 20 procent fler än 2015. Myndigheten beviljade drygt 160 av dessa ansökningar, vilket ger en beviljandegrad på 11 procent, som är samma siffra som 2015. I jämförelse med åren 2012–2014 har beviljandegraden sänkts. En förklaring till den sänkta beviljandegraden är att ansökningstrycket ökat i större utsträckning än de forskningsmedel som Forte haft att fördela.

Projekt vanligaste stödformen

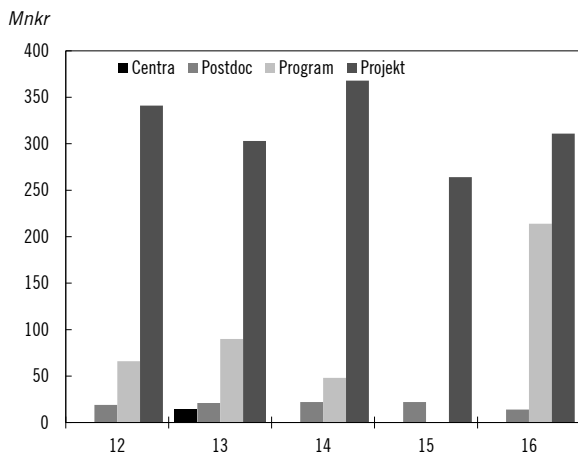
Forte stödjer forskning på många olika sätt. Diagram 8.1 visar fördelningen mellan olika stödformer. Vissa stödformer riktar sig särskilt till yngre forskare, bl.a. juniorforskarbidrag som ges för fyra år med en högre genomsnittlig bidragsstorlek. Forte beviljar vidare medel till forskarskolor och s.k. postdoktorsansökningar. Stöd till postdoktorbidrag ger nydisputerade forskare möjlighet att i nära anslutning till sin doktorexamen fortsätta sin forskarkarriär.

Programbidrag är en typ av stöd som ska göra det möjligt för forskargrupper att ta upp nya frågeställningar och bearbeta dem under en längre tid. Syftet med programbidragen är att i ett längre perspektiv bygga upp och förstärka forskarmiljöer inom forskningsområden som Forte prioriterar.

Forte ger också bidrag till forskningsvistelser i utlandet, gästforskare, nätverk, publikationer samt konferenser och symposier.

Ytterligare en stödform är satsningen på Forte-centra. Bidrag till Forte-centra är stöd till forskningsmiljöer som är särskilt framstående inom Fortes ansvarsområden. Forte-centra ska befinna sig på internationell toppnivå inom sitt forskningsfält, eller ha potential att nå dit med hjälp av bidraget från Forte. I avvaktan på en utvärdering av satsningen på Forte-centra fattas inte några ytterligare beslut om nya satsningar inom denna stödform. Stödformerna program- och centrabidrag skiljer sig från de andra formerna då de avser mycket högre belopp under längre tid än övriga stödformer. Drygt 80 procent av ansökningarna om forskningsbidrag gäller projekt. I genomsnitt beviljade Forte 3 miljoner kronor för treåriga projekt, vilket i genomsnitt är cirka 84 procent av det sökta beloppet, vilket är en ökning med 11 procentenheter jämfört med föregående år.

Diagram 8.1 Beviljade forskningsstöd fördelat på olika stödformer 2012–2016

Källa: Bearbetat underlag från Fortes årsredovisning för 2016.

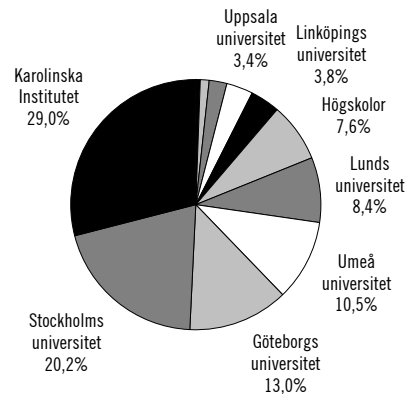
Karolinska Institutet får mest forskningsstöd

Sett över perioden 2012–2016 ligger Karolinska Institutet i topp med en dryg fjärdedel av de beviljade forskningsanslagen. Karolinska Institutet, Stockholms universitet och Göteborgs universitet erhöll under perioden knappt 60 procent av Fortes beviljade forskningsstöd. Hur mycket forskningsstöd som går till olika bidragsformer, områden eller lärosäten liksom utlysningarnas inriktning varierar mellan åren. Fördelningen av forskningsanslag på Fortes

områden Hälsa, Arbetsliv och Välfärd är relativt jämn.

Diagram 8.2 visar fördelningen av forskningsstöd per lärosäte för 2016.

Diagram 8.2 Andel beviljat forskningsstöd per lärosäte, 2016

Källa: Bearbetat underlag från Fortes årsredovisning för 2016.

Forte har fyllt identifierade forskningsbehov – nya program och nya metod

Forte har till uppgift att utreda vilka forskningsbehov som är angelägna inom myndighetens verksamhetsområde och främja den forskning som behövs för att tillgodose sådana behov. Under 2016 har Forte, som en del i detta arbete, utformat en programsatsning på strategiskt viktiga forskningsområden inom:

- Åldrande, befolkning och hälsa
- Arbetslivets och arbetsmarknadens omvandling och utmaningar
- Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel (ANDTS)
- Migration och integration
- Jämlika levnadsvillkor

Under året har Forte påbörjat arbetet med att utveckla en process som årligen sammanfattar myndighetens finansieringsverksamhet, ett "forskningsbokslut". Forskningsbokslut som metod används för att identifiera vilken forskning som pågår och var behov av ytterligare finansiering uppstår.

Stärkt samverkan ger ökad samhällsrelevans

Forskningen som Forte finansierar ska vara samhällsrelevant och bidra till ökad kunskap om olika samhällsutmaningar. Ett sätt att uppnå detta har varit samverkan med relevanta samhällsaktörer, både nationella och internationella, som myndigheten satsar allt mer på. Samverkan sker med olika intressenter och målgrupper, bl.a. i syfte att öka deras delaktighet i flera delar av myndighetens verksamhet. Under perioden har myndigheten arbetat för att utveckla formerna för hur ökad delaktighet kan uppnås. Ett led i detta arbete är att ett samarbete inleddes med aktörer som finansierar forskning utifrån ett tydligt brukarperspektiv.

En annan viktig samverkansgrupp inom hälso- och sjukvård och socialtjänst, där patient- och brukarmedverkan är en central fråga, är Rådet för styrning med kunskap avseende hälso- och sjukvård och socialtjänst. Där är Fortes roll att vara en brygga mellan övriga åtta medverkande myndigheter och forskarsamhället. Under 2016 har Fortes medverkan bl.a. handlat om att identifiera kunskapsluckor och nya forskningsbehov när det gäller psykisk ohälsa hos äldre.⁵

Utvecklad samordning – Fortes nationella ansvar

Forte har ett nationellt samordningsansvar för socialvetenskaplig alkohol- och narkotikaforskning, äldre, barn och ungdomar, internationell migration och etniska relationer (IMER) samt funktionshinder. Myndigheten har under året påbörjat arbetet med att utveckla samordningsansvaret. Samordningen ska fokusera på aktiviteter så som kartläggning av forskningsområden, samråd rörande behov/forskningsfrågor med finansiärer och andra myndigheter samt kommunikation och spridning av forskningsresultat. Samordningsområdena Barn och ungdomar och Äldre har under perioden 2012–2016 haft flest ansökningar om bidrag.

Främja nyttiggörande av forskning och tvärvetenskaplig forskning

Forte har under året infört ett krav om en tvärvetenskaplig ansats i flera utlysningar. När det gäller nyttiggörande är implementeringsforskning centralt. Ett tydligt exempel på implementeringsforskning är det så kallade Vinnvård-programmet, som är en samverkan mellan Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Vinnova och Forte, och där Forte är värdorganisation.

Utvecklad kommunikation

Forte har ett ansvar för kommunikation om forskning och forskningsresultat. Ett flertal aktiviteter har genomförts under året. Ett exempel är ”Forte Talks” som arrangerades under 2016. Forte Talks är en mötesplats för kunskapsutbyte mellan forskare, beslutsfattare, brukare och övriga aktörer som på olika sätt arbetar med eller är intresserade av människors hälsa, arbetsliv och välfärd.

Nya former för kommunikation

Som ett led i att utveckla nya former för kommunikation och samverkan inom området Barn och ungas psykiska hälsa var Forte under 2016 partner till gymnasieturnén We change – Sveriges största gymnasiesatsning för hållbar utveckling. Forte genomförde workshops och tog fram en broschyr i samverkan med forskare och brukarorganisationer.

Internationalisering

Forskningsfrågor och samhällsutmaningar som ryms inom Fortes uppdrag är inte unika för Sverige utan delas med många andra länder och är i många fall globala. Genom att initiera och stödja samverkan och internationell rörlighet

⁵ Statlig styrning med kunskap för hälso- och sjukvård och socialtjänst. Redogörelse för arbetet inom Rådet för styrning med kunskap och Huvudmanngruppen under 2016.

mellan forskargrupper, institutioner och organisationer i olika länder främjar Forte både kunskaps- och erfarenhetsutbyte, liksom kapacitetsuppbyggnad i och utanför Sverige. Det bidrar i sin tur till att höja kvaliteten på forskningen och ökar möjligheterna för att svenska forskningsresultat och innovationer ska efterfrågas och komma till nytta utanför Sverige.

Under året engagerade sig Forte i ett antal aktiviteter och satsningar både för att främja forskningssamarbeten och för att få ökad utväxling av det egna arbetet. Forte samverkar med andra svenska forskningsfinansiärer kring de internationella insatserna för att genom gemensamma prioriteringar öka genomslag och spridning av svenska satsningar. Det internationella arbetet sker framför allt på nordisk och europeisk nivå, men även utom-europeisk.

Särskilda regeringsuppdrag har pekat ut angelägna områden

Forte har under året haft ett stort antal särskilda regeringsuppdrag, t.ex. att fördela medel till och nyttiggöra forskning om arbetsmiljön i kvinno-dominerade sektorer (se vidare under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv) respektive ta fram kunskapsöversikter avseende behandling av sexuella övergrepp mot barn. Forte har också haft regeringsuppdrag som handlar om forskning inom äldreområdet och inom life science. Därutöver kan nämnas Fortes uppdrag att under 2016 förbereda och genomföra en forskningssatsning för ökad kunskap om vilka insatser inom hälso- och sjukvård i samarbete/kontakt med arbetsgivare eller Arbetsförmedlingen som bidrar till att sjukskrivna kvinnor och män återgår i arbete (tidigare Rehsam), liksom uppdraget att under 2016 och

2017 genomföra en kartläggning av den ungdomsforskning som bedrivits sedan 2008.

Jämställdhet

Forte ska främja jämställdhet mellan kvinnor och män inom sitt verksamhetsområde och verka för att ett genusperspektiv får genomslag i forskningen.

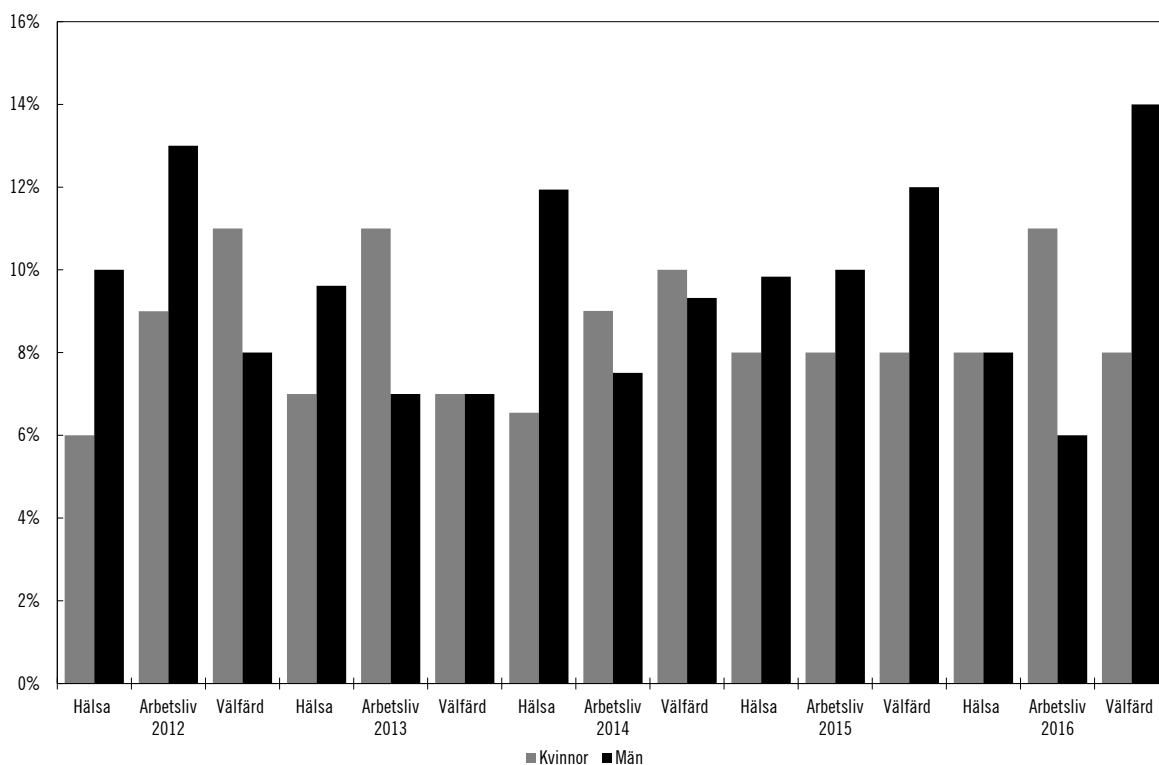
Fördelningen är relativt jämn

Könsfördelningen för inkomna och beviljade ansökningar inom alla stödformer uppvisar inga större skillnader i år jämfört med tidigare år. Det är flest kvinnor som ansöker om forskningsstöd.

Beviljandegraden för projektansökningar för män respektive kvinnor är ganska jämn över tid. Under perioden 2012–2016 låg beviljandegraden i genomsnitt för män på 10 procent och för kvinnor på 9 procent. För 2016 var beviljandegraden för män 8 procent och för kvinnor 9 procent.

I diagram 8.3 visas beviljandegraden per kön fördelat på områdena Hälsa, Arbetsliv och Välfärd. Beviljandegraden varierar mellan åren. Ibland har kvinnor högre beviljandegrad än män för ett eller flera av områdena och för ett annat år kan det vara tvärtom. Forte bevakar kontinuerligt utvecklingen av beviljandegraden för män och kvinnor för att säkerställa att det finns saklig grund för de skillnader som finns för de enskilda åren.

Diagram 8.3 Beviljandegrad per huvudområde, 2012-2016

Källa: Forte.

Flera faktorer påverkar könsfördelningen

Att könsfördelningen i beviljat forskningsstöd är ojämn ett visst år kan bero på många olika faktorer, bl.a. utlysningarnas inriktning och områden, om kvinnor och män söker forskningsstöd i samma utsträckning, den relativa konkurrensen om medel, i vilken utsträckning unga eller mer etablerade forskare söker bidrag, samt hur nytänkande, erfarenhet och meritering bedöms för kvinnor och män. Inverkan av dessa faktorer varierar över åren.

Beredningsgruppernas sammansättning, könsfördelning och kompetens kan också ha betydelse för hur forskningsmedel beviljas. Sammantaget var 54 procent av bedömarna kvinnor och 46 procent män i Fortes tio beredningsgrupper 2016. Hälften av ordföranden var män och hälften kvinnor. En beredningsgrupp består oftast av ett tiotal personer.

Ett jämställdhetsperspektiv i forskningen

Utöver att arbeta för en jämställd fördelning av forskningsmedel har Forte genomfört en rad åtgärder för att ett jämställdhetsperspektiv även ska finnas med i den forskning som myndigheten finansierar. Exempel på detta är att ordförande för respektive beredningsgrupp har

utbildats i vikten av ett jämställdhetsperspektiv i forskningen och att ett krav har införts på mångfalds- och genusperspektiv i flera av utlysningarna. Ett sådant krav kan stimulera att forskningen som Forte finansierar tar hänsyn till olika grupper i samhället på ett jämlikt och jämställt sätt.

Jämställd kommunikation

Fortes arbete med jämställdhet har även gett en mer jämställd kommunikation i såväl tal, skrift som bild. Det handlar t.ex. om att områdesbeskrivningar och utlysningstexter delvis har uppdaterats i syfte att få dem könsneutrala. Ett annat exempel är att Fortes bildbank kontinuerligt går igenom för att säkerställa ett inkluderande bildspråk och en bred representation av samhället.

8.4.3 Analys och slutsatser

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets

utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt. Regeringens bedömning är att Fortes arbete med att främja den behovsstyrda forskningen inom hälsa, arbetsliv och välfärd har bidragit till målpuppfyllelsen.

Regeringen gör även bedömningen att Fortes arbete för att främja jämställdhet i fördelningen av forskningsstöd, och som perspektiv i den forskning som beviljas bidrag, bidrar till att uppnå målet. När forskningen som Forte finansierar har ett jämställdhetsperspektiv bidrar det i förlängningen till en jämställd hälsa och omsorg och ett mer hållbart arbetsliv. Detta kan i sin tur påverka sjukskrivningarna positivt för både kvinnor och män. Resultaten bidrar därmed till att uppnå de jämställdhetspolitiska delmålen om en jämställd hälsa och omsorg samt om en ekonomisk jämställdhet.

Regeringen ser positivt på Fortes utvecklade samverkan med andra aktörer inom sitt ansvarsområde både nationellt och internationellt.

8.5 Politikens inriktning

Politikens inriktning för forskning redovisas under utgiftsområde 16, avsnitt 9.9 Forskning för att möta samhällets utmaningar.

I forskningspolitiska propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) presenteras inriktningen för forskningspolitiken för de kommande tio åren. Inom utgiftsområde 9 ryms bl.a. satsningar på tillämpad välfärdsforskning, forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer samt forskning om arbetsliv. Forte har en central roll i förverkligandet av forskningspolitiken inom hälsa, arbetsliv och välfärd. Under 2018 ligger myndighetens fokus på att genomföra sin del av satsningarna inom området.

Den offentligt finansierade socialtjänsten är en viktig del av det svenska välfärdssystemet. Satsningen på tillämpad välfärdsforskning syftar bl.a. till att förbättra kunskapsläget inom området. Som en del i satsningen ska forskarskolor inrättas för att stärka kunskapsbasen och samverka mellan forskning och praktik samt delaktigheten från brukare och anhöriga. Forskarskolorna ska stärka praktikinära forskning, socialtjänstens forskningsanknytning och öka samverkan mellan högskola och socialtjänst. Att främja kunskapsutvecklingen i socialtjänsten är en prioriterad fråga för regeringen, då det kan ge förbättrade insatser till förmån för de kvinnor och män, flickor och pojkar som verksamheten är till för.

Satsningen på forskning om välfärdens kvalitet, organisering och processer ska ge grund för en kunskapsbaserad och innovativ utveckling av hälso- och sjukvård och socialtjänst. Satsningen ska avse bland annat verksamhetsnära forskning och forskning om hur kunskap omsätts i praktiken, t.ex. implementeringsforskning. Forskningsatsningen ska främja ett större utrymme för bl.a. medarbetarnas och patienters/brukares kompetens och erfarenheter.

Forskningsatsningen inom arbetslivsområdet ska bl.a. bidra till att stärka kunskapen på området och skapa förutsättningar för ett mer hållbart arbetsliv. Arbetslivets utveckling har stor betydelse för samhällsutvecklingen och är grunden för tillväxt, hälsa och välfärd. Regeringen har därför inrättat ett tioårigt nationellt forskningsprogram om arbetslivsforskning. Forskningsatsningen är bred och ska stärka alla aspekter av arbetslivsforskningen. Forskningsbaserad kunskap bidrar till en ökad förståelse för förutsättningarna för en väl fungerande arbetsmarknad, en effektiv arbetsorganisation och ett hållbart arbetsliv som kan främja hälsa och bidra till inkludering och etablering på arbetsmarknaden.

8.6 Budgetförslag

8.6.1 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tabell 8.2 Anslagsutveckling 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	32 354		884
2017	Anslag	33 998 ¹	Utgifts-prognos	34 522
2018	Förslag	34 576		
2019	Beräknat	35 124 ²		
2020	Beräknat	35 721 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 576 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 576 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande.

Tabell 8.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:1 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	33 998	33 998	33 998
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	576	1 124	1 721
Beslut	2	2	2
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	34 576	35 124	35 721

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 34 576 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Förvaltning* för 2018. För

2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 124 000 kronor respektive 35 721 000 kronor.

8.6.2 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	480 617		25 115
2017	Anslag	546 998 ¹	Utgifts-prognos	541 349
2018	Förslag	606 503		
2019	Beräknat	651 503		
2020	Beräknat	681 503		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv, socialvetenskap och folkhälsovetenskap samt kostnader för utvärderingar, beredningsarbete, kommunikationsinsatser, konferenser, vissa resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet.

Regeringens överväganden

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande.

Tabell 8.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	546 998	546 998	546 998
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	49 998	94 998	124 998
Varav BP18	-5 000	-10 000	-10 000
Varav			
Myndigheten för arbetsmiljö-kunskap	-5 000	-10 000	-10 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt	9 507	9 507	9 507
Förslag/beräknat anslag	606 503	651 503	681 503

¹Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget minskas med 5 000 000 kronor 2018, och sedan 10 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för att frigöra medel för inrättandet av Myndigheten för arbetsmiljökunskap, se vidare anslaget 2:6 *Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö* under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, avsnitt 4.6 Budgetförslag.

Regeringen föreslår att 606 503 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 651 503 000 kronor respektive 681 503 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 280 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Den forskning som Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd finansierar ges vanligen i form av flerårigt stöd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 280 000 000 kronor 2019–2021.

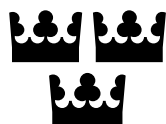
Tabell 8.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	933 965	928 677	1 011 880			
Nya åtaganden	475 329	588 956	810 120			
Infriade åtaganden	-480 617	-505 753	-542 000	-610 000	-479 000	-191 000
Utestående åtaganden	928 677	1 011 880	1 280 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 000 000	1 039 000	1 280 000			

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

10

Förslag till statens budget för 2018

Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Lagförslag	9
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	9
2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	15
2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön	18
3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	19
3.1 Omfattning	19
3.2 Utgiftsutveckling	19
3.3 Mål för utgiftsområdet	20
3.4 Resultatredovisning	20
3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	20
3.4.2 Resultat	21
3.4.3 Analys och slutsatser	36
3.5 Den årliga revisionens iakttagelser	38
3.6 Politikens inriktning	38
3.6.1 Regeringens åtgärdsprogram	38
3.6.2 Förstärkt försäkringsskydd	41
3.6.3 Behov av utökad service i landet	42
3.6.4 Internationellt samarbete inom socialförsäkringen	42
3.7 Förslag om sjukpenning i avvaktan på slutgiltigt beslut	43
3.7.1 Ärendet och dess beredning	43
3.7.2 Bakgrund	43
3.7.3 Regeringens överväganden	47
3.7.4 Förslag om sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut	49
3.7.5 Förstärkt skydd för sjukpenninggrundande inkomst	52
3.7.6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	53
3.7.7 Konsekvenser av förslagen	53
3.7.8 Författningskommentar	55
3.8 Förslag om förstärkt rehabilitering för återgång i arbete	57

3.8.1	Ärendet och dess beredning	57
3.8.2	Bakgrund.....	57
3.8.3	Allmänna utgångspunkter.....	62
3.8.4	Regeringens överväganden och förslag	66
3.8.5	Konsekvenser.....	77
3.8.6	Författningskommentar.....	80
3.9	Höjt inkomsttak i sjukförsäkringen	81
3.9.1	Konsekvenser för jämställdheten	81
3.9.2	Författningskommentar.....	82
3.10	Stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning	83
3.10.1	Höjd garantinivå i sjukersättning och aktivitetsersättning.....	83
3.10.2	Konsekvenser.....	83
3.11	Budgetförslag	84
3.11.1	1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	84
3.11.2	1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	87
3.11.3	1:3 Handikappersättning	88
3.11.4	1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.....	89
3.11.5	1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet.....	89
3.11.6	1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	90
3.11.7	1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader.....	93
3.11.8	2:1 Försäkringskassan	94
3.11.9	2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	97

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	8
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	19
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	20
Tabell 3.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	20
Tabell 3.4	Anslagsutveckling 1.1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	84
Tabell 3.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	86
Tabell 3.6	Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	87
Tabell 3.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	88
Tabell 3.8	Anslagsutveckling 1:3 Handikappersättning.....	88
Tabell 3.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Handikappersättning....	88
Tabell 3.10	Anslagsutveckling 1:4 Arbetskkadeersättningar m.m.	89
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Arbetskkadeersättningar m.m.....	89
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	89
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	90
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen.....	90
Tabell 3.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	93
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	93
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader.....	93
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	94
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan.....	94
Tabell 3.20	Uppdragsverksamhet	95
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Försäkringskassan.....	96
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	97
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	97

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Ohälsotalet uppdelat på sjuk- och rehabiliteringspenning (Sjp-delen) respektive sjuk- och aktivitetsersättning (SA-delen), januari 2000-dec 2016.....	21
Diagram 3.2	Ohälsotalet 2016 efter ålder och kön	22
Diagram 3.3	Sjukpenningtalet för kvinnor och män sedan 1995	22
Diagram 3.4	Antal påbörjade sjukfall som blivit minst 30 dagar långa.....	22
Diagram 3.5	Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 240. År 2015 och 2016. Kvinnor med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.....	23
Diagram 3.6	Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 240. År 2015 och 2016. Män med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.	23
Diagram 3.7	Antalet pågående sjukfall jan 2000-feb 2017 uppdelat på fallängd och kön.....	24
Diagram 3.8	Genomsnittligt antal nettodagar sjukpenning per person och län, kvinnor 2015	25
Diagram 3.9	Genomsnittligt antal nettodagar sjukpenning per person och län, män 2015.....	25
Diagram 3.10	Genomsnittlig relativ avvikelse per län mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro 2006-2015	26
Diagram 3.11	Andel sjukfrånvarande per sektor kvartal 4 2016	26
Diagram 3.12	Andel av anställda 20-64 år som varit frånvarande under hela veckan på grund av sjukdom eller skada. Sverige och EU 15 åren 1990-2016	27
Diagram 3.13	Andel av pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos 2005-2016	27
Diagram 3.14	Antal nybeviljanden samt totalt antal sjukersättningar 2003-2016	28
Diagram 3.15	Antal med aktivitetsersättning 2003-2016 samt antal nybeviljade per 1 000 försäkrade.....	28

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1, 3.7 och 3.9),
2. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.8),
3. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön (avsnitt 2.3 och 3.9),
4. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder (avsnitt 3.11.8),
5. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning enligt tabell 1.1,
6. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Sjukpenning och rehabilitering m.m.	38 810 429
1:2	Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	46 909 313
1:3	Handikappersättning	1 384 000
1:4	Arbetsskadeersättningar m.m.	2 876 000
1:5	Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	33 068
1:6	Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 901 000
1:7	Ersättning för höga sjuklönekostnader	901 000
2:1	Försäkringskassan	8 732 772
2:2	Inspektionen för socialförsäkringen	67 647
Summa		102 615 229

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:6	Bidrag för sjukskrivningsprocessen	1 033 000	2019- 2020
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		1 033 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 10 kap. 10 och 11 §§, 12 kap. 25, 27 och 30 §§, 13 kap. 33 §, 25 kap. 5 §, 26 kap. 17, 27 och 31 §§, 27 kap. 26 § och 108 kap. 10 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a §, och närmast före 110 kap. 13 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

10 §¹

Graviditetspenning beräknas enligt bestämmelserna om sjukpenning och sjukpenninggrundande inkomst i 25–28 kap., med de undantag som anges i 11 §.

För hel graviditetspenning motsvarar ersättningsnivån beräkningsunderlaget för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1.

11 §²

Det som i denna balk i övrigt eller i annan författning föreskrivs om sjukpenning enligt 25–28 kap. gäller i tillämpliga delar även i fråga om graviditetspenning, med undantag av bestämmelserna i

– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat för-

---

¹ Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

² Senaste lydelse 2012:932.

värvarsarbete överstigande 8,0 prisbasbelopp,

- 27 kap. 5 § om ersättning för merutgifter,
- 27 kap. 27 § och 28 b § första stycket om karensdagar,
- 27 kap. 29–33 a §§ om karenstid, och
- 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlag för sjukpenning på fortsättningsnivån.

Vid beräkning av graviditetspenning ska det vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete till den del summan av dessa inkomster överstiger 7,5 prisbasbelopp. Det ska vid denna beräkning i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

För hel graviditetspenning motsvarar ersättningsnivån beräkningsunderlaget för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1 grundat på en sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt första och andra styckena.

12 kap.

25 §

När föräldrapenning ska lämnas på sjukpenningnivån ska ersättningen beräknas enligt bestämmelserna om sjukpenning på normalnivån och sjukpenninggrundande inkomst i 25, 26 och 28 kap., med undantag av bestämmelserna i

- 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande 7,5 prisbasbelopp,
- 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande 8,0 prisbasbelopp,
- 26 kap. 19–22 §§ om beräkning i vissa fall,
- 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlaget för sjukpenning på fortsättningsnivån, och
- 28 kap. 12–18 §§ om arbetstidsberäknad sjukpenning.

27 §

Om en förälders sjukpenninggrundande inkomst har sänkts sedan den tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) har gått ut, ska föräldrapenningen till dess att barnet fyller två år beräknas lägst på grundval av

1. den sjukpenninggrundande inkomst som gällde innan sänkningen skedde, eller
2. den högre inkomst som löneavtal därefter föranleder.

Första stycket gäller all föräldrapenning som lämnas till föräldern, när han eller hon avstår från förvärvsarbete för vård av barn under den tid som anges där.

Skulle den sjukpenninggrundande inkomsten som gällde innan sänkningen skedde ha överstigit 7,5 prisbasbelopp, om inkomsten alltjämt

Skulle den sjukpenninggrundande inkomsten som gällde innan sänkningen skedde ha överstigit 8,0 prisbasbelopp, om inkomsten alltjämt

hade beräknats utan begränsningen i 25 kap. 5 § andra stycket första meningen, tillämpas det beräknings-sätt som anges 26 §.

hade beräknats utan begränsningen i 25 kap. 5 § andra stycket första meningen, tillämpas det beräknings-sätt som anges 26 §.

30 §

Har efter tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) sänkning inte skett av den sjukpenninggrundande inkomst som avses i 25 kap. på grund av att den årliga inkomsten överstiger 7,5 prisbasbelopp, gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 25–29 §§.

Har efter tid som avses i 26 kap. 15 § (SGI-skyddad tid för föräldraledighet) sänkning inte skett av den sjukpenninggrundande inkomst som avses i 25 kap. på grund av att den årliga inkomsten överstiger 8,0 prisbasbelopp, gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 25–29 §§.

13 kap.

33 §³

Tillfällig föräldrapenning beräknas enligt bestämmelserna om sjukpenning på normalnivån och sjukpenninggrundande inkomst i 25–28 kap. samt 34–38 §§ i detta kapitel, dock med undantag av bestämmelserna i

– 25 kap. 5 § om bortseende från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete överstigande 8,0 prisbasbelopp,

- 27 kap. 27 § och 28 b § första stycket om karensdagar,
- 27 kap. 29–33 a §§ om karenstid, och
- 28 kap. 7 § 2 om beräkningsunderlag för sjukpenning på fortsättningsnivån.

Vid beräkning av tillfällig föräldrapenning ska det vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från inkomst av anställning och annat förvärvsarbete till den del summan av dessa inkomster överstiger 7,5 prisbasbelopp. Det ska vid denna beräkning i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

För hel tillfällig föräldrapenning motsvarar ersättningsnivån förälderns beräkningsunderlag för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1 grundat på en sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt första stycket (beräkningsunderlaget).

För hel tillfällig föräldrapenning motsvarar ersättningsnivån förälderns beräkningsunderlag för sjukpenning på normalnivån enligt 28 kap. 7 § 1 grundat på en sjukpenninggrundande inkomst beräknad enligt första och andra styckena (beräkningsunderlaget).

³ Senaste lydelse 2012:932.

25 kap.**5 §**

När sjukpenninggrundande inkomst beräknas ska inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete var för sig beräknas och avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkningen ska det bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av dessa överstiger 7,5 prisbasbelopp. Det ska därvid i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

Vid beräkningen ska det bortses från inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete till den del summan av dessa överstiger 8,0 prisbasbelopp. Det ska därvid i första hand bortses från inkomst av annat förvärvsarbete.

26 kap.**17 §⁴**

SGI-skydd gäller under tid då den försäkrade inte förvärvsarbetar av någon anledning som ger rätt till ersättning i form av

1. sjukpenning,
2. ersättning för arbetsresor i stället för sjukpenning,
3. rehabiliteringsersättning, eller
4. ersättning från arbetsskadeförsäkringen enligt 38–42 kap. som motsvarar ersättning enligt 1–3 eller någon annan jämförbar ekonomisk förmån.

Om det inte finns skäl som talar emot det gäller SGI-skydd också under tid då den försäkrade har ansökt om sådan ersättning som anges i första stycket 1 och väntar på ett slutligt beslut av Försäkringskassan i ärendet.

Första stycket gäller endast för tid före 65 års ålder.

Första och andra styckena gäller endast för tid före 65 års ålder.

27 §

För en försäkrad som avses i 26 § ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av lönen närmast före pensionsavgången. Om den försäkrade inte har för avsikt att förvärvsarbete i samma omfattning som tidigare, ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av den inkomst han eller hon kan antas få av arbete som svarar mot arbetsutbudet. Vid beräkningen ska det iakttas att den sjukpenninggrundande inkomsten inte får överstiga 7,5 prisbasbelopp.

Vid beräkningen ska den försäkrades inkomst minskas med tjänstepensionen. Minskningen får dock inte leda till att en försäkrad som är endast

För en försäkrad som avses i 26 § ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av lönen närmast före pensionsavgången. Om den försäkrade inte har för avsikt att förvärvsarbete i samma omfattning som tidigare, ska den sjukpenninggrundande inkomsten beräknas på grundval av den inkomst han eller hon kan antas få av arbete som svarar mot arbetsutbudet. Vid beräkningen ska det iakttas att den sjukpenninggrundande inkomsten inte får överstiga 8,0 prisbasbelopp.

⁴ Senaste lydelse 2010:1307.

delvis arbetslös får lägre sjukpenninggrundande inkomst än om beräkningen skulle ha gjorts enligt 25 §.

31 §

Omräkningen ska göras med den procentuella förändringen i det allmänna prisläget räknad från det senast fastställda talet för konsumentprisindex jämfört med motsvarande tal tolv månader dessförinnan. En omräkning som innebär en sänkning av den sjukpenninggrundande inkomsten ska inte beaktas.

Den sjukpenninggrundande inkomsten får aldrig fastställas till ett belopp som överstiger 7,5 prisbasbelopp.

Den sjukpenninggrundande inkomsten får aldrig fastställas till ett belopp som överstiger 8,0 prisbasbelopp.

27 kap.

26 §⁵

Som sjukperiod anses tid då en försäkrad

1. i oavbruten följd lider av sjukdom som avses i 2 §, 2. har rätt till sjukpenning enligt 6 §, <i>eller</i> 3. har rätt till rehabiliteringsersättning enligt 31 kap. 2 och 3 §§.	2. har rätt till sjukpenning enligt 6 §, 3. har rätt till rehabiliteringsersättning enligt 31 kap. 2 och 3 §§, <i>eller</i> 4. får sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall enligt 112 kap. 2 a §.

Om rätt till sjukpenning för den försäkrade uppkommer i omedelbar anslutning till en period med lön enligt 34 § sjömanslagen (1973:282), en sjuklöneperiod enligt lagen (1991:1047) om sjuklön eller en period när en arbetsgivare för sjömän som avses i sjömanslagen har betalat ut lön vid sjukdom med stöd av sådant kollektivavtal som avses i 56 §, ska sjukperioden enligt denna lag anses omfatta också sådana perioder.

108 kap.

10 §

Om ett sådant interimistiskt beslut som avses i 112 kap. 2 § har fattats och det senare bestäms att ersättning inte ska lämnas eller ska lämnas med lägre belopp föreligger inte skyldighet att betala tillbaka utbetalad ersättning i andra fall än som anges i 2 §.

Om ett sådant interimistiskt beslut som avses i 112 kap. 2 *eller* 2 a §§ har fattats och det senare bestäms att ersättning inte ska lämnas eller ska lämnas med lägre belopp föreligger inte skyldighet att betala tillbaka utbetalad ersättning i andra fall än som anges i 2 §.

När det gäller assistansersättning föreligger dock, utöver det som anges i 2 §, återbetalningsskyldighet för ersättning som inte har använts för köp av personlig assistans eller för kostnader för personliga assistenter.

⁵ Senaste lydelse 2010:343.

110 kap.

Sjukpenning och sjukpenning i särskilda fall

13 a §

Ett ärende om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall får inte avgöras till den försäkrades nackdel utan att den försäkrade har underrättats om innehållet i det kommande beslutet och fått tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över det.

Ett ärende får dock avgöras utan att den försäkrade underrättas om det kommande beslutet om det är uppenbart att han eller hon inte kan komma in med uppgifter som kan påverka avgörandet.

112 kap.

2 a §

För tid till dess att ett ärende om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har avgjorts slutligt får Försäkringskassan trots 2 § besluta om sådan ersättning, om

1. den försäkrade begär sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall i anslutning till en sjukperiod som har pågått i minst 15 dagar,

2. sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har lämnats tidigare i sjukperioden, och

3. det saknas skäl som talar emot det.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 i fråga om 26 kap. 17 §, 27 kap. 26 §, 108 kap. 10 §, 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a § samt i övrigt den 1 juli 2018.

2. Bestämmelserna i 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a § ska tillämpas första gången vid en begäran om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall som har kommit in till Försäkringskassan den 1 januari 2018 eller därefter och som avser tid efter ikraftträdandet.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att nuvarande 30 kap. 6 § ska betecknas 30 kap. 6 a §,
dels att 30 kap. 1 §, 35 kap. 18 och 19 §§ och 110 kap. 21 och 55 §§ ska ha
 följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 30 kap. 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

1 §

I detta kapitel finns *allmänna* bestämmelser om rehabilitering i 2–11 §§.

Vidare finns bestämmelser om rehabiliteringsplan i 12–14 §§.

I detta kapitel finns bestämmelser om rehabilitering i 2–14 §§.

6 §

Om det kan antas att den försäkrades arbetsförmåga kommer att vara nedsatt på grund av sjukdom under minst 60 dagar ska arbetsgivaren senast den dag när den försäkrades arbetsförmåga har varit nedsatt under 30 dagar ha upprättat en plan för återgång i arbete. Om det har antagits att den försäkrades arbetsförmåga inte kommer att vara nedsatt under minst 60 dagar och det senare framkommer att nedsättningen kan antas komma att fortgå under minst 60 dagar ska dock en sådan plan omgående upprättas.

En plan för återgång i arbete behöver inte upprättas om det med hänsyn till den försäkrades hälsotillstånd klart framgår att den försäkrade inte kan återgå i arbete. Om hälsotillståndet senare förbättras ska dock en plan omgående upprättas. Planen ska i den utsträckning som det är möjligt upprättas i samråd med den försäkrade.

Arbetsgivaren ska fortlöpande se till att planen för återgång i arbete följs och att det vid behov görs ändringar i den.

35 kap.**18 §¹**

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat 2,45 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år motsvarar för år räknat 2,53 prisbasbelopp.

19 §²

Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning motsvarar för år räknat

– 2,15 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– 2,20 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– 2,25 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– 2,30 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– 2,35 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– 2,40 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

– 2,23 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,

– 2,28 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,

– 2,33 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,

– 2,38 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,

– 2,43 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt

– 2,48 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

110 kap.**21 §**

När det gäller sjukpenning ska den försäkrade, om Försäkringskassan begär det, ge in *följande handlingar*:

1. En skriftlig särskild försäkran avseende nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom. Den särskilda försäkran ska innehålla en utförligare beskrivning av den för-

När det gäller sjukpenning ska den försäkrade, om Försäkringskassan begär det, ge in *en* skriftlig särskild försäkran avseende nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom. Den särskilda försäkran ska innehålla en utförligare beskrivning av den försäkrades arbetsuppgifter och egna bedömning av arbets-

¹ Senaste lydelse 2016:1293.

² Senaste lydelse 2016:1293.

säkrades arbetsuppgifter och egna bedömning av arbetsförmågan än det som har uppgetts i ansökan. Uppgifterna i den särskilda försäkran ska lämnas på heder och samvete.

2. Ett utlåtande av arbetsgivaren. I utlåtandet ska det anges vilka möjligheter som finns att ta till vara den försäkrades arbetsförmåga inom arbetsgivarens verksamhet efter åtgärder som avses i 30 kap.

förmågan än det som har uppgetts i ansökan. Uppgifterna i den särskilda försäkran ska lämnas på heder och samvete.

55 §

Sjukpenning får dras in eller sättas ned, om den som är berättigad till ersättningen underlåter att

1. styrka nedsättning av arbetsförmågan genom läkarintyg inom föreskriven tid,

2. ge in en sådan särskild försäkran som avses i 21 § 1, *eller*

3. ge in ett utlåtande av arbetsgivaren enligt 21 § 2.

1. styrka nedsättning av arbetsförmågan genom läkarintyg inom föreskriven tid, *eller*

2. ge in en sådan särskild försäkran som avses i 21 §.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Den nya bestämmelsen i 30 kap. 6 § ska tillämpas även i fråga om försäkrade vars arbetsförmåga den 30 juni 2018 har varit nedsatt under minst 60 dagar eller kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar räknat från och med dagen då arbetsförmågan blev nedsatt. En plan för återgång i arbete ska då ha upprättats senast den 30 september 2018.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om sjukersättning och aktivitetsersättning som avser tid före ikraftträdandet.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

Härigenom föreskrivs att 23 § lagen (1991:1047) om sjuklön ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §⁸

Ersättning enligt 20 § lämnas med skäligt belopp, dock med högst ett belopp som för dag utgör en trehundra-
sextiofemtedel av 80 procent av en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till 7,5 prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Ersättning enligt 20 § lämnas med skäligt belopp, dock med högst ett belopp som för dag utgör en trehundra-
sextiofemtedel av 80 procent av en sjukpenninggrundande inkomst som uppgår till 8,0 prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

---

⁸ Senaste lydelse 2011:1073.

3 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

3.1 Omfattning

Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning omfattar sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjuk- respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall, boendetillägg, närståendepenning, medel för köp av arbetshjälpmedel m.m., aktivitets- och sjukersättning, handkappersättning, ersättning vid

arbetskadorna och inom det statliga personskadeskyddet, bidrag för sjukskrivningsprocessen samt ersättning för höga sjuklönekostnader. Utgiftsområdet omfattar även myndigheterna Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF). Här behandlas också internationellt samarbete på socialförsäkringsområdet.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning</i>						
1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.	39 653	41 740	38 664	38 810	38 873	39 381
1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.	49 424	48 707	47 970	46 909	45 987	45 231
1:3 Handkappersättning	1 343	1 384	1 361	1 384	1 414	1 448
1:4 Arbetsskadeersättningar m.m.	3 119	3 015	3 005	2 876	2 789	2 694
1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet	35	33	35	33	32	30
1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen	2 914	2 901	2 813	2 901	2 901	2 899
1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader	799	901	901	901	901	901
Summa Ersättning vid sjukdom och funktionsnedsättning	97 287	98 681	94 748	93 815	92 897	92 583
<i>Myndigheter</i>						
2:1 Försäkringskassan	8 265	8 424	8 496	8 733	8 910	9 070
2:2 Inspektionen för socialförsäkringen	61	66	69	68	69	70
Summa Myndigheter	8 326	8 491	8 565	8 800	8 979	9 140
Totalt för utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	105 614	107 172	103 313	102 615	101 876	101 723

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	107 052	107 052	107 052
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	167	305	456
Beslut	1 495	2 429	2 457
Varav BP18 ³	1 298	2 111	2 138
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 441	2 890	4 312
Volymer	-7 611	-10 912	-12 653
Överföring till/från andra utgiftsområden	71	112	95
Varav BP18 ³	71	112	95
Övrigt	0	0	5
Ny ramnivå	102 615	101 876	101 723

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	93179
Verksamhetsutgifter ²	9428
Investeringar ³	8
Summa ramnivå	102 615

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att frånvaron från arbete på grund av sjukdom ska ligga på en långsiktigt stabil och låg nivå (prop. 2008/09:1 utg.omr. 10 avsnitt 2.3, bet. 2008/09:SfU1, rskr. 2008/09:138). Målet innebär mer specifikt att:

- sjukfrånvaron inte ska variera mer än inom ramen för normala säsongsvariationer,
- osakliga regionala skillnader i sjukfrånvaron inte ska förekomma,
- nivån på sjukfrånvaron ska vara i linje med motsvarande system och förmåner inom EU och OECD.

För att bryta den negativa utvecklingen och stabilisera sjukfrånvaron har regeringen i september 2015 därutöver beslutat om ett kvantifierat mål för sjukfrånvaron samt ett brett åtgärdsprogram¹ för att uppnå detta mål (S2015/06106/SF). Målet är att sjukpenningtalet högst ska uppgå till 9,0 dagar vid utgången av 2020. Regeringens mål för sjukpenningtalet kompletteras med ett riktmärke om att det genomsnittliga antalet nybeviljade sjukersättningar i genomsnitt inte bör överstiga 18 000 per år under perioden 2016–2020.

3.4 Resultatredovisning

3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- Ohälsotalet – antal nettodagar per år som personer i åldern 16–64 år i genomsnitt har sjukpenning, rehabiliteringspenning eller sjuk- och aktivitetsersättning.
- Sjukpenningtalet – antal nettodagar per år som personer i åldern 16–64 år i genomsnitt har sjuk- eller rehabiliteringspenning.
- Antal pågående sjukfall.
- Antal nybeviljade sjukersättningar och aktivitetsersättningar.
- Observerat och standardiserat medelantal sjukpenningdagar per person 16-64 år i respektive län.

¹ Åtgärdsprogrammet för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro.

Utöver detta görs även en internationell jämförelse av hur den svenska sjukfrånvaron förhåller sig till sjukfrånvaron i länderna i EU15² med hjälp av arbetskraftsundersökningarna (AKU). Samtliga indikatorer redovisas efter kön. De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Försäkringskassans redovisningar, rapporter från ISF samt uppgifter från Statistiska centralbyrån.

3.4.2 Resultat

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av sjukfrånvarons utveckling. Därefter redovisas även Försäkringskassans och andra relevanta aktörers arbete med sjukskrivningsprocessen. Även internationellt samarbete inom socialförsäkringen redovisas i detta avsnitt.

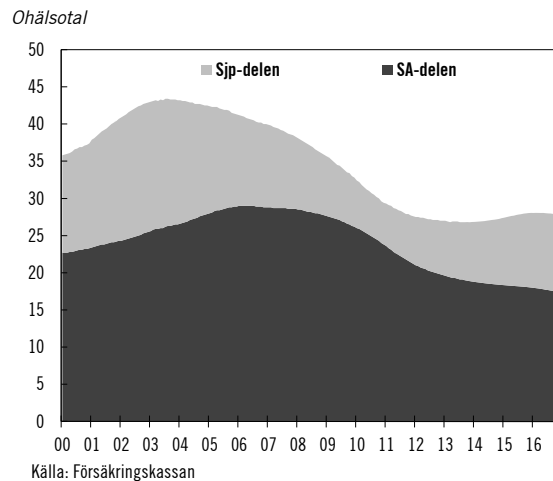
Sjukfrånvarons utveckling

Den totala sjukfrånvaron har stabiliserats och minskat svagt

Den totala sjukfrånvaron mätt som ohälsotalet uppgick i december 2016 till 27,8 dagar. För kvinnor uppgick ohälsotalet till 33,6 dagar och för män till 22,1 dagar. Kvinnor står således för en betydligt större del av sjukfrånvaron än män. Jämfört med motsvarande tidpunkt 2015 innebär detta att ohälsotalet minskat marginellt för såväl kvinnor som män.

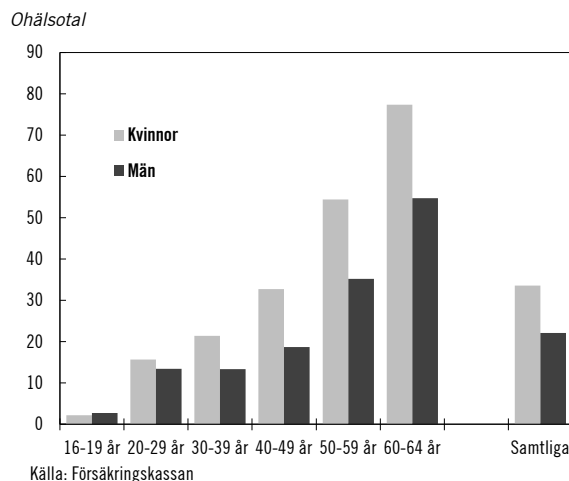
Ohälsotalet uppvisade under åren 2003–2012 en minskning för att därefter plana ut. Under 2016 har nivån minskat marginellt den andra halvan av året, som en följd av att sjukpenningdagarnas bidrag till ohälsotalet slutat att öka, och sjuk- och aktivitetsersättningen fortsatt sin kontinuerliga minskning.

Diagram 3.1 Ohälsotalet uppdelat på sjuk- och rehabiliteringspenning (Sjp-delen) respektive sjuk- och aktivitetsersättning (SA-delen), januari 2000-dec 2016

Det kan konstateras utifrån diagram 3.1 att nivån på ohälsotalet varit relativt stabil och även – sett till historiska nivåer – relativt låg de senaste sex åren. Underliggande finns dock en instabilitet i förhållandet mellan sjukfall och SA i ohälsotalet; sammansättningen av antalet utbetalade dagar med sjuk- och rehabiliteringspenning respektive sjuk- och aktivitetsersättning har förändrats över tid. Antalet personer som har sjukersättning har minskat, vilket till stor del kan förklaras av att nybeviljandet av ersättningen har varit lågt i kombination med att många personer har övergått från sjukersättning till ålderspension. Nybeviljandet 2016 har dessutom varit relativt lågt jämfört med tidigare år. Eftersom antalet sjukfall och därmed antalet som har sjuk- eller rehabiliteringspenning samtidigt har ökat sedan 2010, innebär det sammantaget att det har skett en omfördelning inom ohälsotalet mellan antalet personer som har sjuk- och rehabiliteringspenning respektive sjuk- och aktivitetsersättning.

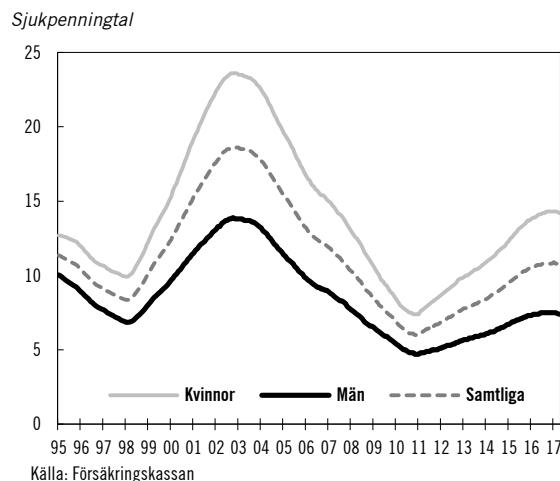
² I denna benämning ingår följande länder: Frankrike, Österrike, Belgien, Tyskland, Danmark, Spanien, Finland, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal, Storbritannien och Sverige.

Diagram 3.2 Ohälsotalet 2016 efter ålder och kön

Som framgår i diagram 3.2 skiljer sig ohälsotalet åt beroende på kön och ålder. Exempelvis är ohälsotalet nära tre gånger så högt bland 50–59-åringar som bland 30–39-åringar. Vidare har kvinnor ett högre ohälsotal än män i samtliga åldersgrupper 20 år eller äldre. Sammantaget är kvinnors ohälsotal 52 procent högre än mäns.

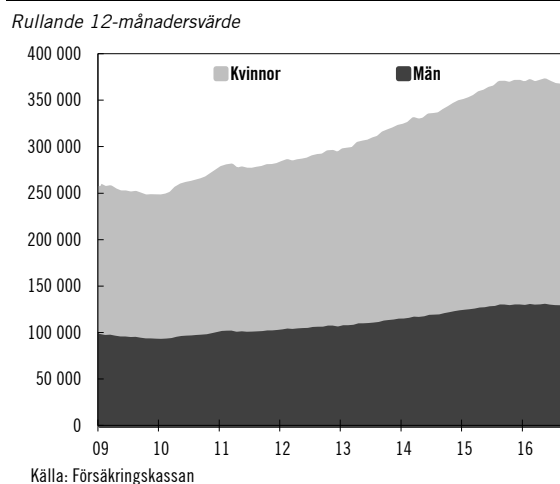
Minskande sjukpenningtal men ökade skillnader mellan kvinnor och män

Sjukpenningtalets ökningstakt har avstannat under 2016 och i april 2017 uppmättes ett minskande sjukpenningtal. I december 2016 uppgick sjukpenningtalet till 10,8 dagar, uppdelat på 14,3 dagar för kvinnor och 7,5 dagar för män. Som tidigare nämnts har regeringen satt ett mål om att sjukpenningtalet ska vara högst 9,0 vid utgången av 2020. Regeringen bedömer att detta mål har förutsättningar att infrias. Vid utgången av 2016 hade kvinnor ett 91 procent högre sjukpenningtal än män, vilket är en ökning med tre procentenheter jämfört med ett år tidigare.

Diagram 3.3 Sjukpenningtalet för kvinnor och män sedan 1995

Ökningen av påbörjade sjukfall har avstannat

De senaste årens ökning av påbörjade sjukfall är en central komponent bakom uppgången i sjukpenningtalet. Inflödet till sjukpenningen var som lägst 2009–2010. Då var det omkring 250 000 sjukfall som påbörjades per år och som varade minst 30 dagar (150 000 kvinnor, 100 000 män). Fram till slutet av 2015 var det närmast en kontinuerlig ökning av inflödet. Därefter har ökningen avstannat. I dagsläget är det ca 370 000 fall som blir minst 30 dagar långa på årsbasis (235 000 kvinnor, 135 000 män). Ett ökat antal sjukfall bland kvinnor svarar därmed för merparten av ökningen.

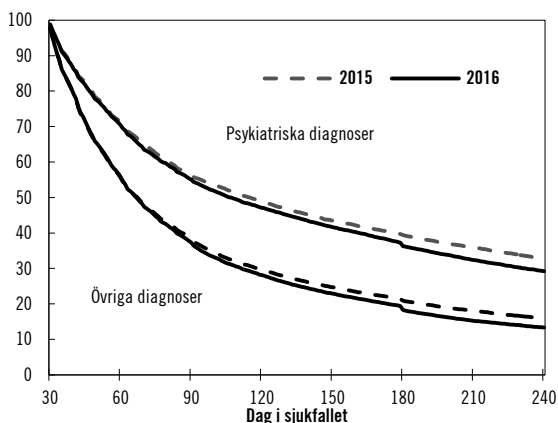
Diagram 3.4 Antal påbörjade sjukfall som blivit minst 30 dagar långa

Sjukfall kortare än ett år avslutas tidigare

I följande avsnitt studeras hur snabbt sjukfallen per diagnos har avslutats vid olika tidpunkter, där utvecklingen 2016 jämförs med 2015. Av diagram 3.5 och 3.6 framgår först och främst att sjukfall med psykiatriska diagnoser i genomsnitt pågår längre än övriga diagnoser. Av diagrammen kan även utläsas att fler sjukfall avslutades snabbare 2016 än 2015. Kurvan för 2016 är brantare än den för 2015, vilket innebär att en större andel av sjukfallen 2016 hade avslutats vid en given tidpunkt. Särskilt tydlig är effekten runt dag 180, vilket sammanfaller med en stärkt sjukfallshandläggning på Försäkringskassan och antalet genomförda bedömningar enligt rehabiliteringskedjan under 2016. Försäkringskassan har fått i uppdrag att studera sysselsättningen och försörjningen bland de kvinnor och män som nekas sjukpenning efter dag 180 i rehabiliteringskedjan (S2017/01559/SF [delvis]).

Diagram 3.5 Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 240. År 2015 och 2016. Kvinnor med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.

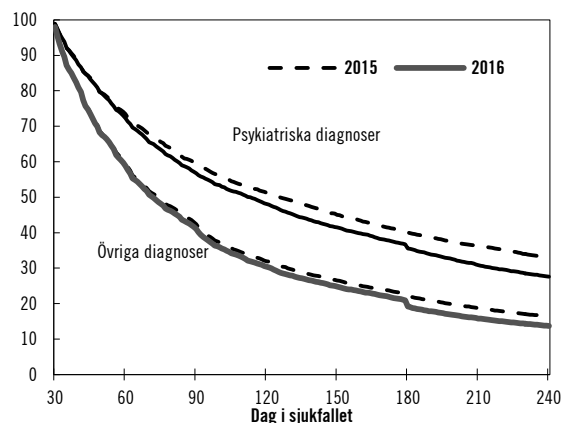
Andel kvarvarande

Källa: Försäkringskassan. Avser sjukfall som startade andra kvartalet resp. år.

Diagram 3.6 Andelen sjukfall som blivit 30 dagar eller längre som kvarstår vid olika fallängder upp till dag 240. År 2015 och 2016. Män med psykiatriska- resp. övriga diagnoser.

Andel kvarvarande

Källa: Försäkringskassan. Avser sjukfall som startade andra kvartalet resp. år.

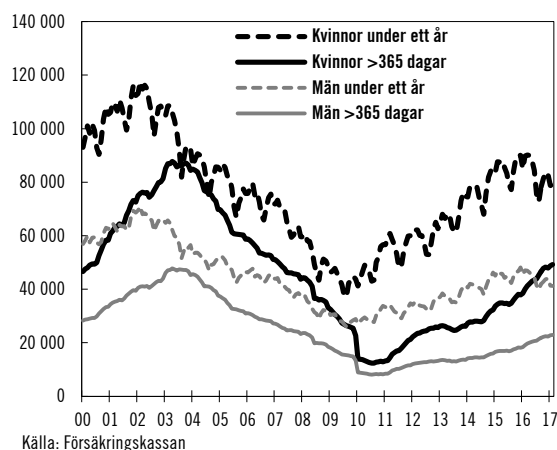
Fler långa sjukfall

Antalet pågående sjukfall har varierat kraftigt under de två senaste decennierna. I början av 2000-talet uppgick det totala antalet till över 300 000 per månad. Därefter minskade antalet till som lägst knappt 100 000 per månad 2010. Antalet pågående sjukfall har sedan dess ökat och uppgick i december 2016 till 197 000. Andelen kvinnor bland sjukfallen är 66 procent. Det är ett förhållande som varit relativt stabilt över tid.

Uppdelat efter fallängd ser utvecklingen under andra halvan av 2016 olika ut beroende på vilka fallängder som studeras. För sjukfall som pågått kortare tid än ett år har antalet sjukfall börjat minska under hösten, detta gäller för såväl kvinnor som män (se avsnitt om startade sjukfall ovan). Däremot fortsätter antalet sjukfall som pågått mer än ett år att öka i antal, vilket synliggörs i diagram 3.7.

Diagram 3.7 Antalet pågående sjukfall jan 2000-feb 2017 uppdelat på falllängd och kön

Antal pågående sjukfall

Det finns regionala skillnader i sjukfrånvaro

Det är välkänt att det finns regionala skillnader i sjukfrånvaro. Sådana skillnader kan delvis förklaras av olikheter i befolkningens demografiska struktur länen emellan, men en del av skillnaderna kan även bero på andra faktorer som exempelvis bristande likformighet i tillämpningen och nyttjandet av sjukförsäkringen. Ett antal rapporter har pekat på att sådana brister i likformighet existerar.³

Försäkringskassan redovisade i januari 2017 delrapporten Svar på regeringsuppdrag angående sjukskrivningsmönster (S2016/04582/SF). I redovisningen framgår det att det finns regionala skillnader i sjukförsäkringens utfall, både vad gäller längden på sjukfall och förekomsten av deltidssjukskrivning. Sammantaget för alla diagnoser fann de en 19 procentig variation av

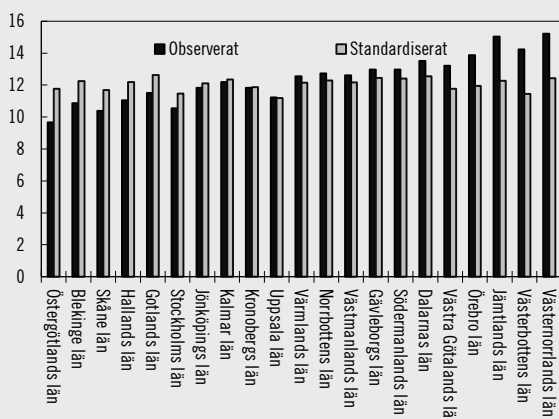
sjukfallslängder på vårdgivarnivå. De största variationerna finns inom de psykiatriska diagnoserna. För t.ex. diagnosen ”anpassningsstörningar och reaktioner på svår stress” var det ca 22 procent av variationen i sjukfallslängder som kunde hänföras till skillnader mellan vårdgivare. Studien pekar därför på att det finns utrymme för ökad likformighet i sjukskrivningspraxis främst när det gäller de psykiatriska diagnoserna. Studien visar även att det regionala mönstret för sjukfallslängder är relativt oberoende av diagnos samt när det gäller deltidssjukskrivning också stabilt över tid. Försäkringskassan gör bedömningen att detta indikerar att mönstret kan bero på etablerade skillnader i sjukskrivningspraxis i olika delar av landet. Den 20 oktober 2017 kommer Försäkringskassan och Socialstyrelsen att redovisa nästa del i detta uppdrag som handlar om att jämföra och analysera om det finns skillnader i sjukskrivningspraxis som beror på hur vården arbetar med sjukskrivningsfrågan. Myndigheterna ska även lämna förslag på hur transparenta jämförelser och löpande uppföljning av sjukskrivningsmönster kan utvecklas.

³ Se bl.a. ISF 2010:6 Regionala skillnader i sjukförsäkringens utfall, Försäkringskassan 2017:3 Sjukskrivningsmönster.

Fördjupningsruta förklarade skillnader i regional sjukfrånvaro på länsnivå

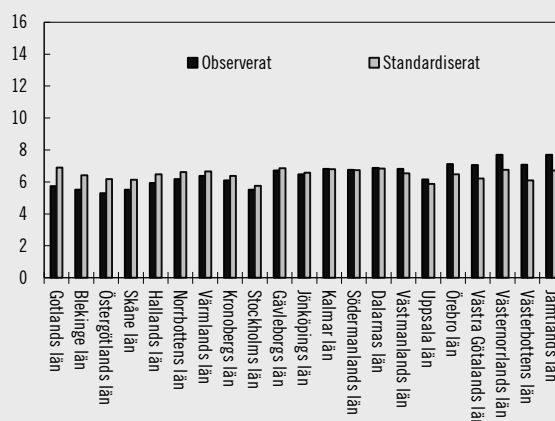
I det följande redovisas en metod som utvecklats inom Regeringskansliet för att jämföra länens genomsnittliga sjukfrånvaro där hänsyn tas till hur befolkningssammansättningen med avseende på kön, ålder och utbildningsnivå ser ut i respektive län. Riksgenomsnitt för antalet nettodagar under kalenderåret beräknas per ålder (ettårsklasser 16–64 år), kön och utbildningsnivå. När riksgenomsnittets sjukfrånvaro per egenskapskombination tilldelas varje individ i ett län med motsvarande egenskaper erhålls ett standardiserat genomsnittligt antal sjukpenningdagar för länet totalt sett. Tolkningen av detta standardiserade genomsnitt är att om länets individer skulle varit sjukskrivna i samma utsträckning som deras motsvarigheter i riket med avseende på ålder, kön och utbildning skulle sjukfrånvaron i länet varit enligt det standardiserade talet. Det standardiserade värdet är därmed ett ”förväntat” genomsnittligt antal sjukpenningdagar per person i länet givet dess befolkningssammansättning. Detta standardiserade genomsnitt kan då jämföras med det observerade för länet (faktiskt genomsnittligt antal sjukpenningdagar netto per person 16–64 år under året). Resultatet framgår av diagram 3.8 och 3.9.

Diagram 3.8 Genomsnittligt antal nettodagar sjukpenning per person och län, kvinnor 2015

Källa: Socialdepartementets beräkningar i LISA, SCB
Not: sorterat på differens mellan observerat och standardiserat värde

Diagram 3.9 Genomsnittligt antal nettodagar sjukpenning per person och län, män 2015

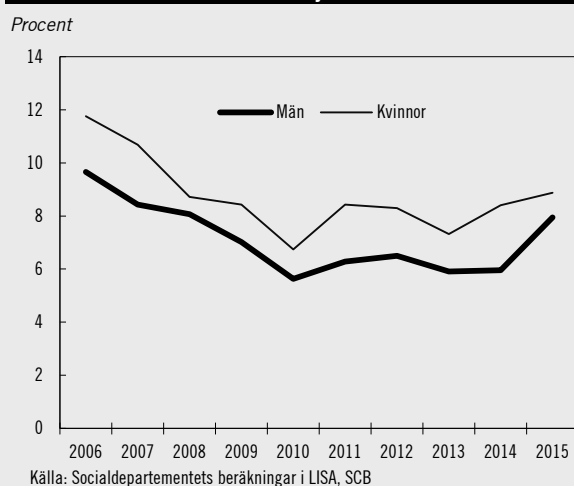

Källa: Socialdepartementets beräkningar i LISA, SCB
Not: sorterat på differens mellan observerat och standardiserat värde

När de standardiserade värdena jämförs mellan länen kan det konstateras att dessa skiljer sig åt - detta är ett uttryck för att länen demografiska förutsättningar är olika och att län med högre medelålder och lägre utbildningsnivå än genomsnittet för riket förväntas ha en högre sjukfrånvaro. Det centrala i analysen är dock hur respektive läns observerade utfall förhåller sig till det standardiserade. En del av skillnaden mellan länets observerade och standardiserade värde beror på bristande likformighet och kan därför betecknas som osaklig. I diagrammen har länen sorterats efter hur stor skillnaden är mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro. Länet längst till vänster har därmed, enligt denna ansats, en sjukfrånvaro som understiger den befolkningsmässigt ”förväntade” sjukfrånvaron. På motsvarande sätt har län som ligger högerut i diagrammen, där den observerade sjukfrånvaron överstiger den standardiserade, en sjukfrånvaro som är högre än vad den befolkningsmässiga sammansättningen motiverar. Skillnaderna varierar beroende på län och kön. Det kan konstateras att det finns ett positivt samband mellan länets absoluta observerade nivå och förhållandet till den standardiserade nivån. För kvinnor i Västernorrland är den observerade sjukfrånvaron exempelvis 2,8 dagar högre än den standardiserade per person och år vilket motsvarar en relativ avvikelse om 22 procent. För kvinnor i Östergötland understiger den observerade sjukfrånvaron den standardiserade

med 18 procent. I genomsnitt är dessa avvikelser per län 9 procent för kvinnor och 8 procent för män.⁴ De oförklarade variationerna per län är därmed i genomsnitt större för kvinnor än män. *Regionala variationer över tid har förekommit*
Genom att beräkna den genomsnittliga avvikelsen per län mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro för åren 2006–2014 framgår att den regionala variationen har förändrats över tid. Resultaten redovisas i diagram 3.10.

Diagram 3.10 Genomsnittlig relativ avvikelse per län mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro 2006-2015

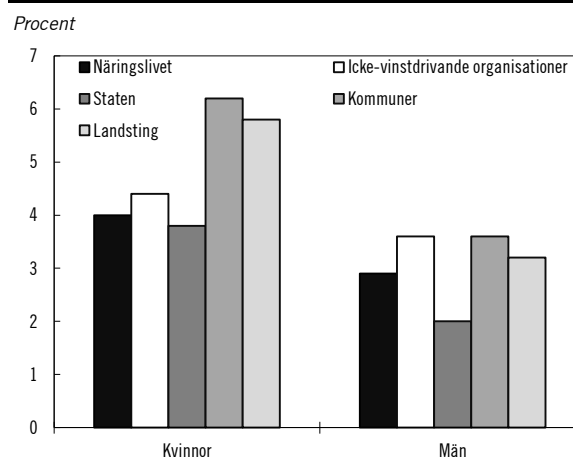

Den utifrån befolkningssammansättningen oförklarade sjukfrånvaron per län har under hela tidsperioden varit lägre för män än för kvinnor. För såväl män som kvinnor gäller att den länsvisa avvikelsen var som högst 2006 och sjönk fram till 2010, det år sjukfrånvaron mätt i sjukpenningdagar var som lägst. Den relativa avvikelsen per län var då 6 procent för män och 7 procent för kvinnor. Åren därefter har den oförklarade sjukfrånvaron varit ganska konstant, för kvinnor har emellertid en viss ökning skett, och så även för män under 2015. Sammantaget kan det konstateras att det finns oförklarade regionala skillnader.

Sjukfrånvaron är högst för kvinnor anställda i kommuner och landsting

Sjukfrånvaron skiljer sig åt mellan olika sektorer. Högst är sjukfrånvaron för anställda kvinnor i kommuner och landsting, medan den är lägst för män inom staten.⁵ Andelen sjukfrånvarande har ökat marginellt inom samtliga sektorer för såväl kvinnor som män under 2016 jämfört med 2015. Andelen sjukfrånvarande kvinnor var totalt sett 4,8 procent under fjärde kvartalet 2016 och motsvarande för män var 2,9 procent. Det motsvarar en total ökning med 0,3 procentenheter jämfört med samma period 2015, för kvinnor är ökningen 0,3 procentenheter och för män 0,2 procentenheter.

Diagram 3.11 Andel sjukfrånvarande per sektor kvartal 4 2016

Svensk sjukfrånvaro i nivå med EU-genomsnittet
Enligt Statistiska centralbyråns Arbetskraftsundersökning (AKU) ligger den svenska sjukfrånvaron i nivå med EU-genomsnittet. Den svenska sjukfrånvaron har dock varierat betydligt mer över tid jämfört med EU-genomsnittet. I Sverige har de anställda kvinnorna högre sjukfrånvaro än vad anställda kvinnor inom EU i genomsnitt har, vilket delvis kan bero på att arbetskraftsdeltagandet bland kvinnor i Sverige generellt sett är högre än bland kvinnor i andra EU-länder. Under de senaste åren är trenden att skillnaderna i sjukfrånvaron mellan Sverige och andra EU-länder ökat bland kvinnor.

⁴ Genomsnittet avser den procentuella skillnaden mellan observerad och standardiserad sjukfrånvaro i absolut form. Snittet är ovägt per län.

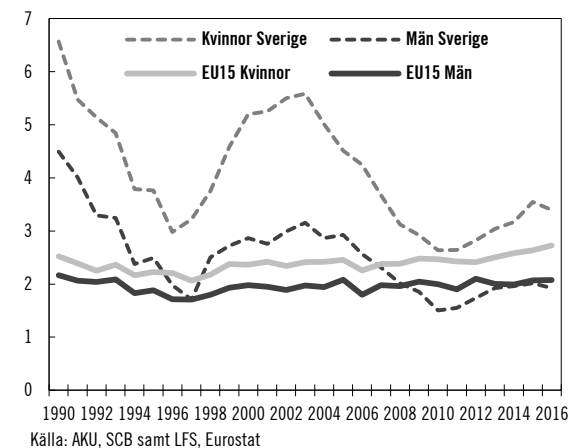
⁵ Observera att detta mått även inkluderar sjukfrånvaro under sjuklöneperioden, till skillnad från t.ex. sjukpenningtalet.

Detta kan inte förklaras med ett högre arbetskraftsdeltagande. I Sverige har män ungefär samma sjukfrånvaro som EU-genomsnittet för män.

Diagram 3.12 Andel av anställda 20-64 år som varit frånvarande under hela veckan på grund av sjukdom eller skada. Sverige och EU 15 åren 1990-2016

Procent, årsgenomsnitt

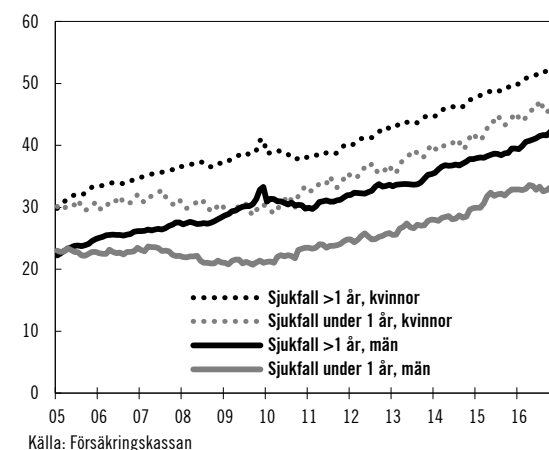
Psykisk ohälsa vanligaste sjukskrivningsorsaken

Under senare år har sjukskrivning till följd av psykisk ohälsa, i form av bl.a. ångest och depressioner ökat och är i dag den vanligaste sjukskrivningsorsaken för både kvinnor och män. Vid utgången av 2016 hade ca 88 000 pågående sjukfall en psykiatrisk diagnos (64 000 kvinnor, 24 000 män). Av sjukskrivna kvinnor hade därmed 49 procent en psykiatrisk diagnos och motsvarande för män var 37 procent.

Som framgår av diagram 3.12 har andelen av pågående sjukfall som är ett år eller längre som har en psykiatrisk diagnos ökat till en nivå om 53 procent vid utgången av 2016. Motsvarande nivå för män är 43 procent. Andelsökningen för psykiatriska diagnoser har också varit högre för sjukfall som pågått ett år eller längre än för sjukfall som pågått kortare tid än ett år. Det gäller för såväl kvinnor som män.

Diagram 3.13 Andel av pågående sjukfall med psykiatrisk diagnos 2005-2016

Procent

Sjukskrivningar med psykiatriska diagnoser har tenderat att bli längre jämfört med övriga diagnoser. Detta har lett till att sammansättningen vad gäller diagnoser i sjukskrivning förändrats mot att en allt högre andel sjukfall har en psykiatrisk diagnos.

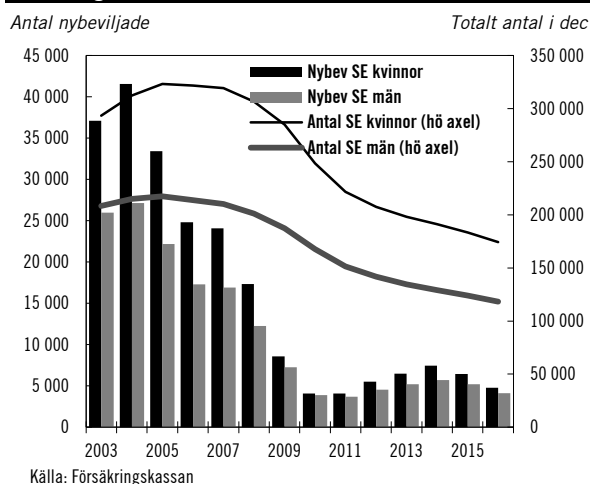
Lågt nybeviljande av sjukersättning

Under 2016 nybeviljades totalt 8 900 personer sjukersättning, vilket innebär en mycket låg nivå (54 procent kvinnor och 46 procent män). Det är 2 800 färre än 2015. Avslagsandelen avseende sjukersättningsärenden har också ökat mellan 2015 och 2016 från 60 till 70 procent. En bidragande orsak till detta kan vara den rättsliga kvalitetsgranskning som Försäkringskassan genomförde 2015, vilken visade att utredningen var otillräcklig i nästan en fjärdedel av ärendena (Försäkringskassan Rättslig uppföljning 2015:4, Beslutsunderlag och beslut i sjukersättningsärenden). Både andelen ansökningsärenden när personer med långa sjukfall som ansöker om sjukersättning som ärenden där Försäkringskassan tar initiativ till utbyte har minskat tydligt. Den bortre tidsgränsen kan därmed sägas ha utgjort en kontrollstation för utbyte till sjukersättning. Handläggningen på Försäkringskassan har också koncentrerats till en avdelning vilket inneburit nya handläggningsrutiner och nya ansvarsområden. Detta kan också ha påverkat nybeviljandet.

Det totala antalet personer med sjukersättning har fortsatt att minska under 2016. Det beror på att relativt många personer med sjukersättning har övergått till ålderspension. Under 2016 var

det ca 25 000 personer vars sjukersättning upphörde på grund av att de fyllde 65 år.

Diagram 3.14 Antal nybeviljanden samt totalt antal sjukersättningar 2003-2016

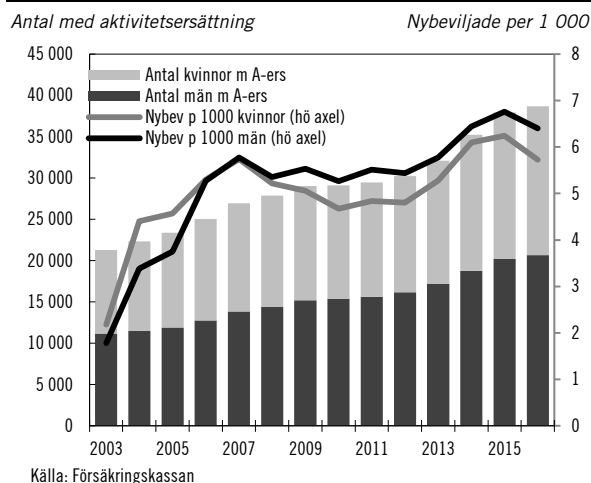

Ökningen av antalet nybeviljade aktivitetsersättningar har brutits

För aktivitetsersättningen har ett högt nybeviljande i kombination med relativt lågt utflöde medfört att antalet personer med denna ersättning har ökat allt sedan förmånen infördes 2003. I december 2016 hade 38 700 personer aktivitetsersättning varav 18 000 kvinnor och 20 700 män. Det motsvarar en ökning om totalt 700 personer jämfört med 2015. Nybeviljandet var emellertid något lägre 2016 än föregående år, totalt nybeviljades 3 800 kvinnor och 4 400 män aktivitetsersättning, vilket innebär en total minskning om totalt ca 600 personer jämfört med 2015. Även sett till antalet nybeviljade per 1 000 försäkrade innebar 2016 jämfört med 2015 en svag nedgång. Män hade 2016 en något högre sådan risk än kvinnor (6,4 jämfört med 5,7), se diagram 3.14.

Av kvinnor och män som uppbar aktivitetsersättning vid utgången av 2016 hade 85 procent ersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga och 15 procent för förlängd skolgång. Omkring 71 procent av alla som har aktivitetsersättning för nedsatt arbetsförmåga har det på grund av psykisk ohälsa eller psykisk funktionsnedsättning.

Diagram 3.15 Antal med aktivitetsersättning 2003-2016 samt antal nybeviljade per 1 000 försäkrade

Sett till nybeviljanden av aktivitetsersättning 2016 uppdelat på nedsatt arbetsförmåga respektive förlängd skolgång så är knappt hälften av det totala nybeviljandet på grund av förlängd skolgång (kvinnor 45 procent, män 48 procent).⁶ Aktivitetsersättningen upphör vid 30 års ålder. En majoritet (ca 60 procent) av de personer som haft aktivitetsersättning går vidare till sjukersättning.⁷ 19 procent får sjukpenning i särskilda fall efter att aktivitetsersättningen upphört, och 21 procent får en annan typ av försörjning t.ex. i form av sjukpenning grundad på tidigare inkomst.⁸

Beviljandet av arbetsskadelivränta minskar och skillnaderna mellan kvinnor och män består

Under de senaste åren t.o.m. 2015 har andelen ansökningar om arbetsskadelivränta som beviljats ökat. Detta har gällt för de nya ärenden där frågan om skadlig inverkan i arbetet har prövats. Under 2016 har dock både andel och antal ansökningar som beviljats sjunkit. Den stora skillnaden i beviljandefrekvens mellan kvinnor och män består. Cirka 59 procent av ansökningar från män beviljades. Motsvarande siffra för kvinnor är ca 46 procent.

Den 4 april 2017 överlämnades betänkandet Samlad kunskap – stärkt handläggning (SOU

⁶ Försäkringskassan: Svar på regeringsuppdrag Nybeviljande av sjukersättning och aktivitetsersättning (S2017/03378/SF)

⁷ ISF 2017:5 Aktivitetsersättning till trettio års ålder – vad händer sedan?

⁸ Försäkringskassan: Svar på regeringsuppdrag Nybeviljande av sjukersättning och aktivitetsersättning (S2017/03378/SF)

2017:25) till socialförsäkringsministern. Syftet med förslagen är att åstadkomma en mer jämställd och rättsäker försäkring vid arbetskada. Flera av de förslag som lämnas syftar till att kvinnor och män ska få en likvärdig prövning inom arbetsskadeförsäkringen.

Aktörer i sjukskrivningsprocessen och regeringens åtgärdsprogram

Under 2016 har åtgärder i enlighet med regeringens åtgärdsprogram (S2015/06106/SF) vidtagits för bättre arbetsmiljö, ökad jämställdhet, höjd kvalitet i Försäkringskassans handläggning och bättre möjligheter för individen att få rehabilitering och andra åtgärder på arbetsplatserna. Åtgärder har också vidtagits i syfte att utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen, öka kunskapen om sjukfrånvaron samt att förbättra möjligheterna för unga med aktivitetsersättning att komma i arbete. I budgetpropositionen för 2017 har regeringen utvecklat åtgärdsprogrammet ytterligare med insatser inom hälso- och sjukvården, insatser för bättre arbetsplatsnära rehabilitering samt insatser för unga med aktivitetsersättning.

Åtgärder för friskare arbetsplatser

Som en del i regeringens åtgärdsprogram har arbetsmarknadens parter utarbetat avsiktsförklaringar, där de sektorsvis kommit överens om åtgärder för friskare arbetsplatser och minskad sjukfrånvaro (S2016/05357/SF). I anslutning till detta har regeringen beslutat att inrätta ett dialogforum i Socialdepartementet för regeringens samtal med arbetsmarknadens parter (S2017/01987/SF, delvis). Syftet med dialogforumet är att, utifrån parternas avsiktsförklaringar, löpande diskutera pågående, planerade och framtida åtgärder som bidrar till friskare arbetsplatser och en långsiktigt stabil sjukfrånvaro. Forumet kommer att bestå under tiden som åtgärdsprogrammet genomförs och för den tid som behövs för att följa upp regeringens mål för sjukfrånvaron. Regeringen har inom ramen för regeringens dialogforum med arbetsmarknadens parter uttalat målet att sjukfrånvaron per sektor ska uppgå till motsvarande 2013 års nivå.

Försäkringskassan är central för måluppfyllelsen inom sjukförsäkringen

Försäkringskassan är som handläggande myndighet en central aktör i sjukskrivnings-

processen. Myndigheten ska bedöma rätten till ersättning från sjukförsäkringen och har också ansvar för samordning och tillsyn av rehabilitering av försäkrade. För en väl fungerande sjukskrivningsprocess krävs att Försäkringskassan samverkar och har ett väl fungerande samarbete med andra aktörer såsom hälso- och sjukvård, arbetsgivare och Arbetsförmedlingen.

Som en del av regeringens åtgärdsprogram har regeringen, utöver att man gett en årlig resursförstärkning, gett Försäkringskassan i uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen för att åstadkomma en välfungerande sjukskrivningsprocess.

Under 2016 har prövningarna av rätten till ersättning stärkts, vilket har bidragit till sjukpenningtalets avtagande ökningstakt. Kvaliteten i utredningar och bedömningar har förbättrats, men det finns fortfarande behov av förbättringar inom både handläggningen och samordningen av rehabiliteringsinsatser för individen. Rättsliga granskningar och lokala uppföljningar vid Försäkringskassan visar att det finns brister i såväl utredningar som bedömningar av arbetsförmågan, och att Försäkringskassan i vissa fall fattar beslut på otillräckligt beslutsunderlag. I Försäkringskassans redovisning av uppdraget att stärka sjukförsäkringshandläggningen (S2015/07316/SF) framgår att fokus under 2016 har varit att höja kvaliteten i prövningen av rätten till ersättning.

När det gäller samordningen av rehabiliteringsinsatser för individen konstateras att det genomförs alltför få och ibland ofullständiga aktiviteter dels tillsammans med den sjukskrivne, dels gentemot exempelvis arbetsgivare och vårdgivare. Det finns en risk att detta kan leda till att den sjukskrivne inte får det aktiva stöd och/eller de samordnande insatser som antas vara nödvändiga för att komma åter i ordinarie arbete. (Internrevisionsrapport ”Sjukförsäkringens kundflöde 3”, 2017). Vad avser handläggningstiden för sjukpenningärenden har den genomsnittliga handläggningstiden legat oförändrat på 23 dagar under 2016.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har granskat Försäkringskassans bedömningar vid dag 90 och dag 180 i rehabiliteringskedjan (Rapport 2017:9). Slutsatsen är att bedömningarna efter 90 och 180 dagar inte håller tillräcklig kvalitet. Kvalitetsbristerna beror till stor del på att ärendena saknar ett grundläggande utredningsarbete. För att sjukskrivnings-

processen ska fungera tillfredsställande behöver Försäkringskassan göra ett kontinuerligt och grundläggande utredningsarbete i varje ärende, både för att kunna bedöma den sjukskrivnas rätt till sjukpenning och för att klarlägga möjligheter för återgång i arbete. ISF framhåller vikten av att Försäkringskassans handläggare är aktiva och genomför nödvändiga utredningsåtgärder men också fångar upp impulser från de olika aktörerna i sjukskrivningsprocessen. Rapporten anger att det är detta som är Försäkringskassans samordningsansvar, dvs. att i samråd med den försäkrade föra processen framåt med stöd av andra aktörer såsom arbetsgivaren, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen.

Enligt Försäkringskassans rättsliga kvalitetsgranskning är kvaliteten god i ärenden där ansökan om sjukersättning avslås. Däremot finns det brister i utredningarna där ansökan beviljas.⁹ ISF har granskat ärenden med personer med aktivitetsersättning som fyller 30 år och ansöker om sjukersättning. Slutsatsen är att besluten är väl underbyggda. Personerna får rätt beslut.¹⁰

Däremot konstateras brister inom handläggningen av aktivitetsersättning vad gäller rättstillämpningen i Försäkringskassans beslut. Det finns också brister i samordningen på grund av att planering i ärendena ofta saknas eller är bristfällig.

Handläggningstiderna för sjukersättning har ökat kraftigt, och var i genomsnitt 118 dagar under 2016 jämfört med 91 dagar under föregående år. Vad gäller handläggningstiderna för aktivitetsersättning har även dessa ökat från 69 dagar 2015 till 76 dagar 2016.

Bedömning av arbetsförmåga görs i ökad utsträckning

En grundläggande uppgift för Försäkringskassan är att bedöma den försäkrades arbetsförmåga och rätt till ersättning, det gäller såväl inledningsvis i ett sjukfall som under hela den tid en person är sjukskriven. För att sjukskrivningsprocessen ska fungera väl krävs att myndigheten gör de lagstadgade prövningarna av arbetsförmågan utifrån rehabiliteringskedjans krav och

tidsgränser vid dag 90, 180 och 365 i sjukfallen. Det har tidigare konstaterats att de lagstadgade bedömningarna inte i tillräcklig omfattning har gjorts i tid och att kvaliteten i bedömningarna ofta inte har varit tillräcklig för att sjukskrivnas möjligheter till återgång i arbete, rehabilitering och omställning ska kunna tas tillvara. Under 2015 började andelen bedömningar före tidsgränserna att öka. Ökningen gällde både 90- och 180-dagarsbedömningarna. Denna ökning har fortsatt under 2016. Numera görs 81 procent av bedömningarna vid 90-dagarsgränsen och 79 procent av bedömningarna vid 180-dagarsgränsen i tid. I december 2014 var motsvarande andelar 61 respektive 64 procent.

I Försäkringskassans uppdrag att stärka sjukförsäkringshandläggningen (S2015/07316/SF) ingår att utarbeta kontrollstationer efter ett års sjukskrivning. Sedan september 2016 finns ett sådant moment i handläggningen, en särskild utredning, som ska göras efter ett års sjukskrivning, och som ska användas för att bedöma rätten till ersättning och behovet av rehabilitering.

Ökat antal avslag och indrag av ersättning

Efter flera års minskning började antalet avslag inom sjukpenningen öka under 2015. Ökningen har fortsatt under 2016, då 2 procent av alla ansökningar avslogs jämfört med 1 procent under 2015. Ökningen beror dels på den antalsmässiga ökningen av ärenden, dels på förstärkt utrednings- och bedömningsarbete. Även andelen indrag har ökat, från 2 procent 2015 till 4 procent i oktober 2016.

Indragsandelen var 2015 2,2 procent för kvinnorna och 2,0 procent för män. Motsvarande för 2016 (jan–okt) var 3,4 för kvinnor och 3,8 för män. De regionala skillnaderna är också betydande.

Som en följd av ökningen av avslag och indragningar har även antalet begäran om omprövning ökat kraftigt. Försäkringskassan har haft svårigheter att möta de ökade volymerna, vilket inneburit att handläggningstiderna inom omprövningsverksamheten ökat kraftigt. Försäkringskassan har under första halvan av 2017 lyckats arbeta ner balanserna och handläggningstiderna är nu i nivå med myndighetens interna målsättning.

⁹ Rättslig kvalitetsuppföljning sjukersättning (Försäkringskassan 2017)

¹⁰ Aktivitetsersättning till trettio års ålder – vad händer sedan? (ISF 2017:5)

Hög personalomsättning och intern sjukfrånvaro på Försäkringskassan

En utmaning för Försäkringskassans sjukförsäkringshandläggning är den höga och ökande personalomsättningen inom sjukförsäkringsområdet. Den ökade från nio till tio procent 2016. Försäkringskassan har fokus på frågan och har under 2017 tagit fram en plan för kompetensförsörjning och avser vidta åtgärder för att säkerställa en god kompetensförsörjning. T.ex. pågår ett arbete för att identifiera och säkerställa det långsiktiga kompetensbehovet. Även den interna sjukfrånvaron inom myndigheten fortsatte att stiga under 2016, men i avtagande takt jämfört med 2015. Att minska den interna sjukfrånvaron är en av de strategiska frågor som myndigheten fokuserar på.

Försäkringskassans arbete för ökad jämställdhet

Försäkringskassan bedriver ett jämställdhetsarbete inom ramen för regeringens satsning för jämställdhetsintegrering av myndigheter (JiM). En handlingsplan för 2015–2018 har tagits fram med mål och aktiviteter för myndighetens jämställdhetsarbete. Målen handlar om att Försäkringskassan ska motverka osakliga könsskillnader i handläggningen, bemötande och beslut, främja ett jämställt nyttjande av socialförsäkringen samt bidra till att motverka mäns våld mot kvinnor. Arbetet har bl.a. resulterat i att Försäkringskassan analyserat osakliga könsskillnader inom t.ex. sjukförsäkringen och konstaterat att det finns skillnader, men myndigheten behöver fördjupa dessa analyser för att avgöra om skillnaderna är osakliga eller inte. Försäkringskassans arbete med jämställdhetsintegrering är i linje med regeringens arbete för en mer jämställd sjukförsäkring. Det kan också noteras att det inom Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling finns ett mål om jämställdhet där myndigheters jämställdhetsintegrering skulle kunna vara ett verktyg för måluppfyllelse.

Särskilda insatser för unga med aktivitetsersättning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har på regeringens uppdrag kartlagt både vilka aktiviteter som de försäkrade deltar i under tiden med aktivitetsersättning och hur de försörjer sig när de fyller 30 år och aktivitetsersättningen upphör. Granskningen visar att en majoritet av de som haft aktivitetsersättning går vidare till sjukersättning och att besluten om sjukersättning håller

god kvalitet. Analysen visar även att tiden med aktivitetsersättning inte i tillräcklig utsträckning innehåller aktiviteter. ISF konstaterar att det inte går att utesluta att en del av dem som beviljas sjukersättning hade kunnat ha bättre förutsättningar för att återfå arbetsförmåga om rätt aktiviteter och insatser satts in redan i ett tidigare skede (S2017/02086/SF).

Enligt Försäkringskassans årsredovisning gick 5,0 procent av alla personer med aktivitetsersättning vidare till arbete och 3,3 procent gick vidare till studier under 2016. Motsvarande siffror för 2015 var 3,9 respektive 3,3 procent.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen fick 2013 i uppdrag att gemensamt initiera projekt för att pröva arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser i enlighet med arbetsmetoden ”Supported Employment”. Målgruppen för insatserna var unga med aktivitetsersättning. Personer med aktivitetsersättning som även hade daglig verksamhet skulle särskilt prioriteras. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen skulle vetenskapligt effektutvärdera hur insatserna enligt metoden ”Supported Employment” påverkar möjligheten till arbetsmarknadsetablering för unga som har aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga (S2013/06630/SF).

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen slutredovisade uppdraget den 31 mars 2017 (S2015/04591/SF). Effektutvärderingen har genomförts som ett nationellt forskningsprojekt under åren 2014–2016 i samarbete mellan myndigheterna och 25 kommuner. Man har jämfört det befintliga förstärkta samarbetet med ”Supported Employment” (SE) och Case Manager.

De som ingick i studien var unga med aktivitetsersättning som bedömdes ha förutsättningar för insatserna och som själva ville delta. Insatsen SE uppnådde högst andel deltagare i arbete. Skillnaden i utfall bestod i att fler med SE fick subventionerat arbete. Den positiva effekten av SE gäller huvudsakligen för män. För kvinnor syns enligt rapporten inga skillnader i möjligheten att komma i arbete mellan de två insatserna. Inga systematiska könsskillnader framkom ur informationen om arbetet med deltagarna i insatserna. Om något, så hade kvinnor fått mer tid i alla insatser.

Samarbetet mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för individens återgång i arbete

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har ett gemensamt uppdrag att ge stöd till personer som är sjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Syftet är att utreda behovet av och genomföra insatser som bidrar till att den som är sjukskriven eller får aktivitetsersättning återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Uppdraget finansieras inom utgiftsområde 10 (se vidare avsnittet Budgetförslag). Insatserna ska ske så tidigt som möjligt för de personer som bedöms ha behov av aktiva rehabiliteringsinsatser. Samverkan kan även innebära medverkan från andra aktörer, som vårdgivare, kommuner och arbetsgivare.

En del i samarbetet är att myndigheterna genomför gemensamma kartläggningar. Under 2016 har ca 10 700 personer omfattats av den gemensamma kartläggningen. Av dessa avsåg 61 procent kvinnor och 39 procent män. Av de gemensamma kartläggningarna genomfördes 76 procent med personer som hade sjukpenning och 16 procent med personer som hade aktivitetsersättning. Resterande 8 procent initierades av Arbetsförmedlingen. Antalet personer som omfattas av gemensam kartläggning 2016 har närmare halverats jämfört med 2015. Enligt myndigheterna hänger nedgången bl.a. samman med att den borte tidgränsen i sjukförsäkringen har avskaffats fr.o.m. februari 2016. Innan dess hade den gemensamma kartläggningen använts som en del av övergången från sjukförsäkringen till arbetsmarknadspolitiken. Det genomsnittliga antalet dagar innan en kartläggning av individens rehabiliteringsbehov har genomförts har sjunkit från 607 dagar 2015 till 486 dagar 2016. Myndigheterna bedömer dock att det fortfarande tar för lång tid innan en kartläggning har genomförts.

Under 2016 lämnade 9 300 personer samarbetet antingen direkt efter den gemensamma kartläggningen eller efter en period med aktiva insatser. Sammantaget har ca hälften av dessa uppnått arbetsförmåga varav män utgjorde en något större andel. Bland unga med aktivitetsersättning har 53 procent uppnått arbetsförmåga. Bland de som fick en arbetslivsinriktad insats lämnade 73 procent sjukförsäkringen. Detta kan jämföras med 2015 då motsvarande andel var 72 procent.

Enligt myndigheterna bör det finnas fler bland personer som har sjukpenning eller aktivitetsersättning som har behov av samarbetet för att uppnå arbetsförmåga. (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, Förstärkt stöd för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning, helårsredovisning för 2016). Samtidigt framför de att det är en stor utmaning att skapa samsyn kring vilka som har behov av rehabiliteringsinsatser. I 2017 års nationella överenskommelse fastslås att myndighetsgemensamma dialogmöten ska genomföras för att utveckla samarbetet och nå ökad samsyn kring det gemensamma uppdraget och dess mål. Myndigheterna har också beslutat om en översyn med anledning av de ställtider som de uppmärksammat förekommer i samtliga moment av samarbetet. Vidare har Försäkringskassan utarbetat regionala handlingsplaner i syfte att säkerställa att personer ges möjlighet till rehabilitering när det behövs.

Det är viktigt att övergången till arbetsförmedlingen från sjukförsäkringen fungerar väl för de personer som har nedsatt hälsa men av Försäkringskassan bedöms ha arbetsförmåga och därmed inte längre har rätt till ersättning från sjukförsäkringen. I regleringsbrevet för 2017 har regeringen gett Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i uppdrag att skapa goda förutsättningar för övergången från sjukförsäkringen till Arbetsförmedlingen.

Samordnade rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund

Genom samordningsförbund kan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommuner och landsting bedriva finansiell samordning i syfte att ge individer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Det finns samordningsförbund i samtliga landsting. Vid utgången av 2016 fanns det 82 samordningsförbund som omfattar 247 av Sveriges 290 kommuner.

Samordningsförbunden finansierar både individinriktade och strukturövergripande insatser. Drygt hälften av insatserna är strukturövergripande som i huvudsak vänder sig till myndighetspersonal och arbetsgivare för att utbilda kring olika målgruppers behov samt för att främja och utveckla samverkan. De individinriktade insatserna syftar till att stödja personer att återgå till eller komma in på arbetsmark-

namen. Deltagarna i insatserna har generellt sett låg utbildning och komplex problembild samt har uppburit offentlig försörjning före insatsstart. Den vanligaste försörjningen för både kvinnor och män före insatsstart är försörjningsstöd. Den näst vanligaste försörjningen för kvinnorna är sjuk- eller rehabiliteringspenning och för männen aktivitetsstöd.

Under 2016 har totalt ca 27 700 personer deltagit i de individriktade insatserna. Av deltagarna är 53 procent kvinnor och 47 procent män. Efter avslutad insats är det 30 procent av kvinnorna och 37 procent av männen som arbetar eller studerar, medan 14 procent av kvinnorna och 17 procent av männen är registrerade som aktivt arbetsökande på Arbetsförmedlingen. Därutöver är det 37 procent av kvinnorna och 31 procent av männen som fortsätter med annan rehabilitering efter avslutad insats.

Som en del av regeringens åtgärdsprogram har de statliga medlen till samordningsförbunden ökat från 280 till 339 miljoner kronor för att förstärka stödet till långtidssjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Under 2016 förbrukades 332 miljoner kronor, varav 11 miljoner kronor användes som riktade medel för att få till stånd fler insatser för långtidssjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Detta var möjligt då det efter den statliga medelstillelningen till samordningsförbunden återstod 13 miljoner kronor.

Under 2016 deltog 2 781 personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning i insatser som finansierats av samordningsförbund, vilket är 25 procent fler än under 2015. Av dessa var 71 procent kvinnor och 29 procent män. Det är 19 samordningsförbund som har finansierat insatser där långtidssjukskrivna har varit prioriterade deltagare. Under 2016 deltog 1 733 unga med aktivitetsersättning i insatser som finansierats av samordningsförbund, vilket är 4 procent fler än under 2015. Av dessa var 54 procent kvinnor och 46 procent män. Det är främst unga med aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga som är aktuella för sådana insatser. Det är 27 samordningsförbund som har finansierat insatser

där unga med aktivitetsersättning har varit prioriterade deltagare.¹¹

Regeringen har gett Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i uppdrag utvärdera samordningsförbundens verksamhet. Uppdraget ska redovisas hösten 2017 och hösten 2018 (S2017/02622/SF [delvis])

Socialstyrelsen vidtar insatser för bättre sjukskrivningsprocess

Socialstyrelsen har ansvaret för det försäkringsmedicinska beslutsstödet. Socialstyrelsen har därigenom en viktig roll i kvalitetssäkringen av sjukskrivningsprocessen.

Socialstyrelsen har under 2016 med hjälp av medicinska experter sett över och uppdaterat rekommendationerna för de psykiska sjukdomarna. Rekommenderad sjukskrivningslängd har differentierats utifrån svårighetsgrad och andra faktorer, som exempelvis samsjuklighet. Det innebär att det finns flera steg i rekommendationerna från de lindriga till de svårare fallen. I vissa fall, t.ex. vid lindrig förstagångsdepression rekommenderas inte någon sjukskrivning alls. Dessutom har innehållet omarbetats och ny information tillkommit. Information om funktionsnedsättning och aktivitetsbegränsning finns nu för samtliga diagnoser som ingår i det försäkringsmedicinska beslutsstödet. Rehabiliteringsinformation finns vidare för de flesta diagnoserna i beslutsstödet.

Därtill har Socialstyrelsen integrerat beslutsstödet i hälso- och sjukvårdens journal- och intygssystem. Socialstyrelsen har t.ex. under 2016 strukturerat om innehållet i beslutsstödet, kvalitetssäkrat rekommendationerna och sett till att informationen på webben är samstämmig med den information som finns för integration i journalsystemens intyglösningar. Arbetet är en del i it-utvecklingen kring elektroniskt informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan och finansieras genom medel från överenskommelsen om en effektiv och kvalitetssäkrad sjukskrivningsprocess (se nedan).

¹¹ Uppföljning av samordningsförbundens insatser (Försäkringskassan 2017)

Hälso- och sjukvårdens insatser

Sedan 2006 har staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ingått överenskommelser för att stimulera landstingen till att ge sjukskrivningsfrågan högre prioritet i hälso- och sjukvården samt för att utveckla sjukskrivningsprocessen och bidra till en stabil sjukfrånvaro. Dessa överenskommelser bedöms ha bidragit till att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med att effektivisera sjukskrivningsprocessen genom ett mer strukturerat och metodiskt arbetssätt. Ledningsnivåerna inom hälso- och sjukvården bedöms i större utsträckning se sjukskrivning som en del av vård och behandling.¹²

I december 2015 slöts en överenskommelse för 2016 mellan staten och SKL om åtgärder för en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess. Överenskommelsen omfattar totalt 1,5 miljarder kronor eftersom även medlen från den tidigare överenskommelsen om den s.k. rehabiliteringsgarantin numera ingår. Överenskommelsen omfattar medel för medicinska rehabiliterings- och behandlingsinsatser för patienter med smärtproblematik eller lindrig och medelsvår psykisk ohälsa. Överenskommelsen omfattar även stimulansmedel för bl.a. kvalitetshöjande insatser som bidrar till en jämställd sjukskrivningsprocess, försäkringsmedicinsk kompetensutveckling, utveckling av en funktion för koordinering samt utökat elektroniskt informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan. Dessa medel betalas ut efter det att respektive landsting genomfört insatser enligt överenskommelsen. Samtliga landsting utom två har uppfyllt villkoren. Ett landsting har inte uppfyllt villkoret om försäkringsmedicinsk kompetensutveckling och ett annat landsting har inte uppfyllt villkoret för utveckling av en funktion för koordinering.¹³

Finansiell samordning mellan sjukförsäkringen och hälso- och sjukvården har tidigare prövats i form av en försöksverksamhet med gott resultat. Regeringen har utsett en särskild utredare med uppdraget att se över förutsättningarna för att införa finansiell samordning

mellan sjukförsäkringen och hälso- och sjukvården i hela landet (dir. 2017:44, Finansiell samordning mellan hälso- och sjukvård och sjukförsäkring). Utredningen ska slutredovisas den 30 november 2018.

Försäkringsmedicinska utredningar

Staten och SKL har årligen sedan 2010 ingått överenskommelser om ersättning till landstingen för de försäkringsmedicinska utredningar som de utför efter beställning från Försäkringskassan.

Antalet utredningar som Försäkringskassan beställt har ökat kraftigt under 2016. Utfallet visar att beställningarna som Försäkringskassan lämnade i april 2016 i vissa landsting har överskridits kraftigt. Detta har medfört att landstingen inte hunnit anpassa sin kapacitet i motsvarande grad, vilket i sin tur lett till långa köer. I vissa landsting har köerna varit 6-8 månader. För att inte anslaget skulle överskidas 2016 så har beställningarna för sista kvartalet 2016 fått belastas 2017. Detta har dock resulterat i att Försäkringskassan överskridit den av regeringen beslutade bemyndiganderamen med över 200 miljoner kronor, vilket i sin tur gjort att Rikskommissionens årliga revision har lämnat en revisionsberättelse med reservation.

På grund av de stora volymerna från 2016 och att det fanns många beställningar i kö för utredning bedömde Försäkringskassan i mars 2017 att de var tvungna att stoppa alla nya beställningar av försäkringsmedicinska utredningar för att inte överskrida anslaget 2017.

Arbetsgivares insatser

Arbetsgivaren har en central roll vad avser att förebygga sjukfrånvaro och i fråga om anställdas rehabilitering vid sjukdom. Arbetsgivaren ska se till att det i verksamheten finns en på lämpligt sätt organiserad verksamhet för arbetsanpassning och rehabilitering och ska även svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering.

Forskningen visar att åtgärder som vidtas av hälso- och sjukvården bidrar i högre grad till återgång i arbete, om insatser vidtas på arbetsplatsen samtidigt. Sambandet är särskilt tydligt vad gäller sjukskrivningar på grund av muskulo-

¹² Ledning och styrning av hälso- och sjukvårdens arbete med patienters sjukskrivning (Karolinska Institutet, 2013)

¹³ Granskning av landstingens planer inom överenskommelsen om en effektiv och kvalitetssäker sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess 2016 (Försäkringskassan, 2016)

skeletala besvär. Forskningen¹⁴ har också blivit mer tydlig om vikten av arbetsgivarens medverkan vid psykisk ohälsa.

Regeringen har, som en del i åtgärdsprogrammet, gett Försäkringskassan i uppdrag att utvärdera och utveckla stödet till arbetsgivare. Försäkringskassan rapporterar (S2015/07796/SF) att de har påbörjat en differentiering av sitt stöd till arbetsgivare i samband med anställdas sjukfrånvaro för att bättre möta arbetsgivares olika behov.

I samma uppdrag till Försäkringskassan ingick även att utveckla kommunikationen med Arbetsmiljöverket (AV) i fråga om arbetsgivares ansvar enligt arbetsmiljölagen och socialförsäkringsbalken. Försäkringskassan och AV har slutit en ny nationell överenskommelse om samverkan för perioden 2017–2020 som knyter an till regeringens åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro och till arbetsmiljöstrategin för det moderna arbetslivet. Överenskommelsen ska främja att arbetsgivare tar ansvar för arbetsmiljön, förebygger ohälsa och effektivt och tidigt arbetar med insatser för arbetsanpassning och rehabilitering. Försäkringskassan och AV har gemensamt arbetat fram en tydlig struktur för kontaktvägar och utbyte av information myndigheterna emellan i fråga om arbetsgivare som har hög sjukfrånvaro hos anställda eller som brister i arbetsanpassning och rehabilitering.

Arbetsgivare kan få bidrag för köp av arbetsplatsnära stödinsatser till anställda i syfte att förebygga sjukfrånvaro och underlätta en sjuk arbetstagares återgång i arbete. I ovan nämnda uppdrag till Försäkringskassan ingick även att utvärdera det arbetsplatsnära stödet samt lämna förslag på hur stödet kan utvecklas för att ytterligare förebygga sjukfrånvaro och främja återgång i arbete. Försäkringskassan har emellertid inte kunnat genomföra en regelrätt utvärdering på grund av bristande tillgång till data – i stället har stödet följts upp. Drygt 780 arbetsgivare beviljades bidraget 2016 och ungefär 18 500 arbetsplatsnära stödinsatser genomfördes. Totalt har 66 procent av insatserna omfattat kvinnor och 34 procent män. Liksom tidigare år är det

främst kommunala arbetsgivare som har använt sig av bidraget. Statistik från 2015 visar att hälften av de som var sjukskrivna och som tog del av det arbetsplatsnära stödet var sjukskrivna i en psykiatrisk diagnos.

Beviljandet av bidraget ökar, men av de 100 miljoner kronor som anslogs för 2016 användes enbart knappt hälften. Stödet är fortfarande okänt för många arbetsgivare och det råder även en kunskapsbrist kring vad stödet kan användas till och hur det kan sökas. Under 2016 och 2017 genomför Försäkringskassan informationsinsatser för att sprida kunskaper om stödet.

Stärkt rättssäkerhet och likformig tillämpning av socialförsäkringen

För att ge det allmänna ombudet för socialförsäkringen bättre processuella förutsättningar för sitt uppdrag har regeringen i december 2016 gett en särskild utredare i uppdrag att utreda frågan (dir. 2016:104, Stärkt rättssäkerhet och effektiv handläggning i ärenden och mål om socialförsäkring). I uppdraget ingår vidare att bl.a. utreda hur återkravshanteringen inom socialförsäkringen kan bli mera effektiv och ändamålsenlig. Utredarens uppdrag är viktigt och omfattande och syftar till att stärka rättssäkerheten inom området och skapa en mer effektiv handläggning i ärenden och mål om socialförsäkring. Regeringen kommer att ha anledning att återkomma till de frågor som nu utreds längre fram.

Internationellt samarbete inom socialförsäkringen

Sverige är en del av en internationell värld, vilket avspeglas i socialförsäkringssystemen. Ett exempel på detta är det faktum att av de ca 2,76 miljoner kvinnor och ca 2,83 miljoner män som var försäkrade i december 2016, så var ca 20 procent av kvinnorna och 18 procent av männen födda i ett annat land än Sverige. Av dessa var ca 41,7 procent födda inom Europa. Ett annat exempel är att det var 147 400 kvinnor och män som var bosatta utomlands och som fick svensk allmän pension 2016. Av dessa personer var det 89 procent som fick utbetalning av pension till något annat EU- eller EES-land eller till Schweiz.

Den 13 december 2016 presenterade Europeiska kommissionen förslag till revideringar av förordning (EG) 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, nedan kallad EU:s samordningsbestämmelser. Fokus

¹⁴ Fortes rapport Insatser för att förhindra sjukfrånvaro vid psykiska och muskuloskeletala problem S2016/04582/SF

för förslagen är att modernisera det aktuella regelverket. Det handlar t.ex. om ändrade bestämmelser för samordning av föräldrapenning och förmåner vid långvarig vård. För närvarande sker förhandlingar i rådet om dessa ändringar.

Sedan flera år har kommissionen och medlemsstaterna arbetat med att utveckla ett it-system, Electronic Exchange of Social Security Information (EESSI). Systemet blev i juni 2017 klart för att börja användas i samtliga EU- och EES-länder och Schweiz senast den 3 juli 2019. Systemet ska hjälpa socialförsäkringsorgan i hela EU/EES att snabbare och säkrare utbyta information i enlighet med EU:s samordningsbestämmelser. I Sverige samordnas de svenska myndigheternas förberedelser för och införande av EESSI av Försäkringskassan.

Den 31 januari 2017 överlämnades betänkandet Svensk social trygghet i en globaliserad värld (SOU 2017:5) till regeringen. Med utgångspunkt i direktiven för utredningen har utredaren lämnat förslag på 14 delområden. Betänkandet bereds nu i Regeringskansliet.

Vidare pågår förhandlingar om socialförsäkringsavtal pågår med Brasilien och Japan.

3.4.3 Analys och slutsatser

Sjukfrånvaron planar ut

Sjukfrånvaron visar nu tydliga tecken på att plana ut efter att ha ökat alltsedan 2010. Detta är ett resultat av att ökningen i startade sjukfall under 2016 avbrutits samt att sjukfallen nu avslutas tidigare. Samtidigt har antalet ärenden med sjukersättning kontinuerligt minskat, delvis på grund av att nybeviljandet varit lågt. Under 2016 nybeviljades totalt 8 900 personer sjukersättning, vilket innebär en mycket låg nivå historiskt sett (av dessa var 54 procent kvinnor och 46 procent män). Det är 2 800 färre än 2015. Tänkbara orsaker till den mycket låga nivån på nybeviljanden av sjukersättning redovisas närmare i avsnitt 3.4.2. Regeringen bedömer att det är viktigt att noga följa utvecklingen av nybeviljandet av sjukersättning.

Sammantaget gör regeringen bedömningen, i förhållande till målet som riksdagen tidigare fattat beslut om inom utgiftsområdet som innebär en långsiktigt låg och stabil sjukfrånvaro, att utvecklingen under 2016 riktningssamtigt

gått mot måluppfyllelse. Samtidigt finns ett antal underliggande förhållanden som bör betecknas som bekymrande. En av dessa är att gapet mellan kvinnor och män i sjukfrånvaro ökat ytterligare under året. Vidare är det problematiskt att sjukfrånvaron över tid i allt högre utsträckning kännetecknas av psykisk ohälsa. Att dessa diagnoser erfarenhetsmässigt leder till längre sjukfall är väl känt. Ser man fortsättningsvis till det totala antalet sjukskrivna har antalet långa sjukfall ökat under året, delvis som en effekt av ovan nämnda ökning av psykiatriska diagnoser. En annan anledning till att antalet långa sjukfall har ökat är att den bortre tidsgränsen avskaffats. Personer som tidigare utförsäkrades och sedan återvände till försäkringen är numera i stället fortsatt sjukskrivna. Det är en förväntad konsekvens som innebär en redovisningsmässig ökning av antalet långa sjukfall. Däremot finns det skäl att analysera betydelsen av en avstämningstidpunkt och kontrollstation för bedömning av individens arbetsförmåga, rehabiliteringsbehov samt om individen är berättigad till exempelvis sjukersättning. Bekymmersamma är också de variationer i sjukfrånvaron som finns mellan länen, inom enskilda län och mellan vårdenheter. Skillnaderna tycks dessutom vara större för kvinnor än för män. Positivt är dock att variationen mellan länen varit relativt stabil ända sedan 2006.

Åtgärdsprogrammet ger resultat

Prognosen för sjukpenningtalet har reviderats ned, men ligger fortfarande något över regeringens målsättning om ett sjukpenningtal på högst 9 dagar vid utgången av 2020. Bedömningarna i sjukskrivningsärenden görs i ökad utsträckning i rätt tid, vilket skapar förutsättningar att ta tillvara människors arbetsförmåga. Det är också positivt att handläggningstiderna inom omprövningsverksamheten har minskat under den första halvan av 2017. Det görs också återkommande analyser i syfte att upptäcka kvarvarande kvalitetsbrister i handläggningen av såväl sjukpenning som sjuk- och aktivitetsersättning. Försäkringskassan behöver utveckla metodiken liksom den interna styrningen och kontrollen avseende beställningar av försäkringsmedicinska utredningar så att de individer som har störst behov prioriteras inom den givna ekonomiska ramen. Härutöver behöver hälso- och sjukvården utveckla kvaliteten i de medicinska

underlagen, vilket bör ske i samarbete med Försäkringskassan.

Regeringen bedömer att den stärkta handläggningen behöver kombineras med ett utvecklat stöd för individen i de olika skedena i sjukskrivningsprocessen. Det behöver säkerställas att individen får adekvat stöd på arbetsplatserna för att möjliggöra återgång i arbete och att insatserna vidtas i tid. Försäkringskassans samverkan med Arbetsförmedlingen ger viktigt stöd för återgång i arbete till personer som är sjukskrivna och till unga med aktivitetsersättning. Regeringens bedömning är att individens rehabiliteringsbehov behöver uppmärksammas tidigare i sjukfallen så att nödvändiga insatser vidtas för att förkorta sjukfallen och bidra till återgång i arbete.

Det är också viktigt att personer som har varit sjukskrivna en lång tid får adekvat stöd och att Försäkringskassan vid behov samordnar insatserna. Beroende av individens situation handlar det om stöd från arbetsgivare, hälso- och sjukvården eller Arbetsförmedlingen. Som även anförts av ISF så är det viktigt att Försäkringskassans handläggare är aktiva och genomför nödvändiga utredningsåtgärder men också fångar upp impulser från de olika aktörerna i sjukskrivningsprocessen. Regeringen ser positivt på att Försäkringskassan vidtar åtgärder för att utveckla myndighetens samordningsuppdrag.

Försäkringskassan behöver tillsammans med Arbetsförmedlingen se till att det skapas goda förutsättningar för övergången till Arbetsförmedlingen för de personer som har nedsatt hälsa men av Försäkringskassan bedöms ha arbetsförmåga och därmed inte längre har rätt till ersättning från sjukförsäkringen.

Stödet till unga med aktivitetsersättning för att de ska kunna lämna ersättningen för arbete eller studier behöver bli bättre. Positivt är det pågående arbetet att ta till vara erfarenheterna från Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens gemensamma arbete inom ramen för uppdraget att utvärdera arbetsmetoden "Supported Employment". Det är även positivt att samordningsförbunden i ökad utsträckning prioriterar insatser för unga med aktivitetsersättning och långtidssjukskrivna. För att uppnå en väl fungerande sjukskrivningsprocess krävs ett bra samarbete mellan de berörda aktörerna.

Det arbete som parterna på arbetsmarknaden har inlett för att skapa förutsättningar för god arbetsmiljö och effektiv rehabilitering på arbets-

platserna är betydelsefullt. Regeringen bedömer att detta arbete har bidragit till att öka medvetenheten om behovet av att främja en god arbetsmiljö samt att vidta åtgärder för att minska sjukfrånvaron bland anställda. Regeringens förväntningar på parternas pågående arbete är att sjukfrånvaron för respektive sektor under de närmaste åren ska minska till den nivå som gällde 2013. Denna nivå är nödvändig för att kunna nå målet om en låg och stabil sjukfrånvaro. Därför behöver det arbete som parterna bedriver fortgå enligt planerna och utvecklas vid behov.

Arbetet att utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen är av långsiktig karaktär. Förekomsten av oförklarliga regionala skillnader i sjukskrivningspraxis tyder på att det finns ett fortsatt behov av åtgärder inom området. Viktiga verktyg för regeringen är överenskommelserna med Sveriges kommuner och Landsting dels avseende sjukskrivningsprocessen, dels inom området psykisk hälsa. Förutom Försäkringskassan och landstingen har Socialstyrelsen en central roll, bl.a. genom att myndigheten har ansvaret för det försäkringsmedicinska beslutsstödet.

Sjukfrånvaron är en komplex fråga som beror på flera samvarierande faktorer. Det innebär att varken Försäkringskassan eller någon av de andra aktörerna ensam och ensidigt kan skapa förutsättningar för en långsiktigt stabil utveckling. Regeringen bedömer att dialogen mellan aktörerna behöver bli bättre för att uppnå detta. Utgångspunkten behöver vara individens bästa som mål. Detta gäller särskilt dialogen mellan hälso- och sjukvården och Försäkringskassan.

Arbetsgivarpolitiska ansvaret bör utvecklas

Regeringen bedömer att Försäkringskassan inte fullt ut har uppfyllt sitt arbetsgivarpolitiska ansvar under 2016, främst på grund av hög och ökande sjukfrånvaro och personalomsättning. Under 2016 har antalet medarbetare på Försäkringskassan ökat, men den höga personalomsättningen bidrar till att rekryteringsbehovet fortfarande är stort. Om myndigheten inte lyckas komma tillrätta med personalomsättningen ser regeringen en risk att det blir svårare att nå målet inom sjukförsäkringen. Det är dock positivt att det under inledningen av 2017 går att skönja en viss stabilisering i sjukfrånvaron och även i personalomsättningen. Regeringen bedömer att det är viktigt att Försäkringskassan fortsätter arbeta för att minska personalomsätt-

ningen, säkerställa en god kompetensförsörjning samt bromsa utvecklingen i den interna sjukfrånvaron.

Behov av en mer jämställd och rättssäker arbetskadeförsäkring

Under det senaste året har färre ärenden om arbetskadelivranta godkänts vad avser frågan om huruvida arbetskada har inträffat. Den stora skillnaden i beviljandefrekvens mellan kvinnor och män kvarstår. Regeringen har remitterat betänkandet Samlad kunskap – stärkt handläggning (SOU 2017:25).

3.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har inom ramen för den årliga revisionen lämnat en revisionsberättelse med reservation avseende bemyndiganden för Försäkringskassan. Riksrevisionen konstaterar att Försäkringskassan överskridit den av regeringen beslutade bemyndiganderamen för anslag 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen*, Försäkringsmedicinska utredningar inom utg.omr. 10. Myndigheten redovisar i årsredovisningen ett felaktigt utestående belopp i bemyndiganderedovisningen.

Försäkringskassan har till Riksrevisionen och regeringen redovisat ett antal åtgärder myndigheten avser vidta med anledning av Riksrevisionens iakttagelser. Regeringen kommer att löpande följa myndighetens arbete med de redovisade åtgärderna med avseende på intern styrning och kontroll samt korrekt redovisning av bemyndigande och finansiella förutsättningar.

3.6 Politikens inriktning

De allmänna socialförsäkringarna är en central del i den svenska modellen och har under lång tid bidragit till att skapa trygghet och motverka ekonomisk utsatthet. De har också bidragit till ökad jämställdhet, en rättvisare fördelning av de ekonomiska resurserna och medverkat till såväl hög sysselsättning, social sammanhållning som en ekonomisk hållbar tillväxt. Med starka och smarta gemensamma system för omfördelning och ekonomisk trygghet genom livet skapas

förutsättningar för ett samhälle som håller ihop med människor som kan växa och våga. Det är därför viktigt att fortsatt utveckla våra offentliga trygghetssystem för att ge ett gott stöd åter till hälsa och arbete. Det är viktigt för tilliten till de allmänna trygghetssystemen att det finns krav och effektiv kontroll. Arbetet med att sprida kunskap och att främja starka sociala trygghetssystem och god samordning av trygghetsförmåner är därför prioriterat både i en europeisk och i en internationell kontext, inte minst eftersom det underlättar fri rörlighet och bidrar till samhällen som håller ihop.

3.6.1 Regeringens åtgärdsprogram

För att bryta den tidigare uppgången i sjukfrånvaron samt utjämna skillnaderna mellan kvinnor och män beslutade regeringen i september 2015 att anta ett brett åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro. Försäkringskassan, arbetsgivare samt hälso- och sjukvården identifierades som de viktigaste aktörerna för att åstadkomma detta. I budgetpropositionen för 2017 utvecklades programmet med fokus på hälso- och sjukvårdens och arbetsgivarens roll i sjukskrivningsprocessen. Arbetsmarknadens parter roll betonades. Åtgärder vidtogs också i syfte att ge unga med funktionsnedsättning eller sjukdom bättre möjligheter att komma i arbete, i stället för att få aktivitetsersättning.

Det kan konstateras att regeringen med hjälp av ett flertal andra aktörer har lyckats vända den negativa utveckling som pågått sedan 2010. Uppgången av sjukfrånvaron har brutits. Målet är enligt det fattade beslutet friskare arbetsplatser och en långsiktigt stabil och låg sjukfrånvaro. För att uppnå detta bedömer regeringen att åtgärdsprogrammet behöver utvecklas vidare. Särskilt viktigt är att utjämna skillnaderna i sjukfrånvaro mellan kvinnor och män, samt att de individer som drabbas av ohälsa får stöd och insatser för återgång i arbete. Detta kräver samordnade insatser från Försäkringskassan, arbetsgivare, hälso- och sjukvården och Arbetsförmedlingen. I det följande redovisas ytterligare åtgärder som regeringen bedömer som nödvändiga för att nå det långsiktiga målet.

Stödet till individen behöver öka

Det är viktigt att en försäkringsmässig och rättssäker tillämpning kombineras med ett bra stöd för individen i de olika skedena i sjukskrivningsprocessen. Individen ska kunna få stöd i kontakterna med andra aktörer så att rätt insatser vidtas i tid på arbetsplatsen eller – när det bedöms aktuellt – av Arbetsförmedlingen. Individer med komplicerad problematik och behov av insatser från flera olika aktörer ska kunna få stöd i detta, t.ex. genom samordningsförbundens insatser. Regeringen ser behov av flera olika åtgärder för att säkerställa att individen får ett bra stöd i sjukskrivningsprocessen.

- I denna proposition lämnas förslag om en skyldighet för arbetsgivaren att utarbeta en plan för återgång i arbete för arbetstagare inom 30 dagar i ett pågående sjukfall. Genom förslaget kommer insatser vidtas på arbetsplatser tidigare i ett sjukfall. Det arbete som arbetsmarknadens parter har påbörjat bedöms skapa goda förutsättningar för arbetsgivare att dels vidta insatser för de anställda som har drabbats av ohälsa, dels förebygga sjukfrånvaro bland anställda. Regeringen kommer att följa upp parternas arbete. Regeringens utgångspunkt, i enlighet med tidigare fattade beslut, är att sjukfrånvaron för respektive sektor 2020 ska ned till den nivå som gällde 2013. För att stärka regeringens nationella och internationella arbete med arbetsmiljöfrågor samt ge verksamma aktörer på området stöd i arbetsmiljöarbetet avser regeringen att inrätta Myndigheten för arbetsmiljökunskap (se vidare utg.omr. 14 avsnitt 4).
- Individen ska kunna få insatser i samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen när det behövs för att individen ska kunna återfå arbetsförmågan och återgå i arbete. Myndigheterna behöver vidta insatser för att underlätta omställning till arbete för de individer som av Försäkringskassan bedöms ha arbetsförmåga och därför övergår till Arbetsförmedlingen. Individerna ska kunna få stöd vid övergången och ett bra mottagande på Arbetsförmedlingen. Myndigheterna har påbörjat ett gemensamt utvecklingsarbete med denna inriktning. Regeringen kommer att följa upp det på-

började arbetet och vid behov vidta åtgärder.

- Det är viktigt att de kvinnor och män som har varit sjukskrivna en längre tid får de insatser som behövs i varje enskilt fall. Regeringen kommer att följa Försäkringskassans arbete med att utveckla rutiner för årliga uppföljningar av denna grupp. Försäkringskassan behöver samverka med Arbetsförmedlingen när sådana rutiner utarbetas.
- Försöket med ”supported employment” visar att det är möjligt att utöka antalet unga med aktivitetsersättning som deltar i arbetslivsinriktade insatser och därmed kommer närmare arbetsmarknaden. Regeringen kommer under hösten att analysera förutsättningarna för att flera unga med aktivitetsersättning ska kunna få hjälp och stöd till arbete eller studier.
- Hälso- och sjukvården har möjlighet att tidigt i en sjukskrivning identifiera de patienter som har behov av insatser som kan motverka sjukskrivning och främja återgång i arbete. Regeringen har under ett antal år, genom överenskommelser med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), gett landstingen stimulansmedel i syfte att utveckla en koordinatorfunktion inom hälso- och sjukvården. Koordinatorfunktionen ger patienten stöd såväl i vårdens interna processer som i externa kontakter med patientens arbetsgivare och andra myndigheter. Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp med uppdrag att utreda formerna för en permanent koordinatorfunktion inom vården (S2017/00946/SF). Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2017 i form av en departementsskrivelse.
- Samverkan mellan de olika aktörerna är en viktig komponent i sjukskrivningsprocessen. För det krävs en fungerande dialog mellan de berörda parterna. När dialogen brister är det ytterst individen som blir lidande. Regeringen avser att ge Socialstyrelsen och Försäkringskassan i uppdrag att tillsammans med företrädare för professionen och SKL skapa förutsättningar för en välfungerande dialog. I detta ingår att fördjupa sig i frågan om Försäkringskassans behov av underlag respektive landstingens faktiska förutsättningar att leverera sådana

- underlag och att bistå i sjukskrivningsprocessen.
- Strukturer för samverkan är komplicerade och ibland svåröverskådliga för individen som är sjukskriven. Det finns därför behov av att analysera nuvarande förhållanden för att hitta sätt att, med individens bästa i fokus, främja samverkan mellan aktörerna i sjukskrivningsprocessen. Regeringen avser att noga följa frågan.

Utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen

Att utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen är ett långsiktigt arbete. Regeringens överenskommelser med SKL om en effektiv och kvalitetssäker sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess är ett viktigt verktyg för att stimulera en sådan utveckling. Det arbete som pågår i syfte att permanenta den så kallade rehabiliteringskoordinatorfunktionen inom hälso- och sjukvården är ett exempel på hur regeringen avser att utveckla hälso- och sjukvårdens roll i sjukskrivningsprocessen (se föregående avsnitt). Bedömningen är att ytterligare åtgärder behövs.

- Primärvårdens behov av kunskapsstöd, inklusive stöd vid sjukskrivning för personer med psykiska problem, är ett pågående utvecklingsområde. Regeringen har tillsatt en utredning i syfte att säkerställa att den hälso- och sjukvård som erbjuds befolkningen är kunskapsbaserad och jämlik och ges på samma villkor till kvinnor och män. Utredningen har i juni lämnat sitt slutbetänkande Kunskapsbaserad och jämlik vård Förutsättningar för en lärande hälso- och sjukvård (SOU 2017:48). Genom överenskommelsen mellan regeringen och SKL har SKL tilldelats utvecklingsmedel i syfte att fortsatt utveckla ett bedömningsstöd inom sjukskrivningsområdet. Under åren 2017 och 2018 ska en sådan pilotverksamhet utvärderas inom hälso- och sjukvården. Regeringen kommer att följa upp arbetet och vid behov vidta ytterligare åtgärder.
- En arbetsgrupp i Regeringskansliet har utarbetat promemorian Ansvar för de försäkringsmedicinska utredningarna (Ds

2016:41). I promemorian föreslås att landstingen får ett lagstadgat ansvar att utföra de försäkringsmedicinska utredningarna. Syftet med förslaget är att säkerställa Försäkringskassans tillgång till medicinska underlag för bedömning av den försäkrades rätt till ersättning eller andra förmåner. Promemorian har remitterats och regeringen avser att återkomma med förslag. Regeringen kommer att noga följa Försäkringskassans arbete med att förbättra den interna styrningen och kontrollen vid beställningar av de försäkringsmedicinska utredningarna.

Rättssäker och effektiv administration av sjukförsäkringen

Sjukförsäkringen ska administreras rättssäkert och effektivt. I detta ligger att Försäkringskassan ska bedöma den försäkrades arbetsförmåga enligt den s.k. rehabiliteringskedjan på ett rättssäkert sätt. Det är angeläget att Försäkringskassan fortsätter det utvecklingsarbete som pågår för att hålla andelen prövningar på en hög nivå samtidigt som kvaliteten i besluten ökar.

- Ersättning för höga sjuklönekostnader är en relativt ny förmån som kompenserar arbetsgivare som har höga sjuklönekostnader. Utgifterna för förmånen har under de första två åren blivit avsevärt högre än vad reformen ursprungligen var beräknad till och visar en hög ökningstakt på årsbasis. Skillnaden kan sannolikt förklaras av ett antal olika faktorer, bl.a. bristfällig data vid reformens genomförande. Regeringen har i juni beslutat att ge Försäkringskassan i uppdrag att göra en kvalitetsuppföljning av förmånen (S2017/03474/SF). Uppföljningen syftar till kunskapsinhämtning för att med större säkerhet kunna förklara skillnaden och analysera förmånens utformning. Regeringen är angelägen om att säkerställa att besluts kvaliteten är hög och att ersättningen utgår enligt lagstiftarens intention.
- Det allmänna ombudet för socialförsäkringen har en viktig funktion i att driva fram prejudicerande domar för en likformig och rättsäker tillämpning av socialförsäkringen. Den resursförstärkning som regeringen låtit göra för att stärka det allmänna

ombudet och som ytterst syftar till att driva fram fler vägledande domar har enligt regeringen förutsättningar att ge goda resultat utifrån det arbete som ombudet och dess kansli har bedrivit under det senaste året. Regeringen kommer att följa den fortsatta utvecklingen av ombudets verksamhet och resultat.

3.6.2 Förstärkt försäkringsskydd

I syfte att stärka försäkringsskyddet för den enskilde pågår arbete i Regeringskansliet i flera olika delar. Sjukförsäkringen ska skydda mot inkomstbortfall när arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom. Återgång i arbete ska stödjas. Inkomstbortfallsprincipen i försäkringen har dock försvagats i takt med att de reala inkomsterna har ökat samtidigt som taken under en längre period varit oförändrade. För att ytterligare förstärka försäkringsskyddet föreslår regeringen därför att taket i sjukförsäkringen höjs från 7,5 till 8 prisbasbelopp fr.o.m. den 1 juli 2018. De förmåner som omfattas är sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning, smittbärrpenning, och ersättning från Försäkringskassan vid tvist om sjuklön. Det förbättrade försäkringsskyddet som föreslås minskar därigenom inkomstbortfallet vid sjukdom.

Den ekonomiska tryggheten behöver också ytterligare stärkas för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning. En höjning av garantinivåerna genomfördes fr.o.m. juli 2017. Nu föreslår regeringen ytterligare förstärkningar av garantinivåerna för sjukersättning och aktivitetsersättning fr.o.m. den 1 juli 2018. Regeringen föreslår även höjt bostadstillägg för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning fr.o.m. den 1 januari 2018. Lagförslaget om höjt bostadstillägg finns i Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom. Dessutom föreslår regeringen en skattereduktion för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning (se Förslag till statens budget för 2018, finansplan och skattefrågor).

Även för företagare under uppbyggnadsskede ser regeringen behov av att förstärka försäkringsskyddet. En god trygghet för företagare ger förutsättningar för att fler vågar starta företag, och alla företagare bör, oavsett i vilken juridisk form verksamheten bedrivs, därför få ett

ekonomiskt skydd under uppbyggnadsskede. Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har lämnat två förslag som regeringen har utrett vidare. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med lagförslag under 2018.

I denna proposition lämnas förslag om att en försäkrad som tidigare fått sjukpenning i en sjukperiod ska kunna få sådan till dess att Försäkringskassan fattat slutligt beslut om att inte lämna sjukpenning. Att en försäkrad kan få sjukpenning under utredningstid och då Försäkringskassan gett den försäkrade möjlighet att yttra sig över ett tilltänkt, negativt, beslut ökar rättssäkerheten för den enskilde. (Se vidare avsnitt 3.7.)

En arbetsgrupp i Socialdepartementet har utarbetat en promemoria Karensavdrag – en mer rättvis självrisk (Ds 2017:18). I promemorian föreslås karensdagen ersättas av ett karensavdrag i sjukförsäkringen och i lagen (1991:1047) om sjuklön. Syftet med ett införande av ett karensavdrag är framför allt att uppnå en mer rättvis självrisk i samband med sjukfrånvaro, inte minst för alla de kvinnor som arbetar i vård och omsorg där sjukfrånvaron är hög samt för anställda i yrken där nattarbete och helgarbete är vanligt förekommande. Karensdagen innebär i vissa fall en relativt sett större självrisk för personer med koncentrerad arbetstid jämfört med de som arbetar mera jämnt fördelat. Promemorian har remitterats under våren och regeringen avser att återkomma med förslag som ska kunna träda i kraft den 1 januari 2019.

I maj 2017 antog riksdagen propositionen Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen (prop. 2016/17:58). Genom propositionens förslag om att låta arbetsgivare redovisa individuppgifter om inkomst i arbetsgivardeklarationen ges förutsättningar för att gå vidare med den parlamentariska socialförsäkringsutredningens förslag om ett nytt inkomstbegrepp i socialförsäkringen – ersättningsgrundande inkomst (EGI). Utredningsarbetet om EGI pågår för närvarande i Regeringskansliet.

Sjukförsäkringen har utvecklats under en period när en fast anställning med stadigvarande inkomst utgjorde normen på arbetsmarknaden. I dag ser emellertid arbetsmarknaden annorlunda ut. Det är t.ex. inte ovanligt att en försäkrad under lång tid har en visstidsanställning. För uppdragstagare kan inkomsterna komma mera ryckvis. Ersättning från sjukförsäkringen förut-

sätter att inkomsten anses stadigvarande. Införandet av EGI – där motsvarande varaktighetskrav inte finns – är således en lösning i de problem som detta kan innebära. Det finns därför ett behov av att närmare analysera hur sjukförsäkringens regelverk förhåller sig till dagens arbetsmarknad.

En arbetsgrupp inom Socialdepartementet har utarbetat en promemoria om ett förstärkt skydd av studerandes sjukpenninggrundande inkomst. Promemorian har remitterats till myndigheter och organisationer. Regeringen avser att återkomma med förslag som kan träda i kraft 1 juli 2018. Detta utgör en del av de åtgärder som regeringen vidtar för att förbättra skyddet för studerande (se vidare utg.omr. 15 avsnitt 3.6.4).

I mars 2017 överlämnades betänkandet Samlad kunskap — stärkt handläggning (SOU 2017:25). Betänkandet innehåller förslag för en mer jämställd och rättsäker försäkring vid arbetskada. Betänkandet har remitterats och remissvaren bereds inom Socialdepartementet. Ett av utredningens förslag föreslås redan i denna proposition; Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) tillförs medel för ett permanent uppdrag att göra kunskapsöversikter om arbetsmiljöns betydelse för uppkomst av sjukdom. Särskilt ska kvinnors arbetsmiljöer beaktas.

Under våren 2017 utarbetades en promemoria i Socialdepartementet (S2017/03211/SF), i vilken det föreslås att närståendepenning ska kunna lämnas med tre fjärdedels nivå. I promemorian föreslås även en rätt till motsvarande ledighet när sådan närståendepenning uppbärs. Det föreslås också att tid med tre fjärdedels närståendepenning inte ska ha en negativ inverkan på framtida rätt till arbetslöshetsersättning. Promemorian har remissbehandlats och regeringen har beslutat proposition i frågan.

Handikappersättningen har tillsammans med vårdbidrag (se utg.omr. 12 avsnitt 3.6) varit föremål för en översyn. Handikappersättning kan ges till den som har en funktionsnedsättning eller sjukdom som gör att hon eller han behöver hjälp i vardagen eller har merkostnader. I promemorian Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning (Ds 2015:58) har förslag lämnats som syftar till att åstadkomma ett mer sammanhållet och ändamålsenligt system för ersättning för bl.a. merkostnader för både barn och vuxna med funktionsnedsättning. Promemorian bereds

tillsammans med lämnade remissynpunkter vidare inom Regeringskansliet.

3.6.3 Behov av utökad service i landet

Webbplatser och digitala tjänster har kommit att spela en allt större och viktigare roll vid tillhandahållandet av service. Samtidigt finns det enskilda som, t.ex. på grund av bristande språkkunskaper eller funktionsnedsättning, inte kan eller vill ta del av myndigheters service via internet och telefon. Servicekontoren som Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten gemensamt ansvarar för, är därför ett fortsatt viktigt komplement till den digitala myndighetsservicen. Regeringen genomför en satsning på att säkra och stärka statlig lokal service, både på landsbygden och i socialt utsatta områden (se utg.omr. 2 avsnitt 5). Under 2018 ska minst 10 nya servicekontor öppna och regeringen tillför därför medel. För att påskynda etablering av nyanlända är också arbetet inom ramen för det förlängda uppdraget om förenklade och mer effektiva processer för nyanlända av vikt (se utg.omr. 13 avsnitt 3.5).

3.6.4 Internationellt samarbete inom socialförsäkringen

I den pågående förhandlingen om att revidera EU:s samordningsbestämmelser, förordning (EG) 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, strävar regeringen efter att regelverket ska utvecklas och moderniseras i takt med samhällsutvecklingen och passa medlemsstaternas olika sociala trygghetssystem. I detta arbete är utgångspunkten att samordningsbestämmelserna är en förutsättning för att den fria rörligheten ska fungera inom Europeiska unionen. Regeringen anser att samordningsbestämmelserna ska vara effektiva och inte utgöra hinder för den fria rörligheten för personer. Omotiverade administrativa kostnader för tillämpande institutioner liksom att ytterligare svenska förmåner kan betalas ut vid bosättning i andra medlemsstater bör undvikas. EU-fördragen, samordningsbestämmelsernas grundprinciper liksom den nationella kompetensen ska värnas. Bestämmelserna ska i sig inte syfta till en harmonisering av medlemsstaternas olika sociala trygghetssystem. Regelverket ska ge uttryck för

en skälig och rättvis ansvars- och kostnadsfördelning mellan medlemsstaterna, samtidigt som den enskildes behov av social trygghet värnas.

Arbets- och migrationsmönstren ändras även i förhållande till länder utanför EU/EES. Regeringen anser därför att Sverige bör fortsätta ingå bilaterala avtal med länder utanför EU/EES för att ytterligare stärka svensk konkurrenskraft. Regeringen verkar således för att nya avtal ska ingås och inledda avtalsförhandlingar med Japan och Brasilien kommer att fortsätta. Betänkandet Svensk social trygghet i en globaliserad värld (SOU 2017:5) har remitterats. Betänkandet kommer tillsammans med remissvaren att beredas vidare inom Regeringskansliet.

Den ökade rörligheten till och från Sverige påverkar även de svenska socialförsäkringsystemen. För att kunna utveckla långsiktiga och hållbara regelverk fordras att de behov som uppstår av den ökade rörligheten kan identifieras. Därför är det viktigt med väl utvecklade statistikuppgifter. Försäkringskassan behöver av denna anledning fortsätta att utveckla och förbättra statistikfångsten inom det internationella området.

3.7 Förslag om sjukpenning i avvaktan på slutgiltigt beslut

3.7.1 Ärendet och dess beredning

Från och med den 1 november 2016 ändrade Försäkringskassan sin tillämpning av sjukpenningförsäkringen. Förändringen gjordes till följd av domar från två olika kammarrätter.

En arbetsgrupp bestående av tjänstemän på Socialdepartementet har därefter analyserat konsekvenserna av den förändrade tillämpningen. Arbetsgruppen utarbetade promemorian Sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut (Ds 2017:4). Promemorian har remissbehandlats och vissa förändringar har gjorts av lagförslagen efter synpunkter från några remissinstanser. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 1*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2017/01463/SF).

3.7.2 Bakgrund

Gällande lagstiftning

Sjukpenning

För rätt till sjukpenning enligt 27 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, fordras att en försäkrads arbetsförmåga är nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom. Sjukpenning lämnas som hel, tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels förmån beroende på arbetsförmågans nedsättning.

För en anställd försäkrad betalar arbetsgivaren sjuklön under de första fjorton dagarna i en sjukperiod. Den första dagen är dock en karensdag.

Med sjukperiod avses en oavbruten period under vilken en försäkrad lider av en sjukdom som sätter ned arbetsförmågan med minst en fjärdedel (27 kap. 26 § SFB). Om arbetsgivaren har betalat sjuklön omedelbart före det att sjukpenning lämnas till en anställd försäkrad ska även tiden med sjuklön innefattas i sjukperioden (27 kap. 26 § andra stycket SFB).

För arbetslösa försäkrade gäller att de kan få sjukpenning efter en inledande karensdag. Egna företagare har möjlighet att själva välja antalet karensdagar.

Sjukpenning på normalnivån lämnas för högst 364 dagar inom en ramtid av 450 dagar. Om arbetsförmågan kvarstår därefter så kan sjukpenning på fortsättningsnivån lämnas. Om den försäkrades arbetsförmåga är nedsatt av en allvarlig sjukdom kan sjukpenning på normalnivån lämnas för fler än 364 dagar inom ramtiden (27 kap. 23 § SFB).

En försäkrad ska i normalfallet från och med den åttonde dagen i sjukperioden styrka nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom med ett läkarintyg.

Vid bedömning av arbetsförmågans nedsättning ska den s.k. rehabiliteringskedjan tillämpas (27 kap. 46–51 §§ SFB). Denna innebär att för en anställd försäkrad ska det vid bedömning av om arbetsförmågan är nedsatt inledningsvis bedömas om den försäkrade kan utföra sina vanliga arbetsuppgifter eller annat lämpligt arbete som arbetsgivaren tillfälligt kan erbjuda.

Från den 90:e dagen i sjukperioden ska det även beaktas om den försäkrade trots sin sjukdom skulle kunna försörja sig genom annat arbete hos arbetsgivaren om omplacering kan ske till ett sådant arbete.

Från den 180:e dagen i sjukperioden ska det även beaktas om den försäkrade kan försörja sig genom ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete eller genom annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade. Detta ska dock inte göras om det finns särskilda skäl som talar emot det eller om det skulle vara oskäligt att pröva nedsättningen av arbetsförmågan på detta sätt. Särskilda skäl tar sikte på de fall då en anställd med stor sannolikhet kommer att kunna återgå i arbete hos sin ordinarie arbetsgivare inom ett år från det att sjukperioden påbörjades (prop. 2007/08:136 s. 68 f.).

Efter ett års sjukfrånvaro ska prövningen av arbetsförmågans nedsättning alltid avse förmågan att försörja sig genom sådant arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade. Det finns dock även efter ett års sjukfrånvaro möjlighet att begränsa prövningen till arbete hos ordinarie arbetsgivare om det skulle vara oskäligt att inte göra så. Det handlar då om vissa specifika medicinska orsaker till att arbetsförmågan är nedsatt, t.ex. vid allvarliga sjukdomar.

Rehabiliteringskedjans samtliga steg används för försäkrade som är anställda. Om den försäkrade är arbetslös bedöms arbetsförmågan hela tiden i förhållande till ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade. När det gäller egna företagare beaktas förmågan att kunna utföra det vanliga arbetet de första sex månaderna av sjukperioden och därefter tillämpas övriga steg i rehabiliteringskedjan. För den som drabbas av sjukdom under föräldraledighet eller deltar i arbetsmarknadspolitiska program finns särskilda regler.

Sjukpenninggrundande inkomst

En förutsättning för rätt till sjukpenning är att en sjukpenninggrundande inkomst, förkortad SGI, har fastställts för den försäkrade.

SGI är den årsinkomst i pengar som en försäkrad kan förväntas få genom arbete (25 kap. 2 § SFB).

SGI bestäms i samband med att en försäkrad ansöker om en förmån som grundas på SGI, t.ex. sjukpenning eller föräldrapenning.

SGI:n kan vara skyddad i vissa situationer. Det innebär att den försäkrade har en SGI som baseras på tidigare arbete trots att förvärvsarbetet har avbrutits eller inskränkts. En sådan situation är att den försäkrade är helt eller

partiellt arbetslös. En förutsättning för SGI-skydd vid arbetslöshet är att den försäkrade har varit arbetsökande via Arbetsförmedlingen (26 kap. 13 § SFB).

Sjukpenning i särskilda fall

Denna förmån infördes 2011 som en följd av avskaffandet av den tidsbegränsade sjukersättningen.

Sjukpenning i särskilda fall kan den få som

1. har fått tidsbegränsad sjukersättning för maximalt antal månader efter det att denna förmån upphörde, eller
2. inte kunnat få aktivitetsersättning för ytterligare månader på grund av att sådan ersättning som längst kan lämnas till och med månaden före den då den försäkrade fyller 30 år (28 a kap. 3 § SFB).

Det är numera endast personer från grupp 2 som tillkommer som nya förmånstagare. Rätten att kunna få sjukpenning i särskilda fall kan bibehållas enligt liknande grunder som gäller för SGI-skydd (28 a kap. 18 § SFB). Vidare behålls rätten att kunna få sjukpenning i särskilda fall om den försäkrade förvärvsarbetar. Eftersom sjukpenning i särskilda fall är en garantiersättning upphör dock rätten till denna om det är möjligt att bestämma en SGI till 80 300 kronor eller mer.

Interimistiska beslut

Det är Försäkringskassan som efter ansökan av den försäkrade beslutar om ersättning enligt SFB.

Om Försäkringskassan inte kan avgöra ett ärende finns det bestämmelser i 112 kap. 2 § SFB som ger Försäkringskassan möjlighet att lämna ersättning i avvaktan på att ett slutligt beslut om

1. det inte utan betydande dröjsmål kan avgöras om rätt till ersättning föreligger,
2. det är sannolikt att sådan rätt föreligger, och
3. det är av väsentlig betydelse för den som begär ersättningen.

Ett sådant beslut får meddelas även när det står klart att rätt till ersättning föreligger men ersättningens belopp inte kan bestämmas utan betydande dröjsmål.

Två kammarrättsdomar

Försäkringskassan har ändrat tillämpningen av sjukpenningen fr.o.m. den 1 november 2016. Skälet till förändringen är två domar från två olika kammarrätter.

Den första domen meddelades av Kammar-rätten i Jönköping den 11 september 2013.¹⁵ Domen avsåg ett ärende där en försäkrad lämnat in ett läkarintyg för perioden 13 juni–13 september 2011. Försäkringskassan hade beslutat att den försäkrade inte var berättigad till sjukpenning fr.o.m. den 8 augusti 2011, vilket Försäkringskassan meddelade henne den 29 augusti 2011. I förvaltningsrätten yrkade den försäkrade att hon skulle få sjukpenning i vart fall fram till den tidpunkt då hon informerades om Försäkringskassans beslut. Hon pekade på att hon även hade gått miste om ersättning från arbetslöshetsförsäkringen, eftersom hon ovetande om Försäkringskassans beslut inte kunnat anmäla sig som arbetsökande hos Arbetsförmedlingen. Förvaltningsrätten dömde till den försäkrades fördel och Försäkringskassan överklagade domen.

Kammarrätten bedömde att den försäkrade inte kunde anses sakna arbetsförmåga under den ifrågavarande perioden och att det därmed saknades förutsättningar för rätt till sjukpenning. Enligt kammarrätten saknades det lagliga förutsättningar att beakta Försäkringskassans handläggning som grund för rätt till sjukpenning.

Den andra domen meddelades av Kammar-rätten i Göteborg den 22 mars 2015.¹⁶ Denna dom avsåg en försäkrad som den 30 april 2013 ansökte om sjukpenning på fortsättningsnivån fr.o.m. den 21 maj 2013. Som stöd för sin ansökan skickade han in ett läkarintyg som avsåg tiden 21 maj–30 juni 2013. Försäkringskassan informerade den försäkrade den 21 maj om att man avsåg att avslå ansökan om sjukpenning. Den försäkrade erbjöds samtidigt att komma in med kompletterande synpunkter innan ärendet avgjordes. Den 7 juni 2013 beslutade Försäkringskassan att avslå ansökan. Den försäkrade framförde i kammarrätten att han ansåg sig vara

berättigad till sjukpenning och hänvisade till att han hade ett pågående sjukfall, att hans besvär var oförändrade och att han tidigare fått sjukpenning enligt samma bedömningsgrunder. Han var arbetslös och genom Försäkringskassans långsamma handläggning hade han även förlorat ersättning från arbetslöshetsförsäkringen då han inte hade anmält sig på Arbetsförmedlingen förrän den 3 juni 2013.

Även i detta mål bedömde kammarrätten att omständigheter som hade samband med Försäkringskassans handläggning av ärendet inte kunde ge rätt till sjukpenning. Domstolen prövade ärendet utifrån bestämmelserna i 27 kap. SFB och fann att den försäkrade inte hade rätt till sjukpenning för den aktuella tiden.

Försäkringskassans tillämpning

Försäkringskassans vägledning

Försäkringskassan har utarbetat vägledningar som stöd för handläggarna på myndigheten. Dessa vägledningar finns också tillgängliga via myndighetens hemsida. Vägledningarna beskriver gällande regelverk och hur myndigheten anser att regelverket ska tillämpas. Dessutom finns metodavsnitt med mer praktiska rekommendationer till Försäkringskassans handläggare.

Den vägledning som användes när kammarrätterna meddelade sina domar var 2004:2 Sjukpenning och samordnad rehabilitering. I denna anges följande på s. 328:

I ett pågående sjukpenningärende betalas sjukpenning normalt ut under tiden för utredning, kommunikering och fram tills beslutet är fattat. Det gäller när den försäkrade lämnar läkarintyg fortlöpande.

Denna uppfattning delades således inte av kammarrätterna och Försäkringskassan har successivt anpassat sin vägledning till att bättre överensstämja med kammarrätternas bedömning.

Den vägledning som nu används är 2015:1 Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning. I denna konstateras att den enda rättsliga grunden för att genom ett slutligt beslut bevilja sjukpenning är att arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom. Däremot kan Försäkringskassan genom ett interimistiskt beslut bevilja sjukpenning om förutsättningarna som anges i 112 kap. 2 § SFB

¹⁵ Kammarrätten i Jönköpings dom den 11 september 2013 i mål nr 1114-13.

¹⁶ Kammarrätten i Göteborgs dom den 22 mars 2015 i mål nr 1333-14.

är uppfyllda, dvs. det inte utan *betydande dröjsmål* kan avgöras om den försäkrade har rätt till ersättning, den försäkrade *sannolikt har rätt till ersättning* och att det är av *väsentlig betydelse för den försäkrade att få ersättning*.

I Försäkringskassans vägledning kommenterar myndigheten vad som bör avses med betydande dröjsmål, sannolikhet och väsentlig betydelse:

”Bedömningen av vad som är ett betydande dröjsmål ska göras ur den försäkrades perspektiv. Den försäkrade är i regel beroende av sjukpenningen för sin försörjning. Det innebär att betydande dröjsmål därför bör finnas när den försäkrade riskerar att stå utan ersättning och han eller hon därmed kan komma att få försörjningssvårigheter.”

”Sannolikt innebär att de skäl som talar för att den försäkrade har rätt till sjukpenning sammantaget ska framstå som något starkare än de skäl som talar för motsatsen. Det räcker inte med att den försäkrade tidigare haft en period med sjukpenning för att det ska vara sannolikt att den försäkrade har rätt till sjukpenning. Bedömningen av sannolikheten ska bygga på det underlag som finns i ärendet vid den aktuella tidpunkten.”

”Om det har väsentlig betydelse för den försäkrade att få sjukpenning måste utredas i varje enskilt ärende. I princip är det alltid av väsentlig betydelse om den försäkrade är beroende av sjukpenningen för sin försörjning. Det gäller särskilt om sjukpenningen har betalats ut löpande under en period. Ju högre omfattning den försäkrade ansökt om och ju längre period som han eller hon riskerar att stå utan ersättning, desto mer talar för att sjukpenningen har väsentlig betydelse.”

Försäkringskassans bedömning är att det inte är möjligt att genom ett interimistiskt beslut bevilja sjukpenning under den tid Försäkringskassan har informerat den försäkrade om ett negativt beslut och berett denne möjlighet att komma in med kompletterande material. Detta beror på att det i dessa fall inte kan anses sannolikt att den försäkrade har rätt till den sökta förmånen.

Metodstöd

I metodavsnittet beskrivs också hur handläggaren bör förfara om den försäkrade sannolikt inte är berättigad till sjukpenning för ytterligare en period.

”När villkoren för rätt till sjukpenning är uppfyllda för den period som det finns ett läkarintyg för, men du bedömer att den försäkrade sannolikt inte har rätt till sjukpenning för ytterligare en period, ska du informera henne eller honom om det. Informationen kan vara skriftlig eller muntlig beroende på omständigheterna i ärendet.

Syftet med informationen är att ge den försäkrade en möjlighet att förbereda sig på att han eller hon sannolikt inte kan få sjukpenning för ytterligare en period.

Det är viktigt att den försäkrade förstår att han eller hon sannolikt inte kan få sjukpenning för ytterligare en period, men att han eller hon behöver göra anspråk på sjukpenning för ytterligare en period för att få ett beslut som går att ompröva. Var tydlig så att den försäkrade inte uppfattar det som att du redan har fattat beslut om rätten till sjukpenning för en ny period.”

Följande handläggningssätt rekommenderas när en ny bedömningsgrund ska tillämpas i rehabiliteringskedjan, t.ex. från dag 180 och 365 i sjukperioden:

”Utredningen inför en ny bedömningsgrund ska påbörjas i så god tid att den är klar när bedömningsgrunden ändras. Vänta alltså inte på att den försäkrade lämnar in ett läkarintyg för en period som sträcker sig över den nya bedömningsgrunden.

Om du utifrån de uppgifter som finns bedömer att den försäkrade inte har rätt till sjukpenning utifrån den nya bedömningsgrunden ska du informera om det så tidigt som möjligt och i god tid innan bedömningsgrunden ändras. Det gäller oavsett om han eller hon har gjort anspråk på sjukpenning för en period som sträcker sig över den nya bedömningsgrunden eller inte. Men du kan inte fatta något beslut förrän det har kommit in ett sådant anspråk.”

Försäkringskassan ska innan ett beslut som går den försäkrade emot fattas ge denne möjlighet att ta del av beslutsunderlaget och även yttra sig över detta. Av metodstödet framgår också:

”Även när det inte finns uppgifter att kommunicera ska du informera den försäkrade om ett tänkt beslut som går honom eller henne helt eller delvis emot. Normalt ska den försäkrade också på samma sätt som vid en kommunicering få ta del av handlingarna i ärendet och ha 14 kalenderdagar på sig att lämna synpunkter. På det sättet minskar risken att beslutet fattas på ett ofullständigt eller missvisande underlag.

Undantaget är om beslutet inte innehåller något bedömningsutrymme, t.ex. när den försäkrade har fått sjukpenning i 180 dagar för tid efter ingången av den månad när han eller hon fyllt 70 år. Då kan du fatta beslut utan att först låta den försäkrade lämna synpunkter.”

Förändrad handläggning från den 1 november 2016

Vägledningen 2015:1 Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning publicerades i maj 2015. I samband med publiceringen informerade Försäkringskassan sina handläggare om att vägledningen inte fullt ut kunde tillämpas. Ytterligare utvecklingsarbete behövde genomföras. Tills vidare skulle därför gälla:

”I en pågående sjukperiod betalar du normalt ut sjukpenning under tid för utredning, kommunikering och fram till beslut. Men det finns två undantag:

- När det inte är troligt att den försäkrade har rätt till sjukpenning för ytterligare en period.
- När ett anspråk kommer in sent.”

Detta avsteg från vägledning 2015:1 upphörde att gälla den 1 november 2016.

3.7.3 Regeringens överväganden

Sjukförsäkringen utgör en central del av våra gemensamma svenska trygghetssystem. Syftet med försäkringen är att ge ekonomisk trygghet till den som drabbas av sjukdom som sätter ned arbetsförmågan. Försäkringen ska också ge det stöd som de försäkrade behöver för att kunna återgå i arbete så snart det är möjligt. Försäkringskassan har som uppgift att fatta beslut i ersättningsärenden och samordna stödet till försäkrade.

Det är viktigt att allmänheten har förtroende för försäkringen och för Försäkringskassan som handläggande myndighet. Försäkringskassan måste därför ha hög kvalitet i beslutsfattandet, som måste präglas av en hög grad av förutsebarhet och transparens. Det är viktigt att försäkrade har insyn i sina egna ärenden och kan ta tillvara sina rättigheter.

Förändrad tillämpning

Den 1 november 2016 förändrade Försäkringskassan sin tillämpning avseende när sjukpenning

kan beviljas och som följd av detta även sina handläggningsrutiner för ärenden om sjukpenning.

Förändringen är en anpassning till två kammarrättsdomar och innebär att Försäkringskassan endast kan besluta att lämna sjukpenning för tid som det är visat att arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom. I praktiken innebär det att sjukpenning endast i begränsad omfattning kan lämnas under utredningstid och inte alls under kommunikeringstid. Innan Försäkringskassan ändrade sin tillämpning så betalade man i normalfallen ut sjukpenning när en sjukperiod väl påbörjats under såväl utrednings- som kommunikeringstid.

Under tid som rätten till sjukpenning utreds kan Försäkringskassan dock i vissa fall genom ett interimistiskt beslut bevilja sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut. För att ett sådant interimistiskt beslut ska kunna fattas krävs dock att det kan komma att dröja viss tid innan slutligt beslut kan fattas, att det är sannolikt att den försäkrade är berättigad till ersättning och att ersättningen är av väsentlig betydelse för den försäkrade.

Problem med den nya tillämpningen

Försäkringskassan har de senaste åren förstärkt sin försäkringshandläggning. Detta har skapat förutsättningar för en mer rättssäker och effektiv handläggning. Sannolikheten för att rätt person får rätt ersättning har därigenom ökat. Detta är positivt.

Ett viktigt steg i Försäkringskassans arbete har varit att se över om myndighetens tillämpning av försäkringen och handläggningsrutiner är förenliga med bestämmelserna i socialförsäkringsbalken och domstolspraxis. Genomgången har visat att handläggningsrutinerna i en del fall har utvecklats till att överbrygga brister i lagstiftningen i stället för att följa denna och vägledande domar. I sådana situationer riskerar hanteringen av enskilda ärenden att bli olika från handläggare till handläggare. Tillämpningen blir därmed rättsosäker för individen.

Genom förändringarna av Försäkringskassans vägledningar och metodstöd har tillämpningen blivit mer enhetlig och rättssäker. Samtidigt har det blivit tydligt att regelverket inte i alla situationer ger individerna den trygghet som är syftet med sjukförsäkringen. Som ett exempel på detta kan nämnas att ett beslut om att neka sjukpenning retroaktivt från beslutstillfället kan få be-

tydande oförutsedda ekonomiska konsekvenser för individen.

De brister i gällande lagstiftning som har uppdragats genom den ändrade tillämpningen behöver åtgärdas. Utgångspunkten bör vara att en individ som har haft sjukpenning under en tid och har ett nytt läkarintyg om fortsatt nedsatt arbetsförmåga i normalfallet inte ska behöva vara oviss om sin försörjning under den tid som Försäkringskassan tar ställning till ansökan om en ny period med sjukpenning.

En av de domar som redovisas ovan (mål nr 1114–13) skulle kunna användas som illustration av dessa problem. Det är värt att framhålla att detta inte ska uppfattas som kritik mot handläggningen i det enskilda fallet och regeringen har heller inte insyn i alla omständigheter i ärendet.

Enligt domen hade den försäkrade lämnat in ett läkarintyg för perioden 13 juni–13 september 2011. Försäkringskassan fann dock att den försäkrade inte var berättigad till sjukpenning fr.o.m. den 8 augusti 2011, vilket Försäkringskassan meddelade henne den 29 augusti 2011. Den försäkrade yrkade att hon skulle få sjukpenning i vart fall till dess hon hade informerats om Försäkringskassans beslut. Hon pekade på att hon även hade gått miste om ersättning från arbetslöshetsförsäkringen, eftersom hon ovetande om Försäkringskassans beslut inte kunnat anmäla sig som arbetsökande hos Arbetsförmedlingen.

Ovan beskrivs reglerna om när Försäkringskassan kan lämna sjukpenning i avvaktan på att ett ärende slutligt kan avgöras. En förutsättning för ett sådant beslut är att det är sannolikt att sjukpenning kommer att beviljas. Detta kan knappast anses vara uppfyllt om Försäkringskassan överväger att avslå en ansökan.

När Försäkringskassan informerar den försäkrade om att myndigheten överväger att neka sjukpenning kan den försäkrade ställas inför valet att omedelbart återgå i arbete för att få lön eller att anmäla sig som arbetsökande hos Arbetsförmedlingen för att få ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Om en försäkrad i stället hävdar sin rätt till sjukpenning och inte återupptar förvärvsarbete eller anmäler sig som arbetsökande, riskerar den försäkrade att bli helt utan lön eller ersättning för ytterligare dagar om Försäkringskassan fullföljer och fattar beslut om avslag, trots de invändningar en försäkrad kan ha. Att behöva göra sådana val innan ens ärendet

är avgjort riskerar att undergräva tilltron till försäkringen.

Det är heller inte bara att anmäla sig som arbetsökande hos Arbetsförmedlingen. Arbetslöshetsförsäkringen är också en försäkring med villkor som ska vara uppfyllda. En försäkrad som fortfarande är sjuk och arbetsoförmögen uppfyller inte dessa villkor.

Ett annat problem som bör uppmärksammas är att en försäkrad som är arbetsökande kan förlora skyddet av sin SGI om han eller hon vare sig får sjukpenning eller är arbetsökande via Arbetsförmedlingen.

Ytterligare ett problem är att beslutet om att inte bevilja sjukpenning kan komma som en överraskning för den försäkrade.

De flesta försäkrade som får ett läkarintyg om nedsatt arbetsförmåga följer läkarens rekommendation och avstår från förvärvsarbete. Läkarens intyg är visserligen en förutsättning för att kunna få sjukpenning, men innebär ingen rätt till sådan. Läkarintyget är endast ett av flera underlag på vilka Försäkringskassan grundar sina beslut om sjukpenning.

När Försäkringskassan fått in läkarintyg och anspråk på sjukpenning så kan myndigheten ha behov av viss utredningstid. Det kan t.ex. vara aktuellt att konsultera en försäkringsmedicinsk rådgivare. Det kan således ha förflutit relativt lång tid från det att läkarintyget utfärdades till dess att den försäkrade informeras om att rätten till sjukpenning ifrågasätts.

Det kan vara svårt för en försäkrad att förutse om rätt till sjukpenning finns. Särskilt gäller detta när anspråken handlar om att förlänga en redan pågående sjukpenningperiod i samband med att bedömningsgrunderna i rehabiliteringskedjan skiftar. Den rehabiliteringskedja som tillämpas vid bedömning av arbetsförmågan innehåller bestämda tidpunkter i sjukperioden där bedömningen av arbetsförmågan successivt vidgas från att endast avse den försäkrades förmåga att utföra sitt vanliga arbete till att gälla förmågan att utföra ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade.

Det är vid de tidpunkter i en sjukperiod där bedömningsgrunden förändras, särskilt från dag 180 och 365 som de flesta avslag i pågående sjukpenningperioder sker. Det är därför av stor betydelse att Försäkringskassan har en dialog med den försäkrade om de bedömningar som Försäkringskassan avser att göra vid de olika

tidpunkterna. Detta är viktigt för att öka de försäkrades trygghet och för att försäkrade ska vara beredda om nya bedömningsgrunder kan komma att leda till att sjukpenning inte längre lämnas. Regeringen ser mycket positivt på de delar av Försäkringskassans metodstöd där Försäkringskassan framhåller dialogen med den försäkrade om kommande prövningar.

Regeringen bedömer dock att Försäkringskassans handläggare inte i alla lägen har, eller kommer att ha, förutsättningar att följa detta stöd. I dessa fall kan Försäkringskassans beslut komma som en överraskning för den försäkrade och utifrån den försäkrades perspektiv vara retroaktivt. I exemplet ovan rörde det sig om tre veckor eller ca 10 000 kronor i förlorad ersättning för den retroaktiva perioden.

3.7.4 Förslag om sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut

Regeringens förslag: Ett ärende om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall ska inte få avgöras till den försäkrades nackdel utan att han eller hon har underrättats om innehållet i det kommande beslutet och fått tillfälle att yttra sig över det. Detta ska dock inte gälla om det är uppenbart att den försäkrade inte kan komma in med uppgifter som kan påverka avgörandet. Försäkringskassan ska få lämna sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall för tid till dess att ett ärende har slutligt avgjorts om den försäkrade begär sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall i anslutning till en sjukperiod som har pågått i minst 15 dagar, sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har lämnats tidigare i sjukperioden och det saknas skäl som talar emot det. Den tid som en försäkrad får sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall i avvaktan på slutligt beslut med stöd av den nya bestämmelsen ska anses som sjukperiod enligt socialförsäkringsbalken.

Promemorians förslag: Överensstämmer i stort med regeringens. Regeringen föreslår dock även att tid då den försäkrade får sjukpenning i väntan på slutligt beslut ska anses ingå i en sjukperiod.

Remissinstanserna: *Funktionsrätt Sverige, Sveriges Kommuner och Landsting, Lärarnas*

Riksförbund och *Arbetsgivarverket* tillstyrker förslagen. *Arbetsförmedlingen* tillstyrker förslagen och delger att många som skriver in sig på Arbetsförmedlingen i samband med att de nekats fortsatt sjukpenning inte förstår Försäkringskassans bedömning och beslut. Arbetsförmedlingen anser vidare att begränsningen till pågående sjukfall är rimlig, men att reglerna för de som varit sjukfrånvarande i ett arbetsmarknadspolitiskt program borde ses över. *Saco* anser att förslagen ökar graden av transparens och förutsägbarhet i sjukförsäkringen, och tillstyrker därför förslagen. *Svenskt Näringsliv* instämmer i att det finns behov av att åtgärda de brister i lagstiftningen som synliggjorts genom Försäkringskassans ändrade handläggningsrutiner, så att handläggningen av pågående sjukpenningärenden uppfattas som förutsebara, rättssäkra och legitima. *Förvaltningsrätten i Uppsala* anser att det lämpligen bör framgå av lagtext att det är ett slutligt beslut av Försäkringskassan som avses i de föreslagna bestämmelserna. *TCO* och *Landstinget i Värmland* är i huvudsak positiva till förslagen, men anser att möjligheten att lämna sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut även ska finnas vid nya sjukperioder. Även *Lantbrukarnas Riksförbund* (LRF) är i princip positivt till förslagen, men anser att interimistiska beslut ska kunna fattas även när enbart sjuklön har lämnats. *Försäkringskassan* avstyrker förslaget och anför att den grundläggande tanken med sjukpenningförsäkringen är att ge ersättning vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom och att det är viktigt att bibehålla denna tanke. Om förslaget ändå genomförs har Försäkringskassan ett antal förslag till förtydliganden. *Inspektionen för socialförsäkringen* (ISF) avstyrker förslagen med motiveringen att det strider mot en grundläggande förvaltningsrättslig princip att betala ut en förmån till en person som inte är berättigad till den. ISF avstyrker även förslaget att Försäkringskassan inte ska få avgöra ett ärende innan den försäkrade underrättats om innehållet i beslutet och fått möjlighet att yttra sig över det.

Skälen för regeringens förslag

De förslag som lämnas syftar till att undanröja de problem som redovisas ovan. Förslaget att ett slutligt beslut som är till den försäkrades nackdel inte ska få fattas innan den försäkrade har underrättats om det tilltänkta beslutet och även getts

möjlighet att under en bestämd tid yttra sig över det ligger helt i linje med Försäkringskassans nuvarande metodstöd. Det innebär i sak ingen förändring. Förslaget ska dock ses tillsammans med arbetsgruppens övriga förslag. Det är viktigt att den försäkrade ges rimliga förutsättningar att ta del av Försäkringskassans förslag och eventuellt konsultera sin läkare eller någon annan. Normalt bör därför den försäkrade kunna få fjorton dagar på sig att komma in med ett yttrande räknat från när den försäkrade fick ta del av det föreslagna beslutet. Undantag bör göras för sådana beslut där det inte finns något bedömningsutrymme. För att den försäkrade på ett meningsfullt sätt ska kunna yttra sig över beslutet kan det inte bara vara själva beslutet som den försäkrade underrättas om. Den försäkrade bör även få ta del av motivering till detta.

Förslaget om ökad möjlighet att interimistiskt kunna bevilja sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall syftar till att undvika att försäkrade utan förvarning meddelas att Försäkringskassan avser att avslå en ansökan om sjukpenning från en tidigare tidpunkt än den dag då beskedet lämnas till den försäkrade. Därigenom kan den försäkrade undvika att helt gå miste om inkomst genom att återgå i arbete eller anmäla sig som arbetsökande hos Arbetsförmedlingen och ansöka om ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Förslagen innebär att sjukpenning även kan lämnas under den tid som den försäkrade har fått på sig för att yttra sig över ett beslut. Detta är viktigt då ett beslut om att helt eller delvis neka en försäkrad ersättning är ett beslut av mycket stor betydelse för individen. Det är sannolikt att Försäkringskassans bedömningar av försäkrades arbetsförmåga i de flesta fall är korrekta utifrån de beslutsunderlag som Försäkringskassan har. Det är dock inte ovanligt att Försäkringskassan ändrar sin bedömning sedan kompletterande underlag har kommit från den försäkrade eller dennes läkare. Kvalitén i beslutsunderlagen förbättras därigenom. Regeringen anser att rättsäkerheten stärks genom att den försäkrade har möjlighet att även få sjukpenning till dess att ett slutligt beslut fattas.

Ett antal remissinstanser, exempelvis Försäkringskassan, har efterlyst ett förtydligande av vad som menas med slutligt beslut, om även sjukpenning ska kunna lämnas interimistiskt med stöd av den nya bestämmelsen till dess att ett omprövningsärende har avgjorts. Förvaltningsrätten i Uppsala vill att det förtydligas att det är i

avvakten på ett slutligt beslut från Försäkringskassan som de nya bestämmelserna kan tillämpas.

Syftet med de nya bestämmelserna är att förhindra att försäkrade får retroaktivt verkande beslut som de inte kan förutse samt att ge dem rimligt rådrum för att kunna tillföra utredningen kompletterande uppgifter. Dessa syften kan, enligt regeringens uppfattning, anses vara uppfyllda om sjukpenning lämnas under utredningstid och för tid till dess att den försäkrades begäran om ersättning besvarats genom ett slutligt beslut. Däremot bör inte tiden utsträckas till att även innefatta omprövningsförfarandet.

Försäkringskassan och Inspektionen för socialförsäkringen anser att det strider mot försäkringstanken respektive grundläggande förvaltningsrättsliga principer att Försäkringskassan ska ges möjlighet att lämna sjukpenning till en försäkrad som inte anses ha nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom. Regeringen anser dock att det är viktigt att socialförsäkringen är förutsebar, transparent och rättsäker.

Begreppet sjukperiod är centralt i sjukpenningförsäkringen. Det har bl.a. betydelse för när en nedsättning av arbetsförmågan ska styrkas med läkarintyg och hur sjukpenning ska beräknas och arbetsförmågens nedsättning bedömas.

Bestämmelsen om sjukperiod finns i 27 kap. 26 § SFB. Av bestämmelsen framgår att en sjukperiod pågår så länge den försäkrades arbetsförmåga i oavbruten följd är nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom. Dessutom ingår i sjukperioden tid under vilken den försäkrade får vissa ersättningar som inte förutsätter att arbetsförmågan är nedsatt på grund av sjukdom. Det gäller ersättning för arbetsresor i stället för sjukpenning, s.k. förebyggande sjukpenning eller rehabiliteringspenning.

Försäkringskassan har påpekat att det behövs en förändring av begreppet sjukperiod om arbetsgruppens förslag genomförs, så att den tid för vilken sjukpenning interimistiskt lämnas med stöd av den föreslagna 112 kap. 2 a § kommer att ingå i sjukperioden. Regeringen delar Försäkringskassans uppfattning.

Begränsning till pågående sjukfall

Den utökade möjligheten att interimistiskt lämna sjukpenning föreslås endast gälla när en försäkrad har en sjukperiod som har pågått i minst 15 dagar och sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har betalats ut tidigare i

sjukperioden. Vidare bör sjukpenning enligt den föreslagna bestämmelsen endast kunna lämnas på samma – eller lägre – förmånsnivå än nivån den försäkrade beviljades genom det slutliga beslut om sjukpenning som omfattade tiden omedelbart före den tid för vilken ett interimistiskt beslut ska fattas. Att interimistiskt lämna sjukpenning på en lägre förmånsnivå kan bli aktuellt om läkarens intyg endast avser en lägre förmånsnivå. Att den försäkrade har lämnat in ett läkarintyg för den aktuella perioden är givetvis också en förutsättning för att ett interimistiskt beslut ska kunna fattas.

TCO och Landstinget i Värmland har framfört att Försäkringskassans möjlighet att fatta interimistiska beslut enligt den nya bestämmelsen även bör omfatta nya sjukfall.

Regeringen är också medveten om att försäkrade även då de första gången ansöker om sjukpenning i en sjukperiod kan göra betydande ekonomiska förluster om de har avstått från förvärvsarbete och sedan inte beviljas sjukpenning. Det måste emellertid också beaktas att Försäkringskassans prövning av anspråk är en viktig del i att värna försäkringen så att rätt ersättning lämnas till rätt försäkrad. Denna viktiga funktion skulle kunna åsidosättas om Försäkringskassan även skulle lämna sjukpenning till försäkrade som Försäkringskassan inte ansett vara berättigade till sjukpenning vid första tillfället som myndigheten har haft möjlighet att granska ärendet. Om Försäkringskassan anser att det finns risk att sjukpenning inte kommer att beviljas är det angeläget att den försäkrade snarast informeras om detta på lämpligt sätt. Regeringen vill också påminna om att i de fall Försäkringskassan bedömer att den försäkrade sannolikt är berättigad till sjukpenning är det redan enligt gällande bestämmelser möjligt att interimistiskt lämna sjukpenning också i nya sjukfall till dess att slutligt beslut kan fattas. När rätten till sjukpenning prövas första gången i ett sjukfall för en anställd eller annan förvärvsarbetande görs prövningen nästan uteslutande mot den försäkrades vanliga arbete. Det borde vara förhållandevis enkelt för den försäkrade att då själv kunna bedöma sin förmåga att trots sina besvär kunna arbeta.

Arbetsförmedlingen har föreslagit att den nya bestämmelsen om interimistiska beslut även bör tillämpas när en försäkrad lämnar ett arbetsmarknadspolitiskt program på grund av sjukdom. I dessa fall har den försäkrade under sjuk-

frånvaro fått aktivitetstöd i minst 30 dagar. Regeringen anser dock inte att det är motiverat med några särskilda regler i dessa fall. Det rör sig om en annan förmån än sjukpenning och prövningen sker på annat sätt.

Skäl som talar emot att lämna sjukpenning

Som framgår av ovanstående är avsikten att försäkrade inte i efterhand ska få veta att sjukpenning inte lämnas fr.o.m. en viss dag. Likaså bör försäkrade kunna få sjukpenning under den tid som Försäkringskassan gett den försäkrade för att yttra sig över beslutet. Som tidigare nämnts är det viktigt att Försäkringskassan har en dialog med den sjukskrivne försäkrade om de bedömningar i rehabiliteringskedjan som kommer att göras och hur dessa kan komma att påverka den försäkrades rätt till sjukpenning. Detta är inte minst viktigt för att den försäkrade ska förstå det behov av omställning som kan finnas. I vägledningen 2015:1 Sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning beskriver Försäkringskassan hur det bör eftersträvas att den försäkrade i förväg informeras om den bedömning som Försäkringskassan avser att göra när en ny bedömningsgrund ska tillämpas i rehabiliteringskedjan. Den försäkrade ska också ges möjlighet att yttra sig över denna bedömning. Regeringen anser att om den försäkrade på det sätt som anges i vägledningen redan har underrättats om Försäkringskassans bedömning och getts möjlighet att yttra sig över denna och det underlag som bedömningen gjorts utifrån, bör detta kunna utgöra skäl som talar mot att lämna sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut. Detta förutsatt att inte nya omständigheter har tillkommit. Andra skäl som kan tala emot att lämna sjukpenning i avvaktan på att ett slutligt beslut fattas är att den försäkrade själv fördröjer processen eller borde inse att rätten till sjukpenning kan komma att ifrågasättas. Det kan t.ex. handla om att den försäkrade dröjer med att lämna in ett läkarintyg eller att den försäkrade nekas läkarintyg av en läkare och vänder sig till en annan för att få ett sådant. Om den försäkrade begär sjukpenning i anslutning till en sjukperiod som avslutats genom ett indragnings- eller avslagsbeslut bör den försäkrade inse att hans eller hennes rätt till sjukpenning kan komma ifrågasättas vid en ny ansökan om sjukpenning och detta kan utgöra skäl mot att fatta ett interimistiskt beslut om att betala sjukpenning. Givetvis är det heller inte avsikten att

sjukpenning ska lämnas i avvaktan på slutligt beslut om den försäkrade har arbetat eller på annat sätt visat att arbetsförmåga finns.

Övergång till sjukpenning på fortsättningsnivån

De förslag som regeringen lämnar överensstämmer i stort med hur Försäkringskassan tillämpade försäkringen före den 1 november 2016. I ett avseende blir det dock skillnad. En del av den förändring av sjukförsäkringen som trädde i kraft den 1 juli 2008 var att sjukpenningen sänktes från ca 80 procent till ca 75 procent av SGI efter ett år med sjukpenning. Den lägre ersättningsnivån fick beteckningen förlängd sjukpenning och kunde beviljas efter ansökan. I och med införandet av SFB den 1 januari 2011 försvann beteckningen förlängd sjukpenning. I balken talas endast om förmånen sjukpenning, som lämnas på normal- eller fortsättningsnivån. Försäkringskassan har även efter införandet av balken ansett att det fordras en ansökan för att få sjukpenning på fortsättningsnivån. Försäkringskassan har handlagt dessa ansökningar som andra ansökningsärenden. Det innebär att sjukpenning inte har betalats ut förrän rätten till ersättning är styrkt och om ansökan avslås lämnas ingen sjukpenning på fortsättningsnivån. Regeringens förslag innebär att även dessa ärenden bör kunna hanteras på samma sätt som andra sjukpenningärenden i fråga om möjligheten att interimistiskt betala ut sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall i avvaktan på ett slutligt beslut.

3.7.5 Förstärkt skydd för sjukpenninggrundande inkomst

Regeringens förslag: SGI-skydd ska gälla under tid då den försäkrade har ansökt om sjukpenning och väntar på ett slutligt beslut av Försäkringskassan i ärendet, om det inte finns skäl som talar emot det.

Promemorians förslag: I promemorian föreslogs inte de begränsningar regeringen nu föreslår.

Remissinstanserna: *Inspektionen för socialförsäkringen, Sveriges Kommuner och Landsting, LO, TCO, Saco, Funktionsrätt Sverige, Arbetsgivarverket, Svenskt Näringsliv, och Lantbrukarnas Riksförbund* tillstyrker förslaget.

Försäkringskassan tillstyrker i princip också förslaget, men anser att det bör begränsas till när den försäkrade ansökt om sjukpenning. Försäkringskassan anser att SGI-skydd inte ska gälla då det finns skäl som talar emot ett sådant skydd.

Skälen för regeringens förslag: Med SGI-skydd avses att den försäkrade behåller sin SGI även under avbrott i förvärvsarbete. SGI-skydd gäller bland annat under tid den försäkrade får sjukpenning eller rehabiliteringsersättning. Även den som är arbetslös och arbetssökande via Arbetsförmedlingen har ett sådant skydd. Ett förlorat SGI-skydd innebär att den försäkrade inte är försäkrad för sjukpenning, och ett antal andra socialförsäkringsförmåner, förrän denne på nytt har fått ett arbete och en SGI har kunna fastställas utifrån inkomsten av detta arbete. Mot denna bakgrund föreslås att SGI-skyddet även ska gälla under tid den försäkrade väntar på slutligt beslut i ärenden om sjukpenning.

I promemorian föreslogs att SGI-skyddet även skulle gälla i avvaktan på slutligt beslut om ersättning för arbetsresor, rehabiliteringspenning eller liknande förmåner inom arbetsskadeförsäkringen.

Försäkringskassan har framfört att myndigheten anser att det behövs ett skydd under utredningstid när det gäller sjukpenning, eftersom en sjukdom eller skada som påverkar arbetsförmågan ofta uppstår plötsligt och oförutsett. Så är inte fallet med de övriga förmånerna. Arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder som kan ge rätt till rehabiliteringsersättning är planerade aktiviteter som i princip måste vara godkända av Försäkringskassan för att ersättning ska beviljas. Det bör sällan vara så bråttom med att påbörja en arbetslivsinriktad rehabiliteringsåtgärd att den försäkrade inte dessförinnan har kunnat säkerställa att Försäkringskassan godkänner åtgärden. Regeringen delar Försäkringskassans uppfattning och föreslår att SGI-skyddet bör begränsas till att gälla vid väntan på slutligt beslut om sjukpenning.

Vidare anser regeringen i likhet med vad Försäkringskassan har framfört att det bör införas en begränsning av möjligheten till SGI-skydd om det finns skäl som talar emot ett sådant skydd. Utan en sådan bestämmelse skulle den som inte har skyddat sin SGI t.ex. genom att vara arbetssökande och anmäld som sådan hos Arbetsförmedlingen kunna ansöka om sjukpenning retroaktivt och därigenom få ett SGI-skydd. Bestämmelserna om när en sjukansökan

ska göras kan vara vägledande i detta sammanhang.

I 28 a kap. 18 § samt 31 a kap. 13 § finns hänvisningar till bestämmelserna om SGI-skydd som gör att dessa även blir tillämpliga för behållande av rätten till sjukpenning och rehabiliteringspenning i särskilda fall.

3.7.6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagen ska träda i kraft den 1 januari 2018. Bestämmelserna i 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a § ska dock tillämpas första gången vid en begäran om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall som kommit in till Försäkringskassan från och med ikraftträdandet och som avser tid därefter.

Promemorians förslag: Regeringen föreslår i jämförelse med promemorians förslag ett förtydligande med innebörden att de nya bestämmelserna om interimistiska beslut och under rättelse av beslut första gången bör gälla när en försäkrad efter ikraftträdandet begär sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall för tid efter ikraftträdandet.

Remissinstanserna: *Sveriges Kommuner och Landsting* tillstyrker att förslagen träder i kraft så snart som möjligt. *Förvaltningsrätten i Uppsala* anser att det bör förtydligas om avsikten är att Försäkringskassan ska kunna tillämpa bestämmelsen om skydd av den sjukpenninggrundande inkomsten retroaktivt. *Försäkringskassan* önskar att det tydligare anges vad som ska gälla om en försäkrad efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna lämnar in en begäran om sjukpenning som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen anser att ett ikraftträdande bör ske så snart som möjligt och bedömer att den 1 januari 2018 är lämpligt. Regeringen föreslår som ett förtydligande av övergångsbestämmelserna att de föreslagna reglerna om under rättelse och interimistiska beslut enligt förslagen i 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a § bör tillämpas första gången vid bedömningen av en begäran om sjukpenning som kommit in till Försäkringskassan den 1 januari 2018 eller därefter och som avser tid efter ikraftträdandet.

Någon övergångsbestämmelse föreslås däremot inte vad avser skyddet av SGI. Det innebär att när den nya bestämmelsen om SGI-skydd trätt i kraft bör skyddet även beaktas för tid före ikraftträdandet.

3.7.7 Konsekvenser av förslagen

Sjukförsäkringen

Sjukförsäkringen utgör en central del av våra gemensamma svenska trygghetsystem. Det är viktigt att medborgarna har tilltro till försäkringen och Försäkringskassan som ansvarig myndighet.

Försäkringen måste därför vara förutsägbar och rättsäker. I rättsäkerheten ligger att den som berörs av ett beslut ges möjlighet att försäkra sig om att beslutsunderlaget är fullständigt.

Regeringens förslag bör kunna bidra till att förbättra rättsäkerheten.

Individen

För de försäkrade är sannolikt den ökade förutsägbarheten i sjukförsäkringen den viktigaste konsekvensen av regeringens förslag. Detta är inte begränsat till de försäkrade vars rätt till sjukpenning ifrågasätts. Försäkrade kan känna sig trygga i att om Försäkringskassan har accepterat att läkarintyg från deras läkare styrker nedläggning av arbetsförmågan så behöver de inte vara oroliga för att det utan förvarning görs en annan bedömning när de lämnar in ett nytt läkarintyg. Bedömer Försäkringskassan att de inte längre har rätt till sjukpenning så kommer de att informeras om detta och få möjlighet att yttra sig över det tilltänkta beslutet.

För de försäkrade vars rätt till sjukpenning ifrågasätts innebär förslagen att de inte får beslut som från deras perspektiv ter sig som retroaktiva. Är de arbetslösa, eller anställda men på grund av rehabiliteringskedjans tidsgränser prövats mot och bedömts ha arbetsförmåga i ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete, förstärks även skyddet av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Försäkringskassan

Regeringens förslag innebär i stort en återgång till handläggningen som den var innan den 1 november 2016. Självklart är förändringen förknippad med vissa omställningsinsatser. Vägledning kan behöva skrivas om och personalen kan behöva få viss utbildning.

Regeringens bedömning är att förslagen inte medför behov av resurstillskott till Försäkringskassan.

Andra myndigheter

Förvaltningsdomstolar

Förslagen innebär ingen förändring av de grundläggande villkoren för rätt till sjukpenning.

Ett fåtal ärenden som handlar om möjligheten att få sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut skulle kunna bli föremål för domstolsprövning. Förslagen bör dock även kunna leda till att färre personer överklagar Försäkringskassans beslut.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för förvaltningsdomstolarna vara marginella.

Landstingen

Landstingen berörs i första hand såsom sjukvårdshuvudmän.

Försäkrade vars rätt till sjukpenning ifrågasätts vänder sig oftast till sin läkare för att få stöd och få ett kompletterande läkarintyg. Detta även i de fall där skälet till Försäkringskassans bedömning är mer försäkringsjuridiskt än att läkarintyget har brister.

Eftersom förslagen inte rör de grundläggande förutsättningarna för rätt till sjukpenning innebär förslagen inte att antalet beslut om nekad sjukpenning kan förväntas minska. Regeringen har dock förhoppningen att pressen på framför allt sjukskrivande läkare kan minska något om försäkrade kan få sjukpenning i större utsträckning under utrednings- och kommuniceringstid.

Kommunerna

I begränsad utsträckning kan förslagen minska behovet av försörjningsstöd från kommunerna. Ett av de problem som arbetsgruppen har identifierat är att försäkrade i efterhand kan få vetskap om att de inte längre kan få sjukpenning. Det kan röra sig om belopp av en sådan storlek att människor med svag ekonomisk ställning är i behov av stöd från kommunen. Detta behov

minskar om sjukpenning lämnas i avvaktan på slutligt beslut.

Arbetsgivare

Förslagen i denna promemoria bedöms endast marginellt påverka arbetsgivare.

För egna företagare som är sjukskrivna kan dock förslagen innebära ökad trygghet.

Sjukfrånvaron

Regeringens förslag innebär att Försäkringskassan ges möjlighet att tillämpa försäkringen på ett liknande sätt som skedde före den 1 november 2016. Det innebär således ingen kostnadsökning i förhållande till vad som gällde under större delen av 2016.

I ett avseende avviker arbetsgruppens förslag från tillämpningen före den 1 november 2016. De nya bestämmelserna bör även kunna tillämpas vid övergången från sjukpenning på normalnivån till fortsättningsnivån. I ca 500 fall per år nekas den försäkrade helt eller delvis sjukpenning vid prövningen efter ett års sjukfrånvaro. Detta beror sannolikt i första hand på att bestämmelserna om särskilda skäl för att skjuta upp prövningen mot ett på arbetsmarknaden normalt förekommande arbete då inte längre är tillämpliga.

En rimlig bedömning är att i ungefär hälften av dessa fall har Försäkringskassan tillräckligt beslutsunderlag före det att det blir aktuellt att fatta beslut och har även kunnat ge den försäkrade möjlighet att yttra sig över det tänkta beslutet. Om det uppskattas att utredningstiden i de övriga 250 fallen uppgår till i genomsnitt två veckor och att kommuniceringstiden är lika lång så kan antalet tillkommande dagar med sjukpenning beräknas till 7 000 st. Eftersom inte alla är helt sjukskrivna kan antalet nettodagar beräknas till knappt 6 000 st. Den tillkommande kostnaden uppskattas till ca tre miljoner kronor.

Jämställdheten mellan könen

Regeringens förslag bedöms ha störst betydelse för kvinnor. Som andel av avslutade sjukfall för respektive kön är det fler pågående sjukfall för män som avslutas genom att Försäkringskassan

nekar sjukpenning. I antal är det dock betydligt fler kvinnor som får beslut om avslag på ansökan om sjukpenning i pågående sjukfall. Detta förklaras av att sjukfrånvaron bland kvinnor är betydligt högre.

Förslagen kan också antas ha störst betydelse för kvinnor eftersom de i genomsnitt har lägre inkomster än män och därför oftare kan antas ha en ekonomiskt mer utsatt situation. Detta gäller särskilt kvinnor som är ensamstående med barn.

3.7.8 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

26 kap.

17 §

I paragrafen regleras den tid under vilken den försäkrade har ett skydd för sin sjukpenninggrundande inkomst.

I paragrafen har införts ett nytt andra stycke som föreskriver att den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst även skyddas under tid då han eller hon har ansökt om sådan ersättning som anges i första stycket 1 och väntar på ett slutligt beslut av Försäkringskassan i ärendet, om det inte finns skäl som talar emot det. Det nya stycket innebär att den försäkrade ges ett skydd för sin sjukpenninggrundande inkomst också under tid för Försäkringskassans utredning, underrättelse och kommunicering i de fall den försäkrades ansökan om sjukpenning resulterar i ett avslagsbeslut. Med slutligt beslut avses beslut som avgör ett ärende. Det finns inget krav på att beslutet ska ha vunnit laga kraft eller att tiden för att begära omprövning ska ha löpt ut för att ett beslut i dessa fall ska anses vara slutligt. Ett interimistiskt beslut är inte att anse som ett slutligt beslut. Bestämmelsen kan inte tillämpas i samband med att en enskild begär omprövning av ett beslut enligt 113 kap. 7 § SFB. Det kan finnas skäl som talar emot att den sjukpenninggrundande inkomsten ska skyddas. Ett exempel på när den sjukpenninggrundande inkomsten inte ska kunna skyddas är när en försäkrad ansöker om sjukpenning för mer än sju dagar före sjukanmälan utan att det har funnits hinder för att göra sjukanmälan tidigare eller att det finns sådana särskilda skäl för att förmånen ändå bör lämnas, se 27 kap. 17 § SFB. I en sådan situation kan den försäkrade som regel

inte förvänta sig att få sjukpenning och den sjukpenninggrundande inkomsten ska inte skyddas.

Det tidigare andra stycket blir i och med införandet av ett nytt andra stycke i stället *tredje stycket*. Ett tillägg har gjorts som innebär att åldersgränsen 65 år även ska gälla för de som omfattas av det nya andra stycket.

27 kap.

26 §

I paragrafen regleras vad som anses som sjukperiod.

En ny *punkt 4* har lagts till i paragrafen. Som sjukperiod anses även tid då en försäkrad får sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall enligt 112 kap. 2 a §.

108 kap.

10 §

I paragrafen regleras frågan om återkrav när ett interimistiskt beslut har fattats med stöd av 112 kap. 2 §. Ett tillägg har gjorts i paragrafens *första stycke* som innebär att bestämmelsen även ska gälla interimistiska beslut som fattas med stöd av den nya 112 kap. 2 a §.

110 kap.

13 a §

Paragrafen är ny.

I paragrafens *första stycke* föreskrivs att ett ärende om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall inte får avgöras till den försäkrades nackdel utan att den försäkrade har underrättats om innehållet i beslutet och har fått en bestämd tid för att yttra sig över det. Bestämmelsen innebär att i de fall Försäkringskassan avser att helt eller delvis avslå en ansökan om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall ska den försäkrade ges möjlighet att yttra sig över beslutet och dess innehåll innan beslut fattas. Han eller hon ges därmed möjlighet att komma in med ytterligare underlag som kan påverka beslutet. Vidare ges den försäkrade en möjlighet att ställa in sig på ett eventuellt avslagsbeslut och de konsekvenser som ett sådant får för t.ex. skydd för den sjukpenninggrundande inkomsten.

Bestämmelsen ska ses som ett komplement till bestämmelsen om kommunicering i förvaltningslagen (1986:223) förkortad FL. Enligt 17 § FL ska ett ärende inte avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet av

någon annan än honom eller henne själv, till detta finns ett antal undantagssituationer uppräknade då kommunikering inte krävs. Enligt förslaget till ny förvaltningslag¹⁷ ska en myndighet, innan beslut fattas i ett ärende, underrätta den som är part om allt material av betydelse för beslutet och ge parten tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över materialet, om detta inte är uppenbart obehövligt. Bestämmelsen i förvaltningslagen samt i den föreslagna nya förvaltningslagen reglerar således det underlag som den försäkrade ska ges rätt att ta del av före beslut. Den nya paragrafen i 13 a § är än mer omfattande och föreskriver att den försäkrade ska underrättas om själva beslutet, dess innehåll och motivering. I likhet med vad som föreslås i förslaget till ny förvaltningslag ska de försäkrade ges tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig. Denna tid bör vara tillräckligt lång för att ge den försäkrade en rimlig möjlighet att komma in med kompletterande uppgifter.

I det *andra stycket* föreskrivs att ett ärende får avgöras utan underrättelse om det är uppenbart att den försäkrade inte kan komma in med uppgifter som kan påverka avgörandet. Härmed avses situationer när utrymme för bedömning helt saknas, t.ex. om den försäkrade har fått sjukpenning i 180 dagar för tid efter ingången av den månad då han eller hon fyllt 70 år och därför inte kan beviljas sjukpenning. Möjligheten att göra undantag från bestämmelsen om underrättelse skiljer sig därmed från de situationer när det är möjligt att underlåta kommunikering enligt 17 § FL och förslaget till ny förvaltningslag.

112 kap.

2 a §

Paragrafen är ny.

Paragrafen föreskriver att Försäkringskassan får fatta ett interimistiskt beslut om rätt till sjukpenning och sjukpenning i särskilda fall om den försäkrade begär sådan ersättning i anslutning till en sjukperiod som har pågått i minst 15 dagar, sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har lämnats tidigare i sjukperioden och det saknas skäl som talar emot att ett sådant beslut fattas. Bestämmelsen innebär jämfört med 112

kap. 2 § en utvidgad möjlighet att fatta interimistiska beslut i ärenden om sjukpenning och sjukpenning i särskilda fall. Med uttrycket att Försäkringskassan ”trots 2 §” kan fatta beslut avses att sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall kan lämnas även i de fall kriterierna enligt 2 § inte är uppfyllda. Ett interimistiskt beslut om rätt till sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall kan fattas om den försäkrade i anslutning till begäran om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har haft en sjukperiod som pågått i minst 15 dagar. Det krävs vidare att sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har utbetalats i den anslutande sjukperioden. Detta innebär att den som befinner sig i en sjukperiod som har pågått kortare tid än 15 dagar inte kan få ett interimistiskt beslut med stöd av bestämmelsen. Inte heller den som befinner sig i en sjukperiod som har pågått en längre tid och som inte åtminstone har fått en fjärdedels sjukpenning utbetald kan få ett interimistiskt beslut med stöd av bestämmelsen. Med slutligt beslut avses beslut som avgör ett ärende. Bestämmelsen kan inte tillämpas i samband med att en enskild begär omprövning av ett beslut enligt 113 kap. 7 § SFB och inte heller i samband med en domstolsprövning. Om det finns skäl som talar emot att ett interimistiskt beslut fattas ska Försäkringskassan inte heller fatta ett sådant beslut. Skäl som talar emot ett interimistiskt beslut kan exempelvis vara att den försäkrade själv fördröjer processen eller borde inse att rätten till sjukpenning kan komma att ifrågasättas. Om den försäkrade redan har underrättats om Försäkringskassans bedömning och getts möjlighet att yttra sig över denna och det underlag som bedömningen gjorts utifrån, utan att nya omständigheter tillkommit, kan detta utgöra skäl som talar emot att ett interimistiskt beslut fattas. Framkommer det att den försäkrade har arbetat eller på annat sätt visat att arbetsförmåga finns utgör detta också skäl som talar emot att ett interimistiskt beslut fattas.

Ett interimistiskt beslut som fattas med stöd av bestämmelsen ska i likhet med ett interimistiskt beslut som fattas med stöd av 2 § alltid åtföljas av ett slutligt beslut.

¹⁷ Prop. 2016/17:180 En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt den *första punkten* ska de lagändringar som nu är i fråga träda i kraft den 1 januari 2018.

Enligt den *andra punkten* ska bestämmelserna i 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a § tillämpas första gången vid en begäran om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall som har kommit in till Försäkringskassan den 1 januari 2018 eller därefter och som avser tid efter ikraftträdandet. Sjukpenning med stöd av de nu aktuella ändringarna kan således inte lämnas för tid före den 1 januari 2018.

3.8 Förslag om förstärkt rehabilitering för återgång i arbete

3.8.1 Ärendet och dess beredning

I den ekonomiska vårpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:100) angavs att regeringen avser att inleda ett arbete för att se över hur rehabiliteringsinsatser för individen kan stärkas inom ramen för rehabiliteringskedjan.

Med anledning av detta har en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från Socialdepartementet och Finansdepartementet genomfört en sådan översyn.

Utifrån genomförd översyn har promemorian Förstärkt rehabilitering för återgång i arbete (Ds 2017:9) utarbetats av tjänstemän från Socialdepartementet. Promemorian har remissbehandlats. Utöver promemorians lagförslag har en nödvändig följdändring gjorts.

Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2017/01743/SF).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 15 juni 2017 att hämta in Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 2*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 2*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 3.8.4 och i författningskommentaren.

3.8.2 Bakgrund

Nuvarande regelverk

För att en försäkrad ska ha rätt till sjukpenning fordras att dennes arbetsförmåga är nedsatt med minst en fjärdedel på grund av sjukdom. Bedömningen görs för den som har en anställning utifrån fasta tidsgränser, den s.k. rehabiliteringskedjan, som styr när och i förhållande till vilket eller vilka arbeten som arbetsförmågan ska prövas.

Under de första 90 dagarna i en sjukperiod bedöms arbetsförmågan i förhållande till det vanliga arbetet eller annat lämpligt arbete som den försäkrades arbetsgivare tillfälligt erbjuder. Från och med den 91:a dagen i sjukperioden ska hänsyn även tas till om den försäkrade kan utföra något annat arbete hos arbetsgivaren som denne erbjuder. Från och med den 181:a dagen ska det dessutom bedömas om den försäkrade kan försörja sig själv genom sådant arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller genom annat lämpligt arbete som är tillgängligt. Om det finns särskilda skäl, eller om det i annat fall kan anses oskäligt, kan sjukpenning betalas ut även om den försäkrade bedöms ha en arbetsförmåga i ett arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden. Särskilda skäl tar sikte på att det finns en välgrundad anledning att tro att den försäkrade före ett års sjukskrivning ska kunna återgå helt i arbete hos sin arbetsgivare.

Från och med dag 366 i rehabiliteringskedjan ska arbetsförmågan alltid bedömas i förhållande till arbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden om det inte kan anses oskäligt.

Om den försäkrade inte har haft några sjukperioder tidigare är första dagen i en sjukperiod också den första i rehabiliteringskedjan. Har den försäkrade däremot tidigare haft sjukpenning eller någon annan ersättning som ingår i en sjukperiod ska sjukperioderna läggas samman om det har gått färre än 90 dagar mellan dem. Den försäkrade hamnar då redan från början längre fram i rehabiliteringskedjan.

Genom lagen (2008:565) om rätt till ledighet för att på grund av sjukdom prova annat arbete finns en möjlighet för den försäkrade att få ledigt från sin innevarande anställning. Som villkor för ledigheten gäller att arbetstagaren på grund av sjukdom dels har haft nedsatt arbetsförmåga i förhållande till sitt vanliga arbete, eller till annat

lämpligt arbete som arbetsgivaren tillfälligt erbjudit arbetstagaren, under en period om minst 90 dagar, dels har ingått ett anställningsavtal med en annan arbetsgivare under tiden från och med dag 91 till och med dag 180 av sjukperioden.

Arbetsgivarens rehabiliteringsansvar

Arbetsgivaren har en central roll för arbetstagares arbetsmiljö och rehabilitering vid sjukdom. Grundläggande bestämmelser om arbetsmiljöns utformning och arbetsgivarens arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet finns i arbetsmiljölagen (1977:1160), förkortad AML. Bestämmelser om arbetsgivarens ansvar för den enskildes rehabilitering finns i socialförsäkringsbalken.

Arbetsmiljölagen

Enligt 3 kap. 2 a § AML ska arbetsgivaren se till att det i verksamheten finns en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet för fullgörande av de uppgifter som enligt arbetsmiljölagen och 30 kap. socialförsäkringsbalken åvilar denne. Arbetsgivarens skyldigheter i det här avseendet innebär bl.a. att denne ska se till att det finns:

- kompetens och kontaktpersoner
- ekonomiska resurser avdelade för ändamålet
- policy och mål för frågorna
- en organisation för arbetet
- tydlig ansvarsfördelning
- rutiner för tidiga kontakter med sjuk-skrivna
- rutiner för undersökning av rehabiliteringsbehov m.m.
- rutiner för kontakter med myndigheter, företagshälsovård m.fl.
- rutiner för kontroll, uppföljning och utvärdering
- samverkan med arbetstagarna.

I 2 kap. 1 § AML finns en allmän bestämmelse om arbetsanpassning. Enligt den bestämmelsen ska arbetsförhållandena anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende. Enligt 3 kap. 3 § samma lag ska arbetsgivaren genom att anpassa arbetsförhållandena eller vidta annan lämplig åtgärd ta hänsyn till

arbetstagarens särskilda förutsättningar för arbetet.

I förarbetena till bestämmelserna om arbetsgivarens ansvar i fråga om rehabilitering i enskilda fall – som numera finns i 30 kap. socialförsäkringsbalken – anges att det bör ingå i arbetsgivarens ansvar att vidta de arbetslivsinriktade åtgärder som kan genomföras inom eller i anslutning till den egna verksamheten. Arbetsgivaren ska bl.a. göra en bedömning av vilka arbetsuppgifter som är lämpliga i det enskilda fallet. Exempel på åtgärder som kan vidtas av arbetsgivaren är arbetsprövning, arbetsträning, utbildning och omplacering. Det kan även vara aktuellt att vidta tekniska åtgärder eller anskaffa särskild utrustning för att ändra den fysiska miljön i syfte att minska arbetstagarens arbetsbelastning. Det kan även gälla åtgärder beträffande arbetsinnehållet och arbetsorganisationen. I förarbetena anges vidare att vad som är rimligt att kräva av arbetsgivaren i fråga om åtgärder för att arbetstagaren ska kunna fortsätta sin anställning bara kan avgöras efter en prövning av omständigheterna i det enskilda fallet där såväl arbetstagarens som arbetsgivarens förhållanden och förutsättningar vägs in (prop. 1990/91:141, s. 41).

Arbetsgivaren har också ett ansvar för att personer med funktionsnedsättning inte utestängs från arbetsplatsen. Ett syfte med bestämmelser om arbetsanpassning och rehabilitering i AML är att kunskaper och erfarenheter som kommer fram i arbetsgivarens anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet ska återföras till dennes förebyggande verksamhet.

I 2 och 4 §§ Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter om arbetsanpassning och rehabilitering (AFS 1994:1) har arbetsgivarens skyldigheter enligt 3 kap. 3 § AML preciserats. Enligt dessa ska arbetsgivaren organisera och bedriva verksamhet med arbetsanpassning och rehabilitering för arbetstagarna. Arbetsgivaren ska också ange mål för denna verksamhet och fortlöpande ta reda på vilka behov av åtgärder som finns bland arbetstagarna.

I allmänna råd till föreskrifterna anger myndigheten att dessa föreskrifter alltid gäller när en nedsättning av arbetsförmågan har inträffat, oavsett om den beror på händelser som inträffat utanför eller i arbetet. I de allmänna råden anges vidare att arbetsgivaren redan under arbetstagarens sjukskrivningsperiod bör planera åtgärder som underlättar återgång i arbetet för

denne. Det är därför angeläget att arbetsgivaren har fortlöpande kontakt med den sjukskrivne, så att återgången till arbetet på olika sätt underlättas. Det anges också att arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering bör bedrivas i linjeorganisationen. Det är också viktigt att personer med kompetens inom området används. Arbetsgivare ska vidare, enligt 5 § kungörelsen (AFS 1994:1) så tidigt som möjligt påbörja arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering för de arbetstagare som har behov av detta.

Förebyggande arbetsmiljöarbete

I 3 kap 2 § AML finns bestämmelser om det förebyggande arbetsmiljöarbetet. Där anges att arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. En utgångspunkt ska vara att allt sådant som kan leda till ohälsa eller olycksfall ska ändras eller ersättas så att risken för ohälsa eller olycksfall undanröjs. Enligt 3 kap. 2 a § AML ska arbetsgivaren systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Arbetsgivaren ska utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta.

Systematiskt arbetsmiljöarbete definieras i Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete som arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås. Arbetsgivaren har huvudansvaret för arbetsmiljön och för att arbetsmiljöarbetet bedrivs systematiskt.

De tre delarna undersöka, genomföra och följa upp är centrala i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Med det menas att arbetsgivaren ska undersöka vilka risker som finns på arbetsplatsen och åtgärda dem så att ingen drabbas av en olycka eller av ohälsa. Därefter följs åtgärderna upp, så att man är säker på att riskerna har försvunnit eller minskats så mycket det går.

Det är viktigt att det systematiska arbetsmiljöarbetet är en självklar och naturlig del av verksamheten. Det är också angeläget att alla arbetstagare är engagerade och aktiva arbetsmiljöarbetet. I arbetsmiljölagen står att arbetstagare och arbetsgivare ska samverka för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Ett aktivt arbetsmiljöarbete på arbetsplatserna kan förebygga

att behov av sjukskrivning med påföljande rehabiliteringsbehov uppkommer.

Socialförsäkringsbalken

Enligt socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, ska den försäkrades arbetsgivare efter samråd med den försäkrade lämna de upplysningar till Försäkringskassan som behövs för att den försäkrades behov av rehabilitering snarast ska kunna klargöras och även i övrigt medverka därtill. Arbetsgivaren ska också svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering.

Rehabilitering enligt SFB syftar till att en försäkrad som har drabbats av sjukdom ska få tillbaka förmågan att arbeta och kunna försörja sig genom detta.

I arbetstagarens skyldigheter ingår att lämna de upplysningar som behövs för att klargöra behovet av rehabilitering och att aktivt medverka i rehabiliteringen. Ersättning från Försäkringskassan kan dras in eller sättas ned om en försäkrad utan giltig anledning vägrar att lämna information som behövs för att klargöra behovet av rehabilitering eller att medverka i en rehabiliteringsåtgärd.

Arbetsrätten

På det arbetsrättsliga området finns ingen reglering som direkt tar sikte på arbetsgivarens rehabiliteringsansvar. Ett sådant ansvar följer dock indirekt genom reglerna i lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS, om saklig grund för uppsägning.

Uppsägning av en arbetstagare kan enligt LAS endast ske om saklig grund föreligger. Saklig grund kan hänföra sig till organisatoriska förhållanden i verksamheten eller förhållanden som hänför sig till arbetstagaren personligen. Till den senare kategorin hör bristande arbetsförmåga på grund av sjukdom. Av förarbetena till LAS och av Arbetsdomstolens praxis följer att sjukdom och därav följande nedsatt prestationsförmåga inte i sig utgör saklig grund för uppsägning av en arbetstagare. Saklig grund kan dock föreligga om nedsättningen är stadigvarande och dessutom så väsentlig att arbetstagaren inte längre kan utföra något arbete av betydelse för arbetsgivaren. För att uppsägning ska kunna ske krävs att arbetsgivaren har uppfyllt sitt rehabiliteringsansvar och gjort vad som skäligen kunnat krävas av arbetsgivaren, exempelvis när det gäller anpassning av arbetsplatsen och omplacering, för att arbetstagaren ska kunna kvarstå i anställning.

Frågan om vad som ligger i arbetsgivarens rehabiliteringsansvar får avgöras efter en prövning av omständigheterna i det enskilda fallet där såväl arbetstagarens som arbetsgivarens förhållanden och förutsättningar vägs in. Den närmare prövningen av vad som ligger i arbetsgivarens rehabiliteringsansvar kan sägas ta sin utgångspunkt i reglerna om arbetsanpassning och rehabilitering enligt SFB och AML.

En arbetstagare som har återfått viss arbetsförmåga i förhållande till den befintliga arbetsgivaren kan inte räkna med att få återgå i full tjänst och få full lön om han eller hon på grund av sjukdom endast kan utföra ett visst begränsat arbete som motsvarar endast en del av hans eller hennes normala arbete enligt anställningsavtalet. I linje med arbetsgivarens rehabiliteringsansvar kan arbetsgivaren dock i denna situation vara skyldig att försöka finna andra arbetsuppgifter inom anställningen i syfte att sysselsätta arbetstagaren i så hög grad som möjligt. Finns inte tillräckligt med sådana arbetsuppgifter som arbetstagaren klarar av och som motiverar att han eller hon arbetar heltid eller får full lön kan arbetsgivaren ta initiativ till en omreglering av anställningsavtalet. Skulle arbetstagaren vägra en sådan omreglering kan det finnas saklig grund för uppsägning, givet dock att arbetsgivaren har fullgjort sitt rehabiliteringsansvar enligt ovan.

Även rätten för en arbetstagare att få lön kan sägas omfattas av principerna kring arbetsgivarens rehabiliteringsskyldighet. En arbetsgivare kan inte utan vidare neka en arbetstagare lön när han eller hon ställer sig till förfogande för arbete. Även i denna situation krävs att arbetsgivaren gjort allt som kan anses rimligt i fråga om t.ex. omplacering och arbetsanpassning för att arbetstagaren ska kunna utföra arbetsuppgifter som berättigar honom eller henne till lön (AD 2003 nr 44).

Rehabiliteringsansvaret gäller bara i förhållande till arbetsgivarens egen verksamhet. En arbetsgivare svarar således inte för att åtgärder vidtas som syftar till att arbetstagaren ska kunna utföra arbete hos en annan arbetsgivare.

Om en arbetstagare har fått ett beslut om hel sjukersättning gäller inte de vanliga reglerna om saklig grund för uppsägning. Enligt 33 § LAS räcker det att arbetsgivaren så snart vetskap har erhållits om beslutet om sjukersättning informerar arbetstagaren om att anställningen upphör för att så ska ske.

Försäkringskassan

Försäkringskassan har enligt 30 kap. 8–11 §§ SFB ansvar för att samordna och utöva tillsyn över de insatser som behövs för rehabiliteringsverksamheten. Vidare ska Försäkringskassan i samråd med den försäkrade se till att den försäkrades behov av rehabilitering snarast klarläggs, och att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering. Försäkringskassan ska, om den försäkrade medger det, samverka med arbetsgivaren, arbetstagarorganisation, hälso- och sjukvården, socialtjänsten, Arbetsförmedlingen och andra myndigheter som berörs. Försäkringskassan ska verka för att nämnda organisationer och myndigheter, var och en inom sitt område, vidtar de åtgärder som behövs för en effektiv rehabilitering av de försäkrade. Slutligen ska Försäkringskassan se till att rehabiliteringsåtgärder påbörjas så snart det är möjligt av medicinska och andra skäl.

I Försäkringskassans vägledning om sjukpenning, rehabilitering och rehabiliteringsersättning anger Försäkringskassan att samordningsuppdraget har två olika perspektiv: dels på individnivå, dels på strukturell nivå. På individnivå innebär det att samordna aktiviteter från olika aktörer för att den försäkrade så snart som möjligt ska kunna återgå till arbetslivet. På strukturell nivå handlar samordningsuppdraget om att skapa förutsättningar för en effektiv samverkan mellan flera aktörer inom rehabiliteringsområdet så att arbetet på individnivå ska fungera smidigt (Försäkringskassan, Vägledning 2015:1).

Försäkringskassan har, som anges ovan, också ett tillsynsansvar över de insatser som behövs för rehabiliteringsverksamheten. Med rehabiliteringsverksamhet åsyftas bland annat den skyldighet som arbetsgivaren enligt 30 kap. 6 § SFB har att svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering. I tillsynsansvaret ingår att följa upp och utvärdera hur rehabiliteringsverksamheten i stort fungerar inom området och ta de initiativ som resultatet av detta kan motivera. När bestämmelserna om rehabilitering och rehabiliteringsersättning infördes uttalades i förarbetena att om det framkommer att arbetsgivaren försummar sitt ansvar för rehabilitering i enskilda fall kan det vara skäl att väcka frågan om huruvida arbetsgivarens organisation för anpassning och rehabilitering är tillfredsställande och att Yrkesinspektionen (anm. numera Arbetsmiljöverket) i sådana situationer bör kunna överväga lämpliga åtgärder

enligt arbetsmiljölagen (prop. 1990/91:141, s. 50).

Arbetsmiljöverket

Arbetsmiljöverket ska se till att arbetsmiljön uppfyller de krav som finns i arbetsmiljölagen om att alla ska ha en bra och utvecklande arbetsmiljö. Arbetsmiljöverket tar fram juridiskt bindande föreskrifter, inspekterar arbetsställen och sprider information om arbetsmiljöregler.

Framtagande av föreskrifter innebär förtydligande av AML. Bland de mest grundläggande reglerna är de om systematiskt arbetsmiljöarbete som innebär att alla arbetsgivare regelbundet ska undersöka om det finns risker i arbetsmiljön och åtgärda bristerna.

Syftet med Arbetsmiljöverkets inspektioner är att stärka arbetsplatsens egen förmåga att förebygga risker samtidigt som arbetsgivaren får besked om vad som behöver göras för att förbättra arbetsmiljön. Själva inspektionen är oftast inriktad på kontroll och vid sidan av arbetsgivarna deltar skyddsombudet. Arbetsmiljöverkets tillsyn är inriktad på att det ska finnas en organisation för anpassning och rehabilitering.

Om arbetsgivaren inte bedöms uppfylla kraven i AML, arbetsmiljöförordningen (1977:1166) och de av verket utfärdade föreskrifterna kan det ställas krav på arbetsgivaren att rätta till bristerna (föreläggande) eller förbjudas viss hantering eller viss verksamhet (förbud). Om föreläggandet eller förbudet inte följs kan Arbetsmiljöverket sätta ut ett vite.

Den enskildes ansvar för sin egen rehabilitering

Den försäkrade ska enligt SFB lämna de upplysningar som behövs för att klarlägga hans eller hennes behov av rehabilitering och efter bästa förmåga aktivt medverka i rehabiliteringen. Den försäkrade är alltid skyldig att till Försäkringskassan lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning eller i övrigt tillämpningen av SFB. Försäkringskassan kan ställa krav på den försäkrade att delta i utredning och planering av lämpliga rehabiliteringsåtgärder. Målsättningen ska dock alltid vara att arbetet bedrivs i nära samarbete med den försäkrade. Om detta av någon anledning inte är möjligt måste utredning och planering ändå genomföras utan den försäkrade. Det bör dock endast ske i undantagsfall.

Om en försäkrad utan giltig anledning vägrar att delta i rehabiliteringsåtgärder får sjukpenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning tills

vidare förvägras honom eller henne. Det kan t.ex. komma i fråga om det framgår att den försäkrade skulle kunna återgå i arbete om han eller hon medverkade till en rimlig rehabiliteringsåtgärd.

Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket

Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket har sedan 2007 en överenskommelse för samverkan kring rehabiliteringsområdet. Med utgångspunkt i överenskommelsen tar myndigheterna årligen fram en gemensam handlingsplan.

I december 2015 gav regeringen Försäkringskassan i uppdrag att utvärdera och utveckla stödet till arbetsgivare (S2015/07796/SF [delvis]). Uppdraget innebar bl.a. att utveckla stödet till arbetsgivare i samband med arbetstagares sjukskrivning och utveckla kommunikationen till Arbetsmiljöverket avseende arbetsgivares ansvar enligt AML och SFB.

Inom ramen för detta uppdrag har Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket tagit fram en ny nationell överenskommelse för perioden 2017–2020 (Utvärdera och utveckla stödet till arbetsgivare, Försäkringskassan 2017). Syftet med överenskommelsen är att främja arbetsgivarnas ansvarstagande för arbetsmiljön, att förebygga ohälsa, och att effektivt arbeta med arbetsanpassning och rehabilitering. På nationell nivå kommer Arbetsmiljöverket och Försäkringskassan att skapa förutsättningar för en mer enhetlig samverkan genom att gemensamt identifiera och prioritera områden eller insatser med stöd av statistik, forskning och kännedom om arbetsgivare eller branscher.

Myndigheterna har tagit fram en tydligare struktur gällande kontaktvägar och utbyte av information för de arbetsgivare som har hög sjukfrånvaro hos sina anställda eller som brister i arbetsanpassning och rehabilitering. Myndigheterna har även tagit fram rutiner och information som ska förmedlas när Försäkringskassan anmäler arbetsgivare som inte uppfyller sitt ansvar enligt SFB eller AML.

För att utveckla kommunikationen ytterligare kring arbetsgivare som har anställda med hög sjukfrånvaro eller arbetsgivare som brister i sitt ansvar för arbetsanpassning och rehabilitering, har myndigheterna enats om att genomföra ett gemensamt förarbete, kopplat till Arbetsmiljöverkets uppdrag att utöva tillsyn och inspektion.

Diskrimineringslagen

Diskrimineringslagen (2008:567) syftar till att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Diskrimineringsförbud enligt diskrimineringslagen gäller arbetslivet i vid mening, utbildningsverksamhet, arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag, start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesbehörighet, medlemskap i vissa organisationer, tillhandahållande av varor, tjänster och bostäder, anordnande av allmän sammankomst och offentlig tillställning, hälso- och sjukvård, socialtjänsten, socialförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, studiestöd, värn- och civilplikt samt i vissa avseenden för alla dem som har offentlig anställning.

Diskrimineringsförbuden på de skilda samhällsområdena är inte absoluta utan gäller i varierande utsträckning med skilda undantag. Det kan röra sig om specifika eller mer generellt utformade undantag för olika diskrimineringsgrunder.

Den 1 januari 2015 infördes en ny form av diskriminering som avser bristande tillgänglighet. Syftet med lagändringen är att skapa en möjlighet för enskilda personer med funktionsnedsättning att delta i samhällslivet på likvärdiga villkor som andra utan hinder i form av bristande tillgänglighet. Med bristande tillgänglighet avses att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Åtgärderna ska dock vara skäliga utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning och med hänsyn till de ekonomiska och praktiska förutsättningarna, varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde samt andra omständigheter av betydelse (1 kap. 4 § 3 diskrimineringslagen). Den arbetsgivare som inriktar sig på att uppfylla ansvaret enligt regelverket på arbetsmiljöområdet, och lyckas med det, ska inte behöva överväga ytterligare åtgärder på grund av reglerna i diskrimineringslagen.

Samtidigt som diskrimineringslagen trädde i kraft inrättades Diskrimineringsombudsmannen, förkortad DO. Enligt 4 kap. 1 § diskrimine-

ringslagen ska DO utöva tillsyn över att lagen följs. DO ska i första hand försöka få dem som omfattas av lagen att frivilligt följa den. DO får dock enligt 6 kap. 2 § diskrimineringslagen föra talan i domstol för en enskild som medger det. DO kan med stöd av 4 kap. 4 § diskrimineringslagen i vissa situationer besluta om vitesföreläggande. Ytterligare bestämmelser om DO:s uppgifter finns i lagen (2008:568) om Diskrimineringsombudsmannen. Den som bryter mot diskrimineringslagens förbud mot diskriminering ska enligt 5 kap. 1 § diskrimineringslagen betala diskrimineringsersättning till den som drabbats av överträdelsen. Diskrimineringsersättningen ska både utgöra en ersättning för den kränkning som överträdelsen inneburit och verka avskräckande mot diskriminering. En arbetsgivare kan också i vissa situationer bli ersättningsskyldig för den ekonomiska förlust som uppkommit på grund av överträdelsen av diskrimineringslagen.

3.8.3 Allmänna utgångspunkter

Individens möjligheter till stöd bör stärkas

Regeringens bedömning: Individens möjligheter till rehabilitering behöver stärkas för att därigenom öka förutsättningarna för en tidigare återgång i arbete.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser delar regeringens bedömning att tidiga insatser bör främjas för att möjliggöra en tidigare återgång i arbete. Det gäller till exempel *Stockholms läns landsting*, *Sveriges kommuner och landsting (SKL)*, *Funktionsrätt Sverige* (f.d. Handikappförbunden), *Forte*, *IFAU*, och *Upplands Väsby kommun*. *Riksförbundet för Social och Mental Hälsa* betonar att arbetsgivare måste kunna våga anställa människor med funktionsnedsättning och att resurser för stöd och rehabilitering görs tillgängliga på ett enkelt och förutsägbart sätt så att arbetsgivaren rimligen kan planera sin verksamhet. *Arbetsmiljöverket* bedömer att det är mindre företag som generellt har störst behov av externt stöd vid arbetstagares återgång i arbete efter sjukskriv-

ning. *Småföretagarnas Riksförbund* och *Näringslivets Regelnämnd* anser att det är av stor vikt att uppmärksamma gruppen egenföretagare och kan inte se att den gruppen nämns, vilket man anser att den borde med tanke på hur dagens arbetsmarknad ser ut. *Svenskt Näringsliv* och *Företagarna* framhåller att arbetsgivarna har ett omfattande ansvar för den arbetslivsinriktade rehabiliteringen och att det saknas behov av ytterligare reglering. För att ta tillvara de sjukskrivna medarbetarnas arbetsförmåga bör i stället tillföras att informationsutbyte och samarbete mellan arbetsgivaren, vården och Försäkringskassan kommer till stånd. *Almega* anser att den ökade sjukskrivningen av psykosocial karaktär har svag koppling till arbetet och har svårt att se att arbetsplatsen har lösningen på ohälsan. *Almega* anser att det många gånger behövs en möjlighet att snabbt kunna erbjuda kontakt med kurator eller psykolog i primärvården. *Svensk Försäkring* anser att det är viktigt att underlätta för arbetsgivare och se till att det finns verktyg för att åstadkomma en snabb rehabilitering och återgång i arbete. Sådana insatser bör gå före krav på ytterligare administration för arbetsgivaren. *LO* anser att det är positivt att regeringen, genom att tillsätta den arbetsgrupp som arbetat fram departementsskrivelsen, signalerar att man är medveten om de problem som i dag finns när det gäller arbetsgivarens ansvar för arbetsanpassning, rehabilitering och återgång i arbete. *LO* anser dock att det behövs ett helhetsgrepp för att skapa ett system där olika lagregler (offentlighetsrättsliga och civilrättsliga) harmonierar med varandra.

Skälen för regeringens bedömning

Den rehabiliteringskedja som infördes i sjukförsäkringen fr.o.m. den 1 juli 2008 ställer ökade krav på individen att ha beredskap till omställning till nya arbetsuppgifter och/eller ny arbetsplats i anslutning till de olika tidpunkterna som anges. Regeringen anser att det behövs strukturer som ger den anställde en starkare ställning i rehabiliteringskedjan och att det på arbetsplatserna bör göras omsorgsfulla prövningar av vilka möjligheter som finns för återgång i arbete hos befintlig arbetsgivare. Arbetstagaren måste ha rätt att få sina möjligheter att återgå i arbete klarlagda och även kunna få de verkningsfulla insatser på

arbetsplatsen som gör detta möjligt. Det är viktigt att den anställde ska kunna få stöd av sin fackliga organisation i detta sammanhang, men även berörda myndigheter som Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket bör ha ett ansvar för att se till att anställda får det stöd som kan behövas.

Tidiga insatser bör främjas

I de fall en person är sjukskriven kan det behöva vidtas anpassnings- och rehabiliteringsåtgärder på arbetsplatsen för att underlätta återgången till arbete. Arbetslivsinriktade rehabiliteringstjänster av olika slag erbjuds arbetsgivare inom alla sektorer av arbetsmarknaden. Utförare är företagshälsovården och andra leverantörer av sådana tjänster. Vissa försäkringsbolag erbjuder också arbetsgivare via rehabiliteringsförsäkringar arbetslivsinriktade rehabiliteringstjänster. Rehabiliteringskoordinatorer i hälso- och sjukvården kan också vara ett stöd i kontakterna mellan hälso- och sjukvården och arbetsgivare.

En tidig kontakt mellan chefen, den anställde och en person med hälso- och sjukvårdskompetens kan skapa bättre förutsättningar för anpassning och rehabiliteringsplaner. Erfarenheterna från rehabiliteringsförsäkringar och företagshälsovården visar att det är fullt möjligt att initiera och genomföra rehabiliteringsinsatser tidigt i en sjukperiod. Mot denna bakgrund har promemorian identifierat följande faktorer som centrala för att åstadkomma effektiva arbetsplatsinriktade rehabiliteringsåtgärder och stärka stödet till individen:

- Arbetsgivaren och den anställde bör tidigt i sjukdomsfallet komma överens om vad som ska göras i en plan för återgång i arbete.
- Arbetsgivaren ser till att denna plan med överenskomna åtgärder genomförs.
- Arbetsgivaren bör vid behov anlita expertstöd med rätt kompetens när denna plan tas fram och genomförs. Expertstödet kan bestå av företagshälsovård, företagets egen HR-avdelning, rehabiliteringsförsäkringar eller liknande stöd. Vad gäller behovet av expertstöd så framgår redan i dag av Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om arbetsanpassning och rehabilitering att arbetsgivaren ska använda sakkunnig hjälp utifrån om kompetensen inom den egna verksamheten inte räcker till. Det

är en stor fördel om arbetsgivaren har tillgång till en särskild funktion – en s.k. rehabiliteringsledare – som har till uppgift att stödja chefen och den anställde under rehabiliteringsprocessen.

Parlamentariska socialförsäkringsutredningens slutbetänkande

Parlamentariska socialförsäkringsutredningen konstaterar i slutbetänkandet Mer trygghet och bättre försäkring (SOU 2015:21) att kunskaperna om effektiva insatser som kan hjälpa sjukskrivna tillbaka till arbetet är bristfällig. Enligt utredningen råder det brist på effektstudier och innebörden av så kallad arbetslivsinriktad rehabilitering är oklar, vilket gör det svårt att göra sammanställningar om effekter. Kommitténs slutsatser utifrån litteratursammanställningarna är att det finns stöd för följande egenskaper hos en struktur för återgång i arbete:

- Tidig kontakt från arbetsgivare och erbjudande om arbetsanpassning gynnar återgång i arbete.
- Kontakt mellan arbetsgivare och hälso- och sjukvård är avgörande.
- Det finns gott stöd för värdet av en koordinator som håller ihop processen.
- Ett inledande samtal med individen om prognos och möjliga hinder och behov av åtgärder bör ske tidigt.
- Den sjukskrivnes delaktighet i utformningen av åtgärdsprogram och kontinuerlig kommunikation är viktig.
- Långtidsfrånvarande behöver förutom hälsofrämjande åtgärder hjälp med omställning.

Forskningsrådet Fortes kunskapssammanställning

Forskningsrådet Forte har inom ramen för regeringsuppdraget om forskningsprogrammet Rehsam genomfört en internationell kunskapssammanställning med fokus på verkningsbara metoder för återgång i arbete.

Slutsatserna från denna kunskapssammanställning är att multimodala interventioner som även omfattar insatser på arbetsplatsen är mer effektiva för återgång i arbete än andra enskilda insatser eller sedvanlig behandling vad gäller ryggbesvär och blandade besvär. Insatserna bör sättas in tidigt. Med multimodala interventioner avses en kombination av fysiska, psykiska och medicinska insatser. Insatser på arbetsplatsen

handlar om att förbereda den sjukfrånvarande för återgång i arbete, arbetsträning, anpassning av arbetsplatsen och arbetsuppgifterna, arbetsmiljön och ergonomi (Rehabilitering och samordning – ett regeringsuppdrag om att utvärdera, sammanställa och analysera resultat från forskningsprogrammet Rehsam [S2014/5621/SF], delrapport 1 En kunskapssammanställning av forskningen inom Rehsam). Sammantaget kan det konstateras att det finns stöd för att tidiga arbetsplatsinriktade åtgärder har förutsättningar att leda till ökad återgång i arbete.

Tydligt ansvar och utvecklat stöd

Regeringen har bedömt olika alternativa lösningar för att stärka individens möjligheter till anpassning och rehabiliteringsinsatser. Dessa är följande:

1. En förtydligad lagreglerad skyldighet för arbetsgivaren att tillsammans med den anställde tidigt i en sjukperiod planera åtgärder på arbetsplatsen som underlättar återgång i arbete.
2. Arbetsmarknadens parter kan göra avtalsöverenskommelser som syftar till tidig aktivitet och förstärkta möjligheter för arbetstagaren att få anpassade eller nya arbetsuppgifter och rehabiliteringsinsatser.
3. Staten kan genom olika typer av stimulansmedel göra det mer attraktivt för arbetsgivare att anlita företagshälsovård eller andra leverantörer av rehabiliteringstjänster.
4. En skärpt kontroll utifrån gällande regelverk skulle kunna vara ett annat alternativ.
5. En kombination av punkt 1 och 3.

Regeringen bedömer att den mest effektiva lösningen är en lagreglerad skyldighet för arbetsgivaren att planera insatser som underlättar återgång i arbete kombinerad med utvidgat statligt stöd för att stimulera och underlätta arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser. En lagreglerad skyldighet har fördelen att den riktar sig till alla arbetsgivare och arbetstagare på hela arbetsmarknaden. En lagstiftning tydliggör också vad som åligger arbetsgivaren vid nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom hos arbetstagare. Redan i dag anges det i socialförsäkringsbalken att arbetsgivaren ska svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering. Enligt den parlamentariska socialförsäk-

ringsutredningen så upplever många små arbetsgivare att deras ansvar är oklart. Det finns också felaktiga uppfattningar i dagens arbetsliv både bland arbetsgivare och bland arbetstagare att Försäkringskassan har ett större ansvar för rehabilitering än vad lagstiftningen anger. Regeringen bedömer att kravet på tidiga insatser med en dokumenterad plan medför ett klargörande av arbetsgivarens ansvar för anpassning och rehabilitering. En lagstiftning signalerar också att frågor som gäller anpassning och rehabilitering är viktiga i arbetslivet.

En lagreglerad skyldighet för arbetsgivarna att ta fram en plan för återgång i arbete innebär stora skillnader jämfört med den skyldighet som fanns före 2007 för arbetsgivare att utföra rehabiliteringsutredningar. Den dåvarande regleringen innebar att det var Försäkringskassans ansvar att ta fram planer utifrån arbetsgivarens rehabiliteringsutredningar. Det delade ansvaret bidrog till oklarheter kring ansvaret för rehabilitering på arbetsplatserna. En lagreglerad skyldighet för arbetsgivaren att ta fram en plan förtydligar att det är arbetsgivarens ansvar att planera arbetstagarens återgång och att vidta nödvändiga rehabiliteringsåtgärder. Några remissinstanser bland annat ISF, SACO, LRF och Arbetsgivarverket anser att promemorian inte tillräckligt belyser skälen till att arbetsgivarens tidigare skyldighet att utföra rehabiliteringsutredningar togs bort. Arbetsgivarverket hänvisar till promemorian Avskaffande av arbetsgivarens ansvar för rehabiliteringsutredningar (S2006/10281/SF). I denna konstaterades att det ofta är sammansatta faktorer som ligger bakom långa sjukskrivningar och att det kan handla om förhållanden på arbetsplatsen, men att det många gånger handlar om faktorer som har med individens livssituation att göra. Enligt nämnda promemoria gäller detta inte minst vid exempelvis utmattningsdepressioner och andra psykiska besvär. Det konstateras även att arbetsgivare oftast saknar den kompetens som behövs för att ta ställning till vad som bör göras i de fallen. Även Ds 2017:9 tar upp problemet med ökade sjukskrivningar på grund av psykisk ohälsa och konstaterar att arbetsgivare behöver ha expertstöd i bedömningar av lämpliga åtgärder på arbetsplatsen. Regeringen anser därför att det är mer angeläget än tidigare att bygga ut stödet till arbetsgivare, så att de ges möjlighet till använda extern kompetens på området.

En annan skillnad jämfört med lagstiftningen som den såg ut före 2007 är införandet av de förändrade sjukförsäkringsreglerna den 1 juli 2008, den så kallade rehabiliteringskedjan (prop. 2007/08:136 En reformerad sjukskrivningsprocess för ökad återgång i arbete) Rehabiliteringskedjan syftar till att ge både arbetstagare och arbetsgivare incitament till att vidta åtgärder som förkortar sjukperiodens längd. Med en lagreglerad skyldighet för arbetsgivare att tillsammans med arbetstagaren planera åtgärder, som underlättar återgång i arbete, kompletteras rehabiliteringskedjan med ett reellt verktyg för både arbetstagare och arbetsgivare.

Stödet till arbetsgivare

För närvarande ger staten stöd till arbetsgivare vid köp av utredningstjänster för att förebygga sjukfall och för att vid sjukfall öka arbetstagares möjligheter att återgå i arbete genom att stödja arbetsgivare att vidta tidiga och anpassade åtgärder. Detta regleras i förordningen (2014:67) om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsnära stöd för återgång i arbete. Arbetsgivare efterfrågar i ökande utsträckning detta stöd.

Enligt Försäkringskassans utvärdering av det arbetsplatsnära stödet efterfrågar arbetsgivare också att det arbetsplatsnära stödet bör kunna ge bidrag även för insatser på arbetsplatsen. Det anses vara särskilt viktigt för mindre arbetsgivare. Försäkringskassan anser att det vore av värde om bidraget även kunde finansiera expertstöd för arbetsgivare vid planering och genomförande av åtgärder på arbetsplatsen. (Utvärdera och utveckla stödet till arbetsgivare, Försäkringskassan 2017). Regeringen bedömer att ett sådant expertstöd kan vara ett viktigt stöd för arbetsgivaren.

I Ds 2017:9 gör arbetsgruppen en bedömning av på vilket sätt stödet borde utvecklas. Nästan samtliga remissinstanser har i sina remissyttrandanden kommenterat arbetsgruppens bedömning och ställt sig positiva till en förändring. Flera av dessa har lämnat olika synpunkter på hur stödet borde vara utformat.

Mot bakgrund av ovanstående och de lagändringar som föreslås i denna proposition överväger regeringen att i enlighet med promemorians bedömning göra vissa förändringar i förordningen om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsnära stöd för återgång i arbete. Regeringen överväger att utvidga det nuvarande bidraget till arbetsgivare för köp av arbetsplats-

nära stödinsatser till att även omfatta planering, genomförande och uppföljning. Alla arbetsgivare bör kunna få ersättning för angivna utrednings- och rehabiliteringskostnader för arbetstagare på så sätt att arbetsgivaren kompenseras till hälften med ett tak på 10 000 kr per arbetstagare och kalenderår. Det nuvarande beloppet 7 000 kr bör höjas eftersom bidrag föreslås kunna ges för ytterligare insatser. Det är därför också lämpligare att begränsningen är kopplad till arbetstagare och inte till insatser. Bidrag bör dock endast kunna lämnas med ett högsta belopp på maximalt 200 000 kr per arbetsgivare och kalenderår. På det sättet torde särskilt små och medelstora arbetsgivare ges bättre förutsättningar att erbjuda sjukfrånvarande arbetstagare ett bättre stöd för återgång i arbete. De insatser för vilka bidrag kan lämnas bör benämnas arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd.

3.8.4 Regeringens överväganden och förslag

Plan för återgång i arbete

Regeringens förslag: Om det kan antas att en försäkrads arbetsförmåga kommer att vara nedsatt på grund av sjukdom under minst 60 dagar ska arbetsgivaren senast den dag när den försäkrades arbetsförmåga har varit nedsatt under 30 dagar ha upprättat en plan för återgång i arbete. Om det har antagits att arbetsförmågan inte kommer att vara nedsatt under minst 60 dagar och det senare framkommer att nedsättningen av den försäkrades arbetsförmåga kan antas komma att fortgå under minst 60 dagar ska arbetsgivaren dock vara skyldig att omgående upprätta en sådan plan. En sådan plan ska inte behöva upprättas om det med hänsyn till den försäkrades hälsotillstånd klart framgår att den försäkrade inte kan återgå i arbete. Om hälsotillståndet senare förbättras ska det dock finnas en skyldighet för arbetsgivaren att omgående upprätta en plan. Planen ska i den utsträckning som det är möjligt upprättas i samråd med den försäkrade. Arbetsgivaren ska vara skyldig att fortlöpande se till att planen för återgång i arbete följs och att det vid behov görs ändringar i den.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, bl.a. *Domstolsverket, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Statskontoret, Sveriges kommuner och landsting (SKL), Svenska Läkaresällskapet, Forte, IFAU, Funktionsrätt Sverige, TCO, IF Metall, Stockholms läns landsting, Västra Götalandsregionen, Västerbottens läns landsting, Stockholms stad, Gullspångs kommun, Kiruna kommun, Klippans kommun, Tyresö kommun, Lärarnas Riksförbund* och *Arbetslivsresurs*, tillstyrker att arbetsgivaren ges ett förtydligat ansvar. Försäkringskassan anser att förslaget är en förutsättning för att berörda aktörer ska ta sitt ansvar i sjukskrivningsprocessen. Försäkringskassan och Statskontoret anser att förslaget om att arbetsgivare ska vara skyldiga att upprätta en plan för återgång i arbete tydliggör och konkretiserar arbetsgivarens nuvarande ansvar för medarbetarnas rehabilitering. Flertalet arbetsgivarorganisationer avstyrker förslaget. Arbetsgivarverket anser att nuvarande lagstiftning är fullt tillräcklig för att omhänderta arbetstagarens rätt till åtgärder på arbetsplatsen och underlätta tidig återgång i arbete. Lantbrukarnas Riksförbund anser att det är i första hand Försäkringskassan som har ansvar och kompetens för att handha socialförsäkringssystemet – inte enskilda arbetsgivare. Almega och Vårdföretagarna anser att förslaget lägger en ensidig skyldighet om aktivt deltagande endast på arbetsgivaren. Svenskt Näringsliv, Företagarna, Näringslivets Regelnämnd och Arbetsgivarförbundet anser att förslaget innebär en ytterligare regelbörda för arbetsgivarna. Sophiahemmet Rehab Center och Svensk Försäkring anser att det i dag inte finns något hinder för arbetsgivaren att ta fram rehabiliteringsplaner. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) anser att förslaget kan medföra att det blir otydligt vem som är huvudansvarig för rehabilitering och samordning. Enligt ISF kan Försäkringskassan med dagens system utöva större påtryckningar på och ge stöd till arbetsgivare än om arbetsgivarna ges ansvaret för rehabiliteringen. ISF anser också att den försäkrade kan hamna i kläm och riskera sin rätt till sjukpenning då man menar att förslaget eliminerar den part (Försäkringskassan) som den försäkrade kan ha till hjälp vid en eventuell konflikt med arbetsgivaren.

Skälen för regeringens förslag

Som framgår av avsnitt 3.8.3 anser regeringen att individens möjligheter till rehabilitering bör stärkas. Åtgärder för återgång i arbete startar i dag alltför sent och behöver tidigareläggas.

Regeringen anser därför att arbetsgivaren, när arbetstagaren har avhållit sig från arbete på helt eller deltid längre tid än 30 dagar, bör vara skyldig att till den dagen ha tagit fram en plan för återgång i arbete för arbetstagaren. Det torde sällan vara nödvändigt att upprätta en plan för återgång i arbete om den försäkrade inom en inte alltför lång framtid kommer att återgå i arbete utan att rehabiliteringsinsatser behöver vidtas. Därför bör det inte vara en skyldighet att upprätta en plan om arbetstagaren antas helt återgå i arbete inom 60 dagar räknat från det att arbetsförmågan blev nedsatt. I dessa fall bör arbetsgivaren dokumentera att arbetstagaren förväntas återgå i ordinarie arbete inom kort. Om arbetsgivaren på detta sätt har gjort antagandet att en plan inte behöver upprättas med hänsyn till att arbetstagarens arbetsförmåga kommer att vara nedsatt kortare tid än 60 dagar och det senare visar sig att arbetstagaren trots allt inte kan återgå fullt ut i arbete inom 60 dagar bör det vara en skyldighet att omgående upprätta en plan. Som LRF har yttrat bör lagtexten förtydligas på så sätt att det uttryckligen anges att den nedsatta arbetsförmåga som kan föranleda en skyldighet för arbetsgivaren att upprätta en plan ska vara föranledd av sjukdom.

Några remissinstanser, bland annat Svenskt Näringsliv och Företagarna anser att obligatoriska rehabiliteringsplaner är en ytterligare regelbörda som läggs på arbetsgivarna. Flera remissinstanser, bl.a. Svenskt Näringsliv, SKL och Stockholms Läns Landsting har påpekat att det krävs medicinska underlag för att arbetsgivaren ska kunna göra ett antagande om att arbetstagaren kan återgå i arbete inom 60 dagar. Regeringen konstaterar att arbetsgivaren i de flesta fall har tillgång till arbetstagarens läkarintyg vilket underlättar denna bedömning. Om så inte skulle vara fallet så bör arbetsgivaren och arbetstagaren ändå kunna göra antaganden om återgång i arbete för de sjukperioder, som förväntas avslutas inom 60 dagar. Vid osäkerhet gäller grundregeln att en plan ska tas fram inom 30 dagar. TCO anser att den föreslagna bestämmelsen om att skyldighet att ta fram en plan avser de arbetstagare, som förväntas ha nedsatt

arbetsförmåga längre tid än 59 dagar, ska ändras. Man framhåller att det blir tydligare och mer lättanvänt utan detta undantag, dvs. grundregeln om upprättande av plan inom 30 dagar alltid ska gälla.

Regeringen anser att den föreslagna regleringen bör gälla eftersom planen inte bedöms nödvändig i de flesta fall där arbetstagare återgår i arbete inom 60 dagar och att arbetsgivaren därför inte bör belastas med att upprätta planer i onödan. Regeringen anser vidare att den nya arbetsuppgiften för arbetsgivarna att upprätta en plan inte bedöms vara alltför betungande eftersom det redan ingår i arbetsgivarens ansvar att uppmärksamma, arbeta med och vidta nödvändiga anpassnings- och rehabiliteringsåtgärder.

Planen bör innehålla de åtgärder som behövs för att möjliggöra en återgång i ordinarie eller anpassat arbete så snart det är möjligt med hänsyn tagen till de besvär som arbetstagaren har eller kan antas få.

Arbetsgivaren har i allmänhet god kunskap om sina anställda och deras resurser samt om vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta återgång i arbete. I detta avseende spelar arbetsgivarens möjligheter att anpassa arbetsplatsen stor roll. Även arbetstagarorganisationerna har en viktig roll genom den kompetens och känedom som dessa har om arbetsplatsen. Arbetsgivaren har ofta även tillgång till medicinsk information i form av ett läkarintyg. Detta gör sammantaget arbetsgivaren till den lämpligaste parten att ansvara för att arbetstagarens behov av insatser på arbetsplatsen klarläggs och planeras. Några remissinstanser har synpunkter på tidpunkten för att upprätta en plan för återgång i arbete. Landstinget i Örebro län, Laholms kommun och Småföretagarnas Riksförbund anser att det är för tidigt att upprätta en plan inom 30 dagar. Statskontoret anser att utredning och planering av lämpliga åtgärder ofta involverar en extern part, till exempel hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen eller företagshälsovården, vilket utgör en risk för att den föreslagna tidsfristen inte är tillräcklig. Å andra sidan föreslår Sveriges Företagshälsor att planen ska upprättas efter 21 dagars sjukfrånvaro och tillställas Försäkringskassan efter senast 30 dagars sjukfrånvaro. Umeå kommun och Varberg kommun, Svenskt Näringsliv och Företagarna anser att väntetider inom primär- och specialistvård kan försvåra möjligheterna att upprätta en plan inom 30 dagar. Västerbottens läns landsting menar att

det inte innebär några större förändringar mot det sätt som landstinget arbetar i dag och Bolagsverket konstaterar att förslaget följer de interna riktlinjer som redan finns på Bolagsverket.

Utifrån erfarenheter från rehabiliteringsförsäkringar och företagshälsovården är det fullt möjligt att initiera och genomföra rehabiliteringsinsatser tidigt i en sjukperiod. Likaså angav den tidigare lagstiftningen avseende rehabiliteringsutredning att utredning skulle påbörjas senast efter fyra veckors sjukfrånvaro för att rehabiliteringen skulle komma igång tidigt (22 kap. 3 § den upphävda lagen [1962:381] om allmän försäkring). Regeringen anser, utifrån en sammanvägd bedömning av ovanstående, att det är rimligt att en plan för återgång i arbete har upprättats inom 30 dagar räknat fr.o.m. den första sjukfrånvarodagen.

Regeringen vill framhålla att ett av skälen till detta lagförslag är att tidiga insatser på arbetsplatsen ska stimuleras. En sjukskriven arbetstagare bör erbjudas möjligheter till anpassning och rehabilitering så att sjukperioden inte blir onödigt lång. Promemorians förslag om att en plan ska tas fram bedöms därför som ändamålsenlig.

Om det på grund av den anställdes sjukdom inte är möjligt att planera återgång i arbete inom 29 dagar, räknat fr.o.m. den första sjukfrånvarodagen, så bör arbetsgivaren i planen göra ett ställningstagande att planeringen får anstå tills den anställdes hälsotillstånd har förbättrats. Det bör inte vara nödvändigt att upprätta en plan om det med hänsyn till den försäkrades hälsotillstånd klart framgår att den försäkrade inte kan återgå i arbete. Det är enligt regeringens mening inte rimligt med ett krav på plan för återgång om den försäkrades hälsotillstånd är sådant att denne inte kan delta i planeringen eller är oförmögen att delta i rehabiliterande åtgärder. Planeringen bör i dessa fall ske så snart som hälsotillståndet har förbättrats så att arbetstagaren kan delta i planeringen och tillgodogöra sig eventuella insatser. För att uppnå goda resultat i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsarbetet bör den enskilde själv aktivt medverka. Det är angeläget att arbetstagaren lämnar de upplysningar som behövs och tillsammans med arbetsgivaren deltar i planeringen av lämpliga åtgärder. Personer i rehabiliteringssituationer befinner sig ofta i ett utsatt läge och vill inte alltid framträda öppet med sina svårigheter. Respekten för den enskilde individen bör vara

vägledande vid arbetsanpassning och rehabilitering. Den försäkrades ansvar för att lämna den information som behövs för tillämpningen av lagen får dock inte medföra att den personliga integriteten ifrågasätts (prop. 1990/91:141, s. 90). De krav och förväntningar som avser arbetstagaren måste självfallet ställas med hänsyn tagen till dennes hälsotillstånd. Det är viktigt att den berörda personen deltar i planeringen av åtgärderna och själv så långt som möjligt får avgöra vilka personer som bör vara involverade i ärendet. Regeringen anser att det är viktigt för en framgångsrik rehabilitering att en plan för återgång i arbete följs och är aktuell. Arbetsgivaren bör därför vara skyldig att följa och vid behov revidera planen.

Arbetstagaren har att efter bästa förmåga medverka i rehabiliteringen. De krav och förväntningar som avser arbetstagaren måste självfallet ställas med hänsyn tagen till dennes hälsotillstånd. Det är viktigt att den berörda personen deltar i planeringen av åtgärderna och själv så långt som möjligt får avgöra vilka personer som bör vara involverade i ärendet. Regeringen anser att det är viktigt för en framgångsrik rehabilitering att en plan för återgång i arbete följs och är aktuell. Arbetsgivaren bör därför vara skyldig att följa och vid behov revidera planen.

SKL framhåller i sitt remissvar att det är oerhört viktigt att hålla isär den arbetsrättsliga regleringen – dvs. vilka åligganden som arbetsgivaren och arbetstagaren har gentemot varandra till följd av anställningsavtal och kollektivavtal – från den förvaltningsrättsliga regleringen i socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, som reglerar Försäkringskassans roll i förhållande till den enskilda individen. SKL anger att promemorians exempel på vad som kan ingå i en plan: ”Omplacering, tillfällig eller permanent” och ”Behov av utbildning/omskolning till andra arbetsuppgifter hos arbetsgivaren” är ställningstagande och åtgärder, som enligt SKL:s mening inte ryms inom den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. Regeringens förslag avser inte att ändra de rättigheter och skyldigheter som följer av arbetsrätten eller relationen mellan den arbetsrättsliga- och den socialförsäkringsrättsliga regleringen och vill i sammanhanget hänvisa till redogörelsen för arbetsrätten i avsnitt 3.8.2.

Termen omplacering förekommer redan i 27 kap. 47 § SFB. I förarbetena till det lagrummet anförde regeringen bl.a. att arbetsgivaren redan hade ett omfattande ansvar för rehabilitering och

arbetsanpassning genom arbetsmiljölagen (1977:1160) (förkortad AML), den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring och indirekt genom lagen (1982:80) om anställningskydd och att avsikten inte var att vare sig vidga eller minska detta ansvar (prop. 2007/08:136, s. 61 f.). När bestämmelserna om rehabilitering och rehabiliteringsersättning infördes angavs både omplacering och utbildning som exempel på sådana åtgärder som arbetsgivaren bör kunna vidta inom ramen för sitt ansvar för att vidta arbetslivsinriktade rehabiliteringsåtgärder (prop. 1990/91:141, s. 42).

Lagrådet har yttrat att bestämmelsen i 30 kap. 7 § SFB hittills synes ha varit inriktad på den försäkrades skyldighet att lämna upplysningar till Försäkringskassan. Om det är riktigt att den anställdes skyldighet att medverka till planen för återgång i arbete stöds på 7 § utvidgas den försäkrades skyldigheter på ett sätt som inte synes ha behandlats under beredningen och som – bl.a. med hänsynstagande till arbetsrättsliga förhållanden – enligt Lagrådet bör behandlas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

I fråga om vilka konsekvenser den försäkrades skyldighet att medverka till planen för återgång i arbete kan ha i förhållande till arbetsrätten har regeringen redan nämnt att propositionens förslag inte avser att ändra de rättigheter och skyldigheter som följer av arbetsrätten. Regeringen noterar att den försäkrades skyldigheter enligt 30 kap. 7 § SFB diskuterades i den remitterade promemorian och lämnades utan synpunkter från remissinstanserna. Syftet med de aktuella förslagen är inte att utöka den försäkrades skyldigheter enligt 30 kap. 7 § SFB eller att på något annat sätt ändra innebörden av 30 kap. 7 § SFB. LO har i sitt remissyttrande påtalat att det i promemorian saknas överväganden om vem som har rätt att avgöra om en arbetstagare kan återgå i arbete hos arbetsgivaren och om det t.ex. föreligger saklig grund för uppsägning. Kravet på saklig grund för uppsägning av en arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom kommer fortsatt att gälla i enlighet med den arbetsrättsliga rättspraxis som finns på området. Förslagen innebär inte någon förändring i den grundläggande skyldighet en arbetsgivare har att vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att arbetstagaren ska kunna återgå i arbete hos arbetsgivaren. Före det att en sådan skyldighet har fullgjorts kan det omöjligt enligt rege-

ringens mening finnas någon saklig grund för uppsägning.

Innehållet i en plan för återgång i arbete

Planens främsta uppgift är att vara ett stöd i det arbete som genomförs på arbetsplatsen för att göra det möjligt för arbetstagaren att återgå i arbete. Det är därför viktigt att planen utformas på ett sådant sätt att den verkligen stöder anpassnings- och rehabiliteringsarbetet på arbetsplatsen och att den är lätt att följa upp för dem som är berörda (arbetsgivare, arbetstagare, facklig organisation). Planen kan också utgöra ett viktigt underlag i Försäkringskassans bedömning av den enskildes behov av rehabilitering och rätt till ersättning från sjukförsäkringen. Frågor som kan bli aktuella att ta ställning till i en plan är bl.a. följande:

- Möjlighet till att arbeta viss tid (deltidssjukskrivning).
- Anpassning av arbetsplatsen eller arbetsuppgifter.
- Omplacering, tillfällig eller permanent.
- Behov av arbetstekniska hjälpmedel.
- Behov av utbildning/omskolning till andra arbetsuppgifter hos arbetsgivaren.
- Behov av andra arbetsplatsinriktade rehabiliteringsinsatser som företagshälsovården eller annan leverantör av rehabiliteringstjänster kan tillhandahålla.
- Hur kontakten med arbetsplatsen ska se ut under pågående sjukskrivning.
- Vid vilka tider som insatser ska göras och hur arbetsgivare och arbetstagare ska följa upp planen.

Det är viktigt med hänsyn till den enskilda arbetstagarens intresse av att skydda sin integritet att inte dokumentera fler uppgifter i planen än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med den. Om det är uppenbart att arbetstagaren kan återgå i arbete utan några särskilda insatser så kan planen begränsas till uppgifter om skälen för detta. Samma sak gäller om arbetstagarens hälsotillstånd vid den tidpunkt då planen är tänkt att upprättas inte medger någon planering av insatser på arbetsplatsen. Planeringen får i dessa fall anstå tills hälsotillståndet har förbättrats.

Försäkringskassans användning av planer för handläggning och uppföljning

Försäkringskassan bör enligt regeringens mening genom arbetsgivarens planer för återgång i arbete och föreslagna och vidtagna åtgärder kunna få ytterligare information, som kan förbättra beslutsunderlagen vid bedömning av rätten till ersättning och rehabiliteringsbehov respektive behovet av samordnande rehabiliteringsinsatser. Det är Försäkringskassan som bedömer när informationen behövs för den fortsatta handläggningen. Försäkringskassan kan då begära att arbetsgivaren ska komma in med arbetstagarens plan för återgång i arbete (110 kap. 31 § SFB).

Det är angeläget att planen för återgång blir ett reellt verktyg för arbetsgivare och arbetstagare för att underlätta och påskynda återgång i arbete. Därför bör det säkerställas att planer och åtgärder är av god kvalitet. Regeringen anser att detta bör ske genom att Försäkringskassan följer upp inhämtade planer inklusive åtgärder. Om planer inklusive åtgärder inte genomförs eller om de är uppenbart kvalitetsmässigt undermåliga bör detta förhållande anmälas till Arbetsmiljöverket av Försäkringskassan. Rimligen bör detta inte ske med enstaka undermåliga planer utan vid upprepad underlåtenhet att ta fram planer och åtgärder eller om innehållet i dessa systematiskt håller låg kvalitet. Arbetsmiljöverket kan i sin tur utifrån dessa anmälningar bedöma behovet av inspektioner och eventuella sanktioner med stöd av det arbetsmiljörättsliga regelverket. Den konkreta utformningen av rutiner för detta bör åligga Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket att komma överens om.

I avsnitt 3.8.2 redogörs det för att Försäkringskassan har ett tillsynsansvar över de insatser som behövs för rehabiliteringsverksamheten. Med rehabiliteringsverksamhet åsyftas bl.a. den skyldighet som arbetsgivaren har att svara för, dvs. att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering. Tillsynsansvaret innebär bland annat att följa upp och utvärdera hur rehabiliteringsverksamheten fungerar och ta de initiativ som resultatet av detta kan motivera. Bedömningen att Försäkringskassan i ökad omfattning bör följa upp arbetsgivarens planer och åtgärder kan rymmas inom det tillsynsansvar som Försäkringskassan har enligt gällande lagstiftning. Dessutom ansvarar Försäkringskassan i dag för att upprätta en rehabiliteringsplan för

de försäkrade som behöver en rehabiliteringsåtgärd, för vilken rehabiliteringsersättning kan lämnas. Försäkringskassan ska enligt gällande lagstiftning också fortlöpande se till att rehabiliteringsplanen följs och att det vid behov görs ändringar i den (30 kap. 12 § SFB).

I de fall det visar sig att det inte går att åstadkomma de förändringar på arbetsplatsen som krävs får Försäkringskassan i och med planen för återgång i arbete ett underlag för att i samverkan med Arbetsförmedlingen utreda om individen med eller utan arbetsmarknadsinriktade insatser kan ta ett annat arbete.

Några remissinstanser, bl.a. Försäkringskassan, TCO, LO, Saco DIK och IF Metall anser att det är viktigt att det finns effektiva sanktioner för den arbetsgivare som inte fullgör sina skyldigheter att utreda, planera och vidta åtgärder för att främja arbetstagarens återgång till arbetsplatsen. Försäkringskassan anser att det bör lagstadgas om ekonomiska sanktioner för arbetsgivare som vid upprepade tillfällen låter bli att ta fram planer för återgång i arbete. TCO anser att utredningen i det fortsatta arbetet även ges i uppdrag att undersöka hur en effektiv ekonomisk sanktion – exempelvis i form av en sanktionsavgift – riktad mot de arbetsgivare som inte uppfyller sina skyldigheter avseende upprättandet och uppföljningen av en plan för återgång i arbete kan utformas.

Regeringen anser, liksom Försäkringskassan, TCO, LO, Saco DIK och IF Metall, att om arbetsgivare underlåter att fullgöra sina skyldigheter så ska det leda till konsekvenser. I dag har Arbetsmiljöverket ett betydande handlingsutrymme vid tillsynen av att arbetsmiljörregelverket följs. Om tillsynsmyndigheten i samband med en inspektion upptäcker brister i arbetsmiljön har den möjlighet att besluta om ett föreläggande eller ett förbud mot den skyddsansvarige. Ett sådant beslut får förenas med vite, (7 kap. 7 § AML). Den som bryter mot ett föreläggande eller förbud kan enligt 8 kap 1 § AML dömas till böter eller fängelse. Om föreläggandet eller förbudet är förenat med vite kan dock inte en straffsanktion utdömas. I de flesta fall uppmanas den skyddsansvarige initialt i ett s.k. inspektionsmeddelande att rätta till bristerna. Regeringen bedömer att det nuvarande systemet, där Arbetsmiljöverket har tillsynsansvar för arbetsgivarens verksamhet för anpassning och rehabilitering, är ändamålsenlig och effektiv. Det bedöms för närvarande inte finnas behov av

ytterligare sanktionsbestämmelser utöver dem som redan finns. Regeringen instämmer därför i promemorians bedömning att Försäkringskassan kan anmäla till Arbetsmiljöverket om arbetsgivare vid upprepade tillfällen underlåter att upprätta planer eller då planerna har undermålig kvalitet.

Ansvarsfördelningen inom rehabiliteringsområdet

Flera remissinstanser tar i sina synpunkter på promemorian upp frågan om ansvarsfördelningen inom rehabiliteringsområdet. Bland annat anser Kriminalvården, Försäkringskassan, Statskontoret, TCO och Umeå kommun att den föreslagna regleringen tydliggör arbetsgivarens ansvar och ansvarsfördelningen. Några remissinstanser, t.ex. ISF, anser att det finns en risk för otydligheter i ansvarsfördelningen.

Regeringen anser att syftet med förslagen är att precisera arbetsgivarens skyldigheter på rehabiliteringsområdet och samtidigt ge arbetsgivarna stöd för att genomföra sina skyldigheter. De föreslagna lagändringarna förändrar inte gällande lagstiftning i övrigt. Huvudansvaret för rehabiliteringen på arbetsplatserna är, liksom tidigare, arbetsgivarnas. Försäkringskassans samordnings- och tillsynsansvar kvarstår oförändrat liksom myndighetens ansvar att upprätta rehabiliteringsplaner i de fall en försäkrad behöver en rehabiliteringsåtgärd för vilken rehabiliteringsersättning kan lämnas.

Uppföljning och utvärdering

Forte betonar i sitt remissansvar, där man tillstyrker förslaget till lagändring, vikten av att det följs upp och utvärderas huruvida en tidig plan för återgång i arbete leder till minskad sjukfrånvaro och kortare sjukperioder och inte medför några negativa konsekvenser. Regeringen anser att det är angeläget att reformen följs upp och utvärderas bland annat i de avseenden som Forte anger.

Den försäkrades skyldighet att lämna in ett utlåtande till Försäkringskassan tas bort

---

Regeringens förslag: En försäkrads skyldighet att lämna in ett utlåtande till Försäkringskassan från den försäkrades arbetsgivare ska tas bort. Därmed ska också en nödvändig följdändring göras.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker förslaget, däribland *Svenska Läkar-sällskapet, Arbetsförmedlingen, LO, Funktionsrätt Sverige, Lärarnas Riksförbund, Stockholms stad, Kiruna kommun* och *Försäkringskassan*. Försäkringskassan instämmer att det inte längre är nödvändigt att använda arbetsgivarutlåtande om det lagstadgas om plan för återgång i arbete, men betonar att det förutsätter att planen innehåller de uppgifter som Försäkringskassan behöver för sin handläggning. Försäkringskassan anser att det är nödvändigt att planen skrivs i en fastställd mall eller blankett och kommer därför att ta fram en sådan. Sveriges Företagshälsor tillstyrker förslaget, under förutsättning att arbetsgivares skyldighet att upprätta en plan för återgång i arbete förtydligas enligt vad Sveriges Företagshälsor föreslagit. *Arbetsgivarverket* har inte något att invända mot förslaget, men anser att det är viktigt att arbetstagaren själv har ett ansvar för att ta till vara sin arbetsförmåga. Om arbetsgivare ska bli skyldiga att upprätta en plan för återgång i arbete bör, enligt Arbetsgivarverket, ansvaret för att lämna in planen till Försäkringskassan i första hand åligga arbetstagaren. Flera av de remissinstanser, som avstyrker förslaget om en plan för återgång i arbete, avstyrker också förslaget om borttagande av den försäkrades skyldighet att lämna utlåtande, bl.a. *ISF, Svenskt Näringsliv* och *Företagarna*. Företagarna anser att dagens regelverk bidrar till att klarlägga den försäkrades rehabiliteringsbehov utifrån individuella förutsättningar och behov. Svenskt Näringsliv anser att nuvarande skyldighet bidrar till att klarlägga den försäkrades rehabiliteringsbehov och betonar medarbetarens eget ansvar i rehabiliteringsprocessen. *SKL* avstyrker förslaget då man anser att arbetstagararen även fortsättningsvis ska ha ett ansvar att lämna relevant

underlag till Försäkringskassan för bedömning av arbetsförmågan och rätten till ersättning.

Skälen för regeringens förslag: I dag finns en bestämmelse i 110 kap 21 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, att en försäkrad, om Försäkringskassan begär det, ska lämna in ett utlåtande från sin arbetsgivare. I utlåtandet ska det anges vilka möjligheter som finns att ta till vara den försäkrades arbetsförmåga inom arbetsgivarens verksamhet efter åtgärder som avses i 30 kap. SFB. Syftet med bestämmelsen är att Försäkringskassan ska ha möjlighet att bedöma om en försäkrad kan utföra annat arbete än sitt vanliga arbete (prop. 2007/08:136, s. 64). Regeringen anser att denna bestämmelse bör tas bort i och med den föreslagna skyldigheten för arbetsgivare att upprätta en plan för återgång i arbete.

Regeringen konstaterar att Försäkringskassan med stöd av 110 kap. 31 § SFB kan få motsvarande information i den plan för återgång i arbete, som arbetsgivaren tar fram i samråd med arbetstagaren. Med hänsyn till att den försäkrade enligt 110 kap. 13 § andra stycket SFB är skyldig att till Försäkringskassan lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning eller i övrigt för tillämpningen av SFB har Försäkringskassan dock alltid möjlighet att välja att i första hand vända sig till den försäkrade med en begäran att lämna in planen. I avsnitt 3.8.2 redovisas den enskildes ansvar för sin egen rehabilitering. Regeringen bedömer att ytterligare förtydliganden av den enskildes ansvar inte är nödvändigt.

I promemorian föreslogs ingen följdändring av 110 kap. 55 § SFB. En sådan följdändring bör göras eftersom hänvisningarna i paragrafen annars blir felaktiga.

Behandling av personuppgifter

Regeringens bedömning: Den behandling av personuppgifter som kommer att utföras av arbetsgivare och av Försäkringskassan bör kunna utföras med stöd av dataskyddsförordningen och av socialförsäkringsbalken.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Datainspektionen* anser att förslaget bör kompletteras så att syftet med

personuppgiftsbehandlingen framgår. Dessutom bör eventuella kompletterande åtgärder för att möta de integritetsrisker som följer av behandlingen regleras. I detta ligger att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet behöver genomföras en utförligare analys vad gäller att identifiera risker och kompletterande åtgärder. *TCO* anser att det är viktigt att endast det som är relevant ska finnas i planerna och att endast de som har laglig rätt att ha tillgång till planen har det.

Skälen för regeringens bedömning

Upprättandet av en plan för återgång i arbete innebär att arbetsgivaren kommer att behandla personuppgifter om arbetstagaren. Det kan röra sig om vilka anpassnings- eller rehabiliteringsåtgärder som kan vara aktuella att vidta på arbetsplatsen samt tidpunkter för genomförande av dessa. Eftersom anpassnings- och rehabiliteringsåtgärderna har en koppling till arbetstagarens hälsotillstånd kan det vara nödvändigt att behandla uppgifter om arbetstagarens hälsotillstånd. Det övergripande syftet med upprättandet av en plan är att stärka individens ställning i rehabiliteringskedjan genom ökade möjligheter att få till stånd anpassnings- och rehabiliteringsinsatser för att underlätta återgång i arbete. Arbetsgivaren kan också enligt 110 kap. 31 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, bli skyldig att lämna planen för återgång i arbete till Försäkringskassan om myndigheten begär detta och det gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av SFB.

Den grundläggande rättsliga regleringen avseende behandling av personuppgifter finns i dag i lagen (1998:204) om behandling av personuppgifter, förkortad PuL. Genom PuL genomfördes Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet) i svensk rätt. PuL kommer dock att vid tidpunkten för det föreslagna ikraftträdandet den 1 juli 2018 ha upphört att gälla och ha ersatts av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG,

förkortad dataskyddsförordningen. Data-skyddsförordningen börjar tillämpas den 25 maj 2018 och kommer då att vara direkt tillämplig i medlemsstaterna, även om den i viss utsträckning både möjliggör och förutsätter lagstiftning i nationell rätt.

Rättslig grund för personuppgiftsbehandling

Upprättandet av en plan för återgång i arbete kommer enligt den nu föreslagna 30 kap. 6 § SFB att vara ett åliggande för arbetsgivaren. Det följer redan i dag av den nuvarande 30 kap. 6 § SFB, vilken fortsatt kommer att gälla men enligt lagförslaget ges bestämmelsen beteckningen 30 kap. 6 a §, att arbetsgivaren ska lämna de uppgifter som behövs till Försäkringskassan för att den försäkrades behov av rehabilitering snarast ska kunna klarläggas och även i övrigt medverka till det samt svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering. Enligt artikel 6.1 i dataskyddsförordningen är behandling av personuppgifter endast laglig i den mån något av villkoren i artikeln är uppfyllt. Enligt artikel 6.1 c får behandling av personuppgifter ske om behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige. Enligt artikel 6.3 ska den grund för behandlingen som avses i artikel 6.1 c fastställas i enlighet med unionsrätten eller den medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av. Den rättsliga grunden utgörs således av arbetsgivarens förpliktelse att enligt den nu föreslagna 30 kap. 6 § SFB upprätta en plan för återgång i arbete. Arbetsgivarens skyldighet att enligt 110 kap. 31 § SFB på förfrågan lämna en plan för återgång i arbete till Försäkringskassan är en rättslig förpliktelse och utgör rättslig grund för behandling i form av ett sådant utlämnande. Den rättsliga grunden för Försäkringskassans behandling av uppgifter som hämtats in från arbetsgivaren finns i 114 kap. 7 § SFB av vilken följer att Försäkringskassan i sin verksamhet får behandla personuppgifter bl.a. för att handlägga ärenden och för att tillgodose underlag som krävs för att den registrerades eller annans rättigheter och skyldigheter i fråga om förmåner och ersättningar ska kunna bedömas eller fastställas.

Datainspektionen anför att det av artikel 6.3 andra stycket i dataskyddsförordningen följer att syftet med behandlingen, i fråga om behandling som grundar sig på en rättslig förpliktelse, ska framgå av förpliktelsen. I betänkandet Ny data-

skyddslag (SOU 2017:39, s. 114 f.) gör Data-skyddsutredningen följande uttalande om innebörden av artikel 6.3 andra stycket första meningen i dataskyddsförordningen: ”Vad gäller behandling som är nödvändig för att uppfylla en sådan rättslig förpliktelse ska alltså syftet med behandlingen vara bestämd av den författning som anger eller ger stöd för förpliktelsen. En rättslig förpliktelse utgör därmed inte en rättslig grund för behandling av personuppgifter om förpliktelsen är alltför svepande och ger den personuppgiftsansvarige en alltför stor handlingsfrihet i fråga om hur den ska uppfyllas. Som exempel kan nämnas att ett företags skyldighet att lämna uppgift om företagets lönekostnader inte innehåller något angivet syfte för behandling av personuppgifter i form av utlämnande, medan en skyldighet att lämna uppgifter om företagets löneutbetalningar till en angiven arbetstagare innehåller ett sådant syfte. Den senare förpliktelsen kan i praktiken inte uppfyllas utan att personuppgifter rörande den angivna arbetstagaren behandlas.” Enligt den föreslagna regleringen förpliktas inte arbetsgivare att allmänt upprätta planer för återgång i arbete för sina anställda. Förpliktelsen avser att upprätta en plan för återgång i arbete för en arbetstagare när arbetstagaren har haft nedsatt arbetsförmåga under en viss tid. Det följer vidare av lagstiftningen att arbetsgivaren ska medverka till att den försäkrades behov av rehabilitering ska kunna klarläggas och svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering. Förutom att syftet på så sätt kan sägas framgå av lagstiftningen så kan den föreslagna förpliktelsen i praktiken inte uppfyllas utan att personuppgifter om den angivna arbetstagaren behandlas. Enligt regeringens mening är den föreslagna förpliktelsen utformad på ett sådant sätt att den är förenlig med föreskriften i artikel 6.3 första stycket andra meningen i dataskyddsförordningen.

Behandling av känsliga personuppgifter

Arbetsgivaren kommer i och med upprättandet av planen i vissa fall att behöva dokumentera uppgifter om arbetstagarens hälsotillstånd. Det innebär att arbetsgivaren i dessa fall kommer att behandla känsliga personuppgifter. Enligt artikel 9.1 i dataskyddsförordningen är utgångspunkten att behandling av känsliga personuppgifter är förbjuden. I artikel 9.2 i dataskyddsförordningen anges dock, på motsvarande sätt som i PuL, ett

antal undantag från förbudet. Enligt artikel 9.2 b gäller inte förbudet om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige eller den registrerade ska kunna fullgöra sina skyldigheter och utöva sina särskilda rättigheter inom arbetsrätten och på områdena social trygghet och socialt skydd, i den omfattning detta är tillåtet enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt eller ett kollektivavtal som antagits med stöd av medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder som säkerställer den registrerades grundläggande rättigheter och intressen fastställs. Enligt artikel 9.2 f gäller förbudet inte heller om behandlingen är nödvändig för att fastställa rättsliga anspråk. Regleringen i artikel 9.2 b i dataskyddsförordningen har delvis sin motsvarighet i artikel 8.2 b i dataskyddsdirektivet som genomfördes i svensk rätt genom 16 § första stycket a PuL. Angående termen ”inom arbetsrätten” har Dataskyddsutredningen anfört att det är ett unionsrättsligt begrepp som måste tolkas EU-konformt. I avsaknad av andra data bör begreppet enligt utredningen även fortsättningsvis ges den tolkning som den har enligt PuL. I stort sett alla skyldigheter och rättigheter för arbetsgivare beträffande de anställda och deras organisationer borde enligt utredningen kunna innefattas i uttrycket, exempelvis behandling i samband med sjuklön och rehabilitering av arbetstagare (SOU 2017:39 s. 364). Enligt regeringens bedömning bör den behandling av personuppgifter av arbetsgivare som nu är aktuell falla inom begreppet ”inom arbetsrätten” i dataskyddsförordningen.

En förutsättning för att undantaget från förbudet att behandla känsliga personuppgifter i artikel 9.2 b i dataskyddsförordningen ska vara tillämpligt är således, på samma sätt som enligt dataskyddsdirektivet, att det finns lämpliga skyddsåtgärder som säkerställer den registrerades grundläggande rättigheter och intressen. Dataskyddsutredningen har i sitt betänkande lämnat förslag till en lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. När det gäller behandling av känsliga personuppgifter föreslår utredningen bl.a. en bestämmelse som anger att känsliga personuppgifter får behandlas med stöd av artikel 9.2 b i dataskyddsförordningen om det är nödvändigt för att den personuppgiftsansvarige eller den registrerade ska kunna fullgöra sina skyldigheter och utöva sina särskilda rättigheter inom arbetsrätten. Utredningen föreslår vidare att sådana

personuppgifter får lämnas ut till tredje part endast om det inom arbetsrätten finns en skyldighet att göra det eller om den registrerade uttryckligen har samtyckt till utlämnandet (3 kap. 2 § utredningens förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning). Bestämmelsen har sin motsvarighet i 16 § PuL och i linje med tidigare förarbetsuttalanden (SOU 1997:39 s. 375) framhåller utredningen att en begränsning av möjligheten att lämna ut uppgifter till utomstående framstår som en i sammanhanget effektiv och lämplig skyddsåtgärd (SOU 2017:39 s. 168). Regeringen bedömer också att förbudet mot att behandla känsliga personuppgifter inte gäller i de fall arbetsgivaren med stöd av 110 kap. 31 § SFB lämnar uppgifterna till Försäkringskassan eftersom även utlämnandet för arbetsgivaren är ett åliggande som måste anses följa av arbetsrätten.

I fråga om lämpliga skyddsåtgärder finns det anledning att nämna de bestämmelser om sekretess som gäller för nu aktuella uppgifter hos arbetsgivare. Enligt 39 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, gäller sekretess hos offentliga arbetsgivare dels för uppgift om en enskilds hälsotillstånd, dels för sådan uppgift om enskilds personliga förhållanden som hänför sig till ett ärende om omplacering eller pensionering av en anställd, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Inom privata arbetsgivares personaladministrativa verksamhet gäller enligt 18 § sjuklönelagen (1991:1047), förkortad SjlL, tystnadsplikt i fråga om enskilds hälsotillstånd eller personliga förhållanden i övrigt som arbetsgivaren fått kännedom om genom intyg av läkare eller tandläkare eller genom försäkran som arbetstagaren har lämnat med stöd av sjuklönelagen. Enligt 7 kap. 13 § arbetsmiljölagen (1977:1160), förkortad AML, gäller tystnadsplikt för skyddsombud, studerandeskyddsombud, ledamot i en skyddskommitté och den som har deltagit i arbetsanpassnings- eller rehabiliteringsverksamhet enligt AML, vad han eller hon under uppdraget fått veta bl.a. om en enskilds personliga förhållanden. Sammanfattningsvis är det regeringens bedömning att undantaget från förbudet att behandla känsliga personuppgifter inom arbetsrätten kommer att vara tillämpligt när en arbetsgivare behandlar sådana uppgifter i samband med upprättandet av en plan för återgång i arbete.

När det gäller Försäkringskassans behandling av känsliga personuppgifter så rör det sig om en sådan behandling av känsliga personuppgifter som är nödvändig för att rättsliga anspråk ska kunna fastställas och som enligt regeringens bedömning är tillåten med stöd av artikel 9.2 f i dataskyddsförordningen. Det följer uttryckligen av 114 kap. 11 § SFB att Försäkringskassan får behandla känsliga personuppgifter som har lämnats i ett ärende eller som krävs för handläggningen av ett ärende. 114 kap. SFB innehåller vidare olika bestämmelser av skyddskaraktär bl.a. om tilldelning av behörighet och sökbegrepp. Hos Försäkringskassan omfattas uppgifter om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden av sekretess enligt 28 kap. 1 § OSL, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående lider men om uppgifterna röjs. Den av regeringen tillsatta Socialdataskyddsutredningen (dir. 2016:52) har lämnat betänkandet ”Dataskydd inom Socialdepartementets verksamhetsområde – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning” (SOU 2017:66). Utredningen har analyserat vilka konsekvenser dataskyddsförordningen medför i fråga om personuppgiftsbehandling bl.a. på socialförsäkringsområdet och utredningen har lämnat förslag till behövliga och lämpliga anpassningar av berörda författningar. I betänkandet lämnas förslag till ändringar i 114 kap. SFB. Förslagen består i huvudsak av följdändringar i form av hänvisningar till bestämmelser i PuL ändras till hänvisningar till artiklar i dataskyddsförordningen.

Konsekvenser för den personliga integriteten

Den ökade behandlingen av personuppgifter som kommer att ske med anledning av förslaget innebär en risk för intrång i den personliga integriteten. Detta gäller i synnerhet som även känsliga personuppgifter kan komma att behandlas.

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Förutom att klargöra att arbetsgivare och Försäkringskassan bedöms ha laglig rätt att behandla de personuppgifter som nu är i fråga måste det även bedömas om effekterna av förslaget står i proportion till den integritetsrisk personuppgiftsbehandlingen innebär.

Som redan nämnts konstaterar regeringen att uppgifterna omfattas av bestämmelsen om sekretess i 28 kap. 1 § OSL hos Försäkringskassan och avseende offentliga arbetsgivares personaladministrativa verksamhet i 39 kap. 2 § OSL. Avseende privata arbetsgivares personaladministrativa verksamhet gäller enligt 18 § SjlL ett motsvarande tystnadsplikt i fråga om uppgifter som arbetsgivaren har fått kännedom om genom intyg av läkare eller tandläkare eller genom försäkran som arbetstagaren har lämnat. Tystnadsplikt gäller även enligt 7 kap. 13 § AML för skyddsombud, studerandeskyddsombud, ledamot i en skyddskommitté och den som har deltagit i arbetsanpassnings- eller rehabiliteringsverksamhet enligt AML vad han eller hon under uppdraget fått veta bl.a. om en enskilds personliga förhållanden. Regeringen konstaterar att det finns tillämpliga sekretessbestämmelser som förvisso med olika styrka syftar till att skydda uppgifter om den enskildes personliga förhållanden. Det har inte framkommit att nämnda bestämmelser i sekretesshänseende skulle vara otillräckliga för att skydda de aktuella uppgifterna.

Dataskyddsförordningen innehåller bestämmelser om att personuppgifter som behandlas ska vara adekvata, relevanta och inte omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. Det regleras även att uppgifterna med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder ska behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, inbegripet skydd mot obehörig eller otillåten behandling. Det anges att den personuppgiftsansvarige ska ansvara för och kunna visa att det sagda efterlevs (artikel 5 dataskyddsförordningen). Motsvarande bestämmelser finns i dag i PuL. I fråga om Försäkringskassan finns som redan nämnts särskilda skyddsbestämmelser bl.a. i fråga om tilldelning av behörighet och sökbegrepp. Regeringen förutsätter att personuppgiftsansvariga arbetsgivare och Försäkringskassan lever upp till angivna krav.

Det kan konstateras att de uppgifter som det primärt är fråga om är sådana som arbetsgivaren får del av genom läkarintyg som arbetstagaren lämnar och som hos offentliga arbetsgivare omfattas av sekretess enligt OSL och hos privata arbetsgivare av SjlL:s bestämmelse om tystnadsplikt. Det är uppgifter som arbetsgivare i många fall redan i dag har tillgång till som en följd av sina skyldigheter i fråga om arbetsanpassning

och rehabilitering av arbetstagare. Det har inte framkommit att föreliggande bestämmelser i sekretesshänseende inte skulle vara tillräckliga för att skydda de aktuella uppgifterna. Nyheten med förslaget är att uppgifterna dokumenteras i en särskild handling. Som regeringen har noterat ovan föreslår Dataskyddsutredningen vissa skyddsåtgärder i fråga om sådana känsliga personuppgifter som är nödvändiga att behandla för att den personuppgiftsansvarige eller den registrerade ska kunna fullgöra sina skyldigheter och utöva sina särskilda rättigheter inom arbetsrätten. Skyddsåtgärderna består av att sådana personuppgifter endast får lämnas ut till tredje part om det inom arbetsrätten finns en skyldighet att göra det eller om den registrerade uttryckligen har samtyckt till utlämnandet. Enligt regeringens bedömning är det inte nödvändigt med ytterligare åtgärder för att skydda den enskildes integritet. De uppgifter som Försäkringskassan kan komma att hämta in från arbetsgivare är uppgifter av samma art som myndigheten redan i dag hämtar in från arbetsgivare och arbetstagare och behandlar i sin verksamhet.

Det bakomliggande syftet med upprättandet av planen är att stärka individens möjligheter att få till stånd anpassnings- och rehabiliteringsinsatser för att underlätta återgång i arbete. Den som har en nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom har rätt att få sitt rehabiliteringsbehov utrett och att nödvändiga rehabiliteringsåtgärder vidtas för att på så sätt förkorta sjukfallet eller minska den nedsatta arbetsförmågans omfattning. Det rör sig alltså om personuppgiftsbehandling som är till fördel för enskilda. Behovet av att tydliggöra arbetsgivarens ansvar för att tidigt utreda och vidta anpassnings- och rehabiliteringsinsatser bedöms därför vara stort. Uppgifterna i en plan bidrar även till att Försäkringskassan kan få bättre underlag för handläggning av ärenden. Syftet förutsätter den föreslagna behandlingen och enligt regeringens mening finns det inte något likvärdigt men mindre ingripande alternativ. Som redan nämnts är den föreslagna behandlingen omfattad av olika skyddsåtgärder.

De vinster som förslaget bedöms medföra får anses överväga det intrång i den personliga integriteten som förslaget kan innebära. Regeringen bedömer sammanfattningsvis att intrånget är proportionerligt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagen ska träda i kraft den 1 juli 2018. Den nya bestämmelsen i 30 kap. 6 § ska tillämpas även i fråga om försäkrade vars arbetsförmåga den 30 juni 2018 varit nedsatt eller kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar räknat från och med den dagen då arbetsförmågan blev nedsatt. En plan för återgång i arbete ska då upprättas senast den 30 september 2018.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag med undantag för övergångsbestämmelsen.

Remissinstanserna: *Arbetsgivarverket, Svenskt Näringsliv, Stockholms läns landsting, Almega, Vårdföretagarna* m.fl. avstyrker de föreslagna övergångsbestämmelserna. De anser att det är orimligt att arbetsgivare ska upprätta planer för alla anställda som har varit eller förväntas vara sjukskrivna under minst 60 dagar vid ikraftträdandet. Om förslaget införs bör arbetsgivarens skyldighet att upprätta en plan för återgång i arbete endast omfatta arbetstagare som insjuknar efter i kraftträdandet den 1 juli 2018. *Svenskt Näringsliv och Almega* avstyrker även den föreslagna ikraftträdandetidpunkten den 1 juli 2018, då det inte anses medge tid för nödvändiga förberedelser för företagen.

Skälen för regeringens förslag: Svenskt näringsliv och Almega motsätter sig ett ikraftträdande den 1 juli 2018. Svenskt näringsliv anser att det föreslagna datumet inte medger tid för nödvändiga förberedelser för företagen. Enligt regeringens mening är det angeläget för de försäkrade som kan vara i behov av rehabilitering att de nya bestämmelserna träder i kraft så snart som möjligt. Som Svenskt näringsliv anför kan lagändringarna medföra behov av förändringar i arbetsgivarnas organisation för anpassning och rehabilitering. Regeringen delar dock promemorians bedömning att ett ikraftträdande den 1 juli 2018 bör ge arbetsgivarna skälig tid för nödvändiga förberedelser. Flera remissinstanser, bland annat Svenskt Näringsliv, Västerbottens och Stockholms läns landsting samt Arbetsgivarverket avstyrker ikraftträdandebestämmelserna i fråga om de försäkrade som är sjuka vid ikraftträdandet och menar att de nya reglerna endast ska vara tillämpliga på den som

insjuknar efter ikraftträdandet. Arbetsgivarverket anser att det är orimligt att arbetsgivare ska upprätta planer även för anställda som var sjuka vid ikraftträdandet. Regeringen anser dock att det är angeläget att även de försäkrade som har en pågående sjukperiod den 30 juni 2018, dvs. dagen före det att lagen träder i kraft, också ges stöd i form av att en plan för återgång i arbete upprättas av arbetsgivaren och att lagen därför behöver en bestämmelse som säkerställer detta. I de fall en plan måste upprättas för en sådan försäkrad bör det inte vara nödvändigt att göra detta omgående. Till skillnad från promemorians förslag anser regeringen att det är rimligt att detta senast ska ha gjorts den 30 september 2018.

3.8.5 Konsekvenser

I detta avsnitt behandlas förslagets förväntade konsekvenser för arbetsgivare, enskilda, sjukfrånvaron, berörda myndigheter samt statens finansering i övrigt. Därtill redovisas förväntade konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män samt för Sveriges internationella åtaganden.

Arbetsgivare

Arbetsgivaren har i dag ansvar för anpassning av arbetsförhållanden och för rehabiliteringsverksamhet för sina anställda. Enligt Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse (AFS 1994:1) med föreskrifter om arbetsanpassning och rehabilitering ska arbetsgivaren organisera och bedriva verksamhet med arbetsanpassning och rehabilitering för arbetstagarna. Arbetsgivaren ska också ange mål för denna verksamhet och fortlöpande ta reda på vilka behov av åtgärder som finns bland arbetstagarna. I 5 § föreskriften anges att arbetsgivaren ”så tidigt som möjligt ska påbörja arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering för de arbetstagare som har behov därav.” I de allmänna råden till föreskrifterna anges att ”Arbetsgivarens ansvar enligt arbetsmiljölagen gäller bl.a. då det finns ett anställningsförhållande. Detta innebär att arbetsgivaren redan under den anställdes sjukskrivningsperiod bör planera åtgärder som underlättar återgång i arbetet för denne. Det är därför angeläget att arbetsgivaren har fortlöpande kontakt med den sjukskrivne, så

att återgången till arbetet på olika sätt underlättas”.

I förslaget till ny lagstiftning, se avsnitt 3.8.4, anges att arbetsgivaren tillsammans med arbetstagaren ska ta fram en plan för återgång i arbete inom 30 dagar från första sjukdag och vid behov vidta nödvändiga arbetsplatsinriktade åtgärder. Detta förslag innebär ett förtydligande av vad som framgår av gällande föreskrifter på arbetsmiljöområdet, om att arbetet med arbetsanpassning och rehabiliteringen ska påbörjas så tidigt som möjligt. Förslagen berör alla arbetsgivare. I avsnitt 3.8.4 beskrivs de överväganden, som gjorts rörande alternativa lösningar för att stärka individens rehabiliteringsmöjligheter. För de arbetsgivare, som redan i dag följer arbetsmiljölagens (1977:1160) föreskrifter, är förändringen sålunda av mindre karaktär. Den tillkommande arbetsuppgift, jämfört med dagens lagstiftning, är en skyldighet för arbetsgivaren att upprätta och dokumentera en plan för återgång i arbete då den anställda förväntas var sjukfrånvarande längre tid än 30 dagar.

För att beräkna kostnadskonsekvenser för arbetsgivarna så utgår regeringen från den analys som gjordes i betänkandet SOU 2006:107 – Fokus på åtgärder – en plan för effektiv rehabilitering i arbetslivet. Enligt betänkandet bedömdes tidsåtgången för att upprätta en plan vara 20 minuter. Om denna beräkning överförs till den föreslagna lagstiftningen så innebär det följande:

- 354 000 anställda hade 2015 en sjukfrånvaro längre än 28 dagar. Vid ett antagande att alla dessa anställda skulle få en plan och att tidsåtgången för att upprätta planen är 20 minuter, så blir den totala tidsåtgången 118 000 arbetstimmar eller ca 58 årsarbetskrafter för hela arbetsmarknaden. Nu kommer inte alla dessa anställda ha behov av en plan eftersom vissa kommer att bli friska inom 60 dagar. Om antagandet alternativt baseras på uppskattning av antalet anställda som 2015 hade en sjukfrånvaro längre än 56 dagar, så sjunker den totala tidsåtgången till ca 39 årsarbetskrafter. Utifrån dessa uppskattningar kan den ökade resursåtgången antas bli mellan 39 och 58 årsarbetskrafter för hela arbetsmarknaden.
- Utifrån ovanstående uppskattning skulle resursökningen per sektor vid en ökad resursåtgång motsvarande 58 årsarbets-

krafter ge fördelningen ca 15 årsarbetare i den kommunala sektorn, ca 4 årsarbetare i den landstingskommunala sektorn, ca 4 årsarbetare i den statliga sektorn och ca 33 årsarbetare i den privata sektorn. Om man i stället utgår från en lägre resursökning motsvarande ca 39 årsarbetskrafter så fördelas dessa på ca 10 årsarbetare i den kommunala sektorn, ca 3 årsarbetare i den landstingskommunala, ca 3 årsarbetare i den statliga sektorn och ca 22 årsarbetare i den privata sektorn.

- Med tanke på att möjligheten att använda digital teknik har förbättrats avsevärt sedan 2006 bör tidsåtgången per plan snarare bli mindre än i den analys, som gjordes i SOU 2006:107, vilket skulle tala för att resursåtgången hamnar i nedre änden av intervallet.

Många remissinstanser, bland annat Svenskt Näringsliv, Småföretagarna och Arbetsförmedlingen anger att den angivna tidsåtgången om 20 minuter för att upprätta en plan är otillräcklig. TCO anser att de föreslagna förändringarna inte innebär någon ökad arbetsbörda för arbetsgivaren i förhållande till dagens lagstiftning. Regeringen vill framhålla att man vid denna beräkning måste beakta de arbetsuppgifter, som ingår i arbetsgivarens ansvar enligt gällande regelverk, vilket redogörs för i avsnitt 3.8.2.

I arbetsgivarens ansvar ingår i dag en hel del arbetsuppgifter, som är användbara vid framtagande av en plan för återgång i arbete. Det gäller bland annat att uppmärksamma behov av anpassning och rehabilitering, utredning rörande ohälsa i arbetet, planering och genomförande av åtgärder som underlättar återgång i arbete. Därtill tillkommer att ta fram ett arbetsgivarutlåtande i vissa situationer och att lämna upplysningar till Försäkringskassan för att den försäkrades rehabiliteringsbehov ska kunna klarläggas. Dessa uppgifter förutsätter samtal med de arbetstagare som är eller riskerar att bli sjukskrivna. Regeringen föreslår att skyldigheten för försäkrade att lämna in ett s.k. arbetsgivarutlåtande till Försäkringskassan avskaffas. Arbetsgivaren behöver därmed inte längre ta fram ett sådant utlåtande. Den nya arbetsuppgiften är att dokumentera överenskomna åtgärder i en plan för återgång i arbete. För den tillkommande arbetsuppgiften i form av dokumentation i en plan bedöms de angivna 20 minuterna vara till-

räckliga. Förslaget förväntas också medföra en ökad återgång i arbete och därmed förkortade sjukskrivningstider. För arbetsgivare medför detta minskade kostnader för produktionsbortfall och rekrytering. Det bedöms inte möjligt att beräkna de totala kostnadskonsekvenserna i det avseendet.

Stora privata och offentliga arbetsgivare har i dag i stor utsträckning genomarbetade rutiner och policyer för arbetsmiljö- och rehabiliteringsfrågor. Chefer och medarbetare har oftast stödresurser att tillgå vid sjukfrånvaro och rehabiliteringsbehov bland medarbetarna genom egna personalavdelningar eller företagshälsovårdstjänster. Sveriges Kommuner och Landsting ger t.ex. i skriften "Arbetslivsinriktad rehabilitering" handfasta råd och rutiner för hur en rehabiliteringsprocess bör gå till. Dessa råd och rutiner motsvarar de rekommendationer som presenteras i denna proposition. Följer man sådana rekommendationer redan i dag så medför de lagregleringar som föreslås inga ytterligare kostnader för dessa arbetsgivare.

Förslagen i denna proposition avser alla arbetsgivare, inklusive kommuner och landsting. Vid förändringar som påverkar kommuner och landsting på samma sätt som andra arbetsgivare är den kommunala finansieringsprincipen inte tillämplig. Av samma skäl behövs ingen särskild proportionalitetsbedömning göras.

Enskilda

Syftet med denna reform är att stärka möjligheterna för arbetstagare som har en nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom, att komma tillbaka till arbete på del- eller heltid. Regeringen bedömer att ett tydligt ansvar för arbetsgivaren avseende tidpunkten för vidtagande av åtgärder för arbetsanpassning och rehabilitering kommer att få denna effekt. Med ett sådant ansvar följer också krav på att arbetstagaren medverkar vid planering och genomförande av rehabiliteringen.

Ett vanligt förekommande argument vid ökade krav på arbetsgivaren är att detta kan medföra risker för ökad selektering vid nyrekryteringar, dvs. att arbetssökande med tidigare sjukdomshistorik kan komma att missgynnas. Denna risk finns rent generellt. I det här fallet är det dock svårt att se att ett sådant nytt krav kommer att medföra en ökad risk för bortsortering vid nyanställningar. Det beror på

att arbetsgivaransvaret för anpassning och rehabilitering finns redan i dag. Som tidigare nämns innehåller föreskrifterna (AFS 1994:1) för arbetsanpassning och rehabilitering en bestämmelse om att arbetsgivaren så tidigt som möjligt ska påbörja arbetet med arbetsanpassning och rehabilitering för de arbetstagare som har behov av det och i de allmänna råden till föreskriften finns en rekommendation att arbetsgivare bör planera åtgärder tidigt vid anställdas sjukfrånvaro. Detta lagförslag innehåller en anvisning om att planering i form av en plan för återgång i arbete ska göras med den anställda senast då denna varit frånvarande på grund av sjukdom i 30 dagar. Det är med andra ord svårt att se en ökad risk för selektering på grund av att lagstiftningen anger vid vilken tidpunkt planeringsarbetet senast ska påbörjas.

Sjukfrånvaron

Förslagen i denna proposition förväntas leda till en ökad aktivitet i form av planering och genomförande av arbetsplatsinriktade åtgärder för de anställda som är eller riskerar att bli sjukfrånvarande.

Av kapitel 3.8.3 framgår att det finns stöd för att tidiga arbetsplatsinriktade åtgärder leder till att förutsättningarna för återgång i arbete ökar. Förslagen syftar till att stärka individens möjligheter till rehabilitering genom tidiga arbetsplatsförlagda åtgärder. Utifrån ovanstående bedöms förslagen ge bättre förutsättningar för att anställdas sjukperioder förkortas och leda till lägre sjukfrånvaro. Regeringen kan dock inte bedöma omfattningen av effekterna på den minskade sjukfrånvaron.

Försäkringskassan

Regeringen bedömer att förslaget medför att kvaliteten i Försäkringskassans arbete med att klarlägga och bedöma rehabiliteringsbehov samt att se till att åtgärder vidtas kan komma att förbättras. Även beslutsunderlag vid ställningstagande avseende rätten till ersättning och bedömning av rehabiliteringsbehov borde också förbättras. I denna proposition betonas vikten av att Försäkringskassan följer upp arbetsgivarnas rehabiliteringsverksamhet inom ramen för myn-

dighetens tillsynsansvar avseende de insatser som behövs för rehabiliteringsverksamheten.

Den nya lagstiftningen syftar till att öka arbetsgivarnas aktivitet på arbetsplatsen tidigt vid ett sjukfall, vilken kan kräva en motsvarande ökad tidig aktivitet från Försäkringskassan jämfört med i dag. Förslaget förväntas samtidigt förkorta sjukskrivningens längd för de längre sjukfallen. Eventuella ökade kostnader för fler insatser tidigt i ett sjukfall bedöms således vägas upp av förbättrade beslutsunderlag och kostnadsbesparingar till följd av minskad varaktighet för de långa sjukfallen. Sammantaget bedöms eventuella förändringar av myndighetens kostnader rymmas inom befintliga anslagsramar.

Arbetsmiljöverket

Utgångspunkten för regeringens förslag är att en förändrad lagstiftning medför att arbetsgivarnas aktivitet kring anpassnings- och rehabiliteringsfrågor kommer att öka. En konsekvens kan bli att Försäkringskassan i högre grad kommer att anmäla vissa arbetsgivare till Arbetsmiljöverket. Det kan utifrån dessa anmälningar finnas skäl för en utökad inspektionsverksamhet rörande arbetsgivarnas ansvar för anpassning och rehabilitering. Denna verksamhet bedöms rymmas inom myndighetens befintliga anslagsramar.

Jämställdhet

Förslagen tydliggör arbetsgivarens ansvar för anpassning och rehabilitering så att anställda ska få bättre förutsättningar att återgå i arbete. Eftersom fler kvinnor än män är sjukskrivna påverkar förslaget sannolikt fler kvinnor än män.

Sammantaget bedöms förslaget om förtydligt arbetsgivaransvar för anpassning och rehabilitering bidra till kortare sjukskrivningstider bland både kvinnor och män, men också att skillnaderna i sjukfrånvaro mellan könen minskar. Förslaget bedöms därigenom bidra till ökad ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män samt främjar delmålet om jämställd hälsa.

Sveriges internationella åtaganden

Förslagen bedöms inte ha några konsekvenser eller stå i strid med de skyldigheter som följer av EU-lagstiftningen eller Sveriges internationella åtaganden.

3.8.6 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

30 kap.

1 §

I paragrafen anges kapitlets innehåll. Efter *Lagrådets* ifrågasättande har paragrafen ändrats på så sätt att det framgår att samtliga paragrafer i kapitlet avser rehabilitering.

6 §

Paragrafen är ny.

I det *första styckets första mening* anges att om det kan antas att den försäkrades arbetsförmåga kommer att vara nedsatt på grund av sjukdom under minst 60 dagar ska arbetsgivaren senast den dag när den försäkrades arbetsförmåga har varit nedsatt under 30 dagar ha upprättat en plan för återgång i arbete. Det innebär att arbetsgivaren i god tid måste göra ett *antagande* huruvida den försäkrade kommer att återgå i arbete före det att 60 dagar har förflutit från och med det att arbetsförmågan blev nedsatt. Arbetsgivaren måste göra detta för att – om antagandet är att den anställdes arbetsförmåga fortsatt kommer att vara nedsatt – hinna upprätta en plan senast den dag då den försäkrades arbetsförmåga har varit nedsatt under 30 dagar.

I *första stycket andra meningen* anges att om det har antagits att den försäkrades arbetsförmåga inte kommer att vara nedsatt under minst 60 dagar och det senare framkommer att nedsättningen av den försäkrades arbetsförmåga kan antas komma att fortgå under minst 60 dagar ska dock en sådan plan omgående upprättas. Det innebär att om arbetsgivaren en gång har gjort antagandet att den försäkrade kommer att återgå i arbete före det att 60 dagar har förflutit från det att arbetsförmågan blev nedsatt och det senare framkommer att nedsättningen kan antas komma att överstiga 59 dagar ska arbetsgivaren så snabbt som det är praktiskt möjligt upprätta en plan för återgång i arbete.

I *andra stycket första meningen* anges att en plan för återgång i arbete inte behöver upprättas om det av den försäkrades hälsotillstånd klart framgår att den försäkrade inte kan återgå i arbete. Med att den försäkrade inte kan återgå i arbete avses att dennes hälsotillstånd är av en sådan art att det är uppenbart att en återgång i arbete (inte heller med rehabiliterande åtgärder) inte är möjlig. Detta förhållande måste klart framgå för att arbetsgivaren inte ska vara skyldig att upprätta en plan. Om det skulle föreligga någon tveksamhet i fråga om den försäkrades hälsotillstånd måste en plan upprättas.

I *andra stycket andra meningen* anges att om den försäkrades hälsotillstånd förbättras ska en plan för återgång i arbete omgående upprättas. Det innebär att om hälsotillståndet förbättrats på så sätt att en återgång i arbete kan vara möjlig ska arbetsgivaren upprätta en plan för återgång i arbete. Arbetsgivaren ska då omgående upprätta planen, dvs. så snabbt som det är praktiskt möjligt för arbetsgivaren att göra detta. I *andra stycket tredje meningen* anges att planen i den utsträckning som det är möjligt ska upprättas i samråd med den försäkrade. En motsvarande reglering finns i 12 § avseende Försäkringskassans upprättande av en rehabiliteringsplan. Att den försäkrade ska lämna de upplysningar som behövs för att klarlägga hans eller hennes behov av rehabilitering och efter bästa förmåga medverka i rehabiliteringen framgår av 7 §. Om det med hänsyn till den försäkrades ovilja eller oförmåga inte är möjligt för arbetsgivaren att samråda med den försäkrade måste arbetsgivaren likafullt upprätta en plan för återgång i arbete. Om en försäkrad utan giltig anledning vägrar att delta i rehabiliteringsåtgärder enligt 7 § har Försäkringskassan möjlighet att med stöd av 110 kap. 57 § första stycket 2 besluta att den försäkrades ersättning ska dras in eller sättas ned.

I det *tredje stycket* anges att arbetsgivaren fortlöpande ska se till att en plan för återgång i arbete följs och att det vid behov görs ändringar i planen. Stycket motsvarar vad som enligt 14 § gäller för Försäkringskassan i fråga om myndighetens skyldighet att fortlöpande se till att en rehabiliteringsplan följs och att det vid behov görs ändringar i denna. Även vid ändring av en plan ska arbetsgivaren i enlighet med vad som anges i andra stycket andra meningen i den utsträckning som det är möjligt göra detta i samråd med arbetstagen.

Överväganden finns i avsnitt 3.8.4.

110 kap.**21 §**

Paragrafen innehåller bestämmelser om vissa uppgiftsskyldigheter för den försäkrade i hans eller hennes ärende om sjukpenning.

Ändringen innebär att den försäkrade inte längre ska vara skyldig att ge in ett utlåtande till Försäkringskassan utfärdat av den försäkrades arbetsgivare som anger vilka möjligheter som finns att ta till vara den försäkrades arbetsförmåga inom arbetsgivarens verksamhet efter åtgärder som avses i 30 kap. I övrigt görs redaktionella ändringar i paragrafen.

Överväganden finns i avsnitt 3.8.4.

55 §

Paragrafen reglerar att sjukpenning får dras in eller sättas ned vid viss underlåtenhet från den försäkrades sida. En följdändring görs i paragrafen så att hänvisningarna blir korrekta.

Överväganden finns i avsnitt 3.8.4.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt *första punkten* ska lagen träda i kraft den 1 juli 2018.

I *andra punkten*, som har omformulerats i enlighet med *Lagrådets* synpunkter, anges att den nya bestämmelsen i 30 kap. 6 § även ska tillämpas på försäkrade vars arbetsförmåga den 30 juni 2018 har varit nedsatt eller kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar. Det innebär att om en försäkrad har en nedsatt arbetsförmåga dagen före det att lagen träder i kraft, dvs. arbetsförmågan var nedsatt den 30 juni 2018, och nedsättningen har varat under minst 60 dagar eller kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar räknat från och med dagen då arbetsförmågan blev nedsatt är arbetsgivaren skyldig att upprätta en plan för återgång i arbete. En sådan plan behöver dock inte upprättas direkt efter lagens ikraftträdande utan en viss respit finns på så sätt att planen ska upprättas senast den 30 september 2018. En plan behöver dock inte upprättas om den försäkrade dessförinnan har återfått sin arbetsförmåga eller om det av den försäkrades hälsotillstånd, enligt vad som anges i 6 § andra stycket första meningen, klart framgår att han eller hon inte kan återgå i arbete.

Överväganden finns i avsnitt 3.8.4.

3.9 Höjt inkomsttak i sjukförsäkringen

Ärendet och dess beredning: Förslagen har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan.

Lagrådet

Förslaget i 23 § lagen (1991:1047) om sjuklön avseende den sjukpenninggrundande inkomsten är av en sådan karaktär att det i och för sig bör granskas av Lagrådet. Ändringen som innebär en anpassning till övriga lagförslag är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Lagrådets yttrande över förslaget har därför inte inhämtats (jfr prop. 2005/06:142 s. 13).

Regeringens förslag: Inkomsttaket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst ska höjas från sju och en halv till åtta gånger prisbasbeloppet från och med den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens förslag: Sedan den 1 januari 2007 är inkomsttaket för sjukpenninggrundande inkomst inom sjukförsäkringen sju och en halv gånger prisbasbeloppet. Under samma period har de reala inkomsterna ökat. Att de reala inkomsterna har ökat samtidigt som taket för sjukpenninggrundande inkomst har varit oförändrat har medfört att inkomstbortfallsprincipen i försäkringen har försvagats. För att förstärka försäkringsskyddet föreslår regeringen därför att taket höjs från sju och en halv till åtta prisbasbelopp från och med den 1 juli 2018. De förmåner som enligt regeringens mening bör omfattas av höjningen är sjukpenning, rehabiliteringspenning, närstående- penning, smittbärräddning, och ersättning från Försäkringskassan vid tvist om sjuklön.

Lagförslag i ärendet finns i avsnitten 2.1 och 2.3.

3.9.1 Konsekvenser för jämställdheten

Förslaget om höjt inkomsttak i sjukförsäkringen bedöms vara positivt ur ett jämställdhetsperspektiv då det ökar den ekonomiska tryggheten för de kvinnor och män som är

sjukskrivna. Kvinnor är sjukfrånvarande i högre utsträckning än män. I december 2016 uppgick sjukpenningtalet till 10,8 dagar, uppdelat på 14,3 dagar för kvinnor och 7,5 dagar för män. På helårsbasis beräknas 160 000 kvinnor och 115 000 män beröras av det höjda taket och därigenom få en höjd dagersättning. I genomsnitt ökar sjukpenningen för de personer som berörs med ca 3 400 kronor per år. Utgifterna för statens budget beräknas öka med 1 022 miljoner kronor på helårsbasis. År 2018 blir utgiftseffekten 511 miljoner kronor.

3.9.2 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

10 kap.

10 §

Ändringen av paragrafen innebär att *andra stycket* tas bort. Stycket tas in som ett nytt tredje stycke i 11 §.

11 §

Genom en ändring i *första stycket* framgår att det höjda taket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst i 25 kap. 5 § inte gäller vid beräkning av graviditetspenning. Av det nya *andra stycket* följer i stället att den sjukpenninggrundande inkomsten i dessa fall inte får överstiga 7,5 prisbasbelopp. Bestämmelsen i *tredje stycket* har tidigare funnits i 10 § andra stycket. Bestämmelsen ändras som en konsekvens av ändringarna i första och andra styckena.

12 kap.

25, 27 och 30 §§

Bestämmelserna reglerar beräkning av föräldrapenning på sjukpenningnivån. Bestämmelserna ändras som en konsekvens av ändringen i 25 kap. 5 §. Fortfarande gäller att inkomsttaket i 25 kap. 5 § inte ska tillämpas vid beräkning av föräldrapenning på sjukpenningnivån. I stället följer av 26 § att den sjukpenninggrundande inkomsten i dessa fall inte får överstiga 10 prisbasbelopp.

13 kap.

33 §

Genom en ändring i *första stycket* framgår att det höjda taket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst i 25 kap. 5 § inte gäller vid

beräkning av tillfällig föräldrapenning. Av *andra stycket* följer i stället att den sjukpenninggrundande inkomsten i dessa fall inte får överstiga 7,5 prisbasbelopp. Bestämmelsen i *tredje stycket* har tidigare funnits i andra stycket. Bestämmelsen ändras som en konsekvens av ändringarna i första och andra styckena.

25 kap.

5 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att taket vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst höjs från 7,5 till 8,0 prisbasbelopp.

Den sjukpenninggrundande inkomsten ligger till grund för beräkning av bl.a. sjukpenning, rehabiliteringspenning, smittbärrpenning och närståendepenning (jfr 24 kap. 2 och 3 §§).

26 kap.

27 och 31 §§

Bestämmelserna reglerar beräkning och omräkning av den sjukpenninggrundande inkomsten i vissa situationer. Bestämmelserna ändras som en konsekvens av ändringen i 25 kap. 5 §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt *första punkten* ska de lagändringar som nu är i fråga träda i kraft den 1 juli 2018.

Enligt *tredje punkten* ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet. Det innebär att det hitillsvarande inkomsttaket om 7,5 prisbasbelopp fortfarande ska tillämpas när förmåner som beräknas med ledning av den sjukpenninggrundande inkomsten ska beräknas för sådan tid.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1047) om sjuklön

23 §

Bestämmelsen reglerar ersättning från Försäkringskassan vid tvist om sjuklön. Ändringen av bestämmelsen innebär en anpassning till det höjda taket för sjukpenninggrundande inkomst.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt *första punkten* ska lagändringen träda i kraft den 1 juli 2018.

Av *andra punkten* framgår att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla i fråga om ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

3.10 Stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning

Regeringen lämnar i denna proposition förslag om stärkt ekonomisk trygghet för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning, både genom höjd sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning och genom höjt bostadstillägg. Lagförslaget om höjt bostadstillägg lämnas under Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.

3.10.1 Höjd garantinivå i sjukersättning och aktivitetsersättning

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan.

Regeringens förslag: Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år ska höjas med 0,08 prisbasbelopp, så att den för år räknat motsvarar 2,53 prisbasbelopp.

Garantinivåerna för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning ska på motsvarande sätt höjas med 0,08 prisbasbelopp.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2018. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning utgör ett grundskydd för den som haft låga eller obefintliga inkomster. Garantiersättningen är bosättningsbaserad och lämnas endast till den som kan tillgodoräknas en försäkringstid om minst tre år. Storleken på garantiersättningen beror på hur lång försäkringstid den försäkrade kan tillgodoräknas.

Den ekonomiska tryggheten för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning behöver stärkas ytterligare. Garantinivåerna för hel sjukersättning och aktivitetsersättning bör därför höjas med 0,08 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år bör för år räknat motsvara 2,53 prisbasbelopp.

Garantinivån för hel sjukersättning till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 30 år samt för hel aktivitetsersättning bör för år räknat motsvara

- 2,23 prisbasbelopp till och med månaden före den månad då den försäkrade fyller 21 år,
- 2,28 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 21 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 23 år,
- 2,33 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 23 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 25 år,
- 2,38 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 25 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 27 år,
- 2,43 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 27 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 29 år, samt
- 2,48 prisbasbelopp från och med den månad då den försäkrade fyller 29 år till och med månaden före den månad då han eller hon fyller 30 år.

3.10.2 Konsekvenser

Förslaget om höjd garantiersättning innebär högre ersättning till 169 000 personer, varav 95 000 kvinnor och 74 000 män. Höjningen innebär, vid full garantiersättning, att ersättningen ökar med ca 300 kronor per månad. Av berörda personer befinner sig 62 procent i decilgrupp 1 och 2, dvs. de 20 procent i befolkningen med lägst inkomster. Utgifterna på anslaget 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m. beräknas öka med 521 miljoner kronor på helårsbasis genom den höjda garantiersättningen.

Cirka 125 000 personer med sjuk- eller aktivitetsersättning har bostadstillägg, varav 66 000 kvinnor och 59 000 män. Höjningen från 95 till 96 procent av boendekostnaden upp till 5 000 kronor innebär som mest att ersättningen ökar med 50 kr per månad. Därtill höjs taket för maximal boendekostnad till 5 600 kronor. För boendekostnader överstigande 5 000 kronor föreslås att ersättningsnivån blir 70 procent.

Ungefär 40 procent av personerna med sjuk- eller aktivitetsersättning med bostadstillägg har en boendekostnad som överstiger dagens tak om 5 000 kronor. Med förslaget att taket höjs till 5 600 kronor minskar denna andel till 25 procent. Fler får därigenom ersättning baserad på hela sin boendekostnad.

Den skäliga levnadsnivån samt skälig bostadskostnad i särskilt bostadstillägg föreslås samtidigt höjas. I övrigt hänvisas till Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, där förslaget lämnas. Utgifterna på anslaget 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m. beräknas öka med 355 miljoner kronor på helårsbasis genom förslagen om höjt bostadstillägg.

Konsekvenser för jämställdheten

I december 2016 hade 18 000 kvinnor och 20 700 män aktivitetsersättning. Antalet kvinnor med sjukersättning var 174 000 och antalet män var 118 000. Förslaget om höjd garantiersättning innebär högre ersättning till 169 000 personer, varav 95 000 kvinnor och 74 000 män. Cirka 125 000 personer med sjuk- eller aktivitetsersättning har bostadstillägg, varav 66 000 kvinnor och 59 000 män. Oavsett fördelningen mellan män och kvinnor i olika förmåner m.m. bedöms starkt ekonomisk trygghet för personer med sjukersättning och aktivitetsersättning bidra till att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1.1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

2016	Utfall	39 652 560	Anslags- sparande	3 778 047
2017	Anslag	41 740 154 ¹	Utgifts- prognos	38 663 676
2018	Förslag	38 810 429 ²		
2019	Beräknat	38 873 133		
2020	Beräknat	39 380 510		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 3 816 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2018 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2015 som uppgick till 216 182 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjukpenning, rehabiliteringspenning, närståendepenning och arbetshjälpmedel enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får vidare användas för utgifter för boendetillägg och sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall enligt socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter som kan uppkomma med anledning av vissa bestämmelser i sjuklönesystemet, nämligen den s.k. sjuklönegarantin och det särskilda högriskskyddet enligt lagen (1991:1047) om sjuklön. Anslaget får även användas för utgifter för återbetalningspliktiga studiemedel avseende studerandes sjukperioder enligt studiestödslagen (1999:1395). Därtill får anslaget användas för utgifter för ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering, arbetshjälpmedel m.m. Anslaget får också användas för utgifter för statliga ålderspensionsavgifter enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Kompletterande information

Bestämmelserna om ersättning för skada orsakad av deltagare i arbetslivsinriktad rehabilitering finns i förordningen (1980:631) om ersättning av allmänna medel för skada orsakad av deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program eller arbetslivsinriktad rehabilitering m.m.

Regeringens överväganden

Sjukpenning

Utgiftsutvecklingen för sjukpenningen styrs dels av antalet ersatta dagar, dels av medelersättningen. Antalet dagar påverkas av förändringar inom regelverk och regelverkets tillämpning och administration. Utöver detta har framför allt demografiska förändringar, utvecklingen på arbetsmarknaden samt frånvaroförändringar på individnivå betydelse för utvecklingen. Den genomsnittliga ersättningen påverkas framför allt av ersättningsnivån samt löneutvecklingen.

Nedan redogörs för regeringens bedömning av utvecklingen framöver som i sin tur ligger till grund för utgiftsprognoserna.

En central bestämningsfaktor för den framtida volymutvecklingen är hur många sjukfall som startar. Inflödet, i termer av nya sjukfall som blir minst 30 dagar, ökade sedan 2010 i en relativt hög takt. Denna ökning avklingade under hösten 2015 och nivån startade sjukfall bedöms ligga på drygt 350 000 under resten av prognosperioden, vilket motsvarar dagens nivå.

Allt fler sjukfall avslutas omkring rehabiliteringskedjans bedömningspunkter. Detta beror sannolikt på Försäkringskassans arbete med att förstärka och förbättra utrednings- och bedömningsarbetet. Detta innebär att varaktigheten för sjukfall kortare än ett år beräknas minska 2017, för att därefter vara konstant. För långa sjukfall, med fallängder över två år, beräknas dock varaktigheten öka något. Ökningen beror till stor del på färre övergångar till sjukersättning.

Antalet sjukpenningdagar beräknas uppgå till 57,3 miljoner nettodagar under 2017 och 56,1 miljoner nettodagar 2018. Medelersättningen per nettodag för sjukpenning har för 2017 beräknats till 579 kronor och för 2018 till 589 kronor per dag. Nyckelfaktorer i sammanhanget är hur många sjukfall som kommer att starta framöver samt i vilken takt sjukfallen kommer att avslutas.

Utgifterna för sjukpenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2018 beräknas till 36 993 miljoner kronor. För åren 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 37 032 respektive 37 533 miljoner kronor.

Rehabiliteringspenning

Om en försäkrad påbörjar en arbetslivsinriktad rehabilitering, kan Försäkringskassan bevilja rehabiliteringspenning. Utgiftsutvecklingen för rehabiliteringspenning styrs till största delen av

samma faktorer som sjukpenningutgifterna. Utgiftsutvecklingen påverkas också av i vad mån Försäkringskassan bedömer behovet av rehabilitering och påbörjar samordnade rehabiliteringsinsatser.

Antalet rehabiliteringsdagar beräknas uppgå till ca 1,9 miljoner nettodagar under 2017 och 2,1 miljoner nettodagar 2018. Medelersättningen per nettodag för rehabiliteringspenning har för 2017 beräknats till 519 kronor och för 2018 till 526 kronor.

Utgifterna för rehabiliteringspenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2018 beräknas till 1 222 miljoner kronor.

För åren 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 1 213 respektive 1 193 miljoner kronor.

Arbetshjälpmedel m.m.

Försäkringskassan har särskilda medel för köp av arbetstekniska hjälpmedel, läkarutlåtanden och läkarundersökningar samt för särskilt bidrag och för ersättning för resor till och från arbetet. Försäkringskassan har främst använt medlen för köp av arbetstekniska hjälpmedel. I övrigt har medlen använts för bl.a. utgifter för läkarutlåtanden samt för bidrag till resor. Försäkringskassans behov av att köpa medicinska underlag och utlåtanden för att bedöma rätten till ersättning och behovet av rehabilitering har minskat sedan 2011. Behovet av sådana kompletterande underlag och utlåtanden tillgodoses i stället inom ramen för den allmänna hälso- och sjukvården via en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting.

För 2017 beräknas 169 miljoner kronor förbrukas. För 2018 beräknas förbrukningen till 168 miljoner kronor. För åren 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 173 respektive 178 miljoner kronor.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall

Den 1 januari 2012 infördes förmånerna sjukpenning i särskilda fall och rehabiliteringspenning i särskilda fall. Förmånerna kan lämnas till en försäkrad som helt eller delvis har fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antalet månader som sådan ersättning kan betalas ut. Ersättningarna kan också lämnas till försäkrade vars rätt till aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år.

Sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall kan lämnas till en försäkrad som

saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI), eller till en försäkrad som har en låg SGI.

Utgifterna för 2017 beräknas uppgå till 72 miljoner kronor. Utgifterna för sjukpenning respektive rehabiliteringspenning i särskilda fall beräknas till 112 miljoner kronor för 2018. För åren 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 127 respektive 140 miljoner kronor.

Boendetillägg

Den 1 januari 2012 infördes förmånen boendetillägg. Denna förmån kan lämnas till en försäkrad som fått tidsbegränsad sjukersättning under det högsta antal månader som sådan ersättning kan lämnas, om den försäkrade får sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning i särskilda fall eller rehabiliteringspenning i särskilda fall. Boendetillägg kan också lämnas till en person vars aktivitetsersättning upphör till följd av att han eller hon fyller 30 år.

Utgifterna för 2017 beräknas uppgå till 102 miljoner kronor. Utgifterna för boendetillägg beräknas till 124 miljoner kronor för 2018. För åren 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 133 respektive 142 miljoner kronor.

Närståendepenning

Närståendepenning utbetalas till den som avstår från förvärvsarbete för att vårda en närstående svårt sjuk person. Utgiftsutvecklingen för närståendepenningen styrs av antal ersatta dagar samt löneutvecklingen. Antalet dagar beräknas uppgå till 183 000 nettodagar under 2017 och 184 000 nettodagar 2018. Medelersättningen per nettodag för närståendepenning har för 2017 beräknats till 939 kronor och för 2018 till 958 kronor per dag.

För 2017 beräknas utgifterna, inklusive statlig ålderspensionsavgift, uppgå till 204 miljoner kronor. Utgifterna för närståendepenningen inklusive statlig ålderspensionsavgift beräknas till 192 miljoner kronor för 2018. För åren 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 195 respektive 195 miljoner kronor.

Tabell 3.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Sjukpenning och rehabilitering m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	41 740 154	41 740 154	41 740 154
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	610 500	1 283 000	1 286 000
Varav BP18	538 500	1 089 000	1 092 000
Varav			
Förbättrat SGI-skydd för studenter		3 000	6 000
Karensavdrag		12 000	12 000
Sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut	3 000	3 000	3 000
Höjt tak till 8 PBB	511 000	1 022 000	1 022 000
SGI vid nyföretagande	24 500	49 000	49 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	744 000	1 347 000	1 973 000
Volym	-4 284 225	-5 497 021	-5 618 644
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	38 810 429	38 873 133	39 380 510

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Den utgiftspåverkan riksdagens beslut har på anslaget redovisas i tabell 3.5 (beslutsraden). Det förslag med mest utgiftspåverkan är höjt inkomsttak i sjukförsäkringen som beräknas öka utgifterna med 511 miljoner kronor 2018 och 1 022 miljoner kronor för åren därefter. Vidare påverkas utgiftsnivån av följande här föreslagna eller aviserade förändringar: sjukpenning under utredningstid, förstärkt skydd av studerandes sjukpenninggrundande inkomst, införande av karensavdrag samt förbättrat försäkringsskydd för företagare under uppbyggnadsskede.

Regeringen föreslår att 38 810 429 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Sjukpenning och rehabilitering m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 38 873 133 000 kronor respektive 39 380 510 000 kronor.

3.11.2 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

2016	Utfall	49 424 077	Anslags-sparande	268 468
2017	Anslag	48 706 606 ¹	Utgifts-prognos	47 969 800
2018	Förslag	46 909 313 ²		
2019	Beräknat	45 987 056		
2020	Beräknat	45 230 891		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 6 176 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2018 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2015 som uppgick till 74 229 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitets- och sjukersättning, bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning samt för kostnader för sysselsättning av vissa personer med aktivitets- och sjukersättning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Aktivitetsersättning betalas ut till personer i åldrarna 19–29 år och sjukersättning till personer i åldrarna 19–64 år. I åldrarna 19–29 år utges sjukersättning endast i hel omfattning. Utgiftsutvecklingen för aktivitetsersättning och sjukersättning är framför allt beroende av utvecklingen av antalet sjukskrivningar, den demografiska utvecklingen samt utvecklingen av prisbasbeloppet.

Nuvarande utgiftsutveckling påverkas i hög grad av att många inte längre kommer att få sjukersättning på grund av att de fyller 65 år, i kombination med att nybeviljandet är lågt i förhållande till utflödet. Antalet nybeviljade sjukersättningar beräknas bli ca 7 000 per år under prognosperioden, motsvarande uppgift för aktivitetsersättningar är knappt 8 000 per år. Det totala antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning väntas minska under prognos-

perioden. År 2017 prognostiseras medelantalet vara 322 000 för att minska till 285 000 år 2020.

Utgifterna för aktivitets- och sjukersättning inklusive statlig ålderspensionsavgift för 2017 beräknas till 43 560 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 41 643, 40 748 respektive 39 981 miljoner kronor.

Bostadstillägg till personer med aktivitets- och sjukersättning

Syftet med bostadstillägg för personer med aktivitets- eller sjukersättning (BTP) är att förbättra förutsättningarna för skälig bostadsstandard för dem med låg ersättning. Utgiftsutvecklingen för BTP styrs av antal personer med aktivitets- respektive sjukersättning. Utöver detta styrs det också av utvecklingen för prisbasbeloppet, boendekostnaderna och av medelersättningen.

Utgifterna för 2017 beräknas till 5 118 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 5 234, 5 207 respektive 5 218 miljoner kronor.

Kostnader för sysselsättning av vissa personer med aktivitets- och sjukersättning

Sedan 1999 finns en särskild ersättning till arbetsgivare som anställer personer som står till arbetsmarknadens förfogande med begränsad återstående arbetsförmåga om 25 procent. Det ska i första hand vara fråga om ersättning för anställning på den ordinarie arbetsmarknaden med hjälp av lönebidrag. Om inte detta kan ske inom sex månader, ska berörda personer kunna beredas anställning hos Samhall AB. Utvecklingen av utgifterna för detta särskilda stöd styrs av antalet personer som bereds sysselsättning, faktureringsrutiner på Samhall AB och Arbetsförmedlingen, retroaktiva utbetalningar samt storleken på stödet till arbetsgivarna i varje enskilt fall.

Utgifterna för 2017 beräknas till 29 miljoner kronor. För åren 2018, 2019 och 2020 beräknas utgifterna till 32, 32 respektive 32 miljoner kronor.

Tabell 3.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Aktivitets- och sjukersättningar m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	48 706 606	48 706 606	48 706 606
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	784 000	1 046 000	1 046 000
Varav BP18	614 000	876 000	876 000
Varav			
Höjd garantinivå i sjuk- och aktivitetsersättning	259 000	521 000	521 000
Höjt bostadstillägg för ålderspensionärer och personer med SA	355 000	355 000	355 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	614 702	1 368 066	2 081 442
Volym	-3 195 995	-5 133 616	-6 608 286
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			5 129
Förslag/beräknat anslag	46 909 313	45 987 056	45 230 891

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

De utgiftsförändringar som föranleds av beslut redovisas i tabell 3.7. Den här föreslagna höjningen av garantiersättningen beräknas öka utgifterna med 259 miljoner kronor 2018 och 522 miljoner kronor för åren därefter. Vidare beräknas förbättringarna i bostadstillägget öka utgifterna med 355 miljoner kronor årligen från och med 2018.

Regeringen föreslår att 46 909 313 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 45 987 056 000 kronor respektive 45 230 891 000 kronor.

3.11.3 1:3 Handikappersättning

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:3 Handikappersättning

Tusental kronor

2016	Utfall	1 342 864	Anslags-sparande	25 321
2017	Anslag	1 384 000 ¹	Utgifts-prognos	1 361 000
2018	Förslag	1 384 000		
2019	Beräknat	1 414 000		
2020	Beräknat	1 448 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för handikappersättningar enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Antalet personer med handikappersättning uppgick under 2016 till ca 64 000, och fram till 2020 väntas antalet personer med handikappersättning öka något, till en nivå om drygt 65 000 år 2020. Det är framför allt den lägsta ersättningsnivån som väntas öka mest.

Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Handikappersättning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 384 000	1 384 000	1 384 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	21 000	48 000	76 000
Volym	-21 000	-18 000	-12 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 384 000	1 414 000	1 448 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 384 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Handikappersättning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 414 000 000 kronor respektive 1 448 000 000 kronor.

3.11.4 1:4 Arbetskadeersättningar m.m.

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:4 Arbetskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	3 118 871		-63 223
2017	Anslag	3 015 000 ¹	Utgifts-prognos	3 005 000
2018	Förslag	2 876 000 ²		
2019	Beräknat	2 789 000		
2020	Beräknat	2 694 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 213 000 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2018 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2015 som uppgick till -11 002 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbets-kadeersättning enligt 40, 41, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Arbetskadeersättning kan lämnas i form av bl.a. livränta till den skadade, ersättning för tandvård samt begravningshjälp och livränta till efterlevande. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Utgifterna inom arbetsskadeförsäkringen har de senaste åren reducerats betydligt. Detta beror främst på färre nybeviljade arbetsskadelivräntor i kombination med att ett större antal personer som har livränta uppnått 65 års ålder. Denna utveckling bedöms fortsätta även de kommande åren.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Arbetskadeersättningar m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	3 015 000	3 015 000	3 015 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	60 000	124 000	180 000
Volymer	-199 000	-350 000	-501 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 876 000	2 789 000	2 694 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 876 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Arbetskadeersättningar m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 789 000 000 kronor respektive 2 694 000 000 kronor.

3.11.5 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	35 469		189
2017	Anslag	33 277 ¹	Utgifts-prognos	34 529
2018	Förslag	33 068 ²		
2019	Beräknat	31 620		
2020	Beräknat	30 303		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 895 tkr avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2018 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2015 som uppgick till -49 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättningar inom det statliga personskadeskyddet enligt 7, 43, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt motsvarande äldre lagstiftning. Anslaget får också användas för utgifter för krigsskadeersättning till sjömän enligt 7, 44, 87 och 88 kap. socialförsäkringsbalken samt mot-

svarande äldre lagstiftning. Anslaget får dessutom användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Utgifterna för ersättning inom det statliga personskadeskyddet domineras av utgifterna för äldre skador, vilka står för cirka två tredjedelar av de totala utgifterna. Ersättning för det statliga personskadeskyddet beräknas bli något lägre de kommande åren. Detta främst på grund av att livräntor enligt äldre lagstiftning upphör.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Ersättning inom det statliga personskadeskyddet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	33 277	33 277	33 277
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 100	3 000	1 400
Volymner	-1 309	-4 657	-4 374
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	33 068	31 620	30 303

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 33 068 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning inom det statliga personskadeskyddet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 31 620 000 kronor respektive 30 303 000 kronor.

3.11.6 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	2 914 090	162 443	
2017	Anslag	2 901 000 ¹	Utgifts-prognos	2 812 693
2018	Förslag	2 901 000		
2019	Beräknat	2 901 000		
2020	Beräknat	2 898 500		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och bidrag till berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen. Medlen avser bidrag till hälso- och sjukvården för arbetet med sjukskrivningsprocessen och försäkringsmedicinska utredningar, bidrag till arbetsgivare för arbetsplatsnära stöd, samt bidrag till företagshälsovården för medicinsk service. Medlen avser även kostnader för rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, finansiell samordning genom samordningsförbund samt vissa förvaltningsutgifter. Därtill avser medlen utgifter för kunskapsutveckling för sjukskrivningsprocessen och åtgärder för en effektiv sjukskrivningsprocess.

Regeringens övervägande

Rehabiliteringsinsatser i samarbete mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen samarbetar i syfte att vidta insatser som bidrar till att den som är sjukskriven återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Insatserna ska bidra till att skapa bättre förutsättningar för övergång till arbetsmarknaden och förkorta tiden i sjukförsäkringen. För 2017 avsattes 709 miljoner kronor till detta samarbete och dessa medel bedöms förbrukas i sin helhet. För att förstärka stödet till arbetsgivare föreslår regeringen att 18 miljoner kronor överförs till Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd. En sådan tillfällig omfördelning bedöms möjlig då volymerna, och framför allt inflödet av personer

som aktualiseras för myndigheternas samarbete, har minskat under en tid. Myndigheternas gemensamma arbete med att tillhandahålla insatser som förkortar tiden i sjukförsäkringen är en fortsatt viktig fråga för regeringen.

Utgifterna för samarbetet mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen beräknas till 691 miljoner kronor för 2018.

Finansiell samordning genom samordningsförbund

Finansiell samordning genom samordningsförbund syftar till att ge individer som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Finansiell samordning genom samordningsförbund är en frivillig samverkan mellan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, landsting samt en eller flera kommuner. Vid utgången av 2016 fanns det 82 samordningsförbund som omfattar 247 av Sveriges 290 kommuner.

Av resurserna till samordningsförbunden ska Försäkringskassan bidra med statens andel motsvarande hälften av medlen. Landsting och kommuner ska bidra med varsin fjärdedel. För 2017 uppgick de statliga medlen till 339 miljoner kronor och dessa bedöms förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2018 beräknas till 339 miljoner kronor.

Bidrag till hälso- och sjukvården

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) träffade i december 2016 en överenskommelse som gäller för 2017 och 2018; En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess: Överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting 2017–2018 (S2016/07725/SF). Den överenskommelsen omfattar totalt 2 888 miljoner kronor, 1 444 miljoner kronor per år, för insatser som bidrar till en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess.

Utgifterna för 2018 beräknas till 1 444 miljoner kronor.

Försäkringsmedicinska utredningar

För en rättssäker prövning av rätten till ersättning från sjukförsäkringen behöver Försäkringskassan i vissa fall, utöver det läkarintyg som utfärdats av den försäkrades behandlande läkare, begära in kompletterande medicinska underlag från hälso- och sjukvården, s.k. försäkringsmedicinska utredningar. Utredningarna ska ge en fördjupad beskrivning av sjukdomens konsekvenser för individens funktionstillstånd och förmåga till aktivitet. Det kan därigenom ligga till grund för Försäkringskassans bedömning av den försäkrades arbetsförmåga.

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting ingår, ofta årliga, överenskommelser om ersättning till landsting som levererar sådana medicinska utredningar till Försäkringskassan. Nuvarande överenskommelser gäller för perioden 1 november 2016 till och med 31 december 2017.

Den pilotverksamhet med aktivitetsförmågeutredningar (AFU) som pågått sedan 2013 avslutades den 31 oktober 2016 och utredningsformen permanentades så att alla landsting sedan den 1 november 2016 även ska kunna välja att göra AFU.

För budgetåret 2017 tillfördes 40 miljoner kronor till anslagsposten för att Försäkringskassan skulle kunna fortsätta beställa försäkringsmedicinska utredningar.

Utgifterna för 2018 beräknas till 250 miljoner kronor.

Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd

Sedan april 2014 finns ett bidrag riktat till arbetsgivare för köp av arbetsplatsnära stöd för återgång i arbete (förordningen [2014:67] om bidrag till arbetsgivare för köp av arbetsplatsnära stöd för återgång i arbete). Syftet med bidraget är att underlätta för arbetsgivare att ta sitt rehabiliteringsansvar så att den anställdes arbetsförmåga tidigt kan tas tillvara på arbetsplatsen och på så sätt öka möjligheterna till att tidigt återgå i arbete. För 2017 avsattes 100 miljoner kronor till arbetsplatsnära stöd.

Som framgår i avsnitt 3.7.3 överväger regeringen att utvidga det nuvarande bidraget till arbetsgivare för köp av arbetsplatsnära stödinsatser till att även omfatta planering, genomförande och uppföljning. Alla arbetsgivare bör kunna få ersättning för angivna utrednings- och rehabiliteringskostnader för arbetstagare på så sätt att arbetsgivaren kompenseras till hälften med ett tak på 10 000 kr per arbetstagare och kalenderår. Det nuvarande beloppet 7 000 kr bör höjas eftersom bidrag föreslås kunna ges för ytterligare insatser. De insatser för vilka bidrag kan lämnas bör benämnas arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd. För att utvidga stödet avser regeringen att för 2018 föra över 18 miljoner kronor från medlen avsatta för rehabiliteringsinsatser i samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Utgifterna för 2018 beräknas till 118 miljoner kronor.

Medicinsk service

I förordningen (2014:68) om bidrag till företagshälsovården för köp av medicinsk service finns bestämmelser om bidrag till anordnare av företagshälsovård för dennes kostnader för köp av medicinsk service från offentliga eller privata vårdgivare. Syftet med bidraget är att förebygga sjukskrivning samt att vid sjukskrivning öka arbetstagares möjligheter att återgå i arbete. Detta ska uppnås genom att bidrag lämnas för företagshälsovårdens kostnader för köp av sådan medicinsk service som ingår som ett led i bedömningen av en arbetstagares arbetsförmåga. Försäkringskassan beslutar, enligt förordningen om utbetalning av bidrag till anordnare av företagshälsovård.

För 2017 har 55 miljoner kronor avsatts för bidrag till kostnader för medicinsk service. Bedömningen är att dessa medel förbrukas i sin helhet.

Utgifterna för 2018 beräknas till 55 miljoner kronor.

Myndigheten för arbetsmiljökunskap

Regeringen avser att under 2018 inrätta Myndigheten för arbetsmiljökunskap. Regeringen avser att tillfälligt delfinansiera myndigheten från detta anslag med 1,5 miljoner kronor för 2018 och 2,5 miljoner kronor för 2019. Från och med 2020 minskas detta anslag permanent med 2,5 miljoner för att finansiera myndigheten. Se vidare utgiftsområde 14 anslag 2:6 *Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 033 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bland annat för utgifter för statsbidrag och bidrag till berörda aktörer i sjukskrivningsprocessen. Bemyndigandet avser bidrag för arbetet med sjukskrivningsprocessen inom hälso- och sjukvården, försäkringsmedicinska utredningar och forskningsmedel till Forte.

Regeringen avser att under 2017 ingå en ny överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting om försäkringsmedicinska utredningar som omfattar högst 250 miljoner kronor, vilket sammantaget innebär beräknade utestående åtaganden för 2017 på 2,7 miljarder kronor. Under 2018 beräknas det göras nya åtaganden på 26 miljoner kronor avseende Fortes forskningsutlysning rörande insatser för återgång i arbete. Bemyndigandet minskas därför med ca 1,7 miljarder kronor jämfört med det som begärs på Höständeringsbudget för 2017.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag till sjukskrivningsprocessen* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 033 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	2 951 119	4 191 928	2 701 000		
Nya åtaganden	3 179 500	250 000	26 000		
Infriade åtaganden	1 938 691	-1 740 928	-1 694 000	-1 013 000	-20 000
Utestående åtaganden	4 191 928	2 701 000	1 033 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	4 256 500	2 701 000	1 033 000		

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag för sjukskrivningsprocessen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 901 000	2 901 000	2 901 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			-2 500
Varav BP18			-2 500
Varav			
Myndigheten för arbetsmiljö- kunskap			-2 500
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 901 000	2 901 000	2 898 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 901 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 901 000 000 kronor respektive 2 898 500 000 kronor.

3.11.7 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2016		799 377		10 623
2017	Anslag	901 000 ¹	Utgifts- prognos	901 000
2018	Förslag	901 000		
2019	Beräknat	901 000		
2020	Beräknat	901 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för sjuklönekostnader enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Regeringens överväganden

Sedan den 1 januari 2015 finns en ny ersättning som kompenserar arbetsgivare som har höga sjuklönekostnader. Kompensationen riktar sig framför allt till mindre arbetsgivare. Antalet arbetsgivare som fått ersättning för sina sjuklönekostnader under 2016 uppgick till ca 44 400. Av de arbetsgivare som har erhållit ersättning tillhör 73 procent de allra minsta arbetsgivarna med lönekostnader upp till 3 miljoner kronor per år. Utgifterna för ersättning för höga sjuklönekostnader uppgick för 2016 till 890 miljoner kronor (Försäkringskassans återrapportering, S2017/04415/SF). Detta är avsevärt högre än vad reformen var beräknad till. De första två årens utfall tyder på att vissa arbetsgivares sjuklönekostnader är betydligt högre än vad som tidigare har varit känt. För att få bättre kunskap

om kvaliteten i de beslut som myndigheten har fattat och i de kostnadsuppgifter som arbetsgivare lämnar har regeringen i juni 2017 gett Försäkringskassan i uppdrag att göra en kvalitetsuppföljning av förmånen (S2017/03474 delvis). Myndigheten ska redovisa uppdraget senast den 1 december innevarande år.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Ersättning för höga sjuklönekostnader

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	810 000	810 000	810 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym	91 000	91 000	91 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	901 000	901 000	901 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 901 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättning för höga sjuklönekostnader* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 901 000 000 kronor respektive 901 000 000 kronor.

3.11.8 2:1 Försäkringskassan

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

2016	Utfall	8 264 985	Anslags-sparande	119 895
2017	Anslag	8 424 404 ¹	Utgifts-prognos	8 495 927
2018	Förslag	8 732 772		
2019	Beräknat	8 910 087 ²		
2020	Beräknat	9 070 242 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 8 770 315 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 8 776 960 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Försäkringskassans förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för forskning inom socialförsäkringens område.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

För administration av egna resultatområden disponerar Försäkringskassan avgiftsinkomster. Dessa områden avser i huvudsak administration av familjebidrag och dagpenning till totalförsvarspliktiga, ersättning från affärsdrivande verk samt avgifter för tjänster som tillhandahålls åt Pensionsmyndigheten.

Försäkringskassan har även andra avgiftsintäkter från bl.a. administration av statlig fordran samt intäkter enligt 4 § avgiftsförordningen (1992:191) och övriga ersättningar. Försäkringskassan får, utöver vad som anges i avgiftsförordningen, utföra datorbearbetningar och tillhandahålla tjänster inom systemutveckling, statistik m.m. mot ersättning. Avgifterna disponeras av myndigheten.

Tabell 3.20 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt -kost- nad)
Utfall 2016	296 305	297 122	-817
(varav tjänsteexport)	239	346	-107
(varav intäkter från pensionsmyndigheten)	282 628	282 628	0
Prognos 2017	294 747	294 747	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
(varav intäkter från pensionsmyndigheten)	275 000	275 000	0
Budget 2018	315 936	315 936	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
(varav intäkter från pensionsmyndigheten)	295 000	295 000	0
(varav intäkter EESSI)	2 270	2 270	0

Källa: Försäkringskassan

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 216 miljoner kronor för 2018, 258 miljoner kronor för 2019 och 267 miljoner kronor för 2020. Anslaget ökas till följd av ett antal reformer på välfärdsområdet som har administrativa konsekvenser för Försäkringskassan. Av dessa ska 83 miljoner kronor användas under 2018 till införande av begränsning i föräldrapenningen, höjning av barnbidrag respektive underhållsstöd, och reform inom bostadsbidrag och underhållsstöd vid växelvist boende. Medlen ska även användas till att hantera en höjning i taket i sjukförsäkringen höjs från 7,5 till 8 prisbasbelopp fr.o.m. den 1 juli 2018, ökade volymer av omprövningsärenden inom sjukförsäkringen, förändringar inom sjuk- och aktivitetsersättning, införande av karensavdrag och införande av generösare regler för företagare i uppbyggnadskede. Härutöver ska medlen användas till en höjning av det allmänna tandvårdsbidraget samt framtagande av statistik inom det internationella området. För 2019 och 2020 avsätts 77 miljoner kronor per år för ovanstående reformer och förändringar. Från och med 2021 avsätts 40 miljoner kronor årligen.

I vårpropositionen för 2017 beslutades om att Försäkringskassan ska ta över ansvaret för handläggning av etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare fr.o.m. den 1 januari 2018. Den verksamhet som avser handläggningen av etableringsersättningen till vissa nyanlända invandrare och som finansieras av anslaget 1:1 *Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader* under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv flyttas till utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 92 miljoner kronor för 2018, 112 miljoner för 2019, 95 miljoner för 2020, 74 miljoner kronor för 2021 och för 2022, samt 61 miljoner kronor årligen från och med 2023.

I proposition Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationer (prop. 2016/17:58) föreslog regeringen att uppgifter om utbetalda ersättningar för arbete och skatteavdrag på individnivå, dvs. per betalningsmottagare, ska lämnas löpande till Skatteverket. Uppgifterna ska normalt lämnas månadsvis i en arbetsgivardeklaration i stället för årligen i en kontrolluppgift. Förslaget innebär att Försäkringskassan ska lämna ett stort antal uppgifter till Skatteverket månatligen. För att ge Försäkringskassan förutsättningar att implementera reformen föreslår regeringen att Försäkringskassans anslag under budgetperioden ökas med 8 miljoner kronor för 2018, 13 miljoner kronor för 2019 och 11 miljoner kronor för 2020.

Härutöver föreslår regeringen att Försäkringskassan, tillsammans med Skatteverket och Pensionsmyndigheten, ska utöka antalet servicekontor från och med 2018 (se utg.omr. 2 avsnitt 5). Regeringen föreslår att Försäkringskassan tillförs 33 miljoner kronor 2018, 56 miljoner kronor 2019, 84 miljoner kronor 2020 samt 76 miljoner kronor årligen från och med 2021.

De personella konsekvenserna vid Försäkringskassan av förslagen kan för närvarande inte bedömas.

Bemyndigande om kredit

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 170 000 000 kronor för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet vid utbetalning av ersättning för vård i andra länder.

Skälen för regeringens förslag: Krediten behövs för att finansiera Försäkringskassans betalning av utländska vårdfakturor. Under 2013 övertog landstingen och kommunerna kostnadsansvaret för vissa ersättningar vid vård utomlands genom lagen (2013:514) om landstingens och kommunernas kostnadsansvar för viss vård i utlandet (se även utg.omr. 9 avsnitt 3.7.7). Försäkringskassan kommer emellertid även fortsättningsvis att betala de utländska vårdfakturorna och först i efterhand kräva ersättning från berört landsting, på grund av att en viss utredning bör göras innan utbetalning sker. Krediten ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203). Den räntekostnad som uppstår ska betalas av landstingen. Regeringen bör därför bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 170 000 000 kronor för att tillgodose Försäkringskassans behov av likviditet i utbetalning av ersättning för vård i andra länder.

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Försäkringskassan

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 395 404	8 395 404	8 395 404
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	166 136	302 581	452 220
Beslut	100 231	100 102	127 619
Varav BP18 ³	145 000	146 000	172 000
<i>Varav³</i>			
Månatliga individuppgifter i arbetsgivardeklarationer	8 000	13 000	11 000
Statlig lokal service	33 000	56 000	84 000
Reformer inom välfärdso- rådet m.m.	83 000	77 000	77 000
Nytt regelverk etablering och harmoniseringar	21 000		
Överföring till/från andra anslag	71 000	112 000	94 999
Varav BP18 ³	71 000	112 000	95 000
<i>Varav³</i>			
Nytt regelverk etablering och harmoniseringar	71 000	112 000	95 000
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	8 732 772	8 910 087	9 070 242

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 8 732 772 000 anvisas under anslaget 2:1 *Försäkringskassan* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 910 087 000 kronor respektive 9 070 242 000 kronor.

3.11.9 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

År	Slut	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	61 340		6 053
2017	Anslag	66 364 ¹		68 944
2018	Förslag	67 647		
2019	Beräknat	68 723 ²		
2020	Beräknat	70 005 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 67 646 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 744 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för socialförsäkringens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Inspektionen för socialförsäkringens arbete bedöms bidra till att stärka och värna rättssäkerheten samt effektiviteten inom socialförsäkringsområdet. Slutsatserna i ISF:s rapporter ligger många gånger till grund för regeringens resultatbedömningar och används både vid utarbetandet av reformer och för att följa upp reformer.

Anslaget beräknas minskas med 3 miljoner kronor 2020 för att fortsatt finansiera en ökning av anslaget 1:2 *Statens beredning för medicinsk och social utvärdering*, under utgiftsområde 9 i syfte att sammanställa kunskap om arbetsmiljöns betydelse för uppkomsten av sjukdomar, med särskilt beaktande av kvinnors arbetsmiljöer.

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Inspektionen för socialförsäkringen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	66 364	66 364	66 364
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 128	2 202	3 381
Beslut	155	157	260
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	67 647	68 723	70 005

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 67 647 000 kronor anvisas under anslaget 2.2 *Inspektionen för socialförsäkringen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 68 723 000 kronor respektive 70 005 000 kronor.

Bilaga 1

Promemorian
Sjukpenning i avvaktan
på slutligt beslut
(Ds 2017:4)

Bilaga 2

Promemorian Förstärkt rehabilitering för återgång i arbete (Ds 2017:9)

Bilaga 2

Promemorian Förstärkt rehabilitering för återgång i arbete (Ds 2017:9)

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Förstärkt rehabilitering för återgång i arbete (Ds 2017:9)	5
2	Författningsförslag i promemorian	6
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	6
3	Remissinstanser enligt remissmissiv.....	9
4	Remissinstanser utanför remisslistan	9
5	Lagradsremissens lagförslag.....	10
5.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	10
6	Lagrådets yttrande	12

1 Sammanfattning av promemorian Förstärkt rehabilitering för återgång i arbete (Ds 2017:9)

I promemorian föreslås att:

1. En skyldighet införs för arbetsgivare att ta fram en plan för återgång i arbete tillsammans med arbetstagaren senast då arbetstagaren har varit frånvarande på grund av sjukdom i 30 dagar.
2. I planen bör ingå att arbetsgivaren vidtar anpassnings- och rehabiliterings.
3. Det nuvarande arbetsplatsnära stödet till arbetsgivare bör utvidgas till att även omfatta planering, genomförande och uppföljning.
4. Namnet på det arbetsplatsnära stödet bör ändras till arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd.
5. Arbetsplatsinriktat rehabiliteringsstöd bör kunna lämnas till en arbetsgivare med högst 10 000 kronor per arbetstagare och år.

2 Författningsförslag i promemorian

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att nuvarande 30 kap. 6 § ska betecknas 30 kap. 6 a §,
dels att 30 kap. 1 § och 110 kap. 21 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 30 kap. 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

1 §

I detta kapitel finns allmänna bestämmelser om rehabilitering i 2–11 §§.

Vidare finns bestämmelser om rehabiliteringsplan i 12–14 §§.

I detta kapitel finns allmänna bestämmelser om rehabilitering i 2–5 och 6 a–11 §§.

Vidare finns bestämmelser om plan för återgång i arbete i 6 § och om rehabiliteringsplan i 12–14 §§.

6 §

Om det kan antas att den försäkrades arbetsförmåga kommer att vara nedsatt under minst 60 dagar ska arbetsgivaren senast den dag som den försäkrades arbetsförmåga har varit nedsatt under 30 dagar ha upprättat en plan för återgång i arbete. Om det har antagits att den försäkrades arbetsförmåga inte kommer att vara nedsatt under minst 60 dagar och det därefter framkommer att nedsättningen kan antas komma att fortgå under minst 60 dagar ska dock en sådan plan omgående upprättas.

En plan för återgång i arbete behöver inte upprättas om det med hänsyn till den försäkrades hälsotillstånd klart framgår att den försäkrade inte kan återgå i arbete. Om hälsotillståndet därefter förbättras ska dock en plan omgående upprättas. Planen ska i den utsträckning som det är möjligt upprättas i samråd med den försäkrade.

Arbetsgivaren ska fortlöpande se till att planen för återgång i arbete följs och att det vid behov görs ändringar i den.

110 kap.**21 §**

När det gäller sjukpenning ska den försäkrade, om Försäkringskassan begär det, ge in *följande handlingar*:

1. *En* skriftlig särskild försäkran avseende nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom. Den särskilda försäkran ska innehålla en utförligare beskrivning av den försäkrades arbetsuppgifter och egna bedömning av arbetsförmågan än det som har uppgetts i ansökan. Uppgifterna i den särskilda försäkran ska lämnas på heder och samvete.

2. *Ett utlåtande av arbetsgivaren. I utlåtandet ska det anges vilka möjligheter som finns att ta till vara den försäkrades arbetsförmåga inom arbetsgivarens verksamhet efter åtgärder som avses i 30 kap.*

När det gäller sjukpenning ska den försäkrade, om Försäkringskassan begär det, ge in *en* skriftlig särskild försäkran avseende nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom. Den särskilda försäkran ska innehålla en utförligare beskrivning av den försäkrades arbetsuppgifter och egna bedömning av arbetsförmågan än det som har uppgetts i ansökan. Uppgifterna i den särskilda försäkran ska lämnas på heder och samvete.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Den nya bestämmelsen i 30 kap. 6 § ska tillämpas även i fråga om försäkrade vars arbetsförmåga den 30 juni 2018 har varit nedsatt under minst 60 dagar eller kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar. En plan för återgång i arbete ska då ha upprättats senast den 31 juli 2018.

3 Remissinstanser enligt remissmissiv

Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Kamrarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Stockholm, Justitiekanslern, Domstolsverket, Datainspektionen, Kriminalvården, Statens Institutionsstyrelse, Bolagsverket, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Inspektionen för socialförsäkringen, Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Arbetsgivarverket, Regelrådet, Statskontoret, Konkurrensverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, Medlingsinstitutet, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU, Karolinska institutet, Centrala Studiestödsnämnden, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte, Landstinget i Örebro län, Landstinget i Kronobergs län, Landstinget i Skåne, Landstinget i Västerbottens län, Stockholms läns landsting, Västra Götalandsregionen, Bjurholms kommun, Eda kommun, Flens kommun, Gagnefs kommun, Gullspångs kommun, Heby kommun, Huddinge kommun, Härnösand kommun, Katrineholms kommun, Kiruna kommun, Klippans kommun, Laholms kommun, Laxå kommun, Mjölby kommun, Nora kommun, Norrtälje kommun, Ockelbo kommun, Staffanstorps kommun, Stockholms kommun, Sölvesborgs kommun, Tranemo kommun, Tranås kommun, Tyresö kommun, Uddevalla kommun, Umeå kommun, Upplands Väsby kommun, Varbergs kommun, Västerviks kommun, Västerås kommun, Övertorneå kommun, Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, Sveriges läkarförbund, Svenska Läkarsällskapet, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Småföretagarnas Riksförbund, Näringslivets regelnämnd (NNR), Företagarförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, Almega, Vårdföretagarna, Landsorganisationen i Sverige (LO), Arbetsgivarföreningen (KFO), Sverige Akademikers Centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Fackförbundet Kommunal, PTK, Handikappförbunden, Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder (DHR), Nationella nätverket för samordningsförbund, Nationell samverkan för psykisk hälsa (NSPH), Sverige Företagshälsor, Rygginstitutet, Sophiahemmet Rehab, Arbets-

livsresurs, Euroaccident, Länsförsäkringar, Svensk Försäkring, Skandia.

4 Remissinstanser utanför remisslistan

Lärarnas Riksförbund, Föreningen för de Neurosedynskadade (FfdN) IF Metall, Säker arbetsmiljö Sverige, Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, Elöverkänsligas Riksförbund.

5 Lagrådsremissens lagförslag

5.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att nuvarande 30 kap. 6 § ska betecknas 30 kap. 6 a §,
dels att 30 kap. 1 § och 110 kap. 21 och 55 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 30 kap. 6 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

30 kap.

1 §

I detta kapitel finns allmänna bestämmelser om rehabilitering i 2–11 §§.

Vidare finns bestämmelser om rehabiliteringsplan i 12–14 §§.

I detta kapitel finns allmänna bestämmelser om rehabilitering i 2–5 och 6 a–11 §§.

Vidare finns bestämmelser om *plan för återgång i arbete* i 6 § och om rehabiliteringsplan i 12–14 §§.

6 §

Om det kan antas att den försäkrades arbetsförmåga kommer att vara nedsatt på grund av sjukdom under minst 60 dagar ska arbetsgivaren senast den dag när den försäkrades arbetsförmåga har varit nedsatt under 30 dagar ha upprättat en plan för återgång i arbete. Om det har antagits att den försäkrades arbetsförmåga inte kommer att vara nedsatt under minst 60 dagar och det senare framkommer att nedsättningen kan antas komma att fortgå under minst 60 dagar ska dock en sådan plan omgående upprättas.

En plan för återgång i arbete behövs inte upprättas om det med hänsyn till den försäkrades hälsotillstånd klart framgår att den försäkrade inte kan återgå i arbete. Om hälsotillståndet senare förbättras ska dock en plan omgående upprättas. Planen ska i den utsträckning som det är möjligt upprättas i samråd med den försäkrade.

Arbetsgivaren ska fortlöpande se till att planen för återgång i arbete följs och att det vid behov görs ändringar i den.

110 kap.**21 §**

När det gäller sjukpenning ska den försäkrade, om Försäkringskassan begär det, ge in *följande handlingar*:

1. En skriftlig särskild försäkran avseende nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom. Den särskilda försäkran ska innehålla en utförligare beskrivning av den försäkrades arbetsuppgifter och egna bedömning av arbetsförmågan än det som har uppgetts i ansökan. Uppgifterna i den särskilda försäkran ska lämnas på heder och samvete.

2. Ett utlåtande av arbetsgivaren. I utlåtandet ska det anges vilka möjligheter som finns att ta till vara den försäkrades arbetsförmåga inom arbetsgivarens verksamhet efter åtgärder som avses i 30 kap.

När det gäller sjukpenning ska den försäkrade, om Försäkringskassan begär det, ge in *en* skriftlig särskild försäkran avseende nedsättningen av arbetsförmågan på grund av sjukdom. Den särskilda försäkran ska innehålla en utförligare beskrivning av den försäkrades arbetsuppgifter och egna bedömning av arbetsförmågan än det som har uppgetts i ansökan. Uppgifterna i den särskilda försäkran ska lämnas på heder och samvete.

55 §

Sjukpenning får dras in eller sättas ned, om den som är berättigad till ersättningen underlåter att

1. styrka nedsättning av arbetsförmågan genom läkarintyg inom föreskriven tid,

2. ge in en sådan särskild försäkran som avses i 21 § 1, *eller*

3. ge in ett utlåtande av arbetsgivaren enligt 21 § 2.

1. styrka nedsättning av arbetsförmågan genom läkarintyg inom föreskriven tid, *eller*

2. ge in en sådan särskild försäkran som avses i 21 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Den nya bestämmelsen i 30 kap. 6 § ska tillämpas även i fråga om försäkrade vars arbetsförmåga den 30 juni 2018 har varit nedsatt under minst 60 dagar eller kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar. En plan för återgång i arbete ska då ha upprättats senast den 30 september 2018.

6 Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2017-06-20

Närvarande: F.d. justitieråden Leif Thorsson och Lennart Hamberg samt justitierådet Anita Saldén Enérus.

Förstärkt rehabilitering för återgång i arbete

Enligt en lagrådsremiss den 15 juni 2017 har regeringen (Socialdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Pål Ämting, biträdd av ämnessakkunnige Tommy Sundholm.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget rör situationen att en försäkrads arbetsförmåga kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar och innebär att arbetsgivaren ska ha upprättat en plan för återgång i arbete senast den dag då arbetsförmågan varit nedsatt under 30 dagar. Förslaget innehåller en ny bestämmelse i 30 kap. socialförsäkringsbalken som har rubriken Rehabilitering.

30 kap. 1 och 6 §§

Den föreslagna nya lydelsen av 1 § innebär att bestämmelsen om plan för återgång i arbete i den föreslagna nya 6 § omnämns i andra stycket och att första stycket ändras så att allmänna bestämmelser om rehabilitering anges finnas i 2–5 och 6 a–11 §§. Detta skulle kunna uppfattas så att planen för återgång i arbete inte anses röra rehabilitering.

I författningskommentaren till den nya 6 § framgår emellertid att den försäkrade anses skyldig att medverka till planen för återgång till arbete, något som uttrycks som skyldighet att efter förmåga medverka i rehabiliteringen enligt 7 §. Den paragrafen föreskriver också att den försäkrade ska lämna de upplysningar som behövs för att klarlägga behovet av rehabilitering. Vidare hänvisas i författningskommentaren till bestämmelsen i 110 kap. 57 § första stycket 2, enligt vilken den försäkrades ersättning kan dras in eller sättas ned om den försäkrade inte medverkar i rehabiliteringsåtgärder enligt 30 kap. 7 §. Det förefaller alltså som om planen för återgång till arbete här anses utgöra ett led i den rehabilitering varom kapitlet handlar.

Bestämmelsen i 7 § synes hittills ha varit inriktad på den försäkrades skyldighet att lämna upplysningar till Försäkringskassan (som har att upprätta den rehabiliteringsplan som regleras i kapitets 12–14 §§). Om det är riktigt att den anställdes skyldighet att medverka till planen för återgång i arbete stöds på 7 § utvidgas den försäkrades skyldigheter på ett sätt som inte synes ha behandlats under beredningen och som – bl.a. med hänsynstagande till arbetsrättsliga förhållanden – bör behandlas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Om planen för återgång till arbete så som här förutsatts anses innefattas i rehabiliteringen omfattar bestämmelserna om rehabilitering även den planen. Den föreslagna ändringen i 30 kap. 1 § bör då inte genomföras.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Enligt punkt 1 ska lagen träda i kraft den 1 juli 2018. Bestämmelserna i 30 kap. 6 § ska dock enligt punkt 2

även tillämpas om den försäkrades arbetsförmåga den 30 juni 2018 har varit nedsatt 60 dagar eller kan antas komma att vara nedsatt under minst 60 dagar. I förtydligande syfte bör orden ”räknat från och med dagen då arbetsförmågan blev nedsatt” läggas till sist i meningen.

Bilaga 1

Promemorian Sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut (Ds 2017:4)

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning av promemorian Sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut (Ds 2017:4).....	5
2	Författningsförslag i promemorian	6
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	6
3	Remissinstanser enligt remissmissiv.....	9
4	Remissinstanser utanför remisslistan	9

1 Sammanfattning av promemorian Sjukpenning i avvaktan på slutligt beslut (Ds 2017:4)

I promemorian föreslås att:

1. Ett ärende om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall ska inte få avgöras till den försäkrades nackdel utan att han eller hon har underrättats om innehållet i det kommande beslutet och fått tillfälle att yttra sig över det inom en bestämd tid. Detta ska dock inte gälla om det är uppenbart att han eller hon inte kan komma in med uppgifter som kan påverka avgörandet.
2. Försäkringskassan ska få besluta att lämna sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall för tid till dess att ett ärende har slutligt avgjorts. En förutsättning för beslutet ska vara att den försäkrade begär sjukpenning i anslutning till en sjukperiod som pågått i minst 15 dagar, sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har betalats tidigare under sjukperioden och att det saknas skäl som talar emot ett sådant lämnande.
3. SGI-skydd ska gälla under tid då den försäkrade väntar på ett slutligt beslut av Försäkringskassan i ärende om sjukpenning, om det inte finns skäl som talar emot det.

2 Författningsförslag i promemorian

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken
dels att 26 kap. 17 § och 108 kap. 10 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a §,
 och närmast före 110 kap. 13 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

17 §¹

SGI-skydd gäller under tid då den försäkrade inte förvärvsarbetar av någon anledning som ger rätt till ersättning i form av

1. sjukpenning,
2. ersättning för arbetsresor i stället för sjukpenning,
3. rehabiliteringsersättning, eller
4. ersättning från arbetsskadeförsäkringen enligt 38–42 kap. som motsvarar ersättning enligt 1–3 eller någon annan jämförbar ekonomisk förmån.

SGI-skydd gäller också under tid då den försäkrade väntar på ett slutligt beslut i ärende om sådan förmån som avses i första stycket.

Första stycket gäller endast för tid före 65 års ålder.

Första och andra styckena gäller endast för tid före 65 års ålder.

108 kap.

10 §

Om ett sådant interimistiskt beslut som avses i 112 kap. 2 § har fattats och det senare bestäms att ersättning inte ska lämnas eller ska lämnas med lägre belopp föreligger inte skyldighet att betala tillbaka utbetalad ersättning i andra fall än som anges i 2 §.

När det gäller assistansersättning föreligger dock, utöver det som anges i 2 §, återbetalningsskyldighet för ersättning som inte har använts för köp av personlig assistans eller för kostnader för personliga assistenter.

Om ett sådant interimistiskt beslut som avses i 112 kap. 2 *eller 2 a §§* har fattats och det senare bestäms att ersättning inte ska lämnas eller ska lämnas med lägre belopp föreligger inte skyldighet att betala tillbaka utbetalad ersättning i andra fall än som anges i 2 §.

110 kap.

Sjukpenning och sjukpenning i särskilda fall

13 a §

Ett ärende om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall får inte av-

¹ Senaste lydelse 2010:1307.

göras till den försäkrades nackdel utan att den försäkrade har underrättats om innehållet i det kommande beslutet och fått tillfälle att inom en bestämd tid yttra sig över det. Ett ärende får dock avgöras utan att den försäkrade underrättas om det kommande beslutet om det är uppenbart att han eller hon inte kan komma in med uppgifter som kan påverka avgörandet.

112 kap.

2 a §

För tid till dess att ett ärende om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har avgjorts får Försäkringskassan trots 2 § besluta i fråga om sådan ersättning, om

1. den försäkrade begär sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall i anslutning till en sjukperiod som har pågått i minst 15 dagar,

2. sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall har lämnats tidigare i sjukperioden, och

3. det saknas skäl som talar emot det.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

2. Bestämmelserna i 110 kap. 13 a § och 112 kap. 2 a § tillämpas första gången vid en begäran om sjukpenning eller sjukpenning i särskilda fall som har kommit in till Försäkringskassan den 1 januari 2018 eller därefter.

3 Remissinstanser enligt remissmissiv

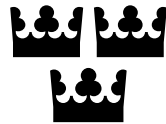
Riksdagens ombudsmän, JO, Riksrevisionen, Kamrarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Uppsala, Justitiekanslern, Domstolsverket, Försäkringskassan, Socialstyrelsen, Inspektionen för socialförsäkringen, Arbetsförmedlingen, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Arbetslöshetskassornas samorganisation, Arbetsgivarverket, Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, Jämtlands läns landsting, Värmlands läns landsting, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Småföretagarnas Riksförbund, Företagarförbundet, Lantbrukarnas Riksförbund, LRF, Landsorganisationen i Sverige, LO, Sveriges Akademikers Centralorganisation, SACO, Tjänstemännens Centralorganisation, TCO, Fackförbundet Kommunal, IF Metall, Sveriges läkarförbund, Vårdförbundet, Handikappförbunden.

4 Remissinstanser utanför remisslistan

Kyrkans Akademikerförbund, Lärarnas riksförbund.

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

11

Förslag till statens budget för 2018

Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Lagförslag.....	9
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	9
3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.....	11
3.1 Omfattning.....	11
3.2 Utgiftsutveckling	11
3.3 Mål för utgiftsområdet.....	12
3.4 Resultatredovisning.....	13
3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	13
3.4.2 Resultat – ersättning vid ålderdom	13
3.4.3 Analys och slutsatser – ersättning vid ålderdom	23
3.4.4 Resultat – ersättning vid dödsfall.....	24
3.4.5 Analys och slutsatser – ersättning vid dödsfall.....	26
3.4.6 Resultat – Pensionsmyndigheten.....	27
3.4.7 Analys och slutsatser – Pensionsmyndigheten	28
3.5 Politikens inriktning	28
3.5.1 Höjt bostadstillägg	29
3.5.2 Jämställda pensioner	29
3.5.3 Ökat arbetsutbud ger starkare pensionssystem.....	30
3.5.4 Fortsatt behov av stöd i pensionsplaneringen	31
3.5.5 Behov av utökad service i landet	31
3.6 Höjt bostadstillägg.....	32
3.7 Budgetförslag.....	33
3.7.1 1:1 Garantipension till ålderspension	33
3.7.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	34
3.7.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer.....	34
3.7.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd	35
3.7.5 2:1 Pensionsmyndigheten	36

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.....	11
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	12
Tabell 3.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	12
Tabell 3.4	Översiktstabell 2016.....	14
Tabell 3.5	Andel ensamstående och sammanboende med garantipension, åldersstandardiserat 66–99 år	16
Tabell 3.6	Inkomstgapet mellan män och kvinnor för personer äldre än 65 år.....	20
Tabell 3.7	Översiktstabell 2016. Antal personer, årsutgifter och medelbelopp. Änkepension och omställningspension.....	25
Tabell 3.8	Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension.....	33
Tabell 3.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Garantipension till ålderspension.....	33
Tabell 3.10	Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna.....	34
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	34
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer	34
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer	35
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd.....	35
Tabell 3.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd..	36
Tabell 3.16	Anslagsutveckling 2:1 Pensionsmyndigheten	36
Tabell 3.17	Finansiering av Pensionsmyndighetens administration	37
Tabell 3.18	Uppdragsverksamhet där intäkterna disponeras	38
Tabell 3.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Pensionsmyndigheten ..	38

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal och andel kvinnor och män med inkomstgrundad pension och garantipension (siffrorna i staplarna avser andelen av pensionärerna i procent)	14
Diagram 3.2	Nybeviljad garantipension bland samtliga 65-åringar. Inrikes respektive utrikes födda.....	15
Diagram 3.3	Andel av pensionärerna som får bostadstillägg	16
Diagram 3.4	Utveckling av andelen BTP-tagare över taket	17
Diagram 3.5	Utveckling av antal kvinnor och män med ÄFS	18
Diagram 3.6	Typfall – pension efter skatt, 2008-2017, 2016 års priser.....	18
Diagram 3.7	Typfall – total pension före skatt, 2008–2017, 2016 års priser	19
Diagram 3.8	Typfall – total pension efter skatt och med bostadstillägg, 2008–2017, 2016 års priser.....	20
Diagram 3.9	Låg materiell standard bland män och kvinnor äldre än 65 år i Sverige och EU-27, andel.....	21
Diagram 3.10	Andelen kvinnor och män med låg ekonomisk standard bland dem över 65 år, prognos 2016–2017	21
Diagram 3.11	Andelen med låg ekonomisk standard bland äldre, Sverige i förhållande till EU-28, 2015	22
Diagram 3.12	Ekonomisk standard relativt gränsen för låg ekonomisk standard, typfall för ensamstående	22
Diagram 3.13	Antal med låg ekonomisk standard fördelat på pensionsammansättning, prognos 2017	23
Diagram 3.14	Andelen som lyfts över gränsen för låg ekonomisk standard med hjälp av grundskyddet, prognos 2017	23
Diagram 3.15	Ekonomisk standard för änkor jämfört med övriga kvinnor, åldersstandardiserat 2015.....	25
Diagram 3.16	Andel med änkepension, pensionärer födda 1944 och 1945	25
Diagram 3.17	Ekonomisk standard för kvinnor och män under 65 år med omställningspension jämfört med sammanboende och övriga ensamstående 2015.....	26

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.6), 2. godkänner målet för utgiftsområdet (avsnitt 3.3), 3. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 8 000 000 000 kronor för att	- tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar (avsnitt 3.7.5), 4. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområdet Ekonomisk trygghet vid ålderdom enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Garantipension till ålderspension	13 080 300
1:2	Efterlevandepensioner till vuxna	10 869 800
1:3	Bostadstillägg till pensionärer	9 026 600
1:4	Äldreförsörjningsstöd	1 103 200
2:1	Pensionsmyndigheten	555 769
Summa		34 635 669

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 74 kap. 11, 12 och 15 §§ och 102 kap. 22, 27 och 28 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

74 kap.

11 §

För den som är ogift anses som skälig bostadskostnad högst 6 200 kronor i månaden.

För den som är ogift anses som skälig bostadskostnad högst 6 620 kronor i månaden.

12 §

För den som är gift anses som skälig bostadskostnad högst 3 100 kronor i månaden. Bostadskostnaden för var och en av makarna ska beräknas till hälften av den sammanlagda bostadskostnaden.

För den som är gift anses som skälig bostadskostnad högst 3 310 kronor i månaden. Bostadskostnaden för var och en av makarna ska beräknas till hälften av den sammanlagda bostadskostnaden.

15 §¹

Skälig levnadsnivå i övrigt anses per månad motsvara en tolfedel av

– 1,473 prisbasbelopp för den som är ogift, och

– 1,204 prisbasbelopp för den som är gift.

– 1,486 prisbasbelopp för den som är ogift, och

– 1,2105 prisbasbelopp för den som är gift.

---

¹ Senaste lydelse 2015:453.

102 kap.**22 §²**

Vid beräkning av bostadstillägg beaktas 95 procent av bostadskostnaden per månad av den del som inte överstiger 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift.

Vid beräkning av bostadstillägg beaktas 96 procent av bostadskostnaden per månad av den del som inte överstiger 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift.

Om bostadskostnaden överstiger de belopp som anges i första stycket beaktas 70 procent av den överskjutande bostadskostnaden per månad upp till 5 600 kronor för den som är ogift och 2 800 kronor för den som är gift.

För var och en av makar ska bostadskostnaden beräknas till hälften av deras sammanlagda bostadskostnad.

Från och med den månad den försäkrade fyller 65 år ska ett belopp om 340 kronor för den som är ogift och 170 kronor för den som är gift läggas till den bostadskostnad som har beaktats enligt första och andra styckena och 23 §.

Från och med den månad den försäkrade fyller 65 år ska ett belopp om 340 kronor för den som är ogift och 170 kronor för den som är gift läggas till den bostadskostnad som har beaktats enligt första, andra och tredje styckena och 23 §.

27 §

Som skälig bostadskostnad enligt 26 § anses högst

– 6 200 kronor för den som är ogift, och

– 3 100 kronor för den som är gift.

– 6 620 kronor för den som är ogift, och

– 3 310 kronor för den som är gift.

28 §³

Skälig levnadsnivå i övrigt enligt 26 § anses per månad motsvara en tolftedel av

– 1,473 prisbasbelopp för den som är ogift, och

– 1,204 prisbasbelopp för den som är gift.

– 1,486 prisbasbelopp för den som är ogift, och

– 1,2105 prisbasbelopp för den som är gift.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.
  2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

² Senaste lydelse 2016:1292.

³ Senaste lydelse 2016:1292.

3 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

3.1 Omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad på två avsnitt. Det är dels grundskyddet för äldre och ersättning till efterlevande som redovisas under detta utgiftsområde, dels den inkomstgrundade ålderspensionen (inkomst-, tillägs- och premiepension) som redovisas under avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget. Utgiftsområdet i detta avsnitt omfattar garantipension, bostadstillägg till pensionärer, äldreförsörjningsstöd samt efterlevandepensioner till vuxna, dvs. om-

ställningspension, änkepension och särskild efterlevandepension. Utgiftsområdet omfattar även Pensionsmyndigheten.

För att ge en mer fullständig bild av pensionärernas situation finns även inkomstgrundad pension som inte ingår i utgiftsområdet till viss del med i resultatredovisningen. Den inkomstgrundade delen av pensionssystemet presenteras dock mer utförligt i avsnittet Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Ersättning vid ålderdom</i>						
1:1 Garantipension till ålderspension	14 112	13 365	13 334	13 080	13 027	13 041
1:2 Efterlevandepensioner till vuxna	11 920	11 545	11 498	10 870	10 363	9 839
1:3 Bostadstillägg till pensionärer	8 466	8 377	8 290	9 027	9 131	9 286
1:4 Äldreförsörjningsstöd	895	954	1 016	1 103	1 191	1 284
Summa Ersättning vid ålderdom	35 393	34 241	34 137	34 080	33 712	33 450
<i>Myndigheter</i>						
2:1 Pensionsmyndigheten	536	534	540	556	567	584
Summa Myndigheter	536	534	540	556	567	584
Totalt för utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	35 928	34 774	34 677	34 636	34 279	34 034

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	34 774	34 774	34 774
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10	19	28
Beslut	672	675	682
Varav BP18 ³	673	676	683
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-335	248	466
Volymer	-487	-1 437	-1 917
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Ny ramnivå	34 636	34 279	34 034

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom

Miljoner kronor

	2018
Transferringar ¹	34 080
Verksamhetsutgifter ²	553
Investeringar ³	3
Summa ramnivå	34 636

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transferringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målen för utgiftsområdet är: ”Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstrelaterad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall. Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas med låga kostnader och till nytta för pensionärer och pensionssparare. Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma

sin framtida pension och vad som påverkar den. Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.” (prop. 2014/15:1 utg.omr. 11, bet. 2014/15:SfU2, rskr. 2014/15:47).

Regeringens förslag: Det nuvarande målet förtydligas och får följande lydelse: Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstrelaterad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall. Administration och förvaltning av ålderspensionssystemet ska bedrivas kostnadseffektivt och till nytta för pensionärer och pensionssparare. Informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin samlade framtida pension och vad som påverkar den. Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män.

Skälen för regeringens förslag: Den nuvarande lydelsen av målet har gällt sedan 2015. Regeringen har gjort en genomlysning av målet och konstaterat att målet är ändamålsenligt, men att det i två avseenden bör förtydligas något utan syfte att ändra inriktningen. Den första justeringen avser den nuvarande formuleringen att administration och förvaltning ska bedrivas *med låga kostnader*. Den formuleringen är inte optimal som ett mål att följa upp. Regeringen föreslår därför att lydelsen ändras till att administration och förvaltning ska bedrivas *kostnadseffektivt*. Syftet blir detsamma men den nya lydelsen gör det enklare och tydligare att mäta målpuppfyllelse. Den andra justeringen avser formuleringen att informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin framtida pension. Målformuleringen om informationsgivningen tillkom när Pensionsmyndigheten bildades 2010 och fanns därför med i budgetpropositionen för 2010. Den formulering som då beslutades av riksdagen var dock att informationsgivningen ska ge pensionsspararna goda möjligheter att bedöma sin *samlade* framtida pension. Regeringen motiverade formuleringen med att de allra flesta utöver allmän pension även har tjänstepension. För att kunna ta rationella beslut om livsval som påverkar pensionen behöver man därför ha kun-

skap även om tjänstepensionen, vilket motiverade en formulering om den samlade pensionen. I samband med att delar av målet formulerades om i budgetpropositionen för 2015 föll ordet *samlade* bort. Motivet för en samlad information är i högsta grad detsamma, varför regeringen föreslår att lydelsen ändras till den tidigare, dvs. där ordet *samlade* finns med i målet.

3.4 Resultatredovisning

3.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorerna för att följa upp målet ”Kvinnor och män med låg eller ingen inkomstrelaterad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd” är:

- Grundskyddets utveckling och omfattning.
- Risk för låg ekonomisk standard, utveckling och omfattning.
- De olika förmånernas bidrag till att garantera ett värdesäkrat grundskydd.

Den centrala indikatorn för att följa upp målet ”Efterlevande make ska ges ett rimligt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall” är:

- Efterlevandes ekonomiska standard i förhållande till andra grupper.

Målet och indikatorerna avser grundskyddet för äldre och efterlevande. De flesta pensionärer som har garantipension och bostadstillägg har emellertid även inkomstrelaterad pension. I viss utsträckning ingår därför denna i redovisningen.

De centrala indikatorerna för att följa upp målet ”Administration och förvaltningen av ålderspensionssystemet ska bedrivas med låga kostnader och till nytta för pensionärer och pensions-sparare” är:

- Kvalitet i besluten
- Kostnader för handläggningen
- Rätt beslut i rätt tid

De centrala indikatorerna för att följa upp målet ”Informationsgivningen ska ge pensionsspararna

goda möjligheter att bedöma sin framtida pension och vad som påverkar den” är:

- I vilken omfattning pensionsspararna vet hur de kan göra en prognos på sin framtida pension.
- I vilken omfattning pensionsspararna har gjort en prognos på sin framtida pension.
- I vilken omfattning prognosen har gett pensionsspararna bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor kring pensionen.

Den centrala indikatorn för att följa upp målet ”Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män” är:

- Andel av pensionsspararna som svarar ”Antal år som jag arbetar” respektive ”Hur mycket jag arbetar (hel/deltid)” på frågan ”Vilka faktorer tror du påverkar hur stor din pension kommer att bli?”.

De huvudsakliga källorna för uppföljning av indikatorerna är Pensionsmyndigheten och Statistiska centralbyrån.

3.4.2 Resultat – ersättning vid ålderdom

Det finns i dag knappt 2,2 miljoner ålderspensionärer. Antalet kommer att fortsätta att öka de närmaste åren, dels till följd av den ökande medellivslängden, dels eftersom årskullarna som nu går i pension är större än de som avlider. Bland pensionärer är kvinnorna fler än männen: 1,2 miljoner jämfört med 1,0 miljoner. Den ekonomiska standarden inom gruppen varierar stort.

Av tabell 3.4 framgår att en stor majoritet av pensionärerna har en inkomstgrundad ålderspension. För de flesta är den tillräckligt stor för att de inte ska få del av grundskyddet i form av garantipension, bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd. Grundskyddet utgör knappt 7 procent av pensionsutgifterna för dem över 65 år. Resterande 93 procent är inkomstgrundad ålderspension i form av inkomstpension, tilläggs-pension och premiepension, som inte finansieras av statens budget.

Eftersom kvinnor i genomsnitt har lägre livsinkomst och därmed lägre inkomstgrundad pension är det betydligt fler kvinnor än män som får del av de olika delarna i grundskyddet.

Garantipensionen avräknas mot inkomstpensionen. Därför utgör den ofta en mindre del av den totala pensionen och medelbeloppen per månad är förhållandevis små.

Av ålderspensionärerna är det 20 procent av kvinnorna och 7 procent av männen som har bostadstillägg. Endast en liten del (1 %) av pensionärerna har äldreförsörjningsstöd (ÄFS).

Även om beloppen från grundskyddet är små har skyddet som regel en avgörande betydelse för dem som får det.

Varannan kvinnlig pensionär har garantipension till någon del

Skillnaden i pensionssammansättning mellan kvinnor och män är stor, vilket framgår av diagram 3.1. Skillnaden mellan kvinnor och män är främst en följd av att kvinnor i genomsnitt har haft lägre arbetskraftsdeltagande och lägre arbetsinkomst än män.

Garantipension betalas ut som ett komplement till kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension. I takt med att den inkomstgrundade inträdespensionen blir allt högre kommer därför andelen ålderspensionärer med garantipension att minska. Den kommer dock att fortsätta att vara en viktig inkomstkälla för dem som har låg eller ingen inkomstgrundad pension. Andelen med garantipension har minskat under det senaste decenniet. Av diagram 3.1 framgår att 2016 hade 48 procent av de kvinnliga ålderspensionärerna och 14 procent av de manliga ålderspensionärerna garantipension till någon del. År 2016 är det första året sedan garantipensionen infördes som mindre än hälften av kvinnorna har garantipension, helt eller till någon del.

Tabell 3.4 Översiktstabell 2016

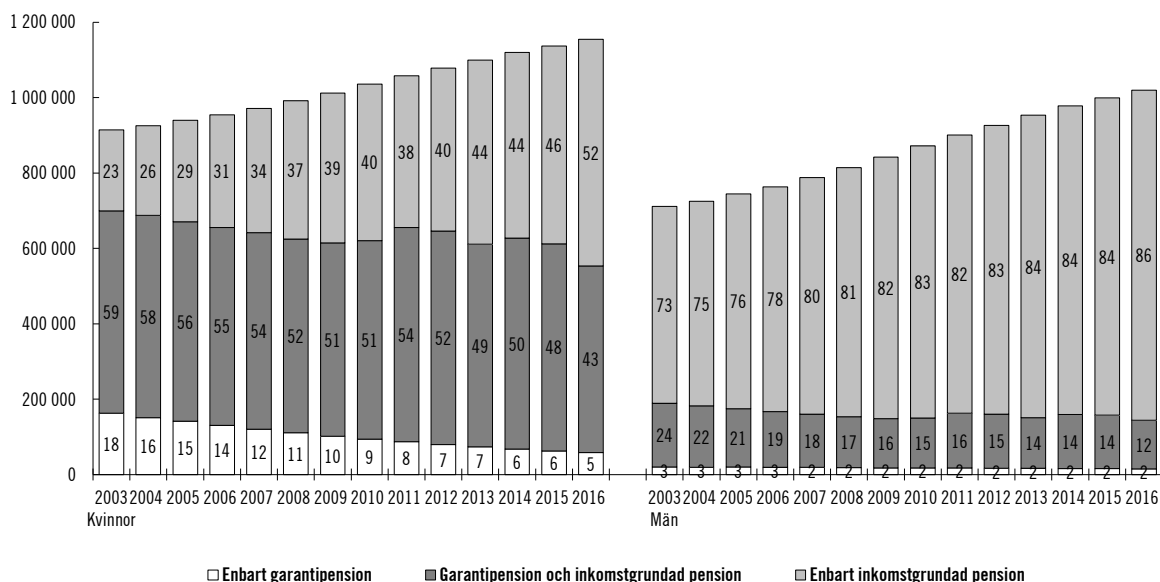
Antal personer och medelbelopp

	Antal		Medelbelopp per månad	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Inkomstgrundad pension	1 096 053	1 004 499	9 990	13 639
Garantipension	553 614	144 310	1 688	1 591
BTP	220 591	69 942	2 427	2 235
ÄFS	12 447	9 901	3 791	2 845
Ålderspension inkl. ÄFS	1 157 827	1 022 463	10 305	13 383

Källa: Pensionsmyndigheten.

Diagram 3.1 Antal och andel kvinnor och män med inkomstgrundad pension och garantipension (siffrorna i staplarna avser andelen av pensionärerna i procent)

Antal

Källa: Pensionsmyndigheten.

Andelen kvinnor som helt saknar inkomstgrundad pension och därför enbart har allmän pension i form av garantipension har minskat från 18 procent 2003 till 5 procent 2016. För män har motsvarande andel minskat från 3 till 2 procent. Det kommer alltid att finnas en viss andel av befolkningen som av olika anledningar inte kommer att kunna ha ett helt arbetsliv och därför är beroende av grundskyddet.

Andelen som får garantipension är alltså högre för kvinnor än för män. Andelen är också högre för utrikes födda (68 procent) än för inrikes födda (30 procent) 2016. Det beror bl.a. på att utrikes födda i genomsnitt har arbetat färre år i Sverige och därmed har en lägre intjänad inkomstgrundad pension. Skillnaden är betydligt större mellan utrikes och inrikes födda män än mellan utrikes och inrikes födda kvinnor. Av utrikes födda män hade 57 procent garantipension jämfört med 10 procent bland inrikes födda. Bland kvinnor var motsvarande andel 77 respektive 48 procent.

Andelen med garantipension minskar bland 65-åriga kvinnor men ökar bland 65-åriga män

Garantipension kan tidigast betalas ut från den månad man fyller 65 år. År 2016 fick 37 procent av de 65-åriga kvinnorna och 18 procent av de 65-åriga männen någon garantipension. Andelen 65-åriga kvinnor med garantipension är lägre 2016 jämfört med 2003. Att andelen kvinnor med garantipension sjunker är främst en följd av att kvinnors arbetskraftsdeltagande har ökat under de senaste decennierna. De kvinnor som i dag fyller 65 år har därför betydligt högre inkomstgrundad ålderspension (inkomstpension, tilläggs pension och premiepension) än äldre kvinnor. Trots att andelen kvinnor som får garantipension har minskat var det betydligt vanligare att en kvinna fick garantipension 2016 än en man. Det beror på att kvinnors inkomstgrundade pension i genomsnitt är lägre än mäns.

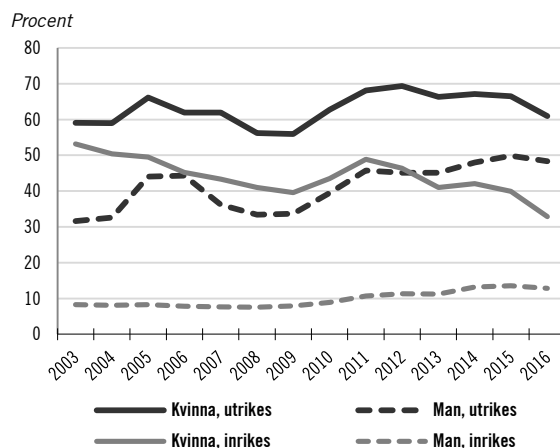
Även indexeringen av den inkomstgrundade pensionen har betydelse. År då följsamhetsindexeringen är lägre än inflationen ökar andelen 65-åringar med garantipension och vice versa. Den positiva indexeringen 2016 medförde att andelen 65-åriga kvinnor med garantipension minskade mer än tidigare år.

Av diagram 3.2 framgår att störst andel med nybeviljad garantipension återfinns bland utrikes födda kvinnor. Utvecklingen har varierat över

tid och ingen direkt trend kan urskiljas. År 2016 var det ca 60 procent av de utrikes födda 65-åriga kvinnorna som hade garantipension. Dock har andelen med garantipension bland inrikes födda 65-åriga kvinnor minskat betydligt under perioden.

Även om andelen män som beviljas garantipension är relativt liten så har den ökat under senare år. Ökningen av andelen män syns både bland inrikes och utrikes födda. Allra störst är ökningen bland utrikes födda män vilket bl.a. kan förklaras av en ökad invandring under sent 1980-tal och framåt. Dessa utrikes födda män har arbetat färre år i Sverige än tidigare kohorter utrikes födda vilket har medfört att de får en lägre inkomstgrundad pension. Att andelen garantipensionärer även ökar bland inrikes födda män kan bero på det faktum att sysselsättningsgraden hamnade på en lägre nivå efter krisen under 1990-talet.

Diagram 3.2 Nybeviljad garantipension bland samtliga 65-åringar. Inrikes respektive utrikes födda

Källa: Pensionsmyndigheten och SCB.

Anm. Garantipension kan betalas ut fr.o.m. 65 års ålder. Därmed visas i diagrammet andelen i en kohort som har nybeviljats garantipension vid 65 års ålder.

Både ensamstående och sammanboende kvinnor får garantipension

Även om andelen kvinnor som har garantipension minskar så får fortfarande en stor del av kvinnorna garantipension, oavsett civilstånd.

En större andel ensamstående än sammanboende kvinnor får garantipension och samma förhållande gäller för männen.

Om hänsyn tas till att det är fler äldre som har garantipension, dvs. att beräkningen görs åldersstandardiserad, blir resultatet ett annat. Det är ofta äldre kvinnor som är ensamstående eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än

män. Av tabell 3.5 framgår att en något större andel av sammanboende kvinnor har garantipension jämfört med ensamstående kvinnor när hänsyn tagits till åldersstrukturen. För männen gäller det motsatta – andelen sammanboende män med garantipension är lägre. Ensamstående män kan ha haft en sämre förankring på arbetsmarknaden alternativt lägre löner än de sammanboende männen. Motsvarande gäller för sammanboende kvinnor men oftast beroende på att de tagit ett huvudansvar för barn och hushåll.

Tabell 3.5 Andel ensamstående och sammanboende med garantipension, åldersstandardiserat 66–99 år

Procent		
	Kvinnor	Män
Ensamstående	54	19
Sammanboende	58	14

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2015.

Anm: Eftersom alla åldrar i denna beräkning har samma vikt får de äldre en större betydelse än i en icke ålderstratifierad beräkning.

Även om andelen som får garantipension minskar får fortfarande nästan varannan kvinnlig pensionär garantipension till någon del.

Att en så pass stor andel av kvinnorna får garantipension jämfört med männen visar på de stora skillnader i pension som finns mellan könen. Som visats i den analys som gjorts inom ramen för Pensionsgruppens arbete med frågan (Jämställda pensioner? Ds 2016:19) spelar grundskyddet en stor roll för att utjämna pensionsgapet.

En allt större andel av de nybeviljade pensionärerna är utrikes födda. Med tanke på att det är vanligare att utrikes födda får garantipension jämfört med inrikes födda kommer andelen med garantipension på sikt förmodligen att öka.

Bostadstillägget betalas till en mindre andel pensionärer, men har en avgörande betydelse för dem med små marginaler

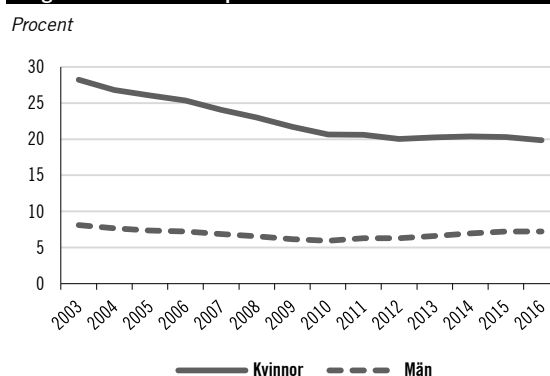
Bostadstillägg till pensionärer (BTP) är en skattefri inkomstprövad förmån som riktar sig till pensionärshushåll med låga inkomster som har små marginaler när boendet är betalt. Bostadstillägget är inkomstprövat mot i princip alla inkomster och mot förmögenhet. Det är därför en förmån som på ett effektivt sätt når de pensionärshushåll som har de minsta ekonomiska marginalerna när bostadskostnaden är betald.

Bostadstillägget betalas ut med 95 procent av bostadskostnaden upp till ett tak om 5 000 kronor. Därtill lämnas ett tillägg på 340 kronor per hushåll och månad. Därmed kan bostadstillägg betalas ut med som mest 5 090 kronor per månad och hushåll. Detta innebär att för de som har ett reducerat bostadstillägg utan avdrag för inkomster eller förmögenhet, vilket är 16 procent av BTP-hushållen, är bostadstillägget högre än bostadskostnaden. Det genomsnittliga belopp som betalades ut 2016 var för kvinnor 2 400 kronor per månad och för män 2 200 kronor per månad.

Till följd av kvinnors lägre inkomster är medelbeloppet för bostadstillägg högre för kvinnor än för män. Medelbeloppet för båda könen har ökat successivt, vilket främst beror på bostadskostnadsutvecklingen. År 2016 minskade dock medelbeloppet för kvinnor, medan medelbeloppet för männen var i princip konstant. Så länge bostadskostnadstaket i BTP inte ändras kommer alla inkomstökningar så småningom leda till att medelbeloppen minskar.

I takt med ökade pensionsinkomster minskar behovet av bostadstillägg. Till följd av balanseeringarna åren 2010, 2011 och 2014 och de därav sänkta pensionerna ökade antalet BTP-tagare dock. De stora fyrtyotalistkullarna som gått i pension har lett till att antalet pensionärer har ökat, vilket också har bidragit till att antalet BTP-tagare ökade mellan 2010 och 2015. I och med att antalet nyblivna pensionärer är stort har det också skett en förnyring av BTP-tagarna. Även att reglerna för beräkning av BTP-beloppet har blivit generösare påverkar medelbeloppet.

Diagram 3.3 Andel av pensionärerna som får bostadstillägg

Källa: Pensionsmyndigheten

Av diagram 3.3 framgår att 20 procent av de kvinnliga ålderspensionärerna fick bostadstillägg

2016. Motsvarande andel bland männen var 7 procent.

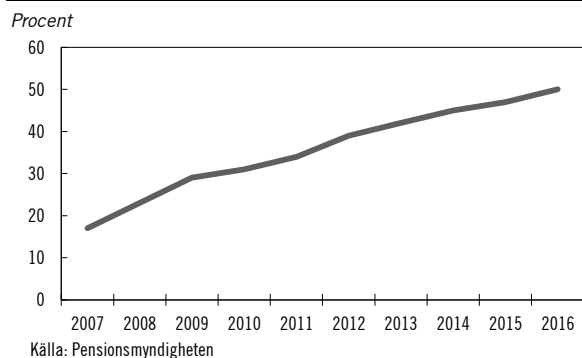
Bostadstillägget prövas mot hushållets inkomster och därför är det ovanligare att sammanboende får bostadstillägg. Omkring 90 procent av dem som får bostadstillägg är ensamstående. Kvinnor lever i genomsnitt längre än män och det finns därför fler ensamstående kvinnor. Att kvinnor dominerar bland dem som får bostadstillägg beror alltså dels på att de i större utsträckning är ensamstående, dels på att de har en lägre pension.

Andelen med bostadskostnad över taket ökar

Bostadskostnadstaket för bostadstillägget är inte indexerat. Historiskt har det omprövats i stort sett i takt med att bostadskostnaderna har stigit. Den övre bostadskostnadsgränsen är i dag 5 000 kronor per månad och den har varit oförändrad sedan 2007. Sedan 2007 har det dock gjorts andra förbättringar i bostadstillägget, bl.a. har det införts ett tilläggsbelopp på 340 kronor i månaden per hushåll som är oberoende av bostadskostnaden och ersättningsgraden har ökat från 93 till 95 procent av bostadskostnaden.

Av diagram 3.4 framgår att 50 procent av dem med bostadstillägg hade en nettobostadskostnad över taket 2016. Motsvarande andel 2007 var 17 procent. Det är vanligast att sammanboende har en bostadskostnad över taket. Bland ensamstående är det fler kvinnor än män som har en bostadskostnad över 5 000 kronor per månad.

Diagram 3.4 Utveckling av andelen BTP-tagare över taket

Bostadstillägg finns för att ge pensionärer med små inkomster möjlighet att bo rimligt och med en rimlig ekonomisk standard när hyran är betald. Utifrån det syftet är det standarden efter det att hyran är betald som är relevant att följa. Pensionärer med höga hyror har normalt de

lägsta marginalerna när hyran är betald. Genomsnittsålder för en mottagare av bostadstillägg är ca 80 år och de kan ha svårt att byta boende.

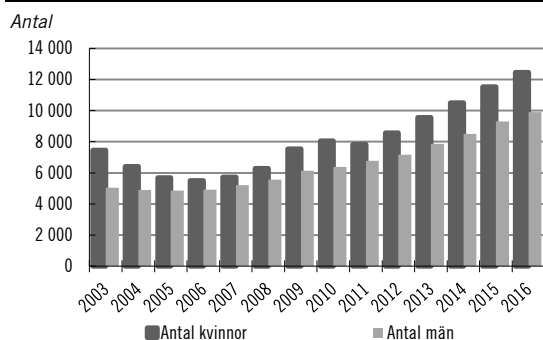
BTP prövas mot alla inkomster och den förmögenhet som pensionären har. Det innebär att det är många uppgifter som ligger till grund för beräkningen av BTP. Därtill viktas inkomsterna och förmögenheten i olika grad i beräkningen, vilket gör det svårt för den enskilde pensionären att förstå, kontrollera och bedöma om denne är berättigad till förmånen. Det finns förmodligen ett visst mörkertal med pensionärer som är berättigade till bostadstillägg, men inte känner till det och därför inte ansöker.

Antal med äldreförsörjningsstöd ökar, men få är beroende av det

Äldreförsörjningsstödet (ÄFS) är det yttersta grundskyddet för personer som har fyllt 65 år. Stödet är helt inkomstprövat och garanterar alla som har fyllt 65 år och bor i Sverige en skälig levnadsnivå.

Äldreförsörjningsstödet är skattefritt och består dels av ersättning som ska garantera en viss skälig levnadsnivå, dels av ersättning för en skälig bostadskostnad. Den skäliga levnadsnivån för en ogift person är kopplad till prisutvecklingen och är 5 499 kronor per månad 2017 (4 495 kronor per månad för en gift person) när en skälig bostadskostnad är betald. Det beloppet är lägre än nivån för hel garantipension efter skatt. Medelbeloppen minskade mellan 2003 och 2010 men har sedan dess ökat något varje år, till ca 3 800 kronor per månad för kvinnor och ca 2 800 kronor per månad för män 2016.

De som får ÄFS är de som inte får del av fullt grundskydd i form av garantipension och bostadstillägg. Det är främst personer som inte bött de 40 år i Sverige som krävs för hel garantipension och vars hushåll samtidigt inte har tillräcklig annan inkomst. Det är därför relativt få som får äldreförsörjningsstöd, knappt 12 400 kvinnor och drygt 9 900 män 2016, vilket är mindre än en procent av ålderspensionärerna. Av dem som fick ÄFS 2016 var 7 procent födda i Sverige.

Diagram 3.5 Utveckling av antal kvinnor och män med ÄFS

Källa: Pensionsmyndigheten

Som framgår av diagram 3.4 har antalet kvinnor och män som får ÄFS ökat de senaste nio åren.

Det beror delvis på att reglerna för rätt till hel folkpension (senare ersatt av garantipension) förändrades i och med anpassningar till följd av EES-avtalet på 1990-talet. För dem som är födda 1937 eller tidigare kunde hel garantipension beviljas redan efter 10 års bosättning och de har därför i mindre utsträckning behov av ÄFS.

Bland dem som är födda 1938 och senare, som behöver 40 års bosättning i Sverige för att beviljas hel garantipension, kommer andelen pensionärer med ÄFS att öka. Dessa olika regelverk kommer att påverka utvecklingen av antalet personer med ÄFS till dess att alla har garantipension enligt de bestämmelser som gäller för personer födda 1938 och senare.

Ett annat skäl till ökningen är att antalet personer som får uppehållstillstånd av skyddsskäl eller som anhöriga har ökat. Många av de personer som har fått uppehållstillstånd i Sverige av dessa skäl har inte tjänat in tillräcklig inkomstpension och har heller inte bott i Sverige tillräckligt länge för att kvalificera sig för full garantipension. Antalet personer som har behov av ÄFS förväntas därför öka även av det skälet under de kommande åren.

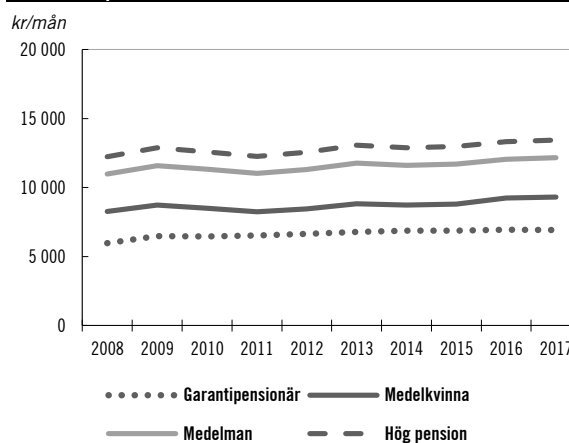
Att antalet personer med ÄFS och kostnaden för förmånen ökar är således inte ett tecken på att äldre generellt får det sämre utan beror på att fler personer över 65 års ålder inte helt omfattas av det ordinarie grundskyddet i form av garantipension och bostadstillägg.

Pensionärernas inkomster har ökat till följd av skattesänkningar

Diagram 3.5 visar hur den allmänna ålderspensionen har utvecklats under åren 2008–2017

för fyra olika typfall över 65 år (alla ogifta): en pensionär med enbart garantipension, en kvinna med medelpension, en man med medelpension samt en pensionär med hög allmän pension. Alla fyra typfallen har fått högre disponibel inkomst under perioden. Det beror främst på de skattesänkningar för över 65 år som har gjorts under de senaste åren. Ökningen är störst för pensionärerna med enbart garantipension, alltså pensionärerna med de lägsta inkomsterna. Deras disponibla inkomst har ökat med nästan 16 procent sedan 2008. Även om garantipension har ökat mest är det från en låg nivå.

Garantipensionen är värdesäkrad och följer prisutvecklingen genom konsumentprisindex. Den 1 januari 2018 höjs prisbasbeloppet med 700 kronor, vilket leder till att garantipensionen ökar med 1,6 procent.

Diagram 3.6 Typfall – pension efter skatt, 2008-2017, 2016 års priser

Källa: Pensionsmyndigheten (typfallsmodellen).

Pensionärer med inkomstgrundad pension hade fram till 2009 fått successivt högre pensioner. Som en följd av balanseringen sänktes inkomstpensionerna 2010, 2011 och 2014.¹ Detta har till viss del kompenseras med skattesänkningar. Alla typfallen betalar ca 750 kronor mindre i skatt per månad 2017 än de gjorde 2008. De senaste åren har dessutom indexeringen av inkomstpensionerna varit positiv. År 2018 kommer balanseringen att upphöra och inkomstpensionerna åter att räknas upp med inkomstindex. Inkomstindex för 2018 fastställs i

¹ För mer information om balanseringen se Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget.

november 2017 och ökningen av inkomstpensionerna är därför inte beslutad. Enligt den senaste prognosen kommer inkomstpensionerna att öka med ca 1 procent 2018.

Utöver allmän pension har de allra flesta pensionärer andra inkomster, främst tjänstepension men även kapitalinkomster och arbetsinkomster. Diagram 3.5 visar därför inte hela bilden av utvecklingen av pensionärernas inkomster. Om alla inkomster skulle inkluderas, skulle skillnaden mellan de olika typfallen vara större eftersom personer med högre allmän pension som regel har högre övriga inkomster, främst tjänstepension.

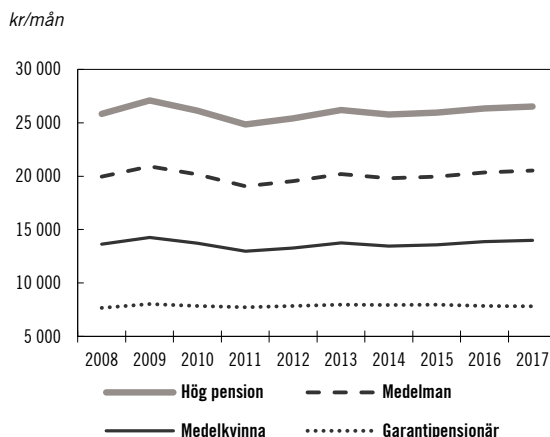
Målkonflikten mellan ett starkt grundskydd och drivkrafter till arbete

Det finns starka fördelningspolitiska skäl för ett bra grundskydd i ett allmänt pensionssystem och det är en förutsättning för att minska risken för låg ekonomisk standard bland äldre.

Ett av målen för utgiftsområdet är att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstrelaterad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Samtidigt ska grundskyddet vara just en grund. I möjligaste mån ska det löna sig att arbeta även för personer med låga inkomster. Om grundskyddet ger höga ersättningsnivåer ger det sämre drivkrafter till arbete. Det finns således en målkonflikt mellan ett högt grundskydd och ett system som ger goda drivkrafter till arbete. Nivån på grundskyddet är en avvägning mellan dessa två mål. Denna avvägning leder till att skillnaden i nettoutfall i vissa fall inte är så stor för personer med olika intjänad pension.

Diagram 3.7 visar utvecklingen av den totala pensionen dvs. den allmänna pensionen, tjänstepension och privat pension, före skatt (samma typfall som i diagram 3.6). Skillnaden mellan dem med lägst och högst pension är 18 500 kronor före skatt. I diagrammet framkommer också tydligt gapet mellan kvinnors och mäns pensioner.

Diagram 3.7 Typfall – total pension före skatt, 2008–2017, 2016 års priser

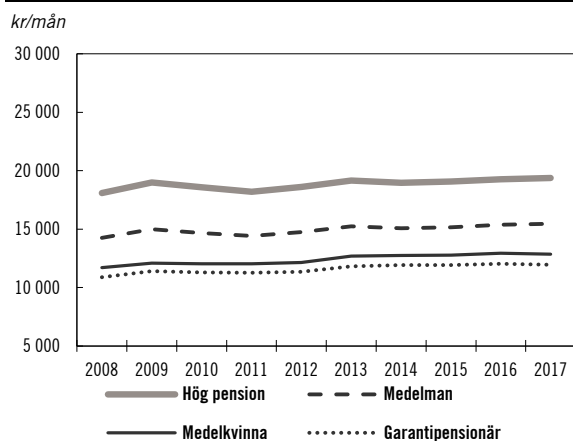
Källa: Pensionsmyndigheten (typfallsmodellen).

Diagram 3.7 visar samma typfall som tidigare, men för pension efter skatt och med bostadstillägg. Först och främst har skatten en utjämnande effekt mellan olika inkomstnivåer. Typfallet med hög pension betalar mer i skatt än de med lägre inkomster. Skillnaden i total pension minskar därför från 18 500 kronor före skatt till 12 500 kronor efter skatt.

Förutom skattens utjämnande effekt kommer typfallens inkomster också närmare varandra till följd av bostadstillägget och linjen för personen med enbart garantipension sammanfaller i princip med linjen för kvinnan med medelpension. Grundskyddet lyfter alltså garantipensionären till samma inkomstnivå som en kvinna med medelpension under förutsättning att garantipensionären har bostadstillägg, vilket ungefär 34 procent av de med garantipension har.

Det är tydligt att grundskyddets utformning gör att skillnaden i total pension efter skatt (och grundskydd) är relativt låg mellan dem med de lägsta pensionerna och dem med medelpensioner. Skillnaden i pension mellan typfallen med högst och lägst inkomst är 18 500 kronor före skatt men minskar till 7 500 kronor efter skatt och bostadstillägg.

Diagram 3.8 Typfall – total pension efter skatt och med bostadstillägg, 2008–2017, 2016 års priser

Källa: Pensionsmyndigheten (typfallsmodellen).

Grundskyddet minskar skillnaden i allmän pension mellan kvinnor och män

Ett annat sätt att illustrera grundskyddets egenskaper är att beräkna inkomstgapet för pensionärer, dvs. skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomster. Gapet inom den inkomstgrundade pensionen är 31 procent, dvs. män har i genomsnitt 31 procent högre inkomstgrundad pension än kvinnor. När sedan grundskyddets förmåner (inklusive änkepension) läggs till en i taget minskar gapet successivt vilket framgår av tabell 3.6.

Garantipensionen minskar gapet till 25 procent, änkepensionen² till 19 procent och bostadstillägget slutligen till 16 procent. Det är således uppenbart att grundskyddet har stor betydelse när det gäller att jämna ut skillnaden mellan kvinnors och mäns pensioner. Gapet halveras i det närmaste genom grundskyddet tillsammans med änkepensionen.

² Inkluderar även garantipension till änkepension.

Tabell 3.6 Inkomstgapet mellan män och kvinnor för personer äldre än 65 år

Inkomstslag	Procent	Gap
+ Inkomstgrundad allmän pension		31
+ Garantipension		25
+ Änkepension		19
+ Bostadstillägg		16

Källa: Socialdepartementets beräkningar i STAR 2015.

Diagram 3.7–3.8 med typfall och tabell 3.6 illustrerar grundskyddets dubbla natur. Å ena sidan leder det till svaga incitament till arbete eftersom grundskyddet starkt utjämnar skillnaden mellan dem med låga inkomster och dem med högre inkomster, å andra sidan minskar det risken för låg ekonomisk standard och gapet mellan kvinnors och mäns pensioner.

Hur fattiga är pensionärerna?

Grundskyddet i pensionssystemet ska bidra till att upprätthålla en rimlig levnadsstandard för pensionärerna. När grundskyddets funktion undersöks är det därför viktigt att se hur det påverkar den ekonomiska standarden och därmed andelen fattiga pensionärer. Fattigdom kan mätas i absoluta eller relativa termer där det sistnämnda mäter den ekonomiska standarden i relation till befolkningen i stort. Beroende på vilket mått som används blir också andelen fattiga och utvecklingen över tid olika. De olika måtten har olika för- och nackdelar och för att få en så fullständig och rättvisande bild som möjligt bör därför flera olika mått användas i analysen.

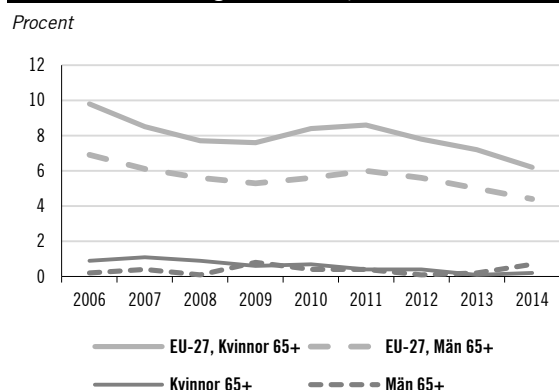
Den absoluta fattigdomen bland pensionärer är mycket låg

Ett sätt att mäta den absoluta fattigdomen är att mäta andelen med mycket låg materiell standard. För att räknas som fattig enligt det måttet ska man inte ha råd med minst tre av nio nödvändiga varor eller tjänster³. Av diagram 3.9 framgår att den absoluta fattigdomen mätt på detta sätt bland svenska pensionärer är låg. Endast 0,2

³ Saknar möjlighet att betala: hyra eller amorteringar/ränta på lån, tillräcklig värme i bostaden, en övrig utgift, äta kött, fisk eller likvärdig måltid minst varannan dag, en veckas semester på annan ort, TV, telefon, tvättmaskin och bil.

procent av kvinnorna och 0,7 procent av männen som är 65 år och äldre i Sverige, vilket motsvarar ca 2 000 kvinnor och 6 000 män, definierades som absolut fattiga 2014. Nivån har varit tämligen konstant under mätperioden, 2006–2014. Jämfört med övriga EU-länder är den absoluta fattigdomen mycket låg i Sverige och nivå-skillnaden mellan kvinnor och män är liten. I EU-27⁴ är det en betydligt större andel bland kvinnorna än bland männen som har låg materiell standard.

Diagram 3.9 Låg materiell standard bland män och kvinnor äldre än 65 år i Sverige och EU-27, andel

Källa: Eurostat, EU-SILC.

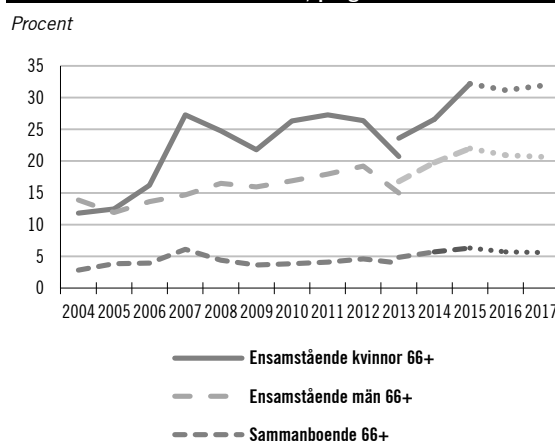
Den relativa fattigdomen är högre och varierar mer

Om man i stället mäter den relativa fattigdomen, dvs. hur den ekonomiska standarden bland pensionärer förhåller sig till den ekonomiska standarden för befolkningen i stort, förändras bilden. Den relativa fattigdomen mäts här som andelen med låg ekonomisk standard⁵, dvs. andelen pensionärer som har en ekonomisk standard som understiger 60 procent av medianen för hela befolkningen. Eftersom pensionärens situation relateras till hela befolkningen så påverkas andelen fattiga också av utvecklingen för andra.

Andelen pensionärer med låg ekonomisk standard har ökat under de senaste tio åren. Av diagram 3.10 framgår att den största ökningen

har skett bland ensamstående kvinnor. Att ökningen är som störst och att den också varierar mest i den gruppen beror på att en stor andel av de ensamstående kvinnorna har en ekonomisk standard som ligger mycket nära gränsen för låg ekonomisk standard. Små förändringar kan därför leda till att många flyttas förbi gränsen. År 2017 beräknas en tredjedel av de äldre ensamstående kvinnorna ha en ekonomisk standard som är 1 000 kronor per år över eller under denna gräns. Den främsta förklaringen till nivå-skillnaden som syns 2007 är införandet av jobbskatteavdraget. Det medförde att medianstandarderna i befolkningen ökade och därmed var det också fler främst i gruppen ensamstående kvinnor 65 år eller äldre som hamnade under gränsen för låg ekonomisk standard. Ökningen mellan 2014 och 2015 var även den störst för ensamstående kvinnor. Att andelen ökat under de åren kan främst förklaras av kraftiga real-löneökningar i kombination med låg inflation.

Diagram 3.10 Andelen kvinnor och män med låg ekonomisk standard bland dem över 65 år, prognos 2016–2017

Källa: Socialdepartementets beräkningar i HEK-2013, STAR 2013-2017

Anm: Låg ekonomisk standard mäts som andelen personer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mindre än 60 procent av medianinkomsten för samtliga i befolkningen.

År 2013 upphörde enkätundersökningen HEK, för åren 2013-2017 redovisas därför beräkningar baserat på STAR-urvalet, därav tidsseriebrottet 2013.

Störst risk för låg ekonomisk standard bland kvinnor, ensamstående och utrikes födda

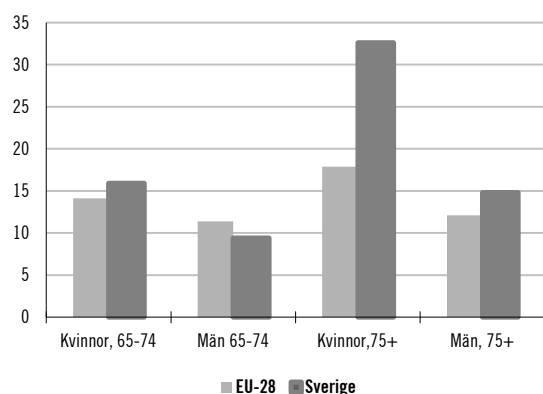
Sverige har en högre andel pensionärer med relativt sett låg ekonomisk standard jämfört med EU-genomsnittet. Av diagram 3.11 framgår att det främst är kvinnorna som har en högre andel med låg ekonomisk standard, och studeras kvinnor som är 75 år eller äldre är andelen avsevärt högre. Andelen män med låg ekonomisk standard är på samma nivå som EU-genomsnittet även om andelen bland de äldre männen ligger högre.

⁴ EU-27 refererar till EU:s medlemsländer som fram till 2013 var 27 till antalet. Därefter har även Kroatien tillkommit. I diagram 3.9 visas en tidsserie över de länder som ingick i statistikmaterialet 2006, dvs. EU27.

⁵ Med ekonomisk standard avses disponibel inkomst per konsumtionsenhet, för utförligare förklaring se bilagan Fördelningspolitisk redogörelse i den ekonomiska vårpropositionen.

Diagram 3.11 Andelen med låg ekonomisk standard bland äldre, Sverige i förhållande till EU-28, 2015

Procent

Källa: Eurostat, EU-SILC.

Anm: Låg ekonomisk standard mäts som andelen personer som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mindre än 60 procent av medianinkomsten för samtliga i befolkningen.

Störst risk för att ha låg ekonomisk standard har ensamstående. Det gäller även i gruppen som är yngre än 65 år. Äldre pensionärer har högre risk för låg ekonomisk standard än yngre pensionärer och kvinnor har högre risk än män. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre än män är också en stor andel äldre kvinnor ensamstående, vilket sammantaget ökar risken för låg ekonomisk standard. Fyrtio procent av alla pensionärer är ensamstående och två tredjedelar av dem är kvinnor. Eftersom andelen ensamstående pensionärer ökar med stigande ålder är det en av huvudorsakerna till att andelen med låg ekonomisk standard är högre i åldersgruppen över 75 år. I åldersgruppen 65–74 år är andelen med låg ekonomisk standard däremot lägre än i åldersgruppen 0–65 år.

En större andel utrikes födda kvinnor och män (31 respektive 26 procent) riskerar låg ekonomisk standard jämfört med inrikes födda kvinnor och män (17 respektive 7 procent).

Pensionen och dess nivå är en spegling av vad en individ har tjänat in under förvärvslivet. För den som har varit heltidsarbetande under hela sin förvärvsaktiva ålder blir den inkomstgrundade pensionen normalt sett tillräckligt hög för att inte ligga under gränsen för låg ekonomisk standard. De som ligger under denna gräns har som regel ett arbetsliv bakom sig som innehåller deltidsarbete eller avbrott, eller är kortare än normalt. För äldre kvinnor beror det på att kvinnor tidigare förvärvsarbetade i lägre grad, både jämfört med i dag och jämfört med män. För utrikes födda kvinnor och män är det en

lägre andel i förhållande till inrikes födda som har ett helt arbetsliv med intjänande i Sverige bakom sig till följd av att man har invandrat senare i livet.

Grundskyddets betydelse för dem med låg ekonomisk standard

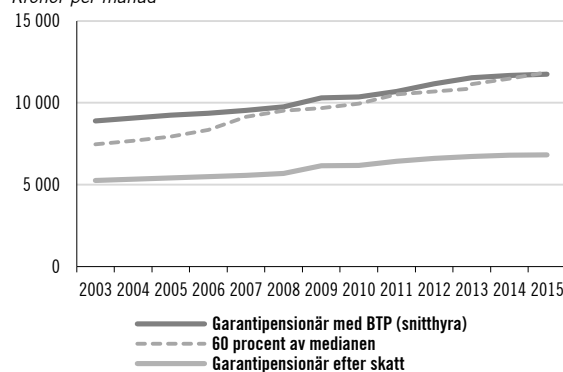
Garantipensionen är lagd på en sådan nivå att den förutsätter att det finns antingen andra inkomster eller ett kompletterande inkomstprövat bostadstillägg för att ge en rimlig ekonomisk standard. I diagram 3.12 visas hur den ekonomiska standarden har utvecklats 2003–2014 för en ensamstående pensionär dels med enbart garantipension, dels med garantipension och bostadstillägg baserat på en genomsnittlig bostadskostnad. Därtill visas hur gränsen för låg ekonomisk standard har utvecklats under samma period.

Av diagrammet framgår att en ensamstående med enbart garantipension har en inkomst betydligt under gränsen för låg ekonomisk standard. Om personen har en genomsnittlig bostadskostnad och rätt till bostadstillägg, kommer hon eller han att ha en inkomst knappt över gränsen för låg ekonomisk standard. Dock är avståndet litet och dessutom krympande. De senaste åren sammanfaller i princip kurvorna.

Snittbostadskostnaden 2016 var i princip på samma nivå som bostadskostnadstaket i bostadstillägget, dvs. 5 000 kronor/månad. Det medför att alla ensamstående kvinnor och män med en pension på garantipensionsnivå och maximalt bostadstillägg kommer befinna sig nära gränsen för låg ekonomisk standard.

Diagram 3.12 Ekonomisk standard relativt gränsen för låg ekonomisk standard, typfall för ensamstående

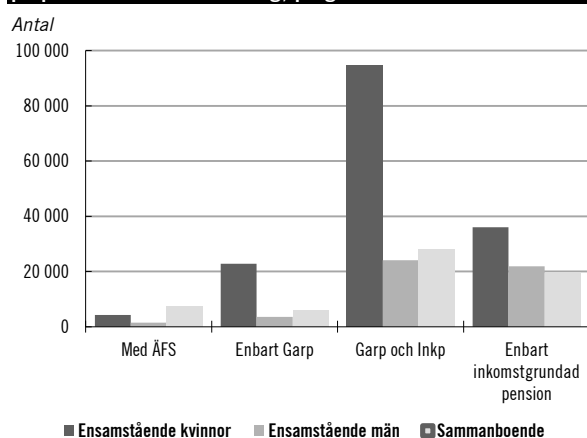
Kronor per månad

Källa: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar.

Risken för låg ekonomisk standard är högst bland pensionärer med de lägsta inkomsterna, dvs. de som enbart har garantipension eller äldreförsörjningsstöd. Ca 70 procent av dessa har risk för låg ekonomisk standard. Denna grupp är dock relativt liten. Den utgör 5 procent av kvinnorna och 2 procent av männen. Den antalsmässigt största gruppen med låg ekonomisk standard är ensamstående kvinnor med en kombination av garanti- och inkomstpension. Även om inte en lika stor andel bland dessa har låg ekonomisk standard är det sammantaget 112 000 kvinnor och 35 000 män, se diagram 3.13.

Diagram 3.13 Antal med låg ekonomisk standard fördelat på pensionssammansättning, prognos 2017

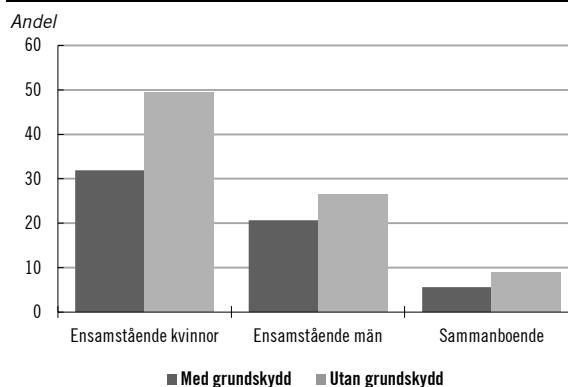

Källa: Egna beräkningar STAR 2015

Grundskyddet minskar risken för låg ekonomisk standard

Även om fler pensionärer i dag främst har inkomstgrundad pension så är det samlade grundskyddet inom ålderspensionssystemet en viktig inkomstkälla för många över 65 års ålder och den bidrar också i hög grad till att minska andelen med låg ekonomisk standard. I diagram 3.14 visas hur stor andelen med låg ekonomisk standard skulle ha varit om inte grundskyddet funnits. Andelen med låg ekonomisk standard skulle samlats för personer äldre än 65 år ha varit runt 50 procent högre utan grundskyddet.

Diagram 3.14 Andelen som lyfts över gränsen för låg ekonomisk standard med hjälp av grundskyddet, prognos 2017

Källa: Egna beräkningar STAR 2015

3.4.3 Analys och slutsatser – ersättning vid ålderdom

Behovet av grundskyddet minskar i takt med att de inkomstgrundade pensionerna ökar. Analyserna visar dock att grundskyddet har en mycket stor betydelse för att utjämna pensionskillnader mellan såväl kvinnor och män som mellan utrikes och inrikes födda, att upprätthålla en rimlig ekonomisk standard för dem som får del av grundskyddet och att det lyfter många pensionärer över gränsen för låg ekonomisk standard.

Ett mål för utgiftsområdet är att kvinnor och män med låg eller ingen inkomstgrundad pension ska garanteras ett värdesäkrat grundskydd. Att behovet av grundskydd minskar är positivt, men inte ett tecken i sig på att målet är uppfyllt.

Garantipensionen är värdeskyddad genom kopplingen till prisbasbeloppet. Av resultatredovisningen framkommer också att alla typhushåll fått en reallt förbättrad ekonomisk standard. Regeringen anser därför att målet är uppfyllt, men ser trots detta behov av översyn av hela grundskyddet.

I och med att garantipensionen förändras med prisutvecklingen saknas koppling till inkomstutvecklingen. Det var en medveten konstruktion i pensionsöverenskommelsen och inget sades då heller om att nivån för garantipension senare skulle omprövas, men heller inte att den för alltid bör vara oförändrad. I en ekonomi utan tillväxt behålls relationerna mellan garantipension och inkomstgrundad pension, men eftersom lönerna har ökat betydligt mer än priserna tappar garantipensionen successivt i

värde i förhållande till såväl inkomsterna som den inkomstgrundade ålderspensionen. Det gör att det finns ett behov av att analysera utvecklingen och överväga förändringar av grundskyddet.

Bostadstillägget är ur flera aspekter en effektiv förmån, men kritiserar för sitt komplicerade regelsystem. Utformningen innebär att det för flertalet pensionärer är svårt att kontrollera och bedöma om och med vilket belopp de har rätt till förmånen. Den innebär också relativt höga administrativa kostnader och att risken för fel i hanteringen är relativt stor. Förbättringar har gjorts inom bostadstillägget under senare år, men den träffsäkerhet som inkomstprövningen ger i att fördela medlen till de som bäst behöver dem, kommer alltid att förutsätta en relativt omfattande uppgiftsinhämtning. Det är svårt att beräkna hur stort mörkertalet är inom BTP, men det är åtminstone tillräckligt stort för att föranleda åtgärder. Pensionsmyndigheten har pågående informationssatsningar för att minska mörkertalet, men eftersom det inte finns tillgängliga uppgifter om förmögenhet är det svårt att hitta denna grupp.

Bostadskostnadstaket har inte ändrats sedan 2007. Det innebär att för pensionärer med en bostadskostnad över bostadskostnadstaket har bostadstillägget inte varit värdesäkrat. Senast taket höjdes var 2007 och då hade 17 procent av mottagarna en bostadskostnad över 5 000 kronor. År 2016 hade fler än hälften en så hög bostadskostnad.

Det finns mot bakgrund av detta skäl att göra en genomgripande genomlysning även av bostadstillägget i syfte att finna möjliga förbättringar och förenklingar.

Grundskyddet har en omfördelande effekt på så sätt att förmånerna går till kvinnor och män med inga eller relativt låga inkomstgrundade pensioner. Analyserna visar att den absoluta fattigdomen bland kvinnor och män över 65 år är mycket låg. Risken för relativ fattigdom (låg ekonomisk standard) är dock högre och har ökat under senare år. Både nivån och ökningen är störst för ensamstående äldre kvinnor.

Regeringen har beslutat att en översyn av grundskyddet för ålderspension ska genomföras av en arbetsgrupp inom Socialdepartementet (S2017:A). Översynen ska pågå till den 2 februari 2018. Arbetsgruppen ska analysera den nuvarande konstruktionen av grundskyddet och lämna förslag till förändringar som ger

sammantaget bättre egenskaper för dem med låga pensioner, på kort och på lång sikt. Särskild fokus ska ligga på åtgärdernas effekter på pensionsgapet mellan kvinnor och män. Uppdraget omfattar hela grundskyddet och ska övervägas samlat med beaktande av både garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd.

Det kan också noteras att det inom Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling, finns två mål (fattigdom och jämställdhet) där grundskyddet skulle kunna vara ett verktyg för måluppfyllelse.

3.4.4 Resultat – ersättning vid dödsfall

Ersättning vid dödsfall omfattar anslaget 1.2 *Efterlevandepensioner till vuxna*. Inom anslaget finns omställningspension och änkepension. Båda förmånerna syftar till att ge ett rimligt skydd för efterlevande vid dödsfall. Förmånerna är emellertid olika utformade och speglar behovet för olika tidsåldrar och olika generationer.

Änkepensionen lämnas endast till efterlevande kvinnor och är en livsvarig förmån (om inte änkan gifter om sig). Den speglar en tid då förvärvsmönstren för kvinnor och män i väsentlig grad var olika och kvinnor var ekonomiskt beroende av sina män. Det finns visserligen allttjämt skillnader i livsmönster mellan könen, men det har skett stora förändringar vilket motiverat en övergång till en könsneutral och tidsbegränsad omställningspension.

Omställningspension är just en omställningsförsäkring som är tidsbestämd för att under tiden omedelbart efter ett dödsfall ge den efterlevande maken ekonomiskt stöd för att underlätta omställningen från två inkomster till en. Sammantaget kan det sägas att änkepensionen är bakåtblickande medan omställningspensionen speglar nutid och framtid. En stor skillnad är dessutom att det stora flertalet med änkepension är över 65 år medan omställningspensionen enbart betalas ut till kvinnor och män under 65 år.

Omställningspension betalas normalt ut till efterlevande kvinnor och män under en period på 12 månader, dock längst fram till dess att den efterlevande fyller 65 år.

Om den efterlevande har vårdnaden om barn som är under 12 år kan förlängd omställningspension betalas ut till dess att det yngsta barnet

fyllt 12 år. Har barnet fyllt 12 år men inte 18 år får man förlängd omställningspension under tolv månader.

På liknande sätt som när det gäller ålderspension fyller garantipension ut om den inkomstgrundade omställningspensionen är låg eller saknas.

Änkepension betalas ut till efterlevande kvinnor. Vilka bestämmelser som ska tillämpas är bl.a. beroende av ankans ålder och tidpunkten för giftermålet. Änkepensionen avskaffades den 1 januari 1990, men kan genom långtgående övergångsregler fortfarande beviljas.

Det finns även efterlevandepension till barn i form av barnpension och efterlevandestöd. Dessa förmåner redovisas under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Änkepensionen är fortfarande den dominerande efterlevandepensionen

Som framgår av tabell 3.7 är änkepensionen den dominerande delen av efterlevandepensionerna trots att den är under avveckling. Det förklaras i hög grad av att omställningspension ofta betalas ut under endast ett år, medan änkepension i de flesta fall är livsvarig.

Även om betydligt färre får omställningspension än änkepension är beloppen för omställningspension i genomsnitt högre.

Tabell 3.7 Översiktstabell 2016. Antal personer, årsutgifter och medelbelopp. Änkepension och omställningspension.

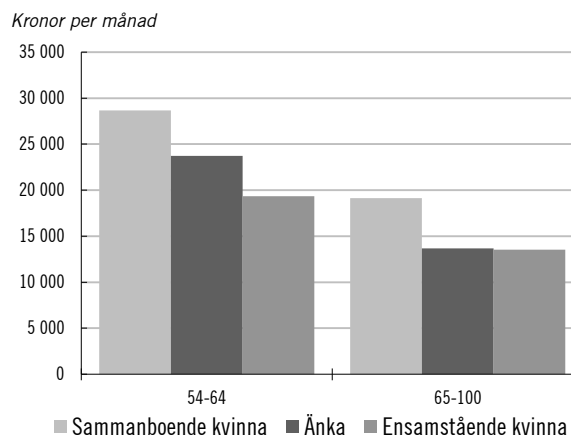
	Antal		Utgifter mdkr		Medelbelopp kr	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Änkepension	265 070	-	11 605	-	3 500	-
Omställningspension	4 559	1 856	409	168	7 300	7 500

Källa: Pensionsmyndigheten.

Vid jämförelse av ekonomisk standard för änkor med övriga kvinnor måste hänsyn tas till att änkor har en helt annan åldersstruktur, dvs. de är äldre än övriga kvinnor. Därför antas i beräkningen att änkor har samma åldersstruktur som ensamstående kvinnor (åldersstandardisering). Om man jämför denna ekonomiska standard för sammanboende kvinnor, kvinnor med änkepension samt ensamstående kvinnor som inte har efterlevandepension ser man att de sammanboende kvinnorna har den högsta ekonomiska

standard (diagram 3.15). Kvinnor med änkepension har högre ekonomisk standard än övriga ensamstående kvinnor. Skillnaden krymper avsevärt efter 65 års ålder. Detta beror på att garanti-pensionsdelen av änkepensionen inte betalas ut efter 65 år och på att den inkomstrelaterade änkepensionen för kvinnor födda 1930 eller senare samordnas med kvinnans ålderspension i form av tillägg- och inkomstpension.

Diagram 3.15 Ekonomisk standard för änkor jämfört med övriga kvinnor, åldersstandardiserat 2015

Källa: Socialdepartementets beräkningar STAR 2015

Anm: Individens ekonomiska standard är hushållets disponibla inkomst justerad efter familjestorlek. Åldersstandardiserat = justeringar har gjorts på grund av att änkor är äldre än övriga grupper.

Det totala inkomstgapet för de äldre än 65 år är 29 procent. Utan änkepensionen skulle gapet vara ca tre procentenheter större. Änkepensionen bidrar alltså till att minska inkomstgapet mellan kvinnor och män. Änkepensionen är som nämnts under avveckling och kvinnor födda 1945 eller senare får i betydligt mindre utsträckning änkepension, se diagram 3.16.

Diagram 3.16 Andel med änkepension, pensionärer födda 1944 och 1945

Källa: Pensionsmyndigheten 2016

Bland kvinnor födda 1944 får 79 procent änkepension, medan det för den ett år yngre årskullen född 1945 endast är 19 procent. Skillnaden beror på att för kvinnor födda 1944 och tidigare görs beräkningen på den pension som mannen hade tjänat in vid dödsfallet. För yngre kvinnor baseras beräkningen på mannens intjänande t.o.m. 1989. Det är tydligt att utfasningen av änkepensionen redan är långt gången. Under senare år har antalet med änkepension minskat med ca 12 000 personer per år. En del av den lägre änkepensionen för kvinnor födda 1945 och senare har fyllts upp av garantipension.

Änkepensionens bidrag för att minska gapet förväntas därför successivt minska. Den effekten begränsas dock av att kvinnor med låga inkomster, som i framtiden inte kommer att kunna få änkepension, i stor utsträckning i stället kommer att kunna få grundskydd i form av garantipension och bostadstillägg. Detta har delvis belysts i Pensionsgruppens projekt om jämställda pensioner.

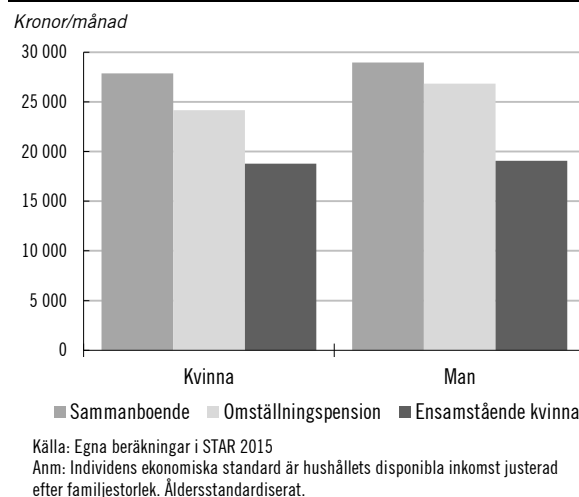
Regeringen har gett Pensionsmyndigheten i uppdrag att studera effekter av utfasningen av änkepensionen, både när det gäller hur kvinnornas totala inkomster påverkas och hur det påverkar inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män. Uppdraget redovisades den 15 september 2017.

Omställningspensionen höjer den ekonomiska standarden för ensamstående kvinnor och män

För att undersöka om omställningspensionen underlättar omställningen från ett liv som sammanboende till ensamstående har den ekonomiska standarden för sammanboende jämförts med den ekonomiska standarden för ensamstående kvinnor och män med respektive utan omställningspension. Vid jämförelse av ekonomisk standard för personer med omställningspension måste hänsyn tas till att efterlevande under 65 år har en annan åldersstruktur än övriga under 65 år, de är i snitt äldre än övriga. Därför antas i beräkningen att samtliga undersökta grupper har samma åldersstruktur som ensamstående under 65 år (åldersstandardisering). Av diagram 3.17 framgår att kvinnor och män med omställningspension har en ekonomisk standard närmare sammanboende än övriga ensamstående. Kvinnor med omställnings-

pension hade 2015 en ekonomisk standard som var omkring 30 procent högre än standarden för övriga ensamstående kvinnor, motsvarande uppgift för männen var 40 procent.

Diagram 3.17 Ekonomisk standard för kvinnor och män under 65 år med omställningspension jämfört med sammanboende och övriga ensamstående 2015

3.4.5 Analys och slutsatser – ersättning vid dödsfall

Regeringen bedömer att målet om att efterlevande make ska ges ett rimligt ekonomiskt stöd för att klara omställningen efter ett dödsfall kan anses vara uppfyllt.

Utgiftsområdet inkluderar två olika förmåner som speglar olika tider och därmed är mycket olika till sin konstruktion. Änkepensionen är livsvarig, under avveckling sedan 1990 och den dominerande utgiften. Omställningspensionen ska i stället fungera som en omställningsförsäkring och utgår från ett livsmönster där var och en har en egen försörjning. Eftersom förmånerna är så olika måste bedömningen av måluppfyllelse ske med hänsyn till detta. Både kvinnor och män med omställningspension har en ekonomisk standard som ligger närmare sammanboendes ekonomiska standard än ensamståendes, vilket indikerar att stödet fyller sin funktion.

I fråga om änkepensionen bidrar den till att änkor i genomsnitt har en högre ekonomisk standard än ensamstående kvinnor utan änkepension och kan därmed sägas uppfylla sitt syfte. Men trots att efterlevandepensionen i dominerande grad betalas ut till kvinnor är andelen med låg ekonomisk standard högst bland äldre ensamstående kvinnor. Orsaken till detta ligger varken i pensionssystemet eller i systemet för

efterlevandepension, men det finns skäl att analysera hur avvecklingen av änkepensionen påverkar pensionsgapet (skillnaden i pension mellan kvinnor och män). En sådan analys ingår i den pågående grundskyddsutredningen (S2017:A).

3.4.6 Resultat – Pensionsmyndigheten

Det nuvarande målet för administrationen av ålderspensionssystemet är att verksamheten ska bedrivas med låga kostnader och till nytta för pensionärer och pensions sparare.

Fortsatt bra resultat inom de flesta områden

De centrala indikatorerna för att följa upp målet är kvalitet i beslut, kostnader för handläggningen och rätt beslut i rätt tid.

Den övervägande delen av Pensionsmyndighetens ärendehandläggning uppvisar goda resultat med korta handläggningstider och hög kvalitet i besluten. Det finns skillnader mellan olika ärendeslag, men sett som helhet bedömer regeringen att Pensionsmyndigheten uppfyller målet. Särskilt väl fungerar handläggning av ålderspension där automatiseringsgraden är hög, handläggningstiderna minskande och den rättsliga kvaliteten god. När pensionen ska samordnas med andra länder är handläggningen mer utredningskrävande och förutsätter ofta dialog med den blivande pensionären vilket gör att handläggningstiderna blir längre och styckkostnaden högre. Den rättsliga kvaliteten för dessa ärenden har däremot ökat under 2016 och bedöms ligga på en god nivå.

Inom bostadstillägg och äldre försörjningsstöd har ett omfattande förbättrings- och utvecklingsarbete bedrivits, vilket resulterat i att det går att skönja vissa kvalitetsförbättringar i genomförda rättsliga kvalitetsuppföljningar. Det syns framför allt i bättre journalföring och bättre beslutsmotiveringar. Trots förbättringar ligger kvaliteten på en otillräcklig nivå. Handläggningstiderna har ökat och medfört sämre utbetalningsprecision, vilket skulle kunna vara ett oönskat resultat av det pågående kvalitetshöjande arbetet.

Pensionsmyndighetens totala kostnader för pensionsadministrationen har ökat något under 2016, vilket framför allt beror på satsningar inom

it-system som möjliggjort automatiseringar. Regeringen bedömer att de satsningar som genomförts i syfte att öka automatiseringen är viktiga för att öka kvaliteten i handläggningen och som succesivt även bidrar till lägre kostnader för ärendehantering. Kostnaderna för administrationen bedöms fortfarande befinna sig på acceptabla nivåer.

Pensionsmyndigheten bedriver sedan 2013 ett jämställdhetsarbete inom ramen för regeringens satsning för jämställdhetsintegrering av myndigheter. Arbetet har bl.a. resulterat i uppföljningar som visar på att det inte finns indikationer på att ärenden för kvinnor och män behandlas olika.

Informationsuppdraget har gett uppenbar effekt

En central uppgift för Pensionsmyndigheten är att informera om pensionen genom sitt informations- och konsumentuppdrag. Pensionsmyndigheten fick under åren 2014–2017 extra medel om 20 miljoner kronor årligen för att genomföra förstärkta informationsinsatser. Med hjälp av dessa medel tillsammans med interna effektiviseringar och prioriteringar har myndigheten genomfört satsningen Prognos till alla, som syftar till att fler ska få en samlad helhetsbild över sin pension och vad som påverkar den.

Målet ”Informationsgivningen ska ge pensions spararna goda möjligheter att bedöma sin framtida pension och vad som påverkar den” följs upp genom Pensionsmyndighetens årliga enkätundersökning. Den senaste mätningen visar att ungefär 70 procent av pensions spararna vet hur de kan ta reda på sin framtida pension. Varannan pensions sparare har under det senaste året gjort en pensionsprognos. Både andelen som vet hur de kan ta reda på sin framtida pension och andelen som gjort en prognos det senaste året har ökat sedan 2014. Andelen som har gjort prognos det senaste året är något lägre bland kvinnor. Båda andelarna ökar med stigande ålder. Det är alltså under de åren som Pensionsmyndigheten fått extra medel för informationssatsningar som medvetenheten om den framtida pensionen har ökat.

De som i undersökningen svarar att de har gjort prognos får sedan frågan i vilken utsträckning prognosen har gett dem bättre förutsättningar att fatta beslut i frågor kring pensionen. Medelvärde för både kvinnor och män är 3,1 på en skala 1–5, där 1 är ”Inte alls” och 5 ”I mycket

stor utsträckning”. Värdet har varit relativt konstant sedan 2014.

Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen är låg

Även målet ”Kunskapen om livsinkomstens betydelse för den framtida pensionen ska öka för kvinnor och män” följs upp genom Pensionsmyndighetens årliga enkätundersökning.

Andel pensionssparare som känner till livsinkomstens betydelse för pensionen är relativt låg. 35 procent uppger att antal år som man arbetar påverkar hur stor pensionen blir. 24 procent uppger att hur mycket man arbetar (hel-/deltid) påverkar. Kvinnor verkar förstå livsinkomstprincipen bättre än män. Andelarna har legat konstant de senaste åren, men en ökning skedde 2014. Även det torde kunna relateras till de ökade informationsinsatserna.

Internationell samordning

En samlad resultatredovisning angående internationell samordning av sociala trygghetssystem ges under utgiftsområde 10 avsnitt 3.4.2 för hela socialförsäkringen gemensamt.

3.4.7 Analys och slutsatser – Pensionsmyndigheten

Regeringens bedömning är att handläggningen av ålderspension och pensionsrelaterade förmåner i stort fungerar väl. Det är positivt att kvaliteten förbättrats något inom bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd där resultaten länge varit svaga. Det är angeläget att kvaliteten fortsätter att förbättras så att fler pensionärer får rätt utbetalning i tid. Regeringen kommer att följa utvecklingen.

Regeringens bedömning är att Pensionsmyndigheten bedriver ett gott arbete med informationsgivning för att fler ska få en samlad bild över sin pension och förstå vad som kan påverka den. Det är tydligt att informationsinsatserna Prognos till alla har ökat både andel som kunnat bedöma sin framtida pension såväl som andelen som förstår livsinkomstprincipens betydelse.

Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med upplysning till Pensionsmyndigheten.

Pensionsmyndighetens årsredovisning innefattar ett avsnitt med en redovisning av inkomstpensionens finansiella ställning och utveckling. Den innehåller utöver information från myndighetens finansiella redovisning även information från andra aktörer samt prognosuppgifter. Med anledning av att Riksrevisionen enbart granskar redovisade utfall och beräkningar från Pensionsmyndigheten och inte uppgifter från andra aktörer och prognoser lämnas en revisionsberättelse med upplysning.

3.5 Politikens inriktning

Den ekonomiska tryggheten för äldre är en central del i den svenska modellen. Alla pensionärer, såväl kvinnor som män, ska kunna känna ekonomisk trygghet. Men det handlar inte bara om att ge faktisk trygghet för dem som redan är pensionärer, det handlar också om att ge ett trovärdigt löfte om ekonomisk trygghet efter arbetslivet till dem som i dag förvärvsarbetar. Detta är av stor betydelse för den enskilde men även för samhällsekonomin eftersom den kan påverkas negativt om det uppstår oro för vilken ekonomi man får som pensionär. Löftet om att det även i framtiden finns en pension som det går att leva på är ett viktigt skäl för en allmän och obligatorisk pensionsförsäkring. För trovärdigheten i det löftet och den enskildes trygghet är en politiskt bred överenskommelse och ett finansiellt hållbart system väsentligt. Ett sådant system har Sverige.

Att öka den ekonomiska tryggheten för Sveriges pensionärer är ett viktigt område för regeringen. En konsekvens av de jobbskatteavdrag som infördes av den förra regeringen är att pension i flera fall beskattas hårdare än lön. Det är både principiellt fel och fördelningspolitiskt dåligt. Den orättvisa skillnaden i beskattning ska avskaffas. Regeringen avser att sluta klyftan i beskattning fullt ut till 2020. För 2018 föreslås att skatten sänks så att klyftan sluts för inkomster upp till 17 000 kronor i månaden. Skatten sänks även för äldre med inkomster upp till ca 35 000 kronor i månaden.

Men även ett stabilt pensionssystem behöver moderniseras och utvecklas för att anpassas till ändrade förutsättningar. Inom ramen för Pensionsgruppens arbete pågår sedan några år en bred översyn av stora delar av pensionssystemet i syfte att uppnå långsiktigt trygga och höjda pensioner. Målet är bl.a. att reformera premiepensionssystemet, modernisera grundskyddet, anpassa pensionssystemet till den ökande medellivslängden, samt att driva på utvecklingen mot jämställda pensioner. Det arbetet fortsätter och kommer att leda till förändringar, men det innebär inte att systemets grundläggande principer ska ändras.

3.5.1 Höjt bostadstillägg

För pensionärer med låg inkomst är bostadskostnaden ofta den största månadsutgiften. Därför har bostadstillägget en avgörande betydelse för att de ska kunna nå en rimlig ekonomisk standard. Bostadskostnadstaket i bostadstillägget har varit oförändrat på 5 000 kronor sedan 2007, samtidigt har bostadskostnadernas ökning lett till att det nu är mer än hälften av pensionärerna som har en bostadskostnad som är högre än taket. Bostadstilläggets konstruktion ingår i den pågående grundskyddsutredningen som ser över hur tryggheten för de mest utsatta pensionärerna ska förbättras. Utredningens förslag presenteras i början av 2018. Regeringen föreslår redan nu att taket höjs till 5 600 kronor per månad. För att det fortsatt ska vara lönsamt för den som vill flytta till ett billigare boende ersätts bostadskostnaden över det nuvarande taket med 70 procent.

För att fler pensionärer ska få en förbättrad ekonomisk situation, även de som har en bostadskostnad under nuvarande tak, föreslås att ersättningsgraden för bostadskostnader upp till 5 000 kronor per månad höjs till 96 procent.

Med de båda förbättringarna inom bostadstillägget ökar inkomsten för ca 290 000 pensionärer med upp till 470 kronor per månad, vilket innebär en förstärkning av bostadstillägget för pensionärer med 655 miljoner kronor årligen.

3.5.2 Jämställda pensioner

Pensionssystemet ska vara byggt för att säkra rimliga pensioner i dag och i framtiden. Detta är

viktigt i synnerhet för kvinnor som fortfarande har lägre inkomst än män som pensionärer. Kvinnor som befinner sig på arbetsmarknaden i dag har i genomsnitt lägre lön än män och arbetar i större utsträckning deltid. Dessutom är i genomsnitt inträdet i arbetslivet senare och utträdet tidigare för kvinnor jämfört med män. Med ett pensionssystem som vilar på livsinkomstprincipen kommer därför skillnader i pension mellan kvinnor och män att bestå så länge som vi inte har ett jämställt arbetsliv. Att arbeta för mer jämställda pensioner är utifrån detta ett starkt fokus för regeringen. Pensionsgruppen, som består av de sex partier som står bakom pensionssystemet, har beslutat om en fortsatt handlingsplan för jämställda pensioner som syftar till att hitta möjligheter att minska gapet mellan kvinnors och mäns pensioner, med beaktande av de grundläggande principerna för pensionssystemet.

Reformering och förbättring av grundskyddet

En viktig del i handlingsplanen för jämställda pensioner är den pågående översynen av grundskyddet vars syfte är att komma med förslag om ett reformerat och moderniserat grundskydd som ger ökad trygghet för dem med låga pensioner, på både kort och lång sikt. Grundskyddet utgörs främst av garantipensionen och bostadstillägg till pensionärer. Grundskyddet i pensionssystemet är ett nödvändigt skyddsnet för de pensionärer som har en låg inkomstgrundad pension, men har också en stor betydelse för att reducera inkomstgapet mellan kvinnor och män som är äldre än 65 år. Med hjälp av grundskyddet minskar inkomstgapet mellan kvinnors och mäns allmänna pensioner från 31 till 16 procent. Om man även räknar med arbets- och kapitalinkomster och tjänstepension ökar dock inkomstgapet igen till 29 procent.

Sedan pensionssystemet infördes har den relativa ekonomiska utsattheten bland ensamstående, främst de äldsta kvinnorna, ökat. Garantipensionen räknas om årligen med prisutvecklingen enligt konsumentprisindex. I tider av real inkomstutveckling, som vi har haft sedan pensionssystemet infördes, så kommer grundskyddets omfattning minska jämfört med arbetsinkomster och inkomstgrundade pensioner.

En arbetsgrupp inom Regeringskansliet arbetar med denna översyn av grundskyddet som ska publiceras i februari 2018. Ett reformerat grundskydd bör syfta till att ge en ökad trygghet för de mest utsatta pensionärerna. Med de skillnader i inkomst som finns mellan kvinnor och män både som pensionärer och som förvärvsarbetande, så kan en reformering av grundskyddet även ha stor betydelse för pensionssystemet ur ett jämställdhetsperspektiv, både för dagens och för framtidens pensionärer. En reformering av grundskyddet kan också bidra till att uppfylla målen i Agenda 2030.

Ytterligare insatser för mer jämställda pensioner

Handlingsplanen för jämställda pensioner innehåller även andra uppdrag som syftar till att stärka jämställdheten. Reglerna för överföring av premiepensionsrätt mellan makar ska förenklas och möjligheten att utvidga rätten till att gälla även sambor ska utredas. Det utredningsarbete som har gjorts i frågor om kvinnors tidigare utträde ur arbetslivet, om att omfördela medel från pensionsrätt för studier till pensionsrätt för barnår samt möjligheten att dela pensionsrätt mellan makar ska fördjupas och kompletteras med ytterligare analyser. Pensionsgruppen har även beslutat om att stärka uppföljningen av jämställdheten i pensionssystemet för att vid behov återkomma med åtgärder. En årlig redovisning av inkomstgapet mellan kvinnor och män som är pensionärer och utvecklingen av jämställda pensioner ska göras, med början 2017. Därtill avser Pensionsgruppen att följa även de system och faktorer som ligger utanför Pensionsgruppens ansvarsområde, men som påtagligt påverkar storleken på pensionsgapet. Det gäller framför allt utvecklingen av deltidsarbete, jämställdheten i föräldraförsäkringen, jämställdheten på arbetsmarknaden och tjänstepensionernas utformning och utveckling.

3.5.3 Ökat arbetsutbud ger starkare pensionssystem

Vårt allmänna pensionssystem är huvudsakligen ett fördelningssystem, där dagens yrkesaktiva betalar till dagens pensionärer. Även om den individuella pensionen grundas på de pensionsavgifter som den försäkrade har betalat in under

arbetslivet, så påverkas de utbetalade beloppens storlek också av befolkningens samlade inkomster. Därtill bidrar de skattemedel som betalas in till att finansiera grundskyddet, dvs. garantipension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Ett ökat arbetsutbud stärker därmed pensionssystemet och möjligheten att betala ut goda pensioner.

Sedan det nya pensionssystemet infördes har utvecklingen av medellivslängden överträffat prognoserna. Vi lever allt längre, och lägger fler friska år till livet. Även om detta i grunden är en god utveckling, innebär det påfrestningar på pensionssystemet. Trots att medellivslängden har ökat med 2,5 år de senaste 20 åren och trots att det i huvudsak är friska år som läggs till livet så är normen att gå i pension vid 65 år fortsatt stark. Konsekvensen av detta är att pensionsbehållningen behöver fördelas över fler år efter pensioneringen, och det blir automatiskt lägre belopp per månad som kan betalas ut. För att kunna förbättra levnadsstandarden för de äldre är det därför viktigt att på olika sätt främja ett längre och hållbart arbetsliv.

Att främja ett längre arbetsliv handlar inte bara om att höja pensionsåldrar och bryta normen om en viss pensionsålder. Det handlar också om att skapa goda arbetsmiljöer och att faktiskt möjliggöra ett långt och hållbart arbetsliv för fler. Livsinkomstens betydelse för framtida pensioner är grundläggande. Regeringen avser att presentera en handlingsplan för jämställda löner. Det behövs ökad forskning och kunskap om hur vi bättre förebygger såväl fysisk som psykisk ohälsa och hur arbetsplatser kan bli bättre utformade för äldre medarbetare. Regeringen aviserade i den forskningspolitiska propositionen (prop. 2016/17:50) ett tioårigt nationellt forskningsprogram om arbetslivsforskning där frågor om att förebygga den arbetsrelaterade ohälsan och att äldre ska kunna och vilja arbeta högre upp i åldrarna är centrala. En viktig del i att främja ett hållbart arbetsliv är även förslaget om att inrätta ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö, som har utretts (SOU 2017:28) och nu bereds i Regeringskansliet. Parterna har här haft en viktig roll i att uppmärksamma behovet av en sådan institution. En annan central fråga för att främja ett hållbart arbetsliv är att förbättra möjligheterna till vidareutbildning och karriärväxling under hela, men inte minst senare delen av livet. För att detta ska kunna uppnås behöver utbildnings-

systemet bättre motsvara enskildas möjligheter mitt i yrkeslivet och arbetsmarknadens efterfrågan.

Arbetet med att åstadkomma ett längre och hållbart arbetsliv måste naturligen ske i nära dialog med arbetsmarknadens parter. Regeringen har också genomfört en dialog med parterna vilken har resulterat i en avsiktsförklaring (S2016/01389/SF). Inriktningen i denna avsiktsförklaring är att åldersgränsen i lagen (1982:80) om anställningsskydd kan höjas från 67 till 69 år, men även att tjänstepensionsavtalen ses över så att de stöder strävandena efter ett längre arbetsliv. Regeringen har med denna avsiktsförklaring som grund fortsatt diskussionerna inom Pensionsgruppen om åtgärder för ett längre arbetsliv.

3.5.4 Fortsatt behov av stöd i pensionsplaneringen

En viktig målsättning är att pensionssparare ska ha goda möjligheter att bedöma sin framtida pension, vilka faktorer som påverkar den samt ha kännedom om vilka konsekvenser olika val kan få för pensionen. Pensionsmyndigheten har under senare år stärkt och förbättrat informationen till pensionssparare, både genom att förbättra prognosinformationen men även genom att nå många pensionssparare med personliga möten. Regeringen bedömer att dessa insatser är fortsatt viktiga och att det finns mer att göra, så att den enskildes beslut om sparande och pensioneringstidpunkt blir så välgrundat som möjligt. Det är oroväckande att t.ex. enbart 35 procent känner till att det antal år man arbetar påverkar storleken på pensionen och att enbart 24 procent uppger att arbetets omfattning (hel- eller deltid) påverkar pensionen.

Regeringen anser därför att Pensionsmyndighetens informations- och konsumentstärkande uppdrag bör förstärkas och förlängas med 30 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2018. Ett viktigt

skäl för det är att Pensionsmyndigheten behöver arbeta mer med att nå de grupper som har störst behov av informationen, dvs. de individer som har lägst kunskap och intresse för pensionsfrågor. Att nå och väcka uppmärksamhet hos dessa grupper, där kvinnor är överrepresenterade, kräver mer av uppsökande verksamhet, dels fysiskt genom möten, dels via kampanjer i breda kanaler, vilket är mer kostsamma aktiviteter.

Pensionsmyndighetens informationssatsningar är även ett viktigt verktyg för att informera om hur ett längre arbetsliv påverkar individens framtida pension. Även mot bakgrund av den senaste tidens händelser på premiepensionens fondtorg är det angeläget att Pensionsmyndigheten stärker och utvecklar sin information om premiepensionen för att stärka individens ställning på marknaden.

3.5.5 Behov av utökad service i landet

Webbplatser och digitala tjänster har kommit att spela en allt större och viktigare roll vid tillhandahållandet av service. Samtidigt finns det enskilda som t.ex. på grund av bristande språkkunskaper eller funktionsnedsättning inte kan eller vill ta del av myndigheters service via internet och telefon. Servicekontoren som Pensionsmyndigheten, Försäkringskassan och Skatteverket gemensamt ansvarar för är därför ett fortsatt viktigt komplement till den digitala myndighetsservicen. Regeringen genomför en satsning på att säkra och stärka statlig lokal service, både på landsbygden och i socialt utsatta områden (se utg. omr. 2 avsnitt 5.5). Under 2018 ska minst 10 nya servicekontor öppna och regeringen tillför därför medel. För att påskynda etablering av nyanlända är också arbetet inom ramen för det förlängda uppdraget om förenkla och mer effektiva processer för nyanlända av vikt (se utg. omr. 13).

3.6 Höjt bostadstillägg

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan.

Regeringens förslag: Vid beräkning av bostadstillägg ska 96 procent av bostadskostnaden per månad beaktas av den del som inte överstiger 5 000 kronor för den som är ogift och 2 500 kronor för den som är gift. Vid beräkningen ska därutöver 70 procent av bostadskostnaden per månad beaktas av den del som överstiger 5 000 kronor men inte 5 600 kronor för den som är ogift och den del som överstiger 2 500 kronor men inte 2 800 kronor för den som är gift.

Den skäligen bostadskostnaden inom förmånerna särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ska fr.o.m. den 1 januari 2018 höjas till 6 620 kronor i månaden för den som är ogift och 3 310 kronor i månaden för den som är gift.

Den skäligen levnadsnivån inom förmånerna särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd ska fr.o.m. den 1 januari 2018 höjas till 1,486 prisbasbelopp för den som är ogift och 1,2105 prisbasbelopp för den som är gift.

Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2018. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Skälen för regeringens förslag: Bostadstillägg kan lämnas till den som får sjuk- eller aktivitetsersättning, ålderspension eller änkepension. Bostadstillägget lämnas med 95 procent av bostadskostnaden upp till ett tak om 5 000 kronor per hushåll och månad. För ålderspensionärer lämnas därtill 340 kronor per hushåll och månad. Bostadstillägget är inkomstprövat och prövas mot i princip alla inkomster och förmögenhet. Det är således riktat till personer som har små ekonomiska marginaler när bostaden är betald.

Bostadskostnadstaket höjdes senast 2007. Vid den tiden hade 17 procent av pensionärerna och 22 procent av dem med sjuk- och aktivitetsersättning och som hade bostadstillägg en bostadskostnad över taket. På grund av de ökade bostadskostnaderna har dessa grupper ökat till 50 procent av pensionärerna och 40 procent av dem med sjuk- och aktivitetsersättning. För att

bostadstillägget bättre ska täcka de faktiska bostadskostnaderna föreslår regeringen en höjning av taket till 5 600 kronor per månad för den som är ogift och 2 800 kronor för den som är gift. Den högre nivån skulle innebära att andelen över taket sjunker till 30 procent av pensionärerna och 25 procent av dem med sjuk- och aktivitetsersättning. Den del av bostadskostnaden som överstiger 5 000 kronor för den som är ogift eller 2 500 kronor för den som är gift ska enligt förslaget ersättas med 70 procent före inkomstreduceringen. Med en lägre ersättningsgrad i högre kostnadsskikt blir det lönsamt för förmånstagarna att söka billigare boende, eftersom en lägre bostadskostnad inte fullt ut ger en motsvarande sänkning i bostadstillägget. Tilläggsbeloppet om 340 kronor per hushåll påverkas inte av regeringens förslag.

De som mottar bostadstillägg har små ekonomiska marginaler. För att förbättra även för de förmånstagare som har en bostadskostnad under nuvarande tak föreslår regeringen att ersättningsgraden för bostadskostnader upp till 5 000 kronor per månad höjs till 96 procent.

Förslaget innebär att den som har fullt bostadstillägg utan avdrag för reduceringsinkomst och har en månadshyra på 5 000 kronor får en höjning av bostadstillägget med 50 kronor i månaden. Den som har en månadshyra på 5 600 kronor eller mer får en höjning med 470 kronor i månaden totalt.

För de personer som har höga bostadskostnader och låga inkomster kan även särskilt bostadstillägg ges i bostadstillägget. Därtill finns förmånen äldreförsörjningsstöd som kan lämnas till personer över 65 år. Särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd har högre grad av inkomstprövning, vilket i praktiken kan innebära att en höjning av bostadstillägget neutraliseras av en motsvarande sänkning i det särskilda bostadstillägget eller äldreförsörjningsstödet. För att reformen ska ge även dessa grupper som har de lägsta ekonomiska marginalerna en höjd disponibel inkomst förelår regeringen samtidigt att nivåerna för skälig bostadskostnad och skälig levnadsnivå höjs i regelverken för särskilt bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd.

Förslaget innebär att anslag 1:3 *Bostadstillägg till pensionärer* höjs med 655 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Detta anslag omfattar även förmånen särskilt bostadstillägg till pensionärer. Förslaget innebär vidare att anslag 1:4 *Äldreförsörjningsstöd* höjs med 4 miljoner kronor per år

fr.o.m. 2018. Bostadstillägg till personer med sjuk- eller aktivitetsersättning finansieras under utgiftsområde 10, anslag 1:2 *Aktivitets- och sjukersättningar m.m.* Detta anslag höjs med 355 miljoner kronor per år från 2018 för att finansiera förslaget.

Pensionsmyndigheten handlägger bostadstillägg till pensionärer, särskilt bostadstillägg till pensionärer och äldreförsörjningsstöd. Försäkringskassan handlägger bostadstillägg och särskilt bostadstillägg till personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Förslaget innebär att myndigheterna behöver utveckla sina it-system. De behöver även hantera volymökningar till följd av att fler personer kommer att bli berättigade till förmånerna och att befintliga förmånstagare anmäler ändrad bostadskostnad. För att finansiera detta höjs förvaltningsanslagen 2:1 *Pensionsmyndigheten* inom detta utgiftsområde samt 2:1 *Försäkringskassan* inom utgiftsområde 10 med 3 miljoner kronor vardera 2018.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Garantipension till ålderspension

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

År	Slags	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	14 112 341	-108 600	
2017	Anslag	13 364 900 ¹		13 333 700
2018	Förslag	13 080 300		
2019	Beräknat	13 026 900		
2020	Beräknat	13 040 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för garantipension till ålderspension samt särskilt pensionstillägg enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Antalet ålderspensionärer ökar och de nya pensionärerna har i stor utsträckning intjänad inkomstgrundad pension som uppgår till betydligt högre genomsnittligt belopp än de ålderspensionärer som lämnar systemet. Det medför att behovet av garantipension minskar. Antalet kvinnor som får garantipension har minskat med 146 000 sen införandet 2003 och uppgick 2016 till 554 000. Antalet män har under samma period minskat med 45 000 och uppgick 2016 till 144 000.

Till följd av den automatiska balanseringens påverkan på inkomstpensionerna stannade den nedåtgående trenden för antalet personer med garantipension tillfälligt upp. Under 2015 och 2016 har dock antalet personer med garantipension minskat eftersom inkomstpensionerna har ökat. Inkomstpensionerna beräknas öka även för åren därefter, vilket gör att garantipensionen förväntas fortsätta att minska.

Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Garantipension till ålderspension

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	13 364 900	13 364 900	13 364 900
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	104 100	344 200	375 500
Volym	-388 700	-682 200	-699 900
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	13 080 300	13 026 900	13 040 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 080 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Garantipension till ålderspension* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 026 900 000 kronor respektive 13 040 500 000 kronor.

3.7.2 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

2016	Utfall	11 919 676	Anslags-sparande	-60 474
2017	Anslag	11 545 300 ¹	Utgifts-prognos	11 497 500
2018	Förslag	10 869 800		
2019	Beräknat	10 363 400		
2020	Beräknat	9 839 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omställningspension, förlängd omställningspension, särskild efterlevandepension och änkepension samt för utgifter för garanti-pension till dessa förmåner enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Änkepensionen avskaffades 1990 och ersattes då av den tidsbegränsade och könsneutrala omställningspensionen. Långtgående bestämmelser av övergångskaraktär innebär dock att änkepensionen kommer att finnas kvar under decennier och fortfarande beviljas nya änkepensioner enligt det gamla systemet. Omställningspensionen är tidsbegränsad till i normalfallet ett år och betalas endast ut till efterlevande som är yngre än 65 år, medan änkepensionen ofta är livsvarig. Änkepensionen är därför dominerande i både antal och kostnader och svarar för omkring 95 procent av utgifterna inom anslagsområdet.

Antalet kvinnor med änkepension var ca 265 000 år 2016 och minskar med drygt 10 000 per år, medan antalet kvinnor och män som får omställningspension var 4 600 respektive 1 900 under 2016. Tendensen för åren framöver är att antalet kvinnor med änkepension kommer att minska i samma takt som tidigare och att antalet kvinnor och män med omställningspension kommer att vara förhållandevis stabilt. Sammantaget innebär detta att utgifterna på

anslaget beräknas minska med mellan 4 och 5 procent per år.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Efterlevandepensioner till vuxna

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	11 545 300	11 545 300	11 545 300
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	121 300	449 200	760 700
Volym	-796 800	-1 631 100	-2 467 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 869 800	10 363 400	9 839 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 869 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Efterlevandepensioner till vuxna* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 363 400 000 kronor respektive 9 839 000 000 kronor.

3.7.3 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

2016	Utfall	8 465 523	Anslags-sparande	33 777
2017	Anslag	8 377 200 ¹	Utgifts-prognos	8 290 000
2018	Förslag	9 026 600		
2019	Beräknat	9 130 700		
2020	Beräknat	9 286 100		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadstillägg till pensionärer och särskilt bostadstillägg till pensionärer enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Bostadstillägget är inkomstprövat och utgifterna är därför beroende av ålderspensionärernas inkomster och förmögenheter. De senaste årens positiva reala inkomstutveckling har medfört att nya pensionärer har allt högre pensioner och därför är det färre som får bostadstillägg. Även den inkomstgrundade pensionens ökning leder till att pensionärerna i genomsnitt blir mindre beroende av bostadstillägg. Antalet personer som får bostadstillägg minskar därför. År 2016 var det 220 000 kvinnor och 70 000 män som fick bostadstillägg. Medelbeloppen har ökat för såväl kvinnor och män sedan 2003 främst på grund av ökade bostadskostnader och regeländringar.

Mörkertalet för bostadstillägget är sannolikt relativt stort, vilket innebär att fler än de som nu får bostadstillägg skulle ha rätt till det om de ansökte om förmånen. Förändrad kunskap och ändrat beteende kan därför få en relativt stor påverkan på antalet personer som får bostadstillägg och därmed även på utgifterna.

Ytterligare faktorer som påverkar utgiftsutvecklingen är förändringen av bostadskostnaderna samt regeländringar.

Regeringen föreslår i denna proposition en förstärkning av bostadstillägget. Förslaget innebär att ersättningsgraden höjs från 95 till 96 procent av bostadskostnaden upp till 5 000 kronor, samt att taket höjs till 5 600 kronor men då med en ersättningsgrad på 70 procent i intervallet över 5 000 kronor. Därtill föreslås att nivåerna för skälig bostadskostnad och skälig levnadsnivå höjs i regelverket för särskilt bostadstillägg. Förslagen innebär sammantaget att anslaget till bostadstillägg till pensionärer höjs med 655 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Bostadstillägg till pensionärer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 377 200	8 377 200	8 377 200
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	656 000	656 000	656 000
Varav BP18	655 000	655 000	655 000
Varav			
Höjt bostadstillägg för ålderspensionärer och personer med SA	655 000	655 000	655 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-531 900	-521 900	-662 000
Volymer	525 300	619 400	914 900
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 026 600	9 130 700	9 286 100

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 026 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bostadstillägg till pensionärer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 130 700 000 kronor respektive 9 286 100 000 kronor.

3.7.4 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	894 996		2 304
2017	Anslag	953 500 ¹	Utgifts-prognos	1 015 800
2018	Förslag	1 103 200		
2019	Beräknat	1 190 800		
2020	Beräknat	1 284 100		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för äldreförsörjningsstöd enligt socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Äldreförsörjningsstödet är en garanti för en lägsta ekonomisk standard. Det är därför inkomstprövat och avräknas krona för krona mot alla andra inkomster. I praktiken innebär det att äldreförsörjningsstödet lämnas till kvinnor och män över 65 år som inte har en hel garantipension, vilket oftast är personer som har kommit till Sverige relativt sent i livet och därför inte kunnat tjäna in tillräcklig inkomst- och garantipension.

Antalet kvinnor och män som får äldreförsörjningsstöd har ökat under senare år och förväntas fortsätta öka. Ett skäl till detta är att de nuvarande reglerna om rätt till garantipension, som infördes i och med EES-avtalet på 1990-talet, ännu inte har fått full genomslagskraft. Enligt äldre regler fick man del av hela grundskyddet efter 10 års bosättning i Sverige. Personer födda före 1938 omfattas av dessa äldre bestämmelser och har därför som regel en tillräckligt hög garantipension för att inte få äldreförsörjningsstöd. I takt med att årskullar som inte omfattas av de äldre bestämmelserna tillkommer ökar antalet som kan få äldreförsörjningsstöd. Utöver detta förväntas ökade kostnader inom ramen för anslaget under kommande år till följd av de senaste årens ökade asylinvandring.

År 2016 fick 12 400 kvinnor och 9 900 män äldreförsörjningsstöd. I likhet med bostadstillägget finns sannolikt ett förhållandevis stort mörkertal när det gäller äldreförsörjningsstöd, vilket innebär att antalet personer och kostnader på anslaget potentiellt skulle kunna vara högre.

Regeringen föreslår i denna proposition en förstärkning av bostadstillägget till pensionärer. Denna förstärkning innebär att behovet av äldreförsörjningsstöd minskar. Samtidigt föreslår regeringen att nivåerna för skälig bostadskostnad och skälig levnadsnivå i regelverket för äldreförsörjningsstöd höjs. Sammantaget innebär förslagen att anslaget för äldreförsörjningsstöd höjs med 4 miljoner kronor.

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Äldreförsörjningsstöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	953 500	953 500	953 500
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	4 000	4 000	4 000
Varav BP18	4 000	4 000	4 000
Varav			
Höjt bostadstillägg för ålderspensionärer och personer med SA	4 000	4 000	4 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-28 000	-23 900	-8 300
Volym	173 700	257 200	334 900
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 103 200	1 190 800	1 284 100

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 103 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Äldreförsörjningsstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 190 800 000 kronor respektive 1 284 100 000 kronor.

3.7.5 2:1 Pensionsmyndigheten

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 2:1 Pensionsmyndigheten

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	535 636		-12 899
2017	Anslag	533 551 ¹	Utgifts-prognos	540 172
2018	Förslag	555 769		
2019	Beräknat	567 468 ²		
2020	Beräknat	584 086 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 558 676 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 565 453 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Pensionsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

Tabell 3.17 Finansiering av Pensionsmyndighetens administration

Tusental kronor

	2017 Prognos	2018 Beräknat	2019 Beräknat	2020 Beräknat
Anslag förvaltningsanslag	540 172	555 769	567 468	584 086
Avgiftsinkomster AP-fonderna	456 031	464 879	472 223	480 226
Avgiftsinkomsterna premiepension ¹	388 160	380 883	386 776	393 331
Summa	1 384 363	1 401 510	1 426 468	1 457 644

Källa: Pensionsmyndigheten

¹ Exklusive finansiering av amorteringar och ränta för premiepensionssystemets uppbyggnad.

Pensionsmyndighetens verksamhet finansieras dels av anslag på statens budget, dels av de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) och dels av premiepensionssystemet, se tabell 3.17. Förvaltningsanslaget används för administration av garantipension, efterlevandepension till vuxna, bostadstillägg till pensionärer och äldre-försörjningsstöd samt för vissa andra antalsmässigt mindre pensionsrelaterade förmåner.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Utgifterna för Pensionsmyndighetens administration som avser inkomstgrundad ålderspension täcks av avgifter som tas från AP-fonderna och premiepensionssystemet. I premiepensionssystemet ingår även kostnader för skulden i Riksgäldskontoret avseende den räntekontokredit som byggdes upp i samband med bildandet av systemet. För att sprida dessa kostnader över flera generationer avbetalas skulden över en längre tid och ska vara slutamorterad 2018.

Enlig förordningen (2009:1173) med instruktion för Pensionsmyndigheten ska myndigheten senast den 15 maj varje år lämna en samlad redogörelse och en framställan om ersättning för administrationen av ålderspensionssystemet. Redogörelsen och framställan ska omfatta dels administrationen av inkomst- och tilläggspension, som ska täckas genom uttag från Första-Fjärde AP-fonderna, dels administrationen av premiepensionen.

Redogörelsen ska även innefatta kostnader för administrationen av ålderspensionssystemet vid främst Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.

Med underlaget i tabell 3.17 som grund beslutar regeringen årligen om ersättning från Första-Fjärde AP-fonderna och premiepensionssystemet för administration av inkomstgrundad ålderspension.

Tabell 3.18 Uppdragsverksamhet där intäkterna disponeras

Tusental kronor, 2017 års prisnivå

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad) ¹
Utfall 2016	956 456	1 002 041	-45 585
- varav AP-fonderna	457 613	455 310	2 303
- varav premiepensionssystemet ²	498 843	546 731	-47 888 ³
Prognos 2017	1 030 561	1 056 691	-26 130
- varav AP-fonderna	473 364	456 031	17 333
- varav premiepensionssystemet ²	557 197	600 660	-43 463 ³
Budget 2018	1 042 298	1 105 606	-63 308
- varav AP-fonderna	428 974	456 109	-27 135
- varav premiepensionssystemet ²	613 324	649 497	-36 173 ³

Källa: Pensionsmyndigheten

¹Resultat från AP-fonderna regleras två år framåt i tiden. Ett negativt resultat för AP-fonderna beror på reglering av tidigare överskott, vilket medför att avgiftsuttaget från AP-fonderna kan minska.²Inklusive kostnader för amortering och ränta för premiepensionssystemets uppbyggnad.³Anledningen till att premiepensionssystemet beräknas få ett negativt resultat är att del av kostnaderna kommer att finansieras med ett upparbetat positivt resultat för det s.k. handelslagret, dvs. differenser mellan antagna försäljningslikvider och faktiskt utfall för valutahandel. Dessutom används vissa intäkter från fondbolagen m.m. till att finansiera kostnader inom premiepensionssystemet. Det innebär att avgiftsuttaget från premiepensionsspararna (intäkterna) kan minska.

Regeringens överväganden

För att stärka Pensionsmyndighetens informationsverksamhet och konsumentstärkande insatser föreslår regeringen att totalt 30 miljoner kronor avsätts för detta. Pensionsmyndighetens förvaltningsanslag tillförs därför 3 miljoner kronor och övriga 27 miljoner kronor avsätts från AP-fondssystemet och premiepensionssystemet. Regeringen föreslår härutöver att Pensionsmyndigheten, tillsammans med Skatteverket och Försäkringskassan, ska utöka antalet servicekontor fr.o.m. 2018 (se UO 2 avsnitt 5.5). Regeringen föreslår att Pensionsmyndigheten tillförs 8 miljoner kronor 2018, 14 miljoner kronor 2019, 21 miljoner kronor 2020 samt 18 miljoner kronor årligen därefter. Förslaget bedöms inte medföra några konsekvenser. Pensionsmyndighetens förvaltningsanslag tillförs 3 miljoner för att hantera förändringar inom bostadstillägg till pensionärer.

Anslaget har för perioden 2018–2020 beräknats enligt följande.

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Pensionsmyndigheten

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	533 551	533 551	533 551
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10 259	18 817	28 179
Beslut	11 959	15 100	22 356
Varav BP18 ³	14 000	17 000	24 000
Varav ³			
Statlig lokal service	8 000	14 000	21 000
Förlängd och förstärkt informationssatsning	3 000	3 000	3 000
Höjt bostadstillägg för ålderspensionärer och personer med SA	3 000		
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	555 769	567 468	584 086

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 555 769 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Pensionsmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 567 468 000 kronor respektive 584 086 000 kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta om kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår högst till 8 000 000 000 kronor för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar.

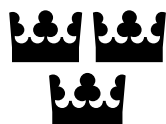
---

för handel med fondandelar intill ett belopp av 8 000 000 000 kronor. Pensionsmyndigheten bedömer att storleken på krediten för 2018 kan ligga kvar på 2017 års nivå. Regeringen delar bedömningen och anser därför att regeringen bör bemyndigas att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 8 000 000 000 kronor för att tillgodose Pensionsmyndighetens behov av likviditet vid handel med fondandelar. Krediten ges med stöd av 7 kap. 6 § budgetlagen (2011:203).

Skälen för regeringens förslag: Pensionsmyndigheten har en särskild kredit som ska användas för att finansiera likviditetsbehovet i samband med fondhandeln inom ramen för premiepensionssystemet. Behovet av krediten föränleds främst av det underskott som uppstår på grund av samtidiga köp- och säljtransaktioner med olika likvid dagar för fonderna och behovet av handelslagret i syfte att effektivisera handeln. De faktorer som framför allt har betydelse för utvecklingen av behovet av krediten är antalet fondbyten, värdet av pensionsspararnas konton och tidsmässig koncentration av fondbyten. För 2017 disponerar Pensionsmyndigheten en kredit

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

12

Förslag till statens budget för 2018

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Lagförslag.....	9
2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	9
3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	11
3.1 Omfattning.....	11
3.2 Utgiftsutveckling	11
3.3 Skatteutgifter.....	12
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	13
3.5 Resultatredovisning.....	13
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	13
3.5.2 Resultat.....	13
3.5.3 Analys och slutsatser	27
3.6 Politikens inriktning	29
3.7 Förslag till regeländring.....	31
3.7.1 Höjt barnbidrag	31
3.8 Budgetförslag.....	32
3.8.1 1:1 Barnbidrag.....	32
3.8.2 1:2 Föräldraförsäkring.....	33
3.8.3 1:3 Underhållsstöd.....	35
3.8.4 1:4 Adoptionsbidrag.....	37
3.8.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd.....	37
3.8.6 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	38
3.8.7 1:7 Pensionsrätt för barnår.....	39
3.8.8 1:8 Bostadsbidrag.....	40

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	12
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	12
Tabell 3.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	12
Tabell 3.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	13
Tabell 3.5	Antal individer 0–64 år som bor i hushåll med barn, uppdelat på hushållstyp och bakgrund, 2016	14
Tabell 3.6	Barnhushåll med låg ekonomisk standard efter hushållstyp och för inrikes respektive utrikes födda föräldrar, relativt och absolut mått, 2016.....	19
Tabell 3.7	Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag	32
Tabell 3.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1.1 Barnbidrag.....	33
Tabell 3.9	Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring	33
Tabell 3.10	Anslagets komponenter	34
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Föräldraförsäkring	35
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd	35
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Underhållsstöd	36
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag	37
Tabell 3.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Adoptionsbidrag.....	37
Tabell 3.16	Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd	37
Tabell 3.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd.....	38
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn.....	38
Tabell 3.19	Antal vårdbidrag för funktionshindrade barn, utfall 2016, prognos 2017-2020	39
Tabell 3.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	39
Tabell 3.21	Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår	39
Tabell 3.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Pensionsrätt för barnår.....	40
Tabell 3.23	Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag	40
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bostadsbidrag	41

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal födda och summerad fruktsamhet, 1970–2021	14
Diagram 3.2	Disponibel inkomst per konsumtionsenhet, medianvärde 2009–2016	15
Diagram 3.3	De familjeekonomiska stödens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet, 2016.....	16
Diagram 3.4	Andelen hushåll med låg ekonomisk standard, relativt mått och absolut mått, 2011–2016	17
Diagram 3.5	Andelen hushåll med barn som lever med låg ekonomisk standard, relativt mått, 2009–2016	18
Diagram 3.6	Långvarig låg ekonomisk standard under 1–5 år, absolut mått, 2011–2016	19
Diagram 3.7	Familjeekonomiska stödens effekt på låg ekonomisk standard, absolut mått, prognos 2016	20
Diagram 3.8	Sysselsättningsgrad för kvinnor och män 15–74 år med hemmavarande barn under 19 år, 2006–2016.....	21
Diagram 3.9	Utbetald föräldrapenning, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016	23
Diagram 3.10	Utbetald tillfällig föräldrapenning för vård av barn, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016.....	23
Diagram 3.11	Antal mottagare av bostadsbidrag, 2010–2016.....	25

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1 och 3.7.1),
2. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1 Barnbidrag	31 607 039
1:2 Föräldraförsäkring	42 958 598
1:3 Underhållsstöd	2 861 850
1:4 Adoptionsbidrag	23 284
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	977 800
1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	4 264 510
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 366 900
1:8 Bostadsbidrag	4 526 437
Summa	94 586 418

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 3 och 5 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

3 §

Allmänt barnbidrag lämnas med 1 050 kronor i månaden för varje barn från och med månaden efter barnets födelse.

Allmänt barnbidrag lämnas med 1 250 kronor i månaden för varje barn från och med månaden efter barnets födelse.

5 §¹

Förlängt barnbidrag lämnas med 1 050 kronor i månaden från och med kvartalet efter den tid som anges i 4 § för ett barn som går i

Förlängt barnbidrag lämnas med 1 250 kronor i månaden från och med kvartalet efter den tid som anges i 4 § för ett barn som går i

1. grundskolan, sameskolan, eller internationell skola på grundskolenivå, eller

2. grundsärskolan, gymnasiesärskolan eller specialskolan.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för tid före ikraftträdandet.

---

¹ Senaste lydelse 2011:1091.

3 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn omfattar tre typer av förmåner:¹

Generella bidrag

- barnbidrag
- adoptionsbidrag

Försäkring

- föräldraförsäkring
- barnpension och efterlevandestöd till barn
- pensionsrätt för barnår

Behovsprövade bidrag

- bostadsbidrag
- underhållsstöd
- vårdbidrag för funktionshindrade barn

Samhällets stöd till hushåll inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn redovisas i huvudsak på statens budgets utgifts-sida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av skatteutgifter. Den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel redovisas som en skatteutgift under utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och

barn, eftersom familjer med barn är en viktig målgrupp för detta stöd.

Exempel på statens övriga ekonomiska stöd till barnfamiljer är studiehjälpen under utgiftsområde 15 Studiestöd, samt maxtaxan inom förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet blev 86 miljarder kronor och var därmed ca 1 miljard kronor (1,2 procent) lägre än vad som anvisades i statens budget. Utgifterna för anslaget föräldraförsäkring och anslaget bostadsbidrag blev lägre än beräknat. För 2017 beräknas utgifterna bli 88,5 miljarder kronor. Det är ca 840 miljoner kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2016 beräknas utgifterna för 2017 bli 2,4 miljarder kronor högre.

Av utgifterna för de familjeekonomiska stöden år 2016 utgjorde försäkringsförmånerna mer än hälften av utgifterna, ca 48,7 miljarder kronor. De generella bidragen utgjorde ca 26,4 miljarder kronor och de behovsprövade bidragen ca 11 miljarder kronor.

¹ I socialförsäkringsbalken skiljer sig indelning och terminologi något från ovanstående.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Barnbidrag	26 349	27 347	27 280	31 607	32 938	33 495
1:2 Föräldraförsäkring	40 533	41 592	41 371	42 959	44 690	46 455
1:3 Underhållsstöd	2 643	2 690	2 662	2 862	2 893	2 811
1:4 Adoptionsbidrag	11	32	16	23	23	23
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	910	1 048	932	978	1 012	1 042
1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn	3 760	4 070	4 055	4 265	4 568	4 863
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 238	7 468	7 468	7 367	7 710	8 006
1:8 Bostadsbidrag	4 662	5 140	4 761	4 526	4 662	4 751
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	86 106	89 387	88 546	94 586	98 496	101 447

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	89 491	89 491	89 491
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 921	5 070	5 177
Varav BP18	3 725	4 736	4 843
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 179	2 380	3 472
Volymer	-5	1 555	3 307
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18			
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	94 586	98 496	101 447

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	94 586
Summa ramnivå	94 586

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98).

Den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel utgör en skatteutgift som redovisas under utgiftsområde 12, se Tabell 3.4. Detta för att en viktig målgrupp för nedsättningen är familjer med barn.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel	28 710	29 730
Totalt för utg. omr 12	28 710	29 730

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98)

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap. (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16: 88).

3.5 Resultatredovisning

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnafödandet,
- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- barnhushåll med låg ekonomisk standard,
- de familjeekonomiska stödets betydelse för hushållens inkomster,
- föräldrarnas arbetskraftsdeltagande,
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit fram ett antal indikatorer som beskriver hur familjepolitiken bidrar till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.² Som underlag till beräkningarna har utfall för 2015 använts, framskrivet till 2016 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns. Värdena från 2016 är därmed en prognos. I bedömningen vägs även in resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Statistiska centralbyrån (SCB).

För området administration används Försäkringskassans indikatorer och bedömningsgrunder.

Den ekonomiska familjepolitiken ska ses i ett större sammanhang. Utvecklingen inom olika utgiftsområden ger gemensamt förutsättningar och möjligheter som påverkar barnfamiljernas ekonomiska välfärd. Utöver de ekonomiska stöd som redovisas i detta avsnitt finns det andra faktorer som har betydelse för barnfamiljernas ekonomi såsom reallöneutveckling, transfereeringar, skatter och subventioner utanför den ekonomiska familjepolitiken. Exempel på det senare är subventionerad förskola och fritidshem samt hälso- och sjukvård. Utvecklingen på arbetsmarknaden har avgörande betydelse för familjernas inkomster och förutsättningar att kombinera arbetsliv och familjeliv, vilket påverkar arbetskraftsdeltagandet för kvinnor och män.

3.5.2 Resultat

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av barnhushållens sammansättning och barnafödande. Därefter beskrivs barnhushållens ekonomi och utvecklingen för barnfamiljer med låg ekonomisk standard samt hur de familjeekonomiska stöden bidrar till att öka barnfamiljernas ekonomiska standard. I avsnittet beskrivs även hur den ekonomiska familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap, administrationen av

² Försäkringskassan, Svar på regeringsuppdrag (dnr S2017/03537/FST)- Barnhushållens ekonomi – resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken

stöden och påverkan av internationellt samarbete.

Barnhushåll ser olika ut

I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som i olika utsträckning berörs av den ekonomiska familjepolitiken. Antalet barn i åldrarna 0–17 år uppgår till drygt två miljoner. I en genomsnittlig barnfamilj finns det 1,8 barn.

Av Tabell 3.5 framgår antal individer i åldern 0–64 år uppdelat på hushållstyp. En uppdelning mellan olika hushållstyper och mellan hushåll där föräldrarna har svensk eller utländsk bakgrund är relevant för att synliggöra skillnader i förutsättningar mellan grupperna. Storleken på de olika grupperna skiljer sig åt vilket också är relevant vid jämförelser över tid av t.ex. inkomster.

Tabell 3.5 Antal individer 0–64 år som bor i hushåll med barn, uppdelat på hushållstyp och bakgrund, 2016

Hushållstyp	Antal
Sammanboende med barn, svensk bakgrund	2 632 169
Sammanboende med barn, svensk och utländsk bakgrund	514 084
Sammanboende med barn, utländsk bakgrund	704 879
Ensamstående med barn, svensk bakgrund	473 090
-Kvinnor	343 242
-Män	129 848
Ensamstående med barn, utländsk bakgrund	224 043
-Kvinnor	174 484
-Män	49 560

Anm: Svensk bakgrund avser inrikes född med minst en inrikes född förälder. Utländsk bakgrund avser utrikes född eller inrikes född men med två utrikes födda föräldrar.
Källa: Försäkringskassan.

I tre av fyra barnfamiljer är föräldrarna sammanboende. Den resterande fjärdedelen består av familjer med ensamstående föräldrar, oftast en ensamstående mamma, samt ombildade familjer med gemensamma barn. Yngre barn har i mycket högre grad sammanboende föräldrar än vad äldre barn har.

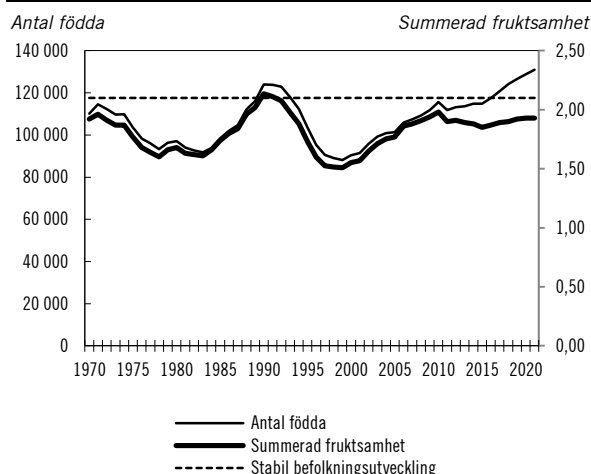
Bland barn till särlevande föräldrar har sedan mitten av 1980-talet det växelvisa boendet, där barnet bor stadigvarande hos båda föräldrarna, ökat kraftigt. För närvarande bedöms ca 35 procent av alla barn till särlevande föräldrar bo växelvis (SCB, Olika familjer lever på olika sätt, Demografisk rapport 2014:1).

De uppgifter om barns boende som finns tillgängliga i inkomststatistiken grundar sig på folkbokföringen, vilket påverkar hur barns och föräldrars ekonomiska standard kan mätas. Föräldrar som inte har barnet folkbokfört hos sig anges inte heller vara ett barnhushåll trots att barnet i vissa fall bor där halva tiden.

Barnafödandet ökar

Antalet födda barn i Sverige har ökat de flesta år sedan 2000, vilket framgår av Diagram 3.1. Under 2016 föddes 117 400 barn. Antalet födda barn förväntas enligt SCB:s prognos att fortsätta öka de kommande åren. Som en följd av befolkningens åldersstruktur beräknas antalet födda barn vara stort 2021, ca 131 900 barn. Detta beror på att de stora kullarna födda runt 1990 beräknas få barn omkring den tidpunkten.

Diagram 3.1 Antal födda och summerad fruktsamhet, 1970–2021

Anm: Prognos 2017–2021
Källa: SCB.

För att behålla en stabil befolkningsutveckling (utan invandring) behöver den summerade fruktsamheten uppgå till 2,1 barn per kvinna. Summerad fruktsamhet är ett mått som anger hur många barn som en kvinna i genomsnitt skulle föda under sin fruktsamma period utifrån fruktsamheten som gäller i regionen när beräkningen görs. Under 2016 var nivån 1,87 barn per kvinna, vilket är något högre än året före. Den summerade fruktsamheten väntas öka något de kommande åren och nå upp till 1,93 barn per kvinna 2021.

Den summerade fruktsamheten i Sverige är i dag bland de högsta i Europa enligt Eurostat.

Genomsnittet för länderna inom EU var 1,58 för 2015. Frankrike och Irland ligger högst med 1,96 respektive 1,92 barn. Lägst i Europa ligger Portugal med 1,31 samt Polen och Cypern med 1,32 barn per kvinna.

Det finns flera faktorer som påverkar ett lands födelsetal. Institutionella faktorer såsom arbetsmarknadsanknytning, anställningsform och arbetsinkomst har betydelse för barnfödande. Sveriges relativt höga födelsetal anses till stor del bero på den generösa familjepolitiken och möjligheten att förena familj med förvärvsarbete.

En annan faktor som påverkar antalet barn och även barnafödande är invandring. Under 2014 och 2015 kom ett stort antal asylsökande till Sverige jämfört med tidigare år. Under 2016 var antalet asylsökande markant lägre och åter i nivå med åren före 2014. En stor andel av de nyanlända som har kommit under de senaste åren är i fertil ålder vilket väntas medföra ytterligare ökning av antalet födda barn framöver och ger möjlighet att nå nivån för stabil befolkningsutveckling.

Utgifterna ökar över tid

I takt med att antalet födda barn och det totala antalet barn i befolkningen ökar så ökar också utgifterna inom den ekonomiska familjepolitiken. Antalet födda barn får direkta effekter, t.ex. för barnbidrag och föräldrapenning. Den fortsatta ökningen av barn i befolkningen beräknas medföra fortsatta ökning av utgifterna under de kommande åren.

Utgifterna för förmåner till familjer beräknas dessutom öka till följd av att fler barn har beviljats uppehållstillstånd de senaste åren. Nyanlända familjer med barn, nyblivna föräldrar, unga vuxna eller ensamkommande barn och unga som har beviljats uppehållstillstånd har rätt till bostadningsbaserade socialförsäkringsförmåner, såsom barnbidrag eller bostadsbidrag om de anses bosatta i Sverige.

En annan faktor som påverkar utgifterna är konjunkturen och barnhushållens möjligheter till försörjning. Stigande lönenivåer påverkar utgifterna för inkomstgrundade förmåner som exempelvis föräldrapenning på sjukpenningnivån och tillfällig föräldrapenning. Nyanlända familjers möjlighet till arbete och försörjning kommer också att påverka behovet av behovsprövade förmåner som t.ex. bostadsbidrag. Hushållens sammansättning och andelen ensamståendehus-

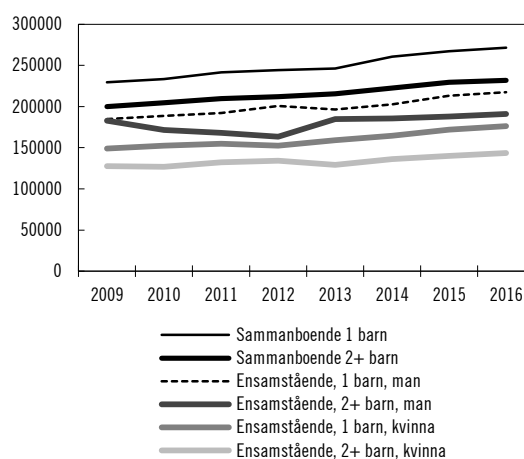
håll med barn kan också påverka utgifterna för exempelvis bostadsbidrag och underhållsstöd.

Barnhushållens ekonomi har stärkts

Barnhushållens ekonomiska standard, mätt som real disponibel inkomst per konsumtionsenhet dvs. ett särskilt mått för varje medlem i bostadshushållet, har i genomsnitt ökat för samtliga typer av barnhushåll jämfört med situationen 2009. Förändringen har dock varit olika stor för olika hushållstyper. För sammanboendehushållen redovisas inte denna statistik uppdelad på kön eftersom alla individer i ett hushåll antas ha samma ekonomiska standard.

Diagram 3.2 Disponibel inkomst per konsumtionsenhet, medianvärde 2009–2016

Kronor, 2016 års penningvärde

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.2 illustrerar skillnaden mellan olika typer av hushåll utifrån disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

Även om alla hushållstyper i genomsnitt har fått en högre inkomst över tid finns det stora nivåskillnader i den ekonomiska standarden mellan olika hushållstyper. Skillnaderna mellan olika hushållstyper har också ökat över tid. Ensamstående kvinnor och män med barn har under perioden 2009–2016 i genomsnitt en lägre medianinkomst än sammanboendehushåll med barn. Ensamstående kvinnor med barn är den hushållstyp som i genomsnitt har den lägsta disponibla inkomsten och antalet barn i hushållet påverkar nivån negativt. Fler barn innebär en större försörjningsbörda, vilket påverkar nivån på den disponibla inkomsten när den mäts per konsumtionsenhet. Detta gäller dock främst

nivån på disponibel inkomst för ensamstående kvinnor.

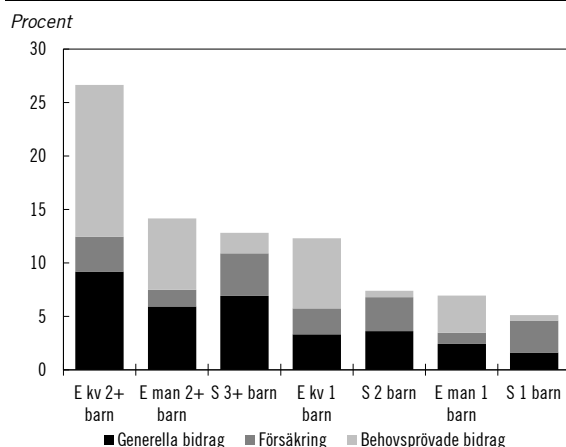
Jämfört med ensamstående män med barn har ensamstående kvinnor med barn i genomsnitt ett lägre arbetskraftsdeltagande, då fler arbetar deltid, vilket är en anledning till skillnaderna i disponibel inkomst mellan ensamstående föräldrar. Dessutom har kvinnor i genomsnitt lägre lön än vad män har.

Försäkringskassan har i svar på regeringsuppdrag (S2017/03537/FST) med hjälp av SCB skattat medianen för den disponibla inkomsten för ensamstående med barn efter att hänsyn tagits till barn som bor växelvis. Generellt sett minskar skillnaderna något mellan hushållstyperna i dessa analyser eftersom försörjningsbördan för växelvist boende barn delas upp över flera hushåll. De övergripande resultaten förändras dock inte nämnvärt efter att dessa skattningar har gjorts. Resultaten visar dock att det inom gruppen ensamstående med barn finns stora skillnader mellan olika grupper beroende på om barnen är fullt boende barn, växelvist boende barn eller en kombination av dessa.

Den ekonomiska familjepolitikens betydelse för barnhushållens ekonomi

Det är inte bara inkomsternas nivå och utvecklingen över tid som skiljer sig åt mellan olika hushållstyper. Även inkomsternas sammansättning varierar, exempelvis gällande hur stor andel av inkomsterna som består av transfereringar från samhället.

Diagram 3.3 De familjeekonomiska stödens andel av disponibel inkomst per konsumtionsenhet, 2016.

Anm: Sammanboendehushåll förkortas S och ensamståendehushåll förkortas E.
Källa: Försäkringskassan.

De familjeekonomiska stödens betydelse för barnfamiljernas inkomster ökar med antalet barn

i hushållet. Av den disponibla inkomsten för samtliga barnhushåll kommer i genomsnitt knappt nio procent från de familjeekonomiska stöden.

Diagram 3.3 visar hur stor andel av den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet som utgörs av olika familjeekonomiska stöd. Familjestöden utgör en större andel av hushållens disponibla inkomst för ensamstående kvinnor och män med barn än för sammanboende med barn. För 2016 beräknas exempelvis ca 27 procent av den disponibla inkomsten för ensamstående kvinnor med två eller flera barn utgöras av olika former av familjeekonomiska stöd. För ensamstående män med två eller flera barn beräknas denna andel till 14 procent. För ensamstående kvinnor med ett barn beräknas ca 12 procent av den disponibla inkomsten utgöras av olika familjeekonomiska stöd. För motsvarande grupp män beräknas denna andel till ca 7 procent.

För sammanboendehushåll med tre barn eller fler kommer ca 13 procent av den disponibla inkomsten från olika familjeekonomiska stöd.

De behovsprövade bidragen, exempelvis bostadsbidraget, har störst betydelse för ensamstående föräldrar med barn medan försäkringsförmånerna utgör en större andel för sammanboendehushållen. De generella bidragens betydelse ökar med antalet barn i hushållet oberoende av hushållstyp.

För ensamståendehushåll ökar de behovsprövade stödens andel av den disponibla inkomsten något jämfört med det föregående året. De familjeekonomiska stödens andel av den disponibla inkomsten har dock minskat för samtliga barnhushåll de senaste åren, i synnerhet för ensamstående. Det beror delvis på att bidragsbeloppen inte har ökat i samma takt som lönerna. Sammantaget kommer en allt större andel av hushållens inkomster kommer från arbete och inkomstslaget kapital.

Ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer

Regeringen anser att det är av särskild vikt att följa utvecklingen för barnhushåll med låg ekonomisk standard. Ur ett barnrättsperspektiv har frågan stor betydelse. Det är också en viktig aspekt sett till regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregationen.

En vanlig orsak till att barn lever i hushåll med ekonomisk utsatthet är att föräldrarna saknar

arbete eller endast har en förgymnasial utbildning och därmed har sämre förutsättningar på arbetsmarknaden. De samlade insatserna, exempelvis på områdena arbetsmarknad och utbildning samt stöden inom den ekonomiska familjepolitiken och socialpolitiken, bidrar till att minska ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer. De skattningar om låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på data som i sin tur utgör beräkningar av hushållens och individernas ekonomiska resurser. De hushåll vars inkomster ligger under en viss gräns betraktas som hushåll med låg ekonomisk standard.

Mått på låg ekonomisk standard – absoluta och relativa mått

Den inkomstgräns som väljs för att beskriva låg ekonomisk standard kan vara absolut eller relativ. En absolut inkomstgräns innebär att det finns en på förhand bestämd gräns som inte ändras sig över tid (förutom efter pris-utveckling). En relativ inkomstgräns förändras däremot i takt med att medianinkomsten ändras. I diagrammen och tabellerna i detta avsnitt presenteras resultaten utifrån dels ett relativt mått, dels ett absolut mått.

Det relativa måttet visar andelen hushåll med inkomster under 60 procent av medianinkomsten. För det relativa måttet på låg ekonomisk standard varierar inkomstgränsen över tid. I en lågkonjunktur sänks gränsen för ekonomisk utsatthet om medianinkomsten sjunker, vilket kan bli fallet när fler blir arbetslösa. Även om många av de med lägst ekonomisk standard då lever på en reellt oförändrad inkomstnivå kan resultatet bli att andelen med relativt låg ekonomisk standard minskar i takt med att ekonomin i landet försämras. I en konjunkturuppgång kan resultatet bli det omvända, dvs. att det ekonomiska uppsvinget leder till att fler hamnar under gränsen för låg ekonomisk standard, trots att någon förändring av denna grupps reala inkomster inte behöver ha skett. Det absoluta måttet utgår från 2011 års relativa gräns och skrivs sedan upp med utvecklingen av konsumentprisindex.

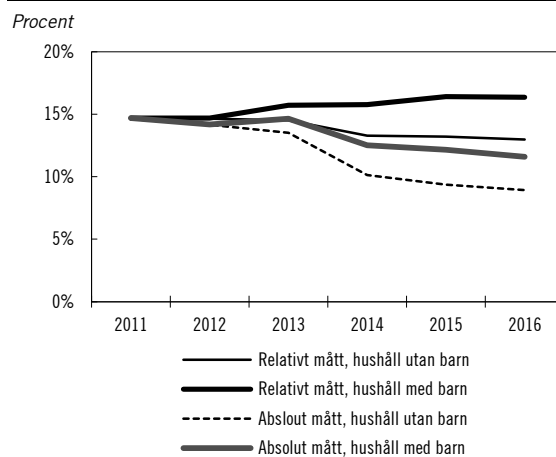
När utvecklingen av andelen hushåll med låg ekonomisk standard studeras beror resultaten i stor utsträckning på vilket mått som används. De olika måtten har för- och nackdelar och

genom att redovisa resultat baserat på flera, kompletterande mått ges en mer nyanserad bild av hur andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard förändras över tid. Det finns också svårigheter med att mäta hushållens ekonomiska standard, framför allt för dem med låga inkomster och för de hushåll med barn som bor växelvist hos båda föräldrarna.³

Barnhushåll med låg ekonomisk standard

Andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard 2016 uppgår med det relativa måttet till 16 procent. Motsvarande andel är 12 procent med det absoluta måttet. Det mått som används för låg ekonomisk standard har avgörande betydelse både för nivån och för förändringen över tid, se diagram 1.4. Andelen med låg ekonomisk standard enligt det absoluta måttet har minskat, vilket förklaras av att medianen för den disponibla inkomsten under perioden har ökat mer än inflationen.

Diagram 3.4 Andelen hushåll med låg ekonomisk standard, relativt mått och absolut mått, 2011–2016

Källa: Försäkringskassan.

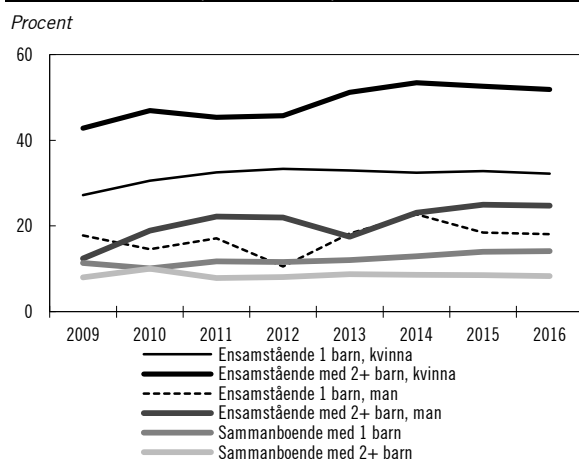
³ Registrerade årsinkomster är svårtolkade eftersom de inte omfattar exempelvis ekonomiska resurser i form av förmögenhet, arv och liknade överföringar inom familjen eller mellan olika hushåll. Inte heller inkomster från arbete utanför den reguljära arbetsmarknaden ingår. Personer kan även välja att tillfälligt sänka sina inkomster i samband med studier, föräldraledighet. Personer kan även avstå från att söka bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd trots att deras inkomst indikerar att de skulle kunna vara berättigade till dessa, vilket kan tyda på att de har tillgångar. För många näringsidkare mäter inkomststatistiken inte den ekonomiska standarden särskilt väl.

Av Diagram 3.4 framgår att andelen hushåll med låg ekonomisk standard är olika stor för hushåll med respektive utan barn. Genom diagrammet åskådliggörs också skillnader i de två måtten. Inom de olika hushållstyperna finns det också stora skillnader i andelen föräldrar med låg ekonomisk standard, vilket beskrivs i kommande avsnitt.

Ensamstående med barn har oftare låg ekonomisk standard än andra hushåll

Låg ekonomisk standard är ofta förknippat med stor försörjningsbörda. Hushåll med många barn har också i genomsnitt oftare låg ekonomisk standard. Särskilt känsliga för stor försörjningsbörda är hushåll med en ensamstående förälder.

Diagram 3.5 Andelen hushåll med barn som lever med låg ekonomisk standard, relativt mått, 2009–2016

Källa: Försäkringskassan.

Av Diagram 3.5 framgår utvecklingen av låg ekonomisk standard för olika hushållstyper över tid för åren 2009–2016 mätt med det relativa måttet. För vissa av grupperna är andelen hushåll med låg ekonomisk standard konstant och förändringarna små. Andelen sammanboendehushåll med ett barn och med låg ekonomisk standard uppgår till ca 8 procent både 2009 och 2016. För sammanboendehushåll med två eller fler barn har andelen ökat från ca 11 procent 2009 till ca 14 procent 2016.

Ensamstående kvinnor med barn utmärker sig med en betydligt högre andel i ekonomisk utsatthet över hela perioden, och för kvinnor med två barn eller fler ökar nivån något jämfört med 2011. År 2016 levde ca 52 procent i denna grupp med låg ekonomisk standard.

För ensamstående män är dock inte antalet barn lika avgörande för låg ekonomisk standard

som för ensamstående kvinnor. Andelen ensamstående män med låg ekonomisk standard är betydligt färre till antalet, och nivån är relativt konstant för de med ett barn. För ensamstående män med två barn eller fler är antalet ännu färre och andelen skiljer sig därmed i större utsträckning mellan olika år.

När hänsyn tas till växelvist boende barn är skillnaderna mellan de aggregerade grupperna små, för t.ex. ensamstående kvinnor sjunker andelen med låg ekonomisk standard från 52 procent till 49 procent. Inom gruppen ensamstående med barn är dock skillnaderna stora beroende på i vilket omfattning barnen är bosatta hos den ensamstående föräldern. Av ensamstående kvinnor med enbart fullt boende barn lever ca 51 procent med låg ekonomisk standard medan motsvarande andel för en ensamstående kvinna med växelvist boende barn är ca 16 procent. Även för ensamstående män med barn skiljer sig andelen som lever med låg ekonomisk standard mellan ca 28 procent för dem med endast fullt boende barn och ca 13 procent vid enbart växelvis boende barn.

Sammantaget löper hushåll med ensamstående kvinnor eller män större risk att ha relativt låg ekonomisk standard eftersom det vanligen enbart finns en löneinkomst i hushållet. Hushåll med en löneinkomst löper en större risk för ekonomisk utsatthet vid t.ex. sjukdom eller arbetslöshet. Fler kvinnor än män har sjukpenning eller sjuk- eller aktivitetsersättning, se vidare utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Det faktum att en del av de familjeekonomiska stöden utgörs av belopp som inte är indexerade eller följer prisutvecklingen, gör att den disponibla inkomsten för ensamstående med barn halkar efter i tider av positiv reallöneutveckling. Inkomsterna i dessa hushåll utgörs nämligen i högre grad av familjeekonomiska stöd. I en rapport av ISF om utvecklingen av socialförsäkringsförmåner sedan 1990-talet (ISF 2014:4) anges även att konstanta nivåer kan få fördelningspolitiska konsekvenser, främst för personer med svag förankring på arbetsmarknaden.

Barnhushåll där föräldrarna är utrikes födda har oftare låg ekonomisk standard än andra hushåll

Barnhushåll där någon förälder är utrikes född har betydligt högre risk för låg ekonomisk standard än hushåll där föräldrarna är födda i Sverige. Under 2016 var nästan 29 procent av de

ensamstående föräldrarna utrikes födda. Andelen kvinnor bland de utrikes födda ensamstående föräldrarna var 82 procent medan andelen män var 18 procent.

Tabell 3.6 Barnhushåll med låg ekonomisk standard efter hushållstyp och för inrikes respektive utrikes födda föräldrar, relativt och absolut mått, 2016

Procent samt förändring i procentenheter

	Relativt mått	Förändring 2011–2016	Absolut mått	Förändring 2011–2016
Sammanboende med barn, båda inrikes födda	5,1	0,8	3,0	-1,3
Sammanboende med barn, en inrikes född och en utrikes född	12,7	-0,5	8,6	-4,7
Sammanboende med barn, båda utrikes födda	40,0	-1,3	31,0	-10,3
Ensamstående kvinna med barn, inrikes född	34,5	3,0	22,5	-8,9
Ensamstående man med barn, inrikes född	15,2	1,1	9,8	-4,3
Ensamstående kvinna med barn, utrikes född	61,4	1,0	47,9	-12,6
Ensamstående man med barn, utrikes född	37,2	-19,5	26,3	-30,4

Anm: Uppgifter om ensamstående man med barn, utrikes född är osäkra skattningar, pga. att de endast är ett fåtal i HEK 2011.

Källa: Försäkringskassan.

Tabell 3.6 visar andelen hushåll med låg ekonomisk standard, samt förändringen över tid (i procentenheter) för hushåll där föräldrarna är inrikes respektive utrikes födda, med det relativa och det absoluta måttet. Av tabellen framgår att andelen hushåll med låg ekonomisk standard är högst bland utrikes födda ensamstående kvinnor, där så stor andel som ca 61 procent av hushållen har en låg ekonomisk standard med det relativa måttet och ca 48 procent med det absoluta måttet.

Sett på några års sikt har det dock skett förbättringar, mätt med det absoluta måttet, för i stort sett alla hushållstyper som studerats. Om i stället det relativa måttet används är förändringarna för grupperna betydligt mindre.

Under perioden 2011–2016 har andelen med låg ekonomisk standard minskat bland sammanboendehushåll med utrikes födda föräldrar, framför allt med det absoluta måttet. Skillnaderna mellan hushåll med föräldrar med olika bak-

grund är dock fortsatt stora, oavsett vilket mått som används.

Försäkringskassan har även i sitt svar på regeringsuppdrag om resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken (S2017/03537/FST) redovisat skillnader beroende på om de som invandrat till Sverige gjort det under de senaste tre åren eller ej. Det är stora skillnader inom olika hushållstyper beroende på om hushållen har nyinvandrade familjemedlemmar eller inte. Av andelen hushåll med en ensamstående förälder med utländsk bakgrund och med barn har 56 procent låg ekonomisk standard, mätt med det relativa måttet. Motsvarande andel för hushåll med en nyinvandrad ensamstående förälder med barn är 69 procent.

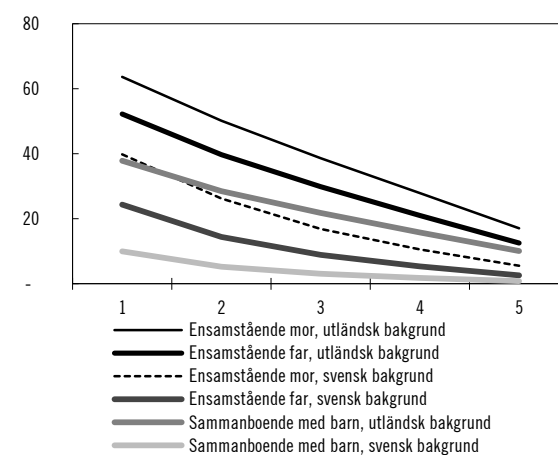
Få familjer i långvarig ekonomisk utsatthet

Andelen barnhushåll med långvarig låg ekonomisk standard är betydligt lägre än andelen med låg ekonomisk standard under ett visst år. Hushållsdefinitionerna är något annorlunda för nedanstående indikator jämfört med övriga uppgifter i avsnittet. Det innebär att jämförelser med andra redovisade uppgifter om låg ekonomisk standard inte kan göras.

Samma mönster som har identifierats tidigare kvarstår dock. Risken för låg ekonomisk standard ökar om barnen bor i ensamståendehushåll, om föräldern är utrikes född och om den ensamstående föräldern är kvinna.

Diagram 3.6 Långvarig låg ekonomisk standard under 1–5 år, absolut mått, 2011–2016

Procent

Källa: Försäkringskassan.

Diagram 3.6 visar utvecklingen över tid för hushåll som levde med låg ekonomisk standard under perioden 2011–2016, mätt med absolut mått. Av diagrammet framgår hur stor andel barnhushåll som levde med låg ekonomisk standard under minst ett, två, tre, fyra eller fem år inom perioden. Andelen med låg ekonomisk standard blir lägre ju fler år som beaktas inom perioden. Mönstret är tydligt för samtliga grupper av föräldrar, även om nivån skiljer sig åt.

Av inrikes födda sammanboende föräldrar var det 10 procent som hade låg ekonomisk standard under ett år, medan knappt 1 procent hade låg ekonomisk standard under samtliga fem år, allt enligt det absoluta måttet.

För sammanboende föräldrar som var utrikes födda låg andelen hushåll med låg ekonomisk standard betydligt högre, ca 38 procent under ett år och 10 procent under samtliga fem år, allt enligt det absoluta måttet.

För inrikes födda ensamstående föräldrar är skillnaden mellan kvinnor och män störst de första åren i perioden, men det är i båda grupperna mycket ovanligt att leva med långvarig låg ekonomisk standard under samtliga år i perioden.

Om föräldern är utrikes född är det större sannolikhet för att hushållet långvarigt har låg ekonomisk standard, vilket i störst utsträckning gäller kvinnor. Av ensamstående utrikes födda kvinnor med barn var det 64 procent som hade låg ekonomisk standard under ett år. Andelen som haft låg ekonomisk standard under fem år i rad var 17 procent.

För ensamstående utrikes födda män med barn, som är betydligt färre till antalet, var andelen med låg ekonomisk standard 52 procent för ett år respektive 13 procent för dem med låg ekonomisk standard i fem år. Jämfört med utvecklingen under perioden 2011–2015 har både fler ensamstående kvinnor och män som är utrikes födda låg ekonomisk standard under ett år men färre har långvarig låg ekonomisk standard under fem år.

En förklaring till att andelen med låg ekonomisk standard är högre för utrikes födda är att den gruppen i genomsnitt har en lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda. Detta gäller särskilt för utrikes födda kvinnor. Tiden i Sverige har stor betydelse för etableringen på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden är låg bland nyanlända, men den stiger under tiden i Sverige.

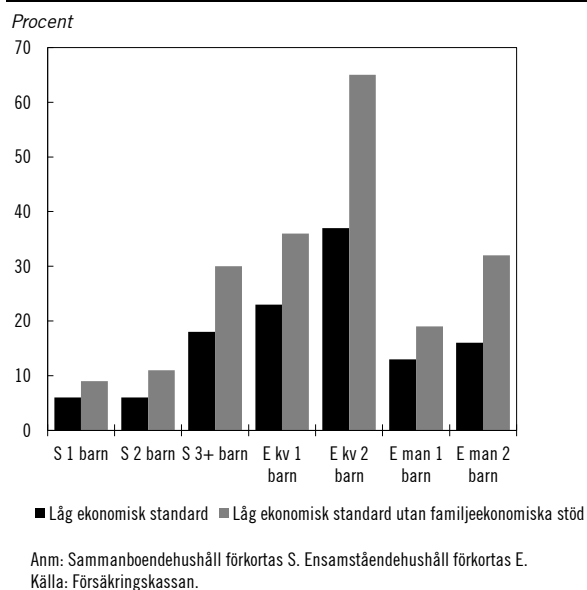
I genomsnitt tar kvinnors etablering på arbetsmarknaden längre tid än mäns.

De familjeekonomiska stöden bidrar till att öka barnfamiljernas ekonomiska standard

Den ekonomiska familjepolitiken tillför ekonomiska resurser till hushåll med barn. Dessa hushåll har oftare låg ekonomisk standard än hushåll utan barn.

Ett sätt att mäta effekten av de familjeekonomiska stöden är att använda en indikator som anger hur stor andel av barnhushållen som skulle ha låg ekonomisk standard om de familjeekonomiska stöden räknas bort från deras disponibla inkomst. Utan dessa stöd skulle 20 procent av barnhushållen leva med låg ekonomisk standard, mätt med det absoluta måttet. Med de familjeekonomiska stöden minskade den andelen till 12 procent. Med det relativa måttet är andelen med låg ekonomisk standard 16 procent 2016 men utan familjeekonomiska stöd skulle andelen vara 25 procent.

Diagram 3.7 Familjeekonomiska stödets effekt på låg ekonomisk standard, absolut mått, prognos 2016

Av Diagram 3.7 framgår skillnaderna mellan olika grupper när det gäller familjeekonomiska stödets effekter på låg ekonomisk standard. För ensamstående kvinnor med två barn är effekten betydligt större än för genomsnittet. I den gruppen har i genomsnitt 37 procent låg ekonomisk standard. Utan de familjeekonomiska stöden skulle i genomsnitt 65 procent av dessa hushåll ha en låg ekonomisk standard. För ensamstående män med två barn minskar andelen hushåll med låg ekonomisk standard från 32 till

16 procent som en följd av att de tar emot stöden.

För sammanboendehushåll har de familjeekonomiska stöden störst betydelse för familjer med tre barn eller fler. Utan dessa stöd skulle 30 procent ha låg ekonomisk standard, med stöden sjunker andelen till 18 procent.

Sammanfattningsvis är familjepolitiken mest betydelsefull för ensamstående hushåll med barn, och då främst för kvinnor samt sammanboendehushåll med tre barn eller fler barn.

Jämställt föräldraskap

Det övergripande målet för regeringens jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Ett av regeringens delmål är en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.

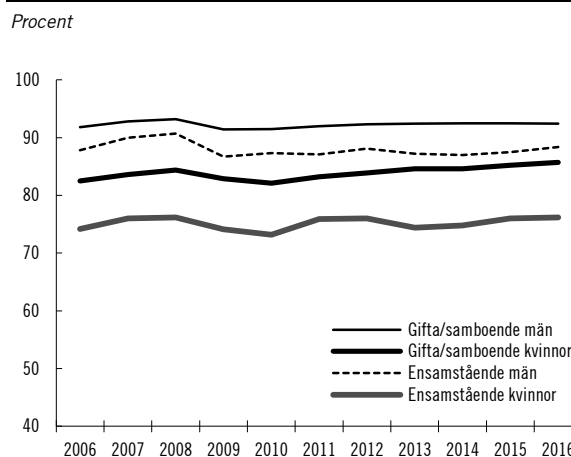
Ett av målen med den ekonomiska familjepolitiken är att den ska bidra till ett jämställt föräldraskap. Utformningen av föräldraförsäkringen och andra delar av socialförsäkringen har stor betydelse för ett jämställt föräldraskap. Även faktorer såsom offentligt subventionerad förskola, skattesystemet, arbetsmarknadens funktionssätt och normer i samhället kring kvinnors och mäns föräldraskap har stor betydelse för ett jämställt föräldraskap.

Kvinnors och mäns sysselsättning

En grundläggande förutsättning för jämställdhet är kvinnors och mäns sysselsättning och möjligheter att försörja sig själva och sina barn. I ett internationellt perspektiv har både kvinnor och män med barn i Sverige en mycket hög förvärvsfrekvens. Sysselsättningsgraden är i jämförelse med andra länder särskilt hög i Sverige när det gäller kvinnor med barn. Andelen föräldrar som är sysselsatta i förvärvsarbete skiljer sig åt beroende på om de är ensamstående eller inte, framförallt för kvinnor, se Diagram 3.8. Giftn eller sammanboende föräldrar har högre sysselsättningsgrad än ensamstående föräldrar. Över tid har sysselsättningsgraden för kvinnor med hemmavarande barn ökat, både för samman-

boende och ensamstående. År 2016 uppgick sysselsättningsgraden till ca 86 procent för sammanboende kvinnor och till ca 76 procent för ensamstående kvinnor.

Diagram 3.8 Sysselsättningsgrad för kvinnor och män 15–74 år med hemmavarande barn under 19 år, 2006–2016

Anm: Axeln är bruten.

Källa: SCB, Arbetskraftsundersökningarna (AKU) 2017.

Deltidsarbete och fördelning av hem- och omsorgsarbete

En betydligt högre andel kvinnor än män arbetar deltid. Kvinnor och män arbetar deltid av olika orsaker. Bland kvinnor är deltidarbete i högre grad kopplat till vård av barn, även om andelen har minskat över tid. Det finns ett samband mellan hög inkomst och heltidsarbete, kvinnor med hög inkomst arbetar oftare heltid än vad kvinnor med låg inkomst gör.

Arbetsinkomsten och därmed även den pensionsgrundande inkomsten påverkas betydligt mer negativt vid familjebildning för kvinnor än för män, vilket beskrivs i promemorian Jämställda pensioner (Ds 2016:19). Det framgår vidare att inkomsterna bland dem som arbetar deltid på lång sikt är lägre än för heltidsarbetande. Deltidsarbetande kvinnor har överlag lägre inkomster än deltidarbetande män, vilket främst beror på att män har högre inkomster vid heltidsarbete. Utöver detta kan högre inkomster vid heltidsarbete leda till att man kvalificerar sig till högre eventuella ersättningar t.ex. vid sjukdom, föräldraledighet eller arbetslöshet.

Om barnen är yngre påverkar det sysselsättningsgraden framför allt för kvinnor. Den förändras däremot inte nämnvärt för män. Efter att kvinnor och män blir föräldrar etableras ofta ett

mönster som innebär att hem- och omsorgsarbetet fördelas på ett sätt som inte är jämställt. Försäkringskassan har i rapporten Ojämställd arbetsbörda (Socialförsäkringsrapport 2013:9) visat att om en kvinna tar ut mer än hälften av föräldraledigheten är det mycket mer sannolikt att hon längre fram kommer att förvärvsarbeta i mindre omfattning än mannen, än om föräldrarna hade delat jämställt på ledigheten. Andelen kvinnor som har barn och arbetar heltid har emellertid stadigt ökat under 2000-talet. Sextio procent av sysselsatta kvinnorna i åldern 15–74 år som hade barn under sju år arbetade heltid under 2016. Det är dock fortfarande en stor skillnad i förhållande till män med barn under sju år där 91 procent av de sysselsatta männen arbetade heltid. Av ensamstående pappor med barn under sju år arbetar 88 procent av de sysselsatta heltid, vilket kan jämföras med att 62 procent av de ensamstående mammorna som är sysselsatta arbetar heltid. Bland de ensamstående kvinnorna innebär detta en minskning med ca 2,5 procentenheter sedan 2015. Andelen heltidsarbetande ensamstående kvinnor är dock fortfarande högre än den var 2014.

Sammanboende föräldrar med barn fördelar deltidsarbete mer ojämnt mellan sig än kvinnor och män i befolkningen i stort. En betydligt större andel sammanboende kvinnor med hemmavarande barn arbetar deltid än vad män med samma familjesituation gör. De föräldrar som arbetar deltid utför också en större andel av obetalt hushålls- och omsorgsarbete. Av Försäkringskassans tidigare nämnda rapport framgår att kvinnor utför merparten av omsorgsarbetet kopplat till barnen i hushållet. Det framgår att 76 procent av kvinnorna uppger att de utför mer än hälften av omsorgsarbetet, vilket kan jämföras med 20 procent av männen.

Dessa livsmönster innebär att arbetsinkomsterna, livsinkomsterna och även pensionerna för kvinnor och män skiljer sig åt och är en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard. Det finns mycket som tyder på att en ökad jämställdhet, främst relaterad till barn och familj, bidrar till minskat deltidsarbete hos kvinnor och möjligen också en ökning bland män. Det finns anledning att anta att politiska reformer har haft betydelse för utvecklingen och att även utvecklingen framöver kan vara beroende av hur t.ex. föräldraförsäkringen kommer att utformas (Ds 2016:19).

De familjeekonomiska stöden

Familjepolitiken har bidragit till att kvinnor och män inte behöver välja mellan barn och förvärvsarbete. Det finns dock könsskillnader kvar i fördelningen av betalt och obetalt arbete mellan kvinnor och män, som beskrevs ovan. Familjepolitiken kan leda till förändrade beteenden och en ökad jämställdhet. De olika stöden inom den ekonomiska familjepolitiken har visserligen olika syften och mål, men gemensamt för dessa stöd är att de ska underlätta möjligheterna att kombinera förvärvsarbete och föräldraskap för både kvinnor och män.

Flera familjeekonomiska stöd som föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, graviditetspenning, vårdbidrag och barnårsvård är pensionsgrundande. För dessa stöd betalar staten ålderspensionsavgift. Eftersom fler kvinnor än män får dessa ersättningar jämnar de statliga pensionsavgifterna till viss del ut skillnader i livsinkomst mellan kvinnor och män. Det finns, som nämntes tidigare, tydliga indikationer på att det finns ett samband mellan ett jämställt föräldraledighetsuttag och en mer jämställd fördelning av det obetalda hemarbetet och det betalda förvärvsarbetet. En jämnare fördelning av föräldraledighet mellan kvinnor och män kan även bidra till jämställdhet inom andra områden.

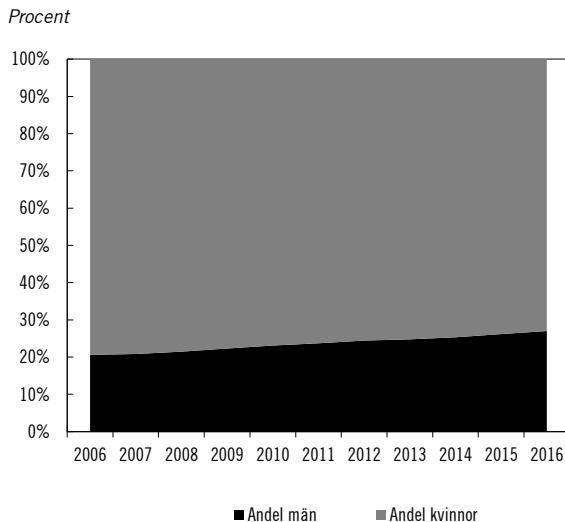
Föräldrapenning

Föräldrar med gemensam vårdnad om barn har vardera rätt till föräldrapenning under 240 dagar när de är föräldralediga. Sedan den 1 januari 2016 har en tredje månad inom föräldrapenningen reserverats för vardera föräldern. Det innebär att 90 dagar av de totalt 480 dagar som det kan lämnas föräldrapenning under inte kan överlåtas mellan föräldrar med gemensam vårdnad. Hur stor påverkan en tredje reserverad månad får på fördelningen av föräldrapenningdagar mellan kvinnor och män är för tidigt att bedöma. De tidigare reserverade månaderna har dock påverkat uttagsmönstret i riktning mot ett mer jämställt uttag.

Över tid har det genomsnittliga antalet dagar under vilka kvinnor har tagit ut föräldrapenning minskat något medan mäns uttag har ökat. Mäns andel av den uttagna av föräldrapenningen ökar dock långsamt, se Diagram 3.9. Under 2016 lämnades föräldrapenning för 73 procent av ersättningsdagarna till kvinnor och 27 procent till män. För barn födda 1999 hade kvinnor i genomsnitt tagit ut föräldrapenning under 363

dagar medan männen i genomsnitt hade tagit ut föräldrapenning under 60 dagar när barnet fyllt åtta år. För barn födda 2008 hade genomsnittet för kvinnor sjunkit till 342 dagar medan det för män hade stigit till 106 dagar. Andelen par där föräldrarna delat lika på uttaget av föräldrapenning under barnets två första år har ökat från 8 procent för barn födda 2005 till 14 procent för barn födda 2013.

Diagram 3.9 Utbetalad föräldrapenning, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016

Källa: Försäkringskassan.

Socioekonomiska faktorer som föräldrarnas utbildning och inkomst samt relationen mellan dessa faktorer inom parförhållandet påverkar sannolikheten för ett jämställt uttag av föräldrapenningen. En central fråga är hur föräldraförsäkringen ska kunna användas mer jämställt för alla familjer oberoende av social bakgrund. Denna fråga har belysts i rapporten Familjepolitik för alla – En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet (En rapport till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi [ESO] 2015:5).

Föräldrar har rätt att vara föräldralediga till dess att barnet är ett och ett halvt år gammalt och rätt att förkorta sin normala arbetstid tills barnet är 8 år, oavsett om de tar ut föräldrapenning eller ej. Detta innebär att föräldrar kan vara föräldralediga under en längre period eller under fler dagar än de får ersättning från Försäkringskassan för. Föräldraledighetens faktiska längd är relevant för föräldrars tid utanför arbetskraften.

I rapporten Föräldrapenning och föräldraledighet – Mått på olika aspekter av

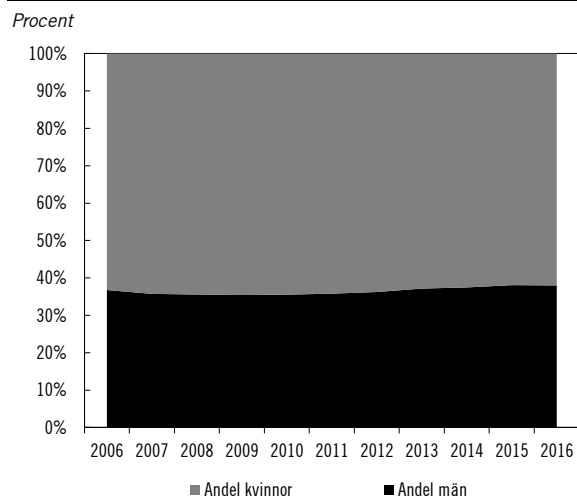
föräldraledighet har ISF (ISF 2013:13) beskrivit att kvinnor och män är föräldralediga utan ersättning i olika omfattning och att den obetalda frånvaron från förvärvsarbete har ökat särskilt för kvinnor. Kvinnors föräldraledighet har inte heller förkortats i takt med att mäns har förlängts, samtidigt som uttagsmönstret skiljer sig åt mellan könen. Även Försäkringskassan har i rapporten De jämställda föräldrarna (Socialförsäkringsrapport 2013:8) visat att skillnaden mellan föräldrars faktiska uttag under barnets första två levnadsår är stor, kvinnor är i genomsnitt lediga sammanlagt 15,3 månader och män 3,8 månader.

Ledighetens längd och hur den fördelas mellan kvinnor och män har betydelse för utvecklingen mot ett jämställt föräldraskap och påverkar även livsinkomster och pension.

Tillfällig föräldrapenning

Den tillfälliga föräldrapenningen ger föräldrar möjlighet till ledighet från arbetet samt ersättning för inkomstförlust, t.ex. när barnet är sjukt. Ett mer jämställt uttag av tillfällig föräldrapenning kan ses som ett tecken på ett mer jämställt ansvar för omsorgen om barnet. Föräldrars uttag av tillfällig föräldrapenning för vård av barn är också mer jämställt än uttaget av föräldrapenning. Andelen män som tar ut tillfällig föräldrapenning för vård av barn har dock bara ökat marginellt under perioden 2006–2016. Under 2016 lämnades tillfällig föräldrapenning under 62 procent av dagarna till kvinnor och under 38 procent till män, se Diagram 3.10.

Diagram 3.10 Utbetalad tillfällig föräldrapenning för vård av barn, nettodagar för kvinnor och män, 2006–2016

Källa: Försäkringskassan.

Barnbidrag

Barnbidragets grundläggande uppgift är att kompensera för den ökade försörjningsbörda som barn innebär för en familj. Sedan mars 2014 delas barnbidraget som huvudregel mellan föräldrarna för att förtydliga det delade ansvaret för barnet och undanröja möjliga konfliktfaktorer.

Fler föräldrar delar barnbidraget mellan sig efter den regeländring som genomfördes 2014 visar ISF i uppföljningen Delat barnbidrag – Ett steg på vägen mot ökad jämställdhet (ISF 2016:15). Uppföljningen visar dock att många föräldrar, trots att det innebär en anmälan till Försäkringskassan, väljer mamman som mottagare. Det är vanligare att barnbidraget delas av par som får sitt första barn efter regeländringen än av de par som redan hade ett barn och fick ytterligare ett efter regeländringen.

Av de 1,7 miljoner barn som det betalades ut barnbidrag för i januari 2014 delades bidraget av 1,7 procent av föräldrarna. Motsvarande andel i januari 2016 var 9,7 procent. Det innebär att fler pappor är mottagare av barnbidrag än tidigare.

På kort sikt innebär reformen att resurser omfördelas från kvinnor med barn till män med barn. På lång sikt bedöms dock reformen innebära att förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap förbättras. Under 2016 var 79 procent av mottagarna av barnbidrag kvinnor och 21 procent män. Det kan jämföras med 2013 då 92 procent av mottagarna var kvinnor och 8 procent män.

Underhållsstöd och försörjningsansvar för barn

Underhållsstödet garanterar att barn med särlevande föräldrar får ett visst bidrag till sin försörjning och kompenserar barnet för ett uteblivet underhållsbidrag upp till en viss nivå.

Sedan den 1 april 2016 gäller delvis ändrade regler för rätt till underhållsstöd. Underhållsstöd ska enligt de nya reglerna inte längre lämnas om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd till Försäkringskassan i rätt ordning har betalat de betalningsbelopp som Försäkringskassan har bestämt. Underhållet till barn ska i större utsträckning regleras genom underhållsbidrag och därmed öka möjligheterna för barn att få ett högre underhåll och möjliggöra ekonomiska förbättringar för barn i de lägsta inkomstgrupperna. Ett högre underhåll kan minska försörjningsbördan för både ensamstående kvinnor och ensamstående män.

Försäkringskassan har fått ett utökat uppdrag att ge information och stöd i frågor om underhållsbidrag och underhållsskyldighet. En ökad möjlighet till information och stöd i dessa frågor skapar förutsättningar för ett ökat samarbete mellan särlevande föräldrar. Om båda föräldrarna bidrar till barnets försörjning ökar också förutsättningarna för ett jämställt föräldraskap.

Ensamstående föräldrar med barn får, som framgått ovan, en betydande del av sin försörjning från de ekonomiska stöden, och då främst de behovsprövade bidragen. Det högsta beloppet för underhållsstöd är i dag 1 573 kronor per månad. Barns behov varierar dock i olika åldrar, äldre barn har ofta ett större normalbehov än yngre barn. En åldersdifferentiering av underhållsstödet är mot bakgrund av detta en fördelningspolitiskt träffsäker reform. Regeringen har därför i propositionen Åldersdifferentierat underhållsstöd och höjt grundavdrag för bidragsskyldiga föräldrar (prop. 2016/17:216) föreslagit att storleken på underhållsstödet ska differentieras efter barnets ålder.

Flera studier har visat att de bidragsskyldiga föräldrarna inom underhållsstödssystemet är en förhållandevis skuldyngd grupp. Mot den bakgrunden ser regeringen att det finns anledning att förstärka de bidragsskyldiga föräldrarnas situation. Regeringen har därför föreslagit att grundavdraget vid beräkningen av en bidragsskyldig förälders betalningsskyldighet, dvs. det belopp som han eller hon får förbehålla sig för egna levnadskostnader, ska höjas från 100 000 till 120 000 kronor per år.

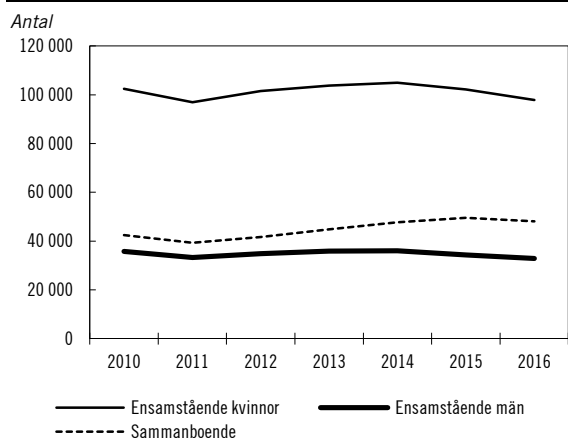
Underhållsstöd lämnades under 2016 för 220 300 barn. Av de föräldrar som tog emot underhållsstöd 2016 var 87 procent kvinnor och 13 procent män. Fördelningen mellan kvinnor och män som tar emot underhållsstöd är relativt konstant, även om antalet barn stödet lämnas för minskar.

Bostadsbidrag

Bostadsbidrag är ett inkomstprovat stöd som lämnas till barnfamiljer eller ungdomar upp till 29 år. En del av bostadsbidraget till barnfamiljer lämnas som ett särskilt bidrag för hemmavarande barn. Det särskilda bidraget är ett konsumtionsstöd till barnfamiljer med låg ekonomisk standard. Bostadsbidrag kan också lämnas som ett umgängesbidrag till föräldrar vars barn endast bor tidvis med föräldern och inte är folkbokfört hos denne, s.k. umgängesbarn.

Av hushållen med barn hade ca 27 procent två sökande. Av bostadsbidragen för en sökande med hemmavarande barn lämnades 90 procent till hushåll med ensamstående kvinnor och 10 procent till hushåll med ensamstående män. För hushåll med en sökande som mottog bostadsbidrag i form av umgängesbidrag var 35 procent av mottagarna kvinnor och 65 procent män.

Diagram 3.11 Antal mottagare av bostadsbidrag, 2010–2016

Anm: Uppgifter om antal från december årligen.
Källa: Försäkringskassan.

Trots att antalet bostadsbidrag som lämnas har minskat något är andelen kvinnor och män som är mottagare relativt konstant, se Diagram 3.11 som beskriver det totala antalet mottagare av bostadsbidrag uppdelat på ensamstående kvinnor och män samt sammanboendehushåll.

Vårdbidrag

Vårdbidrag kan föräldrar få för ett barn som på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning om barnet behöver särskild tillsyn och vård eller om det på grund av sjukdom eller funktionshinder uppkommer merkostnader för barnet. Antalet barn med vårdbidrag fortsatte att öka under 2016. De senaste tio åren har antalet barn med vårdbidrag ökat med ungefär 20 000, från 43 200 i december 2006 till ungefär 63 000 2016.

Vårdbidrag är vanligare för pojkar än flickor i alla åldersgrupper. Pojkarnas andel av vårdbidragen har ökat de senaste åren. År 2016 utgjorde andelen pojkar 66 procent av alla barn med vårdbidrag. Antalet nybeviljade vårdbidrag 2016 uppgick till ca 11 000. Den vanligaste diagnosgruppen bland nybeviljade vårdbidrag var psykiska sjukdomar och syndrom. I den diagnosgruppen stod pojkar för majoriteten av antalet nybeviljade vårdbidrag. Av de föräldrar

som mottog vårdbidrag under 2016 var 84 procent kvinnor och 16 procent män.

Andelen föräldrar som vill dela på utbetalningen av vårdbidraget ökar långsamt. Av totalt 58 000 mottagare av vårdbidrag i december 2016 var det 5 000 som delade på beloppet.

Efterlevandestöd

Barnpension och efterlevandestöd betalas ut till barn vars ena eller båda föräldrar har avlidit. Barnpension baseras på den avlidnes intjänade pensionsbehållning. Efterlevandestöd är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension.

Av barnpension som betalades ut under 2016 betalades 49 procent till flickor och 51 procent till pojkar. Av efterlevandestöd som betalades ut samma år betalades 48 procent till flickor och 52 procent till pojkar. Det är därmed relativt jämt fördelat men något vanligare att pojkar får barnpension eller efterlevandestöd än flickor.

Barn som får ersättning efter en avliden förälder får det i fler fall efter en pappa än efter en mamma. Av de barn som får barnpension eller efterlevandestöd får knappt tre fjärdedelar ersättningen efter en avliden pappa. Drygt en fjärdedel får barnpension eller efterlevandestöd efter en avliden mamma. Endast 1 procent av barnen får ersättning efter två avlidna föräldrar.

Av de 28 000 barn som 2016 fick barnpension, efterlevandestöd eller en kombination av båda ersättningarna har ca 40 procent till någon del fått efterlevandestöd. Sett till utvecklingen under de senaste tio åren har andelen barn som till någon del får efterlevandestöd ökat. Störst är ökningen för barn som får efterlevandestöd efter en avliden pappa men det har även skett en viss ökning för barn som får efterlevandestöd efter en avliden mamma.

Administrationen av de familjeekonomiska stöden

Huvuddelen av förmånerna inom området ekonomisk familjepolitik administreras av Försäkringskassan. Förmånerna barnpension och efterlevandestöd till barn samt pensionsrätt för barnår administreras av Pensionsmyndigheten.

Utgifterna för förmånerna inom utgiftsområdet ökar samtidigt som kostnaden för handläggningen av förmånerna är konstant, vilket innebär att kostnadseffektiviteten ökar.

Framför allt beror effektiviseringen på den ökade automatiseringen av handläggningen.

Mål för föräldraförsäkringen

Regeringen har i Försäkringskassans regleringsbrev för 2016 betonat vikten av myndighetens uppdrag att verka för ett jämställt användande av föräldraförsäkringen. Försäkringskassan har genomfört ett flertal insatser under året, såsom informationskampanjer och utveckling av webbplatsen. Mer riktade insatser har också genomförts, som kampanjen Föräldrakollen på Facebook och kampanjen ”Det som är bra delar man lika på” som lanserades genom filmer och kampanjsajten fifty-fifty.se. Insatserna bedöms ha fått stort genomslag i media och har haft många besökare. Försäkringskassans arbete bidrar på ett positivt sätt till att öka kunskapen och förståelsen för betydelsen av att dela lika. Försäkringskassan bedöms därmed uppnå målet att verka för ett jämställt användande av föräldraförsäkringen.

Uppdrag att informera om underhåll till barn

Enligt förordningen (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan ska Försäkringskassan informera och ge stöd till föräldrar i frågor som rör underhållsbidrag och underhållsskyldighet gentemot barn. Regeringens bedömning är att de initiativ som Försäkringskassan har tagit är i rätt riktning när det gäller att ge stöd i frågor som rör underhållsbidrag och underhållsskyldighet. Försäkringskassan behöver dock arbeta vidare med att utveckla informationen och säkerställa att även föräldrar som redan har underhållsstöd i dag får det stöd de behöver.

Utveckling av kvaliteten

Försäkringskassan följer upp kvalitet i handläggning och beslut med hjälp av indikatorer, lokala uppföljningar och centrala rättsliga kvalitetsuppföljningar.

Försäkringskassan har genomfört en övergripande uppföljning av förvaltningsrättslig kvalitet (Försäkringskassan, Rättslig kvalitetsuppföljning 2017:1) inom bland annat bostadsbidrag och ytterligare en uppföljning av kvaliteten i graviditetsspenning på grund av fysiskt ansträngande arbete (Försäkringskassan, Rättslig kvalitetsuppföljning 2017:2). Båda uppföljningarna visar på förbättringspotential när det gäller de förvaltningsrättsliga delarna såsom dokumentation, beslutsbrev och utredningsmetodik. Det framgår även i uppföljningen av graviditetsspenning att

bedömningarna av rätten till ersättning var allt för generös.

Flera granskningar från ISF av Försäkringskassans handläggning av de familjeekonomiska förmånerna visar även de på vissa brister i kontroller inför beslut och den förvaltningsrättsliga delen.⁴

Riksrevisionen har 2016 i granskningsrapporten ”Felaktiga utbetalningar inom socialförsäkringen – Försäkringskassans kontrollverksamhet” (2016:11) undersökt kontroller i handläggningen av bostadsbidrag, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. I rapporten konstateras att Försäkringskassan genomför många insatser och för att minska felutbetalningarna men att snabbhet i handläggningen har premierats framför att göra rätt, trots Försäkringskassans åtgärder. Regeringen delar Riksrevisionens uppfattning att arbetet kan följa upp ytterligare, men anser att det saknas belägg för att konstatera att arbetet har prioriterats ner.

Försäkringskassan har under året infört riskbaserade kontroller innan beslut fattas bl.a. inom tillfällig föräldrapenning. Antalet felaktiga utbetalningar minskar för samtliga förmåner utom barnbidrag och graviditetsspenning.

Utredningen om organiserad och systematisk ekonomisk brottslighet mot välfärden har därutöver lämnat förslag på åtgärder för att förebygga, förhindra, upptäcka och beivra välfärdsbrottslighet (SOU 2017:37). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Regeringen gör sammantaget bedömningen att kvaliteten för de familjeekonomiska stöden är tillfredställande. Försäkringskassans interna uppföljningar såväl som externa granskningar visar dock på behovet av ytterligare uppföljningar för att kunna göra en mer omfattande helhetsbedömning och säkerställa kvaliteten i förmånerna.

⁴ Delat barnbidrag – Ett steg på vägen mot ökad jämställdhet? (ISF 2016:15), Kontroller i handläggningen av bostadsbidrag (ISF 2016:7) och Sjukpenninggrundande inkomst (SGI) - Försäkringskassans handläggning och beslut om SGI (ISF 2016:10)

Familjeekonomiska stöd påverkas av internationellt samarbete

Liksom andra delar av samhället påverkas familjepolitikens förmåner av en ökad internationell rörlighet.

Utformningen av den nationella ekonomiska familjepolitiken måste därför bl.a. ta hänsyn till att familjemedlemmar kan arbeta i ett land och samtidigt vara bosatta i ett annat EU- eller EES-land. Även om utformningen av familjeförmåner är en nationell kompetens, samordnas utbetalningar vid gränsöverskridande situationer inom EU och EES genom förordning (EG) 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

För föräldrar som rör sig över gränserna har kategoriseringen av familjeförmåner betydelse för i vilken omfattning förmåner från olika medlemsländer ska samordnas och räknas av mot andra länders förmåner.

Den 13 december 2016 lade Europeiska kommissionen fram ett förslag till revidering av förordning 883/2004 som bl.a. behandlar samordningen av föräldraförsäkringen. Förslaget förhandlas för närvarande i rådet, se även utg. omr. 10 avsnitt 3.6.4.

I samband med pelaren om sociala rättigheter, presenterade Europeiska kommissionen den 26 april 2017 förslag till direktiv om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhängvårdare och ett meddelande med olika initiativ för att stödja det. Förhandlingar om förslaget till direktiv har påbörjats på EU-nivå, se också utg. omr. 14 avsnitt 4.4.3.

Den ekonomiska familjepolitikens mål har en stark koppling till Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Framför allt bidrar reformer och åtgärder inom utgiftsområdet till målen om att avskaffa fattigdom i alla dess former och att uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt.

3.5.3 Analys och slutsatser

Måluppfyllelsen för utgiftsområdet ekonomisk trygghet för familjer och barn anser regeringen är acceptabel. För en bättre måluppfyllelse behöver dock familjepolitiken utvecklas i mer jämställd riktning. Det är även av stor vikt att de familjeekonomiska stöden fortsätter att ge goda levnadsvillkor.

Den ekonomiska familjepolitiken bidrar till förbättrad ekonomi för barnfamiljer

Sett över tid har andelen hushåll med låg ekonomisk standard mätt enligt det absoluta måttet minskat, från 15 procent 2011 till 12 procent 2016 (prognos). Enligt det relativa måttet har andelen ökat och når 16 procent 2016. Skillnaderna mellan hushåll med och utan barn är någorlunda konstanta över tid och utvecklingen går åt olika håll beroende på vilket mått som används. Färre hushåll lever dock långvarigt med låg ekonomisk standard, samtidigt som skillnaderna mellan olika grupper av hushåll med barn är fortsatt stor.

Den ekonomiska familjepolitiken bidrog under 2016 till att förbättra barnfamiljernas förutsättningar för en god levnadsstandard. Under 2016 gick en dryg fjärdedel av utbetalningarna av familjeekonomiska stöd till den femtedel av barnhushållen som hade lägst ekonomisk standard. För de behovsprövade bidragen var fördelningsprofilen tydligare, då hälften av utbetalningarna gick till denna grupp.

Hushåll med barn har i genomsnitt en lägre disponibel inkomst per konsumtionsenhet än hushåll utan barn.

Ensamstående hushåll, vilka till största delen utgörs av kvinnor, har lägre inkomster än sammanboendehushåll. Hushåll med föräldrar födda i Sverige har inte i samma utsträckning låg ekonomisk standard som hushåll med utrikes födda föräldrar.

De familjeekonomiska stödets andel av den disponibla inkomsten har minskat över tid. De familjeekonomiska stöden stod i genomsnitt för nästan 9 procent av barnhushållens disponibla inkomster, men utgjorde ca 27 procent av den disponibla inkomsten för ensamstående kvinnor med två eller fler barn. Stöden har störst betydelse för ensamstående föräldrar och för sammanboendehushåll med tre eller fler barn.

För ensamstående hushållen spelar de behovsprövade stöden störst roll, medan försäkringarna spelar störst roll för sammanboendehushåll med ett eller två barn.

Förklaringar till stödets minskade betydelse framför allt för vissa hushåll över tid är höjda reallöner och fler i sysselsättning. Stödets nivåer följer inte heller inkomstnivåerna och deras del av den disponibla inkomsten har därför minskat i betydelse. Trots att den ekonomiska familjepolitiken till viss del minskar i betydelse för vissa grupper bidrar framför allt de behovsprövande

stöden till att höja inkomsterna för dem med låg ekonomisk standard. I ett större perspektiv bidrar också den ekonomiska familjepolitiken till att minska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn.

Många hushåll med låg ekonomisk standard tenderar att få en förbättrad ekonomisk situation på några års sikt, även om det finns skillnader i vilken grad det gäller i förhållande till exempelvis hushållstyp och antalet barn i hushållet. Hushåll med ensamstående kvinnor, särskilt om de är utrikes födda, har en mer utsatt situation. Nästan vart femte sådant hushåll befinner sig i långvarig ekonomisk utsatthet.

Möjligheter att förena arbetsliv med ett jämställt föräldraskap

Barnafödandet och föräldrarnas arbetskraftsdeltagande är fortsatt högt, vilket indikerar att det finns möjligheter att förena arbetsliv med föräldraskap.

Ett ökat barnafödande och totalt fler barn i befolkningen medför att utgifterna för den ekonomiska familjepolitiken ökar. På längre sikt genererar dock ett ökat barnafödande ett ökat arbetskraftsutbud som ger förutsättningar för en fortsatt god samhällsekonomi och en förmåga att sörja för framtida generationer.

Det är bl.a. genom föräldraledighetslagen och föräldraförsäkringen, tillsammans med en väl utbyggd förskola som det har blivit möjligt för föräldrar att kombinera föräldraskap med förvärvsarbete. Vidare medförde införandet av särbeskattnings ökad incitament att arbeta framförallt för kvinnor.

Föräldraförsäkringen är i grunden positiv för föräldrars arbetskraftsdeltagande och situation på arbetsmarknaden genom att den gör det möjligt för föräldrar att kombinera arbete med att vårda barnen när de är små. Även om antalet barn som har föräldrar som delar på föräldrapenningen och föräldraledigheten ökar är uttaget endast jämställt för en liten andel av barnen. Att kvinnor är föräldralediga i större utsträckning än män och tar ett större ansvar för obetalt arbete påverkar kvinnors situation på arbetsmarknaden negativt.

Föräldrapenningens storlek är till huvudsaklig del relaterad till föräldrarnas arbetsinkomst. Detta utgör ett incitament att förvärvsarbete innan man blir förälder för att på så sätt kvalificera sig för en högre föräldrapenning. Detta påverkar sannolikt sysselsättningsgraden för kvinnor

positivt. Föräldraledigheten och hur den fördelas mellan kvinnor och män har påverkan på hur jämställdheten på arbetsmarknaden utvecklas. Kvinnors längre frånvaro från arbetsmarknaden samt en högre förekomst av deltidsarbete kan få konsekvenser på såväl kvinnors arbetsmarknads-situation som på den disponibla inkomsten, livs-inkomsten och pensionen. En ojämn fördelning av hem- och omsorgsarbetet kan leda till ohälsa och kan ses som ett resultat av ett föräldraskap som inte är jämställt. Delat ansvar för omvårdnad och försörjning av barnen utgör både på kort och på lång sikt viktiga utgångspunkter för ett jämställt föräldraskap.

De jämställdhetspolitiska delmål som den ekonomiska familjepolitiken direkt inverkar på är målet om ekonomisk jämställdhet och målet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet, samt indirekt på delmålet om jämställd hälsa, se vidare utg. omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering.

De hushåll som lever i ekonomisk utsatthet under längre perioder behöver fortsatt stöd från familjepolitiken för att förbättra hushållets ekonomi, men kan även vara i behov av insatser utanför utgiftsområdet inom områden såsom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken.

Effektivare administration av de familjeekonomiska stöden

Administrationen av den ekonomiska familjepolitiken blir alltmer kostnadseffektiv och kvaliteten i handläggningen av förmåner till barnfamiljer bedömer regeringen sammantaget vara tillfredställande.

Regeringen bedömer vidare att Försäkringskassans verksamhetsmål avseende information om föräldrapenningens regelverk är uppfyllt. Försäkringskassan har under 2016 fått ett utökat ansvar för information till särlevande föräldrar om underhållsreglering och flera åtgärder har vidtagits av myndigheten för att informera föräldrar om underhåll. Regeringen bedömer att Försäkringskassan behöver fortsätta utvecklingen av arbetet och säkerställa att även föräldrar som inte kan komma överens om underhåll får det stöd de behöver.

3.6 Politikens inriktning

En generell välfärd som omfattar alla, ett jämställt föräldraskap och ett beaktande av principen om barnets bästa utgör grunderna för regeringens syn på och målsättning med den ekonomiska familjepolitiken.

Regeringens ambition att kombinera en politik för hög sysselsättning och hållbar tillväxt med en politik för ökad rättvisa, mindre segregation och minskade klyftor påverkar även utformningen av den ekonomiska familjepolitiken. Med familjebildning följer en ökad försörjningsbörda. En generell välfärd som omfattar alla bidrar till att utjämna ekonomiska villkor och förbättrar levnadsförhållanden för barnhushållen. En generell välfärd ger långsiktigt goda fördelningseffekter och har hög legitimitet. Målet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap.

En naturlig utgångspunkt för familjepolitiken är att föräldrarna tar ett gemensamt ansvar för vården och försörjningen av barnet. Ett jämställt föräldraskap bidrar även till jämställdhet på arbetsmarknaden.

Uttaget av föräldrapenning är ännu inte jämställt. Regeringen följer kontinuerligt utvecklingen och utfall av de åtgärder och insatser som syftar till att uppfylla målet om att skillnader i hur kvinnor och män tar ut föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning ska minska. Samtidigt är insatser på andra politikområden nödvändiga för att en ökad jämställdhet ska kunna uppnås i samhället.

Barnfamiljernas levnadsförhållanden ändras i takt med att samhället förändras. Då barnens familjesituation kan se olika ut och behov och önskemål varierar över tid måste samhällets stöd till barnfamiljerna vara konstruerat så att det kan användas på ett flexibelt sätt, och kan anpassas efter föräldrars och barns behov.

Förutsättningar för ett jämställt föräldraskap

Föräldraförsäkringen har under de senaste fyrtio åren haft positiva effekter på föräldrars arbetsmarknadssituation genom att göra det möjligt för föräldrarna att vara hemma med barnen när

de är små och öka förutsättningarna för både kvinnor och män att kombinera familjeliv och arbetsliv. Kvinnor och män arbetar i dag ungefär lika mycket, men fördelningen av betalt förvärvsarbete och obetalt hemarbete skiljer sig fortfarande åt.

Att fördelningen av föräldrapenning och föräldraledighet inte är jämställd är några av de faktorer som påverkar kvinnors situation på arbetsmarknaden negativt, t.ex. när det gäller löneutvecklingen. Attityder kring föräldraskap, situationen på arbetsmarknaden och förväntningar kan även hindra män från att ta ut sin del av föräldrapenningen.

För att modernisera föräldraförsäkringen och anpassa den till dagens arbetsmarknad har regeringen tillsatt Utredningen om en modern föräldraförsäkring (dir. 2016:10). Utredningen ska lämna förslag till utformning av en föräldraförsäkring som är ändamålsenlig, tydlig och enkel att administrera och som bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska delmålen om ekonomisk jämställdhet och en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Utredningen ska ha barnets bästa i fokus och föräldraförsäkringen ska utformas så att den fungerar väl oavsett familjekonstellation och skapar förutsättningar för ett jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn.

Utredningen ska lämna sitt betänkande under 2017.

Hushåll med låg ekonomisk standard

En grundläggande strävan för regeringen är att skapa förutsättningar för jämlika uppväxtvillkor för alla barn. Att förbättra situationen för familjer med låg ekonomisk standard är en prioriterad uppgift, där insatser och långsiktiga strategier finns såväl inom den ekonomiska familjepolitiken som inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. De familjeekonomiska stöden bidrar även till regeringens långsiktiga arbete mot segregation (läs mer under utg. omr. 13 Åtgärder mot segregation om regeringens reformprogram mot segregation 2017–2025). Barnfamiljer med låg ekonomisk standard behöver fortsatt stöd och den omfördelade profilen i familjepolitiken behöver förstärkas.

Hushåll med en ensamstående förälder som har flera barn har en utsatt ekonomisk situation, detta gäller särskilt för kvinnor. Barnhushåll där

någon förälder är utrikes född har oftare en låg ekonomisk standard som en följd av att sysselsättningsgraden för utrikes födda föräldrar är lägre.

Flera steg till förbättrad levnadsstandard har tagits under mandatperioden och regeringen föreslår ytterligare satsningar för att nå barnfamiljer.

Höjt barnbidrag

Barnbidraget är ett generellt bidrag som är en kompensation för föräldrars försörjningsbörda för att tillgodose barns behov. Bidragets betydelse är särskilt stort för familjer med låg ekonomisk standard.

Regeringen föreslår att barnbidrag och förlängt barnbidrag ska höjas med 200 kronor från och med 1 mars 2018 (se vidare avsnitt 3.7 Förslag till regeländring).

Ytterligare förstärkningar av underhållsstödet för äldre barn

Ett steg till förbättrad ekonomisk standard för särlevande föräldrar är att höja underhållsstödet. Kostnadsansvaret för äldre barn är avsevärt större än för yngre barn. Mot denna bakgrund har regeringen lämnat förslag om en differentiering av underhållsstödets belopp genom att höja det för barn som är 15 år och äldre.

Som en följd av att underhållsstödsbeloppet blir högre har regeringen också lämnat förslag om att höja det grundavdrag som bidragskyldiga föräldrar får förbehålla sig för egna levnadskostnader innan betalningsskyldighet beräknas (prop. 2016/17:216). Förslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och ska tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2018.

Underhållsstödets nivåer behöver dock höjas ytterligare för att anpassas till de faktiska kostnaderna som hushållet har för ett barn. Utgångspunkten bör vara Konsumentverkets beräkningar av normalkostnaden för olika åldersgrupper av barn, med hänsyn tagen till den höjning av barnbidraget som föreslås ovan. Regeringen avser mot bakgrund av detta att under 2018 återkomma med förslag om att höja underhållsstödet för barn som är 11–14 år med 150 kronor per månad, och med 350 kronor per månad för barn som är 15 år och äldre.

Modernisering av de familjeekonomiska stöden för växelvist boende barn

För hushåll med låg ekonomisk standard har behovsprövade stöd som bostadsbidrag och för växelvist boende barn även underhållsstöd stor betydelse. Dessa två stöd är dock inte samordnade med eller särskilt väl anpassade till varandra. De är heller inte tillräckligt anpassade till de förändrade boendemönster och olika familjekonstellationer som förekommer i dag och den antagna fördelningen av kostnadsansvar mellan särlevande föräldrar vars barn bor växelvis. Stöden behöver förändras för att uppnå en bättre fördelningsmässig träffsäkerhet, så att inte en större ersättning lämnas till hushåll vars barn bor växelvis än till hushåll som har barn boende på heltid. Både bostadsbidraget och underhållsstödet har dessutom visat sig kunna ge upphov till omfattande skuldsättning.

Regeringen har därför för avsikt att genomföra en modernisering av de behovsprövade stöden för särlevande föräldrar och bättre anpassa dem efter deras ekonomiska situation och kostnadsansvar. Regeringen föreslår att det ska införas ett nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis som ska ersätta det nuvarande underhållsstödet vid växelvist boende. Detta får till följd att en viss boendeform inte premieras och att barnets folkbokföring inte får en avgörande betydelse för rätten till stöd. Regeringen föreslår vidare en höjning av inkomstgränsen och ett höjt umgängesbidrag inom bostadsbidraget för att förbättra för hushåll med låg ekonomisk standard. Regeringen har beslutat proposition i frågan.

Behov av ytterligare översyn av bostadsbidrag och underhållsstöd

Regeringen avser även att göra en översyn av regelverket för underhållsstöd och bostadsbidrag så att dessa moderniseras och i högre grad får en förbättrad fördelningsmässig träffsäkerhet. Regelverket behöver även bli mer neutralt i förhållande till olika typer av boenden och utformas så att risken för skuldsättning minskar (se även avsnitt 3.8.8 Bostadsbidrag).

Anpassningar av efterlevandestödet

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2016 Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan i uppdrag att kartlägga hur nyanlända flickor och pojkar, vars ena eller båda föräldrar är avlidna eller saknas, söker och får underhållsstöd respekt-

tive efterlevandestöd. Enligt kartläggningen finns det osakliga skillnader mellan förmånerna bl.a. gällande möjligheterna till retroaktiva utbetalningar.

En arbetsgrupp i Socialdepartementet har haft i uppgift att se över regelverket för efterlevandestöd. Arbetsgruppen redovisade sitt förslag i promemorian *Ändrade regler om retroaktivitet avseende efterlevandestöd* (Ds 2017:11). Förslaget bereds vidare inom Regeringskansliet.

Regeringen avser mot bakgrund av detta att återkomma i frågan om begränsad retroaktivitet för efterlevandestöd.

Förändrat stöd till barn med funktionsnedsättning
Efter en översyn av reglerna om socialförsäkringsförmånerna handikappersättning och vårdbidrag och deras tillämpning (S2012/09134/SF) remitterades 2015 departementspromemorian *Reformerade stöd till barn och vuxna med funktionsnedsättning* (Ds 2015:58). I promemorian lämnas förslag för att åstadkomma ett mer sammanhållet och ändamålsenligt system för ersättning för merkostnader för både barn och vuxna med funktionsnedsättning och för omvårdnad av barn med funktionsnedsättning. Nuvarande regelverk behöver anpassas till mer moderna familjeförhållanden och de behov som barn med funktionsnedsättning har.

Promemorian och lämnade remissynpunkter bereds vidare inom Regeringskansliet.

Stärkt skydd av SGI för studerande

För att få föräldrapenning på sjukpenningnivå och ett flertal andra arbetsbaserade socialförsäkringsförmåner krävs att den försäkrade har kvalificerat sig för en sjukpenninggrundande inkomst (SGI).

En arbetsgrupp inom Socialdepartementet har utarbetat en promemoria om ett förstärkt skydd av studerandes sjukpenninggrundande inkomst.

Regeringen avser att återkomma med förslag som kan träda i kraft den 1 juli 2018. Detta utgör en del av de åtgärder som regeringen vidtar för att förbättra skyddet för studerande (se även utg. omr. 10 avsnitt 3.6.2 och utg. omr. 15 avsnitt 3.6.4).

Förbättrade regler för företagare vid uppbyggnadsskede

Även för företagare under uppbyggnadsskede ser regeringen behov av att förstärka försäkringskyddet. En god trygghet för företagare ger

förutsättningar för att fler vågar starta företag. Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har lämnat två förslag som regeringen har utrett vidare. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med lagförslag som kan träda i kraft den 1 juli 2018 (se även utg. omr. 10, avsnitt 3.6.2).

Regelförenklingar

Försäkringskassan har lämnat förslag om att förenkla regelverken för de familjeekonomiska stöden (S2011/11077/SF och S2014/5022/FST). Förslagen gäller bl.a. vissa regelförenklingar inom barnbidrag och föräldraförsäkring såsom anmälan om vård av sjukt barn, föräldrapenning vid hela inskolningen i förskolan, rätt till ersättning vid besök inom mödrahälsovården samt om anmälan för flerbarnstillägg. Regeringen vill stödja barnfamiljerna och underlätta deras vardag genom att förenkla reglerna inom den ekonomiska familjepolitiken. Regeringen avser därför att pröva möjligheterna att genomföra regelförenklingar.

Frågorna bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

3.7 Förslag till regeländring

3.7.1 Höjt barnbidrag

Ärendet och dess beredning: Förslaget har utarbetats inom Socialdepartementet och beretts under hand med Försäkringskassan. Försäkringskassan har inte haft några synpunkter.

Regeringens förslag: Barnbidrag och förlängt barnbidrag ska höjas med 200 kronor per månad och barn.

Lagförslaget ska träda i kraft den 1 mars 2018.

Skälen för regeringens förslag: Barnbidrag bidrar till att uppfylla målet att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer.

Barnbidraget utgör en kompensation för den försörjningsbörda föräldrar har för att tillgodose barnets behov, även om det inte finns någon koppling mellan bidragsrätten och kostnaderna

för barnet. Hushåll med barn har i genomsnitt en lägre disponibel inkomst än hushåll utan barn. En förhållandevis stor del av barnfamiljerna utgörs av hushåll med låg ekonomisk standard, cirka 15 procent av barnhushållen har inkomster under 60 procent av medianinkomsten. För denna grupp har de familjeekonomiska stöden och dess nivåer också störst betydelse.

Ett träffsäkert sätt att förbättra alla barnfamiljers ekonomiska situation är att höja barnbidraget.

Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att barnbidrag och förlängt barnbidrag ska höjas med 200 kronor per månad, (se även utg.omr. 15 Studiestöd). Förslaget bör träda i kraft den 1 mars 2018. Bestämmelsen föreslås få en övergångsbestämmelse med innebörden att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för tid före ikraftträdandet. Det finns situationer när rätten till barnbidrag måste göras gällande hos Försäkringskassan. Övergångsbestämmelsen innebär att om rätten till barnbidraget görs gällande hos Försäkringskassan för retroaktiv tid kan barnbidraget inte lämnas med det högre beloppet för tid före den 1 mars 2018.

Lagförslag i ärendet finns i avsnitt 2.1.

Konsekvenser av förslaget

Med den föreslagna förändringen utgör barnbidragets totala belopp 1 250 kronor per månad och barn.

Förslaget innebär att utgifterna på anslaget 1:1 Barnbidrag på utgiftsområde 12 kommer att öka för 2018 med 3 835 295 000 kronor, för 2019 med 4 691 000 000 kronor samt med 4 780 000 000 kronor 2020.

För Försäkringskassans administration innebär det höjda barnbidraget marginella införande-kostnader för it-utveckling och viss manuell hantering. Därtill kommer initialt ökade kostnader för manuell handläggning av barnbidrag som betalas ut enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Sammantaget bedöms kostnaderna kunna hanteras inom myndighetens ram.

En höjning av barnbidraget bidrar till att uppnå målet för den ekonomiska familjepolitiken om att minska de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn.

Förslaget bedöms få positiva effekter på den ekonomiska jämställdheten då ca 80 procent av mottagarna av barnbidrag är kvinnor och ca 20 procent är män. På längre sikt bedöms förslaget ge ökade ekonomiska möjligheter för både kvinnor och män att dela på kostnader för barn, vilket bidrar till ett mer jämställt föräldraskap.

3.8 Budgetförslag

3.8.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.7 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2016	Utfall	26 348 828	Anslags-sparande	54 118
2017	Anslag	27 347 011 ¹	Utgifts-prognos	27 280 378
2018	Förslag	31 607 039		
2019	Beräknat	32 938 094		
2020	Beräknat	33 495 398		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Regeringens överväganden

Barnbidragets grundläggande uppgift är att kompensera för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Barnbidrag är ett generellt stöd som är lätt att överblicka samt enkelt med förhållandevis låga kostnader för administrationen. Sedan 2006 är nivån på det allmänna barnbidraget 1 050 kronor per barn och månad.

Utgiftsutvecklingen inom anslaget beror främst på barnbidragets nivå och antalet barn under 16 år. Under 2016 uppgick utgifterna för

barnbidraget till 26 349 miljoner kronor. Det var 76 miljoner under anslagsbeloppet, vilket var en ökning med 2,3 procent jämfört med föregående år. Utgiftsökningen berodde på att antalet barn i åldrar som berättigar till barnbidrag hade ökat jämfört med föregående år. Av de totala utgifterna för anslaget utgjorde allmänna barnbidrag drygt 88 procent, flerbarnstillägg 11 procent, förlängt barnbidrag knappt 1 procent och tilläggsbelopp vid familjeförmån mindre än en procent.

Antalet utbetalade barnbidrag per månad kommer under perioden 2017–2020 att öka från 1,90 miljoner barnbidrag per månad till 2,03 miljoner. Bedömningen av anslagsbehovet utgår från SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år beräknas öka under prognosperioden vilket betyder att utgifterna för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg blir högre. Utgifterna för förlängt barnbidrag beräknas öka eftersom antalet barn i åldern 16–21 år beräknas öka.

Utgifterna för tilläggsbelopp vid familjeförmåner har minskat över tiden. Mellan åren 2015 och 2016 ökade dock utgifterna med 3,2 miljoner kronor.

Sammantaget innebär förändringarna som beskrivs ovan att kostnaden för anslaget kommer att öka under perioden.

Regeringen föreslår en höjning av barnbidrag och förlängt barnbidrag med 200 kronor i månaden från och med mars 2018 (se avsnitt 3.7 Förslag till regeländring). Förslaget medför ökade kostnader för 2018 med 3,84 miljarder kronor, för 2019 med 4,69 miljarder kronor samt med 4,78 miljarder kronor för 2020.

Tabell 3.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1.1 Barnbidrag

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	27 347 011	27 347 011	27 347 011
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 835 296	4 691 000	4 780 000
Varav BP18	3 835 296	4 691 000	4 780 000
Varav			
Höjt barnbidrag	3 835 296	4 691 000	4 780 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volymer	424 732	900 083	1 368 387
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	31 607 039	32 938 094	33 495 398

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 607 039 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 32 938 094 000 kronor respektive 33 495 398 000 kronor.

3.8.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor				
2016	Utfall	40 532 556	Anslags-sparande	533 957
2017	Anslag	41 591 940 ¹	Utgifts-prognos	41 371 115
2018	Förslag	42 958 598²		
2019	Beräknat	44 690 019		
2020	Beräknat	46 455 254		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2018 avser 3 868 669 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2015 som uppgick till 34 460 tk.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken (2010:111) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
- statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.
- Jämställdhetsbonus enligt lagen (2008:313) om jämställdhetsbonus.⁵

Tabell 3.10 Anslagets komponenter

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Föräldrapenning	31 256 185	32 472 031	33 677 409
STÅP-avgift	3 094 486	3 205 156	3 334 490
Tillfällig föräldrapenning	7 175 157	7 506 784	7 862 271
STÅP-avgift	710 650	743 677	778 870
Graviditetspenning	658 587	693 695	729 949
STÅP-avgift	63 533	68 676	72 265

Regeringens överväganden

I föräldraförsäkringen ingår ersättningarna föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning. Till och med 2016 ingick även jämställdhetsbonusen, därefter avskaffades den.

Utgiftsutvecklingen inom föräldraförsäkringen, och de ersättningar som ingår, påverkas framför allt av fyra faktorer. Ersättningsnivån, antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–12 år och fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning,

föräldrapenning och de s.k. pappdagarna inom den tillfälliga föräldrapenningen.

Under 2016 uppgick utgifterna till 40 533 miljoner kronor vilket är 534 miljoner kronor lägre än anvisat belopp. Det beror främst på att antalet barn var lägre än beräknat.

Utgifterna för föräldrapenningen utgjorde 72 procent av det totala anslaget för föräldraförsäkringen under 2016. Kostnaderna för samtliga anslagsdelar i anslaget föräldraförsäkring beräknas öka under de kommande åren som en följd av ett fortsatt högt barnafödande samt en stigande timlön som medför att medelersättning för de olika förmånerna ökar. Ett fortsatt ökat uttag av föräldrapenning av män leder också till ökade utgifter eftersom männen har en högre genomsnittlig ersättning.

Den 1 juli 2017 infördes en begränsning i rätten till föräldrapenning för föräldrar som kommer till Sverige med barn (prop. 2016/17:154, bet. 2016/17:SfU23, rskr. 2016/17:283). Begränsningen antas minska kostnaderna för anslaget föräldrapenning med ca 215 miljoner kronor från 2018 och efterföljande år. Begränsningen antas öka antalet deltagare i etableringsuppdraget och därmed utgifterna för detta inom utg. omr. 13 Jämställdhet och nyanländas etablering och utg. omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv (se utg.omr. 13, avsnitt 3.7.3 och utg.omr.14, avsnitt 3.6.1 och 3.6.3).

Regeringen föreslår att det den 1 juli 2018 införs ett förstärkt skydd av studerandes sjukpenninggrundande inkomst som bedöms innebära ökade kostnader för bl.a. föräldraförsäkringen från och med 2019 (se även utg. omr. 10, avsnitt 3.6.2). Förslaget innebär kostnader för anslaget för föräldraförsäkring med ca 10 miljoner kronor för 2019 och ca 20 miljoner kronor för efterföljande år.

Regeringen avser även att föreslå förbättrade regler för företagare vid uppbyggnadsskede (se även utg. omr. 10, avsnitt 3.6.2).

Förslaget innebär ökade kostnader med ca 17,5 miljoner kronor 2018 och ca 35 miljoner kronor för efterföljande år.

⁵ Lagen upphörde att gälla vid utgången av år 2016. Korrigeringar av redan utbetalt belopp kan dock komma att göras även under 2018.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	41 696 503	41 696 503	41 696 503
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-250 284	-63 709	-53 016
Varav BP18	-197 357	-168 782	-158 089
Varav			
SGL-skydd för studenter		9 891	19 782
Begränsningar i föräldrapenningen	-214 857	-213 673	-212 871
SGL vid nyföretagande	17 500	35 000	35 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 024 330	2 147 359	3 378 221
Volymer	488 175	910 353	1 433 627
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	-126	-487	-81
Förslag/beräknat anslag	42 958 598	44 690 019	46 455 254

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 958 598 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 44 690 019 000 kronor respektive 46 455 254 000 kronor.

3.8.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Övrigt	Totalt
2016	Utfall	2 643 153	Anslags-sparande	-62 985
2017	Anslag	2 690 000 ¹	Utgifts-prognos	2 662 194
2018	Förslag	2 861 850		
2019	Beräknat	2 893 042		
2020	Beräknat	2 811 020		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Regeringens överväganden

Genom underhållsstödet garanterar samhället att ett barn till särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte fullgör sin underhållsskyldighet. Underhållsstöd lämnas också för barn vars förälder ensam har adopterat ett barn eller när barnet endast har en förälder med anledning av assisterad befruktning. Underhållsstöd kan utges som fullt underhållsstöd, utfyllnadsbidrag eller underhållsstöd vid växelvist boende.

Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder – eller bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett så kallat förlängt underhållsstöd – dels en bidragsskyldig förälder. Den sistnämnda ska helt eller delvis betala samhällets kostnader för det underhållsstöd som har betalats ut för barnet.

Anslagsbelastningen för 2016 blev 2 643 miljoner kronor, vilket var 13 miljoner kronor högre än anslagsbeloppet. Ökningen beror framför allt på att underhållsstödet höjdes med 300 kronor per barn och månad fr.o.m. september 2015.

Inbetalningar från bidragsskyldiga föräldrar redovisas som inkomster under anslaget. Inbetalningarna ökade 2016 med 57 miljoner kronor (4,6 procent) jämfört med 2015 och var totalt 1 293 miljoner kronor.

För 2017 beräknas anslagsbelastningen bli 2,66 miljarder kronor, vilket är 28 miljoner kronor lägre än anslagsbeloppet.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av omvärldsfaktorer som exempelvis antal separationer, antal barn, födelsetal och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procent-satserna som bestämmer den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsskyldighet samt storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas.

Antal barn inom underhållsstödet

Antalet barn som det lämnas underhållsstöd för har under de senaste 15 åren minskat trots att antal barn i befolkningen har ökat under samma tid. Minskningen av antal barn med underhållsstöd kan huvudsakligen förklaras av de låga födelsetalen i början av 2000-talet. De årskullar som kommit in i systemet har varit mindre än de årskullar som har lämnat systemet med anledning av att de har uppnått en för hög ålder.

Ytterligare en orsak till att det har blivit färre barn i systemet är att särlevande föräldrar i större omfattning reglerar underhållet själva utanför underhållsstödssystemet. I praktiken kan detta ofta förklaras av att barn till särlevande föräldrar i allt större utsträckning bor växelvis och att underhållet då regleras genom att respektive förälder ansvarar för de kostnader som uppstår när föräldern har barnet hos sig.

Reformer inom underhållsstödet

Regeringen har föreslagit (prop. 2016/17:216) att underhållsstödet ska åldersdifferentieras genom att höja beloppet för barn som 15 år eller äldre med 150 kronor till 1 723 kronor per månad. För att mildra effekten av ett högre betalningsbelopp för den bidragsskyldiga föräldern höjs även grundavdraget som den bidragsskyldiga föräldern får förbehålla sig för egna levnadsomkostnader från 100 000 kronor till 120 000 kronor per år.

De nya bestämmelserna ska enligt förslaget träda ikraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången i fråga om underhållsstöd och betalningsskyldighet som avser februari 2018. Till anslaget beräknas 250 miljoner kronor föras för 2018 och därefter årligen 230 miljoner kronor från 2019.

Höjningen påverkar dels utbetalningarna, dels det betalningsbelopp som ska betalas tillbaka till staten. En del bidragsskyldiga föräldrar debiteras redan i dag maximalt utifrån sina ekonomiska förutsättningar. Om utbetalningarna ökar samtidigt som det debiterade beloppet förblir konstant eller lägre får det en ökad anslagseffekt.

Regeringen avser också att ytterligare höja underhållsstödets nivåer för att dessa ska anpassas till de faktiska kostnaderna som hushållet har för ett barn (se avsnitt 3.6 Politikens inriktning). Regeringen avser mot bakgrund av detta att under 2018 återkomma med förslag om att höja underhållsstödet för äldre barn. Förslaget innebär ökade kostnader

för anslaget för underhållsstöd under 2018 och därefter.

Regeringen avser vidare att föreslå att underhållsstöd från och med den 1 mars 2018 endast kan lämnas som fullt underhållsstöd och som utfyllnadsbidrag. Underhållsstöd vid växelvis boende avskaffas därmed och det införs i stället ett nytt särskilt bidrag inom bostadsbidraget för barn som bor växelvis. För att minska de negativa effekterna för föräldrar som förlorar på den nya reformen föreslås vissa övergångslösningar. Från och med år 2021 kan underhållsstöd vid växelvis boende inte längre lämnas.

Den föreslagna förändringen medför en nivåminskning av anslaget i takt med att kostnaden för övergångslösningen minskar. Förslaget innebär att utgifterna för anslaget beräknas minska med 67 miljoner kronor för 2018, 144 miljoner kronor för 2019 och med 217 miljoner kronor för 2020.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 690 000	2 690 000	2 690 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	311 000	345 000	275 000
Varav BP18	65 000	119 000	49 000
Varav			
Administrativa kostnader för reformer inom underhållsstöd och bostadsbidrag	-3 000	-10 000	-10 000
Höjt underhållsstöd	135 000	273 000	276 000
Växelvis boende	-67 000	-144 000	-217 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym	-139 150	-141 958	-153 980
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 861 850	2 893 042	2 811 020

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 861 850 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 893 042 000 kronor respektive 2 811 020 000 kronor.

3.8.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	11 040		18 744
2017	Anslag	32 284 ¹	Utgifts- prognos	15 849
2018	Förslag	23 284		
2019	Beräknat	23 284		
2020	Beräknat	23 284		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Regeringens överväganden

Utgiftsutvecklingen för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption förmedlad av auktoriserade adoptionssammanslutningar. Bidragets nivå ligger på 75 000 kronor per adoption. Under 2016 kom 259 barn till Sverige genom adoption. Under samma år beviljades 276 adoptionsbidrag.

Antalet barn som kommer till Sverige från andra länder genom adoption fortsätter att minska. Under 2016 minskade antalet med 23 procent jämfört med föregående år. För att ge en bild av utvecklingen kan anges att det under 2007–2011 kom i genomsnitt 647 barn per år och under 2012–2016 endast 349.

Det minskande antalet barn som adopteras till Sverige leder också till färre ansökningar om adoptionsbidrag. Därför föreslår regeringen att anslagsnivån sänks med 12 miljoner kronor från och med 2018.

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	32 284	32 284	32 284
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-9 000	-9 000	-9 000
Varav BP18	-12 000	-12 000	-12 000
Varav			
Minskande antal internationella adoptioner	-12 000	-12 000	-12 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	23 284	23 284	23 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 23 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 23 284 000 kronor respektive 23 284 000 kronor.

3.8.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	910 415		102 816
2017	Anslag	1 048 000 ¹	Utgifts- prognos	932 300
2018	Förslag	977 800		
2019	Beräknat	1 012 400		
2020	Beräknat	1 042 100		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Barnpensionen är grundad på den avlidna föräldrarnas inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. År 2016 fick ca 21 300 barn barnpension och ca 11 400 barn fick efterlevandestöd. Antalet barn med barnpension eller efterlevandestöd har minskat under ett antal år. Sedan 2014 har antalet barn med efterlevandestöd ökat men ökningstakten var något lägre 2016 än 2015.

Barn under 18 år som har invandrat till Sverige och vars ena eller båda föräldrar har avlidit kan få efterlevandestöd. Med anledning av den ökade migrationen till Sverige har antalet ansökningar ökat sedan 2012.

Antalet asylsökande barn 2016 var dock färre än 2015. Enligt Migrationsverkets prognoser kommer nivåerna av antalet asylsökande barn, med eller utan vårdnadshavare, att vara relativt låga även kommande år. Eftersom efterlevandestöd kan beviljas först när barnet har fått uppehållstillstånd, beräknas kostnaden öka under perioden, trots att antalet asylsökande barn samtidigt förväntas minska.

Beviljandegraden, andelen ärenden som beviljas ersättning, ökade samtidigt betydligt under 2014 och 2015 till följd av ändrad praxis, för att sedan minska under 2016.

Sammantaget är det att flera osäkra faktorer som påverkar utvecklingen av kostnaderna för efterlevandestödet.

Antalet barnpensioner beräknas öka från och med 2017. Antalsutvecklingen påverkas bl.a. av antalet barn i tonåren vilka beräknas öka.

Regeringen avser att återkomma med förslag om begränsad retroaktivitet för efterlevandestöd som beräknas innebära en besparing på anslaget från och med 2018.

Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 048 000	1 048 000	1 048 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-15 000	-28 000	-23 000
Varav BP18	-15 000	-28 000	-23 000
Varav			
Begränsad retroaktivitet efterlevandestöd	-15 000	-28 000	-23 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-200	48 900	85 300
Volymmer	-55 000	-56 500	-68 200
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	977 800	1 012 400	1 042 100

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 977 800 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 Barnpension och efterlevandestöd för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 012 400 000 kronor respektive 1 042 100 000 kronor.

3.8.6 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	3 759 881		
2017	Anslag	4 069 900 ¹		4 055 409
2018	Förslag	4 264 510²		
2019	Beräknat	4 568 102		
2020	Beräknat	4 863 193		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2018 avser 386 670 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 215 som uppgick till 2 768 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Anslaget får användas för utgifter för ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Anslaget påverkas av andelen barn som det betalas vårdbidrag för, storleken på vårdbidraget samt antalet barn i åldersgruppen 0–19 år. Antalet barn som föräldrar får vårdbidrag för har fortsatt att öka och 2016 var anslagsbelastningen ca 3,43 miljarder kronor, vilket var 71 miljoner kronor högre än anslagsbeloppet.

Antalet nybeviljade vårdbidrag har ökat stadigt sedan 2010 och den utvecklingen antas fortsätta under prognosperioden fram till 2020. Detta beror på att vårdbidrag antas komma att fortsätta att bli vanligare bland barn i åldern 10–19 år samtidigt som antalet barn i samma ålder ökar.

Antagandet grundar sig på tidigare års ökning av antalet barn med psykiska diagnoser i den åldersgruppen. Psykiska sjukdomar och syndrom är den största diagnosgruppen och antalet barn som beviljats vårdbidrag inom psykiska sjukdomar och syndrom ökar.

Tabell 3.19 Antal vårdbidrag för funktionshindrade barn, utfall 2016, prognos 2017-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Antal vårdbidrag	55 007	58 579	62 090	65 778	69 557

De senaste åren har antalet utbetalningar av hela vårdbidrag minskat. För övriga nivåer har antalet inte förändrats nämnvärt. Den vanligaste nivån är en fjärdedels vårdbidrag med 38 procent av det totala antalet. En dryg femtedel av de föräldrar som får vårdbidrag, får det för mer än ett barn.

Tabell 3.20 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Vårdbidrag för funktionshindrade barn

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	4 069 900	4 069 900	4 069 900
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	124 662	225 142	335 050
Volym	69 948	273 060	458 243
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 264 510	4 568 102	4 863 193

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 264 510 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Vårdbidrag för funktionshindrade barn* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 568 102 000 kronor respektive 4 863 193 000 kronor.

3.8.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

År	Utfall	7 237 862	Anslags-sparande	
2016	Utfall	7 237 862	Anslags-sparande	
2017	Anslag	7 467 700 ¹	Utgifts-prognos	7 467 700
2018	Förslag	7 366 900²		
2019	Beräknat	7 709 500		
2020	Beräknat	8 005 800		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² För 2018 avser 7 366 900 tkr beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbelopp för 2015 som uppgick till -19 205 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Regeringens överväganden

Under 2016 fick knappt 375 000 föräldrar pensionsrätt för barnår. För föräldrar till barn i åldern 0–4 år fastställs det pensionsgrundande belopp som är det förmånligaste av tre olika beräkningsalternativ. Den statliga ålderspensionsavgiften består av två delar: preliminär avgift som baseras på den beräknade pensionsrätten för barnår och ett regleringsbelopp som täcker avvikelser mellan det preliminära belopp som tagits ut och faktisk avgift. Regleringen äger rum tre år efter det att det preliminära beloppet tas ut. Under budgetåret 2016 uppgick utgifterna för pensionsrätt för barnår till 7,24 miljarder kronor, en ökning med 5 procent jämfört med 2015. Ökningen beror bl.a. på löneökningar och att antal födda barn har ökat. Utgifterna för anslaget styrs av inkomstbasbeloppets utveckling, timlöneutvecklingen och ränteutvecklingen.

Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	7 467 700	7 467 700	7 467 700
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 925	46 386	102 013
Volymer	-102 725	195 414	436 087
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 366 900	7 709 500	8 005 800

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 7 366 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 709 500 000 kronor respektive 8 005 800 000 kronor.

3.8.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

2016	Utfall	4 662 358	Anslags-sparande	272 467
2017	Anslag	5 140 000 ¹	Utgifts-prognos	4 760 725
2018	Förslag	4 526 437		
2019	Beräknat	4 661 988		
2020	Beräknat	4 750 575		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag till barnfamiljer samt till unga som fyllt 18 år men inte 29 år enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Regeringens överväganden

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, ett särskilt bidrag för hemmavarande barn och ett umgängesbidrag. Det särskilda bidraget för hemmavarande barn varierar med antalet barn. Sedan 2014 är bidraget 1 500 kronor per månad för ett barn, 2 000 kronor per månad för två barn och 2 650 kronor per månad för tre eller fler barn. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. Det särskilda bidraget är ett konsumtionsstöd för barnfamiljer med låg ekonomisk standard.

Anslagsbelastningen för 2016 blev 4,66 miljarder kronor, vilket var 375 miljoner kronor lägre än anslagsbeloppet. För 2017 beräknas anslagsbelastningen bli 4,76 miljarder kronor vilket är 379 miljoner kronor lägre än anslagsbeloppet.

Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar kostnaderna. Även demografiska förändringar påverkar kostnadsbildningen, t.ex. ökat antal födda barn och ökat antal barnfamiljer som får uppehållstillstånd i Sverige.

Antalet hushåll med bostadsbidrag minskar

De hushåll som i dag får bostadsbidrag är främst barnfamiljer, särskilt ensamstående med barn. I december 2016 var 81 procent av hushållen som mottog bostadsbidrag barnhushåll. Av barnhushållen med bostadsbidrag var 72 procent ensamstående föräldrar med barn.

Det finns en underliggande trend med ett minskat antal barnhushåll med bostadsbidrag samtidigt som det genomsnittliga bostadsbidraget per månad ökar. Detta förklaras delvis av att de hushåll som finns kvar i systemet är de med lägst inkomst i förhållande till sin försörjningsbörda. År 2016 mottog i genomsnitt ca 179 000 hushåll bostadsbidrag vilket innebar en minskning av antalet hushåll från föregående år. Bostadsbidrag lämnades till ca 146 000 barnhushåll och ca 33 000 ungdomshushåll. Minskningen av antal hushåll med bostadsbidrag förväntas fortsätta även under 2017. Under perioden 2018–2020 förväntas antalet barnhushåll minska samtidigt som utgifterna ökar årligt på grund av att kostnaden per bidrag förväntas öka. Medelbeloppet under 2016 för bostadsbidrag var 2 464 kronor i månaden för barnhushåll och 846 kronor i månaden för unga hushåll.

Många får betala tillbaka bostadsbidrag

Bostadsbidraget är preliminärt vid utbetalningen och baseras på uppskattade årsinkomster. Slutligt bostadsbidrag bestäms i efterhand på grundval av beslut om slutlig skatt för varje kalenderår. Den som hade lägre inkomster än vad som preliminärt uppskattades får en tilläggsutbetalning med ränta. Den som hade högre inkomster än vad som preliminärt uppskattades får betala tillbaka det belopp som har betalats ut för mycket plus en avgift.

Resultatet för inkomstavstämningen 2017, som avser bidragsåret 2015, visar att en majoritet av hushållen, ca 51 procent, har fått preliminärt bostadsbidrag med korrekt belopp, varför återbetalning eller tilläggsutbetalning inte är aktuell i dessa fall. Vidare visar avstämningen mellan preliminärt och slutligt bostadsbidrag att ca 36 procent av hushållen under bidragsåret har fått ett för högt bidrag och tillsammans ska ca 89 000 hushåll återbetala ca 677 miljoner kronor. Av hushållen har 14 procent fått ett för lågt bidrag utbetalt under bidragsåret och ska tillsammans få ytterligare 163 miljoner kronor.

Reformer inom bostadsbidraget

Regeringen lämnar förslag om förstärkningar av bostadsbidraget som lämnas till barnfamiljer genom att införa ett nytt särskilt bidrag för barn som bor växelvis, höjt umgängesbidrag till föräldrar med tidvis boende barn samt höjda inkomstgränser under en fyraårsperiod.

Det nya bidraget för barn som bor växelvis är tänkt att vara inkomstprövat och beroende av antal barn i hushållet.

Förslaget innebär att utgifterna för anslaget beräknas öka med 59 miljoner kronor för 2018, 135 miljoner kronor för 2019 och med 207 miljoner kronor för 2020.

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bostadsbidrag

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 140 000	5 140 000	5 140 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	49 000	135 000	207 000
Varav BP18	49 000	135 000	207 000
Varav			
Administrativa kostnader för reformer inom underhållsstöd och bostadsbidrag	-10 000		
Växelvis boende	59 000	135 000	207 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	28 595	-87 415	-428 940
Volymer	-691 158	-525 597	-167 485
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 526 437	4 661 988	4 750 575

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 526 437 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 661 988 000 kronor respektive 4 750 575 000 kronor.

Ålderspensions- systemet vid sidan av statens budget

Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

Innehållsförteckning

1	Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	7
1.1	Omfattning	7
1.2	Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden	8
1.3	Resultatredovisning.....	10
1.3.1	Inkomstpensionssystemet.....	10
1.3.2	Premiepensionssystemet	13
1.3.3	Administrations- och förvaltningskostnader.....	16
1.3.4	Pensionernas tillräcklighet	17
1.3.5	Arbetets betydelse för pensionernas storlek.....	21

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan om statens budget.....	7
Tabell 1.2	Utgifter inom premiepensionssystemet.....	7
Tabell 1.4	Kompensationsgrader för olika inkomstgrupper.....	18
Tabell 1.5	Inkomstgapet för kvinnor och män äldre än 65 år, 2015.....	20

Diagramförteckning

Diagram 1.1	Inkomstindex och balansindex 2009–2018 (prognos 2018)	12
Diagram 1.2	Följsamhetsindexering och inflationsutveckling omvandlat till index, basår 2001 = 100	12
Diagram 1.3	Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepensionen jämfört med om premiepension i stället hade avsatts till inkomstpensionen, t.o.m. 31 dec 2016	14
Diagram 1.4	Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnaderna för ålderspensionssystemet.....	16
Diagram 1.5	Fördelning av kostnader för inkomst- och premiepensionssystemet 2016.....	17
Diagram 1.6	Pensionärers reala ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen 0–65 år, 2002–2017 (prognos från 2016).....	19
Diagram 1.7	Olika inkomstkällor. Genomsnittliga belopp för kvinnor och män äldre än 65 år.....	19
Diagram 1.8	Utvecklingen av gapet i disponibel inkomst för kvinnor och män äldre än 65 år.....	20
Diagram 1.9	Kompensationsgrad vid olika årsinkomst för ett typfall född 1990, inklusive respektive exklusive tjänstepension i form av ITP1.....	21
Diagram 1.10	Genomsnittlig ålder vid utträdet från arbetslivet för kvinnor och män som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften.....	22
Diagram 1.11	Inträdesålder i arbetslivet för kvinnor och män	22
Diagram 1.12	Arbetslivets längd för kvinnor och män	23

1 Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget

1.1 Omfattning

Redovisningen av den allmänna pensionen är uppdelad på två avsnitt. Under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom redovisas grundskyddet. I detta avsnitt redovisas ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget; den inkomstgrundade ålderspensionen som omfattar inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet. Båda systemen är avgiftsbestämda. Avgiften är 18,5 procent av den pensionsgrundande inkomsten och ger motsvarande pensionsrätt.

Inkomst- och premiepensionssystemen är finansiellt skilda från statens budget och hanterar sina egna inkomster och utgifter. Det innebär att administrationskostnaderna för systemen hos Pensionsmyndigheten, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten finansieras inom respektive system.

Tabell 1.1 Utgifter för ålderspensionssystemet vid sidan om statens budget

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
AP-fonderna, pensionsutgifter	282 385	295 996	305 645	315 805	325 741
Administrationskostnader	2 972	3 066	3 016	3 066	3 136
Totalt för ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget	285 357	299 062	308 661	318 871	328 877

Tabell 1.2 Utgifter inom premiepensionssystemet

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Premiepensionssystemet	7 599	9 073	11 165	12 954	15 017

1.2 Ålderspensionssystemet – nu och i framtiden

Pensionssystemet bygger på en överenskommelse mellan sex av riksdagens partier. Med en så stor och blocköverskridande majoritet finns mycket goda förutsättningar för att systemet ska kunna bestå politiskt under lång tid oavsett förändrade majoritetsförhållanden i riksdagen. Politisk långsiktighet och stabilitet är viktiga egenskaper för ett system med så långsiktiga åtaganden som gäller i fråga om ett pensionssystem. Att upprätthålla överenskommelsen har därför mycket hög prioritet för regeringen.

För att dagens unga ska kunna lita på att det kommer att kunna betalas ut rimliga, förutsebara och tillräckliga pensioner även om 50 år behöver pensionssystemet också vara finansiellt hållbart och utgå från långsiktiga spelregler. För att klara det behöver regelsystemet vara stabilt och justeras varsamt. För att det ska vara möjligt krävs i sin tur att pensionssystemet håller finansiellt även vid oväntade och stora förändringar i omvärlden. Trots en tidvis finansiellt turbulent period de senaste åren fungerar systemet utan att större förändringar har behövt göras och utan att det har byggts upp någon skuld till framtida generationer. Tillsammans med den inbyggda finansiella stabiliteten ger det bra förutsättningar för att dagens unga ska kunna vara trygga med att reglerna är rimligt likvärdiga även i framtiden. Regeringens tydliga fokus är att denna inriktning ska bestå.

Ett stabilt system innebär dock inte att regler aldrig ska förändras. Även om pensionssystemet är byggt för att klara oväntade och kraftiga påfrestningar så behöver det återkommande granskas för att systemet ska fungera så effektivt som möjligt. Erfarenheter av hur systemet fungerar i praktiken behöver tas om hand och ibland behövs justeringar för att möta en förändrad verklighet. En sådan genomlysning pågår sedan några år under ledning av Pensionsgruppen, som består av företrädare för de sex partierna som står bakom pensionsöverenskommelsen. Gruppen har identifierat ett antal områden där det pågår utrednings- och analysarbete i syfte att göra förändringar:

Jämställda pensioner

Pensionsgruppen tog under 2015 initiativ till en genomgripande analys av pensionerna ur ett jämställdhetsperspektiv (Jämställda pensioner, Ds 2016:19). Mot bakgrund av den analysen slöt Pensionsgruppen i december 2016 en överenskommelse om en handlingsplan för Jämställda pensioner som man nu arbetar efter. De områden som ingår är:

1. Översyn av grundskyddet
2. Förenkling av ansökningsförfarandet avseende överföring av premiepensionsrätt
3. Utredning av möjlighet för sambor att föra över premiepensionsrätt
4. Fortsatt analys av utträdet ur arbetslivet
5. Fortsatt analys av förslaget om pensionsrätt för studier och barnår
6. Ytterligare överväganden om möjligheten att dela pensionsrätt
7. En årlig redovisning av jämställda pensioner
8. Följa utvecklingen av faktorer utanför det allmänna pensionssystemet som påverkar jämställda pensioner.

Reformering och förbättring av grundskyddet

Grundskyddet har en starkt bidragande funktion i fråga om att minska pensionsgapet mellan kvinnor och män och mellan inrikes och utrikes födda. Pensionsgruppen har ställt sig bakom en grundläggande analys av grundskyddets konstruktion och effektivitet i syfte att ta fram förslag till förändringar som ger sammantaget bättre egenskaper för dem med låga pensioner, på kort och på lång sikt. En förutsättning är att intjänandeprincipen i den inkomstbaserade ålderspensionen, inklusive pensionssystemets drivkrafter till arbete ska värnas. I detta ligger att också att överväga balansen mellan grundskydds-nivån och intjänandetakets nivå. Särskilt fokus ska ligga på åtgärdernas effekter på pensionsgapet mellan kvinnor och män. Uppdraget omfattar hela grundskyddet och ska övervägas samlat med beaktande av både garanti-pension, bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd men det finns inga restriktioner om att den nuvarande strukturen måste upprätthållas. Ett färdigt förslag ska finnas den 2 februari 2018.

Ett längre arbetsliv

När medellivslängden ökar blir pensionerna lägre om inte arbetslivet samtidigt förlängs, vilket är en naturlig följd av att det som har tjänats in under arbetslivet ska betalas ut under fler antal år. Arbetslivets längd och omfattning är dock mer än en pensionsfråga eftersom arbete också är grunden för samhällets välbefinnande. De huvudsakliga syftena med ett längre arbetsliv är därför att både säkra rimliga pensionsnivåer och att säkerställa en tillräcklig sysselsättning för att upprätthålla välfärden även i framtiden.

Pensionsgruppen är därför överens om att åtgärder som leder till ett längre arbetsliv behöver vidtas. Det handlar om höjda åldersgränser, men också om åtgärder som gör det möjligt att arbeta längre.

Arbetet med att åstadkomma ett längre arbetsliv måste ske i nära samarbete med arbetsmarknadens parter. En dialog med parterna genomfördes därför under 2016, vilken resulterade i en avsiktsförklaring (S2016/01389/SF). Inriktningen i avsiktsförklaringen är att parterna kommer att verka för att åstadkomma lösningar som gör att avtalen knyter an till de förändringar som beslutas. En naturlig följd av ett längre arbetsliv är också att åldersgränsen i lagen (1982:80) om anställningsskydd (anställningsskyddslagen) kan höjas från 67 till 69 år. I avsiktsförklaringen påtalar även parterna områden som de ser som väsentliga för att skapa ett mer hållbart och jämställt arbetsliv. De lyfter fram vikten av att de sociala trygghetssystemen justeras när åldersgränserna höjs och att man samtidigt förbättrar möjligheten till omställning och karriärväxling under hela livet. Det bör bl.a. ske genom ett förbättrat arbetsmiljöarbete, ett bättre anpassat utbildningssystem och ett förändrat synsätt på äldre arbetskraft. Därutöver påtalar de även vikten av att arbeta för ett tidigare inträde på arbetsmarknaden.

Översyn av premiepensionen

Premiepensionssystemet är en fonderad del av den allmänna pensionen. Premiepensionssystemets syfte är att sprida risk och att bidra till ökad avkastning i syfte att stärka framtida pensioner. Nackdelar till följd av höga avgifter, en svårhanterlig mängd fonder och missbruk hos vissa fondbolag och rådgivare förekommer dock.

Detta har inverkat negativt på tilliten till pensionssystemet i allmänhet och premiepensionssystemet i synnerhet. För att komma till rätta med identifierade problem har Pensionsgruppen enats om en handlingsplan i två steg.

I ett första steg har Pensionsmyndigheten på regeringens uppdrag tagit fram förslag på åtgärder som påtagligt skärper kraven på fondtorget. En rapport med förslag lämnades av Pensionsmyndigheten den 1 juni 2017 (Fi2016/04460-3). Pensionsgruppen har aviserat att de kommer att bereda förslagen vidare liksom förslag som syftar till ett mer hållbart fondtorg. Därtill har Pensionsgruppen enats om att vidta reformer med utgångspunkt i utredningsförslagen som presenteras i betänkandet Fokus premiepension (SOU 2016:61). Det behöver därför också ske strukturella åtgärder i syfte att uppnå mer tillit till systemet och mer trygga pensioner.

De omedelbara åtgärderna kommer att göra fondtorget mer tryggt och hållbart samt underlätta för sparare att välja fonder och erhålla en långsiktigt hög avkastning med beaktande av risk. Det kommer emellertid finnas kvar problem inom premiepensionssystemet relaterat till valsituationen för premiepensionssparare, överskådligheten, tillsyn, frihet från missbruk, fortsatt höga avgifter, skyddet vid rådgivning, förvaltning och marknadsföring av fonder på fondtorget.

I ett andra steg har därför Pensionsgruppen under sommaren 2017 initierat en förstudie över möjliga strukturella förändringar för ett tryggare och mer effektivt premiepensionssystem. Förstudien syftar till att analysera alternativa utformningar av premiepensionssystemet i syfte att uppnå mer tillit till systemet och trygga pensioner. Förstudien redovisades till Pensionsgruppen den 31 augusti 2017.

Placeringsregler för AP-fonderna

Nuvarande placeringsregler för AP-fonderna utgår från förutsättningar som gällde på 90-talet. I flera avseenden har förändringar skett på och kring den finansiella marknaden som gör att placeringsreglerna inte är optimala sett ur perspektivet att fonderna ska kunna uppnå största möjliga avkastning till pensionssystemet. Pensionsgruppen har därför enats om ett antal

justeringar i placeringsreglerna. Ett förslag om detta remitteras nu (Ändrade regler för Första-Fjärde AP-fonderna, Fi2017:02972).

1.3 Resultatredovisning

Grundläggande och prioriterade egenskaper för pensionssystemet är politisk stabilitet, finansiell hållbarhet och tillräckliga pensioner. Den första egenskapen vilar tungt på pensionsöverenskommelsen och Pensionsgruppens arbete.

Pensionsgruppen har i uppdrag att vårda överenskommelsen och förvalta det regelsystem som de sex partierna gemensamt står bakom. Trots de senaste årens stora finansiella turbulens som tvingat många länder att reformera sina pensionssystem ligger pensionssystemet fast och den politiska enigheten om detta är stark. Någon närmare analys av den politiska stabiliteten görs därför inte här – fokus i resultatredovisningen är i stället på finansiell hållbarhet och tillräcklighet.

För att studera den finansiella hållbarheten och visa hur systemen fungerar inleds resultatredovisningen med beskrivningar av den inkomstgrundade ålderspensionens två delsystem – inkomstpensionssystemet och premiepensionssystemet.

För att visa pensionernas tillräcklighet och systemens betydelse för pensionärer följer en kort redovisning av de samlade kostnaderna för pensionssystemet samt en redovisning av pensionärernas inkomster och ekonomiska standard.

Det allmänna pensionssystemet är en del av en större helhet och den ekonomiska standarden under pensionstiden är beroende av mer än ersättningar från det allmänna pensionssystemet. För de flesta pensionärer är tjänstepensionen den viktigaste inkomsten vid sidan av den allmänna pensionen, men även andra inkomster är av betydelse. För att redovisningen ska vara heltäckande för pensionärernas samlade inkomster ingår därför förutom inkomstgrundad pension även garantipension, tjänstepension, privat pension, inkomst av arbete, kapitalinkomst, bidrag samt skatt i redovisningen.

Frågan om arbetslivets längd är väsentlig både för pensionssystemets hållbarhet och för pensionernas tillräcklighet och det är därför viktigt att följa denna utveckling. I det avslutande avsnittet behandlas därför utvecklingen

av arbetslivets längd och den faktiska pensionsåldern.

1.3.1 Inkomstpensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 16 procentenheter till inkomstpensionssystemet¹.

Inkomstpensionssystemet är ett fördelningsystem, där de avgifter som betalas in av de förvärvsarbetande under ett visst år används för att betala pensionerna samma år. De över- eller underskott som uppstår när avgifterna över- respektive understiger utbetalningarna lagras i en buffertfond. Buffertfonden utgörs av fem AP-fonder. Buffertfondens främsta syfte är att stabilisera pensionsutbetalningarna i förhållande till ekonomiska och demografiska variationer. Ett annat syfte är att bidra med kapitalavkastning till inkomstpensionssystemet.

Balanseringen är garantin för systemets finansiella hållbarhet

Inkomstpensionssystemet är finansiellt hållbart och klarar såväl ekonomiska som demografiska förändringar. Den finansiella hållbarheten har sin grund i att pensionsutbetalningarna har kopplats till livslängdsutvecklingen genom s.k. delningstal som speglar den genomsnittliga livslängden för varje årskull och att pensionernas indexering är kopplad till den ekonomiska tillväxten.

Under vissa förhållanden räcker inte det för att garantera en långsiktig finansiell hållbarhet. För att garantera hållbarheten finns balanseeringsmekanismen som ser till att tillgångarna långsiktigt kan finansiera pensionsutbetalningarna och därmed inte skjuter eventuella underskott på framtiden.

Inkomstpensionssystemets finansiella hållbarhet mäts genom balanstalet, som är kvoten mellan systemets tillgångar och systemets

¹ Här avses även tilläggs pensionen. Personer födda före 1938 har inte tjänat in vare sig inkomst- eller premiepension utan får i stället tilläggs pension som baseras på pensionspoäng som motsvarar en del av den försäkrades pensionsgrundande inkomst. Personer födda 1938–1953 får vissa andelar av såväl inkomst- och premiepension som tilläggs pension.

skulder. Tillgångarna består av buffertfonden tillsammans med systemets förväntade framtida avgiftsinkomster. Pensionsskulden består av de summerade pensionsåtagandena till både förvärvsaktiva och pensionärer.

Avgiftsnettot är negativt och beräknas vara det under många år framöver

Avgiftsnettot är i princip skillnaden mellan avgiftsinkomsterna och pensionsutbetalningarna. Utbetalningarna från systemet var större än inkomsterna första gången 2009 och beräknas vara det i över 20 år till. Att avgiftsnettot är negativt beror på att de stora årskullarna födda på 40-talet har gått i pension.

Att avgiftsnettot av detta skäl är negativt och beräknas vara det under många år framöver var förutsett och kalkylerat med redan när pensionsystemet infördes och påverkar inte systemets finansiella hållbarhet. I huvudsak hanteras detta genom uttag från buffertfonden, som bl.a. har syftet att vara just en buffert.

Den finansiella ställningen förstärktes 2016

Pensionssystemets finansiella ställning presenteras varje år i pensionssystemets årsredovisning Orange Rapport. Rapporten och redovisningen sammanställs av Pensionsmyndigheten och är viktig för att visa pensionssystemets finansiella utveckling och förklara vad den beror på. Genom detta skapas förutsättningar för förståelse för systemets uppbyggnad och vad som påverkar den finansiella ställningen.

Inkomstpensionssystemets finansiella ställning förstärktes under 2016 eftersom tillgångarna ökade mer än skulderna. Balanstalet för 2018 är beräknat till 1,0395 vilket innebär att tillgångarna var nästan fyra procent högre än skulden per den 31 december 2016.

Systemet befinner sig sedan 2010 i en balanseringsperiod...

Inkomstpensionerna förräntas med förändringen av genomsnittsinkomsten i Sverige och den mäts genom ett särskilt inkomstindex. När balanstalet är över 1 och systemet inte befinner sig i en balanseringsperiod påverkas inte indexeringen av balanstalets storlek. När balanstalet faller under 1 för första gången inleds en balanseringsperiod, vilket innebär att balanstalet får en direkt påverkan på pensionsomräkningarna. Pensionerna förräntas då med balansindex så länge som balanseringsperioden pågår. Under balanseringsperioden kommer ett balanstal under 1 att bidra till lägre omräkningar medan ett balanstal över 1 bidrar till högre omräkningar än annars.

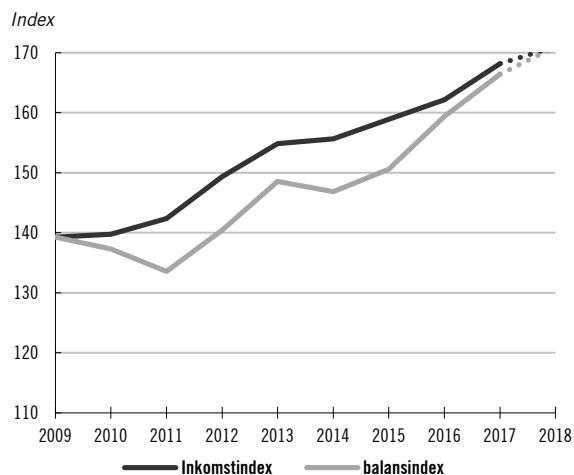
År 2010 föll balanstalet under 1 för första gången och den nuvarande balanseringsperioden inleddes. Under balanseringsperioden har pensionerna sänkts vid tre tillfällen till följd av att balanstalet var under 1 samtidigt som inkomstökningarna var låga. De senaste åren har den finansiella ställningen stärkts bl.a. till följd av hög avkastning på AP-fonderna och ökad sysselsättning.

... som avslutas 2018

En balanseringsperiod avslutas när balansindex når samma nivå som inkomstindex. Då är pensionsnivåerna åter på samma nivå som om balanseringen inte hade skett. De underskott som har uppstått har då hanterats genom att pensionerna har indexerats lägre än vad de hade gjort om balanseringen inte hade aktiverats, samtidigt som indexeringen under vissa år har varit högre för att successivt ta sig tillbaka till ursprungsnivån. Diagram 1.1 visar just detta genom utvecklingen av inkomst- och balansindex sedan den nuvarande balanseringsperioden inleddes. Åren 2010, 2011 och 2014 var balanstalet under 1 och inkomstpensionerna sänktes. De övriga åren var balanstalet över 1 och pensionerna höjdes.

Diagram 1.1 Inkomstindex och balansindex 2009–2018 (prognos 2018)

Källor: Pensionsmyndigheten

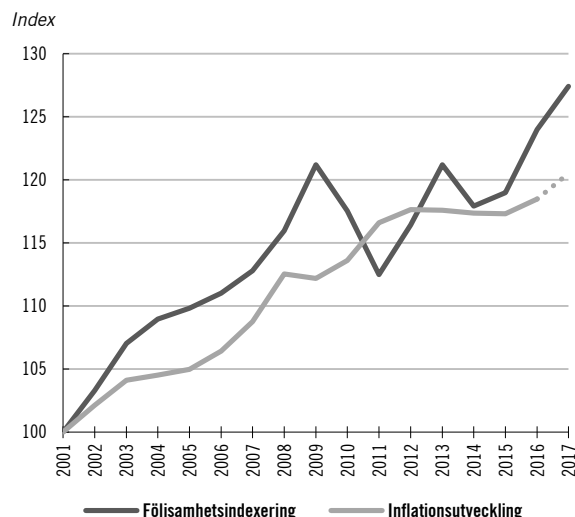
Gapet mellan inkomst- och balansindex kommer att slutas 2018, vilket betyder att balanseringsperioden kommer att avslutas. Det innebär att inkomstpensionerna kommer att indexeras med inkomstindex istället för balansindex framöver. Enligt den senaste prognosen förväntas ingen ny balanseringsperiod inledas de närmaste åren.

Indexeringen 2018 fastställs i november

Inkomstpensionen beräknas genom att pensionsbehållningen i princip divideras med förväntad återstående livstid för respektive årskull, alltså antal år som pensionen förväntas räcka. För att pensionen inte ska vara som lägst i början av tiden som pensionär och som högst i slutet av livet får pensionären ett förskott på den förväntade förräntningen. Detta förskott kallas just förskottsränta och är en uppskattning av hur den framtida inkomstutvecklingen kommer att bli. Förskottsräntan i inkomstpensionssystemet är 1,6 procent och den dras sedan av från inkomst- eller balansindex. Indexeringen efter avdrag för förskottsräntan kallas följsamhetsindexering.

Följsamhetsindexering har tillämpats sedan 2002. Som framgår i diagram 1.2 har systemet med följsamhetsindexering, mätt sedan starten och fram till 2017, gett en högre indexering än inflationsutvecklingen och därmed en något bättre köpkraft, trots att inkomstpensionssystemet sedan 2010 befinner sig i balanseringsperiod. Resultatet varierar som synes över tid och är också beroende av vilken tidsperiod som studeras. Utfallet på individnivå är också beroende av vid vilket år individen började ta ut sin pension.

Diagram 1.2 Följsamhetsindexering och inflationsutveckling omvandlat till index, basår 2001=100

Källor: Pensionsmyndigheten och SCB

Regeringen fattade i juli 2017 beslut om att flytta fram tidpunkten för fastställande av inkomstindex (S2017/03978/SF). Inkomstindex för 2018 kommer därför att fastställas i början av november 2017, vilket medför att den exakta indexeringen av inkomstpensionerna ännu inte är beräknad. Den senaste prognosen visar en följsamhetsindexering på cirka 1 procent.

Migrationen påverkar inkomstpensionssystemet

Ett fördelningssystem är starkare ju fler som arbetar. Därför medför den ökade migrationen under de senaste åren att pensionssystemet har förstärkts. Fler personer som arbetar leder till ökade avgiftsinkomster och därmed till högre tillgångar i inkomstpensionssystemet. Det i sin tur ger ett högre balanstal och därmed mindre risk för balansering.

Hur stor effekten blir är beroende av hur många av dem som har invandrat till Sverige som kommer i arbete. Om de kommer in på arbetsmarknaden med en lägre genomsnittsinkomst än övriga, vilket är troligt, kommer det, allt annat lika, och bortseende från indirekta effekter, att ge ett lägre inkomstindex och lägre uppräknings av pensionerna och pensionsbehållningarna. Den totala effekten för pensionerna är svår att förutsäga och beror till stor del på hur väl etableringen på arbetsmarknaden fungerar.

Ytterligare en följd av den ökade invandringen är att statens utgifter för garantipension, bostadstillägg, äldreomsorgsstöd och efter-

levandepension i form av garantipension kan förväntas öka. Detta beror på att de invandrade i större utsträckning förväntas ha lägre medelinkomster, lägre sysselsättningsgrad och färre antal år med inkomst i Sverige och därmed ett större behov av grundskyddsförmåner. Dessa förmåner beskrivs under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.

1.3.2 Premiepensionssystemet

Av den totala pensionsavgiften på 18,5 procent går 2,5 procentenheter till premiepensionssystemet.

Premiepensionssystemet är ett fonderat system där de avgifter som betalas in fonderas separat för varje enskild person. Systemet är utformat som en fondförsäkring där spararen själv väljer fonder. Om pensionsspararen inte gör något fondval, placeras pengarna i generationsfonden AP7 Såfa som förvaltas av Sjunde AP-fonden.

Två av premiepensionens syften är att bidra till riskspridning inom den allmänna pensionen och att möjliggöra högre avkastning. Den allmänna pensionens utveckling påverkas alltså dels av inkomstpensionen som beror på löneutvecklingen i samhället, dels på premiepensionen som beror på utvecklingen på kapitalmarknaden. Ett ytterligare motiv för att införa premiepensionen var att öka valfriheten för individen att själv få bestämma placeringsinriktning på delar av sitt pensionskapital.

Premiepensionssystemet är per definition finansiellt hållbart eftersom det är ett fonderat system.

Utbetalningarna av premiepension till dagens pensionärer är alltså små och har normalt en begränsad betydelse för dem. År 2016 svarade premiepensionen för tre procent av utbetalningarna från hela det allmänna inkomstgrundade ålderspensionssystemet. I takt med att premiepensionssystemet fasas in kommer kapitalet att fortsätta att växa och systemet beräknas vara fullt infasat först på 2060-talet. Då beräknas premiepensionen utgöra drygt 20 procent av

utbetalningarna från det allmänna ålderspensionssystemet².

Hög avkastning för spararna 2016

Den genomsnittliga avkastningen för fondspararna var 11,6 procent under 2016. För sparare med egen vald portfölj var värdeutvecklingen i genomsnitt 9,5 procent medan värdeutvecklingen var 13,9 procent för AP7 Såfa. Till följd av de senaste årens goda avkastning hade 99 procent av alla sparare i slutet av 2016 en positiv genomsnittlig utveckling på sitt sparande.

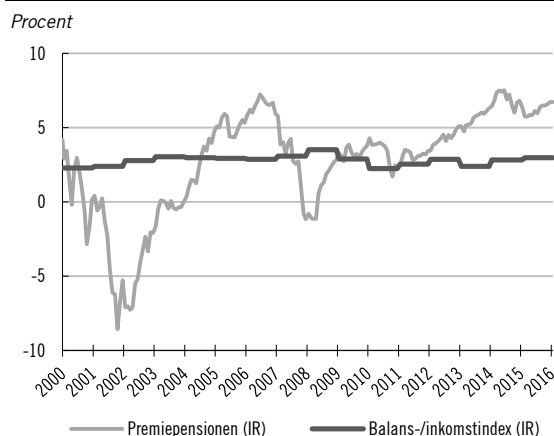
Bättre avkastning på premiepensionen än inkomstpensionen

Premiepensionskapitalet är placerat i fonder, i huvudsak aktiefonder, och följer därför i stor utsträckning börsutvecklingen, medan värdet på inkomstpensionen följer inkomstindex, som speglar den genomsnittliga löneutvecklingen i Sverige. Eftersom börsutvecklingen varierar betydligt mer än löneutvecklingen blir en jämförelse av avkastningen mellan systemen beroende av vilken tidsperiod som mäts.

Diagram 1.3 visar den årliga värdeutvecklingen för premiepensionskapitalet sedan starten år 2000 jämfört med om kapitalet hade varit placerat i inkomstpensionssystemet. Den genomsnittliga årliga värdeutvecklingen var 6,7 procent för premiepensionen jämfört med 3,0 procent för inkomstpensionen per den 31 december 2016.

² Med antagandena om premiepensionsavkastning 3,9 procent, inkomstutveckling 1,8 procent, se Orange rapport 2016 sid 60.

Diagram 1.3 Genomsnittlig årlig värdeutveckling av premiepensionen jämfört med om premiepension i stället hade avsatts till inkomstpensionen, t.o.m. 31 dec 2016

Källa: Pensionsmyndigheten

Anm: Värdeutvecklingen är beräknad som internränta. Det innebär att man vid beräkningen tar hänsyn till alla flöden in och ut ur systemet och vid olika tidpunkter som flödena har skett samt det totala marknadsvärdet i fonderna vid tidpunkten för beräkningen.

Den genomsnittliga avkastningen för de sparare som varit med sedan systemet startade 2000 har varit högre för AP7 Såfa (8,5 procent) än för dem som gjort ett eget val (6,3 procent). Skillnaden i avkastning sedan start mellan kvinnor och män är försumbar.

Lägre fondavgifter ger högre pensioner

På lång sikt har avgiftsnivån stor betydelse för pensionsutfallet. En avgift på 0,5 procent reducerar pensionen på sikt med cirka 15 procent i förhållande till en avgiftsfri portfölj, vilket innebär att en högre avgift behöver kunna motiveras med en motsvarande högre avkastning. Den framtida avkastningen i en fond är alltid okänd. Avgiften är däremot alltid känd och påverkar avkastningen. Det finns dock i förväg inga förutsebara samband mellan avgiftens storlek och avkastningens storlek.

I syfte att sänka pensionsspararnas kostnader är de fondförvaltare som är anslutna till premiepensionssystemet tvungna att lämna rabatt på fondens ordinarie avgifter. Under 2016 återfördes en rabatt om drygt 4 miljarder kronor till spararnas konton. Den genomsnittliga förvaltningsavgiften i premiepensionssystemet 2016 var 0,23 procent efter rabatter, jämfört med 0,72 procent utan rabatt. Sett till ett helt arbetsliv har rabatten på fondavgiften stor betydelse för den framtida pensionen.

Pensionsmyndigheten kompletterade 2014 rabattsystemet med ett kostnadstak för fondavgifterna, vilket innebär att all avgift över ett visst tak återförs till systemet. Kostnadstaket infördes eftersom flera fondbolag anpassat sina fonder efter rabattmodellen och i allt större utsträckning anmält fonder med mycket höga avgifter i syfte att få ut en hög avgift efter rabatten. Tack vare rabattsystemet återfördes visserligen största delen av den högre avgiften, men genom att sätta avgiften påtagligt högre sattes rabattsystemet delvis ur spel.

År 2015 skärpte Pensionsmyndigheten reglerna ytterligare kring rabattmodellen. Bakgrunden var ett ökande antal fonder med mycket höga fondavgifter. Genom omotiverat höga avgifter blev fondavgiften efter rabatt alldeles för höga för ett långsiktig pensionssparande. Den dyraste fonden på fondtorget under 2016 hade en fondavgift på 3,73 procent innan rabatt och 0,89 procent efter rabatt. En avgift på 3,73 procent reducerar pensionen med 68 procent under en 30-årig sparperiod. Med en avgift på 0,89 procent reduceras pensionen med 24 procent.

Regeringen har i samband med den pågående premiepensionsöversynen lyft upp frågan om kostnaderna ytterligare kan sänkas. Regeringen gav därför i regleringsbrevet för 2017 Pensionsmyndigheten i uppdrag att analysera om avgiftstaket bör sänkas ytterligare eller om det är lämpligt att göra andra förändringar av rabattmodellen för att ytterligare sänka avgifterna för premiepensionssparare och pensionärer. I uppdraget ingår även att överväga möjligheten att införa en årsavgift för de fondförvaltare/fonder som finns i premiepensionssystemet. Uppdraget redovisas den 15 september 2017.

Många fonder att välja mellan, men få väljer och ännu färre byter

I slutet av 2016 fanns det 847 fonder att välja mellan på Pensionsmyndighetens fondtorg. En sparare kan välja att placera sitt premiepensionskapital i en till maximalt fem av dessa fonder. Nya pensionsrätter placeras därefter årligen i de

fonder som valts. En sparare kan välja att byta fonder när som helst, även som pensionär.

Därutöver finns det statliga förvalsalternativet (AP7 Såfa) för de sparare som avstår från att välja en fond på fondtorget³. De som har sitt kapital i AP7 Såfa är i genomsnitt yngre och har ett mindre kapital än de som har en egen vald portfölj. Av det totala fondkapitalet förvaltas 48 procent av AP7 Såfa. Denna andel har ökat sedan 2010. Bland nyspararna finns ett tydligt mönster av att allt färre inledningsvis väljer en egen fondportfölj, vilket leder till att en allt större andel av spararna har sitt kapital i AP7 Såfa. Av premiepensionsspararna har 30 procent sina medel placerade i AP7 Såfa.

Antalet premiepensionssparare som byter fond minskar sedan 2011. Antalet fondbytare var 360 000 år 2016, vilket motsvarar 5 procent av alla pensionärer och pensionssparare. En lägre andel av fondbytena gjordes av kvinnor (43 procent) än av män (57 procent).

Enskilda pensionssparare är dock fortsatt mycket aktiva genom att byta fonder ofta. Ett tiotal pensionssparare gjorde fondbyten i intervallet 60–70 fondbyten under 2016.

Antal fondbyten kulminerade 2010 då nära 5 miljoner fondbyten gjordes genom massfondbyten då så kallade förvaltningstjänster bytte fonder åt många kunder samtidigt. Till följd av det införde Pensionsmyndigheten stopp för massfondbyten, vilket resulterade i att antalet fondbyten sjönk kraftigt. Antalet fondbyten sjönk även avsevärt mellan 2013 och 2015, vilket sannolikt beror på att det i början av 2014 infördes krav på e-legitimation för att göra ett fondbyte via internet.

Antal byten via blankett ökar dock mycket kraftigt. Mellan 2013 och 2015 ökade antal fondbyten via blankett med 2 000 procent, från cirka 6 000 byten till cirka 132 000. Under perioden januari–april 2016 beställdes 575 000 fondbytesblanketter. Förklaringen till den kraftiga ökningen av antalet fondbyten med blankett är sannolikt att företag som erbjuder förvaltningen av premiepensionen började använda sig av möjligheten att genomföra fondbyten med blankett när kravet på e-legitimation infördes.

För att råda bot på problemet med blanketter införde Pensionsmyndigheten i maj 2016 en restriktion vid beställning av blankett som innebär att det endast är möjligt att beställa en blankett åt gången. En annan åtgärd som infördes var att kopiering av blanketter inte längre är möjlig. Åtgärderna hade tydlig effekt: under maj–december 2016 sjönk nivån till 160 000 blanketter.

Förvaltningstjänster har gett lägre avkastning till högre kostnad

Totalt anlitar cirka 450 000 pensionssparare, dvs. drygt var sjätte pensionssparare med egen portfölj, förvaltningstjänster för förvaltning av sina premiepensionsfonder. Tjänsten innebär att företag övertar förvaltningen mot en avgift. Kvinnor och män köper förvaltningstjänster i samma utsträckning.

Tabell 1.3 visar att avkastningen för de pensionssparare som har anlitat en förvaltningstjänst i genomsnitt har varit lägre än för pensionssparare med AP7 Såfa och de med egen portfölj. De som har anlitat förvaltningstjänstföretag har betalat den högsta avgiften och samtidigt haft den sämsta utvecklingen i genomsnitt.

Den genomsnittliga avgiften efter rabatt på förvaltningsföretagens fonder 2016 var 0,49 procent. De dyraste förvaltningstjänsterna kostar cirka 1 000 kronor för ett års förvaltning. Det är nästan 12 gånger mer än för en pensionssparare i förvalsfonden AP7 Såfa som i snitt betalar 85 kronor på ett år.

Tabell 1.3 Genomsnittlig värdeutveckling och snittavgift för pensionssparare med AP7 Såfa, egen portfölj och förvaltningstjänst

	Procent		
	2016	Sedan start	Snittavgift
AP7 Såfa	13,9	9,6	0,12
Egen portfölj	9,5	6,6	0,31
Förvaltningstjänst	6,5	5,5	0,49

Källa: Pensionsmyndigheten

Särskilda händelser på fondtorget

Vid årsskiftet 2015/2016 upptäcktes att ett antal premiepensionssparare hade fått sin bank-ID kapad. Företag och andra personer som marknadsförde vissa fonder på premiepensionens fondtorg hade förmått sparare att identifiera sig

³ AP7 Såfa är även valbar för dem som har valt en egen portfölj.

med bank-ID på ett sätt som medförde att de tog sig in på spararens konto och därifrån beställde fondbyten.

Pensionsmyndigheten har bl.a. mot den här bakgrunden stoppat möjligheten att välja vissa fonder och aktörer har polisanmälts. I fem fall har detta i kombination med andra omständigheter bedömts så allvarligt att Pensionsmyndigheten har avregistrerat fonderna då fonderna inte har levt upp till de krav Pensionsmyndigheten ställer i samarbetsavtalet. Tre fonder avregistrerades i juni 2016 och ytterligare två i december 2016.

I anslutning till händelserna på premiepensionens fondtorg lämnade regeringen i december 2016 i samråd med Pensionsgruppen ett uppdrag till Pensionsmyndigheten att analysera och föreslå åtgärder som stärker konsumentskyddet och minskar risken för att fondbolag och förvaltningsbolag som förvaltar fonder på Pensionsmyndighetens fondtorg missbrukar systemet.

En rapport med förslag till åtgärder för att stärka konsumentskyddet i premiepensionen lämnades av Pensionsmyndigheten den 1 juni 2017 (Fi2016/04460-3).

Åtgärder för ett tryggare premiepensionssystem

Premiepensionssystemet tjänar sitt syfte med att sprida risk och att bidra till ökad avkastning för att stärka framtida pensioner. Problem relaterade till höga avgifter, en svårhanterad mängd fonder och missbruk hos vissa fondbolag och rådgivare har medfört att Pensionsgruppen har enats om åtgärder för att modernisera och förbättra systemet. Pensionsgruppen har enats om åtgärder i två steg.

I ett första steg införs åtgärder ur Pensionsmyndighetens rapport som påtagligt utökar Pensionsmyndighetens mandat att skärpa kraven för de fondbolag som vill vara verksamma på fondtorget. Förslagen remitteras under hösten 2017. Därtill genomförs huvuddelen av de förslag som presenteras i betänkandet Fokus premiepension (SOU 2016:61) som syftar till att underlätta för flera sparare att få en långsiktig god avkastning med beaktande av risk samt åtgärder för att en utökad hållbarhetsprofil ska bli standard på fondtorget.

I ett andra steg görs en förstudie för att analysera alternativa möjligheter för mer strukturella förändringar av premiepensionssystemets

fondtorg i syfte att uppnå en ökad effektivitet och förenklad valsituation för sparare och pensionärer, samt att uppnå mer tillit till systemet och trygga pensioner.

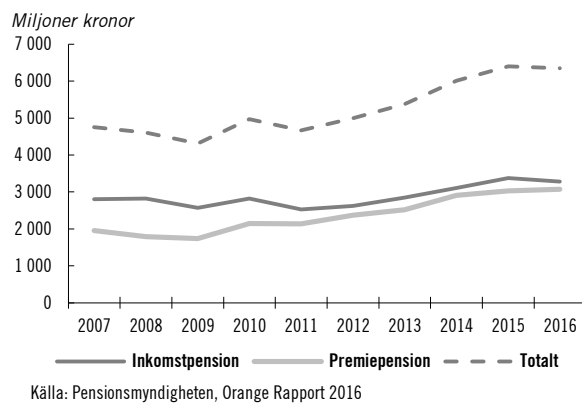
Förstudien redovisades till Pensionsgruppen den 31 augusti 2017.

1.3.3 Administrations- och förvaltningskostnader

Det allmänna pensionssystemet finansierar sina egna kostnader och administrationskostnadernas storlek har därför betydelse för den framtida pensionen. Hur de myndigheter som administrerar pensionssystemet hanterar sin administration har därför påverkan på pensionerna, om än marginell. Den enskilde spararen kan påverka kostnaden genom sitt val av premiepensionsfond.

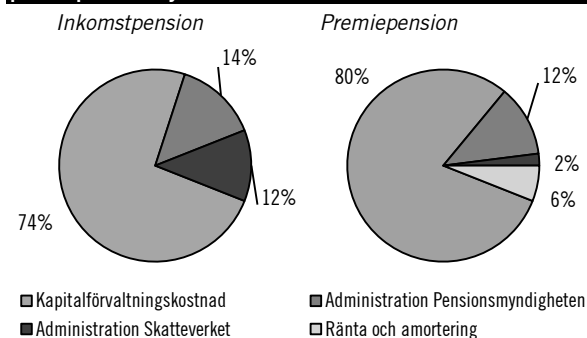
Den sammanlagda administrations- och förvaltningskostnaden för ålderspensionssystemet utgjorde 2016 knappt 0,3 procent av förvaltad kapital och uppgick till 6,4 miljarder kronor, se diagram 1.4. Det är en minskning med 55 miljoner jämfört med året före.

Diagram 1.4 Utvecklingen av administrations- och förvaltningskostnaderna för ålderspensionssystemet

Minskningen i kronor beror främst på att inkomstpensionens kapitalförvaltningskostnader och avgifter har minskat. Både inkomstpensionen och premiepensionen har minskande kostnader i förhållande till förvaltad kapital.

I diagram 1.5 visas fördelningen av inkomst- respektive premiepensionens kostnader under 2016. Den största delen utgörs av kapitalförvaltningskostnader. För inkomstpensionssystemet utgör dessa 74 procent och för premiepensionen 80 procent.

Diagram 1.5 Fördelning av kostnader för inkomst- och premiepensionssystemet 2016

Källa: Pensionsmyndigheten, Orange Rapport 2016

Myndigheternas administrationskostnader står för 23 procent av kostnaderna (Pensionsmyndigheten 13, Skatteverket m.m. 7, Premiepensionens uppbyggnadslån 3).

Av den totala kostnaden stod inkomstpensionssystemet för 52 procent och premiepensionen för 48 procent 2016.

1.3.4 Pensionernas tillräcklighet

För att visa systemens betydelse för pensionärerna, dess tillräcklighet, följer här en redovisning av pensionärernas inkomster och ekonomiska standard.

Tillräcklighet kan innebära olika saker. En aspekt är hur inkomsten som pensionär förhåller sig till inkomsten under förvärvslivet. Det presenteras i detta avsnitt. Med tillräcklighet kan också avses hur inkomsterna skyddar pensionärerna från att bli fattiga. Det presenteras under utgiftsområde 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom.

Tillräcklighet kan mätas på olika sätt. Ett är att sätta pensionen i relation till inkomsten före pensionering, s.k. kompensationsgrad. Ett annat är att studera pensionärernas ekonomiska standard.

Kompensationsgraden är lägre för kvinnor än för män

En kompensationsgrad mäter pensionens storlek i relation till inkomsten före pensionering. Arbetsinkomsten åren före pension förändras dock ofta och resultatet kan därför variera kraftigt beroende på mätmetod och vilka antaganden som görs.

När kompensationsgrader beräknas görs detta ofta utifrån teoretiska antaganden om individens inkomster under livet. Utfallet blir därmed helt beroende av vilka antaganden som görs om individens inkomstutveckling. Ofta antas att individen har en jämn inkomstutveckling under hela livet utan några avbrott under arbetslivet. Sådana teoretiska typfall är värdefulla när man studerar systemegenskaper, exempelvis vad som händer med kompensationsgraden om arbetslivet förlängs och hur kompensationsgraden blir under olika givna förutsättningar i olika länder. De teoretiska typfallen är dock stiliserade och överensstämmer därför mindre bra och ofta direkt dåligt med den verkliga inkomstutvecklingen för enskilda individer. Den stora spridningen i verkliga kompensationsgrader fångas således inte av typfallsberäkningar. För att kunna studera och följa den faktiska kompensationsgraden för dagens nyblivna pensionärer behöver typfallen baseras på mer verklighetsbaserade livsinkomster och livssituationer än vad som är fallet i dag.

Regeringen har därför uppdragit åt Pensionsmyndigheten att ta fram livsinkomstprofiler för olika grupper som representerar den senast möjliga årskull kvinnor och män som har fyllt 65 år. Syftet är att ge en mer realistisk och nyanserad bild av kompensationsgraden än vad det teoretiska typfallet ger.

De framtagna livsinkomstprofilerna utgår från tre olika inkomstgrupper: låg, medel och hög. Låg inkomst innefattar individer med grundskydd. Medelinkomst innefattar individer med inkomster under inkomsttaket⁴ och inget grundskydd. Hög inkomst innefattar individer med inkomst över inkomsttaket. Det mått som har använts är medianinkomsten i grupperna. Alla grupper har delats in i kvinnor respektive män.

Höginkomsttagargruppernas kompensationsgrad ger missvisande resultat eftersom statistiken inte innehåller eventuella inkomster över inkomsttaket och de inkomstprofilerna finns därför inte med i redovisningen nedan.

Kompensationsgraderna för låg- och medelinkomstgrupperna beräknade som pension dividerat med slutlön visas i tabell 1.4. Beräk-

⁴ Inkomsttaket är 8.07 inkomstbasbelopp, vilket 2016 motsvaras av en årsinkomst på 478 551 kronor.

ningen avser allmän pension och tjänstepension däremot ingår inte eventuellt bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd. För dem med låga inkomster som skulle ha fått dessa stöd kan därför kompensationsgraden vara högre.

Tabell 1.4 Kompensationsgrader för olika inkomstgrupper

Pension i förhållande till slutlön

	Kvinnor	Män
Låginkomsttagare	90	94
Medelinkomsttagare	77	91
Standardtypfallet	57	57

Källa: Pensionsmyndigheten och egna beräkningar i Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

I beräkningarna har antagits att individerna tar ut hela sin allmänna pension vid 65 års ålder, att de tillhör avtalsområdet SAF-LO och är ogifta.

Män har högre kompensationsgrad än kvinnor. Skillnaden är särskilt stor för medelinkomsttagarna: genomsnittskvinnan har 77 procent av slutlönen medan genomsnittsmannen har 91 procent. Alla delar av livsinkomstprincipen spelar in: kvinnor gör i genomsnitt senare inträde på arbetsmarknaden, arbetar i större utsträckning deltid och lämnar arbetslivet tidigare vilket påverkar livsinkomsten och därmed kompensationsgraden.

Låginkomsttagarna har högre kompensationsgrad än medelinkomsttagarna. Låginkomsttagargruppen definieras som individer som får grundskydd. Dessa har ofta en svag anknytning till arbetskraften i slutet av förvärvslivet och därmed en dålig inkomstutveckling före pension eller t.o.m. en inkomstförsämring. Det ger i sin tur en hög kompensationsgrad vid pensionering.

Många kvinnor och män i grupperna med låg inkomst har haft pensionsgrundande inkomster som åren före pensioneringen understiger garantipensionen vilket ger en kompensationsgrad på över 100 procent.

Medelinkomsttagarnas inkomster sjunker ofta tydligt åren före pensioneringen för båda könen. Minskningen kan t.ex. bero på sjukdom, arbetslöshet eller att gruppen går ned i arbetstid. De sjunkande inkomsterna resulterar i en högre kompensationsgrad än om inkomsterna inte hade minskat, men det innebär också att steget från arbetsinkomst till pension i många fall inte blir så stort som de traditionella typfallen visar.

Såväl gruppen med medelinkomst som gruppen med låg inkomst baseras på stora individgrupper – för 2014 omfattar de vardera drygt 34 000 respektive 22 000 individer. I gruppen

med låg inkomst är 72 procent kvinnor och 28 procent män, i gruppen med medelinkomst är andelen kvinnor 42 procent och andelen män 58 procent.

Pensionsmyndighetens standardtypfall antas ha haft ett arbetsliv utan avbrott, en jämnt stigande inkomst, börjat arbeta vid 23 års ålder och gått i pension vid 65 års ålder. Standardtypfallet är inte uppdelat på kön. Lönen motsvarar 25 000 kronor i dagens pris- och löneläge. Detta ger en kompensationsgrad på 57 procent, alltså betydligt lägre än de framtagna inkomstprofilerna. Det beror dels på att typfallets inkomst stiger varje år fram till pensionering medan de verkliga gruppernas inkomst sjunker åren före pensionering, dels på att de flesta inte har arbetat heltid hela livet utan avbrott.

Beräkningarna ovan av kompensationsgrad utgår från att pensionering sker vid 65 års ålder. I takt med att medellivslängden ökar behöver den ålder då pensionering sker också öka för att motverka sjunkande kompensationsgrader. I standardtypfallet ökar kompensationsgraden till 66 procent om pensionering sker vid 67 år och till 78 procent om pensionering sker vid 69 år.

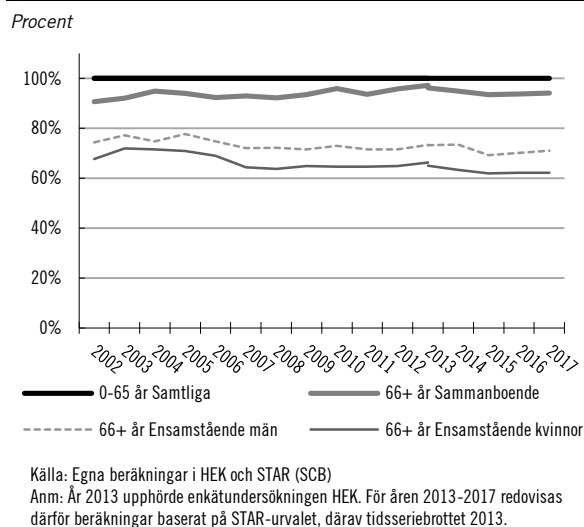
Ensamstående pensionerade kvinnor har lägst ekonomisk standard

Att studera hur olika gruppers ekonomiska standard förhåller sig till varandra är ett annat sätt att mäta pensionernas tillräcklighet.

Diagram 1.6 visar hur den ekonomiska standarden för olika pensionärsgupper förhåller sig till den ekonomiska standarden för befolkningen 0-65 år, som har nivån 100 procent. Sammanboende pensionärer har högst ekonomisk standard av pensionärsgupperna. Nivån är nära befolkningen i åldern 0-65 år. Relativt sett närmade sig denna grupp den övriga befolkningen fram till 2013, men avståndet har ökat något de senaste åren.

De ensamstående har en betydligt lägre ekonomisk standard än både personer under 65 år och sammanboende pensionärer. Detta gäller särskilt för ensamstående kvinnor som är pensionärer. Avståndet mellan ensamstående pensionärer och övriga grupper har ökat under perioden. Alla grupper av pensionärer har reellt sett ökat sin ekonomiska standard under perioden.

Diagram 1.6 Pensionärers reala ekonomiska standard (median) i förhållande till gruppen 0–65 år, 2002–2017 (prognos från 2016)

Det finns ett generellt mönster att äldre pensionärer har lägre ekonomisk standard än yngre och att kvinnor har lägre ekonomisk standard än män. Eftersom kvinnor i genomsnitt lever längre är också en större andel äldre kvinnor ensamstående än männen.

Den grupp som har den högsta ekonomiska standarden, sammanboende i åldern 66–79 år, är också den största (49 procent av alla pensionärer). Denna grupp har en ekonomisk standard som är drygt 60 procent högre än gruppen ensamstående kvinnor äldre än 80 år.

Den ekonomiska standarden för utrikesfödda kvinnor och män som är pensionärer är i genomsnitt lägre än för inrikes födda. För både kvinnor och män är utrikes föddas ekonomiska standard cirka 85 procent av inrikes föddas.

Den allmänna pensionen står för en större andel av den totala pensionen för kvinnor än för män

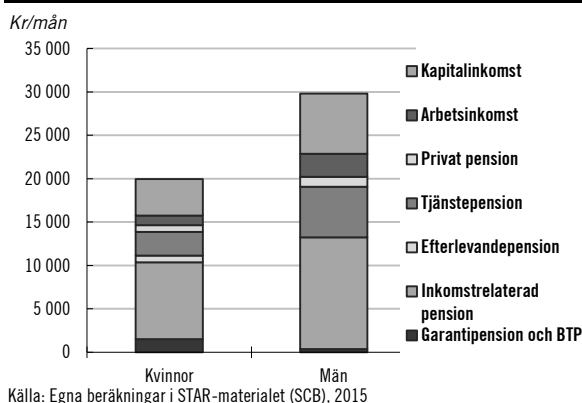
Det allmänna pensionssystemet är en del av en större helhet och den ekonomiska standarden under pensionstiden är beroende av fler ersättningar än dem från det allmänna pensionssystemet.

Cirka 90 procent av dem som går i pension nu har tjänstepension. De privata pensionernas andel av den totala pensionen är däremot fortfarande liten och förmodligen kommer denna att minska eftersom avdragsrätten för privat pensionsparande har tagits bort. Utöver pensionsinkomster har många kvinnor och män

över 65 år även arbetsinkomster och kapitalinkomster.

Diagram 1.7 visar den genomsnittliga inkomstsammansättningen 2015 för personer över 65 år.

Diagram 1.7 Olika inkomstkällor. Genomsnittliga belopp för kvinnor och män äldre än 65 år

Det är tydligt att kvinnor i genomsnitt har lägre inkomstgrundad pension än män, vilket förklaras av att pensionens storlek står i relation till den tidigare förvärvsinkomsten som i genomsnitt är lägre för kvinnor. Kvinnor har därför också en större andel av sin inkomst i form av grundskydd (garantipension och bostadstillägg).

Trots att den allmänna pensionen i genomsnitt är lägre för kvinnor än för män, har den allmänna pensionen en större betydelse för kvinnor eftersom den står för en större andel, drygt 56 procent, av hela inkomsten jämfört med 44 procent för männen. Kvinnor har i genomsnitt lägre övriga inkomster i form av tjänstepension, arbetsinkomst och kapitalinkomst än män. Det ska betonas att det rör sig om genomsnittsvärden, det finns stora variationer bland landets drygt två miljoner kvinnor och män över 65 år.

Tjänstepension och arbetsinkomst utgör en ökande andel av den samlade inkomsten, främst för män, men även för kvinnor. Detta gör att den allmänna pensionens andel av inkomsterna minskar.

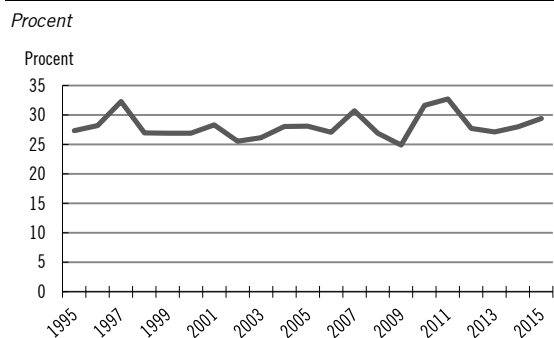
Gapet mellan kvinnors och mäns pensioner

Skillnaden mellan kvinnors och mäns inkomst kallas inkomstgapet och mäter hur mycket lägre kvinnors genomsnittliga inkomst är i förhållande till mäns. Skillnaden är större för pensionärer än för förvärvsaktiva. Inkomstgapet för förvärvs-

aktiva i åldern 18–64 år är 19 procent jämfört med 29 procent för dem som är äldre än 65 år. Gapet mellan kvinnors och mäns disponibla inkomst har legat på ungefär samma nivå de senaste tjugo åren, se diagram 1.8.

Diagram 1.8 Utvecklingen av gapet i disponibel inkomst för kvinnor och män äldre än 65 år

Källa: Egna beräkningar i HEK (SCB) tom 2013. STAR-urvalet (SCB) 2014-2015.

Den inkomstgrundade ålderspensionen och tjänstepensionen ökar gapet, medan garantipension, änkepension och inkomstskatt minskar det. Om enbart den allmänna pensionen och dess tillhörande förmåner⁵ studeras är inkomstgapet 16 procent. När tjänstepensionen adderas ökar gapet till 28 procent. Gapet i allmän pension har minskat de senaste åren, i stället är det övriga inkomster som har gjort att gapet har ökat.

Tabell 1.5 Inkomstgapet för kvinnor och män äldre än 65 år, 2015

Inkomstslag	Gap
Inkomstgrundad allmän pension	31
+ Garantipension	25
+ Änkepension	19
+ BTP	16
+ Tjänstepension och privat pension	28
+ Lön m.m.	31
+ Kapital m.m.	33
Disponibel inkomst	29

Källa: Egna beräkningar STAR-materialet (SCB)

Trots att de äldsta kvinnorna som är pensionärer generellt har haft ett betydligt lägre arbetskraftsdeltagande än de yngre kvinnor som är pensionärer är det bland de äldsta pensionärerna som inkomstgapet är som minst och det är i stället som störst bland de yngsta pensionärerna. Detta beror bl.a. på att de yngre pensionärerna har mer arbetsrelaterade inkomster såsom arbetsinkomst och inkomst- och tjänstepension. Kvinnor har i genomsnitt mindre av dessa inkomster än män vilket leder till att gapet blir större.

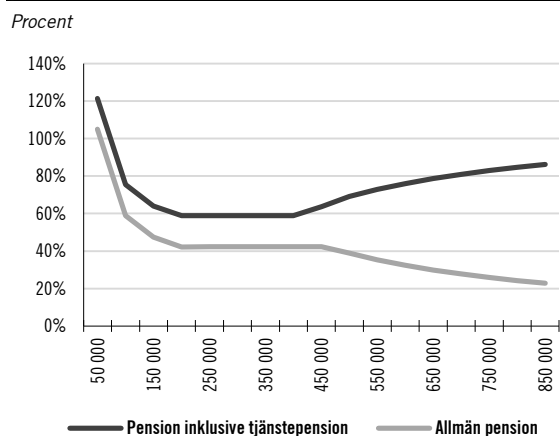
Skillnaden i pensionsinkomst påverkar inte bara av löneskillnaderna i sig utan även av andra faktorer som deltidsarbete och antalet arbetade år. Till detta kommer effekten av tjänstepensionens utformning, skillnaden mellan kvinnors och mäns löner för de som fortsätter arbeta samt högre kapitalinkomster, eftersom en högre lön ofta möjliggör ett högre sparande.

Tjänstepensionens påverkan på pensionsgapet

För dagens pensionärer, som främst omfattas av de förmånsbestämda tjänstepensionsavtalen, beror ökningen av gapet när man även beaktar inkomster utanför det allmänna systemet på att det är betydligt färre kvinnor än män som har högre inkomster. Inkomstfördelningen i kombination med de nyare avgiftsbestämda tjänstepensionerna innebär dock att effekten kan förstärkas i framtiden. Det beror på att avsättningen till tjänstepensioner ovan intjänandetaket är större än under taket. Som regel är avgiften under taket 21,71 procent (17,21 procent i allmän pension + 4,5 procent i tjänstepension), medan avgiften till tjänstepensionen är 30 procent över taket. OECD har i sina jämförande studier av kompensationsgrader konstaterat att Sverige är det enda landet inom OECD där kompensationsgraden är högre vid högre inkomster (OECD Pension at a Glance 2015).

⁵ Bostadstillägg, åldreförsörjningsstöd och änkepension

Diagram 1.9 Kompensationsgrad vid olika årsinkomst för ett typfall född 1990, inklusive respektive exklusive tjänstepension i form av ITP1

Källa: Egna beräkningar i Pensionsmyndighetens typfallsmodell

Eftersom kvinnor i genomsnitt har lägre inkomster än män kan konstruktionen leda till ett ökat pensionsgap mellan könen.

Att den sammanlagda avsättningen till pensioner under taket är lägre än över taket slår också särskilt mot deltidsarbetande, vilket enligt dagens förvärvsmönster typiskt sett är kvinnor. Den som har en inkomst över taket och går ner på deltid så att inkomsten hamnar under taket tappar procentuellt sett betydligt mer i pension än i lön.

Att avsättningen är högre över taket är en följd av den konvertering som skett i tjänstepensioner från förmånsbestämda system, där slutlönen bestämde nivån, till avgiftsbestämda system där hela livets avgifter bestämmer nivån. Fortfarande finns det förmånsbestämda delar som gör avgiftsberäkningen komplicerad.

1.3.5 Arbetets betydelse för pensionernas storlek

Ett längre arbetsliv behövs för att ge tillräckliga pensioner. I ett autonomt avgiftsbestämt pensionssystem blir pensionen så stor som avgifterna räcker till. Lever vi allt längre utan att kompensera det med ett längre arbetsliv blir med nödvändighet pensionerna som andel av slutlönen allt lägre. Det räcker att förlänga arbetslivet med två tredjedelar av den förlängda livstiden för att behålla nivån på pensionen. Den förlängningen har dock inte skett.

Medellivslängden ökar för närvarande med ett år vart sjunde år. Kvinnor har en något högre medellivslängd än män, men ökningstakten är

högre för män och därför minskar skillnaden i medellivslängd mellan kvinnor och män. Den ökade medellivslängden har i stor utsträckning förlängt pensionstiden, dvs. det är inte arbetslivet som förlängts.

Pensionssystemet skapades utifrån den medellivslängd som gällde i mitten av 1990-talet och en då antagen pensionsålder på 65 år. Sedan dess har medellivslängden ökat med ungefär 2,4 år. Ska pensionsnivåerna upprätthållas på samma nivå som gällde i mitten på 1990-talet krävs att den relation mellan livslängd och pensionsålder som gällde då behålls. Det innebär att den som är född 1955 behöver arbeta till 67 år, den som är född 1970 till 68 år och den som är född 1995 till 70 år – om pensionen som andel av slutlönen ska vara densamma som för den som föddes 1930 och gick i pension i mitten av 1990-talet.

Längre arbetsliv leder också till högre inkomster till pensionssystemet och ett finansiellt starkare pensionssystem, vilket minskar risken för balansering och därmed risken för en sämre pensionsutveckling. Det finns alltså en direkt koppling mellan antalet arbetade timmar i samhället och risken för att balanseringen aktiveras. En procents ökning av antalet arbetade timmar ger en förstärkning av pensionssystemets ställning med cirka 60 miljarder kronor.

Vanligast att gå i pension vid 65 år ålder, men både tidigare och senare uttag ökar

Normen om en pensionsålder vid 65 år är alltså påtaglig och nästan varannan nybeviljad pension tas ut vid 65 års ålder. Såväl tidigt som sent uttag har dock ökat under senare år och lett till en större spridning av pensionsuttag. Kvinnors uttag är starkare koncentrerat runt 65 år medan män i större utsträckning tar ut pension både tidigare och senare än 65 år.

Uttag av pension är dock inte liktydigt med att man lämnar arbetslivet. Att fler tar ut pension före 65 år är alltså inte liktydigt med att fler lämnar arbetslivet tidigare. Det kan också förklaras med att fler tar ut pensionen samtidigt som de fortsätter att arbeta. Det finns en tydlig tendens att fler arbetar efter 65 års ålder, även om det inte alltid är på heltid.

Både inträdesåldern och utträdesåldern har betydelse för pensionens storlek

För att visa hur arbetslivets längd har förändrats behöver man studera faktiskt inträde och faktiskt utträde på arbetsmarknaden.

När medellivslängden stiger är det naturligt att i första hand fokusera på förändringen i utträdesålder. Ett vanligt sätt är då att mäta den förväntade utträdesåldern, vilket anger den ålder då dagens 50-åringar förväntas lämna arbetsmarknaden, givet att de har samma arbetskraftsdeltagande som i dag. Måttet innehåller alltså ett antagande om framtiden på motsvarande sätt som gäller för förväntad medellivslängd. Utvecklingen av en på så sätt beräknad utträdesålder har varit positiv sedan mitten av 90-talet, men är fortfarande lägre för män än den var på 70-talet (se diagram 1.10). För kvinnor har utträdesåldern ökat sedan 1980 men här saknas tillförlitlig statistik för 70-talet. Kvinnors utträdesålder är också lägre än mäns och det skiljer 2016 ca 1 år.

Diagram 1.10 Genomsnittlig ålder vid utträdet från arbetslivet för kvinnor och män som vid 50 års ålder fanns i arbetskraften

Källa: Pensionsmyndigheten

Anm. Uppgifter om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas därför enbart mäns utträdesålder perioden 1970–1979.

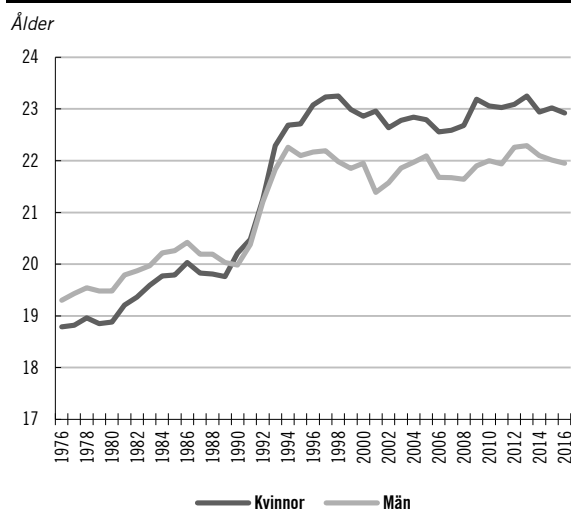
Utträdesmönstren för kvinnor och män har studerats i den särskilda granskningen om jämställda pensioner som publicerades i juni 2016: Jämställda pensioner? (Ds 2016:19). Där visas att det inte främst är kvinnors yrken som förklarar ett tidigare utträde för kvinnor. En förklaring som presenteras i rapporten är att kvinnor är gifta med män som i genomsnitt är två år äldre och att gifta par tenderar att välja att

gå i pension i nära anslutning till varandra, men sannolikt finns även andra orsaker. Med tanke på utträdesålderns betydelse för pensionens storlek och den negativa effekt den har på pensionsgapet mellan kvinnor och män finns det skäl att ytterligare analysera detta. Fortsatt analys av frågan finns därför med i det handlingsprogram för jämställda pensioner som Pensionsgruppen ställt sig bakom.

Pensionens storlek beror på hela arbetslivets längd och inträdesåldern har därför också stor betydelse. Om man definierar inträdesåldern som den ålder vid vilken det inträder ett arbetskraftsdeltagande om minst 20 timmars arbetstid per vecka, så steg inträdesåldern kraftigt under en 20-årsperiod (från mitten av 70-talet till mitten av 90-talet) främst till följd av en motsvarande kraftig tillströmning till högre utbildning. Under de efterföljande 20 åren har utvecklingen varit relativt stabil och utan någon tydlig trend åt något håll, vilket framgår av diagram 1.11. Ökningen av inträdesåldern under 90-talet var större för kvinnor än för män, en skillnad som därefter har bestått. Skillnaden är ca 1 år 2016. En förklaring till skillnaden är att kvinnor i genomsnitt har en längre utbildning.

Ett senare inträde som beror på en längre utbildning är som regel positiv för såväl samhälle som individ och kompenseras många gånger också av en högre livsinkomst. Om kompensationsnivån i den allmänna pensionen ska upprätthållas behöver dock ett senare inträde kompenseras av senare utträde då medellivslängden ökar.

Diagram 1.11 Inträdesålder i arbetslivet för kvinnor och män

Källa: Pensionsmyndigheten

Den sammantagna effekten av inträdesålder och utträdesålder, dvs. den summerade effekten av diagrammen 1.10 och 1.11 ger arbetslivets längd, se diagram 1.12. Arbetslivets längd är vanligen den viktigaste komponenten för pensionens storlek i ett livsinkomstbaserat system. Längden har ökat stadigt de senaste 20 åren, men är fortfarande kortare än vad arbetslivets längd var 1990. Till största delen beror det på den påtagligt högre inträdesåldern i arbetslivet vars effekt är starkare än en högre utträdesålder.

Sammantaget har det uppkommit en förskjutning i arbetslivet på så sätt att såväl inträdet som utträdet i genomsnitt har blivit senarelagt. Medellivslängden har stigit med flera år de senaste 25 åren samtidigt som ett genomsnittligt arbetsliv har blivit kortare. Den totala arbetstiden är ca två år kortare för kvinnor än för män, vilket beror på ett senare inträde och tidigare utträde. Detta får stor betydelse i ett livsinkomstbaserat system. Fler år i arbetslivet innebär en högre livsinkomst och en högre pension, men det har också betydelse för pensionens storlek om arbetslivet förlängs i början eller i slutet. Ett senare utträde och därmed senare uttag av pensionen leder dessutom till att det är färre pensionsår som behöver täckas, dvs. den årliga pensionen ökar även av det skälet. Ett tidigare inträde får inte den effekten på pensionen.

Diagram 1.12 Arbetslivets längd för kvinnor och män

Källa: Pensionsmyndigheten

Anm. Uppgifter om kvinnors utträdesålder finns från 1980. För att visa utvecklingen dessförinnan redovisas därför enbart mäns utträdesålder perioden 1976–1979.

Skillnader mellan kvinnors och mäns pensioner beror på ett ojämlikt arbetsliv

Skillnaderna i pensionsgrundande inkomst mellan kvinnor och män har minskat något

under senare år, vilket kommer att minska framtida skillnader i pension mellan könen. Det är främst skillnaden i arbetstid som har minskat, medan skillnaderna mellan kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande inte har förändrats det senaste decenniet. Det finns därför fortfarande en tydlig skillnad i pension mellan kvinnor och män och utjämningen av skillnaden går långsamt.

Det allmänna pensionssystemet är i sig könsneutralt, dvs. reglerna är likadana för kvinnor och män. Skillnaderna har därför sin orsak i faktorer och strukturer utanför pensionssystemet. Kvinnor har i genomsnitt lägre lön, arbetar mer deltid, har ett lägre arbetskraftsdeltagande och ett kortare arbetsliv. Eftersom pensionens storlek i allt väsentligt grundar sig på arbete och på livsinkomsten fortplantar sig obalansen under förvärvslivet till pensionstiden.

Det fanns sådana arbetsrelaterade skillnader även när pensionsreformen beslutades för 20 år sedan. Förändringarna i arbetslivet sedan dess har som framgår av diagram 1.12 varit positiva, men inte tillräckliga. Skillnaden mellan kvinnors och mäns löner och arbetskraftsdeltagande avspeglar sig långt senare under pensionstiden. Skillnaderna i utbetald pension kommer därför att bestå under mycket lång tid – även om könsmönstren i arbetslivet skulle förändras i morgon.

Vägen mot ett längre arbetsliv

Eftersom arbetslivets längd i alltför liten utsträckning har anpassats till en ökad medellivslängd tog Pensionsgruppen 2011 initiativ till en översyn av åldersgränserna och möjligheter att få till stånd ett längre arbetsliv. Efter remissbehandling av Pensionsåldersutredningens betänkande, Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25), har partierna bakom pensionsöverenskommelsen enats om att inleda ett arbete med åtgärder för ett längre arbetsliv.

Ett längre arbetsliv är angeläget för att upprätthålla rimliga pensionsnivåer, men arbetslivets längd och omfattning är mer än en pensionsfråga. Arbete är grunden för välstånd och en garant för att kunna upprätthålla välfärden. Därför är ansvaret för ett arbetsliv som matchar medellivslängden ett ansvar och en angelägenhet som angår hela samhället. Åtgärder behöver också vidtas inom flera områden vid sidan om

pensionssystemet om vi ska få en hållbar utveckling av arbetslivet.

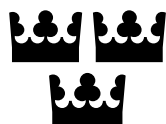
Pensionsgruppen är överens om att åtgärder för ett längre arbetsliv bör bedrivas i dialog med arbetsmarknadens parter. Socialförsäkringsministern utsåg mot den bakgrunden under våren 2016 två processledare för ett längre arbetsliv. Deras uppdrag var att genom samtal med arbetsmarknadens parter nå en gemensam ståndpunkt om processen för ett längre arbetsliv. Arbetet presenterades för Pensionsgruppen den 19 september 2016. Avsiktsförklaringen (S2016/01389/SF) framhåller att när de politiska besluten om förändringar av de pensionsrelaterade åldrarna har fattats, kommer parterna att

verka för att åstadkomma anpassade avtalslösningar. Man ser det också som naturligt att åldersgränsen i anställningsskyddslagen höjs från 67 till 69 år och att åldersgränserna i övriga offentliga trygghetssystem justeras.

Ett förlängt arbetsliv handlar inte bara om höjda pensionsåldrar utan också om att det faktiskt ska vara möjligt för allt fler att kunna arbeta längre och att arbeta fler timmar under livet. I processen för ett längre arbetsliv kan det därför även behöva övervägas åtgärder som påverkar inträdesåldern i arbetslivet och åtgärder som även underlättar och möjliggör kompetensutveckling och yrkesväxling senare i livet.

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

13

Förslag till statens budget för 2018

Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	12
3 Nyanlända invandrares etablering	13
3.1 Omfattning.....	13
3.2 Utgiftsutveckling	13
3.3 Mål för utgiftsområdet.....	14
3.4 Resultatredovisning.....	14
3.4.1 Sammanfattning av bilaga 1	14
3.4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	16
3.4.3 Resultat.....	17
3.4.4 Analys och slutsatser	32
3.5 Politikens inriktning	35
3.6 Budgetförslag.....	40
3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder	40
3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	41
3.6.3 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	42
3.6.4 1:4 Hemutrustningslån.....	43
4 Diskriminering.....	45
4.1 Omfattning.....	45
4.2 Utgiftsutveckling	45
4.3 Mål.....	46
4.4 Resultatredovisning.....	46
4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	46
4.4.2 Resultat.....	46
4.5 Analys och slutsatser	52
4.6 Politikens inriktning	53
4.7 Budgetförslag.....	54

	4.7.1	2:1 Diskrimineringsombudsmannen	54
	4.7.2	2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	55
5		Jämställdhet	57
	5.1	Omfattning	57
	5.2	Utgiftsutveckling	57
	5.3	Mål för jämställdhetspolitiken	58
	5.4	Resultatredovisning	58
	5.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	58
	5.4.2	Resultat	59
	5.4.3	Analys och slutsatser	74
	5.5	Politikens inriktning	75
	5.6	Budgetförslag	82
	5.6.1	3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	82
	5.6.2	3:2 Jämställdhetsmyndigheten	83
	5.6.3	3:3 Bidrag för kvinnors organisering	84
6		Åtgärder mot segregation	87
	6.1	Omfattning	87
	6.2	Utgiftsutveckling	87
	6.3	Mål	88
	6.4	Resultatredovisning	88
	6.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	88
	6.4.2	Resultat	88
	6.5	Analys och slutsatser	91
	6.6	Politikens inriktning	92
	6.7	Budgetförslag	95
	6.7.1	4:1 Åtgärder mot segregation	95
	6.7.2	4:2 Delegationen mot segregation	96
Bilaga 1		Resultatredovisning för integration	

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	9
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	12
Tabell 2.3	Ramnivån 2018 realekonomiskt fördelad Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Nyanlända invandrades etablering	13
Tabell 3.2	Auktorisation av tolkar	17
Tabell 3.3	Antalet nyanlända mottagna i en kommun	20
Tabell 3.4	Mottagandet av nyanlända fördelat på län	21
Tabell 3.5	Utbetalda ersättningar för flyktingmottagande	24
Tabell 3.6	Antal personer som har anvisats plats för bosättning av Arbetsförmedlingen	26
Tabell 3.7	Utbildningsnivå bland deltagarna i etableringsuppdraget	29
Tabell 3.8	Status 90 dagar efter avslutad etableringsplan	30
Tabell 3.9	Beviljade hemutrustningslån	32
Tabell 3.10	Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder	40
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Etableringsåtgärder	40
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande ...	40
Tabell 3.13	Prognos för antalet kommunmottagna 2017–2020	41
Tabell 3.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	42
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	42
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	43
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:4 Hemutrustningslån	43
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Hemutrustningslån	43
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom området Diskriminering	45
Tabell 4.2	Antalet inkomna anmälningar om diskriminering till DO fördelade på kön 2014–2016	47
Tabell 4.3	Antalet anmälningar till DO per diskrimineringsgrund och missgynnande i samband med föräldraledighet till DO 2014–2016	48
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen	54
Tabell 4.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen	54
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m. ..	55
Tabell 4.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	55

Tabell 4.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.....	55
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom område Jämställdhet.....	57
Tabell 5.2	Chefer i offentlig och privat sektor.....	60
Tabell 5.3	Styrelseledamöter i börsbolag 2002–2017.....	60
Tabell 5.4	Personer 16–79 år som uppgett att de utsatts för misshandel efter plats 2015.....	65
Tabell 5.5	Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter relation till förövaren 2015.....	66
Tabell 5.6	Anmäld misshandel.....	66
Tabell 5.7	Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott efter ålder 2015.....	66
Tabell 5.8	Anmälda våldtäktsbrott mot vuxna och barn.....	67
Tabell 5.9	Anmälda brott som gäller köp av sexuell tjänst och lagförda brott som gäller köp av sexuell tjänst samt domar och strafförelägganden över människohandel för sexuella ändamål.....	67
Tabell 5.10	Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder.....	82
Tabell 5.11	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder.....	82
Tabell 5.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder.....	83
Tabell 5.13	Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten.....	83
Tabell 5.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten.....	84
Tabell 5.15	Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	84
Tabell 5.16	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	85
Tabell 5.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering.....	85
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom område Åtgärder mot segregation.....	87
Tabell 6.2	Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation.....	95
Tabell 6.3	Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Åtgärder mot segregation ..	96
Tabell 6.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Åtgärder mot segregation.....	96
Tabell 6.5	Anslagsutveckling 4:2 Delegationen mot segregation.....	96
Tabell 6.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2 Delegationen mot segregation.....	97

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal personer som är nya, kvarstående eller har lämnat etableringsuppdraget dec 2010–juni 2017.....	29
Diagram 3.2	Status för kvinnor 90 dagar efter avslutad etableringsplan 2016 fördelat på utbildningsnivå	31
Diagram 3.3	Status för män 90 dagar efter avslutad etableringsplan 2016 fördelat på utbildningsnivå	31
Diagram 5.1	Andel elever med behörighet till gymnasieskolan bland inrikes och utrikes födda.....	63
Diagram 5.2	Avgångna elever från gymnasieskolan efter program eller anknytning till program	63
Diagram 5.3	Andel elever i årskurs 9 som instämmer helt och hållet eller ganska bra med påståendet att mina lärare ger killar och tjejer samma förutsättningar.....	64
Diagram 6.1	Andel förvärvsarbetande i åldern 20–64 år, genomsnitt för de 38 områdena och riket	88
Diagram 6.2	Andel långtidsarbetslösa i åldern 20–64 år, genomsnitt för de 38 områdena och riket	89
Diagram 6.3	Genomsnittlig disponibel inkomst för personer i åldern 20–64 år, för de 38 områdena och riket.....	89
Diagram 6.4	Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program, genomsnitt för de 38 områdena och riket, läsår	89
Diagram 6.5	Valdeltagande i riksdagsval, genomsnitt för de 38 områdena och riket..	89

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive

tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	2018
1:1 Etableringssåtgärder	238 430
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	19 265 374
1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandare	5 179 320
1:4 Hemutrustningslån	202 863
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	123 786
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	72 919
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	334 039
3:2 Jämställdhetsmyndigheten	80 315
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163
4:1 Åtgärder mot segregation	56 000
4:2 Delegationen mot segregation	19 000
Summa	25 600 209

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	23 300	2019
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	100 000	2019
3:3 Bidrag för kvinnors organisering	28 163	2019
4:1 Åtgärder mot segregation	185 000	2019–2025
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	336 463	

2 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar integrationspolitik, politik mot diskriminering, jämställdhetspolitik, Jämställdhetsmyndigheten, åtgärder för att minska och motverka segregation och myndigheterna Delegationen mot segregation, Diskrimineringsombudsmannen och Nämnden mot diskriminering.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna för 2016 blev ca 2 miljarder kronor lägre än anvisade medel. Det förklaras främst av lägre utbetalningar för kommunersättningar vid

flyktmottagande och för etableringsuppdraget. För 2017 beräknas utgifterna bli 5,4 miljarder kronor lägre än beräknat främst till följd av lägre utgifter för kommunersättningar. Vidare beräknas antalet deltagare i etableringsuppdraget öka i mindre utsträckning än vad som tidigare antagits. För 2018 föreslår regeringen att totalt 25,6 miljarder kronor anvisas inom utgiftsområdet. Den lägre nivån jämfört med 2017 beror på att utgifterna för ersättningar för insatser för vissa nyanlända invandrare kommer att belasta utgiftsområde 14 från och med 2018. För 2018 beräknas utgifterna uppgå till 25,6 miljarder kronor, för 2019 till ca 18,8 miljarder kronor och för 2020 till närmare 14,7 miljarder kronor

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Nyanlända invandrares etablering	16 577	28 612	23 087	24 886	17 951	13 991
Diskriminering	156	175	177	197	203	204
Jämställdhet	232	248	238	443	500	396
Segregation		50	49	75	100	101
Äldreanslag	2 235	3 621	2 883			
Totalt för utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering	19 200	32 705	26 434	25 600	18 754	14 691

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers
etablering**

13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering
Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	32 635	32 635	32 635
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2	4	6
Beslut	-5 595	-8 379	-8 764
Varav BP18	490	686	609
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-474	-458	-572
Volym	-369	-3 918	-7 923
Överföring till/från andra utgiftsområden	-1 890	-1 005	-566
Varav BP18	-1 938	-1 054	-610
Övrigt	1 292	-126	-126
Ny ramnivå	25 600	18 754	14 691

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).
Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad
Utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers
etablering**

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	24 986
Verksamhetsutgifter ²	614
Investeringar ³	
Summa ramnivå	25 600

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

De mål som riksdagen beslutat om inom utgiftsområdet är följande:

Integrationspolitik (avsnitt 3)

- Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Politik mot diskriminering (avsnitt 4)

- Ett samhälle fritt från diskriminering.

Jämställdhetspolitik (avsnitt 5)

- Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

(För beslut om målen se prop. 2008/09:1 utgiftsområde 13 avsnitten 3.3, 4.3 och 5.3, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115.)

Resultatredovisningar lämnas under respektive avsnitt.

3 Nyanlända invandrares etablering

3.1 Omfattning

Området omfattar verksamhetsområden som rör allas lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund, nyanlända invandrares etablering i samhället, ersättning till kommunerna för flyktingmottagande, hemutrustningslån samt insatser som främjar etablering.

Med nyanlända invandrare avses här personer som har beviljats uppehållstillstånd som skyddsbehövande samt deras anhöriga. Fortsättningsvis i texten används förkortningen nyanlända. Asylsökande ingår inte i kategorin nyanlända.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 13 Nyanlända invandrares etablering

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Nyanlända invandrares etablering</i>						
1:1 Etableringsåtgärder	130	209	207	238	228	117
1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande	12 013	21 643	17 174	19 265	13 655	10 472
1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare	4 226	6 428	5 451	5 179	3 901	3 255
1:4 Hemutrustningslån	208	332	255	203	166	147
Summa Nyanlända invandrares etablering	16 577	28 612	23 087	24 886	17 951	13 991
<i>Äldreanslag</i>						
2017 1:4 Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare ²	2 235	3 621	2 883			
Summa Äldreanslag	2 235	3 621	2 883			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Från och med budgetåret 2018 redovisas anslaget 1:4 *Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare* under utg.omr.14 anslag 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

³ Från och med budgetåret 2018 kommer anslag 1:5 *Hemutrustningslån* att ha anslagsnumret 1:4.

3.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund (se även avsnitt 2.3).

Inriktningen för utgiftsområdet är att verksamhet och insatser som finansieras inom utgiftsområdet ska bidra till att ge nyanlända förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i samhälls- och arbetslivet. Målet för integrationspolitiken uppnås främst genom generella åtgärder för hela samhället, vilket innefattar åtgärder inom områden som arbetsmarknad, utbildning, hälsa och sjukvård och bostadsbyggande. För att nå målet behöver de generella åtgärderna kompletteras med riktade åtgärder som bl.a. finansieras på utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering.

3.4 Resultatredovisning

Eftersom målet för integrationspolitiken främst uppnås genom generella insatser redovisas resultat av insatser med betydelse för integrationen till stor del inom andra utgiftsområden. Detsamma gäller bedömningen av ansvariga myndigheters resultat i dessa delar. I detta avsnitt redovisas i huvudsak resultat av verksamheter och insatser som svarar mot inriktningen för utgiftsområdet avseende insatser för nyanländas etablering i samhälls- och arbetslivet. Redovisningen är strukturerad efter anslagsstrukturen inom utgiftsområdet.

I bilaga 1 Resultatredovisning för integration redovisar regeringen vissa resultatindikatorer för integrationens utveckling inom områdena arbetsmarknad, utbildning och hälsa. Här redovisas en kort sammanfattning av resultaten.

3.4.1 Sammanfattning av bilaga 1

Arbetsmarknad

Antalet utomeuropeiskt födda, 15–74 år, som ingår i arbetskraften, dvs. personer som har ett arbete och personer utan arbete som söker och kan ta ett arbete, ökar stadigt. Det relativa arbetskraftstalet har ökat med 4,9 procentenheter för utomeuropeiskt födda kvinnor och med 5,4 procentenheter för utomeuropeiskt

födda män under den senaste tioårsperioden. Under 2016 var andelen utomeuropeiskt födda kvinnor i arbetskraften lägre än andelen för inrikes födda kvinnor, 66,6 procent respektive 70,6 procent, medan andelen utomeuropeiskt födda män i arbetskraften var 78,4 procent, vilket var en högre andel än bland inrikes födda män.

Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta av befolkningen, är lägre bland utomeuropeiskt födda än bland inrikes födda. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män är dessutom större för utomeuropeiskt födda än för inrikes födda. Bland utomeuropeiskt födda var 52,5 procent av kvinnorna sysselsatta jämfört med 60,2 procent av männen medan motsvarande andelar bland inrikes födda var 67,4 procent för kvinnorna och 70,1 procent för männen. Det är vanligare med tidsbegränsade anställningar och ofrivilligt deltidsarbete bland utomeuropeiskt födda än bland inrikes födda. Därtill är arbetslösheten alltså betydligt högre bland utomeuropeiskt födda än inrikes födda; 21,2, respektive 23,2 procent för utomeuropeiskt födda kvinnor och män och 4,5 respektive 5,1 procent för inrikes födda kvinnor och män.

Arbetslösheten och sysselsättningsgraden bland utomeuropeiskt födda kvinnor och män påverkas av flera faktorer. Bland dem kan nämnas tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, nätverk, hur länge personen har varit i Sverige och grund för bosättning. Det finns även forskning som visar att diskriminering förekommer på arbetsmarknaden. Bland nyanlända är sysselsättningsgraden låg de första åren efter folkbokföring, i synnerhet bland kvinnor. Med tiden ökar andelen sysselsatta och skillnaderna mellan kvinnor och män minskar. Även bland dem som har vistats tio år eller längre i Sverige är dock andelen sysselsatta lägre än bland inrikes födda. Personer som är eftergymnasialt utbildade och födda utanför EU/EFTA arbetar i lägre grad i yrken med hög kvalifikationsnivå än inrikes födda med motsvarande utbildningsnivå.

Utbildning

Utrikes födda elever har i genomsnitt sämre utbildningsresultat än elever födda i Sverige. Resultaten i skolan är bl.a. beroende av föräldrarnas utbildningsbakgrund, elevens kön och elevens ålder vid invandringstillfället.

Utrikes födda elever som har invandrat efter ordinarie skolstartsalder har betydligt svårare att uppnå gymnasiebehörighet, både jämfört med inrikes födda och jämfört med övriga utrikes födda elever. För flickor födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder var andelen med gymnasiebehörighet 46 procent 2016 och motsvarande andel för pojkar var 40 procent. För inrikes födda flickor och pojkar var siffrorna 92 procent respektive 90 procent. För elever som invandrat vid sju års ålder eller tidigare från länder utanför EU/EFTA var andelen med gymnasiebehörighet 88 procent för flickor och 86 procent för pojkar år 2016.

Av de nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2012 är det 21 procent av flickorna respektive 18 procent av pojkarna som har en gymnasieexamen fyra år senare och 4,9 procent av flickorna respektive 4,3 procent av pojkarna som har ett studiebevis. Med nyinvandrade elever avses, i enlighet med Skolverkets definition, de som har kommit till Sverige tidigast 4 år före sin start i gymnasieskolan. Statistiken utgår från elever som är folkbokförda, asylsökande elever ingår inte. Bland elever med svensk bakgrund (elever som är födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige) är det närmare 77 procent av de elever som påbörjade gymnasieskolan hösten 2012 som

har en gymnasieexamen fyra år senare och 7 procent som har ett studiebevis.

Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Antalet elever i sfi fortsätter att öka och uppgick år 2016 till drygt 150 000 elever. Drygt sex av tio avslutar någon kurs med minst godkänt resultat två år efter kursstart. Andelen kvinnor som får godkänt på någon kurs är högre än andelen män. Andelen som avbryter studierna är högre bland män än bland kvinnor. Se närmare beskrivning av sfi under utgiftsområde 16 avsnitt 5.3.2.

Hälsa

En större andel utrikes födda män än utrikes födda kvinnor, 79 respektive 66 procent, uppger att de har bra hälsotillstånd. Motsvarande andel bland inrikes födda män och kvinnor är 79 respektive 76 procent. Förekomsten av sömnbesvär eller besvär av ångslan, oro och ångest varierar mellan olika grupper av inrikes och utrikes födda kvinnor och män. En relativt stor andel av utrikes födda kvinnor upplever sömnbesvär, 38 procent, eller besvär av ångslan, oro och ångest, 33 procent. Det kan jämföras med inrikes födda män där 23 procent uppger att de har sömnbesvär och 19 procent uppger att de känner ångslan, oro och ångest.

Ansvarsfördelning för nyanländas etablering

Staten har sedan lång tid tillbaka ett särskilt ansvar för mottagande av nyanlända, utöver det ansvar som gäller för alla invånare. Verksamhet som är kopplad till detta ansvar finansieras främst under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering.

Ansvar för mottagande och insatser för nyanlända är fördelat mellan flera olika aktörer inom såväl statlig som kommunal sektor. Därutöver bedriver organisationer i det civila samhället ett omfattande arbete på området.

Sedan december 2010 har staten genom *Arbetsförmedlingen* det samordnade ansvaret för insatser för vuxna nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Enligt den till och med 2017 gällande lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare (etableringslagen) har nyanlända rätt till en etableringsplan. Etableringsplanen ska minst innehålla sfi, samhällsorientering och aktiviteter för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Nyanlända som deltar i etableringsinsatser har rätt till statlig etableringsersättning för sin försörjning. Arbetsförmedlingen beslutar om etableringsersättning medan *Försäkringskassan* betalar ut ersättningen. Försäkringskassan beslutar och betalar även ut tillägg till etableringsersättningen i form av etableringstillägg och bostadsersättning. Från och med 2018 kommer regelverket för etableringsinsatser i större utsträckning att vara harmoniserat med den övriga arbetsmarknadspolitiken och regelverket för nyanlända inom etableringsuppdraget mer likt det som gäller för övriga arbetssökande. Försäkringskassan tar i samband med det över handläggningen av etableringsersättningen från Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen och Migrationsverket hade under 2016 ett delat ansvar för anvisningar enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Från och

med 2017 har *Migrationsverket* ansvaret för alla anvisningar enligt lagen. Migrationsverket beslutar också om och betalar ut statlig ersättning för mottagande av nyanlända till kommuner och landsting. Ensamkommande barn, dvs. minderåriga som kommer till landet utan vårdnadshavare, anvisas av Migrationsverket till en kommun för mottagande som asylsökande. När uppehållstillstånd beviljas är de sedan ofta kvar i den anvisade kommunens mottagande under flera år.

Länsstyrelserna ska främja samverkan om etableringsinsatser mellan berörda kommuner, myndigheter, företag och organisationer. Länsstyrelserna ska även verka för att det finns beredskap och kapacitet hos kommunerna för att ta emot nyanlända och ensamkommande barn och unga samt verkar för regional samverkan. Från och med 2017 har länsstyrelserna också ansvar för att samordna och organisera insatser för asylsökande och nyanlända som bor i Migrationsverkets anläggningsboende.

Kommunerna tar emot nyanlända för bosättning. Kommunerna har också ansvar för mottagande av ensamkommande barn och unga. Kommunerna tillhandahåller sfi och samhällsorientering, praktisk hjälp i samband med bosättning, särskilda introduktionsinsatser för nyanlända barn och elever inom skola, förskola, fritidshem och andra insatser för att underlätta etablering i samhället. För dessa och andra insatser får kommunerna ersättning från staten.

Landstingen svarar för insatser inom hälso- och sjukvård och genomför hälsounder-sökningar för nyanlända. Vissa landsting har verksamhet med hälsokommunikatörer som är särskilt inriktade på nyanlända.

Centrala studiestödsnämnden handlägger och beslutar i ärenden om hemutrustningslån för nyanlända.

3.4.2 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningsgrunder för resultatet av insatser inom utgiftsområdet baseras i huvudsak på återrapporteringar från de myndigheter som är

ansvariga för genomförandet av insatserna, främst Arbetsförmedlingen, Migrationsverket och länsstyrelserna. Resultatet av insatserna påverkas av faktorer inom flera olika områden och det är därför svårt att ange enskilda indikatorer som beskriver utvecklingen inom utgiftsområdet. I resultatredovisningen ingår bland annat indikatorer som beskriver nyanländas

mottagande i en kommun och övergången till arbete och utbildning från etableringsuppdraget.

3.4.3 Resultat

Främjande av etablering

Främjande av etablering avser verksamhet och insatser som stimulerar etableringen i arbets- och samhällslivet och som finansieras via anslag 1:1 *Etableringsåtgärder*. Anslaget får även användas till utgifter som rör uppföljning och utvärdering av integrationen, t.ex. uppföljning av tillståndet för nyanlända och övriga utrikes födda inom områdena arbetsmarknad, transfereringar, inkomster, boende, utbildning, hälsa och valdeltagande.

Stöd till riksorganisationer bildade på etnisk grund

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) fördelar stöd till organisationer bildade på etnisk grund i syfte att stärka organisationernas egna initiativ och verksamheter kring kultur, språk och identitet samt delaktighet i samhället. Under 2016 fick 60 av 76 organisationer som ansökt om bidrag del av stödet, vilket är fyra fler än under 2015.

Auktorisation av tolkar och översättare

Kammarkollegiet ansvarar för auktorisation av tolkar och översättare samt för ett register över dessa. Vid utgången av 2016 fanns det enligt registret 1 127 auktoriserade tolkar varav 244 med specialistkompetens som rättstolk och 172 med specialistkompetens som sjukvårdstolk. Det var i stort sett på samma nivå som 2015. Vid samma tidpunkt fanns det 470 auktoriserade översättare. Auktorisation av tolkar har under 2016 skett i 27 språk och av översättare i 22 språk. Av tabell 3.2 framgår hur många som ansöker och deltar i skriftliga prov, hur många som går vidare till muntliga prov och slutligen hur många av dessa som blir auktoriserade.

Tabell 3.2 Auktorisation av tolkar

	2014	2015	2016
Deltagare i skriftliga prov	447	441	558
Deltagare i muntliga prov	165	158	108
Antal nya auktorisationer	62	59	49

Källa: Kammarkollegiet.

Redovisningar från bl.a. Kammarkollegiet visar att det i dag råder brist på såväl auktoriserade som utbildade tolkar och översättare. Av dem som under 2016 ansökte om att bli auktoriserade tolkar var det endast 49 personer som fick auktorisation av Kammarkollegiet, vilket motsvarar 9 procent av ansökningarna. För 2015 var motsvarande andel 13 procent och för 2014 var andelen 14 procent. Antalet nya auktorisationer för översättare var 20 under 2016 vilket motsvarar en andel på 19,6 procent av dem som klarade det skriftliga provet. Resultaten förklaras framför allt av att många saknar de förkunskaper som krävs för att klara de skriftliga och muntliga proven.

Flyktingguider och familjekontakter

Länsstyrelserna disponerade under 2016 totalt 76 miljoner kronor för att stärka och utveckla verksamhet med flyktingguider och familjekontakter. Medlen förstärktes 2016 till följd av ett ökat behov av insatser under asyltiden. Målgruppen för insatserna vidgades till att även omfatta asylsökande. Under 2016 inkom 369 ansökningar om medel för verksamhet, motsvarande drygt 216 miljoner kronor. 198 av dessa ansökningar beviljades. Antalet ansökningar har mer än fördubblats sedan 2014.

På uppdrag av länsstyrelserna genomfördes en extern analys av projekt som beviljades medel under 2014 och 2015 och som avslutades under 2016 (Flyktingguider och familjekontakter – En utvärdering av § 37a-projekt 2014-2015). Slutsatsen är att insatserna enligt 37 a § varit relevanta för de behov som funnits i länen.

Förberedelser för en ny ordning för tidiga insatser för asylsökande m.fl.

Länsstyrelserna har fått i uppdrag att från 2017 samordna tidiga insatser och att under 2016 förbereda för det nya uppdraget. Med tidiga

insatser avses i detta sammanhang insatser och aktiviteter riktade till män och kvinnor som är asylsökande eller som har beviljats uppehållstillstånd men bor kvar i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på anvisning om kommunplacering. Länsstyrelserna anger i sin rapportering enligt regleringsbrev för 2016 att den nya ansvarsfördelningen bedöms som ändamålsenlig och kommer att öka möjligheten för asylsökande att få del av insatser. Inom ramen för Arbetsförmedlingens samverkansdelegation, där Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, länsstyrelserna, Försäkringskassan och Sveriges kommuner och landsting (SKL) ingår, bildades en myndighetsövergripande samverkansgrupp för tidiga insatser, till vilken Folkbildningsrådet adjungerats.

Portalen www.informationsverige.se

Webbportalen www.informationsverige.se förvaltas och utvecklas av länsstyrelserna genom länsstyrelsen i Västra Götalands län, i samråd och med delfinansiering från Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Under 2016 registrerades drygt 1,8 miljoner sidvisningar, vilket är en ökning med 80 procent jämfört med 2015. Länsstyrelserna anger vidare i sin rapportering enligt regleringsbrev för 2016 att portalen är viktig som kanal för att tillgängliggöra information om tidiga insatser för asylsökande m.fl.

Uppföljning och utvärdering av integrationen

Under 2016 användes två miljoner kronor för uppföljning och utvärdering av integrationen. Bland annat har en kunskapsöversikt avseende ensamkommande barn, som baserades på studier från Sverige och ett urval andra länder, tagits fram. Vidare slutredovisade Stockholms universitet under 2016 sin utvärdering av etableringsreformen (Etableringsreformens effekter på de nyanländas integration A2016/00870/SV). Resultaten pekade på att reformen har haft en positiv effekt på bl.a. nyanländas sysselsättning och löneinkomster.

Statistiska centralbyrån (SCB) fick liksom föregående år 900 000 kronor för att fortsätta redovisa registerstatistik om integration på nationell, regional och lokal nivå på SCB:s

webbplats. Statistiken publiceras grupperad efter kön, grund för bosättning, vistelsetid i landet m.m.

Statlig ersättning till kommuner vid flyktingmottagande

Staten har ett ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet och ersätter kommuner och landsting för kostnader relaterade till mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn och unga. Statlig ersättning vid flyktingmottagande finansieras via anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande*.

Mottagande av nyanlända i kommunerna

Lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning

Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning i kraft. Syftet med lagen är att nyanlända snabbare ska tas emot för bosättning i en kommun och kunna påbörja sin etablering på arbetsmarknaden och i samhällslivet samt att mottagandet av nyanlända ska bli jämnare fördelat mellan landets kommuner. Den nya lagen innebär att kommuner är skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända för bosättning i kommunen.

Regeringen beslutade i förordningen (2016:40) om fördelning av anvisningar till kommuner att antalet nyanlända som skulle omfattas av anvisningar till kommuner för 2016 skulle vara 21 702. I förordningen fastställdes även fördelningen på läns- och kommunnivå (läns- och kommunal). Vid fördelningen av anvisningar mellan kommuner ska enligt lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, hänsyn tas till kommunens arbetsmarknadsförutsättningar, befolkningsstorlek, det sammantagna mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn samt omfattningen av asylsökande som vistas i kommunen. Kommunal ska beslutas i förväg för ett kalenderår i taget, vilket ger förutsättningar för kommunerna att planera för sitt mottagande.

Den nya lagen har bidragit till att antalet personer som kommunerna har anvisats att ta emot har ökat kraftigt jämfört med tidigare år. Totalt omfattades 21 532 personer av anvis-

ningar till en kommun under år 2016. Det kan jämföras med att ungefär 6 800 personer anvisades och accepterade en plats för bosättning 2015 enligt då gällande regelverk. Av de anvisningar som beslutades under 2016 omfattades 19 222 personer av anvisningar beslutade av Arbetsförmedlingen och 2 310 av anvisningar beslutade av Migrationsverket. Att det totala antalet personer som omfattades av anvisningar inte nådde upp till det beslutade antalet nyanlända som skulle omfattas av anvisningar, 21 702, kan bland annat förklaras av att ansvaret för bosättningen under 2016 var delat mellan Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. En annan förklaring är att det fanns svårigheter i överföringen av uppgifter mellan myndigheterna. Från och med 2017 har hela uppdraget övergått till Migrationsverket.

Det är inte obligatoriskt för en person att bosätta sig i den kommun som har anvisats att ta emot honom eller henne. En person som omfattas av anvisning till en kommun kan alltså välja att avbryta anvisningen och ordna sin bosättning på egen hand. Totalt har 1 558 av dem som omfattades av anvisningar under 2016 avbrutit anvisningen.

I ett beslut om anvisning ska det anges när personen som omfattas av anvisningen senast ska tas emot i kommunen. Tidpunkten för kommunens mottagande får inte sättas senare än två månader från beslutet. Under året meddelade flera kommuner att de hade svårt att klara av mottagandet. För att öka planeringsförutsättningarna för kommunerna beslutade regeringen i november 2016 om en tillfällig förlängning av tidsfristen för anvisningsbeslut fattade 2016 så att kommunerna kunde få upp till fyra månader från anvisningsbeslutet för att ta emot en nyanländ (förordningen [2016:39] om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, SFS 2016:1279). För beslut fattade 2017 gäller en tidsfrist om som längst två månader.

Den genomsnittliga ledtiden för anvisningar som gjordes enligt 2016 års kommuntal var 122 dagar från uppehållstillstånd till beslut om anvisning och 53 dagar från beslut om anvisning till mottagande.

Sammantaget har 19 858 personer tagits emot i en kommun efter anvisning på 2016 års tal, vilket motsvarar 92 procent av det totala antalet personer som omfattades av anvisningar under året. Övriga väntar fortfarande på att bli mottagna i kommunen eller har avbrutit anvisningen. Mottagandet av nyanlända som omfattades av

anvisningar på 2016 års tal har skett både under 2016 och 2017, vilket innebär att statistiken över kommunmottagna 2016 som redovisas i avsnittet ”Sammantaget mottagande i kommunerna” inte omfattar alla nyanlända som kommunerna anvisades under 2016.

Sammantaget mottagande i kommunerna

Nyanlända som kommunerna anvisas enligt lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning utgör endast en del av kommunernas samlade mottagande av nyanlända. År 2016 skedde 30 procent av det totala mottagandet i en kommun efter anvisning. En majoritet av kommunernas mottagande utgörs således av personer som bosätter sig på egen hand i kommunen, inklusive anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande.

Under 2016 var det totalt ca 68 800 nyanlända som blev mottagna i landets kommuner, varav ca 7 000 var ensamkommande barn. Det totala mottagandet har ökat med ca 17 600 personer jämfört med 2015 och ca 22 900 personer jämfört med 2014.

Antalet nyanlända från Migrationsverkets anläggningsboende som togs emot i en kommun ökade kraftigt från ca 6 800 personer 2015 till ca 18 800 personer 2016. År 2016 motsvarade det 27 procent av det totala mottagandet, vilket kan jämföras med 13 procent 2015.

Även antalet personer från eget boende som togs emot i en kommun ökade 2016 jämfört med 2015, men andelen minskade till 48 procent av det totala mottagandet. År 2015 var andelen från eget boende 51 procent och 2014 var andelen 56 procent. Kommunernas mottagande omfattar även anhöriga till flyktingar och skyddsbehövande. Andelen anhöriga var 20 procent 2016, vilket kan jämföras med 31 procent 2015 och 24 procent 2014.

Fördelningen mellan kvinnor och män fortsätter att vara ojämn. Andelen kvinnor, inklusive ensamkommande flickor, har dessutom minskat något från 42 procent 2015 till 41 procent 2016. En bidragande faktor är att många ensamkommande pojkar togs emot i kommunerna under året. Majoriteten av de mottagna ensamkommande barnen under 2016 var pojkar. Mottagandet av ensamkommande barn med uppehållstillstånd har jämfört med 2015 ökat med ungefär 3 200 barn. Andelen flickor har minskat från 22 procent 2015 till 18 procent 2016.

Tabell 3.3 visar utvecklingen av kommunernas behovande samt deras anhöriga de senaste 10 mottagande av flyktingar och andra skydds- åren.

Tabell 3.3 Antalet nyanlända mottagna i en kommun

Antal mottagna med uppehållstillstånd grupperade efter ankomstsätt till kommunen, varav ensamkommande barn, 2007-2016

Kategori mottagen	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Från anläggningsboende	6 267	4 249	4 605	5 170	5 068	6 003	5 939	6 624	6 848	18 847
Från eget boende	9 221	4 433	4 319	5 100	4 361	6 316	14 223	25 742	26 036	33 231
Anhörig till flykting som ansökt inom sex år ¹	6 424	9 598	7 697	2 916	2 064	4 383	11 354	10 917	15 837	13 775
Vidarebosatta (kvotflyktingar)	1 810	1 869	1 880	1 813	1 962	1 687	1 801	1 972	1 897	1 892
Övriga	172	167	174	213	117	402	480	581	579	1 016
Summa	23 894	20 316	18 675	15 212	13 691	18 791	33 797	45 836	51 197	68 761
<i>Varav ensamkommande barn</i>	<i>932</i>	<i>790</i>	<i>1 216</i>	<i>1 492</i>	<i>2 345</i>	<i>2 205</i>	<i>2 285</i>	<i>3 370</i>	<i>3 794</i>	<i>6 971</i>

Källa: Migrationsverket.

¹ Från och med 1 januari 2014 har bestämmelserna ändrats så att en ansökan ska ha skett inom sex år från det att anknytningspersonen första gången blev mottagen i en kommun. Tidigare gällde att ansökan skulle ha skett inom två år.

Det totala mottagandets fördelning i landet

Det totala antalet mottagna nyanlända ökade kraftigt i flera län under 2016 medan det minskade något i vissa län jämfört med 2015. Det högsta antalet mottagna nyanlända per 1 000 invånare hade Kalmar, Blekinge, Södermanland och Dalarna. Lägst antal hade Västerbotten, Stockholm, Gotland och Norrbotten. Tabell 3.4 visar mottagandet av nyanlända fördelat på län.

Sett till fördelningen på kommunnivå och antalet mottagna nyanlända per 1 000 invånare, visar statistiken att mottagandet i kommunerna

2016 varierade mellan 1,3 och 34,4 nyanlända per 1 000 invånare. År 2015 varierade mottagandet mellan 0 och 38,4 nyanlända per 1 000 invånare. Mottagandet var således något jämnare fördelat mellan kommunerna jämfört med föregående år, vilket är i enlighet med intentionerna med lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Det fanns dock fortfarande stora variationer. En bidragande orsak var att majoriteten av de nyanlända fortsatt bosatte sig på egen hand.

Tabell 3.4 Mottagandet av nyanlända fördelat på län

Mottagande i länen 2016, varav ensamkommande barn

Län	Antal kvinnor	Antal män	Mottagna flyktingar och skyddsbehövande			Varav ensamkommande barn	
			Summa antal	Antal mottagna per 1 000 invånare ¹	Andel av mottagna i riket (%)	Antal	Andel av mottagna i riket (%)
Stockholm	4 273	6 505	10 778	4,7	15,7	1 048	15,0
Uppsala	945	1 317	2 262	6,3	3,3	309	4,4
Södermanland	1 204	1 539	2 743	9,5	4,0	184	2,6
Östergötland	1 449	2 024	3 473	7,7	5,1	282	4,0
Jönköping	1 232	1 819	3 051	8,6	4,4	240	3,4
Kronoberg	750	1 067	1 817	9,3	2,6	206	3,0
Kalmar	1 182	1 721	2 903	12,0	4,2	245	3,5
Gotland	114	168	282	4,9	0,4	19	0,3
Blekinge	653	980	1 633	10,3	2,4	149	2,1
Skåne	3 454	5 538	8 992	6,8	13,1	979	14,0
Halland	791	1 318	2 109	6,6	3,1	229	3,3
Västra Götaland	4 792	6 698	11 490	6,9	16,7	1 238	17,8
Värmland	1 022	1 363	2 385	8,5	3,5	262	3,8
Örebro	1 004	1 405	2 409	8,2	3,5	250	3,6
Västmanland	975	1 411	2 386	8,9	3,5	217	3,1
Dalarna	1 162	1 535	2 697	9,5	3,9	256	3,7
Gävleborg	987	1 355	2 342	8,2	3,4	261	3,7
Västernorrland	678	916	1 594	6,5	2,3	151	2,2
Jämtland	401	548	949	7,4	1,4	97	1,4
Västerbotten	534	673	1 207	4,5	1,8	177	2,5
Norrbotten	513	746	1 259	5,0	1,8	172	2,5
Hela riket	28 115	40 646	68 761	6,9	100	6 971	100

Källa: Migrationsverket och SCB.

¹ Antal invånare per den 31 december 2016.

Länsstyrelsernas arbete för beredskap och kapacitet hos kommunerna

I den ordning som gällde för mottagande av nyanlända innan lagen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning trädde i kraft ansvarade länsstyrelsen för att sluta överenskommelser med kommuner om anvisningsbara platser. I och med den nya lagen har länsstyrelsernas roll förändrats, vilket påverkade arbetet under 2016. Länsstyrelserna stöttade under 2016 kommunerna genom information och vägledning inför anpassning av deras verksamheter till de nya förutsättningarna och regelverken.

Efter ett tydligt fokus under 2015 på akuta behov i mottagandet av asylsökande och nyanlända bedömer länsstyrelserna att kommunerna under 2016 ställt om till att alltmer fokusera på mottagande, integration och etablering. Länsstyrelserna bedömer att det överlag i landet finns ett väl fungerande mottagningsarbete och ett gott samarbetsklimat. Merparten av länen uppgav i rapporteringen utifrån regleringsbrevet för 2016 att det fanns goda förutsättningar att upprätthålla och öka beredskapen och kapaciteten i kommunerna.

Länsstyrelserna disponerade under 2016 nästan 100 miljoner kronor enligt 37 § i förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar. Dessa medel ska användas för insatser som bidrar till att skapa beredskap och mottagningskapacitet i kommuner och för att utveckla samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och andra organ. Sedan september 2016 får ersättning även lämnas för insatser för personer som omfattas av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. och är ensamkommande barn (förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, SFS 2016:751).

För 2016 var insatser som syftade till att utveckla samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och andra aktörer särskilt prioriterade. Sammantaget beviljade länsstyrelserna medel för 189 projekt. Insatserna i de beviljade projekten var i störst utsträckning kopplade till ensamkommande barn, bosättning/bostäder och samverkan.

Mottagandet av ensamkommande barn och unga

Länsstyrelserna har i uppdrag att verka för att det finns beredskap och kapacitet i kommunerna att ta emot ensamkommande barn. Under 2016

har flera förändringar genomförts som påverkar mottagandet av ensamkommande barn vilket även har påverkat länsstyrelsernas arbete med att stödja kommunerna i mottagandet. Migrationsverket tillämpar en ny anvisningsmodell för asylsökande ensamkommande barn och överenskommelserna om platser för mottagandet av ensamkommande barn och unga har sagts upp (se vidare utg.omr. 8 avsnitt 2.4).

Handläggningstiderna för asylsökande ensamkommande barn har under 2016 varit betydligt längre än tidigare som en följd av det stora antalet asylsökande under 2015 (se vidare utg.omr. 8 avsnitt 2.4). Långa handläggningstider innebär utmaningar för kommunerna när det gäller t.ex. organisation av mottagandet och integrationsinsatser. Migrationsverket bedömer att handläggningstiderna ska kunna kortas avsevärt från och med 2018.

Samhällsorientering

Kommunerna ansvarar för att erbjuda samhällsorientering enligt lagen (2013:156) om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare. Samhällsorienteringen ska ge en grundläggande förståelse för det svenska samhället och en grund för fortsatt kunskapsinhämtande. Den ska i möjligaste mån bedrivas på modersmålet eller ett annat språk som deltagaren behärskar väl. Vid behov ska tolk anlitas.

Enligt länsstyrelsernas rapportering om samhällsorientering för 2016 anger de flesta kommuner (91 procent) att de främst ger samhällsorientering på deltagarnas modersmål. För att underlätta deltagande i samhällsorientering parallellt med andra etableringsinsatser och för att kunna kombinera insatsen med arbete behöver samhällsorientering erbjudas på flexibla tider. Enligt rapporteringen erbjöd 23 procent av kommunerna samhällsorientering på kvällstid, 24 procent erbjöd intensivkurs och 22 procent erbjöd sommarkurs. Det innebär att något fler kommuner erbjöd ett varierat utbud av samhällsorientering i dessa former under 2016 i jämförelse med 2015.

I 57 procent av kommunerna kompletterades de 60 obligatoriska timmarna med ytterligare samhällsorientering. De kompletterande timmarna kunde exempelvis innehålla fördjupningar inom hälsa.

Samverkan mellan kommuner och användandet av distanslösningar är en förutsättning för att fler ska kunna få samhällsorientering på sitt

modersmål. 52 procent av kommunerna uppger att de samverkar med andra kommuner kring organiseringen av samhällsorientering. Det är en minskning jämfört med 2015 samtidigt som fler kommuner erbjöd samhällsorientering i egen regi. Det finns flera exempel på olika typer av distanslösningar liksom exempel på samverkan mellan kommuner som sträcker sig över stora geografiska områden.

Enligt Arbetsförmedlingen deltog 20 694 personer i samhällsorientering inom ramen för etableringsuppdraget under 2016. Uppgifterna om hur många som deltog i samhällsorientering utanför etableringsuppdraget är osäkra, men indikerar att deltagandet var lågt. Under perioden 1 oktober 2015 till 31 september 2016 uppskattas antalet deltagare utanför etableringsuppdraget ha uppgått till drygt 1 190 personer, något fler kvinnor än män. Det innebar en viss ökning jämfört med 2015. 250 kommuner uppger att de erbjöd samhällsorientering till denna målgrupp (anhöriga till nyanlända).

Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör komma med förslag till utvidgad målgrupp för samhällsorienteringen, för såväl yngre som äldre nyanlända som har behov av samhällsinformation (bet. 2013/14:AU9, punkt 4, rskr. 2013/14:368). Riksdagen antog den 20 juni 2017 regeringens proposition (2016/17:175) Ett nytt regelverk för nyanlända invandras etablering i arbets- och samhällslivet. Det nya regelverket innebär bl.a. att lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare ändras så att målgruppen utvidgas till att gälla alla nyanlända invandrare som har fyllt 18 men inte 65 år, har beviljats uppehållstillstånd och är folkbokförda i en kommun. Jämfört med gällande regelverk innebär utvidgningen av målgruppen att även nyanlända i åldern 18-19 år, som av någon anledning inte går i gymnasieskola, kommer att omfattas. Kommunernas skyldighet att erbjuda samhällsorientering kommer även att gälla för nyanlända som har påbörjat samhällsorienteringen och fyller 65 år innan den slutförts, samt i de fall en nyanländ har anmält sig för att delta i denna och fyller 65 år efter anmälan, men innan samhällsorienteringen påbörjats. Regeringen anser att målgruppen för samhällsorientering främst bör utgöras av personer i arbetsför ålder som ska etableras långsiktigt i arbets- och samhällslivet. Målgruppen för samhällsorientering bör därför inte utvidgas utöver vad som besl-

tats. Regeringen anser därmed att riksdagens tillkännagivande är slutbehandlat.

Utbetalda ersättningar till kommuner för flyktingmottagande

Utgifterna för ersättningar till kommuner och landsting för flyktingmottagandet blev 555 miljoner kronor lägre 2016 än anvisat anslag i budgetpropositionen för 2016. Utgifterna beror framför allt på hur många nyanlända som tas emot i en kommun och när under året som de tas emot. Att utgifterna blev lägre än förväntat 2016 förklaras av att antalet kommunmottagna blev färre än förväntat och att många togs emot i en kommun under senare delen av året.

Jämfört med tidigare år ökade utgifterna betydligt under 2016, med drygt 3 miljarder kronor (25 procent) till 12,0 miljarder kronor i förhållande till 2015. Utgifterna under 2016 påverkades av att mottagandet var högt också under 2014 och 2015. I synnerhet ökade mottagandet av och utgifterna för ensamkommande barn. Mottagandet under ett år kan påverka utgifterna på anslaget under flera år framöver. Schablonersättningen utbetalas t.ex. under två år och ersättningar för ensamkommande barn och unga kan utbetalas under flera år. En bidragande orsak till att utgifterna ökade under 2016 var också att schablonersättningen till kommunerna höjdes för mottagandet av nyanlända. Av tabell 3.5 framgår vilka ersättningar som har betalats ut samt utvecklingen av utbetalda ersättningar under åren 2012–2016.

Tabell 3.5 Utbetalda ersättningar för flyktingmottagande

Miljoner kronor

	2012	2013	2014	2015	2016
Extra ersättning mottagna 2010 ¹	6	2			
Schablonersättning ²	1 259	1 540	2 496	3 418	4 913
Initialt ekonomiskt bistånd	69	128	172	191	256
Prestationsbaserad ersättning ³			313	405	73
Hyreskostnader ⁴		1	2	2	3
Grundersättning	120	123	62	63	64
Ekonomiskt bistånd m.m.	68	133	130	107	148
Ensamkommande barn och unga	2 072	3 201	3 404	4 380	6 062
Vissa särskilda kostnader	60	76	80	100	126
Stöd och service, hälso- och sjukvård	193	295	249	234	287
Extra ersättning mottagna 2007–2009 ⁵	2				
sfi för anläggningsboende ⁶			1	8	12
Beredskap och mottagningskapacitet	40	40	60	60	70
Summa	3 889	5 539	6 969	8 968	12 014

¹ Kommunerna fick en extra ersättning för mottagna under 2010 fram till etableringsreformens ikraftträdande. Från och med 2014 utbetalas inte denna ersättning längre.

² Schablonersättning för mottagna före den 1 december 2010 utbetalas inte längre fr.o.m. 2013. Utbetalad ersättning för 2012 ingår i detta belopp.

³ Utbetalades första gången 2014. Ersättningen upphörde fr.o.m. 2016, men vissa kostnader belastar anslaget även under 2016 och 2017.

⁴ Utbetalades första gången 2013.

⁵ Kommunerna fick en extra ersättning för mottagna 2007–2009 för att påskynda utlänningars etablering på arbetsmarknaden. Från och med 2013 utbetalas inte denna ersättning längre.

⁶ Utbetalades första gången 2014. Under 2017 upphör denna ersättning.

Källa: ESV Hermessystemet.

Schablonersättning till kommuner

En schablonersättning betalas ut till kommuner med ett fastställt belopp per mottagen person och avser kostnader för bl.a. mottagande i samband med bosättning, skola, förskola, sfi, samhällsorientering, tolkar och kommunala insatser som underlättar etablering.

Under 2016 utbetalades 4,9 miljarder kronor i schablonersättning, vilket var 1,5 miljarder kronor mer än 2015. De ökade utgifterna beror dels på att fler blev kommunmottagna, dels på att beloppet för schablonersättning höjdes med 50 procent 2016 (förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar, SFS 2015:883). I relation till anslaget som helhet utgjorde utgifterna för schablonersättning 41 procent, vilket innebar en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2015.

Ersättningar för ensamkommande barn och unga
Ersättningen för mottagandet av ensamkommande barn baserades fram till den 1 juli 2017 på överenskommelser om mottagande. I de fall det saknades överenskommelser eller om antalet överenskomna platser inte motsvarade mottagandet, fick kommuner istället ersättning för faktiska placeringskostnader.

Som ett led i att förbereda för det nya ersättningssystem som infördes den 1 juli 2017, fick Migrationsverket i uppdrag att säga upp överenskommelserna om platser för mottagandet av ensamkommande barn och unga (se vidare utg.omr. 8, avsnitt 2.4). Majoriteten av överenskommelserna för mottagandet av ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd löpte ut vid slutet av 2016. Uppsägningen av överenskommelser påverkar i första hand utgifterna för 2017 inom utgiftsområde 13, och kan medföra att en del av utgifterna för 2016 i stället belastar 2017.

Utgifterna för ersättning för ensamkommande barn och unga uppgick till 6,1 miljarder kronor 2016, vilket innebar en ökning med 1,7 miljarder kronor jämfört med 2015. Huvudskälet till att utgifterna ökade är att betydligt fler ensamkommande barn togs emot i kommunerna under 2016 jämfört med tidigare år. Mottagandet var dock högt även 2014 och 2015, vilket också påverkade utgifterna för 2016. Ersättningarna för ensamkommande barn och unga utgjorde 50 procent av utgifterna under 2016 och var därmed den största utgiftsposten på anslaget. Jämfört med 2015 ökade andelen med 1,6 procentenheter. Som andel av de totala utgifterna var ersättningarna dock fortfarande lägre jämfört med 2012 och 2013.

Prestationsbaserad ersättning till kommuner har upphört

Den prestationsbaserade ersättningen till kommunerna upphörde från och med 2016 och möjliggjorde då höjningen av den generella schablonersättningen. Under 2016 hade kommunerna dock möjlighet att ansöka om ersättning för personer som mottagits under november eller december 2015. Utgifterna för detta uppgick till 73 miljoner kronor.

Övriga ersättningar till kommuner och landsting
Övriga ersättningar som kan utgå till kommuner och landsting för flyktingmottagandet utgjorde 8 procent av utgifterna under 2016.

En årlig grundersättning utbetalas till kommunerna för mottagandet av nyanlända. Ersättningen uppgick till 221 500 kronor per kommun under 2016. Sammantaget utbetalades 64 miljoner kronor, vilket motsvarade 7 procent av övriga ersättningar.

Ersättning för initialt ekonomiskt bistånd avser ersättning till kommuner för kostnader för försörjningsstöd i samband med mottagandet och innan den första etableringsersättningen har betalats ut. Ersättningen uppgick 2016 till 256 miljoner kronor och utgjorde 26 procent av övriga ersättningar.

Ersättning för ekonomiskt bistånd m.m. avser bl.a. ersättning till kommuner för personer som har nedsatt prestationsförmåga och är förhindrade att delta i etableringsuppdraget. Under 2016 utbetalades 148 miljoner kronor i sådan ersättning vilket utgjorde 15 procent av övriga ersättningar.

Ersättning för stöd och service och hälso- och sjukvård avser ersättning till landsting för vissa kostnader för varaktig sjukvård och för hälsoundersökning av nyanlända. Under 2016 utbetalades 287 miljoner kronor i sådan ersättning, vilket utgjorde 30 procent av övriga ersättningar.

Hyreskostnader avser ersättning till kommunerna för kostnader för tillgängliga bostäder för nyanlända som tas emot efter anvisning. Under 2016 uppgick utgifterna till 3 miljoner kronor.

Ersättning för vissa särskilda kostnader avser bl.a. ersättning för kostnader i samband med mottagandet av vidarebosatta flyktingar. Totalt beviljades 126 miljoner kronor i ersättning under 2016. Skälet till att avsätta medel inte förbrukades var att övriga ansökningar inte uppfyllde villkoren för ersättning.

Sfi för anläggningsboende avser ersättning till kommuner för att erbjuda sfi till nyanlända i avvaktan på kommunplacering. Under 2016 utbetalades 12 miljoner kronor i sådan ersättning, vilket motsvarade 1 procent av övriga ersättningar. Kommunerna har inte ansökt om ersättning i den utstäckning som beräknats, och under 2016 beslutades därför att ersättningen skulle avvecklas till förmån för andra insatser för asylsökande och personer med uppehållstillstånd i anläggningsboende.

Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Nyanlända som omfattas av etableringsuppdraget och som deltar i insatser enligt en etableringsplan har rätt till etableringsersättning och i vissa fall bostadsersättning eller etableringstillägg. Dessa ersättningar finansieras via anslag 1:3 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare*. Under 2016 utbetalades etableringsersättning till i genomsnitt ca 48 800 personer per månad, varav ca 19 400 kvinnor och ca 29 400 män. Medelersättningen under 2016 var 6 054 kronor per person och månad. Medelersättningen var något högre för kvinnor än för män.

Av dem som hade rätt till etableringsersättning utbetalades etableringstillägg till ca 14 000 hushåll med hemmavarande barn per månad under 2016. Medelbeloppet för etableringstillägg var ca 2 300 kronor per person och månad under 2016. Under 2016 utbetalades bostadsersättning till ca 10 500 ensamstående utan hemmavarande barn per månad. En övervägande andel (83 procent) av dem som fick bostadsersättning under 2016 var män. Medelbeloppet för bostadsersättningen var 2 542 kronor per person och månad under 2016. Kvinnor hade ett något lägre medelbelopp än män.

Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag

Arbetsförmedlingens insatser inom etableringsuppdraget finansieras via anslag 1:4 *Ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare*. Här redovisas även viss verksamhet som är finansierad via Arbetsförmedlingens förvaltningsanslag under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Bosättning av nyanlända inom etableringsuppdraget

Arbetsförmedlingen ansvarade fram till och med 2016 för att anvisa kommuner att för bosättning ta emot nyanlända som vistas i anläggningsboende och har rätt till etableringsplan samt deras familjemedlemmar. Från och med 2017 har ansvaret övergått till Migrationsverket. För Arbetsförmedlingens del innebär det att myndigheten under 2016 behövde anpassa sin

verksamhet till lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning, som trädde i kraft den 1 mars 2016 samtidigt som verksamheten avvecklades och överlämnades till Migrationsverket.

Under 2016 ökade det totala antalet personer som anmälde behov av bosättning till ca 25 300 personer jämfört med ca 15 700 personer 2015.

Lagen om mottagande av vissa nyanlända för bosättning bidrog till att antalet personer som av Arbetsförmedlingen erbjöds bosättning i en anvisad kommun ökade kraftigt till drygt 22 000 personer 2016. Det kan jämföras med ca 6 000 personer 2015 och ca 5 700 personer 2014.¹ De 33 personer i eget boende som anvisades under 2016 anvisades i januari och februari innan den nya lagen trädde i kraft. Enligt det nya regelverket kunde Arbetsförmedlingen endast besluta om anvisning avseende personer i anläggningsboende.

Ungefär lika många kvinnor som män anvisades plats för bosättning under åren 2012 till 2015, trots att det var färre kvinnor än män som anmälde behov. Den främsta orsaken är att Arbetsförmedlingen utifrån tillgängliga anvisningsbara platser i kommunerna anvisade fler familjer än ensamhushåll, vilka oftare består av män. År 2016 minskade andelen kvinnor som erbjöds bosättning i en anvisad kommun till 31 procent. Det beror sannolikt på att fler ensamhushåll bestående av män som fått vänta länge på bosättning kunde omfattas av en anvisning till en kommun utifrån den nya lagen.

Tabell 3.6 Antal personer som har anvisats plats för bosättning av Arbetsförmedlingen

Efter kön och i anläggningsboende (Abo) respektive eget boende (Ebo)

	2013	2014	2015	2016
Abo totalt	3 488	5 559	5 967	22 037
Varav kvinnor	1 787	2 757	2 964	6 768
Varav män	1 701	2 802	3 003	15 269
Ebo totalt	827	185	50	33
Varav kvinnor	416	93	23	7
Varav män	411	92	27	26
Abo och Ebo totalt	4 315	5 744	6 017	22 070

Källa: Arbetsförmedlingen.

Anmärkning: För 2016 avser uppgifterna antal personer som av Arbetsförmedlingen erbjöds bosättning i en anvisad kommun. En person kan välja att avböja erbjudandet och då beslutades ej om anvisning till kommunen.

Av dem som erbjöds en anvisning under 2016 tackade nästan 90 procent ja till erbjudandet och kommunen anvisades därefter att ta emot dem. Andelen nyanlända som tackar ja till en erbjuden bosättning har ökat varje år sedan 2012.

Mediantiden från det att en nyanländ har beviljats uppehållstillstånd till erbjudande om bosättning i en anvisad kommun för personer i anläggningsboende minskade från 143 dagar 2015 till 89 dagar 2016. För nyanlända med särskilda behov, till exempel behov av bostadsanpassning eller närhet till specialistvård, var mediantiden från beviljat uppehållstillstånd till erbjudande om bosättning i en anvisad kommun generellt längre. Den nya lagen bidrog dock till att ledtiden för dessa ärenden minskade från 180 dagar 2015 till 138 dagar 2016.

Under handläggningstiden kan nyanlända avbryta sitt bosättningsärende och ordna bosättning på egen hand. Andelen personer i anläggningsboende som varje månad avbröt sitt ärende var i genomsnitt nio procent under 2016, jämfört med 15 procent 2015. Att ledtiderna blev kortare antas vara en bidragande orsak till att andelen som avbröt sitt ärende minskade.

Samverkan och utveckling av arbetssätt inom etableringsuppdraget

Arbetsförmedlingen ska vara stödjande och pådrivande gentemot andra aktörer inom etableringsuppdraget. Arbetsförmedlingen har exempelvis bildat en samverkansdelegation med representanter från Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Försäkringskassan, länsstyrelserna och SKL. Under 2016 prioriterade samverkansdelegationen frågor om bosättning,

¹ Uppgifterna om bosättningsärenden har i vissa fall uppdaterats retroaktivt för tidigare år och kan därför skilja sig från tidigare års redovisningar.

hälsa, ensamkommande barn, regelhantering, tidiga insatser för asylsökande samt lokal och regional samverkan.

Mer effektiva processer och information förenklar nyanländas första kontakter med myndigheter

I juli 2016 gavs ett regeringsuppdrag till Migrationsverket, Försäkringskassan, Skatteverket och Arbetsförmedlingen om en utökad satsning på förenklade och mer effektiva processer för nyanlända. Myndigheterna har samlokalisert sig på en rad orter i landet, s.k. Mötesplatser, vilket möjliggör för nyanlända att träffa representanter för flera myndigheter vid samma tillfälle. En process som normalt tar tre till fyra veckor för en individ kan minskas till några timmar. Under 2016 fanns detta slag av mötesplatser på fem orter och ytterligare ett 20-tal kontor öppnade i januari 2017 (se också beskrivning under utg.omr. 3, 8 och 10).

Tidig kompetenskartläggning

Arbetsförmedlingen har under 2016 arbetat vidare med pilotprojektet avseende tidig fördjupad kompetenskartläggning. Målgruppen för projektet var individer som hade fått uppehållstillstånd men som vistades i Migrationsverkets anläggningsboenden i väntan på kommunplacering. Pilotprojektet bidrog enligt Arbetsförmedlingen till att ge deltagarna möjlighet att redan på anläggningsboendet få en förståelse för hur vägen till arbete eller studier kan se ut. Under 2016 påbörjade myndigheten ett arbete med att kunna erbjuda detta redan under asyltiden.

Praktik för nyanlända och 100-klubben Sverige tillsammans

Syftet med regeringsuppdraget om statlig praktik för nyanlända är att fler ska erbjudas praktik inom etableringsuppdraget och att statliga myndigheter ska vara ett föredöme i sammanhanget. Målet är att myndigheterna gemensamt ska ta emot i genomsnitt minst 1 000 nyanlända för praktik per år under den aktuella perioden mellan april 2016 och december 2018. Enligt Statskontorets redovisning den 1 juni 2017 har ca 1 090 nyanlända påbörjat praktik vid myndigheterna från april 2016 till och med februari 2017 varav ca 405 kvinnor och ca 685 män.

I oktober 2015 lanserade regeringen 100-klubben Sverige tillsammans, en uppmaning till arbetsgivare att erbjuda nyanlända praktik eller anställning med anställningsstöd. De arbetsgi-

vare som åtar sig att erbjuda plats åt minst 100 nyanlända inom tre år ingår i 100-klubben. Till och med mars 2017 hade 29 avsiktsförklaringar tecknats med olika arbetsgivare. Totalt hade 1 758 personer fått del av praktik eller anställningsstöd denna väg. Av dessa var 36 procent kvinnor och 64 procent män. Kön fördelningen kan delvis förklaras av att det är en lägre andel kvinnor än män bland nyanlända och att kvinnorna inom etableringsuppdraget generellt står längre ifrån arbetsmarknaden än vad männen gör. Enligt Arbetsförmedlingen uppger majoriteten av arbetsgivarna att 100-klubben har bidragit till att de har tagit emot fler personer än de annars skulle ha gjort.

Insatser i etableringsplanerna

Under 2016 använde Arbetsförmedlingen sammanlagt 2,2 miljarder kronor för ersättning för insatser för vissa nyanlända invandrare. Utfallet för 2016 var totalt 448 miljoner kronor lägre än tilldelade medel för anslaget. Efter förslag i 2017 års ekonomiska vårproposition har riksdagen beslutat att detta ändamål i stället ska innefattas i utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. I denna proposition beräknas därför medlen under anslag 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* (se utg.omr. 14 avsnitt 4.6.3).

Nedan följer en beskrivning av insatserna inom etableringsuppdraget förutom samhällsorientering, som redovisas samlat i avsnitt 3.4.4.

Arbetsförberedande insatser

Totalt 52 027 personer har någon gång under 2016 haft minst en aktivitet i etableringsplan som grupperas under arbetsmarknadspolitiska program. Av dessa var 39 procent kvinnor och 61 procent män.

Det vanligaste arbetsmarknadspolitiska programmet var förberedande utbildning. Av dem som hade en etableringsplan under 2016 deltog 50 procent i förberedande utbildning. Andelen var något större bland män än bland kvinnor. Förberedande utbildningar innefattar bl.a. aktiviteter för att kartlägga yrkesbakgrunden eller hitta lämpligt yrkesområde, lära sig yrkesinriktad svenska eller förbereda sig för studier.

Nyanlända kan inom etableringsuppdraget delta i särskilt anpassade sammanhållna utbild-

ningar på folkhögskolor, s.k. etableringskurser. Arbetsförmedlingen anvisar deltagare till folkhögskoleutbildningarna som ska omfatta flera insatser som kan kombineras med varandra, bl.a. svenska samt orienterande och arbetsförberedande insatser. Insatsen riktar sig främst till personer med kort utbildningsbakgrund. Folkhögskolorna har anpassat kursernas innehåll och utformning utifrån individens och gruppens förutsättningar och behov.

Av dem som hade en etableringsplan under 2016 deltog 6 procent i upphandlad arbetsmarknadsutbildning och 11 procent i arbetspraktik. När det gäller arbetsmarknadsutbildning är andelen oförändrad jämfört med 2015, medan andelen som deltog i arbetspraktik ökat med närmare 3 procentenheter. Det var en lägre andel bland kvinnorna än bland männen som tog del av både arbetsmarknadsutbildning (4 procent av kvinnorna, 7 procent av männen) och arbetspraktik (8 procent av kvinnorna, 13 procent av männen).

Under 2016 deltog 5 647 personer i arbetsträning med handledare, varav 2 356 kvinnor och 3 291 män. Inom praktiskt basår deltog 101 personer varav 57 kvinnor och 44 män. Med praktiskt basår avses att den nyanlände arbets tränar på en arbetsplats och deltar i utbildning.

Validering

Arbetsförmedlingen fortsatte under 2016 det utvecklingsarbete avseende validering som påbörjades under 2014 i syfte att förbättra förutsättningarna för och underlätta för personer inom etableringsuppdraget att få sin kompetens validerad. Arbetsförmedlingen är representerad i Valideringsdelegationen (dir. 2015:120) som tillsattes i november 2015.

Inom ramen för arbetet med snabbspår för nyanländas etablering har också de valideringsmodeller som finns inom flera branscher anpassats och översatts, i syfte att bättre passa validering av nyanländas kompetenser.

Enligt uppgift från Arbetsförmedlingen fick 707 personer, varav 62 kvinnor och 645 män inom etableringsuppdraget sin kompetens validerad enligt branschmodeller under 2016. Det var en ökning med 270 personer jämfört med 2015. Män är överrepresenterade i alla former av validering och andra insatser med validerande inslag. Det beror delvis på att valideringsmodeller främst finns inom branscher där män är överrepresenterade, men även att nyanlända

kvinnor generellt står längre ifrån arbetsmarknaden än nyanlända män.

Snabbspår för nyanländas etablering

Sedan 2015 har Arbetsförmedlingen samordnat så kallade snabbspår inom bristyrken som arbetsmarknadens parter i samarbete med Arbetsförmedlingen har initierat. I maj 2017 fanns snabbspår inom 14 branscher som tillsammans omfattar ett 30-tal yrken. Totalt hade ca 4 300 personer påbörjat ett snabbspår till och med juni 2017, varav ca 1 300 kvinnor och 3 000 män. Kvinnor deltar främst inom snabbspåren för legitimationsyrken inom hälso- och sjukvården, lärare och förskollärare samt samhällsvetare inkl. ekonomer och jurister.

I rapporten Arbetsförmedlingens lägesbedömning av arbetet med snabbspåren (oktober 2016) framhåller myndigheten utvecklingsområden med en agenda för genomförande. Förutom internt utvecklingsarbete och återrapporteringar till regeringen ska myndigheten arbeta med ökad kvalitet i kartläggningen av målgruppens yrkeserfarenheter och kompetenser.

Inför 2016 tillfördes Arbetsförmedlingen medel för att fördela statsbidrag, s.k. främjandemedel, för särskilda främjande- och utvecklingsinsatser i syfte att påskynda nyanlända invandras etablering på arbetsmarknaden. Under 2016 fördelade Arbetsförmedlingen tio miljoner kronor till åtta olika grupperingar av organisationer.

Arbete och studier under etableringstiden

Under 2016 hade 16 procent av dem med etableringsplan anställning som aktivitet i planen någon gång under året. Det innebar en minskning från 17 procent 2015. Den vanligaste typen av arbete inom etableringsplan under 2016 var instegsjobb och nystartsjobb (8 respektive 7 procent av deltagarna). Jämfört med 2015 har andelen med instegsjobb minskat medan andelen med nystartsjobb ökat. Knappt 3 procent hade ett arbete utan stöd i sin etableringsplan, vilket också var i stort sett oförändrat jämfört med 2015. Det var genomgående en betydligt större andel bland männen än bland kvinnorna som hade ett arbete som insats i sin etableringsplan.

Under 2016 hade 12 procent av dem med etableringsplan vuxenutbildning (utöver sfi) som aktivitet i planen någon gång under året.

Utbildning i sfi

Av dem som hade en etableringsplan under 2016 deltog 78 procent i utbildning i sfi någon gång under året. Sfi ges i fyra kurser, från A till D, där D är den högsta kursen. Av dem som studerade sfi under 2016 deltog det stora flertalet i kurs A-C. Endast en mindre andel, 14 procent, deltog i kurs D. En generell beskrivning av utbildning i sfi redovisas under utgiftsområde 16 avsnitt 5.3.2.

Deltagare i etableringsuppdraget*Antalet deltagare fortsätter öka*

Antalet personer i etableringsuppdraget fortsatte att öka under 2016 till följd av det stora antalet asylsökande under hösten 2015. Ökningen av antalet deltagare i etableringsuppdraget var särskilt tydlig under hösten 2016. Under 2016 tillkom i genomsnitt närmare 3 300 personer per månad i etableringsuppdraget och närmare 2 200 personer per månad lämnade uppdraget.

Under 2016 hade totalt 80 700 personer en etableringsplan. Det innebar en ökning med närmare 17 700 personer jämfört med 2015. Av dem som hade en etableringsplan under 2016 var 41 procent kvinnor och 59 procent män. Andelen kvinnor har minskat från 43 procent 2015, 44 procent 2014 och 47 procent 2013.

Diagram 3.1 Antal personer som är nya, kvarstående eller har lämnat etableringsuppdraget dec 2010–juni 2017

Antal

Antal

Utbildningsnivån bland deltagarna har ökat

Av dem som hade en etableringsplan under 2016 var 72 procent under 40 år. Det var en ökning med en procentenhet jämfört med 2015.

Personer som är 18 eller 19 år har i dag rätt till en etableringsplan om de saknar föräldrar i Sverige och i övrigt uppfyller kriterierna i etableringslagen. Från och med 2018 gäller att nyanlända under 20 år inte omfattas av etableringsuppdraget. Under 2016 var det 595 unga i åldrarna 18-19 år som hade en etableringsplan, vilket motsvarade mindre än 1 procent av deltagarna.

Den genomsnittliga utbildningsnivån bland deltagarna i etableringsuppdraget har ökat över tid. Andelen personer med eftergymnasial utbildning två år eller längre ökade från 19 procent 2013 till 25 procent 2016. Andelen med högst förgymnasial utbildning minskade under samma period från 57 procent 2013 till 48 procent 2016. Ökningen i utbildningsnivå gällde både kvinnor och män, men kvinnorna hade fortfarande i genomsnitt en lägre utbildningsnivå än männen.

Tabell 3.7 Utbildningsnivå bland deltagarna i etableringsuppdraget

Andel i procent bland kvinnor och män 2016 (2015 inom parentes)

Utbildningsnivå	Kvinnor	Män	Totalt
Förgymnasial utbildning	51 (53)	46 (46)	48 (49)
Gymnasial utbildning	21 (20)	22 (22)	22 (21)
Eftergymnasial utbildning < 2 år	5 (5)	5 (5)	5 (5)
Eftergymnasial utbildning ≥ 2 år	24 (23)	26 (27)	25 (25)
Summa	100	100	100

Källa: Egen bearbetning av data från Arbetsförmedlingen.

Tabell 3.8 Status 90 dagar efter avslutad etableringsplan

Procent

Status	2014			2015			2016		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt
Arbete	11	27	20	13	33	24	15	36	27
varav arbete utan stöd	3	7	5	3	6	5	3	7	6
varav arbete med stöd	3	5	4	3	5	4	3	6	4
varav nystartsjobb	5	15	11	7	22	15	9	23	17
Studier	9	7	8	8	6	7	7	5	6
Inskrivna arbetslösa	58	56	57	59	53	57	59	54	56
varav jobb- och utvecklingsgarantin	46	43	44	48	42	44	50	43	46
varav jobbgarantin för ungdomar	4	4	4	3	4	3	3	4	4
varav andra arbetsmarknads- politiska program	2	3	3	2	1	4	1	2	1
varav öppet arbetslösa	6	6	6	6	6	6	5	5	5
Övrigt	22	10	15	20	8	14	19	7	11
varav förhindrad ta arbete direkt	9	4	6	9	3	6	9	3	5
varav övriga avaktualiserade från Af	13	6	9	11	5	8	10	4	6
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Källa: Arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknadsstatus efter avslutad etableringsplan

Av dem som lämnade etableringsuppdraget under 2016 var det 33 procent som arbetade eller studerade 90 dagar efter att etableringsplanen hade avslutats. Detta innebar en ökning i förhållande till 2013 och 2014, då andelen båda dessa år var 28 procent och 2015 då andelen var 31 procent.

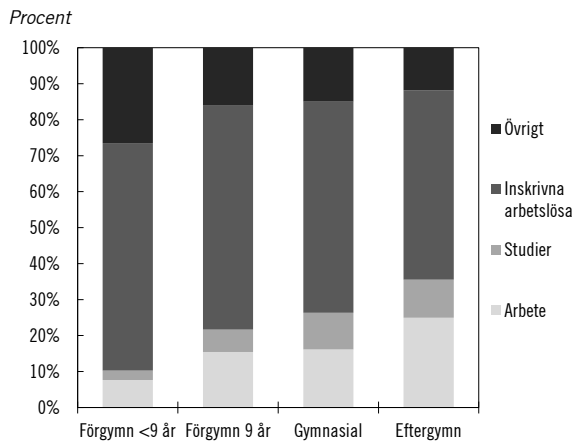
Det ökade utflödet till arbete från etableringsuppdraget hängde framför allt samman med att en större andel fick nystartsjobb under 2015 och 2016 jämfört med tidigare år. Nystartsjobben var den vanligaste typen av anställning för dem som lämnade etableringsuppdraget för arbete. Drygt 60 procent av dem som gick vidare till arbete under 2016 hade ett nystartsjobb 90 dagar efter avslutad etableringsplan. Ökningen av utflödet till nystartsjobb var dock betydligt större bland män än bland kvinnor. Som framgår av tabell 3.8 är det genomgående en betydligt lägre andel kvinnor än män som har olika former av arbete efter etableringsuppdraget. Det kan dels bero på hur nyanlända kvinnor och män bemöts av Arbetsförmedlingen och i vilken grad det har funnits anpassade insatser utifrån deras kompetenser under etableringstiden. En del av förklaringen kan också finnas på efterfrågesidan på arbetsmarknaden, till exempel i form av atti-

tyder och preferenser hos arbetsgivare. Även köns- och familjenormer i kombination med föräldraskap kan påverka kvinnors möjligheter att delta på arbetsmarknaden.

Andelen som studerar efter etableringsuppdraget var 6 procent under 2016, och minskade något jämfört med de senaste åren. Studier kan avse både högskolestudier och studier inom kommunal vuxenutbildning samt deltagande i utbildningskontrakt. Andelen som studerade efter etableringsuppdraget var något större bland kvinnor än bland män.

Personer som har haft en etableringsplan som har upphört att gälla för att tiden för planen har löpt ut och är arbetslösa kan anvisas till jobb- och utvecklingsgarantin eller jobbgarantin för ungdomar.

Av dem som lämnade etableringsuppdraget under 2016 var 51 procent inskrivna i arbetsmarknadspolitiska program 90 dagar efter avslutad etableringsplan, varav nästan alla i jobb- och utvecklingsgarantin eller i jobbgarantin för ungdomar.

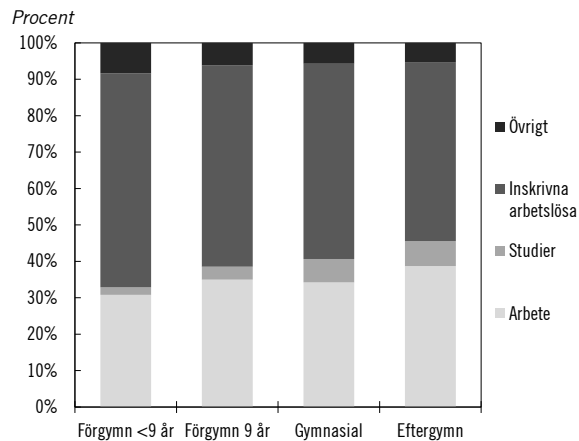
Diagram 3.2 Status för kvinnor 90 dagar efter avslutad etableringsplan 2016 fördelat på utbildningsnivå

Källa: Arbetsförmedlingen, egna bearbetningar.

En del av de personer som avslutat sin etableringsplan lämnade, åtminstone temporärt, arbetskraften av andra skäl än studier. Skälen kunde vara föräldraledighet, sjukskrivning, eller annat förhinder att ta arbete direkt. Denna andel sjönk från 15 till 11 procent mellan 2014 och 2016. Det var dock stor skillnad mellan kvinnor och män (se tabell 3.8).

Utbildningsnivå är en viktig faktor för hur snabbt personer som avslutat sin etableringsplan kommer ut i arbete. Särskilt bland kvinnor ökar andelen i arbete ju högre utbildning de har (se diagram 3.1 och 3.2). Dessutom tycks studiebenägenheten vara lägst bland dem som har kortast utbildning. För män är skillnaderna i utfall till arbete mellan låg- och högutbildade inte lika tydliga.

Den mest slående skillnaden mellan könen är att kortutbildade män i betydligt större utsträckning än kvinnor med eftergymnasial utbildning hade arbete 90 dagar efter avslutad etableringsplan. Det var också betydligt vanligare att kvinnor lämnade arbetskraften efter avslutad etableringsplan än att män gjorde det. Ju lägre utbildningsnivå bland kvinnorna, desto större andel lämnade, åtminstone temporärt, arbetskraften. För män tycks utbildningsnivå spela mindre roll i det avseendet.

Diagram 3.3 Status för män 90 dagar efter avslutad etableringsplan 2016 fördelat på utbildningsnivå

Källa: Arbetsförmedlingen, egna bearbetningar.

Lån till hemutrustning

Verksamhet och insatser för hemutrustningslån finansieras via anslaget 1:5 *Hemutrustningslån*. Syftet med hemutrustningslånen är att nyanlända ska få möjlighet att utrusta och möblera sin bostad när de blir mottagna i en kommun. Utgifterna för hemutrustningslån var under 2016 ca 11 miljoner kronor högre än anvisat anslag i budgetpropositionen för 2016. Det huvudsakliga skälet var att antalet personer som ansökte om lån blev fler än beräknat.

Av tabell 3.9 framgår antal beviljade lån, utbetalat belopp, antal personer som beviljats lån samt antal eftersänkta lån 2014–2016. Antalet lån och antalet personer skiljer sig åt eftersom ansökan om hemutrustningslån görs gemensamt per hushåll.

Under 2016 utbetalades 208 miljoner kronor i lån till 17 800 låntagare vilket är 11 miljoner kronor mer jämfört med 2015 och 26 miljoner kronor mer jämfört med 2014. Ökningen beror på att fler nyanlända flyktingar togs emot i kommunerna under 2016 jämfört med 2015 och 2014. Antalet ansökningar ökade med 14 procent jämfört med 2015. Antalet beviljade lån under 2016 ökade med 11 procent jämfört med 2015 och med 15 procent jämfört med 2014. 22 procent av de nyanlända som mottagits i en kommun beräknas ha ansökt om lån under 2016 jämfört med 26 procent under 2015. Antalet låneberättigade ökade mellan 2015 och 2016 med 38 procentenheter.

Tabell 3.9 Beviljade hemutrustningslån

Antal nya beviljade lån, utbetalat belopp, antal personer som beviljats lån samt antal personer med efterskänkta lån 2014–2016

	2014	2015	2016
Antal beviljade lån	11 091	12 708	14 275
varav för möblerad bostad	1 149	1 584	2 171
varav för omöblerad bostad	9 942	11 124	12 104
Utbetalat belopp, mkr	171	197	208
Antal personer som beviljats lån	13 384	16 063	17 798
varav kvinnor	5 332	5 929	6 281
varav män	8 052	10 134	11 517
Antal personer med efterskänkta lån	1 627	1 697	1 830
varav kvinnor	829	859	938
varav män	798	838	892

Källa: Centrala Studiestödsnämnden.

Fördelningen mellan lån för omöblerad respektive möblerad bostad var relativt konstant men andelen lån för omöblerad bostad minskade något mellan 2015 och 2016, från 88 till 85 procent.

Utestående fordran för hemutrustningslånen uppgick per den 31 december 2016 till 1,5 miljarder kronor. Fordran fördelas på 66 300 lån till totalt 86 300 låntagare.

Det inbetalade skuldbeloppet inklusive räntor var 165 miljoner kronor 2016. Det är en ökning med 26 miljoner kronor jämfört med 2015 och med 39 miljoner kronor jämfört med 2014. Detta beror främst på att den senaste tidens flyktingmottagande har medfört fler lån men också att fler låntagare än tidigare har betalat innan lånen förfallit.

Antalet låntagare som har fått sina lån efterskänkta ökade något mellan 2015 och 2016. Fler än hälften av dem som fick lån efterskänkta under 2016 var över 65 år och saknade inkomst. Övriga orsaker till efterskänkning var främst sjukdom, funktionsnedsättning eller dödsfall. Något fler kvinnor än män fick lån efterskänkta under 2016. Det finns ingen övre åldersgräns för att få lån.

Handläggningstiden efter att ansökan har inkommit till CSN är ett fåtal dagar. Den totala handläggningstiden inklusive hantering hos kontaktpersonerna är mindre än tre veckor varför målet om handläggningstid är uppfyllt.

Från och med mars 2017 har de högsta beloppen för lån till hemutrustning avseende en omöblerad bostad sänkts från 15 000 till 10 000 kronor för enpersonshushåll samt från 20 000 till

15 000 kronor för hushåll bestående av två vuxna (förordning (1990:1361) om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar, SFS 2016:1278). Lånebeloppen har inte förändrats för hushåll med barn. De förändrade beloppen innebär minskade utgifter för hemutrustningslån.

3.4.4 Analys och slutsatser

Det tar alltför lång tid för många nyanlända att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden och i samhällslivet. Regeringen har vidtagit åtgärder inom flera olika områden i syfte att påskynda och förbättra etableringen. Åtgärderna har bidragit till att stärka förutsättningarna för en effektiv etablering, men mer behöver göras för att nå bättre resultat och det behövs en bättre samordning av insatserna inom olika områden för en snabbare etableringsprocess. En väl fungerande process för nyanlända personers etablering på den svenska arbetsmarknaden och i samhällslivet kan bidra till att motverka segregation och växande klyftor i Sverige (se vidare i avsnitt 6).

Insatser under asyltiden och i anläggningsboende

Det är angeläget att tiden då enskilda individer befinner sig i asylprocessen kan tas tillvara och användas på ett meningsfullt sätt. Länsstyrelsernas uppdrag att från 2017 samordna insatser för asylsökande och personer som har beviljats uppehållstillstånd och bor i Migrationsverkets anläggningsboenden är en viktig förändring i detta syfte. Länsstyrelsernas förberedelser under 2016 har lagt en god grund för införandet av en ny struktur för tidiga insatser.

Insatser och aktiviteter för asylsökande m.fl. erbjuds av flera olika aktörer, inte minst inom folkbildningen och andra delar av det civila samhället. Den första utlysningen av medel enligt förordningen (2016:1364) om statsbidrag till verksamheter för asylsökande m.fl. indikerar ett stort intresse från det civila samhället att erbjuda insatser, medan endast ett fåtal kommuner har ansökt om medel. Det är angeläget att kommuner kan erbjuda verksamhet för asylsökande m.fl., inte minst samhällsinformation. Kvinnors möjligheter att delta i de insatser som erbjuds är en fortsatt viktig fråga.

Arbetsförmedlingens kompetenskartläggning av asylsökande behöver fortsätta att utvecklas och myndigheten behöver arbeta aktivt med stöd och information till användarna. Kartläggningen under asyltiden förbättrar även förutsättningarna för att det ska gå snabbare att kartlägga nyanländas kompetenser och erfarenheter.

Beredskap och kapacitet för mottagande

Enligt en analys som länsstyrelserna låtit göra av projekt som beviljats medel enligt 37 och 37a §§ i förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utläningar och som avslutades under 2016, skapade genomförda insatser i hög utsträckning ett lokalt värde, hade en hög måluppfyllelse och genomfördes i stor utsträckning i ordinarie verksamhet efter insatsens slut. Medlen var efterfrågade och bedöms ha bidragit till stor nytta i kommunernas arbete med beredskap och kapacitet för mottagande. Många kommuner gjorde stora ansträngningar för att uppfylla sitt åtagande vad gäller anvisningar enligt bosättningslagen.

Tillgången på kvalificerade tolkar

Samhällets behov av kvalificerade tolkar är fortsatt stort och det råder brist på såväl auktoriserade som utbildade tolkar och översättare. Trots att antalet deltagare i Kammarkollegiets skriftliga auktorisationsprov har ökat de senaste åren så har inte antalet auktorisationer ökat i motsvarande grad, inte heller i proportion till ökningen av antalet nyanlända. I budgetpropositionen för 2017 tillförde regeringen därför medel för att förstärka och påskynda auktorisationsprocessen. Kammarkollegiets delredovisning av åtgärder för fler auktoriserade tolkar visar att auktorisationsprov nu kommer att erbjudas i fler språk på fler orter och vid fler provtillfällen under året.

Kommunmottagande och bosättning

Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning trädde i kraft den 1 mars 2016. Regeringen har följt genomförandet av den nya lagen noga och till stora delar har lagen fungerat som avsetts. Lagen har bidragit till att betydligt fler nyanlända har om-

fattats av anvisningar till en kommun. Mer än tre gånger så många personer omfattades av anvisningar 2016 som 2015. Även andelen nyanlända som togs emot för bosättning efter anvisning ökade med 13 procentenheter, trots att det sammantagna antalet nyanlända ökade kraftigt under 2016.

Ett viktigt syfte med lagen är att mottagandet av nyanlända ska bli mer jämnt fördelat mellan landets kommuner. Fördelningen mellan kommunerna var också något jämnare 2016 jämfört med 2015. Majoriteten av mottagandet skedde dock fortfarande genom att nyanlända bosatte sig på egen hand, vilket innebär att det totala antalet mottagna varierade kraftigt mellan kommunerna. Lagen har inneburit att de kommuner som tidigare hade ett mindre mottagande, eller inte tog emot några nyanlända alls, nu tar ett större ansvar för det totala mottagandet. Skyldigheten för kommunerna att ta emot nyanlända innebär att alla kommuner måste planera för att ha en kapacitet för mottagande av nyanlända. Lagen ger också bättre förutsättningar för kommunerna att göra en sådan planering.

Den genomsnittliga väntetiden från beslut om anvisning till bosättning i en kommun var 53 dagar 2016, vilket ligger inom den tidsfrist på som längst två månader som regleras i förordningen om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Samtidigt var väntetiderna i vissa ärenden avsevärt längre än de reglerade två månaderna och ledtiden från uppehållstillstånd till beslut var lång. Det innebär att många nyanlända fick vänta länge på mottagande i en kommun.

Mottagandet av ensamkommande barn och unga

Antalet asylsökande ensamkommande barn som har kommit till Sverige har ökat under flera år. När barnen beviljas uppehållstillstånd är de inom kommunens mottagande under flera års tid och statlig ersättning utgår till kommunen. Den stora ökningen av antalet asylsökande ensamkommande barn under 2015 har hittills påverkat utgiftsområde 13 i begränsad utsträckning eftersom handläggningstiderna har medfört att en stor andel fortfarande är i asylprocessen.

Regeringen fattade i mars 2017 beslut om ett nytt ersättningssystem för mottagandet av ensamkommande barn och unga (bl.a. förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utläningar, SFS 2017:199). Det nya systemet

trädde i kraft den 1 juli 2017. Ersättningssystemet baseras på schabloner och bidrar till att förbättra planeringsförutsättningarna för kommunerna, minska den administrativa bördan för kommuner och Migrationsverket samt öka kostnadseffektiviteten. Övergången till det nya ersättningssystemet medför att utbetalningar av ersättningar under andra halvåret 2017 kommer att ske utifrån både det gamla och det nya ersättningssystemet.

Etableringsuppdraget

Antalet personer i etableringsuppdraget fortsatte att öka under 2016 till följd av det stora antalet asylsökande till Sverige under hösten 2015. Riksdagen har därför beslutat om mer resurser till Arbetsförmedlingen och dessutom har myndigheten gjort en omprioritering av redan befintliga resurser. Arbetsförmedlingens arbete med att öka andelen nyanlända som arbetar eller studerar såväl under som efter etableringsuppdraget behöver dock förbättras och ledtiderna kortas. Etableringstiden behöver användas mer effektivt. Regeringens mål som angavs i regleringsbrevet för 2016 var att andelen nyanlända som lämnar etableringsuppdraget för arbete och studier skulle öka. Resultaten har dock bara förbättrats marginellt. Det finns bl.a. brister i Arbetsförmedlingens kartläggning av nyanlända, vilket har blivit tydligt i arbetet med snabbspåren. Kartläggningen av nyanlända kvinnors och mäns kompetenser är väsentlig för att möjliggöra rätt insatser och för att undvika omvägar till utbildning och arbete. Regeringen har gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att bl.a. öka kvaliteten på kartläggningen (A2017/01238/A). Med detta bör också matchningsarbetet förbättras så att fler kan gå över snabbare till ett arbete de har kunskaper och kompetens för. Den yrkeserfarenhet som många nyanlända kvinnor och män har bör tas tillvara bättre än i dag. För många nyanlända är ett subventionerat arbete ett första steg in på den svenska arbetsmarknaden, men denna möjlighet används inte i tillräcklig utsträckning.

När nyanlända kvinnor lämnar etableringsuppdraget är andelen som går till arbete och studier avsevärt lägre jämfört med nyanlända män. Även utrikes födda kvinnor generellt har en lägre sysselsättningsgrad än utrikes födda män. Regeringen gav därför Arbetsförmedlingen

i uppdrag att redovisa en handlingsplan för hur myndigheten avser att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar (A2017/00180/A).

Redovisning av åtgärder och resultat ska ske årligen i myndighetens årsredovisning fram till och med årsredovisningen för 2018. Arbetsförmedlingen har identifierat att könsstereotypa föreställningar hos arbetsförmedlare kan leda till att kvinnor ges sämre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. En annan orsak som myndigheten kan påverka är brist på utbud av arbetsmarknadsinsatser som motsvarar kvinnors erfarenheter och kompetenser. Handlingsplanen fokuserar därför främst på kunskapsuppbyggnad och att arbeta vidare med normer samt utformandet av myndighetens tjänster och service.

Huvuddelen av de lediga jobben kräver i dag formell utbildning, ofta på gymnasial nivå, samtidigt som ungefär hälften av deltagarna i etableringsuppdraget saknar fullföljd gymnasieutbildning. Utbildning är därför den enskilt viktigaste insatsen för att fler nyanlända ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Trots genomförda satsningar för att öka tillgången på utbildning genom bl.a. kunskapslyftet har andelen som lämnar etableringsuppdraget för studier minskat. Ett skäl till detta kan vara att den kommunala vuxenutbildningen på grundläggande och gymnasial nivå inte i tillräcklig utsträckning är anpassad till nyanländas förutsättningar och behov. Arbetsförmedlingen behöver i högre utsträckning kunna ställa krav på nyanlända som har behov av utbildning att delta i utbildning som en insats inom etableringsuppdraget. Det är alltför många nyanlända som inte uppnår en tillräcklig nivå i sfi under etableringsperioden. Detta behöver förbättras.

Samverkan avseende nyanländas etablering

Kommunerna ansvarar bl.a. för sfi, vuxenutbildning och samhällsorientering. En väl fungerande samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna är en framgångsfaktor för att öka övergångarna till reguljär utbildning. En del i detta är genomförandet av studiestartsstödet, som syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort tidigare utbildning och stora utbildningsbehov. Vidare finns behov av att kommunernas respektive Arbetsförmedlingens insatser samordnas i högre utsträckning än i dag. Under 2017 beslutade regeringen att utöka

uppdraget för Delegationen för unga till arbete till att också främja samverkan kring nyanlända, företrädesvis unga nyanlända, i syfte att påskynda etableringen i arbetslivet (dir. 2017:20). Delegationen ändrade i och med detta namn till Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua). Möjligheterna till samverkan har även utökats genom den myndighetsgemensamma samlokaliseringen i s.k. Mötesplatser som numera finns på ett 20-tal orter i landet. För de nyanlända som går igenom en enklare process för de nödvändiga initiala myndighetskontakterna har tiden kortats från flera veckor till några timmar. Arbetet är fortsatt i en utvecklingsfas och behöver fortgå.

För att skapa bästa möjliga förutsättningar för att öka andelen som arbetar och studerar under och efter etableringstiden, och för att utnyttja etableringstiden på bästa sätt, är det angeläget att Arbetsförmedlingen och kommunerna säkerställer att det finns en god och kontinuerlig tillgång på kvalitativa insatser inom etableringsuppdraget, liksom en god samverkan.

3.5 Politikens inriktning

Regeringen lämnar i denna proposition förslag för att fortsätta bygga ett starkt och sammanhållet Sverige. Alla som kan ska arbeta och alla ska bidra till vår gemensamma välfärd. Den potential som finns bland utrikes födda, däribland nyanlända, måste tas tillvara. De senaste årens ökning av arbetskraften och sysselsättningen har framför allt skett bland utrikes födda, då den inrikes födda befolkningen i arbetsför ålder minskar. Sysselsättningen bland utrikes födda, framför allt bland kvinnorna, behöver dock öka betydligt framöver. Den utbredda bristen på arbetskraft understryker vikten av att rusta arbetslösa för att möta kraven på arbetsmarknaden. Många utrikes födda har erfarenheter och kompetenser som efterfrågas på svensk arbetsmarknad men som kan behöva valideras och kompletteras.

Det stora mottagandet av asylsökande under framför allt 2015 innebär fortsatt stora utmaningar men också möjligheter för Sverige. Olika delar av samhället har mobiliserat och bidragit till att situationen kunnat hanteras trots de påfrestningar som mottagandet har inneburit för flera verksamheter. Inte minst kommunerna och

civilsamhället har gjort stora insatser för att kunna erbjuda ett bra mottagande och kommer också under de närmaste åren att ha en avgörande roll för nyanländas etablering i Sverige.

Regeringen har genomfört flera strukturellt viktiga förändringar i syfte att förbättra beredskapen för nyanländas mottagande och etablering samt att öka kvaliteten i de insatser som syftar till att stärka etableringen. Lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning innebär att alla landets kommuner ska vara med och ta ansvar för mottagandet av nyanlända så att fördelningen mellan kommunerna blir jämnare. Ersättningsystemet för mottagandet av ensamkommande barn och unga har reformerats, vilket bl.a. innebär en enklare hantering för kommunerna och en mer ansvarsfull användning av skattemedel. Regeringen har samtidigt vidtagit en rad åtgärder för att stärka förutsättningarna för kommuner och landsting att ge ensamkommande barn och unga vård och omsorg av god kvalitet. Med den nya strukturen för tidiga insatser för asylsökande m.fl. erbjuds insatser som underlättar och påskyndar den framtida etableringen för dem som sedan beviljas uppehållstillstånd. Satsningar har också gjorts inom skolan för att förstärka kapaciteten avseende nyanlända elever. De ökade resurser som har tillförts (utg.omr. 25 avsnitt 3.2.7) ger kommuner och landsting bättre förutsättningar att klara sina åtaganden även med en snabbt växande befolkning, bl.a. som en följd av mottagande av nyanlända.

Men även om mycket har gjorts återstår viktiga förändringar för att etableringsprocessen ska fungera effektivt. Regeringen verkar för att insatserna inom olika områden bättre ska hänga samman från asytiden till mottagandet i en kommun och med insatser hos Arbetsförmedlingen. Regeringens åtgärder syftar till att skapa ett hållbart mottagande och en effektiv etablering. En förutsättning för det är en väl fungerande samverkan mellan berörda myndigheter och aktörer, inte minst mellan Arbetsförmedlingen, kommunerna, arbetsmarknadens parter och civilsamhället. Ett väl fungerande samarbete med arbetsgivare är avgörande, även på lokal nivå.

Det är i dag alltför få nyanlända som deltar i reguljär utbildning. För att fler nyanlända, framför allt de med kort utbildning, ska påbörja och fullfölja studier inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux), kan utbildningen

behöva anpassas för att möta deras förutsättningar och behov. Fler nyanlända behöver under sin etableringsperiod uppnå en tillräcklig nivå i svenska för att kunna tillgodogöra sig andra insatser eller matchas mot arbete. Möjligheten att delta i och kombinera svenska för invandare (sfi) med andra utbildningar är viktig för att nyanlända ska kunna använda etableringstiden effektivt.

Nyanlända som kommit till Sverige under senare delen av grundskolan eller gymnasieskolan hinner ofta inte bli behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan innan de fyller 20 år. För dem finns ett särskilt behov av att övergången från gymnasieskola till vuxenutbildning eller folkhögskola fungerar smidigt. Studiestödet bör vara utformat för att stödja denna övergång (utg.omr. 15 avsnitt 3.6.5). Regeringen avser att genomföra flera förstärkningar och anpassningar av den kommunala vuxenutbildningen, som beskrivs närmare under utgiftsområde 16 avsnitt 9.7.

En förutsättning för att nyanlända ska få ett bra mottagande i en kommun är att det finns tillräckligt med bostäder till rimliga kostnader och att befintliga boenden kan användas mer effektivt. Regeringens förslag på bostadsområdet beskrivs under utgiftsområde 18 avsnitt 3.6. Det finns ett behov av att belysa kopplingen mellan bostadsersättningen, som betalas ut som tillägg till etableringsersättning, och bostadsbidraget. Regeringen avser att se över regelverket för bostadsbidraget bl.a. så att det blir mer neutralt i förhållande till olika former av boenden, se utgiftsområde 12 avsnitt 3.6.

Kommunmottagandet

Nyanländas bosättning

Sedan den 1 mars 2016 är kommunerna skyldiga att efter anvisning ta emot nyanlända för bosättning enligt lagen (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. Lagen har inneburit en viktig strukturell förändring på så sätt att alla kommuner nu behöver planera för att ta emot nyanlända för bosättning. Kommunerna har gjort stora ansträngningar för att uppfylla sina åtaganden vad gäller anvisningar och att planera för ett ordnat mottagande. Regeringen har också vidtagit flera åtgärder för att underlätta för kommunerna att kunna erbjuda ett bra mottagande. Det är nödvändigt att alla

kommuner fullt ut tar sitt ansvar och tar emot de nyanlända som kommunen anvisats senast inom den beslutade tidsfristen. Migrationsverket har verkställt anvisningar även i de fall där kommunerna haft svårt att erbjuda boende. Myndigheten ska fortsätta att arbeta för att anvisningar ska verkställas senast inom den tid som fastställts. Regeringen följer utvecklingen med inriktningen att lagen om mottagande av vissa nyanlända för bosättning ska fungera mer effektivt.

Tillskott till kommunerna för utbildningsplikten

Staten ersätter kommuner och landsting för de merkostnader som uppstår för mottagandet av nyanlända. Regeringen har under de senaste åren tillfört medel till kommunerna för att förbättra deras förutsättningar att ta emot ett stort antal nyanlända. Bl.a. har schablonersättningen till kommunerna för mottagandet av nyanlända höjts med 50 procent. Förstärkningarna till kommunerna fortsätter i denna budgetproposition. Med anledning av införandet av en utbildningsplikt (se nedan) bör kommunerna tillföras medel för att bättre kunna möta utbildningsbehovet bland nyanlända. Regeringen avser därför att 2018 höja schablonersättningen till kommunerna.

Mer effektiva processer för nyanlända

Att förenkla myndighetskontakterna för nyanlända är av stor vikt för att de snabbt ska kunna påbörja sin etablering. Regeringen har därför gett Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket ett förlängt uppdrag om att fortsätta arbetet med förenklade och mer effektiva processer för nyanlända (A2017/01413/I). Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2019.

Mottagandeutredningen

Mottagandeutredningen har i uppdrag att se över systemet för mottagande och bosättning av asylsökande och nyanlända och föreslå åtgärder för att skapa ett mer sammanhållet system (dir. 2015:107). Genom tilläggsdirektiv har uppdraget utvidgats så att utredaren bl.a. ska föreslå utformningen av ett system för tidiga insatser för asylsökande, där dagarsättning kopplas till deltagande i insatser. Vidare ska utredaren inom ramen för befintligt uppdrag se över möjligheten för asylsökande att delta i praktik och andra arbetsplatsförlagda aktiviteter.

(dir. 2017:48). Utredaren kommer att slutredovisa sitt uppdrag till regeringen.

Insatser under asyltiden och i väntan på bosättning i en kommun

Insatser under asyltiden och i väntan på bosättning i en kommun möjliggör för asylsökande och nyanlända att förbereda sig för en framtida etablering i Sverige. Genom att ta tillvara på tiden i asylprocessen, med insatser som bl.a. främjar kunskaper om det svenska samhället och den svenska arbetsmarknaden, kan etableringen i arbets- och samhällslivet underlättas och påskyndas.

Det är viktigt att asylsökande så snabbt som möjligt får information om det svenska samhället, inte minst om de grundläggande principerna för det svenska systemet, jämställdhet och vad som gäller avseende individens rättigheter och skyldigheter. Medlen för tidiga insatser för asylsökande m.fl. utökas därför från och med 2018. Civilsamhället är en viktig aktör för att erbjuda insatser åt asylsökande, men insatser bör i ökad utsträckning även kunna ges via kommunerna. Regeringen avser således att utöka kommunernas möjlighet att ta del av statsbidraget för tidiga insatser. Därigenom förväntas fler kunna delta i samhällsinformation redan under asyltiden. Dessutom ökar det förutsättningarna att uppnå en god tillgång till tidiga insatser över hela landet, exempelvis genom bättre tillgång till lokaler för aktiviteter.

Arbetsförmedlingens insatser för nyanländas etablering

Antalet deltagare i etableringsuppdraget har ökat kraftigt under 2016 och väntas vara fortsatt högt i år och under de närmaste åren, även om det minskar successivt. Samtidigt är andelen som övergår till arbete och utbildning, både under och efter tiden i etableringsuppdraget, för låg. Detta gäller särskilt för kvinnor. För att möta dessa utmaningar behöver tiden i etableringsuppdraget användas mer effektivt. Regeringen har därför gett Arbetsförmedlingen ett särskilt uppdrag i juni 2017 som syftar till att säkerställa att alla nyanlända i etableringsuppdraget erbjuds insatser av hög kvalitet och successivt närmar sig arbetsmarknaden (A2017/01238/A). En förut-

sättning för detta är att nyanlända snabbt får sin kompetens ordentligt kartlagd för att kunna matchas mot arbete eller utbildning. Arbetsförmedlingen ska fortlöpande identifiera förbättringsområden i den egna verksamheten och vidta åtgärder för att förbättra den egna verksamhetens resultat. Arbetsförmedlingen har även fått i uppdrag att ge nyanlända grundläggande information om svensk arbetsmarknad. Ett viktigt syfte är bl.a. att öka förståelsen för individens rättigheter och skyldigheter. Genom stärkta spår till jobb och en effektivare etablering kan fler nyanlända närma sig arbetsmarknaden och etablera sig i arbets- och samhällslivet.

Ett nytt regelverk för effektivare etablering

För att öka effektiviteten inom etableringsuppdraget införs ett nytt regelverk för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, förordningen om (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser träder i kraft den 1 januari. Med det nya regelverket ges arbetsförmedlarna möjlighet att fokusera mer på att ge rätt insatser utifrån individens behov. En central del i det nya regelverket är att kraven på individen tydliggörs. Det som i dag är en rätt till etableringsplan ersätts med en skyldighet att delta i insatser som rustar för arbete. Regeringen anser att det är rimligt att ställa samma krav på alla arbetslösa. Den som är inskriven i etableringsprogrammet ska omfattas av ett åtgärdsystem, liksom andra arbetslösa som deltar i arbetsmarknadspolitiska program. Åtgärdsystemet innebär att deltagarna kan varnas eller stängas av från sin ersättning under en kortare eller längre tid.

Regeringen har sedan tidigare utökat möjligheten för Arbetsförmedlingen att fördela sina tillgängliga resurser på olika delar av verksamheten. Genom det nya regelverket skapas förutsättningar för Arbetsförmedlingen att effektivisera arbetet med etableringsuppdraget, bl.a. genom att regelverket blir mer likt Arbetsförmedlingens övriga verksamhet. Det innebär att de samlade resurserna kan riktas till de verksamheter där de bäst behövs och på så sätt användas mer effektivt, se även utgiftsområde 14 avsnitt 3.5.

I samband med införandet av det nya regelverket avser regeringen att göra förstärkt arbetsutbildning tillgänglig även för deltagare i etableringsprogrammet. Förstärkt arbetsutbildning bedöms vara en viktig insats för att nyanlända som idag har svårt att få en arbetsplatsförlagd utbildning eller en subventionerad anställning ska kunna närma sig arbetsmarknaden.

I dag kan det ta lång tid mellan sista utbetalningen av dagersättning enligt förordningen (1994:361) om mottagande av asylsökande m.fl. och första utbetalningen av etableringsersättning enligt förordningen om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser, vilket medför att en del nyanlända vänder sig till kommunerna för ekonomiskt bistånd. Regeringen avser att ändra denna ordning i syfte att få till stånd en bättre start på tiden i etableringsuppdraget och minska utbetalningarna av ekonomiskt bistånd.

Stärkta spår till jobb

Nyanländas kunskaper behöver bättre tas tillvara på den svenska arbetsmarknaden. Den starka efterfrågan på arbetskraft understryker vikten av jobbfokus i etableringen. Det behöver finnas tydliga spår till jobb som möter behovet av arbetskraft. Med utgångspunkt i en tidig kartläggning av individens kompetens, förutsättningar och behov ska rätt insatser och stöd påskynda etableringen på arbetsmarknaden. En viktig framgångsfaktor är att se till de nyanländas faktiska förmåga och inte enbart till den formella utbildningsnivån. Etableringsinsatserna ska utformas så att de har en tydlig riktning mot arbete eller utbildning. Det är viktigt att insatserna hänger samman och förstärker varandra, exempelvis genom att praktik följer på eller utgör en del av en utbildning. Arbetsförmedlingen ska motivera och matcha nyanlända till rätt insats. Samverkan ska ske med framför allt kommuner, arbetsgivare och civilsamhället.

För flertalet nyanlända med kort utbildning bör spåret till jobb i huvudsak bestå av studier i syfte att de ska uppnå tillräckliga kunskaper för att kunna matchas mot andra insatser eller jobb. Behovet av utbildning kan kvarstå efter tiden i etableringsuppdraget och införandet av studiestartsstödet innebär ökade ekonomiska incitament att fortsätta studera. För en del kan vägen till reguljärt arbete behöva gå via arbetsutbildning, praktik eller en subventionerad anställning, t.ex. en extratjänst. Arbetsplatsförlagd utbildning utgör ett viktigt komplement till reguljär utbildning.

För personer med gymnasial eller eftergymnasial utbildning kan spåret till jobb bestå av sfi, samhällsorientering och exempelvis validering och praktik. De som har erfarenhet och kompetens inom bristyrken kan ta del av snabbspår, där arbetsmarknadens parter har en viktig roll för att få till stånd ett snabbare inträde på arbetsmarknaden.

Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) har i dialog med Arbetsförmedlingen, Sveriges kommuner och landsting (SKL) och enskilda kommuner tagit fram en modell för hur samverkan kan fördjupas. Det kan bl.a. ske genom lokala spår för att korta vägen till jobb, där ökad samverkan med lokala arbetsgivare ingår. Under våren 2017 har kommunerna erbjudits att påbörja arbete enligt modellen tillsammans med Arbetsförmedlingen.

Utbildningsplikten

I samband med att det nya regelverket för nyanländas etablering träder i kraft inför regeringen en utbildningsplikt för nyanlända. Utbildningsplikten innebär att alla nyanlända som tar del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser, och som bedöms vara i behov av utbildning för att få ett arbete, kan anvisas att söka och ta del av utbildning. Genom utbildningsplikten tydliggörs individens ansvar att inom ramen för etableringen skaffa sig de kunskaper som krävs för att kunna matchas mot arbete eller tillgodogöra sig arbetsmarknadspolitiska insatser alternativt delta i fortsatta studier.

Många nyanlända i etableringsuppdraget har kort utbildning och en del saknar tillräckliga kunskaper för att kunna matchas mot arbete. Etableringsinsatserna för dessa ska i huvudsak bestå av reguljära studier på heltid. För att utbildningsplikten ska kunna realiseras behöver det tas fram ett mer anpassat utbildningsinnehåll med inriktning på grundläggande kunskaper (t.ex. läsa, skriva och räkna). Regeringen har därför gett Statens skolverk i uppdrag att föreslå hur utbildningen inom den kommunala vuxenutbildningen kan utvecklas i detta avseende (U2017/02921/GV). Regeringen avser återkomma i frågan om vidare reglering.

Genom förstärkningarna i den kommunala vuxenutbildningen ges kommunerna förutsättningar att ta emot fler deltagare från etableringsuppdraget och att bättre möta deras behov (se beskrivning utg.omr. 16 avsnitt 9.7). Arbetsförmedlingen kommer därmed i högre utsträck-

ning att kunna anvisa deltagare till utbildning. Fler kommer också att kunna antas till en utbildning och ha studier som sin huvudsakliga insats inom etableringsprogrammet. Förstärkningarna kan därmed bidra till att öka genomströmningen i sfi för denna grupp. Regeringen avser fortsatt att reservera ett antal platser inom yrkesvux för elever inom sfi och svenska som andraspråk (utg.omr. 16 avsnitt 9.7).

Effektiv samverkan för nyanländas etablering

En effektiv samverkan mellan olika aktörer är väsentlig för att fler nyanlända ska få ett arbete eller påbörja en utbildning samt för att korta ledtiderna till arbete och utbildning. Arbetsförmedlingen har i uppdrag att vara stödjande och pådrivande i förhållande till andra aktörer och aktivt verka för att initiera och utveckla lokalt och regionalt anpassade samverkanslösningar. Att förstärka samverkansarbetet inom etableringsuppdraget ingår i det särskilda uppdrag om att förbättra genomförandet av etableringsuppdraget som regeringen gav Arbetsförmedlingen i juni 2017.

Folkbildningen har en viktig roll för nyanländas etablering. Regeringens satsningar på folkbildningen beskrivs under utgiftsområde 17 avsnitt 3.6.6. Folkbildningens pedagogik, som utgår från aktivt deltagande och gemensamt lärande i grupp, är särskilt väl lämpad för nyanlända med begränsad studievana. Regeringen avser därför även fortsättningsvis avsätta medel för etableringskurser på folkhögskola inom ramen för befintliga medel för insatser för nyanlända.

Dua har, mot bakgrund av goda erfarenheter när det gäller att främja samverkan för att minska ungdomsarbetslösheten, fått ett utökat uppdrag att också främja samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedlingen samt andra relevanta aktörer för att insatser för nyanländas etablering ska få större genomslag på lokal nivå. Dua får besluta om bidrag till kommuner för samverkan som sker mellan kommunen och Arbetsförmedlingen, t.ex. modeller med lokala spår för att korta vägen till jobb. För att främja fördjupad samverkan, bl.a. lokala spår till jobb, förstärks statsbidragen 2018. I arbetet bör utrikes födda kvinnor särskilt beaktas.

Förstärkning av främjandemedel för bl.a. snabbspår

Arbetsförmedlingen fortsätter att utveckla arbetet med snabbspår tillsammans med parter-

na. Ytterligare medel tilldelas 2018 och 2019 för att förstärka arbetet med särskilda främjande- och utvecklingsinsatser i syfte att påskynda nyanlända invandrares etablering på arbetsmarknaden, se även utgiftsområde 14 avsnitt 3.5.

Förbättringar av anställningsstöden

För många nyanlända består det första jobbet av en subventionerad anställning och det är därför angeläget att dessa fungerar ändamålsenligt. De förändringar som beskrivs under utgiftsområde 14 avsnitt 3.5 avseende de subventionerade anställningarna syftar bl.a. till att förenkla och förbättra stöden, vilket bedöms bidra till att fler kommer i arbete.

Öka sysselsättningen bland utrikes födda kvinnor

Sysselsättningsgraden bland utrikes födda behöver fortsätta att öka, särskilt bland kvinnor. Kvinnor och män ska ges samma möjligheter och incitament att etablera sig i arbets- och samhällslivet. Regeringen presenterar därför i denna proposition insatser för att främja att fler utrikes födda kvinnor deltar på arbetsmarknaden. Det handlar bl.a. om insatser för att öka kvinnors företagande, ytterligare främjandemedel till Dua samt resurser till studieförbunden för uppsökande och motiverande insatser särskilt riktade till utrikes födda kvinnor.

Insatser för föräldralediga m.fl.

Det är viktigt att även föräldralediga ges möjlighet att etablera sig, att fortsätta utveckla sina kunskaper i svenska och att samtidigt få möjlighet till viktiga kontakter med samhället. Längre perioder av föräldraledighet tenderar att särskilt försena kvinnors etablering i arbets- och samhällslivet. I syfte att möjliggöra för kommuner att i större utsträckning erbjuda insatser för föräldralediga förstärks därför befintliga medel enligt 37a § förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar 2018–2020. Insatserna ska även kunna omfatta asylsökande.

Fler kvinnor i arbete eller studier

Arbetsförmedlingen har på uppdrag av regeringen redovisat en handlingsplan för hur myndigheten avser att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar. I handlingsplanen ingår bl.a. förändring av normer och kunskapsuppbyggnad inom myndigheten samt

att utforma servicen så att utrikes födda kvinnor ska få ta del av utbildningar, program och insatser i samma utsträckning som andra inskrivna på Arbetsförmedlingen.

Studier är en viktig väg till etablering på arbetsmarknaden. Regeringen anser att det bör ses över hur bestämmelserna inom studiestöds-systemet och andra ersättningssystem samspelar och påverkar utrikes födda kvinnors ekonomiska förutsättningar att studera och arbeta. Vid behov bör generella åtgärder vidtas i syfte att minska skillnaderna i rekrytering till studier mellan gruppen utrikes födda kvinnor och andra grupper (se utg.omr. 15 avsnitt 3.6.1).

Regeringen har även i juni 2017 gett Statskontoret i uppdrag att sammanställa och utveckla kunskap om varför utomeuropeiskt födda kvinnor i större utsträckning än andra står utanför arbetskraften, samt att beskriva vad som kan förbättra deras förutsättningar att delta i arbetskraften.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Etableringsåtgärder

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:1 Etableringsåtgärder

Tusental kronor				
År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	129 648		74 097
2017	Anslag	209 030 ¹	Utgifts-prognos	206 872
2018	Förslag	238 430		
2019	Beräknat	228 230		
2020	Beräknat	116 630		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att främja etablering i arbets- och samhällslivet samt för statsbidrag till kommuner för detta ändamål. Anslaget får även användas för uppföljning och utvärdering av integrationen.

Regeringens överväganden

Medlen för tidiga insatser för asylsökande m.fl. utökas med 39 miljoner kronor 2018 respektive

2019, därefter med 38 miljoner kronor per år från och med 2020. Syftet är att asylsökande och nyanlända i väntan på bosättning i en kommun ska få bättre tillgång till tidig information om det svenska samhället. Vidare bör förutsättningarna för nyanlända att delta i insatser i bl.a. svenska under sin föräldraledighet förbättras. Regeringen förstärker därför medlen med 15 miljoner kronor per år 2018–2020. Insatserna ska även kunna omfatta asylsökande.

Regeringen föreslår att 238 430 000 kronor anvisas under anslag 1:1 *Etableringsåtgärder* för 2018. För 2019 beräknas anslaget till 228 230 000 kronor och för 2020 till 116 630 000 kronor.

I tabell 3.11 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2018 och framåt.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Etableringsåtgärder

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	209 030	209 030	209 030
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	29 400	19 200	-92 400
Varav BP18	54 000	54 000	53 000
Varav			
Tidiga insatser	39 000	39 000	38 000
Insatser under föräldraledighet	15 000	15 000	15 000
Förslag/beräknat anslag	238 430	228 230	116 630

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:2 Kommunersättningar vid flyktningmottagande

Tusental kronor				
År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	12 013 160		644 719
2017	Anslag	21 643 414 ¹	Utgifts-prognos	17 174 025
2018	Förslag	19 265 374		
2019	Beräknat	13 655 154		
2020	Beräknat	10 472 094		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.6.2 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och landsting för utgifter i samband med mottagandet av nyanlända invandrare. Anslaget får även användas för utgifter för uttagning av personer som ska vidarebosättas samt för resor för dessa personer vid vidarebosättning.

Kompletterande information

Ersättning betalas ut med stöd av förordningen (1990:927) om statlig ersättning för flyktingmottagande och med stöd av förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utläningar.

Regeringens överväganden

Utgifterna under 2017 beräknas bli ca 4 460 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i budgetpropositionen för 2017. Den främsta förklaringen är att antalet kommunmottagna antas bli lägre än vad som beräknades i samband med budgetpropositionen för 2017, vilket i sin tur beror på att antalet asylsökande har blivit lägre än beräknat. Fortsatt långa handläggningstider inom asylprövningen innebär också att en del kommer att tas emot i en kommun först under 2018. Utgifterna för ersättning för ensamkommande barn bedöms bli betydligt lägre än vad som är beräknat i budgetpropositionen för 2017, vilket beror dels på att en större del av ersättningarna för 2017 kommer att betalas ut under 2018, dels på att fler antas få sin ålder uppskriven till 18 år.

Tabell 3.13 Prognos för antalet kommunmottagna 2017–2020

Beräknat i BP17 respektive BP18

År	Antalet kommunmottagna		Varav kommunmottagna barn	
	Beräknat i BP17	Beräknat i BP18	Beräknat i BP17	Beräknat i BP18
2017	98 800	77 000	13 700	9 200
2018	60 500	52 200	2 300	2 800
2019	49 600	31 400	2 300	1 200
2020	43 900	31 000	2 300	1 100

Källa: Migrationsverket.

Tillskottet till kommunerna för att bättre kunna möta utbildningsbehovet bland nyanlända med anledning av införandet av en utbildningsplikt innebär att anslaget ökar med 301 miljoner kronor 2018, 467 miljoner kronor 2019 och 378 miljoner kronor per år från och med 2020.

Från och med 2018 kommer utgifterna för statsbidrag till kommuner för mottagande av skyddsbehövande m.fl. i samband med vidarebosättning, utgiftsområde 8 anslag 1:3 *Migrationspolitiska åtgärder*, att redovisas på detta anslag. Det gäller även utgifterna för resekostnader för de personer som vidarebosätts till Sverige.

Regeringen föreslår att 19 265 374 000 kronor anvisas under anslag 1:2 *Kommunersättningar vid flyktingmottagande* för 2018. För 2019 beräknas anslaget till 13 655 154 000 kronor och för 2020 till 10 472 094 000 kronor.

I tabell 3.14 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2018 och framåt.

Tabell 3.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Kommunersättningar vid flyktingmottagande

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	21 643 414	21 643 414	21 643 414
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-6 000 000	-8 806 000	-8 961 000
Varav BP18	301 000	467 000	378 000
Varav			
Utbildning inom etablering	301 000	467 000	378 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-474 454	-458 014	-571 955
Volymer	1 655 414	183 754	-2 764 365
Överföring till/från andra anslag	1 061 000	1 092 000	1 126 000
Varav BP18	1 061 000	1 092 000	1 126 000
Varav			
RM18:1: Statsbidrag för vidarebosatta	1 061 000	1 092 000	1 126 000
Övrigt	1 380 000		
Förslag/beräknat anslag	19 265 374	13 655 154	10 472 094

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.3 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

År	Typ	Belopp	Notering	Belopp
2016	Utfall	4 226 390	Anslags-sparande	821 610
2017	Anslag	6 427 887 ¹	Utgifts-prognos	5 450 691
2018	Förslag	5 179 320		
2019	Beräknat	3 901 436		
2020	Beräknat	3 254 879		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för etableringsersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Kompletterande information

Etableringsersättning får ges till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser enligt förord-

ningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser.

Regeringens överväganden

Anslaget påverkas främst av antalet nyanlända som omfattas av etableringsuppdraget, vilket i sin tur påverkas av antalet kommunmottagna. Utfallet under 2017 beräknas bli 5 451 miljoner kronor, vilket är ca 980 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i budgetpropositionen för 2017. Nedrevideringen beror på att antalet deltagare i etableringsuppdraget beräknas bli färre än vad som antogs i budgetpropositionen för 2017. För år 2018 och framåt fortsätter antalet deltagare att minska, vilket innebär att även utgifterna minskar.

Förändringar avseende reformeringen av regelverket för nyanländas etablering medför att anslaget ökar med 37 miljoner kronor 2018, 68 miljoner kronor 2019 och 81 miljoner kronor från och med 2020.

Regeringen bedömer att det inte föreligger behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att 5 179 320 000 kronor anvisas under anslag 1:3 *Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 901 436 000 kronor respektive 3 254 879 000 kronor.

I tabell 3.16 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2018 och framåt.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Etableringsersättning till vissa nyanlända invandrare

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 379 887	6 379 887	6 379 887
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	143 287	165 778	190 492
Varav BP18	135 000	165 000	178 000
Varav			
Begränsningar i föräldrapenningen	98 000	97 000	97 000
Nytt regelverk etablering och harmoniseringar	37 000	68 000	81 000
Volym	-1 343 854	-2 644 229	-3 315 500
Förslag/beräknat anslag	5 179 320	3 901 436	3 254 879

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.4 1:4 Hemutrustningslån

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:4 Hemutrustningslån

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	208 225		93 895
2017	Anslag	331 982 ¹	255 069
2018	Förslag	202 863	
2019	Beräknat	166 098	
2020	Beräknat	147 098	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till nyanlända invandrare för inköp av hemutrustning.

Regeringens överväganden

Utgifterna för hemutrustningslån påverkas främst av antalet nyanlända som tas emot i en kommun och i vilken utsträckning de väljer att ta lån.

Utgifterna under 2017 beräknas bli ca 80 miljoner kronor lägre än vad som anvisades i budgetpropositionen för 2017, vilket beror på att antalet kommunmottagna har blivit färre än beräknat.

Regeringen föreslår att 202 863 000 kronor anvisas under anslag 1:4 *Hemutrustningslån* för

2018. För 2019 beräknas anslaget till 166 098 000 kronor och för 2020 till 147 098 000 kronor.

I tabell 3.18 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2018 och framåt. I tidigare beslut ingår sänkningen av de högsta beloppen för lån avseende omöblerad bostad för enpersonshushåll och hushåll bestående av två vuxna (se avsnitt 3.4.3) som trädde i kraft mars 2017.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Hemutrustningslån

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	331 982	331 982	331 982
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-41 000	-40 000	-59 000
Övrigt	-88 119	-125 884	-125 884
Förslag/beräknat anslag	202 863	166 098	147 098

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4 Diskriminering

4.1 Omfattning

Området omfattar åtgärder för att förebygga och motverka diskriminering på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Området omfattar verksamheten hos Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Nämnden

mot diskriminering som finansieras från anslag 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen*. Vidare ingår åtgärder mot diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet liksom insatser för att stärka homo- och bisexuellas, transpersoners och queeras lika rättigheter som finansieras från anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.*

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom området Diskriminering

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Diskriminering</i>						
2:1 Diskrimineringsombudsmannen	102	112	115	124	126	128
2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.	54	63	62	73	77	76
Summa Diskriminering	156	175	177	197	203	204

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål

Målet för regeringens politik mot diskriminering är ett samhälle fritt från diskriminering (prop. 2008/09:1 utg.omr. 13, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Målet för arbetet mot rasism utgår från det av regeringen beslutade målet för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott: ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige.

Målet för arbetet med att stärka homo- och bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter utgår från det av regeringen beslutade övergripande målet för den nationella strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.4 Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av åtgärder som bidragit till målsättningen om ett samhälle fritt från diskriminering. Vidare redovisas resultaten av åtgärder för att uppnå ett strategiskt, effektivt och samlat arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i Sverige. Slutligen redovisas åtgärder som bidrar till målet om lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Centrala bedömningsgrunder är:

- utveckling av lagstiftningen för skydd mot diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter,
- anmälningar och uppgifter om förekomsten av diskriminering,
- individens möjlighet att hävda sina rättigheter och arbetet för att motverka diskriminerande strukturer,
- kunskapen om diskriminering, rasism och liknande former av fientlighet samt lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer, och

- det civila samhällets arbete mot rasism, liknande former av fientlighet och för lika rättigheter och möjligheter.

Underlaget för bedömningarna utgörs främst av redovisningar och rapporter från de myndigheter som haft särskilda regeringsuppdrag inom området. I bedömningen vägs även resultat från utredningar in samt underlag från berörda myndigheters årsredovisningar. Bedömningen av insatser för ett effektivt arbete mot diskriminering och diskriminerande strukturer påverkas även av de insatser som gjorts av de s.k. antidiskrimineringsbyråerna på regional och lokal nivå.

4.4.2 Resultat

Ett samhälle fritt från diskriminering

Sverige har under 2016 mottagit rekommendationer och synpunkter från internationella granskningsorgan om att förstärka skyddet mot diskriminering både gällande lagstiftning och Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) roll (se vidare utg. omr. 1 avsnitt 8.13.2).

Arbetet för ett samhälle fritt från diskriminering och för lika rättigheter och möjligheter förutsätter effektiva insatser mot diskriminering och diskriminerande strukturer på nationell, regional och lokal nivå samt på internationell nivå.

Den 14 december 2016 lämnades betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87). Utredaren har haft i uppdrag att lämna förslag som säkerställer goda förutsättningar för personer som utsätts för diskriminering att ta tillvara sina rättigheter. Förslagen har remitterats.

Under 2016 avsatte regeringen sammantaget ca 123 miljoner kronor till DO och antidiskrimineringsbyråerna för arbetet mot diskriminering samt för lika rättigheter och möjligheter på nationell, regional och lokal nivå.

Under 2016 deltog Sverige också i ett flertal internationella forum för att främja lika rättigheter och möjligheter. Sverige har fortsatt medverkat i det pågående förhandlingsarbetet om Europeiska kommissionens förslag till nytt EUDirektiv om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett religion eller övertygelse, funktionsnedsättning, ålder eller sexuell läggning.

En effektiv och heltäckande lagstiftning

Regeringen har fortsatt arbetet med att säkerställa samma skydd oavsett diskrimineringsgrund för att få en effektiv och heltäckande lagstiftning. Den 1 januari 2017 ändrades diskrimineringslagens bestämmelser om aktiva åtgärder (prop. 2015/16:135, bet. 2015/16:AU10, rskr. 2015/16:304). Ändringarna innebär att aktiva åtgärder inom arbetslivet och utbildningsområdet ska omfatta samma diskrimineringsgrunder som diskrimineringsförbudet. Regeringen anvisar ett övergripande ramverk för arbetet och att lönekartläggningar för jämställda löner ska genomföras årligen. Därutöver har regeringen överlämnat en proposition (prop. 2016/17:220) till riksdagen med ett förslag till ett utvidgat skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet. Förslaget innebär att nuvarande undantag för företag med färre än tio anställda inom området varor och tjänster tas bort.

Anmälningar och uppgifter om förekomsten av diskriminering

Rapportering från bl.a. DO visar att diskriminering förekommer inom flera samhällsområden. I SOU 2016:87 framgår att det finns ett stort mörkertal när det gäller förekomsten av diskriminering. Av dem som har utsatts är det bara ett fåtal som gör en anmälan (SOU 2016:87).

I den omvärldsanalys som DO lämnat under 2016 pekar myndigheten på att risken att utsättas för diskriminering är särskilt stor när det gäller grundläggande samhällsområden inom offentliga åtaganden som innebär att tillhandahålla bostad, jämlik utbildning, socialtjänst och social trygghet.

Under 2016 mottog DO 2 264 anmälningar om diskriminering. Det är 118 anmälningar färre än föregående år. Det minskade antalet är förhållandevis jämnt fördelat över de flesta samhällsområden. Antalet anmälningar inom samhällsområdet utbildning har dock ökat. Av anmälningarna till DO gjordes 41 procent av kvinnor och 53 procent av män, vilket är en viss förändring från föregående år då 47 procent av anmälningarna gjordes av kvinnor och 51 procent av män. Samtidigt har det skett en betydande ökning av anmälningar där uppgift om kön saknas eller inte har definierats.

Tabell 4.2 Antalet inkomna anmälningar om diskriminering till DO fördelade på kön 2014–2016

	2014	2015	2016
Kvinnor	877	1 113	1 087
Män	1031	1 210	1 392
Ej definierat/uppgift saknas	73	70	148
Totalt*	1 981	2 393	2 627

*Det totala antalet kan avvika från antalet ärenden på grund av att vissa anmälare uppger flera kön när till exempel ett par föräldrar anmäler.
Källa: DO:s årsredovisning för 2016.

Till de 16 antidiskrimineringsbyråer som under 2016 fick statligt stöd inkom sammantaget 1 381 ärenden. Det är en ökning från föregående år då antalet inkomna ärenden uppgick till 1 107. Av inkomna ärenden 2016 var fördelningen mellan kvinnor och män relativt lika liksom tidigare år, 38 procent från kvinnor och 31 procent från män. Uppgift om kön saknas för knappt 30 procent av anmälningarna.

De flesta av anmälningarna till DO och antidiskrimineringsbyråerna avsåg liksom tidigare år diskrimineringsgrunderna funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet. Anmälningarna för de båda grunderna har sammantaget sjunkit jämfört med 2015. Inom samhällsområdet utbildning har dock anmälningarna som har samband med etnisk tillhörighet ökat. Detsamma gäller för diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning, men här har även anmälningarna inom samhällsområdet arbetsliv ökat. Vidare har antalet anmälningar som gäller missgynnande som har samband med föräldraledighet fortsatt att öka. I flera fall avser anmälan också diskriminering som har samband med kön (graviditet).

Tabell 4.3 Antalet anmälningar till DO per diskrimineringsgrund och missgynnande i samband med föräldraledighet till DO 2014–2016

	2014	2015	2016
Etnisk tillhörighet	601	663	572
Funktionsnedsättning	461	680	613
Kön	250	290	277
Könsidentitet eller könsuttryck	26	62	45
Missgynnande i samband med föräldraledighet	52	57	76
Religion eller annan trosuppfattning	119	156	124
Sexuell läggning	32	64	49
Ålder	269	280	210
Totalt	1 810	2 252	1 966

Källa: DO:s årsredovisning för 2016.

Därutöver har antalet anmälningar om sexuella trakasserier fortsatt att öka markant inom utbildningsområdet. Flera ärenden utgörs av uppgifter som har överlämnats från Skolinspektionen. Ökningen av anmälningarna avseende sexuella trakasserier avspeglas också i en ökning avseende diskrimineringsgrunden kön inom utbildningsområdet.

Individens möjlighet att hävda sina rättigheter och arbetet för att motverka diskriminerande strukturer

Av de inkomna ärendena till DO beslutade myndigheten 2016 att inleda tillsyn i 204 ärenden. Under 2015 beslutade DO att utreda 264 ärenden som hade sin grund i en enskild anmälan.

De allra flesta ärenden som utreddes under 2016 avslutades med tillsynsbeslut där DO, om utredningen gett grund för det, uttalat sig om eventuella överträdelser, brister eller risker för diskriminering som har observerats. I somliga fall har DO bedömt att det som framkommit i en utredning givit myndigheten skäl att inträda som part och väcka talan i domstol. Under 2016 beslutade DO att driva 13 ärenden vidare till domstol, 4 ärenden från män och 9 ärenden från kvinnor, varav DO företrädde 3 kvinnor i ett av målen. I jämförelse drev DO 16 ärenden till domstol under 2015 och 25 ärenden under 2014.

De ärenden som DO under 2016 lyft genom såväl tillsynsbeslut som i process återspeglas i den debatt som förekommer i samhället om normer och värderingar. Dessa ärenden gäller exempelvis diskriminering kopplat till kön när

det gäller separata badtider för kvinnor samt efterlevnaden av förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet, bl.a. när det gäller skolors arbete med stöd och anpassning till elever med psykisk funktionsnedsättning. Det gäller även arbetsgivares möjligheter att upprätthålla likabehandlingsnormer samt vikten av att vinnlägga sig att använda rätt namn och pronomen för transpersoner.

Under 2016 har fyra domar meddelats, varav två från Arbetsdomstolen (AD) och två från allmän domstol. I tre av dessa domar bifölls DO:s talan.

Vidare har DO under 2016 följt upp granskningen av skolors likabehandlingsplaner som DO genomförde under 2014–2015. I en del av de skolor där brister har konstaterats har DO på nytt begärt in skolornas likabehandlingsplaner för att se om de brister som den förra granskningen identifierade åtgärdats. På arbetslivets område har DO inlett och i stora delar avslutat en större tillsynsinsats avseende statliga arbetsgivares jämställdhetsplaner. Tillsynen omfattade 190 statliga myndigheter. Slutrapportering av resultat sker i samband med att granskningen avslutas 2017.

Av de 1 381 inkomna ärendena till antidiskrimineringsbyråerna 2016 handlades 899 som rådgivningsärenden och 482 som insatsärenden. Rådgivningsärendena bestod av enklare förfrågningar där individen själv efter rådgivningen agerar. Byråerna avslutade knappt 400 ärenden främst till följd av att ärendet inte bedömts som diskriminering eller att anmälaren valt att inte gå vidare med ärendet. Knappt 300 ärenden hänvisades vidare till annan organisation eller myndighet. I 160 av ärendena träffades förlikningar eller lokala lösningar som resulterat i exempelvis ekonomisk kompensation till utsatta, återkallade uppsägningar, omprövningar av beslut samt att utredningar om missförhållanden på en arbetsplats har inletts.

Ökad kunskap om diskriminering

DO har fortsatt arbetet med att samverka med olika nyckelaktörer i syfte att fler ska bidra till att ta ett större ansvar för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. Vidare har DO genomfört rättighetsbaserade utbildningar som bidragit till att öka kunskap om diskriminering. Dessutom har DO genomfört ett omfattande arbete med att informera om nyheterna i lagstiftningen om aktiva

åtgärder och tagit fram särskilda rapporter för att öka kunskapen om diskriminering.

DO har även, i samarbete med Myndigheten för delaktighet, haft ett särskilt uppdrag att informera om bristande tillgänglighet som en form av diskriminering (S2015/2415/FST). Två större rapporter har under 2016 varit särskilt viktiga: Sakligt motiverad eller koppling till kön och Kedjor av händelser. Den förstnämnda syftar till att skapa insikt i hur arbetsgivare går tillväga för att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män. Den sistnämnda togs fram för att fördjupa och utveckla kunskap om hur muslimer och förmodade muslimer upplever diskriminering i dagens Sverige.

I syfte att höja och sprida kunskap om diskriminering på bostadsmarknaden beviljade regeringen antidiskrimineringsbyrån Malmö mot Diskriminering ett särskilt bidrag under 2016 (Ku2016/02356/DISK). Bidraget har använts för att genomföra kartläggningar och ta fram utbildnings- och informationsmaterial samt sprida kunskap brett hos olika berörda aktörer nationellt.

Ett samlat arbete mot rasism och liknande former av fientlighet

I november 2016 beslutade regeringen om en nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott (Ku2016/02629/DISK). Planen innebär ett samlat grepp om arbetet mot rasism och liknande former av fientlighet som utförs av flera myndigheter, regionala och lokala aktörer samt organisationer inom det civila samhället. Planen utgår från fem särskilt viktiga strategiska områden som regeringen har identifierat som avgörande för att uppnå målet med planen, nämligen:

- förbättrad samordning och uppföljning,
- mer kunskap, utbildning och forskning,
- civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog,
- förstärkt förebyggande arbete på nätet, och
- ett mer aktivt rättsväsende.

Insatserna inom rättsväsendets område redovisas under utgiftsområde 4 avsnitt 2. Från anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.*

avsattes sammantaget drygt 31 miljoner kronor för åtgärder inom ramen för planen under 2016.

Förbättrad samordning och uppföljning

Regeringen har gett Forum för levande historia i uppdrag att samordna och följa upp den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Forum för levande historia har lämnat en första delredovisning i vilken framgår hur arbetet har påbörjats och hur myndigheten planerar att genomföra uppdraget. I redovisningen framgår även hur andra myndigheter har genomfört olika regeringsuppdrag på området (Ku2017/01152/DISK).

Redovisningen ger en delvis positiv bild av utvecklingen. Flera av myndigheterna som haft regeringsuppdrag har gjort utvärderingar som visar att insatserna har gett goda resultat (Statens kulturråd, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Statens medieråd). Flera av myndigheterna påtalar också att det saknas kunskap om rasism och liknande former av fientlighet och hatbrott inom det aktuella verksamhetsområdet och att det saknas samlad kunskap inom det område de verkat inom (DO, MUCF och Statens medieråd).

DO har inom ramen för uppdraget att utveckla arbetet mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans, fortsatt arbetet med att samla in kunskap om vilka insatser som genomförs i Sverige för att motverka att människor utsätts för rasism och främlingsfientlighet (Ku2017/01001/DISK).

Länsstyrelsen i Dalarnas län har haft i uppdrag att utveckla arbetsformer för att motverka sociala risker med fokus på rasism och extremism. Inom ramen för uppdraget har myndigheten bl.a. genomfört ett flertal konferenser på såväl regional som nationell nivå samt samverkat med ett flertal myndigheter. Enligt myndigheten finns det behov av samordning och samverkan – både mellan uppdrag och mellan olika funktioner/förvaltningar på nationell, regional och lokal nivå. Länsstyrelsen redovisar även ett förslag på en lägesbildastruktur (Ku2017/00918/DISK och Ku2017/01412/-DISK). I juni 2017 förlängde regeringen myndighetens uppdrag t.o.m. 2020 (Ku2017/01428/DISK).

Regeringskansliet har fattat beslut om att närmare utreda hur ett nationellt center för romska frågor kan inrättas (Ku2017/01479/DISK). Utredaren ska särskilt

beakta förslagen som lämnats av Kommissionen mot antiziganism i betänkandet Kraftsamling mot antiziganism (SOU 2016:44).

Mer kunskap, utbildning och forskning

Forum för levande historia har fortsatt uppdraget om att genomföra en utbildningsinsats om rasism i historien och i dag (Ku2015/00319/KA och Ku2016/01672/DISK). Inom ramen för uppdraget har myndigheten utvecklat en ny temasida på sin webbplats där fakta om olika former av rasism har samlats. Under 2016 har temasidan visats 116 000 gånger. Forum för levande historia har tagit fram forskningsrapporter och poddsändningar som resulterat i en stor spridning. Drygt 1 100 rapporter har distribuerats, drygt 800 nedladdningar har skett och en poddsändningsserie har fått 25 800 lyssningar fram till årsskiftet 2016/2017.

Vidare har Forum för levande historia i samarbete med Statens skolverk erbjudit kursen Motverka rasism och främlingsfientlighet i förskolan och skolan vid tio lärosäten. Under 2016 deltog 380 personer i kursen och för 2017 är 442 antagna. Regionala konferenser för skolpersonal har genomförts i fem regioner under våren 2017.

Forum för levande historia arbetar för närvarande med att utveckla en digital undervisningsresurs som riktar sig till lärare i historia för årskurs 7–9 samt gymnasiet och ger övningar i källkritik och historiebruk. Verktöget innehåller historiska källor som exemplifierar svenska händelser om olika former av rasism.

Arbetet med att genomföra utbildningsinsatser riktade mot fler yrkesgrupper, som ingår i uppdraget, har inletts.

Flertalet aktiviteter inom ramen för uppdraget pågår fortfarande. Därmed kan myndigheten endast beskriva tendenser från aktiviteterna. Enligt Forum för levande historia finns det en positiv utveckling mot de av utvecklingsarbetets mål som är riktade mot skolans personal.

Inom ramen för Skolverkets uppdrag att vidta kunskapshöjande insatser i skolan om främlingsfientlighet och liknande former av intolerans har myndigheten fortsatt att utveckla material till stöd i frågorna och annat metodstöd (Ku2017/00394/DISK). Utöver ovan nämnda samarbete med Forum för levande historia har Skolverket bl.a. tagit fram konkreta scenarier och diskussionsfrågor för kollegialt utvecklingsarbete som publicerats på myndighetens webbplats.

Därutöver har Statens kulturråd under 2016 haft i uppdrag av regeringen att redovisa hur verksamheter som tillgängliggör konst och kultur främjar ett öppnare samhälle (Ku2017/00600/DISK).

DO:s uppdrag om att vidta kunskapshöjande åtgärder om afrofofi (Ku2015/01668/DISK) har bidragit till att skapa en arena för samtal och kunskapsutbyte mellan afrosvenska organisationer, offentliga aktörer och forskningen (Ku2017/01002/DISK).

Regeringen har förlängt och förstärkt MUCF:s uppdrag att motverka homofobi, bifobi och transfobi och genomföra insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer (Ku2017/00690/DISK). Resultatet av arbetet så här långt framgår nedan under Lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer.

För att kartlägga forskningen om rasism på arbetsmarknaden har regeringen gett Vetenskapsrådet ett särskilt uppdrag (U2016/04442/F). Kartläggningen, som rapporterades till regeringen i juni 2017, visar att forskning av relevans för att öka kunskap om rasism på arbetsmarknaden bedrivs inom en rad olika discipliner och forskningsteman. Av rapporten framgår bl.a. att en sammanställning av aktuell kunskapsläge i Sverige gällande förekomsten av diskriminering av personer som utifrån utseende och/eller namn antas ha ursprung i länder utanför Europa, främst Afrika och Mellanöstern, bekräftar att diskriminering vid framför allt rekrytering förekommer.

Ökat stöd och fördjupad dialog med det civila samhället

Regeringen bjöd i mars 2017 in till ett sakråd om genomförandet av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Ett stort antal myndigheter och organisationer i det civila samhället deltog i sakrådet. Deltagarna lämnade förslag och synpunkter på hur genomförandet kan ske på bästa sätt inom de fem strategiska områdena.

MUCF fördelade under 2016 ca 14,3 miljoner kronor enligt förordningen (2008:62) om statsbidrag till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans, vilket är 6 miljoner kronor mer jämfört med 2015. Av de 22 organisationerna som fått bidrag arbetar 13 med antisemitism, 17 med islamofobi, 13 med afrofofi, 13 med antiziganism, 8 med homofobi och transfobi och

3 med rasism mot samer. Fem organisationer arbetar med annan form av rasism eller intolerans.

Enligt MUCF har statsbidraget till verksamheter mot rasism och liknande former av intolerans bidragit till att förebygga och motverka dessa företeelser genom att ny kunskap har tagits fram, metoder för lärande verktyg har utvecklats, möten mellan olika grupper har skapats och information har spridits på olika sätt.

MUCF beviljade även 1,8 miljoner kronor till den verksamhet som Fryshuset Exit bedriver för att hjälpa människor att lämna nazistiska och rasistiska miljöer. Stödet till Exit har framför allt medverkat till att ge individbaserat stöd till avhopp, anhängigtöd och en stödtelefon till de som är i behov av verksamhetens expertis, men också till att bidra med kunskap till yrkesverksamma som möter målgruppen i sitt arbete.

Förstärkt förebyggande arbete på nätet

Statens medieråd har av regeringen fått i uppdrag att kartlägga skyddet av barn och unga på internet vad avser rasism, liknande former av fientlighet, hatbrott och extremism. Myndigheten har bl.a. genomfört informations- och datainsamling av uppgifter från en stor mängd myndigheter och organisationer från det civila samhället (Ku2017/00587/DISK). Regeringen har även i mars 2017 gett myndigheten i uppdrag att genomföra kampanjen No Hate Speech Movement t.o.m. 2020 i syfte att höja kunskapen om rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga (Ku2017/00785/DISK).

Lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer

Regeringen har under året fortsatt arbetet för att stärka hbtq-personers rättigheter utifrån den nationella strategin och dess olika fokusområden med de strategiska myndigheterna DO, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, MUCF och Kulturrådet.

Arbetet har under 2016 och 2017 särskilt fokuserat på transpersoners lika rättigheter och möjligheter.

Statskontoret har utvärderat regeringens strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck (Ku2016/01608/DISK). Statskontorets övergripande slutsats är att de statliga

insatserna och strukturen i strategin har bidragit till att uppfylla strategins övergripande mål. Statskontoret anser dock att styrning, samordning, uppföljning och prioritering av insatser kan förbättras.

Förbättrade förutsättningar för efterlevnaden av transpersoners rättigheter

Inför Stockholm Pride 2016 aviserade regeringen ytterligare insatser för att förbättra transpersoners situation. Detta har bl.a. resulterat i att regeringen i december 2016 tillsatte en utredning för att kartlägga transpersoners villkor och situation i samhället (dir. 2016:102). Utredaren har i uppdrag att föreslå konkreta insatser i syfte att bidra till förbättrade levnadsvillkor och ett tryggare livsutrymme för transpersoner. Vidare ska utredaren belysa hur personer som genomgår könskorrigering uppfattar utredning, vård och behandling.

I en lagrådsremiss som beslutades i juni 2017 föreslås bl.a. att det straffrättsliga skyddet för transpersoner ska utvidgas och att uttrycket könsöverskridande identitet och uttryck ska ersättas med könsidentitet och könsuttryck bl.a. i diskrimineringslagen. Avsikten är att en proposition ska beslutas under hösten 2017. Vidare har regeringen tagit initiativ till ett lagförslag om ersättning till dem som drabbats av det tidigare steriliseringskravet i samband med ändring av könstillhörigheten.

Förstärkt kunskap och synlighet om hbtq-frågor

De strategiska myndigheterna – DO, Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Kulturrådet och MUCF – vilkas uppdrag är reglerade i respektive myndighets instruktion och därmed finansierade inom respektive utgiftsområde, har genomfört en rad olika åtgärder. Bland annat har det bidragit till att kunskapen om hbtq-personers situation och levnadsvillkor ökat och frågor som rör hbtq-personers situation har även fått ökad synlighet inom myndigheternas olika verksamhetsområden.

Från anslag 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* avsattes drygt 14 miljoner kronor för att stärka hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter. Socialstyrelsen tilldelades 3 miljoner kronor för att finansiera insatser enligt förordningen (2014:1542) om statsbidrag till kommuner och landsting för att öka kunskapen om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners situation. Socialstyrelsen tilldelades även 1 miljon kronor för att höja kunskapen

om hbtq-personers situation och levnadsförhållanden och hur diskriminering kan ta sig uttryck inom socialtjänstens område. MUCF tilldelades 1 miljon kronor för att genomföra insatser för en öppen och inkluderande miljö i skolan för unga hbtq-personer. Sammantaget har de avsatta medlen bl.a. resulterat i ett ökat antal projekt, utbildningar och konferenser som bedöms ha bidragit till en ökad kunskap om hbtq-personers situation och därigenom även till arbetet mot diskriminering, homofobi och transfobi.

Vidare fattade regeringen i juli 2017 beslut om att ge Migrationsverket i uppdrag att fortsätta utveckla kompetensen i hbtq-frågor. Detta för att säkerställa det fortsatta arbetet med hög rättslig kvalitet i asylärenden där sexuell läggning och könsidentitet åberopas (Ju2017/05955/EMA).

Stödet till hbtq-organisationer inom det civila samhället

Under 2016 avsattes ca 9,3 miljoner kronor för stöd till organisationer inom det civila samhället enligt förordningen (2008:349) om statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. MUCF lyfter i sin redovisning fram att en stor del av bidraget medverkar till att upprätthålla den ordinarie verksamheten hos organisationer för att dessa ska kunna delta i och bedriva påverkansarbete samt utbilda i hbtq-frågor. Samtliga bidragsgivande organisationer ger exempel på att deras arbete bidragit till externa effekter på samhällsnivå.

4.5 Analys och slutsatser

Att inte utsättas för diskriminering är en mänsklig rättighet. Trots det är vårt samhälle långt ifrån fritt från diskriminering. Den ökade segregationen i samhället med stora skillnader i utbildningsnivå och stor konkurrens om arbeten innebär också en risk för ökad diskriminering inom flera centrala samhällsområden. Anmälningarna om diskriminering ger en fingervisning om förekomsten av diskriminering inom olika samhällsområden och de vanligaste diskrimineringsgrunderna, men det är svårt att få en heltäckande bild då mörkertalen är stora.

Regeringens bedömning är att det arbete som DO tillsammans med antidiskrimineringsbyråerna bedriver har en central roll för individers möjlighet att hävda sina rättigheter och är grundläggande i arbetet för att motverka diskriminerande strukturer.

DO:s uppdrag är brett och stort och berör många olika områden och antidiskrimineringsbyråerna bedriver ett omfattande arbete på lokal och regional nivå. Samtidigt är möjligheterna begränsade att ge individer möjlighet att hävda sina rättigheter och arbeta för att motverka diskriminerande strukturer. Regeringens bedömning är att DO:s arbete med att utreda fler ärenden, bedriva generell tillsyn inom områden med förändringsbehov och arbetet med tillsyn över arbetsgivares och utbildningsanordnarens förebyggande arbete, s.k. aktiva åtgärder är avgörande. Flera aktörer behövs också för att bedriva ett effektivt arbete mot diskriminering. Antidiskrimineringsbyråernas arbete visar på vikten av att effektivt motverka diskriminering på lokal och regional nivå och det finns en stor efterfrågan på deras verksamheter.

Vidare är regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregation 2017-2025 en viktig del i arbetet då centrala utgångspunkter bl.a. är att stärka individers åtnjutande av sina mänskliga rättigheter samt att uppmärksamma ojämlikhet och normer som ligger till grund för att människor diskrimineras (se vidare avsnitt 6).

Även om det formella skyddet mot diskriminering fortsatt har stärkts bedömer regeringen att det fortfarande finns brister i lagstiftningen när det gäller skyddet mot diskriminering.

Vidare kommer regeringen noga följa det nya kravet i diskrimineringslagen på årliga lönekartläggningar för arbetsgivare med minst tio anställda.

För att bekämpa rasismen och hatbrotten krävs en helhetssyn. Utvecklingen i dagens Sverige är komplex. Å ena sidan visar undersökningar att stöd för öppenhet och inkludering ökar över tid men å andra sidan vittnar många samtidigt om ett mer hästskt samhällsklimat där rasismen visar sig allt tydligare. I SOM-undersökningen 2016 är andelen som upplever läget i dag som ”mycket oroande” inför framtiden avseende ökad främlingsfientlighet 45 procent jämfört med 40 procent 2015.

Det samlade grepp som tagits i arbetet mot rasism och liknande former av fientlighet genom den nationella planen ger, enligt regeringens

bedömning, förutsättningar för en fortsatt positiv utveckling. Regeringens bedömning är att de insatser som hittills genomförts har bidragit till en ökad kunskap om hur strukturell rasism och liknande strukturer förekommer i samhället. Den nationella planen bidrar till att synliggöra de olika formerna av rasism och liknande former av fientlighet. Genom att regeringen har identifierat särskilt viktiga strategiska områden finns förbättrade förutsättningar för att rikta insatser där de främst behövs. Den inrättade strukturen för samordning och uppföljning samt de ökade krafterna mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott har skapat en bättre grund för myndigheters och det civila samhällets fortsatta insatser.

Regeringen bedömer att arbetet med lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer har gått framåt genom de olika insatserna inom ramen för strategin. Statskontorets utvärderingar visar dock att roll- och ansvarsfördelning, styrning och samordning, uppföljning samt prioritering av insatser kan förbättras. Hbtq-personer är alltså en utsatt grupp i samhället när det gäller diskriminering, trakasserier, hot, våld och hatbrott. Psykisk ohälsa, självmordstankar och självmordsförsök är framträdande problem, i synnerhet bland unga transpersoner. Det ökade antalet asylsökande under de senaste åren har också aktualiserat frågan om hur hbtq-personer behandlas i asylprocessen. Regeringen arbetar för att trygga flyktingars och asylsökandes mänskliga rättigheter, i linje med vad internationella granskningsorgan fört fram. Uppdraget till Migrationsverket är därför viktigt.

4.6 Politikens inriktning

Skyddet mot diskriminering är en av hörnstenarna i arbetet för de mänskliga rättigheterna. Sverige ska vara ett land där alla människor erkänns för vilka de är, får rätt att definiera sig själva och har tillgång till lika rättigheter och möjligheter. De personer som utsätts för diskriminering ska kunna få sina rättigheter tillvaratagna, men det ska också finnas ett effektivt förebyggande arbete mot diskriminering. Regeringen fortsätter arbetet för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter. DO tillförs 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att fler människor ska få sina

rättigheter tillvaratagna och för att motverka de diskriminerande strukturer som finns. Därutöver genomför regeringen en satsning för att stärka det lokala och regionala arbetet mot diskriminering. Ett aktivt förebyggande arbete mot diskriminering ska finnas över hela landet. Regeringen föreslår att 15 miljoner kronor tillförs för antidiskrimineringsbyråernas verksamheter.

Regeringen kommer fortsatt arbeta för att stärka skyddet mot diskriminering. Under 2018 beräknas diskrimineringslagens undantag gällande diskriminering i form av bristande tillgänglighet för företag med färre än tio anställda vara borttaget. Beredningen av betänkandet Bättre skydd mot diskriminering (SOU 2016:87) fortsätter. Fortsatta insatser vidtas därutöver för att bekämpa den diskriminering och bristande kunskap som finns på bostads- och arbetsmarknaden. Detta kan bidra till minskad segregation i enlighet med regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation 2017–2025. Arbetet med reformprogrammet ska präglas av ett icke-diskrimineringsperspektiv.

Sverige ska vara ett land fritt från rasism och hatbrott. Principen om alla människors lika värde och rättigheter måste värnas. Den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott är ett centralt verktyg för att förebygga och motverka rasism och polarisering i samhället och skapa förutsättningar för ett solidariskt och sammanhållet Sverige. Samordnings- och uppföljningsansvariga myndigheten Forum för levande historia är en viktig aktör i genomförandet av planen.

Ytterligare insatser inom de strategiska områden som identifierats i planen kommer att initieras och särskilda insatser kommer att vidtas för olika utsatta grupper. Det är viktigt att fortsätta synliggöra afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi, rasism mot samer samt homo-, bi- och transfobi som finns i samhället och genomföra åtgärder för att motverka dessa.

Alla i vårt land ska ha grundläggande kunskaper om nazismens brott mot mänskligheten. Regeringen kommer bl.a. att möjliggöra hågkomstresor till förintelsens minnesplatser (se även utg.omr. 1 avsnitt 8.15.1).

Arbetet för att säkerställa hbtq-personers fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna fortsätter. Regeringen kommer att återkomma med åtgärder inom ramen för strategin. De rekommendationer som Statskontoret lämnat kommer att beaktas.

Den utsatthet och den psykiska ohälsa som finns hos hbtq-personer måste motverkas. De förslag som utredningen Stärkt ställning och bättre levnadsvillkor för transpersoner (Ku 2016:05) presenterar under hösten kommer att beredas och analyseras. De initiativ som regeringen tagit till två nya lagar innebär att den juridiska och medicinska delen i processen att ändra kön särskiljs. Dessa föreslås ersätta lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. Regeringen tar därmed nästa steg i arbetet för lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer, särskilt utifrån den enskildes rätt att definiera sin könstillhörighet.

Regeringen har också tagit initiativ till ett lagförslag som innebär att personer som drabbats av det tidigare steriliseringskravet i könstillhörighetslagen kommer att kunna ansöka om ersättning av staten (se även utg.omr. 9, avsnitt 3).

Vidare kommer regeringen noga följa uppdraget till Migrationsverket för att i asylprocessen trygga hbtq-personers lika rättigheter och möjligheter.

4.7 Budgetförslag

4.7.1 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	101 916	3 629	
2017	Anslag	111 966 ¹	114 760
2018	Förslag	123 786	
2019	Beräknat	125 750 ²	
2020	Beräknat	127 901 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 123 786 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 123 786 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Diskrimineringsombudsmannens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för förvaltningsutgifter för Nämnden mot diskriminering.

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Diskrimineringsombudsmannen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	111 966	111 966	111 966
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 815	3 620	5 597
Beslut	10 005	10 164	10 338
Varav BP18 ³	10 000	10 000	10 000
Varav ³			
Förvaltning			
Diskrimineringsombudsmannen	10 000	10 000	10 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	123 786	125 750	127 901

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att fortsätta stärka arbetet mot diskriminering ökas anslaget till Diskrimineringsombudsmannen med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 123 786 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Diskrimineringsombudsmannen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 125 750 000 kronor respektive 127 901 000 kronor.

4.7.2 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	54 038	Anslags-sparande	881
2016	Utfall	54 038	Anslags-sparande	881
2017	Anslag	62 919 ¹	Utgifts-prognos	62 269
2018	Förslag	72 919		
2019	Beräknat	76 919		
2020	Beräknat	75 919		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser mot diskriminering, rasism, främlingsfientlighet, homofobi och liknande former av intolerans samt för att främja lika rättigheter och möjligheter för hbtq-personer. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck samt till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och verksamheter som arbetar för att motverka rasism och liknande former av intolerans. Anslaget får användas för administrativa kostnader som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Tabell 4.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		
Nya åtaganden	23 300	
Infriade åtaganden		-23 300
Utestående åtaganden	23 300	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	23 300	

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 23 300 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bl.a. statsbidrag till verksamheter som förebygger och motverkar diskriminering och organisationer för homosexuella, bisexuella, transsexuella eller personer med könsöverskridande identitet eller uttryck. Det är ideella organisationer och verksamheter har begränsade ekonomiska resurser där statsbidraget är centralt för verksamheten. För organisationerna är det av stor betydelse att få en ökad förutsägbarhet när det gäller vilka bidrag de kan räkna med nästkommande år. Det gör det möjligt att planera verksamheten mer effektivt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 23 300 000 kronor 2019.

Regeringens överväganden

Tabell 4.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	62 919	62 919	62 919
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 000	14 000	13 000
Varav BP18	15 000	15 000	15 000
Varav			
Antidiskrimineringsbyråer	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	72 919	76 919	75 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att stärka det regionala och lokala arbetet mot diskriminering över hela landet ökas anslaget med 15 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med

5 000 000 kronor 2018 och 5 000 000 kronor 2020 samt att anslaget ökas med 4 000 000 kronor 2019 och ytterligare 4 000 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 72 919 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 76 919 000 kronor respektive 75 919 000 kronor.

5 Jämställdhet

5.1 Omfattning

Här redovisas regeringens bedömning av måluppfyllelsen för de jämställdhetspolitiska målen utifrån de åtgärder som finansieras från utgiftsområde 13, anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder. Jämställdhetspolitiken är sektorsövergripande. Övriga insatser på jämställdhetsområdet redovisas därför inom andra berörda utgiftsområden. Insatser som rör diskriminering på grund av kön redovisas under avsnitt 4 Diskriminering inom detta utgiftsområde.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom område Jämställdhet

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Jämställdhet</i>						
3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder	232	248	238	334	390	290
3:2 Jämställdhetsmyndigheten				80	82	78
3:3 Bidrag för kvinnors organisering				28	28	28
Summa Jämställdhet	232	248	238	443	500	396

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål för jämställdhetspolitiken

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:AU1, rskr. 2008/09:115).

Regeringen angav i skrivelsen Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10) i november 2016 att målstrukturen för jämställdhetspolitiken behöver kompletteras. Regeringen fattade därför beslut om att jämställd utbildning och jämställd hälsa ska utgöra nya delmål. De jämställdhetspolitiska delmålen fungerar som en precisering av det övergripande riksdagsbundna jämställdhetspolitiska målet och skapar därmed ett politiskt fokus och ett förtydligande av regeringens prioriteringar inom ramen för jämställdhetspolitiken.

Regeringen arbetar från och med november 2016 utifrån följande delmål för jämställdhetspolitiken:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Regeringens arbete syftar även till att genomföra mål 5 i Agenda 2030, att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.

5.4 Resultatredovisning

5.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Jämställdhetspolitiken är bred och omfattar många utgiftsområden. Målen är övergripande och långsiktiga. Indikatorerna som redovisas nedan under respektive delmål tydliggör de centrala aspekterna av målen.

Jämställdhetsintegrering är en grundläggande förutsättning för att genomföra de jämställdhetspolitiska målen och syftar till att främja jämställdhet genom att synliggöra och motverka ojämställda villkor. Systematisk jämställdhetsintegrering är också avgörande för genomförandet av Agenda 2030.

Jämställdhetsintegrering innebär att resultatredovisningen görs inom flera utgiftsområden i budgetpropositionen. Här görs i första hand uppföljningen utifrån delmålens indikatorer och anslaget för jämställdhetspolitiken. I budgetpropositionens bilaga 3, Ekonomisk jämställdhet mellan kvinnor och män, redovisas indikatorerna och utvecklingen av den ekonomiska jämställdheten mer ingående. Även områdena makt och inflytande respektive obetalt hem- och omsorgsarbete berörs i bilagan.

Indikatorerna finns tillgängliga på Statistiska centralbyråns (SCB) webbplats och uppdateras två gånger om året.

Redovisning av indikatorer uppdelade på respektive delmål

Till följd av att de jämställdhetspolitiska delmålen kompletterats med två nya delmål, jämställd utbildning och jämställd hälsa, har antalet indikatorer utökats. Nedanstående indikatorer används i årets resultatredovisning. Redovisningen av indikatorerna är uppdelad efter kön. Ett arbete med att identifiera indikatorer utifrån de två nya delmålen pågår dock, varför dessa indikatorer kan komma att kompletteras eller justeras framöver.

Jämn fördelning av makt och inflytande

- Riksdagens sammansättning efter val 1921–
- Ordförande i kommun- och landstingsstyrelse

- Styrelser och ledning i börsföretag
- Chefer i privat sektor efter typ av chef
- Chefer i offentlig sektor efter typ av chef

Ekonomisk jämställdhet

- Från löne- och näringsinkomst till nettoinkomst för personer i åldern 20–64 år
- Disponibel inkomst efter hushållstyp och antal barn
- Kvinnors lön som andel (%) av mäns lön efter sektor före och efter standardvägning 1994–
- Segregeringsindex efter ålder
- Sysselsatta 20–64 efter ålder och anknyningsgrad till arbetsmarknaden
- Sysselsatta 20–64 efter ålder och vanligen arbetad tid som heltid och deltid
- Pågående sjukpenningfall i december åren 1974–
- Personer med sjuk- och aktivitetsersättning efter ålder

Jämställd utbildning

- Utbildningsnivå för befolkningen 25–64 år (även uppdelat efter inrikes respektive utrikes födda)
- Andel elever med behörighet till gymnasieskolans nationella program efter avslutad grundskola (även uppdelat efter inrikes respektive utrikes födda)
- Andel elever i årskurs 9 som instämmer helt och hållet eller ganska bra med påståendet att mina lärare ger killar och tjejer samma förutsättningar
- Avgångna elever från gymnasieskolan efter program eller anknnytning till program
- Studerande och examinerade från högskolan
- Andel deltagare i folkhögskolornas respektive studieförbundens verksamhet

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

- Ersatta dagar för vård av barn 1974–
- Genomsnittlig tidsanvändning för personer i åldern 20–64 år
- Tid för obetalt arbete efter livscykel

- Orsak till deltidsarbete för personer i åldern 20–64 år

Jämställd hälsa

- Självpupplevd hälsa
- Besvär av ängslan, oro eller ångest (även uppdelat efter ålder)
- Dödstal efter dödsorsak
- Tobaksvanor
- Övervikt och fetma (BMI, även uppdelat efter ålder)

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

- Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter plats
- Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter relation till förövaren
- Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott efter ålder
- Anmäld misshandel
- Grov kvinnofridskränkning
- Anmäld våldtäkt
- Lagförda efter huvudbrott

Indikatorerna utgör en grund för beskrivning och analys av jämställdhetsutvecklingen inom jämställdhetspolitiken. Indikatorer gällande prostitution och människohandel för sexuella ändamål saknas bland SCB:s indikatorer men Brottsförebyggande rådet (Brå) och Polismyndigheten samlar statistik som används i stället. Det kan emellertid vara svårt att urskilja vilken direkt påverkan som insatser inom jämställdhetspolitiken har haft på utvecklingen i stort eftersom en rad olika faktorer kan påverka utvecklingen.

Statistiska centralbyrån har fått i uppdrag att ta fram fler indikatorer för de nya jämställdhetspolitiska delmålen om Jämställd utbildning och Jämställd hälsa som ska presenteras på SCB:s webbplats för jämställdhetsstatistik (S2017/02912/JÄM). Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 januari 2018.

5.4.2 Resultat

Nedan redovisas översiktligt resultatet i förhållande till de jämställdhetspolitiska målen samt

vilka jämställdhetsinsatser som genomfördes under 2016. En mer detaljerad redovisning av resultaten görs inom respektive utgiftsområde.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Politiskt beslutsfattande

Efter valet 2014 är andelen kvinnor i riksdagen 44 procent och andelen män 56 procent. I kommun- och landstingsfullmäktige är andelen kvinnor 43 respektive 48 procent.

Kvinnor och män i styrelser och ledning

I maj 2017 var andelen kvinnor 49 procent och andelen män 51 procent i de av staten hel- och delägda bolagens styrelser. Könsfördelningen bland ordförandena var 45 procent kvinnor och 55 procent män. Bland verkställande direktörer var 36 procent kvinnor och 64 procent män vid årsskiftet 2016/17.

I statliga myndigheters styrelser och insynsråd 2015 var i genomsnitt 51 procent kvinnor och 49 procent män. Bland styrelseordförandena var andelen kvinnor 49 procent och andelen män 51 procent. Målet om en jämn könsfördelning har därmed uppnåtts på detta område (S2016/05582/JÄM).

Könsfördelningen bland chefer i offentlig sektor är jämnast inom staten, med 48 procent kvinnor och 52 procent män 2016.

Tabell 5.2 Chefer i offentlig och privat sektor

Könsfördelning procent

	Stat		Kommun		Landsting		Privat	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
2013	46	54	68	32	73	27	30	70
2014	42	58	68	32	72	28	30	70
2015	43	57	69	31	72	28	31	69
2016	48	52	69	31	73	27	32	68

Källa: Statistiska centralbyrån.

Enligt Andra AP-fondens kvinnoindex för 2017 var andelen kvinnor i börsföretagens styrelser 32,2 procent och andelen män 67,8 procent 2017. Andelen kvinnor som var styrelseordförande var 6,2 procent och andelen män 93,8 procent. Bland börsföretagens verkställande direktörer var 4,9 procent kvinnor och 95,1 procent män.

Tabell 5.3 Styrelseledamöter i börsbolag 2002–2017

Könsfördelning procent

År	Kvinnor	Män
2002	6,1	93,9
2004	14,9	85,1
2006	17,7	82,3
2008	18,6	81,4
2010	22,2	77,8
2012	22,7	77,3
2014	24,7	75,3
2016	30,7	69,3
2017	32,2	67,8

Källa: Andra AP-fondens kvinnoindex

Statligt stöd till jämställdhetsprojekt

Organisationer och verksamheter kan ansöka om och beviljas bidrag av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) enligt förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Under 2016 fördelade myndigheten 9 miljoner kronor i bidrag till 20 organisationer som stöd för jämställdhetsprojekt i syfte att främja jämställdhetspolitikens mål, varav drygt 2 miljoner kronor till projekt som i första hand syftade till att stödja pojks och mäns arbete för jämställdhet.

Ekonomisk jämställdhet

Lön och disponibel inkomst

Kvinnor har lägre löner än män. År 2016 var genomsnittslönen för kvinnor 30 700 kronor och för män 34 900 kronor. Löneskillnaden mellan kvinnor och män var alltså 12 procent. Det är en minskning av skillnaden med 0,5 procentenheter jämfört med 2015.

Störst genomsnittlig löneskillnad finns inom landstingen, där löneskillnaden är 21,1 procent. Minst är löneskillnaden inom kommunerna där den är 3,4 procent.

Efter s.k. standardvägning, som innebär att hänsyn tas till att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och sektorer, har olika utbildningsnivå, arbetstid och ålder, är den oförklarade löneskillnaden 4,5 procent för hela arbetsmarknaden.

De skillnader mellan kvinnor och män som finns på arbetsmarknaden i löner, befattningar och arbetstid leder till att kvinnor har betydligt lägre arbetsinkomster än män. Skatter och transfereringar jämnar dock ut inkomstskillnaden i

viss mån. Den individuella disponibla inkomsten för personer i förvärvsaktiv ålder är 15–20 procent lägre för kvinnor än för män, och denna relation har varit relativt stabil sedan mitten av 1990-talet. Kvinnor har en lägre disponibel inkomst än män oavsett hushållstyp. Sammanboende kvinnor med barn har en lägre individuell nettointkomst än ensamstående kvinnor med barn. Det omvända gäller för män, det vill säga att sammanboende män med barn har högre nettointkomst än ensamstående män med barn.

Regeringen anser att utvecklingen mot jämställda löner går för långsamt.

Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden

Kvinnors arbetskraftsdeltagande har sedan 1990-talet varit ca 5 procentenheter lägre än mäns. År 2016 var det relativa arbetskraftstalet för kvinnor i åldern 20–64 år 84,0 procent, jämfört med 89,0 procent för män. År 2016 var det relativa arbetslöshetstalet 5,7 procent för kvinnor, jämfört med 6,7 procent för män. År 2016 (20–64 år) var 3,5 procent av inrikes födda kvinnor arbetslösa, jämfört med 14,3 procent bland utrikes födda kvinnor. Under samma år var 4,3 procent av inrikes födda män arbetslösa, jämfört med 15,8 procent av de utrikes födda männen. Högst arbetslöshet fanns bland de utomeuropeiskt födda, där 20,3 procent av kvinnorna och 22,1 procent av männen var arbetslösa. Skillnader i arbetslöshet har därmed samband med härkomst snarare än kön (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. bilaga 3 Ekonomisk jämställdhet).

Kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än män i alla åldersgrupper. År 2016 var sysselsättningsgraden för kvinnor och män (20–64 år) 79,2 respektive 83,0 procent. Inrikes födda kvinnor har lägre sysselsättningsgrad än inrikes födda män (83,7 respektive 85,8 procent). Utrikes födda kvinnor har en lägre sysselsättningsgrad än utrikes födda män (64,4 respektive 72,7 procent). Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan utrikes födda kvinnor och män är större än den mellan inrikes födda kvinnor och män. Skillnader i sysselsättningsgrad beror således, till skillnad mot när det gäller arbetslöshet, både av härkomst och av kön.

År 2016 arbetade 28,6 procent av kvinnorna deltid, jämfört med 10,8 procent av männen. Deltidsarbete bland kvinnor är framför allt vanligt i åldergrupperna 20–24 år (49,8 procent) samt 55–64 år (30,6 procent). Största antal del-

tidsarbetande kvinnor finns i vård- och omsorgssektorn. Den vanligaste orsaken till deltidarbete är att heltidsarbete saknas. Bland män är deltidarbete vanligast i åldersgruppen 20–24 år (27,6 procent).

Kvinnor har i större utsträckning än män osäkra anställningar. År 2016 var 15,8 procent (329 400) av alla anställda kvinnor i åldern 20–64 år tidsbegränsat anställda. Samma år var 13,1 procent (274 400) av alla anställda män i samma ålderskategori tidsbegränsat anställda.

Kvinnor och män arbetar inom olika yrken. Till de vanligaste yrkena bland kvinnor hör bland annat undersköterska, vårdbiträde, barnskötare och för- och grundskollärare. Bland män är företagssäljare, lagerpersonal, lastbilsförare och mjukvaru- och systemutvecklare de vanligaste jobben. Bland de vanligaste kvinnodominerade yrkena är genomsnittslönen relativt jämn, medan lönespridningen är stor bland de mansdominerade yrkena.

Kvinnors sjukfrånvaro ligger stadigt på en högre nivå än mäns. Av samtliga dagar med sjukpenning 2016, tog kvinnor ut 66 procent och män 34 procent. Skillnaden i sjukfrånvaro kan bland annat förklaras av att kvinnor och män arbetar i olika yrken. Kvinnor arbetar oftare än män i yrken och sektorer med sämre upplevd psykosocial arbetsmiljö. Kvinnor är överrepresenterade i vård- och omsorgsyirken där sjukfrånvaron är hög för både kvinnor och män. Sjukfrånvaron är dock högre bland kvinnor än bland män som arbetar i samma yrke. En förklaring till det är att kvinnor och män som har samma yrken kan ha olika arbetsuppgifter och olika arbetsbelastning. Ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet i kombination med förvärvsarbete kan också bidra till högre sjukfrånvaro bland kvinnor.

Av de personer som har sjuk- eller aktivitetsersättning är 58 procent kvinnor och 42 procent män (2016).

Insatser för att främja jämställdhet i arbetslivet

Arbetsförmedlingen ska enligt en ändring i myndighetens instruktion 2015 utforma sin verksamhet så att den främjar jämställdhet och motverkar könsuppdelning på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen har även fått ett uppdrag att redovisa en handlingsplan för hur myndigheten avser att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar. Syftet är att minska arbetslösheten och öka sysselsättningen för denna

grupp. Arbetsförmedlingen presenterade den 31 mars 2017 en handlingsplan för att fler utrikes födda kvinnor ska vara sysselsatta i arbete eller studier 2017–2018.

Inom ramen för regeringens arbetsmiljöstrategi har Arbetsmiljöverket (AV) fått ett antal uppdrag. Myndigheten ska bland annat analysera dödsolyckor ur ett genusperspektiv, ge vägledning om arbetsmiljöutmaningar för gränslöst arbetsliv, utöka tillsyn av arbetstid och arbetstidsrelaterad arbetsmiljöproblematik, genomföra en särskild tillsynssatsning av arbetsmiljön inom äldreomsorgen, kartlägga arbetsmiljöförhållanden i hushållsnära tjänster, samt stödja uppdragsforskning med relevans för tillsynsverk-samheten 2016–2018 med tonvikt på arbetsmiljö och arbetsmiljörelaterad ohälsa i ett jämställdhetsperspektiv. AV har också tagit fram nya föreskrifter för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön, som trädde i kraft den 31 mars 2016. Vidare har AV presenterat en vitbok om kvinnors arbetsmiljö. I rapporten drar myndigheten slutsatsen att det behövs en diskussion kring hur arbetsmiljö definieras och hur tillsyn bedrivs för att nå de faktorer som driver ohälsa i kvinnodominerat arbete.

I regeringens nationella strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2015:31) är jämställd regional tillväxt ett viktigt verktyg för ett hållbart genomförande av den regionala tillväxtpolitiken. Områden som är prioriterade inkluderar bland annat insatser för att främja kvinnors företagande, öka utrikes födda kvinnors sysselsättning och företagande, och att integrera ett jämställdhetsperspektiv i planering och genomförande av projekt inom regionala fonderprogrammen 2014–2020.

Den parlamentariskt sammansatta landsbygdskommittén lämnade sitt slutbetänkande till regeringen (SOU 2017:1) i januari 2017. Kommittén lyfter fram utbildning som avgörande för förnyelse och konkurrenskraft, kvinnors företagande och entreprenörs- och företagsutveckling i landsbygderna. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition med förslag till en sammanhållen landsbygdspolitik som kan stimulera företagande och entreprenörskap och ge möjligheter till en mer jämställd arbetsmarknad och förbättrade förutsättningar för kvinnors företagande i Sveriges landsbygder.

Tillväxtverket har regeringens uppdrag att 2016–2018 utveckla och stödja arbetet med jämställd regional tillväxt (N2015/08643). Målet är

att satsningen ska leda till att kvinnor och män har samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet.

Uttaget av föräldrapenning är ojämnt fördelat mellan kvinnor och män. Kvinnor har sedan den moderna föräldraförsäkringen infördes 1974 tagit ut majoriteten av dagar med föräldrapenning. Under 2016 tog kvinnorna ut 73 procent och männen 27 procent av samtliga dagar med föräldrapenning.

Uttaget av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn har varit mer jämnt fördelat mellan könen genom åren än uttaget av föräldrapenning, och har varierat mellan 60 och 68 procent uttag för kvinnorna och 32 och 40 procent för männen. År 2016 tog kvinnorna ut 62 procent och männen 38 procent av tillfälliga föräldrapenningsdagar med ersättning, exklusive de tio dagar som kan tas ut i samband med barns födelse, dagar som kan betalas ut för vård av allvarligt sjukt barn och kontaktdagar.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna för föräldraledighet och föräldraförsäkring (dir. 2016:10). Syftet är att identifiera problem och föreslå åtgärder för att föräldraförsäkringen i högre grad än i dag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden, ett jämställt föräldraskap och även fortsatt bidra till goda uppväxtvillkor för barn. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 oktober 2017. I oktober 2016 presenterade utredningen ett delbetänkande (SOU 2016:73) med förslag om att begränsa rätten till föräldrapenning för föräldrar som kommer till Sverige med barn. I enlighet med regeringens förslag beslutade riksdagen den 31 maj 2017 att anpassa antalet föräldrapenningsdagar efter barnets ålder (prop. 2016/17:154, bet. 2016/17:SfU23). Beslutet innebär bland annat att föräldrarna har rätt till 200 dagar om barnet blir bosatt i Sverige under sitt andra levnadsår. Om barnet blir bosatt i Sverige efter det andra levnadsåret har föräldrarna rätt till 100 dagar. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2017.

Jämställd utbildning

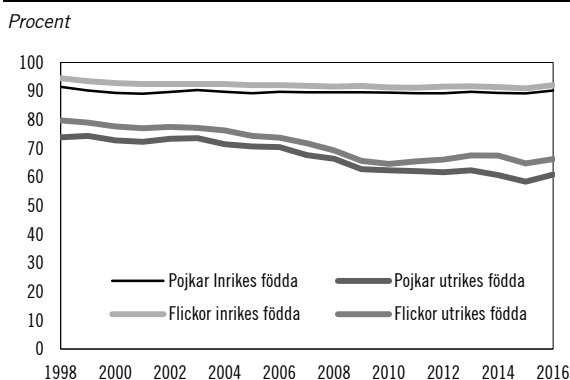
Målet om jämställd utbildning är centralt för att kvinnor och män ska kunna nå en ökad ekonomisk självständighet, men också för individens möjligheter till makt och inflytande i samhället

samt för den personliga utvecklingen. Målet omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskolan. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas.

För att uppnå ett jämställt samhälle är det avgörande med tidiga insatser där flickor och pojkar redan i förskolan får möjlighet att utvecklas utan att begränsas av rådande könsnormer. Statens skolinspektion har genomfört en granskning av förskolans arbete med jämställdhet. Granskningen visar bland annat att personalen vid flertalet granskade förskolor inte arbetar systematiskt utifrån ett genusperspektiv vid genomförande av aktiviteter, planering av miljö och material eller i samtal om förhållningssätt. På förskole- och huvudmannanivå är det drygt tre fjärdedelar som inte inkluderar förskolans jämställdhetsuppdrag i det systematiska kvalitetsarbetet.

Regeringen har gett Statens skolverk i uppdrag att göra en översyn av förordningen (SKOLFS 1998:16) om läroplan för förskolan för att förtydliga förskolans uppdrag (U2017/01929/S). En viktig del av uppdraget handlar om att förtydliga läroplanens skrivningar om jämställdhet. Uppdraget redovisades i juni 2017.

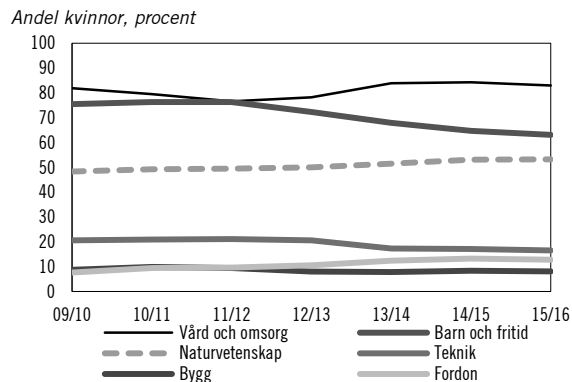
Diagram 5.1 Andel elever med behörighet till gymnasieskolan bland inrikes och utrikes födda

Våren 2016 var det 92,1 procent av inrikes födda flickor respektive 66,3 procent av utrikes födda flickor som gick ut grundskolan behöriga till gymnasieskolans nationella program (se utg.omr. 16 avsnitt 1.3.2). Bland inrikes födda pojkar var 90,2 procent behöriga och bland utrikes födda pojkar var 60,9 procent behöriga. Statistiken avser de elever som är folkbokförda i Sverige. Även om behörigheten sedan 2015 har

ökat i flertalet elevgrupper var det vårterminen 2016 drygt 17 800 elever som lämnade grundskolan utan att ha blivit behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan enligt uppgifter från Skolverket. Socioekonomisk bakgrund och etnicitet har stor betydelse för elevers skolresultat. Skillnaderna i skolresultat mellan flickor och pojkar är fortsatt tydliga. Flickorna hade läsåret 2015/16 i genomsnitt uppnått högre betyg än pojkarna i alla ämnen (se utg.omr. 16 avsnitt 1.3.2).

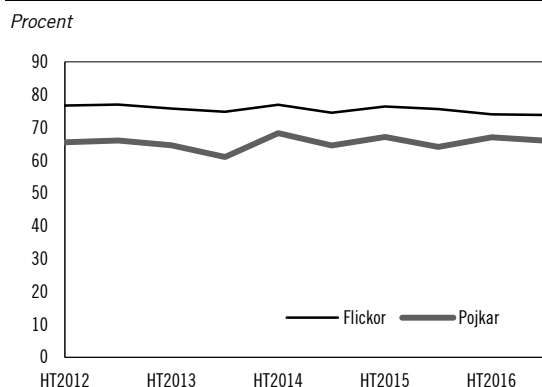
Diagram 5.2 Avgångna elever från gymnasieskolan efter program eller anknötning till program

Källa: SCB, Fotnot: avgångselever från 2013/14 och senare har gått gymnasieskolan enligt Gy 2011, tidigare avgångselever läste enligt tidigare läroplan och programstruktur. I diagramet redovisas tidsserier för program som har en nära motsvarighet i tidigare programstrukturen, t.ex. Byggprogrammet (lpf 94) och Bygg och anläggningsprogrammet (Gy 2011).

Diagrammet ovan visar att yrkesförberedande program är mer könssegregerade än studieförberedande program. Programmet Barn och fritid visar en positiv utveckling. Av de elever som avslutade sina studier läsåret 2015/16 var 36,9 procent män, jämfört med 24 procent läsåret 2009/10. För att motverka de könsbundna studievalen har regeringen gett Statens skolverk i uppdrag (U2016/04154/GV m.fl.) att genomföra fortbildningsinsatser för att förbättra kvaliteten inom studievägledningen ur ett jämställdhetsperspektiv.

Diagram 5.3 Andel elever i årskurs 9 som instämmer helt och hållet eller ganska bra med påståendet att mina lärare ger killar och tjejer samma förutsättningar

Källa: Skolinspektionen, skolenkäten årskurs 9

Skolinspektionen genomför årligen Skolenkäten där elever får svara bland annat på påståendet ”mina lärare ger killar och tjejer samma förutsättningar”, vilket 74 procent av flickorna och 66 procent av pojkarna uppger att det stämmer bra eller ganska bra. Samtidigt uppger 6 procent av flickorna och 14 procent av pojkarna att det ”stämmer inte alls”.

Regeringen har gett Statens skolverk i uppdrag att förtydliga läroplaner beträffande könsuppdelad undervisning i skolan. Ändringarna ska särskilt tydliggöra att den värdegrund som anges i läroplanerna inbegriper att skolan ska organisera undervisningen så att pojkar och flickor möts och arbetar tillsammans i undervisningen (U2017/00412/S). Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i juni 2017.

År 2016 hade 48 procent av kvinnorna i åldersgruppen 25–64 år eftergymnasial utbildning. Motsvarande siffra för männen var 37 procent. Av utrikes födda kvinnor hade 43 procent eftergymnasial utbildning och av inrikes födda kvinnor 49 procent. Av utrikes födda män hade 38 procent eftergymnasial utbildning och av inrikes födda män 36 procent. Det är fler kvinnor än män som studerar vid högskolan. Det är dock något fler män än kvinnor som påbörjar en utbildning på forskarnivå och tar en doktorexamen. Bland samtliga doktorander som var nybörjare 2016 var 47 procent kvinnor och 53 procent män. Andelen män var högre bland de utländska doktorander som var nybörjare, 40 procent kvinnor och 60 procent män. Regeringen har fastställt rekryteringsmål avseende könsfördelningen bland professorer i syfte att uppnå en jämn fördelning av kvinnor och män

bland professorerna (se utg.omr. 16 avsnitt 1.1.1).

Jämställdhet i högskolan handlar också om vilken forskning som bedrivs, och hur. Regeringen har därför aviserat i forskningspropositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) att ge Vetenskapsrådet i uppdrag att i samråd med Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Verket för innovationssystem (Vinnova), utreda vilka metoder forskningsfinansiärerna bör använda för att verka för att ett köns- och genusperspektiv integreras i den forskning de finansierar, när så är relevant. Regeringen har också gett Vetenskapsrådet i uppdrag att förbereda för att fördela medel till forskning om jämlika villkor som har ett tydligt jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv (U2017/02085/F).

Det jämställdhetspolitiska delmålet om Jämställd utbildning omfattar även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet. Folkbildningsrådet redovisar att kvinnorna är fler än männen på folkhögskolorna. År 2016 var 59 procent av deltagarna i folkhögskolornas långa kurser kvinnor och 41 procent män. Av studieförbundens deltagare var 64 procent kvinnor och 36 procent män. Folkbildningsrådet ingår i regeringens utvecklingsprogram jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och har inom ramen för det arbetet identifierat utvecklingsområden, bland annat behov av systematiskt och integrerat jämställdhetsarbete.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Kvinnor och män utför olika mycket och olika slags obetalt arbete. Kvinnor utför i genomsnitt betydligt mer hushållsarbete än män, framför allt städning, tvätt och sysslor relaterade till maten, dvs. inköp av mat, matlagning, dukning och diskning. På en vecka utför kvinnor drygt fem timmar mer hushållsarbete än män. Tidsanvändningsstudier visar att hushållsarbetet har blivit jämnare fördelat mellan könen, främst som ett resultat av att kvinnor har minskat tiden för hushållsarbete.

År 2015 uppgav 20 procent av de deltidsarbetande kvinnorna och 9 procent av de deltids-

arbetande männen ansvar för vård av barn och vård av vuxen anhörig som orsak till deltidarbete (SCB 2015). Det motsvarar nästan 150 000 kvinnor och knappt 25 000 män och innebär en minskning för kvinnorna med nästan två procentenheter och en ökning för männen med nästan två procentenheter jämfört med 2010. (se vidare utg.omr. 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn).

Jämställd hälsa

Män uppger i högre grad än kvinnor att de har en god hälsa i allmänhet. Det gäller oavsett hushållstyp. Bland kvinnor är det särskilt ensamstående kvinnor med eller utan barn som uppger att de har en dålig hälsa. Hälsan kan också relateras till utbildning. Kvinnor och män med högre utbildning anger i högre grad än kvinnor och män med lägre utbildning att de har en god hälsa i allmänhet. Bland kvinnor med eftergymnasial utbildning anger 88 procent att de har en god hälsa, jämfört med 62 procent bland kvinnor med endast förgymnasial utbildning. Motsvarande siffror för män är 87 respektive 72 procent. Kvinnor med endast förgymnasial utbildning är den största gruppen bland dem som uppger att de har en dålig hälsa (12 procent).

Kvinnor uppger i större utsträckning än män att de har besvär av ångslan, oro eller ångest. Det gäller oavsett åldersgrupp. Särskilt unga kvinnor, 16–24 år, men även kvinnor i åldrarna 25–44 år, uppger att de har dessa besvär (34 procent respektive 31 procent).

Dödligheten i cirkulationsorganens sjukdomar och de fyra vanligaste cancerformerna (lung-, bröst-, prostata- och tjock- och ändtarmscancer) fortsätter att minska bland båda könen, med undantag för lungcancer som ökar bland kvinnor. Dödstalen till följd av olyckor och våld är högre för män än för kvinnor (63 respektive 37 procent 2014).

Det är positivt för folkhälsan att daglig tobaksrökning minskar bland både kvinnor och män. I gruppen 16–84 år uppgav 10 procent av kvinnorna och 8 procent av männen att de rökte tobak dagligen 2016.

Förekomsten av andra riskfaktorer för ohälsa ökar bland båda könen, exempelvis övervikt och fetma. År 2016 hade 44 procent av kvinnor i åldern 16–84 år övervikt eller fetma, liksom 57 procent av männen.

Mäns våld mot kvinnor

Utsatthet för misshandel

I den Nationella trygghetsundersökningen 2016 (rapport 2017:1) från Brottsförebyggande rådet (Brå) uppgav 1,5 procent av kvinnorna och 2,5 procent av männen att de någon gång under 2015 blivit utsatta för misshandel, vilket är i nivå med föregående år. Sett över en tioårsperiod är trenden svagt nedåtgående eftersom andelen personer som uppger utsatthet för misshandel har sjunkit med 0,7 procentenheter. Minskningen gäller i störst utsträckning mäns utsatthet för misshandel. Utifrån undersökningen beräknar Brå att totalt 317 000 misshandelsbrott begicks 2015 varav 58 000 fall rörde allvarlig misshandel. Särskilt utsatt för misshandel är gruppen unga män 16–24 år, där 5 procent utsatts för misshandel under 2015. Av män 25–44 år har 3,5 procent utsatts för misshandel. Unga kvinnor 16–24 år har i högre utsträckning blivit utsatta för misshandel än kvinnor i andra åldersgrupper. Skillnaden är dock endast marginell i jämförelse med kvinnor i åldersgruppen 25–44 år (2,5 procent respektive 2,4 procent). Skillnaden i utsatthet för misshandel i olika åldersgrupper är alltså större bland män än bland kvinnor.

Av de som utsatts för misshandel uppger kvinnor att de i högre grad utsatts för misshandel i en bostad (se tabell 5.4).

Tabell 5.4 Personer 16–79 år som uppgett att de utsatts för misshandel efter plats 2015

Andel (%) händelser

Kön	Bostad	Arbete/skola	Allmän plats	Annan plats
Kvinnor	51	27	18	4
Män	13	17	62	8

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU 2016), Brottsförebyggande rådet (Brå).

Kvinnor utsätts oftare för misshandel av närstående, medan män oftare utsätts för misshandel av helt okända personer (se tabell 5.5).

Sedan NTU-mätningarna startade år 2005 har andelen händelser vad avser utsatthet för misshandel av närstående ökat med 14 procentenheter för kvinnor respektive åtta procentenheter för män.

Tabell 5.5 Personer 16–79 år utsatta för misshandel efter relation till förövaren 2015

Andel (%) händelser

Relation till förövaren	Kvinnor	Män
Närstående	45	10
Bekant	36	25
Helt okänd	18	66
Totalt	100	100

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU 2016), Brottsförebyggande rådet (Brå).

Polisanmäld misshandel

Alla brott anmäls inte och benägenheten att anmäla kan variera med olika platser, tidsperioder och brottstyper. Brott i nära relationer anmäls exempelvis i lägre utsträckning än brott som begåtts av okända gärningspersoner. Antalet anmälda brott speglar därför inte den faktiska utsattheten för brott i samhället. Statistiken över anmälda brott kan ändå utgöra ett komplement till andra källor och visar därutöver flödet av ärenden som rättsväsendet har att hantera.

Totalt anmäldes närmare 88 600 misshandelsbrott 2016, vilket är en ökning med 4 procent jämfört med 2015. De anmälda misshandelsbrotten ökade successivt under åren 2007–2011, för att därefter minska fram till 2013. De tre senaste åren har antalet åter ökat och 2016 anmäldes knappt 8 procent fler misshandelsbrott än 2007.

Misshandel mot vuxna kvinnor respektive mot vuxna män utgjorde 33 respektive 40 procent av samtliga anmälda misshandelsbrott 2016, medan 27 procent avsåg barn (0–17 år).

Tabell 5.6 Anmäld misshandel

Antal anmälningar

År	2012	2013	2014	2015	2016
Kvinna	28 360	27 056	28 456	28 967	29 047
Flicka 0-17	7 020	6 910	7 457	7 810	8 363
Man	40 402	35 668	35 779	35 258	35 799
Pojke 0-17	11 270	10 740	11 632	13 032	15 367
	87 052	80 374	83 324	85 067	88 576

Källa: Kriminalstatistik 2016, Brottsförebyggande rådet (Brå).

Utsatthet för sexualbrott

Enligt NTU 2016 uppgav 1,7 procent av befolkningen i åldrarna 16–79 år att de under 2015

blivit utsatta för sexualbrott². Det motsvarar 129 000 personer, en ökning med drygt en halv procentenhet i jämförelse med 2014. Mellan 2005 och 2012 låg utsattheten för sexualbrott på något under 1 procent.

Kvinnor är överrepresenterade när det gäller utsatthet för sexualbrott. Under 2015 rapporterade 3 procent av kvinnorna respektive 0,4 procent av männen utsatthet för sexualbrott. Det finns även tydliga skillnader mellan olika åldersgrupper vad gäller utsatthet för sexualbrott. Den mest utsatta gruppen är kvinnor 16–24 år där nio procent uppgav att de utsatts för sexualbrott 2015. Det är en ökning med fyra procentenheter i jämförelse med året innan.

Enligt NTU är brottsplatsen för sexualbrott i 59 procent av fallen en allmän plats. Gärningspersonen är en helt okänd person för brottsoffret i 69 procent av fallen. Eftersom väldigt få sexualbrott mot män rapporteras in till NTU särredovisas varken brottsplats eller relation till gärningsperson för sexualbrott uppdelat på kvinnor och män.

I en majoritet av fallen för sexualbrott är gärningspersonen en man (92 procent), oftast 34 år eller yngre (58 procent av fallen).

Tabell 5.7 Personer 16–79 år utsatta för sexualbrott efter ålder 2015

Andel (%) av alla i gruppen

Ålder	Kvinnor	Män
16-24	9,0	0,5
25-44	3,7	0,7
45-64	1,7	0,2
65-79	0,2	0,1

Källa: Nationella trygghetsundersökningen (NTU 2016), Brottsförebyggande rådet (Brå).

Med sexualbrott avses alla former av sexualbrott mot personer i åldrarna 16-79 år. Personer som ger svar på frågan: Ofredade, tvingade eller angrep någon dig sexuellt under förra året (2015)? Det gäller både allvarliga och mindre allvarliga händelser, till exempel hemma, på jobbet, i skola eller på någon allmän plats.

Enligt Brå (2017) polisanmäldes ca 20 300 sexualbrott (sexuellt tvång, sexuellt ofredande m.m.) under år 2016, varav 6 715 våldtäktsbrott. Det är en ökning i jämförelse med 2015 då drygt 18 000 sexualbrott och 5 918 våldtäktsbrott anmäldes. Över tid har antalet anmälda våldtäkter påver-

² Sexualbrott i den Nationella trygghetsundersökningen omfattar ett brett spektrum av brott – allt från lindrigare händelser, som blottning, till mycket allvarliga händelser, som våldtäkt.

kats av flera lagändringar som innebär att våldtäktsbegreppet utvidgats.

Av de 6 715 anmälda våldtäktsbrotten var 92 procent anmälningar från flickor eller kvinnor och 8 procent anmälningar från pojkar eller män.

Tabell 5.8 Anmälda våldtäktsbrott mot vuxna och barn

	2012	2013	2014	2015	2016
Kvinna	3 307	3 224	3 395	3 333	3 559
Flicka 0-17	2 608	2 390	2 909	2 128	2 642
Man	133	129	130	141	147
Pojke 0-17	276	274	263	316	367
Totalt	6 324	6 017	6 697	5 918	6 715

Källa: Kriminalstatistik 2016, Brottsförebyggande rådet (Brå).

Utsatthet för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt köp av sexuell tjänst

Enligt Polismyndigheten ger inte statistik över människohandelsbrott en fullständig bild. För att få en komplett bild bör information om närstående kriminalitet såsom koppleri och köp av sexuella tjänster ingå i analysen. Statistiken över människohandelsbrott, i likhet med statistiken över köp av sexuella tjänster, är i sin tur i hög utsträckning beroende av rättsväsendets prioriteringar för att upptäcka och utreda dessa brott. Information från Polismyndigheten visar att den absoluta majoriteten av offren för människohandel för sexuella ändamål under 2016 var flickor och kvinnor. De flickor och pojkar, kvinnor och män som förts till Sverige för prostitution ändamål kom i första hand från Öst- och Sydösteuropa samt Nigeria.

Antalet anmälda brott rörande människohandel fortsätter att öka och under 2016 anmäldes totalt 81 brott som rörde människohandel för sexuella ändamål jämfört med 58 under 2015. Under samma period lagfördes tre brott rörande människohandel för sexuella ändamål jämfört med två brott året innan.

Information om människohandel kan kompletteras med uppgifter från Länsstyrelsen i Stockholms län om misstänkta fall av människohandel som 2016 uppgick till 100 personer, varav 72 kvinnor och 28 män. Majoriteten av de misstänkta fallen rörde människohandel för sexuella ändamål och människohandel kopplat till tiggeri. Uppgifter visar också på att antalet misstänkta fall av människohandel för tvångsgifte bland barn och unga har ökat.

Gällande brottet köp av sexuell tjänst anmäldes totalt 603 brott 2016 jämfört med 523 an-

mälningar året innan. Under samma period lagfördes 334 brott rörande köp av sexuell tjänst jämfört med 330 året innan. Försäljning av sexuella tjänster sker i Sverige, liksom i andra länder, mestadels via förmedling över internet.

Tabell 5.9 Anmälda brott som gäller köp av sexuell tjänst och lagförda brott som gäller köp av sexuell tjänst samt domar och strafförelägganden över människohandel för sexuella ändamål

	2009	2015	2016
Anmälda brott, köp av sexuell tjänst (könsuppdelad statistik saknas)	352	523	603
Lagförda, köp av sexuell tjänst (samtliga män)	107	330	334
Anmälda brott, människohandel för sexuella ändamål (könsuppdelad statistik saknas)	31	58	81
Domar och strafförelägganden över människohandel för sexuella ändamål (samtliga män)	0	2	3

Källa: Polisen, Brå.

Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor

För att stärka förutsättningarna att nå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra bedrivs regeringens arbete på området i enlighet med en tioårig nationell strategi som särskilt betonar förebyggande insatser. Den nationella strategin ingår i regeringens jämställdhetspolitiska skrivelse till riksdagen (skr. 2016/17:10). Strategin började gälla den 1 januari 2017. Strategin har fyra målsättningar:

- ett utökat och verkningfullt förebyggande arbete mot våld,
- förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn,
- effektivare brottsbekämpning, och
- förbättrad kunskap och metodutveckling.

Strategin motsvarar till innehållet fullt ut det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Den omfattar alla former av våld mot kvinnor och flickor inklusive hedersrelaterat våld och förtryck med möjliga uttryck såsom könsstympning, barnäktenskap och tvångsäktenskap samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. När det gäller våld i nära relationer inklusive heders-

relaterat våld och förtryck, sexualbrott samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål syftar insatser inom strategin även till att motverka mäns och pojkars utsatthet för våld respektive kvinnors och flickors utövande av våld oberoende av sexuell läggning eller könsidentitet. Därmed följer strategin i stort tillämpningsområdet för Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (2011), den s.k. Istanbulkonventionen.

Ett antal myndigheter är, enligt strategin, särskilt viktiga i arbetet att uppnå målsättningarna på nationell nivå.

På regional nivå utgör länsstyrelserna navet i genomförandet av den nationella strategin. Därför har länsstyrelserna i myndigheternas regleringsbrev för 2017 fått ett förtydligt och mer samlat uppdrag. Det handlar bland annat om att bidra med kunskap, metoder och genomförandestöd med särskild inriktning mot våldsförebyggande arbete, att ta fram regionala strategier och handlingsplaner samt att följa och rapportera utvecklingen i länen.

Som del av strategin har regeringen presenterat ett åtgärdsprogram för perioden 2017–2020. I åtgärdsprogrammet aviserar regeringen en mängd insatser i förhållande till strategins målsättningar, däribland stöd till utvecklingen och spridningen av universellt våldspreventivt arbete med målsättningen att nå alla unga. Regeringen aviserar även att vissa examensbeskrivningar i högskoleförordningen (1993:100) ska ändras för att obligatoriska moment om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska införas i utbildningar till relevanta yrken. Förordningsändringen beslutades av regeringen i augusti 2017 och träder i kraft den 1 juli 2018.

Även i andra avseenden har regeringen påbörjat genomförandet av åtgärdsprogrammet. Exempelvis har Socialstyrelsen fått i uppdrag att stödja genomförande och uppföljning av den nationella strategin (S2017/01221/JÄM). Uppdraget rör tre områden: kunskap om förekomst av våld och våldsrelaterade insatser samt kompetensstöd respektive metodutveckling för vård- och omsorgspersonal. Därtill inbegriper uppdraget att ta fram förslag på indikatorer för uppföljning av den nationella strategin samt att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck, barnnäktenskap och tvångsäktenskap. Vidare har Statens skolinspektion i sitt regleringsbrev för 2017 uppdragits

att granska sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Regeringen har även tillsatt ett antal utredningar av central betydelse för arbetet med den nationella strategin. Hit hör utredningen om stärkt barnrättsperspektiv i skyddat boende (dir. 2016:08), utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld (dir. 2017:02) samt utredningen om starkare skydd mot barnnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv (dir. 2017:25). Den sistnämnda utredningen ska bland annat behandla frågan om det bör införas en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv.

Länsstyrelsernas regionala arbete

Länsstyrelsen i Stockholms län lämnade i mars 2017 en samlad redovisning av länsstyrelsernas arbete med att stödja samordningen i länen av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor, att barn bevittnar våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål (S2017/01773/JÄM). Länsstyrelsen bedömer att samarbetet och samverkan mellan länsstyrelserna har ökat och stärkts successivt under de senaste åren, vilket har bidragit till att utjämna regionala skillnader och till att resurser används mer effektivt.

Under 2016 har länsstyrelserna främst stöttat samordningen i länen genom att erbjuda metod- och kompetensstöd, men också genom att identifiera resurser och behov i länen, utforma och följa upp insatser och sammankalla nätverk. Därutöver har länsstyrelserna anordnat kampanjer, utbildningar och andra informations- och kompetenshöjande insatser, både i enskilda län och i flera län gemensamt. Flera länsstyrelser har också genomfört kartläggningar rörande bland annat hedersrelaterat våld och förtryck, våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och könsstämpning i syfte att kunna identifiera behov och utforma insatser. Ett exempel på en sådan insats är infogeneratoren, en informationssajt som utvecklats under 2016 av länsstyrelsen i Skåne tillsammans med övriga länsstyrelser och med stöd av Socialstyrelsen. Infogeneratoren möjliggör för de som arbetar med våldsutsatta personer att ge information på 24 olika språk.

Enligt Länsstyrelsen i Stockholms län uppger 12 av 21 länsstyrelser att de kan presentera en

uppdaterad, övergripande bild av läget i länet avseende insatsbehov, prioriterade målgrupper, pågående insatser, fördelning/styrning av resurser, relevanta aktörer, strukturer för samverkan och samordning samt eftersatta områden eller målgrupper i länet medan resterande länsstyrelser uppger att de delvis kan presentera en sådan bild.

Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län har som del av samma uppdrag lämnat stöd till utveckling av skyddat boende för våldsutsatta kvinnor med prioritet för boenden för kvinnor i särskilt utsatta grupper (S2017/01785/JÄM). De tre länsstyrelserna beviljade drygt fem miljoner kronor till 16 verksamheter över hela landet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ansvarat för en gemensam redovisning av länsstyrelsernas regionala arbete med hedersrelaterat våld och förtryck (S2016/01194/JÄM) och anger att flera länsstyrelser bedömer att det skett en positiv utveckling när det gäller kunskapsnivån i flera kommuner och myndigheter.

Nationella uppdrag mot hedersrelaterat våld och förtryck samt tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympning

Länsstyrelsen i Östergötlands län har sedan 2005 haft flera nationella uppdrag som syftar till att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Länsstyrelsen har under 2016 haft i uppdrag att sprida en vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck, riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja (S2016/01194/JÄM). Inom ramen för uppdraget har Länsstyrelsen i Östergötlands län bland annat genomfört drygt 140 utbildningar i hela landet, både i egen regi och tillsammans med andra länsstyrelser myndigheter och civilsamhällesorganisationer. Länsstyrelsen anger att utbildningssatsningarna har nått alla län och hälften av landets kommuner.

Inom ramen för uppdraget för föräldrastöd och förebyggande åtgärder har länsstyrelsen under året spridit kunskap om de erfarenheter och resultat som framkom i den kartläggning på området som myndigheten genomförde 2015.

Till Länsstyrelsen i Östergötlands läns uppdrag hör även att utveckla och driva ett nationellt kompetenssteam mot hedersrelaterat våld och förtryck (S2016/01194/JÄM). Kompetenssteamet driver en nationell stödtelefon för yrkes-

verksamma och ideellt verksamma, arrangerar och medverkar i utbildningar för dessa målgrupper, sammankallar flera nätverk samt sprider kunskap och information på www.hedersförtryck.se.

Under 2016 inkom 455 ärenden till den nationella stödtelefonen rörande 619 utsatta personer, främst flickor och unga kvinnor. Detta är en ökning av ärenden med drygt 50 procent sedan 2015. Många är utsatta av flera olika förövare t.ex. barn som är utsatta av föräldrar, syskon och andra släktingar och kvinnor som är utsatta av sin man eller före detta man och av sina egna och/eller mannens släktingar.

Under 2017 redovisade Länsstyrelsen i Östergötlands län sitt fortsatta uppdrag med vägledningen Våga se. Länsstyrelsen har under år 2016 genomfört cirka 40 föreläsningar och utbildningssatsningar som rör arbetet mot könsstympning som riktat sig till bland annat till personal inom skolan, inklusive elevhälsan, personal inom socialtjänst, polis samt hälso- och sjukvård. Tre procent av ärendena som inkommit till den nationella stödtelefonen har rört konsekvenser av könsstympning, oro för att sådan ska ske eller misstanke om att könsstympning har skett.

Insatser mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Länsstyrelsen i Stockholms län redovisade sitt arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål 2016 (S2017/02059/JÄM). Länsstyrelsen har i uppdrag att särskilt prioritera arbete riktat mot efterfrågan på sexuella tjänster och genomförde under 2016 en nationell konferens samt en nationell kampanj mot sexköp. Mediekampanjen Du avgör! har haft stor spridning och har bland annat visats på alla SF-bioografer i landet. Kampanjen är nationell och samtliga länsstyrelser och nyckelaktörer är avsändare för kampanjen.

Länsstyrelsen i Stockholms län har också fortsatt haft regeringens uppdrag att utveckla samordning och samverkan mot människohandel för andra ändamål än sexuella (Ju2017/02405/PO).

Länsstyrelsen fungerar i sin roll som samordnare som en första kontaktpunkt för myndigheter som inte arbetar så ofta med människohandelsfrågor och som därför har behov av expertis. För att samordna hanteringen av människohandelsärenden har ett nationellt metodstödsteam mot prostitution och människohandel

(NMT) inrättats. Under 2016 inkom 150 ärenden till metodstödsteamets stödtelefon från polis, Migrationsverket, socialtjänst, sjukvård och gode män över hela landet. Detta var en kraftig ökning i jämförelse med 2015, när 70 ärenden inkom. Länsstyrelsen i Stockholms län har också fortsatt att samordna länsstyrelsernas arbete mot människohandel och prostitution i den gemensamma arbetsgruppen mot människohandel och prostitution.

Länsstyrelsen i Stockholms län genomför programmet Tryggare återvändande i samarbete med den internationella migrationsorganisationen International Organization for Migration, (IOM). Programmet avser individanpassat stöd för utländska medborgare utsatta för prostitution och människohandel i Sverige. Under 2016 återvände 14 personer (8 kvinnor och 6 män) med stöd av programmet jämfört med 21 under 2015.

Under 2016 har den manual som syftar till att stötta yrkesverksamma som kommer i kontakt med vuxna och barn som utsatts för människohandel spridits i ett tiotal län. Länsstyrelsen har inrättat ytterligare två länskoordinatorer i region Mitt och region Syd förutom de länskoordinatorer som redan fanns i Stockholm, Göteborg och Malmö. Länskoordinatorernas uppgift är att i samverkan med polisen bistå regionala myndigheter med stöd i människohandelsärenden utifrån ett socialt perspektiv.

Länsstyrelserna har inom ramen för sitt uppdrag att samordna insatser för att motverka mäns våld mot kvinnor, genomfört kompetenshöjande insatser riktad mot yrkesverksamma som möter våldsutsatta kvinnor, samt förebyggande insatser mot unga personer (13–21 år) som säljer sexuella tjänster som ett självskadebeteende. Myndighetssamverkan till stöd för vuxna och barn utsatta för människohandel och prostitution har också byggts upp i många län. Länsstyrelserna bedömer att samarbetet medför stora samordningsvinster länsstyrelserna emellan (se även under rubriken Länsstyrelsernas regionala arbete).

Människohandelsutredningen har bland annat haft i uppdrag att utvärdera vilket genomslag 2011 års skärpning av straffet för köp av sexuell tjänst har fått samt att analysera och ta ställning till om brottet köp av sexuell tjänst ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet. Utredningen redovisade dessa delar av sitt uppdrag i juni 2016 (SOU 2016:42). I oktober 2016 slutredovisade

utredningen sitt uppdrag (SOU 2016:70) att bland annat utvärdera tillämpningen av bestämmelsen om människohandelsbrott och granska de brottsbekämpande myndigheternas arbete med dessa ärenden. Förslagen från utredningen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringens ambassadör mot människohandel har under 2016 arbetat med att föra ut de svenska erfarenheterna från arbetet mot prostitution och människohandel i olika internationella forum. Ambassadören ska bland annat lyfta kvinnors och flickors särskilda utsatthet i människohandel samt bidra till målen i Agenda 2030 om jämställdhet och barns rättigheter (se även utg.omr. 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg).

Stöd till tjej- och kvinnojourer samt brottsofferjourer för hbtq-personer

Det är viktigt att det civila samhällets organisationer får stöd för att utföra verksamhet riktad till dem som utsätts för våld. De ideella tjej- och kvinnojourerna utför ett betydelsefullt arbete med att ge stöd och skydd till kvinnor som har utsatts för våld. För 2016 har 100 miljoner kronor avsatts till lokala tjej- och kvinnojourer. Syftet är att stödet ska bidra till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella tjej- och kvinnojourerna. Medlen fördelas av Socialstyrelsen, i första hand som tvååriga bidrag.

För 2016 avsatte regeringen även 2 miljoner kronor till de organisationer som arbetar för att utveckla brottsofferverksamhet riktad till homosexuella, bisexuella och transpersoner som utsatts för våld i en nära relation. Medlen fördelades av Socialstyrelsen till Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL).

Särskilda våldsförebyggande insatser

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har i uppdrag att främja användningen av effektiva våldsförebyggande program bland kommuner och i det civila samhället (S2015/05768/JÅM). En viktig del av myndighetens arbete har varit att sprida metodboken Inget att vänta på, vilken under 2016 har kompletterats med starkare implementeringsvetenskapliga perspektiv. Myndigheten har under året även dokumenterat Borås respektive Botkyrkas arbeten med att utveckla sina våldsförebyggande arbeten. Uppdraget har förlängts under 2017 och ska redovisas senast den 3 april 2018. Vidare har

regeringen gett Statens skolverk i uppdrag att utvärdera det våldsförebyggande programmet Mentors in Violence Prevention (MVP) vid användning i skolan (S2015/02414/JÄM). MVP är ett mentorsprogram som vänder sig till barn och ungdomar och genomförs i samverkan mellan t.ex. skolan, socialtjänsten, polisen, räddningstjänsten och idrottsföreningar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) i april 2018.

Informationsinsatser till asylsökande och nyanlända unga

Regeringen gav 2016 i uppdrag åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) att, i samverkan med den nationella webbaserade ungdomsmottagningen UMO, ta fram och sprida en digital plattform med information om hälsa och jämställdhet med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) riktad till nyanlända och asylsökande barn och unga i åldrarna 13–20 år (S2016/02759/JÄM). Den digitala plattformen Youmo.se lanserades i april 2017. Youmo innehåller texter, illustrationer, bildspel och filmer som besvarar frågor om kroppen, om kärlek och vänskap, psykisk hälsa, sexualitet och jämställdhet. Informationen finns på arabiska, dari, somaliska, tigriska, lätt svenska och engelska. I uppdraget ingår att MUCF under 2017 ska ta fram en vägledning för yrkesverksamma som ska arbeta med informationsinsatser och möta målgruppen samt genomföra utbildningsinsatser kring den digitala plattformen. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 3 april 2018.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering är en grundläggande förutsättning och ett av regeringens viktigaste verktyg för att kunna genomföra en feministisk politik. Regeringens höga ambitioner för jämställdhet innebär att jämställdhetsperspektivet ska finnas med i politikens utformning på bred front, så att politiken på alla områden bidrar till att hämmande könsnormer och strukturer bekämpas.

Inom Regeringskansliet pågår fortsatt arbetet med att stärka och utveckla tillämpning av jämställdhetsintegrering. Under 2016 fattade regeringen ett nytt och förtydligt beslut om jäm-

ställdhetsintegrering i Regeringskansliet för åren 2016–2020 (S2016/04472/JÄM). Utvecklingsarbetet sker med utgångspunkt i detta beslut och har bland annat resulterat i handlingsplaner för arbetet inom alla departement.

SCB har genomfört en kvantitativ uppföljning av 2016 års arbete med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. Uppföljningen visar en positiv utveckling inom flera områden men även behov av ett fortsatt utvecklingsarbete i Regeringskansliet. I SCB:s uppföljning av 2016 ingår för första gången skrivelser till riksdagen. Av alla relevanta skrivelser till riksdagen innehöll 87 procent skrivningar om jämställdhet. Vidare visar uppföljningen att 78 procent av alla relevanta kommittédirektiv uppfyller kravet på skrivning om jämställdhet, en ökning från föregående års siffra på 67 procent. Motsvarande resultat för 2010 års arbete med jämställdhetsintegrering av kommittédirektiv var 25 procent. I budgetpropositionen har andelen diagram och tabeller som uppfyller kraven på jämställdhet ökat avsevärt. När det gäller propositioner har 89 procent av relevanta propositioner en jämställdhetsanalys, jämfört med 95 procent föregående år.

Arbetet med jämställdhetsbudgetering har fortsatt i Regeringskansliet, och inneburit ett ännu tydligare jämställdhetsperspektiv i budgetprocessen. Regeringen har under 2016 och 2017 genomfört flera reformer som syftar till att minska skillnaderna i inkomster mellan olika grupper (se avsnitt Ekonomisk jämställdhet). Regeringen har gett Ekonomistyrningsverket i uppdrag att under 2017 ta fram metoder som möjliggör uppföljning och en samlad redovisning av effekter på jämställdheten av genomförda och föreslagna reformer på utgiftsidan i statens budget (S2016/07756/RS). En delrapport lämnades av ESV i april. En slutlig redovisning av uppdraget ska lämnas den 31 oktober.

Arbetet med regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) fortgår. JiM syftar till att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering så att deras verksamhet ännu bättre bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen.

Totalt ingår 59 myndigheter och en organisation i programmet, varav 41 myndigheter har haft i uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering sedan 2015. Ett stort antal aktiviteter har genomförts, exempelvis utbildningar, utvecklat arbete med statistik och analys samt uppdatering

av styrande dokument, vägledningar och metodstöd. Vissa resultat har redovisats avseende jämställda processer och representation.

Under hösten 2016 redovisade övriga 19 verksamheter sina handlingsplaner, vilka ska genomföras under 2017–2018. Handlingsplanerna utgår från jämställdhetsproblem inom myndigheternas ansvarsområden. Exempelvis uppmärksammas könsstereotyp bemötande inom skolan, och att kvinnor med narkotikamissbruk i lägre grad än män upptäcks och lagförs och därmed inte får likvärdiga möjligheter till vård och rehabilitering.

Göteborgs universitet, där Nationella sekretariatet för genusforskning finns, har fått fortsatt uppdrag att stödja myndigheternas arbete (S2016/06524/JÄM). Sekretariatet lämnade en lägesrapport avseende stöduppdraget under 2016 (S2017/02055/JÄM). I lägesrapporten beskrivs ett brett stöd till myndigheterna, vilket inkluderat utbildningar och möten med ledningsgrupper. Sekretariatet har inom ramen för samma uppdrag även utvecklat webbportalen jämställ.nu, där det bland annat går att ta del av praktiska exempel från arbetet med jämställdhetsintegrering i kommuner, landsting och myndigheter. Antal besökare till portalen ökade under 2016.

Länsstyrelserna har redovisat genomförandet av strategier för jämställdhetsintegrering 2014–2016 (S2017/00545/JÄM). De redovisar överlag ett gediget och strategiskt arbete med jämställdhetsintegrering. Fokus i det externt inriktade arbetet ligger på att stödja relevanta aktörer i länen i deras jämställdhetsarbete, t.ex. genom regionala nätverk där bland annat kommuner ingår. Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att ta fram länsstrategier för sitt arbete med jämställdhetsintegrering för perioden 2018–2020 (S2016/07873/JÄM).

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) driver sedan 2015 projektet Kunskapsspridning genom modellkommuner. Sedan hösten 2016 ingår 21 modellkommuner i projektet som finansieras gemensamt av regeringen och SKL. SKL har inkommit med en delrapport där det bland annat framgår att en modell har tagits fram för erfarenhetsutbyte mellan deltagande kommuner (S2017/01342/JÄM). Fokus har legat på jämställdhetsintegrering av styrnings- och ledningsprocesser.

Män och jämställdhet

Regeringen beslutade i oktober 2015 att avsätta 10,7 miljoner kronor att användas i enlighet med en överenskommelse mellan Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och regeringen som avser att stärka jämställdhetsarbetets inriktning mot män, pojkar och maskulinitetsfrågor (S2015/06824/JÄM). Kommunernas arbete har under 2016 inbegripit kartläggning, stöd till verksamheter, kunskapsspridning, regionala nätverksträffar samt insatser för att integrera maskulinitetsperspektiv i pågående utvecklingsarbete. SKL och regeringen delar uppfattningen att satsningen behöver fortsätta och ingick därför en förnyad överenskommelse för 2017 (S2017/00322/JÄM). Överenskommelsen avser att ytterligare stärka jämställdhetsarbetet med fokus på män, pojkar och maskulinitetsfrågor, bland annat vad gäller utbildning, föräldraskap och våldsförebyggande arbete. Därtill har satsningen ett särskilt fokus på området psykisk hälsa kopplat till män och jämställdhet. Resultatet ska redovisas senast den 31 mars 2018.

EU och internationellt samarbete

Målen för den svenska jämställdhetspolitiken utgör också mål för vad regeringen vill uppnå inom ramen för EU-samarbetet. Regeringen driver sedan många år aktivt att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i alla relevanta EU-processer. Regeringen har bland annat arbetat för att lyfta fram åtgärder som bidrar till att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden. Regeringen bedriver också ett påverkansarbete för att jämställdhet ska genomsyra arbetet på det sociala området, inte minst i frågor som rör pensioner och social inkludering. Regeringen driver även på kommissionens arbete med att bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Vägledande för kommissionens insatser på jämställdhetsområdet är kommissionens strategiska åtagande för jämställdhet (2016–2019). Den nya strategin saknar dock formell status som bindande dokument för hela kommissionen och medlemsstaterna. I gemensamma skrivelser till kommissionen och rådet har Sverige och flera andra medlemsstater beklagat detta och framfört att det strategiska åtagandet för jämställdhet bör ges en högre formell status så att det får ökat genomslag i EU:s samtliga institutioner.

Under vårens maltesiska ordförandeskap förhandlades rådsslutsatser om uppgradering av kvinnors och mäns kompetens på arbetsmarknaden, vilka antogs av rådet den 3 mars 2017. Slutsatserna uppmanar bland annat medlemsstaterna att bekämpa könssegregering på arbetsmarknaden och i utbildningssystemet samt att underlätta möjligheten för kvinnor och män att förena arbete och familjeliv.

Kommissionen har även föreslagit att EU ska ratificera Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, den s.k. Istanbulkonventionen. Sverige stödjer kommissionens förslag. Samtliga EU-medlemsstater har undertecknat konventionen, som trädde i kraft 2014. Sverige anslöt sig till konventionen samma år. Vid rådsmötet den 11 maj 2017 togs ett första steg mot en EU-anslutning till konventionen då ett signeringsinstrument antogs. Signeringsutkastet kommer att bedömas av Europaparlamentet innan en EU-anslutning till konventionen kan äga rum.

Sverige ingår i styrelsen för Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE). Institutet har i uppdrag att stödja såväl medlemsländerna som kommissionen i jämställdhetsarbetet och att följa upp utvecklingen mot jämställdhet i EU genom ett index.

Sveriges inrikes-, EU- och utrikespolitik på jämställdhetsområdet är tätt sammanlänkade. Regeringen bedriver en feministisk utrikespolitik vilket innebär att Sverige i sina internationella relationer anlägger ett jämställdhetsperspektiv som ska bidra till alla kvinnors och flickors rättigheter, representation och resurser. Regeringen bedömer att resultat har uppnåtts i förhållande till de uppsatta målen för den feministiska utrikespolitiken som handlar om kvinnors och flickors politiska aktörskap och ekonomiska egenmakt, medverkan i och inflytande över fredsarbetet, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) samt frihet från alla former av våld.

Sverige deltog i FN:s kvinnokommissionens årliga möte i mars 2017. Huvudtemat för sessionen var kvinnors ekonomiska egenmakt i ett föränderligt arbetsliv. Fyra civilsamhällesorganisationer deltog aktivt i den svenska delegationen. Sverige drev bland annat frågor om prostitution, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR), och jämställdhet på arbetsmarknaden. Inom ramen för förhandlingarna av över-

enskomna slutsatser medger rådande förhandlingsklimat inte att positionerna flyttas framåt i vissa avseenden; snarare finns det ett tilltagande motstånd mot flera viktiga frågor. Utifrån svenska prioriteringar är flera aspekter av slutsatserna därför otillräckliga. Dessa inkluderar bland annat SRHR och språk om kvinnors och flickors roll i familjer som i många avseenden söker befästa stereotypa könsroller snarare än att bidra till jämställdhet och kvinnors ekonomiska egenmakt.

Sverige har också varit aktivt i FN:s olika fora för mänskliga rättigheter för att befästa och där så är möjligt förstärka framsteg som gjorts när det gäller kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inte minst när det gäller SRHR, kvinnors deltagande i fredsprocesser och mäns och pojkars roll och ansvar.

Under 2016 mottog Sverige synpunkter och rekommendationer från FN:s kommitté för avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW-kommittén). Bland annat fick Sverige rekommendationer om att inrätta en statlig jämställdhetsmyndighet, att inta en genusmedveten hållning i mottagandet av asylsökande, och att skapa en effektiv övervakningsmekanism för att utvärdera effekterna av åtgärder för att bekämpa våld mot kvinnor. En rad åtgärder har vidtagits med bäring på rekommendationerna, bland annat beslutet att inrätta en statlig jämställdhetsmyndighet och antagandet av en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Hanteringen av rekommendationerna är dock ett ständigt pågående arbete som kommer att fortsätta framöver. I december 2016 höll regeringen ett dialogmöte med företrädare för civila samhället. Syftet var att informera om regeringens arbete med att efterfölja rekommendationerna och ge organisationerna möjlighet att framföra sina synpunkter på vilka åtgärder som bör vidtas med anledning av rekommendationerna.

Sverige är från den 1 juli 2017 ordförande i Östersjöstaternas råd (CBSS). Inom ramen för CBSS expertgruppen mot människohandel kommer Sverige att genomföra tre möten samt anordna ett seminarium för att diskutera kopplingen mellan män och pojkar, maskulinitet och människohandel för sexuella ändamål.

Det nordiska samarbetet inom jämställdhetsområdet har under perioden 2015–2018 två övergripande teman: välfärd, innovation och det offentliga rummet. Under 2016 genomfördes

bland annat aktiviteter för att belysa mäns olika former av våld mot kvinnor, människohandel, könsstympling, våld i nära relationer, jämställdhet och hälsa samt män och jämställdhet.

5.4.3 Analys och slutsatser

Sverige står sig väl i internationella mätningar avseende jämställdhet. World Economic Forum rankar länder utifrån ett jämställdhetsindex som baseras på ekonomisk delaktighet, deltagande i utbildning, hälsa och förväntad livslängd samt politisk egenmakt. Sverige låg 2016, för åttonde året i rad, på fjärde plats efter Island, Finland och Norge. I det europeiska jämställdhetsinstitutet EIGE:s jämställdhetsindex ligger Sverige på första plats.

Jämställdhet är en hörnsten i den svenska modellen, men trots en positiv utveckling i flera avseenden går utvecklingen mot jämställdhet alltför långsamt. Mycket återstår innan målet om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv är uppnått. För att nå resultat krävs en förbättrad och långsiktig styrning av jämställdhetspolitiken. Den jämställdhetsmyndighet som regeringen beslutat att inrätta den 1 januari 2018 kommer att ansvara för uppföljning, analys, samordning och stöd inom jämställdhetspolitikens område. Myndigheten kan på så sätt bidra till ett mer sammanhållet, långsiktigt och effektivt arbete för jämställdhet samt på sikt bidra till att öka måluppfyllelsen avseende de jämställdhetspolitiska delmålen.

Därutöver har varje statlig myndighet ansvar att verka för jämställdhet inom sitt verksamhetsområde. Utvecklingsprogrammet Jämställdhet i myndigheter (JiM) har lett till att de myndigheter som ingår i programmet integrerar jämställdhet i såväl processer för planering och uppföljning som i delar av verksamheten. Det bör leda till att myndigheternas verksamheter utvecklas mot att främja jämställdhet och bidrar till att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Genom programmet bildas successivt ett allt bredare kunskapsunderlag om jämställdhetsutmaningar inom olika verksamhetsområden. Detta skapar förutsättningar för mer träffsäkra insatser. Några konkreta resultat har redan kunnat redovisas. Arbetet med jämställdhetsintegrering på myndigheterna är dock långsiktigt.

På regional nivå fortsätter länsstyrelsernas arbete med jämställdhetsintegrering genom regeringens uppdrag att ta fram länsstrategier för perioden 2018–2020. Länsstyrelserna utgör regionala nav i arbetet för jämställdhet och har stor betydelse för att de jämställdhetspolitiska målen ska kunna få genomslag regionalt och lokalt.

I regeringens långsiktiga reformprogram 2017–2025 för att minska segregationen är en central komponent att genomgående integrera ett jämställdhetsperspektiv i arbetet samt att hedersrelaterat våld och förtryck ska motverkas. Syftet med programmet är att lyfta socialt utsatta områden och bryta segregationsmekanismer strukturellt (se vidare utg.omr. 13 avsnitt 6 Åtgärder mot segregation).

Ekonomisk jämställdhet

Att kunna försörja sig genom betalt arbete är centralt i den svenska jämställdhetspolitiken. Skillnader i inkomster mellan kvinnor och män kvarstår dock alltför mycket. Kvinnors deltidsarbete, att kvinnor tar ut tre gånger så många dagar med föräldrapenning och en större andel än män av den tillfälliga föräldrapenningen, samt tar ett större ansvar än män för vård av vuxna anhöriga, leder till olika löneinkomster. Detta bidrar på sikt till lägre livsinkomster och pensioner för kvinnor än för män, vilket utgör en viktig förklaring till att fler kvinnor än män har en låg ekonomisk standard (SOU 2015:50). Pensionsgruppen med företrädare för de sex partier som står bakom pensionssystemet bedriver därför arbete utifrån en handlingsplan i syfte att åstadkomma mer jämställda pensioner (se utg.omr. 11 avsnitt Ålderspensionssystemet vid sidan av statens budget).

För att bland annat skapa bättre förutsättningar för jämställdhet på arbetsmarknaden har regeringen infört en tredje reserverad månad för vardera föräldern i föräldraförsäkringen. En särskild utredare har fått i uppdrag att se över föräldraförsäkringen och föreslå åtgärder för att försäkringen i högre grad än i dag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden och ett jämställt föräldraskap. Utredningen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2017 (se utg.omr. 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn). Vidare kommer regeringen att ta fram en handlingsplan för jämställda löner och har även gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att redovisa en handlingsplan i syfte att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar

(se utg.omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv). Detta kan också bidra till att minska och motverka segregation och är i enlighet med regeringens reformprogram för minskad segregation.

En av regeringens viktigaste uppgifter är att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Regeringens målsättning är att antalet personer som arbetar och antalet arbetade timmar ska öka så att Sverige når målet om lägst arbetslöshet i Europa 2020. Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män ska minska genom en ökning av kvinnors sysselsättningsgrad. Att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är centralt för att den ekonomiska jämställdheten ska förbättras.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Det obetalda hem- och omsorgsarbetet är trots viss utjämning alltjämt ojämnt fördelat. Detta ger kvinnor sämre möjligheter till vila, fritid och personlig utveckling och påverkar också kvinnors möjligheter till ekonomisk jämställdhet negativt.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Fortsatta åtgärder mot mäns våld mot kvinnor är en jämställdhetspolitisk prioritering för regeringen. I enlighet med den nationella strategins första målsättning är ett verkningfullt våldsförebyggande arbete särskilt angeläget. Det våldsförebyggande arbetet behöver nå alla grupper i samhället samt utmana normer kring maskulinitet och heder som rättfärdigar våld och kan innebära inskränkningar av livsutrymmet. Ytterligare insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck är också nödvändiga.

Fortsatt utveckling av jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet

Arbetet med jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet har stärkts, bland annat genom regeringens beslut om jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet 2016–2020. Detta ger goda förutsättningar för regeringen att förverkliga en feministisk politik. Arbetet med jämställdhetsbudgetering i Regeringskansliet fortsätter bland annat genom ett uppdrag till Ekonomistyrningsverket.

EU och internationellt samarbete

Utvecklingen för jämställdhet och respekt för kvinnors och flickors rättigheter är inte självklar i alla internationella sammanhang. I förhandling-

arna av överenskomna slutsatser inom ramen för FN:s kvinnokommission kan ett tilltagande motstånd mot vissa frågor konstateras. Den feministiska regeringen kommer även fortsättningsvis att stå upp för jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inklusive sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, i detta och andra internationella sammanhang.

Inom ramen för EU-arbetet har regeringen bedrivit ett aktivt påverkansarbete bland annat i frågor som rör våld mot kvinnor och EU:s anslutning till Istanbulkonventionen. Vidare har regeringen tillsammans med andra medlemsstater verkat för att kommissionen ska uppgradera det strategiska åtagandet för jämställdhet så att det får ökat genomslag i arbetet i EU:s samtliga institutioner. Regeringen kommer även framöver medverka till att ett jämställdhetsperspektiv genomsyrar relevanta processer på EU-nivå.

Regeringens feministiska utrikespolitik kommer fortsatt att bedrivas och är av särskild vikt i en omvärld där jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter ifrågasätts.

5.5 Politikens inriktning

Sveriges har en feministisk regering. Det innebär att regeringen uppfattar skillnader i livsvillkor och fördelning av makt och resurser baserade på kön, oftast till flickor och kvinnors nackdel och till pojkar och mäns fördel, som ett samhällsproblem som kan och ska motverkas bland annat genom politiska beslut.

Jämställdhet är i grunden en fråga om mänskliga rättigheter, rättvisa och demokrati. Jämställdhet är också en fråga om frihet, eftersom könsstereotypa strukturer och föreställningar begränsar kvinnor och män, flickor och pojkar och hindrar dem från att göra de val som gör det möjligt för dem att utvecklas till sin fulla potential. Det är viktigt att även uppmärksamma hur jämställdhet samspelar med andra faktorer än kön som kan påverka individens möjligheter och förutsättningar, bland annat könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder samt klass.

Regeringen har lagt grunden för ett samlat, effektivt och långsiktigt arbete för ett jämställt

samhälle, genom att presentera en reformerad jämställdhetspolitik med nya delmål och inrättandet av en jämställdhetsmyndighet. En tioårig nationell strategi med en rad breda och konkreta insatser för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor har lagts fast.

Hur myndigheterna i sin kärnverksamhet beaktar och främjar jämställdhet har stor betydelse för jämställdheten i samhället. Regeringens utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter (JiM), fortgår och de myndigheter som har haft uppdraget längst ska delrapportera i februari 2018. Uppdraget att stödja deltagande myndigheter övergår till Jämställdhetsmyndigheten från och med 2018.

I Regeringskansliet genomförs, utifrån de jämställdhetspolitiska målen, under mandatperioden en översyn av myndigheters instruktioner, i syfte att åstadkomma en tydligare strategisk och verksamhetsanpassad styrning.

Den jämställdhetsmyndighet som regeringen beslutat inrätta kommer att påbörja sin verksamhet den 1 januari 2018. I enlighet med 2017 års ekonomiska vårproposition överförs från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor de ändamål och verksamheter som avser statsbidrag till kvinnors organisering. Från Uppsala universitet överförs de ändamål och verksamheter som avser utveckling och spridning av evidensbaserad kunskap och information samt sammanställning av aktuell forskning inom området mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt om våld i samkönade relationer. Vidare överförs från Göteborgs universitet de ändamål och verksamheter som avser att främja genusforskning i Sverige bland annat genom utredningsarbete och informationsutbredning, förutom inom högskolesektorn.

Jämställdhetsmyndigheten kommer också att ansvara för fördelningen av statsbidrag till jämställdhetsprojekt. Vidare kommer uppdraget om prostitution och människohandel vid Länsstyrelsen i Stockholms län och Göteborgs universitets uppdrag om jämställdhetsintegrering att föras över och permanentas vid myndigheten.

Detta innebär förbättrade förutsättningar för en mer strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Myndigheten kommer att ansvara för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska målen. Flera uppdrag inom jämställdhetspolitikens

område som tidigare varit tillfälliga kommer att samlas och permanentas inom ramen för myndigheten.

Den nya jämställdhetsmyndigheten kommer att vara lokaliserad i Göteborg och vara en enrådgivningsmyndighet med insynsråd. Vilka personella konsekvenser som inrättandet av den nya Jämställdhetsmyndigheten får kan för närvarande inte överblickas.

Jämn fördelning av makt och inflytande

Det är viktigt att arbetet för en jämn fördelning av makt och inflytande fortsätter. Tydliga jämställdhetsutmaningar kvarstår inte minst i näringslivet, men även när det gäller könsfördelningen i valda församlingar och på ledande positioner i offentlig sektor, t.ex. bland chefer i kommunal och landstingskommunal verksamhet.

Genom ett enträget arbete under många år har regeringen under 2016 uppnått en jämn könsfördelning i statliga myndigheters styrelser och insynsråd. Män innehar dock alltjämt chefspositioner i större utsträckning än kvinnor och dominerar också i börsbolagens styrelser och ledningsgrupper. För att uppfylla målet om en jämn fördelning av makt och inflytande anser regeringen att det är angeläget med en jämnare könsfördelning både i styrelser och på ledande befattningar.

Fler kvinnor än män väljer att hoppa av politiska uppdrag under pågående mandatperiod, och det är särskilt vanligt med avhopp bland kvinnor i åldersgruppen 30 till 49 år. En möjlig förklaring skulle kunna vara att den ojämna fördelningen av det obetalda hem- och omsorgsarbetet inverkar negativt på kvinnors möjligheter att fullfölja politiska uppdrag. Det är därför en viktig uppgift att arbeta för att både kvinnor och män kan ta på sig förtroendeuppdrag och att de som gör det får tillräckligt stöd för att kunna och vilja fullfölja sina uppdrag.

En särskild utmaning är det hat och hot som alltför många politiskt förtroendevalda, journalister, konstnärer och debattörer utsätts för, bland annat på internet. Kvinnor är särskilt utsatta för hot och kränkningar av sexuell karaktär. Regeringen har därför i juli 2017 presenterat en handlingsplan för åtgärder mot utsatthet för hot och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer. I handlings-

planen ingår åtgärder för att minska utsatthet för hot och hat bland annat utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Ekonomisk jämställdhet

Trots ett mångårigt arbete för att uppnå ekonomisk jämställdhet råder det fortfarande olika förutsättningar för kvinnor och män för att bland annat komma ut, stanna kvar och utvecklas i arbetslivet.

En tydlig utmaning är utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande. Det är viktigt för den enskilda kvinnan men även ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, att insatser genomförs som kan såväl påskynda nyanlända kvinnors arbetsmarknadsetablering som öka sysselsättningen i gruppen utrikes födda kvinnor. Regeringen presenterar därför i denna proposition insatser för att främja att fler utrikes födda kvinnor deltar på arbetsmarknaden. Det handlar bland annat om medel till kommuner för att i större utsträckning kunna erbjuda insatser för föräldralediga, insatser för att öka utrikes födda kvinnors företagande, ytterligare främjandemedel till Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) samt resurser till studieförbunden för uppsökande och motiverande insatser särskilt riktade till utrikes födda kvinnor.

Kvinnor i socioekonomiskt utsatta områden har lägre förvärvsfrekvens, högre långtidsarbetslöshet och lägre disponibel inkomst jämfört med män i samma områden och jämfört med både män och kvinnor i riket i övrigt. Mot denna bakgrund är det prioriterat i regeringens reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025 att genomgående arbeta för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Se vidare UO 13 Åtgärder mot segregation.

Utrikes födda kvinnor hamnar i allt för stor utsträckning utanför såväl arbetsmarknaden som utbildningssystemet. Regeringen bedömer att de ekonomiska förutsättningarna för studier kan förbättras för målgruppen. Regeringen avser därför att se över hur de studieekonomiska förutsättningarna för gruppen kan förbättras i syfte att rekrytera fler utrikesfödda kvinnor till studier och därmed förstärka deras förutsättningar att etableras på arbetsmarknaden.

Löne- och inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män måste fortsätta att minska. Förutom att kvinnors lägre inkomster kan förklaras

av att arbetskraftsdeltagandet är lägre bland kvinnor än män, och att kvinnor arbetar deltid i större utsträckning än män, ersätts kvinnor med en lägre lön för sitt arbete än vad män gör. Lönegapet beror till stor del på att arbetsmarknaden är könssegregerad. Kvinnor är överrepresenterade i yrken och befattningar med lägre löner. Kvinnors arbetsmiljö, ohälsa och längre föräldraledighet är andra viktiga faktorer som påverkar löneutvecklingen negativt. Mot bakgrund av att kravet på årliga lönekartläggningar har återinförts är det också av betydelse att granska hur arbetsgivare följer lagens krav. Regeringen avser att presentera en handlingsplan för jämställda löner.

Skattesystemet har en tydlig påverkan på förutsättningarna för ekonomisk jämställdhet. Den övergripande kartläggningen av skattesystemets utveckling 2006–2015 har redovisats i augusti 2017 och den fördjupade analysen ur ett jämställdhetsperspektiv ska redovisas i april 2018.

Målet om ekonomisk jämställdhet ska ses i ett livscykelperspektiv. Arbetet för att minska skillnaderna mellan mäns och kvinnors pensioner och förbättra villkoren för de ekonomiskt mest utsatta pensionärerna, varav de flesta är kvinnor, behöver fortsätta. Den översyn av grundskyddet för ålderspension som slutförs under 2018 blir ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet. Den pågående föräldraförsäkringsutredningen (dir. 2016:10) ska vidare komma med förslag på hur föräldraförsäkringen på ett bättre sätt än i dag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden, ett jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn.

Jämställd utbildning

Regeringen har i november 2016 infört ett nytt jämställdhetspolitiskt delmål om jämställd utbildning. Målet är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Målet omfattar hela det formella utbildningssystemet från förskola till universitet och högskola, inklusive vuxenutbildning och yrkeshögskolan. Även bildning och utbildning utanför det formella utbildningssystemet omfattas, till exempel folkhögskolor och studieförbundens utbildningsverksamhet.

Regeringen anser att det är viktigt att såväl undervisningen som miljön i skolan är jämställd

och tydligt förmedlar jämställdhet som en central del av skolans värdegrund.

Regeringen anser även att det är angeläget att universitet och högskolor fortsätter arbetet med jämställdhetsintegrering och avser därför att stödja detta arbete. En mer jämställd fördelning av forskningsmedel är en tydlig målsättning som ska uppnås bland annat genom en tydligare styrning av de statliga forskningsfinansiärerna när det gäller jämställdhet. Regeringen har också gett Vetenskapsrådet i uppdrag att förbereda för att fördela medel till forskning om jämlika villkor som har ett tydligt jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv (U2017/02085/F). I enlighet med regeringens forskningsproposition Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) omfattar satsningen 10 miljoner kronor 2018.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

Ett viktigt underlag för arbetet mot målet om en jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet är Statistiska centralbyråns tidsanvändningsundersökning som genomförs vart tionde år.

Utredningen om en modern föräldraförsäkring presenterar sitt slutbetänkande i oktober 2017. Mot bakgrund av utredningens förslag avser regeringen att fortsätta arbetet för ett mer jämställt föräldraskap och en mer rättvis fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet mellan kvinnor och män. Regeringen avser även att fortsätta arbetet för ett mer jämställt föräldraskap bland annat genom en strategi för ett bättre stöd till föräldrar i föräldraskapet (utg.omr. 9 Politik för sociala tjänster).

Jämställd hälsa

Regeringen har i november 2016 infört ett nytt jämställdhetspolitiskt delmål om jämställd hälsa. Målet är att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor. En jämställd hälsa är ett mål i sig, men en god hälsa för kvinnor och män respektive flickor och pojkar bidrar även till ett jämställt och aktivt deltagande i samhället. Delmålet avser fysisk, psykisk och sexuell och reproduktiv hälsa, och

omfattar såväl förebyggande folkhälsoarbete som åtgärder och insatser till enskilda personer gällande socialtjänst, stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt hälso- och sjukvård.

Utvecklingen inom hälsa, men även vad gäller villkoren inom vård och omsorg, skiljer sig åt mellan kvinnor och män. Flera sjukdomar som kvinnor drabbas av i större utsträckning tenderar att vara lägre prioriterade inom hälso- och sjukvården. En ojämn tillgång till vård och omsorg, och olikheter i hälsotillståndet beroende på kön, påverkar dessutom kvinnors och mäns möjligheter till makt och inflytande, arbete, utbildning och försörjning. Mot denna bakgrund genomför regeringen flera stora satsningar för att stärka kvinnors hälsa och utveckla den vård som riktas specifikt till kvinnor. Satsningarna, som bland annat avser psykisk hälsa, förlossningsvården, primärvården, kostnadsfri mammografi och kostnadsfria preventivmedel för personer under 21 år. Regeringen har bland annat förnyat en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting om ökad tillgänglighet och jämlikhet i förlossningsvården och förstärkt insatser för kvinnors hälsa 2017–2019. Överenskommelsen rör i huvudsak bemanning och kompetensfrågor inom förlossningsvården och är en förstärkning av primärvårdens främjande av kvinnors hälsa i socioekonomiskt utsatta områden. Arbetet inom överenskommelsen kan i denna del bland annat handla om insatser för att främja ett jämlikt stöd i föräldraskapet riktade till kvinnor och män i förlossningsvård och primärvård, att identifiera våldsutsatthet i mödrahälsovården samt att informera kvinnor och flickor om stöd i dessa avseenden. Se vidare utg.omr. 9, avsnitt Hälso- och sjukvårdspolitik.

Främjandet av psykisk hälsa och suicidprevention är en av regeringens prioriterade frågor. Självmod drabbar män i betydligt högre utsträckning än kvinnor. Av de som dog till följd av självmord under 2015 var 72 procent män.

Att säkerställa sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter för alla kvinnor och män, pojkar och flickor, både i Sverige och internationellt, är en prioritering för regeringen. Frågor om sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter behöver därför ingå i befolkningsundersökningar, och information och kunskap behöver spridas till kvinnor och män, flickor och pojkar. Regeringen anser att det är viktigt att de informations- och utbildningsinsatser som bland annat bedrivs

utifrån den digitala plattformen Youmo.se riktat till nyanlända fortsätter.

Idrott är Sveriges största folkrörelse. Ett jämställdhetsperspektiv är viktigt inom idrottsrörelsen, inte bara för att säkerställa att idrottens verksamheter kommer både kvinnor och män, flickor och pojkar till del, utan också för att idrotten och dess ledare är viktiga som förmedlare av värderingar, t.ex. när det gäller synen på maskulinitet och dess koppling till användning av våld.

Mäns våld mot kvinnor

Att förebygga och motverka mäns våld mot kvinnor och barn har fortsatt hög prioritet för regeringen.

Mäns fysiska, sexuella och psykiska våld mot flickor och kvinnor är ett allvarligt hinder för jämställdhet och för kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och ett av de yttersta uttrycken för ojämställdheten mellan kvinnor och män. I mäns våld mot kvinnor ingår bland annat även att barn bevittnar våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Regeringens arbete bedrivs utifrån den tioåriga strategi och det åtgärdsprogram för perioden 2017–2020 som beslutades i november 2016. Regeringen ger länsstyrelserna fortsatt uppdrag att inom sina ansvarsområden stödja och stärka samordningen i länen av insatser på området. I arbetet beaktas även särskilt utsatta grupper såsom hbtq-personer och kvinnor med funktionsnedsättning.

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Regeringen anser att det är viktigt att fortsätta det våldsförebyggande arbetet som syftar till att förhindra mäns våld mot flickor och kvinnor. Det är angeläget att det utvecklas fler effektiva förebyggande metoder för behandling av våldsutövare, i enlighet med målsättningarna i regeringens nationella brottsförebyggande program, Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126). Universellt våldsförebyggande program främst riktade till unga prövas sedan en tid i Sverige, och Statens skolverk ska i april 2018 redovisa sitt uppdrag att utvärdera effekten av det program som hittills fått störst spridning i landet, Mentors in Violence prevention (MVP).

Förstärkt stöd till tjej- och kvinnojourer samt brottsofferjourer för hbtq-personer

Det är viktigt att det civila samhällets organisationer får stöd för att utföra sin verksamhet riktad till dem som utsätts för våld. De ideella tjej- och kvinnojourerna utför ett betydelsefullt arbete. För att stärka tjej- och kvinnojourernas arbete har regeringen beslutat att avsätta 100 miljoner kronor per år till och med 2019 (prop. 2014/15:99 utg.omr 13 avsnitt 6.11). Regeringen avser också att under 2018 fortsätta stödja de organisationer som arbetar för att utveckla brottsofferverksamhet riktad till homosexuella, bisexuella och transpersoner som utsätts för våld i en nära relation. Vad gäller övriga organisationer som bedriver brottsofferstödjande arbete se utg.omr 4 avsnitt 2.4.7.

Fortsatt regional samordning

Länsstyrelserna har en viktig roll som nav och samordnare av det lokala och regionala arbetet för att motverka mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt att barn bevittnar våld. Länsstyrelserna kommer också att vara en viktig samverkanspartner för den nya jämställdhetsmyndigheten.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck begränsar, skadar och i värsta fall dödar. Våldet och förtrycket drabbar den enskilda människan men även samhället. Det är främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, bland annat hbtq-personer, som drabbas. Hedersrelaterat våld och förtryck är oacceptabelt och måste aktivt förebyggas och bekämpas genom breda insatser i samverkan mellan flera aktörer.

Regeringen avser därför att genomföra en samlad, flerårig satsning för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Satsningen planeras omfatta flera olika delar, bland annat stärkta uppdrag till länsstyrelserna och andra myndigheter, stöd till lokalt arbete samt till förebyggande verksamhet. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck är också en prioriterad fråga inom ramen för regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025 (se vidare utg.omr. 13 Åtgärder mot segregation).

Länsstyrelsen i Östergötlands län bedriver sedan flera år tillbaka ett viktigt arbete för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. I likhet med vad Arbetsmarknadsutskottet har

angett (bet. 2016/17:AU5) bör uppdraget till länsstyrelsen ligga kvar till och med år 2020 för att då utvärderas. Även Jämställdhetsmyndighetens uppdrag ska omfatta frågor om hedersrelaterat våld och förtryck. Jämställdhetsmyndigheten ska särskilt inrikta sig på övergripande nationell kunskapsutveckling och strategiska, övergripande frågor så att myndighetens verksamhet och det uppdrag som utförs av Länsstyrelsen i Östergötlands län kan komplettera varandra.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Länsstyrelsen i Stockholms län har sedan flera år fått tidsbegränsade uppdrag att bedriva arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Därutöver har länsstyrelsen sedan 2013 i uppdrag att utveckla samordning och samverkan mot människohandel för andra ändamål än sexuella, nämligen exploatering för avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte. Båda uppdragen kommer i sin helhet att föras över till och permanentas i Jämställdhetsmyndigheten vid årsskiftet 2017/18. På så sätt skapas bättre förutsättningar för att långsiktigt bedriva och utveckla denna verksamhet vidare. Frågor som rör människohandel är komplexa och gränsöverskridande i flera avseenden och arbetet i den nya myndigheten kommer oavsett exploateringsändamål även fortsättningsvis att bedrivas samlat. För att säkerställa att kunskap och kompetens inte förloras vid överföringen till den nya myndigheten är det viktigt att Länsstyrelsen i Stockholms län och Jämställdhetsmyndigheten under 2018 samverkar för att bygga upp verksamheten rörande prostitution och människohandel.

Bland den stora gruppen asylsökande och nyanlända finns en förhöjd risk för att ha varit eller bli utnyttjad för olika typer av människohandel, liksom för prostitution. Särskilt flickor och kvinnor riskerar att utsättas för prostitution och människohandel för sexuella ändamål, men också bland ensamkommande pojkar finns en ökad sådan risk.

Sverige ska vara en stark röst i EU, FN och i andra internationella organisationer för flickor och kvinnors särskilda utsatthet för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Regeringens handlingsplan till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella över-

grepp (skr.2015/16:192) utgör en plattform för vidare arbete inom området.

Män och jämställdhet

Arbetet för jämställdhet är ett gemensamt åtagande för kvinnor och män, och mäns engagemang och delaktighet är därför en förutsättning för att ett jämställt samhälle ska kunna uppnås. Mäns livschanser påverkas negativt av köns- och handlingsnormer vad gäller exempelvis pojkars möjligheter i skolan, mäns bristande relation till sina barn, mäns hälsa och ohälsa, social utsatthet och riskbeteenden samt mäns våldsutövande och våldutsatthet. Det är därför viktigt att integrera perspektivet män och maskulinitet i det jämställdhetsarbete som bedrivs både hos myndigheter, kommuner och inom civilsamhället.

Under 2018 kommer Sverige att stå värd för en internationell konferens om män och jämställdhet. Syftet med konferensen är att bidra till och fördjupa det internationella erfarenhetsutbytet i frågor om män, jämställdhet och maskulinitet. Inom ramen för Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet avser regeringen också att genomföra aktiviteter för att lyfta frågor om bland annat män och jämställdhet.

Regeringen avser vidare att vidta åtgärder i syfte att bättre möta både pappors och mammors behov av stöd i föräldraskapet (se vidare utg.omr. 9 Politik för sociala tjänster).

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering används i Regeringskansliets arbete, bland annat i centrala processer som lagstiftningsprocessen, myndighetsstyrningen, budgetprocessen och EU-arbetet.

Att verka för jämställdhet i budgetarbetet har en avgörande betydelse för att förverkliga feministisk politik. Ett arbete med jämställdhetsbudgetering, som är en tillämpning av jämställdhetsintegrering i budgetprocessen, har därför pågått i Regeringskansliet sedan regeringen tillträdde. Viktiga steg har tagits för att säkerställa att budgetpolitikens jämställdhetseffekter synliggörs i underlag inför budgetbeslut, så att regeringen kan presentera en budget som

främjar jämställdhet. Regeringens arbete med jämställdhetsbudgetering kommer att fortsätta.

Jämställdhetsintegrering på regional och lokal nivå

För att jämställdhetspolitiken ska få genomslag på regional nivå är länsstyrelsernas uppgift att stödja, samordna och utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering betydelsefullt. Regeringen stödjer under perioden 2015–2018 Sveriges Kommuner och Landstings projekt Kunskaps-spridning genom modellkommuner (S2015/01255/JÄM).

Jämställdhetsintegrering i EU

De mål som gäller för jämställdhetspolitiken i Sverige gäller också som mål för vad regeringen vill uppnå inom EU. Sverige kommer fortsatt att driva ett starkt jämställdhetsperspektiv i relevanta EU-analyser, processer och beslut. Den 26 april 2017 presenterade den Europeiska kommissionen ett förslag till en europeisk pelare för sociala rättigheter med syfte att främja uppåtgående social konvergens. Regeringen ser positivt på att kommissionen lagt fram ett förslag och avser fortsätta bidra till att pelarens utformning och genomförande aktivt bidrar till stärkt jämställdhet i EU genom att alla relevanta delar av pelaren jämställdhetsintegreras.

Det är också viktigt att jämställdhet är en tydlig komponent i EU:s arbete med frågor om balans mellan arbets- och familjeliv. Ytterligare en viktig fråga är att arbeta vidare utifrån EU:s signering av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) i riktning mot att EU även ratificerar konventionen.

Internationellt arbete för jämställdhet

Sverige är från den 1 juli 2017 fram till 30 juni 2018 ordförande i Östersjöstaternas råd (CBSS). Inom ramen för Östersjöstaternas råds expertgrupp mot människohandel prioriteras frågor om pojkar och mäns roll i arbetet med att motverka människohandel för sexuella ändamål. En aktivitet på detta tema ska genomföras vid den internationella konferensen om män och jämställdhet som Sverige står värd för under 2018. Det regionala samarbetet mot människohandel har uppnått goda resultat. Det svenska ordförandeskapet avser att fortsätta det arbetet, inte minst mot bakgrund

av att flyktingar och migranter i Europa kan riskera att utnyttjas av människohandlare.

Sverige är också under 2018 ordförande i Nordiska ministerrådet. Frågor om män och jämställdhet, mäns våld mot kvinnor och jämställdhetsintegrering är regeringens prioriteringar på jämställdhetsområdet. Vid den internationella konferensen om män och jämställdhet i maj 2018 kommer även nordiska jämställdhetsaktiviteter att genomföras.

Regeringens feministiska utrikespolitik ska fortsatt bedrivas med oförminskad kraft (se vidare utg.omr. 5, 7, och 24).

Tidigare års framsteg och utveckling i FN och andra internationella fora vad gäller jämställdhet, kvinnors och flickors rättigheter samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter kan inte tas för givna. Sverige och många andra länder arbetar enträget vidare på dessa områden i ett hårdnande klimat. Regeringen kommer fortsätta att prioritera FN:s kvinnokommissions årliga möten och förhandlingar och fortsatt vara aktiva i FN:s övriga fora för mänskliga rättigheter. För svensk del är det viktigt att bedriva ett strategiskt samarbete med likasinnade länder från olika regioner, för att få gehör för svenska förslag och säkra att jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter förblir grundade i universella normer. För att nå resultat fordras bland annat goda förberedelser inom EU och över regiongränserna samt nära bevakning av och påverkan relevanta delar av FN-systemet. Regeringen kommer att fortsätta att stå upp för och tillsammans med likasinnade länder inom och utom EU driva på för jämställdhet och alla kvinnors och flickors fulla åtnjutande av de mänskliga rättigheterna. Jämställdhet genomsyrar också regeringens arbete inom ramen Agenda 2030 för hållbar utveckling.

5.6 Budgetförslag

5.6.1 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	231 606		6 933
2017	Anslag	247 539 ¹		237 757
2018	Förslag	334 039		
2019	Beräknat	390 039		
2020	Beräknat	290 039		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda jämställdhetsåtgärder och för utgifter för statsbidrag för att stödja projekt och insatser som främjar jämställdhet mellan kvinnor och män. Anslaget får även användas för administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet hos berörda myndigheter.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har beslutat att avsätta 100 miljoner kronor årligen för att stärka de ideella kvinno- och tjejjourernas arbete. I enlighet med förordningen (2015:454) om statsbidrag till kvinno- och tjejjourer är syftet med stödet att bidra till ökad långsiktighet och bättre planeringsförutsättningar för de aktuella jourerna. Medlen fördelas därför i första hand som tvååriga bidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2019.

Tabell 5.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		79 718	100 000	
Nya åtaganden		100 000	100 000	
Infriade åtaganden		-79 718	-100 000	-100 000
Utestående åtaganden	79 718	100 000	100 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000	100 000	100 000	

Regeringens överväganden

Regeringen fortsätter att driva på utvecklingen mot jämställdhet genom åtgärder som bidrar till att nå de jämställdhetspolitiska delmålen.

Regeringen avser att inom ramen för den inriktning som lagts fast i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10) bland annat fortsätta satsningen på att utveckla arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Till satsningen hör även det våldsförebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor samt arbetet mot prostitution och människohandel.

Regeringen föreslår därför att 334 039 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Särskilda jämställdhetsåtgärder* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 390 039 000 kronor respektive 290 039 000 kronor.

Tabell 5.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	247 539	247 539	247 539
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	100 000	156 000	56 000
Varav BP18	100 000	57 000	57 000
Varav			
Åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck	100 000	57 000	57 000
Överföring till/från andra anslag	-13 500	-13 500	-13 500
Varav BP18	-13 500	-13 500	-13 500
Varav			
Jämställdhetsintegrering i myndigheter	-7 000	-7 000	-7 000
Arbete mot prostitution och människohandel	-6 500	-6 500	-6 500
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	334 039	390 039	290 039

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

5.6.2 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tabell 5.13 Anslagsutveckling 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags-sparande
2017	Anslag	¹
2018	Förslag	80 315
2019	Beräknat	81 509 ²
2020	Beräknat	77 743 ³

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 80 236 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 75 239 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Jämställdhetsmyndighetens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Den jämställdhetsmyndighet som regeringen har beslutat att inrätta den 1 januari 2018 kommer att bidra till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Myndigheten kommer att ansvara för uppföljning, analys, samordning och stöd utifrån de jämställdhetspolitiska delmålen.

Tabell 5.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Jämställdhetsmyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²			
Beslut	47 200	47 949	48 771
Varav BP18 ³	47 200	47 200	47 200
Varav ³			
Tillskott Jämställdhetsmyndigheten	47 200	47 200	47 200
Överföring till/från andra anslag	33 115	33 560	28 972
Varav BP18 ³	33 115	33 115	28 040
Varav ³			
Arbetet mot människohandel	1 200	1 200	1 200
Kunskap om genus och jämställdhet	1 000	1 000	1 000
Utveckla/sprida kunskap/inform om Mäns våld mot kvinnor	10 700	10 700	10 700
Jämställdhetsintegrering i univ och högskolor	5 075	5 075	
Jämställdhetsintegrering i myndigheter	7 000	7 000	7 000
Arbete mot prostitution och människohandel	6 500	6 500	6 500
Adm av fördeln av statsbidrag	1 640	1 640	1 640
Förslag/beräknat anslag	80 315	81 509	77 743

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 80 315 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 81 509 000 kronor respektive 77 743 000 kronor.

5.6.3 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tabell 5.15 Anslagsutveckling 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags-sparande
2017	Anslag	¹ Utgifts-prognos
2018	Förslag	28 163
2019	Beräknat	28 163
2020	Beräknat	28 163

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kvinnors organisering.

Kompletterande information

I förordningen (2005:1089) om statsbidrag för kvinnors organisering finns bestämmelser om statsbidrag för kvinnors organisering.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet och effektivitet i medeltilldelningen för kvinnors organisering bör Jämställdhetsmyndigheten kunna handlägga stödet för 2019 under 2018. Detta innebär att åtaganden om bidrag för kvinnors organisering beslutas under 2018 för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:3 *Bidrag för kvinnors organisering* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 28 163 000 kronor 2019.

Tabell 5.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	28 163 ¹	
Nya åtaganden	28 163	
Infriade åtaganden	-28 163 ¹	-28 163
Utestående åtaganden	28 163	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	28 163	

¹ Ingående åtagande och infriade åtaganden 2018 avser åtaganden som flyttats över från anslag 13:3 Bidrag för kvinnors organisering under utgiftsområde 17.

Regeringens överväganden

Tabell 5.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:3 Bidrag för kvinnors organisering

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag	28 163	28 163	28 163
Varav BP18	28 163	28 163	28 163
Varav			
Bidrag till kvinnors organisering	28 163	28 163	28 163
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 163	28 163	28 163

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 163 000 kronor anvisas under anslaget 3:3. *Bidrag för kvinnors organisering* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 163 000 kronor respektive 28 163 000 kronor.

6 Åtgärder mot segregation

6.1 Omfattning

Området omfattar samordning av verksamhet som syftar till att minska segregationen genom att lyfta socialt utsatta områden och bryta segregationsmekanismer strukturellt. Regeringen har antagit ett långsiktigt reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025. En minskad segregation uppnås till stor del genom generella åtgärder. Således redovisas resultat av insatser av betydelse för minskad segregation till stor del även inom andra utgiftsområden.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom område Åtgärder mot segregation

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Segregation</i>						
4:1 Åtgärder mot segregation		50	49	56	78	78
4:2 Delegationen mot segregation				19	22	23
Summa Segregation		50	49	75	100	101

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Mål

En politik som motverkar segregation bidrar till ett Sverige som håller ihop. I Regeringskansliet pågår ett arbete med att ta fram ett underlag gällande mål för åtgärder mot segregation. Regeringen avser att återkomma med en fördjupad analys kring detta i den strategi som aviseras i avsnitt 6.6.

Inriktningen för området är att lyfta socialt utsatta områden och att bryta segregationsmekanismer strukturellt. Regeringen samordnar arbetet genom ett långsiktigt reformprogram. Programmet fokuserar i huvudsak på insatser inom fem utvecklingsområden:

- bekämpa brottsligheten,
- minska långtidsarbetslösheten,
- lyfta skolorna och elevernas resultat,
- stärka samhällsservicen och minska bostadssegregationen,
- stärka demokratin och stödja det civila samhället.

För att lösa dessa utmaningar måste arbetet utgå från vissa grundläggande aspekter. Det handlar dels om att stärka individers åtnjutande av sina mänskliga rättigheter, dels om att uppmärksamma ojämlikhet och normer som ligger till grund för att människor diskrimineras, bl.a. på grund av etnisk tillhörighet. Jämställdhet ska genomgående beaktas i arbetet och hedersrelaterat våld och förtryck ska motverkas.

Det krävs även bl.a. ett funktionshindersperspektiv i arbetet och att barnets rättigheter respekteras. Även FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling ska beaktas i arbetet med reformprogrammet.

6.4 Resultatredovisning

6.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

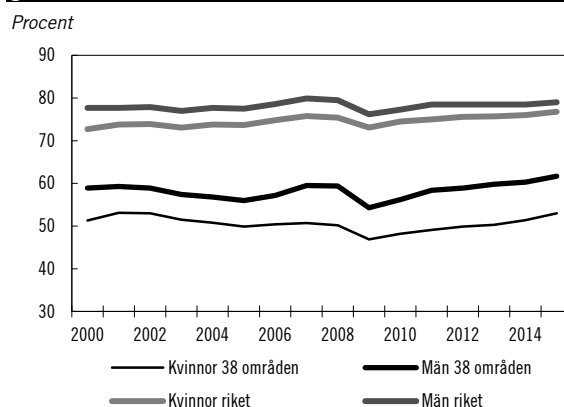
I Regeringskansliets arbete med att ta fram en strategi för det fortsatta arbetet för att minska och motverka segregation kommer också utarbetande av indikatorer som ska användas för att följa upp utvecklingen på detta område att behandlas.

6.4.2 Resultat

Tecken på ökande segregation

Det finns tecken på en utveckling mot ökad segregation i vissa kommuner och växande klyftor i Sverige. På flera håll i landet finns bostadsområden som i hög grad präglas av sämre levnadsvillkor och social problematik. Skillnader mellan olika bostadsområden i en och samma kommun och med landet i övrigt kan vara mycket stora vad gäller t.ex. arbetslöshet, skolresultat, inkomst, hälsa, valdeltagande och otrygghet. I efterföljande redovisning presenteras resultat för 38 socioekonomiskt utsatta områden vilka hädanefter benämns de 38 områdena.³ Diagrammen visar ett genomsnitt för de 38 områdena och en jämförelse med riket som helhet.⁴ Det finns dock inbördes skillnader mellan områden och över tid.

Diagram 6.1 Andel förvärvsarbetande i åldern 20–64 år, genomsnitt för de 38 områdena och riket

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Andelen förvärvsarbetande i de 38 områdena är betydligt lägre än genomsnittet i riket, och det finns tydliga skillnader mellan kvinnor och män. År 2015 var förvärvsfrekvensen 53 procent för kvinnor och 62 procent för män i de 38 områdena. Motsvarande siffror för riket var 77 procent för kvinnor och 79 procent för män. Sedan 2009 ökar emellertid förvärvsfrekvensen

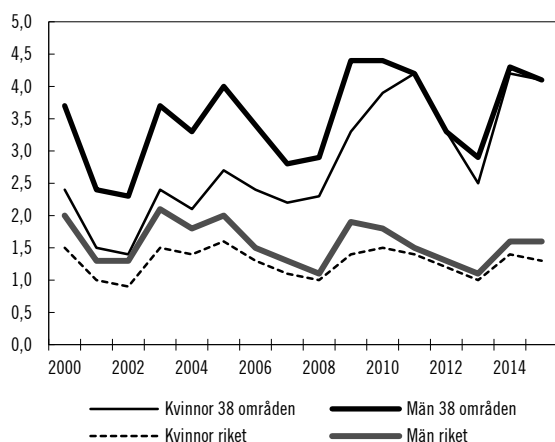
³ De 38 socioekonomiskt utsatta områdena består av de stadsdelar som omfattades av lokala utvecklingsavtal (LUA) och urbant utvecklingsarbete (URB).

⁴ Diagrammen avser tidsperioden 2000–2015, förutom valdeltagande som avser perioden 1998–2014.

generellt och denna ökning är starkare i de 38 områdena än i riket som helhet.

Diagram 6.2 Andel långtidsarbetslösa i åldern 20–64 år, genomsnitt för de 38 områdena och riket

Procent av befolkningen

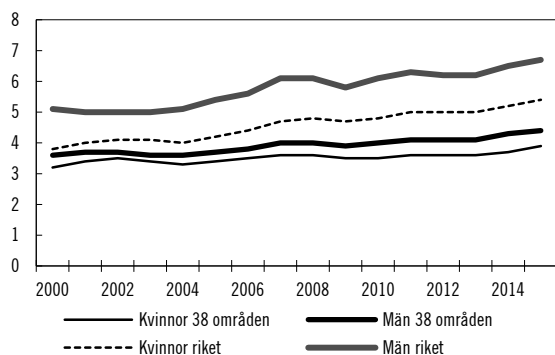

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Andelen långtidsarbetslösa är högre i de 38 områdena i jämförelse med riket som helhet. År 2015 var långtidsarbetslösheten för både kvinnor och män 4,1 procent i de 38 områdena vilket kan jämföras med 1,3 procent för kvinnor och 1,6 procent för män i riket.

Diagram 6.3 Genomsnittlig disponibel inkomst för personer i åldern 20–64 år, för de 38 områdena och riket

Antal prisbasbelopp

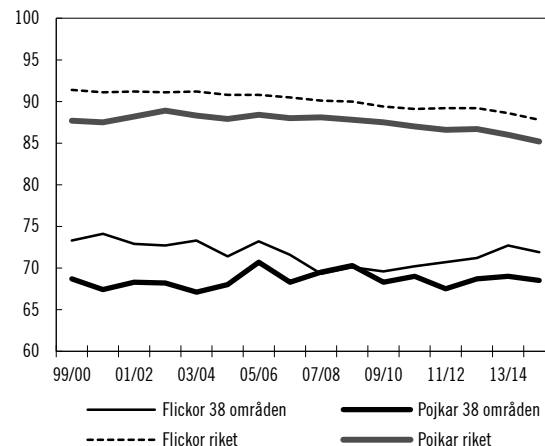
Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.
Kommentar: Prisbasbeloppet för år 2015 var 44 500 kronor.

Den disponibla inkomsten bland personer i åldern 20–64 år har ökat såväl i de 38 områdena som i riket sedan början av 2000-talet. Emellertid är ökningen långsammare i de 38 områdena. Inkomstklyftorna ökar således. Kvinnor i de 38 områdena har den svagaste ökningen i disponibel inkomst. År 2015 var den genomsnittliga disponibla inkomsten i de 38 områdena 3,9 prisbasbelopp för kvinnor respektive

4,4 för män jämfört med 5,4 för kvinnor respektive 6,7 prisbasbelopp för män i riket.

Diagram 6.4 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program, genomsnitt för de 38 områdena och riket, läsår

Procent

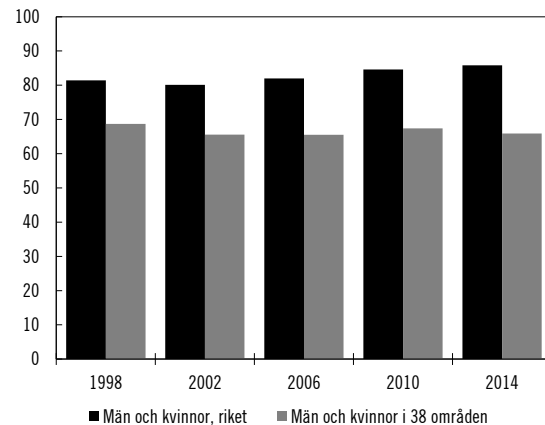

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Gymnasiebehörigheten är betydligt lägre i de 38 områdena än i riket som helhet. Läsåret 2014/15 låg behörigheten på 72 procent för flickor och 69 procent för pojkar i de 38 områdena vilket kan jämföras med 88 procent och 85 procent för flickor respektive pojkar i riket.

Diagram 6.5 Valdeltagande i riksdagsval, genomsnitt för de 38 områdena och riket

Procent

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Valdeltagandet är betydligt lägre i de 38 områdena än i riket som helhet. I 2014 års riksdagsval var deltagandet i genomsnitt 66 procent i de 38 områdena jämfört med 86 procent i riket.

Ett långsiktigt reformprogram för minskad segregation 2017–2025

Regeringen presenterade 2016 ett långsiktigt reformprogram för minskad segregation som sträcker sig över perioden 2017–2025. Fokus ligger i huvudsak på insatser inom fem områden, med satsningar för att:

- bekämpa brottslighet,
- minska långtidsarbetslösheten,
- lyfta skolorna och elevernas resultat,
- stärka samhällsservicen och minska bostadssegregationen,
- stärka demokratin och stödja det civila samhället.

Jämställdhet ska genomgående beaktas i arbetet och hedersrelaterat våld och förtryck ska motverkas. Det krävs även ett funktionshindersperspektiv i arbetet och att barnets rättigheter respekteras.

När det gäller insatser för att förebygga och bekämpa brottslighet har Polismyndigheten bl.a. i propositionen Vårändringsbudget för 2017 tilldelats ytterligare medel för att fortsätta arbetet med att utöka de personella resurserna. Möjligheten till utökat polisiärt arbete i utsatta områden är en angelägen fråga. Regeringen har också tillsatt en utredning om ytterligare skydd för blåljuspersonal i deras arbete (Ju 2016:23).

För att utveckla det brottsförebyggande arbetet har regeringen tagit initiativ till en brottsförebyggande satsning. Satsningen innebär bl.a. en förstärkning av Brottsförebyggande rådet och ett uppdrag till länsstyrelserna att fr.o.m. 2017 ansvara för samordning och stöd på regional nivå. Totalt satsar regeringen 40 miljoner kronor årligen för att förebygga brott och öka tryggheten. Vidare överlämnade regeringen den 16 mars 2017 ett nationellt brottsförebyggande program – Tillsammans mot brott – till riksdagen (skr. 2016/17:126), med gemensamma målsättningar för alla politikområden.

En blandning av upplåtelseformer inom ett geografiskt område anges ofta som ett sätt att motverka boendesegregationen. Möjligheten att styra upplåtelseform i detaljplan utreds för närvarande av Översiktsplaneutredningen (dir. 2017:6) och ska redovisas den 15 mars 2018. Det har också skett satsningar på upprustning av socioekonomiskt utsatta bostadsområden i form

av statsbidrag till upprustning av utemiljöer samt för renovering och energieffektivisering.

På skolområdet pågår omfattande satsningar som bl.a. avser att leda till minskad segregation. Samverkan för bästa skola (U2015/3357/S, U2017/00301/S) och insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända barn och elever och vid behov för barn och elever med annat modersmål än svenska (U2017/00300/S) är exempel på sådana satsningar. Vidare har Statens skolverk fått i uppdrag att se över om innehållet i kursplanerna och kursutbudet inom komvux på grundläggande nivå motsvarar de behov och förutsättningar som finns hos främst nyanlända med kort utbildning. Skolverket ska även ta fram ett stödmaterial som ska underlätta för kommunerna att kombinera kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) med andra delar av komvux till en utbildning anpassad för främst nyanlända personer som har kort utbildning.

Regeringen har också gjort en rad insatser för att minska långtidsarbetslösheten. Numera har långtidsarbetslösa bl.a. möjlighet att utifrån sina individuella behov ta del av aktiva insatser för att stärka sina förutsättningar att få ett jobb eller påbörja studier. Möjligheterna till studier har förstärkts och genom det studiestartsstöd som regeringen infört har de studieekonomiska förutsättningarna för målgruppen förbättrats ytterligare. Genom både extratjänster och moderna beredskapsjobb har möjligheten till egen försörjning genom arbete stärkts för individer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

På regeringens uppdrag presenterade Arbetsförmedlingen i april 2017 en handlingsplan för hur myndigheten avser att arbeta för att minska arbetslösheten och öka sysselsättningen för utrikes födda kvinnor. Arbetsförmedlingen fick i juni 2017 också i uppdrag att redovisa hur myndigheten säkerställer god service och närvaro på rätt plats i hela landet, särskilt i kommuner med hög långtidsarbetslöshet eller många nyanlända, samt i utsatta stadsdelar.

För att stärka demokratin och stödja det civila samhället pågår en satsning på s.k. Lokala resurscenter för demokratisk delaktighet

(Ku2015/01964/D).⁵ Under 2017 stöder regeringen verksamhet med lokala resurscenter i sju av landets mest socioekonomiskt utsatta områden. Från och med 2017 har ytterligare medel avsatt för stödet till allmänna samlingslokaler, samtidigt som en prioritering gjorts där en större del av medlen ska fördelas till lokaler i socioekonomiskt utsatta områden. I arbetet med att stärka demokratin ingår även arbete för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.

Vidare har regeringen även vidtagit flera generella åtgärder som också kan bidra till en minskad segregation. Bl.a. har kommunsektorn tillförts 10 miljarder kronor årligen fr.o.m. 2017, som bl.a. skapar möjlighet att anställa fler och stärka vården, skolan och omsorgen. Det har också vidtagits åtgärder för att stärka socialtjänstens sociala barn- och ungdomsvård. Regeringen har också tillsatt en kommission för jämlik hälsa. Därtill har regeringen vidtagit åtgärder för psykisk hälsa genom att tillsätta en nationell samordnare samt ingå en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting. Även satsningen Äga rum, där det sker ett arbete med deltagande konst och kultur i socioekonomiskt utsatta områden, bedöms kunna bidra till en minskad segregation. Regeringen har också antagit en strategi för unga som varken arbetar eller studerar, som syftar till att förbättra möjligheterna för dessa ungdomar att etablera sig i arbets- och samhällslivet (U2015/05478/UF). Regeringen har även gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att skapa ett sammanhållet system för mottagande och bosättning av asylsökande, nyanlända samt ensamkommande barn (dir. 2015:107). Inom reformprogrammet är också det civila samhället en viktig aktör. Det civila samhällets organisationer kan med sina verksamheter bl.a. bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning.

Förberedelser för att inrätta en Delegation mot segregation

I mars 2017 fick en särskild utredare i uppdrag att förbereda och genomföra bildandet av en ny myndighet, Delegationen mot segregation (dir. 2017:33). Myndigheten ska ha i uppgift att verka för genomförandet av regeringens reformprogram för att minska segregationen. Den nya myndigheten ska inleda sin verksamhet den 1 januari 2018. Den särskilda utredaren har också fått i uppdrag att besluta om utbetalning av bidrag för lokalt och regionalt utvecklingsarbete, nätverk och erfarenhetsutbyten (dir. 2017:53).

6.5 Analys och slutsatser

Tendenserna till en ökad segregation måste bemötas kraftfullt och långsiktigt. Det har redan vidtagits omfattande åtgärder inom en rad politikområden för att bryta denna trend. Till detta tillkommer bl.a. den nya myndigheten Delegationen mot segregation som ska inleda sin verksamhet den 1 januari 2018. Delegationen kommer ha en viktig roll att bl.a. genom samordning, analys, stöd och uppföljning bidra till ökad kvalitet och effektivitet i de insatser som genomförs på nationell, regional och kommunal nivå för att lyfta socialt utsatta områden och bryta segregationsmekanismer strukturellt.

Utvärderingar av tidigare satsningar för att minska och motverka segregation visar att långsiktigheten i dessa ofta har brutit. Regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025 samt inrättandet av en myndighet som ska arbeta med dessa frågor är ett sätt att säkra långsiktigheten i arbetet.

Då jämställdhet genomgående ska beaktas är det av vikt att analyser och insatser utformas utifrån statistik och kunskap som belyser kvinnors och mäns, flickors och pojkars, levnadsvillkor. Vid analyser och insatser som görs ska även ojämlikheter och normer som ligger till grund för att människor diskrimineras beaktas.

⁵ I många socioekonomiskt utsatta stadsdelar och bostadsområden finns problem med att dela av befolkningen inte deltar eller känner sig delaktiga i demokratin. Regeringen beslutade därför 2015 om en satsning på Lokala resurscenter för demokratisk delaktighet.

6.6 Politikens inriktning

Regeringens politik syftar till att bygga ett sammanhållet och solidariskt samhälle. Segregation och klyftor finns på olika områden i samhället och tar sig olika uttryck. Det handlar i hög grad om ojämlika uppväxtvillkor och levnadsförhållanden men också om att människor med olika bakgrund, erfarenheter och levnadsförhållanden inte i tillräcklig utsträckning möts och kommunicerar med varandra. Arbetet för att minska segregationen tar därför sikte både på att skapa mer jämlika levnadsförhållanden för alla människor och att öka förutsättningarna för personer med olika bakgrund, uppfattningar och förutsättningar att mötas.

Att minska och motverka segregationen i samhället förutsätter långsiktiga insatser på flera områden och av många aktörer på såväl nationell, som regional och lokal nivå.

Regeringen för en aktiv politik som syftar till att minska och motverka segregationen i samhället genom såväl generella, förebyggande som riktade insatser inom ett flertal utgiftsområden och genom stöd till kommuner, landsting och civilsamhällesorganisationer i deras arbete. I och med reformprogrammet och den nya myndigheten Delegationen mot segregation stärker regeringen också samordningen av arbetet mot segregation.

Omfattande satsningar för att minska segregationen

Segregation är ett mångfasetterat problem. Det krävs bl.a. investeringar i välfärden så att alla flickor och pojkar, oavsett var de bor eller vilken skola de går i, får en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Dessutom krävs bl.a. mer omedelbara insatser inom rättsväsendet för att bekämpa brottsligheten, parallellt med ytterligare åtgärder för att förebygga att brott över huvud taget begås. Utöver de omfattande insatser som redan har sjuöatts sedan regeringen presenterade det långsiktiga reformprogrammet för minskad segregation 2017–2025, kommer en rad nya åtgärder att vidtas inom de prioriterade områdena i programmet.

Regeringen verkar för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män på alla samhällsområden. Det finns jämställdhetsutmaningar kopplat

till samtliga fokusområden i reformprogrammet för att minska segregationen.

När det gäller förslag som tillhör andra utgiftsområden redovisas de översiktligt i detta kapitel. De mer ingående beskrivningarna återfinns i respektive utgiftsområdesbilaga.

Sverige är på många sätt ett tryggt land att leva i. På såväl större som mindre orter runt om i Sverige finns dock bostadsområden som i allt större utsträckning kommit att påverkas av brottslighet och otrygghet. Orsaken till denna utveckling är komplex och mångbottnad. Det är angeläget med kraftfulla insatser för att förebygga brott och öka tryggheten, inte minst i socialt utsatta områden. Bl.a. krävs en lokalt förankrad och närvarande polis i kombination med ett långsiktigt brottsförebyggande arbete som inkluderar många olika aktörer. Därför föreslår regeringen kraftfulla tillskott till Polismyndigheten under kommande år. Med de föreslagna tillskotten kan antalet anställda som arbetar i Polismyndighetens kärnverksamhet successivt öka. Därigenom kan Polismyndigheten både möta de ökade krav som ställs på myndigheten och öka ambitionsnivån i sin verksamhet. Se vidare i utgiftsområde 4 avsnitt 2. Regeringen avser även att genomföra en samlad, flerårig satsning för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Se vidare utgiftsområde 13 avsnitt 5.

Utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden är sammantaget stark. En utmaning är samtidigt att en allt större andel av de personer som är arbetslösa tillhör grupper med en generellt svag ställning på arbetsmarknaden. Det gäller särskilt de som saknar en fullföljd gymnasieutbildning eller som är nyanlända. För att minska långtidsarbetslösheten avser regeringen bl.a. att göra betydande förenklingar och förstärkningar av de subventionerade anställningarna.

Kvinnor tar i mindre utsträckning än män del av vissa insatser, bl.a. subventionerade anställningar. Arbetsförmedlingen har på uppdrag av regeringen tagit fram en plan för hur myndigheten avser att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen, liksom en handlingsplan för hur myndigheten avser att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar. Regeringen avser att följa Arbetsförmedlingens åtgärder och resultat av detta arbete med jämställdhetsintegrering.

Regeringen avser även fortsätta arbetet för att nå de unga personer som står längst från studier och arbetsmarknad. Regeringen har därför genom ett tilläggsdirektiv gett Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar ett mer preciserat uppdrag att komma med förslag om ett fortsatt samordnat stöd till de aktörer som arbetar med att stödja unga som varken arbetar eller studerar (dir. 2015:70, 2016:82 och 2017:81). Se vidare utgiftsområde 17 avsnitt 15. Dessutom träder ett nytt regelverk för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet i kraft den 1 januari 2018. Syftet med regeländringarna är att minska onödig administration och skapa bättre förutsättningar för flexibilitet och effektivitet inom etableringsuppdraget. Se vidare utgiftsområde 14 avsnitt 3.

Skolan är central för att hålla samman samhället och bygga gemensamma demokratiska värden. Utvecklingen mot ett alltmer segregerat skolväsende måste brytas. Det är viktigt att inte barn till föräldrar med en viss utbildningsnivå, inkomster eller etnisk tillhörighet koncentreras till vissa skolor och barn med en annan bakgrund till andra. Skolkommissionen har lagt ett antal förslag för att motverka skolsystemets segregerade mekanismer som nu är ute på remiss och därefter kommer att beredas inom Regeringskansliet.

För att lyfta skolorna och elevernas resultat gjorde regeringen i propositionen Vårändringsbudget för 2017 en satsning på en särskild jämlikhetspeng som fördelas till grundskolor med lägst andel behöriga elever till ett nationellt program i gymnasieskolan. I denna proposition föreslås även att denna satsning ska tilldelas ytterligare medel. Ett nytt statsbidrag föreslås till grundskola och föreskoleklass som ska fördelas utifrån elevernas socioekonomiska bakgrund.

För att minska avbrott från gymnasieskolan är det bl.a. angeläget att tydligare reglera introduktionsprogrammen och ge stöd till huvudmännen för att utveckla dessa. Således föreslår regeringen flera åtgärder för att stärka introduktionsprogrammen. Vidare fortsätter utbyggnaden av kunskapslyftet. Se vidare i utgiftsområde 16 avsnitt 1 och utgiftsområde 17 avsnitt 1.

Bostadssegregationen är ett allvarligt problem i många städer. Bostadssituationen i stora delar av Sverige riskerar att förstärka segregationen och utsattheten för dem som har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden. Regeringens stora satsningar för att öka bostadsbyggandet är

därför viktiga för att motverka segregation, inte minst det investeringsstöd till anordnande av hyresbostäder och bostäder för studenter som regeringen beslutade om i september 2016 och som fortsätter att gälla framgent. Detta innebär att stöd får lämnas bl.a. till den som anordnar nya bostäder som upplåts med hyresrätt i områden med befolkningstillväxt och bostadsbrist. Ett villkor för stöd är att hyran inte får överstiga en viss nivå. Vidare föreslås även bl.a. fortsatt stöd för renovering och energieffektivisering av bostäder och utomhusområden i socialt utsatta områden. Ett av syftena med stödet till utemiljöer är att åtgärderna på ett varaktigt sätt ska bidra till attraktiva, funktionella, jämställda och trygga utemiljöer. Exempel på åtgärder som fått stöd är byggande eller upprustning av parker, torg och aktivitetsplatser. Se vidare i utgiftsområde 18 avsnitt 3. Regeringen kommer även att vidta åtgärder för att motverka diskriminering på bostads- och arbetsmarknaden, se vidare avsnitt 4 i detta utgiftsområde.

Regeringen föreslår också fortsatt stärkt samhällsservice och förenklade myndighetskontakter för nyanlända. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket har därför fått ett förlängt uppdrag om att fortsätta sitt arbete med förenklade och mer effektiva processer för nyanlända. Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2019.

Det är angeläget att stärka demokratin och stödja det civila samhället, inte minst i socioekonomiskt utsatta områden. Regeringen har gett Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att genomföra förberedelser av skolval 2018 och 2019 (Ku2017/01611/D) och avser att under 2018 avsätta medel till MUCF att genomföra skolval i samband med de allmänna valen 2018. Skolval ger elever en konkret upplevelse av röstningsförfarandet samt är ett tillfälle för skolorna att diskutera frågor om det demokratiska systemet och demokratins principer. Skolval kan påverka ungas benägenhet att rösta i framtiden. Bl.a. ska särskild vikt läggas vid att tillgängliggöra skolval för skolor i socioekonomiskt svaga områden.

Prioriteringen av ungas fritid och organisering är en viktig del inom ungdomspolitik. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) har därför fått i uppdrag att fungera som stöd för den öppna fritidsverksamheten och erbjuda fortbildning och kunskaphöjande

insatser (U2016/05227/UF, U2016/05429/UF (delvis) och U2016/05627/UF). Regeringen har också avsatt medel till stöd för sommarlovsaktiviteter i landets kommuner (S2016/00439/FST). Bidragssumman är baserad på statistik över antalet barn i hushåll med försörjningsstöd i respektive kommun. Syftet med stödet är att kommunerna ska kunna erbjuda kostnadsfria aktiviteter som ger stimulans och personlig utveckling för barn och unga mellan 6–15 år. Aktiviteterna ska stimulera både flickors och pojkars deltagande, främja integration och skapa kontaktytor mellan barn med olika social bakgrund. Se vidare utgiftsområde 9 avsnitt 7.

Det är viktigt att nå barn och unga från grupper som i dag är underrepresenterade inom föreningsidrotten. Det finns en tydlig tendens att socioekonomiskt utsatta grupper redan i unga år hamnar utanför idrottsrörelsens verksamhet. Från 2017 har medel därför tillskjutits för att möjliggöra fler idrotts- och ungdomsledare i socialt utsatta områden. Riksidrottsförbundet har påbörjat insatser för att etablera idrottsföreningar och ge stöd till ledare genom utbildning i föreningskunskap och ledarutveckling. Se vidare i utgiftsområde 17 avsnitt 16.

Stöd till socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden

Regeringen föreslår en långsiktig satsning på socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden. Regeringen vill med denna satsning stärka kommunernas eget arbete för att förbättra förutsättningarna i områden som i dag kännetecknas av stora utmaningar när det gäller t.ex. lågt valdeltagande, hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och låg sysselsättningsgrad. Oavsett var man bor i Sverige ska man ha goda möjligheter att utvecklas och vara delaktig i samhällslivet.

Insatsen är viktig för att Sverige socialt och ekonomiskt ska hålla ihop och den bidrar till en hållbar utveckling i såväl städer, tätorter samt gles- och landsbygder i hela Sverige. Det är också en åtgärd som bidrar till minskad segregation. Regeringen föreslår att det ska avsättas 500 miljoner kronor 2018, 1 500 miljoner kronor 2019 och 2 500 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020. Se vidare utgiftsområde 19 Regional tillväxt avsnitt 2. Denna satsning sker i tillägg till

det statsbidrag som har inrättats under 2017 till kommuner och landsting för åtgärder för att minska och motverka segregation (SFS 2017:848).

En strategi för det fortsatta arbetet för att minska segregationen och lyfta socialt utsatta områden

Att säkra långsiktigt hållbara resultat av reformprogrammet för minskad segregation 2017–2025 förutsätter en strategisk och långsiktig styrning och uppföljning av programmet.

Mot bakgrund av ovanstående avser regeringen att under 2018 presentera en strategi för det vidare arbetet med reformprogrammet. Strategin kommer bl.a. att innehålla en lägesbeskrivning vad gäller segregationen i Sverige samt ange mål för arbetet med att minska och motverka segregation. Vidare kommer strategin att ange inriktningen för ett system för sektorsövergripande uppföljning av reformprogrammet.

Delegationen mot segregation inrättas

Den nya myndigheten Delegationen mot segregation som ska inleda sin verksamhet den 1 januari 2018 kommer att ha en central roll i att verka för genomförande av regeringens reformprogram för minskad segregation. Arbetet mot segregation behöver bedrivas långsiktigt och tvärsektorielt av en rad olika aktörer på alla samhällsnivåer. Delegationen ska därför i samverkan med kommuner, landsting, samverkansorgan, myndigheter, forskare, organisationer i det civila samhället och andra relevanta aktörer verka för genomförandet av reformprogrammet genom ett långsiktigt utvecklingsarbete. Delegationen har bl.a. en viktig roll som garant för långsiktighet i arbetet med dessa frågor. Genom samordning, analys, stöd och uppföljning av insatser inom de fem prioriterade områdena kan myndigheten också bidra till ökad kvalitet och effektivitet i de insatser som genomförs på nationell, regional och kommunal nivå. Delegationen mot segregation ska dessutom verka för ett helhetsperspektiv, stärka kunskaps- och erfarenhetsutbytet, öka koordineringen av insatser och visa på möjligheter till synergier mellan insatser på olika områden. En viktig uppgift för myndigheten blir att stimulera och stödja andra

aktörer att arbeta strategiskt och kunskapsstyrt med frågorna.

Myndigheten ska bl.a. initiera, fördela bidrag till och på andra sätt stödja utvecklingsarbete, nätverk och erfarenhetsutbyten mellan kommuner och andra aktörer. Myndigheten ska vidare stödja Skolverkets arbete med utvecklingen av en ny form av brobyggare mellan skolan och samhället i övrigt.

6.7 Budgetförslag

6.7.1 4:1 Åtgärder mot segregation

Tabell 6.2 Anslagsutveckling 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande	
2017	Anslag	50 000 ¹	Utgifts- prognos 49 484
2018	Förslag	56 000	
2019	Beräknat	78 000	
2020	Beräknat	78 000	

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att minska och motverka segregation och för utgifter för statsbidrag som har detta syfte.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 185 000 000 kronor 2019–2025.

Skälen för regeringens förslag: Långsiktighet är en central komponent i arbetet med att minska och motverka segregation. Beslut om bidrag för aktiviteter som pågår under flera år kan således bli aktuellt. Bemyndigandet behövs därför för att göra det möjligt att fatta beslut om åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 185 000 000 kronor 2019–2025.

Tabell 6.3 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2025
Ingående åtaganden		100 000			
Nya åtaganden	100 000	100 000			
Infriade åtaganden		-15 000	-30 000	-45 000	-110 000
Utestående åtaganden	100 000	185 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	100 000	185 000			

Regeringens överväganden

Regeringen fortsätter det långsiktiga arbetet med att minska och motverka segregation. Bland annat ska den nya myndigheten Delegationen mot segregation som inleder sin verksamhet i januari 2018 besluta om statsbidrag. Bidragen finansieras via detta anslag.

Med anledning av bildandet av den nya myndigheten Delegationen mot segregation föreslår regeringen att 19 000 000 kronor överförs för 2018 från aktuellt anslag till det nya anslaget 4:2 *Delegationen mot segregation*. För 2019–2025 beräknas att 22 000 000 kronor överförs till anslaget 4:2 *Delegationen mot segregation* från nu aktuellt anslag.

Tabell 6.4 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Åtgärder mot segregation

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	75 000	75 000	75 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag	-19 000	-22 000	-22 000
Varav BP18	-19 000	-22 000	-22 000
Varav			
Delegationen mot segregation	-19 000	-22 000	-22 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	56 000	78 000	78 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 56 000 000 kronor använs under anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 78 000 000 kronor respektive 78 000 000 kronor.

6.7.2 4:2 Delegationen mot segregation

Tabell 6.5 Anslagsutveckling 4:2 Delegationen mot segregation

Tusental kronor

	Utfall	Anslags- sparande
2016		
2017	Anslag	¹ Utgifts- prognos
2018	Förslag	19 000
2019	Beräknat	22 300 ²
2020	Beräknat	22 680 ³

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 953 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 21 953 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Medlen får användas till förvaltningsutgifter för myndigheten Delegationen mot segregation.

Regeringens överväganden

I januari 2018 inleder myndigheten Delegationen mot segregation sin verksamhet. Myndigheten beräknas ha cirka 15 anställda. Med anledning av bildandet av Delegationen mot segregation föreslår regeringen att 19 000 000 kronor överförs för 2018 till aktuellt anslag från anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation*. För 2019–2025 beräknas att 22 000 000 kronor per år överförs från anslaget 4:1 *Åtgärder mot segregation* till detta anslag.

**Tabell 6.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2
Delegationen mot segregation**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²			
Beslut			
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag	19 000	22 300	22 680
Varav BP18 ³	19 000	22 000	22 000
Varav ³			
Delegationen mot segregation	19 000	22 000	22 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	19 000	22 300	22 680

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 19 000 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Delegationen mot segregation* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 300 000 kronor respektive 22 680 000.

Bilaga 1

Resultatredovisning för integration

Bilaga 1

Resultatredovisning för integration

Innehållsförteckning

1	Resultatredovisning.....	4
1.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	4
1.2	Arbetsmarknad.....	4
1.3	Utbildning	8
1.4	Hälsa	10

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Andel personer i arbetskraften av befolkningen bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år	5
Tabell 1.2	Andel sysselsatta av befolkningen bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år	5
Tabell 1.3	Andel arbetslösa av arbetskraften bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år	6
Tabell 1.4	Andel förvärvsarbetande 20–64 år med eftergymnasial utbildning som har arbete med hög kvalifikationsnivå bland inrikes och utrikes födda	8
Tabell 1.5	Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 bland inrikes födda och utrikes födda som har folkbokförts efter sju års ålder	8
Tabell 1.6	Genomströmning inom fyra år för nybörjare år 1 inom gymnasieskolan den 15 oktober 2012.....	9
Tabell 1.7	Andel elever med behörighet till högskola efter avslutat gymnasium bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA	9
Tabell 1.8	Studieresultat efter två år för elever som påbörjat sin utbildning 2013 respektive 2014, prioriterade efter högsta godkända studievägs kurs	10
Tabell 1.9	Andel med bra hälsotillstånd för personer 16 år eller äldre	10
Tabell 1.10	Andel med sömnbesvär respektive besvär med ångslan, oro och ångest 2016, personer 16 år eller äldre	11

Diagramförteckning

Diagram 1.1	Andel heltidsarbetande av sysselsatta bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år	6
Diagram 1.2	Andel tidsbegränsat anställda bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år.....	6
Diagram 1.3	Undersysselsatta 15–74 år som arbetar deltid som andel av det totala antalet sysselsatta, fördelat på inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda.....	7
Diagram 1.4	Andel utrikes födda i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar 2–3 år efter folkbokföring	7
Diagram 1.5	Andel personer bland flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga 20–64 år som förvärvsarbetar efter antal år i Sverige, 2015	7
Diagram 1.6	Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 efter kön bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder	9
Diagram 1.7	Elever, nybörjare och kursdeltagare i sfi.....	10

1 Resultatredovisning

Övergripande mål för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

I avsnittet redovisas vissa generella resultat för integrationen i förhållande till några utvalda indikatorer inom områdena arbetsmarknad, utbildning och hälsa.

Resultaten av insatser med betydelse för integrationen redovisas även inom andra utgiftsområden.

1.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten för integrationen inom arbetsmarknad, utbildning och hälsa är följande:

- Andel personer i arbetskraften av befolkningen bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel sysselsatta av befolkningen bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel arbetslösa av arbetskraften bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel heltidsarbetande av sysselsatta bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel tidbegränsat anställda av samtliga anställda bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Undersysselsatta som arbetar deltid som andel av det totala antalet sysselsatta bland inrikes födda, europeiskt födda och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år efter kön.
- Andel utrikes födda i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar 2–4 år efter folkbokföring efter kön.
- Andel personer bland flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga 20–64 år som förvärvsarbetar efter antal år i Sverige 2015 efter kön.
- Andel förvärvsarbetande 20–64 år med eftergymnasial utbildning som har arbete med hög kvalifikationsnivå bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA efter kön.

- Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 bland inrikes och utrikes födda som har folkbokförts efter sju års ålder efter kön.
- Genomströmning inom fyra år för nybörjare inom gymnasieskolan efter kön.
- Andel elever med behörighet till högskola efter avslutat gymnasium bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA efter kön.
- Antal elever, nybörjare och kursdeltagare i svenska för invandrare (sfi).
- Studieresultat efter två år för de som påbörjat utbildning i sfi.
- Andel med bra hälsotillstånd, inrikes och utrikes födda efter kön.
- Andel med sömnbesvär och besvär med ångslan, oro och ångest, inrikes och utrikes födda efter kön.

1.2 Arbetsmarknad

Det finns många olika faktorer som påverkar utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden. Bland dem kan nämnas tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, nätverk, hur länge personen varit i Sverige och grund för bosättning. Det finns även forskning som visar att diskriminering förekommer på arbetsmarknaden. Nedan följer en redovisning av ett urval av sådana faktorer. I de fall då uppgifter redovisas för gruppen europeiskt födda avses födda i Europa exklusive Sverige.

Arbetskraftsdeltagande

I arbetskraften ingår personer som har ett arbete och personer utan arbete som söker och kan ta ett arbete. Enligt Statistiska centralbyråns Arbetskraftsundersökningar (AKU) uppgick det totala antalet utomeuropeiskt födda i arbetskraften 2016 till 571 700 personer. Det är en ökning med 49 500 jämfört med 2015, varav 19 100 kvinnor.

Tabell 1.1 visar utvecklingen av andelen personer i arbetskraften relaterat till befolkningen under den senaste tioårsperioden. Ökningen i arbetskraftsdeltagande har varit som störst bland europeiskt och utomeuropeiskt födda. För såväl inrikes födda män och kvinnor har arbetskraftsdeltagandet legat på en relativt konstant nivå under perioden.

Tabell 1.1 Andel personer i arbetskraften av befolkningen bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent

År	Sverige män	Europa män	Utanför Europa män	Sverige kvinnor	Europa kvinnor	Utanför Europa kvinnor
2007	74,6	67,3	73,0	69,7	60,3	61,7
2008	74,4	69,1	75,0	69,8	59,2	63,4
2009	73,7	68,5	75,6	69,0	60,2	62,5
2010	74,1	69,4	75,3	68,4	60,7	61,1
2011	73,9	71,8	76,0	69,2	61,1	62,8
2012	73,9	71,8	75,8	69,5	63,4	62,1
2013	74,2	72,2	76,3	69,8	65,7	61,8
2014	74,6	74,0	76,6	70,1	66,1	64,2
2015	74,2	74,4	76,4	70,2	66,4	66,5
2016	73,9	74,7	78,4	70,6	65,8	66,6

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2016.

Sysselsättning

Under 2016 uppgick antalet sysselsatta utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år till 444 500 personer. Det är jämfört med 2015 en ökning med 40 100 personer varav 18 000 kvinnor. Sedan 2007 har antalet sysselsatta utomeuropeiskt födda kvinnor ökat med 94 700 och antalet sysselsatta utomeuropeiskt födda män med 102 400, totalt 197 100 personer.

Tabell 1.2 visar andel sysselsatta av befolkningen uppdelat efter kön. Sysselsättningsgraden under helåret 2016 uppgick totalt till 56,3 procent bland utomeuropeiskt födda jämfört med 68,8 procent bland inrikes födda. Andelen sysselsatta utomeuropeiskt födda kvinnor uppgick till 52,5 procent och andelen sysselsatta utomeuropeiskt födda män uppgick till 60,2 procent. Detta kan jämföras med en sysselsättningsgrad på 67,4 procent bland inrikes födda kvinnor och 70,1 procent bland inrikes födda män. Sett över den senaste tioårsperioden har andelen sysselsatta av befolkningen ökat starkt bland kvinnor och män födda i Europa, medan utvecklingen varit betydligt svagare både för inrikes födda och utomeuropeiskt födda. Den relativt sett svaga utvecklingen av sysselsättningsgraden bland inrikes födda hänger delvis samman med att andelen äldre ökat bland inrikes födda och att äldre generellt sett har lägre sysselsättningsgrad.

Tabell 1.2 Andel sysselsatta av befolkningen bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Procent

År	Sverige män	Europa män	Utanför Europa män	Sverige kvinnor	Europa kvinnor	Utanför Europa kvinnor
2007	70,8	62,0	61,5	65,9	54,9	51,0
2008	70,7	63,8	63,3	66,0	53,4	52,9
2009	68,3	60,8	59,7	64,3	54,4	50,0
2010	68,6	61,7	59,8	63,7	53,9	47,0
2011	69,4	64,0	59,4	64,9	54,5	49,4
2012	69,2	64,4	58,3	65,2	56,6	49,8
2013	69,5	64,6	59,3	65,4	59,1	48,3
2014	69,8	66,3	60,2	66,0	59,9	49,5
2015	70,1	68,0	59,0	66,6	60,5	51,6
2016	70,1	68,9	60,2	67,4	60,7	52,5

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2016.

Arbetslöshet

Under 2016 var i genomsnitt 127 200 utomeuropeiskt födda personer arbetslösa, vilket motsvarar en arbetslöshet på 22,3 procent. Bland inrikes födda uppgick andelen arbetslösa till 4,8 procent. Andelen arbetslösa är generellt högre bland utomeuropeiskt födda än bland personer födda i Sverige och personer födda i Europa. Mellan 2015 och 2016 minskade arbetslösheten för inrikes födda, europeiskt födda samt utomeuropeiskt födda kvinnor. Arbetslösheten ökade något bland utomeuropeiskt födda män samtidigt som sysselsättningsgraden ökade inom gruppen mellan 2015 och 2016.

Andelen arbetslösa bland utomeuropeiskt födda kvinnor uppgick till 21,2 procent jämfört med 4,5 procent för inrikes födda kvinnor och 7,7 procent för europeiskt födda kvinnor. Arbetslösheten för utomeuropeiskt födda män uppgick till 23,2 procent, för inrikes födda män 5,1 och för europeiskt födda män 7,7 procent (tabell 1.3). En bidragande faktor till att arbetslösheten ökat bland utomeuropeiskt födda under den senaste tioårsperioden är att arbetskraftsdeltagandet ökat inom denna grupp.

Tabell 1.3 Andel arbetslösa av arbetskraften bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

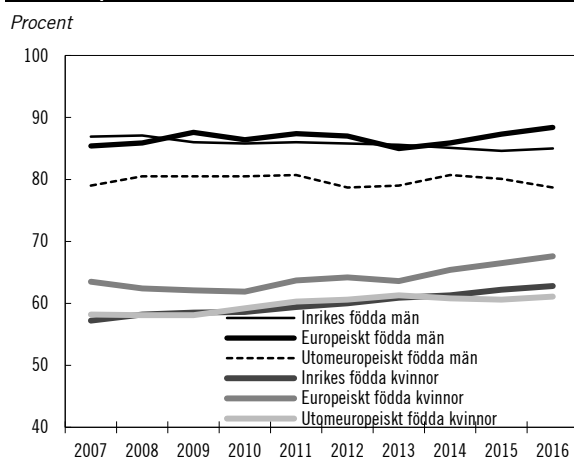
Procent						
År	Sverige män	Europa män	Utanför Europa män	Sverige kvinnor	Europa kvinnor	Utanför Europa kvinnor
2007	5,0	7,8	15,8	5,4	9,0	17,3
2008	5,0	7,7	15,6	5,5	9,8	16,5
2009	7,3	11,2	21,1	6,8	9,6	20,0
2010	7,4	11,1	20,6	6,9	11,2	23,2
2011	6,1	10,9	21,9	6,2	10,8	21,3
2012	6,5	10,2	23,0	6,2	10,7	19,8
2013	6,4	10,6	22,2	6,2	10,1	21,9
2014	6,4	10,3	21,5	5,8	9,3	23,0
2015	5,5	8,6	22,7	5,2	8,9	22,4
2016	5,1	7,7	23,2	4,5	7,7	21,2

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2016.

Heltidsarbete

Av de som är sysselsatta arbetar män heltid i betydligt större utsträckning än kvinnor oavsett födelseregion. Bland män arbetade 79 procent av utomeuropeiskt födda, 88 procent av europeiskt födda och 85 procent av inrikes födda heltid i huvudsysslan 2016. Motsvarande siffror för kvinnor var 61 procent bland utomeuropeiskt födda, 68 procent bland europeiskt födda och 63 procent bland inrikes födda.

Skillnaden mellan kvinnor och män har dock minskat något över tid då andelen kvinnor som arbetar heltid har ökat sedan 2010 (se diagram 1.1). Detta gäller oavsett födelseregion men är tydligast för de inrikes födda.

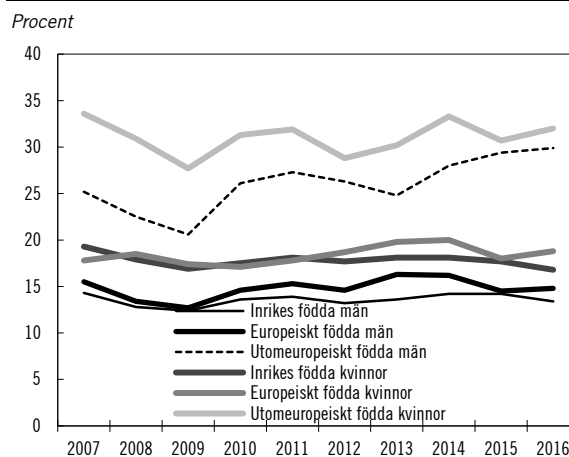
Diagram 1.1 Andel heltidsarbetande av sysselsatta bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Anm. Uppgifterna avser andelen som arbetar heltid inom huvudsysslan.

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2016.

Tidsbegränsade anställningar

Tidsbegränsade anställningar är vanligare bland utomeuropeiskt födda än bland inrikes födda och europeiskt födda (se diagram 1.2). Bland utomeuropeiskt födda har andelen med tidsbegränsade anställningar ökat sedan 2010 och uppgick 2016 till 30 procent bland män och 32 procent bland kvinnor. Utvecklingen har varit mer stabil för inrikes födda och uppgick 2016 till 13 procent (män) och 19 procent (kvinnor). Andelen europeiskt födda med tidsbegränsade anställningar ligger nära den för inrikes födda. Under 2016 hade 15 procent av de europeiskt födda männen och 19 procent av kvinnorna tidsbegränsade anställningar.

Diagram 1.2 Andel tidsbegränsat anställda bland inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda i åldern 15–74 år

Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2016.

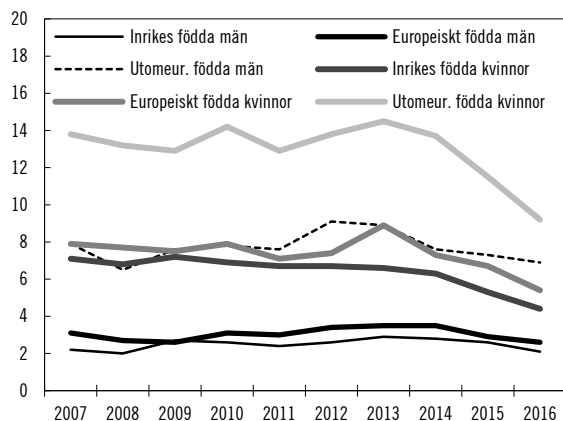
Undersysselsatta som arbetar deltid

I Arbetskraftsundersökningarna (AKU) räknas en person som undersysselsatt om hen kan och vill arbeta mer än vad som är fallet i den nuvarande arbetsituationen. I diagram 1.3 redovisas undersysselsatta bland deltidsarbetande.

Det är generellt sett vanligare att kvinnor arbetar ofrivillig deltid. Bland utomeuropeiskt födda kvinnor i sysselsättning är det 9 procent, eller drygt 19 000 personer, som skulle vilja arbeta mer. Bland utomeuropeiskt födda män är andelen 7 procent, vilket motsvarar drygt 16 000 personer. Andelen som arbetar ofrivillig deltid är lägre bland inrikes födda och bland personer födda i Europa. De senaste åren har skillnaderna i andelen som arbetar ofrivillig deltid minskat mellan könen såväl för utomeuropeiskt, europeiskt och inrikes födda.

Diagram 1.3 Undersysselsatta 15–74 år som arbetar deltid som andel av det totala antalet sysselsatta, fördelat på inrikes födda, europeiskt födda (exkl. Sverige) och utomeuropeiskt födda

Procent

Anm. Med deltid avses de som arbetar deltid inom huvudsysslan.

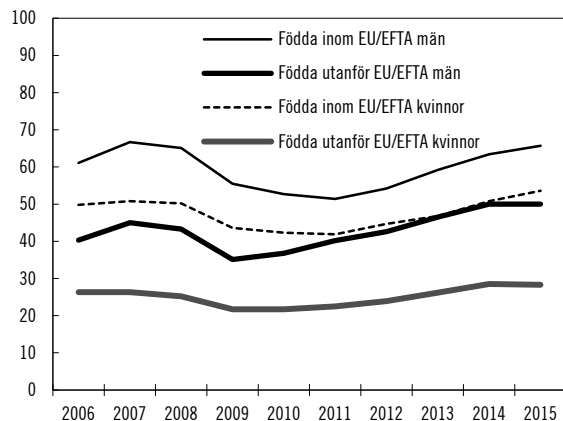
Källa: Egna bearbetningar av data från SCB, AKU. Årsmedeltal 2007–2016.

Sysselsättningen under den första tiden i Sverige

För att komplettera bilden redovisas även andelen sysselsatta bland dem som har vistats i landet i två till tre år grupperat på födelseland vilket ger ett mått på hur väl etableringen fungerar under den första tiden i Sverige (se diagram 1.4). Dessa uppgifter avser åldersgruppen 20–64 år och är hämtade från den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS). Senast tillgängliga data avser år 2015. AKU och RAMS skiljer sig åt på ett flertal sätt, varför sysselsättningsnivåerna inte är jämförbara.

Diagram 1.4 Andel utrikes födda i åldern 20–64 år som förvärvsarbetar 2–3 år efter folkbokföring

Procent

Anm. Personer födda inom EU/EFTA inkluderar inte personer födda i Norden.

Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

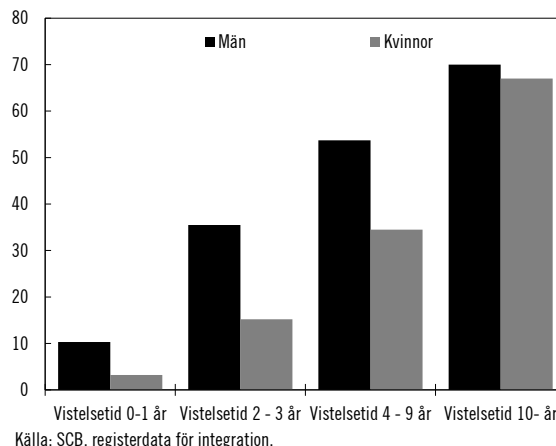
Män arbetar i högre utsträckning än kvinnor två till tre år efter folkbokföring. Det gäller i synnerhet bland personer födda utanför EU/EFTA där hälften av männen var syssel-

satta 2015 jämfört med 28 procent bland kvinnorna. Motsvarande andelar för män födda inom EU/EFTA exklusive Norden uppgick till 66 procent och 54 procent bland kvinnor. Sedan finanskrisen runt 2009 har förvärvsgraden ökat för alla grupper, men har ökat mest bland män födda utanför EU/EFTA.

Sett till gruppen flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga är andelen förvärvsarbetande män med relativt kort vistelsetid i Sverige påtagligt högre än motsvarande andel för kvinnor. Det tar längre tid för kvinnorna än för männen att ta sig in på arbetsmarknaden. Flyktingar är i stor utsträckning i barnafödande åldrar och kvinnorna tenderar att i betydligt större omfattning än männen ta ut föräldraledighet. Könsskillnaderna i andelen som förvärvsarbetar minskar dock markant för personer som har varit tio år eller mer i Sverige.

Diagram 1.5 Andel personer bland flyktingar, skyddsbehövande och deras anhöriga 20–64 år som förvärvsarbetar efter antal år i Sverige, 2015

Procent

Källa: SCB, registerdata för integration.

Andel högutbildade som har ett arbete som kräver eftergymnasial utbildning

Ur såväl den enskildes som ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det viktigt att människor kan omsätta sin utbildning och sina yrkeserfarenheter i ett arbete med rätt kvalifikationsnivå. Ett sätt att redovisa det är att mäta antalet förvärvsarbetande personer med eftergymnasial utbildning som har ett arbete med hög kvalifikationsnivå (yrkesområde 2–3 i svensk yrkesklassificering) och dividera det med alla förvärvsarbetande med eftergymnasial utbildning. Dessa andelar redovisas för inrikes och utrikes födda i tabell 1.4.

Tabell 1.4 Andel förvärvsarbetande 20–64 år med eftergymnasial utbildning som har arbete med hög kvalifikationsnivå bland inrikes och utrikes födda

Procent

År	Män		Kvinnor	
	Inrikes födda	Födda utanför EU/EFTA	Inrikes födda	Födda utanför EU/EFTA
2006	66,6	43,7	75,0	51,4
2007	66,5	42,7	74,7	51,2
2008	67,0	43,0	74,3	51,6
2009	67,8	44,8	74,5	52,5
2010	67,3	44,4	73,5	52,0
2011	67,3	44,3	73,5	52,3
2012	67,1	44,9	72,9	53,0
2013	66,9	45,2	72,5	53,2
2014	66,9	48,6	71,7	55,3
2015	65,8	47,5	69,9	53,7

Anm. En ny yrkesklassificering (SSYK 2012) infördes 2014, vilket innebär att uppgifterna från och med 2014 inte är jämförbara med data för tidigare år. Källa: SCB, registerdata för integration.

Andelen högutbildade utrikes födda som arbetar inom ett yrke med hög kvalifikationsnivå är lägre än för motsvarande grupp inrikes födda. Det gäller särskilt utrikes födda män från länder utanför EU/EFTA, där andelen var 47,5 procent år 2015, vilket kan jämföras med 53,7 procent bland kvinnor.

Under perioden 2006–2013 har det skett en viss ökning av andelen högutbildade födda utanför EU/EFTA som arbetar i högkvalificerade yrken. Under samma period har det skett en minskning av andelen högutbildade inrikes födda kvinnor som arbetar inom yrken med hög kvalifikationsnivå. Den markanta ökningen mellan 2013 och 2014 av andelen högutbildade personer födda utanför EU/EFTA som arbetar i högkvalificerade yrken beror delvis på övergången till ny yrkesklassificering (SSYK 2012) och bör därför bedömas med försiktighet.

1.3 Utbildning

Utrikes födda elever i grundskolan

Utrikes födda elever har som grupp sämre utbildningsresultat än elever födda i Sverige. Resultaten i skolan är beroende bl.a. av föräldrarnas utbildningsbakgrund, elevens kön och elevens ålder vid invandringstillfället. Utrikes födda elever som har invandrat efter ordinarie skolstartsalder har betydligt svårare att uppnå

gymnasiebehörighet, både jämfört med inrikes födda och jämfört med övriga utrikes födda elever.

I tabell 1.5 och diagram 1.6 redovisas uppgifter avseende andelen elever invandrade efter sju års ålder som har gymnasiebehörighet efter att ha avslutat årskurs nio. Andelen är betydligt lägre bland de som invandrar från länder utanför EU/EFTA än bland andra. För elever födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder var andelen med gymnasiebehörighet 42,8 procent år 2016 (flickor 46 procent och pojkar 40 procent), vilket är en ökning jämfört med 2015. Även för de övriga grupperna av utrikes födda har det skett en ökning jämfört med 2015. För inrikes födda elever är andelen med gymnasiebehörighet 91,2 procent år 2016 (flickor 92 procent och pojkar 90 procent). För elever som invandrat vid sju års ålder eller tidigare från länder utanför EU/EFTA var andelen med gymnasiebehörighet 88 procent för flickor och 86 procent för pojkar år 2016.

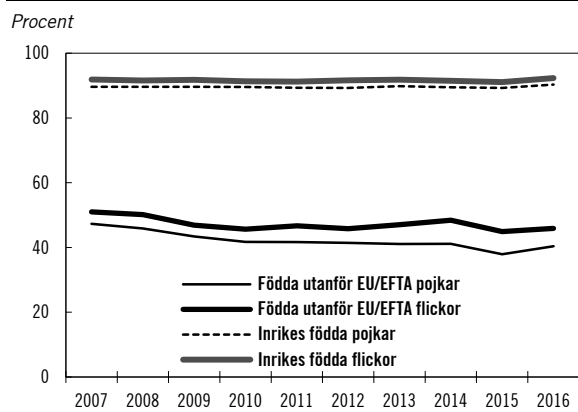
Tabell 1.5 Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 bland inrikes födda och utrikes födda som har folkbokförts efter sju års ålder

Procent

År	Inrikes födda	Födda inom Norden (exkl. Sverige)	Födda inom EU/EFTA (exkl. Norden)	Födda utanför EU/EFTA
2007	90,7	82,4	70,5	49,0
2008	90,6	77,6	67,3	47,9
2009	90,7	82,2	66,9	45,1
2010	90,4	81,8	65,0	43,6
2011	90,2	83,1	68,9	44,0
2012	90,4	82,6	68,8	43,4
2013	90,8	82,0	72,0	43,8
2014	90,4	79,8	74,2	44,5
2015	90,2	76,3	71,7	41,0
2016	91,2	80,9	74,7	42,8

Anm.: Fr.o.m. 2011 avses behörighet till minst ett nationellt program. Från och med 2011 avses med behörighet att en person är behörig till minst ett nationellt program. Då behörighetskraven skärpts är uppgifterna för 2011 och framåt inte helt jämförbara med tidigare år. Källa: SCB, särskild beställning från Registerdata för integration.

Diagram 1.6 Andel elever med gymnasiebehörighet efter årskurs 9 efter kön bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA som har folkbokförts efter sju års ålder

Genomströmning i gymnasieskolan

Många elever som har invandrat till Sverige i nära anslutning till gymnasiestarten har svårt att slutföra sina studier i gymnasieskolan. I tabell 1.6 redovisas studieresultat inom fyra år för nybörjare i gymnasieskolan hösten 2012. Resultaten visas för elever med svensk bakgrund (elever som är födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige) och elever med utländsk bakgrund (elever som är födda utomlands eller elever som är födda i Sverige vars båda föräldrar är födda utomlands). Resultaten visas även för nyinvandrade elever, liksom för det totala antalet elever när nyinvandrade har exkluderats. Med nyinvandrade elever avses, i enlighet med Skolverkets definition, elever som kommit till Sverige tidigare än 4 år före sin start i gymnasieskolan. Statistiken utgår från elever som är folkbokförda, asylsökande elever ingår inte.

Tabell 1.6 visar att av de nyinvandrade elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2012 är det 19,3 procent som har en gymnasieexamen fyra år senare och 4,5 procent som har ett studiebevis⁶. Motsvarande siffror för elever med svensk bakgrund är närmare 76,7 procent respektive 7,0 procent. Som framgår av tabellen är andelen med gymnasieexamen genomgående högre för kvinnor än för män.

Nyinvandrade elever med gymnasieexamen kan antingen ha påbörjat gymnasieskolan på ett

introduktionsprogram och sedan fullföljt ett nationellt program, alternativt ha varit behöriga redan från grundskolan.

Tabell 1.6 Genomströmning inom fyra år för nybörjare år 1 inom gymnasieskolan den 15 oktober 2012

Procent

	Med gymnasieexamen			Med studiebevis		
	Tot.	Kv.	Män	Tot.	Kv.	Män
Elever med svensk bakgrund	76,7	79,9	73,5	7,0	5,3	8,6
Elever med utländsk bakgrund	50,5	56,5	45,1	10,8	9,8	11,8
Nyinvandrad vid gymnasiestart	19,3	21,4	17,9	4,5	4,9	4,3
Totalt exklusive nyinvandrade	73,7	77,2	70,2	8,0	6,3	9,6
Gymnasieskolan totalt	70,8	74,9	67,0	7,8	6,2	9,3

Källa: Skolverket

Behörighet till högskola

Av tabell 1.7 framgår hur stor andel av de som avslutat gymnasieskolan som också har behörighet till högskola. Man kan se samma mönster som för gymnasiebehörighet; kvinnor har bättre studieresultat än män. Andelen med högskolebehörighet har minskat något mellan 2015 och 2016 för kvinnor födda utanför EU/EFTA.

Tabell 1.7 Andel elever med behörighet till högskola efter avslutat gymnasium bland inrikes födda och födda utanför EU/EFTA

Procent

År	Inrikes födda		Födda utanför EU/EFTA	
	män	kvinnor	män	kvinnor
2007	87,1	82,6	74,9	82,6
2008	87,0	85,5	74,8	85,5
2009	88,5	85,7	78,9	85,7
2010	84,4	81,4	71,4	81,4
2011	84,5	81,3	73,2	81,3
2012	83,8	79,8	71,8	79,8
2013	84,3	80,6	72,2	80,6
2014	71,7	84,2	72,0	84,2
2015	72,5	85,8	69,8	85,8
2016	73,4	84,4	70,9	84,4

Anm.: Gymnasiereformen 2011 (Gy 2011) har bland annat medfört att andelen behöriga till högskolan minskade kraftigt för personer som läst yrkesprogram år 2014 och senare.

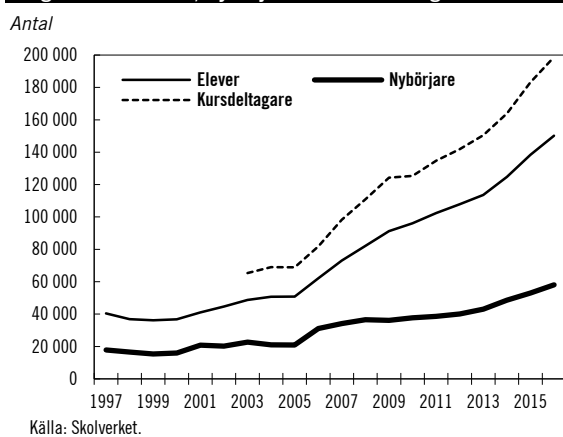
Källa: SCB registerdata för integration.

⁶ Studiebevis utfärdas för elever som inte uppfyller kraven för gymnasieexamen. Studiebevisen som redovisas i tabell 1.6 gäller elever som slutfört ett fullständigt program (2 500 poäng) och blivit betygssatta (A–F) i sammanlagt 2 500 kurspoäng eller fler.

Utbildning i svenska för invandrare (sfi)

Antalet elever i sfi fortsätter att öka och uppgick år 2016 till drygt 150 000 elever. Även antalet nybörjare (personer som fått sin första kursstart under året) ökar och uppgick år 2016 till drygt 58 000 personer. Varje elev studerar i genomsnitt 1,3 kurser om året, vilket innebär att antalet kursdeltagare uppgår till drygt 199 000. Det vanligaste födelselandet bland eleverna var Syrien. Det näst största födelselandet var Eritrea följt av Irak, Somalia, Afghanistan och Polen.

Diagram 1.7 Elever, nybörjare och kursdeltagare i sfi

I tabell 1.8 redovisas studieresultat efter två år för elever som började sfi 2013 och 2014. Resultaten visar att drygt sex av tio har avslutat någon kurs med minst godkänt resultat två år senare. Det är en större andel kvinnor (68 procent) än män (61 procent) som får godkänt på någon kurs. Andelen som avbröt studierna var högre bland män än bland kvinnor. Det är drygt en av tio som antas fortsätta utbildningen. Se närmare beskrivning av sfi under utgiftsområde 16, avsnitt 5.3.2.

Tabell 1.8 Studieresultat efter två år för elever som påbörjat sin utbildning 2013 respektive 2014, prioriterade efter högsta godkända studievägs kurs

	Nybörjare 2013		Nybörjare 2014	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Samtliga elever (antal)	22 582	20 955	23 550	25 025
Andel (%) som slutfört någon kurs med godkänt resultat efter två år	68	59	68	61
Därav				
Kurs A	5	3	4	3
Kurs B	13	13	13	14
Kurs C	15	16	15	15
Kurs D	35	27	36	28
Andel (%) avbrott/studieuppehåll	20	28	21	26
Andel (%) som fortsätter utbildningen	12	13	11	12

Källa: Skolverket.

1.4 Hälsa

Utrikes föddas allmänna hälsotillstånd

I undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC, Statistics on income and living conditions) 2014–2015 och 2016 studeras bland annat det allmänna hälsotillståndet. I tabell 1.9 nedan redovisas hur stor andel som uppger att de har ett bra hälsotillstånd för inrikes och utrikes födda män och kvinnor. Bland utrikes födda kvinnor uppger cirka 66 procent att de har ett bra hälsotillstånd. Detta kan jämföras med inrikes födda män där drygt 79 procent uppger att de har ett bra hälsotillstånd.

Tabell 1.9 Andel med bra hälsotillstånd för personer 16 år eller äldre

Procent

Bakgrund	2014–2015		2016	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Utrikes födda	75,8	70,8	78,7	65,6
Inrikes födda	80,4	76,7	79,4	76,1

Källa: SCB, ULF/SILC.

Psykisk hälsa

Psykisk hälsa mäts med frågan om förekomsten av sömnbesvär eller besvär med ångslan, oro och ångest.

Att ha sömnbesvär eller besvär med ångslan, oro och ångest är vanligast bland utrikes födda kvinnor där 38 procent uppger att de har sömnbesvär och 33 procent uppger att de känner ångslan, oro och ångest.

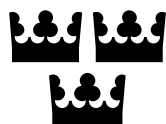
Tabell 1.10 Andel med sömnbesvär respektive besvär med ängslan, oro och ångest 2016, personer 16 år eller äldre

	Sömnbesvär		Ängslan, oro och ångest	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Utrikes födda	26,8	37,8	26,7	32,6
Inrikes födda	22,5	31,7	18,5	29,0

Källa: SCB, ULF/SILC.

Arbetsmarknad och arbetsliv

14

Förslag till statens budget för 2018

Arbetsmarknad och arbetsliv

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Arbetsmarknad och arbetsliv	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Skatteutgifter.....	12
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	12
3 Arbetsmarknad	15
3.1 Omfattning.....	15
3.2 Utgiftsutveckling	15
3.3 Mål för området.....	16
3.4 Resultatredovisning.....	16
3.4.1 Resultatredovisning och andra bedömningsgrunder	16
3.4.2 Resultat.....	16
3.4.3 Analys och slutsatser	34
3.5 Politikens inriktning	37
3.6 Budgetförslag.....	46
3.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	46
3.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	47
3.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.....	49
3.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.....	52
3.6.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige.....	54
3.6.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	55
3.6.7 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	56
3.6.8 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	57
3.6.9 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet	58
3.6.10 1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten.....	58
3.6.11 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning	59
3.6.12 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	61

3.6.13	1:13 Lån till körkort	61
4	Arbetsliv	63
4.1	Omfattning	63
4.2	Utgiftsutveckling	63
4.3	Mål för arbetslivspolitikerna	64
4.4	Resultatredovisning	64
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	64
4.4.2	Resultat – arbetsmiljö	64
4.4.3	Resultat – arbetsrätt	70
4.4.4	Resultat – lönebildning	73
4.5	Analys och slutsatser	76
4.6	Politikens inriktning	78
4.7	Budgetförslag	80

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.....	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.....	12
Tabell 2.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom området Arbetsmarknad.....	15
Tabell 3.2	Genomsnittligt antal kvarstående per månad i konjunkturberoende program, nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar....	20
Tabell 3.3	Andelen i arbete eller reguljär utbildning 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program	22
Tabell 3.4	Särskilda insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	28
Tabell 3.5	Antalet personer med funktionsnedsatta till arbete utan stöd, med stöd, nystartsjobb och reguljär utbildning	29
Tabell 3.6	Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga	29
Tabell 3.7	Beräknade utgifter inom området Arbetsmarknad	43
Tabell 3.8	Utgifter per anslag inom området Arbetsmarknad.....	44
Tabell 3.9	Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	46
Tabell 3.10	Uppdragsverksamhet Tjänsteexport	46
Tabell 3.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	47
Tabell 3.12	Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	47
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	49
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser ¹	49
Tabell 3.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	50
Tabell 3.16	Beräknat antal kvarstående i program per månad och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program	50
Tabell 3.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	51
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	52
Tabell 3.19	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	52

Tabell 3.20	Beräknat antal kvarstående i program och utgifter för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (Samhall AB och lönebidrag m.m.) 53	53
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m. 54	54
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige 54	54
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige 55	55
Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020..... 55	55
Tabell 3.25	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020 55	55
Tabell 3.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020..... 56	56
Tabell 3.27	Anslagsutveckling 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering..... 56	56
Tabell 3.28	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering..... 57	57
Tabell 3.29	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering..... 57	57
Tabell 3.30	Anslagsutveckling 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen..... 57	57
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen 58	58
Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet.... 58	58
Tabell 3.33	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet 58	58
Tabell 3.34	Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten. 58	58
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning..... 59	59
Tabell 3.36	Utgifter och inkomster för anslaget 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning första halvåret 2016 respektive 2017..... 59	59
Tabell 3.37	Företagskonkurser och företagsrekonstruktioner budgetåret 2014 – första halvåret 2017..... 60	60
Tabell 3.38	Antal personer med lönegarantiersättning m.m. 2014–juli 2016/juni 2017..... 60	60
Tabell 3.39	Antalet personer med lönegarantiersättning uppdelat på företagskonkurs och företagsrekonstruktion 2016 och juli 2016–juni 2017..... 60	60
Tabell 3.40	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning..... 60	60
Tabell 3.41	Anslagsutveckling 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar 61	61
Tabell 3.42	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar..... 61	61
Tabell 3.43	Anslagsutveckling 1:13 Lån till körkort 61	61
Tabell 3.44	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Lån till körkort..... 62	62
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom området Arbetsliv..... 63	63
Tabell 4.2	Antal förrättningar och inspektioner 66	66
Tabell 4.3	Målstatistik för Arbetsdomstolen 71	71
Tabell 4.4	Genomströmningstider för mål vid Arbetsdomstolen..... 71	71
Tabell 4.5	Antal medlingsärenden i riksavtalsförhandlingar där Medlingsinstitutet har förordnat medlare..... 74	74

Tabell 4.6	Antal förlorade arbetsdagar på grund av konflikt	74
Tabell 4.7	Löneutvecklingen för hela arbetsmarknaden	74
Tabell 4.8	Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket.....	80
Tabell 4.9	Uppdragsverksamhet	81
Tabell 4.10	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket	81
Tabell 4.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket	82
Tabell 4.12	Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen	82
Tabell 4.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Arbetsdomstolen	82
Tabell 4.14	Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	83
Tabell 4.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	83
Tabell 4.16	Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet	83
Tabell 4.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Medlingsinstitutet	84
Tabell 4.18	Anslagsutveckling 2:5 Arbetslivspolitik	84
Tabell 4.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Arbetslivspolitik	84
Tabell 4.20	Anslagsutveckling 2:6 Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö	84
Tabell 4.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö.....	85

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Arbetslöshet, 15–74 år.....	17
Diagram 4.1	Antal dödsolyckor i arbetet	64
Diagram 4.2	Antal anmälda arbetsolyckor med frånvaro	65
Diagram 4.3	Antal anmälda arbetssjukdomar.....	65
Diagram 4.4	Andel sysselsatta med arbetsorsakade besvär till följd av fysisk belastning respektive stress eller andra psykiska orsaker.....	65
Diagram 4.5	Genomsnittlig vanligen och faktiskt arbetad tid (15–74 år)	70
Diagram 4.6	Deltidsarbete (15–74 år).....	70
Diagram 4.7	Tidsbegränsad anställning (15–74 år)	70
Diagram 4.8	Nominell och real löneutveckling i procent.....	75
Diagram 4.9	Utvecklingen av arbetskraftskostnader per timme i näringslivet	75
Diagram 4.10	Löneskillnader mellan kvinnor och män sektorsvis efter standardvägning	76

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	8 402 329
1:2	Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	22 699 927
1:3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	13 422 023
1:4	Lönebidrag och Samhall m.m.	19 196 879
1:5	Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	119 685
1:6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014-2020	1 523 500
1:7	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	41 161
1:8	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	71 785
1:9	Bidrag till administration av grundbeloppet	56 363
1:10	Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8 303
1:11	Bidrag till lönegarantiersättning	1 700 000
1:12	Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	5 756 893
1:13	Lån till körkort	151 466
2:1	Arbetsmiljöverket	763 225
2:2	Arbetsdomstolen	34 330
2:3	Internationella arbetsorganisationen (ILO)	33 722
2:4	Medlingsinstitutet	58 449
2:5	Arbetslivspolitik	25 000
2:6	Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö	18 800
Summa		74 083 840

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:3	Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	8 000 000	2019-2028
1:4	Lönebidrag samt Samhall m.m.	13 400 000	2019-2023
1:6	Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	3 823 000	2019-2023
1:7	Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitiska utvärdering	9 000	2019-2020
2:1	Arbetsmiljöverket	20 000	2019
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		25 252 000	

2 Arbetsmarknad och arbetsliv

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar områdena Arbetsmarknad och Arbetsliv. Området Arbetsmarknad består i huvudsak av matchning av arbets sökande och lediga jobb, arbetsmarknadspolitiska program, arbetslöshetsförsäkringen, lönegarantiersättningen, Europeiska socialfonden samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering. Området Arbetsliv omfattar arbetsmiljö, arbetsrätt och lönebildning samt myndigheterna Arbetsmiljöverket, Arbetsdomstolen, ILO-kommittén, Medlingsinstitutet och Myndigheten för arbetsmiljökunskap.

förklaras till största delen av lägre utgifter för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Även utgifterna för bidrag till arbetslöshetsersättning och lönestöd samt lönebidrag och bidrag till lönegarantiersättning förväntas bli lägre. För 2018 föreslår regeringen att totalt 74 miljarder kronor anvisas inom utgiftsområdet. Den lägre nivån jämfört med 2017 beror på främst färre subventionerade anställningar och lägre arbetslöshetsantagande för 2018–2020. För 2018 beräknas utgifterna uppgå till ca 73,9 miljarder kronor, för 2019 till 75,4 miljarder kronor och för 2020 till närmare 77,7 miljarder kronor.

2.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna under 2016 blev 6,4 miljarder kronor lägre än anvisade medel vilket förklaras av lägre utbetalningar för arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd, arbetsmarknadspolitiska program och insatser, medel för Europeiska socialfonden m.m. och lönebidrag samt för bidrag till lönegarantiersättning. För 2017 beräknas kostnaderna bli ca 3,4 miljarder kronor lägre än budget. Det

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Arbetsmarknad	71 691	74 776	71 333	73 150	74 480	76 793
Arbetsliv	841	893	901	934	940	957
Totalt för utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv	72 531	75 669	72 234	74 084	75 419	77 749

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	75 657	75 657	75 657
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	191	345	514
Beslut	332	1 914	2 834
Varav BP18 ³	-1 539	-1 188	-541
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-5 020	-4 526	-2 890
Volym			
Överföring till/från andra utgiftsområden	2 924	2 029	1 635
Varav BP18 ³	2 928	2 034	1 641
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	74 084	75 419	77 749

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	62 749
Verksamhetsutgifter ²	11 279
Investeringar ³	56
Summa ramnivå	74 084

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. kon-

junktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknads- politik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98).

**Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 14
Arbetsmarknad och arbetsliv**

Miljoner kronor

	2017	2018
Avdrag för ökade levnadskostnader vid tillfälligt arbete, dubbel bosättning och hemresor	950	990
Avdrag för resor till och från arbetet	5 550	5 710
Avdrag för utbildningsresor vid omstrukturering	-	-
Avdrag för inställelseresor	-	-
Förmån av resa vid anställningsintervju	-	-
Förmån av utbildning vid omstrukturering m.m.	-	-
Personalvård	-	-
Flyttersättningar från arbetsgivare	-	-
Generell nedsättning av egenavgifter	1 490	1 550
Nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling	420	440
Växa-stöd för den först anställda – sänkta arbetsgivaravgifter för enskilda näringsidkare	370	290
Skattereduktion för RUT-tjänster	4 240	4 660
Skattereduktion för ROT-arbeten	9 960	10 240
Summa	22 030	22 890

- = Utgiften har inte kunnat kvantifieras.

2.4 Mål för utgiftsområdet

De mål som riksdagen beslutat om inom utgiftsområdet är följande:

Arbetsmarknadspolitik

- Insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.

Arbetslivspolitik

- Goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män.

(För beslut om målen se prop. 2011/12:1 utgiftsområde 14 avsnitten 3.3 och 4.3, bet. 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88.)

Resultatredovisningar lämnas under respektive avsnitt.

3 Arbetsmarknad

3.1 Omfattning

Området Arbetsmarknad består i huvudsak av matchning mellan arbetssökande och lediga jobb, arbetsmarknadspolitiska program, arbetslöshetsförsäkringen, lönegarantiersättningen, Europeiska socialfonden samt myndigheterna Arbetsförmedlingen, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet), Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

(IAF) och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU). Från och med 2018 ingår även insatser inom etableringsuppdraget för vissa nyanlända invandrare under arbetsmarknadspolitiska program. Dessa utgifter beräknades tidigare under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305).

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Arbetsmarknad</i>						
1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader	8 154	8 393	8 421	8 402	8 040	7 973
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	28 571	27 445	27 316	22 700	20 956	20 674
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	9 081	11 272	9 162	13 422	15 303	16 618
1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.	17 102	18 405	17 492	19 197	20 260	21 432
1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige	116	118	118	120	122	124
1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020	510	1 181	1 076	1 524	1 492	1 508
1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering	38	41	41	41	42	43
1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	65	66	64	72	73	74
1:9 Bidrag till administration av grundbeloppet	55	56	56	56	57	58
1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten	8	8	8	8	8	8
1:11 Bidrag till lönegarantiersättning	1 588	1 575	1 400	1 700	2 000	2 100
1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktions-anställningar	6 402	6 216	6 179	5 757	5 606	5 584
1:13 Lån till körkort ³	-	-	-	151	521	597
Summa Arbetsmarknad⁴	71 691	74 776	71 333	73 150	74 480	76 793

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Inkluderar anslaget 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare inom utg.omr. 13.

³ Nytt anslag.

⁴ Exklusive inbetalning om 490 tkr på äldreanslaget 2015 1:12 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2007–2013 som upphört fr.o.m. 2017.

Utgifterna 2016 var 7 477 miljoner kronor högre än 2015. Ökningen förklaras främst av att stöd för nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar fr.o.m. 2016 belastar budgetens utgiftsida istället för inkomstsida.

Jämfört med ursprunglig budget i budgetpropositionen för 2017 beräknas utgifterna minska med 3 432 miljoner kronor 2017, 3 175 miljoner kronor 2018, 3 478 miljoner kronor 2019 och 2 922 miljoner kronor 2020. Detta förklaras främst av färre subventionerade anställningar än beräknat och lägre arbetslöshetsantagande 2018–2020.

Reformer och finansiering i denna proposition beräknas öka utgifterna med 1 436 miljoner kronor 2018, 838 miljoner kronor 2019 och med 998 miljoner kronor 2020 jämfört med 2016 års ekonomiska vårproposition (se avsnitt 3.5, tab. 3.7).

I enlighet med riksdagens beslut om 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas fr.o.m. 2018 utgifter som avser etableringsuppdraget under anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. Till och med 2017 finansieras dessa från anslaget 1:4 *Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare* under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering. Detta innebär att utgiftsområdet ökas med 2 999 miljoner kronor 2018, 2 146 miljoner kronor 2019 och 1 736 miljoner kronor 2020. Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna sammantaget minska med 1 605 miljoner kronor 2017, 2 527 miljoner kronor 2018 och 2 814 miljoner kronor 2019, 2 269 miljoner kronor 2020. Detta förklaras främst av ett lägre arbetslöshetsantagande 2018–2020.

3.3 Mål för området

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Därmed kan arbetsmarknadspolitiken bidra till regeringens mål för den ekonomiska politiken om att antalet personer som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin ska öka så att Sverige når målet om lägst arbetslöshet i EU 2020.

Arbetsmarknadspolitiken ska bidra till en förbättrad matchning mellan dem som söker arbete och dem som söker arbetskraft. Arbetsmark-

nadspolitiken ska också främja mångfald och jämställdhet samt motverka diskriminering i arbetslivet och en könsuppdelning på arbetsmarknaden.

3.4 Resultatredovisning

3.4.1 Resultatredovisning och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadspolitiken bidrag är ofta svårt att mäta och avgränsa från effekterna av omvärldsfaktorer såsom konjunkturutvecklingen, andra offentliga insatser eller insatser från andra aktörer på arbetsmarknaden. Grunden för analysen kring måluppfyllelsen utgörs därför av en rad olika indikatorer.

Huvudindikatorerna utgörs av övergången till arbete och utbildning. Utbildning är i många fall avgörande för att arbetsgivarna ska få den arbetskraft de efterfrågar och att de arbetssökande på sikt kan få ett arbete. Arbetsmarknadspolitiken kan dock i många fall inte direkt påverka övergången till arbete och utbildning men indirekt genom olika insatser som stärker de arbetsökandes ställning på arbetsmarknaden. Därigenom är detta indikatorer på i vilken utsträckning arbetsmarknadspolitiken bidrar till en väl fungerande arbetsmarknad.

De inledande indikatorerna belyser i huvudsak de förutsättningar arbetsmarknadspolitiken har att utgå från och inte direkta resultat (se diagram 3.1–3.4).

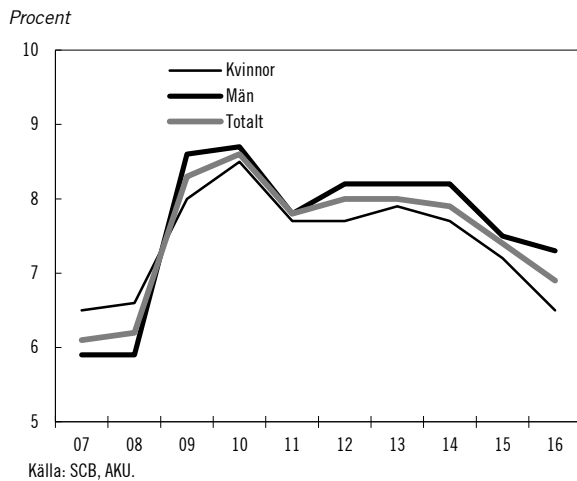
3.4.2 Resultat

Den svenska arbetsmarknaden utvecklas fortsatt starkt. Sedan regeringen tillträdde har antalet sysselsatta ökat med över 200 000 personer, varav två av tre personer är utrikes födda. Även sysselsättningsgraden, dvs. andelen sysselsatta av befolkningen i arbetsför ålder (15–74 år), fortsätter att öka enligt SCB och uppgick 2016 till 67,1 procent, vilket enligt Eurostat är den högsta nivån i EU. För både inrikes och utrikes födda är sysselsättningsgraden den högsta på flera år. Skillnaden mellan dessa grupper är fortsatt stor men har minskat från 10,7 procentenheter till 8,7 procentenheter mellan 2010 och 2016. Andelen

sysselsatta kvinnor är fortfarande lägre än andelen sysselsatta män, 65,1 procent respektive 69,0 procent, även om skillnaden har minskat under de senaste åren. Skillnaden mellan kvinnor och män är större bland utrikes födda, 7,7 procentenheter, än bland inrikes födda, 2,7 procentenheter.

Arbetslösheten låg på relativt höga nivåer när regeringen tillträdde, men har minskat tydligt sedan 2014 (se diagram 3.1). År 2016 fortsatte arbetslösheten att minska, till 6,9 procent, trots att antalet personer i arbetskraften ökade relativt snabbt. Arbetslösheten har minskat bland både kvinnor och män. Särskilt tydlig är minskningen i arbetslösheten bland ungdomar. Även långtidsarbetslösheten (6 månader eller mer) som andel av arbetskraften har minskat.

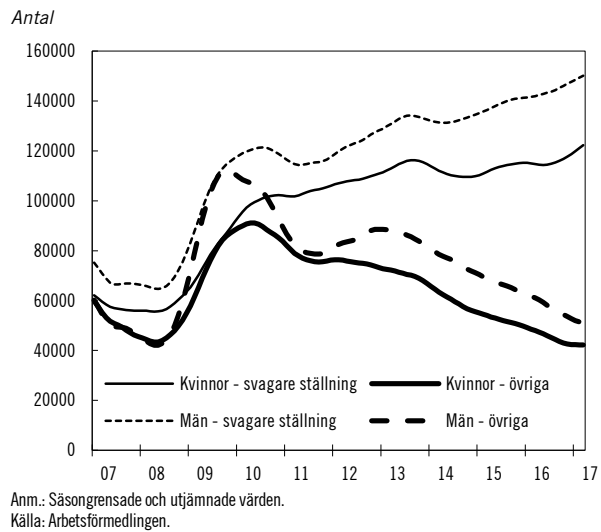
Diagram 3.1 Arbetslöshet, 15–74 år

Sammansättningen bland de arbetslösa har de senaste åren förändrats och arbetslösheten har blivit alltmer ojämnt fördelad i arbetskraften. En allt större andel av de som skriver in sig på Arbetsförmedlingen har en svagare ställning på arbetsmarknaden och är således i behov av stöd i olika former och omfattning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden (se diagram 3.2).¹ Under 2016 handlade det om närmare tre fjärdedelar av de i genomsnitt 362 800 inskrivna arbetslösa vid Arbetsförmedlingen (16–64 år).

¹ I grupper med svagare ställning ingår individer med en eller flera av följande karaktäristika: Högst förgymnasial utbildning, utomeuropeiskt född, funktionsnedsättning eller äldre 55–64 år.

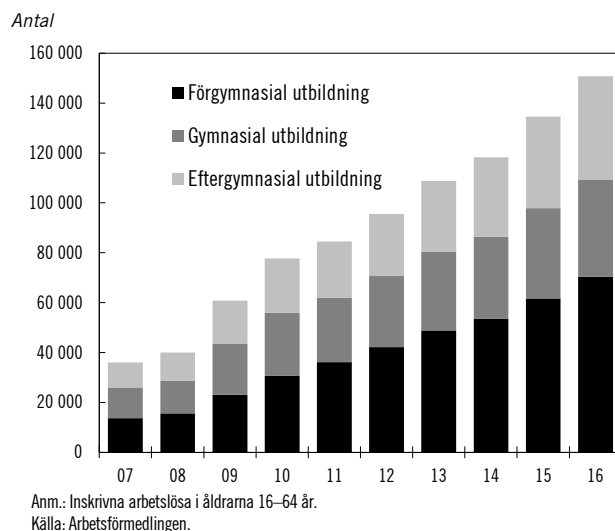
Diagram 3.2 Inskrivna arbetslösa (16–64 år), grupper med svagare ställning samt övriga efter kön

Samtidigt som det är en tydlig indikation på att allt fler av de arbetslösa har en svagare ställning på arbetsmarknaden är det värt att påminna om att gruppen i sig är heterogen. Inom gruppen finns individer med både goda och sämre förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden.

Av de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen var 151 000 födda utanför Europa. Av de utomeuropeiskt födda hade 41 000 eftergymnasial utbildning samtidigt som 70 000 hade högst förgymnasial utbildning (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Inskrivna arbetslösa, födda utanför Europa efter utbildningsnivå

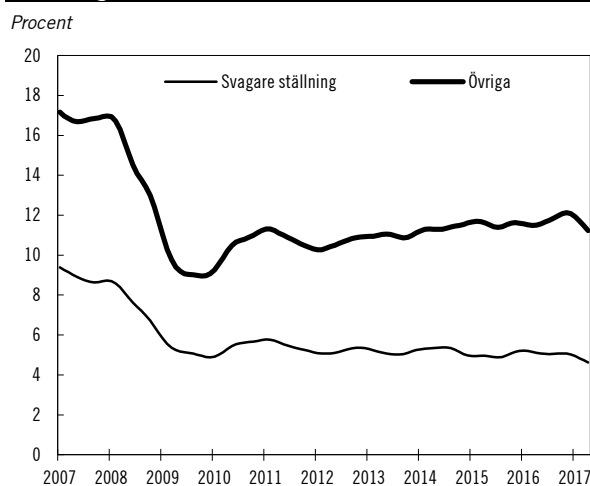
Antalet inskrivna arbetslösa utomeuropeiskt födda med högst förgymnasial utbildning har ökat konstant sedan 2009. Dessa personer tenderar att ha en särskilt svår situation på arbetsmarknaden jämfört med inrikes födda. Närmare

hälften (49 procent) av de 70 000 som ingick i gruppen 2016 hade varit utan arbete i mer än 12 månader. Motsvarande andel för inrikes födda var 39 procent.

Av de i genomsnitt 362 800 inskrivna arbetslösa 2016 var 161 200 (44 procent) kvinnor. Av de inskrivna arbetslösa som var utomeuropeiskt födda var i genomsnitt 68 000 kvinnor (45 procent). Av de utomeuropeiskt födda som dessutom varit långtidsarbetslösa var 48 procent kvinnor och av de långtidsarbetslösa utomeuropeiskt födda som hade högst förgymnasial utbildning var 51 procent kvinnor.

Ett sätt att mäta situationen för de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen är hur stor andel som övergår till arbete varje månad (den s.k. jobbchansen). Trots att konjunkturläget förbättrats de senaste åren har detta inte resulterat i motsvarande ökning av andelen som fått arbete. Det gäller både för gruppen med svagare ställning och för övriga inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen. Med reservation för osäkerheten i tidsseriens sista värden har jobbchanserna försämrats något för gruppen med en svagare ställning på arbetsmarknaden, medan de i viss mån förbättrats för övriga (se diagram 3.4). Sannolikheten att få jobb för gruppen med svagare ställning är i genomsnitt mindre än hälften så stor som för övriga inskrivna arbetslösa.

Diagram 3.4 Jobbchanser för grupper med svagare ställning samt övriga

Anm.: Jobbchansen definieras som antalet som lämnat arbetslöshet till subventionerat eller osubventionerat arbete som andel av kvarstående inskrivna arbetslösa. Säsongrensade värden.

Källa: Arbetsförmedlingen.

Arbetsmarknadspolitiska insatser

Antal arbetssökande som vid något tillfälle under året var inskrivna vid Arbetsförmedlingen fortsatte att minska 2016, från 1 011 031 personer under 2015 till 987 510 personer under 2016. Som beskrivits ovan har dock andelen inskrivna arbetssökande med en svagare ställning på arbetsmarknaden ökat kraftigt de senaste åren.

Andelen inskrivna som gick vidare till arbete eller utbildning minskade trots den sjunkande arbetslösheten under 2016. Totalt övergick 38,6 procent av de inskrivna till arbete under 2016 (motsvarande 381 198 personer), jämfört med 39,1 procent under 2015 och 40,6 procent under 2014. Totalt övergick 3,3 procent av de inskrivna till utbildning under 2016 (motsvarande 33 277 personer), jämfört med 3,7 procent under 2015 och 4,4 procent under 2014. Nedgången i andel övergångar till arbete eller utbildning skedde inte bara i den samlade gruppen inskrivna utan även i de flesta delgrupper av inskrivna. En större andel män (40 procent) än kvinnor (37 procent) övergick till arbete. När det gäller övergångar till utbildning är skillnaden mindre, men fler kvinnor (4 procent) än män (3 procent) övergick till studier.

Den genomsnittliga tiden mellan inskrivning och avaktualisering till arbete eller utbildning var 2016 ca 200 dagar, vilket innebär en fortsättning av den svaga ökningen som har pågått de senaste åren.

Arbetsmarknadspolitiken syftar till att underlätta tillsättandet av lediga platser bl.a. genom att sammanföra arbetssökande och arbetsgivare. Arbetsförmedlingen erbjuder arbetsgivare en rad tjänster, bl.a. annonsering, urval och rekryteringsträffar. Under 2016 nyanmälde närmare 1,3 miljoner lediga platser till Arbetsförmedlingen, vilket var en kraftig ökning jämfört med 2015 då drygt en miljon lediga platser anmälde. Förändringen pekar mot att det har skett en avsevärd ökning av efterfrågan på arbetskraft.

Arbetsmarknadspolitiken ska även bidra till en effektiv matchning genom spridning av information om och prognoser för utbud och efterfrågan på kompetens till arbetssökande, arbetsgivare och andra aktörer som berörs av kompetensförsörjningsfrågor på nationell och regional nivå. Arbetsförmedlingen har inom ramen för detta under 2016 bl.a. publicerat två arbetsmarknadsprognoser på riks- och länsnivå.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att analysera hur statens åtagande för en väl fungerande arbetsmarknad och Arbetsförmedlingens uppdrag kan utformas. Utredningen har tagit namnet Arbetsmarknadsutredningen (A 2016:03). Riksdagen har tillkännagett att regeringen bör ge utredningen tilläggsdirektiv (bet. 2016/17:AU16, rskr. 2016/17:184). Regeringen har därför beslutat om tilläggsdirektiv i vilka det framgår att utredningen bl.a. ska analysera och lämna förslag på hur Arbetsförmedlingens samarbete med andra relevanta aktörer kan förbättras och hur de delar av Arbetsförmedlingens uppdrag som inte innebär myndighetsutövning kan läggas ut på andra aktörer och hur det statliga åtagandet i övrigt i så fall bör organiseras. Utredningen ska även analysera om kommunernas roll i arbetsmarknadspolitiken bör förtydligas, hur enskilda kommuner i högre grad ska kunna medverka i genomförandet av arbetsmarknadspolitiken, hur kompetensförsörjningen kan stärkas och hur arbetsmarknadsutbildningen bättre kan svara mot arbetsmarknadens behov. Regeringen anser därmed att riksdagens tillkännagivande är slutbehandlat.

Arbetsmarknadspolitiska program, nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

För att de arbetssökande ska få en starkare ställning på arbetsmarknaden och förbättra sina förutsättningar att få ett arbete erbjuder Arbetsförmedlingen arbetsmarknadspolitiska program. Huvuddelen av programinsatserna riktas till de arbetssökande inom jobbgarantin för ungdomar och jobb- och utvecklingsgarantin, dvs. till personer som står relativt långt från arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingens programinsatser kan översiktligt beskrivas genom antalet deltagare i de olika programmen och utfallet i form av arbetsmarknadsstatus efter programmets slut. En sådan översiktlig redovisning framgår av tabellerna 3.2 och 3.3.

Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program per månad minskade 2016 jämfört med 2015. Antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar har fortsatt minska i takt med den minskande ungdomsarbetslösheten.

I genomsnitt per månad deltog närmare 21 000 personer i arbetsmarknadsutbildning och förberedande utbildning. Männerna utgjorde liksom tidigare år en större andel av deltagarna än kvinnor.

En allt större andel av de arbetsmarknadspolitiska insatserna sker inom ramen för etableringsuppdraget för vissa nyanlända. Dessutom befinner sig ca hälften av deltagarna som avslutat sin etableringsplan 90 dagar senare i insatser, främst inom jobb- och utvecklingsgarantin. För en redovisning av resultaten inom etableringsuppdraget (se utg.omr. 13 avsnitt 3.4.6).

Validering är sedan den 1 februari 2016 ett arbetsmarknadspolitiskt program. En anvisning till programmet förutsätter att Arbetsförmedlingen gör en kartläggning av den arbetssökandes kunskaper och kompetenser, en arbetsmarknadspolitisk bedömning samt att det finns ett fastställt valideringssyfte. Arbetsförmedlingen upphandlar validering inom ett antal branscher enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem. Möjligheten att ansöka om att delta som valideringsutförare påbörjades under slutet av första kvartalet 2017. Första avtalet beräknas vara klart i början av andra kvartalet 2017. Eftersom programmet är under uppbyggnad har myndigheten inte redovisat antal deltagare för 2016.

Tabell 3.2 Genomsnittligt antal kvarstående per månad i konjunkturberoende program, nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental och procent

	Antal 2015 Tusental	Andel 2015 Kvinnor	Andel 2015 Män	Antal 2016 Tusental	Andel 2016 Kvinnor	Andel 2016 Män
Jobb- och utvecklingsgarantin	103	46	55	101	45	55
- därav sysselsättningsfasen	37	46	54	23	46	54
Jobbgarantin för ungdomar	27	40	60	20	39	61
Arbetslivsriktad rehabilitering	11	58	42	4	59	41
Arbetspraktik	4	46	54	5	43	57
Förberedande eller orienterande utbildning	14	43	57	15	43	57
Arbetsmarknadsutbildning	5	34	66	6	36	64
Start av näringsverksamhet	1	46	54	2	44	56
Aktiviteter inom vägledning och platsförmedling	5	56	44	3	54	46
Särskilt anställningsstöd	6	37	63	5	37	63
Förstärkt särskilt anställningsstöd	5	40	60	4	40	60
Instegsjobb	4	26	74	4	24	76
Extratjänster	0	62	38	1	59	41
Utbildningskontrakt	0	31	69	1	43	57
Övriga förberedande insatser m.m. ¹	6	62	38	17	54	46
Totalt konjunkturberoende program	191	45	55	188	48	56
Nystartsjobb	46	35	65	47	34	66
Stöd för yrkesintroduktionsanställningar	1	27	73	1	18	82

¹ Avser övriga förberedande insatser som fr.o.m. 2016 som består av en sammanslagning av vissa förberedande insatser som tidigare särredovisats, traineejobb, projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning och arbetsträning inom etableringsuppdraget.
Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

Arbete med stöd är en arbetsmarknadspolitisk insats som innebär att arbetsgivaren får ekonomisk kompensation för att anställa personer som annars skulle ha svårt att få arbete. Det totala antalet unika beslut om subventionerade anställningar har minskat jämfört med föregående år. Minskningen skedde framför allt inom särskilt och förstärkt särskilt anställningsstöd. Extratjänsterna och instegsjobben ökade däremot i jämförelse med 2015. Män tar del av subventionerade anställningar i större utsträckning än kvinnor, vilket gäller alla anställningsstöd förutom traineejobb inom välfärden och extratjänster.

Personer kan anvisas särskilt anställningsstöd om de har deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin i minst 6 månader. Ett högre handledarstöd lämnas om den som anvisas det särskilda anställningsstödet har deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin längre än 450 dagar, det s.k. förstärkta särskilda anställningsstödet. I genomsnitt hade närmare 9 000 personer per månad en anställning med särskilt anställningsstöd under 2016, vilket är en minskning med 1 800 personer jämfört med 2015. Andelen kvinnor utgjorde omkring

40 procent av det totala antalet deltagare i båda stöden.

Extratjänster infördes i november 2015 för yrken inom välfärden. Syftet med stödet är att erbjuda långtidsarbetslösa som har deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin mer än 450 dagar en möjlighet till anställning med kollektivavtalsenlig lön. Stödets målgrupp utvidgades i december 2016 till att även omfatta nyanlända. Dessutom höjdes handledarstödet och sedan 1 december 2016 är det möjligt att besluta om extratjänster på heltid. Under 2016 uppgick antalet extratjänster till i genomsnitt närmare 1 000 platser per månad. Antalet unika deltagare var ca 2 000 personer varav huvuddelen var kvinnor. Efter förändringarna i regelverket har antalet extratjänster ökat. I juni 2017 var antalet extratjänster (inkl. moderna beredskapsjobb) drygt 4 600 stycken.

Regeringen lämnade uppdrag om moderna beredskapsjobb till statliga myndigheter i respektive regleringsbrev för 2017. Myndigheterna ska bidra till satsningen genom att eftersträva anställningar av personer som varit arbetslösa längre än tre år eller nyanlända. Regeringens målsättning är att under 2017 sysselsätta

500 personer och minst 5 000 personer under 2020. Regelverket och ersättningen för de moderna beredskapsjobben motsvarar de som gäller för extratjänster. I slutet av juli 2017 hade ca 580 personer ett pågående beslut om modernt beredskapsjobb (dvs. extratjänst inom staten), inklusive personer med beslut som började 2016. Under perioden 1 januari till 31 juli 2017 påbörjades totalt 521 personer ett modernt beredskapsjobb.

Instegsjobb är ett anställningsstöd till arbetsgivare riktat till nyanlända som studerar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) eller motsvarande utbildning vid folkhögskola, svenska som andraspråk eller yrkes-svenska. Under 2016 har i genomsnitt 4 000 personer haft ett instegsjobb och män utgjorde som tidigare år en betydligt större andel av deltagarna än kvinnor.

Traineejobben är en subventionerad anställning som kombineras med en reguljär yrkesutbildning. Antalet unika deltagare med traineejobb var under 2016 ca 380.

Nystartsjobb har den största omfattningen av de subventionerade anställningarna och uppgick i genomsnitt till ca 47 000 anställningar under 2016. Under 2016 hade drygt 86 500 individer nystartsjobb, vilket var oförändrat jämfört med 2015. Cirka 34 procent av deltagarna var kvinnor och 66 procent var män. I syfte att göra nystartsjobben mer träffsäkra och effektiva infördes vissa förändringar i februari 2017. Bland annat kortades tiden med stödet till maximalt två år, subventionen sänktes för personer som varit frånvarande från arbetsmarknaden mindre än två år samtidigt som subventionen höjdes för personer som varit frånvarande i tre år eller längre och för nyanlända. Dessutom infördes krav om att anställningsvillkor ska följa eller vara likvärdiga med dem i relevant kollektivavtal.

Stödet för yrkesintroduktionsanställningar trädde i kraft 2014 och riktade sig ursprungligen till ungdomar under 25 år. Från och med juni 2016 inkluderar målgruppen för stödet även nyanlända och långtidsarbetslösa som är 25 år eller äldre. En yrkesintroduktionsanställning innebär en möjlighet att lära sig ett yrke på arbetsplatsen i kombination med utbildning eller handledning samtidigt som deltagaren erbjuds ett arbete med lön. Under 2016 fanns det ca 800 deltagare i yrkesintroduktionsanställningar i

genomsnitt per månad. Det innebär en liten minskning jämfört med året innan. Könsfördelningen inom stödet är ojämn, av deltagarna var 18 procent kvinnor och 82 procent män.

Antalet personer som under 2016 fått stöd till start av näringsverksamhet uppgick till i genomsnitt 1 600 personer per månad, vilket är en ökning med drygt 400 personer jämfört med 2015. Det var fler män än kvinnor som tog del av stödet och skillnaden har ökat något jämfört med föregående år. Arbetsförmedlingen gick under året in i ett samarbete med Tillväxtverket. Det handlar om projekt för att främja nyanländas företagande.

Tabell 3.3 Andelen i arbete eller reguljär utbildning 90 dagar efter avslutat arbetsmarknadspolitiskt program

Procent

	Kvinnor 2015	Män 2015	Totalt 2015	Kvinnor 2016	Män 2016	Totalt 2016
Förberedande utbildning	13	16	15	10	13	12
Arbetslivsinriktad rehabilitering	25	32	28	29	36	32
Arbetspraktik	36	44	40	39	43	42
Arbetsmarknadsutbildning	27	34	32	30	38	35
Arbetslivsintroduktion	14	14	14	13	13	13
Aktiviteter inom vägledning och platsförmedling	16	19	17	26	30	28
Fördjupad kartläggning och vägledning	8	11	9	10	12	11
Instegsjobb	44	46	46	43	49	48
Särskilt anställningsstöd och förstärkt särskilt anställningsstöd	44	42	43	48	49	49
Stöd till start av näringsverksamhet	82	75	78	82	78	80
Projekt med arbetsmarknadspolitisk inriktning	14	22	18	29	32	31
Nystartsjobb	44	45	45	43	45	45
Stöd för yrkesintroduktionsanställningar	69	73	72	59	73	69

Källa: Arbetsförmedlingen.

Tabell 3.3 ger en överblick över resultatet av de arbetsmarknadspolitiska programmen i form av andelen av deltagarna som 90 dagar efter avslutat program har ett arbete eller deltar i en reguljär utbildning. Jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar utgör s.k. ramprogram där deltagare kan delta i flera olika program. I tabellen redovisas därför även resultaten för dem som deltar i program inom ramen för garantierna. Det bör noteras att resultatet inte är samma sak som programmets effekt, eftersom resultatet inte beaktar vad som skulle ha skett om individen inte fått insatserna. Av tabellen framgår inte heller vilket resultat som skulle uppnåtts om en individ tagit del av en annan insats.

Resultaten för vissa av programmen ska också tolkas mot bakgrund av att de ofta är individuellt anpassade och av förberedande karaktär där arbetssökande efter avslutat program går vidare till andra insatser, såsom är fallet t.ex. med förberedande utbildning. Flera program syftar således i första hand till att öka individens förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden och är en del av uppdraget att stärka och rusta individerna. Det kan dock vara svårt att mäta resultaten i detta avseende. Dessa program har normalt en lägre övergång till arbete, men syftar till att deltagarna successivt ska öka sina möjligheter att få ett arbete eller en utbildning.

Effekten av arbetsmarknadsutbildningen har avtagit, men den bidrar ändå till högre sysselsättning på sikt. Deltagarnas allt sämre förut

sättningar kan inte förklara nedgången (IFAU 2016:20). Under 2016 hade i genomsnitt ca 35 procent arbete 90 dagar efter att de avslutat en arbetsmarknadsutbildning. Detta var en liten förbättring av resultatet jämfört med 2015.

Fram till 2007 var denna andel kring 70 procent. Resultaten av arbetsmarknadsutbildning är, ur ett historiskt perspektiv, därmed fortsatt låga även om resultaten har förbättrats sedan regeringen tillträdde. Detta samtidigt som den genomsnittliga kostnaden per deltagare var relativt hög.

Resultatet var sämre för kvinnorna, jämfört med männen under 2016. Av kvinnorna hade i genomsnitt ca 28 procent arbete 90 dagar efter att de avslutat en arbetsmarknadsutbildning, jämfört med ca 37 procent för männen. Förbättringen av resultatet har främst skett bland männen, jämfört med 2015.

Arbetsförmedlingen har analyserat varför arbetsmarknadsutbildningens effekt har försämrats och vidtagit ett antal åtgärder. Bland annat riktas utbildningarna, sedan 2015, i större grad till de arbetssökande som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Myndigheten har också påbörjat ett arbete med att ta fram en strategi för upphandlade arbetsförmedlingstjänster. För att säkerställa kvalitet ska arbetsmarknadsutbildning följas upp systematiskt och deltagarenkäter ska användas i syfte att få kunskap om hur deltagarna upplever arbetsmarknadsutbildningens kvalitet.

Under 2016 hade i genomsnitt ca 10 procent arbete 90 dagar efter att de avslutat en förberedande eller orienterande utbildning. Andelen var lägre för kvinnor, 8 procent, jämfört med 12 procent för männen. Andelen i arbete efter förberedande eller orienterande utbildning är därför låg.

Stöd till start av näringsverksamhet uppvisar förhållandevis goda resultat vad gäller övergångar till arbete efter avslutat programdeltagande. Under 2016 var andelen i arbete 90 dagar efter deltagande nära 78 procent, en viss förbättring jämfört med 2015. Att vara i arbete innebär i merparten av fallen att personen är fortsatt sysselsatt i sitt företag.

Arbetsförmedlingens leverantörer och service

Arbetsförmedlingen disponerade för 2016 totalt 78,2 miljarder kronor. De största delarna av dessa användes till individersättningar eller till lönesubventioner. Arbetsförmedlingen har ansvar för att upphandla tjänster där det anses bidra till en effektiv verksamhet. Under 2016 har Arbetsförmedlingen upphandlat tjänster inom områdena arbetsförmedlingstjänster som främst består av stöd och matchning, introduktion till arbete, yrkessvenska B samt inom utbildning som består av förberedande utbildning och arbetsmarknadsutbildning. Totalt har drygt 192 000 personer under 2016 deltagit i upphandlade arbetsförmedlingstjänster och utbildning till en totalkostnad av 5 440 miljoner kronor. Antalet leverantörer har fortsatt att minska kraftigt. För området arbetsförmedlingstjänster har antalet leverantörer minskat till 187 stycken 2016 jämfört med 461 stycken 2015 och 1 115 stycken 2014. Detta beror till stor del på att tjänsten etableringslots avslutades i maj 2015. Antalet leverantörer inom tjänsten utbildning var 137 stycken 2016 jämfört med 168 stycken 2015 och 304 stycken 2014.

Av de som anvisades till de upphandlade arbetsförmedlingstjänsterna 2016 var det en större andel män, 55 procent, än kvinnor, 45 procent. Dock har skillnaderna jämnats ut för dessa tjänster totalt sett under de senaste tre åren. Det är dock en mer ojämn könsfördelning för de upphandlade utbildningstjänsterna. Under 2016 anvisades 61 procent män respektive 39 procent kvinnor till de upphandlade utbildningstjänsterna.

Arbetsförmedlingen har ett uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering. Arbetsförmedlingens viktigaste mål i myndighetens handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2016–2018 är att ge kvinnor och män tillgång till arbetsmarknadspolitiska program och insatser på lika villkor.

Den totala ersättningen till olika externa leverantörer uppgick 2016 till 6 900 miljoner kronor vilket är något lägre än 2015 då kostnaden uppgick till 7 065 miljoner kronor. Utöver de kompletterande arbetsförmedlingstjänsterna och tjänster inom utbildning ingår även ersättning till anordnare inom garantierna och inom etableringsuppdraget. Ersättningarna belastar både utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Att en stor del av verksamheten inte genomförs i Arbetsförmedlingens regi innebär ett omfattande ansvar för myndigheten att säkerställa att den upphandlade verksamheten bedrivs effektivt och med hög kvalitet för de arbetsökande. Arbetsförmedlingen arbetar sedan 2014 utifrån en systematisk uppföljningsmodell där granskningar görs utifrån leverantörsdialoger samt klagomål- och avvikelserapportering. Under 2016 har Arbetsförmedlingen genomfört en nationell granskning av de mest verksamhetskritiska leverantörerna. Granskningen visade på omfattande brister och resulterade i att avtal på ett antal orter har avbrutits eller sagts upp. Arbetsförmedlingen har också genomfört en tematisk uppföljning av hur leverantörerna arbetar med jämställdhet i de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Arbetsförmedlingen har identifierat ett antal utvecklingsområden där myndigheten kommer att arbeta vidare tillsammans med leverantörerna för att uppnå en ökad jämställdhet.

Arbetsförmedlingen har under de senaste åren förändrat sitt kontorsnät. Totalt har beslut fattats om att stänga 72 kontor, varav de flesta har genomförts. Arbetsförmedlingen har nu ca 250 kontor, vilket är 30 färre kontor än 2015. Antalet fysiska besök vid kontoren har minskat de senaste åren, både i antal och som andel av de totala kontakterna. Service via kundtjänst på telefon och webbtjänster står för en ökande del av kontakterna (Arbetsförmedlingens tillgänglighet och tjänsteleverans, A2017/00623/A).

Insatser för långtidsarbetslösa

Regeringens mål är att långtidsarbetslösheten ska förebyggas och motverkas samt att andelen långtidsarbetslösa och de som riskerar långtidsarbetslöshet som går till arbete eller studier ska öka.

Antalet inskrivna långtidsarbetslösa på Arbetsförmedlingen ökade under 2016 samtidigt som det totala antalet arbetslösa har minskat. Andelen av samtliga inskrivna arbetslösa som var långtidsarbetslösa ökade från 38 procent 2015 till 40 procent 2016. Andelen långtidsarbetslösa kvinnor var högre men samtidigt var antalet långtidsarbetslösa män fler. Det ökande inflödet av deltagare i etableringsuppdraget har lett till att såväl antalet som andelen i etableringsuppdraget som är långtidsarbetslösa har ökat. Att antalet arbetslösa som står långt från arbetsmarknaden ökat trots en förbättrad arbetsmarknad under 2016 tyder på att dessa individer inte gynnades av den ökande efterfrågan på arbetskraft i samma omfattning som arbetslösa med kortare inskrivningstider. Andelen långtidsarbetslösa som gått till arbete eller studier uppgick 2016 till drygt 29 procent, vilket är oförändrat jämfört med 2015. Andelen som gick till arbete eller studier bland dem som riskerar långtidsarbetslöshet uppgick 2016 till knappt 25 procent, vilket är något lägre än 2015. Andelen av de män, som är eller riskerar att bli långtidsarbetslösa, som övergår till arbete eller studier är större än bland kvinnor.

Jobb- och utvecklingsgarantin är ett ramprogram med olika insatser som riktar sig till dem som har varit borta från arbetsmarknaden under en lång tid och är det arbetsmarknadspolitiska program som har flest deltagare. Programmet syftar till att erbjuda deltagare individuellt utformade insatser för att stärka sin position på arbetsmarknaden och så snabbt som möjligt komma i arbete. Insatserna kan t.ex. vara arbetsmarknadsutbildning, stöd till start av näringsverksamhet eller arbetsplatsförlagda aktiviteter såsom arbetspraktik, arbetsträning eller förstärkt arbetsträning. Det totala antalet individer som deltog i programmet under 2016 uppgick till 179 000, 44 procent kvinnor och 56 procent män. Det är en minskning med knappt 5 400 personer jämfört med 2015. Under 2016 stod programmet för ca 56 procent av det genomsnittliga antalet deltagare i samtliga program med aktivitetsstöd.

Antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin uppgick under 2016 till i genomsnitt 105 180 per månad, vilket är en minskning med ca 1 500 deltagare jämfört med föregående år.

Arbetsmarknadspolitiska insatser som är arbetsplatsförlagda har fortsatt att minska som helhet i programmet sedan 2014. Den genomsnittliga andelen kvinnor i programmet med en arbetsplatsförlagd aktivitet har minskat från 49 procent 2014 till 30 procent 2016, motsvarande minskning för män har varit från 44 procent 2014 till 26 procent 2016. Den genomsnittliga andelen av deltagare utan aktivitet i garantin ökade från 17 procent 2015 till 23 procent under 2016.

Den 1 februari 2016 trädde flera förändringar av jobb- och utvecklingsgarantin i kraft. Jobb- och utvecklingsgarantins tre på varandra följande faser med olika insatser har ersatts av en mindre detaljreglerad och mer individanpassad garanti, i syfte att ge bättre stöd till de som är långtidsarbetslösa. Sysselsättningsplatserna inom den tidigare sysselsättningsfasen avvecklas successivt och ska fr.o.m. den 1 februari 2018 vara helt avvecklade. Antalet deltagare i sysselsättningsfasen har minskat med 85 procent, från drygt 39 300 deltagare den 31 januari 2016 när avvecklingen inleddes till närmare 5 700 deltagare den sista juni 2017. Sysselsättningsplatsernas minskning består till drygt hälften av övergång till jobb- och utvecklingsgarantin. Närmare en fjärdedel lämnade sysselsättningsfasen för att de påbörjat ett arbete med eller utan stöd samt till studier.

De som återinträdde i jobb- och utvecklingsgarantin fick i huvudsak stöd i form av aktiviteter i Arbetsförmedlingens egen regi såsom kartläggning, vägledning, matchning och uppföljning, men även stöd och matchning hos kompletterande aktör samt jobbsökaraktiviteter med coachning. Utbudet av sysselsättningsplatser minskade under 2016 då många anordnare avslutade sitt samarbete med Arbetsförmedlingen, ställde om eller bytte verksamhet. Möjligheten att lämna garantin för att börja studera inom det reguljära utbildningsväsendet med bibehållet aktivitetsstöd resulterade i att 932 kvinnor och 780 män lämnade garantin för studier.

Andelen deltagare i jobb- och utvecklingsgarantins tidigare fas 1 och 2 som gått till arbete av samtliga inskrivna under året har efter en ökning mellan 2014 och 2015 till 29,1 procent minskat

till 28,6 procent under 2016. Även andelen av de som påbörjat utbildning har fortsatt att minska under 2016, från 3,1 procent 2015 till 2,4 procent. Motsvarande andel av de som lämnat den tidigare sysselsättningsfasen till arbete har fortsatt att minska, från 24,6 procent 2014 till att 2016 ligga på 19,3 procent. Denna utveckling syns även i den andel som lämnat den tidigare sysselsättningsfasen och påbörjat utbildning dvs. andelen har fortsatt att minska från 1 procent 2014 till att 2016 ligga på knappt 0,5 procent.

Deltagare med låg utbildningsnivå, utomeuropeiskt födda, äldre samt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga utgör en större andel av deltagarna i jobb- och utvecklingsgarantin än de gör av samtliga inskrivna arbetslösa. Många av dessa tillhör dessutom flera av de nämnda kategorierna samtidigt, vilket ytterligare ökar risken för långtidsarbetslöshet.

Den 25 februari 2016 beslutade regeringen om en treårig satsning där totalt 60 miljoner kronor tillförs för sysselsättningsfrämjande insatser genom arbetsintegrerande sociala företag (A2016/00424/A). Tillväxtverket har fått i uppdrag att i samverkan med Arbetsförmedlingen, utarbeta och genomföra ett tvärsektorielt program med insatser som stimulerar till att fler arbetsintegrerande sociala företag startar och växer. Målet är att skapa fler möjligheter till arbete för personer som är eller riskerar att bli långtidsarbetslösa.

Inom ramen för regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregation 2017–2025, är åtgärder mot långtidsarbetslöshet ett av fokusområdena. Andelen personer som förvärvsarbetar är tydligt lägre i 38 geografiska områden som definieras som socioekonomiskt utsatta jämfört med hela riket. De 38 socioekonomiskt utsatta områdena består av de stadsdelar som omfattades av lokala utvecklingsavtal (LUA) och urbant utvecklingsarbete (URB). År 2015 var andelen förvärvsarbetande i riket i genomsnitt 78 procent jämfört med 58 procent i de utsatta områdena. Insatser på detta område kan bidra till att lyfta socialt utsatta områden och bryta segregationsmekanismer strukturellt (se vidare i utg.omr. 13, avsnitt 6).

Insatser för unga

Ungdomsarbetslösheten har fortsatt att minska under 2016. Enligt Statistiska Centralbyråns (SCB) arbetskraftsundersökningar (AKU) minskade antalet arbetslösa ungdomar i åldern 15–24 år med 11 000 personer jämfört med 2015. Antalet långtidsarbetslösa ungdomar minskade enligt AKU från 15 000 till 12 000 personer. Det är stora skillnader mellan könen, 2016 var 3 900 unga kvinnor långtidsarbetslösa jämfört med 7 900 män (2015: 6 500, 8 600.) Antalet långtidsarbetslösa ungdomar har fortsatt att minska under första halvåret 2017 och är nu på den lägsta nivån sedan 2007.

För att minska ungdomsarbetslösheten inför regeringen en 90-dagarsgaranti för ungdomar. 90-dagarsgarantin innebär en bortre gräns för hur länge en arbetslös person kan vara arbetslös innan han eller hon erbjuds ett arbete, en utbildning eller en insats som leder till arbete eller studier. Garantin införs successivt och ska vara fullt införd 2018. Tiden som går innan ungdomar erbjuds arbete, studier eller en insats som leder till arbete har minskat successivt och var under andra kvartalet 2017 i genomsnitt 62,6 dagar. Tiden har förkortats för såväl kvinnor som för män.

Andelen ungdomar som tagit del av arbete, studier eller program inom 90 dagar från inskrivning som öppet arbetslös har ökat och uppgick 2016 till 49 procent (2015: 44 procent; 2014: 42 procent). Andelen har ökat för både kvinnor och män.

Jobbgarantin för ungdomar är ett ramprogram för ungdomar som har fyllt 16 men inte 25 år och som har varit arbetslösa under minst tre av fyra månader. Antalet deltagare i jobbgarantin för ungdomar har minskat under både 2015 och 2016. Minskningen beror dels på att ungdomar gynnas av ökad efterfrågan på arbetskraft, dels på minskade ungdomskullar.

Under 2016 hade programmet i genomsnitt 19 900 deltagare per månad jämfört med 27 000 deltagare i genomsnitt per månad under 2015. Av deltagarna i jobbgarantin för ungdomar var 39 procent kvinnor och 61 procent män, vilket är ungefär samma fördelning som under 2015. En orsak till könsskillnaderna kan vara att fler män än kvinnor inte har fullföljt sin gymnasieutbildning och därför har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden.

Andelen som fick arbete av de som deltog i jobbgarantin för unga under 2016 var 38 procent. Andelen som påbörjade reguljär utbildning var 8 procent.

Arbetslösa ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning har en särskilt utsatt ställning på arbetsmarknaden och har en högre risk att hamna i långtidsarbetslöshet eller utanför arbetsmarknaden. Enligt OECD har unga med låg utbildning i Sverige större risk att tillhöra gruppen som varken arbetar eller studerar s.k. NEET (Not in Employment, Education, or Training) jämfört med lågutbildade unga i många andra OECD-länder (OECD 2016, Investing in Youth: Sweden, OECD Publishing, Paris).

Regeringen har genomfört flera reformer för arbetslösa ungdomar och vuxna för att öka övergångarna från arbetslöshet till studier. Utbildningskontrakt är en insats som riktar sig till ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning. Syftet är att arbetslösa ungdomar ska påbörja eller återgå till studier med målsättningen att fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen har också utsett en samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (dir. 2015:17 utg.omr. 17).

Under 2016 studerade 2 900 ungdomar inom ramen för ett utbildningskontrakt. Det är något fler män än kvinnor (1 200 kvinnor respektive 1 700 män), vilket sannolikt beror på att fler män än kvinnor som saknar fullföljd gymnasieutbildning är inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Antalet utbildningskontrakt ökade under första halvåret 2017. I juni återfanns 2 272 personer (varav 990 kvinnor och 1 282 män) i insatser inom ramen för ett utbildningskontrakt. En utmaning med att få fler att påbörja ett utbildningskontrakt är, enligt Arbetsförmedlingen, att motivera och vägleda ungdomar att återgå till studier.

Antalet nya beslut om utbildningskontrakt följer traditionella terminsstarter. För att ett utbildningskontrakt ska komma till stånd är en utvecklad statlig och kommunal samverkan en förutsättning och ökad samverkan behövs för att få möjlighet till flexibla starter och ett jämnt flöde av kursstarter under hela året.

Regeringen inrättade i december 2014 Delegationen för unga till arbete (Dua) som har till uppgift att främja samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommuner för att minska ungdomsarbetslösheten. Den 16 februari 2017 beslutade regeringen att utöka delegationens

uppdrag till att också främja samverkan kring nyanlända, företrädesvis unga nyanlända, i syfte att påskynda etableringen i arbetslivet. Delegationen ändrade i och med detta namn till Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua).

Duas arbete har hittills resulterat i att Arbetsförmedlingen ingått lokala överenskommelser med 287 av landets 290 kommuner om att samverka om insatser för arbetslösa ungdomar. År 2016 fanns det i 45 procent av landets kommuner en samlokaliserad verksamhet med Arbetsförmedlingen. Ytterligare 20 procent av landets kommuner planerar för samlokaliseringar under 2017.

Sedan 2010 kan ungdomar som saknar fullföljd gymnasieutbildning också delta i en tre månader lång studiemotiverande kurs på folkhögskola med syftet att öka deltagarnas motivation att återgå till och avsluta sin reguljära utbildning. I augusti 2016 utökades målgruppen till att omfatta alla som fyllt 16 år och som varken har en gymnasieexamen eller grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är en specifik målgrupp för satsningen och kan delta 6 månader mot tidigare 5 månader (se även utg.omr. 17).

Särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Personer med funktionsnedsättning har tillgång till Arbetsförmedlingens hela utbud av olika insatser, men det finns också insatser som är särskilt utformade för personer som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2016 uppgav närmare 16 procent i åldern 16–64 år att de har en funktionsnedsättning, vilket motsvarar 960 000 personer. Av dessa personer bedömde 68 procent att funktionsnedsättningen även medför nedsatt arbetsförmåga, vilket motsvarar 656 000 personer. Kvinnor bedömde i högre utsträckning än män att deras funktionsnedsättning medför nedsatt arbetsförmåga. Färre kvinnor jämfört med män med funktionsnedsättning har en tillsvidareanställning, vilket avspeglar

könsskillnaderna i övriga befolkningen. Betydligt fler kvinnor än män med funktionsnedsättning arbetar också deltid. Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga deltog i lägre grad i arbetskraften, hade högre arbetslöshet och hade lägre sysselsättningsgrad än övriga i befolkningen.

Antalet arbetslösa vid Arbetsförmedlingen som har en identifierad och registrerad funktionsnedsättning har minskat under de senaste åren. Detta efter att antalet hade ökat påtagligt fram till 2013. Under 2016 var i genomsnitt 66 800 personer inskrivna som arbetslösa vid Arbetsförmedlingen, vilket är en minskning med 6 100 personer jämfört med året innan. Fördelningen mellan kvinnor och män var samma som 2015 (47 procent kvinnor och 53 procent män). Hälften av minskningen skedde i gruppen som har varit utan arbete mindre än sex månader, men även antalet personer som varit arbetslösa längre än 24 månader minskade under året. Under 2016 var dessa 24 200 personer i genomsnitt jämfört med 25 200 personer året innan. Även antalet unga, 16–24 år, som är arbetslösa med funktionsnedsättning har minskat 2016 jämfört med 2015.

De insatser som Arbetsförmedlingen erbjuder, bl.a. i form av subventionerade anställningar, är viktiga för att personer som har en funktionsnedsättning ska kunna arbeta. Under 2016 hade i genomsnitt 92 000 personer per månad en anställning med lönebidrag, utvecklingsanställning, trygghetsanställning, skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare eller skyddat arbete hos Samhall AB (Samhall).

Könsfördelningen bland personer med lönestöd är ojämn och har varit ojämn under många år. Sex av tio personer med lönestöd är män. Offentligt skyddat arbete skiljer ut sig som den stödform med mest ojämn fördelning med närmare 70 procent män. Arbetsförmedlingen gjorde 2015 en fördjupad analys av könsfördelningen inom lönebidrag som, givet likheterna mellan stödformerna och deras respektive könsfördelning, antas ha god relevans även för övriga stödformer. Analysen visar att skillnader mellan kvinnor och män kvarstår även när hänsyn har tagits till observerbara skillnader mellan grupperna, såsom ålder, typ av funktionsnedsättning och utbildningsnivå. Det är alltså sannolikt att den ojämn könsfördelningen inte enkelt kan förklaras av någon enskild observer-

bar faktor. Andelen övergångar till arbete ökade mellan 2015 och 2016.

Som tidigare har angetts i budgetpropositionen för 2017 har en översyn av de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning pågått. Som ett led i detta har riksdagen beslutat om vissa lagändringar för att ändra benämningarna på stödformerna lönebidrag, utvecklingsanställning och trygghetsanställning (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:AU4, rskr. 2016/17:129). Regeringen har även beslutat om en ny förordning (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Avsikten är att förtydliga regelverket med ett tydligt fokus på alla individers möjlighet till utveckling av sin arbetsförmåga. En utgångspunkt är att förtydliga strukturen så att det finns två övergripande typer av stöd: lönebidrag och skyddat arbete. Lönebidragen kan lämnas till arbetsgivare på hela arbetsmarknaden och de enskilda stödformerna ska möta olika behov hos den enskilde. En del i detta är även att förstärka de utvecklingsbidrag vid lönebidrag för utveckling i anställning och lönebidrag för anställning som kan utgå till arbetsgivare som vidtar insatser för att den anställdes arbetsförmåga ska utvecklas. En annan del är att möjliggöra längre tid med stöd i form av lönebidrag för utveckling i anställning. Därutöver tydliggörs möjligheterna för personer att ta del av rehabilitering, kompetensutveckling och andra utvecklingsinsatser för att arbetsförmågan ska utvecklas inom ramen för ett lönebidrag.

Riksdagen har tillkännagett att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag som tar sin utgångspunkt i FunkA-utredningens förslag (bet. 2013/14:AU2, rskr. 2013/14:133). Regeringen har vidtagit flera åtgärder som varit i linje med FunkA-utredningen (SOU 2012:31 och SOU 2012:92). Regeringen har höjt taket för den bidragsgrundande lönekostnaden för anställningar med lönebidrag fr.o.m. den 1 februari 2017. Inom ramen för den ovan angivna översynen av de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning har regeringen även tagit hänsyn till FunkA-utredningens påtalade behov av att stärka möjligheterna till utvecklingsinsatser genom ökad tid med lönebidrag för utveckling i anställning samt ökade merkostnadsersättningar i denna stödform för att möjliggöra mer aktiva insatser. Samtidigt har möjligheten till långvarigt stöd med lönebidrag

behållits, med beaktande av FunkaA-utredningens slutsats om att stöd som stärker möjligheterna till utveckling av arbetsförmågan bör prövas i första hand men också att ett långvarigt tryggt stöd vissa fall bör vara ett direkt alternativ för dem som har dessa behov. Möjligheten till lönestöd hos befintlig arbetsgivare som har fullgjort sitt rehabiliteringsansvar för en arbetstagare vars arbetsförmåga har försämrats under pågående anställning ses vidare över av Flexjobsutredningen (dir. 2017:41). Mot bakgrund av ovanstående bedömer regeringen att åtgärder har vidtagits som är i linje med FunkaA-utredningens förslag och att riksdagens tillkännagivande därmed är slutbehandlat. Det är fortsatt viktigt att följa upp och se över insatserna, bl.a. gällande arbetshjälpmedel, som riktas till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Lönebidrag och andra subventionerade anställningar

Under 2016 hade i genomsnitt drygt 90 000 personer per månad en anställning med lönebidrag, utvecklingsanställning, trygghetsanställning, skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare (OSA) eller skyddat arbete hos Samhall. Antalet personer som har haft en anställning med lönestöd ökade mellan 2012 och 2014. Därefter har antalet anställda minskat. Lönebidrag och offentligt skyddat arbete har minskat medan utvecklings- och trygghetsanställning har ökat jämfört med 2015. Den omfördelning mellan stödformerna som observerats tidigare år, där lönebidrag minskat samtidigt som trygghets- och utvecklingsanställning ökat, har avstannat i takt.

Tabell 3.4 Särskilda insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal kvarstående i genomsnitt per månad

	2012	2013	2014	2015	2016
Lönebidrag	44 090	37 610	32 230	30 710	29 270
<i>Kvinnor</i>	18 130	15 520	13 310	12 580	12 000
<i>Män</i>	25 960	22 090	18 920	18 130	17 270
Trygghetsanställning	20 990	27 530	32 990	34 720	34 990
<i>Kvinnor</i>	8 210	11 030	13 380	14 140	14 280
<i>Män</i>	12 780	16 500	19 610	20 580	20 710
Utvecklingsanställning	4 090	6 110	8 350	7 620	7 970
<i>Kvinnor</i>	1 850	2 760	3 400	2 950	3 050
<i>Män</i>	2 240	3 350	4 940	4 670	4 920
OSA	4 210	3 880	3 590	3 130	2 730
<i>Kvinnor</i>	1 280	1 180	1 100	970	820
<i>Män</i>	2 930	2 710	2 490	2 160	1 910
Kulturavlyftet	30	230	220	0	0
<i>Kvinnor</i>	20	150	140	0	0
<i>Män</i>	10	80	80	0	0
Samhall AB kärnuppdrag	15 390	15 410	15 610	15 800	15 900
<i>Kvinnor</i>	6 850	6 830	6 890	6 950	6 920
<i>Män</i>	8 540	8 590	8 720	8 850	8 980
Totalt	88 800	90 780	92 930	91 970	90 870

Anm.: Siffrorna är avrundade till närmaste tiotal och överensstämmer därför inte alltid med summan. Utvecklingsanställningar inkluderar från 2014 utvecklingsanställningar hos Samhall för personer från sysselsättningsfasen. Antal avseende Samhalls kärnuppdrag avser medeltal årsanställda.

Källor: Arbetsförmedlingen och Samhall AB.

Övriga insatser

Antalet personer som har fått del av andra insatser bland personer med funktionsnedsättning har minskat under 2016 jämfört med 2015. Från och med 2016 har ytterligare medel tillförts för att fler personer ska kunna få del av särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS). Antalet personer som fått ett arbete med hjälp av SIUS har dock minskat mellan 2015 och 2016. En majoritet av dem som får stöd till personligt biträde har en anställning med lönestöd. Ökningen av antalet anställda med lönestöd har avstannat. Samtidigt har den interna styrningen och uppföljningen av användningen av stöd till personligt biträde förtydligats och ökat. Detta är två möjliga förklaringar till att antalet personer som får stöd till personligt biträde har minskat under 2016.

Kvinnor får i högre utsträckning än män tillgång till stöd till arbetshjälpmedel och särskilt stöd vid start av näringsverksamhet, och män får

i högre utsträckning än kvinnor tillgång till stöd för personligt biträde och SIUS.

Tabell 3.5 Antalet personer med funktionsnedsatta till arbete utan stöd, med stöd, nystartsjobb och reguljär utbildning

Antalet personer

	2012	2013	2014	2015	2016
Arbete utan stöd	19 100	20 100	22 000	19 900	15 200
<i>Kvinnor</i>	10 200	10 700	11 200	9 900	6 700
<i>Män</i>	8 900	9 400	10 800	10 000	8 500
Arbete med stöd	23 500	25 200	27 000	23 500	32 200
<i>Kvinnor</i>	9 900	10 100	10 500	8 900	12 400
<i>Män</i>	13 600	15 200	16 500	14 600	19 800
Nystartsjobb	4 500	4 500	5 200	5 500	5 900
<i>Kvinnor</i>	1 900	1 800	2 000	2 000	2 100
<i>Män</i>	2 600	2 800	3 200	3 500	3 800
Reguljär utbildning	2 300	3 000	3 200	2 600	2 800
<i>Kvinnor</i>	1 300	1 600	1 700	1 300	1 500
<i>Män</i>	1 100	1 400	1 500	1 300	1 400
Totalt	49 400	52 900	57 300	51 500	56 100

Anm: Siffrorna är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.
Källa: Arbetsförmedlingen.

Tabell 3.6 Övriga insatser för sökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Antal kvarstående i genomsnitt per månad

		2013	2014	2015	2016
Arbets- hjälpmedel	K	4 700	4 100	3 600	3 000
	M	3 000	42 900	2 500	2 200
	Totalt	7 700	7 700	6 100	5 200
Personligt biträde	K	7 900	8 900	7 600	7 000
	M	11 200	13 300	11 600	10 900
	Totalt	19 100	22 200	19 200	17 800
SIUS	K	3 800	4 000	3 600	3 700
	M	5 400	5 900	5 400	5 500
	Totalt	9 300	9 900	8 900	9 200
Särskilt stöd vid start av närings- verksamhet	K	300	300	200	200
	M	300	300	200	200
	Totalt	600	600	500	400

Anm: Siffrorna är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.
Källa: Arbetsförmedlingen.

Praktik i staten

Den offentliga sektorn är viktig för att skapa sysselsättning för kvinnor och män med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. I februari 2016 gav regeringen därför flertalet myndigheter i uppdrag att under perioden den 1 april 2016 till den 31 december 2018 ställa praktikplatser till förfogande åt

Arbetsförmedlingen och ta emot arbetssökande personer med funktionsnedsättning från Arbetsförmedlingen för praktik. Under perioden april 2016 till och med februari 2017 har 435 arbetssökande med funktionsnedsättning fått praktik vid sammanlagt 86 myndigheter, varav något fler är kvinnor än män.

Samhall AB

Målen för Samhalls grunduppdrag är att:

- ge arbete åt personer med funktionsnedsättning motsvarande 29,4 miljoner lönetimmar,
- minst 1 100 personer ska lämna Samhall för arbete på den reguljära arbetsmarknaden, och
- minst 40 procent av rekryteringarna i kärnuppdraget ska vara personer från prioriterade grupper som definierats gemensamt av Arbetsförmedlingen och Samhall, bl.a. personer med psykisk funktionsnedsättning, utvecklingsstörning, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller med mer än en funktionsnedsättning som tillsammans medför nedsättningar i arbetsförmågan.

Samhall har under 2016 nått samtliga ovan uppställda mål, förutom övergångsmålet till reguljära arbetsmarknaden som inte uppnåddes fullt ut. I slutet av 2016 var 19 300 personer med funktionsnedsättning anställda hos Samhall. Medelantalet årsanställda med funktionsnedsättning uppgick under 2016 till 15 900 personer, varav 44 procent kvinnor och 56 procent män. Under 2016 var det totalt 7 550 personer som påbörjade en anställning eller en arbetsträning i bolaget.

Arbetsförmedlingen fick i regleringsbrevet för 2016 i uppdrag att vid årets slut ha anvisat minst 2 000 personer med långa tider utan arbete till utvecklingsanställningar hos Samhall, varvid unga vuxna ska prioriteras. Arbetsförmedlingen och Samhall har genomfört uppdraget och vid utgången av 2016 har drygt 2 000 personer en sådan anställning i bolaget.

Under året har antalet övergångar från bolaget uppgått till 1 179 stycken varav 342 personer med utvecklingsanställning gått vidare till en anställning utanför Samhall. Av övergångarna avsåg 34 procent kvinnor och 66 procent män.

Statskontoret har analyserat processen och förutsättningarna för anställningar vid Samhall (A2017/001137/A). Rapporten visar bl.a. att det

skett förändringar över tid avseende de som anställs. De som får del av skyddat arbete hos bolaget har fortsatt en svag ställning på arbetsmarknaden med betydande behov av stöd och handledning. Förändringar i näringslivet och samhället, i Samhalls verksamhet samt i processen kring anvisningar till dessa anställningar, har medfört att kraven förändrats för dem som anställts, och som kommer att anställas. Rapporten visar även att satsningarna på utvecklingsanställningar i huvudsak fungerar väl samt att bolaget har välstrukturerade interna processer för utvecklingsarbetet med de anställda.

Samarbetet mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen för individens återgång i arbete

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har ett gemensamt uppdrag att ge stöd till personer som är sjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Syftet är att utreda behovet av och genomföra insatser som bidrar till att den som är sjukskriven eller uppbär aktivitetsersättning återfår arbetsförmågan och kan återgå i arbete. Uppdraget finansieras inom utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Insatserna ska ske så tidigt som möjligt för de personer som bedöms ha behov av aktiva rehabiliteringsinsatser. Samverkan kan även innebära medverkan från andra aktörer, som vårdgivare, kommuner och arbetsgivare.

En del i samarbetet är att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan genomför gemensamma kartläggningar. Under 2016 har ca 10 700 personer omfattats av den gemensamma kartläggningen. Av dessa avsåg 61 procent kvinnor och 39 procent män. Av de gemensamma kartläggningarna genomfördes 76 procent med personer som hade sjukpenning och 16 procent med personer som hade aktivitetsersättning. Resterande 8 procent initierades av Arbetsförmedlingen. Antalet personer som omfattas av gemensam kartläggning 2016 har närmare halverats jämfört med 2015. Enligt myndigheterna hänger nedgången bl.a. samman med att den bortre tidsgränsen i sjukförsäkringen har avskaffats fr.o.m. februari 2016. Innan dess hade den gemensamma kartläggningen använts som en del av övergången från sjukförsäkringen till arbetsmarknadspolitik.

Det genomsnittliga antalet dagar innan en kartläggning av individens rehabiliteringsbehov

har genomförts har sjunkit från 607 dagar 2015 till 486 dagar 2016. Myndigheterna bedömer dock att det fortfarande tar för lång tid innan en kartläggning har genomförts.

Under 2016 lämnade ca 9 300 personer samarbetet antingen direkt efter den gemensamma kartläggningen eller efter en period med aktiva insatser. Sammantaget har ca hälften av dessa återfått arbetsförmågan varav män utgjorde en något större andel än kvinnor. Bland unga med aktivitetsersättning har 53 procent återfått arbetsförmågan. Bland de som fick en arbetslivsinriktad insats lämnade 73 procent sjukförsäkringen. Detta kan jämföras med 2015 då motsvarande andel var 72 procent.

Enligt myndigheterna bör det finnas fler bland personer som har sjukpenning eller aktivitetsersättning som har behov av samarbetet för att uppnå arbetsförmåga (Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, Förstärkt stöd för personer som är sjukskrivna och för unga med aktivitetsersättning, helårsredovisning för 2016). Samtidigt framför de att det är en stor utmaning att skapa samsyn kring vilka som har behov av rehabiliteringsinsatser. I 2017 års nationella överenskommelse mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan fastslås att myndighetens gemensamma dialogmöten ska genomföras för att utveckla samarbetet och nå ökad samsyn kring det gemensamma uppdraget och dess mål. Myndigheterna har också beslutat om en översyn med anledning av de ställtider som de uppmärksammat förekommer i samtliga moment av samarbetet. Vidare har Försäkringskassan utarbetat regionala handlingsplaner i syfte att säkerställa att personer ges möjlighet till rehabilitering när det behövs.

Det är viktigt att övergången till Arbetsförmedlingen från sjukförsäkringen fungerar väl för de personer som har nedsatt hälsa men av Försäkringskassan bedöms ha arbetsförmåga och därmed inte längre har rätt till ersättning från sjukförsäkringen. I regleringsbrevet för 2017 har regeringen gett Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i uppdrag att skapa goda förutsättningar för övergången från sjukförsäkringen till Arbetsförmedlingen.

Samordnade rehabiliteringsinsatser genom samordningsförbund

Genom samordningsförbund kan Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, kommuner och landsting bedriva finansiell samordning i syfte att

ge individer som har behov av samordnade rehabiliteringsinsatser stöd så att dessa uppnår eller förbättrar sin förmåga att utföra förvärvsarbete. Det finns samordningsförbund i samtliga lands-ting. Vid utgången av 2016 fanns det 82 samordningsförbund som omfattar 247 av Sveriges 290 kommuner.

Samordningsförbunden finansierar både individinriktade och strukturövergripande insatser. Drygt hälften av insatserna är strukturövergripande som i huvudsak vänder sig till myndighetspersonal och arbetsgivare för att utbilda kring olika målgruppers behov samt för att främja och utveckla samverkan. De individinriktade insatserna syftar till att stödja personer att återgå till eller träda in på arbetsmarknaden. Deltagarna i insatserna har generellt sett låg utbildning och komplex problembild samt har fått offentlig försörjning före insatsstart. Den vanligaste försörjningen för både kvinnor och män före insatsstart är försörjningsstöd. Den näst vanligaste försörjningen för kvinnorna är sjuk- eller rehabiliteringspenning och för männen aktivitetsstöd.

Under 2016 har totalt ca 27 700 personer deltagit i de individinriktade insatserna. Av deltagarna var 53 procent kvinnor och 47 procent män. Efter avslutad insats är det 30 procent av kvinnorna och 37 procent av männen som arbetar eller studerar, medan 14 procent av kvinnorna och 17 procent av männen är registrerade som aktivt arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Därutöver är det 37 procent av kvinnorna och 31 procent av männen som fortsätter med annan rehabilitering efter avslutad insats.

Som en del av regeringens åtgärdsprogram har de statliga medlen till samordningsförbunden ökat från 280 till 339 miljoner kronor för att förstärka stödet till långtidssjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Under 2016 förbrukades 332 miljoner kronor, varav 11 miljoner kronor användes som riktade medel för att få till stånd fler insatser för långtidssjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Detta var möjligt då det efter den statliga medelstilldelningen till samordningsförbunden återstod 13 miljoner kronor.

Under 2016 deltog 2 781 personer med sjuk- eller rehabiliteringspenning i insatser som finansierats av samordningsförbund, vilket är 25 procent fler än under 2015. Av dessa var 71 procent kvinnor och 29 procent män. Sammanlagt 19 samordningsförbund har finansierat

insatser där långtidssjukskrivna har varit prioriterade deltagare. Under 2016 deltog 1 733 unga med aktivitetsersättning i insatser som finansierats av samordningsförbund, vilket är 4 procent fler än under 2015. Av dessa var 54 procent kvinnor och 46 procent män. Det är främst unga med aktivitetsersättning på grund av nedsatt arbetsförmåga som är aktuella för sådana insatser. Sammanlagt 27 samordningsförbund har enligt Försäkringskassan finansierat insatser där unga med aktivitetsersättning har varit prioriterade deltagare.

Regeringen har gett Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i uppdrag utvärdera samordningsförbundens verksamhet. Uppdraget ska redovisas hösten 2017 och hösten 2018 (S2017/02622/SF).

Insatser för utomeuropeiskt födda och nyanländas etablering på arbetsmarknaden

Genom etableringsuppdraget har Arbetsförmedlingen ett särskilt ansvar för nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Även instegsjobb är en insats riktad särskilt till utrikes födda. Därutöver finns det inte några säråtgärder för utrikes och utomeuropeiskt födda inom arbetsmarknadspolitiken.

Under 2016 var ca 367 800 utomeuropeiskt födda personer inskrivna vid Arbetsförmedlingen någon gång under året. Det motsvarar drygt en tredjedel av det totala antalet inskrivna personer vid Arbetsförmedlingen under året. Antalet nyanlända bland de inskrivna var 134 000, vilket innebär en ökning med ca 26 300 jämfört med 2015 och ca 42 700 jämfört med 2014. Med nyanlända personer avses, enligt Arbetsförmedlingens definition, personer som normalt inte har vistats i Sverige mer än 36 månader efter att ha beviljats uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716).

Antalet utomeuropeiskt födda som fick arbete ökade från 101 300 under 2015 till 111 600 under 2016. Andelen som fick arbete var däremot oförändrad (30,3 procent). Även för gruppen nyanlända ökade övergångarna i antal (24 400 jämfört med 20 600), men där minskade andelen från 19,1 procent 2015 till 18,2 procent 2016.

Övergångarna till reguljär utbildning bland utomeuropeiskt födda minskade något i antal (13 200 jämfört med 13 300 under 2015), i andel var minskningen mer (3,6 procent jämfört med

4,0 procent under 2015). För nyanlända ökade antalet något, från 3 300 till 3 700, däremot minskade fortfarande andelen från 3,1 procent 2015 till 2,8 procent 2016.

Totalt 89 400 personer deltog i etableringsuppdraget under 2016. Detta uppdrag utgör därmed en betydande del av Arbetsförmedlingens verksamhet, och antalet deltagare har ökat kontinuerligt sedan Arbetsförmedlingen fick uppdraget 2010.

Av dem som lämnade etableringsuppdraget under 2016 var det 33 procent som arbetade eller studerade 90 dagar efter att etableringsplanen hade avslutats. Detta innebar en ökning i förhållande till 2013 och 2014, då andelen för båda dessa år var 28 procent och 2015 då andelen var 31 procent. En betydligt lägre andel kvinnor än män arbetar efter etableringsuppdraget, däremot är det en något större andel kvinnor än män som studerar.

För en närmare beskrivning och bedömning av Arbetsförmedlingens genomförande av etableringsuppdraget, se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering avsnitt 3.4.6.

Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter

Under 2015 respektive 2016 tog regeringen initiativ till att söka medel från Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter (EGF) i syfte underlätta för Arbetsförmedlingen att förstärka, snabba upp och skräddarsy stöd till de personer som sades upp i samband med Volvo Trucks respektive Ericssons varsel under 2015. Projekten har i varierande utsträckning omfattat framför allt insatser inom vägledning, jobbsökaraktiviteter, utbildningar inom kommunal vuxenutbildning, yrkeshögskola, högskola/universitet, arbetsmarknadsutbildning och förberedande utbildningar, liksom stöd till start av näringsverksamhet och praktik. EGF-projekten har haft en positiv betydelse för samverkan mellan Arbetsförmedlingen och berörda trygghetsorganisationer och arbetsmarknadens parter. Det har lett till en ökad samsyn i kontakterna med deltagarna i målgruppen, vilket även kan ligga till grund i det fortsatta samarbetet vid varselsituationer inom ordinarie verksamhet. Av deltagarna i Ericssonprojektet har hittills 384 personer övergått till arbete av de 933

personer som varit inskrivna på Arbetsförmedlingen. Av deltagarna i Volvo Trucksprojektet har hittills 359 personer övergått till arbete av de 470 som varit inskrivna på Arbetsförmedlingen.

Insatser inom Europeiska socialfonden

Partnerskapsöverenskommelsen

Partnerskapsöverenskommelsen är en övergripande strategi för genomförandet av de fyra Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna) under programperioden 2014–2020; Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden. Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Statens jordbruksverk har i april 2017 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) redovisat ett förslag till framstegsrapport (N2017/03151/RTS). I denna rapport konstateras att samtliga fonder har kommit igång och att efterfrågan på medel övergripande är i linje med de fastställda målen i programmen. Sammantaget görs bedömningen att det finns goda förutsättningar att nå dessa mål. Regeringen har i augusti 2017 lämnat en framstegsrapport till kommissionen (N2017/03151/RTS).

Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Statens jordbruksverk har under programperioden 2014–2020 i uppdrag att arbeta med fondöverskridande samverkan inom ramen för partnerskapsöverenskommelsen. I en rapport (N2016/02790/RTS) i april 2017 redovisades arbetet under 2016. Under 2016 har myndigheterna bl.a. arbetat med insatser som syftar till att underlätta nyanländas integration. Samtliga ESI-fonder finansierar sådana projekt.

Socialfondsprogrammet 2014–2020

Det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020 beräknas omfatta totalt ca 13 miljarder kronor, varav ca 6,7 miljarder kronor i EU-medel och 6,3 miljarder kronor i nationell medfinansiering.

En viktig utgångspunkt för socialfondsprogrammet är att förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken och därmed bidra till att nå målet om en väl fungerande arbetsmarknad liksom EU 2020-strategins mål-

sättningar. I programmet ingår även insatserna inom EU:s sysselsättningsinitiativ för unga.

Svenska ESF-rådet har sedan programmets start vid årsskiftet 2014/2015 t.o.m. maj 2017 beviljat 294 projekt med en budget om totalt ca 6,2 miljarder kronor. Detta belopp motsvarar närmare hälften av den totala ramen för socialfondsprogrammet.

Till och med mars 2017 hade ca 57 000 personer påbörjat deltagande i socialfondsprogrammet inklusive sysselsättningsinitiativet för unga. Av det totala antalet deltagare är 51 procent kvinnor och 49 procent män. I den del av programmet som syftar till kompetensutveckling av sysselsatta hade ca 22 000 personer påbörjat deltagande, varav 67 procent kvinnor och 33 procent män. Faktorer som bidrar till denna fördelning är att kvinnor i högre grad än män är deltidsysselsatta och upplever arbetsrelaterade besvär, och att de därigenom har större behov av insatser. I den del av programmet som riktas till personer som står långt från arbetsmarknaden och unga hade ca 17 000 personer påbörjat deltagande t.o.m. mars 2017. Av dessa är 41 procent kvinnor och 59 procent män, vilket främst förklaras av insatserna för unga arbetslösa och att denna grupp i högre grad utgörs av män än av kvinnor.

Under 2016 och 2017 har särskilt fokus satts på insatser för nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Till och med den 15 september 2016 har de ca 2 700 nyanlända, varav 43 procent kvinnor och 57 procent män, hunnit påbörja deltagande i socialfondsinsatser. För att nyanlända kvinnor i större utsträckning ska ta del av insatserna kommer särskilda projektutlysningar att omfatta denna målgrupp. Inom socialfondsprogrammet görs även insatser för att stärka kompetensen hos de organisationer som arbetar med nyanlända.

Resultatredovisning kan nu börja ske för socialfondsprogrammet. I den del som avser insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden och unga, exklusive sysselsättningsinitiativet för unga, hade drygt 5 800 personer avslutat deltagandet fram t.o.m. mars 2017. Av dem hade totalt 58 procent, 56 procent av kvinnorna och 60 procent av männen, stärkt sin ställning på arbetsmarknaden. Dessa deltagare hade fått arbete, gått till studier, eller – om man var deltagare utanför arbetskraften – anmält sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen.

Enligt en utvärderingsrapport om ESI-fondernas genomförandeorganisationer i mars 2017

genomförs programmen på ett välfungerande sätt givet förutsättningarna. Det finns dock en utvecklingspotential vad gäller styrningen och genomförandet. Bland annat behövs, enligt utvärderingen, en tydlighet och en samsyn kring vilka effekter programmen väntas nå och hur så ska ske. Vidare finns behov av förtydligande av vad som ska samordnas mellan ESI-fonderna och strategier för samverkan med nyckelaktörer.

EU:s sysselsättningsinitiativ för unga

EU:s sysselsättningsinitiativ för unga omfattar åren 2014–2018. Medlen uppgår inom socialfondsprogrammets medelsram till totalt ca 1,1 miljarder kronor, varav 67 procent EU-medel och 33 procent nationell medfinansiering.

Sysselsättningsinitiativet inriktas på att komplettera och utöka de befintliga arbetsmarknadspolitiska insatserna för unga i de tre regioner som enligt EU:s kriterier berörs av initiativet, dvs. Sydsverige, Norra Mellansverige och Mellersta Norrland. Hela medelsramen har nu beviljats till projekt. Totalt 18 000 personer hade t.o.m. mars 2017 påbörjat deltagande, varav 40 procent kvinnor och 60 procent män vilket i stort avspeglar könsfördelningen bland unga arbetslösa. Av de närmare 12 000 deltagare som lämnat sysselsättningsinitiativet hade totalt 73 procent, kvinnor i något högre grad än män, fått en stärkt ställning på arbetsmarknaden.

Arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen ska underlätta och stimulera till omställning. Arbetsförmedlingen och Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) har i uppdrag att säkerställa att försäkringen fungerar som en omställningsförsäkring.

Under 2016 hade i genomsnitt 65 000 personer i månaden arbetslöshetsersättning vid heltidsarbetslöshet, vilket var ca 6 000 färre än 2015. Av dessa var 42 procent kvinnor och 58 procent män. Antalet personer som hade ersättning vid deltidsarbetslöshet var ca 23 000, vilket var 3 000 färre än 2015. Av dessa rörde 61 procent kvinnor och 39 procent män. Som deltidsarbetslös ersättningstagare räknas den som någon gång under månaden har arbetat och fått arbetslöshetsersättning under en och samma vecka.

Under 2016 beslutades att införa nya regler i arbetslöshetsförsäkringen för den som är deltidsarbetslös. Tidigare hade den som arbetade

deltid rätt till ersättning under 75 dagar. Enligt de nya reglerna, som trädde i kraft den 15 maj 2017, förlängdes tiden till 60 veckor. En betydligt större andel kvinnor än män arbetar ofrivilligt deltid och de nya reglerna för deltidsarbetslösa är ett verktyg för att uppnå jämställdhet på arbetsmarknaden.

Den 7 september 2015 höjdes taket för den inkomstrelaterade ersättningen så att den som tjänar upp till 25 000 kronor i månaden får 80 procent av sin lön de första 100 ersättningsdagarna. Höjningen var av väsentlig betydelse för att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera som en inkomstbortfallsförsäkring som ger individen trygghet vid arbetslöshet. Efter höjningen av taket minskade andelen ersättningstagare som inte får 80 procent av sin dagsförtjänst med 29 procentenheter, en minskning som kvarstår under 2016. Medeldagpenningen har genom takhöjningen ökat med drygt 60 kronor sedan föregående år. Fördelat på kvinnor och män har män fortsatt en högre medeldagpenning, i genomsnitt 30 kronor mer.

En viktig del i Arbetsförmedlingens uppdrag är att säkerställa att de arbetssökande som uppstår arbetslöshetsersättning uppfyller de krav som ställs i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring. I de fall det kan antas att en arbetssökande som får eller begär ersättning missköter arbetssökandet, förlänger tiden i arbetslöshet, orsakar arbetslösheten eller inte uppfyller de allmänna villkoren för rätt till ersättning ska Arbetsförmedlingen underrätta arbetslöshetskassan och IAF. Under 2016 mottog arbetslöshetskassorna ca 195 100 underrättelser, vilket är en minskning med knappt 1 procent från föregående år. Av underrättelserna rörde 44 procent kvinnor och 56 procent män. Den främsta orsaken till att en underrättelse skickats var att arbetssökande inte lämnat in sin aktivitetsrapport i tid. Under 2016 fick ca 55 200 personer med arbetslöshetsersättning någon gång under året en åtgärd med anledning av detta, vilket är en minskning med 8 procent från föregående år. Av dessa rörde 41 procent kvinnor och 59 procent män.

Inom aktivitetsstödet och utvecklingsersättningen mottog Arbetsförmedlingen ca 291 700 underrättelser under 2016. Motsvarande siffra för 2015 var 285 300 underrättelser men avser perioden mars–december då systemet infördes den 1 mars 2015. Även för denna grupp var den vanligaste orsaken till att underrättelse skickats

att aktivitetsrapporten inte lämnats in i tid. Av dessa resulterade ca 197 800 i någon form av åtgärd, vilket är en betydande minskning från föregående år. Motsvarande siffra för 2015 var 210 500 under perioden mars–december. Även inom aktivitetsstödet och utvecklingsersättningen var det fler män än kvinnor som fick en åtgärd med anledning av att aktivitetsrapporten inte lämnats in i tid, ca 61 procent respektive 39 procent.

Sanktionsgraden är antalet underrättelser som lett till en sanktion i förhållande till antalet prövade underrättelser. Under 2016 var sanktionsgraden inom arbetslöshetsförsäkringen 86 procent, vilket är en ökning med 5 procent från föregående år. Inom aktivitetsstödet och utvecklingsersättningen var sanktionsgraden 91 procent, vilket är en minskning med 2 procent från föregående år. Sanktionsgraden var ungefär densamma för kvinnor och män.

Både IAF:s och Arbetsförmedlingens uppföljningar visar att det förekommer regionala skillnader i arbetsförmedlingarnas benägenhet att skicka underrättelser till arbetslöshetskassan. Under 2016 har Arbetsförmedlingen påbörjat ett utvecklingsarbete för att effektivisera arbetet med sitt uppdrag i arbetslöshetsförsäkring.

3.4.3 Analys och slutsatser

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad och därigenom bidra till regeringens mål att ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Regeringens mål är ambitiöst och regeringen kan konstatera att politiken verkat i rätt inriktning. Ett högt arbetskraftsdeltagande bland såväl kvinnor som män bidrar också till Sveriges genomförande av Agenda 2030.

De arbetsmarknadspolitiska programmen med aktivitetsstöd har totalt sett en jämn könsfördelning. Däremot så speglar vissa arbetsmarknadspolitiska program den rådande könsuppdelade arbetsmarknaden. Endast ett av de tjugo vanligaste yrkena på den svenska arbetsmarknaden har en jämn könsbalans.

Arbetsmarknadspolitiken ska bidra till att bryta könsuppdelningen. Ett exempel är arbetsmarknadsutbildningarna som ska bidra till att bredda kvinnors och mäns utbildnings- och yrkesval samt medverka till ökad mångfald i arbetslivet. Under 2016 skedde inga förändringar

när det gäller könsfördelningen inom de olika yrkesinriktningarna utan könsfördelningen avspeglar till stor del kvinnors och mäns traditionella yrkes- och utbildningsval.

Andelen kvinnor är lägre än män bland de som har ett anställningsstöd. Till viss del är det dock fler män än kvinnor som har en svag förankring på arbetsmarknaden. Det beror bl.a. på att färre män än kvinnor har en avslutad gymnasieutbildning. Extratjänsterna som infördes i slutet av 2015 har dock en högre andel kvinnor. Det var relativt låga volymer under 2016 men dessa har ökat snabbare under de senaste månaderna 2017 och kan därmed bidra till att jämna ut könsfördelningen bland anställningsstöden. Extratjänsterna riktar sig till arbetsgivare inom traditionellt kvinnodominerade områden såsom sjukvård, skola och äldreomsorg.

Arbetet med jämställdhetsintegreringen inom arbetsmarknadspolitiken fortsätter. Arbetsförmedlingen har ett uppdrag att redovisa åtgärder och resultat av sitt arbete med jämställdhetsintegreringen på arbetsmarknaden. Sedan tidigare har regeringen förtydligat i instruktionen för Arbetsförmedlingen att myndighetens verksamhet ska främja jämställdhet och motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden.

Subventionerade anställningar

Subventionerade anställningar spelar en stor roll för att arbetssökande som står långt från arbetsmarknaden ska få ett arbete. För nyanlända är subventionerade anställningar ofta en väg in på arbetsmarknaden. Regeringen kan konstatera att volymerna i särskilt och förstärkt anställningsstöd minskar, vilket motverkar regeringens ambitioner att fler långtidsarbetslösa ska kunna få ett arbete. Extratjänsterna ökar nu i en takt som är högre än den som prognosticerades i budgetpropositionen för 2016.

Arbetsmarknadsutbildning

Arbetsmarknadsutbildning är en viktig insats i arbetet med att motverka obalanser på arbetsmarknaden. Regeringen bedömer att det är positivt att resultatet i form av övergångar till arbete har förbättrats något de senaste åren men att det fortsatt är för lågt. Det är därför viktigt att ansträngningarna fortsätter för att förbättra resultaten för både kvinnor och män.

Långtidsarbetslösa

Det är fortsatt grupper med starkare ställning på arbetsmarknaden som gynnas av den positiva

utvecklingen på arbetsmarknaden. Samtidigt som det totala antalet inskrivna på Arbetsförmedlingen minskar så ökar gruppen av de deltagare som har en svagare ställning. Det handlar om individer som har kort utbildning, är utomeuropeiskt födda och de som har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Det är också dessa personer som har en ökad risk för långtidsarbetslöshet. Även med hänsyn tagen till den fortsatt förändrade sammansättningen av de inskrivna långtidsarbetslösa vid Arbetsförmedlingen, där en allt större andel tillhör grupper som står längre från arbetsmarknaden, är den minskade andelen övergångar till arbete inte tillfredsställande.

Med tanke på hur många inskrivna vid Arbetsförmedlingen som saknar fullföljd grundskola eller gymnasieutbildning är inte heller resultaten gällande övergångar till utbildning tillräckliga. Trenden i resultaten för grupper som har en svag ställning på arbetsmarknaden har inte vänt under året utan det är fortfarande grupper med stark ställning som gynnas av den stora efterfrågan på arbetskraft. Av resultatredovisningen för långtidsarbetslösa framgår det att det finns stort behov av resultatförbättringar gällande övergångar till både arbete och studier. Forskning visar generellt att arbetsmarknadspolitiska insatser som är arbetsplatsförlagda ger bäst effekt sett till övergångar till arbete (SOU 2010:88 Vägen till arbete). Att denna typ av aktiviteter minskat kontinuerligt under en längre tid är problematiskt och det finns därför behov av att fler individer får ta del av arbetsplatsförlagda aktiviteter som leder till arbete.

Ungdomar

Ungdomsarbetslösheten har fortsatt att sjunka snabbt. När det gäller 90-dagarsgarantin har tiderna innan ungdomar erbjuds ett arbete, en utbildning eller en insats som leder till arbete eller studier fortsatt att minska och andelen som efter 90 dagar har erbjudits insats har ökat för både kvinnor och män. Den samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna som skett inom ramen för Duas uppdrag har i detta sammanhang varit en viktig del. Regeringen har också utsett en samordnare för unga som varken arbetar eller studerar. Det förbättrade arbetsmarknadsläget för unga har troligen också påverkat antalet inskrivna med traineejobb som inte har utvecklats som förväntat under 2016.

Det är angeläget att alla ungdomar, inklusive de sent anlända unga, påbörjar och fullföljer en gymnasial utbildning.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Arbetslösheten är fortfarande alltför hög bland personer med funktionsnedsättning. Antalet personer som har fått del av de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning har sedan 2015 minskat.

Regeringen konstaterar att volymerna i lönestöd för personer med funktionsnedsättning minskar. Det innebär försämrade möjligheter för personer med funktionsnedsättning att få ett arbete eftersom stöden många gånger är avgörande för möjligheten att få en förankring på arbetsmarknaden. En förklaring kan vara att arbetsgivarna i många fall inte får en tillräcklig ersättning på grund av taken för stöden.

Regeringen har tillsatt en utredning för att se över om det finns behov av flexibla insatser, t.ex. flexjobb, för att förbättra möjligheterna för dem som har en nedsatt arbetsförmåga till följd av funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete eller behålla ett arbete (dir. 2017:41).

Den ojämna fördelningen mellan kvinnor och män i antalet anställda med lönestöd kvarstår och regeringen följer därför noga det arbete som Arbetsförmedlingen har inlett med jämställdhetsintegrering bl.a. i form av jämställdhetsanalyser av arbetsmarknadspolitiska insatser för kvinnor och män med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Samhall AB spelar fortsatt en viktig roll för att skapa sysselsättning för personer med funktionsnedsättning som inte kan få arbete genom andra insatser. Målen för grunduppdraget har uppnåtts och de särskilda satsningarna på utvecklingsanställningar har genomförts. Det är viktigt att bolaget får långsiktigt hållbara förutsättningar för att klara det arbetsmarknadspolitiska uppdraget.

Insatser för sjukskrivnas återgång till arbete

Arbetsförmedlingens samverkan med Försäkringskassan avseende stöd för återgång i arbete till personer som är sjukskrivna och unga med aktivitetsersättning är en viktig del av den arbetslivsinriktade rehabiliteringen. Det är viktigt att myndigheterna arbetar för att stärka förutsättningarna för de som har behov av gemensamma och samtidiga insatser.

Myndigheterna behöver även se till att det skapas goda förutsättningar för övergången till Arbetsförmedlingen för de personer som har nedsatt hälsa men av Försäkringskassan bedöms ha arbetsförmåga och därmed inte längre har rätt till ersättning från sjukförsäkringen.

Utomeuropeiskt födda och nyanländas etablering på arbetsmarknaden

Den starka arbetsmarknaden under 2016 har resulterat i att såväl fler inrikes som utrikes födda är sysselsatta. Sysselsättningsökningen 16–64 år har varit starkare för utrikes födda än för inrikes födda. Den starka tillväxten av antalet utrikes födda i befolkningen gör att sysselsättningsgraden bland utrikes födda inte ökar mer än för inrikes födda. Arbetskraftsdeltagandet i åldrarna 16–64 år är fortfarande lägre bland utrikes födda än inrikes födda, särskilt bland utrikes födda kvinnor. Arbetsförmedlingens insatser för arbetslösa utrikes födda kvinnor behöver utvecklas och kvalitetssäkras.

Nyanländas tid inom etableringsuppdraget behöver användas mer effektivt. Arbetsförmedlingens arbete med att öka andelen nyanlända som arbetar eller studerar såväl under som efter etableringsuppdraget behöver förbättras och ledtiderna kortas. Särskilt kvinnornas grad av arbetsmarknadsetablering behöver öka. Regeringens mål som angavs i regleringsbrevet för 2016 var att andelen nyanlända som lämnar etableringsuppdraget för arbete och studier skulle öka. Resultaten har bara förbättrats marginellt.

Mot bakgrund av de goda erfarenheterna av ökad samverkan kring ungdomsarbetslösheten har Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) fått ett utökat uppdrag. För att korta vägen till arbete och utbildning för nyanlända ska Dua främja samverkan mellan Arbetsförmedlingen och andra aktörer som har betydelse för nyanländas etablering i arbetslivet, såsom kommunerna.

För en närmare beskrivning och bedömning av Arbetsförmedlingens genomförande av etableringsuppdraget, se utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering avsnitt 3.4.6.

Europeiska socialfonden

Regeringen bedömer att genomförandet av det nationella socialfondsprogrammet 2014–2020 i stort fungerar väl. Samtidigt ger utvärderingen av genomförandeorganisationen underlag för utvecklande åtgärder. Av särskild vikt i social-

fondsprogrammet är att ta till vara framgångsrika metoder och arbetsätt som kan genomföras i ordinarie verksamhet.

3.5 Politikens inriktning

Regeringens mål är att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020. Regeringen har sedan tillträdet 2014 haft en bred jobbagenda där en aktiv arbetsmarknadspolitik är en viktig del.

Målet för arbetsmarknadspolitikerna är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Grunden för Sveriges välfärd är att människors kompetens och vilja att arbeta tas tillvara. Regeringens arbetslöshetsmål är ambitiöst och utmaningarna framöver är stora. Insatserna ska bidra till att minska arbetslösheten och öka sysselsättningen för både kvinnor och män, åtgärda matchningsproblemen, åstadkomma en snabbare etablering av nyanlända och öka sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden är stark. Sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar. Antalet nyanmälda lediga platser till Arbetsförmedlingen ligger kvar på historiskt höga nivåer. Långtidsarbetslösheten har minskat och är bland vuxna lägst inom EU. Även den svenska sysselsättningsgraden är EU:s högsta.

Arbetslösheten och långtidsarbetslösheten bland ungdomar har fortsatt att minska och låg under andra kvartalet 2017 på den lägsta nivån sedan 2003 respektive 2007.

Jämställdheten på arbetsmarknaden är av grundläggande betydelse för jämställdheten i stort i samhället. Regeringens arbete med en jämställdhetsintegrerad politik kommer att fortsätta. Arbetsförmedlingens verksamhet ska främja jämställdhet och motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden. För att nå de jämställdhetspolitiska målen behöver framför allt sysselsättningen öka bland utrikes födda kvinnor. Arbetsmarknadspolitikerna ska bidra till detta.

Ta tillvara nyanländas kompetens och kunskap

En utmaning är att en allt större andel av de arbetslösa kvinnorna och männen tillhör grupper med en generellt svag ställning på arbetsmarknaden. Det gäller särskilt de personer som saknar

en fullföljd gymnasieutbildning eller är nyanlända.

Det finns ett stort behov av att underlätta för nyanlända att snabbare än i dag etablera sig på arbetsmarknaden. Efterfrågan på arbetskraft är på rekordhöga nivåer och nyanlända utgör ett tillskott till arbetskraften. En stor andel av de som kommer till Sverige är i yrkesaktiv ålder och många har dessutom kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden i hela landet. Deras kompetens och kunskap måste bättre tas tillvara. Förutom att påskynda dessa personers etablering på arbetsmarknaden skulle detta också kunna bidra till att minska rekryteringsproblem och bidra till att balansera de utmaningar en större andel äldre personer i befolkningen innebär. En stor del av den förväntade sysselsättningsökningen under kommande år förväntas att bestå av utrikes födda. För att underlätta etableringen på arbetsmarknaden måste fler personer rustas via insatser inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Arbetet för att motverka ungdomsarbetslösheten visar att det finns sätt att nå goda resultat genom nära samverkan mellan Arbetsförmedlingen, kommunerna och andra relevanta aktörer på lokal nivå.

För att fortsatt minska arbetslösheten och öka sysselsättningen är arbetsmarknadspolitikerna viktiga, men det behövs också insatser på en rad andra områden, t.ex. inom utbildningspolitiken och bostadspolitikerna, för att de nyanländas kompetens ska kunna tillvaratas. Vidare måste den diskriminering som finns på arbetsmarknaden motverkas (se utg.omr 13 avsnitt 4). Att det finns tillgängligt boende i regioner där det finns jobb- och utbildningsmöjligheter är också en viktig förutsättning.

Rusta för jobb

Många arbetslösa riskerar att fastna i långvarig arbetslöshet samtidigt som det råder brist på arbetskraft på delar av arbetsmarknaden, inte minst inom välfärdsområdena. I detta läge är det viktigt att arbetsmarknadspolitikerna bidrar till att underlätta för arbetsgivare att kunna tillsätta de lediga jobben snabbare. Eftersom en allt större del av de arbetssökande har svårt att möta kraven på arbetsmarknaden bl.a. på grund av kort utbildningsbakgrund blir en allt viktigare del i detta arbete att rusta arbetslösa kvinnor och män som saknar relevant utbildning och erfarenhet så att de kan ta de lediga jobben. Tillgången på

arbetskraft med rätt kompetens är avgörande för tillväxt, jobb och välfärd.

Det råder brist på arbetskraft i stora yrkesgrupper som inte kräver högskoleutbildning, t.ex. undersköterskor. De stora investeringarna i kunskapslyftet och regeringens fokus på matchning är viktig för alla delar av landet. Regeringen har t.ex. gjort en utbildningssatsning för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorgen och inom hälso- och sjukvården. Samtal med arbetsmarknadens parter och branschföreträdare kring den framtida kompetensförsörjningen är fortsatt viktiga. En redovisning av regeringens åtgärder för att förbättra kompetensförsörjningen ges längre fram i detta avsnitt.

Det behöver finnas tydliga spår till jobb för nyanlända, som möter behovet av arbetskraft. Det är viktigt att insatserna hänger samman och förstärker varandra. En viktig framgångsfaktor är att se till de nyanländas faktiska förmåga och inte enbart till formell utbildningsnivå.

I de fall utbildning krävs för att stärka möjligheten till arbete ska individen ta del av utbildning. En viktig förutsättning för att etableringen ska lyckas är att de insatser individen tar del av bygger på varandra och ger en god utveckling i etableringen. Den starka efterfrågan på arbetskraft understödjer behovet av ett jobbfokus i etableringen.

En effektiv arbetsförmedling som samverkar med kommuner

Arbetsförmedlingen har sedan regeringen tillträdde fått tillgång till fler verktyg och bättre förutsättningar att genomföra sitt uppdrag. Det arbetsmarknadspolitiska regelverket har förenklat, förutsättningarna för lokal samverkan har förbättrats och möjligheterna för arbetslösa att utbilda sig har förstärkts. Regeringens styrning av Arbetsförmedlingen har ett tydligt fokus på resultat.

Detta ger även möjlighet för Arbetsförmedlingen att fortsatt effektivisera sin verksamhet. Det är viktigt att de nya möjligheterna till effektivisering som bl.a. följer av minskad detaljstyrning och ökade möjligheter för Arbetsförmedlingen att fördela de tillgängliga resurserna inom verksamhetens olika delar tas tillvara. För att förbättra resultaten inom etableringsuppdraget gav regeringen den 8 juni 2017 Arbetsförmedlingen i uppdrag att förstärka sitt arbete med att säkerställa att alla nyanlända i etableringsuppdraget erbjuds en god tillgång till insat-

ser och att identifiera förbättringsområden i den egna verksamheten. (A2017/01238).

Det är angeläget att Arbetsförmedlingens verksamhet är anpassad till arbetsgivarnas behov och att myndigheten är en offensiv partner på såväl nationell som regional och kommunal nivå.

Delegationen för unga och nyanlända till arbete (Dua) har i uppdrag att främja statlig och kommunal samverkan och utveckling av nya samverkansformer. I arbetet är det angeläget att kvinnor och män ges samma möjligheter till etablering på arbetsmarknaden. Genom ytterligare främjandemedel förstärks samverkan och därmed genomslaget av arbetsmarknadspolitiska insatser för nyanländas etablering. I arbetet bör utrikes födda kvinnor särskilt beaktas.

Ytterligare satsningar på utbildning

Regeringen föreslår i denna proposition att medel anvisas för en ytterligare ökning av det kunskapslyft som har inletts och som fullt utbyggt 2021 omfattar 93 000 utbildningsplatser med studiestöd inom yrkesvux, folkhögskola, yrkeshögskola samt universitet och högskola, se vidare utgiftsområde 15 och 16 samt 17 avsnitt 3.6.2, avsnitt 9.7 och avsnitt 3.6.6. Studiestartsstödet har införts för att öka rekryteringen till studier bland arbetslösa personer som har kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet är ett verktyg som kommunerna kan välja att använda inom sitt ansvarsområde att verka för att vuxna deltar i utbildning. Kommunernas rekryteringsarbete ska ske i samverkan med Arbetsförmedlingen som har god kännedom om personernas behov av utbildning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

Parallellt med satsningen på ett nytt studiestartsstöd kvarstår möjligheten för deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin som saknar fullföljd gymnasieutbildning att påbörja studier på heltid med bibehållet aktivitetsstöd t.o.m. den 30 september 2018.

För att fler arbetslösa personer, såväl kvinnor som män, ska övergå till utbildning och lättare kunna etablera sig på arbetsmarknaden behöver flera faktorer samverka. Staten ser till att det finns förutsättningar för att utbildning kan komma till stånd genom att finansiera utbildningsplatser och tillhandahålla ett väl fungerande studiestödssystem som fungerar rekryterande till utbildning. Arbetsförmedlingen ska bidra genom

att motivera och matcha arbetslösa personer till utbildning så att dessa i högre grad går över till utbildning. Kommunerna behöver tillhandahålla utbildningar som svarar mot behoven på arbetsmarknaden. Utbildningsstarterna behöver kunna ske flexibelt för att möta behovet hos dem som ska påbörja en utbildning. Arbetsförmedlingen och kommunerna behöver samverka för att ytterligare underlätta för personer som har kort eller bristfällig utbildning att delta i reguljär utbildning. Arbetsförmedlingen bör också i högre utsträckning arbeta för att personer som behöver utbildning för att kunna matchas på arbetsmarknaden söker sig till det reguljära utbildningsväsendet.

Arbetsmarknadsutbildningen behöver förbättras så att den i större utsträckning leder till ett arbete efter avslutad utbildning och kan motverka bristsituationer när det gäller arbetskraft på arbetsmarknaden i alla delar av landet.

Fortsatt fokus på jämställdhetsintegrering

Kvinnor tar i mindre utsträckning än män del av vissa insatser, bl.a. arbetsmarknadsutbildningar och subventionerade anställningar. Arbetsförmedlingen har på uppdrag av regeringen tagit fram en plan för hur myndigheten avser att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen, liksom en handlingsplan för hur myndigheten avser att öka andelen utrikes födda kvinnor som arbetar eller studerar. Regeringen avser att följa Arbetsförmedlingens åtgärder och resultat av arbetet med jämställdhetsintegrering bl.a. i syfte att kvinnor och män ska få tillgång till arbetsmarknadspolitiska program och insatser på lika villkor.

En offensiv arbetsförmedling i samverkan med andra aktörer

De arbetsplatsförlagda aktiviteterna inom jobb- och utvecklingsgarantin har minskat de senaste åren och det finns därför ett behov av ytterligare insatser från Arbetsförmedlingen för dessa individer. Forskningen visar att arbetsmarknadspolitiska insatser som är arbetsplatsförlagda ger bäst effekt sett till övergångar till arbete.

Regeringen föreslår att 500 miljoner kronor avsätts för att stötta kommuner och landsting som redan har anställt eller anställer personer som står långt från arbetsmarknaden med hjälp av extratjänster. Alla kommuner och landsting ska kunna ta del av stödet beroende på hur många personer som de anställer med hjälp av

extratjänster. Kommunerna kommer att kunna använda de extra medlen utifrån egna behov och förutsättningar. De kan till exempel gå till att anställa fler i skola, vård och omsorg, men också till ökade möjligheter till handledning vid nyanställningar eller insatser för att förbättra arbetsmiljön. Mer stödpersonal i kommunala verksamheter förbättrar möjligheterna för flera yrkesgrupper att ägna sig åt sitt kärnuppdrag, vilket ligger väl i linje med regeringens tillitsreform. (se också utg.omr. 25, avsnitt 3.4).

År 2017 var det första året för regeringens satsning på moderna beredskapsjobb i staten. Målsättningen är att minst 500 personer ska sysselsättas 2017. Statistik från Arbetsförmedlingen visar att ca 580 personer hade ett pågående beslut om modernt beredskapsjobb i slutet av juli 2017, inkl. personer med beslut som började 2016. Under perioden 1 januari till 31 juli 2017 påbörjade totalt 521 personer ett modernt beredskapsjobb. Arbetsuppgifter som personerna som anställts på moderna beredskapsjobb utför avser bl.a. administration på myndigheterna samt arbetsuppgifter som kundvård eller extra resurs för hjälp till handläggare. Det är angeläget med ytterligare fokus på denna satsning. Målsättningen är att minst 5 000 personer ska sysselsättas 2020.

De arbetsintegrerande sociala företagen bedriver ett värdefullt arbete när det gäller att stärka och skapa arbetsställen för personer som har varit arbetslösa under en längre tid. Det är fortsatt angeläget att dessa företag ges goda förutsättningar för att göra så även i framtiden. För att skapa ytterligare förutsättningar för att kunna tillvarata och samarbeta med företagen kommer Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen undersöka möjligheten att skapa ett kvalitetssäkrings-system för de arbetsintegrerande sociala företagen. En sådan kvalitetssäkring skulle göra det enklare för bl.a. Arbetsförmedlingen att kunna använda de arbetsintegrerande sociala företagen för fler insatser inom det arbetsmarknadspolitiska regelverket. Regeringen avser att höja taket för t.ex. lönebidrag, vilket bidrar positivt till dessa verksamheters möjligheter att anställa personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Ett enklare och mer effektivt system för de subventionerade anställningarna

Ett av arbetsmarknadspolitikens viktigaste verktyg är de subventionerade anställningarna.

Dessa insatser uppvisar generellt goda effekter när det gäller att förbättra arbetslösa personers möjligheter att få arbete. I dag är systemet dock svåröverskådligt, komplicerat och sammantaget inte tillräckligt kraftfullt. Det riskerar bl.a. att minska arbetsgivares benägenhet att anställa personer som är långtidsarbetslösa eller nyanlända. Regeringskansliet har därför sett över de olika stöden i syfte att förenkla systemet.

Regeringen avser att göra betydande förenklingar och förstärkningar av de subventionerade anställningarna. Det är angeläget att förstärka insatserna för dem som står längst från arbetsmarknaden, att göra det lättare för arbetsgivare att anställa med stöd och att förenkla Arbetsförmedlingens hantering av regelverket. Regeringen bedömer att systemet behöver reformeras så att det blir färre och mer kraftfulla stöd, harmoniserade regelverk samt förenklade och mer förutsägbara insatser. Därigenom blir stöden mer träffsäkra.

Dagens olika former av särskilt anställningsstöd, förutom extratjänsterna, bör ersättas med ett nytt särskilt anställningsstöd, introduktionsjobb. Detta förenklar stödstrukturen för arbetsgivare, arbetsförmedlare och arbetssökande. Introduktionsjobb ersätter särskilt anställningsstöd inklusive det förstärkta särskilda anställningsstödet, traineejobben och instegsjobb. Traineejobben avskaffas och i stället för instegsjobb kan nyanlända ta del introduktionsjobb.

Stödet kommer att ha ett tak, en subventionsnivå och ett enhetligt handledarbidrag. Introduktionsjobb ska vara ett verktyg för att fler personer som deltar i garantiprogrammen och nyanlända ska komma i arbete snabbare. Det nya stödet ska kunna kombineras flexibelt med utbildning, både för att stärka den enskilde och för att möta kompetensbehov hos arbetsgivare.

Extratjänsterna är fortsatt en viktig insats för dem som har en särskilt svag förankring på arbetsmarknaden och kommer att kvarstå. Nuvarande handledarbidrag och subventionsgraden på 100 procent bibehålls. Extratjänsterna bedöms även i fortsättningen kunna bidra till en jämnare könsfördelning i de subventionerade anställningarna. Regeringen avser att höja taknivån för den bidragsgrundande bruttolönen i introduktionsjobb och extratjänster till 20 000 kronor i månaden. Detta innebär att taket höjs i förhållande till dagens ca 16 500 kronor i instegsjobb, ca 17 300 kronor i särskilt anställ-

ningsstöd och ca 18 800 kronor i extratjänsterna. Regeringen avser även att harmonisera taknivån i nystartsjobbet till 20 000 kronor. Taknivån i lönebidrag och offentligt skyddat arbete avses att höjas stegvis till 20 000 kronor fram till 2020. Enhetliga tak bedöms bidra till en mer ändamålsenlig användning av stöden och en påtaglig förstärkning för personer som står relativt sett längst från arbetsmarknaden.

Det finns dessutom skäl att både minska och underlätta administrationen för arbetsgivare och andra som är berörda av stöden. Bland annat bör formerna för beräkning, rekvisering och utbetalning av bidrag förenklas och harmoniseras. Detta bedöms innebära att stöden blir enklare för både arbetsgivare och arbetsförmedlare att hantera. Det bedöms också bidra till att minska risken för felaktiga utbetalningar.

Regeringens reformer av anställningsstöden kommer även att bidra till ambitionen att skapa bättre förutsättningar för enklare vägar till jobb. Förändringarna förbättrar bl.a. förutsättningarna för bemanningsföretag och matchningsaktörer att anställa personer med svårbedömd kompetens, vilket i förlängningen kan bidra till att dessa personer lättare får anställning hos arbetsgivare som upplever en osäkerhet vid anställningar av t.ex. nyanlända eller personer som varit utan arbete en längre tid. För en mer omfattande redogörelse för regeringens arbete med enkla vägar till jobb (se utg.omr. 24 avsnitt 3.7.4).

Inom Regeringskansliet har ett arbete bedrivits med att se över yrkesintroduktionsanställningarna, bl.a. utifrån överenskommelsen om insatser med anledning av flyktingsituationen som slöts mellan regeringen, Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna. En promemoria avses att remitteras.

Höjt tak för lönebidrag och fler anställningar hos Samhall

Personer med funktionsnedsättning behövs på arbetsmarknaden. Det är viktigt för delaktighet i hela samhällslivet och arbetslivet och för att motverka bristen på arbetskraft. Alltför många personer med funktionsnedsättning står utan arbete.

Samhall AB spelar en viktig roll för att personer som har en funktionsnedsättning som medför en nedsatt arbetsförmåga och som inte kan få ett jobb genom andra åtgärder ska kunna få ett

arbete. Merkostnadsersättningen för Samhalls samhällsuppdrag har varit oförändrad under flera år samtidigt som bolagets personalkostnader för att uppfylla uppdraget har ökat. Det är viktigt att bolaget framöver har förutsättningar att kunna fullgöra sitt uppdrag och anställa personer som inte kan få arbete genom andra insatser. Samhall bör kunna erbjuda olika typer av arbeten för personer med olika typer av nedsatt arbetsförmåga. Regeringen avser därför att tillföra medel till bolaget för att förbättra möjligheterna att uppfylla det arbetsmarknadspolitiska uppdraget och skapa fler övergångar till anställningar utanför bolaget. Regeringen avser även öka medlen för bolaget för att utöka omfattningen av de skyddade anställningarna med 1 000 nya anställningar 2018, och ytterligare 1 000 nya anställningar 2019.

Den 1 juli 2017 trädde förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga i kraft. Genom förordningen har regelverket för insatserna förtydligats och fått ett tydligare fokus på alla individers möjlighet till utveckling av sin arbetsförmåga. Fler personer behöver inkluderas på arbetsmarknaden och få möjlighet till arbete utifrån sina förutsättningar.

Taket för den bidragsgrundade bruttolönen för subventionerade anställningar med lönebidrag ska höjas stegvis från dagens 17 100 kronor så att den uppgår till 18 300 kronor 2018, 19 100 kronor år 2019 och till 20 000 kronor år 2020. Detta stärker förutsättningarna för ökad sysselsättning och förbättrat arbetsmarknadsdeltagande för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. En högre taknivå syftar också till att möjliggöra en större bredd i arbeten för personer som har en anställning med stöd.

Det är också viktigt att ersättningssystemen inte leder till inlåsnings effekter. I dag lämnas ett högre aktivitetsstöd till ungdomar med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga efter att de har deltagit i program under en viss tid. Att ersättningen ökar efter tid i program avviker från andra ersättningssystem för arbetslösa och riskerar att leda till att tiden i arbetslöshet förlängs. Det förhöjda aktivitetsstödet används dessutom i ett annat avseende och i en bredare omfattning än vad som var avsikten när ersättningen infördes. Regeringens bedömning är att detta inte är ändamålsenligt och regeringen avser att fasa ut det förhöjda

aktivitetsstödet. Utgångspunkten är att utfasningen kommer att ske genom att inga nya personer ska omfattas av rätten till det högre aktivitetsstödet efter att ändringen görs.

För att förbättra möjligheterna till ett framtida arbete har regeringen gett flertalet statliga myndigheter i uppdrag att tillhandahålla praktikplatser för personer med funktionsnedsättning. Det är viktigt att detta arbete fortsätter vilket också kan bidra positivt till myndigheternas verksamheter.

Regeringen har även tillsatt en utredning för att se över om det finns behov av flexibla insatser, t.ex. flexjobb, för att förbättra möjligheterna för dem som har en nedsatt arbetsförmåga till följd av funktionsnedsättning eller sjukdom att komma i arbete eller behålla ett arbete (A2017:01).

Insatser för sjukskrivnas återgång till arbete

Individen ska kunna få insatser i samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen när det behövs för att kunna återfå arbetsförmågan och återgå i arbete. Myndigheterna behöver vidta insatser för att underlätta omställning till arbete för de individer som av Försäkringskassan bedöms ha arbetsförmåga och därför övergår till Arbetsförmedlingen. Individerna ska kunna få stöd vid övergången och ett bra mottagande på Arbetsförmedlingen. Myndigheterna har påbörjat ett gemensamt utvecklingsarbete med denna inriktning. Regeringen kommer att följa upp det påbörjade arbetet och vid behov vidta åtgärder.

Snabbare etablering av nyanlända

Antalet deltagare i etableringsuppdraget har ökat kraftigt under 2016 och väntas vara fortsatt högt i år och under de närmaste åren. Samtidigt är andelen som övergår till arbete och utbildning, både under och efter tiden i etableringsuppdraget, för låg.

Ett stort antal deltagare i etableringsuppdraget är förväntat utifrån det höga antalet asylsökande under 2015. Det innebär att antalet i arbetskraften som varit kort tid i landet ökar. Detta kan motverka en nedgång i arbetslösheten eftersom det tar tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. De insatser som ges inom etableringsuppdraget är en investering som stärker individens möjligheter till arbete eller vidare studier.

Arbetsmarknadsetableringen måste bli mer effektiv för nyanlända, både för dem som har

kompetens som efterfrågas på arbetsmarknaden och för dem som är i behov av utbildning. Andelen nyanlända som lämnar etableringsuppdraget för arbete eller studier behöver öka, särskilt andelen kvinnor.

Ett nytt regelverk för effektivare etablering

För att öka effektiviteten inom etableringsuppdraget träder ett nytt regelverk för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet i kraft den 1 januari 2018. En central del i det nya regelverket är att kraven på individen tydliggörs. Arbetsförmedlarna ska få möjlighet att fokusera mer på att ge rätt insatser utifrån individens behov. Etableringsuppdraget ska göras mer likt Arbetsförmedlingens övriga verksamhet och myndighetens samlade resurser ska användas mer effektivt.

I samband med översynen har det även gjorts förändringar i reglerna om hur lön ska samordnas med den ersättning som lämnas vid deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program. Samordningen innebär att ersättningen ska minska med den lön eller andra anställningsförmåner som programdeltagaren får för samma dag.

Behov av förstärkta etableringsinsatser

Regeringen har vidtagit och avser att vidta ytterligare åtgärder i syfte att öka möjligheterna för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. Närmare hälften av dem som lämnar etableringsuppdraget är i behov av fortsatt stöd inom jobb- och utvecklingsgarantin. Därför är det fortsatt viktigt att insatserna i garantin svarar upp mot de behov som finns för att påskynda de nyanländas etablering.

Regeringen har utvidgat målgruppen för extratjänsterna till att även omfatta nyanlända. Vidare har subventionsgraden i nystartsjobb ökat för nyanlända.

Regeringens uppdrag till myndigheterna att tillhandahålla praktikplatser för nyanlända och för personer med funktionsnedsättning går nu in på sitt sista år. Utfallet har varit positivt så här långt och regeringen överväger att förlänga uppdraget.

Arbetet inom ramen för det förlängda uppdraget om förenklade och mer effektiva processer för nyanlända vid valda servicekontor är också av vikt för att påskynda etablering av nyanlända.

Regeringen avser att utöka och förlänga satsningen på Jobbsprånget. Jobbsprånget är en satsning på praktikplatser för nyanlända som har

högre utbildning inom områden där efterfrågan på arbetskraft är stor, och drivs av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), se vidare utg. omr. 24.

För en närmare redovisning av regeringens politik för nyanlända invandrades etablering (se utg. omr. 13 avsnitt 3).

Förändringar inom arbetslöshetsförsäkringen

Arbetslöshetsförsäkringen syftar till att skapa ekonomisk trygghet under omställning till arbete. Alltför få arbetslösa får i dag del av denna trygghet.

Den översyn av arbetslöshetsförsäkringen som pågår inom Regeringskansliet har under 2017 fortsatt med att se över regelverket i syfte att underlätta för fler att kvalificera sig för ersättning och ansluta sig till försäkringen. Översynen omfattar även andra frågor som tidigare utretts av den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (SOU 2015:21). Regeringen avser att lämna förslag på förändrade regler om bl.a. samordning av pension och arbetslöshetsersättning, rätt till ersättning vid förtroendeuppdrag samt vissa efterfrågade administrativa förändringar.

I maj 2017 antog riksdagen proposition (2016/17:58) Uppgifter på individnivå i arbetsgivardeklarationen. Ett nytt system med uppgifter på individnivå, dvs. per betalningsmottagare i arbetsgivardeklarationen i stället för i kontrolluppgiften, kommer att införas stegvis fr.o.m. 1 juli 2018. Regeringskansliet har med anledning av detta påbörjat ett arbete avseende om och hur uppgifterna på individnivå i arbetsgivardeklarationer bör påverka arbetslöshetsförsäkringens utformning. Tillgången till inkomstuppgifter från arbetsgivardeklarationerna gör att det finns potential att skapa en modern arbetslöshetsförsäkring med ökad tillgänglighet, högre administrativ effektivitet för både arbetslöshetskassor och arbetsgivare och större förutsebarhet och rättsäkerhet för enskilda.

Nuvarande karensvillkor i arbetslöshetsförsäkringen innebär att en arbetssökande inte kan få ersättning under de första sju dagarna i en ersättningsperiod. För att förbättra de arbetslösas ekonomiska trygghet och bättre tillgodose Sveriges internationella åtaganden avser regeringen att föreslå en sänkning av karensvillkoret till sex dagar.

Lån till körkort

Flera jobb som kan vara en väg in på arbetsmarknaden kräver körkort. För att förbättra möjligheten till etablering på arbetsmarknaden och stimulera till högre genomströmning i gymnasieskolan avser regeringen att införa en möjlighet till lån avseende utbildning för B-körkort.

Lånet är avsett att finansiera körkortsutbildning vid godkända trafikskolor, och avses i ett första steg riktas till vissa arbetslösa i åldern 18 och 47 år att kunna ta lån för körkortsutbildning. I ett andra steg utvidgas målgruppen till unga i åldern 19–20 år som avslutat en gymnasieutbildning. Den närmare utformningen av villkoren för lånet kommer att presenteras senare (se även utg.omr.15 avsnitt 3.6.9).

Minskad långtidsarbetslöshet i socialt utsatta områden

Ett reformprogram för åren 2017–2025 som syftar till att lyfta socialt utsatta områden och motverka segregation har påbörjats. Programmet fokuserar på fem områden, däribland att minska långtidsarbetslösheten, se utg. omr. 13 avsnitt 6. Flera av satsningarna inom arbetsmarknadspolitiken och vad gäller nyanländas etablering kan också bidra till att minska och motverka segregation.

Sammanfattande redovisning av reformer och finansiering**Tabell 3.7 Beräknade utgifter inom området Arbetsmarknad**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Ett enklare och mer effektivt system för de subventionerade anställningarna			
Tak introduktionsjobb och extratjänster 20 000 kr per månad	416	708	881
Subventionsnivå introduktionsjobb 80 procent	-96	-134	-148
Sänkt tak nystartsjobb m.m.	-346	-509	-563
Avskaffande av traineejobb ¹	-649	-879	-1 265
Handledarstöd introduktionsjobb	-14	-15	-14
Nya regler för fastställande och rekvisering av stöd	-24	-130	-152
Fler nyanlända i arbete och utbildning			
Förstärkt arbetsträning inom etableringsuppdraget	54	39	36
Främjandemedel för bl.a. snabbspår	20	35	0
Främjandemedel till Dua	40	0	0
Nytt regelverk för nyanländas etablering ²	-410	-456	-450

	2018	2019	2020
Insatser för personer med funktionsnedsättning			
Samhall AB	692	873	1 010
Succesiv höjning av taket i lönebidrag till 20 000 kr	403	923	1 561
Nya regler för fastställande och rekvisering av stöd	-45	-183	-184
Avskaffande av högre aktivitetsstöd för unga med funktionsnedsättning	-301	-507	-619
Övrigt			
Flytt av anslag 1:4 från utg.omr. 13 ³	2 999	2 146	1 736
Lån till körkort ⁴	151	521	597
Begränsningar i föräldrapenningen ⁵	69	69	69
Borttagande av en karensdag i a-kassan	30	60	60
Omprioriteringar från garantierna och utbildningskontrakt	-1 131	-1 134	-1 089
Utbildning inom etablering	-301	-467	-378
Finansiering etableringsinsatser	-94	-94	-56
Myndighetsgemensam metodutveckling mot osund konkurrens ⁶	-20	-20	-20
Avskaffa praktiskt basår	-7	-5	-5
Deltagande i OECD programmet PIAAC ⁷	-1	-2	-10
Arbetet mot människohandel ⁸	-0,2	-0,2	-0,2
Summa området Arbetsmarknad	1 436	838	998
Finansiellt sparande ⁹	1 563	1 310	748

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Innebär även minskade utgifter under utg.omr. 15 och 16 med sammanlagt 351 mnkr 2018, 406 mnkr 2019 och 477 mnkr 2020.

² Samtidigt ökas anslaget 2:1 Försäkringskassan inom utg.omr. 10 med 92 mnkr 2018, 112 mnkr 2019 och 95 mnkr 2020.

³ Fr.o.m. 2018 beräknas anslaget 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare inom utg.omr. 13 under anslag 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

⁴ Samtidigt ökas anslaget 1:8 Centrala studiestödsnämnden inom utg.omr. 15 med 32 mnkr 2018, 36 mnkr 2019 och 32 mnkr 2020.

⁵ Samtidigt minskas anslaget 2:1 Föräldraförsäkring inom utg.omr. 12 med motsvarande belopp.

⁶ Samtidigt ökas anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket inom området Arbetsliv med motsvarande belopp.

⁷ Samtidigt ökas anslaget 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning inom utg.omr. 16 med motsvarande belopp.

⁸ Samtidigt ökas anslag 3:2 Jämställdhetsmyndigheten inom utg.omr. 13 med motsvarande belopp.

⁹ Nettoutgifter under utg.omr. exklusive statliga ålderspensionsavgifter, effekter på budgetens inkomstsida och flytt av anslag 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare inom utg.omr. 13.

Tabell 3.8 Utgifter per anslag inom området Arbetsmarknad

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
1:1 AF förvaltningsanslag	23	34	27
1:2 Bidrag arbetslöshets- ersättning och aktivitetsstöd	-678	-1 000	-1 120
1:3 Kostnader arbetsmarknadspolitiska program och insatser	1 152	-62	-656
1:4 Lönebidrag och Samhall	1 128	1 850	2 707
1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	5	5	5
1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar	-346	-509	-563
1:13 Lån till körkort	151	521	597
Summa området Arbetsmarknad	1 436	838	998

Åtgärder för att förbättra kompetensförsörjningen

Svensk arbetsmarknad utvecklas starkt. Inom allt fler sektorer och regioner råder dock brist på arbetskraft. Det gäller såväl välfärdssektorn som den privata sektorn, inte minst branscher som bygg, industrin och industrinära tjänsteföretag. Regeringen inledde hösten 2016 samtal med arbetsmarknadens parter på central nivå om hur politiken kan utvecklas för att klara kompetensförsörjningen på kort och lång sikt. Regeringen för även samtal med företrädare för branscher och för den regionala nivån. Regeringen har vidtagit och avser att vidta ytterligare åtgärder inom flera politikområden i syfte att förbättra kompetensförsörjningen.

Arbetsmarknadspolitiska insatser

Arbetsmarknadsutredningen (A2016:03) fick i juni 2017 uppdrag att föreslå hur den statliga arbetsmarknadspolitiken i ökad utsträckning ska kunna samverka med relevanta aktörer på regional och lokal nivå i syfte att stärka kompetensförsörjningen (dir. 2017:71). Snabbspår är ett regeringsinitiativ där Arbetsförmedlingen arbetar tillsammans med branscherna för att ta tillvara nyanländas kompetens samt bidra till bristyrkesförsörjningen. Regeringen har också tillsatt utredningen om trygghet, utveckling och omställning i anställning (dir. 2017:56). I denna budgetproposition lämnas förslag som rör lån för finansiering av körkortsutbildning för vissa arbetslösa och ett förenklat system för anställningsstöden.

Utbildningspolitiska insatser

Kunskapslyftet innebär en förstärkning i antalet utbildningsplatser, men också andra viktiga reformer för en stärkt kompetensförsörjning.

Skolverket fick i maj 2016 i uppdrag (U2016/02335/S) att i samarbete med Universitetskanslersämbetet ta fram prognoser över skolans och förskolans behov av lärare och förskollärare. Regeringen gav i juli 2017 Universitetskanslersämbetet i uppdrag (U2017/03135/UH) att kartlägga hur universitet och högskolor samverkar med externa parter i frågor avseende dimensionering av utbildning.

Regeringen har också infört en rätt till behörighetsgivande kurser inom komvux och infört ett studiestartsstöd fr.o.m. den 2 juli 2017. En valideringsdelegation (dir. 2015:120) har tillsatts (se utg.omr. 16). I denna budgetproposition lämnas förslag som rör en utökning av antalet

utbildningsplatser inom regionalt yrkesvux, yrkeshögskolan, folkhögskolan samt högskolan (se utg.omr. 16).

Bostadspolitiska insatser

På uppdrag av regeringen har två samordnare närmare belyst arbetskraftssituationen inom byggbranschen och lämnat förslag på åtgärder (N2016/07931/PBB). Förutom generella arbetsmarknads- och utbildningspolitiska åtgärder med relevans för byggsektorn föreslår regeringen i denna budgetproposition även en satsning på högskoleutbildningar inom samhällsbyggnadssektorn.

Näringspolitiska insatser

Kompetensförsörjning är ett av fyra fokusområden för regeringens nyindustrialiseringsstrategi Smart industri (N2016/00496/FÖF). Regeringen avser att ta fram en ny uppdaterad handlingsplan för Smart industri och avser bl.a. att anslå medel till en satsning på praktikplatser för nyanlända som har högre utbildning inom områden som är relevanta för industrin.

Insatser inom den regionala tillväxtpolitiken

Kompetensförsörjning är ett av fyra prioriterade områden för den regionala tillväxtpolitiken. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar kan, med kompetensplattformarna som verktyg, samla berörda aktörer, bidra till utbildningsplaneringen och därmed förbättra matchningen regionalt. Tillväxtverket fick i oktober 2016 i uppdrag att ta fram förslag på riktlinjer för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Tillväxtverkets förslag på riktlinjer redovisas under utg. omr. 19 Regional tillväxt.

Hälso- och sjukvårdspolitiska insatser

Regeringen ger sedan 2016 stöd till bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården genom professionsmiljarden som fördelas till landstingen (se utg.omr. 9). Även satsningen på kvinnors hälsa och förlossningsvård ger stöd till landstingens arbete med kompetensförsörjning. Regeringen har också under perioden 2015–2016 haft flera tematiska samtal om kompetensförsörjning med berörda aktörer. Som ett led i arbetet gav regeringen i juli 2016 i uppdrag till Socialstyrelsen och Universitetskanslersämbetet att analysera och föreslå hur samverkansarenor på nationell och regional nivå mellan aktörer med ansvar för kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården kan utvecklas långsiktigt.

3.6 Budgetförslag

3.6.1 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tabell 3.9 Anslagsutveckling 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	8 153 579		-16 329
2017	Anslag	8 393 086 ¹	Utgifts-prognos	8 421 125
2018	Förslag	8 402 329		
2019	Beräknat	8 039 964 ²		
2020	Beräknat	7 973 423 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 913 615 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 7 715 382 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsförmedlingens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfundsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får därutöver användas för medfinansiering av projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Tabell 3.10 Uppdragsverksamhet Tjänsteexport

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	7 276	7 435	-159
Prognos 2017	6 209	6 334	-125
Budget 2018	367	0	367

Uppdragsverksamheten avser tjänsteexport som i huvudsak finansieras av Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Sida) och EU. Verksamheten sker i enlighet med inriktningen för det svenska biståndet och EU:s prioriterade områden. Insatserna består i att utveckla styrning, organisation, tjänster och metoder på arbetsförmedlingar inklusive arbetslivsriktad rehabilitering. Det ackumulerade överskottet i verksamheten uppgick till drygt 783 000 kronor till och med 2016.

Regeringens överväganden

För att minska onödig administration och skapa bättre förutsättningar för flexibilitet och effektivitet inom etableringsuppdraget, träder ett nytt regelverk för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet i kraft den 1 januari 2018. Det nya regelverket skiljer sig från det gamla i vissa avseenden som har smärre påverkan på antalet deltagare. Reformen medför också ändringar i ansvarsfördelningen mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan (se avsnitt 3.5).

Det nya regelverket innebär att utgifterna beräknas öka med 69 miljoner kronor 2018, 121 miljoner kronor 2019 och med 97 miljoner kronor 2020.

Den förändrade ansvarsfördelningen mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan innebär att Försäkringskassan övertar ansvaret för handläggningen av etableringsersättningen (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305). Med anledning av detta överförs 71 miljoner kronor 2018, 112 miljoner kronor 2019 och 95 miljoner kronor 2020 från anslaget till anslag 2:1 *Försäkringskassan* inom utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vis sjukdom och funktionsnedsättning.

Den 1 juli 2017 infördes en begränsning av rätten till föräldrapenning för föräldrar som kommer till Sverige med barn (SFS 2017:559). Begränsningen antas öka antalet deltagare i etableringsuppdraget. På ändringsbudget i samband med denna budgetproposition föreslås därför att anslaget ökas med 12 miljoner kronor. Utgifterna beräknas därefter öka med 25 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Begränsningen innebär samtidigt att anslaget 2:1 *Föräldraförsäkring* inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn minskas med motsvarande belopp.

Övriga förändringar sker med anledning av tidigare aviserade beslut.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 8 402 329 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 039 964 000 kronor respektive 7 973 423 000 kronor.

Tabell 3.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Arbetsförmedlingens förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 381 086	8 381 086	8 381 086
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	172 964	309 538	459 055
Beslut	-84 110	-527 973	-760 846
Varav BP18 ³	94 000	146 000	122 000
Varav ³			
Begränsningar i föräldrapenningen	25 000	25 000	25 000
Nytt regelverk nyanländas etablering	69 000	121 000	97 000
Överföring till/från andra anslag	-67 610	-122 686	-105 870
Varav BP18 ³	-71 000	-112 000	-95 000
Varav ³			
Nytt regelverk nyanländas etablering	-71 000	-112 000	-95 000
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	8 402 329	8 039 964	7 973 423

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

3.6.2 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

År	Typ	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	28 571 454		1 871 541
2017	Anslag	27 445 318 ¹		27 315 579
2018	Förslag	22 699 927		
2019	Beräknat	20 956 319		
2020	Beräknat	20 674 284		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, statliga ålderspensionsavgifter samt statsbidrag till arbetslöshetskassor enligt lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor.

Anslaget får användas för utgifter för vad avser aktivitetsstöd för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfundsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020, vilka ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Av medlen under anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för utgifter enligt ändamålet för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*.

Regeringens överväganden

Bidrag till arbetslöshetsersättning

Under 2016 erhöll i genomsnitt ca 65 000 personer i månaden arbetslöshetsersättning vid heltidsarbetslöshet, vilket var ca 6 000 färre än 2015. Antalet personer som uppbar ersättning vid deltidsarbetslöshet var ca 23 000, vilket var 3 000 färre än 2015. Som deltidsarbetslös ersättningsstagare räknas den som någon gång under månaden har arbetat och erhållit arbetslöshetsersättning under en och samma vecka.

År 2016 uppgick utgifterna för arbetslöshetsersättning till totalt 12 416 miljoner kronor. Det innebär att utgifterna minskade med 93 miljoner kronor jämfört med 2015. Inte sedan i början av 1990-talet har utgifterna och antalet ersättningsstagare varit lägre.

Under 2016 har regeringen, med stöd av 93 a § lagen om arbetslöshetskassor, lämnat ett bidrag om 8 miljoner kronor till små arbetslöshetskassor för att kompensera deras höga administrativa kostnader per medlem.

Utgifterna för arbetslöshetsersättning beräknas uppgå till 11 822 miljoner kronor under 2017, vilket är 1 042 miljoner kronor mindre än ursprungligt beräknade medel i statens budget. Jämfört med bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna för arbetslöshetsersättning minska med 158 miljoner kronor 2017, 1 261 miljoner kronor 2018, 1 263 miljoner kronor 2019 och med 1 139 miljoner kronor 2020.

Aktivitetsstöd

Under 2016 uppgick antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program som berättigar till aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning till i genomsnitt 173 000 personer per månad enligt Arbetsförmedlingens månadsstatistik. Detta innebär en minskning med 3 500 personer jämfört med 2015. Av deltagarna var det ca 17 500 som fick etableringsersättning och ca 7 000 som fick sin försörjning genom rehabiliteringspenning. Dessa utgifter belastade utg.omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering respektive utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Antalet deltagare med annan ersättning än aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning har ökat de senaste åren, vilket har bidragit till att kostnaderna för aktivitetsstöd inte i samma utsträckning har följt antalet deltagare i insatserna.

År 2016 uppgick utgifterna för aktivitetsstöd, inklusive utvecklingsersättning, till 13 415 miljoner kronor, vilket var en minskning med 688 miljoner kronor jämfört med 2015.

Utgifterna för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning beräknas uppgå till 13 200 miljoner kronor 2017, vilket är 912 miljoner kronor högre än ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2017.

Jämfört med bedömningen i 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning öka med 297 miljoner kronor 2017 för att därefter minska med 526 miljoner kronor 2018, 725 miljoner kronor 2019 och 804 miljoner kronor 2020.

Statliga ålderspensionsavgifter

Arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd är belagda med statliga ålderspensionsavgifter som uppgår till ca 10 procent av den utbetalade ersättningen. Det preliminära beloppet som beräknas årligen, korrigeras med tre års eftersläpning utifrån utfall genom ett s.k. regleringsbelopp. Avsatta medel för avgiften utbetalas med en tolfteedel av beloppet varje månad från Arbetsförmedlingen till Pensionsmyndigheten. Under 2016 utbetalades 2 741 miljoner kronor i statliga ålderspensionsavgifter. Utgifterna för statliga ålderspensionsavgifter 2017 kommer att uppgå till 2 293 miljoner kronor, vilket inkluderar regleringsbeloppet för 2014 som motsvarar ett negativt saldo om 86 miljoner kronor. För 2018 beräknas utgifterna bli 1 948 miljoner kronor, vilket inkluderar regleringsbeloppet för

2015 som minskar utgifterna med 116 miljoner kronor.

Anslaget totalt

Anslagssparandet för 2016 uppgick till 1 872 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

För 2017 beräknas utgifterna på anslaget uppgå till 27 316 miljoner kronor, vilket är 130 miljoner kronor lägre än ursprungligt anvisade medel i statens budget för 2017. Kommande år minskar utgifterna med 2 371 miljoner kronor 2018, 3 091 miljoner kronor 2019 och 2 910 miljoner kronor 2020 jämfört med budgetpropositionen för 2017.

Reformer och finansering som redovisas i avsnitt 3.5 innebär att anslaget minskar med 678 miljoner kronor 2018, 1 000 miljoner kronor 2019 och med 1 120 miljoner kronor 2020.

I tabell 3.13 redovisas förändringar på anslaget under beslut summerat från tidigare budgetpropositioner samt förslag i denna budgetproposition som påverkar anslagsnivån 2017 och framåt. Övriga makroekonomiska förutsättningar är t.ex. effekten av ändrade antaganden om antalet arbetslösa samt antalet deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgarantin för ungdomar. Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna öka med 47 miljoner kronor 2017 för att därefter minska med 2 000 miljoner kronor 2018, 2 198 miljoner kronor 2019 och 2 166 miljoner kronor 2020.

Av medlen under anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för utgifter enligt ändamålet för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. Syftet är att Arbetsförmedlingen ska kunna ha en viss flexibilitet i medelsanvändningen i avvägningen mellan programplatser med aktivitetsstöd och kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

Regeringen bedömer vidare att det inte föreligger behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 22 699 927 000 kronor för 2018. Av detta belopp beräknas 10 569 322 000 kronor för bidrag till arbetslöshetsersättning, 10 182 814 000 kronor för aktivitetsstöd och utvecklingsersättning och 1 947 791 000 kronor för statliga ålderspensionsavgifter. För 2019 och

2020 beräknas anslaget till 20 956 319 000 kronor respektive 20 674 284 000 kronor.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	27 445 318	27 445 318	27 445 318
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-2 162 157	-3 548 104	-4 160 547
Varav BP18	-678 000	-1 000 000	-1 120 000
Varav			
Avskaffande av traineejobb	67 000	90 000	127 000
Avskaffande av högre aktivitetsstöd för unga med funktionsnedsättning	-301 000	-507 000	-619 000
Borttagande av en karensdag i a-kassan	30 000	60 000	60 000
Nytt regelverk för nyanländas etablering	-415 000	-465 000	-449 000
Samhall AB	-59 000	-178 000	-239 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-2 583 234	-2 940 895	-2 610 487
Förslag/beräknat anslag	22 699 927	20 956 319	20 674 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.3 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser¹

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	9 080 590		2 287 950
2017	Anslag	11 272 336 ²		9 162 358
2018	Förslag	13 422 023		
2019	Beräknat	15 303 034		
2020	Beräknat	16 617 637		

¹ Inkluderar fr.o.m. 2018 anslaget 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare inom utg.omr. 13.

² Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Av anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för ändamål enligt anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd*.

Anslaget får användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020, vilka ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Anslaget får även användas för utgifter för program och insatser för kvinnor och män som omfattas av lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 000 000 000 kronor 2019–2028.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmarknadspolitiska program och insatser där det lämnas ersättning för kringkostnader pågår normalt ca 6 månader men kan pågå längre, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 000 000 000 kronor 2019–2028.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2028
Ingående åtaganden	4 111 790	3 636 840	4 906 799			
Nya åtaganden	3 663 840	4 881 799	9 300 000 ¹			
Infriade åtaganden	-4 111 790	-3 611 840	-6 206 799 ¹	-7 545 000	-400 000	-55 000
Utestående åtaganden	3 636 840	4 906 799	8 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	7 010 000	7 000 000	8 000 000			

¹ I nya och infriade åtaganden för 2018 ingår åtaganden som flyttats från anslag 1:4 Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare inom utg.omr. 13.

Regeringens överväganden

Anslagssparandet för 2016 uppgick till 2 288 miljoner kronor och har förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Utgifterna under anslaget ökade med 189 miljoner kronor 2016 jämfört med 2015 och uppgick till sammanlagt 9 081 miljoner kronor. Antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program var relativt oförändrat jämfört med 2015 och uppgick till i genomsnitt 188 000 personer per månad under 2016 enligt Arbetsförmedlingens månadsstatistik. Ökade kostnader för program utanför garantierna och för kompletterande aktörer är de främsta förklaringarna till att utgifterna under anslaget ökade 2016. Antalet deltagare i garantiprogrammen minskade med närmare 9 000 personer till i genomsnitt 121 000 per månad. Av deltagarna i program under 2016 omfattades i genomsnitt drygt 17 500 personer av etableringsuppdraget för vissa nyanlända invandrare, vilka inte belastar anslaget utan utg.omr. 13 Jämställdhet och nyanlända invandrarers etablering. Totalt 7 000 personer deltog i program under 2016 som tillhörde Arbetsförmedlingens samarbete med Försäkringskassan och utgifterna för dessa deltagare belastar utg.omr. 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska programmen beräknas 2017 uppgå till i genomsnitt drygt 193 000 personer per månad. Utgifterna under 2017 beräknas uppgå till sammanlagt 9 162 miljoner kronor, vilket är 82 miljoner kronor högre än utgifterna 2016. Jämfört med budgetpropositionen för 2017 beräknas utgifterna minska med 2 110 miljoner kronor 2017, 1 002 miljoner kronor 2018, 1 669 miljoner kronor 2019 och 2 152 miljoner kronor 2020. Effekten av att anslaget 1:4 *Ersättning till insatser för vissa nyanlända invandrare* inom utg.omr. 13 Jäm-

ställdhet och nyanlända invandrarers etablering beräknas under anslaget fr.o.m. 2018 innebära att anslaget ökas med 2 999 miljoner kronor 2018, 2 146 miljoner kronor 2019 och med 1 736 miljoner kronor 2020.

I tabellen nedan redovisas programvolymerna och utgifterna under anslaget för perioden 2018–2020.

Tabell 3.16 Beräknat antal kvarstående i program per månad och utgifter för arbetsmarknadspolitiska program

	2018	2019	2020
Volym (tusental)			
Aktivitetsstöd och utv. ersättning ¹	152	138	127
Anställningsstöd	26	34	40
Summa	178	172	167
Utgifter (mnkr)			
Verksamhet m.m.	13 422	15 303	16 618
Aktivitetsstöd ²	11 117	9 638	9 003
Summa	24 539	24 941	25 621

Anm: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive deltagare i program där aktivitetsstöd normalt lämnas men där deltagarna istället får etableringsersättning eller rehabiliteringsersättning som belastar anslag under utg.omr. 13 respektive utg.omr. 10.² Inklusive statliga ålderspensionsavgifter.

Beloppen och volymerna ovan är beräknade och ska indikera resursutrymmet för arbetsmarknadspolitiska insatser vid Arbetsförmedlingen.

Reformer som redovisas i avsnitt 3.5 innebär att utgifterna under anslaget ökar med 1 152 miljoner kronor 2018 för att därefter minska med 62 miljoner kronor 2019 och 656 miljoner kronor 2020.

Utöver detta redovisas som beslut i tabell 3.17 även effekter av tidigare beslutade reformer. Övriga makroekonomiska förändringar beror på effekter av en uppräknings av anslaget utifrån antaganden om konsumentprisindex samt volymförändringar som inte sker på grund av reformer.

Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna bli 936 miljoner kronor lägre 2017, 1 020 miljoner kronor lägre 2018,

1 896 miljoner kronor lägre 2019 och med 2 231 miljoner kronor lägre 2020.

Av anslaget får högst 750 000 000 kronor användas för ändamål enligt anslaget 1:2 *Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd* för att Arbetsförmedlingen ska kunna ha en viss flexibilitet i medelsanvändningen mellan programplatser med aktivitetsstöd och andra programkostnader.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 13 422 023 000 kronor för 2018. Av detta belopp beräknas 2 719 131 000 kronor för program inom etableringsuppdraget för vissa nyanlända invandrare. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 15 303 034 000 kronor respektive 16 617 637 000 kronor.

Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	11 272 336	11 272 336	11 272 336
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1 047 098	2 745 899	3 641 404
Varav BP18	-1 846 600	-2 208 200	-2 391 400
Varav			
Begränsningar i föräldrappenningen	44 000	44 000	44 000
Deltagande i PIAAC	-600	-2 200	-10 400
Avskaffande av traineejobb	-716 000	-969 000	-1 392 000
Tak introduktionsjobb och extratjänster 20 000 kr per månad	416	708	881
Subventionsnivån introduktionsjobb 80 procent	-96	-134	-148
Handledarstöd introduktionsjobb	-14	-15	-14
Nya regler för fastställande och rekvirering av stöd	-24	-130	-152
Omprioriteringar från garantierna och utbildningskontrakt	-1 131 000	-1 134 000	-1 089 000
Främjandemedel till Dua	40 000		
Utbildning inom etablering	-301 000	-467 000	-378 000
Förstärkt arbetsträning som insats i etableringsprogrammet	54 000	39 000	36 000
Finansiering av etableringsinsatser	-94 000	-94 000	-56 000
Avskaffa praktiskt basår	-7 000	-5 000	-5 000
Myndighetsgemensam metodutveckling mot osund konkurrens	-20 000	-20 000	-20 000
Främjandemedel för bl.a. snabbspår	20 000	35 000	
Nytt regelverk nyanländas etablering	2 000	-5 000	-8 000
Samhall AB	-19 000	-59 000	-81 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-1 896 392	-861 006	-31 946
Överföring till/från andra anslag	2 998 981	2 145 805	1 735 843
Varav BP18	2 998 981	2 145 805	1 735 843
Varav			
Arbetet mot människohandel	-150	-150	-150
Flytt anslag 1:4 utg.omr. 13	2 999 131	2 145 955	1 735 993
Förslag/beräknat anslag	13 422 023	15 303 034	16 617 637

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.4 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	17 102 168		1 217 838
2017	Anslag	18 405 468 ¹		17 491 866
2018	Förslag	19 196 879		
2019	Beräknat	20 260 075		
2020	Beräknat	21 431 690		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och statsbidrag till Samhall AB. Anslaget får även användas för särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS), projektmedel för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, stöd till hjälpmedel och personligt biträde på arbetsplatsen, särskilda insatser för syn- och hörselskadade, särskilt stöd till start av näringsverksamhet samt för att utveckla ny arbetsförmåga.

Anslaget får även användas för utgifter för en viss del av den statliga nationella medfinansieringen av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning för programperioden 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av sådana projekt inom regionalfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning för

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	11 750 774	11 641 913	12 111 364			
Nya åtaganden	8 977 913	9 472 043	10 988 636			
Infriade åtaganden	-9 086 774	-9 002 592	-9 700 000	-10 532 000	-2 668 000	-200 000
Utestående åtaganden	11 641 913	12 111 364	13 400 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	13 400 000	13 400 000	13 400 000			

programperioden 2014–2020, som ligger i linje med målen för den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 13 400 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om insatser under anslaget omfattar normalt mer än ett år vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Lönebidrag och Samhall m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 13 400 000 000 kronor 2019–2023.

Regeringens överväganden

Utgifterna under anslaget minskade med 58 miljoner kronor 2016 jämfört med 2015 och uppgick till 17 102 miljoner kronor. Anslags-sparandet uppgick till 1 218 miljoner kronor 2016, vilket förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Under 2016 hade i genomsnitt 90 900 personer per månad en anställning med lönebidrag, skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare, utvecklingsanställning (inkl. tidsbegränsade anställningar i Samhall AB), trygghetsanställning eller anställning i Samhall AB (se vidare avsnitt 3.4.2).

Omfattningen av insatserna inklusive Samhall AB beräknas under 2017 uppgå till 91 100 personer i genomsnitt per månad, att jämföra med den i budgetpropositionen för 2017 beräknade omfattningen på 97 800 personer i genomsnitt per månad. Ökningen jämfört med 2016 förklaras främst av fler personer i utvecklingsanställningar inom Samhall. Antalet personer i övriga lönestöd som belastar anslaget har dock inte ökat i enlighet med regeringens ambition, vilket förklarar den relativt stora skillnaden mot beräknat i budgetpropositionen för 2017.

Utgifterna 2017 beräknas uppgå till 17 492 miljoner kronor, vilket är 914 miljoner kronor lägre än vad som anvisats på den ursprungliga budgeten för 2017. Jämfört med beräknade anslag i samband med beslutad budget för 2017 antas utgifterna öka med 370 miljoner kronor 2018, 1 358 miljoner kronor 2019 och med 2 360 miljoner kronor 2020.

Samhall AB har sedan ett par år tillbaka ett uppdrag om att erbjuda utvecklingsanställningar för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga med prioritering av unga och personer med långa tider av arbetslöshet. Målsättningen 2016 var 2 000 utvecklingsanställningar.

För 2016 uppvisar Samhall AB ett negativt resultat om 175 miljoner kronor. Detta kan jämföras med det negativa resultatet 2015 på 63 miljoner kronor och det positiva resultatet 2014 på 81 miljoner kronor.

Tabell 3.20 Beräknat antal kvarstående i program och utgifter för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (Samhall AB och lönebidrag m.m.)

	2018	2019	2020
Volym (tusental) ¹	94	96	98
Utgifter (mnkr)	19 197	20 260	21 432

¹ Genomsnittligt antal personer per månad. Volym för Samhall AB avser medelantal årsanställda personer med funktionsnedsättning enligt den beräkningsprincipen bolaget tillämpar fr.o.m. december 2009 som följer av Bokföringsnämndens vägledning.

Inom ramen för resurserna finns en flexibilitet för Arbetsförmedlingen att utifrån enskilda arbetssökandes behov välja olika typer av insatser. Detta innebär att ovanstående tabell inte ska tolkas som mer än en beräkning av de totala resurser regeringen föreslår för särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga 2018–2020.

Regeringens förslag om ökade resurser för ett högre tak för den bidragsgrundande lönekostnaden för anställningar med lönebidrag och offentligt skyddat arbete samt harmoniseringar införande av månadsvis rekvisition av stöd medför att utgifterna ökar med 358 miljoner kronor 2018, 740 miljoner kronor 2019 och med 1 377 miljoner kronor 2020. Det samlade förslaget som rör Samhall AB medför att anslaget ökar med 770 miljoner kronor 2018, 1 110 miljoner kronor 2019 och med 1 330 miljoner kronor 2020.

Sammantaget medför reformerna som redovisas i avsnitt 3.5 att utgifterna under anslaget ökar med 1 128 miljoner kronor 2018, 1 850 miljoner kronor 2019 och med 2 707 miljoner kronor 2020.

Till följd av tidigare riksdagsbeslut i budgetpropositionen för 2017 ökar anslaget med 21 miljoner kronor 2018, 191 miljoner kronor 2019 och 201 miljoner kronor 2020. Dessa anslagsförändringar framgår under beslut i tabell 3.21.

Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna under anslaget minska med 424 miljoner kronor 2017 för att därefter öka med 495 miljoner kronor 2018, 1 289 miljoner kronor 2019 och med 2 436 miljoner kronor 2020.

Övriga makroekonomiska förändringar förklaras även av en uppräkningsindex och timlöneutveckling.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 19 196 879 000 kronor för 2018. Av dessa medel beräknas 4 979 897 000 kronor användas för att sysselsätta personer med

funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inom ramen för Samhall AB:s verksamhet, i detta ingår samtliga ovanstående satsningar. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 260 075 000 kronor respektive 21 431 690 000 kronor.

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Lönebidrag och Samhall m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	18 405 468	18 405 468	18 405 468
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1 148 647	2 040 634	2 908 372
Varav BP18	1 128 000	1 850 000	2 707 000
Varav			
Samhall AB	770 000	1 110 000	1 330 000
Succesiv höjning av taket i lönebidrag till 20 000 kr	403 000	923 000	1 561 000
Nya regler för fastställande och rekvirering av stöd	-45	-183 000	-184 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-353 846	-196 766	107 111
Överföring till/från andra anslag	-3 390	10 739	10 739
Förslag/beräknat anslag	19 196 879	20 260 075	21 431 690

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.5 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Notering	Övrigt
2016	Utfall	116 437	Anslags-sparande	1 384
2017	Anslag	117 960	¹	Utgifts-prognos
2018	Förslag	119 685		
2019	Beräknat	121 577	²	
2020	Beräknat	123 644	²	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 119 685 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter vid Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet). Anslaget får även användas för utgifter för nationell medfinansiering av s.k. tekniskt stöd inom Europeiska socialfonden och

inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt.

Regeringens överväganden

Svenska ESF-rådet är förvaltande myndighet för det nationella socialfondprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020. Myndigheten är även förvaltande myndighet för programmet inom Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt 2014–2020 (se utg.omr. 9).

Regeringen uppdrog den 31 augusti 2017 åt Svenska ESF-rådet att omlokalisera viss verksamhet från Stockholm till Gävle där myndigheten ska ha sitt säte. Lokaliseringen ska vara avslutad senast den 1 december 2018. Eventuella merkostnader till följd av lokaliseringen ska hanteras inom ramen för beslutade medel och krediter på anslaget.

I beräkningarna av anslaget har hänsyn tagits till tekniskt stöd inom de berörda programmen, vilket får användas för vissa administrativa kostnader.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 119 685 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 121 577 000 kronor respektive 123 644 000 kronor.

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	117 960	117 960	117 960
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 720	3 612	5 679
Beslut	5	5	5
Förslag/beräknat anslag	119 685	121 577	123 644

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

3.6.6 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

År	Utfall	510 280	Anslags-sparande	487 320
2016	Utfall	510 280	Anslags-sparande	487 320
2017	Anslag	1 181 070 ¹	Utgifts-prognos	1 076 368
2018	Förslag	1 523 500		
2019	Beräknat	1 491 600		
2020	Beräknat	1 508 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utbetalningar av stöd från Europeiska socialfonden för programperioden 2014–2020. Utbetalningarna avser delfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet för investering för tillväxt och sysselsättning. Anslaget omfattar även särskilda EU-medel, utöver socialfondsmedel, för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Anslaget får även användas för viss statlig medfinansiering av det nationella socialfondsprogrammet.

Tabell 3.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	1 865 378	3 033 574	3 675 204			
Nya åtaganden	1 677 244	1 901 386	1 670 296			
Infriade åtaganden	-509 048	-1 259 756	-1 522 500	-1 342 440	-1 364 686	-1 115 874
Utestående åtaganden	3 033 574	3 675 204	3 823 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 250 000	3 700 000	3 823 000			

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 823 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom det nationella socialfondsprogrammet omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 823 000 000 kronor 2019–2023.

Regeringens överväganden

Av anslagssparandet har 487 miljoner kronor förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Medlen från Europeiska socialfonden för det nationella socialfondsprogrammet uppgår till ca 800 miljoner euro för programperioden som helhet, varav ca 44 miljoner euro för EU:s sysselsättningsinitiativ för unga. Ytterligare EU-medel om ca 44 miljoner euro tillkommer för sysselsättningsinitiativet för unga.

Vid beräkning av de finansiella ramarna för programperioden 2014–2020 ska enligt gällande förordning (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, kursen 8 kronor och 39 öre användas. Den valutakurs som fastställts i förordningen bör vid behov revideras för att skillnaden mot den verkliga kursen inte ska bli för stor.

Medel bör vidare anvisas under anslaget för statlig medfinansiering av vissa insatser inom det nationella socialfondsprogrammet. Detta belopp beräknas uppgå till 1 500 miljoner kronor för programperioden som helhet. Beloppet omfattar främst delvis statlig medfinansiering av kompetensutveckling för sysselsatta, insatser för att förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv samt av insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden. Övrig statlig medfinansiering kan därutöver ske under bl.a. ett antal andra anslag inom utgiftsområdet och anslag inom utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning, i enlighet med ändamålen för dessa anslag.

Jämfört med anvisat och beräknade belopp i den ursprungligt beslutade budgeten för innevarande år prognosticeras utgifterna minska med 105 miljoner kronor 2017, 76 miljoner kronor 2018, 33 miljoner kronor 2019 och öka med 59 miljoner kronor 2020.

Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna minska med 38 miljoner kronor 2017. Därefter ökar utgifterna med 35 miljoner kronor 2018 och 44 miljoner kronor 2019 för att sedan minska med 5 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 1 523 500 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 491 600 000 kronor respektive 1 508 000 000 kronor.

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Europeiska socialfonden m.m. för perioden 2014–2020

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 181 070	1 181 070	1 181 070
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	346 430	314 830	332 700
Varav BP18	-75 470	-33 270	59 200
Överföring till andra anslag	-4 000	-4 300	-5 770
Förslag/beräknat anslag	1 523 500	1 491 600	1 508 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.7 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	38 455	2 071	
2017	Anslag	40 546 ¹	40 856
2018	Förslag	41 161	
2019	Beräknat	41 819 ²	
2020	Beräknat	42 539 ²	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 41 161 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) förvaltningsutgifter och forskningsbidrag.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: IFAU beviljar bidrag för externa projekt som kan pågå längre än ett år, vilket medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärde-*

ring ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 3.28 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	7 223	8 212	9 000		
Nya åtaganden	7 265	6 888	6 100		
Infriade åtaganden	-6 276	-6 100	-6 100	-6 000	-3 000
Utestående åtaganden	8 212	9 000	9 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	9 000	9 000	9 000		

Regeringens överväganden

Arbetsmarknads- och utbildningspolitiken utgör tillsammans med socialförsäkringen stora offentliga utgifter. Det är därför viktigt att följa upp och utvärdera insatser och reformer. IFAU utgör en viktig resurs i detta arbete.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 41 161 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 41 819 000 kronor respektive 42 539 000 kronor.

Tabell 3.29 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	40 546	40 546	40 546
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	613	1 271	1 991
Beslut	2	2	2
Förslag/beräknat anslag	41 161	41 819	42 539

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

3.6.8 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	64 795	493	
2017	Anslag	65 671 ¹	63 996
2018	Förslag	71 785	
2019	Beräknat	72 928 ²	
2020	Beräknat	74 179 ²	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 71 785 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Ett nytt regelverk för nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet träder i kraft den 1 januari 2018. Med anledning av att myndighetens tillsynsuppdrag vidgas i samband med detta ökas anslaget med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2018 (se avsnitt 3.5).

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 71 785 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 72 928 000 kronor respektive 74 179 000 kronor.

Tabell 3.31 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	65 671	65 671	65 671
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 110	2 173	3 337
Beslut	5 004	5 084	5 171
Varav BP18 ³	5 000	5 000	5 000
Varav ³			
Nytt regelverk för nyanländas etablering	5 000	5 000	5 000
Förslag/beräknat anslag	71 785	72 928	74 179

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

3.6.9 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	54 989		0
2017	Anslag	55 547 ¹	Utgifts-prognos	55 547
2018	Förslag	56 363		
2019	Beräknat	57 220 ²		
2020	Beräknat	58 155 ²		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 56 363 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till administration av grundbeloppet enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor för dem som inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 56 363 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 57 220 000 kronor respektive 58 155 000 kronor.

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Bidrag till administrationen av grundbeloppet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	55 547	55 547	55 547
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	813	1 670	2 605
Beslut	3	3	3
Förslag/beräknat anslag	56 363	57 220	58 155

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

3.6.10 1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	8 303		0
2017	Anslag	8 303 ¹	Utgifts-prognos	8 303
2018	Förslag	8 303		
2019	Beräknat	8 303		
2020	Beräknat	8 303		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Stiftelsen Utbildning Nordkalotten för verksamheten enligt den överenskommelse svenska staten har med Finland och Norge om anordnande av utbildningar samt kompensation för de ökade kostnader som uppstår för dessa länder till följd av att utbildningstjänsterna är mervärdeskattepliktiga i Sverige.

Regeringens överväganden

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten är en svensk statlig stiftelse som enligt en överenskommelse med Finland och Norge anordnar utbildningar. Syftet är att främja åtgärder som bidrar till att utveckla arbetsmarknaden och att stärka det regionala samarbetet för i första hand de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige. Utöver stiftelsens stadgar regleras verksamheten

av en överenskommelse mellan länderna som omförhandlas vart fjärde år.

Nuvarande överenskommelse gäller perioden 2016–2019 (A2011/2830/A), med stöd av tidigare lämnat bemyndigande från riksdagen. De avtalade årsplatserna uppgår till 80 för Finland, 60 för Norge och 145 för Sverige. Enligt överenskommelsen ska stiftelsen anordna och utveckla utbildningar för arbetsmarknadens behov i, i första hand, de nordligaste delarna av Finland, Norge och Sverige. Stiftelsen får även sälja tjänster och produkter som följer av utbildningsverksamheten. Verksamheten ska bedrivas flexibelt och anpassas till respektive lands behov inom i första hand nordkalottregionen, samt till deltagarnas behov av kunskaper för att kunna få och behålla ett arbete. Stiftelsen ska sträva efter att deltagarna förvärvar yrkeskompetens som bidrar till rörlighet mellan de nordiska ländernas arbetsmarknader, vilket bl.a. syftar till att öka den nordiska kompetensen och konkurrenskraften. Vidare ska validering av yrkeskompetenser erbjudas i syfte att öka möjligheterna till inträde på den nordiska arbetsmarknaden för personer med utomnordisk yrkes- och utbildningskompetens. Stiftelsen bör sträva efter att utforma utbildningarna så att de är anpassade för både kvinnor och män samt arbeta för att motverka könsstereotypa utbildningsval. Stiftelsen ska också arbeta med att tillämpa mål för verksamheten samt följa upp och mäta verksamhetsresultat.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 8 303 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 303 000 kronor respektive år.

3.6.11 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

År	Utfall	Utgift	Anslags-sparande	Nettoutgift
2016	Utfall	1 587 760		212 240
2017	Anslag	1 575 000 ¹	Utgifts-prognos	1 400 000
2018	Förslag	1 700 000		
2019	Beräknat	2 000 000		
2020	Beräknat	2 100 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till lönegarantiersättning enligt lönegarantilagen (1992:497) och de socialavgifter som ska betalas i samband med lönegarantiutbetalningen enligt socialavgiftslagen (2000:980). Anslaget får användas för utgifter för arbetet med handläggning av lönegarantiärenden.

Regeringens överväganden

Anslagssparandet uppgick till 212 miljoner kronor 2016, vilket förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

För 2016 uppgick bruttoutgifterna på anslaget för lönegarantiersättningen till 1 812 miljoner kronor och inkomsterna till 224 miljoner kronor. Under första halvåret 2017 har utgifterna minskat och inkomsterna ökat jämfört med motsvarande period 2016 (se tabell 4.27).

Tabell 3.36 Utgifter och inkomster för anslaget 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning första halvåret 2016 respektive 2017

Miljoner kronor

	Bruttoutgifter	Inkomster	Nettoutgifter
1:a halvåret 2016	863	123	741
1:a halvåret 2017	751	152	599

Antalet konkurser uppgick till 3 500 under första halvåret 2017, vilket är en ökning med 10 procent jämfört med motsvarande period 2016. Antalet anställda i de aktuella företagen uppgick till 9 400, vilket är en ökning med 14 procent jämfört med motsvarande period 2016.

Antalet rekonstruktioner uppgick till 212 under 2016 och ökade därmed med 15 procent jämfört med 2015. Antalet berörda anställda i företagsrekonstruktioner uppgick till 9 800 personer, en ökning med 137 procent jämfört med 2015 (se tabell 4.28).

Tabell 3.37 Företagskonkurser och företagsrekonstruktioner budgetåret 2014 – första halvåret 2017

Klicka här för att ange tabellens underrubrik.

	2014	2015	2016	Första halvåret 2017
Antalföretagskonkurser	7 200	6 400	6 000	3 500
Antal företagsrekonstruktioner	226	185	212	
Antal anställda berörda av företagskonkurser	19 100	15 500	16 300	9 400
Antal anställda berörda av företagsrekonstruktioner	5 700	4 100	9 800	

Källor: Tillväxtanalys och Kammarkollegiet.

Anm.: Statistik för företagsrekonstruktioner första halvåret 2017 finns inte tillgänglig.

Antalet personer som har fått lönegarantiersättning vid konkurs eller företagsrekonstruktion uppgick till 21 800 under perioden juli 2016–juni 2017 (se tabell 4.29), vilket är en minskning med 6 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Den genomsnittliga ersättningen per person, inklusive arbetsgivaravgift, uppgick till 66 000 kronor under denna period, vilket är en minskning med 5 procent jämfört med motsvarande period 2015/2016. Det genomsnittliga antalet dagar med lönegarantiersättning vid konkurs eller företagsrekonstruktion uppgick till 69, vilket är 9 dagar mer jämfört med motsvarande period 2015/2016 (se tabell 4.29).

Tabell 3.38 Antal personer med lönegarantiersättning m.m. 2014–juli 2016/juni 2017

Klicka här för att ange tabellens underrubrik.

	2014	2015	2016	juli 2016–juni 2017
Antal personer med lönegaranti-ersättning	23 700	19 700	23 800	21 800
Genomsnittlig ersättning per person	74 500	72 800	73 600	66 000
Genomsnittligt antal ersättningsdagar per person	63	60	69	69

Källa: Kammarkollegiet.

Tabell 3.39 Antalet personer med lönegarantiersättning uppdelat på företagskonkurs och företagsrekonstruktion 2016 och juli 2016–juni 2017

	2016	juli 2016–juni 2017
Antal personer med lönegarantiersättning vid konkurs	14 800	14 700
Antal personer med lönegarantiersättning vid företagsrekonstruktion	9 800	8 100
Genomsnittlig ersättning per person vid konkurs	80 200	77 900
Genomsnittlig ersättning per person vid företagsrekonstruktion	64 900	45 800
Genomsnittligt antal ersättningsdagar per person vid konkurs	70	79
Genomsnittligt antal ersättningsdagar per person vid företagsrekonstruktion	61	46

Källa: Kammarkollegiet.

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag om 1 700 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 000 000 000 kronor respektive 2 100 000 000 kronor.

Tabell 3.40 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Bidrag till lönegarantiersättning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	1 575 000	1 575 000	1 575 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	125 000	425 000	525 000
Förslag/beräknat anslag	1 700 000	2 000 000	2 100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.12 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tabell 3.41 Anslagsutveckling 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	6 401 984		560 158
2017	Anslag	6 216 007 ¹	Utgifts-prognos	6 178 552
2018	Förslag	5 756 893		
2019	Beräknat	5 606 056		
2020	Beräknat	5 583 652		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till arbetsgivare för nystartsjobb och yrkesintroduktionsanställningar.

Regeringens överväganden

Anslagssparandet uppgick till 560 miljoner kronor 2016, vilket förts bort som en indragning av anslagsbelopp.

Under 2016 hade i genomsnitt per månad 47 350 personer en anställning med nystartsjobb eller yrkesintroduktionsanställning.

Utgifterna för 2017 beräknas uppgå till 6 179 miljoner kronor, vilket är 37 miljoner kronor lägre än vad som anvisats på statens budget för 2017. Jämfört med budgetpropositionen för 2017 antas utgifterna minska med 94 miljoner kronor 2018, 614 miljoner kronor 2019 och med 832 miljoner kronor 2020.

De förändringar som regeringen avser att genomföra av nystartsjobben som redovisas i avsnitt 3.5 medför sammantaget att anslaget minskas med 346 miljoner kronor 2018, 509 miljoner kronor 2019 och med 563 miljoner kronor 2020.

Jämfört med 2017 års ekonomiska vårproposition beräknas utgifterna under anslaget öka med 5 miljoner kronor 2017 för att därefter minska med 94 miljoner kronor 2018, 614 miljoner kronor 2019, och med 832 miljoner kronor 2020. Övriga makroekonomiska förändringar förklaras även av en uppräknings av anslaget utifrån antaganden om timlöneutvecklingen.

Regeringen bedömer vidare att det inte föreligger behov av ett särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden för anslaget.

Regeringen förslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 5 756 893 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 606 056 000 kronor respektive 5 583 652 000 kronor.

Tabell 3.42 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Nystartsjobb och stöd för yrkesintroduktionsanställningar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 216 007	6 216 007	6 216 007
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-147 666	342 783	247 783
Varav BP18	-346 000	-509 000	-563 000
Varav			
Sänkt tak nystartsjobb m.m.	-346 000	-509 000	-563 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-311 448	-952 734	-880 138
Förslag/beräknat anslag	5 756 893	5 606 056	5 583 652

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

3.6.13 1:13 Lån till körkort

Tabell 3.43 Anslagsutveckling 1:13 Lån till körkort

Tusental kronor

År	Förslag ¹	
2018	Förslag¹	151 466
2019	Beräknat	520 632
2020	Beräknat	597 132

¹ Nytt anslag.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för lån till körkort för vissa personer.

Regeringens överväganden

Regeringen avser att införa möjligheter till lån avseende utbildning för B-körkort för vissa personer (se avsnitt 3.5). Lånet är avsett att finansiera körkortsutbildning vid godkända trafikskolor, och avses i ett första steg som införs 2018 riktas till vissa arbetslösa i åldern 18–47 år att kunna ta lån för körkortsutbildning. I ett

andra steg utvidgas målgruppen till unga i åldern 19–20 år som avslutat en gymnasieutbildning. Den närmare utformningen av villkoren för lånet kommer att presenteras senare (se även utg.omr. 15 avsnitt 3.6.9).

Regeringen föreslår att riksdagen anvisar ett ramanslag på 151 466 000 kronor för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 520 632 000 kronor respektive 597 132 000 kronor.

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Lån till körkort

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	151 466	520 632	597 132
Varav BP18	151 466	520 632	597 132
Förslag/beräknat anslag	151 466	520 632	597 132

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

4 Arbetsliv

4.1 Omfattning

Arbetslivspolitikerna omfattar områdena arbetsmiljö, arbetsrätt och lönebildning.

Arbetsmiljö

Arbetsmiljöområdet omfattar insatser för ett väl fungerande arbetsmiljöarbete, utom den del som avser arbetstid och arbetsmiljö på transportområdet. I området ingår verksamhet vid Arbetsmiljöverket och Myndigheten för arbetsmiljö-kunskap, stödet till den regionala skyddsombudsverksamheten och stöd till företagshälsovårdens kompetensförsörjning.

Arbetsrätt

Arbetsrättsområdet behandlar de arbetsrättsliga frågorna, utom den del som avser statlig arbetsrätt (utg.omr. 2 avsnitt 7). I området ingår verksamhet vid Arbetsdomstolen, utgifter för Sveriges medlemsavgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO), för deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén.

Lönebildning

Lönebildningsområdet avser insatser för en väl fungerande lönebildning och medling i arbets-tvister. I området ingår verksamhet vid Medlingsinstitutet.

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom området Arbetsliv

Miljoner kronor	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Arbetsliv</i>						
2:1 Arbetsmiljöverket	706	738	754	763	774	786
2:2 Arbetsdomstolen	30	33	31	34	35	35
2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)	32	33	33	34	34	34
2:4 Medlingsinstitutet	52	58	53	58	59	60
2:5 Arbetslivspolitik	20	30	30	25	5	5
2:6 Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö				19	33	36
Summa Arbetsliv	841	893	901	934	940	957

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för arbetslivspolitik

Målet för arbetslivspolitik är goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män (prop. 2011/12:1 utg.omr. 14 avsnitt 4.3, bet 2011/12:AU2, rskr. 2011/12:88).

Mål för arbetslivspolitikens tre delområden

Arbetsmiljö: En arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet och tar hänsyn till människors olika förutsättningar och bidrar till utvecklingen av både individer och verksamhet.

Arbetsrätt: En arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande.

Lönebildning: En lönebildning i samhällsekonomisk balans och arbetsfred.

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Arbetsmiljö

Följande resultatindikatorer redovisas inom arbetsmiljöns område:

- Antal dödsolyckor i arbetet.
- Antal anmälda arbetsolyckor med frånvaro.
- Antal anmälda arbetssjukdomar.
- Andel sysselsatta med arbetsorsakade besvär till följd av fysisk belastning respektive stress och andra psykiska orsaker.
- Antal förrättningar och inspektioner vid Arbetsmiljöverket

Arbetsrätt

Följande resultatindikatorer redovisas inom arbetsrättens område:

- Genomsnittlig vanligen och faktiskt arbetad tid.
- Deltidsarbete.
- Tidsbegränsad anställning.
- Målstatistik för Arbetsdomstolen.
- Genomströmningstider för mål vid Arbetsdomstolen.

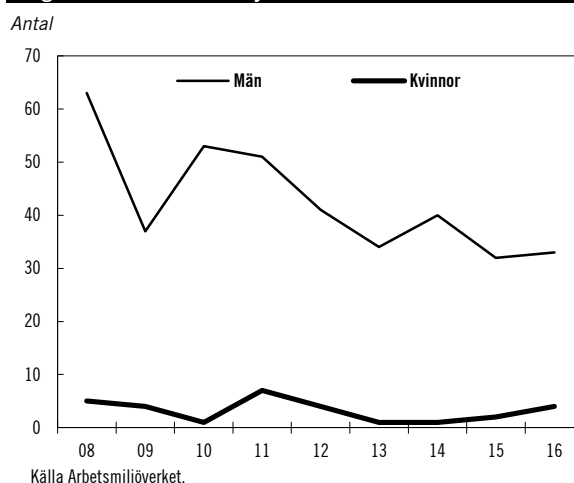
Lönebildning

Följande resultatindikatorer redovisas inom lönebildningens område:

- Antal medlingsärenden i riksavtalsförhandlingar där Medlingsinstitutet har förordnat medlare.
- Antal förlorade arbetsdagar på grund av konflikt.
- Löne- och reallöneutveckling för hela arbetsmarknaden.
- Arbetskraftskostnadsutveckling per timme inom näringslivet.
- Löneskillnaden mellan kvinnor och män.

4.4.2 Resultat – arbetsmiljö

Diagram 4.1 Antal dödsolyckor i arbetet

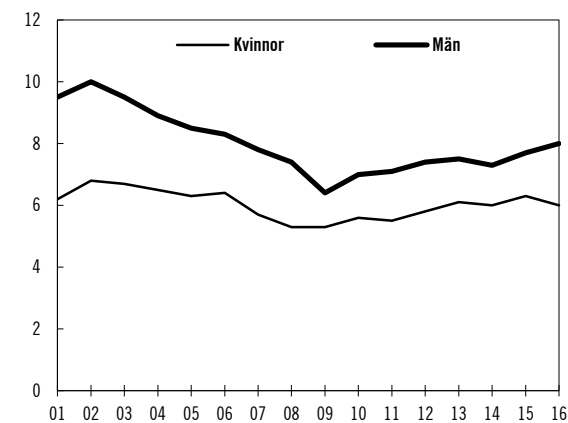

Under 2016 inträffade 37 dödsolyckor i arbetet (se diagram 4.1). Av de drabbade var 33 anställda och 4 egenföretagare. Arbetsolyckor med dödlig

utgång är betydligt vanligare bland män än kvinnor. Under 2016 omkom 29 män och 4 kvinnor i arbetet. Den vanligaste orsaken till dödsolyckor i arbetet är förlorad kontroll över fordon eller andra transportmedel.

Diagram 4.2 Antal anmälda arbetsolyckor med frånvaro

Antal per 1 000 förvärsarbetande

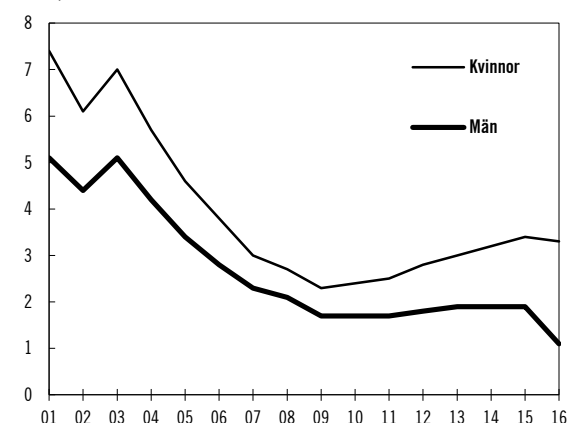

Källa: Arbetsmiljöverket.

Antalet arbetsolyckor som resulterat i frånvaro har ökat sedan 2009 och är vanligare bland män än kvinnor (se diagram 4.2). Under 2016 skedde en svag ökning av antalet anmälda arbetsolyckor med frånvaro för män, medan antalet arbetsolyckor med frånvaro minskade något för kvinnor.

Diagram 4.3 Antal anmälda arbetssjukdomar

Antal per 1 000 förvärsarbetande

Källa: Arbetsmiljöverket.

I början av 2000-talet skedde en märkbar minskning av antalet anmälningar av arbetssjukdomar (se diagram 4.3). Sedan 2010 har det dock skett en svag ökning av antalet anmälda arbetssjukdomar för både kvinnor och män. Denna trend bröts 2016 då antalet anmälningar minskade med ca 3,6 procent jämfört med föregående år.

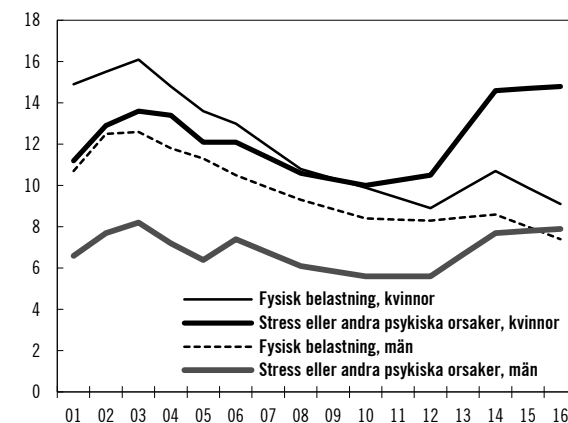
Minskningen var större bland män (drygt 8 procent) jämfört med kvinnor (drygt 1 procent).

De vanligaste orsakerna till anmälda arbetsjukdomar under 2016 utgjordes av belastningsfaktorer (39 procent) och av organisatoriska eller sociala faktorer (37 procent). Stora könsskillnader förekommer dock. Andelen anmälningar som skedde på grund av belastningsfaktorer var högre bland män än bland kvinnor.

Antalet anmälda arbetssjukdomar på grund av organisatoriska eller sociala faktorer har nästan fördubblats i jämförelse med situationen år 2011. Störst har ökningen varit bland kvinnor och för dem var organisatoriska eller sociala faktorer den vanligaste orsaken till anmäld arbetssjukdom 2016 (46 procent). Motsvarande andel bland män var betydligt lägre (21 procent).

Diagram 4.4 Andel sysselsatta med arbetsorsakade besvär till följd av fysisk belastning respektive stress eller andra psykiska orsaker

Procent

Källa: Arbetsmiljöverket.

De vanligaste orsakerna till arbetsorsakade besvär, för både kvinnor och män, är stress och andra psykiska orsaker (se diagram 4.4). Under perioden 2001–2008 var det mer vanligt förekommande med besvär orsakade av fysiska än av psykiska påfrestningar för både kvinnor och män.

Från och med 2012 är arbetsorsakade besvär till följd av stress eller andra psykiska orsaker vanligare än fysiska besvär bland kvinnor. År 2016 hade 14,8 procent av kvinnorna arbetsorsakade besvär till följd av stress eller andra psykiska orsaker, medan 9,1 procent av kvinnorna hade besvär av fysisk belastning.

Fram till 2014 var fysisk belastning det vanligaste arbetsorsakade besväret för män. År 2016 var det i stort sett lika vanligt med besvär till följd av fysisk som psykisk belastning, 7,9

procent av männen hade besvär orsakade av arbetet till följd av stress eller psykiska orsaker och 7,4 procent hade besvär till följd av fysisk belastning.

Arbetsmiljöpolitiska insatser

Regeringen har höjt ambitionsnivån på arbetsmiljöområdet. Sedan 2015 har betydande resurser tillförts Arbetsmiljöverket som har förstärkt sin tillsynsverksamhet genom att anställa fler inspektörer. Regeringens arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016–2020 (skr. 2015/16:80) lägger fast prioriteringarna.

En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet

Regeringens arbetsmiljöstrategi utgår ifrån det moderna arbetslivets utmaningar och möjligheter och innehåller konkreta åtgärder inom tre prioriterade områden:

- Nollvision mot dödsolyckor och förebyggande av arbetsplatsolyckor.
- Ett hållbart arbetsliv.
- Psykosocial arbetsmiljö.

Arbetsmiljöstrategin pekar ut en riktning för arbetet till 2020. Arbetsmarknadens parter medverkan är betydelsefull för arbetet med strategin.

Sedan regeringens beslut om strategin i januari 2016 har Arbetsmiljöverket åiterrapporterat några av de uppdrag som finns i strategin. Inom strategiområdet Nollvision mot dödsolyckor och förebyggande av arbetsolyckor har Arbetsmiljöverket, utöver det fleråriga uppdraget mot osund konkurrens, redovisat uppdragen om utländsk arbetskraft, om dödsolyckor ur ett genusperspektiv, om arbetstagare på eller vid väg och om webbaserad information till utländska aktörer. Arbetsmiljöverket har också redovisat uppdraget om tillsyn av arbetsanpassning och rehabilitering.

I november 2009 överlämnade Styrmedelsutredningen betänkandet Marknadsorienterade styrmedel på arbetsmiljöområdet (SOU 2009:97) till regeringen. Eftersom regeringen har tagit fram en ny arbetsmiljöstrategi med tillhörande uppdrag till Arbetsmiljöverket avser rege-

ringen inte att gå vidare med förslagen i betänkandet.

Arbetsmiljöverket

Förrättningar och inspektioner

Antalet förrättningar och inspektioner minskade 2013–2015 men den nedåtgående utvecklingen har nu brutits. Antalet förrättningar per heltidsanställd inspektör har dock fortsatt att minska (se tabell 4.2). En orsak till det antas vara att inspektioner av det organisatoriska och sociala arbetsmiljöarbetet är särskilt komplexa och resurskrävande.

Tabell 4.2 Antal förrättningar och inspektioner

År	2013	2014	2015	2016
Antal förrättningar	31 500	26 300	21 000	21 000
Antal inspektioner	19 000	16 000	14 000	12 500
Antal förrättningar per inspektör	140	120	100	100

Förrättningar är ett samlingsnamn för de besök på arbetsplatser som sker för att genomföra inspektion, följa upp, utreda olycksfall, samverka och informera.

Källa: Arbetsmiljöverket.

Antalet förelägganden, förbud och åtalsanmälningar ökade under 2016 till 888, jämfört med 2015 då motsvarande antal var 642. År 2014 var antalet 921. Antalet uttagna sanktionsavgifter ökade från 88 stycken 2014 och 355 stycken 2015 till 463 stycken 2016. Anledningen till att antalet förelägganden minskat och att sanktionsavgifterna ökat sedan 2014 är bl.a. en lagändring om ett nytt påföljdssystem. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2014. Fler bestämmelser i Arbetsmiljöverkets föreskrifter är nu belagda med sanktionsavgifter i stället för med straff.

Under 2016 avslutades en treårig inspektionsaktivitet med inriktning mot skolverksamhet där drygt 30 procent av landets skolor inspekterats och 300 skolhuvudmän besökts. Påfallande många av de inspekterade skolorna fick krav på åtgärder att förbättra arbetsmiljön, huvudsakligen inom det systematiska arbetsmiljöarbetet, och krav på att åtgärda brister kopplade till inomhusklimatet och buller. De flesta skolorna uppfyllde kraven vid uppföljningsinspektioner, vilket tyder på att insatsen har haft avsedd effekt.

Ny föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö

I mars 2016 trädde en ny föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) i kraft. Arbetsmiljöverket tog fram föreskriften i samråd med arbetsmarknadens parter. Föreskriften preciserar faktorer som bör ingå i det systematiska arbetsmiljöarbetet i syfte att förebygga ohälsa och olycksfall. Skillnaden jämfört med tidigare är att det nu finns konkreta regler (utifrån arbetsmiljölagen) om arbetsbelastning, arbetstid och om främjande av hälsa. Föreskriften innehåller även regler om kunskaper, mål och tillvägagångssätt för att förebygga och hantera kränkande särbehandling.

Uppdraget om kvinnors arbetsmiljö

I mars 2017 överlämnade Arbetsmiljöverket sin slutrapport för projektet Särskilda förebyggande insatser inom kvinnodominerat arbete. I samband med överlämnandet höll Arbetsmiljöverket ett seminarium. Utöver slutrapporten har myndigheten även sammanställt de viktigaste slutsatserna i en vitbok. Projektets övergripande slutsats är att det krävs större förändringar än vad som hittills skett på arbetsplatserna vad gäller styrning, ledning, organisering och fördelning av resurser för att i grunden förbättra kvinnors och mäns arbetsvillkor och arbetsmiljö. Det konstaterades bl.a. i projektet att fysisk och emotionell belastning inom kvinnodominerade sektorer är negativa följder av arbetsvillkor och arbetsmiljö som drabbar både män och kvinnor som befinner sig i sektorn. Enligt Arbetsmiljöverket är det inte en fråga om kön utan om exponering.

Särskilda uppdrag

Arbetsmiljöverket har regeringens uppdrag att arbeta med jämställdhetsintegrering. Utifrån myndighetens handlingsplan har myndigheten t.ex. integrerat ett genusperspektiv i rutinerna för inspektion och infört en checklista så att frågor om jämställdhet ställs vid tillsyn.

Arbetet mot osund konkurrens i arbetslivet

Arbetsmiljöverket har regeringens uppdrag att stärka tillsynen av företag som bryter mot arbetsmiljölagstiftningen för att få konkurrensfördelar. I uppdraget ingår att samverka med andra myndigheter. För närvarande ingår tolv myndigheter i en samverkansgrupp. Fem regionala myndighetsgemensamma tillsynsteam etablerades under 2016. Arbetsmiljöverket har också haft samråd med arbetsmarknadens parter.

I mars 2016 inrättades ett europeiskt forum för att bekämpa odeclarerat arbete. Regeringen har utsett Arbetsmiljöverket till svensk representant i forumet. Arbetsmiljöverket utbyter kunskaper och erfarenheter från arbetet på nationell nivå och i det europeiska forumet.

Utstationering

Arbetsmiljöverket är förbindelsekontor för utstationeringsfrågor och förvaltar ett register dit arbetsgivare ska anmäla sina utstationerade arbetstagare. Under 2016 anmäldes totalt 47 727 utstationerade arbetstagare till registret. De flesta var verksamma inom branscherna bygg och tillverkning och de flesta kom från Polen och Litauen (Arbetsmiljöverkets rapport 2017:2). Under det första halvåret för 2017 har knappt 31 000 utstationerade arbetstagare haft ett uppdrag. Motsvarande siffra under första halvåret för 2016 var ca 24 500 anmälda utstationerade arbetstagare. Det betyder att antalet anmälda utstationerade arbetstagare ökade med 26 procent under första halvåret 2017 jämfört med motsvarande period 2016 (Arbetsmiljöverkets rapport 2017:7).

De nya utstationeringsreglerna (prop. 2016/17:107) innebär delvis nya arbetsuppgifter för Arbetsmiljöverket, som får till uppgift att i större utsträckning bistå och kommunicera med andra behöriga myndigheter inom EES.

Den regionala skyddsombudsverksamheten

Regeringen ger årligen ett bidrag till den regionala skyddsombudsverksamheten. De regionala skyddsombudens uppgift är att aktivera och vara ett stöd för arbetstagersidan i det lokala arbetsmiljöarbetet, främst på mindre arbetsställen där det saknas skyddskommittéer. Enligt den redovisning som de centrala arbetstagarorganisationerna (LO, TCO och Saco) och Svenska Hamnarbetarförbundet lämnar fanns 2016 drygt 1 700 regionala skyddsombud vilket motsvarar drygt 300 årsarbetskrafter.

Företagshälsövårdens kompetensförsörjning

Regeringen har avsatt särskilda medel för företagshälsövårdens kompetensförsörjning. I febru-

ari 2016 beviljade regeringen Stiftelsen Arbetslivsforums projektansökan om medel för att stärka företagshälsovårdens kompetensförsörjning (A2016/00063/ARM). Projektet har utformat en modell för administration och organisering av utbildningen för läkare med tilläggspecialiteten arbetsmedicin. Projektet har även genomfört en pilotutbildning med ett tiotal läkare.

I mars 2017 beslutade regeringen om att bevilja Stiftelsen Arbetslivsforums ansökan om att fortsätta projektet (A2017/00236/ARM).

Särskilda satsningar på arbetslivsforskning

I propositionen Vårändringsbudget 2015 avsatte regeringen särskilda medel för åren 2015–2018 för att finansiera arbetslivsforskning. Dessa medel har fördelats mellan Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) och Arbetsmiljöverket. I augusti 2016 beviljade Arbetsmiljöverket medel till fyra forskningsprojekt med relevans för tillsynsverksamheten om totalt 12 miljoner kronor. De beviljade projekten har en tonvikt på arbetsmiljö och arbetsmiljörelaterad ohälsa ur ett genusperspektiv. I oktober 2016 beslutade Forte att bevilja bidrag till tio forskningsprojekt om arbetsmiljö i kvinnodominerade sektorer om totalt 38 miljoner kronor. Forte har sammanställt forskningsprojekten i skriften 10 projekt om arbetsmiljö. Skriften syftar till att sprida den forskning som finansierats inom området och hur den kan nyttiggöras på arbetsplatsen (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 9).

I forskningsproposition Kunskap i samverkan (2016/17:50) aviserade regeringen ytterligare satsningar på forskning och samordnade insatser inom arbetslivsområdet, och i budgetpropositionen 2017 avsatte regeringen ytterligare medel för detta. Som en del i denna satsning beslutade regeringen i maj 2017 att ge Forte i uppdrag att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram om arbetslivsforskning (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 9). De samordnade insatserna har utretts av Utredningen om ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö (SOU 2017:28).

Utredning om ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö

I januari 2016 tillsatte regeringen en särskild utredare med uppdrag att föreslå hur ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitik bör inrättas och utformas (dir.2016:2). I september 2016 fick utredningen ett tilläggsuppdrag (dir.2016:79) om att föreslå en långsiktig lösning för placering av ansvaret om att stödja evidensbaserade riktlinjer för företagshälsovården.

I mars 2017 överlämnade utredningen sitt betänkande Ett nationellt centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö (SOU 2017:28). Betänkandet har remitterats. En hearing om delar av betänkandets förslag hölls i juni 2017. Regeringen har beslutat att gå vidare med utredningens förslag och avser att inrätta Myndigheten för arbetsmiljökunskap under 2018.

Utredning om arbetsmiljöregler

I januari 2016 gav regeringen en särskild utredare uppdraget att bl.a. kartlägga det moderna arbetslivets utmaningar, analysera om bestämmelserna om arbetsmiljöansvar är ändamålsenliga och se över de regionala skyddsombudens tillträdesrätt och befogenheter (dir. 2016:1).

I mars 2017 överlämnade utredningen betänkandet Ett arbetsliv i förändring – hur påverkas ansvaret för arbetsmiljön? (SOU 2017:24). Betänkandet innehåller förslag gällande utökad tillträdesrätt för regionala skyddsombud. Betänkandet har remitterats. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Åtgärder för friskare arbetsplatser

Som en del i regeringens åtgärdsprogram har arbetsmarknadens parter utarbetat avsiktsförklaringar där de sektorsvis kommit överens om åtgärder för friskare arbetsplatser och minskad sjukfrånvaro (S2016/05357/SF). I anslutning till detta har regeringen beslutat att inrätta ett dialogforum för regeringens samtal med arbetsmarknadens parter (S2017/01987/SF). Syftet med dialogforumet är att löpande diskutera

pågående, planerade och framtida åtgärder som bidrar till friskare arbetsplatser. Forumet kommer att bestå under tiden som åtgärdsprogrammet genomförs och för att följa upp regeringens mål för sjukfrånvaron.

Europeiska kommissionens arbetsmiljömeddelande

I januari 2017 presenterade kommissionen meddelandet Säkrare och hälsosammare arbetsplatser för alla – modernisering av EU:s lagstiftning och politik på arbetsmiljöområdet. I meddelandet lyfts tre huvudsakliga åtgärdsområden fram: åtgärder gällande cancerframkallande ämnen, åtgärder för att stödja små och medelstora företag och uppdatering av arbetsmiljöreglerna. Det fortsatta arbetet kommer huvudsakligen att ske inom ramen för Rådgivande kommittén för arbetsmiljöfrågor, Europeiska arbetsmiljöbyrån och Yrkesinspektörskommittén.

Ändringar i direktivet om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för carcinogener eller mutagena ämnen i arbetet

I juli 2017 träffades en överenskommelse mellan rådet och Europaparlamentet om förslaget om ändringar i Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/37/EG om skydd för arbetstagare mot risker vid exponering för carcinogener eller mutagena ämnen i arbetet. Beslutet fastställer nya gränsvärden för exponering i arbetet av 13 cancerframkallande ämnen. I förhandlingarna har Sverige nått framgång för ett mer ambitiöst gränsvärde för krom VI.

I januari 2017 presenterade Europeiska kommissionen ett andra förslag om ändringar i carcinogen- och mutagendirektivet (Faktapromemoria 2016/2017:FPM62). Förslaget går ut på att sju nya ämnen får regleringar i direktivet genom fastställande av gränsvärden och hudmärkningar. I juni 2017 beslutade rådet om en allmän inriktning för förslaget och förhandlingarna fortsätter inom EU.

Europeiska kommissionens tolkningsmeddelande om arbetstidsdirektivet och rapport om genomförande av arbetstidsdirektivet

I april 2017 lämnade Europeiska kommissionen ett tolkningsmeddelande med syfte att klargöra rättsläget och rättssäkerheten vid tillämpningen av Europaparlamentet och rådets direktiv 2003/88/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden för medlemsstaterna och andra berörda parter. I samband med tolkningsmeddelandet lämnade Europeiska kommissionen en rapport där medlemsstaternas genomförande av arbetstidsdirektivet granskas. Båda har remitterats. Diskussionerna fortsätter inom EU.

Genomförande av produktdirektiv inom arbetsmiljöområdet m.m.

Tre produktdirektiv som beslutats av EU har genomförts i svensk rätt genom föreskrifter på området från Arbetsmiljöverket. Direktiven är Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/29/EU om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av enkla tryckkärl, Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/68/EU om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om tillhandahållande på marknaden av tryckbärande anordningar Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/34/EU om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning av utrustning och säkerhetssystem som är avsedda för användning i explosionsfarliga omgivningar.

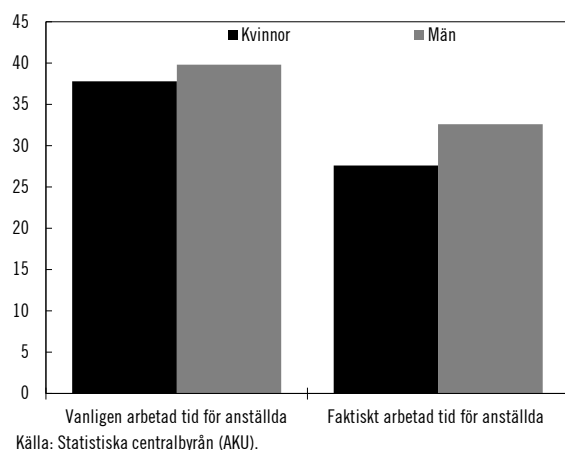
Europaparlamentets och rådets förordning nr 2016/425 om personlig skyddsutrustning och upphävande av rådets direktiv 89/686/EEG ska tillämpas fullt ut i medlemsstaterna fr.o.m. den 21 april 2018. Mot denna bakgrund behöver det svenska regelverket ses över för att säkerställa att det inte reglerar samma område. Dessutom behöver de regler som EU:s förordning om personlig skyddsutrustning förpliktigar Sverige att införa tas fram. Det kan även finnas behov av kompletterande regler och nationella föreskrifter inom det område som överlämnas till medlemsstaternas beslutanderätt. Därför har en departementspromemoria (Ds 2017:23) tagits fram inom Regeringskansliet, i vilken det föreslås bl.a. en ny lag respektive en ny förordning med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning

om personlig skyddsutrustning. Promemorian har remitterats. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

4.4.3 Resultat – arbetsrätt

Under 2016 var den vanliga arbetade tiden i genomsnitt 37,8 timmar i veckan för kvinnor och 39,8 timmar i veckan för män (se diagram 4.5). Den vanliga arbetade tiden är oförändrad jämfört med 2015. Under 2016 uppgick den faktiskt arbetade tiden per vecka till i genomsnitt 33,6 timmar för kvinnor och 37,5 timmar för män, vilket är i stort sett oförändrat jämfört med 2015.

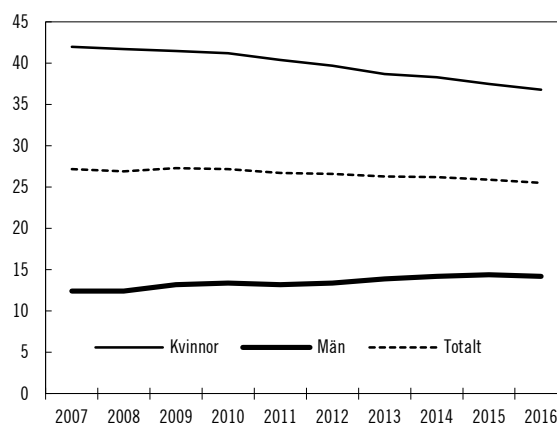
Diagram 4.5 Genomsnittlig vanligen och faktiskt arbetad tid (15–74 år)

Av samtliga anställda kvinnor arbetade nästan 37 procent deltid under 2016, jämfört med drygt 14 procent av samtliga anställda män (se diagram 4.6). Andelen deltidssarbetande kvinnor var 2016 drygt 5 procentenheter lägre jämfört med 2007 medan andelen deltidssarbetande män var nästan 2 procentenheter högre jämfört med 2007. Totalt sett har det skett en minskning av andelen deltidssanställda med ca 1,5 procentenheter.

Diagram 4.6 Deltidsarbete (15–74 år)

Andel deltidssarbetande i procent av samtliga anställda

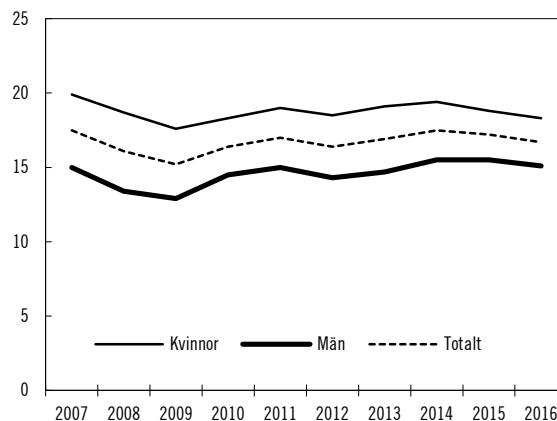

Anm: Deltidsarbete definieras som arbete upp till och med 34 timmar per vecka.
Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Kvinnor har i större omfattning än män tidsbegränsade anställningar (se diagram 4.7). Skillnaden mellan kvinnor och män har minskat successivt under den senaste tioårsperioden och var drygt 1,5 procentenheter mindre 2016 i jämförelse med 2007.

Diagram 4.7 Tidsbegränsad anställning (15–74 år)

Andel anställda som har tidsbegränsad anställning i procent av samtliga anställda

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Arbetsdomstolen

Antalet mål som kom in till Arbetsdomstolen 2016 var lägre än föregående år (se tabell 4.3). Knappt 50 procent av målen var s.k. A-mål (mål i vilken talan väcks direkt hos Arbetsdomstolen) vilket är en minskning från tidigare år. Antalet avgjorda mål minskade något jämfört med 2015, men ligger dock på samma nivå som 2013 och tidigare år. Även antalet inläggande mål har fortsatt att minska.

Tabell 4.3 Målstatistik för Arbetsdomstolen

Antal

	2013	2014	2015	2016
Inkomna mål	407	403	336	294
Avgjorda mål	376	426	357	347
Antal domar och särskilt uppsatta beslut	94	91	76	77
Innelliggande mål vid årets slut	221	198	177	124

Källa: Arbetsdomstolen.

Genomströmningstiderna (handläggningstiderna) är av stor betydelse för att bedöma om arbetsrättsliga tvister avgörs inom rimlig tid. Beräknat som månatlig mediantid för avgjorda mål var genomströmningstiderna för såväl A-mål som B-mål (mål som först har prövats i tingsrätt och sedan överklagats till Arbetsdomstolen) relativt konstant under åren 2013–2016 (se tabell 4.4).

Tabell 4.4 Genomströmningstider för mål vid Arbetsdomstolen

Antal månader (medianvärde)

	2013	2014	2015	2016
A-mål totalt	6	7	7	6
A-mål avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut	12	12	14	14
B-mål totalt	2	4	2	2
B-mål avgjorda efter dom eller särskilt uppsatt beslut	11	10	12	9

Källa: Arbetsdomstolen.

Genomförande av direktiv om intjänande och bevarande av tjänstepension

I april 2015 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/50/EU om minimikrav för ökad rörlighet mellan medlemsstaterna för arbetstagare genom förbättrade villkor för intjänande och bevarande av kompletterande pensionsrättigheter ska genomföras i svensk rätt (dir. 2015:45). I augusti 2016 överlämnade utredningen betänkandet Villkor för intjänande och bevarande av tjänstepension (SOU 2016:51). Betänkandet har remitterats. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Genomförande av sjöfolksdirektivet

I mars 2017 lämnade regeringen över propositionen Genomförande av sjöfolksdirektivet till riksdagen (prop. 2016/17:120). Riksdagen antog lagförslagen i enlighet med propositionen i maj 2017. Lagändringarna träder i kraft den 1 oktober 2017.

Nya utstationeringsregler

I februari 2017 överlämnade regeringen propositionen Nya utstationeringsregler (prop. 2016/17:107) till riksdagen. Riksdagen antog förslagen i enlighet med propositionen i april 2017. Lag- och förordningsändringarna trädde i kraft den 1 juni 2017.

Med de nya utstationeringsreglerna har Sverige genomfört Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/67/EU om tillämpning av direktiv 96/71/EG om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 om administrativt samarbete genom informationssystemet för den inre marknaden (IMI-förordningen).

Överträdelseärende för sent genomförande av tillämpningsdirektivet av utstationeringsdirektivet och ändring av IMI-förordningen

I september 2016 inledde kommissionen en process mot Sverige om sent genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/67/EU om tillämpning av direktiv 96/71/EG om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster och om ändring av förordning (EU) nr 1024/2012 om administrativt samarbete genom informationssystemet för den inre marknaden (IMI-förordningen). Direktivet skulle ha varit genomfört i svensk rätt den 18 juni 2016. Information om genomförande av direktivet i Sverige har delgetts kommissionen i maj 2017.

I juli 2017 beslutade kommissionen att avskryva överträdelseärendet.

Ett entreprenörsansvar i bygg- och anläggningsbranschen

En promemoria om ett entreprenörsansvar i bygg- och anläggningsbranschen (Ds 2017:30) har tagits fram inom Regeringskansliet. Promemorian innehåller förslag om att införa ett entreprenörsansvar i bygg- och anläggningsbranschen. Entreprenörsansvaret föreslås gälla för såväl utstationerade arbetstagare som för arbetstagare som är anställda i Sverige. Promemorian har remitterats.

Direktiv om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare

I april 2017 presenterade kommissionen ett paket av åtgärder för att öka kvinnors arbetskraftsdeltagande och möjligheter för föräldrar och andra arbetstagare med omsorgsansvar att bättre förena arbetsliv med privatliv, däribland ett förslag till direktiv om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare och om upphävande av rådets direktiv 2010/18/EU (Faktapromemoria 2016/17:FPM88). Åtgärderna är kopplade till den europeiska pelaren om sociala rättigheter.

Förhandlingar om förslaget till direktiv pågår inom EU.

Revidering av utstationeringsdirektivet

Regeringen har bedrivit ett aktivt påverkansarbete på EU-nivå i syfte att få till stånd en revidering av Europaparlamentets och rådets direktiv 96/71/EG om utstationering av arbetstagare i samband med tillhandahållande av tjänster. Förhandlingarna om utstationeringsdirektivet pågår i ministerrådets rådsarbetsgrupp för sociala frågor sedan mars 2016.

Utredningen för hållbart arbetsliv över tid

I maj 2017 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag (dir. 2017:56) att utreda arbetstidsfrågor för ett hållbart arbetsliv. Utredaren ska bl.a. se över arbetstagares möjlighet till utveckling och omställning under arbetslivet genom ett alterneringsår. Delar av uppdraget ska redovisas senast den 30 mars 2018. Senast den 31 januari

2019 ska utredaren redovisa återstående delar av uppdraget.

Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler

I juni 2003 lämnade kommittén för nya arbetstids- och semesterregler sitt slutbetänkande. Betänkandet Semesterlagen och övriga ledighetslagar – översyn och förenklingar (SOU 2003:54) har blivit inaktuellt och kan nu inte ligga till grund för lagändringar.

Översyn av rätten att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden

I juni 2017 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att överväga vissa ändringar i rätten att vidta stridsåtgärder på arbetsmarknaden, undantaget sympatiåtgärder och indrivningsblockader (dir. 2017:70). Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2018.

Integritetsskyddet på arbetsmarknaden

I juni 2014 överlämnades betänkandet Registerutdrag i arbetslivet (SOU 2014:48) till regeringen. Förslaget har remitterats. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utstationering och vägtransporter

En promemoria om utstationering och vägtransporter (Ds 2017:22) har tagits fram inom Regeringskansliet. Promemorian innehåller förslag till ändringar i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare. Ändringarna syftar till att förtydliga regelverkets tillämplighet på vägtransporter samt förbättra tillsyn och regelefterlevnad. I promemorian läggs även ett antal förslag till ett förändrat regelverk angående anmälningskyldighet vid utstationering. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 2 juli 2018. Promemorian har remitterats. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Åtgärder för ett längre arbetsliv

Pensionsgruppen, med företrädare för de sex partier som står bakom pensionsöverenskommelsen, är överens om att åtgärder behöver vidtas för att åstadkomma ett längre arbetsliv. Det innebär att överväga höjda åldersgränser, bl.a. åldersgränsen för rätten att kvarstå i anställning i lagen (1982:80) om anställningsskydd men även åtgärder som gör det möjligt för fler att arbeta längre. Eftersom ett sådant arbete påtagligt berör arbetsmarknadens parter har ett omfattande samråd skett med parterna, vilket har resulterat i en gemensam avsiktsförklaring (S2016/01389/SF) om processen för ett längre arbetsliv. Vilka åtgärder som bör vidtas och när övervägs nu inom ramen för Pensionsgruppens arbete.

ILO:s konvention om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbetare

En promemoria (Ds 2017:10) har tagits fram inom Regeringskansliet med förslag om att Sverige ska ratificera ILO:s konvention (nr 189) om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbetare samt beakta tillhörande rekommendation (nr 201). Vidare föreslås ändringar i lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete. Förslaget innebär ett krav på arbetsgivaren om att lämna skriftlig information till arbetstagaren om alla villkor som är av väsentlig betydelse för anställningsavtalet eller anställningsförhållandet.

Promemorian har remitterats. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

ILO:s rekommendation om övergången från den informella till den formella ekonomin

Regeringen lämnade i december 2016 en skrivelse (skr. 2016/17:71) till riksdagen om ILO:s rekommendation om övergång från den informella till den formella ekonomin (nr 204). Regeringen gjorde bedömningen att Sverige uppfyller rekommendationens krav. Riksdagen delade regeringens bedömning (bet. 2016/17:AU8, rskr. 2016/17:178).

ILO:s konvention om tvångsarbete

I februari 2017 föreslog regeringen i propositionen 2014 års protokoll och rekommendation till ILO:s konvention om tvångsarbete (prop. 2016/17:93) till riksdagen att godkänna protokollet till ILO:s konvention (nr 29) om tvångsarbete. I maj 2017 beslutade riksdagen i enlighet med propositionen och godkände ILO:s protokoll till konvention (nr 29) om tvångsarbete (bet. 2016/17:AU12, rskr. 2016/17:240).

Internationella arbetsorganisationen

ILO:s högsta beslutande organ, Internationella arbetskonferensen, möttes i juni 2017 där Sverige i sedvanlig ordning företrädde av en trepartsdelegation. Arbetskonferensen valde en styrelse för den kommande treårsperioden där bland andra Finland valdes in på en ersätтарыplats. Konferensen beslutade dessutom att upphäva fyra och dra tillbaka två konventioner. Vidare antogs rekommendationen om sysselsättning och anständigt arbete för fred och motståndskraft (nr 205) som ersätter en äldre konvention. Arbetskonferensen antog två resolutioner, en om arbetskraftsmigration och en om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet. Slutligen beslutades om verksamhetsplan och budget för 2018–2019.

4.4.4 Resultat – lönebildning

Avtalsrörelsen 2016 var omfattande och täckte in en större del av den svenska arbetsmarknaden. Under året tecknades ca 500 nya kollektivavtal om löner och allmänna villkor, de flesta av dem ettåriga avtal. Avtalen omfattade ca 2,7 miljoner anställda. Omfattningen av varsel, stridsåtgärder och medlingsärenden i förbundsförhandlingarna under 2016 påminner om förhållandena under 2013 som var det närmast föregående större avtalsåret.

I mars 2017 kom industrins parter överens om ett treårigt avtal som kom att bli vägledande för flera andra avtal som förhandlats fram under 2017.

Antal medlingsärenden

Medlingsinstitutet utsåg under 2016 särskilda medlare i 27 avtalstvister mellan förbundsparter. Vissa av tvisterna kunde Medlingsinstitutet lägga samman inom ramen för ett och samma medlingsuppdrag. Av ca 500 avtalsförhandlingar lades varsel i 24 fall i vilka Medlingsinstitutet utsåg medlare. Därtill tillsattes medlare i ytterligare tre fall på gemensam begäran av parterna. Ett ytterligare varsel lades också på ett avtalsområde inom industrin, där parterna har en egen medlingsordning.

Tabell 4.5 Antal medlingsärenden i riksavtalsförhandlingar där Medlingsinstitutet har förordnat medlare

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antal	10	23	25	6	2	27

Källa: Medlingsinstitutet.

Då antalet medlingsärenden ökade under avtalsåret 2016 ökade också kostnaden för medlingsverksamheten. Totalt uppgick kostnaden i form av arvoden till utsedda medlare till 3,9 miljoner kronor, vilket kan jämföras med cirka en halv miljon kronor 2015 och 1 miljon kronor 2014. Under 2013, som också var ett större avtalsår, uppgick kostnaden till ungefär samma nivå som för 2016.

Antalet nya inkomna lokala medlingsärenden uppgick till 19 under 2016, vilket kan jämföras med 30 för året innan. I samtliga ärenden 2016 förelåg också varsel om stridsåtgärder. Varsel utfärdades i elva avtalstvister och därtill tillkom ett varsel som lades 2015. I två av dessa tvister verkställdes stridsåtgärder. Inom den lokala medlingsverksamheten handläggs i första hand tvister där den fackliga organisationen kräver att ett företag ska träffa kollektivavtal. Uppskattningsvis har ca 14 000 kollektivavtalsanslutningar ägt rum under året, vilket är på samma nivå som 2015.

Antal förlorade arbetsdagar

Totalt förlorades 10 417 arbetsdagar under 2016 på grund av konflikter på arbetsmarknaden (se tabell 4.6). Av dessa förlorades 10 079 i samband med förbundsförhandlingar. I en tvist med internationell bakgrund kan uppskattas att 50 arbetsdagar förlorades. I lokala tvister har under

året förlorats 288 arbetsdagar, samtliga i Svenska Hamnarbetarförbundets tvist med bolaget APM Terminals Gothenburg AB. Den enskilt största konflikten mätt i förlorade arbetsdagar var tvisten om ett nytt byggavtal.

Tabell 4.6 Antal förlorade arbetsdagar på grund av konflikt

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antal	254	37 072	7 084	3 450	234	10 417

Källa: Medlingsinstitutet.

Medlingsinstitutet har inga uppgifter om de ekonomiska konsekvenserna för direkt eller indirekt berörda företag till följd av förlorade arbetsdagar på grund av arbetsnedläggelser under året. Redan varsel om stridsåtgärder kan få ekonomiska konsekvenser för berörda företag. Likaså kan vidtagna stridsåtgärder få konsekvenser för tredje man. Exempel på detta är pilotstrejken inom flygsektorn och konflikten inom skärgårdstrafiken, vilket påverkade resenärerna genom inställda avgångar och turer, eller glesare trafik.

Löne- och reallöneutvecklingen för hela arbetsmarknaden

Löneutvecklingen för 2016 uppgick till 2,4 procent för hela ekonomin, vilket är samma nivå som för 2015. De avtalsmässiga löneökningarna har beräknats till 2,3 procent i de centrala avtalen vilket också är samma nivå som året innan.

Avvikelserna mellan de faktiska löneökningarna och de avtalsmässiga höjningarna kan vissa år vara stora, exempelvis med anledning av en förändrad sammansättning av arbetskraften eller variationer i olika rörliga tillägg. En bidragande orsak är det byte som sker vid varje årsskifte av vilka företag som ingår i undersökningen.

Tabell 4.7 Löneutvecklingen för hela arbetsmarknaden

Procentuell förändring från föregående år

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Procent	2,4	3,0	2,5	2,8	2,4	2,4

Källa: Medlingsinstitutet.

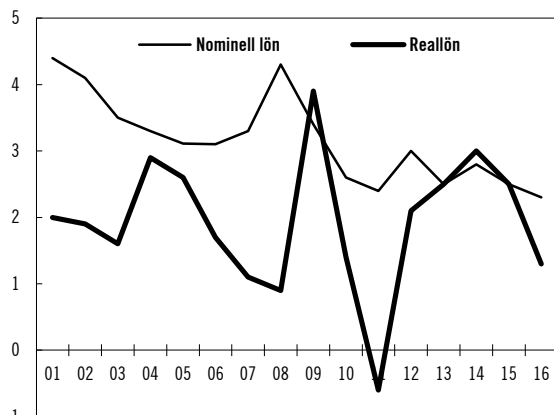
I diagram 4.8 redovisas nominell och real löneutveckling för samtliga anställda i Sverige, samt prisutvecklingen enligt konsumentprisindex (KPI). Under perioden 1998 till 2016 har reallö-

nerna i genomsnitt stigit med 2,1 procent per år, eller sammanlagt 49 procent sedan 1997.

År 2016 bedöms lönerna ha ökat med cirka 2,4 procent i nominella termer. Eftersom konsumentpriserna enligt KPI ökade med 1,0 procent innebär det att reallönerna ökade med 1,4 procent under året.

Diagram 4.8 Nominell och real löneutveckling i procent

Procentuell förändring från föregående år

Anm: Reallön är nominell timlöneökning enligt konjunkturlönestatistiken deflaterad med konsumentprisindex (KPI).

Källor: Medlingsinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Arbetskraftskostnadsutvecklingen inom näringslivet

Ett lands konkurrenskraft beror till stor del på hur arbetskraftskostnaderna utvecklas i förhållande till andra länder. Arbetskraftskostnaden för en anställd person i Sverige innehåller all form av lön samt lagstadgade och avtalsreglerade arbetsgivaravgifter. För perioden 2007–2016 var ökningstakten i det svenska näringslivet i genomsnitt 2,9 procent, vilket kan jämföras med 2,2 procent i USA och 2,4 procent inom euroområdet under samma period.

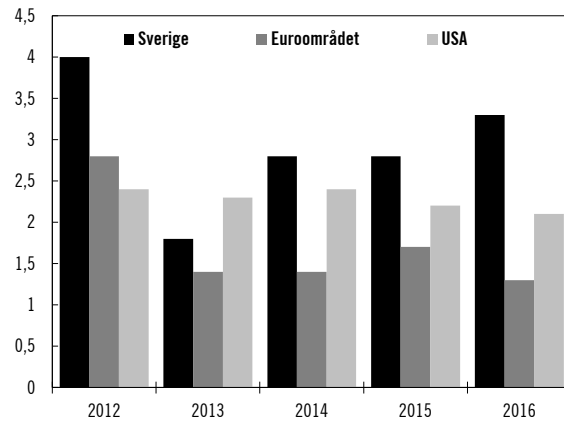
År 2016 ökade arbetskraftskostnaderna i Sverige med 3,8 procent vilket kan jämföras med 2,1 procent i USA och 1,5 procent i euroområdet. Siffrorna för Sverige 2015 och 2016 drogs emellertid upp av en tillfällig effekt, eftersom nedsättningen av socialavgifterna för unga fasades ut under perioden.

Konkurrenskraften kan upprätthållas även om arbetskraftskostnaderna är högre än i omvärlden förutsatt att produktiviteten är hög eller växelkursen är svag. Under åren 2009–2013 gynnade ingen av dessa faktorer den svenska konkurrenskraften, vilket medförde att exportandelarna föll. Sedan 2013 har emellertid kronan åter försvagats

gentemot dollarn och euron, vilket i viss utsträckning har underlättat industrins konkurrensförmåga. Att Sveriges exporttillväxt har varit dämpad de tre senaste åren beror inte på att Sverige har tappat exportandelar, utan snarare på svag global efterfrågan.

Diagram 4.9 Utvecklingen av arbetskraftskostnader per timme i näringslivet

Procentuell förändring från föregående år

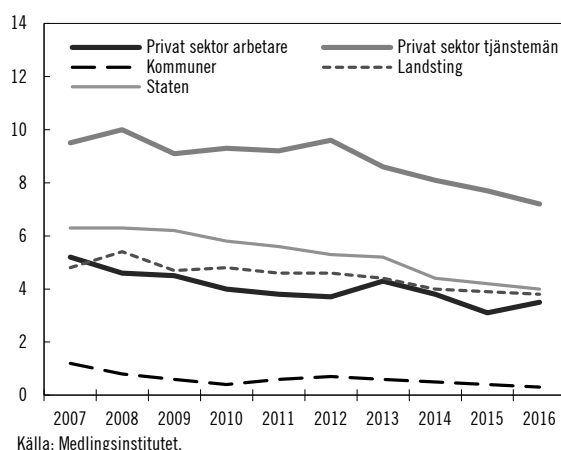

Källa: Medlingsinstitutet.

Löneskillnaden mellan kvinnor och män

Löneskillnaden mellan kvinnor och män fortsätter att minska. En jämförelse av kvinnors och mäns genomsnittliga löner för hela arbetsmarknaden 2016 visar att kvinnor hade 88 procent av mäns lön, dvs. en löneskillnad på 12 procent. Det är en minskning av skillnaden med 0,5 procentenheter jämfört med 2015. Den enskilt viktigaste förklaringen till löneskillnaden är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och dessa yrken har olika lönelägen.

Om man med hjälp av standardvägning tar hänsyn till skillnader i yrke, sektor, ålder, utbildning och arbetstid är kvinnors lön i genomsnitt 95,5 procent av mäns, dvs. en löneskillnad på 4,5 procent för hela arbetsmarknaden som är oförklarad. Det är en minskning med 0,1 procentenheter jämfört med året innan. Mellan 2005 och 2016 minskade löneskillnaden med 2,3 procentenheter. Den största oförklarade löneskillnaden, 7,2 procent, finns bland tjänstemän i privat sektor (se även utg.omr. 2, avsnitt 7 avseende kvinnors och mäns lön inom staten).

Diagram 4.10 Löneskillnader mellan kvinnor och män sektorsvis efter standardvägning

Kvinnor har lägre lön än män men arbetar också färre timmar. Skillnaden i löneinkomster mellan kvinnor och män är därmed större än löneskillnaden. Det finns två huvudorsaker till att kvinnor arbetar färre timmar än män. Dels att kvinnor i större utsträckning arbetar deltid, dels att de i större utsträckning är frånvarande från arbetet. Det senare är delvis en följd av hur man delar upp oavlönat arbete inom familjen. Något entydligt orsakssamband mellan arbetade timmar och löneskillnad verkar inte finnas även om Medlingsinstitutets analys tyder på en sådan effekt.

Medlingsinstitutet

Medlingsinstitutet har inför och under avtalsrörelsen 2016, som en del i uppdraget att verka för en väl fungerande lönebildning, bedrivit en omfattande analys- och informationsverksamhet. Ett trettiotal möten har anordnats med olika partsorganisationer för att uppmärksamma parterna på de samhällsekonomiska förutsättningarna samt vikten av den konkurrensutsatta sektorns lönenormerande roll. Myndigheten har även anordnat sammanlagt 13 konferenser och seminarier med olika teman för medlare, ekonomer, statistiker, massmedia och representanter från myndigheter, forskarvärlden och affärsbankerna.

Som en ytterligare del i informationsarbetet publicerar Medlingsinstitutet varje år två rapporter. På myndighetens webbplats görs ytterligare informationsinsatser.

4.5 Analys och slutsatser

För att uppnå goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män krävs långsiktiga åtgärder från såväl staten som arbetsmarknadens parter. Regeringen gör den samlade bedömningen att åtgärderna på området bidrar till att uppnå målet. Arbetet inom detta område bidrar även till Sveriges genomförande av mål 8 i Agenda 2030.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bidrar till en väl fungerande arbetsmarknad och är en förutsättning för att nå målet för arbetslivspolitik. Modellen bygger på en ansvarsfördelning mellan staten och arbetsmarknadens parter. Statens roll är att bidra till ett ändamålsenligt regelverk och andra styrmedel för att säkra goda arbetsvillkor och underlätta tillkomsten av nya jobb, samtidigt som förutsättningar skapas för arbetsmarknadens parter att i kollektivavtal ta ansvar för villkorens närmare utformning. Regeringen har under året tagit fram ny lagstiftning för att bidra till ordning och reda på den svenska arbetsmarknaden. Regeringen har även skapat nya former för samverkan med arbetsmarknadens parter för att bidra till ett hållbart arbetsliv, bl.a. genom att inrätta ett dialogforum om arbetsmiljöfrågor.

Arbetsmiljö

Regeringens mål är en arbetsmiljö som förebygger ohälsa, olycksfall och motverkar att människor utestängs från arbetet. Ett viktigt steg i det långsiktiga arbetet är regeringens arbetsmiljöstrategi. Strategin har bidragit till att lägga en grund för en strategisk och enhetlig arbetsmiljöpolitik. En del av strategin har varit att inrätta ett dialogforum för att löpande diskutera redan pågående, planerade och framtida åtgärder inom området med arbetsmarknadens parter. På EU-nivå utgör kommissionens meddelande om arbetsmiljö en utgångspunkt för ett fortsatt strategiskt arbete med arbetsmiljöfrågorna.

Utredningen om arbetsmiljöregler har gett regeringen ett beslutsunderlag för eventuella åtgärder och regeländringar på arbetsmiljöområdet (SOU 2017:24).

En av utmaningarna i arbetsmiljöarbetet är att motverka osund konkurrens. Regeringen har förstärkt Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet för detta arbete. Arbetsmiljöverket samverkar med andra myndigheter i sitt uppdrag mot osund konkurrens. Myndighetssamverkan ökar

möjligheten att stoppa aktörer som bryter mot arbetsmiljölagsstiftningen och andra regelverk. Samverkan bidrar även till arbetet med ordning och reda på arbetsmarknaden och till att bibehålla samhällets tillit till staten och dess myndigheter.

Arbetsmiljörelaterade problem kopplade till stress och psykisk ohälsa har ökat vid sidan av mer traditionella fysiska arbetsmiljöproblemen. Det är vanligare med stress och psykiska påfrestningar i arbetet bland kvinnor medan män är överrepresenterade i statistiken över arbetsrelaterade olyckor och dödsolyckor. Det är främst ohälsan på grund av organisatoriska och sociala faktorer i arbetsmiljön som ökar. Arbetsmiljöverkets nya föreskift om organisatorisk och social arbetsmiljö är ett viktigt verktyg för att förebygga ohälsa och olycksfall. Den nya föreskriften bidrar även till att uppnå målet om en jämställd hälsa. Exempelvis görs tre av fyra anmälningar om arbetssjukdom med sociala och organisatoriska orsaker av kvinnor. Den nya föreskriften bidrar också till att uppnå målet om en låg och stabil sjukfrånvaro (se även utg.omr. 10 avsnitt 3).

För att förebygga arbetsrelaterad ohälsa och arbetsolyckor behövs det en fördjupad förståelse om sambanden mellan arbetsmiljö och hälsa. För att öka kunskapen på området har regeringen förstärkt arbetslivsforskningen. Arbetsmiljöverkets två rapporter, Kvinnors arbetsmiljö och Genusperspektiv på olycksfall och dödsolyckor i arbetslivet, har bidragit till att fylla de kunskapsluckor som finns om skillnader mellan kvinnor och mäns arbetsmiljöproblem. En ökad förståelse för skillnaderna bidrar till att uppnå målen om lika arbetsvillkor och god hälsa för kvinnor och män.

Sedan Arbetslivsinstitutet lades ner för tio år sedan saknas en organisation med nationellt ansvar för att samla och sprida kunskap om arbetsmiljö. Det har även saknats svensk representation och en naturlig svensk kontaktpunkt i flera internationella organ för arbetsmiljö. De flesta länder som är jämförbara med Sverige har starka nationella arbetsmiljömyndigheter med bas i forskningen. Om Sverige ska vara framgångsrikt på arbetsmiljöområdet behöver den internationella samverkan med inriktning på arbetsmiljöfrågor förstärkas.

Kunskap om arbetsmiljö måste bli både mer tillgänglig och användbar i det praktiska arbetsmiljöarbetet. Arbetet med nyttiggörande av

forskningsbaserad kunskap bidrar till att utveckla arbetsmiljöarbetet för både individer och verksamheter.

Arbetsrätt

Regeringens mål är en arbetsrätt som skapar förutsättningar för ett arbetsliv som tillgodoser både arbetstagarnas och arbetsgivarnas behov av flexibilitet, trygghet och inflytande. De insatser som har gjorts inom ramen för arbetsrättsområdet har bidragit till målet.

Regeringen värnar aktivt den svenska arbetsmarknadsmodellen och verkar för ordning och reda på arbetsmarknaden. Insatserna på arbetsrättsområdet är främst kopplade till förhandlings- och lagstiftningsarbete. Lagstiftning är ett centralt verktyg för att skapa förutsägbarhet och trygghet inom det arbetsrättsliga området. Möjligheterna till avsteg genom kollektivavtal skapar vidare flexibilitet och är en viktig del av den svenska modellen.

De nya utstationeringsreglerna bidrar till att värna och utveckla den svenska arbetsmarknadsmodellen. Bland annat har möjligheterna att träffa kollektivavtal som reglerar villkoren för utstationerade arbetstagare utvidgats. Förslag för att förtydliga regelverkets tillämplighet vad gäller utstationering och vägtransporter har tagits fram. Förslag om att införa ett entreprenörsansvar som ska gälla för såväl utstationerade arbetstagare som för svenska arbetstagare i bygg- och anläggningsbranschen har likaså tagits fram. Arbetet för likabehandling mellan utstationerade och inhemska arbetstagare bidrar till att uppnå målet om goda arbetsvillkor.

Det behövs ett fortsatt långsiktigt arbete för att stärka grundläggande rättigheter och kollektivavtalens ställning på EU-nivå. Under året har regeringen fortsatt förhandlingsarbetet med att få till en ändring av utstationeringsdirektivet. Ändringarna i utstationeringsdirektivet syftar till att skapa mer likabehandling mellan utstationerade och inhemska arbetstagare, med respekt för den fria rörligheten.

Arbetslivspolitikerna ska skapa goda arbetsvillkor och möjlighet till utveckling i arbetet för både kvinnor och män. I dag har kvinnor i större omfattning än män tidsbegränsade anställningar. Andelen kvinnor som arbetar deltid är också mycket större än andelen deltidsarbetande män. Även om skillnaden mellan kvinnor och män minskar över tid bidrar skillnaderna till att kvinnor har sämre ekonomiska förutsättningar än

män. Regeringen har tillsatt en utredning för hållbart arbetsliv över tid (dir. 2017:56). Regeringen gör bedömningen att arbetet bidrar till att uppnå målet för arbetslivspolitik, likaså att uppnå målet om att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Lönebildning

Regeringens mål är en lönebildning i samhälls-ekonomisk balans och arbetsfred. Under 2016 uppnåddes flera av de kriterier som används för att bedöma om en god lönebildning kan anses uppfylld. I genomsnitt ökade reallönerna med 1,4 procent samtidigt som sysselsättningen ökade med 73 000 personer mellan 2015 och 2016. Antalet konflikter på arbetsmarknaden var betydligt högre än året innan, men måste ses mot bakgrund av den omfattande avtalsrörelsen 2016 med ca 500 nya kollektivavtal tecknade på central nivå. På lokal nivå är varsel och stridsåtgärder undantag och den lokala nivån kan därmed betecknas som i det närmaste konfliktfri. Konflikten i Göteborgs Hamn är dock ett uppmärksammat fall där omfattande stridsåtgärder har använts.

Arbetskraftskostnaderna steg vidare snabbare än i omvärlden. Det var främst sloandet av ned-sättningen av socialavgifterna för unga som medförde ökade kostnader. Den övergripande bilden är att Sveriges konkurrenskraft inte har försämrats de senaste åren.

Trots att det har framförts kritik mot att industriavtalen ska vara lönenormerande för hela ekonomin så fick den konkurrensutsatta sektorns lönenormerande roll ett tydligt genomslag i avtalsrörelsen 2016 och 2017. En slutsats är att en stor majoritet av arbetsmarknadens parter bejakar normeringen.

I avtalsrörelsen är löneskillnaderna mellan kvinnor och män en återkommande viktig fråga. Förutom den könsuppdelade arbetsmarknaden som är en viktig förklaring till löneskillnaden mellan kvinnor och män finns det många tänkbara och alternativa eller samverkande förklaringar till löneskillnaden. Regeringen anser att utvecklingen mot jämställda löner går för långsamt.

4.6 Politikens inriktning

Den svenska arbetsmarknadsmodellens förmåga till snabb omställning och anpassning gör att Sverige kan möta de förändringar som sker i vår omvärld. Modellen bidrar till att Sverige kan bibehålla både hög sysselsättning och hög produktivitet. En god arbetsmiljö gör det möjligt för fler att arbeta och minskar risken för utslagning. En förbättrad kunskap om vilka arbetsmiljöinsatser som fungerar ger förutsättningar för att skapa ett hållbart arbetsliv. Lönebildningsmodellen har bidragit till två årtionden av reallönetillväxt och få konflikt dagar på den svenska arbetsmarknaden.

Samtidigt medför det moderna arbetslivet nya utmaningar som i sig kan påverka den svenska modellens förutsättningar. Nya sätt att organisera arbetet ökar som en följd av t.ex. digitaliseringen. Rörligheten mellan olika länder av både arbetskraft och tjänster ökar, liksom förekomsten av utstationerad arbetskraft. Den svenska arbetsmarknadsmodellens sätt att fungera kan därför behöva anpassas ytterligare. Detta behöver ske i en nära dialog mellan staten och arbetsmarknadens parter.

Ett hållbart arbetsliv

Goda och rättvisa villkor och en bra arbetsmiljö är förutsättningar för hög produktivitet i en ekonomi som utmärks av högt arbetskraftsdeltagande och en hög sysselsättningsgrad. Detta gäller för såväl de som är yrkesverksamma inom traditionella yrken som för de som arbetar inom nya branscher och under nya former. Alla som arbetar i Sverige ska ha ett arbete där man som yrkesverksam inte blir utnyttjad eller utsliten. Ingen ska riskera att dö eller skadas allvarligt i sitt arbete.

Arbetslivet förändras i snabb takt och många upplever att tempot har ökat. Regeringen vill stärka skyddet för arbetstagare, skapa ett tydligare regelverk och öka möjligheten för ett hållbart arbetsliv. Därför har regeringen tillsatt utredningen om hållbart arbetsliv över tid.

Kvinnor drabbas ofta hårdare av den stressrelaterade ohälsan. Arbetsmiljöbesvär på grund av organisatoriska och sociala orsaker ökar, samtidigt som mer traditionella problem som t.ex. belastningsskador kvarstår. För att möta dessa utmaningar har resurserna inom arbetsmiljöpo-

litiken kraftigt ökats sedan 2015 och Arbetsmiljöverkets tillsynsverksamhet förstärkts. Regeringens arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet lägger fast prioriteringarna för åren 2016–2020.

För att åstadkomma konkreta resultat på arbetsmiljöområdet är regeringen beroende av nära kontakt och dialog med arbetsmarknadens parter. Regeringen har därför inrättat ett dialogforum för arbetsmiljöfrågor. Regeringen kommer att fortsätta arbeta för att stärka dialogen med arbetsmarknadens parter i arbetsmiljöarbetet.

Insatser för att förebygga den arbetsrelaterade ohälsan och minska risken för att arbetstagare skadas och slits ut är nödvändiga för att uppnå ett hållbart arbetsliv. Regeringen arbetar vidare med att se över om gällande bestämmelser om arbetsmiljöansvar är ändamålsenliga och om det finns skäl att ändra de regionala skyddsombudens tillträdesrätt och befogenheter.

För att stärka regeringens nationella och internationella arbete med arbetsmiljöfrågor samt ge verksamma aktörer på området stöd i arbetsmiljöarbetet behövs en samordnande funktion som samlar in och förmedlar kunskap om arbetsmiljö. Det saknas även utvärdering av arbetsmiljöpolitikens effekter. Med anledning av detta avser regeringen att under 2018 inrätta Myndigheten för arbetsmiljökunskap. Regeringen har den 7 september utsett en särskild utredare att förbereda och genomföra bildandet av myndigheten. Det finns ett behov av en organisation med överblick över helheten och med särskilt ansvar för att på olika sätt verka för att forskningsbaserad kunskap blir mer tillgänglig och kommer till nytta i praktiken. Det arbetsmiljöarbete som bedrivs behöver bygga på kunskap.

Regeringen fortsätter även att förstärka arbetslivsforskningen. Särskilda medel avsattes i budgetpropositionen 2016 under perioden 2016–2018 till Forte och Arbetsmiljöverket för att finansiera forskning om bl.a. arbetsmiljön i kvinnodominerade sektorer och om kvinnors arbetsrelaterade ohälsa. Regeringen har även gett Forte i uppdrag att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram för arbetslivsforskning.

För att främja kompetensförsörjningen inom företagshälsovården har särskilda medel avsatts fr.o.m. 2016.

Ordning och reda på den svenska arbetsmarknaden

Det ska vara ordning och reda på den svenska arbetsmarknaden. Ett företag ska inte riskera att bli utkonkurrerat till följd av att andra företag har undermåliga villkor för sina anställda. Konkurrens ska bygga på kunskap och kompetens – inte på sänkta löner, dåliga arbetsförhållanden eller brister i säkerhet på arbetsplatsen.

Regeringen arbetar på flera fronter för att stärka och utveckla den svenska arbetsmarknadsmodellen, både nationellt och internationellt. Kollektivavtalens ställning ska stärkas och värnas. Den svenska arbetsmarknadsmodellen måste fungera på alla arbetsplatser. Regeringen har därför tillsatt en utredning för översyn av stridsåtgärdsrätten i syfte att värna kollektivavtalets ställning på den svenska arbetsmarknaden.

Fackförbundens arbete är en hörnsten i den svenska modellen och den skattereduktion för fackföreningsavgifter som tidigare fanns bör därför återinföras.

Regeringen har även för avsikt att lämna förslag om ett entreprenörsansvar för arbetstagares löner i bygg- och anläggningsbranschen.

Sverige ska vara en konstruktiv medlem av EU. Frågor om ordning och reda på arbetsmarknaden är här av särskilt intresse. Principen bör vara lika lön för lika arbete enligt tillämpliga lagar och kollektivavtal i arbetslandet, med respekt för den fria rörligheten. Regeringen fortsätter därför att bedriva ett aktivt påverkansarbete i förhandlingarna för att få till stånd en ändring av utstationeringsdirektivet. Detta påverkansarbete är ett led i regeringens arbete för att stärka grundläggande rättigheter och kollektivavtalens ställning inom EU. Sverige stödjer och uppmuntrar de initiativ som har tagits inom EU och det arbete som pågår i t.ex. ett europeiskt forum för att bekämpa odeclarerat arbete.

Sverige ska också i EU-samarbetet säkra att medlemsstater ska få ställa höga arbetsmiljökrav.

Det är önskvärt att arbetsmarknadens parter så långt som möjligt tar ansvar för vilka närmare arbetsrättsliga villkor som ska gälla i arbetslivet och för att bevaka efterlevnaden av dessa. Det gäller för alla som arbetar i Sverige, oavsett varifrån man kommer. Regeringen ska, tillsammans med arbetsmarknadens parter, vara en stark svensk röst inom EU och arbeta för att bidra till en god arbetsmiljö bl.a. i det fortsatta arbetet med kommissionens arbetsmiljömeddelande.

Detta initiativ kommer att prägla arbetsmiljöarbetet inom EU de närmaste åren.

Svenska löner och villkor ska gälla för alla som arbetar i Sverige. Lagstiftningen ska utformas så att den främjar tillämpningen av sådana villkor som arbetsmarknadens parter har kommit överens om i kollektivavtal. Regeringen fortsätter arbetet att se över utstationering i förhållande till vägtransporter.

De grundläggande kraven på arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet läggs fast i lagstiftningen. Genom denna klargörs vilka krav som ställs på alla företag och verksamheter som verkar inom landets gränser. Alla arbetstagare omfattas i princip av samma regler och arbetsmiljökraven måste upprätthållas på hela arbetsmarknaden.

Tillsyn av arbetsmiljön är avgörande för att upprätthålla skyddet för arbetstagarna och för att rättvisa konkurrensförhållanden ska kunna råda på arbetsmarknaden. Arbetet för att hindra företag från att på olika sätt bryta mot arbetsmiljöreglerna för att uppnå konkurrensfördelar är centralt. En bristfällig arbetsmiljö får aldrig vara ett konkurrensmedel, vare sig nationellt eller inom EU.

För att stärka arbetet för ordning och reda på arbetsmarknaden satsar regeringen ytterligare resurser. Regeringen har för avsikt att ge Arbetsmiljöverket i uppdrag att koordinera metodutveckling för myndighetsgemensamma tillsynsinsatser som även involverar arbetsmarknadens parter och medel avsätts för en myndighetsgemensam webbsida riktad till utländska aktörer.

Ansvarsfull lönebildning

Parternas ansvar för lönebildningen är en grundpelare i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Staten har ett övergripande samhällsekonomiskt ansvar men huvudansvaret för lönebildningen ligger hos parterna på arbetsmarknaden. Det är ett ansvar som parterna tar. Det finns därför ingen anledning att ändra denna ansvarsuppdelning.

Den svenska lönebildningsmodellen baseras på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn är lönenormerande. Den svenska modellen har bidragit till en varaktig reallönetillväxt. Det är viktigt att behålla den positiva utvecklingen.

En arbetsmarknad där kvinnor och män kan delta på samma villkor är bra för samhället och ger en starkare ekonomi.

Arbetsmarknaden behöver bli mindre könsuppdelad och heltidsarbete ska vara norm för både kvinnor och män. Såväl arbetsmarknadens parter som myndigheterna inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken är betydelsefulla för att främja icke-könstraditionella yrkesval.

Löneskillnaderna mellan kvinnor och män måste fortsätta minska. Osakliga löneskillnader ska inte förekomma. Regeringen avser att presentera en handlingsplan för jämställda löner.

4.7 Budgetförslag

2:1 Arbetsmiljöverket

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor				
2016	Utfall	705 737	Anslags-sparande	7 998
2017	Anslag	738 417 ¹	Utgifts-prognos	753 696
2018	Förslag	763 225		
2019	Beräknat	773 515 ²		
2020	Beräknat	786 402 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 761 468 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 761 171 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsmiljöverkets förvaltningsutgifter samt för utgifter för statsbidrag till de centrala arbetstagarorganisationerna för den regionala skyddsombudsverksamheten.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 4.9 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	8 468	7 912	556
Prognos 2017	8 200	8 400	-200
Budget 2018	8 200	8 400	-200

Uppdragsverksamheten omfattar huvudsakligen den särskilda informationsverksamheten, men även försäljning från informationssystemet om arbetsskador (ISA). Den särskilda informationsverksamheten består främst av försäljning av verkets föreskrifter. Det ackumulerade resultatet för 2016 var 693 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Arbetsmiljöverket beslutar om bidrag under anslaget för den regionala skyddsombudsverksamheten som medför utgifter kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2019.

Tabell 4.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	18 391	19 090	20 000	
Nya åtaganden	19 090	20 000	20 000	
Infriade åtaganden	-15 237	-19 090	-20 000	-20 000
Utestående åtaganden	19 090	20 000	20 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	20 000	20 000	20 000	

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 763 225 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Arbetsmiljöverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 773 515 000 kronor respektive 786 402 000 kronor.

Anslaget ökas med 18 000 000 kronor för 2018, 2019 och 2020 för förstärkt arbete mot osund konkurrens.

Anslaget minskas med 150 000 kronor för att bidra till arbetet mot människohandel.

Anslaget minskas med 750 000 kronor för att bidra till Sveriges avgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO).

Anslaget minskas med 3 500 000 kronor från 2018 och med ytterligare 1 500 000 kronor från 2019 för att bidra till Myndigheten för arbetsmiljökunskap.

Tabell 4.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslaget 2:1 Arbetsmiljöverket

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	738 917	738 917	738 917
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	11 421	23 292	36 293
Beslut	13 037	11 458	11 347
Varav BP18 ³	13 750	12 250	12 250
Varav ³			
RM18:1: ILO-avgift	-750	-750	-750
Myndigheten för arbetsmiljökunskap	-3 500	-5 000	-5 000
Främjandemedel osund konkurrens	18 000	18 000	18 000
Överföring till/från andra anslag	-150	-152	-155
Varav BP18 ³	-150	-150	-150
Varav ³			
RM18:1: Arbetet mot människohandel	-150	-150	-150
Förslag/beräknat anslag	763 225	773 515	786 402

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2:2 Arbetsdomstolen

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor				
2016	Utfall	30 244	Anslags-sparande	2 872
2017	Anslag	32 600 ¹	Utgifts-prognos	31 148
2018	Förslag	34 330		
2019	Beräknat	34 876 ²		
2020	Beräknat	35 476 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 330 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 330 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Arbetsdomstolens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 34 330 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Arbetsdomstolen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 34 876 000 kronor respektive 35 476 000 kronor.

Tabell 4.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Arbetsdomstolen

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	32 600	32 600	32 600
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 725	2 271	2 871
Beslut	5	5	5
Förslag/beräknat anslag	34 330	34 876	35 476

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)**Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)**

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	32 351		1 871
2017	Anslag	33 222 ¹	Utgifts-prognos	33 222
2018	Förslag	33 722		
2019	Beräknat	33 722		
2020	Beräknat	33 722		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO). Högst 1 100 000 kronor får användas för utgifter för deltagande i ILO:s verksamhet och för ILO-kommittén. Medlemsavgiften i svenska kronor bestäms av den svenska kronans växelkurs mot schweizerfrancen vid utbetalningsdagen i början av 2018.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 33 722 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Internationella arbetsorganisationen (ILO)* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 33 772 000 kronor respektive år.

ILO-avgiften betalas i schweizerfranc. Anslaget förstärks med 1 500 000 kronor per år på grund av växelkursen.

Tabell 4.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	32 222	32 222	32 222
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1 500	1 500	1 500
Varav BP18	1 500	1 500	1 500
Varav			
RM18:1: ILO-avgift	1 500	1 500	1 500
Förslag/beräknat anslag	33 722	33 722	33 722

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2:4 Medlingsinstitutet**Tabell 4.16 Anslagsutveckling 2:4 Medlingsinstitutet**

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	52 207		7 592
2017	Anslag	58 463 ¹	Utgifts-prognos	53 442
2018	Förslag	58 449		
2019	Beräknat	59 353 ²		
2020	Beräknat	60 342 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 58 448 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 58 449 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Medlingsinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 58 449 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Medlingsinstitutet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 59 353 000 kronor respektive 60 342 000 kronor.

Anslaget minskas med 750 000 kronor för att bidra till Sveriges avgift till Internationella arbetsorganisationen (ILO).

Tabell 4.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Medlingsinstitutet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	58 463	58 463	58 463
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	734	1 650	2 651
Beslut	-748	-760	-772
Varav BP18 ³	-750	-750	-750
Varav ³			
RM18:1: ILO-avgift	-750	-750	-750
Förslag/beräknat anslag	58 449	59 353	60 342

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2:5 Arbetslivspolitik

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 2:5 Arbetslivspolitik

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016		19 999		1
2017	Anslag	30 000 ¹		29 690
2018	Förslag	25 000		
2019	Beräknat	5 000		
2020	Beräknat	5 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera forskning om arbetsliv. Anslaget omfattar också vissa utgifter för stöd till företagshälsovårdens kompetensförsörjning.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 25 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Arbetslivspolitik* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 000 000 respektive år.

Anslaget minskas med 5 000 000 per år för att bidra till Myndigheten för arbetsmiljökunskap.

Tabell 4.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Arbetslivspolitik

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	30 000	30 000	30 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-5 000	-25 000	-25 000
Varav BP18	-5 000	-5 000	-5 000
Varav			
Myndigheten för arbetsmiljökunskap	-5 000	-5 000	-5 000
Förslag/beräknat anslag	25 000	5 000	5 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2:6 Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö

Tabell 4.20 Anslagsutveckling 2:6 Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö

Tusental kronor

År	Förslag	Utgifter
2018		18 800
2019	Beräknat	33 301 ¹
2020	Beräknat	35 875 ²

¹ Motsvarar 32 777 tkr i 2018 års prisnivå.² Motsvarar 34 711 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för arbetsmiljökunskaps förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen avser att 2018 inrätta Myndigheten för arbetsmiljökunskap. Ett nytt anslag 2:6 *Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö* föreslås därmed föras upp på statens budget fr.o.m. 2018.

Vilka personella konsekvenser som inrättandet av Myndigheten för arbetsmiljökunskap kan få kan för närvarande inte överblickas.

Regeringen föreslår att 18 800 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 33 301 000 kronor respektive 35 875 000 kronor.

Myndigheten för arbetsmiljökunskap föreslås finansieras för 2018 genom en minskning av följande anslag:

3 500 000 kronor från anslag 2:1 *Arbetsmiljöverket*.

5 000 000 kronor från utg.omr. 9 anslag 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

Från och med 2018 genom en minskning av följande anslag med per år:

5 000 000 kronor från anslag 2:5 *Arbetslivspolitik*.

Från och med 2019 genom en minskning av följande anslag med per år:

5 000 000 kronor från anslag 2:1 *Arbetsmiljöverket*.

10 000 000 kronor från utg.omr. 9 anslag 7:2 *Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd: Forskning*.

5 000 000 kronor från utg.omr. 24 anslag 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling*.

Från och med 2020 genom en minskning av följande anslag med per år:

2 500 000 utg.omr. 10 anslag 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen*.

Utöver detta delfinansieras myndigheten med 1 500 000 kronor för 2018 och 2 500 000 kronor för 2019 från utg.omr. 10 anslag 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen*.

Tabell 4.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö

Tusental kronor

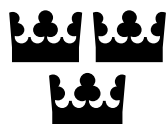
	2018	2019	2020
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	18 800	33 301	35 875
Varav BP18 ¹	18 800	33 000	35 000
Varav ²			
Myndigheten för arbetsmiljökunskap	18 800	33 000	35 000
Förslag/beräknat anslag	18 800	33 301	35 875

¹ Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

² Exklusive pris- och löneomräkning.

Studiestöd

15

Förslag till statens budget för 2018

Studiestöd

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Lagförslag.....	11
2.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395).....	11
3 Utgiftsområde 15 Studiestöd.....	15
3.1 Omfattning.....	15
3.2 Utgiftsutveckling	16
3.3 Mål för området.....	17
3.4 Resultatredovisning.....	20
3.4.1 Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige.....	21
3.4.2 Vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå	22
3.4.3 Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige.....	23
3.4.4 Studerande utomlands	25
3.4.5 Studerande med barn	26
3.4.6 Studieekonomi	27
3.4.7 Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning	28
3.4.8 Låntagare och den totala skulden	30
3.4.9 Studiestödsadministrationen.....	32
3.5 Analys och slutsatser	34
3.5.1 Studiestödets rekryterande effekt.....	34
3.5.2 Studiestödets utjämnande effekt	35
3.5.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin	36
3.5.4 Studiestödsadministration.....	37
3.6 Politikens inriktning	37
3.6.1 Studiestödet möjliggör studier.....	37
3.6.2 En fortsatt utbyggnad av kunskapslyftet	38
3.6.3 Ett nytt studiestartsstöd har införts.....	38
3.6.4 Ökad trygghet för studerande vid sjukdom och åtgärder för att främja effektivare studier	38
3.6.5 Högre bidrag till studerande som läser vidare efter introduktionsprogram	39
3.6.6 Studiemedlens totalbelopp höjs	39

3.6.7	Vissa ekonomiska förstärkningar för studerande inom gymnasieskolan.....	39
3.6.8	Vidgad målgrupp för lärlingsersättningen	39
3.6.9	Lån till körkort	39
3.6.10	Återbetalningsgraden bland utlandsbosatta ska öka.....	40
3.7	Budgetförslag	40
3.7.1	1:1 Studiehjälp	40
3.7.2	1:2 Studiemedel	42
3.7.3	1:3 Avsättning för kreditförluster	46
3.7.4	1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	47
3.7.5	1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	49
3.7.6	1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål.....	49
3.7.7	1:7 Studiestartsstöd	51
3.7.8	1:8 Centrala studiestödsnämnden	51
3.7.9	Lån i Riksgäldskontoret.....	52
3.7.10	1:9 Överklagandenämnden för studiestöd.....	52

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd	16
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 15 Studiestöd	16
Tabell 3.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 15 Studiestöd.	17
Tabell 3.4	Antal studiestödstagare och utbetalda belopp	20
Tabell 3.5	Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige	22
Tabell 3.6	Vuxna studerande med studiemedel.....	23
Tabell 3.7	Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel.....	24
Tabell 3.8	Studerande utomlands.....	26
Tabell 3.9	Tilläggsbidrag till studerande med barn.....	27
Tabell 3.10	Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer.....	28
Tabell 3.11	Studerande med studielån, tillägglån och merkostnadslån i Sverige och utomlands	30
Tabell 3.12	Inbetalt belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning .	31
Tabell 3.13	CSN:s genomsnittliga handläggningstider	33
Tabell 3.14	Nyckeltal för CSN:s service och information	33
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp.....	40
Tabell 3.16	Antal studerande och genomsnittliga belopp för studiehjälp, utfall 2016 och prognos 2017–2021	40
Tabell 3.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Studiehjälp.....	42
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel.....	42
Tabell 3.19	Antal studerande och genomsnittligt belopp för studiemedel, utfall 2016, prognos 2017 och beräknat för 2018–2020.....	42
Tabell 3.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Studiemedel.....	45
Tabell 3.21	Anslagsutveckling 1:3 Avsättning för kreditförluster.....	46
Tabell 3.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Avsättning för kreditförluster	47
Tabell 3.23	Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	47
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor.....	48
Tabell 3.25	Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till vissa kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk.....	49
Tabell 3.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Bidrag till vissa kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk.....	49
Tabell 3.27	Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	49
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål.....	50
Tabell 3.29	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål.....	50
Tabell 3.30	Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd	51
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Studiestartsstöd	51

Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden	51
Tabell 3.33	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden	52
Tabell 3.34	Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	52
Tabell 3.35	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	53

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Låntagarnas skuld.....	19
Diagram 3.2	Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg	21
Diagram 3.3	Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå, fördelat på folkhögskolor och komvux.....	22
Diagram 3.4	Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer	23
Diagram 3.5	Antal studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel.....	24
Diagram 3.6	Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande inom olika eftergymnasiala utbildningsformer	24
Diagram 3.7	Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer.....	25
Diagram 3.8	Antal studerande med tilläggsbidrag.....	26
Diagram 3.9	Jämförelse mellan utveckling av studiemedelsbeloppen och konsumentprisindex.....	27
Diagram 3.10	Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön	28
Diagram 3.11	Studerandes lånebenägenhet fördelat på åldersgrupper och kön	29
Diagram 3.12	Antal studerande med tilläggs lån på olika utbildningsnivåer	29
Diagram 3.13	Antal studerande i Sverige med merkostnadslån på olika utbildningsnivåer.....	29
Diagram 3.14	Antal studerande utomlands med merkostnadslån.....	29
Diagram 3.15	Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga fördelat på studienivå och kön	30
Diagram 3.16	Osäkra fordringar, fördelat på lånetyp och återkrav.....	31
Diagram 3.17	Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl	32
Diagram 3.18	Folkmängd 16–20 år 2015 och 2016 samt prognos 2017–2021	41

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395) (avsnitt 2.1, 3.7.1 och 3.7.2),
2. bemyndigar regeringen att under 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 223 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.9),
3. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 15 Studiestöd enligt tabell 1.1,
4. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Studiehjälp	4 091 761
1:2	Studiemedel	16 357 643
1:3	Avsättning för kreditförluster	1 878 700
1:4	Statens utgifter för studiemedelsräntor	140 582
1:5	Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål	29 000
1:7	Studiestartsstöd	909 000
1:8	Centrala studiestödsnämnden	869 376
1:9	Överklagandenämnden för studiestöd	14 480
Summa		24 352 692

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:6	Bidrag till vissa studiesociala ändamål	4 000	2019
Summa		4 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 7 § och 3 kap. 11–13 §§ studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

7 §¹

Studiebidrag lämnas med 1 050 kronor i månaden.

Studiebidrag lämnas med 1 250 kronor i månaden.

Inackorderingstillägg lämnas med lägst 1 190 och högst 2 350 kronor i månaden.

Extra tillägg lämnas med 855, 570 eller 285 kronor i månaden.

3 kap.

11 §²

Studiemedel får lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till studiemedel utgör

1. 5,59 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

1. 5,74 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

2. 4,19 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

2. 4,31 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

3. 2,80 procent av prisbasbeloppet

3. 2,87 procent av prisbasbeloppet

---

¹ Senaste lydelse 2006:955.

² Senaste lydelse 2014:1580.

vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

pet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Första stycket gäller bara om något annat inte följer av 14, 15, 16, 17, 18 eller 20 §.

12 §³

Om inte något annat följer av 13 § får studiebidrag lämnas med ett belopp som för varje vecka som den studerande har rätt till studiemedel utgör

1. 1,59 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

2. 1,19 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

3. 0,79 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

1. 1,74 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

2. 1,31 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

3. 0,86 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

13 §⁴

Till studerande i sådan utbildning som avses i 2 § andra stycket får studiebidrag lämnas med ett högre belopp per vecka, nämligen med

1. 3,70 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

2. 2,77 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

3. 1,85 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

1. 3,85 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,

2. 2,89 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och

3. 1,92 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Det högre bidragsbeloppet får lämnas från och med det kalenderår då den studerande fyller 25 år. En studerande som tidigare har fått det högre bidragsbeloppet för en viss utbildning och som fortsätter denna utbildning har förtur till det högre beloppet. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om de förutsättningar som i övrigt ska gälla för att en studerande ska ha rätt till det högre bidragsbeloppet.

Regeringen meddelar föreskrifter om att det högre bidragsbeloppet får lämnas även för studier i sådan utbildning som avses i 2 § första stycket, om det finns särskilda skäl. Regeringen meddelar också föreskrifter om att det högre bidragsbeloppet får lämnas även till studerande som är yngre än 25 år och som har särskilt behov av ett sådant stöd.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2018.

2. Bestämmelserna i 3 kap. 11–13 §§ i den nya lydelsen tillämpas första gången i fråga om studiemedel som lämnas för tid från och med den 1 juli 2018.

³ Senaste lydelse 2009:1535.

⁴ Senaste lydelse 2010:2018.

3. Bestämmelserna i 2 kap. 7 § i den nya lydelsen tillämpas dock i fråga om studiebidrag som lämnas för tid från och med den 1 mars 2018.

3 Utgiftsområde 15 Studiestöd

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar utgifter för ekonomiskt stöd till enskilda under studier och utgifter för vissa studiesociala insatser. Även utgifter för hanteringen av studiestöden, som huvudsakligen sköts av Centrala studiestödsnämnden (CSN), och ärendehantering inom Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) hör till utgiftsområdet.

Inom utgiftsområdet föreslås att medel ska anvisas för:

- studiehjälp i form av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg för studerande inom främst gymnasieskolan,
- studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag för studerande med barn,
- statens utgifter för räntor för studielån tagna i Riksgäldskontoret,
- inleverans av kapital till Riksgäldskontoret till följd av avskrivning av studielån som tagits före 2014 och avsättning för förväntade förluster på utlåning fr.o.m. 2014,
- kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och annan lärlingsliknande utbildning,
- bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk,
- bidrag till vissa studiesociala ändamål,
- studiestartsstöd i form av stöd och tilläggsbidrag för studerande med barn,
- administration av studiestöd,

- administration av lån för körkortsutbildning,
- administration av hemutrustningslån, och
- hantering av överklaganden vid ÖKS.

Vissa studiestöd är rättighetsstyrda och anslagsbelastningen styrs därför till stor del av reglerna om lån och bidrag. Anslagsbelastningen är också beroende av antalet studerande i utbildningar som berättigar till studiestöd, de studerandes val att ansöka om studiestöd, räntekostnader för den totala studielåneskulden i Riksgäldskontoret och avsättning för förväntade förluster vid nyutlåning. Utgiften för vissa andra studiestöd begränsas av anvisade eller tilldelade medel och efterfrågan på dessa stöd.

Bestämmelserna som reglerar rätten till studiehjälp och studiemedel samt återbetalningen av studielån finns främst i studiestöds-lagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655). Bestämmelser om studiestartsstöd finns främst i lagen (2017:527) om studiestartsstöd och i förordningen (2017:532) om studiestartsstöd.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Studiehjälp	3 323	3 428	3 448	4 092	4 322	4 433
1:2 Studiemedel	12 883	15 292	13 207	16 358	17 395	18 414
1:3 Avsättning för kreditförluster	1 839	1 964	1 879	1 879	1 926	2 005
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	584	369	352	141	100	259
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	52	62	51	62	62	62
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	28	27	28	29	29	27
1:7 Studiestartsstöd		448	448	909	930	960
1:8 Centrala studiestödsnämnden	764	830	832	869	880	867
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	14	14	14	14	15	15
<i>Äldreanslag</i>						
2016 1:7 Examenspremie						
Totalt för utgiftsområde 15 Studiestöd	19 486	22 434	20 259	24 353	25 659	27 043

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 15 Studiestöd

Miljoner kronor	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	22 434	22 434	22 434
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	15	29	44
Beslut	2 776	3 855	4 205
Varav BP18 ³	2 184	3 090	3 359
Övriga makroekonomiska förutsättningar	476	764	1 248
Volymer	-178	-113	69
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1 170	-1 310	-957
Ny ramnivå	24 353	25 659	27 043

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Inom utgiftsområdet ingår utgifter för studiestöd, framför allt studiehjälp och studiemedel. De samlade kostnaderna inom utgiftsområdet uppgick 2016 till 19,5 miljarder kronor. Prognosen för 2017 visar på en ökning med ca 700 miljoner kronor. Föreslagen anslagsnivå för utgiftsområdet 2018 är 24,4 miljarder kronor.

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

På grund av föreslagna satsningar och de satsningar som riksdagen tidigare har beslutat om bedöms utgifterna öka med 2,8 miljarder kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas utgifterna öka med 3,9 miljarder kronor respektive 4,2 miljarder kronor.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

Jämfört med de beräkningar som gjordes i budgetpropositionen för 2017 bedöms utgifterna för 2018 öka med 476 miljoner kronor på grund av prisbasbelopps- och ränteförändringar. För 2019 och 2020 beräknas utgifterna öka med 764 miljoner kronor respektive 1 248 miljoner kronor.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer och övriga anslagsförändringar

Utgifterna bedöms minska med 178 miljoner kronor 2018 och beräknas minska för 2019 med 113 miljoner kronor. För 2020 beräknas utgifterna öka med 69 miljoner kronor på grund av förändrade volymer.

Vidare bedöms utgifterna minska med 207 miljoner kronor för 2018 på grund av förändringen av regleringsbeloppen när det gäller den statliga ålderspensionsavgiften. Utgifterna beräknas minska med 347 miljoner kronor för 2019 och beräknas öka för 2020 med 6 miljoner kronor.

**Tabell 3.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 15 Studiestöd**

<i>Miljoner kronor</i>	
	2018
Transfereringar ¹	22 007
Verksamhetsutgifter ²	2 345
Investeringar ³	
Summa ramnivå	24 352

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3.3 Mål för området

Studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken. Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhälls-ekonomi över tiden. Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000: UbU7, rskr. 1999/2000:96).

Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödsystem som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som görs från systemet ska vara korrekta, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:UbU2, rskr. 2010/11:136).

Kort beskrivning av studiestödet

Studiehjälp

Studiehjälp består i huvudsak av studiebidrag som lämnas till heltidsstuderande i gymnasieskolan, extra tillägg som kan lämnas till studerande från inkomstsvaga hushåll och inackorderingstillägg som kan lämnas till vissa studerande på fristående skolor som måste bo inackorderade på skolorten. Studiebidrag lämnas med 1 050 kronor per månad under tio månader per år. Storleken på det extra tillägget är beroende av elevens och föräldrarnas sammanlagda inkomster och förmögenhet. Inackorderingstillägget lämnas med ett belopp som är beroende av avståndet mellan föräldrahemmet och skolan.

Bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan (Rg-bidrag)

Rg-bidrag lämnas för kostnader för mat, boende och hemresor vid viss gymnasieutbildning för döva och hörselskadade elever vid riksgymnasierna i Örebro samt till svårt rörelsehindrade elever i särskilt anpassad utbildning. Inom Rg-bidraget finns ett tilläggsbidrag som kan lämnas till elever som förutom Rg-bidrag får aktivitetsersättning och som därför inte har rätt till studiemedel.

Lärlingsersättning

Elever i gymnasial lärlingsutbildning kan få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Lärlingsersättning lämnas med 1 000 kronor per månad.

Studiemedel

Studerande som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel. Studiemedel består av studiebidrag och studielån. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 10 851 kronor för heltidsstudier 2017. Det finns två olika nivåer på bidraget, en generell och en högre nivå. Den generella bidragsnivån utgör 28,4 procent av totalbeloppet medan den högre nivån utgör 66,2 procent. Studiemedel med den högre bidragsnivån kan lämnas för studier på grundläggande och gymnasial nivå till vuxna studerande som saknar sådan utbildning. Vidare kan arbetslösa ungdomar under 25 år sedan 2011 under vissa förutsättningar få den högre bidragsnivån. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande. I vissa fall kan den studerande även

få tilläggsbidrag, tillägglån och merkostnadslån. Tilläggsbidraget lämnas till studerande med barn och utgör ett differentierat kompletterande stöd beroende på antalet barn. Tillägglån kan lämnas till studerande över 25 år som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten. Lån kan även lämnas för vissa merkostnader som den studerande har i samband med sina studier.

Studiestartsstöd

Stödet består av bidrag utan inslag av lån och utgör ett komplement till studiemedelsystemet. Studerande med barn kan få ett tilläggsbidrag. Studiostartsstöd får lämnas med 9 221 kronor per studiemånad för heltidsstudier 2017 till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år.

Återbetalning av studielån

Det finns för närvarande tre olika återbetalningssystem. I varje system finns det särskilda återbetalnings- och trygghetsregler som under vissa förutsättningar kan ge möjlighet till bl.a. nedsättning av årsbeloppet och avskrivning av studielån.

Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk (s.k. TUFF-ersättning)

Föräldrar till barn som använder teckenspråk, och med föräldrar likställda personer, kan få ersättning när de deltar i utbildning i teckenspråk.

Studielitteratur till vissa högskolestuderande

Högskolestuderande som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning kan få låna studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier.

Utländska medborgare

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiestöd för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige och utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms ha en varaktig anknytning till Sverige. Vidare ska vissa utländska medborgare i studiestödshänseende jämnställas med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande

arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige. Tredjelandsmedborgare med ställning som varaktigt bosatta här och innehavare av s.k. EU-blåkort jämställs också med svenska medborgare vid studier i Sverige. När det gäller rätt till studiehjälp jämställs vissa familjemedlemmar till gästforskare respektive till innehavare av EU-blåkort med svenska medborgare.

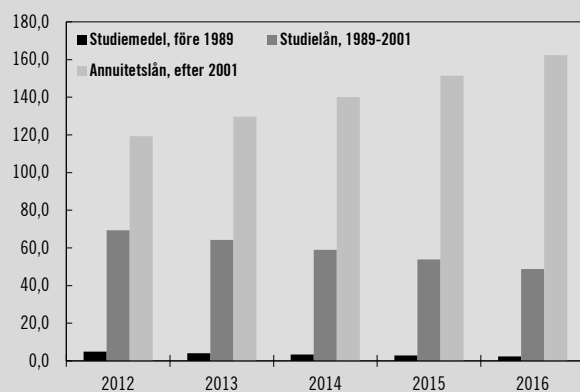
Kort beskrivning av lånesystemet

Tre olika system

Det finns för närvarande tre olika lånesystem. Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick 2016 till drygt 1,5 miljoner. Låntagarnas skuld består av lån och kapitaliserade räntor samt administrativa avgifter. Låntagarnas totala skuld uppgick vid utgången av 2016 till 213,3 miljarder kronor. Diagram 3.1 visar hur den totala skulden för de olika låneformerna har utvecklats under de senaste fem åren.

Diagram 3.1 Låntagarnas skuld

Miljarder kronor

Källa: CSN.

Den genomsnittliga skulden när det gäller annuitetslån är 134 800 kronor för kvinnor och 132 300 kronor för män. Historiskt sett har män haft högre studieskulder än kvinnor men sedan 2008 har kvinnor högre skulder på sina annuitetslån. Denna förändring beror troligtvis på att kvinnor i genomsnitt har studiemedel under en något längre tid än män, samt att män betalar av sina skulder i något snabbare takt än kvinnor.

Lån hos Riksgäldskontoret

CSN finansierar sedan 1989 studielånen genom upplåning hos Riksgäldskontoret. Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning som finansieras med lån i Riksgäldskontoret för all nyutlåning av studielån. Stocken av befintliga lån hanteras dock som tidigare med finansiering av konstaterad förlust.

Kreditmodellen enligt budgetlagen innebär att den förväntade kostnaden för lånet ska beräknas innan ett lån ställs ut. För studielånen innebär detta att de förväntade förlusterna för nyutlåning beräknas och anslagsfinansieras när lånen utfärdas. Vid beräkningen fastställer CSN en procentandel av utlånat belopp, vilken är 7,1 procent för 2017. Medel för förväntade förluster förs till en kreditreserv och används sedan för att täcka avskrivningar av lånefordringar.

Amorteringar från låntagarna som motsvarar upplånade medel minskar CSN:s låneskuld hos Riksgäldskontoret. De räntor som påförs låntagarna och som är obetalda vid årsskiftet kapitaliseras och ökar den enskildes skuld. Den del av den enskildes skuld som utgörs av kapitaliserade räntor lånas upp hos Riksgäldskontoret. Samtliga amorteringar av kapitaliserade räntor från låntagare minskar låneskulden hos Riksgäldskontoret.

CSN disponerar mottagna räntor från låntagarna för att finansiera räntan på studielånen i Riksgäldskontoret. Låntagarna betalar en nedsatt ränta på sina studielån och annuitetslån till CSN. Räntesatsen är 70 procent av den ränta som CSN betalar till Riksgäldskontoret, vilken för 2017 är 0,48 procent. Den 30-procentiga nedsättningen av räntan finansieras genom medel på anslag.

3.4 Resultatredovisning

Tabell 3.4 Antal studiestödstagare och utbetalda belopp
Tusental kronor

	2014			2015			2016			Utbetalt bidrag ¹	Utbetalt lån
	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)	Antal	Kvinnor (%)	Män (%)		
Studiehjälp	406 910	48	52	398 533	48	52	397 646	48	52	3 258	
Varav											
Utland	1 220	70	30	1 175	66	34	1 210	67	33	12	
Studiemedel	516 031			511 052			502 545			9 776	17 469
Varav											
Grundläggande nivå	22 577	71	29	22 497	70	30	22 061	69	31	436	139
Gymnasial nivå	119 144	60	40	113 986	59	41	108 777	60	40	2 171	1 824
Eftergymnasial nivå	340 388	59	41	341 418	60	40	339 951	59	41	6 668	13 249
Utlandsstudier	33 922	58	42	33 151	58	42	31 756	58	42	501	2 257
Studiemedelsräntor och avskrivningar²										2422	
Bidrag till vissa funktionshindrade i gymnasieskolan	400	45	55	401	46	54	384	44	56	37	
Lärlingsersättning	7 285	41	59	9 605	38	62	11 013	39	61	62	
Bidrag vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	158	54	46	156	58	42	159	68	32	1	
Studielitteratur	10 936	63	37	10 934	63	37	10 934	63	37	-	
Totalt	930 784			919 747			922 679				

Källor: CSN, SPSM och MTM.

Tabellen visar det bruttoräknade antalet stödtagare per studiestöd. När antalet stödtagare redovisas fördelat per bidrags- eller utbildningsnivå och sedan summeras blir de som fått utbetalningar på fler än en nivå under året dubbelräknade.

¹ Belopp för studiemedel och bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk inkluderar statlig ålderspensionsavgift.

Belopp för studiemedel inkluderar tilläggsbidrag.

² Siffran avser anslagsbelastningen i statsbudgeten för studiemedelsräntor och avskrivningar.

I detta avsnitt redovisas resultatet av statens insatser inom studiestödsverksamheten. Resultaten för varje studiestöd redovisas per studerande-grupp fördelat på grundläggande och gymnasial nivå (t.ex. kommunal vuxenutbildning och folkhögskoleutbildning) respektive eftergymnasial nivå (t.ex. högskoleutbildning och yrkes-högskoleutbildning). Resultaten presenteras genomgående efter kön.

I respektive avsnitt anges vilka indikatorer som har valts ut för att mäta måluppfyllelsen. Det finns en nära koppling mellan det rekryterande och det utjämnande målet på så sätt att båda målen handlar om att studiestödet ska bidra till att personer som inte annars skulle ha påbörjat studier gör det. Det utjämnande målet kan närmare definieras som att studiestödet ska vara selektivt rekryterande, dvs. det bör vara utformat på ett sådant sätt att det i vissa fall specifikt riktar sig till särskilda grupper. Det är därför natur-

ligt att liknande eller i förekommande fall samma indikator används för att mäta olika delar av måluppfyllelsen.

Under avsnitt 3.5 görs en sammanfattande bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet.

Utbildningsutskottet har redovisat resultatet av en genomförd uppföljning av utgiftsområdets indikatorer (bet. 2016/17:UbU2). Regeringen ser positivt på det arbete som utskottet genomfört och har för avsikt att under hösten 2017 påbörja ett arbete med att i stort se över resultatredovisningen för utgiftsområde 15 Studiestöd. I översynen ingår bl.a. att utvärdera de indikatorer som nu används.

3.4.1 Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige

De studiestöd som lämnas till unga studerande på gymnasial nivå i Sverige är studiehjälp, bidrag till vissa elever med funktionsnedsättning och kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Den indikator som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande med inackorderingstillägg.

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg.

Resultat

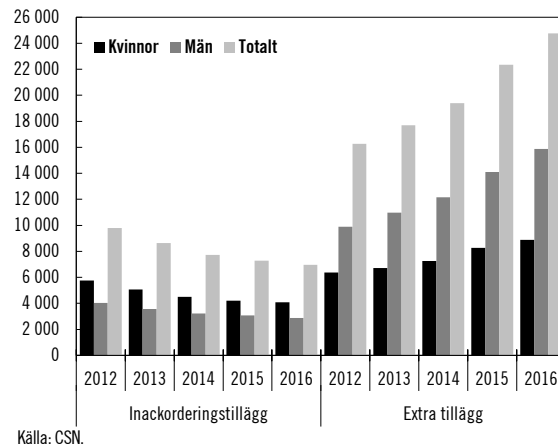
Under 2016 fick ca 396 400 studerande, varav 189 400 kvinnor och 207 000 män, studiehjälp för studier i Sverige, vilket är en minskning med ca 0,2 procent jämfört med föregående år. Minskningen av antalet studerande med studiehjälp kan förklaras av minskande ungdomskullar. Från och med 2017 beräknas antalet studerande med studiehjälp öka igen. Av de elever som hade studiebidrag gick 72 procent i kommunala gymnasieskolor och 26 procent i fristående gymnasieskolor. Omkring 2 procent studerade på folkhögskolor och i den kommunala vuxenutbildningen.

Ungefär 2 procent av samtliga studerande med studiehjälp fick inackorderingstillägg under 2016. Det motsvarar ca 7 000 studerande, varav andelen kvinnor var 59 procent och andelen män 41 procent. Av de elever som studerade vid fristående gymnasieskolor hade 5 procent inackorderingstillägg, vilket motsvarar knappt 5 000 personer. Därutöver var det ca 1 900 studerande på folkhögskolor och ett mindre antal studerande på bl.a. kompletterande utbildningar som hade inackorderingstillägg.

Under 2016 lämnades extra tillägg till drygt 6 procent av samtliga studerande med studiehjälp. Detta motsvarar ca 24 800 studerande,

varav andelen kvinnor var 36 procent och andelen män 64 procent. Extra tillägg kan lämnas med 855 kronor, 570 kronor eller 285 kronor i månaden beroende på familjens inkomst. Under 2016 fick drygt 90 procent av de studerande med extra tillägg den högsta bidragsnivån. Berättigade till den bidragsnivån är personer i hushåll vars inkomst understiger 85 000 kronor per år.

Diagram 3.2 Antal studerande med inackorderingstillägg och extra tillägg

Knappt 24 700 studerande har fått sin studiehjälp indragen på grund av ogiltig frånvaro under läsåret 2015/16. Det motsvarar knappt 8 procent av det totala antalet studerande med studiehjälp, vilket är en ökning jämfört med föregående läsår. Det var fler män än kvinnor som fick indragen studiehjälp, 63 procent män och 37 procent kvinnor. En stor andel av de som rapporterats för olovlig frånvaro får ett återkrav avseende den studiehjälp som redan har hunnit betalas ut.

Under 2016 fick ca 380 studerande s.k. Rg-bidrag, vilket innebär en minskning jämfört med föregående år. Av de studerande som fick Rg-bidrag var 44 procent kvinnor och 56 procent män.

I januari 2014 infördes en kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning, s.k. lärlingsersättning, på 1 000 kronor per studiemånad. Under 2016 betalade CSN ut drygt 62 miljoner kronor i lärlingsersättning, vilket är en ökning jämfört med föregående år då 55 miljoner kronor betalades ut. Cirka 11 000 elever fick lärlingsersättning under året. Av dessa var 39 procent kvinnor och 61 procent män.

Tabell 3.5 Unga studerande på gymnasial nivå i Sverige

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2016	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2016 (mnkr)
Studiehjälp i Sverige	396 400	48	52	3 245
Studiebidrag	395 900	48	52	3 036
Inackorderings-tillägg	7 000	59	41	63
Extra tillägg	24 800	36	64	146
Lärlingsersättning	11 000	39	61	62
Rg-bidrag	384	44	56	37

Källa: CSN.

3.4.2 Vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå

Vuxna studerande kan få studiemedel för studier på grundläggande och gymnasial nivå.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel,
- antal studerande på dessa nivåer med den högre bidragsnivån, och
- andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer.

Den indikator som används för att mäta utjämnande effekt är:

- antal studerande på grundläggande och gymnasial nivå med den högre bidragsnivån.

Resultat

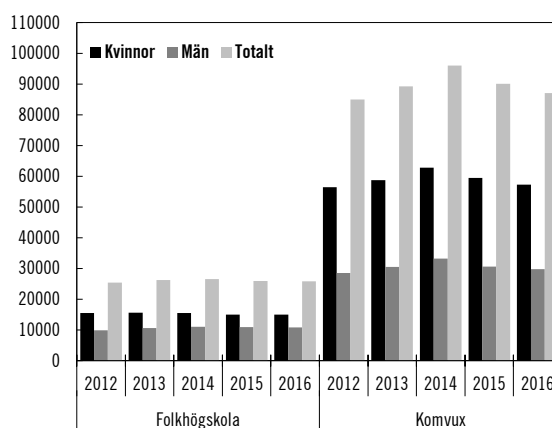
Under 2016 fick ca 22 100 studerande studiemedel för studier på grundläggande nivå, vilket är ca 100 färre än under 2015. Av dessa studerande var 69 procent kvinnor. Ungefär 12 500 studerande fick studiemedel med den högre bidragsnivån under 2016, vilket är en ökning med 100 personer och motsvarar 54 procent av studiestödstagarna på grundläggande nivå. De

som studerar med studiemedel på grundläggande nivå är äldre än studerande på andra nivåer. Under 2016 var 56 procent av de studerande på den nivån 30 år eller äldre, medan endast 30 procent av de studerande på gymnasial nivå var i samma ålder.

Under 2016 återfanns de flesta vuxen-studerande med studiemedel på grundläggande nivå, 86 procent, inom kommunal vuxen-utbildning (komvux). Resterande studerade på folkhögskola.

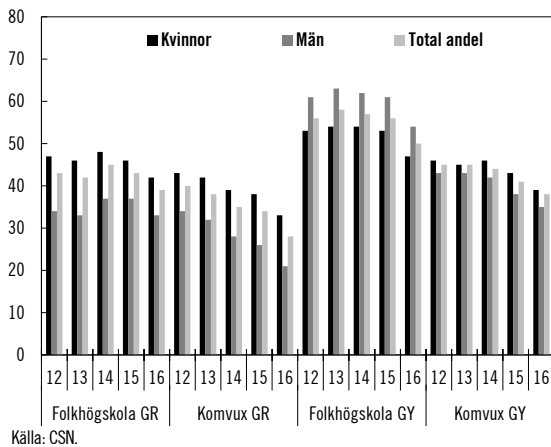
Antalet personer med studiemedel för studier på gymnasial nivå uppgick 2016 till ca 108 800, vilket är en minskning med ca 4 000 personer jämfört med 2015. Av dessa var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Cirka 33 600 studerande på gymnasial nivå fick under 2016 studiemedel med den högre bidragsnivån, vilket är en minskning med ca 2 200 personer jämfört med 2015. Andelen studerande med den högre bidragsnivån var 30 procent, en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2015. Ungefär 49 procent av de studerande var yngre än 25 år, medan 30 procent var 30 år eller äldre och 11 procent var 40 år eller äldre.

Av de som studerade med studiemedel på gymnasial nivå under 2016 läste ca 67 procent inom komvux, 17 procent på folkhögskola och 16 procent på övriga gymnasiala utbildningar.

Diagram 3.3 Antal vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå, fördelat på folkhögskolor och komvux

Källa: CSN.

Andelen kvinnor av de vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå inom komvux var drygt 65 procent medan 35 procent var män. Motsvarande andelar för studerande på folkhögskolan var 56 procent kvinnor och 44 procent män.

Diagram 3.4 Andel vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå med studiemedel av det totala antalet studerande på dessa nivåer

Källa: CSN.

Andelen studerande med studiemedel sett till det totala antalet studerande på komvux uppgick till 36 procent under det andra halvåret 2016. Andelen har minskat med 6 procentenheter jämfört med andra halvåret 2015. För kvinnor var andelen 38 procent och för män 32 procent. Andelen studerande med studiemedel sett till det totala antalet studerande på folkhögskola uppgick till 51 procent under det andra halvåret 2016. Andelen har minskat med 3 procentenheter jämfört med det andra halvåret 2015. För kvinnor var andelen 50 procent och för män 53 procent.

Sedan 2011 får den högre bidragsnivån inom studiemedlen lämnas till vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år för vissa studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller folkhögskola. Under 2016 fick ungefär 4 100 ungdomar studiemedel med den högre bidragsnivån. De ingår i det totala antalet studerande med det högre bidraget som redovisas nedan. Antalet ungdomar har minskat med knappt 200 jämfört med föregående år. Majoriteten, 90 procent, studerade på gymnasial nivå medan 18 procent studerade på grundläggande nivå. Av de ungdomar som tog del av satsningen under 2016 var 46 procent kvinnor och 54 procent män.

Tabell 3.6 Vuxna studerande med studiemedel

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2016	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2016 (mnkr)
Grundläggande nivå	22 100	69	31	436
varav med den högre bidragsnivån	12 500	73	27	343
Gymnasial nivå	108 800	60	40	2 171
varav med den högre bidragsnivån	33 700	65	35	1 151
Totalt	130 900			2 607

Källa: CSN.

3.4.3 Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige

Det studiestöd som lämnas till studerande på eftergymnasial nivå i Sverige är studiemedel. Till högskolestuderande med synskada eller annan läsnedsättning ges även möjlighet att låna studielitteratur.

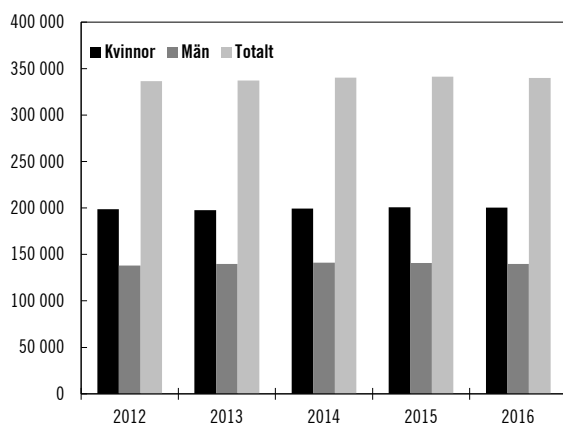
Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel, och
- andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande på eftergymnasial nivå.

Resultat

Under 2016 studerade ca 340 000 personer på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel, vilket är en minskning med ca 1 500 studerande jämfört med 2015. Det är första gången sedan 2011 som antalet studerande på eftergymnasial nivå minskar.

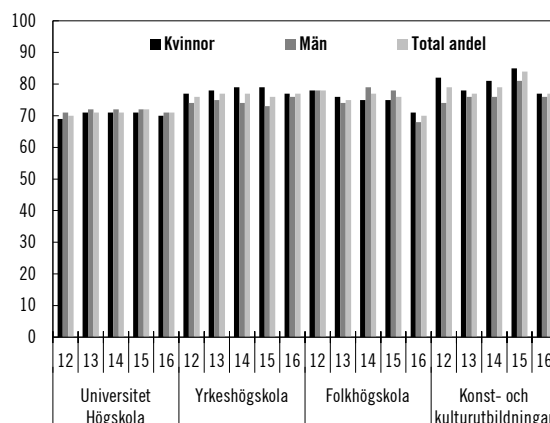
Diagram 3.5 Antal studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel

Källa: CSN.

De allra flesta studiemedelstagare på eftergymnasial nivå under 2016, ca 87 procent, studerade vid universitet eller högskola. Ungefär 11 procent var registrerade som studerande vid yrkeshögskoleutbildning eller kvalificerad yrkesutbildning. Resterande andel studerade inom övriga utbildningsformer. Andelarna har inte förändrats nämnvärt under de senaste åren.

Av de studerande på eftergymnasial nivå med studiemedel 2016 var 53 procent yngre än 25 år och 19 procent 30 år eller äldre. Andelen som var 30 år eller äldre har ökat med 1 procentenhet jämfört med 2015, medan andelen studerande i gruppen yngre än 25 år har minskat med motsvarande.

Under det andra halvåret 2016 studerade 71 procent av det totala antalet studerande på högskolenivå i Sverige med studiemedel och andelen har minskat med 1 procentenhet jämfört med andra halvåret 2016. Störst andel studerande med studiemedel återfinns på studiestödsberättigande konst- och kulturutbildningar och inom yrkeshögskolan. Fördelningen mellan män och kvinnor är i princip jämn.

Diagram 3.6 Andel studerande med studiemedel av det totala antalet studerande inom olika eftergymnasiala utbildningsformer

Källa: CSN.

Som framgår av tabellen nedan är det fler kvinnor än män som har studiemedel för studier på eftergymnasial nivå, vilket är oförändrat jämfört med 2015. Under 2016 har antalet män med studiemedel på eftergymnasial nivå minskat med ca 1 100 studerande. Antalet kvinnor har minskat med knappt 400 studerande.

Tabell 3.7 Studerande på eftergymnasial nivå i Sverige med studiemedel

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2016	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2016 (mnr)
Eftergymnasial nivå	340 000	59	41	6 670

Källa: CSN.

Studielitteratur för vissa högskolestuderande

Högskolestuderande med läsnedsättning kan få låna anpassad studielitteratur genom Myndigheten för tillgängliga medier (MTM). MTM producerar och förvärvar talböcker, både svenska och utländska, och punktskriftsböcker för högskolestuderande med läsnedsättning.

MTM har infört ett styrsystem som har medfört effektiviserade produktions- och distributionsprocesser. Detta har lett till att ledtiden för produktion har minskat även under 2016.

Antalet producerade och förvärvade titlar har minskat med 344 till 1 678 titlar. Produktionen av talböcker har minskat på grund av att MTM under åren 2014 och 2015 i samverkan med lärosätena har förproducerat titlar till kurser.

Även förvärven från högskolorna minskar, då högskolorna väljer att använda andra hjälpmedel än inläsning för mindre omfattande material, exempelvis kompendier. Antalet lån fortsätter att öka och uppgick till ca 113 100 under 2016, att jämföra med 2015 då antalet lån var ca 85 400.

3.4.4 Studerande utomlands

Det huvudsakliga stödet till studerande utomlands är studiemedel. Studerande under 20 år kan i vissa fall få studiehjälp för studier utomlands på gymnasial nivå i form av studiebidrag, inackorderingstillägg, extra tillägg och ersättning för dagliga resor. Studiemedel kan lämnas för gymnasiala och eftergymnasiala studier utomlands. Rätten till studiemedel för studier på gymnasial nivå utanför EES och Schweiz är dock begränsad. Förutom ordinarie bidrag och lån kan även merkostnadslån för bl.a. undervisningsavgifter och resor lämnas.

Den 1 juni 2015 trädde nya regler för studiemedel för utlandsstudier i kraft. De innebär bl.a. att studielån för utlandsstudier lämnas med samma grundbelopp som i Sverige, att det finns möjlighet till ett högre och mer flexibelt uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter och att bestämmelserna i vissa delar anpassas till EU-rätten.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande effekt är:

- antal studerande utomlands med studiehjälp, och
- antal studerande utomlands med studiemedel på gymnasial och eftergymnasial nivå.

Resultat

Studiehjälp

Antalet studerande med studiehjälp för studier utomlands på gymnasial nivå uppgick till drygt 1 200 under 2016. Sammantaget ökade antalet studerande med studiehjälp för studier utomlands med 3 procent jämfört med 2015. Av dessa fick 300 personer inackorderingstillägg och ett

fåtal personer fick extra tillägg eller ersättning för dagliga resor.

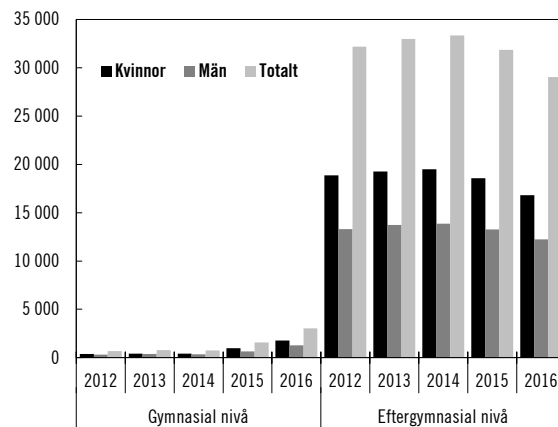
Studiemedel

Antalet utlandsstuderande på gymnasial nivå med studiemedel uppgick 2016 till ca 3 000, vilket är en ökning med ungefär 1 400 studerande jämfört med året innan. Av de utlandsstuderande på gymnasial nivå var 58 procent kvinnor och 42 procent män.

Antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel minskade för andra året i följd och uppgick 2016 till ca 29 000. Det är en minskning med 3 000 personer jämfört med 2015. Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå var 58 procent kvinnor och 42 procent män. Cirka 8 procent av samtliga studerande med studiemedel på eftergymnasial nivå studerade utomlands under 2016. Andelen minskade med 1 procentenhet jämfört med året innan.

Totalt uppgick antalet utlandsstuderande med studiemedel till ca 31 600 under 2016, vilket är en minskning med 1 600 personer jämfört med 2015.

Diagram 3.7 Antal studerande med studiemedel vid utlandsstudier på olika utbildningsnivåer

Källa: CSN.

Av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå under 2016 utgjorde gruppen fritt utresande studenter, dvs. studerande som på eget initiativ studerar utomlands utan stöd av något avtal mellan lärosäten, den största andelen med ca 70 procent. Gruppen studerande inom ramen för utbytesprogram utgjorde ca 30 procent. Både andelen fritt utresande och studerande på utbytesprogram ökade under 2016. Därutöver läste ca 1 procent under 2016 på eftergymnasiala språkkurser, vilket var en minskning med 8 procentenheter jämfört med 2015. Efter

reformeringsen av utlandsstudiestödet den 1 juni 2015 räknas merparten av de s.k. icke-akademiska språkkurserna som gymnasiala.

Cirka 55 procent av de utlandsstuderande på eftergymnasial nivå studerade under 2016 inom EU. De tio länder som under 2015 tog emot flest svenska studerande var: USA, Storbritannien, Danmark, Polen, Australien, Norge, Tyskland, Spanien, Nederländerna och Frankrike. Ungefär 72 procent av de utlandsstuderande studerade i dessa länder.

Det är främst yngre studiemedelstagare som väljer utlandsstudier. Under 2016 var 62 procent yngre än 25 år och bara 8 procent 30 år eller äldre.

Tabell 3.8 Studerande utomlands

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2016	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2016 (mnkr)
Studiehjälp	1 174	67	33	12
varav inackorderings- tillägg	327	65	35	4
varav extra tillägg	13	69	31	0,1
Studiemedel för gymnasiala studier	3 011	58	42	33
Studiemedel för eftergymnasiala studier	29 037	58	42	468
Totalt	33 222			513

Källa: CSN.

3.4.5 Studerande med barn

För att underlätta för personer med barn att studera får studiemedel i form av ett tilläggsbidrag lämnas utöver ordinarie studiemedel. Bidraget lämnas som ett differentierat stöd beroende på antalet barn.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande och utjämnande effekt är:

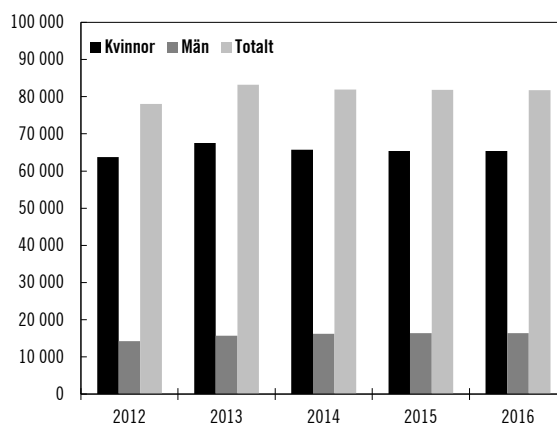
- antal studerande med tilläggsbidrag,
- antal studerande utomlands med tilläggsbidrag, och
- andel studerande med studiemedel på grundläggande, gymnasial och eftergymnasial nivå med tilläggsbidrag.

Tilläggsbidraget syftar till att underlätta för föräldrar att studera samt till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer. Det kan därför också anses ha en utjämnande, dvs. selektivt rekryterande effekt på målgruppen. Det är därmed lämpligt att samma indikator används för att mäta flera delar av målpuppfyllelsen.

Resultat

Under 2016 fick ca 81 800 studerande med studiemedel tilläggsbidrag, vilket är i princip oförändrat jämfört med 2015. Av dessa var 80 procent kvinnor och 20 procent män.

Diagram 3.8 Antal studerande med tilläggsbidrag

Källa: CSN.

Av dem som studerade på grundläggande nivå under 2016 hade 50 procent tilläggsbidrag. Motsvarande andelar på gymnasial nivå och eftergymnasial nivå var 27 respektive 13 procent. Skillnaderna kan bl.a. förklaras av att det skiljer i ålder mellan de olika studerandegrupperna och att äldre studerande oftare har barn. De studerande som fick tilläggsbidrag under 2016 hade i genomsnitt 1,8 barn och sammanlagt betalades det ut tilläggsbidrag för 149 100 barn, vilket är en ökning med 1 200 barn sedan 2015.

Tabell 3.9 Tilläggsbidrag till studerande med barn

Antal studerande och utbetalade bidrag

	Antal 2016	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utgifter 2016 (mnkr)
Tilläggsbidrag	81 800	80	20	423
varav utlandsstuderande	595	55	45	2,7

Källa: CSN.

3.4.6 Studieekonomi

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

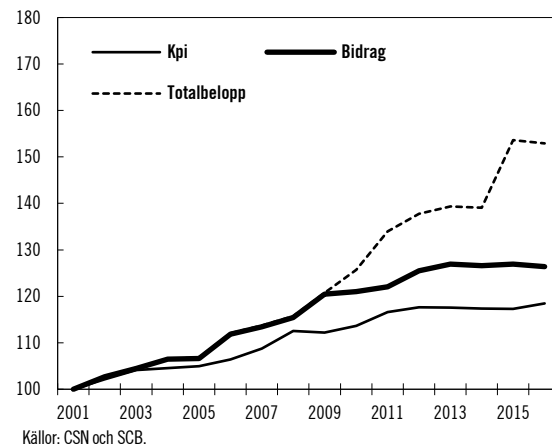
Den indikator som används för att mäta rekryterande och utjämnande effekt är:

- studiemedlens allmänna köpkraft i en jämförelse med konsumentprisindex.

Den studerandes ekonomi under studietiden kan vara avgörande för om en person rekryteras till studier. Ett studiestödssystem som uppfattas som omfattande och rättvist har både en utjämnande och rekryterande effekt för individerna. Effekten beror dels på behovet av stöd, dels på om stödet är tillräckligt för att möjliggöra studier. Det är därför lämpligt att indikatorn används för att mäta flera delar av måluppfyllelsen.

Resultat

En jämförelse med konsumentprisindex (KPI) visar att studiemedlens allmänna köpkraft fortsätter att följa kostnadsutvecklingen. Köpkraften var under 2015 den högsta sedan de moderna studiemedlen infördes 1965. Som en följd av att prisbasbeloppet sänktes minskade dock studiemedlens köpkraft något under 2016.

Diagram 3.9 Jämförelse mellan utveckling av studiemedelsbeloppen och konsumentprisindex

CSN har under de senaste åren ökat sin kunskap om de studerandes ekonomiska och sociala situation. När CSN undersöker hur mycket studiemedlen räcker till används flera olika metoder. CSN genomför bl.a. en större enkätundersökning vartannat år.

Enkätundersökningen som gjordes under 2015 visar att de studerandes upplevelse av sin studieekonomi har försämrats något. Av samtliga studerande som deltog i undersökningen svarade 67 procent att ekonomin under studierna är ganska bra, bra eller mycket bra. Detta är en nedgång med 2 procentenheter sedan 2013. Män och kvinnor gjorde i princip en likartad bedömning av sin ekonomiska situation. Äldre gör en något mer negativ bedömning av studieekonomin än yngre.

Av de studerande som hade både studiebidrag och studielån ansåg 39 procent att studiemedlen helt täcker deras levnadsomkostnader. Det är lika stor andel som 2013. Till skillnad från undersökningen 2013, då män i större utsträckning än kvinnor uppgav att studiemedlen helt eller till stor del täcker omkostnaderna, gör kvinnor och män i 2015 års undersökning likvärdiga bedömningar av studiemedlens tillräcklighet. Studerande med barn upplevde sin studieekonomi bättre under 2015 än de gjorde 2013, vilket tyder på att den ekonomiska situationen för studerande föräldrar har förbättrats de senaste åren.

Undersökningen visar också att andelen av studiemedelstagarna som arbetar vid sidan av studierna har ökat. Under 2015 uppgav 43 procent av dem att de arbetade vid sidan av sina studier, vilket är en ökning med 4 procentenheter sedan 2013. Kvinnor arbetar i högre utsträckning än män vid sidan av studierna. Som

vid tidigare undersökningar angavs som skäl till varför de studerande väljer att arbeta vid sidan av studierna bl.a. att de får arbetspraktik, att det gör det lättare att få ett arbete efter avslutade studier och att det ger extrapengar.

3.4.7 Lånebenägenhet och den enskildes skuldsättning

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta rekryterande och utjämnande effekt är:

- antal studerande som tog studielån i förhållande till antal studerande med studiebidrag (s.k. lånebenägenhet),
- andel utlandsstuderande med studielån, och
- andel studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggs lån.

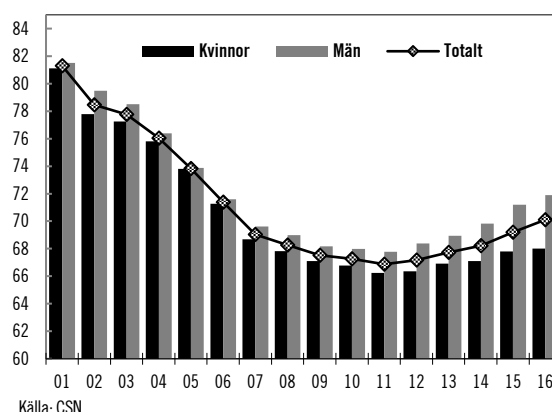
De indikatorer som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är:

- de studerandes lånebenägenhet i olika åldersgrupper och på olika utbildningsnivåer,
- antal studerande med studielån på eftergymnasial nivå med merkostnads- och tilläggs lån,
- andel utlandsstuderande med studielån, och
- genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga fördelat på studienivå och kön.

Resultat

Antalet studerande som tar studielån i förhållande till antalet studerande med studiebidrag, dvs. lånebenägenheten, minskade kontinuerligt efter studiestödsreformen 2001. Sedan 2012 har dock lånebenägenheten ökat igen. Lånebenägenheten för samtliga utbildningsnivåer var 70,1 procent under 2016 jämfört med 69,2 procent 2015.

Diagram 3.10 Studerandes lånebenägenhet fördelat på kön

Studielån

Lånebenägenheten vid studier på grundskolenivå minskade under 2016 och var 35 procent. Lånebenägenheten bland dem som studerar på eftergymnasial nivå har ökat jämfört med 2015 och uppgick till 76 procent under 2016.

Tabell 3.10 Studerandes lånebenägenhet på olika utbildningsnivåer

Andel av samtliga låntagare

	2012	2013	2014	2015	2016
Grundläggande nivå	34,2	34,8	34,3	36,3	35,0
Kvinnor	29,8	30,4	29,4	31,1	30,2
Män	44,7	45,3	46,2	48,6	45,6
Gymnasial nivå	53,9	53,6	53,2	53,8	52,5
Kvinnor	53,3	53,0	52,2	52,6	51,3
Män	54,8	54,4	54,6	55,8	54,5
Eftergymnasial nivå	72,1	73,1	74,1	74,3	76,5
Kvinnor	71,8	72,8	73,5	73,5	75,7
Män	72,6	73,6	74,9	75,5	77,6

Källa: CSN.

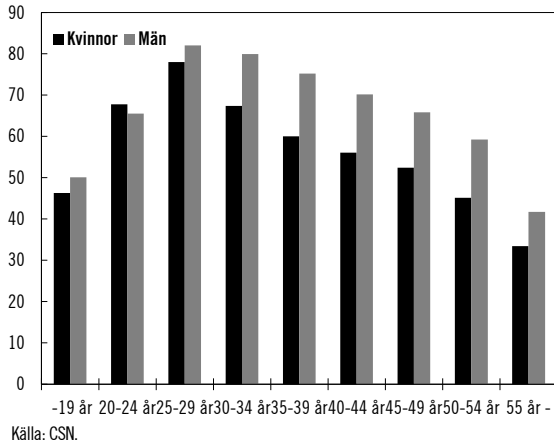
Män tar oftare studielån jämfört med kvinnor. Under 2016 tog 71,9 procent av männen lån jämfört med 68,8 procent av kvinnorna. Särskilt stor är skillnaden för studerande på grundläggande nivå. Där hade ca 46 procent av männen studielån, jämfört med ca 30 procent av kvinnorna.

Utlandsstuderande är mer benägna att ta lån än de som studerar i Sverige. Under 2016 var andelen utlandsstuderande som hade studielån ca 86 procent, vilket är en procentenhet högre jämfört med föregående år.

Lånebenägenheten varierar inte enbart mellan studerande på olika studienivåer utan även mellan olika åldersgrupper. De yngsta och de äldsta studiemedelstagarna är de som i minst ut-

sträckning väljer att ta studielån. För ungdomar i åldrarna 20–24 år uppgick lånebenägenheten till 68 procent under 2016. Mest lånade studerande i åldrarna 25–29 år, av vilka 80 procent tog lån.

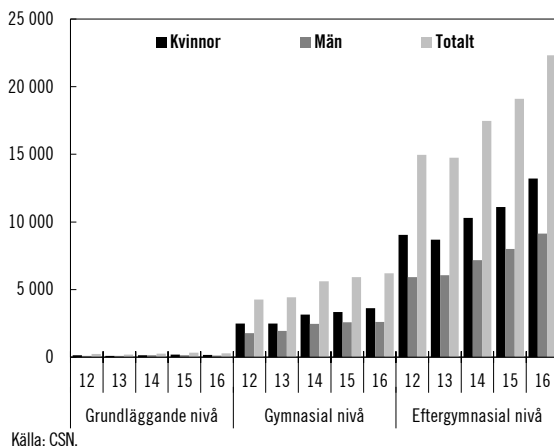
Diagram 3.11 Studerandes lånebenägenhet fördelat på åldersgrupper och kön

Tilläggsloan

Antalet studerande med studielån som även har tilläggsloan ökade med 14 procent under 2016 jämfört med föregående år. I genomsnitt tog 6 procent av de studerande med studielån även tilläggsloan under 2016. Ungefär 22 000 personer fick tilläggsloan för studier i Sverige på eftergymnasial nivå, vilket är ca 3 000 fler jämfört med 2015.

Diagram 3.12 Antal studerande med tilläggsloan på olika utbildningsnivåer

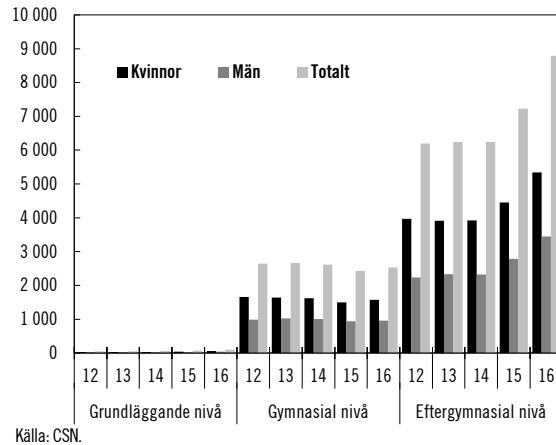

Män tar tilläggsloan i större utsträckning än kvinnor. Av de heltidsstuderande männen som var äldre än 24 år tog 17,6 procent tilläggsloan, medan motsvarande andel bland kvinnor var något lägre, 16,9 procent.

Merkostnadsloan

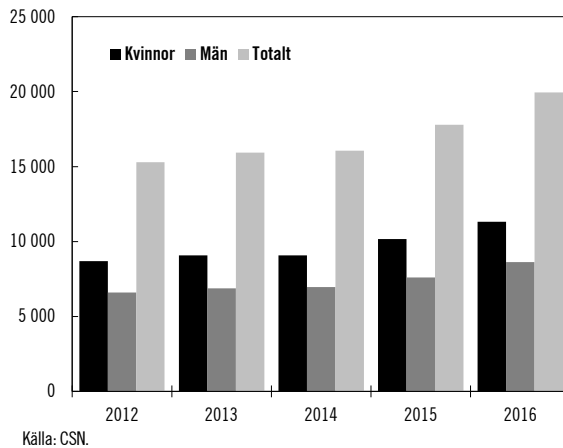
Antalet stödtagare med merkostnadsloan för t.ex. undervisningsavgifter, dubbel bosättning eller resor mellan hemorten och studieorten för studier i Sverige ökade med 13 procent under 2016.

Diagram 3.13 Antal studerande i Sverige med merkostnadsloan på olika utbildningsnivåer

Det är främst studerande på eftergymnasial nivå som tar merkostnadsloan. Det har samband med att utlandsstuderande är den grupp som främst tar merkostnadsloan och de studerar oftast på den nivån.

Diagram 3.14 Antal studerande utomlands med merkostnadsloan

Andelen utlandsstuderande som tog merkostnadsloan under 2016 var 62 procent. Av de som fick merkostnadsloan var 58 procent kvinnor, vilket motsvarar könsfördelningen bland studiemedelstagarna.

Tabell 3.11 Studerande med studielån, tilläggsloan och merkostnadslån i Sverige och utomlands

Antal studerande och utbetalade belopp

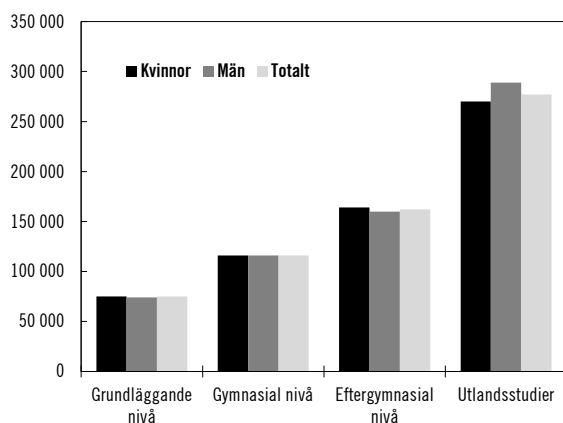
	Antal 2016	Andel kvinnor (%)	Andel män (%)	Utbetalt lån 2016 (mnkr)
Studielån	329 900	58	42	15 494
Tilläggsloan	28 000	59	41	606
Merkostnadslån	31 200	58	42	1 370

Källa: CSN.

Den enskildes skuldsättning

Utbildning ger avkastning både för den enskilde och för samhället i stort. Kostnaderna för utbildning delas därför mellan den enskilde och samhället. Studiemedlen består av en bidragsdel och en frivillig lånedel.

Ett sätt att mäta skuldsättningen är att titta på hur stor skuld de studerande har vid återbetalningens början, dvs. direkt efter studierna. Skuldsättningen skiljer sig mycket mellan studerande på olika nivåer.

Diagram 3.15 Genomsnittlig skuld på annuitetslån för nya återbetalningsskyldiga fördelat på studienivå och kön

Källa: CSN.

De studerande som har tagit lån för eftergymnasiala studier i Sverige och som börjat betala tillbaka på sin skuld i januari 2017 har lånat i genomsnitt 162 300 kronor, vilket är en ökning med ca 6 procent jämfört med föregående år. Denna grupp kan ha studerat på flera utbildningsnivåer, men har inte haft studiemedel för utlandsstudier. För dem som har studerat på eftergymnasial nivå och som helt eller delvis studerat utomlands var skuldsättningen i genomsnitt 277 400 kronor. Utlandsstuderande är mer benägna att ta studielån än de som studerar i Sverige.

Av samtliga låntagare som blev återbetalningsskyldiga den 1 januari 2017 hade 68 procent en skuld som var lägre än 200 000 kronor. Andelen med en studieskuld på mellan 200 000 och 500 000 kronor ökade med 8 procentenheter under samma period.

Skuldsättningen har ökat något för utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå jämfört med föregående årsskifte. Att skuldbeloppen ökar beror främst på att höjningarna av studiemedlens lånedel 2010, 2011 och 2015 börjar synas på skuldsättningen.

3.4.8 Låntagare och den totala skulden

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att mäta god effekt på samhällsekonomin är:

- total studieskuld, varav andel osäkra fordringar,
- andel inbetalt årsbelopp för bosatta utomlands jämfört med bosatta i Sverige,
- antal personer som har beviljats nedsättning av det belopp som ska betalas tillbaka under året och totalt värde på nedsättningen,
- antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl och totalt avskrivet belopp,
- antal personer där krav på återbetalning av studiestöd har överförts till Kronofogdemyndigheten och den ackumulerade fordran hos myndigheten, och
- total fordran på utomlands bosatta återbetalare, varav andel osäkra fordringar.

Resultat

Det totala antalet låntagare i de tre återbetalningssystemen uppgick till drygt 1,5 miljoner vid utgången av 2016. Antalet låntagare ökade med 15 400 jämfört med 2015.

Antalet låntagare med lån i två eller i vissa fall tre olika återbetalningssystem uppgick till ca 91 700 personer. I takt med att låntagare slutbetalar sina skulder i de äldre återbetalningssystemen minskar antalet låntagare

med mer än ett lån. Under 2016 minskade antalet låntagare med mer än ett lån med 14 procent.

Inbetalningarna till CSN under 2016 uppgick till 13,3 miljarder kronor, inklusive räntor och avgifter. Det innebär en minskning av de totala inbetalningarna med 36 miljoner kronor jämfört med 2015. Av de årsbelopp som debiterades 2016 betalades 94 procent in när det gäller låntagare bosatta i Sverige. Denna andel har varit stabil under de senaste fem åren. Motsvarande andel för låntagare bosatta utomlands var 71 procent, vilket är en liten ökning med drygt 1 procentenhet jämfört med 2015.

Tabell 3.12 Inbetalt belopp under det första betalningsåret fördelat på bosättning

Andel av belopp efter nedsättningar (%)

Bosättning	2013	2014	2015	2016
Sverige	93,4	93,5	93,6	93,8
Utomlands	68,0	69,3	70,3	71,3
Totalt	91,2	91,3	91,5	91,6

Källa: CSN.

Den totala studieskulden när det gäller studielån ökade under 2016 från 208,3 miljarder kronor till 213,6 miljarder kronor. Ökningen beror på att antalet personer med annuitetslån stiger för varje år, vilket ger effekter på den totala studieskulden.

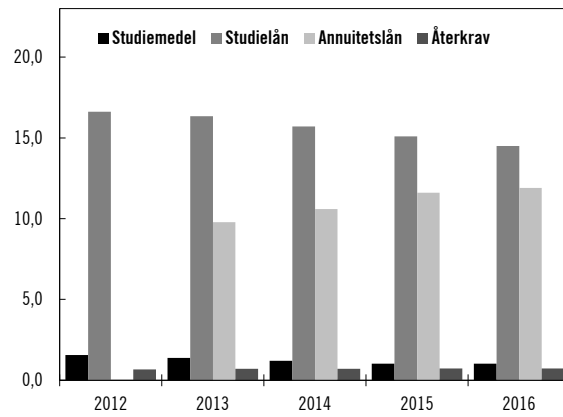
Sedan den 1 januari 2014 gäller budgetlagens (2011:203) bestämmelser om statlig utlåning för all nyutlåning av studielån (se avsnittet Kort beskrivning av lånesystemet). Det innebär att medel för förväntade förluster ska beräknas och belasta anslag när utlåning sker. Under 2016 avsattes anslagsmedel motsvarande 7,3 procent av utlånade medel till kreditreserven. Medel för förluster på utlåning före 2014 (stocken) tillförs kreditreserven genom att belasta anslag det år då förlusten är konstaterad.

Av den totala studieskulden har CSN bedömt att 27,6 miljarder kronor, eller ca 13 procent, utgörs av osäkra fordringar som riskerar att skrivas av. Detta är en minskning med 900 miljoner kronor jämfört med föregående år. Drygt 8,8 miljarder kronor av den osäkra fordran beräknas av CSN bero på personer som missköter eller bedöms komma att missköta sina betalningar. Den osäkra fordran som kan härledas till de trygghetsregler som finns för återbetalning beräknas uppgå till ca 16 miljarder kronor. Den

osäkra fordran som orsakas av beräknade framtida dödsfall bedöms uppgå till ca 3 miljarder kronor. Vidare har CSN, i likhet med föregående år, bedömt att av den totala utestående fordran på 1,2 miljarder kronor i fråga om återkrav av studiestöd är 718 miljoner kronor osäkra fordringar.

Diagram 3.16 Osäkra fordringar, fördelat på lånetyp och återkrav

Miljarder kronor

Källa: CSN.

Antalet låntagare som CSN saknade adresser till uppgick vid slutet av 2016 till ca 17 500, vilket motsvarar 1 procent av samtliga låntagare. Det är en antalsmässig minskning jämfört med 2015, men andelen är densamma som under 2015. Den totala utestående fordran för dessa låntagare uppgick den 31 december 2016 till 1,9 miljarder kronor, en minskning med knappt 5 procent jämfört med föregående årsskifte.

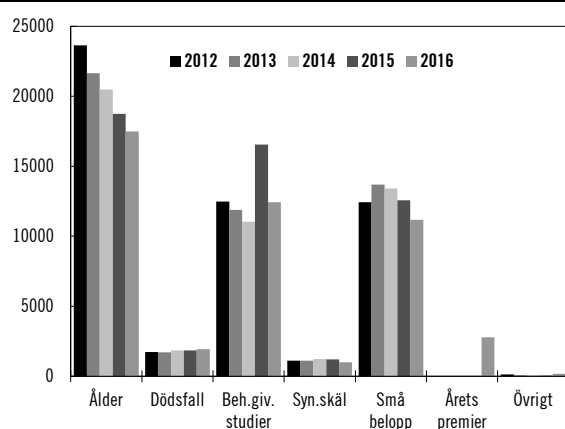
Nedsättning av årsbelopp

En person kan ansöka om att få det belopp som han eller hon ska betala tillbaka under året nedsatt. Det finns tre huvudsakliga skäl till att en återbetalare får nedsatt årsbelopp: nedsättning på grund av låg inkomst, nedsättning på grund av studier och nedsättning med hänsyn till synnerliga skäl. Under 2016 fick 163 300 personer beslut om nedsättning, vilket är 1 200 färre än under 2015. Värdet av nedsättningarna är knappt 1,3 miljarder kronor, vilket är en ökning jämfört med 2015.

Avskrivningar

Avskrivning av lån kan ske främst på grund av åldersregler, dödsfall, behörighetsgivande studier, sjukdom eller synnerliga skäl. Dessutom skriver CSN av skulder som vid ett årsskifte är 100 kronor eller lägre, vilket redovisas som små belopp i diagram 3.17. I diagrammet redovisas posten årets premier. Låntagare med studiemedel får en viss premie vid förtida inbetalningar, som innebär att CSN drar av mer från skulden än inbetalt belopp. Premiens procentsats minskar med åldern, och upphör helt det år låntagaren fyller 65 år.

Diagram 3.17 Antal beviljade avskrivningsärenden fördelat på skäl

Källa: CSN.

Under 2016 fick ca 45 400 låntagare sina skulder helt eller delvis avskrivna, vilket är en minskning med 7 600 personer jämfört med 2015. Det totala avskrivna beloppet under 2016 var 769 miljoner kronor, vilket var en minskning med 49 miljoner kronor jämfört med föregående år.

Återbetalare med krav hos Kronofogdemyndigheten

I slutet av 2016 hade ca 86 600 personer, 51 procent kvinnor och 49 procent män, krav på återbetalning av studiestöd som överförts till Kronofogdemyndigheten. Det är en minskning med 800 personer jämfört med 2015. Den ackumulerade fordran hos Kronofogdemyndigheten som avser studiestöd uppgick vid årets slut till 1,3 miljarder kronor, vilket är en ökning med 13 procent jämfört med 2015. Andelen av alla återbetalningsskyldiga låntagare som har en skuld hos Kronofogdemyndigheten har minskat

sedan 2015, men varit på ungefär samma nivå de senaste fem åren. År 2016 uppgick den till 6,6 procent.

Utlandsbosatta återbetalare

Ungefär 65 300 återbetalare, 56 procent kvinnor och 44 procent män, var den 31 december 2016 bosatta utomlands, vilket är ungefär oförändrat jämfört med 2015. Den totala fordran hänförlig till de tre återbetalningssystemen när det gäller utlandsbosatta återbetalare uppgick vid slutet av 2016 till 14,6 miljarder kronor, vilket är på samma nivå som 2015. Sedan 2012 är det lånetypen annuitetslån som står för den största delen, 8,4 miljarder kronor, av de utlandsbosattas skulder. Av den totala fordran när det gäller utlandsbosatta återbetalare avser ca 4 miljarder kronor, eller ca 28 procent, osäkra fordringar.

CSN har under 2016 skickat 13 400 ärenden som rör utlandsbosatta till inkassoföretag, vilket är en minskning med 2 000 ärenden jämfört med 2015. Totalt har 45 miljoner kronor inbetalats under 2016 i de ärenden som CSN har skickat till inkasso i utlandsärenden, vilket är en minskning med 6 procent jämfört med 2015.

3.4.9 Studiestödsadministrationen

Centrala studiestödsnämnden

CSN är från och med 2016 helt anslagsfinansierad. Förvaltningskostnaderna uppgick under 2016 till 762,7 miljoner kronor, vilket är en minskning med 183,8 miljoner kronor jämfört med 2015.

Ärendehantering

Handläggningstiderna är fortsatt korta, även om de har blivit något längre för handläggning av studiemedel vid studier utomlands.

När det gäller handläggningstiden för ärenden som avser studiehjälp har handläggningstiden ökat med en dag jämfört med föregående år för ärenden som avser studier i Sverige, medan den har minskat med en dag för studier utomlands. För ärenden om studiemedel för studier i Sverige är den genomsnittliga handläggningstiden oförändrad jämfört med föregående år. Handläggningstiden för ärenden gällande Rg-

bidrag har ökat med två dagar. Den genomsnittliga handläggningstiden för lärlingsersättning har ökat med fem dagar.

Tabell 3.13 CSN:s genomsnittliga handläggningstider

Antal dagar			
Arendeslag	2014	2015	2016
Studiehjälp, Sverige	3	3	4
Studiehjälp, utland	49	50	49
Studiemedel, Sverige	14	14	14
Studiemedel, utland	23	26	27
Rg-bidrag	17	12	14
Lärlingsersättning	14	19	24

Källa: CSN.

Tillgänglighet och service

Antalet kunder som under 2016 ville komma i kontakt med CSN per telefon, och som valt personlig service, har minskat med 3 procent jämfört med 2015. Den genomsnittliga väntetiden i telefonkö förlängdes med 2 minuter och 30 sekunder 2016. Samtidigt har antalet besök på Mina sidor fortsatt att öka med drygt 2 procent i förhållande till 2015 års nivå.

Tabell 3.14 Nyckeltal för CSN:s service och information

Tusental och tid			
Verksamhet	2014	2015	2016
Antal telefonsamtal personlig service	1 329	1 242	1 207
Genomsnittlig väntetid i telefonkö	3 min. 50 sek.	4 min. 14 sek.	6 min. 44 sek.
Antal besök på webbplats	12 907	13 142	13 190
Antal besök på Mina sidor	11 813	12 917	13 217

Källa: CSN.

Kvalitet i ärendehantering

CSN har fortsatt sitt arbete med att förbättra kvaliteten i ärendehantering. CSN:s kvalitetsgranskningar visar att kvaliteten generellt är på en hög nivå. När det gäller handläggning av studiemedel har kvaliteten förbättrats med en procent jämfört med föregående år (2016 var 97 procent av de granskade besluten korrekta). Kvaliteten är fortsatt hög när det gäller verksamhetsområdena studiehjälp och återbetalning, där 99 procent av de granskade besluten bedömdes korrekta utifrån gällande lagstiftning.

Felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

Målet med CSN:s arbete mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott är att CSN ska motverka bidragsbrott och säkerställa att utbetalningar från studiestödssystemet endast görs till den som är berättigad till stöd.

Det är inte möjligt för CSN att helt förhindra felaktiga utbetalningar. Studiehjälp betalas ut i efterskott, men myndigheten är beroende av att skolornas rapportering är korrekt för att de studerande ska få de stöd som de har rätt till. Studiemedel betalas ut i förskott, men de studerande är skyldiga att anmäla ändringar som kan påverka rätten till studiemedel eller studiemedlens storlek. Läroanstalter har enligt studiestödsförordningen skyldighet att lämna sådana uppgifter som påverkar rätten till studiestöd. Att de studerande får det stöd som de har rätt till bygger därmed på att de uppgifter som CSN får är korrekta.

CSN arbetar för att det ska bli rätt från början genom att förenkla myndighetens regler, rutiner och arbetssätt. Myndigheten arbetar även med kontroller före, under och efter utbetalning för att säkerställa att rätt belopp betalas ut. CSN samverkar också med andra myndigheter, exempelvis Försäkringskassan, Skatteverket och Kronofogdemyndigheten.

CSN har under 2016 undersökt attityderna rörande fel och fusk kopplat till studiemedel. Jämfört med en undersökning som genomfördes 2010 anser fler studerande att det är allvarligt att försöka få mer studiebidrag än man har rätt till. Likaså tycker fler att det är allvarligt att inte anmäla ändrade förhållanden som skulle minska storleken på studiestödet.

Under 2016 har CSN beslutat att kräva tillbaka 485 miljoner kronor i felaktigt utbetalt studiestöd, vilket utgör 1,6 procent av det totala utbetalda beloppet. Det är en minskning med 41 miljoner kronor jämfört med 2015.

Under 2016 har CSN polisanmält totalt 242 personer för misstänkt bidragsbrott. Det är en minskning med 18 personer jämfört med 2015. Trots att något färre personer polisanmälde avsåg polisanmälningarna större belopp än föregående år.

Sedan 2015 genomför CSN en ny typ av riktade kontroller. Genom att analysera vad som kännetecknar kända fall av misstänkta bidragsbrott är det möjligt att identifiera nya ärenden som bör kontrolleras extra noga. Genom dessa

kontroller har CSN upptäckt felaktiga utbetalningar och misstänkta bidragsbrott som annars inte skulle ha upptäckts. Sedan 2015 genomförs även kontroller i syfte att minska risken för felaktiga utbetalningar vid studier utomlands, vilket innebär att extra antagningskontroller för studerande som har fått beslut om merkostnadslån för undervisningsavgifter genomförs. Sedan de nya reglerna för studier utomlands trädde i kraft den 1 juni 2015 betalas studiebidrag, grundlån, tilläggsbidrag och tilläggs lån ut månadsvis i stället för att hela beloppet, som tidigare, betalas ut vid studiestarten. Under 2016 har fyra procent av de studerande fått hela studiemedelsbeloppet utbetalat i förskott vid studiestarten. Det innebär att CSN har fått bättre möjligheter att stoppa felaktiga utbetalningar av studiemedel.

Jämställdhetsintegrering

CSN utgör en av 59 myndigheter som arbetar med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i all sin verksamhet. Målet med arbetet är att varje deltagande myndighet ännu bättre ska bidra till det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. CSN har under 2015 lämnat in sin handlingsplan för jämställdhetsintegrering avseende åren 2015–2018 och redovisar åtgärder och resultat i myndighetens årsredovisningar för 2016–2018.

Överklagandenämnden för studiestöd

Utgifterna för verksamheten vid ÖKS uppgick under 2016 till knappt 13,6 miljoner kronor. ÖKS hanterade under året ca 4 800 ärenden, en minskning med ca 300 ärenden jämfört med föregående år.

Under 2016 avgjordes 62 procent av alla ärenden inom fyra veckor och 93 procent inom nio veckor. Samtliga ärenden avgjordes inom sex månader. Nämnden biföll sex procent av det totala antalet inkomna ärenden.

Tillgängligheten hos nämnden har under året varit god. Nämndens kansli nås per telefon under hela arbetsdagen och några svårigheter för allmänheten att komma i kontakt med nämnden har inte framkommit.

3.5 Analys och slutsatser

Under avsnittet görs en sammanfattande bedömning av måluppfyllelsen inom utgiftsområdet mot bakgrund av de indikatorer som har redovisats i avsnitt 3.4.

3.5.1 Studiestödets rekryterande effekt

Studiestödet ska verka rekryterande till studier och bidra till ett högt deltagande i utbildning. Studiestödet är ett viktigt verktyg för att öka deltagande i och bredda rekryteringen till utbildning. Dessutom är studiestödet en betydelsefull faktor för att möjliggöra omställning i arbetslivet. Andelen studiestödstagare på samtliga utbildningsnivåer kan fortsatt anses vara på en hög nivå.

Antalet studerande med studiemedel blev under 2016 färre på samtliga utbildningsnivåer. Mest minskade antalet studerande utomlands och antalet studerande på gymnasial nivå i Sverige, med fem respektive fyra procent. Trots minskningen ligger det totala antalet studerande med studiemedel på en historiskt sett hög nivå. En trolig utveckling är att antalet vuxna studerande på gymnasial nivå ökar de kommande åren, dels mot bakgrund av det stora antalet nyanlända som kom till Sverige under 2015, dels mot bakgrund av riksdagens beslut om rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux (prop. 2016/17:5, bet. 2016/17:UbU6, rskr. 2016/17:65). Mot bakgrund av de indikatorer som redovisas är dock den samlade bedömningen att målet om studiestödets rekryterande effekt har uppfyllts.

Den högre bidragsnivån inom studiemedlen syftar till att rekrytera studerande med kort utbildningsbakgrund till studier. Antalet studerande med det högre bidraget på grundläggande nivå ökade något jämfört med föregående år. Andelen som hade högre bidrag på gymnasial nivå minskade med 1 procentenhet jämfört med 2015.

Sedan 2011 får den högre bidragsnivån lämnas till vissa arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år för behörighetsgivande studier på grundläggande eller gymnasial nivå. Mellan åren 2011 och 2014 mer än fördubblades antalet ungdomar som fick högre bidrag. Under 2015 och 2016 har antalet ungdomar som fick det högre bidraget minskat.

Under 2016 minskade antalet med 200 till 4 100 ungdomar.

För första gången sedan 2011 minskade antalet studerande på eftergymnasial nivå i Sverige. Det är framför allt antalet studiemedeltagare vid högskolor och universitet som minskade med cirka 1 500 personer jämfört med 2015.

Sett till åldersstrukturen har andelen studiemedeltagare yngre än 25 år minskat. Minskningen beror främst på att ungdomskullarna som lämnar gymnasieskolan har minskat de senaste åren, men även på det förbättrade konjunkturläget som leder till att fler unga får jobb. Fortfarande är dock mer än hälften av studiemedeltagarna (51 procent) yngre än 25 år.

Den andel av de studerande som har studiemedel har minskat med 3 procentenheter bland studerande vid komvux, och med mindre än en procent bland studerande vid högskolor och universitet. Av studerande vid komvux har 36 procent studiemedel och bland högskolestuderande har 71 procent studiemedel. Att en lägre andel har studiemedel vid komvux förklaras delvis av att många studerar på deltid och sannolikt har andra försörjningskällor.

Sverige har i jämförelse med de flesta andra länder ett generöst system för finansiering av studier utomlands. Under 2016 minskade antalet utlandsstuderande med studiemedel med 5 procent jämfört med 2015, till 31 600. Minskningen beror på att antalet utlandsstuderande på eftergymnasial nivå med studiemedel har minskat. Antalet utlandsstuderande på gymnasial nivå har däremot ökat i jämförelse med föregående år. Både minskningen på eftergymnasial nivå och ökningen på gymnasial nivå beror till stor del på att många så kallade förberedande språkkurser nu klassificeras som gymnasiala i stället för eftergymnasiala. Utlandsstuderande är förhållandevis unga. En förklaring till minskningen kan vara att antalet studerande i åldern 20–25 år, vilka ofta studerar utomlands, har minskat bland studiemedeltagarna i stort.

Lånebenägenheten minskade efter studiestödsreformen 2001, men har ökat något sedan 2012. Den tidigare minskningen av lånebenägenheten kan bl.a. förklaras av att årsbeloppen efter reformen följer av skuldens storlek, vilket har inneburit att en lägre andel väljer att ta lån. Detta beteende kan nu vara på

väg att förändras. Sedan 2012 har lånebenägenheten ökat och var 70,1 procent 2016 jämfört med 69,2 procent 2015. Under samma period har det skett förändringar i åldersstrukturen på studiemedeltagarna. Andelen studerande yngre än 25 år, som mer sällan tar lån, har minskat, samtidigt som andelen 25–34 år, som oftare tar lån, har ökat. Studerande som är 35 år eller äldre har oftare än andra ekonomiskt stöd från partner eller arbetsinkomster. Män med studiemedel tar oftare lån jämfört med kvinnor, vilket har varit ett förhållande som bestått under en längre tid. Kvinnor arbetar i större utsträckning än män under studietiden, vilket kan vara en förklaring till skillnaden i lånebenägenhet.

Under 2016 ökade antalet med tilläggs lån och andelen studerande med tilläggs lån. Ökningen beror framför allt på att antalet studerande över 24 år har ökat, men även på att deltidstudier och studier inom EES och Schweiz ger rätt till tilläggs lån från och med den 1 juli 2014.

3.5.2 Studiestödets utjämnande effekt

Inom studiestödssystemet finns det flera olika stödformer som syftar till att utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen. Studiestödet ska verka selektivt rekryterande, dvs. studiestödet ska göra att individer från vissa grupper påbörjar studier som annars inte skulle ha gjort det. Mot bakgrund av de indikatorer som redovisas är bedömningen att målet om studiestödets utjämnande effekt har uppnåtts.

Studerande inom gymnasieskolan kan få ett extra tillägg som syftar till att öka möjligheterna för ungdomar i inkomstsvaga hushåll att studera och därmed undanröja sociala hinder för utbildning. Resultaten från 2016 visar att ett ökat antal studerande fick det extra tillägget, trots att det totala antalet studerande med studiehjälp minskade. Det är betydligt fler män än kvinnor som är mottagare av det extra tillägget. Detta kan förklaras av att många ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd är pojkar. Ökningen av det extra tillägget har de senaste åren varit tydligast för familjer med mycket låga inkomster. Denna utveckling fortsatte under 2016. CSN har genomfört undersökningar som visar att gruppen med extra tillägg har genomgått andra förändringar över tid. Det är nu oftare fråga om studerande barn i nyanlända

familjer eller ensamkommande barn och unga med uppehållstillstånd, jämfört med tidigare då de studerande levde i hushåll med en ensamstående förälder. En hög andel är också födda i Sverige med utrikes födda föräldrar.

Studiehjälpssystemet har varit föremål för översyn och 2012 års studiehjälpstudie har lämnat betänkandet Moderniserad studiehjälp (SOU 2013:52). Betänkandet har remitterats under 2015 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Studiemedlens rekryterande kraft varierar mellan olika studerandegrupper. En grupp som ofta anger att de inte skulle ha påbörjat studier utan studiemedel är studerande med barn. Inom studiemedelssystemet finns tilläggsbidraget till studerande med barn som syftar till att hjälpa barn i ekonomiskt utsatta familjer och underlätta för föräldrar att studera. Antalet studerande som fick tilläggsbidrag var i princip oförändrat jämfört med 2015. Könsfördelningen bland dem som får tilläggsbidrag har bara förändrats marginellt under de år som tilläggsbidraget har funnits. Under 2016 var 80 procent av dem som fick tilläggsbidrag kvinnor.

Möjligheten för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år att få den högre bidragsnivån inom studiemedlen har fungerat utjämnande ur ett jämställdhetsperspektiv. Andelen med den högre bidragsnivån inom ramen för satsningen var 46 procent kvinnor och 54 procent män under 2016. Den förhållandevis höga andelen män kan bero på att män oftare avbryter sina gymnasiestudier och på så sätt oftare har rätt till det högre bidraget, men det kan också bero på att könsfördelningen är jämnare bland yngre studerande med studiemedel än bland äldre. Totalt sett var det annars 66 procent kvinnor och 34 procent män som studerade med den högre bidragsnivån under 2016. Andelen kvinnor respektive män med den högre bidragsnivån varierar beroende på utbildningsnivå. På grundläggande nivå under 2016 var det 73 procent kvinnor och 27 procent män medan det på den gymnasiala nivån var 65 procent kvinnor och 35 procent män. Skillnaden kan delvis förklaras av inkomstskillnader och därmed behovet av studiestöd. Den s.k. GRUV-utredningen har i sitt betänkande Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet (SOU 2013:20) visat att män som studerar på grundläggande nivå har högre inkomster från förvärvsarbete än kvinnor

medan det omvända förhållandet råder på gymnasial nivå.

3.5.3 Studiestödets effekt på samhällsekonomin

Studiestödssystemet måste vara långsiktigt samhällsekonomiskt hållbart. Det är därför viktigt att de utbetalningar som görs från systemet är riktiga och att den del av studiestödet som består av lån återbetalas fullt ut. Mot bakgrund av de indikatorer som redovisas är bedömningen att nuvarande lånesystem i stort sett fungerar bra. Det finns dock fortfarande brister i systemet när det gäller låntagare som är bosatta utomlands.

Utgångspunkten för samtliga återbetalningssystem är att låntagarna ska betala tillbaka sina skulder. Alltför hårda krav på återbetalning får dock inte avskräcka från studier och motverka studiemedlens rekryterande effekt. Därför finns vissa trygghetsregler inbyggda i samtliga lånesystem. En låntagare som har svårt att betala sitt årsbelopp kan ansöka om nedsättning och på så vis undvika framtida betalningsproblem. De vanligaste typerna är nedsättning på grund av låg inkomst och nedsättning vid studier. Antalet låntagare som får nedsättning av sitt årsbelopp minskade 2016 jämfört med föregående år.

Värdet av det skuldbelopp som avskrevs under 2016 minskade jämfört med 2015. Minskningen kan nästan helt hänföras till avskrivningar av annuitetslånet, främst på grund av behörighetsgivande studier. Anledningen till minskningen bedöms bero på att CSN under 2015 prövat ett stort antal ärenden om behörighetsgivande studier i efterhand. Även inom de återbetalningspliktiga studiemedel som togs före 1989 minskade avskrivningarna något, medan de ökade med 57 miljoner kronor inom lånetypen studiemedel. När det gäller annuitetslånen var de främsta orsakerna till avskrivning, förutom behörighetsgivande studier, även dödsfall.

Under 2016 har de beräknade osäkra fordringarna när det gäller den totala studieskulden och den utestående fordran i fråga om återkrav av studiestöd minskat jämfört med föregående år. Det beror främst på att antalet låntagare med lånetyperna studiemedel och studielån som slutbetalar sina lån eller uppnår åldern för rätt till avskrivning minskar. De beräknade osäkra fordringarna varierar mycket

mellan lånetyperna. Andelen bedöms som högst för den äldsta lånetypen studiemedel och som lägst för annuitetslån, vilket också var ett mål när det lånet infördes 2001.

Låntagare bosatta utomlands återbetalar sina lån i betydligt mindre omfattning än låntagare bosatta i Sverige. Under 2016 ökade dock andelen inbetalt belopp något jämfört med 2015. CSN har gjort en rättning i uppföljningssystemen avseende sättet att bedöma en låntagares bosättning. Ändringen har fått till följd att kvaliteten under 2016 har ökat när det gäller uppföljningssystemets uppgifter om låntagarnas bosättning. Generellt sett har fler låntagare som tidigare bedömdes ha en okänd bosättning kunnat placeras som bosatta i Sverige eller utomlands. Det har därför påverkat återbetalningsgraden inom nämnda kategorier. Utifrån CSN:s nya bedömningsmodell ökar återbetalningsgraden för utlandsbosatta 2014 och 2015 jämfört med 2013, i stället för att minska som tidigare redovisats. Den långsiktiga bedömningen av återbetalningsgraden blir också svagt ökande. Återbetalningsgraden för tidigare år har blivit lägre jämfört med tidigare bedömningar. Även om återbetalningsgraden bland utomlands bosatta låntagare således ökat något under senare år så är den fortfarande väsentligt lägre jämfört med låntagare bosatta i Sverige. Cirka 28 procent av den totala fordran för utlandsbosatta låntagare bedöms vidare som osäker av CSN. När återbetalningen inte sköts riskerar betydande belopp att skrivas av. För att även fortsättningsvis kunna tillhandahålla ett omfattande studiestöd till de studerande är det viktigt att utlandsbosatta i större utsträckning än i dag betalar sina studieskulder.

CSN bedriver i dag ett omfattande arbete med att driva in obetalda studieskulder. Riksrevisionen har i granskningsrapporten Statens kreditförluster på studielån (RIR 2016:4) bl.a. pekat på att arbetet med återbetalningar kan förbättras. Med anledning av Riksrevisionens granskningsrapport gav regeringen i augusti 2016 CSN i uppdrag att öka återbetalningen av obetalda skulder (U2016/03525/SF). Det bedömdes dels finnas behov av ytterligare kartläggning och analys som kan öka kunskapen om orsakerna till uteblivna inbetalningar, vilket på sikt kan öka inbetalningar och återbetalningsgrad, dels konkreta åtgärder som även på kort sikt har förutsättningar att ge ett förbättrat resultat. Uppdraget redovisades den

31 januari respektive den 31 mars 2017 genom rapporterna Öka återbetalningen av obetalda skulder och Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands (U2017/00398/GV). Förslagen i rapporterna bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Med anledning av Riksrevisionens rapport har regeringen i oktober 2016 överlämnat skrivelsen Riksrevisionens rapport om statens förluster på studielån (skr. 2016/17:34) till riksdagen. I skrivelsen anges bl.a. att regeringen kommer att fortsätta arbeta målinriktat med de högt prioriterade återbetalningsfrågorna och avser att noga följa utvecklingen på området.

3.5.4 Studiestödsadministration

För att nå målen för studiestödet krävs en studiestödsadministration som är ändamålsenlig och effektiv.

CSN:s resultat för 2016 har förbättrats inom vissa verksamhetsområden jämfört med 2015. Myndigheten uppfyller majoriteten av målen i regleringsbrevet. Myndigheten bedöms både fungera väl och ha en effektiv och rättssäker ärendehantering samt servicenivåer som leder till att de studerande på ett korrekt och snabbt sätt får det stöd de har rätt till. Att detta fungerar är inte minst viktigt med anledning av den fortsatta utbyggnaden av kunskapslyftet som föreslås i denna proposition.

Överklagandenämnden för studiestöd har under året nått ett bra resultat när det gäller hanteringen av överklaganden. Myndigheten har handlagt ärendena effektivt och handläggningstiderna har varit tillfredställande.

3.6 Politikens inriktning

3.6.1 Studiestödet möjliggör studier

Studiestödssystemet i Sverige syftar till att möjliggöra för människor att söka sig vidare till studier efter slutförd skolgång eller att senare i livet återuppta studier. Studiestödssystemet är, och ska fortsätta vara, ett av världens mest omfattande. Genom jämlika möjligheter bidrar studiestödssystemet till att stärka vårt gemen-

samma samhällsbygge med mer kunskap, mer kompetens och mer bildning.

Utbildning är avgörande för att skapa aktiva samhällsmedborgare, för enskildas utveckling och arbetsmarknadsutsikter och för att arbetsmarknaden ska fungera väl genom att bidra till samhällets kompetensförsörjning och den svenska modellen. Ett jämlikt och väl utbyggt studiestöd är viktigt för att Sverige ska fortsätta vara en kunskapsnation i världsklass som konkurrerar genom kompetens på den globala marknaden. Ett sådant studiestödssystem förutsätter en god återbetalning av studieskulder.

3.6.2 En fortsatt utbyggnad av kunskapslyftet

För att ge fler människor möjlighet till utbildning påbörjade regeringen under 2015 ett kunskapslyftet (se vidare beskrivning av kunskapslyftet under utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår i denna proposition en fortsatt utbyggnad av kunskapslyftet i form av att medel avsätts för fler utbildningsplatser inom bl.a. regionalt yrkesvux och folkhögskola (utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1 och utg.omr. 17 avsnitt 3.6.6). Till detta tillkommer utgifter för studiestöd.

Gruppen utrikes födda kvinnor hamnar i alltför stor utsträckning utanför såväl arbetsmarknaden som utbildningssystemet. Regeringen anser att det bör ses över hur bestämmelserna inom studiestödssystemet och inom andra ersättningssystem samspelar och påverkar utrikes födda kvinnors ekonomiska förutsättningar att studera och arbeta. Vid behov bör generella åtgärder vidtas i syfte att minska skillnaderna i rekrytering till studier mellan gruppen utrikes födda kvinnor och andra grupper. Därmed skulle deras förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden också kunna förstärkas (utg.omr. 9 avsnitt 6.6 och utg.omr. 13 avsnitt 3.5).

3.6.3 Ett nytt studiestartsstöd har införts

Studiestödet stödjer regeringens ambitioner att genomföra kunskapslyftet och ger ekonomiska förutsättningar att ta steget till studier och vidare till arbete. Trots att det svenska studiestödet är mycket förmånligt finns det personer som har

behov av utbildning men som av bl.a. ekonomiska skäl ändå inte påbörjar studier. Regeringen överlämnade under våren 2017 propositionen Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd (prop. 2016/17:158) till riksdagen. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2016/17:UbU20, rskr. 2016/17:285). Lagen (2017:527) om studiestartsstöd trädde i kraft den 2 juli 2017. Kommunerna har möjlighet att använda sig av studiestartsstödet som syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen avser att se över genomförbarheten och ändamålsenligheten i att vidga studiestartsstödet till gruppen långtidssjukskrivna med motsvarande utbildningsbakgrund.

3.6.4 Ökad trygghet för studerande vid sjukdom och åtgärder för att främja effektivare studier

Det är angeläget att studerandes skydd vid sjukdom stärks. I dag krävs att den studerande är helt oförmögen att studera för att omfattas av bestämmelserna om studiemedel under sjukdom. Regeringen avser att införa en möjlighet för personer att, vid särskilda skäl, kunna vara deltidssjukskrivna med en heltidsersättning inom studiemedelssystemet från och med den 1 juli 2018. Förändringen är i linje med det förslag som presenterades i betänkandet Mer trygghet och bättre försäkring (SOU 2015:21). Detta utgör en del av de åtgärder som regeringen vidtar för att förbättra skyddet för de studerande (utg.omr. 10 avsnitt 3.6.2).

Att införa en generell möjlighet till deltidssjukskrivning är något som behöver utredas vidare. Regeringen har därför tillsatt en utredning som ska utreda möjligheten till deltidssjukskrivning inom studiemedelssystemet, analysera den nuvarande karenstiden för rätt till avskrivning av studielån inom studiemedelssystemet och se över rehabiliteringsansvaret för studerande på alla utbildningsnivåer i syfte att öka tryggheten för studerande och underlätta återgången till studier (dir. 2017:80).

Vidare ska utredningen se över hur studiemedlen kan användas för att uppnå en ökad genomströmning i högskolan. Dessutom ska utredningen se över det s.k. fribeloppet inom studiemedelsystemet för alla utbildningsnivåer, i syfte att skapa ett långsiktigt hållbart system med både incitament till effektiva studier och bibehållen möjlighet till arbete vid sidan av studierna.

3.6.5 Högre bidrag till studerande som läser vidare efter introduktionsprogram

Introduktionsprogrammen växer snabbast av gymnasieskolans program. Dock når knappt en femtedel av eleverna på introduktionsprogrammen en gymnasieexamen inom fem år i och med att eleverna först behöver bli behöriga och sedan fullfölja ett treårigt nationellt program. En slutförd gymnasieutbildning är i dag en vattendelare på arbetsmarknaden. Regeringens mål är att alla ungdomar ska slutföra en gymnasieutbildning. Regeringen gör i denna proposition bedömningen att studerande i åldern 20–24 år som har studerat på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och som därefter utan avbrott fortsätter studier på ett introduktionsprogram eller påbörjar studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller motsvarande utbildning i folkhögskola under vissa förutsättningar bör kunna få den högre bidragsnivån inom studiemedlen. Dessa studerande bör alltså erbjudas motsvarande studiefinansieringsmöjligheter som gäller för arbetslösa 20–24-åringar som studerar inom ramen för ett utbildningskontrakt. Förslaget innebär att oavbrutna studier bör premieras, vilket kan bidra till en ökad genomströmning i gymnasieutbildningen.

3.6.6 Studiemedlens totalbelopp höjs

I syfte att ge de studerande en bättre ekonomisk situation och förbättra deras möjligheter att fokusera på sina studier föreslår regeringen att studiemedelsbeloppet ska höjas från och med den 1 juli 2018. Förslaget innebär att bidragsdelen inom studiemedlen höjs med ca 300 kronor per studiemånad. Med den ordinare prisbasbeloppsjusteringen förväntas studiemedlens

totalbelopp (bidrag och lån) bli ca 11 300 kronor per studiemånad.

3.6.7 Vissa ekonomiska förstärkningar för studerande inom gymnasieskolan

Som en konsekvens av att regeringen föreslår att barnbidragsbeloppet höjs med 200 kronor i månaden (utg.omr. 12, avsnitt 3.6) bör även studiebidraget inom studiehjälpen höjas med motsvarande belopp och då till sammanlagt 1 250 kronor per månad.

3.6.8 Vidgad målgrupp för lärlingsersättningen

Mot bakgrund av regeringens satsning på statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning (utg.omr. 16 avsnitt 9.3.5) bedömer regeringen att ersättning enligt förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning, s.k. lärlingsersättning, även bör kunna lämnas till elever som deltar i lärlingsliknande utbildning inom vissa introduktionsprogram i gymnasieskolan.

3.6.9 Lån till körkort

Flera jobb som kan vara en väg in på arbetsmarknaden kräver körkort. För att förbättra möjligheten till etablering på arbetsmarknaden och stimulera till högre genomströmning i gymnasieskolan avser regeringen att införa en möjlighet till lån avseende utbildning för B-körkort. Lånet är avsett att finansiera körkortsutbildning vid godkända trafikskolor och avses i ett första steg riktas till vissa arbetslösa personer mellan 18 och 47 år. Under 2019 avser regeringen att utvidga möjligheten även till unga i åldern 19–20 år som avslutat en gymnasieutbildning. Den närmare utformningen av villkoren för lånet kommer att presenteras senare (se även utg.omr. 14 avsnitt 3.5).

Det är av stor vikt att CSN ges goda förutsättningar för att hantera den utveckling och administration som följer med reformen. Regeringen föreslår därför att myndighetens resurser förstärks. Med anledning av att målgruppen för lånet avses utvidgas under 2019

kommer regeringen vid behov återkomma till det fortsatta medelsbehovet för myndigheten.

3.6.10 Återbetalningsgraden bland utlandsbosatta ska öka

Med tillgång till ett generöst studiestödssystem följer ansvar för individer att studieskulder återbetalas och samhället behöver säkerställa att så sker. För att kunna tillhandahålla de studerande ett generöst studiestöd är det viktigt att de utlandsbosatta i större utsträckning än i dag betalar sina studieskulder. CSN fick därför under 2016 i uppdrag av regeringen att öka återbetalningen av obetalda skulder. CSN har redovisat förslag samt vilka åtgärder som vidtagits på området i två rapporter. Förslagen i dessa rapporter bereds nu inom Regeringskansliet.

Regeringen anser att det är viktigt att CSN bedriver ett framgångsrikt arbete med att öka återbetalningsgraden avseende utlandsbosatta låntagare. För att myndighetens arbete med detta ska kunna intensifieras föreslår regeringen att myndighetens resurser förstärks.

Regeringen avser även fortsättningsvis att arbeta målinriktat med dessa frågor och noga följa utvecklingen på området.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Studiehjälp

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor				
2016	Utfall	3 323 193	Anslags-sparande	-20 309
2017	Anslag	3 427 850 ¹	Utgifts-prognos	3 447 600
2018	Förslag	4 091 761		
2019	Beräknat	4 321 714		
2020	Beräknat	4 433 430		

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiehjälp i form av studiebidrag, extra tillägg och inackorderingstillägg enligt studiestödslagen

(1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor. Anslaget får användas för utgifter för kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning och annan lärlingsliknande utbildning.

Kompletterande information

Bestämmelser om ersättning till svenska elever utomlands för vissa resor finns i förordningen (CSNFS 1983:17) om bidrag till utlands-studerande för dagliga resor. I förordningen (2013:1121) om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning regleras den s.k. lärlingsersättningen.

Tabell 3.16 Antal studerande och genomsnittliga belopp för studiehjälp, utfall 2016 och prognos 2017–2021

Antal personer, i tusental, och tusental kronor						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Studiebidrag						
Antal	396,4	409,0	425,7	439,8	451,2	453,7
Genomsnittligt årsbelopp	7,7	7,7	7,7	7,6	7,6	7,6
Extra tillägg						
Antal	25,3	29,7	32,6	36,1	39,2	41,7
Genomsnittligt årsbelopp	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8
Inackorderings-tillägg						
Antal	7,5	7,4	8,1	8,3	8,6	8,6
Genomsnittligt årsbelopp	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9	8,9

Källor: CSN och egna beräkningar.

Regeringens överväganden

Målgruppen för lärlingsersättningen utvidgas

Regeringen anser att målgruppen för lärlingsersättningen bör utvidgas till att även inkludera elever som deltar i lärlingsliknande utbildning inom vissa introduktionsprogram i gymnasieskolan. Detta mot bakgrund av regeringens förslag att vidga målgruppen för statsbidraget för gymnasial lärlingsutbildning så att den även omfattar elever på introduktionsprogram som genomför lärlingsliknande utbildning (utg.omr. 16 avsnitt 9.3.5). Anslagets ändamål föreslås därför ändras i enlighet med detta.

Studiebidraget inom studiehjälpen höjs

Ärendet och dess beredning: Förslaget om en höjning av nivån för studiebidraget har beretts med CSN.

Regeringens förslag: Studiebidraget inom studiehjälpen ska höjas med 200 kronor per månad. Ändringen av studiestödslagen ska träda i kraft den 1 juli 2018 men den nya bidragsnivån ska tillämpas på bidrag som lämnas för tid från och med den 1 mars 2018.

Skälen för regeringens förslag: Studiehjälpen bidrar till att minska betydelsen av ekonomiska, geografiska och sociala hinder för gymnasiala studier. Studiehjälpen lämnas till elever mellan 16 och 20 år som läser på gymnasial nivå, främst inom gymnasieskolan. Stödet består bland annat av ett studiebidrag som lämnas under tio månader per år för studier som bedrivs på heltid. Bidraget uppgår till ett i lag fastställt belopp. Detta innebär att någon automatisk justering av nivån inte görs i förhållande till barnbidraget. Studiebidrag lämnas för närvarande med 1 050 kronor per månad. Som en konsekvens av höjningen av barnbidragsbeloppet med 200 kronor i månaden från och med den 1 mars 2018 (utg.omr. 12 avsnitt 3.6) anser regeringen att studiebidragets belopp bör höjas med motsvarande belopp, dvs. till 1 250 kronor per månad. Det medför emellertid tekniska och administrativa svårigheter för CSN att hantera en höjning av studiebidraget mitt under en pågående termin. Därför bör ändringen av studiestödslagen träda i kraft först den 1 juli 2018. Den nya bidragsnivån föreslås dock kunna tillämpas på studiebidrag som lämnas för tid från och med den 1 mars 2018, dvs. från samma tid som den föreslagna höjningen av barnbidraget avser. Detta innebär således att de studerande retroaktivt kommer att få del av höjningen.

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

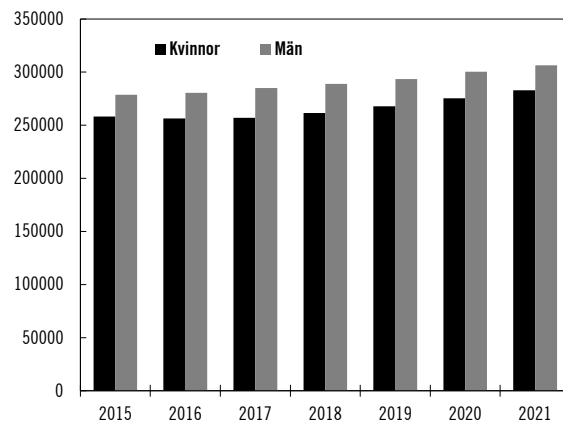
Regeringen föreslår att studiebidraget inom studiehjälpen höjs med 200 kronor per månad. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 494 miljoner kronor 2018 samt beräknar att det ökar

med 599 miljoner kronor 2019 och med 602 miljoner kronor 2020.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Drygt 98 procent av de elever som avslutar grundskolans årskurs 9 påbörjar gymnasieskolan samma år. Andelen är ungefär lika stor för kvinnor som för män. Ytterligare ett antal påbörjar gymnasiestudier nästföljande år. Utgifterna för studiehjälp är därför främst beroende av utvecklingen av befolkningen i åldern 16–20 år. Befolkningsframskrivningar från Statistiska centralbyrån visar att antalet ungdomar i aktuella åldrar kommer att öka under hela prognosperioden.

Diagram 3.18 Folkmängd 16–20 år 2015 och 2016 samt prognos 2017–2021

Källa: SCB.

Mot denna bakgrund bedöms utgifterna för studiebidraget, inackorderingstillägget och det extra tillägget öka med 170 miljoner kronor under 2018. Åren 2019 och 2020 beräknas utgifterna öka med 303 miljoner kronor och 412 miljoner kronor jämfört med vad som har anvisats för 2017.

Tabell 3.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Studiehjälp

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 427 850	3 427 850	3 427 850
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	494 205	591 000	594 000
Varav BP18	494 205	599 000	602 000
Varav			
Barnbidrag och studiebidrag inom studiehjälpen	494 205	599 000	602 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volymer	169 706	302 864	411 580
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 091 761	4 321 714	4 433 430

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 091 761 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Studiehjälp* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 321 714 000 kronor respektive 4 433 430 000 kronor.

3.7.2 1:2 Studiemedel

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	12 883 282		2 100 365
2017	Anslag	15 292 371 ¹		13 207 499
2018	Förslag	16 357 643²		
2019	Beräknat	17 395 387		
2020	Beräknat	18 414 005		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 2 750 508 tkr avser statlig ålderspensionsavgift för 2018. Beloppet har minskats med 213 209 tkr som avser regleringsbelopp för 2015.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiemedel i form av studiebidrag och tilläggsbidrag enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift. Anslaget får an-

vändas för utgifter för retroaktiva utbetalningar av vissa former av studiestöd som upphört.

Kompletterande information

Bestämmelser om statlig ålderspensionsavgift för studiebidrag finns i förordningen (1998:1512) om statliga ålderspensionsavgifter m.m.

Studiemedlen är till övervägande del rättighetsstyrda och därför är utgifterna framför allt beroende av antalet studerande som deltar i en studiestödsberättigande utbildning och som ansöker om och beviljas studiebidrag och tilläggsbidrag. Tilläggsbidrag kan lämnas till studerande med barn. Utgifterna påverkas även av beslut om t.ex. nya utbildningsplatser eller höjda bidragsbelopp. Därutöver påverkas utgiftsnivån av de studerandes studietakt, studietid och uppgivna inkomster som överstiger fribeloppsgränserna. Utgifterna påverkas också av den allmänna prisutvecklingen i samhället genom att studie- och tilläggsbidraget är indexerade med prisbasbeloppet.

Tabell 3.19 Antal studerande och genomsnittligt belopp för studiemedel, utfall 2016, prognos 2017 och beräknat för 2018–2020

Antal personer, i tusental, och tusental kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Generella bidraget					
Antal	439,8	511,9	524,4	535,8	542,0
Genomsnittligt årsbelopp ¹	18,8	18,1	20,2	20,6	21,2
Högre bidraget					
Antal	41,7	97,2	95,1	95,4	95,1
Genomsnittligt årsbelopp ¹	36,2	37,5	40,0	40,8	41,8

¹ Exklusive statlig ålderspensionsavgift.
Källor: CSN och egna beräkningar.

Regeringens överväganden

Studiemedlens totalbelopp höjs

Ärendet och dess beredning: Förslaget om en höjning av nivån för studiebidraget har beretts med CSN.

Regeringens förslag: Studiemedlens totalbelopp ska höjas med 68 kronor per vecka vid heltidsstudier, vilket motsvarar 296 kronor per studiemånad, genom en höjning av bidragsdelen. Beloppsnivåerna ska anpassas till studieomfattningen. Den nya bidragsnivån ska tillämpas på studiemedel som lämnas för tid från och med den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens förslag: Studiemedlen är den viktigaste finansieringskällan för de flesta studerande på olika utbildningsnivåer. Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel. Det finns två bidragsnivåer, en generell och en högre nivå. Totalbeloppet (lån och bidrag) och bidragsbeloppen är kopplade till prisbasbeloppet och beräknas per vecka. I syfte att ge den studerande en bättre ekonomisk situation föreslår regeringen att studiemedlens totalbelopp ska höjas. Höjningen bör enbart omfatta bidragsdelen.

Studiemedlens totalbelopp höjdes senast den 1 januari 2015 med ca 1 000 kronor per studiemånad genom en höjning av lånedelen. Regeringen föreslår nu en höjning av totalbeloppet genom en höjning av bidragsdelen. Totalbeloppet inom studiemedlen föreslås höjas från 5,59 procent till 5,74 procent av prisbasbeloppet per vecka för en heltidsstuderande från och med den 1 juli 2018. Det motsvarar 68 kronor per vecka eller 296 kronor per studiemånad för en heltidsstuderande oavsett om det är det generella bidraget eller det högre bidraget som lämnas. Förslaget innebär också att bidragsandelen av totalbeloppet justeras.

Beloppsnivåerna är knutna till studieomfattningen och bör därför anpassas därefter. Storleken på studielånet är oförändrat. Den nya bidragsnivån bör tillämpas för studier som bedrivs från och med den 1 juli 2018.

Högre bidrag till vissa studerande som läser vidare efter introduktionsprogram i gymnasieskolan

Ärendet och dess beredning: Bedömningen om högre bidrag till vissa studerande har beretts med CSN.

Regeringens bedömning: Den högre bidragsnivån inom studiemedlen bör under vissa förutsättningar och inom ramen för anvisade medel få lämnas till studerande i åldern 20–24 år som har studerat på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och som därefter utan avbrott fortsätter studier på ett introduktionsprogram eller påbörjar studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller motsvarande utbildning i folkhögskola. Det bör bl.a. ställas krav på att också de tidigare studierna med studiestöd har bedrivits utan avbrott för att den högre bidragsnivån ska kunna lämnas.

De nya bestämmelserna bör tillämpas för studiemedel som lämnas för tid från och med den 1 juli 2018.

Skälen för regeringens bedömning: Studiemedlen består av en bidragsdel och en lånedel. Det finns två bidragsnivåer, en generell och en högre nivå. Den högre bidragsnivån får enligt studiestödslagen lämnas till studerande från och med det kalenderår då den studerande fyller 25 år för studier på grundskole- och gymnasienivå. Enligt lagen meddelar regeringen föreskrifter om att det högre bidraget även får lämnas till studerande som är yngre än 25 år och som har ett särskilt behov av ett sådant stöd. I dag kan arbetslösa ungdomar i åldrarna 20–24 år som saknar fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning och som inte bedrivit studier med studiestöd under de senaste sex månaderna under vissa förutsättningar få del av den högre bidragsnivån, enligt bestämmelser i studiestödsförordningen (2000:655).

Som en följd av det stora antalet barn och ungdomar som anlände till Sverige under 2015 ökade antalet elever som studerar på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan under läsåret 2016/17. På introduktionsprogrammen finns även andra elever som av olika skäl inte är behöriga till ett nationellt program inom gymnasieskolan. Det är bara ca en fjärdedel av de elever som är 19 år och går ett introduktionsprogram

som fortsätter att studera på komvux eller folkhögskola för att på så sätt fullfölja sina studier på grundläggande eller gymnasial nivå. Av de elever som påbörjade ett introduktionsprogram 2011 hade bara knappt en femtedel tagit en gymnasieexamen fem år senare.

Den främsta framgångsfaktorn för att etablera sig på arbetsmarknaden är en fullföljd gymnasieutbildning. Regeringen anser att det därför finns ett särskilt behov av att skapa ytterligare möjligheter för när det högre bidraget bör få lämnas till ungdomar i åldern 20–24 år och på så sätt uppmuntra studerande som studerat på ett introduktionsprogram att direkt fortsätta sina studier inom vuxenutbildningen eller folkhögskola för att fullfölja sin gymnasiala utbildning. En sådan reglering kan också bidra till att bl.a. förbättra samhällets kompetensförsörjning. Denna grupp skulle därigenom inte behöva ta omvägen via arbetsmarknadspolitiken, dvs. skapa onödiga avbrott i utbildningen, för att det högre bidraget ska få lämnas.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att den högre bidragsnivån inom studiemedlen bör kunna få lämnas till studerande som har läst på ett introduktionsprogram i gymnasieskolan och som direkt fortsätter till studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller motsvarande utbildning i folkhögskola från och med det andra kalenderhalvåret som han eller hon fyller 20 år. För att den högre bidragsnivån ska kunna lämnas bör det dock ställas krav på att de tidigare studierna med studiestöd har bedrivits utan avbrott. Inom till exempel komvux varierar tidpunkten för kursstarterna och den studerande bör därför ges en rimlig tid att efter studier på ett introduktionsprogram påbörja studier vid komvux under nästföljande termin utan att det räknas som ett avbrott.

Det högre bidraget bör även få lämnas till studerande som övergår från studier med studiehjälp till studiemedel, men som fortsätter att studera vid ett introduktionsprogram i gymnasieskolan även efter 20 års ålder. Om en sådan studerande, efter fullföljt introduktionsprogram, därefter utan avbrott fortsätter att bedriva studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom komvux eller motsvarande utbildning i folkhögskola bör den högre bidragsnivån också fortsatt få lämnas, förutsatt att också de studierna bedrivs utan avbrott.

Studiemedel med den högre bidragsnivån bör få lämnas för studier som bedrivs från och med

den 1 juli 2018. Studiemedel med den högre bidragsnivån bör vidare lämnas inom ramen för anvisade medel i den ordning som ansökningarna kommer in till CSN. Studiestödsförordningen bör därför ändras i enlighet med detta.

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår i denna proposition att totalbeloppet inom studiemedlen höjs med 296 kronor per studiemånad vid heltidsstudier. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 546 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 1 092 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2019.

Regeringen bedömer att den högre bidragsnivån inom studiemedlen under vissa förutsättningar bör kunna lämnas till ungdomar i åldern 20–24 år som studerar vidare efter ett introduktionsprogram. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 49,3 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 98,5 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2019.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 675,9 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 689,1 miljoner kronor 2019 och med 702,9 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkesförarutbildningen (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 50,1 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 51 miljoner kronor 2019 och med 52,1 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 41,3 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 191,5 miljoner kronor 2019 och med 379,2 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom folkhögskolan (se närmare utg.omr. 17 avsnitt 3.6.6). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 245,9 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 255,1 miljoner kronor 2019 och med 260,3 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser vid universitet och högskolor (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 156 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 192,1 miljoner kronor 2019 och med 228,5 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på kompletterande utbildning (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 13,6 miljoner kronor 2018.

Till följd av att traineejobben avskaffas (se närmare utg.omr. 14 avsnitt 3.5) föreslår regeringen att anslaget minskas med 199,3 miljoner kronor 2018 och beräknar att det minskar med 206,9 miljoner kronor 2019 och med 206,9 miljoner kronor 2020.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2017 bedöms anslagsbelastningen öka med 148 miljoner kronor 2018.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Utgiftsnivån bedöms minska med 755 miljoner kronor 2018 jämfört med 2017. Jämfört med de antaganden om antalet studiemedelstagare under 2017 som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2017 bedöms antalet studiemedelstagare öka.

Anslagsförändringar på grund av övriga skäl

Regleringsbeloppet när det gäller den statliga ålderspensionsavgiften blir ca -213 miljoner kronor, jämfört med ca -6 miljoner kronor för 2017. Regleringsbeloppet fastställs av Pensionsmyndigheten och utgör skillnaden mellan den löpande inbetalda preliminära avgiften och den statliga ålderspensionsavgiften.

Tabell 3.20 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Studiemedel

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	15 292 371	15 292 371	15 292 371
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1 879 634	2 804 906	3 112 336
Varav BP18	1 578 810	2 362 400	2 606 600
Varav			
Avskaffande traineejobb	-199 290	-206 900	-206 900
Högre bidrag introduktionsprogram	49 300	98 500	98 500
Höjd bidragsdel studiemedel	546 000	1 092 000	1 092 000
Utbyggnad högskolan	156 000	192 100	228 500
Utbyggnad yrkesvux	675 900	689 100	702 900
Utbyggnad yrkeshögskolan	41 300	191 500	379 200
Utbyggnad förarutbildningen	50 100	51 000	52 100
Utbyggnad folkhögskolan	245 900	255 100	260 300
Studiemedel kompletterande utbildning	13 600		
Övriga makroekonomiska förutsättningar	147 507	456 052	780 125
Volymer	-755 084	-811 366	-777 251
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	-206 785	-346 576	6 424
Förslag/beräknat anslag	16 357 643	17 395 387	18 414 005

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 16 357 643 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Studiemedel* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 395 387 000 kronor respektive 18 414 005 000 kronor.

3.7.3 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	1 838 587		37 170
2017	Anslag	1 963 965 ¹	Utgifts-prognos	1 878 856
2018	Förslag	1 878 700		
2019	Beräknat	1 926 109		
2020	Beräknat	2 005 133		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för avsättning till kreditreserv för utgifter för konstaterade förluster på utlåning t.o.m. 2013 samt för förväntade förluster på nyutlåning fr.o.m. 2014 enligt studiestödslagen (1999:1395). Anslaget får även användas för avsättning till kreditreserv för att täcka kostnader för nedskrivning och inlösen av vissa studielån med statlig kreditgaranti samt för avskrivning av återkrav som avser lån.

Kompletterande information

Bestämmelser om finansiering av kreditförluster hänförliga till statens utlåning finns i budgetlagen (2011:203) och i förordningen (2011:211) om utlåning och garantier. Bestämmelser finns även i kungörelsen (1961:384) om avskrivning av lån för studier.

Regeringens överväganden

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen avser att införa en möjlighet för personer att, vid särskilda skäl, kunna vara deltidssjukskrivna med en heltidsersättning inom studiemedelssystemet från och med den 1 juli 2018. För att satsningen ska kunna genomföras förutsätts dock att medel avsätts för detta ändamål. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 2,2 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 2,2 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2019.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 41,9 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 42,7 miljoner kronor 2019 och med 43,6 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkesförutbildningen (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 3,1 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 3,2 miljoner kronor 2019 och med 3,2 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 4,1 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 19 miljoner kronor 2019 och med 37,5 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom folkhögskolan (se närmare utg.omr. 17 avsnitt 3.6.6). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 15 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 15,7 miljoner kronor 2019 och med 16,1 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser vid universitet och högskolor (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 15,4 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 19 miljoner kronor 2019 och med 22,6 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på kompletterande utbildning (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 1,4 miljoner kronor 2018.

Till följd av att traineejobben avskaffas (se närmare utg.omr. 14 avsnitt 3.5) föreslår regeringen att anslaget minskas med 19,8 miljoner kronor 2018 och beräknar att det minskar med 20,4 miljoner kronor 2019 respektive 2020.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

De makroekonomiska förutsättningar som påverkar utgifterna på anslaget är främst prisbasbeloppet men även i viss mån nivån på upplåningsräntan i Riksgäldskontoret.

Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2017 bedöms anslagsbelastningen minska med 71 miljoner kronor 2018.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Anslaget påverkas av förändrade volymer av utlånade medel och av förändringar i förlustavskrivningar på lån tagna före 2014.

Jämfört med de antaganden om volymer som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2017 bedöms anslagsbelastningen öka med 87 miljoner kronor 2018.

Tabell 3.22 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Avsättning för kreditförluster

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 963 965	1 963 965	1 963 965
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-101 210	-65 526	-37 316
Varav BP18	64 010	82 800	106 200
Varav			
Studiemedel vid deltidssjukskrivning	2 200	2 200	2 200
Avskaffande traineejobb	-19 790	-20 400	-20 400
Högre bidrag introduktionsprogram	700	1 400	1 400
Utbyggnad högskolan	15 400	19 000	22 600
Utbyggnad yrkesvux	41 900	42 700	43 600
Utbyggnad yrkeshögskolan	4 100	19 000	37 500
Utbyggnad förarutbildningen	3 100	3 200	3 200
Utbyggnad folkhögskolan	15 000	15 700	16 100
Studiemedel kompletterande utbildning	1 400		
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-70 682	-44 828	-19 331
Volymer	86 627	72 498	97 815
Överföring till/från andra anslag	-1 499 042	-1 499 042	-1 499 042
Varav BP18			
Övrigt	1 499 042	1 499 042	1 499 042
Förslag/beräknat anslag	1 878 700	1 926 109	2 005 133

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 878 700 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Avsättning för kreditförluster* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 926 109 000 kronor respektive 2 005 133 000 kronor.

3.7.4 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

2016	Utfall	583 697	Anslags-sparande	33 523
2017	Anslag	368 690 ¹	Utgifts-prognos	351 941
2018	Förslag	140 582		
2019	Beräknat	100 307		
2020	Beräknat	259 446		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statens utgifter avseende nedsättning av studiemedelsräntor, för ränteutgifter på lån för återkrav av studiemedel och för avgifter till Riksgäldskontoret för studielån upplånade efter 1988 enligt studiestödslagen (1973:349), studiestödslagen (1999:1395) och lagen (1983:1030) om särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa.

Regeringens överväganden

Föreslagna och beräknade anslagsförändringar

Anslagsförändringar till följd av föreslagna och beslutade reformer och besparingar

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser på regionalt yrkesvux (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen föreslår att anslaget ökas med 0,1 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 0,4 miljoner kronor 2019 och med 1,9 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkesförarutbildningen (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen beräknar att anslaget ökar med 0,1 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen beräknar att anslaget ökar med 0,2 miljoner kronor 2019 och med 1,7 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser inom

folkhögskolan (se närmare utg.omr. 17 avsnitt 3.6.6). Regeringen beräknar att anslaget ökar med 0,2 miljoner kronor 2019 och med 0,8 miljoner kronor 2020.

Regeringen föreslår i denna proposition ökade medel för fler utbildningsplatser vid universitet och högskolor (se närmare utg.omr. 16 avsnitt 9.7.1). Regeringen beräknar att anslaget ökar med 1,1 miljoner kronor 2019 och med 0,2 miljoner kronor 2020.

Till följd av att traineejobben avskaffas (se närmare utg.omr. 14 avsnitt 3.5) föreslår regeringen att anslaget minskar med 1,3 miljoner kronor 2018 och beräknar att det minskar med 1,3 miljoner kronor 2019 respektive 2020.

Anslagsförändringar till följd av förändrade makroekonomiska förutsättningar

De makroekonomiska förutsättningar som påverkar statens utgifter för studiemedelsräntor är nivån på upplåningsräntan i Riksgäldskontoret och prisbasbeloppet.

Jämfört med de makroantaganden som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2017 bedöms anslagsbelastningen minska med 293 miljoner kronor 2018.

Anslagsförändringar till följd av förändrade volymer

Anslaget påverkas av förändrad volym av utlånade medel. Jämfört med de antaganden om volym som låg till grund för beräkning av anslagsnivån i budgetpropositionen för 2017 bedöms anslagsbelastningen öka med 49 miljoner kronor 2018.

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	368 690	368 690	368 690
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	15 763	19 184	30 194
Varav BP18	-1 170	-200	4 400
<i>Varav</i>			
Avskaffande traineejobb	-1 270	-1 300	-1 300
Högre bidrag introduktionsprogram		100	100
Utbyggnad högskolan		200	1 100
Utbyggnad yrkesvux	100	400	1 900
Utbyggnad yrkeshögskolan		200	1 700
Utbyggnad förarutbildningen			100
Utbyggnad folkhögskolan		200	800
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-292 736	-338 896	-204 398
Volym	48 865	51 329	64 960
Överföring till/från andra anslag	-983 682	-983 682	-983 682
Varav BP18			
Övrigt	983 682	983 682	983 682
Förslag/beräknat anslag	140 582	100 307	259 446

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 140 582 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Statens utgifter för studiemedelsräntor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 100 307 000 kronor respektive 259 446 000 kronor.

3.7.5 1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag till vissa kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

År	Utfall	51 591	Anslags-sparande	9 559
2016	Utfall	51 591	Anslags-sparande	9 559
2017	Anslag	62 150 ¹	Utgifts-prognos	50 972
2018	Förslag	62 150		
2019	Beräknat	62 150		
2020	Beräknat	62 150		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan (Rg-bidrag).

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till kursdeltagare i teckenspråksutbildning för föräldrar till barn som för kommunikation är beroende av teckenspråk (TUFF).

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare i TUFF-utbildning.

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till anordnare av TUFF-utbildning.

Kompletterande information

Bestämmelser om Rg-bidrag till elever vid Rh-anpassad gymnasieutbildning och till elever i utbildning för döva eller hörselskadade finns i förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Bestämmelser om bidrag till anordnare av och deltagare i TUFF-utbildning finns i förordningen (1997:1158) om statsbidrag för teckenspråksutbildning för vissa föräldrar. Bestämmelser om statlig ålderspensionsavgift för bidrag till kursdeltagare finns i förordningen (1998:1512) om statlig ålderspensionsavgifter m.m.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Bidrag till vissa kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	62 150	62 150	62 150
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	62 150	62 150	62 150

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 150 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 62 150 000 kronor årligen.

3.7.6 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

År	Utfall	27 751	Anslags-sparande	-751
2016	Utfall	27 751	Anslags-sparande	-751
2017	Anslag	27 000 ¹	Utgifts-prognos	27 599
2018	Förslag	29 000		
2019	Beräknat	29 000		
2020	Beräknat	27 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för produktion och distribution av kurslitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning och för utvecklingsprojekt i syfte att effektivisera verksamheten.

Regeringens överväganden

Med anledning av att antalet studenter som tar del av Myndigheten för tillgängliga mediers tjänster har ökat behöver resurserna förstärkas. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 2 miljoner kronor 2019.

Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	27 000	27 000	27 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	2 000	2 000	
Varav BP18	2 000	2 000	
Varav			
Kurslitteratur studenter funktionsnedsättning	2 000	2 000	
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	29 000	29 000	27 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 3.29 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	2 904	2 772	4 000	
Nya åtaganden	2 772	4 000	3 700	
Infriade åtaganden	-2 904	-2 772	3 700	-4 000
Utestående åtaganden	2 772	4 000	4 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 000	4 000	4 000	

Regeringen föreslår att 29 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* för 2018. För 2019 beräknas anslaget till 29 000 000 kronor och för 2020 beräknas anslaget till 27 000 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för tillgängliga medier ansvarar för produktion av studielitteratur för högskolestuderande personer som har en funktionsnedsättning i form av läsnedsättning. Produktionen sker i form av beställningar under 2018 som innebär utgifter följande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag till vissa studiesociala ändamål* beställa produktion av studielitteratur som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 000 000 kronor 2019.

3.7.7 1:7 Studiestartsstöd

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

2016	Utfall		Anslags- sparande
2017	Anslag	448 000 ¹	Utgifts- prognos 448 000
2018	Förslag	909 000	
2019	Beräknat	930 000	
2020	Beräknat	960 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för studiestartsstöd och tilläggsbidrag.

Regeringens överväganden

Tabell 3.31 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Studiestartsstöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	448 000	448 000	448 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	461 000	482 000	512 000
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	909 000	930 000	960 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 909 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Studiestartsstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 930 000 000 kronor respektive 960 000 000 kronor.

3.7.8 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

2016	Utfall	764 491	Anslags- sparande	30 572
2017	Anslag	829 747 ¹	Utgifts- prognos	832 018
2018	Förslag	869 376		
2019	Beräknat	880 105 ²		
2020	Beräknat	866 637 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 866 392 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 838 806 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala studiestödsnämndens förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

I förordningen (2007:1071) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden finns bestämmelser om myndighetens uppgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen gör i denna proposition bedömningen att ett körkortslån bör införas (se utg.omr. 14 avsnitt 3.5). För att ge CSN möjlighet att utveckla och administrera lånet föreslår regeringen att anslaget ökas med 31,8 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 35,9 miljoner kronor 2019 och med 32,4 miljoner kronor fr.o.m 2020.

För att CSN ska kunna intensifiera myndighetens arbete med att förbättra återbetalningen från främst utlandsbosatta återbetalare föreslår regeringen att anslaget ökas med 14,6 miljoner kronor 2018 och beräknar att det ökar med 7,7 miljoner kronor årligen 2019–2021.

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Centrala studiestödsnämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	829 747	829 747	829 747
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	15 065	28 437	43 095
Beslut	24 563	21 921	-6 205
Varav BP18 ³	46 400	43 600	40 100
Varav ³			
Förstärkt återbetalningsverksamhet	14 600	7 700	7 700
Lån för körkort	31 800	35 900	32 400
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	869 376	880 105	866 637

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 869 376 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 880 105 000 kronor respektive 866 637 000 kronor.

3.7.9 Lån i Riksgäldskontoret

Den samlade utestående skulden för studielån tagna mellan 1989 och 2016 i Riksgäldskontoret var ca 210 014 miljoner kronor vid utgången av 2016. Under 2017 bedöms nettouplåningen bli 5 231 miljoner kronor. Beslut om återkravskapital, avskrivningar och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret bedöms uppgå till 205 miljoner kronor, 650 miljoner kronor respektive 2,5 miljoner kronor.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 223 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Den totala skulden för studielån hos Riksgäldskontoret beräknas uppgå till ca 215 236 miljoner kronor vid utgången av 2017. Nettouplåningen för 2018 beräknas till omkring 6 190 miljoner kronor, beslut av återkravskapital till 210 miljoner kronor, avskrivningar till 665 miljoner kronor och konvertering av äldre lån till lån upptagna i Riksgäldskontoret till 2,5 miljoner kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret för studielån som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 223 000 miljoner kronor.

3.7.10 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	13 519	706	
2017	Anslag	14 226 ¹	14 496
2018	Förslag	14 480	
2019	Beräknat	14 711 ²	
2020	Beräknat	14 965 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 14 480 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 14 480 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Överklagandenämnden för studiestöds förvaltningsutgifter.

Kompletterande information

I förordningen (2007:1348) med instruktion för Överklagandenämnden för studiestöd finns bestämmelser om nämndens uppgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.35 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Överklagandenämnden för studiestöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	14 226	14 226	14 226
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	253	484	738
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 480	14 711	14 965

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

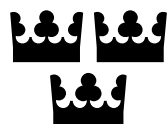
² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 14 480 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Överklagandenämnden för studiestöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 711 000 kronor respektive 14 965 000 kronor.

Utbildning och universitetsforskning

16

Förslag till statens budget för 2018

Utbildning och universitetsforskning

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	10
Diagramförteckning	21
1 Förslag till riksdagsbeslut	25
2 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	29
2.1 Omfattning.....	29
2.1.1 Volymer.....	31
2.1.2 Internationellt samarbete	35
2.2 Utgiftsutveckling	39
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	43
2.4 Resultatredovisning övergripande för hela utgiftsområdet	43
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	43
2.4.2 Resultat.....	43
2.4.3 Analys och slutsatser	51
2.5 Resultatredovisning – lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet	52
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	53
2.5.2 Resultat.....	54
2.5.3 Statliga insatser	67
2.5.4 Analys och slutsatser	78
2.6 Den årliga revisionens iakttagelser.....	83
2.7 Miljöledningsrapporter	83
3 Förskola och grundskola.....	85
3.1 Omfattning.....	85
3.2 Mål för området.....	85
3.3 Resultatredovisning.....	85
3.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	85
3.3.2 Resultat.....	86
3.3.3 Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar	101
3.3.4 Analys och slutsatser	116
4 Gymnasieutbildning.....	119
4.1 Omfattning.....	119
4.2 Mål för området.....	119
4.3 Resultatredovisning.....	119

	4.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	119
	4.3.2	Resultat	120
	4.3.3	Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar.....	129
	4.3.4	Analys och slutsatser.....	133
5		Kommunernas vuxenutbildning.....	137
	5.1	Utgiftsutveckling.....	137
	5.2	Mål för området	137
	5.3	Resultatredovisning.....	137
	5.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	137
	5.3.2	Resultat	138
	5.3.3	Utvecklingsinsatser	142
	5.3.4	Analys och slutsatser.....	143
6		Eftergymnasial yrkesutbildning	145
	6.1	Omfattning	145
	6.2	Mål för området	145
	6.3	Resultatredovisning.....	145
	6.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	145
	6.3.2	Resultat	145
	6.3.3	Övriga insatser.....	151
	6.3.4	Analys och slutsatser.....	152
7		Universitet och högskolor.....	155
	7.1	Omfattning	155
	7.2	Mål för området	155
	7.3	Resultatredovisning.....	155
	7.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	155
	7.3.2	Resultat	156
	7.3.3	Analys och slutsatser.....	170
	7.3.4	Tillkännagivanden	171
8		Forskning.....	173
	8.1	Omfattning	173
	8.2	Mål för området	173
	8.3	Resultatredovisning.....	173
	8.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	173
	8.3.2	Resultat	174
	8.3.3	Analys och slutsatser.....	186
	8.4	Den årliga revisionens iakttagelser	189
9		Politikens inriktning	191
	9.1	En ledande kunskapsnation.....	191
	9.2	Alla skolor ska vara bra skolor.....	192
	9.2.1	Skolkommissionen – för en jämlik och stark kunskapsskola.....	192
	9.2.2	Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner	192
	9.2.3	Ökad insyn i skolor.....	193
	9.2.4	Förskolan är starten på det livslånga lärandet.....	193
	9.2.5	Rättvis och likvärdig betygssättning	194
	9.3	Mer kunskap för alla elever	194
	9.3.1	Fördjupad och breddad kompetens i fråga om funktionsnedsättning	194

9.3.2	Läsa-skriva-räkna-garanti	194
9.3.3	Ytterligare undervisningstid i matematik i grundskolan	195
9.3.4	Förlängd skolplikt genom skolstart vid sex års ålder	195
9.3.5	En bra start – nyanlända elevers lärande.....	196
9.3.6	Förstärkning av elevernas digitala kompetens	197
9.3.7	Mer tid för lärande.....	197
9.3.8	Entreprenörskap inom skolväsendet	198
9.3.9	Fjärr- och distansundervisning för ökad tillgänglighet	198
9.3.10	Samisk undervisning	198
9.4	Trygghet, studiero och hälsa i skolan	198
9.4.1	Skolledarskap för trygghet och studiero	199
9.4.2	Daglig rörelse och idrott i grundskolan	199
9.5	Skolan är grunden i samhällsbygget	199
9.5.1	Investeringar i kompetensutveckling för fler lärare och förskollärare	200
9.5.2	Fler ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.....	200
9.5.3	Obligatorisk prao.....	201
9.6	Yrkesutbildning – basen för industrins och välfärdens kompetensförsörjning.....	201
9.6.1	Högskolebehörighet på yrkesprogram.....	201
9.6.2	Yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft.....	201
9.6.3	Försöksverksamhet med yrkesprov.....	202
9.6.4	Påbyggbara yrkespaket	202
9.6.5	Insatser för fler yrkeslärare	202
9.7	Livslångt lärande och stärkt kompetensförsörjning	202
9.7.1	Kunskapslyftet	202
9.7.2	Ökad samverkan för fler i utbildning.....	203
9.7.3	En utbyggd och regionaliserad yrkesutbildning för vuxna	203
9.7.4	Fler nyanlända ska studera	204
9.7.5	Lärcentrum med regional förankring	204
9.7.6	Effektiv validering för individens framtid.....	204
9.7.7	En stärkt yrkeshögskola	205
9.8	Universitet och högskolor utvecklar det hållbara samhällsbygget.....	205
9.8.1	Stärkt kvalitet	205
9.8.2	Kompetensförsörjning för ett hållbart samhällsbygge.....	206
9.8.3	Språksatsningar	208
9.9	Forskning för att möta samhällets utmaningar	208
9.9.1	Starka och ansvarsfulla lärosäten	209
9.9.2	Strategiska satsningar för att möta samhällsutmaningar	213
9.9.3	Rymdforskning och rymdverksamhet.....	215
9.9.4	Starka gränsöverskridande forsknings- och innovationsmiljöer.....	216
10	Budgetförslag.....	217
10.1	Anslag för barn-, ungdoms- och vuxenutbildning.....	217
10.1.1	1:1 Statens skolverk	217
10.1.2	1:2 Statens skolinspektion.....	218
10.1.3	1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten.....	219
10.1.4	1:4 Sameskolstyrelsen	220
10.1.5	1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	221

10.1.6	1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	225
10.1.7	1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	227
10.1.8	1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	228
10.1.9	1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet.....	229
10.1.10	1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal.....	230
10.1.11	1:11 Bidrag till vissa studier	231
10.1.12	1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan	232
10.1.13	1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning.....	233
10.1.14	1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning.....	234
10.1.15	1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	235
10.1.16	1:16 Fler anställda i lågstadiet.....	236
10.1.17	1:17 Skolforskningsinstitutet	237
10.1.18	1:18 Praktisknära skolforskning	237
10.1.19	1:19 Bidrag till lärarlöner	239
10.1.20	1:20 Särskilda insatser inom skolområdet.....	240
10.1.21	1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	241
10.2	Anslag för universitet och högskolor.....	241
10.2.1	2:1 Universitetskanslersämbetet	243
10.2.2	2:2 Universitets- och högskolerådet	244
10.2.3	2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	245
10.2.4	2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	247
10.2.5	2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	248
10.2.6	2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	249
10.2.7	2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	250
10.2.8	2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	252
10.2.9	2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	253
10.2.10	2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	254
10.2.11	2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	255
10.2.12	2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	257
10.2.13	2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	258
10.2.14	2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	259
10.2.15	2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	260
10.2.16	2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	261
10.2.17	2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	262

10.2.18	2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	263
10.2.19	2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	264
10.2.20	2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	266
10.2.21	2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	266
10.2.22	2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	268
10.2.23	2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	269
10.2.24	2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	270
10.2.25	2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	271
10.2.26	2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	272
10.2.27	2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	273
10.2.28	2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	275
10.2.29	2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	276
10.2.30	2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	277
10.2.31	2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	278
10.2.32	2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	279
10.2.33	2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	280
10.2.34	2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	282
10.2.35	2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	282
10.2.36	2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	283
10.2.37	2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	284
10.2.38	2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	285
10.2.39	2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	286
10.2.40	2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	287
10.2.41	2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	288
10.2.42	2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	289

10.2.43	2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	290
10.2.44	2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	292
10.2.45	2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	292
10.2.46	2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	294
10.2.47	2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	295
10.2.48	2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	296
10.2.49	2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	297
10.2.50	2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	298
10.2.51	2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	299
10.2.52	2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	301
10.2.53	2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	301
10.2.54	2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	302
10.2.55	2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	303
10.2.56	2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	304
10.2.57	2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	305
10.2.58	2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	306
10.2.59	2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	307
10.2.60	2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	308
10.2.61	2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	309
10.2.62	2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	309
10.2.63	2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet.....	310
10.2.64	2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor.....	316
10.2.65	2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor.....	318
10.2.66	2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	320
10.2.67	2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet.....	322
10.3	Anslag för forskning.....	323
10.3.1	3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation.....	323
10.3.2	3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	326
10.3.3	3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning.....	327
10.3.4	3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	328
10.3.5	3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	330

10.3.6	3:6 Institutet för rymdfysik	330
10.3.7	3:7 Kungl. biblioteket	331
10.3.8	3:8 Polarforskningssekretariatet	332
10.3.9	3:9 Sunet	332
10.3.10	3:10 Centrala etikprövningsnämnden	333
10.3.11	3:11 Regionala etikprövningsnämnder	334
10.3.12	3:12 Särskilda utgifter för forskningsändamål	335
10.4	Anslag för gemensamma ändamål	336
10.4.1	4:1 Internationella program	336
10.4.2	4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	337
10.4.3	4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	337
10.4.4	4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	338

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp.....	26
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	28
Tabell 2.1	Antal inskrivna flickor och pojkar i förskola, grundskola, gymnasieskola, särskola, specialskola och på fritidshem.....	32
Tabell 2.2	Antalet inskrivna kvinnor och män i den kommunala vuxenutbildningen	33
Tabell 2.3	Antalet inskrivna kvinnor och män i eftergymnasial utbildning	33
Tabell 2.4	Antalet anställda forskare och undervisande personal på universitet och högskola, helårsekvivalenter	34
Tabell 2.5	Totala kostnader för utbildningsväsendet	35
Tabell 2.6	Härledning av ramnivån 2018–2020 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.....	43
Tabell 2.7	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelat Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.....	43
Tabell 2.8	Könsfördelningen bland nybörjare inom högskolans olika utbildningsinriktningar, 2015.....	46
Tabell 2.9	Andel legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne, 2016/17.....	59
Tabell 2.10	Satsning på vissa briststyrken	73
Tabell 2.11	Satsning på vissa briststyrken	73
Tabell 2.12	Prognosticerat rekryterings- och examinationsbehov av lärare med flera 2015–2019	80
Tabell 2.13	Prognosticerad lärarbrist 2015–2019	80
Tabell 2.14	Andel arbetsgivare som uppger brist på nyutexaminerad respektive yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning.....	80
Tabell 3.1	Andelen elever 2015/16 som fått minst betyget E i provbetyg i årskurs 9, procent.....	92
Tabell 3.2	Andelen elever 2015/16 som fått minst betyget E i årskurs 6, procent ..	93
Tabell 4.1	Skolenheter i gymnasieskolan	121
Tabell 6.1	Utbildningsansökningar till Myndigheten för yrkeshögskolan.....	146
Tabell 7.1	Prövning av tillstånd att utfärda examina 2016.....	156
Tabell 7.2	Prestationsgrad läsåren 2010/11–2014/15.....	157
Tabell 7.3	Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2016.....	160
Tabell 7.4	Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå	161
Tabell 7.5	Högskolenybörjare, helårsstudenter och registrerade studenter.....	162
Tabell 7.6	Programnybörjare på vissa yrkesexamensprogram.....	164
Tabell 7.7	Antal examina inom vissa yrkesexamensprogram	165
Tabell 7.8	Antal in- och utresande studenter, kvinnor och män.....	165
Tabell 7.9	Stipendier till tredjelandsstudenter.....	167
Tabell 8.1	Medel från statsbudgeten 2017 efter mottagare	175

Tabell 8.2	Några av de största avsättningarna 2017 för FoU från statliga myndigheter utöver universitet och högskolor, forskningsråden och Vinnova samt försvaret, med data för 2016 inom parentes	176
Tabell 8.3	Forskningsstiftelsernas investeringar i FoU	176
Tabell 9.1	Beräknat antal utbildningsplatser	203
Tabell 9.2	Föreslagen utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar	208
Tabell 9.3	Föreslagen utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar	208
Tabell 9.4	Föreslagen utbyggnad – fullt utbyggd	208
Tabell 9.5	Föreslagna och beräknade anslagsökningar för de statliga anslagen för forskning.....	209
Tabell 9.6	Ökning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå 2018....	212
Tabell 9.7	Planeringsförutsättningar – preliminär fördelning av ökade anslag till forskning och utbildning på forskarnivå.....	213
Tabell 10.1	Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk.....	217
Tabell 10.2	Offentligrättslig verksamhet	217
Tabell 10.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statens skolverk.....	218
Tabell 10.4	Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion.....	218
Tabell 10.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Statens skolinspektion	219
Tabell 10.6	Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	219
Tabell 10.7	Offentligrättslig verksamhet	220
Tabell 10.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	220
Tabell 10.9	Anslagsutveckling 1:4 Sameskolstyrelsen.....	220
Tabell 10.10	Offentligrättslig verksamhet	221
Tabell 10.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Sameskolstyrelsen.....	221
Tabell 10.12	Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	221
Tabell 10.13	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	222
Tabell 10.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	225
Tabell 10.15	Anslagsutveckling 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	225
Tabell 10.16	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	226
Tabell 10.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	227
Tabell 10.18	Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	227
Tabell 10.19	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	228
Tabell 10.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	228
Tabell 10.21	Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	228
Tabell 10.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	229
Tabell 10.23	Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	229
Tabell 10.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Svensk undervisning i utlandet	230
Tabell 10.25	Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal ...	230

Tabell 10.26	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal.....	230
Tabell 10.27	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	231
Tabell 10.28	Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till vissa studier	231
Tabell 10.29	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Bidrag till vissa studier.....	232
Tabell 10.30	Anslagsutveckling 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan	232
Tabell 10.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan	232
Tabell 10.32	Anslagsutveckling 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning.....	233
Tabell 10.33	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning	234
Tabell 10.34	Anslagsutveckling 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	234
Tabell 10.35	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	234
Tabell 10.36	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning.....	235
Tabell 10.37	Anslagsutveckling 1:15 Upprustning av skollokalerna och utemiljöer.....	235
Tabell 10.38	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Upprustning av skollokalerna och utemiljöer.....	236
Tabell 10.39	Anslagsutveckling 1:16 Fler anställda i lågstadiet.....	236
Tabell 10.40	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Fler anställda i lågstadiet	236
Tabell 10.41	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Fler anställda i lågstadiet.....	237
Tabell 10.42	Anslagsutveckling 1:17 Skolforskningsinstitutet	237
Tabell 10.43	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Skolforskningsinstitutet.....	237
Tabell 10.44	Anslagsutveckling 1:18 Praktisk skolforskning	237
Tabell 10.45	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Praktisk skolforskning.....	238
Tabell 10.46	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Praktisk skolforskning	239
Tabell 10.47	Anslagsutveckling 1:19 Bidrag till lärarlöner	239
Tabell 10.48	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Bidrag till lärarlöner.....	240
Tabell 10.49	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Bidrag till lärarlöner	240
Tabell 10.50	Anslagsutveckling 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet.....	240
Tabell 10.51	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet.....	241
Tabell 10.52	Anslagsutveckling 1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	241
Tabell 10.53	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	241
Tabell 10.54	Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer	242
Tabell 10.55	Utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar för 2018.....	242
Tabell 10.56	Anslagsutveckling 2:1 Universitetskanslersämbetet	243
Tabell 10.57	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Universitetskanslersämbetet	244
Tabell 10.58	Anslagsutveckling 2.2 Universitets- och högskolerådet	244
Tabell 10.59	Offentligrättslig verksamhet.....	244
Tabell 10.60	Uppdragsverksamhet.....	244
Tabell 10.61	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Universitets- och högskolerådet.....	245

Tabell 10.62	Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	245
Tabell 10.63	Offentligrättslig verksamhet	245
Tabell 10.64	Uppdragsverksamhet	245
Tabell 10.65	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	247
Tabell 10.66	Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	247
Tabell 10.67	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	248
Tabell 10.68	Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	248
Tabell 10.69	Offentligrättslig verksamhet	248
Tabell 10.70	Uppdragsverksamhet	248
Tabell 10.71	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	249
Tabell 10.72	Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	249
Tabell 10.73	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	250
Tabell 10.74	Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	250
Tabell 10.75	Offentligrättslig verksamhet	251
Tabell 10.76	Uppdragsverksamhet	251
Tabell 10.77	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	252
Tabell 10.78	Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	252
Tabell 10.79	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	253
Tabell 10.80	Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	253
Tabell 10.81	Offentligrättslig verksamhet	253
Tabell 10.82	Uppdragsverksamhet	253
Tabell 10.83	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	254
Tabell 10.84	Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	254
Tabell 10.85	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	255
Tabell 10.86	Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	255
Tabell 10.87	Offentligrättslig verksamhet	255
Tabell 10.88	Uppdragsverksamhet	255
Tabell 10.89	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	257
Tabell 10.90	Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	257
Tabell 10.91	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	257

Tabell 10.92	Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	258
Tabell 10.93	Offentligrättslig verksamhet.....	258
Tabell 10.94	Uppdragsverksamhet.....	258
Tabell 10.95	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	259
Tabell 10.96	Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	259
Tabell 10.97	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	260
Tabell 10.98	Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	260
Tabell 10.99	Offentligrättslig verksamhet.....	260
Tabell 10.100	Uppdragsverksamhet.....	260
Tabell 10.101	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	261
Tabell 10.102	Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	261
Tabell 10.103	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	262
Tabell 10.104	Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	262
Tabell 10.105	Uppdragsverksamhet.....	262
Tabell 10.106	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	263
Tabell 10.107	Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	263
Tabell 10.108	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	264
Tabell 10.109	Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	264
Tabell 10.110	Offentligrättslig verksamhet.....	264
Tabell 10.111	Uppdragsverksamhet.....	264
Tabell 10.112	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	265
Tabell 10.113	Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	266
Tabell 10.114	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	266
Tabell 10.115	Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	266
Tabell 10.116	Offentligrättslig verksamhet.....	267
Tabell 10.117	Uppdragsverksamhet.....	267
Tabell 10.118	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	268
Tabell 10.119	Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	268
Tabell 10.120	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	268
Tabell 10.121	Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	269

Tabell 10.122	Offentligrättslig verksamhet	269
Tabell 10.123	Uppdragsverksamhet	269
Tabell 10.124	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	270
Tabell 10.125	Anslagsutveckling 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	270
Tabell 10.126	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	271
Tabell 10.127	Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	271
Tabell 10.128	Offentligrättslig verksamhet	271
Tabell 10.129	Uppdragsverksamhet	271
Tabell 10.130	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	272
Tabell 10.131	Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	272
Tabell 10.132	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	273
Tabell 10.133	Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	273
Tabell 10.134	Offentligrättslig verksamhet	273
Tabell 10.135	Uppdragsverksamhet	273
Tabell 10.136	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	275
Tabell 10.137	Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	275
Tabell 10.138	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	275
Tabell 10.139	Anslagsutveckling 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	276
Tabell 10.140	Uppdragsverksamhet	276
Tabell 10.141	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	277
Tabell 10.142	Anslagsutveckling 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	277
Tabell 10.143	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	278
Tabell 10.144	Anslagsutveckling 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	278
Tabell 10.145	Offentligrättslig verksamhet	278
Tabell 10.146	Uppdragsverksamhet	278
Tabell 10.147	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	279
Tabell 10.148	Anslagsutveckling 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	279
Tabell 10.149	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	280
Tabell 10.150	Anslagsutveckling 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	280
Tabell 10.151	Offentligrättslig verksamhet	280
Tabell 10.152	Uppdragsverksamhet	280

Tabell 10.153	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	281
Tabell 10.154	Anslagsutveckling 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	282
Tabell 10.155	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	282
Tabell 10.156	Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	282
Tabell 10.157	Uppdragsverksamhet.....	283
Tabell 10.158	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå...	283
Tabell 10.159	Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	283
Tabell 10.160	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	284
Tabell 10.161	Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	284
Tabell 10.162	Uppdragsverksamhet.....	284
Tabell 10.163	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	285
Tabell 10.164	Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	285
Tabell 10.165	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	286
Tabell 10.166	Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	286
Tabell 10.167	Offentligrättslig verksamhet.....	286
Tabell 10.168	Uppdragsverksamhet.....	286
Tabell 10.169	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	287
Tabell 10.170	Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	287
Tabell 10.171	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	288
Tabell 10.172	Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	288
Tabell 10.173	Offentligrättslig verksamhet.....	288
Tabell 10.174	Uppdragsverksamhet.....	288
Tabell 10.175	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	289
Tabell 10.176	Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	289
Tabell 10.177	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	290
Tabell 10.178	Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	290
Tabell 10.179	Offentligrättslig verksamhet.....	290
Tabell 10.180	Uppdragsverksamhet.....	290
Tabell 10.181	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	291

Tabell 10.182	Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	292
Tabell 10.183	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	292
Tabell 10.184	Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	292
Tabell 10.185	Offentligrättslig verksamhet	293
Tabell 10.186	Uppdragsverksamhet	293
Tabell 10.187	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	294
Tabell 10.188	Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	294
Tabell 10.189	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	294
Tabell 10.190	Anslagsutveckling 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	295
Tabell 10.191	Offentligrättslig verksamhet	295
Tabell 10.192	Uppdragsverksamhet	295
Tabell 10.193	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad.....	296
Tabell 10.194	Anslagsutveckling 2:48 Högskolan i Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	296
Tabell 10.195	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	297
Tabell 10.196	Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	297
Tabell 10.197	Offentligrättslig verksamhet	297
Tabell 10.198	Uppdragsverksamhet	297
Tabell 10.199	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	298
Tabell 10.200	Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	298
Tabell 10.201	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	299
Tabell 10.202	Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	299
Tabell 10.203	Offentligrättslig verksamhet	299
Tabell 10.204	Uppdragsverksamhet	299
Tabell 10.205	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	300
Tabell 10.206	Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	301
Tabell 10.207	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå.....	301
Tabell 10.208	Anslagsutveckling 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	301
Tabell 10.209	Uppdragsverksamhet	302
Tabell 10.210	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå.....	302
Tabell 10.211	Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.....	302

Tabell 10.212	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	303
Tabell 10.213	Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	303
Tabell 10.214	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	304
Tabell 10.215	Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	304
Tabell 10.216	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	304
Tabell 10.217	Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	305
Tabell 10.218	Uppdragsverksamhet	305
Tabell 10.219	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	306
Tabell 10.220	Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	306
Tabell 10.221	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	306
Tabell 10.222	Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	307
Tabell 10.223	Uppdragsverksamhet	307
Tabell 10.224	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	308
Tabell 10.225	Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	308
Tabell 10.226	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	308
Tabell 10.227	Anslagsutveckling 2:61 Försvärshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	309
Tabell 10.228	Uppdragsverksamhet	309
Tabell 10.229	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:61 Försvärshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	309
Tabell 10.230	Anslagsutveckling 2:62 Försvärshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	309
Tabell 10.231	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:62 Försvärshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	310
Tabell 10.232	Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	310
Tabell 10.233	Fördelning på anslagposter	311
Tabell 10.234	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	316
Tabell 10.235	Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	316
Tabell 10.236	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	318
Tabell 10.237	Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	318
Tabell 10.238	Särskilda medel till universitet och högskolor	319

Tabell 10.239	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor.....	320
Tabell 10.240	Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning.....	320
Tabell 10.241	Läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning.....	321
Tabell 10.242	Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning.....	321
Tabell 10.243	Fördelning av anslagsmedel per universitet.....	321
Tabell 10.244	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning.....	322
Tabell 10.245	Anslagsutveckling 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet.....	322
Tabell 10.246	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet.....	322
Tabell 10.247	Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation.....	323
Tabell 10.248	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation.....	324
Tabell 10.249	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation.....	326
Tabell 10.250	Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer.....	326
Tabell 10.251	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer.....	327
Tabell 10.252	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer.....	327
Tabell 10.253	Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning.....	327
Tabell 10.254	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning.....	328
Tabell 10.255	Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet.....	328
Tabell 10.256	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet.....	329
Tabell 10.257	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet.....	329
Tabell 10.258	Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning.....	330
Tabell 10.259	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning.....	330
Tabell 10.260	Anslagsutveckling 3:6 Institutet för rymdfysik.....	330
Tabell 10.261	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:6 Institutet för rymdfysik.....	331
Tabell 10.262	Anslagsutveckling 3:7 Kungl. biblioteket.....	331
Tabell 10.263	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:7 Kungl. biblioteket.....	331
Tabell 10.264	Anslagsutveckling 3:8 Polarforskningssekretariatet.....	332
Tabell 10.265	Uppdragsverksamhet Polarforskningssekretariatet.....	332
Tabell 10.266	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:8 Polarforskningssekretariatet.....	332
Tabell 10.267	Anslagsutveckling 3:9 Sunet.....	332
Tabell 10.268	Uppdragsverksamhet Sunet.....	333
Tabell 10.269	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:9 Sunet.....	333
Tabell 10.270	Anslagsutveckling 3:10 Centrala etikprövningsnämnden.....	333
Tabell 10.271	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:10 Centrala etikprövningsnämnden.....	334

Tabell 10.272	Anslagsutveckling 3:11 Regionala etikprövningsnämnder.....	334
Tabell 10.273	Avgiftsfinansierad verksamhet, Regionala etikprövningsnämnder.....	334
Tabell 10.274	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:11 Regionala etikprövningsnämnder.....	334
Tabell 10.275	Anslagsutveckling 3:12 Särskilda utgifter för forskningsändamål.....	335
Tabell 10.276	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:12 Särskilda utgifter för forskningsändamål.....	335
Tabell 10.277	Anslagsutveckling 4:1 Internationella program.....	336
Tabell 10.278	Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program ...	336
Tabell 10.279	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Internationella program	337
Tabell 10.280	Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	337
Tabell 10.281	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM.....	337
Tabell 10.282	Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet.....	337
Tabell 10.283	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	338
Tabell 10.284	Anslagsutveckling 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	338
Tabell 10.285	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	339

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Andelen personer i åldern 25–64 år som har minst två års eftergymnasial utbildning	44
Diagram 2.2	Andelen personer i åldern 20–29 år som deltar i någon form av utbildning.....	44
Diagram 2.3	Andelen kvinnor med minst tre års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter.....	44
Diagram 2.4	Andelen män med minst 3 års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter	45
Diagram 2.5	Andelen flickor och pojkar som inom tre år går över från grundskolan till gymnasieskolans nationella program.....	45
Diagram 2.6	Andelen som inom tre år går vidare till högskolan av de som avslutat gymnasieskolan respektive andelen som går vidare till forskarutbildningen bland de som examinerats från högskolans grundutbildning.....	45
Diagram 2.7	Andelen kvinnor bland undervisande och forskande personal inom högskolan.....	46
Diagram 2.8	Andelen professorer som är kvinnor	47
Diagram 2.9	Andelen kvinnor och män i åldern 18–24 år med mindre än två års gymnasieutbildning och som inte deltar i någon form av utbildning	48
Diagram 2.10	Andel 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning	49
Diagram 2.11	Andel lågpresterande 15-åringar i läsförståelse.....	49
Diagram 2.12	Andel lågpresterande 15-åringar i matematik	50
Diagram 2.13	Andel lågpresterande 15-åringar i naturvetenskap	50
Diagram 2.14	Andel barn i förskola bland de som är i åldern fyra år och upp till skolstartsåldern	50
Diagram 2.15	Andel personer i åldern 25–64 år som deltar i någon form av utbildning.....	51
Diagram 2.16	Andel sysselsatta i åldern 20–34 år tre år efter gymnasial eller eftergymnasial examen.....	51
Diagram 2.17	Antal inskrivna barn och årsarbetare i förskolan	54
Diagram 2.18	Andel årsarbetare i förskolan med pedagogisk högskoleexamen eller högskoleutbildning	55
Diagram 2.19	Antal elever och lärare i förskoleklass	55
Diagram 2.20	Förskoleklasspersonalens utbildningsbakgrund	55
Diagram 2.21	Antal inskrivna elever och årsarbetare i fritidshem.....	56
Diagram 2.22	Andel årsarbetare i fritidshem med pedagogisk högskoleexamen	56
Diagram 2.23	Antal elever och lärare i grundskolan.....	57
Diagram 2.24	Antal lärare och andel med pedagogisk högskoleexamen i grundskolan	57
Diagram 2.25	Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön	57
Diagram 2.26	Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i årskurs 7–9 och i hela grundskolan per län, 2016/17	58

Diagram 2.27	Fördelning av skolor efter andel lärare med en pedagogisk högskoleexamen per kvartil av skolor med olika andel elever med utländsk bakgrund, 2016/17.....	58
Diagram 2.28	Antal elever och lärare i gymnasieskolan	60
Diagram 2.29	Andel lärare i gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen och antal elever.....	61
Diagram 2.30	Andel legitimerade och behöriga lärare i vanliga ämnen i gymnasieskolan, 2016/17	61
Diagram 2.31	Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i gymnasieskolan per län, 2016/17	62
Diagram 2.32	Antal lärare och elever i komvux	63
Diagram 2.33	Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön.....	63
Diagram 2.34	Andel legitimerade och behöriga lärare i ämnen på grundläggande och gymnasial nivå, 2016/17	64
Diagram 2.35	Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till yrkesexamensprogrammen inom pedagogik och lärarutbildning, hösttermin.....	65
Diagram 2.36	Antal antagna och söktryck per yrkesexamensprogram, höstterminen 2016 66	
Diagram 2.37	Antal programnybörjare per yrkesexamensprogram, hösttermin	66
Diagram 2.38	Antal yrkesexamina per läsår	67
Diagram 2.39	Antal examina per yrkesexamensprogram, 2015/16.....	67
Diagram 2.40	Antal barn i grundskoleåldrarna 7–15 år 2000–2016 samt prognos 2017–2020.....	81
Diagram 2.41	Antal barn och unga i gymnasieåldrarna 16–19 år 2000–2016 samt prognos 2017–2020.....	81
Diagram 2.42	Andel av lärare som trivs ganska bra eller mycket bra i sin skola.....	82
Diagram 2.43	Fördelning av lärarutbildade efter arbete inom respektive utanför skolan 2014.....	82
Diagram 2.44	Antal examina med inriktning mot pedagogik och lärarutbildning 1993–2015 samt totalt antal barn/elever i verksamhetsformerna 1993–2015 samt prognos 2016–2019.....	83
Diagram 3.1	Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskola	87
Diagram 3.1	Andelen 6-åringar inskrivna i förskoleklass	89
Diagram 3.2	Elevutveckling i grundskolan.....	89
Diagram 3.4	Andelen elever som nådde kravnivån i nationella prov i årskurs 3	90
Diagram 3.5	Andelen elever som fått minst provbetyget E i nationella prov i årskurs 6	91
Diagram 3.6	Andelen elever som fått minst provbetyget godkänt respektive E i nationella prov i årskurs 9	92
Diagram 3.7	Andelen elever som fått minst betyget E i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska i årskurs 6.....	93
Diagram 3.8	Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9.....	94
Diagram 3.9	Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program.....	95
Diagram 3.10	Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 5	97
Diagram 3.11	Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på	

	den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 9.....	98
Diagram 3.12	Andelen elever av samtliga elever i obligatoriska skolformer som var inskrivna i grundsärskolan.....	99
Diagram 4.1	Elevutveckling i gymnasieskolan.....	120
Diagram 4.2	Elever i gymnasieskolan per huvudman, uppdelat på kön.....	120
Diagram 4.3	Andel elever som fått minst betyget E i nationella prov i engelska 5, matematik 1a–1c, svenska 1 och svenska som andraspråk 1 vt 2016, per kön.....	122
Diagram 4.4	Genomsnittlig betygspoäng i gymnasieskolan.....	122
Diagram 4.5	Andel elever som fått minst betyget E i engelska 5, matematik 1a–1c, svenska 1 respektive svenska som andraspråk 1 i sitt examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2500 poäng, vt 2016.....	122
Diagram 4.6	Andel nybörjare i gymnasieskolan 2009–2013 som fått slutbetyg eller som avslutat med examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng inom tre år.....	123
Diagram 4.7	Andel nybörjare i gymnasieskolan 2009–2013 som uppnått grundläggande behörighet inom tre år.....	124
Diagram 4.8	Andel nybörjare i gymnasieskolan 2013 som fått examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng inom tre år, fördelade efter grundläggande behörighet eller inte och program.....	124
Diagram 4.9	Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat),.....	126
Diagram 4.10	Skillnad mellan könen (kvinnor minus män) i andel med slutförda studier 3 år efter gymnasiestart. Nybörjare i år 1 den 15 oktober 2013. Sorterad efter andel kvinnor per program.....	127
Diagram 4.11	Etableringsstatus för ungdomar som fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg, med eller utan grundläggande behörighet.....	127
Diagram 4.12	Etableringsstatus för ungdomar som gått i årskurs 3 i gymnasieskolan utan att få slutbetyg.....	127
Diagram 4.13	Etableringsstatus för ungdomar som högst läst årskurs 2 i gymnasieskolan.....	128
Diagram 4.14	Elever i gymnasiesärskolan fördelat på kön.....	129
Diagram 4.15	Elever i gymnasiesärskolan per typ av program och kön, 2016/17.....	129
Diagram 5.1	Heltidsstuderande i komvux.....	138
Diagram 5.2	Elever i komvux.....	138
Diagram 5.3	Andel kursdeltagare som slutfört, avbrutit respektive fortsatt en kurs inom komvux.....	139
Diagram 5.4	Elever i sfi.....	140
Diagram 5.5	Elever i sörvux, ht 2012–ht 2016.....	141
Diagram 6.1	Studerande i yrkeshögskolan 2016.....	147
Diagram 6.2	Andel examinerade från yrkeshögskolan 2014 som hade ett arbete året efter avslutad utbildning.....	148
Diagram 6.3	Andel examinerade från yrkeshögskolan som året efter avslutad utbildning (2015 och 2016) angett hur arbetet överensstämde med utbildningen.....	148
Diagram 7.1	Lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå.....	159

Diagram 7.2	Andel som har påbörjat svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1981–1990 med svensk eller utländsk bakgrund.....	163
Diagram 7.3	Examina och examinerade personer	163
Diagram 7.4	Antal utresande kvinnor och män (samt totalt)	166
Diagram 7.5	Antalet nya inresande studenter 2006/07–2015/16, totalt samt uppdelat på freemover-studenter och utbytesstudenter	166
Diagram 7.6	Andelen etablerade kvinnor och män (samt totalt) ett år efter examen	168
Diagram 7.7	Intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå uppdelade på anslagsmedel och externa medel	168
Diagram 7.8	Lärosätenas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå från externa finansiärer 2006, 2011 och 2016, uppdelade på finansiärskategorier.....	169
Diagram 7.9	Doktorandnybörjare.....	170
Diagram 7.10	Doktorsexamina.....	170
Diagram 8.1	Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder	174
Diagram 8.2	Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder	175

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att under 2018 bilda ett holdingbolag knutet till Malmö universitet och för anslaget 2:30 *Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om kapitaltillskott till bolaget på högst 1 500 000 kronor (avsnitt 10.2.30),
2. bemyndigar regeringen att under 2018 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 600 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS) (avsnitt 10.3.1),
3. bemyndigar regeringen att under 2018 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i följande konsortier för europeisk forskningsinfrastruktur, s.k. Eric-konsortier: European Advanced Translational Research Infrastructure in Medicine (EATRIS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor och European Research Infrastructure for Biomedical Imaging (Euro-Bioimaging-ERIC) med en medlemsavgift på högst 3 000 000 kronor. Vidare bemyndigas regeringen att under 2018 besluta om finansiering av de årliga medlemsavgifterna i följande angivna konsortier: Council of European Social Science Data Archives (CESSDA-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, Common Language Resources and Technology Infrastructure (CLARIN-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor, Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Biobanking and Biomolecular Resources Infrastructure (BBMRI-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, European Social Survey (ESS-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Joint Institute for VLBI in Europe (JIVE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor och Integrated Carbon Observation System (ICOS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 7 750 000 kronor (avsnitt 10.3.1),
4. bemyndigar regeringen att under 2018 för anslaget 3:12 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel (avsnitt 10.3.12)
5. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning enligt tabell 1.1,
6. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor*

Anslag

1:1	Statens skolverk	1 124 218
1:2	Statens skolinspektion	405 298
1:3	Specialpedagogiska skolmyndigheten	722 806
1:4	Sameskolstyrelsen	40 099
1:5	Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	3 685 198
1:6	Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	296 950
1:7	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	4 436 000
1:8	Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	190 220
1:9	Bidrag till svensk undervisning i utlandet	102 540
1:10	Fortbildning av lärare och förskolepersonal	308 985
1:11	Bidrag till vissa studier	17 525
1:12	Myndigheten för yrkeshögskolan	115 581
1:13	Statligt stöd till vuxenutbildning	2 570 034
1:14	Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	2 204 750
1:15	Upprustning av skollokaler och utemiljöer	680 000
1:16	Fler anställda i lågstadiet	2 300 000
1:17	Skolforskningsinstitutet	23 756
1:18	Praktiknära skolforskning	18 543
1:19	Bidrag till lärarlöner	4 457 100
1:20	Särskilda insatser inom skolområdet	163 418
1:21	Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	1 000 000
2:1	Universitetskanslersämbetet	144 539
2:2	Universitets- och högskolerådet	174 578
2:3	Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 756 305
2:4	Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 131 629
2:5	Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 066 875
2:6	Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 193 198
2:7	Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 123 478
2:8	Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 564 290
2:9	Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 739 036
2:10	Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 630 355
2:11	Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 396 659
2:12	Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 118 416
2:13	Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 549 701
2:14	Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	886 763
2:15	Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	720 949
2:16	Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 559 586
2:17	Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 161 006
2:18	Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 545 942
2:19	Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	674 320
2:20	Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	385 307
2:21	Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	664 465
2:22	Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	238 163

2:23	Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 067 905
2:24	Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	335 303
2:25	Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	797 279
2:26	Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	265 079
2:27	Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	554 525
2:28	Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	244 069
2:29	Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	935 565
2:30	Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	236 817
2:31	Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	247 764
2:32	Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	96 517
2:33	Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	610 073
2:34	Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	113 742
2:35	Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	202 136
2:36	Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	50 405
2:37	Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	103 938
2:38	Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	34 406
2:39	Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	501 449
2:40	Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	74 480
2:41	Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	432 085
2:42	Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	76 988
2:43	Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	455 713
2:44	Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	98 016
2:45	Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	393 975
2:46	Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	68 748
2:47	Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	397 872
2:48	Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	63 057
2:49	Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	309 935
2:50	Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	50 523
2:51	Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	364 670
2:52	Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	63 124
2:53	Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	162 576
2:54	Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	19 689
2:55	Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	64 579
2:56	Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	11 214
2:57	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	131 513
2:58	Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	19 787
2:59	Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	421 111
2:60	Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	83 707
2:61	Försvärshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	30 076
2:62	Försvärshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	20 776
2:63	Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 344 601
2:64	Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	732 248
2:65	Särskilda medel till universitet och högskolor	432 125
2:66	Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 583 230
2:67	Särskilda bidrag inom högskoleområdet	45 116
3:1	Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	6 007 846

3:2	Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	360 061
3:3	Vetenskapsrådet: Förvaltning	163 492
3:4	Rymdforskning och rymdverksamhet	947 356
3:5	Rymdstyrelsen: Förvaltning	34 464
3:6	Institutet för rymdfysik	55 428
3:7	Kungl. biblioteket	370 085
3:8	Polarforskningssekreteriatet	48 024
3:9	Sunet	49 183
3:10	Centrala etikprövningsnämnden	7 342
3:11	Regionala etikprövningsnämnder	41 377
3:12	Särskilda utgifter för forskningsändamål	99 995
4:1	Internationella program	81 589
4:2	Avgift till Unesco och ICCROM	30 886
4:3	Kostnader för Svenska Unescorådet	10 380
4:4	Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	21 043
Summa		77 965 638

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

<i>Tusental kronor</i>		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
Anslag			
1:5	Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	1 495 000	2019-2024
1:6	Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	34 000	2019
1:7	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	664 000	2019
1:10	Fortbildning av lärare och förskolepersonal	205 000	2019-2021
1:14	Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	6 600 000	2019-2025
1:16	Fler anställda i lågstadiet	1 150 000	2019
1:18	Praktiknära skolforskning	19 000	2019-2020
1:19	Bidrag till lärarlöner	2 221 000	2019
3:1	Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	17 940 000	2019-2028
3:2	Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	1 810 000	2019-2023
3:4	Rymdforskning och rymdverksamhet	2 800 000	2019-2034
4:1	Internationella program	153 000	2019-2021
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		35 091 000	

2 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

I detta inledande kapitel ges först en beskrivning av utgiftsområdets omfattning som inkluderar statliga styrmedel, volymer och kostnader samt den internationella verksamhet som bedrivs. Därefter presenteras det övergripande målet för utgiftsområdet och de indikatorer som används för att följa upp målet. Den därpå följande resultatredovisningen innehåller två avsnitt. Det första innehåller resultat för hela utgiftsområdet och det andra en resultatredovisning gällande lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet. Analyser, slutsatser och en bedömning av måluppfyllelsen görs separat för vart och ett av avsnitten.

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar följande områden:

- **Förskola och grundskola**
förskola
annan pedagogisk verksamhet
förskoleklass
grundskola
grundsärskola
specialskola
sameskola
fritidshem
- **Gymnasieutbildning**
Gymnasieskola
Gymnasiesärskola
- **Kommunernas vuxenutbildning**
kommunal vuxenutbildning (komvux)
särskild utbildning för vuxna (särsvux)

- **Eftergymnasial yrkesutbildning**
utbildning inom yrkeshögskolan
vissa andra utbildningar med enskilda huvudmän
- **Universitet och högskolor**
högskoleutbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning vid universitet och högskolor med staten som huvudman och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet, dock ej Sveriges lantbruksuniversitet som ingår i utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och delar av utbildning och forskning vid Försvarshögskolan som ingår i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap
- **Forskning**
statlig finansiering av forskning och forskningsmyndigheter

I utgiftsområdet ingår även myndigheter inom skol- och vuxenutbildningsområdet, det eftergymnasiala yrkesutbildnings- och högskoleområdet samt vissa myndigheter inom forskningsområdet. Vidare ingår medlemsavgifter till Unesco, verksamheten vid Svenska Uneskorådet och finansieringen av internationella kunskapsmätningar och utbildningsstatistik.

Den verksamhet som bedrivs inom utgiftsområdet har flera olika huvudmän. Både kommuner och enskilda kan vara huvudmän för förskola, fritidshem, annan pedagogisk verksamhet, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och yrkeshög-

skolan medan enbart kommuner kan vara huvudmän för komvux och särvox. Landsting får under vissa förutsättningar vara huvudmän för vissa utbildningar. Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan. Staten är också huvudman för universitet och högskolor, men det finns också ett antal enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

Statliga styrmedel och insatser

Som har nämnts ovan varierar huvudmannaskap för olika verksamheter och skolformer inom utgiftsområdet. Även finansieringsformerna varierar. Statens styrmedel, mål- och resultatstyrning och de statliga insatserna består av nedanstående inlag.

Statlig finansiering

Ett första styrmedel utgörs av den statliga finansieringen. Högskolesektorn och yrkeshögskolan finansieras till övervägande del genom direkta statliga anslagsmedel. Anslagen avser statlig verksamhet och bidrag till vissa enskilda utbildningsanordnare samt i yrkeshögskolans fall bidrag för statlig, kommunal och enskild verksamhet. Anslagen för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå är huvudsakligen prestationsrelaterade, med undantag för Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan. Ersättningen är olika stor beroende på utbildningsområde. Prestationen varierar också. Anslagen inom utgiftsområdet används också för forskning och utbildning på forskarnivå vid universitet och högskolor och vid vissa enskilda utbildningsanordnare, genom i första hand direkta anslag samt medel till anslagsfinansierade forskningsråd.

Barn- och ungdomsutbildningen och kommunernas vuxenutbildning finansieras i huvudsak med kommunernas skattemedel, men även med det generella statliga bidraget. Den statliga styrningen i perspektivet finansiering sker i detta fall framför allt genom de riktade statsbidragen till kommunerna.

Reglering och uppställda mål

För utgiftsområdet fastställs mål och tas beslut om lagar och andra författningar.

Det övergripande målet för utgiftsområdet redovisas i avsnitt 2.3. Målen för de olika verksamhetsområdena redovisas inom respektive verksamhetsområdes resultatredovisning.

För skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet för barn och ungdomar, komvux och särvox gäller skollagen (2010:800), förordningar som reglerar de olika skolformerna och andra författningar. För yrkeshögskolan gäller lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. För statliga universitet och högskolor gäller främst högskolelagen (1992:1434), högskoleförordningen (1993:100) och förordningen (2010:543) om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor samt förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor. På högskoleområdet finns det en särskild lag för enskilda utbildningsanordnare, lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, som hänvisar till vissa krav på utbildningen i högskolelagen för att få och behålla examenstillstånd. Inom området forskningens infrastruktur finns myndigheten Kungl. Biblioteket som ansvarar för insamlande, bevarande och tillhandahållande av material enligt lagen (1993:1392) om pliktexemplar av dokument och lagen (2012:492) om pliktexemplar av elektroniskt material.

Uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och granskning

Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för yrkeshögskolan och Universitetskanslersämbetet har uppföljnings- eller granskningsansvar. Barn- och elevombudet BEO är en del av Skolinspektionen och företräder barn och elever. Skolverket, Myndigheten för yrkeshögskolan och Universitetskanslersämbetet har ansvaret för huvuddelen av statistiken inom sina respektive områden. Statistiska centralbyrån svarar för övrig utbildnings- och forskningsstatistik.

De först nämnda myndigheterna, förutom Skolinspektionen, har samtliga ett uppföljnings- och utvärderingsansvar inom sina respektive områden. Skolor, förskolor, fritidshem och huvudmän ska dokumentera sitt kvalitetsarbete. Universitetens och högskolornas kvalitetsarbete är enligt högskolelagen ett ansvar för lärosätena. Universitetskanslersämbetet utvärderar löpande utbildningar vid alla universitet och högskolor. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) ska inom ramen för sitt uppdrag utvärdera effekter av olika reformer

och åtgärder inom utbildningsväsendet samt effekterna på arbetsmarknaden av åtgärder inom utbildningsväsendet.

Skolforskningsinstitutet bidrar till kvalitets- säkring av skolans verksamhet genom att systematiskt sammanställa och sprida forskningsresultat.

Tillsyn och tillståndsprövning

Skolinspektionen har ansvar för tillsyn över skolväsendet, huvuddelen av de särskilda utbildningsformerna och annan pedagogisk verksamhet. Myndigheten genomför regelbundet tillsyn i hela landet. Vidare ingår prövning av ansökningar i myndighetens uppgifter, vilket framför allt innebär godkännande av enskilda huvudmän för bl.a. grundskolor och motsvarande skolformer, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor. I myndighetens ansvar ingår kvalitetsgranskning av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet m.m.

Myndigheten för yrkeshögskolan har tillsynsansvar över främst utbildningarna inom yrkeshögskolan.

Inom universitets- och högskolesektorn utövar Universitetskanslersämbetet tillsyn. Myndigheten yttrar sig till regeringen i ärenden om tillstånd för enskilda utbildningsanordnare att utfärda examina. Myndigheten beslutar också om examenstillstånd för utbildning på grundnivå och avancerad nivå för statliga universitet och högskolor. För konstnärlig utbildning på forskarnivå beslutar Universitetskanslersämbetet om examenstillstånd både för statliga universitet och för statliga högskolor. För annan utbildning på forskarnivå beslutar Universitetskanslersämbetet om examenstillstånd för statliga högskolor, medan universitet enligt högskolelagen själva får utfärda examina för annan utbildning på forskarnivå än konstnärlig utbildning. När det gäller Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan föreskriver dock regeringen om vilka examina som får utfärdas.

Utvecklingsinsatser

Skolverket ska stödja kommuner och andra huvudmän i deras utbildningsverksamhet och andra

pedagogiska verksamheter samt bidra till att förbättra deras förutsättningar att arbeta med utveckling av verksamheten för ökad måluppfyllelse inom barn- och ungdomsutbildning samt vuxenutbildning. Myndigheten för yrkeshögskolan ska främja utvecklingen av bl.a. utbildningarna inom yrkeshögskolan och utbildningarnas kvalitet. Inom högskoleutbildning och forskning ska ett kontinuerligt utvecklingsarbete bedrivas vid universitet och högskolor.

2.1.1 Volymer

Den största verksamheten inom utgiftsområdet, sett till antalet elever, är grundskolan där omkring 1 024 000 elever gick under läsåret 2016/17 (se tabell 2.1). Elevantalet har sedan sex år tillbaka ökat i en för varje år allt snabbare takt. Under det senaste året uppgick ökningen till 4 procent. SCB:s befolkningsprognoser tyder på att antalet elever kommer att fortsätta att stiga med totalt 20 procent fram till mitten av 2030-talet.

Den näst största verksamheten är förskolan där antalet barn uppgår till 501 000. Antalet barn har under de två senaste åren ökat med 3 procent. I likhet med grundskolan förväntas barnantalet av demografiska skäl fortsätta att öka under de närmast kommande åren.

Den tredje största verksamheten är fritidshemmen. Där har antalet elever ökat kontinuerligt ända sedan 2006. Ökningen under det senaste året uppgår även där till 3 procent.

Antalet elever i gymnasieskolan, som uppgår till 344 000, ökade under förra året för första gången på åtta år. Ökningen uppgick till 6 procent. Befolkningsprognoserna tyder på att antalet elever kommer att fortsätta att öka under de närmast kommande åren. Könsfördelningen inom gymnasieskolan har tidigare stadigt legat kring 52 procent pojkar och 48 procent flickor. Under 2015 ökade andelen pojkar till 53 procent varefter den ökade med ytterligare 2 procentenheter till nästan 55 procent 2016.

Antalet elever i förskoleklass, som 2016 uppgick till 123 000, har ökat kontinuerligt under en lång följd av år. Ökningen under det senaste året uppgick till 5 procent.

Tabell 2.1 Antal inskrivna flickor och pojkar i förskola, grundskola, gymnasieskola, sarskola, specialskola och på fritidshem

Antal elever per läsår, procentuell fördelning flickor och pojkar

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Förskola	416 941	432 586	446 080	457 996	472 161	482 309	489 275	485 721	493 609	501 013
Andel flickor	48,6%	48,5%	48,5%	48,5%	48,4%	48,4%	48,5%	48,5%	48,5%	48,4%
Andel pojkar	51,4%	51,5%	51,5%	51,5%	51,6%	51,6%	51,5%	51,5%	51,5%	51,6%
Pedagogisk omsorg	27 887	24 703	22 114	20 438	19 397	18 064	16 348	14 681	13 654	12 551
Andel flickor	49,6%	50,2%	50,2%	50,0%	49,7%	49,8%	49,2%	49,6%	49,6%	49,8%
Andel pojkar	50,4%	49,8%	49,8%	50,0%	50,3%	50,2%	50,8%	50,4%	50,4%	50,2%
Förskoleklass¹	93 361	97 570	100 248	103 486	103 900	107 635	109 915	113 549	116 267	122 790
Andel flickor	48,5%	48,8%	48,7%	48,5%	48,7%	48,6%	48,5%	48,5%	48,6%	48,5%
Andel pojkar	51,5%	51,2%	51,3%	51,5%	51,3%	51,4%	51,5%	51,5%	51,4%	51,5%
Grundskola¹	935 719	906 050	891 596	886 346	888 500	899 022	920 829	949 303	985 459	1 023 804
Andel flickor	48,8%	48,7%	48,7%	48,7%	48,7%	48,7%	48,7%	48,6%	48,5%	48,3%
Andel pojkar	51,2%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,3%	51,4%	51,5%	51,7%
Grundårskola	13 884	13 261	12 673	12 115	10 791	9 643	9 346	9 709	9 774	9 944
Andel flickor	39,7%	39,5%	39,0%	39,0%	38,5%	38,6%	38,9%	39,7%	39,2%	38,9%
Andel pojkar	60,3%	60,5%	61,0%	61,0%	61,5%	61,4%	61,1%	60,3%	60,8%	61,1%
Specialskola	514	516	500	501	501	457	478	502	553	640
Andel flickor	46,5%	45,2%	43,0%	44,5%	46,1%	43,8%	43,7%	42,4%	39,2%	40,5%
Andel pojkar	53,5%	54,8%	57,0%	55,5%	53,9%	56,2%	56,3%	57,6%	60,8%	59,5%
Sameskola²	182	156	166	184	184	190	196	184	206	180
Andel flickor	47,3%	48,7%	45,8%	47,3%	52,7%	55,8%	46,4%	44,0%	51,0%	42,8%
Andel pojkar	52,7%	51,3%	54,2%	52,7%	47,3%	44,2%	53,6%	56,0%	49,0%	57,2%
Fritidshem	334 563	346 130	357 622	378 488	396 598	411 255	425 945	444 395	461 871	478 021
Andel flickor	48,1%	48,2%	48,3%	48,2%	48,4%	48,4%	48,3%	48,2%	48,2%	48,3%
Andel pojkar	51,9%	51,8%	51,7%	51,8%	51,6%	51,6%	51,7%	51,8%	51,8%	51,7%
Gymnasieskola	390 058	396 336	394 771	385 712	369 083	351 641	330 196	323 670	323 141	343 911
Andel flickor	48,5%	48,5%	48,3%	48,4%	48,2%	48,1%	47,9%	47,7%	47,2%	45,2%
Andel pojkar	51,5%	51,5%	51,7%	51,6%	51,8%	51,9%	52,1%	52,3%	52,8%	54,8%
Gymnasiesarskola	8 693	9 339	9 412	9 280	9 034	8 778	7 721	7 006	6 410	5 920
Andel flickor	41,5%	41,9%	41,5%	41,8%	41,0%	40,7%	40,4%	39,9%	40,0%	40,3%
Andel pojkar	58,5%	58,1%	58,5%	58,2%	59,0%	59,3%	59,6%	60,1%	60,0%	59,7%

¹ Exklusive sameskolan.² Inklusive förskoleklass.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Inom skolans och förskolans område bedrivs också ett antal mindre omfattande verksamheter. Ett exempel är pedagogisk omsorg inom vilken antalet barn kontinuerligt minskat sedan mitten av 1990-talet (se tabell 2.1). Antalet var läsåret 2015/16 nere på 12 500 och fördelningen mellan pojkar och flickor har sedan lång tid tillbaka varit i stort sett helt jämn. Minskningen av det totala antalet barn mellan 2015/16 och 2016/17 uppgick till 8 procent. En annan verksamhet som bedrivs inom området är grund- och gymnasie-

sarskolan. Cirka 60 procent av eleverna utgörs där av pojkar och cirka 40 procent av flickor, andelarna har varit i stort sett oförändrade under en lång följd av år. Inom grundårskolan har det inte skett någon större förändring av antalet elever under de senaste åren. Däremot har antalet elever inom gymnasiesarskolan minskat under en lång följd av år. Minskningen av elevantalet mellan 2015/16 och 2016/17 uppgick till 8 procent.

Tabell 2.2 Antalet inskrivna kvinnor och män i den kommunala vuxenutbildningen

Antalet helårsstuderande per kalenderår respektive läsår, procentuell fördelning kvinnor och män

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå	198 732	176 968	187 135	195 254	198 172	189 567	196 678	216 251	214 811	221 622
Andel kvinnor	66,8%	66,5%	63,8%	63,3%	64,0%	64,2%	63,4%	62,9%	62,3%	61,8%
Andel män	33,2%	33,5%	36,2%	36,7%	36,0%	35,8%	36,6%	37,1%	37,7%	38,2%
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Särvux	4 990	4 907	4 868	4 835	4 733	4 570	4 299	4 245	4 083	3 880
Andel kvinnor	48,7%	48,3%	48,5%	49,4%	49,3%	48,9%	48,9%	49,8%	48,6%	49,4%
Andel män	51,3%	51,7%	51,5%	50,6%	50,7%	51,1%	51,1%	50,2%	51,4%	50,6%
Svenska för invandrare	73 082	82 110	91 237	96 136	102 434	107 827	113 613	124 750	138 386	150 142
Andel kvinnor	56,7%	56,5%	57,4%	57,3%	57,6%	57,5%	56,7%	54,3%	52,3%	50,8%
Andel män	43,3%	43,5%	42,6%	42,7%	42,4%	42,5%	43,3%	45,7%	47,7%	49,2%

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den största verksamheten inom den kommunala vuxenutbildningen är den utbildning som bedrivs på grundläggande och gymnasial nivå. Där studerade drygt 220 000 elever 2016 (se tabell 2.2). Antalet har ökat med cirka 7 000 personer under det senaste året. Den näst största verksamheten är svenska för invandrare som kontinuerligt ökat i omfattning sedan början av

2000-talet och under senare år i en accelererande takt. Under läsåret 2015/16 ökade antalet med 8 procent till 150 000 elever. Särvux däremot som endast har cirka 4 000 elever har minskat under en lång följd av år. Under det senaste året uppgick minskningen till 5 procent.

Tabell 2.3 Antalet inskrivna kvinnor och män i eftergymnasial utbildning

Antalet helårsstudenter per kalenderår respektive läsår, procentuell fördelning kvinnor och män

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yrkeshögskola	33 687	36 654	39 339	41 565	42 475	40 713	42 535	44 764	46 464	47 828
Andel kvinnor	54,6%	55,3%	53,6%	52,2%	51,1%	51,4%	51,7%	52,1%	51,9%	52,2%
Andel män	45,4%	44,7%	46,4%	47,8%	48,9%	48,6%	48,3%	47,9%	48,1%	47,8%
	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Universitet och högskola	276 425	277 896	300 163	315 793	312 814	304 482	298 533	295 439	294 441	293 902
Andel kvinnor	59,1%	59,2%	58,5%	57,9%	58,3%	58,8%	58,8%	58,7%	58,8%	58,9%
Andel män	40,9%	40,8%	41,5%	42,1%	41,7%	41,2%	41,2%	41,3%	41,2%	41,1%
Forskarutbildning	17 903	17 560	17 724	18 385	18 814	19 559	19 564	19 336	18 443	18 012
Andel kvinnor	49,0%	49,1%	49,1%	48,6%	48,5%	48,4%	47,8%	47,5%	47,1%	47,2%
Andel män	51,0%	50,9%	50,9%	51,4%	51,5%	51,6%	52,2%	52,5%	52,9%	52,8%

Källa: Statistiska centralbyrån.

Flest studerande inom eftergymnasial utbildning finns på universitet och högskolor. Antalet studenter där har dock minskat kontinuerligt sedan 2010 och var 2016 nere i 294 000 (se tabell 2.3). Andelen kvinnor uppgick till 59 procent och andelen män till 41 procent, andelar som varit i stort sett oförändrade under den senaste tioårsperioden. Även antalet studerande inom forskarutbildningen har minskat, i detta fall med 8 procent jämfört med 2013 då antalet var som

störst. Antalet uppgick 2016 till 18 000. Andelen kvinnor har minskat från 49 procent 2009 till 47 procent 2016. Antalet studerande på yrkeshögskolan, som uppgick till 48 000, har däremot ökat kontinuerligt sedan 2012. Ökningen mellan 2015 och 2016 var 3 procent. Andelen kvinnor uppgick till 52 procent, en minskning med 3 procentenheter jämfört med 2008 då andelen var som störst.

Tabell 2.4 Antalet anställda forskare och undervisande personal på universitet och högskola, helårsekvivalenter

Antalet personer, procentuell fördelning kvinnor och män

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Universitet och högskolor	23 600	24 000	25 100	26 500	28 000	27 900	28 500	29 100	29 200	29 400
Andel kvinnor	41,2%	41,6%	42,1%	42,7%	43,2%	43,3%	43,6%	44,0%	44,2%	44,5%
Andel män	58,8%	58,4%	57,9%	57,3%	56,8%	56,7%	56,4%	56,0%	55,8%	55,5%
varav professorer	4 100	4 200	4 400	4 500	4 800	4 900	5 000	5 100	5 100	5 100
Andel kvinnor	18,1%	18,9%	19,9%	21,4%	22,7%	23,9%	24,3%	24,9%	26,0%	27,1%
Andel män	81,9%	81,1%	80,1%	78,6%	77,3%	76,1%	75,7%	75,1%	74,0%	72,9%

Källa: Statistiska centralbyrån.

Bland anställda vid universitet och högskolor var 29 000 forskare och undervisande personal 2016, av vilka 5 100 var professorer (se tabell 2.4). Antalet forskare och undervisande personal har ökat något under senare år samtidigt som antalet studenter, som tidigare redovisats, minskat, vilket lett till att lärar- och forskartätheten ökat. Andelen kvinnor bland den forskande och undervisande personalen har ökat kontinuerligt under de senaste tio åren men den är fortfarande betydligt lägre än andelen män. Även andelen kvinnor bland professorerna har ökat men den uppgick trots det endast till 27 procent 2016.

Utvecklingen vad gäller antalet anställda inom förskolan, förskoleklass, fritidshem, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan, sameskolan och de kommunala vuxenutbildningarna redovisas i avsnitt 2.5. Där redovisas också hur personaltätheten utvecklats och hur könsfördelningen ser ut bland de anställda inom olika skolformer.

När personaluppgifterna om skolväsendet vägs samman med uppgifterna från universitet och högskolor framkommer ett tydligt mönster som visar att könsfördelningen bland de anställda inom olika utbildningsformer på ett tydligt sätt är kopplad till utbildningsnivå. Ju högre utbildningsnivå desto lägre andel kvinnor. Inom förskolan är 96 procent kvinnor, i förskoleklass 93 procent, i grundskolan 76 procent och i gymnasieskolan 51 procent. Vid universitet och högskolor utgör kvinnorna 45 procent av den undervisande och forskande personalen och bland professorer utgör de, som nämnts, endast 27 procent. Inom kommunernas vuxenutbildning, som inte kan kategoriseras utifrån nivå på samma sätt som ovan nämnda utbildningar, uppgår andelen kvinnor till 81 procent och inom särskolan uppgår den till 79 procent.

Det har under de senaste tio åren skett en liten minskning av skillnaderna mellan andelen kvinnor och män. Andelen män inom förskolan har ökat något samtidigt som andelen kvinnor inom högskolan ökat. Parallellt med denna utveckling ökar, totalt sett, andelen kvinnor inom utbildningssektorn.

Tabell 2.5 Totala kostnader för utbildningsväsendet

Miljarder kronor

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Förskola ¹	56,5	59,8	62,2	65,1	68,2	71,7
Pedagogisk omsorg ¹	2,0	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5
Fritidshem ¹	13,3	13,6	14,3	15,1	16,0	17,1
Öppen verksamhet	0,53	0,58	0,57	0,59	0,62	0,69
Förskoleklass	5,2	5,4	5,6	6,0	6,4	6,8
Grundskola	80,2	83,2	86,5	90,9	97,0	106,7
Gymnasieskola ²	37,7	37,4	36,6	36,4	37,0	39,7
Svenska utlands- skolor ³	0,13	0,12	0,11	0,11	0,13	0,12
Grundsärskola	4,2	4,1	4,0	4,1	4,2	4,5
Gymnasiesärskola	2,8	2,8	2,9	2,9	2,9	2,9
Specialskola	0,48	0,48	0,46	0,45	0,47	0,48
Vuxenutbildning ⁴	6,0	6,1	6,3	6,7	7,3	8,0
Studieförbund	3,7	3,7	3,7	3,8	3,8	3,8
Folkhögskolor ⁵	3,0	3,0	3,1	3,2	3,2	3,4
YH och KY ⁶	1,5	1,3	1,5	1,5	1,7	1,7
Universitet och högskolor ⁷	58,4	60,7	62,5	64,4	66,9	69,0
Studiestöd ⁸	21,5	20,7	20,2	19,6	19,0	18,7
Summa	297	305	312	323	336	357
Andel av BNP i procent⁹	8,1	8,3	8,3	8,2	8,0	8,2

¹ Nettokostnad exklusive avgifter.² Inklusiva skolskjuts, reseersättning och inackordering.³ Omräknade kostnader baserat på antalet elever i reguljär utbildning.⁴ Inkluderar vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, sårvox och sfi.⁵ Resultatredovisning för folkhögskolorna återfinns under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnitt 17 Folkbildning.⁶ Yrkehögskolan och kvalificerad yrkesutbildning.⁷ Inkluderar forskning och utbildning på forskarnivå.⁸ Inkluderar studiebidrag och studiemedlems bidragsdel samt kostnaderna för räntesubventioner, avskrivningar och statlig ålderspensionsavgift. Resultatredovisning för studiestöd återfinns under utgiftsområde 15 Studiestöd.⁹ De redovisade andelarna har minskat med ungefär en halv procentenhet jämfört med uppgifter i budgetpropositionen för 2014 och tidigare till följd av revideringar och EU-harmoniseringar som genomförts av nationalräkenskaper.

Anm.: Redovisningen omfattar inte polisprogrammet, försvarsmaktens utbildningar, arbetsmarknads- och personalutbildning samt övrig utbildning hos privata utbildningsanordnare. Uppgifterna redovisas i löpande priser.

Källa: Statistiska centralbyrån.

De totala kostnaderna för utbildningsväsendet uppgår till ca 360 miljarder kronor (se tabell 2.5). Det motsvarar 8,2 procent av BNP. Andelen av BNP som investeras i utbildning har legat på en, i stort sett, konstant nivå sedan 2011.

Den enskilt mest kostnadskrävande verksamheten är grundskolan följt av förskolan samt universitet och högskolor. Den underliggande demografiska utvecklingen har lett till att kostnadsökningarna har varit stora inom framför allt förskolan och grundskolan. Kostnaderna för för- och grundskolan, men även gymnasieskolan, förväntas, av demografiska skäl, fortsätta att öka under de närmast kommande åren.

Kostnaderna för universitet och högskolor har ökat något under den i tabell 2.5 återgivna perioden samtidigt som antalet studenter, som tidigare beskrivits, minskat.

2.1.2 Internationellt samarbete

Inom utgiftsområdet bedrivs en omfattande internationell verksamhet. Den bidrar till att öka kvaliteten i utbildning och forskning och till att ge kunskap om och förståelse för andra länder och deras kulturer. Internationellt lyfts utbildningens och forskningens betydelse fram i flera sammanhang. Genom dialog och erfarenhetsutbyte skapas bättre förutsättningar för att möta gemensamma utmaningar. Agenda 2030 genomsyrar arbetet i flera internationella organisationer. Det internationella samarbetet sker främst inom nedanstående internationella organisationer och samarbeten.

Nordiska ministerrådet

Ministerrådet för utbildning och forskning (MR-U) har ansvar för Nordiska ministerrådets samarbete inom utbildnings- och forskningspolitiken. MR-U koordinerar dessutom ministerrådets samarbete inom språk- och digitaliseringspolitik.

NordForsk (en organisation under Nordiska ministerrådet) koordinerar nordiskt samarbete om forskning och forskningsinfrastruktur. Målet är att främja kvalitet och effektivitet samt relevans inom det nordiska forskningssamarbetet. NordForsk ska främst utforma initiativ utifrån de nationella forskningsfinansierande organens prioriteringar. Förslag till initiativ kan också initieras av forskningsvärlden och Nordiska ministerrådet. Samarbetet ska kunna omfatta såväl grundforskning som mer praktiskt tillämpade inriktningar.

NordForsk har under 2016 fortsatt arbetet med flera samfinansierade programsatsningar: forskningsprogrammet inom utbildningsforskning, eScience, samhällets säkerhet, Arktis, hälsa och välfärd, könsbalans i forskningen, grön tillväxt och neutronforskning. Dessutom arbetar NordForsk med samarbetet inom register- och biobanker, interventionsforskning, tillgång och användning av nordisk registerdata och en stärkt infrastruktur. NordForsk har vidare inlett

arbetet med ett forskningsprogram om integration i ljuset av den aktuella flyktingsituationen i Norden.

Nordplus är Nordiska ministerrådets största utbildningsprogram inom livslångt lärande som ger stöd till både mobilitets-, nätverks- och projektverksamhet. Nordplus ska bidra till att utveckla utbildningarna i Norden och Baltikum och till att främja nordisk-baltisk språk- och kulturförståelse. Nordplus innefattar fem olika utbildningsprogram och antalet ansökningar ökar för varje år. Varje år får över 7 000 elever och studerande samt drygt 2 000 lärare möjlighet att delta i Nordplus utbytesprogram i ett annat nordiskt eller baltiskt land.

Nordiska barn- och ungdomskommittén (NORDBUK) är Nordiska ministerrådets rådgivande och samordnande organ i barn- och ungdomspolitiska frågor. Barn och unga är en prioriterad målgrupp i Nordiska ministerrådet och ett viktigt politikområde i de nordiska länderna och de självstyrande områdena. Under 2017 finns i likhet med 2016 medel motsvarande 4 050 000 danska kronor avsatta för projekt som bedrivs av barn- och ungdomsorganisationer.

Det nordiska språksamarbetet ska bidra till att stärka förståelsen mellan danska, norska och svenska – både i tal och skrift. Språksamarbetet ska dessutom bidra till att stödja nationella insatser i uppföljningen av Deklarationen om nordisk språkpolitik (Språkdeklarationen). Detta ska uppnås genom att stärka koordineringen mellan aktiviteter och genom en tydlig koppling till de politiska prioriteringarna. Särskild vikt läggs vid barn och unga.

EU

Utbildningssamarbetet

På utbildningsområdet har EU enligt fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) befogenhet att främja samarbetet mellan medlemsstaterna men har inte befogenhet att harmonisera lagstiftningen. Dessa främjande insatser ska ha som mål att bl.a. främja rörligheten för studerande och lärare.

Erasmus+

Erasmus+ är Europeiska unionens program för främjande av internationellt samarbete och utbyte inom utbildning, ungdom och idrott för perioden 2014–2020. Det är inte bara projekt

och utbytesverksamhet som finansieras av Erasmus+ utan också utvecklandet av olika databaser, webbverktyg, policyåtgärder, nätverk m.m. Alla de aktiviteter och insatser som initieras inom ungdoms- och utbildningsområdet finansieras inom ramen för programmet. Målgruppen för programmet är alla nivåer av utbildning, allt från förskola till universitet och högskola och alla former av lärande, dvs. såväl formellt som icke-formellt och informellt samt ungdoms- och idrottsorganisationer.

Utbildning 2020-strategin

Utbildning 2020-strategin utgör ramen för utbildningssamarbetet. Strategin hjälper länderna att utbyta bästa praxis, lära av varandra och samla in och sprida information. Det arbetet utförs i sex olika arbetsgrupper där experter från medlemsstaterna deltar. Genom utbildningsstrategin satte EU-länderna 2009 upp fyra gemensamma mål för 2020:

- se till att livslångt lärande och rörlighet i utbildningssyfte blir verklighet,
- förbättra utbildningens kvalitet och resultat,
- främja rättvisa, social sammanhållning och aktivt medborgarskap, och
- stimulera kreativitet, innovation och entreprenörskap inom all utbildning.

Europa 2020-strategin

Europa 2020-strategin, som antogs 2010, innehåller övergripande mål på EU-nivå inom fem områden varav två mål (ett av dem är tudelat) berör utbildnings- och forskningsfrågor. Utbildning och forskning utgör därmed en viktig del av uppföljningen av Europa 2020-strategin inom ramen för den europeiska planeringsterminen.

Forskningssamarbetet

Det europeiska forskningssamarbetet finansieras genom ett ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020, som omfattar perioden 2014–2020. Horisont 2020 antogs i ett ordinarie lagstiftningsförfarande i slutet av 2013. Programmet genomförs genom fleråriga arbetsprogram. Det sista, som ska täcka de tre åren 2018–2020, kommer att beslutas under hösten 2017. Kommissionen har redan börjat planera för det nionde ramprogrammet som startar 2021.

I december 2016 kom den senaste rapporten från EU-kommissionen om hur Europeiska forskningsrådet (ERA) utvecklas. Den är baserad på 24 överenskomna indikatorer som mäter utvecklingen på olika områden av ERA. Rapporten visar att mycket har hänt för att utveckla ERA, även om en del utmaningar kvarstår. Den ERA-färdplan som antogs 2015 kompletteras genom de nationella färdplaner som tas fram av medlemsstaterna, som på det sättet tar större ansvar för ERA än tidigare, enligt rapporten.

Rymdsamarbetet

På rymdområdet har EU enligt EUF-fördraget befogenhet att främja gemensamma initiativ, stödja forskning och teknisk utveckling samt samordna ansträngningar för utforskning och utnyttjande av rymden. EU har inte befogenhet att harmonisera lagstiftning på området. Målen för samarbetet är att främja vetenskapligt och tekniskt framåtskridande, industriell konkurrenskraft och genomföra övergripande politik genom att ta fram en europeisk rymdpolitik, vilket kan innefatta ett europeiskt rymdprogram. EU ska också etablera lämpliga relationer med den europeiska rymdorganisationen ESA.

Europarådet

Europarådet arbetar med att främja respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Inom utbildningsområdet arbetar Europarådet med att säkerställa rätten till utbildning av god kvalitet för alla. Europarådets utbildningsprogram grundar sig på Europeiska kulturkonventionen och Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen samt rekommendationer som antas av Europarådets ministerkommitté.

Europarådets utbildningsprogram 2017–2018 syftar till att stödja beslutfattare och aktörer inom utbildningsområdet att möta utmaningar förenade med populism. Programmet innehåller insatser för att främja att skolan är en trygg och säker studiemiljö samt för att stärka elevers färdigheter och kvalifikationer för livet i en demokrati. Programmet inkluderar även satsningar på digital medborgarskapsutbildning och utbildning för nyanlända elever och flyktingar. Den digitala medborgarutbildningen inkluderar kunskaper

om mobbning, integritet, datasäkerhet, digitala resurser m.m.

Bolognaprocessen

Bolognaprocessen är ett mellanstatligt samarbete på högskoleområdet och omfattar 48 europeiska länder. Syftet är att främja rörlighet, anställningsbarhet och Europas konkurrenskraft. Vid ministerkonferensen i Jerevan 2015 beslutades en ny kommuniké som ligger till grund för arbetet inför nästa ministerkonferens 2018 i Paris.

I kommunikén formuleras en ny vision för samarbetet inom det Europeiska området för högre utbildning (EHEA). Tonvikten ligger på universitets och högskolors roll när det gäller att möta gemensamma samhällsutmaningar såsom ekonomisk kris och arbetslöshet, extremism och radikaliseringsring. Inom samarbetet bör rörligheten för studenter och tidigare studenter förenklas ytterligare. Högre utbildning bör bidra till att utveckla demokratiska samhällen med möjlighet för alla invånare att ta del av utbildning. Universitet och högskolor bör stödjas i att stärka interkulturell förståelse, kritiskt tänkande, politisk och religiös tolerans, jämställdhet och demokratiska värderingar. I kommunikén understryks bl.a. behovet av att skydda akademisk frihet och studentinflytande. Dessutom ges kopplingen mellan forskning och utbildning stor vikt.

OECD

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har en betydelsefull roll när det gäller analys av medlemsländernas utbildningssystem och forskningssatsningar. Kärnan i verksamheten på utbildningsområdet utgörs av jämförande internationell statistik, indikatorer, analyser och tematiska studier. På forskningsområdet utgörs kärnan i verksamheten av statistiska jämförelser mellan ländernas forskning och genom att OECD antar rekommendationer om forskningssatsningar.

Sverige deltar i flera av OECD:s återkommande internationella kunskapsmätningar. Bland annat deltar Sverige i Programme for International Student Assessment (PISA). PISA är en studie som syftar till att undersöka i vilken grad respektive lands utbildningssystem bidrar

till att 15-åriga elever är rustade att möta framtiden när det gäller kunskaper i matematik och naturvetenskap och läsförmåga.

Sverige deltar också i Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC), som inrättades 2008. PIAAC mäter den vuxna befolkningens förmågor inom områdena läsförståelse, räkneförmåga och problemlösning i datormiljö. Det är den mest omfattande internationella studien som har genomförts i sitt slag. De första resultaten publicerades 2013 och möjliggör internationella jämförelser inom de testade områdena.

Unesco

Unesco är FN:s fackorgan för samarbete inom utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation med 195 medlemsländer. Unescos största programområde är utbildning där Unesco bl.a. är ansvarigt för den globala samordningen av mål 4 i Agenda 2030 om likvärdig och kvalitativ utbildning för alla. Sveriges engagemang i Unesco tar sin utgångspunkt i regeringens Strategi för Sveriges samarbete med Unesco 2014–2017 (U2014/00867/IS). Strategin har fem övergripande prioriteringar: utbildning för alla, utbildning för hållbar utveckling, tillgång till rent vatten, yttrandefrihet och reformering av Unesco. Alla svenska ställningstaganden i Unesco ska baseras på demokrati och jämställdhet mellan kvinnor och män. År 2013–2017 sitter Sverige i Unescos styrelse.

Sverige deltar aktivt i flera av Unescos program framför allt inom prioriterade områden som yttrandefrihet och journalisters säkerhet, jämställdhet och kampen mot kulturförstörelse. Svenska representanter är också invalda i styrelserna för Unescos program information för alla (IFAP), Unescos biosfärsprogram (MAB), Unescos statistikinstitut (UIS) och Unescos institut för livslångt lärande (UIL).

Unescos budget består av medlemsländernas medlemsavgifter och extrabudgetärt stöd från länder, utvecklingsbanker och FN-organ. Sverige tillhör en av de största givarna av extrabudgetärt stöd till Unesco. Sverige har drivit på för att Unesco ska införa ett integrerat budgetramverk och strukturerade finansieringsdialoger mellan de stora extrabudgetära givarna, vilket också genomförs under 2017.

Alla Unescos medlemsländer ska, enligt Unescos stadgar, ha en nationalkommission som länk mellan landets regering och Unesco. Sveriges nationalkommission är kommittén Svenska Unescorådet (dir. 2013:123). Ledamöterna i Svenska Unescorådet är verksamma inom Unescos ansvarsområden. Svenska Unescorådets uppdrag är bl.a. att bistå regeringen med råd, underlag och förslag i frågor som rör Unescos verksamhet samt informera och skapa intresse i Sverige för Unescos verksamhet. Detta görs bl.a. genom samarbete med myndigheter och organisationer samt genom att sprida information om Unesco, anordna seminarier och uppmärksamma aktuella frågor inom Unescos mandat.

2.2 Utgiftsutveckling

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning</i>						
1:1 Statens skolverk	619	1 056	1 032	1 124	1 095	1 107
1:2 Statens skolinspektion	399	410	408	405	424	430
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	689	711	711	723	734	750
1:4 Sameskolstyrelsen	38	43	41	40	36	37
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	2 044	3 511	3 100	3 685	2 904	2 848
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	387	263	243	297	316	325
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.	4 609	4 630	4 488	4 436	4 195	3 695
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	183	195	189	190	188	188
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	91	91	94	103	104	106
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	277	295	135	309	314	294
1:11 Bidrag till vissa studier	18	18	17	18	18	18
1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan	104	107	110	116	119	125
1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning	1 087	1 454	1 274	2 570	2 732	2 582
1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	1 969	2 162	2 009	2 205	2 487	2 815
1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer	60	480	172	680		
1:16 Fler anställda i lågstadiet	1 315	2 300	2 276	2 300	1 971	1 971
1:17 Skolforskningsinstitutet	31	23	24	24	24	25
1:18 Praktisknära skolforskning		18	18	19	19	19
1:19 Bidrag till lärarlöner	2 581	4 442	4 095	4 457	4 457	4 442
1:20 Särskilda insatser inom skolområdet		156	155	163	163	163
1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling				1 000	3 500	6 000
Summa Barn-, ungdoms- och vuxenutbildning	16 501	22 365	20 590	24 863	25 801	27 939
<i>Universitet och högskolor</i>						
2:1 Universitetskanslersämbetet	135	137	137	145	152	154
2:2 Universitets- och högskolerådet	138	147	145	175	177	180
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 647	1 684	1 667	1 756	1 803	1 848
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 036	2 067	2 067	2 132	2 167	2 205
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 923	1 982	1 962	2 067	2 115	2 165
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 088	2 120	2 120	2 193	2 230	2 256
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 981	2 040	2 040	2 123	2 168	2 210
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 482	1 504	1 504	1 564	1 585	1 613
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 633	1 670	1 653	1 739	1 774	1 811
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 557	1 580	1 580	1 630	1 658	1 670

2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 301	1 337	1 323	1 397	1 430	1 463
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 066	1 082	1 082	1 118	1 137	1 157
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 435	1 484	1 469	1 550	1 590	1 628
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	825	854	854	887	902	989
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	674	696	689	721	735	749
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 483	1 506	1 506	1 560	1 586	1 613
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 048	1 082	1 071	1 161	1 189	1 220
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 477	1 500	1 500	1 546	1 572	1 677
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	635	644	637	674	691	710
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	364	369	369	385	392	399
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	614	634	628	664	679	694
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	224	227	227	238	242	246
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 012	1 029	1 019	1 068	1 088	1 112
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	318	323	323	335	341	347
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	755	767	759	797	814	832
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	250	254	254	265	269	274
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	519	526	520	555	567	581
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	231	235	235	244	248	252
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	866	894	885	936	956	978
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	137	139	139	237	241	245
2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	250	237	240	248	253	261
2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	91	93	93	97	98	100
2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	574	583	584	610	623	636
2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	104	105	105	114	116	118
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	195	197	195	202	205	209
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	49	49	49	50	51	52
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	95	98	97	104	107	109
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	32	32	32	34	35	36

2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	459	477	477	501	513	524
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	66	67	67	74	76	77
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	402	408	404	432	440	448
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	61	62	62	77	78	80
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	425	433	429	456	466	477
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	91	92	91	98	100	101
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	369	375	371	394	403	412
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	62	63	63	69	70	71
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	363	373	370	398	407	416
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	53	53	53	63	64	65
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	308	297	302	310	315	321
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	47	47	47	51	51	52
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	338	344	340	365	375	384
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	48	48	48	63	64	65
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	152	158	163	163	166	170
2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	9	10	9	20	20	20
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	62	63	62	65	66	67
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	6	6	6	11	11	12
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	125	128	128	132	134	137
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå	9	10	10	20	20	20
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	386	396	396	421	431	440
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	57	58	57	84	85	87
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	24	25	25	30	36	36
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	10	11	10	21	21	21
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	3 050	3 193	3 173	3 345	3 421	3 498
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	525	579	538	732	1 160	1 706
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	391	415	397	432	441	451
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 462	2 521	2 495	2 583	2 636	2 688
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet				45	46	47
Summa Universitet och högskolor	41 606	42 622	42 349	44 774	46 102	47 695

Forskning						
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	5 718	5 800	5 719	6 008	6 054	6 048
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	321	351	343	360	360	360
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	143	161	155	163	166	169
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	365	373	388	947	962	962
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	29	29	28	34	35	36
3:6 Institutet för rymdfysik	54	54	54	55	56	57
3:7 Kungl. biblioteket	350	362	360	370	376	382
3:8 Polarforskningssekreteriatet	33	46	46	48	49	50
3:9 Sunet	45	49	46	49	49	49
3:10 Centrala etikprövningsnämnden	5	7	6	7	7	8
3:11 Regionala etikprövningsnämnder	35	41	41	41	42	43
3:12 Särskilda utgifter för forskningsändamål	114	106	99	100	100	100
Summa Forskning	7 212	7 380	7 284	8 185	8 257	8 264
Vissa gemensamma ändamål						
4:1 Internationella program	78	82	81	82	82	82
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	31	31	31	31	31	31
4:3 Kostnader för Svenska Uneskorådet	10	10	10	10	11	11
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	22	18	17	21	24	35
Summa Vissa gemensamma ändamål	141	140	139	144	147	158
Äldre anslag						
2017 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer	565	551	529			
2016 1:18 Lågstadielyftet						
Summa Äldre anslag	565	551	529			
Totalt för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning	66 026	73 058	70 892	77 966	80 307	84 056

**Tabell 2.6 Härledning av ramnivån 2018–2020
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	72 381	72 381	72 381
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	843	1 624	2 464
Beslut	4 499	6 218	9 011
Varav BP18 ³	3 243	5 812	8 599
Överföring till/från andra utgiftsområden	-5	-12	-10
Varav BP18 ³	-9	-15	-10
Övrigt	248	95	210
Ny ramnivå	77 966	80 307	84 056

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 2.7 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelat
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning**

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	26 043
Verksamhetsutgifter ²	51 660
Investeringar ³	262
Summa ramnivå	77 965

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av en hög kvalitet (prop. 2011/12:1, utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

2.4 Resultatredovisning övergripande för hela utgiftsområdet

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att följa upp hur framstående Sverige är som kunskaps- och forskningsnation behöver jämförelser göras med andra länder. Huvuddelen av de indikatorer som används för uppföljningen av det övergripande målet för utgiftsområdet bygger därför på internationell statistik. I de fall det finns tidsserier att tillgå beskrivs dessutom utvecklingen under flera år bakåt i tiden. De nedan angivna indikatorerna, som används för att mäta måluppfyllelsen på övergripande nivå, kompletteras i efterföljande avsnitt med indikatorer som mäter måluppfyllelsen på verksamhetsnivå. De indikatorer som valts ut på övergripande nivå är:

- befolkningens uppnådda utbildningsnivå,
- unga vuxnas deltagande i utbildning,
- olika ålderskohorters uppnådda utbildningsnivå,
- övergången mellan olika utbildningsnivåer,
- könsfördelningen bland nybörjare inom högskolans olika utbildningsinriktningar,
- andelen kvinnor bland den undervisande och forskande personalen i högskolan,
- andelen professorer som är kvinnor,
- publiceringar och citeringar av forskningsartiklar samt forskningssamarbeten, och
- riktmärken i EU:s utbildningspolitiska samarbete.

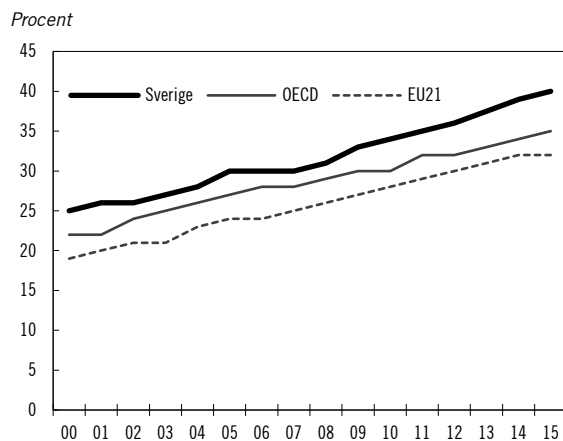
2.4.2 Resultat

Indikator: Befolkningens uppnådda utbildningsnivå

I såväl Sverige som inom OECD och det s.k. EU21 (omfattar alla EU:s medlemsländer innan utvidgningen i maj 2004 samt OECD-länderna Estland, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern) har de utbildningssatsningar som gjorts lett till att andelen högutbildade personer i befolkningen ökat över tid (se diagram 2.1). Ökningstakten var fram till 2008, med lite variation mellan de enskilda åren, i stort sett den-

samma i Sverige som inom OECD och EU21. Därefter har ökningstakten varit något snabbare i Sverige. Sverige har därmed inte enbart behållit sitt försprång gentemot OECD och EU21 utan även ökat det något under senare år. Den publicerade internationella statistiken finns tyvärr inte uppdelad efter kön.

Diagram 2.1 Andelen personer i åldern 25–64 år som har minst två års eftergymnasial utbildning

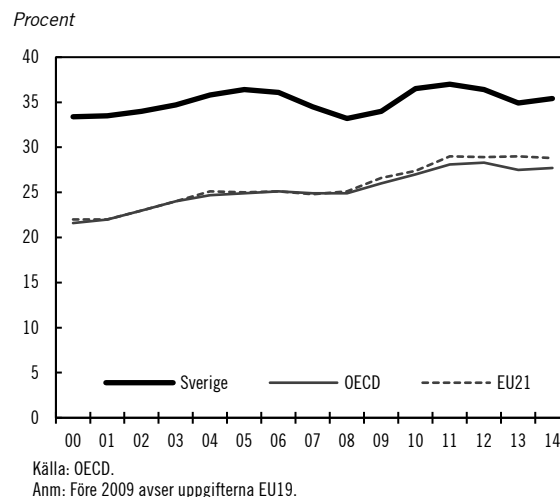

Indikator: Unga vuxnas deltagande i utbildning

En framstående utbildningsnation bör erbjuda många, i synnerhet unga, personer god tillgång till utbildning. Den kan t.ex. mätas som andelen personer i åldern 20–29 år som deltar i någon form av utbildning. Den andelen är högre i Sverige än i OECD och EU som genomsnitt men skillnaderna mellan Sverige och övriga länder har sedan 2005 efterhand minskat (se diagram 2.2). Under det senaste året har skillnaderna dock ökat något igen.

Befolkningens deltagande i utbildning varierar med konjunkturen. När arbetsmarknaden är god väljer färre att utbilda sig. Så var det t.ex. under högkonjunktursåren 2007 och 2008 då andelen unga som deltog i utbildning sjönk (se diagram 2.2). I lågkonjunktur deltar fler i utbildningar t.ex. under efterdyningarna av finanskrisen 2008–2009. Då ökade andelen som deltog i utbildning fram till 2011 varefter den återigen har minskat i takt med att arbetsmarknaden förbättrats.

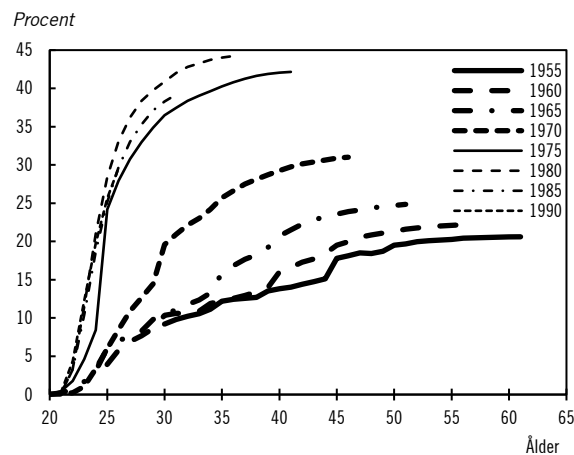
Diagram 2.2 Andelen personer i åldern 20–29 år som deltar i någon form av utbildning

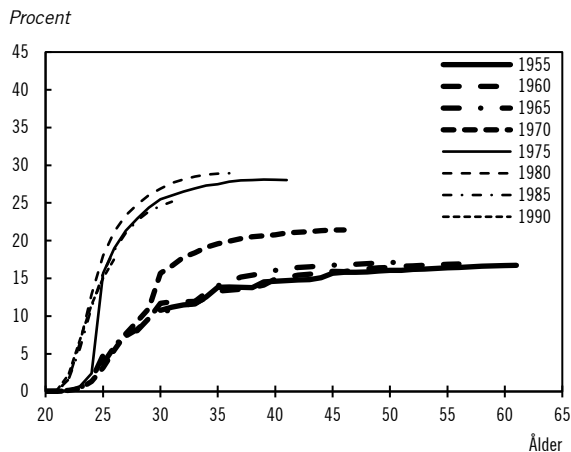
Indikator: Olika ålderskohorters uppnådda utbildningsnivå

Det finns tecken på att den utbildningsexpansion som illustreras i diagram 2.1 har avtagit i styrka och vänts till en liten nedgång. Ett sådant tecken är att andelen högutbildade vid en viss given ålder inte är lika hög för de yngsta ålderskohorterna som den var för de något äldre kohorterna (se diagram 2.3 och diagram 2.4). Högst andel högutbildade har de som föddes 1980. I ålderskohorterna födda 1985 och 1990 (som endast kan följas till 25 års ålder och därför är svåra att urskilja i diagrammet) är utbildningsnivån vid given ålder lägre än bland de som föddes 1980. Det gäller oavsett om man ser till kvinnor eller män (se diagram 2.3 och diagram 2.4).

Diagram 2.3 Andelen kvinnor med minst tre års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter.

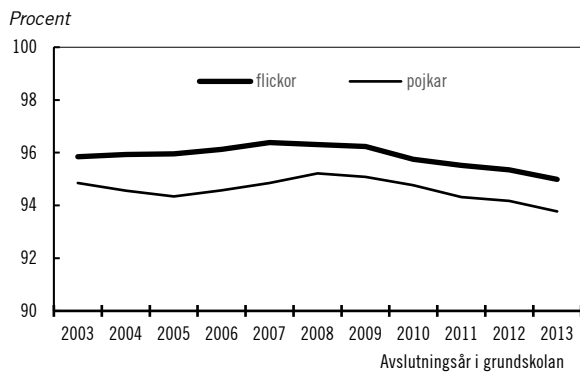

Diagram 2.4 Andelen män med minst 3 års eftergymnasial utbildning i olika ålderskohorter

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

Indikator: Övergången mellan olika utbildningsnivåer

Ett annat tecken på att den tidigare utbildnings-expansionen väntas till en nedgång är att andelen personer som går vidare från en nivå i utbildningssystemet till nästa har minskat under de senaste åren. Det gäller inom alla nivåer i utbildningssystemet. Andelen kvinnor som inom tre år gått vidare från grundskolan till gymnasieskolans nationella program har minskat från 96,4 procent av de som gick ut grundskolan 2007 till 95,0 procent av de som gick ut 2013 (se diagram 2.5). Bland män har motsvarande andel under samma tidsperiod minskat från 94,9 till 93,8 procent. Totalt sett har andelen som gått vidare till gymnasieskolans nationella program minskat till 94,4 procent.

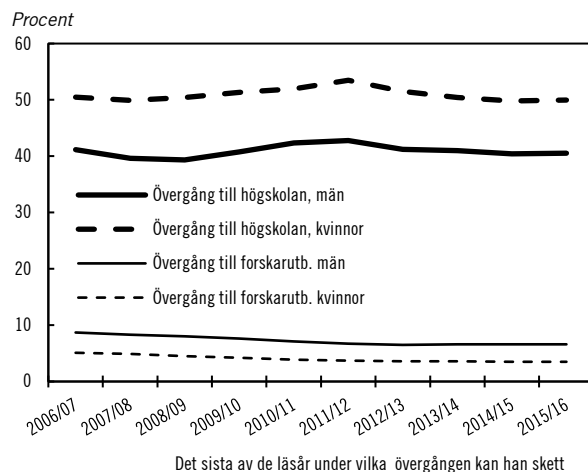
Diagram 2.5 Andelen flickor och pojkar som inom tre år går över från grundskolan till gymnasieskolans nationella program

Källa: Statistiska centralbyrån.

Av de kvinnor som gick ut gymnasieskolan 2009 gick 53,5 procent vidare till högskola inom tre år (se diagram 2.6). Av de som gick ut 2013 hade andelen sjunkit till 50,0 procent. För männen har motsvarande andel sjunkit från 42,8 till 40,5 procent under perioden.

Samma mönster har under en lång tid synts vad gäller övergången till forskarutbildningen. Av de kvinnor som examinerades i högskolans grundutbildning läsåren 1998/99–2002/03 påbörjade 5,1 procent forskarutbildning senast under läsåret 2006/07. Av de som i stället examinerades i grundutbildningen läsåren 2007/08–2011/12 påbörjade endast 3,5 procent forskarutbildningen senast under läsåret 2015/16. Motsvarande andelar har för männen gått från 8,7 till 6,6 procent. Totalt sett går, vid den senast uppmätta tidpunkten, 4,6 procent över till forskarutbildningen.

Det kan finnas flera orsaker till att färre väljer att studera på högskolan eller att börja på en forskarutbildning. En orsak kan, som tidigare nämnts, vara den förbättrade konjunkturen men det kan också finnas andra mer strukturella orsaker.

Diagram 2.6 Andelen som inom tre år går vidare till högskolan av de som avslutat gymnasieskolan respektive andelen som går vidare till forskarutbildningen bland de som examinerats från högskolans grundutbildning

Källa: Statistiska centralbyrån.

Indikator: Könsfördelningen bland nybörjare inom högskolans olika utbildningsinriktningar

En framstående kunskaps- och forskningsnation med hög kvalitet bör också ha ett jämställt utbildningssystem. Könsstereotypa utbildningsval bör motverkas. Ett sätt att studera detta är att

undersöka hur könsfördelningen ser ut bland de som påbörjar studier inom olika utbildningsinriktningar i högskolan (se tabell 2.8).

Tabell 2.8 Könsfördelningen bland nybörjare inom högskolans olika utbildningsinriktningar, 2015

Procent

Utbildningsinriktning	Sverige Kvinnor	Män	OECD Kvinnor	Män
Utbildning	75	25	79	21
Humaniora och konst	59	41	64	36
Samhällsvetenskap och journalistik	65	35	64	36
Juridik och ekonomi	61	39	56	44
Naturvetenskap och matematik	51	49	52	48
It-teknik	25	75	20	80
Teknik, tillverkning och konstruktion	29	71	24	76
Hälsa och välfärd	80	20	76	24

Källa: OECD.

Statistiken visar att utbildningsvalen i de flesta fall inte är lika könsstereotypa i Sverige som de är i andra OECD-länder. Inom fem av åtta utbildningsinriktningar har Sverige en jämnare könsfördelning än vad OECD i genomsnitt har. Det är mest tydligt inom humaniora och konst, it-teknik och teknik, tillverkning och konstruktion där skillnaden mellan andelen kvinnor och män är 10 procentenheter mindre i Sverige än i OECD som genomsnitt. Det är endast inom inriktningarna hälsa och välfärd och juridik och ekonomi samt till viss del samhällsvetenskap och journalistik som Sverige har en ojämnare könsfördelning bland nybörjare än vad den är i genomsnitt inom OECD.

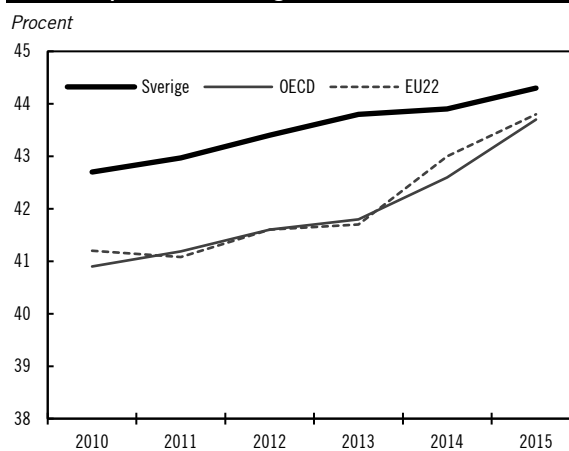
Om man i stället ser till könsfördelningen bland de som examineras från högskolans olika inriktningar ser bilden lite annorlunda ut. Där finns fler inriktningar inom vilka Sverige har en ojämnare könsfördelning än den genomsnittliga könsfördelningen inom OECD. Det tyder på att de som tillhör det underrepresenterade könet på en utbildning i mindre utsträckning fullföljer sin utbildning i Sverige jämfört med vad motsvarande personer i andra länder gör.

Indikator: Andelen kvinnor bland den undervisande och forskande personalen i högskolan

Ett annat sätt att följa upp jämställdheten är att se hur könsfördelningen bland undervisande och

forskande personal inom högskolan ser ut i Sverige jämfört med andra länder (se diagram 2.7).

Diagram 2.7 Andelen kvinnor bland undervisande och forskande personal inom högskolan

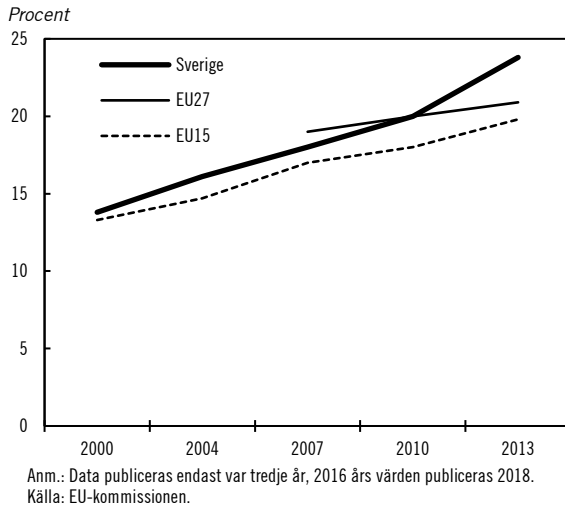

Anm.: Den vertikala axeln är bruten.
Källa: OECD.

I såväl Sverige som i övriga OECD och inom EU21 är andelen kvinnor, bland den undervisande och forskande personalen, lägre än andelen män. Den är något högre i Sverige än i OECD som helhet och inom EU21. Under tidsperioden 2010–2013 steg andelen ungefär lika mycket i Sverige som inom övriga OECD och EU21. Därefter har andelen kvinnor, genomsnittligt, sett ökat mer inom OECD och EU21 än vad de gjort i Sverige. Andra länder inom OECD och EU21 är därmed på god väg att komma ikapp Sverige vad gäller andelen kvinnor bland undervisande och forskande personal.

Indikator: Andelen professorer som är kvinnor

Ojämligheten mellan kvinnor och män är tydlig när man ser till könsfördelningen bland professorer (se diagram 2.8). Andelen kvinnor var i såväl Sverige som i EU15 (omfattar de länder som var medlemmar i unionen före utvidgningen 2004) år 2000 strax under 14 procent. Andelen har därefter fram till 2013, enligt internationell statistik, stigit till ca 24 procent i Sverige och ca 20 procent i EU15. Ökningstakten har varit större i Sverige än i EU som helhet. Det gäller i synnerhet under den senast uppmätta perioden 2010–2013. Nio EU-länder har dock en större andel kvinnliga professorer än vad Sverige har. Störst är andelen i Malta, Kroatien och Lettland som alla ligger över 34 procent.

Diagram 2.8 Andelen professorer som är kvinnor

Indikator: Publiceringar och citeringar av forskningsartiklar samt forskningsarbeten

Det övergripande målet, att Sverige ska vara en framstående forsknings- och kunskapsnation präglad av hög kvalitet, har inom forskningsområdet specificerats till att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar upp mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Ett vanligt sätt att mäta vetenskaplig produktion är genom att jämföra antalet publicerade artiklar för enskilda forskare, lärosäten eller länder. Vanliga mått på forskningens kvalitet är att mäta antalet fältnormaliserade citeringar där antalet citeringar divideras med det genomsnittliga antalet citeringar per artikel för det aktuella forskningsområdet. Citeringarna jämförs sedan med citeringar i andra länder. Man brukar också se på vilken andel av publikationer som citeras bland de 1, 5, 10 eller 20 procent högst citerade.

Från Sverige publiceras 2016 enligt Web of Science ca 15 600 fraktionerade publikationer där fraktionerade innebär att varje publikation delas mellan författare så att t.ex. för en artikel med två författare tillräknas båda en halv artikel var. Detta är en ökning med cirka 300 artiklar jämfört med ett medelvärde för 2013–2015. Räknet per capita ligger Sverige efter både Danmark och Schweiz men före Nederländerna, Storbritannien, Norge och Finland. Svensk produktivitet

avseende artiklar är alltså jämförelsevis hög. Det mest produktiva området är medicin med närmare 7 000 fraktionerade artiklar följt av naturvetenskap med cirka 3 200 artiklar. Dessa är konstanta värden jämfört med ett medelvärde för 2013–2015.

Det mått på forskningens kvalitet som används här är andelen artiklar med svenska författare som tillhör de 10 procent mest citerade i världen inom sina områden. För svenskt vidkommande ligger denna enligt Web of Science på 11 procent och har legat konstant sedan 2000. Den är högre än Norge och Finland men i nivå med Belgien, Frankrike och Tyskland. Andelen är lägre än andra jämförbara länder som Danmark (13 procent), Nederländerna (14 procent), Storbritannien (14 procent), Schweiz (14 procent) och Singapore (16 procent). Elseviers databas Scopus ger en högre andel artiklar än Web of Science. Skillnaden beror på att det finns olika antal och olika sorters tidskrifter i de olika databaserna. Web of Science använder fraktionerade artiklar medan Scopus inte gör en fraktionering.

Forskningsarbete med andra länder och företag syftar till att bidra till kvalitet och till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. År 2014 var mer än hälften av de publicerade artiklarna resultatet av ett internationellt forskningsarbete, vilket är högt i ett internationellt perspektiv såväl i Norden som i världen i stort. På tio år har internationellt samarbete mellan Sverige och andra länder ökat med 5 procentenheter. Drygt 3 procent av publicerade artiklar i Sverige var publicerade i samarbete med företag, vilket är högre än i Norge, Storbritannien och USA, men lägre än i Danmark, Nederländerna och Schweiz.

Ytterligare ett sätt att följa upp det forskningspolitiska målet är att mäta graden av samverkan med det omgivande samhället. Samarbete mellan näringsliv och forskning vid universitet och högskolor och institut i form av innovationsrelaterade samarbeten är viktigt för fungerande kunskapsspridning till näringsliv och samhälle. I Sverige hade 7,9 procent av företagen med minst tio anställda innovationsrelaterade samarbeten med universitet och högskolor under perioden 2010–2012 (samarbeten med institut var 5,1 procent). Denna andel var mindre än i andra jämförbara länder som Finland (samarbeten med universitet och högskolor – 11,7 procent, samverkan med institutet – 10,2 procent), i paritet med Tyskland, men

större än i länder som Storbritannien, Danmark och Nederländerna. Jämfört med andra länder hamnar Sverige på en fjärdeplats avseende samverkan med universitet och högskolor respektive en femteplats avseende samverkan med institut. Andelen företag i EU som hade innovationsrelaterad samverkan med universitet och högskolor var 4,7 procent (3,2 procent hade samverkan med institut).

Indikator: Riktmärkena i EU:s utbildningspolitiska samarbete

I bedömningen av hur Sverige står sig som kunskapsnation är det viktigt att även följa upp den överenskommelse som de europeiska utbildningsministrarna ingick i maj 2009. De enades då om ett ramverk med strategiska mål för arbetet fram till 2020 (Utbildning 2020). Fem riktmärken, som ska vara vägledande för uppföljningen fram till 2020, lyftes fram. I november 2011 antogs ett kompletterande sjätte riktmärke om rörlighet i utbildningssyfte och 2012 antogs ett sjunde riktmärke om sysselsättning efter avslutad utbildning. De riktmärken som antagits är:

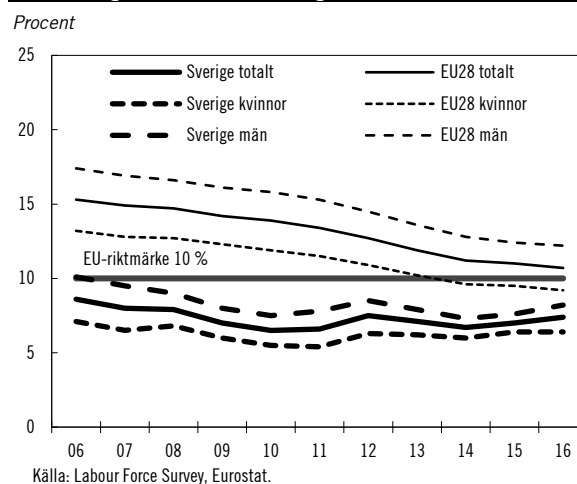
- andelen 18–24-åringar som har mindre än två års gymnasieutbildning och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent,
- andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning ska uppgå till minst 40 procent,
- andelen 15-åringar som är lågpresterande i läsförståelse, matematik och naturvetenskap ska vara lägre än 15 procent,
- andelen barn mellan fyra år och upp till obligatorisk skolstartsålder som går i förskola ska uppgå till minst 95 procent,
- andelen 25–64-åringar som deltagit i någon form av utbildning de senaste fyra veckorna ska uppgå till minst 15 procent,
- andelen 20–34-åringar som är sysselsatta tre år efter avlagd examen på gymnasial eller eftergymnasial nivå ska uppgå till minst 82 procent,
- andelen högskoleexaminerade som studerat utomlands under en period som omfattar minst 15 högskolepoäng ska uppgå till minst 20 procent, och
- andelen 18–34-åringar som deltar i en grundläggande yrkesutbildning och som

studerat utomlands under minst två veckor ska uppgå till minst 6 procent.

I det följande redovisas hur Sverige och EU som helhet ligger till i förhållande till de antagna riktmärkena. Riktmärkena om unga vuxna utan fullföljd gymnasieutbildning och om eftergymnasial utbildning tillhör de övergripande målen i EU:s tillväxt- och sysselsättningsstrategi (Europa 2020-strategin) som stats- och regeringscheferna antog i juni 2010 och redovisas i årliga s.k. nationella reformprogram. Där redovisas även de nationella mål som respektive medlemsland fastställt inom samma områden som de övergripande målen i Europa 2020-strategin. Sveriges mål för andelen 18–24-åringar som inte fullföljt gymnasieskolan och som inte studerar är att den ska vara mindre än 7 procent 2020. Målet för andelen 30–34-åringar som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning är 45–50 procent 2020.

Unga med mindre än två års gymnasieutbildning
Sverige har sedan flera år tillbaka uppfyllt målet om att minska andelen unga med mindre än två års gymnasieutbildning och som inte studerar (se diagram 2.9). Andelarna för kvinnor och män ligger väl under riktmärket för EU på 10 procent. Det gäller för såväl kvinnor som för män. För kvinnor uppgick andelen till 6,4 procent och för män till 8,2 procent under 2016. Totalt sett var andelen under samma år 7,4 procent, vilket innebär att Sverige från att tidigare legat under nu ligger något över det nationella målet på 7 procent.

Diagram 2.9 Andelen kvinnor och män i åldern 18–24 år med mindre än två års gymnasieutbildning och som inte deltar i någon form av utbildning

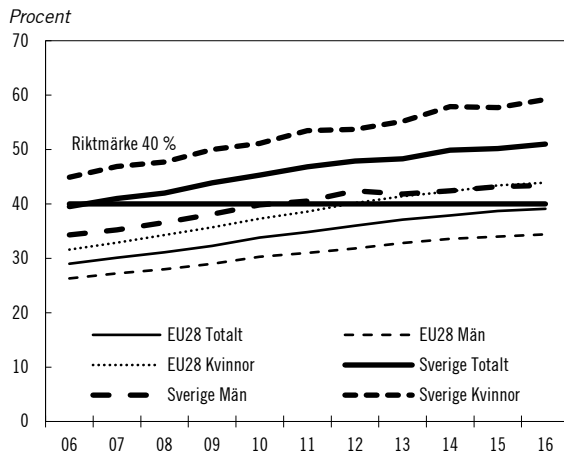

Inom EU totalt sett har andelen minskat påtagligt under de senaste tio åren från en tidigare hög nivå. För kvinnor har nivån 2016 minskat till 9,2 procent och för män till 12,2 procent vilket innebär att unga kvinnor uppfyller målet att andelen ska ligga under 10 procent, men unga män gör det inte. Genomsnittet för EU28-länderna för båda könen landade på 10,7 procent.

Andel 30–34-åringar med eftergymnasial utbildning

Sverige uppfyller även det andra utbildningsmålet om att andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning ska uppgå till minst 40 procent (se diagram 2.10).

Diagram 2.10 Andel 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning

Källa: Labour Force Survey, Eurostat.

År 2016 uppgick andelen till 59,2 procent för kvinnor och till 43,4 procent för män. Till sammans uppgick andelen till 51 procent. Det innebär att Sverige totalt sett även överträffar det nationella målet att andelen ska ligga mellan 45 och 50 procent. Andelen har ökat stadigt för såväl kvinnor som män under de senaste tio åren.

Under hela den tioårsperiod som har studerats har andelen 30–34-åringar med minst två års eftergymnasial utbildning varit betydligt lägre i EU som helhet än i Sverige. Andelen har dock ökat även i EU och kvinnorna har nu nått över målet på 40 procent. Männerna ligger dock fortfarande under målet. För dem uppgick 2016 andelen till 34,4 procent.

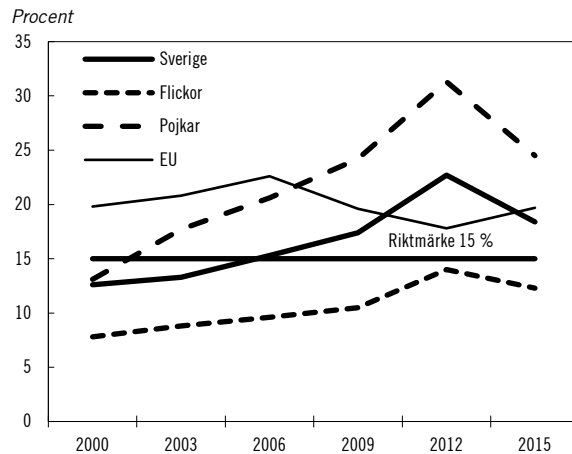
Elever utan godtagbar baskompetens

En ny PISA-undersökning (OECD:s Programme for International Student Assessment) publicerades hösten 2016 och för EU som helhet försämrades resultaten i alla ämnen. Riktmärket

att ha färre än 15 procents lågpresterande 15-åringar uppnåddes inte¹. För EU ökade t.ex. andelen utan godtagbar kompetens i läsförståelse från 17,8 procent till 19,7 procent. Men för Sverige innebar den nya PISA-undersökningen en förbättring i alla ämnen.

I läsförståelse minskade andelen elever i Sverige som presterar på låg nivå för både flickor och pojkar men fortfarande är det endast flickor i Sverige som uppnår EU-riktmärket (se diagram 2.11). Andelen pojkar på låg nivå var 24,5 procent vilket innebär en bit kvar till riktmärket om högst 15 procent. Bland flickor var andelen 12,3 procent. Totalt för båda könen uppgick andelen lågpresterande till 18,4 procent vilket innebär att Sverige inte nådde EU-riktmärket i läsförståelse.

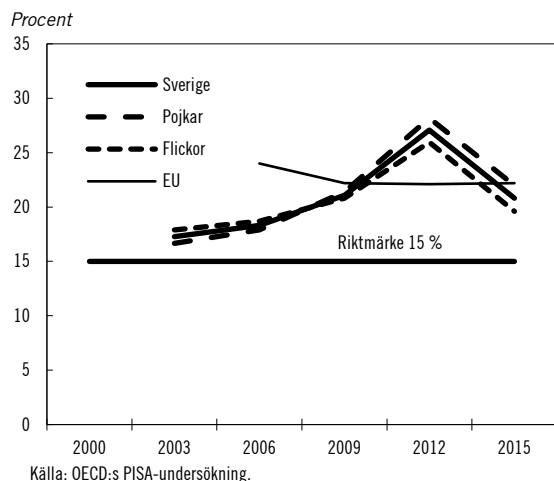
Diagram 2.11 Andel lågpresterande 15-åringar i läsförståelse

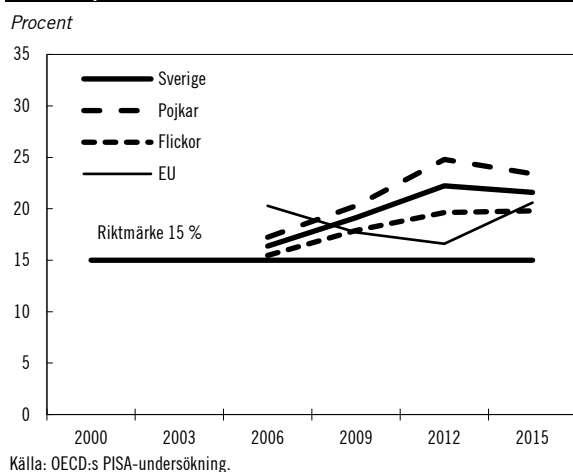
Källa: OECD:s PISA-undersökning.

Även resultatet i matematik förbättrades för både flickor och pojkar i Sverige (se diagram 2.12). Andelen lågpresterande pojkar minskade från 28,2 procent till 22,2 procent och andelen lågpresterande flickor minskade från 25,9 procent till 19,6 procent. Sverige uppnår dock fortfarande inte EU-riktmärket om högst 15 procent lågpresterande. För EU som helhet skedde en marginell ökning av andelen lågpresterande med 0,1 procentenheter.

¹ Med lågpresterande avses elever som uppnår ett resultat under nivå 2 i PISA-undersökningen vilket är under den nivå som anses nödvändig för att klara sig i samhället.

Diagram 2.12 Andel lågpresterande 15-åringar i matematik

Resultaten i naturvetenskap blev också bättre för Sverige i PISA 2015 men förändringarna var mindre än i övriga ämnen och inte signifikanta (se diagram 2.13). För flickor blev det en liten men inte signifikant försämring av andelen lågpresterande. Sammantaget uppnår Sverige inte riktmärket om färre än 15 procent lågpresterande i naturvetenskap.

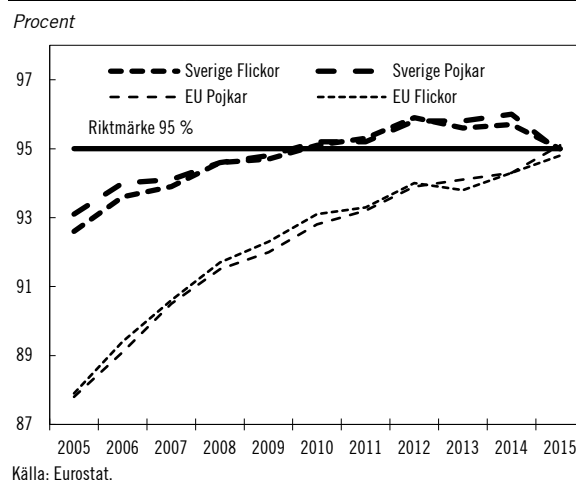
Diagram 2.13 Andel lågpresterande 15-åringar i naturvetenskap

För EU som helhet försämrades resultatet och andelen lågpresterande ökade från 16,6 procent till 20,6 procent mellan PISA 2012 och 2015.

Sammanfattningsvis visar PISA 2015 på en förbättring för Sverige som helhet men fortfarande uppnår endast flickor riktmärket i läsförståelse. I övriga ämnen uppnår varken Sverige eller EU riktmärket om andel lågpresterande. Könsskillnaderna har samtidigt minskat i Sverige i läsförståelse och naturvetenskap men har ökat i matematik.

Andel barn i förskola

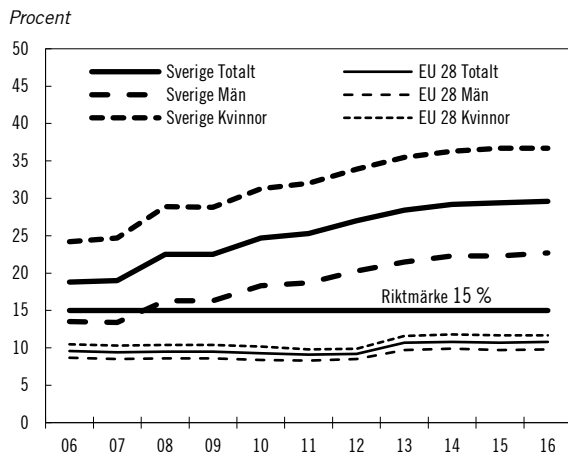
Sverige ligger på riktmärket om att andel barn i förskola ska uppgå till minst 95 procent (se diagram 2.14). Det gäller för både flickor och pojkar. För såväl flickor som pojkar har andelen minskat det senaste året.

Diagram 2.14 Andel barn i förskola bland de som är i åldern fyra år och upp till skolstartsåldern

För EU som helhet uppgick andelen barn i förskola i åldern fyra år och upp till skolstart på nästan exakt samma nivå som i Sverige, dvs. runt 95 procent. Andelarna har ökat under en lång följd av år i såväl Sverige som EU totalt sett. Ökningstakten har dock varit snabbare i EU än i Sverige som redan tidigare legat på en hög nivå. Den tidigare skillnaden mellan Sverige och EU har nu försvunnit.

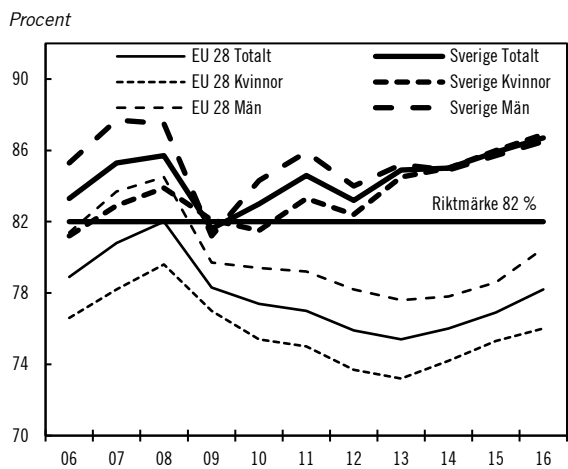
Vuxnas deltagande i utbildning

Andelen personer i åldern 25–64 år som deltar i någon form av utbildning har haft en trendmässig uppgång i Sverige samtidigt som den i stort sett stått stilla i EU som helhet (se diagram 2.15). På senare år har dock uppgången i Sverige avtagit. Bland svenska kvinnor har den genomsnittliga nivån legat konstant på 36,7 procent från 2015 till 2016. Bland män var motsvarande andel 22,7 procent. Deltagande i utbildning ligger för såväl kvinnor som män klart över riktmärket på 15 procent. I Europa som helhet ligger nivåerna en bra bit under riktmärket. För kvinnor var andelen 11,7 procent och för män 9,8 procent. Deltagande i utbildning mäts med hjälp av arbetskraftsundersökningen och avser all form av utbildning under en fyra veckorsperiod oavsett omfattning och form.

Diagram 2.15 Andel personer i åldern 25–64 år som deltar i någon form av utbildning

Andel sysselsatta efter examen

Sverige uppfyller även målet om att minst 82 procent ska vara sysselsatta tre år efter examen (se diagram 2.16). Det gäller för både män och kvinnor.

Diagram 2.16 Andel sysselsatta i åldern 20–34 år tre år efter gymnasial eller eftergymnasial examen

Andelen sysselsatta tre år efter avslutade studier på gymnasial och eftergymnasial nivå uppgick i Sverige 2016 till 86,9 procent bland kvinnor och till 86,5 procent bland män, vilket väl överträffar målet på 82,0 procent. Genomsnittet för EU28 var 78,2 procent totalt sett, vilket motsvarar en uppgång på 1,3 procentenheter. För kvinnor uppgick andelen till 76,0 procent och för män till 80,5 procent.

Fram till 2009 följde utvecklingen i Sverige och övriga EU varandra väl om än på olika nivåer. Under den därefter följande återhämtningen efter finanskrisen har utvecklingen gått åt

olika håll med en trendmässig ökning av sysselsättningsgraden i Sverige samtidigt som sysselsättningsgraden fram till för ett par tre år sedan har minskat i EU som helhet.

Internationell rörlighet

Ett arbete pågår inom Eurostat med att ta fram statistik som belyser riktmärkena för internationell rörlighet. Det har ännu inte publicerats några internationellt jämförbara indikatorer inom detta område.

2.4.3 Analys och slutsatser

Den bild som framträder av de indikatorer som använts för att bedöma om Sverige är en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet är delad. Den svenska utbildningen och forskningen har många styrkor men utvecklingen under de senaste åren har inte varit entydigt positiv.

Sverige har under en lång följd av år haft en kontinuerligt stigande utbildningsnivå i befolkningen. Andelen högutbildade är högre än i OECD och EU totalt sett och har under senare år ökat något snabbare än genomsnittet för länderna i dessa båda organisationer. Andelen är nu den fjärde högsta inom EU. Som redovisades i budgetpropositionen för 2016 återspeglas detta också i direkta mätningar av de vuxnas kompetens och kunskapsnivå som OECD gjort i PIAAC-studien 2012 där Sverige allmänt sett uppnådde goda resultat. Sverige ser positivt på att delta i nästa PIAAC-omgång som är planerad till 2022. Ett svenskt deltagande skulle på ett värdefullt sätt komplettera ovanstående bild genom att ge oss uppgifter om hur kompetensen och kunskaperna i den vuxna befolkningen utvecklats över en tioårsperiod.

Andelen vuxna, i synnerhet kvinnor, som deltar i någon form av utbildning är mycket hög i Sverige och en betydligt större andel 20–29-åringar studerar jämfört med i EU och OECD. Sysselsättningsgraden efter avslutad utbildning är hög och dessutom stigande och till skillnad från EU är det ingen skillnad mellan kvinnor och män i det avseendet. Andelen unga som inte fullföljer gymnasieskolan och som därefter inte deltar i någon form av utbildning är lägre i Sverige än i EU som helhet, även om den stigit något de senaste två åren. Andelen professorer som är kvinnor har också ökat snabbare i Sverige än i

EU totalt sett. Vidare står sig Sverige väl i mätningar av omfattningen och kvaliteten på den forskning som bedrivs. I samtliga ovan nämnda bemärkelser kan Sverige sägas vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet.

Ser man till utvecklingen under de senaste åren är dock bilden inte lika entydigt positiv. Andelen högt citerade vetenskapliga artiklar i Sverige har varit konstant i över tio år, trots att finansieringen har ökat kraftigt under denna tid. Flera utbildningsindikatorer visar på en svag tillbakagång. Andelen 20–29-åringar som deltar i någon form av utbildning har minskat jämfört med toppåren 2010–2011. Likaså antalet studenter som är inskrivna på universitet och högskolor. Andelen högutbildade i de yngsta ålderskohorterna var vid given ålder något lägre än i de något äldre ålderskohorterna. Andelen ungdomar som går vidare från en utbildningsnivå till nästa sjunker och andelen unga som inte fullföljer gymnasieskolan och därefter inte heller studerar stiger. En förklaring till att färre ungdomar väljer att studera kan vara att det i rådande konjunkturläge varit lätt för många att få jobb. Det behöver därför i sig inte vara något negativt men bidrar inte till att Sverige blir mer framstående som utbildnings- och forskningsnation.

En förändring under det senaste året som bidragit till att göra Sverige till en mer framstående utbildningsnation är att andelen lågpresterande 15-åringar i läsförståelse, matematik och naturvetenskap, efter att ha stigit under en lång följd av år, nu sjunker. Till det kommer att andelen ungdomar som efter avslutade gymnasiestudier eller eftergymnasiala studier får jobb fortsätter att stiga.

Sverige har i vissa avseenden långt kvar innan vi når ett jämställt utbildningssystem. Utbildningsvalen inom högskolan är visserligen mindre könsstereotypa i Sverige än vad de är inom OECD som helhet men inom vissa utbildningsinriktningar är dominansen av det ena av könen fortfarande stor. Männerna presterar genom hela utbildningssystemet sämre än vad kvinnorna gör och de uppnår också i genomsnitt en lägre utbildningsnivå. Bland annat är andelen pojkar med låg kunskap i läsförståelse fortfarande oroväckande hög. Det finns ett entydigt mönster att ju högre nivå en utbildningsform finns på, desto mindre blir andelen kvinnor bland de anställda. Av dem som arbetar i

förskolan är 96 procent kvinnor samtidigt som andelen kvinnor bland universitetens och högskolornas professorer är 27 procent (2016). Mönstret håller på att förändras men utvecklingen går sakta.

Sammantaget är Sverige i flera avseenden fortsatt en framstående kunskaps- och forskningsnation. De senaste internationella kunskapsmätningarna pekar på att den resultatförsämring som vi tidigare sett inom skolan har vänt och att man nu kan skönja en viss uppgång. Andelen lågpresterande elever har också minskat. Internationella mätningar av vetenskaplig produktion och av forskningens kvalitet tyder på att Sverige ligger kvar på en hög nivå. Bilden är dock inte entydigt positiv. Andelen högutbildade vid en viss given ålder är något lägre än tidigare och något färre väljer att ta steget från en utbildningsnivå till en annan. Det finns även viktiga utmaningar kvar exempelvis när det gäller jämställdheten.

2.5 Resultatredovisning – lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet

Riksdagen har efterfrågat en samlad redovisning av skolans personalsituation (bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113). För att tillgodose riksdagens önskemål ges därför en sådan redovisning i följande avsnitt.

Disposition

Avsnittet inleds med en beskrivning av resultatredovisningens indikatorer och övriga bedömningsgrunder. Därefter redovisas resultaten per skol- och verksamhetsform följt av en redovisning av statliga insatser. Avsnittet avslutas med analys och slutsatser vari också bristen på lärare och förskollärare analyseras.

Definitioner och avgränsningar

Såväl ”skola” som ”personal” är breda begrepp som kan innefatta många verksamheter och olika personalkategorier. I detta avsnitt i resultatredovisningen definieras skola som de skolformer som ingår i skolväsendet, inklusive fri-

tidshem (1 kap. 1 § skollagen).² Personal definieras som lärare och förskollärare³ (2 kap. 13, 17 och 18 §§ skollagen) samt rektorer och förskolechefer som arbetsleder dessa lärare och förskollärare (2 kap. 9 § skollagen).

Dessa definitioner utgör också resultatredovisningens avgränsningar. Övriga personal-kategorier fyller viktiga funktioner i skolan, inte minst genom att också skapa bättre förutsättningar för lärarnas och förskollärarnas undervisning. Regeringen har därför också gjort satsningar på t.ex. fler anställda i förskoleklass och lågstadiet, vilket bidragit till att totalt 20 000 fler personer (heltidstjänster) anställts i skolväsendet sedan läsåret 2014/15. Den stora lärar- och förskolläraryrbristen tillsammans med det faktum att skickliga lärare är en avgörande faktor för elevernas resultat, motiverar dock att redovisningen fokuserar på tillgången till utbildade lärare och förskollärare.

Resultatredovisningen avgränsas till skolans nuvarande personalsituation och den historiska bakgrunden till densamma. Redovisningen innehåller därför inga egna prognoser utan hänvisar till de som genomförts av Statens skolverk och som därefter uppdaterats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

För att Sverige ska kunna vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet måste skolväsendet vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla barn och elever ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt. Att alla barn och elever möter skickliga förskollärare och lärare är en förutsättning för att skapa ett likvärdigt skolväsende av hög kvalitet.

² Förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. I skolväsendet ingår också fritidshem som kompletterar utbildningen i flera av de nämnda skolformerna.

³ Även fritidspedagoger kan ansvara för undervisning och anses då formellt vara lärare (2 kap. 17 § skollagen, 2 kap. 50 och 51 §§ förordningen [2011:326] om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare).

Nedan redovisas de indikatorer som används i resultatredovisningen av lärar- och förskollärsituationen i skolväsendet. De utgår från de indikatorer som användes i budgetpropositionen för 2017.

Indikatorer för lärarbehörighet och personalens utbildning

I resultatredovisningen som följer används fyra olika mått som resultatindikatorer för personalens utbildning. Dessa är:

- andel av personalen (årsarbetare) i förskola och fritidshem som har pedagogisk högskoleexamen,
- andel av lärarna (heltidstjänster) i obligatoriska skolformer samt förskoleklass som har pedagogisk högskoleexamen,
- andel av lärarna (heltidstjänster) i gymnasieskolan samt gymnasiesärskolan som har pedagogisk högskoleexamen, och
- andel av lärarna (heltidstjänster) i komvux (sfi särredovisas) och särsvux som har pedagogisk högskoleexamen.

Redovisningen utgår från dessa indikatorer, men även ytterligare ett antal mått över lärares och förskollärares legitimationer och behörigheter redovisas. Det beror på att måttet ”andel med pedagogisk högskoleexamen” inte visar vilken behörighet en lärare, förskollärare eller fritidspedagog har för skol- eller verksamhetsformen eller i förekommande fall årskurser och ämnen. Måttet visar inte heller om läraren eller förskolläraren arbetar i en skol- eller verksamhetsform som denne är behörig för och, i skolans fall, undervisar i ämnen som läraren är behörig för.

Måttet ”andel med pedagogisk högskoleexamen” är dock fortfarande relevant att redovisa. Det finns lärarkategorier som är undantagna legitimationskravet. För dessa lärare visar måttet om de ändå har någon form av pedagogisk högskoleexamen. För det tredje möjliggör det att studera lärares och förskollärares utbildningsnivå över tid, vilket det nya legitimationsmåttet ännu inte möjliggör (se Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2015/16 [Skolverket 2016]).

Utöver ovan angivna mått kommer också följande mått för lärares legitimation och behörighet att redovisas:

- andel lärare och förskollärare (heltidstjänster) i förskola och förskoleklass med legitimation,
- andel lärare i obligatoriska skolformer (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne och nivå,
- andel lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne, och
- andel lärare i vuxenutbildningen (heltidstjänster) med legitimation och behörighet per ämne.

Indikatorer för lärar- och förskolläraryt utbildning

Ur ett personalförsörjningsperspektiv redovisas också uppgifter om utvecklingen på yrkesexamensprogrammen inom pedagogik och lärarutbildning.⁴ De indikatorer som används är:

- söktryck till yrkesexamensprogrammen (antal behöriga förstahandssökande per antagen),
- antalet nybörjarstudenter på yrkesexamensprogrammen, och
- antalet examinerade från yrkesexamensprogrammen.

2.5.2 Resultat

Personalsituationen i förskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Förskolan

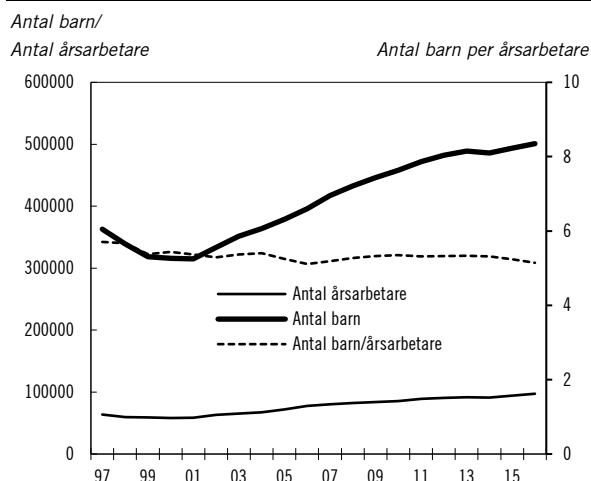
Förskolepersonalen

Antalet årsarbetare har ökat någorlunda linjärt tillsammans med antalet mottagna barn i förskolan under perioden 2003–2016, från 65 000 årsarbetare 2003 till 97 000 årsarbetare 2016. Detta motsvarar en ökning av antalet årsarbetare med knappt 50 procent, samtidigt som antalet barn ökade med 42 procent. Antalet barn per

årsarbetare har minskat något under perioden, från 5,4 barn per årsarbetare 2003 till 5,1 år 2016 (se diagram 2.17).

Under perioden 2006–2016 var könsfördelningen hos personalen stabil. År 2016 var andelen kvinnor 96 procent.

Diagram 2.17 Antal inskrivna barn och årsarbetare i förskolan

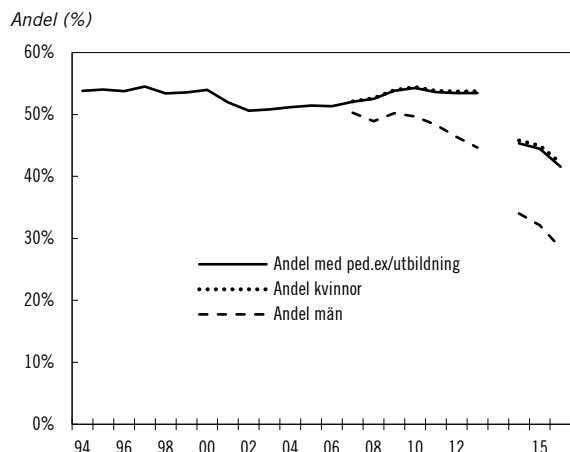
Anm.: Antalet barn per årsarbetare visas på sekundäraxeln. Antalet barn per årsarbetare beräknas som antal barn dividerat med antal årsarbetare.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Under perioden 1994–2013 har andelen årsarbetare i förskolan med pedagogisk högskoleutbildning⁵ legat stabilt på drygt 50 procent. År 2014 ändrades mätmetod⁶ samt att andelen årsarbetare med en pedagogisk högskoleexamen redovisas i den officiella statistiken i stället för andelen årsarbetare med en pedagogisk högskoleutbildning. Detta påverkar jämförbarheten med tidigare år. Andelen med en pedagogisk högskoleexamen har sjunkit varje år sedan 2014 för att 2016 ligga på 42 procent. Andelen män med pedagogisk högskoleexamen har minskat något mer än andelen kvinnor med pedagogisk högskoleexamen (se diagram 2.18). Andelen årsarbetare med en förskolläraryt utbildning var 41 procent 2016.

⁵ Förskolläraryt utbildning, fritidspedagogutbildning eller lärarutbildning.

⁶ Från och med hösten 2014 samlas uppgifter om barn och personal i förskola och pedagogisk omsorg in på individnivå och varje huvudman ansvarar för att lämna uppgifterna. Tidigare ansvarade kommunerna för att lämna uppgifter och uppgifterna lämnades då på gruppnivå. Från 2014 hämtas uppgifter om personalens utbildningsnivå från SCB:s utbildningsregister.

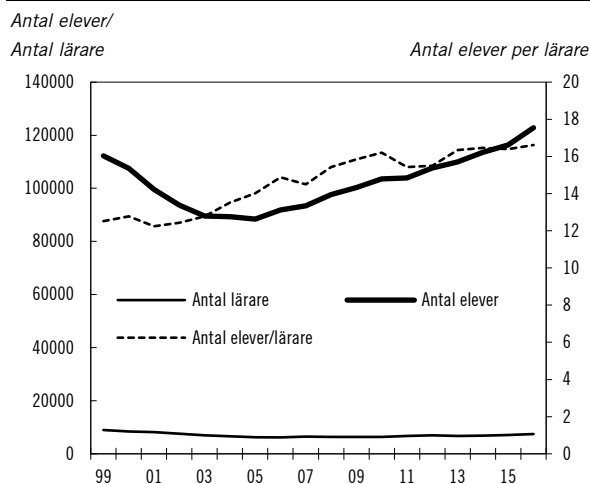
⁴ Förskolläraryt utbildning, grundläraryt utbildning, ämnesläraryt utbildning, yrkesläraryt utbildning, specialpedagogutbildning och specialläraryt utbildning.

Diagram 2.18 Andel årsarbetare i förskolan med pedagogisk högskoleexamen eller högskoleutbildning

Anm.: Axeln är bruten. Från och med hösten 2014 samlas uppgifter om barn och personal i förskola och pedagogisk omsorg in på individnivå och varje huvudman ansvarar för att lämna uppgifterna. Tidigare ansvarade kommunerna för att lämna uppgifter och uppgifterna lämnades då på gruppnivå. Från och med 2014 hämtas uppgifter om personalens utbildningsnivå från SCB:s utbildningsregister. Förändringarna kan förklara att uppgifter för 2014 skiljer sig från tidigare år.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Förskoleklassen

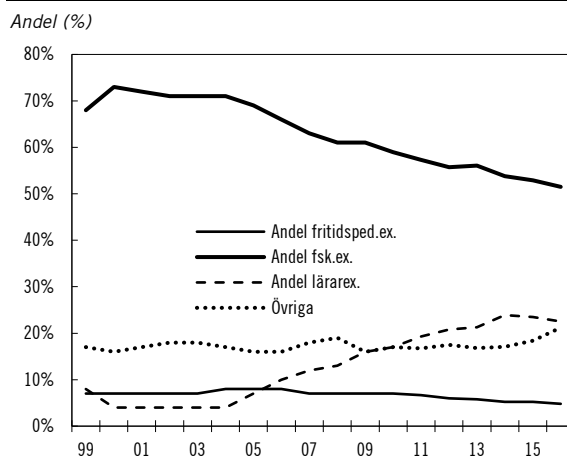
Antalet lärare och förskollärare (årsarbetare) i förskoleklassen minskade gradvis under perioden 1999–2005 för att sedan långsamt öka under perioden 2006–2016. År 2016 fanns det knappt 7 400 årsarbetare i förskoleklassen. Utvecklingen motsvarar i viss utsträckning förändringarna i antalet elever i förskoleklassen. Antalet elever per årsarbetare har ökat från 12,5 elever per årsarbetare 1999 till 16,6 år 2016. De senaste åren tycks dock den ökande trenden ha brutits (se diagram 2.19).

Diagram 2.19 Antal elever och lärare i förskoleklass

Anm.: Antalet elever per lärare (årsarbetare) visas på sekundäraxeln. Måttet beräknas som antalet elever dividerat med antalet lärare.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Könsfördelningen bland personalen i förskoleklassen är stabil över tid. Andelen kvinnor 2016 var 93 procent.

Under den andra halvan av den period som redovisas i diagram 2.20, dvs. 2006–2016, har sammansättningen i förskoleklasspersonalens utbildningsbakgrund förändrats. Andelen med en lärarexamen har ökat till att 2016 motsvara en knapp fjärdedel av de årsarbetande. På motsvarande sätt har andelen med en förskolläraryxamen minskat från att utgöra knappt två tredjedelar av de årsarbetande 2006 till att utgöra drygt hälften 2016. Andelen utan en pedagogisk högskoleexamen har under hela perioden i genomsnitt varit 17 procent.

Diagram 2.20 Förskoleklasspersonalens utbildningsbakgrund

Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Av personalen i förskoleklassen som omfattades av legitimationskrav⁷ hade läsåret 2016/17 76 procent av lärarna och förskollärarna (heltidstjänster) legitimation.

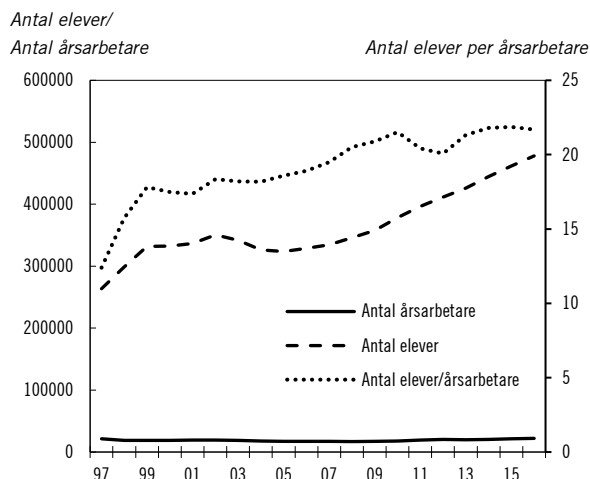
Fritidshemmet

Antalet årsarbetare i fritidshemmet var under perioden 1998–2010 i genomsnitt ca 18 000. Därefter har antalet årsarbetare ökat. Under perioden 2010–2016 ökade antalet årsarbetare i fritidshemmet med 25 procent till drygt 22 000 årsarbetare 2016.

⁷ Vissa skolenheter är undantagna legitimationskravet, t.ex. de som bedriver annan undervisning än språkundervisning på engelska samt waldorfskolor.

Ökningen har inte motsvarat ökningen i antalet mottagna elever, vilket framkommer genom att antalet elever per årsarbetare har ökat från 12,4 elever per årsarbetare 1997 till 21,7 2016. Den ökande trenden tycks dock ha stannat av från 2014 (se diagram 2.21).

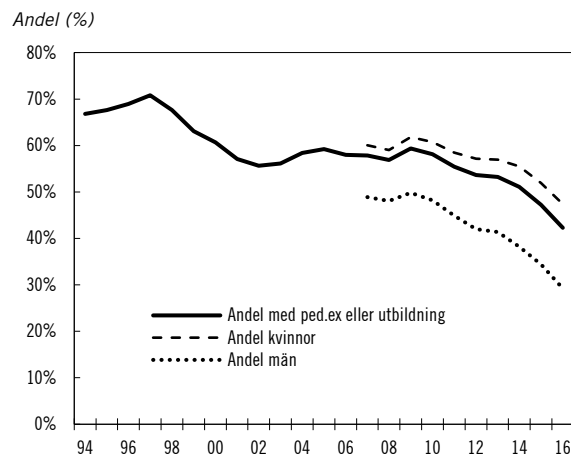
Diagram 2.21 Antal inskrivna elever och årsarbetare i fritidshem

Anm.: Antalet elever per årsarbetare visas på sekundäraxeln och beräknas som antalet elever dividerat med antalet årsarbetare.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Det ökade antalet årsarbetare i fritidshem har åtföljts av förändringar i personalens sammansättning. Andelen män har ökat, från att utgöra 19 procent av fritidspersonalen 2007 till 28 procent 2016. Samtidigt har också andelen personal med pedagogisk högskoleexamen minskat från 47 procent läsåret 2015/16 till 42 procent läsåret 2016/17.⁸ Den minskade andelen med pedagogisk högskoleexamen gäller både män och kvinnor men är något starkare för männen. Andel kvinnor med pedagogisk högskoleexamen har minskat med 13 procentenheter sedan 2007 och andel män med 20 procentenheter⁹ (se diagram 2.22).

Diagram 2.22 Andel årsarbetare i fritidshem med pedagogisk högskoleexamen

Anm.: Med pedagogisk högskoleexamen avses förskolläraryxamen, fritidspedagogexamen eller lärarexamen.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Personalsituationen i de obligatoriska skolformerna

Grundskolan

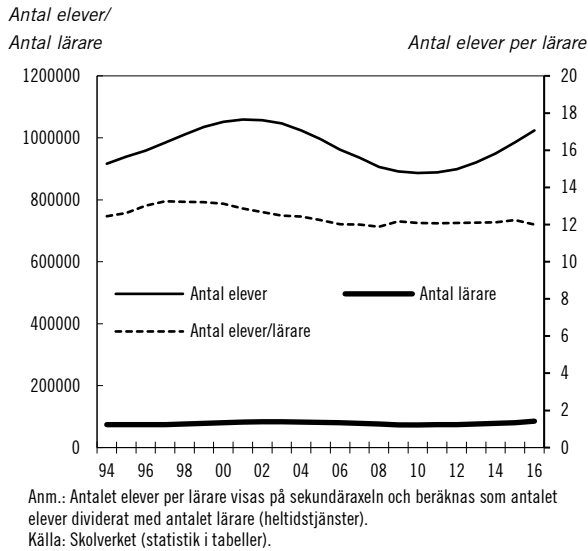
Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen

Likt övriga skolformer följer förändringar i antalet lärare i grundskolan förändringar i storleken på elevkullarna. Åren runt millennieskiftet var antalet elever i grundskolan mycket stort. Under perioden 1998–2004 gick över en miljon elever i grundskolan respektive år. Därefter minskade antalet elever. Från och med 2011 ökar såväl antalet elever som antalet heltidstjänster i grundskolan igen. År 2016 fanns det drygt 85 000 heltidstjänster i grundskolan.

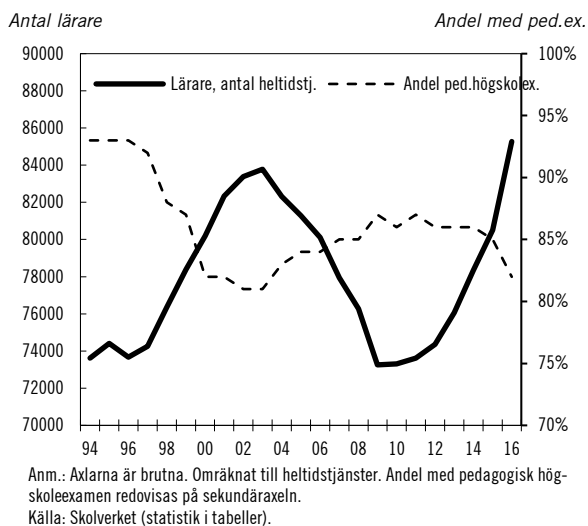
Antalet lärare har följt förändringarna i elevantalet, vilket också syns i antalet elever per lärare (heltidstjänster). I genomsnitt har det gått ca 12 elever per lärare i grundskolan under den undersökta perioden 1994–2016 (se diagram 2.23).

⁸ Med pedagogisk högskoleexamen avses förskolläraryxamen, fritidspedagogexamen eller lärarexamen.

⁹ För fritidshem saknas uppgifter om legitimationer.

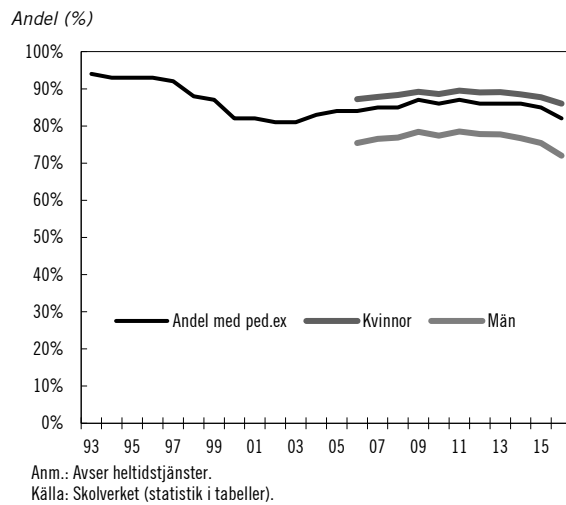
Diagram 2.23 Antal elever och lärare i grundskolan

När antalet heltidstjänster i grundskolan ökade under perioden 1997–2003 minskade andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen, från 92 procent till 81 procent. De nyanställda var således till stor del personer utan pedagogisk högskoleexamen. När antalet heltidstjänster sedan minskade perioden 2003–2009 ökade andelen med pedagogisk högskoleexamen. År 2009 hade i genomsnitt 87 procent av lärarna (omräknade till heltidstjänster) en pedagogisk högskoleexamen. Sedan 2011 har andelen sjunkit igen för att 2016 ligga på 82 procent (se diagram 2.24).

Diagram 2.24 Antal lärare och andel med pedagogisk högskoleexamen i grundskolan

Könsfördelningen har varit stabil under hela perioden 2007–2016. Läsåret 2016/17 var 76 procent av lärarna i grundskolan kvinnor. Av statistiken framgår också att kvinnor i högre

utsträckning än män har en pedagogisk högskoleexamen (se diagram 2.25).

Diagram 2.25 Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön

Andel lärare med legitimation och behörighet

I genomsnitt hade 71 procent av lärarna (heltidstjänster) i grundskolan, som arbetar i ämnen med behörighetskrav eller skolenheter med legitimationskrav¹⁰, legitimation och behörighet i minst ett ämne läsåret 2016/17. Andelen legitimerade och behöriga lärare var störst i årskurs 1–3 (73 procent) och minst i årskurs 4–6 (67 procent). I årskurs 7–9 var 68 procent av lärarna legitimerade och behöriga (uppgifterna avser heltidstjänster).

Regionala skillnader

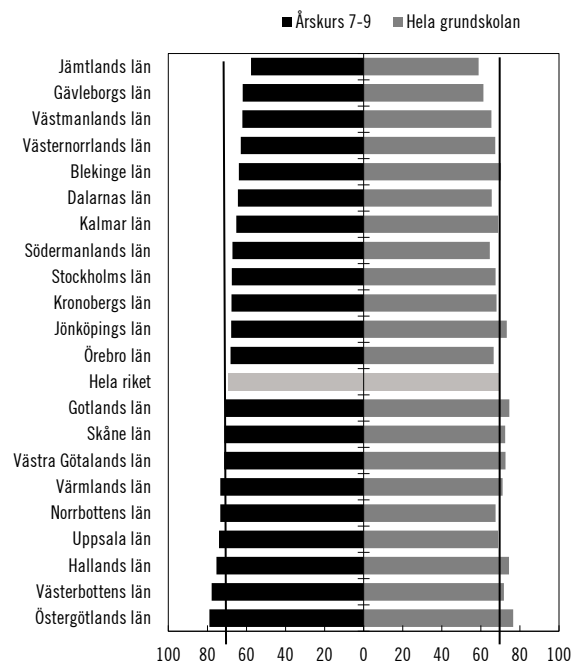
Det finns vissa regionala skillnader i landet när det gäller andelen behöriga lärare i grundskolan läsåret 2016/17. Andelen legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i årskurs 7–9 var störst i Östergötlands län (79 procent) och minst i Jämtlands län (58 procent).¹¹ I diagram 2.26 visas andelen legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i varje län både för årskurs 7–9 och för hela grundskolan. Östergötlands län, Västerbottens län, Hallands län och Gotlands län

¹⁰ Vissa skolenheter är undantagna legitimationskravet, t.ex. de som bedriver annan undervisning än språkundervisning på engelska samt waldorfskolor.

¹¹ Andelen behöriga och legitimerade lärare i minst ett ämne per län är framtagen genom att ta medelvärdet av andelarna på kommunnivå inom länet.

ligger en bra bit över riksgenomsnittet både vad gäller årskurs 7–9 och grundskolan som helhet.

Diagram 2.26 Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i årskurs 7–9 och i hela grundskolan per län, 2016/17

Anm.: Avser heltidstjänster. Länen är rangordnade efter högst andel legitimerade och behöriga lärare i årskurs 7–9.
Källa: Skolverket (SIRIS).

Skillnader mellan skolor

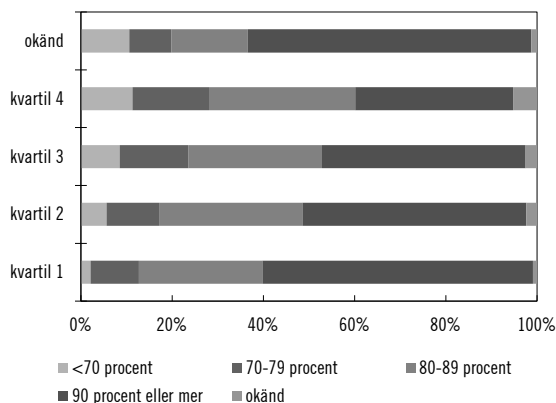
För grundskolan finns mer detaljerade uppgifter att tillgå än för förskolan och förskoleklassen, varför det också går att jämföra skillnader mellan olika grundskolor.

En skillnad på skolnivå som uppmärksammas av OECD:s TALIS-studie (Teaching and Learning International Survey) från 2013 är att i Sverige är sannolikheten relativt liten att en lärare med lång yrkeserfarenhet arbetar på en skola med stor andel elever från socioekonomiskt utsatta hem (Skolverket 2014, TALIS 2013 rapport 408).

Lsåret 2016/17 ser man också skillnader i andel lärare med en pedagogisk högskoleexamen mellan skolor med olika andel elever med utländsk bakgrund. På de 25 procent skolor med lägst andel elever med utländsk bakgrund var andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen 90 procent eller högre på 60 procent av skolorna. Detta kan jämföras med motsvarande siffra för de 25 procent av skolor med högst andel elever med utländsk bakgrund där andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen var

90 procent eller högre på endast 35 procent av skolorna. Detta illustreras i diagram 2.27 nedan.¹² Kvartil 1 är de 25 procent skolor med lägst andel elever med utländsk bakgrund osv. För varje kvartil visas fördelningen av skolor efter andel lärare med en pedagogisk högskoleexamen. Fördelningen av skolorna var mer gynnsam i de grupperna av skolor med en lägre andel elever med utländsk bakgrund.

Diagram 2.27 Fördelning av skolor efter andel lärare med en pedagogisk högskoleexamen per kvartil av skolor med olika andel elever med utländsk bakgrund, 2016/17

Anm.: Skolorna är indelade i kvartiler beroende på andel elever med utländsk bakgrund. Skolor med färre än 10 elever kategoriseras som okänd då det inte finns uppgift om andel elever med utländsk bakgrund.

Källa: Skolverket (SIRIS).

Skillnader mellan ämnen

Det finns också vissa skillnader i lärarnas behörigheter mellan olika ämnen. I tabell 2.9 sammanfattas andelen legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne.

¹² Skolor med färre än 10 elever kategoriseras som okänd då det inte finns uppgift om andel elever med utländsk bakgrund.

Tabell 2.9 Andel legitimerade och behöriga lärare per årskurs och ämne, 2016/17

Procent

Ämne	Årskurs 1–3	Årskurs 4–6	Årskurs 7–9
Idrott och hälsa	63	74	82
Historia	64	72	82
Tyska		67	79
Bild	53	55	78
Svenska	89	81	77
Franska		49	76
Religionskunskap	64	71	75
Matematik	87	80	74
Kemi	70	73	73
Hem- och konsumentkunskap		50	73
Biologi	73	74	72
Samhällskunskap	67	71	72
Engelska	50	68	72
Musik	55	62	71
Slöjd	49	62	70
Fysik	70	73	67
Geografi	62	67	67
Spanska		49	62
Teknik	40	52	59
Svenska som andraspråk	72	36	41

Anm.: Avser heltidstjänster. Ämnena är rangordnade efter högst andel legitimerade och behöriga lärare i årskurs 7–9.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

I årskurs 1–3 var andelen ämnesbehöriga läsåret 2016/17 störst i svenska och matematik. Minst var den i engelska, slöjd och teknik. I årskurs 4–6 var andelen legitimerade och behöriga lärare störst i svenska, matematik och idrott och hälsa. Minst var den i franska, spanska och svenska som andraspråk. I årskurs 7–9 var andelen legitimerade och behöriga lärare störst i idrott och hälsa, historia och tyska. Minst var den i teknik, spanska och svenska som andraspråk.

Sameskolan

Sameskolan är en skolform för i huvudsak samiska barn och motsvarar grundskolans årskurs 1–6. Utbildningen ges i Gällivare, Jokkmokk, Karesuando, Kiruna och Tärnaby.

Antalet lärare (heltidstjänster) i sameskolan har ökat något under perioden 2006/07–2016/17, från 17 till 26 lärare. Samtidigt minskade andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen. Läsåret 2016/17 hade 62 procent av

lärarna en pedagogisk högskoleexamen. Den absoluta majoriteten av lärarna är kvinnor.

Andelen lärare med legitimation och behörighet var högst i Karesuando sameskola där 93 procent av lärarna (heltidstjänster) var legitimerade och behöriga för minst ett undervisningsämne läsåret 2016/17. Andelen lärare med legitimation och behörighet i minst ett ämne var lägst i Gällivare sameskola på 6 procent. Det är dock viktigt att påpeka att uppgifterna är baserade på endast 2,9 respektive 3,5 heltidstjänster.

Grundsärskolan

Grundsärskolan riktar sig till elever som inte bedöms kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav på grund av att de har en utvecklingsstörning.

Antalet lärare (heltidstjänster) i grundsärskolan ökade under perioden 2000–2004 som en följd av ett ökat elevantal. Under perioden 2005–2014 har både antalet elever och lärare minskat för att därefter öka något igen. Under den undersökta perioden har antalet elever per lärare (heltidstjänster) minskat något, från 4,7 elever per lärare 2000 till 3,8 elever per lärare 2016.

År 2016 fanns drygt 2 600 lärare (heltidstjänster) i grundsärskolan. För den senaste tioårsperioden redovisas könsuppdelad statistik. Under hela perioden 2006/07–2016/17 har andelen kvinnor varit cirka 85 procent.

Andelen lärare (heltidstjänster) i grundsärskolan med pedagogisk högskoleexamen har legat runt 87 procent mellan 2000 och 2015. År 2016 var andelen något lägre, 85 procent. Av de lärare som är män har 74 procent en pedagogisk högskoleexamen 2016, jämfört med 87 procent av kvinnorna. Andelen lärare med en specialpedagogisk utbildning har minskat kontinuerligt sedan 2000 och ligger läsåret 2016/17 på 29 procent.

Av de lärare i grundsärskolan som läsåret 2016/17 omfattades av legitimationskrav¹³ var andelen legitimerade och behöriga för rätt ämne och nivå förhållandevis låg. Av lärarna (heltids-

¹³ Vissa skolenheter är undantagna legitimationskravet, t.ex. de som bedriver annan undervisning än språkundervisning på engelska samt waldorfskolor.

tjänster) med inriktning mot undervisning i årskurs 1–3 hade 16 procent legitimation med behörighet för grundskolan, nivån och ämnet. Motsvarande andel för årskurs 4–6 var 15 procent och för årskurs 7–9 var andelen 14 procent.

Specialskolan

Den tioåriga specialskolan riktar sig till elever med funktionsnedsättningar som gör att de inte kan gå i grundskolan eller grundskolan. Det finns fem regionala och tre nationella specialskolor.

Antalet lärare i specialskolan minskade kontinuerligt från läsåret 2005/06 till 2013/14 för att därefter öka något. Lsåret 2016/17 fanns det totalt 190 lärare i specialskolan. Under motsvarande period har antalet elever varit cirka 500 med en ökning till 640 elever läsåret 2016/17. Andelen lärare som är kvinnor har under hela den undersökta perioden varit cirka 80 procent.

Andelen lärare i specialskolan som har en pedagogisk högskoleexamen har ökat något under perioden 2005/06–2016/17, från 78 procent till 83 procent. En något större andel av kvinnorna än männen har pedagogisk högskoleexamen.

Andelen lärare med en specialpedagogisk högskoleexamen minskade under samma period, från 39 procent till 23 procent.

Av lärarna i specialskolan (heltidstjänster) hade 36 procent legitimation och behörighet läsåret 2016/17.

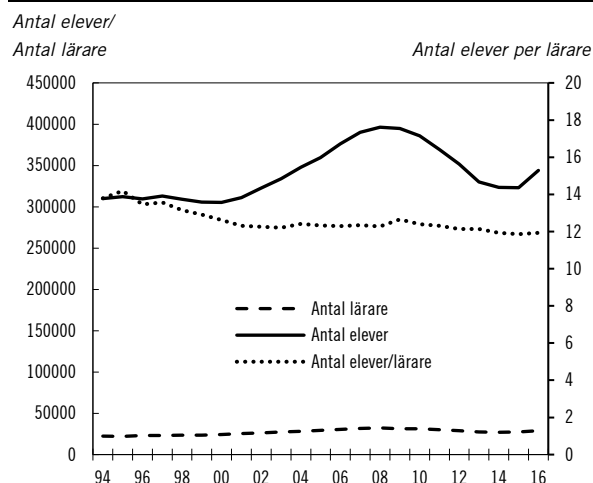
Personalsituationen i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Gymnasieskolan

Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen

Antalet elever ökade kraftigt i gymnasieskolan under perioden 2000–2009 för att sedan minska fram till läsåret 2016/17 då elevantalet ökade något igen. Antalet lärare (heltidstjänster) har följt samma utveckling. Lsåret 2016/17 fanns knappt 29 000 heltidstjänster i gymnasieskolan. Under perioden 1994–2016 har antalet elever per lärare (heltidstjänster) minskat något, från 13,8 elever per lärare 1994 till 11,9 elever per lärare 2016 (se diagram 2.28).

Diagram 2.28 Antal elever och lärare i gymnasieskolan

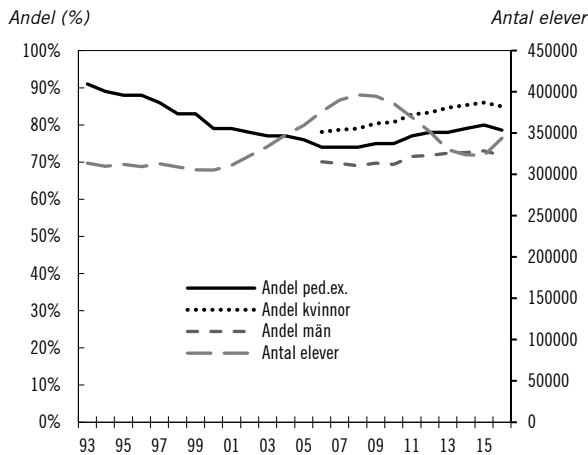
Anm.: Antalet elever per lärare (heltidstjänster) visas på sekundäraxeln och beräknas som antalet elever dividerat med antalet lärare (heltidstjänster).
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Gymnasieskolan skiljer sig från samtliga tidigare redovisade skolformer avseende könsfördelningen på lärarna. Könsuppdelad statistik redovisas från läsåret 2006/07 och sedan dess har fördelningen varit runt 50 procent kvinnor respektive män. Trenden är dock att andelen kvinnor ökar något.

När elevantalet i gymnasieskolan började öka runt millennieskiftet hade redan andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen sakta minskat sedan tidigt 1990-tal, dvs. oberoende av ett ökat antal elever. Den hittills minsta andelen lärare i gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen nåddes läsåret 2006/07, då andelen var 74 procent. Sedan läsåret 2009/10 har andelen ökat igen och läsåret 2016/17 uppgick andelen med pedagogisk högskoleexamen till 79 procent.

Under hela perioden 2006/07–2016/17 har andelen lärare som är kvinnor med pedagogisk högskoleexamen varit högre än andelen män med pedagogisk högskoleexamen (se diagram 2.29).

Diagram 2.29 Andel lärare i gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen och antal elever

Anm.: Avser heltidstjänster. Antal elever i gymnasieskolan anges på sekundäraxeln.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

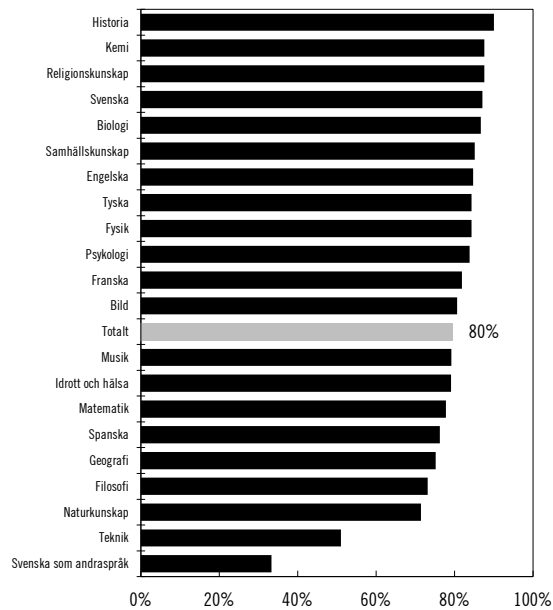
Andel lärare med lärarlegitimation och behörighet

I gymnasieskolan ges undervisning i drygt 270 ämnen, varav 30 s.k. vanliga ämnen eller bilaga 4-ämnen (ämnen som anges i bilaga 4 till högskoleförordningen, t.ex. matematik), 40 s.k. vissa ämnen (t.ex. digitalt skapande) och drygt 200 yrkesämnen (t.ex. bageri- och konditorikunskap). Skolverket samlar endast in uppgifter om 21 bilaga 4-ämnen eller s.k. vanliga ämnen.

Enligt Skolverkets lärarbehörighetsstatistik undervisade drygt 20 000 lärare läsåret 2016/17 i de 21 redovisade ämnena. Av dessa lärare var knappt 80 procent behöriga att undervisa i något eller några ämnen i gymnasieskolan.¹⁴

Skillnader mellan ämnen

Skillnaderna i lärarnas behörighetsgrad mellan olika ämnen är betydande. Störst andel behöriga läsåret 2016/17 fanns i historia, religionskunskap och kemi och lägst andel behöriga i teknik och svenska som andraspråk (se diagram 2.30).

Diagram 2.30 Andel legitimerade och behöriga lärare i vanliga ämnen i gymnasieskolan, 2016/17

Anm.: Avser heltidstjänster.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Eftersom det finns ett särskilt undantag från kravet på legitimation för yrkeslärare har Skolverket valt att inte redovisa hur stor andel av dessa som är legitimerade och behöriga. Där emot redovisas hur stor andel av yrkeslärarna som har en pedagogisk högskoleexamen.¹⁵ Läsåret 2016/17 var denna andel 58 procent, vilket är en procentenhet lägre än föregående läsåret. I yrkesämneskategorierna barn och fritid, vård och omsorg samt handel/administration, ämnen i vilka en stor andel kvinnliga lärare undervisar, hade 70 procent eller högre en pedagogisk högskoleexamen. Det motsatta förhållandet gäller för lärare inom VVS och fastighet, industriteknik samt fordons- och transporttekniska ämnen, där lärare som är kvinnor är i minoritet, och 50 procent eller färre av samtliga lärare hade en pedagogisk högskoleexamen.

Regionala skillnader

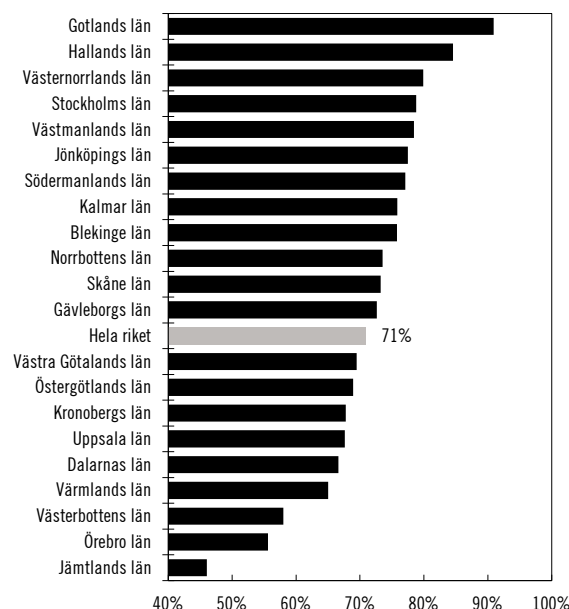
Det finns vissa regionala skillnader i landet när det gäller andelen behöriga lärare i gymnasieskolan läsåret 2016/17. Andelen legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne är över 80 pro-

¹⁴ För att undervisa i de s.k. bilaga 4-ämnena och i de s.k. vissa ämnena krävs som huvudregel legitimation och behörighet, men det finns ett generösare undantag från legitimationskravet för lärare i yrkesämnena jämfört med andra lärare.

¹⁵ Avser tjänstgörande lärare. Uppgifter avseende heltidstjänster fanns inte tillgängligt.

cent i Gotlands län, Hallands län och Västernorrlands län.¹⁶ Andelen legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne är minst i Jämtlands län, Örebro län och Västerbottens län där samtliga andelar understiger 60 procent.

Diagram 2.31 Andel legitimerade och behöriga lärare i minst ett ämne i gymnasieskolan per län, 2016/17

Anm.: Avser heltidstjänster. Axeln är bruten. Alla kommuner i alla län erbjuder inte gymnasieutbildning. För läsåret 2016/17 fanns det information om lärare i gymnasieskolan för 247 kommuner.
Källa: Skolverket (SIRIS).

Gymnasiesärskolan

Antalet lärare i gymnasiesärskolan har ökat i jämn takt från läsåret 2000/01 till 2012/13 som en följd av ett kraftigt ökat elevantal. Antalet elever i gymnasiesärskolan mer än fördubblades från läsåret 1997/98 till 2009/10. Därefter har såväl antalet elever som lärare minskat. Läsåret 2016/17 fanns det drygt 1 600 lärare i gymnasiesärskolan (heltidstjänster).

Under perioden 2000/01–2016/17 har antalet elever per lärare (heltidstjänster) minskat något, från 4,2 elever per lärare 2000 till 3,6 elever per lärare 2016.

Könsfördelningen av lärarna i gymnasiesärskolan har varit stabil under den senaste tioårsperioden. Läsåret 2016/17 var 70 procent kvinnor och 30 procent män (heltidstjänster).

Andelen lärare (heltidstjänster) i gymnasiesärskolan med pedagogisk högskoleexamen var cirka 80 procent läsåret 2007/08–2012/13 men har sedan 2013/14 legat stabilt på den något högre nivån 84 procent. Under hela perioden har andelen kvinnor med en pedagogisk högskoleexamen varit större än andelen män, 86 procent jämfört med 79 procent läsåret 2016/17.

Av lärarna i gymnasiesärskolan läsåret 2016/17 var andelen legitimerade och behöriga för rätt ämne och nivå låg. Endast 20 procent var legitimerade och behöriga (heltidstjänster). Störst andel legitimerade och behöriga fanns i idrott och hälsa respektive religionskunskap. Minst andel fanns i bild och musik.

Personalsituationen i vuxenutbildningen

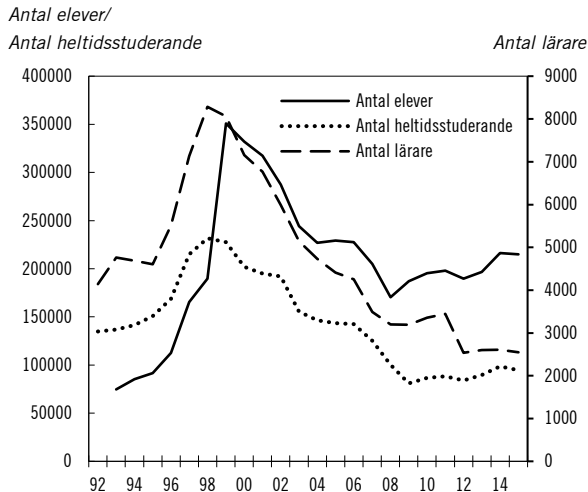
Den vuxenutbildning i Sverige som ingår i skolväsendet består av kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särvox). Sedan den 1 juli 2016 ingår utbildning i svenska för invandrare (sfi) i komvux, men i det följande redovisas sfi för sig.

Kommunal vuxenutbildning

Andel lärare med pedagogisk högskoleexamen

Antalet elever i komvux ökade kraftigt tillsammans med antalet lärare i slutet av 1990-talet. Detta var en direkt följd av det första s.k. kunskapslyftet, en femårig statlig satsning 1997–2002 som framför allt syftade till att höja arbetslösas kunskaper. Efter att satsningen avslutades minskade åter såväl antal elever som antal lärare (se diagram 2.32).

¹⁶ Andelen behöriga och legitimerade lärare i minst ett ämne per län är framtagen genom att ta medelvärden av andelarna på kommunnivå inom länet. Endast kommuner med gymnasieskola ingår i beräkningen av medelvärden.

Diagram 2.32 Antal lärare och elever i komvux

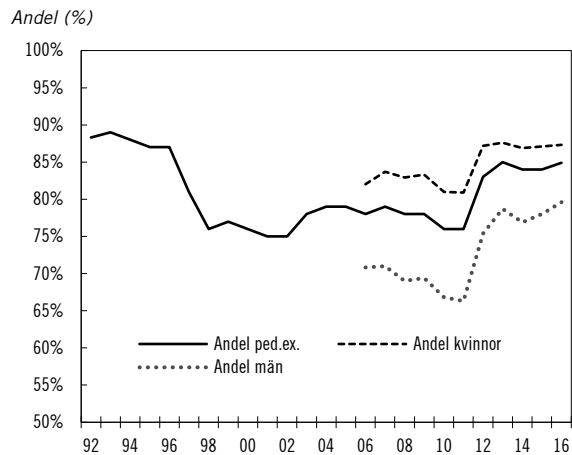
Anm.: Antal lärare är omräknat till heltidstjänster och redovisas på sekundäraxeln. Statistiken omfattar endast elever och lärare i utbildning som ges av offentliga utbildningsanordnare, inte upphandlad verksamhet. Uppgifter om elever och lärare gäller för samtliga nivåer dock ej sfi och sårvox. Från och med 2009 redovisas uppgifter om komvux per kalenderår i stället för läsår. Detta kan påverka jämförbarheten i uppgifterna.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Relationen mellan antalet elever och lärare inom komvux påverkas av att inte alla elever är heltidsstuderande och att det sker snabba fluktuationer mellan åren. Antalet heltidsstuderande elever per lärare (heltidstjänster) i komvux har dock legat runt i genomsnitt 31 heltidsstuderande per lärare perioden 1993–2015.

Könsfördelningen bland lärarna var stabil från 2006 fram till 2011, med i genomsnitt 65 procent kvinnor och 35 procent män. Därefter har andelen kvinnor ökat något. År 2016 var andelen kvinnor 70 procent och andelen män 30 procent.

I samband med det dåvarande kunskapslyftets start 1997 och den kraftiga ökningen av antalet lärare i komvux minskade andelen lärare som hade en pedagogisk högskoleexamen. När satsningen avslutades 2002 och antalet lärare minskade steg åter andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen. De senaste åren har andelen varit stabil till skillnad från majoriteten av de andra skolformerna där andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen har minskat. År 2016 var andelen 85 procent i komvux.

Liksom i de tidigare redovisade skolformerna har en större andel av kvinnorna än männen en pedagogisk högskoleexamen (se diagram 2.33).

Diagram 2.33 Andel med pedagogisk högskoleexamen uppdelat efter kön

Anm.: Axeln är bruten. Från 2009 redovisas uppgifterna per kalenderår i stället för läsår. Avser lärare hos offentliga anordnare.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Andel lärare med lärarlegitimation och behörighet

Av de lärare i kommunalt anordnad komvux (heltidstjänster) som undervisade i ämnen med behörighetskrav¹⁷ läsåret 2016/17 hade knappt 80 procent legitimation och behörighet i minst ett ämne. Skillnaderna mellan lärarna på grundläggande respektive gymnasial nivå var endast 2 procentenheter.¹⁸

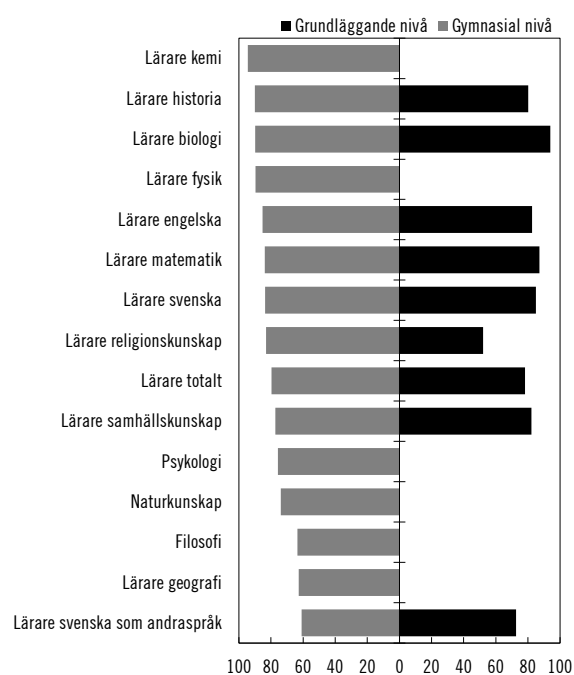
Skillnader mellan ämnen

Det finns vissa skillnader i lärares behörighet mellan olika ämnen.¹⁹ Enligt statistiken för 2016/17 avseende komvux på grundläggande nivå hade störst andel lärare legitimation och behörighet i biologi, matematik och samhällskunskap. Minst andel legitimerade och behöriga fanns i religionskunskap och svenska som andraspråk. På gymnasial nivå hade störst andel lärare legitimation och behörighet för kemi, historia och biologi. Minst andel legitimerade och behöriga fanns i svenska som andraspråk, geografi och filosofi. Andel legitimerade och behöriga lärare per ämne och nivå redovisas i diagram 2.34.

¹⁷ Enligt skollagen finns det möjlighet att göra särskilt undantag från kraven på legitimation och behörighet för att undervisa i vissa ämnen, t.ex. modersmål och yrkesämnen. Lärare som undervisar i dessa ämnen ingår inte i de redovisade uppgifterna.

¹⁸ Externa anordnarens personal ingår inte i uppgifterna från Skolverket.

¹⁹ I jämförelsen ingår endast ämnen med fler än 10 tjänstgörande lärare läsåret 2016/17.

Diagram 2.34 Andel legitimerade och behöriga lärare i ämnen på grundläggande och gymnasial nivå, 2016/17

Anm.: Avser heltidstjänster. Externa anordnares lärare ingår ej. Endast ämnen med fler än 10 tjänstgörande lärare redovisas i diagrammet. Ämnena är rangordnade efter högst andel legitimerade och behöriga lärare på gymnasial nivå.
Källa: Skolverket (statistik i tabeller).

Kommunal utbildning i svenska för invandrare

Antalet lärare i sfi har ökat mycket kraftigt sedan 2000. Under perioden 2000–2016 ökade antalet lärare (heltidstjänster) med 200 procent, från drygt 1 100 lärare till knappt 3 400. Denna utveckling följer i viss mån det kraftigt ökade antalet elever. Under perioden 2000–2015 ökade antalet elever som deltog i undervisning med 306 procent. Under den senaste tioårsperioden har antalet elever i sfi ökat i genomsnitt med drygt 8 200 elever per år, med särskilt stora ökningarna från och med läsåret 2014/15. Detta har medfört att antalet elever per lärare (heltidstjänster) har ökat under perioden, från 30,4 elever per lärare 2000 till 46,5 elever per lärare 2015.²⁰

Könsfördelningen bland lärare i sfi har varit stabil över tid. Av alla lärare 2016 var 81 procent kvinnor och 19 procent män.

Samma tendenser som framkommit i redovisningen för tidigare skolformer syns också för sfi; när antalet lärare ökar som en följd av fler

elever tenderar andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen att minska. När antalet lärare i sfi började öka från läsåret 2000/01 minskade andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen från 80 procent till 70 procent läsåret 2008/09.

Därefter inleddes återigen en viss ökning, trots att elevantalet fortsatte att öka. Från hösten 2015 har andelen lärare i sfi med en pedagogisk högskoleexamen minskat något igen för att läsåret 2016/17 ligga på 71 procent. Kvinnorna hade i större utsträckning än männen en pedagogisk högskoleutbildning under hela perioden.

Av de knappt 3 400 lärarna (heltidstjänster) läsåret 2016/17 var 37 procent legitimerade och behöriga för undervisning i skolformen.

Särskild utbildning för vuxna

Antalet lärare i särsvux ökade nästan kontinuerligt från mitten av 1990-talet och fram till 2010. Därefter har antalet minskat något. Förändringarna följer förändringarna i antalet elever. År 2016 fanns det knappt 260 heltidstjänster i särsvux. Antalet elever per lärare (heltidstjänster) har minskat från 2001, från 20,5 elever per lärare till 15 elever per lärare 2016.²¹

Könsfördelningen bland lärarna i särsvux har varit stabil över tid. Lsåret 2016/17 minskade dock andelen kvinnor med 4 procentenheter från föregående år till 79 procent.

Endast små förändringar i särsvuxlärarnas genomsnittliga utbildningsbakgrund har skett över tid. I genomsnitt för perioden 1994–2016 hade 90 procent av lärarna en pedagogisk högskoleexamen. I jämförelse med flera andra skolformer finns det inom särsvux knappt några skillnader mellan könen när det gäller lärarnas utbildningsbakgrund. Andelen lärare med en pedagogisk högskoleexamen har under perioden i genomsnitt varit lika stor för kvinnor och män, även fast andelarna skiljer sig något åt mellan åren.

Lsåret 2016/17 hade 36 procent av lärarna (heltidstjänster) legitimation med behörighet för

²⁰ Externa anordnares personal ingår inte i uppgifterna.

²¹ Externa anordnares personal ingår inte i uppgifterna.

särskild utbildning för vuxna, en uppgång med 5 procentenheter från året innan.²²

Läro- och förskolläroarutbildning

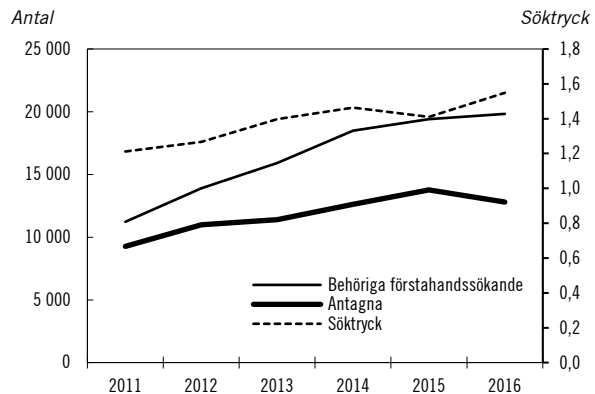
Det kommande avsnittet kommer att struktureras på följande sätt. I den första delen redovisas utvecklingen av antalet sökande och antagna till yrkesexamensprogram inom pedagogik och läroarutbildning, dvs. utbildningar som leder till förskolläroarexamen, grundläroarexamen, ämnesläroarexamen, yrkesläroarexamen, läroarexamen²³, folkhögskolläroarexamen, specialpedagogexamen eller specialläroarexamen. Alla som antas till utbildningarna påbörjar dock inte densamma, varför utvecklingen av antalet programnybörjare redovisas i den andra delen. I den tredje delen redovisas utvecklingen av antalet utfärdade examina.

Sökande och antagna

Sökande och antagna ökar

I diagram 2.35 redovisas utvecklingen av antalet behöriga förstahandssökande, antalet antagna och söktrycket till yrkesexamensprogrammen inom pedagogik och läroarutbildning för perioden 2011–2016.

Diagram 2.35 Antal behöriga förstahandssökande, antagna och söktryck till yrkesexamensprogrammen inom pedagogik och läroarutbildning, hösttermin

Anm.: Avser totalt antal sökande och antagna till yrkesexamensprogram inom pedagogik och läroarutbildning (folkhögskolläroarexamen, förskolläroarexamen, grundläroarexamen, specialläroarexamen, specialpedagogexamen, yrkesläroarexamen, ämnesläroarexamen och läroarexamen). Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen och visas på sekundäraxeln. Antagen motsvarar inte faktiska nybörjare utan de som erbjudits en utbildningsplats.
Källa: Statistiska centralbyrån (Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå – Tabeller och diagram).

Antalet behöriga förstahandssökande till yrkesexamensprogrammen har ökat kraftigt sedan de nya läro- och förskolläroarexamina infördes 2011. Antalet sökande höstterminen 2016 uppgick till drygt 19 800 personer vilket motsvarar en ökning om 77 procent sedan 2011. Höstterminen 2016 antogs drygt 12 800 personer vilket motsvarar en ökning om 38 procent sedan 2011.

Söktrycket till utbildningarna har ökat något sedan 2011. Höstterminen 2016 var söktrycket 1,5 behörig förstahandssökande per antagen. Motsvarande siffra höstterminen 2011 var 1,2. Söktrycket definieras som antalet behöriga förstahandssökande per antagen.

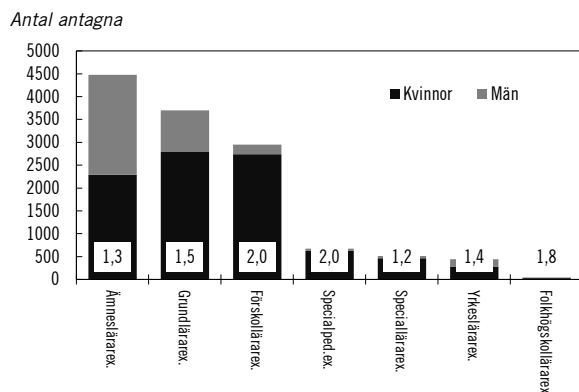
Stora skillnader mellan yrkesexamensprogram

Det finns betydande skillnader mellan olika yrkesexamensprogram, både avseende antal sökande och antagna samt vilka som söker och antas.

Nedan redovisas uppgifter för antal antagna och söktryck per yrkesexamensprogram höstterminen 2016.

²² För läroare som undervisar i sÄrvux har övergÄngsperioden när det gÄller krav pÄ legitimation och behörighet för att få bedriva undervisning och besluta om betyg i skolvÄsendet förlÄngts till och med den 30 juni 2018.

²³ Äldre motsvarande yrkesexamensprogram.

Diagram 2.36 Antal antagna och söktryck per yrkesexamensprogram, höstterminen 2016

Anm.: Avser totalt antal antagna till yrkesexamensprogram inom pedagogik och lärarutbildning. Söktryck definieras som antal behöriga förstahandssökande per antagen och visas inom de vita rutorna i botten på varje stapel. Antagen motsvarar inte faktiska nybörjare utan de som erbjudits en utbildningsplats. Yrkesexamensprogrammen är rangordnade efter totalt antal antagna.
Källa: Statistiska centralbyrån (Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå – Tabeller och diagram).

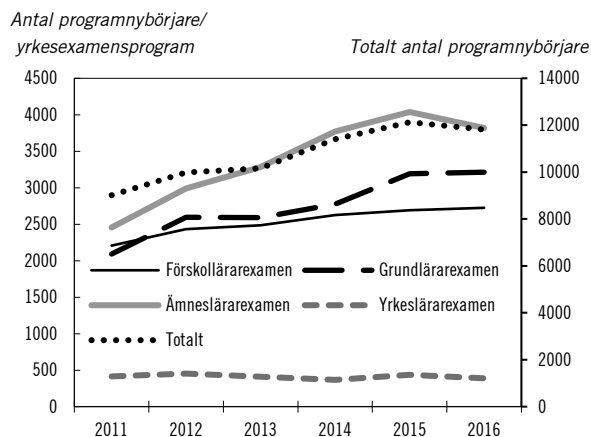
Det största antalet behöriga förstahandssökande finns till ämneslärarutbildningen följt av förskolläraryrkesutbildningen och sedan grundläraryrkesutbildningen. När det gäller antalet antagna är antalet störst till ämneslärarutbildningen följt av grundläraryrkesutbildningen och sedan förskolläraryrkesutbildningen.

Söktrycket skiljer sig åt mellan de olika programmen. Högst söktryck är det till specialpedagogutbildningen och förskolläraryrkesutbildningen. Höstterminen 2016 gick det två behöriga förstahandssökande per antagen till dessa utbildningar. Lägst söktryck är det till specialläraryrkesutbildningen och ämneslärarutbildningen.

Det finns tydliga skillnader avseende vilka utbildningsinriktningar som kvinnor respektive män söker och antas till. Av diagram 2.36 framgår att könsfördelningen är jämnast i ämneslärarutbildningen, där cirka hälften är kvinnor, och mest ojämn i specialpedagog-, specialläraryrkes- och förskolläraryrkesutbildningarna, där över 90 procent är kvinnor.

Programnybörjare

Antalet antagna i diagram 2.35 ovan motsvarar de personer som blivit erbjudna en utbildningsplats. Det behöver inte innebära att personen också påbörjat utbildningen. I diagram 2.37 redovisas därför antal programnybörjare totalt sett och för vissa yrkesexamensprogram per hösttermin.

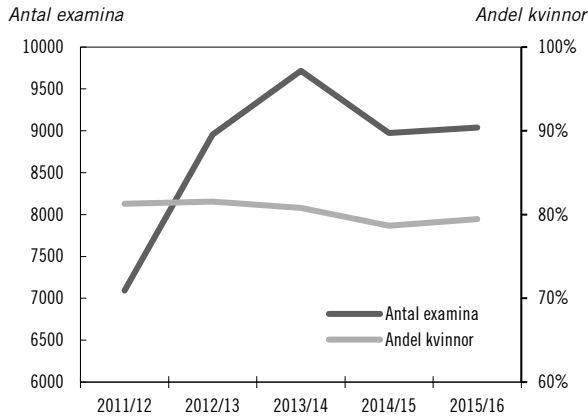
Diagram 2.37 Antal programnybörjare per yrkesexamensprogram, hösttermin

Anm.: På sekundäraxeln visas totalt antal programnybörjare till yrkesexamensprogrammen inom pedagogik och lärarutbildning (förskollärarexamen, grundläraryrkesexamen, yrkesläraryrkesexamen, ämnesläraryrkesexamen, folkhögskolläraryrkesexamen, specialläraryrkesexamen, specialpedagogexamen samt ospecificerad läraryrkesexamen). Programnybörjare definieras som student som för första gången är registrerad på något utbildningsprogram som normalt leder till en viss yrkesexamen.
Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Som figuren visar har antalet nybörjare ökat på de flesta yrkesexamensprogrammen sedan höstterminen 2011, med en liten nedgång totalt sett det senaste året. Sedan höstterminen 2011 har antalet programnybörjare ökat med 35 respektive 36 procent till grundläraryrkesexamen och ämnesläraryrkesexamen.

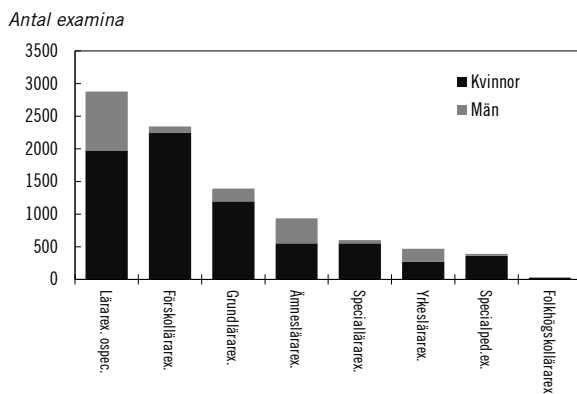
Yrkesexamina

Sedan läsåret 2011/12 har drygt 43 700 examina utfärdats inom pedagogik och lärarutbildning. I diagram 2.38 visas antalet utfärdade yrkesexamina per läsår och andelen kvinnor som tagit ut sin examen.

Diagram 2.38 Antal yrkesexamina per läsår

Anm.: Axlarna är brutna. Avser förskolläraexamen, grundläraresexamen, yrkesläraresexamen, ämnesläraresexamen, folkhögskolläraresexamen, specialläraresexamen, specialpedagogexamen samt ospecificerad lärarexamen (grupperingar av motsvarande äldre examina). En person kan ta ut mer än en examen under ett läsår. Antalet examina är alltså inte detsamma som antalet examinerade. Andelen kvinnor som tagit ut sin examen visas på sekundäraxeln.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Som framgår av diagram 2.38 är andelen kvinnor som tar ut sin examen inom pedagogik och lärarutbildning totalt sett relativt stabil över tid. Däremot finns det skillnader mellan olika yrkesexamina ett givet år. Av de som tog ut sin examen läsåret 2015/16 är könsfördelningen mest jämn bland de som tog ut en ämnesläraresexamen och yrkesläraresexamen (se diagram 2.39).

Diagram 2.39 Antal examina per yrkesexamensprogram, 2015/16

Anm.: Ospecificerad lärarexamen innehåller grupperingar av motsvarande äldre examina.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Befattningsutbildning för rektorer

Enligt skollagen är varje huvudman skyldig att se till att rektorer som anställts efter den 15 mars 2010, och som inte sedan tidigare genomgått en statlig rektorsutbildning eller har förvärvat kunskaper som kan jämföras med befattningsutbildningen, går en särskild befattningsutbildning. Utbildningen ska påbörjas

så snart som möjligt efter tillträdesdagen och vara genomförd inom fyra år.

Enligt Skolverkets årsredovisning 2016 deltog 2 934 rektorer, förskolechefer, biträdande rektorer eller personer med motsvarande ledningsfunktion i rektorsprogrammet hösten 2016. Av de 889 deltagare som under 2016 avslutade sin utbildning blev 86 procent godkända på samtliga examinationer.

2.5.3 Statliga insatser

Svenskt skolväsende har under flera år haft problem att rekrytera tillräckligt många utbildade lärare och förskollärare. Många insatser har genomförts för att stärka lärar- och förskolläraryrkenas samt lärar- och förskolläraryrkesutbildningarnas attraktivitet i syfte att locka fler studenter till utbildningarna men också för att få fler yrkesverksamma att stanna i yrket och för att de som lämnat yrket ska återvända. Nedan beskrivs pågående och beslutade insatser som regeringen har tagit initiativ till för att påverka tillgången till utbildade lärare och förskollärare. Ansvar för frågor som rör yrkets attraktivitet är dock delat mellan stat och skolhuvudmän.

Insatser för att stärka attraktiviteten i yrket

Nationell samling för läraryrket

Samtidigt som det är av yttersta vikt att på kort sikt tillgodose det akuta behovet av lärare i skolväsendet finns det också ett behov av att stärka läraryrkets status och attraktivitet för att kunna säkra tillgången till kompetenta lärare på längre sikt. Ett sådant arbete behöver ske på såväl nationell som lokal nivå. Regeringen har därför tagit initiativ till en nationell samling för läraryrket i enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 avsnitt 9.1) och i 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100 s. 53). Den nationella samlingen har från regeringens sida ett tydligt fokus på att öka attraktiviteten i läraryrket, bl.a. genom statliga insatser för en höjning av lärares löner, kvalitetssatsningar på lärarutbildningarna, kompetensutveckling för lärare, investeringar i mer personal i grundskolan och andra åtgärder som ger läraren bättre förutsättningar att ge varje elev en undervisning av god kvalitet.

Genom dialoger med berörda parter vill regeringen bidra till att skapa en samsyn kring de utmaningar som finns genom att ta del av berörda aktörers syn på vad som bör göras och gemensamt diskutera strategier och tänkbara åtgärder.

Utredning för bättre förutsättningar för lärare, förskollärare, rektorer och förskolechefer att utföra sina uppdrag

Inom ramen för en nationell samling för läraryrket har ett antal frågor som behöver utredas i syfte att lämpliga åtgärder ska kunna vidtas identifierats. Regeringen har därför under 2016 tillsatt utredningen Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (dir. 2016:76) där en särskild utredare ska lämna förslag som syftar till att ge bättre förutsättningar för lärare, förskollärare, rektorer och förskolechefer att utföra sina uppdrag. Utredaren ska arbeta i dialog med de som medverkar i den nationella samlingen för läraryrket och bl.a. se över och vid behov lämna förslag på justeringar av legitimations- och behörighetsreglerna, se över hur lärare och förskollärare kan stärkas i sin profession, bl.a. hur en god introduktion i lärar- och förskolläraryrken kan säkras, se över vissa examina, se över karriärvägsreformen, se över lärares, rektorers och förskolechefers administrativa arbetsbörda, utreda om förskolechefer i förskolan ska benämnas rektorer i skollagen, och lämna nödvändiga författningsförslag.

Den del av uppdraget som avser justeringar av legitimations- och behörighetsreglerna, uppdraget att utreda om förskolechefer i förskolan bör benämnas rektorer i skollagen och uppdraget att se över hur en god introduktion i lärar- och förskolläraryrken kan säkras redovisades i juni 2017 i delbetänkandet Utbildning, undervisning och ledning – reformvård till stöd för en bättre skola (SOU 2017:51) och remitteras under hösten. Uppdraget ska slutredovisas den 1 december 2017.

Legitimation för lärare och förskollärare

Sedan den 1 juli 2011 har det varit möjligt för lärare och förskollärare att ansöka om legitimation hos Skolverket. Under 2016 inkom 19 300 nya ansökningar till Skolverket, vilket är en minskning jämfört med tidigare år med undantag för ansökningar om legitimation för lärare och förskollärare med utländsk examen. Av de inkomna ansökningarna gällde de flesta ansökan om legitimation för lärare och förskollärare med svensk examen, cirka 1 600 ansök-

ningar gällde legitimation för lärare och förskollärare med utländsk examen och cirka 3 800 var ansökningar om att komplettera legitimationen med ytterligare behörighet.

Av förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare framgår att beslut i ärenden om legitimation ska meddelas senast fyra månader efter det att alla handlingar som rör ansökan kommit in. Under 2015 genomförde Skolverket ett omfattande arbete i syfte att effektivisera arbetet och korta handläggningstiderna vilket resulterade i cirka 60 000 beslutade ärenden och en handläggningstid på fyra månader för majoriteten av ärenden. Den höga produktionsakten under 2015 innebär att verksamheten under 2016 hade goda marginaler gentemot kravet på högst fyra månaders handläggningstid, bortsett från ansökningar där den sökande har en utländsk examen.

Den genomsnittliga handläggningstiden minskade under 2016 för samtliga ärendekategorier jämfört med 2015. Vissa skillnader i handläggningstid förekommer beroende på vilken typ av examen de sökande har och vilka behörigheter man har ansökt om. Ärenden där den sökande har en utländsk examen är mer komplexa och därmed mer tidskrävande men även för den kategorin minskade handläggningstiden avsevärt under året.

Under 2016 fattade Skolverket cirka 21 200 beslut om lärar- eller förskollärlärligitation och ärendebalansen minskade från 4 050 ärenden till 2 217 ärenden vid årets slut.

Karriärvägar för lärare

Sedan 2013 har skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för särskilt yrkesskickliga lärare möjlighet att ansöka om statsbidrag från Skolverket. Syftet med karriärstegsreformen är att möjliggöra för skickliga lärare att göra karriär utan att behöva lämna undervisningen och därigenom bidra till yrkets attraktivitet och till förbättrad undervisning och förbättrade studieresultat. En lärare kan göra karriär genom att utses till förstelärare eller lektor med därtill kopplat statsbidrag som innebär ett genomsnittligt lönepåslag med 5 000 kronor per månad för en förstelärare och 10 000 kronor per månad för en lektor.

Sedan 2014 kan skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare i förskoleklasser och grundskolor i utanförskapsområden ansöka om extra statsbidrag, så att minst dubbelt så många förstelärare kan anställas i skolor i dessa områden.

Skolhuvudmän som gör insatser enligt särskilda överenskommelser inom ramen för bl.a. Skolverkets uppdrag om samverkan för bästa skola (U2015/03357/S) kan också sedan 2016 få ytterligare statsbidrag för att inrätta karriärsteg i form av förstelärare och lektorer. I detta fall kan statsbidrag även lämnas för insatser för personer i ledande befattning.

Under 2016 betalade Skolverket ut drygt 1,2 miljarder kronor i statsbidrag för förstelärare och lektorer. Statsbidraget finansierade löneökningar för cirka 15 000 förstelärare och 170 lektorer.

Av de totalt cirka 15 000 förstelärarna hösten 2016 arbetade 72 procent i grundskolan (19 procent i årskurs 1–3, 24 procent i årskurs 4–6 och 29 procent i årskurs 7–9), 23 procent i gymnasieskolan och mindre än 5 procent i övriga skolformer.

Utifrån de uppgifter som finns tillgängliga framgår att de flesta undervisade i ämnena svenska och matematik. I gymnasieskolan var förstelärare vanligast förekommande på de högskoleförberedande programmen. När det gäller lektorer framgår att de undervisar i huvudsak inom de naturvetenskapliga ämnena. De lektorer som arbetar i gymnasieskolan undervisar i huvudsak inom de högskoleförberedande programmen.

Drygt 80 procent av förstelärarna finns hos de kommunala huvudmännen. För lektorer är motsvarande siffra 90 procent.

Under 2016 har 4 huvudmän beviljats det extra statsbidraget till utanförskapsområden. Samtliga var kommunala huvudmän.

Av förstelärarna var under 2016 76 procent kvinnor och 24 procent män. För lektorer var motsvarande andelar 55 respektive 45 procent. Inom ramen för det extra statsbidraget för karriärtjänster i utanförskapsområden var cirka 85 procent av förstelärarna kvinnor och 15 procent män.

Statskontoret har haft regeringens uppdrag att följa upp och analysera hur reformen om inrättandet av karriärsteg för särskilt yrkeskickliga lärare genomförts och fungerar (U2014/04127/S). Den första delrapporten, i vilken reformen analyserades ur huvudmännens perspektiv, lämnades i juni 2015. Den huvudsakliga slutsatsen då var att huvudmännens implementering av reformen verkade ligga i linje med intentionerna med reformen. Av rapporten framgår att karriärstegsreformen uppvisar ett

brett deltagande. Undantaget är de små, enskilda huvudmännen som av olika skäl har deltagit i lägre utsträckning. Statskontoret konstaterar också att hur karriärtjänsterna utformas hos olika huvudmän varierar när det gäller både de enskilda uppdragen och villkoren för de lärare som innehar en karriärtjänst.

Statskontorets andra delrapport som redovisades i februari 2016 analyserar reformen utifrån lärarnas perspektiv. Statskontorets huvudslutsats är att genomförandet av karriärvägsreformen endast till viss del har skapat förutsättningar för att nå målet om ett attraktivare läraryrke och bättre skolresultat. Även om reformen har fått stor spridning och har gett avtryck på lärarnas löner, har huvudmännen inte lyckats skapa legitimitet för reformen bland lärarna. En majoritet av lärarna anger att de är ganska eller mycket negativt inställda till karriärstegsreformen.

När det gäller den del av reformen som rör statsbidrag för karriärsteg i utanförskapsområden (förordningen [2014:145] om extra statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare i förskoleklasser och grundskolor i utanförskapsområden) visar Statskontoret på flera problem i statsbidragets konstruktion, bl.a. bedöms inte de faktorer som styr urvalet av skolor som träffsäkra.

Den 1 februari 2017 lämnade Statskontoret sin tredje och sista delrapport. I den tredje delrapporten analyseras reformen utifrån rektorernas perspektiv. Rapporten visar att rektorerna inte är fullt lika positiva till reformen som huvudmännen men mer positiva än lärarna. Lärarna värderar generellt riskerna med reformen högre, men rektorerna värderar risken för splittring bland lärare högst av aktörerna.

I rapporten konstateras också att lönespridningen har ökat och att det finns en koppling mellan reformen och lönespridning.

Lärlönelyftet

Regeringen ser investeringar i höjda lärlöner som en viktig åtgärd för att öka läraryrkets attraktivitet och beslutade därför i februari 2016 förordningen (2016:100) om statsbidrag för höjda löner till lärare och vissa andra personal-kategorier. Genom lärlönelyftet kommer 3 miljarder kronor på årsbasis att investeras i höjda lärlöner. Syftet är att öka läraryrkets attraktionskraft och därigenom resultaten i skolan. Hösten 2016 rekvirerade skolhuvudmännen

medel från Skolverket för första gången. Totalt rekvirerade 951 av 1 076 möjliga huvudmän 90 procent av bidragsramen. I genomsnitt har 65 369 lärare, förskollärare och fritidspedagoger fått 2 594 kr i löneökning per månad.

Lärlönelyftet bygger på att huvudmännen fattar beslut om lönehöjningar lokalt. Arbetsgivarna bestämmer hur många lärare som uppfyller de i förordningen fastställda kriterierna, och hur mycket de ska få i höjd lön. Den sammanlagda löneökningen hos varje huvudman ska överstiga den lön som annars skulle ha utgått enligt den ordinarie lönerevisionen med i genomsnitt minst 2 500 kronor och högst 3 500 kronor per månad och person. Lärlönelyftet ska fördelas så att det premierar skicklighet och utveckling i yrket. Det ska bidra till en långsiktig löneökning för de lärare som kommer i fråga, utöver den ordinarie lönerevisionen. Minst 2,7 miljarder kronor (90 procent) av pengarna avsätts till lärare och förskollärare i förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och motsvarande skolformer. Maximalt 300 miljoner kronor (tio procent) får rekquireras till förskollärare i förskolan och fritidspedagoger i fritidshemmet. Huvudmännen får använda även detta utrymme för lärare och förskollärare i förskoleklass, grundskola, gymnasieskola och motsvarande skolformer om de så önskar.

Modellen för satsningen har tagits fram i dialog med de centrala arbetsgivarorganisationerna inom skolan och lärarnas fackliga organisationer.

Regeringen följer noggrant hur modellen genomförs, fungerar och hanteras av parterna. Statskontoret har fått i uppdrag att följa upp, analysera och utvärdera hur statsbidraget för höjda lärlöner har genomförts, fungerat och nyttjats av skolhuvudmännen samt om satsningen har uppfyllt sitt syfte. Statskontoret ska delredovisa uppdraget i december 2017 respektive 2019 och slutredovisa i juni 2021.

Kampanj för lärar- och förskolläraryrkena

Skolverket fick 2010 i uppdrag att bedriva en informationskampanj som syftar till att attrahera fler personer till lärar- och förskolläraryrkena. Genom tilläggsuppdrag har kampanjen i olika perioder också getts särskilda inriktningar, exempelvis att locka fler till lärarutbildning med inriktning mot ämnesområdena naturvetenskap och teknik, fler män till arbete i förskolan, fler att arbeta som lärare i yrkesämnen samt fler att arbeta i utbildning i svenska för invandrare och

fördjupa sin kompetens inom svenska som andraspråk.

Skolverkets arbete med uppdraget har bl.a. resulterat i en särskild kampanjwebb som samlar ett antal målgruppsanpassade aktiviteter. Skolverket har även deltagit med kampanjen i olika utbildningsmässor och bedrivit en större annonseringskampanj i olika medier. Skolverket har också producerat filmer, broschyrer och radio-reklam för att nå ut till målgrupperna.

Enligt Skolverket har kampanjen fått en bred spridning bland målgrupperna och positiv respons i sociala medier. Lärarkampanjen har också fått flera priser, bl.a. Stora Publishingpriset och 100-wattaren, en tävling som belönar effekten av en kampanj. Jämfört med 2011, då kampanjen startade, har antalet behöriga sökande till lärarutbildningarna ökat med nästan 75 procent. Det kan dock inte säkerställas i vilken utsträckning Skolverkets kampanj har bidragit till detta.

Genom riksdagens beslut med anledning av förslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255) förstärktes kampanjen med 5 miljoner kronor. Skolverket har under 2016 fått i uppdrag att fram t.o.m. 2018 fortsätta att genomföra kampanjen men med en breddad målgrupp.

Webbutbildning för lärare och förskollärare som återvänder till yrket

Skolverket har 2017 fått uppdraget att utforma en webbaserad utbildning som ska syfta till att ge lärare och förskollärare som återvänder till yrket möjlighet att uppdatera sina kunskaper när det gäller de styrdokument som gäller i svensk skola och förskola. Utfallet av utbildningen ska följas upp och analyseras och uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i december 2020.

Praktiknära forskning för stärkt vetenskaplig grund i skolväsendet

Utbildningen inom skolväsendet ska enligt skollagen vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Syftet med praktiknära forskning är att utveckla och förbättra undervisningen i skolan och förskolan för att öka elevers och barns måluppfyllelse. Forskningsfrågor formuleras utifrån professionens behov av kunskap och forskningsresultaten ska vara av direkt nytta och användbarhet i verksamhet som bl.a. kan

bidra till att stärka utbildningens vetenskapliga grund.

Det behövs fler möjligheter för universitet och högskolor med examenstillstånd för lärar- och förskolläraryt utbildning och skolhuvudmän att etablera långsiktiga samarbeten om t.ex. praktiktäna forskning. Därför gav regeringen den 9 mars 2017 Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet och Karlstads universitet i uppdrag att planera och genomföra en försöksverksamhet i syfte att utveckla och pröva olika modeller för långsiktig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktiktäna forskning. Modellerna ska rikta fokus mot organisationer och strukturer och omfatta möjligheter för forskarutbildade lärare att delta i forskningsprojekt, etablering av forskningsmiljöer där universitet och högskolor samverkar med skolor och förskolor, goda möjligheter för studenter och lärare att delta i olika forsknings- och skolutvecklingsprojekt, planering för studenters examensarbeten, handledning och kollegialt lärande.

Regeringen tillsatte samtidigt en utredning som ska föreslå hur universitet och högskolor som bedriver lärar- och förskolläraryt utbildningar och huvudmän inom skolväsendet kan skapa långsiktig samverkan kring praktiktäna forskning för att stärka skolväsendets vetenskapliga grund. Utredaren ska bl.a. redogöra för befintlig samverkan och presentera förslag på olika modeller samt bedöma vilka åtgärder som intresserade skolhuvudmän och universitet och högskolor behöver vidta för att kunna genomföra de föreslagna modellerna. Utredaren ska arbeta nära den initierade försöksverksamheten (dir. 2017:27). Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2018.

Exempel på ytterligare insatser som bedöms påverka yrkets attraktivitet positivt

Fler statliga insatser än de som ovan nämnts pågår. De bedöms kunna bidra till att stärka attraktiviteten i de yrken som är grundläggande för en god kvalitet i undervisningen i skolväsendet, även om de i första hand syftar till att stärka kvaliteten. Nedan redovisas resultaten för de generella statliga fortbildningsinsatser som genomförs för vissa yrkesgrupper i skolväsendet.

Det finns också andra satsningar som kan väntas få positiva effekter för läraryrkets attrak-

tivitet. Det gäller t.ex. satsningen på fler anställda i förskoleklass och lågstadiet, vilket bl.a. syftar till att förbättra undervisningens förutsättningar.

Bidrag för kompetensutveckling av yrkeslärare

Skolverket ansvarar för att betala ut bidrag i enlighet med förordningen (2012:144) om statsbidrag för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen. Syftet med statsbidraget är att yrkeslärare ska få kompetensutveckling genom att delta i verksamhet på en arbetsplats utanför skolan. Bidrag lämnas även för andra kompetensutvecklande insatser, som t.ex. certifieringskurser eller utbildningar inom arbetsmiljöfrågor.

Satsningen på kompetensutveckling för lärare i yrkesämnen pågår sedan 2012. Under 2016 avsattes 12 miljoner kronor för satsningen. Av det avsatta beloppet utbetalades 11,9 miljoner kronor till 106 huvudmän, varav 81 kommunala och 25 enskilda huvudmän. Under 2016 tog 921 lärare del av bidraget.

Kompetensutveckling för lärare i nationella minoritetsspråk

Skolverket har sedan 2013 i uppdrag att förstärka tillgången på modersmålslärare i nationella minoritetsspråk (A2013/02958/DISK och A2014/03289/DISK). Uppdraget utökades 2015 till att, utöver samiska och meänkieli, även omfatta romani chib. Positivt är att fler deltagare än beräknat påbörjade uppdragsutbildningarna vid de lärosäten som ingår i utbildningsinsatsen, och enligt Skolverkets delredovisning (Ku2016/01394/DISK, Skolverkets dnr 2015:798) deltog totalt 55 personer i utbildningen under vårterminen 2016. Intresset för utbildning i meänkieli är dock mycket begränsat. För att främja huvudmäns förutsättningar att prioritera deltagande i utbildningarna gav regeringen Skolverket den 4 juni 2015 i uppdrag (Ku2015/01721/DISK) att under ett år fördela bidrag till de huvudmän som har deltagare i insatserna och detta uppdrag förlängdes (Ku2016/02027/DISK) den 8 september 2016 till att gälla även under höstterminen 2016.

Skolverket ska senast den 30 mars 2018 lämna en slutrapport som avser uppdragen.

Fortbildning för rektorer

Hösten 2015 startade den femte kursomgången av en särskild fortbildning för rektorer med fokus på pedagogiskt ledarskap (U2011/01195/S). Fortbildningen omfattar 7,5 högskolepoäng och läses under ett år. Målgruppen är de rektorer

som har gått befattningsutbildningen för rektorer.

Skolverket har genom överenskommelser uppdragit åt sex lärosäten att anordna fortbildningen. Skolverket har även anordnat två konferenser för utbildare och utbildningschefer med syftet att följa kvalitet och stärka likvärdighet. Enligt Skolverkets årsredovisning kunde samtliga anmälda under året beredas plats på utbildningen. En relativt stor andel av de antagna, 20 procent, påbörjade aldrig utbildningen och 5 procent gjorde studieavbrott under året. Skolverkets bedömning är att detta beror på en kombination av rektorers höga arbetsbörda, att utbildningen är en påbyggnad på rektorsprogrammet och att den ges på avancerad nivå. Skolverkets utvärdering visar att 98 procent uppger att utbildningen är ganska eller mycket bra.

Av de rektorer som har genomfört fortbildningen under kursomgången höstterminen 2015 och vårterminen 2016 har 88 procent slutfört den med godkänt resultat.

Fortbildning för förskolechefer

I juni 2015 fick Skolverket regeringens uppdrag att svara för fortbildning för förskolechefer (U2015/03528/S). Fortbildningen omfattar 7,5 högskolepoäng och inriktas i likhet med fortbildningen för rektorer mot styrnings- och ledarskapsfrågor. Syftet är att ge förskolechefer bättre förutsättningar att utveckla sitt pedagogiska ledarskap.

Skolverket har genom överenskommelser uppdragit åt sju lärosäten att anordna fortbildning för förskolechefer. Skolverket har även anordnat tre konferenser för utbildningsansvariga och utbildare vid lärosätena. Den första kursomgången startade i november 2015. Av Skolverkets årsredovisning framgår att totalt 217 förskolechefer deltog i fortbildningen under läsåret 2015/16. Till utbildningen 2016/17 anmäldes 327 förskolechefer, varav 63 aldrig påbörjade utbildningen. Enligt Skolverkets årsredovisning är 76 procent av deltagarna nöjda med utbildningen.

Utbildningsvägar till behörighetsgivande examen

För att erhålla legitimation som lärare eller förskollärare krävs en behörighetsgivande examen. I detta avsnitt redogörs för olika utbildningsvägar

som kan leda till en sådan examen. Längre ned i avsnittet beskrivs utbildningsinsatser som leder till en utökad behörighet för de som redan är legitimerade.

Lärary- och förskolläraryutbildningar med hög kvalitet

Utbildningar i enlighet med kraven för fyra nya lärary- och förskolläraryexamina startade höstterminen 2011. Detta innebär att det fortfarande är ganska få studenter som har examinerats från de nya utbildningarna; de första stora studentkullarna examinerades under 2015 och 2016. Att utbildningarna har funnits så kort tid betyder också att de ännu inte har kvalitetsutvärderats. Universitetskanslersämbetet, som har till uppgift att kvalitetssäkra all högre utbildning, har dock beslutat att läraryutbildningarna ska utvärderas inom de närmaste åren och har därför under hösten 2016 påbörjat detta arbete.

De verksamhetsförlagda utbildningsdelarna

Inom ramen för den tidigare läraryutbildningen var den verksamhetsförlagda utbildningsdelen, VFU, en av de delar som kritiserades mest. Universitetskanslersämbetet fick därför 2014 i uppdrag att genomföra en särskild uppföljning av VFU inom ramen för de nya lärary- och förskolläraryutbildningarna. Uppföljningen, som redovisades i december 2015 (Rapport 2015:24), visade att de verksamhetsförlagda utbildningsdelarna överlag fungerar betydligt bättre nu än tidigare och att studenterna är påfallande nöjda med sin VFU. Rapporten pekar dock på att det fortfarande finns möjliga förbättringsområden, t.ex. genom att öka antalet VFU-handledare på skolorna och förskolorna som genomgått en handledarutbildning.

För att utveckla de verksamhetsförlagda utbildningsdelarna i lärary- och förskolläraryutbildningarna pågår under perioden 2014–2018 en försöksverksamhet med övningskolor och övningsförskolor i vilken 16 universitet och högskolor deltar. Syftet är att höja kvaliteten ytterligare bl.a. genom att koncentrera studenterna till ett begränsat antal skolor och förskolor vid vilka det finns handledare med nödvändig lärary- eller förskolläraryutbildning samt handledarutbildning. Särskilda medel finns avsatta för försöksverksamheten, under 2016 har 43 miljoner kronor avsatts. Universitetskanslersämbetet har i uppdrag att följa upp och utvärdera om och i så fall på vilket sätt försöksverksamheten bidrar till att höja kvaliteten inom den verksamhets-

förlagda utbildningen. Uppdraget ska delredovisas senast i september 2018 och slutredovisas i april 2020.

Medel för ökad utbildningskvalitet

För att stärka kvaliteten i lärar- och förskollärarytbildningarna har ytterligare medel, totalt 875 miljoner kronor, avsatts för att ersättningsbeloppen för humaniora, samhällsvetenskap, teologi, juridik och lärar- och förskollärarytbildningen ska kunna höjas under perioden 2015–2018. Satsningen ger respektive lärosäte möjligheter att själva avgöra var i verksamheten de ytterligare medlen ska användas för att ge bästa effekt i förhållande till de lokala förutsättningarna.

Försöksverksamhet med lämplighetsbedömning

Sedan 2014 pågår en försöksverksamhet med lämplighetsbedömning vid antagning till lärar- och förskollärarytbildning vid Linnéuniversitetet och Högskolan i Jönköping. För försöksverksamheten finns särskilda medel avsatta, under 2016 fem miljoner kronor. Universitets- och högskolerådet har en samordnande roll i försöksverksamheten. I verksamheten ingår bl.a. att utarbeta modeller för lämplighetsbedömningen, utpröva dessa och låta bedömningen vid ett antagningstillfälle ligga till grund för behörighet och urval.

Ett av syftena med försöksverksamheten är att få studenterna att tidigt reflektera över sitt utbildningsval för att minska avhoppet från utbildningen. Försöksverksamheten påbörjades höstterminen 2016. Därefter ska verksamheten noggrant utvärderas av Universitets- och högskolerådet och en slutrapport ska lämnas i maj 2018.

Fler platser inom lärar- och förskollärarytbildningarna

Under 2015 och 2016 tillfördes universitet och högskolor i hela landet medel för att fler ska kunna genomgå högskoleutbildning. Som ett svar på den stora brist på högskoleutbildad arbetskraft som råder i skolväsendet har en del av dessa medel vikts till en utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningar. Totalt ska lärar- och förskollärarytbildningarna byggas ut med 2 300 nybörjarplatser (se tabell 2.10). Genom riksdagens beslut med anledning av budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1 utg.omr. 16 avsnitt 4.1.7, bet. 2013/14:UbU1, rskr. 2013/14:104) avsattes också medel för att

utöka speciallärarytbildningen med 100 utbildningsplatser från och med 2015.

Tabell 2.10 Satsning på vissa bristyrken

Utbyggnad 2015–16 av lärar- och förskollärarytbildningarna

Utbildning	Antal nybörjarplatser
Förskollärarytbildning	800
Grundlärarytbildning, F-3	700
Kompletterande pedagogisk utbildning	500
Speciallärarytbildning och specialpedagogutbildning	300
Totalt	2 300

I enlighet med budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 16) har regeringen beslutat om ytterligare en utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildningar om 970 nybörjarplatser fr.o.m. 2017. Fördelningen av antalet nybörjarplatser per utbildningsinriktning framgår av tabell 2.11.

Tabell 2.11 Satsning på vissa bristyrken

Utbyggnad 2017 av lärar- och förskollärarytbildningarna

Utbildning	Antal nybörjarplatser
Förskollärarytbildning	200
KPU	160
Grundlärarytbildning	400
Ämneslärarytbildning	210
Totalt	970

För att underlätta bl.a. för lärosätena i deras uppdrag att planera sitt utbildningsutbud så att det svarar mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov har regeringen fattat beslut om att ge Skolverket i samarbete med Universitetskanslersämbetet i uppdrag att ta fram återkommande prognoser över skolans och förskolans behov av lärare och förskollärare (U2016/02335/S). Prognoserna ska redovisas vartannat år med start i december 2017.

Särskild kompletterande pedagogisk utbildning

För att öka rekryteringen av ämneslärare, särskilt i matematik, naturorienterande ämnen och teknik, pågår försöksverksamheter med särskild kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen (KPU) vid ett antal universitet och högskolor. Detta sker bl.a. vid Göteborgs universitet och vid några högskolor

som samarbetar med organisationen Teach for Sweden.

Göteborgs universitets projekt Brobyggaren pågår sedan 2014 i syfte att utveckla såväl lärarutbildning och verka för skolutveckling, som att stärka samverkan mellan lärosäte och skolväsende. Projektet ska rekrytera och utbilda fler behöriga ämneslärare inom matematik, naturvetenskap och teknik. KPU:n läses med 125 procents studietakt vilket innebär att studenterna läser kurser även under delar av sommarmånaderna. Inför den andra antagningsomgången vårterminen 2016 ökades antalet nybörjarplatser från 30 till 40 som en följd av stort intresse och högt söktryck. Försöksverksamheten finansieras delvis med särskilda medel, under 2017 erhåller Göteborgs universitet 4 miljoner kronor.

Stiftelsen Teach for Sweden tillsammans med Karlstads universitet och Högskolan i Halmstad bedriver sedan 2013 en försöksverksamhet med en annan variant av särskild kompletterande utbildning. För utbildningens genomförande finns särskilda medel avsatta, liksom vissa medel för stiftelsens arbete med bl.a. rekrytering till utbildningen samt handledning, för det senare har 10 miljoner kronor avsatts under 2017. I Teach for Swedens projekt ges studenter med en examen, och som har genomfört tidigare studier med goda studieresultat, möjlighet att läsa en KPU samtidigt som de arbetar i en skola med låg måluppfyllelse. Då arbete och studier bedrivs parallellt pågår studierna under två år. Av de 33 studenter som påbörjade programmet 2015 startade 32 av dessa år två. Hösten 2016 sökte 319 personer programmet, 150 personer kom till urvalsdagarna och 41 personer antogs och startade programmet.

Ovanstående kompletterande pedagogiska utbildningar som delvis finansieras med särskilda medel har utvärderats av Universitetskanslersämbetet (UKÄ) enligt ett regeringsuppdrag (U2016/03128/UH), som redovisades i mars 2017 (Rapport 2017:7). I utvärderingen skriver UKÄ bl.a. att det är tydligt att studenternas försörjning under studietiden är ett nyckelproblem. Om yrkesverksamma ska lockas att omskola sig till lärare kommer antagligen generella stöd att behövas. I rapporten beskrivs och diskuteras utbildningarna och de resultat som hittills uppnåtts. Utbildningarna har pågått under kort tid, vilket gör det svårt att dra några generella slutsatser om dem jämfört med KPU

som bedrivs inom befintlig medelstildelning. UKÄ anser att det är angeläget att resultaten av samtliga KPU utvärderas, för att se vilka satsningar som är effektiva när det gäller att säkra försörjningen av lärare.

Kompletterande pedagogisk utbildning för forskarutbildade

Regeringen gav i maj 2016 Stockholms universitet tillsammans med Kungl. Tekniska högskolan, Umeå universitet och Karlstads universitet i uppdrag att under perioden 2016–2021 anordna kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå. Syftet är att få fler ämneslärare och lektorer i skolan, särskilt inom ämnena matematik, biologi, kemi, fysik och teknik. För att stimulera personer att påbörja och slutföra utbildningen har lärosätena också fått i uppdrag att administrera det utbildningsbidrag på 25 000 kronor i månaden som ska utgå till de studerande.

Läsåret 2015/16 fanns det enligt Skolverket 239 lektorer i grundskolan och gymnasieskolan samt i vuxenutbildningen. Majoriteten av dessa, 200 lektorer, fanns i gymnasieskolan. Uppfylls målet att 50 studenter per år genomgår utbildningen under fyra år kommer den nya satsningen att medföra en fördubbling av antalet lektorer i den svenska skolan..

Vidareutbildning av yrkesverksamma lärare utan behörighetsgivande examen

För att ge yrkesverksamma lärare och förskollärare en möjlighet att nå legitimation och behörighet pågår sedan 2007 satsningen Vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen (VAL).

Sju universitet och högskolor har i uppdrag att bedriva utbildning enligt förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen. Utbildningen ska enligt förordningen planeras med hänsyn till varje students tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet och omfattar som mest 120 högskolepoäng. För utbildningens genomförande finns särskilda medel avsatta, under 2016 har 93 miljoner kronor avsatts för verksamheten. Lärosätena har sedan 2011 också i uppdrag att erbjuda andra lärosäten vägledning i fråga om bedömning av tidigare utbildning och verksamhet samt studie-

planering för att medverka till en likvärdig behandling av personer som påbörjat en utbildning till lärare eller förskollärare enligt äldre bestämmelser och som önskar få en examen.

Inför antagningen till vårterminen 2016 inkom drygt 1 100 ansökningar till VAL, vilket är det högsta antalet sökande inför en vårtermin sedan VAL startade. Av de sökande registrerades 599 studenter på aktuella kurser. Totalt var 1 816 studenter aktiva i VAL vårterminen 2016. Genomströmningen är ca 30 procent och påverkas bl.a. av att utbildningen genomförs vid sidan av ordinarie arbete i skolan. För att fler ska ges möjlighet att läsa utbildningen och bli behöriga lärare har regeringen under 2016 beslutat om en förlängning av satsningen. Det innebär att VAL-förordningens giltighet har förlängts från den 30 juni 2020 till och med den 30 juni 2030 och att tiden för senaste antagning till utbildning enligt förordningen har förlängts från den 30 juni 2017 till den 30 juni 2026.

Kompletterande utbildning för personer med utländsk lärarutbildning

För att ge personer med en utländsk lärarexamen möjlighet till kompletterande utbildning pågår sedan 2007 satsningen Utländska lärares vidareutbildning (ULV). Syftet är att ta till vara kompetensen hos personer med utländsk lärarutbildning och ge ökade möjligheter till anställning i svensk skola eller förskola.

Sex universitet och högskolor hade 2015 möjlighet att bedriva kompletterande utbildning för personer med utländsk lärarutbildning enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning. Utbildningen ska enligt förordningen planeras med hänsyn till studentens tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet och kan som mest omfatta 120 högskolepoäng. För utbildningens genomförande finns särskilda medel avsatta, 47 miljoner kronor för 2016. Under 2015 utökades de särskilda medel som finns avsatta för utbildningen för att kunna svara mot ett ökande söktryck. Totalt omfattade utbildningen 396 helårsstudenter under 2015.

De lärosäten som har i uppdrag att bedriva ULV är också engagerade i arbetet med det s.k. snabbspåret för utländska lärare genom vilket nyanlända lärare och förskollärare snabbare ska kunna erbjudas arbete i skolväsendet. Snabbspåren planeras gemensamt mellan arbetsmarknadens parter, Arbetsförmedlingen samt

andra berörda myndigheter och utbildningsanordnare. Drygt 750 personer har deltagit i snabbspåret för lärare och förskollärare mellan januari 2016 och mars 2017.

Ämneslärarutbildning i minoritetsspråk

Sedan 2013 har Stockholms universitet ett nationellt ansvar för att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i finska. Stockholms universitet har sedan 2013 examenstillstånd för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 i finska som modersmål. Till höstterminen 2015 antogs sex personer till utbildningen. Stockholms universitet fick 2013 också ansvar för att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning i meänkieli. Detta ansvar flyttades under 2016 till Umeå universitet.

Umeå universitet och Södertörns högskola har sedan 2013 i uppdrag att bygga upp och utveckla ämneslärarutbildning för samiska respektive romani chib. Umeå universitet har sedan 2014 examenstillstånd för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i samiska som modersmål. Utbildningen utlystes hösten 2015 men intresset har varit begränsat och ingen student har antagits.

Lunds universitet har ett särskilt ansvar för att varje läsår erbjuda lärarutbildning i jiddisch.

Bättre villkor under studietiden

Ovan beskrivs den kompletterande pedagogiska utbildning för forskarutbildade och det utbildningsbidrag som studenter som deltar i utbildningen har möjlighet att få. Nedan beskrivs andra insatser som pågår för att genom förbättrade villkor under studietiden locka fler till utbildningar som leder till en behörighetsgivande examen.

Statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för yrkeslärare

Under 2015 beslutade regeringen om en förlängning och förstärkning av statsbidrags-satsningen på behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen (förordningen [2013:60] om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen). Statsbidraget syftar till att underlätta för lärare som undervisar i yrkesämnen att delta i behörighetsgivande utbildning genom att möjliggöra en nedsättning av arbets-

tiden. Staten bekostar en viss nedsättning av tjänstgöringsgraden.

I och med förordningsändringarna 2015 ökades den del som staten bekostar till 25 procent av lärarens tjänstgöringsgrad från och med 2016 och förordningen förlängdes att gälla till och med den 31 december 2019. För 2016 har 60 miljoner kronor avsatts för satsningen. Av det avsatta beloppet utbetalades 53,7 miljoner kronor till huvudmän.

Det kan noteras att vissa huvudmän som ansöker om bidraget avstår från att rekvirera medel. En anledning till detta kan vara att det är svårt att undvara kompetenta lärare i yrkesämnena i undervisningen på grund av den rådande bristen på yrkeslärare.

Sammantaget har statsbidraget för behörighetsgivande utbildning av lärare utnyttjats i liten omfattning. Skolverket har därför genomfört insatser för att få fler huvudmän att delta i satsningen.

Anställning under viss kompletterande utbildning

Enligt skollagen kan en lärare utan legitimation, med vissa undantag, anställas i skolväsendet för högst ett år i sänder. Den 1 juli 2016 trädde en ändring i skollagen i kraft (prop. 2015/16:23, bet. 2015/16:UbU8, rskr. 2015/16:127). Ändringen innebär en möjlighet att genomföra försöksverksamhet med tidsbegränsade anställningar under högst två år. Försöksverksamheten, som regleras i förordningen (2016:350) om försöksverksamhet med anställning under viss kompletterande utbildning, avser personer som ska bedriva undervisning i ämnen där det råder brist på legitimerade och behöriga lärare.

För att en skola eller förskola ska kunna anställa personen i två år ska personen ha ämneskunskaper som motsvarar det som krävs för en behörighetsgivande lärarexamen. Personen ska också genomföra en kompletterande pedagogisk utbildning som syftar till att han eller hon ska uppnå en behörighetsgivande lärarexamen. Om det finns särskilda skäl får skolan förlänga anställningstiden till tre år.

Möjlighet till höjd bidragsdel i studiemedlet

För att rekrytera fler studenter till kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen inom matematik, naturorienterade ämnen eller teknik har studenter som läser en KPU sedan hösten 2015 möjlighet till den högre bidragsnivån inom studiemedlet under studietiden.

Det högre bidraget uppgår under 2017 till 1 657 kr per vecka jämfört med det generella bidraget som omfattar 712 kronor per vecka. Under 2016 utnyttjades denna möjlighet i begränsad utsträckning. Endast 16 procent av de 95 miljoner kronor som avsattes användes.

Utbildningsinsatser för utökad behörighet

Läraryftet II

Sedan hösten 2011 erbjuds Läraryftet II, som syftar till att legitimerade lärare ska bli behöriga i alla skolformer, ämnen och årskurser där de undervisar. Satsningen omfattar även utbildning i ett eller två praktiska eller estetiska ämnen för fritidspedagoger eller motsvarande, så att dessa kan bli behöriga lärare och därmed ges möjlighet att få legitimation som lärare samt möjligheter för lärare och förskollärare att läsa mot en speciallärarexamen.

Huvudmän kan få statsbidrag om 500 kronor per högskolepoäng för de lärare som deltar i läraryftet. För att särskilt locka till utbildningar i matematik, svenska som andraspråk och viss speciallärarutbildning lämnas ett högre belopp per högskolepoäng. Under 2016 förbättrades villkoren för lärare och förskollärare som deltar i utbildning till speciallärare och specialpedagog, samt i utbildning i svenska som andraspråk ytterligare, då ett statsbidrag som täcker delar av deltagarens lönekostnad under utbildningstiden infördes.

Inom ramen för Läraryftet II har under 2016 132 kurser fördelat på 22 lärosäten anskaffats och av dem har 118 kurser startat. Skolverket har under året haft ett särskilt fokus på att möta den ökade efterfrågan på kurser i ämnet svenska som andraspråk. Under året har i princip samtliga intresserade lärare fått plats till önskad kurs. Intresset för kurser i matematik har gått ned något, och likaså har behovet av kurser för fritidspedagoger tydligt minskat de senaste åren. 286 kurser har, med olika startterminer, omfattning och studiehastigheter, löpt under 2016 med totalt omkring 3 700 aktiva deltagare.

Sedan 2012 har omkring 13 500 personer påbörjat en behörighetsgivande ämneskurs inom ramen för Läraryftet II. Under 2016 har sammanlagt 1 906 deltagare påbörjat en kurs. Under 2016 var 87 procent av deltagarna i fortbildningen anställda av en offentlig huvudman och 13 procent av en enskild huvudman, vilket är

ungefär samma fördelning som tidigare år. Andelen fritidspedagoger anställda av en offentlig huvudman var 89 procent och av enskild huvudman 11 procent. En skillnad kan ses i andelen deltagande lärare som läser svenska som andraspråk, där 94 procent är anställda hos en offentlig huvudman och 6 procent hos en enskild huvudman. Det är stor geografisk spridning hos deltagarna i Lärarlyftet II och det största antalet deltagande lärare kommer 2016 från Västra Götalands län, Stockholms län och Skåne län.

Från och med 2015 har deltagare i Lärarlyftet II erbjudits möjlighet till validering för tillgodoräknande. Valideringen innebär en kartläggning och bedömning av deltagarens kunskaper och färdigheter i förhållande till lärandemålen i utbildningen, vilket kan innebära att vägen till behörighet blir kortare.

Under 2016 uppgick Skolverkets kostnader för Lärarlyftet II till knappt 186 miljoner kronor, varav knappt 6 miljoner kronor gick till kostnader för administration och resterande till kostnader i samband med kurser och utbildning.

Tilläggsuppdrag om speciallärarutbildning inom Lärarlyftet II

Skolverket har i uppdrag (U2012/01181/S) att inom ramen för Lärarlyftet II erbjuda lärare och förskollärare att genom utbildning få en speciallärarexamen. Satsningen syftar till att öka andelen lärare med behörighet att undervisa i grundsärskolan, gymnasiesärskolan, särskild utbildning för vuxna eller specialskolan. Skolverket ska genom överenskommelser med lärosäten som har tillstånd att utfärda speciallärarexamen erbjuda hela eller delar av speciallärarutbildningen.

Från och med 2016 är uppdraget inte begränsat till någon särskild specialisering inom speciallärarutbildningen utan syftar till att öka antalet lärare och förskollärare som ska bli behöriga att som speciallärare undervisa och bedriva undervisning som avser särskilt stöd. Behörigheten som speciallärare utgår ifrån grundläggande lärar- eller förskollärarexamen och specialisering inom speciallärarutbildningen.

Inom ramen för uppdraget har under året 15 utbildningar och specialiseringar köpts, fördelat på 7 lärosäten med en sammanlagd maximal kapacitet på 357 platser. 1 021 personer sökte utbildning, varav 758 bedömdes uppfylla kravet för att få delta. Av dem påbörjade 322 personer en utbildning. Sökintresset är särskilt stort för

utbildningarna med specialisering mot matematikutveckling och specialisering mot språk-, skriv- och läsutveckling som för första gången erbjöds inom Lärarlyftet. Under 2016 har, med olika startterminer och studiehastighet, 25 speciallärarutbildningar pågått inom ramen för Lärarlyftet II med cirka 482 deltagare. Sedan starten 2012 har omkring 1 067 personer påbörjat speciallärarutbildning inom ramen för Lärarlyftet II. Under 2016 var 94 procent av deltagarna i speciallärarutbildningen anställda av en offentlig huvudman, 4 procent av en enskild. Västra Götalands län, följt av Skåne län, hade flest huvudmän vars lärare deltog i speciallärarutbildning under året.

Även inom speciallärarutbildningen inom Lärarlyftet II erbjuds deltagarna möjlighet till validering för tillgodoräknande.

Under 2016 uppgick Skolverkets kostnader för tilläggsuppdraget till drygt 77 miljoner kronor varav cirka 68 miljoner kronor för köp av utbildning och drygt 9 miljoner kronor statsbidrag.

Befattningsutbildning för rektorer m.fl.

Från och med 2011 är det obligatoriskt för rektorer att genomgå en särskild reglerad befattningsutbildning. Den regleras i förordningen (2011:183) om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem samt fortbildning för rektorer och förskolechefer. Enligt skollagen (2 kap. 12 §) ska varje huvudman se till att rektorerna går den särskilda befattningsutbildningen eller en utbildning som kan jämföras med denna. Utbildningen ska påbörjas snarast möjligt efter det att rektorn har tillträtt sin anställning och vara genomförd inom fyra år efter tillträdesdagen.

Befattningsutbildningen genomförs av åtta lärosäten på uppdrag av Skolverket. Utbildningen motsvarar 30 högskolepoäng och pågår under tre år.

Hösten 2016 deltog 2 934 rektorer, förskolechefer, biträdande rektorer eller personer med motsvarande ledningsfunktion. Totalt har 12 utbildningar anskaffats under 2016 och Skolverket har anordnat 14 konferenser för utbildningschefer och utbildare inom rektorsutbildningarna, varav 4 i samarbete med Utdanningsdirektoratet i Norge.

Enligt Skolverkets årsredovisning är deltagarnas upplevelse av utbildningen generellt sett

positiv. Av den grupp som senast avslutade och genomförde hela utbildningen var 64 procent mycket nöjda och 33 procent ganska nöjda med utbildningen. Skolverket konstaterar att andelen förskolechefer som söker till utbildningen minskat till cirka 18 procent, vilket kan vara en effekt av den fortbildning för förskolechefer som startade höstterminen 2015. Skolverket konstaterar också att andelen anmälda deltagare som inte påbörjar eller gör studieavbrott ökar, detta ofta med hänvisning till en pressad arbetssituation. Skolverket bedömer även att den ökande andelen av biträdande rektorer, som inte omfattas av obligatoriet, påverkar den här utvecklingen. Av de 889 deltagare som under 2016 avslutade sin utbildning blev 87 procent godkända på lärosätenas samtliga examinationer inom de tre kunskapsområdena. Övriga 13 procent får om de så önskar fortsatt stöd av lärosätena, så att de kan komplettera med uppgifter och slutföra utbildningen med godkänt resultat.

2.5.4 Analys och slutsatser

Uppgifterna i resultatredovisningen visar att antalet förskollärare och lärare i hög grad har följt antalet barn och elever. Detta gäller åtminstone i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan där antalet barn och elever per årsarbetare varit tämligen stabilt sedan 1990-talet.

I förskoleklass och i fritidshem har däremot antal elever per årsarbetare ökat jämfört med slutet på 1990-talet även om antal elever per årsarbete i fritidshem minskat något det senaste året. Resultatredovisningen visar emellertid att den senaste tidens ökade antal barn och elever sammanfaller med en minskande andel lärare och förskollärare med pedagogisk examen. Att alla barn och elever möter skickliga förskollärare och lärare är en förutsättning för att skapa ett likvärdigt skolväsende av hög kvalitet.

Det är viktigt att kunna möta den ökade efterfrågan på utbildade lärare och förskollärare som genereras av fler barn och elever. Barnen och eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet. Utbildningen måste också vara likvärdig oavsett bakgrund och var i landet man bor. Ur detta perspektiv är det oroande att det i resultatredovisningen framkommer tecken på att det finns skillnader i skolors tillgång till legitimerade och behöriga lärare. Det finns dels regionala skillnader, dels skillnader mellan skolor som kan

häröras till socioekonomiska faktorer i elevsammansättningen. Många av de skolor och regioner som redan har en lägre andel legitimerade och behöriga lärare i grund- och gymnasieskolan har också tillhört de som tagit emot många nyanlända. Regeringen har därför genomfört satsningar riktade mot skolor med svåra förutsättningar, t.ex. Samverkan för bästa skola, karriärtjänster i utanförskapsområden och jämlikhetspengen – en förstärkt investering i de mest utsatta grundskolorna.

En viktig åtgärd för att i tider av brist på lärare och förskollärare skapa bättre förutsättningar för såväl barn och elever som för befintliga lärare och förskollärare, är också att förbättra personalsituationen i verksamheterna generellt, inklusive personal som inte är lärare och förskollärare. Antalet lärare i skolväsendet har ökat från knappt 125 100 läsåret 2015/16 till drygt 132 300 heltidstjänster läsåret 2016/17. Samtidigt har antalet annan pedagogisk personal ökat från drygt 15 600 till drygt 23 000. Totalt sett har den pedagogiska personalen ökat med 10 procent, medan elevantalet ökat med 5 procent. I förskolan ökade årsarbetare med 3,3 procent samtidigt som antalet barn ökade med 1,5 procent.

Lärarbristen på kort sikt kan lindras om fler lärare och förskollärare arbetar längre upp i åldrarna. Antalet lärare som är 65 år och äldre har ökat. År 2016 var drygt 5 500 av lärarna, eller närmare 4 procent, i dessa åldrar. Sedan 2009 har antalet mer än fördubblats. I vissa verksamhetsformer utgör äldre lärare en större del. Det gäller t.ex. komvux och sfi där 7 respektive 9 procent av lärarna var 65 år eller äldre.

När det gäller antalet examinerade lärare och förskollärare visar resultaten att antalet sedan 2012 i genomsnitt legat kring 9 000. Samtidigt visar resultaten en ökning av antalet barn och elever under den här perioden. Det är viktigt att se hur behovet av lärare och förskollärare förväntas utvecklas framöver. SCB:s befolkningsprognoser tyder på att barn och elevkullarna fortsätter att öka de kommande åren. Regeringen har uppdragit åt Skolverket att i samarbete med Universitetskanslersämbetet ta fram återkommande prognoser över skolväsendets behov av förskollärare och olika lärarkategorier. Uppdraget ska redovisas i december 2017 och därefter vartannat år.

Skolverkets lärarprognos

Den senaste prognosen redovisades 2015 och resultaten från den visar att det svenska skolväsendet står inför en betydande personalbrist. Skolverket beräknar i sin lärarprognos från 2015 att det totala behovet av personal inom samtliga skol- och verksamhetsformer kommer att öka från 236 000 heltidstjänster 2014 till 266 000 heltidstjänster 2029. Det totala personalbehovet står i direkt relation till bedömningen av vilket elevunderlag som kommer att finnas vid en given tidpunkt. Beräkningarna innefattar utöver lärare och förskollärare även barnskötare och fritidsledare. Behovet av lärare beräknas till 181 000. Sett till heltidstjänster beräknas ökningen bli störst i grundskolans årskurs 7–9 samt i förskolan (Skolverket 2015, Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier, U2014/04128/S).

Verksamheternas rekryteringsbehov skiljer sig från det totala behovet av personal. Rekryteringsbehovet beräknas som differensen mellan det totala prognosticerade personalbehovet och den prognosticerade tillgången. För att prognosticera tillgången beaktar Skolverket i sina beräkningar vilken personal som finns vid utgångsläget (2014), hur åldersstrukturen i personalen ser ut och vilken kvarvaro personalen kan förväntas ha.

För den första femårsperioden i Skolverkets prognos (2015–2019) beräknas det totala rekryteringsbehovet till cirka 70 000 heltidstjänster, för den andra (2020–2024) till cirka 60 000 och för den tredje (2025–2029) till cirka 54 000, totalt 184 000 heltidstjänster.

Dessa rekryteringsbehov motsvarar ett examinationsbehov om 84 000 personer²⁴ den första femårsperioden, 71 000 den andra och 64 000 den tredje, totalt 219 000 personer. Detta examinationsbehov motsvarar ett årligt examinationsbehov på 16 800, 14 100 respektive 12 700 personer under de tre femårsperioderna. Det är betydligt fler än vad som examinerats totalt de senaste fem åren; under perioden 2009/10–2013/14 examinerades totalt närmare

47 000 lärare, förskollärare, speciallärare och specialpedagoger.

Regeringskansliets prognoser

Skolverkets prognoser baseras på personalsituationen 2014 och dåvarande prognoser till 2029. Mycket har dock hänt sedan dess, inte minst i och med det stora antalet asylsökande som kom till Sverige under i synnerhet 2015. Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) följer därför noggrant de olika prognoser som görs, framför allt gällande befolkningsutvecklingen.

Regeringskansliets (Utbildningsdepartementets) senaste beräkning gjordes efter Statistiska centralbyråns (SCB) befolkningsprognos från april 2017 och baseras på Skolverkets prognos från 2015. Prognosen visar att det behövs lärare, förskollärare och fritidspedagoger motsvarande ytterligare knappt 5 000 heltidstjänster den första femårsperioden, 2015–2019, på grund av ökad invandring sedan Skolverkets publicerade prognos. När detta läggs till Skolverkets ursprungliga skattning av kommande lärarbehov uppgår det totala rekryteringsbehovet av lärare, förskollärare och fritidspedagoger eller motsvarande till närmare 76 000 heltidstjänster för den första femårsperioden, vilket motsvarar ett examinationsbehov på drygt 91 000 personer. Det är en minskning jämfört med den prognos som publicerades i budgetpropositionen för 2017 där examinationsbehovet beräknades till 95 000 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.5.4). Minskningen beror huvudsakligen på förändrade antaganden om invandring.

Ytterligare en faktor som påverkar storleken på rekryteringsbehovet enligt prognoserna är att visstidsanställda obehöriga lärare utan pedagogisk examen i Skolverkets prognos antas ersättas med nyutexaminerade lärare fram till 2019. År 2014 innehades drygt 8 000 heltidstjänster av sådana lärare. Om tiden för att ersätta obehöriga lärare med behöriga antas vara längre, blir bristen på kort sikt mindre.

När det gäller andelen med pedagogisk högskoleexamen i förskolan och fritidshemmet antas att andelen ska ligga kring 50 procent. Det är samma andel som antogs i Skolverkets prognos och var den andel som gällde i förskolan och fritidshemmen 2014. Sedan dess har andelarna emellertid minskat.

²⁴ För 2014 var den genomsnittliga tjänstgöringsgraden för lärare 89 procent, varför examinationsbehovet av antalet personer är högre än rekryteringsbehovet av antalet heltidstjänster.

Beräkningarna av de nya rekryterings- och examinationsbehoven för perioden 2015–2019 sammanfattas per verksamhetsform i tabell 2.12. I tabell 2.13 sammanfattas sedan beräkningarna av den skattade bristen också per yrkeskategori.

Gällande tabell 2.12 och tabell 2.13 är det viktigt att påpeka att det inte är möjligt att summera de skattade behoven eller den skattade bristen mellan de olika kategorierna. Detta beror på att dessa uppgifter uttrycker behovet av respektive yrkeskategori, men olika individer kan i sin tur arbeta i flera verksamhetsformer.

Tabell 2.12 Prognosticerat rekryterings- och examinationsbehov av lärare med flera 2015–2019

Verksamhetsform	Rekryteringsbehov 2015–2019				Exam.-behov
	Skolverket	Ytterligare ökat elevunderlag	Reform	Summa	
Förskola	19 979	0		19 979	23 898
Fritidshem	3 186	415		3 601	6 424
Förskoleklass	4 888	206		5 094	8 649
Grundskola	24 968	2 362		27 330	32 692
Grund-särskola	1 229			1 229	1 470
Gymnasieskola	9 521	914		10 435	12 482
Gymnasiesärskola	655			655	958
Komvux, gr.nivå	229	183		412	818
Komvux, gy.nivå	1 082	309	300	1 691	2 697
Sfi	687	588		1 275	1 561
Särvux	90			90	150
Speciallärare	2 179			2 179	2 763
Specialpedagog	1 745			1 745	2 355
Summa	70 438	4 977	300	75 715	90 568

Källa: Utbildningsdepartementet.

Tabell 2.13 Prognosticerad lärarbrist 2015–2019

Typ av lärare	Skattat antal examinerade	Skattat behov	Brist
Förskollärare	12 300	24 200	-11 900
Fritidspedagoger	2 300	6 400	-4 100
Grundlärare	9 300		
Ämneslärare	10 200	57 700	-35 800
Yrkeslärare	2 400		
Summa	36 500	- *	- *

Anm.: (*) Notera att det skattade behovet och den skattade bristen inte låter sig summeras i denna beräkning. Det beror på att de är beräknade per verksamhetsforms behov samtidigt som olika individer i sin tur kan arbeta i flera verksamhetsformer. Det skattade behovet av ämneslärare gäller sammantaget för grundlärare, ämneslärare och yrkeslärare.

Källa: Utbildningsdepartementet.

Huvudmännens bedömning av personalsituationen

Enligt SCB:s arbetskraftsbarometer är det en stor och ökande brist på såväl nyutexaminerade som yrkeserfarna lärare och förskollärare inom de flesta inriktningar och ämnen. Störst brist rapporteras gällande grundskollärare med inriktning mot senare år och matematik/naturorienterande ämnen (NO) (se tabell 2.14).

Tabell 2.14 Andel arbetsgivare som uppger brist på nyutexaminerad respektive yrkeserfaren personal inom pedagogik och lärarutbildning

	Andel arbetsgivare som uppger brist på			
	nyutexaminerade		yrkeserfarna	
	2015	2016	2015	2016
Förskolläraryr utbildning	87	83	83	82
Fritidspedagogutbildning	86	84	85	87
Grundskolläraryr utbildning:				
Tidiga år	68	68	76	80
Grundskolläraryr utbildning:				
Senare år, matematik/NO	94	96	83	87
Grundskolläraryr utbildning:				
Senare år, språk/SO	52	82	52	78
Gymnasieläraryr utbildning:				
Matematik/naturvetenskap	84	74	73	73
Gymnasieläraryr utbildning:				
Historia/samhällskunskap	12	23	18	39
Gymnasieläraryr utbildning:				
Språkvetenskap	54	66	54	66
Speciallärar- och specialpedagogutbildning	82	80	79	80

Källa: Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsbarometern.

Skolinspektionen fick 2014 regeringens uppdrag att kartlägga huvudmäns och skolledares arbete med att säkra tillgången till behöriga lärare och förskollärare. I redovisningen av uppdraget (Skolinspektionen 2015, Kompetensförsörjningen – en nyckelfråga för skola och

förskola) framkommer att de största utmaningarna för huvudmännen och skolledarna att anställa legitimerade förskollärare och legitimerade och behöriga lärare består i att det finns för få sökande med rätt kvalifikationer, att det är hård konkurrens om de med rätt kvalifikationer samt att det är svårt att erbjuda tillräckligt attraktiva anställningsformer och anställningsvillkor.

Genom förordningen (2015:215) om statsbidrag för de lägre årskurserna i grundskolan och motsvarande skolformer samt viss annan utbildning har staten möjliggjort för huvudmän att söka statsbidrag för att genomföra personalförstärkningar. I förordningen anges att de huvudmän som ansöker om statsbidrag ska bifoga en beskrivning av sina lokala rekryteringsstrategier. Skolverket har regeringens uppdrag att årligen analysera den information som framkommer i dessa beskrivningar.

Skolverket har gjort två uppföljningar. Uppföljningarna visar att i stort sett alla huvudmän har en rekryteringsstrategi. Rekryteringsstrategin uppfattas kunna bidra till att systematisera och förtydliga arbetet med rekrytering. Men ett tydligt resultat från båda uppföljningarna är att det största problemet vid rekrytering för skolhuvudmännen är bristen på behöriga och legitimerade lärare vilket, trots en rekryteringsstrategi, försvårar rekrytering.

Bristen på lärare och förskollärare har flera orsaker

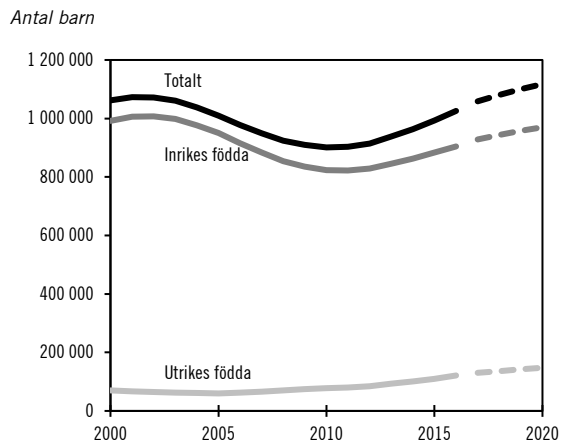
Befolkningsutveckling, antal som väljer att bli lärare och förskollärare, antal lärare som går i pension samt antal lärare som väljer att stanna kvar i yrket är faktorer som påverkar lärartillgången.

Fler barn och unga

En orsak till det stora behovet av lärare, förskollärare och fritidspedagoger är ett förväntat ökat antal barn och ett ökat elevunderlag. Det gäller för samtliga verksamhetsformer. Exempelvis väntas antalet barn i grundskoleåldrarna öka med 11 procent eller närmare 107 000 mellan 2015 och 2019. I gymnasieåldrarna väntas under samma period antalet barn och unga öka med 8 procent eller 33 000.

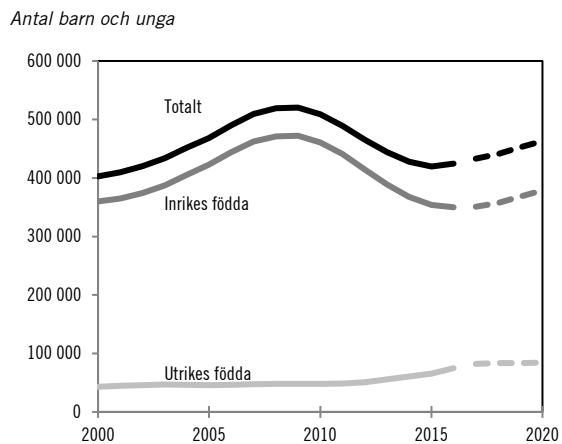
Att antalet ökar beror både på en ökning av inrikes och utrikes födda. Detta illustreras i diagram 2.40 och diagram 2.41.

Diagram 2.40 Antal barn i grundskoleåldrarna 7–15 år 2000–2016 samt prognos 2017–2020

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 2.41 Antal barn och unga i gymnasieåldrarna 16–19 år 2000–2016 samt prognos 2017–2020

Källa: Statistiska centralbyrån.

Pensionsavgångar

Enligt Skolverkets prognos innehades närmare 29 000 av heltidstjänsterna 2014 inom samtliga skol- och verksamhetsformer av personal som var 60 år eller äldre. En stor del av de 29 000 heltidstjänsterna måste ersättas med nya lärare och förskollärare under 2015–2019 när flertalet sannolikt går i pension.

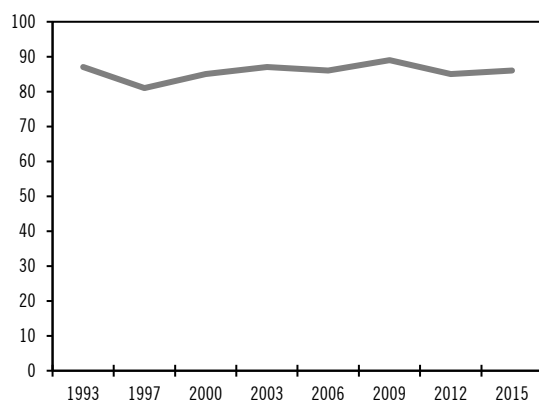
Många lärare och förskollärare väntas således gå i pension de närmaste åren. Det är dock färre som går i pension 2015–2019 än det var femårsperioden innan.

Många lärare stannar i yrket

En faktor som har betydelse för behovet av lärare är hur många som väljer att stanna kvar i yrket. Enligt den internationella TALIS-studien (The Teaching and Learning International Survey), som fokuserar på lärarnas yrkesvardag,

är det bara var tjugonde lärare i Sverige som tycker att deras yrke har hög status och bara hälften skulle vilja bli lärare igen (Skolverket 2014, TALIS 2013, rapport 408). Samtidigt trivs de flesta lärarna i sin skola. Nästan nio av tio trivs ganska eller mycket bra i den skola där de arbetar. Denna andel har legat på en relativt stabil nivå sedan början på 1990-talet (se diagram 2.42).

Diagram 2.42 Andel av lärare som trivs ganska bra eller mycket bra i sin skola

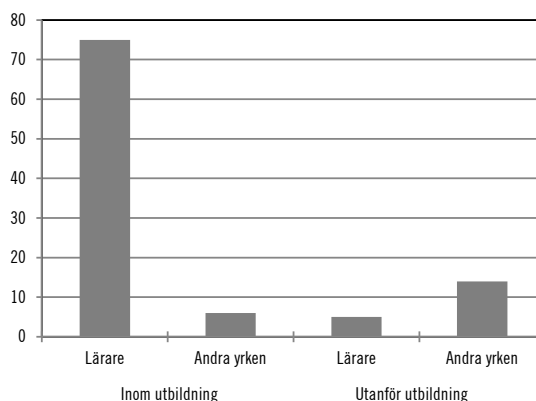
Källa: Skolverket (2016) Attityder till skolan.

De flesta lärarna arbetar kvar som lärare. SCB har i en analys följt nyanställda utbildade lärare och tittat i vilken utsträckning de arbetar kvar. Avhoppet är relativt stora de första två åren men efter det är kvarvaron relativt hög och den har ökat något med tiden (SCB, Välfärd, nr 2 2016).

Kvarvaron/återgången är relativt låg bland yngre lärare. Mellan 2013 och 2014 var den 91 procent bland kvinnor och 95 procent bland männen i åldrarna under 29 år. Den relativt låga kvarvaron/återgången bland unga speglar sannolikt de relativt stora avhoppet de första åren som man arbetar som lärare.

SCB har analyserat var på arbetsmarknaden som lärarutbildade finns (se diagram 2.43). Även denna analys ger en bild av en relativt hög kvarvaro i läraryrket. Det visar sig att 81 procent av de lärarutbildade finns inom utbildningsbranschen. De allra flesta jobbar som lärare men en del har andra yrken som t.ex. rektorer och chefer. Ytterligare 5 procent arbetar som lärare inom andra branscher än utbildning. Det betyder att 14 procent av de lärarutbildade, eller knappt 34 000, arbetade inom andra yrken utanför utbildningsbranschen. Nästan 25 procent fanns inom vård och omsorg och 20 procent arbetade inom offentlig förvaltning som exempelvis utredare, handläggare eller chef inom myndigheter.

Diagram 2.43 Fördelning av lärarutbildade efter arbete inom respektive utanför skolan 2014

Anm.: Till utbildningsbranschen hör högskolor, folkhögskolor, yrkeshögskolor, gymnasieskolor, grundskolor, förskolor, kulturskolor och övriga utbildningsinstitut. Till lärare räknas personer som har yrket med krav på fördjupad högskolekompetens inom utbildning. Hit hör universitets- och högskolelärare, gymnasielärare, grundskollärare, fritidspedagoger, förskollärare och andra pedagoger med teoretisk specialistkompetens.

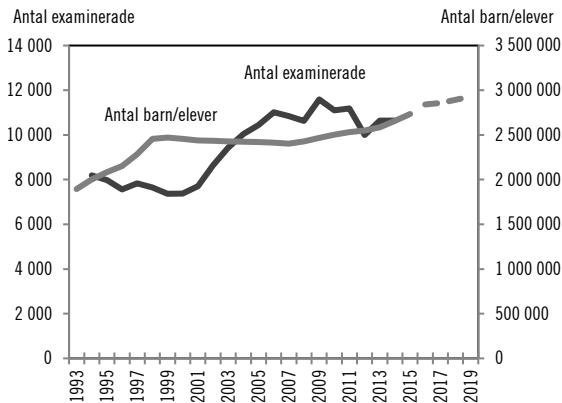
Källa: Statistiska centralbyrån (2017) Lärare utanför yrket.

För få examinerade lärare och förskollärare

Antalet examinerade inom pedagogik och lärarutbildning har legat på en relativt hög nivå den senaste perioden men antalet måste upp i historiskt höga nivåer för att ligga i nivå med det ökade antalet barn/elever (se diagram 2.44).

Antalet nybörjarstudenter ökade under många år men höstterminen 2016 var antalet nybörjare lägre jämfört med höstterminen 2015 till yrkes- och ämneslärarutbildningarna medan antalet var relativt konstant till förskolläraryrket och grundlärarutbildningarna. År 2016 var antalet nybörjare till någon av de fyra lärar- och förskolläraryrken drygt 13 000. Enligt beräkningar från UKÄ (Fortsatt fler söker sig till lärarutbildningen – men långt från det prognostiserade behovet) skulle runt 21 000 personer behöva börja på lärar- och förskolläraryrken varje år.

Diagram 2.44 Antal examina med inriktning mot pedagogik och lärarutbildning 1993–2015 samt totalt antal barn/elever i verksamhetsformerna 1993–2015 samt prognos 2016–2019

Anm.: Antal barn/elever i förskolan, fritidshem, grundskolan, gymnasieskolan, komvux och sfi.
Det stora antalet examinerade som tre års glidande medelvärden.
Källor: Statistiska centralbyrån och Skolverket.

Ett attraktivt yrke

För att på sikt avhjälpa lärar- och förskolläraryrkesbristen är det viktigt att fler väljer att utbilda sig till lärare och förskollärare. Det är också viktigt att de utbildade lärarna och förskollärarna väljer att fortsätta arbeta som lärare och förskollärare. Därför är det angeläget att fortsätta att arbeta för läraryrkets attraktivitet. För att göra en lärarkarriär attraktiv har regeringen bl.a. initierat lärarlönelyftet och vidareutvecklat karriärtjänstsystemet. Regeringen har också gett fyra lärosäten i uppdrag att planera och genomföra en försöksverksamhet i syfte att utveckla samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktisk forskning. För lärare och förskollärare innebär det möjligheter att utöva forskning inom verksamheten och därmed stärka och utveckla yrkesutövningen. Arbetet fortsätter också bl.a. inom ramen för den nationella samlingen för läraryrket inom vilken regeringen tillsammans med berörda parter arbetar för att stärka läraryrkets attraktivitet. Utredningen Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (dir. 2016:76) arbetar i dialog med den nationella samlingen för läraryrket. Utredningen ska bl.a. lämna förslag som syftar till att ge bättre förutsättningar för lärare, förskollärare, rektorer och förskolechefer att utföra sina uppdrag, däribland se över möjligheterna att minska den administrativa arbetsbördan.

För att till viss del motverka lärar- och förskolläraryrkesbristen är det viktigt att det parallellt med de reguljära lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna också finns alternativa, kompletterande sätt att nå en behörighetsgivande examen. Regeringen har därför genomfört ett flertal satsningar utöver fler platser i de reguljära lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna, t.ex. på ytterligare möjligheter för yrkesverksamma att bredda sin behörighet men också för att skapa fler vägar in i lärar- och förskolläraryrkena för personer med annan yrkes- eller utbildningsbakgrund.

2.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Regionala etikprövningsnämnderna i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå, Linköping och Uppsala har fått revisionsberättelse med upplysning av särskild betydelse.

Riksrevisionen har uppmärksammat att nämnderna i årsredovisningen redovisar ett väsentligt underskott i den avgiftsfinansierade verksamheten för etikprövning av forskning som avser människor. Se avsnitt 8.4.

2.7 Miljöledningsrapporter

Statliga myndigheter ska utveckla miljöledningssystem och årligen rapportera sina resultat till regeringen och Naturvårdsverket enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter. I enlighet med förordningen har myndigheterna inom Utbildningsdepartementets område redovisat sina miljöledningsrapporter till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

3 Förskola och grundskola

3.1 Omfattning

Avsnitten om förskola och grundskola omfattar förskola, förskoleklass, fritidshem, grundskola och grundsärskola, specialskola och sameskola.

Utanför skolväsendet bedrivs annan pedagogisk verksamhet i form av pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds.

I de följande avsnitten redovisas främst resultat som avser 2016. När det gäller betyg, meritvärde och provresultat avser uppgifterna läsåret 2015/16. Uppgifter om barn, elever och personal avser läsåret 2016/17. Uppgifterna avseende kostnader för förskola, förskoleklass, grundskola, fritidshem och grundsärskola 2016 bygger på preliminär statistik.

Uppgifter om lärare och annan pedagogisk personal, resultat, resultatindikatorer och statliga insatser för läraryrket redovisas samlat i avsnitt 2 för alla skolformer.

3.2 Mål för området

Målet för verksamhetsområdet är en förskole- och grundskoleutbildning av hög och likvärdig kvalitet. Alla ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt oberoende av kön.

3.3 Resultatredovisning

3.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att mäta måluppfyllelsen för förskolan och grundskolan:

- Deltagande i förskola. Andelen barn i åldern 3–5 år som är inskrivna i förskola.
- Deltagande i förskoleklass. Andelen av alla 6-åringar som är inskrivna i förskoleklass.
- Resultat på nationella prov i grundskola. För grundskolan redovisas andelen elever som nått kravnivån eller fått minst provbetyget Godkänt eller E i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik i årskurs 3, 6 och 9.
- Andelen elever som uppnått kunskapskraven i samtliga grundskolans ämnen i årskurs 9.
- Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9.
- Andelen elever i årskurs 9 som uppnått behörighet till gymnasieskolans nationella program.
- Resultat i internationella studier avseende grundskola som PISA, TIMSS och PIRLS i de fall någon ny studie presenterats sedan föregående års budgetproposition.
- Elevers trygghet i grundskolan.
- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.

Indikatorerna ger inte en heltäckande bild av respektive verksamhet men belyser delar av måluppfyllelse och resultat som regeringen

bedömer är centrala. Redovisningen av resultat inom utgiftsområdet är uppdelad på verksamheter. Inom varje avsnitt redovisas i förekommande fall indikatorer samt övriga resultat. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga. Därutöver finns ett sammanhållet avsnitt (avsnitt 2) om personalens behörighet och utbildning.

3.3.2 Resultat

Förskolan

Förskolan är en frivillig skolform inom skolväsendet. Utbildningen i förskolan ska enligt skollagen (2010:800) stimulera barnens utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att erbjuda barn förskola fr.o.m. ett års ålder i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga ska erbjudas förskola under minst 15 timmar i veckan. Alla barn ska erbjudas avgiftsfri förskola under minst 525 timmar per år fr.o.m. höstterminen det år barnet fyller tre år (allmän förskola).

I förskolans läroplan (Lpfö 98, reviderad 2016) formuleras värdegrund och uppdrag samt mål och riktlinjer för verksamheten.

Hösten 2014 samlades uppgifter in på individnivå för första gången i förskolan. Dessutom samlades uppgifter in från varje huvudman, såväl kommunal som enskild. Tidigare år var det kommunerna som lämnade uppgifter för både kommunal och fristående verksamhet. Vid denna första insamling har dock ett visst bortfall uppstått för vissa enskilda huvudmän. Detta innebär ett tidsseriebrott vilket försvårar möjligheterna att göra rättvisande jämförelser över tid. Hösten 2016 lämnade 99 procent av alla huvudmän uppgifter om verksamheten.

Barn och personal

Hösten 2016 var 501 000 barn inskrivna i förskolan. Av alla barn i förskolan var 48,4 procent flickor och 51,6 procent pojkar, vilket följer könsfördelningen i befolkningen för barn i

förskoleålder. Drygt hälften av alla inskrivna barn i förskolan var 1–3 år. Av landets alla 1–5-åringar var 84 procent inskrivna i förskolan. Under den senaste tioårsperioden har andelen inskrivna barn ökat i alla åldersgrupper. Samtidigt finns det rapporter som pekar på att andelen barn som är inskrivna i förskolan från socioekonomiskt utsatta områden är mindre än i andra områden.²⁵ Sett till det totala antalet inskrivna barn i förskolan är andelen pojkar marginellt större än andelen flickor i såväl kommunala som fristående förskolor.

Hösten 2016 fanns det nästan 16 200 nyinvandrade barn, och knappt 6 000 barn med okänd bakgrund som var inskrivna i förskolan. Med begreppet nyinvandrad avses enbart folkbokförda barn som är födda utomlands, som har båda föräldrarna födda utomlands, och som har kommit till landet under de senaste fyra åren. Med barn med okänd bakgrund avses barn som saknar personnummer i registren. En anledning till att det saknas personnummer kan vara att barnet inte är folkbokfört i Sverige. I gruppen barn med okänd bakgrund återfinns bl.a. barn som nyligen kommit till Sverige genom anhöriginvandring eller barn som söker asyl. Även barn som vistas i landet utan stöd av myndighetsbeslut eller författning återfinns i gruppen barn med okänd bakgrund liksom barn med skyddade personuppgifter.

Nyinvandrade och barn med okänd bakgrund motsvarar ungefär 4,4 procent av de inskrivna barnen i förskolan. Detta är en ökning med 19 procent jämfört med 2015 då motsvarande siffra var 3,7 procent av de inskrivna barnen. Den största ökningen återfinns inom gruppen barn med okänd bakgrund, som har ökat med 47 procent jämfört med 2015 då det fanns knappt 4 100 barn inom den gruppen. Andelen nyinvandrade barn har ökat med 13 procent från 2015 då drygt 14 300 barn var nyinvandrade. Kommunala förskolor har en större andel inskrivna barn som är nyinvandrade eller har okänd bakgrund än förskolor med enskild huvudman, 4,7 jämfört med 3,5 procent.

²⁵ Förskolan – En god investering i jämlika livsvillkor, Delrapport från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg, Rapport 2014, Göteborgs kommun.

Under 2016 gick det i genomsnitt 5,2 barn per årsarbetare, vilket är en siffra som har legat relativt konstant under en längre tid. När det gäller barngruppernas storlek (antal inskrivna barn per avdelning) gick det i genomsnitt 15,9 barn per grupp 2016 (15,8 i kommunala förskolor och 16,0 i fristående förskolor), vilket är en minskning med 0,8 barn jämfört med 2015. Både de kommunala och de fristående förskolorna har minskat sina gruppstorlekar. Sammantaget är 2016 års genomsnitt det lägsta sedan 1992.

År 2016 fanns det 97 300 årsarbetare i förskolan, vilket är en ökning med 3,3 procent från 2015. De största personalgrupperna var förskollärare och lärare (41 procent) och barnskötare (20 procent). 28 procent hade ingen utbildning för arbete med barn, vilket är en ökning med 4 procentenheter sedan 2014. Könsfördelningen bland personalen i förskolan är mycket ojämn: drygt fyra procent av årsarbetarna var män. Andelen har varit i stort sett konstant under de senaste tio åren. I fristående förskolor var andelen män 6,3 procent och i kommunala förskolor 3,9 procent 2016.

Andelen barn i fristående förskolor var störst i förortskommuner till storstäder

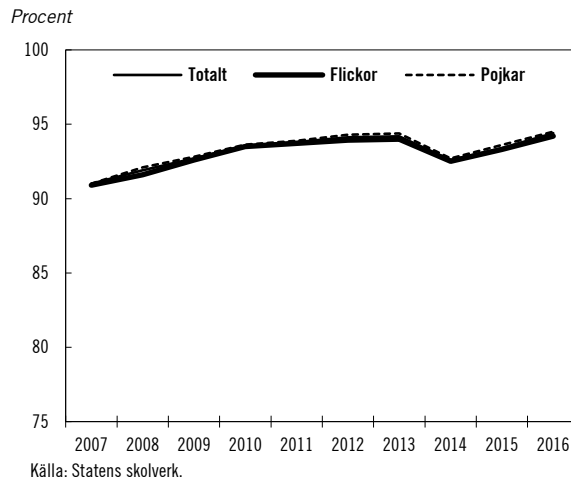
Av alla barn i förskolan 2016 gick ca 20 procent i en fristående förskoleenhet. Det är vanligast med fristående förskolor i förortskommuner till storstäder. I kommungruppen förortskommuner till storstäder gick i genomsnitt 32 procent av förskolebarnen i en fristående förskola. I den kommungrupp där kommunerna i genomsnitt hade den minsta andelen barn i fristående förskolor, varuproducerande kommuner, gick 8 procent av förskolebarnen i en fristående förskola. I 47 kommuner fanns det inga förskolor i enskild regi.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskolan uppgick till 71,7 miljarder kronor 2016. Detta innebär en ökning med 4,2 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per barn beräknas ha uppgått till i genomsnitt 144 300 kronor 2016, vilket är en ökning med 2,7 procent.

Indikator: Deltagande i förskola

Diagram 3.1 Andelen barn i åldern 3–5 år inskrivna i förskola

Andelen inskrivna barn i förskolan ökade fram till 2013. År 2014 var andelen barn i åldrarna 3–5 år som var inskrivna i förskolan 92,6 procent och 2015 var andelen 93,4 procent. Skälet till förändringen mellan 2013 och 2014 bedöms vara det tidsseriebrott som uppstått genom att statistiken samlats in på ett nytt sätt fr.o.m. 2014. Andelen barn i åldrarna 3–5 år som var inskrivna i förskolan 2016 var 94,4 procent. Över tid har andelen pojkar som varit inskrivna i förskolan varit något större än andelen flickor. För 2016 var det 94,5 procent av pojkarna och 94,2 procent av flickorna.

Annan pedagogisk verksamhet

Annan pedagogisk verksamhet består av pedagogisk omsorg (bl.a. familjedaghem och flerfamiljslösningar), öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under kvällar, nätter och helger.

Enligt skollagen ska kommunerna sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det. Förskolans läroplan och de mål som beskrivs där ska vara vägledande för pedagogisk omsorg.

Kommunen ska också sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds (obekväm arbetstid) i den omfattning som det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt.

Från och med höstterminen det år då eleven fyller tio år får kommunerna erbjuda öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem.

Barn i pedagogisk omsorg

I pedagogisk omsorg deltar framför allt de yngre barnen. I takt med att en allt större andel barn går i förskolan har andelen barn i pedagogisk omsorg minskat. Andelen av alla barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i pedagogisk omsorg var 2,0 procent under 2016. Fem år tidigare var denna andel 3,1 procent. Andelen har sedan dess stadigt minskat. Antalet barn som hösten 2016 var inskrivna i pedagogisk omsorg var ca 12 500, att jämföra med ca 19 400 hösten 2011.

Öppna förskolor och öppna fritidsverksamheter

Hösten 2016 fanns det totalt 494 öppna förskolor i landet. Antalet öppna förskolor har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 470 och 494 enheter. Öppna förskolor erbjöds i 215 kommuner 2016. Det är fler kommuner än någon gång under den senaste tioårsperioden. Hösten 2016 fanns det 628 öppna fritidsverksamheter. Antalet öppna fritidsverksamheter har under den senaste tioårsperioden varierat mellan 580 och 676 verksamheter.

Antalet kommuner som erbjuder omsorg under kvällar, nätter och helger fortsätter att öka

Hösten 2016 var ca 5 600 barn i åldern 1–12 år inskrivna i omsorg under obekvämt arbetstid, dvs. vardagar mellan klockan 19–06 och på helger. Detta innebär en ökning under den senaste tioårsperioden. Drygt 3 200 barn var inskrivna i omsorg under obekvämt arbetstid 2006.

Det var 208 kommuner som erbjöd sådan omsorg hösten 2016, vilket nästan är en fördubbling jämfört med 2006 då 116 kommuner erbjöd denna form av omsorg. Denna utveckling är positiv ur jämställdhetssynpunkt i och med att denna omsorg förbättrar i synnerhet kvinnors möjlighet till förvärvsarbete.

Kostnader

De totala kostnaderna för pedagogisk omsorg var ca 1,5 miljarder kronor 2016. Detta innebär en minskning med 8,2 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per barn beräknas ha uppgått till i genomsnitt 113 600 kronor, vilket är en minskning med 0,6 procent i jämförelse med föregående år.

Förskoleklassen

Förskoleklassen är en frivillig skolform inom skolväsendet. Utbildningen i förskoleklassen ska enligt skollagen stimulera elevernas utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Utbildningen är avgiftsfri och ska omfatta minst 525 timmar per år, vilket motsvarar ca tre timmar per skoldag. För förskoleklassen gäller läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11, reviderad 2016). Läroplanen innehåller värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer samt ett avsnitt om förskoleklassen.

Elever och personal

Läsåret 2016/17 gick 122 818 elever i förskoleklass, vilket är det största antalet sedan skolformens införande hösten 1998. Nästan samtliga, 98,2 procent, var elever som fyllde sex år under 2016. Av alla elever i förskoleklass gick 10,4 procent i en verksamhet med enskild huvudman, vilket är en minskning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående år.

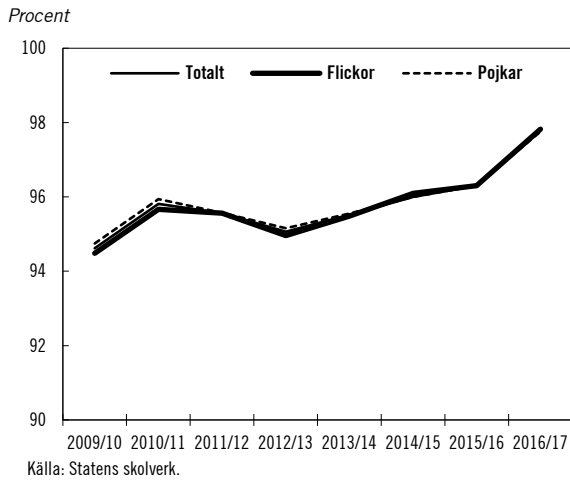
I förskoleklassen tjänstgjorde 11 800 personer läsåret 2016/17, vilket motsvarar knappt 7 400 heltidstjänster. De största personalgrupperna var förskollärare (52 procent) och lärare (22,5 procent). Utöver dessa fanns också fritidspedagoger och fritidsledare. Omräknat till årsarbetare var 93 procent kvinnor och 7 procent män.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskoleklass uppgick till ca 6,8 miljarder kronor 2016, vilket är en ökning med 7 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per elev var i genomsnitt ca 57 500 kronor, vilket är en ökning med 2,8 procent.

Indikator: Deltagande i förskoleklass

Diagram 3.1 Andelen 6-åringar inskrivna i förskoleklass

Diagrammet visar att läsåret 2016/17 var 97,8 procent av landets sexåringar inskrivna i förskoleklass²⁶, vilket är den största andelen sedan hösten 1998 då skolformen infördes. Av de inskrivna läsåret 2016/17 var 51 procent pojkar och 49 procent flickor. De sexåringar som inte var mottagna i förskoleklassen återfanns bl.a. i förskolan eller i grundskolans årskurs 1. Andelen av alla sexåringar som var mottagna i förskolan var 1,1 procent 2016. Läsåret 2016/17 var 1 159 elever (1,0 procent) 6 år eller yngre i grundskolans årskurs 1, vilket är en minskning jämfört med föregående läsår då andelen var 1,1 procent. Cirka 1,7 procent av alla sexåringar återfanns varken i förskoleklass, förskolan eller i årskurs 1 i grundskolan.

Grundskolan

Utbildningen i grundskolan ska enligt skollagen syfta till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla deras förmåga att tillägna sig dessa. Vidare ska utbildningen förbereda eleverna för aktiva livsval och ligga till grund för fortsatt

²⁶ I Statistiska centralbyråns befolkningsregister saknas barn som ännu inte är folkbokförda. Dessa barn finns dock med i statistiken för inskrivna elever i förskoleklassen med s.k. okänd bakgrund. Barn med okänd bakgrund saknar personnummer i registret, som t.ex. asylsökande barn. Detta innebär att statistiken inte redovisar att ca 1,7 procent av alla folkbokförda sexåringar 2016, ca 2 000 barn, inte deltog i någon skolform.

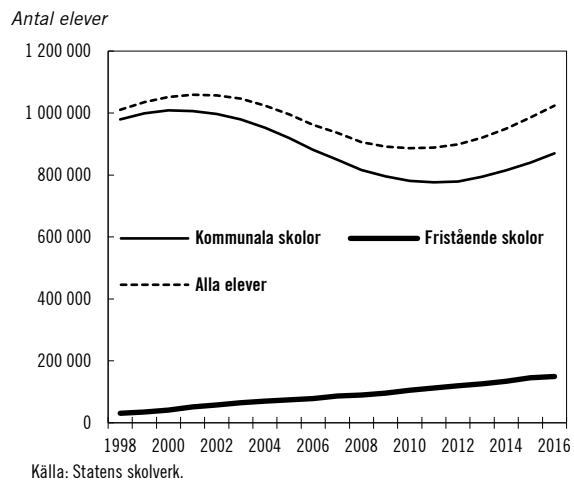
utbildning. Lika tillgång till utbildning och likvärdig utbildning är fundament i skollagen, liksom att elever i behov av stöd och särskilt stöd har rätt till sådant stöd.

För grundskolan gäller läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11, reviderad 2016).

Elever och skolor

Elevantalet i grundskolan minskade kontinuerligt mellan läsåren 2001/02 och 2010/11. Därefter har elevantalet ökat och uppgick läsåret 2016/17 till ca 1 024 000 elever, vilket var en ökning med nära 38 300 elever jämfört med föregående läsår.

Diagram 3.2 Elevutveckling i grundskolan

Läsåret 2016/17 uppgick antalet nyinvandrade elever i grundskolan till 56 500, vilket motsvarar en andel om 5,6 procent. Motsvarande antal och andel elever med okänd bakgrund uppgick till 23 600 och 2,3 procent. Såväl nyinvandrade elever som elever med okänd bakgrund är ojämnt fördelade över landet mellan olika huvudmän och skolenheter. 95 procent av de nyinvandrade eleverna och eleverna med okänd bakgrund gick i kommunala skolenheter läsåret 2016/17. Hösten 2016 var knappt 9 procent av eleverna i kommunala skolenheter nyinvandrade eller hade okänd bakgrund. Motsvarande andel för elever i skolenheter med enskild huvudman var 2,9 procent. Andelen nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund var högst i glesbygds- och varuproducerande kommuner.

Av alla elever i grundskolan läsåret 2016/17 var andelen flickor 48,3 procent och andelen pojkar 51,7 procent. Av eleverna i kommunala skolor var 47,9 procent flickor och 52,1 procent pojkar. Motsvarande andel för fristående skolor

var 50,4 procent flickor och 49,6 procent pojkar. Det är således något fler flickor än pojkar som väljer en fristående grundskola. Detta förhållande gällde även tidigare läsår. Andelen elever som går i fristående grundskolor var ca 15 procent.

Läsåret 2016/17 fanns det 4 007 kommunala skolenheter och 820 skolenheter med enskild huvudman inom grundskolan.

Lärare

I grundskolan arbetade omräknat till heltidstjänster 85 300 lärare läsåret 2016/17, vilket är en ökning med 6 procent jämfört med föregående läsår, då motsvarande siffra uppgick till drygt 80 500. Tre av fyra lärare i grundskolan är kvinnor. Lärartätheten, dvs. antalet elever per lärare (heltidstjänster), var 12,0 i grundskolan (11,8 i grundskolor med kommunal huvudman och 13,3 i grundskolor med enskild huvudman). Jämfört med föregående läsår innebär det en marginell förbättring, men samtidigt har elevernas tillgång till lärare med pedagogisk högskoleexamen försämrats.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundskolan 2016 uppgick till ca 103,6 miljarder kronor, vilket är en ökning med 9,1 procent jämfört med 2015. Kostnaden per elev var i genomsnitt 103 600 kronor 2016, vilket är en ökning med 4,9 procent jämfört med föregående år. Därtill uppgick kostnaden för skolskjuts till drygt 3 miljarder kronor.

Indikator: Resultat på nationella prov

Nationella prov genomförs i vissa ämnen i årskurs 3, 6 och 9. Även i specialskolans årskurs 4, 7 och 10 samt i sameskolans årskurs 3 och 6 genomförs nationella prov. Syftet med proven är att de ska användas för att ge information för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och, för de årskurser där det finns betyg, även ge stöd för betygs-sättningen. Proven bidrar därmed till att ge underlag för en analys av i vilken utsträckning målen för utbildningen nås. Dock ger provresultaten inte en heltäckande bild av elevernas kunskaper i ett ämne eftersom alla delar av kursplanen inte prövas.

I årskurs 3 genomfördes nationella prov första gången 2010 och i årskurs 6 genomfördes proven

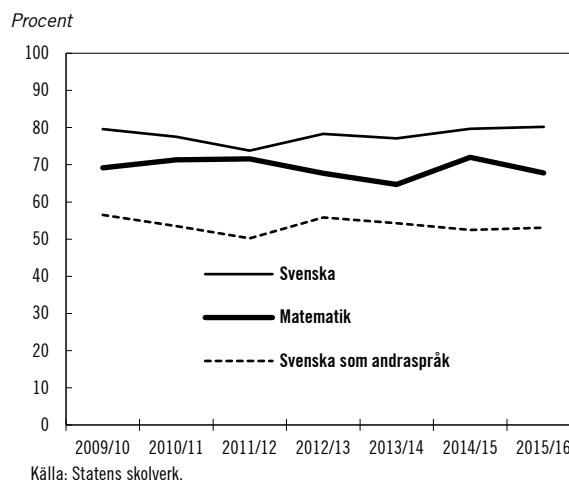
första gången våren 2012. Som indikator på målpuppfyllelse kommer andelen elever, uppdelat på flickor och pojkar, som har nått kravnivån eller fått minst provbetyget E på de nationella proven i svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik att användas. Övriga resultat på nationella prov redovisas i tabell 3.1. För att kunna göra överskådliga jämförelser över tid när det gäller årskurserna 6 respektive 9 kommer andelen som har fått minst provbetyget E (tidigare betyget Godkänt) att redovisas.

Genomgående för provresultaten för redovisade ämnen är att de är högre, sett till uppnådd krav- eller godkändnivå, i årskurs 9 än i årskurs 6 och 3, att resultaten för svenska som andraspråk ligger lägre än för övriga redovisade ämnen samt att flickor har bättre resultat än pojkar.

Årskurs 3

Nationella prov i årskurs 3 genomfördes våren 2009 i form av en obligatorisk utprövning. Proven infördes läsåret 2009/10. Andelen av de elever som gjorde samtliga delprov och som nådde kravnivån på samtliga delprov läsåren 2009/10–2015/16 framgår av diagram 3.4.

Diagram 3.4 Andelen elever som nådde kravnivån i nationella prov i årskurs 3

Diagrammet visar att andelen elever som har genomfört samtliga delprov och har nått kravnivån på samtliga delprov i matematik uppgick till 67,8 procent läsåret 2015/16, vilket är mindre än läsåret 2009/10 då andelen var 69,2 procent. I svenska var andelen något större läsåret 2015/16, 80,2 procent jämfört med 79,6 procent 2009/10. I svenska som andraspråk var andelen mindre läsåret 2015/16, 53,1 procent jämfört med 56,5 procent 2009/10. Resultatet på

proven som genomfördes våren 2016 visar att av de elever som gjorde alla delprov uppnådde flickorna kravnivåerna i matematik i något högre utsträckning än pojkarna och i betydligt högre utsträckning i svenska och svenska som andraspråk.

Årskurs 6

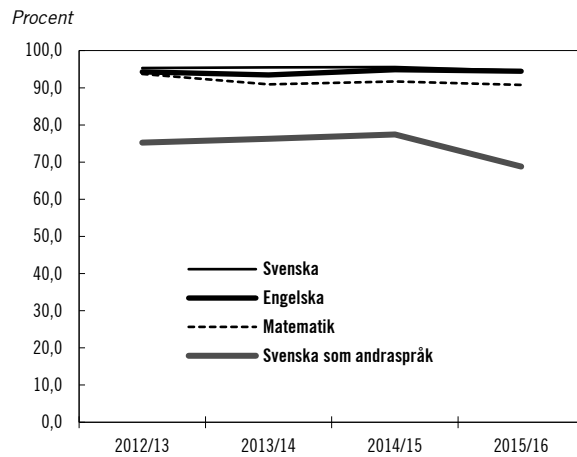
Nationella prov i årskurs 6 genomfördes första gången våren 2012. Här redovisas andelen elever som genomfört samtliga delprov och fått minst det sammanvägda provbetyget E, vilket motsvarar ett godkänt resultat, som indikator på måluppfyllelse i årskurs 6.

Under våren 2016 genomfördes nationella prov i årskurs 6 i ämnena matematik, engelska och svenska eller svenska som andraspråk. För samtliga ämnen var det en större andel flickor än pojkar som fick minst betyget E.

I matematik fick 90,8 procent av eleverna som genomfört samtliga delprov 2016 minst provbetyget E. Motsvarande andel var 94,4 procent i engelska, 94,5 procent i svenska och 68,8 procent i svenska som andraspråk. Högst genomsnittligt provbetyg fick eleverna i engelska. Där hade 46 procent ett A eller ett B i provbetyg. Jämfört med tidigare år visar provresultaten i svenska som andraspråk på en tydlig nedgång (diagram 3.5).

Andelen elever som fick minst betyget E på det delprov som prövar läsförståelse i svenska var något lägre än det sammanvägda provbetyget. I delprovet som prövar läsförståelse i svenska var det 92,5 procent (95,6 procent av flickorna och 89,5 procent av pojkarna) som fick minst betyget E och i svenska som andraspråk var det 60,6 procent (66,2 procent av flickorna och 55,8 procent av pojkarna).

Diagram 3.5 Andelen elever som fått minst provbetyget E i nationella prov i årskurs 6

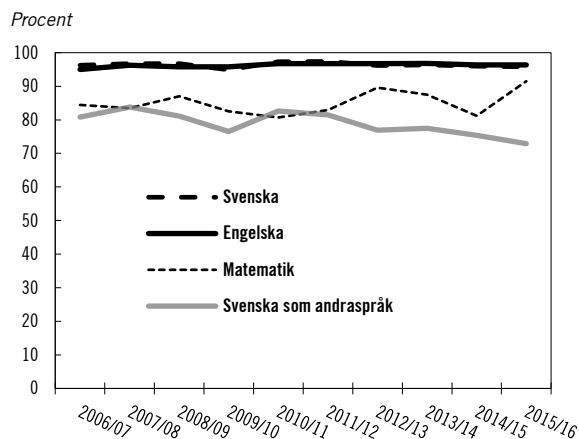
Anm.: De nationella proven i årskurs 6 som genomfördes läsåret 2011/12 var utformade på ett annat sätt än de senare proven och var då inte konstruerade för att ge ett sammanvägt provbetyg för de olika ämnena.

Källa: Statens skolverk.

Årskurs 9

Andelen elever som läsåret 2015/16 fick minst provbetyget E var störst i svenska och engelska där andelen var 95,8 respektive 96,4 procent. I matematik och svenska som andraspråk var andelen elever som fick minst provbetyget E 91,5 respektive 72,9 procent. Högst genomsnittligt provbetyg fick eleverna i engelska. Där hade 43,5 procent ett A eller ett B i provbetyg, vilket är en ökning med nära 2 procentenheter från föregående år.

Andelen elever som fick minst betyget E på det delprov som prövar läsförståelse var dock mindre än det sammanvägda provbetyget. I delprovet som prövar läsförståelse i svenska var det 92,6 procent (95,6 procent av flickorna och 89,8 procent av pojkarna) och i svenska som andraspråk var det 60,7 procent (66,3 procent av flickorna och 56,3 procent av pojkarna).

Diagram 3.6 Andelen elever som fått minst provbetyget godkänt respektive E i nationella prov i årskurs 9

Källa: Statens skolverk.

Andelen elever som fått minst provbetyget E i de nationella proven i årskurs 9 ligger konstant högre för proven i svenska och engelska (ca 96 procent).

I engelska har andelen elever som fick minst provbetyget E ökat med 1,4 procentenheter jämfört med andelen elever som fick motsvarande betyg (minst Godkänt) läsåret 2006/07.

I matematik har andelen elever som fått minst provbetyget E (motsvarande tidigare Godkänt) varierat över åren med drygt tio procentenheter. Resultatet från 2015/16 är dock det högsta på tio år, med 91,5 procent andel elever som fått minst provbetyget E.

Även i svenska som andraspråk varierar resultaten över åren med drygt tio procentenheter, fast med en fallande kurva. Läsåret 2015/16 uppgick andelen elever som fått minst provbetyget E till 72,9 procent medan motsvarande siffra läsåret 2006/07 var 80,8.

Tabell 3.1 visar andelen elever som fått minst betyget E i de nationella proven i årskurs 9 våren 2016 fördelat på kön. Andelen är störst i samhällskunskap och engelska, 97,1 respektive 96,4 procent. Minst var andelen i svenska som andraspråk (72,9 procent).

Flickor har bättre resultat i samtliga ämnen där det finns nationella prov. Läsåret 2015/16 hade flickorna bättre resultat även i matematik där pojkarna tidigare år har haft marginellt bättre resultat än flickorna. Störst är skillnaden mellan pojkars och flickors resultat i svenska som andraspråk och religionskunskap.

Tabell 3.1 Andelen elever 2015/16 som fått minst betyget E i provbetyg i årskurs 9, procent

Ämne	Samtliga	Flickor	Pojkar
Svenska	95,8	97,7	93,9
Svenska som andraspråk	72,9	76,8	69,7
Matematik	91,5	91,6	91,5
Engelska	96,4	96,7	96,1
Biologi	91,3	93,3	89,4
Fysik	90,6	91,3	89,9
Kemi	92,1	93,8	90,4
Geografi	92,7	93,2	92,2
Historia	88,3	89,0	87,6
Religionskunskap	94,4	96,7	92,3
Samhällskunskap	97,1	98,1	96,2

Källa: Statens skolverk.

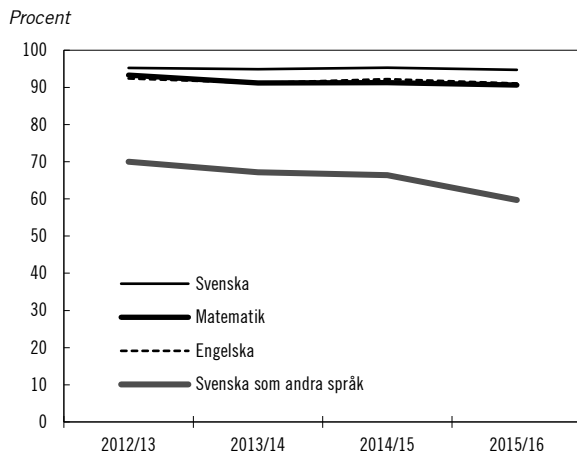
Indikator: Betyg och meritvärden

I målet för området förskola och grundskola ingår att alla flickor och pojkar ska ges förutsättningar att nå de nationella målen för utbildningen. Den indikator som ligger närmast till hands för att följa denna del av målet när det gäller grundskolan är andelen elever som fått minst betyget E i samtliga ämnen i slutbetyget i årskurs 9. Måluppfyllelsen har följts under många år för elever som lämnar årskurs 9. Från och med läsåret 2012/13 har betyg från årskurs 6 införts vilket nu gör det möjligt att följa och avläsa trender över måluppfyllelsen för elever som lämnar denna årskurs.

Årskurs 6

Andelen elever som fått minst E i betyg i årskurs 6 ligger högre i svenska, matematik och engelska (91–95 procent) än i svenska som andraspråk (60 procent). Betygen ligger på en relativt jämn nivå för de fyra år betyg har lämnats i årskurs 6.

Diagram 3.7 Andelen elever som fått minst betyget E i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska i årskurs 6

Källa: Statens skolverk.

Tabell 3.2 visar andelen elever som fått minst betyget E i betyg i årskurs 6 våren 2016 fördelat på kön. Bland de ämnen som redovisas i tabellen är andelen störst i svenska och samhällskunskap, 94,7 respektive 94,5 procent. Minst var andelen i svenska som andraspråk (59,7 procent). Även betygen i matematik och engelska utmärker sig genom en lägre andel, 90,6 respektive 91,1 procent.

Flickor har bättre resultat än pojkar i samtliga ämnen. Störst är skillnaderna i svenska som andraspråk (11,2 procentenheter) och svenska (5,0 procentenheter). Minst är skillnaden mellan flickor och pojkar i engelska (1,7 procentenheter).

Tabell 3.2 Andelen elever 2015/16 som fått minst betyget E i årskurs 6, procent

Ämne	Samtliga	Flickor	Pojkar
Svenska	94,7	97,2	92,3
Svenska som andraspråk	59,7	65,9	54,7
Matematik	90,6	91,6	89,7
Engelska	91,1	91,9	90,2
Biologi	94,3	95,7	92,9
Fysik	93,7	94,9	92,5
Kemi	93,6	94,9	92,3
Samhällskunskap	94,5	95,8	93,3
Historia	93,7	95,1	92,4
Geografi	93,9	95,2	92,7
Religionskunskap	94,4	95,9	92,9

Källa: Statens skolverk.

Årskurs 9

Antalet elever som våren 2016 avslutade årskurs 9 uppgick till ca 105 500 elever, vilket kan jämföras med 97 700 elever våren 2015. Ökningen grundar sig på att antalet elever med okänd bakgrund respektive nyinvandrade elever samt elever födda i Sverige har ökat (begreppen definieras i avsnittet Förskola). Antalet elever med okänd bakgrund i årskurs 9 ökade mest, från drygt 1 000 elever vårterminen 2015 till 5 400 elever vårterminen 2016. Motsvarande ökning för nyinvandrade elever var från närmare 4 200 elever till 5 000 elever. Antalet elever födda i Sverige ökade med närmare 2 400 jämfört med våren 2015.

Förändringen i elevsammansättningen i årskurs 9, tillsammans med svårigheter att betygssätta elever som kommit till Sverige kort tid innan slutbetygen sattes, gör att resultaten inte är direkt jämförbara med tidigare år.

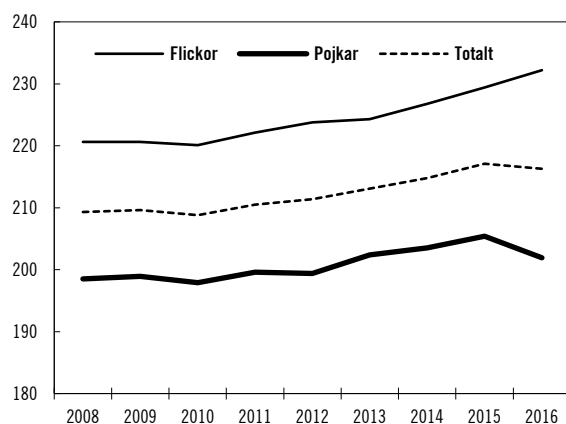
Andelen elever som vårterminen 2016 fick minst betyget E i alla ämnen i årskurs 9 uppgick till 74,2 procent, vilket är en minskning jämfört med föregående år då motsvarande siffra uppgick till 77,0 procent. Förändringarna mellan åren har tidigare varit relativt små och siffran har legat på mellan ca 76 och 77 procent.

Det finns skillnader i måluppfyllelse mellan de olika ämnena. Ämnen där störst andel elever uppnår kunskapskraven är svenska, slöjd, bild samt moderna språk, såväl inom ramen för elevens val som inom språkval. Skillnaden mellan flickor och pojkar har varit i stort sett oförändrad de senaste åren. Störst är skillnaden i svenska som andraspråk, bild, kemi, religionskunskap, svenska och moderna språk, där kunskapskraven nåddes av mellan 4,5 och 2,3 procentenheter fler av flickorna än av pojkarna.

En elevs meritvärde beräknas som summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen samt fr.o.m. läsåret 2013/14 även betygsvärdet i moderna språk inom ramen för språkval (betygsskalan som infördes 2011/12 och som första gången användes för slutbetyg från grundskolan 2012/13 ger poäng enligt följande: A 20 poäng, B 17,5 poäng, C 15 poäng, D 12,5 poäng och E 10 poäng).

Diagram 3.8 Genomsnittligt meritvärde i årskurs 9

Meritvärde

Anm.: Indikatorns jämförbarhet över tid är begränsad, bl.a. genom ny läroplan och betygsskala från 2011 som har fler betygssteg vilket innebär att eleverna har möjlighet att få fler poäng (högre meritvärde) än tidigare. Första gången reformerna gällde för elever som avslutade årskurs 9 var våren 2013. Från och med 2013/14 kan även de elever som får godkänt slutbetyg i årskurs 9 i ett modernt språk få ytterligare 10–20 poäng, vilket innebär att dessa elever maximalt kan få ett meritvärde på 340. I diagrammet visas dock det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 16 ämnen.

Källa: Statens skolverk.

Det genomsnittliga meritvärdet för både flickor och pojkar har ökat kontinuerligt sedan 2008 (med undantag för 2010 då det sjönk något) fram till 2016 då trenden stannat av. Våren 2016 var det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 16 ämnen 216,3 meritpoäng, vilket är en minskning med 0,7 poäng jämfört med våren 2015. Exkluderas resultaten för elever med okänd bakgrund visas i stället en ökning jämfört med motsvarande elevgrupp 2015.

Sedan det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet infördes läsåret 1997/98 har det genomsnittliga meritvärdet successivt ökat. Den totala ökningen uppgår till ca 15 meritpoäng. Från och med läsåret 2013/14 kan de elever som fått slutbetyget A–E i ett modernt språk få ytterligare 10–20 meritpoäng, vilket innebär att dessa elever kan få ett meritvärde på maximalt 340 poäng. Det genomsnittliga meritvärdet beräknat på 17 ämnen var 224,1 meritpoäng våren 2016.

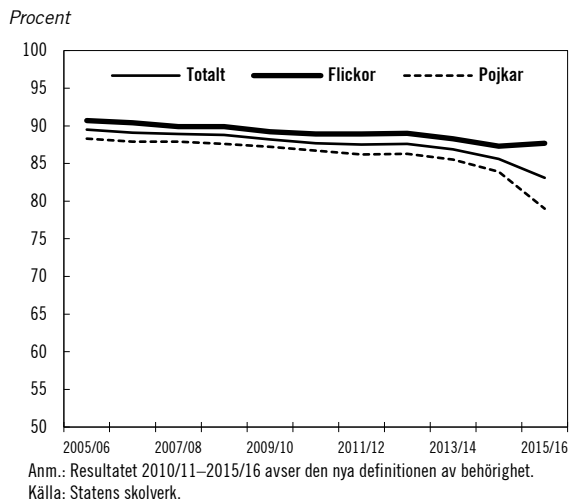
Skillnaden i genomsnittligt meritvärde mellan flickor och pojkar har varit i stort sett oförändrad de senaste åren, ca 22–24 meritpoängs skillnad, men 2016 var skillnaden 30 meritpoäng (16 ämnen). Skillnaden igenomsnittligt meritvärde mellan flickor och pojkar 2016 beräknat på 17 ämnen var 32 meritpoäng.

Indikator: Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Grundskolan ska förbereda eleverna för vidare studier antingen på ett högskoleförberedande program eller på ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Andelen elever som är behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan är en viktig indikator på resultat och måluppfyllelse i grundskolan.

Tidigare krävdes lägst betyget Godkänt i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, matematik och engelska för att vara behörig till samtliga nationella program i gymnasieskolan. Från och med höstterminen 2011 har behörighetskraven skärpts. De nya behörighetsbestämmelserna innebär att det för yrkesprogrammen krävs lägst betyget E i ovanstående ämnen och i ytterligare fem ämnen (inte reglerat vilka), medan det för högskoleförberedande program krävs lägst betyget E i ovanstående ämnen och i ytterligare nio ämnen. För ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen samt det humanistiska programmet ska fyra av de ytterligare ämnena vara geografi, historia, samhällskunskap och religionskunskap. För naturvetenskaps- och teknikprogrammen ska tre av de ytterligare ämnena vara biologi, fysik och kemi. För det estetiska programmet är de nio ämnena inte reglerade.

De indikatorer som nu används är dels andelen elever som är behöriga till yrkesprogram, dels andelen elever som är behöriga till respektive högskoleförberedande gymnasieprogram. Detta innebär ett tidsseriebrott vid jämförelser med tidigare år. Men eftersom måluppfyllelsen i ämnet matematik – för vilket lägst betyget E krävs – både nu och tidigare haft störst betydelse för om eleven blir behörig till gymnasieskolans nationella program kan ändå en trendjämförelse göras mellan det tidigare gymnasiebehörighetsmättet och måttet som anger andelen elever som är behöriga till yrkesprogrammen.

Diagram 3.9 Behörighet till något av gymnasieskolans nationella program

Andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program har minskat sedan 2006, både bland flickor och bland pojkar. Våren 2016 var 83,1 procent av eleverna som gick ut grundskolan behöriga till yrkesprogrammen, vilket kan jämföras med 85,6 procent våren 2015. Av eleverna i årskurs 9 läsåret 2015/16 var 79,4 procent behöriga till gymnasieskolans naturvetenskaps- och teknikprogram, vilket var något färre än läsåret 2014/15 då 82,3 procent var behöriga. Skillnaden mellan flickors och pojkars behörighet till gymnasieskolans naturvetenskaps- och teknikprogram har de senaste åren varit ca fyra procentenheter, men uppgick under läsåret 2015/16 till 9,5 procentenheter. Resultat-skillnaden mellan flickors och pojkars behörighet (omkring 9 procentenheter) gällde i stort sett även för de andra av gymnasieskolans nationella program läsåret 2015/16.

Även om andelen elever som är behöriga till gymnasieskolans nationella program totalt sett har sjunkit med 2,5 procentenheter jämfört med våren 2015 visar en uppdelning utifrån elevernas bakgrund att den lägre andelen behöriga gäller elever med okänd bakgrund, från 13 procent våren 2015 till 4 procent våren 2016. Andelen nyinvandrade elever som var behöriga har ökat från 26 procent våren 2015 till 30 procent våren 2016. Även bland elever födda i Sverige har andelen behöriga till något av gymnasieskolans nationella program ökat mellan våren 2015 och 2016, från 90 till 91 procent.

Elevens bakgrund har stor betydelse för studieresultaten. Elever med utländsk bakgrund har olika förutsättningar att uppnå behörighet

till gymnasieskolan, bl.a. beroende på hur många år de gått i svensk grundskola. Andelen behöriga om man ser till hela gruppen elever som invandrat efter ordinarie skolstart, dvs. sju års ålder, har sjunkit över tid. För de senaste tre åren visar dock resultaten att det bland eleverna som invandrat under grundskolans årskurs 1–5 skett en ökning av andelen behöriga. Och under det senaste året har andelen behöriga även ökat bland de elever som invandrat under grundskolans årskurs 6–9. Samtidigt är andelen elever som uppnår behörighet till gymnasieskolan betydligt mindre bland de elever som invandrat efter sju års ålder än bland övriga elever. Av elever som invandrat till Sverige före sju års ålder hade 88,8 procent uppnått behörighet till yrkesprogrammen våren 2016. Motsvarande andel för elever som invandrat till Sverige efter sju års ålder var 50,8 procent.

Skillnaderna i behörighet till gymnasieskolans nationella program är även stora mellan de 38 områden som har identifierats som särskilt socialt utsatta och riket totalt. Läsåret 2014/15 var 70 procent av eleverna som gick ut årskurs 9 behöriga till gymnasieskolans nationella program i de utsatta områdena, jämfört med knappt 86 procent i hela riket. Skillnaderna mellan de 38 utsatta områdena är också stora. Statistik för läsåret 2015/16 avseende dessa områden publiceras i slutet av 2017.

Indikator: Resultat i internationella studier avseende grundskola

PISA

PISA (Programme for International Student Assessment) är en internationell studie organiserad av OECD som jämför 15-åringars kunskaper och färdigheter i matematik, naturvetenskap och läsförståelse. Studien startade 2000 och har sedan dess genomförts vart tredje år.

Resultaten från den senaste mätningen (från 2015) presenterades i december 2016. I PISA deltog samtliga OECD-länder och dessutom länder som inte är medlemmar i OECD. Totalt deltog ca 540 000 15-åringar från 72 länder eller regioner. I Sverige deltog knappt 5 500 elever från 202 skolor. Förutom att jämföra kunskaper och färdigheter syftar PISA också till att öka förståelsen för orsakerna till och konsekvenserna av observerade skillnader i förmåga, bl.a. med hjälp

av en stor mängd bakgrundsinformation som samlas in i elev- och skolenkäter. Genom att undersöka dessa samband i internationella jämförande studier kan länderna identifiera svaga och starka sidor hos det egna systemet. PISA 2015 genomfördes för första gången som ett datorbaserat prov.

PISA-undersökningen för 2015 visade på ett positivt trendbrott där svenska elever fick ett förbättrat resultat i matematik och läsförståelse jämfört med PISA 2012. I naturvetenskap visade resultaten inte på en signifikant förbättring. Sverige presterade över OECD:s genomsnitt i läsförståelse och jämfört med övriga OECD-länder presterade Sverige på en genomsnittlig nivå i både naturvetenskap och matematik. Detta ska jämföras med PISA 2012 då Sveriges resultat låg under OECD:s genomsnitt i samtliga kunskapsområden.

Sveriges resultat i samtliga tre kunskapsområden låg i stort sett på samma nivå i PISA 2015 som i PISA 2009. Sveriges resultat inom läsförståelse och matematik var i PISA 2015 på samma nivå som PISA 2009. I läsförståelse och matematik var den genomsnittliga resultatnivån fortfarande lägre än den var i PISA 2000 respektive PISA 2003, då dessa kunskapsområden var huvudområde i PISA för första gången. I naturvetenskap finns ingen statistiskt signifikant skillnad mellan resultaten i PISA 2015 och PISA 2006, då naturvetenskap var huvudområde för första gången.

I PISA definieras likvärdighet som möjligheten för alla elever, oavsett skilda förutsättningar, att få tillgång till och tillgodogöra sig en högkvalitativ utbildning. Jämfört med PISA 2006 har likvärdigheten försämrats vad gäller fem av sju indikatorer i PISA 2015. Inte någon indikator visade på en förbättring. För OECD i genomsnitt presterade pojkar bättre resultat i både naturvetenskap och matematik, medan flickor presterade bättre i läsförståelse. I Sverige presterade pojkar och flickor på samma nivå i både naturvetenskap och matematik, medan i läsförståelse presterade flickor på en högre genomsnittlig nivå än pojkar. Resultat-skillnaderna i läsförståelse mellan pojkar och flickor har minskat jämfört med PISA 2012. I Sverige och i övriga OECD-länder presterade elever med utländsk bakgrund liksom i tidigare PISA-undersökningar på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med elever med inhemsk bakgrund. Detta gäller i samtliga tre kunskapsområden som

PISA mäter. Även efter att hänsyn tas till skillnader i elevernas socioekonomiska bakgrund kvarstår resultatskillnader, även om de minskar. En av indikatorerna som mäter den socioekonomiska bakgrundens betydelse för resultaten i naturvetenskap (effekten), visade på ökad betydelse. Enligt denna indikator hade familjebakgrunden en större betydelse i Sverige än i ett genomsnittligt OECD-land. Skolans socioekonomiska sammansättning hade också fått större betydelse för en elevs resultat och låg på OECD-genomsnittet (Skolverket PISA 2015 – 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik [rapport 450]).

Resultat från PISA-undersökningarna 2000–2015 avseende andelen läggpresterande elever sett i ett internationellt perspektiv presenteras i avsnitt 2.4.2.

TIMSS 2015

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) är en internationellt jämförande studie som undersöker elevers kunskaper i och attityder till matematik och naturvetenskap i årskurs 4 och 8. I TIMSS 2015 deltog Sverige för tredje gången med årskurs 4 och för femte gången med årskurs 8. Totalt deltog 57 länder i TIMSS 2015.

TIMSS 2015 visade ett trendbrott för svensk del. Efter försämringar i tidigare undersökningar förbättrades tre av fyra resultat. Både hög- och läggpresterande elever nådde bättre resultat 2015 jämfört med TIMSS 2011.

Fjärdeklassarna har förbättrat sig i matematik och nådde samma nivå i naturvetenskap som i förra undersökningen. I matematik presterade eleverna i snitt 519 poäng, en förbättring med 15 poäng jämfört med TIMSS 2011. I naturvetenskap presterade eleverna i snitt 540 poäng, samma nivå som i TIMSS 2011.

Åttondeklassarnas resultat 2015 var bättre i både matematik och naturvetenskap jämfört med eleverna i årskurs 8 2011. I matematik presterade eleverna i snitt 501 poäng, en förbättring med 16 poäng jämfört med TIMSS 2011. I naturvetenskap presterade eleverna i snitt 522 poäng, en förbättring med 13 poäng jämfört med TIMSS 2011.

Jämfört med resultaten i EU och OECD presterade svenska elever, såväl fjärdeklassare som åttondeklassare, något under genomsnittet i matematik. I naturvetenskap presterade fjärde-

klassarna över genomsnittet och åttondeklassarna på genomsnittet.

Indikator: Elevers trygghet i grundskolan

För att mäta elevers trygghet i grundskolan används de resultat som framkommer av Statens skolinspektions skolenkät²⁷ där elever i årskurs 5 och årskurs 9 får ta ställning till påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”. Eleverna har fem svarsalternativ: stämmer helt och hållet, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls samt vet ej. (Resultaten från enkäten redovisas i avrundade siffror, vilket gör att andelarna totalt kan överstiga 100 procent.)

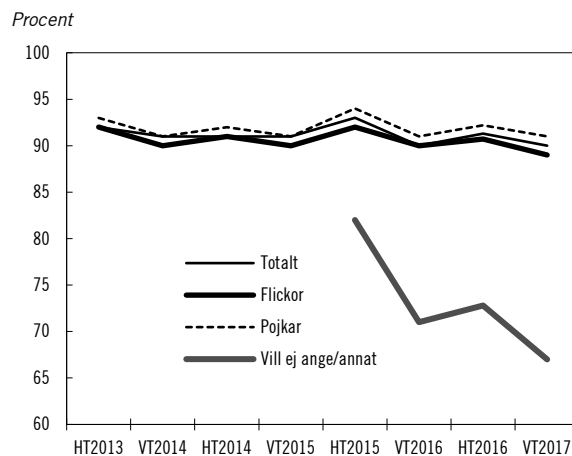
Årskurs 5

Andelen elever i årskurs 5 som vårterminen 2017 svarade att påståendet stämmer helt och hållet var 58 procent och 32 procent svarade att påståendet stämmer ganska bra. Den totala andelen för dessa två svarsalternativ uppgår till 90 procent, vilket är i nivå med tidigare års undersökningar. Se diagram 3.10 för utvecklingen de senaste åtta terminerna. Andelen elever som svarade att påståendet stämmer ganska dåligt var 6 procent medan 3 procent svarade att påståendet inte stämmer alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 2 procent av eleverna. Även detta är i nivå med tidigare år.

Resultaten av enkäten vårterminen 2017 visar en viss skillnad mellan flickor och pojkar. Andelen flickor som svarade stämmer helt och hållet och stämmer ganska bra på påståendet var 54 respektive 36 procent. Motsvarande andelar för pojkarna var 64 respektive 28 procent. Andelen flickor som valde svarsalternativen stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls var 7 respektive 3 procent. Andelen pojkar som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt var 5 procent medan 3 procent valde svarsalternativet stämmer inte alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 2 procent av flickorna och 1 procent av pojkarna.

Av den totala andelen elever i årskurs 5 som vårterminen 2017 tog ställning till påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan” har 1 procent valt alternativet ”Vill ej ange/annat” under kön. Resultaten visar att dessa elever känner sig mindre trygga i skolan. 37 respektive 30 procent svarade att påståendet stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra. Andelen som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls var 15 och 13 procent medan 5 procent valde alternativet vet ej.

Diagram 3.10 Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 5

Anm.: För ht 13–vt 15 saknas uppgifter för dem som under kön valt alternativet ”Vill ej ange/annat”.
Källa: Statens skolinspektion.

Årskurs 9

Andelen elever i årskurs 9 som vårterminen 2017 svarade att påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan” stämmer helt och hållet var 48 procent och 36 procent svarade att påståendet stämmer ganska bra. Den totala andelen för dessa två svarsalternativ uppgår till 84 procent, vilket är något lägre än i tidigare års undersökningar. Se diagram 3.11 för utvecklingen de senaste åtta terminerna. Andelen elever som svarade att påståendet stämmer ganska dåligt var 8 procent medan 5 procent svarade att påståendet inte stämmer alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 4 procent av eleverna. Även detta är i nivå med tidigare år.

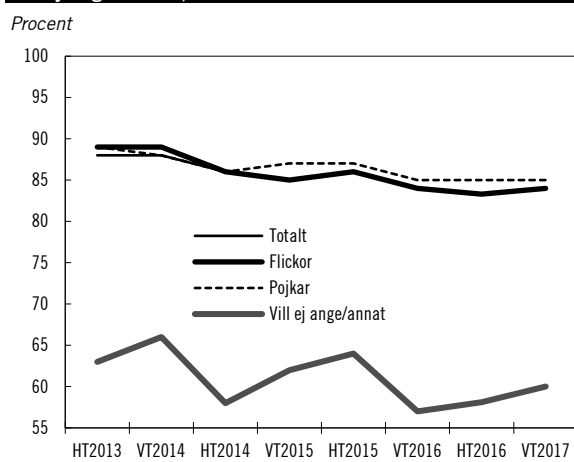
Resultaten av enkäten vårterminen 2017 visar en viss skillnad mellan flickor och pojkar. Andelen flickor som svarade stämmer helt och hållet och stämmer ganska bra på påståendet var 43 respektive 41 procent. Motsvarande andelar för pojkarna var 54 respektive 32 procent.

²⁷ Skolinspektionens skolenkät är en del i myndighetens regelbundna tillsyn. Enkäten besvaras av ett urval av skolor och genomförs en gång per termin.

Andelen flickor som valde svarsalternativen stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls var 9 respektive 5 procent. Andelen pojkar som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt var 6 procent medan 4 procent valde svarsalternativet stämmer inte alls. Av flickorna svarade 3 procent vet ej medan motsvarande andel av pojkarna var 4 procent.

Av den totala andelen elever i årskurs 9 som besvarat påståendet vårterminen 2017 har 2 procent valt alternativet ”Vill ej ange/annat” under kön. Resultaten visar att dessa elever känner sig mindre trygga i skolan. Vidare svarade 31 procent respektive 29 procent stämmer helt och hållet respektive stämmer ganska bra. Andelen som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt eller stämmer inte alls uppgick till 15 respektive 15 procent medan 10 procent valde alternativet vet ej.

Diagram 3.11 Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”, fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat), årskurs 9

Sameskolan

Sameskolan ska ge en utbildning med samisk inriktning, som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurs 1–6 i grundskolan. Sameskolan har i uppdrag att förmedla det samiska samhällets och urfolket samernas normer, värdegrund, traditioner och kulturarv till eleverna. Staten är genom Sameskolstyrelsen huvudman för sameskolan samt för förskoleklass och fritidshem vid skolenhet med sameskola. Det finns även integrerad samisk undervisning i kommunala grundskolor i årskurs 1–9. Sameskolstyrelsen får

efter avtal med en kommun fullgöra kommunens uppgifter avseende förskola. För sameskolan gäller läroplanen för sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lsam11, reviderad 2016).

Elever och skolor

Det finns fem skolenheter inom sameskolan och under våren 2016 har, enligt uppgift från Sameskolstyrelsen, elevantalet varit 194 elever och under hösten 183 elever. Det är en minskning med 11 elever mot föregående år. Av eleverna i sameskolorna var 59 procent flickor och 41 procent pojkar. I förskoleklasserna var 53 procent flickor och 47 procent pojkar. Integrerad samisk undervisning har genomförts i tio kommuner för 168 elever i förskoleklass och årskurs 1–9. Jämfört med 2015 har undervisningen minskat med 44 elever. Dock har de kommuner som genomför samisk integrerad undervisning beställt fler timmar än tidigare av Sameskolstyrelsen. Redovisning uppdelad på kön saknas då kommunerna har valt att inte redovisa detta.

Läsåret 2016/17 gick 132 barn i samisk förskola, vilket är på samma nivå som föregående läsår. Andelen pojkar i förskola var 49 procent och andelen flickor 51 procent. Antalet elever i fritidshem vid sameskolorna minskade från 87 under 2015/16 till 84 läsåret 2016/17 (39 flickor och 45 pojkar).

Resultat på nationella prov

Nationella prov genomförs i årskurs 3 och 6. Syftet med proven är att de ska användas för att ge information för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven och, för de årskurser där det finns betyg, även ge stöd för betygssättning.

Årskurs 3

Andelen av de elever som gjorde samtliga delprov i matematik och som nådde kravnivån 2015/16 var 71 procent. I svenska uppnådde 86 procent kravnivån. I jämförelse med föregående läsår var provresultaten lägre i såväl matematik som svenska, som då uppgick till 91,3 respektive 93 procent. Av flickorna nådde 76,3 procent kravnivån i matematik och av pojkarna 64 procent. I svenska nådde 88 procent av flickorna kravnivån och av pojkarna nådde 82 procent kravnivån.

Årskurs 6

För läsåret 2014/15 redovisades inga resultat för de nationella proven i årskurs 6 på grund av ett för litet elevantal. För läsåret 2015/16 redovisades att 15 elever genomförde delproven i svenska, matematik och engelska. I svenska klarade samtliga elever delproven medan alla elever utom en klarade alla delprov i matematik och engelska.

Personal

Sameskolstyrelsen hade 98 personer anställda 2015. Omräknat till heltidstjänster innebar det 89 årsarbetare, vilket är en ökning från 85 jämfört med föregående år. Den övervägande delen av de anställda var kvinnor.

Kostnader

Den totala kostnaden för sameskolan, förskola och fritidshem uppgick 2016 till ca 81 miljoner kronor. Kommunernas avgifter som uppgår till 38 miljoner kronor finansierar platser inom förskolan, förskoleklass och fritidshem.

Genomsnittskostnaden per barn i förskolan uppgick till 193 841 kronor 2016. Genomsnittskostnaden per elev i sameskola, inklusive barn i förskoleklass och fritidshem, uppgick till 259 319 kronor 2016.

Grundskolan

Utbildningen i grundskolan ska enligt skollagen syfta till att ge elever med utvecklingsstörning en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och så långt som möjligt motsvara den som ges i grundskolan. Ett beslut om att en elev ska tas emot i grundskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs. För grundskolan gäller läroplanen för grundskolan 2011 (Lgrsär11, reviderad 2016).

Inom grundskolan finns det en särskild inriktning som benämns träningsskola. Den är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen.

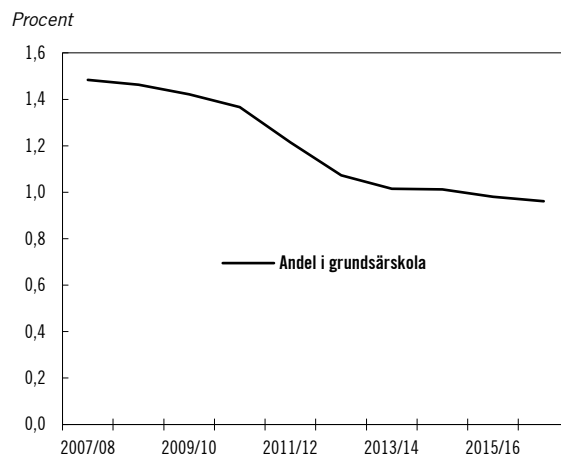
Elever

Läsåret 2016/17 var 9 944 elever mottagna i grundskolan, vilket är en ökning med 170 elever eller 1,7 procent jämfört med föregående

år. En delförklaring till ökningen av elever i grundskolan kan vara att elevkullarna har blivit större. Av eleverna var 39 procent flickor och 61 procent pojkar. Fördelningen mellan pojkar och flickor i grundskolan har varit i princip oförändrad under den senaste femårsperioden. Ca 5,6 procent av eleverna gick i en grundskola med enskild huvudman.

Andelen elever i grundskolan utgör knappt 1 procent av alla elever i det obligatoriska skolväsendet. Sammantaget, och trots ökningen för läsåret 2016/17, innebär detta en minskning sedan 2007/08 då andelen uppgick till 1,5 procent. De förändringar som troligen ligger bakom minskningen är att gruppen elever med autism eller autismsliknande tillstånd fr.o.m. läsåret 2011/12 hör till grundskolans målgrupp samt att grundskolan 2011 blev nioårig efter att tidigare ha varit tioårig (med den sista årskursen frivillig).

Diagram 3.12 Andelen elever av samtliga elever i obligatoriska skolformer som var inskrivna i grundskolan

Källor: Statens skolverk och egna beräkningar.

Lärare

I grundskolan arbetade ca 4 400 lärare läsåret 2016/17. Knappt 78 procent av lärarna var kvinnor. Omräknat till heltidstjänster fanns det drygt 2 600 lärare. Jämfört med 2015/16 ökade antalet heltidstjänster med knappt fyra procent. Lärartätheten, dvs. antalet elever per lärare (heltidstjänster) var 3,8 såväl i de kommunala som i de fristående grundskolorna.

Kostnader

Den totala kostnaden för grundskolan beräknas 2016 ha uppgått till ca 4 miljarder kronor (inklusive skolskjuts), vilket är en ökning med 5,9 procent jämfört med 2015. Kostnaden

per elev har ökat med 4 procent till 464 300 kronor per elev.

Specialskolan

Utbildningen vid specialskolan är avsedd för de barn som inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan på grund av dövhet eller hörselskada, dövblindhet, grav språkstörning eller synskada och ytterligare funktionsnedsättning. Specialskolan har tio årskurser. Staten är genom Specialpedagogiska skolmyndigheten huvudman för specialskolan samt för förskoleklass och fritidshem vid skolenheter med specialskola. Eleverna undervisas vid fem skolor med regionala upptagningsområden och fyra riksrekryterande skolor. För specialskolan gäller läroplanen för specialskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lspec11, reviderad 2016).

Elever

Läsåret 2016/17 gick 640 elever i specialskolan, vilket var 90 elever fler än föregående läsår. Av eleverna var 40 procent flickor och 60 procent pojkar. Våren 2016 avslutade drygt 40 elever årskurs 10 i specialskolan med ett genomsnittligt meritvärde på ca 163 meritpoäng (16 ämnen). Detta är en ökning från föregående år då den genomsnittliga meritpoängen var 158. Flickornas genomsnittliga meritvärde är högre än pojkarnas och låg våren 2016 på 175 meritpoäng jämfört med pojkarnas 156.

Lärare

I specialskolan var antalet tjänstgörande lärare 234 läsåret 2016/17, vilket motsvarar 190 heltidstjänster. Majoriteten av lärarna är kvinnor, 79 procent. Antalet tjänstgörande lärare ökade med 6 procent sedan föregående år. Lärartätheten, mätt i antalet heltidstjänster per 100 elever, var knappt 30, vilket är oförändrat jämfört med föregående läsår.

Kostnader

Kostnaden för specialskolan uppgick 2015 till ca 467 miljoner kronor, vilket är en minskning med 1,7 procent jämfört med 2014. Kostnaden per elev uppgick 2015 i genomsnitt till 870 900 kronor, vilket är en minskning med 6,3 procent sedan föregående år.

Statistiken för specialskolan avseende budgetåret 2016 publiceras först i september 2017.

Fritidshemmet

Fritidshemmet ska komplettera utbildningen i förskoleklassen samt grundskolan och motsvarande skolformer genom att stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Varje kommun ska erbjuda fritidshem t.o.m. vårterminen det år då eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år får öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem.

För fritidshemmet gäller läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr11, reviderad 2016). Läroplanen innehåller värdegrund och uppdrag, övergripande mål och riktlinjer samt ett avsnitt om fritidshemmet.

Elever och personal

Antalet elever i fritidshem uppgick 2016 till totalt 478 021, vilket är en ökning med 16 150 elever jämfört med 2015. Cirka 12 procent av eleverna gick i fritidshem med fristående huvudman. Andelen av alla barn, 6–12 år, som är inskrivna i fritidshem var 58 procent. Av eleverna var 48 procent flickor och 52 procent pojkar, vilket hänger samman med att andelen pojkar i befolkningen är större än andelen flickor. Det var en jämnare könsfördelning på enskilda fritidshem, 49 procent flickor och 51 procent pojkar, än på kommunala fritidshem där motsvarande siffror var 48 procent flickor och 52 procent pojkar. Antalet fritidshem uppgick totalt till ca 4 240, vilket var samma som föregående år.

Andelen barn i åldern 6–9 år som gick i fritidshem 2016 var drygt 84 procent, vilket är en halv procentenhet mer än 2015. Andelen inskrivna 6–9-åringar har ökat med 2 procentenheter sedan hösten 2010 och med 5 procentenheter sedan 2007.

År 2016 var 21,5 procent av alla 10–12-åringar inskrivna i fritidshem, en ökning med 0,4 procentenheter jämfört med föregående läsår. För fem år sedan var motsvarande andel 17 procent och 2006 var andelen 11 procent.

Från 2015 till 2016 har grupperna totalt sett blivit fler på fritidshemmen. 2016 fanns det 11 860 grupper jämfört med 11 300 grupper 2015. Det genomsnittliga antalet elever per grupp har minskat under de senaste två åren, från 41,1 år 2014 och 40,9 år 2015 till 40,3 år 2016. Sett till den senaste tioårsperioden har grupperna emellertid vuxit kraftigt i storlek. År 2006 var den genomsnittliga gruppstorleken 31,7 elever.

Hösten 2016 fanns det totalt 38 000 anställda i fritidshemmet. Omräknat till årsarbetare motsvarar det 22 050 anställda, vilket är 950 årsarbetare fler än 2015. Det är vanligt att personal som tjänstgör i fritidshem även tjänstgör i förskoleklass, grundskola eller i båda dessa verksamheter. Andelen kvinnor bland de anställda uppgick 2016 till 73 procent. Andelen män bland personalen har dock ökat kontinuerligt, och har under de senaste tio åren gått från 17 till 27 procent.

Antal elever per anställd (ej mätt utifrån årsarbetare) 2016 var 12,6 vilket är en liten minskning jämfört med 2015 då motsvarande siffra uppgick till 12,9. Antalet elever per anställd skiljer sig mellan kommunala och enskilda fritidshem. Personaltätheten var högre i kommunala fritidshem, där det i genomsnitt gick 12,5 elever per anställd. Motsvarande antal för enskilda fritidshem var 13,5 elever per anställd. Både bland kommunala och enskilda fritidshem har antalet elever per anställd minskat jämfört med föregående år.

Kostnader

Den totala kostnaden för fritidshem 2016 uppgick till ca 17,0 miljarder kronor, vilket är en ökning med 6,1 procent från föregående år (fasta priser). Kostnaden per inskriven elev i fritidshem har ökat med 2,1 procent jämfört med 2015 och uppgick till 36 600 kronor per elev.

3.3.3 Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar

Tidiga insatser

Fler anställda i fritidshemmet

Sedan 2015 lämnas statsbidrag för att anställa mer personal i de lägre årskurserna och ge lärare i förskoleklass och årskurs 1–3 mer tid för varje elev. Från och med den 1 juli 2016 innefattar

satsningen även fritidshem. Statsbidraget kan sökas av huvudmän för att anställa mer personal i fritidshemmet. Syftet med bidraget är att höja verksamhetens kvalitet. För 2016 avsattes 250 miljoner kronor till statsbidraget för fritidshem. Intresset för satsningen har varit stort och hela beloppet har utbetalats. För läsåret 2016/17 har Skolverket beviljat bidrag till 273 kommunala, 258 enskilda och två statliga huvudmän.

En läsa-skriva-räkna-garanti

I september 2016 tog regeringen emot betänkandet På goda grunder – en åtgärds garanti för läsning, skrivning och matematik (SOU 2016:59). Utredningen föreslår att det ska införas en bestämmelse i skollagen om en åtgärds garanti. Syftet med åtgärds garantin är att garantera att elever i behov av stöd i sin läs-, skriv- och matematikutveckling upptäcks tidigt och får adekvata stödinsatser.

I augusti 2017 beslutade regeringen att inhämta Lagrådets yttrande över förslag om en åtgärds garanti i läsning, skrivning och matematik.

Som ett led i införandet av en åtgärds garanti och för att stärka möjligheterna till tidigt stöd och förankra det nya avsnittet i läroplanen avseende förskoleklassen fick Statens skolverk i december 2016 i uppdrag att kartlägga och analysera behovet av fortbildning för personal som är verksamma i skolformen.

Kunskapskrav i läsförståelse och obligatoriska bedömningsstöd i läs- och skrivutveckling och matematik i årskurs 1

Nya bestämmelser om kunskapskrav i årskurs 1 trädde i kraft den 1 juli 2016. Under 2016 infördes även en skyldighet för huvudmän att använda obligatoriska bedömningsstöd i årskurs 1 i ämnena svenska, svenska som andraspråk och matematik (prop. 2014/15:137). Syftet med dessa insatser är att förbättra förutsättningarna för att tidigt identifiera och ge stöd till både de elever som riskerar att inte nå kunskapskraven i matematik eller de delar av kunskapskraven i svenska och svenska som andraspråk som avser läs- och skrivutveckling och för de elever som behöver extra utmaningar för att nå så långt som möjligt. Genom de obligatoriska bedömningsstöden främjas även en likvärdighet i lärarnas bedömningar av elevernas kunskaper. Skolverket har under 2016 genomfört olika insatser för att implementera bestämmelserna.

Arbetsmiljön i förskola och fritidshem

Riksdagen har i ett tillkännagivande anfört att regeringen ska återkomma med förslag om hur arbetsmiljön för barn och elever i förskolor och i fritidshem ska förbättras (bet. 2010/11:UbU6, punkten 7, rskr.2010/11:170).

Barnen i förskolan och eleverna i fritidshemmet omfattas inte av arbetsmiljölagen (1977:1160), till skillnad mot elever i förskoleklassen och grund- och gymnasieskolan. Personalen i förskola och fritidshem omfattas dock av arbetsmiljölagen på vanligt sätt, eftersom de är arbetstagare.

1999 års skollagskommitté ansåg i sitt slutbetänkande Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121) att en konsekvens av att kommittén föreslog att förskolan skulle bli en egen skolform borde vara att arbetsmiljölagen (1997:1160) skulle utvidgas till att även omfatta barn i förskolan. Vilka förändringar som detta skulle föranleda övervägdes inom ramen för den utredning som tillsattes av regeringen i juni 2004 (dir. 2004:91) för översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen. Utredningen, som tog sig namnet Utredningen om arbetsmiljölagen lämnade ett delbetänkande i maj 2006, Bättre arbetsmiljöregler I. Samverkan, utbildning, avtal m.m. (SOU 2006:44) och ett slutbetänkande i juni 2007, Bättre arbetsmiljöregler II Skyddsombud, beställansvar, byggarbetsplatser m.m. (SOU 2007:43). I utredningen framkom att det finns vissa brister i tillsynen över barnens och elevernas hälsa och säkerhet i förskola respektive fritidshem. Utredningen ansåg dock inte att det är lämpligt att åtgärda bristerna med en utvidgning av arbetsmiljölagen till barn i förskolan och eleverna i fritidshemmet, utan menade att arbetsmiljön i förskolan och fritidshemmet kan regleras i skollagen. Utredningen konstaterar i delbetänkandet att arbetsmiljölagen inte är utformad med hänsyn till barns och elevers situation i förskola och skola. Lagen utgår från ett arbetsgivar- och arbetstagarförhållande och förutsätter samverkan som även innebär skyldigheter för arbetstagare. Arbetsmiljöverkets tillsyn över den fysiska miljön i förskola och fritidshem för personalen kommer dock även barnen tillgodo enligt utredningen. Den fysiska miljön kontrolleras dessutom av flera andra aktörer som t.ex. Statens skolinspektions och kommunernas tillsyn enligt skollagstiftningen (29 kap. 3–4 §§).

Med hänvisning till ovanstående föreslog regeringen i sin proposition Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165) att den tidigare bestämmelsen om barngruppernas sammansättning och storlek skulle bibehållas som en viktig del av de allmänna bestämmelserna om förskolan och fritidshemmet. I likhet med vissa remissinstanser ansåg dock regeringen att barnens rätt till en god miljö i förskolan ytterligare kunde lyftas fram och föreslog därför att tydliggöra att barnen även i övrigt ska erbjudas en god miljö och vidare att det i lag införs en bestämmelse som reglerar tillgängligheten av lokaler och utrustning så att syftet med verksamheten ska kunna uppfyllas. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag och den nya skollagen (2010:800) trädde i kraft 1 juli 2011. Sammantaget verkar båda bestämmelserna för syftet att förebygga ohälsa och i övrigt skapa en god inne- och utemiljö för barnen i förskolan och för eleverna i fritidshemmet (2 kap. 35 §, 9 kap. 8 § och 14 kap. 9 §). Regeringen anser att regleringen är tillräcklig i skollagen och det är huvudmännens ansvar att barnen har en trygg och säker miljö.

Regeringen beslutade i april 2012 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att föreslå åtgärder för hur barns säkerhet i förskolan kan förbättras och säkerställas. Utredaren redovisade sitt uppdrag i april 2013 i betänkandet Fri att leka och lära – ett målinriktat arbete för barns ökade säkerhet i förskolan (SOU 2013:26). Betänkandet har remitterats och remisstiden gick ut i oktober 2013. Bland huvudförslagen fanns en ny bestämmelse i skollagen om ett målinriktat arbete för barns säkerhet i förskolan samt ett nytt nationellt rapporteringssystem för olyckor och tillbud i förskolan. Regeringen anser att ett nationellt rapporteringssystem i sig inte leder till att målet att minska barnolycksfall nås. Det skulle också innebära ännu ett i raden av uppdrag där kommunen som huvudman ska rapportera till staten. Kostnaden i tid och resurser för ett nationellt register motsvarar inte nyttan av detsamma. Ett allt för omfattande krav på dokumentation av olyckor och tillbud riskerar att öka det administrativa arbetet och leda till överbyråkratisering, vilket regeringen, inom ramen för regeringens tillitsreform, aktivt arbetar för att motverka. Regeringen bedömer att det systematiska arbetet för att öka säkerheten för våra barn i förskolan måste ske på

lokal nivå och utifrån de lokala förutsättningarna på varje förskola.

För att säkerställa att det finns förutsättningar för en förskola där varje barn kan utvecklas efter sina behov har regeringen gjort satsningar på mindre barngrupper. En viktig förutsättning för att förskolan ska kunna erbjuda barnen en god miljö och uppfylla målen för verksamheten är att barngrupperna har en lämplig storlek och att personaltäteten är tillräcklig. Regeringen har därför gett Statens skolverk i uppdrag att återinföra riktmärken för barngruppernas storlek i förskolan (U2015/1495/S). Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) i februari 2016. Nya riktmärken för barngruppernas storlek infördes i februari 2016 i kommentar till allmänna råd om förskolan och baseras på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Skolverket har även fått regeringens uppdrag att fördela statsbidrag till huvudmän för att minska barngruppers storlek i förskolan (U2015/3229/S). Huvudmännen ska prioritera barngrupper med de yngsta barnen. I enlighet med vad som aviserades i 2015 års ekonomiska vårproposition (prop. 2014/15:100) har 830 miljoner kronor avsatts för detta ändamål sedan bidragsåret 2015/16. Satsningen är ett sätt för regeringen att stimulera huvudmännens arbete med att se till att förskolans barngrupper har en lämplig storlek.

Skolverkets senaste statistik visar att det gick i genomsnitt 15,9 barn i en barngrupp 2016 jämfört med 16,7 barn 2015. Barngrupperna i förskolan har inte varit så små som nu sedan 1992. Det är dock fortfarande en bit kvar till Skolverkets riktmärken för barngruppernas storlek. Statistiken visar också att förskolorna har anställt mer personal.

Sedan 2015 lämnas statsbidrag för att anställa mer personal i de lägre årskurserna och ge lärare i förskoleklass och årskurs 1–3 mer tid för varje elev.

Med hänsyn till områdets komplexitet anser regeringen att de vidtagna åtgärderna är de mest ändamålsenliga med anledning av riksdagens tillkännagivande. Tillkännagivandet får därmed anses färdigbehandlat.

Jämlik skola

Lovskola

I mars 2017 beslutade regeringen propositionen En skyldighet att erbjuda lovskola (prop. 2016/17:156). I propositionen lämnas förslag om en skyldighet för huvudmännen att i vissa fall anordna lovskola. Ett införande av en skyldighet skapar en högre grad av jämlikhet mellan skolor, eftersom alla skolor i dag inte erbjuder denna möjlighet till undervisning under skollov.

Regeringen har även gett Statens skolverk i uppdrag att ta fram ett skriftligt material som kan utgöra ett stöd för huvudmännen vid organiserandet av lovskola.

För sådan undervisning under skollov som inte omfattas av skyldigheten kommer möjligheten för huvudmännen att söka statsbidrag alltjämt finnas kvar. Huvudmännen har t.ex. fortfarande möjlighet att ansöka om statsbidrag för att anordna undervisning under skollov i gymnasieskolan (se avsnitt 4).

Enligt Skolverket är intresset för statsbidraget stort. Under 2017 har myndigheten efter ansökningar från huvudmännen fördelat 118,6 miljoner kronor. Söktrycket har ökat kraftigt jämfört med tidigare år.

Läxhjälp

Att ge elever möjlighet till hjälp med läxor och annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid är ett viktigt steg mot en ökad jämlikhet. I enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen för 2017 genomfördes en förändring i förordningen (2014:144) om statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid så att ideella föreningar kan få statsbidrag för att erbjuda sådan hjälp i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. För att ytterligare öka elevernas möjlighet till hjälp med läxor eller annat skolarbete har förordningen ändrats så att huvudmännen inte längre behöver använda behöriga lärare. I stället får huvudmännen, för denna hjälp, utöver lärare använda sig av annan personal inom huvudmannens organisation. Genom dessa två förordningsändringar skapades bättre förutsättningar för en jämlik skolgång. Ändringarna ledde även till ett ökat söktryck och Skolverket prognostiserar ett fullt utnyttjande av bidraget under 2017 (388,6 miljoner kronor).

Skolkommissionen

Skolkommissionen, som tillsattes 2015, har haft i uppdrag att lämna förslag som syftar till höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan (U2015:03). Kommissionen överlämnade delbetänkandet Samling för skolan – Nationella målsättningar och utvecklingsområden för kunskap och likvärdighet (SOU 2016:38) i maj 2016. I delbetänkandet redovisades en analys av orsakerna till de fallande kunskapsresultaten, en samlad problembild, nationella målsättningar för ett sammanhållet skolsystem, förslag till en långsiktig plan med utvecklingsområden samt en plan för kommissionens fortsatta arbete. Skolkommissionen lämnade sedan sitt slutbetänkande, Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet (SOU 2017:35), i april 2017. I slutbetänkandet redovisas kommissionens bedömningar och förslag inom de identifierade utvecklingsområdena.

Skolkommissionen konstaterar att skolan kännetecknas av allvarliga systemsvagheter, som enligt kommissionen framför allt består i följande brister.

- Sviktande kapacitet och ansvarstagande hos många skolhuvudmän.
- För svag kompensatorisk resursfördelning,
- Otillräcklig kompetensförsörjning till lärar- och skolledaryrkena.
- Bristande förutsättningar för professionsutveckling.
- Brister i resultatinformation som försvårar kvalitetsarbetet.
- Skolsegregation som leder till kvalitetskillnader mellan skolor.
- Problem i lärandemiljön.
- Splittrad och över tid oenig nationell styrning av skolan.

De bedömningar och förslag som kommissionen har lämnat bildar en samlad strategi för skolsystemet som helhet när det gäller förskoleklass, grundskola och gymnasieskola. Skolkommissionen lämnar bl.a. följande förslag:

- Ett villkorat statsbidrag till huvudmännen för undervisning och elevhälsa i förskoleklass och grundskola införs, baserat på

socioekonomiskt betingade förutsättningar, med infasning över tre år.

- En statlig reglering av skolchefens ansvar införs, så att det förtydligas att det i huvudmannens organisation alltid ska finnas en skolchef som aktivt ska verka för att de nationella bestämmelserna för verksamheten uppfylls.
- Bestämmelserna om statliga åtgärder för rättelse i skollagen ändras så att det tydliggörs att sådana åtgärder för kommunala huvudmän bör aktualiseras i motsvarande situationer som ett återkallande av ett godkännande för enskild huvudman.
- En nationell funktion för lärar- och skolledarutveckling inrättas, som bl.a. ska driva utvecklingsarbete gällande lärares och skolledares kompetensfrågor på basis av forskning och beprövad erfarenhet.
- Ett nationellt professionsprogram för lärare och skolledare inrättas med syfte att skapa ett system för utveckling under en lärares yrkesliv, samt stärka läraryrkets identitet och attraktivitet.
- En utredning bör tillsättas i syfte att dels etablera miniminivåer för huvudmännens resurser för undervisning och elevhälsa, dels analysera förutsättningarna för ett sektorsbidrag eller andra former av nationell finansiering av skolan.
- Skollagens portalparagraf om likvärdig utbildning ändras så att huvudmannen aktivt ska verka för en allsidig social sammansättning av elever på sina skolenheter.
- I skollagen införs en ny bestämmelse som innebär att placering av elever i förskoleklass och grundskola med kommunal huvudman ska göras utifrån en ansökan från vårdnadshavarna.

Betänkandet har remitterats och remisstiden gick ut i september 2017.

Nationella skolutvecklingsprogram

Regeringen gav i juli 2015 Statens skolverk i uppdrag att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor i grund- och gymnasieskolan och motsvarande skolformer

(U2015/03844/S). Syftet med de nationella skolutvecklingsprogrammen är att utveckla och stärka utbildningen för att ge eleverna de bästa förutsättningarna för att utvecklas så långt som möjligt. Insatserna ska bl.a. ge lärare fler metoder i undervisningen för att kunna anpassa undervisningen efter elevers olika behov. Uppdraget utvidgades den 22 december 2016 till att även omfatta förskolans personal. Syftet är att stärka förskolans pedagogiska uppdrag genom olika kompetensutvecklingsinsatser.

Insatserna i de nationella skolutvecklingsprogrammen består av olika kompetensutvecklings- och stödinsatser inom områden där det finns ett dokumenterat nationellt utvecklingsbehov. Ett program kan definieras som ett nationellt prioriterat utvecklingsområde som Skolverket erbjuder skolutveckling inom. De nationella skolutvecklingsprogrammen består av:

- bedömning och betyg,
- digitalisering,
- elevhälsa och barns omsorg,
- kunskaper och värden,
- nyanlända och flerspråkiga barns och elevers lärande,
- skola och arbetsliv samt vidare studier,
- styrning och ledning, och
- systematiskt kvalitetsarbete.

Under hösten 2016 har Skolverket tagit fram en programbeskrivning för varje program, som omfattar syfte, övergripande mål samt de skolutvecklingsbehov som insatserna inom programmen ska svara mot. Flera av kompetensutvecklingsinsatserna utgår från kollegialt lärande. För att kollegialt lärande ska ge effekt när det gäller utveckling av undervisningen fyller handledaren en viktig funktion. Skolverket erbjuder handledarutbildning inom flera olika insatser t.ex. inom Läslyftet, Matematiklyftet och Specialpedagogik för lärande. För att på ett samlat och lättöverskådligt sätt kunna informera huvudmän, skolor och förskolor om vilka statliga insatser som finns och hur de kan användas har en gemensam lärportal skapats på Skolverkets webbplats där samtliga modulbaserade kompetensutvecklingsinsatser presenteras.

Samverkan för bästa skola

Inom ramen för satsningen Samverkan för bästa skola har regeringen beslutat om två uppdrag (U2015/03357/S, U2017/00301/S) till Statens skolverk och ett uppdrag (U2015/03631/GV) till Statens skolinspektion. Skolverket ska i dialog med huvudmän för skolor med låga kunskapsresultat och tuffa förutsättningar genomföra insatser i syfte att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten inom och mellan skolor. Insatserna ska ske på vetenskaplig grund och baseras på beprövad erfarenhet. Skolverkets bedömning av vilka skolor som ska prioriteras för deltagande samt vilka utvecklingsområden som är relevanta ska främst baseras på underlag från Skolinspektionen, som har fått i uppdrag att lämna ett sådant underlag.

Skolverket ska komma överens med varje berörd huvudman om hur insatserna ska utformas och genomföras. I överenskommelserna ska Skolverkets och skolhuvudmannens respektive ansvar och åtaganden klargöras. Skolverket fattar beslut om att genomföra insatserna. Samarbetet mellan Skolverket och respektive skolhuvudman kan pågå i upp till tre år. Sammanlagt deltar 57 huvudmän och 127 skolor för närvarande i satsningen. Den geografiska fördelningen motsvarar i stort befolkningsfördelningen i landet. Fram till 2019 beräknas 180 skolor ha medverkat i satsningen.

De största insatserna på skolorna gäller stöd för det systematiska kvalitetsarbetet samt insatser gällande undervisning och lärande. Därutöver görs insatser inom områdena betyg och bedömning, trygghet och studiero och extra anpassning och särskilt stöd.

Förskolan och förskoleklass ingår i urvalet från maj 2017. Urvalsgrunderna utgörs främst av Skolinspektionens tillsynsrapporter för förskolan och olika index. Urvalet baseras också på Skolinspektionens urval av skolor, vilket kan användas för att indikera förskolor i behov. Sammanlagt deltar hittills 23 förskolor i satsningen.

Elevhälsa och specialpedagogik

Fler anställda i elevhälsan

I syfte att öka den genomsnittliga personaltätheten inom elevhälsan beslutade regeringen förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när

det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser. Statsbidraget innebär bl.a. att skolhuvudmän kan få statsbidrag för att anställa personal i form av skolläkare, skolsköterska, skolkurator eller skolpsykolog. För 2016 avsattes 150 miljoner kronor för personalförstärkningar inom elevhälsan. Av de avsatta medlen utnyttjades 52 miljoner kronor. Eftersom förordningen trädde i kraft i maj 2016 kom satsningen igång sent på året. Den senaste ansökningsomgången avslutades dock med ett högt söktryck och prognosen är därför att avsatta medel kommer att utnyttjas i väsentligt högre utsträckning under 2017.

Uppdrag om elevhälsa

Regeringen gav i juni 2016 Skolverket i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan i syfte att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Uppdraget delredovisades den 1 februari 2017. Av Skolverkets delredovisning (U2017/00400/S) framgår att Skolverket valt att inrätta ett bidrag som är sökbart för huvudmän som vill utveckla det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Intresset för bidraget har varit mycket stort. Det inkom närmare 600 ansökningar motsvarande ett belopp om närmare 400 miljoner kronor. Detta kan jämföras med de 44,5 miljoner kronor som avsatts för uppdraget. Av dessa utbetalade Skolverket 2016 drygt 42 miljoner kronor fördelat på 99 huvudmän.

En slutredovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 1 februari 2018.

Därutöver beslutade regeringen i mars 2017 att ge Skolverket och Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga. Uppdraget syftar till att förbättra samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser. En slutredovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 31 januari 2021.

Personalförstärkning när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning för sådana insatser

Som tidigare nämnts har regeringen beslutat förordningen (2016:400) om statsbidrag för

personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser. Bidrag får bl.a. lämnas för kostnader för personalförstärkning när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning som syftar till att lärare eller förskollärare kan avlägga en speciallärarexamen eller specialpedagogexamen. Under 2016 utbetalades 69 miljoner kronor i statsbidrag för personalförstärkning och fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser.

Specialpedagogik för alla

Statens skolverk har i uppdrag att med start 2016 svara för genomförandet av fortbildning i specialpedagogik för lärare i grundskolan, motsvarande utbildning vid särskilda ungdomshem och sameskolan. Skolverket ska också svara för utbildning av handledare med uppgift att handleda lärare inom det specialpedagogiska området samt erbjuda en webbplats för fortbildning där forskningsbaserat stödmaterial publiceras. Syftet med uppdraget är att stärka den specialpedagogiska kompetensen generellt i skolan.

Innehållet i fortbildningen ska utgå från lärarnas behov och vara verksamhetsnära. Fortbildningen bör baseras på kollegialt lärande med professionellt stöd i form av handledare. Handledarna ska i första hand vara behöriga speciallärare och specialpedagoger som på 10 eller 20 procent av heltid tjänstgör som handledare för lärare som deltar i fortbildningen. Huvudmannen kan ansöka om statsbidrag för såväl deltagande lärare som handledare.

Skolverket har under 2016 lanserat kompetensutvecklingsinsatsen Specialpedagogik för lärande och publicerat fem delar i en fortbildningsmodul om inkludering och delaktighet. Modulen, som finns tillgänglig på Skolverkets lärportal, riktar sig till lärare i årskurs 1–9 och innehåller bl.a. vetenskapliga artiklar och diskussionsunderlag. Skolverket har även anordnat en uppstartskonferens för rektorer och blivande handledare samt påbörjat genomförandet av utbildningen för handledare. Totalt utbetalades 11 miljoner kronor 2016.

En slutredovisning inklusive en utvärdering av satsningen ska lämnas till Regeringskansliet senast den 15 april 2020.

Nyanlända elever

Det ökade antalet asylsökande under hösten 2015 har i flera kommuner lett till en stor ökning av antalet elever på kort tid, vilket ställer stora krav på skolväsendet.

Uppdrag om insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever

Statens skolverk fick 2015 i uppdrag att genomföra insatser för att stärka huvudmannens förmåga att erbjuda nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska en utbildning av hög och likvärdig kvalitet (U2015/03356/S). Målet är högre måluppfyllelse i förskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och att förbättra elevernas förutsättningar för goda kunskapsresultat inom grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Målgrupper för de olika insatserna är huvudmän, rektorer, lärare i alla ämnen, modersmåls lärare, studiehandledare på modersmålet samt annan personal inom grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Från och med 2017 innefattar satsningen även förskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Skolverket har under 2016 fortsatt arbetet med att genomföra uppdraget, dels med generella insatser som är tillgängliga för alla via Skolverkets webbplats, dels med riktade insatser som är tillgängliga för de skolhuvudmän som Skolverket efter urval erbjuder särskilt samarbete. Under 2016 har landets samtliga huvudmän erbjudits möjligheten att utse samordnare för frågor som rör nyanlända elever. Totalt har 277 kommunala och en enskild huvudman antagit erbjudandet. Av dem har 192 rekvirerat bidrag från Skolverket till ett totalt belopp om 21 miljoner kronor. Inom de riktade insatserna har 52 skolhuvudmän erbjudits samarbete med Skolverket under fyra terminer. Av dessa har 50 tackat ja. De nulägesanalyser som genomförts i samarbete med dessa huvudmän visar att det finns stora behov av insatser som rör organisation och mottagning av nyanlända elever samt undervisning av nyanlända elever. De enkätuppföljningar som Skolverket gjort under 2016 visar att huvudmännen i stor utsträckning är nöjda med det stöd som de fått.

Särskild kvot vid urval till fristående skolor

Det ökade elevunderlaget ställer stora krav på skolväsendet när det gäller nya skolplatser och

därmed ett behov av att bättre kunna utnyttja skolväsendets samlade resurser. Därtill är det en viktig och grundläggande princip att en fristående skola ska vara öppen för alla som har rätt till utbildning i den aktuella skolformen. En elev som nyligen har anlänt till landet har inte samma möjligheter att välja en fristående förskoleklass, grundskola eller grundsärskola som tillämpar kötid som urvalsgrund och som har fler sökande än platser, som elever som har varit bosatta i Sverige en längre tid och har haft möjlighet att i tid ställa sig i kö.

Som ett led i regeringens arbete att bättre utnyttja skolväsendets samlade resurser föreslog regeringen våren 2016 i propositionen Fler elever i fler skolor (prop. 2015/16:184) sådana ändringar i skollagen som skulle möjliggöra för regeringen att meddela föreskrifter om att en huvudman för en fristående skola som använder kötid som urvalsgrund ska få välja att ta emot ett begränsat antal elever per läsår (särskild kvot) som ges företräde framför övriga sökande. Den särskilda kvoten ska avse elever som varit bosatta i landet kortare tid än två år före starten av det aktuella läsåret. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag och regeringen har meddelat de aktuella föreskrifterna (bet. 2016/17:UbU3, rskr. 2016/17:5, förordningen [2016:910] om särskild kvot i fristående skolor). Från och med den 1 november 2016 har huvudmän för fristående skolor som har kö till sina platser möjlighet att inrätta en särskild kvot för elever som inte varit bosatta i landet längre tid än två år.

Fjärrundervisning och entreprenad – möjligheter för undervisning och studiehandledning på modersmål

Under 2016 tog regeringen initiativ till ändringar i skollagen (2010:800) som innebär att uppgifter som avser fjärrundervisning i modersmål eller studiehandledning på modersmål ska få överlämnas på entreprenad till en annan huvudman. Uppgifterna får dock endast överlämnas på entreprenad om huvudmannen har gjort vad som rimligen kan krävas för att anordna utbildningen inom den egna organisationen. Lagändringarna trädde i kraft den 1 augusti 2016.

Utökad undervisningstid i svenska

Sedan 2013 pågår en försöksverksamhet med utökad undervisningstid i svenska för nyanlända elever i grundskolan. Statsbidrag lämnas till

huvudmän för skolor med elever i årskurs 1–9 som får undervisning i svenska eller svenska som andraspråk som omfattar minst 105 timmar per läsår utöver den ordinarie undervisningen. Satsningen är en del i arbetet för att stärka nyanlända elevers resultat. Hösten 2016 deltog 86 huvudmän och ca 4 300 elever i försöksverksamheten. Försöksverksamheten har förlängts och huvudmän som deltar kommer att kunna rekvirera bidrag under 2017.

Skolverkets utvärderingar visar att huvudmännen valt att organisera försöksverksamheten på olika sätt beroende på de lokala förutsättningarna. Bland lärare, ansvariga i kommunerna och elever finns såväl positiva som negativa erfarenheter av försöksverksamheten. De positiva rösterna lyfter bl.a. fördelar med den extra tiden och de små grupperna. De negativa rösterna menar bl.a. att den utökade undervisningstiden medför långa dagar för eleverna. Utifrån de två utvärderingar som genomförts går det inte att dra några generella slutsatser om effekter på elevernas studieresultat eller inlärning.

Extra resurser till kommunerna

Ett statsbidrag om 100 miljoner kronor för 2016 delades i början av 2017 ut till de kommuner som tagit emot ett stort antal eller en stor andel asylsökande och kommunplacerade barn och ungdomar i åldern 1–19 år och där det, utifrån storleken på befolkningsökningen, kan finnas brist på skollokaler. Medlen fördelades proportionellt mellan kommunerna i förhållande till antalet asylsökande och kommunplacerade barn. Bidraget fördelades mellan åtta kommuner och de utbetalade beloppen varierade mellan ca 1,2–34,2 miljoner kronor.

Trygghet och studiero

”Lex Sarah” i skolan

Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2012/13:UbU6, punkten 20, rskr. 2012/13:186) anført att det krävs kvalitetssäkrade och evidensbaserade anti-mobbningmetoder och kunskap och kompetens om mobbningsmekanismer. Lärare och annan skolpersonal behöver få den kunskap och kompetens som krävs för att kunna arbeta mot mobbning. Det behövs forskning om och utvärdering av vilka metoder mot mobbning som fungerar. ”Lex

Sarah” bör införas i skolan och det bör övervägas om skolors skyldighet att agera mot mobbning bör skärpas. Regeringen bör enligt tillkännagivandet vidta lämpliga åtgärder för att tillgodose detta.

I 6 kap. skollagen (2010:800) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda en anmälan om kränkande behandling och att i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra sådan behandling i framtiden (6 kap. 10 § skollagen). Huvudmannen ska, om denne eller personalen åsidosatt sina skyldigheter enligt bl.a. 10 §, betala skadestånd (6 kap. 12 §).

Statens skolverk har på uppdrag av regeringen (U2007/01205/S) genomfört en utbildnings-satsning om forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning i skolan. Detta innefattade en utvärdering av program som används mot mobbning och kränkningar. Skolverket lät externa forskare utvärdera åtta program mot mobbning som används i skolorna (Utvärdering av metoder mot mobbning, rapport 353, 2011). Skolverket har arbetat med att sprida de nya kunskaper som utvärderingen gett och som kan vara till stöd för verksamheterna, bl.a. genom framtagandet av publikationen *Vad fungerar?* Resultat av utvärdering av metoder mot mobbning, som huvudsakligen riktar sig till dem som arbetar i skolan. Skolverket har även publicerat allmänna råd om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling (SKOLFS 2012:10).

Under 2011 gav regeringen Skolverket ett förnyat uppdrag att stärka skolans värdegrund och arbete mot diskriminering och kränkande behandling (U2011/00567/S och U2011/02649/S). Uppdraget har redovisats i myndighetens årsredovisning och slutredovisades i januari 2015 (U2015/00299/S).

Chefen för Utbildningsdepartementet uppdrog den 23 oktober 2012 åt dåvarande utbildningsdirektören Thomas Persson att biträda Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) med att utarbeta förslag som innebär en minskad administration för lärare (U 2012:E, U2012/05725/SAM). Genom beslut den 3 juni 2013 utvidgades uppdraget till att även omfatta vilka konsekvenser det skulle få för lärares administrativa arbete att genomföra en sådan rapporterings- och anmälningskyldighet

avseende missförhållanden inom skolväsendet och vissa andra verksamheter som Utredningen om skyldighet att anmäla missförhållanden inom skolväsendet m.m. föreslog i betänkandet Rapportera, anmäla och avhjälpa missförhållanden – för barns och elevers bästa (SOU 2011:33).

I juli 2015 gav regeringen Skolverket i uppdrag att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor (U2015/03844/S). Insatserna ska bestå av olika kompetensutvecklings- och stödinsatser och kan avse arbetsformer och arbetssätt för att utveckla arbetet med skolans värdegrund, t.ex. avseende trygghet, studiero, arbetet mot diskriminering och kränkande behandling, jämställdhet och normkritik. Myndigheten redovisade den 14 december 2015 en långsiktig plan för genomförandet av uppdraget i dess helhet för 2016–2019. En utvärdering av de nationella skolutvecklingsprogrammen avseende 2016 och 2017 ska lämnas senast den 13 april 2018 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Den 24 september 2015 gav regeringen Skolverket i uppdrag att föreslå nationella it-strategier för skolväsendet (U2015/04666/S). I uppdraget ingick att lämna förslag för en kritisk, säker och ansvarsfull it-användning hos eleverna, t.ex. när det gäller studiero, personlig integritet och förebyggande av kränkningar, samt vid behov förändringar i läroplaner, kursplaner eller ämnesplaner. Skolverket redovisade uppdraget 2016 (U2016/01646/S och U2016/02148/GV). I mars 2017 fattade regeringen beslut om ändringar i läroplanerna för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och vuxenutbildningen gällande digitalisering i skolan. Dessa ändringar omfattade bl.a. förtydliganden i skolans uppdrag att ge eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik och att alla som arbetar i skolan i arbetet med normer och värden ska uppmärksamma både möjligheter och risker som en ökande digitalisering medför. I exempelvis kursplanen för samhällskunskap i grundskolan har det i det centrala innehållet för ämnet gjorts tillägg om hur man agerar ansvarsfullt vid användning av digitala och andra medier utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter. Förslagen i övrigt bereds inom Regeringskansliet.

Det är viktigt att det finns bestämmelser och system för att upptäcka och hantera missförhållanden som rör enskilda elever, grupper av elever och skolverksamheten i övrigt. Sådana bestämmelser och system finns, som framgått ovan, redan i dag. Utöver de system som fanns i bruk när Utredningen om skyldighet att anmäla missförhållanden inom skolväsendet m.m. lämnade sitt betänkande Rapportera, anmäla och avhjälpa missförhållanden – för barns och elevers bästa (SOU 2011:33), har ett antal nya bestämmelser på området börjat tillämpas. Det är av avgörande betydelse att en eventuell ytterligare rapporterings- och anmälningsskyldighet verkligen bidrar till att barns och elevers rättigheter tas tillvara på ett bättre sätt och fyller syften som inte tillgodoses genom befintliga bestämmelser. Den nytta som eventuellt kan uppstå genom att införa en generell rapporterings- och anmälningsskyldighet måste även vägas mot den arbetsinsats som systemet kommer att kräva för personalen, verksamhetsansvariga, huvudmannen och tillsynsmyndigheten. Enligt flera av de remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet riskerar förslagen att leda till att det upprättas ett stort antal rapporter om olika förhållanden, oavsett om de är att anse som missförhållanden eller inte. Sammantaget riskerar förslagen att leda till en betydande ökning av bl.a. lärarnas administrativa arbete, vilket av många aktörer redan bedömts som alltför omfattande samtidigt som nyttan av förslaget framstår som begränsad. Därför görs bedömningen att det inte bör införas en generell rapporterings- och anmälningsskyldighet av missförhållanden inom skolväsendet, särskilda utbildningsformer eller annan pedagogisk verksamhet.

Regeringen bedömer att de ovan redovisade och vidtagna åtgärderna är de mest ändamålsenliga med anledning av riksdagens tillkännagivande. Tillkännagivandet får därmed anses färdigbehandlat.

Upprustning av skollokaler och utemiljöer

Sedan slutet av 2015 lämnas bidrag för upprustning av skollokaler och sedan den 1 juni 2016 omfattar satsningen även upprustning av utemiljöer. Satsningen syftar dels till att ge eleverna en förbättrad lär- och arbetsmiljö och samtidigt minska lokalernas miljöpåverkan, dels till att rusta utemiljöer vid skolor, förskolor och

fritidshem för att ge barn och elever en förbättrad och trygg lärmiljö som främjar fysisk aktivitet.

Under 2016 inkom 158 ansökningar om statsbidrag för att upprusta utemiljöer. Av dessa beviljade Boverket 54 ansökningar. Antalet ansökningar för upprustning av skollokaler var 264 varav Boverket beviljade 83 ansökningar. De vanligaste åtgärderna för vilka bidrag söktes var avseende ventilation, belysning och ljud-absorberande åtgärder. Enligt en rapport från Arbetsmiljöverket är dessa områden sådana där det ofta finns brister på skolorna (Projekt-rapport för Arbetsmiljöverkets nationella tillsyn av skolan 2013–2016 [Rapport 2017:1]). Totalt sett betalades 60 av 330 miljoner kronor ut 2016 och de utestående åtagandena för 2017 uppgick till ca 108 miljoner kronor. Det låga utfallet i förhållande till anvisade medel beror bl.a. på att en stor del av inkomna ansökningar under 2016 var ofullständiga och att många kompletteringar behövs innan beslut kan fattas.

Utveckling av undervisningen

Ytterligare undervisningstid i matematik

Matematik är ett viktigt ämne och grundläggande kunskaper är bl.a. en förutsättning för att klara många högstskoleutbildningar. Efter flera års negativ resultatutveckling i internationella studier visar kunskapsresultaten för svenska elever en uppgång i matematik (PISA 2015 och TIMSS 2015). Både hög- och lågpresterande elever har förbättrat sina resultat.

Under senare år har det skett förstärkningar av undervisningstiden i ämnet matematik. De två senaste förändringarna innebär att undervisningstiden har utökats med totalt 225 timmar.

Läs- och skrivfrämjande insatser

Statens skolverk fick i december 2013 i uppdrag att svara för genomförandet av fortbildning för lärare i läs- och skrivutveckling där fokus ska vara på det kollegiala lärandet, det s.k. Läslyftet (U2013/07215/S). Genom ett tilläggsuppdrag i december 2016 vidgades målgruppen till att även omfatta förskollärare och skolbibliotekarier. Samtidigt förlängdes satsningen till 2019 (U2016/05733/S). I uppdraget ingår även att svara för utbildning av handledare som ska ha till uppgift att handleda grupper av förskollärare,

lärare och skolbibliotekarier. Under 2014–2016 har ca 18 300 lärare deltagit i satsningen. Utvärderingen av Läslyftet visar att en stor majoritet av lärarna anser att Läslyftet haft störst effekt på deras insikter och engagemang i språk-, läs- och skrivutvecklingsfrågor och på kollegialt lärande. Ungefär hälften av lärarna menar att satsningen bidragit till att de förändrat sin undervisning, främst genom att de använder olika texter och textsamtal mer medvetet i undervisningen och en av fyra lärare bedömer att Läslyftet ”i stor utsträckning” förbättrat elevernas språk-, läs- och skrivförmågor (delrapport 2, Erfarenheter av Läslyftet läsåret 2015/16, Umeå Centre for Evaluation Research, Evaluation Report, december 2016).

Statens skolverk bedriver enligt sin instruktion ett Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling (NCS). Syftet med verksamheten är att stimulera huvudmän och skolor att aktivt arbeta med språk-, läs- och skrivutveckling. Under 2016 har NCS haft ett samarbete med 17 regionala nätverk för språk-, läs- och skrivutvecklare. Inom ramen för Läslyftet har NCS erbjudit fortsatt stöd för handledare och utbildning för språk-, läs- och skrivutvecklare.

I april 2016 beslutade regeringen förordningen (2016:370) om statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek. Syftet med statsbidraget är att öka skolbibliotekets möjligheter att stödja elevernas lärande, stimulera deras läslust och främja deras språk-utveckling. Intresset för satsningen har varit stort. Under läsåret 2016/17 sökte 369 huvudmän statsbidrag om ca 57 miljoner kronor och 226 huvudmän beviljades statsbidrag om ca 30 miljoner kronor. Skolverket har i uppdrag att genomföra en utvärdering av satsningen som ska redovisas den 30 november 2017.

Som komplement till detta uppdrag ska Skolverket även se över i vilken mån skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariernas kompetens i dag används på bästa sätt för att stärka utbildningens kvalitet. Uppdraget ska redovisas den 31 mars 2018.

Regeringen tillsatte den 22 september 2016 en delegation för läsfrämjande (Ku 2016:03). Syftet är att bidra till att ge alla barn och ungdomar mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser. Läsdelegationen ska med utgångspunkt i de nationella målen för litteratur- och läsfrämjande

samt skolans styrdokument kartlägga och följa utvecklingen på området samt lämna förslag på hur läsning kan främjas. Vidare ska delegationen skapa mötesplatser för och samordna läsfrämjande insatser i och utanför skolan. Arbetet ska bedrivas så att genomförda insatser kan bli långsiktiga. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2018.

Digitalisering av skolan

I juni 2016 redovisade Statens skolverk uppdraget om att föreslå nationella it-strategier för skolväsendet – förändringar i läroplaner, kursplaner, ämnesplaner och examensmål (U2015/04666/S). I mars 2017 beslutade regeringen om förtydliganden och förstärkningar i bland annat läroplaner, kursplaner och ämnesplaner för grundskolan och gymnasieskolan. Syftet är att tydliggöra skolans uppdrag att stärka elevernas digitala kompetens. Ändringarna innebär bl.a. att programmering införs som ett tydligt inslag i flera olika ämnen i grundskolan och att eleverna ska ges möjlighet att arbeta med digitala texter, medier och verktyg, stärka sin källkritiska förmåga samt lösa problem och förverkliga idéer med hjälp av digital teknik. Vidare ska eleverna ges möjlighet att använda och förstå digitala system och tjänster samt utveckla en förståelse för digitaliseringens påverkan på individ och samhälle. Huvudmännen kan från den 1 juli 2017 själva avgöra när de ska börja tillämpa ändringarna. Ändringarna ska dock tillämpas senast från och med den 1 juli 2018.

Inom ramen för uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram (U2015/03844/S, U2016/05732/S) har Skolverket under 2016 tagit fram kompetensutvecklingsmaterial med inriktning på att leda digitalisering och hur digitala verktyg kan stödja elevernas lärande i undervisningen. Materialet riktar sig till huvudmän, skolledare, förskollärare, lärare och annan pedagogisk personal. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för barn och elever att utveckla digital kompetens samt bidra till effektivisering och utveckling av utbildningen.

Skapande skola

Skapande skola-bidraget inrättades 2008 och har under åren byggts ut till att omfatta allt fler årskurser och skolformer. I dagsläget innefattar

satsningen förskoleklass och årskurserna 1–9 i grundskolan samt sedan 2015 verksamhet i förskolan. Statsbidraget syftar till att stärka samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet. Målet är att eleverna ska få tillgång till kulturens alla uttrycksformer och att deras möjlighet till eget skapande ökar. Skapande skola utgör ett komplement till skolornas egen kulturbudget. För ändamålet fördelade Statens kulturråd ca 183 miljoner kronor under 2016. Bidraget har en bred geografisk spridning där ca 94 procent av kommunerna har sökt och beviljats bidrag.

Svenska skolor har i dag en stor andel barn och unga som inte talar svenska. Många har upptäckt att de icke verbala språken i de kulturella uttrycken är ett sätt att lyfta förmågor och resurser hos enskilda elever och att professionella kulturaktörers medverkan lyfter in andra värden och andra sätt att arbeta på vilket gynnar både elever och lärare. Statens kulturråd har därför under 2016 prioriterat skolor som har tagit emot många nyanlända barn de senaste åren (se vidare utg.omr. 17 Kultur, medier, tros-samfund och fritid avsnitt 4).

Nationella minoriteter

Europarådets granskning 2017

Europarådet granskar i treårscykler hur medlemsstaterna följer den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3). I den resolution och rapport som beslutades den 11 maj 2017 ansåg ministerkommittén att Sverige bör vidta åtgärder på ett antal punkter, främst inom utbildningsområdet. Detta gäller bl.a. att se till att modersmålsundervisningen möter de krav som ställs i stadgan och att öka mängden tvåspråkig undervisning i finska och samiska samt skapa sådan undervisning i meänkieli.

Ministerkommittén rekommenderar Sverige att bl.a. stärka utbildningen i och på samtliga nationella minoritetsspråk och se till att modersmålsundervisningen uppfyller de krav som anges i stadgan.

En stärkt minoritetspolitik

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 sin avsikt att se över vilka åtgärder som kan vidtas för att säkra efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Därför beslutade

regeringen om direktiv till en utredning om en stärkt minoritetspolitik. Den 15 juni 2017 redovisade utredningen sitt delbetänkande Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik (SOU 2017:60). Betänkandet remitterades i juni 2017. Efter avslutat remissförfarande kommer förslagen från betänkandet att beredas inom Regeringskansliet.

Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk

I december 2016 beslutade regeringen om direktiv till en utredning om förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk (dir. 2016:116). Utredaren ska bland annat kartlägga behovet av åtgärder när det gäller undervisning i de nationella minoritetsspråken och analysera och föreslå hur tillgången på undervisning i nationella minoritetsspråk kan öka.

Regeringen beslutade i augusti 2017 att förlänga utredningstiden. Uppdraget ska redovisas senast den 15 november 2017.

Skolverket har under senare år på regeringens uppdrag ansvarat för utveckling och produktion av läromedel på samtliga nationella minoritetsspråk. Sammanlagt har ca 16 miljoner kronor anvisats under en tioårsperiod. Arbetet har skett i samverkan med de olika nationella minoritetsgrupperna.

Statens skolinspektion har genomfört en granskning av modersmålsundervisningen och tvåspråkig undervisning i de nationella minoritetsspråken i grundskolan (rapport 2012:2). Rapporten visar att många kommuner har bristfälliga kunskaper om de rättigheter till modersmål som elever som tillhör en nationell minoritet har. Dessutom påtalar rapporten att det kan vara svårt att hitta lärare i nationella minoritetsspråk. En motsvarande granskning har genomförts under 2013 i gymnasieskolan som visar på liknande resultat (dnr 401-2012:5910). Skolverket har med anledning av detta fått i uppdrag att genomföra insatser för att förstärka tillgången på lärare i nationella minoritetsspråk (A2013/02958/DISK, A2014/03289/DISK). Uppdraget innebär att Skolverket i första hand ska prioritera tillgången på lärare i samiska och meänkieli inom förvaltningsområdet för respektive språk, i andra hand lärare i finska inom förvaltningsområdet för finska. Detta uppdrag förlängdes i juni 2015 med innebörden att även lärare i romani chib ingår. Skolverket ska

vidare utreda och föreslå hur satsningen på att förstärka tillgången på lärare i de nationella minoritetsspråken i framtiden inom befintliga ramar ska kunna inkorporeras i andra aktörers verksamhet och redovisa detta senast den 15 december 2017. Hela uppdraget ska slutredovisas senast den 30 mars 2018.

Främjande av jämställdhet i skolväsendet

Sedan 2013 genomförs ett utvecklingsprogram för jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter (JiM) där dessa ska bedriva ett utvecklingsarbete i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Statens skolinspektion (U2016/05616/GV) och Statens skolverk (U2016/05615/S) redovisade i slutet av 2016 sina åtgärder och resultat utifrån sin plan för jämställdhetsintegrering 2015–2018. Skolinspektionen beskriver att arbetet med jämställdhet är integrerat i myndighetens planering och uppföljning men att arbetet har kommit olika långt i olika delar av processerna och att tillämpningen i den löpande verksamheten behöver öka. För att säkra arbetet med jämställdhetsintegrering inom myndigheten har myndigheten bland annat tagit fram ett internt mål som innebär att arbetsätt, styrning och stöd ska ge goda förutsättningar för ett effektivt jämställdhetsarbete. Under 2016 har Skolinspektionens utredningsstöd för tillsyn förstärkts när det gäller flickors och pojkars och unga kvinnors och mäns skolsituation. Myndighetens erfarenheter utifrån tillsynen pekar på att flickor och pojkar samt unga kvinnor och män ges olika förutsättningar när det gäller vissa av skolans områden, till exempel studie- och yrkesval. Under 2016 har myndigheten också genomfört en granskning om förskolans arbete med jämställdhet. Kvalitetsgranskningens syfte var att belysa om barnen erbjuds en jämställd förskola, där flickor och pojkar får möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsmonster. Den sammantagna bilden av resultatet visar att jämställdhetsuppdraget inte genomsyrar de granskade förskolornas verksamhet, att förskolepersonalen själv inte anser sig ha tillräcklig kunskap, vare sig teoretiskt eller för det praktiska genomförandet av jämställdhets-

uppdraget och att jämställdhetsarbetet inom förskolan behöver utvecklas.

Skolverket har i arbetet med jämställdhetsintegrering valt att lyfta in flera perspektiv – jämställdhet, barnrätt, funktionshinder och nationella minoriteter – som ska genomsyra myndighetens verksamhet. Jämställdhetsperspektivet har bland annat uppmärksammats i fortbildningsinsatser för att utveckla studie- och yrkesvägledningen. Detta i syfte att bidra till att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av kön. Inom ramen för uppdraget om nationella skolutvecklingsprogram har Skolverket under 2016 tagit fram kompetensutvecklingsmaterial med fokus på elevers delaktighet och inflytande i undervisningen samt avseende arbetet med att främja likabehandling. Syftet är att utveckla arbetet med jämställdhet, och även normkritik och kränkande behandling, som är viktigt ur ett jämställdhetsperspektiv.

Sex- och samlevnadsundervisningen har ett brett syfte som inkluderar frågor om jämställdhet, sexualitet, könsmönster, relationer, kön och normer. I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (skr. 2016/17:10) framhåller regeringen vikten av en välfungerande sådan undervisning samt behovet av en granskning av det ämnesövergripande kunskapsområdet. Inom ramen för strategin har regeringen därför gett Statens skolinspektion ett sådant uppdrag.

Arbetet med den nationella funktionshinderspolitiken

Statens skolverk, Statens skolinspektion och Specialpedagogiska skolmyndigheten (nedan benämnda skolmyndigheterna) har under perioden 2011–2016 ingått i arbetet med genomförandet av den nationella funktionshinderspolitiken. Skolmyndigheterna lämnade i mars 2016 en gemensam slutredovisning av uppdraget, som omfattat insatser och uppföljningar inom tre inriktningsmål som tagits fram av regeringen respektive nio delmål som tagits fram i samverkan mellan skolmyndigheterna. De flesta av insatserna och uppföljningarna i arbetet mot delmålen har varit myndighetsspecifika medan några har varit gemensamma för flera skolmyndigheter.

Under perioden har skolmyndigheterna bl.a. genomfört ett antal fördjupade studier och tagit

fram kunskapssammanställningar. Skolmyndigheterna har vidare gett stöd till förskole- och skolverksamheterna genom råd, vägledning och information avseende ökad tillgänglighet. Insatserna och uppföljningarna har också bestått av utveckling av det nationella provsystemet mot en ökad tillgänglighet samt informationsinsatser för lärare om kunskapsbedömning och betygssättning för elever med funktionsnedsättning. Under perioden har insatser för att stärka kunskapsbedömningen i grund- och gymnasiesärskolan och kommuners tillgänglighetsanpassning av verksamheter vid gymnasial yrkesutbildning inom ramen för yrkesvux följts upp. Skolmyndigheterna har även upparbetat gemensam samverkan på flera områden. Skolverket och Skolinspektionen har i olika sammanhang informerat om och synliggjort Specialpedagogiska skolmyndighetens roll och uppdrag samt myndighetens stöd för ökad tillgänglighet.

Skolmyndigheternas samlade bedömning är att de insatser och uppföljningar som genomförts under perioden har haft betydelse för förskolors och skolors arbete med barn och elever med funktionsnedsättning och bör ha ökat deras möjligheter att skapa en tillgänglig utbildning för målgruppen. Samtidigt bedömer skolmyndigheterna att det varken går att utläsa en positiv eller negativ förändring på en övergripande nationell nivå avseende inriktningsmålen, och även om en positiv utveckling konstateras avseende vissa delmål dras slutsatsen att det kvarstår arbete för såväl myndigheter som huvudmän och skolor innan elever med funktionsnedsättning får en likvärdig utbildning av god kvalitet i en trygg miljö.

Statens skolverk

Statens skolverk har en omfattande verksamhet med ca 80 regeringsuppdrag. Inom ramen för de bredare uppdragen Nationella skolutvecklingsprogram och Samverkan för bästa skola, inklusive uppdraget om nyanlända, träffar Skolverket överenskommelser med huvudmän. Detta innebär att Skolverket i stor utsträckning arbetar nära huvudmännen med insatser på lokal nivå och efter huvudmännens behov. Myndigheten arbetar aktivt med frågor om uppföljning och utvärdering av insatserna.

Under 2016 hanterade Skolverket 84 olika statliga stöd och bidrag och myndigheten betalade ut drygt 11,6 miljarder kronor. Utbetalt bidrag liksom antalet bidrag och stöd har ökat under perioden 2013–2016. Statsbidrags- hanteringen har mer än fördubblat antalet beslut sedan 2013.

När det gäller handläggningen av legitimationsärenden för lärare och förskollärare har handläggningstiden minskat för samtliga kategorier och verksamheten har överlag goda marginaler gentemot kravet på maximalt fyra månaders handläggningstid, vilket är den gräns som anges i författning.

Den organisationsförändring som myndigheten genomförde 2016 har följts av en förändrad ekonomimodell, processorientering och resultatstyrning m.m., bl.a. i syfte att nå en tydlig och effektiv styrning av myndigheten. Ytterligare ett syfte är att stärka kopplingen i kedjan mellan styrdokumentsutveckling – reformimplementering – utvecklingsåtgärder – uppföljning av åtgärder och vidare en god samverkan och samordning inom myndigheten.

I enlighet med budgetpropositionen för 2017 genomfördes en reform av myndighetens förvaltningsanslag vilket innebar att myndighetens förvaltningsutgifter i större utsträckning samlades på ett anslag. Detta för att ge myndigheten förbättrade förutsättningar att utföra sitt uppdrag. Arbetet med att förbättra styrningen av Skolverket pågår kontinuerligt. Regeringen ser över och förtydligar myndighetens regleringsbrev och instruktion och överväger noga utformningen av uppdrag.

Skolverket är en av sex myndigheter som ingår i regeringens kunskapslyft för barnets rättigheter som pågår 2017–2019. Kunskapslyftet syftar till att stödja utvalda myndigheter i att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i myndigheternas verksamhet (se vidare under utg.omr. 9, avsnittet för barnrättspolitik).

Statens skolinspektion

Statens skolinspektion ska verka för att alla elever ska få tillgång till en god utbildning i en trygg miljö. Barn- och elevombudet (BEO) är en del av Skolinspektionen men är samtidigt självständig i sitt beslutsfattande. BEO tar emot anmälningar och företräder elever.

Statskontoret har på regeringens uppdrag analyserat verksamheten vid myndigheten (Statskontoret 2017:3). Statskontoret bedömer överlag att myndigheten fullgör sitt uppdrag och att verksamheten är välfungerande men kan även konstatera att det finns delvis motstridiga förväntningar på myndigheten och att dessa bör förtydligas.

Antalet ärenden om skolsituationen för enskilda elever har ökat. Under 2016 berördes runt 3 800 av de ca 7 000 grund- och gymnasieskolorna direkt av Skolinspektionens verksamhet. Sammanlagt har Skolinspektionen under 2016 fattat nästan 10 900 beslut.

Skolinspektionen har fattat fler beslut inom den regelbundna tillsynen under 2016 än under 2015 och totalt fattades 932 skolenhetsbeslut och 652 beslut på huvudmannanivå. Ökningen är störst vad gäller antalet beslut på skolenhetsnivå.

Vidare fattade myndigheten (inklusive BEO) 4 916 beslut avseende anmälningsärenden om missförhållanden. Av de ärenden som gick till beslut efter fullständig utredning ledde 64 procent till att Skolinspektionen riktade kritik mot huvudmannen. Under 2016 har BEO fattat totalt drygt 1 000 beslut (ca 1 000 under 2015, ca 900 under 2014).

Skolinspektionen genomförde under 2016 två oanmälda granskningar där myndigheten granskar en avgränsad del av verksamheten på många skolenheter samtidigt.

Tre riktade tillsyner har också avslutats under året där fokus ligger på regelefterlevnad inom ett specifikt område på ett urval av skolenheter eller verksamheter.

Antalet kvalitetsgranskningar har ökat. Under 2016 har Skolinspektionen avslutat 16 kvalitetsgranskningar.

Antalet ansökningar om tillstånd att bedriva fristående skola var 296 under 2016, vilket är en marginell ökning jämfört med föregående år.

Den genomsnittliga kostnaden per ärende har blivit lägre inräknat ärenden inom Skolväsendets överklagandenämnd och BEO. Även kostnaderna för kvalitetsgranskningarna är lägre än föregående år. För ansökningar om tillstånd att bedriva fristående skolor har dock den genomsnittliga kostnaden ökat något.

Specialpedagogiska skolmyndigheten

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) svarar för statens samlade stöd i specialpedagogiska frågor. I detta ingår bl.a. att vid förfrågan erbjuda specialpedagogisk rådgivning, anordna och medverka i kompetensutveckling samt sammanställa och sprida kunskap och resultat av forskning som är relevant för det specialpedagogiska området. Under 2016 deltog ca 24 500 personer i kurser och kompetensutveckling som myndigheten medverkat i eller anordnat. Vidare genomförde myndigheten ca 4 000 rådgivningsuppdrag när det gäller specialpedagogiskt stöd, vilket är en markant ökning jämfört med de tre senaste åren. Under året har myndigheten bland annat tagit fram en ny tjänst benämnd Fråga en rådgivare. Syftet med tjänsten är ökad tillgänglighet till kompetent rådgivning. Cirka 2 300 frågor har inkommit till myndigheten via denna tjänst.

De totala kostnaderna för verksamhetsområdet specialpedagogiskt stöd uppgick 2016 till drygt 318 miljoner kronor, vilket är en något högre kostnad jämfört med föregående år. Under 2016 genomförde SPSM en enkätundersökning av kundnyttan med rådgivningsuppdragen. Av de svarande skolhuvudmännen instämde 70 procent till stor del eller helt i påståendet ”Stödet bidrog till att undervisningen i högre utsträckning ger eleven eller eleverna med funktionsnedsättning möjlighet att nå så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar”.

Skolforskningsinstitutet

Inrättandet av Skolforskningsinstitutet den 1 januari 2015 är en del av regeringens arbete med att öka den vetenskapliga grunden i undervisningen och med en tydlig utgångspunkt i professionens behov.

Myndigheten ska bidra till att de verksamma inom skolväsendet får goda förutsättningar att planera, genomföra och utvärdera undervisningen med stöd av vetenskapligt underbyggda metoder och arbetssätt. Myndigheten ska även bidra till goda förutsättningar för barns och elevers utveckling och lärande och till förbättrade kunskapsresultat för eleverna.

Skolforskningsinstitutet har efter en tid av uppbyggnad haft ett första verksamhetsår där alla delar av organisationen varit aktiva.

Bedömningen är att verksamheten under 2016 har präglats av hög ambitionsnivå och god kvalitet samt att myndighetens verksamhet har varit utåtriktad.

En av Skolforskningsinstitutets huvuduppgifter är att genomföra s.k. systematiska översikter, och arbetet med följande översikter har präglat verksamhetsåret 2016:

- Undervisning för att möta och ta tillvara elevers olikheter – klassrumsdialog i matematikundervisning med fokus på elevernas delaktighet och lärande.
- Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, med fokus på flerspråkiga elever.
- Formativ bedömning med fokus på feedback inom läs- och skrivutveckling.
- It som pedagogiskt verktyg i matematikundervisningen.
- Undervisning om lässtrategier som ett arbetssätt för att främja elevers läsförståelse.

Utlysning av forskningsmedel

Under 2016 har myndigheten haft sin första utlysning av forskningsanslag. Resultatet var att 122 ansökningar inkom, vilket var betydligt fler än vad myndigheten hade förväntat. Av dessa gjorde myndigheten bedömningen att hälften höll en hög vetenskaplig kvalitet. Av de inkomna ansökningarna beviljades åtta forskningsbidrag, varav sju tackade ja till det.

Metodutveckling och samverkan säkerställer resultat

Myndigheten arbetar på ett systematiskt sätt med metodutveckling. Detta såväl vad avser arbetet med de systematiska översikterna som forskningsbidragen. En tydlig utgångspunkt är det praktiska och professionens behov och förutsättningar.

2016 präglades även av en mer fördjupad samverkan med andra nationella och internationella aktörer inom området. Nationellt har frågor om spridning och tillgängliggörande av resultaten från de systematiska översikterna aktualiserats allt mer än tidigare. Internationellt har myndigheten framför allt deltagit i ett antal olika nätverk som i första hand handlat om erfarenhetsutbyte och fördjupade kunskaper inte minst i frågor om metoder och metodutveckling.

Sameskolstyrelsen

Sameskolstyrelsen är en förvaltningsmyndighet (styrelse) för de statliga sameskolorna och därtill hörande verksamhet.

Sameskolstyrelsen ansvarar för att ge samiska barn en utbildning med samisk inriktning vilket innefattar förskoleklass, skola och fritidshem. Sameskolstyrelsen får också, efter avtal med en kommun, erbjuda förskola där verksamheten, helt eller delvis, genomförs på samiska. Utöver förskole- och skoluppdraget ska Sameskolstyrelsen producera läromedel i tre olika samiska språkvarieteter. Vidare ska Sameskolstyrelsen utveckla den integrerade samiska undervisningen som bedrivs i grundskolan i olika kommuner i Sverige.

Sameskolstyrelsen erbjuder sedan 2015 samiska elever i Sverige samiska genom fjärrundervisning. Elever i fjärrundervisning i samiska uppgick, i december 2016, till 135 elever. Fördelat på varieteterna läser 84 elever nordsamiska, 34 elever sydsamiska och 17 elever lulesamiska. I december 2016 var det 39 kommuner och nio fristående skolor som köpte fjärrundervisning. Två sameskolor har också fjärrundervisning där det saknas lärare i rätt språkvarietet. Någon övrig statistik kring fjärrundervisningen finns ännu inte att tillgå.

Översyn av skolmyndigheterna

Den 30 mars 2017 fattade regeringen beslut om att utse en särskild utredare för att göra en bred översyn av ansvarsfördelningen och organiseringen av myndigheterna på skolområdet. Syftet är att skapa en mer ändamålsenlig myndighetsstruktur som effektivare än i dag kan bidra till en bättre skola. Utredaren ska analysera fördelningen av uppgifter mellan myndigheter och tillhörande organ på skolområdet och de ekonomiska konsekvenserna av en mer ändamålsenlig myndighetsstruktur med tydligare ansvarsfördelning. Utredaren ska bl.a.

- föreslå hur statens insatser för stöd till skolutveckling så effektivt som möjligt kan komma huvudmän och verksamma inom skolväsendet till del,
- vid behov föreslå en organisering av skolmyndigheter som innefattar en regional närvaro,

- analysera och föreslå hur den statliga tillsynen av skolväsendet kan förbättras och organiseras så att nyttan för huvudmän, skolor och förskolor ökar,
- utreda och föreslå hur kunskapspridning och spridning av forskningsresultat kan komma verksamma inom skolväsendet till del på ett effektivt och ändamålsenligt sätt,
- föreslå lämpligt huvudmannaskap för Sameskolstyrelsen eller dess verksamheter, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

En parlamentariskt sammansatt referensgrupp ska knytas till utredningen. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2018.

3.3.4 Analys och slutsatser

Målet för verksamhetsområdet är en förskole- och grundskoleutbildning av hög och likvärdig kvalitet, där alla ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt oberoende av kön. Förskole- och grundskoleverksamhetens resultat och kostnader har i föreliggande avsnitt redovisats utifrån ett antal indikatorer och bedömningsgrunder. Den bild som de ger av måluppfyllelsen och som presenteras närmare nedan visar på flera positiva trender, bl.a. vad gäller behörighet till gymnasieskolan och resultat från internationella kunskapsmätningar, samtidigt som det kvarstår flera utmaningar, särskilt när det gäller ojämlikheten inom svensk förskole- och grundskoleutbildning.

Andelen inskrivna barn i förskolan är fortsatt stor, och under 2016 har även andelen nyinvandrade barn respektive barn med okänd bakgrund ökat. Barngruppernas storlek har länge varit relativt konstant, men har minskat under de senaste två åren och är nu de lägsta sedan 1992. Regeringens statsbidrag för mindre barngrupper i förskolan, tillsammans med de återinförda riktmärkena från 2016, kan antas vara bidragande till denna positiva utveckling, som främjar såväl tryggheten som pedagogiken i förskolan. Dock ligger genomsnittet fortfarande över Skolverkets riktmärken. Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskolan (2015–2017) indikerar att det finns utmaningar och svårigheter när det

gäller förskolans kvalitet och måluppfyllelse, bland annat avseende det pedagogiska uppdraget. Den pedagogiska kvaliteten skiljer sig mellan förskolor, vilket bland annat kan få konsekvenser för likvärdigheten i barnens utbildning. I syfte att ge stöd i undervisningen och skapa en jämlik förskola har regeringen gett Skolverket i uppdrag att göra en översyn av läroplanen för att förtydliga förskolans uppdrag. Vidare har regeringen vidgat Skolverkets uppdrag om nationella skolutvecklingsprogram och samverkan för bästa skola till att även omfatta förskolan.

Fritidshemmets verksamhet kompletterar utbildningen i förskoleklassen och grundskolan, bl.a. genom att eleverna ges förutsättningar till lärande, och bidrar därigenom till skolans kompensatoriska uppdrag. Mellan 2006 och 2014 växte den genomsnittliga elevgruppen i fritidshemmet från 32 till 41 elever. De senaste två årens utveckling mot mindre elevgrupper är därför en positiv trend. Men grupperna är fortfarande för stora och det är problematiskt att andelen personal med pedagogisk högskoleexamen fortsätter att minska. Regeringens satsning på fler anställda i fritidshemmet är därmed en viktig åtgärd för att öka kvaliteten i verksamheten.

Utifrån resultaten på de nationella proven i årskurs 3 läsåret 2015/16 är det bekymmersamt att nästan tre av tio elever inte når kravnivån på samtliga delprov i matematik och att två av tio elever inte uppnår denna nivå inom svenska. Resultaten inom svenska som andraspråk har dessutom försämrats. En större andel elever uppnår dock kravnivån i dessa ämnen på de nationella proven i årskurs 6 och 9, och i engelska når de allra flesta eleverna kravnivån.

Det genomsnittliga meritvärdet i årskurs 9 har successivt ökat under många år. Totalt sett stannar trenden av 2016. Minskningen jämfört med föregående år motsvarar dock mindre än en meritvärdespoäng. Samtidigt har kunskapsutvecklingen i grundskolan, bedömd utifrån svenska elevers resultat i internationella kunskapsmätningar, sjunkit under många år. De senaste positiva resultaten från PISA och TIMSS kan därför ses som ett trendbrott. I PISA-undersökningen fick svenska elever ett förbättrat resultat i matematik och läsförståelse jämfört med PISA 2012 och i TIMSS förbättras nu tre av fyra resultat. Att andelen elever som är behöriga till något av gymnasieskolans nationella program

ökar, såväl bland elever födda i Sverige som nyinvandrade elever, är också ett viktigt trendbrott för svensk skola.

Trots indikatorer som pekar på en vändning i kunskapsutvecklingen i svensk skola återstår det utmaningar, särskilt när det gäller jämlikheten. Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag beträffande de elever som har sämre förutsättningar. Likväl finns det skillnader i skolans kapacitet och förmåga att möta elever med olika bakgrund och behov, vilket får betydelse för skolresultaten. För många elever som är i behov av särskilt stöd dröjer eller uteblir insatserna. Störst andel elever med särskilt stöd återfinns i grundskolans senare årskurser. En stor andel av de elever som har fått särskilt stöd lämnar dessutom, trots stödet, grundskolan utan godkända betyg (Skolverket, Rapport 455 [2017]). Vidare är skillnaderna i skolresultat mellan flickor och pojkar fortsatt tydliga för alla de indikatorer som här har redovisats. Elever som invandrat till Sverige efter sju års ålder är i lägre utsträckning behöriga till något av gymnasieskolans nationella program, och för alla elever har föräldrarnas utbildningsbakgrund betydelse för i vilken grad gymnasiebehörighet uppnås. Läsåret 2015/16 saknade nästan hälften av eleverna med föräldrar utan gymnasieutbildning behörighet till något av gymnasieskolans yrkesprogram.

Det finns även en oroande utveckling beträffande skolsegregation, med ökade resultat-skillnader mellan skolor och en ökad uppdelning mellan skolor baserad på elevernas bakgrund. Av PISA-undersökningen framgår att skolans socioekonomiska sammansättning har fått större betydelse för en elevs resultat och ligger nu på OECD-genomsnittet. Skolan är en viktig arena för att barn med olika bakgrund ska mötas. Att hantera skolsegregationen är viktigt för att uppnå likvärdighet inom skolan. Regeringen har antagit ett reformprogram för minskad segregation för 2017–2025 som syftar till att lyfta socialt utsatta områden och att bryta segregationsmekanismer strukturellt, där utbildning är ett prioriterat område (se vidare under utg.omr. 13 Åtgärder mot segregation).

Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder som utifrån olika inriktningar syftar till att möta den problematik som beskrivits i detta avsnitt. Det inkluderar tidiga insatser, såsom fler anställda i lågstadiet, ökad attraktivitet för lärarkyrket, bl.a. i form av lärarlönelyftet samt

investeringar för en jämlik skola, exempelvis genom samverkan för bästa skola, vilka tillsammans med övriga beskrivna utvecklingsinsatser bedöms bidra till att väga upp skillnaderna i elevernas förutsättningar och därmed till en bättre skolgång för alla elever. Dessutom tillsatte regeringen 2015 en skolkommision bestående av representanter från professionen och forskningen för att angripa de grundläggande utmaningar som svensk skola står inför. Skolkommisionen konstaterar i sitt slutbetänkande att skolan kännetecknas av allvarliga brister. Att komma till rätta med dessa är avgörande för att skapa en jämlik kunskapsskola. Några viktiga initiativ utifrån Skolkommisionens förslag beskrivs i avsnitt 9 Politikens inriktning tillsammans med andra nya insatser som regeringen föreslår i denna proposition.

4 Gymnasieutbildning

4.1 Omfattning

I detta avsnitt behandlas skolformerna gymnasieskola och gymnasiesärskola. I avsnittet redovisas främst resultat som avser 2016. När det gäller betyg, meritvärden och provresultat innebär det läsåret 2015/16. Uppgifter om elever och personal avser läsåret 2016/17. Uppgifterna avseende kostnader för gymnasieskola och gymnasiesärskola 2016 bygger på preliminär statistik. Resultat, resultatindikatorer och statliga insatser för läraryrket redovisas samlat i avsnitt 2 för samtliga skolformer. Vissa resultat och insatser som är gemensamma för flera skolformer redovisas i avsnitt 3 Förskola och grundskola.

4.2 Mål för området

Svensk gymnasieutbildning ska vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla unga kvinnor och män i gymnasieskolan ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Gymnasieskolan ska ge unga kvinnor och män en god grund för yrkesverksamhet eller för vidare studier.

Regeringens mål för verksamhetsområdet sammanfaller i huvudsak med syftet med utbildningen inom skolväsendet som det uttrycks i skollagen (2010:800). Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att eleverna ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång

lust att lära. I utbildningen ska hänsyn tas till elevers olika behov. Eleverna ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform oavsett var i landet den anordnas.

4.3 Resultatredovisning

4.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma gymnasieskolans måluppfyllelse.

- Resultat på nationella prov.
- Genomsnittlig betygspoäng.
- Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år.
- Andel elever som uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år.
- Övergång från preparandutbildning och programinriktat individuellt val till nationella program i gymnasieskolan.
- Elevers trygghet i gymnasieskolan.
- Andel unga kvinnor och män från det underrepresenterade könet som fullföljer utbildningen på program med ojämn könsfördelning.
- Lärarbehörighet och personalens utbildning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.

Indikatorerna ger inte en heltäckande bild av respektive verksamhet men belyser de delar av måluppfyllelsen och resultaten som regeringen bedömer är centrala. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga.

4.3.2 Resultat

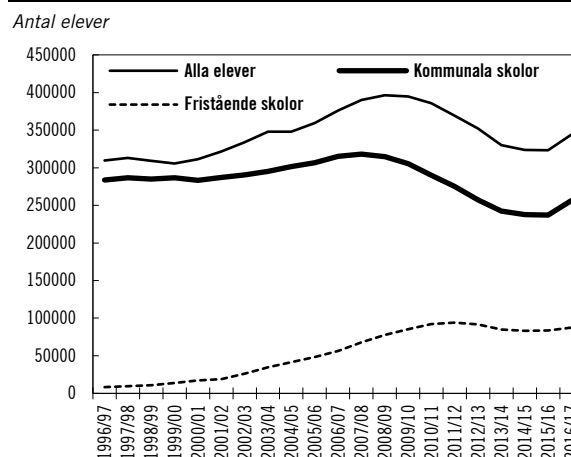
Gymnasieskolan

Gymnasieskolan är en skolform inom skolväsendet som är avsedd att påbörjas av ungdomar efter avslutad grundskoleutbildning eller motsvarande, fram t.o.m. det första kalenderhalvåret det år de fyller 20. Den är en frivillig skolform som omfattar 18 nationella program, varav 12 yrkesprogram och 6 högskoleförberedande program med totalt 60 olika inriktningar. Inom de nationella programmen kan det även finnas särskilda varianter som är godkända av Statens skolverk och inom yrkesprogrammen kan det även finnas gymnasial lärlingsutbildning. För de elever som inte är behöriga till de nationella programmen finns fem introduktionsprogram. Cirka 98 procent av alla ungdomar börjar i någon av de olika formerna av utbildning inom gymnasieskolan.

Elever, skolor och studievägar

Hösten 2016 gick ca 343 900 elever i gymnasieskolan, vilket är en ökning med drygt 20 000 elever eller cirka sex procent jämfört med året innan (se diagram 4.1). I skolor med kommuner som huvudmän, där elevantalet uppgick till knappt 254 100 elever hösten 2016, var ökningen cirka sju procent. Antalet elever i fristående gymnasieskolor ökade med knappt fem procent, från 83 800 elever till 87 600 elever. Antalet elever i skolor med landsting som huvudman har minskat med 211 elever, från ca 2 400 elever 2015 till ca 2 200 elever 2016. Statens skolverks prognos visar att elevminskningen kommer att stanna upp efter 2015/16. Därefter kommer, enligt prognosen, elevkullarna återigen att öka.

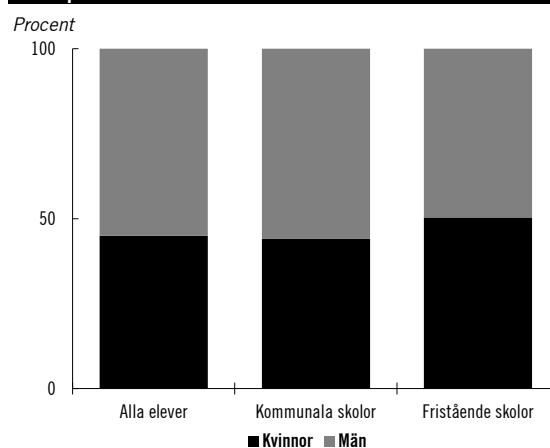
Diagram 4.1 Elevutveckling i gymnasieskolan

Källa: Statens skolverk.

Läsåret 2016/17 var andelen kvinnor i gymnasieskolan (vid mätningen den 15 oktober 2016) 45 procent och andelen män 55 procent, vilket innebär en minskning med två procentenheter för andelen kvinnor och därmed en ökning med två procentenheter för andelen män jämfört med föregående läsår. Av eleverna i skolor med kommuner som huvudmän var andelen kvinnor 43 procent och andelen män 57 procent, vilket innebär en minskning med tre procentenheter för andelen kvinnor och en ökning med tre procentenheter för andelen män. Motsvarande andelar för fristående skolor var 50 procent kvinnor och 50 procent män (se diagram 4.2). Andelarna gällande fristående skolor är oförändrade jämfört med föregående läsår.

Diagram 4.2 Elever i gymnasieskolan per huvudman, uppdelat på kön

Källa: Statens skolverk.

Hösten 2016 fanns det 1 313 skolenheter i gymnasieskolan (se tabell 4.1), vilket innebär en ökning med 10 skolenheter jämfört med året

innan. Antalet skolenheter med kommuner som huvudmän var 870 läsåret 2016/17, vilket innebär en ökning med 28 skolenheter jämfört med läsåret 2015/16. Antalet skolenheter med enskilda huvudmän uppgick läsåret 2016/17 till 428, vilket är en minskning med 15 skolenheter.

Tabell 4.1 Skolenheter i gymnasieskolan

Läsår	2015/16	2016/17
Skolenheter totalt	1303	1313
<i>därav med</i>		
Kommun som huvudman	842	870
Enskild huvudman	443	428
Landsting som huvudman	18	15

Källa: Statens skolverk.

Andelen skolenheter med kommuner som huvudmän utgör 66 procent av samtliga skolenheter 2016 medan andelen skolenheter med enskild huvudman utgör 33 procent. Detta innebär en ökning med en procentenhet för skolenheter med kommuner som huvudmän och en minskning med en procentenhet för skolenheter med enskilda huvudmän jämfört med föregående år. Resterande 15 skolor hade landsting som huvudmän, vilket är en minskning med 3 skolenheter jämfört med föregående läsår. De kommunala gymnasieskolorna är i genomsnitt större, sett till antalet elever, än de fristående.

Hösten 2016 var antalet elever som hade sökt ett program och gick i gymnasieskolans årskurs 1 för första gången ca 98 900 stycken. Av dessa nybörjarelever började knappt 27 procent på ett yrkesprogram, vilket är samma andel som föregående år. Vidare började knappt 63 procent av eleverna ett högskoleförberedande program och drygt 10 procent ett introduktionsprogram. Sedan läsåret 2015/16 har andelen elever på högskoleförberedande program varit oförändrad medan andelen elever på introduktionsprogram minskat med knappt en procentenhet.

Av de totalt ca 343 900 eleverna i gymnasieskolan läsåret 2016/17 gick drygt 55 procent ett högskoleförberedande program, drygt 27 procent ett yrkesprogram och knappt 18 procent ett introduktionsprogram. I förhållande till föregående läsår har både andelen elever som läser ett högskoleförberedande program och andelen elever som läser ett yrkesprogram minskat med två procentenheter. Samtidigt har andelen elever på introduktionsprogram ökat med drygt fyra procentenheter.

Våren 2017 fanns det omkring 9 600 lärlingar i gymnasieskolan. Av dessa var 38 procent kvinnor och 62 procent män. Totalt innebär det en ökning med ca 940 lärlingar jämfört med våren 2016.

Indikator: Resultat på nationella prov

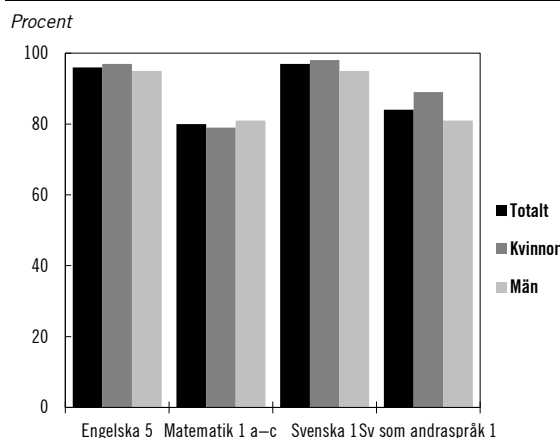
Nationella prov finns framtagna för kurserna engelska 5 och 6, matematik 1a, 1b och 1c, 2a, 2b och 2c, 3b och 3c och 4 samt svenska 1 och 3 och svenska som andraspråk 1 och 3.

Andelen elever som klarade de inledande kursproven i matematik var något mindre våren 2016 än våren 2015. Störst andel elever med godkänt provbetyg (minst betyget E) fanns bland de elever som hade läst matematik 1c, som är den inledande kursen på naturvetenskapsprogrammet och på teknikprogrammet. Av de elever som skrev det provet våren 2016 fick 95 procent minst godkänt provbetyg, att jämföra med 97 procent våren 2015. Andelen elever med minst godkänt provbetyg i matematik 1a, som läses på samtliga yrkesprogram, var 71 procent, vilket är en ungefär lika stor andel som föregående år. Matematik 1b är den inledande matematikkursen på samhällsvetenskapsprogrammet, ekonomiprogrammet, humanistiska programmet och estetiska programmet. Andelen elever med minst godkänt provbetyg i matematik 1b våren 2016 var 85 procent, dvs. samma andel som våren 2015.

I engelska 5 och svenska 1 fick drygt 96 respektive 97 procent av de elever som gjorde proven våren 2016 minst provbetyget E, vilket är ungefär lika stora andelar för båda ämnena som det var våren 2015. I svenska som andraspråk 1 var det drygt 84 procent som fick ett godkänt betyg eller mer.

Provresultaten är i stort sett desamma både för kvinnor och för män när det gäller kursproven i matematik och engelska som gjordes våren 2016. Skillnaderna är dock större på kursproven i svenska 1 och svenska som andraspråk 1 (se diagram 4.3).

Diagram 4.3 Andel elever som fått minst betyget E i nationella prov i engelska 5, matematik 1a–1c, svenska 1 och svenska som andraspråk 1 vt 2016, per kön

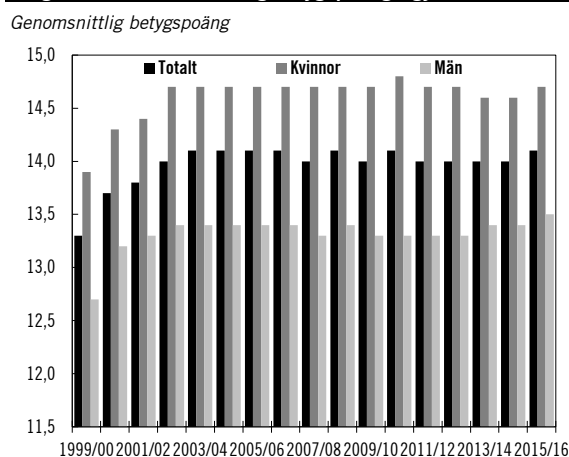

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Genomsnittlig betygspoäng

Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Den genomsnittliga betygs-poängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevens examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygsatta gymnasiepoäng, är en indikator på uppfyllelsen av detta mål. Den genomsnittliga betygs-poängen i gymnasieskolan var 14,1 av maximalt 20 poäng för samtliga elever som hade avslutat sin utbildning med ett examensbevis eller studiebevis som omfattar minst 2 500 poäng läsåret 2015/16. Det är i nivå med utfallet de senaste 13 läsåren (se diagram 4.4).

Diagram 4.4 Genomsnittlig betygs-poäng i gymnasieskolan

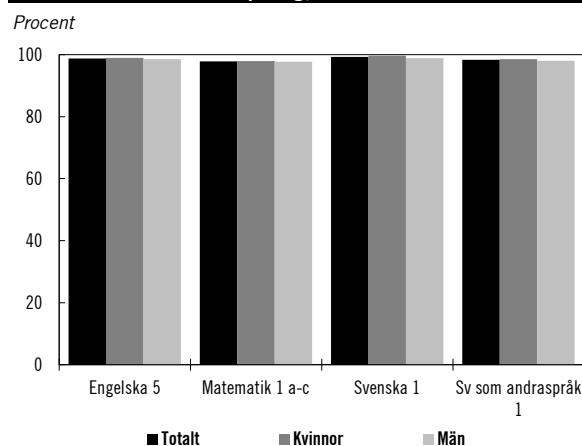

Anm.: Den genomsnittliga betygs-poängen 2013/14–2015/16 avser elever som avslutat gymnasieskolan med examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 betygs-satta poäng. Den genomsnittliga betygs-poängen för 1998/99–2012/13 avser elever som fått slutbetyg.

Källa: Statens skolverk.

Det finns könsskillnader i betygsresultaten. Våren 2016 var den genomsnittliga betygs-poängen för kvinnor 14,7 poäng och för män 13,5 poäng, vilket är en ökning med 0,1 poäng för både kvinnor och män jämfört med föregående år. Kvinnor med svensk bakgrund hade i genomsnitt 14,9 poäng medan kvinnor med utländsk bakgrund hade i genomsnitt 13,7 poäng. Motsvarande resultat var för män 13,7 respektive 12,6 poäng. Detta innebär, jämfört med föregående år, en ökning med 0,1 poäng för samtliga.

Diagram 4.5 Andel elever som fått minst betyget E i engelska 5, matematik 1a–1c, svenska 1 respektive svenska som andraspråk 1 i sitt examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2500 poäng, vt 2016

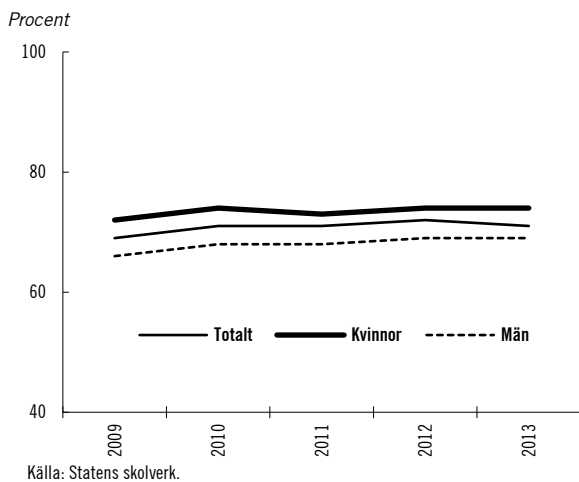
Källa: Statens skolverk.

Av alla elever som fick examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng våren 2016 hade 33 procent läst ett utökad program, dvs. läst fler kurser än vad som ingick i deras fullständiga program, vilket är motsvarande andel som föregående år. Antalet elever som lämnade gymnasieskolan våren 2016 efter att ha gått ett reducerat program, dvs. som på grund av studiesvårigheter har befriats från undervisning i en eller flera kurser, var drygt 1 200 stycken. Dessa elever har inte fått betyg på de 2 500 poäng som ett nationellt program minst omfattar. Detta gör att de i tillgänglig statistik inte räknas med i gruppen elever som har avslutat en fullständig gymnasieutbildning och deras andel redovisas därför inte här.

Indikator: Andel elever som slutfört utbildningen inom tre år

Det är viktigt att alla ungdomar ges förutsättningar att fullfölja en gymnasieutbildning inom utsatt tid. Utbildningen i gymnasieskolan genomförs normalt på tre år. Det är dock inte alla elever som klarar studierna inom denna tid. Tidigare användes andelen elever som fått slutfört inom tre år som en indikator avseende genomströmningen i gymnasieskolan, men efter gymnasieformen 2011 används nu i stället andelen elever som har slutfört utbildningen inom tre år som indikator. Med elever som har slutfört utbildningen menas här elever som har avslutat gymnasieskolan med examensbevis eller studiebevis som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Av alla elever som började i gymnasieskolan hösten 2013 hade 71,4 procent slutfört utbildningen våren 2016, dvs. efter tre år. Andelen elever som har slutfört gymnasieskolan inom tre år har varit i stort sett oförändrad under de senaste tio åren, oberoende av sättet att mäta fullföljandet (se diagram 4.6 för utvecklingen de senaste fem åren). Det är dock viktigt att påpeka att kraven för att få slutfört respektive examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng skiljer sig åt.

Diagram 4.6 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2009–2013 som fått slutfört eller som avslutat med examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng inom tre år

Kvinnor som började i gymnasieskolan hösten 2013 slutförde utbildningen inom tre år i högre grad än männen, 73,8 procent jämfört med 69,2 procent. Elever på högskoleförberedande program slutförde gymnasieskolan i större utsträckning än elever som hade gått på ett yrkesprogram. Andelen elever som 2013 var nybörjare

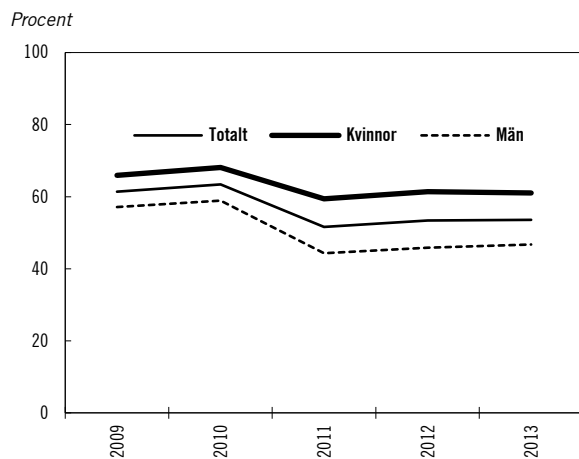
på ett högskoleförberedande program och som slutförde gymnasieskolan inom tre år är 82,3 procent. Motsvarande andel för yrkesprogram är 78,2 procent.

Att inte fler slutför gymnasieskolan inom tre år beror delvis på att många elever har bytt program under studietiden, vilket förlänger studietiden med ett och ibland flera år. En annan orsak till att studietiden blir längre är att många elever inte är behöriga till ett nationellt program och börjar sin gymnasietid på ett introduktionsprogram. Av de elever som 2012 började på ett introduktionsprogram hade endast 21,1 procent slutfört gymnasieskolan från något program efter fyra år. Av nybörjarna i gymnasieskolan 2012 gick 13 procent ett introduktionsprogram. Språkintröduktion är det största av gymnasieskolans introduktionsprogram. Programmet har vuxit med de senaste årens ökade invandring av ungdomar i gymnasieåldern (se avsnittet Många nyanlända elever i gymnasieskolan s. 132).

Av nybörjarna i gymnasieskolan hösten 2011 slutförde 70,7 procent gymnasieskolan inom tre år, 78,0 procent inom fyra år och 79,4 procent efter fem år.

Indikator: Andel elever som uppnått grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom tre år

För att kunna antas till en högskoleutbildning krävs s.k. grundläggande behörighet. Som huvudregel krävs en gymnasieexamen från ett högskoleförberedande program eller en yrkesexamen kompletterad med vissa behörighetsgivande kurser för att få grundläggande behörighet. Av alla elever som började gymnasieskolan hösten 2013 hade 53,6 procent uppnått grundläggande behörighet inom tre år. Det är en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med den föregående elevkullen (se diagram 4.7). Kvinnor hade ett bättre resultat än män, då 61,0 procent uppnådde sådan behörighet inom tre år att jämföra med 46,7 procent av männen. Elever med utländsk bakgrund lyckades i lägre grad än övriga elever att uppnå den grundläggande behörigheten, 38,6 procent jämfört med 58,3 procent. Det innebär en minskning med 0,6 procentenheter för elever med utländsk bakgrund och en ökning med 0,8 procentenheter för elever med svensk bakgrund.

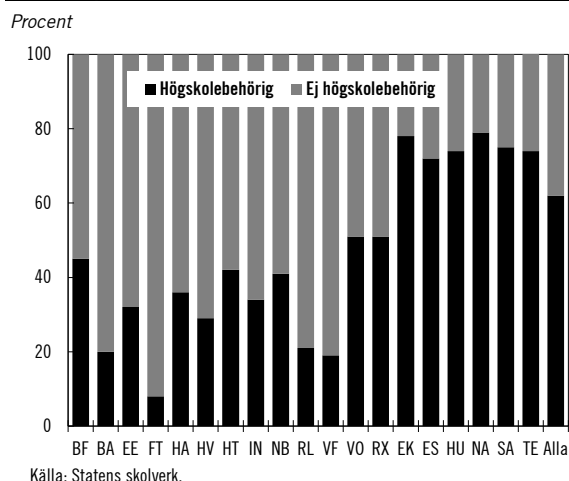
Diagram 4.7 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2009–2013 som uppnått grundläggande behörighet inom tre år

Anm.: Elever som påbörjade gymnasieskolan före 2011 läste enligt läroplanen för 1994 medan de som påbörjade gymnasieskolan efter 2011 läser enligt 2011 års läroplan.

Källa: Statens skolverk.

Av nybörjarna på högskoleförberedande program 2013 uppnådde 75,6 procent grundläggande behörighet inom tre år. Motsvarande andel av nybörjarna på yrkesprogram var 30,9 procent. Spridningen mellan programmen är dock stor (se diagram 4.8).

Det finns skillnader i resultat mellan könen inom respektive nationellt program. Av nybörjarna 2013 fick kvinnor i högre utsträckning än män grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier.

Diagram 4.8 Andel nybörjare i gymnasieskolan 2013 som fått examensbevis eller studiebevis om minst 2 500 poäng inom tre år, fördelade efter grundläggande behörighet eller inte och program

Källa: Statens skolverk.

Av de drygt 80 000 elever som våren 2016 fick ett examensbevis eller studiebevis som omfattade minst 2 500 gymnasiepoäng från gymnasieskolan, oavsett hur länge de hade gått i gymnasieskolan, fick 72,0 procent grundlägg-

ande behörighet till högskoleutbildning. Det är en ökning med 0,7 procentenheter jämfört med föregående år. Andelen kvinnor som fick grundläggande behörighet till högskoleutbildning var 80,0 procent, motsvarande andel för männen var 64,2 procent.

Sammantaget hade 52 procent av dem som fyllde 20 år under 2016 uppnått grundläggande behörighet inom gymnasieskolan, vilket är motsvarande andel som året dessförinnan. Av de kvinnor som fyllde 20 år under 2016 hade ca 61 procent uppnått grundläggande behörighet medan motsvarande andel för männen var ca 45 procent.

Byte av program, avbrott och studieuppehåll

Programbyten, liksom avbrott och studieuppehåll, är vanliga orsaker till förlängd studietid för många elever i gymnasieskolan.

Hösten 2015 fanns det drygt 100 000 elever som var nybörjare i gymnasieskolan. Andelen elever som efter ett år har bytt från ett nationellt program till ett annat nationellt program har minskat med 0,5 procentenheter sedan förra året, och var 6,6 procent hösten 2016. Det är fortsatt något vanligare att elever som har börjat på yrkesprogram byter program än elever som har börjat på högskoleförberedande program. Av de som var nybörjare i årskurs 1 på ett yrkesprogram läsåret 2015/16 hade 7,9 procent bytt program efter ett år, vilket är 0,1 procentenhet lägre än för föregående elevkull. Av eleverna som började i årskurs 1 på ett högskoleförberedande program 2015/16 hade 6,5 procent bytt program efter ett år, en minskning med 0,8 procentenheter. Liksom läsåret 2014/15 var det vanligast att elever bytte inom samma programtyp som de började på, dvs. från ett yrkesprogram till ett annat, respektive från ett högskoleförberedande program till ett annat.

Det finns fem introduktionsprogram som syftar till att förbereda för studier på ett annat program, annan utbildning eller för yrkesverksamhet. Programbyte från ett introduktionsprogram är ofta ett tecken på progression och studieframgång hos eleven och är därmed en önskvärd utveckling. Av nybörjarna på ett introduktionsprogram i årskurs 1 hösten 2015 hade 40,2 procent bytt utbildning ett år senare. Störst andel, 18,3 procentenheter, hade bytt till ett yrkesprogram, 7,4 procentenheter hade bytt till ett högskole-

förberedande program och 14,5 procentenheter till ett annat introduktionsprogram. Skillnaderna är stora mellan programmen, men programmen har också vitt skilda syften.

I många fall innebär ett programbyte att eleven börjar om i årskurs 1 på den nya utbildningen, vilket innebär ett extra studieår. Det förekommer även att elever byter program senare under sin gymnasietid.

Av nybörjarna i årskurs 1 läsåret 2015/16 återfanns 3,2 procent, ca 3 200 elever, inte i gymnasieskolan efterföljande läsår, vilket är en minskning med 0,1 procentenhet eller ca 100 elever jämfört med föregående period. Dessa hade således gjort studieuppehåll eller avbrutit sina studier. Det finns i detta avseende stora skillnader mellan programmen. Av eleverna på nationella program hade 1,8 procent gjort studieuppehåll eller avbrutit sina studier efter det första året medan motsvarande andel för elever på introduktionsprogram var 11,4 procent. Det var inga stora skillnader mellan könen avseende studieuppehåll eller avbrutna studier, det var dock en marginellt större andel av de kvinnliga nybörjarna i årskurs 1 läsåret 2015/16 som hade gjort studieuppehåll eller avbrutit studierna efterföljande läsår.

Indikator: Övergång från preparandutbildning och programinriktat individuellt val till nationella program i gymnasieskolan

Hösten 2015 började 1 426 elever i årskurs 1 på introduktionsprogrammet preparandutbildning och 2 452 elever på programinriktat individuellt val som nybörjare i gymnasieskolan. Preparandutbildningen syftar till att elever som har fullföljt årskurs 9 i grundskolan utan att ha fått behörighet till ett visst nationellt program i gymnasieskolan ska uppnå sådan behörighet. Programinriktat individuellt val syftar främst till att en elev som saknar behörighet till ett visst yrkesprogram ska få sådan behörighet och bli antagen till det programmet. Av eleverna i årskurs 1 på en preparandutbildning 2015 hade 54,1 procent bytt till ett nationellt program hösten 2016. Motsvarande andel för elever på programinriktat individuellt val var 43,9 procent. Det innebär att andelen nybörjare som har bytt till ett nationellt program har ökat med ca två procentenheter jämfört med föregående läsår avseende preparandutbildningen respektive programin-

riktat individuellt val. Det var vissa skillnader mellan kvinnor och män, en något större andel av männen hade hösten 2016 bytt till ett nationellt program från preparandutbildning respektive programinriktat individuellt val, 56,3 procent respektive 46,1 procent. Motsvarande andelar för kvinnorna var 51,9 procent respektive 40,8 procent.

Indikator: Elevers trygghet i gymnasieskolan

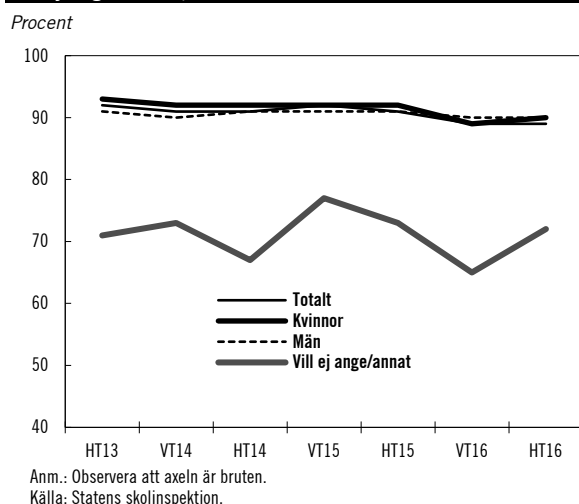
För att mäta elevers trygghet i gymnasieskolan används resultat från Statens skolinspektions skolenkät där elever som läser på det andra året i gymnasieskolan får ta ställning till påståendet ”Jag känner mig trygg i skolan”. Eleverna har fem svarsalternativ: stämmer helt och hållet, stämmer ganska bra, stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls samt vet ej. Andelen elever som vårterminen 2017 svarade att påståendet stämmer helt och hållet var 53 procent medan 36 procent svarade att påståendet stämmer ganska bra. Den totala andelen som svarade något av dessa två alternativ var alltså 89 procent, vilket är i nivå med tidigare års undersökningar (se diagram 4.9 för utvecklingen de senaste sex terminerna). Andelen elever som svarade att påståendet stämmer ganska dåligt var 6 procent medan 3 procent svarade att påståendet inte stämmer alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 3 procent av eleverna. Även detta är i nivå med tidigare år.

Resultaten av enkäten vårterminen 2017 visar vissa skillnader mellan kvinnor och män. Andelen kvinnor som svarade stämmer helt och hållet och stämmer ganska bra på påståendet var 50 procent respektive 39 procent, motsvarande andelar för männen var 57 procent och 32 procent. Andelen kvinnor som valde svarsalternativen stämmer ganska dåligt respektive stämmer inte alls var 6 procent respektive 2 procent. Andelen män som valde svarsalternativet stämmer ganska dåligt var 5 procent medan 3 procent valde svarsalternativet stämmer inte alls. Svarsalternativet vet ej valdes av 2 procent av kvinnorna och 3 procent av männen.

Av det totala antalet elever som besvarade enkäten vårterminen 2017 valde drygt 2 procent alternativet ”Vill ej ange/annat” under kön. Resultaten visar att dessa elever känner sig mindre trygga i skolan. Andelen av dessa som svarade stämmer helt och hållet på påståendet

var 36 procent. Svartalernativet stämmer ganska bra valdes av 34 procent. Andelarna som valde svartalernativen stämmer ganska dåligt, stämmer inte alls samt alternativet vet ej uppgick alla tre till 10 procent.

Diagram 4.9 Andelen elever som har svarat stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra på påståendet "Jag känner mig trygg i skolan", fördelat på den totala andelen och utifrån det valda alternativet för kön (män, kvinnor samt vill ej ange/annat),

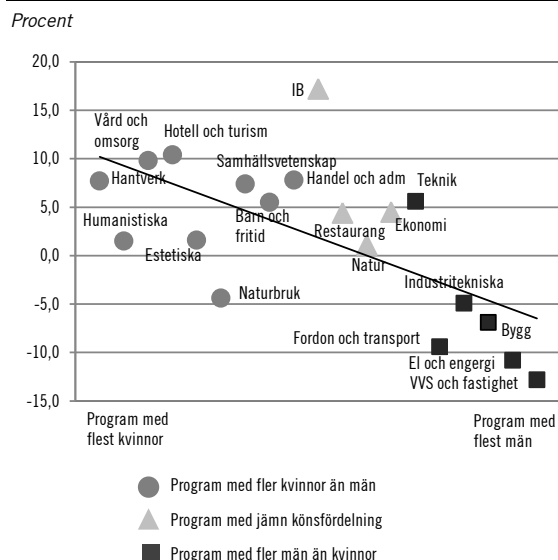
Indikator: Andelen unga kvinnor och män från det underrepresenterade könet som fullföljer utbildningen på program med ojämn könsfördelning

Könsfördelningen på gymnasieskolans program (inklusive International Baccalaureate som här omnämns som program) är ojämn. Med jämn könsfördelning menas i detta sammanhang inom intervallet 40–60 procent kvinnor respektive män. Det var bara fyra program som med denna definition hade jämn könsfördelning bland nybörjare 2013. Det var ekonomiprogrammet, naturvetenskapsprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet samt International Baccalaureate. Generellt är det fler kvinnor än män som slutför gymnasiestudierna. Av nybörjare på nationella program 2013 var det 82 procent av kvinnorna och 80 procent av männen som inom tre år hade slutfört sina studier med studiebevis eller gymnasieexamen. På de kvinnodominerade programmen är skillnaden mellan kvinnors och mäns genomströmning ofta större. Det gäller t.ex. vård- och omsorgsprogrammet där 77 procent av kvinnorna och 67 procent av männen slutförde studierna inom tre

år. Det omvända gäller dock ofta på mansdominerade program. På fem av programmen där män dominerar bland nybörjarna var genomströmningen bland kvinnor sämre än bland män.

Mönstren i skillnaderna mellan könen i andel med slutförda studier har varit ungefär desamma för nybörjare de senaste åren. Det är flera faktorer som styr unga kvinnors och mäns val, bl.a. de stereotypa genusnormer unga möter i sin vardag och villkoren på den arbetsmarknad utbildningen leder till. Utbildningspolitiken kan bidra med att öka attraktionskraften i respektive gymnasieprogram genom att ge var och en det stöd som behövs och i övrigt erbjuda goda villkor för att elever från det underrepresenterade könet ska ges förutsättningar att fullfölja utbildningen. I dag finns mål för gymnasieutbildningen som stödjer en sådan utveckling och måluppfyllelsen följs upp med denna indikator.

Diagram 4.10 Skillnad mellan könen (kvinnor minus män) i andel med slutförda studier 3 år efter gymnasiestart. Nybörjare i år 1 den 15 oktober 2013. Sorterad efter andel kvinnor per program.

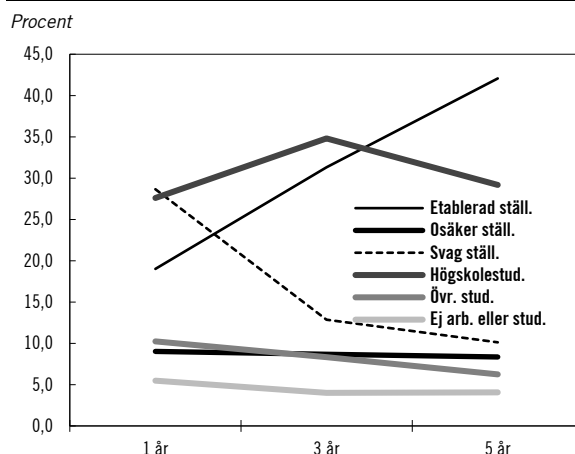

Anm.: Med slutförda studier menas att man fått gymnasieexamen eller studiebevis. Programmen är sorterade efter könsfördelning. Längst till vänster finns programmen med störst andel kvinnor, längst till höger finns programmen med störst andel män. Hantverk var det program med störst andel kvinnor bland nybörjarna, 95 procent var kvinnor och 5 procent var män. Efter tre år hade 78 procent av kvinnorna och 70 procent av männen slutfört sina studier, en skillnad på 8 procentenheter. VVS och fastighet var det program med minst andel kvinnor bland nybörjarna, 3 procent kvinnor och 97 procent män. Efter tre år hade 61 procent av kvinnorna och 74 procent av männen slutfört studierna, en skillnad på 13 procentenheter. Källor: Statens skolverk och egna beräkningar.

Etablering på arbetsmarknaden efter avslutade studier

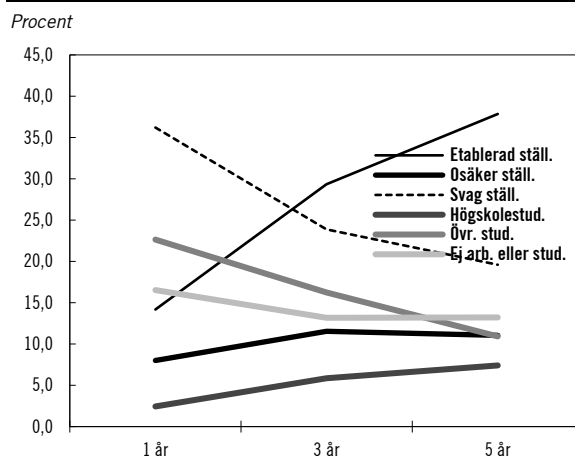
Statens skolverk har på uppdrag av regeringen genomfört en studie om ungdomars sysselsättning efter avslutade gymnasie studier. Studien, som presenterades i december 2015, handlar om i vilken utsträckning ungdomar arbetar eller studerar ett, tre och fem år efter att de har slutat gymnasieskolan. Studien bygger på registerdata om tre olika årskullars sysselsättning 2013. Årskullarna har med förväntad studietakt gått ut gymnasieskolan läsåren 2007/08, 2009/10 och 2011/12, dvs. ett, tre och fem år före 2013. Studien visar, liksom föregående års studie, att de elever som har gått i årskurs 3 i gymnasieskolan i större utsträckning lyckas etablera sig på arbetsmarknaden. Även bland de elever som har gått i årskurs 3 utan att få slutbetyg är andelen som har en etablerad ställning på arbetsmarknaden betydligt högre än bland de elever som har årskurs 2 som högsta årskurs. Diagrammen nedan visar den äldsta årskullens etableringsstatus ett, tre och fem år efter gymnasieskolan dvs. ett, tre och fem år efter läsåret 2007/08.

Diagram 4.11 Etableringsstatus för ungdomar som fullföljt gymnasieskolan med slutbetyg, med eller utan grundläggande behörighet

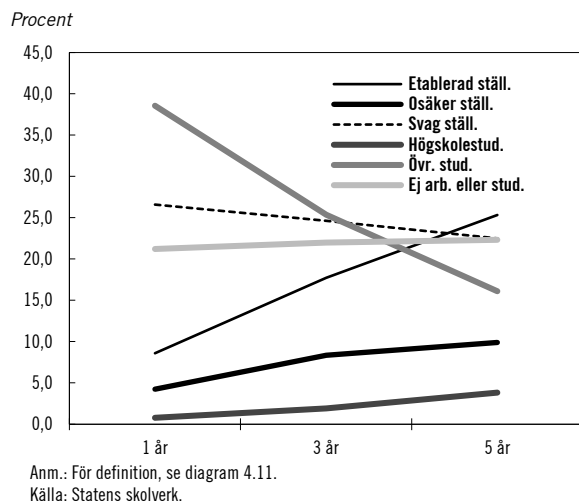

Anm.: Definition:
 Etablerad ställning: Arbetsinkomst på minst 186 600 kr.
 Osäker ställning: Arbetsinkomst på minst 155 300 kr och upp till 183 600 kr eller arbetsinkomst på minst 183 600 kr och under året förekomst av arbetslöshet.
 Svag ställning: arbetsinkomst upp till 155 300 kr eller arbetsinkomst på minst 155 300 kr och under året förekomst av heltidsarbetslöshet/arbetsmarknadspolitiska åtgärder som överstiger 274 dagar.
 Högskolestuderande: Registrerad på högskolans grundutbildning vårterminen eller höstterminen aktuellt år och erhållit någon form av studieersättning samma år.
 Övriga studerande: Inte klassificerad som högskolestuderande men har erhållit någon form av studieersättning under aktuellt år.
 Ej arbete eller studier: Avsaknad av arbetsinkomst aktuellt år.
 Källa: Statens skolverk.

Diagram 4.12 Etableringsstatus för ungdomar som gått i årskurs 3 i gymnasieskolan utan att få slutbetyg

Anm.: För definition, se diagram 4.11.
 Källa: Statens skolverk.

Diagram 4.13 Etableringsstatus för ungdomar som högst läst årskurs 2 i gymnasieskolan

Övergång till högskola och kommunal vuxenutbildning

Andelen ungdomar som påbörjar högskoleutbildning läsåret efter det att de avslutat gymnasieskolan har de senaste åren legat på samma nivå. Av de elever som fick ett examensbevis eller studiebevis omfattande minst 2 500 poäng våren 2015 började 20,1 procent i högskolan följande läsår. Kvinnor fortsätter oftare än män att studera vidare på högskolan. Av de kvinnor som slutförde gymnasieskolan våren 2015 gick 22,3 procent direkt över till högskolestudier, jämfört med 18,0 procent av männen. Av elever med utländsk bakgrund började knappt var tredje elev i högskolan året efter avslutad gymnasieskola 2015, jämfört med knappt var femte elev med svensk bakgrund. Detta är något mindre andelar än föregående läsår. Av de kvinnliga eleverna med utländsk bakgrund började 35,6 procent i högskolan året efter avslutad gymnasieskola, motsvarande andel för manliga elever med utländsk bakgrund var 24,7 procent. När det gäller elever med svensk bakgrund började 19,4 procent av kvinnorna i högskolan året efter avslutad gymnasieskola medan motsvarande andel för männen var 16,5 procent. Andelen ungdomar som påbörjar en högskoleutbildning inom tre år efter avslutad gymnasieskola ökade från 41,1 procent av dem som fick slutbetyg från gymnasieskolan våren 2012 till 41,7 procent av dem som fick slutbetyg våren 2013.

Av alla elever i årskurs 3 i gymnasieskolan läsåret 2014/15 gick 11,9 procent över till

kommunal vuxenutbildning (komvux) följande läsår, vilket är i det närmaste samma andel som föregående period. De som inte har fått en examen från gymnasieskolan läser i större utsträckning än andra i komvux. Totalt 22,4 procent av de elever som gick i årskurs 3 hösten 2014 och inte hade fått en examen eller motsvarande våren 2015 läste i komvux läsåret 2015/16, att jämföra med 8,2 procent av de elever som fått en examen.

Kvinnor börjar i högre grad studera i komvux än män. Av de kvinnor som inte fick en examen eller motsvarande från gymnasieskolan vårterminen 2015 återfanns 25,6 procent i komvux följande läsår. Motsvarande andel av männen var 20,2 procent.

Elever med utländsk bakgrund går över till komvux i större utsträckning än elever med svensk bakgrund. Av eleverna med utländsk bakgrund, som inte fick en examen eller motsvarande vårterminen 2015, läste totalt 33,6 procent, 39,1 procent av kvinnorna och 29,6 procent av männen, vidare i komvux påföljande läsår. Motsvarande andelar för elever med svensk bakgrund var totalt 16,8 procent, 18,8 procent av kvinnorna och 15,3 procent av männen.

Kostnader

De totala kostnaderna för gymnasieskolan med kommunal eller enskild huvudman 2016 uppgick till knappt 38 miljarder kronor, vilket är en ökning med 6 procent jämfört med 2015. Kostnaden per elev uppgick till i genomsnitt 115 800 kronor 2016, vilket är en ökning med 3,5 procent jämfört med föregående år. Därtill uppgick kostnader för skolskjuts, reseersättning och inackordering till drygt 1,1 miljarder kronor.

Gymnasiesärskolan

Utbildningen i gymnasiesärskolan ska enligt skollagen ge elever med utvecklingsstörning en för dem anpassad utbildning som ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Från och med hösten 2013 påbörjade eleverna i årskurs 1 den nya gymnasiesärskolan som består av nio nationella program och individuella program.

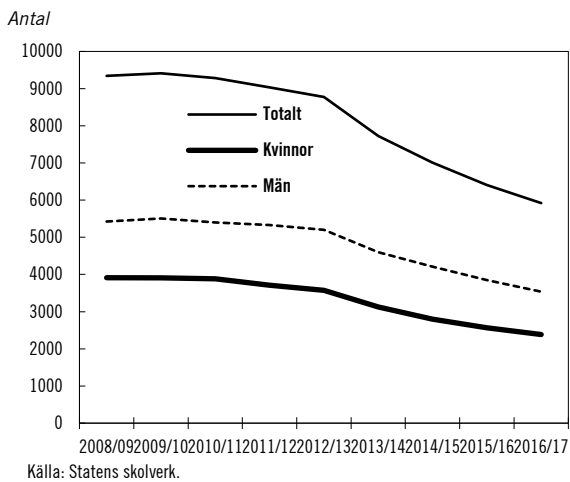
Elever, skolor och studievägar

Hösten 2016 gick drygt 5 900 elever i gymnasiesärskolan, vilket är en minskning med ca åtta procent jämfört med föregående läsår (se diagram 4.14). Av eleverna var 60 procent män och 40 procent kvinnor.

Andelen elever som gick i en gymnasiesärskola med en kommun som huvudman hösten 2016 uppgick till drygt 88 procent medan drygt 9 procent gick i fristående gymnasiesärskolor och knappt 3 procent i skolor drivna av landsting. Totalt gick 36 elever i s.k. integrerad undervisning med gymnasieskolan.

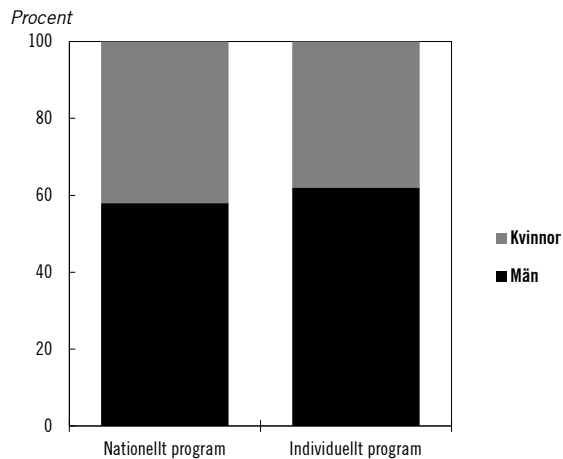
Av eleverna i gymnasiesärskolan gick 56 procent ett nationellt program och 44 procent ett individuellt program.

Diagram 4.14 Elever i gymnasiesärskolan fördelat på kön

Av eleverna i gymnasiesärskolan är fler män än kvinnor. Den fördelningen gäller för båda programtyper. Läsåret 2016/17 var andelen kvinnor, vid mätningen den 15 oktober 2016, 42 procent i de nationella programmen respektive 38 procent i de individuella programmen. Motsvarande andelar för männen var således 58 och 62 procent (se diagram 4.15).

Diagram 4.15 Elever i gymnasiesärskolan per typ av program och kön, 2016/17

Källa: Statens skolverk.

Kostnader

Den totala kostnaden för den kommunala gymnasiesärskolan 2016 uppgick till drygt 2,5 miljarder kronor, vilket är en minskning med 0,1 procent jämfört med 2015. Kostnaden per elev beräknas ha uppgått till i genomsnitt 464 300 kronor 2016, vilket är en ökning med 4 procent jämfört med föregående år.

4.3.3 Utvecklingsinsatser och andra verksamhetsdelar

I avsnitt 3 Förskola och grundskola redovisas resultat av vissa insatser som också avser gymnasie- och gymnasiesärskolan, exempelvis fler anställda i elevhälsan, lovskola, nationella skolutvecklingsprogram, samverkan för bästa skola, läsfrämjande insatser, nationella minoriteter, jämställdhet i skolväsendet och digitalisering i skolan.

Insatserna syftar generellt till att öka genomströmningen i gymnasieskolan så att fler unga personer slutför sina gymnasiestudier och kan starta en anställning eller påbörja vidare studier.

Fullföljande av gymnasieutbildning

Läsåret 2016/17 gick knappt 48 procent av eleverna i årskurs ett på högskoleförberedande program, drygt 23 procent av eleverna på yrkesprogram och 29 procent av eleverna på ett introduktionsprogram.

Av eleverna som antogs till nationella program fanns en tredjedel på yrkesprogram och

två tredjedelar på högskoleförberedande program. Sedan 2011 har andelen nybörjarelever på yrkesprogram minskat med omkring en procent per läsår. Men sedan läsåret 2015/16 har det inte skett någon förändring i andelen elever mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram. Om man ser till utvecklingen för de olika nationella programmen är de tre största högskoleförberedande programmen, dvs. samhällsvetenskaps-, naturvetenskaps- och ekonomiprogrammet, fortsatt störst. Dessa tre program samlar nästan hälften (48 procent) av alla elever på nationella program. De har också en hög genomströmning. Skolverkets redovisning av uppdraget om uppföljning av gymnasieskolan (U2017/01834/GV) visar att det inom programtyperna finns variationer i utvecklingen med exempel på yrkesprogram som växer och högskoleförberedande program som minskar och tvärtom. När det gäller introduktionsprogrammen är språkintröduktion störst, och är samtidigt det fjärde största gymnasieprogrammet sett till antal elever. Språkintröduktion är också det gymnasieprogram som finns i flest kommuner. Yrkesintröduktion och individuellt alternativ har ökat i antal elever medan programinriktat individuellt val och preparandutbildning har minskat.

Yrkesutbildningens attraktivitet minskar

Andelen elever i år 1 har minskat på yrkesprogrammen sedan reformen av gymnasieskolan 2011. Under de första åren motsvarades minskningen på yrkesprogrammen i stort sett av ökningen på de högskoleförberedande programmen. Till följd av den stora ökningen av elever på introduktionsprogrammen, främst språkintröduktion, de senaste två åren utgör eleverna på såväl yrkesprogram som högskoleförberedande program en allt lägre andel av hela kullen.

När det gäller förstahandssökande elever visar Skolverkets uppföljning (dnr 2016:01706) att andelen sökande till yrkesprogram minskat något och ökat något för de högskoleförberedande programmen. Det är enligt Skolverkets uppföljning en trend som håller i sig även om det finns skillnader inom programtyperna. Alla yrkesprogram har inte en negativ utveckling och alla högskoleförberedande program ökar inte. Sedan 2011 har till exempel antalet förstahandssökande minskat för samhällsvetenskapsprogrammet och estetiska programmet. När

gymnasiereformen infördes 2011 hade ekonomiprogrammet och det estetiska programmet ungefär lika många sökande. Inför läsåret 2016/17 var det dubbelt så många sökande till ekonomiprogrammet.

Det är också flest behöriga sökande till de högskoleförberedande programmen, 94 procent. Motsvarande andel för yrkesprogrammen var 75 procent. Färre elever antogs till sitt förstahandsval läsåret 2016/2017.

I Skolverkets redovisning Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet 2015 (U2015/04937/GV) redogör myndigheten för att det finns många orsaker till att allt färre unga väljer yrkesprogram i gymnasieskolan. En orsak är en önskan att skjuta på sitt val av specialisering inför ett kommande arbetsliv och att tillägna sig mer generella kunskaper. En annan orsak kan vara att man är osäker på yrkesutbildningens kvalitet. En tredje att den inte finns inom geografiskt räckhåll. Skolverket menar också att det kan påverka elevers val att yrkesutbildningar ibland felaktigt beskrivs som främst riktade till lågpresterande elever.

Skillnader mellan elevkategorier i studieresultat

Andelen elever med gymnasieexamen inom tre år från gymnasieskolans nationella program ökar fortsatt. Våren 2016 var det 74 procent som fick examen inom tre år jämfört med den första elevkullen i den reformerade gymnasieskolan våren 2011 av vilka 71 procent av eleverna fick examen. På högskoleförberedande program är motsvarande andel 76 procent medan den uppgår till 71 på yrkesprogrammen. På de högskoleförberedande programmen är andelen större för kvinnor än män medan könsfördelningen är mer jämn på yrkesprogrammen.

Enligt den nationella statistiken läser en tredjedel av eleverna i gymnasieskolan ett utökat program. Det är vanligare på yrkesprogram än på högskoleförberedande program. Andelen elever med examen och studiebevis från ett utökat program våren 2016 uppgick till 42 procent fördelat över alla yrkesprogram, men på några program rörde det sig om så många som 50–60 procent av eleverna.

När det gäller elevernas betygspoäng kan man inte skönja någon förändring över tid totalt sett. Dock finns det enligt Skolverkets statistik skillnader mellan elevkategorier. Kvinnor har generellt sett bättre studieresultat än män och det finns ett samband mellan elevers studie-

resultat och föräldrars utbildningsnivå. Högst genomsnittlig betygspoäng har elever som har föräldrar med en eftergymnasial utbildning. Lägst poäng återfinns bland elever som har föräldrar med endast förgymnasial utbildning. Det framgår också att elever med svensk bakgrund generellt sett har högre resultat än elever med utländsk bakgrund.

Skolverket erbjuder, i dialog med huvudmän, insatser i syfte att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten inom och mellan skolor. Insatserna riktas till skolor med låga kunskapsresultat eller en stor andel elever som inte fullföljer sina studier och som har eller bedöms få svåra förutsättningar att förbättra sina resultat på egen hand (U2015/3357/S). Se vidare avsnitt 3.3.3.

Skolverket ansvarar också för statsbidrag för undervisning under skollov. Skolverket noterar ett stort intresse från huvudmännen för att erbjuda lovundervisning i gymnasieskolan. Särskilt stort är intresset för att anordna undervisning under skollov för elever vid introduktionsprogrammet språkintröduktion. Under 2016 har huvudmännen sökt bidrag för 172 miljoner vilket var 22 miljoner kronor mer än det fanns att fördela. 73 procent av dem som sökte ville ha bidrag för elever som går språkintröduktion. Se vidare avsnitt 3.3.3.

Stöd och undervisning

Skolinspektionen har i en kvalitetsgranskning från 2014, Undervisning på yrkesprogram (dnr 400-2013:2457) uppmärksammat bristande kvalitet i undervisningen på gymnasieskolors yrkesprogram. Under 2016 har Skolinspektionen genomfört en kvalitetsgranskning av lärarstöd och arbetsformer på fem yrkesprogram på skolor som haft problem med avhopp och kommit fram till att det ofta saknades ett aktivt lärarstöd i de gymnasiegemensamma ämnena (Lärarstöd och arbetsformer i gymnasieskolans yrkesprogram, 2016 [dnr 40-2015:5842]). Eleverna gavs enligt studien bristfälliga instruktioner och begränsad återkoppling. I granskningen betonades att det bristande lärarstödet ofta speglar mer skolövergripande brister. I granskningen av lärarstöd och arbetsformer observerades också lektioner där undervisande lärare gav eleverna ett gott lärarstöd. Gemensamt för dessa var en strukturerad undervisning och ett tydligt engagemang för elevernas frågor och funderingar.

I den regelbundna tillsynen under 2016 har Skolinspektionen, liksom tidigare år, sett att många gymnasieskolor har svårt att ge extra anpassningar och särskilt stöd till alla elever som har behov av det. Precis som för grundskolan noterades också problem rörande elevhälsans roll och funktion.

Skolors arbete för att förebygga studieavbrott på yrkesprogram granskades av Skolinspektionen 2015 (Gymnasieskolors arbete med att förebygga studieavbrott [dnr 400-2014:4245]). Skolinspektionen konstaterade att orsaker bakom elevens frånvaro behöver kartläggas och utredas, och undervisningen anpassas därefter. Det är också något som lyfts fram av Gymnasieutredningen i sitt betänkande En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77). Kvalitetsgranskningen pekade på att det behövs en tydligare koppling mellan yrkesämnena och gymnasiegemensamma ämnen samt att stöd och motivationsskapande åtgärder behövde sättas in tidigt i utbildningen.

Specifika frågor för gymnasial yrkesutbildning

Lärlingsutbildning

Efter tre års försöksverksamhet infördes hösten 2011 lärlingsutbildning som en alternativ väg till en gymnasieexamen på ett yrkesprogram. Andelen lärlingar har ökat kontinuerligt sedan 2011. Det statsbidrag som arbetsgivare som tar emot lärlingar kan få reducerades 2016 från totalt 57 500 kronor per år och lärling med 10 000 kronor. Andelen lärlingar har trots detta fortsatt att öka. Läsåret 2016/17 var andelen lärlingar tio procent av alla elever på yrkesprogram, vilket är en ökning med drygt en procentenhet jämfört med året innan.

Yrkesintroduktion

Statens skolverk har 2013–2016 haft uppdraget att genomföra insatser som bidrar till utveckling av kvaliteten i introduktionsprogrammet yrkesintroduktion (U2013/3681/GV). I samband med uppdraget beslutade regeringen förordningen (2013:344) om statsbidrag för yrkesintroduktion. Skolverket har genomfört flera insatser för att stödja huvudmännens utveckling av utbildningens individanpassning, planering, kvalitetssäkring och samverkan med arbetslivet.

Därutöver har myndigheten betalat ut ca 100 miljoner kronor till huvudmän för olika utvecklingsinsatser under 2013–2016.

Kvalitet i arbetsplatsförlagt lärande

Arbetsplatsförlagt lärande, APL, utgör en väsentlig del i den gymnasiala yrkesutbildningen. Statens skolverk har undersökt APL ur yrkeslärares perspektiv (Rapport 437, 2016). Skolverket konstaterar bl.a. att nästan var tredje yrkeslärare anser att det råder brist på lämpliga handledare på arbetsplatserna och var fjärde lärare har svårt att hitta APL-platser i linje med utbildningens mål. För att höja kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet har Skolverket utvecklat en handledarutbildning. Sedan utbildningen inleddes har nästan 24 000 personer registrerat sig på utbildningen. Totalt har 11 650 personer genomfört utbildningen. Skolverket har även låtit flera lärosäten genomföra utbildningar i APL-utveckling som cirka 1 200 yrkeslärare deltagit i, varav drygt 400 under 2016. Skolverket har vidare anställt nationella APL-utvecklare som kan erbjuda enskilda skolor konkreta stödinsatser. Under 2016 erbjöds 80 skolor sådana insatser. Skolverkets utvärdering av APL-utvecklarnas insatser visar att dessa bidragit till att förbättra skolornas arbete rörande APL.

Statsbidrag för lärare i yrkesämnen

Skolverket ansvarar för två statsbidrag för lärare i yrkesämnen. De två statsbidragen beskrivs i avsnitt 2.4.2.

Många nyanlända elever i gymnasieskolan

Mellan läsåren 2015/16 och 2016/17 ökade antalet elever i gymnasieskolan med närmare 21 000, eller 7 procent. En stor del av det ökade elevantalet utgörs av nyanlända elever. Av gymnasieskolans elever hösten 2016 var omkring 14 procent nyanlända. Motsvarande andel 2015 var 9 procent. Många av de nyanlända elever som påbörjade sin gymnasieutbildning 2015 förväntas vara kvar i gymnasieskolan i flera år framöver. Även de nyanlända elever som under 2014 och 2015 togs emot i grundskolans senare årskurser förväntas gå vidare till gymnasieskolan medan de fortfarande definieras som nyanlända. Sedan januari 2016 definieras i 3 kap. skollagen vilka elever som ska ses som nyanlända. Det gäller den som har varit bosatt utomlands, nu är bosatt i

landet och har påbörjat sin utbildning senare än vid sju års ålder. Efter fyra års skolgång i Sverige ska eleven inte längre ses som nyanländ.

De flesta nyanlända elever i gymnasieskolan påbörjar sina studier inom introduktionsprogrammet språkinträdning. Antalet elever på språkinträdning har ökat stadigt mellan 2011 och 2016. Läsåret 2016/17 var programmet det fjärde största i gymnasieskolan med knappt 36 000 elever. Detta ska jämföras med elevantalet i oktober 2014 då elevantalet uppgick till knappt 14 000. Nästan åtta av tio elever som studerar på språkinträdning är pojkar eller unga män.

En liten andel nyanlända elever går över till nationellt program

Statens skolverks rapport Uppföljning av språkinträdning (rapport 454, 2017) visar att det är en stor utmaning för elever på språkinträdning att skaffa sig de betyg och de språkkunskaper som behövs för att bli behöriga till och studera på ett nationellt program. Tre år efter att de påbörjat studierna på språkinträdning är det cirka en tredjedel av nybörjarna som har gått över till ett nationellt program. Denna andel är i stort sett oförändrad sedan 2011. Bland de som övergår till ett nationellt program redan efter ett år är det vanligast att börja på ett högskoleförberedande program, medan det är vanligare att gå ett yrkesprogram för de som studerar på språkinträdning under en längre tid eller som går via ett annat introduktionsprogram. Rapporten visar också att det är en större andel av de som påbörjar språkinträdning när de är 17 år eller yngre som går över till ett nationellt program jämfört med de som påbörjar programmet vid 18 eller 19 års ålder. Tre år efter studiestart 2012 hade 45 procent av de som påbörjade språkinträdning när de var yngre än 17 år gått över till ett nationellt program. Av de elever som var 17 år gamla när de påbörjade språkinträdning 2012 hade 33 procent övergått till nationellt program, medan motsvarande bara gäller för 6 procent av de som började när de var över 17 år. De flesta av de som inte gått över till ett nationellt program hade helt lämnat gymnasieskolan tre år senare, sannolikt för att de inte har hunnit byta till ett nationellt program innan de fyllde 20 år. Av dessa studerade 64 procent inom kommunal vuxenutbildning, folkhögskola eller annan utbildning, 7 procent arbetade utan att samtidigt studera och för 30 procent saknas uppgift.

Huvudmännens och skolornas organisation har stor betydelse för introduktionsprogrammets kvalitet

Statens skolverk konstaterar i sin uppföljning av gymnasieskolan (U2017/01834/GV) att huvudmän och skolor har upplevt svårigheter att bygga ut språkintröduktion i samma takt som elevunderlaget ökat. Framför allt har det varit svårt att rekrytera behöriga lärare i svenska som andraspråk och modersmål, att rekrytera studiehandledare, att finna lämpliga lokaler samt att bedöma elevernas språkkunskaper i god tid före mottagandet. Gymnasieskolans introduktionsprogram saknar en nationellt fastställd struktur. Huvudmannens plan för utbildningen har därför en viktig funktion i styrningen och organisationen av utbildningen. I planen för utbildningen anger huvudmannen utbildningens syfte, längd och huvudsakliga innehåll. I sin uppföljning konstaterar Skolverket att planen för utbildning många gånger inte är ett fungerande planeringsverktyg för huvudmannen att styra verksamheten. Huvudmännens ambitionsnivå när det gäller kartläggning av elevers kunskaper och arbetet med att ta fram den individuella studieplanen behöver därmed utvecklas.

Även Skolinspektionens kvalitetsgranskning Språkintröduktion i gymnasieskolan (2017) visar att utbildningsplanen ofta inte fyller den funktion den är tänkt att fylla. Det förekommer att huvudmän inte känner till att de ska utforma en plan för utbildningen och det är sällsynt att en upprättad plan styr kvaliteten på utbildningen. Det råder även stora skillnader mellan huvudmännens ambitionsnivå när det gäller kartläggning av elevers tidigare kunskaper och hur dessa ligger till grund för den individuella studieplanen. Utbildningen styrs ofta snarare av lärar- och lokaltillgång än elevernas behov.

Skolinspektionen konstaterar att styrningen på alla nivåer i styrkedjan är bristfällig och att det där det fungerar bättre ofta beror på enskilda insatser från lärare och skolledare. Vidare visar rapporten att genomströmningen för elever från språkintröduktion till annan utbildning verkar skilja sig stort mellan skolor och inte bara mellan elever med olika förutsättningar. Det varierar också om kartläggning av elevernas tidigare kunskaper genomförs. Ibland sker det inte alls, och när den genomförs ligger den sällan till grund för utformningen av den individuella studieplanen. Det varierar också mellan skolorna

vilka grundskoleämnen en elev kan läsa och det förekommer att inga eller bara enstaka gymnasiekurser såsom matematik erbjuds. Även studie- och yrkesvägledningen är eftersatt och den enskilda vägledningen sker ofta sent i utbildningen. Eleverna får därmed inte den kvalitet på vägledningen de behöver för att kunna göra strategiska val. På flertalet skolor möter inte tillgången på studiehandledning på modersmålet efterfrågan och elevhälsan uttrycker att de knappt hinner med det åtgärdande arbetet.

Skolverket genomför sedan 2015, på regeringens uppdrag, generella och riktade insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända barn och elever och vid behov för barn och elever med annat modersmål än svenska (U2017/00300/S). Under 2017 har målgrupperna för uppdraget utvidgats och omfattar numera samtliga program i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Se vidare avsnitt 3.3.3.

4.3.4 Analys och slutsatser

Målet för verksamhetsområdet är att svensk gymnasieutbildning ska vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla unga kvinnor och män i gymnasie- och gymnasiesärskolan ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet eller för fortsatta studier och gymnasiesärskolan ska ge en anpassad utbildning som ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Fler behöver fullfölja en gymnasieutbildning

För att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden eller bli behörig för vidare studier krävs i dag ofta en gymnasieutbildning. Även om de allra flesta ungdomar påbörjar en utbildning inom gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan är det alldeles för många som inte fullföljer en sådan utbildning. Statens skolverks statistik visar att endast 71 procent av nybörjareleverna 2013 fullföljt sin utbildning efter tre år och efter fyra år är motsvarande andel 79 procent. För de ungdomar som inte slutför en gymnasieutbild-

ning kan det vara svårt att få arbete och varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. För vidare studier krävs kompletteringar genom studier inom vuxenutbildningen om betyget från gymnasieskolan är ofullständigt.

Regeringen tillsatte 2015 en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag kring hur gymnasieskolan ska kunna utvecklas för att nå regeringens mål. Utredningens slutsatser och förslag presenterades i oktober 2016 i betänkandet En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77).

Skolinspektionens tillsyn och granskningar av gymnasieskolan (se avsnitt 4.3.3) visar att det finns brister när det gäller bland annat stöd och anpassning av undervisningen till elevers förutsättningar och behov. Att ungdomar byter program, avbryter studier eller aldrig ens kommer till skolan har många orsaker. Avbrott från studier i gymnasieskolan beror ofta på brister i elevhälsa, stöd, stimulans och vägledning. Det rör organisatoriska frågor men också att undervisningen behöver hålla en hög kvalitet, anpassas till elevens förutsättningar och behov samt upplevas som meningsfull.

Gymnasieskolans ansvar tar vid där grundskolans slutar och eleven ska ges det stöd som hon eller han behöver för att utifrån sina egna förutsättningar utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Regeringen delar gymnasieutredningens bedömning att behovet av vägledning och stöd har ökat. Skolinspektionen har i sin kvalitetsgranskning om att förebygga studieavbrott på yrkesprogrammen 2015 (2015:04) konstaterat att ett mycket stort antal gymnasieelever är i behov av stödinsatser för att kunna fullfölja sina studier. Också 2015 års skolkommision påtalar i sitt betänkande (SOU 2017:35, se avsnitt 3 Förskola och skola) vikten av att arbeta med stödinsatser. För att fler ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning krävs ett medvetet arbete och stöd till såväl huvudmän som till elever.

När det gäller gymnasieskolan finns skillnader i genomströmning och studieresultat mellan olika grupper av elever men också inom och mellan de olika programtyperna. Huvudmän och skolor har olika förutsättningar och behov. För att minska segregation och ojämlikheter mellan skolor avsätts betydande medel till riktade insatser som Skolverket och huvudmännen kommer överens om inom ramen för satsningen

Samverkan för bästa skola som särskilt ska stödja skolor med låga studieresultat och svåra förutsättningar (se vidare avsnitt 3.3.3). Regeringen har antagit ett långsiktigt reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025 som syftar till att lyfta socialt utsatta områden och att bryta segregationsmekanismer strukturellt. Att lyfta skolorna och elevernas resultat är ett av de fem utvecklingsområdena (se utg.omr.13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering). Det pågår också ett arbete med att ta fram och vidareutveckla nationella skolutvecklingsprogram (se vidare avsnitt 3.3.3).

Yrkesutbildning i gymnasieskolan

Den svenska ekonomin utvecklas väl, men hålls tillbaka av att företag inte hittar den arbetskraft de söker. Enligt Rekryteringsenkäten 2016 (Svenskt Näringsliv) angav drygt vart fjärde företag att svårigheterna att rekrytera förhindrade en planerad expansion. Det fortsatt vikande intresset för yrkesutbildning är därför en stor utmaning. Sedan den förra regeringens reform av gymnasieskolan 2011 har andelen elever som väljer yrkesprogram minskat med åtta procentenheter. Andelen elever på yrkesprogrammen har minskat med omkring en procent per år sedan 2011. Denna minskning har motsvarats av en ökning av andelen elever på de högskoleförberedande programmen. Jämfört med läsåret 2015/16 har dock ingen ytterligare förändring skett. Andelen elever som söker yrkesprogram i första hand har dock fortsatt att minska. En förklaring till det minskande intresset bedöms vara att många elever ser yrkesprogrammen som återvändsgränder. Bakgrunden till detta är att sannolikt att det efter 2011 blivit svårare för elever på yrkesprogrammen att läsa de kurser som ger grundläggande behörighet för högskoleutbildning på grundnivå. Därför behöver yrkesprogrammen utvecklas för att i högre grad möta ungdomars varierande intressen och framtidsmål. Åtgärder som stärker elevernas möjligheter till grundläggande behörighet till högre utbildning kan göra yrkesprogrammen mer attraktiva.

För att öka ungdomars intresse för yrkesutbildning krävs emellertid fortsatta insatser. I syfte att vända trenden med vikande intresse inledde regeringen 2016 ett långsiktigt arbete tillsammans med parterna på arbetsmarknaden för att höja yrkesutbildningens kvalitet och

attraktionskraft. Yrkesutbildningens kvalitet är ett fortsatt angeläget utvecklingsområde och kvalitetshöjande insatser pågår. Statens skolverk bedömer i den samlade redovisningen om yrkesutbildning (rapport 427, 2015) att det är särskilt angeläget att

- stärka yrkeslärares kompetens och att verka för nyrekrytering av yrkeslärare,
- förbättra samverkan mellan skola och arbetsliv,
- stärka handledares kompetens, och
- stärka nyanlända elevers möjlighet att snabbt komma in på en utbildning samt att ta tillvara nyanländas eventuella tidigare yrkeskunskaper.

Ytterligare en utmaning är den stora bristen på lärare i yrkesämnen, vilken framgår av avsnitt 2.5.3.

Andelen elever på introduktionsprogram i förhållande till andelen elever på nationella program har ökat som en följd av den stora ökningen av antalet nyanlända elever 2015. Mot denna bakgrund behöver introduktionsprogrammen utvecklas för att öka övergången till nationella program. Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att utveckla nationellt föreslagna yrkespaket som ska kunna användas som påbyggbara moduler inom både vuxenutbildningen och inom gymnasieskolans introduktionsprogram, vilket bl.a. kan ge möjlighet för ungdomar att stegvis närma sig en yrkesexamen. Arbetsplatsförlagt lärande (APL) av hög kvalitet är ett viktigt inslag i all yrkesutbildning. Det gäller inte minst för elever på yrkesintroduktion. Praktik eller arbetsplatsförlagt lärande förekommer i flera utbildningsformer och det kan uppstå konkurrens om arbetsplatser som är villiga att ta emot elever. Enligt Skolverket har flera elever på yrkesintroduktion APL eller praktik i så stor omfattning att de kan sägas gå en lärlingsliknande utbildning. Samtidigt finns det en risk för att elever på introduktionsprogrammen missgynnas i konkurrensen om APL-platser. Arbetsgivare som tar emot en lärling från ett nationellt program har möjlighet att få del av ett statsbidrag. Den möjligheten finns inte för de arbetsgivare som under lärlingsliknande former tar emot en elev från ett introduktionsprogram.

Nyanlända elever

Organisation av utbildningen för nyanlända elever

Introduktionsprogrammet språkintröktion är det program som har ökat mest under 2016. Eftersom språkintröktion vänder sig till nyanlända elever, och elevantalet på programmet därmed är känsligt för ökad och minskad flyktinginvandring, har det varit svårt för kommunerna att planera och ha en god beredskap för elevtillströmningen. Att Skolinspektionen konstaterar brister när det gäller lokaler, behöriga lärare och elevhälsa ter sig därmed förklarligt. Att huvudmännen inte har någon plan för utbildningen, eller att det inte finns någon genomtänkt struktur för hur utbildningen ska leda vidare till annan utbildning trots att dessa brister konstaterats i tidigare granskningar, är däremot allvarligt. Skolinspektionens granskning visar att kunskapen om styrdokumentet behöver utvecklas hos huvudmän och rektorer. Flertalet huvudmän och skolor verkar därmed inte utnyttja de möjligheter som regelverket ger att anpassa utbildningen efter elevernas behov.

Skolverkets uppföljning av språkintröktion visar att det är relativt få av de elever som påbörjar utbildningen när de är över 17 år som kommer in på ett nationellt program. En anledning till att det är så få unga som anlänt i gymnasieåldern som påbörjar och fullföljer ett nationellt program är att de har en mycket kort tid på sig att skaffa sig behörighet och tillräckliga språkkunskaper för att studera på gymnasienivå. Sannolikt har de få elever som hinner bli behöriga en god skolunderbyggnad. Skolverket konstaterar i rapporten Uppföljning av språkintröktion (rapport 454, 2017) att det finns behov av smarta utbildningsvägar både för de elever som uppnår behörighet för nationella program och de elever som fortsätter sin utbildning på andra introduktionsprogram, i vuxenutbildningen inklusive svenskundervisning för invandrare eller i folkhögskola, alternativt söker sig ut på arbetsmarknaden efter avslutad språkintröktion.

Brister i form av att huvudmän inte gör en initial bedömning av elevernas tidigare kunskaper och av olika skäl bara erbjuder undervisning i ett fåtal ämnen samt färre undervisningstimmor än för elever på ett nationellt program medför att elever inte får rätt förutsättningar för att gå vidare till annan utbildning även om de har

goda förkunskaper. Både Skolverket och Skolinpektionen lyfter dock fram ett stort engagemang och en vilja att utveckla utbildningen hos både huvudmän, rektorer och lärare. Detta märks bl.a. genom ett högt deltagande i de satsningar Skolverket erbjuder huvudmän.

Antalet asylsökande är nu betydligt lägre än 2015. För huvudmännen innebär det en utmaning att ställa om resurser från kapacitetshöjning i mottagandet av nyanlända elever i gymnasieskolan, med behov av bl.a. initiala kunskapsbedömningar och hälsoundersökningar, till att utveckla utbildningens kvalitet och samverka med vuxenutbildningen i syfte att fler ska kunna fullfölja en gymnasieutbildning. Både generella och riktade insatser har därför goda förutsättningar att bidra till utveckling av kvaliteten på utbildningen på både kort och lång sikt. För att insatserna ska ge effekt behöver de rikta in sig på att skapa lokalt anpassade flexibla och hållbara lösningar utifrån det friutrymme som styrdokumentet erbjuder. Behovet av att utveckla språkintroduktionen är fortsatt stort, inte minst mot bakgrund av ett ökat antal nyanlända elever. Insatserna bör dessutom höja medvetenheten om styrdokumentet och tydliggöra uppdraget för respektive nivå i styrkedjan hos huvudmännen. Det finns också goda skäl att tydliggöra styrdokumentet.

Undervisning av nyanlända elever

Skolverket konstaterar i en rapport (Uppföljning av språkintroduktion, rapport 454, 2017) att skolor så långt som möjligt behöver kunna erbjuda en undervisning i olika ämnen på den nivå där eleverna befinner sig. Skolverket lyfter att rätt lärarkompetens och lämpliga metoder är viktiga för att övervinna de begränsningar som elevernas svenskkunskaper kan utgöra. Aktuell forskning, såväl svensk som internationell, visar ett allt tydligare samband mellan god progression i lärandet och ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, särskilt för nyanlända elever. Fler lärare än förut kommer att möta helt nyanlända elever eller elever som ännu inte utvecklat ett ämnesspråk på svenska även om eleven haft språkliga förutsättningar att gå vidare till annan utbildning än språkintroduktion. Det finns flera forskningsbaserade undervisningsmodeller och det tillkommer kontinuerligt ny kunskap både genom forskning och genom praktisk erfarenhet. Skolverket och Nationellt centrum för svenska som andraspråk är

nationella nav för att sprida kunskapen och erbjuda fortbildningsinsatser. De påbörjade satsningarna med språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är särskilt angelägna för att öka kompetensen hos de lärare som undervisar nyanlända elever.

5 Kommunernas vuxenutbildning

5.1 Utgiftsutveckling

Den offentligt finansierade vuxenutbildningen består framför allt av kommunal vuxenutbildning (komvux) inklusive kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi), särskild utbildning för vuxna (särvox), yrkeshögskolan och folkbildningen. Av dessa utgör skolformerna komvux och särvox kommunernas vuxenutbildning. Komvux och särvox delas upp i grundläggande nivå, som kan sägas motsvara grundskolan respektive grundsärskolan, och gymnasial nivå som kan sägas motsvara gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan. Den 1 juli 2016 upphörde sfi som egen skolform och blev i stället en del av skolformen komvux. Sfi presenteras dock i flera av de följande avsnitten separat från övrig komvux.

Resultat, resultatindikatorer och statliga insatser för läraryrket redovisas samlat i avsnitt 2 för samtliga skolformer. Vissa resultat och insatser som är gemensamma för flera skolformer inom skolväsendet redovisas i avsnitt 3 Förskola och grundskola.

Resultatredovisning avseende yrkeshögskolan finns i avsnitt 6. Folkbildningens anslag och resultatredovisning återfinns under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

5.2 Mål för området

Målen som riksdagen har fastslagit för vuxnas lärande är att alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin

kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning (prop. 2000/01:72, bet. 2000/01:UbU15, rskr. 2000/01:229).

I skollagen (2010:800) anges att målet för de skolformer som ingår i kommunernas vuxenutbildning är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar. För kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna gäller också att de som har fått minst utbildning ska prioriteras.

5.3 Resultatredovisning

5.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att bedöma måluppfyllelsen i de skolformer som ingår i kommunernas vuxenutbildning.

Kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande och gymnasial nivå

- Antal heltidsstudierande.
- Andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år. (En elev räknas som flera kursdeltagare om han eller hon deltagit i mer än en kurs under året.)

- Betyg i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Andel kursdeltagare som uppnått lägst godkänt betyg.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.
- Andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år.
- Andel deltagare som uppnått lägst godkänt betyg på nationella slutprov.
- Sysselsättning efter avslutade studier.

Särskild utbildning för vuxna (särvox)

- Antal elever som deltagit i en eller flera kurser under året.

Lärare

- Andel av lärarna i komvux, sfi och särvox som har en högskoleexamen med pedagogisk inriktning. Denna indikator redovisas i avsnitt 2.

Indikatorerna ger inte en heltäckande bild men de belyser de delar av måluppfyllelsen och resultaten som regeringen bedömer är centrala. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön om dessa uppgifter är tillgängliga.

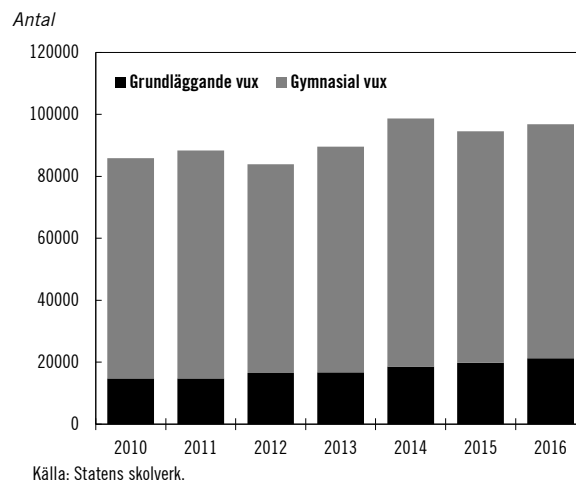
5.3.2 Resultat

5.3.2.1 Kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande och gymnasial nivå

Indikator: Antal heltidsstuderande

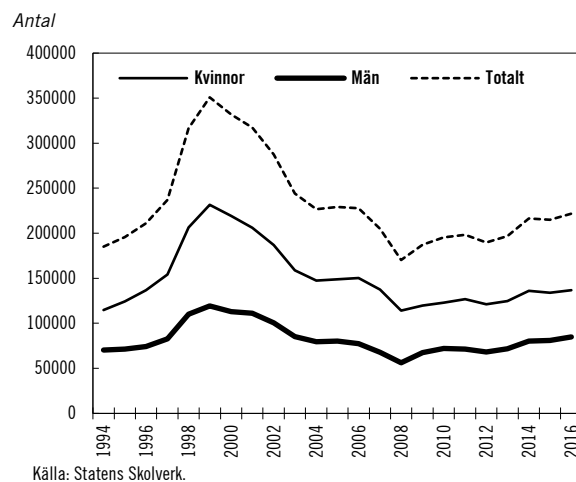
Flertalet elever inom komvux studerar inte på heltid, vilket försvårar en jämförelse när det gäller utvecklingen över tid. Därför redovisas även uppgifter om antalet heltidsstuderande. Antalet heltidsstuderande uppgick 2016 till knappt 97 000. Det innebär att antalet heltidsstuderande har ökat med ca 2 500 heltidsstuderande, vilket motsvarar 2,87 procent jämfört med föregående år.

Diagram 5.1 Heltidsstuderande i komvux

Totalt studerade ca 222 000 elever i komvux under 2016, vilket är en ökning med 3,3 procent jämfört med föregående år. Antalet elever motsvarar 3,8 procent av befolkningen i åldern 20–64 år, vilket är samma andel som 2015. Av eleverna i komvux 2016 studerade ca 179 000 elever på gymnasial nivå och ca 42 000 elever på grundläggande nivå. Antalet elever som studerade på gymnasial nivå ökade med ca 4 000 jämfört med 2015 medan antalet elever som studerade på grundläggande nivå ökade med ca 2 000.

Diagram 5.2 Elever i komvux

Andelen utrikes födda elever i komvux har ökat under de senaste åren. Andelen utrikes födda var 2016 störst på den grundläggande nivån, 93,3 procent. Inom komvux på gymnasial nivå var andelen utrikes födda 34,9 procent. Totalt var andelen utrikes födda inom komvux 2016 46,2 procent, att jämföra med 2015 då motsvarande

andel var 43,9 procent och 2009 då utrikes födda utgjorde 39,8 procent av eleverna inom komvux.

Fördelningen mellan kvinnor och män inom komvux för 2016 var 61,8 procent kvinnor respektive 38,2 procent män. Elevernas medianålder var 28 år 2016. Högst medianålder, 32 år, hade eleverna på grundläggande nivå. Medianåldern för eleverna på gymnasial nivå var 27 år.

En elev i komvux kan delta i flera kurser. Ett relevant mått på utbildningsvolym och genomströmning är därför, utöver antalet elever, också antalet kursdeltagare. Totalt fanns det ca 754 305 kursdeltagare 2016, vilket är en minskning med drygt 0,5 procent jämfört med föregående år.

Komvux får endast bedrivas med en kommun eller ett landsting som huvudman. Dock finns möjligheten för kommuner och landsting att lägga ut hela eller delar av utbildningen på entreprenad hos enskilda utbildningsanordnare. Under 2016 studerade 46 procent av kursdeltagarna hos en annan anordnare än en kommun eller ett landsting, vilket är en ökning med en procentenhet jämfört med föregående år.

Inom komvux på grundläggande nivå var, liksom tidigare år, kursen svenska som andraspråk, som lästes av 50,2 procent av kursdeltagarna, den vanligaste kursen, följd av engelska, som lästes av 21 procent av kursdeltagarna. Inom komvux på gymnasial nivå var orienteringskursen den vanligaste kursen som lästes av 4,3 procent följd av kurserna engelska 6 och svenska som andraspråk 1.

Indikator: Andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år

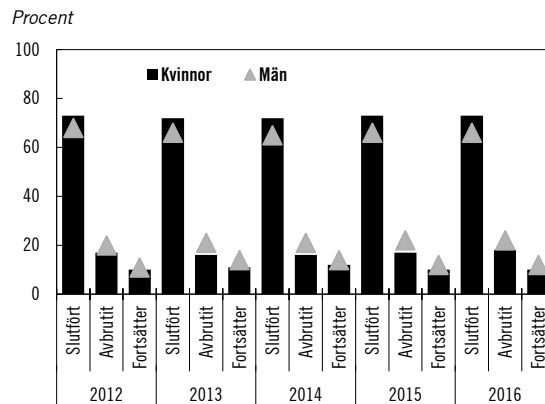
Av samtliga kursdeltagare på grundläggande nivå 2016 slutförde 62,1 procent sin kurs, medan 13,9 procent fortsatte sina studier under 2017. Andelen kursdeltagare på grundläggande nivå som avbröt sin kurs uppgick 2016 till 24 procent, vilket är i nivå med föregående år.

Av kursdeltagarna på gymnasial nivå avbröt 18,5 procent en kurs 2016, en något större andel än 2015. Andelen som slutförde en kurs 2016 var 71,3 procent, medan 10,2 procent fortsatte under 2017.

Andelen avbrott bland utrikes födda var 2016 något större än bland studerande födda i Sverige, 19,5 procent jämfört med 18,8 procent. Utrikes

födda kursdeltagare slutförde 2016 utbildningen i något lägre grad än kursdeltagare födda i Sverige, 69,3 procent respektive 70,9 procent.

Diagram 5.3 Andel kursdeltagare som slutfört, avbrutit respektive fortsatt en kurs inom komvux

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått lägst godkänt betyg

Av de kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå som 2016 fick kursbetyg enligt ämnesplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 fick 90 procent lägst betyget E, vilket är en ökning från 87 procent 2015. För kursdeltagare inom komvux på grundläggande nivå enligt kursplaner som tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2012 fick 88,9 procent lägst betyget E, vilket är en minskning från 89,1 procent 2015.

Under 2016 fick knappt 6 000 elever ett slutbetyg eller en examen från gymnasial vuxenutbildning.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

Bland de som studerat i komvux och avslutat studierna 2012 var arbetsmarknadsetableringen 2014, två år efter avslutade studier, följande: 40 procent hade en etablerad ställning (41 procent kvinnor och 37 procent män), 11 procent hade en osäker ställning (11 procent kvinnor och 11 procent män) och 14 procent en svag ställning på arbetsmarknaden (14 procent kvinnor och 14 procent män). Vidare studerade 19 procent på högskola (19 procent kvinnor och 20 procent män), 5 procent bedrev övriga studier (5 procent kvinnor och 6 procent män) och 11 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar

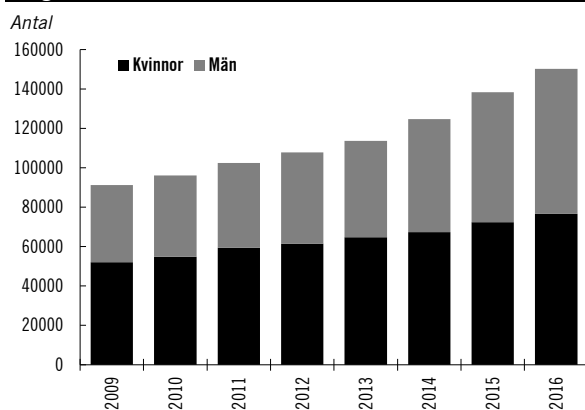
eller arbetar (11 procent kvinnor och 12 procent män). För elever som avslutat en yrkesutbildning inom komvux var sysselsättningen generellt sett högre, medan elever inom teoretiska utbildningar i högre grad gick vidare till högskolan.

Kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi)

Indikator: Antal elever

Antalet elever i sfi har ökat kraftigt under de senaste åren och uppgick 2016 till 150 100 elever. Det är det största antalet elever i sfi någonsin och en ökning med ca 8 procent jämfört med 2015. Antalet elever har mer än fördubblats sedan 2007. Av det totala antalet elever i sfi 2016 var andelen kvinnor 51 procent och andelen män 49 procent. Under 2016 var drygt 58 100 elever nybörjare i sfi. Av dessa var 46 procent kvinnor och 54 procent män. Eftersom en elev kan läsa flera kurser under ett år var det totala antalet kursdeltagare i sfi under året ca 199 000. Kommuner får, liksom i skolväsendet för vuxna i övrigt, upphandla sfi av enskild anordnare. Andelen kursdeltagare som deltog i kurser med annan utbildningsanordnare än kommun, folkhögskola eller studieförbund var 2016 ca 31 procent.

Diagram 5.4 Elever i sfi

Källa: Statens skolverk.

Indikator: Andel kursdeltagare som har slutfört eller avbrutit en påbörjad kurs under året och andel som fortsätter en påbörjad kurs nästa år

Av kursdeltagarna i sfi avbröt 22 procent studierna 2016 och 42 procent antogs fortsätta utbildningen. Av kvinnorna hade 21 procent avbrutit studierna och av männen 23 procent. Flest avbrott stod de elever som studerade på kurs C för. Där avbröt 27 procent av eleverna sina studier.

Indikator: Andel kursdeltagare som uppnått lägst godkänt betyg på nationella slutprov

I sfi finns det nationella slutprov för kurs B, C och D. Cirka 19 300 kursdeltagare deltog 2016 i B-provet, ca 28 200 deltog i C-provet och ca 21 800 deltog i D-provet. Bäst resultat fick kursdeltagarna som deltog i prov efter kurs B där 92 procent fick lägst betyget E i sammanvägt provbetyg. På C- och D-proven var motsvarande andelar 85 procent. Kvinnor och män presterade i stort sett likvärdigt på de nationella slutproven.

Eftersom varje elev börjar studierna på sin individuella språkliga nivå varierar elevernas studietid kraftigt. För att bedöma resultaten i sfi följs därför en grupp elever under relativt lång tid. Av ca 48 600 nybörjare 2014 hade 65 procent fått lägst godkänt betyg på någon kurs inom två år, dvs. t.o.m. 2016. Av samtliga nybörjare hade 32 procent fått lägst godkänt betyg på den högsta nivån, dvs. studieväg 3, kurs D.

Totalt 67 procent av de som började sin utbildning i svenska på kurs D 2014 avslutade kursen med lägst godkänt betyg. Av de som 2014 började på kurs A hade 66 procent avslutat någon kurs med lägst godkänt betyg 2016 och av dessa hade 5 procent även uppnått målen för kurs D.

Av alla kvinnor som började i sfi 2014 fick 36 procent lägst godkänt betyg på kurs D. Motsvarande andel för männen var 28 procent.

Det genomsnittliga antalet elevtimmar för de elever som påbörjade sina studier i sfi 2014 och som två år senare avslutade kurs D med godkänt resultat var 491 timmar. Det tog eleverna i genomsnitt 56 veckor från starten att avsluta kurs D. För de elever som började sin utbildning på kurs A under 2014 och som fått lägst betyget E eller betyget godkänt på kurs D gick det i genomsnitt 84 veckor mellan start- och

slutdatum och för de elever som 2014 började sin utbildning på kurs D gick det 20 veckor.

Indikator: Sysselsättning efter avslutade studier

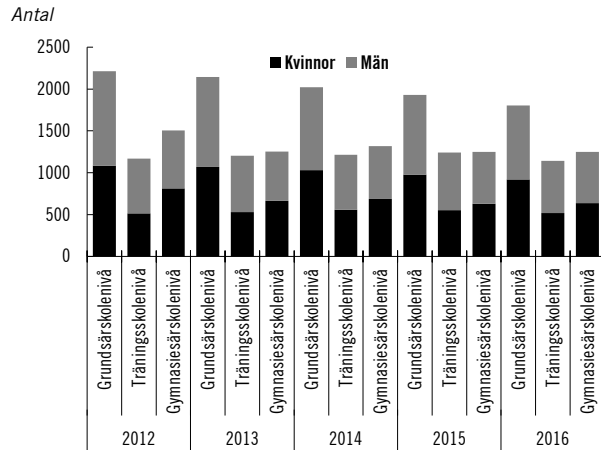
Bland de som läst sfi och avslutat studierna 2012 var arbetsmarknadsetableringen 2014, två år efter avslutade studier, följande: 25 procent hade en etablerad ställning (18 procent kvinnor och 33 procent män), 12 procent en osäker ställning (10 procent kvinnor och 15 procent män) och 17 procent en svag ställning på arbetsmarknaden (17 procent kvinnor och 17 procent män). Vidare studerade 2 procent på högskola (2 procent kvinnor och 2 procent män), 15 procent bedrev övriga studier (20 procent kvinnor och 10 procent män) och 29 procent återfanns i kategorin för de som varken studerar eller arbetar (33 procent kvinnor och 24 procent män).

Särskild utbildning för vuxna (särsvux)

Indikator: Antal elever

Totalt studerade knappt 3 900 elever i särsvux hösten 2016, vilket var drygt 200 elever färre än föregående år. Av eleverna var 49,5 procent kvinnor och 50,5 procent män. Männerna var också i majoritet inom särsvux på träningsskolenivå, 54,5 procent män jämfört med 45,5 procent kvinnor. Samtidigt var det något fler kvinnor än män som deltog i särsvux på grundskolenivå, 51,1 procent kvinnor och 48,9 procent män. Inom särsvux på gymnasiesärskolenivå var andelarna 51,1 procent kvinnor och 48,9 procent män.

Diagram 5.5 Elever i särsvux, ht 2012–ht 2016

Källa: Statens skolverk.

Antalet elever per undervisningsgrupp läsåret 2016/17 varierade kraftigt mellan kommunerna, från en elev till tio elever. Medianvärdet var 2,7, vilket är i nivå med föregående läsår. Medelåldern i särsvux var 36 år hösten 2016.

Antalet skolkommuner – kommuner som erbjuder särsvux – minskar också. Lsåret 2016/17 var antalet skolkommuner 179. Lsåret 2007/08 var skolkommunerna 221 men antalet har sedan dess minskat varje år. Skolkommunerna tar emot elever från 239 kommuner, vilket är i nivå med tidigare år.

Bidrag för studier inom särsvux kan lämnas till deltagarna av Specialpedagogiska skolmyndigheten som fördelar ett särskilt statsbidrag för denna grupp studerande. Bidraget har införts eftersom studier inom särsvux inte är studie-medelsberättigande. Statsbidrag lämnades under 2016 med 5 011 000 kronor till 157 personer. Av de som fick bidrag 2016 var 78 kvinnor och 79 män.

Kostnader för komvux och särsvux

Den totala kostnaden för komvux på grundläggande och gymnasial nivå uppgick 2016 till knappt 4,6 miljarder kronor. Det innebär att kostnaden för komvux på grundläggande och gymnasial nivå har ökat med 4,3 procent, drygt 187 miljoner, sedan föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande på grundläggande nivå i komvux var 47 100 kronor 2016. Denna kostnad har ökat med 4,1 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande på gymnasial nivå i komvux uppgick 2016 till

48 700 kronor, vilket är en ökning med 3,0 procent jämfört med föregående år.

Den totala kostnaden för sfi uppgick till drygt 3 miljarder kronor 2016, vilket är en ökning med 15,2 procent jämfört med föregående år. Kostnaden per heltidsstuderande var 42 600 kronor, vilket innebär en ökning med 12,5 procent jämfört med 2015.

Den totala kostnaden för särsvux 2016 uppgick till knappt 258 miljoner kronor, vilket är en minskning med 0,9 procent jämfört med 2015. Kostnaden per elev uppgick 2016 till 61 900 kronor, vilket är en minskning med 0,7 procent jämfört med föregående år.

5.3.3 Utvecklingsinsatser

Kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande och gymnasial nivå

Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1) ett nytt stadigvarande kunskapslyft med permanenta utbildningsplatser i syfte att ge människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ett ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling. En stor del av kunskapslyftet består av statligt finansierade utbildningar inom yrkesinriktad vuxenutbildning på gymnasial nivå (yrkesvux) och lärlingsutbildning för vuxna (lärlingsvux).

Den 1 januari 2017 ersatte regeringen yrkesvux och lärlingsvux med en modell för statsbidrag för en regionaliserad yrkesutbildning för vuxna, s.k. regionalt yrkesvux, som regleras i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Den nya modellen ska i högre grad möta arbetsmarknadens behov av kompetens och nyanländas behov av yrkesutbildning på gymnasial nivå. Regionalt yrkesvux är tänkt att kunna erbjuda ett brett utbud av utbildningar som motsvarar de behov som finns i olika regioner. Därför ska utbildningarna både planeras och genomföras på regional nivå av flera kommuner i samverkan. Ett villkor för statsbidraget är att minst tre kommuner samverkar och ansöker gemensamt. Sammansättningen av utbildningar och utbudet ska planeras efter samråd med företrädare för

arbetslivet och Arbetsförmedlingen. Regionalt yrkesvux ska erbjuda enstaka kurser utifrån den enskildes behov, men också sammanhållna yrkesutbildningar. Ett annat villkor för bidraget är att de samverkande kommunerna sammantaget själva finansierar utbildning av minst samma omfattning som den utbildning som bidraget lämnas för.

Med anledning av förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning har regeringen gett Statens skolverk i uppdrag att stödja och stimulera huvudmännens arbete med att införa regionalt yrkesvux (U2016/04619/GV). Inom ramen för detta arbete har Skolverket i regleringsbrevet för budgetåret 2017 också fått i uppdrag att fördela medel för utbildningsplatser med relevans för industrin, som en del i genomförandet av strategin Smart industri.

Regeringen tillsatte Komvuxutredningen (U2017:01) i februari 2017. Utredningen har i uppdrag att undersöka behovet av förändringar i regleringen av vissa delar av komvux och särskild utbildning för vuxna. Utredningen ska bl.a. analysera och ta ställning till om det i vissa fall bör kunna göras undantag från bestämmelserna i skollagen om att de som fått minst utbildning ska prioriteras när det gäller antagningen till komvux på gymnasial nivå. Det kan t.ex. finnas skäl att prioritera personer med en svag ställning på arbetsmarknaden. Utredningen ska även analysera och ta ställning till om en förenklad betygsskala ska införas inom bl.a. komvux på grundläggande nivå. Ytterligare utredningspunkter rör examensreglerna för komvux och betygsrätten (dir. 2017:21).

Särskild utbildning för vuxna (särsvux)

Den ovan nämnda Komvuxutredningen ska också utreda särsvux. Särsvux är en egen skolform, precis som komvux, till skillnad från sfi som sedan den 1 juli 2016 är en del av komvux. Utredningen ska bl.a. analysera om särsvux bör upphöra som egen skolform och eventuellt i stället bli en del av komvux.

Lärare i komvux och särsvux

Redovisning av resultat när det gäller lärare inom komvux, sfi och särsvux finns i avsnitt 2.

Förutsättningarna för att undervisa vuxna skiljer sig i vissa avseenden från att undervisa barn och unga. Eleverna i särvtvux och komvtvux utgör en mer heterogen grupp med skilda utbildningsbakgrunder, yrkeserfarenheter och andra erfarenheter som kan ha betydelse för undervisningen och deras sociala situation kan också innefatta ansvar för barn och familj. Vuxenutbildningen ska därför vara flexibel när det gäller organisation, arbetssätt och arbetsformer, något som också påverkar utbildningen och som lärare måste kunna ta hänsyn till.

Validering

Valideringsdelegationen lämnade i mars 2017 delbetänkandet En nationell strategi för validering (SOU 2017:18). Strategin är delegationens beskrivning av inriktningen för utveckling av validering framöver och den riktar sig med förslag och ställningstaganden till delegationen själv, de statliga myndigheterna, arbetsmarknadens parter och till regeringen. Den övergripande målsättningen med arbetet är att fler individer ska få sin kompetens validerad. Delegationen pekar ut ett antal prioriteringar för sitt fortsatta arbete, bl.a. att se över förbättringar för en ökad överförbarhet mellan kvalifikationer, vilket innebär att en genomförd validering ska vara användbar hos andra aktörer och i andra sammanhang samt ökad kvalitet i valideringen som säkerställer legitimitet, likvärdighet och rättssäkerhet.

5.3.4 Analys och slutsatser

Utbildning måste finnas tillgänglig för människor genom hela livet. Ett införande av en rätt till komvtvux har, kombinerat med övriga satsningar inom kunskapslyftet, kraftigt stärkt möjligheten till livslångt lärande och ökat jämlikheten i utbildningssystemet. Målet för komvtvux är bl.a. att vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Denna uppgift blir allt viktigare, och ökar i betydelse mot bakgrund av att allt fler bedöms ha behov att studera. Enligt uppgifter från Arbetsförmedlingen var antalet inskrivna arbetslösa som var 25 år eller äldre och hade

högst förvtvymnasial utbildning knappt 106 000 personer i maj 2017. Av dessa var drygt 75 procent utrikes födda.

Kommunerna kommer också framöver att spela en viktig roll för att ta emot personer från Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag i den kommunala vuxenutbildningen. Nyanlända i etableringsuppdraget behöver i större utsträckning få utbildning för att kunna närma sig arbetsmarknaden och komvtvux behöver kunna möta även dessa personers behov av utbildning.

När andelen elever inom komvtvux i allt större utsträckning är utrikes födda ökar också behovet av stödsatser. Lärare och annan personal i kommunal vuxenutbildning behöver också rustas med rätt kompetens för att undervisa elever med ett annat modersmål än svenska.

Utbildning inom etableringsuppdraget

Av de personer som deltar i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag saknar idag ungefär hälften en fullföljd gymnasieutbildning. Flera av dessa har kortare utbildning än motsvarande svensk grundskola eller saknar helt formell utbildning. Utbildning är därför den enskilt viktigaste insatsen för att fler nyanlända ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden. För att vuxenutbildningen bl.a. ska bli bättre anpassad till uppgiften att utbilda utrikes födda föreslog regeringen vissa ändringar i skollagen i propositionen Ökad individanpassning – en effektivare sfi och vuxenutbildning (prop. 2014/15:85, bet. 2014/15:UbU13, rskr. 2014/15:246). Lagändringen började tillämpas den 1 juli 2016 och syftar till att vuxenutbildningen ska bli mer effektiv, framför allt när det gäller anpassningen efter varje individs behov och förutsättningar. Förslagen i propositionen är viktiga för att främja utrikes föddas etablering.

Trots genomförda förändringar och stora satsningar för att öka tillgången på utbildning genom bl.a. kunskapslyftet är andelen som studerar under etableringstiden fortfarande liten. Det är också alltför få deltagare som lämnar etableringsuppdraget för studier.

Stort behov av utbildning

Som framgår ovan saknar många inskrivna vid Arbetsförmedlingen fullföljd grundskola eller gymnasieutbildning. För att arbetslösa ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden, men också för att bidra till kompetensförsörjningen

inom såväl den offentliga sektorn som näringslivet, är insatser för utbildning en av de mest effektiva åtgärderna. Behoven i arbetslivet av arbetskraft med kvalificerad yrkeskompetens är fortsatt stora. Kompetensbrist och matchningsproblem utgör hinder för företag att kunna växa och skapa fler arbetstillfällen.

En väl fungerande samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna är en framgångsfaktor för att öka övergångarna till reguljär utbildning. En del i detta är genomförandet av studiestartsstödet, som syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort tidigare utbildning och stora utbildningsbehov (prop. 2016/17:158). Det finns därutöver behov av att kommunernas respektive Arbetsförmedlingens insatser samverkar i högre utsträckning än i dag för att underlätta individens väg mot etablering i arbets- och samhällsliv.

Validering är en av nycklarna

Validering av individers kunskap och kompetens är en betydelsefull del av utbildning och matchning mot arbetsmarknaden. Personer som nyligen invandrat till Sverige har olika kompetenser och kunskaper med sig som måste kunna tas tillvara. Detsamma gäller personer som i en omställningsfas eller vid ett arbetsbyte behöver dokumentera den kunskap och kompetens som individen besitter. Ytterligare behov av validering kan finnas i samband med att arbetsgivare ser över sin kompetensförsörjning.

6 Eftergymnasial yrkesutbildning

6.1 Omfattning

Området omfattar yrkeshögskolans utbildningar samt utbildningar som bedrivs med stöd av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar. Här ingår också utbildningar som fortfarande bedrivs med stöd av den numera upphävda förordningen (2000:521) om statligt stöd till kompletterande utbildningar.

Resultatinformation om utbildningar inom folkbildningen, t.ex. yrkesutbildning, utbildning till tolk för döva, dövblinda och hörselskadade samt kontakttolkutbildning och andra utbildningar som ges av folkhögskolor samt utbildningar i regi av studieförbunden, redovisas under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

6.2 Mål för området

Målen för yrkeshögskolan finns i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Det ska inom yrkeshögskolan säkerställas att eftergymnasiala yrkesutbildningar som svarar mot arbetslivets behov kommer till stånd, att statens stöd fördelas effektivt, att utbildningarna håller hög kvalitet och att behovet inom smala yrkesområden av eftergymnasiala yrkesutbildningar, som avses leda till förvärvsarbete för de studerande eller till en ny nivå inom deras yrke, tillgodoses. Utbildningarna ska vidare bidra till att bryta traditioner i fråga om könsbundna utbildnings- och yrkesval.

6.3 Resultatredovisning

6.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning.
- Andelen examinerade kvinnor och män i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning.

Det övergripande syftet med yrkeshögskolan är att svara mot arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft med eftergymnasial yrkesutbildning. En förutsättning är att kvinnor och män ges samma möjligheter att utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser för att uppnå eventuella examensmål för utbildningen.

6.3.2 Resultat

Yrkeshögskolan

Flest antal utbildningar inom området Teknik och tillverkning

Yrkeshögskoleutbildningar finns i samtliga län, och liksom tidigare år var merparten av utbildningarna 2016 förlagda till storstadslänen. Dalarnas och Västernorrlands län hade flest utbildningar per 10 000 invånare i åldern 20–64 år.

Flest antal utbildningar 2016 fanns inom området Teknik och tillverkning följt av Eko-

nomi, administration och försäljning. Tillsammans stod dessa områden för 40 procent av samtliga utbildningsstarter. De områden som har ökat mest räknat i antal startade utbildningar jämfört med 2013 är Samhällsbyggnad och byggt teknik följt av Data/it och Teknik och tillverkning. Det beror på att Myndigheten för yrkeshögskolan prioriterat dessa utbildningsområden eftersom det bedömts finnas en ökad efterfrågan på arbetsmarknaden av de kompetenser dessa utbildningar leder till.

Antalet ansökningar minskade 2016 jämfört med föregående år vilket kan bero på att flera nyheter infördes i 2016 års ansökningsomgång. Förändringarna innebär bl.a. att utbildningarna ska beskrivas i enlighet med den svenska nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) samt krav på en avsiktsförklaring som visar arbetslivets medverkan. Totalt inkom 1 306 ansökningar till Myndigheten för yrkeshögskolan. Av samtliga utbildningar som ansökningarna avsåg beviljade myndigheten statligt stöd för 351 utbildningar. Jämfört med ansökningsomgången 2015 minskade antalet ansökningar med 115 stycken eller 8 procent.

Tabell 6.1 Utbildningsansökningar till Myndigheten för yrkeshögskolan

	2013	2014	2015	2016
Ansökningar	1 185	1 337	1 421	1 306
Beviljade	380	358	446	351
Procent	32	27	31	27

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Nästan två behöriga sökande per plats

Totalt 50 701 personer sökte till yrkeshögskolans utbildningar 2016 och av dessa var drygt 38 800 behöriga sökande. Av de behöriga sökande var 59 procent kvinnor och 41 procent män. Söktryck redovisas utifrån antalet unika personer som sökt till yrkeshögskolans utbildningar. Söktrycket när det gäller yrkeshögskolan var 1,9 behöriga sökande per plats, medan ansökningstrycket (antalet ansökningar per plats) var 4,4, vilket är något lägre än 2015 då ansökningstrycket var 4,7.

Antalet antagna ökar

Totalt antogs 19 349 studerande, varav 10 349 kvinnor och 9 000 män, till yrkeshögskolan 2016, vilket är en ökning med 1 139 studerande

eller 6 procent jämfört med 2015. Andelen antagna i åldersgruppen 24 år och yngre minskade från 36 procent till 26 procent mellan 2013 och 2016. Andelen antagna i åldern 25–44 år har ökat från 55 procent 2013 till 63 procent 2016.

Andelen utrikes födda av de antagna 2016 var 18 procent, vilket är en marginell ökning jämfört med 2013. Andelen utrikes födda män (20 procent) var något större än andelen utrikes födda kvinnor (16 procent).

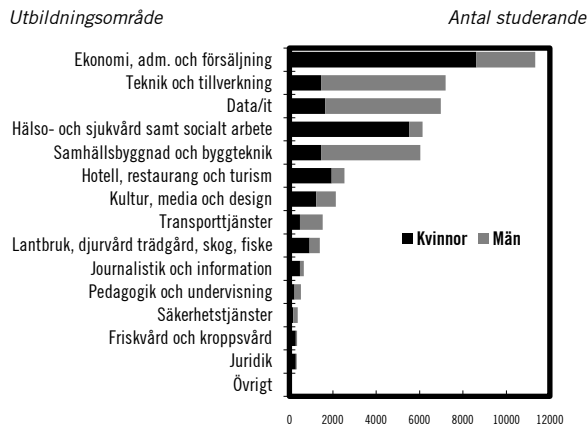
Av de antagna 2015 hade drygt hälften gått ett yrkesprogram eller motsvarande i gymnasieskolan och ca 34 procent hade gått ett högskoleförberedande program (uppgifter om utbildningsbakgrund 2016 finns ännu inte tillgängliga). Andelen antagna med en eftergymnasial utbildning på minst tre år var totalt 13 procent. För inrikes födda var motsvarande andel 10 procent och för utrikes födda 30 procent. Jämfört med 2012 har andelen antagna med en eftergymnasial utbildning på minst tre år ökat med 4 procentenheter. För inrikes och utrikes födda var ökningen 3 respektive 8 procentenheter.

Det är stora skillnader i utbildningsnivå mellan utrikes födda kvinnor och män. För utrikes födda kvinnor var andelen som hade en eftergymnasial utbildning på minst tre år 35 procent och för utrikes födda män var motsvarande andel 25 procent.

Ojämn könsfördelning inom de största utbildningsområdena

Totalt studerade drygt 47 800 personer inom yrkeshögskolan 2016, vilket är en ökning med 5 300 studerande jämfört med 2013.

Totalt sett var könsfördelningen jämn 2016, med 52 procent kvinnor och 48 procent män, vilket är samma fördelning som föregående år. Inom de sex största utbildningsområdena var dock könsfördelningen ojämn. Andelen kvinnor var störst inom Hälso- och sjukvård samt socialt arbetet och Ekonomi, administration och försäljning, medan andelen män var störst i utbildningar inom områdena Samhällsbyggnad och byggt teknik, Data/it samt Teknik och tillverkning.

Diagram 6.1 Studerande i yrkeshögskolan 2016

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolan.

Stor variation i examensgrad mellan utbildningsområden

Under 2015 avslutade totalt 13 000 studerande sin yrkeshögskoleutbildning eller motsvarande äldre utbildning (kvalificerad yrkesutbildning) med en examen, varav 7 400 kvinnor och 5 600 män. För 2016 förväntas ca 12 700 personer bli examinerade enligt uppgifter från Myndigheten för yrkeshögskolan. Hur många som examineras ett visst år påverkas framför allt av tidigare beslut om utbildningsplatser. Jämfört med 2012 har antalet examinerade ökat med drygt 2 000, vilket är en ökning med 19 procent. Antalet examinerade var 2015 störst inom utbildningsområdet Ekonomi, administration och försäljning med knappt 3 800 examinerade, följt av Hälsa- och sjukvård samt socialt arbete med drygt 1 900 examinerade.

Myndigheten för yrkeshögskolan redovisar även uppgifter om examensgrad, dvs. andelen examinerade av antalet antagna studerande. Examensgraden har ökat över tid. Under 2015 examinerades 73 procent av samtliga antagna, vilket var en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2012. För kvinnor var examensgraden 78 procent och för män 68 procent. Endast inom utbildningsområdena Transporttjänster samt Pedagogik och undervisning var examensgraden högre för män än för kvinnor.

Examensgraden för utrikes födda var 63 procent 2015. För utrikes födda kvinnor var den 69 procent och för utrikes födda män 57 procent. Jämfört med 2012 har examensgraden för utrikes födda kvinnor och för utrikes födda män ökat med 3 respektive 5 procentenheter. En

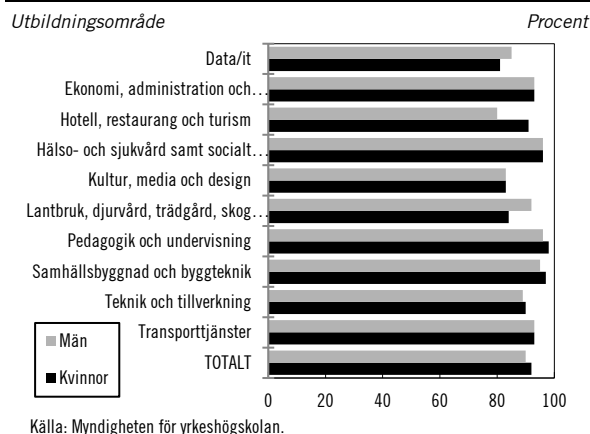
kartläggning som Myndigheten för yrkeshögskolan har genomfört visar att de studerande som har beviljats insatsen svenska med yrkesinriktning har något högre examensgrad jämfört med såväl inrikes födda som utrikes födda.

De tre utbildningsområden som hade högst examensgrad var Transporttjänster (90 procent), Pedagogik och undervisning (84 procent) samt Kultur, media och design (82 procent). De områden som hade lägst examensgrad var Data/it (60 procent) samt Teknik och tillverkning (66 procent). En fördjupad analys av dessa två utbildningsområden visar att examensgraden främst påverkas av faktorer som är kopplade till hur utbildningarna utformas och genomförs. Det kan till exempel handla om svåra kurser och kursmoment, bristande stöd och för mycket självstudier. Myndigheten gör bedömningen att den främsta anledningen till avhopp inom området Data/it är att de studerande inte klarat studierna, och inte att de fått arbete innan de nått examen.

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete året efter avslutad utbildning

Myndigheten för yrkeshögskolans årliga enkätundersökning bland studerande som examinerats från en yrkeshögskoleutbildning visar att av de som examinerades 2015 hade 91 procent, eller drygt nio av tio, arbete som sin huvudsakliga sysselsättning året efter avslutad yrkeshögskoleutbildning. Detta är en ökning med 2 procentenheter jämfört med föregående år. Av de examinerade var 4 procent arbetssökande eller deltog i arbetsmarknadspolitiska program, medan 3 procent studerade. Det är en marginell skillnad mellan mäns och kvinnors sysselsättning året efter avslutad utbildning men de arbetar inom olika områden. Andelen examinerade som hade ett arbete i den yngsta åldersgruppen, 24 år eller yngre, har ökat med 6 procentenheter jämfört med föregående år och ligger nu på ungefär samma nivå som i övriga åldersgrupper.

Av de examinerade som var utrikes födda angav 86 procent att de hade ett arbete, vilket är en ökning med 6 procentenheter jämfört med 2012.

Diagram 6.2 Andel examinerade från yrkeshögskolan 2014 som hade ett arbete året efter avslutad utbildning

En jämförelse mellan de olika utbildningsområdena visar att examinerade från utbildningar inom Hälso- och sjukvård samt socialt arbete, Pedagogik samt Samhällsbyggnad och byggt teknik i högre grad hade ett arbete 2016 jämfört med den totala andelen för samtliga utbildningsområden. Inom Hälso- och sjukvård samt socialt arbete har andelen varit större än det totala resultatet under de senaste tre åren. Inom Kultur, media och design och Data/it var det däremot en mindre andel som hade ett arbete jämfört med genomsnittet för samtliga utbildningsområden.

Det är bara inom utbildningsområdet Hotell, restaurang och turism som det finns en skillnad mellan könen vad gäller andelen i arbete. Andelen i arbete är inom detta område större för kvinnorna än för männen.

Drygt hälften av de examinerade som har arbete har genomfört någon kurs i lärande i arbete (LIA) hos sin nuvarande arbetsgivare. Det är ungefär samma andel som 2015. Män hade i något högre grad genomfört någon LIA-kurs hos sin nuvarande arbetsgivare. Detsamma gäller inrikes födda i jämförelse med utrikes födda.

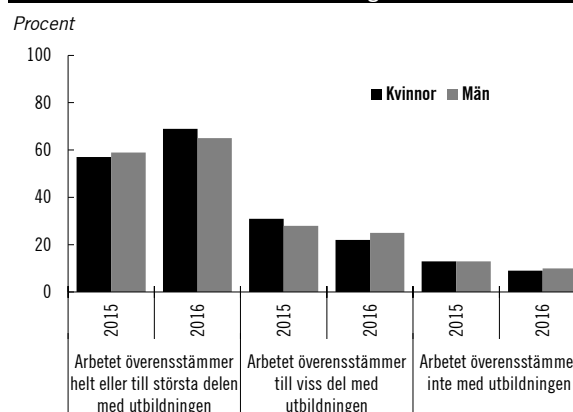
Av de som examinerades 2015 hade 70 procent ett arbete innan de påbörjade utbildningen, vilket är en ökning med 9 procentenheter jämfört med dem som examinerades 2012. Kvinnorna hade i högre grad än männen ett arbete innan utbildningen påbörjades, 72 respektive 67 procent. I den yngsta åldersgruppen (24 år och yngre) och för utrikes födda var det en mindre andel som hade ett arbete innan de påbörjade utbildningen, 45 respektive 61 procent.

Det är i den yngsta åldersgruppen som skillnaden i andel i arbete före utbildningen och

andel i arbete efter utbildningen är som störst. Skillnaden för den yngsta åldersgruppen var 45 procentenheter 2016 att jämföras med övriga åldersgrupper där skillnaden var närmare 20 procentenheter. Bland utrikes födda är ökningen i procentenheter mellan andelen i arbete före och andelen i arbete efter utbildningen något större än för gruppen inrikes födda.

Indikator: Andelen examinerade i yrkeshögskolan som har ett arbete inom utbildningsområdet året efter avslutad utbildning

Av de examinerade inom yrkeshögskolan 2015 som året därefter hade ett arbete angav 67 procent av de som besvarade den ovan nämnda enkäten att de hade ett arbete som helt eller till största delen överensstämmer med utbildningen. Detta är en ökning med 9 procentenheter jämfört med de som examinerades 2014.

Diagram 6.3 Andel examinerade från yrkeshögskolan som året efter avslutad utbildning (2015 och 2016) angett hur arbetet överensstämde med utbildningen

Endast 10 procent angav att arbetet inte stämmer överens med utbildningen. Den andelen har varit relativt stabil sedan mätningarna påbörjades 2011. Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan uppgav de svarande som inte hade ett arbete som stämde överens med utbildningen att den huvudsakliga orsaken var att det är svårt att få ett arbete, att de saknar den erfarenhet som krävs och att det är svårt att få ett arbete där de bor. Män svarade i högre grad än kvinnor att de saknar den erfarenhet som krävs för att få ett arbete.

Examinerade från områdena Pedagogik och undervisning (82 procent), Transporttjänster (81

procent), Hälso- och sjukvård samt socialt arbete (73 procent) och Data/it (71 procent) angav en hög grad av överensstämmelse när det gäller arbete inom utbildningsområdet, medan utbildningar inom Hotell, restaurang och turism (55 procent), Teknik och tillverkning (55 procent) samt Säkerhetstjänster (39 procent) i lägre grad ledde till arbete inom utbildningsområdet.

Andelen tillsynsbeslut med kritik har ökat

Myndigheten för yrkeshögskolan beslutade under 2016 i 221 tillsynsärenden gällande yrkeshögskoleutbildningar, vilket utgör 17 procent av de yrkeshögskoleutbildningar som pågick under året. Av de granskade utbildningarna fick 152 kritik, dvs. 69 procent av de granskade utbildningarna. I de fall tillsynen ledde till kritik var de vanligaste kritikområdena ledningsgruppens uppdrag, behörighet och urval samt brister i kursplaner. Kritiken mot kursplanerna har avsett brister i utformningen och otydliga betygskriterier. Andelen tillsynsbeslut med kritik har ökat jämfört med 2015 från 59 procent till 69 procent. Myndigheten bedömer att ökningen delvis beror på ett mer behovsanpassat urval av de utbildningar som blir föremål för tillsyn.

Kvalitetsgranskningen har breddats

Under 2016 har 84 yrkeshögskoleutbildningar varit föremål för kvalitetsgranskning. Det utgör 6 procent av det totala antalet yrkeshögskoleutbildningar som har pågått under året.

Från och med 2016 granskas hela utbildningen och varje enskild granskning omfattar fyra granskningsområden: ledningsgruppens arbete, processen för lärande, LIA och det systematiska kvalitetsarbetet. Huvuddelen av rekommendationerna i samband med granskningarna gäller det systematiska kvalitetsarbetet som utbildningsanordnare, med stöd av ledningsgruppen, förväntas bedriva. LIA fungerar i huvudsak väl i de utbildningar som har granskats men rutinerna för samverkan med LIA-platser, handledarnas kunskap om kursmål och uppföljningen av handledningen behöver stärkas.

Kostnader

Myndigheten för yrkeshögskolan utbetalade totalt 1 740 miljoner kronor 2016 i statlig finansiering för utbildningar inom

yrkeshögskolan och kvarvarande kvalificerade yrkesutbildningar. Därutöver betalade myndigheten ut 14,2 miljoner kronor för pedagogiska hjälpmedel till studerande med funktionsnedsättning. Det ska jämföras med 2015 då 9,3 miljoner kronor betalades ut för detta ändamål.

Totalt lämnades ersättning för knappt 27 300 årsplatser, vilket är en ökning med knappt 300 årsplatser jämfört med 2015 (en årsplats omfattar 40 studieveckor på heltid). Ungefär 64 procent av det totala bidraget lämnades för utbildningar som var 2–2,5 år långa. Genomsnittskostnaden för en utbildningsplats i yrkeshögskolan 2016 var 63 800 kronor, vilket är en ökning med 1 600 kronor jämfört med 2015 (löpande priser). Ökningen beror delvis på att antalet utbetalda årsplatser ökat inom utbildningsområdet Transporttjänster. Schablonersättningen för dessa utbildningar är betydligt högre än genomsnittet för samtliga utbildningar. Genomsnittskostnaden avser utbetalda statliga medel i förhållande till antalet utbetalda årsplatser.

Uppdragsutbildning inom yrkeshögskolan

Uppdragsutbildning kan genomföras inom yrkeshögskolan enligt lagen om yrkeshögskolan och förordningen (2009:131) om utbildning inom yrkeshögskolan som uppdragsutbildning. Uppdragsutbildningen kan bl.a. fungera som personalutbildning eller ingå i rehabiliteringen av en enskild och ska baseras på en yrkeshögskoleutbildning.

Under 2016 påbörjade 228 personer, 112 män och 116 kvinnor, uppdragsutbildning inom yrkeshögskolan, jämfört med 114 personer 2015 och 262 personer 2014. Det var främst inom området Hälso- och sjukvård samt socialt arbete som uppdragsutbildning genomfördes (188 personer). Övriga områden där uppdragsutbildning genomfördes var Ekonomi, administration och försäljning samt Teknik och tillverkning.

Kompletterande utbildningar

Förordningen (2000:521) om statligt stöd till kompletterande utbildningar upphävdes 2013 men gäller fortfarande för de utbildningar som beviljats stöd enligt förordningen, dock endast för den tid som beslutet om stöd gäller.

En stor del av de kompletterande utbildningarna fasades ut under 2015 och utfasningen fortsatte under 2016. Antalet årsplatser med statsbidrag enligt tidigare beslut uppgick 2016 till 1 213 och utbetalat statsbidrag uppgick till 23,8 miljoner kronor. Från och med 2016 har Myndigheten för yrkeshögskolan inte längre i uppdrag att redovisa statistik över studerande i kompletterande utbildningar.

Konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar

Den upphävda förordningen om statligt stöd till kompletterande utbildningar har ersatts av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar. De första utbildningarna startade hösten 2015.

Högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området är vanligast

Under 2016 bedrevs totalt 116 utbildningar enligt det nya regelverket, varav närmare två tredjedelar var av högskoleförberedande karaktär. Flest utbildningar genomfördes inom kategorin Bild- och formkonstnärlig utbildning följd av Konsthantverk och Musik. Utbildningarna anordnades i tolv län av totalt 42 olika organisationer. Hälften av utbildningarna fanns i Stockholms län, följt av Västra Götalands län och därefter Kalmar län. Av de utbildningar som bedrevs under hösten 2016 berättigade 60 procent till statsbidrag och de studerande till studiestöd samt 30 procent endast till studiestöd.

Totalt fanns 2 810 beslutade årsplatser till utbildningarna under 2016. Två tredjedelar avsåg högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området och drygt en fjärdedel yrkesinriktade utbildningar inom det konstnärliga området. Antalet platser som berättigar de studerande till studiestöd var ca 2 700 och motsvarar 97 procent av alla platser.

Nästan tre av fyra antagna är kvinnor

Antalet antagna till utbildningar med start 2016 var totalt 3 000. Flest antal antagna fanns på utbildningar inom kulturarvsområdet och på högskoleförberedande utbildningar med omkring 1 300 antagna vardera. Det stora antalet antagna på utbildningar inom kulturarvsområdet förklaras av att det främst rör sig om korta utbildningar med många utbildningsomgångar och starter under samma kalenderår.

Kvinnor utgjorde 73 procent och män 27 procent av de antagna. Drygt en tredjedel av de antagna utgjordes av åldersgruppen 24 år eller yngre. Dessa fanns främst på de högskoleförberedande utbildningarna. Åldersgruppen 40 år eller äldre utgjorde också drygt en tredjedel av de antagna men fanns främst inom utbildningarna inom kulturarvsområdet.

Totalt studerade 5 100 på utbildningar som pågick under 2016. Mer än hälften studerade på högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området. De vanligaste utbildningsinriktningarna var Konsthantverk, Bild- och formkonstnärlig utbildning samt Musik.

Nio av tio studerande slutför utbildningen

Under 2016 slutförde 2 100 studerande en konst- och kulturutbildning. Av dessa var 77 procent kvinnor och 23 procent män. Totalt slutförde 1 200 studerande sina studier vid korta utbildningar inom kulturarvsområdet. Det är få studerande som avbryter dessa utbildningar som i huvudsak omfattar mellan en dag och några veckor.

Andelen antagna som slutfört en utbildning är stor inom samtliga utbildningsformer och uppgår till 93 procent. Slutförandegraden är högst för utbildningar inom kulturarvsområdet (97 procent) och lägst för högskoleförberedande utbildningar inom det konstnärliga området (87 procent). Detta kan delvis förklaras av att studerande ofta antas till högre konstnärlig utbildning redan innan de har avslutat sin utbildning. Skillnaderna i slutförandegrad mellan kvinnor och män är små, 93 procent för kvinnor och 94 procent för män.

Kostnader

Statsbidrag för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar uppgick 2016 till 109,8 miljoner kronor, vilket motsvarar 1 442 årsplatser. Dessutom tillkommer kostnader för studiestöd.

Det sammantagna statliga stödet i form av statsbidrag för de ännu pågående kompletterande utbildningarna och utbildningarna enligt det nya regelverket uppgick 2016 till 133,6 miljoner kronor. Det är en minskning med 9,8 miljoner kronor jämfört med föregående år.

6.3.3 Övriga insatser

Jämställdhetsintegrering

Myndigheten för yrkeshögskolan ingår i utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i staten vilket innebär att den har i uppdrag att redovisa en plan för jämställdhetsintegrering som ska genomföras under 2016–2018.

För att säkerställa att de studerande behandlas rättssäkert oavsett kön har myndigheten bl.a. genomfört en granskning av studerandeklagomål utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Granskningen visar att klagomål som anmäldes av kvinnor oftare avslutades utan åtgärd än de klagomål som anmäldes av män. Myndigheten har inte kunnat hitta någon förklaring till denna skillnad och kommer att fördjupa analysen under 2017. Myndigheten har även analyserat utbildningsanordnares beskrivning av och faktiska arbete med jämställdhet i utbildningen. Ett urval av beviljade ansökningar om att få bedriva utbildning inom yrkeshögskolan granskades. Analysen visar att anordnarna arbetar med jämställdhet på det sätt som beskrivs i ansökan.

För att bidra till att bryta stereotypa könsmonster i fråga om utbildnings- och yrkesval planerar myndigheten bl.a. att stödja utbildningsanordnare i deras arbete med jämställdhet och jämställdhetsintegrering och att ta fram ett stödmaterial för jämställd kommunikation. Stödmaterialen ska ge utbildningsanordnare stöd och verktyg för att marknadsföra sina utbildningar i syfte att bredda rekryteringen och behålla studerande av underrepresenterat kön.

Arbete med den nationella funktionshinderspolitiken

Myndigheten för yrkeshögskolan är en av de strategiska myndigheterna i arbetet med den strategi för genomförandet av den nationella funktionshinderspolitiken som gällt mellan 2011 och 2016. Inledningsvis omfattade myndighetens arbete med funktionshinderspolitiken endast yrkeshögskoleutbildningar, men fr.o.m. 2014 omfattar arbetet även tolk- och teckenspråksutbildningar. Myndigheten lämnade i mars 2016 en slutlig

resultatredovisning över det arbete som bedrivits under 2012–2015.

Myndigheten bedömer att den fysiska tillgängligheten är god när det gäller de aktuella utbildningsformerna. Tillgängligheten och användbarheten har ökat när det gäller myndighetens egna webbplatser. Av de utvärderingar som genomförts har myndigheten dock dragit slutsatsen att mycket återstår att göra för att webbplatserna ska vara än mer tillgängliga och användbara, till exempel att utveckla funktionen lättläst.

Möjligheten för studerande inom yrkeshögskolan att få särskilt pedagogiskt stöd har tydliggjorts genom ändringar i förordningen om yrkeshögskolan. Den generella kännedomen om särskilt pedagogiskt stöd har ökat avsevärt bland utbildningsledare under den tid som myndigheten varit en strategisk myndighet. Det är också fler utbildningsanordnare som utnyttjar möjligheten att ansöka om statliga medel för särskilt pedagogiskt stöd till studerande med funktionsnedsättning. Kännedomen hos de studerande om möjligheten till särskilt pedagogiskt stöd har också ökat, bl.a. genom att myndigheten genomfört riktade informationsinsatser. Projektet yrkeshögskoleutbildning med möjlighet till utökad stöd för personer med funktionsnedsättning har fortsatt och sju utbildningar med möjlighet till utökad stöd för sådana personer startade hösten 2016.

Främja branschernas valideringsarbete

Myndigheten för yrkeshögskolan har i uppdrag att främja branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas. Inom ramen för detta arbete har myndigheten tagit initiativ till ett branschnätverk för validering.

Myndigheten har i samverkan med branschnätverket tagit fram en standard för branschvalidering. Det primära syftet med standarden är att den ska vara ett stöd vid branschernas utveckling och vidareutveckling av kvalitetssäkrade och stabila valideringsmodeller. Den ska kunna anpassas till olika branschers och yrkesområdens behov och förutsättningar.

Standarden med tillhörande riktlinjer vänder sig framför allt till de som utvecklar, förvaltar och operativt arbetar med branschvalidering av

yrkeskompetens men kan även användas i andra sammanhang.

Nationell referensram för kvalifikationer för livslångt lärande

Myndigheten för yrkeshögskolan är nationell samordningspunkt för den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (EQF) och är Sveriges representant i ett nätverk för samordningspunkter som Europeiska kommissionen leder.

Från och med den 1 mars 2016 kan utfärdare av kvalifikationer som inte är författningsreglerade ansöka om att nivåplacera sina kvalifikationer i den nationella referensramen för kvalifikationer (SeQF). Under 2016 har myndigheten driftsatt ett webbaserat it-verktyg för ansökan samt tagit fram föreskrifter och anvisningar rörande ansökan. Vidare har ett råd för SeQF bestående av tretton ledamöter från olika intresseorganisationer och statliga myndigheter inrättats. Rådet ska bistå myndigheten med underlag inför beslut om vilken SeQF-nivå en kvalifikation motsvarar. Under 2016 har tre ansökningar inkommit till myndigheten. Beslut om nivåplacering kommer att fattas under 2017.

Med utgångspunkt i kommissionens rekommendationer har myndigheten analyserat möjligheterna att bygga och utveckla en nationell kvalifikationsdatabas som i förlängningen även ska kunna kopplas till en europeisk databas. Myndigheten har under året presenterat utmaningar och förutsättningar för det fortsatta arbetet. Utmaningarna handlar bl.a. om hur utbildningarna är beskrivna och hur informationen om utbildningarna finns lagrad.

Information om SeQF har skett dels via webbplatsen, www.seqf.se, dels via nyhetsbrev till utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan och branschrepresentanter. Under 2016 har ett SeQF-ambassadörsnätverk startats med syfte att sprida information om referensramen och dess tillämpningsområden.

I februari 2016 beslutade regeringen om ändring av kraven för examen i förordningen om yrkeshögskolan. Ändringen innebär att ansökan om utbildning inom yrkeshögskolan ska svara mot de kunskaper, färdigheter och kompetenser som anges för nivå 5 eller nivå 6 i SeQF. Myndigheten har därför tagit fram ett

stödmaterial för att underlätta utbildningsanordnarnas arbete med och beskrivning av nivåplacering.

6.3.4 Analys och slutsatser

Yrkeshögskolan svarar mot arbetslivets behov

Regeringen bedömer att matchningen och träffsäkerheten mellan yrkeshögskoleutbildningar och arbetslivets behov är god.

Intresset för yrkeshögskolan är fortsatt stort. Antalet ansökningar om att få bedriva yrkeshögskoleutbildning är många och konkurrensen bland utbildningsanordnarna är stor, vilket medför att efterfrågade utbildningar med hög kvalitet inte alltid kan beviljas bidrag.

I Svenskt Näringslivs återkommande rekryteringsenkät framkommer att nästan tre av tio företag tvingas skjuta upp en planerad expansion på grund av svårigheter att rekrytera personal med rätt kompetens. Nästan en femtedel av arbetsgivarna har sökt medarbetare med en yrkeshögskoleutbildning. Av dessa svarar 61 procent att det är mycket svårt eller ganska svårt att rekrytera medarbetare med yrkeshögskoleutbildning.

Eftersom de kvalifikationer som efterfrågas på arbetsmarknaden förändras över tid är det viktigt att individer under sitt arbetsliv kan bygga på sin utbildning för att matcha kraven, t.ex. i en omställningssituation. Regeringen har beslutat om en ändring i förordningen om yrkeshögskolan som innebär att sökande kan antas till en eller flera kurser inom utbildningen (enstaka kurs) om det finns tomma platser på utbildningen. Detta gör det möjligt för individer att uppdatera sin befintliga utbildning genom att komplettera med enstaka kurser.

Antalet sökande per plats visar på ett fortsatt stort intresse att studera inom yrkeshögskolan. Det har dock saknats former för behörighetskomplettering. För att bredda vägen in till yrkeshögskolan har regeringen därför beslutat om att utbildningsanordnare nu kan erbjuda behörighetsgivande förutbildning.

Utbildningarna inom yrkeshögskolan håller hög kvalitet

Regeringen bedömer att utbildningarna inom yrkeshögskolan i regel håller en hög kvalitet men det finns flera utvecklingsområden. Till exempel bör examensgraden kunna öka ytterligare, särskilt för utrikesfödda och vissa utbildningsområden.

Yrkeshögskolans utbildningar visar samma goda resultat som tidigare år när det gäller andelen examinerade som har ett arbete ett år efter examen. Drygt nio av tio hade 2016 arbete ett år efter examen, att jämföra med sju av tio innan utbildningen.

Ungdomar och utrikes födda är grupper som generellt har en svagare ställning på arbetsmarknaden och där utbildning kan bidra till att underlätta övergången till arbetsmarknaden. Myndigheten för yrkeshögskolans årliga uppföljning av studerande som examinerats från yrkeshögskolan visar att det är i den yngsta åldersgruppen och bland utrikes födda som en relativt låg andel hade ett arbete innan de påbörjade utbildningen. Det är dock bland dessa grupper som skillnaden i andel i arbete före utbildningen och andel i arbete efter utbildningen är som störst.

De studerandes examensgrad i yrkeshögskolan har ökat över tid men är fortfarande låg inom vissa utbildningsinriktningar. Särskilt bekymmersamt är det att examensgraden i genomsnitt är betydligt lägre för utrikes födda jämfört med inrikes födda. Myndigheten för yrkeshögskolans kartläggning av insatsen svenska med yrkesinriktning visar att den kan ha betydelse för de studerandes möjligheter att slutföra utbildningen och få en examen. Regeringen anser att det är angeläget att myndigheten försätter att skapa förutsättningar för att examensgraden för utrikes födda kvinnor och män kan öka, bl.a. genom svenska med yrkesinriktning.

Andelen av de examinerade som arbetar inom det område som utbildningen avser ökade 2016 efter en nedgång 2015. En av förklaringarna till den ökade andelen är det förbättrade konjunkturläget. Även myndighetens ökade fokus på kvalitetsgranskning och fördjupad dialog med branschorganisationer spelar sannolikt en roll för det förbättrade resultatet.

Kvalitetsgranskningarna ska bidra till att förstärka och utveckla kvaliteten i utbildningarna

som bedrivs, men även fungera som vägledning och ge stöd i arbetet med att bedriva utbildning med hög kvalitet. Flera utbildningar behöver utveckla kvalitetsarbetet så att det även inbegriper strategiska och långsiktiga kvalitetsfrågor, som är väsentliga för att uppnå de övergripande målen med utbildningen. Granskningen visar att utbildningsanordnarna inte alltid diskuterar och analyserar resultat och effekt av utbildningen, trots att detta är viktiga områden för att säkerställa att utbildningen når sina mål.

Regeringen har beslutat om en ändring i förordningen om yrkeshögskolan som innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan vid sin fördelning av statsbidrag eller särskilda medel för utbildningar inom yrkeshögskolan ska beakta resultat från genomförd tillsyn, kvalitetsgranskning och uppföljning.

Könsbundna utbildnings- och yrkesval kvarstår

Regeringen bedömer att utbildnings- och yrkesval inom yrkeshögskolan till viss del präglas av stereotypa könsmonster. Den ojämna könsfördelningen inom de sex största utbildningsområdena påverkas dock delvis av könsfördelningen inom gymnasieskolans yrkesprogram och speglar även den ojämna könsfördelningen bland verksamma inom yrket. Att motverka könsbundna utbildnings- och yrkesval är därför en viktig uppgift för aktörer inom hela utbildningssystemet och i arbetslivet.

Myndigheten för yrkeshögskolans stöd till utbildningsanordnare för jämställd kommunikation bidrar till att bredda rekryteringen. För att behålla studerande av underrepresenterat kön krävs det även ett tydligt arbete med jämställdhetsintegrering i genomförandet av utbildningarna.

Implementeringen av det nya regelverket för utbildningar inom konst- och kulturområdet följs upp

Konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar bedrivs fr.o.m. andra halvåret 2015 enligt ett nytt regelverk. Avsikten med det nya regelverket är att säkerställa att konst- och kulturutbildningar som har bedrivits enligt förordningen om statligt stöd till

kompletterande utbildningar ska kunna fortsätta att bedrivas i huvudsakligen samma omfattning. Det finns skäl att noga följa utvecklingen och implementeringen av det nya regelverket. Regeringen har därför gett Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att följa upp och redovisa konsekvenserna av att förordningen om statligt stöd till kompletterande utbildningar ersatts av förordningen om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar (U2017/02852/GV).

Viktigt med fortsatt implementering av branschvalidering och SeQF

Regeringen bedömer att såväl standarden för branschvalidering som nivåplacering av kvalifikationer i SeQF kan spela en viktig roll i utvecklingen av valideringsmodeller samt vid bedömning och erkännande av utländska kvalifikationer. Införandet av en nationell referensram och dess princip om läranderesultat är ett viktigt instrument som ökar förståelsen för kvalifikationer som utfärdas av olika aktörer i Sverige.

Standarden för branschvalidering kan öka acceptansen för och överförbarheten av resultaten av validering mellan olika aktörer. Därtill kan standarden bidra till att innehållsdeklarera branschvalidering och underlätta för användare och beställare.

Initiativet och ansvaret för att utveckla valideringsmodeller samt för att ansluta kvalifikationer till referensramen vilar framför allt på branscherna och andra aktörer. Regeringen bedömer att det är viktigt att Myndigheten för yrkeshögskolan fortsätter att utveckla arbetet med och informationen till intresserade aktörer så att standarden för branschvalidering och den nationella referensramen kan få genomslag.

7 Universitet och högskolor

7.1 Omfattning

Högskolan är den största statliga verksamheten i Sverige med 75 000 anställda och över 400 000 studenter på heltid eller deltid. Totalt kostade verksamheten 69 miljarder kronor 2016, vilket innebär att högskolesektorn stod för 1,8 procent av bruttonationalprodukten (BNP).

Verksamhetsområdet universitet och högskolor omfattar utbildning och forskning vid statliga universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434) samt utbildning och forskning vid enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda examina. Uppgifterna som presenteras i avsnittet avser dessa om inte något annat anges.

Inom området finns anslag för universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare, ersättning för klinisk utbildning och forskning samt anslag för Universitetskanslersämbetet och Universitets- och högskolerådet. Verksamhet vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisas under utgiftsområde 23 men för att ge en fullständig bild av högskoleutbildning och forskning redovisas i vissa fall uppgifter om Sveriges lantbruksuniversitet även under utgiftsområde 16.

Det finns för närvarande 14 statliga universitet och 17 statliga högskolor. Regeringen har föreskrivit att Malmö högskola ska benämnas Malmö universitet fr.o.m. den 1 januari 2018. Därutöver finns det enskilda utbildningsanordnare. Sex av dessa har tillstånd att utfärda examina på forskarnivå, nämligen Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Sophiahemmet högskola och Teologiska högskolan Stockholm.

Ett antal enskilda utbildningsanordnare har tillstånd att utfärda vissa examina på grundnivå och avancerad nivå, medan fyra stycken har tillstånd att enbart utfärda psykoterapeut-examen.

7.2 Mål för området

Målet för verksamhetsområdet är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt.

7.3 Resultatredovisning

7.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Följande indikatorer används för att redovisa resultat inom området:

- resultatet av Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar,
- beslut om tillstånd att utfärda examina,
- andelen disputerade lärare vid universitet och högskolor,
- prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå,
- genomströmning i utbildning på forskarnivå,
- vetenskaplig produktion, och
- förmåga att attrahera externa medel för forskning.

I övrigt redovisas i avsnittet ett urval av resultat för att beskriva universitets och högskolors utveckling. All individbaserad statistik redovisas uppdelat på kön, om dessa uppgifter är tillgängliga.

7.3.2 Resultat

Redovisning av indikatorernas utveckling

Indikator: Universitetskanslersämbetets kvalitetsutvärderingar

Regeringen har gett Universitetskanslersämbetet i uppdrag att vidareutveckla och införa ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem för högskoleutbildning (U2016/01349/UH). Som ett led i metodutvecklingen slutförde Universitetskanslersämbetet under våren 2016 pilotutvärderingar av 13 utbildningar på forskarnivå inom samtliga ämnesområden. Elva av utbildningarna fick omdömet hög kvalitet. Hos två av utbildningarna, en i kemi och en i hälsovetenskap, upptäcktes brister i kvaliteten. Dessa två utbildningar kommer att följas upp i samband med den ordinarie utvärderingen av utbildningar på forskarnivå.

Inom ramen för det förra nationella kvalitetssäkringssystemet för högskoleutbildning utvärderade Universitetskanslersämbetet i en fyraårs-cykel 2011–2014 utbildningar som leder till en examen på grundnivå eller avancerad nivå. Varje utbildning gavs ett omdöme på en tregradig skala. I fråga om de utbildningar som fick omdömet bristande kvalitet hade universitetet eller högskolan ett år på sig att redovisa vilka åtgärder som vidtagits. Därefter gjorde Universitetskanslersämbetet en förnyad granskning för att pröva om lärosätet skulle få behålla examenstillståndet eller om det skulle återkallas.

Under 2016 och våren 2017 har ämbetet fattat beslut i fråga om 105 utbildningar som tidigare har fått omdömet bristande kvalitet. Av dessa har 97 utbildningar bedömts uppfylla kvalitetskraven för högskoleutbildning och i fråga om åtta utbildningar har ämbetet bedömt att lärosätena inte har vidtagit tillräckliga kvalitetshöjande åtgärder. Universitetskanslersämbetet har beslutat att återkalla examenstillstånden för sex av dessa. Två utbildningar anordnas av enskilda utbildningsanordnare. Universitetskanslersämbetet har lämnat en rekommendation till regeringen om att återkalla examenstillstånden efter-

som det är regeringen som fattar beslut i sådana återkallandeärenden. Därmed är alla granskningar i det förra nationella kvalitetssäkringssystemet genomförda.

Ytterligare information om utfallet av utvärderingarna finns tillgänglig på Universitetskanslersämbetets webbplats.

Eftersom ett nytt kvalitetssäkringssystem håller på att införas och inga nya kvalitetsutvärderingar har genomförts under 2016 ger denna indikator endast begränsad information om måluppfyllelsen inom området.

Indikator: Universitetskanslersämbetets beslut om tillstånd att utfärda examina

Examen	Antal	Varav		
		Beviljanden	Avslag	Förlängd prövningstid
Generella examina på forskarnivå	3	2		1
Generella examina på avancerad nivå	2	2		
Generella examina på grundnivå	4	1	3	
Konstnärliga examina på forskarnivå	1	1		
Konstnärliga examina på avancerad nivå	1	1		
Juristexamen	1			1
Specialpedagog-examen	1	1		
Ämneslärarexamen	5	4		1
Totalt	18	12	3	3

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Som en del av kvalitetssäkringssystemet ingår den prövning av ansökningar om tillstånd att utfärda examina som Universitetskanslersämbetet genomför. Med prövning avses här dels prövning av de ansökningar från statliga lärosäten som ämbetet fattar beslut om, dels den prövning som myndigheten gör av ansökningar från enskilda utbildningsanordnare om tillstånd att utfärda examina. Den senare prövningen resulterar i yttranden inför regeringens beslut om examenstillstånd för enskilda utbildningsanordnare. Under 2016 har myndigheten prövat 18 ansökningar om tillstånd att utfärda examina, en minskning med 9 ansökningar från året innan. Utfallet framgår av tabell 7.1.

Universitetskanslersämbetet har under 2016 infört en möjlighet till förlängd tid för prövning

av examenstillstånd i de fall där de sakkunniga identifierat mindre men tydligt definierade brister och där åtgärderna för att avhjälpa bristerna bedöms vara inom räckhåll. För tre av ansökningarna har ämbetet beslutat om möjlighet till komplettering inom sex månader i enlighet med det nya förfarandet.

Indikator: Andelen disputerade lärare vid universitet och högskolor

Andelen disputerade lärare uppgick 2016 till 57,7 procent, vilket är en ökning om fyra procentenheter jämfört med andelen för tio år sedan. Andelen män som är disputerade har minskat något, från 60,5 procent 2006 till 60,1 procent 2016 medan andelen kvinnor som är disputerade har ökat från 44,7 procent 2006 till 54,7 procent 2016.

Indikator: Prestationsgrad i utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 7.2 Prestationsgrad läsåren 2010/11–2014/15

Procent

Ämnesområde	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15
Humaniora (inkl. teologi)	69	70	71	71	71
Kvinnor	71	72	73	73	73
Män	66	68	68	68	68
Samhällsvetenskap (inkl. juridik)	79	81	82	83	84
Kvinnor	82	84	85	86	86
Män	74	77	78	79	79
Vård och omsorg	92	91	90	93	93
Kvinnor	92	92	90	93	93
Män	89	88	88	90	90
Naturvetenskap	75	76	76	75	76
Kvinnor	79	79	80	80	80
Män	72	72	72	71	72
Teknik	81	83	83	84	84
Kvinnor	83	84	85	87	87
Män	80	82	82	83	83
Medicin och odontologi	91	91	91	92	92
Kvinnor	91	91	91	92	93
Män	90	91	91	92	92
Konstnärligt område	87	88	89	89	89
Kvinnor	88	88	89	89	90
Män	86	88	89	89	88
Övrigt område	81	82	83	83	84
Kvinnor	83	83	84	84	85
Män	79	80	82	83	82

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Prestationsgrad är ett mått som beräknas som kvoten mellan avklarade poäng, omräknat till helårsprestationer, och antalet studenter som varit registrerade under det aktuella läsåret, omräknat i helårsstudenter. Prestationsgraden beräknas så att varje students avklarade poäng kan kopplas till studentens (individens) registrerade poäng. I måttet ingår de poäng som de aktuella studenterna har tagit under registreringsperioden och de tre därpå följande terminerna.

Den senaste samlade uppföljningen av prestationsgrad gäller läsåret 2013/14. Prestationsgraden var detta läsår 82 procent för samtliga helårsstudenter, vilket var 0,8 procentenheter högre än föregående år. Detta innebär att prestationsgraden har ökat under de senaste fyra läsåren. Kvinnorna uppvisar en högre prestationsgrad än männen, 84 procent mot männens 79 procent. Skillnaden i prestationsgrad är stor mellan olika

studieformer. Prestationsgraden för program som leder till en yrkesexamen var 90 procent läsåret 2013/14. Kvinnorna har även för dessa utbildningar en högre prestationsgrad med 93 procent mot männens 86 procent. De lägsta prestationsgraderna förekommer för fristående kurser som studeras på distans där genomsnittet var 53 procent för samtliga studenter, 55 procent för kvinnor och 48 procent för män.

Ett mått som kompletterar prestationsgraden är andelen programnybörjare som är registrerade på samma program under det andra läsåret. Av de som påbörjade sina programstudier höstterminen 2013 var totalt sett 77 procent kvar på sitt respektive nybörjarprogram det andra läsåret, men andelen varierar kraftigt mellan olika utbildningar. Högst andel kvarvarande, 89 procent, hade studenter på läkarutbildningen och lägst, 59 procent, hade studenter som påbörjat en utbildning mot äldre lärarexamen.

Indikator: Genomströmning i utbildning på forskarnivå

Doktorsexamen och licentiatexamen omfattar 240 respektive 120 högskolepoäng, dvs. en studietid på fyra respektive två år. De som under 2016 avlade en doktorsexamen hade en genomsnittlig nettostudietid på drygt fyra år (8,4 terminer). För doktorander som avlade licentiatexamen under samma period uppgick den genomsnittliga nettostudietiden till drygt två och ett halvt år (5,5 terminer). Utfallet för båda kategorierna stämmer alltså nästan med den nominella studietiden. Bland dem som avlade doktorsexamen var nettostudietiden totalt sett densamma för kvinnor och män. Mellan olika forskningsämnesområden finns dock skillnader. Inom samtliga områden utom samhällsvetenskap har kvinnor något längre nettostudietid än män. Bland dem som avlade licentiatexamen var nettostudietiden kortare för kvinnor än för män.

Under 2016 var bruttostudietiden, dvs. den totala tiden i utbildningen utan hänsyn tagen till aktivitetsgrad, i genomsnitt fem och ett halvt år (elva terminer) för doktorsexamen och tre och ett halvt år (sju terminer) för licentiatexamen. Kvinnor hade totalt sett en genomsnittlig bruttostudietid för doktorsexamen på sex år (tolv terminer) och för licentiatexamen på fyra år (åtta terminer). Detta var något längre än männens genomsnittliga bruttostudietid som för doktorsexamen respektive licentiatexamen upp-

gick till fem och ett halvt (elva terminer) respektive tre och ett halvt år (sju terminer).

Av de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2010 hade 47 procent (44 procent av kvinnorna och 50 procent av männen) avlagt doktorsexamina inom fem år, alltså senast 2015. Det är en ökning jämfört med de doktorandnybörjare som påbörjade sina studier 2000. Av dem hade 43 procent (38 procent av kvinnorna och 47 procent av männen) avlagt doktorsexamen inom fem år. Totalt 72 procent (71 procent av kvinnorna och 74 procent av männen) av de som påbörjade forskarutbildning 2005 hade avlagt doktorsexamen inom åtta år. Även det är en ökning jämfört med de som påbörjat sina studier 2000. Av dem hade totalt 69 procent (68 procent av kvinnorna och 70 procent av männen) avlagt doktorsexamen inom åtta år.

Indikator: Vetenskaplig produktion

För uppgifter i fråga om vetenskaplig produktion, se avsnitt 8.3.2 Svensk forskning i internationell jämförelse.

Indikator: Förmåga att attrahera externa medel för forskning

Lärosätenas intäkter för forskning från nationella och internationella forskningsfinansiärer uppgick 2016 till 19,0 miljarder kronor och intäkterna från uppdragsforskning och övriga avgifter uppgick till 3,7 miljarder kronor. Jämfört med föregående år var detta en intäktsökning med 0,8 miljarder kronor från nationella och internationella forskningsfinansiärer samt en intäktsökning med 0,1 miljarder kronor från avgifter räknat i 2016 års priser. Under perioden 2006–2016 har lärosätenas forskningsintäkter ökat med 11,6 miljarder kronor i fasta priser. En tredjedel av intäktsökningen utgörs av höjda direkta statsanslag medan två tredjedelar består av ökade externa medel. Lärosätenas intäkter från externa finansiärer har alltså ökat relativt sett snabbare än anslagsmedlen vilket innebär att andelen externt finansierad forskning har ökat.

Kort beskrivning av verksamhetsområdet

De totala kostnaderna för verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare uppgick 2016 till 69,0 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,8 procent av Sveriges BNP. Verksamheten omfattar utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt forskning. De direkta statliga anslagen till dessa lärosäten uppgick under 2016 till 41,8 miljarder kronor. Utöver de direkta statsanslagen finansierar staten verksamhet vid universitet och högskolor via olika statliga myndigheter, framför allt genom forskningsråden. Sammantaget är 79 procent av verksamheten vid statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare statligt finansierad. Högskolesektorn är den enskilt största statliga verksamheten sett till antalet anställda. År 2016 var antalet anställda 74 900, vilket motsvarar 60 600 årsarbetskrafter, varav 51 procent var kvinnor och 49 procent var män. Antalet årsarbetskrafter beräknas utifrån omfattningen av personers anställning med hänsyn tagen till tjänstledigheter. Av professorerna var 27 procent kvinnor och 73 procent män (se vidare under avsnitt 2.1.1). I regleringsbrev för respektive lärosäte har regeringen satt mål för könsfördelningen bland nyrekryterade professorer för perioden 2017–2019.

Styrning

Statliga universitet och högskolor är statliga myndigheter och styrs i första hand av högskolelagen och högskoleförordningen (1993:100). För enskilda utbildningsanordnare ställs i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina motsvarande krav på utbildningen som gäller för statliga universitet och högskolor enligt 1 kap. högskolelagen. Regeringen styr också statliga universitet och högskolor via årliga regleringsbrev. Relationerna med de enskilda utbildningsanordnarna regleras utöver den nämnda examens-tillståndslagen genom avtal med vissa av utbildningsanordnarna och villkor för medel i regleringsbrev. Inom ramen för detta har samtliga lärosäten stor frihet att bestämma över sin verksamhet.

Rätten att utfärda examina följer antingen av författning eller av särskilda beslut av regeringen eller Universitetskanslersämbetet.

Lärosätena återrapporerar utfallet av sin verksamhet till regeringen i första hand i sina års-

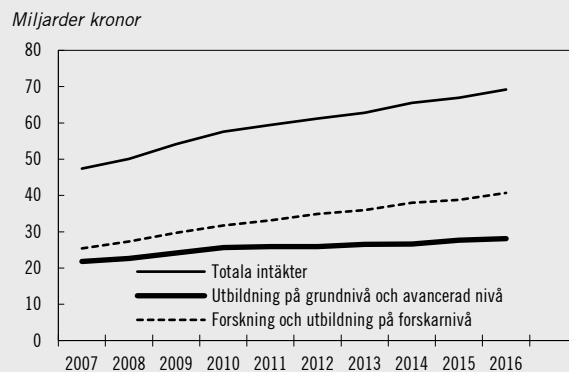
redovisningar. Merparten av återrapporteringen inom verksamhetsområdet ansvarar dock Universitetskanslersämbetet för. Myndigheten publicerar varje år en årsrapport som syftar till att ge en samlad bild av utvecklingen inom högskoleområdet. För en fördjupad beskrivning av verksamheten under 2016 hänvisas till denna och till myndighetens övriga statistik.

Ekonomi

Statliga universitet och högskolor tilldelas huvuddelen av sina resurser via ett anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och ett anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. För utbildning på grundnivå och avancerad nivå tilldelas respektive lärosäte varje år ett s.k. takbelopp som är den ersättning lärosätet kan få för att utbilda studenter. Lärosätet beslutar i hög grad självt om sitt utbildningsutbud. Ersättningen beräknas dels utifrån antalet registrerade studenter, dels utifrån det antal högskolepoäng som studenterna presterar under ett år. Ersättningen beror också på vilket utbildningsområde som helårsstudenterna och helårsprestationerna hänförs till. Olika utbildningsområden genererar olika ersättningsbelopp och respektive kurs klassificeras av lärosätet till ett utbildningsområde beroende på kursens ämnesinnehåll.

När det gäller forskning får universitet och högskolor, utöver det anslag som varje lärosäte tilldelas för forskning och utbildning på forskarnivå, en stor andel av sina forskningsmedel i form av bidrag från statliga forskningsfinansiärer. Dessa medel fördelas i konkurrens. Vidare tillkommer medel från icke-statliga forskningsfinansiärer. Offentliga medel utgjorde merparten, ca 77 procent, av lärosätenas intäkter för forskning 2016.

Diagram 7.1 Lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Tabell 7.3 Antal helårsstudenter samt resurser för utbildning och forskning vid universitet och högskolor 2016

Universitet/högskola	Antal helårsstudenter (Andelen kvinnor inom parentes)	Takbelopp (mnr)	Utfall (mnr)	Utfall %	Anslag för forskning och utbildning på forskarnivå ¹ (mnr)	Strategiska forskningsområden (mnr)
Uppsala universitet	23 630 (58%)	1 647,3	1 626,8	99%	1 953,7	181,0
Lunds universitet	26 819 (55%)	1 922,5	2 006,0	104%	2 064,4	194,9
Göteborgs universitet	25 054 (66%)	1 981,2	1 954,6	99%	1 492,3	21,2
Stockholms universitet	27 651 (63%)	1 632,7	1 632,9	100%	1 548,5	46,7
Umeå universitet	16 179 (62%)	1 301,2	1 304,9	100%	1 030,9	61,9
Linköpings universitet	17 482 (56%)	1 435,4	1 422,7	99%	801,5	70,4
Karolinska institutet	6 153 (74%)	673,6	662,6	98%	1 469,9	144,0
Kungl. Tekniska högskolan	12 554 (34%)	1 048,0	1 101,3	105%	1 170,1	228,1
Luleå tekniska universitet	7 544 (49%)	634,9	646,6	102%	360,6	22,7
Karlstads universitet	8 298 (64%)	614,2	638,2	104%	223,6	
Linnéuniversitetet	13 831 (63%)	1 012,2	1 006,5	99%	318,5	
Örebro universitet	9 126 (61%)	748,1	753,8	101%	250,2	
Mittuniversitetet	6 918 (63%)	518,6	529,1	102%	230,9	
Blekinge tekniska högskola	3 019 (32%)	242,3	248,8	103%	91,1	
Gymnastik och idrotthögskolan	785 (47%)	95,1	103,7	109%	24,4	
Försvarshögskolan ²	568 (35%)				61,9	
Högskolan i Borås	5 381 (74%)	459,3	459,8	100%	66,2	
Högskolan Dalarna	5 958 (63%)	402,2	415,4	103%	61,3	
Högskolan i Gävle	6 127 (62%)	425,1	456,0	107%	91,0	
Högskolan i Halmstad	5 109 (62%)	369,4	363,0	98%	62,5	
Högskolan i Kristianstad	5 151 (61%)	363,0	372,3	103%	52,7	
Högskolan i Skövde	3 575 (70%)	298,1	308,2	103%	46,7	
Högskolan Väst	4 569 (53%)	333,3	339,6	102%	47,5	
Malmö högskola	11 688 (68%)	866,5	872,4	101%	137,1	
Mälardalens högskola	7 298 (67%)	569,8	571,4	100%	103,7	
Konstfack	651 (76%)	155,4	151,5	97%	9,4	
Kungl. Konsthögskolan	203 (64%)	61,7	61,0	99%	6,0	
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	673 (49%)	125,3	130,0	104%	9,5	
Stockholms konstnärliga högskola	450 (69%)	194,7	185,3	95%	48,7	
Södertörns högskola	6 660 (69%)	386,1	398,0	103%	56,9	
Sveriges Lantbruksuniversitet ²	3 751 (67%)				1 102,5	27,4
Chalmers tekniska högskola AB	9 038 (31%)	832,0	840,6	101%	841,3	201,8
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	7 349 (64%)	503,2	539,3	107%	105,5	
Summa	289 242 (60%)	21 852,6	22 102,4	101%	15 940,9	1 200,1

Anm.: I tabellen redovisas inte vissa mindre enskilda utbildningsanordnare. Vid dessa lärosäten fanns under 2015 ca 4 500 helårsstudenter varav 64 procent var kvinnor.

¹ Tidigare år har redovisningen omfattat även omfördelning av forskningsanslag. Då någon sådan omfördelning inte gjordes 2016 redovisas inte uppgiften.

² Försvarshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet har inga takbelopp varför inte detta redovisas i tabellen.

Redovisning av andra bedömningsgrunder

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Verksamhetens omfattning

Summan av universitets och högskolors takbelopp för utbildning på grundnivå och avancerad nivå uppgick till ca 21,9 miljarder kronor under 2016. Därutöver tilldelades universitet och högskolor 372 miljoner kronor för särskilda åtaganden. Ett särskilt åtagande är en uppgift som ett universitet eller en högskola har särskild finansiering för och som inte avräknas mot lärosätets takbelopp. För ytterligare information om hur resurstilldelningssystemet för utbildning på grundnivå och avancerad nivå i högskolan fungerar, se faktarutan Kort beskrivning av verksamheten. Under 2016 var det totala utfallet 22,1 miljarder kronor vilket motsvarar 101 procent av takbeloppet. Under 2016 hade 18 lärosäten en överproduktion, vilket innebär fler studenter än vad som ryms inom takbeloppet.

Sökande och antagna

I tabell 7.4 redovisas sökande, inklusive obehöriga sökande, och antagna till högskoleutbildning höstterminerna 2007–2016. Det totala antalet sökande till utbildningsprogram och kurser ökade med 2 procent 2016 jämfört med 2015.

Antalet sökande utan tidigare högskolestudier minskade med 1 procent jämfört med före-

gående höst och uppgick till 130 000 personer, varav 59 procent var kvinnor och 41 procent var män.

Antalet antagna till högskoleutbildning hösten 2016 var nästan oförändrat jämfört med föregående år. Könsfördelningen bland de sökande och antagna har varit i stort sett oförändrad under de senaste åren.

Studenter i högskolan

Antalet högskolenybörjare, dvs. studenter som för första gången registreras vid högskoleutbildning i Sverige, var oförändrat från tidigare läsår och uppgick till 86 000. Av högskolenybörjarna var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

Antalet inresande studenter som var nybörjare uppgick till omkring 23 100 personer, vilket var 1 300 fler jämfört med föregående läsår.

Läsåret 2015/16 var medianåldern för samtliga högskolenybörjare (inklusive inresande studenter) 22,0 år vilket är en ökning med 0,2 år jämfört med föregående år. Exkluderas de inresande studenterna var medianåldern 21,6 år. För kvinnor var medianåldern 21,7 år och för män 21,4 år. Sett till hela studentgruppen minskade medianåldern för registrerade studenter från 25,9 år till 25,1 år mellan läsåren 2006/07–2015/16.

Tabell 7.4 Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sökande (hösttermin)¹	292 000	295 000	360 000	373 000	385 000	403 000	413 000	425 000	410 000	417 000
Kvinnor %	64	64	62	62	63	63	62	62	62	62
Män %	36	36	38	38	37	37	38	38	38	38
Antagna (hösttermin)	191 000	191 000	226 000	235 000	243 000	249 000	242 000	243 000	240 000	236 000
Kvinnor %	64	64	62	62	63	62	61	61	61	61
Män %	36	36	38	38	37	38	39	39	39	39

¹ Inklusive obehöriga sökande.

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Tabell 7.5 Högskolenybörjare, helårsstudenter och registrerade studenter										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Högskolenybörjare¹	80 776	86 560	93 114	107 041	104 292	91 121	90 206	87 733	86 045	86 014
Kvinnor %	57	56	56	55	55	56	57	57	57	57
Män %	43	44	44	45	45	44	43	43	43	43
Helårsstudenter	276 425	277 896	300 148	315 783	312 810	304 886	299 006	295 417	294 441	293 902
Kvinnor %	59	59	58	58	58	59	59	59	59	60
Män %	41	41	42	42	42	41	41	41	41	40
Registrerade studenter¹	378 665	381 801	397 578	428 758	436 176	424 861	414 365	405 994	403 881	402 806
Kvinnor %	61	61	60	60	59	60	60	60	60	60
Män %	40	40	40	40	40	40	40	40	40	40
Antal studenter i distansutbildning¹	87 800	98 600	115 700	129 600	137 600	131 400	120 100	110 000	110 100	108 100
Kvinnor %	65	64	64	63	63	65	65	65	64	65
Män %	35	36	36	37	37	35	35	35	36	35

¹ Uppgifterna avser läsår, 2016 innebär läsåret 2015/16.

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Totalt fanns det ca 293 900 helårsstudenter 2016. Antalet helårsstudenter minskade med 0,2 procent jämfört med föregående år. Andelen kvinnor uppgick till 60 procent och andelen män till 40 procent. Fördelningen mellan kvinnor och män har varit i stort sett oförändrad under flera års tid.

Den långsiktiga trenden med en minskad studentvolym inom högskolans utbildning på grundnivå och avancerad nivå fortsatte under 2016. En förklaring till den minskade volymen är att antalet anslagsfinansierade helårsstudenter var lägre 2016 än de senaste åren till följd av att en tillfällig utbyggnad av högskolan som pågick under åren 2013 till 2015 upphörde. Den studieavgiftsfinansierade verksamheten fortsatte däremot att växa men ökningen av antalet betalande studenter uppvägs inte minskningen av antalet anslagsfinansierade studenter.

Läsåret 2015/16 fanns 108 100 studenter som studerar på distans, vilket är en minskning med ca 2 000 studenter jämfört med föregående år. Andelen kvinnor bland distansstudenterna var något större än andelen kvinnor bland samtliga registrerade studenter, 65 procent respektive 60 procent. När det gäller män var motsvarande andelar 35 procent respektive 40 procent. Av gruppen studenter i distansutbildning läste två tredjedelar enbart distansbaserad utbildning. Övriga studenter i distansutbildning kombinerade studier på distans med campusbaserad utbildning.

Övergång till högskolan

Det finns regionala skillnader i övergångsfrekvens till högskoleutbildning, dvs. hur stor andel av en viss årskull som påbörjar högskolestudier. I Stockholms län hade 50 procent av samtliga personer upp till 24 år påbörjat högskoleutbildning medan motsvarande andel i Gotlands län var endast 34 procent. I samtliga län är övergångsfrekvensen högre bland kvinnor än bland män. Skillnaden mellan länen beror på flera bakomliggande faktorer. Den sociala sammansättningen av befolkningen i länen är en viktig faktor, eftersom benägenheten att påbörja högskolestudier har ett samband med social bakgrund. Geografisk närhet till en ort med högskoleutbildning och situationen på den lokala/regionala arbetsmarknaden är andra faktorer som påverkar hur stor andel av som går vidare till en högskoleutbildning.

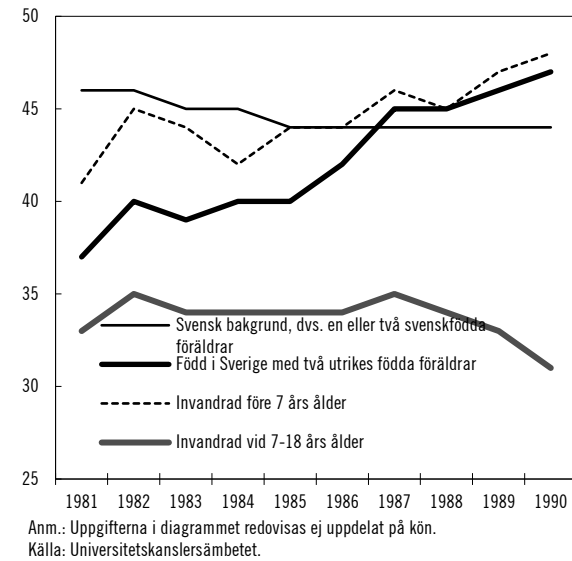
Universitetskanslersämbetet har analyserat andelen som har påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder bland personer födda åren 1981–1990 med svensk eller utländsk bakgrund. Av dem som är födda 1981, som invandrade till Sverige vid 7–18 års ålder, hade 33 procent börjat i högskolan senast vid 25 års ålder (de som har invandrat efter 18 års ålder ingår inte i denna uppföljning av födelsekullar). Det var en mindre andel jämfört med dem med svensk bakgrund för vilka andelen uppgick till 46 procent.

Övergången till högskolan i födelsekullarna 1981–1990 för dem med svensk respektive utländsk bakgrund ser i stora delar ut på liknande

sätt för kvinnor och män eftersom en större andel av kvinnorna jämfört med männen fortsätter till högskolan i båda grupperna. Män som har invandrat någon gång i åldern 7–18 år påbörjar högskolestudier i minst utsträckning, i årskullen 1990 var deras övergångsandel 25 procent medan den var 39 procent bland kvinnorna som invandrat i motsvarande ålder.

Diagram 7.2 Andel som har påbörjat svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder av personer födda 1981–1990 med svensk eller utländsk bakgrund

Procent Notera den brutna y-axeln

Examina

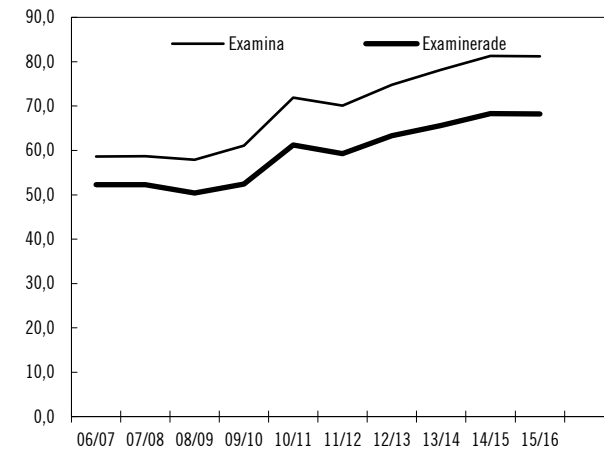
Under de senaste tio läsåren har antalet avlagda examina ökat med ca 40 procent. Under samma period ökade antalet examinerade personer med ca 32 procent. Till viss del förklaras ökningen av antalet examina av att det har blivit vanligare att en student får ut flera examina för samma studier. Det gäller framför allt vissa yrkesexamina som högskoleingenjörsexamen och sjuksköterskeexamen som kombineras med en generell examen. En viss andel av ökningen förklaras också av att det 2011 infördes krav på lärar- och förskollärläggning i skolväsendet, vilket innebar att fler personer som genomgått lärarutbildning tagit ut en examen.

Läsåret 2015/16 utfärdades ca 81 200 examina vid universitet och högskolor. Antalet personer som examinerades uppgick till ca 68 200, inklusive de som sedan tidigare hade en eller flera exa-

mina, vilket innebar en minskning med ca 100 personer jämfört med föregående läsår. Av samtliga examinerade under läsåret 2015/16 var 64 procent kvinnor, vilket är 1 procentenhet högre än föregående läsår. Kvinnor har varit i majoritet bland de examinerade sedan 1977. Antalet masterexamina minskade något till följd av ett minskat antal inresande studenter. Läsåret 2015/16 utfärdades 9 700 masterexamina, vilket var 1 000 fler än året innan. Av dessa utfärdades 4 600 till kvinnor och 5 100 till män. Under 2015/16 examinerades 15 800 personer vars utbildningstid var fem år eller längre, vilket är en ökning med 1 500 från läsåret innan. Av dessa var 52 procent kvinnor och 48 procent män.

Diagram 7.3 Examina och examinerade personer

Tusental

Vissa program som leder till yrkesexamen

De senaste åren har riktade satsningar gjorts för att öka antalet programnybörjare inom utbildningsområdena vård/medicin respektive teknik samt inom lärar- och förskollärläggning. I tabell 7.6 redovisas antalet programnybörjare på civilingenjörsutbildningen, högskoleingenjörsutbildningen, läkarutbildningen, tandläkarutbildningen, sjuksköterskeutbildningen, barnmorskeutbildningen, lärarutbildningarna och förskollärläggningen. Som framgår av tabellen har antalet nybörjare på utbildningarna ökat de senaste åren. För flera av utbildningarna finns stora skillnader i könsfördelningen bland nybörjarna.

Tabell 7.6 Programnybörjare på vissa yrkesexamensprogram

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Civilingenjörsexamen	5 493	5 936	6 012	6 790	6 481	6 821	7 168	7 371	7 128	7 073
Kvinnor %	25	26	28	29	28	29	29	31	31	32
Män %	75	74	72	71	72	71	71	69	69	68
Högskoleingenjörsexamen	3 463	3 140	3 249	4 316	4 089	4 214	4 416	4 747	4 712	4 476
Kvinnor %	23	26	25	24	23	24	26	26	26	25
Män %	77	74	75	76	77	76	74	74	74	75
Läkarexamen	1 102	1 158	1 192	1 384	1 411	1 553	1 562	1 617	1 614	1 639
Kvinnor %	50	53	52	53	54	53	54	54	55	57
Män %	50	47	48	47	46	47	46	46	45	43
Tandläkarexamen	249	255	277	323	335	336	348	353	351	363
Kvinnor %	68	62	59	63	62	57	67	66	63	64
Män %	32	38	41	37	38	43	33	34	37	36
Sjuksköterskeexamen	5 071	5 197	5 039	4 814	5 032	5 141	5 175	5 385	5 440	5 739
Kvinnor %	86	86	86	84	84	84	86	84	84	82
Män %	14	14	14	16	16	16	14	16	16	18
Barnmorskeexamen	293	289	279	290	299	301	312	288	326	371
Kvinnor %	100	100	100	99	100	99	100	100	100	100
Män %	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Lärarexamen¹						6 292	7 465	7 652	8 552	9 264
Kvinnor %						65	66	64	64	64
Män %						35	34	36	36	36
Förskollärarexamen						2 976	3 358	3 633	3 801	3 889
Kvinnor %						93	93	92	92	92
Män %						7	7	8	8	8

¹ Lärarexamen innefattar grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Dessa examina infördes 2011 och ersatte en tidigare lärarexamen. De första programnybörjarna finns därför läsåret 2011/12.

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Lsåret 2015/16 utfärdades 33 300 yrkesexamina varav 22 700 till kvinnor och 10 700 till män. Detta i stort sett lika många examina som året innan. I tabell 7.7 redovisas antalet utfärdade yrkesexamina inom vissa yrken under den senaste tioårsperioden. Som framgår av tabellen har antalet utfärdade examina varierat mellan åren. Antalet har dock ökat inom samtliga yrken som redovisas i tabellen utom för lärarexamina enligt 2001 års studieordning. Anledningen till detta är att fyra nya lärarexamina inrättades 2011 som på sikt ska ersätta den tidigare. Lsåret 2015/16 var första gången antalet nya lärarexamina översteg antalet lärarexamina enligt 2001 års studieordning.

Könsfördelningen när det gäller de utfärdade yrkesexamina som redovisas i tabellen återspeglar i stort könsfördelningen bland nybörjare på respektive utbildning. Könsfördelningen är relativt jämn över tid men skiljer sig kraftigt åt mellan olika utbildningar. Andelen civilingenjör- och högskoleingenjörsexamina utfärdade

till kvinnor har under hela tioårsperioden legat runt 25–30 procent, medan kvinnorna är i majoritet när det gäller övriga redovisade examina. Störst andel kvinnor återfinns i sjuksköterskeutbildning, förskollärarytutbildning och barnmorskeutbildning där ca 85, 95 respektive 100 procent av alla examina utfärdas till kvinnor.

Tabell 7.7 Antal examina inom vissa yrkesexamensprogram

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16
Civilingenjörsexamen	4 147	3 974	3 420	3 420	3 610	3 049	3 348	3 766	4 256	4 453
Kvinnor %	28	30	28	28	28	27	29	31	30	32
Män %	72	70	72	72	72	73	71	69	70	68
Högskoleingenjörsexamen	2 060	1 749	1 815	1 778	1 690	1 928	2 173	2 334	2 442	2 390
Kvinnor %	27	27	25	28	26	24	27	28	27	28
Män %	73	73	75	72	74	76	73	72	73	72
Läkarexamen	919	957	989	992	983	1 055	1 042	1 112	1 227	1 174
Kvinnor %	60	60	60	58	57	53	52	54	57	56
Män %	40	40	40	42	43	47	48	46	43	44
Tandläkarexamen	173	176	199	221	202	208	216	234	265	245
Kvinnor %	67	62	60	62	69	71	59	64	62	57
Män %	33	38	40	38	31	29	41	36	38	43
Sjuksköterskeexamen	4 208	3 887	4 239	4 020	4 163	3 918	3 839	3 915	3 875	4 214
Kvinnor %	86	86	86	88	88	87	86	86	87	87
Män %	14	14	14	12	12	13	14	14	13	13
Barnmorskeexamen	221	243	258	248	269	293	260	313	270	295
Kvinnor %	100	100	100	100	99	99	99	100	100	100
Män %	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
Lärarexamen¹							67	377	1 345	2 793
Kvinnor %							66	61	68	72
Män %							34	39	32	28
Förskollärarexamen								17	1 392	2 343
Kvinnor %								94	96	96
Män %								6	4	4
Lärarexamen enligt 2001 års studieordning	8 989	10 136	8 121	8 317	12 633	6 514	8 344	8 715	5 511	2 879
Kvinnor %	80	76	78	79	78	80	81	81	75	69
Män %	20	24	22	21	22	20	19	19	25	31

¹ Lärarexamen innefattar grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Dessa examina infördes 2011 och ersatte lärarexamen enligt 2001 års studieordning.

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Studenternas internationella rörlighet

År 2015/16 kom totalt sett ca 35 100 inresande studenter till Sverige. Av dem var 23 100 nybörjare i svensk högskoleutbildning (nya inresande studenter), en ökning med 6 procent sedan föregående läsår. Antalet utresande studenter var under samma period drygt 26 400 vilket var en minskning med 9 procent. Det är fler kvinnor än män såväl bland de inresande studenterna som bland de utresande. Utvecklingen de senaste åren visas i tabell 7.8.

Tabell 7.8 Antal in- och utresande studenter, kvinnor och män

	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16
Inresande	38 100	33 900	32 600	33 200	35 100
Kvinnor %	47	51	52	52	52
Män %	53	52	48	48	48
Utresande	27 700	28 300	28 900	29 100	26 440
Kvinnor %	59	59	59	59	58
Män %	41	41	41	41	42

Källor: Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet.

Utresande studenter

Av de utresande studenterna läsåret 2015/16 var 18 400 fritt utresande studenter (s.k. freemoverstudenter), varav 59 procent kvinnor och 41 procent män. Av de 7 260 utresande utbytesstudenterna var 58 procent kvinnor och 42 procent

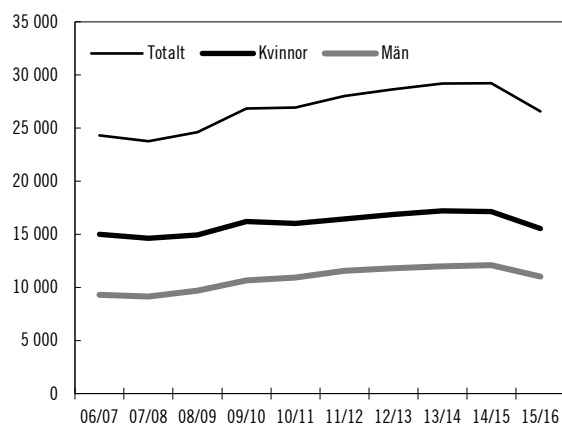
män och av de 910 studerade på språkkurser på eftergymnasial nivå var 55 procent kvinnor och 45 procent män. En stor del av den minskning av antalet utresande som har skett sedan det föregående läsåret, 2014/15, beror på en omklassificering av språkkurserna. Sett över de senaste tio åren har dock antalet svenskar som studerar utomlands ökat.

Majoriteten av de utresande studerade i Europa, främst i Storbritannien, Danmark och Polen. Även Nordamerika lockade många studenter. Också antalet som studerar i Asien har ökat kraftigt den senaste tioårsperioden.

Det är dock fortfarande endast en mindre andel av studenterna i Sverige som förlägger någon del av sin utbildning utomlands. Av de som avlade examen i Sverige under läsåret 2015/16 hade 15 procent studerat utomlands under sin utbildning. Skillnaderna mellan olika utbildningar är dock stora. Av de som hade avlagt en civilekonomexamen hade drygt hälften studerat utomlands, medan motsvarande andel var 3 procent i fråga om lärarexamen och 5 procent när det gäller sjuksköterskeexamen.

Diagram 7.4 Antal utresande kvinnor och män (samt totalt)

Antal utresande kvinnor

Källa: Universitetskanslersämbetet.

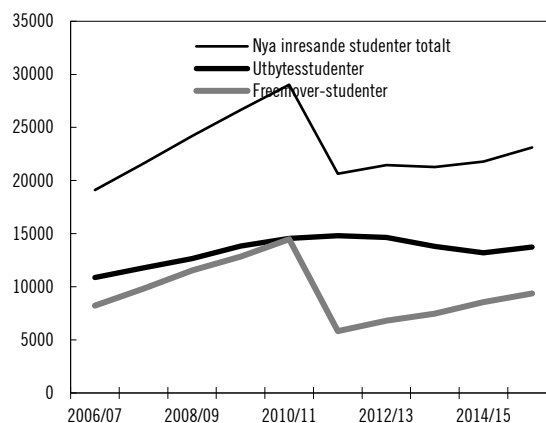
Inresande studenter

Av de 23 100 nya inresande studenterna läsåret 2015/16 var 59 procent utbytesstudenter och 41 procent fritt inresande studenter. Den ökning av antalet nya inresande studenter som har skett jämfört med föregående läsår har skett i båda kategorierna. Antalet utbytesstudenter steg med 4 procent och de fritt inresande ökade med 9 procent. Antalet nya inresande har ökat både från länder utanför och inom EU/EES sedan 2014/15. Antalet inresande studenter minskade efter införandet av studieavgifter fr.o.m. höstterminen 2011, men är trots det högre än för

tio år sedan, då 19 100 nya inresande studenter kom till Sverige.

Diagram 7.5 Antalet nya inresande studenter 2006/07–2015/16, totalt samt uppdelat på freemover-studenter och utbytesstudenter

Antal studenter

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Personer som inte är medborgare i en stat som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz (s.k. tredjelandsmedborgare) är skyldiga att betala anmälnings- och studieavgifter vid studier i Sverige. Höstterminen 2016 betalade drygt 2 700 nybörjare i svensk högskoleutbildning avgifter vilket är en ökning med 23 procent jämfört med hösten 2015 och en tredubbling jämfört med det första året med studieavgifter. Det totala antalet betalande studenter vid svenska lärosäten uppgick hösten 2016 till drygt 5 200 studenter, varav 40 procent var kvinnor och 60 procent män.

Majoriteten av de avgiftsbetalande nybörjarna kom från Asien, och de enskilt största länderna var Indien och Kina. Antalet nya inresande studenter från de 13 länder som Sverige har ett långsiktigt utvecklingssamarbete med minskade med nästan 80 procent läsåret efter införandet av studieavgifter. Antalet har därefter med något undantag varit i stort sett konstant på runt 200.

År 2016 var lärosätenas sammanlagda intäkter av anmälnings- och studieavgifter 580 miljoner kronor vilket är en ökning med 74 miljoner kronor sedan föregående år. Av dessa intäkter kom 392 miljoner kronor från studenterna medan 188 miljoner kronor täcktes av stipendier.

Under 2016 anvisades sammanlagt 191 miljoner kronor för statliga stipendier till avgiftsskyldiga studenter, vilket framgår av tabell 7.9. Av dessa medel avsåg 131 miljoner kronor stipendier inom utgiftsområde 7 Internationellt bistånd, anslaget 1:1 *Biståndsverksamhet*. Vidare

avsåg 60 miljoner kronor medel inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, anslaget 4:1 *Internationella program*. Av dessa medel rapporterades 27 miljoner kronor mot biståndsramen.

Tabell 7.9 Stipendier till tredjelandsstudenter

Miljoner kronor

Stipendier till tredjelandsstudenter	2012	2013	2014	2015	2016
Utgiftsområde 16: Utbildning och universitetsforskning (endast studieavgiftskostnader)	60	60	60	60	60
Utgiftsområde 7: Stipendieprogram långsiktiga samarbetsländer (studieavgiftskostnader och levnadsomkostnader)	30	30	80	80	75
Utgiftsområde 7: Stipendieprogram OECD-DAC (studieavgiftskostnader och levnadsomkostnader)	20	70	70	50	56
Totalt	110	160	210	210	191

Universitets- och högskolerådet fördelar medlen från utgiftsområde 16 till statliga universitet och högskolor och vissa enskilda utbildningsanordnare. Under läsåret 2015/16 beviljade lärosätena totalt ca 585 nya stipendier ur dessa medel, vilket motsvarande ca 1 200 helfinansierade terminer. Dessa siffror finns för närvarande inte uppdelade på kön.

Stipendieprogrammen som finansieras med medel från utgiftsområde 7 administreras av Svenska institutet. Under 2016 beviljade Svenska institutet 213 stipendier till studenter från Sveriges långsiktiga samarbetsländer inom utvecklingsarbetet. Av stipendierna beviljades 27 procent till kvinnor och 73 procent till män, vilket även speglar söktrycket mellan män och kvinnor. Svenska institutet beviljade under 2016 även 214 stipendier till studenter från länder som klassificeras som biståndsberättigade länder av den internationella samarbetsorganisationen för bistånd, OECD/DAC. Av dessa stipendier beviljades 49 procent till kvinnor och 51 procent till män.

Bedömning av utländska utbildningar

Universitets- och högskolerådet ansvarar för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå. Antalet ansökningar

om bedömning fortsatte att öka under 2016, med 19,7 procent jämfört med 2015. Ett bidragande skäl är den fortsatta ökningen av asylsökande från Syrien som stod för mer än en tredjedel av alla inkomna ansökningar. Totalt inkom ca 27 400 ärenden varav 54 procent av de ärenden där uppgift om kön fanns gällde kvinnor och 46 procent män, och ca 23 400 avgjordes.

Universitets- och högskolerådet har under 2016 bedömt 7,6 procent fler ärenden totalt sett jämfört med 2015. I fråga om bedömning av utländsk gymnasieutbildning inkom 12 200 ärenden och 11 600 avgjordes. Antalet inkomna ärenden som rör eftergymnasial yrkesutbildning som inte är högskoleutbildning var 3 500 och 2 900 avgjordes. När det gäller högskoleutbildning inkom 11 700 ansökningar och 10 869 ärenden avgjordes.

Åtgärder såsom utökad bemanning och effektivisering har gjort att handläggningstiderna har minskat i samtliga ärendeprocesser. För bedömning av gymnasieutbildning har den genomsnittliga handläggningstiden varit 49 dagar under 2016 jämfört med 53 dagar under 2015, för eftergymnasial yrkesutbildning 150 dagar 2016 jämfört med 164 dagar 2015 och för högskoleutbildning har handläggningen tagit 132 dagar under 2016 jämfört med 138 dagar under 2015.

Universitets- och högskolerådet har liksom tidigare år bistått med information och utbildningsinsatser om bedömning av utländsk utbildning för bl.a. studievägledare vid universitet och högskolor och vid den kommunala vuxenutbildningen.

Myndigheten har vidare fortsatt sin samverkan med Statens skolverk i uppgiften att lämna yttranden över utländska utbildningar som ligger till grund för ansökningar om lärar- eller förskollärarlegitimation. Under året har myndigheten tagit emot 2 060 nya sådana ärenden och lämnat besked i totalt 2 302 ärenden med en genomsnittlig handläggningstid på 68 dagar.

Universitets- och högskolerådet har under året fortsatt arbetet med bedömning av utbildningar med otillräcklig dokumentation. En alternativ bedömning, s.k. beskrivning av utländsk utbildningsbakgrund, utfärdas i ärenden där sökanden inte kan visa fullständig dokumentation över sin utbildning på grund av krig, flykt eller omständigheter som man själv inte råår över. Under 2016 har 17 sådana utbildningsbeskrivningar utfärdats. Myndigheten har på regeringens uppdrag även under året arbetat med att

utveckla en process för att den som har fått en utbildningsbeskrivning kan få genomgå en validering som utförs av ett lärosäte för att därefter kunna få ett fullständigt utlåtande över vad utbildningen motsvarar. Ett utvecklingsarbete för att finna lämpliga former för verksamheten har påbörjats under 2016. Inga ärenden med hjälp av sådan extern validering har genomförts.

Kompletterande utbildningar

Kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar en svensk högskoleutbildning erbjuds för vissa specifika yrkesgrupper inom hälso- och sjukvård, pedagogik och juridik. Under 2016 pågick på regeringens uppdrag kompletterande utbildningar för lärare vid flera lärosäten för motsvarande ca 450 helårsstudenter. Dessutom anordnades kompletterande utbildningar för personer med avslutad läkar-, tandläkar- eller sjuksköterskeutbildning från tredjeland i enlighet med ett regeringsuppdrag om totalt 138 helårsstudieplatser. Under 2016 antogs inga studenter till den kompletterande utbildningen för personer med utländsk juristutbildning. I Universitetskanslersämbetets rapport Etablering och sysselsättning för dem som genomgått kompletterande utbildning för personer med avslutad utländsk utbildning (rapport 2016:12) redovisas uppgifter om etableringen på arbetsmarknaden för dem som genomgått kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning. Rapporten omfattar dem som har genomgått kompletterande utbildning för att få behörighet att arbeta som jurister, läkare, lärare, sjuksköterskor och tandläkare mellan höstterminen 2007 och vårterminen 2014. Rapporten visar att det var 66 procent som var etablerade på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter sista terminen. Tre år efter avslutad utbildning var andelen etablerade 79 procent. De flesta etablerade sig inom yrken för vilka deras utbildning var relevant.

Regeringen har gett ett antal universitet och högskolor i uppdrag att planera för och bygga upp kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning. Uppdragen rör bl.a. kompletterande utbildningar för apotekare, ekonomer, ingenjörer och psykologer.

Etablering på arbetsmarknaden

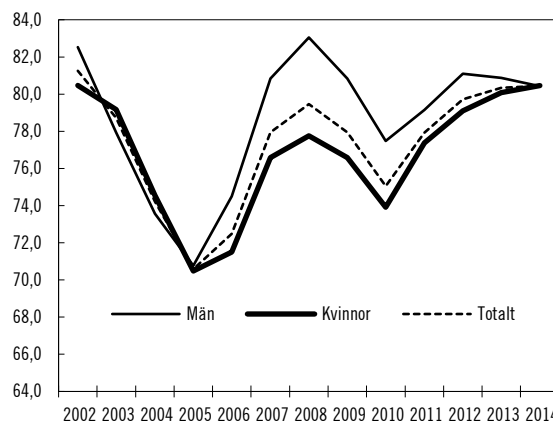
Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning (AKU) visar att arbetslösheten är lägre bland högskoleutbildade än bland de personer vars högsta utbildningsnivå är fullgjord gymna-

sieskola eller grundskola. Detta gäller oavsett konjunkturläge.

Av de som examinerades från högskolan läsåret 2012/13 hade 80 procent etablerat sig på arbetsmarknaden 2014, dvs. 1–1,5 år efter att de tog ut sin examen. Andelen som hade etablerat sig var ungefär lika stor bland kvinnor och män. Det är första gången sedan 2002 som kvinnorna utgjorde en lika hög andel av de examinerade som männen. Med etablering avses att individen hade ett förvärvsarbete i november månad, en arbetsinkomst som översteg en viss nivå samt inte hade varit arbetslös någon gång under uppföljningsåret.

Diagram 7.6 Andelen etablerade kvinnor och män (samt totalt) ett år efter examen

Notera den brutna y-axeln

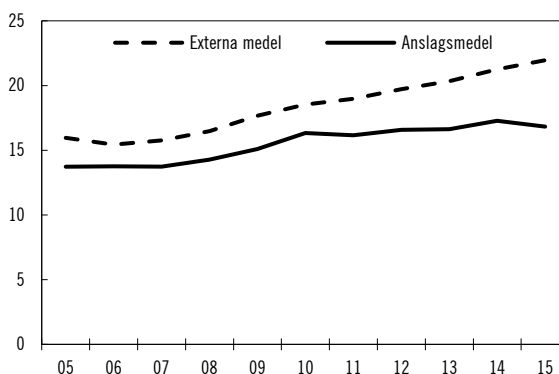

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Forskning och utbildning på forskarnivå

Diagram 7.7 Intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå uppdelade på anslagsmedel och externa medel

Miljarder kronor (2016 års priser)

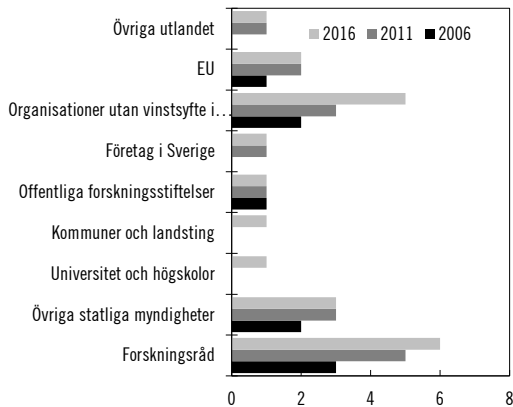
Källa: Universitetskanslersämbetet.

Lärosätenas statsanslag för forskning och utbildning på forskarnivå var 17,8 miljarder kronor 2016. Jämfört med 2015 har de direkta anslagen

ökat med 920 miljoner kronor i 2016 års priser. Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå utgjorde ca 44 procent av lärosätenas alla intäkter för forskning under 2016. Lärosätenas forskningsintäkter från externa finansiärer uppgick till 23 miljarder kronor 2016 och utgjorde 56 procent av lärosätenas totala forskningsintäkter.

Diagram 7.8 Lärosätenas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå från externa finansiärer 2006, 2011 och 2016, uppdelade på finansiärskategorier

Miljarder kronor (2016 års priser)

Källa: Universitetskanslersämbetet.

Anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå används främst till grundforskning i form av lönekostnader för lektorer och professorer, samfinansiering av externa forskningsprojekt och riktad forskning till särskilt utpekade strategiska forskningsområden. Anslagen används också till strategiska insatser för meritering av yngre forskare eller för forskare inom områden med ojämn könsfördelning och finansiering av utbildning på forskarnivå. Samfinansiering av externa projekt avser dels sådana medel som skjuts till när de externa forskningsmedlen inte finansierar forskningsprojekt fullt ut, dels sådana medel som krävs som medfinansiering av vissa finansiärer. Genom att införa Sveriges universitets- och högskoleförbunds redovisningsmodell för indirekta kostnader har lärosätena ökat sin kontroll över forskningsprojektens totala kostnader och gjort det tydligare vilken del av forskningsprojekten som finansieras med anslagsmedel.

Utbildning på forskarnivå

Alla universitet får enligt högskolelagen utfärda generella examina på forskarnivå. Högskolor som inte är universitet kan sedan den 1 januari 2010 ansöka om tillstånd att utfärda generella

examina på forskarnivå. Examenstillståndet söks inom ett område och beslutas i fråga om statliga lärosäten av Universitetskanslersämbetet. Konstnärliga examina på forskarnivå får universitet och högskolor utfärda inom ett område endast efter tillstånd av Universitetskanslersämbetet. För enskilda utbildningsanordnare fattar regeringen beslut om tillstånd att utfärda examina efter att Universitetskanslersämbetet lämnat yttrande över ansökan.

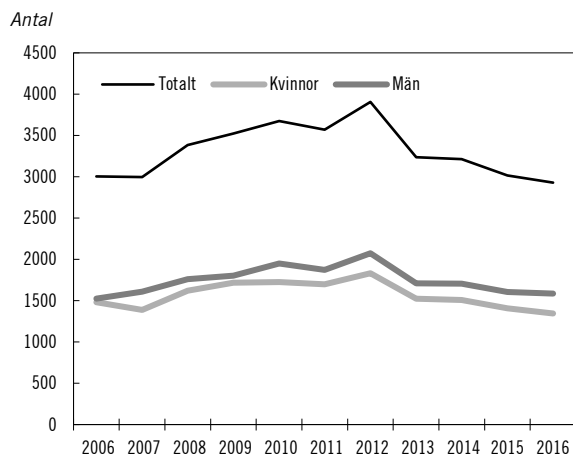
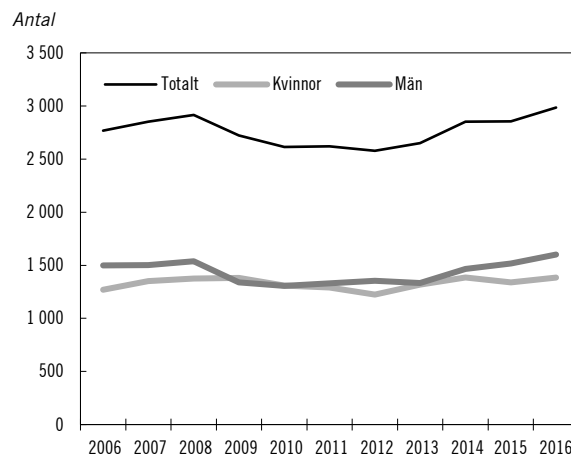
Doktorandnybörjare

Antalet doktorandnybörjare uppgick 2016 till 2 930 vilket var något färre än året innan då antalet uppgick till 3 010. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna 2016 var 46 procent kvinnor och 54 procent män. Sett i ett längre perspektiv har dock andelen kvinnor ökat, 1996 var andelen kvinnor 40 procent och andelen män 60 procent. Könsfördelningen bland doktorandnybörjarna skiljer sig dock mellan olika forskningsämnesområden. Totalt sett utgjorde männen en majoritet inom naturvetenskap och teknik där 29 procent av doktorandnybörjarna var kvinnor och 71 procent män, medan det var tvärtom inom humaniora och konst där 64 procent var kvinnor och 36 procent män.

Andelen utländska doktorandnybörjare var 39 procent under 2016, varav 40 procent kvinnor och 60 procent män.

Flera lärosäten har avvecklat utbildningsbidrag och beslutat att doktoranderna ska ha en doktorandanställning eller en annan anställning vid lärosätet. Regeringen har beslutat att avskaffa utbildningsbidraget och förordningen (1995:938) om utbildningsbidrag för doktorander har upphävts från och med den 1 juli 2017 (SFS 2017:283).

Under den senaste tioårsperioden har andelen doktorandnybörjare med anställning som doktorand fördubblats från 36 till 70 procent samtidigt som andelen med utbildningsbidrag har minskat från 25 till 1 procent.

Diagram 7.9 Doktorandnybörjare**Diagram 7.10 Doktorsexamina**

Aktiva doktorander

Antalet doktorander uppgick hösten 2016 till ca 18 010 vilket är 640 färre än föregående höst. Av doktoranderna var 47 procent kvinnor och 53 procent män.

Doktorsexamina och licentiatexamina

År 2016 uppgick antalet utfärdade doktorsexamina till 2 990, vilket är det högsta antalet någonsin och en ökning med ca 130 doktorsexamina jämfört med 2015. Under den senaste tioårsperioden har antalet examina varit relativt stabilt (se diagram 7.10) men i ett längre perspektiv har antalet doktorsexamina ökat kraftigt.

Av de som avlade doktorsexamen 2016 var 46 procent kvinnor och 54 procent män. Flest doktorsexamina avlades inom medicin och hälsovetenskap. Dock finns det skillnader i könsfördelningen mellan olika ämnesområden, t.ex. utfärdades 59 procent av doktorsexamina inom medicin och hälsovetenskap till kvinnor och 41 procent till män. Antalet licentiatexamina minskade under 2016 till 690, att jämföra med föregående år då 730 examina utfärdades. Andelsmässigt togs 37 procent av alla licentiatexamina 2016 ut av kvinnor och 63 procent av män. Detta beror bl.a. på att nästan hälften av alla licentiatexamina avläggs i teknik där männen är i majoritet.

Doktorandernas försörjning

Doktorandanställning är den vanligaste försörjningsformen bland studerande på forskarnivå; 68 procent hade en sådan anställning 2016.

Jämfört med föregående år har doktorandernas försörjning inte förändrats nämnvärt, men i ett längre perspektiv har doktorandanställning blivit betydligt vanligare. År 2007 hade 55 procent av de studerande på forskarnivå en doktorandanställning. Utbildningsbidrag är på väg att fasas ut och andelen doktorander med sådant bidrag har sjunkit från 11 procent 2007 till 1 procent 2016.

7.3.3 Analys och slutsatser

Kvalitet och effektivitet

Under 2016 har ett av de övergripande målen för verksamhetsområdet varit att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet. Eftersom ett nytt kvalitetssäkringssystem håller på att införas har inga nya kvalitetsutvärderingar genomförts under 2016. Universitetskanslersämbetet har dock fattat beslut om ett antal utbildningar som tidigare har fått omdömet bristande kvalitet. Det stora flertalet av dessa bedöms nu uppfylla kvalitetskraven för högskoleutbildning. Andelen disputerade lärare vid universitet och högskolor har ökat under de senaste tio åren och särskilt har andelen disputerade ökat bland de lärare som är kvinnor, vilket innebär att könsfördelningen bland de disputerade lärarna är jämnare nu än för tio år sedan. Andelen externfinansierad forskning, som också är ett mått på kvaliteten i hög-

skolans verksamhet, har ökat stadigt under de senaste åren.

Det andra övergripande målet för verksamhetsområdet har under 2016 varit att verksamheten ska bedrivas effektivt. Prestationsgraden i utbildning på grundnivå och avancerad nivå har ökat under de senaste åren, vilket tyder på att effektiviteten har ökat. Även genomströmningen i utbildning på forskarnivå är relativt god.

Sammantaget har alltså måluppfyllelsen både när det gäller kvalitetsmålet och effektivitetsmålet ökat under de senaste åren, vilket är positivt. Det finns alltså mycket som tyder på att svensk högre utbildning håller hög kvalitet och bedrivs effektivt, även om det finns skäl för fortsatta insatser som befäster och ytterligare förbättrar måluppfyllelsen.

Hållbar utveckling, internationalisering, jämställdhet och breddad rekrytering

De mål som anges i 1 kap. 5 § högskolelagen, dvs. att främja hållbar utveckling, internationalisering, jämställdhet och breddad rekrytering är områden som kräver en konstant utveckling.

Det saknas i dag en samlad bild av hur utbildning för hållbar utveckling tillämpas. Under 2017 utvärderas lärosätenas arbete med hållbar utveckling av Universitetskanslersämbetet inom ramen för det nya kvalitetssäkringssystemet. Det krävs ytterligare insatser för att stärka arbetet med hållbar utveckling, inte minst för att förbättra uppfyllelsen av målen inom Agenda 2030.

Jämställdheten har förbättrats inom många områden, men fortfarande finns mycket att göra för att nå en jämn könsfördelning inom hela högskolan.

Andelen utresande studenter varierar kraftigt mellan olika utbildningar och det är viktigt att fler får internationella erfarenheter i sina studier. Antalet inresande studenter har ökat sedan studieavgifter för tredjelandsstudenter infördes, men behöver öka ytterligare. Det finns sammantaget behov av att ytterligare stärka internationaliseringen av svensk högre utbildning.

Vidare är det av största vikt att motverka skillnader i tillgång till utbildning mellan människor med olika bakgrund, men också att säkerställa att utbildning finns tillgänglig i hela landet, t.ex. via distanskurser.

Därutöver bidrar den bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial

nivå som Universitets- och högskolerådet ansvarar för, samt de kompletterande utbildningar som erbjuds personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar svensk högskoleutbildning, till att tillvarata kompetens hos personer med utländsk utbildning, bl.a. nyanlända, och påskynda deras arbetsmarknadsetablering.

Styrning av verksamhetsområdet

Regeringen har tillsatt en utredning för att göra en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning, inklusive resurstilldelning. Syftet är att utveckla styrningen så att den effektivt och ändamålsenligt stöder målet att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation (dir. 2017:46). Regeringen avser därför inte att, såsom tidigare aviserats, återkomma till riksdagen i fråga om förslagen i betänkandet Ett utvecklat resurstilldelningssystem för högskolans grundutbildning (SOU 2005:48).

Den 25 juni 2013 remitterades remisspromemorian Högskolestiftelser – en ny verksamhetsform för ökad handlingsfrihet (Ds 2013:49). Regeringen har efter överväganden kommit fram till att inte gå vidare med anledning av remisspromemorian.

Kvalitet i vissa utbildningar

I december 2009 gav regeringen dåvarande Högskoleverket i uppdrag att föreslå hur kiropraktor- och naprapatutbildningar skulle kunna utformas som högskoleutbildningar med avseende på omfattning, innehåll och nivåplacering. Högskoleverket lämnade 2010 rapporten På väg mot en ny utbildning? – Ett regeringsuppdrag angående kiropraktor- och naprapatutbildningar (Dnr U2010/06951/UH). Rapporten remitterades. Regeringen har efter överväganden kommit fram till att inte gå vidare med anledning av rapporten. En förändring av de aktuella utbildningarna kräver ett förnyat underlag.

7.3.4 Tillkännagivanden

Tandhygienistutbildningen

Riksdagen har för regeringen tillkännagett som sin mening att regeringen ska återkomma till

riksdagen med ett förslag om en förlängning av utbildningstiden för tandhygienister från två till tre år (prop. 2012/13:175, bet. 2013/14:SoU2, punkten 4, rskr. 2013/14:130). En sådan förlängning av utbildningstiden innebär, vid heltidsstudier under ett normalstudieår, att tandhygienistexamen skulle uppnås efter 180 högskolepoäng jämfört med dagens 120 högskolepoäng. Utbildningsdepartementet bjöd i januari 2017 in berörda intressenter till en referensgrupp för att bistå departementet i utarbetandet av en ny examensbeskrivning. Referensgruppens arbete avslutades i maj 2017 och frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet. Förslaget till ny examensbeskrivning planeras därefter att remitteras under hösten 2017. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Samverkan och dimensionering

Riksdagen har för regeringen tillkännagett som sin mening att regeringen bör verka för ett ökat samarbete mellan lärosäten, arbetsliv och relevanta branschorganisationer och en kontinuerlig dialog om utbildningens innehåll och dimensionering (prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, punkten 18, rskr. 2016/17:208). Regeringen gav den 27 juli 2017 Universitetskanslersämbetet i uppdrag (U2017/03135/UH) att kartlägga hur universitet och högskolor samverkar kontinuerligt med externa parter i frågor avseende dimensionering av utbildning samt att samla universitet och högskolor till diskussion om dimensioneringsfrågor. Syftet med uppdraget är att öka samverkan mellan lärosäten, arbetsliv och andra relevanta parter. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 30 april 2018. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

8 Forskning

8.1 Omfattning

Området forskning inom utgiftsområde 16 omfattar anslag till forskning, forskningens infrastruktur, nyttiggörande av forskningsbase-rad kunskap och forskningsinformation. Anslagen avser Vetenskapsrådet, Rymdstyrelsen, Kungl. biblioteket, Institutet för rymdfysik, Polarforskningssekretariatet, Centrala etikprövningsnämnden samt de sex regionala etikprövningsnämnderna i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala.

8.2 Mål för området

I propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) presenterade regeringen ett nytt mål samt delmål för forskningspolitiken. Det nya målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar upp mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.

Uppföljningsbara delmål till det övergripande målet är följande:

- Sverige ska vara ett internationellt attraktivt land för investeringar i forskning och utveckling. De offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling bör även fortsatt överskrida EU:s mål.

- En övergripande kvalitetsförstärkning av forskningen ska ske och jämställdheten ska öka.
- Samverkan och samhällspåverkan ska öka.

Till följd av de nya målen för forskningspolitiken har Vetenskapsrådet och Universitetskanslers-ämbetet fått i uppdrag att utveckla indikatorer för uppföljningen av svensk forskningskvalitet i jämförelse med omvärlden och i förhållande till regeringens nya mål för forskningspolitiken. Uppdragen ska redovisas senast den 6 april 2018. Till dess att nya indikatorer har tagits fram används föregående års indikatorer för att följa upp de nya målen.

8.3 Resultatredovisning

8.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer för forskning som används för att redovisa resultaten inom verksamhetsområdet är följande:

- Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder.
- Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder.
- Andel artiklar som tillhör de tio procent högst citerade inom sina områden för de högst citerade länderna.

- Andel artiklar med svenska författare som tillhör de tio procent högst citerade inom sina områden för olika vetenskapsområden (källa: Web of Science).

Antalet vetenskapliga artiklar per land är ett mått på hur omfattande den forskning är som bedrivs i respektive land. Kvalitet mäts här som andel av ett lands artiklar, som är bland de tio procent högst citerade i världen. Andel artiklar bland de högst citerade är ett mått på vilken påverkan på vetenskapen ett lands forskning har haft. Se vidare under avsnittet Svensk forskning i internationell jämförelse.

Publiceringsdata mäts oftast utifrån två databaser, Web of Science och Scopus. I tidigare års budgetpropositioner har båda källorna använts, men i denna proposition används endast Web of Science.

8.3.2 Resultat

Forskningsfinansiering i Sverige

Vid Europeiska rådets möte i juni 2010 enades EU-ländernas stats- och regeringschefer om utformningen av Europa 2020-strategin. Det svenska nationella målet för forskning och utveckling (FoU) inom ramen för Europa 2020-strategin är att de totala investeringarna i FoU ska uppgå till ungefär fyra procent av BNP 2020. Detta mål presenterades i 2011 års ekonomiska vårproposition (prop. 2010/11:100). År 2000 uppställdes målet inom EU att de samlade privata och offentliga investeringarna av FoU ska uppgå till tre procent av BNP 2010. Flera länder inom EU har ökat sina avsättningar för FoU till följd av detta och uppnår därmed målet. Målsättningen att fler länder ska uppnå målet till 2020 kvarstår.

Statistiska centralbyrån (SCB) publicerar årliga beräkningar av de statliga anslagen för FoU där data finns publicerade för 2017 och vartannat år beräkningar för avsättningar vid universitet och högskolor, inom näringslivet samt offentlig sektor, där de senaste publicerade beräkningarna är för 2015. De statliga anslagen uppgår 2017 till 36,7 miljarder kronor. Vidare fördelades 1,65 miljarder kronor 2017 från de forskningsstiftelser som bildades med löntagarfondsmedel. Inom kommuner och landsting avsattes 2015 sammantaget 2,29 miljarder kronor

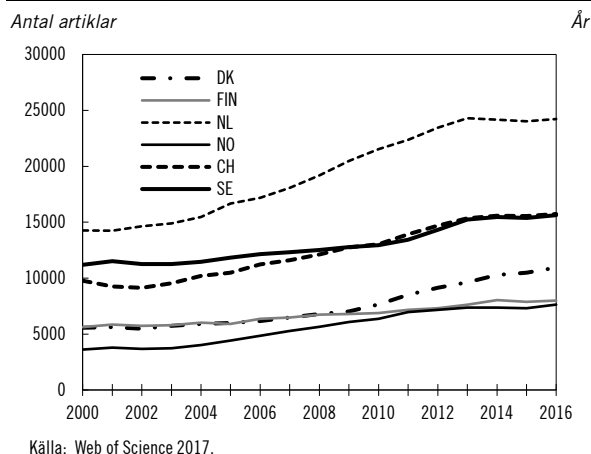
för FoU. Bidragen från EU:s forskningsmedel beräknades 2016 uppgå till 2,3 miljarder kronor. Sammantaget uppskattas statens investeringar och övriga offentliga investeringar i FoU uppgå till 42,9 miljarder kronor 2017, utifrån antagandet att avsättningarna inom kommuner och landsting har varit konstanta sedan 2015 och medlen från EU från 2016. Det motsvarar en andel av BNP på cirka 0,98 procent vilket kan jämföras med 2015 och 2016 då de uppgick till 0,94 procent respektive 0,95 procent.

Det svenska näringslivet tillhör de mest FoU-intensiva i världen. SCB uppskattar att företagens investeringar i FoU uppgick till 95,6 miljarder kronor 2015, vilket är en ökning med 9,6 miljarder kronor sedan 2013. Företagens investeringar i FoU motsvarade 2015 en andel på 2,3 procent av BNP. Tillsammans med offentliga avsättningar på 0,94 procent 2015 avsattes därmed cirka 3,24 procent av BNP på FoU 2015.

Svensk forskning i internationell jämförelse

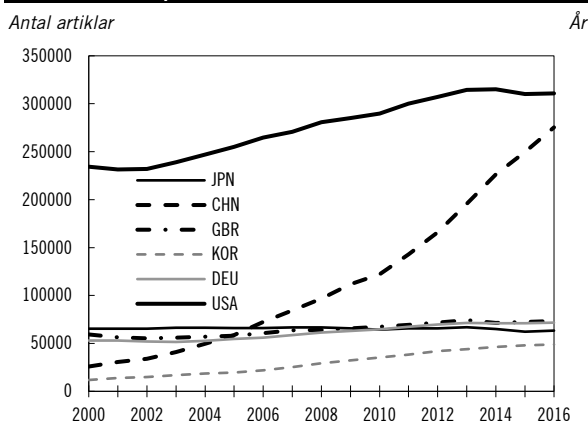
Sverige, Danmark och Schweiz är de tre länder i världen som producerar flest artiklar per capita. Svenska forskare publicerade ca 15 600 artiklar 2016 fraktionerat, dvs. där en artikel med t.ex. två författare räknas som en halv för vardera författare. Med samma mått mätt publicerade forskare i Danmark ca 10 900 artiklar och forskare i Schweiz ca 15 700. Den svenska produktionen av vetenskapliga artiklar har ökat med nästan 40 procent sedan 2000, medan den från Schweiz har ökat med 60 procent och den från Danmark med 97 procent, se diagram 8.1.

Diagram 8.1 Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i Sverige och vissa mindre och medelstora europeiska länder

Den största ökningen av vetenskaplig produktion har skett i Asien. Kina har tiofaldigt sin publicering av vetenskapliga artiklar sedan 2000 och Sydkorea har fyrfaldigt sin produktion under samma period. Från Sydkorea publicerades under 2000 något fler artiklar än från Sverige, medan det 2016 publicerades mer än tre gånger så många artiklar från Sydkorea jämfört med Sverige. Kina är nu, efter USA, världens näst största producent av vetenskapliga artiklar, följt av Storbritannien, Tyskland och Japan. Den största producenten är USA med cirka 311 000 fraktionerade artiklar per år, se diagram 8.2.

Diagram 8.2 Antal vetenskapliga artiklar, som ett mått på vetenskaplig produktivitet i USA, Kina, Japan, Sydkorea och vissa större europeiska länder

Källa: Web of Science 2017.

Störst antal fraktionerade artiklar från Sverige är inom medicin, där antalet 2016 uppgick till nästan 6 950, vilket är en ökning med nästan 18 procent sedan 2000, följt av naturvetenskap och teknik med vardera 3 200 och 2 400 publikationer. Dessa områden har ökat med 17 respektive 90 procent på 16 år.

Ett vanligt mått på vetenskapligt genomslag är andelen av ett lands artiklar som är bland de 10 procent högst citerade i världen. Under de senaste tio åren har andelen av sådana högciterade artiklar varit ca 11 procent i Sverige och har legat konstant sedan 2000, dvs. högre än världsgenomsnittet som är 10 procent. Detta är i nivå med Belgien, Frankrike och Tyskland, men lägre än för Schweiz (14 procent), Singapore (16 procent), Nederländerna (14 procent), Storbritannien (14 procent), USA (14 procent), Australien (12 procent) och Danmark (13 procent).

De områden där Sverige har högst andel publikationer bland de 10 procent högst citerade

är agronomi med 15 procent följt av medicin med 12 procent.

Fördelning av statliga medel till forskning

Enligt SCB beräknas de statliga anslag som investeras i FoU 2017 uppgå till 36,7 miljarder kronor, vilket är en ökning med 2,3 miljarder kronor jämfört med 2016. FoU-medlen i statens budget 2017 beräknas därmed av SCB motsvara drygt 0,80 procent av BNP.

Av de totala FoU-medlen 2017 om 36,7 miljarder kronor tilldelades universitet och högskolor 17,4 miljarder kronor som direkta forskningsanslag.

De fyra myndigheterna med särskilda uppgifter att finansiera FoU, dvs. Vetenskapsrådet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) beräknas fördela 10,6 miljarder kronor under 2017. Försvarsmyndigheterna avsätter 1,1 miljarder kronor för FoU, till Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Sida) används 941 miljoner kronor för FoU och till Statens energimyndighet för energiforskning avsätts 1,4 miljarder kronor, se tabell 8.1.

Övriga myndigheters finansiering beräknas uppgå till 5,3 miljarder kronor. Detta motsvarar 14,4 procent av statens budgetmedel för FoU.

Tabell 8.1 Medel från statsbudgeten 2017 efter mottagare

Mottagare	2017	Procentuell andel
Universitet och högskolor	17,4	47,4
Vetenskapsrådet	6,1	16,6
Vinnova	2,9	7,9
Formas	1,1	3,0
Forte	0,5	1,4
Statens energimyndighet	1,4	3,8
Försvarsmyndigheter	1,1	3,0
Sida	0,9	2,5
Övriga myndigheter	5,3	14,4
Total	36,7	100

Källa: Statistiska centralbyrån.

Ett urval av de statliga medel om 5,3 miljarder kronor som används för FoU 2017 av övriga myndigheter och hur de fördelas framgår av tabell 8.2.

Tabell 8.2 Några av de största avsättningarna 2017 för FoU från statliga myndigheter utöver universitet och högskolor, forskningsråden och Vinnova samt försvaret, med data för 2016 inom parentes

mnr

Utgiftsområde	Anslag	2017 (2016)
Utbildning och universitetsforskning	Ersättning för klinisk utbildning och forskning	1 668 (1 846)
Kultur, medier, trossamfund och fritid	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	39 (38)
Allmän miljö- och naturvård	Miljöforskning	80 (81)
Kommunikationer	Statens väg- och transportforskningsinstitut	26 (26)
Näringsliv	Institutens strategiska kompetensmedel m.m.	630 (621)
Övriga		2 857 (2 688)
Totalt		5 300

Källa: Statistiska centralbyrån.

Forskningsstiftelserna

De forskningsstiftelser som bildades med medel från de statliga löntagarfonderna planerar att investera 1,65 miljarder kronor i FoU under 2017. I tabell 8.3 visas forskningsstiftelsernas bidrag för FoU under de två senaste åren samt en prognos för fördelningen 2017.

Tabell 8.3 Forskningsstiftelsernas investeringar i FoU

mnr

Stiftelse	2015	2016	2017 (Prognos)
SSF	508	621	706
KK	352	426	500
MISTRA	147	172	211
Vårdalstiftelsen	13	-	-
STINT	38	45	50
IIIEE	10	6	12
Östersjöstiftelsen	178	178	176
Totalt	1 246	1 448	1 655

Källa: Statistiska centralbyrån. Vårdalstiftelsen har själva rapporterat in 13 miljoner kronor 2015. STINT har rapporterat avsättningar för FoU på 45 miljoner kronor 2016 och 50 miljoner kronor 2017, vilket anges i tabellen. Stiftelsernas sammanlagda avsättning ökas därmed med dessa belopp jämfört med de som rapporterats av SCB.

Stiftelsen för strategisk forskning (SSF) stödjer naturvetenskaplig, teknisk och medicinsk forskning av strategisk betydelse för den svenska konkurrenskraften.

Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK) ger bidrag till universitet och

högskolor för forskning av betydelse för näringslivets utveckling och för utökade kontakter med näringslivet, främst i omgivande regioner till universitet och högskolor.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (MISTRA) stödjer miljöforskning.

Stiftelsen för vård- och allergiforskning, (Vårdalstiftelsen) främjar forskning och forskarutbildning inom vårdområdet samt med inriktning på allergier och annan överkänslighet. Styrelsen har beslutat om en avveckling av stiftelsen och de sista bidragen fördelades under våren 2015.

Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT) ger stipendier för svenska forskares vistelse vid utländska universitet och för utländska forskares vistelse i Sverige. Stiftelsen för internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet (IIIEE) finansierar verksamhet vid Lunds universitet inom industriell miljöekonomi.

Östersjöstiftelsen finansierar främst forskning och akademisk infrastruktur vid Södertörns högskola.

Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond fördelade 438,1 miljoner kronor 2016 till humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Av dessa medel fördelades totalt 294,6 miljoner kronor från den kulturvetenskapliga donationen som bildades med medel från de statliga löntagarfonderna.

Andra stiftelser och organisationer

Utöver de forskningsstiftelser som har bildats av staten finns det andra stiftelser som ger stora bidrag till svensk forskning. En stiftelse som lämnade ett av de största bidragen var Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Sammantaget fördelar Wallenbergstiftelserna ca 2 miljarder kronor per år för olika forskningsprojekt och vetenskaplig utrustning, varav Knut och Alice Wallenbergs stiftelse fördelar 1,7 miljarder kronor per år. Cancerfonden avsatte 385 miljoner kronor för forskning 2016.

Grundläggande forskning och dess förutsättningar

Vetenskapsrådet

Vetenskapsrådets främsta uppgift är att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden. Merparten av rådets forskningsstöd söks i konkurrens och fördelas efter sakkunnig granskning som utförs av välmeriterade forskare. Administrationen av denna process för beredning och granskning av ansökningar utgör en stor del av rådets arbete.

Forskningsstöd

Under 2016 betalade Vetenskapsrådet ut sammanlagt 6,4 miljarder kronor i stöd till framför allt grundforskning. Tre fjärdedelar av Vetenskapsrådets forskningsansökningar gäller projektstöd. Totalt behandlades 6 095 projektansökningar 2016, varav 1 051 beviljades. Majoriteten av ansökningarna avsåg projektbidrag till forskare som fritt formulerat sina forskningsidéer. Under 2016 ökade beviljandegraden något inom de flesta ämnesområden jämfört med föregående år. En ny typ av projektstöd, s.k. proof-of-concept, utlystes inom området livsvetenskaper för att överbrygga gapet mellan grundforskning och kommersialisering av forskningsresultat. Vetenskapsrådet fördelade 2016 också medel för bl.a. karriärstöd, infrastruktur och miljö- och samverkansstöd. Två nya former av karriärstöd utlystes – etableringsbidrag, som riktar sig till yngre forskare och konsolideringsbidrag för mer etablerade forskare.

Förnyelse i forskningen

Förnyelse inom forskningen sker enligt Vetenskapsrådet framför allt genom att förslag på forskningsprojekt initieras inom forskarsamhället. Vetenskapsrådets huvudsakliga forskningsfinansieringsform, projektbidrag, sker genom denna princip.

Förnyelse kan också omfatta förutsättningar för unga forskare. Det kan gälla såväl goda och förutsägbara karriärvägar, som god forskningsfinansiering och ökad möjlighet till att söka sig till starka forskningsmiljöer. Forskares rörlighet är också en viktig faktor i forskningens förnyelse och stöds exempelvis genom finansiering av internationella postdoktorer. Även Vetenskapsrådets stöd till internationella forskningsanläggningar, som möjliggör för svenska forskare att

förlägga en del av sin forskning vid dessa, bidrar till rörligheten.

Vetenskapsrådet fördelar minst en tredjedel av tillgängliga medel inom varje ämnesområde till unga forskare. Vetenskapsrådet utlyste 2016 för första gången etableringsbidrag, som syftar till att ge juniora forskare en möjlighet att etablera sig som självständiga forskare. Etableringsbidraget riktar sig till forskare inom områdena medicin och hälsa samt naturvetenskap och teknikvetenskap med en doktorsexamen som är mer än två men högst sju år gammal.

Beviljandegraden för unga forskare är 15 procent för sökande som har bytt lärosäte jämfört med 10 procent för de som har varit kvar vid samma lärosäte som de doktorerade vid och 12 procent för de som varit rörliga men återvänt till samma lärosäte. Den tidigare observerade lägre rörligheten bland kvinnliga forskare kvarstår för 2016.

Forskningens verktyg och infrastruktur

För 2016 uppgick Vetenskapsrådets stöd till forskningens verktyg och infrastrukturer till drygt 1,8 miljarder kronor.

Sedan 2015 arbetar Vetenskapsrådet efter en ny modell för prioritering, finansiering, organisation och styrning av forskningsinfrastruktur av nationellt intresse. Modellen bygger på en hög grad av medfinansiering från lärosätena och att flera lärosäten uttalar sitt stöd för infrastrukturen, vilket ska borga för långsiktiga åtaganden från lärosätenas sida och säkra att nationellt intresse finns. Utlysningar av infrastrukturstöd sker vartannat år, baserat på en färdplan där de mest prioriterade satsningarna anges. Under 2016 har även en översyn av Vetenskapsrådets medlemskap i internationella infrastrukturorganisationer påbörjats.

Vetenskapsrådet har utvecklat ett stöd för registerbaserad forskning, Register Utiliser Tool (RUT). Under 2016 har detta verktyg öppnats för testanvändare och kommer att underlätta för forskare att söka information i svenska biobanker och register.

Max IV-laboratoriet, Sveriges största investering i nationell forskningsinfrastruktur, invigdes i juni 2016. Max IV är idag en av världens främsta synkrotronljusanläggningar, se avsnittet Forskningens infrastruktur Max IV.

Vetenskapsrådet har ett uppdrag av regeringen att stimulera forskare och näringsliv att engagera sig i den europeiska anläggningen European

Spallation Source, ESS. Vetenskapsrådet har under året genomfört flera aktiviteter inom ramen för uppdraget, se avsnittet Forskningens infrastruktur, Europeiska spallationskällan (ESS).

Jämställdhet

Vetenskapsrådet har en lång tradition av att arbeta för att förbättra jämställdheten i sin verksamhet. Sedan 2001 ingår Vetenskapsrådet i en samverkansgrupp tillsammans med Forte, Formas och Vinnova, där jämställdhetsfrågor analyseras och diskuteras.

Sedan 2006 har Vetenskapsrådet en jämställdhetsstrategi beslutad av myndighetens styrelse. De operativa målen är att Vetenskapsrådet ska ha en jämn könsfördelning i sina beredningsgrupper, verka för att andelen kvinnor och män bland dem som söker bidrag motsvarar andelen kvinnor och män bland de potentiellt sökande forskarna samt ha samma beviljandegrad och genomsnittliga bidragsstorlek för kvinnor och män.

Könsfördelningen i beredningsgrupperna har blivit jämnare över åren. Under 2016 var totalt sett 46 procent av beredningsgruppsledamöterna kvinnor.

Inom Vetenskapsrådets största bidragsform, fria projektbidrag, motsvarade andelen kvinnor av de sökande i stort sett andelen kvinnor bland potentiellt sökande forskare. Undantaget var sökande inom medicin och hälsa där en signifikant större andel kvinnor beräknades finnas bland potentiella sökande än bland dem som ansökte.

Beviljandegraden för män och kvinnor har generellt sett varit relativt jämn de senaste åren, dock med en viss snedfördelning till manliga sökandes fördel. Under 2016 gällde detta i synnerhet ämnesområdena medicin och hälsa respektive utbildningsvetenskap.

Beviljad genomsnittlig total bidragsstorlek var totalt sett fyra procent högre för män än för kvinnor.

I syfte att förbättra jämställdheten i ansökningsberedningsprocessen utbildar Vetenskapsrådet regelbundet granskare, personal, styrelse, ämnesråd och kommittéer i jämställdhet. Utbildningen baseras bl.a. på resultatet av de jämställdhetsobservationer som utförts i beredningsgrupperna sedan 2008 och som syftar till att identifiera brister och förbättringspunkter i beredningsprocessen.

Sedan 2013 är Vetenskapsrådet en av de myndigheter som ingår i regeringens satsning på jämställdhetsintegrering i myndigheter, JiM (U2013/7800/F). Förutom ovan nämnda jämställdhetsutbildning och observationsstudier har Vetenskapsrådet inom ramen för detta arbete bl.a. tagit initiativ till att skapa ett samverkansnätverk med andra JiM-myndigheter med ansvar inom forskning och högskola.

Vetenskapsrådets internationella verksamhet

Under 2016 genomförde Vetenskapsrådet ett flertal bilaterala utlysningar, däribland med Kina, Indien och Sydkorea. Utöver detta genomfördes internationella samverkansprojekt med bl.a. Tanzania, Japan och ASEAN (Association of Southeast Asian Nations).

Vetenskapsrådets närvaro i Bryssel förstärktes under 2016 genom att en anställd permanent stationerats i Bryssel. Vidare deltog Vetenskapsrådet i elva olika partnerskapsprogram som finansieras gemensamt av medlemsländerna och Europeiska kommissionen. Ett av dessa, Joint Programming Initiative on Antimicrobial Resistance (JPIAMR), koordineras av Vetenskapsrådet. Under 2016 utlyste JPIAMR bl.a. medel för forskning om hur resistenta bakterier och gener sprids mellan människor, djur och miljö.

Uppföljning och utredning inom Vetenskapsrådet

I sin roll som forskningspolitisk rådgivare till regeringen genomför Vetenskapsrådet analyser, utredningar och utvärderingar. Under 2016 tog myndigheten bl.a. fram ett förslag på justering av den bibliometriska modell som används för att fördela en del av lärosätenas basanslag, samt Forskningsbarometern (VR1603) – en beskrivning av svensk forskning och hur denna står sig i internationell jämförelse. Forskningsbarometern visar att Sverige står sig väl som forskningsnation i internationell jämförelse. Företagssektorns FoU-investeringar har dock minskat och när det gäller högt citerade artiklar visar flera länder en starkare utveckling än Sverige de senaste åren.

Vetenskapsrådet genomförde under 2016 också en utvärdering av Berzelii-programmet, ett forsknings- och innovationsprogram som Vinnova och Vetenskapsrådet samfinansierar sedan 2005. Tre av fyra Berzelii-centra utvärderades och beviljades fortsatt finansiering. Det fjärde centret kommer att utvärderas nästa år. Ytterligare en utvärdering publicerades under 2016, en kartläggning och utvärdering av sju

regeringsinitierade forskningssatsningar. Analysen visar att kvaliteten på majoriteten av satsningarna är hög. Forskningens inriktning ligger i stort sett inom ramen för intentionerna för respektive satsning, men flera av de teman som prioriterades i den underliggande forskningspropositionen och i Vetenskapsrådets utlysningstexter saknas.

Utvecklingsforskning

Utvecklingsforskning med finansiering från utgiftsområde 7 Internationellt bistånd omfattar stöd till forskning av relevans för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling i låginkomstländer och stöd till samarbete och kunskapsutbyte mellan forskare i Sverige och forskare i låginkomstländer och lägre medelinkomstländer.

Under 2016 har kommittén för utvecklingsforskning arbetat med att utveckla beredningen av ansökningar.

I vetenskapliga återrapporteringar och på seminarier har forskare beskrivit resultat av den biståndsfinansierade forskningen som har till syfte att bidra till att förbättra levnadsförhållandena för människor i låginkomstländer. Utöver konkreta forskningsresultat har finansieringen bidragit till nya och fortsatta samarbeten och kunskapsutbyten med forskare i dessa länder.

Sammanlagt uppgick de bidrag Vetenskapsrådet beviljade under 2016 för utvecklingsforskning till drygt 198 miljoner kronor, med reservation för besked om biståndsbudgeten. Medlen utlystes dels i form av projektbidrag av relevans för låginkomstländer, dels i form av bidrag för internationellt forskningssamarbete. Många av projekten bedömdes vara av omedelbar nytta för målet för Sveriges internationella utvecklings-samarbete, medan andra syftar till kunskap som kan bidra till målet på sikt.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdstyrelsen ökar tillgängligheten till jordobservationsdata

Antalet ansökningar till Rymdstyrelsens forskningsprogram 2016 har, liksom året dessförinnan, ökat betydligt jämfört med föregående år. En nyhet under 2016 var möjligheten att söka medel för forskningsprojekt inom grundläggande rymdteknikforskning utan krav på koppling till konkreta rymdprojekt.

Rymdstyrelsens pilotprojekt för kostnads-effektiva forskningssatelliter har under året gått vidare med utvecklingen av satelliten MATS som beräknas sändas upp under 2019.

Rymdstyrelsen upphandlade under året Swea som är en lösning för att tillgängliggöra jordobservationsdata från EU-programmet Copernicus för användare i Sverige. Swea kommer att erbjuda både optiska satellitdata och radardata för forskning och mer operationell användning. Dataarkivet med tillhörande portal för åtkomst via internet är en ny satsning för att de viktiga rymdsatsningar som görs i Europa ska komma till praktisk användning i Sverige.

Under 2016 antogs sju nystartade svenska företag till att få råd och stöd från den svenska delen av den europeiska rymdorganisationen ESA:s inkubatorverksamhet, ESA Business Incubation Centre Sweden (ESA BIC Sverige), för att etablera sina verksamheter med försäljning av rymdrelaterade produkter och tjänster.

Europeiska unionen har fått en rymdstrategi

EU:s huvudsakliga intresse finns inom navigering samt miljö och klimat. Inom de prioriterade europeiska satsningarna Copernicus (program för miljö- och klimatövervakning) och Galileo (program för satellitnavigering) har ett antal satelliter sänts upp under året. Galileo togs officiellt i bruk i december 2016 och kan nu börja tillhandahålla de första tjänsterna. Dataströmmarna från jordobservations-programmet Copernicus ökar stadigt. I ökande grad har även satsningar för rymdövervakning (Space Surveillance and Tracking, SST) prioriterats.

I oktober presenterade Europeiska kommissionen ett s.k. meddelande med en europeisk rymdstrategi. Syftet är att ange en tydlig strategisk riktning och strategiska mål för EU inom rymdområdet. Detta mot bakgrund av den snabba utveckling som pågår inom den internationella rymdverksamheten och samhällets beroende av produkter och tjänster som rymdverksamheten möjliggör.

Sverige deltar på fler områden inom den europeiska rymdorganisationen

Sverige genomför majoriteten av sina rymdsatsningar i samverkan med det europeiska rymdorganet European Space Agency (ESA), vilket ger en kompetensutveckling som Sverige inte skulle kunna uppnå på egen hand.

ESA:s verksamhet består av både obligatoriska och frivilliga program. Sveriges BNI-andel i de

obligatoriska programmen var för 2016 totalt 2,82 procent.

ESA:s ministerrådsmöte genomfördes i början av december 2016. Sverige var vid mötet särskilt drivande i ministerrådets beslut att undvika ytterligare urholkning av ESA:s vetenskapsprogram. Sverige kunde öppna för svenskt deltagande i två nya program inriktade på innovation och tjänsteutveckling.

Institutet för rymdfysik

Forskningen vid Institutet för rymdfysik (IRF) syftar till att öka förståelsen för grundläggande fysikaliska processer i rymden och atmosfären. IRF:s forskning ger vetenskapliga resultat för en mängd tillämpningar inom många typer av rymdteknik. Innovativa mätinstrument som IRF utvecklar och ansvarar för ger möjligheter för forskare inom och utom institutet att göra nya upptäckter till gagn för naturvetenskap och teknik i hela samhället.

Modern forskning och i synnerhet rymdforskning innebär en bred samverkan såväl nationellt som internationellt. IRF samarbetar med ESA och med rymdorganisationer i USA, Indien, Japan, Kina och Ryssland samt med enskilda forskargrupper. Under det senaste året passerade IRF:s instrument en mycket viktig milstolpe när dessa accepterades av ESA:s omfattande utvärdering av instrumentkonstruktioner. Instrumenten ska ingå i ESA:s rymdprojekt Solar Orbiter och BepiColombo samt även ESA:s stora projekt JUICE (JUperiter ICy moons Explorer) till Jupiter.

IRF:s satsning på klimat- och atmosfärforskning har under året intensifierats liksom institutets satsning på tillämpad forskning. Bland annat genomförs ett femårigt projekt finansierat av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, med målet att förstå effekterna av extrema solstormar på markbaserad infrastruktur.

Regeringen uppmärksammar utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska aspekter

De senaste årens försämrade omvärldssituation har aktualiserat behovet av att hantera de utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska aspekterna inom statlig rymdrelaterad verksamhet. Regeringen har därför under 2016 påbörjat ett arbete i syfte att stärka regeringens styrning för att öka medvetenheten om utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska aspekter av verksamheten hos statliga aktörer med rymdrelaterad verksamhet.

Forskningens infrastruktur

Europeiska spallationskällan (ESS)

European Spallation Source (ESS) byggs för närvarande i Lund. ESS är en s.k. spallationskälla för neutronstrålning och är en av de största satsningarna på forskningsinfrastruktur som har skett i Europa under de senaste decennierna. ESS kommer att bli världens mest kraftfulla neutronkälla. Anläggningen kan jämföras med ett gigantiskt mikroskop där struktur och funktion kan studeras hos många olika typer av material.

Anläggningen har 2012 projekterats att kosta 1,843 miljarder euro för perioden 2013–2025. Sveriges andel av dessa kostnader är 35 procent, motsvarande ca 5,8 miljarder kronor i 2013 års priser.

Sedan ESS nu har slutit ett avtal med Skanska om den slutliga kostnaden för fastigheterna beräknas kostnaden för konstruktionen öka med ca 980 miljoner kronor för Sveriges del jämfört med tidigare beräkningar, se avsnittet 10.3.1 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden. De tillkommande kostnaderna för Sveriges del bedöms kunna finansieras inom ramen för detta anslag.

Under 2015 överfördes all verksamhet i European Spallation Source ESS AB till ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur, ett s.k. ERIC-konsortium. Ett ERIC-konsortium är en associationsform som är särskilt anpassad för forskningsinfrastrukturer utan vinstsyfte. Konsortiet har för närvarande tolv medlemsländer och tre observatörländer. Fler länder förväntas ansluta sig som medlemmar.

Anläggningen har nu färdigställts till mer än 30 procent och beräknas stå helt klar 2025.

MAX IV

MAX IV är en anläggning i Lund med syfte att studera struktur hos olika typer av material. Det görs genom användning av intensivt röntgenljus, vars korta våglängd gör det möjligt att se bl.a. extremt små detaljer.

Anläggningen invigdes sommaren 2016 och tas successivt i drift och har under 2017 tagit emot de första användarna.

Den unika prestandan hos MAX IV möjliggör världsledande forskning inom materialvetenskap, strukturbiologi, övriga livsvetenskaper och energi- och miljöområdet. Den magnetteknik som används för att skapa röntgenstrålningen vid MAX IV utvecklades i Lund och har numera

blivit en ny standard för motsvarande anläggningar runt om i världen.

Till anläggningen kan upp till 30 s.k. strålrör etappvis anslutas för olika slags mätningar. Tolv svenska universitet, Knut och Alice Wallenbergs stiftelse och ett estniskt-finskt konsortium är sedan tidigare klara som finansiärer av investeringar i nya strålrör.

MAX IV-laboratoriet är beteckningen för den organisation inom Lunds universitet som regleras av förordningen (1994:946) om den nationella forskningsanläggningen i elektronacceleratorlaboratoriet (MAX IV-laboratoriet) i Lund.

Samarbete om forskningsanläggningar inom EU

The European Strategy Forum for Research Infrastructure (ESFRI) har sedan 2006 presenterat färdplaner för forskningsinfrastrukturer. Den första publicerades 2006, följd av uppdateringar 2008 och 2010. I mars 2016 presenterades en ny färdplan, där tydligare prioriteringar gjorts. I den finns 21 projekt, nio från färdplanen från 2008, sex plus ett omarbetat från 2010 samt fem nya projekt. ESFRI har under 2016 inlett arbetet med nästa färdplan som kommer att presenteras under 2018.

Nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning (Science for Life Laboratory, SciLifeLab)

SciLifeLab är ett nationellt centrum och en forskningsinfrastruktur för livsvetenskaplig forskning inom molekylär biovetenskap, som tillhandahåller avancerad teknik, utrustning och expertis som inte är lättillgänglig för forskarsamhället i allmänhet. Verksamheten regleras i förordningen (2013:118) om Nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning. De fyra värdunderstiteten (Kungl. Tekniska högskolan, Karolinska institutet, Uppsala universitet och Stockholms universitet) får stöd genom de strategiska forskningsområdena för att driva verksamheten. SciLifeLab har kompletterat sin nationella service genom att finansiera verksamhet vid sex lärosäten utanför värdunderstiteten.

SciLifeLab har under det senaste året genomfört en utvärdering av alla faciliteter och teknikplattformar. Utvärderingen resulterade i en omorganisation och en ny fördelning av medel för de kommande fyra åren.

Runt 160 forskargrupper inom molekylära biovetenskaper verkar inom områdena hälsa och miljö och den vetenskapliga produktionen har ökat under det senaste året. Under 2016 arbetade runt 450 personer vid SciLifeLabs nationella

plattformar och där utfördes ca 3 000 projekt. Andelen projekt som gjordes på uppdrag av forskare utanför värdunderstiteten var 35 procent.

Utöver vetenskaplig verksamhet och infrastruktur bedriver SciLifeLab också utbildning samt har en bred samverkan med industrin och sjukvården. Under 2016 utfördes exempelvis ett femtiotal projekt åt små och stora företag. Projekten bidrar till ökad kunskap om molekylära sjukdomsmekanismer och förbättrade diagnostiska metoder.

Vissa register för forskning

Lagen (2013:794) om vissa register för forskning om vad arv och miljö betyder för människors hälsa trädde i kraft den 1 december 2013. Den ger ett tydligt rättsligt stöd för statliga universitet och högskolor att med den enskildes uttryckliga samtycke behandla personuppgifter i syfte att skapa underlag för olika forskningsprojekt om vad arv och miljö betyder för uppkomst och utveckling av olika typer av sjukdomar och för människors hälsa. Bestämmelserna i lagen innebär ett skydd för enskildas personliga integritet i den verksamheten. Lagen är tidsbegränsad och gällde ursprungligen till och med den 31 december 2015. I avvaktan på beredning av förslagen i Registerforskningsutredningens betänkande (SOU 2014:45) har lagens giltighetstid förlängts t.o.m. den 31 december 2020. På så sätt ges de universitet som behandlar personuppgifter med stöd av lagen möjlighet att fullfölja pågående och planerade forskningsprojekt tills dess att en ny lagstiftning kan ersätta den tillfälliga lagen.

Europaparlamentet och rådet fattade den 27 april 2016 beslut om en ny allmän dataskyddsförordning (förordning nr 2016/697). Genom förordningen upphävs EU:s nu gällande dataskyddsdirektiv, vilket bl.a. innebär att den svenska personuppgiftslagen måste upphävas, se avsnittet Utredningar.

Polarforskningssekreteriatet

Polarforskningssekreteriatets uppgift är att främja förutsättningarna för och samordna svensk polarforskning och utveckling i polarområdena.

Under det senaste året har Polarforskningssekreteriatet planerat och genomfört ett antal forskningsexpeditioner till polarområdena, bl.a. den marina expeditionen Arctic Ocean 2016 till Arktis tillsammans med Kanada. I expeditionen

användes både isbrytaren Oden och den kanadensiska isbrytaren Louis S. St-Laurent. En expedition på östra Grönland har genomförts med syfte att kartlägga de ekologiska drivkrafterna bakom evolutionen av fiskar och landlevande djur. Fossila fynd från expeditionen har lett till vetenskaplig publicering i tidskriften *Scientific Reports*.

På Abisko naturvetenskapliga station har moderniseringsarbetet fortsatt bl.a. med att göra stationen till en grön forskningsstation. Intresset från forskare att besöka stationen har fortsatt varit stort. Under året kom beskedet att projektet *International Network for Terrestrial Research and Monitoring in the Arctic (INTERACT)* har fått fortsatt finansiering via EU. För internationella forskare betyder det att möjligheten att vistas på Abisko naturvetenskapliga station ökar.

Polarforskningssekretariatets internationella verksamhet har varit betydande under året. Särskilt kan nämnas det europeiska samarbetet där sekretariatet är aktivt både inom *European Polar Board (EPB)* och inom projektet *EU-PolarNet*.

Polarforskningssekretariatet har på uppdrag av regeringen under året utrett behovet av ett isbrytande forskningsfartyg när isbrytaren Oden tas ur drift kring 2030. Sekretariatet har kartlagt det vetenskapliga behovet av Oden och presenterat olika alternativ för ett marint isbrytande forskningsfartyg.

Kungl. biblioteket

Kungl. biblioteket är Sveriges nationalbibliotek och arkiv och svarar för insamling av och tillgång till fysiska och digitala publikationer. En av myndighetens uppgifter är att vara en resurs för forskning, främst som humanistiskt och samhällsvetenskapligt forskningsbibliotek. Vidare ska Kungl. biblioteket främja den svenska forskningens kvalitet genom att tillhandahålla en effektiv forskningsinfrastruktur.

Kungl. bibliotekets inflöde av tryckt material ökar i alla kategorier, parallellt med ett ökat inflöde av digitalt material. Från 2016 är e-plikten ordinarie verksamhet och 175 nya leverantörer har anslutits. Totalt har nu 38 procent av samtliga myndigheter och kommuner anslutit sig till e-pliktleverans.

Användningen av digitala tjänster ökar kraftigt, medan antalet fysiska besökare har sjunkit något. Detta får till följd att behovet av

digital lagring och ändamålsenlig digital infrastruktur ökar, liksom behovet av att se över juridiska hinder för att göra det digitala materialet tillgängligt för användarna.

Kungl. biblioteket har ett uppdrag att tillsammans med Vetenskapsrådet och med universitet och högskolor, genom Sveriges universitets- och högskoleförbund, vidareutveckla databasen *SwePub* för att möjliggöra och kvalitetssäkra forskningsutvärdering genom exempelvis bibliometriska analyser. Datakvaliteten i *SwePub* har dock bitvis varit låg, beroende på brister i de data som levereras från universitet och högskolor, vilket inneburit att det ännu inte varit möjligt att göra heltäckande bibliometriska analyser. Kungl. biblioteket har förberett sig för *SwePub* som en permanent verksamhet efter en anslagshöjning fr.o.m. 2017. *SwePub* har dock inte utvecklats så snabbt som förväntat, men har potential att skapa en bild av svensk forskning och fungera som underlag för att fördela statliga forskningsmedel inom några år. Uppdraget ställer höga krav på ändamålsenlig insamling och bearbetning av kvalitetssäkrad data från universitet och högskolor. Arbetet med detta har framskridit under året, men lärosätenas användarnytta av *SwePub* kan prioriteras högre.

Inom ramen för *Bibsamkonsortiet* sluter Kungl. biblioteket licensavtal med förlag och databasproducenter i syfte att effektivisera tillgången till elektroniska informationsresurser för högre utbildning och forskning. Under det senaste året anslöt sig 76 lärosäten och statligt finansierade forskningsinstitut till konsortiets avtal, vilka totalt sett omsatte närmare 325 miljoner kronor. Kungl. biblioteket, Vetenskapsrådet och deltagande organisationer har även som första land i Norden tecknat ett så kallat offsetavtal som innebär att deltagande organisationers forskare automatiskt får sina artiklar publicerade öppet tillgängligt i mer än 1 650 av förlagets hybridtidsskrifter. Prismodellen kombinerar licens- och publiceringsavgifter i syfte att skapa överblick och kontroll över den totala kostnaden.

Under 2015 fick Kungl. biblioteket i uppdrag att ta fram förslag till en nationell biblioteksstrategi för att främja samverkan och kvalitetsutveckling inom det allmänna biblioteksväsendet. Se även utgiftsområde 17 avsnitt 5 *Litteraturen, läsandet och språket*. Arbetet har framskridit och resultat väntas 2017.

Informationsförsörjning för forskning

Förbättrad tillgång till forskningsresultat, såsom vetenskapliga publikationer, konstnärliga verk och forskningsdata, är en förutsättning för framgångsrik svensk forskning och innovation. Utvecklingen i Europasamarbetet fokuserar på en omställning till ett helt öppet vetenskapsystem och Sverige har under året ställt sig bakom konkurrenskraftsrådets långtgående slutsatser om öppen tillgång till forskningsresultat.

Kungl. biblioteket har 2016 fått i uppdrag att vara nationell samordnare för arbetet med öppen tillgång till vetenskapliga publikationer och har förberett sig för detta uppdrag. Myndigheten har deltagit med en representant i Vetenskapsrådets nationella styrgrupp för forskningsinformation samt i såväl svenska som internationella nätverk för öppen tillgång till forskning.

Vetenskapsrådet har av regeringen fått nationellt samordningsansvar för fortsatt arbete rörande öppen tillgång till forskningsdata och ska samråda med Kungl. biblioteket och andra berörda myndigheter.

Forskningsnätet Sunet

Sunet (Swedish University Computer Network) är en forskningsinfrastruktur som tillhandahåller nätverk för digital kommunikation och tjänster för att stödja forskning och högre utbildning. Sunet förser anslutna universitet, högskolor och vissa kulturinstitutioner med internetförbindelser nationellt och internationellt samt tillhörande tjänster. Sunet har funnits sedan början av 1980-talet och är i dag organisatoriskt placerat vid avdelningen för forskningsinfrastruktur vid Vetenskapsrådet. Efter att en ny organisationsmodell för Sunet trädde i kraft den 1 januari 2016 har Sunets verksamhet integrerats i Vetenskapsrådet. Detta har bl.a. annat lett till ökade synergieffekter kring internationella frågor.

Under 2016 har Sunet uppgraderat sitt nationella datakommunikationsnät efter den upphandling av optiska fibersträckor och utrustning som gjordes 2015. Sunet är nu, med internationella mått, ett förhållandevis stort nät och infrastruktur för e-vetenskap och kapaciteten till lärosätena tiodubblades 2016 i jämförelse med det tidigare nätet. Sunet har nu större möjligheter än tidigare att göra särskilda lösningar för forskningsanläggningar som behöver speciella installationer för sin nätverksinfrastruktur.

Oredlighet i forskning

Expertgruppen för oredlighet i forskning som inrättades 2010 vid Centrala etikprövningsnämnden har till uppgift att på begäran av statliga universitet och högskolor lämna yttranden som ett stöd i lärosätenas utredningar av ärenden som rör misstankar om oredlighet i forskning, konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete. Under 2016 lämnade expertgruppen yttranden i tio ärenden. Det är en markant ökning jämfört med tidigare år då ett eller två yttranden har lämnats årligen. Expertgruppen har sedan 2010 lämnat yttranden i totalt nitton ärenden.

Etikprövning av forskning

Lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen) omfattar forskning som avser människor och biologiskt material från människor samt forskning som innebär behandling av känsliga personuppgifter. Etikprövningen sker inom sex regionala nämnder. Överklaganden och överlämnanden av vissa ärenden görs till Centrala etikprövningsnämnden.

Under 2016 avgjordes totalt 6 438 ärenden i de regionala nämnderna, vilket är en ökning med 13 procent jämfört med året innan. Samtidigt sjönk den genomsnittliga handläggningstiden från 25 till 24 dagar. I alla nämnder låg den genomsnittliga handläggningstiden i samtliga ärendekategorier under 2016 med god marginal inom de maximala handläggningstider som anges i förordningen (2003:615) om etikprövning av forskning som avser människor. I 220 ärenden överskreds dock de maximala handläggningstiderna.

Centrala etikprövningsnämnden avgjorde 37 ärenden 2016, vilket var samma antal som året innan. Den genomsnittliga handläggningstiden sjönk från 29 till 27 dagar under perioden.

Nyttiggörande av forskning

Lärosätena har olika varianter av innovationsstödande verksamheter. Sedan 2009 har regeringen avsatt anslagsmedel för s.k. innovationskontor som i dagsläget uppgår till tolv stycken, alla kopplade till universitet. För 2017 har 101 miljoner kronor betalats ut i bidrag till inno-

vationskontoren. Det övergripande syftet med innovationskontoren är att verka för att forskningsbaserad kunskap kommer till nytta.

De flesta universiteten och vissa högskolor har även holdingbolag knutna till sig. Holdingbolagen ägs av den svenska staten till 100 procent och förvaltas av respektive lärosäte. Holdingbolagens syfte är att äga, förvalta och sälja aktier i hel- eller delägda bolag som har till syfte att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete för kommersiell exploatering av projekt och kunskaper vid världuniversitet. Vissa holdingbolag är närmast vilande medan andra har en omsättning på ca 100 miljoner kronor.

Forskningssamarbete inom EU

Det europeiska forskningssamarbetet finansieras genom ett särskilt ramprogram för forskning och innovation. Ett sjuårigt ramprogram med namnet Horisont 2020 startade 2014. Ramprogrammet har avsatt en budget på närmare 80 miljarder euro att fördela till de allra främsta forsknings- och innovationsprojekten.

Vinnova publicerar årligen rapporter om det svenska deltagandet i ramprogrammet. I april 2017 kom den senaste rapporten som redogör för utfallet i Horisont 2020 av undertecknade och inrapporterade kontrakt under 2014 och fram till februari 2017. Horisont 2020 är uppdelat i tre huvudprioriteringar, samhällsutmaningar, industriellt ledarskap och spetsforskning. De samhällliga utmaningar som finns med är exempelvis energi, miljö, hälsa samt inkluderande och säkra samhällen. Programmet om industriellt ledarskap innehåller mer marknadsnära innovationsprojekt, vilket bl.a. innebär att många nya aktörer ansöker om projektmedel jämfört med tidigare. Grundforskningsdelen handlar dels om grundforskning, dels om utveckling av framtidens tekniker samt forskarrörlighet.

Sverige ligger kvar bland de tio mest framgångsrika länderna i ramprogrammet och svenska organisationer har beviljats 732 miljoner euro hittills. Det motsvarar 3,5 procent av alla fördelade medel i de första utlysningarna. Detta gör Sverige till det åttonde mest framgångsrika deltagande landet. Det är en position som Sverige legat på under många år, även under slutet av förra ramprogrammet (FP7). En tredjedel av de 430 svenska organisationer som har

deltagit hittills har inte varit med i projekt i ramprogrammen tidigare.

Den nedåtgående trend i svenska framgångar i grundforskningsdelen som syns några år har nu vänt. Svenska forskare erhåller 3,1 procent av beviljade medel från det Europeiska Forskningsrådet. För bara ett år sen var den siffran 2,1 procent. Sverige har fortsatt lyckats bra även i andra delar som framtida och ny teknik med 5,2 procent av beviljade medel. I delen för industriellt ledarskap är Sveriges deltagande sammanlagt på 3,6 procent av beviljade medel. Ett undantag är inom informations- och kommunikationsteknik, där det för svensk del går lite sämre än tidigare (2,8 procent av beviljade medel).

Inom samhällliga utmaningar ligger det svenska deltagandet på en hög nivå, med 4,0 procent av medlen. Områdena Hälsa och Transport är särskilt framgångsrika områden. Precis som tidigare beviljas universitet och högskolor över hälften av Sveriges totala beviljade medel. Karolinska institutet, Lunds universitet och Kungl. Tekniska högskolan är i topp bland dessa. I den delen av programmet som handlar om industriellt ledarskap står det svenska näringslivet för nära hälften av beviljade medel till Sverige. Ericsson får mest medel följt av företag som Volvo Personvagnar AB, Volvo Technology AB, AstraZeneca AB och ABB. De små och medelstora företagen (SMF) har ett bra deltagande i de specifika instrument som finns för SMF, där 100 svenska företag erhållit 40 miljoner euro.

SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB (Research Institutes of Sweden AB), Mefos AB och Europeiska spallationskällan (ESS) är de främsta forskningsorganisationerna bland svenska deltagare i ramprogrammet. Offentliga organisationer och myndigheter som Stockholms läns landsting, Stockholms stad, Trafikverket och Statens energimyndighet finns också bland deltagarna. Det svenska deltagandet i de europeiska partnerskapsprogrammen är fortsatt starkt.

En svensk EU-samordningsfunktion med uppdrag att förstärka det strategiska arbetet inom det europeiska forskningssamarbetet och särskilt partnerskapsprogrammen etablerades under 2013. Sedan dess har EU-samordningsfunktionens arbete resulterat i ett antal bedömningar om svenskt deltagande och finansiering i de europeiska partnerskapsprogrammen.

Horisont 2020 implementeras genom fleråriga arbetsprogram som behandlas i kommittéer där medlemsstaterna finns representerade. Organisationen för det svenska kommittéarbetet baseras på ett regeringsbeslut och det är representanter för Regeringskansliet och myndigheter som ingår i programkommittéerna som leds av Europeiska kommissionen. Arbetsprogrammen för 2016 och 2017 beslutades under hösten 2015.

I december 2016 kom den senaste rapporten från Europeiska kommissionen om hur Europeiska forskningsområdet (ERA) utvecklas. Rapporterna visar att mycket har hänt för att utveckla ERA, även om en del utmaningar kvarstår. Bland det som beskrivs som Sveriges fördelar är bland annat andelen forskare per 1 000 invånare (aktiv befolkning). Samtidigt identifierar rapporten en tydlig nedåtgående trend vad gäller antal patentansökningar. Den ERA-färdplan som antogs 2015 kompletteras nu genom nationella färdplaner som tas fram av medlemsstaterna. På det sättet tar medlemsstaterna ett större ansvar för ERA än tidigare, enligt rapporten.

I april varje år överlämnar EU:s medlemsstater nationella reformprogram till Europeiska kommissionen. Programmen redogör för genomförandet av Europa 2020-strategin i den nationella politiken. På forskningsområdet har EU målsättningen att medlemsstaternas samlade utgifter för forskning och utveckling ska uppgå till tre procent av BNP 2020. Det svenska målet är att de offentliga och privata investeringarna i forskning och utveckling vid denna tidpunkt ska uppgå till ungefär fyra procent av BNP. Den senaste statistiken från 2015 visar att andelen ligger på drygt 3,2 procent, vilket är en minskning från 2013 då den låg på 3,4 procent. Nivån är dock fortfarande hög i en internationell jämförelse, inom EU låg snittet 2014 på 2,0 procent.

Internationellt forskningssamarbete

Forskning och innovation både främjas och stimuleras av samarbete över nationsgränserna. Detta är något som i de flesta fall sker direkt mellan forskare på bilateral eller multilateral basis. Vanligtvis finansieras samarbetena genom universitetens och högskolornas egna insatser eller med bidrag från Vetenskapsrådet, Vinnova eller andra forsknings- och innovationsfinansie-

rande myndigheter. Ibland sker detta inom ramen för bilaterala avtal mellan Sverige och tredje land. Under 2016 har samverkansaktiviteter genomförts med Japan, USA och Sydafrika. Samarbetena fortlöper väl.

Genom ett aktivt engagemang i Strategic Forum for International S&T Co-operation (SFIC), som är ett rådgivande forum till rådet, kommissionen och EU:s medlemsstater, har insatser gjorts för att öka kunskapen om både EU:s och andra medlemsstaters samarbeten med tredje land.

Utredningar

Översyn av regelverken för forskningsetik och gränsområdet mellan klinisk forskning och hälso- och sjukvård

Den 2 juni 2016 fick en särskild utredare i uppdrag att se över etikprövningslagen och regleringen för verksamhet i gränsområdet mellan klinisk forskning och hälso- och sjukvård samt en bestämmelse om vissa etiska bedömningar (dir. 2016:45).

I tilläggsdirektiv som beslutades den 11 maj 2017 (dir. 2017:52) har utredningen dessutom fått i uppdrag att göra en översyn av straffskalan för brott mot etikprövningslagen, lämna förslag som innebär att Centrala etikprövningsnämndens ansvar för tillsyn över etikprövningslagen förtydligas och föreslå nödvändiga författningsändringar.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2017.

Reglering av personuppgiftsbehandling för forskningsändamål med anledning av EU:s dataskyddsförordning

Europaparlamentet och rådet fattade den 27 april 2016 beslut om en ny allmän dataskyddsförordning (förordning nr 2016/679). Genom förordningen upphävs EU:s nu gällande dataskyddsdirektiv, vilket bl.a. innebär att den svenska personuppgiftslagen måste upphävas.

Dataskyddsförordningen förutsätter att vissa kompletterande nationella bestämmelser ska finnas på plats när EU-förordningen ska börja tillämpas. Förutom att anpassa och komplettera de generella författningsbestämmelser som dataskyddsförordningen ger anledning till finns det också ett visst utrymme att införa särregleringar för specifika områden. En särskild utredare har

därför fått i uppdrag att föreslå en reglering av behandling av personuppgifter för forskningsändamål som är förenlig med EU:s dataskyddsförordning (dir. 2016:65).

I tilläggsdirektiv som beslutades den 16 mars 2017 har utredningen dessutom fått i uppdrag att analysera vilken reglering som är möjlig för behandling av personuppgifter i Kungl. bibliotekets verksamhet (dir. 2017:29).

I ytterligare tilläggsdirektiv som beslutades den 1 juni 2017 har utredningen även fått i uppdrag att analysera vilken rättslig reglering som behövs för att Statistiska centralbyrån (SCB) ska ha möjlighet att lämna ut uppgifter om individers inkomstförhållanden för införande i databasen Luxembourg Income Study (LIS) (dir. 2017:61).

I tilläggsdirektiv som beslutades den 20 juli 2017 har utredningen fått i uppdrag att bl.a. analysera och föreslå vilken reglering som är möjlig och kan behövas utöver dataskyddsförordningen för att personuppgifter ska kunna behandlas på ett ändamålsenligt sätt i forskningsbibliotekens verksamhet.

Uppdraget har i juni 2017 delredovisats genom betänkandet Personuppgiftsbehandling för forskningsändamål (SOU 2017:50). Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet. Delar av uppdraget ska redovisas senast den 6 november 2017 och uppdraget i övrigt ska slutredovisas senast den 25 maj 2018.

Översyn av skyddet för forskningsresultat för undanröjande av hinder för innovation

Den 24 februari 2017 fick en utredare i uppdrag att biträda Utbildningsdepartementet med att bl.a. se över om det finns skäl att, efter en avvägning mellan sekretessintresset och behovet av insyn i forskningsverksamhet, ändra och komplettera sekretessregleringen i fråga om forskning (U2017/01013/F). Uppdraget ska slutredovisas till Utbildningsdepartementet senast den 29 december 2017.

Organisationen för utredningar om oredlighet i forskning

Den 22 februari 2017 överlämnades betänkandet Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning (SOU 2017:10). Utredarens uppdrag var att undersöka behovet av en ny hantering av ärenden som rör utredning av oredlighet i forskning och lämna förslag som säkerställer en tydlig och rättssäker hantering av misstänkt oredlighet (dir. 2015:99). Betänkandet har

remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

Översyn av organisationen för etikprövning av forskning

En utredare har på Regeringskansliets uppdrag biträtt Utbildningsdepartementet med uppgiften att se över och föreslå hur etikprövning av forskning som avser människor ska organiseras med målet att genom nationell samordning skapa en effektivare hantering. Utredarens förslag utgör grunden för departementspromemorian En ny organisation för etikprövning av forskning (Ds 2016:46). Departementspromemorian har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

Etisk granskning av klinisk läkemedelsprövning

Europaparlamentet och rådet antog den 16 april 2014 förordning (EU) nr 536/2014 om kliniska prövningar av humanläkemedel och om upphävande av direktiv 2001/20/EG. Den utredare som biträtt Utbildningsdepartementet med att se över och föreslå hur etikprövning av forskning som avser människor ska organiseras hade också i uppdrag att analysera och föreslå vilka åtgärder som behövs med anledning av ovan nämnda EU-förordning när det gäller de svenska bestämmelserna om etikprövning av forskning som avser människor. Utredarens förslag utgör grunden för departementspromemorian Etisk granskning av klinisk läkemedelsprövning (Ds 2016:12). Departementspromemorian har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

Nationell rymdstrategi

En utredare har på Regeringskansliets uppdrag biträtt Utbildningsdepartementet med uppgiften att föreslå en sammanhållen nationell rymdstrategi (dir. 2014:57). Detta resulterade i betänkandet En rymdstrategi för nytta och tillväxt (SOU 2015:75). Betänkandet har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

8.3.3 Analys och slutsatser

Svensk forskning i internationell jämförelse

Antalet publicerade artiklar från Sverige har ökat sedan 1999, men ökningen per capita har varit större i flera andra länder. Schweiz med högre publicering per capita ökar mer med motsvaran-

de finansiering. Även från Danmark kommer fler artiklar än från Sverige med motsvarande finansiering. Relativt de offentliga avsättningarna är antalet artiklar ändå jämförelsevis högt i Sverige och något högre än från exempelvis Finland, Nederländerna och Norge.

När vetenskapligt genomslag mäts som andelen artiklar som tillhör de 10 procent högst citerade tillhör Sverige de 15 länder som presterat högst med 11 procent 2016. Jämförbara länder presterar generellt bättre än Sverige. Danmark och Schweiz som båda avsätter ungefär samma resurser som Sverige mätt per capita uppnådde 13 procent respektive 14 procent 2016. Den ökade finansieringen i Danmark under de senaste tio åren har inte heller fått genomslag i ökad andel artiklar bland de 10 procent högst citerade. Australien, Belgien och Storbritannien som alla avsätter mindre offentliga resurser för FoU har alla en svag ökning av andelen artiklar bland de 10 procent högst citerade. USA minskar över tid, medan många andra länder ökar sin publicering, vilket gör att mer forskning från andra länder än USA citeras. Singapore som länge haft en policy att rekrytera utländska forskare genom att ge goda villkor uppvisar en kraftig ökning av andelen artiklar som är bland de 10 procent högst citerade.

Andelen högt citerade artiklar i Sverige har varit konstant i över tio år, trots att finansieringen har ökat kraftigt under denna tid. Den ökade finansieringen har alltså inte lyckats öka svensk forsknings genomslag mätt som andel högt citerade artiklar.

Grundläggande forskning och dess förutsättningar

Vetenskapsrådet har många uppdrag med ursprung i propositionen Forskning och innovation (prop. 2012/13:30). Dessa har inte bara inneburit en utökning av existerande verksamhet utan har i flera fall medfört upprättande av nya verksamhetsområden. Myndigheten har trots att uppdragen varit omfattande genomfört dessa väl.

Vetenskapsrådet gör många utvärderingar och analyser av hög kvalitet, vilka är värdefulla som underlag för bedömning av forskningspolitiska insatser. Av särskild vikt under 2016 är publiceringen av Forskningsbarometern (VR1603). Den beskriver tillståndet för svensk forskning och

baseras på data om finansiella resurser, personal och resultat som tidigare inte funnits samlade. Forskningsbarometern kommer att uppdateras regelbundet.

Vetenskapsrådet utvecklar även samarbetsprocesser för att underlätta svenskt deltagande i europeiska och internationella samarbeten. Här förväntas de nationella forskningsprogram som presenterades i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50), varav två ska utvecklas av Vetenskapsrådet, spela en viktig roll.

Det är tillfredsställande att jämställdheten mellan kvinnor och män i Vetenskapsrådets bidragsfinansiering har förbättrats. Myndighetens aktiva jämställdhetsarbete har sannolikt gett resultat. Samtidigt kvarstår utmaningen att bibehålla och bygga på det arbete som redan har gjorts, bl.a. genom att utveckla konsupplad statistik för exempelvis forskningsinfrastrukturer samt att undersöka varför män både söker och beviljas medel oftare än kvinnor, i synnerhet inom medicin och hälsa.

Sammanfattningsvis ser regeringen positivt på Vetenskapsrådets verksamhet. Myndigheten genomför sina uppdrag med goda resultat och bedriver ett kontinuerligt förbättringsarbete för att upprätthålla den höga kvaliteten i verksamheten.

Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet och användningen av rymdteknik får en allt större betydelse i Sverige och globalt för utveckling av tjänster till nytta för samhället, bl.a. inom miljö- och klimatövervakning, navigation och telekommunikation samt som källa för utveckling av teknik med ett bredare användningsområde.

Svensk rymdforskning och rymdindustri håller hög internationell klass. Svensk rymdverksamhet innehåller även en hög grad av innovation och förnyelse och rymdverksamhetens betydelse för miljö- och klimatforskningen är fortsatt stor.

Sveriges deltagande i det obligatoriska vetenskapsprogrammet inom ESA möjliggör för svenska forskare att i samarbete med europeiska kollegor studera yttre rymden i projekt som är för kostsamma att genomföra med enbart nationell finansiering. Det är därför värdefullt för

mindre länder att delta i ESA:s arbete, liksom andra rymdsamarbeten som inom den europeiska vädersatellitorganisationen EUMETSAT.

Institutet för rymdfysik

Institutet för rymdfysik (IRF) fortsätter med stor framgång att tillverka mycket kvalificerade instrument till många av världens största rymdsatsningar. Under det senaste året accepterade ESA en rad av IRF:s instrument i en omfattande utvärdering av instrumentkonstruktioner. Instrumenten kommer att ingå i några av ESA:s största satsningar de kommande åren där bl.a. ESA:s stora projekt (L-klass) JUICE (JUperiter ICy moons Explorer) till Jupiter ingår. IRF:s framgångar inom rymdinstrumenttillverkning påvisar institutets och svensk rymdforsknings höga standard.

IRF:s publicering av resultat i internationellt välrenommerade tidskrifter (t.ex. Science) har under året ökat ytterligare.

IRF:s satsning på klimat- och atmosfärforskning ligger väl i linje med de intentioner som under hösten presenterades i regeringens forskningsproposition. Institutets ökade satsning på tillämpad forskning är positiv, eftersom den på ett konkret sätt visar samhällsnyttan av institutets verksamhet.

Forskningens infrastruktur

Den europeiska spallationskällan (ESS) och röntgenljuskällan (MAX IV)

European Spallation Source (ESS) och röntgenljuskällan (MAX IV) förväntas ge stor och långsiktig betydelse för konkurrenskraften hos svensk forskning och svenskt näringsliv.

Som värd för anläggningarna har Sverige möjlighet att skapa en världsledande miljö med bas inom materialvetenskap. De unika möjligheterna vid ESS och MAX IV i Lund innebär att anläggningarna kan attrahera såväl enskilda forskare som högteknologiska företag i Sverige och från andra länder.

Sverige bör dra nytta av ESS och MAX IV så att anläggningarna utvecklas till sin fulla potential. Vetenskapsrådet har därför ett uppdrag (U2014/03980/F) att stimulera det svenska deltagandet kring uppbyggnaden och driften av ESS och att få nya användargrupper att utnyttja anläggningen. En särskild samordnare bistår under 2017 Regeringskansliet i arbetet med ESS

för att bl.a. underlätta att till fullo utnyttja ESS och MAX IV som en nationell kunskaps- och innovationsmiljö för vår tids stora samhällsutmaningar.

Polarforskning

Sekretariatets delaktighet i slutförandet av Arktiska rådets arbete inom Scientific Cooperation Task Force (SCTF) kan leda till att de internationella samarbetena inom forskning i och om Arktis underlättas. De arktiska staterna har utarbetat ett forskningssamarbetsavtal som avses ratificeras under det amerikanska ordförandeskapet 2015–2017.

Polarforskningssekretariatet har tillsammans med Kanada framgångsrikt utfört en marin expedition till Arktis där bl.a. fokus låg på datainsamling kring havsbotten till stöd för Kanadas ansökan till FN:s havsrättskonvention. Även viktiga provtagningar inom miljökemi, marin geologi och atmosfärforskning ingick i expeditionen.

En positiv effekt av moderniseringsarbetet på Abisko naturvetenskapliga station är att intresset ökat från forskare att besöka stationen.

Mot ett öppet vetenskapssystem

Lärosätena, Kungl. biblioteket och Vetenskapsrådet har fortsatt att driva utvecklingen mot ett öppet vetenskapssystem, dvs. ett system där vetenskaplig kunskap av alla slag är öppen för alla så tidigt som det är praktiskt möjligt i forskningsprocessen. Bilden av nuläget är dock otydlig och behöver förbättras för att fler delar av vetenskapen ska kunna utvecklas till innovationer eller som underlag för andras innovativa näringsidkande. Sverige kan öka transparensen kring forskningsprocesserna, öka samarbeten i och kring forskningsprocesser, skapa bredare förståelse av vad samhällsligt värdeskapande innebär samt studera detta värdeskapande och öka incitamenten för forskare själva att formulera sin forskning med större hänsyn till en utomakademisk publik.

Kungl. biblioteket har i samråd med Vetenskapsrådet möjligheter att ge en tydlig bild av svensk forskning med hjälp av databasen SwePub. SwePub innehåller information om den vetenskapliga produktionen från Sveriges uni-

versitet och lärosäten, som är viktig för att visa den svenska utvecklingen mot ett öppet vetenskapssystem, dvs. hur mycket av forskningsprocessen som är öppet tillgänglig.

Forskningssamarbete inom EU

Svenska aktörer fortsätter att göra väl ifrån sig i den europeiska konkurrensen om forskningsmedel från ramprogrammet Horisont 2020. För hela ramprogrammet, som genomförs 2014–2020, är rambudgeten ca 78 miljarder euro. Även om det är en bra bit under EU:s budgetar vad gäller regional- och sammanhållningspolitiken samt jordbrukspolitiken, så är ramprogrammet för forskning det tredje största programmet budgetmässigt. Sverige står för ca 2,9 procent av EU:s budget. Inom forskningsprogrammet får Sverige, genom finansierade projekt, tillgång till ca 3,5 procent av medlen i budgeten för Horisont 2020. Fördelningen av medlen till olika svenska aktörer speglar rätt väl det svenska forsknings- och innovationssystemet.

Nivån på de medel som satsas nationellt har visat sig vara en viktig förklaring till varför vissa länder lyckas bättre än andra inom ramprogrammet. Då Sverige tillhör de länder i världen som per capita satsar mest på forskning och utveckling har svenska aktörer bra grundförutsättningar. Även satsningarna på strategiska forskningsområden och strategiska innovationsområden har skapat goda förutsättningar för ett högt deltagande i ramprogrammet. En fortsatt hög nivå av deltagande och därmed hög andel av tillgängliga EU-medel som går till Sverige beror således i stor utsträckning på hur investeringar görs på nationell nivå.

Internationellt forskningssamarbete

Sverige har bilaterala avtal om forskningssamarbete med flera länder. Samarbetet med dessa har intensifierats under de senaste åren. Svenska myndigheter och forskningsutförare har genomfört flera insatser för att stärka det internationella samarbetet. Arbetet med dessa satsningar bör fortsätta. Genom deltagande i EU:s aktiviteter avseende internationella samarbeten öppnas en möjlighet för samarbeten med fler länder, vilket är särskilt intressant avseende de tillväxtländer där närmare samarbeten nu saknas.

8.4 Den årliga revisionens iakttagelser

Regionala etikprövningsnämnderna i Göteborg, Lund, Stockholm, Umeå, Linköping och Uppsala har fått revisionsberättelse med upplysning av särskild betydelse avseende sina årsredovisningar för 2016.

Riksrevisionen har uppmärksammat att nämnderna i årsredovisningen redovisar ett väsentligt underskott i den avgiftsfinansierade verksamheten för etikprövning av forskning som avser människor. Nämnderna har på grund av otydlighet i den ekonomiska styrningen inte getts möjlighet att nå upp till det ekonomiska målet.

Frågan om huruvida avgifterna för prövning av ansökan om etikprövning av forskning bör höjas för att uppnå full kostnadstäckning bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

9 Politikens inriktning

9.1 En ledande kunskapsnation

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation när det gäller utbildning, forskning och innovation. Genom utbildnings- och forskningspolitiken lägger vi tillsammans grunden för ett starkt samhällsbygge och en fortsatt utveckling av den svenska modellen. Ett starkt utbildningssystem möjliggör ett livslångt lärande. Det ska starta i en förskola av hög kvalitet och fortsätta i en jämlik kunskapsskola med behöriga och kompetenta lärare som ger våra barn och unga en god grund att stå på. Det ska finnas goda möjligheter att komplettera sin utbildning i vuxen ålder samt att studera vidare under hela livet och i hela landet. Utbildning och bildning ger kunskaper och perspektiv som möjliggör personlig utveckling och skapar förutsättningar för ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. Alla barn, unga och vuxna ska ges förutsättningar att pröva och utveckla sin förmåga och sina kunskaper till sin fulla potential oberoende av sociala och ekonomiska förhållanden, ålder, könstillhörighet och funktionsnedsättning.

Under det gångna året har internationella kunskapsmätningar visat att elevernas kunskaper i svensk skola förbättras. I de flesta grupper ökar även andelen elever som lämnar grundskolan med behörighet till gymnasieskolan. Samtidigt har ojämlikheten i skolan ökat och är alltjämt en prioriterad fråga för regeringen. Barn och elever ska lära sig mer och alla skolor ska vara bra skolor. Den svenska skolan ska utjämna socioekonomiska skillnader och ge alla människor möjlighet att utvecklas till sin fulla potential.

För att kunskaperna ska fortsätta öka och ojämlikheten i skolsystemet brytas krävs fler reformer. Regeringen presenterar därför i denna proposition bl.a. förslag utifrån Skolkommissionens slutbetänkande som innebär att resurserna till skolan i större utsträckning fördelas efter behov och därmed bidrar till att nå målet om en jämlik kunskapsskola.

Lärarkretsens attraktivitet måste öka. Alla barn och elever ska få möta kompetenta förskollärare och lärare som har tid och rätt förutsättningar att undervisa och utveckla sin profession. Lärarna är nyckeln till att höja kunskapsresultaten i skolan. De är avgörande för att skapa studiero i klassrummet och stödja våra barn och unga så att ingen elev lämnas efter men ingen heller hålls tillbaka.

En modern och ambitiös utbildningspolitik skapar förutsättningar för att ta till vara allas kompetens likväl som möjligheter för alla att skaffa sig ny kompetens. Genom utbildning som ger rätt kompetenser ökar möjligheten till etablering på arbetsmarknaden och till omställning under arbetslivet, vilket medför att fler kan bidra till vårt gemensamma samhällsbygge. Investeringar i utbildning säkerställer kompetensförsörjningen i privat och offentlig sektor och möjliggör att Sverige kan fortsätta konkurrera med kompetens, inte med låga löner.

Sverige ska vara ett av världens främsta forskningsländer. Genom långsiktiga investeringar i forskning möter vi våra gemensamma samhällsutmaningar genom ny kunskap. Sverige ska satsa strategiskt för att behålla sin position som ledande forskningsnation och ta sikte på utmaningar inom områden som klimat, hälsa, digitalisering och migration.

Med utbildning och forskning kan Sverige möta samhällets utmaningar och fortsätta leda en omställning till en hållbar utveckling.

9.2 Alla skolor ska vara bra skolor

Var du bor eller vilken skola du går i ska inte avgöra din framtid. Alla skolor ska vara bra skolor. Resurser ska prioriteras och fördelas så att hänsyn tas till de skolor och elever med störst behov. Grundläggande förändringar behövs för att säkerställa en jämlik skola.

9.2.1 Skolkommisionen – för en jämlik och stark kunskapskola

För att regeringens mål om en jämlik kunskapskola ska nås krävs att resurserna till skolan förstärks och i större utsträckning fördelas efter behov. Jämlikheten i skolan har försämrats över tid, vilket bl.a. har synliggjorts genom att skillnader i resultat mellan skolor har ökat liksom sociala faktorernas betydelse för resultaten.

Regeringen föreslår därför nu en kraftig förstärkning av den statliga finansieringen av skolan i enlighet med förslag från den skolkommision som regeringen tillsatte 2015. Med en infasning över tre år föreslås att sex miljarder kronor avsätts för syftet. Det statliga stödet för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling ska fördelas så att resurserna viktas med hänsyn till elevernas socioekonomiska bakgrund. Bidraget ska vara villkorat så att de tillförda medlen leder till ökade insatser för jämlikhet, kunskapsutveckling och kvalitet i verksamheten. Redan i vårändringsbudgeten 2017 föreslog regeringen en förstärkt investering i de mest utsatta grundskolorna genom att införa en jämlikhetspeng för att öka andelen elever behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Regeringen föreslår att ytterligare medel för detta ändamål avsätts för 2018.

I Skolkommisionens slutbetänkande (SOU 2017:51), som lämnades i april 2017, läggs en rad förslag fram som är väl förankrade i forskningen och bland de som arbetar i skolan.

Skolkommisionens nulägesanalys visar på svagheter i skolans styrning, bl.a. i form av en splittrad ansvarsfördelning, otillräcklig kompeten-

satorisk resursfördelning samt problem med segregation och ojämlikhet. Skolkommisionen menar att förutsättningarna för hög kvalitet i undervisningen behöver stärkas och utjämnas i hela skolsystemet för att förbättrade kunskaper och en stärkt likvärdighet ska kunna uppnås.

Regeringen delar kommissionens bild av nuläget i skolan. Betänkandet har remitterats och medel avsätts för flera insatser i denna budgetproposition. Utöver det nya statliga stödet för stärkt likvärdighet föreslår regeringen att medel avsätts för att kompensera kommunerna för genomförande av skollags- och läroplansförändringar utifrån Skolkommisionens förslag.

Skolkommisionen drar slutsatsen att många huvudmän behöver stöd i bl.a. uppföljning och utveckling av skolverksamheten. Regeringen har tillsatt en utredning som ska göra en översyn av de statliga myndigheterna inom skolväsendet, inklusive ansvarsfördelningen och organiseringen av myndigheterna på skolområdet i syfte att skapa en mer ändamålsenlig myndighetsstruktur som effektivare än i dag kan bidra till en bättre skola.

Som ett led i regeringens förbättrade styrning av skolan behövs också en översyn för att t.ex. lägga samman eller förenkla de riktade statsbidragen.

Skolkommisionen identifierar även ett antal problem i den nuvarande styrningen av gymnasieskolan som enligt kommissionen leder till brister i kompetensförsörjningen samt till ett ineffektivt resursutnyttjande. Regeringen avser att se över behovet av ändrad styrning av den gymnasiala utbildningen.

9.2.2 Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner

Utredningen Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner (U 2016:06), som arbetar i dialog med de som medverkar i den nationella samlings för läraryrket, har till uppdrag att lämna förslag som syftar till att ge bättre förutsättningar för lärare, forskollärare, rektorer och förskolechefer att utföra sina uppdrag och bl.a. se över behörighets- och legitimationsreglerna. Ett delbetänkande överlämnades i juni 2017 (SOU 2017:51) och remitteras under hösten 2017. I delbetänkandet redovisades de delar av uppdraget som rör justeringar av legitimations- och behörighetsreglerna, upp-

draget att utreda om förskolechefer i förskolan bör benämnas rektorer i skollagen och uppdraget att se över hur en god introduktion i lärar- och förskolläraryrkena kan säkras. Frågan om att en äldre examen på högskolenivå avsedd för arbete enbart i fritidshemmet ska vara behörighetsgivande och kunna ligga till grund för legitimation är viktig för regeringen. Vidare anser regeringen att det är viktigt med ett starkt pedagogiskt ledarskap i förskolan. En del i detta är att den som leder och samordnar det pedagogiska arbetet vid en förskoleenhet ska benämnas rektor. En annan viktig del i arbetet med att göra lärar- och förskolläraryrkena mer attraktiva och att åstadkomma en ökad professionalisering av yrkena är att minska förskollärares, lärares och rektorers administrativa arbetsböda.

I utredningens slutbetänkande, som ska redovisas senast den 1 december 2017, ska utredningen ta ställning till vilken form som bäst lämpar sig för behörighetsgivande fortbildning och om sådan utbildning bör bli permanent, se över karriärvägsreformen samt hur arbets-situationen för lärare, förskollärare, rektorer och förskolechefer kan förbättras.

9.2.3 Ökad insyn i skolor

Regeringen bedömer i enlighet med vad som är överenskommet med Moderata samlingspartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna genom Friskolekommitténs betänkande Friskolorna i samhället (SOU 2013:56), samt senare i överenskommelse med Vänsterpartiet, att det finns behov av ökad insyn i skolorna.

Skolkostnadsutredningen har i betänkandet Det stämmer! Ökad transparens och mer lika villkor (SOU 2016:66) bland annat föreslagit bestämmelser som reglerar hur huvudmännen ska redovisa jämförbar ekonomisk information på skolenhetsnivå. Utredningen har även lämnat förslag till ändringar i bestämmelser om beräkningen av bidrag till enskilda huvudmän inom skolväsendet.

För att öka allmänhetens insyn i fristående förskolor och skolor samt i privat anordnad vuxenutbildning anser regeringen att offentlighetsprincipen bör göras tillämplig i dessa verksamheter. Som grund för ett införande finns förslagen från Utredningen om offentlighetsprincipen i fristående skolor (SOU 2015:82)

samt från Utredningen om ökad insyn i välfärden (SOU 2016:62).

Vidare har, i enlighet med friskoleöverenskommelsen, Ägarprövningsutredningen lämnat förslag om införande av ägar- och ledningsprövning bl.a. av huvudmän för fristående förskolor och skolor (SOU 2015:7), vilka har vidareutvecklats av Valfärdsutredningen (SOU 2016:78).

Regeringen avser att under innevarande riksdagsår återkomma med förslag med anledning av ovan nämnda förslag från Skolkostnadsutredningen och från utredningarna om införande av offentlighetsprincipen i privat anordnad skollagsreglerad verksamhet, samt från Valfärdsutredningen när det gäller införande av ägar- och ledningsprövning i fristående förskolor och skolor.

9.2.4 Förskolan är starten på det livslånga lärandet

Förskolan spelar en viktig roll för barns allsidiga utveckling och bidrar till att skapa likvärdiga förutsättningar inför skolstarten.

För att stärka förskolan har regeringen bl.a. beslutat om åtgärder för en stärkt profession. Det inkluderar bl.a. Läslyftet och fortbildning inom de nationella skolutvecklingsprogrammen. Förskolan är också en del av Samverkan för bästa skola där Skolverket erbjuder stöd till utvecklingsinsatser för att höja kvaliteten hos utvalda förskolor.

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att göra en översyn av förskolans läroplan. Dagens läroplan är 20 år gammal och behöver utvecklas för att på bästa sätt ge stöd i arbetet, så att alla barn får tillgång till en undervisning av hög och likvärdig kvalitet.

Öppen förskola och svenskundervisning

Förskolan lägger grunden för barnets fortsatta lärande och spelar en viktig roll för barns utveckling. Nyanlända barn och barn med utländsk bakgrund deltar i lägre grad i förskola än barn till inrikes födda föräldrar. Regeringen vill satsa på att öka nyanlända barns deltagande i förskola för att skapa likvärdiga förutsättningar inför skolstarten samt påskynda etableringen för utrikes födda kvinnor. Mot den bakgrunden

föreslår regeringen att resurser avsätts för att Sveriges Kommuner och Landsting ska kunna sprida goda exempel och ge kommuner vägledning i hur de kan samordna öppen förskola och insatser i bl.a. svenska under föräldraledigheten. Syftet är att ge en introduktion till förskola samtidigt som föräldrar får stöd i språkinläring och etablering i samhället.

9.2.5 Rättvis och likvärdig betygssättning

Betygssättning av elever ska ske på ett rättvist och likvärdigt sätt. Dagens provsystem, och andra bestämmelser som reglerar betygssättningen, klarar enligt Utredningen om nationella prov (SOU 2016:25) inte att vara ett sådant stöd som säkerställer denna rättvisa och likvärdighet. Regeringen avser att i anslutning till denna proposition även lämna en proposition om att de nationella proven ska digitaliseras och att elevlösningar på nationella prov ska bedömas av någon annan än den undervisande läraren. Regeringen avser också att i propositionen föreslå att provresultat särskilt ska beaktas vid betygssättning.

9.3 Mer kunskap för alla elever

Alla elever har rätt att utvecklas och skolan ska ge alla möjlighet att nå kunskapsmålen oavsett bakgrund och behov. Det behövs fortsatta insatser för att lyfta skolorna och elevernas resultat, inte minst i socioekonomiskt utsatta områden. Utbildning är ett av fem utpekade fokusområden i regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025.

9.3.1 Fördjupad och breddad kompetens i fråga om funktionsnedsättning

Regeringen genomför en rad insatser för att höja elevernas kunskapsresultat. Flertalet av dessa insatser är generella och omfattar därför också elever med olika funktionsnedsättningar och elever som av andra orsaker har svårt att nå kunskapskraven. Regeringen bedömer emellertid att det behövs ökad kunskap hos huvudmän, rektorer och förskolechefer om hur resurser och

kompetens inom förskola och skola kan organiseras på bästa sätt för att skapa tillgängliga lärmiljöer för alla barn och elever.

Skolan behöver bli bättre på att stötta elever med ADHD och andra neuropsykiatriska svårigheter. Drygt fem procent av Sveriges barn och unga har någon form av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, vilket kan innebära en till två elever i varje klass. Ofta förekommer diagnoserna i kombinationer och de kan i sin tur samvariera med andra funktionsnedsättningar och en mer allmän inlärningsproblematik. Det finns även elever med liknande svårigheter som inte är diagnostiserade.

Utöver de satsningar på specialpedagogik som redan görs föreslår Utbildningsdepartementet därför i promemorian Specialpedagogisk kompetens i fråga om neuropsykiatriska svårigheter nya kunskapskrav för speciallärare och specialpedagoger med syfte att säkerställa att framtida speciallärare och specialpedagoger får en fördjupad och breddad kompetens om neuropsykiatriska svårigheter och därmed bättre förmåga att anpassa lärmiljön utifrån elevens förutsättningar.

Promemorian har remitterats och remissvaren bereds för närvarande.

9.3.2 Läsa-skriva-räkna-garanti

Regeringen har inhämtat Lagrådets yttrande över förslag om en åtgärdsgaranti i läsning, skrivning och matematik. Åtgärdsgarantin föreslås införas i förskoleklassen och lågstadiet för att säkerställa att alla elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd får rätt stöd i rätt tid. Tidiga insatser är viktiga för barnens självkänsla och möjligheter och samtidigt effektiva. Det krävs mer omfattande insatser om de sätts in under de senare skolåren.

Under 2017 har insatser påbörjats som ett led i införandet av åtgärdsgarantin. Bestämmelserna i förslaget föreslås träda i kraft den 1 juli 2018.

För att kompensera skolhuvudmännen för ökade utgifter med anledning av garantin föreslås att ytterligare medel tillförs utgiftsområde 25. Vidare föreslås att medel avsätts för implementering och kompetensutveckling.

9.3.3 Ytterligare undervisningstid i matematik i grundskolan

Grundläggande kunskaper i matematik är bl.a. en förutsättning för att klara många högskoleutbildningar och avgörande för en god kompetensförsörjning. Efter flera års negativ resultatutveckling i internationella studier visar kunskapsresultaten för svenska elever en uppgång i matematik (PISA 2015 och TIMSS 2015). Både hög- och lågpresterande elever har förbättrat sina resultat.

Under senare år har det skett förstärkningar av undervisningstiden i ämnet matematik. De två senaste förändringarna innebär att undervisningstiden har utökats med totalt 225 timmar i grundskolan, specialskolan och sameskolan samt i grundsärskolan, utom inom inriktningen träningsskolan. För att ytterligare stärka elevernas kunskaper i matematik bör enligt regeringen tidigare aviserade satsningar kompletteras med ytterligare en utökning av undervisningstiden i grundskolan och motsvarande skolformer med 105 timmar per år, motsvarande en timme per vecka, för årskurs 7–9.

Regeringen har därför i promemorian En studieindeldad timplan i grundskolan och närliggande frågor (U2016/03475/S) föreslagit att antalet undervisningstimmar i matematik utökas med 105 timmar i årskurs 7–9 fr.o.m. den 1 juli 2019. I grundskolan och i specialskolan föreslås att elevens val minskas med 105 timmar och förs över till ämnet matematik. I grundsärskolan föreslås att elevens val minskas med 45 timmar och slöjd med 60 undervisningstimmar för att föras över till undervisningstiden i matematik.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att undervisningstiden i matematik i årskurs 7–9 ska utökas (bet. 2014/15:UbU9, punkten 3, rskr. 2014/15:135 och bet. 2015/16:UbU12, punkten 2, rskr. 2015/16:168). Regeringen har under våren 2017 lämnat propositionen En studieindeldad timplan i grundskolan och närliggande frågor (prop. 2016/17:143) till riksdagen och riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339). I samband med riksdagens beredning av propositionen har Regeringskansliet lämnat kompletterande information till utbildningsutskottet (bet. 2016/17:UbU23 s. 20). Av informationen

framgår att det inom Regeringskansliet pågår ett arbete med ändringar av skolförordningen (2011:185) som bl.a. avser utökad undervisningstid i matematik i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan, i enlighet med vad som föreslås i ovan nämnda remisspromemoria. Dessa förordningsändringar planeras att beslutas under hösten 2018 och träda i kraft den 1 juli 2019. Tillkännagivandena är ännu inte slutbehandlade.

9.3.4 Förlängd skolplikt genom skolstart vid sex års ålder

Alla barn har rätt att få en bra och likvärdig grund inför grundskolan. Regeringen avser att i anslutning till denna proposition även lämna en proposition om skolstart vid sex års ålder. Propositionen innehåller förslag som innebär att det ska bli obligatoriskt med skolstart vid sex års ålder och att skolplikten normalt inleds i förskoleklassen. Förskoleklassen föreslås bli obligatorisk fr.o.m. höstterminen 2018. När skolan kan räkna med att nå alla barn i förskoleklassen kan utbildningsperspektivet tydliggöras ytterligare, samtidigt som lärandet fortsatt ska utgå från en pedagogik som är anpassad till elevernas ålder och utvecklingsnivå. Detta är en naturlig utveckling efter att förskoleklassen under 2016 har fått ett eget avsnitt i läroplanerna, där förskoleklassens uppdrag, syfte och innehåll förtydligats och förstärkts. Regeringen föreslår vidare kompetensutvecklingsinsatser för förskollärare samt lärare i förskoleklass och lägstadiet samt, som framgår ovan, en åtgärdsgaranti redan från förskoleklassen som säkerställer att alla elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd får rätt stöd i tid.

För att kompensera skolhuvudmännen för ökade utgifter med anledning av den obligatoriska förskoleklassen föreslås att medel tillförs utgiftsområde 25.

9.3.5 En bra start – nyanlända elevers lärande

Elever som kommer till Sverige sent i grundskolan

Goda kunskaper i svenska är viktigt för en nyanländ elevs möjlighet att klara sin skolgång och fullt ut kunna delta i den ordinarie undervisningen. Som en del i arbetet för att stärka nyanlända elevers resultat har en försöksverksamhet med utökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan pågått sedan 2013. Regeringen bedömer att satsningen bör förlängas till 2018.

Utredningen om elever som kommer till Sverige under grundskolans senare årskurser har lämnat förslag som syftar till att öka sent anlända elevers möjligheter att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program (SOU 2017:54). Bland annat bör rätten till studiehandledning på modersmålet stärkas så att en nyanländ elev i åldern 13–16 år kan få studiehandledning på modersmålet om det inte är uppenbart obehövligt. Regeringen föreslår att medel avsätts för genomförande av detta och andra förslag från utredningen.

Utveckling av introduktionsprogrammen i gymnasieskolan

Introduktionsprogrammen växer snabbast av gymnasieskolans program. Dock når knappt en femtedel av eleverna på introduktionsprogram en gymnasieexamen inom fem år i och med att eleverna först behöver bli behöriga och sedan fullfölja ett treårigt nationellt program. För många huvudmän utgör introduktionsprogrammen en allt större andel av gymnasieskolan och många har behövt bygga upp nya verksamheter.

I 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100) föreslog regeringen att tillskjuta 150 miljoner kronor för utveckling av introduktionsprogrammen. Regeringen aviserade samtidigt att den skulle återkomma till denna fråga i budgetpropositionen för 2018. I linje med den avviseringen bedömer regeringen att det är viktigt att fortsatt stärka huvudmännens möjligheter att öka förutsättningarna för ungdomar på introduktions-

programmen att bli behöriga till ett nationellt program genom att medel tillförs för detta ändamål.

Gymnasieutredningen föreslår i sitt betänkande En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77) bl.a. att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att inrätta s.k. introduktionsprogramsutvecklare. Dessa skulle stödja huvudmännen i att utveckla utbildningarna så att eleverna får bättre förutsättningar att nå målet med utbildningen. Regeringen delar utredningens analys och bedömer att introduktionsprogramsutvecklare bör inrättas vid myndigheten.

Stöd för bedömning av tidigare kunskaper och utbildning

Det är viktigt att utbildningen i språkintroduktion bygger på elevens befintliga kunskaper. Huvudmännen behöver kunna planera utbildningen så att eleven så snart som möjligt ska kunna gå vidare från språkintroduktion till ett nationellt program eller annan utbildning. En förutsättning för det är att de har kunskap om elevens kunskaper och tidigare utbildning. Huvudmännen har efterfrågat stöd för detta. Regeringen bedömer att ett sådant stöd bör tas fram.

Stärkt möjlighet till utbildning i gymnasieskolan för asylsökande elever som fyllt 18 år

Hösten 2015 kom det historiskt många ungdomar i gymnasieåldern till Sverige. Detta ledde till att Migrationsverkets handläggningstider ökade och det finns elever som har blivit behöriga till ett nationellt program fast de fortfarande är asylsökande. Skolverkets tolkning av skollagen när det gäller dessa ungdomar innebär att kommunen inte har någon skyldighet att anta en elev till utbildning på ett nationellt program om eleven fyllt 18 år. Det finns dock inget som hindrar att kommunen ändå erbjuder sådan utbildning. Regeringen anser att det är angeläget att dessa ungdomar får möjlighet att fortsätta studera mot en gymnasieexamen. Regeringen bedömer att kommunernas möjligheter att erbjuda dessa elever utbildning på nationella program bör öka genom ökade

resurser till ändamålet. Medel föreslås för ändamålet under utgiftsområde 8 Migration och därmed kommer Migrationsverket framgent att kunna betala ut statlig ersättning för denna elevgrupp.

Utbildning under lärlingsliknande former på vissa introduktionsprogram

Arbetsplatsförlagt lärande (APL) är ett viktigt inslag i all yrkesutbildning och ger elever bl.a. möjlighet att börja bygga egna nätverk med framtida potentiella arbetsgivare. Det kan i synnerhet vara viktigt för nyanlända elever där anknytningen till arbetsmarknaden är svag. För att stärka förutsättningarna för etablering på arbetsmarknaden för elever på introduktionsprogram anser regeringen att målgruppen för statsbidraget för gymnasial lärlingsutbildning bör vidgas så att den även omfattar elever på introduktionsprogram som genomför utbildning i lärlingsliknande former (se även avsnitt 3.6.8 under utg.omr. 15 om kostnadsersättning för sådan utbildning).

Förstärkt statsbidrag för undervisning under skollov för elever på språkintruktionsprogrammet

För en nyanländ elev är det angeläget att snabbt utveckla kunskaper i svenska för att kunna gå vidare i sin utbildning. Skolloven innebär för många elever ett avbrott i studierna som kan få som följd att språkutvecklingen stannar upp. Regeringen menar därför att det är viktigt att använda loven för undervisning och bedömer att satsningen på undervisning under skollov bör stärkas för att möjliggöra ytterligare undervisning för elever på gymnasieskolans språkintruktionsprogram, utöver det bidrag som i dag ges för elever på språkintruktionsprogrammet.

9.3.6 Förstärkning av elevernas digitala kompetens

Regeringen har beslutat om förtydliganden och förstärkningar i bl.a. läroplaner för grundskolan och gymnasieskolan för att tydliggöra skolans uppdrag att stärka elevernas digitala kompetens. Förändringarna innebär exempelvis att stärka

elevernas källkritiska förmåga och att programmering införs som ett tydligt inslag i flera olika ämnen i grundskolan, framför allt i teknik- och matematikämnen.

Regeringen bedömer att det finns ett behov av ett förstärkt stöd för deltagande i kompetensutvecklingsinsatser för att underlätta och säkerställa införandet av programmering i undervisningen och bedömer därför att medel bör tillföras för detta ändamål.

Regeringen avser att presentera en digitaliseringsstrategi för skolväsendet som stakar ut riktningen för hur skolan ska ta vara på digitaliseringens möjligheter.

9.3.7 Mer tid för lärande

Elevers möjlighet att få hjälp med läxor ska inte vara beroende av föräldrarnas utbildningsnivå eller betalningsförmåga. Regeringen införde 2014 ett statsbidrag för att stimulera fler huvudmän att erbjuda hjälp med läxor eller annat skolarbete. En del av dessa medel får användas till ideella föreningar.

För att ytterligare minska familjebakgrundens påverkan på elevernas förutsättningar att klara sina läxor vill regeringen också underlätta föräldrars delaktighet i lärandet. Regeringen föreslår därför studieförbundsinsatser inriktade på att öka föräldrars delaktighet i lärandet. Om föräldrarna får uppdaterade kunskaper om vad deras barn läser i skolan kan de bli ett bättre stöd i läxläsningen hemma.

Riksdagen har beslutat en skyldighet för huvudmän att erbjuda lovskola till vissa elever i grundskolans årskurs 8 och 9. Ett införande av en skyldighet skapar en högre grad av jämlikhet mellan skolor, eftersom alla skolor i dag inte erbjuder denna möjlighet till undervisning under skollov. Regeringen anser i likhet med utredningen Elever som kommer till Sverige under grundskolans senare årskurser att statsbidrag ska kunna lämnas för utökad lovskola. Ett fortsatt statsbidrag för lovskola för elever i årskurs 8 och 9, utöver det som är obligatoriskt, bör därför fortsatt ges.

Sedan 2007 är simkunnighet en del i skolans läroplan. En uppföljning av skolans simundervisning visar att eleverna inte fullt ut får möjlighet till den simundervisning de behöver för att kunna nå kunskapskravet. Regeringen bedömer att det finns ett behov av fler simundervisnings-

tillfällen och vill därför införa stöd till huvudmän för att anordna lovsimskola för elever i årskurs 6–9. Även om antalet tillfällen med simundervisning blir fler inom ramen för skolans verksamhet bedömer regeringen att det också finns ett behov av att barn får mer jämlik tillgång till annan avgiftsfri simundervisning. Simkunnigheten i dag är ojämn och det är vanligare att barn med socioekonomiskt svagare bakgrund inte kan simma. Tiden för simundervisning i skolan räcker inte alltid till för att alla barn ska uppnå god simkunnighet och vattenvana. Regeringen avser därför att ge stöd för att möjliggöra för kommunerna att erbjuda avgiftsfri simskola för barn (utg.omr. 9).

9.3.8 Entreprenörskap inom skolväsendet

Attityder och förmågor grundläggs tidigt i livet. Satsningar som uppmuntrar ungas entreprenörskap och innovationskraft kan stärka ungas sysselsättning och förutsättningar att komma in på arbetsmarknaden. Vår framtida konkurrenskraft och tillväxt är också beroende av att fler vågar starta och utveckla företag. Förmågor inom dessa områden har eleverna nytta av i många sammanhang både under och efter studierna, oavsett om de fortsätter studera eller övergår till arbetslivet. För att stärka arbetet med entreprenörskap och företagande bland unga i grundskola, gymnasieskola och på högskola och universitet föreslår regeringen under utgiftsområde 24 att den pågående satsningen förlängs och förstärks 2018–2020.

9.3.9 Fjärr- och distansundervisning för ökad tillgänglighet

Utredningen om bättre möjligheter till fjärrundervisning och undervisning på entreprenad har överlämnat sitt slutbetänkande Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning (SOU 2017:44). Utredningen lämnar förslag om att stärka skolhuvudmännens möjlighet att erbjuda elever i hela landet den undervisning de har behov av i syfte att alla elever ska få en likvärdig tillgång till utbildning. Utbildningsdepartementet har remitterat betänkandet.

9.3.10 Samisk undervisning

Sameskolstyrelsen ska genom sin verksamhet främja att alla samiska barn får tillgång till en likvärdig utbildning med samiska undervisningsinslag av god kvalitet i en trygg miljö.

Det finns en brist på behöriga lärare i sameskolan. Regeringen anser därför att medel bör tillföras Skolverket för insatser för att öka andelen behöriga lärare.

Kostnadsutvecklingen för Sameskolstyrelsen har under senare år varit betydande. Regeringen avser därför att ge Ekonomistyrningsverket i uppdrag att se över bl.a. denna kostnadsutveckling. För detta ändamål föreslås att medel tillförs Ekonomistyrningsverket under utgiftsområde 2.

9.4 Trygghet, studiero och hälsa i skolan

En skola där varje barn och elev får träffa kompetenta lärare som har rätt förutsättningar att skapa studiero är en nyckel för ökade kunskapsresultat. Skolan är landets största arbetsplats och god hälsa och en bra miljö i förskolan och skolan med daglig rörelse är förutsättningar för att barn och elever ska kunna utvecklas och lära sig. Regeringen genomför redan ett antal satsningar på området, men ytterligare investeringar krävs.

Regeringen bedömer, i enlighet med förslagen i betänkandet Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera (SOU 2016:94), att överföringen av information mellan skolenheter behöver förbättras för att underlätta elevers övergång mellan skolenheter och minska risken för frånvaro. För att ersätta huvudmännen för ökade kostnader med anledning av detta föreslås medel tillföras utgiftsområde 25.

Psykisk ohälsa har blivit vanligare bland barn och unga. Att alla elever mår bra är av stor vikt. Insatser görs bl.a. i syfte att öka personaltätheten inom elevhälsan. Insatser görs även för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan. Insatser inom detta område är inte minst viktiga för elever med funktionsnedsättning, nyanlända elever och hbtq-personer. Unga hbtq-personer är mer utsatta för diskriminering, hot och våld än unga i

allmänhet. I syfte att främja en tryggare skolmiljö för unga hbtq-personer genomförs även insatser i form av utbildning för skolpersonal.

Regeringen avser att även i det fortsatta arbetet verka för att skolor och huvudmän inom skolväsendet utvecklar sitt förebyggande arbete mot våld, mobbning, diskriminering och annan kränkande behandling och med att skapa trygga skolmiljöer. I skolans brottsförebyggande arbete är det utöver det generella värdegrundsarbetet viktigt att även inrikta arbetet mot situationer och platser i skolmiljön där brott riskerar att uppstå. Ett aktivt arbete med jämlikhet och jämställdhet är en grundförutsättning för att säkerställa trygghet och studiero samt motverka kränkande behandling i skolan.

Skolan ska vara en trygg plats för alla barn och all skolpersonal. Barn och personal ska inte behöva vara oroliga för att utsättas för hat, hot eller våld i sin skola, oavsett religionstillhörighet eller kulturell bakgrund. Regeringen föreslår därför att medel avsätts för att stödja säkerhetsarbetet på skolor som har en hotbild mot sig.

9.4.1 Skolledarskap för trygghet och studiero

Rektorer är ansvariga för elevernas trygghet och studiero. Genom trygghet och studiero i skolan och i klassrummet ges elever förutsättningar för bättre lärande. Som pedagogiska ledare är de avgörande för kvaliteten och utvecklingen i verksamheterna. Statens skolverk har i uppdrag att svara för fortbildningsinsatser. Inom de nationella skolutvecklingsprogrammen finns bl.a. fortbildningsinsatser som inriktas mot styrning och ledarskap så att rektorerna och förskolecheferna får förutsättningar att utveckla sitt pedagogiska ledarskap. Regeringen bedömer att dessa satsningar bör förlängas t.o.m. 2019.

2015 års skolkommision föreslår i sitt slutbetänkande att rektorns ansvar gällande trygghet och studiero ska förtydligas i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet och läroplanen för gymnasieskolan.

Biträdande rektorer är en grupp som ofta fortsätter som rektorer efter ett antal år i yrket. För att tillföra nödvändig kompetens till skolhuvudmännen anser regeringen att målgruppen inom rektorsfortbildningen bör utvidgas till att även omfatta biträdande rektorer.

9.4.2 Daglig rörelse och idrott i grundskolan

Skolorna ska sträva efter att eleverna erbjuds daglig fysisk aktivitet. Det finns studier som visar på positiva kopplingar mellan fysisk aktivitet, motorisk träning och skolprestationer. Vidare lyfter t.ex. Kommissionen för en jämlik hälsa i sitt slutbetänkande fram att barn i socioekonomiskt utsatta familjer idrottar och rör sig mindre än andra barn och att flickor med utländsk bakgrund är den grupp barn som idrottar i lägst utsträckning (SOU 2017:47). Mer rörelse under skoldagen och mer idrott i skolan kan därför vara en viktig del i att skapa förutsättningar för en skola som ger alla elever bättre möjligheter att utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen ska återkomma med ett förslag om att undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa i grundskolan ska utökas med 100 timmar (bet. 2015/16:UbU14, rskr. 2015/16:228). Regeringen avser att göra en ändring i skolförordningen (2011:185) med innebörden att undervisningstiden i idrott och hälsa i grundskolan utökas med 100 timmar fr.o.m. hösten 2019, medan undervisningstiden i elevens val minskas med motsvarande antal timmar. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat. Dessutom har regeringen gett Statens skolverk i uppdrag att se över behovet av mer rörelse under skoldagen och lämna förslag som syftar till att eleverna erbjuds mer rörelse.

9.5 Skolan är grunden i samhällsbygget

I skolan läggs grunden för barn och ungas utveckling. Med kunskap, prestation och bildning ges förutsättningar till såväl inträde på arbetsmarknaden som ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle.

Lärarna är nyckeln till att höja kunskapsresultaten i skolan. Regeringen vidtar därför åtgärder för att klara den framtida lärarförsörjningen.

9.5.1 Investeringar i kompetensutveckling för fler lärare och förskollärare

Regeringen investerar för fler behöriga lärare och förskollärare. Omfattande satsningar gör också på kompetensutveckling, men fortsatta åtgärder behövs. (Se även avsnitt 9.8.)

Fler behöriga lärare och förskollärare

Inom ramen för Lärarlyftet II erbjuds sedan 2012 behörighetsgivande utbildning till legitimerade lärare och förskollärare som undervisar i ett ämne de inte har behörighet för. Regeringen föreslår att satsningen Lärarlyftet II förlängs t.o.m. 2019 inom ramen för avsatta medel för lärarfortbildning. Det är viktigt att det över tid finns tillgång till behörighetsgivande fortbildning i någon form, så att lärare och förskollärare kan komplettera sin utbildning för att uppnå behörighet eller skaffa sig ytterligare behörighet.

Kompetensutveckling

Läsllyftet

Läsandet och skrivandet är avgörande för elevers lärande och framtida delaktighet i samhälle och yrkesliv. Sedan 2014 pågår en omfattande kompetensutvecklingsinsats i språk-, läs- och skrivutveckling, det s.k. Läsllyftet. Läsllyftet bygger på kollegialt lärande med stöd av handledare och material. För att fler ska kunna ta del av satsningen avser regeringen att förstärka satsningen och förlänga den till 2020.

Fortbildning av lärare i specialpedagogik

Det är angeläget att säkerställa att alla elever som har behov av specialpedagogiskt stöd ges tillgång till det så att ingen elev lämnas efter. Regeringen har därför vidtagit en rad olika åtgärder. Sedan 2016 pågår satsningen Specialpedagogik för lärande som är en kompetensutvecklingsinsats som riktar sig till legitimerade lärare i grundskolan och inom motsvarande utbildning vid särskilda ungdomshem samt sameskolan. Satsningen syftar till att stärka den specialpedagogiska kompetensen generellt i skolan och bygger på kollegialt lärande med stöd av handledare och material. Regeringen avser att

förlänga satsningen t.o.m. 2020 inom ramen för avsatta medel för specialpedagogik.

Mer stödpersonal

Genom subventionerade anställningar finns det redan i dag möjlighet att anställa stödpersonal i skola och förskola och relativt många anställs i dag genom extratjänster. Mer stödpersonal i skola och förskola möjliggör för förskollärare, lärare och annan personal att få mer tid till det pedagogiska mötet med barn och elever. Den målsättningen är en viktig del av regeringens tillitsreform. För att möjliggöra fler anställningar av stödpersonal i förskola och skola föreslås att medel avsätts för en informationsinsats om anställning genom befintliga arbetsmarknadsåtgärder.

9.5.2 Fler ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning

Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. En slutförd gymnasieutbildning ökar påtagligt möjligheter till arbete eller vidare studier.

Regeringen har därför gett en särskild utredare i uppdrag att, i dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp, föreslå åtgärder för att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (dir. 2015:31). Utredaren överlämnade i oktober 2016 betänkandet En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77). Regeringen avser att våren 2018 lämna en proposition till riksdagen baserad på utredningens förslag.

Utbildningsdepartementet remitterade den 6 september 2017 en promemoria med dels förslag som stärker elevers möjligheter att läsa in grundläggande högskolebehörighet på yrkesprogrammen (se vidare avsnitt 9.6.1), dels förslag om återinförande av ett obligatoriskt estetiskt ämne i alla nationella program i gymnasieskolan (U2017/03537/GV). Genom bättre undervisning och rätt stöd får alla elever förutsättningar att fullfölja sina studier i gymnasieskolan. Detta kan också bidra till att minska och motverka segregation och är i linje med regeringens reformprogram för minskad segregation för perioden 2017–2025.

9.5.3 Obligatorisk prao

Rektorn har ett särskilt ansvar för att samverka mellan skola och arbetsliv utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Grundskolans och specialskolans elever behöver dock förbättrade kunskaper om arbetslivet och arbetsmarknaden för att kunna göra väl övervägda val, inte minst när det gäller vilket gymnasieprogram de ska välja.

Regeringen har inhämtat Lagrådets yttrande över förslag att huvudmän för grundskolor och specialskolor ska ansvara för att elever fr.o.m. årskurs 8 i grundskolan och årskurs 9 i specialskolan ska genomföra prao under sammanlagt minst tio dagar. För att kompensera skolhuvudmännen för ökade utgifter med anledning av förslagen föreslås att medel tillförs utgiftsområde 25. Regeringen avser att återkomma med en proposition i frågan.

9.6 Yrkesutbildning – basen för industrins och välfärdens kompetensförsörjning

Regeringen bedömer att det krävs kraftfulla åtgärder för att stärka den nationella kompetensförsörjningen och vända den negativa trenden när det gäller sökande till gymnasieskolans yrkesprogram. Yrkesprogrammen är basen för industrins och välfärdens kompetensförsörjning och måste ge relevant yrkeskunskap samt i större utsträckning ge grundläggande behörighet till högskolan.

9.6.1 Högskolebehörighet på yrkesprogram

Regeringen menar att det livslånga lärandet är en grund för möjligheten att skaffa sig nya kvalifikationer genom hela livet. Då måste återvändsgränder i utbildningssystemet tas bort. Därför anser regeringen att elevers möjligheter att läsa in grundläggande högskolebehörighet på yrkesprogrammen behöver stärkas. Elever på yrkesprogram kan i dag läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet som utökad program eller inom ramen för ordinarie program.

Eleverna måste dock aktivt välja dessa kurser, vilket i praktiken gör det svårt för vissa elever att skaffa grundläggande behörighet, bl.a. eftersom skolhuvudmännens planering av utbildningen ibland innebär att elevernas perioder för arbetsplatsförlagt lärande konkurrerar med undervisning i behörighetsgivande kurser. I den i avsnitt 9.5.2 nämnda remitterade promemorian föreslås därför att yrkesprogrammets omfattning ska utökas så att de omfattar upp till 2 800 gymnasiepoäng. Det remitterade förslaget innebär att de kurser som ger grundläggande behörighet ska ingå i alla yrkesprogram grundupplägg, men att en elev ska ha möjlighet att välja bort sådana kurser (U2017/03537/GV). Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under 2018 med förslag om stärkta möjligheter för elever på yrkesprogram att skaffa sig grundläggande behörighet till högskolan, och beräknar en kostnad på 59 miljoner kronor 2020, 176 miljoner kronor 2021 och 234 miljoner kronor fr.o.m. 2022 för det ändamålet. Regeringen bedömer att förslaget är viktigt för att öka den gymnasiala yrkesutbildningens attraktionskraft.

9.6.2 Yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft

Tillsammans med Landsorganisationen i Sverige (LO) och Svenskt Näringsliv utnämnde regeringen 2016 till Yrkesutbildningens år för att öka intresset för yrkesprogrammen och visa på goda chanser till arbete efter avslutad utbildning. Yrkesutbildningens år har lagt en viktig grund för att stärka yrkesutbildningarnas kvalitet och attraktivitet och satsningarna har även fortsatt under 2017. Regeringen föreslår att det arbete som bedrivs under parollen Yrkesutbildningens år bör förstärkas och förlängas för att bl.a. kunna omfatta insatser som syftar till att fler yrkesverksamma ska utbilda sig till yrkeslärare.

Lärande som förläggs till arbetsplatser ger elever insikter i arbetslivets villkor och utgör stimulerande lärmiljöer. Eleverna får en chans att möta kunder och delta i produktionen. Mot den bakgrunden har Statens skolverk arbetat för att stärka skolors förmåga att utveckla kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet (APL). Regeringen föreslår att det arbete som syftar till att utbilda handledare och stödja utvecklingen av kvalitet inom APL, både riktat till huvudmän

och branschorganisationer, ska förlängas och utvecklas.

9.6.3 Försöksverksamhet med yrkesprov

Det råder i dag stor brist på kompetent arbetskraft i flera branscher. Samtidigt finns i Sverige stora grupper av personer som har yrkeskunskaper sedan tidigare, eller som genom utbildning i gymnasieskolan eller inom vuxenutbildningen tillgodogjort sig kunskaper och färdigheter inom ett yrkesområde.

Regeringen vill underlätta arbetsgivares kompetensförsörjning av yrkesutbildad arbetskraft och möjliggöra för personer att korta vägen från utbildning till arbete. En försöksverksamhet med yrkesprov kan bidra till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans, samverka mellan skola och arbetsliv och tydliggöra vad utbildningarna leder till. Regeringen föreslår därför att en försöksverksamhet med yrkesprov bör införas i yrkesutbildningen inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå samt inom gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella yrkesprogram.

9.6.4 Påbyggbara yrkespaket

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att ta fram förslag till nationellt utformade sammanhållna yrkesutbildningar, s.k. yrkespaket, som ska kunna användas inom den kommunala vuxenutbildningen och för gymnasieskolans introduktionsprogram. Yrkespaketen ska utformas tillsammans med branschföreträdare och vara påbyggbara för att utgöra ett första steg mot en gymnasieexamen, vilket kan bidra till ökad genomströmning och etablering på arbetsmarknaden.

9.6.5 Insatser för fler yrkeslärare

En förutsättning för ökad tillgång och ett brett utbud av yrkesutbildning är tillgång på yrkeslärare.

Rekryteringen av yrkeslärare underlättas om branscher och arbetsgivare aktivt arbetar för att hitta lösningar som gör det möjligt för yrkesverksamma att utbilda sig till handledare,

instruktörer och kanske i förlängningen till yrkeslärare. Framtidens yrkeslärare är i dag yrkesverksamma i sin grundprofession. Regeringen bedömer att det är fortsatt viktigt att stimulera olika branscher att i högre utsträckning engagera sig och arbetsgivare i respektive bransch i rekryteringen av yrkeslärare.

Karriär- och yrkesväxling underlättas om individens och arbetsgivarens kostnader för att utbilda sig till yrkeslärare reduceras. Regeringen bedömer därför att den pågående satsningen på behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen bör förlängas och förstärkas.

9.7 Livslångt lärande och stärkt kompetensförsörjning

Att möjliggöra vuxnas lärande skapar förutsättningar för ett livslångt lärande och omställning under hela livet. Genom stora utbildningsinsatser med en utvidgad rätt till kommunal vuxenutbildning (komvux) och med fler utbildningsplatser inom yrkesinriktad vuxenutbildning, yrkeshögskolan, folkhögskolan samt inom universitet och högskola skapas förutsättningar för en stärkt kompetensförsörjning.

9.7.1 Kunskapslyftet

Regeringen genomför ett betydande kunskapslyft för ett livslångt lärande och högre sysselsättning i syfte att ytterligare stärka den svenska modellen. Kunskapslyftet ger människor en chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till eftergymnasial utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter, bilda sig för ökat deltagande i samhällslivet och för personlig utveckling. Kunskapslyftet ger människor möjlighet att utvecklas och stärka sin ställning på arbetsmarknaden samtidigt som förutsättningarna för såväl offentlig sektor som näringsliv att få den kompetens de behöver stärks.

Kunskapslyftet beräknas under 2018 omfatta ca 78 000 statligt finansierade utbildningsplatser inom regionalt yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux), yrkeshögskolan, folkhögskolan samt inom universitet och

högskolor (se utg.omr. 17). Inklusiva tidigare års satsningar föreslås kunskapslyftet byggas ut och beräknas omfatta omkring 93 000 utbildningsplatser 2021. Kunskapslyftet innehåller den första större utbyggnaden med permanenta utbildningsplatser på universitet och högskolor på över tio år. Utbyggnaden av yrkeshögskolan innebär den största satsningen på utbildningsplatser sedan yrkeshögskolans införande. Som en viktig del av kunskapslyftet införde regeringen från och med den 1 januari 2017 en rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux. Satsningen på ett nytt rekryterande studiestartsstöd är också en viktig del i regeringens fortsatta satsning på kunskapslyftet (se utg.omr. 15).

Tabell 9.1 Beräknat antal utbildningsplatser

Antal	2018	2019	2020	2021
Regionalt yrkesvux	31 500	34 000	34 000	34 000
Yrkesförarutbildning	1 000	1 000	1 000	1 000
Lärlingsutbildning för vuxna	3 150	3 150	3 150	3 150
Yrkeshögskolan	7 100	11 000	15 700	18 800
Folkhögskolan – allmän och särskild kurs	8 000	8 000	8 000	8 000
Folkhögskolan – utbildningskontrakt och kurser för långtidsarbetslösa	4 000	4 000	3 000	3 000
Universitet och högskola	20 030	22 516	23 923	25 235
Utbildningsplatser för tidsbegränsat anställda inom äldreomsorg och hälso- och sjukvård	4 000	4 000	1 000	
Totalt antal platser	78 780	87 666	89 773	93 185

9.7.2 Ökad samverkan för fler i utbildning

En utbyggnad av vuxenutbildningen skapar möjligheter för fler utan arbete att genom utbildning komma in på arbetsmarknaden. Många arbetslösa saknar i dag en gymnasieutbildning och behöver ökade möjligheter till sådan utbildning. För att detta ska komma till stånd krävs att flera faktorer samverkar. Arbetsförmedlingen ska bidra genom att motivera och matcha arbetslösa personer till utbildning så att dessa i högre grad går över till utbildning. Regeringens styrning av Arbetsförmedlingen innebär ett tydligare fokus på resultat i detta avseende (se utg.omr. 14). Kommunerna behöver tillhandahålla utbildningar med flexibla kursstarter som svarar

mot behovet på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen och kommunerna bör verka tillsammans för att individen ska få ta del av en sammanhängande kedja av insatser som leder till en etablering på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen bör också i högre utsträckning arbeta för att personer som behöver utbildning för att kunna matcha arbetsmarknaden söker sig till det reguljära utbildningsväsendet.

9.7.3 En utbyggd och regionaliserad yrkesutbildning för vuxna

Den kommunala vuxenutbildningen ska anpassas till individens behov och förutsättningar samt mål med studierna. Den behöver därför vara flexibel i tid, rum och genomförande. I utbildningen ska hänsyn tas till elevers olika behov. En strävan ska vara att uppväga skillnader i förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Behovet av arbetskraft med gymnasial yrkeskompetens är stort. För att yrkesinriktad vuxenutbildning, som traditionellt organiserats av enskilda kommuner, ska kunna omfatta ett brett utbud av utbildningar som motsvarar de behov som finns i olika regioner, ska utbildningarna både planeras och genomföras på regional nivå, av flera kommuner i samverkan och i samråd med bl.a. Arbetsförmedlingen och aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Regeringen har därför utvecklat formerna för en regionaliserad yrkesutbildning för vuxna, regionalt yrkesvux. Regeringen vill nu ytterligare öka satsningarna på ett stadigvarande kunskapslyft med fler permanenta utbildningsplatser inom regionalt yrkesvux.

Utöver satsningen på fler utbildningsplatser föreslår regeringen även att resurser avsätts i syfte att stärka kvaliteten i utbildningarna och att ge bättre förutsättningar för att bredda utbudet av utbildningar.

Satsningen på regionalt yrkesvux syftar till att motverka brist på yrkesutbildad arbetskraft, ge människor möjlighet att omskola sig till ett nytt yrke och nå de grupper som saknar gymnasieutbildning eller har en gymnasial yrkesutbildning som behöver kompletteras. En utbyggnad av vuxenutbildningen skapar möjligheter för fler utan arbete att genom utbildning komma in på arbetsmarknaden.

Regeringen avser vidare att även fortsättningsvis reservera delar av satsningen på regionalt yrkesvux för elever inom svenska för invandrare (sfi) och svenska som andraspråk inom komvux och särskild utbildning för vuxna (särsvux) på grundläggande nivå.

Regeringen har under våren 2017 fört en dialog med Region Gotland om insatser för en långsiktigt positiv regional utveckling på Gotland. Regeringen föreslår därför att medel riktas till statsbidrag för regionalt yrkesvux på Gotland för 2018. Statsbidraget bör även lämnas för 2019 och 2020. Regeringen föreslår också att medel tillförs Uppsala universitet för en förstärkning av Campus Gotland. Se avsnitt 10.2.4.

9.7.4 Fler nyanlända ska studera

Regeringen bedömer att det är för få vuxna nyanlända som deltar i reguljär utbildning. Förutsättningarna för nyanlända att påbörja och fullfölja studier behöver därför förbättras. Regeringen har därför gett Skolverket i uppdrag att se över om innehållet i kursplanerna och kursutbudet inom komvux på grundläggande nivå motsvarar de behov och förutsättningar som finns hos främst nyanlända med kort utbildning. Uppdraget ska redovisas i februari 2018 (U2017/02921/GV). Regeringen har dessutom infört en utbildningsplikt för deltagare i Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag i syfte att fler nyanlända ska ta del av utbildning inom bl.a. komvux och folkbildningen (se vidare utg.omr. 13).

Regeringen föreslår en satsning som möjliggör för kommunerna att möta utbildningsbehovet bland fler nyanlända, bl.a. från etableringsuppdraget, i komvux. Det kan handla om intensivare sfi-undervisning och olika stödinsatser. Med anledning av införandet av en utbildningsplikt bör kommunerna tillskjutas medel för att bättre kunna möta detta utbildningsbehov. Regeringen avser därför att 2018 höja schablonersättningen till kommunerna (se vidare utg. omr. 13). Regeringen avser återkomma i frågan om vidare reglering.

Nationellt centrum för svenska som andraspråk

Nationellt centrum för svenska som andraspråk vid Stockholms universitet är i dag det enda nationella kompetens- och resurscentrumet i landet för skolutveckling och pedagogisk utveckling när det gäller andraspråksutveckling och lärande på andraspråket svenska. I syfte att stärka centrets stödjande arbete till kommuner och skolor rörande nyanlända föreslår regeringen att 5 miljoner kronor avsätts för 2018 för Nationellt centrum för svenska som andraspråk. Motsvarande belopp beräknas avsättas för centrumet fr.o.m. 2019.

Skolverkets stöd till vuxenutbildningen för nyanlända

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att genomföra systematiska insatser i syfte att stärka huvudmännens förmåga att på kort och lång sikt erbjuda nyanlända barn och elever en utbildning av hög och likvärdig kvalitet (U2017/00300/S). Regeringen föreslår att detta uppdrag utvidgas till att även omfatta vuxenutbildningen.

9.7.5 Lärcentrum med regional förankring

Individens möjligheter till utveckling liksom efterfrågan hos den lokala och regionala arbetsmarknaden förutsätter att individen har nära tillgång till utbildning. Regeringen föreslår därför en satsning för att möjliggöra en utbyggnad av lärcentrum som tillhandahåller lokaler och stöd för lärande nära hemorten. Lärcentrumet behöver vara tillgängligt för olika utbildningsnivåer och utbildningsanordnare från komvux till yrkeshögskola, universitet och högskola.

9.7.6 Effektiv validering för individens framtid

Utbildning för vuxna förutsätter i många fall att individen erbjuds validering av sitt tidigare lärande så att utbildningen kan utformas efter de behov och förutsättningar som individen har. En väl fungerande validering inom såväl utbildnings- som arbetsmarknadsområdet är viktig för att

underlätta inträde, omställning och rörlighet på arbetsmarknaden.

För att utveckla ett system för validering tillsatte regeringen i november 2015 en nationell delegation, Valideringsdelegationen 2015–2019, med uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom validering på den nationella och regionala nivån.

Tillväxtverket har i sina riktlinjer för regionalt kompetensförsörjningsarbete föreslagit att aktörer med regionalt utvecklingsansvar ska stödja och driva på insatser för en effektiv samverkan kring validering på regional nivå (se utg. omr. 19).

9.7.7 En stärkt yrkeshögskola

Arbetslivets behov av arbetskraft med kvalificerad yrkeskompetens är fortsatt stora på såväl nationell som regional nivå. Kompetensbrist och matchningsproblem utgör hinder för företag att kunna växa och skapa fler arbetstillfällen. Inom ramen för regeringens satsning på ett utvidgat kunskapslyft föreslår regeringen en kraftig utbyggnad av yrkeshögskolan. Fullt utbyggd 2022 kommer yrkeshögskolan att ha byggts ut med ca 14 000 platser utöver vad som tidigare beslutats.

Eftersom de kvalifikationer som efterfrågas på arbetsmarknaden förändras över tid är det viktigt att individer under sitt arbetsliv kan bygga på sin utbildning för att matcha kraven, t.ex. i en omställningssituation. Möjligheten för utbildningsanordnare att erbjuda enstaka kurser om det finns tomma platser på en utbildning inom yrkeshögskolan infördes våren 2017.

Från och med 2017 kan Myndigheten för yrkeshögskolan besluta om att en yrkeshögskoleutbildning får stöd för fler utbildningsomgångar än tidigare. Denna nya inriktning betyder att utbildningsanordnare kan arbeta mer långsiktigt med kvaliteten och våga satsa på investeringstunga utbildningar. Det är av vikt inte minst för industrin, och förändringen går även väl i linje med prioriteringarna i regeringens strategi Smart industri.

9.8 Universitet och högskolor utvecklar det hållbara samhällsbygget

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation och ett av världens främsta forskningsländer. Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Därför investerar regeringen i att bygga ett modernt kunskapssamhälle med högklassig forskning och utbildning i hela landet. Den högre utbildningen ska möjliggöra ett livslångt lärande oavsett var du bor i landet och bidra till en hållbar utveckling, näringslivets konkurrenskraft och jämlikhet. För regeringen är det viktigt att det finns goda möjligheter att återvända till högskolan eller påbörja en högskoleutbildning senare i livet för att skaffa ny kompetens, fördjupa tidigare kunskap eller specialisera sig. Det ska gå att studera i olika takt och såväl på campusutbildningar som genom nätburen utbildning. Universitet och högskolor har en viktig uppgift att utbilda både för dagens och för morgondagens arbetsmarknad. Lärosätena har därför ett stort ansvar att se till att utbildningarna vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt att de förnyas, är långsiktigt hållbara och arbetsmarknadsanknutna.

9.8.1 Stärkt kvalitet

Kvalitetssatsning på lärarutbildning och humaniora/samhällsvetenskap

All högskoleutbildning ska hålla hög kvalitet. År 2015 inleddes en kvalitetssatsning om 250 miljoner kronor på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap. För att ge förutsättningar för en fortsatt hög kvalitet inom de aktuella utbildningarna bör satsningen vara långvarig. Medel bör därför avsättas för detta ändamål även fortsättningsvis, se avsnitt 10.2.

Universitetens och högskolornas styrning behöver utvecklas för att ge dem goda förutsättningar att kunna bedriva en långsiktig verksamhet. I april 2017 tillsatte därför regeringen en utredning för att göra en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning, inklusive resurstilldelning (Styr- och resursutredningen).

Ett nytt system kan påverka tilldelningen av resurser tidigast i budgetpropositionen för 2020.

Ett sammanhållet system för kvalitetssäkring

Staten investerar varje år drygt 69 miljarder kronor i högskoleutbildning och forskning och denna omfattande verksamhet måste fungera väl. För att bidra till en väl fungerande kvalitetssäkring har regeringen beslutat att Universitetskanslersämbetet ska ansvara för ett sammanhållet system för kvalitetssäkring som omfattar högskolans hela verksamhet, dvs. även forskning och inte bara högre utbildning såsom i dag. Beslutet är i enlighet med vad som angavs i den forskningspolitiska propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50). Ytterligare resurser krävs för att uppdraget ska kunna genomföras. Regeringen föreslår att myndigheten tillförs 5 miljoner kronor för 2018 för de ökade kostnaderna. För 2019 och framåt beräknas 10 miljoner kronor tillföras för ändamålet.

Tillträde till högskoleutbildning

Tillträdesutredningen (U 2016:01) lämnade den 15 mars 2017 betänkandet Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning (SOU 2017:20). Där lämnas förslag till nya bestämmelser med syftet att göra tillträdessystemet öppnare och enklare. Regeringen anser att frågor som rör tillträde till högskolan är angelägna och för närvarande bereds förslagen inom Regeringskansliet.

9.8.2 Kompetensförsörjning för ett hållbart samhällsbygge

Åtgärds paket för fler vägar till läraryrket

Nyckeln till att förbättra kunskapsresultaten i den svenska skolan är behöriga och kompetenta lärare. Med hänsyn till den stora bristen på lärare och förskollärare genomför regeringen en rad omfattande insatser. Sedan 2015, 2016 och 2017 pågår en utbyggnad om 10 400 utbildningsplatser inom förskolläraryrket och lärarutbildningarna,

en ökning på nära 33 procent jämfört med 2014. Eftersom det beräknas saknas nästan 50 000 lärare 2019 är det viktigt för regeringen att fortsätta med insatser som leder till fler lärare och förskollärare.

Att i större utsträckning attrahera personer till läraryrket och förskolläraryrket kräver flexibla utbildningsvägar där den sökandes reella kompetens som erhållits genom tidigare studier och arbete tas tillvara. Universitet och högskolor har ett tydligt ansvar för att bedömningen av de sökandes kvalifikationer håller hög kvalitet i syfte att säkra goda möjligheter för sökande med relevant utbildning och kompetens. Vägar som kan bli aktuella är t.ex. att överväga fler kompletterande utbildningar mot läraryrket eller förskolläraryrket, att erbjuda en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) i modulform, och det är viktigt att lärosätena arbetar med gemensamma former för en kvalitativ bedömning av de sökandes kvalifikationer och kompetenser. Regeringen föreslår att totalt 8 miljoner kronor respektive 4 miljoner kronor avsätts 2018 för projekt som skapar fler vägar in i läraryrket och förskolläraryrket och beräknar 12 miljoner kronor respektive 6 miljoner kronor under 2019 och 12 miljoner kronor 2020 för insatsen. För 2021 beräknas satsningen uppgå till 8 miljoner kronor (se anslag 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*).

I dag har 28 lärosätena examenstillstånd för någon eller några läraryrket eller förskolläraryrket. Utbildningarna erbjuds i olika studietakt och studieform inom ramen för olika utbildningsinsatser för lärare och blivande lärare, t.ex. Läraryrket samt Vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen (VAL) och Utländska lärares och förskollärares vidareutbildning (ULV). För att underlätta valet av utbildning för den som vill bli lärare eller förskollärare avser regeringen att ge Statens skolverk och Universitets- och högskolerådet ett särskilt informationsuppdrag för att tydliggöra vägarna in i yrket. Regeringen föreslår därför att de båda myndigheterna tillförs 8 miljoner kronor för verksamheten 2018 och beräknar motsvarande belopp fr.o.m. 2019.

I syfte att bl.a. öka rekryteringen av lärare pågår sedan tidigare insatser för att få fler behöriga lärare, t.ex. VAL och en försöksverksamhet med särskild KPU vid några lärosäten, bl.a. i samarbete med organisationen Teach for Sweden. Regeringen avser att omprioritera totalt upp till 90 miljoner kronor ytterligare 2018 för

bl.a. VAL och särskild KPU. Motsvarande belopp avses omprioriteras för 2019. Se vidare under avsnitt 10. 2.64.

Kulturskolekliv

För att förbättra förutsättningarna för att rekrytera lärare till kulturskolan föreslår regeringen en permanent satsning på ett kulturskolekliv motsvarande 25 miljoner kronor för 2018, och beräknar 40 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2019. Satsningen innebär bl.a. bättre information om befintliga utbildningsvägar, fler utbildningsplatser, fortbildningsinsatser och utvecklingsmedel till vissa lärosäten för att ta fram utbildningar med relevans för kulturskolan.

Utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar

Utbildning hela landet

Tillgången på relevant utbildning är en förutsättning för en hållbar tillväxt och för enskilda individers utveckling. För att fler behöriga sökande ska kunna beredas plats för att genomgå högskoleutbildning föreslår regeringen en utökning av resurserna till högskoleutbildning i hela landet. Regeringen föreslår att drygt 260 miljoner kronor avsätts för 2018 och beräknar samma summa fr.o.m. 2019 och framåt, vilket motsvarar drygt 3 200 utbildningsplatser.

Ingenjörsutbildningar

Bristen på ingenjörer begränsar Sveriges framtida tillväxt och attraktivitet. Det finns ett stort behov av ingenjörer, t.ex. med miljö- och klimatkompetens. Regeringen föreslår därför att 20 miljoner kronor avsätts 2018 för att bygga ut ingenjörsutbildningar. Fullt utbyggd 2023 motsvarar satsningen 160 miljoner kronor, exklusive studiemedel, vilket motsvarar ca 1 600 utbildningsplatser.

Utbildningar inom samhällsbyggnadssektorn

För att möjliggöra hållbar utveckling inklusive hållbar tillväxt över hela landet och för att säkerställa att samhällsbygget inte hålls tillbaka krävs ökad tillgång på utbildningar inom bl.a. samhällsplanering, lantmäteriområdet och byggteknik. Därför föreslår regeringen en satsning på utbildningsplatser särskilt inriktade mot samhällsbygge. För 2018 föreslås ca 14 miljoner kronor avsättas för utbyggnaden. Fullt utbyggd 2023 beräknas satsningen uppgå till ca 112 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 1 150 utbildningsplatser.

Hälso- och sjukvårdsutbildningar

Alla ska erbjudas behovsanpassad och effektiv vård av god kvalitet som är jämlik, jämställd och tillgänglig. Tillgången till välutbildad personal, däribland läkare, är väsentlig för utvecklingen mot detta mål. Därför bör läkarutbildningarna byggas ut. Regeringen föreslår att ca 9 miljoner kronor avsätts för ändamålet 2018, vilket motsvarar ca 40 helårsstudenter. Fullt utbyggd 2023 beräknas satsningen omfatta 96 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 440 utbildningsplatser, exklusive studiemedel.

Eftersom det råder brist på utbildad personal inom vissa yrkeskategorier inom hälso- och sjukvården, pågår sedan 2015 en utbyggnad av utbildningarna till sjuksköterska, barnmorska och specialistsjuksköterska. Regeringen har även gett en särskild utredare i uppdrag att se över specialistsjuksköterskeutbildningen i syfte att den framtida utbildningen ska möta hälso- och sjukvårdens förändrade behov, samt att se över frågor som rör vissa andra relaterade utbildningar (dir. 2017:86).

Försvarsutbildningar

För att i högre grad kunna möta kompetensbehovet inom totalförsvaret bör Försvarshögskolans civila utbildningar byggas ut. Regeringen föreslår att 5 miljoner kronor avsätts för 2018 och beräknar att satsningen uppgår till totalt 10 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Fullt utbyggd 2019 motsvarar satsningen ca 200 utbildningsplatser.

Teologiska utbildningar

Behovet av teologiskt utbildade med inriktning mot den ortodoxa kyrkan har ökat de senaste åren, vilket har påtalats av riksdagens utbildningsutskott. Därför föreslås resurserna till Teologiska högskolan i Stockholm öka med knappt 2 miljoner kronor 2018. Fullt utbyggd 2020 beräknas satsningen uppgå till drygt 5 miljoner kronor per år, vilket motsvarar ca 100 utbildningsplatser.

Tabell 9.2 Föreslagen utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar

Helårsstudenter

	2018	2019	2020	Fullt utbyggt
Utbildning hela landet	3 220	3 220	3 220	3 220
Ingenjörstudier	200	600	1 000	1 600
Samhällsbyggnadsutbildningar	148	443	738	1 145
Sommarkurser	500	1 000	1 000	1 000
Läkarutbildningen	40	120	200	440
Försvarsutbildningar	100	200	200	200
Teologisk utbildning	33	67	100	100
Tolkutbildning	49	81	110	110
Totalt	4 290	5 731	6 568	7 815

Tabell 9.3 Föreslagen utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Utbildning hela landet	261 567	261 567	261 567
Ingenjörstudier	20 045	60 133	100 221
Samhällsbyggnadsutbildningar	13 784	41 360	68 936
Sommarkurser	38 000	75 000	75 000
Läkarutbildningar	8 655	26 171	43 687
Försvarsutbildningar	5 000	10 000	10 000
Teologisk utbildning	1 800	3 600	5 300
Tolkutbildning	4 200	7 200	9 600
Totalt	353 051	485 031	574 311

Tabell 9.4 Föreslagen utbyggnad – fullt utbyggt

Tusental kronor

	Fullt utbyggt
Utbildning hela landet	261 567
Ingenjörstudier	160 345
Samhällsbyggnadsutbildningar	111 935
Sommarkurser	75 000
Läkarutbildningar	96 342
Försvarshögskolan	10 000
Teologisk utbildning	5 300
Tolkutbildning	9 600
Totalt	730 089

Fler relevanta sommarkurser

Sommarkurser är en viktig komponent i lärosätens utbildningsutbud. Ett större utbud av relevanta sommarkurser ger studenter möjlighet att bedriva effektivare studier, t.ex. inom ramen för den kompletterande pedagogiska utbildningen för att bli ämneslärare. Regeringen avser att lämna ett särskilt uppdrag i frågan och föreslår en satsning om 38 miljoner kronor 2018 för att utöka antalet relevanta sommarkurser vid elva lärosäten. Därefter beräknas 75 miljoner kronor tillföras för ändamålet och då kan också fler lärosäten bli aktuella för uppdraget.

9.8.3 Språksatsningar

Ökade medel till tolkutbildning

Det råder brist på tolkar i offentlig sektor vilket i längden kan leda till bl.a. bristande rättssäkerhet eller patientsäkerhet. Stockholms universitet föreslås därför tillföras 4,2 miljoner kronor under 2018 för tolk- och tolkläro-utbildning. För 2019 beräknas 7,2 miljoner kronor och för 2020 och framåt beräknas 9,6 miljoner kronor tillföras årligen.

Ökade medel till svenska som andraspråk

Med ett ökat antal nyanlända har efterfrågan på svenska som andraspråk ökat. För att utöka kapaciteten för Nationellt center för svenska som andraspråk, så att centret kan åta sig fler uppdrag från skolhuvudmän och från Statens skolverk, föreslås centret förstärkas med 5 miljoner kronor 2018. Motsvarande belopp beräknas tillföras fr.o.m. 2019. Se även avsnitt 10.2.65.

9.9 Forskning för att möta samhällets utmaningar

Sverige och världen står inför flera stora samhällsutmaningar som måste mötas och hanteras för att vi ska kunna utveckla ett modernt välfärdssamhälle. Regeringens ambition är att stärka den fria forskningen samtidigt som forskningspolitiken kopplas till relevanta samhällsutmaningar.

Regeringen presenterade i november 2016 propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft där bedömningar av forskningspolitikens inriktningar beskrevs för perioden 2017–2020 med successiva anslagsökningar fram t.o.m. 2020 på totalt 2,8 miljarder kronor, se tabell 9.5. I enlighet med propositionen föreslår regeringen i denna proposition att de statliga anslagen för forskning ökas med 1,1 miljarder kronor 2018.

När det gäller satsningar till Verket för innovationssystem (Vinnova) och RISE, se utgiftsområde 24 avsnitt 3.7 Politikens inriktning. Satsningar till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), se utgiftsområde 20 avsnitt 4 Miljöforskning och avsnitt 4.5 Politikens inriktning. Satsningar till Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), se utgiftsområde 9 avsnitt 8.5 Politikens inriktning. Forskning och innovation på energiområdet beskrivs under utgiftsområde 21 avsnitt 2.6.4.

Tabell 9.5 Föreslagna och beräknade anslagsökningar för de statliga anslagen för forskning

<i>mnkr</i>	2017	2018	2019	2020
Universitet och högskolor	15	520	780	1 300
<i>varav</i>				
Förstärkning av basanslagen	0	500	750	1 300
Finansiering till basanslagen				-30
Starkare vetenskaplig grund i skolan	15	20	30	30
Vetenskapsrådet	45	220	280	275
<i>varav</i>				
Biobanker och register	0	30	40	50
Klinisk forskning	25	30	35	40
Antibiotikaresistens	0	20	25	25
Migration/integration	10	20	30	30
Hum/Sam	0	40	40	60
Jämlika villkor	0	10	10	20
Datadriven forskning	0	20	40	40
Nyttjande av forskningsinfrastrukturer	0	30	40	40
Forskarskolor	10	20	20	90
Finansiering till basanslag	0	0	0	-120
Vinnova*	265	320	430	575
<i>varav</i>				
Samhällsutmaningar	155	200	275	400
Test och demo	0	75	100	100
Verifiering	0	20	30	30
Standardisering	5	10	10	10
Biologiska läkemedel	90	0	0	0
Tillgänglighetsdesign	15	15	15	35
Formas*	25	210	325	350
<i>varav</i>				
Klimatforskning	25	75	130	130
Analysfunktion	0	15	15	15
Hållbart samhällsbyggande	0	70	105	105
Samhällsutmaningar	0	50	75	100
Forte*	40	95	145	175
<i>varav</i>				
Välfärdens kvalitet	10	15	15	15
Välfärdsforskning	0	40	70	100
Arbetslivsforskning ¹	30	40	60	60
Rymdstyrelsen/rymdforskning	0	25	40	40
RISE	0	100	100	100
Totalt	390	1 490	2 100	2 815

*Myndigheter under andra utgiftsområden.

¹Se vidare utg. omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv avsnitt 4.7 Budgetförslag, anslag 2:6 Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö.

9.9.1 Starka och ansvarsfulla lärosäten

Det är viktigt att universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå

ökar för att ge dem bättre möjligheter att ta ansvar för utvecklingen av den svenska forskningen. Regeringen beräknade därför i budgetpropositionen för 2017 att universitets och högskolors anslag för forskning och utbildning på forskarnivå ska öka med sammanlagt 1 300 miljoner kronor 2018–2020.

I den forskningspolitiska propositionen 2016 angav regeringen principer för fördelning av de ökade anslagen. Alla statliga universitet och högskolor samt Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping får anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som omfattar minst 12 000 kronor per helårsstudent. Genom höjningen skapas goda förutsättningar för att bedriva forskning vid alla lärosäten och därmed stärka forskningsanknytningen i samtliga utbildningar på grundnivå och avancerad nivå.

Vidare aviserade regeringen i den forskningspolitiska propositionen 2016 att merparten av nya anslag till forskning och utbildning på forskarnivå ska fördelas utifrån dels de nuvarande två kvalitetsindikatorerna, citeringar och publiceringar (s.k. bibliometri) respektive externa medel, dels samverkan med det omgivande samhället.

Styr- och resursutredningen har bl.a. i uppdrag att föreslå på vilket sätt anslag för utbildning och forskning bör tilldelas så att lärosätena får förutsättningar att bedriva långsiktig verksamhet, kan nå målen för utbildning och forskning samt uppnå högsta möjliga kvalitet. Utredningen ska också bedöma om användningsområdena i dag för direkta forskningsanslag respektive externa forskningsmedel är ändamålsenliga, och föreslå hur samverkan med det omgivande samhället kan premieras ekonomiskt.

I avvaktan på utredningens förslag avser regeringen att använda Vinnovas bedömningar av samverkan med det omgivande samhället som grund för tilldelning av en del av de ökade resurserna. Vinnova fick 2013 i uppdrag av regeringen att årligen fördela medel till universitet och högskolor utifrån kvalitet och prestation i samverkan med det omgivande samhället. Resurstilldelning utifrån samverkan kommer därför att 2018 göras utifrån den bedömning som Vinnova har gjort av lärosätenas strategier för samverkan. Fördelningen gäller endast de lärosäten som ingår i den kvalitetsbaserade resurstilldelningen.

I den forskningspolitiska propositionen 2016 angav regeringen att den avsåg att ge Vinnova ett uppdrag under 2017 att utvärdera lärosätenas samverkan. I avvaktan på ett nytt resurstilldelningssystem skulle utfallet av uppdraget kunna ha utgjort ett förnyat underlag för fördelning av en del av de ökade resurserna. I direktiven till styr- och resursutredningen ingår som tidigare nämnts bl.a. att utredaren ska föreslå hur samverkan ska premieras ekonomiskt. Vidare föreslår regeringen den fördelning av anslag som framgår av nedanstående tabeller, inklusive fördelning utifrån samverkan. Regeringen anser därmed att det inte är ändamålsenligt att ge Vinnova ett sådant uppdrag.

I 2017 års budgetproposition gjordes ingen omfördelning av befintliga anslag för forskning och utbildning på forskarnivå baserad på citeringar och publiceringar (s.k. bibliometri) och externa medel. Mot bakgrund av de principer som regeringen har infört för att stärka forskningsanknytningen i samtliga utbildningar och ge goda förutsättningar för att bedriva forskning vid alla lärosäten, kommer det inte att ske en omfördelning av befintliga anslag 2018.

Regeringen gjorde också bedömningen att det är angeläget att forskningen stärks och utvecklas även vid statliga högskolor som inte omfattas av fördelningsmodellen som infördes 2009 och att de därmed bör tillföras ökade resurser. Dessa är Försvarshögskolan samt de konstnärliga högskolorna, exklusive Stockholms konstnärliga högskola som tilldelades utökade forskningsresurser redan i 2012 års forskningspolitiska proposition Forskning och innovation (prop. 2012/13:30).

Regeringen gjorde i budgetpropositionen för 2017 även bedömningen att Malmö högskola bör bli ett universitet och att högskolans resurser till forskning och utbildning på forskarnivå därför bör öka med 90 miljoner kronor 2018. Regeringen har därefter föreskrivit att Malmö högskola ska benämnas universitet från och med den 1 januari 2018.

Fördelningen av ökade anslag till forskning och utbildning på forskarnivå enligt de principer som beskrivits ovan framgår av tabell 9.6. Se vidare under avsnitt 10.2 och respektive lärosätes anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. För att skapa goda planeringsförutsättningar anger tabell 9.7 preliminär fördelning av de ökade anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå 2019 respektive 2020. De ökade

anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå 2020 inkluderar förstärkning av de strategiska forskningsområdena inom satsningen på it och mobil kommunikation i enlighet med vad som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016. Se vidare under avsnitt 10.2.14 och 10.2.18.

I den forskningspolitiska propositionen 2016 angav regeringen att det även för de mindre, enskilda utbildningsanordnarna är väsentligt att utbildningen är forskningsanknuten. Regeringen angav därför att ambitionen var att de skulle tilldelas resurser för forskning och utbildning på forskarnivå motsvarande 8 000 kronor per helårsstudent. Ett fåtal enskilda utbildningsanordnare når redan denna nivå och berörs därför inte av denna fördelning. Fördelningen av bidrag till forskning och utbildning på forskarnivå framgår under anslag 2.63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet*.

Tabell 9.6 Ökning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå 2018

Fördelning av ökade resurser till anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå 2018 enligt de principer som angavs i den forskningspolitiska propositionen 2016 (belopp i tkr). Observera att beloppen i tabellen är avrundade till närmaste tusental varpå summering av angivna belopp kan ge avvikande resultat.

	Särskilda förstärkningar	Ersättning för att nå upp till 12 tkr/HST	Fördelning utifrån bibliometri	Fördelning utifrån externa medel	Fördelning utifrån samverkan ¹
Uppsala universitet			14 873	12 656	1 671
Lunds universitet			13 500	15 681	5 012
Göteborgs universitet			10 518	10 042	5 012
Stockholms universitet			11 172	7 929	1 671
Umeå universitet			6 527	6 200	3 341
Linköpings universitet			6 617	5 290	5 012
Karolinska institutet			8 947	13 088	3 341
Kungl. Tekniska högskolan			6 539	7 137	5 012
Chalmers tekniska högskola			3 977	6 186	5 012
Luleå tekniska universitet			1 525	2 669	5 012
Sveriges lantbruksuniversitet			6 129	5 764	5 012
Karlstads universitet			1 121	784	5 012
Linnéuniversitetet			1 579	1 089	3 341
Örebro universitet			1 883	1 036	3 341
Mittuniversitetet			874	869	3 341
Malmö universitet	90 000		1 162	855	3 341
Blekinge tekniska högskola			326	246	1 671
Stiftelsen Högskolan i Jönköping			920	862	5 012
Mälardalens högskola			654	1 008	5 012
Gymnastik- och idrottshögskolan			89	70	1 671
Högskolan i Borås			397	472	5 012
Högskolan Dalarna		9 629	313	270	3 341
Högskolan i Gävle			365	203	3 341
Högskolan i Halmstad			337	423	3 341
Högskolan Kristianstad		6 558	260	107	1 671
Högskolan i Skövde			192	353	1 671
Högskolan Väst		8 439	226	321	5 012
Södertörns högskola		21 891	881	293	1 671
Konstfack	10 000				
Kungl. Konsthögskolan	5 000				
Kungl. Musikhögskolan	10 000				
Stockholm konstnärliga högskola					
Försvarshögskolan	10 000				
Summa	125 000	46 516	101 904	101 904	101 904

¹ Högskolan i Skövde och Gymnastik- och idrottshögskolan deltog inte i Vinnovas bedömning och har därför tilldelats lägsta betyg för att inte hamna utanför resurstilldelningen.

Tabell 9.7 Planeringsförutsättningar – preliminär fördelning av ökade anslag till forskning och utbildning på forskarnivå

Preliminär fördelning av ökade resurser till anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå (belopp i tkr). Fördelningsgrunderna är kvalitetsindikatorerna bibliometri och externa medel samt samverkan. Observera att utfallet kan komma att ändras beroende på kvalitetsindikatorernas utveckling, då dessa uppdateras årligen.

	2019	2020
Uppsala universitet	23 878	38 205
Lunds universitet	27 961	44 738
Göteborgs universitet	20 912	33 458
Stockholms universitet	16 986	27 178
Umeå universitet	13 140	21 024
Linköpings universitet	13 836	22 137
Linköpings universitet (SFO:IT och mobil kommunikation)		72 000
Karolinska institutet	20 752	33 203
Kungl. Tekniska högskolan	15 282	24 452
Kungl. Tekniska högskolan (SFO:IT och mobil kommunikation)		78 000
Chalmers tekniska högskola	12 409	19 855
Luleå tekniska universitet	7 528	12 046
Sveriges lantbruksuniversitet	13 824	22 118
Karlstads universitet	5 657	9 051
Linnéuniversitetet	4 914	7 862
Örebro universitet	5 119	8 191
Mittuniversitetet	4 157	6 652
Malmö universitet	4 381	7 010
Blekinge tekniska högskola	1 834	2 934
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	5 556	8 890
Mälardalens högskola	5 458	8 732
Gymnastik- och idrottshögskolan	1 496	2 394
Högskolan i Borås	4 809	7 694
Högskolan Dalarna	3 209	5 135
Högskolan i Gävle	3 197	5 115
Högskolan i Halmstad	3 354	5 366
Högskolan Kristianstad	1 666	2 666
Högskolan i Skövde	1 812	2 899
Högskolan Väst	4 546	7 273
Södertörns högskola	2 326	3 722
Summa	250 000	550 000

Notera att ovan angivna belopp, exklusive förstärkningen av de strategiska forskningsområdena, inte är angivna i härledningstabellerna och i anslagstexterna.

9.9.2 Strategiska satsningar för att möta samhällsutmaningar

Sverige behöver göra strategiska satsningar på forskningsområden för att möta de utmaningar som samhället står inför. Prioriterade globala samhällsutmaningar är klimat och miljö (se utgiftsområde 20), hälsa och livsvetenskap samt en ökad digitalisering. Nationellt står Sverige även inför flera stora utmaningar som att skapa ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle, att förbättra kunskapsresultaten i den svenska skolan och övriga utbildningssystem samt att utveckla välfärd och hållbart arbetsliv utifrån den demografiska utvecklingen (se utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och socialomsorg).

Hälsoutmaningen

Sverige har en väl utvecklad välfärd, men med utmaningar som en åldrande befolkning och ökande antibiotikaresistens behövs insatser för att möta hälsoutmaningen.

Sverige har unika samlingar av biologiskt material i olika biobanker som tillsammans med välutvecklade persondataregister utgör en stor potential för forskning och innovation. Regeringen föreslår därför en satsning på en nationell forskningsinfrastruktur för insamlande och bevarande av biologiskt material från människor i biobanker. Regeringen föreslår vidare en satsning på tvärvetenskaplig och tvärssektoriell registerbaserad forskning, som kan bidra till att den registerbaserade forskningsinfrastrukturen utvecklas och utnyttjas effektivt.

Vidare föreslår regeringen en satsning på klinisk forskning innehållande dels en förstärkning av klinisk behandlingsforskning med fokus på forskning som svarar mot prioriterade kunskapsbehov, dels medel för att utveckla tematiska forsknings- och innovationssamarbeten mellan hälso- och sjukvården, högskolesektorn och näringslivet.

Med anledning av det globala hälsohot som antibiotikaresistenta bakterier utgör föreslår regeringen en satsning på ett tioårigt nationellt forskningsprogram inom området antibiotikaresistens. Programmet bör utgå från ett brett, tvärvetenskapligt och tvärssektoriellt perspektiv och omfatta både grund- och verksamhetsnära forskning.

För ändamålet biobanker och register föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 30 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknar regeringen att anslaget bör öka med 10 miljoner kronor och 2020 med ytterligare 10 miljoner kronor. Därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 50 miljoner kronor för ändamålet biobanker och register.

För ändamålet klinisk forskning föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 5 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknar regeringen en anslagsökning på 5 miljoner kronor och för 2020 ytterligare 5 miljoner kronor. För 2017 satsades 25 miljoner kronor och därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 40 miljoner kronor för ändamålet klinisk forskning.

För ändamålet antibiotikaresistens föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 20 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas ytterligare en ökning på 5 miljoner kronor. Därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 25 miljoner kronor för ändamålet antibiotikaresistens. Se avsnitt 10.3.1 Regeringens överväganden.

Digitaliseringsutmaningen

Världen befinner sig i en digitaliseringsutveckling. Denna utveckling påverkar såväl människor som samhällen och skapar möjligheter samtidigt som den för med sig utmaningar.

För att Sverige ska vara en fortsatt stark forskningsnation bedömer regeringen att det behövs en satsning kring digital infrastruktur för att öka kapaciteten att lagra, analysera och överföra data. Detta kommer att främja både högkvalitativ forskning och bättre utnyttjande av forskningsinfrastrukturer.

För att främja datadriven forskning inom humaniora och samhällsvetenskap finns ett behov av att digitalisera material vid kulturarvsinstitutionernas arkiv, samlingar och bibliotek. Här finns en stor outnyttjad forskningspotential. Genom digitalisering kan materialet tillgängliggöras på nya sätt för forskning och metodutveckling inom samhällsvetenskap, humaniora och även andra forskningsområden.

För att möta digitaliseringsutmaningen föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 20 miljoner

kronor 2018. För 2019 beräknas ytterligare en ökning på 20 miljoner kronor. Därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 40 miljoner kronor för att möta digitaliseringsutmaningen. Se avsnitt 10.3.1 Regeringens överväganden.

Migration och integration

Fler människor än någonsin tidigare sökte asyl i Sverige under 2015. Detta innebär stora utmaningar, men också möjligheter. Den nuvarande situationen understryker på så sätt behovet av forskning om migrationens och integrationens långsiktiga och kortsiktiga orsaker och konsekvenser, inklusive segregation.

För att möta denna utmaning föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 10 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknar regeringen ytterligare en ökning med 10 miljoner kronor. För 2017 satsades 10 miljoner kronor och därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 30 miljoner kronor för ändamålet. Se avsnitt 10.3.1 Regeringens överväganden.

Jämställdhet och jämlika villkor

Jämställdhet och jämlikhet är lika viktigt inom forskning och högskola som inom andra delar av samhället. Regeringen har därför aviserat i den forskningspolitiska propositionen från 2016 (prop. 2016/17:50 avsnitt 7.4.3) att samordna myndighetsinstruktionerna gällande jämställdhet för de största myndigheter som finansierar forskning och innovation, med fokus på jämställd fördelning av forskningsmedel.

För att den forskning och innovation som bedrivs ska hålla hög kvalitet och kunna möta de stora samhällsutmaningarna, behöver även jämställdhets-, köns-, genus-, och jämlikhetsperspektiv integreras i forskningens och innovationens innehåll.

Vetenskapsrådet kommer därför att få i uppdrag att i samråd med Forte, Formas och Vinnova utreda vilka metoder forskningsfinansiärerna bör använda för att främja att ett köns- och genusperspektiv inkluderas i den forskning de finansierar, när så är relevant.

Jämlikhet är en del av lösningen på de utmaningar som samhället står inför, på såväl nationell som global nivå. En viktig uppgift för den

svenska forskningen bör därför vara att möta de stora samhällsutmaningarna med forskning för jämlika villkor.

För att möta denna samhällsutmaning föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 10 miljoner kronor 2018. För 2020 beräknar regeringen ytterligare en ökning på 10 miljoner kronor. Därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 20 miljoner kronor för detta ändamål. Se avsnitt 10.3.1 Regeringens överväganden.

Förstärkning av humaniora och samhällsvetenskap

För att möta samhällsutmaningar och stärka Sveriges konkurrenskraft behövs kunskap inom alla ämnesområden. Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och kunskap bidrar till en ökad förståelse för samhället och dess utmaningar. Den bidrar också med viktig kunskap inom andra ämnesområden och till tvärvetenskaplig forskning. Humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning har historiskt ofta prioriterats lågt bl.a. då dess betydelse för kommersialisering och utveckling av nya varor och tjänster har underskattats. Dessa vetenskapliga områden har inte i samma utsträckning som andra kunnat attrahera externa forskningsmedel.

För att stärka humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 40 miljoner kronor 2018. För 2020 beräknar regeringen ytterligare en ökning på 20 miljoner kronor. Därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 60 miljoner kronor för detta ändamål. Se avsnitt 10.3.1 Regeringens överväganden.

Ökad kvalitet i skolan

Forskarskolor för bättre skola

För att stärka den vetenskapliga grunden i lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna har regeringen gett Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa medel för forskarskolor för anställda vid universitet och högskolor. Syftet är att främja fler forskarutbildade lärare vid ovan nämnda utbildningar och därmed en förstärkning av utbildningarnas kvalitet.

Regeringen föreslår med anledning av detta att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 10 miljoner kronor 2018. Regeringen beräknar att anslaget bör öka med ytterligare 70 miljoner kronor 2020, så att satsningen 2020 tillsammans med tidigare satsningar totalt omfattar 90 miljoner kronor för detta ändamål.

Ökad samverkan och stärkt vetenskaplig grund i lärar- och förskolläraryrkesutbildningar och i skolväsendet

Utbildningen inom skolväsendet ska enligt skollagen (2010:800) vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Hållbar och omfattande samordning mellan utbildning, fortbildning och forskning är därför avgörande för lärar- och förskolläraryrkenas utveckling. Regeringen gav i mars 2017 fyra lärosäten i uppdrag att inleda en försöksverksamhet med syftet att pröva och utveckla modeller för samverkan om praktisk forskning mellan skolhuvudmän och lärosäten med tillstånd att utfärda en lärar- eller förskolläraryrkesexamen. Modellerna ska kunna stärka utvecklingen av skolväsendet och undervisningen, öka kvaliteten på den praktiska forskningen.

Regeringen föreslår därför att anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* anvisas en anslagsökning om 5 miljoner kronor 2018 för uppdraget. För 2019 beräknas ytterligare en höjning med 10 miljoner kronor. Tillsammans med tidigare satsningar beräknas den totala satsningen omfatta 30 miljoner kronor för detta ändamål.

9.9.3 Rymdforskning och rymdverksamhet

Rymdverksamhet är av strategisk betydelse för samhället. Rymdforskning ger oss ny och unik kunskap om livsbetingelserna på jorden och i universum. Forskning baserad på satellitdata om tillståndet på jorden, i haven och i atmosfären är helt avgörande för att förstå och hantera den globala klimat- och miljöutmaningen.

De senaste årens försämrade omvärldssituation har aktualiserat behovet av att även hantera de utrikes-, försvars- och säkerhetspolitiska aspekterna inom rymdverksamheten. Dessa aspekter bör därför i ökad utsträckning beaktas av samtliga aktörer. Likaledes måste den säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa i stort och i Sveriges närområde i synnerhet, tas i beaktande vid samarbeten inom rymdområdet.

Regeringen föreslår därför att Rymdstyrelsens forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 25 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknar regeringen ytterligare en ökning på 15 miljoner kronor. Därmed beräknas den totala satsningen uppgå till 40 miljoner kronor för ändamålet rymdforskning och rymdverksamhet. Se avsnitt 10.3.4 Regeringens överväganden.

9.9.4 Starka gränsöverskridande forsknings- och innovationsmiljöer

Ökat nyttjande av forskningsinfrastrukturer

För att stärka tillväxt och möta globala samhällsutmaningar är det viktigt att forskningsinfrastruktur nyttjas av många olika aktörer i olika konstellationer och attraherar nya aktörer i systemet. Den forskningsinfrastruktur som byggs upp i Sverige ska nyttjas på ett tillväxtfrämjande och effektivt sätt som gynnar alla parter som samverkar.

Befintlig forskningsinfrastruktur, t.ex. Nationellt centrum för livsvetenskaplig forskning (Science for Life Laboratory), röntgenljuskällan Max IV och den europeiska spallationskällan (ESS) bör därför i högre grad tillgängliggöras för forskare från näringsliv, offentlig sektor och andra länder för att uppnå en ökad utväxling på befintliga forskningsinfrastrukturer.

För att öka nyttjandet av forskningsinfrastrukturer föreslår regeringen att Vetenskapsrådets forskningsanslag anvisas en anslagsökning på 30 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknar regeringen ytterligare en ökning på 10 miljoner kronor. Totalt beräknas satsningen uppgå till 40 miljoner kronor för att öka nyttjandet av forskningsinfrastrukturer. Se avsnitt 10.3.1 Regeringens överväganden.

10 Budgetförslag

10.1 Anslag för barn-, ungdoms- och vuxenutbildning

10.1.1 1:1 Statens skolverk

Tabell 10.1 Anslagsutveckling 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	619 118	22 992	
2017	Anslag	1 055 963 ¹		1 031 747
2018	Förslag	1 124 218		
2019	Beräknat	1 095 174 ²		
2020	Beräknat	1 107 407 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 078 199 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 072 225 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolverks förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.2 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	15 683		37 450	-21 767
Prognos 2017	16 371		60 000	-43 629
Budget 2018	17 034		55 000	-37 966

Från och med den 1 juli 2011 tar Skolverket ut avgifter som ersättning av den enskilde läraren eller förskolläraren för att utfärda legitimationer. Avgifterna ska på sikt ge full kostnadstäckning. De lärare och förskollärare som har avlagt behörighetsgivande examen före den 1 juli 2011 och har arbetat minst ett läsår eller motsvarande undantas dock från avgiftsskyldigheten. Intäkterna redovisas mot inkomsttitel.

Regeringens överväganden

För att finansiera en ökning av statsbidraget till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare föreslår regeringen att anslaget minskas med 12 000 000 kronor 2018 och beräknar att anslaget minskas med 12 000 000 kronor 2019. Anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* föreslås ökas med motsvarande belopp 2018 och beräknas ökas med motsvarande belopp 2019.

För att finansiera utveckling av nationella prov föreslås anslaget minskas med 7 000 000 kronor 2018 och beräknas minskas med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2019. Anslaget 1:1 *Kommunal-ekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås ökas med motsvarande belopp 2018 och beräknas ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2019.

För att utveckla arbetet med yrkesprov beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 6 000 000 kronor 2018, 6 000 000 kronor 2019 och 3 000 000 kronor per år 2020–2021 (se avsnitt 9.6.3).

För utveckling av det arbetsplatsförlagda lärandet i yrkesutbildningen beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 30 000 000 kronor

2018, 25 000 000 kronor 2019 och 8 600 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.6.2).

För att få fler att vilja bli yrkeslärare beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 5 000 000 kronor 2018 och 5 000 000 kronor 2019 (se avsnitt 9.6.5).

För utvidgning av myndighetens uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända barn och elever och, vid behov, för barn och elever med annat modersmål än svenska, till att även omfatta vuxenutbildningen beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 2 500 000 kronor årligen fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.7).

För kommande förslag med anledning av Skolkostnadsutredningens betänkande (SOU 2016:66) beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 3 000 000 kronor för 2018 och 1 000 000 kronor fr.o.m. 2019 (se avsnitt 9.2.3).

För kommande förslag om att alla ungdomar ska fullfölja en gymnasieutbildning beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 15 000 000 kronor 2018, 11 000 000 kronor 2019, 9 000 000 kronor 2020 och 3 000 000 kronor fr.o.m. 2021 (se avsnitt 9.5.2).

För att genomföra en informationsinsats om anställning i skola och förskola genom befintliga arbetsmarknadsåtgärder beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 4 000 000 kronor 2018, 2 000 000 kronor 2019 och 2 000 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.5.1).

För att genomföra en informationsinsats för att tydliggöra vägarna in i lärar- och förskolläraryrkena beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.8.2).

Regeringen föreslår att 1 124 218 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens skolverk* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 095 174 000 kronor respektive 1 107 407 000 kronor.

Tabell 10.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statens skolverk

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 055 963	1 055 963	1 055 963
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	13 142	29 974	48 222
Beslut	55 113	9 237	3 222
Varav BP18 ³	50 500	37 500	23 100
Varav ³			
Karriärstegsreformen	-12 000	-12 000	
Utveckling av nationella prov	-7 000	-7 000	-7 000
Ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå	3 000	1 000	1 000
Vuxenutbildning i Skolverkets nyanländauppdrag	2 500	2 500	2 500
Informationsinsats subventionerade anställningar	4 000	2 000	2 000
Insatser fler yrkeslärare	5 000	5 000	
Försöksverksamhet yrkesprov	6 000	6 000	3 000
Arbetsplatsförlagt lärande gymnasieskolan	30 000	25 000	8 600
Ökad kvalitet och genomströmning i gymnasieskolan	15 000	11 000	9 000
Stärkt informationsinsats om läraryrket	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 124 218	1 095 174	1 107 407

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.2 1:2 Statens skolinspektion

Tabell 10.4 Anslagsutveckling 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

År	Utfall	399 387	Anslags-sparande	8 705
2016	Utfall	399 387	Anslags-sparande	8 705
2017	Anslag	409 644 ¹	Utgifts-prognos	408 091
2018	Förslag	405 298		
2019	Beräknat	423 762 ²		
2020	Beräknat	429 655 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 417 110 tkr i 2018 års prinsnivå.

³ Motsvarar 415 755 tkr i 2018 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens skolinspektions förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för verksamhetsutgifter för Barn- och elevombudet samt Skolväsendets överklagandenämnd.

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av förslagen om ägarprövning föreslår regeringen att anslaget för detta ändamål ökas med 3 000 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 6 000 000 kronor för 2019, 4 600 000 kronor för 2020 och årligen därefter (se avsnitt 9.2.3).

Med anledning av Skolkostnadsutredningens betänkande (SOU 2016:66) föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 000 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 10 000 000 kronor för 2019 och årligen därefter (se avsnitt 9.2.3).

Regeringen föreslår att 405 298 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Statens skolinspektion* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 423 762 000 kronor respektive 429 655 000 kronor.

Tabell 10.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Statens skolinspektion

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	409 644	409 644	409 644
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 110	13 757	21 043
Beslut	-11 456	361	-1 032
Varav BP18 ³	4 000	16 000	14 600
Varav ³			
Ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå	1 000	10 000	10 000
Ägarprövning	3 000	6 000	4 600
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	405 298	423 762	429 655

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.3 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tabell 10.6 Anslagsutveckling 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

2016	Utfall	689 155	Anslags-sparande	27 621
2017	Anslag	710 572 ¹	Utgifts-prognos	710 585
2018	Förslag	722 806		
2019	Beräknat	734 160 ²		
2020	Beräknat	749 746 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 722 807 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 725 907 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Specialpedagogiska skolmyndighetens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för myndighetens verksamhet, produktionsstöd för läromedelsframställning och visst internationellt samarbete.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.7 Offentlighetsrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1 522	268 290	957 445	-689 155
Prognos 2017	1 800	304 000	1 024 000	-720 00
Budget 2018	1 800	310 000	1 040 000	-730 000

Delar av Specialpedagogiska skolmyndighetens verksamhet är avgiftsfinansierad. Myndigheten disponerar intäkter från tillgängliggörande av läromedel och från ersättning från kommuner för elever i specialskola. Det ekonomiska målet är i denna del av verksamheten att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna.

Myndigheten disponerar även intäkter från kommuner för elever i förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola samt från Folkbildningsrådet för administration av förstärkningsbidrag till folkhögskolor. Det ekonomiska målet är i denna del av verksamheten full kostnadstäckning. Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag. Det bör noteras att kostnaderna i tabellen ovan avser myndighetens samtliga kostnader.

Regeringens överväganden

För att finansiera en ökning av statsbidraget till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare föreslår regeringen att anslaget minskas med 3 100 000 kronor 2018 och beräknar att anslaget minskas med 3 100 000 kronor 2019. Anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* föreslås ökas med motsvarande belopp 2018 och beräknas ökas med motsvarande belopp 2019.

Regeringen föreslår att 722 806 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 734 160 000 kronor respektive 749 746 000 kronor.

Tabell 10.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	712 572	712 572	712 572
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	13 300	24 701	37 138
Beslut	-3 065	-3 113	36
Varav BP18 ³	-3 100	-3 100	
Varav ³			
Karriärstegsreformen	-3 100	-3 100	
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	722 806	734 160	749 746

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.4 1:4 Sameskolstyrelsen**Tabell 10.9 Anslagsutveckling 1:4 Sameskolstyrelsen**

Tusental kronor

2016	Utfall	38 418	Anslags-sparande	-3 570
2017	Anslag	43 249 ¹	Utgifts-prognos	41 310
2018	Förslag	40 099		
2019	Beräknat	36 205 ²		
2020	Beräknat	36 857 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 35 607 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 35 606 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sameskolstyrelsens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Sameskolstyrelsens verksamhet.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.10 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		40 635	77 540	-36 905
Prognos 2017		39 725	83 099	-43 374
Budget 2018		41 225	86 599	-45 374

Avgifterna avser ersättning från kommuner för elever i sameskola samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med sameskola. Ersättningens storlek ska beräknas efter samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser i sin egen grundskola, förskoleklass eller fritidshem. Dessutom avser avgifterna intäkter från kommuner för vilka Sameskolstyrelsen efter avtal bedriver samisk förskola. Intäkterna disponeras av myndigheten. Det ekonomiska målet är att intäkterna delvis ska täcka kostnaderna för verksamheten. Kostnader som inte finansieras med avgiftsintäkter ska finansieras från detta anslag. Det bör noteras att kostnaderna i tabellen ovan avser myndighetens samtliga kostnader.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 40 099 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sameskolstyrelsen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 36 205 000 kronor respektive 36 857 000 kronor.

Tabell 10.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Sameskolstyrelsen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	41 249	41 249	41 249
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	650	1 354	2 122
Beslut	-1 801	-6 398	-6 514
Varav BP18 ³			
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	40 099	36 205	36 857

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.5 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tabell 10.12 Anslagsutveckling 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

2016	Utfall	2 043 739	Anslags-sparande	1 422 786
2017	Anslag	3 511 170 ¹	Utgifts-prognos	3 100 167
2018	Förslag	3 685 198		
2019	Beräknat	2 904 111		
2020	Beräknat	2 848 093		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja utveckling av skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet samt för insatser som syftar till att minska skol-segregation. Anslaget får även användas för utgifter för svenskt deltagande i internationella studier och tävlingar på utbildningsområdet. Anslaget får vidare användas för utgifter för administration av uppdrag, uppföljning och utvärdering av uppdrag och satsningar, utredningar samt statsbidrag och stipendier.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 495 000 000 kronor 2019–2024.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver inom sin verksamhet kunna sluta fleråriga ekonomiska avtal. Vidare behöver myndigheten kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 495 000 000 kronor 2019–2024.

Tabell 10.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2024
Ingående åtaganden	1 138 031	1 047 280 ¹	1 295 132			
Nya åtaganden	216 163	652 687	868 601			
Infriade åtaganden	-370 763	-404 835	-668 733	-811 987	-269 234	-413 779
Utestående åtaganden	983 431	1 295 132	1 495 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	2 701 900	1 780 000	1 495 000			

¹ Av de ingående åtagandena 2017 återfinns 63 849 tkr som utestående åtaganden 2016 på anslag 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal*.

Regeringens överväganden

För att finansiera ersättning till kommunerna för ett utökat åtagande vid ett införande av prao för elever fr.o.m. årskurs 8 i grundskolan och årskurs 9 i specialskolan föreslår regeringen att anslaget minskas med 15 000 000 kronor 2018 och beräknas minskas med 37 500 000 kronor 2019 och med 45 000 000 kronor fr.o.m. 2020. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås ökas med motsvarande belopp 2018 samt beräknas ökas med motsvarande belopp 2019 och fr.o.m. 2020.

För att finansiera en justering av belopp för ersättning till kommunerna för ett utökat åtagande för betygssättning i moderna språk beräknar regeringen att anslaget minskas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2019. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner beräknas ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2019.

För att finansiera utveckling av nationella prov föreslår regeringen att anslaget minskas med 7 000 000 kronor 2018 och beräknas minskas med 7 000 000 kronor fr.o.m. 2019. Anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner föreslås ökas med motsvarande belopp 2018 och beräknas ökas med motsvarande belopp fr.o.m. 2019.

Regeringen föreslog i vårändringsbudgeten för 2017 en förstärkt investering i de mest utsatta grundskolorna genom att införa en jämlikhetspeng. Regeringen beräknar att anslaget behöver ökas med 500 000 000 kronor 2018 för detta ändamål (se avsnitt 9.2.1).

För att förstärka och förlänga satsningen Läslyftet beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 75 000 000 kronor 2018, 100 000 000 kronor 2019 och 80 000 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.5.1).

För att förlänga den generella satsningen på fortbildning av lärare i specialpedagogik beräknar regeringen att omfördela 59 000 000 kronor 2020 av sedan tidigare avsatta medel för specialpedagogik (se avsnitt 9.5.1).

För att förlänga den pågående försöksverksamheten med ökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan beräknar

regeringen att anslaget behöver ökas med 80 000 000 kronor 2018 (se avsnitt 9.3.5).

För bidrag för lärare som deltar i fortbildning avseende programmering beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.3.6).

För kompetensutveckling och implementering med anledning av införandet av en åtgärdsgaranti i läsning, skrivning och matematik beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 25 000 000 kronor 2018, 25 000 000 kronor 2019 och 25 000 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.3.2).

För att införa ett stöd till huvudmän för att anordna simskola på loven för elever i årskurs 6–9 beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 14 000 000 kronor fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.3.7).

För att stödja säkerhetsarbetet på skolor som har en hotbild mot sig beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 4 000 000 kronor 2018, 4 000 000 kronor 2019 och 4 000 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.4).

För att sprida goda exempel och stimulera kommuner att erbjuda insatser i svenska kombinerat med öppen förskola beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 5 000 000 kronor 2018, 5 000 000 kronor 2019 och 5 000 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.2.4).

För att ytterligare kompensera skolhuvudmännen för ökade utgifter med anledning av en åtgärdsgaranti i läsning, skrivning och matematik föreslår regeringen att anslaget minskas med 41 000 000 kronor fr.o.m. 2019 och att motsvarande belopp tillförs anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25. Minskningen sker genom en minskning av avsatta medel för specialpedagogik.

För att finansiera andra prioriterade insatser, framför allt för att stärka kvalitet och attraktionskraft i yrkesutbildningen i gymnasieskolan, föreslår regeringen att anslaget minskas med 92 700 000 kronor 2018 och beräknas minskas med 98 900 000 kronor 2019, 99 400 000 kronor 2020, 100 000 000 kronor per år 2021–2022 och 99 800 000 kronor årligen fr.o.m. 2023 i den del som avser statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning.

För kommande förslag om att återinföra högskolebehörigheten på yrkesprogrammen beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 59 000 000 kronor 2020, 176 000 000

kronor 2021 och 234 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2022 (se avsnitt 9.6.1).

För att förlänga och förstärka Skolverkets pågående insats att erbjuda verksamma yrkeslärare som undervisar i gymnasieskolan behörighetsgivande utbildning beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 30 000 000 kronor 2018, 46 000 000 kronor 2019, 66 000 000 kronor 2020, 71 000 000 kronor 2021 och 36 000 000 kronor 2022 (se avsnitt 9.6.5).

För att förstärka det arbete som branscherna bedriver i syfte att få fler yrkesverksamma att vilja bli yrkeslärare beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 10 000 000 kronor 2018 och 5 000 000 kronor 2019 (se avsnitt 9.6.5).

För att förlänga och förstärka det arbete som World Skills Sweden bedriver för att stärka yrkesutbildningens kvalitet och attraktionskraft beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 2 000 000 kronor 2018, 2 000 000 kronor 2019 och 15 000 000 kronor 2020 (se avsnitt 9.6.2).

För att stärka gymnasieskolans introduktionsprogram beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 300 000 000 kronor 2018 och 300 000 000 kronor årligen 2019 och 2020 (se avsnitt 9.3.5).

För att förstärka möjligheten för huvudmännen att erbjuda elever på språkintruktionsprogrammet undervisning under skollov beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 56 000 000 kronor 2018 och 56 000 000 kronor 2019 (se avsnitt 9.3.5).

För utvidgning av Statens skolverks uppdrag att genomföra insatser för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända barn och elever och, vid behov, för barn och elever med annat modersmål än svenska, till att även omfatta vuxenutbildningen beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 2 500 000 kronor årligen fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.7).

För att kompensera kommunerna för ökande kostnader för inackordering i samband med försöksverksamheten med branschskolor (prop. 2016/17:161) föreslår regeringen att anslaget minskas med 1 000 000 kronor 2018. För samma ändamål beräknas anslaget minskas med 3 000 000 kronor årligen 2019–2022 och med 1 000 000 kronor 2023. Det under utgiftsområde 25 upptagna anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* föreslås ökas med motsvarande belopp

2018 och beräknas ökas med motsvarande belopp 2019–2023.

Regeringen föreslår att 3 685 198 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 904 111 000 kronor respektive 2 848 093 000 kronor.

Tabell 10.14 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 868 670	2 868 670	2 868 670
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	782 954	-105 746	-248 646
Varav BP18	997 800	374 100	377 100
Varav			
Prao i åk 8 och 9	-15 000	-37 500	-45 000
Betygsättning – stadieindelad timplan		-8 000	-8 000
Inackorderingstillägg försöksverksamhet med branschskolor	-1 000	-3 000	-3 000
Utveckling av nationella prov	-7 000	-7 000	-7 000
Vuxenutbildning i Skolverkets nyanländauppdrag	2 500	2 500	2 500
Jämlikhetspeng till utsatta skolor	500 000		
Läsa-skriva-räkna-garanti kompetensutveckling	25 000	25 000	25 000
Säkerhetshöjande åtgärder på skolor	4 000	4 000	4 000
Läslifftet	75 000	100 000	80 000
Läsa-skriva-räkna-garanti kompensation till kommunerna		-41 000	-41 000
Lovskola på gymnasieskolans språkintrouktion	56 000	56 000	
Ökad kvalitet gymnasieskolans introduktionsprogram	300 000	300 000	300 000
Insatser i svenska kombinerat med öppen förskola	5 000	5 000	5 000
Försöksverksamhet utökad undervisningstid i svenska	80 000		
Behörighetsgivande utbildning yrkeslärare	30 000	46 000	66 000
Kompetensutveckling programmering	10 000	10 000	10 000
Insatser fler yrkeslärare	10 000	5 000	
World Skills Sweden	2 000	2 000	15 000
Gymnasieskolans yrkesprogram blir behörighetsgivande			59 000
Neddrag av statsbidrag gymnasial lärlingsutbildning	-92 700	-98 900	-99 400
Simskola på loven åk 6–9	14 000	14 000	14 000
Överföring till/från andra anslag	-25 000	2 000	2 000
Varav BP18			
Övrigt	58 574	139 187	226 069

Förslag/beräknat anslag 3 685 198 2 904 111 2 848 093

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.6 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tabell 10.15 Anslagsutveckling 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

2016	Utfall	386 636	Anslags-sparande	58 465
2017	Anslag	263 077 ¹	Utgifts-prognos	243 276
2018	Förslag	296 950		
2019	Beräknat	316 171 ²		
2020	Beräknat	325 272 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 306 649 tkr i 2018 års prisnivå.³ Motsvarar 306 647 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom skolområdet för elever med funktionsnedsättning som är mottagana vid någon av de riksrekryterande utbildningarna i Göteborgs kommun, Kristianstads kommun, Linköpings kommun, Stockholms kommun och Örebro kommun. Anslaget får vidare användas för förvaltningsutgifter i samband med Utredningen om kvalitet i utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar (U 2013:02).

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 34 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om bidrag för omvårdnad och habilitering för elever som deltar i Rh-anpassad gymnasieutbildning. Bidraget beviljas per läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6

Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan ingå ekonomiska åtaganden som inkluderar tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 34 000 000 kronor 2019.

Tabell 10.16 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	31 107	31 953	34 000	
Nya åtaganden	31 953	34 000	34 000	
Infriade åtaganden	-31 107	-31 953	-34 000	-34 000
Utestående åtaganden	31 953	34 000	34 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	34 000	34 000	34 000	

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 296 950 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 316 171 000 kronor respektive 325 272 000 kronor.

Tabell 10.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	263 077	263 077	263 077
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 341	13 676	21 643
Beslut	32 031	43 026	44 264
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag	-3 499	-3 608	-3 712
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	296 950	316 171	325 272

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.7 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tabell 10.18 Anslagsutveckling 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2016	Utfall	4 608 686	Anslags-sparande	3 314
2017	Anslag	4 630 000 ¹	Utgifts-prognos	4 488 166
2018	Förslag	4 436 000		
2019	Beräknat	4 195 000		
2020	Beräknat	3 695 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom

förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får vidare användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa för kvalitetssäkrande åtgärder inom förskolan, fritidshemmet och pedagogisk omsorg. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera omsorg under kvällar, nätter och helger. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att stimulera minskade barngrupper och ökad personalitet i förskolan. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för ökad personalitet och kvalitetsförbättringar på fritidshemmet samt för utgifter för att stimulera kvalitetsförbättringar vad gäller fritidshemmet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 664 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver i vissa fall lämna förhandsbesked om statsbidrag till skolhuvudmän. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 664 000 000 kronor 2019.

Tabell 10.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	270 023	663 112	664 000	
Nya åtaganden	663 112	664 000	664 000	
Infriade åtaganden	-270 023	-663 112	-664 000	-664 000
Utestående åtaganden	663 112	664 000	664 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	665 000	665 000	664 000	

Regeringens överväganden

Inkomsttaket i maxtaxan indexeras med inkomstindex sedan den 1 juli 2015. Justering av bidraget sker med anledning av uppdaterade beräkningar av utvecklingen av inkomsttaket i maxtaxan.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att anslaget ökas med 52 000 000 kronor för 2018 jämfört med den beräknade anslagsnivån i beslutad budget för 2017. Från och med 2019 beräknas anslaget öka med 73 000 000 kronor. De förändringar av anslaget som framgår av härledningstabellen och som ligger till grund för de anslagsnivåer som föreslås och beräknas i nästföljande stycke består av både anslagsförändringar som redovisas i detta avsnitt och av anslagsförändringar som har beräknats i tidigare beslutade propositioner.

Regeringen föreslår att 4 436 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 195 000 000 kronor respektive 3 695 000 000 kronor.

Tabell 10.20 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	4 630 000	4 630 000	4 630 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-246 000	-225 000	-725 000
Varav BP18	52 000	73 000	73 000
Varav			
Justering med anledning av uppdaterat inkomsttak	52 000	73 000	73 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	52 000	-210 000	-210 000
Förslag/beräknat anslag	4 436 000	4 195 000	3 695 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.8 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tabell 10.21 Anslagsutveckling 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	183 143	-5 788	
2017	194 825 ¹		189 037
2018	Förslag	190 220	
2019	Beräknat	188 420	
2020	Beräknat	188 420	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning,

- statsbidrag för avgifter till International Baccalaureate Office och för viss International Baccalaureateutbildning,
- statsbidrag och särskilt stöd för utbildningsverksamhet med särskild inriktning,
- statsbidrag för riksrekryterande gymnasiala utbildningar och riksinternatskolor,
- ersättning till skolhuvudmän för kostnader för nordiska elever, och
- statsbidrag för utlandssvenska elever samt barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige eller som vistas i landet utan tillstånd.

Anslaget får även användas för utgifter för arbete med administration och uppföljning av statsbidrag.

Regeringens överväganden

För att förstärka anslaget, då behovet av medel överstiger beräknad anslagsnivå för de kommande åren, föreslår regeringen att anslaget ökas med 7 200 000 kronor för 2018. Anslaget beräknas för samma ändamål ökas med 7 400 000 kronor årligen fr.o.m. 2019.

Regeringen föreslår att 190 220 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 188 420 000 kronor respektive 188 420 000 kronor.

Tabell 10.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	177 325	177 325	177 325
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	9 200	7 400	7 400
Varav BP18	7 200	7 400	7 400
Varav			
2017:BP18:2: Tillskott för att täcka underskott	7 200	7 400	7 400
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt	3 695	3 695	3 695
Förslag/beräknat anslag	190 220	188 420	188 420

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.9 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tabell 10.23 Anslagsutveckling 1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

2016	Utfall	91 030	Anslags-sparande	2 870
2017	Anslag	90 692 ¹	Utgifts-prognos	93 701
2018	Förslag	102 540		
2019	Beräknat	104 265 ²		
2020	Beräknat	106 115 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 102 540 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 102 540 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för utbildning av utlandssvenska barn och ungdomar. Anslaget får även användas för utgifter inom ramen för Statens skolverks utvecklingsinsatser för svensk undervisning i utlandet och för stöd för undervisning i svenska vid utländska skolor. Anslaget får vidare användas för utgifter för anställda vid Europaskolorna.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 102 540 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 104 265 000 kronor respektive 106 115 000 kronor.

Tabell 10.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Svensk undervisning i utlandet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	90 692	90 692	90 692
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 841	3 398	5 067
Beslut	10 007	10 175	10 356
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	102 540	104 265	106 115

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.10 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tabell 10.25 Anslagsutveckling 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

År	Utfall	2017	Anslags-sparande	2017
2016	Utfall	277 405	Anslags-sparande	144 821
2017	Anslag	295 226 ¹	Utgifts-prognos	134 645
2018	Förslag	308 985		
2019	Beräknat	314 026		
2020	Beräknat	294 026		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 10.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	77 560	123 218	137 603			
Nya åtaganden	187 067	106 964	205 000			
Infriade åtaganden	-77 560	-92 579	-137 603	-160 000	-30 000	-15 000
Utestående åtaganden	187 067 ¹	137 603	205 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	453 200	350 000	205 000			

¹ Av de utestående åtagandena 2016 återfinns 63 849 tkr som ingående åtaganden 2017 på anslag 1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för fortbildning av lärare, förskollärare, rektorer, förskolechefer och viss annan personal.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 205 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver ingå fleråriga avtal med lärosäten om uppdragsutbildning och lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 205 000 000 kronor 2019–2021.

Regeringens överväganden

För att förlänga fortbildningsansatserna för rektorer och förskolechefer beräknar regeringen att anslaget behöver ökas med 20 000 000 kronor 2019 (se avsnitt 9.4.1).

För att förlänga den pågående satsningen på Lärarlyftet II beräknar regeringen att 90 000 000 kronor omfördelas 2019 av sedan tidigare avsatta medel för kompetensutvecklingsinsatser för lärare och förskolepersonal (se avsnitt 9.5.1).

För att förbättra villkoren för fortbildningsinsatser i samiska och därmed öka graden av behöriga lärare föreslås Skolverket få i uppdrag att utveckla, upphandla och finansiera uppdragsutbildningar i samiska. Regeringen beräknar att anslaget behöver ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2018 (se avsnitt 9.3.10).

Regeringen föreslår att 308 985 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 314 026 000 kronor respektive 294 026 000 kronor.

Tabell 10.27 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	295 226	295 226	295 226
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-11 200	20 800	800
Varav BP18	2 000	22 000	2 000
<i>Varav</i>			
Fortbildning för rektorer och förskolechefer		20 000	
Fler behöriga lärare i samiska	2 000	2 000	2 000
Överföring till/från andra anslag	25 000	-2 000	-2 000
Varav BP18			
Övrigt	-41		
Förslag/beräknat anslag	308 985	314 026	294 026

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.11 1:11 Bidrag till vissa studier

Tabell 10.28 Anslagsutveckling 1:11 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016		17 621		1 904
2017	Anslag	17 525 ¹	Utgifts-prognos	17 344
2018	Förslag	17 525		
2019	Beräknat	17 525		
2020	Beräknat	17 525		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag som lämnas för studier om funktionsnedsättningar, utbildning som är särskilt anpassad för personer med funktionsnedsättningar samt studier inom vuxenutbildning för utvecklingsstörda och särskild utbildning för vuxna.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 17 525 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bidrag till vissa studier* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 525 000 kronor årligen.

Tabell 10.29 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Bidrag till vissa studier

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	17 525	17 525	17 525
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 525	17 525	17 525

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.12 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tabell 10.30 Anslagsutveckling 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

2016	Utfall	103 818	Anslags-sparande	3 503
2017	Anslag	107 448 ¹	Utgifts-prognos	109 507
2018	Förslag	115 581		
2019	Beräknat	119 015 ²		
2020	Beräknat	124 747 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 117 157 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 120 736 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för yrkeshögskolans förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av förslaget om fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan föreslås att myndigheten för yrkeshögskolan tillförs medel för att administrera denna utbyggnad.

Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 4 000 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 4 000 000 kronor för 2019, 8 000 000 kronor för 2020 och 10 000 000

kronor för 2021 och årligen därefter (se avsnitt 9.7).

Regeringen avser vidare att statistik om yrkeshögskoleutbildningar samt konst- och kulturutbildningar ska bli officiell och att Statistiska centralbyrån ska bli statistikansvarig myndighet. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål minskar med 350 000 kronor för 2018 och beräknar att anslaget minskar med samma belopp åren därefter.

Regeringen föreslår att 115 581 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Myndigheten för yrkeshögskolan* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 119 015 000 kronor respektive 124 747 000 kronor.

Tabell 10.31 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Myndigheten för yrkeshögskolan

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	107 448	107 448	107 448
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 777	3 510	5 405
Beslut	6 356	8 057	11 894
Varav BP18 ³	3 650	3 650	7 650
Varav ³			
Officiell statistik om yrkeshögskolan	-350	-350	-350
Tillskott för administration av fler utbildningsplatser	4 000	4 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	115 581	119 015	124 747

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.13 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tabell 10.32 Anslagsutveckling 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

2016	Utfall	1 087 339	Anslags-sparande	326 711
2017	Anslag	1 453 775 ¹	Utgifts-prognos	1 273 892
2018	Förslag	2 570 034		
2019	Beräknat	2 732 422		
2020	Beräknat	2 582 422		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna samt för motsvarande äldre utbildningar, och annan utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för lärcentra.

Regeringens överväganden

För att bidra till fler utbildningsplatser i den statligt finansierade regionalt yrkesinriktade vuxenutbildningen (regionalt yrkesvux) föreslås att kommunerna tilldelas medel för sådan utbildning. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 337 500 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 312 500 000 kronor för 2019 och årligen därefter (se avsnitt 9.7).

Regeringen föreslår vidare att medel tillskjuts i syfte att stärka kvaliteten i utbildningarna och bredda utbudet av utbildningar. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 315 000 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 340 000 000 kronor för 2019 och årligen därefter (se avsnitt 9.7).

Regeringen föreslår att ett statsbidrag för utveckling av lärcentra införs. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 50 000 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget

ökas med 70 000 000 kronor för 2019 och årligen därefter (se avsnitt 9.7).

Regeringen föreslår att 64 134 000 kronor överförs till anslaget från anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2018 för de delar av anslaget som avser statsbidrag för förarutbildning. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 60 922 000 kronor för 2019 och årligen därefter.

För att bidra till fler utbildningsplatser för yrkesförarutbildning inom regionalt yrkesvux föreslås att kommunerna tilldelas medel för sådan utbildning. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 66 000 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 66 000 000 kronor för 2019 och årligen därefter (se avsnitt 9.7).

Den arbetsmarknadspolitiska insatsen traineejobb kommer att avskaffas. Regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 130 650 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget minskas med 177 000 000 kronor för 2019 och 248 000 000 kronor för 2020 och årligen därefter.

Regeringen föreslår att 2 570 034 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 732 422 000 kronor respektive 2 582 422 000 kronor.

Tabell 10.33 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Statligt stöd till vuxenutbildning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 453 775	1 453 775	1 453 775
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1 130 934	1 299 122	1 151 122
Varav BP18	701 984	672 422	601 422
Varav			
Fler utbildningsplatser yrkesvux	337 500	312 500	312 500
Ökad kvalitet yrkesvux	315 000	340 000	340 000
Lärcentra	50 000	70 000	70 000
Avskaffande av traineejobb	-130 650	-177 000	-248 000
Yrkesförutbildning, flytt från anslaget 1:14	64 134	60 922	60 922
Fler utbildningsplatser yrkesförutbildning	66 000	66 000	66 000
Överföring till/från andra anslag	-14 675	-20 475	-22 475
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 570 034	2 732 422	2 582 422

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.14 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tabell 10.34 Anslagsutveckling 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	1 968 795		63 666
2017	2 161 588 ¹		2 009 036
2018	Förslag	2 204 750	
2019	Beräknat	2 486 508	
2020	Beräknat	2 814 661	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 10.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2025
Ingående åtaganden	3 711 575	4 165 964	4 414 716			
Nya åtaganden	2 399 062	2 300 000	4 200 000			
Infriade åtaganden	-1 945 000	-2 051 248	-2 014 716	-2 400 000	-2 200 000	-2 000 000
Utestående åtaganden	4 165 637	4 414 716	6 600 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	4 400 000	4 800 000	6 600 000			

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för

- statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning,
- kostnader för personskadeförsäkring och ansvarsförsäkring inom yrkeshögskolan,
- statsbidrag för konst- och kulturutbildningar,
- särskilt verksamhetsstöd för riksomfattande kursverksamhet avseende hemslöjd eller för att främja samisk utbildningsverksamhet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 600 000 000 kronor 2019–2025.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om stöd för bl.a. yrkeshögskoleutbildningar. Regeringen har bedömt att ett beslut om att en utbildning ska ingå i yrkeshögskolan i regel bör omfatta fler än två utbildningsomgångar. Utbildningar som omfattas av förordningen (2013:871) om stöd för konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar kan också pågå under en längre tid. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 6 600 000 000 kronor 2019–2025.

Regeringens överväganden

För att bidra till fler utbildningsplatser inom yrkeshögskolan föreslås att medel tillförs för sådan utbildning. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål ökas med 70 000 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget ökas med 320 000 000 kronor för 2019, 620 000 000 kronor för 2020, 819 000 000 kronor för 2021 och 920 000 000 kronor för 2022 och årligen därefter (se avsnitt 9.7).

Regeringen föreslår att 64 134 000 kronor överförs från anslaget till anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* för 2018 för de delar av anslaget som avser statsbidrag för förarutbildning. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget minskas med 60 922 000 kronor för 2019 och årligen därefter.

Regeringen anser vidare att statistik om yrkeshögskoleutbildningar samt konst- och kulturutbildningar ska bli officiell och att Statistiska centralbyrån ska bli statistikansvarig myndighet. Regeringen föreslår därför att anslaget för detta ändamål minskar med 3 150 000 kronor för 2018. För samma ändamål beräknar regeringen att anslaget minskas med 2 850 000 kronor för 2019 och med 2 650 000 kronor för 2020 och årligen därefter.

Regeringen föreslår att 2 204 750 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 486 508 000 kronor respektive 2 814 611 000 kronor.

Tabell 10.36 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 171 588	2 171 588	2 171 588
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-17 996	229 716	530 216
Varav BP18	2 716	256 228	556 428
Varav			
Officiell statistik om yrkeshögskolan	-3 150	-2 850	-2 650
Fler utbildningsplatser yrkeshögskolan	70 000	320 000	620 000
Yrkesförarutbildning, flytt till anslaget 1:13	-64 134	-60 922	-60 922
Överföring till/från andra anslag	18 975	24 775	24 775
Varav BP18			
Övrigt ²	32 183	60 429	88 082
Förslag/beräknat anslag	2 204 750	2 486 508	2 814 661

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2018 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 32 183 000 kronor 2018, 60 429 000 kronor 2019 och 88 082 000 kronor 2020 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

10.1.15 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer

Tabell 10.37 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning av skollokaler och utemiljöer

Tusental kronor

2016	Utfall	59 794	Anslags-sparande	270 206
2017	Anslag	480 000 ¹	Utgifts-prognos	172 203
2018	Förslag	680 000		
2019	Beräknat			
2020	Beräknat			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag för renovering av skollokaler och för upprustning av utemiljöer för förskolor, skolor och fritidshem. Anslaget får även användas för Boverkets administration av statsbidraget för renovering av skollokaler och för upprustning av utemiljöer för förskolor, skolor och fritidshem.

Regeringens överväganden

Sammantaget föreslår regeringen att 680 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning av skollokalerna och utemiljöer* för 2018.

Tabell 10.38 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Upprustning av skollokalerna och utemiljöer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	480 000	480 000	480 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	200 000	-480 000	-480 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	680 000	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.16 1:16 Fler anställda i lågstadiet

Tabell 10.39 Anslagsutveckling 1:16 Fler anställda i lågstadiet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	1 315 326	674
2017	Anslag	2 300 000 ¹	2 276 247
2018	Förslag	2 300 000	
2019	Beräknat	1 971 000	
2020	Beräknat	1 971 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att öka antalet anställda i förskoleklassen och lågstadiet.

Tabell 10.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Fler anställda i lågstadiet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		985 750	1 150 000	
Nya åtaganden	985 750	1 150 000	1 150 000	
Infriade åtaganden		-985 750	-1 150 000	-1 150 000
Utestående åtaganden	985 750	1 150 000	1 150 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 974 000	1 152 000	1 150 000	

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 150 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Skolverket behöver kunna sluta ekonomiska avtal inom ramen för arbetet med satsningen på fler anställda i lågstadiet. Vidare kan Skolverket i vissa fall behöva lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 150 000 000 kronor 2019.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 2 300 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 971 000 000 kronor årligen.

Tabell 10.41 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Fler anställda i lågstadiet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 300 000	2 300 000	2 300 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut		-329 000	-329 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 300 000	1 971 000	1 971 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

anslaget till 24 131 000 kronor respektive 24 543 000 kronor.

Tabell 10.43 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	23 146	23 146	23 146
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	327	698	1 105
Beslut	283	287	292
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	23 756	24 131	24 543

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.1.17 1:17 Skolforskningsinstitutet

Tabell 10.42 Anslagsutveckling 1:17 Skolforskningsinstitutet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	30 881		10 160
2017	Anslag	23 146 ¹	Utgifts-prognos	23 573
2018	Förslag	23 756		
2019	Beräknat	24 131 ²		
2020	Beräknat	24 543 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 23 755 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 23 756 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skolforskningsinstitutets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 23 756 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Skolforskningsinstitutet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas

10.1.18 1:18 Praktisk skolforskning

Tabell 10.44 Anslagsutveckling 1:18 Praktisk skolforskning

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall			
2017	Anslag	18 211 ¹	Utgifts-prognos	18 023
2018	Förslag	18 543		
2019	Beräknat	18 543		
2020	Beräknat	18 543		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till finansieringsbidrag inom den praktiska skolforskningen. Anslaget disponeras och fördelas av Skolforskningsinstitutet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna utlysa och fördela medel för praktiknära forskning behövs ett bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Praktiknära skolforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 19 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 10.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden		17 997	19 000		
Nya åtaganden	17 997	11 500	11 000		
Infriade åtaganden		-10 497	-11 000	-11 000	-8 000
Utestående åtaganden	17 997	19 000	19 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	19 000	19 000	19 000		

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 18 543 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Praktiknära skolforskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 543 000 kronor årligen.

Tabell 10.46 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Praktiknära skolforskning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	18 211	18 211	18 211
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	332	332	332
Förslag/beräknat anslag	18 543	18 543	18 543

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.19 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tabell 10.47 Anslagsutveckling 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

År	Utfall	2 580 962	Anslags-sparande	303 038
2016	Utfall	2 580 962	Anslags-sparande	303 038
2017	Anslag	4 442 000 ¹	Utgifts-prognos	4 094 953
2018	Förslag	4 457 100		
2019	Beräknat	4 457 100		
2020	Beräknat	4 442 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till höjda löner för lärare, förskollärare och fritidspedagoger i fritidshem samt utbildade fritidspedagoger eller motsvarande i förskolan, förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer samt i gymnasie- och gymnasie-särskolan. Anslaget får även användas för karriärstegsreformen och för särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med examen på forskarnivå.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 221 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Statens skolverk behöver kunna lämna förhandsbesked till skolhuvudmän om statsbidrag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 221 000 000 kronor 2019.

Tabell 10.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	673 753	2 204 523	2 221 000	
Nya åtaganden	2 204 523	2 221 000	2 221 000	
Infriade åtaganden	-673 753	-2 204 523	-2 221 000	-2 221 000
Utestående åtaganden	2 204 523	2 221 000	2 221 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 256 000	2 235 000	2 221 000	

Regeringens överväganden

För att stärka statsbidraget till skolhuvudmän som inrättat karriärsteg för lärare föreslås anslaget öka med 15 100 000 kronor 2018 och beräknas öka med 15 100 000 kronor 2019. Det föreslås respektive beräknas att anslaget 1:1 *Statens skolverk* minskas med 12 000 000 kronor samt att anslaget 1:3 *Specialpedagogiska skolmyndigheten* minskas med 3 100 000 kronor för dessa år.

Regeringen föreslår att 4 457 100 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* för 2018. För 2019 beräknas anslaget till 4 457 100 000 kronor och för 2020 beräknas anslaget till 4 442 000 000 kronor.

Tabell 10.49 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Bidrag till lärarlöner

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	4 442 000	4 442 000	4 442 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	15 100	15 100	
Varav BP18	15 100	15 100	
Varav			
Karriärstegsreformen	15 100	15 100	
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 457 100	4 457 100	4 442 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.20 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet**Tabell 10.50 Anslagsutveckling 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet**

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande	
2017	Anslag	156 420 ¹	Utgifts- prognos 154 805
2018	Förslag	163 418	
2019	Beräknat	163 418	
2020	Beräknat	163 418	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för insatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 163 418 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Särskilda insatser inom skolområdet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 163 418 000 kronor årligen.

Tabell 10.51 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Särskilda insatser inom skolområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	156 420	156 420	156 420
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag	3 499	3 499	3 499
Varav BP18			
Övrigt	3 499	3 499	3 499
Förslag/beräknat anslag	163 418	163 418	163 418

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.1.21 1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tabell 10.52 Anslagsutveckling 1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags-sparande
2017	Anslag	Utgifts-prognos
2018	Förslag	1 000 000
2019	Beräknat	3 500 000
2020	Beräknat	6 000 000

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter som syftar till att stärka likvärdigheten och kunskapsutvecklingen i förskoleklassen och grundskolan.

Regeringens överväganden

För att öka jämlikheten och förbättra kunskapsutvecklingen i skolan förslår regeringen ett nytt statligt stöd riktat till huvudmän för grundskola och förskoleklass. Bidraget föreslås fördelas med hänsyn till elevernas socioekonomiska bakgrund och genomförs med en infasning över tre år (se avsnitt 9.2.1).

Regeringen föreslår att 1 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till

3 500 000 000 kronor respektive 6 000 000 000 kronor.

Tabell 10.53 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:21 Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1 000 000	3 500 000	6 000 000
Varav BP18	1 000 000	3 500 000	6 000 000
Varav			
Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling	1 000 000	3 500 000	6 000 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 000 000	3 500 000	6 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.2 Anslag för universitet och högskolor

Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Samtliga ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer räknas upp med pris- och löneomräkningen på 1,84 procent. Ersättningsbeloppen för helårsstudenter och helårsprestationer bör för budgetåret 2018 uppgå till de belopp som presenteras i tabell 10.54.

Tabell 10.54 Ersättningsbelopp för helårsstudenter och helårsprestationer

Kronor

UTBILDNINGSSOMRÅDE	Ersättning för en helårsstudent	Ersättning för en helårsprestation
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	31 884	20 777
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	54 367	45 849
Vård	57 800	50 061
Odontologiskt	47 798	55 679
Medicinskt	64 589	78 564
Undervisning ¹	38 781	40 627
Verksamhetsförlagd utbildning ²	54 960	53 322
Övrigt ³	43 662	35 468
Design	154 063	93 865
Konst	218 718	93 899
Musik	132 914	84 038
Opera	316 747	189 481
Teater	306 288	152 558
Media	312 567	250 379
Dans	215 412	119 028
Idrott	112 250	51 945

¹ Avser utbildning inom det allmänna utbildningsområdet och den utbildningsvetenskapliga kärnan.

² Avser verksamhetsförlagd utbildning inom lärar- och förskollärautbildning.

³ Avser utbildning i vissa ämnen inom humanistiskt utbildningsområde enligt uppdrag i regleringsbrev, journalistutbildning, bibliotekarieutbildning samt praktiska och estetiska kurser inom lärarutbildning med inriktning mot tidigare år, inom grundlärarutbildning och inom förskollärautbildning.

Tabell 10.55 visar fördelning av platser under 2018 till följd av de högskoleutbyggnader som föreslås i denna proposition. Utbyggnaderna beskrivs i politikens inriktning (avsnitt 9.8). Se även vidare under respektive lärosätes anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Tabell 10.55 Utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar för 2018

Ökning av antal helårsstudenter (HST) 2018 till följd av utbyggnad av samhällsviktiga utbildningar. Observera att antal HST i tabellen är avrundande till närmaste heltal varpå summering av angivet heltal kan ge avvikande resultat.

LÄROSÄTE	Utbildning hela landet (HST)	Ingenjörssatsning ¹ (HST)	Samhällsbygge ¹ (HST)	Läkarutbildning ¹ (HST)	Sommarkurser ² (HST)	Total ökning takbelopp (tkr)	Total ökning HST 2018 ³ (HST)
Uppsala universitet	210	17	27	4	46	24 673	304
Lunds universitet	210	25	18	9	46	26 195	308
Göteborgs universitet	210			4	46	21 027	260
Stockholms universitet ⁴	210		2		46	20 570	258
Umeå universitet	130	15	9	8	46	17 494	208
Linköpings universitet	130	16	15	8		14 379	169
Karolinska institutet	120			4		10 282	124
Kungl. Tekniska högskolan	120	26	19			14 406	165
Luleå tekniska universitet	120	14	7			11 724	141
Sveriges lantbruksuniversitet ⁵	80					6 480	80
Karlstads universitet	120	5	2			10 371	127
Linnéuniversitetet	120	5	2		46	13 826	173
Örebro universitet	120	5	2	3		10 793	130
Mittuniversitetet	120	7	3		46	14 178	176
Malmö universitet	120				46	13 175	166
Blekinge tekniska högskola	75	8	14			7 757	97

LÄROSÄTE	Utbildning hela landet (HST)	Ingenjör- satsning ¹ (HST)	Samhälls- bygge ¹ (HST)	Läkar- utbildning ¹ (HST)	Sommar- kurser ² (HST)	Total ökning takbelopp (tkr)	Total ökning HST 2018 ³ (HST)
Gymnastik- och idrottshögskolan	40					3 240	40
Mälardalens högskola	75	5	2		46	10 179	128
Högskolan i Borås	75					6 075	75
Högskolan Dalarna	75				46	9 528	121
Högskolan i Gävle	75		4			6 357	79
Högskolan i Halmstad	75	5	2			6 725	82
Högskolan Kristianstad	75	4	1		46	9 979	126
Högskolan i Skövde	75	4	2			6 676	81
Högskolan Väst	75	5	3			6 777	83
Konstfack	10					810	10
Kungl. Konsthögskolan	10					810	10
Kungl. Musikhögskolan	10					810	10
Stockholm konstnärliga högskola	15					1 215	15
Södertörns högskola	95					7 695	95
Chalmers tekniska högskola	120	33	15			14 658	168
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	75	7	3			6 977	85
<i>Försvårshögskolan⁷</i>						<i>10 000</i>	
Summa	3190⁶	200	148	40	500		4088

¹ Utbyggnaden av ingenjörutbildningar, samhällsbyggnadsutbildningar och läkarutbildningen sker successivt och för 2018 är det beräknat en halvårseffekt.

² Kolumnen anger beräknat antal HST men sommarkurssatsningen beräknas motsvara ca 2000 platser på en sommarkurs motsvarande 15 högskolepoäng.

³ Kolumnen anger för 2018 det antal HST som ökningen av takbeloppen beräknas motsvara.

⁴ Stockholms universitet tillförs ytterligare 4 200 tkr för utbyggnad av tolk- och tolklärarytbildningar.

⁵ Se utgiftsområde 23 avsnitt 3.1.23, anslag 1:23 *Sveriges Lantbruksuniversitet*.

⁶ Ersta Sköndal Bräcke AB högskola tillförs 3 177 tkr vilket beräknas motsvara ungefär 30 HST.

⁷ Försvårshögskolan tillförs 10 000 tkr för utbyggnad av civila försvarsutbildningar.

10.2.1 2:1 Universitetskanslersämbetet

Regeringens överväganden

**Tabell 10.56 Anslagsutveckling 2:1
Universitetskanslersämbetet**

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	134 658	4 746	
2017	Anslag 137 398 ¹		136 542
2018	Förslag 144 539		
2019	Beräknat 151 821 ²		
2020	Beräknat 154 406 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 149 461 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 149 462 tkr i 2018 års prisnivå.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 5 000 000 kronor 2018 till följd av Universitetskanslersämbetets nya uppdrag om en samlad kvalitetssäkring, se politikens inriktning (avsnitt 9.8.1). Anslaget beräknas öka med 10 000 000 kronor 2019 respektive 2020 av samma anledning.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitetskanslersämbetets förvaltningsutgifter.

Tabell 10.57 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Universitetskanslersämbetet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	137 398	137 398	137 398
Förändring till följd av:			
Pris- och löneomräkning ²	2 134	4 337	6 750
Beslut	5 007	10 086	10 258
Varav BP18 ³	5 000	10 000	10 000
Varav ³			
Fo.prop. Kvalitetssäkring	5 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	144 539	151 821	154 406

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 144 539 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Universitetskanslersämbetet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 151 821 000 kronor respektive 154 406 000 kronor.

10.2.2 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tabell 10.58 Anslagsutveckling 2.2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	138 276	5 693
2017	Anslag	146 782 ¹	145 266
2018	Förslag	174 578	
2019	Beräknat	177 360 ²	
2020	Beräknat	180 402 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 174 580 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 174 579 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Universitets- och högskolerådets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den avgiftsbelagda verksamheten vid Universitets- och högskolerådet omfattar bl.a. avgiften för anmälan till högskoleprovet. Avgiftsnivån regleras i förordning och det finns inte något reglerat mål för hur stor del av kostnaderna som ska täckas av avgifterna. De kostnader som inte finansieras med avgiftsinkomster ska finansieras från anslaget.

För antagning till högskoleutbildning finns det inte något specificerat ekonomiskt mål för hur stor del av kostnaderna för denna verksamhet som ska täckas av avgifterna.

Tabell 10.59 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		27 640	30 114	-2 474
Prognos 2017		24 500	25 500	-1 000
Budget 2018		24 600	24 600	0

Tabell 10.60 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	251 529	250 749	780
(varav tjänsteexport)	17 813	17 813	0
Prognos 2017	193 600	196 100	-2 500
(varav tjänsteexport)	22 800	22 800	0
Budget 2018	195 800	199 800	-4 000
(varav tjänsteexport)	25 000	25 000	0

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Universitets- och högskolerådet ansvarar för bedömning av utländsk utbildning på gymnasial och eftergymnasial nivå. För att stärka stödet för bedömning av nyanlända elevers tidigare kunskaper och utbildning föreslås anslaget öka med 500 000 kronor 2018.

För att möjliggöra det särskilda informationsuppdrag för att tydliggöra vägarna in i lärar- och forskolläraryrkena som regeringen avser ge Universitets- och högskolerådet tillsammans med Skolverket föreslås anslaget öka med 4 000 000 kronor 2018.

För att möta det ökade antalet ärenden samt möjliggöra vidareutveckling av myndighetens beredskap och insatser föreslås anslaget öka med 20 902 000 kronor 2018.

Anslaget beräknas öka med 500 000 kronor 2019 respektive 2020 för att stärka stödet med bedömning av nyanlända elevers tidigare kunskaper och utbildning.

Anslaget beräknas öka med 4 000 000 kronor 2019 respektive 2020 för att möjliggöra myndighetens uppdrag att tydliggöra vägarna in i lärar- och förskolläraryrkena.

Tabell 10.61 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Universitets- och högskolerådet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	146 782	146 782	146 782
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 388	4 764	7 364
Beslut	25 408	25 813	26 255
Varav BP18 ³	4 500	4 500	4 500
Varav ³			
Ökad kvalitet och genomströmning i gymnasieskolan	500	500	500
Stärkt informationsinsats om läraryrket	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt		1	1
Förslag/beräknat anslag	174 578	177 360	180 402

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 174 578 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Universitets- och högskolerådet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 177 360 000 kronor respektive 180 402 000 kronor.

10.2.3 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.62 Anslagsutveckling 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	1 647 319	Anslags-sparande	
2016	Utfall	1 647 319		
2017	Anslag	1 684 040 ¹	Utgifts-prognos	1 666 648
2018	Förslag	1 756 305		
2019	Beräknat	1 803 033 ²		
2020	Beräknat	1 848 346 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 773 496 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 786 641 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.63 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		2 003	-2 141	-138
Prognos 2017		2 000	-2 100	-100
Budget 2018		2 000	-2 100	-100

Tabell 10.64 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	240 896	-232 104	8 792
(varav tjänsteexport)	71 163	-67 561	3 602
Prognos 2017	245 000	-250 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	75 000	-76 000	-1 000
Budget 2018	250 000	-255 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	80 000	-81 000	-1 000

Regeringens överväganden

Uppsala universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 20 545 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 143 239 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 704 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörstudier som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 942 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 17 010 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 562 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 680 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 835 000 kronor med anledning av att Karlstads universitet och Örebro universitet fått examenstillstånden för speciallärarexamen delvis indragna under 2016. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarutbildningen.

Anslaget föreslås öka 2018 med 8 283 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 770 000 kronor med anledning av utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörstudier som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 5 111 000 kronor 2019 och med 8 518 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörstudier som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 5 827 000 kronor 2019 och med 9 712 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 17 010 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 707 000 kronor 2019 och med 2 852 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 23 362 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 6 666 000 kronor 2019 och med 6 666 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 3 238 000 kronor 2019 och minska med 1 504 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 331 000 kronor 2019 med anledning av att Karlstads universitet och Örebro universitet fått examenstillstånden för speciallärarexamen delvis indragna under 2016. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarutbildningen.

Regeringen föreslår att 1 756 305 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 803 033 000 kronor respektive 1 848 346 000 kronor.

Tabell 10.65 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 684 040	1 684 040	1 684 040
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	31 024	59 588	90 257
Beslut	40 406	58 225	72 848
Varav BP18 ³	24 673	56 472	64 909
Varav ³			
Utbyggnad läkarutbildningen	562	1 707	2 852
Ingenjörssatsning	1 704	5 111	8 518
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Utbildning hela landet	17 010	17 010	17 010
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		23 362	23 362
Samhällsbygge	1 942	5 827	9 712
Överföring till/från andra anslag	835	1 180	1 201
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 756 305	1 803 033	1 848 346

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.4 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.66 Anslagsutveckling 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	2 035 864	Anslags-sparande
2016	Utfall	2 035 864	Anslags-sparande
2017	Anslag	2 066 943 ¹	Utgifts-prognos
2018	Förslag	2 131 629	
2019	Beräknat	2 167 131 ²	
2020	Beräknat	2 205 250 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 131 629 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 131 630 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 29 200 000 kronor till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår i denna proposition olika typer av insatser i syfte att främja en god utveckling i Gotlands kommun, se även utgiftsområde 22. För att stärka Campus Gotland föreslås anslaget öka med 8 000 000 kronor 2018.

Med anledning av bildandet av en ny jämställdhetsmyndighet föreslås att 10 700 000 kronor överförs till utgiftsområde 13, anslag 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten*. Därmed föreslås anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* att minska 2018 med 10 700 000 kronor.

Anslaget beräknas öka med 29 200 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Anslaget beräknas öka med 8 000 000 kronor 2019, 2020, 2021 respektive 2022 för att stärka Campus Gotland.

Anslaget beräknas minska med 10 700 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av jämställdhetsmyndigheten.

Regeringen föreslår att 2 131 629 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 167 131 000 kronor respektive 2 205 250 000 kronor.

Tabell 10.67 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 066 943	2 066 943	2 066 943
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	38 078	73 136	110 779
Beslut	37 308	37 929	38 596
Varav BP18 ³	37 200	37 200	37 200
Varav ³			
Fo.prop öka de fo.anslag	29 200	29 200	29 200
Förstärkning Campus Gotland	8 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag	-10 700	-10 878	-11 070
Varav BP18 ³	-10 700	-10 700	-10 700
Varav ³			
Utveckla/sprida kunskap/inform om MVK	-10 700	-10 700	-10 700
Övrigt		1	1
Förslag/beräknat anslag	2 131 629	2 167 131	2 205 250

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.5 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.68 Anslagsutveckling 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	1 922 512	
2017	Anslag	1 982 302 ¹	1 961 830
2018	Förslag	2 066 875	
2019	Beräknat	2 115 493 ²	
2020	Beräknat	2 164 579 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 080 837 tkr i 2018 års prisliv.

³ Motsvarar 2 092 317 tkr i 2018 års prisliv.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.69 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		5 096	4 668	428
Prognos 2017		5 200	5 000	200
Budget 2018		5 300	5 200	100

Tabell 10.70 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	382 432	393 943	-11 511
(varav tjänsteexport)	169 782	165 967	3 815
Prognos 2017	390 000	385 000	5 000
(varav tjänsteexport)	170 000	168 000	2 000
Budget 2018	400 000	395 000	5 000
(varav tjänsteexport)	175 000	173 000	2 000

Regeringens överväganden

Lunds universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 83 523 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 88 715 000 kronor har därmed dragits in. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 192 251 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 455 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 17 010 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 265 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 010 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 897 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 15 654 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 309 000 kronor med anledning av utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 7 366 000 kronor 2019 och med 12 277 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 17 010 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 842 000 kronor 2019 och med 6 419 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 6 030 000 kronor 2019 och med 10 050 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 17 358 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 3 292 000 kronor 2019 och med 3 314 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2019 med ytterligare 284 000 kronor och minska 2020 med 2 946 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Regeringen föreslår att 2 066 875 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Lunds universitet*:

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 115 493 000 kronor respektive 2 164 579 000 kronor.

Tabell 10.71 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 982 302	1 982 302	1 982 302
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	36 518	70 141	106 242
Beslut	48 055	63 051	76 036
Varav BP18 ³	26 195	55 061	66 569
Varav ³			
Utbyggnad läkarutbildningen	1 265	3 842	6 419
Ingenjörssatsning	2 455	7 366	12 277
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Utbildning hela landet	17 010	17 010	17 010
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		17 358	17 358
Samhällsbygge	2 010	6 030	10 050
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	2 066 875	2 115 493	2 164 579

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.6 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.72 Anslagsutveckling 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	2 088 022	Anslags-sparande
2016	Utfall	2 088 022	
2017	Anslag	2 119 873 ¹	Utgifts-prognos 2 119 873
2018	Förslag	2 193 198	
2019	Beräknat	2 229 725 ²	
2020	Beräknat	2 256 444 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 193 198 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 181 115 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bemyndigande om medlemskap och medlemsavgift till kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT)

I budgetpropositionen för 2017 beslutade riksdagen om att bemyndiga regeringen att under 2017 besluta om medlemskap i en kunskaps- och innovationsplattform inom mat (KIC Food for Future) under Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT) och att under 2017–2024 för anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om en årlig medlemsavgift på högst 500 000 kronor. Lunds universitets ansökan om medlemskap i KIC Food for Future har inte beviljats och bemyndigandet kommer därmed inte att utnyttjas.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 34 192 000 kronor och beräknas öka med 34 192 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Anslaget beräknas minska med 12 500 000 kronor 2020 då delar av medel till Strategiska forskningsområden inte avses fördelas.

Regeringen föreslår att 2 193 198 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 229 725 000 kronor respektive 2 256 444 000 kronor.

Tabell 10.73 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 119 873	2 119 873	2 119 873
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	39 053	75 009	113 615
Beslut	34 272	34 843	22 956
Varav BP18 ³	34 192	34 192	34 192
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	34 192	34 192	34 192
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 193 198	2 229 725	2 256 444

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.7 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.74 Anslagsutveckling 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	1 981 236		
2017	Anslag	2 039 526 ¹	Utgifts-prognos	2 039 526
2018	Förslag	2 123 478		
2019	Beräknat	2 167 817 ²		
2020	Beräknat	2 210 248 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 132 304 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 136 462 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.75 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		4 764	5 088	-324
Prognos 2017		5 000	5 000	0
Budget 2018		5 000	5 000	0

Tabell 10.76 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	244 803	239 932	4 871
(varav tjänsteexport)	39 307	39 307	0
Prognos 2017	260 000	260 000	0
(varav tjänsteexport)	33 000	33 000	0
Budget 2018	262 000	262 000	0
(varav tjänsteexport)	34 000	34 000	0

Regeringens överväganden

Göteborgs universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 26 624 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 32 415 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 17 010 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 562 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 897 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 15 236 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 603 000 kronor ytterligare med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka 2018 med 616 000 kronor ytterligare med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 17 010 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 707 000 kronor 2019 och med 2 852 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 28 390 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 3 292 000 kronor 2019 och med 3 314 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2019 med ytterligare 3 142 000 kronor och minska med 159 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka 2019 med 2 847 000 kronor ytterligare med anledning av utbyggnaden av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 2 123 478 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 167 817 000 kronor respektive 2 210 248 000 kronor.

Tabell 10.77 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 039 526	2 039 526	2 039 526
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	37 573	72 166	109 309
Beslut	40 160	46 956	52 082
Varav BP18 ³	21 027	50 562	51 707
Varav ³			
Utbyggnad läkarutbildningen	562	1 707	2 852
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Utbildning hela landet	17 010	17 010	17 010
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		28 390	28 390
Överföring till/från andra anslag	6 219	9 170	9 331
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 123 478	2 167 817	2 210 248

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.8 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.78 Anslagsutveckling 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	1 481 746	
2017	Anslag	1 504 493 ¹	1 504 493
2018	Förslag	1 564 290	
2019	Beräknat	1 584 883 ²	
2020	Beräknat	1 612 761 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 558 919 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 558 921 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 25 571 000 kronor och beräknas öka med 25 571 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Med anledning av bildandet av en ny jämställdhetsmyndighet som aviserades i 2017 års ekonomiska vårproposition föreslås att 1 000 000 kronor överförs till utgiftsområde 13 anslag 3:2 *Jämställdhetsmyndigheten*. Därmed föreslås anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* minska 2018 med 1 000 000 kronor.

Med anledning av den flytt av verksamhet avseende statistiska valundersökningar som aviserades i 2017 års ekonomiska vårproposition föreslås att 7 280 000 kronor överförs från utgiftsområde 2 anslag 1:9 *Statistiska Centralbyrån* till utgiftsområde 16 anslag 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* 2018 och 1 820 000 kronor fr.o.m. 2019 och framåt. Därmed föreslås anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* öka 2018 med 7 280 000 kronor. Av samma anledning beräknas anslaget öka med 1 820 000 kronor 2019 respektive 2020.

Regeringen föreslår att 1 564 290 000 kronor anvisas under anslaget 2:8 *Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 584 883 000 kronor respektive 1 612 761 000 kronor.

Tabell 10.79 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 504 493	1 504 493	1 504 493
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	27 716	53 234	80 634
Beslut	25 802	26 232	26 693
Varav BP18 ³	25 571	25 571	25 571
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	25 571	25 571	25 571
Överföring till/från andra anslag	6 280	925	941
Varav BP18 ³	6 280	820	820
Varav ³			
Statistiska valundersökningar	7 280	1 820	1 820
Kunskap om genus och jämställdhet	-1 000	-1 000	-1 000
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	1 564 290	1 584 883	1 612 761

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.9 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.80 Anslagsutveckling 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016		1 632 659		
2017	Anslag	1 669 947 ¹		1 652 701
2018	Förslag	1 739 036		
2019	Beräknat	1 774 289 ²		
2020	Beräknat	1 811 273 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 745 223 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 750 806 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.81 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	4 137	6 205	4 343	1 862
Prognos 2017	4 860	7 290	6 790	500
Budget 2018	4 860	7 290	6 790	500

Tabell 10.82 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	259 003	263 918	-4 915
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	266 773	271 836	-5 062
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	274 776	279 991	-5 214
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Stockholms universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 233 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 58 264 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 17 010 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 105 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 680 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 11 077 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med 17 010 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 316 000 kronor 2019 och med 527 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 32 916 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå. Anslaget beräknas öka med ytterligare 6 666 000 kronor 2019 och med 6 666 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt-bildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2019 med 1 095 000 kronor ytterligare och minska med 1 101 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Regeringen föreslår att 1 739 036 000 kronor anvisas under anslaget 2:9 *Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 774 289 000 kronor respektive 1 811 273 000 kronor.

Tabell 10.83 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 669 947	1 669 947	1 669 947
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	30 764	59 089	89 501
Beslut	38 327	45 254	51 826
Varav BP18 ³	20 570	53 697	53 908
Varav ³			
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Utbildning hela landet	17 010	17 010	17 010
Kvalitets-satsning förlängning 2019–2020		32 916	32 916
Samhällsbygge	105	316	527
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-2	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	1 739 036	1 774 289	1 811 273

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.10 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.84 Anslagsutveckling 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Slagslag	Beräknat	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	1 556 592		
2017	Anslag	1 580 369 ¹		1 580 369
2018	Förslag	1 630 355		
2019	Beräknat	1 657 508 ²		
2020	Beräknat	1 669 663 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 630 355 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 613 923 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 20 772 000 kronor och beräknas öka med 20 772 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Anslaget beräknas minska med 17 000 000 kronor 2020 då delar av medel till Strategiska forskningsområden inte avses fördelas.

Regeringen föreslår att 1 630 355 000 kronor anvisas under anslaget 2:10 *Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 657 508 000 kronor respektive 1 669 663 000 kronor.

Tabell 10.85 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 580 369	1 580 369	1 580 369
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	29 114	55 919	84 701
Beslut	20 871	21 219	4 592
Varav BP18 ³	20 772	20 772	20 772
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	20 772	20 772	20 772
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	1 630 355	1 657 508	1 669 663

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.11 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.86 Anslagsutveckling 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	1 301 247	Anslags-sparande	
2017	Anslag	1 336 777 ¹	Utgifts-prognos	1 322 972
2018	Förslag	1 396 659		
2019	Beräknat	1 429 512 ²		
2020	Beräknat	1 462 594 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 406 094 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 413 767 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.87 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 206	1 047	159
Prognos 2017		1 287	1 287	0
Budget 2018		1 290	1 290	0

Tabell 10.88 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	291 427	306 106	-14 679
(varav tjänsteexport)	34 885	34 885	0
Prognos 2017	295 800	300 800	-5 000
(varav tjänsteexport)	35 400	35 400	0
Budget 2018	300 200	305 200	-5 000
(varav tjänsteexport)	36 000	36 000	0

Regeringens överväganden

Umeå universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 3 640 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 123 472 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 453 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 10 530 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 125 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 931 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 227 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och forskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 14 736 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 514 000 kronor med anledning av utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka med 1 232 000 kronor med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013, men föreslås även minska med 948 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildning som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 10 530 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 4 359 000 kronor 2019 och med 7 265 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 415 000 kronor 2019 och med 5 705 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 2 792 000 kronor 2019 och med 4 653 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och forskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 12 040 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 1 268 000 kronor 2019 och med 1 303 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och forskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 1 779 000 kronor 2019 och minska med 422 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 626 000 kronor 2019 med anledning av utbyggnaden av tandläkarutbildningen som inleddes 2013 men beräknas också minska med ytterligare 522 000 kronor 2019 för att finansiera den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 1 396 659 000 kronor anvisas under anslaget 2:11 *Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 429 512 000 kronor respektive 1 462 594 000 kronor.

Tabell 10.89 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 336 777	1 336 777	1 336 777
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	24 627	47 301	71 646
Beslut	34 971	45 041	53 772
Varav BP18 ³	17 494	36 591	43 648
Varav ³			
Utbyggnad läkarutbildningen	1 125	3 415	5 705
Ingenjörssatsning	1 453	4 359	7 265
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Utbildning hela landet	10 530	10 530	10 530
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		12 040	12 040
Samhällsbygge	931	2 792	4 653
Överföring till/från andra anslag	284	393	400
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 396 659	1 429 512	1 462 594

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.12 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.90 Anslagsutveckling 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	1 066 217		
2017	1 082 429 ¹		1 082 429
2018	Förslag	1 118 416	
2019	Beräknat	1 137 044 ²	
2020	Beräknat	1 157 043 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 118 417 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 118 417 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 16 068 000 kronor och beräknas öka med 16 068 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 1 118 416 000 kronor anvisas under anslaget 2:12 *Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 137 044 000 kronor respektive 1 157 043 000 kronor.

Tabell 10.91 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 082 429	1 082 429	1 082 429
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	19 941	38 301	58 013
Beslut	16 047	16 314	16 601
Varav BP18 ³	16 068	16 068	16 068
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	16 068	16 068	16 068
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	1 118 416	1 137 044	1 157 043

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.13 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.92 Anslagsutveckling 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	1 435 423	Anslags- sparande	
2016	Utfall	1 435 423		
2017	Anslag	1 484 334 ¹	Utgifts- prognos	1 469 005
2018	Förslag	1 549 701		
2019	Beräknat	1 589 556 ²		
2020	Beräknat	1 627 508 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 563 516 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 573 176 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.93 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 847	2 172	-325
Prognos 2017		2 000	2 000	0
Budget 2018		2 000	2 000	0

Tabell 10.94 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	60 165	59 249	916
(varav tjänsteexport)	4 303	4 303	0
Prognos 2017	62 000	62 000	0
(varav tjänsteexport)	5 000	5 000	0
Budget 2018	64 000	64 000	0
(varav tjänsteexport)	5 000	5 000	0

Regeringens överväganden

Linköpings universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 12 766 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 25 253 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 604 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 10 530 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 125 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 120 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 062 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryrkesutbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 13 438 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 603 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 540 000 kronor med anledning av utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 10 530 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 4 811 000 kronor 2019 och med 8 018 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 415 000 kronor 2019 och med 5 705 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 361 000 kronor 2019 och med 5 602 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-

satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 12 042 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 2 995 000 kronor 2019 och med 2 998 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka 2019 med ytterligare 1 082 000 kronor och minska med 744 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 2 847 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 1 549 701 000 kronor anvisas under anslaget 2:13 *Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 589 556 000 kronor respektive 1 627 508 000 kronor.

Tabell 10.95 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 484 334	1 484 334	1 484 334
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	27 345	52 521	79 554
Beslut	32 419	44 158	54 927
Varav BP18 ³	14 379	34 159	41 897
Varav ³			
Utbyggnad läkarutbildningen	1 125	3 415	5 705
Ingenjörssatsning	1 604	4 811	8 018
Utbildning hela landet	10 530	10 530	10 530
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		12 042	12 042
Samhällsbygge	1 120	3 361	5 602
Överföring till/från andra anslag	5 603	8 543	8 694
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 549 701	1 589 556	1 627 508

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.14 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.96 Anslagsutveckling 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2016	Utfall	825 464	Anslags- sparande	
2017	Anslag	854 065 ¹	Utgifts- prognos	854 065
2018	Förslag	886 763		
2019	Beräknat	901 532 ²		
2020	Beräknat	989 389 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 886 763 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 956 359 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Anslaget föreslås öka 2018 med 16 919 000 kronor och beräknas öka med 16 919 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Anslaget beräknas öka med 72 000 000 kronor 2020 med anledning av en förstärkning av det strategiska forskningsområdet it och mobil kommunikation i enlighet med vad som angavs i den forskningspolitiska propositionen 2016 (prop. 2016/17:50).

Regeringen föreslår att 886 763 000 kronor anvisas under anslaget 2:14 *Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 901 532 000 kronor respektive 989 389 000 kronor.

Tabell 10.97 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	854 065	854 065	854 065
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	15 734	30 220	45 774
Beslut	16 963	17 246	89 549
Varav BP18 ³	16 919	16 919	88 919
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	16 919	16 919	16 919
Fo.prop förstärkning SFO			72 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	886 763	901 532	989 389

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.15 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.98 Anslagsutveckling 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	673 580	Anslags- sparande	
2017	Anslag	696 179 ¹	Utgifts- prognos	688 989
2018	Förslag	720 949		
2019	Beräknat	735 329 ²		
2020	Beräknat	748 810 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 723 283 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 723 812 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.99 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1 849	0	1 818	31
Prognos 2017		2 000	2 000	0
Budget 2018		2 200	2 200	0

Tabell 10.100 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	364 462	347 205	17 257
(varav tjänsteexport)	118 061	118 061	0
Prognos 2017	370 000	375 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	120 000	120 000	0
Budget 2018	375 000	380 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	120 000	120 000	0

Regeringens överväganden

Karolinska institutet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 10 965 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 4 545 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 562 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 152 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 512 000 kronor med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 707 000 kronor 2019 och med 2 852 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryr utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 618 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 998 000 kronor 2019 och minska med 597 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 261 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 720 949 000 kronor anvisas under anslaget 2:15 *Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 735 329 000 kronor respektive 748 810 000 kronor.

Tabell 10.101 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	696 179	696 179	696 179
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	12 825	24 633	37 311
Beslut	11 434	13 735	14 525
Varav BP18 ³	10 282	12 045	13 190
Varav ³			
Utbyggnad läkarutbildningen	562	1 707	2 852
Utbildning hela landet	9 720	9 720	9 720
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		618	618
Överföring till/från andra anslag	512	782	795
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	720 949	735 329	748 810

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.16 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.102 Anslagsutveckling 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	1 483 297	Anslags-sparande	
2016	Utfall	1 483 297		
2017	Anslag	1 506 141 ¹	Utgifts-prognos	1 506 141
2018	Förslag	1 559 586		
2019	Beräknat	1 585 560 ²		
2020	Beräknat	1 613 450 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 559 585 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 559 587 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Anslaget föreslås öka 2018 med 25 376 000 kronor och beräknas öka med 25 376 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 1 559 586 000 kronor anvisas under anslaget 2:16 *Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 585 560 000 kronor respektive 1 613 450 000 kronor.

Tabell 10.103 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 506 141	1 506 141	1 506 141
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	27 746	53 292	80 722
Beslut	25 698	26 126	26 586
Varav BP18 ³	25 376	25 376	25 376
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	25 376	25 376	25 376
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	1 559 586	1 585 560	1 613 450

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.17 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.104 Anslagsutveckling 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	1 048 011	Anslags-sparande	
2017	Anslag	1 082 273 ¹	Utgifts-prognos	1 071 096
2018	Förslag	1 161 006		
2019	Beräknat	1 189 402 ²		
2020	Beräknat	1 219 693 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 169 917 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 178 975 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.105 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	213 327	217 391	-4 064
(varav tjänsteexport)	122 359	120 336	2 023
Prognos 2017	240 000	240 000	0
(varav tjänsteexport)	140 000	140 000	0
Budget 2018	255 000	255 000	0
(varav tjänsteexport)	150 000	150 000	0

Regeringens överväganden

Kungl. Tekniska högskolan har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 53 261 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 81 155 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 556 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 130 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 42 545 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 309 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås minska 2018 med 465 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 7 667 000 kronor 2019 och med 12 778 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 6 390 000 kronor 2019 och med 10 650 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 1 072 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 255 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 1 161 006 000 kronor anvisas under anslaget 2:17 *Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 189 402 000 kronor respektive 1 219 693 000 kronor.

Tabell 10.106 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 082 273	1 082 273	1 082 273
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	19 938	38 295	58 004
Beslut	59 260	69 563	80 158
Varav BP18 ³	14 406	24 849	34 220
Varav ³			
Ingenjörssatsning	2 556	7 667	12 778
Utbildning hela landet	9 720	9 720	9 720
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		1 072	1 072
Samhällsbygge	2 130	6 390	10 650
Överföring till/från andra anslag	-465	-728	-741
Varav BP18 ³			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	1 161 006	1 189 402	1 219 693

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.18 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.107 Anslagsutveckling 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016		1 477 070	
2017	Anslag	1 499 593 ¹	1 499 593
2018	Förslag	1 545 942	
2019	Beräknat	1 571 688 ²	
2020	Beräknat	1 677 334 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 545 941 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 621 338 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Anslaget föreslås öka 2018 med 18 688 000 kronor och beräknas öka med 18 688 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Anslaget beräknas öka med 78 000 000 kronor 2020 med anledning av en förstärkning av det strategiska forskningsområdet it och mobil kommunikation i enlighet med som angavs i den forskningspolitiska propositionen 2016 (prop. 2016/17:50).

Regeringen föreslår att 1 545 942 000 kronor anvisas under anslaget 2:18 *Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 571 688 000 kronor respektive 1 677 334 000 kronor.

Tabell 10.108 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	1 499 593	1 499 593	1 499 593
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	27 626	53 061	80 372
Beslut	18 723	19 035	97 370
Varav BP18 ³	18 688	18 688	96 688
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	18 688	18 688	18 688
Fo.prop förstärkning SFO			78 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	1 545 942	1 571 688	1 677 334

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.19 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.109 Anslagsutveckling 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	634 937	Anslags-sparande	
2017	Anslag	643 531 ¹	Utgifts-prognos	636 885
2018	Förslag	674 320		
2019	Beräknat	691 456 ²		
2020	Beräknat	709 575 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 680 129 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 685 887 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.110 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	550	550	500	50
Prognos 2017	600	600	600	0
Budget 2018	600	600	600	0

Tabell 10.111 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	133 000	133 000	0
(varav tjänsteexport)	400	400	0
Prognos 2017	133 000	133 000	0
(varav tjänsteexport)	400	400	0
Budget 2018	133 000	133 000	0
(varav tjänsteexport)	400	400	0

Regeringens överväganden

Luleå tekniska universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 11 705 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 40 790 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 353 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 651 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 835 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 7 863 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 1 488 000 kronor för att finansiera den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 4 059 000 kronor 2019 och med 6 765 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 954 000 kronor 2019 och med 3 257 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 4 300 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 1 012 000 kronor 2019 och med 1 006 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den ut-

byggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 1 924 000 kronor 2019 och öka med 941 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 818 000 kronor 2019 för att finansiera den utbyggnad av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 674 320 000 kronor anvisas under anslaget 2:19 *Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 691 456 000 kronor respektive 709 575 000 kronor.

Tabell 10.112 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	643 531	643 531	643 531
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	11 855	22 770	34 490
Beslut	20 422	27 487	33 927
Varav BP18 ³	11 724	20 033	24 042
Varav ³			
Ingenjörssatsning	1 353	4 059	6 765
Utbildning hela landet	9 720	9 720	9 720
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		4 300	4 300
Samhällsbygge	651	1 954	3 257
Överföring till/från andra anslag	-1 488	-2 331	-2 372
Varav BP18 ³			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	674 320	691 456	709 575

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.20 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.113 Anslagsutveckling 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2016	Utfall	363 673	Anslags- sparande	
2017	Anslag	369 250 ¹	Utgifts- prognos	369 250
2018	Förslag	385 307		
2019	Beräknat	391 724 ²		
2020	Beräknat	398 614 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 385 307 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 385 307 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 206 000 kronor och beräknas öka med 9 206 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 385 307 000 kronor anvisas under anslaget 2:20 *Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 391 724 000 kronor respektive 398 614 000 kronor.

Tabell 10.114 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	369 250	369 250	369 250
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	6 803	13 066	19 790
Beslut	9 254	9 408	9 574
Varav BP18 ³	9 206	9 206	9 206
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	9 206	9 206	9 206
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	385 307	391 724	398 614

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.21 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.115 Anslagsutveckling 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	614 236	Anslags- sparande	
2017	Anslag	634 496 ¹	Utgifts- prognos	627 943
2018	Förslag	664 465		
2019	Beräknat	678 678 ²		
2020	Beräknat	693 922 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 667 560 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 670 756 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.116 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 014	1 206	-192
Prognos 2017		1 000	1 410	-410
Budget 2018		1 000	1 410	-410

Tabell 10.117 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	69 926	70 032	-106
(varav tjänsteexport)	3 108	3 108	0
Prognos 2017	63 400	63 400	0
(varav tjänsteexport)	3 000	3 000	0
Budget 2018	66 600	66 600	0
(varav tjänsteexport)	3 000	3 000	0

Regeringens överväganden

Karlstads universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 24 776 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 22 920 000 kronor har därmed dragits in. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 61 424 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 451 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 200 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 113 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 7 193 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 255 000 kronor med anledning av utbyggnaden av civil- och högskoleingenjörsutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget föreslås minska 2018 med 652 000 kronor med anledning av att Karlstads universitet fått examenstillståndet för speciallärarexamen delvis indraget. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarutbildningen.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 353 000 kronor 2019 och med 2 255 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 601 000 kronor 2019 respektive med 1 002 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 8 946 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 1 349 000 kronor 2019 och med 1 341 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 1 283 000 kronor ytterligare 2019 och öka med 662 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska ytterligare med 331 000 kronor 2019 med anledning av att Karlstads universitet delvis fått examenstillståndet för speciallärarexamen indraget under 2016. Anslagsmedel omfördelas till Uppsala universitet för att utöka speciallärarexamen.

Regeringen föreslår att 664 465 000 kronor anvisas under anslaget 2:21 *Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 678 678 000 kronor respektive 693 922 000 kronor.

Tabell 10.118 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	634 496	634 496	634 496
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	11 689	22 451	34 006
Beslut	18 932	22 725	26 431
Varav BP18 ³	10 371	20 620	21 923
Varav ³			
Ingenjörssatsning	451	1 353	2 255
Generell utbyggnad	9 720	9 720	9 720
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		8 946	8 946
Samhällsbygge	200	601	1 002
Överföring till/från andra anslag	-652	-994	-1 011
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	664 465	678 678	693 922

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.22 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.119 Anslagsutveckling 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	2016	Anslags-sparande
2016	Utfall	223 706	
2017	Anslag	227 090 ¹	Utgifts-prognos
2018	Förslag	238 163	
2019	Beräknat	242 130 ²	
2020	Beräknat	246 388 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 238 163 tkr i 2018 års prinsnivå.

³ Motsvarar 238 163 tkr i 2018 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 917 000 kronor och beräknas öka med 6 917 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 238 163 000 kronor anvisas under anslaget 2:22 *Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 242 130 000 kronor respektive 246 388 000 kronor.

Tabell 10.120 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	227 090	227 090	227 090
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 184	8 036	12 171
Beslut	6 889	7 004	7 127
Varav BP18 ³	6 917	6 917	6 917
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	6 917	6 917	6 917
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	238 163	242 130	246 388

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.23 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.121 Anslagsutveckling 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	1 012 220	Anslags-sparande	
2017	Anslag	1 029 306 ¹	Utgifts-prognos	1 018 676
2018	Förslag	1 067 905		
2019	Beräknat	1 088 387 ²		
2020	Beräknat	1 111 964 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 070 557 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 074 842 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.122 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 115	1 628	-513
Prognos 2017		1 200	1 200	0
Budget 2018		1 200	1 200	0

Tabell 10.123 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	167 763	171 995	-4 232
(varav tjänsteexport)	35 495	34 490	1 005
Prognos 2017	175 000	175 000	0
(varav tjänsteexport)	40 000	40 000	0
Budget 2018	180 000	180 000	0
(varav tjänsteexport)	45 000	45 000	0

Regeringens överväganden

Linnéuniversitetet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 5 672 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 56 378 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 451 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 200 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 227 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 241 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 1 658 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 353 000 kronor 2019 och med 2 255 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 601 000 kronor 2019 och med 1 002 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp.

Anslaget beräknas öka med 14 288 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 2 699 000 kronor 2019 och med 2 682 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 337 000 kronor 2019 och med 448 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 910 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 1 067 905 000 kronor anvisas under anslaget 2:23 *Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 088 387 000 kronor respektive 1 111 964 000 kronor.

Tabell 10.124 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 029 306	1 029 306	1 029 306
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	18 962	36 420	55 165
Beslut	21 294	25 257	30 134
Varav BP18 ³	13 826	29 417	30 720
Varav ³			
Ingenjörssatsning	451	1 353	2 255
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Generell utbyggnad	9 720	9 720	9 720
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		14 288	14 288
Samhällsbygge	200	601	1 002
Överföring till/från andra anslag	-1 658	-2 596	-2 641
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	1 067 905	1 088 387	1 111 964

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.24 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.125 Anslagsutveckling 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor				
2016	Utfall	318 453	Anslags-sparande	
2017	Anslag	323 317 ¹	Utgifts-prognos	323 317
2018	Förslag	335 303		
2019	Beräknat	340 887 ²		
2020	Beräknat	346 883 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 335 303 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 335 303 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 009 000 kronor och beräknas öka med 6 009 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 335 303 000 kronor anvisas under anslaget 2:24 *Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 340 887 000 kronor respektive 346 883 000 kronor.

Tabell 10.126 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	323 317	323 317	323 317
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 956	11 440	17 328
Beslut	6 029	6 129	6 237
Varav BP18 ³	6 009	6 009	6 009
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	6 009	6 009	6 009
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	335 303	340 887	346 883

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.25 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.127 Anslagsutveckling 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utfall
2016	754 957		3 255
2017	Anslag	766 819 ¹	Utgifts- prognos
2018	Förslag	797 279	
2019	Beräknat	813 973 ²	
2020	Beräknat	832 241 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 800 639 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 804 458 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.128 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 230	1 720	-490
Prognos 2017		1 250	1 300	-50
Budget 2018		1 250	1 300	-50

Tabell 10.129 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	18 303	18 314	-11
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	19 000	19 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	19 000	19 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Örebro universitet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 5 629 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 3 255 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 451 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 422 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 200 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 113 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 254 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 183 000 kronor med anledning av att Örebro universitet delvis fått examenstillståndet för specialläroexamen indraget. Anslagsmedel i motsvarande nivå omfördelas till Uppsala universitet för att utöka specialläroutbildningen.

Anslaget föreslås minska 2018 med 644 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 353 000 kronor 2019 och med 2 255 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 281 000 kronor 2019 och med 2 140 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 601 000 kronor 2019 och med 1 002 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläro-utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 8 778 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 1 349 000 kronor 2019 och med 1 341 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläro-utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 708 000 kronor ytterligare 2019 och med ytterligare 448 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 354 000 kronor 2019 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 797 279 000 kronor anvisas under anslaget 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå för

2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 813 973 000 kronor respektive 832 241 000 kronor.

Tabell 10.130 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	766 819	766 819	766 819
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	14 127	27 133	41 098
Beslut	17 160	21 216	25 540
Varav BP18 ³	10 793	21 733	23 895
Varav ³			
Utbyggnad läkarutbildningen	422	1 281	2 140
Ingenjörssatsning	451	1 353	2 255
Utbildning hela landet	9 720	9 720	9 720
Kvalitets-satsning förlängning 2019–2020		8 778	8 778
Samhällsbygge	200	601	1 002
Överföring till/från andra anslag	-827	-1 195	-1 216
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	797 279	813 973	832 241

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusivt pris- och löneomräkning.

10.2.26 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.131 Anslagsutveckling 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	2016	Anslags-sparande
2016	Utfall	250 193	
2017	Anslag	254 064 ¹	Utgifts-prognos 254 064
2018	Förslag	265 079	
2019	Beräknat	269 494 ²	
2020	Beräknat	274 234 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 265 079 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 265 079 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 260 000 kronor och beräknas öka med 6 260 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 265 079 000 kronor anvisas under anslaget 2:26 Örebro universitet: *Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 269 494 000 kronor respektive 274 234 000 kronor.

Tabell 10.132 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	254 064	254 064	254 064
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 680	8 989	13 616
Beslut	6 335	6 441	6 554
Varav BP18 ³	6 260	6 260	6 260
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	6 260	6 260	6 260
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	265 079	269 494	274 234

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.27 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.133 Anslagsutveckling 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	518 614	Anslags-sparande	
2017	Anslag	525 658 ¹	Utgifts-prognos	520 229
2018	Förslag	554 525		
2019	Beräknat	567 080 ²		
2020	Beräknat	581 170 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 557 790 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 561 768 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.134 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 090	1 300	-210
Prognos 2017		1 090	1 232	-141
Budget 2018		1 090	1 232	-142

Tabell 10.135 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	28 186	26 049	2 137
(varav tjänsteexport)	11	11	0
Prognos 2017	27 763	28 635	-871
(varav tjänsteexport)	100	100	0
Budget 2018	27 500	29 500	-2 000
(varav tjänsteexport)	100	100	0

Regeringens överväganden

Mittuniversitetet har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 10 473 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 1 099 000 kronor har därmed dragits in. Universitetet redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 51 861 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 702 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 301 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 670 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 4 698 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 1 363 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 2 105 000 kronor 2019 och med 3 508 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 902 000 kronor 2019 och med 1 503 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar

och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 5 770 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 2 024 000 kronor ytterligare 2019 och med 2 011 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 337 000 kronor ytterligare 2019 och öka med 100 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 750 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 554 525 000 kronor anvisas under anslaget 2:27 *Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 567 080 000 kronor respektive 581 170 000 kronor.

Tabell 10.136 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	525 658	525 658	525 658
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	9 684	18 600	28 173
Beslut	20 546	24 958	29 512
Varav BP18 ³	14 178	21 952	23 956
Varav ³			
Ingenjörssatsning	702	2 105	3 508
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Utbildning hela landet	9 720	9 720	9 720
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		5 770	5 770
Samhällsbygge	301	902	1 503
Överföring till/från andra anslag	-1 363	-2 136	-2 173
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	554 525	567 080	581 170

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.28 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.137 Anslagsutveckling 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	231 067		
2017	234 620 ¹		234 620
2018	Förslag	244 069	
2019	Beräknat	248 132 ²	
2020	Beräknat	252 497 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 244 067 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 244 068 tkr i 2018 års prisnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 084 000 kronor och beräknas öka med 5 084 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 244 069 000 kronor anvisas under anslaget 2:28 *Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 248 132 000 kronor respektive 252 497 000 kronor.

Tabell 10.138 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	234 620	234 620	234 620
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 322	8 301	12 574
Beslut	5 126	5 211	5 303
Varav BP18 ³	5 084	5 084	5 084
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	5 084	5 084	5 084
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	244 069	248 132	252 497

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå.

10.2.29 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.139 Anslagsutveckling 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	866 470	Anslags- sparande	
2017	Anslag	894 005 ¹	Utgifts- prognos	884 772
2018	Förslag	935 565		
2019	Beräknat	956 418 ²		
2020	Beräknat	977 861 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 940 750 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 945 216 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för utgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.140 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	147 256	144 215	3 041
(varav tjänsteexport)	16 603	16 603	0
Prognos 2017	150 000	149 500	500
(varav tjänsteexport)	16 000	16 000	0
Budget 2018	151 000	151 000	0
(varav tjänsteexport)	16 500	16 500	0

Regeringens överväganden

Malmö universitet, dåvarande Malmö högskola, har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 5 913 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 5 998 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 86 647 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 455 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 4 732 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 7 912 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 729 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 9 720 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 455 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 15 838 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 5 020 000 kronor ytterligare 2019 och med 5 009 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 1 464 000 kronor ytterligare 2019 och därefter minska med 387 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 402 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 935 565 000 kronor anvisas under anslaget 2:29 *Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 956 418 000 kronor respektive 977 861 000 kronor.

Tabell 10.141 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	894 005	894 005	894 005
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	16 469	31 633	47 913
Beslut	25 819	31 923	37 107
Varav BP18 ³	13 175	29 013	29 013
Varav ³			
Sommarkurser	3 455	3 455	3 455
Utbildning hela landet	9 720	9 720	9 720
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		15 838	15 838
Överföring till/från andra anslag	-729	-1 143	-1 163
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	935 565	956 418	977 861

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.30 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.142 Anslagsutveckling 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	137 103		
2017	Anslag	139 059 ¹	139 059
2018	Förslag	236 817	
2019	Beräknat	240 760 ²	
2020	Beräknat	244 995 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 236 816 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 236 816 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till universitetet för forskning och utbildning på forskarnivå. Anslaget får även användas för kapitaltillskott till holdingbolag knutet till Malmö universitet efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Holdingbolag knutet till Malmö universitet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 bilda ett holdingbolag knutet till Malmö universitet och för anslaget 2:30 *Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* besluta om kapitaltillskott till bolaget på högst 1 500 000 kronor.

Skälens för regeringens förslag: För att möjliggöra ett ökat nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat tillkomna vid Malmö Universitet samt för att förstärka universitetets samverkan med näringslivet föreslås att regeringen bemyndigas att bilda ett holdingbolag knutet till universitetet. För att kunna bilda bolaget föreslås även inom ramen för bemyndigandet ett kapitaltillskott till bolaget om högst 1 500 000 kronor under 2018.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 357 000 kronor och beräknas öka med 5 357 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6). Anslaget föreslås även öka 2018 med 90 000 000 kronor och beräknas öka med 90 000 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av att Malmö högskola blir universitet (se tabell 9.6)

Regeringen föreslår att 236 817 000 kronor anvisas under anslaget 2:30 *Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 240 760 000 kronor respektive 244 995 000 kronor.

Tabell 10.143 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	139 059	139 059	139 059
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 562	4 921	7 453
Beslut	95 196	96 781	98 484
Varav BP18 ³	95 357	95 357	95 357
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	5 357	5 357	5 357
Fo.prop MH blir universitet.	90 000	90 000	90 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	236 817	240 760	244 995

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.31 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.144 Anslagsutveckling 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	250 466	3 221	
2017	Anslag 237 135 ¹		240 356
2018	Förslag 247 764		
2019	Beräknat 253 231 ²		
2020	Beräknat 261 392 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 249 083 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 252 666 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.145 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		521	805	-284
Prognos 2017		490	600	-110
Budget 2018		500	600	-100

Tabell 10.146 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	31 552	34 644	-3 092
(varav tjänsteexport)	26 580	29 379	-2 799
Prognos 2017	26 700	28 700	-2 000
(varav tjänsteexport)	22 600	24 600	-2 000
Budget 2018	18 700	19 600	-900
(varav tjänsteexport)	16 000	16 900	-900

Regeringens överväganden

Blekinge tekniska högskola har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 6 570 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 3 221 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 802 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 880 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 947 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 2 444 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 2 406 000 kronor 2019 och med 4 010 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 2 640 000 kronor 2019 och med 4 400 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 846 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas minska med 635 000 kronor 2019 och därefter öka 2020 med ytterligare 342 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 1 345 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 247 764 000 kronor anvisas under anslaget 2:31 *Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 253 231 000 kronor respektive 261 392 000 kronor.

Tabell 10.147 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:31 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	237 135	237 135	237 135
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 369	8 391	12 710
Beslut	8 704	11 535	15 444
Varav BP18 ³	7 757	11 967	15 331
Varav ³			
Ingenjörssatsning	802	2 406	4 010
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		846	846
Samhällsbygge	880	2 640	4 400
Överföring till/från andra anslag	-2 444	-3 830	-3 897
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	247 764	253 231	261 392

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.32 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.148 Anslagsutveckling 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016		91 134	
2017	Anslag	92 543 ¹	92 543
2018	Förslag	96 517	
2019	Beräknat	98 126 ²	
2020	Beräknat	99 851 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 96 519 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 96 518 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 243 000 kronor och beräknas öka med 2 243 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 96 517 000 kronor anvisas under anslaget 2:32 *Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 98 126 000 kronor respektive 99 851 000 kronor.

Tabell 10.149 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:32 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	92 543	92 543	92 543
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 705	3 275	4 960
Beslut	2 270	2 308	2 348
Varav BP18 ³	2 243	2 243	2 243
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	2 243	2 243	2 243
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	96 517	98 126	99 851

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.33 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.150 Anslagsutveckling 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	573 660	Anslags-sparande	53 682
2017	Anslag	583 055 ¹	Utgifts-prognos	584 255
2018	Förslag	610 073		
2019	Beräknat	623 286 ²		
2020	Beräknat	636 218 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 613 075 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 614 979 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.151 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		1 918	2 019	-101
Prognos 2017		2 000	2 000	0
Budget 2018		2 000	2 000	0

Tabell 10.152 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	31 483	30 310	1 173
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	30 000	31 000	-1 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	31 000	31 500	-500
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Mälardalens högskola har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 1 581 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 53 682 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 451 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 453 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 200 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 876 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 779 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 353 000 kronor 2019 och med 2 255 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 453 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 601 000 kronor 2019 och med 1 002 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 7 768 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 2 576 000 kronor 2019 och öka med 665 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 427 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 610 073 000 kronor anvisas under anslaget 2:33 *Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 623 286 000 kronor respektive 636 218 000 kronor.

Tabell 10.153 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:33 Mälardalens högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	583 055	583 055	583 055
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10 741	20 630	31 249
Beslut	17 055	20 821	23 155
Varav BP18 ³	10 179	19 250	20 553
Varav ³			
Ingenjörssatsning	451	1 353	2 255
Sommarkurser	3 453	3 453	3 453
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitets-satsning förlängning 2019–2020		7 768	7 768
Samhällsbygge	200	601	1 002
Överföring till/från andra anslag	-779	-1 219	-1 240
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	610 073	623 286	636 218

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.34 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.154 Anslagsutveckling 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2016	Utfall	103 690	Anslags- sparande	
2017	Anslag	105 206 ¹	Utgifts- prognos	105 206
2018	Förslag	113 742		
2019	Beräknat	115 636 ²		
2020	Beräknat	117 670 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 113 742 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 113 742 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 674 000 kronor och beräknas öka med 6 674 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 113 742 000 kronor anvisas under anslaget 2:34 *Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 115 636 000 kronor respektive 117 670 000 kronor.

Tabell 10.155 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:34 Mälardalens högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	105 206	105 206	105 206
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 938	3 722	5 638
Beslut	6 598	6 708	6 826
Varav BP18 ³	6 674	6 674	6 674
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	6 674	6 674	6 674
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	113 742	115 636	117 670

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.35 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.156 Anslagsutveckling 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	194 650	Anslags- sparande	
2017	Anslag	197 275 ¹	Utgifts- prognos	195 238
2018	Förslag	202 136		
2019	Beräknat	205 498 ²		
2020	Beräknat	209 113 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 202 132 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 202 132 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.157 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	585 000	585 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	975 000	975 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	1 365 000	1 365 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Stockholms konstnärliga högskola har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 9 337 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 6 707 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 215 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 215 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 72 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Regeringen föreslår att 202 136 000 kronor anvisas under anslaget 2:35 *Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 205 498 000 kronor respektive 209 113 000 kronor.

Tabell 10.158 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	197 275	197 275	197 275
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	3 634	6 980	10 573
Beslut	1 227	1 243	1 265
Varav BP18 ³	1 215	1 287	1 287
Varav ³			
Utbildning hela landet	1 215	1 215	1 215
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		72	72
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	202 136	205 498	209 113

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.36 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**Tabell 10.159 Anslagsutveckling 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

2016	Utfall	48 744	Anslags-sparande
2017	Anslag	49 490 ¹	Utgifts-prognos 49 490
2018	Förslag	50 405	
2019	Beräknat	51 244 ²	
2020	Beräknat	52 146 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 50 405 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 50 405 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

Regeringen föreslår att 50 405 000 kronor anvisas under anslaget 2:36 *Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 51 244 000 kronor respektive 52 146 000 kronor.

Tabell 10.160 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	49 490	49 490	49 490
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	912	1 751	2 653
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	50 405	51 244	52 146

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.37 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.161 Anslagsutveckling 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	94 838	Anslags-sparande	
2017	Anslag	97 639 ¹	Utgifts-prognos	96 631
2018	Förslag	103 938		
2019	Beräknat	106 601 ²		
2020	Beräknat	109 453 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 104 855 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 105 799 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.162 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	601	509	92
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	500	500	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	500	500	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Gymnastik- och idrottshögskolan har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 8 555 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 3 876 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av

budgetåret en överproduktion på 9 513 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 240 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 240 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 392 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås minska 2018 med 132 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 590 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 971 000 kronor ytterligare 2019 och med 986 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 103 938 000 kronor anvisas under anslaget 2:37 *Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 106 601 000 kronor respektive 109 453 000 kronor.

Tabell 10.163 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	97 639	97 639	97 639
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 798	3 454	5 232
Beslut	4 500	5 507	6 581
Varav BP18 ³	3 240	3 830	3 830
Varav ³			
Utbildning hela landet	3 240	3 240	3 240
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		590	590
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	103 938	106 601	109 453

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.38 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.164 Anslagsutveckling 2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	31 509	Anslags-sparande	
2016	Utfall	31 509		
2017	Anslag	31 987 ¹	Utgifts-prognos	31 657
2018	Förslag	34 406		
2019	Beräknat	34 979 ²		
2020	Beräknat	35 594 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 406 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 406 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

I anslaget ingår 7 362 083 kronor till Centrum för idrottsforskning.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 830 000 kronor och beräknas öka med 1 830 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 34 406 000 kronor anvisas under anslaget 2:38 *Gymnastik- och idrotts-högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 34 979 000 kronor respektive 35 594 000 kronor.

Tabell 10.165 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:38 Gymnastik- och idrotts-högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	31 987	31 987	31 987
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	589	1 132	1 714
Beslut	1 830	1 860	1 893
Varav BP18 ³	1 830	1 830	1 830
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	1 830	1 830	1 830
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	34 406	34 979	35 594

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.39 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.166 Anslagsutveckling 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	459 299	Anslags-sparande	
2017	Anslag	476 847 ¹	Utgifts-prognos	476 847
2018	Förslag	501 449		
2019	Beräknat	512 972 ²		
2020	Beräknat	523 621 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 504 569 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 506 141 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan och för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerade utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.167 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		759	586	173
Prognos 2017		750	600	150
Budget 2018		750	600	150

Tabell 10.168 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	26 831	23 789	3 042
(varav tjänsteexport)	4 062	3 814	248
Prognos 2017	30 000	30 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	30 000	30 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Högskolan i Borås har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 504 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 2 672 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 45 930 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 8 072 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 670 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls- vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 7 274 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 1 520 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 385 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med 2 024 000 kronor ytterligare 2019 och med 2 011 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 501 449 000 kronor anvisas under anslaget 2:39 *Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 512 972 000 kronor respektive 523 621 000 kronor.

Tabell 10.169 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	476 847	476 847	476 847
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	8 785	16 873	25 557
Beslut	15 817	19 252	21 217
Varav BP18 ³	6 075	13 349	13 349
Varav ³			
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		7 274	7 274
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	501 449	512 972	523 621

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.40 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.170 Anslagsutveckling 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	66 401	Anslags- sparande
2016	Utfall	66 401	
2017	Anslag	67 386 ¹	Utgifts- prognos 66 690
2018	Förslag	74 480	
2019	Beräknat	75 720 ²	
2020	Beräknat	77 052 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 74 480 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 74 480 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 880 000 kronor och beräknas öka med 5 880 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 74 480 000 kronor anvisas under anslaget 2:40 *Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 75 720 000 kronor respektive 77 052 000 kronor.

Tabell 10.171 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	67 386	67 386	67 386
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 242	2 385	3 612
Beslut	5 851	5 948	6 053
Varav BP18 ³	5 880	5 880	5 880
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	5 880	5 880	5 880
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	74 480	75 720	77 052

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.41 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.172 Anslagsutveckling 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	402 150	Anslags-sparande	
2017	Anslag	408 483 ¹	Utgifts-prognos	404 264
2018	Förslag	432 085		
2019	Beräknat	440 025 ²		
2020	Beräknat	447 714 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 432 817 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 432 768 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.173 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		784	592	192
Prognos 2017		775	600	175
Budget 2018		750	600	150

Tabell 10.174 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	32 527	31 500	1 027
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	32 000	31 000	1 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	33 000	32 000	1 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Högskolan Dalarna har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 13 267 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 27 596 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 453 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 278 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 8 202 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 1 930 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 453 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 6 806 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 1 816 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 385 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 1 065 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 337 000 kronor ytterligare 2019 och med 335 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av

lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 432 085 000 kronor anvisas under anslaget 2:41 *Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 440 025 000 kronor respektive 447 714 000 kronor.

Tabell 10.175 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	408 483	408 483	408 483
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 525	14 453	21 892
Beslut	18 008	20 113	20 417
Varav BP18 ³	9 528	16 334	16 334
Varav ³			
Sommarkurser	3 453	3 453	3 453
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitets-satsning förlängning 2019–2020		6 806	6 806
Överföring till/från andra anslag	-1 931	-3 024	-3 077
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	432 085	440 025	447 714

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.42 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.176 Anslagsutveckling 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	61 333	Anslags-sparande
2016	Utfall	61 333	Anslags-sparande
2017	Anslag	62 277 ¹	Utgifts-prognos
2018	Förslag	76 988	61 634
2019	Beräknat	78 270 ²	
2020	Beräknat	79 646 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 76 988 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 76 987 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden*Resursfördelning*

För att högskolans ersättning för forskning och utbildning på forskarnivå ska uppgå till minst 12 000 kronor per helårsstudent föreslås anslaget öka 2018 med 9 629 000 kronor och beräknas öka med 9 629 000 kronor 2019 respektive 2020 (se tabell 9.6).

Anslaget föreslås även öka 2018 med 3 924 000 kronor och beräknas öka med 3 924 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 76 988 000 kronor anvisas under anslaget 2:42 *Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 78 270 000 kronor respektive 79 646 000 kronor.

Tabell 10.177 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	62 277	62 277	62 277
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 147	2 203	3 337
Beslut	13 564	13 790	14 032
Varav BP18 ³	13 553	13 553	13 553
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	3 924	3 924	3 924
Fo.prop ersättning 12tkr/HST	9 629	9 629	9 629
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	76 988	78 270	79 646

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.43 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.178 Anslagsutveckling 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	425 125	Anslags-sparande	
2017	Anslag	433 294 ¹	Utgifts-prognos	428 819
2018	Förslag	455 713		
2019	Beräknat	466 409 ²		
2020	Beräknat	477 032 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 458 768 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 461 107 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.179 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		968	1 157	-189
Prognos 2017		1 000	1 000	0
Budget 2018		1 000	1 000	0

Tabell 10.180 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	40 790	40 131	659
(varav tjänsteexport)	7 008	6 546	462
Prognos 2017	41 000	41 000	0
(varav tjänsteexport)	7 500	7 500	0
Budget 2018	41 000	41 000	0
(varav tjänsteexport)	7 500	7 500	0

Regeringens överväganden

Högskolan i Gävle har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 30 899 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 221 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 42 513 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 282 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 948 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 8 213 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 2 082 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 846 000 kronor 2019 och med 1 410 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 5 012 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 2 361 000 kronor ytterligare 2019 och med 2 347 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 1 584 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 492 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 1 145 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 455 713 000 kronor anvisas under anslaget 2:43 *Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 466 409 000 kronor respektive 477 032 000 kronor.

Tabell 10.181 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	433 294	433 294	433 294
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 982	15 331	23 222
Beslut	16 518	21 046	23 835
Varav BP18 ³	6 357	11 933	12 497
Varav ³			
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitets-satsning förlängning 2019–2020		5 012	5 012
Samhällsbygge	282	846	1 410
Överföring till/från andra anslag	-2 082	-3 262	-3 319
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	455 713	466 409	477 032

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.44 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.182 Anslagsutveckling 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2016	Utfall	90 963	Anslags- sparande	
2017	Anslag	92 372 ¹	Utgifts- prognos	91 418
2018	Förslag	98 016		
2019	Beräknat	99 648 ²		
2020	Beräknat	101 400 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 98 016 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 98 015 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 909 000 kronor och beräknas öka med 3 909 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 98 016 000 kronor anvisas under anslaget 2:44 *Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 99 648 000 kronor respektive 101 400 000 kronor.

Tabell 10.183 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	92 372	92 372	92 372
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 702	3 269	4 951
Beslut	3 941	4 007	4 077
Varav BP18 ³	3 909	3 909	3 909
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	3 909	3 909	3 909
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	98 016	99 648	101 400

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.45 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.184 Anslagsutveckling 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	369 418	Anslags- sparande	
2017	Anslag	374 906 ¹	Utgifts- prognos	371 034
2018	Förslag	393 975		
2019	Beräknat	402 780 ²		
2020	Beräknat	412 136 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 396 182 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 398 377 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.185 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		884	691	193
Prognos 2017		885	900	-15
Budget 2018		750	800	-50

Tabell 10.186 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	27 602	27 923	-321
(varav tjänsteexport)	20 550	20 492	58
Prognos 2017	36 700	37 200	-500
(varav tjänsteexport)	29 500	30 000	-500
Budget 2018	40 500	41 000	-500
(varav tjänsteexport)	33 300	33 800	-500

Regeringens överväganden

Högskolan i Halmstad har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 6 409 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 16 699 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 501 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 150 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 392 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 755 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 1 712 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 1 503 000 kronor 2019 och med 2 505 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 451 000 kronor 2019 och med 752 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 4 984 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 1 687 000 kronor ytterligare 2019 och med 1 676 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 453 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 706 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 943 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 393 975 000 kronor anvisas under anslaget 2:45 *Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 402 780 000 kronor respektive 412 136 000 kronor.

Tabell 10.187 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	374 906	374 906	374 906
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	6 907	13 266	20 093
Beslut	13 873	17 292	19 869
Varav BP18 ³	6 726	13 013	14 316
Varav ³			
Ingenjörssatsning	501	1 503	2 505
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		4 984	4 984
Samhällsbygge	150	451	752
Överföring till/från andra anslag	-1 712	-2 684	-2 731
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	393 975	402 780	412 136

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.46 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.188 Anslagsutveckling 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2016	Utfall	62 494	Anslags-sparande
2017	Anslag	63 458 ¹	Utgifts-prognos 62 803
2018	Förslag	68 748	
2019	Beräknat	69 893 ²	
2020	Beräknat	71 122 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 68 748 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 68 748 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 4 101 000 kronor och beräknas öka med 4 101 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 68 748 000 kronor anvisas under anslaget 2:46 *Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 69 893 000 kronor respektive 71 122 000 kronor.

Tabell 10.189 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	63 458	63 458	63 458
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 169	2 245	3 401
Beslut	4 120	4 189	4 262
Varav BP18 ³	4 101	4 101	4 101
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	4 101	4 101	4 101
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	68 748	69 893	71 122

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.47 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

**Tabell 10.190 Anslagsutveckling 2:47 Högskolan
Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

2016	Utfall	362 953	Anslags- sparande	
2017	Anslag	373 379 ¹	Utgifts- prognos	369 523
2018	Förslag	397 872		
2019	Beräknat	406 927 ²		
2020	Beräknat	415 710 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 400 261 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 401 832 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.191 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		653	795	-142
Prognos 2017		800	800	0
Budget 2018		800	800	0

Tabell 10.192 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	34 424	32 357	2 067
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	49 662	52 115	-2 453
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	50 000	50 000	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Högskolan Kristianstad har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 9 323 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 15 180 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 351 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 453 000 kronor med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 100 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 670 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 914 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 949 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 1 053 000 kronor 2019 och med 1 755 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 453 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 300 000 kronor 2019 och med 500 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp.

Anslaget beräknas öka med 6 152 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 1 309 000 kronor ytterligare 2019 och med 1 322 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläro-utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 1 056 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 599 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 524 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 397 872 000 kronor anvisas under anslaget 2:47 *Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 406 927 000 kronor respektive 415 710 000 kronor.

Tabell 10.193 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	373 379	373 379	373 379
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	6 879	13 212	20 012
Beslut	18 563	21 824	23 833
Varav BP18 ³	9 979	17 033	17 935
Varav ³			
Ingenjörssatsning	351	1 053	1 755
Sommarkurser	3 453	3 453	3 453
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		6 152	6 152
Samhällsbygge	100	300	500
Överföring till/från andra anslag	-948	-1 488	-1 514
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	397 872	406 927	415 710

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.48 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.194 Anslagsutveckling 2:48 Högskolan i Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	52 657		
2017	Anslag	53 466 ¹	Utgifts-prognos	52 914
2018	Förslag	63 057		
2019	Beräknat	64 107 ²		
2020	Beräknat	65 235 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 63 057 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 63 057 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

För att högskolans ersättning för forskning och utbildning på forskarnivå ska uppgå till minst 12 000 kronor per helårsstudent föreslås anslaget öka 2018 med 6 558 000 kronor och beräknas öka med 6 558 000 kronor 2019 respektive 2020 (se tabell 9.6).

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 038 000 kronor och beräknas öka med 2 038 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 63 057 000 kronor anvisas under anslaget 2:48 *Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 64 107 000 kronor respektive 65 235 000 kronor.

Tabell 10.195 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	53 466	53 466	53 466
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	985	1 892	2 866
Beslut	8 606	8 749	8 903
Varav BP18 ³	8 596	8 596	8 596
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	2 038	2 038	2 038
Fo.prop ersättning 12tkr/HST	6 558	6 558	6 558
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	63 057	64 107	65 235

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.49 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.196 Anslagsutveckling 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	308 433		5 366
2017	Anslag	296 793 ¹	302 159
2018	Förslag	309 935	
2019	Beräknat	315 169 ²	
2020	Beräknat	321 316 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 310 006 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 310 589 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.197 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		835	693	142
Prognos 2017		900	900	0
Budget 2018		900	900	0

Tabell 10.198 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	11 324	11 324	0
(varav tjänsteexport)	4 546	4 725	-179
Prognos 2017	12 000	12 000	0
(varav tjänsteexport)	5 000	5 000	0
Budget 2018	12 000	12 000	0
(varav tjänsteexport)	5 500	5 500	0

Regeringens överväganden

Högskolan i Skövde har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 10 136 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 5 366 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 401 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 200 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 763 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 1 766 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 1 203 000 kronor 2019 kronor och med 2 005 000 kronor 2020

med anledning av den utbyggnad av ingenjör-utbildningar som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 601 000 kronor 2019 och med 1 002 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläro-utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 1 994 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 56 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 599 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 973 000 kronor 2019 med anledning av utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 309 935 000 kronor anvisas under anslaget 2:49 *Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 315 169 000 kronor respektive 321 316 000 kronor.

Tabell 10.199 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	296 793	296 793	296 793
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 468	10 502	15 907
Beslut	9 439	10 641	11 432
Varav BP18 ³	6 676	9 873	11 076
Varav ³			
Ingenjörssatsning	401	1 203	2 005
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		1 994	1 994
Samhällsbygge	200	601	1 002
Överföring till/från andra anslag	-1 766	-2 768	-2 817
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	309 935	315 169	321 316

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.50 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.200 Anslagsutveckling 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	46 706		
2017	Anslag	47 423 ¹		46 933
2018	Förslag	50 523		
2019	Beräknat	51 364 ²		
2020	Beräknat	52 268 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 50 523 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 50 523 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 216 000 kronor och beräknas öka med 2 216 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 50 523 000 kronor anvisas under anslaget 2:50 *Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 51 364 000 kronor respektive 52 268 000 kronor.

Tabell 10.201 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	47 423	47 423	47 423
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	874	1 678	2 542
Beslut	2 226	2 263	2 303
Varav BP18 ³	2 216	2 216	2 216
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	2 216	2 216	2 216
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	50 523	51 364	52 268

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.51 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.202 Anslagsutveckling 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	337 919	Anslags-sparande	
2017	Anslag	343 773 ¹	Utgifts-prognos	340 223
2018	Förslag	364 670		
2019	Beräknat	374 561 ²		
2020	Beräknat	383 507 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 368 425 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 370 704 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.203 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		868	507	361
Prognos 2017		900	600	300
Budget 2018		900	600	300

Tabell 10.204 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	25 107	24 494	613
(varav tjänsteexport)	979	979	0
Prognos 2017	39 279	38 500	779
(varav tjänsteexport)	980	980	0
Budget 2018	32 700	32 000	700
(varav tjänsteexport)	980	980	0

Regeringens överväganden

Högskolan Väst har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 6 266 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 3 282 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 451 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 251 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 113 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 6 674 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas öka med 1 353 000 kronor 2019 och med 2 255 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 6 075 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 752 000 kronor 2019 och med 1 253 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 5 282 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 1 349 000 kronor ytterligare 2019 och med 1 341 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskollärarytbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 1 335 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 385 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Regeringen föreslår att 364 670 000 kronor anvisas under anslaget 2:51 *Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 374 561 000 kronor, respektive 383 507 000 kronor.

Tabell 10.205 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	343 773	343 773	343 773
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	6 333	12 164	18 424
Beslut	14 564	18 624	21 310
Varav BP18 ³	6 777	13 462	14 865
Varav ³			
Ingenjörssatsning	451	1 353	2 255
Utbildning hela landet	6 075	6 075	6 075
Kvalitets-satsning förlängning 2019–2020		5 282	5 282
Samhällsbygge	251	752	1 253
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	364 670	374 561	383 507

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.52 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.206 Anslagsutveckling 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	47 538	Anslags-sparande	
2016	Utfall	47 538	Anslags-sparande	
2017	Anslag	48 249 ¹	Utgifts-prognos	47 751
2018	Förslag	63 124		
2019	Beräknat	64 175 ²		
2020	Beräknat	65 304 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 63 124 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 63 124 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

För att högskolans ersättning för forskning och utbildning på forskarnivå ska uppgå till minst 12 000 kronor per helårsstudent föreslås anslaget öka 2018 med 8 439 000 kronor och beräknas öka med 8 439 000 kronor 2019 respektive 2020 (se tabell 9.6).

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 559 000 kronor och beräknas öka med 5 559 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 63 124 000 kronor anvisas under anslaget 2:52 *Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 64 175 000 kronor respektive 65 304 000 kronor.

Tabell 10.207 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	48 249	48 249	48 249
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	889	1 707	2 586
Beslut	13 985	14 218	14 468
Varav BP18 ³	13 998	13 998	13 998
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	5 559	5 559	5 559
Fo.prop ersättning 12tkr/HST	8 439	8 439	8 439
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	63 124	64 175	65 304

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.53 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.208 Anslagsutveckling 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	152 181	Anslags-sparande	6 028
2016	Utfall	152 181	Anslags-sparande	6 028
2017	Anslag	158 283 ¹	Utgifts-prognos	162 614
2018	Förslag	162 576		
2019	Beräknat	165 941 ²		
2020	Beräknat	169 529 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 163 223 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 163 869 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.209 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	2 834	2 582	252
(varav tjänsteexport)	1 113	1 106	7
Prognos 2017	2 500	2 500	0
(varav tjänsteexport)	800	800	0
Budget 2018	3 700	3 700	0
(varav tjänsteexport)	900	900	0

Regeringens överväganden

Konstfack har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 3 909 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 6 028 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 810 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 557 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 810 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls-vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 346 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 675 000 kronor ytterligare 2019 och med 670 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 162 576 000 kronor anvisas under anslaget 2:53 *Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 165 941 000 kronor respektive 169 529 000 kronor.

Tabell 10.210 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	158 283	158 283	158 283
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 916	5 601	8 483
Beslut	1 377	2 057	2 763
Varav BP18 ³	810	1 156	1 156
Varav ³			
Utbildning hela landet	810	810	810
Kvalitets-satsning förlängning 2019–2020		346	346
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	162 576	165 941	169 529

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.54 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**Tabell 10.211 Anslagsutveckling 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå**

Tusental kronor

År	Utfall	9 371	Anslags-sparande	
2016	Utfall	9 371		
2017	Anslag	9 513 ¹	Utgifts-prognos	9 415
2018	Förslag	19 689		
2019	Beräknat	20 017 ²		
2020	Beräknat	20 369 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 19 689 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 19 689 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 10 000 000 kronor och beräknas öka med 10 000 000 kronor 2019 respektive 2020 för att förstärka den konstnärliga forskningen (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 19 689 000 kronor anvisas under anslaget 2:54 *Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 017 000 kronor respektive 20 369 000 kronor.

Tabell 10.212 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:54 Konstfack: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	9 513	9 513	9 513
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	175	336	510
Beslut	10 001	10 168	10 346
Varav BP18 ³	10 000	10 000	10 000
Varav ³			
Fo.prop konstnärlig forskning	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	19 689	20 017	20 369

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.55 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.213 Anslagsutveckling 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	61 679	Anslags-sparande	
2016	Utfall	61 679		
2017	Anslag	62 611 ¹	Utgifts-prognos	61 964
2018	Förslag	64 579		
2019	Beräknat	65 655 ²		
2020	Beräknat	66 809 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 64 579 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 64 579 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Regeringens överväganden

Kungl. Konsthögskolan har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 653 000 kronor mindre än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 3 912 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 810 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget beräknas öka med 810 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Regeringen föreslår att 64 579 000 kronor anvisas under anslaget 2:55 *Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 65 655 000 kronor respektive 66 809 000 kronor.

Tabell 10.214 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	62 611	62 611	62 611
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 154	2 216	3 356
Beslut	814	828	842
Varav BP18 ³	810	810	810
Varav ³			
Utbildning hela landet	810	810	810
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	64 579	65 655	66 809

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.56 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.215 Anslagsutveckling 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	6 010		
2017	Anslag	6 102 ¹	6 039
2018	Förslag	11 214	
2019	Beräknat	11 400 ²	
2020	Beräknat	11 602 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 11 213 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 215 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 000 000 kronor och beräknas öka med 5 000 000 kronor 2019 respektive 2020 för att förstärka den konstnärliga forskningen (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 11 214 000 kronor anvisas under anslaget 2:56 *Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 11 400 000 kronor respektive 11 602 000 kronor.

Tabell 10.216 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:56 Kungl. Konsthögskolan: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 102	6 102	6 102
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	112	215	327
Beslut	5 000	5 083	5 173
Varav BP18 ³	5 000	5 000	5 000
Varav ³			
Fo.prop konstnärlig forskning	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	11 214	11 400	11 602

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.57 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.217 Anslagsutveckling 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

År	Utfall	125 345	Anslags-sparande	
2016	Utfall	125 345		
2017	Anslag	127 784 ¹	Utgifts-prognos	127 784
2018	Förslag	131 513		
2019	Beräknat	134 360 ²		
2020	Beräknat	137 393 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 132 159 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 132 806 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.218 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	255	255	0
(varav tjänsteexport)	255	255	0
Prognos 2017	400	400	0
(varav tjänsteexport)	383	383	0
Budget 2018	530	530	0
(varav tjänsteexport)	510	510	0

Regeringens överväganden

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 4 694 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 4 738 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av

budgetåret en överproduktion på 12 535 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 810 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 557 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 810 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls-vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 360 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 675 000 kronor ytterligare 2019 och med 670 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Regeringen föreslår att 131 513 000 kronor anvisas under anslaget 2:57 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 134 360 000 kronor respektive 137 393 000 kronor.

Tabell 10.219 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	127 784	127 784	127 784
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 354	4 521	6 848
Beslut	1 375	2 055	2 761
Varav BP18 ³	810	1 170	1 170
Varav ³			
Utbildning hela landet	810	810	810
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		360	360
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	131 513	134 360	137 393

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.58 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.220 Anslagsutveckling 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	9 465	
2017	Anslag	9 609 ¹	9 510
2018	Förslag	19 787	
2019	Beräknat	20 117 ²	
2020	Beräknat	20 470 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 19 787 tkr i 2018 års prispå.

³ Motsvarar 19 787 tkr i 2018 års prispå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 10 000 000 kronor och beräknas öka med 10 000 000 kronor 2019 respektive 2020 för att förstärka den konstnärliga forskningen (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 19 787 000 kronor anvisas under anslaget 2:58 *Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 117 000 kronor respektive 20 470 000 kronor.

Tabell 10.221 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Konstnärlig forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	9 609	9 609	9 609
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	177	340	515
Beslut	10 001	10 168	10 346
Varav BP18 ³	10 000	10 000	10 000
Varav ³			
Fo.prop konstnärlig forskning	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	19 787	20 117	20 470

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.59 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

**Tabell 10.222 Anslagsutveckling 2:59 Södertörns högskola:
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå**

Tusental kronor

2016	Utfall	386 119	Anslags- sparande	
2017	Anslag	395 592 ¹	Utgifts- prognos	395 592
2018	Förslag	421 111		
2019	Beräknat	430 787 ²		
2020	Beräknat	439 950 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 423 730 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 425 263 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.223 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	90 533	81 169	9 364
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	99 345	110 100	-10 755
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	114 245	114 245	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Regeringens överväganden

Södertörns högskola har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 11 871 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Tillsammans med tidigare sparad överproduktion överstiger värdet av 2016 års överproduktion vad som är möjligt att spara till nästa budgetår och 13 887 000 kronor har därmed dragits in. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret en överproduktion på 38 612 000 kronor.

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 7 695 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 062 000 kronor med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget föreslås öka 2018 med 8 005 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget föreslås minska 2018 med 531 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Anslaget beräknas öka med 7 695 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls-vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 9 238 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget beräknas öka med 2 280 000 kronor ytterligare 2019 och med 2 308 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

Anslaget beräknas öka med 1 147 000 kronor ytterligare 2019 och minska med 721 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Anslaget beräknas minska med ytterligare 293 000 kronor 2019 för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningen som inleddes 2013.

Regeringen föreslår att 421 111 000 kronor anvisas under anslaget 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 430 787 000 kronor respektive 439 950 000 kronor.

Tabell 10.224 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	395 592	395 592	395 592
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 288	13 998	21 202
Beslut	18 762	22 029	24 004
Varav BP18 ³	7 695	16 933	16 933
Varav ³			
Utbildning hela landet	7 695	7 695	7 695
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		9 238	9 238
Överföring till/från andra anslag	-530	-832	-846
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	421 111	430 787	439 950

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.60 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.225 Anslagsutveckling 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	56 920		
2017	Anslag 57 840 ¹		57 243
2018	Förslag 83 707		
2019	Beräknat 85 101 ²		
2020	Beräknat 86 598 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 83 707 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 83 707 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

För att högskolans ersättning för forskning och utbildning på forskarnivå ska uppgå till minst 12 000 kronor per helårsstudent föreslås anslaget öka 2018 med 21 891 000 kronor och beräknas öka med 21 891 000 kronor 2019 respektive 2020 (se tabell 9.6).

Anslaget föreslås öka 2018 med 2 844 000 kronor och beräknas öka med 2 844 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se tabell 9.6).

Regeringen föreslår att 83 707 000 kronor anvisas under anslaget 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 85 101 000 kronor respektive 86 598 000 kronor.

Tabell 10.226 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	57 840	57 840	57 840
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 066	2 047	3 100
Beslut	24 801	25 214	25 658
Varav BP18 ³	24 735	24 735	24 735
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	2 844	2 844	2 844
Fo.prop ersättning 12tkr/HST	21 891	21 891	21 891
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	83 707	85 101	86 598

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.61 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tabell 10.227 Anslagsutveckling 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

2016	Utfall	24 136	Anslags-sparande	
2017	Anslag	24 553 ¹	Utgifts-prognos	24 553
2018	Förslag	30 076		
2019	Beräknat	35 549 ²		
2020	Beräknat	36 152 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 999 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 998 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.228 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	223 246	228 607	-5 361
(varav tjänsteexport)	232	232	0
Prognos 2017	224 000	225 300	-1 300
(varav tjänsteexport)	230	230	0
Budget 2018	224 000	224 000	0
(varav tjänsteexport)	230	230	0

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 5 000 000 kronor och beräknas öka med 10 000 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av utbyggnaden av civila försvarsutbildningar.

Regeringen föreslår att 30 076 000 kronor anvisas under anslaget 2:61 *Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 549 000 kronor respektive 36 152 000 kronor.

Tabell 10.229 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	24 553	24 553	24 553
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	521	915	1 347
Beslut	5 002	10 081	10 252
Varav BP18 ³	5 000	10 000	10 000
Varav ³			
Utbyggnad FHS	5 000	10 000	10 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	30 076	35 549	36 152

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.62 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tabell 10.230 Anslagsutveckling 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

2016	Utfall	10 421	Anslags-sparande	
2017	Anslag	10 580 ¹	Utgifts-prognos	10 471
2018	Förslag	20 776		
2019	Beräknat	21 122 ²		
2020	Beräknat	21 493 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 20 776 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 20 775 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till högskolan för forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka 2018 med 10 000 000 kronor och beräknas öka med 10 000 000 kronor 2019 respektive 2020 i enlighet med vad

regeringen presenterade i den forskningspolitiska propositionen 2016 (prop. 2016/17:50).

Regeringen föreslår att 20 776 000 kronor anvisas under anslaget 2:62 *Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 21 122 000 kronor respektive 21 493 000 kronor.

Tabell 10.231 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	10 580	10 580	10 580
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	195	374	567
Beslut	10 001	10 168	10 346
Varav BP18 ³	10 000	10 000	10 000
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag FHS	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 776	21 122	21 493

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.2.63 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tabell 10.232 Anslagsutveckling 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Belopp
2016	Utfall	3 050 190		-36 136
2017	Anslag	3 193 384 ¹	Utgifts-prognos	3 173 384
2018	Förslag	3 344 601		
2019	Beräknat	3 420 525 ²		
2020	Beräknat	3 498 407 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 364 490 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 381 617 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till enskilda utbildningsanordnare för ersättning för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till forskning och utbildning på forskarnivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande belopp.

Anslaget föreslås öka med 1 800 000 kronor 2018 med anledning av den utbyggnad av Teologiska högskolan i Stockholm som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 908 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 18 972 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget föreslås öka 2018 med 1 931 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 600 000 kronor 2019 och med 5 300 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av Teologiska högskolan i Stockholm som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 11 725 000 kronor 2019 och med 19 542 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörsutbildningar som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 18 972 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 5 794 000 kronor 2019 och med 9 657 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleds 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att anslaget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Anslaget beräknas öka med 7 558 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Anslaget föreslås öka 2018 med 21 969 000 kronor och beräknas öka med 21 969 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se avsnitt 9.9.1).

Anslaget föreslås öka 2018 med 22 773 000 kronor och beräknas öka med 22 773 000 kronor 2019 respektive 2020 till följd av fördelning av resurser för forskning och utbildning på forskarnivå motsvarande 8 000 kronor per helårsstudent (se avsnitt 9.9.1).

Regeringen har vid beräkningen utgått från följande belopp.

Tabell 10.233 Fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

Anslagspost	2018	2019	2020
1. Chalmers tekniska högskola AB	1 790 317	1 828 615	1 871 932
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	904 635	928 314	954 886
- Forskning och utbildning på forskarnivå	885 682	900 301	917 046
2. Handelshögskolan i Stockholm	92 916	94 652	96 208
3. Stiftelsen Högskolan i Jönköping	664 854	682 005	698 408
- Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	548 942	564 093	578 391
- Forskning och utbildning på forskarnivå	115 912	117 912	120 017
4. Teologiska högskolan Stockholm AB (svb)	13 881	15 953	17 848
5. Akademi för Ledarskap och Teologi	5 455	5 550	5 637
6. Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	4 280	4 353	4 420
7. Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut	12 451	12 662	12 892
8. Ericastiftelsen	7 607	7 735	7 876
9. Ersta Sköndal Bräcke Högskola AB	118 509	121 419	123 927
10. Stiftelsen Rödakorshemmet	92 410	95 422	97 626
11. Sophiahemmet, Ideell förening	86 219	89 049	91 216
12. Beckmans skola AB	31 388	31 914	32 500
13. Newmaninstitutet AB	5 983	6 091	6 189
14. Mervärdesskattekostnader för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping	418 331	425 105	431 728
Summa	3 344 601	3 420 525	3 498 407

1. Chalmers tekniska högskola AB

Chalmers tekniska högskola AB har för budgetåret 2016 redovisat helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande 4 959 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat takbelopp. Högskolan redovisade vid utgången av budgetåret ett anslagssparande på 4 870 000 kronor. Chalmers tekniska högskola AB:s särskilda åtaganden har fullgjorts.

Resursfördelning

Regeringen avser att under 2018 högst fördela följande medel till Chalmers tekniska högskola AB:

- 904 635 000 kronor för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, varav dels 894 152 000 kronor utgörs av takbeloppet, dels 10 483 000 kronor utgörs av det särskilda åtagandet som avser bidrag för utrustning m.m. till sjöbefälsutbildningen och medel för spetsutbildning i entreprenörskap och innovation, och
- 885 682 000 kronor för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bidraget föreslås öka 2018 med 15 175 000 kronor och beräknas öka med 15 175 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av fördelning av medel till forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med vad som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (prop. 2016/17:50) (se tabell 9.6).

Bidraget föreslås öka 2018 med 9 720 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 3 257 000 kronor med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 1 681 000 kronor med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 366 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka 2018 med 2 567 000 kronor med anledning av den utbyggnad av civil- och högskoleingenjörutbildningarna som inleddes 2013.

Bidraget beräknas öka med 3 361 000 kronor 2019 och med 3 361 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Bidraget beräknas öka med 6 514 000 kronor 2019 och med 6 514 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av ingenjörutbildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att bidraget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt- bildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls- vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Bidraget beräknas öka med 240 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Bidraget beräknas minska med 1 076 000 kro- nor 2019 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

2. Handelshögskolan i Stockholm

Handelshögskolan i Stockholm har redovisat 1 687 helårsstudenter för 2016. Under 2016 har högskolan 17 avlagda doktorsexamina och 4 avlagda licentiatexamina.

Enligt avtal mellan staten och Handelshög- skolan i Stockholm åtar sig staten, under förut- sättning att riksdagen årligen anvisar medel för ändamålet, att varje budgetår utbetala 73 180 000 kronor (i 2010 års prisnivå) till Handels- högskolan i Stockholm för utbildning och forsk- ning. Handelshögskolan åtar sig enligt avtalet att utbilda minst 1 600 helårsstudenter årligen.

Bidraget föreslås öka 2018 med 12 800 000 kronor och beräknas öka med 12 800 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbild- ning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propo- sitionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

Regeringen föreslår att bidraget till Handels- högskolan i Stockholm uppgår till 92 916 000 kronor för 2018.

3. Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Stiftelsen Högskolan i Jönköping har för bud- getåret 2016 redovisat helårsstudenter och hel- årsprestationer motsvarande 36 045 000 kronor mer än vad som kan ersättas inom beslutat tak- belopp. Tillsammans med tidigare sparad över- produktion redovisade högskolan vid utgången av budgetåret en genomförd men ännu inte er-

satt överproduktion motsvarande 50 321 000 kronor.

Resursfördelning

Regeringen avser att under 2018 högst fördela följande medel till Stiftelsen Högskolan i Jönkö- ping:

- 664 854 000 kronor för utbildning på grundnivå och avancerad nivå, varav 548 942 000 kronor utgörs av takbeloppet, och
- 115 912 000 kronor för forskning och utbildning på forskarnivå.

Bidraget föreslås öka 2018 med 6 794 000 kronor och beräknas öka med 6 794 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av fördelning av medel till forskning och utbildning på forskar- nivå i enlighet med vad som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se tabell 9.6).

Bidraget föreslås öka 2018 med 6 075 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 651 000 kro- nor med anledning av den utbyggnad av ingen- jörutbildningar som inleddes 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 251 000 kro- nor med anledning av den utbyggnad av sam- hällsbyggnadsutbildningar som inleddes 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 7 744 000 000 kronor ytterligare med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka 2018 med 2 227 000 kro- nor ytterligare med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt- bildning som inleddes 2017.

Bidraget föreslås minska 2018 med 52 000 kronor för att finansiera utbyggnaden av läkar- och tandläkarutbildningarna som inleddes 2013. Bidraget beräknas öka med 1 954 000 kronor 2019 och med 3 257 000 kronor 2020 med an- ledning av den utbyggnad av ingenjörutbild- ningar som inleddes 2018.

Bidraget beräknas öka med 752 100 kronor 2019 och med 1 253 000 kronor 2020 med an- ledning av den utbyggnad av samhällsbyggnadsut- bildningar som inleddes 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att bidraget skulle minska med anledning av att kvalitets- satsningen på lärar- och förskolläraryt- bildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls-

vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Bidraget beräknas öka med 6 292 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Bidraget beräknas öka med 1 817 000 kronor ytterligare 2019 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Bidraget beräknas öka 2018 med 2 699 000 kronor ytterligare 2019 och med 2 682 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av lärar- och förskolläraryt utbildning som inleddes 2017.

4. Teologiska Högskolan Stockholm AB (svb)

Teologiska Högskolan Stockholm AB (svb) har för 2016 redovisat 196 helårsstudenter. Bidraget föreslås öka med 1 800 000 kronor 2018 med anledning av den utbyggnad av Teologiska högskolan Stockholm AB (svb) som inleds 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 1 592 000 kronor och beräknas öka med 1 592 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

Bidraget beräknas öka med 3 600 000 kronor 2019 kronor och med 5 300 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av Teologiska högskolan Stockholm AB (svb) som inleds 2018.

För 2019 har tidigare beräknats att bidraget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls-vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Bidraget beräknas öka med 118 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Regeringen föreslår att bidraget till Teologiska högskolan Stockholm AB (svb) uppgår till 13 881 000 kronor för 2018.

5. Akademi för Ledarskap och Teologi

Evangeliska Frikyrkan har för 2016 redovisat 116 helårsstudenter för Örebro Teologiska Hög-

skola. Den 1 juli 2017 togs examenstillstånden för Örebro Teologiska Högskola över av Akademi för Ledarskap och Teologi. Bidraget för utbildning vid Örebro Teologiska Högskola ska från och med 2018 därför ges till Akademi för Ledarskap och Teologi och inte längre till Evangeliska Frikyrkan.

Bidraget föreslås öka 2018 med 720 000 kronor och beräknas öka med 720 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

För 2019 har tidigare beräknats att bidraget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls-vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Bidraget beräknas öka med 280 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Regeringen föreslår att bidraget till Akademi för Ledarskap och Teologi för Örebro Teologiska Högskola uppgår till 5 455 000 kronor för 2018.

6. Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen

Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen har för 2016 redovisat 89 helårsstudenter för Johannelunds teologiska högskola.

Bidraget föreslås öka 2018 med 560 000 kronor och beräknas öka med 560 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

För 2019 har tidigare beräknats att bidraget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläraryt utbildningar och utbildningar inom humaniora och samhälls-vetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Bidraget beräknas öka med 128 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Regeringen föreslår att bidraget till Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen för Johannelunds

teologiska högskola uppgår till 4 280 000 kronor för 2018.

7. Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut

Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut har för 2016 redovisat 65 helårsstudenter.

Bidraget föreslås öka 2018 med 507 000 kronor och beräknas öka med 507 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

Regeringen föreslår att bidraget till Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska Institut uppgår till 12 451 000 kronor för 2018.

8. Ericastiftelsen

Ericastiftelsen har för 2016 redovisat 30 helårsstudenter inom psykoterapiutbildning med inriktning mot barn och ungdomar.

Bidraget föreslås öka 2018 med 261 000 kronor och beräknas öka med 261 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

Regeringen föreslår att bidraget till Ericastiftelsen uppgår till 7 607 000 kronor för 2018.

9. Ersta Sköndal Bräcke Högskola AB

Ersta Sköndal Bräcke Högskola AB har för 2016 redovisat 902 helårsstudenter.

Resursfördelning

Bidraget föreslås öka 2018 med 3 177 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2018.

Bidraget föreslås öka 2018 med 1 490 000 kronor ytterligare med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka 2018 med 684 000 kronor ytterligare med anledning av utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013.

För 2019 har tidigare beräknats att bidraget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskolläro-utbildningar

och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Bidraget beräknas öka med 444 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Bidraget beräknas öka 2019 med 929 000 kronor ytterligare och med 429 000 kronor ytterligare 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Regeringen föreslår att bidraget till Ersta Sköndal Högskola Bräcke AB uppgår till 118 509 000 kronor för 2018.

10. Stiftelsen Rödakorshemmet

Stiftelsen Rödakorshemmet har för 2016 redovisat 609 helårsstudenter för Röda Korsets Högskola.

Resursfördelning

Bidraget föreslås öka 2018 med 4 563 000 kronor och beräknas öka med 4 563 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

Bidraget föreslås öka 2018 med 684 000 kronor med anledning av utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013.

Bidraget föreslås öka 2018 med 2 234 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Bidraget beräknas öka 2019 med 1 393 000 kronor och 2020 med ytterligare 643 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Regeringen föreslår att bidraget till Stiftelsen Rödakorshemmet uppgår till 92 410 000 kronor för 2018.

11. Sophiahemmet, Ideell förening

Sophiahemmet, Ideell förening har för 2016 redovisat 557 helårsstudenter för Sophiahemmet Högskola.

Resursfördelning

Bidraget föreslås öka med 2 234 000 kronor 2018 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Bidraget föreslås öka med 684 000 kronor 2018 med anledning av utbyggnaden av sjuksköterskeutbildningen som inleddes 2013.

Bidraget beräknas öka 2019 med 1 393 000 kronor och 2020 med ytterligare 643 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleddes 2015.

Regeringen föreslår att bidraget till Sophiahemmet, Ideell förening uppgår till 86 219 000 kronor för 2018.

12. Beckmans skola AB

Beckmans skola AB (Beckmans Designhögskola) har för 2016 redovisat 121 helårsstudenter.

Bidraget föreslås öka 2018 med 971 000 kronor och beräknas öka med 971 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

Regeringen föreslår att bidraget till Beckmans skola AB uppgår till 31 388 000 kronor för 2017.

13. Newmaninstitutet AB

Newmaninstitutet AB har för 2016 redovisat 43 helårsstudenter.

Bidraget föreslås öka 2018 med 800 000 kronor och beräknas öka med 800 000 kronor 2019 respektive 2020 för forskning och utbildning på forskarnivå i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (se avsnitt 9.9.1).

För 2019 har tidigare beräknats att bidraget skulle minska med anledning av att kvalitets-satsningen på lärar- och förskollärarytbildningar och utbildningar inom humaniora och samhällsvetenskap som inleddes 2015 upphör 2019. Då satsningen i stället förlängs beräknas denna minskning endast uppgå till marginella belopp. Bidraget beräknas öka med 56 000 kronor 2019 respektive 2020 jämfört med tidigare beräknad anslagsnivå.

Regeringen föreslår att bidraget till Newmaninstitutet AB uppgår till 5 983 000 kronor för 2018.

14. Mervärdesskattekostnader för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping

Under anslagsposten har mervärdesskattekostnader beräknats för Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping i enlighet med de ramavtal som har ingåtts mellan staten och bolaget respektive staten och stiftelsen. Syftet är att garantera konkurrensneutralitet gentemot statliga universitet och högskolor.

Budgetåret 2016 anvisades 331 miljoner kronor när det gäller ersättning för mervärdesskattekostnader. Det sammanlagda belopp som utbetalades för 2016 var 357 miljoner kronor.

Enligt prognoser kommer de samlade utgifterna för mervärdesskattekostnader 2017 att uppgå till ca 379 miljoner kronor.

För att möta det ökade behovet av medel på anslagsposten föreslås att medlen till mervärdesskattekostnader ökas med 6 437 000 kronor för 2018.

Regeringen föreslår att det högsta belopp som kan utgå 2018 för ändamålet uppgår till 418 331 000 kronor.

Tabell 10.234 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 193 384	3 193 384	3 193 384
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	58 829	112 994	171 150
Beslut	90 387	112 140	131 830
Varav BP18 ³	71 353	92 391	105 771
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	21 969	21 969	21 969
Fo.prop ersättning 8tkr/HST	22 773	22 773	22 773
Utbyggnad Teologiska högskolan Sthlm	1 800	3 600	5 300
Ingenjörssatsning	3 908	11 725	19 542
Generell utbyggnad	18 972	18 972	18 972
Kvalitetssatsning förlängning 2019–2020		7 558	7 558
Samhällsbygge	1 931	5 794	9 657
Överföring till/från andra anslag	2 001	2 005	2 042
Varav BP18 ³			
Övrigt		1	1
Förslag/beräknat anslag	3 344 601	3 420 525	3 498 407

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 3 344 601 000 kronor anvisas under anslaget 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 420 525 000 kronor respektive 3 498 407 000 kronor.

10.2.64 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tabell 10.235 Anslagsutveckling 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Övrigt
2016	Utfall	524 706		52 995
2017	Anslag	579 243 ¹	Utgifts-prognos	537 693
2018	Förslag	732 248		
2019	Beräknat	1 160 363 ²		
2020	Beräknat	1 706 080 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 141 354 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 649 125 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser för högskoleutbildning och forskning inom högskoleområdet. Anslaget får även användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Regeringens överväganden

Anslagsförändringar 2018

Anslaget föreslås öka med 8 000 000 kronor 2018 för finansiering av utveckling av flexibla utbildningsvägar i syfte att skapa fler vägar in i lärar- och förskolläraryrkena (se vidare under avsnitt 9.8.2).

Anslaget föreslås öka med 4 000 000 kronor 2018 för utveckling av poänggivande kompetensutveckling (se vidare under avsnitt 9.8.2).

Anslaget föreslås öka med 22 900 000 kronor 2018 för finansiering av kulturskoleklivet (se vidare under avsnitt 9.8.2).

Anslaget föreslås minska med 45 116 000 kronor 2018 med anledning av att vissa bidrag till organisationer överförs till anslag 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet*.

Anslaget föreslås öka med 5 000 000 kronor 2018 med anledning av satsningen på starkare vetenskaplig grund i skolan som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016 (prop. 2016/17:50).

Anslaget föreslås öka med 145 000 000 kronor ytterligare 2018 med anledning av den utbyggnad av kompletterande utbildning för personer med avslutad utländsk högskoleutbildning som motsvarar en svensk högskoleutbildning som inleddes 2016.

Anslaget föreslås minska med 15 000 000 kronor 2018 för finansiering av studiemedel för kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning som motsvarar en svensk högskoleutbildning. Behovet av studiemedel påverkas av vilka utbildningar som genomförts inom ramen för satsningen och beräknas därför årligen.

Anslaget föreslås minska med sammanlagt 500 000 000 kronor 2018 då ökningen av anslagen till forskning och forskarnivå fördelas i enlighet med de principer som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016. Se vidare under avsnitt 9.9.1 och respektive lärosätets anslag för forskning och utbildning på forskarnivå samt anslag 2:63 *Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet*.

Resursfördelning

Regeringen avser att under 2018 inom ramen för anslaget använda drygt 97 000 000 kronor för vidareutbildning av obehöriga lärare och särskild kompletterande pedagogisk utbildning. Regeringen avser även att omprioritera upp till 90 000 000 kronor från kompletterande utbildningar för akademiker med utländsk examen till vidareutbildning av obehöriga lärare och särskild kompletterande pedagogisk utbildning. Av anslaget avses högst 44 900 000 kronor användas för att utveckla den verksamhetsförlagda delen av lärar- och förskollärarytbildningarna och högst 12 000 000 kronor för valideringsinsatser i yrkeslärarytbildningen. Av medlen under anslaget avses 10 500 000 kronor användas för stöd till waldorflärarytbildning.

Av anslaget avses 18 000 000 kronor användas för ett kandidatprogram i teckenspråk och tolkning vid Stockholms universitet. Av anslaget avses högst 109 000 000 kronor fördelas till universitetens innovationskontor. Av anslaget avses 30 500 000 kronor användas till en särskild satsning på bedömning av reell kompetens inom högskolan.

Av medlen under anslaget beräknas ca 200 000 000 kronor fördelas till insatser för personer med utländsk högskoleutbildning eller en annan utländsk utbildning som motsvarar

utbildning enligt högskolelagen. Merparten avser kompletterande utbildningar för personer med avslutad utländsk utbildning enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning.

Av anslaget avses 11 000 000 kronor användas för det s.k. Tekniksprånget.

Regeringen avser vidare att under 2018 inom ramen för anslagets ändamål fördela medel till Svenska institutet för informationsinsatser i utlandet och för svenskundervisning i utlandet.

Anslagsförändringar 2019 och framåt

Anslaget beräknas öka med 12 000 000 kronor 2019 och med 12 000 000 kronor 2020 för finansiering av utveckling av flexibla utbildningsvägar i syfte att skapa fler vägar in i lärar- och förskolläraryrkena (se vidare under avsnitt 9.8.2).

Anslaget beräknas öka med 6 000 000 kronor 2019 för utveckling av poänggivande kompetensutveckling.

Anslaget beräknas öka med 40 000 000 kronor 2019 och med 40 000 000 kronor 2020 för finansiering av kulturskoleklivet (se vidare under avsnitt 9.8.2).

Anslaget beräknas öka med 37 000 000 kronor 2019 respektive 2020 med anledning av den satsning på sommarkurser som inleddes 2018.

Anslaget beräknas minska med 45 867 000 kronor 2019 och med 46 674 000 kronor 2020 med anledning av att vissa bidrag till organisationer överförs till anslag 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet*.

Anslaget beräknas öka med 250 000 000 kronor ytterligare 2019 och med 550 000 000 kronor ytterligare 2020. Dessa medel avser regeringen att fördela till anslagen för forskning och utbildning på forskarnivå för universitet och högskolor i enlighet med det som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016.

Anslaget beräknas öka med 10 000 000 kronor ytterligare 2019 med anledning av satsningen på starkare vetenskaplig grund i skolan som presenterades i den forskningspolitiska propositionen 2016.

Anslaget beräknas öka med 120 000 000 kronor ytterligare 2019 och med ytterligare 133 000 000 kronor 2020 för att utöka insatserna för personer med utländsk högskoleutbildning. I de beräknade medlen ingår även medel för studiestöd.

Anslaget beräknas minska 2019 med 6 400 000 kronor då satsningen på förinkubation inom

området för livsvetenskap som inleddes 2016 upphör.

Anslaget beräknas minska 2019 med 31 534 000 kronor när satsningen på särskilda medel för validering inom högskolan som inleddes 2016 upphör.

Anslaget beräknas minska 2020 med 150 000 000 kronor för att finansiera förstärkningen av det strategiska forskningsområdet it och mobil kommunikation (se avsnitt 9.9.1 och Kungl. Tekniska högskolans respektive Linköpings universitets forskningsanslag).

Tabell 10.236 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	579 243	579 243	579 243
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10 671	20 495	31 044
Beslut	192 198	612 071	1 148 951
Varav BP18 ³	-480 100	-405 000	-561 000
Varav ³			
Fo.prop ökade fo.anslag	-305 711	-305 711	-305 711
Fo.prop ersättning 12tkr/HST	-46 516	-46 516	-46 516
Fo.prop ersättning 8tkr/HST	-22 773	-22 773	-22 773
Fo.prop Malmö universitet	-90 000	-90 000	-90 000
Fo.prop Försvarshögskolan	-10 000	-10 000	-10 000
Fo.prop konstn. forskning.	-25 000	-25 000	-25 000
Fo.prop förstärkning SFO			-150 000
Sommarkurser		37 000	37 000
Överföring studiemedel kompl. utbildningar.	-15 000		
Flexibla vägar inom program, KPU inkl. validering	8 000	12 000	12 000
Utveckla poänggivande kompetensutveckling	4 000	6 000	
Kulturskolektiv utvecklingsmedel m.m.	22 900	40 000	40 000
Överföring till/från andra anslag	-49 865	-51 445	-53 158
Varav BP18 ³	-45 116	-45 867	-46 674
Varav ³			
Pristypsbyte	-45 116	-45 867	-46 674
Övrigt	1	0	0
Förslag/beräknat anslag	732 248	1 160 363	1 706 080

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 732 248 000 kronor anvisas under anslaget 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 160 363 000 kronor respektive 1 706 080 000 kronor.

10.2.65 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tabell 10.237 Anslagsutveckling 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

2016	Utfall	391 229	Anslags- sparande
2017	Anslag	414 532 ¹	Utgifts- prognos 396 576
2018	Förslag	432 125	
2019	Beräknat	440 897 ²	
2020	Beräknat	450 870 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 433 674 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 435 818 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter vid universitet och högskolor för särskilda åtaganden och för utgifter för bidrag till insatser för ökad kvalitet i högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Anslaget föreslås öka med 4 200 000 kronor 2018 för att bygga ut tolk- och tolkläro- utbildningar vid Stockholms universitet.

För att stärka det nationella centret för svenska som andra språk vid Stockholms universitet föreslås anslaget öka med 5 000 000 kronor 2018.

Anslaget föreslås minska med 5 075 000 kronor 2018 då medel överförs till den nya jämställdhetsmyndigheten för jämställdhetsintegrering.

Som en följd av utbyggnaden av tandläkarutbildningen vid Malmö universitet, dåvarande Malmö högskola, som inleddes 2012 och 2013 föreslås anslaget öka med 696 000 kronor 2018.

Som en följd av utbyggnaden av tandläkarutbildningen vid Karolinska institutet som

inleddes 2013 föreslås anslaget öka med 1 157 000 kronor.

Anslaget föreslås öka med 1 178 000 kronor 2018 för den utbyggnad av tandläkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2013.

Anslaget beräknas öka med 7 200 000 kronor 2019 och med 9 600 000 kronor 2020 för att möjliggöra en utbyggnad av tolk- och tolklärarytbildningar vid Stockholms universitet.

Anslaget beräknas öka med 5 000 000 kronor från 2019 för att stärka det nationella centret för svenska som andraspråk vid Stockholms universitet.

Anslaget beräknas öka med 5 162 000 kronor 2020 då överföring av medel till den nya jämställdhetsmyndigheten för jämställdhetsintegrering upphör. Samtidigt beräknas anslaget minska med 5 348 000 kronor som en följd av att satsningen på jämställdhetsintegrering då också upphör.

Anslaget beräknas öka med 590 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen vid Karolinska institutet som inleddes 2013.

Regeringen avser att för 2018 till ämnesdidaktiska centrum inom naturvetenskap och teknik fördela medel på samma sätt som under 2017. Regeringen avser att återkomma i frågan om hur medel ska fördelas mellan dessa centrum på längre sikt. Frågan bereds inom Regeringskansliet.

Tabell 10.238 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

Lärosäte	
2017 års belopp	
Uppsala universitet	
- Internationell lärarfortbildning	8 918
- Sekretariatet för Östersjöuniversitetet	2 442
- Nationellt resurscentrum i biologi och bioteknik	1 909
Lunds universitet	
- Omhändertagande av arkeologiska fynd	3 041
- Nationellt resurscentrum i fysik	1 396
- Entreprenörutbildning	3 875
Göteborgs universitet	
- Uppdrag att utveckla och sprida kunskap och metoder för att minska rekryteringen av människor till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer	5 075
- Nationellt resurscentrum i matematik	5 101
- Entreprenörutbildning	3 876
Stockholms universitet	
- Stöd till studenter med funktionsnedsättning inkl. teckentolkning	34 391
- Tolk- och översättarinstitutet	16 084
- Utveckling av lärarytbildning för dövas och hörselskadades behov	2 393
- Särskilda uppgifter av nationellt intresse rörande svenska som andraspråk och svenskundervisning för invandrare	8 572
- Lärarytbildning i minoritetsspråk	2 116
- Nationellt resurscentrum i kemi	1 373
Umeå universitet	
- Decentraliserad utbildning	17 737
- Bidrag till lektorat i samiska och Bildmuseet	2 479
- Lärarytbildning i minoritetsspråk	4 167
Linköpings universitet	
- Nationellt resurscentrum i teknik	1 902
Karolinska institutet	
- Tandvårdscentral	102 606
- Prov efter läkares allmäntjänstgöring	4 757
Luleå tekniska universitet	
- Decentraliserad utbildning	21 670
- Utbildning i rymdvetenskap förlagd till Kiruna	7 121
Linnéuniversitetet	
- Fortbildning för journalister	10 344
- Utrustning till sjöbefälsutbildningen m.m.	6 420
Örebro universitet	
- Lokalisering av verksamhet till Grythyttan	3 830
- Nätverksadministration och utveckling av skollärarytbildning	345
Malmö universitet	
- Tandvårdscentral	73 811

Mälardalens högskola	
- <i>Idélab</i>	4 047
Stockholms konstnärliga högskola	
- <i>Lokalkostnader</i>	7 290
Högskolan Väst	
- <i>Utveckling av arbetsintegrerat lärande</i>	2 499
Konstfack	
- <i>Lokalkostnader</i>	1 315
Kungl. Konsthögskolan	
- <i>Lokalkostnader</i>	1 312
- <i>Stipendier</i>	43
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	
- <i>Dirigentutbildning och utbildning i elektroakustisk komposition</i>	3 983
- <i>Utvecklingsmedel</i>	19 306
- <i>Lokalkostnader</i>	3 109
Södertörns högskola	
- <i>Utveckling av utbildning inom förvaltningspolitik</i>	2 030
- <i>Lärarytelse i minoritetsspråk</i>	2 117

Tabell 10.239 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	414 532	414 532	414 532
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 634	14 663	22 216
Beslut	13 857	14 986	12 301
Varav BP18 ³	9 200	12 200	14 600
Varav ³			
Tolkutbildning SU	4 200	7 200	9 600
Förstärkning nationellt center sv. som andraspråk	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag	-3 897	-3 282	1 822
Varav BP18 ³	-5 075	-5 075	
Varav ³			
Jämställdhetsintegrering i univ och högskolor	-5 075	-5 075	
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	432 125	440 897	450 870

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 432 125 000 kronor anvisas under anslaget 2:65 *Särskilda medel till universitet och högskolor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 440 897 000 kronor respektive 450 870 000 kronor.

10.2.66 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tabell 10.240 Anslagsutveckling 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

	Utfall		Anslags- sparande	
2016		2 461 782		
2017	Anslag	2 521 132 ¹	Utgifts- prognos	2 495 095
2018	Förslag	2 583 230		
2019	Beräknat	2 635 887 ²		
2020	Beräknat	2 688 315 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 592 706 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 598 569 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag enligt avtal mellan svenska staten och landsting om samarbete om högskoleutbildning av läkare, medicinsk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till landsting enligt avtal om samarbete om högskoleutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården.

Regeringens överväganden

Ett avtal om samarbete om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården, det s.k. ALF-avtalet, slöts under 2014 mellan staten och företrädare för de sju berörda landstingen (Stockholms läns landsting, Uppsala läns landsting, Östergötlands läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Örebro läns landsting och Västerbottens läns landsting).

Ett avtal om samarbete om grundutbildning av tandläkare, odontologisk forskning och utveckling av tandvården slöts 2004 mellan staten, Västra Götalands läns landsting och Västerbottens läns landsting.

Resursfördelning läkarutbildningen

Anslaget föreslås öka 2018 med 3 032 000 kronor med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleds 2018. Totalt beräknas ökningen fullt utbyggd 2023 omfatta 440 helårsstudenter.

Totala antal läkarutbildningsplatser inklusive den ökning som inleds 2018 som berör anslaget framgår av tabell 10.243.

Anslaget föreslås öka med 6 088 000 kronor till följd av utbyggnaden av läkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2013. Totalt beräknas ökningen fullt utbyggd 2019 omfatta 440 helårsstudenter.

Anslaget beräknas öka med ytterligare 5 000 000 kronor 2018. I enlighet med avtalet har en omfördelning av medel mellan berörda lärostäten gjorts.

Anslaget beräknas öka med 9 097 000 kronor 2019 och med 15 162 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som inleds 2018.

Anslaget beräknas öka med 3 094 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av läkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2013.

Regeringen har vid beräkning av anslaget utgått från följande antal platser vid läkarutbildningen.

Tabell 10.241 Läkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

<i>Helårsstudenter</i>			
UNIVERSITET	2018	2019	2020
Uppsala universitet	1 051	1 059	1 067
Lunds universitet	1 271	1 289	1 307
Göteborgs universitet	1 230	1 258	1 266
Umeå universitet	1 090	1 106	1 122
Linköpings universitet	1 108	1 144	1 160
Karolinska institutet	1 716	1 724	1 732
Örebro universitet	336	342	348
Summa	7 802	7 922	8 002

Resursfördelning tandläkarutbildningen

Anslaget föreslås öka med 1 403 000 kronor till följd av utbyggnaden av tandläkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2013. Totalt beräknas utbyggnaden fullt utbyggd 2018 uppgå till 145 helårsstudenter.

Anslaget beräknas öka med 476 000 kronor 2019 med anledning av den utbyggnad av tandläkarutbildningen som regeringen presenterade i budgetpropositionen för 2013.

Regeringen har vid beräkning av anslaget utgått från följande utbyggnad av antalet platser på tandläkarutbildningen.

Tabell 10.242 Tandläkarutbildning som omfattas av anslaget 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

<i>Helårsstudenter</i>			
UNIVERSITET	2018	2019	2020
Göteborgs universitet	465	465	465
Umeå universitet	354	360	360
Summa	819	825	825

Tabell 10.243 Fördelning av anslagsmedel per universitet

<i>Tusentals kronor</i>	
UNIVERSITET	2018
Uppsala universitet	293 508
Lunds universitet	446 264
Göteborgs universitet	545 085
<i>Varav</i>	
<i>Medicin</i>	462 269
<i>Odontologi</i>	82 817
Umeå universitet	343 366
<i>Varav</i>	
<i>Medicin</i>	272 782
<i>Odontologi</i>	70 584
Linköpings universitet	230 169
Karolinska institutet ¹	651 384
Örebro universitet	73 454
Summa	2 583 230

¹ Varav 6 467 tkr till utvecklingsarbete.

Tabell 10.244 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 521 132	2 521 132	2 521 132
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	46 447	89 208	135 123
Beslut	8 160	14 361	20 678
Varav BP18 ³	3 032	9 097	15 162
Varav ³			
Utbyggnad Läkarutbildningen	3 032	9 097	15 162
Överföring till/från andra anslag	7 491	11 186	11 383
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 583 230	2 635 887	2 688 315

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 2 583 230 000 kronor anvisas under anslaget 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 635 887 000 kronor respektive 2 688 315 000 kronor.

10.2.67 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tabell 10.245 Anslagsutveckling 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags-sparande
2017	Anslag	¹ Utgifts-prognos
2018	Förslag	45 116
2019	Beräknat	45 867
2020	Beräknat	46 674

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter i fråga om bidrag till statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning, samt statliga myndigheter och andra organisationer med anknytning till högskoleområdet.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Av anslaget avses 32 700 000 kronor fördelas för insatser för att stärka studentinflytandet.

Regeringen avser vidare att under 2018 inom ramen för anslaget ändamål fördela medel under anslaget genom att bl.a. lämna bidrag till Svenska Studenthemmet i Paris och vissa stipendier.

Tabell 10.246 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag	45 116	45 867	46 674
Varav BP18	45 116	45 867	46 674
Varav			
Pristypsbyte	45 116	45 867	46 674
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	45 116	45 867	46 674

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 116 000 kronor anvisas under anslaget 2:67 *Särskilda bidrag inom högskoleområdet* 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 45 867 000 kronor respektive 46 674 000 kronor.

10.3 Anslag för forskning

10.3.1 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tabell 10.247 Anslagsutveckling 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Art	Belopp
2016	Utfall	5 718 351	Anslags-sparande	1 798
2017	Anslag	5 800 366 ¹	Utgifts-prognos	5 719 262
2018	Förslag	6 007 846		
2019	Beräknat	6 053 846		
2020	Beräknat	6 048 346		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd för forskning och forskningsinformation. Anslaget får även användas för utgifter för forskningsinfrastrukturer, internationellt forskningssamarbete, utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier som är kopplade till forskningsstödet. Anslaget får även användas för bidrag till ett konsortium för konstruktionen och driften av European Spallation Source ESS, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 940 000 000 kronor 2019–2028.

Skälen för regeringens förslag: Den grundforskning som finansieras av Vetenskapsrådet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. De medel som Vetenskapsrådet fördelar för vetenskaplig utrustning är också långsiktiga, eftersom rådet åtar sig att under flera år betala amorteringar och räntor för den aktuella utrustningen.

Vidare tillkommer de åtaganden som följer av inrättandet av konsortiet för europeisk forsk-

ningsinfrastruktur, European Spallation Source ERIC (ESS). Konstruktionen av ESS har beräknats kosta drygt 1,8 miljarder euro för perioden 2013–2025. Sveriges andel är 35 procent av den totala kostnaden, motsvarande ca 5,8 miljarder kronor i 2013 års priser. Fram t.o.m. 2017 har Sverige betalat knappt 4 miljarder kronor för konstruktionen, varav knappt 2,6 miljarder kronor från Vetenskapsrådets forskningsanslag, ca 0,6 miljarder kronor från Lunds universitets forskningsanslag samt 0,8 miljarder kronor från Skåne läns landsting (Region Skåne).

I budgetpropositionen för 2016 informerade regeringen om att det kunde bli aktuellt med ytterligare kostnader för byggnationen av ESS i och med att de totala kostnaderna för fastigheterna till ESS tidigare endast har varit preliminära (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16). Efter att ESS nu har slutit ett avtal med Skanska om den slutliga kostnaden för fastigheterna, beräknas de totala kostnaderna öka med ca 1,33 miljarder kronor.

De tillkommande kostnaderna bör fördelas mellan värdländerna Sverige och Danmark enligt de tidigare ägarandelarna i ESS AB, vilket innebär att Sverige svarar för 73,7 procent och Danmark för 26,3 procent. Danmarks folketing har beslutat i enlighet med denna ordning. På grund av de ökade kostnaderna för fastigheterna innebär detta för Sveriges del att kostnaderna ökar med 980 miljoner kronor utöver de tidigare beräknade totala kostnaderna för ESS på ca 5,8 miljarder kronor.

De tillkommande kostnaderna för Sveriges del bedöms kunna finansieras inom ramen för Vetenskapsrådets forskningsanslag.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 17 940 000 000 kronor 2019–2028.

Tabell 10.248 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2028
Ingående åtaganden	16 762 467	18 082 996	17 900 000			
Nya åtaganden	3 719 454	8 179 486	5 712 751			
Infriade åtaganden	-5 398 925	-5 362 482	-5 672 751	-5 860 910	-4 696 251	-7 382 839
Utestående åtaganden	15 082 996	17 900 000	17 940 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	17 520 000	17 900 000	17 940 000			

Bemyndigande om bidrag till European Spallation Source ERIC (ESS)

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om bidrag på högst 600 000 000 kronor till European Spallation Source ERIC (ESS).

Skälen för regeringens förslag: Konstruktionen av ESS påbörjades under hösten 2014 och anläggningen beräknas stå helt färdig 2025. Enligt vad som presenterades i tidigare forskningspropositioner (prop. 2008/09:50 och prop. 2012/13:30) anvisades Vetenskapsrådet 150 miljoner kronor per år fr.o.m. 2010 och ytterligare 200 miljoner kronor per år anvisades fr.o.m. 2015 för att finansiera ESS. Vidare överfördes 70 miljoner kronor fr.o.m. 2015 och ytterligare 60 miljoner kronor fr.o.m. 2017 till Vetenskapsrådets forskningsanslag för finansieringen av ESS.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om ett bidrag till European Spallation Source ERIC på högst 600 000 000 kronor.

Medlemskap i ERIC-konsortium

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* besluta om medlemskap i följande konsortier för europeisk forskningsinfrastruktur, s.k. Eric-konsortier: European Advanced Translational Research Infrastructure in Medicine (EATRIS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor och European Research Infrastructure

for Biomedical Imaging (Euro-Bioimaging-ERIC) med en medlemsavgift på högst 3 000 000 kronor.

Vidare bemyndigas regeringen att under 2018 besluta om finansiering av de årliga medlemsavgifterna i följande konsortier: Council of European Social Science Data Archives (CESSDA-ERIC) med en medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, Common Language Resources and Technology Infrastructure (CLARIN-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 000 000 kronor, Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (SHARE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Biobanking and Biomolecular Resources Infrastructure (BBMRI-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 2 500 000 kronor, European Social Survey (ESS-ERIC) med en årlig medlemsavgift på högst 1 500 000 kronor, Joint Institute for VLBI in Europe (JIVE-ERIC) med en medlemsavgift på högst 1 800 000 kronor och Integrated Carbon Observation System (ICOS-ERIC) med en medlemsavgift på högst 7 750 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta för forskare att samarbeta med andra forskare i olika länder inom forskningsinfrastruktur har ett antal Eric-konsortier bildats och flera sådana konsortier planeras. Regeringen bör bemyndigas att under 2018 besluta om medlemskap i nedan angivna konsortier för europeisk forskningsinfrastruktur, s.k. ERIC-konsortier enligt rådets förordning (EG) nr 723/2009 av den 25 juni 2009 om gemenskapens rättsliga ram för ett konsortium för europeisk forskningsinfrastruktur. EATRIS-ERIC, med säte i Nederländerna, är en distribuerad infrastruktur för överföring av resultat från medicinsk grundforskning till kliniska tillämpningar med en årlig medlemsavgift om högst 1 800 000 kronor per år. Euro-Bioimaging-

ERIC, med säte i Österrike, är en planerad distribuerad infrastruktur. Syftet är att ge tillgång till avancerade tekniker för biologisk och medicinsk utbildning samt utbildning på de olika metoderna. Sverige deltar genom den nationella infrastrukturen Swedish Bioimaging med en årlig medlemsavgift om högst 3 000 000 kronor.

Vidare bör regeringen bemyndigas att under 2018 besluta om finansiering av de årliga medlemsavgifterna i nedan angivna konsortier. CESSDA-ERIC, med säte i Norge, är en distribuerad infrastruktur för socialvetenskapliga data och en sammanslutning av tjugo europeiska samhällsvetenskapliga dataarkiv med en årlig medlemsavgift om högst 2 500 000 kronor per år. CLARIN-ERIC, med säte i Nederländerna, är en distribuerad infrastruktur med syfte att främja forskning inom humaniora och samhällsvetenskap genom att ge forskare tillgång till en gemensam plattform som integrerar språk-baserade resurser och verktyg på europeisk nivå med en årlig medlemsavgift om högst 1 000 000 kronor per år. SHARE-ERIC, med säte i Nederländerna, är en distribuerad infrastruktur för en intervjubaserad undersökning om hälsa, åldrande och pensionering i Europa med en årlig medlemsavgift om högst 1 500 000 kronor. BBMRI-ERIC, med säte i Österrike, är en biobanksinfrastruktur som ger svenska forskare tillgång till flera länders databaser, vilka utgör ovärderliga resurser inom medicinsk forskning med en medlemsavgift om högst 2 500 000 kronor per år. ESS-ERIC, med säte i Storbritannien, är ett infrastruktursamarbete för attityd- och beteendeundersökningar med en medlemsavgift om högst 1 500 000 kronor per år. JIVE-ERIC, med säte i Nederländerna, är en distribuerad infrastruktur för radioastronomisk observationsteknik med en årlig medlemsavgift om högst 1 800 000 kronor. ICOS-ERIC, med säte i Finland, är en planerad distribuerad infrastruktur för att främja och bidra till utvecklingen av mätningar, observationssystem, metodutveckling och förståelse av växthusgasflöden på europeisk nivå med en årlig medlemsavgift om högst 7 750 000 kronor, varav 6 000 000 kronor för finansiering av dataportalen under förutsättning att den placeras i Sverige.

Regeringens överväganden

I enlighet med vad som presenterades i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) ökar anslaget med 175 000 000 kronor 2018. Inom ramen för denna ökning föreslår regeringen en satsning på 55 000 000 kronor för att möta hälsoutmaningen där 30 000 000 kronor avsätts för biobanker och register, 5 000 000 kronor för klinisk forskning och 20 000 000 kronor för forskning om antibiotikaresistens. Vidare föreslår regeringen en satsning på 60 000 000 kronor för hållbart samhällsbyggande där 10 000 000 kronor avsätts för forskning om migration och integration, 40 000 000 kronor för forskning inom områdena humaniora och samhällsvetenskap och 10 000 000 kronor för forskning om jämlika villkor. Regeringen föreslår en satsning på 20 000 000 kronor för att möta digitaliseringsutmaningen och stöd till datadriven forskning, 30 000 000 kronor för ökat nyttjande av forskningsinfrastrukturer samt 10 000 000 kronor för forskarskolor.

Dessutom föreslås anslaget minska med 55 000 000 kronor 2018 till följd av en minskning av satsningen för internationell rekrytering av framstående forskare (bet. 2014/15:UbU1, rskr. 2014/15:90).

Vidare föreslår regeringen att anslaget minskar med 50 000 000 kronor 2018 för att finansiera ökade utgifter till följd av valutakursförluster under anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer*.

För 2019 beräknar regeringen att anslaget ökar med 60 000 000 kronor i enlighet med vad som presenterades i ovanstående proposition. Inom ramen för denna ökning beräknar regeringen en ökning på 20 000 000 kronor för att möta hälsoutmaningen där 10 000 000 kronor avsätts för biobanker och register, 5 000 000 kronor för klinisk forskning och 5 000 000 kronor för forskning om antibiotikaresistens. Regeringen beräknar en ökning på 10 000 000 kronor för forskning om migration och integration, en ökning på 20 000 000 kronor till stöd för datadriven forskning och en ökning på 10 000 000 kronor för ökat nyttjande av forskningsinfrastrukturer.

Vidare beräknas anslaget minska med 14 000 000 kronor 2019 till följd av att satsningen på fördjupad vetenskaplig eller teknisk

verifiering (proof-of-concept), som presenterades i budgetpropositionen för 2016, avslutas.

För 2020 beräknar regeringen att 10 000 000 kronor satsas på forskning om biobank och register, 5 000 000 kronor på klinisk forskning, 20 000 000 kronor på forskning inom området humaniora och samhällsvetenskap, 10 000 000 kronor på forskning om jämlika villkor samt 70 000 000 kronor på forskarskolor. Vidare beräknar regeringen att anslaget minskar med 120 500 000 kronor avseende strategiska forskningsområden.

Sammantaget beräknar regeringen att anslaget minskar med 5 500 000 kronor 2020 jämfört med 2019.

Regeringen föreslår att 6 007 846 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 6 053 846 000 kronor respektive 6 048 346 000 kronor.

Tabell 10.249 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 844 916	5 844 916	5 844 916
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	70 017	116 017	110 517
Varav BP18	-50 000	-50 000	-50 000
Varav			
Avgifter int organisationer	-50 000	-50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	92 913	92 913	92 913
Förslag/beräknat anslag	6 007 846	6 053 846	6 048 346

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.3.2 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tabell 10.250 Anslagsutveckling 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2016	Utfall	321 252	Anslags-sparande	-2 997
2017	Anslag	351 061 ¹	Utgifts-prognos	342 556
2018	Förslag	360 061		
2019	Beräknat	360 061		
2020	Beräknat	360 061		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella forskningsorganisationer.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 810 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: Vetenskapsrådet svarar för långsiktiga internationella åtaganden gentemot forskningsorganisationer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 810 000 000 kronor 2019–2023.

Tabell 10.251 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	1 633 565	1 732 308	1 800 000			
Nya åtaganden	413 883	414 154	361 741			
Infriade åtaganden	-315 140	-346 462	-351 741	-280 061	-280 061	-1 249 878
Utestående åtaganden	1 732 308	1 800 000	1 810 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 881 000	1 800 000	1 810 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökar med 80 000 000 kronor 2018 för att finansiera ökade utgifter till följd av växelkursförluster. Ökningen finansieras delvis genom att anslaget 3:1 *Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation* minskas med 50 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 360 061 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 360 061 000 kronor för respektive år.

Tabell 10.252 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	280 061	280 061	280 061
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	80 000	80 000	80 000
Varav BP18	80 000	80 000	80 000
Varav			
Avgifter int organisationer	80 000	80 000	80 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	360 061	360 061	360 061

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.3.3 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tabell 10.253 Anslagsutveckling 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

2016	Utfall	143 052	Anslags- sparande	-3 953
2017	Anslag	160 919 ¹	Utgifts- prognos	155 345
2018	Förslag	163 492		
2019	Beräknat	166 090 ²		
2020	Beräknat	168 936 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 163 492 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 163 491 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Vetenskapsrådets förvaltningsavgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 163 492 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Vetenskapsrådet: Förvaltning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 166 090 000 kronor respektive 168 936 000 kronor.

Tabell 10.254 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	160 919	160 919	160 919
Förändring till följd av:		:	
Pris- och löneomräkning ²	2 567	5 165	8 011
Beslut	6	6	6
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	163 492	166 090	168 936

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.3.4 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tabell 10.255 Anslagsutveckling 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

2016	Utfall	364 975	Anslags-sparande	855
2017	Anslag	373 044 ¹	Utgifts-prognos	387 651
2018	Förslag	947 356		
2019	Beräknat	962 356		
2020	Beräknat	962 356		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning och utveckling inklusive industriutvecklingsprojekt och fjärranalys inom nationella och internationella samarbeten. Anslaget får även användas för utgifter för information om rymdforskning och rymdverksamhet samt utgifter för deltagande i internationella rymdsamarbeten. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för verksamhet vid Esrange och till utgifter för ersättning till vissa samebyar samt till samefonden med anledning av verksamheten vid Esrange.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 800 000 000 kronor 2019–2034.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som finansieras via anslaget för rymdforskning och rymdverksamhet bedrivs vanligen i form av fleråriga projekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 800 000 000 kronor 2019–2034.

Tabell 10.256 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2034
Ingående åtaganden			3 226 795 ¹			
Nya åtaganden			499 498			
Infriade åtaganden			-926 293 ²	-823 309	-848 309	-1 128 382
Utestående åtaganden			2 800 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande			2 800 000			

¹ Anslaget kommer fr.o.m. 2018 slås ihop med anslaget 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer, varför ingående åtaganden 2018 ökar med 254 992 000 kronor, se avsnitt 10.1.4 Regeringens överväganden.

² Infriade åtaganden ökar med 551 309 000 kronor till följd av ovanstående orsak.

Regeringens överväganden

I enlighet med vad som presenterades i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) föreslår regeringen att anslaget ökar med 25 000 000 kronor 2018 för rymdforskning och rymdverksamhet. Regeringen beräknar ytterligare en ökning med 15 000 000 kronor 2019 för detta ändamål.

Regeringen föreslår att anslaget minskar med 5 000 000 kronor 2018 för att finansiera det ökade antalet uppdrag inom området rymdforskning och rymdverksamhet under anslaget 3:5 Rymdforskning: Förvaltning.

Som en administrativ effektivisering föreslår regeringen att anslaget slås ihop med det tidigare anslaget 3:6 Rymdstyrelsen: Avgifter till internationella organisationer. Därmed överförs 551 309 000 kronor till anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 947 356 000 kronor anvisas under anslaget 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 962 356 000 kronor respektive 962 356 000 kronor.

Tabell 10.257 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	373 044	373 044	373 044
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	20 015	35 015	35 015
Varav BP18	-5 000	-5 000	-5 000
Varav			
Förvaltningsmedel			
Rymdstyrelsen	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag	551 309	551 309	551 309
Varav BP18	551 309	551 309	551 309
Varav			
Sammanslagning anslag	551 309	551 309	551 309
Övrigt	2 988	2 988	2 988
Förslag/beräknat anslag	947 356	962 356	962 356

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.3.5 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tabell 10.258 Anslagsutveckling 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

2016	Utfall	28 803	Anslags- sparande	-778
2017	Anslag	28 518 ¹	Utgifts- prognos	28 331
2018	Förslag	34 464		
2019	Beräknat	35 014 ²		
2020	Beräknat	35 615 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 34 465 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 34 464 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Rymdstyrelsens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

För att kunna finansiera de ökade antalet uppdrag inom området rymdforskning och rymdverksamhet föreslår regeringen att anslaget ökar med 5 000 000 kronor. Ökningen finansieras genom en minskning med motsvarande belopp under anslaget 3:4 *Rymdforskning och rymdverksamhet*.

Regeringen föreslår att 34 464 000 kronor anvisas under anslaget 3:5 *Rymdstyrelsen: Förvaltning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 014 000 kronor respektive 35 615 000 kronor.

Tabell 10.259 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	28 518	28 518	28 518
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	943	1 413	1 927
Beslut	5 003	5 083	5 170
Varav BP18 ³	5 000	5 000	5 000
Varav ³			
Förvaltningsmedel Rymdstyrelsen	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	34 464	35 014	35 615

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.3.6 3:6 Institutet för rymdfysik

Tabell 10.260 Anslagsutveckling 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

2016	Utfall	54 026	Anslags- sparande	-373
2017	Anslag	54 427 ¹	Utgifts- prognos	53 838
2018	Förslag	55 428		
2019	Beräknat	56 313 ²		
2020	Beräknat	57 284 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 55 428 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 55 428 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för rymdfysiks förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 55 428 000 kronor anvisas under anslaget 3:6 *Institutet för rymdfysik* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget

till 56 313 000 kronor respektive 57 284 000 kronor.

Tabell 10.261 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:6 Institutet för rymdfysik

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	54 427	54 427	54 427
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	998	1 883	2 854
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	55 428	56 313	57 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.3.7 3:7 Kungl. biblioteket

Tabell 10.262 Anslagsutveckling 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	350 088		9 195
2017	362 343 ¹		359 746
2018	Förslag	370 085	
2019	Beräknat	375 943 ²	
2020	Beräknat	382 328 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 370 885 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 370 886 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kungl. bibliotekets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Som en administrativ effektivisering föreslår regeringen att anslaget minskas med 200 000 kronor för att finansiera Kungl. bibliotekets medverkan i samordningssekreteriatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt

tillgängliggörande av kulturarvet. Därmed ökar anslag 7:1 *Riksantikvarieämbetet* under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 370 085 000 kronor anvisas under anslaget 3:7 *Kungl. biblioteket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 375 943 000 kronor respektive 382 328 000 kronor.

Tabell 10.263 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:7 Kungl. biblioteket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	362 343	362 343	362 343
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 917	13 778	20 166
Beslut	-175	-178	-181
Varav BP18 ³	-200	-200	-200
Varav ³			
Digisam	-200	-200	-200
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	370 085	375 943	382 328

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.3.8 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tabell 10.264 Anslagsutveckling 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	32 820		16 926
2017	Anslag	46 478 ¹	Utgifts-prognos	46 020
2018	Förslag	48 024		
2019	Beräknat	48 781 ²		
2020	Beräknat	49 607 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 48 024 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 48 024 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Polarforskningssekretariatets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.265 Uppdragsverksamhet Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

Tjänsteexport	Intäkter	Kostnader	Ack. Resultat (Intäkt-kostnad)
Utfall 2016	37 919	40 138	6 433
Prognos 2017	0	3 000	4 214
Budget 2018	35 000	35 000	1 214

Polarforskningssekretariatet får ta ut avgifter för tjänsteexport av polarforskningsexpeditioner.

Regeringens överväganden

Polarforskningssekretariatets utgifter varierar mellan åren beroende på om större expeditioner genomförs eller inte. För att klara år med stora utgifter måste hela anslagssparandet tas i anspråk och anslaget är beräknat utifrån dessa förutsättningar.

Regeringen föreslår att 48 024 000 kronor anvisas under anslaget 3:8 *Polarforskningssekretariatet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 48 781 000 kronor respektive 49 607 000 kronor.

Tabell 10.266 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:8 Polarforskningssekretariatet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	46 478	46 478	46 478
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 543	2 300	3 126
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	48 024	48 781	49 607

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.3.9 3:9 Sunet

Tabell 10.267 Anslagsutveckling 3:9 Sunet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande
2016	Utfall	44 958	
2017	Anslag	48 755 ¹	Utgifts-prognos 45 525
2018	Förslag	49 183	
2019	Beräknat	49 183	
2020	Beräknat	49 183	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Swedish University Computer Network (Sunet), ett datanätverk för överföring av digital information mellan universitet och högskolor samt vissa andra organisationer. Anslaget får även användas för utgifter för grundanslutning till Sunet för de konstnärliga högskolorna, statliga kulturarvsinstitutioner och Kungl. biblioteket.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 10.268 Uppdragsverksamhet Sunet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt- kostnad)
Utfall 2016 (varav tjänsteexport)	145 047	-100 089	-44 958
Prognos 2017 (varav tjänsteexport)	138 000	-89 245	-48 755
Budget 2018 (varav tjänsteexport)	140 000	-90 817	-49 183

Avgifterna ska täcka de kostnader som inte täcks av anslaget.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 49 183 000 kronor anvisas under anslaget 3:9 *Sunet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 49 183 000 kronor för respektive år.

Tabell 10.269 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3.9 Sunet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	48 755	48 755	48 755
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	428	428	428
Förslag/beräknat anslag	49 183	49 183	49 183

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.3.10 3:10 Centrala etikprövningsnämnden**Tabell 10.270 Anslagsutveckling 3:10 Centrala etikprövningsnämnden**

Tusental kronor

2016	Utfall	5 124	Anslags- sparande	2 380
2017	Anslag	7 257 ¹	Utgifts- prognos	6 235
2018	Förslag	7 342		
2019	Beräknat	7 455 ²		
2020	Beräknat	7 579 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 7 342 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 7 342 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Centrala etikprövningsnämndens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den verksamhet som expertgruppen för oredlighet i forskning har ansvar för.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 7 342 000 kronor anvisas under anslaget 3:10 *Centrala etikprövningsnämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7 455 000 kronor respektive 7 579 000 kronor.

Tabell 10.271 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:10 Centrala etikprövningsnämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	7 257	7 257	7 257
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	85	198	322
Beslut			
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 342	7 455	7 579

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.3.11 3:11 Regionala etikprövningsnämnder

Tabell 10.272 Anslagsutveckling 3:11 Regionala etikprövningsnämnder

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	35 148	5 814
2017	Anslag	40 912 ¹	40 577
2018	Förslag	41 377	
2019	Beräknat	42 018 ²	
2020	Beräknat	42 716 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 41 379 tkr i 2018 års prismetod.

³ Motsvarar 41 379 tkr i 2018 års prismetod.

Ändamål

Anslaget får användas för de regionala etikprövningsnämndernas förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 10.273 Avgiftsfinansierad verksamhet, Regionala etikprövningsnämnder

Tusental kronor

	Intäkter till inkomsttitel	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Offentlig-rättslig verksamhet				
Utfall 2016	28 148	0	35 148	-7 000
Prognos 2017	35 522	0	40 577	-5 055
Budget 2018	41 377	0	41 377	0

De regionala etikprövningsnämnderna tar ut avgifter för etikprövning av forskning. Avgifterna levereras in på inkomsttitel 2559 *Avgifter för etikprövning*.

Regeringens överväganden

Nämnderna finansierar sin verksamhet genom avgifter. Enligt det ekonomiska målet ska avgifterna täcka kostnaderna för nämndernas verksamhet. För 2018 beräknar regeringen kostnaderna för verksamheten till 40 577 000 kronor.

Regeringen föreslår att 41 377 000 kronor anvisas under anslaget 3:11 *Regionala etikprövningsnämnder* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 42 018 000 kronor respektive 42 716 000 kronor.

Tabell 10.274 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:11 Regionala etikprövningsnämnder

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	40 912	40 912	40 912
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	465	1 106	1 804
Beslut			
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	41 377	42 018	42 716

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

10.3.12 3:12 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tabell 10.275 Anslagsutveckling 3:12 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016		113 769		3 028
2017	Anslag	105 712 ¹	Utgifts-prognos	99 166
2018	Förslag	99 995		
2019	Beräknat	99 995		
2020	Beräknat	99 995		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för tull och mervärdesskatt som har betalats av EISCAT Scientific Association. Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom forsknings- och utvecklingsområdet. Anslaget får även användas för kapitaltillskott till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall.

Kapitaltillskott knutna till universitet

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:12 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel.

Skälen för regeringens förslag: För att göra det möjligt att öka forskningsresultat som kommersialiseras, genom en fortsatt uppbyggnad av idébanker, bör regeringen bemyndigas att under 2018 besluta om kapitaltillskott till holdingbolag knutna till universitet. Idébankerna består av forskningsresultat som forskare av olika anledningar inte driver vidare till kommersialisering. Uppbyggnaden av idébanker inkluderar även införandet av en struktur och process för att hantera sådana forskningsresultat. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:12 *Särskilda utgifter för forsknings-*

ändamål besluta om kapitaltillskott på högst 11 000 000 kronor till holdingbolag knutna till universitet för finansiering av idébanksmedel.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 5 000 000 kronor 2018 för att finansiera samarbete om utbildning av läkare och klinisk forskning samt utveckling av hälso- och sjukvården inom ramen för det s.k. ALF-avtalet. Vidare föreslås att anslaget minskas med 2 000 000 kronor för att finansiera prioriterade satsningar.

Regeringen föreslår att 99 995 000 kronor anvisas under anslaget 3:12 *Särskilda utgifter för forskningsändamål* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 99 995 000 kronor för respektive år.

Tabell 10.276 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:12 Särskilda utgifter för forskningsändamål

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	105 712	105 712	105 712
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-7 000	-7 000	-7 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	1 283	1 283	1 283
Förslag/beräknat anslag	99 995	99 995	99 995

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

10.4 Anslag för gemensamma ändamål

10.4.1 4:1 Internationella program

Tabell 10.277 Anslagsutveckling 4:1 Internationella program

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2016	Utfall	78 225	Anslags-sparande	3 364
2017	Anslag	81 589 ¹	Utgifts-prognos	80 746
2018	Förslag	81 589		
2019	Beräknat	81 589		
2020	Beräknat	81 589		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stipendier till s.k. tredjelandsstudenter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag för att främja internationella kontakter inom EU-program och andra internationella program inom utbildningsområdet.

Anslaget får även användas för att medfinansiera EU-medel inom Universitets- och högskolerådets ansvarsområde och genomföra stödåtgärder inom ramen för EU:s utbildningsprogram.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 153 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Universitets- och högskolerådet kommer under 2018 att bevilja stipendier för senare läsår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 4:1 *Internationella program* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 153 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 10.278 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	90 276	90 415	153 000	153 000	93 000	62 000
Nya åtaganden	60 276	153 000	62 000			
Infriade åtaganden	-60 137	-90 415	-62 000	-60 000	-31 000	-62 000
Utestående åtaganden	90 415	153 000	153 000	93 000	62 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	153 000	153 000	153 000			

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Tabell 10.279 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Internationella program

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	81 589	81 589	81 589
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	81 589	81 589	81 589

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 81 589 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Internationella program* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 81 589 000 kronor respektive 81 589 000 kronor.

10.4.2 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tabell 10.280 Anslagsutveckling 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	30 691	195	
2017	Anslag	30 886 ¹	30 567
2018	Förslag	30 886	
2019	Beräknat	30 886	
2020	Beräknat	30 886	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges medlemsavgift till Unesco. Anslaget får även användas för utgifter för Internationella centret för bevarande och restaurering av kulturföremål i Rom (ICCROM) samt utgifter för de Unesco-konventioner som Sverige har ratificerat.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Utgifterna för anslaget påverkas främst av utvecklingen av Unescos budget, Sveriges andel av budgeten och eventuella valutaförändringar.

Tabell 10.281 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2 Avgift till Unesco och ICCROM

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	30 886	30 886	30 886
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	30 886	30 886	30 886

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 30 886 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Avgift till Unesco och ICCROM* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 30 886 000 kronor respektive 30 886 000 kronor.

10.4.3 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tabell 10.282 Anslagsutveckling 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	9 704	479	
2017	Anslag	10 214 ¹	10 408
2018	Förslag	10 380	
2019	Beräknat	10 545 ²	
2020	Beräknat	10 725 ³	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 10 380 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 10 380 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Svenska Unescorådets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas

för utgifter för bevakning och genomförande av Unescos verksamhet.

Regeringens överväganden

Resursfördelning

Tabell 10.283 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	10 214	10 214	10 214
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	165	330	510
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 380	10 545	10 725

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 10 380 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Kostnader för Svenska Unescorådet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 545 000 kronor respektive 10 725 000 kronor.

10.4.4 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tabell 10.284 Anslagsutveckling 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

Tusental kronor

2016	Utfall	22 205	Anslags-sparande	2 157
2017	Anslag	17 519 ¹	Utgifts-prognos	17 338
2018	Förslag	21 043		
2019	Beräknat	23 943		
2020	Beräknat	34 643		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning. Anslaget får även användas för utgifter för statistik, analyser och prognoser inom dessa områden.

Regeringens överväganden

Under 2016 och innevarande år har en stor del av medlen avsatts för den årliga övergripande utbildningsstatistiken och för OECD:s indikatorprojekt Indicators of Education Systems (INES). Anslaget belastas även med förvaltningskostnader för utredningen Nationell delegation för en samordnad utveckling av validering 2018–2019. Delar av anslaget används för verksamhet av tillfällig art där behoven uppstår löpande under året.

Anslagsförändringar

Anslaget föreslås öka med 7 700 000 kronor 2018 och beräknas öka med 10 600 000 kronor 2019 och 26 300 000 kronor 2020 för internationella studier, förvaltningskostnader för utredningen Nationell delegation för en samordnad utveckling av validering, deltagande i andra omgången av PIAAC (Programme for the International Assessment of Adult Competencies) 2018–2023 samt överflyttning av statistikansvaret för yrkeshögskolan och folkhögskolan från Myndigheten för yrkeshögskolan och Folkbildningsrådet till Statistiska Centralbyrån. I samband med överflyttningen utökas statistiken över yrkeshögskolan i betydande grad,

samtidigt som såväl den som statistiken över folkhögskolan blir officiell.

Regeringen föreslår att 21 043 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 23 943 000 kronor respektive 34 643 000 kronor.

Tabell 10.285 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning

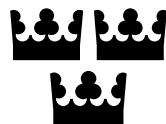
Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	17 519	17 519	17 519
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 250	6 150	16 850
Varav BP18	7 700	10 600	26 300
Varav			
Officiell statistik om yrkeshögskolan	3 500	3 200	3 000
Officiell statistik om folkhögskolan	1 300	1 300	1 300
Valideringsdelegationen	500	500	
Deltagande i PIAAC	1 200	4 400	20 800
Internationella studier	1 200	1 200	1 200
Övrigt	274	274	274
Förslag/beräknat anslag	21 043	23 943	34 643

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Kultur, medier, trossamfund och fritid

17

Förslag till statens budget för 2018

Kultur, medier, trossamfund och fritid

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	9
Diagramförteckning	15
1 Förslag till riksdagsbeslut	17
2 Lagförslag.....	21
2.1 Förslag till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)	21
2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst	22
3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	23
3.1 Omfattning.....	23
3.2 Utgiftsutveckling	24
3.3 Skatteutgifter.....	25
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	26
3.5 Resultatredovisning.....	28
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	28
3.5.2 Sammanfattande resultatbedömningar	28
3.6 Politikens inriktning	32
3.6.1 Kultur	32
3.6.2 Trossamfund	40
3.6.3 Medier.....	40
3.6.4 Ungdomspolitik.....	42
3.6.5 Politik för det civila samhället	44
3.6.6 Folkbildning.....	49
3.6.7 Tillsyn över spelmarknaden	51
3.7 Bedömning av framtida personalkonsekvenser	51
4 Kulturområdesövergripande verksamhet	53
4.1 Omfattning.....	53
4.2 Utgiftsutveckling	53
4.3 Mål.....	54
4.4 Resultatredovisning.....	54
4.4.1 Bedömningsgrunder	54
4.4.2 Resultat.....	54
4.4.3 Analys och slutsatser	66

4.5	Budgetförslag	67
4.5.1	1:1 Statens kulturråd	67
4.5.2	1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete.....	68
4.5.3	1:3 Skapande skola.....	70
4.5.4	1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet.....	71
4.5.5	1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler.....	71
4.5.6	1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	72
4.5.7	1:7 Myndigheten för kulturanalys.....	76
4.5.8	Bidrag till kulturverksamhet från AB Svenska Spel	76
5	Teater, dans och musik.....	77
5.1	Omfattning	77
5.2	Utgiftsutveckling.....	77
5.3	Mål.....	78
5.4	Resultatredovisning.....	78
5.4.1	Bedömningsgrunder.....	78
5.4.2	Resultat	78
5.4.3	Analys och slutsatser.....	81
5.5	Budgetförslag	82
5.5.1	2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen.....	82
5.5.2	2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	84
5.5.3	2:3 Statens musikverk	85
6	Litteraturen, läsandet och språket.....	87
6.1	Omfattning	87
6.2	Utgiftsutveckling.....	87
6.3	Mål.....	88
6.4	Resultatredovisning.....	88
6.4.1	Bedömningsgrunder.....	88
6.4.2	Resultat	88
6.4.3	Analys och slutsatser.....	91
6.5	Budgetförslag	92
6.5.1	3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	92
6.5.2	3:2 Myndigheten för tillgängliga medier.....	93
6.5.3	3:3 Institutet för språk och folkminnen	94
7	Bildkonst, arkitektur, form och design.....	95
7.1	Omfattning	95
7.2	Utgiftsutveckling.....	95
7.3	Mål.....	96
7.4	Resultatbedömning.....	96
7.4.1	Bedömningsgrunder.....	96
7.4.2	Resultat	96
7.4.3	Analys och slutsatser.....	99
7.5	Budgetförslag	99
7.5.1	4:1 Statens konstråd	99
7.5.2	4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön.....	100
7.5.3	4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	101
7.5.4	4:4 Bidrag till bild- och formområdet	101

8	Kulturskaparnas villkor	105
8.1	Omfattning	105
8.2	Utgiftsutveckling	105
8.3	Mål.....	106
8.4	Resultatredovisning.....	106
	8.4.1 Bedömningsgrunder	106
	8.4.2 Resultat.....	106
	8.4.3 Analys och slutsatser	109
8.5	Budgetförslag.....	110
	8.5.1 5:1 Konstnärsnämnden.....	110
	8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	110
9	Arkiv.....	113
9.1	Omfattning.....	113
9.2	Utgiftsutveckling	113
9.3	Mål.....	114
9.4	Resultatredovisning.....	114
	9.4.1 Bedömningsgrunder	114
	9.4.2 Resultat.....	114
	9.4.3 Analys och slutsatser	116
9.5	Budgetförslag.....	116
	9.5.1 6:1 Riksarkivet	116
10	Kulturmiljö.....	119
10.1	Omfattning.....	119
10.2	Utgiftsutveckling	119
10.3	Mål.....	120
10.4	Resultatredovisning.....	120
	10.4.1 Bedömningsgrunder	120
	10.4.2 Resultat.....	120
	10.4.3 Analys och slutsatser	124
10.5	Budgetförslag.....	125
	10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet	125
	10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård.....	126
	10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	127
	10.5.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	128
11	Museer och utställningar.....	129
11.1	Omfattning.....	129
11.2	Utgiftsutveckling	130
11.3	Mål.....	130
11.4	Resultatredovisning.....	130
	11.4.1 Bedömningsgrunder	130
	11.4.2 Resultat.....	130
	11.4.3 Analys och slutsatser	134
11.5	Den årliga revisionens iakttagelser.....	134
11.6	Budgetförslag.....	135
	11.6.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter	135
	11.6.2 Lagändring till följd av namnbyte.....	137
	11.6.3 8:2 Centrala museer: Stiftelser.....	137
	11.6.4 8:3 Bidrag till vissa museer	138
	11.6.5 8:4 Forum för levande historia.....	139

	11.6.6	8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål.....	139
12		Trossamfund.....	141
	12.1	Omfattning.....	141
	12.2	Utgiftsutveckling.....	141
	12.3	Mål.....	142
	12.4	Resultatredovisning.....	142
	12.4.1	Bedömningsgrunder.....	142
	12.4.2	Resultat.....	142
	12.4.3	Analys och slutsatser.....	143
	12.5	Budgetförslag.....	144
	12.5.1	9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund.....	144
	12.5.2	9:2 Stöd till trossamfund.....	145
13		Film.....	147
	13.1	Omfattning.....	147
	13.2	Utgiftsutveckling.....	147
	13.3	Mål.....	148
	13.4	Resultatredovisning.....	148
	13.4.1	Bedömningsgrunder.....	148
	13.4.2	Resultat.....	148
	13.4.3	Analys och slutsatser.....	153
	13.5	Budgetförslag.....	154
	13.5.1	10:1 Filmstöd.....	154
14		Medier.....	155
	14.1	Omfattning.....	155
	14.2	Utgiftsutveckling.....	155
	14.3	Mål.....	156
	14.4	Resultatredovisning.....	156
	14.4.1	Bedömningsgrunder.....	156
	14.4.2	Resultat.....	156
	14.4.3	Analys och slutsatser.....	163
	14.5	Budgetförslag.....	164
	14.5.1	11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	164
	14.5.2	11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen..	165
	14.5.3	11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.....	166
	14.5.4	11:4 Statens medieråd.....	166
	14.5.5	11:5 Stöd till taltidningar.....	167
	14.5.6	Radio och tv i allmänhetens tjänst.....	167
15		Ungdomspolitik.....	171
	15.1	Omfattning.....	171
	15.2	Utgiftsutveckling.....	171
	15.3	Mål för området.....	172
	15.4	Resultatredovisning.....	172
	15.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	172
	15.4.2	Resultat.....	172
	15.4.3	Insatser inom politikområdet.....	174
	15.4.4	Analys och slutsatser.....	179
	15.5	Budgetförslag.....	180

15.5.1	12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor....	180
15.5.2	12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet.....	181
15.5.3	12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	183
16	Politik för det civila samhället.....	185
16.1	Omfattning.....	185
16.2	Utgiftsutveckling	185
16.3	Mål för politiken för det civila samhället.....	186
16.4	Resultatredovisning för politiken för det civila samhället.....	186
16.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	186
16.4.2	Resultat.....	187
16.4.3	Analys och slutsatser	191
16.5	Mål för idrottspolitiken	192
16.6	Resultatredovisning för idrottspolitiken	192
16.6.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	192
16.6.2	Resultat.....	193
16.6.3	Analys och slutsatser	198
16.7	Mål för friluftspolitiken	199
16.8	Resultatredovisning för friluftspolitiken.....	200
16.8.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	200
16.8.2	Resultat.....	200
16.8.3	Analys och slutsatser	205
16.9	Budgetförslag.....	206
16.9.1	13:1 Stöd till idrotten	206
16.9.2	13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	207
16.9.3	13:3 Stöd till friluftorganisationer.....	209
16.9.4	13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	209
16.9.5	13:5 Insatser för den ideella sektorn.....	211
17	Folkbildning.....	213
17.1	Omfattning.....	213
17.2	Utgiftsutveckling	213
17.3	Mål för området.....	214
17.4	Resultatredovisning för folkbildningspolitiken	214
17.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	214
17.4.2	Resultat.....	215
17.4.3	Analys och slutsatser	220
17.5	Budgetförslag.....	221
17.5.1	14:1 Bidrag till folkbildningen	221
17.5.2	14:2 Bidrag till tolkutbildning.....	222
17.5.3	14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	224
17.5.4	14:4 Särskilt utbildningsstöd.....	225
18	Tillsyn över spelmarknaden	227
18.1	Omfattning.....	227
18.2	Mål.....	227
18.3	Resultatredovisning.....	227
18.3.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	227
18.3.2	Resultat.....	228
18.3.3	Analys och slutsatser	230
18.4	Budgetförslag.....	231

18.4.1	15:1 Lotteriinspektionen.....	231
--------	-------------------------------	-----

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	18
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	19
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid	24
Tabell 3.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	24
Tabell 3.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid.....	24
Tabell 3.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 17.....	25
Tabell 3.5	Kulturbudgetens utveckling	32
Tabell 3.6	Anslagsutveckling för medieområdet samt medelstildelning till radio och tv i allmänhetens tjänst	42
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom kulturområdesövergripande verksamhet utgiftsområde 17 Kulturpolitik	53
Tabell 4.2	Skapande skola 2014–2016.....	54
Tabell 4.3	Statliga kulturmyndigheters grundläggande tillgänglighet 2016.....	56
Tabell 4.4	Fördelning av statliga medel 2016 till regional kulturverksamhet	58
Tabell 4.5	Länsvis fördelning av utvecklingsbidrag.....	59
Tabell 4.6	Utveckling av offentliga bidrag till modellens konst- och kulturområden 2010–2015.....	59
Tabell 4.7	Statliga medel till kulturverksamheter, tkr, fördelat per län och per invånare 2014–2016	61
Tabell 4.8	Hyreskostnader för vissa kulturinstitutioner 2014–2016.....	62
Tabell 4.9	Anslag 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet ...	63
Tabell 4.10	Anslagsutveckling 1:1 Statens kulturråd.....	67
Tabell 4.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statens kulturråd.....	67
Tabell 4.12	Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete.....	68
Tabell 4.13	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	69
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	69
Tabell 4.15	Anslagsutveckling 1:3 Skapande skola.....	70
Tabell 4.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Skapande skola.....	70
Tabell 4.17	Anslagsutveckling 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet.....	71
Tabell 4.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	71
Tabell 4.19	Anslagsutveckling 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	71

Tabell 4.20	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler.....	72
Tabell 4.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler.....	72
Tabell 4.22	Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	72
Tabell 4.23	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet.....	74
Tabell 4.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet.....	74
Tabell 4.25	Anslagsutveckling 1:7 Myndigheten för kulturanalys.....	76
Tabell 4.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys.....	76
Tabell 5.1	Utgiftsutveckling inom Teater, dans och musik, utgiftsområde 17.....	77
Tabell 5.2	Antal besök (föreställningar) 2014–2016.....	79
Tabell 5.3	Bidragsgivning till scenkonstområdet	79
Tabell 5.4	Anslagsutveckling 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	82
Tabell 5.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	82
Tabell 5.6	Sammanställning av medelstilldelningen 2017 och 2018 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen.....	83
Tabell 5.7	Anslagsutveckling 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	84
Tabell 5.8	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	84
Tabell 5.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	85
Tabell 5.10	Anslagsutveckling 2:3 Statens musikverk	85
Tabell 5.11	Sammanställning över avgiftsintäkter till Statens musikverk	85
Tabell 5.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Statens musikverk	86
Tabell 6.1	Utgiftsutveckling inom Litteraturen, läsandet och språket, utgiftsområde 17	87
Tabell 6.2	Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande 2014–2016 (beviljade medel).....	89
Tabell 6.3	Anslagsutveckling 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	92
Tabell 6.4	Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	92
Tabell 6.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	93
Tabell 6.6	Anslagsutveckling 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier.....	93
Tabell 6.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier.....	93
Tabell 6.8	Anslagsutveckling 3:3 Institutet för språk och folkminnen	94
Tabell 6.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen	94
Tabell 7.1	Utgiftsutveckling inom Bildkonst, arkitektur, form och design, utgiftsområde 17	95
Tabell 7.2	Statens kulturråds beviljade bidrag inom bild- och formområdet 2014–2016.....	97
Tabell 7.3	Anslagsutveckling 4:1 Statens konstråd	99

Tabell 7.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Statens konstråd	100
Tabell 7.5	Anslagsutveckling 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	100
Tabell 7.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	100
Tabell 7.7	Anslagsutveckling 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	101
Tabell 7.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	101
Tabell 7.9	Anslagsutveckling 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	101
Tabell 7.10	Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	103
Tabell 7.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet	103
Tabell 8.1	Utgiftsutveckling inom Kulturskaparnas villkor, utgiftsområde 17	105
Tabell 8.2	Konstnärsnämndens stipendie- och bidragsärenden till enskilda konstnärer 2014–2016	106
Tabell 8.3	Konstnärsnämnden – beslutade stipendier och bidrag 2014–2016 till enskilda konstnärer uppdelat på konstområden	107
Tabell 8.4	Anslagsutveckling 5:1 Konstnärsnämnden	110
Tabell 8.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:1 Konstnärsnämnden	110
Tabell 8.6	Anslagsutveckling 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	110
Tabell 8.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	111
Tabell 8.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	111
Tabell 9.1	Utgiftsutveckling inom Arkiv, utgiftsområde 17	113
Tabell 9.2	Normering och tillsyn av arkiv	114
Tabell 9.3	Mottagning av arkivmaterial	115
Tabell 9.4	Tillgång till arkiv	115
Tabell 9.5	Anslagsutveckling 6:1 Riksarkivet	116
Tabell 9.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:1 Riksarkivet	116
Tabell 10.1	Utgiftsutveckling inom Kulturmiljö, utgiftsområde 17	119
Tabell 10.2	Beslutade medel anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård	121
Tabell 10.3	Anslagsutveckling 7:1 Riksantikvarieämbetet	125
Tabell 10.4	Avgiftsbelagd verksamhet	125
Tabell 10.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:1 Riksantikvarieämbetet	125
Tabell 10.6	Anslagsutveckling 7:2 Bidrag till kulturmiljövård	126
Tabell 10.7	Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård	126
Tabell 10.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:2 Bidrag till kulturmiljövård	127
Tabell 10.9	Anslagsutveckling 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	127
Tabell 10.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	127
Tabell 10.11	Anslagsutveckling 8:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	128
Tabell 10.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer	128
Tabell 11.1	Utgiftsutveckling inom Museer och utställningar, utgiftsområde 17	130
Tabell 11.2	Anslagsutveckling 8:1 Centrala museer: Myndigheter	135
Tabell 11.3	Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Myndigheter	135

Tabell 11.4	Sammanställning över avgiftsintäkterna till Centrala museer: Myndigheter.....	135
Tabell 11.5	Arkeologisk uppdragsverksamhet	136
Tabell 11.6	Uppdragsverksamhet Cosmonova	136
Tabell 11.7	Uppdragsverksamhet Vasamuseet	136
Tabell 11.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter.....	136
Tabell 11.9	Anslagsutveckling 8:2 Centrala museer: Stiftelser	137
Tabell 11.10	Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Stiftelser.....	137
Tabell 11.11	Sammanställning över avgiftsintäkterna till Centrala museer: Stiftelser.....	137
Tabell 11.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser.....	137
Tabell 11.13	Anslagsutveckling 8:3 Bidrag till vissa museer.....	138
Tabell 11.14	Sammanställning över medelstilldelning för Bidrag till vissa museer....	138
Tabell 11.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:3 Bidrag till vissa museer	138
Tabell 11.16	Anslagsutveckling 8:4 Forum för levande historia	139
Tabell 11.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:4 Forum för levande historia.....	139
Tabell 11.18	Anslagsutveckling 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	139
Tabell 11.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål.....	140
Tabell 12.1	Utgiftsutveckling inom Trossamfund, utgiftsområde 17.....	141
Tabell 12.2	Anslagsutveckling 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund	144
Tabell 12.3	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund.....	144
Tabell 12.4	Anslagsutveckling 9:2 Stöd till trossamfund	145
Tabell 12.5	Beställningsbemyndigande för anslaget 9:2 Stöd till trossamfund.....	146
Tabell 12.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 9:2 Stöd till trossamfund...	146
Tabell 13.1	Utgiftsutveckling inom område Film, utgiftsområde 17	147
Tabell 13.2	Ursprungsområde för premiärsatta långfilmer på biograf 2013–2016 ..	149
Tabell 13.3	Textade och syntolkade visningar på biograf 2014–2016	150
Tabell 13.4	Andel kvinnor respektive män som fått produktionsstöd av konsulent till lång spelfilm 2013–2016.....	152
Tabell 13.5	Anslagsutveckling.....	154
Tabell 13.6	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 10:1 Filmstöd.....	154
Tabell 14.1	Utgiftsutveckling inom Medier, utgiftsområde 17.....	155
Tabell 14.2	Utbetalat stöd 2014–2016	156
Tabell 14.3	Stöd fördelat på antal tidningar 2014–2016.....	157
Tabell 14.4	Antal taltidningar och prenumeranter 2014–2016.....	158
Tabell 14.5	Sveriges Radios sändningar i marknätet per programkategori 2014–2016.....	158
Tabell 14.6	Sveriges Televisions sändningar i marknätet per programkategori (exklusive barnprogram) 2014–2016	159
Tabell 14.7	Antalet diarieförda granskningsärenden 2014–2016	162
Tabell 14.8	Utgången i granskningsärenden 2014–2016.....	162
Tabell 14.9	Anslagsutveckling 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	164

Tabell 14.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.....	165
Tabell 14.11	Anslagsutveckling 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	165
Tabell 14.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	165
Tabell 14.13	Anslagsutveckling 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet.....	166
Tabell 14.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	166
Tabell 14.15	Anslagsutveckling 11:4 Statens medieråd.....	166
Tabell 14.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:4 Statens medieråd.....	167
Tabell 14.17	Anslagsutveckling 11:5 Stöd till taltidningar.....	167
Tabell 14.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:5 Stöd till taltidningar..	167
Tabell 14.19	Medelstillelse för 2018.....	168
Tabell 15.1	Utgiftsutveckling inom Ungdomspolitik, utgiftsområde 17	171
Tabell 15.2	Andel unga (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning, kvinnor och män, procent.....	173
Tabell 15.3	Andel unga (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning, procent	173
Tabell 15.4	Andel unga (16–24 år) som varken arbetar eller studerar, procent.....	173
Tabell 15.5	Mediantid i arbetslöshet bland unga (16–24 år), antal dagar.....	173
Tabell 15.6	Anslagsutveckling 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.....	180
Tabell 15.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor.....	181
Tabell 15.8	Anslagsutveckling 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	181
Tabell 15.9	Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet.....	182
Tabell 15.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	183
Tabell 15.11	Anslagsutveckling 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	183
Tabell 15.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	183
Tabell 16.1	Utgiftsutveckling inom Politik för det civila samhället, utgiftsområde 17.....	185
Tabell 16.2	Vissa bidrag 2013–2017.....	193
Tabell 16.3	Idrotter med flest deltagartillfällen, fördelat på pojkar och flickor, 2015.....	194
Tabell 16.4	Ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser	195
Tabell 16.5	Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2015	195
Tabell 16.6	Friluftorganisationer som fått bidrag år 2016 av Svenskt Friluftsliv... ..	201
Tabell 16.7	Anslagsutveckling 13:1 Stöd till idrotten	206
Tabell 16.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:1 Stöd till idrotten	207
Tabell 16.9	Anslagsutveckling 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	207
Tabell 16.10	Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	208

Tabell 16.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler.....	209
Tabell 16.12	Anslagsutveckling 13.3 Stöd till friluforganisationer	209
Tabell 16.13	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13.3 Stöd till frilunfsorganisationer	209
Tabell 16.14	Anslagsutveckling 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	209
Tabell 16.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.....	211
Tabell 16.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	211
Tabell 16.17	Anslagsutveckling 13:5 Insatser för den ideella sektorn	211
Tabell 16.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:5 Insatser för den ideella sektorn.....	212
Tabell 17.1	Utgiftsutveckling inom Folkbildning utgiftsområde 17	213
Tabell 17.2	Syften och indikatorer	214
Tabell 17.3	Anslagsutveckling 14:1 Bidrag till folkbildningen.....	221
Tabell 17.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:1 Bidrag till folkbildningen	222
Tabell 17.5	Anslagsutveckling 14:2 Bidrag till tolkutbildning	222
Tabell 17.6	Beställningsbemyndigande för anslaget 14:2 Bidrag till tolkutbildning	224
Tabell 17.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:2 Bidrag till tolkutbildning	224
Tabell 17.8	Anslagsutveckling 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen.....	224
Tabell 17.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	225
Tabell 17.10	Anslagsutveckling 14:4 Särskilt utbildningsstöd	225
Tabell 17.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:4 Särskilt utbildningsstöd	226
Tabell 18.1	Resultat.....	228
Tabell 18.2	Spelmarknadens omsättning före avdrag för utbetalda vinster.....	228
Tabell 18.3	Marknadsandelar av omsättningen efter avdrag för utbetalda vinster...	229
Tabell 18.4	De omsättningsmässigt största spelformerna före avdrag för utbetalda vinster	229
Tabell 18.5	Anslagsutveckling 15:1 Lotteriinspektionen	231
Tabell 18.6	Offentligrättslig verksamhet.....	231
Tabell 18.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 15:1 Lotteriinspektionen ..	231

Diagramförteckning

Diagram 11.1	Besöksutveckling vid de centrala museerna, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetes besöksmål 2006–2016.....	131
Diagram 13.1	Jämställdhet 2000–2016 (andel kvinnor på huvudfunktioner i långa spelfilmer som fått konsulentstöd, utifrån premiärår)	153
Diagram 16.1	Fördelning av statsbidrag.....	187

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslaget till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950) (avsnitt 2.1 och 11.6.2),
2. antar förslaget till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst (avsnitt 2.2 och 14.5.6),
3. godkänner att regeringen på AB Svenska Spels bolagsstämma 2018 verkar för att bolagsstämman beslutar om ett bidrag för konst, teater och andra kulturella ändamål som motsvarar 1/26 av bolagets överskott 2017 från Nya Penninglotten samt att bidraget ska fördelas enligt de närmare anvisningar som beslutas av regeringen (avsnitt 4.5.8),
4. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 126 000 000 kronor till Kungliga Operan AB för investeringar i vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Kungliga Operan AB (avsnitt 5.5.1),
5. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 70 000 000 kronor till Kungliga Dramatiska teatern AB för investeringar i ett nytt övermaskineri (avsnitt 5.5.1),
6. godkänner förslaget till medelstillelning för 2018 från rundradiokontot till Sveriges Radio AB med 2 957 600 000 kronor, till Sveriges Television AB med 4 839 400 000 kronor och till Sveriges Utbildningsradio AB med 427 800 000 kronor (avsnitt 14.5.6),
7. godkänner förslaget till medelstillelning för 2018 från rundradiokontot till budgetens inkomstsida med 8 700 000 kronor för den verksamhet som bedrivs av Myndigheten för press, radio och tv (avsnitt 14.5.6.),
8. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid enligt tabell 1.1,
9. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor*

Anslag

1:1	Statens kulturråd	55 461
1:2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	579 284
1:3	Skapande skola	187 825
1:4	Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	45 153
1:5	Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 852
1:6	Bidrag till regional kulturverksamhet	1 486 368
1:7	Myndigheten för kulturanalys	14 714
2:1	Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	1 071 049
2:2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	213 614
2:3	Statens musikverk	116 767
3:1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	155 735
3:2	Myndigheten för tillgängliga medier	121 756
3:3	Institutet för språk och folkminnen	67 045
4:1	Statens konstråd	30 745
4:2	Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	42 947
4:3	Nämnden för hemslöjdsfrågor	11 611
4:4	Bidrag till bild- och formområdet	40 069
5:1	Konstnärsnämnden	21 954
5:2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	459 296
6:1	Riksarkivet	397 785
7:1	Riksantikvarieämbetet	270 200
7:2	Bidrag till kulturmiljövård	270 542
7:3	Kyrkoantikvarisk ersättning	460 000
7:4	Bidrag till arbetslivsmuseer	8 000
8:1	Centrala museer: Myndigheter	1 266 887
8:2	Centrala museer: Stiftelser	258 707
8:3	Bidrag till vissa museer	75 519
8:4	Forum för levande historia	45 926
8:5	Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål	1 080
9:1	Nämnden för statligt stöd till trossamfund	12 631
9:2	Stöd till trossamfund	81 919
10:1	Filmstöd	552 144
11:1	Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	9 721
11:2	Forskning och dokumentation om medietvecklingen	3 817
11:3	Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	483
11:4	Statens medieråd	22 310
11:5	Stöd till taltidningar	54 556
12:1	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor	40 813
12:2	Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	243 440
12:3	Särskilda insatser inom ungdomspolitiken	35 000
13:1	Stöd till idrotten	1 954 311

13:2	Bidrag till allmänna samlingslokaler	52 164
13:3	Stöd till friluftorganisationer	47 785
13:4	Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000
13:5	Insatser för den ideella sektorn	151 758
14:1	Bidrag till folkbildningen	4 348 183
14:2	Bidrag till tolkutbildning	59 331
14:3	Särskilda insatser inom folkbildningen	170 000
14:4	Särskilt utbildningsstöd	187 711
15:1	Lotteriinspektionen	50 784
Summa		15 879 752

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	25 000	2019
1:5	Stöd till icke-statliga kulturlokaler	9 000	2019-2020
1:6	Bidrag till regional kulturverksamhet	55 000	2019-2020
2:2	Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	167 000	2019-2020
3:1	Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	40 000	2019-2020
4:4	Bidrag till bild- och formområdet	14 000	2019
5:2	Ersättningar och bidrag till konstnärer	196 000	2019-2028
7:2	Bidrag till kulturmiljövård	90 000	2019-2021
9:2	Stöd till trossamfund	46 000	2019-2020
12:2	Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	212 000	2019
13:2	Bidrag till allmänna samlingslokaler	44 000	2019-2021
13:4	Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15 000	2019
14:2	Bidrag till tolkutbildning	160 000	2019-2021
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		1 073 000	

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i kulturmiljölagen (1988:950)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 7 § kulturmiljölagen (1988:950) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

7 §¹

Frågor om tillstånd till utförelse *skall* prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, *Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde* eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter) enligt den fördelning som regeringen bestämmer.

Ansökningarna *skall* ges in till Riksantikvarieämbetet.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

Frågor om tillstånd till utförelse *ska* prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, *Nationalmuseum* eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter) enligt den fördelning som regeringen bestämmer.

Ansökningarna *ska* ges in till Riksantikvarieämbetet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

¹ Senaste lydelse 2000:265.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1989:41) om finansiering av radio och TV i allmänhetens tjänst ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §²

Radio- och tv-avgiften är 2 340 kronor för ett år. Den ska betalas i fyra poster om 585 kronor.

Varje post avser en avgiftsperiod om tre månader och ska betalas senast sista vardagen före avgiftsperiodens början.

För innehav av tv-mottagare under tiden före den första avgiftsperioden ska avgiften betalas med så stort belopp i förhållande till årsavgiften som motsvarar innehavstiden. Beloppet avrundas nedåt till jämnt antal kronor.

RIKAB får, efter avtal med den avgiftsskyldige, besluta dels att radio- och tv-avgift ska betalas i andra poster och vid andra tidpunkter än som anges i första och andra styckena, dels att avgiften inte ska aviseras enligt 10 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018.

---

² Senaste lydelse 2017:111.

3 Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

3.1 Omfattning

Utgiftsområdet är underindelad i följande områden:

- Kulturområdesövergripande verksamhet
- Teater, dans och musik
- Litteraturen, läsandet och språket
- Bildkonst, arkitektur, form och design
- Kulturskaparnas villkor
- Arkiv
- Kulturmiljö
- Museer och utställningar
- Trossamfund
- Film
- Medier
- Ungdomspolitik
- Politik för det civila samhället
- Folkbildning
- Tillsyn över spelmarknaden

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Kulturområdesövergripande verksamhet	1 960	2 055	2 036	2 379	2 364	2 406
Teater, dans och musik	1 290	1 309	1 310	1 401	1 395	1 402
Litteraturen, läsandet och språket	317	334	333	345	348	351
Bildkonst, arkitektur, form och design	82	81	81	125	126	127
Kulturskaparnas villkor	400	417	414	481	488	497
Arkiv	381	379	379	398	404	411
Kulturmiljö	933	937	937	1 009	1 013	1 018
Museer och utställningar	1 474	1 490	1 488	1 648	1 673	1 701
Trossamfund	100	102	104	95	95	95
Film	335	547	547	552	555	555
Medier	87	104	93	91	94	94
Ungdomspolitik	316	320	317	319	295	296
Politik för det civila samhället	2 077	2 079	2 079	2 221	2 231	2 235
Folkbildning	4 206	4 244	4 084	4 765	4 769	4 668
Tillsyn över spelmarknaden	46	50	48	51	52	52
Äldreanslag	67	72	75	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	14 072	14 521	14 326	15 880	15 900	15 906

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	14 521	14 521	14 521
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	106	191	277
Beslut	1 187	1 105	1 007
Varav BP18 ³	673	660	692
Överföring till/från andra utgiftsområden	17	18	18
Varav BP18 ³	19	19	19
Övrigt	48	65	82
Ny ramnivå	15 880	15 900	15 906

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tabell 3.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	11 976
Verksamhetsutgifter ²	3 882
Investeringar ³	21
Summa ramnivå	15 879

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 17 redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter föregående år (skr. 2016/17:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 17.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 17

Milljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Bidrag till Tekniska museet	0	0
Försäljning av konstverk för mindre än 300 000 kr/år	–	–
Försäljning av konstverk för minst 300 000 kr/år	20	20
Tidningar och tidskrifter	2 130	2 260
Böcker och broschyrer m.m.	1 120	1 190
Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar	1 410	1 490
Upphovsrätter	350	360
Ersättning till idrottsutövare	–	–
Kommersiell idrott	2 310	2 360
Omsättning i ideella föreningar	280	280
Entré djurparker	80	90
Stiftelser, ideella föreningar och registrerade trossamfund	–	–
Totalt för utgiftsområde 17	7 700	8 050

¹ Ett "–" innebär att skatteutgiften inte kan beräknas.

Bidrag till Stiftelsen Tekniska museet

Enligt 16 kap. 10 § inkomstskattelagen (1999:1229), förkortad IL, får avdrag göras för bidrag som lämnas till Tekniska museet. Skatte-

utgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Försäljning av konstverk för mindre än 300 000 kr/år

Vid försäljning av konstverk för under 300 000 kronor per år är enligt 1 kap. 2 a § mervärdesskattelagen (1994:200), förkortad ML, försäljningsbeloppet undantaget från mervärdesskatt under förutsättning att upphovsmannen eller dennes dödsbo vid försäljningen äger konstverket. Undantaget ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Försäljning av konstverk för minst 300 000 kr/år

Enligt 7 kap. 1 § ML är skattesatsen för försäljning av konstverk nedsatt till 12 procent. Detta gäller om omsättningen medför skattskyldighet och konstverket ägs av upphovsmannen eller dennes dödsbo. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Tidningar och tidskrifter

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för tidningar och tidskrifter nedsatt till 6 procent. Skattesatsen gäller även radiotidningar för synskadade och andra varor som gör skrift tillgänglig för personer med nedsatt läsförmåga. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Böcker och broschyrer

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för böcker, broschyrer, häften, musiknoter, kartor och liknande alster nedsatt till 6 procent. Detta gäller även bilderböcker, ritböcker och målarböcker för barn. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Entréavgiftsbelagda kulturella föreställningar

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för entréavgift till konserter, cirkus-, teater-, opera- och balettföreställningar eller liknande alster nedsatt till 6 procent. Den 1 januari 2017 höjdes skattesatsen för tillträde till biografföreställningar från 6 till 25 procent. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Upphovsrätter

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för upphovsrätter nedsatt till 6 procent. Skattesatsen

gäller för upplåtelse eller överlåtelse av vissa upphovsrättsligt skyddade litterära eller konstnärliga verk. Nedsättningen gäller inte för upplåtelse eller överlåtelse av fotografier, reklamprodukter, system och program för automatisk databehandling eller film eller liknande upptagning av information. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Ersättning till idrottsutövare

Ersättning som en idrottsutövare får från en skattebefriad ideell förening som har till ändamål att främja idrott och som under året inte uppgår till ett halvt prisbasbelopp är enligt 2 kap. 19 § socialavgiftslagen undantagen från socialavgifter. Ersättningen är inte förmånsgrundande. Skatteutgiften avser därför särskild löneskatt.

Kommersiell idrott

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för omsättning av tjänster inom idrottsområdet där verksamheten bedrivs kommersiellt, t.ex. i bolagsform, nedsatt till 6 procent. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Omsättning i ideella föreningar

Av 4 kap. 8 § ML följer att omsättning av vara eller tjänst i en ideell förening inte räknas som ekonomisk verksamhet om föreningen är befriad från inkomstskatt för inkomsten av verksamheten. Det innebär att föreningen inte är skattskyldig för denna omsättning. Detta ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Entré till djurparker

Enligt 7 kap. 1 § ML är mervärdesskatten för entréavgift till djurparker nedsatt till 6 procent. Nedsättningen gäller även för guidning till djurparker. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Stiftelser, ideella föreningar och registrerade trossamfund

Stiftelser, ideella föreningar och registrerade trossamfund är, om bestämmelserna i 7 kap. 3-11 §§ IL är uppfyllda, befriade från skattskyldighet för all inkomst utom vissa rörelseinkomster.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Kultur

Riksdagen beslutade i december 2009 (prop. 2009/10:3, bet. 2009/10:KrU5, rskr. 2009/10:145) om nationella kulturpolitiska mål.

Målen är att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund, att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling. För att uppnå målen ska kulturpolitiken

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Det finns även riksdagsbundna mål inom litteratur och läsfrämjande, inom film, arkitektur, formgivning och design, inom arkivområdet samt inom kulturmiljöområdet. Dessa mål anges i respektive underindelade avsnitt där resultaten för dessa områden redovisas.

Medier

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

Trossamfund

Riksdagen har antagit mål för statens bidrag till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet. 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfundet att bedriva en aktiv och långsiktig inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

Ungdomspolitik

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

Politik för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald verksamheter, och
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Målet beslutades av riksdagen i samband med beslutet om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195).

Idrott

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och syfte med statsbidraget är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning.

Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

Friluftlivspolitik

Målet för friluftslivspolitikerna är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278). Målen är följande:

- Tillgänglig natur för alla
- Starkt engagemang och samverkan
- Allemansrätten
- Tillgång till natur för friluftsliv
- Attraktiv tätortsnära natur
- Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- Skyddade områden som resurs för friluftslivet
- Ett rikt friluftsliv i skolan
- Friluftsliv för god folkhälsa
- God kunskap om friluftslivet

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna är ett stöd i genomförande av åtgärder. De är också underlag för att kunna mäta och följa upp målen samt för att kunna fortsätta utveckla friluftslivspolitikerna.

Riksdagen har beslutat (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38) att hanteringen av ansvaret för fördelning och utbetalning av statsbidrag till friluftsanslag ska ligga hos samarbetsorganisationen Svenskt Friluftsliv.

Folkbildning

Målet för folkbildningspolitiken är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379).

Tillsyn över spelmarknaden

Målet för området är en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen och efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former. Överskottet från spel bör värnas och alltså vara förbehållet det allmänna eller allmännyttiga ändamål, dvs. föreningslivet, hästsporten och staten (prop. 2002/03:93, bet. 2002/03:KrU8, rskr. 2002/03:212).

3.5 Resultatredovisning

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Nedan redovisas de bedömningsgrunder som är gemensamma för kulturområdet som helhet. Övriga resultatindikatorer och bedömningsgrunder framgår av respektive underindelade avsnitt i anslutning till övriga delar av resultatredovisningen.

Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet

Gemensamma bedömningsgrunder för kulturområdet är:

- Barns och ungas tillgång till kultur
- Jämställdhet
- Tillgänglighet
- Förnyelse och utveckling av verksamheten

3.5.2 Sammanfattande resultatbedömningar

Kultur

Regeringen bedömer att de statliga insatserna inom kulturområdet, bl.a. i form av bidragsgivning till olika verksamheter, på olika sätt bidrar till uppfyllelsen av de nationella kulturpolitiska målen, samt de övriga riksdagsbundna målen avseende litteratur och läsfrämjande, film, arkitektur, formgivning och design, arkiv respektive kulturmiljö.

Kultursamverkansmodellen bidrar till att skapa förutsättningar för att människor ska

kunna ta del av och utöva kultur i hela landet. Även satsningen Äga rum med inriktning på konst och kultur i områden med socioekonomiska utmaningar eller lågt valdeltagande är betydelsefull för att främja och ta till vara kulturella initiativ i hela landet.

Regeringen bedömer att museernas arbete med att främja alla möjligheter att ta del av det gemensamma kulturarvet gett goda resultat. Inte minst har införandet av fri entré vid vissa statliga museer underlättat tillgången till kulturarvet och lett till fler besök.

I många fall bidrar de statliga insatserna till att uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur. Stödet till den kommunala musik- och kulturskolan förbättrar, genom att främja låga elevavgifter, möjligheterna för fler flickor och pojkar att delta i verksamheten. Skapande skola bidrar till att kulturella och konstnärliga uttryck integreras i förskolan, förskoleklassen samt grundskolan och motsvarande skolformer, vilket innebär att ett stort antal flickor och pojkar får ta del av professionell kultur i utbildningen. Viktigt för barn och unga är vidare de insatser som regeringen genomför för att utveckla en god läsförmåga och tillgänglig litteratur.

Samtidigt som de statliga insatserna bidrar till måluppfyllelsen bedömer regeringen att det finns ett behov av utvärdering och anpassning för att insatserna ska vara fortsatt effektiva och ändamålsenliga.

För att uppnå målet att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund bedömer regeringen att det är viktigt att det finns goda förutsättningar för bl.a. den fria konsten.

Regeringen bedömer att insatser som genomförts och arbete som bedrivits i olika internationella sammanhang har bidragit till och är fortsatt viktigt för att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan, samt för att främja Sverige bilden.

Medier

Regeringen bedömer att de statliga insatserna som gjorts på medieområdet har bidragit till att målen för mediepolitiken i stort uppnås.

Det har bl.a. skett genom de villkor som meddelats för radio och tv i allmänhetens tjänst och som följs upp av granskningsnämnden för radio och tv samt genom prestödet, där föränd-

ringar medfört att stödet kan utnyttjas mer effektivt än tidigare.

Statens medieråds arbete med medie- och informationskunnighet samt fastställande av åldersgränser för film på bio skyddar barn och unga från skadlig mediepåverkan. Avskaffandet av avgiften för fastställande av åldersgränser för film på bio, samt utvidgningen av ledsagarregeln till femton år, som trädde i kraft i mars 2017, bidrar till ett större utbud av film på bio för barn och unga.

Medieutredningens, Myndigheten för press, radio och tv:s och Nordicoms arbeten med kartläggning och analys av utvecklingen inom medieområdet och förändrade medievanor har gett kunskapsunderlag om mediemarknadens nya förutsättningar och behov.

Trossamfund

Regeringen bedömer att politikområdet på flera punkter har utvecklats positivt. Det statliga stödet når fler betjänade och därmed har det främjat en ökad religiös mångfald. En pågående utredningen om det statliga stödet kan på sikt leda till att stödet kan omfatta fler personer och trossamfund än i dag.

Ett problem är emellertid den hotbild som många trossamfund upplever mot såväl fysiska byggnader som dess medlemmar. Det kan få till följd att den religiösa mångfalden minskar. De säkerhetsmedel som SST fördelar är viktiga.

Regeringen bedömer att de insatser som har gjorts i syfte att stärka trossamfundens kapacitet bland annat genom SST:s utbildningsverksamhet är viktiga. Det visar till exempel det stora intresset hos trossamfunden. Dock är det för tidigt att säga vilken effekt dessa utbildningar har fått för trossamfunden. Regeringen kommer därför under året följa upp frågan.

Regeringen bedömer slutligen att trossamfunden aktivt bidragit med samhällsnyttig verksamhet under året. En viktig slutsats från året som gått är att trossamfunden blivit en allt viktigare aktör för många kommuner och myndigheter. Trossamfunden samlar många individer och uppfyller viktiga uppgifter i lokalsamhället. Extra tydligt blev detta inom ramen för mottagandet av asylsökande och nyanlända under 2015/2016 där flera trossamfund spelade en avgörande roll och därmed bidrog till med viktig samhällsnyttig

verksamhet. Det interreligiösa samarbetet på nationell nivå utgör en god förebild för samarbeten runt om i landet.

Ungdomspolitik

En av regeringens prioriteringar är att stärka unga kvinnors och unga mäns etablering i samhället. Ungas utbildning, arbete, ekonomiska situation och boende är viktiga faktorer för uppföljningen av det ungdomspolitiska målet. Unga kvinnor och unga män har i många avseenden goda levnadsvillkor. Ett antal utmaningar som påverkar möjligheterna till goda levnadsvillkor, makt och inflytande kvarstår dock. Exempelvis minskar ungdomsarbetslösheten medan andelen unga som varken arbetar eller studerar (Uvas) inte minskar tillnärmelsevis i samma omfattning. Ungas möjligheter till etablering försvaras genom en ökande psykisk ohälsa hos unga och att det blivit svårare för unga att få ett eget boende.

Regeringen har angett tre prioriteringar för ungdomspolitiken. Resultatuppföljningen utgår från dem; ungas etablering i arbets- och samhällslivet, ungas makt och delaktighet samt ungas fritid, organisering och välmående. Unga som varken arbetar eller studerar är en särskilt prioriterad grupp inom ungdomspolitikens fokus på ungas etablering. Strategin Väger framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar (U2015/05478/UF) innehåller åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta under 2015–2018 inom tre områden: åtgärder för ökad samverkan, ökad kunskap samt insatser direkt till målgruppen. Syftet med åtgärderna är att förbättra möjligheten för unga som varken arbetar eller studerar att etablera sig i arbets- och samhällslivet.

Under senare år har regeringen genomfört flera insatser för att stimulera unga kvinnor och unga män att delta i den lokala demokratin för att ge möjligheter för ungas röster att höras. MUCF sprider kunskap om olika påverkansmodeller och utvecklar jämlika och tillgängliga informationskanaler.

Ungas fritid är en viktig arena för att skapa mötesplatser och möjligheter till etablering i samhällslivet både för de unga som är nya i Sverige och för andra unga. Regeringen har därför gett MUCF i uppdrag att fungera som stöd för den öppna fritidsverksamheten och

erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser. Regeringen har även satsat på stöd för sommarlovsaktiviteter i Sveriges kommuner.

Politik för det civila samhället

Regeringen gör bedömningen att statens insatser på civilsamhällesområdet har bidragit till att uppfylla målet för politiken, som är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Målet ska uppfyllas i dialog med civilsamhällets organisationer.

Enligt principen om självständighet och oberoende fördelas statsbidrag till organisationerna med inriktningen att andelen generella bidrag ska öka. År 2016 uppgick de generella bidragen till 77,7 procent, vilket är en ökning jämfört med föregående år.

Principen om dialog kännetecknar förhållandet mellan regering och det civila samhället. Under 2016 utvecklades sakråd – en ny metod för att ta fram fördjupat underlag i Regeringskansliet och den 16 februari 2017 fattade regeringen beslut om sakråd som arbetsmetod i Regeringskansliet. Regeringen har också i Höständeringsbudgeten 2016 fördelat 35 miljoner kronor till organisationer och trossamfund för att möjliggöra en snabb förstärkning av verksamheter riktade till asylsökande och för nyanländas etablering.

Principen om kvalitet handlar bl.a. om civilsamhällets organisationer i rollen som utförare och när de ingår partnerskap med det offentliga. Statistiska Centralbyrån (SCB) har regeringens uppdrag att ta fram statistik om det civila samhället. I december 2016 lämnade SCB rapporten *Det civila samhället 2014 – satelliträkenskaper och undersökningar* (dnr Ku2017/01156/D). Rapporten visar bl.a. att det civila samhället under 2014 bidrog med verksamheter till ett värde av 126 miljarder kronor (förädlingsvärde), vilket utgör 3,2 procent av Sveriges totala BNP. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor har regeringens uppdrag att samla och sprida kunskap om det civila samhället. Myndigheten erbjuder bl.a. en högskolekurs och driver ett nätverk bestående av 27 myndigheter för att sprida kunskap hos det offentliga om det civila samhället.

Principen om långsiktighet handlar om att det civila samhällets organisationers villkor ska ha

goda och stabila förutsättningar att vara långsiktiga och förutsebara, vilket är en av regeringens prioriterade frågor denna mandatperiod. Inom Regeringskansliet har det under 2016–2017 utretts hur statliga bidrag till stöd för det civila samhällets organisationer ska kunna bli mer långsiktiga, förutsebara och enhetliga. Enligt principen om öppenhet och insyn har Regeringskansliet gett MUCF i uppdrag att sprida Den Europeiska koden för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocesser. Utöver ordinarie aktiviteter kring koden har MUCF presenterat koden som ett verktyg i skriften *Samla kraft – En vägledning för kommuner och civilsamhället kring insatser för nyanlända* (dnr K2016/01226/D). Inom Regeringskansliet har koden varit utgångspunkt i framtagandet av sakråd som arbetsmetod.

Uppföljningen av principen om mångfald handlar bl.a. om att redogöra för befolkningens deltagande i det civila samhället, insatser för att underlätta mångfaldsarbete samt förutsättningar för det civila samhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden. Regeringen bedriver ett långsiktigt arbete för att minska segregationen 2017–2025. I detta arbete är organisationer inom det civila samhället centrala aktörer vad gäller att kunna bidra med insatser och åtgärder.

Idrott

Barn och ungdomar deltar i stor utsträckning i den demokratiskt organiserade idrottsverksamheten runt om i vårt land. Betydande ideella insatser görs bland ledare och funktionärer i föreningslivet lokalt, regionalt och centralt. Att idrottsverksamheten för barn och unga bedrivs ur ett barnrättsperspektiv är en förutsättning för att få del av statens stöd till idrotten. I det ingår barnets rätt till inflytande över sitt idrottande. Barnens positiva upplevelse av idrottandet ska stå i centrum, inte deras utveckling till senioridrottare. Idrotten är öppen för alla men det finns fortfarande grupper som i mindre utsträckning deltar inom idrotten, exempelvis personer med funktionsnedsättning.

Att gå från ord till handling utifrån det strategiarbete som pågår inom idrottsrörelsen blir avgörande för att nå en mer jämställd och jämlik idrott. Regeringen förutsätter att Riksidrottsförbundet som del i det arbetet omprövar sin bidragsgivning för att förverkliga inrikt-

ningen mot 2025, att idrottsrörelsen ska fokusera på ett livslångt idrottande, oavsett ålder, bakgrund, livssituation eller ambitionsnivå, uppnås. I strategin ingår att erbjuda tonåringar att idrotta längre i föreningslivet, att värna och utveckla föreningsdemokratin, uppnå jämställdhet inom idrotten, arbeta mot uppgjorda matcher och arbeta mot dopning. Idrottsrörelsen har även andra etiska frågor som måste synliggöras och hanteras.

Regeringen följer noga idrottsrörelsens arbete med dessa utmaningar och är angelägen om att statens stöd till idrotten får ett tydligare resultat och redovisning utifrån de mål som regering och riksdag beslutat om.

Friluftspolitik

Under mandatperioden har regeringen gjort omfattande satsningar på friluftslivet vilket bedöms ha gett goda resultat. I budgetpropositionen för 2016 tillfördes anslaget 13:3 *Stöd till friluftorganisationer* 20 miljoner kronor per år från 2016. Genom att verksamhetsanslagen ökats kraftigt har många friluftslivsorganisationer kunnat genomföra en mängd aktiviteter, utöver ordinarie verksamhet, där fokus för aktiviteterna har varit utevistelser för barn och unga. Regeringen bedömer dock att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv behöver utvecklas även fortsättningsvis.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag utvecklat förutsättningarna för användarvänlig information för olika digitala plattformar om naturområden, särskilt skyddade områden, för att allmänhetens tillgänglighet ska öka samt för att främja friluftsliv och turism.

Friluftorganisationerna skapar intresse och möjligheter för barn, unga och vuxna att utöva friluftaktiviteter, motionera och uppleva naturen. Organisationerna skapar också mötesplatser i naturen för människor med olika bakgrund och med olika förutsättningar att vistas ute i naturen.

Folkbildning

Statens stöd till folkbildningen har fyra syften, varav det första är att bidra till att stärka och utveckla demokratin. Folkbildningen har

bidragit till att skapa lärandemiljöer som stimulerar till handling och engagemang såväl inom som utom verksamhetens väggar. Folkbildningen är tillgänglig i hela landet och erbjuder utbildningsmöjligheter för en mångfald människor. Folkbildningens aktörer är viktiga för grupper som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Varje år rapporterar studieförbund och folkhögskolor mer än en miljon unika deltagare.

Statens stöd till folkbildningen syftar också till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och att skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.

Folkbildningen, särskilt folkhögskolorna, har en lång tradition av att genomföra verksamhet för grupper med kortare formell utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Folkbildningen bidrar därigenom även till att utjämna utbildningsklyftor i samhället. Utbildningsformen folkhögskola är bl.a. viktig för att fler människor ska ges möjlighet att läsa in grundläggande behörighet för vidare studier. Folkbildningen är ett alternativ till det reguljära utbildningssystemet.

Statens stöd till folkbildningen ska vidare bidra till att bredda kulturintresset i samhället och till att öka delaktigheten i kulturlivet. Inom de flesta studieförbund är kulturen den största verksamheten. Studieförbunden är även genom sin geografiska spridning i landet en länk mellan civilsamhället och andra aktörer lokalt och regionalt.

Med hänsyn till såväl det omfattande statliga stödet till folkbildningen som folkbildningens viktiga roll i samhället är det angeläget att regelbundet utvärdera den verksamhet inom folkbildningen som sker med stöd av statsbidrag. Regeringens uppdrag till Statskontoret att genomföra en samlad utvärdering av folkbildningen utifrån de fyra syftena för statsbidraget till folkbildningen pågår. Under 2017 genomför SISU Idrottsutbildarna även en extern verksamhetsrevision.

Tillsyn över spelmarknaden

Regeringen kan konstatera att de prioriteringar som tillsynsmyndigheten gjort givit goda resultat vad gäller den reglerade marknaden i den utsträckning gällande regelverk medger.

De statliga insatser som genomförts på spelområdet har givit positiva effekter inom ett flertal områden, men ytterligare åtgärder krävs för att uppnå målen gällande spelmarknaden.

Spelmarknaden präglas av en ökad konkurrens med allt fler bolag som verkar i Sverige utan tillstånd och med en mer omfattande marknadsföring. En annan oroande utveckling är att ett begränsat antal personer spelar för alltmer pengar.

3.6 Politikens inriktning

3.6.1 Kultur

Kulturbudgetens utveckling

Förslagen som lämnas i denna proposition, inklusive tidigare aviserade anslagsförändringar, innebär en ökning av kulturbudgeten med ca 745 miljoner kronor, varav pris- och löneomräkningen utgör ca 104 miljoner kronor, i jämförelse med budgeten för 2017. Sedan 2014 har budgeten ökat med 1 485 miljoner kronor. Till kulturbudgeten räknas områdena Kulturområdesövergripande verksamhet, Teater, dans och musik, Litteraturen, läsandet och språket, Bildkonst, arkitektur, form och design, Kulturskaparnas villkor, Arkiv, Kulturmiljö, Museer och utställningar samt Film.

Tabell 3.5 Kulturbudgetens utveckling

Miljoner kronor

Budgetår	Kulturbudget
2010	6 415
2011	6 488
2012	6 593
2013	6 729
2014	6 853
2015	6 825
2016	7 184
2017	7 593
2018	8 338

Förbättrade förutsättningar för den fria konsten

Regeringen beräknar att avsätta totalt 115 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att förbättra förutsättningarna för den fria konsten i

hela landet. Satsningen innebär en förstärkning med 60 miljoner kronor av stipendier och ersättningar som fördelas direkt till konstnärer. En del av dessa medel kan även gå till nyskapande projekt inom ramen för Kulturbryggans verksamhet. Anslagen till fria grupper inom scenkonstområdet tillförs 25 miljoner kronor och fria aktörer inom bild- och formområdet tillförs 12 miljoner kronor inom ramen för satsningen. Därutöver förstärks stödet till konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön med 10 miljoner kronor. Stödet till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter förstärks med 8 miljoner kronor.

En stark och oberoende kultursektor är en viktig del av en välfungerande demokrati. De enskilda kulturskaparna tillhör kulturlivets absoluta fundament och att kulturskapare kan arbeta under rimliga villkor är därför en förutsättning för ett vitalt kulturliv. En av regeringens kulturpolitiska prioriteringar är därför att skapa bättre villkor för konstnärer att kunna leva på och utveckla sitt konstnärskap i hela landet.

I tider där makthavare i flera länder begränsar kulturaktörers oberoende och yttrandefrihet finns det också särskilda skäl att värna och lyfta den fria konsten. Det öppna samhället och det fria ordet värnas genom att en mångfald av synsätt, åsikter och perspektiv kommer till uttryck genom bl.a. ett levande och mångfacetterat kulturliv. De nationella kulturpolitiska målen säger att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Regeringen vill med denna satsning verka för detta.

Regeringen har även tillsatt en utredning (dir. 2016:93) om konstnärernas villkor. Utredaren ska bedöma hur de statliga insatserna bidrar till att nå de kulturpolitiska målen och föreslå eventuella förändringar av insatserna för att anpassa dem till nuvarande förutsättningar och behov.

Förstärkning av biblioteksersättningen

Regeringen har under 2017 godkänt en överenskommelse mellan Kulturdepartementet och upphovsmännens organisationer som innebär att biblioteksersättningens grundbelopp höjs med 8 öre 2018 och ytterligare 8 öre 2019. För 2018 beräknas den totala biblioteksersättningen uppgå till 163,8 miljoner kronor, vilket är en höjning med nästan 7 miljoner kronor jämfört med 2017.

År 2019 beräknas biblioteksersättning höjas med ytterligare 7,8 miljoner kronor. Tillsammans med de höjningar som gjordes för 2016 och 2017 innebär detta historiskt stora höjningar av ersättningarna. Höjningen av biblioteksersättningsgrundbelopp innebär en satsning på förbättrade villkor för författare, översättare, tecknare och fotografer. Regeringen vill med höjningen även visa på bibliotekens betydelse för det demokratiska samtalet och vikten av det fria ordet.

Statens konstråd tar över samtidskonstuppsdraget

För att främja samtidskonstens utveckling och spridning i landet kommer det samtidskonstuppsdrag som tidigare legat på Riksställningar att föras över till Statens konstråd. För genomförande av uppsdraget beräknar regeringen att tillföra Statens konstråd 2 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Nya Nationalmuseum

Regeringen beräknar att tillföra Nationalmuseum 65 miljoner kronor för 2018 och 42 miljoner kronor fr.o.m. 2019, till följd av renoveringen och ombyggnationen av Nationalmuseums huvudbyggnad. Den engångsvisa ökningen av anslaget med 23 miljoner kronor för 2018 hänger samman med de ökade kostnaderna i samband med flytten in i lokalerna.

Under de senaste tre åren har en fullt modern museibygnad utvecklats med hjälp av avancerad teknik och innovationer, samtidigt som de kulturhistoriska värdena har bevarats. När det nya Nationalmuseum invigs till hösten 2018, kommer publiken att få en helt ny möjlighet att uppleva detta gemensamma kulturarv på större publika ytor, tillgängliga och öppna för alla.

Digitalt kompetenslyft via biblioteken

Regeringen beräknar att avsätta 25 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för en satsning på digitalt kompetenslyft. Regeringen beräknar inom ramen för detta att Kungl. biblioteket tillförs 25 miljoner kronor årligen 2018–2020 för att finansiera en satsning på de regionala biblioteksverksamheterna som kompetens- och utvecklingsnoder. Satsningen innebär att Kungl. biblioteket under perioden ska stödja de

regionala biblioteksverksamheterna i deras arbete med att öka användningen av digitaliseringsens möjligheter och öppet tillgänglig kunskap. Syftet är att förbättra förutsättningarna för ökad digital kompetens. Regeringen ser att det finns ett behov av att öka kompetensen hos allmänheten med avseende på källkritisk granskning av medier. Genom att höja kunskapen och förtroendet med digital teknik vill regeringen också skapa samhällelig och individuell tillit till myndigheter m.fl. i en snabb teknisk utveckling.

Biblioteken är särskilt lämpade att genomföra ett digitalt kompetenslyft. Biblioteken ska, enligt bibliotekslagen, verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Vidare ska folkbiblioteken verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Stärkt biblioteksverksamhet för hela landet

Regeringen beräknar att avsätta 250 miljoner kronor årligen 2018–2020 i syfte att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet. Av denna satsning avsätts 25 miljoner kronor till kultursamverkansmodellen där bl.a. medel till bibliotek, läs- och litteraturfrämjande fördelas.

Regeringens ambition är att öka tillgången till biblioteksverksamhet i hela landet. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla och varje kommun ska, enligt bibliotekslagen, ha folkbibliotek. Det fysiska biblioteket är en viktig mötesplats där människor med olika bakgrund och förutsättningar kan mötas och ta del av kunskap, litteratur och kultur. Sett över tid har antalet folkbibliotek och biblioteksfilialer minskat, vilket är en oroväckande trend som framför allt slår mot människor som lever på landsbygden. Vad som är rimliga avstånd skiljer sig av naturliga skäl mellan stad och landsbygd.

Antalet biblioteksenheter har också ett samband med utlåningen. Fler bibliotek ger möjlighet till utlåning av böcker och tillgång till biblioteksverksamhet i form av bl.a. läsfrämjande insatser och språkcaféer.

Förstärkning av stöd till det samiska folkets och de nationella minoriteternas kultur

Regeringen beräknar att öka stödet till det samiska folkets och de nationella minoriteternas kulturverksamhet med 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Att stärka, utveckla, synliggöra eller på annat sätt främja det samiska folkets och de nationella minoriteternas kultur möjliggör för dessa att själva kunna förmedla sin historia, sitt språk och sin identitet. Regeringen vill därför stärka Statens kulturråds och Sametingets bidragsgivning, men även Svenska Filminstitutets främjande av tillgången till film för barn och unga på de nationella minoritetsspråken samt Finlandsinstitutets kulturförmedlingsstöd.

Vidare beräknar regeringen att det tillförs 1 miljon kronor fr.o.m. 2018 till Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum samt 1,5 miljoner kronor årligen 2018–2020 för att tillfälligt förstärka Stiftelsen Judiska museet i Stockholm. Judiska museet i Stockholm och Åjtte är viktiga för den judiska minoriteten och det samiska folket, men är också en del av det gemensamma kulturarvet, där alla får chansen att möta judisk och samisk kultur. Stiftelsen Judiska museet i Stockholm har påbörjat etableringen av ett nytt svensk-judiskt museum och för att kunna realisera dessa planer och de därigenom höjda ambitionerna har Judiska museet behov av ett tillfälligt medelstillskott.

Barns och ungas kultur

Statliga insatser för att stödja den kommunala kulturskolan

Kulturskoleutredningens betänkande *En inkluderande kulturskola på egen grund* (SOU 2016:69) har lämnats till regeringen och remitterats. Utredningen innehåller en rad förslag om hur regeringens insatser kan stödja den kommunala kulturskolan och göra den mer tillgänglig i hela landet och öka likvärdigheten.

Regeringen beräknar att tillföra Statens kulturråd 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för inrättandet av ett nationellt kulturskolecentrum i Statens kulturråd med uppdrag att ansvara för kunskapsutveckling, samverkan och uppföljning på området. Ett kulturskolecentrum ska vidare ha i uppdrag att fördela bidrag samt initiera och sprida forskning på området.

För att förbättra förutsättningarna att rekrytera lärare till kulturskolan föreslår regeringen även en permanent satsning på ett kulturskolekliv. För satsningen beräknar regeringen att tillföra 25 miljoner kronor för 2018 och 40 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Satsningen innebär bl.a. bättre information om befintliga utbildningsvägar, fler utbildningsplatser, fortbildningsinsatser, och utvecklingsmedel till vissa lärosäten för att ta fram utbildningar med relevans för kulturskolan (se vidare utg. omr. 16 anslag 2:64). Beloppen inkluderar finansiering av studiemedel. Regeringen avser att återkomma i frågan om den kommunala kulturskolan.

Nationell scen för barn och unga

Regeringen beräknar att tillföra Teaterverksamheten Unga Klara ett statligt stöd på totalt 16,2 miljoner kronor 2018 och 15,4 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Unga Klara kommer samtidigt få i uppdrag att verka som en nationell teaterinstitution.

Unga Klara är en teater för barn och unga. När teatern får i uppdrag att vara en nationell institution innebär det att verksamheten ska nå barn och unga i hela landet och samverkan ska ske med berörda aktörer på ett sätt som bidrar till detta. Unga Klaras på många sätt unika och banbrytande arbete med teater för barn och unga under många år gör teatern till en institution av nationellt intresse med möjlighet att i likhet med övriga nationalscener vara den ledande institutionen i landet på sitt område.

Ingmar Bergman 100 år

Ingmar Bergman är en av de internationellt mest kända och betydelsefulla konstnärer Sverige haft genom tiderna. Den 14 juli 2018 skulle Ingmar Bergman ha fyllt 100 år. För att uppmärksamma jubileumsåret beräknar regeringen att tillföra 8 miljoner kronor som en engångssatsning för 2018. Av dessa medel fördelas 3 miljoner kronor till Stiftelsen Ingmar Bergman för samordning och spridning av information under jubileumsåret, 3 miljoner kronor till Kungliga Dramatiska teatern AB för evenemang under 2018 med utgångspunkt i uppdraget som nationalscen och genomförande av Bergmanfestivalen och 2 miljoner kronor till Stiftelsen Bergmancenter på Fårö för att uppmärksamma Ingmar Bergmans

koppling till Fårö och Gotland samt möta det internationella intresse som finns för verksamheten.

Regeringen beräknar vidare att ett årligt stöd fördelas fr.o.m. 2019 till Stiftelsen Bergman-center på Fårö för fortsatt arbete med att förvalta Ingmar Bergmans konstnärskap.

Regeringen föreslår även en långsiktig insats i Ingmar Bergmans namn för bevarande av filmarvet (se vidare under rubriken Film).

Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop

Det är mycket angeläget att den nationella kulturpolitiken bidrar till att öka tillgängligheten till kultur i hela landet. Kultursamverkansmodellen är en viktig del i detta arbete. Modellen samlar aktörer på nationell, regional och lokal nivå för fördjupad samverkan om nya idéer, förnyelsearbete och kontinuitet inom stora delar av kulturområdet. Från och med 2018 kommer bild- och formområdet att läggas till som ett område som kan få stöd inom ramen för modellen. Konst- och kulturfrämjande verksamhet kommer fortsättningsvis att inkluderas i de övriga verksamheterna och kan därmed fortsatt stödjas inom modellen. Regeringen förtydligar även att de regionala museernas kulturmiljöarbete kan få stöd inom modellen. Vidare förstärks modellen med 25 miljoner kronor fr.o.m. 2018 inom ramen för satsningen på stärkt biblioteksverksamhet i hela landet. Regeringen avser att vidareutveckla förutsättningarna för en fortsatt väl fungerande kultursamverkan, se vidare avsnitt 4.5.6.

Kultur och hälsa

Med anledning av riksdagens tillkännagivanden om kultur och hälsa (bet. 2015/16: KrU10, punkt 5, rskr. 2015/16:198) och (bet. 2016/17: KrU5, punkt 8, rskr. 2016/17:157) bereddes samtliga län och Sveriges Kommuner och Landsting möjlighet att vid 2017 års dialog om kultursamverkan informera om de arbeten som pågår runt om i landet när det gäller kultur och hälsa. I tillkännagivandena betonas bl.a. vikten av att ta tillvara forskning och beprövad erfarenhet kring ämnet kultur och hälsa i utformningen av den framtida kulturpolitiken samt vikten av att bygga vidare på erfarenheter från tidigare

satsningar på kultur och hälsa (inklusive kultur på recept) för att utveckla pågående arbete och stärka samarbetet mellan kulturen och välfärdens kärnområden. Av den information som de regionalt kulturansvariga politikerna lyfte fram vid dialogen den 17 maj framgår att många projekt om kultur och hälsa pågått och pågår runt om i Sverige. Många kulturaktörer i länen har pågående projekt men efterlyser bl.a. strukturer och öppenhet om kulturens betydelse och potential inom sjuk- och hälsovården, fortsatt forskning och en nationell överblick.

Ett Kompetenscentrum för kultur och hälsa har startat inom landstinget i Stockholm län för att hälso- och sjukvården ska kunna ta del av kulturens potential så att konst och kultur med tiden integreras i länets vård- och omsorgsverksamheter. Centrum för kultur och hälsa vid Göteborgs universitet arbetar brett inom området kultur och hälsa och främjar forskning, utbildning och utvärdering inom området.

Regeringen bedömer att kultur och hälsa är ett område som fortsatt är angeläget att vidareutveckla. Inom kulturområdet finns många aktörer som arbetar med kultur och hälsa. Det är viktigt att aktörerna inom sjuk- och hälsovården runt om i Sverige öppnar upp sina strukturer och arbetar strategiskt med frågorna, bl.a. utifrån forskning och evidensbaserade kunskaper. Kommuner och landsting har en avgörande roll för att detta utvecklingsarbete ska komma till stånd och få ett gott genomslag. I majoriteten regionala kulturplaner lyfts kultur och hälsa som ett viktigt område. Den statliga kulturpolitiken möjliggör att kulturaktörer stärks och kan medverka inom olika samverkansområden, även då det handlar om kultur och hälsa. Det är även avgörande sjuk- och hälsovården och dess huvudmän främjar samarbete med kultursektorn.

Statens kulturråd informerar löpande på sin webbsida om kultur och hälsa, om aktualiteter och forskning. Under 2016 avslutades inom det nordiska samarbetet ett nordiskt-ryskt samarbete om kulturens roll för hälsan där bl.a. behovet av tvärdisciplinära samarbeten belystes. En internationell konferens om kultur och hälsa och forskningsläget kommer att arrangeras hösten 2018 i Köpenhamn där såväl kulturaktörer som sjuk- och hälsovården är målgrupper för konferensen. Vidare har regeringen våren 2017 mottagit slutbetänkandet Nästa steg

mot en mer jämlik hälsa (SOU 2017:47) som nu är ute på remiss t.o.m. 30 november 2017.

För att stärka en nationell överblick över området kultur och hälsa, avser regeringen att ge Statens kulturråd i uppdrag att genomföra en översikt om hur det strategiska arbetet, utifrån forskning och beprövad erfarenhet, bedrivs i samtliga län och hur kunskapsutbyte och samverkan kan vidareutvecklas.

Digitala utsändningar inom scenkonsten

Som nationalscener för talteater respektive opera och balett ska Kungliga Dramatiska teatern AB och Kungliga Operan AB ligga på högsta nivå när det gäller utveckling, förnyelse och konstnärlig kvalitet. Båda teatrarna har ett mycket omfattande uppdrag när det gäller att nå publik i hela landet med sina föreställningar och de har också som uppdrag att nå en så stor publik som möjligt, både vuxna och barn. En mycket viktig del av uppdraget till nationalscenerna handlar om att nå nya publikgrupper och på olika sätt öka tillgängligheten. Riksteatern ska vara ett expertstöd för hela scenkonstområdet, och främja kunskap, kompetensutveckling och samverkan mellan lokala, regionala och nationella sceninstitutioner, den fria scenkonsten samt andra aktörer för att kulturen ska komma fler till del i hela landet.

Den tekniska utvecklingen erbjuder stora möjligheter att tillgängliggöra ett kulturutbud av hög kvalitet till en större publik i hela landet.

Regeringen beräknar att tillföra Kungliga Dramatiska teatern AB, Kungliga Operan AB och Riksteatern sammanlagt 15 miljoner kronor årligen 2018–2020 för satsningar på digitala utsändningar av föreställningar. Målet är att fler människor i olika delar av landet och som av olika skäl inte har möjlighet att besöka teatrarna ska kunna ta del av ett kulturutbud av hög kvalitet.

Kulturarv

Regeringen har i propositionen Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116) presenterat en samlad politik för området. Kulturarvspolitiken ska bidra till att det gemensamma kulturarvet blir en angelägenhet för alla, att det offentliga samtalet vidgas och fördjupas samt att medskapande och

engagemang främjas. Förslagen i det följande utgör fortsatta steg i utvecklingen av kulturarvspolitiken.

Fri tillgång till arkiven

Regeringen beräknar att tillföra Riksarkivet 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att kunna möjliggöra fri tillgång till arkiven genom att ta bort abonnemangsavgiften till Riksarkivets Digitala forskarsal.

Regeringen bedömde i propositionen Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116) att det är motsägelsefullt att Riksarkivet tar betalt för tillgång till arkivinformation samtidigt som myndigheten har uppdrag att främja öppna data inom statsförvaltningen. Att data frigörs för vidareutnyttjande har en samhällsekonomisk potential och innebär även minskade kostnader för enskilda som bedriver släkt- eller bygdeforskning.

Förstärkt kulturmiljövård

Regeringen beräknar att tillföra bidraget till kulturmiljövård 25 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för en ambitionshöjning i kulturmiljöarbetet.

Kulturmiljöarbetet har under en följd av år kommit att utvidgas och angelägna ändamål har tillkommit, såsom kulturrestat, det moderna samhällets kulturarv samt ett breddat perspektiv på tillgängliggörande av kulturmiljöer. Det finns ett ökat behov av kommunala kunskapsunderlag som möjliggör hänsyn och tillvaratagande av kulturmiljöer vid bl.a. bostadsplanering. De medel som har avsatts har inte alltid motsvarat de behov som funnits. Det har inneburit att oskyddade objekt och miljöer nedprioriterats, vilket försvårat uppfyllandet av riksdagens beslutade kulturmiljömål avseende en mångfald av kulturmiljöer. Regeringen bedömer att arbetet med att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer som en del i samhällsbygget är av stor betydelse, men detta kräver också starkare ekonomiska förutsättningar.

Rörelsernas museum

Regeringen beräknar att tillföra anslaget bidrag till vissa museer 5 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att möjliggöra en fördjupad förstudie och försöksverksamhet avseende ett demokrati- och migrationsmuseum i Malmö. Malmö kommun har med stöd av bl.a. Statens historiska museer genomfört en förstudie om förutsättningarna för ett demokrati- och migrationsmuseum i Malmö.

Kunskapscentrum för arbetslivsmuseer

Regeringen beräknar att tillföra Stiftelsen Arbetets museum 2,5 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för ett permanent driftsbidrag till Kunskapscentrum för arbetslivsmuseer. Genom ett permanent Kunskapscentrum för arbetslivsmuseer bedömer regeringen att frivilligkrafterna inom arbetslivsmuseirörelsen kan stärkas.

Organisatoriska förändringar på museiområdet

Från och med den 1 januari 2018 samlas Statens historiska museer och Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet i en myndighet – Statens historiska museer. Myndigheten får goda förutsättningar att arbeta för att främja kunskapen om och intresset för Sveriges historia.

Utifrån Riksantikvarieämbetets nya ansvar för museiområdet bedömer regeringen att myndigheten även bör överta uppgiften att fördela bidrag till de centrala museernas forsknings- och utvecklingsverksamhet. Uppgiften innehas för närvarande av Statens kulturråd. Genom att bidragsgivningen överförs till Riksantikvarieämbetet skapas ytterligare förutsättningar för myndigheten att ta ett samlat ansvar för frågor inom museiområdet.

De transporthistoriska samlingar och museer som Trafikverket i dag ansvarar för införlivas i Statens maritima museer och regeringen beräknar därför att myndigheten tillförs 47 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Regeringen bedömer att Statens maritima museer har förutsättningar att bedriva verksamheten effektivt och med goda möjligheter att utveckla samlingarnas särart och att tillgängliggöra dessa för fler i hela landet.

Donation av föremål

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör utreda förutsättningarna för statliga museer att kunna donera föremål genom gåvor även utanför det allmänna museiväsendet (bet. 2016/17:KrU9, punkt 3, rskr. 2016/17:281). Regeringen har beslutat om förordningen (2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål. Där framgår att de statliga museerna genom gåva får överlåta museiföremål som har ett begränsat kulturhistoriskt och vetenskapligt värde till annan offentlig verksamhet, till museer utanför det allmänna museiväsendet och till ideell kulturarvsverksamhet. Förordningen trädde i kraft den 1 augusti 2017.

Härigenom bedömer regeringen att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Konferens om Förintelsen

Regeringen avser att år 2020 bjuda in till en ny internationell konferens om Förintelsen för att hedra dess offer, 20 år efter The Stockholm International Forum.

Arkitektur och livsmiljö

Regeringen har låtit utreda politiken för arkitektur, form och design (SOU 2015:88) och avser att under innevarande riksmöte lägga fram en proposition till riksdagen med en ny arkitektur-, form- och designpolitik för hållbara gestaltade livsmiljöer. Propositionen kommer bl.a. att innefatta förslag på nya nationella mål för politikområdet, men också en stärkt ansvarsstruktur där särskilt Boverket får ett stärkt ansvar kring arkitektur och gestaltad livsmiljö. Tillsammans med regeringens insatser för att möta landets bostadsbrist och det nya målet för hållbara städer skapas en sammanhållen politik för hållbara livsmiljöer för alla.

Arkitektur, form och design påverkar alla människor dagligen. Det är därför av stor vikt att verka för högre kvalitet och hållbara och tillgängliga livsmiljöer för människor i hela landet samt att det offentliga i alla dess roller agerar förebildligt inom området. Regeringens målsättning är ett samhällsbygge med människan i centrum, där fler ska få leva och bo i inkluderande, attraktiva och långsiktigt hållbara miljöer. Arkitektur-, form- och designpolitiken, sammanflätad med offentlig konst, kulturarv och samhällsplanering, ska kunna bidra till lösningar på aktuella samhällsutmaningar.

Följande förslag är delar av den nya politiken inom området. Ytterligare förslag inom ramen för politiken som nu formas finns inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Utveckling inom arkitektur och gestaltade livsmiljöer

Regeringen beräknar att tillföra 8 miljoner kronor årligen 2018–2020 och 5 miljoner kronor fr.o.m. 2021 i syfte att dels inrätta en ny forskningsfunktion för gestaltad livsmiljö vid Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes), dels skapa förutsättningar för en

mötesplats i södra Sverige för arbetet med arkitektur, form och design för hållbara gestaltade livsmiljöer.

Det finns ett stort behov av ökad kunskap kring hur det byggda och gestaltade påverkar oss som individer och som samhälle, liksom ett behov av samlad kunskap och forskning om hur bättre miljöer för fler skapas. Den forskningsfunktion som regeringen bedömer bör inrättas ska studera det byggda och gestaltade ur samhällets och den enskildes perspektiv. Funktionen inom ArkDes ska bidra till att stärka kunskapsunderlaget inom området.

För att få ökad spridning, regional förankring och brett genomslag för den nya politiken för arkitektur, form och design för hållbara gestaltade livsmiljöer bedömer regeringen att ArkDes bör samarbeta med befintliga institutioner och stödja utvecklingen av lokala mötesplatser runt om i landet.

Regeringen bedömer att Form/Design Center i Malmö har förutsättningar att utgöra en viktig mötesplats i södra Sverige och att verksamheten därför bör ges ett bidrag för detta ändamål under åren 2018–2020.

Från och med 2018 kan formområdet även få stöd inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Kunskapsutveckling för offentlig konst i gestaltning av gemensamma miljöer

Regeringen beräknar att tillföra Statens konstråd 20 miljoner kronor årligen 2018–2020 för att verka för stärkt kunskapsutveckling för offentlig konst i gestaltning av gemensamma miljöer, så att konst, arkitektur, form och design kan samspela i olika ny- och ombyggnadsprocesser. Inom ramen för detta arbete ska Statens konstråd även stödja lokala fria konstaktörer som arbetar med delaktighetsprocesser i utformandet av gemensamma miljöer. Uppdraget ska utföras i samarbete med andra berörda myndigheter och i enlighet med den nya arkitektur-, form- och designpolitiken för hållbara gestaltade livsmiljöer, så som den presenteras i kommande proposition enligt ovan. Från och med 2018 kan bildområdet även stödjas inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Syftet med satsningen är att möta det stora och uttalade behovet hos kommuner och andra aktörer av både kompetensutveckling och konkret rådgivning, liksom stöd i att arbeta med offentlig konst som del av samhällsplanering och byggande.

Satsningen syftar även till att öka möjligheten för fler konstnärer att få offentliga gestaltungs-uppdrag och uppdrag att tillsammans med arkitekter, formgivare och andra medverka i plan- och stadsutvecklingsprocesser. Medverkan i plan- och utvecklingsprocesser är ett arbetsområde där konstnärer får betalt för sin kompetens på samma villkor som andra konsulter inom plan- och bygg.

Offentlig konst som flätas samman med arkitektur, form och platsspecifik kulturhistoria har kapacitet att ge rikare livsmiljöer och hållbara, attraktiva offentliga rum till många människor i hela landet. Genom konstnärliga processer, offentlig konst och gestaltning ökar dessutom möjligheterna att människor i hela Sverige, inklusive de som inte besöker konstinstitutioner, får möta kvalitativ konst i det offentliga som skapar meningsfulla kulturupplevelser i människors vardagsmiljöer.

Inom ramen för arbetet ska Statens konstråd även stötta lokala konstaktörer och andra civilsamhällesaktörer i hela landet, som utifrån konstnärliga processer arbetar med det omgivande lokalsamhället för att skapa delaktighet i utformandet av gemensamma livsmiljöer.

Kulturfastigheter

Riksdagen har i ett tillkännagivande 2009 bett regeringen att återkomma om vissa åtgärder som rör kulturinstitutionernas lokalkostnader (bet. 2009/10:KrU1, punkt 2, rskr. 2009/10:144). Regeringen har tidigare svarat på delar av tillkännagivandet och den del som kvarstår är frågan om att regeringen bör överväga de särskilda problem som systemet med ändamålsfastigheter och kostnadshyra har lett till inom kulturområdet.

Kostnadshyresmodellen infördes 2001 och gäller för Kungl. Operan, Dramaten, Nationalmuseum, Historiska museet och Naturhistoriska riksmuseet. Denna modell har genom åren analyserats och kritiserats utifrån olika aspekter i utredningar och översyner. Bristerna blir påtagliga då flera institutioner nu står inför omfattande renoveringar som innebär så kraftiga hyreshöjningar att kostnadshyresmodellen inte längre kan sägas ge stabila hyresförutsättningar. Det är angeläget att värdefulla verksamheter inom det kulturpolitiska området fortsatt kan bedrivas på sina ursprungsplatser och i de lokaler

som formats för dessa specifika ändamål. Utifrån detta läge bedömer regeringen att nya alternativa och hållbara hyresmodeller bör ses över för de fem institutionerna, i syfte att skapa bättre förutsättningar för verksamheten. I översynen ingår att värdera och bedöma möjligheterna till att de föreslagna alternativa modellerna kan tillämpas på andra motsvarande fastigheter som rymmer kulturverksamheter och som förvaltas av Statens fastighetsverk.

Renovering och ombyggnad av Kungliga Operans byggnad i Stockholm

Regeringen beräknar att tillföra Kungliga Operan AB 8 miljoner kronor för 2018 och 4 miljoner kronor årligen för 2019–2020 för kostnader som hänger samman med renoveringen. I budgetpropositionen för 2017 aviserade regeringen dessutom att tillföra 9 miljoner kronor för 2018 samt 6 miljoner årligen 2019–2020 för kostnader i samband med renovering av övermaskineriet. Regeringen föreslår vidare att Kungliga Operan får ett bemyndigande om utökad låneram på 6 miljoner kronor, totalt 126 miljoner kronor, 2018 (se vidare avsnitt 5.5).

I maj 2015 redovisade Statens fastighetsverk förstudien Ny Opera i Operan som bl.a. visar att en ombyggnad och renovering av operahuset kan genomföras på ett sätt som möter den konstnärliga verksamhetens behov. Utifrån förstudien beslutade regeringen i december 2016 att uppdra åt Statens fastighetsverk och Kungliga Operan AB att inleda ett projekteringsarbete inför en renovering och ombyggnad. Regeringen medgav också att Kungliga Operan får låna medel i Riksgälden till de kostnader som är förknippade med projekteringen för bolaget.

Film

En ny, sammanhållen filmpolitik gäller från den 1 januari 2017. En gynnsam utveckling för svensk film kräver framförhållning genom stabila ekonomiska förutsättningar. Regeringen beräknar att tillföra anslaget för filmstöd 25 miljoner kronor fr.o.m. 2020.

Som en del av satsningen för att uppmärksamma jubileumsåret för Ingmar Bergman 2018 föreslår regeringen en långsiktig insats för bevarandet av filmarvet i Ingmar Bergmans namn. Regeringen beräknar att anslaget tillförs 5 miljoner kronor fr.o.m. 2018 och ytterligare 10

miljoner kronor fr.o.m. 2019 för att digitalisera, bevara och tillgängliggöra filmarvet. Det innebär att arbetet med denna betydelsefulla del av vårt kulturarv kan förstärkas och bedrivs mer långsiktigt.

Riksdagens tillkännagivande (bet. 2015/16:KrU11, punkt 20, rskr. 2015/16:289) om att utreda finansieringen av en fortsatt digitalisering av filmarvet och därmed säkerställa att det svenska filmarvet bevaras och tillgängliggörs bedöms därmed av regeringen som slutbehandlat.

Internationellt samarbete inom kulturområdet

De nationella prioriteringarna på kulturområdet gäller också för det internationella samarbetet. Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling och de globala målen för hållbar utveckling är ytterligare en viktig utgångspunkt för arbetet. För en positiv utveckling på de områden som kulturpolitiken verkar krävs ett än närmare samarbete mellan länder – på global, europeisk och nordisk nivå. I enlighet med politiken för global utveckling (PGU) är samordning och samarbete mellan politikområden och samhällssektorer centralt.

I relation till kulturens roll i utvecklings-samarbetet avser regeringen att tydliggöra kulturaktörernas roll för demokratisering, mänskliga rättigheter och en inkluderande och hållbar samhällsutveckling.

Inom EU kommer Sverige fortsatt aktivt arbeta för att stärka kulturens roll i EU:s internationella förbindelser, bl.a. genom att främja synergier mellan olika relevanta politikområden samt med Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar och Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Ett viktigt verktyg för att främja kulturens roll i internationella sammanhang är de utsända svenska kulturråden. De ska fortsatt främja och stärka strategisk samverkan mellan de kulturpolitiska, de näringspolitiska och de utrikespolitiska målen.

Regeringen avser att fortsätta arbetet mot illegal handel med och förstörelse av kulturföremål. Sverige är för perioden 2017–2021 invald i regeringskommittén för 1970-års Unescokonvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten av kulturegendom.

Förberedelser pågår också inför det av EU utlysta Europaåret för kulturår 2018.

Det internationella arbetet med att stärka möjligheterna för konstnärer att verka fritt är alltmer påkallat. Bland annat inom Unesco verkar Sverige för att stärka konstnärers yttrandefrihet. Stödet till fristadskonstnärer att ges möjlighet att bo och verka i Sverige är också en viktig komponent i detta arbete.

Sverige innehar ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2018. Ett inkluderande, innovativt och tryggt Norden med hållbarhetsfokus är utgångspunkten när Sverige ska leda arbetet. En plattform för hållbarhetsfrämjande arkitektur och design kommer därför att vara en del av ett svenskt ordförandeskapsprojekt. Vidare kommer det starka nordiska kultursamarbetet att uppmärksammas under ett nordiskt kulturtoppmöte.

3.6.2 Trossamfund

Regeringen anser att trossamfunden spelar en viktig roll i vårt samhälle och i enskilda människors liv. Frågor som rör religion och trossamfund har hög aktualitet. Trossamfunden är också en del av det civila samhället och gör viktiga samhällsinsatser, bl.a. på det sociala området.

Polariseringen i samhället har tyvärr inneburit en ökad utsatthet för många troende och församlingar. Regeringen ser fortsatt ett behov av säkerhetsbidrag till trossamfunden i syfte att förbättra lokalernas säkerhet. Det finns dock vissa begränsningar med det nuvarande stödet som hanteras av Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) eftersom målgruppen är begränsad till de statsbidragsberättigade trossamfunden. Regeringen avser att genomföra förändringar av stödet genom att rikta det till en bredare målgrupp. Detta innebär att anslaget för stöd till trossamfund minskas med 7 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att finansera en ny stödordning för säkerhetshöjande åtgärder med samma syfte (se vidare UO 1 avsnitt 9.14).

Regeringen beräknar att tillföra Myndigheten för stöd till trossamfund 2,4 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att myndigheten bättre ska kunna stödja kommuner och myndigheter i kontakter med trossamfund och att än tydligare kunna involvera trossamfunden i krisberedskap och det demokratistärkande arbetet.

3.6.3 Medier

En mångfald av starka och oberoende medier i hela landet samt medvetna medieanvändare är viktiga förutsättningar för en väl fungerande demokrati. De senaste årens teknikomvandling har lett till nya möjligheter men också till hårdare konkurrens inom mediesektorn till följd av förändrade medievanor. Den ökade förekomsten av individanpassade nyhetsflöden baserade på tidigare preferenser riskerar leda till att allt fler endast nås av nyheter och budskap som stärker den egna världsbilden. I miljöer med ensidiga budskap blir förekomsten av manipulerad information som sprids som nyhetsstoff särskilt problematisk.

Inom ramen för satsningar på bland annat källkritik beräknar regeringen att tillföra medel för ett digitalt kompetenslyft fr.o.m. 2018. (se 3.6.1 ovan).

Myndigheten för press, radio och tv och Statens medieråd fick den 29 juni 2017 i uppdrag att kartlägga åtgärder som syftar till stärkt medie- och informationskunnighet. Uppdraget ska redovisas den 30 november 2017. Regeringen beräknar i denna proposition att Nordicom tillförs 500 000 kronor för 2018 för att med myndigheternas kartläggning som utgångspunkt ta fram ytterligare kunskapsunderlag.

Förutsättningar för allmänna nyhetsmedier

Medieutredningens analys har visat på behovet av ett nytt stöd till allmänna nyhetsmedier, bl.a. för att främja lokal journalistik i hela landet. Förslaget innebär att stödet inte längre begränsas till vissa dagstidningar utan omfattar allmänna nyhetsmedier oavsett innehålls- och spridningsformer, vilket innebär en utvidgning av kretsen av stödberättigade. Regeringen beräknar därför att tillföra anslaget för presstöd 55 miljoner kronor för 2019 och 110 miljoner kronor fr.o.m. 2020. För att hantera det nya stödet till allmänna nyhetsmedier beräknar regeringen att tillföra Myndigheten för press, radio och tv 3 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Medieutredningens förslag till mediestöd har remitterats och regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under 2018 om hur allmänhetens tillgång till god journalistik i framtiden, oavsett var i Sverige man bor, kan främjas.

Regeringen föreslår också i denna proposition att den återstående reklamskatten för annonser i periodiska publikationer – som inte utgör annonsblad, katalog eller program – bl.a. dagstidningar, slopas fr.o.m. den 1 januari 2018 (Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6.25). Den slopade reklamskatten förbättrar förutsättningarna för kvalitativ journalistik och journalistisk granskning och är även i linje med riksdagens tillkännagivande om successivt avskaffad reklamskatt (bet. 2014/15:KU12, punkt 5 och 7, rskr. 2014/15:195).

För att ytterligare stärka förutsättningarna för en mångfald av kvalitativ journalistik i hela landet avser regeringen vidare att så snart det är möjligt lägga fram förslag om en sänkning av mervärdesskatten för digitala publikationer till 6 procent.

Radio och tv i allmänhetens tjänst

Tillgång till radio och tv i allmänhetens tjänst som präglas av stark integritet och oberoende är av stor betydelse i det föränderliga medielandskapet. Medieutvecklingen påverkar förutsättningarna för såväl finansieringen som regleringen av verksamheten. Regeringen har tillsatt den parlamentariska public servicekommittén (Ku 2016:06) vars uppdrag är att analysera villkoren för radio och tv i allmänhetens tjänst och föreslå nödvändiga förändringar i syfte att skapa fortsatt goda förutsättningar för verksamheten. Kommittén ska senast den 17 november 2017 lämna förslag till ett nytt långsiktigt hållbart och solidariskt finansierings-system för radio och tv i allmänhetens tjänst (dir. 2016:111). Kommittén ska även bedöma hur en övergripande inriktning för ett public service-uppdrag som omfattar såväl sändningar i marknätet som verksamhet i en onlinemiljö kan formuleras, och föreslå hur en ändamålsenlig reglering bör utformas (dir. 2017:73). Slutbetänkandet ska lämnas senast den 29 juni 2018.

I propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164) bedömde den förra regeringen att regleringen av programbolagens verksamhet inte kan anses helt ändamålsenlig. Detta eftersom verksamheten på internet, på grund av bestämmelser i yttrandefrihets-

grundlagen (YGL), inte kan regleras i sändningstillstånden och därmed inte granskas. Vid behandlingen av propositionen gav riksdagen tillkänna att regeringen ska överväga en förändring som gör det möjligt för programföretagen att inom ramen för nuvarande reglering i praktiken få tillgodoräkna sig verksamhet på internet som en del av public service-uppdraget (bet. 2013/14:KrU3, punkt 1, rskr. 2013/14:60).

Regeringen delar, av samma skäl som tidigare anförts, bedömningen att regleringen av programföretagens verksamhet inte kan anses vara helt ändamålsenlig. Regeringen har därför i tilläggsdirektiven till den parlamentariska public service-kommittén (dir. 2017:73) gett kommittén i uppdrag att föreslå hur en ändamålsenlig reglering bör utformas samt bedöma vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att ett tillgodoräknande i enlighet med tillkännagivandet ska vara möjligt. Om ett tillgodoräknande bedöms vara möjligt inom ramen för nuvarande reglering ska kommittén överväga vilka ändringar som behöver göras och lämna förslag på dessa. I tilläggsdirektiven aviserar regeringen även sin avsikt att senast i början av 2018 tillsätta en parlamentarisk kommitté med uppdrag att se över YGL. Ett av ändamålen med en sådan översyn är att ge förutsättningar för en mer ändamålsenlig reglering av radio och tv i allmänhetens tjänst.

Anslagsutveckling och medelstilldelning till radio och tv i allmänhetens tjänst

Förslagen som lämnas i denna proposition, inklusive tidigare aviserade anslagsförändringar, innebär att anslagen inom medieområdet summerar till ca 692 miljoner kronor för 2018, varav pris- och löneomräkningen utgör ca 1 miljon kronor. Detta innebär en minskning med ca 13 miljoner kronor i jämförelse med budgeten för 2017. Till medieområdets anslag räknas 8:1 *Presstöd* och 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv* (utg. omr. 1), 11:1 *Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland*, 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen*, 11:3 *Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet*, 11:4 *Statens medieråd* och 11:5 *Stöd till taltidningar*. Medelstilldelningen från rundradiokontot till Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB

och granskningsnämnden för radio och tv beräknas till ca 8 234 miljoner kronor, vilket innebär en ökning med ca 41 miljoner kronor jämfört med 2017.

Tabell 3.6 Anslagsutveckling för medieområdet samt medelstillelning till radio och tv i allmänhetens tjänst

Miljoner kronor

Budgetår	Anslag inom medieområdet	Radio och tv i allmänhetens tjänst ¹
2010	759	6 986
2011	765	7 125
2012	754	7 368
2013	753	7 413
2014	724	7 613
2015	693	7 765
2016	692	8 035
2017	705	8 193
2018	692	8 234

¹ Avser medelstillelningen från rundradiorelsen till Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB och granskningsnämnden för radio och tv.

Internationellt samarbete inom medieområdet

Sverige är ett av de mest pådrivande länderna för ökad press- och yttrandefrihet, journalisters säkerhet och mot straffrihet inom bland annat Europarådet och Unesco. Sverige ska, såsom aviserats i regeringens handlingsplan Till det fria ordets försvar - åtgärder mot utsatthet för hot och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer, i dessa och andra multilaterala fora, fortsatt lyfta frågor om yttrandefrihet och pressfrihet, samt journalisters och konstnärers säkerhet. Regeringen avser att särskilt synliggöra frågor om kvinnliga journalisters säkerhet, inklusive utsatthet för hot och hat.

3.6.4 Ungdomspolitik

Målet för ungdomspolitiken är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Det är ett mål som har bäring på många politikområden. Inte minst på utbildningspolitiken, arbetsmarknadspolitiken, bostadspolitiken och i arbetet mot segregation, där regeringen sedan mandatperiodens början bedriver ambitiösa reformprogram.

I jämförelse med andra länder har ungdomar i Sverige i flera avseenden goda levnadsvillkor,

hälsa och sociala förhållanden. Samtidigt är ungdomsgruppen heterogen och för vissa grupper av unga mellan 13 och 25 år är situationen svårare. Det kan handla om unga med föräldrar som har kort utbildningsbakgrund, unga nyanlända eller ungdomar som har någon form av funktionsnedsättning. En viktig del i ungdomspolitiken är att se till att även de ungdomarna får goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

I det fortsatta arbetet med att nå det övergripande ungdomspolitiska målet kommer regeringen fortsätta att prioritera att stärka unga mäns och kvinnors etablering i arbets- och samhällslivet samt främja unga mäns och kvinnors fritid, makt och organisering.

Förbättra ungas etablering i arbets- och samhällslivet

Varje ung kvinna och man som långsiktigt hamnar utanför arbets- och samhällslivet är ett misslyckande för samhället. Trots att ungdomsarbetslösheten har minskat kraftigt och nu befinner sig på den lägsta nivån på 14 år kvarstår utmaningen med gruppen unga som varken arbetar eller studerar (Uvas), som inte minskat tillnärmelsevis i samma omfattning. Att minska andelen Uvas är och förblir en stor utmaning för samhället.

Unga som växer upp i en ekonomiskt och socialt utsatt familj löper större risk att hamna utanför studier och arbete. Den enskilt största riskfaktorn för att ingå i Uvas-gruppen är emellertid avsaknaden av en fullföljd gymnasieutbildning. Regeringens mål är att alla ungdomar ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Regeringen avser att våren 2018 lämna en proposition till riksdagen baserad på betänkandet En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77) (se vidare utg.omr.16 avsnitt 9.5.2). Det behövs dock ett fortsatt arbete, inte minst för att nå specifika delar av Uvas-gruppen, exempelvis unga med funktionsnedsättning, unga med psykisk ohälsa, unga i åldern 20–25 år, utrikes födda unga kvinnor och unga som anlänt till Sverige efter ordinarie tidpunkt för skolstart.

Statens skolinspektion har identifierat brister i kommunernas arbete med aktivitetsansvaret och

stödet som erbjuds skiljer sig åt mellan olika kommuner (U2015/05831/UF). Kommuner brister både i fråga om att erbjuda de unga individuella behovsanpassade insatser och i fråga om insatser i samverkan med externa aktörer. Regeringens uppfattning är att unga som varken arbetar eller studerar bör erbjudas ett likvärdigt och individanpassat stöd oavsett geografisk hemvist. Det finns behov av ett fortsatt och långsiktigt utvecklat stöd till de som möter denna grupp unga. Regeringen har genom ett tilläggsdirektiv gett Samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar ett mer preciserat uppdrag att komma med förslag om ett fortsatt samordnat stöd till de aktörer som arbetar med att stödja unga som varken arbetar eller studerar (dir. 2015:70, 2016:82 och 2017:81).

Främja ungas fritid, makt och organisering

När unga själva berättar vad som är viktigt i livet kommer fritid högt upp på listan. Samtidigt finns det stora skillnader i hur mycket fritid unga har och vilka möjligheter olika grupper av unga har att delta i olika typer av fritidsverksamheter. I dag är ungas fritid och deltagande i föreningslivet starkt präglad av socioekonomiska förutsättningar. Fler inrikes födda än utrikes födda deltar i fritidsverksamheter och deltagandet är högre bland unga från resursstarka familjer. Den öppna fritidsverksamheten – det vill säga fritidsgårdar, ungdomens hus m.m. – lockar dock generellt sett socioekonomiskt svaga grupper i högre grad. Att säkra utbudet av, och höja kvaliteten i, den öppna fritidsverksamheten kan följaktligen vara ett sätt att stärka de socioekonomiskt utsatta gruppernas tillgång till en meningsfull fritid som skapar nätverk och kvalificerar för etablering i arbets- och samhällslivet. Det är viktigt att flickor och pojkar ges samma förutsättningar och möjligheter att delta i sådana fritidsverksamheter. Fritidsverksamhet är dock ingen lagstadgad skyldighet för kommunerna, vilket gör att fritidsutbudet varierar i landet. För regeringen är prioriteringen av ungas fritid och organisering en viktig del inom ungdomspolitik. Regeringen har därför givit Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) i uppdrag att utveckla en stödfunktion för den öppna fritidsverksamheten och erbjuda fortbildning och kunskaphöjande insatser (U2016/05627/UF).

Myndighetsöversyn för stärkt bidragshantering

En utgångspunkt för statens stöd till barn- och ungdomsorganisationer är att medlen används för det som de är avsedda för och inte går till organisationer som inte respekterar demokratins idéer. MUCF hanterar statsbidrag till många olika organisationer och har under flera år arbetat med att stärka bidragshanteringen. Regeringen vill vara tydlig med att denna bidragsgivning måste ske under strikt kontroll. För att även fortsättningsvis kunna utveckla bidragshanteringen har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att genomföra en myndighetsöversyn av MUCF, och i den särskilt analysera myndighetens bidragshantering (U2017/00991/UF). Uppdraget ska redovisas i september 2017. Om Statskontorets granskning ger vid handen att MUCF behöver skärpa sina rutiner avseende bidragshanteringen kommer regeringen att vidta nödvändiga åtgärder för att så ska ske.

Ungdomssamarbetet inom EU och Norden

Inte sällan pekas ungdomars förtroende för EU ut som en avgörande faktor för EU:s framtida utveckling. Därför står ungdomsfrågorna högt på agendan när EU:s framtidsutmaningar diskuteras. I maj 2017 presenterade EU-kommissionen ett förslag till rättslig ram för, och finansiering av, den europeiska solidaritetskåren som ska ge unga i EU fler möjligheter till lärande, arbete, rörlighet och engagemang i samhället. Förhandlingarna om förslaget kommer att inledas under andra halvan av 2017. Ett antal viktiga EU-gemensamma policydokument på ungdomsområdet löper ut under kommande år, såsom ramverket för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet. Ett nytt ramverk är planerat att antas vid rådsrådet hösten 2018. Detta sammantaget innebär att ungdomsfrågorna kommer få större utrymme på EU-agendan under kommande år.

Sverige är ordförandeland i Nordiska ministerrådet 2018. Ett projekt om ungas inkludering i socioekonomiskt utsatta områden kommer att prioriteras under det svenska ordförandeskapet. Syftet med projektet är att inom ramen för det svenska ordförandeskapsprogrammet bidra till att minska ojämlikhet och minska segregation samt öka ungas

delaktighet i samhället i socioekonomiskt utsatta områden.

3.6.5 Politik för det civila samhället

Det civila samhället är en omistlig del av vår demokrati.

Regeringens övergripande mål för politikområdet är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras.

Regeringen vill underlätta för det civila samhällets organisationer att bedriva sin verksamhet, att utvecklas och att därigenom bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning. Ambitionen är att göra detta med organisationernas självständighet och oberoende bevarat. Att stärka demokratin och stödja det civila samhället är även en målsättning för regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation. Under de senaste åren har det civila samhället också gjort stora insatser för ett bra mottagande av asylsökande och nyanlända, och kommer även fortsatt att ha en avgörande roll för nyanländas etablering i Sverige.

Statsbidragen till det civila samhällets organisationer är en viktig del i att underlätta för det civila samhällets organisationer att bedriva sin verksamhet. För att säkerställa att medlen används för den verksamhet de är avsedda stärker regeringen insatserna för att se över bl.a. demokratikriterierna i olika former av statsbidrag. En utredning ser över demokrativillkor i statens stöd till trossamfunden (dir. 2017:63). Regeringen har även tillsatt en särskild utredare som ska se över regelverket för Allmänna arvsfonden (dir. 2017:68). Översynen ska bl.a. säkerställa att Allmänna arvsfondens medel används för den verksamhet som de är avsedda för. Regeringen kommer därutöver att tillsätta en utredning i syfte att se över på vilket sätt ett förtydligat demokratikriterium kan införas för statlig bidragsgivning. Se även Utgiftsområde 1, avsnitt 9.4.

Förstärkning av MUCF:s arbete med bl.a. kompetenshöjande insatser

Regeringen beräknar att tillföra 7 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för främst Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors arbete med

kompetenshöjande insatser till statliga myndigheter och politiker i kommuner och landsting. Insatserna innefattar även ett administrativt stöd. Satsningen motiveras av att det är angeläget att öka kompetensen om det civila samhällets organisationer och villkor hos nämnda målgrupper. Satsningen bygger på flera politiskt prioriterade förslag i betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13).

Utökad stöd till Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting

Regeringen beräknar att tillföra kansliet för Överenskommelsen inom det sociala området 3 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för ett utökad uppdrag till kansliet för Överenskommelsen inom det sociala området.

Kansliet är ett viktigt nav för kunskap och samverkan mellan offentliga och idéburna aktörer. Uppdraget är att sprida innehållet i överenskommelsen inom det sociala området med inriktning på hälso- och sjukvård. Regeringens satsning innebär bl.a. en breddning av kansliets arbete för att bättre motsvara omfattningen i överenskommelser på det lokala planet, som ofta täcker ett spektrum av områden för samverkan som inte är begränsade till det sociala området. Genom satsningen förstärks samverkan mellan idéburet och offentligt inom flera områden och med olika metoder. Satsningen svarar mot regeringens inriktning om att stärka dialog och samverkan mellan det offentliga och det civila samhället samtidigt som den effektiviserar Regeringskansliets arbete genom att vara en resurs i departementens samverkan med det civila samhället.

Bidrag till vissa ideella organisationer som stöd i deras arbete

Regeringen anser att de idéburna aktörernas förutsättningar att verka mot hemlöshet ytterligare kan stärkas. Regeringen föreslår därför 120 miljoner kronor i tillfälliga medel till ideella organisationers insatser mot hemlöshet bland unga vuxna.

Idrott

En utgångspunkt för statens idrottspolitik är en stark och självständig idrottsrörelse, en folk-rörelse som engagerar många och är en betydelsefull del i vår gemensamma välfärd. En viktig utgångspunkt för regeringen är att idrotten är inkluderande och öppen för alla, oavsett ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning, religion och annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller social, etnisk och kulturell bakgrund.

Regeringens målsättning är att fler människor ska utöva idrott och motion oavsett formerna för detta. Fysisk aktivitet är en av grunderna för en god folkhälsa. Det finns en betydande del av befolkningen som rör på sig för lite. Det socioekonomiska mönstret, att andelen inaktiva minskar i takt med stigande utbildningsnivå, är värt att notera och behöver vägas in i statens folkhälso- och idrottspolitiska arbete.

Regeringen välkomnar idrottsrörelsens strävan att bredda verksamheten för att stimulera ett livslångt idrottande i föreningslivet. Likaledes är andra aktörers insatser för att tillhandahålla verksamhet t.ex. vid privata gym- och träningsanläggningar betydelsefullt. Kommunerna gör fortlöpande insatser för att möjliggöra fysisk aktivitet för medborgarna. Regeringen gör en kraftsamling tillsammans med idrottsrörelsen och friluftsrörelsen för ökad fysisk aktivitet under skoldagen. Studier visar på ett lågt deltagande av personer med funktionsnedsättning i idrottsverksamhet.

Riksdagen har gett regeringen tillkänna att regeringen bör ta initiativ till en dialog med idrotten kring ökad måluppfyllelse så att fler barn och unga med funktionsnedsättning ska nås av och inkluderas i idrottsverksamhet (bet. 2016/17:KrU4, punkt 14, rskr. 2016/17:191). Regeringen har bjudit in till en dialog med idrotten kring ökad måluppfyllelse så att fler barn och unga med funktionsnedsättning ska nås och inkluderas i idrottsverksamhet. Dialogen innefattar även andra frågor av betydelse för funktionshindrades idrottande. Regeringen anser med detta att riksdagens tillkännagivande är tillgodosett och slutbehandlat.

Det är avgörande att det statliga stödet till idrotten når ut där det bäst behövs och att stödet därigenom bidrar till att förverkliga statens mål för idrottspolitiken. I den frihet som idrottsrörelsen har att fördela statens stöd till idrotten

ingår således ett betydande ansvar att utforma bidragsreglerna så att de medverkar till att statens mål med stödet förverkligas. Idrottsrörelsen behöver ta till sig den kritik som uttryckts, där bidragens fördelning bekräftar och stärker ojämlikhet i samhället till förmån för socioekonomiskt starka områden på bekostnad av socioekonomiskt utsatta områden, till förmån för pojkar idrottande på bekostnad av flickors idrottande.

Statsbidragen till det civila samhället inklusive idrottsrörelsen är också viktiga för ett fritt civilt samhälle och en levande demokrati. För att säkerställa att medlen används för den verksamhet de är avsedda för avser regeringen att se över bl.a. demokratikriterierna i olika former av statsbidrag. Se även utgiftsområde 1, avsnitt 9.4.

Mot denna bakgrund välkomnar regeringen den pågående översynen av bidragsreglerna inom Riksidrottsförbundet (RF). Regeringen utgår ifrån att RF i översynen tar till sig denna kritik och gör behövliga förändringar.

Regeringen anser att arbetet med att främja en god hälsa genom att förbättra människors möjligheter till bra levnadsvanor även fortsättningsvis behöver prioriteras. Ur ett folkhälso-, klimat- och miljöperspektiv är det mycket viktigt att fortsätta främja goda matvanor genom olika åtgärder bl.a. inom offentlig sektor och genom satsningar på information.

En analys av regelverket för skattefri friskvård har påbörjats i Finansdepartementet. Omfattningen av friskvårdsförmånen är något som engagerar många och det finns många aspekter, till exempel kring jämställdhet och jämlikhet, som behöver analyseras.

Regeringen bedömer att detta perspektiv är en viktig utgångspunkt i beredningen av friskvårdsförmånens omfattning. Se även utgiftsområde 9, avsnitt 5 Folkhälsopolitik.

Jämställd idrott ska vara en självklarhet

Regeringen verkar i hela sin politik för en jämn fördelning av makt och inflytande mellan könen och förväntar sig att idrottsrörelsen på olika nivåer ökar sina ansträngningar att nå en jämställd idrott – en idrott där aktiva och personer i beslutande ställning på alla nivåer inom idrotten ges samma möjlighet att förverkliga sitt intresse att delta, oberoende av kön.

Regeringen välkomnar att Riksidrottsförbundets (RF) stämma i maj 2017 fattade beslut om tydliga insatser för att säkerställa en

framtida jämställd representation i ledande organ inom idrottsrörelsen på nationell nivå. Såsom påpekats ovan behöver RF fästa större uppmärksamhet på en mer jämställd fördelning av bidragen så att flickors idrottande inte missgynnas av bidragsreglerna.

Idrotten ska vara till för alla barn och unga

En utgångspunkt för regeringen är att stärka barnrättsperspektivet inom idrotten och att attrahera barn och unga från grupper som i dag är underrepresenterade inom föreningsidrotten. Det är viktigt att alla unga får samma möjligheter att delta och vara en del av idrottsrörelsen. Idrotten ska vara till för alla, oavsett bakgrund, ambitionsnivåer och förutsättningar. Genom förverkligandet av RF:s nya verksamhetsinriktning bedömer regeringen att många flickor och pojkar får det lättare att fortsätta med sitt idrottande utifrån en egen ambitionsnivå och att därigenom även fortsatt ingå i idrottsföreningens sociala sammanhang. Dessutom ges större möjlighet att påbörja idrottandet högre upp i åldrarna.

Mot bakgrund av att flickor som är utrikes födda eller är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar deltar i mindre omfattning i idrottsverksamheten än andra anser regeringen fortsatt att särskild uppmärksamhet bör riktas mot denna grupp. I den resultatredovisning som inhämtats framgår inte att utvecklingen har förbättrats, därför kommer regeringen att särskilt följa utvecklingen. Regeringen vill även betona vikten av att idrotten eftersträvar ett normkritiskt betraktelsesätt som synliggör normer i verksamheten kopplat till bl.a. hbtq- och genusfrågor.

Regeringen strävar efter att fler barn och ungdomar ges möjlighet att delta i idrottsföreningarnas verksamhet. Stödet till idrotten ökade 2017 med 11 miljoner kronor och regeringen föreslår att stödet till idrotten ökar med ytterligare 19 miljoner kronor 2018. Utöver de 197 miljoner kronor som anslaget ökat med under senare år föreslås därmed stödet till idrotten öka med sammantaget 227 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 i förhållande till 2014. Avsikten är att ge svensk idrott förutsättningar att hålla avgifter och övriga kostnader inom barn- och ungdomsidrotten på en låg nivå samt bidra till en bättre etablering av nyanlända invandrare.

Utöver dessa medel har regeringen även beräknat medel som stöd till idrotten för att möjliggöra att idrottsrörelsen i större utsträckning kan bidra till idrottsverksamhet i socialt utsatta områden och bidra till ökad sysselsättning.

Idrott som resurs för nyanländas etablering

Det är viktigt att nyanlända invandrare ges goda förutsättningar att etablera sig och bli delaktiga i det svenska samhället. Ett engagemang i idrottsverksamhet kan underlätta detta. Idrottsrörelsen gör betydande insatser och det är angeläget att stödja denna verksamhet. Idrottsrörelsen beviljas därför 64 miljoner kronor per år för detta ändamål.

Långsiktigt reformprogram för minskad segregation

För att minska och motverka segregation har regeringen utvecklat ett långsiktigt reformprogram 2017–2025. Syftet är att lyfta socialt utsatta områden och att bidra till att bryta segregationsmekanismer strukturellt. Se även utgiftsområde 13, avsnitt 6 Åtgärder mot segregation.

En del i programmet är insatser för att möjliggöra fler idrotts- och ungdomsledare i socialt utsatta områden. Riksidrottsförbundet har påbörjat insatser för att etablera idrottsföreningar och ge stöd till ledare genom utbildning i föreningskunskap och ledarutveckling.

Idrotten bidrar till ökad sysselsättning

Regeringen har beslutat olika insatser för att stimulera ökad sysselsättning även bland de som står allra längst bort från den ordinarie arbetsmarknaden. I det ingår de medel som 2017 anvisats till stöd för ökad sysselsättning inom idrottsföreningars verksamhet. Riksidrottsförbundet och dess distriktsförbund har påbörjat insatser som bidrar till ökad sysselsättning och förbättrar förutsättningar till idrott och rekreation. Regeringen föreslår medel för att fortsätta dessa insatser 2018 och har beräknat medel även för 2019 och 2020.

Etiska frågor i relation till idrotten

Regeringens utgångspunkt är att god etik ska genomsyra alla delar av idrottsrörelsen, både i idrottsutövandet och i styrelserummen, såväl nationellt som internationellt.

Regeringen vill se en ökad samordning av de resurser som staten ger till antidopning inom elitidrotten och inom motionsidrotten, inom

och utanför Riksidrottsförbundet. En samordning av insatserna bör även komma andra delar av samhället till del. Detta bör sammantaget ge ett aktivt mervärde för kvalitet, effektivitet och tillgänglighet av insatser mot dopning. Därtill kan svenska idrottsaktiva och -ledares trovärdighet internationellt säkerställas och det kan även stärka tilltron till att svensk idrotts antidopningsarbete är förenligt med Sveriges åtaganden i internationella antidopningskonventioner och Världsidopningskodens bestämmelser.

Regeringen bedömer att det är viktigt att fortsätta arbetet med att bekämpa uppgjorda matcher inom idrotten och välkomnar att Riksidrottsförbundet och andra berörda aktörer samordnar sina insatser.

I betänkandet En omreglerad spelmarknad (SOU 2017:30) lämnas förslag till regeringen om en ny spelreglering. I det ingår även förslag som berör arbetet att motverka uppgjorda matcher inom idrotten.

Regeringen har ingått en överenskommelse med fyra andra partier om åtgärder mot terrorism. Arenasäkerheten vid idrottsevenemang är en del i det större arbetet kring skärpt säkerhet i den offentliga miljön. I arbetet med att kartlägga luckor i ansvar, samla och sprida kunskap samt ge nationell vägledning för skyddsåtgärder behövs idrottsrörelsens medverkan tillsammans med berörda statliga myndigheter och kommuner.

Internationellt samarbete

Regeringens internationella arbete på idrottsområdet utgår från principen om en fri och självständig idrottsrörelse som även internationellt har ett betydande eget ansvar. Den internationella idrottens ansvarstagande för framför allt mänskliga rättigheter, arbetsrätt, antikorruption, jämställdhet och miljö är enligt regeringen viktig. Med beaktande av idrottens självständighet anser regeringen att det är positivt med frivilliga avtal på internationell nivå som ställer krav på dessa områden.

Inom EU-arbetet kommer regeringen även fortsättningsvis att betona närhetsprincipen och vikten av att gemensamma insatser på området ska ha ett tydligt mervärde av att genomföras på unionsnivå.

Regeringen har undertecknat, med förbehåll för ratifikation, Europarådets konvention om en integrerad strategi för trygghet, säkerhet och

service vid fotbollsmatcher och andra idrotts-evenemang.

Regeringen följer aktivt arbetet inom EU med att förhandla om hur en anslutning till den internationella konventionen om manipulerade resultat inom idrotten som antagits i Europarådet kan ske.

Friluftsliv

Friluftsliv är en hörnsten i naturvårdspolitiken. Människans tillgång till natur som en grund för goda livsmiljöer ska stärkas och tillgänglighetsaspekter fortsatt lyftas. Biologisk mångfald är en grund för upplevelsevärden och landskapsbild, en förutsättning för människors mentala och fysiska hälsa, en källa till kunskap, konst och litteratur och även viktig för den starkt växande besöksnäringen. Landskapets natur- och kulturvärden men även jakt och fiske är en grundläggande förutsättning för de företag som utvecklar natur-, kultur- och ekoturismen i landet.

Regeringen anser att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv fortsatt bör utvecklas. Tillgång till friluftsliv är centralt för att nå flera av miljömålen inklusive generationsmålet och de tio friluftslivsmålen. Regeringens ambition är att miljömålen ska nås.

Regeringen avser att fortsätta utveckla politiken, följa upp målen och se över åtgärder. Regeringen avser också att följa effekten av de höjda statsbidragen till friluftorganisationerna. Regeringen anser att det behövs en fortsatt hög ambitionsnivå för att nå friluftslivsmålen.

Staten, tillsammans med kommunerna, har ett ansvar att säkra tillgång till natur och förbättra tillgängligheten för att ge förutsättningar för ett rikt och varierat friluftsliv. Allemansrätten, rik tillgång till mångfald av natur, men också individens intresse och ideella organisationers engagemang är grunden för människors möjligheter att bedriva friluftsliv i alla delar av landet. Vistelse i naturen bidrar till att nå det övergripande folkhälsomålet att skapa samhälleliga förutsättningar för god hälsa på lika villkor.

Alla människor oavsett förutsättningar ska ha möjlighet att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund. Allemansrätten är av avgörande betydelse för friluftslivet, en grundlagsfäst rätt och ett ansvar som ska värnas. Information om allemansrätten är viktig och ska

beakta jämställdhet och mångkulturella perspektiv.

Regeringens satsningar på att förstärka anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* med 300 miljoner kronor under mandatperioden har medfört förbättringar för friluftslivet och naturturismen. Som exempel kan nämnas underhåll av vandringsleder, förbättrad information samt nya broar och vindskydd.

Dessutom har kommunalt naturvårdsarbete (LONA) stärkts och tillgängligheten till natur- och kulturlandskapet ökat genom exempelvis tätortsnära naturreservat och information. Regeringen anser att geografiska kunskapsunderlag om natur, kulturmiljöer och andra områden viktiga för friluftslivet fortsatt behöver förbättras. Användarvänlig information kan öka tillgängligheten i skyddade områden. Det ska vara enklare för människor att hitta ut i naturen, t.ex. genom att utnyttja den digitala teknikens möjligheter samt genom vägledning och guidning.

Naturvårdsverket redovisade i maj 2017 uppdraget om utveckling av friluftslivet och föreslår att det statliga ledsystemet i fjällen utvecklas för att åstadkomma en sammanhängande led från Trekröset i norr till Sälenfjällen i söder. Ett annat förslag är att nya vandringsleder etableras i fjällnära skogar som är skyddade som naturreservat. Förslaget avser att förbättra tillgängligheten och ge bättre förutsättningar för friluftsliv, naturturism och sysselsättning.

Regeringen anser att guidning och naturvägledning i naturområden bör likställas med andra jämförbara tjänster. Regeringen föreslår därför att mervärdesskatten på förevisning av naturområden sänks från 25 till 6 procent från den 1 januari 2018. Sänkt mervärdesskatt på förevisning av naturområden kan därför medföra att fler får möjlighet att ta del av naturen med hjälp av en guide eller naturvägledare. Även utvecklingen av naturturism och besöksnäringen förväntas påverkas positivt.

Regeringen bedömer att barns och ungdomars tillgång och tillgänglighet till natur är en viktig samhällsfråga, inte minst för framtida generationers hälsa.

Barns tillgång till goda utemiljöer ska fortsätta stärkas. Den nära och lättillgängliga naturen skapar förutsättningar för spontan lek, lärande och fysisk aktivitet. Det är därför viktigt att befintlig naturmark kan sparas i bostadsområden samt att städer och samhällen planeras och byggs

så att både natur- och kulturvärden omhändertas för att skapa hållbara livsmiljöer som främjar barns och ungas utveckling. Samverkan behöver öka mellan samhällsplanerare, det civila samhällets organisationer, markägare, skola och förskola och andra berörda för strategiskt arbete med natur inom och nära tätorter.

LONA har en stor betydelse för skolorna. De många projekt som handlar om naturpedagogik har ökat skolornas och förskolornas nyttjande av tätortsnära naturområden.

Värdet av att bevara och tillgängliggöra natur för utomhuspedagogisk verksamhet och friluftsliv nära skolor och bostäder har även uppmärksammats hos politiker, tjänstemän och skolor i ett stort antal kommuner. Hälften av landets kommuner uppger att de har skolskogar som finns utpekade i översiktsplan, detaljplan eller genom avtal med markägare. Det saknas dock en aktuell nationell uppföljning av friluftslivet i skolan.

Regeringen vill stärka friluftslivet i skolorna och inom vidareutbildning på högre nivå. Vidareutbildning för lärare på universitet och högskolor är då av stor betydelse.

Många ideella organisationer bidrar till utbildning av lärare och erbjuder aktiviteter men är starkt beroende av projektmedel, vilket gör kontinuiteten osäker.

Friluftorganisationernas verksamhet är mycket viktig för möjligheten att bedriva friluftsliv. Det är bl.a. genom att människor utövar friluftsliv som kunskap och intresse för naturvård, kulturmiljöer och folkhälsa upprätthålls och utvecklas, vilket också bidrar direkt eller indirekt till miljömålen. Därför är det också en angelägenhet för staten att stödja organisationer och enskilda i friluftarbetet. Genom den höjning av anslaget 13:4 *Stöd till friluftorganisationer* med 20 miljoner kronor per år fr.o.m. 2016 som riksdagen beslutade om i samband med budgetpropositionen för 2016 vill regeringen bl.a. stärka friluftorganisationernas stöd till skolans verksamhet. Satsningen ger ökade möjligheter till friluftsdagar och utomhuspedagogik samt satsningar på utevistelse för barn och unga, naturkontakt, information, fysisk aktivitet, mångfald och integration. Friluftslivet spelar en viktig roll i det mångkulturella samhället och för möjlighet att etablera sig i samhället för personer som nyligen har kommit till Sverige.

Den anslagshöjning som gjordes 2016 har stärkt möjligheterna till aktivt friluftsliv för barn och ungdomar samt personer som nyligen har kommit till Sverige. I avsnittet Mål och resultat redovisas för första gången effekterna av det höjda statsbidraget.

Regeringen bedömer att bidraget till friluftsförbund, som fördelas av Svenskt Friluftsliv, ger goda effekter för samhället.

Regeringen anser att en fortsatt utveckling av natur- och kulturbaserad turism är fundamental för en hållbar turism och besöksnäring. Svensk Turism har visionen att, med fokus på hållbarhet ska svensk besöksnäringen fördubblas till år 2020. Sverige har en stark position som naturnation. Naturturismen är ett av de snabbast växande områdena inom global turism i dag. Efterfrågan ökar på hållbara turismupplevelser. Sveriges natur har stor potential att skapa unika reseupplevelser och är en av de viktigaste anledningarna till att människor reser hit. Stora satsningar görs för att tillgängliggöra Sveriges natur för besökare, bl.a. genom information och fysisk tillgänglighet. Skyddade naturområden som nationalparker och naturreservat är viktiga besöksmål och bidrar till utveckling och tillväxt, både lokalt och regionalt. De nationella miljökvalitetsmålen, det övergripande generationsmålet, friluftslivsmålen och kulturmiljömålen ska beaktas. Regeringen anser att det är viktigt att stärka insatser och möjliggöra förenklingar för företag inom naturturism och kulturturism.

Friluftsliv är ett allmänt intresse. Regeringen anser att kunskap om friluftslivets värden behöver stärkas och integreras i samhällsplanering och markanvändning. Det behövs mer vägledning och kompetensutveckling om friluftslivets värden. Alla sektorer som nyttjar mark och vatten ska ta hänsyn till friluftslivets värden som en del av ett hållbart nyttjande. Allemansrätten ger tillgänglighet till stora delar av landskapet och den ska nyttjas med hänsyn till äganderätten. Den miljöhänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljökvalitetsmålet Levande skogar. Skogsstyrelsens utvärderingar av miljöhänsynen visar på brister i skogsbrukets miljöhänsyn.

Regeringen anser att skogens sociala värden är viktiga och bör fortsätta uppmärksammas i Skogsstyrelsens arbete med tillsyn, rådgivnings- och informationsinsatser. Skogsstyrelsens

dialogarbete om skogsbrukets miljöhänsyn har en viktig roll i detta sammanhang.

Regeringen anser att såväl hyggesfritt skogsbruk som naturvårdande skötsel ökar förutsättningarna för friluftsliv. Kommunernas arbete med fysisk planering och deras bidrag till att nå miljökvalitetsmålen, friluftslivsmålen och kulturmiljömålen är mycket viktigt. Det är angeläget att aktörer på lokal nivå kan utveckla samverkansprocesser där lokal kunskap och engagemang kan tas tillvara.

Regeringen anser att den tätortsnära naturen är av stor betydelse för goda livsmiljöer, social sammanhållning och hållbar lokal och regional utveckling. Det finns behov av strategisk planering och förvaltning av tätortsnära natur för att bevara den biologiska mångfalden och kulturmiljön samt förbättra förutsättningarna för friluftsliv.

Vattennära områden och stränder är en viktig tillgång för friluftsliv och rekreation. Strandskyddet spelar en viktig roll genom att skapa tillgång till naturen på samma gång som viktiga naturvärden säkras.

Regeringen vill stärka allmänhetens delaktighet i naturvårdsarbetet, bl.a. genom tillgång till miljöinformation, deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning.

Regeringen följer myndigheternas arbete med friluftslivsmålen. Uppföljningen av friluftslivsmålen som redovisades i budgetpropositionen för 2017 är ett viktigt underlag för vidareutvecklingen av friluftslivspolitik. Regeringen kommer även att arbeta vidare med synpunkter och förslag som deltagarna lämnade på 2017 års Tankesmedja för friluftsliv, som fokuserade på friluftslivets förutsättningar för barn och unga.

Regeringen avser att under 2018 föreslå riksdagen att godkänna bildandet av nationalparken Åsnen i Kronobergs län. Även för denna blivande nationalpark planeras åtgärder för att parken lättare ska bli tillgänglig för besökare.

3.6.6 Folkbildning

Folkbildningen i Sverige har en särställning som en bred arena för utbildning, bildning och delaktighet. Folkbildningen är en del av det civila samhället och verksamheten finns representerad över hela landet. Den är viktig i arbetet med en rad samhällsutmaningar, till exempel att stärka ett aktivt deltagande i samhället, att ge

människor fler möjligheter att utbilda sig eller byta bana mitt i livet, att ge nyanlända möjlighet till etablering i arbetsliv och samhälle samt att tillhandahålla ett rikt och inkluderande kulturliv. För individer som av olika anledningar inte har fullföljt en gymnasieutbildning utgör dessutom folkbildningen, genom folkhögskolans unika pedagogik och flexibla förutsättningar, en viktig väg tillbaka till en sådan examen.

Studieförbundens breda representation över landet bör tas tillvara. Regeringen föreslår att 50 miljoner kronor tillförs för studieförbundsinsatser inriktade på att öka föräldrars delaktighet i lärandet.

Fortsatt utbyggnad av regeringens kunskapslyft

Folkhögskolan är som utbildningsform unik eftersom den når deltagare som andra skolformer inte når. Söktrycket är högt. Folkhögskolorna är bra på att hjälpa studerande, som av olika anledningar inte har lyckats inom andra skolformer, att komma vidare till arbete eller studier. På folkhögskolorna ges möjlighet att anpassa studietakt och innehåll till individen. Pedagogiken bygger på samtal och erfarenhetsutbyte i mindre studiegrupper. Folkhögskolans utbildningar erbjuder en väg ut ur arbetslöshet och passivitet. Regeringen föreslår en fortsatt utbyggnad av kunskapslyftet genom att tillföra 380 miljoner kronor, motsvarande 5 000 platser på folkhögskolans allmänna och särskilda kurs. Det innebär att folkhögskolans allmänna och särskilda kurs under innevarande mandatperiod kommer att ha byggts ut med totalt 8 000 utbildningsplatser.

Folkhögskolan är också en viktig, och ibland den enda, utbildningsvägen för vuxna deltagare med funktionsnedsättning. Andelen deltagare med funktionsnedsättning har ökat under de senaste åren. Regeringen bedömer att utbyggnaden av antalet platser bör kombineras med ett utökat särskilt utbildningsstöd, så att folkhögskolorna har möjlighet att ge deltagarna det stöd i undervisningen som de behöver. Regeringen föreslår därför att 30 miljoner kronor tillförs för särskilt utbildningsstöd.

För studiemotiverande kurs vid folkhögskola, se utgiftsområde 14.

Samhällets behov av kontakttolkar

Behovet av tolkar har ökat mot bakgrund av det stora antalet asylsökande och nyanlända i Sverige. Sedan tidigare har regeringen tillfört medel för fler platser på folkbildningens grundutbildning till kontakttolk för att möta behovet. Under 2016 nästan tredubblades antalet platser. Även utbildningen på högskolenivå måste utökas och regeringen föreslår därför att tolk- och översättarinstitutet (TÖI) vid Stockholms universitet tillförs 4,2 miljoner kronor under 2018, och för 2019 och 2020 beräknas anslaget till 7,2 respektive 9,6 miljoner kronor.

Regeringen avser att återkomma i frågan om den offentliga sektorns behov av tolkar och hur användningen av dessa kan effektiviseras.

Folkbildningsinsatser för asylsökande och nyanlända samt utrikes födda kvinnor

Folkbildningen är en viktig aktör inom ramen för regeringens satsning på tidiga insatser för asylsökande och vissa nyanlända och inom regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation för 2017–2025. De tidiga insatserna är viktiga för att ta tillvara asyltiden och underlätta för en framtida etablering för de personer som beviljas uppehållstillstånd. Regeringens satsning Svenska från dag ett har varit framgångsrik – fler än 120 000 unika deltagare har fått grundläggande språkträning och samhällsinformation via folkbildningen. Regeringen föreslår därför att satsningen tillförs ytterligare 20 miljoner kronor under 2018 för att studieförbund och folkhögskolor ska kunna fortsätta att erbjuda ett stort antal personer insatsen.

Sysselsättningen bland utrikes födda kvinnor är för låg och många har behov av utbildningsinsatser. Regeringens bedömning är att uppsökande insatser kan vara en viktig inkörsport till studier för utrikes födda kvinnor med stort behov av utbildning. Studieförbunden finns i hela landet, har omfattande kontakter med det övriga civila samhället och därtill en lång erfarenhet av att arbeta uppsökande. Regeringen föreslår därför en satsning på uppsökande och motiverande insatser vid studieförbund, riktad till utrikes födda kvinnor. Insatserna ska verka rekryterande och visa på möjliga vägar in i olika former av studier inom folkbildningen,

kommunal vuxenutbildning, yrkesutbildningar m.fl. Insatserna ska också syfta till att stärka deltagarnas självförtroende. Regeringen föreslår att medel motsvarande 30 miljoner kronor tillförs Studieförbunden under 2018 genom en utökning av folkbildningsanslaget. Därefter beräknas anslaget tillföras 50 miljoner kronor per år.

För etableringskurser, se utgiftsområde 13.

3.6.7 Tillsyn över spelmarknaden

En stor del av spelandet står i dag utanför statlig kontroll och behövligt konsumentskydd. Staten behöver återta kontrollen. Regeringens spelpolitik är inriktad på att skapa en sund och säker spelmarknad som präglas av tydliga förutsättningar för att få verka på marknaden med bevarande av möjligheter för allmännyttiga verksamheter att finansiera sin verksamhet genom intäkter från spel.

Den 31 mars 2017 överlämnade spellicensutredningen betänkandet En omreglerad spelmarknad (SOU 2017:30) med en föreslagen licensordning för spelmarknaden till regeringen. Betänkandet har remitterats och ärendet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen bedömer att det är angeläget att få på plats en ny spellagstiftning som bygger på ett licenssystem. Regeringen avser att behandla förslagen i betänkandet i en kommande proposition om en omreglerad spelmarknad under 2018. För att ett sådant system ska kunna genomföras och fungera effektivt behövs ett anpassat tillstånds- och tillsynssystem. Regeringen avser att återkomma i denna fråga.

3.7 Bedömning av framtida personalkonsekvenser

Nedan redovisas bedömningar av framtida personalkonsekvenser av de förslag som hör till detta utgiftsområde (avsnitt 3.6).

Förslagen att tillföra medel till Kungl. biblioteket, Statens centrum för arkitektur och design och Myndigheten för stöd till trossamfund bedöms möjliggöra en mindre ökning av antalet anställda vid respektive myndighet.

Förslagen att tillföra Statens konstråd totalt 32 miljoner kronor fr.o.m. 2018 bedöms möjlig-

göra ett antal anställningar vid myndigheten. Satsningar som rör Statens kulturråd, bl.a. inrättandet av ett nationellt kulturskolecentrum, bedöms möjliggöra en mindre ökning av antalet anställda vid myndigheten.

Avvecklingen av myndigheten Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet och inordnandet av myndighetens uppgifter i Statens historiska museer bedöms leda till ett ökat antal anställda vid Statens historiska museer. Förslaget att föra över transporthistoriska samlingar och museer från Trafikverket till Statens maritima museer väntas på motsvarande sätt leda till ett ökat antal anställda vid Statens maritima museer. Berörda myndigheter ska beakta 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd. Förslagen bedöms inte leda till att antalet anställda i staten ökar totalt sett.

Personalkonsekvenser av förslaget att minska Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors förvaltningsanslag kan för närvarande inte bedömas. Förslaget att tillföra medel till anslaget för insatser för den ideella sektorn bedöms dock möjliggöra en mindre ökning av antalet anställda vid myndigheten.

4 Kulturområdesövergripande verksamhet

4.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheterna Statens kulturråd och Myndigheten för kulturanalys samt bidrag till kulturområdesövergripande ändamål. I det innefattas bidrag till regional kulturverksamhet, Skapande skola, bidrag till

allmänkulturella ändamål, utvecklingsverksamhet och internationellt kulturutbyte, forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet samt stöd till icke-statliga kulturlokaler. I avsnittet behandlas även tvärgående frågor som omfattar hela kulturområdet inklusive internationellt samarbete.

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom kulturområdesövergripande verksamhet utgiftsområde 17 Kulturpolitik

Miljoner kronor	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Kulturområdesövergripande verksamhet</i>						
1:1 Statens kulturråd	43	44	45	55	56	57
1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	356	336	333	579	535	535
1:3 Skapande skola	182	188	186	188	178	178
1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	39	39	39	45	45	45
1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler	8	10	10	10	10	10
1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 316	1 423	1 408	1 486	1 525	1 566
1:7 Myndigheten för kulturanalys	15	14	15	15	15	15
Summa Kulturområdesövergripande verksamhet	1 960	2 055	2 036	2 379	2 364	2 406

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat om.

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Bedömningsgrunder

Resultatredovisningen för kulturområdesövergripande verksamheter omfattar följande bedömningsgrunder:

- kultur för fler, bl.a. hur barn och unga och andra målgrupper får bättre tillgång till kultur,
- kultur i hela landet, bl.a. hur bidrag inom kultursamverkansmodellen fördelas per län respektive konst- och kulturområde och regional fördelning av statliga kulturutgifter,
- lärande och forskning, bl.a. fördelning av medel till forskning och utvecklingsinsatser, och
- kulturens internationalisering, bl.a. när det gäller att främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

Huvuddelen av resultatinformationen grundar sig på återrapporteringar, uppföljningar och utvärderingar från myndigheter och institutioner. Resultaten av statens insatser kan vara svåra att avgränsa från andra offentliga insatser som samverkar inom kulturområdet.

4.4.2 Resultat

Kultur för fler

Barn och unga

Barn och unga är en viktig målgrupp för kulturpolitiken, vilket framgår av de nationella kulturpolitiska målen. Samtliga myndigheter och merparten av de aktörer som tilldelas statliga bidrag av regeringen har i uppdrag att integrera ett

barn- och ungdomsperspektiv i sina verksamheter.

Många kulturinstitutioner arbetar väl utifrån sina uppdrag. Riksteatern har ett tydligt barn- och ungdomsperspektiv i sina produktioner som oftast har tagits fram i samverkan med målgruppen. Även Moderna museets barnverksamhet bygger på en utvecklad barnpedagogik där museet erbjuder konstvisningar med egen verkstad. Under 2016 erbjöd museet kurser för barn på asylboenden.

Genom sin bidragsgivande roll har Statens kulturråd ett särskilt utvecklingsansvar för att öka barn och ungas möjligheter att ta del av konst och kultur av hög kvalitet i hela landet. Myndighetens mål är att minst 30 procent av de verksamheter som får bidrag ska ha barn och unga som målgrupp. Under 2016 fördelades hela 57 procent av den totala bidragsgivningen till verksamhet riktad till barn och unga.

Under 2016 har en läsdelegation tillsatts med uppdrag att samordna läsfrämjande insatser i och utanför skolan. Delegationens arbete (dir. 2016:78) ska pågå till och med juni 2018.

Myndigheten för kulturanalys arbetar med att ta fram en kulturvaneundersökning som visar barns och ungas kulturvanor.

Skapande skola

Syftet med Skapande skola är att kulturella och konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i förskolan och skolan och att öka den professionella kulturverksamheten för och med barn och elever, så att tillgången till kulturens alla uttrycksformer och möjligheterna till eget skapande ökar.

Tabell 4.2 Skapande skola 2014–2016

	2014	2015	2016
Antal beviljade ansökningar	376	422	419
Varav skapande förskola	-	18	20
Antal kommuner som beviljats bidrag	259	273	273
Andel beviljade kommuner i procent	89	94	94
Beviljat belopp	181 195	189 939	183 499
Varav beviljat belopp skapande förskola	-	10 290	12 254
Antal elever som planeras ta del av aktiviteterna	773 381	830 780	885 243

Källa: Statens kulturråd

Under 2016 har en mycket hög andel kommuner, 94 procent, sökt och beviljats bidrag

för 885 000, som framgår av tabell 4.2 ovan. Skolor som har tagit emot många nyanlända barn och elever samt skolor som har långt till den professionella kulturen har prioriterats.

En utvärdering av Skapande skola-bidraget som publicerats av Lunds universitet 2016 visar bl.a. att kommunerna inte har minskat sina ordinarie kulturbidrag efter det att Skapande skola infördes 2008 och inte heller har konkurrensen på den privata marknaden snedvridits. Genom scenkonstturnéer för barn i åldern 3–5 år har Skapande skola även nått 5 700 förskolebarn. Statens kulturråd valde i den satsningen ut 20 glesbygdskommuner där tillgången till professionell kultur bedömdes vara låg på grund av långa avstånd till de stora scenerna.

Den kommunala kulturskolan

År 2016 har Statens kulturråd genomfört den första fördelningen av statligt stöd till kommunala kulturskolor. Sammanlagt fördelades 97 miljoner kronor till 178 kommuner. Syftet med statsbidraget är att främja låga elevavgifter, göra den kommunala kulturskolans verksamhet mer jämlik och förbättra möjligheterna för barn och ungdomar att delta i verksamheten. Det sammanlagda ansökta beloppet var mer än dubbelt så stort som det Statens kulturråd kunde fördela. Majoriteten av ansökningarna gäller insatser för att nå nya målgrupper och att bredda eller utvidga befintlig verksamhet utan att avgiften höjs.

Det samiska folkets och de nationella minoriteternas kultur

Att främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sitt språk och sin kultur, och särskilt främjandet av barns utveckling av en kulturell identitet och användning av språket, är skyldigheter för det allmänna enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Statens kulturråd fördelar särskilda medel för att främja det samiska folkets och de nationella minoriteternas kulturverksamheter. Merparten av de särskilda bidragen fördelades 2016 som verksamhetsbidrag till Uusi Teatteri, Tornedals-teatern, Sverigefinska biblioteket i Stockholm, Judiska biblioteket, Romska kulturcentret i Malmö och kulturhuset Tråhpie i Umeå.

Genom de särskilda bidragen samt bidragen till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter beviljade Statens kulturråd 11,1 miljoner kronor till nationella minoriteter, inom olika bidragsformer, att jämföra med ca 10,5 miljoner kronor 2015. Därutöver har nationella minoriteters kultur under 2016 beviljats medel genom en rad andra bidragsformer. Under 2016 har Statens kulturråd hållit samråd med nationella minoritetsorganisationer om myndighetens olika bidragsformer.

Sametingets anslag har 2016 förstärkts med en miljon kronor till drygt 15,3 miljoner kronor. Medlen har använts för en samisk biblioteks-konsulent samt bidrag till Giron Sámi Teáhter och andra aktörer inom samiskt konst- och kulturliv.

I juni 2016 gav regeringen Statens kulturråd i uppdrag att genomföra insatser för att stärka romska kulturaktörer och deras samarbete med olika kulturinstitutioner. Inom ramen för uppdraget har Statens kulturråd hållit fyra regionala dialogmöten med relevanta institutioner, beslutsfattare och romska kulturaktörer. Även Institutet för språk och folkminnen fick 2016 i uppdrag att genomföra insatser för att bevara och synliggöra det romska språket och kulturarvet.

Jämställhet, lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck

För att bidra till att uppnå såväl det kulturpolitiska målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet som jämställdhetspolitikens mål om att kvinnor och män ska ha samma makt att utforma samhället och sina egna liv, ska myndigheterna inom kulturområdet integrera ett jämställdhetsperspektiv i sina verksamheter.

Fem myndigheter – Statens musikverk, Konstnärsnämnden, Statens kulturråd, Statens konstråd och Riksställningar – har även fått särskilda uppdrag om att ta fram en plan för hur jämställdhetsarbetet kan integreras och bli en del av myndigheternas ordinarie verksamheter. Myndigheterna redovisar åtgärder och resultat i årsredovisningarna för 2015–2018. Framsteg har gjorts vad gäller jämställdhetsarbetet vid bidragsgivande myndigheter. De flesta bidragsformer uppvisar en jämn könsfördelning. Undantagen gäller en övervikt av manliga upphovspersoner

inom facklitteratur och skönlitteratur samt att andelen kvinnor överstiger 60 procent bland bidrag till bilderböcker och textböcker för barn.

Statens kulturråd har också regeringens uppdrag att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck inom sitt verksamhetsområde.

År 2016 har Statens kulturråd lanserat skriftserien ”Queer kultur” som sätter fokus på hbtq i kulturen och samverkar med andra myndigheter för att stärka hbtq-frågor inom kulturområdet.

Ett mer tillgängligt kulturliv för personer med funktionsnedsättning

Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet är sedan länge sektorsansvariga myndigheter för funktionshindersfrågor.

Staten kulturråd följde hösten 2016 upp hur väl de verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen skulle komma att uppfylla uppsatta delmål för tillgänglighet senast den 31 december 2016. Uppföljningen visade att samtliga kulturverksamheter som fått medel bedömdes klara målsättningarna utom i ett fall. Under 2016 har myndigheten infört samma krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning för vissa av de bidrag som ligger utanför kultursamverkansmodellen och fördelas direkt till kulturlivet.

Myndigheten för delaktighet gör årligen uppföljningar om tillgängligheten vad gäller statliga myndigheters arbete. När det gäller den grundläggande tillgängligheten, som bl.a. handlar om funktionshindersperspektivet i myndigheternas planering, har utvecklingen under 2016 varit positiv jämfört med 2015, vilket framgår av tabell 4.3. som visar att 8 av 18 myndigheter fått högre poäng 2016 än 2015. Tabellen visar hur många av 13 grundläggande kriterier för tillgänglighet som myndigheten uppfyller.

Tabell 4.3 Statliga kulturmyndigheters grundläggande tillgänglighet 2016

Maxpoäng 13

	2014	2015	2016
Myndigheten för tillgängliga medier	12	12	12
Statens kulturråd	13	11	12
Forum för levande historia	12	12	11
Statens maritima museer	11	8	11
Livruskammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet	12	11	10
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemars udde	6	4	8
Riksantikvarieämbetet	9	9	9
Riksutställningar	10	10	5
Statens försvarshistoriska museer	11	10	10
Statens centrum för arkitektur och design	9	5	6
Riksarkivet	8	8	8
Institutet för språk och folkminnen	10	9	10
Naturhistoriska riksmuseet	8	7	8
Statens musikverk	7	7	10
Moderna museet	10	10	11
Statens museer för världskultur	6	7	11
Statens historiska museer	4	6	8
Statens konstråd	8	8	8
Myndigheten för kulturanalys	-	-	6

Källa: Myndigheten för delaktighet

Samverkan med civila samhället

2016 års uppföljning av statliga bidrag till det civila samhället redovisas i avsnitt 16.4.2.

Kultursamverkansmodellen ställer krav på samråd med det civila samhällets aktörer när de regionala kulturplanerna tas fram. För att få stöd inom ramen för regeringens satsning Kreativa platser/Äga rum 2016–2018 måste en av samverkansparterna vara en aktör från det civila samhället. Under 2016 har regeringen genomfört s.k. sakråd med det civila samhället under arbetet med att ta fram propositionen Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116).

Kulturens roll för nyanländas etablering

Kulturens roll för nyanländas etablering i Sverige har under 2016 tydliggjorts i flera samverkansinitiativ med lokala, regionala och nationella parter. Dessa initiativ möjliggörs ofta genom statliga bidrag och myndighetsinsatser och

bidrar till det kulturpolitiska målet att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet.

Riksteatern, Teaterförbundet för scen och film, Svensk Scenkonst och Arbetsförmedlingen genomförde under året pilotprojektet Kompetensintegration för att ge nyanlända professionella kulturarbetare en ingång i den svenska kulturbranschen samt utveckla breddad rekrytering, bl.a. genom praktik på Kungliga Dramatiska teatern och Kungliga Operan.

Värmlands museum har i samarbete med Filipstads kommun genomfört projektet ”Från flyktingmottagande till samhällsdeltagande” efter initiativ, medfinansiering och stöd från Riksantikvarieämbetet. Projektet innehöll språkundervisning och yrkespraktik för nyanlända i Långbans gruv- och kulturby och visar på hur kulturmiljö och kulturarv kan fungera som resurs i etableringen av nyanlända och till besöksmålsutvecklingen.

På såväl nordisk som europeisk nivå finns goda exempel på kulturens roll för nyanländas etablering. Inom EU har en expertgrupp som arbetar enligt den s.k. öppna samordningsmetoden, ”Open method of coordination”, arbetat fram en rapport kring hur konst och kultur kan bidra till social sammanhållning genom att erbjuda nyanlända flyktingar och migranter arenor för att påverka sin vardag. De nordiska kulturministrarna inleder under 2017 ett treårigt projekt kring kulturens och det civila samhällets roll för integration och inkludering.

Främjande av fristadssystemet

Statens kulturråd har i uppdrag att verka för fler fristäder för förföljda konstnärer och en utveckling av fristadssystemet i Sverige. Myndigheten fördelade 2016 totalt 634 000 kronor i projektbidrag till insatser som främjar fristads-

konstnärernas möjlighet att ta del av det offentliga kulturlivet. För att främja en utveckling av fristadssystemet har bidrag beviljats till nationell samordning av fristäder i Sverige. Statens kulturråd har även lanserat en uppdaterad version av Fristadshandboken som stöd till de koordinatörer som tar emot fristads-konstnärer.

I april 2017 lämnades rapporten Fristadssystemet i Sverige – Erfarenheter av och förslag till förbättringar till regeringen. Rapporten visar hur fristadssystemet främjats inom ramen för Tryckfrihetsåret 2016 och innehåller förslag på hur fristadssystemet kan stärkas.

Kultur i hela landet

Kultursamverkan

En stor del av statens stöd till regional och lokal kultur i hela landet fördelas genom kultursamverkansmodellen. År 2016 fördelade Statens kulturråd totalt cirka 1,2 miljarder kronor till landstingen, som i sin tur får fördela det statliga stödet till kulturverksamheter i länen. Statens stöd uppgår till dryga 28 procent av den offentliga finansieringen, enligt Kulturrådets uppföljningsrapport för 2015. Totalt omfattade modellen (offentliga medel samt EU-medel, egna intäkter och sponsring) cirka 5,5 miljarder kronor, enligt rapporten.

Fördelningen av de statliga medlen framgår av tabell 4.4. Konstområdena teater, dans och musik samt museer utgör över 90 procent av modellen. Stockholms län ingår inte i modellen men totalt fördelade Statens kulturråd cirka 91 miljoner kronor till kulturinstitutioner i Stockholms kommun.

Tabell 4.4 Fördelning av statliga medel 2016 till regional kulturverksamhet

Total bidragsfördelning per län och fördelning i procent per konst- och kulturområde

Län	Tkr	Arkiv	Film	Hemslöjd	KK-främjande	Bibliotek	Museer	TDM
Blekinge	16 490	3,3	A	3,8	3,6	12,2	28,1	49,1
Dalarna	32 410	1,4	3,8	2,0	2,4	4,0	17,3	69,2
Gotland	22 600	0,0	4,0	B	0,8	4,0	39,1	52,1
Gävleborg	37 740	3,7	C	C	25,5	C	22,8	48,0
Halland	25 390	1,8	0,0	0,0	8,2	5,4	24,9	59,7
Jämtland	28 020	1,1	2,8	2,2	2,5	4,1	30,6	56,7
Jönköping	30 520	1,0	1,3	2,1	2,4	4,0	20,5	68,7
Kalmar	29 120	1,1	3,8	2,3	0,0	4,2	32,0	56,6
Kronoberg	33 700	1,3	A	1,9	0,9	0,0	19,3	76,5
Norrbottnen	41 720	0,9	2,9	1,5	5,7	4,6	9,8	74,6
Skåne	185 480	0,2	2,1	0,7	0,4	2,3	13,2	81,2
Södermanland	25 780	1,9	2,4	2,6	1,7	4,7	22,2	64,6
Uppsala	38 960	1,1	1,0	B	1,6	3,0	13,4	79,9
Värmland	50 530	0,9	2,3	1,2	2,2	2,9	12,6	77,8
Västerbotten	77 930	0,6	1,2	0,8	1,4	1,9	9,5	84,5
Västernorrland	43 020	1,5	0,0	1,6	1,8	2,8	11,3	81,1
Västmanland	30 170	1,6	2,0	2,0	2,3	4,5	14,6	73,1
Västra Götaland	307 120	0,4	0,5	0,6	3,9	1,6	12,8	80,2
Örebro	36 970	1,2	1,3	1,2	1,7	3,1	13,3	78,2
Östergötland	67 200	0,7	0,9	0,9	0,5	2,5	9,8	84,7
Totalt	1 160 870	0,9	1,4	1,0	3,1	2,7	15,3	75,7
Stockholm (utanför modellen)	90 777	0,0	0,0	0,0	0,0	2,5	5,7	91,8

A. Se Kalmar län

B. Se regional museiverksamhet

C. Se konst- och kulturfrämjande verksamhet

Inom kultursamverkansmodellen fördelar Statens kulturråd även utvecklingsbidrag till tidsbegränsade projekt. År 2016 fördelades cirka 24 miljoner kronor till totalt 68 projekt i länen, se tabell 4.5. Prioriterade verksamheter var bl.a. bild och form samt de nationella minoriteternas kultur.

Tabell 4.5 Länsvis fördelning av utvecklingsbidrag

Län	2014	2015	2016
Blekinge	300	0	800
Dalarna	2 400	2 390	590
Gotland	756	580	700
Gävleborg	300	300	150
Halland	1 650	300	0
Jämtland	1 100	1 300	425
Jönköping	1 450	1 050	1 540
Kalmar	950	1 420	945
Kronoberg	2 200	250	0
Norrbottnen	3 110	3 070	1 800
Skåne	7 170	2 240	2 725
Södermanland	2 300	500	700
Uppsala	650	1 100	700
Värmland	500	500	800
Västerbotten	4 550	2 150	2 320
Västernorrland	2 550	1 600	450
Västmanland	2 100	1 400	1 600
Västra Götaland	2 675	2 100	1 950
Örebro	1 350	250	850
Östergötland	1 250	750	2 000
Totalt i modellen	39 311	23 250	21 545
Stockholm	2 300	1 650	2 535
Totalt summa riket	41 611	24 900	23 580

Källa: Statens kulturråd

Dialog om och förslag till utveckling av kultursamverkan

Kultur- och demokratiministerns årliga dialog om kultursamverkansmodellen med regionala kulturpolitiker från samtliga län fokuserade 2016 på vilka förändringar och justeringar som bör göras för att modellen än bättre ska bidra till uppfyllelsen av de kulturpolitiska målen. Bland annat utifrån denna dialog har en departementspromemoria, Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop (Ds 2017:8) tagits fram och remitterats till 120 organisationer i hela landet. Utgångspunkten för förslagen och bedömningarna är att skillnaderna i tillgången till kultur bör minska, samtidigt som regionala prioriteringar ska ges utrymme.

Uppföljning och utvärdering

Statens kulturråds senaste uppföljning av modellen 2015 har fokuserat på frågor om personal och ekonomi. Uppföljningen visar bl.a. att det inte finns någon genomgående skillnad i statens årliga ökning till regional kultur-

verksamhet före respektive efter att modellen införts. I tabell 4.6 visas hur det offentliga stödets utveckling per konst- och kulturområde utvecklats 2010–2015.

Tabell 4.6 Utveckling av offentliga bidrag till modellens konst- och kulturområden 2010–2015

Konst- och kulturområden	Procentuell utveckling 2010-2015
Arkiv	+19,4
Teater, dans och musik	+14,9
Konst och kulturfrämjande	+14,1
Museer	+12,5
Hemslöjd	+10,9
Film	+5,9
Bibliotek	-2,9

Källa: Statens kulturråd, Kultursamverkansmodellen, Ekonomi och personal 2015

Det negativa utfallet (-2,9 procent) för biblioteksområdet kan härledas från att den regionala biblioteksverksamheten i Skåne flyttat till billigare lokaler. Om denna händelse räknas bort, har offentliga bidrag till biblioteksverksamheten ökat med 5,4 procent. För filmområdet beror ökningen (+ 5,9 procent) på Region Skånes ökade medel till film. Medel till filmkulturell verksamhet har överlag minskat i övriga delar av landet.

Personalstatistik visar att modellen 2015 omfattade cirka 5 700 årsarbetskrafter, varav drygt 3 000 utförts av konstnärlig personal. Cirka 55 procent av årsarbetskrafterna utfördes av kvinnor.

År 2016 genomförde Statens kulturråd en enkät som besvarades av 33 utställningsarrangörer inom modellen. Enkäten visar att 84 procent av dem tillämpar det statliga avtalet om medverkans- och utställningsersättning till konstnärer (MU-avtalet) helt eller delvis.

Myndigheten för kulturanalys har i sin utvärderingsrapport Dramatiska villkor 2017:1 lyft fram förändringar i länsteatrarnas ekonomi sedan 1980-talet och förändringar i personalutvecklingen. I rapporten Kulturanalys 2017 (2017:2) drar myndigheten följande tre slutsatser om hur de nationella kulturpolitiska målen ska uppnås i högre grad; stärk stödet till det professionella kulturlivet, stärk stödet till hotade kulturutövare och stärk möjligheterna att ta del av kultur i hela landet.

Äga rum

Under 2016 inleddes Äga rum, regeringens satsning på konst och kultur i vissa bostadsområden med socioekonomiska utmaningar eller lågt valdeltagande. Satsningen genomförs av Statens kulturråd och Statens konstråd under 2016–2018.

Statens kulturråd ansvarar för den del av satsningen som kallas Kreativa platser och som innebär att samverkansprojekt i vissa bostadsområden kan söka och beviljas stöd. Den första utlysningen väckte stort intresse med fler än 200 ansökningar. Totalt 27 projekt över hela landet har beviljats sammanlagt 32 miljoner kronor. Projekten har stor spridning såväl konstnärligt som geografiskt, med bl.a. berättande, festivalverksamhet och musikproduktion från Malmö till Luleå. Alla beviljade projekt utgår från lokala aktörers behov, önsknings, engagemang och kreativitet. Många projekt lyfter också fram platsens och de boendes berättelser.

I den andra delen av Äga rum, som kallas Konst händer, producerar Statens konstråd offentlig konst i miljonprogrammets miljöer och utvecklar metoder för invånarinflytande. Satsningen ledde till ett högt söktryck – 153 ansökningar togs emot vid utlysningen. På 15 platser runt om i landet pågår Konst händerprojekt i samarbete med boende, civilsamhället, kommuner och andra lokala aktörer. Projekten ska påverka de gemensamma rummen fysiskt, men också synen på dessa och i detta lyfta fram de historier platserna bär på. Här lyfts bl.a. barn- och jämställdhetsperspektiv upp samt vikten av möten och diskussion.

Satsningen Äga rum relaterar till regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregation 2017–2025. Syftet med detta program är att lyfta socialt utsatta områden och bryta segregationsmekanismer strukturellt. Se vidare i utgiftsområde 13, avsnitt 6.

Regional fördelning av statens insatser

Statens kulturråd har i rapporten Statliga kulturutgifter i regionalt perspektiv 2015–2016 redovisat hur 28 statliga myndigheter och institutioners medel fördelas regionalt, som framgår av tabell 4.7. Av redovisningen framgår att huvuddelen av medlen, cirka 64 procent, fördelas till storstadslänen Stockholm, Skåne och Västra Götaland.

Ser man till det statliga stödet räknat i kronor per invånare blir utfallet något annorlunda. Högst stöd fördelas då till Gotland, Stockholm och Västernorrland. Riksantikvarieämbetet härleder en stor del av sin verksamhet till Gotland, Västernorrlands höga siffror beror bl.a. på att Riksarkivets verksamhet i länet och Stockholms siffror är höga bl.a. utifrån att flera nationella verksamheter bl.a. Kungliga Operan och Dramaten har sina huvudverksamheter förlagda där. Sett över tid så är det regionala utfallet tämligen stabilt, inga större förändringar förekommer. Statens kulturråd framhåller att kultursamverkansmodellen har stor betydelse för den regionala spridningen av kultur.

Tabell 4.7 Statliga medel till kulturverksamheter, tkr, fördelat per län och per invånare 2014–2016

	2014	Kr/inv	2015	Kr/inv	2016	Kr/inv
Län						
Stockholm	2 150 277	978	2 102 832	942	2 206 632	972
Uppsala	132 757	380	141 850	401	148 543	411
Södermanland	69 480	248	76 270	269	83 701	291
Östergötland	163 247	369	168 303	378	180 763	400
Jönköping	63 008	183	62 929	181	69 956	198
Kronoberg	63 120	334	61 958	324	58 798	302
Kalmar	61 921	263	57 580	242	60 657	250
Gotland	181 883	3 177	195 926	3 414	199 069	3 432
Blekinge	69 421	450	67 567	432	74 290	469
Skåne	379 685	295	362 546	278	397 388	300
Halland	60 276	194	55 380	176	60 295	188
Västra Götaland	565 617	347	585 355	355	623 880	373
Värmland	88 242	321	85 747	311	88 670	317
Örebro	63 934	222	67 176	231	67 136	228
Västmanland	57 408	219	57 577	218	65 728	246
Dalarna	72 075	258	69 769	248	72 681	255
Gävleborg	74 504	266	67 940	241	81 628	287
Västernorrland	133 711	550	132 649	544	137 779	561
Jämtland	63 145	498	60 933	478	68 587	533
Västerbotten	169 860	647	132 911	505	141 875	534
Norrbottnen	97 700	391	86 404	346	96 474	385
Internationellt	65 898		66 900		78 440	
Summa tot och tot snitt kr/inv.	4 847 169	497	4 766 502	484	5 062 972	507
Medel som inte fördelats regionalt	1 051 564		1 159 106		1 249 124	
Totalt	5 898 733	605	5 925 608	602	6 312 095	632

Kulturinstitutioners hyror inklusive kostnadshyresmodellen

Samtliga myndigheter och institutioner som tilldelas statliga bidrag ansvarar självständigt för sin lokalförsörjning. Hyreskostnaderna varierar mellan de olika institutionerna, vilket framgår av tabell 4.8 nedan.

Fem kulturinstitutioner; Kungliga Operan, Dramaten, Nationalmuseum, Historiska museet och Naturhistoriska riksmuseet omfattas sedan 2001 av kostnadshyresmodellen som innebär att

Statens fastighetsverk beräknar hyran utifrån andra beräkningsgrunder än de som används vid hyressättning med marknadshyra.

Kulturinstitutionernas hyreskostnaders andel av det statliga bidraget varierar från 3,7 procent som gäller för Drottningholms Slottsteater till nära 64 procent som är andelen för Statens maritima museer. Vidare framgår att 17 av 23 institutioner minskat sina hyrors andelar av det totala statliga bidraget 2014–2016. Minskningen som gäller Forum för levande historia är på grund av en tidsbegränsad satsning som ökat myndighetens anslag 2015–2017.

Tabell 4.8 Hyreskostnader för vissa kulturinstitutioner 2014–2016

Tusental kronor

Myndighet/institution	Hyreskostnad inkl. uppvärmning och el			Anslag/bidrag			Hyreskostnad, uppvärmning och el, andel av anslag/bidrag			Förändring i procentenheter 2014-2016 ¹
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	
Riksteatern	30 082	27 377	27 496	260 122	261 647	262 912	11,6%	10,5%	10,4%	-1,2
Kungliga Operan AB	55 538	55 029	52 862	446 302	446 119	452 284	12,4 %	12,3%	11,7%	-0,7
Kungliga Dramatiska teatern AB	35 435	34 915 ²	35 125	227 038	226 656	229 442	15,6 %	15,4%	15,3%	-0,3
Dansens Hus	8 980	8967	9271	23 377	23 429	23 605	38,4 %	38,3 %	39,3%	+0,9
Riksarkivet och landsarkiven	106 871	108 625	108 469	356 359	370 001	375 402	30,0 %	29,4 %	28,9 %	-1,1
Institutet för språk och folkminnen	7 026	6 572	6 129	57 623	60 011	62 001	12,2 %	11,0 %	9,9 %	-2,3
Riksantikvarie-ämbetet	50 974	43 256	43 653	219 510	215 822	218 192	23,2 %	20,0 %	20,0 %	-3,2
Statens historiska museer	23 330	33 725	39 898	91 420	93 160	100 368	25,5 %	36 %	39,8 %	+14,3
Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde	40 229	44 713	42 662	142 115	146 986	153 986	28,3 %	30,4 %	27,7%	-0,6
Naturhistoriska riksmuseet	52 503	53 055	53 732	163 749	164 472	177 996	32,6 %	32,2 %	30,1 %	-2,5
Statens museer för världskultur	63 305	63 793	64 130	156 646	157 160	167 335	40,4 %	40,6 %	38,3 %	-2,1
Livruskammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet	14 069	11 982	12 031	43 952	44 141	55 783	32,6 %	27,1%	21,6%	-11
Statens maritima museer	76 478	82 947	83 597	119 644	120 433	131 514	63,9 %	68,8 %	63,5 %	-0,4
Statens centrum för arkitektur och design	14 374	14 748	14 527	50 488	50 724	55 112	28,5 %	29,1 %	26,4 %	-2,1
Statens musikverk	27 095	26 030	26 761	110 242	110 516	111 219	24,6%	23,6%	24,1%	-0,5
Statens försvarshistoriska museer	37 987	37 973	38 810	110 231	91 109	101 833	34,5 %	41,76%	38,1%	+3,6
Moderna museet	48 600	60 909	59 770	128 224	128 630	145 584	37,9 %	47,3%	41,1%	+3,2
Nordiska museet	34 290	36 986	30 220	113 373	113 983	115 881	30,3 %	32,4%	26,0%	- 4,3
Tekniska museet	16 993	15 238	16 261	46 634	46 845	47 393	36,4 %	32,5 %	34,3 %	-2,1
Arbetets museum	2 467	2 307	2 217	14 626	14 682	15 388	16,9 %	15,7 %	14,4 %	-2,5
Dansmuseet	5 757	5782	5448	10 095	10 137	10 240	57,0 %	57,0 %	53,0 %	-4,0
Drottningholms Slottsteater	455	439	461	11 666	11 732	12 304	3,9 %	3,7%	3,7%	-0,2
Forum för levande historia	5 003	5 146	5 263	43 787	49 416	54 954	11,4 %	10,4%	9,6 %	-1,8

Källa: Uppgifter från respektive myndighet/institution.

¹ Hyreskostnadernas andel av anslag/bidrag² Inklusive återbetalning av minskade underhållskostnader om 1,7 miljoner kronor för åren 2010–2015 från Statens fastighetsverk.

När det gäller kostnadshyresmodellen har Statens fastighetsverk våren 2017 lämnat förslag på hur modellen kan vidareutvecklas så att både hyresgästernas och hyresvärdens långsiktiga förutsättningar förbättras.

Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Kulturlokaler som ägs av annan aktör än staten, t.ex. museer, teatrar och konsthallar, kan söka statligt stöd hos Boverket för ombyggnader, reparationer och standardhöjningar eller inventarier. Boverket fördelar årligen nära 10 miljoner kronor, främst till läns museer. År 2016 beviljades 17 av 37 sökande bidrag.

Kulturella och kreativa näringar

Goda förutsättningar för kulturella och kreativa näringar innebär att kulturskapare får förbättrade förutsättningar att leva på sitt konstnärskap. Av länens regionala kulturplaner framgår att kulturella och kreativa näringar är betydelsefulla för kulturens utveckling.

Statens kulturråd och Tillväxtverket arrangerade tillsammans med Region Skåne i november 2016 ett internationellt idékonvent, Creative Powers for Europe, för att stärka de kulturella och kreativa näringarna. Omkring 210 deltagare från 26 länder deltog. Vidare har Statens kulturråd och Tillväxtverket samverkat kring ett nytt stöd till kulturexport för att främja internationalisering av mellanledets aktörer (t.ex. agenter och producenter).

Under 2016 har de kulturella och kreativa näringarna även varit ett fokusområde inom regeringens exportstrategi. Ett Team Sweden för kulturella och kreativa näringar har bildats där berörda organisationer deltar.

Lärande och forskning om kultur

Myndigheten för kulturanalys

Under 2016 publicerade Myndigheten för kulturanalys rapporter om museistatistik, kulturanalys, samhällets utgifter för kultur, kulturmiljöstatistik, Skapande skola samt hat och hot inom kultursektorn. Myndigheten har värderat resultaten i relation till de nationella kultur-

politiska målen. Myndigheten har formulerat tre uppföljningsmål: delaktighetsmålet, självständighetsmålet och samhällsmålet. Delaktighetsmålet handlar om allas möjlighet att delta i kulturlivet. Självständighetsmålet utgår från att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Samhällsmålet utgår ifrån att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling. Myndigheten bedömer att uppfyllelsen av delaktighetsmålet ligger väl i linje med de nationella kulturpolitiska målen medan självständighetsmålet och i viss mån samhällsmålet inte når upp till de nationella kulturpolitiska målen.

Lärandedag om Europeiskt kulturhuvudstadsår Umeå 2014

Hösten 2016 arrangerade Kulturdepartementet en lärandedag om Europeiskt kulturhuvudstadsår Umeå 2014. Vid detta kunskapsseminarium deltog representanter från lokal, regional och nationell nivå samt från Europeiska kommissionen. Ett resultat av dagen var att samtliga aktörer fick utbyta kunskap om genomförda utvärderingar och erfarenheter. På europeisk nivå har Umeå 2014 bl.a. bidragit till att bredda bilden av Sverige – här lyftes det samiska särskilt. Den lokala förankringen lyftes fram som en förebild för andra kulturhuvudstäder.

Forskning inom kulturområdet

Statens stöd till forskning och utveckling inom kulturområdet uppgick 2016 till totalt cirka 38,5 miljoner kronor, se tabell 4.9 nedan.

Tabell 4.9 Anslag 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

<i>Miljoner kronor</i>			
Myndighet	2014	2015	2016
Statens kulturråd	3,5	3,6	3,6
Riksarkivet	10,4	10,5	10,7
Riksantikvarieämbetet	13,4	16,0	16,0
Institutet för språk och folkminnen	1,2	1,2	1,2
Naturhistoriska riksmuseet	6,8	6,9	7,0
Totalt	37,6	38,2	38,5

Statens kulturråd fördelar medlen som kan sökas av de centrala museerna. Bidragsfördelningen 2016 har fortsatt att främja samarbeten mellan bl.a. museer, universitet och högskolor. De sex

beviljade projekten rör bl.a. antiziganism, hbtq-relaterade frågor och barns och ungas datorspelsanvändning.

Riksarkivet fördelade ca 10,7 miljoner kronor för bl.a. ökad tillgänglighet till och användning av arkiv och till långsiktigt bevarande av audiovisuellt material, utveckling av digitala bildformat och metoder för digitalt bevarande.

Inom Riksantikvarieämbetets FoU-program har under 2016 medel fördelats till 26 projekt. Bland annat har nya metoder för kulturmiljöarbetet prioriterats. Riksantikvarieämbetet har medverkat i referensgrupper för EU:s forskningsprogram Horisont 2020, i vidarutvecklingen av kulturarvsforskningen i Europa och samverkat med Naturvårdsverket om forskningsutlysningar för att utveckla samarbetet och genomslaget för kulturarvsfrågorna. Av det totalt disponibla anslagsbeloppet, 16 miljoner kronor, har myndigheten även använt medel till forskningskommunikation genom seminarier där resultaten av tidigare projekt presenterats.

Institutet för språk och folkminnen har 2016 hel- eller delfinansierat 13 projekt inom myndighetens samtliga fem ämnesområden: dialekter, folkminnen, namn, svensk och allmän språkvård samt minoritetsspråk.

Naturhistoriska riksmuseets har 2016 drivit olika forskningslaboratorier inom geologi och biologi och bidragit till ett antal forskares lönekostnader där övriga forskningskostnader finansieras med externa medel. Såväl de moderna analyslaboratorierna som forskarkompetensen är en forskningsinfrastruktur av stor nationell och internationell betydelse.

Regeringen bedömer i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) att förutsättningarna för att bedriva konstnärlig forskning i Sverige förbättrats avsevärt de senaste åren. Den konstnärliga forskningen bedöms också ha utvecklats i positiv riktning. En viktig indikation på detta är att Stockholms konstnärliga högskola fått tillstånd av Universitetskanslersämbetet att utfärda konstnärliga examina på forskarnivå.

Kulturlivets internationalisering

Samtliga kulturmyndigheter främjar internationalisering

Under 2016 har Statens kulturråd och Tillväxtverket initierat ett nytt stöd till kulturexport för att främja internationalisering av mellanledets aktörer (exempelvis agenter och producenter). Stödet uppgick till 938 000 kronor och ger nya möjligheter att verka för internationell spridning av svensk konst och kultur. Riksantikvarieämbetets arbete med att uppmärksamma den illegala handeln med kulturföremål har fortsatt tillsammans med flera andra myndigheter. Fokus under 2016 har legat på samverkan, utbildning och informationsspridning.

Sverige har ett omfattande arbete med Agenda 2030 för hållbar utveckling, både nationellt och internationellt. De mest centrala målen för kulturområdet bedöms vara mål 4 (utbildning, livslångt lärande), mål 10 (ökad jämlikhet), mål 11 (säkra och hållbara städer) och mål 16 (fredliga och inkluderande samhällen) samt tvärperspektivet mänskliga rättigheter. Tio myndigheter under Kulturdepartementet har åiterrapporteringskrav om Agenda 2030 för hållbar utveckling i sina regleringsbrev för 2017.

Svenskt deltagande i EU:s program för de kulturella och kreativa sektorerna

Statens kulturråd och Svenska Filminstitutet utgör tillsammans nationell kontaktpunkt i Sverige för EU-programmet Kreativa Europa 2014–2020. Deras uppdrag är att öka kunskapen om programmet samt att främja ansökningar från svenska aktörer. Det beviljade beloppet till ansökningar där svenska organisationer ingick var totalt ca 9,9 miljoner euro. Det totala beloppet som organisationer i Sverige får del av inom delprogrammet Kultur uppgick till 3,9 miljoner euro och inom delprogrammet MEDIA till 5 miljoner euro. Inom det sektorsövergripande programområdets stöd för integration av flyktingar via konst, kultur och audiovisuella medier beviljades projekt med svenska aktörer ca 1 miljon euro. Sverige var efter Italien det europeiska land som hade bäst resultat.

Svenskt deltagande i Kreativa Europa bidrar enligt Statens kulturråd till en ökad och stärkt internationalisering av kultursektorn och den audiovisuella sektorn. De projekt som svenska aktörer deltar i är betydelsefulla för såväl den

enskilda organisationen som för publiken i Sverige och i andra delar av Europa.

För redovisning av delprogrammet MEDIA se avsnitt 13.4.2.

De utsända kulturråden

Regeringen beslutade i början av 2017 att stationera ett kulturråd vid ambassaden i Pretoria, Sydafrika. Det är första gången som Sverige har ett kulturråd på den afrikanska kontinenten. Under 2016 har styrningen av kulturrådets verksamhet setts över för att tydliggöra deras strategiska roll i relation till både de nationella kulturpolitiska målen och till det utrikespolitiska arbetet (utrikesdiplomati, handels- och Sverigefrämjande samt utvecklings-samarbete).

Jämställdhetsfrågor har under 2016 präglat kulturrådets verksamheter. Till exempel har flera jämställdhetsprojekt genomförts i samband med utställningen om Gender Equality. Svenska ambassaden i Paris bidrog till Kulturdepartementets och Svenska Filminstitutets jämställdhetsseminarium under filmfestivalen i Cannes, där Sveriges och Frankrikes kulturministrar medverkade. Fokus på barn- och ungdomslitteratur har fortsatt varit stort i flera länder som t.ex. i Berlin där Felleshusets barnboksutställning fick stor uppmärksamhet. I Moskva ordnades en workshop för ryska kreativa kluster som byggde på erfarenheter från Malmö kommun. En av de viktigaste satsningarna i Kina har varit att stärka översättarkåren genom ett flertal seminarier. I Turkiet har frågor som yttrandefrihet och hållbarhet inom mode särskilt uppmärksammats. I Storbritannien har förberedelserna varit omfattande inför den årlånga nordiska kulturfestivalen "Nordic Matters" som äger rum på Southbank Centre i London under hela 2017.

Internationellt samarbete

Europeiska unionen

Europeana är en digital plattform för europeiskt kulturarv som etablerades 2008 och som kopplar samman och förmedlar information om mer än 50 miljoner objekt från ca 3 700 kulturarvsinstitutioner över hela Europa. Sverige är den femte största leverantören av objekt. Rådet antog i maj 2016 slutsatser om att tydliggöra

ramar och inriktning för den framtida utvecklingen av Europeana.

På förslag från kommissionen beslutade Europaparlamentet och rådet i maj 2017 om ett Europaår för kulturarv 2018.

Den 8 juni 2016 antog kommissionen och unionens höga representant för utrikesfrågor och säkerhetspolitik ett gemensamt meddelande med rubriken "Mot en EU-strategi för internationella kulturella förbindelser". Meddelandet har under våren 2017 följts upp genom slutsatser antagna av rådet.

EU:s struktur- och investeringsfondsprogram

Under 2016 tilldelades 127 projekt med svenskt deltagande och med kulturanknytning knappt 226 miljoner kronor från EU:s struktur- och investeringsfondsprogram. Från Regionalfonden fördelades 31 miljoner, från Interregionala programmen 157 miljoner, från Socialfonden 9 miljoner, från Landsbygdsprogrammet 19,8 miljoner kronor och från programmet Lokalt ledd utveckling 8,5 miljoner kronor. Under 2015 uppgick det totala beloppet till 197,7 miljoner kronor. I 2015 års belopp ingick dock inte medel från Landsbygdsprogrammet och programmet för Lokalt ledd utveckling.

Nordiska ministerrådet

Under 2016 anordnades en konferens om kulturens och det civila samhällets roll för integration av nyanlända och flyktingar i Norden. Konferensen var också startskottet för ett treårigt nordiskt projekt på samma tema.

Under våren 2017 redovisade Nordicom sitt uppdrag att kartlägga de utmaningar som den nordiska mediebranschen möter i samband med att globala medieaktörer tar en allt större andel av annonsmarknaden.

Under 2016 beslutade de nordiska kulturministrarna om satsningen "Nordic Matters" vid Southbank Centre i London. Denna satsning sätter fokus på nordisk kultur och frågor om jämställdhet, hållbarhet samt barns och ungas rättigheter.

Under våren 2017 sjösattes kulturministrarnas pilotprogram för barn och unga för främjande av ungas eget kulturella skapande samt nordisk språkförståelse.

Europarådet

Under 2016 och 2017 har fokus för arbetet inom ramen för styrkommittén för kultur, kulturarv och landskap (CDCPP) bl.a. lagts på kultur-

arvet. Mot bakgrund av förslag vid ministerkonferens för kulturarvsfrågor i Namur 2015 har ett särskilt arbete bedrivits av experter från medlemsstaterna av CDCPP för att utforma en europeisk kulturarvsstrategi. Strategin godkändes av Europarådets ministerkommitté den 22 februari 2017. Regeringen har gett Riksantikvarieämbetet i uppdrag att under 2017 och 2018 främja kunskapen om och spridningen av kulturarvsstrategin till berörda aktörer.

Sverige har deltagit i förhandlingar om Europarådets konvention om brott med anknytning till kulturföremål och kulturgendomen. Arbetet bedrevs inom ramen för Europarådets straffrättsliga styrkommitté (CDPC) i nära samverkan med CDCPP.

Resultat för samarbetet inom området medier och information redovisas under avsnitt 14.4.2.

Unesco och internationellt kulturarvssamarbete

Inom ramen för bl.a. EU, Unesco, Europarådet, nordiskt samarbete och Östersjösamarbete medverkar Riksantikvarieämbetet i flera nätverk och arbetsgrupper som bl.a. bidrar till att främja utbyte, kunskap och lärande. Under 2016 och 2017 har myndigheten också ordförandeskapet i the Baltic Sea States monitoring group.

Sverige är för perioden 2017–2021 invald i kommittén för 1970 års Unescokonvention om åtgärder för att förbjuda och förhindra olovlig införsel, utförsel och överlåtelse av äganderätten av kulturgendomen.

År 2016 gav Sverige 4,5 miljoner kronor till arbetet med tre av Unescos kulturarvs-konventioner: 1972 års konvention om skydd för kultur- och naturarv, 1954 års konvention om skydd för kulturgendomen i händelse av väpnad konflikt (Haagkonventionen) och 1970-års konvention om åtgärder för att förbjuda och hindra olovlig import, export och överförande av äganderätt av kulturgendomen (utgiftsområdet 16).

4.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de statliga insatserna inom det kulturområdesövergripande området bidrar väl till uppfyllelsen av de nationella kulturpolitiska målen. Statens insatser behöver ofta samspela med andra offentliga aktörers, det civila samhällets och andra berörda aktörers insatser för god måloppfyllelse.

Barn och unga är en viktig målgrupp för att kulturen ska komma fler till del. Rätten och möjligheten att ta del av kultur och att skapa själv måste ta sin början redan från tidig ålder. Skapande skola gör att ett stort antal flickor och pojkar får ta del av professionell kultur i förskola och grundskola. Det är också viktigt att fler barn och unga får tillgång till de kommunala kulturskolornas verksamhet oavsett bostadsort och ekonomiska och sociala förhållanden. Regeringen konstaterar att utredningen om en nationell strategi för den kommunala kulturskolan väckt mycket stort intresse och engagemang. Det stora antal kommuner som ansökt om statsbidrag för höjd kvalitet i kulturskolan visar att det finns ett behov av att vidareutveckla kulturskolan. Regeringen avser att fortsatt verka för en ökad nationell likvärdighet i detta avseende.

De nationella kulturpolitiska målen lyfter fram allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. För att detta mål ska kunna uppnås krävs att kulturen är tillgänglig för alla. De resultat och insatser som redovisats under kultur för fler visar att kulturområdet på många sätt utvecklas väl och bidrar till allas möjligheter att delta i kulturlivet i enlighet med de nationella kulturpolitiska målen. Med ett kulturliv som når fler och är öppet för alla, skapas förutsättningar för en hållbar samhällsutveckling med god social sammanhållning. I detta sammanhang är det viktigt att det civila samhällets goda krafter tas tillvara i hela landet. Samverkan mellan kulturinstitutioner och det civila samhället är viktig att utveckla vidare.

Regeringen bedömer att arbetet för de nationella minoriteternas kultur fortsatt har utvecklats positivt och spelar en viktig roll för det samiska folkets och de nationella minoriteternas språk och kulturella identitet.

Runt om i hela landet finns ett stort intresse för kulturens roll i arbetet med nyanländas etablering. Regeringen följer dessa initiativ och deras effekter.

När det gäller att kulturen ska nå ut i hela landet visar fördelningen av kultursamverkansmodellens medel att de statliga insatserna kommer hela landet till del. Genom modellen ökar samverkan mellan aktörer som har stor betydelse för kulturens spridning, såväl inom länen som i hela Sverige. Genomförda uppföljningar och utvärderingar om kultur-

samverkansmodellen visar att det finns vissa behov av att utveckla modellen.

Även satsningen Äga rum 2016–2018 är betydelsefull för att främja och ta till vara kulturella initiativ i hela landet. Regeringen konstaterar att satsningen mötts av stort intresse. De projekt satsningen bidrar till att förverkliga visar på den kreativitet och det engagemang som finns runt om i landet och ger plats för nya tankar och berättelser samt nya samverkansformer med bl.a. det civila samhället i fokus.

Det är viktigt att kulturområdet blir föremål för forskning på olika sätt. Goda forskningsunderlag bidrar till att regeringen och andra får underlag om politikens genomslag och effekter.

Sverige är och ska fortsatt vara ett innovativt och öppet land. De kulturella och kreativa näringarna bidrar till detta. Regeringen bedömer att de initiativ som tas för att utveckla de kulturella och kreativa näringarna är av betydelse för kulturskapares arbetsmarknad, exporten och Sverigebildens. Det nya stödet till kulturexport för att främja internationalisering av mellanledets aktörer fungerar som ett bra komplement till befintliga stöd.

Kulturen har alltid hämtat kraft och inspiration genom utbyte med omvärlden. Ett stort och öppet internationellt utbyte är av avgörande betydelse för kulturens vitalitet och förnyelse samt för exportmöjligheterna och Sverigefrämjandet.

Kulturrådsverksamheten, som 2017 utökats med ett kulturråd i Sydafrika, främjar kulturutbytet väl och bidrar till ökad förståelse för det svenska samhället, dess utmaningar och värderingar.

Regeringen bedömer att det arbete som rör kulturområdet och som bedrivs i internationella sammanhang som det nordiska samarbetet, EU, Unesco, Europarådet och FN är mycket viktiga för såväl kulturområdets utveckling som för Sveriges samverkan och utbyte med omvärlden.

4.5 Budgetförslag

4.5.1 1:1 Statens kulturråd

Tabell 4.10 Anslagsutveckling 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

År	Utfall	43 143	Anslags-sparande	1 104
2016	Utfall	43 143	Anslags-sparande	1 104
2017	Anslag	44 483 ¹	Utgifts-prognos	45 116
2018	Förslag	55 461		
2019	Beräknat	56 369 ²		
2020	Beräknat	57 361 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 55 462 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 55 462 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens kulturråds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statens kulturråd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	44 483	44 483	44 483
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	975	1 719	2 532
Beslut	10 004	10 168	10 347
Varav BP18 ³	10 000	10 000	10 000
Varav ³			
Kulturskolecentrum	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	55 461	56 369	57 361

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för inrättandet av ett nationellt kulturskolecentrum vid Statens kulturråd.

Regeringen föreslår att 55 461 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens kulturråd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 56 369 000 kronor respektive 57 361 000 kronor.

4.5.2 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

2016	Utfall	356 174	Anslags-sparande	293
2017	Anslag	336 301 ¹	Utgifts-prognos	332 828
2018	Förslag	579 284		
2019	Beräknat	534 682		
2020	Beräknat	534 682		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande möjliggör en mer långsiktig planering. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2019.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 25 000 000 kronor 2019.

Tabell 4.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete

Tusental kronor

	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		25 000	
Nya åtaganden	25 000	25 000	
Infriade åtaganden		-25 000	-25 000
Utestående åtaganden	25 000	25 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	25 000	25 000	

Regeringens överväganden**Tabell 4.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	336 301	336 301	336 301
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	241 006	196 406	196 406
Varav BP18	242 000	237 000	237 000
Varav			
Förvaltning Sametinget	-1 000	-1 000	-1 000
Jubileum Ingmar Bergman	8 000	3 000	3 000
Samisk och nat.minoriteters kultur	10 000	10 000	10 000
Biblioteksatsning	225 000	225 000	225 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt ²	1 977	1 975	1 975
Förslag/beräknat anslag	579 284	534 682	534 682

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas f.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 1 977 000 kronor fr.o.m. 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 225 000 000 kronor årligen 2018–2020 för en förstärkning av biblioteksverksamhet i hela landet.

Vidare ökas anslaget med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för ett ökat stöd till det samiska folkets och de nationella minoriteternas kulturverksamhet. Av dessa medel avsätts 500 000 kronor årligen 2018–2020 för kulturförmedlingsstöd genom Finlandsinstitutet.

Anslaget ökas även med 8 000 000 kronor 2018 för en satsning på att uppmärksamma att Ingmar Bergman skulle fyllt 100 år 2018. Från

och med 2019 ökas anslaget med 3 000 000 kronor för en satsning på att förvalta Ingmar Bergmans konstnärskap.

Anslaget minskas även med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att Sametingets biblioteksverksamhet framöver i stället ska finansieras från Sametingets förvaltningsanslag, det under utgiftsområde 1 uppförda anslaget 3:1 *Sametinget*.

Regeringen föreslår att 579 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 534 682 000 kronor respektive 534 682 000 kronor.

4.5.3 1:3 Skapande skola

Tabell 4.15 Anslagsutveckling 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

2016	Utfall	181 982	Anslags- sparande	3 497
2017	Anslag	187 654 ¹	Utgifts- prognos	185 716
2018	Förslag	187 825		
2019	Beräknat	177 824		
2020	Beräknat	177 824		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Skapande skola för barn i förskola, förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer. Anslaget får även användas för statsbidrag till andra verksamheter som syftar till att stärka kultur i skolan. Vidare får anslaget användas för utgifter för administration, främjande, uppföljning och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Skapande skola

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	187 654	187 654	187 654
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-4 000	-14 000	-14 000
Varav BP18	-4 000	-4 000	-4 000
Varav			
Omprioritering	-4 000	-4 000	-4 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt ²	4 171	4 170	4 170
Förslag/beräknat anslag	187 825	177 824	177 824

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2018 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 4 171 000 kronor fr.o.m. 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 4 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en omprioritering inom utgiftsområdet.

Regeringen föreslår att 187 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Skapande skola* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 177 824 000 kronor respektive 177 824 000 kronor.

4.5.4 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	38 826		156
2017	Anslag	39 481 ¹	Utgifts-prognos	39 096
2018	Förslag	45 153		
2019	Beräknat	45 153		
2020	Beräknat	45 153		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 4.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	39 481	39 481	39 481
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	5 000	5 000	5 000
Varav BP18	5 000	5 000	5 000
Varav			
Arkitektur och livsmiljö	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	672	672	672
Förslag/beräknat anslag	45 153	45 153	45 153

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att möjliggöra en ny forskningsfunktion för gestaltad livsmiljö vid Statens centrum för arkitektur och design.

Regeringen föreslår att 45 153 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 45 153 000 kronor respektive 45 153 000 kronor.

4.5.5 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tabell 4.19 Anslagsutveckling 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	8 476		1 375
2017	Anslag	9 851 ¹	Utgifts-prognos	10 042
2018	Förslag	9 852		
2019	Beräknat	9 852		
2020	Beräknat	9 852		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till icke-statliga kulturlokaler för ändring, tillbyggnad och handikappanpassning av sådana lokaler.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Projekt som rymms inom stödet till icke-statliga kulturlokaler kan sträcka sig över flera kalenderår. Stöd betalas ut när projekten är avslutade. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 9 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 4.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusentals kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	5 569	6 944	9 000		
Nya åtaganden	9 851	9 000	7 600		
Infriade åtaganden	8 476	-6 944	-7 600	-7 500	-1 500
Utestående åtaganden	6 944	9 000	9 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	9 000	9 000	9 000		

Regeringens överväganden

Tabell 4.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Stöd till icke-statliga kulturlokaler

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	9 851	9 851	9 851
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1	1	1
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 852	9 852	9 852

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 852 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Stöd till icke-statliga kulturlokaler* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 852 000 kronor respektive 9 852 000 kronor.

4.5.6 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

År	Utfall	Utfall	Anslags-sparande	Utgifter-prognos
2016		1 316 381		-233
2017	Anslag	1 422 836 ¹		1 407 976
2018	Förslag	1 486 368		
2019	Beräknat	1 524 815 ²		
2020	Beräknat	1 566 051 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 481 705 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 481 706 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till regionala och lokala kulturverksamheter inom följande områden:

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet,
- museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete,
- bibliotek-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet,
- professionell bild- och formverksamhet,
- regional enskild arkivverksamhet,
- filmkulturell verksamhet, och
- främjande av hemslojd.

Anslaget får användas för utgifter för tidsbegränsade utvecklingsinsatser samt för bidrag till det civila samhället och de professionella kulturskaparnas medverkan i arbetet med att ta fram och genomföra regionala kulturplaner.

Anslaget får även användas för Kungl. bibliotekets genomförande av det samlade ansvaret för statens stöd och samordning inom biblioteksväsendet. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet samt för Statens kulturråds arbete med bedömning, uppföljning och främjande inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 55 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: De aktörer som får bidrag inom ramen för detta anslag har behov av att kunna planera sin verksamhet för kommande år. Ett bemyndigande på anslaget minskar antalet beslut som behöver fattas och möjliggör en mer långsiktig planering för mottagare av stödet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 55 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 4.23 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden			40 000		
Nya åtaganden		40 000	40 000		
Infriade åtaganden			-25 000	-40 000	-15 000
Utestående åtaganden		40 000	55 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande		55 000	55 000		

Regeringens överväganden

Tabell 4.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bidrag till regional kulturverksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 422 836	1 422 836	1 422 836
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	22 125	64 165	104 377
Beslut	41 407	37 815	38 837
Varav BP18 ³	50 000	50 000	50 000
Varav ³			
Digitalt kompetenslyft	25 000	25 000	25 000
Bibliotekssatsning	25 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 486 368	1 524 815	1 566 051

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en satsning på ett digitalt kompetenslyft via biblioteken. Regeringen beräknar inom ramen för detta att Kungl. biblioteket tillförs medlen 2018–2020 för att finansiera en satsning på de regionala biblioteksverksamheterna som kompetens- och utvecklingsnoder.

Vidare ökas anslaget med 25 000 000 kronor årligen 2018–2020 för en förstärkning av kultursamverkansmodellen där bl.a. medel till bibliotek, läs- och litteraturfrämjande fördelas. Satsningen är en del av en bred satsning på att stärka biblioteksverksamhet i hela landet.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med ca 8 000 000 kronor för 2018 och ca 12 000 000 kronor fr.o.m. 2019. Detta är bl.a. en följd av att förstärkningen av den musikaliska scenkonsten i hela landet som tillfördes anslaget fr.o.m. 2017 minskas något fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 1 486 368 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bidrag till regional kulturverksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 524 815 000 kronor respektive 1 566 051 000 kronor.

Vidareutvecklig av kultursamverkan- om Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop (Ds 2017:8)

Regeringens bedömning: Bild- och formområdet bör fr.o.m. 2018 stödjas inom ramen för kultursamverkansmodellen. Vidare bör det tydliggöras att de regionala museernas kulturmiljöarbete ingår i modellen. Konst- och kulturfrämjande verksamhet bör inkluderas inom ramen för respektive verksamhetsområde. Regeringen avser att återkomma i frågan om Stockholms läns deltagande i kultursamverkansmodellen.

Ärendet och dess beredning: Departementspromemorian Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop (Ds 2017:8) har under våren 2017 remitterats till drygt 120 remissinstanser. Remissvaren finns tillgängliga på regeringens hemsida; www.regeringen.se/remisser. I promemorian lämnas förslag och bedömningar om den framtida inriktningen och utvecklingsmöjligheter för kultursamverkansmodellen, som varit i kraft sedan 2011.

Remissinstanserna: Vad gäller förslaget om bild och form så visar remissutfallet att majoriteten av de landsting som yttrat sig, statliga kulturmyndigheter, däribland *Statens kulturråd*, liksom *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* stödjer förslaget om ytterligare resurser tillförs. Majoriteten av kommunerna som yttrat sig stödjer förslaget, medan de fria aktörerna uppvisar skilda uppfattningar i frågan. *Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (KLYS)* och *Konstnärernas Riksorganisation (KRO)* påpekar i sina remissyttranden att det bör förtydligas att det är professionell bild och form som avses.

När det gäller förslaget om att konst- och kulturfrämjande inkluderas inom respektive verksamhetsområde, är ungefär hälften av landstingen och de statliga kulturmyndigheterna för och hälften emot förslaget. *Statens kulturråd* stödjer förslaget liksom bl.a. *landstingen i Gävleborg, Halland, Jönköping, Skåne och Norrbotten* som lyfter fram att detta i praktiken redan är gjort i de regionala kulturplanerna. Majoriteten av kommunerna är för förslaget. Flertalet fria aktörer och *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)* är emot förslaget. *Riksteatern* framhåller att de konst- och kulturfrämjande verksamheterna snarare bör få en starkare position i arbetet för att de nationella kulturpolitiska målen om allas möjlighet att delta i kulturlivet ska uppnås. *Region Gotland* framhåller att regeringen bör invänta den översyn av främjandeområdet som Myndigheten för kulturanalys avser att genomföra med start hösten 2017.

Departementspromemorians bedömningar om behovet av en utvärdering av filmen, liksom bedömningarna om utvecklingsbidragen, det civila samhället, den politiska dialogen och en mer ändamålsenlig uppföljning stöds av övervägande delen av remissinstanserna.

Bedömningen om att Stockholms län bör ingå i modellen fr.o.m. 2019 får stöd bland flertalet remissinstanser och av 13 av de 14 kommuner i Stockholms län som yttrat sig (samtliga 26 kommuner i länet fick ta del av remissen), liksom av *Stockholms läns landsting*. *Stockholms stad och Kulturbuset/Stadsteatern* är däremot emot att ingå i modellen. Om regeringen ändå skulle gå vidare med förslaget framhåller dessa två instanser att Kulturbuset/Stadsteatern bör hållas utanför modellen.

Skälen för regeringens bedömning: Det är mycket angeläget att den nationella kulturpolitiken bidrar till att öka tillgången till kultur i hela landet. Kultursamverkansmodellen är en viktig del i detta arbete. Kultursamverkan samlar aktörer på nationell, regional och lokal nivå för fördjupad samverkan om nya idéer, förnyelsearbete och kontinuitet inom stora delar av kulturområdet. Genom kultursamverkansmodellen skapas förbättrade förutsättningar för minskade skillnader i tillgång till kultur i hela landet samtidigt som utrymme ges för regionala prioriteringar. Såväl den konstnärliga utvecklingen som tillgängligheten till kultur främjas genom modellen.

Regeringen anser att bild- och formområdets betydelse behöver lyftas fram i arbetet med kultursamverkansmodellen såsom anförs i departementspromemorian. Kultursamverkansmodellen har förstärkts med 30 miljoner kronor 2017–2020 vilket bland annat kan möjliggöra en utveckling av bild- och formområdet. Regeringen bedömer att det fortsatt är mycket angeläget att konst- och kulturfrämjande verksamheter ska stödjas inom modellen men att detta ska ske inom ramen för respektive verksamhetsområde. Regeringen har i proposition *Kulturarvspolitik* (prop. 2016/17:116) aviserat att de regionala museernas kulturmiljöarbete kan ingå som stödberättigad verksamhet inom ramen för kultursamverkansmodellen.

I övrigt instämmer regeringen med de bedömningar som görs i promemorian med avseende på filmområdets roll, utvecklingsbidraget, dialogen med det civila samhället, den politiska dialogen samt en mer ändamålsenlig uppföljning. Regeringen ser det som angeläget att kunskap om det civila samhället ökar inom stora delar av den svenska förvaltningen. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor föreslås få ökade resurser för kompetenshöjande insatser till statliga myndigheter och politiker i kommuner och landsting se avsnitt 3.6.5.

När det gäller bedömningen om att det statliga stödet fr.o.m. 2019 endast ska fördelas genom förordningen (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet, visar remissutfallet att alla kommuner i Stockholms län förutom Stockholm Stad stödjer förslaget. Även flertalet övriga remissinstanser är positiva till att Stockholm går med. Kultur-

huset/Stadsteatern är dock emot förslaget. Regeringen avser att återkomma i frågan inför 2019.

4.5.7 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tabell 4.25 Anslagsutveckling 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	15 434		261
2017	Anslag	14 411 ¹	Utgifts-prognos	14 845
2018	Förslag	14 714		
2019	Beräknat	14 930 ²		
2020	Beräknat	14 620 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 14 697 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 14 151 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för kulturanalys förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för forsknings- och utvecklingsinsatser.

Regeringens överväganden

Tabell 4.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Myndigheten för kulturanalys

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	14 411	14 411	14 411
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	306	539	793
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-4	-21	-585
Förslag/beräknat anslag	14 714	14 930	14 620

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 14 714 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Myndigheten för kulturanalys* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 930 000 kronor respektive 14 620 000 kronor.

4.5.8 Bidrag till kulturverksamhet från AB Svenska Spel

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner att regeringen på AB Svenska Spels bolagsstämma 2018 verkar för att bolagsstämman beslutar om ett bidrag för konst, teater och andra kulturella ändamål som motsvarar 1/26 av bolagets överskott 2017 från Nya Penninglotten samt att bidraget ska fördelas enligt de närmare anvisningar som beslutas av regeringen.

5 Teater, dans och musik

5.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens bidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska Teatern AB, Riksteatern, Stiftelsen Dansens Hus, Stiftelsen

Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen AS. Vidare omfattas det statliga stödet till den fria scenkonsten och Statens musikverk.

5.2 Utgiftsutveckling

Tabell 5.1 Utgiftsutveckling inom Teater, dans och musik, utgiftsområde 17

<i>Miljoner kronor</i>	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Teater, dans och musik</i>						
2:1 Bidrag till Kungl. Operan, Kungl. Dramatiska Teatern, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen	989	1 007	1 007	1 071	1 063	1 068
2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	189	191	189	214	214	214
2:3 Statens musikverk	112	112	115	117	118	120
Summa Teater, dans och musik	1 290	1 309	1 310	1 401	1 395	1 402

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

5.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

5.4 Resultatredovisning

5.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom teater, dans och musik utgår från

- utbud, besöksiffror, antal föreställningar, beläggning samt verksamhet riktad till barn och unga för statliga kulturinstitutioner,
- fördelning av statliga bidrag till den fria scenkonsten bl.a. med avseende på olika verksamheter, barn och unga samt kön, och
- fördelade bidrag och insatser kring internationell och interkulturell verksamhet.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

5.4.2 Resultat

Inledande lägesbeskrivning

Den statliga bidragsgivningen inom scenkonstområdet omfattar såväl institutioner som det fria kulturlivet på nationell, regional och lokal nivå. Målet är att alla människor i hela landet ska kunna ta del av högkvalitativ scenkonst där våra kulturinstitutioner ska värna det offentliga öppna samtalet och den konstnärliga friheten. Ett av kulturpolitikens mål är att skapa goda förutsättningar för alla att ta del av kulturen och därmed minska skillnaderna i tillgång till kultur. I detta arbete spelar våra scenkonstinstitutioner och fria aktörer en viktig roll.

Under 2016 har många av de statligt stödda scenkonstverksamheterna fortsatt att bjuda in nya publikgrupper genom en bred och tillgänglig repertoar samt genom ett aktivt uppsökande arbete i hela landet. Samtidigt visar Myndigheten för kulturanalys forskarrapport av kulturvanor, Rummet av kulturvanor – en fördjupad analys av 2014 års SOM-undersökning, att kulturellt deltagande beror på var i landet du bor, utbild-

ningsnivå, ekonomiska faktorer och i synnerhet det kulturella kapitalet. Vidare framgår av rapporten att kvinnor är mer kulturellt aktiva än män.

I rapporten Dramatiska villkor – Länsteatrarernas ekonomiska handlingsutrymme 1980–2015 (2017:1) visas hur det ekonomiska handlingsutrymmet att bedriva konstnärlig verksamhet vid länsteatrarna har utvecklats. Detta genom att jämföra åren med kultursamverkansmodellen med perioden dessförinnan. Av rapporten framgår bland annat att verksamhetsanslagen påverkats av lönekostnadsutvecklingen men att detta började redan 20 år innan kultursamverkansmodellen infördes (se avsnitt 4.4.2).

Inom ramen för sina nationalscensuppdrag ska Kungliga Operan (Operan) och Kungliga Dramatiska Teatern (Dramaten) vara angelägna för en publik i hela landet, sträva efter att nå nya publikgrupper och på olika sätt öka tillgängligheten. Det pågår ett aktivt arbete i den riktningen där Dramaten nått god måluppfyllelse under 2016 med många förstagångsbesökare. Att vårda och vidareutveckla hantverksskickligheten i verkstäder och ateljéer är också en del av det nationella kulturarvsuppdraget som bidrar till utveckling inom området.

I december 2016 beslutade regeringen att ge klartecken till Operan och Statens fastighetsverk att i samverkan projektera en renovering och ombyggnad av operahuset som beräknas stå färdig kring 2025.

Även Dramaten står inför brådskande fastighetsrenoveringar. Genomförda utredningar visar att ett skyndsamt utbyte av övermaskineriet på stora scenen är nödvändigt med hänsyn till arbetsmiljö, driftsäkerhet och ekonomi. Enligt plan kommer teatern att behöva stänga Thaliabyggnaden redan 2019 i sju månader. Parallellt med detta planerar Statens fastighetsverk att åtgärda avloppsstammarna.

Drottningholms Slottsteater har under 2016 firat teaterns 250-årsjubileum, vilket har uppmärksammats på många sätt. Bl.a. gavs en specialskriften operaföreställning.

Voksenåsen AS, en kurs- och konferensanläggning i Oslo, är Norges nationalgåva till Sverige. Programverksamheten, som är kärnan i Voksenåsens uppdrag, har under året varit varierande med olika teman som t.ex. handlat om kvinnor och barns rättigheter, erfarenhetsutbyte om flyktmottagande och integration samt samarbete inom digitaliseringen. Vid den årliga

”Sommerakademi Voksenåsen” medverkade 200 musikstudenter från 30 länder. Omfattande samarbete har skett med myndigheter, institutioner och organisationer både i Sverige och Norge.

Besöksutveckling

Tabell 5.2 Antal besök (föreställningar) 2014–2016

	2014	2015	2016
Kungliga Dramatiska teatern AB	303 785	274 058	266 625
Kungliga Operan AB	237 971	296 807	286 064
Regionala scenkonstinstitutioner m.m.	2 007 803	2 727 149	*
Fria scenkonsten (Statens kulturråd)	1 957 260	1 782 210	*
Dansens Hus	60 039	50 608	68 851
Drottningholms Slottsteater	8 786	5 555	8 482
Riksteatern	410 397	448 643	448 891
Totalt antal besökare	4 986 041	5 585 030	

Könsuppdelad statistik saknas

*Statistik om 2016 finns ännu ej tillgänglig

Den statligt stödda scenkonsten drar en stor publik med nära 5 miljoner besökare varje år där besökare på den regionala nivån utgör cirka 40 procent. Den fria scenkonsten drar en publik som ligger nära 2 miljoner besökare.

Besöksutvecklingen på de nationella kulturinstitutionerna är relativt jämn över åren där framför allt Dansens Hus och Drottningholms Slottsteater visar starka publiksiffror under 2016.

Bidragsgivning

En stor del av statens bidragsgivning till scenkonsten runt om i landet görs genom kultursamverkansmodellen. Modellen innebär att landstingen ansvarar för fördelningen av det statliga stödet till regionala och lokala kulturverksamheter. 2016 fördelades cirka 879 miljoner kronor till scenkonsten inom modellen. Till scenkonsten fördelas därmed drygt 75 procent av modellens totala medel, se avsnitt 4.4.2. Till scenkonstinstitutioner i Stockholm, som inte ingår i modellen, fördelades totalt ca 83 miljoner kronor.

I det stöd till fria aktörer som Statens kulturråd fördelar ingår bidrag till verksamheter, festivaler och projekt. Vissa bidragsmottagare har egna scener medan andra i huvudsak driver

turnerande verksamhet. Många verksamheter söker sig från de etablerade scenerna för att nå ny publik. Eftersom bredden av konstnärliga uttryck i de ansökningarna som når Statens kulturråd är så stor, finns möjlighet att bevilja bidrag till en bred variation av uttryck och till en god geografisk spridning. Konkurrensen om bidragsmedel är stor i den fria sektorn och Statens kulturråd väljer att prioritera verksamheter som bedöms utveckla och förnya scenkonstområdet.

Statens kulturråd gjorde en översyn av dansområdet 2014 där det bl.a. konstateras att den fria sektorn är viktig för dansområdets utveckling. Infrastrukturen på dansområdet är förhållandevis svag och därför har arrangörsnätverket Dansnät Sverige fått stor betydelse för spridningen av danskonst. År 2016 beviljades nätverket 3,1 miljoner kronor i stöd för sin verksamhet. Bidraget till de tre allianserna teaterdans-, och musikalliansen var oförändrat under 2016 i jämförelse med 2015.

Under 2016 inrättade Statens kulturråd en referensgrupp för bidrag till arrangörer inom musikområdet för att få en bättre bedömning av ansökningarna. Söktrycket inom bidragen till det fria musiklivet är fortsatt högt och behoven är stora, inte minst gäller det fonogramstödet till följd av utvecklingen i branschen i stort och de tekniska möjligheterna.

Det förekommer att fria aktörer får bidrag inom ramen för kultursamverkansmodellen i de fall de har regionala bidrag..

Tabell 5.3 Bidragsgivning till scenkonstområdet

Miljoner kronor

	2014	2015	2016
Bidrag till Kungl. Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms Slottsteater och Voksenåsen	978,9	977,7	989,4
Kultursamverkansmodellen och Stockholms län	951,1	939,9	961,5
Fria aktörer inom teater, dans, musik och övrig scenkonst (Statens Kulturråd)	197,9	206,2	200,3
Scenkonstallianser	62,1	82,1	88,5
Statens musikverk (samverkansprojekt)	25	25	25
Konstnärsnämnden (enskilda konstnärer)	38,4	45,4	44,6
Total bidragsgivning	2 286,8	2 309	2 308,8

Jämställdhet

I regeringens styrning av myndigheter och organisationer inom scenkonstområdet och i villkoren för bidragsgivningen framgår att ett jämställdhetsperspektiv ska integreras i verksamheterna.

Några av Kulturrådets bidrag inom musikområdet hade fortfarande inte en jämn fördelning mellan kvinnor och män under 2016, tolkat som att det ena könet är representerat med mer än 60 procent. De bidrag som delas ut av Statens musikverk har en jämställd fördelning.

Statens Kulturråd och Statens musikverk har under året fått i uppdrag att främja en mer jämställd repertoar bland statligt stödda orkestrar. Under året har regeringen haft rundabordsamtal med regionala kulturförvaltningar, musikverksamheter och andra aktörer. Arbetet fortsätter under 2017.

Statens musikverk utlyste under 2016 särskilda medel för jämställdhetsutveckling för festivaler, ett område där jämställdhetsarbetet varit eftersatt. För andra året i rad har Elektronmusikstudion (EMS) en god fördelning mellan män och kvinnor vad gäller bokning av studiotimmar.

Dramatens mål är att senast 2017 uppnå en jämn könsfördelning bland konstnärliga upphovspersoner över en treårsperiod. Det råder i dagsläget en relativt jämn könsbalans bland upphovspersoner med undantag för dramatiker och regissörer där kvinnor är underrepresenterade.

Dansens Hus arbetar aktivt med att anställa kvinnliga koreografer. Under 2016 hade 52 procent av gästspelen en kvinnlig koreograf.

Samverkan och internationellt

Internationella samarbeten och samverkan med andra samhällsområden pågår kontinuerligt inom stora delar av scenkonsten. Samarbeten och samverkan är på många sätt avgörande för att nå utveckling, förnyelse, inspiration och nya kontaktytor.

Många institutioner fortsatte under 2016 att samarbeta med arbetsmarknadens parter och Arbetsförmedlingen inom ramen för projektet Kompetensintegration. Detta projekt syftar till att integrera nyanlända konstnärligt verksamma inom scenkonstområdet. Dramaten och Operan

är två av de sju institutionerna som har erbjudit nyanlända professionella kulturarbetare praktik.

Under 2016 har Statens musikverk tecknat ett uppdragsavtal med Musikarrangörer i samverkan (MAIS), som representerar närmare 1 500 arrangerande musikföreningar runt om i landet. Avtalet löper över en treårsperiod fram till 2019 med syfte att utveckla och samverka kring den levande musikens spridning i Sverige.

Vidare har Statens musikverk gett bidrag till två större strategiska projekt med nordisk profil. Det rör sig dels om en kartläggning av den nordiska musikmarknaden som genomförs av Export Music Sweden, dels om stöd till svenska musiker som deltar vid den stora nordiska kultursatsningen Nordic Matters på Southbank Centre i London.

EMS har under 2016 haft 102 internationella gästtönsättare, vilket är nytt rekord.

År 2016 presenterade Statens musikverk resultatet av forskningsprojektet *Utanförskapets röster*, finansierat av Statens kulturråd. Detta projekt studerar visrepertoarer och sångtraditioner som kommer ur socialt utanförskap.

Dansens Hus har under 2016 samarbetat med Röda korset kring att bjuda in nyanlända till verksamheten. Under året har en grupp bjudits in till föreställningar och workshops.

Drottningholms Slottsteater lockar besökare från hela världen, inte minst på grund av den unika byggnaden. Vidare har teatern genomfört ett musik- och dansmöte mellan nyanlända ungdomar och musiker ur Drottningholms-teaterns orkester i samarbete med Ekerö kommun.

Statens kulturråd ser i bidragsgivningen till fria grupper på scenkonstområdet en starkt internationalisering hos allt fler aktörer, inte minst inom dans och cirkus.

För att främja scenkonsten internationellt har Statens kulturråd bland annat samordnat svenska aktörers medverkan vid tre internationella mässor.

Riksteatern har 2016 haft en bred samverkan både med andra scenkonstaktörer men även med t.ex. högre utbildning, Arbetsförmedlingen, Svenska Unescorådet m.fl. Tillsammans med Stockholms universitet och Stockholms konstnärliga högskola har Riksteatern startat att en magisterutbildning inom området "tillämpad teater" med direkt koppling till Riksteaterns verksamhet. Den kan starta fr.o.m. hösten 2017. Riksteatern är också en viktig aktör inom

satsningen Äga rum. Årligen arrangerar Riksteatern firanden av Eldfesten på flera platser i landet.

Barn och unga

Under 2016 har en omfattande och konstnärligt bred repertoar för barn och unga visats hos både kulturinstitutionerna och den fria scenkonsten. Ett flertal kulturinstitutioner har gjort särskilda insatser med föreställningar på flera språk för att inkludera nyanlända barn i verksamheterna.

Operan och Dramaten har under året satsat stort på den yngre målgruppen där båda teatrarna nått en större barn- och ungdomspublik än någonsin tidigare.

Drottningholms Slottsteater genomförde anpassade visningar för sammanlagt 1 400 barn under 2016. Både barn från Sverige och andra länder har besökt teatern. Ett antal lovaktiviteter för barn och unga har också arrangerats.

Inom Statens Musikverk har cirka 10 procent av de projekt som beviljats stöd inom Musikplattformen barn och unga som huvudsaklig målgrupp och för 52 procent utgör de en del av målgruppen.

Länk är en verksamhet för barn och unga som omfattar nyskriven dramatik för skolor och ensembler som Riksteatern beställer. År 2016 deltog 62 ensembler från hela Sverige i satsningen som genomförs i samarbete med landets länsteatrar. Syftet är att skapa en länk mellan professionella teatrar, amatörteatrar grundskolor och gymnasieskolor samt att öka ungas teaterintresse. Riksteatern har även tagit fram en digital scenkonstguide som kan underlätta för elever och lärare inför eller efter ett scenkonstbesök.

Tillgänglighet

Flertalet scenkonstinstitutioner har under året utvecklat sin verksamhet för att öka tillgängligheten.

Statens Kulturråd är sektorsansvarig myndighet och har under året börjat ställa mer ingående krav på de aktörer som tilldelas stöd inom det fria musiklivet (se avsnitt 4.4.2).

Operan och Dramaten arbetar aktivt för att öka tillgängligheten, bl.a. genom digital kommunikation, fysisk tillgänglighet och en

inkluderande upplevelse. I samband med de båda teatrarnas större renoveringar kommer de fysiska tillgänglighetsaspekterna att ses över.

Statens musikverk har under året arbetat aktivt med digitalisering av sina samlingar. Inspelningar från Caprice Records har tillgängliggjorts under 2016, vilket har lett till att antalet nedladdningar har ökat från 280 000 under 2015 till drygt 7 000 000 under 2016. Takten i digitalisering av övriga samlingar har ökat, men en stor del av samlingarna är ännu inte digitaliserade. Arbetet kommer därför att ha fortsatt hög prioritet under kommande år.

Dansens Hus har under året arbetat med att kunna erbjuda syntolkningar. Under året har en förstudie gjorts, syntolkning har även erbjudits under tre föreställningar. Arbetet fortsätter under 2017.

Drottningholms Slottsteater bedriver ett strategiskt arbete för att öka tillgängligheten till föreställningar och visningar. Statens fastighetsverk har genomfört en anpassning av teaterns lokaler för att öka tillgängligheten och våren 2016 färdigställdes en permanent ramp till huvudentrén.

5.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de statliga insatserna på scenkonstområdet bidrar till en utveckling som främjar hög konstnärlig kvalitet och ett ökat deltagande.

Den fria scenkonsten bidrar till en mångfald av konstnärliga uttryck och är en förutsättning för ett dynamiskt och oberoende kulturliv. Regeringen bedömer att Statens kulturråds stöd till de fria grupperna bidrar till förnyelse av scenkonsten i hela landet.

Det pågår ett aktivt arbete för ökad jämställdhet där målsättningen hos institutioner och övriga aktörer generellt sett är att andelen kvinnor respektive män ska vara minst 40 procent. Måluppfyllelsen är relativt god men arbete återstår för att uppnå en jämn könsfördelning.

Att barn och unga är en prioriterad målgrupp för regeringen framgår genom att de flesta kulturinstitutioner sedan många år tillbaka har utarbetade barn och unga-strategier. Detta har resulterat i ett medvetet och långsiktigt arbete där flera och nya publikgrupper har fått tillgång till scenkonsten.

Regeringen ser det som angeläget att de båda nationalscenerna Kungliga Operan och Kungliga Dramatiska Teatern hittar möjligheter att utföra uppdraget som nationalscener på nya och utvecklande sätt under stängningsperioderna, inte minst genom fler och hållbara samverkansprojekt.

Utöver digitalisering spelar en förbättrad fysisk tillgänglighet en viktig roll för att säkra allas tillgång till kultur i hela landet. Regeringen bedömer att Statens kulturråd har bidragit till detta genom att ställa högre tillgänglighetskrav i sin bidragsgivning.

Regeringen bedömer också att Statens kulturråd arbetar aktivt för att allt bättre nå de kulturpolitiska målen genom sin bidragsgivning när det gäller tillgänglighet, mångfald och konstnärlig förnyelse. En stor del av statens stöd till scenkonstområdet sker inom kultursamverkansmodellen där landstingen ansvarar för bidragsfördelningen till kulturverksamheter i länen. Denna bidragsfördelning möjliggör ett brett utbud av scenkonst i hela landet till en bred publik.

5.5 Budgetförslag

5.5.1 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen

Tabell 5.4 Anslagsutveckling 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens Hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen

Tusental kronor

År	Utfall	989 425	Anslags-sparande
2016	Utfall	989 425	Anslags-sparande
2017	Anslag	1 006 604 ¹	Utgifts-prognos 1 006 604
2018	Förslag	1 071 049	
2019	Beräknat	1 063 034 ²	
2020	Beräknat	1 068 281 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 058 202 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 058 173 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungliga Operan AB, Kungliga Dramatiska

Teatern AB, Riksteatern (ideell förening), Stiftelsen Dansens Hus, Stiftelsen Drottningholms Slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen AS. Anslaget får även användas för kvalitetsstärkande insatser inom scenkonstområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 5.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	1 006 604	1 006 604	1 006 604
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	19 109	23 792	28 907
Beslut	45 337	32 638	32 770
Varav BP18 ³	37 200	27 400	27 400
Varav ³			
Renovering och ombyggnad	8 000	4 000	4 000
Nationell scen för barn och unga (Unga Klara)	14 200	8 400	8 400
Digitala utsändningar	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	1 071 049	1 063 034	1 068 281

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 14 200 000 kronor för 2018 och med 8 400 000 kronor fr.o.m. 2019 för att möjliggöra att Unga Klara kan bli en nationell scen för barn- och ungas scenkonst.

Vidare ökas anslaget med 8 000 000 kronor för 2018 och 4 000 000 kronor årligen 2019–2020 för renovering och ombyggnad av Operan.

Anslaget ökas även med 15 000 000 kronor årligen 2018–2020 för en satsning på digitala utsändningar från Operan, Dramaten och Riksteatern.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär bl.a. att anslaget ökas med ca 9 000 000 kronor för 2018 och 6 000 000 kronor årligen 2019–2020 för att täcka kostnader till följd av renoveringen av Operans övermaskineri.

Tabell 5.6 Sammanställning av medelstilldelningen 2017 och 2018 till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater, Unga Klara och Voksenåsen¹

Tusentals kronor

	2017	2018
Operan	465 525	495 051
Dramaten	230 967	241 925
Riksteatern	263 403	270 452
Dansens hus	23 775	24 109
Drottningholms slottsteater	12 369	12 573
Voksenåsen	10 565	10 734
Unga Klara		16 205
Totalt	1 006 604	1 071 049

¹Medelstilldelning för 2018 är preliminär.

Regeringen föreslår att 1 071 049 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 063 034 kronor respektive 1 068 281 kronor.

Lån till Kungliga Operan AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 126 000 000 kronor till Kungliga Operan AB för investeringar i vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Kungliga Operan AB.

Skälen för regeringens förslag: Kungliga Operan AB (Operan) är Sveriges nationalscen för opera och balett. Regeringen gav i december 2016 Operan klartecken att påbörja projekteringen avseende de fastighetsanknutna inventarierna inför renovering och ombyggnad av byggnaden på Gustav Adolfs torg i Stockholm. För att möjliggöra projekteringsarbetet bör Operan för detta ändamål få möjlighet att under 2018 ta ett lån på högst 126 000 000 kronor i Riksgäldskontoret. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2018 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 126 000 000 kronor till Operan för projektering av en renovering och ombyggnad av vissa byggnadsanknutna inventarier som ägs av Kungliga Operan AB.

Lån till Kungliga Dramatiska teatern AB

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 70 000 000 kronor till Kungliga Dramatiska teatern AB för investeringar i ett nytt övermaskineri.

Skälen för regeringens förslag: Genomförda utredningar visar att ett skyndsamt byte av övermaskineriet på Stora scenen är nödvändigt med hänsyn till arbetsmiljö, driftsäkerhet och ekonomi. Det pågår, tillsammans med Operan, förberedande åtgärder för anskaffning och installation av ett nytt övermaskineri. Enligt nuvarande planering genomförs installationerna på Dramatens stora scen i samband med att Statens fastighetsverk åtgärdar avloppsstammarna 2019. Samarbetet mellan nationalscenerna innebär ekonomiska fördelar och möjlighet att bygga upp gemensam servicefunktion när installationerna är genomförda.

För att möjliggöra byte av övermaskineriet bör Dramaten få möjlighet att ta ett lån på högst 70 000 000 kronor i Riksgäldskontoret. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2018 besluta om en låneram i Riksgäldskontoret som uppgår till högst 70 000 000 kronor till Dramaten för byte av övermaskineri.

5.5.2 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tabell 5.7 Anslagsutveckling 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

År	Utfall	188 553	Anslags-sparande	13
2016	Utfall	188 553	Anslags-sparande	13
2017	Anslag	190 599 ¹	Utgifts-prognos	188 631
2018	Förslag	213 614		
2019	Beräknat	213 614		
2020	Beräknat	213 614		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till det fria kulturlivet, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa andra aktörer av kulturpolitiskt intresse inom teater, dans och musik. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 167 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget beviljas bidrag till den fria scenkonsten samt fonogramstöd. För att skapa goda planeringsförutsättningar för de fria grupperna bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Anslaget används huvudsakligen för bidragsgivning till fria scenkonstgrupper. Dessa grupper är oftast små och har små ekonomiska resurser. Statens andel av deras offentliga finansiering är betydande och en viktig förutsättning för dem att finna övrig finansiering. Grupperna bedriver omfattande turnéverksamhet, både i Sverige och i utlandet, vilket medför behov av goda planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 167 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 5.8 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	102 324	103 379	137 000		
Nya åtaganden	102 324	137 000	137 000		
Infriade åtaganden	-102 324	-103 379	-107 000	-137 000	-30 000
Utestående åtaganden	102 324	137 000	167 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	137 000	167 000	167 000		

Regeringens överväganden

Tabell 5.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	190 599	190 599	190 599
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	23 015	23 015	23 015
Varav BP18	23 000	23 000	23 000
Varav			
Fria konsten	25 000	25 000	25 000
Omprioritering	-2 000	-2 000	-2 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	213 614	213 614	213 614

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en bred satsning på förbättrade förutsättningar för den fria konsten.

Vidare minskas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att möjliggöra att Unga Klara kan bli en nationell scen för barn och unga. Medlen flyttas över till anslag 2:1 *Bidrag till Operan, Dramaten, Riksteatern, Dansens hus, Drottningholms slottsteater och Voksenåsen*.

Regeringen föreslår att 213 614 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 213 614 000 kronor respektive 213 614 000 kronor.

5.5.3 2:3 Statens musikverk

Tabell 5.10 Anslagsutveckling 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

2016	Utfall	112 178	Anslags-sparande	1 274
2017	Anslag	112 108 ¹	Utgifts-prognos	114 567
2018	Förslag	116 767		
2019	Beräknat	118 434 ²		
2020	Beräknat	120 256 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 116 767 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 116 767 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens musikverks förvaltningsutgifter och för utgifter för statsbidrag till musiklivet. Anslaget får även användas för utgifter som uppkommer till följd av att Stiftelsen Svenska rikskonserter avvecklas, så som pensionskostnader som regleras retroaktivt.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 5.11 Sammanställning över avgiftsintäkter¹ till Statens musikverk

Tusental kronor

	2016 Utfall	2017 Prognos
Totala intäkter avgiftsbelagd verksamhet	3 160	8 595

¹ I myndighetens avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m.

Regeringens överväganden

Tabell 5.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Statens musikverk

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	112 108	112 108	112 108
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 643	6 310	8 132
Beslut	16	16	16
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	116 767	118 434	120 256

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning

Regeringen föreslår att 116 767 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Statens musikverk* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 118 434 000 kronor respektive 120 256 000 kronor.

6 Litteraturen, läsandet och språket

6.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Statens kulturråds och Kungl. bibliotekets bidragsgivning och verksamhet som rör bibliotek, litteratur och kulturtids-

krifter. Vidare omfattas Myndigheten för tillgängliga medier och Institutet för språk och folkminnen.

6.2 Utgiftsutveckling

Tabell 6.1 Utgiftsutveckling inom Litteraturen, läsandet och språket, utgiftsområde 17

Miljoner kronor	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Litteraturen, läsandet och språket</i>						
3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	137	148	146	156	156	156
3:2 Myndigheten för tillgängliga medier	121	120	121	122	124	126
3:3 Institutet för språk och folkminnen	59	66	66	67	68	69
Summa Litteraturen, läsandet och språket	317	334	333	345	348	351

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

6.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Riksdagen har även antagit följande nationella mål för politiken för litteratur- och läsfrämjande (prop. 2013/14:3, bet. 2013/14:KrU4, rskr. 2013/14:117):

Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.

De riksdagsbundna målen för en nationell språkpolitik (prop. 2005/06:2, bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89) är:

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskans ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskans ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

De språkpolitiska målen ligger till grund för språklagen (2009:600).

6.4 Resultatredovisning

6.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet av statens insatser inom området litteraturen, läsandet och språket utgår från

- bidragsgivning till biblioteksverksamhet samt övriga biblioteksfrämjande insatser med utgångspunkt i bl.a. bibliotekslagen (2013:801),
- bidragsgivning till litteratur och kulturtidskrifter och internationellt litteratursamarbete för att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen samt spridning och läsning av litteratur och kulturtidskrifter,
- insatser för att främja ett ökat läsande,

- produktion, utlåning och distribution av tillgänglig litteratur och medier, och
- insatser inom språkområdet med utgångspunkt i bl.a. språklagen (2009:600).

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

6.4.2 Resultat

Bibliotek och tillgängliga medier

Biblioteksamverkan

Regeringen har den 11 juni 2015 gett Kungl. biblioteket i uppdrag att i samverkan med andra berörda aktörer lämna förslag till en ny biblioteksstrategi. Syftet är att det ska finnas en biblioteksverksamhet av hög kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som ställs i biblioteklagen. Inom ramen för arbetet med en nationell biblioteksstrategi har Kungl. Biblioteket presenterat rapporten Skolbibliotek som pedagogisk resurs 2016. Rapporten pekar på att eleverna i skolan skulle ha bristande tillgång till nivåanpassad läsning och läsfrämjande aktiviteter utan skolbibliotek. Uppdraget ska slutredovisas den 1 mars 2019.

I början av 2016 startade samverkansplattformen Forum för nationell biblioteksamverkan och utveckling. Syftet med plattformen är att stödja Kungl. Biblioteket i uppdraget att ha nationell överblick och främja samverkan och utveckling inom biblioteksområdet.

Inom ramen för Kungl. bibliotekets uppdrag att ansvara för insamling av Sveriges officiella biblioteksstatistik redovisades för andra året i rad samlad nationell statistik över de offentligt finansierade biblioteken i Sverige.

Bibliotek som mötesplatser för fri åsiktsbildning

Regeringen gav 2016 Kulturrådet i uppdrag att fördela särskilda medel till biblioteksverksamhet för nyanlända och asylsökande. Syftet var att främja biblioteken som mötesplatser för fri åsiktsbildning, informationsutbyte och gemensam bildning. Under 2016 beviljades totalt 9,5 miljoner kronor till 51 projekt från 21 län. Totalt togs 96 ansökningar emot från region-, läns- och folkbibliotek. Kulturrådets utgångspunkt vid bedömningen av ansökningarna har varit

målgruppernas behov och delaktighet samt vilken kunskapsbas projektet kunde innebära.

Biblioteksverksamhet i kultursamverkansmodellen
Från och med 2015 fördelas medel inom kultursamverkansmodellen till litteratur- och läsfrämjande verksamhet, utöver biblioteksverksamhet som sedan tidigare fått stöd. Landsting och regioner har under 2016 fördelat cirka 31 miljoner kronor av statsbidraget till regional biblioteksverksamhet i hela landet. Till Stockholms län, som inte ingår i modellen, fördelade Statens kulturråd cirka 2,3 miljoner kronor till samma ändamål.

Tillgänglig litteratur och nyhetsförmedling

Antalet nedladdningar av talböcker via Myndigheten för tillgängliga mediers digitala bibliotek legimus.se ökade med 24 procent 2016, och för första gången gjordes fler än en miljon nedladdningar.

I allt större utsträckning väljer läsarna att ladda ned talböcker själva via webbsidan och appen Legimus samtidigt som utlån via bibliotek minskar något. Bland användare under 18 år görs 91 procent av nedladdningarna via appen, en ökning från 85 procent föregående år. Under 2016 lanserades även en spelare för webbsidan och appen som gör att användaren kan läsa strömmande på dator eller i mobil.

MTM:s egen produktion av punktskriftstitlar för vuxna ökade med 25 procent under året. Antalet lån av punktskriftsböcker ökade något och 94 procent av lånen gjordes via s.k. envägs lån, där ett exemplar produceras för användaren och boken återvinns efter läsning.

Lättlästförlaget, som sedan 2015 är en del av MTM, producerar och ger ut lättläst litteratur för unga vuxna och vuxna. Under året producerades 26 titlar, en ökning med två titlar jämfört med föregående år.

Den lättlästa nyhetstidningen *8 sidor* kan läsas i flera tillgängliga format, som papperstidning, på webbplatsen *8sidor.se*, i digitalt pdf-format, som digital taltidning och sedan slutet av 2016 även som punktskriftstidning. Antalet prenumeranter minskade med en procent under året samtidigt som antalet sidvisningar på *8sidor.se* ökade med 32 procent.

Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek

Kulturrådet har fördelat 23,9 miljoner kronor i stöd till folk- och skolbibliotek för inköp av

litteratur. Inköpsstödet söktes av 255 kommuner 2016, varav 250 beviljades stöd.

Litteratur, läsfrämjande och kulturtidskrifter

Under 2016 fördelade Kulturrådet totalt 113 miljoner kronor i bidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande. I denna summa ingår även det inköpsstöd som nämns ovan. Av tabell 6.2 framgår fördelning av stöd inom området.

Tabell 6.2 Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande 2014–2016 (beviljade medel)

	2014	2015	2016
Efterhandsstöd till litteratur (tkr)	35 686	37 184	35 099
<i>Antal ansökningar</i>	<i>1 935</i>	<i>2 339</i>	<i>2 001</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>769</i>	<i>797</i>	<i>761</i>
Läs- och litteraturfrämjande bidrag (tkr)	20 703	18 840	16 999
<i>Antal ansökningar</i>	<i>207</i>	<i>278</i>	<i>198</i>
<i>Antal beviljade ansökningar</i>	<i>104</i>	<i>125</i>	<i>107</i>
Litterära evenemang (tkr)	4 215	-	-
Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek (tkr)	24 721	24 100	23 930
Internationellt litteratursamarbete (projektbidrag och översättningsstöd) (tkr)	6 703	6 996	7 994
Kulturtidskrifter (stöd till produktion, utveckling och tidskriftsverkstäder) (tkr)	2 405	41 140	22 650
Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne, ALMA (tkr)	5 000	5 000	5 000
Övrigt (planerad utgivning och fristadsprogrammet) (tkr)	1 421	1 314	1 512
TOTALT (tkr)	100 183	134 422	113 185

Läs och litteraturfrämjande insatser

Bidragsgivningen är ett viktigt verktyg i Kulturrådets arbete med läsfrämjande verksamhet utanför skolan. Av 198 ansökningar som togs emot beviljades 107 stycken för olika projekt om läs- och litteraturfrämjande. Totalt fördelades cirka 17 miljoner kronor. Av dessa vände sig 28 stycken (27 procent) till 13–25-åringar som huvudsaklig målgrupp. Projekten hade jämn könsfördelning, men en del projekt vände sig särskilt till pojkar. Inom stödet till läs- och litteraturfrämjande insatser fördelade Kulturrådet bidrag till både större lokala projekt och till

regionala projekt av nationellt intresse som bidrar till att uppfylla de nationella målen för litteratur och läsfrämjande, men även mindre satsningar som vänder sig till Kulturrådets prioriterade målgrupper.

Kulturrådet har under 2016 även fortsatt med projektet Bokstart, som är en satsning på små barns språkutveckling. Kulturrådet har fortsatt gett stöd till de fem pilotprojekten i Göteborgs, Landskronas och Södertäljes kommun samt i Jämtlands läns landsting och Västernorrlands läns landsting. Kulturrådet arbetar för närvarande med att ta fram en nationell modell för Bokstart.

En annan viktig del av arbetet med att vägleda och inspirera barn och unga till läsning är den årliga barn- och ungdomsbokskatalogen som Kulturrådet distribuerar i cirka 400 000–450 000 exemplar.

Kulturrådets läsambassadör Anne-Marie Körling har under 2016 medverkat i en rad olika sammanhang för att inspirera till läsning och hitta nya vägar till litteraturen för unga.

Stöd till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter
Efterhandsstöd till litteratur är det bidrag där Kulturrådet får flest ansökningar (totalt 2001 stycken 2016) av samtliga bidrag. En stor del rör titlar som är utgivna av små förlag, som i hög grad är beroende av litteraturstöd för sin verksamhet. År 2016 beviljade Kulturrådet 761 ansökningar, totalt 35 miljoner kronor. För att öka spridningen av kvalitetslitteratur distribueras samtliga litteraturstödda titlar till 287 av landets huvudbibliotek, några länsbibliotek samt Nordens hus på Island. Målet är att de distributionsstödda titlarna ska användas i bibliotekens läs- och litteraturfrämjande arbete.

År 2016 fördelades drygt 20,6 miljoner kronor i produktionsstöd till 92 kulturtidskrifter, varav 14 digitala tidskrifter. Totalt elva tidskrifter var helt eller delvis på annat språk än svenska och sju tidskrifter behandlade nationella minoriteters språk och kultur.

Internationellt litteratursamarbete

Kulturrådet verkar för att stärka den svenska kvalitetslitteraturen i utlandet genom projekt- och översättningsstöd samt genom egna initiativ.

Under 2016 har Kulturrådets internationella litteratursamarbete inriktats på att stärka översättare. En större konferens arrangerades bl.a. för översättare av svensk litteratur och dramatik. Antalet ansökningar om bidrag till översättning

av svensk litteratur och dramatik har under 2016 ökat med 20 procent, från 320 till 385 jämfört med 2015.

Antalet ansökningar till översättares resor och internationellt utbyte ökade också kraftigt under året. Totalt inkom 168 ansökningar 2016, vilket kan jämföras med 41 ansökningar 2015. Totalt beviljades 76 ansökningar. En viktig insats för att introducera utländska förläggare och översättare för svensk litteratur är också det fellowship-program som Kulturrådet anordnar under Bokmässan i Göteborg.

Läsdelegationen

Hösten 2016 tillsatte regeringen en delegation med uppdrag att främja läsning i och utanför skolan (Ku 2016:03). Delegationen ska inom ramen för satsningen Hela Sverige läser med barnen, samla alla aktörer – skola, kultur och föreningsliv – runt insatser för läsning i och utanför skolan. Syftet är att bidra till att ge alla barn och ungdomar mer likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga och lustfyllda läsoplevelser. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2018.

Språk och immateriellt kulturarv

Språkpolitik

I arbetet med att följa tillämpningen av språklagen (2009:600) har Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen, publicerat sin årliga språkpolitiska omvärldsrapport. Där framhålls att språklagens bestämmelse att samhället ska ”ge tillgång till språk” aldrig varit mer aktuell.

I linje med detta arrangerades Språkpolitikens dag även under 2016, en dag då Institutet för språk och folkminnen tillsammans med inbjudna gäster uppmärksammar aktuella insatser, diskussioner och händelser som rör svensk språkpolitik. Temat denna gång var ”Språk som möts”, med bl.a. ett seminarium som tog upp att tvåspråkighet kan ha flera positiva sidoeffekter, exempelvis ökad selektiv uppmärksamhet.

Kunskapspridning har skett bl.a. via Språkrådets Frågor och svar i webbrådgivningstjänsten Frågelådan, samt via Institutet för språk och folkminnens webbplats och olika digitala kanaler, vilka under året utökats med bl.a. en Youtubekanal.

Under året publicerades den andra upplagan av Svenskt ortnamnslexikon som bygger på Institutet för språk och folkminners namnsamlingar och aktuell namnforskning. Vidare har två nya läromedel publicerats: Nyord i skolan, som vänder sig till gymnasieelever; samt Svenska från olika håll, som är särskilt anpassat för elever som läser svenska för invandrare.

Inom ramen för de språkvårdande insatser som Institutet för språk och folkminnen genomför har myndigheten under 2016 bl.a. arbetat med att ta fram en ordbok inom ramen för ett samverkansprojekt med Svenska Tornedalings Riksförbund och Meän Akateemi. Myndigheten har även beviljat statsbidrag för olika projekt med syfte att stärka kunskaperna i de nationella minoritetsspråken; att lära barn, ungdomar och vuxna att tala, läsa och skriva samt att utöka sitt ordförråd.

Som språkpolitisk expertinstans har Institutet för språk och folkminnen bidragit med utlåtanden i olika remisser under året.

Immateriellt kulturarv

Under 2014–2016 har Institutet för språk och folkminnen haft regeringens uppdrag att tillvarata och utveckla det påbörjade arbetet med Unescos konvention om trygghet av det immateriella kulturarvet, vilket nu utgör en del av den löpande verksamheten. På myndighetens webbplats finns en nationell förteckning, Levande traditioner, som ger exempel på immateriella kulturarv i Sverige. Myndigheten har under 2016 arbetat med att utveckla den nationella förteckningen.

Immateriella kulturyttringar är en viktig del av kulturarvet och i propositionen Kulturarvs politik (prop. 2016/17:116) gör regeringen bedömningen att Unescos internationella register över goda exempel på arbete med att bevara det immateriella kulturarvet kan spela en viktig roll i det svenska arbetet. Därför har regeringen i mars 2017 nominerat Sagobygden i Kronoberg till registret.

6.4.3 Analys och slutsatser

Sverige står i dag inför ett antal utmaningar med koppling till demokrati, delaktighet och kunskapsklyftor. Även om många i dag har god kunskap om hur informationstekniken fungerar gäller det inte alla grupper i samhället.

Regeringen ser att biblioteken har en viktig roll i arbetet med att stärka den digitala delaktigheten, förmågan till sund källkritik och kunskap om informationsteknik.

Statens kulturråds stöd till litteratur och kulturtidskrifter är betydelsefullt för att främja en mångfald och kvalitet i utgivningen. Regeringen bedömer att Kulturrådets insatser bidrar till målet att alla ska ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga, bl.a. genom att prioritera flyktingar och asylsökande i bidragsgivningen och genom att bygga ut Bokstart.

Kulturrådets arbete med att aktivt stimulera fler översättningar, projekt och evenemang inom svenskt litteraturutbyte har gett resultat i form av ökad internationell närvaro av svenska författare och illustratörer. Detta bedömer regeringen som positivt.

Regeringen bedömer att Myndigheten för tillgängliga mediers arbete för att tillgängliggöra litteratur och samhällsinformation i hög grad bidrar till att uppfylla målet om att alla, utifrån vars och ens förutsättningar får tillgång till litteratur och får möjlighet att utveckla sin läsförmåga. Myndighetens arbete med teknikutveckling bedöms också ha bidragit till att talböcker når fler unga låntagare och att antalet utlån bland unga ökat markant de senaste åren.

Institutet för språk och folkminnen fördelar medel för såväl språkvårdande verksamhet för de nationella minoritetsspråken som för revitaliseringsinsatser av de nationella minoritetsspråken. Myndigheten bedömer att projekten som tilldelats medel på olika sätt stärkt de nationella minoritetsspråken och därigenom minoritetsspråksanvändarna, vilket regeringen bedömer som positivt.

Institutet för språk och folkminnen är även den myndighet som har huvudansvaret för arbetet med det immateriella kulturarvet i Sverige. Myndigheten har hittills främst arbetat med att bygga upp en nationell förteckning med exempel på immateriella kulturarv. Om arbetet avseende en nationell förteckning utvecklas vidare och de metodiska utmaningar som finns inom arbetet kan hanteras, kan det i framtiden bli aktuellt att nominera till Unescos internationella lista över representativt immateriellt kulturarv. Sådana eventuella nomineringar ska då vila på solid vetenskaplig grund och utgå från den expertkunskap som finns hos Institutet för språk och folkminnen och andra berörda kunskapsinstitutioner.

6.5 Budgetförslag

6.5.1 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tabell 6.3 Anslagsutveckling 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

År	Utfall	136 682	Anslags-sparande	1 033
2016	Utfall	136 682	Anslags-sparande	1 033
2017	Anslag	147 724 ¹	Utgifts-prognos	146 198
2018	Förslag	155 735		
2019	Beräknat	155 735		
2020	Beräknat	155 735		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter, läsfrämjande och ett litteraturpris till Astrid Lindgrens minne. Anslaget får användas för utgifter för administration, uppföljning, främjande och genomförande av verksamheten.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelas stöd till utgivning och spridning av litteratur och kulturtidskrifter. För att skapa goda planeringsförutsättningar för aktörerna inom området bör beslut om bidrag kunna fattas som medför utgifter för kommande år. Statens kulturråd har också behov av att fatta beslut om översättningsstöd i förskott eftersom stödets konstruktion innebär att ingen del av det beslutade bidragsbeloppet betalas ut innan det aktuella stödbjektet (boken) är färdigproducerat. Anledningen till det ökade behovet är att det finns stora fördelar om bidragsbeslut inom Bokstart kan fattas för flera år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 40 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 6.4 Beställningsbemyndigande för anslaget 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	20 000	24 760	25 000		
Nya åtaganden	24 760	25 000	40 000		
Infriade åtaganden	-20 000	-24 760	-25 000	-35 000	-5 000
Utestående åtaganden	24 760	25 000	40 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	25 000	25 000	40 000		

Regeringens överväganden

Tabell 6.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:1 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	147 724	147 724	147 724
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	8 011	8 011	8 011
Varav BP18	8 000	8 000	8 000
Varav			
BP18: Fria konsten	8 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	155 735	155 735	155 735

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en ökning av stödet till utgivning av litteratur och kulturtidskrifter inom ramen för en bred satsning på förbättrade förutsättningar för den fria konsten.

Regeringen föreslår att 155 735 000 kronor anvisas under anslaget 3:1 *Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 155 735 000 kronor respektive 155 735 000 kronor.

6.5.2 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tabell 6.6 Anslagsutveckling 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

2016	Utfall	121 082	Anslags-sparande	1 771
2017	Anslag	120 192 ¹	Utgifts-prognos	120 703
2018	Förslag	121 756		
2019	Beräknat	123 662 ²		
2020	Beräknat	125 747 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 121 756 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 121 756 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillgängliga mediers förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 6.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:2 Myndigheten för tillgängliga medier

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	120 192	120 192	120 192
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 701	3 609	5 696
Beslut	-137	-139	-141
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	121 756	123 662	125 747

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 121 756 000 kronor anvisas under anslaget 3:2 *Myndigheten för tillgängliga medier* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 123 662 000 kronor respektive 125 747 000 kronor.

6.5.3 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tabell 6.8 Anslagsutveckling 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

2016	Utfall	59 496	Anslags- sparande	1 106
2017	Anslag	65 930 ¹	Utgifts- prognos	66 344
2018	Förslag	67 045		
2019	Beräknat	68 119 ²		
2020	Beräknat	69 290 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 67 045 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 044 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Institutet för språk och folkminnens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till terminologiskt arbete.

Regeringens överväganden

Tabell 6.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 3:3 Institutet för språk och folkminnen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	65 930	65 930	65 930
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 112	2 186	3 357
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	67 045	68 119	69 290

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 67 045 000 kronor anvisas under anslaget 3:3 *Institutet för språk och folkminnen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 68 119 000 kronor respektive 69 290 000 kronor.

7 Bildkonst, arkitektur, form och design

7.1 Omfattning

Avsnittet omfattar Statens kulturråds bidragsgivning inom bild- och formområdet samt Statens konstråds insatser för den konstnärliga gestaltningen av den gemensamma miljön. Verksamhet inom bild- och formområdet bedrivs dessutom av Moderna museet, Nationalmuseum, Riksställningar (som avvecklades och upphörde som myndighet den 31 maj 2017) och Konstnärnämnden.

Moderna museets, Statens centrum för arkitektur och design, Nationalmuseums och Riksställningars verksamheter redovisas dels i detta avsnitt, dels i avsnitt 11 Museer och utställningar. Konstnärnämndens verksamhet redovisas endast i avsnitt 8 Kulturskaparnas villkor. Vidare omfattas Föreningen Svensk form och Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Statliga medel till bildkonst, form och design fördelas också via kultursamverkansmodellen till bl.a. läns museer, konsthallar och andra regionala och lokala organisationer.

7.2 Utgiftsutveckling

Tabell 7.1 Utgiftsutveckling inom Bildkonst, arkitektur, form och design, utgiftsområde 17

Miljoner kronor	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Bildkonst, arkitektur, form och design</i>						
4:1 Statens konstråd	8	9	9	31	31	32
4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön	34	33	33	43	43	43
4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor	12	12	12	12	12	12
4:4 Bidrag till bild- och formområdet	28	28	28	40	40	40
Summa Bildkonst, arkitektur, form och design	82	81	81	125	126	127

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

7.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Riksdagen har även antagit mål för statens arbete med arkitektur, formgivning och design (prop. 1997/98:117, bet. 1997/98:KrU14, rskr. 1997/98:225). Målen är följande:

- arkitektur, formgivning och design ska ges goda förutsättningar för sin utveckling,
- kvalitet och skönhetsaspekter ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden,
- kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer ska tas till vara och förstärkas,
- intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning, design och offentlig miljö ska stärkas och breddas,
- offentligt och offentligt understött byggande, inredande och upphandlande ska på ett föredömligt sätt behandla kvalitetsfrågor,
- svensk arkitektur, formgivning och design ska utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete.

7.4 Resultatbedömning

7.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultat inom bildkonst, arkitektur, form och design utgår från

- främjande av intresse för och kunskap om bildkonst, arkitektur, form och design,
- främjande av konstens frihet, mångfald och kreativitet,
- främjande av tillgänglighet och delaktighet,
- främjande av arbete för att gestaltningen av våra livsmiljöer ska präglas av hållbarhet, dialog och delaktighet, och
- bidragsgivning till konstnärliga organisationer med utgångspunkt i områdets förnyelse och utveckling.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

7.4.2 Resultat

Tillgängliggörande och främjande av kunskap och intresse för bildkonst

Ett antal statliga institutioner arbetar för att tillgängliggöra, främja och synliggöra bildkonsten.

Antalet besökare på Moderna museet under 2016 var bland de högsta i museets historia. Detta kan delvis härledas till fri entré-reformen och delvis till utställningen Yayoi Kusama – i oändligheten, som lockade stora mängder besökare. I samband med införandet av fri entré gjorde museet också en stor satsning på gratis visningar på ett antal olika språk, bl.a. finska, persiska och arabiska. Museet har därmed ökat tillgängligheten till öppna visningar med 45 procent under 2016. Parallellt arbetar museet med riktade insatser mot olika målgrupper, t.ex. barn och unga. Denna verksamhet fortsätter att slå nya rekord: under 2016 ökade antalet ungdomar och barn som besökte museet i Stockholm och i Malmö med 21 procent. Samtidigt arbetar museet för att nå nya målgrupper t.ex. via Superbarnkursen, som är en konstkurs för asylsökande barn och ensamkommande flyktingbarn och via Museum Museum, ett utvecklingsprojekt för konst och lärande riktad mot unga i åldern 15-25 år. Inom ramen för detta arbete startade museet under 2016 bl.a. projektet Youyouers, som syftar till att ge kunskap om hur dagens mediala bildkultur relaterar till konst och därmed ge de deltagande ungdomarna ökade förutsättningar att kunna utveckla sina egna uttryck. Museet hade under 2016 även en omfattande programverksamhet, som bl.a. syftar till att fördjupa kunskapen och reflektera över innehållet i det som visas i museet. Under 2016 träffade museet ett nytt avtal angående verksamheten Moderna museet i Malmö. Avtalet reglerar de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten och gäller fr.o.m. januari 2017 och åtta år framåt.

Inom ramen för sitt samtidskonstupdrag har Riksutställningar i samarbete med Statens kulturråd genomfört kunskapshöjande insatser.

Verksamheten vid Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde har fortsatt att präglas av den pågående renoveringen och ombyggnationen av museibygnaden på Blasieholmen. Samarbetena med andra institutioner både nationellt och internationellt har därför

varit centrala för möjligheten att tillgängliggöra samlingarna. Utställningen *Konstnären*, ett samarbete mellan Nationalmuseum, Moderna Museet och Konstakademien, visades i museets tillfälliga utställningslokaler på Konstakademien fram till att de avvecklades i september 2016. I utställningen visades olika konstnärsroller och de normer, ideal och myter som uppstått kring dem. Maktrelationer utifrån kön, etnicitet, sexualitet och klass sattes i fokus. Totalt ingick 100 verk ur de tre institutionernas samlingar, varav flera av konsthistoriens mest kända namn. Efter avslutad visning på Konstakademien fortsatte utställningen till Moderna museet Malmö. Samarbetena med Swedavia och Jernhusen fortsatte under 2016 att ta samlingarna till nya platser som flygplatser och järnvägsstationer. En vandringsutställning för barn, *Öga mot öga*, visades under året på Folkets Hus i Kiruna, Söråker och Lidköping samt i Säter och Askersund i samarbete med Folkets Hus och Parker. 2016 medverkade museet vid utställningar på Louvren i Paris och Musée Toulouse-Lautrec i Albi genom större utlån ur samlingarna, vilket även bidrog till att synliggöra samlingarna internationellt.

Under året har Statens konstråd fortsatt med utvecklingsarbetet kring offentlig konst för att skapa större relevans för konsten i de gemensamma rummen. Detta har bland annat inneburit nya metoder och format för gestaltningar och ett tydligt fokus på spridningen av kunskap om konstens betydelse för en god samhällsmiljö, såväl nationellt som internationellt. Exempel på detta är utställningen *Malmöns leende*, den första tematiska och temporära grupputställningen i stadsmiljö som Statens konstråd har genomfört.

Statens kulturråds stöd inom bildkonstområdet

Tabellen nedan visar Statens kulturråds fördelning av bidrag inom bildkonstområdet.

Tabell 7.2 Statens kulturråds beviljade bidrag inom bild- och formområdet 2014-2016

Tusental kronor

	2014	2015	2016
Bild och form/projektbidrag	1 420	2 975	3 362
Organisationer inom bild- och formområdet	13 430	13 480	13 445
Verksamhetsbidrag till utställningsarrangörer/arrangerande konstföreningar ¹	9 470	9 420	18 610
Konsthantverkkooperativ/kollektivverkstäder	4 000	3 600	3 625
Totalt	28 320	29 475	39 042

¹ Statens kulturråd utnyttjade under året ett nytt bemyndigande på anslaget.

Källa: Statens kulturråd

För 2017 beviljades verksamhetsbidrag till 29 utställningsarrangörer. Av dessa var fyra helt nya, varav tre finns på mindre orter i landet. Under 2016 beviljades 16 procent av det sökta beloppet inom projektbidraget.

Kulturrådets regionala bidrag till museiområdet redovisas under avsnitt 4.4.2. Kultursamverkansmodellen.

Främjande av intresse och kunskap inom arkitektur, form och design

Ett antal statliga institutioner verkar för att främja intresse för och kunskap om arkitekturens, formens och designens värden och betydelse.

Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes) utgör en mötesplats inom arkitektur-, form- och designområdet, initierar debatt i aktuella samhällsbyggnadsfrågor och samverkar med berörda aktörer. Tillgången till myndighetens samlingar har bidragit till goda förutsättningar för forskningsmiljön som sedan några år tillbaka byggts upp av forskare från olika discipliner. Samlingsmaterial från ArkDes har kommit till användning i minst fem publikationer som utgivits under 2016 och därutöver har den publika arenan vid ArkDes använts till att kommunicera forskningen och presentera områdesaktuella frågeställningar för en bredare publik.

Under det gångna året har ArkDes tematiskt tagit sig an bostadsfrågan under rubriken *Bo.Nu.Då*. med en ambition att nå ut med ny kunskap till flera olika målgrupper såsom områdesprofession, forskare och allmänhet. Aktiviteter inom ramen för varje tema har

planerats och genomförts nationellt, regionalt och lokalt i samarbete med olika aktörer runt om i landet, t.ex. en debatt om kvalitetsaspekter i relation till byggande vid ArkDes i Stockholm, ett seminarium och workshop om stadsutveckling ur invånarperspektiv i Malmö och en workshop med föreläsning och stadsvandring i Kiruna.

Från årsskiftet 2016 infördes fri entré-reformen på Nationalmuseums utställningsplats Nationalmuseum Design på Kulturhuset Stadsteatern, som är helt inriktad mot form och design. Fyra gånger så många besökare hittade till utställningsplatsen under 2016 jämfört med 2015.

Svensk form hade vid årsskiftet cirka 3 500 medlemmar och är rikstäckande genom 13 ideella regionalföreningar. Under 2016 koncentrerade Svensk form en stor del av verksamheten på att förstärka den rikstäckande rollen och att öka samverkan med den regionala politiken inom arkitektur, form och design. I samverkan med Svensk form och ett flertal andra aktörer presenterades under året en modestatistikrapport som bl.a. visade att modebranschen är den snabbast växande exportnäringen.

Samarbetet mellan ArkDes och Svensk form resulterade under 2016 bl.a. i den jurybedömda utställningen Ung svensk form, baserad på Svensk forms designutmärkelse där 20 bidrag har valts ut med syftet att öka och bredda kunskapen om ung och nyskapande svensk formgivning.

Förutom organisationsstöd om 4,2 miljoner kronor till Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund har Nämnden för hemslöjdsfrågor under 2016 fördelat 1,35 miljoner kronor i stöd till 11 projekt. Enligt myndigheten syftar bidragen till att utveckla nya arbetsformer, utforska idéer och att vidga målgruppen. Nivån på projektstöd ligger stabilt över de senaste tre åren men nya prioriteringar har successivt gjorts under dessa år. Under 2016 har en större tyngdpunkt i bidragsgivningen lagts på hållbar utveckling, att sätta slöjden i nya kontexter med nya material och tekniker samt kulturarv och integration.

Utredningsbetänkandet Gestaltad livsmiljö – en ny politik för arkitektur, form och design (SOU 2015:88) och de svar som inkommit efter remitteringen av denna har under det gångna årets beretts i Regeringskansliet.

Hållbar gestaltning av livsmiljöer

Bildkonst, arkitektur, form och design ger betydelsefulla verktyg och metoder som kan bidra till en hållbar stadsutveckling.

Samverkan för hållbar stadsutveckling

Webbplatsen Hållbar stad tar sikte på att underlätta utvecklingen av mer hållbara samhällen genom att kunskap tas tillvara och sprids i större skala till såväl offentliga som privata och ideella aktörer. Syftet med webbplatsen är att den ska vara ett verktyg för besökarna att använda i sitt dagliga arbete. Besöksstatistik från 2016 visar att en stor och ökande andel av besökarna har använt sidan flera gånger under året vilket är i linje med syftet. Det nordiska nätverket för utveckling av hållbar produktion och konsumtion – Sustainordic – har tagit fram ett gemensamt nordiskt manifest som utgår från mål 12 i FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster och under detta formulerat tolv delmål kopplade till pågående nordiska projekt. En webbplats för nätverket har även utarbetats. Nätverket leds av ArkDes och Form/Design Center.

Konstnärlig gestaltning

Det gångna året har Statens konstråds verksamhet framför allt präglats av arbetet med regeringsuppdraget Äga rum: Konst händer. Syftet med Äga rum är bl.a. annat att stärka kulturfrämjande verksamheter i områden med lågt valdeltagande. Inom Konst händer görs detta genom att Statens konstråd tillsammans med invånare, civilsamhället, kommuner och andra aktörer producerar exempel på offentlig konst i ett antal miljonprogramsområden. En utlysning genomfördes under våren då sammanlagt 153 förslag från civilsamhället, kommuner och allmännyttiga bostadsbolag togs emot. Av dessa valdes 15 platser i hela Sverige ut för genomförande. Civilsamhällets roll och kunskap är central i arbetet och har resulterat i att den traditionella beställarprocessen har fått vändas ut och in. I projektet har myndigheten utvecklat dialogen med civilsamhället samt etablerat lokala kontakter och utvecklat metoder för att stärka invånarnas inflytande över sin närmiljö. Detta är erfarenheter som myndigheten bedömer kommer att få stor relevans i det fortsatta stadsutvecklingsarbetet. Under 2016 har ett forskningsprojekt initierats vid ArkDes

som avser att följa Konst händer i syfte att utvärdera och följa upp dess resultat. Fokus för Statens konstråd under 2016 har även varit att utveckla strategiska samarbeten med statliga fastighetsbolag för att skapa större genomslag för konsten och en bättre helhetssyn. I två pilotprojekt samarbetar Statens konstråd tillsammans med Trafikverket respektive Akademiska Hus i syfte att bl.a. skapa nya arbetsformer där konsten kan komma in tidigt i planeringsprocessen.

7.4.3 Analys och slutsatser

Politiken för arkitektur, form och design omfattar verksamheter inom ett stort antal politikområden, och utvecklingen påverkas av en mängd processer och aktörer. Gestaltungsfrågorna är även ett område som påverkar alla människor i samhället genom våra gemensamma livsmiljöer. Det ställer krav på en utvecklad tvärssektoriell samverkan inom såväl Regeringskansliet som mellan myndigheter. Detta är angeläget inte minst mot bakgrund av rådande höga byggtakt inom t.ex. bostadsproduktionen. Behovet av ett medvetet förhållningssätt till gestaltungsfrågorna finns i hela landet och därför bedömer regeringen det nödvändigt att se till att förutsättningar finns för bättre geografisk spridning av de statliga insatserna.

Insatserna som görs inom arkitektur, form och design bedöms bidra till att främja intresset för och kunskapen om verksamhetsområdet, såväl inom forskningen som gentemot en bredare allmänhet. Regeringen bedömer dock att det i ljuset av höga ambitionsnivåer för byggande finns behov av ökad kunskap i hela landet om hur det byggda och gestaltade påverkar individer och samhälle.

Genom att utifrån sina respektive förutsättningar experimentera med nya sätt att främja tillgängligheten till bildkonsten, bedömer regeringen att statens insatser under året har främjat intresset för och kunskapen om bildkonst hos nya målgrupper. Regeringen anser att verksamheten inom området håller en hög kvalitet och upplevs som relevant och angelägen för många olika besökare, inklusive barn och unga. Vidare bedömer regeringen att insatserna för att främja offentlig konst har bidragit till skapandet av hållbart gestaltade livsmiljöer. Regeringen ser positivt på arbetet för att konsten

ska komma in tidigare i byggprocesserna, dels för att det gynnar ett helhetsperspektiv och ökar möjligheten för konsten att få en framträdande plats i samhällsmiljön, dels för att det skapar nya arbetsområden för konstnärer. Regeringen bedömer dock att det finns behov av att stärka de statliga insatserna vad gäller kompetensutveckling och rådgivning i arbetet med offentlig konst och gestaltningen av gemensamma miljöer.

Regeringen bedömer vidare att insatserna inom bild- och formkonstområdet har främjat ett brett utbud av kvalitativ bild- och formkonst i hela landet. Stöden bedöms även ha bidragit till att förbättra villkoren för den nyskapande kulturen och att stärka den konstnärliga utvecklingen inom området.

7.5 Budgetförslag

7.5.1 4:1 Statens konstråd

Tabell 7.3 Anslagsutveckling 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor				
2016	Utfall	8 324	Anslags-sparande	-197
2017	Anslag	8 614 ¹	Utgifts-prognos	8 561
2018	Förslag	30 745		
2019	Beräknat	31 234 ²		
2020	Beräknat	31 768 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 30 745 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 30 745 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 7.4 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:1 Statens konstråd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 614	8 614	8 614
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	131	270	422
Beslut	20 000	20 318	20 666
Varav BP18 ³	20 000	20 000	20 000
Varav ³			
Arkitektur och livsmiljö	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag	2 000	2 032	2 067
Varav BP18 ³	2 000	2 000	2 000
Varav ³			
Samtidskonstverksamhet	2 000	2 000	2 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	30 745	31 234	31 768

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 20 000 000 kronor årligen 2018–2020 för att möjliggöra att Statens konstråd kan bli ett nav för kunskapsutveckling för offentlig konst samt ett stöd till lokala aktörer som arbetar med delaktighetsprocesser.

Anslaget ökas även med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att Statens konstråd övertar samtidskonstuppsdraget som tidigare legat på Riksställningar.

Regeringen föreslår att 30 745 000 kronor anvisas under anslaget 4:1 *Statens konstråd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 31 234 000 kronor respektive 31 768 000 kronor.

7.5.2 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tabell 7.5 Anslagsutveckling 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

2016	Utfall	33 680	Anslags-sparande	-506
2017	Anslag	32 944 ¹	Utgifts-prognos	32 659
2018	Förslag	42 947		
2019	Beräknat	42 947		
2020	Beräknat	42 947		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens konstråds utgifter för konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten.

Regeringens överväganden

Tabell 7.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:2 Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	32 944	32 944	32 944
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 003	10 003	10 003
Varav BP18	10 000	10 000	10 000
Varav			
Fria konsten	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	42 947	42 947	42 947

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en bred satsning på förbättrade förutsättningar för den fria konsten.

Regeringen föreslår att 42 947 000 kronor anvisas under anslaget 4:2 *Konstnärlig gestaltning av den gemensamma miljön* för 2018. För 2019

och 2020 beräknas anslaget till 42 947 000 kronor respektive 42 947 000 kronor.

7.5.3 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tabell 7.7 Anslagsutveckling 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2016	Utfall	11 705		104
2017	Anslag	11 551 ¹	Utgifts- prognos	11 535
2018	Förslag	11 611		
2019	Beräknat	11 708 ²		
2020	Beräknat	11 813 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 11 611 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 11 611 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Nämnden för hemslöjdsfrågors förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Svenska Hemslöjdsföreningars Riksförbund, rikshemslöjdskonsulenternas verksamhet och för projekt inom hemslöjdsområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 7.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:3 Nämnden för hemslöjdsfrågor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	11 551	11 551	11 551
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	60	157	262
Beslut			
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	11 611	11 708	11 813

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 11 611 000 kronor anvisas under anslaget 4:3 *Nämnden för hemslöjdsfrågor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 11 708 000 kronor respektive 11 813 000 kronor.

7.5.4 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tabell 7.9 Anslagsutveckling 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2016	Utfall	28 065		
2017	Anslag	28 067 ¹	Utgifts- prognos	27 777
2018	Förslag	40 069		
2019	Beräknat	40 069		
2020	Beräknat	40 069		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom bild- och formområdet, utställare, konsthantverkskooperativ samt utrustningsbidrag till kollektivverkstäder. Anslaget får även användas för statsbidrag till folkparkerna och vissa samlingslokalhållande organisationer för konstförvärv.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används till bidrag som fördelas till fria aktörer inom bild och formområdet. Bemyndigandet innebär att dessa aktörer kan ansöka om bidrag vartannat år, vilket minskar den administrativa bördan och skapar bättre planeringsförutsättningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* besluta om bidrag som inklusive tidigare åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 14 000 000 kronor 2019.

Tabell 7.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		9 655	14 000	
Nya åtaganden	9 655	14 000	14 000	
Infriade åtaganden	0	-9 655	-14 000	-14 000
Utestående åtaganden	9 655	14 000	14 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	14 000	14 000	14 000	

Regeringens överväganden

Tabell 7.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 4:4 Bidrag till bild- och formområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	28 067	28 067	28 067
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	12 002	12 002	12 002
Varav BP18	12 000	12 000	12 000
Varav			
Fria konsten	12 000	12 000	12 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	40 069	40 069	40 069

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en bred satsning för att förbättra förutsättningarna för den fria konsten.

Regeringen föreslår att 40 069 000 kronor anvisas under anslaget 4:4 *Bidrag till bild- och formområdet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 40 069 000 kronor respektive 40 069 000 kronor.

8 Kulturskaparnas villkor

8.1 Omfattning

Avsnittet omfattar de statliga ersättningar och bidrag som i huvudsak riktar sig till kulturskapare och andra insatser som har direkt inverkan på kulturskapares villkor. Området behandlar särskilt Konstnärsnämnden och dess ersättningar, stipendier och bidrag inom bild och form-, musik-, teater-, dans- och filmområdet. I avsnittet behandlas också nämndens inter-

nationella konstnärsutbytesverksamhet och bevakning av konstnärernas sociala och ekonomiska villkor.

Vidare omfattas bl.a. Sveriges författarfonds verksamhet, med i första hand fördelning av biblioteksersättning till konstnärer inom ordområdet, och fördelning av den individuella visningsersättningen till bildkonstnärer som den ekonomiska föreningen Bildupphovsrätt i Sverige ansvarar för.

8.2 Utgiftsutveckling

Tabell 8.1 Utgiftsutveckling inom Kulturskaparnas villkor, utgiftsområde 17

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Kulturskaparnas villkor</i>						
5:1 Konstnärsnämnden	20	21	22	22	22	23
5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer	380	396	392	459	465	474
Summa Kulturskaparnas villkor	400	417	414	481	488	497

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

8.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen har beslutat.

8.4 Resultatredovisning

8.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom kulturskaparnas villkor utgår från:

- uppgifter om ansökningar samt fördelade bidrag och ersättningar för de olika konstområdena nationellt och internationellt,
- arbete med att bevaka och informera om konstnärernas sociala och ekonomiska villkor,
- insatser för att stärka konstnärernas arbetsmarknad,

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

8.4.2 Resultat

Bidrag och ersättningar till konstnärer

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag till enskilda konstnärer

Konstnärsnämnden har under 2016 beslutat om totalt 153,1 miljoner kronor i stipendier och bidrag. Det är en ökning med 21,9 miljoner kronor från föregående år. Ökningen kan förklaras med att Kulturbryggans bidragsgivning numera medräknas i den summan sedan den införlivades i myndigheten 2015.

Under året behandlades 7 726 ansökningar till enskilda konstnärer och 21 procent av dessa beviljades. Antalet ansökningar har minskat något under 2016, men under en tioårsperiod har ansökningsantalet ökat.

Tabell 8.2 Konstnärsnämndens stipendie- och bidragsärenden till enskilda konstnärer 2014-2016

Antal ansökningar (varav från kvinnor)

	2014	2015	2016
Beviljade ansökningar	1 524 (803)	1 548 (819)	1 607 (895)
Avslagna ansökningar	5 968 (3282)	6 363 (3604)	6 119 (3443)
Totalt antal behandlade ansökningar	7 492 (4085)	7 911 (4423)	7 726 (4327)

Könsfördelningen är fortsatt jämn när det gäller antalet ansökningar om konstområdena betraktas samlat. 56 procent av ansökningarna inom samtliga konstområden var under 2016 från kvinnor. Av totalt antal bidrag fördelades 53 procent till kvinnor. Ett återkommande uppmärksammat problem när det gäller jämställdhet är att det inom dansområdet är särskilt ojämnt. Styrelsen har dock beslutat att det ska vara tillåtet att fördelningen är 70 procent resp. 30 procent till kvinnornas fördel eftersom en statistisk jämställd fördelning annars skulle missgynna kvinnorna. Filmen är likt föregående år det mest jämställda området vad gäller sökande. Vad gäller musikområdet har inga bidrag en andel av något av könen som understiger 40 procent, något som uppnåtts för första gången.

När det gäller den geografiska spridningen motsvarar fördelningen av stipendier och bidrag demografin för var konstnärer är bosatta i Sverige. De flesta konstnärer bor i storstadsregionerna och således kommer 84 procent av ansökningarna därifrån.

I nedan tabell beskrivs fördelningen mellan konstområden av beslutade stipendier och bidrag till enskilda konstnärer. Bild och form står för den största delen av det fördelade stödet.

Tabell 8.3 Konstnärnämnden – beslutade stipendier och bidrag 2014–2016 till enskilda konstnärer uppdelat på konstområden¹

Tusental kronor

	2014	2015	2016
Bild och form	67 474	72 095	72 816
Musik	21 639	26 602	26 367
Teater	7 816	8 168	8 201
Dans	8 565	9 629	9 147
Film	8 990	9 686	9 820
Totalt	114 484	126 180	126 351

Källa: Statistik- och fördjupningsrapport 2016, Konstnärnämnden

¹ Beloppen innehåller inte indirekta kostnader för residensprogrammen för t.ex. boende, arbetsplats och resor. Även inkomstgarantier som betalas ut och formellt beslutas av Konstnärnämnden redovisas inte i tabellen.

Kulturbryggan främjar nyskapande kultur

Kulturbryggan införlivades i Konstnärnämnden i oktober 2015. Under 2016 beviljades 97 stycken ansökningar av totalt 718 inom ramen för Kulturbryggans bidragsgivning, vilket ger en bifallsprocent på 13,5 procent. Totalt beviljades bidrag för 21,5 miljoner kronor. I Kulturbryggans årsrapport för 2016 lyfts bl.a. VR (Virtual reality) och AI (Artificial intelligence) fram som nya trender inom bidragsgivningen till nyskapande kultur.

Främjande av internationellt kulturutbyte

Konstnärnämnden har under 2016 beviljat 951 ansökningar om internationellt kulturutbyte, resebidrag eller residens. Det ger en bifallsprocent på 29 procent. 201 av dessa gällde resebidrag eller internationella kulturutbyten med konstnärer i utvecklingsländer eller länder med svaga demokratier. Stödet till konstnärers internationella kulturutbyte inklusive resebidrag och residens uppgick till totalt 28,6 miljoner kronor. Andelen sökande kvinnor inom internationella stöd var 57 procent och beviljade var 56 procent.

Övriga ersättningar och bidrag till kulturskapare

Inom det kulturpolitiska området finns ett flertal ersättningar som syftar till att ge kulturskapare betalt för utfört konstnärligt arbete, men också stödordningar som leder till möjligheter att fördjupa och utveckla sitt konstnärskap. Utöver de ersättningar som redovisas nedan fördelas också talboksersättning till författare och översättare för nyttjandet av deras verk i form av talböcker. Ersättningen fördelas av Sveriges

Författarförbund och uppgick 2016 till 9,5 miljoner kronor.

Fonogramersättningen fördelas av STIM och SAMI som kompensation för att musikaliska verk på fonogram och i tryckt form lånas ut genom folk- och skolbibliotek. Under 2015 fördelades 5 miljoner kronor i fonogramersättning.

Bibliotekersättning

Under 2016 har Sveriges författarfond fördelat nära 5 000 ersättningar och stipendier inom ramen för bibliotekersättningen som under året uppgick till 149 miljoner kronor, en höjning med drygt 7 miljoner kronor jämfört med året innan. År 2017 uppgår anslaget till knappt 159 miljoner kronor. Höjningen av bibliotekersättningens grundbelopp 2016 och 2017 innebär en satsning på förbättrade villkor för författare, översättare, tecknare och fotografer. Därutöver har Författarfonden fördelat bidrag till författare, översättare, kulturjournalister och dramatiker om ca 6 miljoner kronor.

Individuell visningsersättning

Individuell visningsersättning (IV) fördelas av Bildupphovsrätt i Sverige till bild- och formkonstnärer som ersättning för att verk som ägs av offentliga institutioner visas för allmänheten. Under 2016 uppgick den totala ersättningen till cirka 37,7 miljoner kronor.

Under 2016 beviljades totalt 3760 konstnärer (2197 kvinnor) stöd med ett belopp mellan 500 kronor och 42 000 kronor. Kvinnliga konstnärer utgjorde cirka 59,5 procent av de sökande. När det gäller ersättningsnivån är kvinnorna fler i de lägre ersättningsnivåerna och männen fler i grupperna med höga ersättningar. Kvinnorna är överrepresenterade bland de yngre ersättningsmottagarna och män bland de äldre. Det är således fler kvinnor än män som får ersättning, men männen får i genomsnitt en högre ersättning för visningen av sina verk.

Analys- och bevakning av kulturskaparnas villkor

Ett av Konstnärnämndens övergripande uppdrag är att sprida kunskap om och analysera konstnärernas villkor. Ett viktigt resultat inom det arbetet är rapporten Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor som presenterades i december 2016. Av rapporten framgår bl.a. att konstnärer generellt har en

högre utbildningsnivå än befolkningen i stort, men att konstnärernas inkomster trots det endast stigit med 4 procent under de senaste tio åren. Detta kan jämföras med 18 procent för hela befolkningen. Rapporten har fått stort genomslag och är en av de mest omfattande rapporterna i världen när det gäller konstnärers villkor. Konstnärsnämnden har även genomfört en arbetsmiljöundersökning, Konstnärers arbetsmiljö, som presenterades i mars 2017. Konstnärsnämnden arbetar även aktivt genom bl.a. webbplatsen Konstnärsguiden för att sprida information om skatte- och socialförsäkrings-systemet.

Myndigheten för kulturanalys har i rapporten Kulturanalys 2017 gjort en samlad bedömning av läget på kulturområdet i relation till de nationella kulturpolitiska målen. I rapporten beskrivs en genomgående tendens att villkoren för de professionella kulturutövarna och konstnärerna inte utvecklats på ett gynnsamt sätt. En fråga som blivit allt mer aktuell när det gäller kulturskaparnas villkor är hot och hat. I Kulturanalys rapport Hotad kultur? som publicerades våren 2016 framgår att var sjätte konstnär och författare utsatts för hot, trakasserier och våld i samband med sin yrkesutövning de senaste tolv månaderna. Skillnaderna i utsatthet mellan könen är enligt rapporten genomgående relativt marginella.

Insatser för att stärka kulturskaparnas arbetsmarknad

Scenkonstallianserna och centrumbildningarna

Kulturrådet har under 2016 fördelat cirka 116 miljoner kronor i bidrag till olika insatser för att öka möjligheten till anställning eller uppdrag för konstnärer. Totalt 88 miljoner kronor har fördelats i bidrag till scenkonstallianserna inom teater-, dans- och musikområdet. Allianserna verkar för att öka frilansande scenkonstnärers sociala och ekonomiska trygghet, avlasta arbetslöshetskassan, utveckla matchning och förmedling samt stimulera den konstnärliga utvecklingen.

Centrumbildningarna, som samlar drygt 10 000 fria professionella kulturutövare inom olika konstområden i Sverige, arbetar med att förmedla uppdrag och med kompetensutveckling. De spelar en viktig roll för frilansande konstnärliga utövaras arbetsmöjligheter. Statens

kulturråd har under 2016 fördelat nästan 26 miljoner kronor till 13 centrumbildningar inom olika konstområden.

Inom dans- och cirkusområdet har Kulturrådet under året även fördelat bidrag till daglig träning för frilansande yrkesverksamma konstnärer.

De professionella kulturskaparna är viktiga aktörer som medverkar i arbetet med att ta fram och genomföra de regionala kulturplanerna inom kultursamverkansmodellen.

Medverkans- och utställningsersättningen

Avtalet om medverkans- och utställningsersättning, MU-avtalet, som reglerar vilka villkor och ersättningsnivåer som ska gälla när statliga institutioner ställer ut verk som ägs av konstnären reviderades under 2014 för att bli lättare att tillämpa för både utställare och konstnärer.

Kulturrådet har regeringens uppdrag att göra MU-avtalet allmänt känt och tillämpat. Kulturrådet har under 2016 verkat för en ökad tillämpning av avtalet genom dialoger med regionala kulturchefer, vid granskning och uppföljning av regionala kulturplaner samt vid möten med och uppföljning av bidragssökande organisationer. Kulturrådet har under året även följt upp hur MU-avtalet tillämpas hos utställningsarrangörer inom kultursamverkansmodellen. I uppföljningen angav 13 av 25 utställningsarrangörer att alla upphovspersoner fick ersättning på eller över MU-avtalets lägstanivå, åtta angav att de betalat ersättning enligt MU-avtalet till några upphovspersoner men inte till alla, och fyra angav att de inte betalat ersättning enligt MU-avtalet till någon av upphovspersonerna. Som helhet visar enkäten att 84 procent av de svarande utställningsarrangörerna tillämpar MU-avtalet helt och hållet eller till viss del.

Insatser för att stärka upphovsrätten

Ett väl fungerande upphovsrättsligt skydd är en förutsättning för att kulturskapare ska kunna leva på sitt arbete. Regeringen har under året initierat ett strategiskt arbete för immateriella tillgångar som belyser frågor kopplade till skapande och innovation utifrån rättighetshavar-, företag- och konsumentperspektiv. Flera initiativ har tagits för att höja kunskapen hos allmänheten om upphovsrättens betydelse i syfte att minska intrången och öka intresset för lagliga distributions-tjänster. Bland annat har Statens medieråd fått

i uppdrag att informera barn och unga om upphovsrättsliga rättigheter och skyldigheter på internet (Ku2016/02761/LS). För att motarbeta den kommersiella och strategiskt planerade brottsligheten har en utredning tillsatts för att överväga skärpta straff för de allvarligaste fallen av immaterialrättsintrång (dir. 2017:4). Vidare har Patent- och registreringsverket (PRV) fått i uppdrag att genomföra kunskaphöjande insatser för bl. a. att öka förståelsen om upphovsrättens innebörd och utreda insatser som kan underlätta laglig tillgång till digitalt tillgängligt material, såsom film, böcker och musik (N2017/04031/IFK).

8.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att stipendier och ersättningar som fördelas till konstnärer bidrar till konstnärlig utveckling och ökade möjligheter för konstnärer att försörja sig på sin konstnärliga verksamhet. Uppföljningar av bl.a. användandet av Konstnärsnämndens projektbidrag är överlag positiva och bekräftar betydelsen av myndighetens olika stipendier och bidrag. Rapporter från såväl Konstnärsnämnden som andra berörda aktörer visar att stipendier och bidrag i huvudsak fördelas jämt mellan kvinnor och män. Trots detta kan konstateras att det fortfarande finns områden, t.ex. dansområdet, där jämställdhet inte uppnåtts varför regeringen bedömer att det är viktigt att jämställdhetsarbetet fortsätter. Regeringen bedömer att det även är viktigt att arbeta för att förbättra möjligheterna att vara verksam som professionell konstnär i hela landet.

När det gäller stödet till internationella kulturutbyten ser regeringen att Konstnärsnämndens stöd blir allt viktigare. Uppföljningar visar att kulturutbytena ofta är framgångsrika för de enskilda konstnärerna, men även att konstnärerna blir viktiga ambassadörer för Sverige genom att synliggöra sitt konstnärskap utanför landet.

När det gäller Kulturbryggans verksamhet bedömer regeringen att Kulturbryggan genom sina två typer av stöd (startstöd och genomförandestöd) bidrar till att skapa förutsättningar och förverkligande av nyskapande konst och kulturprojekt.

Regeringen bedömer att scenkonstallianserna bidrar till att uppfylla både kulturpolitiska och

arbetsmarknadspolitiska mål och ökar den sociala och ekonomiska tryggheten hos frilansande scenkonstnärer.

MU-avtalet säkrar en rimlig ersättning till konstnärsgруппerna för att deras verk ställs ut vid statliga institutioner. Kulturrådets uppföljning visar att det finns brister i tillämpningen av avtalet och att det är angeläget att andelen offentliga och andra utställare som tillämpar MU-avtalets principer ökar. Regeringen vill fortsatt framhålla betydelsen av att avtalet även fungerar som en förebild för andra offentliga och privata utställare.

Kultursamverkansmodellen ger goda förutsättningar för professionella kulturskapare att påverka förutsättningarna för kulturen i hela landet genom framtagande av de regionala kulturplanerna.

För att skapa förutsättningar för de enskilda kulturskaparna och den fria konsten är det viktigt att återkommande analysera hur konstnärsgруппernas villkor och utmaningar ser ut. Regeringen tillsatte därför i november 2016 en utredning om konstnärernas villkor. Utredaren ska bedöma hur de statliga insatserna bidrar till att nå de kulturpolitiska målen och föreslå eventuella förändringar av insatserna för att anpassa dem till nuvarande förutsättningar och behov. Utredaren ska också föreslå eventuella förändringar för att förbättra möjligheterna att verka som professionell konstnär i hela landet. Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2018.

Det upphovsrättsliga skyddet är viktigt för att främja skapande. Regeringen kommer att fortsätta arbeta strategiskt med frågor kopplade till immateriella tillgångar.

Rapporterna Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor och Kulturanalys 2017 visar att det finns behov av att stärka villkoren för de professionella kulturskaparna.

När konstnärer tystas eller tystnar är det i förlängningen ett hot mot demokratin. Regeringen har därför beslutat om handlingsplanen Till det fria ordets försvar – åtgärder mot utsatthet för hot och hat bland journalister, förtroendevalda och konstnärer (Ku2017/01675/D). En handlingsplan med inriktning på ett stärkt arbete för att förebygga förtroendevaldas, journalisters och konstnärers utsatthet för hot och hat. Inom ramen för Unesco driver Sverige även frågan om konstnärers yttrandefrihet globalt.

8.5 Budgetförslag

8.5.1 5:1 Konstnärdsnämnden

Tabell 8.4 Anslagsutveckling 5:1 Konstnärdsnämnden

Tusental kronor

2016	Utfall	20 121	Anslags-sparande	610
2017	Anslag	21 489 ¹	Utgifts-prognos	21 864
2018	Förslag	21 954		
2019	Beräknat	22 305 ²		
2020	Beräknat	22 691 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 21 953 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 21 954 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konstnärdsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 8.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:1 Konstnärdsnämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	21 489	21 489	21 489
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	382	732	1 116
Beslut	83	84	86
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	21 954	22 305	22 691

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 21 954 000 kronor anvisas under anslaget 5:1 *Konstnärdsnämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 305 000 kronor respektive 22 691 000 kronor.

8.5.2 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tabell 8.6 Anslagsutveckling 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

2016	Utfall	379 784	Anslags-sparande	2 279
2017	Anslag	395 800 ¹	Utgifts-prognos	391 712
2018	Förslag	459 296 ²		
2019	Beräknat	465 336		
2020	Beräknat	474 270		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 2 600 000 kronor avser beräknad statlig ålderspensionsavgift sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2015 som är 893 055 kronor.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och ersättningar till konstnärer och upphovsmän inom bild-, form-, musik-, teater-, dans-, ord- och filmområdet. Anslaget får även användas för utgifter för administration och genomförande av verksamheten, inklusive för det särskilda besluts Kulturbryggan.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 196 000 000 kronor 2019–2028.

Skälen för regeringens förslag: Inom anslaget fördelar Konstnärdsnämnden bidrag och stipendier som sträcker sig upp till tio år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 196 000 000 kronor 2019–2028.

Tabell 8.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021-2028
Ingående åtaganden	98 435	99 658	160 000			
Nya åtaganden	35 590	89 805	70 000			
Infriade åtaganden	-34 367	-29 463	-34 000	-46 000	-58 000	-92 000
Utestående åtaganden	99 658	160 000	196 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	136 000	160 000	196 000			

Regeringens överväganden

Tabell 8.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 5:2 Ersättningar och bidrag till konstnärer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	395 800	395 800	395 800
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	60 001	60 001	60 001
Varav BP18	60 000	60 000	60 000
Varav			
Fria konsten	60 000	60 000	60 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt ²	3 495	9 535	18 469
Förslag/beräknat anslag	459 296	465 336	474 270

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 3 495 000 kronor 2018, 9 535 000 kronor 2019 och fr.o.m. 2020 årligen 18 469 000 kronor vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats..

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 60 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en bred satsning på att förbättra förutsättningar för den fria konsten.

Regeringen föreslår att 459 296 000 kronor anvisas under anslaget 5:2 *Ersättningar och bidrag till konstnärer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 465 336 000 kronor respektive 474 270 000 kronor.

9 Arkiv

9.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheten Riksarkivet och bidrag till regional arkivverksamhet.

9.2 Utgiftsutveckling

Tabell 9.1 Utgiftsutveckling inom Arkiv, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Arkiv</i>						
6:1 Riksarkivet	381	379	379	398	404	411
Summa Arkiv	381	379	379	398	404	411

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

9.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen har beslutat.

Riksdagen har även antagit mål för den statliga arkivverksamheten, som kommer till uttryck i arkivlagen (1990:782) (prop. 1989/90:72, bet. 1989/90:KrU29, rskr. 1989/90:307). Målen syftar bl.a. till

- att öka möjligheterna att ta del av allmänna handlingar och annat arkivmaterial,
- att tydliggöra och förstärka arkivens betydelse som källa till information och kunskap om samhället och dess utveckling, och
- metod- och kunskapsutveckling inom arkivområdet.

9.4 Resultatredovisning

9.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen för arkivområdet utgår från resultat inom

- Riksarkivets särskilda ansvar för den statliga arkivverksamheten och för arkivvården i landet,
- normering, informationshantering och tillsynsverksamhet,
- bevarande och tillgängliggörande av arkiv, och
- digitalisering och digital förvaltning.

Bedömning görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

9.4.2 Resultat

Rätten till att ta del av allmänna handlingar

Under 2016 har Riksarkivets inspektioner, liksom under 2015, gjorts av arkiv inom områdena utbildning och forskning, lag och rätt samt kultur. De vanligaste bristerna i myndigheternas arkivvård har gällt bevarandestrategin för elektroniska handlingar och upprättandet av en

verksamhetsbaserad arkivredovisning. Myndigheternas uppfyllelse av Riksarkivets föreskrifter är sammantaget fortsatt tillfredsställande.

Normeringsverksamheten ligger på en relativt konstant nivå sett över en längre tid och har under 2016 haft fokus på de myndighetsspecifika föreskrifterna. Statskontoret har i sin analys (Ku2017/00774/KL) rekommenderat regeringen att i den aviserade arkivutredningen beakta Riksarkivets mandat och roll i den offentliga arkivverksamhetens utveckling mot en digital förvaltning.

Riksarkivet bedömer att de egna beståndens förvaringsmiljö är tillfredsställande. Flertalet lokaler håller god eller mycket god kvalitet men vissa depåer uppfyller inte kraven.

Tabell 9.2 Normering och tillsyn av arkiv

Prestationer 2014–2016, antal

	2014	2015	2016
Inspektioner vid statliga myndigheter	124	73	83
Utfärdande av föreskrifter	55	68	59
Besök med rådgivning	160	130	139
Utbildning, kurser	17	16	8

Källa: Riksarkivet

Under året har Riksarkivet avslutat regeringsuppdraget om att utreda förvaringen av överlämnade handlingar (Ku2014/01779/KA). Regeringen har fastställt längsta förvaringstid för de enskilda organ som ansökt om tillstånd enligt lagen (2015:602) om överlämnande av allmänna handlingar för förvaring.

En särskild leveransfunktion för statliga arkiv har under året etablerats för att förbättra servicen gentemot statsförvaltningen. Staten har under 2016 löst in det s.k. beskickningsarkivet från Biby fideikommissbo i enlighet med regeringens beslut (Ku2010/01161/KA). Mottagning av leveranser av statligt material ser ut att ha planat ut på en lägre nivå än för tio år sedan. Riksarkivet bedömer att en bidragande orsak kan vara nuvarande ytterst restriktiva policy för leverans av pappershandlingar yngre än tjugo år. Leveranser av material från den enskilda sektorn har fortsatt att öka i antal men antalet hyllmetrar har minskat. Årets leveranser innebär att pappersbestånden har ökat med knappt två procent. Leverans av elektroniska arkiv har ökat under 2016 men ligger på en fortsatt låg nivå. Statskontoret har rekommenderat regeringen att

i den aviserade arkivutredningen beakta problem i samband med leveranser.

Tabell 9.3 Mottagning av arkivmaterial

Prestationer 2014–2016, antal

	2014	2015	2016
Leveranser (staten)	362	291	394
Papper, hyllmeter (staten)	7 794	4 479	5 003
Kartor och ritningar (staten)	60 687	10 947	1 565
Elektroniska arkiv (staten)	24	17	44
Leveranser (enskilda arkiv)	260	326	425
Papper, hyllmeter (enskilda arkiv)	964	873	432
Kartor och ritningar (enskilda arkiv)	30 113	264	86

Källa: Riksarkivet

Riksarkivet bedömer att tillgängligheten till de arkiv som förvaras hos myndigheten sammantaget är tillfredsställande. Arkiv förvarade vid landsarkiven har en bra tillgänglighet där minst 80 procent är sökbara på volymnivå oavsett ursprung. Tillgängligheten vid de nationella depåerna är bra vad gäller det statliga arkivmaterialet, men mindre tillfredsställande för enskilt arkivmaterial. Sammantaget bedöms tillgängligheten vara tillfredsställande.

Arkivinformationssystemet Arkis innehåller 180 miljoner skannade bilder av handlingar, en ökning med sju procent sedan 2015. Av dessa är 55 procent offentliga och enkelt sökbara för allmänheten. Ökningen om fyra procent mer offentliga bilder beror framför allt på att bilder av bouppteckningar lagts ut. Material som inte är tillgängligt för allmänheten utgörs till stor del av moderna folkbokföringshandlingar som på grund av personsekretessen inte kan publiceras. Sökbarheten för det digitaliserade materialet bedöms som tillfredsställande. Sammanlagt 317 institutioner, bl.a. skolor och folkbibliotek, har efter ansökan kostnadsfri tillgång till materialet.

Riksarkivet tog under 2016 över ansvaret för webbplatserna vidareutnyttjande.se och öppnadata.se. Regeringen uppdrog under våren 2017 till Riksarkivet att redovisa förutsättningar och konsekvenser av att tillgängliggöra den digitala arkivinformationen avgiftsfritt och som öppen data (Ku2017/00871/KL). Riksarkivet har redovisat uppdraget.

Arkiven som källa till information och kunskap

Riksarkivet bedömer att myndighetens service till användare av arkivmaterialet under 2016 var tillfredsställande.

Framtagning av beställda handlingar till forskarna har i forskarsalarna som regel tagit högst trettio minuter vilket bedöms vara bra service. Totalrenoveringen av Riksarkivets byggnad i Marieberg innebar att handlingar som förvaras där lämnades ut i Krigsarkivets forskarsal fram t.o.m. oktober månad och krävde en dags förbeställning. Skriftliga förfrågningarna har vid de nationella depåerna besvarats inom fem dagar vilket är bra. Fyra avdelningar hade delvis en mindre tillfredsställande service avseende skriftliga förfrågningar. Som helhet har huvuddelen av förfrågningarna besvarats inom tio dagar, vilket är tillfredsställande.

Tabell 9.4 Tillgång till arkiv

Prestationer 2014–2016, antal

	2014	2015	2016
Webbesök (miljoner unika)	1,58	1,30	1,44
Visningar (grupper/tillfällen)	1 083	1 072	545
Forskarbesök	45 164	44 814	46 186
Framtagna volymer	151 373	158 817	129 295
Skriftliga förfrågningar inkl. folkbokföringsärenden	129 897	162 643	144 233

Källa: Riksarkivet. Statistiken saknar uppgift om kön.

Olika insatser för att öka allmänhetens, forskarnas och andra myndigheters kunskaper om tillgängliga arkiv har genomförts. Under 2016 uppmärksammades särskilt 250-årsjubileet av tryckfrihetsförordningen. Flera vetenskapliga eller populärvetenskapliga publikationer har getts ut bl.a. inom ramen för Det medeltida Sverige och Svenskt biografiskt lexikon. Kvalitetssäkring och utveckling har skett av databasen för den digitala versionen av Svenskt biografiskt lexikon.

Antalet forskarbesök har varit relativt stabilt de senaste tre åren men är långsiktigt nedåtgående. Antalet framtagna volymer minskar inte på motsvarande sätt. Antalet skriftliga förfrågningar har minskat något under 2016, men har på längre sikt mångdubblats. I sin myndighetsanalys rekommenderar Statskontoret regeringen att uppdra åt Riksarkivet att redovisa hur de kan effektivisera hanteringen av skriftliga frågor.

Metod- och kunskapsutveckling

För en större tillgänglighet och en ökad användning av arkiven har ett flertal mindre projekt och andra aktiviteter genomförts bl.a. med inriktning mot digitalt utbildningsmaterial för skolan. Den Nationella arkivdatabasen (NAD), som är tillgänglig på Riksarkivets webbplats, och som innehåller förteckningar över Riksarkivets bestånd samt över arkiv hos andra institutioner i Sverige, har vidareutvecklats. Vidare har tematiska guider till myndighetens arkiv och samlingar tagits fram.

Inom området inriktat mot samhällets informationshantering och det långsiktiga bevarandet av kulturarvet har fokus legat på utveckling av förvaltningsgemensamma specifikationer för e-arkiv, på projekt som avser att genom digitalisering säkra det långsiktiga bevarandet av analoga ljud- och videoupptagningar. Vidare pågår utvecklingen av digitala bildformat och av metoder för digitalt bevarande.

Samordningssektariatet Digisam har under sin uppdragsförlängning särskilt prioriterat samverkan med Swedish University Network (SUNET) om utveckling av gemensamma infrastrukturella tjänster och verktyg. Sedan den 1 januari 2017 ansvarar Riksantikvarieämbetet för Digisam.

9.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att förutsättningarna för att rätten att ta del av allmänna handlingar inom den statliga förvaltningen kan upprätthållas är tillfredsställande. Regeringen bedömer att med ökande grad av tillgänglighet och en fortsatt hög efterfrågan är arkivens förmåga att vara källa till information och kunskap fortsatt tillfredsställande. Regeringen bedömer att en god och relevant metod- och kunskapsutveckling har bedrivits.

Regeringen delar Statskontorets analys att den av regeringen aviserade arkivutredningen bör se över såväl arkivleveranser och dess finansiering som Riksarkivets mandat och roll i den offentliga verksamhetens utveckling mot en digital förvaltning.

9.5 Budgetförslag

9.5.1 6:1 Riksarkivet

Tabell 9.5 Anslagsutveckling 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	381 290	4 418	
2017	Anslag	378 688 ¹		379 282
2018	Förslag	397 785		
2019	Beräknat	404 051 ²		
2020	Beräknat	410 912 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 397 785 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 397 785 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksarkivets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till restaurering, arkivering och arkivförvaltning av kulturhistorisk, försvarsanknuten film samt för statsbidrag till enskilda arkiv.

Regeringens överväganden

Tabell 9.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 6:1 Riksarkivet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	378 688	378 688	378 688
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	9 068	15 176	21 864
Beslut	10 029	10 187	10 360
Varav BP18 ³	10 000	10 000	10 000
Varav ³			
Fri tillgång till arkiven	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	397 785	404 051	410 912

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att kunna möjliggöra fri tillgång till arkiven.

Regeringen föreslår att 397 785 000 kronor anvisas under anslaget 6:1 *Riksarkivet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 404 051 000 kronor respektive 410 912 000 kronor.

10 Kulturmiljö

10.1 Omfattning

Avsnittet omfattar verksamheten vid myndigheten Riksantikvarieämbetet. Vidare omfattas bidragen till kulturmiljövård, kyrkoantikvarisk ersättning, den arkeologiska uppdragsverksam-

heten vid Statens historiska museer, bidrag till arbetslivsmuseer samt i viss utsträckning det regionala kulturmiljöarbetet som bedrivs av länsstyrelserna. (För mer information om de nationella miljömålen se utg.omr. 20).

10.2 Utgiftsutveckling

Tabell 10.1 Utgiftsutveckling inom Kulturmiljö, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Kulturmiljö</i>						
7:1 Riksantikvarieämbetet	218	224	227	270	274	279
7:2 Bidrag till kulturmiljövård	254	254	251	271	271	271
7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning	460	460	460	460	460	460
7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer				8	8	8
Summa Kulturmiljö	933	937	937	1 009	1 013	1 018

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

10.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat.

Riksdagen har även antagit nationella mål för kulturmiljöarbetet (prop. 2012/13:96, bet. 2012/13:KrU9, rskr. 2012/13:273). I enlighet med målen ska det statliga kulturmiljöarbetet främja

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser, och
- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

De nationella målen för arbetet med kulturmiljön är ett komplement till de nationella kulturpolitiska målen och de preciseringar rörande kulturmiljön som finns i flera av miljö kvalitetsmålen samt generationsmålet för miljöarbetet.

10.4 Resultatredovisning

10.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet utgår från det nationella och det regionala kulturmiljöarbetets verksamhet för att uppnå de nationella kulturmiljömålen. Bedömningen baseras på årsredovisningar och under året redovisade uppdrag och andra redovisningar. Bedömningen avser bl.a. uppgifter om

- kunskapsuppbyggnad,
- bidragsgivning,
- arbete för ökad tillgänglighet,
- samverkan och samarbete, och
- tillämpning av lagstiftning.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder

gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

10.4.2 Resultat

Riksantikvarieämbetet är ansvarig myndighet för det statliga kulturmiljöarbetet. På regional nivå ansvarar länsstyrelserna enligt kulturmiljölagen (1988:950) för det statliga kulturmiljöarbetet och ska enligt kulturmiljöförordningen (1988:1188) samverka med kulturmiljövårdande organ inom länet, särskilt läns museerna och motsvarande museer.

För att utveckla kulturarvspolitiken har regeringen i enlighet med budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 17), beslutat om att utveckla Riksantikvarieämbetet som kulturarvsmyndighet. Från och med den 1 januari 2017 har myndigheten ansvar att driva den nationella samordningen för digitalisering, digitalt bevarande och digital förmedling av kulturarvet samt att fr.o.m. den 1 juni 2017 bära ett samlat ansvar för museifrågor. Detta har skett genom överföring av Digisam vid Riksarkivet och inordnande av vissa uppgifter från Riksutställningar. Riksutställningar har därefter, den 31 maj 2017, avvecklats och upphört som myndighet. En reviderad instruktion för Riksantikvarieämbetet trädde i kraft den 1 juni 2017.

Ett offensivt och angeläget kulturmiljöarbete

Riksantikvarieämbetet har sedan hösten 2016 verkat i riktning mot den vision som tagits fram för utvecklingsinsatser inom kulturmiljöarbetet fram till 2030 och informerat om och stött regionala organisationer med att förverkliga visionen. På flera håll i landet har arbete påbörjats med regionala strategier som tar sin utgångspunkt i visionen.

Länsstyrelsernas arbete

Genom att bl.a. ta fram kunskapsunderlag, informationsspridning, insatser för vård och tillgängliggörande, ärendehandläggning, tillsyn, strategiskt arbete och metodutveckling har länsstyrelserna fortsatt att verka för att främja uppfyllnaden av kulturmiljömålen. Möjligheterna för myndigheter och regionala och lokala aktörer att verka gemensamt har utvecklats. Genom internremisser och arbetsgrupper bedrivs intern samverkan, särskilt mellan kulturmiljö och miljö-, plan-, bygg- och bostadsfrågorna och

landsbygdsfrågor. Under 2016 har åiterrapporteringssuppdraget i regleringsbrevet om tvärsektoriell samverkan i flera fall lett till initiativ för ökad samverkan och stärkt medvetenhet om kulturmiljöer inom andra ansvarsområden, särskilt i länsstyrelsernas arbete med småskalig vattenverksamhet.

Att främja en mångfald av kulturmiljöer

Bidrag som ger mervärden för samhället

Bidraget till kulturmiljövård från anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* är en förutsättning för att främja en mångfald av kulturmiljöer. Under 2016 beslutade Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna att betala ut totalt 254,6 miljoner kronor. Uppföljningar visar på att bidraget kan ha en betydande roll i att stärka arbetsmarknaden och bidra till hållbar tillväxt lokalt och regionalt, bl.a. genom köp av varor och tjänster och olika former av anställningar och arbetsmarknadsinsatser. Bidrag till att öka tillgängligheten vid besöksmål får dubbla effekter, dels direkt genom köp av varor och tjänster, dels indirekt genom att generera hotellnätter, anställning av guider med mera.

Huvuddelen av besluten gällde vårdåtgärder för objekt och miljöer som är skyddade enligt lag. Trenden att objekt och miljöer som saknar formellt skydd beviljas en minskad andel medel har fortsatt.

Tabell 10.2 Beslutade medel anslag 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Utbetalade medel per aktör och kategorier

Miljoner kronor	2014	2015	2016
Länsstyrelsernas beslut	233,3	221,9	225,3
Kunskapsunderlag	36	40,2	37,9
Vårdinsatser	163,4	147,3	158,3
Information/tillgänglighet	25,8	23,2	20
Arkeologi	5,6	8,6	6,3
Ersättning enl. 2 kap 14§	2,5	2,6	2,7
Riksantikvarieämbetet	20,4	27,1	29,3
Kulturmiljövård	14,4	19,1	21,3
Laponia förvaltning		2	2
Arbetslivsmuseer	6	6	8
Summa bidrag till kulturmiljövård	253,7	249	254,6

Bidraget har använts för såväl vårdinsatser av fysiska kulturmiljöer som projekt som bidrar till

att öka inkluderingen, tillgänglighet och delaktigheten i kulturmiljöer.

Åtgärder som främjat tillämpning av kulturmiljölagen

Kulturmiljölagen (1988:950) syftar till att främja en mångfald av kulturmiljöer. För att säkra en rättssäker tillämpning av lagen genomför Riksantikvarieämbetet bl.a. tillsyn och tar fram vägledningar och föreskrifter. Under 2016 har bl.a. en rapport om länsstyrelsernas hantering av fornlämningar i kyrkomiljöer färdigställts, och vägledning för statliga byggnadsminnen och nya föreskrifter om fornlämningsförklaring och metallsökare har tagits fram. Information om riksintressen och om handläggning av dessa ärenden har förnyats och förtydligats.

För att främja utvecklingen av kulturvård verkar Riksantikvarieämbetet för att nya metoder och stöd etableras. Under 2016 har bl.a. informationsblad om hälsorisker vid samlingsarbete tagits fram och metodanvisningar för riskbedömningar av olika klimatrelaterade hot och skadeeffekter färdigställts. Vid myndighetens kulturvårdslaboratorium har naturvetenskapligt stöd erbjudits och elva samarbetsprojekt med museer har genomförts.

Tvärsektoriellt arbete för att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer

Flera insatser och projekt har bedrivits i samspel med andra aktörer för att främja en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas. Ett exempel är regeringens uppdrag till Riksantikvarieämbetet att under 2014–2016 utveckla, samla och sprida goda exempel på hur kulturmiljön kan vara en viktig resurs i nya och befintliga gruvsamhällen i Bergslagen (N/2017/01660/FÖF). Uppdraget har omfattat ett femtiotal olika samarbetspartners i sju olika delprojekt. Resultaten från projektet har främjat arbetsmarknad, besöksnäring och samhällsdeltagande. Projektet har skapat möjligheter för och utvecklat synen på kulturmiljö som en resurs för lokal och regional utveckling. Resultaten är i stora delar utvecklingsbara och kan tillämpas även i andra sammanhang och på andra områden.

Kyrkoantikvarisk ersättning

De årliga drifts- och underhållskostnaderna för kyrkor och kapell som ägs eller förvaltas av Svenska kyrkan uppgick i genomsnitt till drygt 1,7 miljarder kronor per år under åren 2009–

2016. Den kyrkoantikvariska ersättningen finansierade en fjärdedel av den totala kostnaden för drift och underhåll av alla kyrkor och kapell, i genomsnitt 450 miljoner kronor per år. Kyrkoantikvarisk ersättning beviljas för kulturhistoriskt motiverade åtgärder inom förvaltning av egendom som är skyddad enligt 4 kap. kulturmiljölagen. För perioden 2002–2016 har Svenska kyrkan fått 5,12 miljarder kronor i kyrkoantikvarisk ersättning. Av dessa har 5,02 miljarder kronor förbrukats vid 2016 års utgång.

Ansökningstrycket från församlingar och stift har varit fortsatt högt. Ansökta medel uppgick till 1,1 miljarder kronor 2017 och kyrkostyrelsen beslutade att fördela 460 miljoner kronor.

Att öka delaktigheten i kulturmiljöarbetet

Samverkan väcker engagemang

För att främja delaktighet och ansvar för kulturmiljön samverkar länsstyrelser med bl.a. kommuner, hembygdsföreningar och fastighetsägare. Skötsel av fornlämningar och restaurerade byggnader och miljöer väcker engagemang och bidrar till att attraktiva besöksmål och olika verksamheter utvecklas. I flera län finns avtal med enskilda markägare som får ta ansvar för ”sin egen fornlämning”, vilket är ett sätt att främja ett levande kulturarv samtidigt som det innebär en hög grad av delaktighet. I samband med bidragsgivning förekommer öppna visningar, seminarier och kurser som ger allmänheten en ökad förståelse och kunskap för kulturmiljövården.

Flera länsstyrelser arbetar med att utveckla informationen om kulturmiljöerna genom att synliggöra olika berättelser och därmed öka delaktigheten. Skogsbruket har under 2016 tagit fram branschgemensamma riktlinjer för hänsyn till forn- och kulturlämningar. Arbetet med riktlinjernas implementering har satt kulturmiljövården i fokus. Även utbildningsinsatser i skogsbruk för myndighetshandläggare och i kulturmiljövård för verksamma inom skogsbruket, har initierats av näringen.

Kulturmiljöarbete möjliggörs även inom ramen för kultursamverkansmodellen där många museer arbetar med kulturmiljöfrågor runt om i landet.

Fortsatt fokus på tillgänglighet oavsett funktionsförutsättning

För att öka delaktigheten och tillgängligheten har Riksantikvarieämbetet under 2016 bl.a. färdigställt utvärderingen av tillgängligheten till byggnadsminnen, statligt förvaldade kulturreservat och fornvårdsområden för personer med funktionsnedsättning. Även förslag till principer för digital tillgänglighet inom ramen för uppdraget för funktionshinderspolitiken har tagits fram.

Från anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* har drygt 3,6 miljoner kronor fördelats under 2016 för att tillgängliggöra kulturmiljöer fysiskt, en ökning jämfört med föregående år. Länsstyrelserna har i sina planer för treårsperioden räknat med en ökning av tillgänglighetsinsatser för personer med funktionsnedsättning.

Bidrag till det civila samhället

Kulturmiljöarbetet i det civila samhället spelar en viktig roll för att nå kulturmiljömålen. Det sker dels genom direkta insatser för att bevara och utveckla en mångfald av kulturmiljöer, dels genom att organisera andra människors engagemang och skapa delaktighet och ansvarstagande i kulturarvsarbetet. Under 2016 betalades 8 miljoner kronor ut till arbetslivsmuseer inom ramen för anslag 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård*, en ökning med 2 miljoner kronor från 2015.

Genom beslut om budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:KrU1, rskr. 2016/17:83) har ytterligare 3 miljoner kronor årligen tillförts bidraget till kulturmiljövård under 2017–2020 i syfte att skapa ett nytt bidrag till det civila samhällets aktörer inom kulturarvsområdet. Det tidigare bidraget har omvandlats så att det omfattar såväl arbetslivsmuseer som hembygdsmuseer och ideella kulturarvsverksamheter och gäller fr.o.m. den 1 augusti 2017 i enlighet med förordning (2017:628) om statsbidrag till kulturarvsarbete.

Från anslag 7:1 *Riksantikvarieämbetet* beviljades 4,5 miljoner kronor till 19 ideella organisationer som verkar inom kulturmiljöområdet vilket motsvarar knappt hälften av de som sökte.

En källa till kunskap, bildning och upplevelser

Tillgänglig kunskap

För att främja kunskap om kulturmiljön erbjuder och utvecklar Riksantikvarieämbetet

digitala och fysiska mötesplatser och tjänster till professionella och till allmänheten, bl.a. genom klarering av bildupphovsrätt och publicering av bildsamlingar. För att säkerställa en fornminnesinformation med tillräckligt hög kvalitet utifrån samhällsbyggnadsprocessens behov genomförs under 2014–2018 projektet Digital arkeologisk process. Under 2016 har bl.a. en ny teknisk plattform tagits i bruk.

Riksantikvarieämbetets arkiv och bibliotek förvaltar landets största fysiska samling inom kulturmiljöområdet. Arbetet med att tillgängliggöra material digitalt har fortsatt och den digitala användningen av samlingarna ökar. Utlån ligger i linje med föregående år samtidigt som antalet fysiska besökare vid biblioteket och arkivet minskat något.

Under året har ytterligare fyra organisationer börjat leverera information till infrastrukturen K-samsök som samlar och länkar ihop kulturarv från olika kulturarvsinstitutioner. Systemet levererade tre miljoner objekt till kulturarvsportalen Europeana.

Kulturarvsdagen och Arkeologidagen erbjuder allmänheten möjligheter att ta del av kunskap och uppleva kulturmiljöarbetet. Dessa temadagar har arrangerats med aktiviteter på olika ställen i landet för att skapa förståelse och intresse för kulturarv och kulturmiljöer. Vidare är bl.a. samlingsforum och Riksantikvarieämbetes årliga höstmöte viktiga mötesplatser för det professionella arbetet inom kulturarvsområdet.

Den forskning och utveckling som Riksantikvarieämbetet ansvarar för samt det internationella arbete som myndigheten deltar i redovisas under avsnittet Kulturområdesövergripande verksamhet (4.4.2).

Besöksmålen Gamla Uppsala och Glimmingehus
Kulturmiljöer som besöksmål erbjuder kunskap, bildning och upplevelser. Riksantikvarieämbetet bedriver i Glimmingehus och i Gamla Uppsala en bred publik verksamhet där besöksantalet uppgår till 47 000 (i samma nivå som 2015) respektive 29 000 (ökning med 4 procent jämfört med 2015) personer. Aktiviteter och berättelser har utvecklats med särskilt fokus på barn och unga. Efter att antalet besökande elever kraftigt ökat under 2015 visar resultatet 2016 på en minskning. Tillgänglighet har fortsatt uppmärksammas i arbetet med besöksmålen och närvaron i sociala medier har ökat.

Ökad helhetssyn för att tillvarata kulturmiljön i samhällsutvecklingen

Kulturmiljö i arbetet med miljömålen

Kulturmiljövärden återfinns i flertalet miljö kvalitetsmål, som precisering av eller som del i själva målformuleringen. Riksantikvarieämbetet arbetar aktivt med kulturmiljöintegrering inom ramen för miljömålssystemet. Inom ramen för Miljömålsrådets arbete och under ledning av Statens jordbruksverk deltar Riksantikvarieämbetet i arbetet med en strategi för odlingslandskapets biologiska mångfald. Uppföljningen av Sveriges miljö kvalitetsmål (M2017/00848/Mm) och etappmål 2017 visar dock på fortsatta svårigheter ur ett kulturmiljöperspektiv, vilket är särskilt tydligt för miljö kvalitetsmål som t.ex. Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Levande skogar och God bebyggd miljö. Brister finns bl.a. vad gäller skydd, kunskap, resurser och i direkta vårdinsatser. Läs mer under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

En bredd av tvärssektoriell samverkan

Genom samverkan mellan olika sektorer främjas möjligheterna att tillvarata kulturmiljön i samhällsutvecklingen. Riksantikvarieämbetet har i enlighet med uppdrag redovisat hur olika aktörer tar tillvara den europeiska landskapskonventionens perspektiv (Ku2017/00536/KL). Perspektivet har utvecklats i vissa planeringsunderlag och konventionen har varit ett stöd men har inte nödvändigtvis lett till särskilda åtgärder.

Samarbetet mellan Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet om förvaltningen av natur- och kulturresevat har fortsatt att utvecklas. Andra samverkans exempel är inom ramen för havsplaneringen tillsammans med Hav- och vattenmyndigheten och med Trafikverket i förberedelserna för den nationella transportplaneringen 2018–2029. Det arbete som gjorts tillsammans med Skogsstyrelsen för skydd av kulturarv i skogen har t.ex. resulterat i en modell för beskrivning och bedömning av skogsbruksskador på forn- och kulturlämningar. Inom plan- och byggfrågor sker samverkan med Boverket där bl.a. en gemensam konferens anordnats för att diskutera gestaltningens betydelse för en god livsmiljö.

För att skapa bättre förutsättningar att ta tillvara på den potential som kulturmiljön utgör för ett hållbart samhälle har regeringen gett flera myndigheter i uppdrag att under 2017–2019 utarbeta vägledande strategier för kulturmiljöfrågor inom ramen för sina befintliga uppgifter, resurser och verksamheter (Ku2017/01563/KL).

Utvärderingar som stöd för helhetsperspektiv

Riksantikvarieämbetet har genomfört flera utvärderingar som utgör grund för utveckling av kulturmiljöarbetet inom olika sektorer. Som exempel kan nämnas utvärderingen om kommuners förutsättningar att ta hänsyn till kulturvärden som bl.a. visar på att två av tre kommuner saknar de förutsättningar som de behöver för att ta hänsyn till kulturvärden och att bygglovsbefriade åtgärder har en negativ påverkan på kommunernas förutsättningar.

Under året har Riksantikvarieämbetet också utvärderat förutsättningarna för att beakta kulturmiljöer i samband med utredning och prövning av vattenverksamhet vid rinnande vatten. Resultat av utredningen pekar bl.a. på behov av resurser för handläggning, för miljöanpassade åtgärder och för kunskapsunderlag. Utvärderingen har resulterat i åtgärder inom Miljömålsrådets gemensamma åtgärdslista där t.ex. Riksantikvarieämbetet i samverkan med Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket ska ta fram en övergripande vägledning som kan fungera som ett stöd till länsstyrelserna, exempelvis i fråga om vilka krav som bör ställas på samråds- och beslutsunderlag så att de ger stöd för väl avvägda vattendomar. Även möjligheter till samfinansiering av kunskapsunderlag ska analyseras.

Stödet till det kommunala kulturmiljöarbetet

För en helhetssyn på landskapet är det av stor vikt att kulturmiljöperspektivet kommer in i de kommunala processerna. Länsstyrelsernas stöd till kommunernas kulturmiljöarbete är en förutsättning för detta bl.a. genom medverkan i planprocesser och samverkansprojekt, stöd i framtagande av kunskapsunderlag för bl.a. revidering av riksintressen och fördjupade översiktsplaner. Samtidigt har de medel som fördelas till kommunala kulturmiljöprogram minskat med 2,9 miljoner kronor och uppgick 2016 till 2,2 miljoner kronor.

Arkeologisk uppdragsverksamhet

Den 1 januari 2015 överfördes den arkeologiska uppdragsverksamheten från Riksantikvarieämbetet till Statens historiska museer. Under 2016 har arbetet med att införliva uppdragsverksamheten i myndigheten fortgått. Arbetet omfattar bl.a. att samordna linjeverksamheten och utarbeta nya rutiner och riktlinjer samt att uppnå en mindre sårbar ekonomi.

10.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att det statliga kulturmiljöarbete som bedrivs nationellt och regionalt spelar en allt viktigare roll i byggandet av ett hållbart samhälle. Kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas bidrar till såväl den sociala hållbarheten som den ekonomiska och miljömässiga, såväl på landsbygden som i städer. Ett aktivt kulturmiljöarbete samspelar också väl med flera av de mål som omfattar Agenda 2030 för hållbar utveckling. Ett kulturmiljöarbete som inriktas på tillgänglighet, delaktighet och inkludering ger möjligheter att främja möten och utbyte av kunskaper mellan människor med olika bakgrund. Bidragsgivning samt utformning och spridande av kulturmiljöinformation har i detta en stor betydelse.

Det finns skäl till att fortsätta utveckla arbetet så att värdet av kulturmiljöerna tillvaratas i processer, planer och åtgärder inom andra sektorer och områden. Goda avvägningar mellan intressen och medvetna värderingar av kulturmiljöns betydelse på nationell, regional och lokal nivå skapar möjligheter att nå både kulturmiljömålen och mål inom andra sektorer. Med ökade ambitioner inom andra politikområden såsom plan- och bostadsfrågor och miljöfrågor, följer ett ökat tryck på kulturmiljöarbetet och förvaltningsresurserna vid länsstyrelserna. En förutsättning för att regeringens ambitioner och mål inom andra politikområden ska kunna nås är en effektiv och rättssäker handläggning med goda intresseavvägningar. När det gäller resursfördelning till förvaltning krävs därför en helhetssyn som säkerställer balans mellan de olika intressena som länsstyrelsen har att hantera.

Under senare år har kulturmiljöarbetet breddats och angelägna ändamål har lagts till, såsom kulturresevat, kunskapsunderlag, det moderna samhällets kulturarv samt ett breddat

perspektiv på tillgängliggörande av kulturmiljöer. Utvecklingen har medfört att endast de mest angelägna åtgärderna får medel. Det innebär begränsade möjligheter att uppfylla målet om en mångfald av kulturmiljöer. Med ökad intensitet i arbetet för bostäder och miljöfrågor har också trycket på kulturmiljöarbetets medverkan ökat. Särskilt behov finns också för att möjliggöra goda avvägningar och miljöanpassningar till kulturmiljön i arbetet med vattenvårdande åtgärder. Det gäller såväl i tillsynsarbetet av vattenverksamhet som i arbetet med att genomföra EU:s vattendirektiv. Regeringen bedömer att det är fortsatt viktigt att de statliga insatserna är ändamålsenligt utformade och kostnadseffektiva för att kunna möta den samlade utvecklingen där kraven på kulturmiljöarbetet ökar.

10.5 Budgetförslag

10.5.1 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tabell 10.3 Anslagsutveckling 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	218 383	2 545	
2017	223 613 ¹		226 791
2018	Förslag	270 200	
2019	Beräknat	274 498 ²	
2020	Beräknat	279 189 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 270 200 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 270 199 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Riksantikvarieämbetets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till organisationer inom kulturmiljöområdet, till utgifter för statsbidrag till löner för arbetsledare inom ramen för Kulturarvs-IT samt för det svenska bidraget till Europeana. Vidare får anslaget användas för utgifter vid avvecklingen av Riksutställningar.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Riksantikvarieämbetets avgiftsintäkter uppgick under 2016 till ca 27 miljoner kronor. Intäkterna omfattar avgiftsintäkter avseende Svensk museitjänst samt intäkter av försäljning vid besöksmålen.

Tabell 10.4 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Intäkter	Kostnader	Resultat
Utfall 2016	27 152	23 005	4 147
Prognos 2017	27 800	25 200	2 600
Budget 2018	26 750	24 650	2 100

Regeringens överväganden

Tabell 10.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:1 Riksantikvarieämbetet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	223 613	223 613	223 613
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 252	7 877	11 833
Beslut	213	216	220
Varav BP18 ³	200	200	200
Varav ³			
Digisam	200	200	200
Överföring till/från andra anslag	42 122	42 792	43 523
Varav BP18 ³	-2 000	-2 000	-2 000
Varav ³			
Samtidskonstverksamhet	-2 000	-2 000	-2 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	270 200	274 498	279 189

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget, som en administrativ effektivisering, ökas med 200 000 kronor fr.o.m. 2018 för att finansiera Kungl. bibliotekets medverkan i samordningssekretariatet för digitalisering, digitalt bevarande och digitalt tillgängliggörande av kulturarvet. Därmed minskas anslag 3:7 *Kungl. biblioteket* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning med motsvarande belopp. Vidare

minskas anslaget med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2018 med anledning av att Statens konstråd övertar det samtidskonstuppdrag som tidigare innehafvs av Riksställningar.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med ca 44 000 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 270 200 000 kronor anvisas under anslaget 7:1 *Riksantikvarieämbetet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 274 498 000 kronor respektive 279 189 000 kronor.

10.5.2 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tabell 10.6 Anslagsutveckling 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

År	Utfall	2016	2017	2018	2019	2020
2016	Utfall	254 300				
2017	Anslag		253 522 ¹			
2018	Förslag			270 542		
2019	Beräknat			270 542		
2020	Beräknat			270 542		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kulturmiljövård. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till hembygds museer och ideella kulturarvsverksamheter.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Projekt inom kulturmiljövårdsområdet sträcker sig ofta över flera kalenderår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 10.7 Beställningsbemyndigande för anslaget 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	71 814	66 561	84 701			
Nya åtaganden	60 731	78 380	72 000			
Infriade åtaganden	-65 984	-60 240	-66 701	-64 000	-17 180	-8 820
Utestående åtaganden	66 561	84 701	90 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	83 000	90 000	90 000			

Regeringens överväganden

Tabell 10.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:2 Bidrag till kulturmiljövård

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	253 522	253 522	253 522
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	25 020	25 020	25 020
Varav BP18	25 000	25 000	25 000
Varav			
Förstärkning av bidrag till kulturmiljövård	25 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag	-8 000	-8 000	-8 000
Varav BP18	-8 000	-8 000	-8 000
Varav			
Statsbidrag till arbetslivsmuseer	-8 000	-8 000	-8 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	270 542	270 542	270 542

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för en ambitionshöjning i kulturmiljöarbetet. Anslaget minskas med 8 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att skapa ett nytt anslag avseende statsbidrag till arbetslivsmuseer.

Regeringen föreslår att 270 542 000 kronor anvisas under anslaget 7:2 *Bidrag till kulturmiljövård* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 270 542 000 kronor respektive 270 542 000 kronor.

10.5.3 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tabell 10.9 Anslagsutveckling 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	460 000		
2017	Anslag	460 000 ¹	Utgifts- prognos	460 000
2018	Förslag	460 000		
2019	Beräknat	460 000		
2020	Beräknat	460 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för kyrkoantikvarisk ersättning enligt kulturmiljölagen (1988:950) i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den kyrkoantikvariska ersättningen får användas till kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser, och ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 10.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:3 Kyrkoantikvarisk ersättning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	460 000	460 000	460 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	460 000	460 000	460 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 460 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:3 *Kyrkoantikvarisk ersättning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 460 000 000 kronor respektive 460 000 000 kronor.

10.5.4 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tabell 10.11 Anslagsutveckling 8:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande
2017	Anslag	Utgifts- prognos
2018	Förslag	8 000
2019	Beräknat	8 000
2020	Beräknat	8 000

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till arbetslivsmuseer.

Regeringens överväganden

Tabell 10.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 7:4 Bidrag till arbetslivsmuseer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag	8 000	8 000	8 000
Varav BP18	8 000	8 000	8 000
Varav			
Statsbidrag till arbetslivsmuseer	8 000	8 000	8 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 000	8 000	8 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 000 000 kronor anvisas under anslaget 7:4 *Bidrag till arbetslivsmuseer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 000 000 kronor respektive 8 000 000 kronor.

11 Museer och utställningar

11.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens stöd till museer och utställningsverksamhet. De myndigheter som är verksamma inom detta område är Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet, Moderna museet (se även avsnitt 7), Nationalmuseum (se även avsnitt 7), Naturhistoriska riksmuseet, Statens centrum för arkitektur och design (se även avsnitt 7), Statens försvarshistoriska museer, Statens historiska museer (se även avsnitt 10), Statens maritima museer och Statens museer för världskultur. I avsnittet behandlas även Forum för levande historia och Riksutställningar (som avvecklades och upphörde som myndighet den 31 maj 2017) samt delar av verksamheten inom Statens musikverk (se även avsnitt 5).

Utöver detta ingår statlig bidragsgivning till följande institutioner och föreningar: Stiftelsen Arbetets museum, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Skansen, Stiftelsen Tekniska museet, Stiftelsen Dansmuseifonden för Dansmuseet, Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem, Stiftelsen Thielska galleriet, Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna, Stiftelsen Strindbergsmuseet, Åjtte – Svenskt fjäll- och samemuseum, Nobel-museet AB, Stiftelsen Judiska museet i Stockholm, Bildmuseet, Zornsamlingarna, Röhsska museet, Sveriges Fängelsemuseum, Svensk form (se även avsnitt 7), Prins Eugens Waldemarsudde, Rörelsernas museum, Form/Design Center och Riksförbundet Sveriges museer.

Statliga utställningsgarantier och stödet till inköp av vissa kulturföremål omfattas också av detta avsnitt.

11.2 Utgiftsutveckling

Tabell 11.1 Utgiftsutveckling inom Museer och utställningar, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Museer och utställningar</i>						
8:1 Centrala museer: Myndigheter	1 115	1 122	1 120	1 267	1 268	1 289
8:2 Centrala museer: Stiftelser	251	254	254	259	263	269
8:3 Bidrag till vissa museer	52	58	58	76	96	96
8:4 Forum för levande historia	57	55	56	46	47	47
8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål		0	0	1	0	0
Summa Museer och utställningar	1 474	1 490	1 488	1 648	1 673	1 701
<i>Äldreanslag</i>						
2017 8:4 Riksutställningar	39	43	47			
Summa Äldreanslag	39	43	47			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

11.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen har beslutat.

11.4 Resultatredovisning

11.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet avseende museer och utställningar utgår bl.a. från arbetet med

- att förvalta samlingar,
- forskning och kunskapsuppbyggnad,
- att tillgängliggöra kunskap genom publik verksamhet, t.ex. utställningar, digital kommunikation, samt skol- och programaktiviteter,
- att främja allas möjlighet att delta i kulturlivet och allas lika tillgång till det gemensamma kulturarvet, och
- att främja samverkan inom sektorn och med övriga samhället.

Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

11.4.2 Resultat

Ny kulturarvspolitik för ett stärkt museiväsende

Regeringen överlämnade den 28 februari 2017 propositionen Kulturarvspolitik (prop. 2016/17:116, bet. 2016/17:KrU9, rskr. 2016/17:281) till riksdagen. Propositionen innehåller bl.a. förslag om en särskild museilag med syfte att skapa ett långsiktigt ramverk för museerna som självständiga kunskapsinstitutioner. Lagen omfattar det allmänna museiväsendet och utgår från att det övergripande ändamålet för museerna i det allmänna museiväsendet är att bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Vidare anges allmänna utgångspunkter för museernas arbete med samlingsförvaltning, kunskapsuppbyggnad och publik verksamhet. En särskild bestämmelse reglerar museernas självständiga ställning i förhållande till den politiska beslutsnivån.

Propositionen innehåller också förslag till förstärkning av Riksantikvarieämbetets roll som breddad kulturarvsmyndighet med utpekad samordningsansvar även för museifrågor.

Regeringen beslutade den 20 april 2017 om att ge myndigheten Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde i uppdrag att förbereda ett avskiljande av stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde. Enligt uppdraget skulle myndigheten i samverkan med stiftelsen göra

nödvändiga åtgärder för att avskiljandet skulle kunna genomföras den 1 juli 2017. Verksamheten vid Prins Eugens Waldemarsudde drivs nu självständigt av stiftelsen.

Fri entré ger mer välbesökta museer

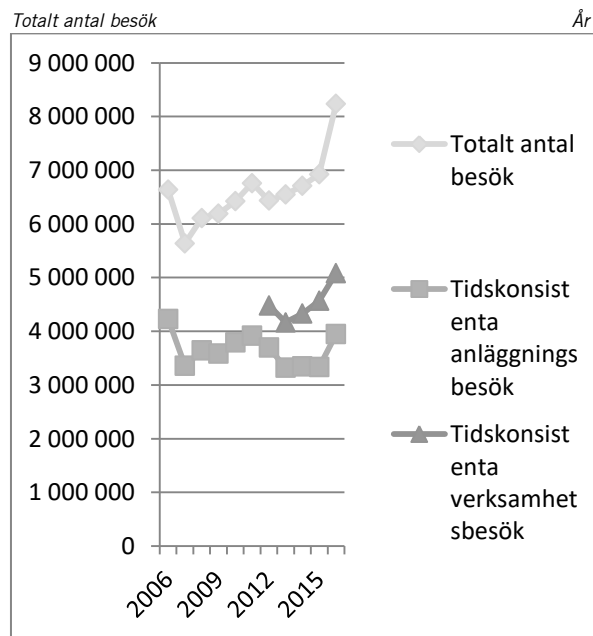
Den första februari 2016 infördes fri entré vid 18 statliga museer. Av Myndigheten för kulturanalys rapport Besöksutveckling för de centrala museerna 2016 framgår att vid de museer som införde fri entré i samband med reformen ökade anläggnings- och verksamhetsbesöken med 32 respektive 49 procent under 2016 i jämförelse med 2015. Exempelvis ökade anläggningsbesöken vid Livrustkammaren med 68 procent och verksamhetsbesöken vid Flygvapenmuseum med 59 procent. Rapporten visar således att fri entré har haft en positiv effekt på besöksantalet.

Museisektorn har länge saknat gemensamma definitioner och metoder för att mäta besök, vilket lett till att besökssiffror inte har varit helt jämförbara mellan museer och över tid. Sedan Myndigheten för kulturanalys tog över uppdraget att ansvara för museistatistiken 2012 har myndigheten därför bedrivit ett arbete tillsammans med museerna för att ta fram en gemensam metod och definition av museibesök för att höja statistikens kvalitet. Den nya definitionen skiljer mellan två centrala begrepp: anläggningsbesök och verksamhetsbesök. Anläggningsbesök är alla besök i ett museums anläggning/-ar, oavsett vad syftet med besöket är. Verksamhetsbesök är de besök som görs i de delar av museets verksamhet som är avgiftsbelagda för vuxna besökare, eller som var det innan införandet av fri entré. Verksamhetsbesök är att betrakta som en delmängd av det vidare begreppet anläggningsbesök. I samband med denna omläggning har statistiken över museibesök från 2012 och framåt reviderats utifrån denna nya definition så att besöken kan jämföras över tid.

Myndigheten för kulturanalys har även undersökt varifrån museibesökarna kommer. Tumba bruksmuseum särskiljer sig då de har haft en väldigt stor andel av besökare från det egna länet, hela 85 procent. Motsvarande procentsats för Tekniska museet, Världskulturmuseet och Etnografiska museet är ca 70 procent. De två senare museerna är också de museer som har störst andel besökare från den egna kommunen,

Göteborg respektive Stockholm. Det museum som i undersökningen haft lägst andel besökare från det egna länet är Vasamuseet, mycket beroende på att en stor andel av deras besökare är utländska turister.

Diagram 11.1 Besöksutveckling vid de centrala museerna*, Forum för levande historia och Riksantikvarieämbetes besöksmål 2006–2016¹

Källa: Besöksutveckling för de centrala museerna 2016, Myndigheten för kulturanalys, 2017

* I totalt antal besök har Statens centrum för arkitektur och design och Moderna Museets Stockholms saknade anläggningsbesöksuppgift för 2015 ersatts av värdet för 2014.

¹ Könsuppdelad statistik saknas för individbaserad statistik på denna aggregerade och över tid jämförbara nivå. Årets individbaserade könsuppdelade statistik redogörs för under rubriken Jämställdhet.

Museerna utvecklar sin samlingsförvaltning

En stor del av museernas arbete med förvaltning av samlingarna består av löpande insatser. Så långt som möjligt genomförs förebyggande arbete såsom avskärmning av skadligt ljus och klimatisering av lokaler, där det sistnämnda ofta är av avgörande betydelse för föremålens bevarande. Samtliga centrala museer redogör i sina årsredovisningar och verksamhetsberättelser för att man under 2016 fortsatt att arbeta enligt långsiktiga vårdplaner, alternativt tagit fram nya.

Statens historiska museer redovisar att man får ta emot en allt större mängd föremål från omfattande utgrävningar, vilket ställer allt större krav på en effektiv och säker fyndförvaltning. För att klara detta arbetar myndigheten aktivt med att utveckla samlingsförvaltningen vilket

lett till att accessionseftersläpningen minskat med fler ärenden under 2016 än föregående år.

Stiftelsen Nordiska museet bedriver utöver vård av samlingar även en omfattande byggnadsvård, underhåll och utveckling av historiska parker och landskap. Under 2016 har stiftelsen initierat nya utgrävningar av cisterciensklostret på Julita gård.

Riksrevisionen har hos enstaka museer identifierat brister i hanteringen av föremål/samlingar gällande bl.a. löpande inventeringar. I dessa fall har planer för att åtgärda bristerna tagits fram.

Museerna arbetar med kunskapsuppbyggnad och forskning

Kunskapsuppbyggnad och forskning är en central del av museernas arbete och påverkar både samlingsarbetet och den publika verksamheten. När det gäller forskning varierar omfattning och inriktning mellan de olika museerna. Vid t.ex. Prins Eugens Waldemarsudde bedrevs under 2016 forskning i samverkan med universitet och högskolor relaterat till museets olika utställningsprojekt. Resultaten presenterades i publikationer, symposier och föreläsningar.

Naturhistoriska riksmuseet har inom sin verksamhet framstående forskning inom flera områden. En stor del rör kartläggning av den biologiska mångfalden inom landet och internationellt. Museet och dess forskare har under året fortsatt bidra till den kompetens som krävs för att kartlägga världens biologiska mångfald och att uppfylla Sveriges åtaganden i FN:s konvention om biologisk mångfald.

Museerna tillgängliggör kunskap om och perspektiv på historia och samtid

Museer är kunskapsinstitutioner som är öppna för allmänheten. Institutionerna tillgängliggör kunskap och perspektiv på historia och samtid genom utställningsmediet digital kommunikation och olika typer av lärande upplevelser riktade mot en mångfald av målgrupper.

Som exempel på utställningsproduktioner under 2016 kan nämnas Statens centrum för arkitektur och designs utställning Bo.Nu.Då. Utställningen belyste bostadsfrågor ur både ett historiskt och framåtblickande perspektiv och

lockade en stor publik, inte minst ur målgruppen äldre, och användes även i hög- och gymnasieskolors undervisning. Utställningen Korsvägar är en del av Statens museer för världskulturs satsning på att bygga upp ett basutbud på Världskulturmuseet. Utställningen öppnar i etapper under 2016–2018 och den första delen, om hållbarhet, fokuserar utifrån föremål ur samlingarna på vatten som en sammanlänkande och åtskiljande kraft i mänsklighetens existens. I februari 2017 öppnade Scenkonstmuseet för allmänheten i de lokaler där Musik- och teatermuseum stängde i mars 2014. Utgångspunkten för det nya museet är samlingar från Musikmuseum, Sveriges teatermuseum, Arkivet för folklig dans samt Marionettmuseum.

Som exempel på ett gott resultat när det gäller digitalt tillgängliggörande av verksamheten kan Statens försvarshistoriska museers lansering av ny myndighetswebbplats lyftas. Målet har varit att ta fram en bildbaserad och mer användarvänlig sida med responsiv design för olika digitala format.

Statens maritima museer redovisar att myndigheten noterat att kontextualiseringen av de digitalt tillgängliggjorda samlingarna måste öka, och har under året börjat arbeta med detta som ett utvecklingsområde.

Under 2016 har statliga utställningsgarantier beviljats 39 utställningar, vilket är i ungefärlig nivå med 2015.

Museerna arbetar för allas lika tillgång till det gemensamma kulturarvet

I samband med införandet av fri entré gjorde Moderna museet en stor satsning på avgiftsfria visningar öppna för alla på ett antal olika språk: svenska, engelska, finska, spanska, persiska och arabiska.

Barn och unga

Samtliga museer som omfattas av avsnittet arbetar mot målgruppen barn och unga på olika sätt, från skaparverkstäder till specifika tema-utställningar, eller särskilda spår i mer generell framtagna produktioner. Skansen är det museum som haft flest verksamhetsbesök av barn och unga under 2016 med ungefär 400 000 besök. Ser man till andel besök av barn och unga ligger dock Forum för levande historia i topp då 61 procent av deras verksamhetsbesök utgjorts

av besökare under 19 år. Även Tekniska museet med 53 procent besökare under 19 år och Världskulturmuseet där denna besökargrupp utgjorde 43 procent sticker ut. Könsuppdelad statistik för barn och unga saknas.

Skolan är för många museer i hela landet en prioriterad målgrupp och museerna erbjuder resurser och tjänster till lärare och elever genom pedagogiska visningar samt kompetensutveckling och pedagogiskt material som lärare kan använda i sin egen undervisning. Majoriteten av centralmuseerna redovisar arbete med att relatera museernas verksamhet till läroplaner. Besök genom skolgrupp uppgick totalt till ca 450 000 under 2016, vilket innebär ungefär samma nivå som 2015. Flertalet museer har dock förmedlat till Myndigheten för kulturanalys och i årsredovisningar att betydligt fler skolgrupper än vad som registrerats har besökt museerna under 2016 till följd av fri entré, men att dessa p.g.a. samma reform inte längre bokar in sina besök och därmed blir svårare att redovisa.

Jämställdhet

Kvinnor var även under 2016 i majoritet bland vuxna museibesökare, enligt statistik från Myndigheten för kulturanalys. Andelen var totalt 54 procent, men varierade liksom tidigare år stort mellan olika museer. I särklass störst andel manliga besökare hade Armémuseum.

Museerna arbetar på olika sätt för jämställdhet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar – från val av utställningstematik till kommunikation, rekrytering och en aktiv samlingsförvaltning.

Under 2016 har Tekniska museet fortsatt sitt arbete med att belysa hur kvinnor i traditionellt manliga miljöer banat väg för nytänkande och innovation i teknikutvecklingen. Kvinnors teknikanvändning är underrepresenterad i museets samlingar. I nya insamlingar och dokumentationer anläggs ett genusperspektiv och föremål som berör kvinnors teknikanvändning samlas in.

Undanröjande av hinder för att öka tillgänglighet för funktionshindrade

Trots att många museer arbetar aktivt med att undanröja hinder för tillgänglighet vid funktionsnedsättning framgår det av Myndigheten för delaktighets öppna jämförelser 2016 att arbete kvarstår för flera av de centrala museerna.

Vid större om- och nybyggnationer har åtskilliga museer dock under de senaste åren

visat en god medvetenhet och höga ambitioner vad gäller fullständig tillgänglighet. Scenkonstmuseets nya huvudutställning har under 2016 löpande stämts av med olika referensgrupper. Organisationen Funka har involverats i utformningen av utställningen för att säkra att museet fungerar för en så bred målgrupp som möjligt oavsett funktionsförutsättningar.

Museerna samverkar för att utveckla sin verksamhet

De centrala museerna samverkar genom Centralmuseernas samarbetsråd. Dock sker verksamhetsanknuten samverkan även på en rad olika sätt. Nationalmuseum driver exempelvis Konstbiblioteket, ett specialbibliotek för konst, fotografi och design, som omfattar både Nationalmuseums och Moderna museets boksamlingar. Myndigheterna har under 2016 utarbetat ett nytt avtal för verksamheten.

Riksförbundet Sveriges museer är en samlande kraft för museisektorn och har under 2016 bl.a. i samverkan med Svensk Scenkonst och med stöd av Tillväxtverket, Statens kulturråd och Riksställningar, lanserat den s.k. Klockboken som syftar till att öka kunskapen kring förutsättningar och möjligheter att, med hjälp av EU:s struktur- och investeringsfonder, skapa projekt som kan bidra till såväl kulturell som regional utveckling.

Riksställningar arbetade under 2016 bl.a. med att utveckla samverkansmetoderna mellan museivärlden och utbildningsområdet, t.ex. gällande frågor om teknik inom utställningsområdet.

Stiftelsen Arbetets museum redovisar att man organiserat sin verksamhet på ett sådant sätt att samarbete och samverkan är museets främsta arbetsmetod och att alla för året redovisade prestationer ska ses som samverkansresultat. Bland museets samverkanspartners finns såväl gymnasieskolor och näringslivsaktörer som fotbollsklubbar.

Bidragsgivningen med statliga medel inom kultursamverkansmodellen möjliggör ökad samverkan mellan museer och andra kulturverksamheter i länen. Under 2016 fördelades drygt 177 miljoner kronor inom modellen till regional museiverksamhet i hela landet.

11.4.3 Analys och slutsatser

Efter införandet av fri entré har fler besökare tagit del av det gemensamma kulturarvet vid museerna. Fri entré är ett viktigt steg för att göra kulturarvet till en angelägenhet för alla.

Regeringen bedömer att museernas arbete med att förvalta sina samlingar bedrivs ansvarsfullt och i god överensstämmelse med internationell praxis. I museilagen (2017:563) anges att regeringen får meddela föreskrifter om att de statliga museerna får överlåta föremål ur sina samlingar till andra museer inom det allmänna museiväsendet, samt föreskrifter om förfoganden över sådana föremål i de statliga museernas samlingar som har ett begränsat kulturhistoriskt värde. Regeringen bedömer att bestämmelserna kommer att ge museerna bättre förutsättningar med det fortsatta arbetet med att förvalta det gemensamma kulturarvet.

Museerna i det allmänna museiväsendet spelar en viktig roll för tillkomsten av ny kunskap i samhället, inom såväl humanistiska och samhällsvetenskapliga som naturvetenskapliga områden. Det gäller särskilt sådan kunskap som är beroende av den infrastruktur som museernas samlingar utgör. Kunskapsuppbyggnad inom museiverksamhet kan förstås både som en egen verksamhetsgren och som en förutsättning för all verksamhet inom museet. I den senare meningen handlar det om att upprätthålla nödvändig kompetens för att utföra ett kvalitativt arbete. Den redovisning museerna ger av sitt arbete med kunskapsuppbyggnad och forskning visar att en imponerande bredd. På så sätt produceras ny kunskap av betydelse för såväl det globala forskarsamhället som för enskilda individer.

Regeringen bedömer att museernas tillgängliggörande av kunskap genom publik verksamhet under året varit mycket framgångsrik, inte minst som en följd av fri entré-reformen. Museernas redovisningar vittnar samtidigt om en ökad mångfald av förmedlingsmetoder, däribland ett ökat fokus på att digitalt tillgängliggöra material, vilket leder till att fler människor i hela landet har möjlighet att tillgodogöra sig vad det allmänna museiväsendet erbjuder.

Museernas arbete för allas möjlighet att delta i kulturlivet och allas lika tillgång till det gemensamma kulturarvet har kunnat uppvisa goda resultat även under 2016. Regeringen bedömer

att kultursamverkansmodellen bidrar till en god spridning av museiverksamheter i hela landet.

De museer som investerat i ny- och ombyggnationer visar en hög medvetenhet kring tillgänglighet oavsett funktionsförutsättningar. Regeringen anser emellertid att det fortfarande finns brister vid museerna vad gäller myndigheternas arbete med att undanröja hinder för tillgänglighet.

Regeringen bedömer att samverkan inom museisektorn har fungerat väl under året. Samverkan leder till både oväntade och intressanta kunskaps- och kulturproduktioner. Under året har den också legat till grund för en tydligare formulerad mål- och behovsbild att utgå ifrån, när nu en ny stödjande funktion för museisektorn ska utformas på nationell nivå vid Riksantikvarieämbetet.

11.5 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har avgivit en revisionsberättelse med upplysning av särskild betydelse för Statens historiska museer. Riksrevisionen fäster uppmärksamhet på Statens historiska museers redovisning av de negativa ackumulerade resultaten av myndighetens avgiftsbelagda verksamhet samt de åtgärder som Statens historiska museer har vidtagit för att vända de negativa resultaten och uppnå en ekonomisk balans. Regeringen avser att följa utvecklingen av de negativa ackumulerade resultaten och de åtgärder som myndigheten vidtar för att uppnå en ekonomisk balans.

11.6 Budgetförslag

11.6.1 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tabell 11.2 Anslagsutveckling 8:1 Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

2016	Utfall	1 114 510	Anslags-sparande	1 220
2017	Anslag	1 122 391 ¹	Utgifts-prognos	1 120 322
2018	Förslag	1 266 887		
2019	Beräknat	1 268 102 ²		
2020	Beräknat	1 289 083 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 248 912 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 248 914 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för förvaltningsutgifter för följande centrala museer som är myndigheter: Statens historiska museer, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur, Statens maritima museer, Statens centrum för arkitektur och design, Statens försvarshistoriska museer och Moderna museet. Anslaget får även användas av nämnda myndigheter för utgifter för statsbidrag till ändamål inom museiområdet. Vidare får anslaget användas för utgifter vid utvecklingen av myndigheten Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet.

Tabell 11.3 Sammanställning över medelstilldelning till Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2017 ¹	2018 ²
Statens historiska museer	104 712	162 507
Nationalmuseum ³	149 662	220 477
Naturhistoriska riksmuseet	180 566	182 507
Statens museer för världskultur	174 677	182 374
Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet ⁴	57 725	
Statens maritima museer ⁵	133 311	182 544
Statens centrum för arkitektur och design	55 591	58 780
Statens försvarshistoriska museer	120 018	120 584
Moderna museet	146 129	157 114
Summa	1 128 591	1 266 887

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017.

² Fördelningen av medel för 2018 är preliminär.

³ Myndigheten hette tidigare Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde

⁴ Myndigheten avvecklas och upphör den 31 december 2017 och dess uppgifter inordnas den 1 januari 2018 i Statens historiska museer.

⁵ Från och med 2018 inordnas transporthistoriska samlingar och museer från Trafikverket.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 11.4 Sammanställning över avgiftsintäkterna¹ till Centrala museer: Myndigheter

Tusental kronor

Myndighet	2015	2016
Statens historiska museer ²	15 670	14 954
Nationalmuseum ³	44 708	39 014
Naturhistoriska riksmuseet ⁴	41 586	31 182
Statens museer för världskultur	17 838	14 832
Livrustkammaren och Skoklosters slott med Stiftelsen Hallwylska museet ⁵	19 607	12 892
Statens maritima museer ⁶	35 244	27 199
Statens centrum för arkitektur och design	5 952	5 854
Statens försvarshistoriska museer	23 902	18 277
Moderna museet	62 746	48 924
Summa	267 253	213 128

¹ I myndigheternas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning, ev. sponsring och lokaluthyrning m.m.

² Intäkterna för Arkeologisk uppdragsverksamhet redovisas separat i tabell 11.5.

³ Myndigheten hette tidigare Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde

⁴ Intäkterna för Cosmonovas verksamhet redovisas separat i tabell 11.6.

⁵ Myndigheten avvecklas och upphör den 31 december 2017 och dess uppgifter inordnas den 1 januari 2018 i Statens historiska museer.

⁶ Intäkterna för Vasamuseets verksamhet redovisas separat i tabell 11.7.

Tabell 11.5 Arkeologisk uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat
Utfall 2016	147 510	146 096	1 414
Prognos 2017	120 000	119 000	1 000
Budget 2018	123 600	122 570	1 030

Tabell 11.6 Uppdragsverksamhet Cosmonova

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat
Utfall 2016	14 682	15 740	-1 058
Prognos 2017	14 700	14 700	0
Budget 2018	14 700	14 700	0

Tabell 11.7 Uppdragsverksamhet Vasamuseet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat
Utfall 2016	132 986	129 630	3 356
Prognos 2017	134 000	143 000	-9 000
Budget 2018	135 000	134 000	1 000

Regeringens överväganden**Tabell 11.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:1 Centrala museer: Myndigheter**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 128 591	1 128 591	1 128 591
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	38 978	56 918	76 531
Beslut	66 777	45 466	46 218
Varav BP18 ³	64 000	42 000	42 000
Varav ³			
Statlig utställningsgaranti	-1 000		
Nationalmuseum	65 000	42 000	42 000
Överföring till/från andra anslag	34 590	35 121	35 703
Varav BP18 ³	47 000	47 000	47 000
Varav ³			
Transporthistoriska samlingar	47 000	47 000	47 000
Övrigt	-2 049	2 008	2 041
Förslag/beräknat anslag	1 266 887	1 268 102	1 289 083

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas 65 000 000 kronor för 2018 och 42 000 000 kronor fr.o.m. 2019 till följd av renoveringen och ombyggnationen av Nationalmuseums huvudbyggnad samt med 47 000 000 kronor fr.o.m. 2018 med anledning av att de uppgifter och verksamheter som avser bevarande av transporthistoriska samlingar flyttas från anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* under utgiftsområde 22 Kommunikationer och införlivas i Statens maritima museer (se även utg.omr. 22 avsnitt 3.6). Vidare minskas anslaget med 1 000 000 kronor för 2018 för att finansiera statliga utställningsgarantier.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 12 410 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 1 266 887 000 kronor anvisas under anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 268 102 000 kronor respektive 1 289 083 000 kronor.

11.6.2 Lagändring till följd av namnbyte

Regeringens förslag: Namnet Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde ändras till Nationalmuseum i 5 kap. 7 § i kulturmiljölagen (1988:950). Lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2018.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Prins Eugens Waldemarsudde har den 1 juli 2017 avskilts från myndigheten Nationalmuseum genom förordning (2017:383) om ändring i förordningen (2007:1175) med instruktion för Nationalmuseum med Prins Eugens Waldemarsudde. Myndighetens namn ska därför ändras i kulturmiljölagen (1988:950). Författningstekniskt och även i övrigt är ändringen av sådan beskaffenhet att Lagrådets granskning skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande över lagändringen.

11.6.3 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tabell 11.9 Anslagsutveckling 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	250 670		
2017	Anslag	253 971 ¹	253 971
2018	Förslag	258 707	
2019	Beräknat	262 694	
2020	Beräknat	268 714	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till följande centrala museer som är stiftelser: Nordiska museet, Skansen, Tekniska museet och Arbetets museum.

Tabell 11.10 Sammanställning över medelstillelning till Centrala museer: Stiftelser¹

Tusental kronor

	2017	2018
Stiftelsen Nordiska museet	117 605	118 640
Stiftelsen Skansen	72 900	73 542
Stiftelsen Tekniska museet	47 900	48 323
Stiftelsen Arbetets museum	15 566	18 202
Summa	253 971	258 707

¹ Medelstillelningen för 2018 är preliminär.

Avgiftsintäkterna för de centrala museerna som är stiftelser uppgick 2016 till ca 240 miljoner kronor.

Tabell 11.11 Sammanställning över avgiftsintäkterna¹ till Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2015	2016
Stiftelsen Nordiska museet	36 334	36 684
Stiftelsen Skansen	148 271	159 162
Stiftelsen Tekniska museet	38 246	38 167
Stiftelsen Arbetets museum	5 883	5 964
Summa	228 733	239 977

¹ I stiftelsernas avgiftsintäkter ingår bl.a. entré- och visningsintäkter samt intäkter av försäljning och lokaluthyrning m.m.

Regeringens överväganden

Tabell 11.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:2 Centrala museer: Stiftelser

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	253 971	253 971	253 971
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	2 501	2 501	2 501
Varav BP18	2 500	2 500	2 500
Varav			
Kunskapscentrum Arbetets museum	2 500	2 500	2 500
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	2 235	6 222	12 242
Förslag/beräknat anslag	258 707	262 694	268 714

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 500 000 kronor fr.o.m. 2018 för att finansiera ett kunskaps-

centrum för arbetslivsmuseer vid Stiftelsen Arbetets museum.

Regeringen föreslår att 258 707 000 kronor anvisas under anslaget 8:2 *Centrala museer: Stiftelser* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 262 694 000 kronor respektive 268 714 000 kronor.

11.6.4 8:3 Bidrag till vissa museer

Tabell 11.13 Anslagsutveckling 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

2016	Utfall	51 510	Anslags-sparande	
2017	Anslag	58 414 ¹	Utgifts-prognos	58 414
2018	Förslag	75 519		
2019	Beräknat	95 518		
2020	Beräknat	95 518		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till museer och liknande institutioner.

Tabell 11.14 Sammanställning över medelstilldelning för Bidrag till vissa museer¹

Tusental kronor

	2017 ²	2018
Dansmuseet	10 352	10 454
Millesgården	4 148	4 189
Thielska galleriet	6 084	6 144
Föremålsvården i Kiruna	14 879	15 025
Nobelmuseet	4 952	4 952
Svensk Form	4 667	4 713
Röhsska museet	502	502
Strindbergsmuseet	581	581
Judiska museet	1 602	3 102
Bildmuseet	743	743
Zornsamlingarna	204	204
Åttje, Svenskt fjäll- och samemuseum	500	1 500
Riksförbundet Sveriges museer	1 500	1 500
Sveriges Fängelsemuseum	1 500	1 500
Prins Eugens Waldemarsudde ³	6 200	12 410
Form/Design Center		3 000
Rörelsernas museum		5 000
Summa	58 414	75 519

¹ Medelstilldelningen för 2018 är preliminär.

² Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017.

³ Finansieras under 2017 delvis från anslag 8:1.

Regeringens överväganden

Tabell 11.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:3 Bidrag till vissa museer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	52 214	52 214	52 214
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 432	30 432	30 432
Varav BP18	-9 500	10 500	10 500
Varav			
Justering avseende nytt Nobelcenter	-20 000		
Rörelsernas museum	5 000	5 000	5 000
Arkitektur och livsmiljö	3 000	3 000	3 000
Åttje (svenskt fjäll- och samemuseum)	1 000	1 000	1 000
Judiska museet	1 500	1 500	1 500
Överföring till/från andra anslag	12 410	12 410	12 410
Varav BP18			
Övrigt	463	462	462
Förslag/beräknat anslag	75 519	95 518	95 518

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för stöd till Rörelsernas museum och med 1 000 000 kronor för ett stärkt stöd till Åjtte, Svenskt fjäll- och samemuseum. Under 2018–2020 ökas anslaget med 3 000 000 kronor för stöd till Form/Design Center och med 1 500 000 kronor för en tillfällig förstärkning till Stiftelsen Judiska museet i Stockholm. Vidare minskas anslaget under 2018 med 20 000 000 kronor som en justering av aviserat driftsstöd till nya Nobelcenter.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 12 410 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 75 519 000 kronor anvisas under anslaget 8:3 *Bidrag till vissa museer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 95 518 000 kronor respektive 95 518 000 kronor.

11.6.5 8:4 Forum för levande historia

Tabell 11.16 Anslagsutveckling 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	57 147	830	
2017	Anslag	55 379 ¹		55 629
2018	Förslag	45 926		
2019	Beräknat	46 645 ²		
2020	Beräknat	47 432 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 45 925 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 45 925 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forum för levande historias förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för såväl prissumma som omkostnader för prisutdelning, avseende ett pris för humanitära och demokratifrämjande insatser. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till den fond som inrättats av Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Research and Remembrance, fr.o.m. 2013 benämnt International Holocaust Remembrance Alliance.

Regeringens överväganden

Tabell 11.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:4 Forum för levande historia

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	55 379	55 379	55 379
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	789	1 670	2 632
Beslut	-10 242	-10 403	-10 578
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt		-1	-1
Förslag/beräknat anslag	45 926	46 645	47 432

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 10 242 000 kronor 2018, 10 403 000 kronor 2019 och 10 578 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 45 926 000 kronor anvisas under anslaget 8:4 *Forum för levande historia* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 46 645 000 kronor respektive 47 432 000 kronor.

11.6.6 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tabell 11.18 Anslagsutveckling 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande
2016	Utfall		80
2017	Anslag	80 ¹	79
2018	Förslag	1 080	
2019	Beräknat	80	
2020	Beräknat	80	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utställningsgarantier. Anslaget får även användas för utgifter för inköp av kulturföremål som har sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de införlivas med offentliga samlingar.

Regeringens överväganden

Tabell 11.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 8:5 Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	80	80	80
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	1 000		
Varav BP18	1 000		
Varav			
Statlig utställningsgaranti	1 000		
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 080	80	80

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 1 000 000 kronor för 2018 för att finansiera statliga utställningsgarantier.

Regeringen föreslår att 1 080 000 kronor anvisas under anslaget 8:5 *Statliga utställningsgarantier och inköp av vissa kulturföremål* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 80 000 kronor respektive 80 000 kronor.

12 Trossamfund

12.1 Omfattning

Avsnittet omfattar verksamheten vid Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) och stödet till trossamfunden. Därutöver omfattar avsnittet

även regeringens insatser för att stimulera trossamfundens arbete för demokrati, mänskliga rättigheter och för att motverka religiöst motiverad polarisering i samhället.

12.2 Utgiftsutveckling

Tabell 12.1 Utgiftsutveckling inom Trossamfund, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Trossamfund</i>						
9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund	10	10	10	13	13	13
9:2 Stöd till trossamfund	90	92	94	82	82	82
Summa Trossamfund	100	102	104	95	95	95

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

12.3 Mål

Riksdagen har antagit mål för statens bidrag till trossamfund (prop. 1998/99:124, bet 1999/2000:KU5, rskr. 1999/2000:45). Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfundet att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet i form av gudstjänst, själavård, undervisning och omsorg.

12.4 Resultatredovisning

12.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet av trossamfundspolitikerna utgår från det gamla målet:

- antalet församlingar/medlemmar som får statligt stöd,
- övriga insatser för att skapa förutsättningar för trossamfundet att bedriva en aktiv och långsiktig religiös verksamhet, och
- utvecklingen av trossamfundens samhällsnyttiga verksamhet.

12.4.2 Resultat

Stöd som främjar en religiös mångfald

Statens stöd till trossamfundet utgår från lagen (1999:932) om stöd till trossamfund. Målet för stödet är skapa förutsättningar för olika samfund att behålla och utveckla ett eget samfundsliv och därmed främja den religiösa mångfalden i Sverige.

Vid utgången av 2016 var totalt 22 trossamfund och samverkansorgan statsbidragsberättigade.

Enligt statistik från Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) var den 31 december 2015 totalt 795 482 personer betjänade i de trossamfund som får statligt stöd. Detta är en ökning med 33 898 personer från året innan. De fem största statsbidragsberättigade trossamfundet är Equmeniakyrkan, Romersk-katolska kyrkan, Pingströrelsen, Evangeliska frikyrkan och Evangeliska Fosterlandsstiftelsen.

Från anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* utgick 2016 drygt 89 miljoner kronor som statligt stöd

till trossamfundet, vilket är en marginell minskning av anslaget jämfört med året innan.

Huvuddelen av stödet, drygt 53 miljoner kronor, har betalats ut till trossamfundet i form av organisationsbidrag. Stödet motsvarar ett bidrag på drygt 74 kronor per betjänad.

Resterande del av stödet har fördelats i form av verksamhetsbidrag respektive projektbidrag till trossamfundet.

Utredning om framtidens stöd

För att främja en ökad religiös mångfald tillsatte regeringen den 30 juni 2016 att en särskild utredare för att göra en översyn av statens stöd till trossamfund. Syftet med översynen är att säkerställa att stödet på bästa sätt är anpassat till nutida och framtida behov. Till utredningen är en referensgrupp knuten med företrädare för riksdagspartierna. Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 mars 2018.

Insatser som stärker trossamfundets säkerhet

En grundläggande förutsättning för att trossamfundet ska kunna bedriva en religiös verksamhet är att de som deltar i samfundets verksamhet ska känna sig trygga.

Under 2016 beviljade SST drygt 8,4 miljoner kronor till tolv olika trossamfund för deras säkerhetsarbete. De största bidragsmottagarna var Judiska Centralrådet och Islamiska Kulturcenterunionen. I en särskild rapport till regeringen (Ku2017/01090/D) lyfter SST fram att det finns problem för flera trossamfund som blivit beviljade bidrag men som inte får de tillstånd som krävs för en säkerhetshöjande insats, exempelvis tillstånd från länsstyrelser när det gäller tillstånd för övervakningskameror. I rapporten redogör SST även för en upplevd gränsdragningsproblematik mellan deras säkerhetsinsatser och Polismyndighetens arbete.

Förbättra trossamfundets förutsättningar

Stärka trossamfundets kapacitet

Många av trossamfundet som är statsbidragsberättigade är relativt nyetablerade i Sverige. De senaste årens stora antal asylsökande och nyanlända i Sverige har medfört att mer etablerade trossamfund har fått nya betjänade. För att stärka trossamfundets organisatoriska kapacitet gav regeringen i mars 2016 SST i uppdrag att genomföra en kompetensinsats för

trossamfundsledare när det gäller kunskap om det svenska samhället (Ku2016/00712/D).

Utvärderingar visade att kursen inte bara var viktig i sig utan också möjligheten att träffa personer från andra trossamfund. Regeringen har mot den bakgrunden förlängt satsningen till att gälla även för år 2017 (Ku2016/02761/LS (delvis)).

Under året har SST vidare satsat på att stärka trossamfunden genom särskilda insatser riktade till unga trossamfundsledare och ett mentorskap för kvinnor. Totalt diplomerades 20 unga trossamfundledare från 13 olika trossamfund. Vidare deltog 25 kvinnor i mentorskaps-satsningen.

Ny ledningsform förbättrar förutsättningarna

I syfte att förtydliga och förbättra styrningen av politikområdet beslöt regeringen den 16 februari 2017 genom en ändring av instruktionen för Nämnden för statligt stöd till trossamfund att ändra myndighetens ledningsform från nämndmyndighet till enrådsmyndighet. Samtidigt med detta ändrades namnet till Myndigheten för stöd till trossamfund (2017:104). Förändringarna trädde i kraft från den 1 juli 2017.

I myndighetens instruktion tydliggjordes även att myndigheten har till uppgift att främja en dialog mellan staten och trossamfunden samt att bidra med kunskap om trossamfundsfrågor.

Aktiva trossamfund ger samhällsnyttig verksamhet

Trossamfundens krisberedskapsarbete

Trossamfunden har en viktig roll att spela vid kriser, lokala som nationella.

SST:s uppdrag att samordna trossamfunden har intensifierats, bland annat på grund av den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism (Ju2014:18).

SST:s kunskaper efterfrågas även i större utsträckning från andra statliga myndigheter som vill upprätta en dialog med trossamfund som en del av krisberedskapsarbetet. Upparbetade kontakter finns i dag exempelvis med MSB, Polismyndigheten och Migrationsverket.

Utbildningar har under året genomförts i samverkan med Polismyndigheten och räddningstjänsten i syfte att stärka trossamfundens egen krisberedskap.

Stöd till trossamfundens sociala arbete i samband med flyktingsituationen 2015/2016

Regeringen har vid två tillfällen betalat ut särskilda medel till trossamfunden för deras arbete i mottagandet av asylsökande och nyanlända. Den 11 december 2015 fick SST i uppdrag att fördela 10 miljoner kronor till olika statsbidragsberättigade trossamfund. Vidare fick SST genom beslut den 24 november 2016 i uppdrag att fördela ytterligare 2,5 miljoner kronor (Ku2015/02981/D och Ku2016/02626/LS (delvis)).

Stöd till interreligiös verksamhet

Regeringen har 2016 beviljat Sveriges interreligiösa råd ett stöd på 1,2 miljoner kronor för en förstärkt administrativ funktion (dnr Ku2016/00187/D). Bland annat har 50 människor av olika tro utbildats till s.k. *interreligiösa medföljare* för att öka tryggheten på tre anläggningsboenden. Rådet genomförde också en workshop om religion i samhället tillsammans med intagna vid Österåkers anstalt. Vid en *samtalsdag* den 1 februari 2017 möttes företrädare för lokala interreligiösa initiativ från hela landet, inspirerades och lärde av varandra. Rådet har också utvecklat sin webbplats och spridit nyhetsbrev till ca 500 prenumeranter.

Regeringens råd för kontakt med trossamfunden (Ku 2000:F) har under året fungerat som ett viktigt forum för frågor av övergripande gemensamt intresse för både staten och trossamfunden.

12.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att politikområdet på flera punkter har utvecklats positivt. Det statliga stödet når fler betjänade och därmed har det främjat en ökad religiös mångfald. En pågående utredningen om det statliga stödet kan på sikt leda till att stödet kan omfatta fler personer och trossamfund än i dag.

Ett problem är emellertid den hotbild som många trossamfund upplever mot såväl fysiska byggnader som dess medlemmar. Det kan få till följd att den religiösa mångfalden minskar. De säkerhetsmedel som SST fördelar är viktiga.

Regeringen bedömer att de insatser som har gjorts i syfte att stärka trossamfundens kapacitet bland annat genom SST:s utbildningsverksamhet är viktiga. Det visar till exempel det stora

intresset hos trossamfunden. Dock är det för tidigt att säga vilken effekt dessa utbildningar har fått för trossamfunden. Regeringen kommer därför under året följa upp frågan.

Regeringen bedömer slutligen att trossamfunden aktivt bidragit med samhällsnyttig verksamhet under året. En viktig slutsats från året som gått är att trossamfunden blivit en allt viktigare aktör för många kommuner och myndigheter. Trossamfunden samlar många individer och uppfyller viktiga uppgifter i lokal samhället. Extra tydligt blev detta inom ramen för mottagandet av asylsökande och nyanlända under 2015/2016 där flera trossamfund spelade en avgörande roll och därmed bidrog till med viktig samhällsnyttig verksamhet. Det interreligiösa samarbetet på nationell nivå utgör en god förebild för samarbeten runt om i landet.

12.5 Budgetförslag

12.5.1 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Tabell 12.2 Anslagsutveckling 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Tusental kronor				
2016	Utfall	9 850	Anslags-sparande	258
2017	Anslag	10 093 ¹	Utgifts-prognos	10 244
2018	Förslag	12 631		
2019	Beräknat	12 831 ²		
2020	Beräknat	13 049 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 12 632 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 12 632 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för stöd till trossamfunds förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 12.3 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 9:1 Nämnden för statligt stöd till trossamfund

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	10 093	10 093	10 093
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	163	325	502
Beslut	2 376	2 413	2 454
Varav BP18 ³	2 400	2 400	2 400
Varav ³			
Förstärkning Myndigheten för stöd till trossamfund	2 400	2 400	2 400
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	0	0
Förslag/beräknat anslag	12 631	12 831	13 049

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 400 000 kronor fr.o.m. 2018 för att stärka myndighetens stöd till trossamfunden.

Regeringen föreslår att 12 631 000 kronor anvisas under anslaget 9:1 *Nämnden för statligt stöd till trossamfund* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 12 831 000 kronor respektive 13 049 000 kronor.

12.5.2 9:2 Stöd till trossamfund

Tabell 12.4 Anslagsutveckling 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

2016	Utfall	89 949	Anslags- sparande	4 620
2017	Anslag	91 913 ¹	Utgifts- prognos	93 598
2018	Förslag	81 919		
2019	Beräknat	81 919		
2020	Beräknat	81 919		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till trossamfund. Anslaget får användas för utgifter för Skatteverkets avgiftshjälp.

Kompletterande information

I förordningen (1999:974) finns bestämmelser om statsbidrag till trossamfund.

Bemyndigande om ekonomiska åtgärderna

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtgärderna medför behov av framtida anslag på högst 46 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för lokalanpassningsbidrag och säkerhetsbidrag för trossamfund som i vissa fall sträcker sig över flera år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtgärderna medför behov av framtida anslag på högst 46 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 12.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden		14 340	46 000		
Nya åtaganden		46 000	46 000		
Infriade åtaganden		-14 340	-46 000	-23 000	-23 000
Utestående åtaganden	14 340	46 000	46 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	46 000	46 000	46 000		

Regeringens överväganden

Tabell 12.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 9:2 Stöd till trossamfund

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	91 913	91 913	91 913
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-9 994	-9 994	-9 994
Varav BP18	-10 000	-10 000	-3 000
Varav			
Säkerhet trossamfund	-7 000	-7 000	
Förstärkning Nämnden för statligt stöd till trossamfund	-3 000	-3 000	-3 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	81 919	81 919	81 919

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 7 000 000 kronor årligen 2018–2019 för att finansiera en ökning av anslaget 6:1 *Allmänna val och demokrati* under utgiftsområde 1. Syftet är att genomföra en förändring av säkerhetsstödet genom att rikta det till en bredare målgrupp.

Vidare minskas anslaget med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att finansiera ökning av anslaget 9:1 *Nämnden för statligt stöd till trossamfund* med motsvarande belopp.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 9 994 000 kronor fr.o.m. 2018.

Regeringen föreslår att 81 919 000 kronor anvisas under anslaget 9:2 *Stöd till trossamfund* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 81 919 000 kronor årligen.

13 Film

13.1 Omfattning

Avsnittet omfattar statens stöd till filmproduktion och filmkulturella insatser som fördelas via Stiftelsen Svenska Filminstitutet (Filminstitutet) och genom Konstnärnsnämndens filmstöd.

13.2 Utgiftsutveckling

Tabell 13.1 Utgiftsutveckling inom område Film, utgiftsområde 17

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Film</i>						
10:1						
Filmstöd	335	547	547	552	555	555
Summa Film	335	547	547	552	555	555

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

13.3 Mål

I avsnitt 3.4 anges de mål för den nationella kulturpolitiken som riksdagen beslutat. Nya mål för filmpolitiken beslutades av riksdagen i juni 2016 (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16: KrU11, rskr. 2015/16:289) och gäller fr.o.m. den 1 januari 2017. Målen för den nationella filmpolitiken är:

- Utveckling och produktion av värdefull svensk film sker kontinuerligt och i olika delar av landet.
- Allt fler ser värdefull film som sprids och visas i olika visningsformer i hela landet.
- Filmavret bevaras, används och utvecklas.
- Svensk film sprids alltmer utomlands och kvalificerat internationellt utbyte och samverkan sker på filmområdet.
- Barn och unga har goda kunskaper om film och rörlig bild och ges möjligheter till eget skapande.
- Jämställdhet och mångfald präglar filmområdet.
- Filmen bidrar till att stärka yttrandefriheten och det offentliga samtalet.

Resultatredovisningen nedan utgår dock från den inriktning för filmpolitiken som gällde t.o.m. 2016 i enlighet med propositionen Bättre villkor för svensk film (prop. 2012/13:22, bet. 2012/13:KrU2, rskr. 2012/13:112).

Utgångspunkten enligt den inriktning som ännu gällde 2016 är att de statliga insatserna för filmen bör ha kvalitet, förnyelse och tillgänglighet som övergripande inriktning och syfta till att främja:

- produktion och utveckling av värdefull svensk film,
- spridning och visning av värdefull film i olika visningsformer i hela landet,
- ett levande filmarv som bevaras, används och utvecklas,
- internationellt utbyte och samverkan på filmområdet,
- barns och ungas kunskap om film och rörlig bild och deras eget skapande, och
- jämställdhet och mångfald på filmområdet.

13.4 Resultatredovisning

13.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom film utgår från

- den övergripande utvecklingen på filmområdet,
- insatser inom ramen för 2013 års filmavtal (2013–2016),
- insatser för att sprida, visa och tillgängliggöra film i hela landet,
- insatser för att främja svensk film i utlandet,
- antalet filmer ur det svenska filmavret som har digitaliserats och gjorts tillgängliga genom t.ex. visning på biograf, och
- könsfördelningen när det gäller mottagare av produktionsstöd och av Konstnärsnämndens filmstöd.

Som grund för bedömningen ligger redovisningar och publikationer från Filminstitutet och Konstnärsnämnden. Bedömningen görs vidare utifrån resultat relaterade till relevanta bedömningsgrunder gemensamma för kulturområdet (se avsnitt 3.5.1).

13.4.2 Resultat

Till och med den 31 december 2016 bestod filmpolitiken av två delar: filmavtalet och filmkulturella insatser. Genom det avtal som ingåtts mellan staten, filmbranschen och flera tv-företag bidrog staten med medel – 200 miljoner kronor 2016 – till svensk filmproduktion samt till viss distribution och visning av film i hela landet. Insatser för olika filmkulturella ändamål – 134,6 miljoner kronor 2016 – finansierades helt av statliga medel. De filmpolitiska insatserna genomförs framför allt av Filminstitutet. En viss del av anslaget går även till Konstnärsnämnden och till Stiftelsen Filmform.

Utvecklingen på filmområdet

Under 2016 hade 307 långfilmer premiär på biograf. Antalet premiärer totalt fortsätter att öka markant för andra året i rad. Bakom ökningen står framför allt filmer från Europa

(andra länder än Sverige), medan antalet filmer från Nordamerika ligger på nästan samma nivå som förra året. Utbudet av filmer från övriga världen är fortfarande jämförelsevis litet, men under 2016 skedde en markant ökning av antalet filmer från Sydamerika. Antalet svenska premiärfilmer (45) ligger dock kvar på ungefär samma nivå som de senaste åren.

Tabell 13.2 Ursprungsområde för premiärsatta långfilmer på biograf 2013–2016

Procent

	2013	2014	2015	2016
Nordamerika	47,0	39,9	44,7	39,1
Europa (exkl. Sverige)	28,1	34,3	31,1	38,1
Sverige	19,7	19,0	16,8	14,7
Övriga världen	5,2	6,8	7,3	8,1
Totalt antal filmer	249	248	273	307

Källa: Filminstitutet

Publikt var biografåret 2016 ett av de bästa under 2000-talet. Antalet biobesök var nära 17,8 miljoner, en ökning med 4 procent jämfört med 2015.

Svensk film stod för knappt 2,7 miljoner av besöken, en minskning med drygt 20 procent och det lägsta antalet sedan 1998. Minskningen och det starka bioåret i stort ledde till att marknadsandelen för svensk film endast var 15,1 procent. Filmavtalets mål om att svensk film ska ha den högsta nationella marknadsandelen i Norden uppnåddes inte någon gång under avtalsperioden 2013–2016. Marknadsandelen var dock i genomsnitt 22 procent, densamma som under de två föregående filmavtalsperioderna. Mellan 1963 och 1999 var genomsnittet under 20 procent.

Utvecklingen för svensk film mäts dock även på andra sätt än i publikframgångar på biograf. I genomsnitt görs endast knappt två biobesök per person och år. Resten, över 95 procent av filmtittandet, sker via tv, vod-tjänster samt vid visningar i skolan eller andra s.k. slutna visningar. Många av dessa sker långt efter den ordinarie biografvisningen. Exempelvis hänvisar tv-bolagen ofta till att svensk film går bra på tv och lockar en publik som långt överstiger biopubliken.

Ett annat mått är kvalitetsindex över svenska filmers framgångar på festivaler och i recensioner. Det automatiska förhandsstödet som infördes under 2013 års filmavtal har inte lyckats med målsättningen att stödja filmer som lockar

en stor biopublik. Hälften av filmerna nådde inte det publika målet och flera nådde heller inte över genomsnittligt betyg i kvalitetsindex. Filmer med lägre publikförväntningar, och som fått stöd utifrån konsulentbedömning, nådde i genomsnitt högre betyg i kvalitetsindex. Mot denna bakgrund har automatstödet från och med 2016 fått en tydligare kvalitativ bedömningsgrund än tidigare.

Utöver att vara en betydelsefull väg till publiken är biografvisning mycket viktigt för en films intäkter, särskilt i och med dvd-marknadens kraftiga minskning. Ökningen inom legala digitala spridningsalternativ har inte kompenserat för publik- och intäktsbortfallet. Allmänhetens kännedom om möjligheten att se aktuell film legalt på digitala plattformar är alltjämt låg. Regeringen har under året lämnat ett uppdrag till Patent- och registreringsverket (PRV) att genomföra insatser för att höja kunskapen om upphovsrätten och främja tillgången till kreativt, kulturellt och innovativt material. I uppdraget ingår bl.a. att utreda olika insatser som kan underlätta för konsumenter och andra användare att lagligt ta del av digitalt tillgängligt material, såsom film (N2017/04031/IFK).

Betydelsen av stödmedel för att finansiera filmprojekt har ökat. Medianbudgeten för konsulentstödda filmprojekt har minskat på senare år samtidigt som andelen stöd från Filminstitutet har ökat, med en viss variation upp och ned från år till år. Antalet långfilmsprojekt som beviljades stöd 2016 var 17 stycken, av totalt 90 ansökningar. Sju av filmerna regisserades av debutanter.

Även Konstnärskommitténs projektbidrag är betydelsefulla för en films tillkomst. En enskild filmare kan få ett bidrag i ett tidigt skede från Konstnärskommittén, innan filmen har hittat sin producent, vilket ofta är en förutsättning för stöd hos Filminstitutet eller hos något tv-bolag. Konstnärskommitténs bidrag till personer verk-samma inom filmområdet, i form av bl.a. stipendier och inkomstgarantier, uppgick till totalt 9,8 miljoner kronor under 2016.

Det är av stor betydelse för den svenska filmbranschen att Sverige är ett attraktivt inspelningsland för såväl svenska som utländska produktioner. Tillväxtverket gavs därför i regleringsbrevet för 2017 i uppdrag att utreda lämpligheten i och förutsättningarna för att Sverige ska kunna införa någon form av produk-

tionsincitament och finansieringsstimulanser för filminspelningar.

Tillgänglighet till film

Spridning och visning i hela landet

Även under 2016 fortsatte antalet biograf-salonger i landet att öka. Det beror både på att de stora biografaktörerna har investerat i nya salonger och på installation av ny teknik på flera tidigare vilande biografier.

Regeringens särskilda satsning för att stärka biografier på mindre orter och bidra till en ökad spridning av film i hela landet med 25 miljoner kronor per år inleddes under 2016. De första stöden kunde delas ut under årets andra hälft och sammanlagt hann 147 biografier tilldelas 15 miljoner kronor för bl.a. modernisering av utrustning och marknadsföring. Stöd gick också till distributörer, festivaler och visningsorganisationer för att stärka och utveckla spridning av ett brett filmutbud. Tillsammans med filmavtalets medel till spridning och visning förstärktes biografverksamheten runt om i landet markant: 38 miljoner kronor fördelades 2016 jämfört med 16 miljoner kronor 2015.

Filminstitutet har efter en översyn förändrat stöden till spridning och visning av film under de senaste två åren. För vissa stöd är det ännu för tidigt att se effekter av förändringarna. Tillgängligheten till kortfilm har dock ökat genom stödet till aktörer som samlar och sprider svenska kortfilmer även i andra visningsfönster än biograf. Antalet kortfilmer på vod-tjänster har ökat, samtidigt som antalet biografvisningar ligger kvar på ungefär samma nivå.

Ökad tillgänglighet genom syntolkning, textning och dubbning

Sedan 2015 används en applikation för smarta telefoner för syntolkning och uppläst textremsa vid biografvisningar. Applikationen har markant förenklat möjligheterna att visa film med syntolkning och därmed ökat tillgängligheten till film bl.a. för personer med synnedsättningar eller lässvårigheter. Tolv svenska filmer med premiär under 2016 försågs med syntolkade ljudspår och tolv utländska filmer fick ljudspår för syntolkning och uppläst text.

Tabell 13.3 Textade och syntolkade visningar på biograf 2014–2016

Antal visningar och besökare

		2014	2015	2016
Textning ¹	Visningar	27 189	78 720	60 349
	Besökare ²	956 152	2 663 751	2 268 039
Syntolkning	Visningar	146	136	50
	Besökare ²	1 215	1 200	595
Nedladdning av applikation			4 600 ³	7 862

¹ Textning av film med svensk dialog

² Könsuppdelad statistik saknas

³ April–december

Källa: Filminstitutet

Antalet nedladdningar av ljudspår är fler än föregående år, men inte i den nivå som förväntades med tanke på ökningen av det totala antalet filmer med ljudspår. Under 2017 genomförs därför tekniska förbättringar av applikationen och ökad informations-spridning om tjänsten. Stöd ges fortfarande under en övergångsperiod till ett begränsat antal särskilda visningar med en syntolk i salongen.

Numera är de flesta biografvisningarna (85 procent) av svensk film textade. Motsvarande andel 2015 var 79 procent. Filminstitutet har i ett pilotprojekt fördelat visst stöd till textning av svensk film på andra språk än svenska, bl.a. har En man som heter Ove textats på arabiska, för att nå ut till nya målgrupper, t.ex. till nyanlända personer.

För att stärka utbudet av barnfilm på de nationella minoritetsspråken har Filminstitutet inom ramen för ett regeringsuppdrag beviljat medel för dubbning av filmer för de yngsta barnen på romani chib, meänkieli och samiska.

Film för barn och unga

Generellt finns det ett stort intresse av att använda film i skolundervisningen och för att låta barn och unga både uppleva film och uttrycka sig genom film. Efterfrågan på film-pedagogiskt material och kompetensutveckling för lärare är fortsatt stor. Det finns dock stora skillnader på verksamheten i olika delar av landet. Detta bekräftas både av regissören Suzanne Osten, som 2016 avslutade sitt tvååriga uppdrag som Filminstitutets barnfilms-ambassadör, och av den kartläggning som filmvetaren Annika Wik gjort av det filmpedagogiska arbetet. Det genomförs många bra projekt i landet, men få av dessa blir mer än tids-begränsade projekt.

Filminstitutet stöder filmpedagogiskt arbete bl.a. genom skolbiodagar för lärare, filmpedagoger och kultursamordnare på fem olika platser i landet, samt projektet Kompisskolor 2014–2017. Trettioen filmhandledningar om filmer från sjutton olika länder har tagits fram och fokuserar särskilt på värdegrundsfrågor. Stöd till lokal filmkulturell verksamhet förstärktes med 800 000 kronor för att möta efterfrågan och kunde delas ut till 48 projekt, sex fler än 2015. Exempelvis fick sex kommuner stöd för att introducera film i kulturskolans verksamhet.

Av de långa spelfilmer som fick produktionsstöd under 2016 var ca 30 procent (fem stycken) riktade till barn och unga, vilket är ungefär på samma nivå som föregående år.

Barn och unga ska prioriteras i arbetet med digitaliseringen av filmarvet. Barnfilmerna är mycket populära att boka för visning och Pelle Svanslös var den mest bokade filmen över huvud taget i Filminstitutets distribution. För att öka tillgängligheten har två digitaliserade barn- och ungdomsfilmerna textats på svenska och fem filmer har åldersgranskats på nytt.

Internationellt

I 2013 års filmavtal fanns mål om svensk films representation på de tio viktigaste internationella filmfestivalerna i världen och särskilt i tävlingssektionerna på de internationella filmfestivalerna i Berlin och Cannes.

Svensk film har varit mer framgångsrik på festivaler under 2013–2016 än under någon tidigare avtalsperiod. Svenska filmer har funnits med på alla de utpekade festivalerna så gott som varje år, i många fall i tävlingssektionerna, däremot har målet om tävlingsrepresentation specifikt i Cannes och Berlin varit svårare att uppfylla. Två kortfilmer tävlade i Cannes 2016 och 2017 var *The Square* den första svenska filmen på sjutton år som tävlade om Guldpalmen. Filmens regissör Ruben Östlund vann priset som första svenska regissör sedan Alf Sjöberg 1951. Ingen film har varit representerad i tävlingssektionen i Berlin under perioden.

Särskilt framgångsrika långfilmer internationellt var *Sameblood* och *Jätten*, samt *En man som heter Ove* som både tilldelades en European Film Award och nominerades till en Oscar.

Sedan 2014 förbehåller Filminstitutet sig rätten att festivaldistribuera de filmer som fått produktionsstöd, men detta har ännu inte fått fullt genomslag. Antalet filmfestivaler som

Filminstitutet skickat långa spelfilmer till har därför minskat under 2015 och 2016. Svensk dokumentärfilm skickades däremot till betydligt fler festivaler än tidigare (160 festivaler, jämfört med 112 festivaler 2015). Totalt fick 74 filmer drygt 3 miljoner kronor i stöd till internationell lansering. Fler kortfilmer än tidigare fick stöd eftersom många av dem fanns representerade i festivalernas tävlingssektioner, bl.a. i Cannes.

Drygt trettio filmer såldes till sammanlagt över hundra länder, vilket överträffade Filminstitutets uppsatta mål för försäljning utomlands. USA och Tyskland betalade mest och de filmer som såldes för högst belopp var *Borg*, *En man som heter Ove* och *I Called Him Morgan*. *En man som heter Ove* har också nått en tredje plats över de mest sedda svenska filmerna någonsin i USA.

Inom delprogrammet MEDIA i EU:s ramprogram Kreativa Europa 2014–2020 till-delades svenska organisationer och bolag totalt cirka 5 miljoner euro 2016 fördelade på 51 projekt med svensk sökande eller projektpartner. Stödsumman är det näst bästa resultatet någonsin även sett till den föregående programperioden 2007–2013. Stöd har framför allt tilldelats svenska producenter. Genom medlemskap i Europa Cinemas har 42 svenska biografier fått dela på ett stöd på 321 000 euro.

Ett filmarv som bevaras, används och utvecklas

Inom ramen för den särskilda satsningen på digitalisering av filmarvet har 106 filmer digitaliserats under 2016. Det är 27 fler filmer än 2015 och innebär att digitaliseringstakten har kommit upp i den nivå som planerades från början av projektet. Totalt har nu 300 filmer digitaliserats.

För att tillgängliggöra filmarvet har de digitaliserade filmerna visats i många olika sammanhang, t.ex. vid festivaler, konferenser, skolbiovisningar och internationellt. Nästan alla filmer som digitaliserats finns nu tillgängliga för distribution, varav de flesta i Filminstitutets distributionsverksamhet. Ungefär en tredjedel av filmerna finns tillgängliga på dvd eller vodtjänst.

Efterfrågan är stor. Över 1 000 biografvisningar av digitaliserade filmer har ägt rum i Sverige under 2016, nästan dubbelt så många som 2015. Antalet visningar utomlands (93 stycken) ligger ungefär på samma nivå som förra

året. För att ytterligare kunna sprida filmerna, både nationellt och internationellt, har 28 filmer, dubbelt så många som 2015, textats på engelska.

Det oklara rättighetsläget för vissa filmer är samtidigt ett stort hinder för att tillgängliggöra filmarvet. Filminstitutet har därför inlett samtal med berörda aktörer. För att säkra insamlingen av filmarvet ställer Filminstitutet från 2017 även krav på leverans av film- och dokumentationsmaterial för mottagare av lanserings-, distributions- och importstöd. Tidigare har kraven på leverans endast ställts på mottagare av produktionsstöd.

Utlåning av arkivets filmer, både analog och digitala, och av material från Sveriges enda specialbibliotek för filmlitteratur är andra centrala delar för att tillgängliggöra filmarvet.

Cinematets visningsverksamhet har delvis ändrat inriktning på grund av svårigheterna att visa analog film och det begränsade utbudet av digitaliserad, äldre film. Ett program i samma omfattning som tidigare har kunnat visas i Filmhusets egna biografier. Genom projektet Cinematet c/o har även delar av programmet visats på nio orter runt om i landet och ytterligare tre orter tillkommer 2017. Trots förändringarna har antalet besökare totalt varit stabilt jämfört med de senaste åren.

Sedan 2011 driver Filminstitutet i samarbete med Kungl. biblioteket webbplatsen Filmarkivet.se, som vid årsskiftet 2016/2017 omfattade ca 1 600 filmer, främst kort-, dokumentär, reklam- och journalfilm. Tekniska omställningar har påverkat antalet besök negativt, men intresset för att använda filmerna i t.ex. utställningar, läromedel och dokumentärfilmer är fortsatt stort.

Jämställdhet och mångfald

En central del av regeringens filmpolitik är att bättre återspegla den mångfald som råder i samhället och i filmpubliken vad gäller exempelvis ålder, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder, livsåskådning, eller social och kulturell bakgrund.

I och med 2016 års beslut om produktionsstöd uppfylls målet för 2013 års filmavtal (plus/minus fem procentenheter) om att förhandsstöden, räknat i antal projekt som får

stöd, vid avtalsperiodens slut ska ha fördelats jämnt mellan kvinnor och män. Detta gäller för var och en av filmkategorierna långfilm, barn- och ungdomsfilm samt kort- och dokumentärfilm. Det gäller dock inte mottagare av det automatiska förhandsstödet.

Tabell 13.4 Andel kvinnor respektive män som fått produktionsstöd av konsulent till lång spelfilm 2013–2016

Procent och antal filmer

	2013		2014		2015		2016	
	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M
Regi	38	62	50	50	43	57	65	35
Manus	46	54	61	39	32	68	38	62
Producent	62	38	69	31	44	56	42	58
Antal filmer	13		14		14		13	

Källa: Filminstitutet

Procentandelen för kvinnor som fått förhandsstöd av konsulent under avtalsperioden 2013–2016 varierar mellan 44 och 54 procent i olika kategorier och genrer.

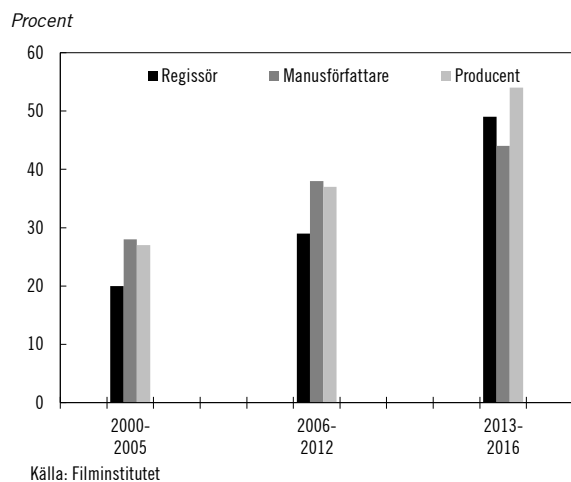
När det gäller filmavtalets automatiska förhandsstöd till filmer med förväntad stor publik har könsfördelningen 2016 varit mest ojämn under hela avtalsperioden med kvinnor endast i producentkategorin. Antalet filmer varje år har dock varit begränsat, vilket gör att varje film påverkar procentfördelningen mycket. Sett till hela perioden är andelen kvinnor bland regissörerna 20 procent, bland manusförfattarna 19 procent och bland producenterna 45 procent.

Om man enbart ser till lång spelfilm är könsfördelningen bland de filmer som har haft premiär under 2013–2016 betydligt jämnare för konsulentstödda filmer än för filmer utan konsulentstöd. För filmer utan konsulentstöd är andelen kvinnor bland regissörerna 14 procent, bland manusförfattarna 15 procent och bland producenterna 29 procent, medan andelarna ligger mellan 44 och 54 procent för de konsulentstödda filmerna. Kvinnliga regissörer får dessutom mer sällan göra filmer med stor budget.

I och med att 2013 års filmavtal löpte ut kan resultaten av arbetet med att öka jämställdheten i filmbranschen jämföras över en period på hela 16 år och tre filmavtal. Målet om en jämställd fördelning av förhandsstöden mellan kvinnor och män har skärpts under åren, liksom Filminstitutets övriga arbete med jämställdhet. Effekter av detta kan tydligt ses i diagram 13.1 som visar utvecklingen när det gäller filmer med

konsulentstöd som har haft premiär under de tre senaste filmavtalsperioderna.

Diagram 13.1 Jämställdhet 2000–2016 (andel kvinnor på huvudfunktioner i långa spelfilmer som fått konsulentstöd, utifrån premiär)

De särskilda satsningar som Filminstitutet genomfört under många år för att stödja kvinnor i filmbranschen genom exempelvis talang-satsningar, mentorsprogram och andra riktade stöd, kan nu uppvisa resultat. Under perioden 2010–2016 gick exempelvis 54 procent av Guldbaggarerna för bästa film, bästa regi och bästa manus till kvinnliga filmare. Av de svenska bidragen vid de internationella toppfestivalerna var 50 procent regisserade av kvinnor.

Den handlingsplan för jämställdhet som Filminstitutet arbetat utifrån under perioden 2013–2015 har också bidragit till ett aktivt internt arbete vid Filminstitutet och internationellt. Kvinnors filmskapande synliggörs t.ex. i urvalet av filmer som ska digitaliseras och genom webbplatsen Nordic Women in Film som lanserades i april 2016. Webbplatsen hade ca 5 000 besökare under sista kvartalet 2016 och har väckt internationellt intresse. Ett samarbete med Danmark och Norge pågår. Filminstitutet ordnade i samarbete med Kulturdepartementet ett jämställdhetsseminarium under filmfestivalen i Cannes 2016 som fick mycket uppmärksamhet internationellt både i anslutning till evenemanget och under resten av året. En ny jämställdhetsplan lanserades också av Filminstitutet under festivalen.

Filminstitutet arbetar vidare med att praktiskt omsätta handlingsplanen för breddad representation. En intern satsning på kompetensutveckling inom breddad representation och normkreativi-

tet har genomförts både för samtliga medarbetare och för chefer.

Film är det mest jämställda konstområdet sett till Konstnärsnämndens stipendie- och bidragsärenden. Kvinnors andel av samtliga ansökningar uppgick till 52 procent. Både andelen beviljade ansökningar och andelen beviljade medel som gick till kvinnor var 56 procent.

13.4.3 Analys och slutsatser

Regeringens samlade bedömning är att resultaten av de statliga insatserna är i linje med den inriktning som har fastställts för filmpolitiken.

Samtidigt visar resultaten att det finns behov av utveckling och möjlighet till nytänkande på området. Regeringen har därför från den 1 januari 2017 tagit ett helhetsansvar för den nationella filmpolitiken. Hela filmpolitiken finansieras därmed via statsbudgeten och styrs av de mål som fastställts av riksdagen (prop. 2015/16:132, bet. 2015/16: KrU11, rskr. 2015/16:289). En tydligare och mer sammanhållen styrning av filmpolitiken bedöms skapa goda förutsättningar för en gynnsam utveckling för svensk film.

Förändringsarbetet är en stegvis process för att tillgodose branschens behov av god framförhållning, insyn och möjlighet till inflytande. Den nya modellen för samverkan med filmbranschen genom s.k. branschråd infördes av Filminstitutet under hösten 2016. Under 2017 är råden involverade i Filminstitutets arbete med förändringar av nuvarande stödsystem, som planeras börja gälla från 2018. Riksdagens tillkännagivande (bet. 2015/16:KrU11, punkt 7, rskr. 2015/16:289) angående former för samverkan och inflytande bedöms därmed av regeringen som slutbehandlat.

Det finns ett fortsatt stort intresse av att se film på biograf. Antalet biobesök ökar, liksom antalet biografalonger och antalet premiärer. Svensk film verkar dock ha haft det svårare att nå ut till biografpubliken, vilket pekar på behovet av fortsatt stöd till spridning och visning av film i olika visningsformer i hela landet.

Erfarenheter från arbetet med att digitalisera filmarvet visar att det måste bedrivas långsiktigt och att det kräver både stora resurser och hög kompetens. Tillgängliggörandet av filmarvet är även fortsatt en viktig del av arbetet. Det ska

vara lätt att hitta film som produceras med hjälp av offentliga stöd i någon form och att kunna tillgodogöra sig innehållet.

De aktiva insatser och det strategiska arbete som genomförts av Filminstitutet under ett antal år för att stärka jämställdheten har gett resultat. Filmavtalets mål om en jämställd fördelning av produktionsstöd har sedan 2000-talets början synliggjort frågan och gett ett viktigt statistiskt underlag inför det fortsatta arbetet med en filmpolitik som främjar och upprätthåller jämställdhet och mångfald i svensk filmproduktion.

13.5 Budgetförslag

13.5.1 10:1 Filmstöd

Tabell 13.5 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2016	Utfall	334 644	Anslags- sparande	
2017	Anslag	547 144 ¹	Utgifts- prognos	547 144
2018	Förslag	552 144		
2019	Beräknat	554 644		
2020	Beräknat	554 644		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till utveckling, produktion, visning och spridning av film samt till filmkulturell verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 13.6 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 10:1 Filmstöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	547 144	547 144	547 144
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	5 000	7 500	7 500
Varav BP18	5 000	15 000	40 000
Varav			
Filmavret	5 000	15 000	15 000
Förstärkt filmstöd			25 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	552 144	554 644	554 644

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2018 och med 10 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för bevarandet av filmavret i Ingmar Bergmans namn. Vidare ökas anslaget med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2020.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2019 då en tidigare satsning på digitalisering av filmavret upphör. Vidare minskas anslaget med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2020 då en tidigare satsning på biografier i glesbygd upphör.

Regeringen föreslår att 552 144 000 kronor anvisas under anslaget 10:1 *Filmstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 554 644 000 kronor respektive 554 644 000 kronor.

14 Medier

14.1 Omfattning

Avsnittet omfattar myndigheterna Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) och Statens medieråd, presstöd, utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland, forskning och dokumentation om medieutvecklingen, avgift till

Europeiska audiovisuella observatoriet samt stöd till taltidningar. Avsnittet omfattar även Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR). Budgetförslagen avseende presstöd och MPRT redovisas under utgiftsområde 1.

14.2 Utgiftsutveckling

Tabell 14.1 Utgiftsutveckling inom Medier, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Medier</i>						
11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland	21	21	13	10	10	10
11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen	3	3	3	4	3	3
11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet	0	0	0	0	0	0
11:4 Statens medieråd	19	22	21	22	23	23
11:5 Stöd till taltidningar	45	58	55	55	58	58
Summa Medier	87	104	93	91	94	94

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

14.3 Mål

Målen för medieområdet är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan (prop. 2014/15:1 utg.omr. 17, bet. 2014/15:KrU6, rskr. 2014/15:96).

14.4 Resultatredovisning

14.4.1 Bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet inom medier utgår från

- utbetalat presstöd i form av driftsstöd och distributionsstöd, fördelat på antal tidningar,
- utbetalat utvecklingsstöd fördelat på antal projekt och nyhetstidningar,
- dagspressens ekonomiska resultat och övergripande utveckling,
- antalet taltidningar och abonnenter samt kostnadsutveckling,
- hur allmänhetens tillgång till public service-företagens utbud på olika plattformar utvecklats,
- hur tillgängligheten till tv-sändningar och public service-företagens utbud för personer med funktionsnedsättning utvecklats,
- om programföretagen i allmänhetens tjänst har uppfyllt sina public service-uppdrag enligt bedömning av granskningsnämnden för radio och tv,
- antalet ärenden om tillstånd och tillsyn avseende radio och tv,
- antalet ärenden i granskningsnämnden, samt andelen fällande beslut, och
- insatser för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem mot skadlig mediepåverkan.

14.4.2 Resultat

Situationen för dagstidningar påverkas av digitaliseringen

Syftet med presstödet är att värna mångfalden på dagstidningsmarknaden. Presstöd lämnas i form av driftsstöd och distributionsstöd. Under 2016 infördes även ett nytt utvecklingsstöd för tryckta allmänna nyhetstidningar.

Under 2016 betalades sammanlagt ca 519 miljoner kronor ut i drifts-, distributions- och utvecklingsstöd. Detta är en ökning med drygt 6 procent jämfört med 2015, vilket bl.a. beror på genomförda förändringar i presstödsförordningen såsom höjda stödnivåer samt införande av nytt utvecklingsstöd. Trots detta fanns vid utgången av året ett anslagssparande på ca 48 miljoner kronor. De outnyttjade medlen beror på lägre stöd till många tidningar som en följd av sjunkande upplagor och på bestämmelser i presstödsförordningen om nedtrappning av stöd till storstadstidningar.

Tabell 14.2 Utbetalat stöd 2014–2016

Miljoner kronor

	2014	2015	2016
Utbetalat driftsstöd	464	436	463
Utbetalat distributionsstöd	55	51	48
Utbetalat utvecklingsstöd	–	–	8
Utbetalat stöd totalt	519	487	519

Sammanlagt betalades under 2016 driftsstöd på 463 miljoner kronor till 86 dagstidningar (jämfört med 436 miljoner kronor till 87 tidningar 2015). Fyra nya tidningar har beviljats driftsstöd 2016. Tre tidningar med utgivning av sex nummer per vecka har under 2016 ökat sin utgivning med ytterligare ett nummer, vilket enbart distribueras elektroniskt. En tidning har på motsvarande sätt ökat sin utgivningsfrekvens från ett till två nummer per vecka. Flera tidningar med driftsstöd har aviserat ökad utgivning med ytterligare en dag per vecka, som enbart distribueras elektroniskt. Tre tidningar har upphört med sin utgivning.

Under 2016 har distributionsstöd på sammanlagt 48,1 miljoner kronor utbetalats till 133 dagstidningar (jämfört med 50,5 miljoner kronor till 137 tidningar 2015).

Sedan juni 2016 har det varit möjligt för tryckta allmänna nyhetstidningar att ansöka om utvecklingsstöd för elektroniska publiceringstjänster. Presstödsnämnden beslutade i oktober 2016 att bifalla 29 ansökningar till 18 olika insatser vid 24 allmänna nyhetstidningar, medan 16 ansökningar avsågs. Sammanlagt beslutades om ca 10,7 miljoner kronor i utvecklingsstöd, varav 7,6 miljoner kronor betalades ut under 2016. Myndigheten har aviserat att två ansökningsomgångar kommer att genomföras under 2017.

Tabell 14.3 Stöd fördelat på antal tidningar 2014–2016

	2014	2015	2016
Antal dagstidningar med driftsstöd	88	87	86
Antal dagstidningar med distributionsstöd	136	137	133
Antal nyhetstidningar med utvecklingsstöd ³	–	–	24

³ En nyhetstidning kan få utvecklingsstöd för flera olika insatser.

Enligt TS Mediefakta AB fanns det 167 unika dagstidningstitlar i Sverige 2016, att jämföra med 170 tidningar 2015 och 176 tidningar 2014.

Utvecklingen av teknik och konsumtionsmönster och ökad konkurrens på medieområdet medför stora utmaningar för branschen. I synnerhet tidningsbranschen präglas av den pågående strukturuomvandlingen.

Till följd av framför allt en fallande annonsförsäljning fortsatte de svenska tidningsföretagens samlade omsättning att sjunka också under 2016. De svenska tidningsföretagen har på tio år förlorat omkring en fjärdedel av sina intäkter. Nedgången i annonsintäkterna inom tidningsbranschen skedde trots en kraftig tillväxt på annonsmarknaden som helhet.

Under 2016 redovisade många av landets tidningsföretag en stark tillväxt i försäljningen av digitala prenumerationer. Tillväxten kompenenserade dock inte för nedgången för tryckta tidningar, vilket innebär att tidningsförsäljningen som helhet fortsatte att minska under året.

Samtidigt som intäkterna har sjunkit har arbetet med att sänka kostnaderna för tidningsutgivningen intensifierats. Trots en förbättring av den samlade resultatnivån jämfört med föregående år var 2016 att betrakta som ett svagt år för den svenska tidningsbranschen.

För den största resultatförbättringen svarade gruppen landsortstidningar med driftsstöd. En viktig förklaring till förbättringen var att

driftsstödet ökade under året, bl.a. till följd av att flera av sexdagartidningarna i gruppen valde att gå över till sjudagarsutgivning (med en helt digital söndagsutgåva).

I takt med att de tryckta upplagorna minskar ökar den relativa kostnaden för distributionen av tidningar och 2016 har präglats av arbetet med att möta denna utveckling.

Enligt Institutet för mediestudier saknar var åttonde kommun löpande journalistisk bevakning (Mediestudiers årsbok 2016). Var tredje kommun – ca 90 till antalet – saknar i dag dagstidningsbevakning. Av dessa bevakas 45 kommuner enbart av gratistidningar, 15 kommuner endast av en lokal sajt. Drygt 30 kommuner saknar helt regelbunden bevakning.

Medieutredningen (Ku 2015:01) har i november 2016 lämnat sitt slutbetänkande En gränsöverskridande mediepolitik (SOU 2016:80). Utredningen har bl.a. genomfört en analys av strukturella förskjutningar i mediemarknaden. Utredningen konstaterar att utvecklingen går mot minskad användning av traditionella medier, att distributörer tar större del av medborgarnas mediebudgetar, att medier med allsidig nyhetsförmedling, bevakning och granskning har svårt att finansiera denna verksamhet och att allt fler områden i Sverige står utan kvalitativ journalistisk bevakning. Utredningen föreslår bl.a. att presstödet ersätts med ett nytt mediestöd till allmänna nyhetsmedier, oberoende av innehålls- och spridningsform. Förslaget har remitterats.

Taltidningarna blir fler samtidigt som prenumeranterna blir färre

Mer än hälften av landets dagstidningar finns som taltidningar. Dessa produceras med tal-syntes och distribueras via internet. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) ansvarar för produktion och distribution. Under 2016 startades fyra helt nya taltidningar vilket gör att det totalt finns 122 taltidningar att prenumerera på.

Antalet prenumeranter minskade med drygt fyra procent mellan 2015 och 2016, vilket bl.a. beror på hög medelålder bland prenumeranterna. Samtidigt ökade antalet prenumerationer som innehas av en institution med 17 procent.

I likhet med föregående år är det en något högre andel män än kvinnor som prenumererar, 53 respektive 47 procent.

Tabell 14.4 Antal taltidningar och prenumeranter 2014–2016

	2014	2015	2016
Antal taltidningar	109	113	122
Antal prenumeranter	5 013	4 644	4 440
-varav kvinnor	2 193	2 029	1 910
-varav män	2 467	2 290	2 150
-varav övriga	353	325	380

Under 2016 har MTM även arbetat med ett projekt för att tillgängliggöra läns- och kommuntaltidningar. Vid årets slut var cirka hälften av landets läns- och kommuntaltidningar tillgängliga via den befintliga taltidningstjänsten.

Teknikutvecklingen med övergång till talsyntes och internetdistribution av taltidningar har möjliggjort stora besparingar för staten under senare år. För 2016 var dock kostnaderna ungefär som föregående år.

Radio och tv i allmänhetens tjänst når publiken på olika plattformar

De nuvarande sändningstillstånden för programföretagen Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) gäller fr.o.m. den 1 januari 2014 t.o.m. den 31 december 2019.

SR, SVT och UR redovisar varje år hur de fullgjort sina uppdrag i allmänhetens tjänst i de s.k. public service-redovisningarna. Redovisningarna granskas av granskningsnämnden för radio och tv vid Myndigheten för press radio och tv (MPRT) som bedömer om programföretagen uppfyllt sina public service-uppdrag.

Tillgång till public service-företagens utbud

SR sänder FM-radio i fyra rikstäckande programtjänster och 25 lokala kanaler. Totalt sändes 153 425 timmar i marknätet 2016 vilket är en viss minskning i jämförelse med 2015, huvudsakligen beroende på att sändningar i de 25 lokala kanalerna ersatts av Radiosporten i P4 Riks vid större idrottsevenemang. De webbexklusiva sändningarna (sändningar enbart över internet) har däremot ökat från 14 780 till 18 804 timmar, vilket innebär en ökning med ca 27 procent.

Tabell 14.5 Sveriges Radios sändningar i marknätet per programkategori 2014–2016

Procent av total sändningstid

	2014	2015	2016
Nyheter	8,1	8,0	7,9
Samhälle	12,1	12,6	12,2
Livsstil	2,8	3,1	3,4
Kultur	7,6	7,6	7,5
Sport	2,0	1,7	1,9
Underhållning	4,8	4,7	4,8
Musik	61,1	60,8	60,9
Service	1,5	1,5	1,4
Total sändningstid i timmar	152 668	155 499	153 425

Källa: SR:s public service-redovisningar för 2015 och 2016.

SVT sänder i fyra programtjänster som delas i fem kanaler: SVT1, SVT2, Barnkanalen, SVT24 och Kunskapskanalen som sänds i samarbete med UR. Kanalerna sänds via marknät, satellit och internet. Samtliga kanaler vidaresänds via kabel och ip-tv. SVT1 och SVT2 sänds även i högupplöst kvalitet (hd-tv). Som en sidoverksamhet har kanalen SVT World sänts till utlandet via satellit och ip-tv. I oktober 2016 beslutade SVT att lägga ner SVT World eftersom verksamheten, till följd av en minskande försäljning av abonnemang, inte längre kan bära sina egna kostnader. Därutöver har SVT World överförs till Finland inom ramen för ett särskilt utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland. Till följd av förändringar i det finska kanalutbudet har behovet av kanalen upphört och överföringen avslutats i april 2017.

Totalt sändes 22 818 timmar i SVT:s kanaler i marknätet 2016 vilket är på motsvarande nivå som 2015. Antalet timmar som sänds unikt på webben har ökat från 1 871 timmar till 2 180 timmar, vilket innebär en ökning med ca 17 procent.

Tabell 14.6 Sveriges Televisions sändningar i marknätet per programkategori (exklusive barnprogram) 2014–2016

Procent av total sändningstid

	2014	2015	2016
Fiktion	14	15	14
Underhållning	11	12	10
Sport	8	8	9
Kultur och musik	9	8	9
Fakta	38	40	40
Nyheter	12	8	9
SVT Forum	8	9	9
Total sändningstid i timmar	23 511	22 884	22 818

Källa: SVT:s public service-redovisning för 2016.

UR:s utbildnings- och folkbildningsprogram sänds i SR:s och SVT:s kanaler på sändningstider som fastställs i överenskommelser mellan företagen. År 2016 sändes 392 timmar av UR:s utbud i radio och 3 331 timmar i tv. Drygt 80 procent av tv-sändningarna sändes i Kunskapskanalen. I radio sändes UR:s program i första hand i P1 och P4 Riks. UR:s sändningar i radio ökade något i jämförelse med 2015 medan tv-sändningarna minskade.

I syfte att göra programutbudet mer tillgängligt för publiken erbjuder samtliga programföretag ett omfattande utbud av program via olika internetbaserade plattformar och applikationer. Det handlar såväl om direktsändningar på webben av hela radio- och tv-kanaler, som internetbaserade beställtjänster där både tidigare sända och webbexklusiva program tillgängliggörs. Verksamheten på internet har stöd i anslagsvillkoren där det framgår att företagen ska delta i den tekniska utvecklingen av produktions- och distributions-teknik och att det är nödvändigt att programföretagens kärnverksamhet tillgängliggörs på olika plattformar.

SR, SVT och UR når en mycket stor andel av befolkningen med sitt utbud. Det är fortfarande de traditionella sändningarna av tv och radio i marknätet som har den största räckvidden men det är de internetbaserade plattformarna som växer. Under 2016 tog 87 procent av befolkningen del av SVT:s utbud en vanlig vecka. Andelen som endast tog del av utbudet via traditionella plattformar uppgick till 41 procent, en minskning med drygt tio procentenheter sedan 2014. Samtidigt har andelen som enbart tar del av utbudet via digitala tjänster ökat till 11 procent, från 7 procent 2014. SR når 83 procent av befolkningen mellan 12–79 år en

vanlig vecka. Radiolyssnandet via marknätet är relativt stabilt över tid och minskar inte på samma sätt som tv-tittandet i marknätet. Ökningen i de digitala plattformarna är dock lika tydlig hos SR som hos SVT, exempelvis har det genomsnittliga antalet användare av SR Play ökat med 17 procent enbart under 2016. Även för UR ökar betydelsen av de internetbaserade plattformarna. Användningen av UR:s radioprogram via de digitala plattformarna UR Skola och UR Play har ökat med 44 procent i jämförelse med 2015. Antalet streamingstarter av UR:s tv-program har ökat med 14 procent.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Utöver villkoren i sändningstillstånden ställs i särskilda beslut specifika krav på SVT och UR om tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning.

Liksom föregående år textade SVT och UR samtliga förproducerade program 2016 (med undantag för ett fåtal timmar i SVT då textningen av tekniska skäl föll bort). SVT textade även 66 procent av de direktsända programmen (62 procent 2015). UR har inte direktsänt några program under 2016.

Såväl SVT som UR tillgängliggör även en ökande andel av programmen genom syntolkning och teckenspråkstolkning. SVT har syntolkat 1,7 procent av de svenska programmen och teckenspråkstolkat 1,8 procent under 2016. UR har syntolkat 2 procent av de svenska programmen och teckenspråkstolkat 2,2 procent.

Den 12 december 2016 beslutade regeringen om de villkor som ska gälla som krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning under perioden 2017–2019 för SVT och UR (Ku2016/02488/MF). Kraven innebär en skärpning i förhållande till tidigare villkor. Vid bedömningen av om kraven uppfyllts kommer programföretagen i viss utsträckning kunna tillgodoräkna sig program som gjorts tillgängliga genom teckenspråkstolkning och syntolkning i beställ-tv, under förutsättning att dessa även sänts i marknätet.

Utbud på minoritetsspråk

Alla tre programföretagen har under tillståndsperioden årligen ökat sina sändningar på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli, romani chib och på teckenspråk. Under 2016 sände SR 10 318 timmar på de

nationella minoritetsspråken, SVT 747 timmar och UR 112 timmar. Sändningarna har ökat på alla fem minoritetsspråk i jämförelse med föregående år. Liksom tidigare år sänds flest timmar på finska. Minst antal timmar sänds på romani chib och meänkieli. Det har även sänts program på jiddisch.

Halvtidsöversyn

Enligt propositionen Bildning och tillgänglighet (prop. 2012/13:164), som ligger till grund för de nuvarande sändningstillstånden, ska en översyn göras efter halva tillståndsperioden. Kultur- och demokratiministern bjöd därför in de tre programföretagen till Kulturdepartementet den 22 februari 2017. Programföretagen ombads även att skicka in skriftliga underlag (Ku2016/02487/MF). Den 21 mars redovisade kultur- och demokratiministern resultatet av översynen för riksdagens kulturutskott. Ministern konstaterade att ingenting framkommit vid översynen som kräver ändringar i de nu gällande tillstånden. Däremot kommer flera av frågorna som diskuterades vid översynen, bl.a. angående public service uppdrag i ett nytt medielandskap, att vara avgörande inför utformningen av uppdragen för nästa tillståndsperiod. Dessa frågor ingår i tilläggsdirektiven till den parlamentariska public service-kommittén (dir. 2017:73).

Granskningsnämndens bedömningar

Granskningsnämnden för radio och tv vid MPRT granskar årligen SR:s, SVT:s och UR:s public service-redovisningar. Utifrån dessa redovisningar bedömer nämnden om programföretagen har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst enligt sändningstillstånd, anslagsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning.

Villkoren i public service-företagens uppdrag i de delar som avser programutbudet omfattar av grundlagsskäl enbart sändningarna i marknätet. Granskningsnämndens uppföljning av innehållsdelen av uppdragen utgår därför från den verksamhet som programbolagen bedrivit i marknätet. Programföretagen kan därmed inte tillgodoräkna sig verksamheten på internet för uppfyllandet av villkoren.

Vid en helhetsbedömning anser granskningsnämnden att SR, SVT och UR huvudsakligen har uppfyllt sina public service-uppdrag år 2016. På ett antal områden anser nämnden även att

public-service-redovisningarna förtydligats och blivit lättare att följa.

Liksom föregående år gör nämnden på vissa områden bedömningen att villkoren inte är uppfyllda, endast delvis uppfyllda eller att det är tveksamt om de är uppfyllda.

Nämnden bedömer att SR inte visat att företaget uppfyllt kravet att på barns egna villkor förmedla kulturella och konstnärliga upplevelser från olika delar av världen, och att de med viss tvekan uppfyllt kravet att särskilt utveckla programverksamheten för unga. SVT anses inte tillräckligt tydligt ha visat att företaget uppfyllt kravet för unga och UR anses med viss tvekan ha uppfyllt kravet för äldre barn. SR anses inte heller ha visat att kravet på att prioritera tillgängligheten till program för barn och unga har uppfyllts. SVT och UR anses med viss tvekan ha uppfyllt det kravet.

När det gäller tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning har nämnden funnit att SVT inte visat att företaget uppfyllt kravet avseende textning av direktsända program, och inte kraven avseende teckenspråkstolkning och syntolkning. Inte heller UR har visat att företaget uppfyllt kraven avseende teckenspråkstolkning och syntolkning.

SR och SVT anses ha visat att företagen har uppfyllt kravet på en decentraliserad organisation och på att minst 55 procent av allmänproduktionen i rikssändningarna ska produceras utanför Stockholm. Nämnden understryker dock, liksom föregående år, att SR och SVT i kommande redovisningar så långt som möjligt bör redogöra för en gemensam definition av vad som utgör en produktion utanför Stockholm.

Granskningsnämnden har tidigare framfört kritik mot SVT:s redovisning av kommersiella samarbeten och de intäkter dessa har genererat. Denna kritik kvarstår och nämnden påtalar också att SVT inte följt nämndens uppmaning från föregående år att särskilt redovisa vilka kommersiella samarbeten som ingåtts bl.a. i samband med den årliga Melodifestivalen.

Till skillnad från föregående år anser nämnden att programföretagen utifrån sina egna definitioner har uppfyllt kravet på att särskilja vad som är att betrakta som kärnverksamhet respektive kompletterande verksamhet. Nämnden delar dock inte företagens tolkning av vad som utgör kärnverksamhet.

SR och SVT anses inte ha uppfyllt kravet på att sidoverksamheterna ska bära sina egna

kostnader och inte heller visat att dessa bedrivits på ett konkurrensneutralt sätt. För SVT:s del är det bl.a. SVT World som inte burit sina egna kostnader och SVT beslutade därför att lägga ned tjänsten. Sändningarna upphörde i april 2017. Båda programföretagen anses dock ha uppfyllt kravet på att sidoverksamheterna inte ska ges en sådan omfattning eller vara av sådan karaktär att de kan riskera att inkräkta på kärnverksamheten eller skada förtroende för radio och tv i allmänhetens tjänst.

Inför tillståndsperioden 2014–2019 tydliggjordes att nämndens granskningsuppdrag omfattar villkor som avser resursförbrukning, kostnadseffektivitet och produktivitet. SR och SVT anses liksom föregående år endast delvis ha uppfyllt kravet på att redovisa hur uppdraget har fullgjorts avseende nyckeltal som visar på produktivitet. UR anses ha uppfyllt villkoret.

SR:s program för en publik utomlands

År 2010 upphörde SR med de utlandssändningar på kort- och mellanvåg som syftade till att ge en publik utomlands information om Sverige. Sändningarna ersattes av verksamhet på internet. Under våren 2016 förändrade SR inriktningen på denna verksamhet och framförde att företaget inte längre anser sig ha ett uppdrag för en publik utomlands. Som en följd av detta upphörde programverksamhet på vissa språk.

Granskningsnämnden konstaterar i sin bedömning att villkoret som avser sändningar till utlandet i marknätet kan tolkas på olika sätt. Nämnden uppfattar dock, liksom SR, att SR inte åläggs en skyldighet att bedriva sändningar till utlandet utan endast medges en rätt att bedriva sådana sändningar. Regeringen har i tilläggsdirektiven till den parlamentariska public service kommittén (dir. 2017:73) gett kommittén i uppdrag att bedöma behovet av ett uppdrag om programverksamhet med nyheter om Sverige och svenska förhållanden riktad till en utländsk publik och föreslå hur ett sådant uppdrag bör formuleras.

Jämnare konkurrensvillkor och större mångfald på området för kommersiell radio och tv

Antalet programföretag, utöver SVT och UR, med tillstånd att sända tv i marknätet uppgick under 2016 till 23 och antalet programtjänster till 53, vilket är en minskning jämfört med 2015 och

2014 då antalet under båda åren uppgick till 26 respektive 56.

MPRT beslutade under 2016 om skyldighet att tillgängliggöra tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning under perioden 1 juli 2016 – 30 juni 2020. För programtjänster med en tittartidsandel som överstiger en procent gäller kvantitativa och successivt ökande krav med skyldigheter att använda viss teknik för tillgängliggörandet.

Antalet tillstånd att sända analog radio var vid årsskiftet 103 (100 vid årsskiftet 2015 och 99 året innan). De nuvarande sändningstillstånden för analog kommersiell radio löper ut den 31 juli 2018. Den 1 augusti 2017 trädde de ändringar i radio- och tv-lagen som regeringen föreslagit i propositionen Vissa frågor om kommersiell radio (prop. 2016/17:136) i kraft. Syftet med ändringarna är att möjliggöra större sändningsområden än i dag för att ge förutsättningar för en livskraftig kommersiell radio samt förhindra att någon aktör skaffar sig alltför stor kontroll över de tillgängliga sändningstillstånden inom ett sändningsområde, i syfte att främja konkurrens, yttrandefrihet och mångfald. Post- och telestyrelsen (PTS) har på regeringens uppdrag i nära dialog med MPRT tagit fram en ny frekvensplan för de frekvenser som används för analog kommersiell radio (Ku2017/01629/MF).

Radio- och tv-lagen (2010:696) innehåller bl.a. bestämmelser om reklam, sponsring och produktplacering för tv och beställ-tv som skapar jämnare konkurrensvillkor och leder till större mångfald. Den 1 januari 2016 trädde vissa ändringar i lagen i kraft som syftar till att underlätta granskningen av beställ-tv genom en skyldighet för leverantörer av beställ-tv att spela in sina program, bevara programmen en viss tid och på begäran lämna inspelningarna till tillsynsmyndigheten.

Lokal icke-kommersiell radio och tv

Antalet innehavare av närradiotillstånd fortsätter att minska och uppgick under året till 687, att jämföra med 721 under 2015 och 777 under 2014. Antalet förordnade lokala kabelsändarorganisationer minskade marginellt, från 21 under 2015 till 20 under 2016 (23 under 2014).

Granskning av program

Anmälningarna till granskningsnämnden för radio och tv fortsatte att öka under 2016. Antalet anmälningar i de totalt 1 472 diarieförda granskningsärendena uppgick till 3 534 stycken, vilket är det högsta antalet någonsin (2 841 under 2015, 2 949 under 2014). En förklaring till det höga antalet anmälningar är att vissa enskilda program har anmälts ett stort antal gånger.

Tabell 14.7 Antalet diarieförda granskningsärenden 2014–2016

Antalet ärenden fördelade på ärendetyp

	2014	2015	2016
Granskningsärenden totalt (kan avse flera anmälningar)	1 403	1 446	1 472
varav anmälningar	1 379	1 413	1 432
varav egna initiativ	24	33	30
Ärenden avseende SR, SVT och UR	1 163	1 222	1 214

Antalet granskningsärenden avseende beställ-tv uppgick till 28 stycken, vilket är en kraftig ökning jämfört med 2015 (2) och 2014 (4).

Tabell 14.8 Utgången i granskningsärenden 2014–2016

	2014	2015	2016
Avgjorda ärenden totalt	1 378	1 328	1 299
varav ej prövade och övrigt	863	762	758
varav friande	453	505	459
varav friande med kritik	9	11	14
varav fällande	53	50	68

Under 2016 ansökte granskningsnämnden om påförande av särskild avgift i 15 fall (åtta fall 2015, fem fall 2014). Förvaltningsdomstolarna avgjorde slutligt fem sådana mål under 2016. Granskningsnämndens talan bifölls helt i samtliga mål.

Skydd av barn och unga mot skadlig mediepåverkan

Statens medieråd har fortsatt med sitt uppdrag att sprida medie- och informationskunnighet (MIK) till barn och unga och till vuxna i barns närhet. Det samarbete med barnavårdscentraler i Stockholm som inleddes 2015 för att nå småbarnsföräldrar med kunskap om barns medieanvändning har utvecklats under 2016 till

att nå landets samtliga 27 barnhälsovårdsområden. Myndighetens material Hat och kränkningar på internet, en vägledning till föräldrar och andra vuxna i barns närhet har publicerats på olika språk och skickats till folk- och skolbiblioteken för att nå bl.a. nyanlända föräldrar. Dessutom har myndigheten tagit fram rapporten Mellan auktoritet och autonomi: Medieanvändning, föräldramedling och konflikter i familjelivet, som bidrar till kunskap om medierelaterad konflikthantering i hemmet.

Under 2016 fattade Statens medieråd 199 beslut om åldersgränser för film varav fem överklagades till förvaltningsdomstol. I tre av fallen avslogs överklagandet. Hösten 2016 lämnade regeringen propositionen En avgiftsfri filmgranskning och utvidgad ledsagarregel (prop. 2016/17:35) till riksdagen. I propositionen föreslogs att avgiften för fastställande av åldersgränser skulle avskaffas, och att ledsagarregeln skulle utvidgas till femton år. Riksdagen antog regeringens förslag till ändringar i lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt (bet. 2016/17:KrU3, rskr. 2016/17:140). Lagändringarna som trädde i kraft den 1 mars 2017 bidrar till att barn och unga får tillgång till ett större utbud av film.

Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Regeringen behöver aktuell information och adekvata underlag om medieutvecklingen för att kunna fatta välgrundade beslut. Nordicom, som under 2016 övergick från att vara en institution under Nordiska ministerrådet till att bli ett samarbetsorgan, bistår regeringen med att kartlägga den svenska medieutvecklingen, bl.a. genom att årligen genomföra undersökningen Mediebarometern. För att säkerställa fortsatt god representativitet i undersökningen påbörjades 2016 en större metodologisk översyn av undersökningen, vilken pågår även 2017.

Internationellt samarbete

Europeiska unionen

Sedan kommissionen presenterade sitt förslag till reviderat direktiv om audiovisuella medietjänster (AV-direktivet) i maj 2016, har förhandlingar pågått i rådet. Kommissionens förslag är en del

av strategin för en digital inre marknad i Europa och har som målsättning att uppdatera direktivet i enlighet med den marknadsmässiga och tekniska utveckling som sker på mediemarknaden. För regeringen är direktivets innehållsregler viktiga att bevaka i förhållande till grundlagarnas begränsningar. Att verka för tydliga regler för alkoholreklam och reklam riktad mot barn har också varit en prioriterad fråga för Sverige. Den 22 maj 2017 nådde rådet fram till en allmän inriktning om förslaget. Förhandlingarna kommer att fortsätta med Europaparlamentet med målet att fatta ett formellt beslut hösten 2017.

Europarådet

Sverige har, liksom tidigare, tagit aktiv del av arbetet inom styrkommittén för media och informationssamhället (CDMSI). Arbetet mot hot och våld mot journalister i medlemsstaterna är fortsatt en prioriterad fråga för Sverige inom Europarådets verksamhet. Arbetet med en europeisk onlineplattform för rapportering av hot och hat, som sjösattes i april 2015, har utvecklats på ett positivt sätt.

Unesco

Det svenska samarbetet med Unesco fortsatte i enlighet med den antagna strategin för Sveriges samarbete med Unesco 2014–2017 (U2014/00867/IS). Sverige är ledamot av Unescos styrelse under samma period. I styrelsearbetet verkar Sverige aktivt för att ytterligare stärka Unescos arbete och röst i frågor som rör press- och yttrandefrihet och journalisters säkerhet. Följande frågor har varit prioriterade: Unescos roll i genomförandet av relevanta mål i Agenda 2030 för hållbar utveckling (främst mål 16.10), situationen för kvinnliga journalister samt att uppmuntra Unescos medlemsstater att, med stöd av Unesco, stärka kapaciteten för skydd av journalister och motverka straffrihet. En annan viktig fråga inom ramen för Unesco-samarbetet är medie- och informationskunnighet.

14.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de statliga insatser som gjorts på medieområdet har bidragit till att målen för mediepolitiken i stort uppnås.

Medievanorna har förändrats och nyhets- och mediekonsumtionen har blivit mer fragmen-

terad. Nya medier och plattformar utmärks av att de individualiserar medieanvändningen vilket i sin tur riskerar att leda till ökad polarisering genom att fler endast nås av nyheter och budskap som stärker den egna världsbilden. Det ökade medieflödet, individualiseringen och en större andel nyheter utan juridiskt redaktionellt ansvariga leder till större risker för desinformation och falska nyheter. I det perspektivet har medie- och informationskunnighet blivit allt viktigare. En väl fungerande demokrati förutsätter oberoende media samt informerade medborgare som utifrån många olika källor kan ta del av, granska och debattera samhällsfrågor.

Dagstidningar

Flera områden i Sverige står utan kvalitativ journalistisk bevakning, och medier med allsidig nyhetsförmedling och granskning har svårt att finansiera denna verksamhet. I synnerhet dagspressen präglas av den pågående struktur- omvandlingen och den digitala omställningen. Avskaffandet av reklamskatten för annonser i periodiska publikationer som inte utgör annonsblad, katalog eller program som inleddes den 1 januari 2017 bedöms vara ett steg i riktningen för att bidra till att skapa förbättrade förutsättningar för oberoende medier i hela landet.

Presstödet och utvecklingsstödet bidrar till att uppfylla det mediepolitiska målet om att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet. Regeringen bedömer att de förändringar av presstödet som trädde i kraft den 1 januari 2016 och införandet av det nya utvecklingsstödet till tryckta allmänna nyhetstidningar under 2016 har medfört att stödet kan utnyttjas mer effektivt än tidigare. Medieutredningens förslag till nytt mediestöd bereds i Regeringskansliet.

Taltidningar

Regeringen bedömer att stödet till taltidningar bidrar till att uppfylla det mediepolitiska målet om massmediers tillgänglighet då fler och fler dagstidningar, samt många läns- och kommunaltidningar blir en del av taltidningstjänsten. Samtidigt som antalet taltidningsprenumeranter fortsätter att minska ökar antalet institutioner som prenumererar.

Radio och tv i allmänhetens tjänst

I sändningstillstånd, anslagsvillkor och beslut om tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning ställs grund-

läggande krav på programföretagens utbud och distribution. Utifrån dessa public service-uppdrag bidrar programföretagen – SR, SVT och UR – till att uppfylla de mediepolitiska målen att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet.

Regeringen bedömer, utifrån granskningsnämndens beslut, att SR, SVT och UR i huvudsak har uppfyllt sina uppdrag i allmänhetens tjänst. Det är tydligt att den kritik som framförts av granskningsnämnden föregående år på flera områden lett till aktiva åtgärder från programföretagens sida i syfte att förbättra och tydliggöra redovisningarna. Regeringen kommer fortsatt att särskilt följa utvecklingen när de gäller programföretagens kommersiella samarbeten och deras insatser för att uppfylla kraven på tillgängliggörande av tv-sändningar för personer med funktionsnedsättningar.

Granskningsnämndens uppföljning av innehållsdelen av uppdragen utgår av grundlags-skäl uteslutande från den verksamhet som programbolagen bedrivit i marknätet. Som redovisas i avsnitt 1.6.3 har regeringen gett den parlamentariska public service-kommittén i uppdrag att föreslå en ändamålsenlig reglering som omfattar såväl sändningar i marknätet som verksamhet i en onlinemiljö. Kommittén ska även bedöma vilka förutsättningar som bör vara uppfyllda för att ett tillgodoräknande ska vara möjligt inom nu gällande reglering.

Kommersiell radio och tv m.m.

Radiomarknadens utveckling visar att det finns ett kommersiellt intresse av att kunna sända över större områden. Genom den nya möjligheten att vid utformningen av sändningsområden se till vad som gagnar konkurrens och mångfald på radioområdet kan förutsättningar för en väl fungerande marknad för lokal kommersiell radio skapas.

Skydd av barn och unga mot skadlig mediepåverkan

Regeringen bedömer att Statens medieråds arbete bidrar till att rusta barn och unga som medvetna medieanvändare. Detta görs genom att följa medievänor hos barn och unga, och baserat på dess resultat, ta fram undervisnings- och informationsmaterial till elever och vuxna i barns närhet. Myndighetens arbete med åldersklassificering av film som visas offentligt bidrar till att skydda barn mot skadlig mediepåverkan i det offentliga rummet. Avskaffandet av avgiften

för fastställande av åldersgränser för film på bio, samt utvidgningen av ledsagarregeln till femton år, som trädde i kraft i mars 2017, bidrar till ett större utbud av film på bio för barn och unga.

Forskning och dokumentation

Den fortsatta tillgången till högkvalitativ forskning och dokumentation om medieutvecklingen är väsentlig och det är av stor vikt att denna garanteras även i framtiden. Medieområdet förändras i snabb takt. Relevant kunskap på detta område skapar förutsättningar för välgrundade beslut som bidrar till en starkare mediemarknad präglad av kvalitet, tillgänglighet, mångfald och konkurrens.

14.5 Budgetförslag

14.5.1 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland

Tabell 14.9 Anslagsutveckling 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland

Tusental kronor			
2016	Utfall	20 719	Anslags-sparande
2017	Anslag	21 220 ¹	Utgifts-prognos 13 479
2018	Förslag	9 721	
2019	Beräknat	9 789 ²	
2020	Beräknat	9 862 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 9 722 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 9 721 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sverigefinska Riksförbundet för utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland.

Regeringens överväganden

Tabell 14.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:1 Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	21 220	21 220	21 220
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²		147	307
Beslut	-11 499	-11 578	-11 665
Varav BP18 ³	-11 500	-11 500	-11 500
Varav ³			
SVT World	-11 500	-11 500	-11 500
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 721	9 789	9 862

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 11 500 000 kronor fr.o.m. 2018 med anledning av att statens bidrag till SVT avseende tillhandahållande och överföring av SVT World till Finland har upphört.

Regeringen föreslår att 9 721 000 kronor anvisas under anslaget 11:1 *Utbyte av tv-sändningar mellan Sverige och Finland* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 789 000 kronor respektive 9 862 000 kronor.

14.5.2 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tabell 14.11 Anslagsutveckling 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	2 703		
2017	Anslag	3 252 ¹	Utgifts- prognos	3 252
2018	Förslag	3 817		
2019	Beräknat	3 370 ²		
2020	Beräknat	3 427 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 3 317 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 317 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för information om forskningsresultat för att utarbeta mediestatistik och dokumentera ägar- och marknadsförhållanden inom svenska massmedier vid den svenska avdelningen av Nordiskt informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning (Nordicom).

Regeringens överväganden

Tabell 14.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:2 Forskning och dokumentation om medieutvecklingen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 252	3 252	3 252
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	65	118	175
Beslut	500	0	0
Varav BP18 ³	500		
Varav ³			
Kunskapsöversikt Nordicom	500		
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 817	3 370	3 427

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 500 000 kronor för 2018 för framtagande av en kunskapsöversikt vid Nordicom.

Regeringen föreslår att 3 817 000 kronor anvisas under anslaget 11:2 *Forskning och dokumentation om medieutvecklingen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 370 000 kronor respektive 3 427 000 kronor.

14.5.3 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tabell 14.13 Anslagsutveckling 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

2016	Utfall	367	Anslags-sparande	44
2017	Anslag	483 ¹	Utgifts-prognos	371
2018	Förslag	483		
2019	Beräknat	483		
2020	Beräknat	483		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Europeiska audiovisuella observatoriet.

Regeringens överväganden

Tabell 14.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:3 Avgift till Europeiska audiovisuella observatoriet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	483	483	483
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	483	483	483

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 483 000 kronor anvisas under anslaget 11:3 *Avgift till Europeiska*

audiovisuella observatoriet för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 483 000 kronor respektive 483 000 kronor.

14.5.4 11:4 Statens medieråd

Tabell 14.15 Anslagsutveckling 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

2016	Utfall	18 747	Anslags-sparande	-349
2017	Anslag	21 953 ¹	Utgifts-prognos	21 381
2018	Förslag	22 310		
2019	Beräknat	22 664 ²		
2020	Beräknat	23 051 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 22 310 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 22 310 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens medieråds förvaltningsutgifter.

Avgiftsbelagd verksamhet

Den 1 mars 2017 avskaffades avgifter för åldersklassificering av film, genom ändringar i lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt.

Regeringens överväganden

Tabell 14.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:4 Statens medieråd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	21 953	21 953	21 953
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	356	710	1 097
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	22 310	22 664	23 051

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 22 310 000 kronor anvisas under anslaget 11:4 *Statens medieråd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 22 664 000 kronor respektive 23 051 000 kronor.

14.5.5 11:5 Stöd till taltidningar

Tabell 14.17 Anslagsutveckling 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	44 868		4 288
2017	Anslag	57 556 ¹	54 927
2018	Förslag	54 556	
2019	Beräknat	57 556	
2020	Beräknat	57 556	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till taltidningar. Anslaget får även användas för vissa förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 14.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 11:5 Stöd till taltidningar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	57 556	57 556	57 556
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-3 000		
Varav BP18	-3 000	-7 500	-7 500
Varav			
Omprioritering	-3 000	-7 500	-7 500
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	54 556	57 556	57 556

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 3 000 000 kronor fr.o.m. 2018 och 4 500 000 kronor fr.o.m. 2019.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökar med 7 500 000 kronor fr.o.m. 2019.

Regeringen föreslår att 54 556 000 kronor anvisas under anslaget 11:5 *Stöd till taltidningar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 57 556 000 kronor respektive 57 556 000 kronor.

14.5.6 Radio och tv i allmänhetens tjänst

Verksamheten i Sveriges Radio AB (SR), Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) inklusive dotterbolagen, finansieras i huvudsak med radio- och tv-avgiftsmedel som anvisas av riksdagen från rundradiokontots resultatkonto (rundradio-kontot). Även verksamheten vid Myndigheten för press, radio och tv finansieras delvis med radio- och tv-avgiftsmedel.

Riksdagen har lämnat ett tillkännagivande avseende behovet av en parlamentarisk utredning av radio- och tv-avgiften i god tid inför nästa sändningstillstånd 2020 (bet. 2014/15:KrU3, punkt 1, rskr. 2014/15:157). Tillkännagivandet är tillgodosett i och med tillsättandet av den parlamentariska public service-kommittén (Ku

2016:06) i december 2016, och är därmed slutbehandlat.

Medelsberäkningar för 2018

Regeringens förslag: Från rundradiokontot tilldelas Sveriges Radio AB 2 957 600 000 kronor, Sveriges Television AB 4 839 400 000 kronor och Sveriges Utbildningsradio AB 427 800 000 kronor för 2018. För den verksamhet som bedrivs av Myndigheten för press, radio och tv anvisas 8 700 000 kronor från rundradiokontot till budgetens inkomstsida.

Skälen för regeringens förslag: Medelstillelningen till SR, SVT och UR har räknats upp med 2 procent i förhållande till 2016 i enlighet med riksdagens beslut med anledning av propositionen Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164, bet. 2013/14:KrU3, rskr. 2013/14:60).

En förutsättning för en 2-procentig uppräkning av medelstillelningen ska enligt riksdagens beslut vara att antalet radio- och tv-avgifter inte minskar i någon större omfattning. I Rundradiorörelsens samlade ekonomi för 2016 (Ku2017/00641/MF) redovisar Radiotjänst i Kiruna AB (RIKAB) en minskning av avgifterna under 2016. I genomsnitt betalade 3 513 000 hushåll radio- och tv-avgift vilket var en minskning med 21 000 eller 0,5 procent. Det är det andra året i rad som antalet betalande hushåll minskar. Till skillnad från 2015 kan minskningen 2016 inte förklaras av Högsta förvaltningsdomstolens dom från 2014 som innebar att datorer inte skulle anses vara avgiftspliktiga. Nedgången av antalet betalande hushåll under 2016 bör istället ses i ljuset av den tekniska utvecklingen. Konsumtionen av radio och tv via traditionella tv-mottagare minskar samtidigt som användningen av internet för att ta emot tv-sändningar ökar markant. Då det nuvarande finansieringssystemet utgår från hushållens innehav av tv-mottagare riskerar en obalans att uppstå mellan inkomster och utgifter. Regeringen har därför tillsatt den parlamentariska public service-kommittén (Ku 2016:06) som har i uppdrag att lämna förslag på nödvändiga förändringar av systemet.

Regeringen bedömer att medelstillelningen bör räknas upp med 2 procent trots riksdagens beslut om att en sådan uppräkning förutsätter att antalet radio- och tv-avgifter inte minskar i någon större omfattning. Intentionen bakom riksdagens beslut var att skapa incitament för RIKAB och programföretagen att arbeta aktivt för att öka betalningsviljan hos hushållen. Regeringen gör bedömningen att nedgången inte beror på hur denna uppgift har skötts, utan på den tekniska utvecklingen och dess påverkan på konsumtionen av radio och tv.

SVT har för 2016 respektive 2017 fått en särskild tilldelning med 115 miljoner kronor per år. Avsikten var att kompensera de direkta merkostnader som uppkom till följd av regeringsbeslut den 27 februari 2014 om sändningsutrymme för tv-sändningar. I sitt budgetunderlag för 2018 (Ku2017/00637/MF) har SVT enligt tidigare överenskommelse redovisat de totala kostnader som uppkommit med anledning av beslutet. Den faktiska slutsumman uppgår enligt SVT:s redovisning till sammanlagt 224 miljoner vilket innebär att SVT under 2016 och 2017 fått 6 miljoner kronor utöver uppkomna kostnader. För 2018 minskas därför SVT:s tilldelning med motsvarande belopp.

Tabell 14.19 Medelstillelning för 2018

Kronor	
Sveriges Radio	2 957 600 000
Sveriges Television	4 845 400 000
Sveriges Utbildningsradio	427 800 000
Summa	8 230 800 000
Avdrag med anledning av särskild tilldelning till Sveriges Television 2017	-6 000 000
Totalt	8 224 800 000

Myndigheten för press, radio och tv finansieras delvis över statens budget och delvis med medel från rundradiokontot som anvisas till budgetens inkomstsida. Regeringens förslag till medelstillelning till Myndigheten för press, radio och tv lämnas under utgiftsområde 1 Rikets styrelse anslaget 8:2 *Myndigheten för press, radio och tv*. Regeringen föreslår att 8 700 000 kronor anvisas från rundradiokontot till budgetens inkomstsida.

Förändring av radio- och tv-avgiften

Regeringens förslag: Radio- och tv-avgiften höjs med 60 kronor till 2 400 kronor per år fr.o.m. den 1 januari 2018.

Ärendet och dess beredning: Regeringens förslag om höjd radio- och tv-avgift förutsätter en ändring i lagen (1989:41) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst. Den föreslagna höjningen är av sådant slag att regeringen inte ansett det nödvändigt att, utöver kontakter med programföretagen och RIKAB, inhämta ytterligare upplysningar i ärendet. Förslag till lag om sådan ändring redovisas under avsnitt 2.2 Lagförslag. Förslaget är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens proposition Bildning och tillgänglighet – radio och tv i allmänhetens tjänst 2014–2019 (prop. 2012/13:164, bet. 2013/14:KrU3, rskr. 2013/14:60) om de ekonomiska förutsättningarna för radio och tv i allmänhetens tjänst under den kommande tillståndspanoroden. Medelstilldelningen till SR, SVT och UR ska höjas med 2 procent per år under förutsättning att antalet avgifter inte minskar i någon större utsträckning. Målsättningen är att det ska råda balans mellan intäkter och utgifter för rundradiokontot.

För att undvika ett negativt resultat höjdes radio- och tv-avgiften med 140 kronor per år fr.o.m. den 1 juli 2015. Avgiften hade dessförinnan varit oförändrad sedan 2009. Radio- och tv-avgiften höjdes igen under 2017 med 124 kronor per år. Antalet registrerade tv-avgifter hade då minskat med 1,6 procent under 2015. De prognoser som lämnades i budgetunderlag för 2017 från SR, SVT och UR visade ett underskott för rundradiorörelsen för innevarande och kommande år. Regeringen gjorde bedömningen att avgiften skulle höjas och att utvecklingen i rundradiorörelsen skulle följas noga.

RIKAB har i skrivelse till regeringen (Ku2017/00641/MF) redovisat rundradiorörelsens samlade ekonomi 2016. RIKAB konstaterar att antalet betalande hushåll har minskat med ca 21 000 under 2016. Trots höjningen av radio-

och tv-avgiften den 1 juli 2015 blev resultatet för 2016 negativt och det ackumulerade resultatet var -173 miljoner kronor. I budgetunderlagen från SR, SVT och UR föreslås därför en höjning av radio- och tv-avgiften med 1,5–3 procent under de två kommande åren för att skapa förutsättningar för balans på rundradiokontot. Med hänsyn till den tekniska utvecklingen och ändrade konsumtionsmönster gör regeringen bedömningen att det är mindre troligt att antalet betalande hushåll kommer att öka under de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att radio- och tv-avgiften höjs med 60 kronor till 2 400 kronor per år vilket motsvarar 2,6 procent.

15 Ungdomspolitik

15.1 Omfattning

Ungdomspolitikerna omfattar frågor om unga kvinnors och unga mäns levnadsvillkor. Inom politikområdet förekommer bl.a. statsbidrag och särskilda insatser till ungdomar som varken arbetar eller studerar och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksam-

het. Arbetet med ungdomspolitikerna är sektorsövergripande. Alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år bör ha ett ungdomsperspektiv. Det ungdomspolitiska arbetet förutsätter insatser på såväl nationell, regional och lokal som internationell nivå. Till området hör Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF).

15.2 Utgiftsutveckling

Tabell 15.1 Utgiftsutveckling inom Ungdomspolitik, utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Ungdomspolitik</i>						
12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor	40	42	42	41	41	42
12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet	276	243	241	243	243	243
12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitikerna		35	35	35	10	10
Summa Ungdomspolitik	316	320	317	319	295	296

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

15.3 Mål för området

Målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över Samhällsutvecklingen (prop. 2013/14:191, bet. 2013/14:KrU9, rskr. 2013/14:354).

15.4 Resultatredovisning

Det övergripande målet för ungdomspolitikerna anger att alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar omfattas. Därav följer att detta verksamhetsområde är ett av flera som ska bidra till måluppfyllelsen för ungdomspolitikerna. Resultatuppföljningen för ungdomspolitikerna fokuserar främst på resultat från det egna verksamhetsområdet. En översiktlig bild av måluppfyllelsen tecknas även genom indikatorer som också berör andra områden, eftersom flera politikområden har ett samlat ansvar för att målen för ungdomspolitikerna genomförs.

Att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor innebär att samhället ska skapa goda levnadsvillkor för individen med utgångspunkt i ungdomars rätt att komma i åtnjutande av de mänskliga rättigheterna såsom de uttrycks i grundlagarna och i Sveriges konventionsåtaganden på området. Individen ska ha tillgång till utbildning, arbete, bostad, hälsa, trygghet, kultur och fritid, sitt språk, möjlighet till delaktighet och inflytande samt ett liv fritt från diskriminering. Begreppet makt används i målet i betydelsen individens förutsättningar och möjligheter att forma sitt eget liv, vilket är beroende av goda levnadsvillkor. Den tredje delen av målet, dvs. inflytande över samhällsutvecklingen, innebär en uttalad målsättning att ungdomar ska finnas med i samhällsbyggandet och att ungdomar har en uttalad rätt till inflytande.

15.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En av regeringens prioriteringar är att stärka unga kvinnors och unga mäns etablering i samhället. Därmed är ungas utbildning, arbete, ekonomiska situation och boende centrala

faktorer för uppföljningen av det ungdomspolitiska målet. Den löpande uppföljningen av goda levnadsvillkor fokuserar på ett urval av basindikatorer som belyser ungas etablering och huvudsakligen baseras på registerdata.

Dessa indikatorer är:

- Andel unga (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning.
- Andel unga (16–24 år) som varken arbetar eller studerar (varav andel unga kvinnor och unga män med okänd aktivitet).
- Mediantid i arbetslöshet bland unga (18–24 år).
- Andel unga (20–24 år) som bor kvar i föräldrahemmet.
- Andel unga (16–24 år) som skattar sitt allmänna hälsotillstånd som bra.

Bedömningen av måluppfyllelse kommer därutöver att fördjupas med hjälp av ett urval kompletterande indikatorer. Uppföljningen av dessa baseras i många fall på enkätstudier som genomförs med fleråriga intervall. Bedömningen fördjupas också med hjälp av andra studier och rapporter som tas fram inom ramen för det ungdomspolitiska uppföljningssystemet samt genom särskilda uppdrag.

Ungdomspolitikerna är tvärsektoriella och har kopplingar till flera andra utgiftsområden. Därför kan resultat som påverkar ungas levnadsvillkor även finnas under flera andra utgiftsområden i statens budget, såsom t.ex. utgiftsområde 9, 14 och 16.

15.4.2 Resultat

Unga kvinnor och unga män i Sverige har i många avseenden goda levnadsvillkor. Ett antal utmaningar som påverkar möjligheterna till goda levnadsvillkor, makt och inflytande kvarstår dock. Exempelvis minskar ungdomsarbetslösheten men andelen unga som varken arbetar eller studerar minskar inte tillnärmelsevis i samma omfattning. Ungas möjligheter till etablering försvåras genom en ökande psykisk ohälsa hos unga och att det blivit svårare för unga att få ett eget boende.

Indikator: Andel unga (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning

Andelen unga i åldern 16–24 år som inte studerade och inte hade fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning var 7 procent 2015.

Andelen unga i åldern 16–24 år som inte studerade och som var utan gymnasieutbildning 2015 var högre bland unga män än bland unga kvinnor, se tabell 15.2.

Tabell 15.2 Andel unga (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning, kvinnor och män, procent

År	Kvinnor	Män	Riket
2013	5,9	8,0	7,0
2014	5,9	8,2	7,1
2015	5,9	8,1	7,0

Källa: ungidag.se. Uppgifterna är hämtade från utbildningsregistret och registret för personer i utbildning.

En högre andel utrikes födda unga i åldern 16–24 år studerade inte och var utan minst 2-årig gymnasieutbildning, 11 procent, jämfört med unga födda i Sverige, 6,3 procent. I båda grupperna var andelen högre bland unga män jämfört med bland unga kvinnor. Andelen bland utrikes födda unga kvinnor var 9,8 procent och bland utrikes födda unga män 12,1 procent, se tabell 15.3.

Tabell 15.3 Andel unga (16–24 år) som inte studerar och inte har fullföljt en utbildning motsvarande minst 2-årig gymnasieutbildning, procent

	2013	2014	2015
Unga födda i Sverige	6,4	6,4	6,3
Utrikes födda unga	10,8	11,4	11
Utrikes födda unga kvinnor	9,7	10	9,8
Utrikes födda unga män	11,9	12,6	12,1

Källa: ungidag.se. Uppgifterna är hämtade från utbildningsregistret och registret för personer i utbildning.

Indikator: Andel unga (16–24 år) som varken arbetar eller studerar (varav andel unga med okänd aktivitet)

Andel unga i åldern 16–24 år som varken arbetar eller studerar (varav andel unga med okänd aktivitet) uppgick 2014 till 7,5 procent. Detta innebär att 82 060 ungdomar i åldern 16–24 år varken arbetade eller studerade 2014. Det är en något större andel jämfört med 2007 då 7,1 procent varken arbetade eller studerade, men lägre jämfört med 2009 då andelen var 8,8 procent. Vid tolkningen av utvecklingen över tid bör det beaktas att individer som fått

barnbidrag eller aktivitetsersättning för förlängd skolgång exkluderas från gruppen som varken arbetar eller studerar fr.o.m. 2010. År 2014 var andelen unga kvinnor som varken arbetade eller studerade 7,2 procent och andelen unga män 7,7 procent. Skillnaden mellan könen är liten. Se tabell 15.4 för utvecklingen över tid.

Tabell 15.4 Andel unga (16–24 år) som varken arbetar eller studerar, procent

År	Kvinnor	Män	Riket
2007	7,3	6,8	7,1
2008	7,5	7,1	7,3
2009	8,4	9,2	8,8
2010	7,5	7,8	7,6
2011	7,2	7,1	7,1
2012	7,4	7,6	7,5
2013	7,4	7,7	7,5
2014	7,2	7,7	7,5

Källa: ungidag.se. Uppgifterna lämnas av SCB och är hämtade från olika register som SCB sammanställer.

Indikator: Mediantid i arbetslöshet bland unga (16–24 år)

Mediantiden i arbetslöshet för inskrivna arbetslösa mellan 16–24 år har sedan 2011 ökat för både unga kvinnor och unga män. År 2016 uppgick mediantiden till 145 dagar att jämföra med 2011 då mediantiden var 134 dagar. År 2016 uppgick mediantiden till 149 dagar för unga kvinnor och 144 dagar för unga män. Mediantiden i arbetslöshet för inskrivna arbetslösa har ökat för både unga kvinnor och unga män under de senaste tre åren, se tabell 15.5.

Tabell 15.5 Mediantid i arbetslöshet bland unga (16–24 år), antal dagar

År	Kvinnor	Män	Riket
2014	137	136	137
2015	143	142	142
2016	149	144	145

Källa: ungidag.se. Uppgifterna lämnas av Arbetsförmedlingen och är hämtade från myndighetens registerdatabas.

Indikator: Andel unga (20–24 år) som bor kvar i föräldrabemmet

Andelen unga 20–24 år som bor kvar i föräldrabemmet har ökat från 37 procent 2008–2009 till 42 procent 2014–2015. Störst ökning återfinns i gruppen unga kvinnor, där siffran stigit från 29 procent till 38 procent. Det är dock fortfarande vanligast att unga män bor kvar i

föräldrahemmet, men denna siffra har under en tid legat relativt konstant. Åren 2014–2015 bodde 45 procent av de unga männen kvar hemma, vilket är ungefär samma andel som åren 2008–2009. Det är i dag vanligare att unga med utländsk bakgrund, dvs. individer som är utrikes födda eller inrikes födda med två utrikes födda föräldrar, bor kvar längre i föräldrahemmet än unga med svensk bakgrund. Med svensk bakgrund åsyftas individer som antingen är inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder eller inrikes födda med två inrikes födda föräldrar. Åren 2014–2015 bodde 49 procent av unga 20–24 år med utländsk bakgrund kvar i föräldrahemmet jämfört med 40 procent av unga med svensk bakgrund (ungidag.se)

Indikator: Andel unga (16–24 år) som skattar sitt allmänna hälsotillstånd som bra

De flesta unga, 84 procent 2015 (ungidag.se), skattar sitt allmänna hälsotillstånd som bra. Det finns skillnader i upplevt välbefinnande och psykisk hälsa mellan unga kvinnor och unga män. År 2015 var andelen unga män (13,9 av 100 000 individer) som begick självmord nästan dubbelt så stor som andelen unga kvinnor (7,7 av 100 000 individer). Andelen unga kvinnor med psykosomatiska symptom är betydligt högre än andelen unga män, även om andelen ökar för båda könen (64 procent bland unga kvinnor och 47 procent bland unga män 2015).

Öppen fritidsverksamhet når grupper som annars är svåra att nå

En kartläggning som MUCF gjort av den öppna fritidsverksamheten (U2016/04702/UF) visade att antalet fritidsgårdar har minskat sedan 1990-talet, medan antalet ungdomens hus och allaktivitetshus har ökat. Kommunernas kostnader för öppna fritidsverksamheter har inte minskat, men utformningen av fritidsverksamheten har i många fall förändrats till andra former än de traditionella fritidsgårdarna. Deltagandet i den öppna fritidsverksamheten är generellt sett lågt, bara 3 procent av de tillfrågade unga uppgav att de besöker fritidsgårdar eller ungdomens hus varje dag eller varje vecka. Däremot når den öppna fritidsverksamheten grupper av unga som är underrepresenterade i andra typer av fritidsverksamheter, såsom unga i områden med låg socioekonomisk status, utrikes födda unga och unga med en eller båda föräldrarna födda utrikes samt pojkar. Av kartläggningen framgår att en vanlig anledning till att flickor, unga hbtq-

personer och unga med funktionsnedsättning avstår från att delta är rädsla för dåligt bemötande.

Ungas politiska aktiviteter förändras och förtroendet för riksdag och regering har sjunkit bland unga

Ett sätt att vara delaktig i samhällslivet är att ägna sig åt olika politiska aktiviteter. De mer traditionella utomparlamentariska politiska aktiviteterna som att bära symboler, delta i demonstrationer, skriva insändare och skriva på en namnsamling minskar i stor utsträckning bland unga. I stället speglas de ungas digitala omgivning i deras politiska aktiviteter. Andelen som chattat, debatterat eller kommenterat politik på internet har ökat från 10 till 21 procent mellan 2004 och 2015. Unga som stöttar en åsikt i en samhällsfråga på nätet har mellan 2012 och 2015 ökat från 50 till 56 procent (MUCF: Ung idag 2016 – En beskrivning av ungdomars villkor).

Andelen unga i åldern 16–29 år som upplever att de har möjlighet att påverka beslut i Sverige har ökat stadigt sedan millennieskiftet. År 2016 svarade 30 procent av de unga att de hade mycket eller ganska goda möjligheter att påverka. När det gäller möjligheterna att påverka beslut på den kommunala nivån upplever 32 procent av de unga att de har mycket eller ganska goda möjligheter att påverka. Andelen som upplever att de har möjlighet att påverka beslut i EU uppgår till 7 procent. Förtroendet för regeringen har minskat de senaste åren bland unga 16–29 år. År 2016 hade 29 procent mycket eller ganska stort förtroende för regeringen, vilket kan jämföras med 47 procent 2010. En liknande utveckling gäller förtroendet för riksdagen, som 2016 låg på 28 procent bland unga. Andelen unga som är medlemmar i föreningar har minskat med 10 procentenheter sedan millennieskiftet till 65 procent 2016 (SOM-institutet, Svenska demokratitrender 2016, Ku2017/01432/D).

15.4.3 Insatser inom politikområdet

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 17, bet. 2015/16:KrU1, rskr. 2015/16:83) angav regeringen tre prioriteringar inom ramen för det övergripande ungdoms-politiska målet. Dessa har syftat till att fokusera

regeringens insatser för att uppnå det övergripande målet. De tre prioriteringarna är ungas etablering i arbets- och samhällslivet (främst arbete, utbildning och bostad), ungas makt och delaktighet samt ungas fritid, organisering och välmående. Resultatuppföljningen nedan utgår från dessa tre prioriterade områden.

Etablering i arbets- och samhällslivet

En prioriterad fråga inom ungdomspolitiken och området etablering i arbets- och samhällslivet har varit insatser för unga som varken arbetar eller studerar. Regeringens övriga insatser för ungas försörjning och etablering i arbets- och samhällslivet återfinns bl.a. inom utgiftsområdena 14, 16 och 18.

Unga som varken arbetar eller studerar

Regeringens nuvarande satsning på unga som varken arbetar eller studerar utgår från den strategi som regeringen beslutade 2015, Vågar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar (U2015/05478/UF). Strategin innehåller åtgärder som regeringen har vidtagit och avser att vidta under 2015–2018 inom tre områden: åtgärder för ökad samverkan, ökad kunskap samt insatser direkt till målgruppen. Syftet med åtgärderna är att förbättra möjligheten för unga som varken arbetar eller studerar (Uvas) att etablera sig i arbets- och samhällslivet. Insatserna som genomförs ligger i linje med Agenda 2030 och delmål 8.6 om att till 2020 väsentligt minska den andel ungdomar som varken arbetar eller studerar. Regeringen gav 2016 Statskontoret i uppdrag att utvärdera strategin Vågar framåt – strategi för unga som varken arbetar eller studerar. Uppdraget ska delredovisas den 25 oktober 2017 och slutredovisas senast den 14 juni 2019.

Åtgärder för ökad samverkan kring unga som varken arbetar eller studerar

År 2015 utsåg regeringen en samordnare för unga som varken arbetar eller studerar (dir. 2015:70). Sedan 2005 har kommunerna en skyldighet enligt lag att kontakta unga under 20 år som inte går i gymnasieskolan. Sedan den 1 januari 2015 har kommunerna ett förtydligt

ansvar, det kommunala aktivitetsansvaret. Hösten 2016 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till samordnaren (dir. 2016:82). Bakgrunden till tilläggsdirektiven var bl.a. att Statens skolinspektion har identifierat brister i kommunernas arbete med det kommunala aktivitetsansvaret och att det stöd som erbjuds de unga skiljer sig åt mellan kommunerna. Alla som omfattas av kommunernas aktivitetsansvar ska få tillgång till ett gott och likvärdigt stöd oavsett geografisk hemvist.

Samordnaren lämnade ett delbetänkande i februari 2017 (SOU 2017:9). Samordnaren har i sitt delbetänkande identifierat ett antal områden där det finns behov av åtgärder eller förändrat arbetssätt för att öka kvaliteten i insatser, bidra till samverkan och åstadkomma ett samordnat stöd för unga som varken arbetar eller studerar. Bland annat lyfts behovet av ett verksamhetsnära stöd till kommuner och landsting och att ansvaret för stöd och insatser till unga som varken arbetar eller studerar i åldern 20–25 år bör tydliggöras.

I juli 2017 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv till samordnaren (dir. 2017:81). Samordnaren fick ett mer preciserat uppdrag att lämna förslag till hur ett samordnat stöd för unga som varken arbetar eller studerar bör vara utformat.

För att få fler ungdomar i arbete tillsatte regeringen 2014 Delegationen för unga till arbete (Dua) (dir. 2014:157). År 2017 fick Dua tilläggsdirektiv (dir. 2017:20) som innebär ett ökat fokus på nyanländas, företrädesvis unga nyanländas, etablering i samhällslivet (se vidare utgiftsområde 14).

MUCF fick i 2016 års regleringsbrev i uppdrag att genomföra kunskapspridning avseende unga med psykisk ohälsa. En delrapport lämnades i februari 2017 (U2017/00873/UF). MUCF har under 2016 kartlagt vilket behov av stöd och kunskap som finns hos de aktörer som möter de unga som varken arbetar eller studerar och som lider av psykisk ohälsa. Myndigheten har som ett led i detta arbete tagit fram ett spridningskoncept om ungas psykiska ohälsa. Aktörerna efterfrågar ökad kunskap om ungas självskattade ohälsa och om unga med diagnostiserad ohälsa. Det finns också behov av exempel på framgångsrika arbetssätt, samverkansformer, arenor för kunskapsutbyte samt fördjupad kunskap om genus och hbtq-perspektiv. Vikten av förebyggande arbete lyfts också.

Åtgärder för ökad kunskap om unga som varken arbetar eller studerar

MUCF har regeringens uppdrag att genomföra en fördjupad analys av ungas övergång från skola till arbetsliv. En delrapport överlämnades i februari 2017 (U2017/00908/UF). Resultat hittills visar att bakgrundsvariabler såsom födelseland och vistelsetid i Sverige påverkar sannolikheten både för att få ett arbete och för att ingå i Uvas. Andelen unga som varken arbetar eller studerar är relativt stabil över tid. I undersökningen har MUCF tittat på ungas övergång från skolformerna grundskola, gymnasieskola, folkhögskola, yrkeshögskola och högskola. Bland unga som gått ut gymnasieskolan är andelen Uvas i majoritet vid 27 års ålder, 68 procent. Andelen som arbetar i samma ålder är 18 procent.

Statistiska Centralbyrån (SCB) har under 2016 validerat träffsäkerheten i arbetskraftsundersökningarna (AKU) och genomfört en bortfallsanalys. Analysen visar att det finns risk för att andelen unga som varken arbetar eller studerar underskattas något i den officiella statistiken och att det kan röra sig om fler personer som ingår i gruppen än statistiken visar (U2016/05281/UF).

Regeringen gav i september 2014 SCB i uppdrag att genomföra en uppföljning av etableringsprocessen bland ungdomar som inte har påbörjat eller har avbrutit en gymnasieutbildning. Uppdraget slutredovisades våren 2017 (U2017/02111/UF). Statistiken visar att andelen som inte påbörjat gymnasieskolan inom två år från det att de slutade grundskolan var 0,5 procent och att andelen var högre bland nyinvandrade ungdomar (1,3 procent). Nyinvandrad innebär enligt SCB:s definition att en person folkbokförts för första gången för högst 4 år sedan. Skillnaderna mellan kvinnor och män var mycket små. För de unga som påbörjade ett gymnasieprogram 2007–2010 var det endast 77 procent som gick ut med slutbetyg inom 5 år. Gruppen utan slutbetyg från gymnasieskolan var heterogen i sina resultat. Vissa saknade endast några poäng till slutbetyg medan andra inte hade påbörjat ett nationellt program. Faktorer som påverkar resultaten i gymnasieskolan är resultat i grundskolan, svensk/utländsk bakgrund, vistelsetid i Sverige samt föräldrarnas utbildningsnivå. Utländsk bakgrund enligt SCB:s definition är utrikes födda och inrikes födda med två utrikes födda föräldrar. Andelen som efter

grund- respektive gymnasieskolan hade haft ett arbete som varat minst sex månader var lägst bland ungdomar som inte påbörjat gymnasieskolan (drygt hälften), och högst bland ungdomar som slutfört gymnasieskolan med slutbetyg (7 av 10).

Insatser riktade direkt till Uvas

MUCF ska i enlighet med strategin för unga som varken arbetar eller studerar fördela statsbidrag för en-väg-in-verksamhet och uppsökande verksamhet för unga som varken arbetar eller studerar. Under 2016 har 23 projekt beviljats bidrag, varav bidrag för 17 projekt lämnats till kommuner och bidrag för 6 projekt lämnats till samordningsförbund. Majoriteten av projekten arbetar med Uvas i åldern 15–25 år. De flesta projekt pågår t.o.m. december 2017.

Regeringen har, inom ramen för strategin, gett Folkbildningsrådet i uppdrag att fördela medel till matchningsinsatser för nya vägar i yrkeslivet (U2016/01099/UF). Syftet är att ge dem som saknar en fullständig gymnasieutbildning extra stöd för att kunna etablera sig i yrkeslivet. År 2016 fattade Folkbildningsrådet beslut om medel till nio projekt (två studieförbund och sju folkhögskolor). Aktiviteter som genomförts handlar bl.a. om matchningsmetoder, t.ex. utveckling av studie- och yrkesvägledning, övergångsmetoder mellan folkhögskola/studieförbund och arbete/studier samt metoder för uppsökande arbete. Resultat hittills är att metoder har utvecklats för matchning och studie- och yrkesvägledning samt att tydligare strukturer har skapats för nätverk och samarbeten (Folkbildningsrådets rapport Matchningsinsats).

Ungas boende

Ungas etablering på bostadsmarknaden har försämrats. Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät 2017 uppger 250 av landets kommuner att de har ett underskott av bostäder till unga. Mot bakgrund av den försvårade situationen för unga på bostadsmarknaden fick MUCF i regleringsbrevet för 2017 i uppdrag att i samarbete med Boverket ta fram förslag på hur ungas möjlighet att ordna egen bostad kan förbättras, särskilt i de områden där unga har svårt att etablera ett eget boende. Uppdraget ska redovisas senast den 28 februari 2018.

Fritid, organisering och välmående

Regeringen beslutade i januari 2016 att avsätta 200 miljoner kronor årligen till stöd för sommarlovsaktiviteter i landets kommuner (S2016/00439/FST). Stödet utbetalas av MUCF. Syftet med stödet är att kommunerna ska kunna erbjuda kostnadsfria aktiviteter som ger stimulans och personlig utveckling för barn och unga i åldern 6–15 år. Aktiviteterna ska stimulera både flickors och pojkars deltagande, främja integration och skapa kontaktytor mellan barn med olika social bakgrund. Satsningen ska pågå t.o.m. 2019. Insatsen beskrivs närmare under utgiftsområde 9.

MUCF genomförde 2016 en kartläggning av den öppna fritidsverksamheten. Mot bakgrund av resultatet av kartläggningen har regeringen i regleringsbrevet för 2017 gett MUCF i uppdrag att fungera som stöd för den öppna fritidsverksamheten och erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser. Under 2016 har MUCF på uppdrag av regeringen även samlat och spridit åtta goda exempel på organisationer som har skapat mötesplatser mellan unga nyanlända och unga som har vuxit upp i Sverige. MUCF rapporterar att det finns en stor efterfrågan på mötesplatser, främst bland unga nyanlända men också bland unga som är uppvuxna i Sverige. Uppdraget ska slutredovisas i februari 2018.

Statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer styrs av förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer. Det övergripande syftet med statsbidraget är att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och inflytande i samhället. Bidrag kan lämnas i form av organisationsbidrag och i form av projektbidrag. Organisationsbidraget kan lämnas till barn- och ungdomsorganisationer i allmänhet och till de barn- och ungdomsorganisationer som specifikt företräder nationella minoriteter i Sverige respektive personer med funktionsnedsättning. Organisationsbidraget kan även, under högst tre år, lämnas till barn- och ungdomsorganisationer som inte uppfyller villkoren om antal medlemmar och geografisk spridning i den nämnda bidragsförordningen. År 2016 disponerade MUCF ca 72 miljoner kronor att fördela som organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationernas verksamhet samt ca

164 miljoner kronor att fördela som organisations- och projektbidrag.

Under 2016 ansökte 114 barn- och ungdomsorganisationer om organisationsbidrag, varav 111 beviljades bidrag. Det går att jämföra med 2015 då 115 sökte och 106 beviljades och 2014 då 109 sökte och 102 organisationer beviljades bidrag. Antalet bidragsgrundande medlemmar i åldern 6–25 år som rapporterades 2016 har ökat till 676 469 (593 018 medlemmar 2015 och 629 067 medlemmar 2014). Bidraget tycks framför allt ha betydelse för organisationernas medlemmar och intressegrupper.

Makt och delaktighet

MUCF har i uppdrag att 2014–2017 genomföra insatser för att fler unga kvinnor och unga män ska ta på sig uppdrag som politiskt förtroendevalda och för att motverka att unga politiker väljer att lämna sina uppdrag i förtid. Arbetet har riktats mot fem pilotkommuner som initierat insatser för att fler unga ska engagera sig i kommunpolitiken. MUCF har också samverkat med bl.a. de politiska ungdomsförbunden och de politiska partierna i frågan om ungas representativitet i partipolitiken. Både unga politiker och unga från lokala projekt har medverkat i de möten som har arrangerats och berättat om hur de arbetar med en rad olika verktyg och modeller för att öka ungas representativitet i politiken. Verksamheten under 2016 har till stor del handlat om att fånga upp vilka typer av insatser som de kommunala politikerna samt de partipolitiska ungdomsförbunden och deras medlemmar tror är verkningsfulla för att få fler unga kvinnor och unga män att ta på sig uppdrag som politiskt förtroendevalda respektive motverka unga politikernas avhopp. Uppdraget har delrapporterats (U2017/00890/UF).

Inom ramen för uppdraget om ett stärkt barnrätts- och ungdomsperspektiv har MUCF tillsammans med Barnombudsmannen fortsatt sprida kunskap om ett barnrätts- och ungdomsperspektiv bland beslutsfattare och yrkesverksamma på kommun- och landstingsnivå. Se vidare utgiftsområde 9 avsnittet Barnrättspolitik.

Målet är att kommunerna ska utveckla sitt arbete för att stärka barnrätts- och ungdomsper-

spektivet. På sikt förväntar sig MUCF att kommuner och landsting bedriver ett utvecklat och strategiskt arbete för att stärka barnrätts- och ungdomsperspektivet i sina verksamheter och att det finns ett sammanhållet regionalt arbete för detta. Uppdraget har delrapporterats (U2017/01260/UF).

Statsrådet med ansvar för ungdomspolitiken har ett s.k. ungdomspolitiskt råd. Syftet med rådet är att ge regeringen bidrag till omvärldsanalysen på det ungdomspolitiska området och förankra förslag inom ungdomspolitiken med representanter för politikens målgrupp. Rådet består av representanter för ungdomsorganisationer, nätverk och verksamheter som på olika sätt arbetar med ungdomar samt representanter för myndigheter och forskarsamhället.

Rådet sammanträdde två gånger under 2016 och har hittills sammanträtt en gång under 2017. Rådet har diskuterat bl.a. ungas inflytande och delaktighet samt ungas fritid. Vid mötena lämnade rådets medlemmar synpunkter och förslag inom ramen för aktuella teman.

Internationellt samarbete på ungdomsområdet

Sverige deltar i internationellt ungdomspolitiskt samarbete inom EU, FN, Europarådet, Nordiska ministerrådet och Barentsrådet.

Det europeiska samarbetet på ungdomsområdet

Vid rådsmötet i november 2016 antog EU:s ungdomsministrar rådsslutsatser om främjande av nya strategier inom ungdomsarbete för att upptäcka och utveckla ungas potential. Vid rådsmötet i maj 2017 antogs rådsslutsatser om ungdomsarbetets roll i att stödja ungdomars utveckling av s.k. grundläggande livskunskaper (life skills) i syfte att underlätta en lyckad övergång till arbets- och samhällslivet.

Erasmus+ när unga med begränsade möjligheter

År 2016 var det tredje året med EU:s nya utbildnings- och ungdomsprogram Erasmus+ (2014–2020). Programmet omfattar de aktiviteter som fanns inom ramen för två tidigare program; det livslånga lärandet samt Ung och aktiv i Europa. Forskningsstudier har visat att det sistnämnda är ett bra instrument för att främja ungas återinträde i utbildning och inträde på arbetsmarknaden. MUCF är nationellt

kontor för ungdomsdelen av Erasmus+ och ansvarar för att programmet genomförs i Sverige. Under 2016 hade programmet totalt 5 296 deltagare, varav 50 procent vid ansökningstillfället bedömdes ha särskilda behov eller tillhöra gruppen med begränsade möjligheter. Detta är en ökning jämfört med 2015 då det totala antalet deltagare var 5 107 och andelen som bedömdes ha särskilda behov eller tillhöra gruppen med begränsade möjligheter var 36 procent. MUCF har i enlighet med programmets prioriteringar under flera års tid prioriterat gruppen med begränsade möjligheter och därför arbetat aktivt med att nå denna grupp med programmets insatser. Arbetet har gett goda resultat och kommer att fortsätta under 2018.

Europarådet

Det ungdomspolitiska samarbetet består av en styrkommitté för mellanstatligt samarbete, en operativ verksamhet med en särskild ungdomsfond och ungdomscentra i Strasbourg respektive Budapest samt ungdomsorganisationernas egna organ för att diskutera ungdomspolitik, Advisory Council on Youth. Styrkommittén och Advisory Council on Youth arbetar enligt principen om delat beslutsfattande och har gemensamma möten två gånger per år.

Inom ramen för Europarådets ungdomspolitiska samarbete har Sverige under 2016 fortsatt att arbeta aktivt med frågor som rör bl.a. ungas delaktighet och inflytande, ungas möjlighet att åtnjuta sina rättigheter och icke-diskriminering.

Nordiska ministerrådet

Barn och unga är en prioriterad målgrupp i Nordiska ministerrådet och ett viktigt politikområde i de nordiska länderna och de självstyrande områdena.

Under 2016 fördelade NORDBUK 4,05 miljoner danska kronor i projektmedel till barn- och ungdomsorganisationer i Norden. Målet med NORDBUK:s stödprogram är att främja barns och ungas egen organisering, deras inflytande och delaktighet i demokratiska processer samt att förstärka en nordisk identitet bland barn och unga. I början av 2016 antogs en ny tvärsektoriell strategi för barn och unga 2016–2022.

Övriga insatser inom ungdomspolitiken

Jämställdhet

Inom ramen för regeringens uppdrag om jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) har MUCF fortsatt arbetet med jämställdhetsintegrering i syfte att verksamheten ska bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen. Bland annat har myndigheten genomfört aktiviteter såsom erfarenhetsutbyte med Brottsförebyggande rådet och Myndigheten för delaktighet samt haft ett erfarenhetsutbyte med Socialstyrelsen med särskilt fokus på bidragsgivning. Myndigheten har även arbetat med uppdrag som rör jämställdhet, såsom uppdrag att främja användandet av effektiva våldsförebyggande program. MUCF har även arbetat med information om hälsa och jämställdhet till asylsökande och nyanlända barn och unga i åldrarna 13–20 år. Detta har skett i samverkan med den nationella webbaserade ungdomsmottagningen UMO som kopplats till den nya målgruppsanpassade hemsidan youmo.se.

Ungdomspolitiska uppföljningssystemet

Syftet med det ungdomspolitiska uppföljningssystemet är att följa utvecklingen av ungas levnadsvillkor och därigenom bedöma graden av måluppfyllelse. Systemet administreras av MUCF och består av en kontinuerlig uppföljning av 55 indikatorer som belyser ungas levnadsvillkor och som redovisas på hemsidan ungidag.se. Därutöver publiceras även årliga tematiska analyser som ger en fördjupad bild av utvecklingen av ungas levnadsvillkor (s.k. Fokusrapporter). Fokusrapporten för 2016 handlade om unga nyanlända kvinnors och mäns etablering i arbets- och samhällslivet. Slutligen består det ungdomspolitiska uppföljningssystemet även av återkommande attityd- och värderingsstudier.

Forskning om unga

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) har sedan 2005 samordningsansvaret för svensk barn- och ungdomsforskning. Stöd lämnas som programstöd, anställningar och projektstöd. Forte gav under 2016 en forskargrupp i uppdrag att kartlägga den forskning om unga som bedrivits 2008–2016 med fokus på ojämlika uppväxtvillkor (U2015/05946/UF).

Ungdomspolitiska insatser för nyanlända

En stor del av de nyanlända som under de senaste åren kommit till Sverige är barn och unga, och ungefär hälften av de asylsökande barnen var ensamkommande. Under året har MUCF spridit goda exempel på mötesplatser för unga nyanlända och andra unga. MUCF har också på uppdrag av regeringen tagit fram den webbaserade ungdomsmottagningen youmo.se, som innehåller information om hälsa och jämställdhet, med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa, riktad till unga nyanlända (S2016/02759/JÄM). Hemsidan lanserades i april 2017.

MUCF har på uppdrag av regeringen genomfört en kartläggning och tematisk analys av unga nyanlända kvinnors och mäns etablering i arbets- och samhällslivet. MUCF delredovisade uppdraget 2016 (U2016/05178/UF). Resultatet visar att det är stora skillnader mellan vilka insatser som unga män och unga kvinnor i åldern 20–24 år deltar i inom ramen för etableringsuppdraget. Unga kvinnor tar i lägre grad del av insatser inom etableringsuppdraget. Det gäller studier i svenska, samhällsorientering, arbetsförberedande insatser och arbetsmarknadspolitiska program. Unga nyanlända har också en låg utbildningsnivå. Av de unga nyanlända har 29 procent en utbildning som är kortare än nio år och 50 procent saknar en utbildning som skulle kunna motsvara gymnasieutbildning.

Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) har under 2016 haft ett uppdrag att arbeta samordnande för inkludering av nyanlända. Uppdraget rapporterades i februari 2017. Projektet resulterade bl.a. i en kartläggning av medlemsorganisationernas arbete med nyanlända och bildandet av fyra lokala nätverk med geografisk spridning i landet.

15.4.4 Analys och slutsatser

Unga i Sverige har i många avseenden goda levnadsvillkor. Ungas hälsa är generellt god, särskilt i jämförelse med andra länder. Ett antal utmaningar som påverkar goda levnadsvillkor, makt och inflytande kvarstår dock. Ungdomsarbetslösheten minskar kraftigt, men de som står längst ifrån arbetsmarknaden, gruppen unga som varken arbetar eller studerar, minskar inte tillnärmelsevis i samma omfattning. Att ha avbrutit eller aldrig ha påbörjat en gymnasie-

utbildning är den faktor som tydligast påverkar risken att återfinnas i gruppen unga som varken arbetar eller studerar. Störst risk för långtidsarbetslöshet löper unga som saknar fullföljd gymnasieutbildning, är utrikes födda eller har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Regeringen har ett starkt fokus på att stärka ungas etablering i arbets- och samhällslivet och en särskilt prioriterad fråga är unga som varken arbetar eller studerar. Regeringen har därför under de senaste åren genomfört flera viktiga insatser på området.

Under 2016 har regeringen beslutat att ge den nationella samordnaren för unga som varken arbetar eller studerar ett utökat uppdrag med fokus på det kommunala aktivitetsansvaret. Det är av vikt att alla som ska omfattas av kommunernas aktivitetsansvar får tillgång till ett gott och likvärdigt stöd oavsett var de bor.

När unga själva får berätta vad som är viktigt i livet kommer fritid högt upp på listan. Samtidigt finns det stora skillnader i hur mycket fritid unga har och vilka möjligheter olika unga har att delta i olika typer av fritidsverksamheter. Av de som sökte asyl i Sverige under 2015 och 2016 var en stor andel barn och unga, och ungefär hälften av de asylsökande barnen var ensamkommande. Den fria tiden är en viktig arena för att skapa mötesplatser och möjligheter till etablering i samhällslivet både för de unga som är nya i Sverige och för andra unga.

För att uppnå regeringens prioritering inom ungas fritid och välmående har MUCF fått i uppdrag att fungera som stöd för personalen i den öppna fritidsverksamheten genom att erbjuda fortbildning och kunskapshöjande insatser.

Andelen unga i åldern 16–29 år som upplever att de har möjlighet att påverka beslut i Sverige har ökat stadigt sedan millennieskiftet. Under senare år har regeringen genomfört flera insatser för att stimulera unga, såväl unga kvinnor som unga män, att delta i den lokala demokratin för att ge möjligheter för ungas röster att höras. MUCF har fortsatt arbetet med att få fler unga intresserade av politiska förtroendeuppdrag och med att utveckla metoder för att motverka avhopp bland unga politiker. MUCF sprider kunskap om olika påverkansmodeller och utvecklar jämlika och tillgängliga informationskanaler. Myndigheten ska i sitt uppdrag rikta sig till alla unga, men särskilt till unga nyanlända,

unga med funktionsnedsättning och unga som bor i socioekonomiskt utsatta områden.

Det har blivit allt svårare för gruppen unga att etablera sig på bostadsmarknaden. Marknaden präglas av en brist på bostäder, framför allt hyreslägenheter, och merparten av Sveriges kommuner uppger att de har underskott av bostäder till just målgruppen unga. Detta gör att allt fler unga bor kvar hemma och att en minskande andel har förstahandskontrakt på hyresmarknaden, vilket riskerar att försena ungas etablering i arbets- och samhällslivet. MUCF har i regleringsbrevet för 2017 fått i uppdrag att sammanställa en rapport med konkreta förslag på hur ungas boendesituation kan förbättras.

15.5 Budgetförslag

15.5.1 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tabell 15.6 Anslagsutveckling 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor				
2016	Utfall	39 669	Anslags-sparande	633
2017	Anslag	41 786 ¹	Utgifts-prognos	41 734
2018	Förslag	40 813		
2019	Beräknat	41 461 ²		
2020	Beräknat	42 170 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 40 813 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 40 813 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 15.7 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 12:1 Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	41 786	41 786	41 786
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	665	1 339	2 076
Beslut	2	2	2
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag	-1 640	-1 666	-1 695
Varav BP18 ³	-1 640	-1 640	-1 640
Varav ³			
Adm av fördeln av statsbidrag	-1 640	-1 640	-1 640
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	40 813	41 461	42 170

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 1 640 000 kronor fr.o.m. 2018. Detta med anledning av att utgifter som avser administration och fördelning av statsbidrag flyttas från MUCF till den nyinrättade jämställdhetsmyndigheten (se även utg.omr.13, avsnitt 5.5).

Regeringen föreslår att 40 813 000 kronor anvisas under anslaget 12:1 *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 41 461 000 kronor respektive 42 170 000 kronor.

15.5.2 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tabell 15.8 Anslagsutveckling 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

2016	Utfall	276 374	Anslags-sparande	2 065
2017	Anslag	243 440 ¹	Utgifts-prognos	240 926
2018	Förslag	243 440		
2019	Beräknat	243 440		
2020	Beräknat	243 440		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till ungdomsorganisationer. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag och visst övrigt stöd till nationell och internationell ungdomsverksamhet för ungdomspolitikens genomförande. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer finns i förordningen (2011:65) om statsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 212 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att nå en ökad förutsägbarhet i medelstillelningen som avser statsbidrag i form av organisationsbidrag till barn- och ungdomsorganisationer bör MUCF under 2018 kunna fatta beslut om stödets fördelning för 2019. Detta innebär att

åtaganden om bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet beslutas under 2018 för det kommande året och därmed medför behov av framtida anslag.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 212 000 000 kronor 2019.

Tabell 15.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	100 000	212 000	239 000	
Nya åtaganden	212 000	239 000	212 000	
Infriade åtaganden	-100 000	-212 000	-239 000	-212 000
Utestående åtaganden	212 000	239 000	212 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	212 000	239 000	212 000	

Regeringens överväganden

Tabell 15.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 12:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	243 440	243 440	243 440
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut		-25 000	-25 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag		25 000	25 000
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	243 440	243 440	243 440

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 243 440 000 kronor anvisas under anslaget 12:2 *Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 243 440 000 kronor för respektive år.

15.5.3 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tabell 15.11 Anslagsutveckling 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande
2017	Anslag	35 000 ¹
2018	Förslag	35 000
2019	Beräknat	10 000
2020	Beräknat	10 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilda insatser inom ungdomspolitiken. Anslaget får användas för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 15.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 12:3 Särskilda insatser inom ungdomspolitiken

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	35 000	35 000	35 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag		-25 000	-25 000
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	35 000	10 000	10 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget beräknas minskas med 25 000 000 kronor fr.o.m. 2019.

Regeringen föreslår att 35 000 000 kronor anvisas under anslaget 12:3 *Särskilda insatser inom ungdomspolitiken* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor för respektive år.

16 Politik för det civila samhället

16.1 Omfattning

Politiken på området omfattar generella frågor om det civila samhället och dess villkor, bl.a. möjligheter att bilda organisationer, att få statligt stöd, att bedriva ideell verksamhet och att göra människor delaktiga. Vidare omfattas organisationernas samverkan med den offentliga sektorn genom dialog och samråd. Området omfattar också forskning samt annan kunskapsutveckling

om det civila samhällets omfattning, roll, sammansättning, verksamhet och utveckling samt bidrag till allmänna samlingslokaler och till friluftorganisationer, bidrag för kvinnors organisering samt bidrag till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer.

Idrottspolitiken omfattar statliga insatser som syftar till att främja idrott och motion och samtidigt bidra till förbättrad folkhälsa.

16.2 Utgiftsutveckling

Tabell 16.1 Utgiftsutveckling inom Politik för det civila samhället, utgiftsområde 17

Miljoner kronor						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Politik för det civila samhället</i>						
13:1 Stöd till idrotten	1 923	1 935	1 935	1 954	1 954	1 958
13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler	32	52	52	52	62	62
13:3 Stöd till friluftorganisationer	48	48	48	48	48	48
13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer	15	15	15	15	15	15
13:5 Insatser för den ideella sektorn	60	29	29	152	152	152
Summa Politik för det civila samhället	2 077	2 079	2 079	2 221	2 231	2 235
<i>Äldreanslag</i>						
2017 13:3 Bidrag för kvinnors organisering	27	28	28			
Summa Äldreanslag	27	28	28			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

16.3 Mål för politiken för det civila samhället

Målet för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Detta ska ske i dialog med det civila samhällets organisationer genom att

- utveckla det civila samhällets möjligheter att göra människor delaktiga utifrån engagemanget och viljan att påverka den egna livssituationen eller samhället i stort,
- stärka förutsättningarna för det civila samhället att bidra till samhällsutvecklingen och välfärden både som röstbärare och opinionsbildare och med en mångfald av verksamheter, och
- fördjupa och sprida kunskapen om det civila samhället.

Målet fastställdes av riksdagen i samband med beslutet om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195).

16.4 Resultatredovisning för politiken för det civila samhället

I det civila samhället ingår allt från nätverk, tillfälliga sammanslutningar och frivilliga insatser till ideella föreningar, registrerade trossamfund, stiftelser och kooperativ m.m. En rad faktorer påverkar villkoren för det civila samhällets organisationer. De effekter som insatser inom politiken för det civila samhället har på dessa villkor är svåra att avgränsa från effekterna av insatser som görs inom andra verksamhetsområden. Redovisning av resultat sker mot denna bakgrund.

16.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen sker med utgångspunkt i målet för politiken för det civila samhället samt de sex principer som är centrala inom politiken för det civila samhället och som fastställdes i

riksdagen i och med beslutet om propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55, bet. 2009/10:KrU7, rskr. 2009/10:195): självständighet och oberoende, dialog, kvalitet, långsiktighet, öppenhet och insyn, samt mångfald.

I propositionen En politik för det civila samhället finns angivet hur politiken kan följas upp utifrån de sex principerna. Följande resultatindikatorer och bedömningsgrunder används för uppföljningen:

- *Självständighet och oberoende* – insatser för att värna det civila samhällets självständighet och oberoende.
- *Dialog* – insatser för att besluts- och beredningsprocesser inom olika områden ska omfatta dialog med det civila samhället.
- *Kvalitet* – förutsättningar för det civila samhället att verka i rollen som utförare och ingå partnerskap med det offentliga, samt insatser för att öka kunskap om det civila samhället.
- *Långsiktighet* – insatser för att stärka stabilitet, enhetlighet och förutsebarhet i villkor och bidrag.
- *Öppenhet och insyn* – i vilken utsträckning regeringen visar öppenhet och tar tillvara det civila samhällets kunskaper i frågor som rör dem.
- *Mångfald* – möjligheten för det civila samhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden, samt hur det civila samhället speglar och omfattar den mångfald som finns i befolkningen.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder bygger framför allt på en årlig uppföljning som görs av den interdepartementala arbetsgrupp inom Regeringskansliet som har till uppgift att följa utvecklingen och bereda generella frågor om det civila samhällets villkor. Även Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Statistiska centralbyrån (SCB) och Vetenskapsrådet lämnar viktiga redovisningar och andra underlag för bedömningen av politikområdets måluppfyllelse.

16.4.2 Resultat

Resultat utifrån principen om självständighet och oberoende

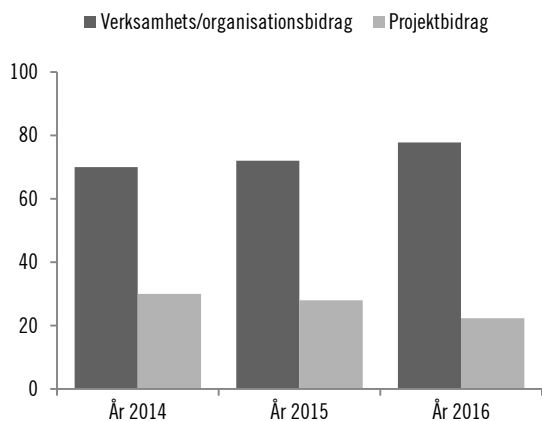
Principen om självständighet och oberoende speglar det civila samhällets centrala betydelse för demokratin och innebär att organisationerna inom det civila samhället självständigt ska kunna formulera sitt uppdrag i samhället och bedriva sin verksamhet utifrån sin egen värdegrund.

Ett sätt att värna organisationernas självständighet och oberoende är att säkerställa att den statliga styrningen genom bl.a. bidrag inte blir alltför omfattande. Det är av stor betydelse för självständigheten att staten lämnar generella organisationsbidrag som inte avgränsas till särskilda verksamheter. Staten lämnar också verksamhetsbidrag, som är ett riktat bidrag till en viss verksamhet som organisationen bedriver, och projektbidrag, som är ett riktat bidrag till en i tiden avgränsad verksamhet.

Statligt bidrag till det civila samhällets organisationer

Diagram 16.1 Fördelning av statsbidrag

Andel i procent

Källa: Regeringskansliets uppföljningsenkät 2017 som avser verksamhetsår 2016

Statsbidrag om sammanlagt cirka 13,7 miljarder kronor fördelades till det civila samhällets organisationer under 2016. I området politiken för det civila samhället ingår stöd till idrotten, bidrag till allmänna samlingslokaler, bidrag för kvinnors organisering, stöd till friluftorganisationer samt bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer. I avsnitt 16:5 respektive 16:7 redogörs närmare för stödet till idrotten och bidraget till friluftorganisationerna.

MUCF hanterar ett antal organisationsbidrag som kan sökas av organisationer på nationell nivå. Sammanlagt 383 organisationer lämnade in ansökningar och 343 av dem beviljades organisationsbidrag 2016, vilket är en något högre andel jämfört med tidigare år.

Av statsbidraget till kvinnors organisering som MUCF fördelade under 2016 utbetalades 71 procent som organisations- eller etableringsbidrag, vilket är något lägre än föregående år. Vidare fördelade Partibidragsnämnden stöd till riksdagspartiernas kvinnoorganisationer 2016. Stödet fördelades till samtliga åtta riksdagspartier, vilka alla har en kvinnoorganisation.

Boverket beviljade 85 föreningar bidrag till allmänna samlingslokaler under 2016, vilket är en minskning med cirka tio procent från 2015.

På uppdrag av regeringen tar MUCF årligen fram en rapport om det civila samhällets villkor. I 2017 års rapport uppgav mer än hälften av de svarande organisationerna att de var beroende av offentliga medel för att genomföra eller utveckla sin verksamhet, men samtidigt uppgav cirka 85 procent av de organisationer som bedrivit sin verksamhet på uppdrag av det offentliga att de enbart i liten utsträckning eller inte alls upplever att det har begränsat deras självständighet eller oberoende. 2017 års rapport visar också att föreningar i socialt utsatta områden upplever sina villkor som sämre än föreningar i andra områden samtidigt som de ser att de utrettar mycket socialt arbete och har en viktig roll som demokratiskola.

Resultat utifrån principen om dialog

Principen om dialog kännetecknar förhållandet mellan regering och det civila samhället.

Dialogerna mellan regeringen och organisationer i det civila samhället ska bl.a. bidra till att bredda och fördjupa underlag för offentligt beslutsfattande. Ett formellt remissförfarande kan kompletteras med att information och synpunkter från det civila samhällets organisationer hämtas in på andra sätt.

Under 2016 fanns i Regeringskansliet 51 fasta forum för samråd med det civila samhällets organisationer. Omkring 640 organisationer deltog vid dessa möten. Utöver dessa fasta forum för samråd anordnade Regeringskansliet också under 2016 202 möten (konferenser,

hearings, m.m.) för samråd med det civila samhällets organisationer i specifika frågor.

Sakråd – ny metod för att ta fram fördjupat underlag i Regeringskansliet

Under 2015 tog Kulturdepartementet fram en arbetsmetod för regeringens kontakter med det civila samhället, kallad sakråd. Regeringen använder sakråd för att höja kvaliteten i regeringens underlag, underlätta och effektivisera kunskapsinhämtning samt för att bättre samordna departementens kontakter med det civila samhällets organisationer. Under 2016 genomfördes ett antal pilotprojekt för att testa och utvärdera metodstödet för sakråd. Regeringen fattade den 16 februari 2017 beslut om sakråd som arbetsmetod i Regeringskansliet (Ku2017/00377/D). Under året har ett antal sakråd genomförts inom olika områden, både avseende frågor som beslutas på nationell nivå och på EU-nivå, EU-sakråd (se även utg. omr. 1 avsnitt 12).

Ökad dialog med civilsamhället med anledning av flyktingsituationen hösten 2015

Det civila samhällets organisationer gjorde viktiga insatser i mottagandet av asylsökande och nyanlända under hösten 2015 och därefter. Med anledning av flyktingsituationen 2015–2016 genomförde regeringen under perioden tio möten med civilsamhället i syfte att ge organisationerna information om regeringens arbete och vara ett forum för frågeställningar som organisationerna ville diskutera. Parallellt besökte kultur- och demokratiministern ett tjugotal civilsamhällesorganisationer där asylsökande och nyanlända omfattades av verksamheten. Många organisationer upplever enligt MUCF:s rapport Flyktingmottagandet – det civila samhällets roll och villkor en positiv attitydförändring hos myndigheter, såväl på nationell som på lokal nivå, när det gäller det civila samhällets roll i olika kritiska situationer.

Partsgemensamt forum

Partsgemensamt forum (PGF) är en plattform för dialog på nationell nivå mellan regeringen och det civila samhällets organisationer och ska bl.a. följa upp och utveckla politiken för det civila samhället. Det civila samhället representerades 2016 av 18 organisationer och fem möten genomfördes. Teman under 2016 var Civilsamhället och integration, Civila samhällets organisationer som arbetsgivare, Civilsamhället

och samhällsplaneringen samt Civila samhället och det offentliga förvarningssystem. Vid ett flertal tillfällen har regeringen, inom ramen för arbetet med Financial Action Task Force (FATF), informerat i forumet om risker för organisationer att bli utnyttjade för penningtvätt och finansiering av terrorism.

Överenskommelserna

Överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och SKL slöts i oktober 2008. Omkring 80 organisationer har nu anslutit sig till den. En motsvarande överenskommelse på integrationsområdet träffades 2010 men har under 2016 avvecklats till förmån för nya arbets sätt där samrådet med det civila samhället inom integrationsområdet följer en årlig cykel med bl.a. sakråd och ett årligt möte med politisk representation.

Samverkan inom kulturområdet pågår

Kultursamverkansmodellen innebär att de landsting som omfattas av modellen ska ta fram en regional kulturplan i samråd med bl.a. det civila samhället. Bland annat kulturplanen ligger till grund för Statens kulturråds beslut om den länsvisa fördelningen av statsbidrag. En tydlig effekt av kultursamverkansmodellen är ökad dialog mellan landsting, kommuner, institutioner, kulturskapare och civilsamhälle inom länet. Departementspromemorian Kultursamverkan för ett Sverige som håller ihop, Ds 2017:8, med förslag och bedömningar har varit ute på remiss, se avsnitt 4.4.

Resultat utifrån principen om kvalitet

Principen om kvalitet handlar framför allt om civilsamhällets organisationer i rollen som utförare och när de ingår i partnerskap med det offentliga.

Principen om kvalitet förutsätter också en god kunskap om det civila samhället hos bl.a. det offentliga. Ökad kunskap bidrar till att målet om att förbättra villkoren för det civila samhället kan nås.

Civilsamhällets roll som utförare

Möjligheterna för det civila samhällets organisationer att verka inom välfärden har utretts inom ramen för utredningen för ett stärkt civilsamhälle, som under 2016 lämnade sitt betänkande

Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13). De förslag som berörde välfärdsfrågorna bearbetades därefter vidare inom ramen för Valfärdsutredningen. Deras betänkande Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78) bereds nu i Regeringskansliet.

SCB:s rapport ökar kunskapen om organisationer
Statistiska Centralbyrån (SCB) har regeringens uppdrag att ta fram statistik om det civila samhället. I december 2016 lämnade SCB rapporten Det civila samhället 2014 – satelliträkenskaper och undersökningar (Ku2017/01156/D).

Rapporten visar att det civila samhället under 2014 bidrog med verksamheter till ett värde av 126 miljarder kronor (förädlingsvärde), vilket utgör 3,2 procent av Sveriges totala BNP. Den totala produktionen för det civila samhället 2014 var 216 miljarder kronor, vilket utgjorde 3,1 procent av Sveriges totala produktion. Av detta utgjorde 35 miljarder kronor betalningar från offentlig förvaltning och de fasta bruttoinvesteringarna uppgick till 48 miljarder kronor. År 2014 fanns 238 000 organisationer i det civila samhället varav 92 000 uppvisade ekonomisk aktivitet. Totalt sett förvärvsarbetade 183 000 personer inom det civila samhället 2014, 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Bristande kunskap om organisationer i offentlig sektor

I 2017 års rapport från MUCF om det civila samhällets villkor framkommer bl.a. att det finns en stor kompetens och drivkraft hos det civila samhällets aktörer, men att det också finns behov i den offentliga sektorn av ökad kunskap om det civila samhällets aktörer och de särskilda kvaliteter de står för. Rapporten visar att en allt större andel organisationer under de senaste fyra åren gör en negativ bedömning av det offentliga kunskaper om organisationernas villkor och förutsättningar. 36 procent menar att det inte finns tillräckliga kunskaper hos tjänstepersoner på kommunal nivå medan det på regional och statlig nivå saknas tillräcklig kunskap hos över 50 procent av tjänstepersonerna.

Konkret vägledning för bättre kvalitet och kunskap
På uppdrag av regeringen har MUCF tagit fram materialet Samla kraft – En vägledning för kommuner och civilsamhället om samverkan kring insatser för nyanlända (Ku2016/01226/D).

Skriften är ett viktigt kunskapsunderlag kring samverkan och sprids nu till berörda aktörer.

För att öka kunskapen erbjuder MUCF också en högskolekurs om villkoren för det civila samhället och den offentliga sektorns relation till det civila samhället. Under 2016 samlade kursen 20 deltagare.

MUCF arbetar för att öka kunskapen om det civila samhället hos myndigheter. Under 2016 ingick 27 statliga myndigheter i MUCF:s nätverk med detta syfte, vilket är en ökning med tre myndigheter sedan 2015. Myndighetsnätverket har under 2016 tagit fram och spridit skriften Vem gör vad? om myndigheters samverkan med det civila samhället.

Forskningsprogram för kunskap på lång sikt

Vetenskapsrådet ansvarar sedan 2009 för ett flervetenskapligt forskningsprogram om det civila samhället. Under 2016 har nio projekt fått finansiering inom programmet.

En internationell forskningskonferens om det civila samhället arrangerades i Sverige den 28 juni till den 1 juli 2016 med ca 800 delegater från över 70 länder. Konferensen gav möjlighet att uppmärksamma det svenska civilsamhället, regeringens politik för det civila samhället och svensk forskning inom civilsamhällespolitiken.

MUCF förmedlade under 2016 medel till studier inom identifierade behovsområden avseende det civila samhället. En vetenskaplig beredningsgrupp prövade 21 ansökningar och fyra projekt fick stöd.

Resultat utifrån principen om långsiktighet

Principen om långsiktighet handlar om att det civila samhällets organisationer ska ha goda och stabila förutsättningar för sin verksamhet. I det ingår att civilsamhällets villkor ska vara långsiktiga och förutsebara, vilket är en av regeringens prioriterade frågor denna mandatperiod.

Utredningen för ett stärkt civilsamhälle lämnade under 2016 sitt betänkande Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13) där bl.a. frågan om långsiktighet i villkoren betonas.

Inom Regeringskansliet har under 2016–2017 också utretts hur statliga bidrag till stöd för det civila samhällets organisationer ska kunna bli mer långsiktiga, förutsebara och enhetliga.

Resultatet av utredningen bereds nu inom Regeringskansliet.

Resultat utifrån principen om öppenhet och insyn

Principen om öppenhet och insyn handlar om processer som rör beslutsfattande. Det civila samhället har viktiga funktioner i demokratin som intressebevakare, opinionsbildare och ifrågasättare. En del i uppföljningen av principen om öppenhet och insyn handlar därför om att redogöra för i vilken utsträckning regeringen visar öppenhet och tar tillvara det civila samhällets organisationers kunskaper i frågor som rör det civila samhället.

Synpunkter inhämtas från det civila samhällets organisationer

Samrådsformen remissförfarande används för att uppfylla regeringsformens krav på beredning av regeringsärenden. I remissförfarandet ingår ofta att inhämta synpunkter från det civila samhällets organisationer. Totalt har 147 remisser skickats ut till fler än 3300 organisationer under 2016. 56 procent av organisationerna svarade på remisserna. Utöver de inbjudna inkom ytterligare sammanlagt 320 organisationer med synpunkter.

Kod som främjar medverkan i beslutsprocesser

Europarådet utvecklade 2009 tillsammans med de idéburna organisationerna en kod för främjande av idéburna organisationers medverkan i offentliga beslutsprocesser, Code of Good Practice on Civil Participation in the Decision-making Process. MUCF arbetar för att sprida information till offentliga aktörer och idéburna organisationer om koden. Under 2016 har MUCF vid nio tillfällen genomfört djupgående presentationer av koden. Under ytterligare 13 möten har koden presenterats mer kortfattat i syfte att öka kunskapen om dess användbarhet. En särskild spridning har gjorts av koden då den presenterats som ett verktyg för samverkan i MUCF:s skrift Samla kraft – En vägledning för kommuner och civilsamhället kring insatser för nyanlända (Ku2016/01226/D).

Inom Regeringskansliet har koden varit utgångspunkt i framtagandet av sakråd som arbetsmetod.

Resultat utifrån principen om mångfald

Principen om mångfald handlar bl.a. om att det civila samhället bör spegla och omfatta människor från olika delar av befolkningen. Uppföljningen av principen handlar bl.a. om att redogöra för befolkningens deltagande i det civila samhället, insatser för att underlätta mångfaldsarbete samt förutsättningar för det civila samhällets aktörer att verka inom olika samhällsområden.

Medlemskap i förening och ideella insatser

Befolkningens engagemang i det civila samhället kan redovisas på olika sätt.

Enligt en undersökning av SOM-institutet vid Göteborgs universitet (Ku2017/01432/D) var 73 procent av den svenska befolkningen i åldern 16-85 medlemmar i en förening år 2016. Andelen som är medlemmar har minskat med 5 procentenheter sedan mätningarna inleddes 1998. För män var andelen som är medlemmar i en förening 75 procent och för kvinnor 72 procent. För personer med hög utbildning var andelen 82 procent och bland personer med låg utbildning 53 procent. Med hög utbildning avses personer som studerat på högskole- eller universitetsnivå och med låg utbildning personer som inte avslutat grundskolestudier eller motsvarande. Personer som anger att de vuxit upp i ett annat land än Sverige är i lägre grad medlemmar i föreningar än personer som vuxit upp i Sverige, 61 respektive 75 procent.

Enligt SCB:s undersökning av levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2014–2015 var ca 6,2 miljoner av Sveriges befolkning över 16 år medlem i en förening. Cirka 3,8 miljoner var medlemmar i en fackförening eller företagarorganisation och 2,4 miljoner i en idrotts- eller friluftsförening. Cirka 40 procent av alla som var medlem i minst en förening var också aktiva. Män var aktiva i högre grad än kvinnor, då 43 procent av alla män med medlemskap var aktiva jämfört med 35 procent av alla kvinnor. Befolkningsundersökningen Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014 från Ersta Sköndal högskola visar att drygt 53 procent av befolkningen hade gjort ideella insatser under 2014 i och utanför föreningslivet. Engagemangsnivån är stabil och ligger på liknande nivåer som tidigare studier. De aktiva gjorde i genomsnitt ideella insatser ca 15 timmar per månad, vilket är en ökning med en timme jämfört med 2005. För

män var genomsnittet 17 och för kvinnor 13 timmar per månad.

Civila samhället i socialt utsatta områden

2017 års rapport från MUCF om villkoren för det civila samhället visar att föreningar i socialt utsatta områden är bättre på att nå underrepresenterade grupper i större utsträckning än föreningar i andra områden. Trots att föreningarna både i socialt utsatta områden och i andra områden i hög grad anser sig vara öppna för olika underrepresenterade grupper, involveras dessa grupper i större utsträckning av föreningarna i socialt utsatta områden. Regeringen har ett långsiktigt reformprogram för att minska segregationen 2017–2025. Programmet syftar till att lyfta socialt utsatta områden och att bryta segregationsmekanismer strukturellt. I detta arbete är organisationer inom det civila samhället centrala aktörer vad gäller att kunna bidra med insatser och åtgärder för att bryta den oroande utvecklingen med ökad segregation i städerna och växande klyftor i Sverige. Se vidare utg.omr. 13, avsnitt 6.

Delaktighet i arbetet med flyktingsituationen

I samband med flyktingsituationen under hösten 2015 med ett mycket stort antal asylsökande på kort tid visade det civila samhället en stor kapacitet med omfattande verksamhet för asylsökande och nyanlända. I propositionen Extra ändringsbudget för 2015 tillfördes anslaget 13:6 Insatser för den ideella sektorn 105 miljoner kronor för detta arbete. I höständringsbudgeten 2016 tillfördes civilsamhällets organisationer, inklusive trossamfunden, ytterligare 35 miljoner kronor för att möjliggöra en snabb förstärkning av verksamheter riktade till asylsökande och för nyanländas etablering. Medlen fördelades mellan Svenska Röda Korset, Svenska kyrkan, Rädda Barnen, Individuell Människohjälp, Forum – idéburna organisationer med social inriktning och trossamfunden genom Nämnden för statligt stöd till trossamfunden, SST. Totalt tillfördes engångsmedel i höständringsbudgeten för 2016 om 120 miljoner kronor genom stärkt stöd även till folkbildningen och idrottsrörelsen.

Från och med 1 februari 2017 ansvarar länsstyrelserna för ett nytt statsbidrag för tidiga insatser för asylsökande och personer med uppehållstillstånd som bor i Migrationsverkets

anläggningsboenden. Medel beviljas och betalas ut efter ansökan, huvudsakligen till organisationer i det civila samhället.

16.4.3 Analys och slutsatser

Målet för politiken för det civila samhället är att villkoren för det civila samhället som en central del av demokratin ska förbättras. Politiken följs upp utifrån sex principer fastställda av riksdagen.

Utifrån principen om självständighet och oberoende tydliggörs hur statens bidrag till det civila samhället fördelats så att styrningen inte blir alltför omfattande. Inriktningen är att andelen generella bidrag i förhållande till riktade bidrag ska öka. År 2016 uppgick de generella bidragen till 77,7 procent, vilket är en ökning från 72 procent år 2015. Åtta av tio organisationer som bedriver verksamhet på uppdrag av det offentliga anser att de enbart i liten utsträckning eller inte alls begränsats i sin självständighet.

Utifrån principen om dialog ska möjlighet ges för det civila samhället att vara aktiva på de arenor som finns för dialog med regeringen och att bidra med kunskap och synpunkter från det civila samhället. Under perioden har detta manifesterats bl.a. i etablerandet av den nya arbetsmetoden sakråd som ett sätt för regeringen att ta del av kunskap och perspektiv från det civila samhället i olika sakfrågor.

Regeringen anser att ökad kunskap om civilsamhället ökar förutsättningarna för offentliga aktörer att involvera och samverka med civilsamhället. Utifrån principen om kvalitet redovisas bl.a. kunskaphöjande insatser som är förutsättningar för en god kvalitet när civilsamhällets organisationer går in i rollen som utförare och i partnerskap med det offentliga. En betydande andel av de organisationer som ingick i 2017 års rapport från MUCF om villkoren för det civila samhället anser att kunskapen hos det offentliga alltjämt är låg. Regeringen anser att arbetet med att öka kunskapen om det civila samhället hos relevanta myndigheter är angeläget och bör fortsätta.

Regeringen anser vidare att forskningsprogrammet för det civila samhället som bedrivs av Vetenskapsrådet samt SCB:s statistikuppdrag om det civila samhället fortsatt ger regeringen viktig kunskap om det civila samhällets villkor och perspektiv.

Utifrån principen om långsiktighet har regeringen under året fortsatt arbetet med att stärka civilsamhällets långsiktiga villkor, bl.a. gällande hur statliga bidrag till det civila samhällets organisationer kan bli mer långsiktiga, förutsebara och enhetliga. Detta är ett prioriterat område för regeringen under mandatperioden.

Utifrån principen om öppenhet och insyn tydliggörs att regeringen aktivt efterfrågar det civila samhällets kunskaper i frågor som rör dem och att organisationerna i det civila samhället ger värdefulla bidrag till fördjupning och breddning av underlag för offentligt beslutsfattande.

Utifrån principen om mångfald tydliggörs hur befolkningens engagemang i det civila samhället ser ut. En stor majoritet av Sveriges befolkning, både kvinnor och män, är medlemmar i olika föreningar och organisationer. Frivilliga insatser genomförs av mer än hälften av befolkningen, i genomsnitt cirka 15 timmar per vecka. Andelen i befolkningen som är medlemmar i en förening minskar dock och det finns stora skillnader i engagemang mellan personer med låg och hög utbildning. Tidigare forskning visar också att bl.a. personer med utländsk bakgrund och personer som står långt från arbetsmarknaden är underrepresenterade i det svenska civilsamhället (MUCF 2016). Det är angeläget att följa och vidare analysera utvecklingen på området.

Därtill kan konstateras att det civila samhället visat stor kapacitet och gjort betydande insatser under flyktingsituationen hösten 2015 och därefter. De medel som tilldelats organisationer med anledning av flyktingsituationen har skapat förutsättningar att stärka kapaciteten i detta arbete. Många organisationer upplever utifrån detta arbete en positiv attitydförändring hos myndigheter på både nationell och lokal nivå, men det är också tydligt att kunskapen om det civila samhället som utförare behöver öka ytterligare hos det offentliga.

Regeringen bedömer mot ovan bakgrund att de insatser som har genomförts under året har bidragit till uppfyllelse av målet för politiken för det civila samhället.

16.5 Mål för idrottspolitiken

Riksdagen har beslutat om målen för den statliga idrottspolitiken (prop. 2008/09:126, bet. 2008/09:KrU8, rskr. 2008/09:243). Mål och

syfte med statsbidraget är att ge möjligheter för flickor och pojkar, kvinnor och män att motionera och idrotta för att främja en god folkhälsa, att stödja en fri och självständig idrottsrörelse samt att ge flickor och pojkar, kvinnor och män positiva upplevelser av idrott som underhållning. Stöd till barn och ungdomar ska lämnas till verksamhet som bedrivs ur ett barnrättsperspektiv. Stöd kan även lämnas till sådan verksamhet som stärker idrottsutövares internationella konkurrenskraft.

16.6 Resultatredovisning för idrottspolitiken

16.6.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Bedömningen av resultatet utgår främst från rapporten Statens stöd till idrotten, uppföljning 2016, från Centrum för idrottsforskning (CIF) vid Gymnastik- och idrottshögskolan samt statistikuppgifter från Riksidrottsförbundet (RF). CIF har i uppdrag att årligen följa upp statens stöd till idrotten. I sin rapport för 2016 redovisar CIF 22 indikatorer, fördelade över målen för statens idrottspolitik.

Resultatredovisningen utgår från målen för statens idrottspolitik, där de mest centrala indikatorerna redovisas.

CIF:s rapport för 2016 baseras på statistik från 2015. Bedömningen baseras bl.a. på uppgifter om

- medlemskap och det ideella engagemanget i idrottsrörelsen,
- aktivitetsnivån och könsfördelningen bland barn och unga inom idrottsrörelsen,
- barns och ungas förutsättningar för deltagande inom idrottsrörelsen,
- svenska folkets relation till motion och idrott,
- könsfördelningen i idrottsförbundens styrelser,
- ideella ledares utbildning,
- insatser mot dopning,
- RF:s strategiska arbete, och
- etiken inom idrottsrörelsen.

Underlaget för indikatorer består bl.a. av uppgifterna i det elektroniska verksamhets-systemet IdrottOnline. Ordningen innebär att alla uppgifter om idrottsrörelsens medlemmar inhämtas direkt från de lokala idrottsföreningarna. I takt med att allt fler lokala idrottsföreningar använder IdrottOnline förbättras statistikunderlaget. Ett annat underlag för indikatorer består av RF:s årliga enkätstudie, Svenska folkets relation till motion och idrott. Därutöver inhämtas ytterligare information för att kunna beräkna indikatorerna.

16.6.2 Resultat

Statens stöd till idrotten uppgick 2016 till 1 923 miljoner kronor, vilket är en ökning med 165 miljoner kronor i jämförelse med 2015. Det ökade stödet avser 145 miljoner kronor för insatser för att främst hålla tillbaka avgifterna i barn- och ungdomsidrotten och stärka insatser mot dopning samt 20 miljoner kronor för idrottsverksamhet för asylsökande. Anslaget omfattar främst bidrag till idrottens organisering, idrottens barn- och ungdomsverksamhet, insatser mot dopning, specialidrott inom gymnasieskolan, förberedelse och deltagande i olympiska och paralympiska spel, idrottsforskning m.m. Nedan återges inledningsvis en översikt av vissa bidrag som regeringen beslutat inom anslaget stöd till idrotten.

Tabell 16.2 Vissa bidrag 2013–2017

Miljoner kronor					
Verksamhetsbidrag	2013	2014	2015	2016	2017
Gemensam verksamhet	1 120	1 120	1 120	1 196	1 204
Idrottslyftet	500	500	500	550	550
Antidopning	26,3	26,3	26,3	30	32
Idrottsforskning	16	16	16	18	19
Riksidrottsgymnasier	41,3	41,6	41,9	41,9	43
Nyanländas etablering	0	0	32	64	64

Vissa bidrag från statens stöd till idrotten

Idrotten som folkrörelse

Medlemmar i idrottsrörelsen

Riksidrottsförbundet (RF) har 71 specialidrottsförbund som medlemmar, med ca 20 000 föreningar spridda över hela landet. År 2015

uppgavs 3,1 miljoner människor i åldern 6–80 år vara medlemmar i en idrottsförening. Motsvarande uppgifter för 2015 var 3,2 miljoner medlemmar och 2013 var det 2,8 miljoner medlemmar. Skillnaden indikerar en relativt stabil nivå runt tre miljoner medlemmar, men då mätmetoden endast gällt i tre år ska inte alltför långtgående slutsatser dras. Antalet aktiva medlemmar har varit förhållandevis konstant sedan 2002. Könsfördelningen bland medlemmar 2015 var 44 procent flickor och kvinnor och 56 procent pojkar och män. För 2014 var 46 procent flickor och kvinnor och 54 procent pojkar och män. Skillnaderna i könsfördelningen under senare år bedöms inte visa på någon trend i utvecklingen.

Idrottslyftet stimulerar till ett livslångt idrottande

Idrottslyftet har mellan 2007 och 2015 uppgått till 500 miljoner kronor årligen. Sedan 2016 uppgår idrottslyftet till 550 miljoner kronor. Det främsta syftet är att få fler barn och ungdomar att idrotta och att idrotta högre upp i åldrarna. Inom ramen för Idrottslyftet erbjuder RF stöd till sina förbund och föreningar så att de kan utveckla sin barn- och ungdomsverksamhet för att uppnå målen. När Idrottslyftet startade 2007 var könsfördelningen jämnare bland de som deltog i Idrottslyftets aktiviteter än vid mätningen 2015. År 2007 var det 51 procent flickor och 49 procent pojkar som deltog. 2015 var motsvarande fördelning 46 respektive 54 procent. Detta beror sannolikt på att flickor var en uttalad målgrupp i satsningen Handslaget som 2007 omvandlades till Idrottslyftet med förstärkta resurser och förändrad inriktning.

Den lokala barn- och ungdomsverksamheten

RF har beslutat att det lokala aktivitetsstödet till barn och ungdomsverksamheten (LOK-stöd) utgår för idrottslig verksamhet, med vilket avses prestationsinriktad tävlingsidrott samt hälsoinriktad bredd- och motionsidrott i vilken det ingår ett centralt moment av fysisk aktivitet. Stödberättigad verksamhet ska utveckla intresset för idrott hos barn, ungdomar och personer med funktionsnedsättning och främja möjligheterna till en allsidig träning efter vars och ens fysiska och psykiska förutsättningar. Kvaliteten i idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet ska vidare utvecklas utifrån ett barnrättsperspektiv och idrottsverksamheten generellt ska utvecklas så att den främjar en god etik, ökat

deltagande, ideellt engagemang, jämställdhet och integration.

Bidraget till idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet i form av LOK-stöd uppgick 2015 till 585 miljoner kronor att jämföra med 2014 och 2013 då stödet uppgick till 614 miljoner kronor. RF har valt att sänka bidraget vilket bl.a. kan förklaras av färre bidragsberättigade sammankomster och deltagartillfällen under en följd av år. Bidragsberättigade deltagare är sedan 2014 barn och ungdomar i åldern 7–25 år och ledare i åldern 13–25 år. För deltagare och ledare inom idrott för personer med funktionsnedsättning finns ingen övre åldersgräns. Under 2015 beviljades idrottsföreningar aktivitetsbidrag för 57,5 miljoner deltagartillfällen vilket jämfört med 2014 är 1,1 miljoner deltagartillfällen fler.

En granskning av antalet deltagartillfällen 2015, uppdelat efter kön, visar att flickor svarade för 38 procent och pojkar för 62 procent – motsvarande fördelning 2014 var densamma som 2015. År 2013 var det 39 procent flickor och 61 procent pojkar. Den samlade fördelningen mellan flickor och pojkar när det gäller deltagartillfällen som mäts genom LOK-stödet har varit förhållandevis konstant sedan 2002, även om könsfördelningen bland de rapporterade deltagartillfallen utjämnades något mellan 2003 och 2008. Därefter har skillnaderna åter ökat. Statistiken indikerar att pojkar redan i unga år är mer aktiva inom idrottsrörelsen än flickor och att skillnaderna därefter tilltar under ungdomsperioden. Detta innebär således att pojkars idrottande får väsentligt större stöd än flickors idrottande från LOK-stödet. Av statistiken framgår även att LOK-stödet i större utsträckning fördelas till föreningar i socioekonomiskt starka områden än till föreningar i socioekonomiskt utsatta områden.

De tre idrotter som har flest deltagartillfällen vid beräkning av LOK-stöd är alla lagidrotter. I de tio idrotter med flest antal deltagartillfällen skiljer sig könsfördelningen åt. Skillnaderna mellan 2015 och 2014 är små.

Tabell 16.3 Idrotter med flest deltagartillfällen, fördelat på pojkar och flickor, 2015

Procent idrotter	Pojkar	Flickor
Fotbollförbundet	73	27
Innebandyförbundet	70	30
Ishockeyförbundet	95	5
Gymnastikförbundet	20	80
Handbollförbundet	47	53
Ridsportförbundet	4	96
Basketförbundet	52	48
Simförbundet	44	56
Friidrottsförbundet	36	64
Tennisförbundet	62	38

Källa: Statligt lokalt aktivitetsstöd, ClF:s rapport Statens stöd till idrotten, uppföljning 2016.

Ideellt ledarskap

Ett av flera kännetecken på en folkrörelse är förekomsten av frivilligt och oavlönat föreningsarbete. Även om män dominerar i många avseenden inom idrotten så kan en balans mellan kvinnor och män noteras bland de medlemmar som var aktiva som tränare, ledare eller funktionärer 2015. Av beräknade 871 000 personer i åldern 6–80 år 2015 som innehade ett sådant uppdrag uppgavs 49 procent vara kvinnor och 51 procent vara män. Motsvarande siffra 2014 var 849 000 personer och den könsmissiga fördelningen var 43 procent kvinnor och 57 procent män. Motsvarande siffror 2013 var 755 000 personer, respektive 38 procent kvinnor och 62 procent män. Även om indikatorn är beräknad på en förändrad frågeställning och en utökad åldersgrupp så är det positivt att andelen kvinnor förefaller ha ökat.

Kvinnor och män på ledande positioner

År 2015 var det 46 procent av Riksidrottsförbundets (RF) 71 specialidrottsförbund (SF) som hade en jämställd förbundsstyrelse, dvs. att båda könen uppgår till minst 40 procent bland ledamöterna. Detta kan jämföras med 2014 då det var 40 procent och 2013 då det var 30 procent som hade en jämställd styrelse. Sammantaget var förbundsstyrelserna mer jämställda i sin sammansättning 2015 än tidigare år. Detta är en positiv utveckling.

Sett till förbundsstyrelseledamöternas kön och ålder i SF kan konstateras att kvinnor dominerar i den yngsta ålderskategorin upp till 30 år men att män utgör majoriteten i äldre

ålderskategorier. Sammantaget visar utvecklingen på att jämställdheten har ökat påtagligt sedan 1985 men att utvecklingen mot jämställd representation tenderat att stanna av. År 2015 var fördelningen i SF:s styrelser 35 procent kvinnor och 65 procent män. Det bör påpekas att styrelserna i RF och i distriktsidrottsförbunden är jämställd representation vilket är en förutsättning i enlighet med RF:s stadgar.

Tabell 16.4 Ledamöter i specialidrottsförbundens styrelser

Antal och procent

Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
< 30 år	20 (57)	15 (43)	35
30-45 år	76 (45)	94 (55)	170
46-60 år	86 (34)	169 (66)	255
> 60 år	18 (17)	89 (83)	107
Totalt	200 (35)	367 (65)	567

Källa: Riksidrottsförbundet

Det finns en tydlig dominans av män både som ordförande och generalsekreterare i idrottsrörelsens specialidrottsförbund. Bland förbundens 71 förbund 2015 innehades posten som ordföranden av 16 kvinnor och 55 män. På positionen som förbundens högsta tjänsteman återfanns 20 kvinnor och 51 män. I rollen som ordförande för förbundens valberedningar återfanns 19 kvinnor och 52 män.

Tabell 16.5 Kvinnor och män som ordförande respektive generalsekreterare i specialidrottsförbunden (SF) 2015

	Antal	Procent
SF med kvinna som ordförande	16	23
SF med man som ordförande	55	77
SF med kvinna som generalsekreterare eller motsvarande	20	28
SF med man som generalsekreterare eller motsvarande	51	72

Källa: Specialidrottsförbunden inom RF

Sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck

Idrotten ska vara öppen för alla. Studier visar dock att hbtq-personer idrottar i föreningar i mindre utsträckning än heterosexuella personer. RF har låtit ta fram två kvalitativa studier som belyser hbtq-personers upplevelser av idrotten (Heteronormativitet och gränsöverskridanden inom elitidrotten samt Hbtq och idrott, ungdomars erfarenheter och villkor inom svensk idrott).

RF och SISU Idrottsutbildarna uppger sig utöka arbetet med att utmana den heteronormativa miljö som idrotten i många delar präglas av. Utöver de rapporter som nämnts tidigare samt framtaget utbildningsmaterial och analysverktyg, påbörjades under 2016 ett större arbete kring inkludering, ett arbete där alla diskrimineringsgrunder belyses. SISU Idrottsutbildarna är idrottsrörelsens studie- och utbildningsorganisation.

Som första SF i Sverige har amerikansk fotboll hbtq-certifierats under 2016. Detta gjordes i samarbete med RFSL. Hbtq-certifieringen sker genom utbildning av styrelsemedlemmar, förbundspersonal och tränare. Fler föreningar följer efter och genomgår nu denna certifiering.

Funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning rör på sig i mindre utsträckning än befolkningen i övrigt, och gruppen har i jämförelse en mer stillasittande fritid. Skillnaderna tenderar att öka med stigande ålder.

Idrottsrörelsen har under många år arbetat för inkludering av personer med funktionsnedsättning i idrotten. Svenska Parasporthörbundet organiserar huvuddelen av de personer med funktionsnedsättning som idrottar. Dock växer antalet SF som tar ansvar för att inkludera kvinnor och män, flickor och pojkar med funktionsnedsättning i sin ordinarie verksamhet, vilket Svenska Parasporthörbundet ser positivt på. På RF-stämman 2015 beslutades att RF aktivt ska stödja Parasporthörbundet Sverige och berörda SF i att ta fram en handlingsplan för idrott för personer med funktionsnedsättning. Arbetet med att utarbeta handlingsplanen har siktat dels på att förbättra möjligheterna att integrera idrott för personer med funktionsnedsättning i de SF där idrotten hör hemma, dels på att utarbeta förutsättningar för en generell stärkning av idrott för personer med funktionsnedsättning. Handlingsplanen beslutades på RF-stämman 2017.

Långsiktigt reformprogram för minskad segregation

Inom ramen för regeringens långsiktiga reformprogram för att minska segregationen 2017–2025 är de medel som fr.o.m. 2017 har tillskjutits, i syfte att möjliggöra fler idrotts- och ungdomsledare i socialt utsatta områden en av flera viktiga insatser för att kunna bryta den oroande utvecklingen med ökad segregation i städerna och växande klyftor i Sverige. Det statliga stödet

till RF för deras arbete med idrottsverksamhet för nyanlända och asylsökande kan också bidra till att motverka segregation. Se vidare i utgiftsområde 13, avsnitt 6 Åtgärder mot segregation.

Idrottens betydelse för folkhälsan

Fysisk aktivitet har positiva effekter för hälsan
Genom regelbunden fysisk aktivitet kan olika sjukdomstillstånd motverkas. Världshälsoorganisationen (WHO) rekommenderar därför alla vuxna (18 år och äldre) att vara fysiskt aktiva minst 150 minuter i veckan med måttlig intensitet och/eller 75 minuter med hög intensitet. För barn och ungdomar (5–17 år) rekommenderas fysisk aktivitet minst 60 minuter om dagen i måttlig till hög intensitet. Centrum för idrottsforskning utgår ifrån detta i sin redovisning till regeringen.

Personer som motionerar regelbundet

Att undersöka människors motionsvanor är svårt. Svaren varierar beroende på hur deltagaren definierar den fysiska aktivitetens ansträngningsgrad och regelbundenhet. Av Riksidrottsförbundets (RF) enkätstudie, Svenska folkets relation till motion och idrott 2015, där personers deltagande i organiserade motionsaktiviteter undersöks, framgår att 45 procent av de tillfrågade mellan 6 och 80 år deltog i minst tre motionsaktiviteter i veckan och ytterligare 30 procent deltog i minst en till två motionsaktiviteter i veckan. Nivån har varit konstant sedan 2002. Kvinnor och yngre motionerar i högre utsträckning än män och äldre.

Fysisk aktivitet hos kvinnor och män på fritiden

Folkhälsomyndigheten genomför årligen en rikstäckande undersökning om folkhälsa, Nationella folkhälsoenkäten. Undersökningen visar hur befolkningen mår och följer upp förändringar i hälsa över tid. Drygt var femte kvinna och var fjärde man ägnar sig åt regelbunden motion och idrott under minst 90 minuter varje vecka. Vidare framgår att särskilt unga män men även unga kvinnor (16–29 år) i störst utsträckning tränar på denna nivå och att andelen därefter minskar successivt i takt med ökad ålder och att könsskillnaden är obetydlig. Denna undersökning visar således att män motionerar och idrottar något mer än kvinnor. Detta motsägs av RF:s enkätstudie, som redo-

visas ovan, som visar på att kvinnor motionerar i högre utsträckning än män. Detta beror sannolikt på att kvinnor sammantaget motionerar något mer än män, dock motionerar män mer inom föreningslivet än kvinnor.

Ett annat mått på fysisk aktivitet i den nationella folkhälsoenkäten var frågan om hur mycket tid som de tillfrågade under en vanlig vecka ägnade sig åt måttligt ansträngande aktiviteter ”som får dig att bli varm”, exempelvis ”promenader i rask takt, trädgårdsarbete, tyngre hushållsarbete, cykling, simning, etc.”. Resultatet indikerar att drygt hälften av alla svenskar i åldern 16–84 år är fysiskt aktiva på en nivå som motsvarar WHO:s rekommendationer, här framgår att män är något mer aktiva än kvinnor.

Under senare år har stillasittande lyfts fram som en oberoende riskfaktor för ohälsa. Enligt nationella folkhälsoenkäten uppger 15 procent av den svenska befolkningen att de har en i huvudsak stillasittande fritid. Skillnaderna mellan kön och åldersgrupper är förhållandevis små. Däremot framträder vissa socioekonomiska mönster, i och med att andelen inaktiva minskar i takt med stigande utbildningsnivå. Likaså är andelen med stillasittande fritid högre hos utrikes födda. Uppgifterna som redovisas utifrån folkhälsoenkäten är i stort oförändrade sedan tidigare år.

Dopning är ett samhällsproblem

Att minska bruket av dopningspreparat är en del av statens folkhälsomål. Bruket finns både inom idrotten och i samhället i stort. Antidopningsarbetet är därför ett led i att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Riksidrottsförbundet (RF) ansvarar för antidopningsarbetet inom idrottsrörelsen. Dopning utanför idrotten förekommer framför allt bland unga män i gymmiljöer. För att nå dessa miljöer fördelar Folkhälsomyndigheten medel till PRODIS (Prevention av dopning i Sverige) för att bedriva antidopningsprojektet 100 procent ren hårdträning, som bl.a. omfattar gym- och träningsanläggningar över hela Sverige.

År 2015 genomförde RF 3 292 dopningskontroller vilket var något färre än 2014 och 2013. Totalt fälldes 23 personer 2015 för dopningsförsök. Av dessa var en kvinna och 22 män. Genomsnittligt har under 2006–2015 årligen 28 personer fällts för dopningsbrott, varav en kvinna och 27 män per år.

Idrottsverksamhet för nyanlända och asylsökande

Riksidrottsförbundet (RF) får sedan 2015 statligt stöd för att arbeta med etablering av nyanlända och även för att bedriva idrottsverksamhet för asylsökande. Statligt stöd har i motsvarande syfte även tilldelats andra organisationer i civilsamhället. Flera av dem bedriver verksamheter som sker i samverkan med idrottsrörelsens verksamhet för asylsökande och nyanlända. Statligt stöd har även tilldelats folkbildningen för verksamhet för asylsökande och personer med uppehållstillstånd som bor i Migrationsverkets anläggningsboende. Tidigare har verksamhet riktad till nyanlända och asylsökande varit en naturlig del av idrottens generella verksamhet, i enlighet med värdegrunden som betonar allas rätt att vara med. Många föreningar och förbund jobbar även med målgrupperna bl.a. inom ramen för Idrottslyftet. RF menar dock att statens stöd för särskilda insatser för nyanlända och asylsökande har gjort att frågan kommit betydligt högre på dagordningen såväl på central och regional nivå som på lokal nivå.

Under 2016 genomfördes verksamhet i 262 kommuner och 1 176 idrottsföreningar fick bidrag för insatser. Samverkan har skett med Migrationsverkets kontor och anläggningsboenden och uppskattningsvis har 96 800 genomförda aktivitetstillfällen rapporterats med drygt 150 000 deltagare i de genomförda aktiviteterna. Av dessa var barn (0–12 år) 19 procent, ungdomar (13–25 år) 71 procent och vuxna 10 procent. RF har ingen samlad könsuppdelad statistik men uppgifterna tyder på att väsentligt fler pojkar och män än flickor och kvinnor deltagit i verksamheten. Samtliga distriktsförbund (DF) har genomfört verksamhet inom olika idrotter, vanligast förekommande är fotboll, följt av ”prova på flera idrotter”, boxning, ridsport och basket.

Samtliga DF hade en koordinator anställd för verksamheten. Flertalet av dessa har en bakgrund i och erfarenhet av arbete riktat till nyanlända eller liknande målgrupper. Samtliga DF ingår i regionala nätverk och samverkar med länsstyrelser, kommuner, Arbetsförmedlingen och civilsamhällets aktörer. Även om det är fler pojkar och män än flickor och kvinnor som söker asyl i Sverige så finns behov av att öka insatserna för att fler flickor och kvinnor ska ges möjlighet att delta i verksamheten.

Centrum för idrottsforskning fördjupade analys

Centrum för idrottsforskning (CIF) har på regeringens uppdrag gjort en fördjupad analys av idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. I rapporten Statens stöd till idrotten – uppföljning 2016 redovisar CIF uppdraget i form av en samlad bedömning av och kunskaps-sammanställning om ungas deltagande i – och attityd till – idrott och fysisk aktivitet under skoltid och fritid, på vardagar och helger.

CIF belyser ungas idrottande och fysiska aktivitet med olika ungdomsgrupper i fokus.

Rapporten visar att få unga i dag lever upp till den medicinska expertisens rekommenderade nivåer av daglig fysisk aktivitet. Mätningar visar att en majoritet barn och unga inte når rekommendationen om 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Detta gäller särskilt äldre ungdomar, och flickor i större utsträckning än pojkar.

Gruppen unga som i dag står utanför eller endast i begränsad utsträckning är aktiva inom idrottsrörelsen är relativt stor och ökar i takt med att ungdomarna blir äldre. I stor utsträckning är det unga som tidigare varit medlemmar i idrottsföreningar, men som av olika anledningar slutat.

Därtill finns de unga som sällan eller aldrig deltar i skolans undervisning i idrott och hälsa, är stillasittande på rasterna, sällan tillhör föreningsidrotten och även i övrigt uppger sig ha en fysiskt inaktiv fritid. Det är denna grupp som CIF i sin analys bedömer vara i störst behov av ökad fysisk aktivitet. Det är samtidigt den grupp som är svårast att nå. Dessa unga verkar inte tilltalas av varken skolans eller fritidens rådande aktiviteter.

CIF lyfter fram att flera studier pekar mot att fysisk aktivitet och idrott har skyddande effekter för unga människors kroppsuppfattning. CIF pekar på att idrottsrörelsen och skolans undervisning i idrott och hälsa behöver förhålla sig till vilka normer och förväntningar som förmedlas, vidmakthålls och återskapas när det gäller idrott, kön, kropp och utseende.

Idrottens internationella konkurrenskraft

Medaljer i internationella mästerskap

År 2015 deltog 165 av landets 212 landslagstrupper i ett VM eller motsvarande. Totalt vanns

216 medaljer varav 59 guld, 70 silver och 87 brons. Jämförelsevis vanns 184 medaljer 2014 och 231 medaljer 2013. Det är svårt att jämföra idrottsliga prestationer såväl mellan nationer som mellan idrotter. Många idrotter anordnar inte världsmästerskap (VM) eller andra mästerskap varje år. Möjligheten att tävla och utmärka sig varierar därmed över tid.

Internationellt samarbete

Inom EU har programmet för utbildning, ungdom och idrott, Erasmus+, fortsatt. Under den sjuåriga programperioden 2014–2020 är 265 miljoner euro avsatta för insatser inom idrottsområdet med en särskild inriktning mot idrott på gräsrotsnivå. Stödberättigad verksamhet är bl.a. gränsöverskridande samarbetspartnerskap och ideella europeiska idrotts-evenemang. RF har påbörjat ett arbete med att stödja svenska idrottsorganisationer i att söka medel från Erasmus+. Regeringen anser att det är bra att svenska organisationer söker medel från EU och därigenom kan ges möjlighet till att utveckla sin verksamhet. Regeringens hållning att idrottspolitiken först och främst är en nationell angelägenhet kvarstår.

16.6.3 Analys och slutsatser

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse och engagerar många barn, ungdomar och vuxna, både som aktiva och som ledare. Det ideella arbetet är omfattande och bidrar till att skapa goda förutsättningar för ett aktivt idrottande runt om i hela landet.

Av det totala stödet år 2016 har en höjning med 50 miljoner kronor till 550 miljoner kronor varit öronmärkta till Idrottslyftet med syfte att attrahera fler barn och ungdomar att delta i föreningsidrotten. Regeringen noterar att antalet deltagartillfällen som redovisas för det lokala aktivitetsstödet till barn- och ungdomsverksamheten (LOK-stöd) har ökat något under 2015 jämfört med 2014, vilket innebär att en flerårig negativ utveckling kan ha brutits. Regeringen noterar vidare att LOK-stödets fördelning baserat på deltagartillfällen inte är jämförbart genom att större andel av bidraget ges för pojkars idrottande framför flickors idrottande.

Regeringen redovisade redan i budgetpropositionen för 2016 att det finns en tydlig tendens att socioekonomiskt utsatta grupper

redan i unga år faller utanför idrottsrörelsens verksamhet. Främst gäller det för flickor som är utrikes födda eller är födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar. Dessa flickor deltar i lägre omfattning än andra i idrottsrörelsens verksamhet, samtidigt som forskning pekar på att gruppen är den som helst vill delta om de fick chansen. Det är i detta sammanhang av vikt att idrottsrörelsen i sitt arbete med idrottsverksamhet för nyanlända och asylsökande särskilt uppmärksammar flickors och kvinnors förutsättningar för att delta i verksamheten.

Centrum för idrottsforskning (CIF) har redovisat en fördjupad analys av idrottsrörelsens barn- och ungdomsverksamhet. Analysen redovisas i form av en samlad bedömning av och kunskapssammanställning om ungas deltagande i – och attityd till – idrott och fysisk aktivitet under skoltid och fritid, på vardagar och helger.

En slutsats som CIF drar är att ungas idrottande och fysiska aktivitet måste diskuteras med olika ungdomsgrupper i fokus.

En generell iakttagelse är enligt CIF att mätningar visar att en majoritet unga inte når rekommendationen om 60 minuters daglig fysisk aktivitet. Detta gäller särskilt äldre ungdomar, och flickor i större utsträckning än pojkar.

Därtill finns grupper som i stor utsträckning är fysiskt inaktiva, bl.a. personer med funktionsnedsättning där detta i sig själv ökar risken för ohälsa. Idrottsrörelsen har stor möjlighet inte minst genom Idrottslyftet att bidra till att utveckla metoder och bemötanden som även når dessa grupper av unga på lokal nivå.

Därtill gör regeringen en kraftsamling tillsammans med idrottsrörelsen och friluftsrörelsen för ökad fysisk aktivitet under skoldagen. Sammantaget så finns goda förutsättningar att möjliggöra att unga i Sverige ökar sin fysiska aktivitet.

Offentliga styrmedel kan enligt regeringens bedömning användas för att främja förutsättningarna för hälsosamma matvanor och fysisk aktivitet.

En av utgångspunkterna för statens stöd till idrotten är att idrotten, såväl i verksamheten som i beslutande församlingar, ska vara öppen för alla, oavsett ålder, kön, könsidentitet, könsuttryck, sexuell läggning samt social, etnisk och kulturell bakgrund och funktionsnedsättning. Trots detta är det många grupper som i liten utsträckning deltar i verksamheten eller i

beslutande församlingar inom föreningsidrotten. Den förhållandevis jämställda fördelning som kännetecknar idrottsrörelsens aktiva medlemmar återspeglas inte i styrelserummen.

Regeringen verkar i hela sin politik för en jämn fördelning av makt och inflytande mellan könen och förväntar sig att idrottsrörelsen på olika nivåer ökar sina ansträngningar att nå en jämställd idrott. Regeringen noterar den kvotering som Riksidrottsförbundet (RF) inför i sina stadgar vilket framöver kommer att medföra jämnare könsfördelning i specialidrottsförbundens styrelser och valberedningar. Det kan i sig bidra till att påverka verksamhetsformerna positivt så att kvinnor och flickor i större utsträckning kommer att attraheras av olika idrotter i framtiden. Det är viktigt i hela samhället att olika beslutande organ är representativa för den verksamhet som bedrivs.

CIF ska i maj 2018 till regeringen redovisa en fördjupad analys av jämställdheten inom idrotten. Analysen ska utgå från det grundläggande målet om kvinnors och mäns lika förutsättningar att utöva idrott och motion. En central frågeställning ska vara hur olika idrotter utformats, uppfattas och bedrivs samt hur detta påverkar könsfördelningen inom dessa idrotter. Idrotter med hög andel kvinnliga respektive manliga utövare och ledare ska särskilt belysas och en jämförande analys ska göras med idrotter som uppvisar en jämnare könsfördelning. Regeringen bedömer att det är angeläget att synliggöra goda exempel på verksamheter som utvecklat ett bra normkritiskt arbete. Det är av intresse att belysa bl.a. idrottsverksamheter som utvecklat metoder som bryter könsstereotypa normer och skapar bättre förutsättning för barn, unga och vuxna att utveckla sin fulla potential och delta oberoende av kön

De insatser som med statens stöd gjorts inom idrotten och i samhället i övrigt inom antidopning är av betydelse för en god folkhälsa. Därtill är insatser angelägna för att säkerställa att idrottens antidopningsarbete är förenligt med Sveriges åtaganden i internationella antidopningskonventioner och Världsantidopningskoden.

Trots omfattande insatser finns alltför brister i säkerheten i anslutning till idrotts-evenemang. Detta riskerar att medföra att människor avstår från att besöka evenemang, vilket riskerar att urholka intresset för idrottsverksamhet på olika nivåer. Riksdagen har 2017

beslutat att genom ändring i ordningslagen (1993:1617) införa ett förbud mot maskering vid idrottsarrangemang. Detta innebär att personer som huvudregel förbjuds att helt eller delvis täcka ansiktet på ett sätt som försvårar identifikation när de befinner sig på en idrottsanläggning vid fotbollsmatcher och andra idrottsarrangemang.

16.7 Mål för friluftspolitiken

Riksdagen har fastställt det övergripande målet för friluftslivspolitiken. Målet är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö (prop. 2009/10:238, bet. 2010/11:KrU3, rskr. 2010/11:37 och 2010/11:38).

Tio mätbara mål har beslutats av regeringen och redovisats till riksdagen (skr. 2012/13:51, bet. 2012/13:KrU4, rskr. 2012/13:278). Målen är följande:

- Tillgänglig natur för alla
- Starkt engagemang och samverkan
- Allemansrätten
- Tillgång till natur för friluftsliv
- Attraktiv tätortsnära natur
- Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- Skyddade områden som resurs för friluftslivet
- Ett rikt friluftsliv i skolan
- Friluftsliv för god folkhälsa
- God kunskap om friluftslivet

De tio målen har preciseringar som förtydligar innebörden av målen. Preciseringarna är ett stöd i genomförande av åtgärder. De är också underlag för att kunna mäta och följa upp målen samt för att kunna fortsätta utveckla friluftslivspolitiken.

Varje friluftslivsmål berör flera olika myndigheter och organisationer. För varje mål utpekas en till två myndigheter som ansvariga för uppföljning och utveckling av respektive mål. Syftet

med friluftslivsmålen och preciseringarna är att de ska vara vägledande för arbetet med friluftslivsfrågor på alla nivåer i samhället.

Friluftsliv är ett allmänt intresse och spänner över flera politikområden, bl.a. miljö- och naturvårdspolitik, folkhälsopolitiken, den regionala tillväxtpolitiken, skogs- och jordbrukspolitik, politiken för landsbygdens utveckling samt utbildnings- och forskningspolitiken.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljö kvalitetsmål som uttrycker den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Flera av miljö kvalitetsmålen har även preciseringar som rör friluftslivet, liksom etappmål som identifierar en önskad samhällsomställning och som anger steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård).

Naturvårdsverket ska verka för att förutsättningarna för friluftslivet bevaras och utvecklas, samt samordna myndigheternas arbete när det gäller friluftsliv och samverka med andra berörda.

16.8 Resultatredovisning för friluftspolitiken

Resultatredovisningen baseras i huvudsak på redovisningen av statsbidrag till friluftslivsorganisationer. Även Naturvårdsverkets åter-rapportering av åtgärder för biologisk mångfald under perioden 2014–2016 (rapport 6758) innehåller värdefull information.

I resultatredovisningen används även Naturvårdsverkets årliga redovisning för hur arbetet med samordningen av berörda myndigheters friluftslivsarbete utvecklas, liksom sam-verkan med andra aktörer såsom friluftslivsorganisationer.

Uppföljning av friluftslivsmålen sker periodvis. Den första uppföljningen av friluftslivsmålen (Naturvårdsverket rapport 6700, december 2015) rapporterades i budgetpropositionen för 2017, utgiftsområde 17. Nästa uppföljning beräknas ske 2018.

Naturvårdsverkets uppföljning av friluftslivsmålen är ett viktigt underlag för regeringens arbete att utveckla politiken och följa upp målen. Resultatet av de miljömål som berörs av friluftslivspolitiken redovisas i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

livspolitiken redovisas i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

16.8.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Statsbidraget

Inom friluftspolitiken sker uppföljning i förhållande till de av regeringen tio beslutade målen och dess preciseringar.

16.8.2 Resultat

Statsbidraget

Redovisningen av statsbidragen görs med utgångspunkt från förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftslivsorganisationer och det övergripande målet för friluftsliv som riksdagen beslutat för den statliga friluftslivspolitiken (prop. 2009/10:238). Syftet med bidraget är att stödja att människor organiserar sig för vistelse i naturen och utövande av friluftsliv med allemansrätten som grund samt att ge alla människor möjlighet att genom friluftsliv få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om naturen och miljön. Paraplyorganisationen Svenskt Friluftsliv fördelar och betalar ut statsbidrag till friluftslivsorganisationer. Statsbidrag lämnas antingen som organisationsbidrag eller verksamhetsbidrag med finansiering från anslaget 13:3 *Stöd till friluftslivsorganisationer*, utgiftsområde 17. Organisationsbidrag är stöd till organisationer i förhållande till organisationens medlemsantal och aktivitetsnivå. Verksamhetsbidrag är stöd till organisationer för en specifik verksamhet efter särskild prövning. Svenskt Friluftslivs medlemsorganisationer har tillsammans nära två miljoner medlemmar.

Svenskt Friluftsliv fördelade under år 2016 nära 47,8 miljoner kronor i bidrag till 23 friluftslivsorganisationer, varav 21,3 miljoner kronor var organisationsbidrag till 13 organisationer och 26,5 miljoner kronor var verksamhetsbidrag till 20 organisationer. Tio organisationer fick både organisations- och verksamhetsbidrag.

I budgetpropositionen för 2016 tillfördes anslaget 13:3 *Stöd till friluftslivsorganisationer*

20 miljoner kronor per år från 2016. En stor del av ökningen har använts inom områden som prioriterats av regeringen såsom stöd till skolans verksamhet med friluftsdagar och utomhuspedagogik samt satsningar på utevistelse för barn och unga. Ökningen av statsbidragen har även resulterat i aktiviteter som främjar naturkontakt, fysisk aktivitet och integration.

Tabell 16.6 Friluftorganisationer som fått bidrag år 2016 av Svenskt Friluftsliv

Organisation bidrag och verksamhetsbidrag
Friluftsförbundet
Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna)
Svenska Livräddningssällskapet
Svenska Turistföreningen
Cykelförbundet
Båtunionen
Svenska Kryssarklubben
Hälsöförbundet
Svenska Frisksportförbundet
Svenska Folksportförbundet
Organisationsbidrag
Svenskt Friluftsliv
Fjällklubben
Kennelklubben
Verksamhetsbidrag
Cykelsällskapet
Scouterna
Svenska Orienteringsförbundet
Naturskyddsföreningen (tillsammans med Naturskoleföreningen och Sportfiskarna)
Svenska Klätterförbundet
Svenska Kanotförbundet
Svenska Jägareförbundet
Förbundet Skog och Ungdom
Riksförbundet Sveriges 4H
Svenska Islandshästarförbundet

Genom bidragsverksamheten nås stora grupper av människor som får möjlighet till ett upplevelserikt friluftsliv. Organisationsbidragen till friluftorganisationerna möjliggör stor verksamhet med många deltagare i olika aktiviteter. Resultatet för 2016 visar på en stor bredd av verksamheter och aktiviteter som genomförts av friluftorganisationerna.

År 2016, i likhet med tidigare år, prioriterades särskilt satsningar på verksamheter för barn och ungdomar. Dessutom prioriterades satsningar som strävade mot att uppfylla de tio friluftslivspolitiska målen. Könsuppdelad statistik finns inte att tillgå men kommer att efterfrågas inför kommande redovisningar.

Flera av organisationerna fortsätter att öka medlemsantalen, t.ex. har Orienteringsförbundet ökat med drygt 4 000 och Friluftsförbundet med nära 5 000 medlemmar.

Bland verksamheterna riktade mot barn och ungdomar finns projektet Skogen i city. Förbundet Skog och ungdom har nått ut med information till 2 000 barn och unga. Deltagarna har fått möjlighet att prova på friluftsliv i stadsmiljö med aktiviteter som geocaching, att vandra i stadsmiljö, paddla kanot och bygga vindskydd i tätort. Riksförbundet Hälsöförbundets verksamhet Må bra med allemansrätten har gett cirka 21 000 elever möjlighet få känna på friluftslivet i praktiken och få kunskap om allemansrätten. Över 12 500 barn och unga har deltagit i Sportfiskarnas omfattande verksamhet Klassdraget. Sportfiskarna har även satsat på att få fler barn och unga att öka kunskaperna om vattenvård.

Flera projekt riktas mot barn och ungdomar som nyligen kommit till Sverige. Svenska Turistföreningens verksamhet Unga Guidar Unga, innefattande de tre projekten Tillammans, Friluftsfaddrar och Barnens Turistbyrå, fokuseras på att introducera nya grupper till Sveriges natur- och kulturliv. Schysst sommar och vinter för nyanlända är Naturskyddsföreningens nya projekt för att nå ensamkommande barn. Ungdomar som tidigare haft liknande erfarenhet och upplevelser som de nyanlända har fått arbeta som ungdomsledare och introducera de nya till bl.a. gemensamma naturupplevelser och friluftsliv. Projektet har ökat miljöengagemanget, delaktigheten, självkänslan och lusten för naturupplevelser hos majoriteten av de ungdomar som deltagit i aktiviteterna.

Friluftsförbundets undervisningsmodell Skogshjältarna används i skolan, som med hjälp av friluftslivet ökar barn och ungas möjligheter till en mer hälsosam livsstil och ökat livsrum i socioekonomiskt utsatta områden. Det är ett nytt sätt att arbeta för att främja friluftsliv, hälsa, barn och ungas rättigheter, friluftsfärdigheter och miljömedvetenhet.

Friluftslivets betydelse för folkhälsan lyfts fram i flera projekt. Inom Friluftsrådet verksamhet Gilla Backen ges över en halv miljon människor möjlighet till ett aktivt friluftsliv i sitt närområde vilket bidragit till ökad folkhälsa. Inom Orienteringsförbundets koncept Hitta ut, som är en form av orientering, har närmare 20 000 deltagare registrerats och 40 000 aktiverat sig, vilket är en ökning med 30 procent från 2015. Möjligheterna för deltagare har utökats bl.a. genom att kontroller har anpassats för att kunna nås av personer med funktionsnedsättning.

Flera projekt fokuserar på ledarutbildning och fortbildning för lärare, dessutom på flera språk. Svenska Kanotförbundets verksamhet Paddling för nyanlända satsade 2016 på ledarutbildning av ungdomar, som i nästa steg kan undervisa andra ungdomar i simning och paddling.

Naturskoleföreningen, Naturskyddsföreningen och Sportfiskarna genomför tillsammans fortbildningsprojektet Mer friluftsliv i skolan. Projektet omfattar bl.a. övningar kopplade till allemansrätt och etik, friluftssäkerhet, att samarbeta i naturen, och natur- och vattenvård.

Värdet av att bevara och tillgängliggöra natur för utomhuspedagogisk verksamhet och friluftsliv nära skolor och bostäder har uppmärksammas hos politiker, tjänstemän och skolor i ett stort antal kommuner.

Åtgärder för friluftsliv

Med anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* (utgiftsområde 20 *Allmän miljö- och naturvård*) finansieras åtgärder för naturvårdande skötsel och tillgängliggörande av skyddade områden, förvaltning av Naturvårdsverkets fastighetsinnehav inklusive investeringar i och underhåll av byggnader samt utstakning, inmätning och gränsmarkering av nya naturreservat.

Anslaget är viktigt för att ge förutsättningar för ett rikt friluftsliv i de skyddade områdena, i tätortsnära natur och på det statliga ledssystemet i fjällen. För att värdena i de skyddade områdena ska bevaras och utvecklas är förvaltningen av dem av central betydelse för både biologiska värden och värden för friluftsliv och kulturmiljö. Information om skyddad natur är central inom verksamheten, inte minst vid naturumanläggningarna.

En stor andel av medlen används av länsstyrelserna till åtgärder för friluftsliv och tillgängliggörande av skyddade områden, arbetet med att stärka det statliga ledssystemet i fjällen, informationsinsatser för friluftslivet och naturvägledning. Användningen av medel för friluftsliv och tillgänglighet i skyddade områden har avsevärt höjts de senaste åren; från 41 miljoner kronor år 2014, till 77 miljoner kronor år 2015 och 107 miljoner kronor år 2016. Under år 2016 har 1 402 åtgärder för friluftsliv och tillgänglighet utförts på 1 972 anordningar, 397 leder och 76 skötselområden.

Därutöver har drygt 23 miljoner kronor använts till övrigt arbete med friluftsliv, en markant höjning från 6 miljoner kronor året innan.

Inom skogssektorn bedrivs arbete för att förbättra hänsynen till friluftsliv och rekreation bl.a. genom att genomföra och utveckla nya målbilder för friluftsliv och rekreation.

Det statliga ledssystemet i fjällen har stärkts

Det statliga ledssystemet utgör till stor del infrastrukturen för friluftslivet och skyddad natur i fjällen, framförallt i och till nationalparker.

För att underlätta tillgänglighet har ledsystemen setts över och förbättrats. Under 2016 har arbetet med översynen av det statliga ledssystemet i fjällen fortsatt. Liksom föregående år har arbetet fokuserats på att rusta upp delar av ledssystemet. Många angelägna upprustningsinsatser har genomförts under året, till exempel har 45 broar bytts ut mot nya och 38 stycken har renoverats. Totalt har 316 kilometer leder röjts, 627 kilometer leder har fått en förbättrad markering och över 20 kilometer spänger har anlagts.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag kartlagt systemet av vandringsleder i hela landet vad gäller typer, status och ansvarsförhållanden (NV skrivelse 2017-04-27, NV-00652-16). I rapporten finns även förslag till hur arbetet med vandringsleder kan utvecklas för att främja friluftsliv, turism och tillgänglighet med hänsyn till samiska intressen i de områden som samer traditionellt brukar. För det statliga ledssystemet i fjällen har Naturvårdsverket kartlagt vilka leder som behöver upprustas, flyttas eller kompletteras för att skapa ett sammanhängande ledssystem.

Naturvårdsverket har också utrett förutsättningar och kostnader för att komplettera det statliga ledsystemet med en ny vandringsled genom skyddade fjällnära skogar.

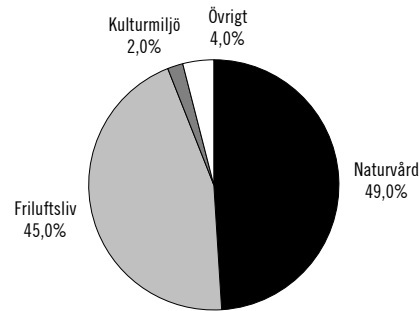
Kartläggning av värdefull friluftsnatur

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag tagit fram en metod som kan användas för att kartlägga naturområden som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och turism på lokal och regional nivå (NV skrivelse 2016-09-26). Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att identifiera behov av vägledning, styrmedel och förstärkt samverkan mellan berörda myndigheter för att förvalta tätortsnära natur på ett hållbart sätt. Utgångspunkten ska vara att bevara och utveckla den biologiska mångfalden och förbättra förutsättningarna för friluftsliv, där även samspelet med kulturmiljövärden tas tillvara. I uppdraget ingår också att fortsätta utveckla metod och vägledning för att kartlägga naturområden med värden för friluftsliv, rekreation och turism. Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2017.

LONA-projekt

Under perioden 2014–2016 fattades beslut om 670 LONA-projekt (Lokala naturvårds-satsningar) med 2 127 åtgärder till en total kostnad om cirka 242 miljoner kronor varav statliga bidrag utgjorde cirka 107 miljoner kronor (44 procent). Bidragen fördelades med cirka 49 procent till naturvård, 45 procent till friluftsliv, 2 procent till kulturmiljö samt 4 procent till övrigt. Cirka 63 procent av bidragen användes till tätortsnära projekt.

Diagram.2 Fördelning av LONA- medel under 2014-2016 per område (Fördelas ut från anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur, UO20)

Naturvårdsverket rapport 6758

Naturvårdsverket redovisar att majoriteten av kommuner och länsstyrelser lyfter fram LONA som ett enkelt och effektivt sätt att stödja lokala naturvårds- och friluftslivssatsningar. LONA har haft en positiv inverkan på intresset för naturvård och friluftsliv hos kommunala politiker. Naturvård och friluftsliv upplevs ha integrerats bättre i kommunernas översiktplanering än tidigare. Många kommuner har använt LONA-bidrag för att ta fram underlag och upprätta naturvårdsprogram och friluftslivplaner. Ett flertal projekt har fokuserat på naturpedagogik vilket bidrar till att öka skolornas och förskolornas nyttjande av tätortsnära naturområden.

Länsstyrelserna har stärkt arbetet med friluftsliv

Länsstyrelserna har under perioden 2013–2016 haft regeringens uppdrag att samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga regeringens friluftslivspolitik där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Länsstyrelserna har bl.a. haft i uppgift att stärka arbetet med tätortsnära natur och genomföra insatser för att friluftslivsmålen ska få ökat genomslag inom exempelvis samhällsplanering, utvecklings- och tillväxtarbete samt naturvårdsarbete. Under 2016 har länsstyrelserna tilldelats cirka 16 miljoner kronor i bidrag för kostnader och arbete som avser uppdraget.

Samtliga 21 länsstyrelser har rapporterat sitt friluftslivsarbete i enlighet med Naturvårdsverkets riktlinjer. Länsstyrelserna redovisar genomförda åtgärder under 2016 inom respektive friluftslivsmål.

Under året har samtliga län tillsatt en tjänst för arbetet att samordna friluftslivsarbete. De flesta länsstyrelserna karakteriserar samverkan med kommunernas planeringsavdelningar som god liksom samverkan med region, regionförbund och ideella föreningar.

Länsstyrelserna har främst stöttat arbetet med att stärka arbetet med tätortsnära natur genom att bevilja LONA-medel för att ta fram kunskapsunderlag. Inom ramen för LONA har också kommunerna stöttats i att bilda tätortsnära naturreservat, öka tillgången på tätortsnära natur och att ta fram grönplaner. Några län har tagit fram regionala kunskapsunderlag om tätortsnära natur som är viktig för friluftslivet. Länsstyrelserna har också förmedlat kunskap och goda exempel på hur planering av den fysiska miljön kan bidra till fysisk aktivitet och hälsosamma val. Stora insatser har också gjorts i arbetet med tätortsnära riksintressen för friluftslivet. Nya områden av riksintresse för friluftslivet har beslutats och avgränsningar och värdebeskrivningar för alla områden har uppdaterats under 2016.

För att friluftslivsmålen ska få genomslag i samhällsplaneringen har länsstyrelserna bl.a. haft dialog om friluftslivets värden med ansvariga planerare på kommunal nivå. Länsstyrelserna har också informerat om friluftslivsmålen för ansvariga politiker och tjänstemän på kommunerna. Cirka hälften av länen har arbetat aktivt med att förmedla kunskaper om betydelsen av friluftsliv och friluftslivets värden för samhället och individen.

Länsstyrelserna har gjort insatser för friluftslivsmålen genomslag i utvecklings- och tillväxtarbetet genom att informera om och stödja LONA och genom att informera om och stödja Landsbygdsprogrammet och programmet för lokalt ledd utveckling (Samverkande åtgärder för att stärka landsbygdens ekonomi) eller andra finansieringsformer från EU (se utg.omr.23). Mer än hälften av länen har startat eller sökt stöd för regionala utvecklingsprojekt och många av länen har också deltagit i andras utvecklingsprojekt kopplat till friluftsliv och turism. Insatser har gjorts för att stimulera naturturism både inom och utanför skyddad natur. Länsstyrelserna har dessutom deltagit i olika turismnätverk i viss omfattning.

För att stärka friluftslivsmålen genomslag i naturvårdsarbetet har länsstyrelserna arbetat för att säkerställa att alla nya beslut om naturreservat

har föreskrifter och skötselplaner som inte är onödigt ingripande när det gäller friluftsliv och organiserad verksamhet. Metoden om att indela naturreservat i zoner efter användning har använts där det är lämpligt. En tredjedel av länsstyrelserna har inrättat naturreservat där syftet främst är friluftsliv. Länsstyrelserna har också stimulerat och stöttat kommunerna att skydda områden värdefulla för friluftsliv.

Insatser har gjorts för att göra skyddade områden tillgängliga för människor med funktionsnedsättning. Länsstyrelserna har även uppdaterat information på webben om skyddade områden.

Ökad tillgänglighet för friluftsliv och naturturism

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag utvecklat förutsättningarna för användarvänlig information för olika digitala plattformar om naturområden, särskilt skyddade områden, för att allmänhetens tillgänglighet ska öka samt för att främja friluftsliv och turism.

Efter regeringens uppdrag 2016 har Naturvårdsverket tagit fram en strategi för kommunikation av allemansrätten. Strategin syftar till att alla människor, oavsett förutsättningar utifrån ålder, kön, socioekonomisk status, etnisk och kulturell bakgrund, intresse, funktionsförmåga, etc. får förutsättningar att vistas i naturen och utöva friluftsliv med allemansrätten som grund.

Sveriges nationalparker är unika områden. Förutom deras betydelse som skyddade naturlandskap med höga naturvärden bidrar de väsentligt till att göra naturupplevelser tillgängliga för människor. Sveriges 29 nationalparker hade under året totalt drygt 2,4 miljoner besökare.

Naturturismen växer i Sverige och nationalparkerna är turistattraktioner av internationellt intresse, med betydelse bland annat för besöksnäringen, lokal och regional tillväxt. 2017 utvidgades två nationalparker, Tivedens nationalpark i Laxå och Karlsborgs kommuner i Örebro respektive Västra Götalands län (prop. 2016/17:96, bet. 2016/17:MJU16, rskr. 2016/17:181) och Björnlandets nationalpark i Åsele kommun, Västerbottens län (prop. 2016/17:97, bet. 2016/17:MJU17, rskr. 2016/17:182). Tivedens vidsträckta skogs- och sprickdalslandskap är av riksintresse för både

naturvård och friluftsliv och har cirka 110 000 besökare årligen. Med utvidgningen av Björnlandets nationalpark så bevaras ett värdefullt bergs- och urskogsområde. Det säkerställer också parkens kvaliteter som vildmark. Samtidigt görs nationalparkerna tillgängliga för fler och nya grupper av besökare genom att entréer, leder och information förnyas. Genom utvidgningarna skapas nya, förbättrade möjligheter att ta emot besökare och till goda naturupplevelser som gynnar friluftslivet och natur- och kulturbaserad turism.

Samverkan och dialog

Den årliga Tankesmedjan för friluftsliv är en mötesplats för dialog om friluftslivsfrågor med sikte på att utveckla friluftslivet. 2017 års tankesmedja, Natur för barn och unga, arrangerades i april 2017 av Naturvårdsverket tillsammans med ett femtontal aktörer. Cirka 250 deltagare diskuterade barns och ungas möjligheter att utöva friluftsliv, hur deras friluftsliv ser ut i dag, vilka utmaningarna är och vilka lösningar som finns för att främja friluftsliv på fritiden och i skolan och hur beslutsfattare på olika nivåer verkar för friluftsliv för barn och unga.

16.8.3 Analys och slutsatser

Under mandatperioden har regeringen gjort omfattande satsningar på friluftslivet, vilket bedöms ha gett goda resultat. Regeringen bedömer att de åtgärder som genomförts bidrar till måluppfyllelsen av målen för friluftslivspolitikerna. Regeringen bedömer dock att förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv behöver utvecklas även fortsättningsvis. Resultaten av de utökade statsbidragen till friluftslivsorganisationer redovisas ovan. Prioriterade målgrupper är barn, ungdomar och personer som nyligen kommit till Sverige.

Friluftslivspolitikerna är viktiga för folkhälsopolitiska mål, för de nationella miljömålen liksom för kulturlivet, kulturmiljömålen och samhällsplaneringen. Den har även en del i det nationella genomförandet av FN:s Agenda 2030-mål för hållbar utveckling. Framförallt berör friluftslivspolitikerna målet om främjandet av psykisk hälsa och välbefinnande. Friluftslivspolitikerna behöver integreras i samhällsplaneringen

och kan vara av betydelse för den sociala sammanhållningen lokalt.

Regeringen bedömer vidare att ansvaret för friluftslivsfrågor måste bli tydligare och att samarbetet mellan myndigheter med ansvar för friluftslivsfrågor behöver utvecklas. Kommuner och myndigheter på regional nivå behöver fortsatt stöd och samordning i arbetet med att förvalta och utveckla förutsättningar för friluftslivet, tillsammans med berörda aktörer. Samordningen av myndigheternas arbete med tätortsnära natur behöver utvecklas och befintliga styrmedel behöver tillämpas för friluftslivets syften. Kunskap och data om friluftsliv är viktigt för att säkerställa tillgång till mark för friluftsliv och för uppföljning av friluftsmålen. Ytterligare underlag om friluftsliv kan därmed behöva tas fram.

Regeringen anser att myndigheternas arbete med grön infrastruktur och ekosystemtjänster ska samordnas med arbetet med friluftsliv som är en s.k. kulturell ekosystemtjänst. Bevarande av biologisk mångfald och hänsyn till friluftslivet ska vara en naturlig komponent inom alla sektorer som nyttjar mark och vatten.

Det är av stor betydelse att det finns attraktiva och upplevelserika naturmiljöer i alla delar av landet, både i tätorternas närhet och på landsbygden. Det kvarstår dock mycket arbete för att bevara den biologiska mångfalden och kulturmiljön samt förbättra förutsättningarna för friluftsliv, särskilt i tätortsnära natur och i det mångbrukade landskapet. Det är ett arbete som rör både friluftsmålen och miljömålen. Det behövs mer vägledning och kompetensutveckling om friluftslivets värden i samhällsplanering och i planeringsunderlag för de areella näringarna. Regeringen bedömer att vägledning till kommuner om skydd av natur bör utvecklas. Länsstyrelsernas program för skydd av tätortsnära natur bidrar bl.a. till detta, liksom det statliga stöd som ges till kommuner enligt förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA) (se utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård).

Regeringen anser att arbetet med att underlätta friluftslivets tillgänglighet till naturområden ska fortsätta. Brist på tillgänglighet är mest påtaglig i slättbygder med hög bruksintensitet, stora åkrar och få stigar vid sidan av de trafikerade vägarna. Tillgänglighet och tillgång till attraktiv natur kan också minska på

grund av låg grad av anpassningar och miljöhänsyn samt körskador på stigar och leder.

Allemansrätten ger tillgänglighet till stora delar av landskapet och den ska nyttjas med respekt för äganderätten. Regeringen anser att kunskap om allemansrätten behöver upprätthållas kontinuerligt av Naturvårdsverket och andra myndigheter och organisationer.

De stora budgetsatsningar som gjordes i budgetpropositionerna för 2015 och 2016 på anslagen 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* (utg.omr. 20) och 1:14 *Skydd av värdefull natur* (utg.omr. 20) är av stor betydelse för förutsättningar för friluftslivet och bidrar även till jobb och företagande. Hälften av de skyddade områdena har som syfte att tillgodose värden för friluftslivet. Vägledningar ger stöd för länsstyrelsernas förvaltning av skyddade områden.

Värdefull natur har skyddats genom utvidgningarna av nationalparkerna Tiveden och Björnlandet. Tillgängligheten har underlättats genom att entréer, leder och information förnyas. Parkerna får därmed förbättrade möjligheter att ta emot besökare och natur- och kulturbaserad turism. Ökad marknadsföring av parkerna kan bidra till en positiv utveckling av sysselsättning, särskilt avseende besöksnäringen genom naturturism, och offentlig service i respektive region.

Natur- och kulturvärden är viktiga resurser för livskvalitet och regional utveckling. Sveriges natur- och kulturlandskap och de naturupplevelser dessa erbjuder är förutsättningar för den starkt växande besöksnäringen och skapar attraktionskraft i hela landet. Turismen växer både nationellt och internationellt och har potential för fortsatt tillväxt i hela landet. Företag inom naturturism omsätter 3,6 miljarder kronor årligen.

Regeringen har de senaste åren gjort stora satsningar på att främja natur- och kulturbaserad turism (se utg.omr. 24 Näringsliv). Med fokus på natur- och kulturturism pågår en särskild satsning omfattande 40 miljoner kronor och lika mycket i medfinansiering under perioden 2016–2019. Projekteten, som delfinansierats av Tillväxtverket, syftar till att få fram ett ökat utbud av upplevelser för kultur- och naturintresserade besökare från andra länder.

Regeringen har även tillsatt en särskild utredare med uppdrag att föreslå en sammanhållen politik för hållbar turism och växande

besöksnäring (dir 2016:83). Utredningen ska bidra till innovativa växande företag och destinationer samt ökad samverkan mellan privata och offentliga aktörer, även inom naturturism och kulturturism (se utg.omr. 24 Näringsliv 3.5.3).

Regeringen bedömer att friluftorganisationerna skapar intresse och möjligheter för barn, unga och vuxna att utöva friluftaktiviteter, motionera och uppleva naturen. Organisationerna skapar också mötesplatser i naturen för människor med olika bakgrund och med olika förutsättningar att vistas ute i naturen. De höjda statsbidragen från och med 2016 har särskilt resulterat i stora satsningar på verksamheter med fokus på barn och unga, hälsoaspekter, mångfald och integration. Regeringen konstaterar att det statliga bidraget till friluftorganisationer under 2016 väl uppfyller bidragets syfte och att anslaget ger goda samhällseffekter.

16.9 Budgetförslag

16.9.1 13:1 Stöd till idrotten

Tabell 16.7 Anslagsutveckling 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

2016	Utfall	1 922 713	Anslags-sparande	55
2017	Anslag	1 935 311 ¹	Utgifts-prognos	1 935 311
2018	Förslag	1 954 311		
2019	Beräknat	1 954 311		
2020	Beräknat	1 958 311		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till idrotten. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till specialidrott inom gymnasieskolan, idrottsforskning och insatser mot dopning.

Regeringens överväganden

Tabell 16.8 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:1 Stöd till idrotten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 935 311	1 935 311	1 935 311
Förändring till följd av:			
Beslut	19 000	19 000	23 000
Varav BP18	7 500	7 500	7 500
Varav			
Insatser för ökad sysselsättning	7 500	7 500	7 500
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/Beräknat anslag	1 954 311	1 954 311	1 958 311

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget föreslås öka med 19 miljoner kronor för 2018 för insatser främst inom barn- och ungdomsidrotten. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 19 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2019.

Anslaget ökade med 14 miljoner kronor 2017 för insatser för idrottsverksamhet i utsatta områden. Anslaget för samma ändamål föreslås vara oförändrat 2018 och beräknas vara oförändrat även för 2019 samt beräknas öka med 4 miljoner kronor årligen 2020–2025.

Anslaget ökade med 7,5 miljoner kronor 2017 för insatser för att öka sysselsättningen. Anslaget för samma ändamål föreslås även för 2018 uppgå till 7,5 miljoner kronor. Finansiering sker från anslag 1:8 *Bidrag till psykiatri* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. För samma ändamål beräknas anslaget öka med 7,5 miljoner kronor för 2019 och 2020.

Regeringen föreslår att 1 954 311 000 kronor anvisas under anslaget 13:1 *Stöd till idrotten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 954 311 000 kronor respektive 1 958 311 000 kronor.

16.9.2 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tabell 16.9 Anslagsutveckling 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016		31 926		238
2017	Anslag	52 164 ¹	Utgifts-prognos	51 625
2018	Förslag	52 164		
2019	Beräknat	62 164		
2020	Beräknat	62 164		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker och Riksföreningen Våra Gårdar för organisationernas information, rådgivning utvecklingsarbete och arbete gällande ansökningar om statligt stöd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 44 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används bl.a. för investeringsbidrag till fleråriga projekt. Detta innebär att bidragen betalas ut ett eller flera år efter det år då projektbidrag beslutats. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 44 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 16.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	27 701	27 398	44 000			
Nya åtaganden	22 212	36 849	27 247			
Infriade åtaganden	-22 515	-20 247	-27 247	-26 000	-9 000	-9 000
Utestående åtaganden	27 398	44 000	44 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	32 000	44 000	44 000			

Regeringens övervägande

Tabell 16.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:2 Bidrag till allmänna samlingslokaler

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	52 164	52 164	52 164
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut		10 000	10 000
Varav BP18			
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	52 164	62 164	62 164

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 10 000 000 kronor årligen 2019–2020.

Regeringen föreslår att 52 164 000 kronor anvisas under anslaget 13:2 *Bidrag till allmänna samlingslokaler* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 62 164 000 kronor respektive 62 164 000 kronor.

16.9.3 13:3 Stöd till friluftorganisationer

Tabell 16.12 Anslagsutveckling 13.3 Stöd till friluftorganisationer

Tusental kronor

År	Utfall	47 785	Anslags-sparande	
2016	Utfall	47 785		
2017	Anslag	47 785 ¹	Utgifts-prognos	47 785
2018	Förslag	47 785		
2019	Beräknat	47 785		
2020	Beräknat	47 785		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till friluftorganisationer.

Kompletterande information

I förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer finns bestämmelser om hantering av statsbidragen.

Regeringens överväganden

Tabell 16.13 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13.3 Stöd till friluftorganisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	47 785	47 785	47 785
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	47 785	47 785	47 785

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 47 785 000 kronor anvisas under anslaget 13:3 *Stöd till friluftorganisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 47 785 000 kronor respektive 47 785 000 kronor.

16.9.4 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tabell 16.14 Anslagsutveckling 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

År	Utfall	15 000	Anslags-sparande	
2016	Utfall	15 000		
2017	Anslag	15 000 ¹	Utgifts-prognos	15 000
2018	Förslag	15 000		
2019	Beräknat	15 000		
2020	Beräknat	15 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer i enlighet med lagen (2010:473) om statligt stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att Parti-bidragsnämndens administration ska kunna bedrivas effektivt bör stödet till riksdagspartiers kvinnoorganisationer handläggas samtidigt som stödet till de politiska partierna enligt lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Detta innebär att åtaganden om stöd till riksdagspartiers kvinnoorganisationer beslutas under hösten för det kommande året och därmed medför behov om framtida anslag. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 15 000 000 kronor 2019.

Tabell 16.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Nya åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Infriade åtaganden	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Utestående åtaganden	15 000	15 000	15 000	
Erhållet/föreslaget bemyndigande	15 000	15 000	15 000	

Regeringens överväganden

Tabell 16.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:4 Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	15 000	15 000	15 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	15 000	15 000	15 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 15 000 000 kronor anvisas under anslaget 13:4 *Bidrag till riksdagspartiers kvinnoorganisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 15 000 000 kronor respektive 15 000 000 kronor.

16.9.5 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tabell 16.17 Anslagsutveckling 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	59 886	872	
2017	28 758 ¹		28 955
2018	Förslag	151 758	
2019	Beräknat	151 758	
2020	Beräknat	151 758	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till forskning samt annan kunskapsutveckling som avser det civila samhället. Anslaget får även användas för utgifter för uppföljning och annan verksamhet för genomförandet av politiken för det civila samhället samt för sådana administrativa utgifter som är en förutsättning för genomförandet av insatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 16.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 13:5 Insatser för den ideella sektorn

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	28 758	28 758	28 758
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	123 000	123 000	123 000
Varav BP18	123 000	123 000	123 000
Varav			
Förstärkning av MUCF för kompetenshöjande insatser om det civila sa	2 000	2 000	2 000
Utökat uppdrag till överenskommelsen mellan regeringen, civilsamhäl	1 000	1 000	1 000
Bidrag till vissa ideella organisationer som stöd för deras arbete	120 000	120 000	120 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	151 758	151 758	151 758

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 2 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för kompetenshöjande insatser om 7 000 000 kronor för statliga myndigheter och politiker i kommuner och landsting. Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar som innebar att anslaget ökas med 5 000 000 kronor årligen för 2018–2020 för att underlätta civilsamhällets organisationers arbete med att ge stöd och trygghet till asylsökande barn och unga avses nu delfinansiera nämnd kompetenshöjande insats 2018–2020.

Anslaget ökas vidare med 1 000 000 kronor fr.o.m. 2018 som tillsammans med en omfördelning inom anslaget medger en ökning på 3 000 000 kronor för ett utökat uppdrag till överenskommelsen mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och Landsting.

Anslaget ökas även med 120 000 000 kronor årligen 2018–2020 för ideella organisationers åtgärder mot hemlöshet bland unga vuxna där psykisk ohälsa kan vara en bidragande orsak till hemlösheten. Ökningen innefattar kostnader för administration av bidraget.

Regeringen föreslår att 151 758 000 kronor anvisas under anslaget 13:5 *Insatser för den ideella sektorn* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 151 758 000 kronor respektive 151 758 000 kronor.

17 Folkbildning

17.1 Omfattning

Till folkbildningen räknas folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer inom folkhögskolan. Inom folkbildningen finns

även särskilda statsbidrag för tolkutbildning, särskilt utbildningsstöd samt ett särskilt bidrag för verksamheter för asylsökande och vissa nyanlända.

17.2 Utgiftsutveckling

Tabell 17.1 Utgiftsutveckling inom Folkbildning utgiftsområde 17

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Folkbildning</i>						
14:1 Bidrag till folkbildningen	3 811	3 856	3 856	4 348	4 368	4 368
14:2 Bidrag till tolkutbildning	29	59	55	59	59	59
14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen	212	175	173	170	151	47
14:4 Särskilt utbildningsstöd	154	155		188	190	193
Summa Folkbildning	4 206	4 244	4 084	4 765	4 769	4 668

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

17.3 Mål för området

Målet för folkbildningspolitiken fastställdes genom riksdagens beslut i fråga om regeringens proposition Allas kunskap – allas bildning (prop. 2013/14:172, bet. 2013/14:KrU8, rskr. 2013/14:379). Målet är att folkbildningen ska ge alla möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Målet avspeglar folkbildningens idémässiga grund, särskilda pedagogik och självständighet.

17.4 Resultatredovisning för folkbildningspolitiken

17.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Folkbildningens verksamhet följs i första hand upp i förhållande till de fyra syften som gäller för statsbidraget för folkbildningen. Dessa fyra syften ligger till grund för resultatindikatorerna och presenteras i tabell 17.2. De resultatindikatorer som används för folkbildningens område är i huvudsak kvantitativa och beskriver främst den verksamhet som genomförts, t.ex. antal deltagare vid folkhögskolor och studieförbund.

Underlag för uppföljning gentemot dessa indikatorer samt för övriga bedömningar av folkbildningens verksamhet har hämtats från Folkbildningsrådets och SISU Idrottsutbildarnas årsredovisningar samt från de uppföljningar och utvärderingar som Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna genomför. Vidare har uppgifter inhämtats från vissa myndigheters årsredovisningar, bl.a. Myndigheten för yrkeshögskolans och Specialpedagogiska skolmyndighetens.

Tabell 17.2 Syften och indikatorer

Syfte	Indikator
1. Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.	Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet. Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i landet.
2. Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.	Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön. Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön. Andel utlandsfödda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirkel. Andel deltagare med funktionsnedsättning i långa kurser resp. studiecirkel.
3. Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället.	Andel deltagare utan gymnasieutbildning. Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans långa kurser. Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs.
4. Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.	Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram. Andel kvinnor respektive män i kulturprogram.

17.4.2 Resultat

Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen har spelat och fortsätter spela en viktig roll i att bidra till demokratins framväxt och utveckling. Genom folkbildningen får fler möjlighet att aktivt delta i demokratin och i det demokratiska samtalet.

Indikator: Antalet folkhögskolor och studieförbund i landet.

Det finns 154 folkhögskolor och 11 studieförbund (inklusive SISU Idrottsutbildarna) som får statsbidrag i enlighet med förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen, vilket är ett oförändrat antal jämfört med 2015. Folkbildningsrådet har under 2016 godkänt att den judiska utbildningsstiftelsen Paideia får starta försöksverksamhet i samarbete med Kista folkhögskola med målsättningen att erhålla status som folkhögskola 2019.

Indikator: Fördelning av folkhögskolor och studieförbund i landet

Landets folkhögskolor och studieförbund har stor geografisk spridning. Folkhögskolorna erbjöd under 2016 långa folkhögskolekurser i 139 kommuner, en ökning med tre kommuner sedan föregående år. Studieförbunden har sedan flera år tillbaka varit verksamma i alla landets kommuner.

Av folkhögskolans deltagare i allmän och särskild kurs återfanns 57 procent i storstäder, större städer eller förortskommuner under 2016, jämfört med 50 procent år 2015. I relation till antalet kommuninvånare var antalet deltagare i allmän kurs störst i pendlingskommuner, vilket är ett trendbrott jämfört med tidigare år då glesbygdskommuner haft högst antal deltagare i relation till antal kommuninvånare. Av studieförbundens deltagare återfanns 53 procent i storstäder eller större städer under 2016, vilket är oförändrat jämfört med 2015. Studieförbundens nyrekrytering skedde till 60 procent i storstäder. I relation till kommunernas invånarantal samlade studieförbunden flest deltagare i glesbygdskommuner. Andelen unga var under 2016 störst i storstäder (15 procent) och större städer (16 procent). Andelen utrikes födda var under 2016 störst i storstäder (31 procent).

Folkbildning om mänskliga rättigheter

Folkbildningsrådet har under perioden 2014–2016 fördelat bidrag till 24 projektansökningar, 15 från folkhögskolor, 6 från studieförbund och 3 samverkansprojekt, som syftat till att stärka kunskaperna om mänskliga rättigheter i samhället. Projekten har haft en hög grad av måluppfyllelse och de har lett till goda resultat samt viktiga insikter och reflektioner.

SISU Idrottsutbildarna

Under 2016 har SISU Idrottsutbildarna samverkat med 8 030 föreningar i landet, en minskning med nästan 470 föreningar jämfört med föregående år. Minskningen beror bland annat på att SISU fokuserat mer på att hålla högre kvalitet i samverkan än på att samverka med så många föreningar som möjligt. Samverkan har inneburit utvecklings- och utbildningsinsatser i syfte att stärka lokala föreningars arbete genom verksamhetsutveckling och utbildning av ledare. På ett år har antalet deltagare (ej unika) i distriktens verksamheter ökat till 1 114 836 stycken, vilket är en ökning med knappt tre procentenheter. Under 2016 har SISU Idrottsutbildarna även genomfört verksamhet som syftar till att stärka föreningarnas arbete med värdegrund samt arbetat för att integrera idrottens värdegrund i all verksamhet.

Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningen är en mötesplats för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Statens stöd syftar till att stärka folkbildningens arbete med att nå ut och engagera nya grupper som vanligtvis inte deltar i folkbildningens verksamhet.

Indikator: Deltagare i folkhögskolekurs efter ålder och kön

Folkbildningsrådet redovisar att kvinnor är fler än män bland deltagarna på folkhögskola. År 2016 var 59 procent av deltagarna i folkhögskolornas långa kurser kvinnor, vilket är jämförbart med föregående år. Deltagarna i folkhögskolornas kurser är yngre än deltagarna i studieförbundens verksamheter och deltagarna i allmän kurs är yngst. Under 2016 var medelåldern bland deltagarna i allmän kurs 28 år, vilket

inte är någon skillnad från föregående år, och 36 år bland deltagarna i särskild kurs, vilket innebär att deltagarnas medelålder ökat med tre år i jämförelse med 2015.

Indikator: Unika studiecirkeldeltagare efter ålder och kön

Under 2016 deltog ungefär 680 000 unika deltagare i studiecirkel, vilket är en ökning från föregående år med 42 000 deltagare. Totalt hölls 266 500 studiecirkelar vilket är färre än 2015 då antalet studiecirkelar uppgick till 272 000. Bland deltagarna var 62 procent kvinnor och 38 procent män, vilket kan jämföras med 2015 med 65 procent kvinnor och 35 procent män.

Av studieförbundens deltagare hade 37 procent fyllt 65 år, 49 procent var mellan 25 och 64 år och 14 procent var under 25 år. Det innebär endast små förändringar jämfört med år 2015.

SISU Idrottsutbildarna redovisar att av deltagarna i studiecirkelar, kurser, barnkultur och utvecklingsarbete var 44 procent kvinnor och 56 procent män, vilket innebär en något jämnare könsfördelning jämfört med 2015. Av de unika deltagarna i verksamheten visar ålderssammansättningen att 48 procent var yngre än 25 år, 45 procent var 26–64 år och 7 procent äldre än 65 år.

Indikator: Andel utrikes födda deltagare i folkhögskolans långa kurser och i studiecirkelar

Andelen deltagare som är utrikes födda har ökat inom folkhögskolans långa kurser, medan andelen i studieförbundens studiecirkelar ligger på en fortsatt jämn nivå. Under 2016 var 38 procent av deltagarna i allmän kurs utrikes födda. Det innebär en ökning med fyra procentenheter på ett år. Motsvarande andel var 15 procent i de särskilda kurserna, en ökning med två procentenheter jämfört med 2015. Bland studiecirkeldeltagarna var andelen utrikes födda deltagare 19 procent, en minskning med en procentenhet jämfört med 2015. Svenska från dag ett ingår inte i beräkningen.

SISU Idrottsutbildarna redovisar att sex procent av deltagarna var utrikes födda, vilket är oförändrat sedan föregående år.

Indikator: Andel deltagare med funktionsnedsättning i folkhögskolornas långa kurser respektive i studieförbundens studiecirkelar

Andelen deltagare med funktionsnedsättning i folkhögskolans allmänna kurs ligger på en hög

nivå i jämförelse med andel elever med olika former av funktionsnedsättning i gymnasieskolan. Andelen deltagare med psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning på allmän kurs växer i förhållande till andelen deltagare med andra typer av funktionsnedsättning, från 64,5 procent 2015 till 66,5 procent 2016. Inom särskild kurs och studiecirkelar ligger andelen personer med funktionsnedsättning på en fortsatt jämn nivå. Under 2016 hade 34 procent av deltagarna i allmän kurs, 13 procent av deltagarna i särskild kurs och 7 procent av deltagarna i studiecirkelverksamhet någon form av funktionsnedsättning. År 2015 var motsvarande andelar 35, 14 och 7 procent. Bland deltagarna i allmän kurs har det skett en ökning av andelen deltagare med någon form av funktionsnedsättning med ungefär fem procentenheter på fem år.

SISU Idrottsutbildarna redovisar inte statistik om deltagare med funktionsnedsättning. Under 2016 har SISU tillsammans med Svenska parasportförbundet genomfört 770 arrangemang med 6 500 deltagare, varav 59 procent var män.

Indikator: Antal asylsökande och nyanlända som bor i anläggningsboende som deltagit i särskilda folkbildningsinsatser

Regeringens satsning på Svenska från dag ett vid studieförbund utvidgades till att även omfatta folkhögskolor under 2016. Satsningen utgörs av verksamhet för asylsökande och nyanlända, som fått uppehållstillstånd men som bor i anläggningsboende. Syftet är att stärka deras kunskaper i svenska språket, om samhället och att främja deras deltagande i samhällslivet. Verksamheten omfattar allt ifrån enklare språkövningar till en 40-timmars studiecirkel i vardagssvenska med särskild studieplan. Vanliga ämnen har varit svenska som främmande språk, svenska, samhällskunskap och jämställdhet.

Sammantaget beräknas cirka 80 000 unika deltagare ha deltagit i studieförbundens och folkhögskolornas verksamhet för asylsökande m.fl. Det är över 55 procent av den totala målgruppen om cirka 140 000–145 000 som fanns i Migrationsverkets mottagningssystem under året. Det innebär en ökning med 20 000 unika deltagare jämfört med 2015. Verksamheten har under 2016 bedrivits i 273 kommuner, vilket är 34 fler än under föregående år.

Studieförbundens verksamhet Svenska från dag ett har genomförts i 16 586 arrangemang,

varav största delen har utgjorts av studiecirklar. Av de som deltagit i insatsen var andelen kvinnor 32 procent på den mer avancerade kursen i vardagssvenska som endast bedrivs av studieförbund, 30 procent på kursen Svenska från dag ett vid studieförbunden och 34 procent på Svenska från dag ett vid folkhögskolor. Det är en något högre andel än andelen kvinnor i målgruppen, som uppskattades till ca 28–30 procent vid utgången av året. Studieförbund och folkhögskolor har tillämpat en rad olika strategier för att rekrytera kvinnor till asylverksamheterna, och från verksamhetens start 2015 till slutet av 2016 har andelen kvinnor ökat från 22 till över 30 procent.

Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkbildningen har sedan sin framväxt genomfört verksamhet för personer som av olika skäl har kortare formell utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Folkbildningen, och särskilt folkhögskolorna, har därigenom spelat en viktig roll för att utjämna de utbildningsklyftor som finns i samhället.

Indikator: Andel deltagare utan gymnasieutbildning

Deltagarna i folkhögskolornas verksamhet har kortare utbildningsbakgrund än befolkningen i genomsnitt. Andelen deltagare i folkhögskolans allmänna kurs som endast hade förgymnasial utbildning var 86 procent hösten 2016. I befolkningen som helhet var andelen 22 procent. På de särskilda kurserna var andelen som endast hade förgymnasial utbildning 17 procent. Andelen för både allmän och särskild kurs har ökat med en procentenhet sedan 2015. Av studieförbundens deltagare hade 18 procent enbart förgymnasial utbildning, vilket är i princip oförändrat jämfört med 2015. Bland studieförbundens deltagare hade 43 procent eftergymnasial utbildning, också det endast en marginell förändring jämfört med 2015. Samma uppgift för befolkningen som helhet är 35 procent.

Indikator: Antal utfärdade intyg om grundläggande behörighet bland deltagare på folkhögskolans långa kurser

Till följd av att nya system för inrapportering införts under året har några av variablerna inrapporterats ofullständigt. Den siffra som

Folkbildningsrådet redovisar för antalet utfärdade intyg om grundläggande behörighet (1 655 stycken) bör därför tolkas med försiktighet. Folkbildningsrådet gör i sin redovisning bedömningen att antalet behörigheter som utfärdats 2016 är av samma omfattning som föregående år, det vill säga ca 2 050 stycken.

Indikator: Antal utfärdade intyg om avslutad eftergymnasial yrkesutbildning på särskild kurs

Även denna indikator har påverkats till följd av ofullständig inrapportering och bör tolkas med försiktighet. Antalet utfärdade intyg som inrapporterats till Folkbildningsrådet för 2016 uppgår till 905 stycken. Samma uppgift för föregående år var 2 053. Hösten 2016 sökte 5 600 tidigare deltagare på folkhögskola till högre studier, varav 3 300 personer antogs till studier vid universitet och högskola. Det kan jämföras med 5 800 respektive 3 700 personer år 2015.

Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Statens stöd till folkbildningen ska bidra till att bredda kulturintresset i samhället och till att öka delaktigheten i kulturlivet. Folkhögskolor och studieförbund kan fungera som lokala och regionala arenor där deltagare får möjlighet att delta i kulturlivet både som konsument och som skapare av kultur. Inom de flesta studieförbund var kulturen den största verksamheten under 2016.

Indikator: Antal deltagare i folkhögskolors och studieförbunds kulturprogram

Folkbildningsrådet redovisar att studieförbunden anordnade totalt 375 000 kulturprogram 2016, vilket är något fler än föregående år. Kulturprogrammen samlade totalt nästan 20 miljoner (ej unika) deltagare.

Vidare anordnade folkhögskolorna ca 2 300 kulturprogram för allmänheten, vilket är 200 fler jämfört med föregående år. Dessa samlade drygt 209 000 deltagare, vilket innebär en ökning med 8 000 deltagare jämfört med 2015.

SISU:s distrikt arrangerade tillsammans 6 550 kulturprogram med ca 480 000 deltagare (ej unika). Det är 240 färre kulturprogram än föregående år och 40 000 färre deltagare.

Indikator: Andel kvinnor respektive män i kulturprogram

Av de nästan 20 miljoner (ej unika) deltagarna i studieförbundens kulturprogram var 55 procent kvinnor och 45 procent män. Folkhögskolorna redovisar samma procentuella fördelning som studieförbunden för kvinnor och män. Av deltagarna i SISU Idrottsutbildarnas kulturprogram var 50 procent kvinnor och 50 procent män, vilket är en ökning av andelen kvinnor i jämförelse med föregående år med fyra procentenheter.

Övriga insatser*Förstärkningsbidrag och särskilt utbildningsstöd*

Folkbildningsrådet avsatte under 2016 195 miljoner kronor i förstärkningsbidrag till deltagare med funktionsnedsättning. Det innebär en ökning med 20 miljoner kronor jämfört med föregående år. Ökningen av antalet platser vid folkhögskola har dock inneburit att ersättningen per deltagare var något lägre jämfört med föregående år. Till studieförbunden fördelades under 2016 ett motsvarande förstärkningsbidrag på 104 miljoner kronor, vilket innebär en marginell ökning jämfört med föregående år. I de avsatta medlen för förstärkningsbidrag ryms även medel för stöd till personer som behöver stärka sina kunskaper i det svenska språket.

Under 2016 avsatte regeringen 153 miljoner kronor i särskilt utbildningsstöd, vilket innebär en minskning med ca en miljon kronor jämfört med föregående år. Bidraget fördelas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och syftar till att underlätta studier på folkhögskola för personer med funktionsnedsättning. En mindre del av stödet, 5,5 miljoner kronor, får lämnas till universitet och högskolor. Även Synskadades Riksförbund tilldelades 3,6 miljoner kronor under 2016 för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och personer med dövblindhet, en minskning med en halv miljon kronor jämfört med föregående år.

Av det beviljade bidraget till folkhögskolor avsåg 76 procent bidrag till stödpersoner medan 24 procent avsåg bidrag till särskilt kostnadskrävande utbildningsinsatser. Fördelningen är näst intill oförändrad jämfört med 2015. Då ungefär 80 procent av bidraget för särskilt kostnadskrävande utbildningsinsatser används

till kostnader för stödpersonal och tolkar innebär det att totalt ungefär 95 procent av det beviljade bidraget till folkhögskolor används till kostnader för personal. I genomsnitt kunde 5 500 deltagare per termin studera, med hjälp av stödpersoner, på folkhögskola under 2016, vilket är en ökning med 400 personer jämfört med föregående år. Den största gruppen, sett till antal personer, var deltagare med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Ungefär hälften av medlen har fördelats för kostnader för tecken-
språkstolk. Sett till antal mottagande skolor är det flest som har beviljats bidrag till anpassning av teknisk utrustning och merkostnader för läromedel. Denna fördelning är oförändrad jämfört med föregående år.

Studiemotiverande kurs

Studiemotiverande folkhögskolekurs är en arbetsmarknadspolitisk satsning som startade 2010. Kurserna genomförs av totalt 96 folkhögskolor i samarbete med Arbetsförmedlingen och vänder sig till de personer som varken har grundläggande högskolebehörighet eller gymnasieexamen. Målgrupperna är dels arbetslösa ungdomar mellan 16 och 24 år, dels deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. Syftet med kursen är att motivera och underlätta för deltagarna att påbörja eller återgå till reguljär utbildning. Under 2016 påbörjade 3 290 deltagare en studiemotiverande folkhögskolekurs. Det är drygt 200 färre än föregående år. Av de ungdomar som påbörjat en studiemotiverande kurs 2015 hade 35 procent (41 procent 2014) studerat vidare på allmän kurs inom en 12-månadersperiod. Motsvarande siffror för de som fyllt 25 år är 38 procent, vilket är en ökning från 25 procent 2015. Utöver detta hade 16 procent fått arbete 6 månader efter avslutad kurs. Sedan satsningens början har hittills 1 292 personer erhållit grundläggande behörighet för högskolestudier och 246 behörighet för yrkeshögskolestudier efter att ha gått först studiemotiverande folkhögskolekurs och sedan allmän kurs.

Etableringskurs på folkhögskola

Etableringskurs på folkhögskola riktar sig till personer som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag och som har en pågående etableringsplan. Kursens målgrupp är i första hand personer med kort utbildningsbakgrund. Deltagarna får efter kursens slut ett kompetensintyg som kan ligga till grund för validering för fortsatta studier inom folkhögskola eller den

kommunala vuxenutbildningen. Under 2016 har Folkbildningsrådet fördelat 4 000 platser till 108 skolor. Totalt har ca 3 500 personer deltagit i en etableringskurs under 2016, vilket är en ökning med 1 500 personer. Bland deltagarna var könsfördelningen jämn, med 46 procent kvinnor och 54 procent män. Även antalet folkhögskolor som erbjuder etableringskurs har ökat och uppgick under 2016 till 108 skolor jämfört med 91 skolor 2015.

Folkhögskolläraernas kompetensutveckling

Regeringen har under 2016 vidtagit åtgärder för att möta det stora behovet av behöriga lärare. Lärare kan få minst 80 procent av lönen under tiden de genomgår fortbildning som ger kunskaper inom svenska som andraspråk, eller som ger behörighet att undervisa i svenska som andraspråk eller i svenska för invandrare (sfi). Reformen omfattar de lärare vid folkhögskolor som har en lärarlegitimation.

Folkbildningsforum

Behovet av en bred och kontinuerlig dialog mellan regeringen och folkbildningens aktörer har för andra året i rad manifesterats i regeringens satsning på att arrangera Folkbildningsforum tillsammans med Folkbildningsrådet. Under 2017 samlade Folkbildningsforum ett stort antal aktörer och bland annat diskuterades folkbildningens utmaningar och möjligheter i ett föränderligt samhälle. En kontinuerlig dialog mellan regeringen och folkbildningens aktörer är viktig för att utveckla och stärka folkbildningens roll i demokratin och som arena för utbildning och bildning.

Jämställdhet inom folkbildningen

Regeringen har beslutat att Folkbildningsrådet från och med 2016 ska ingå i nätverket för jämställdhetsintegrering för myndigheter (JiM) i syfte att utveckla jämställdhetsarbetet inom folkbildningen. Folkbildningsrådet har utarbetat en handlingsplan för arbetet med jämställdhetsintegrering för åren 2017 och 2018, med utgångspunkt i regeringens jämställdhetspolitiska och folkbildningspolitiska mål. Tre utvecklingsområden som identifierats är brist på systematiskt och integrerat jämställdhetsarbete, könsstereotypa ämnesval och kvinnor i asyl- och etableringsverksamhet. Till respektive ut-

vecklingsområde har Folkbildningsrådet tagit fram effektmål och aktiviteter.

Inplacering av allmän kurs i den nationella referensramen för kvalifikationer

Från och med den 1 juli 2017 finns folkhögskolans allmänna kurs upptagen i bilaga 2 till förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande så att det anges vilken nivå intygen från kurserna motsvarar.

En kvalifikation är ett dokumenterat resultat av lärande, som t.ex. betyg eller intyg. Syftet med den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande är att det ska bli enklare för personer, arbetsgivare och utbildningsanordnare att förstå på vilken nivå en kvalifikation ligger. Därmed underlättas jämförelser mellan bl.a. intyg från allmän kurs och andra kvalifikationer.

Tolkfrågor

Myndigheter och sjukvården m.fl. är skyldiga att vid behov anlita tolk. Utbildning till tolk för döva och hörselskadade personer, personer med dövblindhet samt skrivtolk bedrivs inom folkhögskolor med särskilt statligt stöd. År 2016 lämnade Myndigheten för yrkeshögskolan 22,1 miljoner kronor i bidrag till folkhögskolor för dessa utbildningar. Under 2016 var det genomsnittliga antalet deltagare per termin på teckenspråks- och dövtolksutbildningen 209 personer jämfört med 239 under 2015.

De senaste årens stora antal asylsökande och nyanlända i Sverige har medfört att behovet av kontakttolk har ökat. De tolkspråk som efterfrågas mest är arabiska, somali, dari och tigrinja. Flera myndigheter, däribland Migrationsverket, Domstolsverket och Arbetsförmedlingen, har bedömt att det finns ett ökat behov av tolkar under 2016 och 2017 samt att behovet av tolkar på lite längre sikt kommer att kvarstå. Den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk bedrivs av folkbildningens aktörer. Fyra studieförbund har under 2016 tillkommit utöver de åtta anordnare som sedan tidigare bedrivit utbildningen. Regeringen har från 2016 förstärkt bidraget till kontakttolksutbildning. Totalt fanns det 786 beviljade platser på de kontakttolksutbildningar som startade 2016, vilket kan jämföras med 268 platser 2015. Antalet platser nästan tredubblades därmed mellan 2015 och 2016. Antalet ansökningar fördubblades under samma period. Fler har också avslutat utbildningen med godkänt

resultat under 2016. Jämförelser av resultatet med föregående år försvåras av att starttidpunkt och studietakt varierat och att förutsättningarna för insamling av uppgifter har ändrats. Hösten 2013 inledde Myndigheten för yrkeshögskolan ett projekt för validering av reell kompetens hos redan verksamma kontakttolkar. År 2016 var antalet som fått utbildningsbevis genom projektet närmast fördubblat jämfört med året innan (59 stycken 2016 och 30 stycken 2015). Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) presenterade under 2016, på uppdrag av regeringen, en rapport om fler utbildningsvägar till kontakttolk. MYH föreslog bland annat att en längre yrkeshögskoleutbildning till kontakttolk skulle införas.

En interdepartemental arbetsgrupp har under hösten 2016 undersökt möjliga åtgärder för att förbättra samhällets tillgång till kontakttolkar. Arbetsgruppen har inhämtat information från bland andra Myndigheten för yrkeshögskolan, Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet och branschorganisationer. En hearing med centrala aktörer för tolkfrågan genomfördes i mars 2017.

17.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen anser att syftena med statsbidraget till folkbildningen uppfylls. Det bekräftas även av Statskontoret i delrapporteringen av uppdraget att genomföra en utvärdering av folkbildningen.

Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin

Folkbildningen finns i hela landet och engagerar en stor bredd av deltagare. Studieförbunden och folkhögskolorna har tillsammans över en miljon unika deltagare. Utöver detta samlar SISU Idrottsutbildarna ett stort antal deltagare i sina verksamheter. Sedan föregående år har antalet grupprapporterade deltagare i studieförbundens verksamhet minskat något men antalet studietimmar per cirkel har däremot ökat. Kulturprogrammen har ökat och det är fler deltagare.

Folkbildningsrådet har under de tre senaste åren fördelat bidrag till folkhögsskolor och studieförbund i syfte att stärka kunskapen om mänskliga rättigheter inom folkbildningen och

flera folkbildningsaktörer har tagit fram strategier för arbetet med mänskliga rättigheter.

Under 2017 genomför SISU Idrottsutbildarna en extern verksamhetsrevision i syfte att bedöma SISU:s arbete centralt, lokalt och regionalt i förhållande till de fyra syftena med statsbidraget för folkbildningen. SISU:s resultat för 2016 visar att andelen utrikes födda deltagare fortsatt var låg och verksamhetsrevisionen kommer bl.a. att inkludera frågor om mångfald.

Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen

Folkbildningen är en väl fungerande utbildningsform för personer med funktionsnedsättning. Medlen för att stödja dessa personer har dock inte förändrats i samma takt som utbyggnaden av antalet platser vid framför allt folkhögskolan och behoven har varit större än vad tillgängliga medel har kunnat tillgodose.

Folkbildningen är en viktig aktör för mottagandet och etableringen av nyanlända och asylsökande personer. Det särskilda statsbidraget för folkbildningens verksamhet för asylsökande och nyanlända har gett goda resultat. Folkbildningen har på kort tid organiserat verksamhet som har nått mer än halva målgruppen för satsningen. Verksamheten har bidragit till att ge deltagarna en meningsfull sysselsättning under asyltiden och sannolikt påskyndat etableringen för dem som beviljats uppehållstillstånd.

Svenska från dag ett har möjliggjort för asylsökande som fått uppehållstillstånd att börja sfi-undervisning mer förberedda än vad som annars varit fallet.

Det sker även en tydlig ökning av antalet utrikes födda på allmän kurs. På bara ett år har andelen ökat med fyra procentenheter.

Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället

Folkhögskolan är en viktig del av regeringens Kunskapslyft och bidrar till att minska klyftorna i samhället och höja utbildningsnivån hos personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Under en följd av år har andelen utrikes födda,

personer med funktionsnedsättning och lågutbildade ökat bland folkhögskolans deltagare.

Redovisningen av utfärdade intyg om behörighet är viktig och det finns anledning att följa utvecklingen av utfärdande av intyg om behörighet, men även att redovisningen görs på ett tillförlitligt sätt. Det finns generellt sett även ett behov av mer könsuppdelad statistik.

Inplaceringen av allmän kurs i den nationella referensramen för kvalifikationer kommer att underlätta förståelsen av de kvalifikationer som en person som studerat på allmän kurs har. Det kommer även att underlätta vid jämförelse av utbildningar, såväl nationellt som internationellt.

Bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet

Folkbildningen är landets största kulturarena både när det gäller att erbjuda kulturupplevelser och möjligheter till eget skapande. Det är därför positivt att antalet deltagare i folkbildningens kulturprogram generellt har ökat. Könsfördelningen uppvisar dessutom en positiv utveckling under 2016.

Statskontorets utvärdering

Statskontoret har tidigare konstaterat att folkbildningens syften uppnås i hög grad och att deltagare i folkbildningen generellt har mycket goda erfarenheter av verksamheten. Inom ramen för den utvärdering som Statskontoret gör av syftena med statsbidraget till folkbildningen, redovisades i april 2017 en lägesbeskrivning (2014/199-5). I lägesbeskrivningen redovisar Statskontoret bland annat vissa risker med verksamheten, till exempel att sammansättningen av deltagare ibland inte gynnar möten mellan deltagare med olika bakgrund samt att flera skolor har ekonomiska underskott i folkbildningsverksamheten. Uppdraget ska slutrapporteras i april 2018.

Samhällets tolkförsörjning

Arbetet med att öka tillgången på såväl utbildade som auktoriserade tolkar i hela landet fortsätter.

17.5 Budgetförslag

17.5.1 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tabell 17.3 Anslagsutveckling 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

2016	Utfall	3 811 147	Anslags- sparande	781
2017	Anslag	3 855 540 ¹	Utgifts- prognos	3 855 540
2018	Förslag	4 348 183		
2019	Beräknat	4 368 183		
2020	Beräknat	4 368 183		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till folkbildningen. Anslaget får även användas för statsbidrag till Föreningen Nordiska Folkhögskolan i Genève samt för utgifter för statsbidrag i form av det särskilda verksamhetsstödet till SISU Idrottsutbildarna. Vidare får anslaget användas för utgifter för utvärdering av folkbildningen samt för utgifter avseende bidrag till teckenspråkstolkutbildning.

Kompletterande information

I förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen finns bestämmelser om statsbidrag till folkbildningen.

Regeringens överväganden

Tabell 17.4 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:1 Bidrag till folkbildningen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 855 540	3 855 540	3 855 540
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	458 706	478 706	478 706
Varav BP18	458 700	478 700	478 700
Varav			
Officiell statistik om folkhögskolan	-1 300	-1 300	-1 300
Föräldrars delaktighet i lärandet	50 000	50 000	50 000
Uppsökande och motiverande insatser till utrikes födda kvinnor	30 000	50 000	50 000
Fler platser folkhögskolan	380 000	380 000	380 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	33 937	33 937	33 937
Förslag/beräknat anslag	4 348 183	4 368 183	4 368 183

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 458 700 000 kronor 2018 och beräknas öka med 478 700 000 årligen 2019–2020.

Fler platser bör tillföras folkhögskolans allmänna och särskilda kurs som en del av regeringens satsning på utbildning som en väg till arbete eller omställning. Anslaget ökas därför med 380 000 000 kronor från och med 2018.

För att möjliggöra studieförbundsinsatser som syftar till att öka föräldrars delaktighet i lärandet i skolan ökas anslaget med 50 000 000 kronor från och med 2018.

För att nå utrikes födda kvinnor och motivera till studier bör anslaget öka med 30 000 000 kronor 2018 för uppsökande och motiverande studieförbundsinsatser. För 2019 och 2020 ökas anslaget med 50 000 000 kronor årligen.

I dag tar Statistiska centralbyrån fram statistik om folkbildningen på uppdrag av Folkbildningsrådet, som använder en del av anslaget för denna kostnad. Regeringen avser att låta Statistiska centralbyrån bli statistikansvarig myndighet för folkbildningen och få ansvar för att ta fram officiell statistik om folkhögskolor. Den officiella statistiken bör täcka alla delar av

det svenska utbildningssystemet, men i dag omfattas inte folkhögskolor. Anslaget minskas därför med 1 300 000 kronor från och med 2018.

Regeringen föreslår att 4 348 183 000 kronor anvisas under anslaget 14:1 *Bidrag till folkbildningen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 368 183 000 kronor respektive 4 368 183 000 kronor.

17.5.2 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tabell 17.5 Anslagsutveckling 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

2016	Utfall	29 447	Anslags-sparande	8 286
2017	Anslag	58 765 ¹	Utgifts-prognos	54 927
2018	Förslag	59 331		
2019	Beräknat	59 331		
2020	Beräknat	59 331		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till tolkutbildning. Anslaget får i begränsad omfattning även användas för utgifter för administration, utveckling, utvärdering och rekryteringsfrämjande insatser.

Kompletterande information

I förordningen (2012:140) om statsbidrag för viss utbildning som rör tolkning och teckenspråk finns bestämmelser om bidrag till kontakt-tolkutbildning och om bidrag till teckenspråks-tolkutbildning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Myndigheten för yrkeshögskolan fördelar bidrag till tolkutbildningar som genomförs vid folkhögskolor och studieförbund. Kontakttolkutbildningarna är ettåriga och tvååriga medan teckenspråkstolkutbildningarna är treåriga och fyraåriga. Detta innebär att Myndigheten för yrkeshögskolan behöver fatta beslut om bidrag för flera kommande år.

För att ha möjligheten att bevilja bidrag för två utbildningsomgångar för alla tolkutbildningarna behöver myndigheten få ökat bemyndigande.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att under 2018 för anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 160 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 17.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	19 500	45 346	110 000			
Nya åtaganden	39 974	110 000	160 000			
Infriade åtaganden	-14 128	-45 346	-110 000	-59 000	-55 000	-46 000
Utestående åtaganden	45 346	110 000	160 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	60 000	110 000	160 000			

Regeringens överväganden

Tabell 17.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:2 Bidrag till tolkutbildning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	58 765	58 765	58 765
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	566	566	566
Förslag/beräknat anslag	59 331	59 331	59 331

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 59 331 000 kronor anvisas under anslaget 14:2 *Bidrag till tolkutbildning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 59 331 000 kronor respektive 59 331 000 kronor.

17.5.3 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tabell 17.8 Anslagsutveckling 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016		212 000	
2017	Anslag	175 000 ¹	173 193
2018	Förslag	170 000	
2019	Beräknat	151 000	
2020	Beräknat	47 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att genomföra insatser för att stärka kunskaper i svenska, om samhället och främja deltagande i samhällslivet för asylsökande och personer som fått uppehållstillstånd men bor kvar i anläggningsboende.

Kompletterande information

I förordningen (2015:521) om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare finns bestämmelser om statsbidrag till särskilda folkbildningsinsatser för asylsökande och vissa nyanlända invandrare.

Regeringens överväganden

Tabell 17.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:3 Särskilda insatser inom folkbildningen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	175 000	175 000	175 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-5 000	-24 000	-128 000
Varav BP18	20 000	15 000	6 000
Varav			
Svenska från dag ett	20 000	15 000	6 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	170 000	151 000	47 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget minskas med 5 000 000 kronor 2018, 24 000 000 kronor 2019 och 128 000 000 kronor 2020.

Behovet av insatsen Svenska från dag ett har varit stort och ett stort antal personer har kunnat ta del av insatsen. Regeringen anser därför att mer medel bör tillföras och anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2018, 15 000 000 kronor 2019 och 6 000 000 kronor 2020.

Regeringen föreslår att 170 000 000 kronor anvisas under anslaget 14:3 *Särskilda insatser inom folkbildningen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 151 000 000 kronor respektive 47 000 000 kronor.

17.5.4 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tabell 17.10 Anslagsutveckling 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

2016	Utfall	153 519	Anslags-sparande	-333
2017	Anslag	154 860 ¹	Utgifts-prognos	
2018	Förslag	187 711		
2019	Beräknat	190 338		
2020	Beräknat	193 158		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för särskilt utbildningsstöd som ges till folkhögskolor och universitet och högskolor samt för analyser av och utveckling av folkhögskolornas och lärosätenas lärmiljöer. Anslaget får även användas för statsbidrag för teknisk anpassning av studiematerial för synskadade och dövblinda.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1163) om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd finns bestämmelser om statsbidrag för särskilt utbildningsstöd och särskilda utbildningsinsatser.

Regeringens överväganden

Tabell 17.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 14:4 Särskilt utbildningsstöd

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	154 860	154 860	154 860
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	30 000	30 000	30 000
Varav BP18	30 000	30 000	30 000
Varav			
Särskilt utbildningsstöd folkhögskolan	30 000	30 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	2 851	5 478	8 298
Förslag/beräknat anslag	187 711	190 338	193 158

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar innebär att anslaget ökas med 30 000 000 kronor årligen 2018–2020.

Utökningen av antalet platser vid folkhögskola bör åtföljas av att medlen för särskilt utbildningsstöd ökas med 30 000 000 kronor från och med 2018.

Regeringen föreslår att 187 711 000 kronor anvisas under anslaget 14:4 *Särskilt utbildningsstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 190 338 000 kronor respektive 193 158 000 kronor.

18 Tillsyn över spelmarknaden

18.1 Omfattning

Området omfattar frågor om tillsyn och reglering av spelmarknaden.

Lotteriinspektionen är tillsynsmyndighet på spel- och lotteriområdet. Myndighetens uppgifter innefattar bl.a. att säkerställa en enhetlig tillämpning av spelregleringen, tillståndsgivning och tillsyn av spelmarknaden.

18.2 Mål

Målet för området är en sund och säker spelmarknad där sociala skyddsintressen och efterfrågan på spel tillgodoses under kontrollerade former. Överskottet från spel bör värnas och alltjämt vara förbehållet det allmänna eller allmännyttiga ändamål, dvs. föreningslivet, hästsporten och staten (prop. 2002/03:93, bet. 2002/03:KrU8, rskr. 2002/03:212).

18.3 Resultatredovisning

18.3.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder för spelmarknaden som används för att redovisa resultaten är följande:

- andel upptäckta fel genom tillsynsinsatser,
- ökad kunskapsspridning genom informationsinsatser, och
- korrekt tillståndsprövning.

Tillsynsinsatserna syftar till att upptäcka fel och möjliggöra korrigeringar av dessa. I tillsynsinsatserna inbegrips även kontroll av illegalt spel.

År 2016 lades färre timmar på tillståndsgivning av värdeautomater och förnyade tillstånd än vad som gjordes 2015. Antalet anmärkningar avseende reglerat spel och illegalt spel har minskat sedan 2014. Sammantaget har andelen tillsynsinsatser då fel upptäckts de senaste två åren legat på en oförändrad nivå om ca sex procent. Lotteriinspektionens bistår även Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket i ärenden riktade mot illegal spel- och lotteri-verksamhet.

Syftet med Lotteriinspektionens informationsinsatser är att dessa ska bidra till ökad kunskapsspridning om spelmarknaden. Myndigheten genomför även utbildningsinsatser gentemot kommuner, polis och åklagare, bl.a. utbildning om hur penningtvätt i spelverksamhet kan upptäckas.

I samband med Lotteriinspektionens tillståndsprövning granskas ansökningar om speltillstånd utifrån regelverket, varvid dessa beviljas eller avslås. Verksamheten syftar till att uppnå en sund och rättssäker spelmarknad. Antalet ansökningar om tillstånd varierade 2014–2016 mellan 1100 och 2700 per år. (se tabell 18.1) År 2016 uppgick antalet ansökningar till 1076. Variationen beror dels på marknadens utveckling dels på att ansökningar för tillstånd att anordna spel på värdeautomater söks och beviljas för en tid om två år. I syfte att uppnå en fullt ut avgiftsfinansierad verksamhet har åtgärder vidtagits för att effektivisera tillståndsprövningen.

Tillsynen av den reglerade marknaden ökade 2016 med drygt 1 200 timmar jämfört med föregående år, vilket berodde på en ökad

kontroll av värdeautomater, fördjupad tillsyn av AB Trav och Galopp (ATG) och förberedande tillsynsinsatser med anledning av en ny reglering gällande penningtvätt.

Tabell 18.1 Resultat

	2012	2013	2014	2015	2016
Tillsynsinsatser					
Antal kontroller	12 195	6 580	6 966	6 702	5 367
Varav tillståndsgivet spel	9 307	5 393	5 749	5 995	5 119
Varav illegalt spel	2 888	1 187	1 217	707	248
Antal kontroller med fel	737	682	627	479	311
Varav tillståndsgivet spel	303	268	314	177	179
Varav illegalt spel	434	414	313	302	132
Andel kontroller med fel, tillståndsgivet spel	3,3	5,0	5,5	2,9	3,2
Informationsinsatser					
Besök webb, Kunskaps-spridning	33 000	71 000	55 000	101 000	115 000
Räckvidd, omnämnande i media	753	1 301	1 006	1 203	1074
Tillstånd					
Antal ansökningar	1 298	3 362	1 226	2 742	1 076
Antal beviljade ansökningar	1 262	3 259	1 262	2 768	1 038
Antal avslag	38	29	17	23	26

Källa: Lotteriinspektionen.

Lotteriinspektionens fördelning av resurser och dess prioriteringar bedöms vara rimliga med hänsyn till utvecklingen på spelmarknaden och utifrån utformningen av den nuvarande spelregleringen. Det samlade resultatet visar att myndighetens verksamhet har utvecklats positivt.

18.3.2 Resultat

Spelmarknadens utveckling

Den svenska spelmarknaden fortsätter att utvecklas från traditionella lotterier och vadhållning till spel över internet. År 2016 omsatte den reglerade spelmarknaden ca 46,7 miljarder kronor före avdrag för utbetalda vinster och 17,1 miljarder efter avdrag för utbetalda vinster.

Utöver den reglerade marknaden förekommer spel på utländska webbplatser. Marknadsandelen för bolag utan tillstånd i Sverige uppskattas 2016 ha uppgått till ca 23 procent av den totala kända omsättningen efter avdrag för utbetalda vinster för spelmarknaden samma år, vilket motsvarade ca 5,1 miljarder kronor.

Regeringen bedömer att de åtgärder som vidtas av aktörerna på den reglerade marknaden för att minska spelberoende, bl.a. Svenska Spels införande av obligatorisk registrering av kunder, är viktiga för att skapa en sund och säker spelmarknad.

I tabell 18.2 redovisas spelmarknadens omsättning före avdrag för utbetalda vinster uppdelad på olika spelordnare.

Tabell 18.2 Spelmarknadens omsättning före avdrag för utbetalda vinster

	2012	2013	2014	2015	2016
<i>Miljoner kronor</i>					
Svenska Spel inkl. poker och kasino	27 528	27 337	25 557	25 618	26 153
ATG	12 420	12 155	12 231	12 535	13 277
Folkrorelsernas spel och lotterier	6 560	6 882	6 642	6 978	6 818
Restaurangkasino	495	455	450	432	482
Totalt	47 003	46 830	44 880	45 563	46 730

Källa: Lotteriinspektionen.

Anm. I tabellen ingår omsättningen för samtliga spelformer, med undantag för Svenska Spels internetpoker.

År 2012–2016 var omsättningen före avdrag för utbetalda vinster för spelordnare på den reglerade marknaden i stort sätt oförändrad.

Svenska Spels omsättning före avdrag för utbetalda vinster, exklusive bolagets poker- och kasinoverksamhet, ökade 2016 med 2,8 procent och uppgick till 20,4 miljarder kronor. Omsättningen före avdrag för utbetalda vinster för Casino Cosmopol uppgick till ca 5,8 miljarder kronor. Svenska Spels omsättning före avdrag för utbetalda vinster på spel via internet uppgick

till ca 5,2 miljarder kronor vilket motsvarade 20 procent av bolagets totala omsättning före avdrag för utbetalda vinster.

ATG:s omsättning före avdrag för utbetalda vinster ökade 2016 med 6 procent jämfört med 2015. Spelformen V75 är fortfarande bolagets största produkt, med en omsättning före avdrag för utbetalda vinster på 5,1 miljarder kronor. Försäljningen via internet fortsätter att öka och uppgick till 49 procent av den totala omsättningen före avdrag för utbetalda vinster. Det traditionella banspelandet och ombudsspelet fortsätter att minska. Överskottet från bolagets verksamhet går till trav- och galoppsporten, som 2016 tilldelades ca 1,7 miljarder kronor. Vidare erhöll Hästnäringens nationella stiftelse 48 miljoner kronor från bolaget.

Omsättningen efter avdrag för utbetalda vinster på den reglerade marknaden uppgick till sammanlagt drygt 17,1 miljarder kronor 2016, vilket var en ökning med 370 miljoner jämfört med 2015. I genomsnitt använder svenska folket 2,3 procent av sin disponibla inkomst till spel, räknat på omsättningen före utbetalda vinster. Det motsvarar ca 5 900 kronor per år och person över 18 år.

I tabell 18.3 redovisas marknadsandelar för olika spelordnare på den reglerade marknaden. På grund av skillnader i återbetalningsprocent och spelfrekvens mellan olika aktörers produktutbud är nettoomsättning ett bättre mått än omsättning före avdrag för utbetalda vinster vid jämförelse av marknadsandelar.

Tabell 18.3 Marknadsandelar av omsättningen efter avdrag för utbetalda vinster

Procent av omsättningen efter avdrag för utbetalda vinster

	2012	2013	2014	2015	2016
Svenska Spel inkl. poker och kasino	56,8	56,4	54,4	53,7	52,5
ATG	21,4	21,0	22,3	22,5	23,7
Folkrörelsernas spel och lotterier (inkl. Bingo)	20,6	21,4	22,2	22,8	22,6
Restaurangkasino	1,2	1,1	1,2	1,1	1,2
Totalt	100	100	100	100	100

Källa: Lotteriinspektionen.

När det gäller utvecklingen av marknadsandelarna kan konstateras att folkrörelserna och restaurangkasinona har behållit sina positioner, medan Svenska Spel har minskat och ATG ökat sina andelar.

Folkrörelsernas spel och lotterier utgör 22,6 procent av omsättningen på den reglerade spelmarknaden. Lotterier via internet fortsatte att öka 2016. De privata företag som bedriver restaurangkasinospel har de senaste åren haft en stabil omsättning och har uppskattningsvis 1 procent av omsättningen på spelmarknaden.

I tabell 18.4 redovisas de tolv spelformer som hade störst omsättning före avdrag för utbetalda vinster 2016.

Tabell 18.4 De omsättningsmässigt största spelformerna före avdrag för utbetalda vinster

Miljoner kronor

	2010	2016	Förändring
Casino Cosmopol	5 891	5 801	-90
V75	4 707	5 143	436
Värdeautomatspel - Vegas	7 321	4 731	-2 590
Postkodlotteriet	2 650	3 382	732
Oddset	2 420	3 641	1 221
Triss	3 178	3 338	160
Lotto	2 927	2 692	-235
Dagens Dubbel	1 772	1 475	-297
Keno	1 340	1 221	-119
Vinnare	1 165	1 161	-4
V64	989	1 069	80
Stryktipset	700	1 146	446

Källa: Lotteriinspektionen.

Omsättningen före avdrag för utbetalda vinster för de tolv största spelformerna har under en sexårsperiod minskat med ca 1 procent (0,3 miljarder kronor). Värdeautomaterna har minskat mest, medan Postkodlotteriet och Oddset ökat mest.

På den reglerade spelmarknadens erbjud Svenska Spel, ATG, Folkspel, Miljonlotteriet, Postkodlotteriet och Kombispiel 2016 spel över internet. Dessa aktörers sammanlagda försäljning över internet uppgick till 12,5 miljarder kronor, eller 27 procent av den totala omsättningen före avdrag för utbetalda vinster på den reglerade spelmarknaden.

Statliga inkomster från spelverksamhet

De statliga inkomsterna från spelverksamheten består huvudsakligen av överskott från Svenska Spel AB och lotteriskatt från ATG. Utöver detta tillkommer mindre inkomster från lotteriavgifter och övriga inkomster från skatt på spel.

Sammantaget uppgick överskottet från de förstnämnda inkomsterna till ca 6,3 miljarder kronor 2016, varav överskottet från Svenska Spel uppgick till ca 4,9 miljarder kronor och lotteriskatten från ATG uppgick till ca 1,4 miljarder kronor.

Spelreglering

Den 1 januari 2017 trädde vissa ändringar i lotterilagen (1994:100) i kraft som syftar till att skapa en mer transparent tillståndsgivning. Det tydliggörs att det endast är spelföretag som ägs av staten och spelföretag där staten har det rättsligt bestämmande inflytandet som kan beviljas tillstånd av regeringen till att bedriva spelverksamhet. Vidare har krav införts på en måttfull marknadsföring av lotterier och bestämmelser om spelansvar.

För närvarande pågår även en översyn av automatspelslagen (1982:636), vilket bl.a. riksdagen har efterfrågat (bet. 2014/15:KrU4).

Regeringen tillsatte i september 2015 en utredning (dir. 2015:95), som antog namnet Spellicensutredningen och som den 31 mars 2017 lämnade betänkandet En omreglerad spelmarknad (SOU 2017:30). Betänkandet innehåller förslag till en ny spelreglering. Den föreslagna regleringen syftar till att skapa en spelmarknad som präglas av ett högt konsumentskydd, hög säkerhet i spelen och tydliga förutsättningar för att få verka på marknaden. Regleringen bygger på ett licenssystem, som innebär att alla som agerar på den svenska spelmarknaden ska göra det med behöriga tillstånd, och att aktörer utan tillstånd ska stängas ute. En utgångspunkt är vidare att de negativa konsekvenserna av spelande ska begränsas. Ett högt konsumentskydd förutsätter också en reglering som tar sociala hänsyn, med krav på bl.a. måttfull marknadsföring, vilket förslaget innebär.

Tillsynen av spelmarknaden

De oreglerade aktörernas expansion och övergången till allt mer spel över internet innebär nya förutsättningar för Lotteriinspektionens tillsynsverksamhet. Lotteriinspektionens främsta uppgift är att se till att anordnarna bedriver sin spelverksamhet på ett korrekt sätt i enlighet med

villkoren i det tillstånd som myndigheten eller regeringen lämnat. Tillsyn är ett av myndighetens främsta verktyg. År 2017 har ökat fokus lagts på att kontrollera att regler och villkor efterlevs och skyddet av spelaren.

Åtgärder mot den olagliga spelmarknaden, dvs. lotterier som anordnats utan tillstånd, har främst vidtagits på de områden och mot de spelformer som medför störst risk för spelberoende och kriminalitet, i dagläget pokerspel och spelautomater. Kontroller sker både i preventivt syfte och i uppföljningssyfte.

18.3.3 Analys och slutsatser

Spelmarknaden präglas av en ökad konkurrens, med allt fler bolag som verkar i Sverige utan tillstånd, och oreglerade aktörer som tar marknadsandelar från de reglerade företagen. En ökning av marknadsföring särskilt på tv och internet kan noteras. En annan oroande utveckling är att ett fåtal personer ur befolkningen spelar för allt mer pengar. Detta leder till en ökad risk för spelberoende och överskuld-sättning för dessa personer, vilket uppmärksammas i regeringens strategi mot överskuld-sättning som presenterades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 18 avsnitt 4).

De statliga insatser som genomförts på spelområdet har gett positiva effekter inom ett flertal områden. De informationsinsatser som Lotteriinspektionen genomfört har ökat kunskapen hos exempelvis ungdomar om sannolikheten för vinst eller förlust och spels farlighetsgrad ur beroendehänseende. Myndigheten utövar vidare en systematisk och kontinuerlig tillsyn av spelmarknaden och vidtar åtgärder mot verksamhet som inte uppfyller föreskrivna krav.

Regeringen kan konstatera att de prioriteringar som Lotteriinspektionen gjort har gett goda resultat.

18.4 Budgetförslag

18.4.1 15:1 Lotteriinspektionen

Tabell 18.5 Anslagsutveckling 15:1 Lotteriinspektionen

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags- sparande	Utfall
2016	Utfall	45 977		4 796
2017	Anslag	49 936 ¹	Utgifts- prognos	48 494
2018	Förslag	50 784		
2019	Beräknat	51 593 ²		
2020	Beräknat	52 478 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 50 784 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 50 784 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Lotteriinspektionens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 18.6 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	29 500	30	30 865	-1335
Prognos 2017	34 500	20	30 000	4520
Budget 2018	40 000	20	33 000	7020

Verksamhetens kostnader täcks endast delvis med avgifter som redovisas mot inkomsttitel 9455 *Lotteravgifter*. De åtgärder som närmast är av direkt rättsvårdande karaktär, och som syftar till att motverka illegalt spel, är sedan den 1 januari 2007 anslagsfinansierade. Detsamma gäller den egeninitierade utbildnings- och informationsverksamhet som myndigheten bedriver.

Regeringens överväganden

Tabell 18.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 15:1 Lotteriinspektionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	49 936	49 936	49 936
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	845	1 654	2 539
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	50 784	51 593	52 478

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 50 784 000 kronor anvisas under anslaget 15.1 *Lotteriinspektionen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 51 593 000 kronor respektive 52 478 000 kronor.

Samhällsplanering,
bostadsförsörjning
och byggande samt
konsumentspolitik

18

Förslag till statens budget för 2018

Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Skatteutgifter.....	12
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	12
3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	13
3.1 Omfattning.....	13
3.2 Utgiftsutveckling	14
3.3 Skatteutgifter.....	15
3.4 Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet.....	16
3.5 Resultatredovisning.....	16
3.5.1 Resultat – samhällsplanering.....	16
3.5.2 Resultat – hållbara städer och hållbar stadsutveckling	23
3.5.3 Resultat – bostadsmarknad	28
3.5.4 Resultat – byggande.....	34
3.5.5 Resultat – lantmäteriverksamhet	37
3.5.6 Forskningsfrågor	41
3.5.7 Analys och slutsatser	41
3.6 Politikens inriktning	46
3.7 Budgetförslag.....	51
3.7.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling	51
3.7.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	52
3.7.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	54
3.7.4 1:4 Boverket	54
3.7.5 1:5 Statens geotekniska institut	57
3.7.6 1:6 Lantmäteriet.....	58

3.7.7	1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	59
3.7.8	1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	60
3.7.9	1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	61
3.7.10	1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	62
3.7.11	1:11 Innovativt och hållbart byggande	63
4	Konsumentpolitik	65
4.1	Omfattning	65
4.2	Utgiftsutveckling	65
4.3	Mål för området	66
4.4	Resultatredovisning	66
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	66
4.4.2	Resultat	66
4.4.3	Analys och slutsatser	70
4.5	Politikens inriktning	70
4.6	Budgetförslag	73
4.6.1	2:1 Konsumentverket	73
4.6.2	2:2 Allmänna reklamationsnämnden	73
4.6.3	2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	74
4.6.4	2:4 Åtgärder på konsumentområdet	75
4.6.5	2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	75

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomisk fördelad. Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	14
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	15
Tabell 3.3	Uppföljning av inriktningsmål för länsstyrelsernas handläggningstider för överklagade planer	20
Tabell 3.4	Uppföljning av inriktningsmål för länsstyrelsernas handläggningstider för överklagade förhandsbesked och lov	20
Tabell 3.5	Regeringens förvaltningsärenden inom samhällsplaneringsområdet	21
Tabell 3.6	Antal påbörjade bostäder och befolkningsökning	28
Tabell 3.7	Bostädernas fördelning 2016 efter upplåtelseform och hustyp	29
Tabell 3.8	Antal bostäder per 1 000 invånare	29
Tabell 3.9	Kreditgarantier för bostadsbyggande	30
Tabell 3.10	Boendeutgift i procent av den disponibla inkomsten	33
Tabell 3.11	Genomsnittlig energiprestanda per registreringsår	35
Tabell 3.12	Utsläpp av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler	36
Tabell 3.13	Inhemsk utsläpp av partiklar och kväveoxider från bygg- och fastighetssektorn	36
Tabell 3.14	Inkomna och avslutade ärenden samt ärendebalanser vid årets slut	38
Tabell 3.15	Handläggningstider för enklare förättningsåtgärder	38
Tabell 3.16	Kostnader för enklare förättningsåtgärder	38
Tabell 3.17	Överklagade och återförvisade ärenden	39
Tabell 3.18	Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling	51
Tabell 3.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling	52
Tabell 3.20	Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	52
Tabell 3.21	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	53
Tabell 3.22	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	54

Tabell 3.23	Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	54
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	54
Tabell 3.25	Anslagsutveckling 1:4 Boverket.....	54
Tabell 3.26	Offentligrättslig verksamhet.....	55
Tabell 3.27	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Boverket	56
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Boverket.....	56
Tabell 3.29	Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut.....	57
Tabell 3.30	Uppdragsverksamhet.....	57
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Statens geotekniska institut	57
Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet	58
Tabell 3.33	Offentligrättslig verksamhet.....	58
Tabell 3.34	Uppdragsverksamhet.....	58
Tabell 3.35	Övrig avgiftsfinansierad verksamhet	58
Tabell 3.36	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Lantmäteriet	59
Tabell 3.37	Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	59
Tabell 3.38	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer.....	60
Tabell 3.39	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	60
Tabell 3.40	Anslagsutveckling 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande...60	
Tabell 3.41	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	61
Tabell 3.42	Anslagsutveckling 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	61
Tabell 3.43	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande.....	62
Tabell 3.44	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande.....	62
Tabell 3.45	Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder.....	62
Tabell 3.46	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	63
Tabell 3.47	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	63
Tabell 3.48	Anslagsutveckling 1:11 Innovativt och hållbart byggande.....	63
Tabell 3.49	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Innovativt och hållbart byggande.....	64
Tabell 3.50	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Innovativt och hållbart byggande.....	64
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom konsumentpolitik	65
Tabell 4.2	Fastighetsmäklarinspektionens disciplinärenden	67
Tabell 4.3	Allmänna reklamationsnämndens ärenden	67
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:1 Konsumentverket.....	73
Tabell 4.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Konsumentverket.....	73
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:2 Allmänna reklamationsnämnden.....	73
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden	74
Tabell 4.8	Anslagsutveckling 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen.....	74

Tabell 4.9	Offentligrättslig verksamhet	74
Tabell 4.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	74
Tabell 4.11	Anslagsutveckling 2:4 Åtgärder på konsumentområdet.....	75
Tabell 4.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet	75
Tabell 4.13	Anslagsutveckling 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	75
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter.....	76

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal antagna översiktsplaner.....	17
Diagram 3.2	Antal antagna detaljplaner.....	18
Diagram 3.3	Antal kvinnor och män efter boendeform 2016	28
Diagram 3.4	Totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen	29
Diagram 3.5	Hinder för företags bostadsbyggande	30
Diagram 3.6	Antal lägenheter som kommunerna hyr ut med särskilda villkor.....	31
Diagram 3.7	Räntabilitet på eget kapital i byggsektorn.....	35
Diagram 3.8	Fördelning av ärendetyper i inskrivningsverksamheten.....	40
Diagram 3.9	Genomsnittligt antal köddagar	40

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att under 2018 ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden och kreditgarantier för lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor (avsnitt 3.7.4),
2. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik enligt tabell 1.1,
3. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Bostadspolitisk utveckling	20 600
1:2	Omstrukturerings av kommunala bostadsföretag	94 500
1:3	Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	43 000
1:4	Boverket	308 302
1:5	Statens geotekniska institut	46 767
1:6	Lantmäteriet	563 927
1:7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	1 000 000
1:8	Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	1 300 000
1:9	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	3 200 000
1:10	Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	34 000
1:11	Innovativt och hållbart byggande	75 000
2:1	Konsumentverket	165 408
2:2	Allmänna reklamationsnämnden	44 488
2:3	Fastighetsmäklarinspektionen	24 823
2:4	Åtgärder på konsumentområdet	26 459
2:5	Bidrag till miljömärkning av produkter	4 374
Summa		6 951 648

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	43 000	2019–2026
1:4	Boverket	30 000	2019–2021
1:7	Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	400 000	2019–2021
1:9	Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	4 500 000	2019–2021
1:10	Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	20 000	2019–2021
1:11	Innovativt och hållbart byggande	75 000	2019–2021
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		5 068 000	

2 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 18 är uppdelat i två områden, Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet (avsnitt 3) samt Konsumentpolitik (avsnitt 4). I respektive avsnitt redogörs närmare för vad som omfattas av området.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	2 812	6 560	4 224	6 686	6 775	6 785
Konsumentpolitik	222	244	242	266	263	267
Äldreanslag	17					
Totalt för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	3 052	6 805	4 466	6 952	7 038	7 052

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning
och byggande samt konsumentpolitik**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 765	6 765	6 765
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	18	35	54
Beslut	169	238	233
Varav BP18 ³	156	230	235
<i>Överföring till/från andra utgiftsområden</i>			
Övrigt	0	0	0
Ny ramnivå	6 952	7 038	7 052

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Ramen för utgiftsområdet föreslås uppgå till 6 952 miljoner kronor 2018. I jämförelse med de anvisade medlen för 2017 ökar ramen för utgiftsområdet med 187 miljoner kronor. Förändringen förklaras i huvudsak av att bidrag till åtgärder mot radon i bostäder och stöd för innovativt och hållbart byggande införs 2018.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomisk fördelad.
Utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning
och byggande samt konsumentpolitik**

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	5 773
Verksamhetsutgifter ²	1 170
Investeringar ³	9
Summa ramnivå	6 952

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Anm: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

Transfereringar i form av stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande, stöd för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer och investeringsstöd för anordnade av hyresbostäder och bostäder för studerande, utgör den större andelen av ramen.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 18 redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. Avvikelser från en likformig beskattning utgör en skatteförmån om t.ex. en viss grupp av skattskyldiga omfattas av en skattelättnad i förhållande till en likformig beskattning och som en skattesanktion om det rör sig om ett ”överuttag” av skatt. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98). I avsnitt 3.3 redovisas de nettoberäknade skatteutgifterna som är att hänföra till utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:CU1, rskr. 2011/12:89).

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömänsigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:79).

3 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

3.1 Omfattning

Området Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet omfattar knappt 6,7 miljarder kronor i anslag. Myndigheterna Boverket, Lantmäteriet och Statens geotekniska institut ingår i området, som även omfattar stora statliga garantiåtaganden och skatteutgifter. Vidare hör Statens Bostadsomvandling AB och Swedesurvey AB till området.

Huvuddelen av anslagen avser transfereringar i form av stöd till energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer, stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande samt investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande.

Inom området bedrivs internationellt samarbete som bl.a. avser deltagande i verksamhet som drivs inom Förenta nationerna (UN-Habitat och Unece) och Europeiska unionen.

Området har beröringspunkter med flera andra områden. Frågor om människors hälsa, infrastruktur, miljö- och naturvård samt energi har stor betydelse för området. Bostadsbidragen inom den ekonomiska familjepolitiken liksom integrationspolitiken har anknytningar till genomförandet av bostadspolitik. Detsamma kan sägas om den regionala tillväxtpolitiken och verksamheten inom den kommunala sektorn. Vidare ingår även frågor om kompetens och konkurrens i området, vilka berör flera andra utgiftsområden.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet
Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet</i>						
1:1 Bostadspolitisk utveckling	11	74	73	21	21	21
1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag	-1	100	5	95	95	95
1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad	1	43	1	43	43	43
1:4 Boverket	220	244	236	308	325	324
1:5 Statens geotekniska institut	45	46	46	47	48	48
1:6 Lantmäteriet	512	554	545	564	573	582
1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer	151	1 000	607	1 000	1 000	1 000
1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande	1 850	1 800	1 800	1 300	1 300	1 300
1:9 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande	23	2 700	912	3 200	3 200	3 200
1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder				34	72	72
1:11 Innovativt och hållbart byggande				75	100	100
Summa Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	2 812	6 560	4 224	6 686	6 775	6 785
<i>Äldreanslag</i>						
2016 1:6 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder	0					
2016 1:11 Utvecklingsprojekt för jämställda offentliga rum	10					
Summa Äldreanslag	10					

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Skatteutgifter

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

Miljoner kronor

	2017	2018
Avkastning eget hem	18 640	18 330
Avkastning bostadsrättsfastighet	8 520	8 760
Nedsatt kapitalvinstskatt vid försäljning av eget hem och bostadsrätt	10 590	10 020
Nedsatt fastighetsavgift småhus	810	890
Nedsatt fastighetsavgift hyreshus	150	150
Nedsatt fastighetsavgift ägarlägenheter	0	0
Ränteutgifter för egna hem	-	-
Försäljning av tomtmark och byggnader	1 740	1 780
Uttagsbeskattning avseende vissa fastighetstjänster	-	-
Begränsad fastighetsavgift för pensionärer	220	220
Fastighetsskatt på konventionellt beskattade hyreshus och småhus	-1 310	-1 340
Totalt för området Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet	39 360	38 810

Anm.: Ett "-" betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

Avkastning eget hem

Med eget hem avses ett småhus som inte upplåts med hyresrätt eller bostadsrätt. Den direkta avkastningen i form av boendet i eget hem beskattas inte som inkomst av kapital. Däremot tas kommunal fastighetsavgift ut på bostäder enligt lagen (2007:1398) om kommunal fastighetsavgift. Fastighetsavgiften för nybyggda byggnader som innehåller bostäder är nedsatt under de första 15 åren, se nedan. Direktavkastningen antas schablonmässigt motsvara marknadsvärdet på egnahemsfastigheten multiplicerat med två procentenheter. Skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan kapitalskatt på fastighetens reala direktavkastning och fastighetsavgift utan nedsättningar.

Avkastning bostadsrättsfastighet

Den direkta avkastningen i form av boendet i privatbostadsföretag (äkta bostadsrättsförening) beskattas inte som inkomst av kapital (42 kap. 28 § inkomstskattelagen [1999:1229]). Däremot

tas kommunal fastighetsavgift ut på bostäder enligt lagen om kommunal fastighetsavgift.

Fastighetsavgiften för nybyggda byggnader som innehåller bostäder är nedsatt under de första 15 åren, se nedan. Direktavkastningen antas schablonmässigt motsvara det sammanlagda marknadsvärdet på privatbostadsföretagets bostadsrättslägenheter multiplicerat med två procentenheter. Skatteutgiften utgörs av skillnaden mellan kapitalskatt på fastighetens reala direktavkastning och fastighetsavgift utan nedsättningar.

Nedsatt kapitalvinstskatt vid försäljning av eget hem och bostadsrätt

Enligt 45 kap. 33 § och 46 kap. 18 § inkomstskattelagen tas en andel på 22/30 av den kapitalvinst som realiseras vid försäljning av eget hem och bostadsrätt upp till beskattning i inkomstslaget kapital. Den återstående del som inte beskattas ger upphov till en skatteutgift som avser skatt på inkomst av kapital.

Nedsatt fastighetsavgift för småhus, hyreshus och ägarlägenheter

Kommunal fastighetsavgift på bostäder tas ut enligt lagen om kommunal fastighetsavgift. Fastighetsavgiften för nybyggda byggnader som innehåller bostäder är nedsatt under de första 15 åren. Varje byggnad tilldelas ett särskilt värdeår (som kan förändras genom ombyggnader). Nedsättningen av fastighetsavgiften innebär att för de 15 första inkomståren efter värdeåret tas ingen fastighetsavgift ut för småhusenheter, hyreshusenheter och ägarlägenheter med värdeår 2012 eller senare. För småhusenheter, hyreshusenheter och ägarlägenheter med värdeår tidigare än 2012 tas ingen fastighetsavgift ut för de fem första inkomståren efter värdeåret och för de därpå följande fem åren är avgiften nedsatt till hälften. Skatteutgiften utgörs av nedsättningen av fastighetsavgift på småhusenheter, hyreshusenheter och ägarlägenheter med värdeår 2008 eller senare.

Ränteutgifter för egnahem

Enligt 42 kap. 1 § inkomstskattelagen ska samtliga ränteutgifter dras av. Enligt normen ska endast ränteutgifter för lån till investeringar där avkastningen är skattepliktig få dras av. Detta innebär att ränteutgifter för egnahem är en skatteutgift i den mån fastighetsavgiften understiger avkastningen från egnahem multiplicerat med en skattesats på 30 procent. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Försäljning av tomtmark och byggnader

Försäljning av fastigheter är enligt 3 kap. 2 § mervärdesskattelagen (1994:200) undantaget från mervärdesskatteplikt. Vid försäljning av nybyggda en- och flerbostadshus är det förädlingsvärde som uppstår vid försäljningen undantaget från mervärdesskatt, trots att det enligt normen borde beskattas. Undantaget ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Uttagsbeskattning avseende vissa fastighetstjänster

Vissa fastighetstjänster som utförs av en ägare till en näringsfastighet (t.ex. ett hyreshus) som inte är skattskyldig till mervärdesskatt för fastigheten och där lönekostnaden för dessa tjänster inte överstiger 300 000 kronor (inklusive avgifter som grundas på lönen) under ett år, är mervärdesskattebefriade. Enligt 2 kap. 8 § mervärdesskattelagen görs det en s.k. uttagsbeskattning, en mervärdesbeskattning om 25 procent, för tjänster som fastighetsägaren utför åt sig själv på den egna fastigheten där lönekostnaden överstiger 300 000 kronor per år. Skatteutgiften avser den mervärdesskattebefriade kostnaden för tjänster under detta belopp.

Begränsad fastighetsskatt för pensionärer

Från och med 2008 är fastighetsavgiften på småhus som används som permanentbostad begränsad för pensionärer. Personer som vid ingången av året har fyllt 65 år eller som under året uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning ska maximalt behöva betala 4 procent av sin inkomst i fastighetsavgift (lagen [2008:826] om skattereduktion

för kommunal fastighetsavgift). Reglerna omfattar även personer som fått ersättning enligt lagstiftning om social trygghet i annan stat inom EES om den kan jämföras med sjuk- eller aktivitetsersättning. Fastighetsavgiften kan som mest reduceras till ett med prisbasbeloppet indexerat spärrbelopp. Begränsningen, som görs genom en skattereduktion, utgör en skatteutgift. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Fastighetsskatt på konventionellt beskattade hyreshus och småhus

Enligt 3 § lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt samt 3 § lagen om kommunal fastighetsavgift ska statlig fastighetsskatt respektive kommunal fastighetsavgift betalas för vissa hyreshus, ägarlägenheter och småhus. Skatten på dessa fastigheter är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighetsskatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

3.4 Mål för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet

Se avsnitt 2.4.

3.5 Resultatredovisning

Med utgångspunkt från det övergripande målet anges delmål för områdena samhällsplanering, hållbara städer, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet. Resultatet redovisas för nämnda områden och forskningsfrågor.

3.5.1 Resultat – samhällsplanering

Delmål för samhällsplanering är:

- En tydlig roll för fysisk planering i arbetet för en hållbar utveckling av städer, tätorter och landsbygder.
- Ett regelverk och andra styrmedel som på bästa sätt tillgodoser kraven på effektivitet

samtidigt som rättssäkerhet och medborgarligt inflytande säkerställs.

- Goda förutsättningar för byggande av bostäder och lokaler, etablering av företag och för annat samhällsbyggande samtidigt som en god livsmiljö tryggas.

Resultatindikatorer:

- Antal antagna översiktsplaner.
- Antal antagna detaljplaner.
- Antal kommuner som aktualitetsprövat sin översiktsplan.
- Länsstyrelsernas handläggningstid för överklagade bygglovsärenden.
- Antal detaljplaner som upphävs av länsstyrelsen med hänvisning till att planen blir olämplig ur hälso- och säkerhetssynpunkt.

Resultatredovisningen förs utifrån ovan nämnda mål.

Samhällsplaneringen är ett viktigt verktyg för att nå bl.a. de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030, de nationella miljömålen och det nationella målet för folkhälsopolitiken. Målen för arkitektur, form och design (prop. 1997/98:117) är även de centrala i arbetet. Förnyelse av målen för arkitektur, form och design bereds inom Regeringskansliet. Resultatredovisningen beträffande miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö finns under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

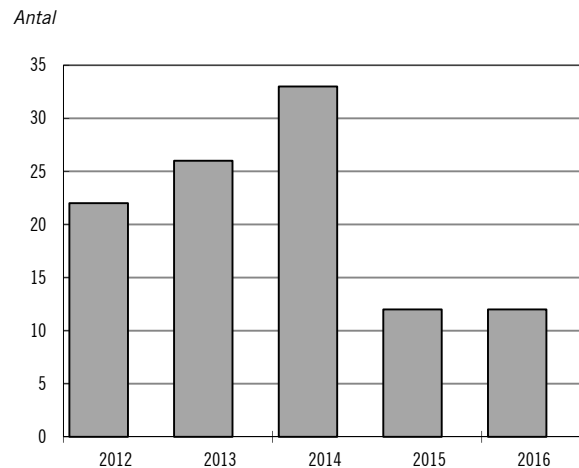
Utvecklingen av den kommunala planeringen

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan som anger inriktningen för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska miljön. Översiktsplanen är vägledande för beslut om detaljplaner och bygglov m.m. Kommunen kan genom en detaljplan med bindande verkan ange hur ett begränsat område i en kommun ska bebyggas och hur mark- och vattenområden får användas.

Antalet antagna översiktsplaner är oförändrat

År 2016 vann tolv översiktsplaner laga kraft, vilket är samma antal som föregående år. Trots att antalet är detsamma som tidigare år är bedömningen att det pågår ett relativt omfattande översiktsplanearbete i landets kommuner. Det är nu 43 kommuner som har en översiktsplan som antogs under 1990-talet. En stor del av dessa kommuner ligger i landets norra delar. I diagram 3.1 nedan redovisas antalet antagna översiktsplaner under 2012–2016.

Diagram 3.1 Antal antagna översiktsplaner

Källa: Boverket.

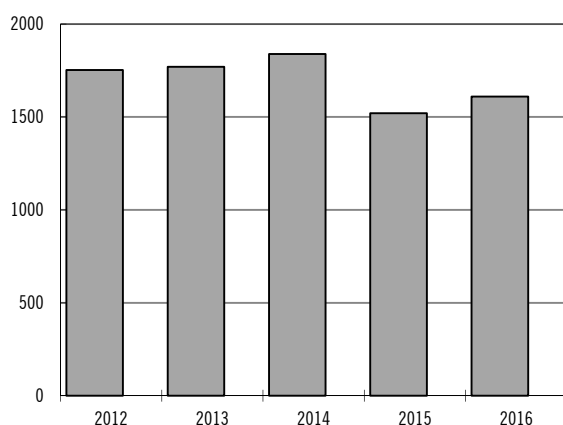
Under 2016 prövade 15 kommuner sin översiktsplans aktualitet, vilket är något fler än föregående år.

Antalet antagna detaljplaner ökade

Under 2016 ökade antalet antagna detaljplaner till 1 600. Det är en ökning med 6 procent jämfört med föregående år. Antalet är fortfarande lågt jämfört med antalet antagna detaljplaner som uppmätts sedan tidsserien påbörjades 2005. Det lägre antalet antagna detaljplaner kan ha flera orsaker och behöver inte likställas med att kommunernas planberedskap har minskat. Detaljplaneaktiviteten är liksom tidigare år störst i de län där landets tre största städer ligger. Kommunerna i Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län antog tillsammans 46 procent av alla detaljplaner under 2016.

Diagram 3.2 Antal antagna detaljplaner

Antal

Källa: Boverket.

Viss minskning av antal bygglov och anmälan

Under 2016 har uppemot 74 000 bygglov, både permanenta och tidsbegränsade, samt förhandsbesked beviljats. Det är en minskning jämfört med 2015 då motsvarande siffra var 84 000. Av dessa var 9 100 ärenden om nybyggnad av bostadshus, vilket motsvarar 12 procent av alla beviljade ärenden. Statistiken indikerar att andelen bygglov som avser nybyggnad av bostadshus är oförändrad jämfört med 2015 och ligger runt 12 procent.

Antalet anmälningar för bygglovsbefriade åtgärder minskade under 2016 jämfört med 2015, från nästan 14 000 ärenden till drygt 10 000. Av dessa var drygt 900 ärenden om komplementbostadshus och knappt 150 ärenden om inredning av ytterligare bostad. De vanligast förekommande åtgärderna var komplementbyggnader och tillbyggnader upp till 15 m², som tillsammans motsvarade 88 procent av alla inkomna anmälningar för bygglovsbefriade åtgärder.

Statistiken för byggnadsärenden är hämtade från Boverkets plan- bygg- och tillsynsenkät (N2017/02844/PBB). Svartfrekvensen har för 2016 gått ner till 84 procent jämfört med 2015 då den var 92 procent. Därmed går det inte att dra för långtgående slutsatser av jämförelser mellan åren.

Fler steg för en effektivare plan- och bygglag och en snabbare plan- och bygglovsprocess

Regeringen beslutade i mars 2017 om propositionen Fler steg för en effektivare plan- och bygglag (prop. 2016/17:151) att kommunerna kan begära att länsstyrelsen lämnar ett planeringsbesked, att länsstyrelsen får en tidsfrist om

två månader vid överprövning, att fler planer kan delegeras till kommunstyrelse och byggnadsnämnd samt ytterligare undantag från kravet på bygglov.

I den ovan nämnda propositionen Fler steg för en effektivare plan- och bygglag, föreslås även att ytterligare åtgärder ska undantas från kravet på bygglov i plan- och bygglagen (2010:900). Ändringarna innebär att det inte behövs bygglov för att på andra byggnader än en- och tvåfamiljshus inom områden med detaljplan byta en byggnads färg, fasadbeklädnad eller taktäckningsmaterial på fasad eller tak som vetter mot kringbyggd gård, att på en- och tvåbostadshus inom områden med detaljplan göra en liten tillbyggnad i form av balkong, burspråk eller uppstickande byggnadsdel, att uppföra en mindre byggnad på allmän plats där kommunen är markägare och att uppföra väderskydd för kollektivtrafiken. Riksdagen har beslutat om ändringarna som trädde i kraft den 1 juli 2017.

Regeringen har också beslutat om ändring i plan- och byggförordningen (2011:338) med innebörden att ytterligare två åtgärder undantas från krav på bygglov, nämligen 1) containrar av liten omfattning inom ett industriområde och 2) vinterförvaring av högst två enheter av fritidsbåt, husvagn eller husbil i omedelbar närhet av ett en- eller tvåbostadshus. Förordningsändringen innebär också att bygglovskravet för ljusanordningar begränsas till sådana anordningar där den avsedda användningen medför väsentlig påverkan på omgivningen och på eller inom särskilt värdefulla byggnader och områden.

Vidare beslutade regeringen i mars 2017 att ge Boverket i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett generellt undantag från kravet på bygglov för:

- Ändring av färg, fasadbeklädnad eller taktäckningsmaterial på andra byggnader än en- och tvåbostadshus och tillhörande komplementbyggnader, oavsett om byggnadsdelen är vänd mot en kringbyggd gård eller allmän plats.
- Montering av solcellspaneler och solfångare på byggnader.
- Altaner i anslutning till en- och tvåbostadshus.

Boverkets uppdrag ska slutredovisas i mars 2018.

Regeringen ändrade i mars 2017 i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion

för att tydliggöra att länsstyrelserna ska verka för att behovet av bostäder tillgodoses.

Dessa åtgärder ligger i linje med vad riksdagen har gett regeringen till känna i bet. 2013/14:CU10, rskr. 2013/14:187 och rskr. 2013/14:188 samt i bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:79.

Prövningen av överklagade kommunala beslut

Sedan den 1 juni 2016 gäller en ny instansordning för överklagande av detaljplan. Lagändringen innebär att kommunala beslut att anta, ändra eller upphäva detaljplan inte längre överklagas till länsstyrelsen utan direkt till mark- och miljödomstolen.

Marginell ökning av överklagade detaljplaner

Sammanlagt har nästan 450 detaljplaner antingen överprövats av länsstyrelsen inom ramen för den statliga tillsynen eller överklagats till länsstyrelsen på enskilt initiativ under 2016. Det motsvarar knappt 28 procent av det totala antalet antagna detaljplaner, vilket är en marginell ökning jämfört med tidigare år. Av alla överprövade och överklagade detaljplaner har totalt 30 detaljplaner upphävts av länsstyrelsen under 2016. Det motsvarar knappt 1,9 procent av det totala antalet antagna detaljplaner och är en minskning sedan 2015. Den totala andelen upphävda detaljplaner har legat runt 2 procent de senaste åren.

Under 2016 överklagades ca 400 planärenden (detaljplaner och områdesbestämmelser) till de fem mark- och miljödomstolarna, jämfört med drygt 230 ärenden 2015. Då domstolen under året övergått från att vara andra instans till första vid överklaganden är siffran inte jämförbar mellan åren.

Under 2016 uppgick antalet överklagade planmål till Mark- och miljööverdomstolen till 100 stycken. Detta är en minskning med 33 procent jämfört med 2015 då de uppgick till 150. Högsta domstolen har efter beviljat prövningstillstånd avgjort ett planärende.

Antal detaljplaneärenden i överprövande instanser uppgick till ca 750 stycken, oavsett instansnivå eller instansordning, vilket är samma nivå som 2015.

Detaljplaner som överprövats eller upphävts med hänvisning till hälsa och säkerhet

Under 2016 har länsstyrelsen beslutat att överpröva totalt 23 detaljplaner inom ramen för statlig tillsyn, varav 11 detaljplaner har överprövats med hänvisning till att en bebyggelse blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion, enligt 11 kap. 10 § 5 plan- och bygglagen, vilket är en minskning jämfört med 2015.

Inom ramen för statlig tillsyn har 10 detaljplaner upphävts 2016, jämfört med 15 detaljplaner 2015. Andelen detaljplaner som upphävts med hänvisning till ingripandegrunden att en bebyggelse blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet m.m., har minskat markant under året från 11 detaljplaner 2015 till 3 detaljplaner 2016. Trots minskningen är det denna ingripandegrund som de senaste fyra åren tillämpats mest frekvent.

Antalet överklagade bygglov har ökat

Sammanlagt har nästan 3 500 bygglov och förhandsbesked överklagats till länsstyrelsen under 2016. Det motsvarar 4,7 procent av det totala antalet beviljade lov och förhandsbesked, vilket är en relativt stor ökning från 2015 då 3,3 procent överklagades. Av alla överklagade lov och förhandsbesked har ca 730 upphävts av länsstyrelsen under 2016, jämfört med drygt 600 stycken för 2015. Det motsvarar knappt 1 procent av det totala antalet beviljade lov och förhandsbesked.

Under 2016 överklagades drygt 1 300 ärenden vidare till de fem mark- och miljödomstolarna, vilket är en liten minskning jämfört med 2015 då närmare 1 400 ärenden överklagades. Andelen ärenden som överklagades till Mark- och miljööverdomstolen ligger stabilt på knappt 600, jämfört med tidigare år. Högsta domstolen har efter beviljat prövningstillstånd avgjort tre bygglovsärenden.

Länsstyrelsens handläggningstider för överklagade planärenden

Regeringen har fastställt följande inriktningsmål för länsstyrelsernas handläggningstider avseende överklagade ärenden om detaljplaner och områdesbestämmelser:

- 75 procent avgjorda inom 90 dagar.
- 90 procent avgjorda inom 150 dagar.

Under 2016 uppnådde 10 av 21 länsstyrelser inriktningsmålet 75 procent avgjorda ärenden inom 90 dagar. Genomsnittet för alla länsstyrelser var 74 procent, vilket är en förbättring från 2015 då 72 procent uppnåddes.

Under 2016 uppnådde 14 av 21 länsstyrelser inriktningsmålet 90 procent avgjorda ärenden inom 150 dagar. Genomsnittet för alla länsstyrelser var 87 procent, vilket är en försämring från 2015 då 92 procent uppnåddes.

Tabell 3.3 Uppföljning av inriktningsmål för länsstyrelsernas handläggningstider för överklagade planer

Procent	2015	2016
Andel avgjorda detaljplaner inom 90 dagar (mål 75 %)	72	74
Andel avgjorda detaljplaner inom 150 dagar (mål 90 %)	92	87

Källa: Boverket.

Länsstyrelsens handläggningstider för överklagade lovärenden har förbättrats

Regeringen har fastställt följande inriktningsmål för länsstyrelserna handläggningstider avseende överklagade lovärenden (bygglov, marklov, rivningslov och förhandsbesked):

- 75 procent avgjorda inom 90 dagar.
- 90 procent avgjorda inom 150 dagar.

Under 2016 uppnådde 15 av 21 länsstyrelser det nya inriktningsmålet 75 procent avgjorda ärenden inom 90 dagar. Genomsnittet för alla länsstyrelser var 77 procent, vilket innebär att de tillsammans uppnådde målet.

Under 2016 uppnådde 18 av 21 länsstyrelser det nya inriktningsmålet 90 procent avgjorda ärenden inom 150 dagar. Genomsnittet för alla länsstyrelser var 93 procent, vilket innebär att de tillsammans uppnådde målet, se tabell 3.4.

För 2016 skärptes inriktningsmålen för lovärenden jämfört med tidigare år. Åren 2012–2015 gällde 75 procent avgjorda ärenden inom 120 dagar och 90 procent avgjorda ärenden inom 180 dagar. Länsstyrelserna klarar alltså inriktningsmålen i lika stor utsträckning som tidigare, trots att målen har skärpts. Det innebär en betydlig förbättring av handläggningstiderna för lovärendena.

De länsstyrelser som överskrider något av inriktningsmålen för 2016 uppger att de har eller ska vidta åtgärder. Arbetet med att digitalisera handläggningen fortsätter även att utvecklas.

Regeringen tillförde i budgetpropositionen för 2017 extra medel till länsstyrelserna för att ytterligare korta handläggningstiderna.

Tabell 3.4 Uppföljning av inriktningsmål för länsstyrelsernas handläggningstider för överklagade förhandsbesked och lov

Procent	2015	2016
Andel avgjorda byggärenden inom 75 dagar (mål 75 %)	77	77
Jämförelsesiffran för 2015 är 120 dagar		
Andel avgjorda byggärenden inom 150 dagar (mål 90 %)	92	93
Jämförelsesiffran för 2015 är 180 dagar		

Källa: Boverket.

Mark- och miljödomstolarnas handläggningstider

Den genomsnittliga omloppstiden för de avgjorda planmålen under 2016 uppgick till 4,1 månader och 75 procent av målen avgjordes inom 5,6 månader. Motsvarande siffror för 2015 var 4,5 månader respektive 6,1 månader. Då instansordningen ändrades under året är årets medelvärde inte helt rättvisande. Medelhandläggningstiden där domstolen är andra instans var 3,5 månader och där domstolen var första instans var den 4,2 månader.

Den genomsnittliga omloppstiden för de under 2016 avgjorda lovmålen uppgick till 4,0 månader och 75 procent av målen avgjordes inom 5,6 månader. Motsvarande siffror för 2015 var 4,2 månader respektive 5,9 månader, vilket innebar en mindre förbättring för 2016.

Mark- och miljööverdomstolens handläggningstider

För att Mark- och miljööverdomstolen ska pröva ett ärende i sak krävs först prövningstillstånd.

Tiden för besked om prövningstillstånd i planärenden var i genomsnitt 1,6 månader, jämfört med 1,7 månader 2015. Under året avgjordes 24 mål med beviljat prövningstillstånd, med en efterföljande medelhandläggningstid på 5,6 månader från beslut om prövningstillstånd. Motsvarande siffror för 2015 var 20 mål med en efterföljande medelhandläggningstid på 5,1 månader.

Tiden för besked om prövningstillstånd i lovärenden var i genomsnitt 1,3 månader, jämfört med 1,5 månader 2015. Under året avgjordes 97 mål med beviljat prövningstillstånd, med en efterföljande medelhandläggningstid på 5,5 månader. Motsvarande siffror för 2015 var 119 mål

med en efterföljande medelhandläggningstid på 4,6 månader.

Den genomsnittliga tiden att få prövningstillstånd har minskat något för båda ärendetyperna, och ökat lite för den efterföljande handläggningen.

Regeringens förvaltningsärenden inom samhällsplaneringsområdet

Antalet inkomna ärenden till regeringen under de senaste fem åren som har anknytning till planerings- och markanvändningsfrågor återfinns i nedanstående tabell.

Tabell 3.5 Regeringens förvaltningsärenden inom samhällsplaneringsområdet

Antal					
Kategori	2012	2013	2014	2015	2016
Statligt ingripande – plan	5	6	10	9	7
Statligt ingripande – lov	2	4	1	2	1
Försvarsintresse	13	19	4	7	15
Vägrat medgivande	3	4	14	1	-
Expropriation (tätbebyggelse)	6	2	1	0	0

Källa: Regeringskansliet.

Staten, genom länsstyrelsen, kan på eget initiativ upphäva en kommuns beslut att anta en detaljplan om planen inte tillgodoser fem i plan- och bygglagen särskilt preciserade krav. De planärenden som överklagats till regeringen under 2016 avser ärenden där länsstyrelsen bedömt att följande krav inte har tillgodosetts:

- Riksintressen: 2 ärenden, varav ett ärende rör riksintresse för kommunikationer (luftfart) och ett ärende riksintresse för kulturmiljövården.
- Mellankommunal samordning: 0 ärenden.
- Miljökvalitetsnormer: 1 ärende.
- Strandskydd: 3 ärenden.
- Människors hälsa m.m.: 1 ärende.

Försvarsärendena, som både avser bygglov och förhandsbesked enligt plan- och bygglagen, har ökat i antal sedan 2014. Till skillnad från tidigare år då det rörde sig om både vindkrafts- och bostadsärenden, utgjorde samtliga ärenden under 2016 frågan om uppförande av bostadshus. Försvarsmakten har motsatt sig bebyggelsen med hänsyn till närheten till militära flygfält

eller skjutfält. Försvarsmakten anser att bostadshusen riskerar att utsättas för bullerstörningar som verksamheten vid flygfälten respektive skjutfälten kan ge upphov till, vilket skulle kunna medföra krav på begränsningar av den militära verksamheten och på sikt påtagligt försvara utnyttjandet av flygfälten respektive skjutfälten.

Vissa bestämmelser avseende medgivande till fastighetsbildning har ändrats, vilket är förklaringen till att inget ärende har kommit in till regeringen under 2016.

Det har varken under 2015 eller 2016 kommit in någon ansökan om tillstånd till expropriation till regeringen.

Förutsättningar för bostadsbyggande i samband med infrastrukturåtgärder

Regeringen beslutade i mars 2017 om direktiv till åtgärdsplanering (N2017/02312/TIF). Trafikverket har fått i uppdrag att upprätta ett förslag till en nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029. I alla Sveriges län finns s.k. länsplaneupprättare. Länsplaneupprättarna har fått i uppdrag att upprätta förslag till trafikslagsövergripande länsplaner för regional transportinfrastruktur för perioden 2018–2029. De ekonomiska ramarna för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen m.m. som ska finansieras med anslagsmedel under perioden uppgår till 622,5 miljarder kronor.

Trafikverket ska i förslaget till nationell plan beskriva vilka effekter olika infrastrukturåtgärder i den nationella planen väntas ge på förutsättningarna för bostadsbyggande, hur många ytterligare bostäder som åtgärderna bedöms skapa förutsättningar för, i vilket planeringsstadium de befinner sig, när de beräknas vara färdigställda och vilken typ av bostadsbebyggelse det rör sig om. Kartläggningen ska ske i dialog med berörda kommuner och relatera till Boverkets bedömningar av bostadsbyggnadsbehov. Länsplaneupprättarna har samma uppdrag vid upprättande av förslag till länsplaner.

Vid prioritering av åtgärder i den nationella planen ska förutsättningar för att möta behov av ökat bostadsbyggande genom statliga infrastrukturåtgärder vägas in tillsammans med de transportpolitiska målen. Vid prioriteringen av åtgärder i länsplanerna bör förutsättningar för att

möta behov av ökat bostadsbyggande genom statliga infrastrukturåtgärder vägas in tillsammans med de transportpolitiska målen. För att ett bostadsbyggnadsprojekt ska kunna påverka prioriteringen enligt ovan ska det präglas av hög genomförbarhet och en tidsmässig koppling till infrastrukturobjektet.

Tillämpningen av strandskyddsbestämmelserna

Boverket har sammanställt statistik över upphävande av strandskydd i samband med planläggning. Den visar att kommunerna under 2016 upphävt strandskyddet genom en planbestämelse i ca 190 detaljplaner. Utöver detta har länsstyrelserna på begäran av kommunerna fattat 24 beslut om att upphäva strandskyddet när en detaljplan ska antas. Totalt har därför strandskyddet upphävts i samband med antagandet av en detaljplan i 215 fall, vilket motsvarar knappt 13,4 procent av det totala antalet detaljplaner som antogs under 2016. Det är en liten minskning i jämförelse med 2015.

Länsstyrelserna har efter överprövning upphävt en detaljplan med hänvisning till att strandskyddet upphävts i strid mot gällande bestämmelser. Detta är en minskning i jämförelse med tidigare år.

Naturvårdsverket har sammanställt statistik för bl.a. dispenser från reglerna om strandskydd. Under 2016 har kommunerna fattat beslut om knappt 4 900 dispenser från strandskyddet, vilket är något fler än 2015. Länsstyrelserna har överprövat drygt 550 av kommunernas beslut om dispens, som motsvarar ungefär 11 procent, och har helt eller delvis upphävt ca 270, dvs. knappt 50 procent av de överprövade dispensererna. Detta kan jämföras med 2015 då länsstyrelserna överprövade drygt 700 av kommunernas beslut om dispens och helt eller delvis upphävde drygt 250 av besluten.

Antalet kommunala beslut där kommunen har avslagit ansökan om dispens från strandskyddet och beslutet sedan har överklagats till länsstyrelsen uppgår 2016 till totalt 156 beslut. Av dessa beslut ändrade länsstyrelsen besluten i 27 fall, vilket är en minskning i jämförelse med 2015.

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag (M2017/00778/Nm) att se över reglerna om landsbygdsutveckling i strandnära läge i miljöbalken och plan- och bygglagen och föreslå

de författningsändringar och andra åtgärder som behövs för att ytterligare främja landsbygdsutveckling i områden med god tillgång till stränder. Uppdraget ska redovisas i augusti 2017.

Buller

Boverket har analyserat konsekvenserna av de författningsändringar avseende buller i plan- och bygglagen respektive miljöbalken och den beslutade förordningen (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader som genomförts under åren 2015 och 2016 (N2017/00052/PBB). Myndigheten konstaterar att förändringarna sammantaget har inneburit en tydlig och mer förutsägbar tillämpning av bullerfrågan som beaktar både bostadsbyggandet och risk för negativ påverkan på människors hälsa, samt underlättar för bostadsföretag, kommuner och andra som planerar för bostäder. För att ytterligare underlätta för bostadsbyggande i bullerutsatta lägen beslutade regeringen i maj 2017 om lättnader i ovan nämnda förordning. Därmed har regeringen helt tillmötesgått riksdagens tillkännagivande om riktvärden för trafikbuller (bet. 2014/15:CU10, rskr. 2014/15:180 samt bet. 2016/17:CU1, rskr. 2016/17:70).

Luftkvalitet

Liksom för buller påverkar dålig luftkvalitet möjligheterna till bostadsbyggande i städerna. Byggande av bostäder och infrastruktur ska, enligt plan- och bygglagen, inte ske i ett område där miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet överskrids. Eftersom prognoserna pekar mot att halterna fortsatt kommer att överskrida miljökvalitetsnormerna, om inte ytterligare åtgärder vidtas, förhindras byggande av bostäder i attraktiva delar av våra städer. För att komma till rätta med luftkvaliteten i Sverige presenterade Miljömålsberedningen ett förslag till nationell luftstrategi i sitt delbetänkande En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige (SOU 2016:47). Luftstrategin bereds för närvarande inom Regeringskansliet och kommer bl.a. att ingå som en del i en skrivelse om Levande städer som planeras att lämnas till riksdagen hösten 2017. Läs mer under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Geotekniska och miljögeotekniska frågor

Statens geotekniska institut (SGI) arbetar för ett säkert, effektivt och hållbart byggande och ett hållbart användande av mark och naturresurser. I myndighetens uppgifter ingår bl.a. att förebygga jordskred, ras och stranderosion. Insatserna domineras av geotekniskt stöd till länsstyrelser och kommuner i planprocessen i syfte att klarlägga geotekniska säkerhetsfrågor och att säkerställa att nödvändiga åtgärder vidtas i planprocessen. Under 2016 har fler inkomna ärenden hanterats jämfört med 2015, men minskat något jämfört med åren 2012–2014. Den näst största insatsen rör infrastrukturärenden, med en fortsatt mycket stark ökning av inkommande ärenden (203 ärenden 2016, 158 ärenden 2015 och 95 ärenden 2014). Att dessa ärenden ökar beror bl.a. på högt tryck på bostadsbyggande, många stora infrastruktursatsningar i landet, en ökad komplexitet och omfattning av ärenden och att fler känner till det stöd SGI kan ge. SGI har tagit fram en handlingsplan för hållbart markbyggande i ett föränderligt klimat. Handlingsplanen har tagits fram i bred dialog med olika intressenter.

Stöd till utemiljöer

Under hösten 2016 genomförde Boverket två utlysningar gällande stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden enligt förordningen (2016:398) om stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden och 200 miljoner kronor har betalats ut i stöd. Åtgärderna som fått stöd ska stimulera till aktivitet och social gemenskap i socioekonomiskt utsatta bostadsområden. De ska också på ett varaktigt sätt bidra till attraktiva, funktionella, jämställda och trygga utemiljöer. Stödet söktes av många och ansökningar för över 680 miljoner kronor kom in. Exempel på åtgärder som fått stöd är byggande eller upprustning av parker, torg, lektytor och aktivitetsplatser som syftar till att öka trygghet och jämställdhet.

Större samlade exploateringar

Under december 2016 gav regeringen ett uppdrag att samordna större samlade exploateringar med hållbart byggande, våren 2017 förlängdes och utvidgades uppdraget (N2016/07177/PBB,

N2017/04380/PBB). Uppdraget har hittills inneburit att samordnaren identifierat möjliga exploateringar av ett större antal bostäder i ett antal kommuner.

Delegation mot segregation

Inom ramen för regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation 2017–2025 inrättas en delegation mot segregation där planering och bostadsfrågorna är viktiga beståndsdelar (dir. 2017:33). Delegationen ska inleda sitt arbete den 1 januari 2018. Arbetet med delegationen beskrivs mer under utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandras etablering.

Jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter

Boverket är en av de 18 myndigheter som i sina regleringsbrev 2013 fick ett särskilt uppdrag att ta fram en handlingsplan för jämställdhetsintegrering av sin kärnverksamhet. Arbetet fortsätter i enlighet med Handlingsplan för jämställdhetsintegrering på Boverket 2015–2018. Några huvudpunkter i planen är att komplettera verktygen för ledning och styrning av kärnverksamheten, att utveckla metoder och goda exempel anpassade för Boverkets verksamheter, att göra utbildningsinsatser för chefer och nyanställda samt att arbeta med att påverka attityder för att vidareutveckla förhållningssättet till frågan om jämställdhet. Satsningen syftar till att utveckla verksamheten så att den på bästa sätt bidrar till att uppfylla de jämställdhetspolitiska målen.

3.5.2 Resultat – hållbara städer och hållbar stadsutveckling

Nytt delmål för hållbara städer är:

- Hållbara städer är inkluderande och tillgängliga stadsmiljöer som erbjuder alla människor en attraktiv och grön livsmiljö. Närhet gör att det är enkelt att leva sitt vardagsliv och ta sig fram med hållbara transporter som t.ex. gång och cykel. Helhetssyn i planeringen tillsammans med smarta lösningar bidrar till städer där människor kan leva klimatsmart, hälsosamt och tryggt.

Arbetet med resultatindikatorer pågår. Regeringen kommer att återkomma om detta.

Regeringens arbete för hållbara städer

Arbetet med hållbara städer och hållbar stadsutveckling skapar ett helhetsgrepp om hur staden kan och bör utvecklas och bli socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar. En hållbar stadsutveckling ska även motverka segregationsprocesser. Hållbar stadsutveckling omfattar frågor om bl.a. fysisk planering, bebyggelse och bostäder, transporter och infrastruktur, tillgänglighet och användbarhet, regional tillväxt, miljö- och klimatfrågor, energifrågor, forskning och utveckling, arkitektur, kulturmiljö, teknikutveckling, sociala frågor, och folkhälsa samt forskning, utveckling och innovationer. En hållbar stadsutveckling är viktig för att nå bl.a. de nationella miljömålen, de bostadspolitiska målen, de nationella målen för arkitektur, form och design, de nationella kulturmiljömålen, de transportpolitiska målen, nationella mål inom funktionshinderspolitiken och de globala målen för hållbar utveckling. Regeringen har därför formulerat ett mål för hållbara städer.

Resultatredovisningen om miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö finns under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård. Arbetet med hållbar stadsutveckling bidrar till regeringens nationella genomförande av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling och i synnerhet mål 11 om hållbara städer och samhällen och kan därtill bidra internationellt samt till genomförandet av regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation 2017–2025.

Arbetet med hållbara städer och hållbar stadsutveckling berör flera politikområden. Utöver utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik berörs även frågor inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 19 Regional tillväxt, 20 Allmän miljö- och naturvård, 21 Energi, 22 Kommunikationer m.fl.

Utvecklingen av hållbara städer

Det ställs nya krav på framtidens städer och en hållbar stadsutveckling behövs för att lösa flera samhällsutmaningar. En hållbar stadsutveckling

innebär integrerade lösningar för planering och byggande som bidrar till minskad segregation och ökad jämlikhet och inkludering. Det innebär även hållbara transportlösningar och åtgärder för luftkvalitet. Det behöver finnas goda möjligheter att gå, cykla och åka kollektivt. Lösningar för energieffektivisering, vattenförsörjning, avloppshantering och avfallshantering är också viktiga för en hållbar stadsutveckling.

Kommunerna är en viktig aktör för att utveckla våra städer och tätorter hållbart. Det ökade bostadsbyggandet i Sverige innebär möjligheter att ställa om till mer hållbara stadsstrukturer både miljömässigt, ekonomiskt och socialt. Det är viktigt att utveckling, planering och byggande av våra städer sker med utgångspunkt i människors faktiska behov och förutsättningar. Städer ska utformas så att de är tillgängliga för alla i befolkningen. Utvecklingen av hållbara städer bör därför förstås i ljuset av mångfalden i befolkningen och bl.a. inkludera ett jämlikhets-, funktionshinders-, jämställdhets-, äldre- och barnrättsperspektiv i arbetet.

Hållbara städer och miljömålsystemet

I städerna finns stora förutsättningar att hitta lösningar för att snabbare nå flera av miljö kvalitetsmålen bl.a. God bebyggd miljö, Giftfri miljö, Begränsad klimatpåverkan, Ingen övergödning och Frisk luft. Hållbar stadsutveckling omfattar insatser inom samhällsplanering, infrastruktur, kulturmiljö, arkitektur, grönområden, avfall, buller, hälsa, säkerhet och bebyggelsestruktur. Insatser i städerna för planering och byggande m.m. har stor påverkan på miljö kvalitetsmålet och är därför en viktig del i att nå bl.a. miljö kvalitetsmålen.

Jämställda offentliga miljöer

Jämställdhet är en central fråga för att få hållbara och levande städer. Boverket har på regeringens uppdrag arbetat med jämställdhet i samhällsplaneringen sedan 2008. Regeringen har under 2014–2016 avsatt totalt 30 miljoner kronor att fördela i stöd till utvecklingsprojekt för jämställda offentliga miljöer i städer och tätorter. Boverket har fördelat stödet vid fyra tillfällen och överlämnat en slutredovisning till regeringen i juni 2017. Jämställdhet innebär att kvinnor och

män har samma makt att forma samhället och sina egna liv. I många tätorter finns miljöer som är utformade så att människor känner sig otrygga och ovälkomna. Framför allt i kvinnors och flickors liv får det direkta konsekvenser genom att de känner sig begränsade i sina möjligheter att röra sig i vissa miljöer.

Stöd har kunnat sökas för fysiska och strategiska åtgärder eller en kombination av dessa och metodutvecklande åtgärder i form av integrering av ett tydligt jämställdhetsperspektiv exempelvis i gestaltning av mötesplatser och stråk såväl inom- som utomhus. Stödet har vänt sig till en bred krets av stödmottagare såsom kommuner, landsting, huvudmän för kollektivtrafik, fastighetsbolag, föreningar, universitet och högskolor.

Ett jämställdhetsperspektiv i fysisk planering handlar bl.a. om att kvinnor och män har olika erfarenheter som behöver uppmärksammas i stadsplanering. Vid prövningen har Boverket prioriterat projekt där flickors och pojkars intressens och behov särskilt uppmärksammas, men också projekt där flera aktörer har samverkat.

Sammanlagt har 187 ansökningar kommit in och 24 projekt har tilldelats stöd. De projekt som fått stöd kan delas in i följande kategorier: metodutveckling (nio projekt), kommunikation (ett projekt), fritidslokaler (två projekt), lekplatser (ett projekt), skolgårdar (ett projekt), parker (två projekt), stråk (två projekt) samt torg- och aktivitetsplatser (sex projekt). En av förutsättningarna för att få stöd har varit att sprida erfarenheter och information om projektet. De flesta av projekten avslutades under hösten 2016.

Omställningen till ett fossilfritt Sverige

Omställningen av Sverige till ett fossilfritt välfärdsland är en av regeringens mest prioriterade frågor och av stor vikt för att nå målet för levande städer. Minskade fossila utsläpp bidrar också till hälsosammare luft i städerna. Med initiativet Fossilfritt Sverige (dir. 2016:66) har regeringen stärkt dialogen med näringsliv, kommuner, andra offentliga aktörer och civila samhället. Till initiativets nätverk finns 258 aktörer anslutna. Hittills lanserade utmaningar är Fossilfria transporter och Solceller på taket med än så länge 37 respektive 36 anslutna aktörer.

Transporter i städer

Miljömålsberedningen påtalar att personbilen och dess infrastruktur länge varit normgivande för utformningen av städer (SOU 2016:47). Utbyggnaden av väginfrastrukturen i städerna och användningen av bilar har medfört fördelar för människors möjligheter till rörlighet. Men städernas planering har skapat barriäreffekter och motverkat en hållbar stadsutveckling.

Miljömålsberedningen framför att om gångtrafik, cykeltrafik och kollektivtrafik tas till utgångspunkter för stadsutvecklingen kan den befintliga infrastrukturen utnyttjas mer effektivt.

Regeringens satsning på stadsmiljöavtal omfattar 2 750 miljoner kronor under 2015–2018 (prop. 2014/15:1, utgiftsområde 22). Resultatet av arbetet med stadsmiljöavtalen har bidragit till en hållbar stadsutveckling. Satsningen handlar om att främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för att en större andel persontransporter i städer ska ske med kollektivtrafik. Från och med 2017 omfattas även anläggningar för cykeltrafik. Stadsmiljöavtalen är också viktiga för att skapa bra stadsmiljöer och för att bidra till att nå miljömålen.

Trafikverket har genomfört tre ansökningsomgångar och har fördelat totalt 1,26 miljarder kronor under 2016. Stöd har bl.a. beviljats till BRT-åtgärder (Buss Rapid Transit), laddstationer för elbussar, elbusskoncept, spårvägslinjer, sändarutrustning för bussar, realtidsinformation, signalprioriteringar, kollektivtrafikfält, nya bussgator, hållplatser och plattformar samt plattformbarriärer som personskydd i tunnelbanan. Som motprestationer har kommunerna och landstingen redovisat flera viktiga insatser bl.a. detaljplaner för bostadsbyggande, parkeringsstrategier, nya parkeringsnormer, stadsutvecklingsprojekt, hastighetsplaner, snabbcykelleder, åtgärdsprogram för omgivningsbuller, fotgångarprogram, gång- och cykelvägar, cykelparkeringar, hyrcykelsystem och laddhybridbussar. En fjärde utlysning har genomförts under våren 2017. Det har visat sig att åtgärderna tar längre tid att genomföra än vad stödet medger i dag. Från och med 2018 är stadsmiljöavtalen en del av den ekonomiska ramen för utveckling av transportsystemet och omfattar 1 miljard kronor per år under 2018–2029. Se vidare utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Klimatklivet

Regeringens satsning på regionala och lokala klimatinvesteringar under 2015–2020 skapar ökade förutsättningar för att nå målet för levande städer. Naturvårdsverket har genom Klimatklivet fram till den 20 juni 2017 beviljat 1 003 ansökningar som samlat uppgår till ca 2 miljarder kronor till åtgärder som beräknas leda till en utsläppsminskning med 652 000 ton koldioxidkvalenter per år. Se vidare under utgiftsområde 20 Miljö- och naturvård.

Plattformen för hållbar stadsutveckling

Regeringen gav i februari 2014 uppdrag åt Boverket, Naturvårdsverket, Statens energimyndighet, Tillväxtverket och Trafikverket att upprätta och förvalta en plattform för frågor om hållbar stadsutveckling (S2013/03465/PBB). Plattformen ska bidra till tvärspektoriell samverkan, samordning, kunskapsutveckling, kunskaps-spridning och erfarenhetsutbyte samt utgöra ett processtöd för de regionala strukturfondsprogrammets arbete med hållbar stadsutveckling. Arbetet ska möta städernas och stadsregionernas olika förutsättningar och behov. Plattformen har under 2016 arrangerat fyra möten och ett konvent. Plattformens myndigheterna samarbetar med Statens centrum för arkitektur och design om ett s.k. digitalt kunskaps- och samverkansforum i form av en webbplats (hållbarstad.se). Av Boverkets årsrapport Plattform för hållbar stadsutveckling (2016:33) framgår att arbetet med plattformen för hållbar stadsutveckling har bidragit till en god samverkan och en ökad förståelse mellan myndigheter och andra aktörer och organisationer i samhället gällande frågor om hållbar stadsutveckling.

Samverkanprogrammet Smarta städer

Regeringen lanserade den 1 juni 2016 fem samverkanprogram för att kraftsamla kring våra största samhällsutmaningar. Med hjälp av innovationer, digitalisering och miljö- och klimatteknik finns det möjlighet att möta vår tids utmaningar på ett effektivt och hållbart sätt. Arbetet med samverkansprogrammen handlar om innovationer som bidrar till en positiv

utveckling i Sverige och som kan stärka svensk konkurrenskraft och bidra till genomförandet av Agenda 2030, se vidare under utgiftsområde 24 Näringsliv.

Ett av programmen fokuserar på smarta städer. Syftet är att arbeta för mer innovativa och smarta lösningar på stadens utmaningar för att öka förutsättningarna för en mer hållbar stadsutveckling. Under året har ett intensivt arbete pågått kring fem prioriterade områden: Öppna och delade data: Gröna affärsmodeller och modeller för delningsekonomi (avseende bl.a. mobilitet, energi, ytor, konsumtion): Framtidens bebyggelse i en smart stad (med relation till delningsekonomi och resurseffektivitet): Digitaliserad planprocess: Sweden Smart City Library (en data- och informationsmodell). Arbetet har bidragit till en kraftsamling inom alla samhällssektorer.

Den nationella investerings- och exportplattformen Smart City Sweden invigdes i mars 2017. Där demonstreras smarta och innovativa idéer och lösningar för en hållbar stadsutveckling, med utgångspunkt i Agenda 2030. Syftet är att visa upp verksamheter och testbäddar för smarta städer runt om i landet och öka spridningen av svenskt kunnande samt export av svensk teknik och lösningar för den smarta staden. Intresset har hittills varit stort med besök av flera utländska delegationer.

Uppdrag om strategisk användning av spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att utlysa stöd för spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling under 2016–2019. Mellan 2016 och 2019 kommer årligen 17 miljoner kronor att utlysas. Stödet kallas Stadsinnovationer. Naturvårdsverket genomför uppdraget i samverkan med Boverket och Statens energimyndighet samt i dialog med Tillväxtverket, Trafikverket, Verket för innovationssystem (Vinnova), Kemikalieinspektionen och Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

I den första utlysningen beviljade Naturvårdsverket 16 projektstöd på sammanlagt 16,2 miljoner kronor. Projekten genomförs av flera olika typer av aktörer och innehåller flera olika åtgär-

der som främjar en hållbar stadsutveckling. Se även Utgiftsområde 24 Näringsliv.

Grönstrukturer och ekosystemtjänster i hållbara städer

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att genomföra en satsning på kommunikation om ekosystemtjänster (M2014/01903/Nm). Syftet är att höja medvetandegraden och förståelsen för ekosystem och för de värden som ekosystemen ger till oss människor. Arbetet görs i samarbete med ett tiotal centrala myndigheter, länsstyrelser och andra regionala aktörer. Inom ramen för uppdraget har Naturvårdsverket sammanställt en guide för värderingen av ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster bidrar till en hållbar stadsutveckling. Ett stort antal kommuner har inkluderat grönstrukturer och ekosystemtjänster i sin planering visar Boverkets rapport Naturens tjänster i staden – till nytta och glädje.

Tillgänglighet är en förutsättning för hållbara städer

Samhällen och städer behöver utformas på ett sätt så att de är tillgängliga för alla i befolkningen. När vi bygger samhället smart och hållbart ska hela befolkningens behov och förutsättningar beaktas. Tillgänglighet i den byggda miljön är en förutsättning för inkludering och delaktighet för bl.a. personer med funktionsnedsättning. Principen om universell utformning innebär att samhället utformas med medvetenhet om den variation som återfinns i befolkningen. Regeringen har den 11 maj 2017 i en proposition till riksdagen föreslagit ett nytt nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken, där arbetet bl.a. ska inriktas mot principen om universell utformning och att åtgärda befintliga brister i tillgängligheten. Det sektorsövergripande arbetet med funktionshinderspolitiken beskrivs under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Hållbara städer internationellt

I oktober 2016 anordnades Habitat III, FN:s konferens om bostäder, byggande och hållbar

stadsutveckling som arrangeras vart tjugonde år. Huvudsyftet med konferensen var att de deltagande länderna gemensamt antog en ny urban dagordning, New Urban Agenda. Lantmäteriet hade regeringens uppdrag att, i samarbete med Boverket, samordna Sveriges deltagande i konferensen. New Urban Agenda är en färdriktning för hållbar stadsutveckling inom ramen för Agenda 2030. Genomförandet av New Urban Agenda kommer att ske i nära anslutning till arbetet med genomförande av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling och särskilt mål 11 om hållbara städer. EU:s urbana agenda genomförs fortsatt i ett arbete som sker genom flera olika arbetsgrupper, s.k. partnerskap, som har i uppgift att ge förslag så att målen i agendan uppfylls.

Inom OECD hanteras stadsutvecklingsfrågorna i arbetsgruppen Working Party on Urban Policy under Regional Development Policy Committee (RDCP). Inför Habitat III togs bl.a. en sammanställning av ländernas strategier gällande hållbar stadsutveckling fram.

Arbetet med hållbara städer ger möjlighet till policydialoger och erfarenheter, t.ex. i hållbarhetsperspektiv och kring genomförande av Agenda 2030. Det ger också möjligheter till stöd till svensk export av system och delsystem för hållbara städer och av tjänster i form av konsultstudier.

Forskning och utveckling i fråga om hållbara städer

Forskningsfrågor inom området hållbar stadsutveckling handlar om ett holistiskt synsätt där en integrerad fysisk planering av bostäder, bostadsområden, arbetsplatser, kommunikationer, infrastruktur och smartare användning av olika tjänster och applikationer leder till mer hållbara städer och en mer hållbar samhällsutveckling. Detta gäller en hållbar utveckling av såväl nya som befintliga områden i städer och tätorter.

För att stärka forskning för hållbart samhällsbyggande, där stadsutveckling ingår som en del, presenterade regeringen ett nytt forskningsprogram på detta område (prop. 2016/17:50). Med anledning av detta har forskningsråden Vetenskapsrådet, Formas och Forte gemensamt fått i uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram inom sina respektive ansvarsområden.

Formas har fått i uppdrag att inrätta tioåriga nationella forskningsprogram för hållbart samhällsbyggande, klimatforskning och en stödande forskningssatsning för social bostadspolitik. Mer information finns bl.a. i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

3.5.3 Resultat – bostadsmarknad

Delmål för området bostadsmarknad är:

- Långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven.

Resultatindikatorer:

- Antal bostäder per 1 000 invånare.
- Antal färdigställda bostäder i förhållande till befolkningens utveckling.
- Antal sociala kontrakt på den sekundära bostadsmarknaden.
- Boendeutgift som andel av disponibel inkomst.

Resultatredovisningen förs utifrån ovan nämnda mål.

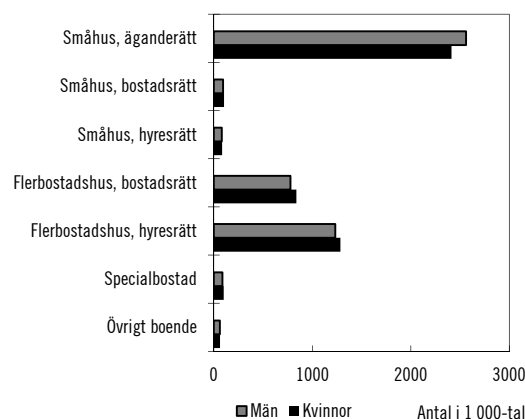
Bostadsbyggande, bostadsbestånd och befolkningsutveckling

Bostadsbyggandet fortsätter att öka

Bostadsbyggandet ökar och prognoserna indikerar att det kommer fortsätta att öka. Byggbehovet påverkas framför allt av befolkningsutvecklingen och hushållsbildningen. Under 2016 ökade Sveriges folkmängd med drygt 144 100 personer, vilket var en ökning med 39 procent i jämförelse med motsvarande befolkningsökning 2015. Befolkningsökningen består av födelseöverskott men till störst del (82 procent) av invandringsöverskott. Den stora ökningen under 2016 beror på att det kom många asylsökande till Sverige 2015 och flera av dessa beviljades uppehållstillstånd och blev folkbokförda under 2016.

Sveriges befolkning uppgick strax efter årsskiftet 2016/17 till 10 miljoner personer, fördelade på 4,5 miljoner hushåll. Över hälften av individerna i Sverige bor i småhus och något fler kvinnor än män bor i flerbostadshus.

Diagram 3.3 Antal kvinnor och män efter boendeform 2016

Källa: Statistiska centralbyrån.

Antal påbörjade bostäder ökade med 37 procent under 2016 och uppgick till ca 67 300 bostäder. Sedan 2013 har antalet påbörjade bostäder fördubblats i landet. Jämfört med 2015 ökade antalet påbörjade bostäder mest i Storstockholm och i gruppen mindre kommuner utanför storstadsområdena. Boverkets prognos är att det påbörjas ca 72 000 bostäder i år och ca 74 500 bostäder nästa år. I synnerhet förväntas byggandet av hyresrätter att öka. Kapacitetsbrister i byggsektorn kan dock få negativa konsekvenser för byggandet.

Tabell 3.6 Antal påbörjade bostäder och befolkningsökning

	2013	2014	2015	2016	2017 prognos	2018 prognos
Flerbostadshus	23 500	27 700	35 500	49 600	53 500	55 500
Småhus	6 900	8 400	10 200	14 100	14 500	15 000
Total nybyggnad	30 400	36 000	45 700	63 700	68 000	70 500
Nettotillskott genom ombyggnad	2 800	2 600	3 400	3 600	4 000	4 000
Totalt påbörjade bostäder	33 000	38 700	49 000	67 300	72 000	74 500
Befolkningsökning	89 000	102 500	103 700	144 100	123 800	102 100

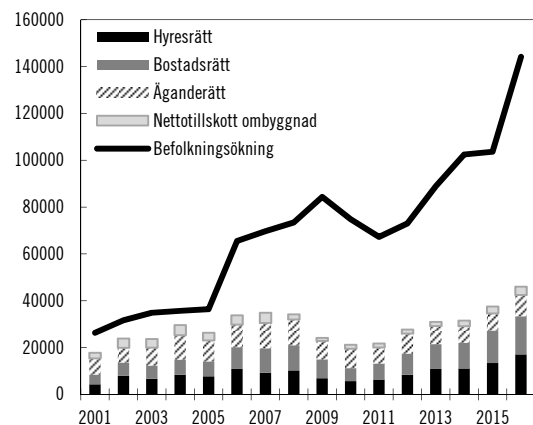
Källa: Boverket.

Under 2016 färdigställdes totalt drygt 45 800 bostäder, varav ca 3 400 var nettotillskott genom ombyggnad och övrig nyproduktion. Nyproduktionen fördelade sig på 17 100 hyresrätter, 16 200 bostadsrätter och 9 100 äganderätter. Det innebär en ökning av samtliga upplåtelseformer jämfört med 2015. Diagram 3.4 visar att det totala tillskottet av bostäder har ökat

under senare år. En fortsatt kraftig befolkningsökning medför ett fortsatt stort behov av fler bostäder.

Diagram 3.4 Totala tillskottet av bostäder i relation till befolkningsutvecklingen

Antal bostäder

Källa: Statistiska centralbyrån.

Bostadsbeståndet

Knappt fyra av tio lägenheter är hyresbostäder. Något fler ägs direkt av den boende (småhus/egnahem och ett litet antal ägarlägenheter). Drygt var femte bostad ägs av bostadsrättsföreningar, varav ett okänt antal upplåts med hyresrätt. Att en bostadsrättsförening äger hyresrätter är relativt vanligt, efter att ett hyreshus har köpts av en bostadsrättsförening för ombildning till bostadsrätt.

Av småhusbeståndet är det ett litet antal som upplåts med hyres- eller bostadsrätt medan det bara finns ett fåtal ägarlägenheter i flerbostadshus. Närmare 60 procent av lägenheterna i flerbostadshus upplåts med hyresrätt medan drygt 40 procent ägs av bostadsrättsföreningar.

Tabell 3.7 Bostädernas fördelning 2016 efter upplåtelseform och hustyp

Procent

Upplåtelseform ¹	Flerbostadshus ²	Småhus
Bostadsrätt	36,1	1,9
Hyresrätt	20,8	1,8
Äganderätt	0	39,2

¹ Upplåtelseform redovisas utifrån ägaren av lägenheten. Detta innebär att lägenheter som ägs av bostadsrättsföreningar redovisas som bostadsrätter även om de hyrs ut. Vidare redovisas ägarlägenheter i flerbostadshus som äganderätt oavsett ägare och bostadsföreningar redovisas som bostadsrätt.

² I flerbostadshus ingår även specialbostäder och bostäder i övriga hus.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Boendetätheten – antalet bostäder i förhållande till befolkning

Boendetätheten mätt som antalet bostäder per tusen invånare är ett mått som är mest användbart vid långa tidsserier eller för att visa på variationer mellan olika områden eller olika delar av landet. Boendetätheten påverkas både av befolkningsförändringar och av förändringar i bostadsbeståndet. Därutöver påverkas bostadsbehovet av skillnader i och förändringar i hushållsmönster. Det finns även skillnader i boendetäthet och utrymmesstandard mellan olika bostadsområden på grund av invånarnas socioekonomiska förutsättningar.

Boendetätheten i Sverige är förhållandevis låg men har under senare år ökat långsamt. En anledning till den låga boendetätheten är att drygt 45 procent av alla individer bor ensamma eller tillsammans med en annan person. Lika många kvinnor som män bor med en annan person. Andelen ensamboende kvinnor är 1–1,5 procent högre än andelen ensamboende män samtidigt som andelen kvinnor som är ensamstående föräldrar (5,7 procent 2016) är mer än tre gånger så stor som andelen män som är ensamstående föräldrar (1,9 procent).

Årsskiftet 2016/2017 varierade boendetätheten mellan 366 i Ekerö kommun och 599 i Härjedalens kommun. Generellt tycks tendensen vara att det är färre bostäder per 1 000 invånare i storstadsregionerna.

Tabell 3.8 Antal bostäder per 1 000 invånare

Årtal	Antal bostäder
2010	479
2011	477
2012	476
2013	480
2014	479
2015	479
2016	480

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den genomsnittliga bostadsytan per person är 42 m², men det finns stora skillnader mellan olika regioner och hushållstyper. I några kommuner i Stockholms län har de boende i genomsnitt 33 m² per person medan motsvarande yta är 53 m² per person i flera glesbygdskommuner. Skillnaden i utrymmesstandard skiljer sig även mellan olika hushållstyper. Barnfamiljer med tre eller fler barn bor i genomsnitt på 23 m² per

person medan sammanboende utan barn bor på 51 m² per person.

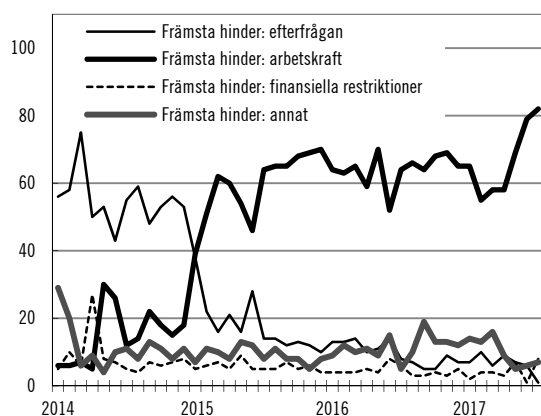
Det finns även skillnader i boendetäthet och utrymmesstandard mellan olika bostadsområden på grund av invånarnas socioekonomiska förutsättningar. Särskilt nyanlända och asylsökande har stora problem med att hitta bra bostadslösningar där inneboende eller sovplats hos släktingar eller vänner är vanligt, liksom andrahandsboende till höga hyror. Huvudsakligen handlar det om hyresbostäder med litet inslag av andra boende- eller upplåtelseformer. Trångboddhet är ett stort problem som även har långsiktiga sociala konsekvenser.

Brist på arbetskraft

Sedan 2015 bedömer byggföretagen enligt Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer att arbetskraftsbrist är det i särklass största hindret för bostadsbyggande, se diagram 3.5. Regeringen mottog i december 2016 en rapport, Slutsatser och förslag på åtgärder för att säkerställa tillräcklig byggkapacitet inom byggsektorn (N2016/05027/PUB), från två samordnare som haft i uppdrag att se över kompetensförsörjningssituationen inom byggbranschen. Samordnarna konstaterar att det råder stor brist på arbetskraft inom många yrken med betydelse för bostadsbyggandet, inte bara inom traditionella byggyrken utan även inom den statliga och kommunala administrationen samt inom tillverkningsindustrin.

Diagram 3.5 Hinder för företags bostadsbyggande

Procent

Källa: Konjunkturinstitutet.

Det allmännyttiga beståndet minskar

Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) uppgick det allmännyttiga bostadsbeståndet 2016 till sammanlagt 822 000 lägenheter. Det allmän-

nyttiga beståndet förändras genom försäljningar, inköp, nybyggnation, ombyggnation och rivningar. Enligt Boverkets bostadsmarknadsenkät från 2017 minskade det allmännyttiga beståndet med 1 600 bostäder. Minskningen kan främst förklaras av försäljningar till privata hyresvärdar i syfte att möjliggöra nyproduktion eller effektivisera förvaltningen. Minskningen kan jämföras med 2014 och 2015 då beståndet ökade med drygt 2 400 respektive 3 600 bostäder.

Statliga kreditgarantier för bostadsbyggande

En kreditgaranti är en försäkring som ger långivaren ett skydd mot kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Antalet lägenheter för vilka garantier tecknas är fortsatt lågt även om en viss ökning skett jämfört med året innan. Äldre garantier förnyas inte varför det totala antalet garantier minskar.

Tabell 3.9 Kreditgarantier för bostadsbyggande

	2014	2015	2016
Antal lägenheter för vilka preliminära bedömningar gjorts under året	2 700	3 500	6 050
Antal lägenheter för vilka garantier under byggtiden tecknats under året	1 000	900	1 400
Antal färdigställda lägenheter för vilka garantier tecknats under året	300	300	130
Antal garantier vid årets slut	800	600	560
Garanterat belopp vid årets slut, mnkr	2 092 653	1 488 924	1 985 109
Förväntad förlust	4,3 %	5,6 %	1,4 %

Källa: Boverket.

Utvecklingen på bostadsmarknaden

Underskott på bostäder i de flesta kommuner

I Boverkets bostadsmarknadsenkät (BME) anger 255 kommuner att de har underskott på bostäder, 34 kommuner anger att de har balans och endast en kommun anger att de har ett överskott på bostäder. Samtidigt anger Örebro, Helsingborg och Kristianstad att de har balans på bostadsmarknaden totalt sett. Det behöver dock inte betyda att det är balans i hela kommunen eller för alla grupper. Gemensamt för kommunerna är att det har påbörjats många bostäder det senaste året och att de förväntar sig att bostadsbyggandet även fortsättningsvis kommer att

hålla en hög takt. I enkäten bedömer 71 kommuner att bostadsmarknaden kommer att vara i balans om tre år totalt sett, 44 av dessa kommuner anger att de i dagsläget har underskott på bostäder.

Många har svårt att hitta en bostad

Enligt BME är situationen för grupper som är nya på bostadsmarknaden, såsom nyanlända och unga kvinnor och män, fortsatt ansträngd. Det gäller även för äldre kvinnor och män som vill flytta till en mer tillgänglig bostad.

I BME bedömer 255 kommuner, 88 procent, att de har ett underskott på bostäder för nyanlända. Det är en liten minskning jämfört med året innan då 272 kommuner, 94 procent, gjorde samma bedömning. Totalt 30 kommuner bedömer att de har balans på bostäder för nyanlända, vilket kan jämföras med 12 kommuner året innan. Den vanligaste orsaken till underskottet är att det finns en generell brist på hyreslägenheter.

Ungdomar har i flera år varit en av de grupper som har det svårast att få tag i en bostad. Drygt 250 kommuner, 87 procent, bedömer att de har ett underskott på bostäder för ungdomar. Det är en ökning med 6 kommuner jämfört med året innan då 245 kommuner, 84 procent, uppgav ett underskott. Den främsta orsaken bedöms generellt vara för få lediga bostäder eller för få små lediga bostäder.

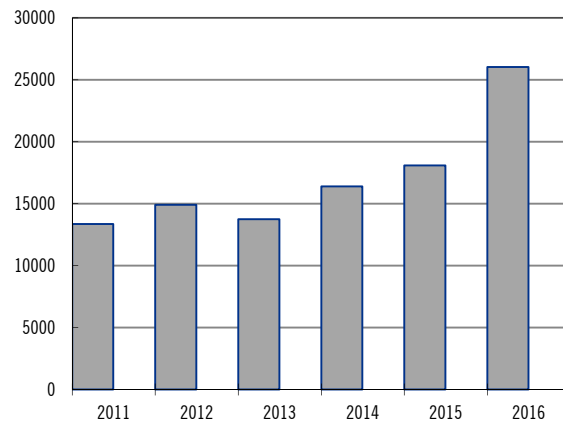
Totalt 125 kommuner bedömer att de har ett underskott på särskilda boendeformer för äldre. Det är 16 kommuner fler än förra året då 109 kommuner uppgav att de hade underskott på den här formen av bostäder. Underskottet på särskilda boendeformer för äldre är enligt enkäten mest utbrett i högskolekommuner med färre än 75 000 invånare. Tidigare har situationen ofta varit bättre i till invånarantalet små kommuner utanför storstadsområdena, men i år uppgav 44 procent av kommunerna i kommungruppen övriga kommuner med färre än 25 000 invånare att de har underskott på dessa bostäder.

Antalet kontrakt med särskilda villkor fortsätter öka

Den sekundära bostadsmarknaden, när kommunerna hyr eller äger lägenheter och hyr ut dessa till personer som av olika anledningar inte kan få en bostad på ordinarie bostadsmarknaden, fortsätter att växa. Enligt BME har antalet kontrakt med särskilda villkor ökat från drygt 18 600 under 2015 till 26 000 under 2016. Det är nära en

fördubbling jämfört med 2010 då det fanns 13 400 kontrakt med särskilda villkor. Knappt 260 kommuner arbetar med den här typen av kontrakt och finns i alla kommuntyper oavsett om det råder underskott i kommunen som helhet eller inte.

Diagram 3.6 Antal lägenheter som kommunerna hyr ut med särskilda villkor

Källa: Boverkets bostadsmarknadsenkät.

Antalet utfärdade hyresgarantier är fortsatt lågt

Kommunala hyresgarantier som berättigar till statlig ersättning har funnits sedan 2007. En hyresgaranti innebär att kommunen går i borgen för hyresgäst som har tillräckligt god ekonomi för att ha ett eget boende, men som ändå har svårt att få en hyresrätt med besittningsskydd. Under 2016 uppgick det beviljade bidraget för kommunala hyresgarantier till 830 000 kronor, vilket motsvarar 166 utfärdade hyresgarantier som utfärdats av 18 kommuner. Det är en ökning jämfört med året innan då det beviljade bidraget uppgick till 555 000 kronor, motsvarande 110 utfärdade garantier i 14 kommuner.

Lägre hyreshöjningar

Enligt SCB ökade hyrorna med i genomsnitt 0,7 procent 2016 jämfört med 2015. Motsvarande ökning 2015 jämfört med 2014 var 1,3 procent. Sedan 2012 har hyreshöjningarna inte höjts i samma takt som tidigare år.

Bostadspriserna har fortsatt att öka

Fastighetsprisindex avseende småhus för permanentboende steg i genomsnitt med drygt 8 procent under 2016 och endast något mer, knappt 9 procent, i Stockholms län. Det genomsnittliga priset för en småhusfastighet i landet uppgick i juli 2017 enligt SCB till 2,9 miljoner kronor. I Storstockholm var genomsnittspriset knappt

6 miljoner kronor, i Storgöteborg 4,6 miljoner kronor och i Stormalmö 3,6 miljoner kronor.

Enligt SCB såldes drygt 103 000 bostadsrättslägenheter under 2016 exklusive överlåtelse genom arv, gåva, bodelning eller liknande; en minskning med ca 7 000 försäljningar jämfört med 2015. Det motsvarar ungefär 10 procent av bostadsrättsbeståndet. Det sammanlagda värdet av försäljningarna var nästan 227 miljarder kronor.

Medelpriset för en bostadsrätt var 2,2 miljoner kronor att jämföra med 2,0 miljoner 2015. Högst var genomsnittspriserna i Stockholms län, 3,5 miljoner kronor, och lägst i Västernorrlands län där medelpriset var ca 679 000 kr.

De tre storstadsregionerna stod för 57 procent av antalet försäljningar och 78 procent av värdet. Enbart Storstockholm stod för 37 procent av försäljningarna och ca 60 procent av den samlade överlåtelsesumman.

Bostadspriserna fortsätter att öka, även om det finns tecken på att ökningstakten börjat avta. Under tolv månadersperioden augusti 2016 till juli 2017 ökade index enligt det s.k. HOX-indexet (Nasdaq OMX Valueguard-KTH Housing Index) med i genomsnitt 9,5 procent, något mindre för bostadsrätter och något mer för villor. Utvecklingen är dock olika i olika delar av landet. I t.ex. Göteborg, Malmö, Helsingborg, Jönköping, Linköping, Norrköping och Västerås ökade priserna på såväl bostadsrätter som villor snabbare än i Stockholm.

Hushållens skuldsättning fortsätter att öka

Bostadspriserna och hushållens skulder har stigit i relativt snabb takt i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Utlåningen till hushåll har ökat snabbt under de senaste åren och den årliga tillväxttakten uppgick till 7,2 procent i februari 2017. Det är framför allt lån med bostäder som säkerhet som driver tillväxten. Även bostadspriserna har ökat betydligt de senaste åren, i synnerhet för bostadsrätter.

Enligt Riksbanken (Ekonomiska kommentarer nr 5/2016) fortsätter hushållens skuldsättning att öka i snabbare takt än inkomsterna. Mellan juli 2010 och juli 2016 ökade den genomsnittliga skuldkvoten från 324 procent till 343 procent och medianskuldkvoten från 233 procent till 269 procent. Högst skuldkvoter förekommer bland de lägre inkomstgrupperna men skuldkvoterna ökar generellt och skillnaden i

skuldkvotnivåer minskar mellan inkomstgrupperna. Skuldsättningen är störst bland de unga hushållen. Hushållens skuldsättning har ökat mest i de kommuner som redan 2010 hade de högsta skuldnivåerna. Sedan 2015 har andelen hushåll som minskar sin låneskuld ökat samtidigt som nästan 50 procent av hushållen inte minskar sin bolåneskuld.

Finansinspektionen (FI) bedömer i sin årliga bolåneundersökning 2017 att hushållen generellt har goda marginaler i sin ekonomi för att kunna hantera såväl ränteökningar som inkomstbortfall. Detta minskar risken för att banker och andra kreditinstitut ska göra kreditförluster på hushållens bolån. Enligt FI tar nya bolånetagare mindre lån och köper billigare bostäder än om amorteringskravet inte hade införts. Amorteringskravet har påverkat äldre bostadsköpare snarare än unga. Äldre hushåll som tar nya lån köper billigare bostäder och lånar betydligt mindre medan de unga inte har ändrat sitt beteende nämnvärt. Däremot har familjer med barn och bostadsköpare i Stockholm och Göteborg tydligt påverkats av amorteringskravet. Dessa hushåll efterfrågar typiskt större och dyrare bostäder och tar därför större lån. I genomsnitt har amorteringskravet dämpat nya låntagares bolån i förhållande till deras inkomster med nästan nio procent. (FI:s analys nr 10/2017.)

Boendeutgiftens utveckling

Hushållens disponibla inkomster har växt relativt mycket för de flesta hushåll de senaste åren. Den genomsnittliga disponibla inkomsten ökade med 29 procent mellan 2006 och 2013, medan den genomsnittliga boendekostnaden endast ökade med 14 procent. Denna positiva trend gäller dock inte för alla hushåll. Sammanboende med många barn, ensamstående med barn, boende i andrahand eller i hyresrätt samt pensionärer har mindre marginaler. Könsuppdelade uppgifter om disponibel inkomst och marginaler finns inte tillgängliga. Sammantaget bedömer Boverket att ca 770 000 hushåll har svårt att klara sin baskonsumtion.

År 2015 gick ungefär 28 procent av den disponibla inkomsten för hushåll i hyresrätt till att betala för boendet. För hushåll i bostadsrätt var andelen 21 procent och för hushåll i ägt småhus 15 procent (SCB 2016). Sammanboende med många barn, ensamstående med barn, boende i andra hand eller i hyresrätt samt pensionärer har

minst marginaler och de som innehar sin bostad med äganderätt har störst marginaler.

Att boendeutgiftens andel av den disponibla inkomsten är större för hushåll i hyresrätt beror inte på att de har högre boendeutgift utan på att de i genomsnitt har lägre disponibel inkomst.

Tabell 3.10 Boendeutgift i procent av den disponibla inkomsten

Medianvärde i procent

År	2015
Hyresrätt	28,2
Bostadsrätt	20,5
Ägt småhus	14,6
Samtliga upplåtelseformer	20,8

Källa: Statistiska centralbyrån.

Hushållstypen ensamstående kvinnor över 64 år har bland de lägsta boendeutgifterna men betalar störst andel av inkomsten för sitt boende. Det gäller i alla upplåtelseformer. Störst andel betalar ensamstående kvinnor över 64 år som bor i hyresrätt. Lägst boendeutgifter har hushållstypen sammanboende utan barn som spenderar knappt 15 procent av sin disponibla inkomst på sitt boende. Kvinnor har i viss utsträckning högre boendeutgifter än män, vilket åtminstone till viss del kan förklaras av en högre andel kvinnor som är ensamstående förälder och som således kan behöva en större bostad än den som inte är förälder. För många äldre kvinnor tar boendeutgiften i anspråk en hög andel av inkomsten till följd av att de är ensamstående med låg pension.

Stöd till bostadsbyggande

Investeringsstödet för hyresbostäder

Regeringen beslutade om ett investeringsstöd till anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande i september 2016.

Stöd får lämnas till den som anordnar nya bostäder som upplåts med hyresrätt i områden med befolkningstillväxt och bostadsbrist, för bostäder för studerande i eller i anslutning till kommuner där det finns universitet, högskola eller annan eftergymnasial utbildning eller folkhögskola, eller om det, i en kommun som inte har befolkningstillväxt, finns brist på en viss typ av bostäder och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Storleken på stödet är regionalt differentierat.

Stöd får också lämnas om det finns behov av att bygga hyresbostäder och bostäder för studerande på grund av omfattande förändringar i en kommuns fysiska samhällsstruktur som har sin grund i omständigheter utanför kommunens kontroll.

För att stöd ska kunna lämnas ska ett antal villkor vara uppfyllda, vilka regleras i förordningen (2016:880) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla hyresbostäder och bostäder för studerande och förordningen (2016:881) om statligt investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande.

Investeringsstödet kan delas in i fyra olika delar; stöd till hyresbostäder respektive bostäder för studerande enligt den tidsbegränsade förordningen (2016:880) enligt vilken stöd ges med hänvisning till reglerna för tjänster av allmänt ekonomiskt intresse och där tiden för att söka stöd gick ut den sista februari, samt stöd till hyresbostäder respektive bostäder för studerande enligt den förordning (2016:881) som trädde i kraft den 1 januari 2017 och som gäller tills vidare. Enligt den sistnämnda förordningen lämnas stöd med hänvisning till reglerna i EU:s gruppundantagsförordning.

När det gäller den förstnämnda förordningen (2016:880) har närmare 156 ansökningar inkommit avseende 3 678 hyresbostäder, 798 miljoner kronor har beviljats (omfattande 3 058 lägenheter) och 75 miljoner kronor har betalats ut. För bostäder för studerande har 54 ansökningar inkommit, 259 miljoner kronor har beviljats (1 167 lägenheter) och drygt 80 miljoner kronor har betalats ut.

När det gäller stöd som lämnas i enlighet med EU:s gruppundantagsförordning har 162 ansökningar inkommit avseende 3 238 hyresbostäder och 573 miljoner kronor har beviljats (59 ansökningar med 2 195 lägenheter), men inga medel har ännu betalats ut. För bostäder för studerande har 14 ansökningar inkommit och 6 ärenden avseende 87 lägenheter har beviljats stöd med 16,7 miljoner kronor, per den 1 augusti 2017.

Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande

År 2016 tog 111 kommuner del av det stöd till kommunerna för ökat bostadsbyggande, den s.k. byggbonusen, som regeringen beslutade om i maj 2016. För ändamålet utbetalades 1,85 miljarder kronor. Som villkor för att få ta del av byggbonusen måste kommunen under denna eller föregående mandatperiod ha antagit riktlinjer för

bostadsförsörjningen samt ha antagit eller aktualitetsförklarat en översiktplan. Förutom att byggbonusen kan bidra till att ytterligare bostäder kommer till stånd har villkoren för stödet bidragit till att fler riktlinjer för bostadsförsörjningen har tagits fram.

Investeringsstöd till bostäder för äldre

Regeringen beslutade i juli 2016 om en förordning för ett nytt investeringsstöd. Stödet syftar till att öka antalet bostäder för äldre och därigenom förbättra tillgängligheten samt öka möjligheterna till gemenskap och trygghet för äldre personer. Läs mer om investeringsstödet under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Kommunernas bostadsförsörjningsansvar

Riktlinjer för bostadsförsörjning

Enligt lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar, kallad bostadsförsörjningslagen, ska riktlinjer för bostadsförsörjning antas av kommunfullmäktige varje mandatperiod. I dag har drygt 60 procent av kommunerna antagit dessa vilket är en ökning jämfört med tidigare år. En anledning till att fler kommuner tar fram riktlinjer i dag är att det är ett av kraven för att kunna ta del av stödet till kommuner för ökat bostadsbyggande, den s.k. byggbonusen.

Kommunala allmännyttiga bostadsaktiebolag

I lagen (2010:879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag finns bestämmelser om begränsningar av värdeöverföringar. För räkenskapsåret 2015 har sammanlagt 261 allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag lämnat uppgifter om värdeöverföringar. Av dessa bolag har:

- 60 procent inte lämnat någon värdeöverföring alls till ägaren, en andel som har varit ganska konstant sedan dagens lagbestämmelser infördes 2011.
- 35 procent lämnat värdeöverföring med tillåtet belopp.
- 5 procent lämnat värdeöverföring utöver tillåtet belopp, vilket omfattar tolv bolag som överfört 12,4 miljoner kronor över tillåtet belopp.

- 27 bostadsbolag har använt möjligheten i lagen att göra undantag från högsta tillåtna värdeöverföring om sammanlagt 541 miljoner kronor, medel som främst har använts till åtgärder inom kommunens bostadsförsörjningsansvar.

De totala värdeöverföringarna 2015 var 633 miljoner kronor, varav 541 miljoner kronor avser undantagen. Det är betydligt lägre än åren 2011–2013 då den totala summan uppgått till mellan 1,2 och 3,6 miljarder kronor. Denna minskning beror främst på att de tre bostadsbolagen i Stockholms kommun inte fört över medel enligt undantagen.

3.5.4 Resultat – byggande

Delmål för området byggande är:

- Långsiktigt hållbara byggnadsverk.
- Effektiva regelverk och andra styrmedel som utifrån ett livscykelperspektiv verkar för effektiv resurs- och energianvändning samt god inomhusmiljö i byggande och förvaltning.
- En väl fungerande konkurrens i bygg- och fastighetssektorn.

Resultatindikatorer:

- Genomsnittlig energiprestanda, ackumulerat.
- Utsläpp av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler.
- Boverkets miljöindikatorer för bygg- och fastighetssektorn.
- Räntabilitet i byggföretag.

Resultatredovisningen förs utifrån ovan nämnda mål. Resultatredovisningen beträffande miljö-kvalitetsmålet God bebyggd miljö finns under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Boverket avser att fortsätta utveckla indikatorerna i syfte att närmare följa upp bygg- och fastighetssektorns klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv och konkurrensen i bygg- och fastighetssektorn.

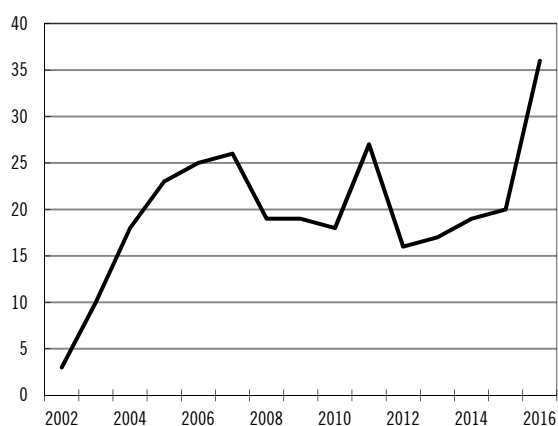
Utvecklingen inom bygg- och fastighetssektorn

Avkastningen i byggsektorn fortsätter att öka

Byggföretagens lönsamhet kan mätas i form av avkastning på eget kapital, s.k. räntabilitet. Det tycks finnas ett samband mellan företagets ökade lönsamhet och ett ökat bostadsbyggande, men hög lönsamhet kan också vara en indikation på bristande konkurrens. Sedan 2002 har bostadsbyggandet och räntabiliteten hos de stora byggföretagen ökat kraftigt.

Diagram 3.7 Räntabilitet på eget kapital i byggsektorn

Procent

Källa: Boverket.

Byggnaders energianvändning

Energianvändningen för uppvärmning och varmvatten i byggnader fortsätter att minska. Alla byggnader som säljs eller hyrs ut ska ha en energideklaration, som visar byggnadens energiprestanda. En sådan ska också finnas för större byggnader som ofta besöks av allmänheten.

En jämförelse mellan registrerade energideklarationer olika år visar på en stadigt minskande energianvändning per kvadratmeter uppvärmd area, för dessa byggnadskategorier. Tabell 3.11 nedan visar genomsnittlig energiprestanda för de deklarerationer som registrerats mellan 2010 och 2016.

Tabell 3.11 Genomsnittlig energiprestanda per registreringsår

kWh/m²

Byggnadskategori	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
En- och tvåbostadshus	119	116	115	113	112	110	109
Flerbostadshus	147	146	146	145	144	143	142
Lokalbyggnader	159	157	156	153	151	150	150

Källa: Boverkets energideklarationsregister.

Nedgången i genomsnittlig energiprestanda i beståndet är en effekt av att nya byggnader med bättre energiprestanda kommer till och att äldre byggnader renoveras. Kraven på byggnaders energiprestanda i byggreglerna skärptes 2006, 2009, 2012 och 2015.

Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus

Förordningen (2016:837) om stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden trädde i kraft i oktober 2016.

Enligt förordningen kan ägare till flerbostadshus med hyresrätter i områden med socioekonomiska utmaningar söka stöd för renovering och energieffektivisering, på villkor att stödbeloppet används för att lämna rabatt på hyran för de renoverade lägenheterna, under en period på sju år. Därutöver lämnas ett särskilt stöd för energieffektivisering om byggnadens energiprestanda förbättras till följd av åtgärderna. Stödet kan bidra till genomförandet av regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation 2017–2025.

De första ansökningarna beviljades i januari 2017. Till och med den 31 juli 2017 hade 67 ansökningar kommit in och drygt 60 miljoner kronor beviljats i stöd. Under våren 2017 kunde regeringen konstatera att anslagna medel för renovering och energieffektivisering med all sannolikhet inte skulle tas i bruk i sin helhet under året. Däremot har stödet till upprustning av utemiljöer i socioekonomiskt utsatta områden varit översökt, i meningen att många ansökningar som kom in under 2016 uppfyllde angivna villkor men fick avslag vid en prioritering av tillgängliga medel.

Mot denna bakgrund beslutade regeringen att omfördela inom anslaget så att medel som inte efterfrågas för renovering under 2017 i stället kan användas för upprustning av utemiljöer i områden med socioekonomiska utmaningar. Beslutet gällde enbart fördelningen mellan anslagsposterna 2017.

Byggnaders klimatpåverkan

Utsläppen av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler minskar

Utsläppen från uppvärmning av bostäder och lokaler fortsätter att minska. Jämfört med 1990 är utsläppen för uppvärmning av bostäder nästan 90 procent lägre och för uppvärmning av lokaler nästan 85 procent lägre. Den fortsatta minskningen beror på åtgärder för ökad energieffektivitet i byggnadsbeståndet och minskad användning av fossila bränslen i energisystemet. Totalt står i dag uppvärmning av bostäder och lokaler för cirka två procent av de totala utsläppen av växthusgaser.

Tabell 3.12 Utsläpp av växthusgaser från uppvärmning av bostäder och lokaler

Tusen ton koldioxidekvivalenter

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bostäder	1070	814	771	742	644	647
Lokaler	715	653	522	420	456	403

Källa: Naturvårdsverket.

Utsläpp av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn har minskat

Sedan 2016 publicerar Boverket miljöindikatorer för att följa bygg- och fastighetssektorns miljöpåverkan på nationell nivå ur ett livscykelperspektiv. I statistiken ingår därför utsläpp från samtliga skeden och aktiviteter under året för produktion och byggande, drift av befintliga byggnader, rivning, återvinning samt transporter. Det bör noteras att indikatorerna är beroende av byggnadstakt och temperatur.

På sikt har bygg- och fastighetssektorns inhemska utsläpp av växthusgaser ur ett livscykelperspektiv minskat från ca 21 miljoner ton koldioxidekvivalenter under 1993 till ca 11 miljoner ton under 2014, vilket motsvarar ca 19 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser. Minskningen beror främst på betydande minskningar av utsläpp från uppvärmningen av byggnader, medan utsläpp under byggfasen (materialutvinning, transporter m.m.) knappt minskat. I takt med att nya byggnader blir alltmer energieffektiva och utsläpp från uppvärmning minskar så utgör produktionsfasen en större andel av byggnadens totala utsläpp under dess livscykel. Regeringen har tillsatt en utredning om genomgripande översyn av Boverkets byggregler m.m. som bl.a. ska utreda behovet av förändringar i styrmedel för att minska klimat- och miljöpåverkan under byggprocessen.

Regeringen har även gett Boverket i uppdrag att genomföra upphandling för att upprätta och driva informationscentrum för hållbart byggande. Fokus ska vara dels på energieffektiviserande renovering, dels på energieffektivt byggande, med användning av hållbara material och låg klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv.

Syftet med att inrätta ett centrum för hållbart byggande är att främja en ökad energieffektivisering vid renovering liksom energieffektivt byggande med användning av hållbara material och låg klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv.

Utsläpp av kväveoxider och partiklar från bygg- och fastighetssektorn minskar

Höga halter av kvävedioxid och partiklar i utomhusluft kan ge negativa effekter på människors hälsa. Nedfall av kväveoxider påverkar även miljön genom försurning och övergödning av mark, skog och vatten. Sedan 2010 har inhemska utsläpp av kväveoxider och partiklar från haft en något minskande trend. 2014 svarade bygg- och fastighetssektorn för 25 procent av Sveriges totala utsläpp av partiklar och 11 procent av de totala utsläppen av kväveoxider, ur ett livscykelperspektiv.

Tabell 3.13 Inhemska utsläpp av partiklar och kväveoxider från bygg- och fastighetssektorn

Ton

	2010	2011	2012	2013	2014
Partiklar	14 100	13 700	13 600	13 700	12 900
Kväveoxider	33 100	30 900	30 500	29 500	28 800

Källa: Boverkets miljöindikatorer.

Nordisk samverkan inom bygg- och bostadsområdet

Regeringen har under hösten 2016 och våren 2017 fört samtal med Danmark, Finland, Island och Norge om gemensamma bygg- och bostadsfrågor samt möjligheter för ökat nordiskt samarbete. Diskussionerna har påvisat de gemensamma utmaningar som Norden står inför, såsom ett stort bostadsbehov trots att bostadsbyggandet ökar, höga byggkostnader, ökad arbetskraftsbrist inom byggsektorn och att säkerställa ett långsiktigt hållbart byggande. Det finns nationella skillnader och hinder som begränsar gränsöverskridande verksamhet och samarbeten mellan de nordiska marknaderna.

Arkitektur och gestaltning

Kunskapen om hur kommuner i dag arbetar med arkitektur- och gestaltungsfrågor inom plan- och bygglagen är överlag låg och det saknas statistik på området. I Boverkets plan- och byggenkät kan utläsas att kommuner med större invånarantal, har högre tillväxt eller betydande turism arbetar mer aktivt med kravet i 2 kap 3 § plan- och bygglagen om att planläggning ska främja en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning än mindre kommuner. Enlig 12 kap 7 § plan- och bygglagen ska byggnadsnämnden ha tillgång till minst en arkitektutbildad person. Flertalet mindre kommuner svarar att det finns, men att de har begränsat med personella resurser med kompetens inom området och att vissa vid behov köper in arkitektkompetens. Få kommuner anger att de har eller håller på att ta fram övergripande dokument med utgångspunkt i arkitektur och gestaltning. De enstaka kommuner som har tagit fram en arkitekturpolicy arbetar i högre grad även med kompletterande verktyg så som exempelvis markanvisningar för genomförande av detaljplaner.

3.5.5 Resultat – lantmäteriverksamhet

Delmål för Lantmäteriverksamheten är:

- En effektiv och rättssäker förrättningsverksamhet och en ändamålsenlig fastighetsindelning.
- Informationsförsörjningen ska vara av god kvalitet, rikstäckande, långsiktig, stabil och säker. Användningen av Lantmäteriets geodata ska öka och komma till nytta hos fler användare och inom fler användningsområden.
- En effektiv och rättssäker inskrivningsverksamhet som bidrar till en väl fungerande fastighetsmarknad.

Resultatindikatorer:

- Kostnader och leveranstider för fastighetsbildningsärenden samt antalet överklaganden.
- Antal användare och omfattning av användningen av geodata.

- Handläggningstid för fastighetsinskrivningsärenden och antal ärenden med elektronisk ansökan.

Resultatredovisningen görs utifrån ovan nämnda mål.

Lantmäteriverksamheten är central för ett effektivt fungerande samhälle och viktig för samhällsutvecklingen. I samhällsplanering och byggande, i genomförandet av bl.a. landsbygds- och skogspolitik, miljö-, energi-, transport- och försvarspolitik behövs tillförlitliga uppgifter om t.ex. ägande av mark, planbestämmelser och rättigheter samt olika geografiska förhållanden (transportinfrastruktur, bebyggelse, höjdförhållanden, vattendrag, m.m.).

Den snabba tekniska utvecklingen gör att verksamhetens betydelse för utvecklingen inom offentlig och privat sektor ökar. Tillgången till geografisk information och fastighetsinformation samt möjligheten att kombinera och använda denna information tillsammans med annan information är grundläggande för digitaliseringen av processerna inom offentlig förvaltning och näringsliv, t.ex. samhällsbyggande, fastighets- och kreditmarknad.

Fastighetsindelningen ligger till grund för allt ägande av fastigheter och för kreditmarknadsystemet i Sverige. Lantmäteriverksamheten säkerställer att detta ägande är tryggt vilket också är en förutsättning för en väl fungerande fastighetsmarknad. Genom lantmäteriförrättningar tillgodoses samhällets behov av fastigheter och rättigheter för bl.a. utbyggnad av infrastruktur, exploatering av mark för bebyggelse, rationalisering av jord- och skogsbruk och för utveckling av landsbygden.

Förrättningsverksamhet och fastighetsindelning

I Sverige bedrivs förrättningsverksamhet av Lantmäteriet och 39 kommunala lantmäterimyndigheter. Redovisningen avser den samlade verksamheten där inget annat anges.

Volym

Efterfrågan på lantmäteriförrättningar och inneliggande ärendebalanser för Lantmäteriet och de kommunala lantmäterimyndigheterna framgår av tabell 3.14.

Tabell 3.14 Inkomna och avslutade ärenden samt ärendebalanser vid årets slut

Antal ärenden					
Ärenden	2012	2013	2014	2015	2016
LM inkomna	13 322	13 214	13 572	13 653	13 632
KLM inkomna	4 800	4 968	5 461	5 576	5 686
LM avslutade	15 017	14 750	14 355	13 017	13 780
KLM avslutade	4 818	5 051	5 396	5 353	5 808
LM ärendebalans	14 652	13 116	13 145	14 521	16 079
KLM ärendebalans	5 581	5 594	5 664	5 864	5 687

Källa: Lantmäteriet.

Ärendebalansen vid Lantmäteriet har ökat under 2016. En orsak kan vara det ökande bostadsbyggandet över landet samt utbyggnad av infrastrukturen. Samtidigt har Lantmäteriet haft svårt att försörja organisationen med rätt kompetens då det råder en stor brist på lantmätare. Den allt större konkurrensen om lantmätare mellan Lantmäteriet, de kommunala myndigheterna och övriga aktörer på marknaden har medfört större personalomsättning och en löneutveckling som den statliga myndigheten haft svårt att svara upp mot.

Handläggningstider

Handläggningstider för två vanliga ärendetyper, enlotsavstyckning och fastighetsreglering mellan två fastigheter, fördelat på det statliga och det kommunala lantmäteriet framgår av tabell 3.15 nedan.

Tabell 3.15 Handläggningstider för enklare förrättningsåtgärder

Veckor, median					
Åtgärd	2012	2013	2014	2015	2016
LM enlotsavstyckning	18	20	22	26	36
KLM enlotsavstyckning	21	20	21	22	22
LM fastighetsreglering	23	23	23	31	44
KLM fastighetsreglering	25	23	25	26	27

Källa: Lantmäteriet.

Lantmäteriet har genomfört en satsning på att handlägga ärenden i turordning och att avsluta äldre ärenden. Många av de äldre ärendena har varit komplexa och tidskrävande. Under 2016 avslutades två tredjedelar av den äldre ärendestocken, vilket har inneburit att handläggningstiderna just då ökat men även att ärendestocken har föryngrats.

Arbetet har lett till att Lantmäteriet nu har en yngre ärendestock än tidigare varför handläggningstiderna bör minska förutsatt att det finns tillgång till kompetent personal.

Kostnader

Lantmåteriförrättningar betalas av sakägarna. Ökade kostnader hos lantmåterimyndigheten resulterar därför i ökade kostnader för sakägarna. Sakägarnas och Lantmåteriets kostnader för vissa enklare förrättningar framgår av tabell 3.16 nedan.

Tabell 3.16 Kostnader för enklare förrättningsåtgärder

Kronor					
	2012	2013	2014	2015	2016
Kostnad enlotsavstyckning					
LM	23 064	26 170	27 835	29 588	31 587
Sakägare	23 178	25 084	28 577	28 209	30 156
Kostnad fastighetsreglering					
LM	22 609	21 742	25 152	26 161	27 856
Sakägare	22 768	23 079	24 472	27 356	27 600

Källa: Lantmäteriet.

Sakägarnas kostnader har ökat bl.a. beroende på en hög personalomsättning. Full kostnadstäckning har inte uppnåtts. Detta beror bl.a. på den ovan nämnda ökningen av antalet äldre ärenden som avslutats där det inte är möjligt att fakturera för faktisk tid som är nedlagd. Att det inte varit möjligt kan bl.a. bero på att förutsättningarna i ärendet har förändrats och att mindre erfarna lantmätare under upplärning har handlagt ärendet.

Överklaganden

Andelen överklagade och återförvisade ärenden är i viss mån ett mått på kvaliteten i förrättningar, men också på hur ärendenas komplexitet förändras. Redovisningen av överklagade och återförvisade ärenden i tabell 3.17 ska relateras till att det årligen avslutas ca 20 000 ärenden. Den låga andelen överklagade (ca 2,5 procent) respektive återförvisade (0,3 procent) ärenden visar på att kvaliteten är hög i avgörandena. Antalet överklagade fakturor ligger de tre senaste åren på en hög nivå. Den orsak som anges för överklaganden är att priset upplevs som högt.

Tabell 3.17 Överklagade och återförvisade ärenden

Antal ärenden

Ärende	2012	2013	2014	2015	2016
Överklagade	453	466	556	539	541
Återförvisade	86	65	60	64	50
Överklagade fakturor	243	238	429	562	484

Källa: Lantmäteriet.

Antalet överklagade ärenden är ungefär densamma som tidigare år, medan antalet återförvisade ärenden minskat något. Antalet överklagade fakturor är också jämförbart med tidigare.

Informationsförsörjning

Användningen av Lantmäteriets grundläggande information har ökat

Lantmäteriets informationsförsörjningsverksamhet finansieras i dag till 57 procent av avgifter. Lantmäteriet förser allmänheten, den offentliga sektorn och näringslivet med information om Sveriges geografi och fastigheter, s.k. geodata. De flesta personer använder geodata dagligen, både privat och i yrkeslivet och geodata utgör ofta basen i appar, e-tjänster och handläggningsstöd. Denna data bidrar till så vitt skilda saker som adressökning och navigering i smarta telefoner, samhällsplanering samt beskrivningar av effekterna av globala klimat- och miljöförändringar.

Geodata som t.ex. kartor, flygbilder och höjddata är ofta nödvändiga för att kunna beskriva, förstå och kommunicera annan information. De flesta informationsmängder blir mer användbara och intressanta om de knyts till ett geografiskt läge. Med geodata, nuvarande och historiska, blir redovisningen av tillstånd och skeenden tydligare. Bra geodata är därför en förutsättning för effektiv samhällsplanering, ett rättssäkert samhälle och en enklare vardag för medborgaren. Geodata av hög kvalitet är en förutsättning för utveckling av samhällsbyggnadsprocessen, transportnätet och för att förebygga kriser och katastrofer eller rädda liv och egendom när olyckan redan varit framme.

Användningen av Lantmäteriets grundläggande information fortsätter att öka kraftigt. I förhållande till 2015 har antalet leveranser under 2016 (manuella, tjänster och uttag) ökat med 49 procent. Användningen av visningstjänster har

under 2016 ökat med 52 procent jämfört med 2015.

Den mest populära visningstjänsten är den topografiska webbkartan som står för ca 80 procent av användningen. Andra visningstjänster som ökat i användning jämfört med föregående år är ortofoto och höjddmodell.

Lantmäteriets mest omfattande positioneringstjänst, både ekonomiskt och användningsmässigt, är nätverks-RTK. Med tjänsten kan en användare av ett instrument för positionering med hjälp av satellitinformation i realtid bestämma läget för en punkt på centimeternivå.

Lantmäteriets kartjänst för medborgare, Kartsök ortnamn, hade 800 000 besökare under 2016. E-tjänsten Min fastighet, där privatpersoner finner detaljerade uppgifter om sin egen fastighet exempelvis areal, in-teckningar och fastighetsrättsliga åtgärder, hade över 300 000 besökare.

Öppna data

Lantmäteriet har gjort vissa av myndighetens enklare kartprodukter fritt tillgängliga. I juli 2015 släpptes översiktskartan och en enklare höjddmodell och i januari 2016 öppnade Lantmäteriet upp kartdata ner till skala på 1:50 000. Därutöver har en positioneringstjänst med meternoggrannhet gjorts tillgänglig som öppna data.

När Lantmäteriet har släppt dessa öppna data så har effekten blivit en kraftig ökning i användningen. Den har fortsatt att öka kraftigt under året och antalet användare har fram till december 2016 nästan fördubblats sedan enkättilfället i juni samma år. Privatpersoner är fortsatt den största kategorin användare.

Tillsammans med Verket för innovationssystem (Vinnova) och Geoforum Sverige har Lantmäteriet initierat en forskningsstudie om de samhällsekonomiska effekterna av öppna geodata. Studien visar att en reform som ger öppna geodata från offentlig sektor är samhällsekonomiskt lönsam. Nya tillämpningar och en lång rad effektiviseringar skulle möjliggöras inom t.ex. upphandlingsområdet, samhällsbyggnadsprocessen, transportområdet och inom miljöskydd.

Den geodetiska infrastrukturen vidareutvecklas

Lantmäteriet är ansvarigt för den nationella geodetiska infrastrukturen som består av de nationella och över tiden hållbara referenssystemen i plan, höjd och tyngdkraft samt det nationella nätet av permanenta referensstationer för positionering, Swepos. Övergången till de nationella

referenssystemen Sweref 99 i plan och RH 2000 i höjd pågår. Lantmäteriet har haft ett särskilt uppdrag att stödja myndigheter och kommuner vid övergången. Vid 2016 års utgång hade 283 kommuner gått över till Sweref 99 och 224 kommuner hade bytt till RH 2000. Samtidigt hade 85 procent av de statliga myndigheter och bolag som berörs gått över till Sweref 99 och RH 2000. Stationsnätet i Swepos har förtätats ytterligare och bestod i december 2016 av 376 stationer. Antalet kunder som abonnerar på positioneringstjänster ökar ständigt och uppgick vid utgången av 2016 till 3 140 stycken.

Arbetet med framtagandet av en nationell höjdmmodell fortgår och arbetet med geografiska data i 3D har påbörjats

Under 2016 har uppbyggnaden av den nya nationella höjdmmodellen fortsatt. Modellen togs fram som ett stöd för anpassningen till ett förändrat klimat t.ex. genom att samhällsplaneraren ser vilka vägar vattnet tar om det blir översvämning, men har också visat sig ha många andra användningsområden. I slutet av 2016 hade Lantmäteriet skannat 98 procent av Sveriges yta (460 000 km²). De områden som återstår (10 100 km²) är utspridda över fjällen. Väder- och snöförhållandena har gjort att skanningen inte slutförts under året enligt plan.

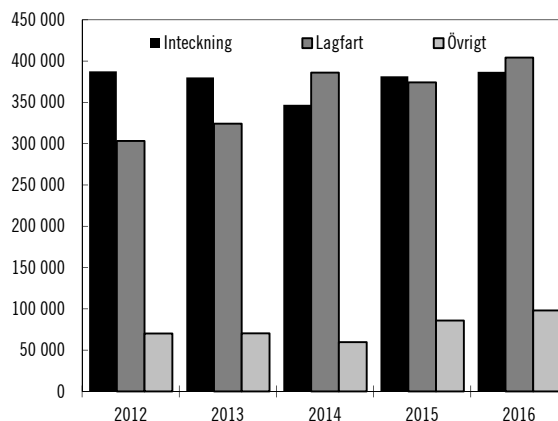
Inskrivningsverksamhet

Volym

Lantmäteriets fastighetsinskrivning bedrivs på sju orter i landet. Antalet inskrivningsärenden ökade under 2016, bl.a. till följd av det låga ränteläget. Fördelningen av olika ärendetyper framgår av diagram 3.8.

Diagram 3.8 Fördelning av ärendetyper i inskrivningsverksamheten

Antal ärenden

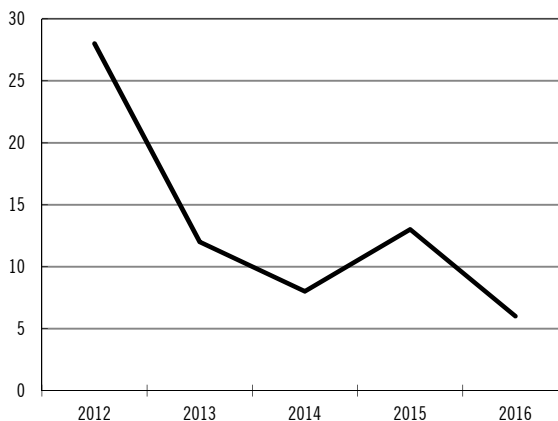
Källa: Lantmäteriet.

Handläggningstiderna ligger på en rimlig nivå

Handläggningstiderna har under 2016 minskat och den genomsnittliga handläggningstiden för helåret uppgick till 6 dagar. Anledningen till den minskade handläggningstiden är införandet av ett nytt handläggningsstöd och nya arbetsprocesser. De genomsnittliga handläggningstiderna framgår av diagram 3.9.

Diagram 3.9 Genomsnittligt antal köddagar

Antal dagar

Källa: Lantmäteriet.

Under året har arbetssättet med en gemensam nationell kö utvecklats för att underlätta produktionsutjämnning mellan kontoren.

Elektroniska ansökningar

Antalet ansökningar om inskrivning som ges in elektroniskt har ökat kraftigt och utnyttjas nu i 26 procent av alla inskrivningsärenden. Vid utgången av 2016 hade 91 kunder anslutit sig till tjänsten.

3.5.6 Forskningsfrågor

Uppdraget för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) är att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Formas har också till uppgift att nyttiggöra forskningsresultat och främja en hållbar utveckling i samhället. Forskning inom planering, byggande, bostäder och hållbar stadsutveckling finansieras framför allt av Formas men även av Verket för innovationssystem (Vinnova).

I propositionen Kunskap för samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) presenterar regeringen sin syn på forskningspolitikens inriktning i ett tioårigt perspektiv, med särskilt fokus på satsningar 2017–2020. I propositionen aviserar regeringen bl.a. ett tioårigt nationellt forskningsprogram för hållbart samhällsbyggande samt forskning för en social bostadspolitik. Formas forskningsanslag kommer 2018 att ökas till följd av dessa satsningar. I propositionen fanns även en satsning relaterad till regeringens fem samverkansprogram. Programmen Nästa generations resor och transporter samt Smarta städer har koppling till samhällsplanering, bostadsmarknad och byggande.

Statens geotekniska institut (SGI) bedriver behovsmotiverad forskning och utveckling inom områdena grundläggning och förstärkning, naturolyckor och klimatanpassning, material-egenskaper, förorenade områden och efterbehandling. Forskningen ska ge tydligt och stort mervärde med avseende på SGI:s uppdrag. De geotekniska riskerna ska minska, plan- och byggprocessen effektiviseras, belastningen på miljö och naturresurser minska och förorenade områden bli efterbehandlade. Forskningen sker i samarbete med ett stort antal aktörer på såväl nationell som internationell nivå.

3.5.7 Analys och slutsatser

Samhällsplanering

Effektiva plan-, bygg- och genomförandeprocess
Kommunernas möjligheter att skapa förutsättningar för fler bostäder behöver öka ytterligare. Trots den påtagliga ökningen av byggtakten medför den omfattande bristen på bostäder att

det fortfarande finns ett stort behov av ny bebyggelse och utveckling av det befintliga bostadsbeståndet i stora delar av landet. Ny bebyggelse föregås vanligtvis av upprättande av detaljplan. Många gånger kan det ta lång tid att upprätta en sådan, inte minst när det finns många motstridiga intressen. Samtidigt finns det många exempel på att planläggning kan gå relativt snabbt.

Hur lång tid planprocessen tar i anspråk beror bl.a. på komplexiteten i planeringsuppgiften och kommunens möjligheter att hantera förutsättningarna. Långa ledtider för planläggning m.m. påverkar förutsättningarna för en effektiv konkurrens inom byggsektorn då utdragna processer ofta medför stora kostnader för byggherren. Kortare ledtider i planprocessen kan ge möjlighet för fler mindre och medelstora byggherrar att ta initiativ till planläggning, och kan därmed bidra till ökad konkurrens inom byggsektorn. Mot denna bakgrund behöver kommunernas förutsättningar att upprätta detaljplaner för nya byggprojekt förbättras. I den kraftiga utbyggnaden av bostadsbeståndet som nu pågår är det viktigt att samhällsplaneringen tas tillvara som ett viktigt verktyg för att nå de globala målen för hållbar utveckling och de nationella miljömålen samt för att främja byggandet av goda, inkluderande och hållbara livsmiljöer. Det är också angeläget att regeringens målsättning att beakta brottsförebyggande aspekter i fysisk planering liksom vid ny- och eller ombyggnation av bostäder och offentlig miljö beaktas.

Staten behöver göra mer för att förbättra förutsättningarna för byggandet

Även om det är en kommunal uppgift att planlägga användningen av mark och vatten har staten ofta ett inflytande över olika frågor som har betydelse för möjligheterna att bygga på en viss plats. Det handlar bl.a. om det regelverk som anger ramarna för planeringen samt olika nationella mål, planer och program som den kommunala planeringen ska förhålla sig till. Staten kan på olika sätt påverka förutsättningarna för att etablera ny bebyggelse och samtidigt säkerställa att det som byggs blir långsiktigt hållbart och på sikt bidrar till minskad segregation. Det kan bl.a. ske genom att staten genom berörda myndigheter utvecklar vägledning för hur regelverket bör tillämpas och att staten tydligare prioriterar mellan olika statliga intressen, utifrån en helhetsyn på markanvändningen.

Mer byggbar mark

Behovet av nya bostäder i Sverige är stort. Samtidigt finns det i landets kommuner ett betydande antal bygggrätter för bostadsändamål som har skapats genom detaljpanelläggning och som inte har utnyttjats eller som utnyttjas först efter ett flertal år. Det innebär att det finns en stor reserv av bygggrätter för ett ökat bostadsbyggande.

Kommunerna kan påverka planeringens omfattning och innehåll och därigenom också i vissa avseenden påverka det tidsmässiga genomförandet av detaljplanerna. Ett snabbt genomförande av detaljplaner bidrar till ett ökat bostadsbyggande och därmed till en förbättrad situation på bostadsmarknaden. Regeringen har därför fattat beslut om att närmare utreda vilka möjligheter kommunerna har att påverka planeringens tidsmässiga genomförande och hur dessa möjligheter tillämpas i praktiken (dir. 2017:74).

Stöd till utemiljöer

En hållbar stad är också en stad som erbjuder trygga och i allmänhet goda livsmiljöer. Stöd till utemiljöer i socioekonomiskt utsatta bostadsområden har varit mycket efterfrågat och fyller en viktig funktion för att skapa mer attraktiva, funktionella, jämställda, hållbara och trygga utemiljöer. Åtgärder för att göra utemiljön mer attraktiv kan även bidra till att utemiljön och bostadsområdet anpassas till ett förändrat klimat.

Ytterligare stöd till utemiljöer i utsatta områden, i form av integrerad konst och arkitektur, har lämnats under året genom satsningen Äga Rum, se vidare under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Buller vid planering och byggande

De förändringar av regelverket för buller som redan genomförts har inneburit förbättrade förutsättningar för bostadsbyggande i bullerutsatta lägen. Mot bakgrund av frågans betydelse och komplexitet bedömer regeringen att det finns anledning se över om tillämpningen kan underlättas ytterligare. Boverket har därför fått i uppdrag att se över tillämpningen av plan- och bygglagen avseende buller och ska vid behov lämna författningsförslag (N2017/01416/SUBT). Ett annat uppdrag med betydelse för tillämpningen av buller är uppdraget till Boverket att genomföra kompetensinsatser kring plan- och bygglagen, PBL Kom-

petens, som inbegriper både utbildning och fördjupad vägledning (N2016/07801/PBB).

Större samlade exploateringar

Flera av de möjliga exploateringar som identifierats inom uppdraget Större samlad exploatering behöver någon form av infrastruktur för att komma till stånd. Samtal har därvid också förts med bl.a. Trafikverket.

Samtidigt har det visat sig att många planeringsprocesser är så komplexa att det inte i första hand är brist på infrastruktur eller finansiella medel som är problemet, utan snarare att det finns konflikter mellan olika intressenter. Samordnaren har därför föreslagit att en samordningsfunktion för sådana komplexa planeringssituationer ska inrättas och fortgå under några år. Denna funktion föreslås ha i uppgift att erbjuda en arena för dialog om områden med komplexa planeringsförutsättningar, erbjuda process- och kunskapsstöd i syfte att underlätta för parter att mötas i en möjlig lösning samt verka för att påskynda samordningen av statliga intressen där det finns målkonflikter.

Hållbara städer och hållbar stadsutveckling

Hållbara, levande och jämställt utformade städer är en framtidsfråga. Städer behöver vara attraktiva och trygga. Städer behöver planeras för människorna utifrån olika behov och förutsättningar och för bl.a. gång-, cykel och kollektivtrafik. Det ökade bostadsbyggandet innebär möjligheter men också utmaningar till en hållbar stadsutveckling ur alla tre dimensioner: miljömässigt, ekonomiskt och socialt. Många lösningar finns lokalt och hos kommunerna. Principen om universell utformning är central för att kunna utveckla våra städer hållbart utifrån den variation av människor som bor och lever i städer med olika behov och förutsättningar.

Jämställdhet i städerna och i stadsutvecklingen är en framtidsfråga. Jämställdhet innebär att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att påverka utvecklingen och vara med i beslutsprocesser för att vi ska lyckas med att utveckla våra städer hållbart. Jämställdhet är alltså en central aspekt av hållbar stadsutveckling och är viktigt bl.a. när bostäder, tjänster och transportlösningar planeras. I uppföljningen av miljö kvalitetsmålen, bl.a. målet om en God bebyggd miljö gör regeringen bedöm-

ningen att ytterligare insatser krävs för att nå en god bebyggd miljö. Högkonjunktur, en kraftigt ökad befolkning och ett ökat bostadsbyggande har lett till större påfrestning på kulturvärden och på miljön i städerna. Samtidigt görs flera positiva insatser för att nå målet. Infrastrukturens utformning påverkar även användningen av marken i städerna och begränsar användningen genom att trafiken bl.a. kan skapa buller och luftföroreningar.

I städerna finns en stor konkurrens om mark samtidigt som fler funktioner behöver lösas på mindre yta. Grönstrukturer och ekosystemtjänster behöver stärkas i den kommunala planeringen. Hållbara transporter i städerna är avgörande för en bättre tillgänglighet och en mer hälsosam miljö t.ex. genom att minska skadliga luftföroreningar. Samtidigt kan användningen av marken i städerna utnyttjas mer effektivt till parker, bostäder och andra byggnader i stället för parkeringsplatser. Möjligheterna att nå flera av miljö kvalitetsmålen bl.a. God bebyggd miljö, Begränsad klimatpåverkan och Frisk luft samt de transportpolitiska målen ökar på så sätt också. Därför behöver gång-, cykel- och kollektivtrafik främjas i städer. I städerna finns både förutsättningar och befolkningsunderlag för hållbara transportlösningar. Bilen kommer fortsatt vara viktig för mer glesbefolkade områden.

I städerna använder kvinnor generellt i större utsträckning kollektivtrafiken och ett välutvecklat kollektivtrafiksystem är också en bra investering för jämställdheten. Busslinjer och cykelvägar till handel, skolor och arbetsplatser är således viktiga ur ett jämställdhetsperspektiv. Kvinnor upplever i större utsträckning än män otrygghet på offentliga platser, parker och gång- och cykelvägar och liknande platser. Utformningen av dessa platser har en stor betydelse för tryggheten och är därmed viktig ur ett jämställdhetsperspektiv.

Gång och cykling ger även förutsättningar för regelbunden fysisk aktivitet som tillsammans med den förbättrade miljön även främjar folkhälsan.

Det finns ett långsiktigt behov av forskning inom området hållbart samhällsbyggande där hållbara städer och hållbar stadsutveckling är en del. Det nationella forskningsprogrammet för hållbart samhällsbyggande 2017–2026 kommer att vara en viktig del i att fylla detta behov.

Samverkansprogrammet smarta städer

Med dagens teknik finns stora möjligheter att effektivisera och utveckla innovativa lösningar som kan bidra till en utveckling i städerna som är både ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbar. Mycket fokus läggs därför på hur digitaliseringen kan bidra till att utveckla effektiva och innovativa lösningar för t.ex. transporter, avfallshantering, energisystem och metoder för medborgardialog och inkludering. Genom samverkansprogrammet smarta städer har detta arbete intensifierats och diskussioner har förts om behov av insatser både för att förenkla och förbättra möjligheterna i kommunerna att använda digitalisering och innovationer i sitt stadsutvecklingsarbete. Samverkansprogrammet är också viktigt för att på internationell nivå visa upp Sveriges på många sätt förtjänstfulla arbete samt att bidra till måluppfyllelsen av Agenda 2030 och genomförandet av regeringens strategi För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (N2017/03643/D), se vidare under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Bostadsmarknad

Bostadsbyggandet ännu inte i nivå med bostadsbehoven

Trots att bostadsbyggandet är det högsta sedan början av 1990-talet når det inte upp till de 80 000 bostäder som enligt Boverkets senaste byggprognos årligen skulle behöva färdigställas fram till 2020. För att kommunerna i framtiden bättre ska kunna tillgodose bostadsbehovet har regeringen tillsatt en utredning som ser över hur det nationella bostadsbyggnadsbehovet ska kunna tas om hand i de svenska kommunerna. Vidare har regeringen, i syfte att skapa bättre förutsättningar för att nya hyreslägenheter byggs i de delar av landet där det råder bostadsbrist, gett en särskild utredare i uppdrag att se över modellen för hyressättning vid nyproduktion av hyreslägenheter. Uppdraget redovisades i juli 2017.

Brist på arbetskraft riskerar hämma bostadsbyggandet

Bristen på arbetskraft är för närvarande det största hindret för bostadsbyggande. I rapporten Slutsatser och förslag på åtgärder för att säkerställa tillräcklig byggkapacitet inom byggsektorn

(N2016/05027/PUB) konstateras att det är stora svårigheter att rekrytera till nästan alla yrken inom hela byggsektorn. Ett särskilt problem i denna sektor är att andelen kvinnor inom många yrkesgrupper är mycket låg.

Bristen på arbetskraft påverkar inte bara själva byggandet utan även kapaciteten inom den kommunala och statliga administrationen med betydelse för byggandet, t.ex. vad gäller kommunernas plankapacitet. För att komma till rätta med bristen på arbetskraft inom byggbranschen och inom andra sektorer med arbetskraftsbrist har regeringen vidtagit ett stort antal åtgärder som kan leda till att fler personer blir anställningsbara. Exempelvis byggs Kuns kapslyftet successivt ut till 93 000 platser fram t.o.m. 2021. Ett annat exempel är regeringens nyligen beslutade proposition En försöksverksamhet med branschskolor (prop. 2016/17:161). Syftet är bl.a. att stärka tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden. För mer information om regeringens arbetsmarknads- och utbildningspolitik, se utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv samt utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

För att komma till rätta med arbetskraftsbristen är det också viktigt att överväga åtgärder som kan öka effektiviteten i bostadsbyggandet så att färre människor kan producera mer. Regeringen genomför för närvarande ett antal åtgärder med detta syfte. Exempelvis har regeringen uppdragit åt Boverket att, efter samråd med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och företrädare för byggbolag och entreprenörer, lämna förslag som innebär att byggnadsverk som i allt väsentligt är likadant utformade bedöms på samma sätt vid tillämpning av vissa krav i plan- och bygglagen. På så vis kan industriellt byggande underlättas vilket i sin tur kan effektivisera byggandet.

Det är också väsentligt att fler utländska företag kommer in på den svenska marknaden och lägger anbud. Regeringen har mot den bakgrunden gett Boverket i uppdrag att bygga upp och förvalta en webbplats med information om den svenska bostads-, bygg- och byggarbetsmarknaden för utländska byggherrar och byggföretag. Regeringen bedömer dock att det finns anledning att överväga ytterligare åtgärder med tanke på det stora behovet av bostäder och den allvarliga arbetskraftsbrist som alltför råder inom byggsektorn.

Bostadsbyggande och transportinfrastruktur

En utbyggd och väl fungerande infrastruktur är en viktig förutsättning för att nya bostadsområden ska kunna byggas och befintliga bostadsområden utvecklas. I propositionen Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling (prop. 2016/17:21) tar regeringen upp investeringar för ett ökat bostadsbyggande som en av flera prioriterade samhällsutmaningar där transportsystemet spelar en stor roll. Utvecklingen av den statliga infrastrukturen skapar förutsättningar för bostadsbyggande genom att den gör det möjligt att nå arbetsmarknader från nya områden och genom att den tillgängliggör mark på vilken en mer kostnadseffektiv bostadsexploatering kan ske.

Förbättrade finansieringsförutsättningar för bostadsbyggande

Även om det nuvarande höga bostadsbyggandet indikerar att bostadsfinansieringen generellt fungerar tillfredsställande finns det anledning att överväga hur staten på bästa sätt kan säkerställa att bostadsfinansieringen fungerar effektivt över hela landet, t.ex. i glesbygdskommuner där finansieringen ofta är ett hinder för bostadsprojekt. För att säkerställa en långsiktigt hög nivå på bostadsbyggandet är det viktigt att se över hur finansieringen för aktörerna på marknaden kan fungera väl även i perioder av finansiell instabilitet, i synnerhet gäller detta för små aktörer. Regeringen har mot den bakgrunden gett en särskild utredare i uppdrag att se över hur finansieringsförutsättningarna för bostadsbyggande kan förbättras (dir. 2017:1).

Svårt att komma in på bostadsmarknaden

Ett ökat antal kommuner uppger att de har underskott på bostäder. Bostadsbristen påverkar särskilt grupper med svag ställning på bostadsmarknaden. Det kan handla om att man är ny på bostadsmarknaden, saknar kötid, tillräckliga inkomster m.m. Liksom tidigare år är det ett antal grupper som har svårt att komma in på bostadsmarknaden, t.ex. nyanlända kvinnor och män samt unga kvinnor och män. Därutöver ökar antalet kontrakt med särskilda villkor. Detta sker trots ett ökat bostadsbyggande.

Hushållens skuldsättning

En stor del av ökningen av bostadspriserna och hushållens skuldsättning sedan mitten av 1990-talet kan förklaras av strukturella och makro-

ekonomiska faktorer. Allt fler hushåll äger sin bostad. Utbudet av bostäder i framför allt storstäder har dock ökat långsammare än befolkningen och de bostadsrelaterade skatterna har sänkts, särskilt i samband med införandet av en kommunal fastighetsavgift 2008. Samtidigt har hushållens inkomster ökat i god takt och realräntan sjunkit. Med snabbt stigande bostadspriser ökar risken för att det ska ske en prisnedgång. En kraftig nedgång i bostadspriserna kan få stor påverkan på hushållens förmögenhet. Om hushållens reala förmögenhet minskar finns en risk för att hushållen också minskar sin konsumtion, vilket i sin tur utgör en risk för den makroekonomiska stabiliteten.

Byggande

Behov av att förebygga byggsador och främja god inomhusmiljö

Bostadsbyggandet ökar och bedöms fortsätta vara på en hög nivå framöver. Den höga byggtakten och utvecklingen av nya byggmetoder i syfte att minska processtider och byggkostnader kan medföra ökade risker för förekomst av byggsador och användning av byggprodukter som innehåller höga halter miljö- och hälsofarliga kemikalier. Detta leder till försämrade boendemiljöer och nedsatt säkerhet som på sikt medför ökade samhällskostnader. Det finns därför ett behov av att följa utvecklingen och förebygga förekomsten av byggsador samt främja en god inomhusmiljö i byggnadsbeståndet.

Norden står inför liknande utmaningar

De nordiska länderna står inför liknande utmaningar inom bygg- och bostadsområdet med ett behov av ökat bostadsbyggande och minskade byggkostnader. Norden består dock av små marknader där aktörer är beroende av god konkurrenskraft och tillgång till varandras marknader. De nordiska byggmarknaderna och byggregelverken skiljer sig åt vilket hämmar gränsöverskridande verksamhet och ökad konkurrens. En ökad harmonisering av nordiska byggregelverk och tillgång till varandras marknader kan främja ett ökat industriellt byggande, bättre konkurrenskraft och utveckling av hållbart byggande inom Norden.

Behov av att stödja kommunernas arkitekturarbete
I och med det ökade bostadsbyggandet behöver det säkerställas att de bostäder och offentliga miljöer som byggs och anläggs blir väl gestaltade, hållbara och av hög arkitektonisk kvalitet samt utgör goda livsmiljöer. Att bygga med hög arkitektonisk kvalitet är även en långsiktig investering. Den kompetensbrist som särskilt mindre kommuner anger finns kring hanteringen av arkitektur- och kvalitetsfrågor kan ha stor inverkan på stadsbyggandet. Få kommuner har tagit fram ett strategidokument eller policy för gestaltning och arkitektur. Avsaknaden av utvärdering och en gemensam tolkning av befintligt regelverk påverkar kommuner, länsstyrelser och andra aktörer i deras arbete, och i förlängningen den byggda miljön. Enligt Boverkets plan- och byggenkät efterfrågar många kommuner, stora som små, stöd och vägledning av Boverket i arkitektur- och gestaltungsfrågor. Sammantaget finns det behov att öka stödsatserna och samordningen avseende offentliga aktörers arbete med arkitekturfrågor, särskilt kommunernas plan- och byggprocesser, samt främja förutsättningarna för ett ökat arkitektur- och gestaltungsarbete.

Lantmäteri verksamhet

Förrättningsverksamhet och fastighetsindelning

Förrättningsverksamheten står inför stora utmaningar beroende på den stora brist på och konkurrens som råder om erfarna förrättningslantmätare. Bristen på lantmätare är påtaglig även hos andra statliga, kommunala och privata aktörer inom samhällsbyggnadsområdet.

Lantmäteriet fick i regleringsbrevet 2017 i uppdrag att beskriva hur kompetensförsörjningen ska stärkas med fokus på att rekrytera och behålla kompetent personal. I sin redovisning av uppdraget pekar myndigheten på en rad åtgärder som kan genomföras internt i organisationen för att förbättra situationen.

Lantmäteriet har fått i uppdrag att beskriva hur handläggningstiderna kan minskas med motsvarande 15 procent till den 1 juli 2018, och hur prioritering av ärenden kan ske kategorivis, geografiskt etc. Uppdraget redovisades i en rapport i maj 2017. I rapporten redogörs bl.a. för olika åtgärder som myndigheten genomfört och kommer att genomföra och som Lantmäteriet bedömer kommer att få effekter på handlägg-

ningstiderna inom fastighetsbildningsverksamheten på kort och lång sikt.

Långsiktigt är det nödvändigt att utbildningen av för verksamheten rätt kompetens ökas så att behoven inom förrättningsverksamheten och inom branschen i övrigt möts. Det är både en fråga om rätt volym och rätt inriktning på utbildningen. Från lärosäteshåll finns exempel på initiativ som handlar om att öka volymen och skapa nya utbildningar. Frågor om dimensioneringen av berörda utbildningar bereds inom Regeringskansliet.

Inskrivningsverksamhet

Verksamheten påverkas av aktiviteterna på finans- och fastighetsmarknaden. Det rekordlåga ränteläget, som innebär flera fastighetsaffärer, har bidragit till ett ökat ärendeinflöde vad gäller lagfarter, inteckningar och andra inskrivningar. En ökad tillväxttakt för hushållens lån, speciellt för bostadsändamål, innebär normalt sett högre volymer av inteckningsärenden. Under året har genomsnittsvärdet för en nyin-teckning ökat med 32 procent, från 502 000 kronor till 660 000 kronor medan volymen av in-teckningsärenden har minskat. Även förslagen om amorteringskrav på bostadslån och förändrade villkor för ROT-avdraget har sannolikt påverkat ärendeinströmningen.

Handläggningstiderna har ökat under 2016 beroende på den kraftigt ökade ärendevolymen. Under året genomfördes resursförstärkningar i verksamheten för att kunna möta den ökade ärendevolymen, vilket fick till följd att handläggningstiderna sjönk och sammantaget ligger på en acceptabel nivå.

Forskningsfrågor

Forskning inom plan- och byggfrågor, hållbar stadsutveckling, bostäder och markfrågor är av stor vikt för att bidra till regeringens prioriteringar och till de långsiktiga behoven i samhället. Det finns stora behov av forskning rörande den snabba stadsutvecklingen och de demografiska utmaningarna som följer av såväl inhemsk migration och ökad segregation som av de senaste årens ökning av antalet nyanlända.

Forskning och innovation bidrar till att lösa viktiga samhällsutmaningar inte minst kopplat till de nationella miljö kvalitetsmålen, generationsmålet och byggandet av det hållbara sam-

hället. Forskning och innovation är också av stor vikt för att kunna anpassa den byggda miljön till ett förändrat klimat. Väl planerade och uppförda bostäder och andra byggnader med livscykelanalyser i fokus är en förutsättning för en hållbar utveckling och en god livsmiljö som sätter människan i fokus. De stora utmaningar samhället står inför gör att behovet av samverkan ökar.

Forskningsfrågor inom området hållbar stadsutveckling handlar om ett holistiskt synsätt där en integrerad fysisk planering av bostäder, bostadsområden, arbetsplatser, kommunikationer, transportinfrastruktur och smartare användning av olika tjänster och applikationer leder till mer effektiva och hållbara städer med minskad trängsel, ökad trygghet och en mer hållbar samhällsutveckling, se även under avsnitt Hållbar stadsutveckling. Detta gäller såväl vid nyproduktion av bostäder, planering av nya bostadsområden och områden för arbetsplatser som vid ombyggnation och förändring av befintliga områden och miljöer.

Den högre utbildningen ska bedrivas på vetenskaplig grund eller utifrån beprövad erfarenhet. Därmed är forskning nödvändig för att säkra tillgången till kompetens inom samhällsbyggnadsområdet. Det finns ett långsiktigt behov av forskning inom området plan- och byggfrågor, hållbar stadsutveckling, bostäder och landfrågor. Detta var bakgrunden till att det aviserades i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) att regeringen beräknade en ökning av anslaget till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

3.6 Politikens inriktning

Sverige ska ha en långsiktig och hållbar bostadspolitik för alla. En fungerande bostadsmarknad i hela landet är av väsentlig betydelse för att alla människor ska få tillgång till en bostad och för att nå regeringens mål om EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Insatserna inom bostadspolitikerna är även viktiga beståndsdelar i regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation.

Bostadsbyggandet är på en rekordhög nivå. År 2016 påbörjades ca 67 000 bostäder och Boverkets prognoser visar att det kan öka till 72 000 påbörjade bostäder för 2017 och 74 500 påbör-

jade bostäder för 2018. Det är nivåer som Sverige inte har haft sedan miljonprogrammets dagar. Boverket bedömer att byggandet av hyresrätter kommer att öka mer än byggandet av bostadsrätter. Antalet hyresrätter som byggs är nu lika många som antalet bostadsrätter. Studentbostadsbyggandet har ökat mycket under senaste åren och under 2017 bedömer kommunerna att det kommer att öka ytterligare.

Sverige har haft bostadsbrist under lång tid, och det höga bostadsbyggandet till trots är nuvarande produktionstakt inte tillräcklig för att möta behoven. 255 av 290 kommuner bedömer att det råder underskott på bostäder, vilket är 15 kommuner fler än förra året. Bostadsbristen minskar rörligheten på bostadsmarknaden, försvårar matchningen på arbetsmarknaden och leder ytterst till lägre sysselsättning och tillväxt. Bostadsbristen försvårar etableringen på bostadsmarknaden framför allt för unga, nyanlända och hushåll med låga inkomster. Behovet av bostäder som ger rimliga boendekostnader är särskilt stort.

Regeringen har under mandatperioden gjort kraftfulla satsningar på ett ökat bostadsbyggande och en hållbar bostadsmarknad. Satsningarna bedöms bidra till en jämställd bostadspolitik och regeringens mål om ekonomisk jämställdhet. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2016 ett bostadspolitiskt paket innehållande investeringsstöd med inriktning på hyresrätter, studentbostäder och bostäder för äldre, stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande, stöd till fastighetsägare för energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer samt stöd till kommuner för sanering av mark för bostadsbyggande. Detta paket är nu genomfört och har fått positiva effekter på bostadsmarknaden, inte minst i form av bostäder som människor med lägre inkomster har möjlighet att efterfråga. Regeringen aviserade under 2016 ett s.k. 22-punktsprogram för ökat bostadsbyggande. Samtliga punkter i programmet är på väg att uppfyllas.

Fokus för regeringens bostadspolitik är hållbara, väl gestaltade bostäder i boendemiljöer av god kvalitet och som kan efterfrågas även av människor med lägre inkomster.

För att möta bostadsbristen behövs också förbättrat utnyttjande av det befintliga bostadsbeståndet. Bostadsmarknaden ska vara öppen för alla. Diskriminering på bostadsmarknaden ska inte förekomma och segregation motverkas. Att

känna trygghet i sin boendemiljö är viktigt. Att minska brottsligheten och öka tryggheten är därför angelägna frågor i samhällsplaneringen.

Ett av de största hindren för ökat bostadsbyggande är brist på arbetskraft. Regeringen tillsatte 2016 två statliga samordnare med uppdrag att se över behovet av åtgärder för att säkerställa tillräcklig arbetskraftskapacitet inom byggbranschen.

De bostäder som byggs i dag ska stå i många år. Ur ett klimat- och miljöperspektiv är det viktigt att bygga rätt från början. Regeringen avser att öka fokus på miljömässig hållbarhet i byggprocesser och byggmaterial. Därför initieras åtgärder för att främja hållbart byggande och administrativa samt ekonomiska styrmedel ses över i syfte att minska byggandets klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv. Regeringen inför även ett statligt stöd för innovativt och hållbart bostadsbyggande. För att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle anser regeringen att det är viktigt att ökad energieffektivitet och minskad klimatpåverkan eftersträvas, att val av material görs med hänsyn till människors hälsa och miljö samt att anpassning till klimatförändringarna beaktas i såväl byggande som i den fysiska planeringen, både vad gäller nyexploatering och i befintlig bebyggelse. Den 15 juni 2017 beslutade riksdagen om regeringens proposition Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146). I det klimatpolitiska ramverket slår riksdagen fast klimatmålet att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp.

Hur bostäder och bostadsområden gestaltas är av central betydelse för hållbarheten. De bostäder som byggs ska vara av god arkitektonisk kvalitet och bidra till attraktiva, trivsamma och hälsosamma livsmiljöer. Estetiska värden ska lyftas genom en god och hållbar arkitektur och gestaltning. Nya bostäder och områden ska planeras med hänsyn tagen till dessa kvaliteter och till befintliga värden.

Regeringen satsar på digitalisering, vilket är nödvändigt för att effektivisera och tillgängliggöra utbyte av data inom samhällsbyggnadsprocessen. Byggbranschen är exempelvis en bransch med låg digital mognad, enligt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) rapport Digital mognad i svenskt näringsliv (N2016/08100/SUN).

Bostadsbrist och behov av ökat bostadsbyggande är utmaningar som de nordiska länderna delar. Under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2018 vill regeringen därför verka för ökat industriellt byggande, ökad konkurrenskraft och på sikt minskade gränshinder mellan de nordiska byggmarknaderna för att främja gränsöverskridande verksamhet och ett ökat bostadsbyggande i både Sverige och Norden. Ett projekt för att främja industriellt träbyggande inom Norden initieras även under ordförandeskapet. Projektet kompletterar regeringens genomförda satsningar för att utveckla det industriella träbyggandet och främja en cirkulär och biobaserad ekonomi.

Åtgärder inom området bidrar till genomförandet av Agenda 2030, särskilt mål 11 som handlar om att göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Det pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att se över regeringens delmål och indikatorer för bostadspolitiken.

Åtgärder för fler bostäder

Förbättrad arbetskraftskapacitet inom byggsektorn

En avgörande faktor för ett fortsatt högt bostadsbyggande är tillgången till arbetskraft inom byggsektorn. Regeringen har mottagit rapporten Slutsatser och förslag på åtgärder för att säkerställa tillräcklig arbetskraftskapacitet inom byggsektorn (N2016/07931/PBB) från två samordnare som haft i uppdrag att se över kompetensförsörjningen inom byggbranschen. Samordnarna konstaterar att det råder stor brist på arbetskraft inom många yrken med betydelse för bostadsbyggandet, inte bara inom traditionella byggyrken utan även inom den statliga och kommunala administrationen och inom tillverkningsindustrin. För att öka arbetskraftskapaciteten och för att möjliggöra hållbar utveckling inklusive tillväxt över hela landet föreslår regeringen en satsning på högskoleutbildningar inom samhällsbyggnadssektorn. Dessutom föreslås bl.a. en utbyggnad av Yrkes högskolan och regionalt yrkesvux vilket också kan bidra till förbättrad arbetskraftskapacitet inom byggbranschen. Regeringens arbetsmarknads- och utbildningspolitik beskrivs närmare under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och

arbetsliv och under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Digitalt kunskapslyft inom samhällsbyggandet

Digitalisering av delar i plan- och byggprocessen har sedan tidigare genomförts på lokal nivå i kommunerna, men resultatet har blivit fragmenterat, dvs. det ser olika ut och det saknas gemensamma standarder. Trots att detaljplaner tas fram med stöd av digital teknik finns det stora brister i möjligheterna att hantera informationsflöden inom och mellan myndigheter och andra delar av byggbranschen. En mängd projekt och aktiviteter har genomförts utan att nyttan av digitaliseringen fullt ut kunnat tillgodogöras. Regeringen avser att genomföra åtgärder för att åstadkomma en effektivare process och därmed fler bostäder.

Större samlade exploateringar

Den statliga samordnaren för större samlade exploateringar med hållbart byggande har i uppdrag att identifiera möjliga projekt där ökat bostadsbyggande kan komma till stånd med statens hjälp. Staten kan genom investeringar i viss infrastruktur bidra till att ett eller flera områden med stort bostadsbyggande kommer till stånd, tidigareläggs eller ges höjd ambitionsnivå gällande hållbarhetslösningar och helhetstänkande. I många fall förhindras byggande av att planeringsprocesserna är komplexa och att olika aktörers positioner är låsta. Där kan staten medverka till förbättrad samordning. Regeringen avser att utveckla arbetet med att skapa bättre förutsättningar för att hantera komplexa planeringssituationer. Allt för att bidra till ett ökat hållbart bostadsbyggande.

Staten tar ökat ansvar

Kommunerna har bostadsförsörjningsansvaret, men staten måste också ta sitt ansvar för att bostäder byggs och används effektivt. Förutom budgetsatsningar till fler och bättre bostäder kan staten bl.a. se till att dess myndigheter fungerar väl samt använda mark som staten äger på ett konstruktivt sätt. Regeringen har gett en samordnare i uppdrag att få till stånd bostadsbyggande på statlig mark. I de fall förhandlaren bedömer att bostadsbyggande är lämpligt på en fastighet, ska relevanta aktörer sammanföras i syfte att realisera bostadsbyggande genom försäljning eller upplåtelse av marken.

Länsstyrelserna är statens företrädare på regional nivå bl.a. i samband med planering och beslut om bostadsbyggande. Länsstyrelserna ska utifrån sitt breda uppdrag verka för ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart bostadsbyggande. Regeringen har förtydligat länsstyrelsernas uppdrag så att de aktivt bidrar till ökat bostadsbyggande samt gett resurser för att kunna upprätthålla handläggningstider och rådgivning rörande plan- och bygglovsärenden.

Åtgärder för hållbara och attraktiva bostäder

Gifrfria bostäder

I Sverige tillbringar människor i genomsnitt 90 procent av sin tid inomhus. Inomhusmiljön är därför människans viktigaste omgivning, och inomhusluftens kvalitet är av stor betydelse för folkhälsan. Många samband mellan inomhusluft och hälsa är kända, t.ex. kopplingen mellan radon och lungcancer liksom mellan förekomst av husdammskvalster och astma. Fuktskador i byggnader kan ge upphov till luftvägsbesvär och förvärra symptomen hos redan allergiska personer. Olämpliga eller skadade byggnadsmaterial kan också avge kemiska ämnen som kan bidra till denna typ av besvär. Samhällskostnaderna för dessa hälsoproblem bedöms vara höga. Regeringen avser att införa ett nytt radonbidrag, genomföra en kompetenssatsning för sundare hus, följa upp Boverkets projekt BETSI (byggnaders energianvändning, tekniska status och inomhusmiljö) samt förstärka arbetet med att motverka byggsador.

Radonbidrag

Förhöjda radonhalter inomhus är en hälsorisk. Om radonhalten sänks i alla bostäder till under 200 Bq/m³ är det möjligt att på sikt undvika ca 200 lungcancerfall varje år. År 2008 hade närmare 250 000 småhus av Sveriges ca 1,9 miljoner egnahem, byggda fram till 2005, förhöjda halter av radon i inomhusluften, dvs. över 200 Bq/m³. År 2014 hade drygt 21 000 av dessa radonsanerats med hjälp av det tidigare radonbidraget. Ett antal radonsaneringar kan även ha genomförts med hjälp av ROT-avdraget. Det finns således ca 200 000 småhus i behov av radonsanering runt om i Sverige. Mot denna bakgrund inför regeringen ett nytt radonbidrag.

Kompetenssatsning för sundare hus

Skador orsakade av fukt och mögel påverkar människors hälsa. Samhällskostnaderna för sådana hälsoproblem bedöms vara mycket höga. Det är även viktigt att val av material görs med hänsyn till människors hälsa och miljön. Det finns ett behov av att sammanställa tillgänglig kunskap på området och göra den tillgänglig för kommuner, byggherrar och förvaltare. Därför ser regeringen över hur arbetet kan förstärkas inom detta område.

Uppföljning av BETSI

En rikstäckande undersökning av bebyggelsens energianvändning, tekniska status och inomhusmiljö (BETSI) genomfördes under 2007 och 2008. Fokus lades på att få fram underlag om skador och bristande underhåll, särskilt skador orsakade av fukt och mögel, samt uppgifter för utveckling av miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Resultaten låg till grund för Boverkets rapport Så mår våra hus – Redovisning av regeringsuppdrag beträffande byggnaders tekniska utformning. Resultaten ligger även till grund för regelbunden utveckling av den nationella strategi för energieffektiviserande renovering som krävs enligt EU:s direktiv för energieffektivitet. Underlaget i BETSI är mycket omfattande och det har gått flera år sedan det togs fram. Regeringen aviserar därför en uppföljning av vilka förbättringar som kommit till stånd framför allt gällande inomhusmiljö, men även t.ex. energianvändning.

Förstärkt arbete mot byggsador

Byggsador och systematiska byggfel ökar riskerna för olyckor under byggfasen, långsiktiga hälsoproblem för brukare på grund av sämre inomhusmiljö samt negativa ekonomiska effekter av ökade drift- och åtgärds kostnader. I syfte att skapa förutsättningar för att på ett tidigt stadium upptäcka och motverka systematiska fel och brister i byggandet behöver kunskapen och spridningen av information om byggsador och dess konsekvenser förstärkas. Regeringen avser därför att förstärka det förebyggande arbetet mot byggsador och öka kunskapsstödet inom området.

Kompetenssatsning för ökad arkitektonisk kvalitet

Det behöver under de närmaste åren byggas en stor mängd bostäder och därtill offentliga miljöer. Till stor del kommer byggnation att ske i redan bebyggda områden vilket ställer särskilda krav på gestaltningen. För att hushålla med sam-

hällets ekonomiska och ekologiska resurser och främja social hållbarhet behöver det som byggs i dag utgöra goda, hälsosamma och klimatsäkra bostäder och livsmiljöer för människor för en lång tid framöver, vilket kräver hög närvaro av arkitektkompetens i både plan- och byggprocess. Det råder i dag brist på sådan kompetens i kommuner och länsstyrelser. Regeringen ser därför över hur arbetet kring arkitektur kan förstärkas med syfte att stödja offentliga aktörer och främja ett arkitekturarbete med inriktning mot ett ökat, hållbart och effektivt bostadsbyggande av hög arkitektonisk kvalitet samt mot goda livsmiljöer och offentliga rum.

Boverket ska bl.a. verka för att höja kompetensen i frågor om arkitektonisk kvalitet inom byggande, förvaltning och planering för en hållbar utveckling, med fokus på offentliga aktörer. Särskilt fokus ska läggas på arkitektonisk kvalitet och hållbarhet inom bostadsbyggande och offentliga miljöer. Boverket ska även följa upp gällande regelverk kopplat till arkitektur. Särskild samverkan bör ske med kommuner, länsstyrelser, andra statliga myndigheter samt med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till en ny arkitektur-, form- och designpolitik för hållbara gestaltade livsmiljöer.

Översyn av bostadsbidrag

För hushåll med låg ekonomisk standard har bostadsbidraget stor betydelse för hushållets ekonomi. Regeringen anser att det bör göras en översyn av regelverket för bostadsbidraget bl.a. så att det moderniseras och får en förbättrad fördelningsmässig träffsäkerhet samt blir mer neutralt i förhållande till olika former av boenden, se utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

Levande städer för en hållbar stadsutveckling

Sverige ska vara ledande i omställningen till ett hållbart samhälle och städerna kan gå före. Regeringen avser att under hösten 2017 presentera en sammanhållen politik för hållbar stadsutveckling. Tack vare det kraftigt ökade bostadsbyggandet investeras det mer än på mycket länge i städer och tätorter. Många lösningar på miljö- och klimatfrågorna finns lokalt och regeringen vill

underlätta för kommunerna att växla upp takten i omställningsarbetet. Regeringen vill stärka städernas och tätorternas förutsättningar att utvecklas till levande, gröna, hälsosamma och trygga platser där människor möts och innovationer skapas.

Det nya nationella målet för hållbara städer är utgångspunkten för den nya politiken för hållbar stadsutveckling. Den nya politiken kommer att bidra till arbetet med att nå de nationella miljömålen, bl.a. målen God bebyggd miljö, Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan. Målet för hållbara städer är också en del i det nationella genomförandet av FN:s globala mål för hållbar utveckling och Agenda 2030 och handlingsprogrammet New Urban Agenda. Under innevarande riksmöte kommer regeringen också att lägga fram nya mål för arkitektur, form och design för hållbara gestaltade livsmiljöer. Även de nationella målen för kulturmiljöarbetet bidrar till att nå regeringens ambitioner för en hållbar stadsutveckling. En hållbar stad är bl.a. inkluderande, jämlik och jämställd. Regeringens nyinrättade delegation mot segregation har en viktig roll i arbetet för en mer hållbar stadsutveckling.

En hållbar stad har också goda kopplingar till kringliggande regioner och landsbygder. Det är viktigt att utveckla och stärka länkar för utbyte av bl.a. idéer, varor, tjänster och kompetenser som bidrar till hållbar stadsutveckling i ett större regionalt sammanhang.

I de växande städerna finns en stor konkurrens om mark. Människor och grönska ska prioriteras. Framför allt i städer har fler möjlighet att klara sin vardag utan egen bil. God samhällsplanering ökar möjligheten till transporteffektiva städer som samtidigt kan underlätta för resenärer att välja kapacitetsstark kollektivtrafik, gång och cykling i stället för personbil. Samtidigt är det prioriterat att öka elektrifieringen av och andelen förnybara bränslen inom transportsektorn i hela landet.

Naturen och parkerna i och nära städerna bidrar till livskvalitet och kan förbättra folkhälsan.

Hur städer planeras och utformas skapar förutsättningar för en hållbar utveckling i städerna. Gestaltningen av offentliga rum, byggnader och platser i staden, liksom medvetenhet om kulturmiljövärden, inverkar stort på människors livskvalitet och känsla av delaktighet och omsorg samt påverkar staden och dess utveckling.

För att öka städernas möjligheter att möta många av dagens miljö- och klimatutmaningar har regeringen inrättat flera verktyg, bl.a. stadsmiljöavtalen (utgiftsområde 22 Kommunikationer), och även stöd som Klimatklivet (utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård) utgör ett viktigt bidrag. Regeringen har dessutom beslutat om en nationell cykelstrategi för ökad och säker cykling som bidrar till ett hållbart samhälle med hög livskvalitet i hela landet. Vidare inför regeringen en särskild elcykelpremie (se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård). Regeringen kommer också att genomföra författningsändringar som möjliggör för kommuner att införa miljözoner för lätta fordon, särskilda zoner i stadsmiljön där endast de fordon som uppfyller vissa utsläppskrav får köra. Genom medlemskap i en bilpool kan flera dela på sitt bilägande. Det ger oftast lägre kostnader för den enskilde och mer plats till annat än parkeringar. Regeringen är angelägen om att underlätta för bilpooler, bl.a. genom att göra det lättare att avsätta parkeringsmark. Utredningen om cirkulär ekonomi har lämnat ett antal förslag om bilpooler (SOU 2017:22) som nu bereds i Regeringskansliet.

Dessa stöd kompletteras nu med ett stöd (se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård) för åtgärder för grönare städer, stadsnära grönska, ekosystemtjänster i urban miljö och barns utemiljöer. Stödet skapar förutsättningar för grönska i städer, ekosystemtjänster i urban miljö och innovativa grönstrukturer. Förslaget innebär en satsning på testbäddar för utveckling av innovationer inom klimat och miljö, vilket också leder till förbättrad hälsa, nya jobb och till att stärka Sverige som exportnation.

Med hjälp av innovationer, digitalisering och miljö- och klimatteknik finns det möjlighet att möta dagens utmaningar på ett effektivt och hållbart sätt. Regeringen kommer också att vidareutveckla satsningen på den nationella export- och investeringsplattformen för stadsutveckling Smart City Sweden under 2018–2021, se nedan.

Regeringen avser att ta fram nya etappmål för hållbar stadsutveckling inom miljömålsystemet.

En viktig del av regeringens nya forskningspolitik är att möta samhällsutmaningarna, inklusive miljö, klimat och hållbart samhällsbyggande. Som ett led i genomförandet av den forskningspolitiska propositionen (prop. 2016/17:50) har regeringen gett Forskningsrådet för miljö, areella

närings- och samhällsbyggande (Formas) i uppdrag att inrätta tioåriga nationella forskningsprogram om klimat och hållbart samhällsbyggande. Därutöver har Formas fått i uppdrag att fördela medel till forskning för en social bostadspolitik.

Smart City Sweden

En nationell export- och investeringsplattform för smarta städer, Smart City Sweden, invigdes under 2017. Med utgångspunkt i Agenda 2030-målen demonstreras där ett antal värdekedjor där svenska företag kan leverera lösningar. I linje med Sveriges exportstrategi är Smart City Sweden viktig för att sprida svenska innovativa idéer, lösningar och testbäddar som har med stadsutveckling att göra till omvärlden och därmed möjliggöra ökad svensk export på området. Digitaliseringens potential i stadsbyggandet är en mycket central aspekt av detta. Vidare är den nationella export- och investeringsplattformen nära kopplad till samverkansprogrammet Smarta städer i och med att den kan visa upp och sprida de resultat som programmet levererar. Smart City Sweden ska demonstrera arbete från hela Sverige och kommer därför att generera besöksverksamhet i flera av landets regioner. Genom att förstärka med utökade resurser avser regeringen säkerställa regionalt och lokalt deltagande liksom möjligheter för samtliga aktörer i Team Sweden och andra berörda att aktivt delta i export- och investeringsfrämjandet på området, se utgiftsområde 24 Näringsliv.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

2016	Utfall	11 172	Anslags-sparande	12 828
2017	Anslag	74 000 ¹	Utgifts-prognos	73 235
2018	Förslag	20 600		
2019	Beräknat	20 600		
2020	Beräknat	20 600		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser inom det bostadspolitiska området.

Regeringens överväganden

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Bostadspolitisk utveckling

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	24 000	24 000	24 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-3 400	-3 400	-3 400
Varav BP18	600	600	600
Varav			
Bostadsfrågor	-14 400	-14 400	-14 400
Metodutv. samordning stor samlad exploatering	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 600	20 600	20 600

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera en förstärkning av det bostadspolitiska arbetet inom Regeringskansliet föreslår regeringen att anslaget minskas med 14 400 000 kronor fr.o.m. 2018. Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas med 12 000 000 kronor.

För att bidra till ökat bostadsbyggande avser regeringen att etablera en arena för dialog om områden med komplexa planeringsförutsättningar samt erbjuda process- och kunskapsstöd. Anslaget ökas därför med 15 000 000 kronor årligen 2018–2021.

Regeringen föreslår att 20 600 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Bostadspolitisk utveckling* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 600 000 kronor respektive 20 600 000 kronor.

3.7.2 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

2016	Utfall	-1 453	Anslags-sparande	100 953
2017	Anslag	99 500 ¹	Utgifts-prognos	4 948
2018	Förslag	94 500		
2019	Beräknat	94 500		
2020	Beräknat	94 500		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för undsättning eller omstrukturering av kommunala bostadsföretag med ekonomiska svårigheter och för statsbidrag till kommuner med en svag bostadsmarknad för stöd till företag som tillhandahåller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse.

Kompletterande information

Stödet för omstrukturering av kommunala bostadsföretag regleras i förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 43 000 000 kronor 2019–2026.

Skälen för regeringens förslag: Det är viktigt att Boverket kan bedriva sitt arbete långsiktigt och med möjlighet att ingå avtal som sträcker sig längre än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 43 000 000 kronor 2019–2026.

Tabell 3.21 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2026
Ingående åtaganden	10 783	10 620	15 620			
Nya åtaganden		5 000	30 500			
Infriade åtaganden	-163		-3 120	-10 000	-10 000	-23 000
Utestående åtaganden	10 620	15 620	43 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	50 000	43 000	43 000			

Regeringens överväganden

Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Omstrukturering av kommunala bostadsföretag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	99 500	99 500	99 500
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-5 000	-5 000	-5 000
Varav BP18	-5 000	-5 000	-5 000
Varav			
Vägledningsfunktion för statsstödsfrågor	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	94 500	94 500	94 500

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att finansiera en stödfunktion för statstödsrättslig rådgivning och information som fokuserar på frågor som rör bostadsförsörjning och bostadsmarknaden, minskas anslaget med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2018. Anslag 1:17 *Upphandlingsmyndigheten* under utgiftsområde 2 Samhällesekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp. Regeringen föreslår att 94 500 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Omstrukturering av kommunala bostadsföretag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 94 500 000 kronor respektive 94 500 000 kronor.

3.7.3 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tabell 3.23 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	815		42 185
2017	Anslag	43 000 ¹	Utgifts-prognos	990
2018	Förslag	43 000		
2019	Beräknat	43 000		
2020	Beräknat	43 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad (kommunala hyresgarantier).

Kompletterande information

Stödet till kommuner som går i borgen för enskilda hushålls skyldighet att betala hyra för sin bostad regleras i förordningen (2007:623) om statligt bidrag för kommunala hyresgarantier.

Regeringens överväganden

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	43 000	43 000	43 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	43 000	43 000	43 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 43 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Stöd för att underlätta för enskilda att ordna bostad* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 43 000 000 kronor respektive 43 000 000 kronor.

3.7.4 1:4 Boverket

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:4 Boverket

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	220 033		2 391
2017	Anslag	243 791 ¹	Utgifts-prognos	236 107
2018	Förslag	308 302		
2019	Beräknat	324 978 ²		
2020	Beräknat	324 416 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 319 861 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 313 914 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Boverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för internationellt arbete.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Den kreditgaranti som Boverket administrerar är en försäkring som långivare kan teckna för lån till ny- och ombyggnad av bostäder och vid förvärv av fastighet som ombildas till kooperativ hyresrätt. Garantin ger långivaren ett skydd mot kreditförluster och minskar behovet av topplån eller egen kapitalinsats för den som bygger bostäder. Kreditgarantier får utfärdas för:

- Ny- och ombyggnad av bostäder.
- Avlösen av kommunala borgensåtaganden.
- Lån till kooperativa hyresrättsföreningar.
- Vissa kommunala åtaganden för boendet.

Bestämmelserna om kreditgarantier finns i förordningen (2004:105) om statlig kreditgaranti för lån för bostadsbyggande m.m. och förordningen (2002:664) om statligt stöd för vissa kommunala åtaganden för boendet. Finansieringen av dessa garantier sker utanför statens budget genom avgifter som ska täcka både garantiverksamheten och förvaltningskostnaderna. Avgifterna ska också täcka finansieringen av sådana fastighetsförvärv som Boverket undantagsvis får göra för att skydda statligt garanterade lånefordringar.

Tabell 3.26 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		36 590	29 659	6 931
Prognos 2017		39 000	22 409	16 591
Budget 2018		30 200	11 133	19 067

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden och kreditgarantier för lån som kooperativa hyresrättsföreningar tar upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 8 000 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Boverket* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen har sedan tidigare ett bemyndigande att ställa ut kreditgarantier för ny- och ombyggnad av bostäder, kreditgarantier för avlösen av kommunala borgensåtaganden samt kreditgarantier för lån till kooperativa hyresrättsföreningar som tas upp vid förvärv av fastigheter för ombildning till kooperativ hyresrätt. För dessa kreditgarantier har regeringen under 2017 haft en gemensam garantiram om 10 000 000 000 kronor inklusive tidigare gjorda åtaganden. Regeringen bedömer att garantiramen under 2018 för dessa kreditgarantier bör minskas till 8 000 000 000 kronor.

Det är viktigt att Boverket kan bedriva sitt arbete långsiktigt och med möjlighet att ingå avtal som sträcker sig längre än innevarande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Boverket* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 30 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 3.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Boverket

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	30 000			
Infriade åtaganden		-10 000	-10 000	-10 000
Utestående åtaganden	30 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	30 000			

Regeringens överväganden**Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Boverket**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	253 791	253 791	253 791
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	3 502	7 618	12 110
Beslut	51 009	63 569	58 515
Varav BP18 ³	51 000	63 000	68 000
Varav ³			
Översyn av Boverkets byggregler	-10 000	-10 000	
Förstärkt arbete för arkitekturfrågor	15 000	15 000	15 000
Digitalisering av plan och byggprocessen, kunskapslyft	30 000	30 000	25 000
Giffria bostäder	16 000	28 000	28 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	308 302	324 978	324 416

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I 2008 års budgetproposition (prop. 2007/08:1) föreslog regeringen att statliga kreditgarantier skulle införas för förvärv av bostad, förvärvsgaranti. Förordningen (2008:20) om statliga kreditgarantier för förvärv av bostad gäller från den 1 mars 2008. Boverket handlägger förvärvsgarantin och får enligt förordningen lämna förvärvsgaranti till kreditgivare för lån till förvärv av bostad. En garanti har utfärdats sedan förvärvsgarantin infördes, denna har upphört att gälla. I rapporten Etableringshinder på bostadsmarknaden (N2015/00368/PBB) föreslår Boverket att förvärvsgarantin avvecklas. Mot bakgrund av att

förvärvsgarantin inte har utnyttjats föreslår regeringen att den avvecklas per den 1 januari 2018.

Det råder i dag brist på arkitektkompetens, bl.a. i kommunernas och länsstyrelsernas plan- och byggprocesser. Regeringen avser att stärka arbetet kring arkitektur genom att stödja offentliga aktörer och främja ett arkitekturarbete med inriktning mot ett ökat, hållbart och effektivt bostadsbyggande av hög arkitektonisk kvalitet samt mot goda livsmiljöer och offentliga rum. Anslaget ökas därför med 15 000 000 kronor per år. Detta kommer sannolikt att leda till nyanställningar.

För att utveckla och säkerställa en effektiv och enhetlig tillämpning av plan- och bygglagen i en digital miljö ökas anslaget 1:4 *Boverket* med 10 000 000 kronor årligen 2018–2020. Vilka personalkonsekvenser det kommer att få är för närvarande svårt att bedöma.

För att genomföra en kompetenssatsning om digitaliseringens möjligheter i samhällsbyggnadsprocessen ökas anslaget med 20 000 000 kronor årligen 2018 och 2019 och med 15 000 000 kronor 2020. Vilka personalkonsekvenser det kommer att få är för närvarande svårt att bedöma.

Skador orsakade av fukt och mögel påverkar människors hälsa. Regeringen anser att det finns ett behov av att sammanställa tillgänglig kunskap inom området och göra den tillgänglig för kommuner, byggherrar och förvaltare. Mot bakgrund av detta ökas anslaget med 8 000 000 kronor 2018 och med 15 000 000 kronor årligen 2019–2021. Vilka personalkonsekvenser det kommer att få är för närvarande svårt att bedöma.

Boverket genomförde 2007 och 2008 en rikstäckande undersökning av bebyggelsens energianvändning, tekniska status och inomhusmiljö (BETSI). Mot bakgrund av att underlaget i BETSI är mycket omfattande och det har gått flera år sedan det togs fram, avser regeringen att

göra en uppföljning av vilka förbättringar som kommit till stånd framför allt gällande inom miljö, men även t.ex. energianvändning. Anslaget ökas därför med 3 000 000 kronor årligen 2018–2021. Vilka personalkonsekvenser det kommer att få är för närvarande svårt att bedöma.

För att kunna upptäcka och motverka systematiska fel och brister i byggandet anser regeringen att kunskapen och spridning av information om byggsador och dess konsekvenser behöver förstärkas. Mot bakgrund av detta ökas anslaget med 5 000 000 kronor 2018 och med 10 000 000 kronor årligen 2019–2021. Vilka personalkonsekvenser det kommer att få är för närvarande svårt att bedöma.

I vårandningsbudgeten för 2017 (prop. 2016/17:99 s. 57) minskades anslaget med 10 000 000 kronor för att finansiera en översyn av Boverkets bygg- och konstruktionsregler för att underlätta bostadsbyggandet. Översynen kommer att pågå t.o.m. 2019 och regeringen föreslår därför att anslaget minskas med 10 000 000 kronor för 2018 och 2019. Anslaget 4:1 *Regeringskansliet m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse ökas därmed med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 308 302 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Boverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 324 978 000 kronor respektive 324 416 000 kronor.

3.7.5 1:5 Statens geotekniska institut

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor				
2016	Utfall	44 963	Anslags-sparande	51
2017	Anslag	45 947 ¹	Utgifts-prognos	45 523
2018	Förslag	46 767		
2019	Beräknat	47 511 ²		
2020	Beräknat	48 327 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 46 767 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 46 767 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens geotekniska instituts (SGI) förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.30 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2016	21 637	22 108	-471
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	24 002	23 886	116
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	16 300	15 917	383
(varav tjänsteexport)	0	0	0

Intäkterna från den avgiftsbelagda verksamheten består av uppdragsverksamhet och disponeras av Statens geotekniska institut (SGI). Av SGI:s verksamhetsgrenar är det geoteknisk och miljögeoteknisk rådgivning samt delar av geoteknisk och miljögeoteknisk forskning, utveckling och kunskapsförmedling som finansieras med avgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.31 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Statens geotekniska institut

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	45 947	45 947	45 947
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	817	1 561	2 377
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	46 767	47 511	48 327

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 46 767 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Statens geotekniska institut* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 47 511 000 kronor respektive 48 327 000 kronor.

3.7.6 1:6 Lantmäteriet

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

År	Utfall	512 374	Anslags-sparande	5 316
2016	Utfall	512 374	Anslags-sparande	5 316
2017	Anslag	554 131 ¹	Utgifts-prognos	544 518
2018	Förslag	563 927		
2019	Beräknat	572 636 ²		
2020	Beräknat	582 421 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 563 680 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 563 680 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Lantmäteriets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.33 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	290 566	669 859	699 512	-29 653
Prognos 2017	270 000	782 000	764 000	18 000
Budget 2018	270 000	780 000	771 000	9 000

De offentligrättsliga avgifterna består dels av avgifter för lantmäteriförrättningar som lantmäteriet disponerar, dels av expeditionsavgifter för inskrivning enligt jordabalken m.m. vilka Lantmäteriet inte disponerar.

Både intäkterna och kostnaderna för förrättningsverksamheten beräknas ligga på en betydligt högre nivå under 2017–2020 än utfallet för 2016. En del av den beräknade intäktsökningen är en effekt av en taxehöjning fr.o.m. januari 2017. En väsentlig intäktsökning är nödvändig för att uppnå full kostnadstäckning, finansiera nödvändiga investeringar, täcka det ackumulerade underskottet, och uppnå ett långsiktigt balanserat resultat. Investering i ett modernt handläggningssystem och att rekrytera, attrahera och behålla kompetent personal bedöms också vara nödvändigt. Det möjliggör i sin tur en effektivisering av verksamheten genom att öka ärendegenomströmningen och minska handläggningstiderna.

Tabell 3.34 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	153 334	161 449	-8 115
(varav tjänsteexport)	35 776	33 787	1 989
Prognos 2017	126 000	123 000	3 000
(varav tjänsteexport)	42 000	40 000	2 000
Budget 2018	116 000	119 000	-3 000
(varav tjänsteexport)	40 000	39 000	1 000

Under rubriken uppdragsverksamhet ryms uppdrag i anslutning till fastighetsbildning, myndighetssamverkan samt tjänsteexport.

Tabell 3.35 Övrig avgiftsfinansierad verksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	385 940	402 861	-16 921
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	398 000	419 000	-21 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Budget 2018	398 000	404 000	-6 000
(varav tjänsteexport)	0	0	0

I tabellen Övrig avgiftsfinansierad verksamhet redovisas de avgifter som finansierar pantbrevsverksamheten samt delar av Lantmäteriets tillhandahållande av fastighets- och geografisk information.

Regeringens överväganden

Tabell 3.36 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Lantmäteriet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	554 131	554 131	554 131
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	9 745	18 703	28 492
Beslut	50	-199	-203
Varav BP18 ³		-250	-250
Varav ³			
Gränsdragningen mellan enskilt och allmänt vatten		-250	-250
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	563 927	572 636	582 421

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att finansiera arbetet med ändrade gränser mellan enskilt och allmänt vatten minskas anslaget med 250 000 kronor per år under 2019–2022. Anslaget 1:2 *Kammarkollegiet* under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning ökas med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att 563 927 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Lantmäteriet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 572 636 000 kronor respektive 582 421 000 kronor.

3.7.7 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tusental kronor

År	Utfall	Utfall	Anslags-sparande	Utfall
2016	Utfall	151 370		848 630
2017	Anslag	1 000 000 ¹	Utgifts-prognos	606 670
2018	Förslag	1 000 000		
2019	Beräknat	1 000 000		
2020	Beräknat	1 000 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till energieffektivisering och renovering av flerbostadshus upplåtna med hyresrätt samt för statsbidrag till förnyelse av utomhusmiljöer. Anslaget får även användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Kompletterande information

Stödet för renovering och energieffektivisering av flerbostadshus regleras i förordningen (2016:837) om stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden. Stödet till förnyelse av utomhusmiljöer regleras i förordningen (2016:398) om stöd till utemiljöer i vissa bostadsområden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 400 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för beslut om stöd är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 400 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 3.38 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden		49 575	350 000			
Nya åtaganden	49 575	350 000	400 000			
Infriade åtaganden		-49 575	-350 000	-235 000	-110 000	-55 000
Utestående åtaganden	49 575	350 000	400 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	400 000	400 000	400 000			

Regeringens överväganden**Tabell 3.39 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 000 000	1 000 000	1 000 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 000 000	1 000 000	1 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energieffektivisering och renovering av flerbostadshus och utomhusmiljöer* 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 000 000 000 kronor respektive 1 000 000 000 kronor.

3.7.8 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande**Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande**

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	1 850 000		
2017	Anslag	1 800 000 ¹	Utgifts- prognos	1 800 000
2018	Förslag	1 300 000		
2019	Beräknat	1 300 000		
2020	Beräknat	1 300 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner som bidrar till ökat bostadsbyggande. Anslaget får även användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Kompletterande information

Stödet till kommuner som bidrar till ökat bostadsbyggande regleras i förordningen (2016:364) om statsbidrag till kommuner för ökat bostadsbyggande.

Regeringens överväganden

Tabell 3.41 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 800 000	1 800 000	1 800 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-500 000	-500 000	-500 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 300 000	1 300 000	1 300 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 300 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Stöd till kommuner för ökat bostadsbyggande* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 300 000 000 kronor respektive 1 300 000 000 kronor.

3.7.9 1:9 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:9 Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

År	Utfall	2016	Anslags-sparande	2016
2016	Utfall	23 177	Anslags-sparande	2 176 819
2017	Anslag	2 700 000 ¹	Utgifts-prognos	912 478
2018	Förslag	3 200 000		
2019	Beräknat	3 200 000		
2020	Beräknat	3 200 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att anordna nya hyresbostäder och bostäder för studerande. Högst 28 000 000 kronor av anslaget får användas för merkostnader för att administrera anslaget.

Kompletterande information

Investeringstödet för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande regleras i förordningen (2016:880) om statligt stöd för att anordna och tillhandahålla hyresbostäder och bostäder för studerande och i förordningen (2016:881) om statligt investeringstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:9 *Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 500 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för beslut om stöd är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:9 *Investeringstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 4 500 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden		799	3 000 000			
Nya åtaganden	799	3 000 000	3 000 000			
Infriade åtaganden		-799	-1 500 000	-3 000 000	-1 000 000	-500 000
Utestående åtaganden	799	3 000 000	4 500 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 000 000	3 000 000	4 500 000			

Regeringens överväganden

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 700 000	2 700 000	2 700 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	500 000	500 000	500 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 200 000	3 200 000	3 200 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 3 200 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 200 000 000 kronor respektive 3 200 000 000 kronor.

3.7.10 1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande
2017	Anslag	Utgifts- prognos
2018	Förslag	34 000
2019	Beräknat	72 000
2020	Beräknat	72 000

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till åtgärder mot radon i byggnader. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för beslut om stöd är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 20 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 3.46 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	20 000			
Infriade åtaganden		-15 000	-4 000	-1 000
Utestående åtaganden	20 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	20 000			

Regeringens överväganden

Tabell 3.47 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	34 000	72 000	72 000
Varav BP18	34 000	72 000	72 000
Varav			
Radonbidrag	34 000	72 000	72 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	34 000	72 000	72 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Förhöjda radonhalter inomhus är en hälsorisk. Det finns t.ex. ca 200 000 småhus i behov av radonsanering runt om i Sverige. Mot denna bakgrund föreslår regeringen ett nytt radonbidrag.

Regeringen föreslår att 34 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Bidrag till åtgärder mot radon i bostäder* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 72 000 000 kronor respektive 72 000 000 kronor.

3.7.11 1:11 Innovativt och hållbart byggande

Tabell 3.48 Anslagsutveckling 1:11 Innovativt och hållbart byggande

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande
2017	Anslag	Utgifts- prognos
2018	Förslag	75 000
2019	Beräknat	100 000
2020	Beräknat	100 000

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att främja innovativt och hållbart byggande av bostäder. Anslaget får även användas för utgifter för att administrera anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Innovativt och hållbart byggande* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 75 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för beslut om stöd är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser om utgifter kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Innovativt och hållbart byggande* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 75 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 3.49 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Innovativt och hållbart byggande

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	75 000			
Infriade åtaganden		-15 000	-50 000	-10 000
Utestående åtaganden	75 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	75 000			

Regeringens överväganden**Tabell 3.50 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Innovativt och hållbart byggande**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	75 000	100 000	100 000
Varav BP18	75 000	100 000	100 000
Varav			
Stöd för innovativt bostadsbyggande	75 000	100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	75 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen anser att det är viktigt att de bostäder som byggs är hållbara och tar tillvara innovativa och arkitektoniska lösningar. Vidare är det ur ett klimat- och miljöperspektiv viktigt att bygga rätt från början och med hållbara material. Regeringen föreslår därför ett statligt stöd för innovativt och hållbart bostadsbyggande med minskad klimatpåverkan. Regeringens bedömning är att stödet kommer att bidra till att öka utveckling och tillämpning av innovativa och hållbara lösningar inom bostadsbyggandet.

Regeringen föreslår att 75 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Innovativt och hållbart byggande* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

4 Konsumentpolitik

4.1 Omfattning

Insatserna inom konsumentpolitiken, dvs. konsumentskyddande lagstiftning och tillsyn, tvistlösning utanför domstol samt oberoende konsumentinformation och vägledning, är i huvudsak marknadsövergripande. Verksamheten berör därför ett stort antal andra områden. Myndigheter som har uppdrag inom konsumentpolitiken och vars verksamhet behandlas i detta avsnitt är Konsumentverket (KOV) inklusive Konsumentombudsmannen (KO), Allmänna reklamationsnämnden (ARN), Fastighetsmäklarinspektionen (FMI) och Resegarantinämnden. Resegarantinämnden inryms i Kammarkollegiet (se utg.omr. 2 avsnitt 5).

Även det statliga bolaget Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige) har uppgifter inom konsumentpolitiken.

Inom utgiftsområdet anslås medel för förvaltningsutgifter samt för åtgärder på konsumentområdet och bidrag till miljömärkning av produkter.

4.2 Utgiftsutveckling

De sammanlagda utgifterna för konsumentpolitiken uppgick till 222 miljoner kronor 2016 (se tabell 4.1 nedan). Prognosen för utfallet 2017 är 242 miljoner kronor, vilket är 2 miljoner kronor mindre än de anvisade medlen.

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom konsumentpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Konsumentpolitik</i>						
2:1 Konsumentverket	140	156	155	165	162	165
2:2 Allmänna reklamationsnämnden	41	44	43	44	45	46
2:3 Fastighetsmäklarinspektionen	18	21	21	25	25	26
2:4 Åtgärder på konsumentområdet	18	18	18	26	26	26
2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter	4	4	4	4	4	4
Summa Konsumentpolitik	222	244	242	266	263	267
<i>Äldreanslag</i>						
2016 2:1 Marknadsdomstolen ²	7	0	0	0	0	0
Summa Äldreanslag	7	0	0	0	0	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Den 1 september 2016 överfördes befintlig verksamhet och tillhörande finansiering till utgiftsområde 4 och anslaget 1:5 Sveriges Domstolar.

4.3 Mål för området

Målet för konsumentpolitiken är väl fungerande konsumentmarknader och en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Målet beslutades av riksdagen efter förslag i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:CU1, rskr. 2015/16:76).

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och andra bedömningsgrunder som används vid resultatbedömningen är:

- Konsumenters möjligheter att känna förtroende för näringsidkares affärsmetoder och för att det finns ändamålsenliga konsumenträttigheter, bedöms bl.a. utifrån andelen näringsidkare som följer Allmänna reklamationsnämndens rekommendationer.
- Konsumenters möjligheter att lita på att produkter är säkra.
- Konsumenters tillgång till stöd.
- Förutsättningar för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion.

Den första bedömningsgrunden berör dels konsumentkollektivets behov av skydd i samband med bl.a. marknadsföring, information och avtalsvillkor från företag, dels enskilda konsumenters rättigheter. Den andra bedömningsgrunden handlar om att varor och tjänster ska vara säkra för konsumenterna att använda. Den tredje grunden tar sikte på konsumenters möjligheter att med hjälp av oberoende information och vägledning ta tillvara sina rättigheter och att välja produkter utifrån egna behov och önskemål. Den fjärde bedömningsgrunden avser vilka förutsättningar som finns för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion till gagn för enskilda hushåll och samhället i stort. I vissa fall är de redovisade insatserna kopplade till flera bedömningsgrunder samtidigt. Det pågår ett utvecklingsarbete när det gäller resultatredovisningen, bl.a. med anledning av att det konsumentpolitiska målet fortfarande är relativt nytt.

Vid sidan av återrapporteringar och underlag från myndigheterna beaktas vid resultatbedömningen även underlag från Europeiska kommissionen om konsumenternas förutsättningar.

Åtgärder vidtas löpande för att säkerställa att jämställdhetsaspekter finns med i beslutsunderlag där det är relevant.

Det bör beaktas att ett stort antal omvärldsfaktorer påverkar resultatet på området. Även insatser inom andra områden har stor betydelse, bl.a. har ett flertal andra myndigheter konsumentrelaterade uppdrag, exempelvis Elsäkerhetsverket, Energimarknadsinspektionen, Finansinspektionen, Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Post- och telestyrelsen. Viktiga insatser görs också på kommunal nivå och av de branschfinansierade, men opartiska, konsumentbyråerna.

4.4.2 Resultat

Pålitliga affärsmetoder och ändamålsenliga konsumenträttigheter

Insatser inom konsumentpolitiken bedöms ha bidragit till att säkerställa konsumentskyddet på ett flertal för konsumenterna betydelsefulla marknader, antingen genom att näringsidkare korrigerat information, marknadsföring eller avtalsvillkor eller genom att enskilda konsumenterna har fått upprättelse.

Förebyggande insatser med näringsidkare

För att förebygga konsumentproblem har KOV fört dialoger med enskilda näringsidkare och olika branschföreträdare. Dialogerna, som bl.a. har avsett bilverkstadstjänster, konsumentkrediter, försäkringsförmedling samt avtal om energi och telekom, har i många fall lett till förbättringar av konsumenternas situation. Myndigheten har vidare reviderat de allmänna råden för marknadsföring av alkoholdrycker för att underlätta efterlevnaden av regelverket. Då det kan vara svårt att skilja ut reklam i bloggar och sociala medier har KOV tagit fram ett målgruppsanpassat informationsmaterial om hur reklammarkeringar bör göras i dessa forum.

Branschöverenskommelser om busstrafik, direktförsäljning och köp av busvagnar

KOV har ingått en ny branschöverenskommelse om busstrafik och omförhandlat tidigare ingångna överenskommelser om direktförsäljning,

besiktningssmannatjänster, köp av husvagnar och avtal om liftkort med berörda branschorganisationer. Den överenskommelse som finns om täckning för mobila tjänster har enligt KOV:s undersökningar lett till mer rättvisande täckningskartor.

Förbättrat konsumentskydd genom aktiv tillsyn

KOV har i sin tillsynsverksamhet främst riktat in sig på områdena resor, hälsa, alkohol och tobak, elektronisk kommunikation, boende, energi, motor och finansiella tjänster. I flertalet fall har näringsidkarna omedelbart rättat till de brister som identifierats. Myndighetens granskningar har bl.a. lett till att några av de största paketresearrangörerna förtydligat sin marknadsföring om hyrbilar och till att vilseledande påståenden om hälsokostprodukter korrigerats. Även brister i konsumentskyddet när det gäller avtal om estetiska kroppsbehandlingar, husbyggande, privatleasing av bilar och kapitalförsäkringar har åtgärdats efter påpekanden från myndigheten.

År 2016 meddelades dom i 16 mål där KO stämt företag i domstol. KO nådde helt eller delvis framgång i 13 av dessa. Av de fem förelägganden som utfärdats av KO har fyra godkänts av motparten. Efter att en grupp konsumenter, biträdda av KO, 2015 vunnit framgång i ett mål i Högsta domstolen mot ett husföretag träffades 2016 en överenskommelse som innebär att alla konsumenterna kompenseras.

Eftersom KOV kunnat konstatera att teleförsäljning har lett till att konsumenter, inte minst de mer utsatta, i hög utsträckning ingått oönskade avtal har KO 2016 valt att driva flera ärenden som rör teleförsäljning vidare till domstol. I sex fall har KO med framgång yrkat på kvarstad för att täcka marknadsstörringsavgiften. Vidare har KOV noterat att konsumenter i många fall fastnat i abonnemang av olika slag som de inte önskat, med inte obetydliga kostnader som följd. KO har därför drivit flera fall om s.k. abonnemangsfällor till domstol.

FMI:s verksamhet är av stor betydelse för att säkerställa ett gott konsumentskydd vid anlåtande av fastighetsmäklare. Marknaden bedöms i en rapport från KOV fortfarande vara en av de tio mest problematiska för konsumenter. Antalet registrerade mäklare har ökat och uppgick 2016 till 6 910 mäklare. Antalet anmälningar som ledde till tillsynsärenden ökade från en redan tidigare hög nivå (se tabell 4.2). Anmälningarna har bl.a. handlat om ifrågasatt budgivning, lock-

priser och bristande information. Antalet mäklare som fått en disciplinpåföljd har minskat (se tabell 4.2). Minskningen kan sammanhålla med att ett färre antal ärenden hanterats, vilket i sin tur bedöms vara en tillfällig effekt av beslutet att lokalisera FMI till Karlstad. År 2016 överklagades fler disciplinpåföljder jämfört med föregående år. I de 18 avgöranden som meddelades av förvaltningsrätten 2016 avlogs överklagandet i 11 fall och i 1 fall avvisades överklagandet på grund av bristande klagorätt. Det ökade antalet anmälningar har, i kombination med myndighetens arbete med lokaliseringen till Karlstad, inneburit att ärendebalanserna och handläggningstiderna har ökat. FMI har vid sidan av effektiviseringsåtgärder inlett ett arbete med att bygga upp en tillsynsverksamhet som ska säkerställa en aktiv, omfattande och underbyggd tillsyn av fastighetsmäklare.

Tabell 4.2 Fastighetsmäklarinspektionens disciplinärenden

Antal	2012	2013	2014	2015	2016
Anmälningar	288	259	303	378	416
Fastighetsmäklare som fått disciplinpåföljd	111	71	83	99	67
Överklagade disciplinpåföljder	35	20	27	15	29

Källa: Fastighetsmäklarinspektionen.

Könsuppdelad individbaserad statistik finns inte att tillgå i nuläget.

En mer effektiv tvistlösning utanför domstol

ARN, som prövar tvister mellan konsumenter och näringsidkare och rekommenderar hur dessa ska lösas, har sedan 2011, när webbanmälningar av tvister möjliggjordes, fått in betydligt fler ärenden. ARN har inlett ett effektiviseringsarbete och avgjort fler ärenden än tidigare. Andelen företag som följer myndighetens rekommendation har minskat något från 81 procent 2015 till 77 procent för 2016, men är alltså stabil över tid. För mer information se tabell 4.3 nedan.

Tabell 4.3 Allmänna reklamationsnämndens ärenden

Antal, procent	2012	2013	2014	2015	2016
Inkomna ärenden	11 531	11 301	11 396	12 035	13 537
Avgjorda ärenden	10 947	11 565	10 795	11 997	13 694
Följsamhet (procent)	76	76	77	81	77

Källa: Allmänna reklamationsnämnden.

Säkra produkter

Konsumenters möjligheter att lita på att varor och tjänster är säkra har förbättrats genom både marknadskontroll och förebyggande insatser.

Rättelser från näringsidkare har lett till ökad säkerhet

KOV har bl.a. haft fokus på produkter riktade till barn. Kontroller av leksaker på marknadsplatser visade på allvarliga brister i säkerheten. I samtliga fall slutade näringsidkarna efter KOV:s påpekanden att sälja de farliga leksakerna. Kontroller har också gjorts av leksaker och barnartiklar som sålts av större butikskedjor. Säkerhetsbrister konstaterades i ett fåtal fall och rättelser vidtogs. KOV har även kontrollerat huvudskydd som används vid kampsporter. Säkerhetsproblem identifierades i flertalet fall. Frivilliga rättelser vidtogs i de flesta av dessa.

KOV har arbetat förebyggande genom att verka för en högre säkerhetsnivå i standarderna för bl.a. ridhjälm, studsmattor och uppblåsbara flytvästar.

Tillgång till konsumentstöd

Fler konsumenter har fått tillgång till information och vägledning och särskilda åtgärder har vidtagits som förbättrat konsumentstödet för mer utsatta grupper av konsumenter.

Konsumenter nöjda med konsumentupplysningen

Konsumentupplysningstjänsten Hallå konsument lanserades av KOV våren 2015. Antalet besökare på tjänstens webbplats har nästan fördubblats jämfört med 2015. Andelen konsumenter som kände till Hallå konsument ökade från 15 procent 2015 till 26 procent 2016, trots att inga omfattande marknadsföringsinsatser genomfördes. KOV har spridit information om tjänsten på andra sätt, bl.a. genom sociala medier. Vidare har utvecklingen av webbplatsen konsumentverket.se medfört att tydligare hänvisningar kan göras till tjänsten. Hallå konsument besvarade 94 000 frågor 2016, varav 72 procent via telefon, 16 procent via chatter och 12 procent via e-post och webbformulär. Vid slutet av 2016 tillkom sms som ytterligare en informationskanal för att öka tillgängligheten för konsumenterna. KOV har prövat olika sätt att korta väntetiderna i telefonkön och sökt nya vägar för att tillgängliggöra information, bl.a. via

podcast. Andelen konsumenter som uppgett att de totalt sett är nöjda med tjänsten uppgick till 84 procent 2016. När det gäller den kommunala konsumentvägledningen pekar KOV:s rapport Läget i landet – KVL 2017 på att resurserna sammantaget fortsatt att minska och att verksamheten varierar kraftigt mellan olika kommuner. Detta har haft betydelse för konsumentstödet totalt sett, men också för utformningen av det stöd som KOV erbjuder kommunerna.

Konsument Europa, dvs. den enhet inom KOV som ger vägledning i gränsöverskridande konsumentfrågor, noterade 2016 en ökning av sina konsumentkontakter med ca 77 procent jämfört med 2015. Det har bl.a. varit fler klagomål avseende flyg, bilvärderingssajter och abonnemangsfällor än tidigare. Trots en högre efterfrågan på Konsument Europas tjänster uppgav 86 procent av användarna att de var nöjda.

När det gäller KOV:s prisjämförelsetjänst Money from Sweden, som tar sikte på migranternas kostnader för remitteringar, dvs. överföringar av pengar till andra länder, kan konstateras att avgifterna för att skicka pengar från Sverige har sjunkit med 4–5 procentenheter till vissa världsdelar. Störst sänkningar har noterats för remitteringar till Sydamerika och Afrika. Tjänsten hade ca 233 000 besök 2016, vilket var en kraftig ökning från föregående år. Detta bedöms i första hand ha berott på en effektivare målgruppsanalys och marknadsföring. Besökarna är enligt de enkätstudier som gjorts i regel nöjda.

ARN:s webbaserade verktyg har förbättrats ytterligare, bl.a. har brev- och beslutsmallarna förenklats i syfte att underlätta tvistlösningsprocessen. År 2016 gjordes 73 procent av anmälningarna via webbplatsen jämfört med 67 procent 2015.

År 2016 tog FMI fram en ny servicefunktion, som innebär att allmänheten kan skicka in en tillsynsanmälan direkt via myndighetens webbplats.

Särskilda insatser gentemot vissa grupper av konsumenter

KOV har, i samband med en avveckling av webbplatsen ungskonsument.se, utvecklat innehållet riktat till unga människor på Hallå konsumentens webbplats, vilket har lett till en sammanlagd ökning i antalet besökare i åldersgruppen 18–24 med ca 20 procent. Efterfrågan på myndighetens skolmaterial har fortsatt att öka.

En användarundersökning visar att skolmaterialet om hållbara val är mycket uppskattat.

När det gäller stöd till bl.a. nyanlända konsumenter har KOV tagit fram grundläggande information på åtta språk. Insatsen har fått ett stort genomslag på myndighetens Facebooksida. Under en månadslång kampanj nåddes över 310 000 personer, varav flertalet var arabisktalande.

KOV har vidareutvecklat sitt informationsmaterial till butikschefer om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning, bl.a. med ett tillgänglighetstest för butiker. I en utvärdering av det skolmaterial som myndigheten tagit fram till grundsärskolan uppgav 96 procent av lärarna att det var bra eller mycket bra. KOV har vidare fört en dialog med flygbranschen om informationen till personer med funktionsnedsättning.

Hållbar konsumtion

I enlighet med strategin för hållbar konsumtion (prop. 2016/17:1 utg.omr. 18), och i linje med regeringens ambition att ställa om till en cirkulär ekonomi samt det globala målet för hållbar utveckling om hållbara konsumtions- och produktionsmönster i Agenda 2030, har ett antal åtgärder vidtagits som främjar en mer hållbar konsumtion. Nedan redogörs för åtgärder som vidtagits inom ramen för konsumentpolitiken.

Mer kunskaper om miljömässigt hållbar konsumtion

KOV har inlett ett arbete med att bygga upp breda kunskaper om frågor som rör miljömässigt hållbar konsumtion, bl.a. genomförs förstudier i samverkan med andra relevanta aktörer.

Forum för miljösmart konsumtion

KOV har fått i uppdrag att inrätta och tillhandahålla ett forum för samhällsaktörer som arbetar med frågor som rör miljömässigt hållbar konsumtion (Fi2017/01172/KO). Syftet är att stimulera kunskapsutbyten och samarbeten mellan bl.a. myndigheter, kommuner, forskare och företrädare för näringslivet och det civila samhällets organisationer, och därigenom bidra till att åtgärder vidtas som leder till innovation och förbättrade förutsättningar för en miljömässigt mer hållbar konsumtion. Myndigheten har påbörjat ett arbete med att skapa en struktur för

forumet och med att kartlägga inom vilka områden forumet bedöms tillföra mest mervärde.

Stimulera miljösmarta konsumtionsmönster

KOV har i enlighet med ett särskilt regeringsuppdrag inlett ett arbete med att stimulera miljösmarta konsumtionsmönster (Fi2017/01173/KO). I uppdraget ingår att, bl.a. utifrån beteendevetenskapliga överväganden, göra relevant information om miljöpåverkan från privat konsumtion lättillgänglig och känd bland konsumenter. I uppdraget ingår också att underlätta skolundervisningen om konsumtionens miljöpåverkan.

Miljömärkning på nya områden

Miljömärkning Sverige har bedrivit ett aktivt arbete med kriterieutveckling och licensiering avseende bl.a. Svanen-märkning av hus och fonder.

Europeiska kommissionen har i samband med en översyn av regelverket för den europeiska miljömärkningen EU Ecolabel konstaterat att systemet bör effektiviseras och göras mer känt.

Civila samhällets organisationer arbetar för hållbar konsumtion

År 2016 beviljades 20 organisationer från det civila samhället stöd enligt förordningen (2007:954) om statligt stöd till organisationer på konsumentområdet, vilket var något fler än föregående år (18 organisationer). En stor del av bidragen användes även detta år till informationsinsatser avseende miljömässigt hållbar konsumtion och rättvis handel, men även till bl.a. insatser som rört livsmedel, finansiella tjänster och tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder för att motverka överskuldssättning

Arbetet med att motverka överskuldssättning har fortsatt i enlighet med den strategi som presenterades i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 18). Efter att den nya skuldsaneringslagen, som bl.a. syftar till få fler personer att söka skuldsanering, trädde i kraft den 1 november 2016 kan konstateras att fler personer sökt skuldsanering. KOV har på regeringens uppdrag (Fi2016/00957/KO) tagit fram rekommendationer för den kommunala budget- och skuldrådgivningen, vilka överlag fått ett positivt gensvar. Inom ramen för uppdraget som KOV tillsammans med Kronofogdemyndigheten och Finansinspektionen fått om fördjupad

samverkan mot överskudsättning (Fi2016/00958/KO), har en omfattande kartläggning gjorts av aktörer som bedöms kunna bidra till att nå ut till personer som har eller riskerar att få ekonomiska problem. En betydande del av dessa är organisationer från det civila samhället.

4.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de insatser som gjorts inom konsumentpolitiken har bidragit till att säkerställa väl fungerande konsumentmarknader och till att underlätta en mer miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion, i enlighet med det konsumentpolitiska målet.

Enskilda näringsidkare, och delvis hela branscher, har genom KOV:s proaktiva insatser och aktiva tillsyn ändrat affärsmetoder eller villkor som varit problematiska för konsumenterna. Regeringen bedömer att KOV har fokuserat på för konsumenterna viktiga marknader och problem och att myndighetens aktiva omvärldsbevakning har lett till att även nya fenomen på konsumentmarknaderna kunnat fångas upp.

På fastighetsmäklarmarknaden har en aktiv tillsyn inte kunnat uppnås fullt ut, vilket framför allt bedöms bero på FMI:s kommande lokalisering till Karlstad. Myndigheten har dock inlett ett utvecklingsarbete som bedöms lägga en grund för en effektiv tillsyn. Att en stor del av det ökade antalet överklagade disciplinären den avslagits av förvaltningsrätten tyder på att FMI:s rättsliga prövningar fortfarande står sig väl.

Att fler ärenden inkommit till och prövats av ARN har inneburit att konsumenters tillgång till tvistlösning har ökat. Andelen företag som följde myndighetens rekommendation var lägre 2016 än 2015, men fortfarande hög, vilket indikerar att näringsidkare har förtroende för myndigheten och att de konsumentskyddande reglerna får genomslag.

När det gäller produktsäkerhet bedömer regeringen att KOV:s insatser lett till en högre säkerhet på för konsumenter särskilt viktiga områden.

Stödet till konsumenter har blivit mer känt och förbättrats i flera avseenden, bl.a. genom att Hallå konsument utvecklats ytterligare. Att färre kommuner erbjuder fördjupad vägledning till konsumenterna är dock olyckligt – särskilt då många konsumenter är i behov av mer personligt

stöd, såsom äldre, personer med funktionsnedsättning och nyanlända.

Att kostnaderna för remitteringar delvis har sjunkit bidrar till att uppfylla flera mål i Agenda 2030, bl.a. målet om att minska de genomsnittliga kostnaderna till under 3 procent av den överförda summan.

Det är positivt att KOV arbetar metodiskt med att bättre nå ut till och förbättra villkoren för konsumenter som i vissa situationer är mer utsatta än konsumenter i allmänhet.

Regeringen konstaterar att KOV successivt upparbetar en ökad kompetens när det gäller miljömässigt hållbar konsumtion och att myndigheten arbetar aktivt med att bygga upp en ändamålsenlig struktur för forumet för miljösmart konsumtion.

Det är viktigt att det civila samhällets organisationer kan vara aktiva på konsumentområdet, inte minst eftersom de på ett värdefullt sätt kan komplettera myndigheternas arbete när det gäller att främja en miljömässigt och socialt mer hållbar konsumtion och när det gäller att nå ut till konsumenter som är i behov av särskilt stöd.

4.5 Politikens inriktning

Digitaliseringen fortsätter att utvecklas och innebära fördelar för många konsumenter, bl.a. i form av ett större, mer varierat och lättillgängligt utbud. Samtidigt kan den medföra svårigheter för konsumenter, inte minst för dem som i vissa situationer är mer utsatta än andra, exempelvis äldre, unga, nyanlända och personer med funktionsnedsättning. Digitaliseringen ställer också tillsynsmyndigheterna inför särskilda utmaningar. Vid sidan av att säkerställa att konsumenter har ett ändamålsenligt konsumentskydd kommer regeringen, med utgångspunkt i strategin för hållbar konsumtion och mål 12 i Agenda 2030 om hållbar konsumtion och produktion, att arbeta för att förbättra förutsättningarna för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt mer hållbar konsumtion.

Aktivt arbete för att motverka överskudsättning

För att se över konsumentskyddet och minska risken för att konsumentkrediter leder till överskudsättning bereds förslag som presente-

rats i betänkandet Stärkt konsumentskydd på marknaden för högkostnads krediter (SOU 2016:68).

Vidare bereds förslag i betänkandet En omreglerad spelmarknad (SOU 2017:30), som syftar till att motverka överskuldssättning till följd av spel och lotterier.

Regeringen kommer också, utifrån strategin för att motverka överskuldssättning, att aktivt följa de åtgärder som vidtas av bl.a. KOV och Kronofogdemyndigheten.

Aktiv samverkan för miljösmart konsumtion

Regeringen kommer att följa hur uppdragen till KOV att inrätta och tillhandahålla ett forum för miljösmart konsumtion och stimulera miljösmart konsumtion fortskrider, bl.a. med utgångspunkt i miljönytta, mervärde och effektivitet. Hur miljörelaterad kunskap bäst förmedlas till konsumenterna kommer också att vara en viktig fråga inom ramen för arbetet som rör miljömärkning.

Mer tillförlitlig och lättillgänglig information om produktionsvillkor i andra länder

Allt fler konsumenterna intresserar sig för hur produktionsvillkoren ser ut för arbetstagare och småproducenter i andra länder. Många företag arbetar aktivt med att kontrollera och påverka förhållandena vid tillverkningen. Frågan är också av hög prioritet inom den offentliga upphandlingen. Det kan dock vara svårt att få tillräcklig insyn i tillverkningsprocessen för att kunna skapa sig en bild av arbetstagarnas och småproducenternas situation. Det gäller inte minst för små företag som sällan har råd att anlita professionella kontrollanter. Att olika arbetsmoment numera ofta utförs i olika delar av världen ökar svårigheterna ytterligare. Mot den bakgrunden, och som ett led i att utifrån ett antal preciserade utgångspunkter verka för att Sverige ska vara ett föregångsland för fri och rättvis handel, avser regeringen att ge KOV och Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att, efter samråd med berörda myndigheter i ett nätverk, främja mer tillförlitlig information om produktionsvillkor i andra länder. I uppdraget bör ingå att stimulera kunskaps- och erfarenhetsutbyten med forskare, näringsliv, kommuner, landsting

och det civila samhällets organisationer. Internationella erfarenheter bör så långt möjligt beaktas. En satsning föreslås för att möjliggöra för Upphandlingsmyndigheten och KOV att identifiera intresset för samarbete på detta område och ta olika initiativ. För att skapa förutsättningar för utveckling av lättillgängliga informationsverktyg för konsumenterna föreslås även att särskilda medel avsätts till organisationer verksamma på konsumentområdet. Medlen bör fördelas av KOV. Nämnade insatser kan bidra till att uppfylla flera i mål i Agenda 2030, särskilt mål 8 om anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt och mål 12 om hållbar konsumtion och produktion samt det nationella generationsmålet, dvs. målet att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Ändamålsenliga konsumentskyddsregler

Europeiska kommissionen har genomfört en översyn av det horisontella konsumentskyddande regelverket på EU-nivå, bl.a. reglerna om marknadsföring, prisinformation, avtalsvillkor och konsumentköp. Kommissionen har presenterat en rapport om översynen, där det anges att det konsumentskyddande regelverket, med undantag för reglerna om konsumentköp, överlag fungerar väl, även med beaktande av den utveckling på konsumentmarknaderna som följer av digitaliseringen. Regeringen analyserar kommissionens slutsatser, bl.a. med beaktande av mer utsatta konsumenters behov av skydd, det förändrade reklamlandskapet, förhållandena inom delningsekonomin och varors hållbarhet.

Mot bakgrund av bl.a. tidigare nämnda problem för konsumenterna i samband med telefonförsäljning och bristande förtroende bland konsumenterna för den försäljningskanalen bereds förslag i det betänkande som tagits fram på området (SOU 2015:61).

Regeringen arbetar vidare för att stärka konsumentskyddet vid finansiell rådgivning (se utg.omr. 2).

Lagändringar som syftar till att förtydliga och förbättra konsumentskyddet vid paketresor kommer även att tas fram med anledning av nya EU-regler.

Skärpt tillsyn

Förhandlingar om nya regler om tillsynssamarbete samt skärpta utrednings- och tillsynsbefogenheter har resulterat i en preliminär politisk överenskommelse mellan Europeiska unionens råd och Europaparlamentet. De skärpta befogenheterna syftar bl.a. till att göra det lättare för tillsynsmyndigheter att komma tillrätta med överträdelser på de allt mer digitaliserade konsumentmarknaderna. Regeringen är positiv till att tillsynsmyndigheterna ges utökade befogenheter, men har verkat för att regelverket ska vara proportionerligt och förenligt med de svenska grundlagarna. Att det finns ett behov av utökade befogenheter för tillsynsmyndigheterna har bl.a. uppmärksammats i samband med s.k. abonnemangsfällor på internet.

Regeringen har tillsatt en utredning som ska behandla frågan om FMI bör kunna utöva tillsyn även över fastighetsmäklarföretag (dir. 2017:55). Regeringen kommer vidare att följa FMI:s arbete med att bygga upp en tillsynsverksamhet som säkerställer en mer aktiv, omfattande och underbyggd tillsyn av fastighetsmäklare.

Effektiv tvistlösning utanför domstol

Antalet ärenden hos ARN har, som tidigare anförts, kontinuerligt ökat sedan det blev möjligt att göra webbanmälningar, även om en viss avmattning i ökningstakten kunnat iakttas på senare tid. Regeringen kommer att noga följa utvecklingen och vid behov överväga om det finns effektiviseringsåtgärder som kan vidtas utan att tvistlösningens kvalitet äventyras.

Effektivt konsumentstöd

Regeringen kommer att analysera effekterna av konsumentupplysningstjänsten Hallå konsument, bl.a. utifrån KOV:s utvärdering av Hallå konsument (KOV 2017:6).

Utveckling av prisjämförelsetjänsten Money from Sweden

Remitteringar är en allt viktigare del av ekonomin för många människor i låg- och medelinkomstländer och en kraft för hållbar utveckling.

Det finns, som tidigare anförts, mål i Agenda 2030 om att bl.a. minska de genomsnittliga remitteringskostnaderna till under 3 procent av den överförda summan. Kostnaderna i Sverige är i vissa fall högre. Prisjämförelsetjänsten Money from Sweden syftar till att genom ökad transparens skapa en förbättrad konkurrens och prispress. Marknadsföring av tjänsten har visat sig ha direkt effekt på antalet besökare på webbplatsen. En satsning föreslås för att Money from Sweden ska kunna fortsätta att drivas och utvecklas, bl.a. genom en mer målgruppsanpassad marknadsföring.

Användarnas villkor i delningsekonomin

Delningsekonomin, där privatpersoner, ofta via webbplattformar och mobilappar, kan hyra, hyra ut, byta eller låna tillgångar av varandra, har varit föremål för en hel del uppmärksamhet under senare tid. Regeringen tillsatte 2016 en utredning för att få en kartläggning och analys av användarnas villkor. Förslagen i betänkandet Delningsekonomi på användarnas villkor (SOU 2017:26) och remissinstansernas synpunkter kommer att analyseras och beaktas bl.a. i samband med arbete utifrån översynen av konsumentskyddsregelverket inom EU.

Utökad ekonomiskt stöd till organisationer på konsumentområdet

På konsumentområdet bedriver det civila samhällets organisationer verksamheter som kompletterar de konsumentskyddande myndigheternas arbete. De organisationer som är verksamma på konsumentområdet kan i vissa fall lättare nå fram till mer utsatta grupper av konsumenter med information och vägledning. Det gäller bl.a. äldre, unga, överskuldsatta, nyanlända och personer med funktionsnedsättning. Det civila samhällets aktörer gör också värdefulla insatser när det gäller att främja en mer hållbar konsumtion. Ekonomiskt stöd är ofta en förutsättning för insatser från det civila samhällets sida och de medel som fördelas till organisationer på konsumentområdet är starkt efterfrågade. Mot den bakgrunden föreslås en ökning av de medel som fördelas av KOV enligt förordningen om statligt stöd till organisationer på konsumentområdet.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Konsumentverket

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor				
2016	Utfall	140 434	Anslags-sparande	3 829
2017	Anslag	156 254 ¹	Utgifts-prognos	154 640
2018	Förslag	165 408		
2019	Beräknat	161 953 ²		
2020	Beräknat	164 729 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 159 421 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 159 422 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Konsumentverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Konsumentverket

Tusental kronor				
	2018	2019	2020	
Anvisat 2017 ¹	156 254	156 254	156 254	
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	2 725	5 250	8 018	
Beslut	6 429	449	457	
Varav BP18 ³	4 660	3 800	3 800	
Varav ³				
Money from Sweden	3 660	2 800	2 800	
Information om produktionsvillkor i andra länder	1 000	1 000	1 000	
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	165 408	161 953	164 729	

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

För att genom fortsatt drift och utveckling av prisjämförelsetjänsten Money from Sweden kunna uppnå ökad prispress när det gäller kostnaderna för remitteringar föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 660 000 kronor för 2018, 2 800 000 kronor för 2019 och 2 800 000 kronor

för 2020. För att KOV, tillsammans med Upphandlingsmyndigheten, ska kunna identifiera intresset bland olika typer av samhällsaktörer för samarbete när det gäller att främja mer tillförlitlig information om produktionsvillkor i andra länder och ta olika initiativ föreslår regeringen att anslaget ökas med 1 000 000 kronor per år för 2018, 2019 och 2020. Vilka personalkonsekvenser dessa satsningar kommer att få är för närvarande svårt att bedöma.

Regeringen föreslår att 165 408 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Konsumentverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 161 953 000 kronor respektive 164 729 000 kronor.

4.6.2 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor				
2016	Utfall	41 271	Anslags-sparande	201
2017	Anslag	43 732 ¹	Utgifts-prognos	43 280
2018	Förslag	44 488		
2019	Beräknat	45 200 ²		
2020	Beräknat	45 979 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 44 488 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 44 488 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Allmänna reklamationsnämndens förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Allmänna reklamationsnämnden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	43 732	43 732	43 732
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	754	1 466	2 245
Beslut	2	2	2
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	44 488	45 200	45 979

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 44 488 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Allmänna reklamationsnämnden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 45 200 000 kronor respektive 45 979 000 kronor.

4.6.3 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tabell 4.8 Anslagsutveckling 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

År	Slags	Belopp	Notering	Belopp
2016	Utfall	17 909	Anslags-sparande	269
2017	Anslag	21 372 ¹	Utgifts-prognos	21 151
2018	Förslag	24 823		
2019	Beräknat	25 216 ²		
2020	Beräknat	25 648 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 24 822 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 24 823 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Fastighetsmäklarinspektionens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet vid Fastighetsmäklarinspektionen

Enligt fastighetsmäklarlagen (2011:666) har FMI rätt att ta ut registreringsavgifter från fastighetsmäklare i form av ansökningsavgifter och årliga avgifter.

Tabell 4.9 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	17 663	22	17 948	-263
Prognos 2017	20 182	20	21 151	-949
Budget 2018	22 881	20	24 823	-1 922

Regeringen avser att höja de årliga avgifterna för fastighetsmäklare.

Regeringens överväganden

Tabell 4.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Fastighetsmäklarinspektionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	21 372	21 372	21 372
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	523	870	1 251
Beslut	2 928	2 974	3 025
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 823	25 216	25 648

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

FMI ska verka för att konsumenter ska kunna genomföra trygga bostadsaffärer och bedriva en tillsynsverksamhet som säkerställer en aktiv, omfattande och underbyggd tillsyn av fastighetsmäklare.

Regeringen föreslår att 24 823 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Fastighetsmäklarinspektionen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 216 000 kronor respektive 25 648 000 kronor.

4.6.4 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tabell 4.11 Anslagsutveckling 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

År	Utfall	18 425	Anslags-sparande	34
2016	Utfall	18 425	Anslags-sparande	34
2017	Anslag	18 459 ¹	Utgifts-prognos	18 268
2018	Förslag	26 459		
2019	Beräknat	26 459		
2020	Beräknat	26 459		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till kunskapsbyggande på konsumentområdet, stöd till kommuners konsumentverksamhet samt för stöd till det civila samhällets organisationer som på olika sätt främjar konsumenternas intressen.

Kompletterande information

Stödet till det civila samhällets organisationer regleras i förordningen (2007:954) om statligt stöd till organisationer på konsumentområdet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Åtgärder på konsumentområdet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	18 459	18 459	18 459
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	8 000	8 000	8 000
Varav BP18	8 000	8 000	8 000
Varav			
Utökad stöd till organisationer på konsumentområdet	4 000	4 000	4 000
Information om produktionsvillkor i andra länder	4 000	4 000	4 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	26 459	26 459	26 459

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

För att möjliggöra ytterligare insatser från det civila samhällets sida på konsumentområdet föreslår regeringen en permanent ökning av anslaget med 4 000 000 kronor.

För att möjliggöra att det civila samhällets organisationer tar fram lättillgängliga informationsverktyg för konsumenterna om frågor som rör produktionsvillkor i andra länder föreslår regeringen en ökning av anslaget med 4 000 000 kronor per år för 2018, 2019 och 2020.

Regeringen föreslår att 26 459 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 Åtgärder på konsumentområdet för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 26 459 000 kronor för respektive år.

4.6.5 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tabell 4.13 Anslagsutveckling 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter

Tusental kronor

År	Utfall	4 374	Anslags-sparande	
2016	Utfall	4 374	Anslags-sparande	
2017	Anslag	4 374 ¹	Utgifts-prognos	4 374
2018	Förslag	4 374		
2019	Beräknat	4 374		
2020	Beräknat	4 374		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till utveckling av miljömärkningskriterier för konsumentprodukter och vid behov till information om märkningen. Statsbidraget betalas till Miljömärkning Sverige AB, som ansvarar för det nordiska miljömärkningssystemet Svanen och EU-miljömärket EU Ecolabel i Sverige.

Regeringens överväganden**Tabell 4.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Bidrag till miljömärkning av produkter***Tusental kronor*

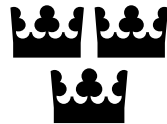
	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	4 374	4 374	4 374
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 374	4 374	4 374

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 374 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 374 000 kronor för respektive år.

Regional tillväxt

19

Förslag till statens budget för 2018

Regional tillväxt

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	4
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Regional tillväxt	9
2.1 Omfattning	9
2.2 Utgiftsutveckling	10
2.3 Skatteutgifter	10
2.4 Mål	11
2.4.1 Sammanhållningspolitikens mål	11
2.4.2 Politikens prioriteringar 2015–2020	12
2.5 Resultatredovisning	13
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	13
2.5.2 Resultat	19
2.5.3 Analys och slutsatser	42
2.6 Den årliga revisionens iakttagelser	47
2.7 Politikens inriktning	47
2.7.1 Inledning	47
2.7.2 Nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020	48
2.7.3 EU:s sammanhållningspolitik	48
2.7.4 Prioriteringar	49
2.7.5 Utvecklad sektorssamordning, resultatfokus och tydliga roller	52
2.8 Budgetförslag	53
2.8.1 1:1 Regionala tillväxtåtgärder	53
2.8.2 1:2 Transportbidrag	55
2.8.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	55

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp.....	7
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden.....	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt	10
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt	10
Tabell 2.4	Skatteutgifter	10
Tabell 2.5	Regeringens prioriteringar och politikområden av betydelse för prioriteringarna	12
Tabell 2.6	Indikationer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner.....	14
Tabell 2.7	Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och dess medfinansiering.....	19
Tabell 2.8	Beslutade regionala projektmedel 2016 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder fördelat på respektive län och den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.....	26
Tabell 2.9	Beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder fördelat på den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020	27
Tabell 2.10	Beslutade regionala projektmedel 2016 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder, sorterat efter nationella ämnesområden och ämneskategorier.....	28
Tabell 2.11	Beslutade EU-medel fördelat på tematiska mål för de nio regionalfondsprogrammen inom investering för tillväxt och sysselsättning – t.o.m. 2016.....	32
Tabell 2.12	Investerade medel per program för riskkapital t.o.m. 2016.....	33
Tabell 2.13	Beslutade EU-medel fördelat på tematiska mål för de nio gränsregionala och transnationella programmen inom Europeiskt territoriellt samarbete – t.o.m. 2016	34
Tabell 2.14	Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2014–2020 samt beslutade EU-medel t.o.m. 2016.....	35
Tabell 2.15	Beviljade selektiva regionala företagsstöd	37
Tabell 2.16	Beviljade selektiva regionala företagsstöd av länsstyrelser, berörda landsting, samverkansorganet i Kalmar län och Gotlands kommun samt Tillväxtverket under 2016 fördelade på län	37
Tabell 2.17	Beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på de största verksamhetsarterna.....	38
Tabell 2.18	Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län	38
Tabell 2.19	Jämställdhetsindikatorer för regionala företagsstöd 2016	39

Tabell 2.20	Fördelning av kvinnor och män i procent av beräknat antal nya arbetstillfällen genom selektiva regionala företagsstöd	39
Tabell 2.21	Beslutat stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt, fördelat på län.....	40
Tabell 2.22	Stöd till kommersiell service fördelat på län inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.....	41
Tabell 2.23	Totalt stöd till kommersiell service, fördelat på stödtyper och utgiftsområden	41
Tabell 2.24	Anslagsutveckling 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.....	53
Tabell 2.25	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder ..	54
Tabell 2.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.....	55
Tabell 2.27	Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag	55
Tabell 2.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Transportbidrag	55
Tabell 2.29	Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	55
Tabell 2.30	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden period 2014–2020	56
Tabell 2.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	57

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Daglönsumma per sysselsatt i privat företagssektor relativt riket.....	16
Diagram 2.2	Förvärvsintensitet 20–64 år, relativt riket.	18
Diagram 2.3	Total finansiering av projektverksamhet under 2016 uppdelad på finansiär, avrundade belopp i mnkr och procent	28

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 19 Regional tillväxt enligt tabell 1.1,
2. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Regionala tillväxtåtgärder	2 099 637
1:2	Transportbidrag	400 864
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	1 421 024
Summa		3 921 525

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1	Regionala tillväxtåtgärder	2019–2025
1:3	Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	2019–2023
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		9 750 000

2 Regional tillväxt

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 19 Regional tillväxt omfattar medel för hållbara regionala tillväxtinsatser i form av projektverksamhet och olika former av regionala företagsstöd samt utbetalningar från Europeiska regionala utvecklingsfonden.

För att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken är tvärssektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden av avgörande betydelse.

Bland aktörer som har ansvar och uppgifter inom den regionala tillväxtpolitiken finns främst Almi Företagspartner AB, Arbetsförmedlingen, Boverket, Ekonomistyrningsverket (ESV), Försäkringskassan, Havs- och vattenmyndigheten, Luftfartsverket, länsstyrelserna, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för yrkeshögskolan, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet), Sametinget, Sjöfartsverket, Skogsstyrelsen, Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Statens jordbruksverk, Statens kulturråd, Statens skolverk, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Sveriges geologiska undersökningar, Sveriges export- och investeringsråd, Tillväxtverket, Trafikanalys, Trafikverket, Transportstyrelsen, universitet och högskolor samt Verket för innovationssystem (Vinnova).

Utgångspunkten för statliga myndigheter är att de så långt som möjligt ska erbjuda en likvärdig tillgång till service för alla medborgare och företag.

I Skåne, Västra Götalands, Hallands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands, Norrbottens, Väster-norrlands, Västmanlands och Uppsala län har landstinget det regionala utvecklingsansvaret och i Gotlands län är det Gotlands kommun som är ansvarig. I Södermanlands, Kalmar Blekinge, Värmlands, Dalarnas och Västerbottens län har samverkansorganet motsvarande ansvar. I Stockholms län har länsstyrelsen det regionala utvecklingsansvaret.

Finansdepartementet har den 19 maj 2017 remitterat promemorian Regionalt utvecklingsansvar i Stockholms, Kalmar och Blekinge län (Ds 2017:20). I promemorian föreslås att lagen om regionalt utvecklingsansvar i vissa län ändras så att lagen även omfattar Stockholms, Kalmar och Blekinge län. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Regionala tillväxtåtgärder	1 473	1 558	1 538	2 100	3 127	4 107
1:2 Transportbidrag	385	401	369	401	401	401
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020	773	1 637	1 214	1 421	1 491	1 489
Totalt för utgiftsområde 19 Regional tillväxt	2 631	3 595	3 122	3 922	5 019	5 997

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utgifterna för 2016 inom utgiftsområdet blev ca 630 miljoner kronor lägre än anvisade medel. Det beror bl.a. på att uppstarten av programperioden 2014–2020 för regionalfonden har tagit längre tid än beräknat. Det har lett till att utbetalningstakten inom programmen blivit lägre.

Prognosen för 2017 är att utgifterna inom utgiftsområdet blir ca 473 miljoner kronor lägre än anvisat.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 595	3 595	3 595
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	330	1 428	2 408
Varav BP18	517	1 533	2 588
Överföring till/från andra utgiftsområden	-4	-4	-6
Övrigt			
Ny ramnivå	3 922	5 019	5 997

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	3 712
Verksamhetsutgifter ²	209
Investeringar ³	1
Summa ramnivå	3 922

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Regional nedsättning av egenavgifterna	60	60
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	460	470
Nedsatt energiskatt på elförbrukning i vissa kommuner	650	650
Bidrag till regionala utvecklingsbolag	0	0
Summa	1 170	1 180

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt redovisas i huvudsak på utgiftssidan av statens budget. Vid sidan av dessa stöd finns även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter.

Regional nedsättning av egenavgifter

Enligt lagen (2001:1170) om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) ska enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag med fast driftsställe i stödområde A vid beräkning av egenavgifterna göra ett avdrag från egenavgifterna med 10 procent av avgiftsunderlaget upp till 180 000 kronor, dvs. högst 18 000 kronor per år. Fiskeri-, vattenbruks-, jordbruks- och transportverksamhet är undantagna från nedsättning. Skatteutgiften avser egenavgifter.

Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter

Enligt lagen om särskilda avdrag i vissa fall vid avgiftsberäkningen enligt lagen (1994:1920) om allmän löneavgift och socialavgiftslagen (2000:980) får arbetsgivare med fast driftsställe i stödområde A göra ett avdrag från arbetsgivaravgifterna med 10 procent av avgiftsunderlaget, dock högst med 7 100 kronor per kalendermånad. Nedsättningen gäller inte för kommuner, landsting, statliga myndigheter, statliga affärsdrivande verk eller registrerade trossamfund. Vidare är fiskeri-, vattenbruks-, jordbruks- och transportverksamhet undantagna från nedsättningen. Skatteutgiften avser arbetsgivaravgifter.

Nedsatt energiskatt på elförbrukning i vissa kommuner

Av 11 kap. 9 § lagen (1994:1776) om skatt på energi följer att en lägre energiskattenivå gäller för el som förbrukas av hushåll och tjänstesektorn i vissa kommuner med undantag för el som förbrukas som landström eller i datorhallar. Nedsättningen gäller elförbrukning i samtliga kommuner i Västerbottens, Norrbottens och Jämtlands län, Sollefteå, Ånge och Örnsköldsvik i Västernorrlands län, Ljusdal i Gävleborgs län, Torsby i Värmlands län, och Malung-Sälen, Mora, Orsa och Älvdalen i Dalarnas län. Nedsättningen och därmed även skatteutgiften uppgår till 9,6 öre/kWh. Normen utgörs av den energiskattesats på el som följer av 11 kap. 3 § i ovan nämnda lag.

Bidrag till regionala utvecklingsbolag

Avdrag får göras för bidrag som lämnas utan villkor till ett regionalt utvecklingsbolag enligt 16 kap. 12 § inkomstskattelagen (1999:1229). Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

2.4 Mål

Målet för den regionala tillväxtpolitiken är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft (prop. 2007/08:1, utg.omr. 19, bet. 2007/08: NU2, rskr. 2007/08:99).

Regionala hänsyn och tvärsektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden är av särskild betydelse för måluppfyllelsen. Detta är en följd av att den regionala tillväxtpolitiken omfattar betydligt fler åtgärder än de som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Den regionala tillväxtpolitiken ska bidra till regeringens tre prioriterade områden: att nå det övergripande målet om att ha lägst arbetslöshet i EU 2020, att nå de nationella miljömålen och uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Den regionala tillväxtpolitiken ska bidra till social, ekonomisk och miljömässig utveckling vilket gör att insatser inom politikområdet stärker genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

För att bidra till målet för den regionala tillväxtpolitiken är det viktigt att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Regeringens mål för jämställd regional tillväxt är att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar att nå inflytande i det regionala tillväxtarbetet och få tillgång till tillväxtresurser.

2.4.1 Sammanhållningspolitikens mål

Sammanhållningspolitiken är EU:s politik för regional tillväxt och sysselsättning. Dess mål är att bidra till ekonomisk, social och territoriell sammanhållning inom EU. Europa 2020-strategin är vägledande för sammanhållningspolitiken under programperioden 2014–2020. Strategin bygger på följande tre prioriteringar som också är tänkta att förstärka varandra:

- Smart tillväxt: utveckla en ekonomi baserad på kunskap och innovation.
- Hållbar tillväxt: främja en resurseffektivare, grönare och konkurrenskraftigare ekonomi.
- Inkluderande tillväxt (tillväxt för alla): stimulera en ekonomi med hög sysselsättning och med social och territoriell sammanhållning.

Sammanhållningspolitikens insatser bidrar till målet för den regionala tillväxtpolitiken.

2.4.2 Politikens prioriteringar 2015–2020

I juli 2015 fattade regeringen beslut om en nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2015/05297/RT). Den regionala tillväxtpolitikens prioriterade områden är innovation och företagande, attraktiva miljöer och tillgänglighet, kompetensförsörjning samt internationellt samarbete. I tabell 2.5 framgår politikområden med resurser av betydelse för prioriteringarna.

Strategin och dess insatser ska bidra till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. Strategin ska också bidra till att nå det övergripande målet om lägst arbetslöshet i EU 2020, att nå de nationella miljömålen och uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Tabell 2.5 Regeringens prioriteringar och politikområden av betydelse för prioriteringarna

Regeringens prioriteringar	Resurser av betydelse för prioriteringarna
Innovation och företagande	Finns framför allt inom regional tillväxtpolitik, näringspolitik, forskningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, kulturpolitik, energipolitik, miljöpolitik, politik för regional samhällsorganisation, integrationspolitik, utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande samt jämställdhetspolitik.
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Finns framför allt inom regional tillväxtpolitik, transportpolitik, politiken för informationssamhället, politik för regional samhällsorganisation, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, bostadspolitik, hållbart samhällsbyggande, miljöpolitik, energipolitik, kulturpolitik och jämställdhetspolitik. Det kommunalekonomiska utjämnningssystemet för kommuner och landsting är viktigt för att en likvärdig offentlig service ska kunna erbjudas i landets olika delar.
Kompetensförsörjning	Finns framför allt inom regional tillväxtpolitik, näringspolitik, utbildningspolitik, forskningspolitik, förvaltningspolitik, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, arbetsmarknadspolitik, transportpolitik, integrationspolitik och jämställdhetspolitik.
Internationellt samarbete	Resurser av betydelse finns inom flertalet av ovan nämnda politikområden.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer påverkar den regionala utvecklingen, bl.a. skiljer sig regionerna åt avseende tätorts-, befolknings-, utbildnings- och näringsstruktur, naturresurser, infrastruktur samt geografisk struktur. Det gör att exempelvis internationella och nationella konjunkturförändringar påverkar regioner på olika sätt. Även klimatförändringarna påverkar regioner och branscher på olika sätt. Dessutom har regioner olika förmåga att nyttja sina regionala förutsättningar i form av bl.a. innovations- och förnyelseförmåga.

Den regionala tillväxtpolitikens effekter är ofta svåra att mäta och särskilja från övergripande konjunktur- och strukturförändringar som kan ha olika effekter på utvecklingen i skilda regioner.

För att följa upp politiken finns det dels indikatorer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner, dels indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområdet och dess medfinansiering.

Utveckling i Sveriges regioner

I detta avsnitt redovisas indikatorer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner fördelat på prioritering i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020.

Eftersom den regionala tillväxtpolitikens prioriteringar innefattar insatser inom ett stort antal politikområden har även indikatorerna en stor bredd.

Kortsiktiga regionalekonomiska förändringar avspeglas genom måtten modellbaserad lönesumma och arbetslöshet. Det finns därutöver tre huvudindikatorer och ett antal delindikatorer

som relaterar till prioriteringar i den nationella strategin och målet för politikområdet. I tabell 2.6 redovisas dessa indikatorer som syftar till att belysa långsiktiga strukturella och dynamiska förändringar fördelat på prioriteringarna för politikområdet. För prioriteringen internationellt samarbete, anges inga regionala indikatorer då området är mycket komplext och därmed inte kan beskrivas på ett rättvist sätt.

Huvudindikatorerna är valda utifrån att de på ett övergripande sätt visar den regionala utvecklingen kopplat till den nationella strategins prioriteringar. Huvudindikatorn arbetsproduktivitet avspeglar till stor del näringslivets samlade arbetsproduktivitet inom prioritering innovation och företagande. Prioriteringen attraktivitet och tillgänglighet kan på ett övergripande plan belysas genom huvudindikatorn inflyttningsnetto per 1 000 invånare, medan kompetensförsörjning beskrivs genom huvudindikatorn förvärvsintensitet 20–64 år för kvinnor och män.

Huvudindikatorerna kompletteras också med delindikatorer som ger en bredare bild av den nationella strategins prioriteringar.

För en mer utförlig beskrivning och analys av utvecklingen i Sveriges FA-regioner, se Tillväxtanalys rapport Regional tillväxt 2015 trender och analyser om hållbar regional tillväxt och attraktionskraft som redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2016. Tillväxtverket avser att redovisa en rapport hösten 2017 som beskriver och analyserar utvecklingen i Sveriges FA-regioner. Tillväxtverket har fr.o.m. 2017 övertagit denna uppgift som tidigare låg på Tillväxtanalys.

För en mer utförlig beskrivning och analys av utvecklingen av kommersiell och offentlig service i gles- och landsbygder i olika delar av Sverige se Tillväxtverkets kommande rapport om tillgänglighet till kommersiell och offentlig service som avses presenteras hösten 2017.

Tabell 2.6 Indikationer för att följa utvecklingen i Sveriges regioner

Kortsiktiga indikatorer		Indikatorer
Regional ekonomi		– Modellbaserad lönesumma
Arbetsmarknad		– Antal arbetssökande
Långsiktig prioritering utifrån den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktivitet 2015–2020	Huvudindikatorer	Delindikatorer
Innovation och företagande	Arbetsproduktivitet (daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor, kvinnor och män)	– Jobbbytare per sysselsatt inom privat företagssektor och inom FA-region – Andel operativa företagsledare per befolkning 20–64 år (kvinnor och män) – Näringslivets växthusgasintensitet CO2e-utsläpp ¹ per inkomst
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	Inflyttningsnetto per 1 000 invånare (människors inrikes flyttströmmar och boendepreferenser)	– Tillgänglighet till drivmedelsstationer – Andel befolkning med tillgång till bredband med 100 Mbit/s – Genomsnittligt pendlingsavstånd uttryckt som avstånd mellan bostadsställe och arbetsställe i km-fågelväg – Tillgänglighet till dagligvaruhandel och skolor
Kompetensförsörjning	Förvärvsintensitet 20–64 år (kvinnor och män)	– Demografisk generationsväxling som kvot mellan antalet 20–29-åringar och 55–64-åringar – Genomsnittligt antal utbildningsår i befolkningen 20–64 år – Matchning som kvot av vakanser och arbetslösa
Internationellt samarbete ²	-	-

¹ Med CO2e-utsläpp avses CO2-ekvivalenter. Det är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till att olika sådana gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten och global uppvärmning. När man uttrycker utsläppen av en viss växthusgas i koldioxidekvivalenter anger man hur mycket koldioxid som skulle behöva släppas ut för att ge samma verkan på klimatet.

² Internationellt samarbete är en prioritering i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020, men tillförlitliga regionala indikatorer saknas.

Källa: Tillväxtverket.

Kortsiktiga indikatorer

Den kortsiktiga regionalekonomiska utvecklingen avspeglas med indikatorerna modellbaserad lönesumma och antalet arbetssökande, inklusive personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

För Sverige totalt har den modellbaserade lönesumman ökat med 10,1 procent från andra halvåret 2014 till andra halvåret 2016. En positiv utveckling kan noteras i 59 av 60 FA-regioner. Förändringen var negativ i FA-regionen Vansbro. En svag utveckling kan noteras för FA-regionen Överkalix (0,2 procent) samt även för Gällivares (2,8 procent) och Kirunas FA-regioner (3,6 procent) och relativt stark var utvecklingen i FA-regionen Stockholm med en lönesummatillväxt på över 11 procent under perioden. Starkast utveckling av lönesumman under perioden hade dock FA-regionerna Älmhult-Osby, Malung-Sälen och Ljungby. Av storstadsregionerna ligger Malmös FA-region

mycket nära riksgenomsnittet, medan de andra två har haft en snabbare utveckling.

Totalt har antalet arbetssökande i Sverige minskat med ca 1 procent från första kvartalet 2016 till första kvartalet 2017. En nedgång av antalet arbetssökande skedde i 31 av 60 FA-regioner. Den största relativa nedgången redovisas för FA-regionen Arjeplog där antalet arbetssökande minskade med 20 procent. Därefter följer Moras, Hudiksvalls, Storumans och Bollnäs-Ovanåkers FA-regioner. Alla dessa minskade med 15 procent eller mer. FA-regionerna Åsele och Vansbro redovisade däremot en ökning av antalet arbetssökande på över 60 procent. Därefter kommer Ljungbys och Oskarshamns FA-regioner med öknings på mellan 40 och 50 procent. I många fall av de ovan nämnda FA-regionerna fall rör det sig om befolkningsmässigt små regioner vilket innebär att små variationer kan resultera i stora relativa utslag för enskilda år. När det gäller storstadsregionerna har Göteborgs och Malmö-Lunds

FA-regioner haft en minskning av antalet arbetsökande medan Stockholms FA-region har haft en ökning med drygt 1,5 procent.

Huvud- och delindikatorer

Innovation och företagande

Huvudindikatorn daglönesumma per sysselsatt i företagssektorn avspeglar till stor del näringslivets samlade arbetsproduktivitet.

Som framgår av diagram 2.1 uppvisar samtliga FA-regioner en positiv genomsnittlig förändring för perioden 2005–2015.¹ Stockholms, Älmhult-Osbys, Gällivares, Kirunas och Göteborgs FA-regioner har den högsta daglönesumman per sysselsatt 2015. Samtliga storstadsregioner har dock en långsammare utveckling än riket i genomsnitt om trenden 2005–2015 studeras. 40 av 60 FA-regioner har en snabbare utveckling än riket i genomsnitt. Älmhult-Osbys och Gällivares FA-regioner utmärker sig med att ligga i topp även i det avseendet tillsammans med Åseles FA-region. Åseles FA-region har dock en genomsnittlig daglönesumma som ligger mer än 15 procent under riksgenomsnittet 2015. Sammantaget har utvecklingen under perioden lett till en viss regional konvergens.

Delas statistiken upp på kvinnor och män går tätt skillnaden att fastställa. Den genomsnittliga daglönesumman per sysselsatt kvinna inom företagssektorn utgjorde 77,5 procent av männens genomsnittsvärde 2015. På riksnivå har skillnaden dock minskat mellan 2005–2015, då kvinnorna har haft en högre ökning än männen under perioden. Skillnaderna minskade i 56 av 60 FA-regioner mellan 2005–2015. Av de FA-regioner som hade en ökande klyfta mellan mäns och kvinnors daglönesumma per sysselsatt finns Jokkmokk, Arjeplog, Åsele och Överkalix. Noterbart är att dessa fyra FA-regioner hade bland de minsta skillnaderna mellan könen 2005. Arjeplog och Överkalix tillhör fortfarande den tredjedel av FA-regionerna med de minsta skillnaderna.

Jobbyten inom privat sektor sker oftare i storstadsregionerna. Stockholms, Göteborgs och

Malmö-Lunds FA-regioner har i genomsnitt över 10 procent jobbyten per år under perioden 2005–2015. Det finns dock mindre regioner som också har en stor andel personer som byter jobb. Bland dessa utmärker sig framför allt Malung-Sälens FA-region där 12 procent bytt jobb. Även Jokkmokks och Kirunas FA-regioner har en andel jobbyten som ligger i paritet med storstadsregionerna. Generellt gäller annars att mindre FA-regioner inte har samma dynamik.

För att följa upp den regionala företags- och entreprenörskapsstrukturen används indikatorn operativa företagsledare per befolkning 20–64 år. Nationellt har andelen operativa företagsledare² enligt detta mått minskat med i genomsnitt 0,4 procent per år 2005–2015 till strax över 9 procent. Mindre regioner tenderar att ha en större andel operativa företagsledare än större regioner. I regioner som har en stor andel utvinnings- eller tillverkningsindustri, som exempelvis FA-regionerna Gällivare och Ludvika ligger andelen under 8 procent. Dessa regioner hade även en lägre nivå 2005 samt en signifikant snabbare minskning av andelen operativa företagsledare under den undersökta tidsperioden. 13 av 60 FA-regioner redovisar en ökning av operativa företagsledare under perioden 2005–2015.

Indikatorer för miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor beräknas genom koldioxidekvivalenter³ från bestämda utsläppssektorer från näringslivet som motsvarar cirka en tredjedel av samtliga utsläpp då de är omräknade.

Både utsläppen totalt och utsläppen relativt lönesumman från företagssektorn har minskat för riket totalt och för de flesta FA-regioner från 2006–2007 till 2011–2012. I genomsnitt redovisar FA-regionerna en förändring från 35 till 27 ton per miljon kronor löneinkomster, medan utsläpp för riket totalt förändras från 23 till 17 ton CO₂e-utsläpp per miljon kronor löneinkomster i företagssektor.⁴

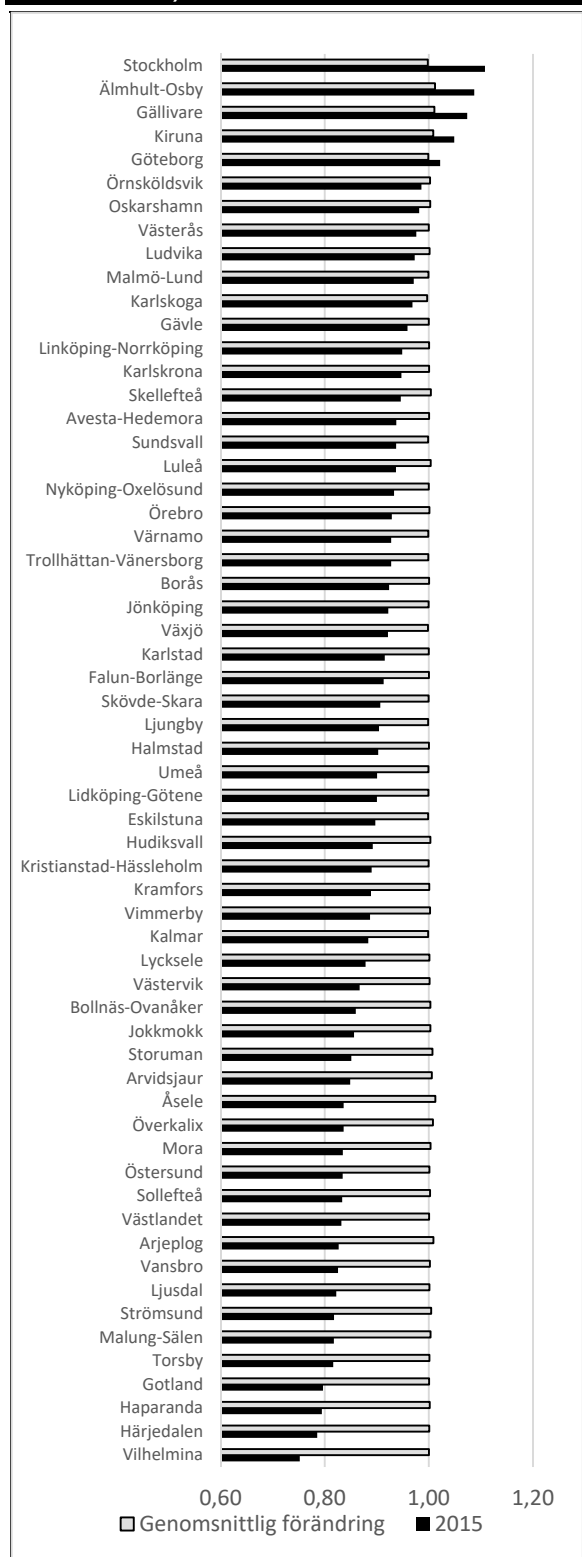
¹ För att undvika att fångas av tillfälliga årliga svängningar i statistiken har den genomsnittliga årliga förändringen beräknats för perioden.

² En person kan vara operativ företagsledare i flera företag.

³ Utsläpp omräknade i CO₂-ekvivalenter som tar hänsyn till att olika växthusgaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten.

⁴ Data för senare år kommer att vara tillgängligt först under hösten 2017 och har därför inte kunnat inkluderas i denna redovisning.

Diagram 2.1 Daglönesumma per sysselsatt i privat företagssektor relativt riket. Grå stapel = Genomsnittlig förändring per år 2005–2015 (1,00 = +1,7 procent per år). Svart stapel = Inkomstnivå 2015 (1,00 = 356 000 kr i årsinkomst 2015). Observera bruten värdeaxel.

Källa: Statistiska centralbyrån (SCB): Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

Attraktiva miljöer och tillgänglighet

Regional attraktivitet är summan av flera, ofta svårfångade faktorer. På ett övergripande plan är

människors flyttströmmar och boendepreferenser bra indikationer på en regions attraktivitet som boendeort och arbetsmarknad. Attraktiviteten följs upp med huvudindikatorn inrikes flyttnetto. Tolkningen av indikatorn är att regioner som lockar till sig människor och därmed har ett positivt flyttnetto är mer attraktiva att bo och arbeta i än regioner med ett negativt flyttnetto.

Under perioden 2005–2015 uppvisade 40 av 60 FA-regioner ett starkt genomsnittligt flyttnetto. Detta betyder inte nödvändigtvis att de har ett positivt flyttnetto. Det kan även innebära att det negativa flyttnettot har blivit mindre. Av de 40 regioner som haft en positiv förändring under perioden hade 37 ett positivt flyttnetto 2015. För enbart 2015 är skillnaderna mellan enskilda FA-regioner och genomsnittet små. Sett till kön hade 31 FA-regioner ett förbättrat genomsnittligt flyttnetto för kvinnor under perioden 2005–2015, medan motsvarande siffra för män var 40 FA-regioner.

Tillgänglighet belyses genom att mäta medianavstånd till drivmedelsstation respektive tillgång till bredband. Befolkningens medianavstånd till närmaste drivmedelsstation 2016 ligger på 1,3 km och har förändrats något mellan mätillfällena men ligger på ungefär samma nivå som 2009. Skillnaderna mellan olika delar av landet är dock stora. Avstånden i vissa perifert belägna regioner är betydligt större.

Tillgängligheten till informationsteknik mäts genom indikatorn andel hushåll med tillgång till bredband 100 Mbit/s. År 2016 var riksgenomsnittet 54 procent. Högsta andelarna 2016 finns i Nyköping-Oxelösund, Gotland, Lycksele och Stockholm, med värden över 70 procent. FA-regionerna Lycksele, Skellefteå, Storuman, Kramfors och Sollefteå hade en minskande andel hushåll med tillgång till bredband om 100 Mbit/s från 2015 till 2016. De tre förstnämnda har dock relativt övriga FA-regionerna ändå tämligen höga siffror. Av de FA-regioner som haft de snabbaste ökningarna av andelen hushåll med tillgång till bredband om 100 Mbit/s var det endast Malung-Sälens FA-region som hade en signifikant högre förändringstakt än rikets genomsnitt. Malung-Sälens FA-region hade även signifikant lägre andel hushåll med tillgång till 100 Mbit/s bredband både 2015 och 2016. Tillgången till bredband med hög överföringshastighet är även ojämnt fördelad inom enskilda FA-regioner. Områden utanför tätorterna har

ofta sämre tillgång till bredband med hög överföringshastighet.

Fysisk planering och boende avspeglas med indikatorn arbetspendlingsavstånd. Riksmedianen för avståndet mellan arbetsplats och bostad har ökat med knappt 1 km till drygt 6 km mellan 2005 och 2015. Detta kan tolkas som en fortsatt geografisk förstoring av arbetsmarknaderna. Denna utveckling kan ses i 57 av 60 FA-regioner. Av resterande tre FA-regioner har två regioner haft en oförändrad utveckling. För den tredje har minskningen av pendlingsavståndet varit blygsam. Alla dessa tre FA-regioner återfinns i Norrlands inland. FA-regioner som utmärker sig är framför allt Lidköping-Götene och Kristianstad-Hässleholm som redan 2005 hade höga värden, men som ändå haft en stor relativ positiv utveckling där medianavståndet för båda regionerna ökat med mer än 1,5 km under 2005–2015. Generellt pendlar män längre än kvinnor (7,0 respektive 5,6 km 2015). Skillnaden mellan kvinnor och män har minskat med i genomsnitt 1 procent per år under perioden 2005–2015.

Utvecklingen inom området kommersiell och offentlig service avspeglas med indikatorerna befolkningens medianavstånd till dagligvaruhandel respektive grundskolor.

Befolkningens medianavstånd till dagligvaruhandeln är 0,9 km beräknat för samtliga FA-regioner. Totalt har 37 FA-regioner uppvisat en ökning av avståndet mellan 2007 och 2016. Kraftigast var försämringen i FA-regionerna Trollhättan, Ljusdal och Lycksele med procentuella förändringar större än 15 procent. Det finns även FA-regioner där tillgängligheten har förbättrats, exempelvis FA-regionerna Storuman, Arjeplog och Gotland. Befolkningsfördelningen inom regionen har betydelse för resultaten.

Befolkningens medianavstånd till grundskolor är 0,9 kilometer för hela riket 2016 och ligger på i stort sett samma nivå som 2006.

Kompetensförsörjning

På ett övergripande plan ger förvärvsintensiteten, dvs. antalet förvärvsarbetande relativt befolkningen i åldersgruppen 20–64 år, en fingervisning om arbetsmarknadens funktions sätt och används därför som huvudindikator för att följa kompetensförsörjningen.

År 2015 var förvärvsintensiteten för befolkningen 20–64 år 77,9 procent, vilket är en ökning i förhållande till 2005, då andelen var 75,6. Förvärvsintensiteten var högst i FA-regionerna

Gällivare, Kiruna och Arjeplog, samtliga med andelar över 84 procent, se diagram 2.2. Större avvikelser i vissa regioner kan till viss del förklaras med arbetspendling till grannländer. Exempel på detta är att regionerna med lägst andel förvärvsarbetande är FA-regionerna Haparanda, Västlandet och Malmö-Lund, alla tre med en relativt stor gränsöverskridande arbetspendling. Det finns skillnader mellan könen vad gäller förvärvsintensiteten. Män har 2,2 procentenheter högre förvärvsintensitet än kvinnor sett till riksgenomsnittet, men skillnaderna mellan könen minskar och kvinnors förvärvsfrekvens har ökat snabbare än mäns under perioden 2005–2015. Mellan 2005–2015 ökade kvinnors genomsnittliga förvärvsfrekvens med 3,1 procentenheter medan motsvarande siffra för män var 1,5 procentenheter. För FA-regionerna Jönköping, Älmhult-Osby, Vimmerby, Lidköping-Götene, Oskarshamn, Ljungby och Värnamo var differensen mellan män och kvinnor upp till 4,9 procentenheter.

Demografisk generationsväxling är ett viktigt perspektiv på arbetsmarknaden och avser regionens demografiska ersättningsbehov på grund av förväntade pensionsavgångar uttryckt som kvot mellan antalet personer 20–29 år och antalet personer 55–64 år.

År 2015 var det 21 av 60 FA-regioner som redovisade ett överskott av yngre. Dessa återfanns generellt i mellanstora och större FA-regioner såsom exempelvis Karlstad, Östersund och Umeå samt storstadsregionerna. Bland de regioner med underskott av yngre återfinns framför allt mindre FA-regioner som exempelvis Överkalix, Åsele, Haparanda. Men även FA-regioner som Sundsvall, Falun-Borlänge och Gotland har underskott av yngre. Särskilt stora underskott finns i FA-regionerna Överkalix, Åsele, Haparanda, Storuman, Strömsund och Kramfors som alla har en andel 20–29-åringar som är lägre än 70 procent relativt 55–64-åringarna. Av dessa har dock Överkalix och Åsele haft en genomsnittlig utveckling per år som varit mellan 0,5–1 procent starkare än vad som varit fallet för riksgenomsnittet 2005–2015.

Hela befolkningens kompetens är viktig för hållbar tillväxt och utveckling i regionerna. En indikator på den samlade tillgången på kompetens är genomsnittligt antal utbildningsår för befolkningen 20–64 år.

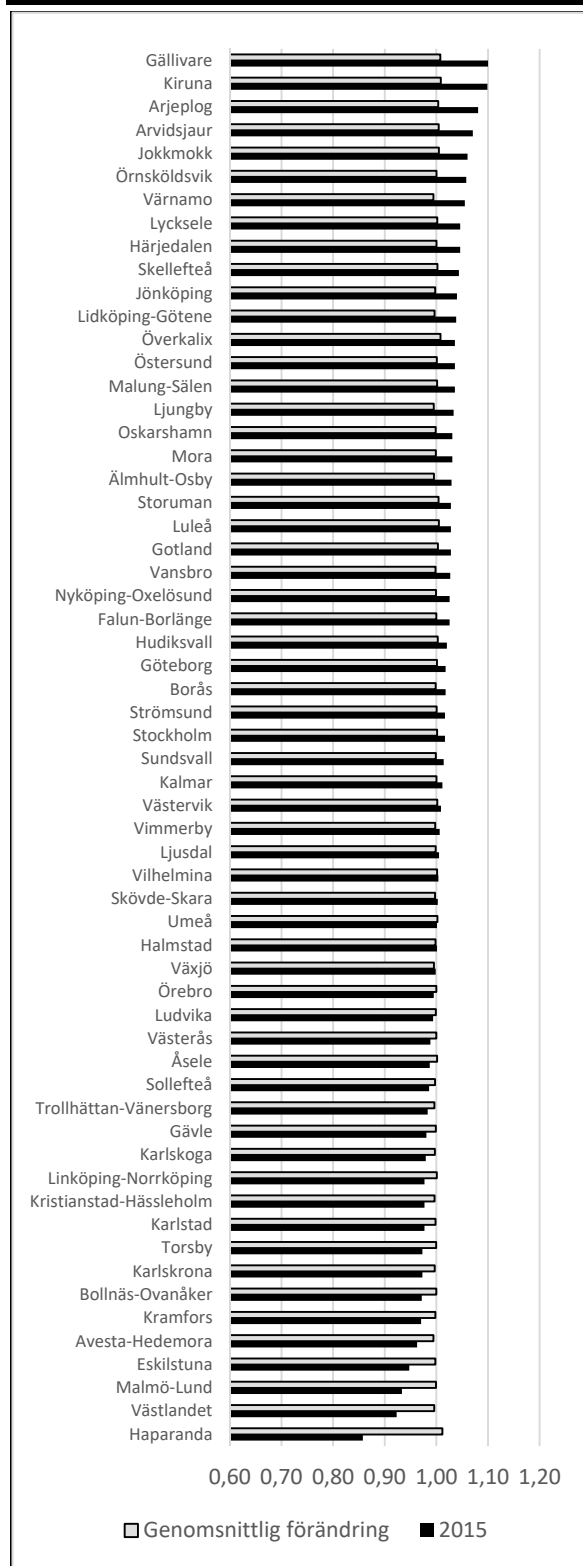
När det gäller formell utbildning är det 21 av 60 FA-regioner som har ett högre genomsnitt-

ligt antal utbildningsår per invånare än vad som gäller för riket generellt. Av dessa är majoriteten mellanstora till stora regioner med universitet, högskolor och andra utbildningsinstitutioner. Skillnaden mellan FA-regionen Umeå, med störst antal utbildningsår, och FA-regionen Haparanda, med minst antal utbildningsår, uppgår till 1,7 år. Bland de FA-regioner som utmärker sig med ett lågt antal utbildningsår har dock majoriteten visat på en starkare utveckling per år under perioden 2005–2015 än vad som varit den genomsnittliga årliga utvecklingstakten för riket som helhet (+0,3 procent) under samma period. Samtliga FA-regioner har haft en ökning av antalet utbildningsår 2005–2015. Det går att se en viss utjämning mellan regionerna, dock inte i alla områden. Stockholm har den nionde svagaste utvecklingen av samtliga FA-regioner. De FA-regioner som haft en svagare ökning än Stockholm ligger samtliga i Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län, varav majoriteten i inlandet i Norrbottens län och Västerbottens län.

Som indikator för matchning på arbetsmarknaden används kvoten mellan vakanser och antalet arbetslösa som är 20–64 år. Den anger den regionala arbetsmarknadens förmåga att para ihop efterfrågan och utbud på arbetskraft.

Antalet arbetslösa per vakans vid årets slut var 2015 lägst i Malung-Sälens FA-region. Värdet för FA-regionerna i genomsnitt var drygt 20 arbetslösa per vakans. Den region som utmärker sig med flest arbetslösa per vakans 2015 är Haparandas FA-region med knappt 70 stycken arbetslösa per vakans. Därefter följer FA-regionerna Vilhelmina, Ludvika, Vansbro och Ljusdal som alla har mellan 30–40 arbetslösa per vakans. Under perioden 2005–2015 har arbetslösa per vakans minskat i alla FA-regioner. Kramfors, Sollefteås och Bollnäs-Ovanåkers, Lidköping-Götenes och Västerviks FA-regioner är de som haft den största minskningen av arbetslösa per vakans. FA-regionerna Torsby, Arvidsjaur, Kiruna, Trollhättan-Vänersborg och Vilhelmina har också haft en minskning av antalet arbetslösa per vakans, men är de regioner som haft den långsammaste minskningen per år.

Diagram 2.2 Förvärvsintensitet 20–64 år, relativt riket. Grå stapel = Genomsnittlig förändring 2005–2015 (1,00 = +0,3 procent per år). Svart stapel = Relativ förvärvsintensitet 2015 (1,00 = 77,9 procent). Observera bruten värdeaxel.

Källa: SCB: RAMS.

Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Som näringsutskottet erinrade om i sitt betänkande Utgiftsområde 19 Regional tillväxt (bet. 2016/17:NU2) redovisas här bl.a. motiv till val av vissa centrala indikatorer. Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområdet och dess medfinansiering framgår av tabell 2.7. Indikatorerna som redovisas i tabellen avser förväntade resultat av insatserna. Indikatorerna används för att följa upp resultatet av insatserna och uppföljning gentemot målet för politikområdet.

För de regionala strukturfondsprogrammen perioden 2007–2013 och perioden 2014–2020 har ett antal centrala indikatorer valts ut enligt tabellen.

Indikatorer följs, där det är relevant, upp i samtliga regionala fonder inom målet investering för tillväxt och sysselsättning och kan därmed aggregeras på nationell nivå. Indikatorn sysselsättningsökning i företag som får stöd uppdelat på kvinnor och män har valts eftersom den fångar ett centralt mål för programmen. Företag är en viktig målgrupp för programmets insatser och följs därför upp med indikatorn antal företag som får stöd.

För regionala riskkapitalfondsprojekt inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och det nationella regionala fonderprogrammet har tre centrala indikatorer valts ut enligt tabellen. De valda indikatorerna visar i huvudsak hur mycket privat kapital som investerats.

Tabell 2.7 Vissa centrala indikatorer för insatser som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och dess medfinansiering

Indikatorområde	Indikatorer
De åtta regionala strukturfondsprogrammen perioden 2007–2013	– Nya arbetstillfällen uppdelat på kvinnor och män – Nya företag uppdelat på kvinnor och män
Regionala riskkapitalfondsprojekt inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen perioden 2007–2013 ¹	– Antal portföljföretag – Investerade medel – Privat kapital
Regionala fonderprogrammen perioden 2014–2020	– Sysselsättningsökning i företag som får stöd uppdelat på kvinnor och män – Antal företag som får stöd ledda av kvinnor respektive män
Riskkapitalfondsprojekt inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen och det nationella regionala fonderprogrammet perioden 2014–2020	– Antal portföljföretag – Investerade medel – Privat kapital
Regionala företagsstöd och stöd till kommersiell service	– Sysselsättning – Förädlingsvärde – Överlevnadsgrad – Konkurrenskraft

¹ Dessa indikatorer redovisas inte i denna budgetproposition eftersom de redovisades i budgetpropositionen för 2016, utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Förutom ovan nämnda indikatorer för de regionala strukturfondsprogrammen 2014–2020 finns programspecifika aktivitets- och resultatindikatorer som följs upp i enlighet med de godkända programmen.

Resultatindikatorer för de regionala företagsstöden och stöd till kommersiell service har utvecklats och delvis nya indikatorer har tagits fram. Indikatorerna som valts mäter stödets effekter på sysselsättning men även hur stöden påverkar företagens långsiktiga ekonomiska utveckling och överlevnadsgrad.

I den årliga uppföljningen och resultatanalysen är möjligheterna begränsade att mäta och avgränsa effekterna av den verksamhet som finansieras inom utgiftsområdet mot målet för politikområdet sett i relation till påverkan från andra offentliga insatser och omvärldsfaktorer.

Resultatredovisningen bygger till stor del på uppföljningar och utvärderingar från Tillväxtanalys och Tillväxtverket.

2.5.2 Resultat

Den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 är vägledande och styrande för arbetet med hållbar

regional tillväxt och utveckling. Insatserna inom de fyra prioriteringar som presenteras i strategin ska bidra till att uppnå målet med den regionala tillväxtpolitiken.

I detta avsnitt redovisas resultat från relevanta uppföljningar och utvärderingar. Dessutom redovisas de uppdrag respektive erbjödanden regeringen har lämnat till statliga myndigheter och aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Syftet är att riksdagen dels ska få information om regeringens arbete, dels kunna sätta redovisade resultat i ett sammanhang.

Ny förordning om regionalt tillväxtarbete

Regeringen har i juni 2017 fattat beslut om en ny förordning, förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete. I förordningen finns bestämmelser om regionalt tillväxtarbete och statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet. Den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 ska vara vägledande för det regionala tillväxtarbetet. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar ska utarbeta och fastställa en regional utvecklingsstrategi och samordna insatser för att genomföra strategin. I förordningen framgår det bl.a. att ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet ska vara en integrerad del i det regionala tillväxtarbetet och att arbetet ska följas upp. Statliga myndigheter ska inom sina verksamhetsområden verka för att målet för den regionala tillväxtpolitiken uppnås.

Strategier för hållbar regional tillväxt

Uppföljning av den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020

Tillväxtverket fick i oktober 2016 i uppdrag att följa upp den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. Tillväxtverket ska följa upp genomförda insatser nationellt, regionalt och lokalt kopplade till strategins utpekade samhällsutmaningar och prioriteringar samt analysera deras resultat. Tillväxtverket ska också redovisa vad som har genomförts och vad som finns kvar att genomföra enligt strategin fram till 2020. Tillväxtverket ska dessutom ge rekommendationer till

Regeringskansliet (Näringsdepartementet) om vilka åtgärder som krävs för att utveckla arbetet med att genomföra strategin.

Regionala utvecklingsstrategier

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar ansvarar för att strategiskt leda och utveckla det regionala arbetet för hållbar tillväxt och utveckling i respektive län enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar i vissa län och lagen (2002:34) om samverkansorgan i länen. Detta innefattar bl.a. att ta fram och samordna genomförandet av en regional utvecklingsstrategi. Enligt en uppföljning från Tillväxtverket, som redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2017, är aktörer med regionalt utvecklingsansvar i en tredjedel av länen på gång att arbeta fram nya eller revidera sina gamla strategier. Några län har nyligen tagit fram regionala utvecklingsstrategier.

EU:s strategi för Östersjöregionen

Det finns tre övergripande mål för EU:s strategi för Östersjöregionen: att rädda havsmiljön, att sammanlänka regionen och att öka välbefindandet (se skr. 2013/14:29). Strategin genomförs av Regeringskansliet, 44 andra statliga myndigheter, inklusive samtliga länsstyrelser. Tillväxtverket har i uppdrag att redovisa genomförandet av de statliga myndigheternas arbete med strategin. Uppdraget delredovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2017 (N2017/03116/RTS). Tillväxtverket anser att det svenska genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen fungerar väl. Enligt berörda myndigheter och aktörer med regionalt utvecklingsansvar används strategin i allt högre utsträckning som ett ramverk för samarbeten i Östersjöregionen. Strategin har tydligare integrerats i myndigheternas övriga verksamhet och tjänar i många fall som ett strategiskt underlag för ett mer fokuserat internationaliseringsarbete.

Tvärsektoriell styrning, samverkan och dialog

Forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 utgör en mötesplats för löpande dialog och samverkan mellan regeringen

och regionala aktörer med uppgifter i det regionala tillväxtarbetet. Dialogen förs såväl på politisk som på tjänstemannanivå. I dialogen involveras även statliga myndigheter och vid behov andra berörda aktörer och organisationer. Syftet är att med utgångspunkt i den nationella strategin föra en kontinuerlig dialog om långsiktiga och strategiska frågor av betydelse för en hållbar regional tillväxt och attraktionskraft. Detta bidrar till ett effektivare genomförande av den regionala tillväxtpolitiken. Dialogen under 2016 och våren 2017 behandlade utmaningar, utvecklingsmöjligheter och prioriteringar inom bl.a.: utbildnings-, landsbygds-, miljö-, klimat-, energi- och arbetsmarknadsfrågor, integrationsarbete, digitalisering och infrastruktur, sammanhållningspolitiken efter 2020 samt besöksnäring och turism. Även regeringens strategiska samverkansprogram behandlades liksom delar av regeringens långsiktiga reformprogram för minskad segregation 2017–2025.

Myndigheternas medverkan i genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken

Statliga myndigheter ska, enligt förordningen om regionalt tillväxtarbete, inom sina verksamhetsområden verka för att målet för den regionala tillväxtpolitiken uppnås. När det är lämpligt ska myndigheterna i sin verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar. I myndigheternas verksamhetsplanering ska insatser som bidrar till att uppnå målen i de regionala utvecklingsstrategierna och till det regionala tillväxtarbetet i övrigt beaktas.

Tolv statliga myndigheter⁵ och en stiftelse⁶ med statlig finansiering har tagit fram långsiktiga strategier för sin medverkan i det regionala tillväxtarbetet, inklusive EU:s sammanhållningspolitik fram till 2020. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för de statliga myndigheternas medverkan i det regionala tillväxtarbetet.

⁵ Boverket, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Post- och telestyrelsen, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Skogsstyrelsen, Energimyndigheten, Statens jordbruksverk, Statens kulturråd, Trafikverket och Vinnova.

⁶ Stiftelsen Svenska Filminstitutet.

I november 2016 redovisade Tillväxtverket en uppföljning till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) om hur dels de aktörer som har en strategi, dels hur en bredare krets av statliga myndigheter tillämpar de regionala utvecklingsstrategierna. Uppföljningen visar att myndigheterna och stiftelsen till viss del beaktar regionala förutsättningar och prioriteringar i sin verksamhet. En del myndigheter tillämpar regionala utvecklingsstrategier i planering av insatser, andra inte.

Hållbarhetsdimensioner

De tre horisontella kriterierna miljö, jämställdhet och integration är drivkrafter för hållbar tillväxt genom att de sätter fokus på smarta, inkluderande och hållbara lösningar. Att kombinera dessa perspektiv främjar en hållbar regional tillväxt och utveckling.

Miljö

Inom den regionala tillväxtpolitiken genomförs insatser som bidrar till att nå de nationella miljömålen. En stor del av dessa insatser genomförs inom ramen för de nio regionalfondsprogrammen perioden 2014–2020 inom målet investering för tillväxt och sysselsättning. Insatser sker främst inom prioriteringen stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi i form av en grön investeringsfond och insatser för energieffektivisering. Insatser sker även inom prioriteringarna forskning och innovation, hållbar stadsutveckling och hållbara transporter. Totalt beräknas ca 3,8 miljarder kronor bidra till klimatinsatser inom programmen.

I december 2016 fick aktörer med regionalt utvecklingsansvar i uppdrag att ta fram en regional handlingsplan för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet för perioden 2017–2020 (N2016/08077/RTS och N2016/08072/RTS). Energifrågor kopplade till klimat och miljö ingår i uppdraget. Den regionala handlingsplanen ska bl.a. innehålla insatser och dess inriktning inom samtliga prioriteringar i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. I uppdraget ingår att identifiera dels eventuella utvecklingsbehov på nationell nivå som kan bidra till att stärka arbetet, dels

eventuella behov av stöd från relevanta statliga myndigheter. Tillväxtverket och Naturvårdsverket fick i december 2016 i uppdrag att, efter samråd med energimyndigheten, stödja aktörer med regionalt utvecklingsansvar i arbetet med att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner (N2016/08073/RTS). Myndigheterna ska bl.a. göra en årlig nationell uppföljning och analys av utfallet av uppdraget.

Miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor

Inom regionalfondsprogrammen perioden 2014–2020 genomförs insatser för miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher och energifrågor.

Tillväxtverket fick i regleringsbrev för 2016 i uppdrag att följa upp och stödja de regionalt utvecklingsansvariga aktörernas arbete med miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher och energifrågor. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2017 (N2017/02006/RTS). Enligt Tillväxtverket är arbetet med miljödriven näringslivsutveckling mer prioriterat inom det regionala tillväxtarbetet än tidigare. En anledning till detta är att näringslivet anser att frågan är prioriterad. Ett flertal län arbetar med att främja utvecklingen av bioekonomi kopplat till regionernas styrkeområden. Det är enligt Tillväxtverket viktigt att arbetet på nationell nivå blir mer samordnat och att större hänsyn tas till regionala förutsättningar och erfarenheter. Arbetet med smart specialisering skulle enligt Tillväxtverket kunna knytas närmare arbetet med miljödriven näringslivsutveckling.⁷ För att bl.a. utbyta erfarenheter och utveckla kunskaper mellan aktörer med regionalt utvecklingsansvar och staten finns det behov av en gemensam arena. Regeringens uppdrag om regionala handlingsplaner för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet kan enligt Tillväxtverket bl.a. bidra till att utveckla arbetet med miljödriven näringslivsutveckling och energi.

⁷ Med Smart specialisering avses en strategi för regioner att bli globalt konkurrenskraftiga genom att identifiera områden inom vilka regionen har fördelar gentemot andra regioner.

Nordic Centre for Spatial Development (Nordregio) publicerade i mars 2017 Synthesis report: Nordic working group for green growth – innovation and entrepreneurship 2013–2016. I rapporten lyfter Nordregio bl.a. fram att de nordiska regionernas arbete med grön ekonomi, inklusive bioekonomi, har utvecklats i betydande grad de senaste åren. Det är enligt Nordregio bl.a. betydelsefullt att främja en god samverkan mellan statliga myndigheter och aktörer med regionalt utvecklingsansvar.

I skrivelsen Politik för hållbart företagande redovisas regeringens syn på en rad frågor kopplade till hållbart företagande (skr. 2015/16:69). Insatser för miljödriven näringslivsutveckling och energi inom den regionala tillväxtpolitiken bidrar till regeringens politik för hållbart företagande.

Jämställd regional tillväxt

Tillväxtverket fick i december 2015 i uppdrag att utveckla och stödja arbetet för jämställd regional tillväxt och ska avsätta 36 miljoner kronor årligen 2016–2018 för detta ändamål. Utgifterna belastar anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* under utgiftsområde 19 Regional tillväxt. Merparten av medlen fördelas till aktörer med regionalt utvecklingsansvar och syftet är att bidra till regeringens mål om jämställd regional tillväxt. Uppdraget delredovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2017 (N2017/02684/RTS). Enligt Tillväxtverket är jämställdhet en prioriterad fråga inom det regionala tillväxtarbetet. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar har bl.a. genomfört nuläges- och behovsanalyser och tagit fram prioriteringar för det fortsatta arbetet. De områden som de flesta län har prioriterat är entreprenörskap, innovationssystem, infrastruktur och sysselsättning i syfte att säkerställa att kvinnor och män får ta del av tillväxtresurser på lika villkor.

Integration och mångfald i det regionala tillväxtarbetet

Tillväxtverket fick i regleringsbrev för 2016 i uppdrag att följa upp och stödja det fortsatta arbetet för integration och mångfald i det regionala tillväxtarbetet. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i

mars 2017 (N2017/02377/RTS). Integration och mångfald skulle enligt Tillväxtverket kunna inkluderas i arbetet med jämställdhetsintegrering i det regionala tillväxtarbetet. Det skulle kunna ske genom handlingsplaner för jämställdhet utifrån ett intersektionellt perspektiv, dvs. beakta hur fler faktorer än kön, t.ex. ålder och etnicitet, påverkar och ibland förstärker varandra.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar fick i villkorsbeslut respektive regleringsbrev för 2016 i uppdrag att beskriva hur ett integrations- och mångfaldsperspektiv fortsatt bedrivs och utvecklas inom det regionala tillväxtarbetet. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2017 och visar att integration och mångfald fortsatt är en prioriterad fråga i det regionala tillväxtarbetet med bl.a. ett flerårigt läroprojekt i Reglabs⁸ regi (N2017/01518/RTS). Insatser i länen handlar både om tidiga insatser för asylsökande, som bl.a. praktik i företag, hjälp med att starta företag, tillgång till kultur- och fritid, hälsoinformation, barnomsorg och språkträning, men också om olika snabbspårsinsatser för nyanländas etablering på arbetsmarknaden.

Tillväxtverket redovisade sin årliga sammanställning av det regionala tillväxtarbetet till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2017 (N2017/03057/RTS). I denna framkommer att insatserna inom integration och mångfald oftast sker inom kompetensförsörjningsområdet. Därutöver bedrivs ett strategiskt strukturbyggande med hjälp av handlingsplaner, överenskommelser och formaliserade samverkansformer.

Inom struktur- och investeringsfonderna pågår fortsatt arbete med att stärka integrations- och mångfaldsperspektivet.⁹ Statens jordbruksverk, Svenska ESF-rådet och Tillväxtverket har i en rapport till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2017 visat på hur myndigheterna arbetar vidare med ESI-fondernas möjligheter att bidra till insatser som underlättar mottagande av asylsökande och för nyanländas

etablering på arbetsmarknaden (N2017/02790/RTS). Under 2016 har i Socialfonden särskilt fokus satts på insatser för nyanlända kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden. Inom regionalfonden har utlysningar av medel till olika typer av projekt också gjorts med nyanlända som målgrupp.

Särskilda initiativ inom den regionala tillväxtpolitiken

Regionalt kompetensförsörjningsarbete

Tillväxtverket har i uppdrag att under perioden 2013–2017 fördela ca 60 miljoner kronor, från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*, till aktörer med regionalt utvecklingsansvar för insatser som förstärker och vidareutvecklar regionalt kompetensförsörjningsarbete. Tillväxtverket delredovisade uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2017 (N2017/01893/RTS). I redovisningen lyfter Tillväxtverket fram behovet av långsiktiga och ändamålsenliga finansieringsmöjligheter som stärker kompetensförsörjningsarbetet på regional nivå. Tillväxtverket lyfter även fram behovet av att skapa en gemensam struktur för hur analyser och kunskapsunderlag tas fram t.ex. genom att utveckla arbetet med de regionala matchningsindikatorerna. Tillväxtverket ser vidare behov av att skapa nationell samsyn inom kompetensförsörjningsområdet genom att ett nationellt kompetensförsörjningsråd etableras.

Tillväxtverket fick i oktober 2016 i uppdrag att ta fram förslag på riktlinjer för regionalt kompetensförsörjningsarbete. Riktlinjerna ska bidra till att skapa en samsyn mellan kommuner, aktörer med regionalt utvecklingsansvar och staten avseende vad som bör ingå i arbetet med regional kompetensförsörjning i samtliga län. Tillväxtverket redovisade uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i juni 2017 (N2017/06500/RTS). Tillväxtverket föreslår att aktörer med regionalt utvecklingsansvar ska samordna och stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete samt bedriva operativa och strategiska insatser inom kompetensförsörjningsområdet, prognosticera behov av kompetens på kort och lång sikt, öka tillgången till validering samt medverka i planeringen av regionalt yrkesinriktad vuxenutbildning.

⁸ Reglab är ett forum för lärande om regional utveckling.

⁹ Med struktur- och investeringsfonderna avses Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden.

Kompetensförsörjningsdagarna arrangeras gemensamt av Regeringskansliet, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), aktörer med regionalt utvecklingsansvar samt berörda statliga myndigheter två gånger årligen. Under 2016 har teman för dagarna bl.a. varit etableringen av nyanlända, möjlighet till livslångt lärande i hela landet samt regionalt kompetensförsörjningsarbete i en nordisk jämförelse.

Fysisk planering och attraktionskraft i det regionala tillväxtarbetet

För att bidra till ett mer systematiskt och långsiktigt arbete för stärkt lokal attraktionskraft har Tillväxtverket perioden 2015–2018 i uppdrag att stödja och vidareutveckla det arbete som kommuner och andra aktörer bedriver för stärkt lokal attraktionskraft. Tillväxtverket fördelar under perioden minst 15 miljoner kronor till utvalda lokala aktörer för att genomföra insatserna. Tillväxtverket delredovisade uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2017 (N2017/02296/RTS). Inom uppdraget genomför Tillväxtverket, kommuner och andra aktörer utvecklingsinsatser för att pröva och utveckla metoder som syftar till att behålla, attrahera och utveckla kompetenser, företag och kapital. Även insatser för att sprida erfarenheter och kunskaper till övriga aktörer på lokal och regional nivå genomförs. Uppdraget ska slutrapporteras till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2019.

Exportfrämjande och nyindustrialisering på regional nivå

Tillväxtverket fick i mars 2016 i uppdrag att samordna arbetet med att inrätta regionala exportcentra (UD2015/08173/FIM), bl.a. i samarbete med aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Tillväxtverket delredovisade uppdraget till Regeringskansliet (Utrikesdepartementet) i februari 2017 (UD2017/03349/FH). Enligt Tillväxtverket har berörda regionalt utvecklingsansvariga aktörer etablerat regionala exportcentra i respektive län. Uppdraget har bl.a. resulterat i en närmare samverkan mellan berörda aktörer och därmed bättre stöd till företag gällande internationalisering och export.

Tillväxtverket fick dessutom i april 2016 i uppdrag att främja genomförandet av regeringens nyindustrialiseringsstrategi på regional nivå (N2016/02958/FÖF). Tillväxtverket delredovisade uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2017 (N2016/06753/FÖF). Aktörer med regionalt utvecklingsansvar bedriver, med stöd av Tillväxtverket, olika utvecklingsprojekt med fokus på bl.a. kompetensförsörjning, digitalisering och internationalisering kopplat till nyindustrialiseringsstrategin Smart industri.

Insatser för hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län

Tillväxtverket fick i juni 2016 i uppdrag och Gotlands kommun erbjöds att genomföra insatser om 100 miljoner kronor för att skapa hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län under perioden 2016–2019 (N2016/04642/RTS). Insatserna finansieras inom anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Tillväxtverket delredovisade uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i januari 2017 (N2016/04642/RTS). Fem förstudier har under 2016 tagits fram inom uppdragets prioriterade områden: ny industriell utveckling, hållbara livsmedel och maritima näringar, besöksnäring och kultur, digitalisering samt kompetensförsörjning. Syftet med förstudierna är att de ska ligga till grund för fortsatta insatser inom de prioriterade områdena med start under 2017.

Analys, uppföljning, utvärdering och lärande

Analys av territoriella förutsättningar samt uppföljningar och utvärderingar av genomförda insatser på regional, nationell och europeisk nivå ska bidra till lärande och därmed till utvecklingen av politiken. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar har huvudansvaret för att skapa en kontinuerlig och systematiserad kunskapsutveckling i det regionala tillväxtarbetet.

Dialogen mellan aktörer som har ansvar och uppgifter inom det regionala tillväxtarbetet är viktig för uppföljning, utvärdering och lärande. Regeringens analysgrupp, som består av ett antal statliga myndigheter, har bidragit till kvalificerade regionala analyser och kunskapsunderlag bl.a. till Forum för hållbar regional

tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 och i arbetet med en s.k. framstegsrapport om genomförandet av den svenska partnerskapsöverenskommelsen 2014–2020. Se även avsnittet Partnerskapsöverenskommelsen 2014–2020.

Reglab är en viktig mötesplats för aktörer med regionalt utvecklingsansvar, statliga myndigheter och forskare. Reglab har under 2016 bl.a. startat ett stort arbete med att genomföra en framsynsprocess¹⁰ som också kommer att fortgå under 2017 och 2018. De ska bl.a. analysera vilka samhällsutmaningar och trender som kan påverka regionerna i framtiden.

EU:s strukturfondsprogram perioden 2014–2020 innebär ökad resultatfokusering och skärpta krav på att kunna visa vilka resultat som uppnås. Programmen utvärderas såväl före som under och efter genomförandet. De första utvärderingsresultaten presenterades under våren 2017. Resultat från utvärderingar kommer löpande att presenteras t.o.m. 2021.

Statskontoret fick i juli 2015 i uppdrag att utreda förutsättningar för ett stärkt resultatfokus i uppföljningen av anslag 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Syftet var att utveckla uppföljningen av den projektverksamhet som bedrivs på regional nivå. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i december 2016 (N2016/07861/RTS). Statskontoret anser att regeringen behöver tydliggöra kraven på enhetlig uppföljning av regionalt beslutade projektmedel och föreslår att ett nytt uppföljningssystem införs.

Riksrevisionen har granskat statliga stöd till innovation och företagande. Granskningen redovisas i rapporten Statliga stöd till innovation och företagande (RiR 2016:22). Regeringen konstaterar i skrivelsen Riksrevisionens rapport om statliga stöd till innovation och företagande (skr. 2016/17:79) att insatser för att främja innovation och företagande leder till att förändringsprocesser initieras. Dessa låter sig inte till fullo analyseras och utvärderas i många av de effektanalyser som genomförs. Regeringen anser att det i dag saknas framför allt utvecklade analys- och utvärderingsmetoder för att skapa systema-

tisk kunskap om ekonomiska omvandlingsprocesser. Tillväxtanalys fick i juni 2017 i uppdrag att lämna förslag på hur tillämpningen av metoder och modeller för analyser och utvärderingar av offentliga insatser för hållbar tillväxt, strukturomvandling och ekonomisk förnyelse på såväl nationell som regional och lokal nivå kan utvecklas (N2017/04366/A).

Projekt och regionala företagsstöd för hållbar regional tillväxt

Regionalt beslutad projektverksamhet

Projektmedlen ska bidra till att olika typer av insatser i regionerna blir mer samordnade och regionalt anpassade och därför medfinansieras insatserna av olika aktörer. I syfte att åskådliggöra hur insatser samordnas redovisas nedan bl.a. vilka större aktörer som medfinansierar insatserna.

Medel för regional projektverksamhet har under 2016 beviljats av länsstyrelser, samverkansorgan, Gotlands kommun och berörda landsting. Samtliga insatser som inkluderas i redovisningen av regional projektverksamhet är finansierade av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Insatserna är ofta medfinansierade av anslaget 1:4 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020*.¹¹ Den regionala projektverksamheten är dessutom medfinansierad av olika aktörer, bl.a. statliga myndigheter, samverkansorgan, landsting, kommuner och privata aktörer.

År 2016 uppgick totalt beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* till ca 860 miljoner kronor. I tabell 2.8 redovisas hur verksamheten har fördelats på respektive län och prioriteringar inom den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. Av tabellen framgår bl.a. att samtliga län prioriterat mest medel för insatser för innovation och företagande under 2016.

¹⁰ Med framsyn avses ett systematiskt arbete i syfte att förstå kommande samhälleliga och marknadsmässiga krav på en organisation eller en bransch.

¹¹ Från och med budgetpropositionen för 2017 heter anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020.

Tabell 2.8 Beslutade regionala projektmedel 2016 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder fördelat på respektive län och den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020

Miljoner kronor

Nationell prioritering	Innovation och företagande			Attraktiva miljöer och tillgänglighet					Kompe- tensför- sörjning	Internationellt samar- arbete	Övrigt ¹	Totalt
	Inno- vation	Företag- ande och entreprenörskap	Miljö- driven närings- livsut- veckling och energi- frågor	Tillgäng- lighet genom transport- systemet	Fysisk Planering och boende	Tillgänglig- het genom informations- teknik	Kommer- siell och offentlig service	Kultur och fritid				
Stockholm	7,9	1,0				1,1	0,6	0,7	2,9		1,5	15,6
Uppsala	1,7	2,8	2,5	0,1	0,2			3,4	0,2	0,7	0,4	12,0
Södermanland	3,8	9,3	1,6	0,5	0,3	1,6	0,0	0,3	1,1		2,3	20,8
Östergötland	10,7	7,9	5,9			0,2		0,2	0,1	1,1	1,3	27,3
Jönköping	11,6	3,4	6,3			0,2		0,6	1,6	0,1	3,6	27,3
Kronoberg	4,5	5,9			0,3	0,1	0,3	0,3	3,5		0,6	15,5
Kalmar	10,4	7,1	0,6	0,4	0,1	1,2		3,9	3,1	3,8	4,0	34,6
Gotland		6,8	0,3		0,1	2,7	0,2	5,9	0,3	1,1	12,2	29,7
Blekinge	6,4	26,6	0,7	2,6	0,1	0,9	0,0	1,8	1,9	0,7	6,7	48,3
Skåne	4,1	12,5	2,2	0,5								19,3
Halland	1,9	4,8				0,2		0,1			0,1	7,1
Västra Götaland	3,4	15,0	9,2					1,4	6,5	5,8	3,3	44,6
Värmland	12,7	6,5	5,3			9,3		1,3	1,4	2,8	4,1	43,2
Örebro	6,0	8,2	0,2	3,3		1,1			6,0		1,7	26,4
Västmanland	13,1	11,7	0,7	0,6				0,5	0,9		1,0	28,4
Dalarna	11,7	41,1	1,3	0,2	3,6	0,4	2,2		4,4	1,0	6,4	72,3
Gävleborg	62,5	20,2	1,2	0,2	0,1			1,0	1,8	13,4	4,3	104,7
Jämtland	8,0	26,1	0,2	0,4		1,5	0,7	4,0		0,1	6,6	47,6
Västernorrland	1,0	21,2	34,5			2,1	0,2	10,0	2,9	0,7	7,4	80,0
Västerbotten	32,8	21,7	10,7	3,6	0,2	3,3	1,0	1,4	2,8	4,3	10,7	92,6
Norrbottn	16,0	16,1	4,0	0,1	1,1	0,2		3,6	3,7	8,9	8,7	62,5
Summa	230	276	87	12	6	26	6	41	57	31	87	860

¹ Cirka en tredjedel av beslutade medel under Övrigt avser uppföljnings- och utvärderingsinsatser. Övriga insatser under denna rubrik rör bl.a. projekt av tvärsektorieell karaktär eller projekt som har koppling till horisontella mål som till exempel jämställdhet, integration och miljömålsarbete.
Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.9 redovisas beslutade regionala projektmedel fördelat på den nationella strategin under 2013–2016. Av tabellen framgår att mest medel prioriterats till insatser för innovation och företagande under hela perioden.

Tabell 2.9 Beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder fördelat på den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020¹*Miljoner kronor*

Prioritering/år	2013	2014	2015	2016
Innovation och företagande	444	549	600	594
Attraktiva miljöer och tillgänglighet	49	59	163	92
Kompetensförsörjning	100	75	47	57
Internationellt samarbete	78	46	52	31
Övrigt ²	97	135	60	87
Summa	768	865	921	860

¹ Redovisningen av de nationella prioriteringarna ändrades fr.o.m. den 1 januari 2015. Prioriteringarna för 2013–2014 har klassats om till gällande prioriteringar för att möjliggöra tidsserien i tabellen.

² Cirka en tredjedel av beslutade medel under Övrigt avser uppföljnings- och utvärderingsinsatser. Övriga insatser under denna rubrik rör bl.a. projekt av tvärsektorieell karaktär eller projekt som har koppling till horisontella mål som t.ex. jämställdhet, integration och miljömålsarbete.
Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.10 beskrivs projektverksamheten sorterad efter nationella ämnesområden och ämneskategorier vilket på en mer detaljerad nivå visar vilka typer av insatser som bedrivs inom projektverksamheten på regional nivå.

Innovationsprocesser i företag är starkt beroende av kunskap och kunskapsspridning. Genom att företagen samarbetar med olika aktörer sprids och utvecklas värdefull kunskap. En stor del av projektverksamheten inom ämnesområdet innovation syftar till att stimulera samarbeten för att bidra till ökad innovationsförmåga och i förlängningen nya eller utvecklade varor och tjänster.

Inom ämnesområdet entreprenörskap syftar en stor del av insatserna till att öka det regionala utbudet av riskkapital till små och medelstora företag. Insatserna inom entreprenörskap som finansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* medfinansierar ofta de insatser som görs inom de regionala strukturfondsprogrammen för att öka utbudet av riskkapital.

Tabell 2.10 Beslutade regionala projektmedel 2016 från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder, sorterat efter nationella ämnesområden och ämneskategorier

Nationella ämnesområden/ämneskategorier	mnr
Innovation, varav:	346
Stöd till FoU i små och medelstora företag	39
FoU-verksamhet i forskningscentrum	27
Utveckling av förutsättningar för innovation ¹	72
Främjande av samarbete, kunskapsutveckling och kunskapsutbyte	109
Främjande av miljövänliga tjänster, produkter och produktionsprocesser i små och medelstora företag	28
Övriga aktiviteter som bidrar till att främja innovation	71
Entreprenörskap, varav:	211
Information och rådgivning till små och medelstora företag	15
Insatser för att underlätta start av företag	27
Insatser för ökat internationellt affärsutbyte och stärkta positioner på utländska marknader	22
Kompetensutvecklingsinsatser för små och medelstora företag	12
Kapitalförsörjningsinsatser för små och medelstora företag	41
Insatser för utveckling av existerande företag	49
Övriga åtgärder för att stimulera entreprenörskap ²	46
Informationssamhället ³	29
Transport/regionförstoring ⁴	22
Energi	17
Turism ⁵	58
Kultur och fritid	24
Förnyelse av städer, boende	17
Service i gles- och landsbygder	4
Kompetensförsörjning ⁶	45
Uppföljning och utvärdering	60
Övriga insatser ⁷	26
Summa	860

¹ Bland annat utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser.

² Bland annat attitydpåverkande insatser.

³ Bland annat infrastruktur för bredbandsnät och telefoni samt utveckling av produkter.

⁴ Bland annat samverkanslösningar mellan olika trafikslag.

⁵ Bland annat stöd till marknadsföring och utveckling av turisttjänster.

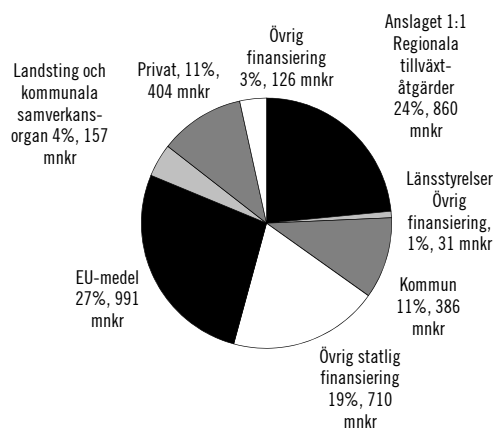
⁶ Bland annat system och strategier för livslångt lärande i företag.

⁷ Insatser som inte passar in i ovanstående delområden.

Källa: Tillväxtverket.

År 2016 uppgick den totala finansieringen av projektverksamhet inklusive medfinansiering till 3,7 miljarder kronor. I diagram 2.3 framgår den totala finansieringen uppdelad på finansiär. Största delen av medfinansieringen, 27 procent,

kom från EU-medel. Andra stora medfinansierare är statliga myndigheter och kommuner, lands- tingen och samverkansorgan. De största finansiärerna inom övrig statlig finansiering¹² var 2016 Almi Företagspartner AB, Tillväxtverket, Vinnova, universitet och högskolor samt Havs- och vattenmyndigheten.

Diagram 2.3 Total finansiering av projektverksamhet under 2016 uppdelad på finansiär, avrundade belopp i mnr och procent¹

¹ Med övrig finansiering avses bl.a. stiftelser och olika typer av utländska finansiärer inom t.ex. de territoriella samarbetsprogrammen. Övriga statliga medel innefattar länsstyrelser, andra statliga myndigheter och andra statligt finansierade organ som stiftelser och statliga bolag. Med EU-medel avses främst medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020, program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet perioden 2014–2020, Europeiska socialfonden perioden 2014–2020 och landsbygdsprogrammet perioden 2014–2020.

Källa: Tillväxtverket.

Tillväxtverkets och regeringens projektverksamhet

Tillväxtverket har under 2016 beslutat om drygt 190 miljoner kronor som nationell medfinansiering för att etablera en fond-i-fond inom ramen för det nationella regionalfundsprogrammet perioden 2014–2020.

Drygt 100 miljoner kronor har beslutats inom ramen för uppdraget att utveckla och stödja arbetet för jämställd regional tillväxt perioden 2016–2018.

Under 2016 fattade Tillväxtverket beslut om drygt 11 miljoner kronor till olika projekt för att stärka samspelet mellan samhällsplanering och näringslivsutveckling.

¹² Med övrig statlig finansiering avses den statliga finansieringen exkl. medel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.

Inom programmet strategiska utvecklingsprojekt fattade Tillväxtverket 2016 beslut om ca 7 miljoner kronor. Programmet ska bidra till ett starkare regionalt ledarskap samt till att effektivisera det regionala tillväxtarbetet.

För att genomföra insatser inom uppdraget att skapa hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling på Gotlands län perioden 2016–2019 har Tillväxtverket beslutet om 2,5 miljoner kronor 2016.

Regeringen beslutade i januari 2016 att bevilja verksamhetsbidrag till Hela Sverige ska leva med 45 miljoner kronor för perioden 2016–2018 (N2015/08040/HL). I beslutet poängteras att frågor som rör mångfald och integration ska uppmärksammas. Regeringen beslutade i mars 2016 att bevilja verksamhetsbidrag till Skärgårdarnas Riksförbund med 5,4 miljoner kronor för perioden 2016–2018 (N2016/00385/HL). I beslutet poängteras att frågor som rör jämställdhet, mångfald och integration ska uppmärksammas. I budgetpropositionen för 2017, utgiftsområde 19 Regional tillväxt, redovisas insatser som ovan nämnda organisationer bedriver.

Tillväxtverket mäter hur stor andel av de projekt myndigheten finansierat som syftar till att lösa miljömässiga respektive sociala utmaningar. Av de projekt myndigheten finansierade 2016 syftade 67 procent, direkt eller indirekt, till att lösa miljömässiga utmaningar. Tillväxtverket mäter även (baserat på ansökningshandlingar) i vilken mån finansierade projekt i sin tur integrerar miljö, jämställdhet och mångfald i planering, genomförande och uppföljning. Resultatet av finansierade projekt är att 26 procent hade integrerat miljö i sin projektutformning, 48 procent hade integrerat jämställdhet och 53 procent hade integrerat mångfald.

EU:s regionalfondsprogram perioden 2007–2013

För programperioden 2007–2013 har Sverige tilldelats medel från bl.a. Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf). Medlen från Eruf fördelas till ett antal program inom de två målen Regional konkurrenskraft och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete.

Tillväxtverket fick i regleringsbrevet för 2017 i uppdrag att sammanställa de viktigaste resultaten enligt programmens slutrapporter (N2016/08059/FF m.fl.). Uppdraget redovisa-

des till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i maj 2017 och resultaten redovisas nedan.

Regionala strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning

De åtta regionala strukturfondsprogrammets omfattning under perioden 2007–2013 var ca 8,4 miljarder kronor i EU-medel. Programmets totala omfattning inklusive medfinansiering var ca 22,6 miljarder kronor, varav ca 10,5 miljarder kronor i offentlig finansiering och ca 3,7 miljarder kronor i privat finansiering. En slutrapport om genomförandet för respektive program lämnades till kommissionen i mars 2017.

Hela budgeten intecknades under programgenomförandet och ca 8,3 miljarder kronor, drygt 98 procent av EU-medlen, har utbetalats.

Tillsammans med aktörer på lokal och regional nivå gjordes investeringar i närmare 1 600 projekt inom områden av betydelse för hållbar regional tillväxt och sysselsättning. Över 66 procent av budgeten gick till projekt inom forskning, teknisk utveckling, innovation och entreprenörskap. Omkring 16 procent investerades i transportinfrastruktur, 6 procent gick till projekt inom turismsektorn och ytterligare 6 procent gick till projekt som syftar till att utveckla informationssamhället, huvudsakligen utbyggnad av bredband.

Baserat på rapporterade utfall har målen för programmets indikatorer överträffats med god marginal. Insatser inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen uppskattas ha bidragit till att ca 53 100 arbetstillfällen skapats. Fördelningen mellan män och kvinnor är ungefär 40 procent kvinnor och 60 procent män. Vidare har ca 18 000 nya företag skapats, varav 39 procent ägs av kvinnor, 53 procent av män och 8 procent av dessa företag har uppgetts ha ett mixat ägande.

Under programperioden har 678 miljoner kronor i EU-medel investerats i riskkapital i elva regionala fonder. Tillsammans med ytterligare 785 miljoner kronor i offentlig finansiering och 2 200 miljoner kronor i privat medfinansiering innebär det att sammanlagt 3 600 miljoner kronor har investerats i 339 små och medelstora företag. Närmare 4 400 företag har varit i kontakt med någon av de regionala fonderna under programperioden. Satsningen på riskkapital har bidragit till att företagen fått möjlighet att göra investeringar. Till och med 2015 har fonderna bidragit till ca 1 400 arbetstillfällen i företagen.

Enligt Tillväxtverket har satsningen på riskkapital också bidragit till ökad kunskap om riskkapital bland företag i alla delar av Sverige. Fram till augusti 2020 kommer de regionala riskkapitalfonderna att genomföra följdinvesteringar i befintliga bolag samt successivt avveckla innehaven genom försäljning.

Vid sidan av riskkapital har insatser inom området innovation och entreprenörskap bidragit till stärkt samverkan mellan forskning och näringsliv, utveckling av inkubatorer samt rådgivning till företag.

Programmen har bidragit till att bygga betydelsefulla långsiktiga stödstrukturer runt företagen såsom bl.a. inkubatorer och science parks. Dessa har i sin tur bidragit till att företagen utvecklat nya varor, tjänster eller ny teknik. Regionalfonden har visat sig vara ett bra verktyg för att främja samverkan mellan kommuner och mellan län. Det gäller även samverkan mellan branscher, sektorsområden, universitet och högskolor, annan offentlig verksamhet och näringsliv. Vidare har insatserna stärkt kopplingen mellan näringsliv och universitet och högskolor, framför allt i Sveriges mer glesbefolkade län. Sammantaget har fondens insatser därmed bidragit till utveckling av de regionala innovationssystemen.

Totalt har ca 2,7 miljarder kronor investerats i transportinfrastruktur och bidragit till bl.a. utveckling av kollektivtrafik, flygplatser, hamnar och vägar samt intermodala transportlösningar, dvs. underlätta byte av trafikslag. Insatserna har även bidragit till ca 50 nya företag och till att ca 400 nya arbetstillfällen har skapats.

De regionala strukturfondsprogrammen uppskattas ha bidragit till att ca 28 000 hushåll och 2 300 företag har fått tillgång till bredband. Totalt har drygt 600 miljoner kronor satsats på bredbandsutbyggnad.

Landsbygdsprogrammet uppskattas dessutom ha bidragit till att ca 96 000 hushåll och 13 600 företag har fått tillgång till bredband. Totalt har ca 1,5 miljarder kronor satsats på bredbandsutbyggnad inom landsbygdsprogrammet perioden 2007–2013.

Territoriella samarbetsprogram

Sverige deltog i tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet programperioden 2007–2013. Sex av dessa var gränsregionala program och tre var s.k. transnationella program. Den totala summan EU-medel inom

dessa nio program uppgick till 6,8 miljarder kronor. Av dessa var det endast Sverige–Norge programmet som redovisades på statens budget. Hela budgeten in-tecknades under programmets genomförande och ca 6,4 miljarder kronor, drygt 94 procent av EU-medlen, har utbetalts. En slutrapport om genomförandet för respektive program har inlämnats till kommissionen i mars 2017.

I de 13 samarbetsprogrammen har det totalt genomförts ca 1 400 projekt. De gränsregionala programmen står för ca 63 procent av dessa projekt. Totalt deltog svenska aktörer i ca 840 projekt, men här ingår inte förstudier eller projekt med en projekttid under ett år.

De fyra största teman som de gränsregionala programmen har allokerat medel till är forskning, teknisk utveckling och innovation, miljö och riskförebyggande, arbetsmarknad och utbildning samt kultur och turism. Mest medel, 21 procent, har fördelats till temat forskning, teknisk utveckling och innovation.

I de transnationella samarbetsprogrammen är de tre största temana miljöskydd och riskförebyggande, transport och forskning, teknisk utveckling och innovation. Mest medel, 32 procent, har fördelats till temat miljöskydd och riskförebyggande.

Enligt Tillväxtverket har de territoriella samarbetsprogrammen bidragit till gränsöverskridande lösningar på gemensamma utmaningar i Sveriges närområde och inom EU. Resultat har främst uppnåtts genom att offentliga och privata aktörer i de deltagande länderna har bedrivit gemensamma utvecklingsprojekt och att aktörerna därmed kunnat komplettera varandras kompetenser och näringslivsstrukturer.

Partnerskapsöverenskommelsen 2014–2020

Partnerskapsöverenskommelsen är en övergripande strategi för genomförandet av de fyra Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna) programperioden 2014–2020: Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden.

Senast den 31 augusti 2017 respektive augusti 2019 ska regeringen lämna en framstegsrapport till kommissionen om genomförandet av överenskommelsen. Tillväxtverket, Svenska ESF-

rådet och Statens jordbruksverk redovisade i april 2017 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) redovisat ett förslag till framstegsrapport (N2017/03151/RTS). I denna konstateras att samtliga fonder har kommit igång och att efterfrågan på medel övergripande är i linje med de godkända programmen. Sammantaget görs bedömningen att det finns goda förutsättningar att nå de fastställda målen. Regeringen har i augusti 2017 lämnat en framstegsrapport till kommissionen (N2017/03151/RTS).

Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet och Statens jordbruksverk har under programperioden 2014–2020 i uppdrag att arbeta med fondöver-skridande samverkan inom ramen för partnerskapsöverenskommelsen. I april 2017 redovisades arbetet avseende 2016 (N2016/02790/RTS) till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Myndigheterna har fortsatt att utveckla den gemensamma webbplatsen eufonder.se som har till syfte att underlätta för de som vill veta mer om vilka program inom ESI-fonderna som svenska organisationer, myndigheter och företag kan delta i. Myndigheterna har också gjort särskilda informationsinsatser för att öka medvetenheten om lokalt ledd utveckling¹³ till strukturfondspartnerskapen, regionalt utvecklingsansvariga aktörer samt berörda målgrupper.

Under 2016 har myndigheterna också arbetat med insatser som syftar till att underlätta mottagande av asylsökande och nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Samtliga fonder finansierar integrationsprojekt och myndigheterna har på olika sätt arbetat för att främja insatser med koppling till integration av nyanlända genom att exempelvis föra dialog med regionalt utvecklingsansvariga aktörer, strukturfondspartnerskapen samt andra berörda aktörer. Myndigheterna har under året även inlett ett arbete som syftar till att ta till vara lärdomar från programperioden 2014–2020 i utvecklingen av ESI-fonderna inför kommande programperiod.

Partnerskapsöverenskommelsen redovisas också inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv samt utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

EU:s regionalfondsprogram perioden 2014–2020

För programperioden 2014–2020 fördelas medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) till ett antal program inom de två målen Investering för tillväxt och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete. Regionalfondsprogrammen för dessa två mål täcker geografiskt hela Sverige.

Investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020

Insatserna för investering för tillväxt och sysselsättning genomförs inom åtta regionala strukturfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de nio regionalfondsprogrammen, är nästan 16 miljarder kronor. Av detta belopp uppgår EU-ramen till knappt 8 miljarder kronor. Totalt har det t.o.m. 2016 beviljats EU-medel för närmare 4,9 miljarder kronor, vilket motsvarar 62 procent av EU-ramen, se tabell 2.14.

Regionalfondens insatser syftar till stärkt regional konkurrenskraft och hållbar tillväxt. Programmen inriktas främst på strukturförändrande insatser inom områdena innovation, entreprenörskap och en koldioxidsnål ekonomi. Cirka 80 procent av de totala medlen om ca 16 miljarder kronor beräknas därför gå till dessa områden. Övriga medel går huvudsakligen till områdena informations- och kommunikationsteknologi samt hållbara transporter. Cirka 20 procent av medlen går till stöd för övergången till en koldioxidsnål ekonomi. Medlen från EU redovisas på anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020*. Inom programmen Stockholm, Västsverige och Skåne–Blekinge genomförs insatser för hållbar stadsutveckling. Regionalfondsmedel finansierar även arbetet med lokalt ledd utveckling genom den s.k. Leader-metoden, se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

I tabell 2.11 redovisas beslutade EU-medel per tematiskt mål per 31 december 2016.

¹³ Arbetet syftar till att bedriva utvecklingsarbete på lokal nivå, med utgångspunkt i en lokal utvecklingsstrategi.

Tabell 2.11 Beslutade EU-medel fördelat på tematiska mål för de nio regionalfondsprogrammen inom investering för tillväxt och sysselsättning – t.o.m. 2016

Tematiskt mål	EU-ram mnkr	Beslutat mnkr	% av EU-ram
1 Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation	2 190	1 038	47
2 Öka tillgången till och användningen av informations- och kommunikationsteknik	800	487	61
3 Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag	2 485	1 985	80
4 Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi	1 426	814	57
5 Främja hållbara transporter	641	278	43
Summa	7 542	4 602	61

Not: Tabellen omfattar inte tekniskt stöd.

Källa: Tillväxtverket.

En betydande del av medlen inom tematiska målen 1 och 3 har finansierat kluster, science parks och inkubatorer i hela landet.

Till och med 2016 har totalt ca 900 miljoner kronor, inklusive medfinansiering, beviljats till utbyggnad av transportnät för bredband i glesbefolkade områden. Stöd till bredbandsutbyggnad sker även via landsbygdsprogrammet, se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel. Förvaltande myndigheter för respektive program har i uppdrag att samverka kring bredbandsutbyggnaden.

Efterfrågan på medel har varit särskilt hög inom tematiska målet 3 där ca 80 procent av tillgängliga medel beviljats. En stor andel av insatserna inom detta område består av riskkapital.

Beslut om fortsatta riskkapitalsatsningar har fattats i samtliga åtta regionalfondsprogram för programperioden 2014–2020. EU-medlen till de åtta regionala riskkapitalbolagen uppgår till 605 miljoner kronor och det är Almi Invest AB som förvaltar fonderna. Fondernas kapitalbas, dvs. offentlig finansiering inklusive EU-medel, summerar till knappt 1,3 miljarder kronor. Till det kommer privat finansiering.

Antalet förfrågningar till fonderna är fortsatt hög. Regionala skillnader i investeringstakten finns dock och kan bl.a. förklaras av olika efterfrågan inför start av fonderna. Totalt har drygt 1 200 investeringsförfrågningar inkommit t.o.m. 2016. Av dessa har fonderna investerat ägar kapital i 108 företag med totalt 124 miljoner kronor. Därutöver kommer 214 miljoner kronor i privat kapital.

Dessutom ska två riskkapitalsatsningar i det nationella programmet genomföras. Den ena Swedish Venture Initiative, som beslutades av Tillväxtverket i april 2016, avser en fond-i-fond med syfte att investera i nya och befintliga privata riskkapitalfonder och förvaltas av Euro-

peiska investeringsfonden (EIF). Den har en kapitalbas på 388 miljoner kronor. Till det kommer privat finansiering och finansiering från EIF. Den andra, som beslutades av Tillväxtverket i oktober 2016, avser en grön investeringsfond och förvaltas av Almi Invest AB. Syftet med fonden är att stärka utbudet av riskkapital för direktinvesteringar i företag med affärsmodeller som adresserar klimatutmaningen och bidrar till att minska utsläppen av koldioxid. Kapitalbasen i den gröna investeringsfonden är 650 miljoner kronor. Även här tillkommer privat finansiering. Under 2017 förväntas att de första satsningarna i enskilda företag kan genomföras. Se även utgiftsområde 24 Näringsliv.

Av tabell 2.12 framgår investerade medel per program för riskkapital.

Tillväxtanalys avser att återkomma med uppföljande studier av riskkapitalsatsningarna avseende programperioderna 2007–2013 och 2014–2020. En effektstudie och en exitstudie avses presenteras 2018 när mer investeringsdata finns tillgängligt. Med exit avses försäljning av innehavet i aktuellt portföljföretag.

Tabell 2.12 Investerade medel per program för riskkapital t.o.m. 2016

	Total budget ¹ (mnkr)	Antal portfölj-företag	Investerade medel av total budget ¹ (mnkr)	Privat kapital (mnkr)
Regionala programmen:				
Övre Norrland	160	10	18	43
Mellersta Norrland	150	11	14	10
Norra Mellansverige	150	12	8	8
Stockholm	160	9	15	20
Östra Mellansverige	150	13	18	23
Västsverige	176	16	18	36
Småland och öarna	120	16	13	21
Skåne och Blekinge	200	21	21	53
Summa	1 266	108	124	214
Nationella programmet:				
Grön Investeringsfond	650	0	0	0
Swedish Venture Initiative	388	0	0	0
Summa	1 038	0	0	0

¹ Offentlig finansiering inklusive EU-medel (kapitalbas).
Källa: Tillväxtverket.

Europeiskt territoriellt samarbete 2014–2020

Sverige deltar i tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet. Samtliga territoriella program som Sverige deltar i hanteras utanför statsbudgeten.

Den totala omfattningen, inklusive EU-medel, medel från tredje land¹⁴ samt offentlig och privat nationell medfinansiering, av de sex gränsregionala och tre transnationella programmen som Sverige deltar i, uppgår totalt till ca 13,7 miljarder kronor inklusive medfinansiering från deltagande länder. Av detta belopp uppgår EU-ramen till knappt 8 miljarder kronor. Totalt har det t.o.m. 2016 beviljats närmare 3,6 miljarder kronor i EU-medel, vilket motsvarar ca 45 procent av EU-ramen, vilket framgår av tabell 2.14.

I tabell 2.13 redovisas beslutade EU-medel per tematiskt mål t.o.m. den 31 december 2016.

¹⁴ Med tredje land avses länder som inte är medlemmar i EU, exempelvis Norge och Island.

Tabell 2.13 Beslutade EU-medel fördelat på tematiska mål för de nio gränsregionala och transnationella programmen inom Europeiskt territoriellt samarbete – t.o.m. 2016

Tematiskt mål	EU-ram mnkr	Beslutat mnkr	% av EU-ram
Stärka forskning, teknisk utveckling och innovation	1 923	978	51
Öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag	734	367	50
Stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi	368	107	29
Anpassning till klimatförändringar	154	101	66
Skydd av miljön och hållbar användning av resurser	2 192	842	38
Främja hållbara transporter	1 489	487	33
Arbetskraftens rörlighet och livslångt lärande	465	210	45
Summa	6 860	3 092	45

Not: Tabellen omfattar inte tekniskt stöd och insatser för administrativ kapacitet.
Källa: Tillväxtverket.

En stor del av de beviljade projekten rör insatser inom ramen för målet att stärka forskning och innovation samt insatser för skydd av miljön och hållbar användning av resurser.

Per den 31 december 2016 pågick ca 300 samarbetsprojekt med över 600 svenska projekt-partner. Samma organisation kan dock delta i flera projekt. Svenska organisationer deltar främst i projekt inom tematiskt mål stärka forskning, teknisk utveckling och innovation. Därefter deltar svenska organisationer mest

inom tematiskt mål skydd av miljö och hållbar användning av resurser.

Sverige deltar dessutom i ett program för samarbete med icke EU-länder, Kolarctic. Programmet syftar till att utveckla gränsöverskridande samarbete med Ryssland. Kommissionen godkände programmet i december 2015. De första besluten fattades i juni 2017.

Tabell 2.14 Den totala omfattningen EU-medel för de åtta regionala struktur- och investeringsprogrammen och Europeiskt territoriellt samarbete perioden 2014–2020 samt beslutade EU-medel t.o.m. 2016¹

Miljoner kronor

Investeringar för tillväxt och sysselsättning	EU-ram	Summa beslutade EU-medel	% av EU-ram
Övre Norrland	1 779	1 013	57
Mellersta Norrland	1 292	783	61
Norra Mellansverige	1 234	752	61
Stockholm	311	225	72
Östra Mellansverige	587	365	62
Västsverige	470	257	55
Småland och öarna	554	223	40
Skåne-Blekinge	512	318	62
Nationella programmet	1 118	971	87
Summa	7 857	4 906	62
Europeiskt territoriellt samarbete: Gränsregionala och transnationella samarbetsprogram			
Botnia-Atlantica	305	174	57
Mellersta Östersjön	1 027	638	62
Nord	352	195	55
Sverige-Norge	396	208	53
Södra Östersjön	696	142	20
Öresund-Kattegatt-Skagerrak	1 138	612	54
Nordsjön	1 403	542	39
Norra Periferin och Arktis	421	150	36
Östersjön	2 214	956	43
Summa	7 952	3 617	45
Totalt	15 809	8 523	54

¹ Räknat på växelkurs 8,39 i enlighet med förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder.

Källa: Tillväxtverket.

Förväntade resultat för investering för tillväxt och sysselsättning och europeiskt territoriellt samarbete programperioden 2014–2020

De nio programmen för investering i tillväxt och sysselsättning förväntas bl.a. stödja ca 20 000 små och medelstora företag och bidra till ca 12 000 nya arbetstillfällen. De finansiella instrumenten inom programmen förväntas attrahera 1,8 miljarder kronor i privat kapital.

De första projektbesluten fattades under 2015 och ännu finns få resultat att redovisa. Till och med 2016 har programmen emellertid bidragit till att 2 540 företag fått stöd och att 463 nya arbetstillfällen beräknas skapas i dessa företag. Med stöd avses såväl ekonomiskt stöd i form av bl.a. bidrag eller riskkapital, men också annat stöd till företag som arenor för samverkan mellan företag, samverkan mellan företag,

universitet och högskolor samt andra näringslivsfrämjande insatser. Uppföljning av fördelningen mellan kvinnor och män kommer att baseras på statistik från SCB med koppling till företagens organisationsnummer. I denna budgetproposition redovisas inte fördelningen mellan kvinnor och män eftersom tillgång till dessa uppgifter saknas.

Under 2016 beviljades ett antal projekt om utbyggnad av transportnät för bredband i glesbefolkade områden inom de tre nordliga programmen för investering i tillväxt och sysselsättning. Utifrån dessa beslut beräknas sammanlagt investeringar leda till att drygt 8 000 företag får tillgång till bredband på minst 100 Mbit/s.

De fyra gränsregionala program som förvaltas i Sverige förväntas stödja ca 1 500 företag, bl.a. förväntas 300 företag delta i gränsöverskridande,

transnationella och interregionala forskningsprojekt. Cirka 3 400 kvinnor och män förväntas vidare delta i projekt för ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Det finns ännu inga utfall för dessa indikatorer att redovisa då få projekt slutredovisats.

Utvärderingar av programperioden 2014–2020

De första delrapporterna från utvärderingarna av de tematiska områdena forskning och innovation, ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag och koldioxidsnål ekonomi har redovisats till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i maj 2017 (N2017/04221/RTS).

Övergripande konstaterar utvärderarna att programmen är relevanta och kommer att bidra till ökad konkurrenskraft och hållbar regional tillväxt.

I den tematiska utvärderingen av målet om forskning och innovation fastslås att i jämförelse med programperioden 2007–2013 har det skett en förskjutning av verksamheten mot senare delar av innovationsprocessen och ett ökat fokus på näringslivets behov och medverkan. Utvärderarna anser att programmen genom att prioritera projekt med koppling till regionala styrkeområden och i flera fall regionala strategier för smart specialisering, har goda förutsättningar att nå programmets mål.

I den tematiska utvärderingen av målet om ökad konkurrenskraft i små och medelstora företag konstateras att projekten följer programmets målsättningar. Utvärderarna anser att en konsekvens av det ökade resultatfokus som präglar programperioden är att färre nydanande projekt genomförs jämfört med programperioden 2007–2013.

I den tematiska utvärderingen av koldioxidsnål ekonomi är en slutsats att programmen har ett mervärde i förhållande till åtgärder som bedrivs inom energipolitiken. Programmen har bidragit till en högre ambitionsnivå bland regionala aktörer gällande energi- och klimatfrågor och nya aktörer har börjat arbeta med frågorna på ett innovativt sätt. Det finns dock flera utmaningar, bl.a. konstaterar utvärderarna att bättre problemanalys och målgruppsanpassning behövs. Vidare anser utvärderarna att det finns risk för en begränsad måluppfyllelse eftersom det inom vissa områden genomförs många små projekt av informationskaraktär. Utvärderarna pekar på behovet om att koppla dessa projekt till investe-

ringar för att få större utväxling av programmets insatser. Det finns också en låg efterfrågan på programmets medel vilket framför allt gäller insatser riktat till energieffektivisering i små och medelstora företag.

Förutom de tematiska utvärderingarna har en för ESI-fonderna gemensam utvärdering av genomförandeorganisationerna redovisats till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i maj 2017 (N2017/04221/RTS). Enligt denna genomförs programmen på ett välfungerande sätt givet förutsättningarna. Det finns dock en utvecklingspotential vad gäller styrning och genomförande. Bland annat behövs, enligt utvärderingen, en tydlighet och samsyn kring vilka effekter programmen väntas nå och hur så ska ske. Vidare finns behov av förtydligande av vad som ska samordnas mellan ESI-fonderna och strategier för samverkan med nyckelaktörer.

Regionala företagsstöd¹⁵

Med regionala företagsstöd avses de s.k. selektiva regionala företagsstöden, dvs. regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, såddfinansiering, sysselsättningsbidrag, statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar. Dessutom avses det s.k. generella regionala företagsstödet transportbidrag.

Investeringar som får regionala företagsstöd finansieras till största delen av företagen själva eller via den reguljära kapitalmarknaden.

De regionala företagsstöden kan beviljas i hela eller delar av landet beroende på stödform. Sverige får ha nationella stödområden som omfattar 12,26 procent av befolkningen.

Selektiva regionala företagsstöd

De selektiva regionala företagsstöden finansieras av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* men kan även medfinansieras av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020*.

I tabell 2.15 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd för perioden 2013–2016.

¹⁵ Avsnittet bygger på rapporten Finansiering för regional tillväxt 2016, Tillväxtverket juli 2017 (rapport 0224).

Av tabellen framgår att det totalt beviljades ca 720 miljoner kronor i stöd under 2016. Av de beviljade medlen avsåg ca 355 miljoner kronor regionalt investeringsstöd i syfte att få till stånd investeringar i företag i stödområde. Cirka 150 miljoner kronor avsåg särskilt investeringsstöd till små och medelstora företag i hela landet. Dessutom avsåg ca 150 miljoner kronor stöd för att främja utvecklingen av små och medelstora företag i hela landet. Återstoden, dvs. ca 65 miljoner kronor, har beviljats som stöd för innovativa varor och tjänster i företagens inledande utvecklingsfas i hela landet (s.k. såddfinansiering).

Det mesta av stödet till företag avser stöd till små och medelstora företag, dvs. företag med 0–249 anställda. Investeringar som beräknas delfinansieras av beviljade stöd uppgick till ca 3 miljarder kronor. Sysselsättningen förväntas öka med ca 5 400 arbetstillfällen, varav ca 2 400 väntas tillfalla kvinnor och ca 3 000 väntas tillfalla män.

Tabell 2.15 Beviljade selektiva regionala företagsstöd¹

	2013	2014	2015	2016
Beviljat belopp (mnr)	551	575	525	723
Beräknat antal nya arbetstillfällen totalt ²	3 689	3 309	3 751	5 415
Beräknat antal nya arbetstillfällen kvinnor ²	1 537	1 431	1 526	2 401
Beräknat antal nya arbetstillfällen män ²	2 152	1 878	2 225	3 014
Investeringar som beräknas delfinansieras med de selektiva regionala företagsstöden (mnr)	2 072	3 673	1 891	3 012

¹ För perioden 2013–april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag och statligt stöd till regionala investeringar.

² Exklusive såddfinansiering eftersom detta inte beräknas.
Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.16 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd under 2016 fördelade på län.

Tabell 2.16 Beviljade selektiva regionala företagsstöd av länsstyrelser, berörda landsting, samverkansorganet i Kalmar län och Gotlands kommun samt Tillväxtverket under 2016 fördelade på län¹

Län	Beviljat belopp i mnr	Beräknad sysselsättningsökning kvinnor	Beräknad sysselsättningsökning män
Stockholm	8,4	97	110
Uppsala	5,2	69	109
Södermanland	1,4	3	8
Östergötland	10,4	71	100
Jönköping	6,4	55	109
Kronoberg	2,2	60	83
Kalmar	19,9	200	200
Gotland	2,0	12	18
Blekinge	2,6	16	19
Skåne	12,8	107	153
Halland	9,9	133	148
Västra Götaland	46,9	308	429
Värmland	31,3	99	152
Örebro	21,6	129	189
Västmanland	16,4	157	180
Dalarna	61,8	111	115
Gävleborg	43,4	164	168
Västernorrland	77,3	100	185
Jämtland	78,1	67	72
Västerbotten	119,7	179	202
Norrbottnen	145,1	264	265
Summa	722,8	2 401	3 014

¹ Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar.
Källa: Tillväxtverket.

Selektiva regionala företagsstöd fördelade på verksamhetsart

I tabell 2.17 framgår de selektiva regionala företagsstöden fördelade på de största verksamhetsarterna.

Tabell 2.17 Beviljade selektiva regionala företagsstöd fördelade på de största verksamhetsarterna¹

Miljoner kronor

Verksamhetsart	2013	2014	2015	2016
Tillverkning	233	243	198	305
Hotell och restaurangverksamhet	91	72	80	61
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	65	52	40	50
Kultur, nöje och fritid	35	42	41	64
Informations- och kommunikationsverksamhet	27	60	38	44
Övrigt ²	100	106	128	199
Summa	551	575	525	723

¹ För perioden 2013–april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar.

² Avser bl.a. handel, byggverksamhet, fastighetsverksamhet och uthyrning, fastighetservice, resetjänster och andra stödtjänster.

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av tidigare beviljade selektiva stöd

I syfte att följa upp de regionala företagsstöden har delvis nya resultatindikatorer utvecklats av Tillväxtverket. En central del i uppföljningen är att konstruera kontrollgrupper som så långt som möjligt motsvarar profilen för företag som fått stöd. För varje regionalt företagsstöd konstrueras därför en unik kontrollgrupp. Skillnader i utveckling mellan företag som fått stöd och kontrollgrupperna mäts utifrån indikatorerna: sysselsättning, förädlingsvärde, företagens överlevnadsgrad och konkurrenskraft. Dessa indikatorer mäter stödets effekter på sysselsättning men även hur stöden påverkar företagens långsiktiga ekonomiska utveckling och överlevnadsgrad.

Enligt Tillväxtverket har företag som fått selektiva regionala företagsstöd under 2012–2015 generellt sett haft en starkare sysselsättnings-tillväxt och högre överlevnadsgrad än sina kontrollgrupper. För vissa stödformer har även tillväxten i förädlingsvärde varit större hos stödföretagen. Däremot har konkurrenskraften generellt utvecklats svagare hos stödföretagen än hos kontrollgrupperna.

Regionalt transportbidrag

Transportbidraget finansieras av anslaget 1:2 *Transportbidrag*. Under 2016 har transportbidraget kompenserat stödmottagande företag för sina transportkostnader med i genomsnitt 27

procent. Enligt Tillväxtverket instämmer 84 procent av företagen delvis, till stor del eller helt i att bidraget har bidragit till ökad vidareförädling.

Under 2016 har ca 385 miljoner kronor betalats ut i transportbidrag, se tabell 2.18.

Tabell 2.18 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län

Miljoner kronor

Län/år	2012	2013	2014	2015	2016
Västernorrland	42	40	43	45	38
Jämtland	53	48	48	51	46
Västerbotten	179	160	161	146	175
Norrbottnen	117	111	117	112	126
Summa	391	360	369	354	385

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av tidigare beviljat transportbidrag

I syfte att följa upp regionalt transportbidrag har delvis nya resultatindikatorer utvecklats av Tillväxtverket och dessa är samma som för de selektiva regionala företagsstöden.

Enligt Tillväxtverket har företag som fått regionalt transportbidrag under 2012–2015 ökat mer i förädlingsvärde och konkurrenskraft jämfört med sina kontrollgrupper. Stödföretagen har även haft en högre överlevnadsgrad. Sysselsättningsutvecklingen har dock varit lägre för stödföretagen i förhållande till kontrollgrupperna.

Utvärderingar av vissa regionala företagsstöd

För information om tidigare genomförda utvärderingar av regionala företagsstöd se budgetpropositionerna för 2013, 2014 och 2015, utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Uppföljning av jämställdhetsindikatorer

Könsuppdelade indikatorer för de regionala företagsstöden avseende de företag som beviljades bidrag under 2016 redovisas i tabell 2.19 och tabell 2.20.

Uppgifterna i tabell 2.19 kan exempelvis jämföras med Tillväxtverkets rapport från 2014 (Mångfald i näringslivet, delrapport från Företagens villkor och verklighet 2014) som visar att 75 procent av företagsledarna i svenska företag med 0–49 anställda är män. Emellertid har regionala företagsstöd även beviljats till företag med fler än 49 anställda.

Tabell 2.19 Jämställdhetsindikatorer för regionala företagsstöd 2016

	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Företagsledning ¹ andel kvinnor (%)	Företagsledning ¹ andel män (%)	Styrelsen andel kvinnor (%)	Styrelsen andel män (%)
Stöd till regionala investeringar	1 076	3 936	17	83	25	75
Stöd för att regionalt främja små och medelstora företag	3 208	9 240	16	84	24	76
Transportbidrag	5 114	20 164	12	88	23	77
Summa	9 398	33 340	-	-	-	-

¹ VD eller kontaktperson.

Källa: Tillväxtverket

Tabell 2.20 Fördelning av kvinnor och män i procent av beräknat antal nya arbetstillfällen genom selektiva regionala företagsstöd¹

Procent

Stödform/år		2013	2014	2015	2016
Regionalt investeringsstöd	Kvinnor	44	45	*	*
	Män	56	55	*	*
Regionalt bidrag till företagsutveckling	Kvinnor	41	43	*	*
	Män	59	57	*	*
Stöd till regionala investeringar ²	Kvinnor	-	-	37	44
	Män	-	-	63	56
Stöd för att regionalt främja små och medelstora företag ²	Kvinnor	-	-	44	45
	Män	-	-	56	55

- = ej aktuellt.

* Fr.o.m. 2015 grupperas regionalt investeringsstöd och regionalt bidrag till företagsutveckling inom stöd till regionala investeringar och stöd för att regionalt främja små och medelstora företag.

¹ För perioden 2013–april 2015 fanns följande stödformer: regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling och såddfinansiering. Från och med maj 2015 finns följande stödformer: statligt stöd för att regionalt främja små och medelstora företag samt statligt stöd till regionala investeringar.² Exklusive innovationsstöd då sysselsättningsökning inte beräknas på denna.

Källa: Tillväxtverket.

Utvecklingsarbete avseende jämställdhet, integration och miljö, inklusive klimat

De regionala företagsstöden ska utvecklas avseende jämställdhet, integration och miljö, inklusive klimat. Detta avses bidra till regeringens mer ambitiösa politik för hållbart företagande (skr. 2015/16:69).

Tillväxtverket och berörda regionala aktörer fick i regleringsbrev respektive villkorsbeslut för 2017 i uppdrag att kartlägga och analysera det nationella och regionala arbetet med att utveckla stöden i denna riktning. Tillväxtverket delredovisade uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i maj 2017 (N2017/03234/RTS). Enligt redovisningen finns bl.a. behov av stöd och en tydligare styrning i hanteringen av de regionala företagsstöden. I rapporten finns också konkreta exempel på hur hållbarhetskriterierna används på regional nivå. Uppdraget att utveckla och stödja arbetet för jämställd regional tillväxt pekas ut som en viktig

insats på jämställdhetsområdet som bidragit i arbetet med att utveckla de regionala företagsstöden. Samtidigt uppges de regionala aktörerna sakna motsvarande verktyg för att arbeta med integration och miljö, inklusive klimat, kopplat till de regionala företagsstöden.

Kommersiell service i gles- och landsbygder¹⁶

Förlängt uppdrag att genomföra regionala serviceprogram

Regionala serviceprogram samordnar aktörer och insatser som genomförs i syfte att öka tillgänglighet till service för såväl privatpersoner som för företag och besökare. Regeringen har i december 2016 förlängt uppdraget att genomföra regionala serviceprogram till 2020 (N2016/07807/HL och N2016/07808/HL). Serviceprogrammets genomförande samordnas därmed tidsmässigt med den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 och med landsbygdsprogrammet 2014–2020. Tillväxtverket redovisade en uppföljning av arbetet till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2017 (N2017/02822/HL). Enligt Tillväxtverket är samverkan mellan berörda aktörer en nyckelfaktor för genomförandet av programmen. Stort fokus har därför legat på detta under 2016.

Stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt

För att stödja utvecklingen av kommersiell service i gles- och landsbygder finns investeringsbidrag, hemsändningsbidrag, service-

¹⁶ Avsnittet bygger på rapporten Finansiering för regional tillväxt 2016, Tillväxtverket juli 2017 (rapport 0224).

bidrag samt ett särskilt driftstöd till de glesbygdsområden som är särskilt sårbara och utsatta. Stöden finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*.

Under 2016 beviljades stöd till kommersiell service med totalt ca 63 miljoner kronor. Av tabell 2.21 framgår beslutade stöd till kommersiell service, från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*, fördelat på län. Därutöver har projektmedel beviljats med ca 6 miljoner kronor i syfte att utveckla olika typer av lokala servicelösningar.

Tillväxtverket redovisade en uppföljning av olika insatser inom kommersiell service till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2017. Tillväxtverket bedömer att insatserna har bidragit till att strategiska serviceställen stärkts och att därmed tillgängligheten till dagligvaror och drivmedel har bevarats eller utvecklats.

Tabell 2.21 Beslutat stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt, fördelat på län

Län/år	2014	2015	2016
Stockholm	2,6	0,3	3,0
Uppsala	0,8	0,2	0,7
Södermanland	0,2	0,05	0,3
Östergötland	1,9	2,1	2,5
Jönköping	2,5	1,1	1,1
Kronoberg	1,6	1,3	1,1
Kalmar	4,0	3,4	2,0
Gotland	0,3	0	0
Blekinge	1,5	1,7	1,1
Skåne	0	0	0,3
Halland	0,5	0,2	0,6
Västra Götaland	1,5	1,3	4,3
Värmland	4,1	6,2	4,4
Örebro	1,7	0,8	0,7
Västmanland	0,7	1,4	0,7
Dalarna	6,3	1,9	2,5
Gävleborg	2,4	2,3	2,5
Jämtland	4,0	4,1	5,6
Västernorrland	12,0	6,2	11,2
Västerbotten	8,9	10,8	9,5
Norrbottnen	3,4	5,6	9,2
Summa	61	51	63

Källa: Tillväxtverket.

Antalet anställda i företag som beviljats stöd till kommersiell service var totalt 744 stycken. Av dessa var 73 procent kvinnor och 27 procent män. Andelen kvinnor och män i styrelser var 44 respektive 56 procent. Den genomsnittliga andelen kvinnor och män i företagsledning var 45 respektive 55 procent.

Uppföljning av tidigare beviljat stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt

I syfte att följa upp stöd till kommersiell service har delvis nya resultatindikatorer utvecklats av Tillväxtverket och dessa är samma som för de regionala företagsstöden.

Enligt Tillväxtverket har företag som fått stöd till kommersiell service en sämre utveckling än sina kontrollgrupper när det gäller ekonomiska resultatmätt. Däremot har dessa stödföretag en högre överlevnadsgrad.

Att företagen visar en sämre ekonomisk utveckling än kontrollgrupperna bör enligt Tillväxtverket ses i ljuset av att stödet inte i första hand syftar till att öka dessa företags ekonomiska utveckling. I stället är syftet att få företag som erbjuder kommersiell service att överleva och därmed erbjuda service i gles- och landsbygder.

Stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

I Landsbygdsprogrammet 2014–2020, som finansieras inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, har 752 miljoner kronor avsatts för investeringsstöd till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer samt för lokal serviceutveckling.

Av tabell 2.22 framgår beslutade investeringsstöd 2016 till kommersiell service med finansiering från landsbygdsprogrammet, fördelat på län. Därutöver har projektmedel beviljats med ca 29 miljoner kronor för att främja lokal serviceutveckling och kompetensutveckling.

Se även utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Tabell 2.22 Stöd till kommersiell service fördelat på län inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Miljoner kronor

Län	2016
Stockholm	3,6
Uppsala	1,9
Södermanland	0,9
Östergötland	2
Jönköping	0,2
Kronoberg	0,9
Kalmar	1,1
Gotland	1,1
Blekinge	0,1
Skåne	0,1
Halland	0
Västra Götaland	3,3
Värmland	0
Örebro	1,1
Västmanland	0,6
Dalarna	0,7
Gävleborg	3,3
Jämtland	4,7
Västernorrland	1,1
Västerbotten	3,9
Norrbotten	11,8
Summa	42,4

Källa: Tillväxtverket.

Totalt stöd till kommersiell service inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Det totala stödet till kommersiell service finansierat från både utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel uppgick till ca 140 miljoner kronor och ligger därmed på en historiskt hög nivå, vilket framgår av tabell 2.23.

Tabell 2.23 Totalt stöd till kommersiell service, fördelat på stödtyper och utgiftsområden¹

Miljoner kronor

	2014	2015	2016
Servicebidrag	9,5	8,4	6,3
Hemsändningsbidrag	11,1	11,2	12,3
Investeringsbidrag	40,3	31,1	12,4
Investeringslån	0	0,2	0
Särskilt driftstöd	0	0	32,3
Projektverksamhet	7,2 ²	7	6
Summa stöd inom utgiftsområde 19	68,1	57,9	69,3
Regional tillväxt	68,1	57,9	69,3
Investeringsstöd i landsbygdsprogrammet	0	0	42,4
Projektmedel i landsbygdsprogrammet	0	0	28,8
Summa stöd inom utgiftsområde 23	0	0	71,2
Areella näringar, landsbygd och livsmedel	0	0	71,2
Totalt stöd	68,1	57,9	140,5

¹ Avser utgiftsområde 19 Regional tillväxt och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

² Av den totala summan härrör 4,2 mnkr från de särskilda medlen till kommersiell service 2011–2014 (N2010/7211/RT).

Källa: Tillväxtverket och Statens jordbruksverk.

Internationell utblick och samarbeten

Sverige blir alltmer integrerat i ett globaliserat sammanhang, vilket märks bl.a. genom att svenska företag ingår i internationella företagskonstellationer och globala värdekedjor. Sveriges grannländer och EU i sin helhet har stor betydelse för svenska företag och Sveriges hållbara regionala tillväxt. Ungefär två tredjedelar av all svensk handel bedrivs med länder inom EU. Hälften av denna handel sker med länder i Östersjöregionen.

Svenska regioner i internationell jämförelse

Regeringen gav i september 2015 OECD i uppdrag att genomföra en uppföljning av sin Territorial Reviews Sweden 2010. En Territorial Review innebär en genomlysning av förutsättningarna för hållbar regional tillväxt och utveckling samt ger både ett kunskapsunderlag och rekommendationer för den fortsatta politikutvecklingen. OECD redovisade uppföljningsrapporten Territorial Reviews Sweden 2017 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2017 (N2017/04101/RTS). I studien görs en genomgång av hur Sverige genomfört och arbetat med rekommendationerna utifrån politikområdets utveckling. Den innehåller för-

nyade rekommendationer med ett särskilt fokus på innovativ och hållbar landsbygdsutveckling, regional utveckling samt regionala organisations-, styr- och ledningsformer.

En av rekommendationerna från Territorial Reviews Sweden 2010 var ökad decentralisering av befogenheter till landstingen för regional utveckling. Sverige har utvecklats i linje med denna rekommendation då landstingen i flera län övertagit det regionala utvecklingsansvaret enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar i vissa län.

En av de främsta utmaningarna inom regional utveckling är samordning mellan aktörer på nationell och regional nivå. Sverige stärker enligt OECD det dialogbaserade angreppssättet för flernivåstyrelse och förbättrar sin förmåga att samordna en mångfald av aktörer inom det politiska området och statsförvaltningen. Samordningen mellan statlig politik och aktörer med regionalt utvecklingsansvar har utvecklats, bl.a. med hjälp av nationellt forum för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft. OECD uppmärksammar även det stora antalet statliga myndigheter som är involverade i genomförandet av politiken och föreslår att olika politikområden samordnas i större utsträckning.

En annan fråga som OECD lyfter fram är länens storlek och betonar behovet av ytterligare regionala reformer. De anser också att det behövs ett förtydligande av det ansvar som aktörer med regionalt utvecklingsansvar har. OECD betonar att utvidgningen av arbetsmarknadsregioner kräver bättre horisontell sektorsövergripande samverkan mellan såväl kommuner som aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Planeringsfrågorna behöver enligt OECD ta större hänsyn till funktionella geografiska områden.

En utveckling av arbetet med energiomställning ansåg OECD skulle kunna vara ett incitament för regional innovation. Sedan 2010 har Sverige enligt OECD visat en stor ambition inom grön tillväxt för att bl.a. främja en energiomställning på den regionala nivån.

OECD rekommenderade 2010 en bättre integrering av transportpolitiken med bl.a. den regionala tillväxtpolitiken. Även om samordningen enligt OECD har förbättrats, bl.a. i och med inrättandet av Trafikverket, kvarstår vissa utmaningar i den övergripande samordningen av transportpolitiken.

För landsbygdsutvecklingen ger OECD en rekommendation att utveckla en nationell lands-

bygdspolitik som bl.a. bör vara väl samordnad med den regionala tillväxtpolitiken.

Regeringens behandling av riksdagens tillkännagivanden

Riksdagen har i april 2016 lämnat två tillkännagivanden till regeringen med bäring på statliga myndigheters lokalisering (bet. 2015/16:NU17 punkt 2, rskr. 2015/16:201 samt bet. 2015/16:FiU25 punkt 9, rskr. 2015/16:208), se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

2.5.3 Analys och slutsatser

Så utvecklas Sverige och dess regioner

Förutsättningarna för att skapa utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft varierar över landet. Alla människors, såväl kvinnors som mäns, möjligheter att leva samt att etablera och utveckla företag och verksamheter är beroende av ett antal grundläggande strukturella förutsättningar i de miljöer de bor och verkar i. Det handlar bl.a. om tillgång till transporter och andra former av kommunikationer, service, arbetsmarknader, natur- och kulturmiljöer, kulturvärden, boende, samt närhet till utbildning, forskning och innovationsmiljöer.

Regioner med likartade strukturella förutsättningar utvecklas olika, det gäller såväl i gles- och landsbygder som i små och medelstora städer och storstadsområden. Det finns följaktligen fler faktorer än de strukturella som påverkar utvecklingsmöjligheterna.

Den generella bilden är dock att befolkningsmässigt större regioner, bl.a. städer, med väl utvecklade kommunikationer är mer attraktiva och har bättre förutsättningar för hållbar tillväxt än befolkningsmässigt mindre regioner, med stora avstånd till större städer med sämre utvecklade kommunikationer. Bilden nyanseras samtidigt av att ett antal befolkningsmässigt små regioner har särskilda förutsättningar som exempelvis stora råvaruresurser eller särskilt attraktiva livs- och boendemiljöer. Andra särskilda förutsättningar kan vara attraktiva natur- och kulturmiljöer, kulturvärden eller en särskild näringslivsstruktur. Även andra befolknings-

mässigt mindre regioner har möjligheter att utvecklas.

Regioners utvecklingsnivå påverkas även av faktorer som nyföretagande, företagsutveckling och innovationsförmåga. Deras utvecklingsnivå påverkas även av it-investeringar, det civila samhällets struktur och omfattning, regionalt ledarskap samt av möjligheten att samarbeta med andra regioner såväl i Sverige som internationellt, bl.a. för att skapa större arbetsmarknader.

Viss kunskap som är relevant för företagen är inte begränsad av nationens gränser utan hämtas snarare på en global marknad. Annan kunskap, ofta benämnd tyst kunskap, främjas ofta i nätverk i den lokala eller regionala miljön och är betydligt mer bunden till en viss geografi. Anledningen till detta är att konkurrenskraft påverkas av företagens möjlighet och förmåga att ta till sig information och kunskap samt av att vara lärande och innovativa. Detta är faktorer som bl.a. främjas i den lokala och regionala miljön. Det är därför betydelsefullt att på regional och lokal nivå fortsatt främja näringslivsutveckling och innovation.

Ny förordning om regionalt tillväxtarbete

Den nya förordningen om regionalt tillväxtarbete sätter delvis nya ramar för det regionala tillväxtarbetet och kommer enligt regeringen bidra till att främja ett effektivare regionalt tillväxtarbete. I det arbetet är det bl.a. betydelsefullt att arbetet utformas och bedrivs i sektorsövergripande samarbete mellan aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Det är även betydelsefullt att statliga myndigheter medverkar i det regionala tillväxtarbetet.

Strategier för hållbar regional tillväxt

En central del i den regionala tillväxtpolitiken är ömsesidig samordning av långsiktiga nationella strategier med regionala strategier och program. Det skapar bättre förutsättningar för ett sammanhållet, strategiskt och långsiktigt hållbart tillväxtarbete. Flernivåsamverkan skapar också effektivare lösningar och främjar synergier mellan aktörer och sektorer.

Regionala utvecklingsstrategier för ett strategiskt och långsiktigt arbete

Arbetet med de regionala utvecklingsstrategierna bidrar till att genomföra regeringens strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 och till målet för den regionala tillväxtpolitiken. De regionala utvecklingsstrategiernas breda inriktning har en stark koppling till målen i Europa 2020-strategin och bidrar därmed till Sveriges måluppfyllelse på EU-nivå. Enligt regeringen är det dock positivt att aktörer med regionalt utvecklingsansvar i flera län har nyligen framtagna eller är på gång att ta fram nya regionala utvecklingsstrategier.

EU:s strategi för Östersjöregionen

Arbetet med EU:s strategi för Östersjöregionen innebär en ökning av statliga myndigheters och aktörers med regionalt utvecklingsansvar internationaliseringsarbete. Strategin bidrar till att etablera nya eller stärka existerande samsamarbetsstrukturer i Östersjöregionen. Regeringen anser att detta ökar möjligheterna att hitta gemensamma lösningar på utmaningar i regionen.

Tvärsektoriell styrning, samverkan och dialog

Dialoger inom olika forum och nätverk är centrala för att skapa nationell och regional förankring avseende inriktning och prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet. Regeringen bedömer att dialogerna därmed bidrar till att utveckla styrningen, främja lärandet samt stärka sektorsamordningen och flernivåsamverkan.

Det är viktigt med en utvecklad styrning som främjar flernivåsamverkan i genomförandet av nationella och regionala strategier, program och insatser. Styrningen kan därmed bidra till att förbättra samordningen och skapa synergieffekter mellan olika finansiella resurser.

Regeringen bedömer att medlen inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt ofta fungerar som katalysatorer som leder till att strategiska insatser kan komma till stånd. Medlen påverkar utvecklingen i regionerna när de används i samverkan med övriga aktörers resurser, såväl offentliga och privata aktörer som det civila samhället. Insatserna inom utgiftsområdet stöder därför samordnade processer och medför att investeringar görs mer sektorsövergripande. Den projektverksamhet som aktörer med regionalt utvecklingsansvar och länsstyrelserna beslutar

om inom anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* bidrar till att mer än fyra gånger så mycket medel tillförs av andra aktörer i form av medfinansiering.

För att få ett tydligt genomslag för det regionala tillväxtarbetet behövs bl.a. ett starkt regionalt inflytande och ansvar över vissa statliga tillväxtresurser och frågor av betydelse för en hållbar regional tillväxt och utveckling.

Regeringen ser positivt på att landstingen i Blekinge, Kalmar och Stockholms län har ansökt om att få ta över det regionala utvecklingsansvaret fr.o.m. den 1 januari 2019.

Statliga myndigheters medverkan i genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken är betydelsefullt

Statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet ska grundas på prioriteringarna i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 samt på prioriteringarna i de regionala utvecklingsstrategierna. En viktig förutsättning för att uppnå målet för politikområdet är att statliga myndigheter har god kunskap om och beaktar regionala förutsättningar och prioriteringar inom sina verksamhetsområden. Att statliga myndigheter samverkar med aktörer med regionalt utvecklingsansvar skapar bättre förutsättningar för ett effektivt regionalt tillväxtarbete. Det skapar också bättre förutsättningar för ökad måluppfyllelse i myndigheternas verksamhet.

Det finns långsiktiga strategier för en hållbar regional tillväxt för ett flertal statliga myndigheter samt en stiftelse. Det är enligt regeringen viktigt att dessa strategier tillämpas och att samverkan med aktörer med regionalt utvecklingsansvar utvecklas ytterligare. Tillväxtverket har en viktig roll i att stödja och möjliggöra erfarenhetsutbyte, men också i att följa och bistå myndigheterna och stiftelsen i utvecklingen av strategierna.

Tillväxtverket har utöver det en viktig roll i att höja kunskapen om regionalt tillväxtarbete hos en bredare krets av statliga myndigheter som har särskilt stor betydelse för det regionala tillväxtarbetet samt fortsatt följa upp hur dessa tillämpar de regionala utvecklingsstrategierna.

Hållbarhet för stärkt utvecklingskraft

Regeringen ser positivt på att aktörer med regionalt utvecklingsansvar och Tillväxtverket med

hjälp av strategier, program och insatser i ökad grad arbetar med såväl en ekonomiskt, socialt som miljömässigt hållbar utveckling.

Stärkt fokus på miljö

De högt ställda målen för den svenska klimat- och miljöpolitiken kräver ett aktivt och långsiktigt arbete för en hållbar utveckling på alla politiska nivåer, inte minst regional och kommunal nivå. Ett flertal av insatserna inom regionalfondsprogrammen bidrar till klimatmålen vilket enligt regeringen är positivt.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar har fått i uppdrag att ta fram och genomföra en regional handlingsplan för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet. Regeringen gör bedömningen att uppdraget kommer att bidra till dels målet för politikområdet, dels till de nationella miljömålen.

Miljödriven näringslivsutveckling för stärkt konkurrenskraft

Det är positivt att aktörer med regionalt utvecklingsansvar har prioriterat och utvecklat arbetet med miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher och energifrågor. Regeringen bedömer att sådana prioriteringar har bidragit till att påskynda strukturella förändringar i näringslivet i termer av minskad användning av energi och råvaror samt ökad resurseffektivitet och minskad belastning på ekosystemen. Ett utvecklingsarbete kvarstår dock och det är därför bl.a. viktigt att arbetet bedrivs långsiktigt.

Jämställdhet

Regeringen ser positivt på att jämställdhet används som ett medel för att uppnå hållbar regional tillväxt, dvs. att bl.a. ta till vara både kvinnors och mäns kunskaper, affärsidéer och innovationsförmåga. Inom ramen för uppdraget för jämställd regional tillväxt anser regeringen att det finns möjligheter för aktörer med regionalt utvecklingsansvar att förstärka och prioritera arbetet ytterligare. Aktörer med regionalt utvecklingsansvar och Tillväxtverket har genom uppdraget bl.a. haft möjlighet att arbeta mer strukturerat och långsiktigt. Samlade insatser från aktörer med regionalt utvecklingsansvar bedöms kunna bidra till målet för politikområdet och regeringens mål om jämställd regional tillväxt.

Integration

Integrationsperspektivet har fortsatt stort fokus i det regionala tillväxtarbetet. En viktig del i arbetet har varit uppföljningar och erfarenhetsutbyte kring hur utrikes födda kvinnor och män kan nås av olika insatser. Även samordning mellan länsstyrelser, Arbetsförmedlingen och andra statliga myndigheter, kommuner och andra berörda regionala aktörer har bidragit till arbetet med att ta till vara kunskaper, affärsidéer och innovationsförmåga hos kvinnor och män med utländsk bakgrund.

Värdet av samordning har också varit tydligt då det gäller de europeiska struktur- och investeringsfondernas bidrag till integration och för nyanländas etablering på arbetsmarknaden. Det är bl.a. viktigt att fondernas insatser kompletterar varandra.

Främja lärandet för att utveckla den regionala tillväxtpolitiken

Erfarenhetsutbyte och samarbeten inom och mellan regioner, mellan förvaltningsnivåer och mellan olika sektorsområden är betydelsefullt för att stärka lärandet.

Regeringen genomför ett flertal insatser för att stärka arbetet med analyser, uppföljning, utvärdering samt lärande i syfte att stärka utvecklingen av den regionala tillväxtpolitiken. Det handlar bl.a. om att detta har preciserats i den nya förordningen om regionalt tillväxtarbete. Det handlar också om att strukturfondsprogrammen perioden 2014–2020 kommer att ha ett ökat fokus på resultat.

Regeringens uppdrag i december 2016 till Tillväxtverket att bidra till ökat resultatfokus i uppföljningen av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* förväntas resultera i att uppföljningen av den projektverksamhet som finansieras av anslaget kan stärkas och utvecklas.

Återkommande dialoger med bl.a. aktörer med regionalt utvecklingsansvar, tillsammans med en systematisk uppföljning av det regionala tillväxtarbetet, förväntas enligt regeringen skapa förbättrade förutsättningar för lärande och en utvecklad resultatredovisning.

Särskilda initiativ

Långsiktigt regionalt kompetensförsörjningsarbete

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar bedriver, med kompetensplattformarna som verktyg, ett viktigt arbete inom kompetensförsörjningsområdet.

Regeringen ser att det finns behov av att identifiera vad som bör ingå i det grundläggande regionala kompetensförsörjningsarbete som ska vara gemensamt för alla län, för att länens kompetensförsörjningsarbete ska kunna utvecklas ytterligare. Tillväxtverkets förslag på riktlinjer för regionalt kompetensförsörjningsarbete, som redovisades i juni 2017, utgör ett viktigt underlag. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar kan, med kompetensplattformarna som verktyg, samla berörda aktörer, bidra till utbildningsplaneringen och därmed förbättra matchningen regionalt. De kan även bidra till att komplettera nationella insatser inom bl.a. arbetsmarknads-, utbildnings- och näringspolitikens områden.

Stärkt fysisk planering i det regionala tillväxtarbetet

Regeringen ser positivt på att frågor om fysisk planering får en starkare ställning i det regionala tillväxtarbetet och att territoriella perspektiv i de regionala utvecklingsplanerna stärks. Samverkan och kunskap om den fysiska planeringens betydelse för hållbar tillväxt både lokalt och regionalt bör fortsatt utvecklas. Tillväxtverkets fortsatta arbete med aktörer med regionalt utvecklingsansvar om att stärka kopplingen mellan samhällsplanering och näringslivsutveckling ser regeringen positivt på.

Regionalfondsprogrammen tillför mervärden i det regionala tillväxtarbetet

Insatserna inom regionalfondsprogrammen ska primärt användas till att främja strukturförändringar, regional konkurrenskraft och samarbete över nationsgränser.

Programperioden 2007–2013 har slutredovisats till kommissionen och regeringen kan konstatera att genomförda insatser har haft en god måluppfyllelse avseende näringslivsutveckling, ökad konkurrenskraft, sysselsättning samt bredbands- och transportinfrastruktur.

Insatserna har därmed bidragit till att uppnå målet för politikområdet.

Satsningar inom innovation, entreprenörskap och digitalisering har genomförts och bidragit till att stärka näringslivet och innovativa miljöer i hela landet.

Regeringen bedömer vidare att genomförandet av de territoriella samarbetsprogrammen perioden 2007–2013 bidragit till stärkt samarbete med grannländer till Sverige inom prioriterade områden som bl.a. forskning och innovation.

De första utvärderingsresultaten från programperioden 2014–2020 har redovisats. Regeringen ser det som positivt att utvärderarna bedömer att programmen bidrar till ökad konkurrenskraft och hållbar regional tillväxt. När det gäller insatserna riktade till att främja övergången till en koldioxidsnål ekonomi anser regeringen att det är viktigt att de utvecklas så att programmets insatser blir effektivare.

Regeringen anser att det är positivt att svenska aktörer i hela landet aktivt deltar i gränsöverskridande samverkan med aktörer i andra länder för att stärka gränsöverskridande innovationsmiljöer och näringslivet i gränsregionerna samt skydda natur- och kulturmiljöer. Programmen är viktiga verktyg för att stärka den utvecklingskraft som finns i Sveriges gränsregioner.

Förutom betydande utvecklingsmedel som tillförs den regionala tillväxtpolitiken är regionalfondsprogrammen också ett instrument för att samla relevanta aktörer kring en gemensam strategi i programområdena, vilket underlättar långsiktiga insatser med förutsägbarhet och stabilitet som både bygger på regionala och nationella prioriteringar. Sammanhållningspolitiken har på så vis skapat incitament att mobilisera breda grupper med gemensamma utmaningar och mot gemensamma mål. Regeringen anser att regionalfondsprogrammen bidrar till utveckling av regionala styrkeområden och innovativa miljöer som skapar förutsättningar för konkurrenskraftiga företag och utvecklingskraft i hela landet. Regeringen bedömer vidare att det är viktigt att regionalfonden samspelar med relevanta nationella och europeiska insatser.

Förbättrad tillgång till kapital

De strukturella förutsättningarna och tillgång till kapital för utveckling av företagande, entreprenörskap och innovationer varierar över

landet. Regeringen bedömer det som viktigt att företag i alla delar av landet ska få förbättrade möjligheter till finansiering.

Satsningen på regionala riskkapitalfonder har bidragit till att riskkapital på ett annat sätt än tidigare blivit tillgängligt för företag utan tidigare vana av riskkapital i hela landet. Regeringen anser vidare att insatsen bidragit till att stärka strukturen för kapitalförsörjning i hela landet.

Regeringens bedömning är att de selektiva regionala företagsstöden har en betydelsefull roll i det regionala tillväxtarbetet genom att vara ett viktigt komplement i kapitalförsörjningen till företag. De har enligt regeringen bidragit till en hållbar tillväxt i stödföretagen. Regeringen ser positivt på det pågående arbetet för att utveckla företagsstöden avseende jämställdhet, integration och miljö, inklusive klimat. De regionala handlingsplanerna för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet liksom de regionala klimat- och energistrategierna bör kunna bidra i arbetet.

Det regionala transportbidraget har enligt regeringen kompenserat berörda företag för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd. Det har även delvis stimulerat till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Transportbidraget utjämnar skillnaderna mellan företag inom och utanför stödområdet avseende merkostnader på grund av lägesnackdelar. Regeringen anser att transportbidraget är en viktig del i arbetet med att utveckla de regionala företagsstöden avseende jämställdhet, integration och miljö, inklusive klimat. Den regionala nedsättningen av socialavgifter är också viktig för företagens utveckling. Sammantaget bidrar dessa stödformer till målet för politikområdet. Regeringen anser att det är positivt att flera av stöden även ger möjligheter att arbeta med inomregionala skillnader.

Ökade satsningar inom området kommersiell service i gles- och landsbygder

Regeringen anser att tillgänglighet till service är en av förutsättningarna för hållbar tillväxt och utveckling i landets gles- och landsbygder.

Regeringen bedömer att de regionala serviceprogrammen, vars genomförandeperiod förlängts t.o.m. 2020, bidrar till att skapa en bättre tillgänglighet till kommersiell och viss offentlig service.

Det särskilda driftstödet till kommersiell service i de glesbygder som är särskilt sårbara och utsatta har varit viktigt för utvecklingen. Även de medel som beviljats inom Sveriges landsbygdsprogram 2014–2020 har varit betydelsefulla för tillgängligheten till service.

Regeringen bedömer att utan stöd till strategiska serviceställen hade tillgängligheten till dagligvaror och drivmedel varit betydligt sämre i många gles- och landsbygder. Stöden har ökat möjligheten att kunna bo, vistas och verka i alla delar av landet. Stöden har därför bidragit till målet för politikområdet.

2.6 Den årliga revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har lämnat en revisionsberättelse med avvikande mening för Tillväxtverkets årsredovisning 2016. Enligt Riksrevisionen innehåller årsredovisningen omfattande felaktigheter som påverkar hela den finansiella redovisningen samt ger följdfel i de finansiella uppgifterna i resultatredovisningen. Tillväxtverket har, enligt Riksrevisionen, inte redovisat valutakursdifferenser som uppstått vid inbetalningar från EU i uppbördsavsnittet avseende utgifter som myndigheten återkrävt från Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf). Detta påverkar enligt Riksrevisionen hela den finansiella redovisningen samt ger följdfel i de finansiella uppgifterna i resultatredovisningen.

Regeringen delar inte Riksrevisionens uppfattning att Tillväxtverket har gjort allvarliga fel i sin redovisning på denna punkt. Sveriges mellanhavande gentemot EU regleras på EU-nivå, på nationell nivå och genom riktlinjer från Ekonomistyrningsverket. Vid en bedömning av om Tillväxtverket följt dessa regleringar har det inte varit möjligt för regeringen att identifiera allvarliga fel i Tillväxtverkets hantering.

När det gäller övriga rekommendationer från Riksrevisionen kommer regeringen att nära följa de åtgärder som Tillväxtverket vidtar för att utveckla myndighetens interna styrning och kontroll.

2.7 Politikens inriktning

2.7.1 Inledning

Regeringens mål är att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020. Parallellt med sysselsättningsmålet prioriterar regeringen att nå de nationella miljö- och klimatmålen och uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Målet för den regionala tillväxtpolitiken är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft. De regionala utmaningarna är stora och varierar mellan olika regioner. Klyftorna inom och mellan olika regioner ökar i såväl Sverige som inom EU.

De regionala förutsättningarna skiljer sig åt över landet, bl.a. avseende befolkningsstruktur, utbildningsnivå, näringslivets sammansättning, pendlingsmöjligheter och närhet till större tätorter. Det behövs en modern och aktiv politik för hela landet som inriktas på att regionerna ska ges möjligheter att växa och utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Det gäller såväl städer och stadsregioner, tätorter och tätortsregioner av olika storlek som olika typer av landsbygder och landsbygdsregioner. Tätorter samt gles- och landsbygder drar nytta av varandra och ska ses som sammanlänkade regioner. Ju fler regioner som är starka och expansiva, desto bättre för Sverige.

Den regionala tillväxtpolitiken ska bidra till regeringens mål att Sverige ska ha lägst arbetslöshet i EU 2020, bl.a. genom insatser som bidrar till att näringslivet utvecklar hållbara varor och tjänster, nya affärsmodeller samt nya marknader i hela landet. Den regionala tillväxtpolitiken ska även bidra till att nå ett flertal av de relevanta nationella miljömålen och de globala målen för hållbar utveckling (Agenda 2030).

Miljö-, jämställdhets- och integrationsperspektiven ska på ett tydligt sätt integreras i det regionala tillväxtarbetet och därmed bidra till en hållbar regional utveckling.

Riksdagen har under 2017 beslutat om ett klimatpolitiskt ramverk med ambitiösa nya klimatmål. De högt ställda målen för den svenska klimat-, miljö- och energipolitiken kräver ett aktivt och långsiktigt arbete för en hållbar utveckling på alla politiska nivåer, inte minst den regionala nivån inklusive aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Regeringen tar nu initiativ för att hela Sverige ska kunna stärka sin lokala och

regionala konkurrenskraft och samtidigt nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast 2045.

En jämn fördelning av makt och resurser mellan alla människor, ett livskraftigt civilsamhälle samt ett samhälle där hänsyn tas till miljön och där klimatpåverkan minskas är ett Sverige som håller ihop.

Den nya förordningen om regionalt tillväxtarbete kommer att vara betydelsefull för utvecklingen och genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition med förslag till en sammanhållen landsbygdpolitik.

Stöd till socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden

Det finns områden i Sverige som har stora utmaningar med t.ex. hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå, lågt valdeltagande och låg sysselsättningsgrad. Denna situation kan inte accepteras. Oavsett var man bor i Sverige, ska man ha goda möjligheter att utvecklas och vara delaktig i samhällslivet.

Därför föreslår regeringen en långsiktig satsning på socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden. Regeringen vill med denna satsning stärka kommunernas eget arbete för att förbättra förutsättningarna i de områden som har störst behov. Insatsen är viktig för att Sverige socialt och ekonomiskt ska hålla ihop och den bidrar till en hållbar utveckling i såväl städer, tätorter samt gles- och landsbygder i hela Sverige. För satsningen föreslås 500 miljoner kronor 2018, beräknas 1 500 miljoner för 2019 och fr.o.m. 2020 beräknas 2 500 miljoner kronor. Se även utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering.

2.7.2 Nationell strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020

Regeringens strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 ska bidra till att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. Strategin innehåller regeringens prioriteringar för det regionala tillväxtarbetet. Prioriteringarna är tvärsektorieella och omfattar politikområden där europeiska, nationella, regionala och lokala

insatser och finansiella resurser samordnas och kompletterar varandra. Ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet ska beaktas inom alla prioriteringar. Strategin är vägledande för inriktning och genomförande av det regionala tillväxtarbetet samt för statliga myndigheters medverkan i tillväxtarbetet. Strategin är även styrande för användningen av de medel som anslås inom utgiftsområdet för att uppnå målet för politiken. Den regionala tillväxtpolitiken och genomförandet av EU:s sammanhållningspolitik är nära integrerade.

Uppföljningen av den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 kommer att vara ett underlag för utveckling av politiken.

Regeringen anser att flera av OECD:s rekommendationer i rapporten Territorial Reviews Sweden 2017 är intressanta och att de kan vara ett underlag i den fortsatta politikutvecklingen.

2.7.3 EU:s sammanhållningspolitik

Sammanhållningspolitiken främjar Europas konkurrenskraft och bidrar till att hålla ihop Europa och Sverige. Regeringen följer noga genomförandet av programperioden 2014–2020. Lärdomar från genomförandet tillsammans med erfarenheter från förhandlingen med kommissionen om regelverk och program samt utvärderingar kommer att ligga till grund för förberedelser och påverkansarbete inför arbetet med sammanhållningspolitiken efter 2020. Inriktningen av politiken bör i än högre grad ta hänsyn till olika territoriella förutsättningar. Den bör även hantera gemensamma samhällsutmaningar såsom kompetensförsörjning, struktur- och omvandling samt klimatets förändring och dess effekter. De horisontella dimensionerna jämställdhet, integration och miljö ska ha hög prioritet.

Dialog med aktörer på olika nivåer och regionalt utvecklingsansvariga aktörer är av stor vikt. Resultatorientering och tematisk fokusering utifrån regionala behov ska fortsatt vara en viktig utgångspunkt i arbetet. Olika sätt att stärka det gränsöverskridande samarbetet ska också övervägas. Regeringen anser vidare att ytterligare steg behöver tas i en anpassning av regelverket så att krav och kostnader för genomförandet ställs i relation till storleken på EU-medlen som

tilldelas respektive land. Regeringen anser det också viktigt att identifiera och genomföra för-
enkling i alla delar av genomförandet på EU-nivå
och nationell nivå.

Prioriteringar för regionalfonden programperioden 2014–2020

Regionalfondsprogrammets inriktning i Sverige
är tydligt kopplad till Europa 2020-strategin.
Insatserna är fokuserade på ett fåtal priorite-
ringar. Regionalfondsprogrammen investerar i
regional konkurrenskraft och ökad sysselsätt-
ning i hela Sverige.

Regeringen anser att programmen ska verka
för strukturförändrande insatser inom de prio-
riterade områdena innovation, entreprenörskap
samt en koldioxidsnål och grön ekonomi. Rege-
ringen anser vidare att de horisontella
dimensionerna jämställdhet, integration och
miljö ska användas som hävstänger för att nå
bättre resultat i projekten. Regeringen anser
dessutom att det är viktigt att på ett strategiskt
sätt använda de möjligheter till gränsöver-
skridande samarbete med partner i andra med-
lemsstater och tredje land som finns inom
sammanhållningspolitiken.

2.7.4 Prioriteringar

Prioritering innovation och företagande

Innovation

Regeringen vill stärka Sveriges innovations-
förmåga för att bidra till hållbar utveckling och
skapa förutsättningar för nya jobb att växa fram i
hela landet. Arbetet ska bidra till såväl
ekonomisk som social och miljömässig hållbar-
het. Därför krävs det ett väl utvecklat samarbete
mellan bl.a. politik på olika nivåer, näringsliv,
offentlig sektor, statliga myndigheter inklusive
universitet och högskolor, fackliga organisa-
tioner, inkubatorer och s.k. science parks samt
industriforskningsinstitut.

En viktig utgångspunkt för arbetet med att
stärka de regionala innovationsmiljöerna och
bidra till strukturförändringar är regionala ut-
vecklingsstrategier i kombination med regionala
innovationsstrategier, strategier för smart
specialisering eller motsvarande. De regionala

strategierna behöver samspela med nationella
och internationella insatser för att bidra till ett
effektivare innovationsarbete och för att möta de
globala samhällsutmaningarna.

Det är betydelsefullt att regeringens strate-
giska samverkansprogram och nyindustrialise-
ringsstrategin Smart industri, liksom sats-
ningarna på strategiska innovationsområden,
industriforskningsinstitut samt test- och demon-
strationsmiljöer samordnas med regionala
insatser inom dessa områden, se även
utgiftsområde 24 Näringsliv.

Företagande och entreprenörskap

Regeringen anser att det är angeläget att ytterli-
gare underlätta hållbar tillväxt i befintliga företag
och stärka tillväxtorienterade företags utveck-
ling, liksom att fortsatt främja entreprenörskap
och företagande i hela landet.

En väl fungerande kapitalförsörjning är
avgörande för start och utveckling av företag i
alla delar av landet. Företags behov av externt
kapital ska i första hand tillgodoses på den
privata marknaden, men för att säkerställa att
goda affärsidéer realiserar finns det områden där
det kan finnas skäl till marknadskompletterande
offentliga finansieringsinsatser, exempelvis i
tidiga utvecklingskedan.

De regionala företagsstöden fyller en viktig
funktion i områden där marknaden inte fungerar
tillfredsställande eller som viss kompensation för
kostnadsnackdelar i områden med mer perma-
nenta nackdelar som exempelvis mycket långa
avstånd. Stöden ska fortsatt utvecklas för att ge
bättre möjligheter för det regionala tillväxtar-
betet, bl.a. genom att tydligare bidra till en håll-
bar tillväxt genom att stärka aspekterna jäm-
ställdhet, integration och miljö, inklusive klimat.
Regeringen kommer noga att följa genomföran-
det av Tillväxtverkets uppdrag att utveckla de
regionala företagsstöden, inklusive det regionala
transportbidraget, avseende dessa aspekter.
Vidare ska de företagsstöd som endast kan be-
viljas i det särskilda stödområdet utvecklas för
att bättre hantera gleshetsproblematiken med
permanent nackdelar som exempelvis långa
avstånd till större marknader, sämre möjligheter
att ta del av riskvilligt kapital, sämre real-
säkerheter och brist på kompetent arbetskraft.
Oavsett konjunkturläget påverkar dessa för-
hållanden företagen.

Miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor
För att möta klimat-, miljö- och energiutmaningarna och samtidigt främja ett konkurrenskraftigt näringsliv krävs det förändringar i näringslivet. Det krävs såväl strukturella förändringar, inklusive en övergång till förnybara resurser och förbättrad ekosystemförvaltning, som ökad resurseffektivitet. Näringslivets potential till omställning ska därför i större utsträckning tas till vara för att främja miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher.

Klimat-, miljö-, energi- och näringslivsfrämjande insatser bedrivs inom flera politikområden. Det behövs en utvecklad samverkan mellan berörda statliga myndigheter, liksom mellan statliga myndigheter och aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Tillväxtverket har en viktig roll avseende ökad samverkan, erfarenhetsutbyte och kunskapsutveckling mellan berörda aktörer. Till exempel har ett regionalt bioekonominätverk inrättats. Uppdraget till aktörer med regionalt utvecklingsansvar att ta fram och genomföra en regional handlingsplan för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet stärker dels samverkan, dels arbetet med klimat och miljö inom det regionala tillväxtarbetet.

Regeringen stärker investeringsstödet Klimatklivet, arbetar för elektrifiering i hela landet och avser att arbeta med regionala planer bl.a. för infrastruktur för el och förnybara bränslen. Detta kommer att vara betydelsefullt för den lokala och regionala klimatomställningen och för att få god effekt ska dessa insatser samordnas med det regionala tillväxtarbetet. Se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård samt utgiftsområde 21 Energi.

Regeringen kommer att presentera ett nationellt skogsprogram.

Prioritering attraktiva miljöer och tillgänglighet

Tillgänglighet genom transportsystemet

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Genom att på ett hållbart sätt förbättra tillgängligheten och därmed pendlingsmöjligheterna inom en region eller mellan regioner, s.k. regionintegrering eller regionförstoring, får man väl sammanbundna och större

funktionella regioner. Detta bidrar bl.a. till en bättre matchning av arbetskraft samt en bättre fungerande arbetsmarknad för såväl kvinnor som män. Det är viktigt att tillgängligheten förbättras på ett hållbart sätt inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder.

De regionalt utvecklingsansvariga aktörerna i respektive län har en central roll i arbetet med transportsystemet, bl.a. som upprättare av länsplaner inom ramen för den långsiktiga transportinfrastrukturplaneringen, se även utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Fysisk planering och boende

Den fysiska miljöns utformning har stor betydelse för utvecklingen av attraktiva och hållbara livs- och boendemiljöer, motverkandet av segregation samt näringslivets konkurrenskraft. Med växande arbetsmarknads- och bostadsregioner ökar behovet av ett regionalt och regionöverskridande perspektiv i den fysiska planeringen samt för bostadsförsörjningen.

För att skapa hållbara och effektiva fysiska strukturer som stärker sambanden inom och mellan regioner krävs en utvecklad mellankommunal, regional och sektors övergripande samverkan och samplanering, som utgår ifrån ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbara perspektiv. Regeringen ser ett särskilt behov av att regionalt utvecklingsansvariga aktörer fortsätter att utveckla sitt arbete med frågor om fysisk planering och boende.

Fokus för bostadsförsörjningen ska vidare ligga på hållbara, klimatsäkra och väl gestaltade bostäder i boendemiljöer av god kvalitet och som kan efterfrågas även av människor med lägre inkomster. Bostadsmarknaden ska vara öppen för alla. Hur fysisk planering och boende utformas är betydelsefullt för en hållbar utveckling, människors välbefinnande och inte minst för en minskad segregation.

Tillgänglighet genom digitalisering

Digitaliseringen påverkar alla delar av samhället och driver fram utveckling av nya lösningar och strukturer. För att skapa förutsättningar för en fortsatt långsiktig digitalisering har regeringen beslutat om strategin För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (N2017/03643/D). Strategin belyser bl.a. vikten av ett förstärkt lokalt och regionalt engagemang i digitaliseringsfrågor. Tillgång till bredband är en förutsättning för att öka den digitala delaktigheten i samhället. Det finns behov av att även

fortsatt kunna ge stöd till bredbandsutbyggnad i områden där förutsättningar för kommersiell utbyggnad saknas. De regionala bredbandskoordinatorerna är viktiga för att skapa lokalt och regionalt engagemang, kunskapsuppbyggnad och flernivåsamverkan i frågor som kopplar till bredbandsinfrastruktur. Även regionala bredbands- och digitaliseringsstrategier eller motsvarande bedöms vara viktiga förutsättningar för att utveckla samverkan i det regionala digitaliseringsarbetet, se även utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Kommersiell och offentlig service

Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service är en av förutsättningarna för hållbar regional tillväxt och utveckling i alla delar av landet. I vissa landsbygder är förutsättningarna begränsade för kommersiella aktörer att skapa en god tillgänglighet till kommersiell service. Regeringen har därför inrättat ett kompletterande stöd på 35 miljoner kronor årligen 2016–2019 till kommersiell service i särskilt utsatta glesbygder. För 2018 föreslås ytterligare 35 miljoner kronor för ändamålet, vilket även beräknas för 2019. Från och med 2020 beräknas totalt 35 miljoner kronor årligen.

Kultur och fritid

Regeringen anser att kultur, kulturarv, naturmiljöer och fritidsaktiviteter är viktiga för en hållbar regional tillväxt och attraktivitet samt att de ska vara tillgängliga i alla delar av landet. Inom det regionala tillväxtarbetet är det angeläget att ta tillvara de möjligheter som allt detta erbjuder, bl.a. i samspel med kultursamverkansmodellen, kulturmiljöarbetet och även andra delar av det kulturpolitiska området. Se även utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Insatser för Gotlands kommun

För att främja en god utveckling i Gotlands kommun föreslår regeringen olika typer av insatser, se utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning samt utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Prioritering kompetensförsörjning

Det är viktigt att kunskap och kompetens tas till vara för en långsiktig och hållbar regional tillväxt. Tillgång till arbetskraft med relevant kompetens är en förutsättning för hållbar

regional tillväxt liksom för utvecklingen av näringsliv och offentlig verksamhet i hela landet. Det ställer krav på en förbättrad matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar har, med kompetensplattformarna som verktyg, en viktig uppgift att bidra till en väl fungerande kompetensförsörjning i hela landet. Med utgångspunkt i bl.a. Tillväxtverkets förslag på riktlinjer för regionalt kompetensförsörjningsarbete finns förutsättningar att nå en samsyn mellan regional och nationell nivå avseende den grundläggande verksamheten i arbetet.

Regeringen anser att det är viktigt att från statlig nivå stödja det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Tillväxtverket ska därför fortsatt stödja arbetet och erbjuda en samlad dialog med berörda statliga myndigheter inom kompetensförsörjningsområdet.

Regeringen föreslår en satsning på förbättrad matchning på arbetsmarknaden via stärkt integrationsperspektiv i det regionala kompetensförsörjningsarbetet. För satsningen föreslås 7 miljoner kronor 2018 och för 2019 och 2020 beräknas 12,5 miljoner kronor per år.

Prioritering internationellt samarbete

Regeringen anser att det krävs utvecklade internationella nätverk, samarbete och omvärldsbevakning för att regionalt kunna ta till vara globaliseringens möjligheter och möta samhällsutmaningarna.

Samarbete i Sveriges närområde innebär möjligheter till fördjupat samarbete inom ett stort antal områden, som delad forskningsinfrastruktur, integrerad arbetsmarknad, transport- och logistiklösningar samt ett hållbart nyttjande av havet. Det nordiska samarbetet är enligt regeringen en strategisk plattform för konkreta samarbetsprojekt för att möta samhällsutmaningarna. Där kan gemensam nordisk nytta tas tillvara under 2018 då Sverige kommer vara ordförandeland i Nordiska ministerrådet.

EU:s strategi för Östersjöregionen utgör en viktig strategisk utgångspunkt för ett fördjupat samarbete i närområdet. Förmågan till långsiktigt strategiskt arbete bör stärkas genom samverkan mellan olika nivåer och sektorer.

2.7.5 Utvecklad sektorssamordning, resultatfokus och tydliga roller

Utvecklad sektorssamordning och styrning samt resultatfokus

Regeringen anser att förutsättningarna för ett mer resultatinriktat och kunskapsbaserat genomförande av den regionala tillväxtpolitiken behöver utvecklas och stärkas.

Genom utvecklad sektorssamordning och flernivåsamverkan når såväl den regionala tillväxtpolitiken som politikområden med särskilt stor betydelse för den regionala tillväxtpolitiken en bättre måluppfyllelse med befintliga resurser. Som en del i detta är tvärsektorieell styrning av resurser inom i princip samtliga politik- och utgiftsområden av avgörande betydelse. Det innebär att åtgärder inom olika utgiftsområden och politikområden på nationell nivå behöver ta hänsyn till lokala och regionala förutsättningar och prioriteringar.

Det är även viktigt att staten förbättrar samordningen mellan politikområden som har särskilt stor betydelse för den regionala tillväxtpolitiken samt stärker koordineringen av insatser som bedrivs av statliga myndigheter.

Även en förbättrad samverkan mellan aktörer på internationell, nationell, regional och lokal nivå, bl.a. statliga myndigheter, inklusive länsstyrelserna, näringslivet och regionalt utvecklingsansvariga aktörer bidrar till ett effektivare genomförande av insatser på olika nivåer. Det är enligt den nya förordningen om regionalt tillväxtarbete centralt att statliga myndigheter inom sina verksamhetsområden verkar för att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken. När det är lämpligt ska myndigheterna i sin verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar. Regeringen avser att se över hur hänsyn till regionala förutsättningar bör beaktas i myndighetsstyrningen.

För att få ett effektivt genomförande av den regionala tillväxtpolitiken är det viktigt med kontinuerliga dialoger och väl fungerande samverkan mellan nationell, regional och lokal nivå. Här är det av stor betydelse att relevanta statliga myndigheter utvecklar sin medverkan i dessa dialoger.

Tydliga roller, ansvarsfördelning och statlig närvaro i landet

Roller och ansvarsfördelning i det regionala tillväxtarbetet ska vara tydliga. Regeringens inriktning för den regionala tillväxtpolitiken är ett starkt lokalt och regionalt inflytande och ansvar. Regeringen ansvarar för att övergripande främja flernivåsamverkan och sektorssamordning inklusive styrning av resurser och statliga myndigheter. Statliga myndigheter ska inom sina verksamhetsområden verka för att målet för den regionala tillväxtpolitiken uppnås.

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar leder och utvecklar det regionala tillväxtarbetet i respektive län. Legitimitet och mandat ges den regionalt utvecklingsansvariga aktören genom ett tydligt uppdrag och resurser. Det innebär bl.a. att företräda regionala intressen, att ta fram en regional utvecklingsstrategi och att samordna genomförandet av strategin och insatser för länets utveckling i syfte att uppnå regionala mål.

Den största delen av medlen inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt beslutas av aktörer med regionalt utvecklingsansvar i samverkan med olika aktörer på regional, nationell och internationell nivå. Medlen inom utgiftsområdet ska fungera som en katalysator som leder till att strategiska utvecklingsinsatser i länen kan komma till stånd.

Flera landsting har ansökt om att få överta det regionala utvecklingsansvaret i sina respektive län. Detta är i linje med regeringens inriktning att roller och ansvarsfördelning i det regionala tillväxtarbetet ska vara tydliga.

Specialiseringen och sektoriseringen inom den statliga förvaltningen får inte leda till fragmentering och bristande helhetssyn. Staten måste ta ansvar och ha en stark närvaro i hela landet för att bidra till jobb och en hållbar regional tillväxt och utveckling. Enskildas tillgång till offentliga tjänster ska vara oberoende av var i landet man bor. I arbetet med ett Sverige som håller ihop avser regeringen att fortsätta verka för att öka spridningen av statliga myndigheter över landet. Regeringen avser bl.a. att fortsätta arbetet med att omlokalisera myndigheter, se även utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

2.8 Budgetförslag

2.8.1 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tabell 2.24 Anslagsutveckling 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusental kronor

2016	Utfall	1 473 254	Anslags- sparande	20 991
2017	Anslag	1 557 637 ¹	Utgifts- prognos	1 538 116
2018	Förslag	2 099 637		
2019	Beräknat	3 127 137		
2020	Beräknat	4 107 137		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionala företagsstöd, ersättning för vissa kreditförluster i stödområdet samt stöd till kommersiell service. Vidare får anslaget användas för viss administration, uppföljning och utvärdering samt viss central utvecklingsverksamhet.

Kompletterande information

Det bör även fortsättningsvis vara en uppgift för regeringen att fördela anslaget mellan län och anslagsposter samt utfärda de föreskrifter m.m. som behövs. Grunden för fördelningen av medlen bygger på att alla regioner kan och ska bidra till Sveriges hållbara tillväxt och utveckling. Olika regioner står dock inför olika stora utmaningar och behoven av statliga medel för strategiska utvecklingsinsatser skiljer sig därmed åt. De regionala aktörerna har därefter ansvaret för att prioritera användningen av de tilldelade resurserna utifrån länets förutsättningar och regeringens prioriteringar.

Regeringen genomför en översyn av principerna för fördelningen av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Översynen har visat att det finns behov av att förändra och förtydliga dels regeringens styrning av medlen, dels befintliga uppföljningssystem. Vid fördelning av medlen

kommer en utgångspunkt att vara de strukturella och dynamiska utmaningar som länen står inför. Utmaningarna värderas utifrån indikatorer som mäter gleshet och avstånd, demografi, kompetens, arbetsmarknad, entreprenörskap och företagande, arbetsproduktivitet samt regional dynamik. Vid fördelning av medel kommer även hänsyn att tas till behovet av medfinansiering av EU:s strukturfonder och stödområdestillhörighet för regionala företagsstöd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 950 000 000 kronor 2019–2025.

Skälen för regeringens förslag: Anslaget används framför allt till olika regionala företagsstöd, projektverksamhet och medfinansiering av olika EU-program. Övervägande delen av de stöd som beslutas inom ramen för anslaget är antingen fleråriga samverkansprojekt med många olika offentliga och privata aktörer eller fleråriga företagsinvesteringar. Medlen betalas ut när kostnader har uppstått. De aktörer som kan fatta beslut om framtida åtaganden mot anslaget har därför små möjligheter att påverka stödets utbetalningstakt. För att verksamheten ska fungera tillfredsställande behövs utrymme för att kunna hantera bl.a. senarelagd verksamhet. Regeringen anser därför att det är viktigt att det finns en marginal mellan bemyndigandet och beräknade utestående åtaganden vid årets slut, dvs. en viss buffert i bemyndigandets storlek. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 950 000 000 kronor 2019–2025.

Tabell 2.25 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2025
Ingående åtaganden	1 934 170	2 268 428	2 076 029			
Nya åtaganden	1 496 129	1 035 313	4 784 375			
Infriade åtaganden	-1 161 871	-1 227 712	-1 154 209	-2 481 203	-1 861 636	-1 363 356
Utestående åtaganden	2 268 428	2 076 029	5 706 195			
Erhållet/förslaget bemyndigande	2 993 000	2 950 000	5 950 000			

Regeringens överväganden

Genom riksdagens beslut i samband med budgetpropositionen för 2014 tillfördes anslaget 1:4 *Tillväxtverket* under utgiftsområde 24 Näringsliv 19 miljoner kronor årligen under perioden 2014–2020 (prop. 2013/14:1, bet. 2013/14:NU1, rskr. 2013/14:103). Medlen ska användas till att finansiera Tillväxtverkets uppgifter som förvaltande myndighet för åtta regionala strukturfondsprogram och ett nationellt regionalfondsprogram. Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* minskar med motsvarande belopp under denna period.

Genom riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2015 tillfördes anslaget 5:1 *Länsstyrelserna m.m.* inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse 4,2 miljoner kronor årligen under perioden 2015–2020 med anledning av EU:s territoriella program (prop. 2014/15:1, bet. 2014/15:NU2, rskr. 2014/15:69). Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* minskar med motsvarande belopp under denna period.

Genom riksdagens beslut i samband med budgetpropositionen för 2016 tillfördes anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* totalt 195 miljoner kronor under perioden 2016–2022 för att medfinansiera riskkapitalsatsningen fondifond inom det nationella regionalfondsprogrammet 2014–2020 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:NU1, rskr. 2015/16:1). Genom samma beslut tillfördes anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* 35 miljoner kronor årligen under perioden 2016–2019. Medlen ska användas till ett kompletterande långsiktigt stöd till kommersiell service i särskilt utsatta glesbygder. För 2018 föreslås ytterligare 35 miljoner kronor för ändamålet, vilket även beräknas för 2019. Från och med 2020 beräknas totalt 35 miljoner kronor årligen.

Genom riksdagens beslut i samband med vårändringsbudgeten för 2016 och budgetpropositionen för 2017 tillfördes anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* totalt 100 miljoner kronor perioden 2016–2019 (prop. 2015/2016:99, bet. 2015/16:FiU21, rskr. 2015/16:99 och prop. 2016/17:1, utgiftsområde 19, bet. 2016/17:NU2, rskr. 2016/17:104). Medlen ska användas till insatser för hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling i Gotlands län. Regeringen föreslår att insatsen i stället ska ske under perioden 2016–2020 eftersom genomförandet har dragit ut på tiden. Anslaget föreslås minska med 25 miljoner kronor 2018, 15 miljoner kronor 2019 och öka med 40 miljoner kronor 2020.

Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* föreslås öka med 7 miljoner kronor 2018. För 2019–2020 beräknas anslaget öka med 12,5 miljoner kronor per år. Medlen ska användas till en satsning på förbättrad matchning på arbetsmarknaden via stärkt integrationsperspektiv i det regionala kompetensförsörjningsarbetet.

Anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* föreslås öka med 500 miljoner kronor 2018 och beräknas öka med 1 500 miljoner 2019. Från och med 2020 beräknas anslaget öka med 2 500 miljoner kronor. Medlen ska användas till en långsiktig satsning på socioekonomiskt och strukturellt eftersatta kommuner och områden i hela Sverige.

Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 557 637	1 557 637	1 557 637
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	542 000	1 569 500	2 549 500
Varav BP18	517 000	1 532 500	2 587 500
Varav			
Ändrad fördelning mellan år av medel till Gotlands län	-25 000	-15 000	40 000
Stärkt integration i den regionala kompetensförsörjningen	7 000	12 500	12 500
Kommersiell service i glesbygd	35 000	35 000	35 000
Stöd till socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden	500 000	1 500 000	2 500 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 099 637	3 127 137	4 107 137

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 099 637 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 127 137 000 kronor respektive 4 107 137 000 kronor.

2.8.2 1:2 Transportbidrag

Tabell 2.27 Anslagsutveckling 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	385 167		-9 303
2017	Anslag	400 864 ¹	Utgifts-prognos	369 148
2018	Förslag	400 864		
2019	Beräknat	400 864		
2020	Beräknat	400 864		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för statsbidrag till regionalt transportbidrag och avser kompensation till företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor och stimulerar till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv.

Regeringens överväganden

Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	400 864	400 864	400 864
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	400 864	400 864	400 864

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 400 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Transportbidrag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 400 864 000 kronor respektive 400 864 000 kronor.

2.8.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	772 644		589 576
2017	Anslag	1 636 980 ¹	Utgifts-prognos	1 214 328
2018	Förslag	1 421 024		
2019	Beräknat	1 490 500		
2020	Beräknat	1 489 140		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden för programperioden 2014–2020 och för eventuella slutregleringar för Europeiska regionala utvecklingsfonden för programperioden 2007–2013.

Kompletterande information

Från statens budget sker utbetalningarna inom regionala utvecklingsfonden till åtta regionala

och ett nationellt strukturfondsprogram inom målet för investering för tillväxt och sysselsättning. Tillväxtverket är förvaltande och attesterande myndighet.

Ramen för regionala utvecklingsfonden beräknas till totalt ca 7 929 miljoner kronor inklusive medel för lokalt ledd utveckling.

Samtliga territoriella program som Sverige deltar i hanteras utanför statsbudgeten. Ramen för de territoriella program som redovisas och förvaltas i Sverige är ca 2 612 miljoner kronor (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel). Ramen för programmen som redovisas och förvaltas utanför Sverige är ca 9 656 miljoner kronor (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel), exklusive det europeiska grannskapsprogrammet Kolarctic. Ramen för Kolarctic uppgår till 207 miljoner kronor (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel).

Den valutakurs som fastställts i förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, och som används vid omräkning av de finansiella ramarna för strukturfonderna, måste fortlöpande analyseras och bör vid behov revideras för att skillnaden mot den verkliga kursen inte ska bli för stor.

Inbetalningarna från Europeiska regionala utvecklingsfonden redovisas på inkomsttitel

6314 *Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2014–2020.*

Utbetalningarna från EU:s andra strukturfond, Europeiska socialfonden, redovisas under utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 800 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: Verksamheten inom regionalfondsprogrammen omfattar bl.a. fleråriga projekt som medför utgifter för kommande budgetår. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 800 000 000 kronor 2019–2023.

Tabell 2.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden period 2014–2020

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	3 164 000	4 041 837	4 171 837			
Nya åtaganden	1 650 000	1 280 000	850 000			
Infriade åtaganden	-772 163	-1 150 000	-1 250 000	-1 400 000	-1 370 000	-1 001 837
Utestående åtaganden	4 041 837	4 171 837	3 771 837			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 300 000	4 200 000	3 800 000			

Regeringens överväganden

Tabell 2.31 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020

Tusental kronor

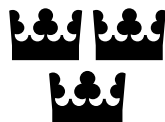
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 636 980	1 636 980	1 636 980
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-212 000	-142 000	-142 000
Överföring till/från andra anslag	-3 956	-4 480	-5 840
<i>Övrigt</i>			
Förslag/beräknat anslag	1 421 024	1 490 500	1 489 140

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 421 024 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2014–2020* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 490 500 000 kronor respektive 1 489 140 000 kronor.

Allmän miljö- och naturvård

20

Förslag till statens budget för 2018

Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Allmän miljö- och naturvård.....	12
2.1 Omfattning.....	12
2.2 Utgiftsutveckling	12
3 Miljöpolitik.....	14
3.1 Omfattning.....	14
3.2 Utgiftsutveckling	15
3.3 Skatteutgifter.....	16
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	17
3.5 Resultatredovisning.....	18
3.5.1 Generationsmålet.....	28
3.5.2 Begränsad klimatpåverkan.....	31
3.5.3 Frisk luft.....	43
3.5.4 Bara naturlig försurning	46
3.5.5 Giftfri miljö.....	48
3.5.6 Skyddande ozonskikt	55
3.5.7 Säker strålmiljö.....	56
3.5.8 Ingen övergödning.....	57
3.5.9 Levande sjöar och vattendrag.....	62
3.5.10 Grundvatten av god kvalitet.....	66
3.5.11 Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	68
3.5.12 Myllrande våtmarker.....	74
3.5.13 Levande skogar.....	77
3.5.14 Ett rikt odlingslandskap	84
3.5.15 Storslagen fjällmiljö	87
3.5.16 God bebyggd miljö	89
3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv.....	93
3.6 Revisionens iakttagelser	101
3.7 Politikens inriktning	102
3.8 Fonder.....	118
3.8.1 Batterifonden	118

	3.8.2	Nya Kadmiumbatterifonden.....	118
	3.8.3	Kärnavfallsfonden.....	118
3.9		Borttagning och annullering av utsläppsrätter.....	119
	3.9.1	Borttagning av överskott från 2016.....	119
	3.9.2	Annullering av förvärvade utsläppsenheter från 2013-2016 ...	120
3.10		Budgetförslag	121
	3.10.1	1:1 Naturvårdsverket.....	121
	3.10.2	1:2 Miljöövervakning m.m.....	123
	3.10.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur	124
	3.10.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	126
	3.10.5	1:5 Miljöforskning.....	127
	3.10.6	1:6 Kemikalieinspektionen.....	128
	3.10.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer	130
	3.10.8	1:8 Supermiljöbilspremie	130
	3.10.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	131
	3.10.10	1:10 Klimatanpassning	133
	3.10.11	1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	135
	3.10.12	1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	136
	3.10.13	1:13 Internationellt miljösamarbete	138
	3.10.14	1:14 Skydd av värdefull natur	140
	3.10.15	1:15 Havs- och vattenmyndigheten	141
	3.10.16	1:16 Klimatinvesteringar	142
	3.10.17	1:17 Elbusspremie	144
	3.10.18	1:18 Investeringsstöd för gröna städer	145
	3.10.19	1:19 Elcykelpremie	147
	3.10.20	1:20 Industriklivet	147
	3.10.21	Investeringsplan för Naturvårdsverket.....	149
4		Miljöforskning.....	151
	4.1	Omfattning	151
	4.2	Utgiftsutveckling.....	151
	4.3	Mål för forskningspolitiken	152
	4.4	Resultatredovisning.....	152
	4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	152
	4.4.2	Resultat	152
	4.4.3	Analys och slutsatser.....	155
	4.5	Politikens inriktning.....	155
	4.6	Budgetförslag	156
	4.6.1	2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande.....	156
	4.6.2	2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	157

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	11
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	12
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	13
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realkonomiskt fördelad. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	13
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik.....	15
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom utgiftsområde 20.....	16
Tabell 3.3	Ettappmål som beskriver samhällsomställningar som är viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och Generationsmålet	18
Tabell 3.4	Koppling mellan Sveriges nationella miljömål och de 17 målen för FN:s Agenda 2030.....	20
Tabell 3.5	Marina skyddade områden, antal och arealer 2013-2016.....	71
Tabell 3.6	Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket.....	121
Tabell 3.7	Uppdragsverksamhet	121
Tabell 3.8	Offentligrättslig verksamhet	121
Tabell 3.9	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Naturvårdsverket.....	122
Tabell 3.10	Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m	123
Tabell 3.11	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning	123
Tabell 3.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Miljöövervakning m.m	124
Tabell 3.13	Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	124
Tabell 3.14	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur	125
Tabell 3.15	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 1:3 Åtgärder för värdefull natur	125
Tabell 3.16	Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	126
Tabell 3.17	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden	126
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	127
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning	127
Tabell 3.20	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning.....	128
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Miljöforskning.....	128
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen.....	128
Tabell 3.23	Uppdragsverksamhet	129
Tabell 3.24	Offentligrättslig verksamhet	129
Tabell 3.25	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Kemikalieinspektionen	129
Tabell 3.26	Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	130
Tabell 3.27	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	130

Tabell 3.28	Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremie	130
Tabell 3.29	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Supermiljöbilspremie ..	131
Tabell 3.30	Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	131
Tabell 3.31	Uppdragsverksamhet.....	132
Tabell 3.32	Avgiftsbelags affärsverksamhet.....	132
Tabell 3.33	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	133
Tabell 3.34	Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning	133
Tabell 3.35	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Klimatanpassning.....	134
Tabell 3.36	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Klimatanpassning	134
Tabell 3.37	Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	135
Tabell 3.38	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	135
Tabell 3.39	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	136
Tabell 3.40	Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	136
Tabell 3.41	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar.....	137
Tabell 3.42	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar.....	138
Tabell 3.43	Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete.....	138
Tabell 3.44	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete	139
Tabell 3.45	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Internationellt miljösamarbete	140
Tabell 3.46	Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur	140
Tabell 3.47	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur.	141
Tabell 3.48	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Skydd av värdefull natur.....	141
Tabell 3.49	Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten	141
Tabell 3.50	Uppdragsverksamhet.....	141
Tabell 3.51	Offentligrättslig verksamhet.....	142
Tabell 3.52	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten	142
Tabell 3.53	Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar.....	142
Tabell 3.54	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar	143
Tabell 3.55	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Klimatinvesteringar ..	144
Tabell 3.56	Anslagsutveckling 1:17 Elbusspremie	144
Tabell 3.57	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Elbusspremie.....	145
Tabell 3.58	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Elbusspremie	145
Tabell 3.59	Anslagsutveckling 1:18 Investeringsstöd för gröna städer	145
Tabell 3.60	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Investeringsstöd för gröna städer.....	146
Tabell 3.61	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Investeringsstöd för gröna städer.....	146
Tabell 3.62	Anslagsutveckling 1:19 Elcykelpremie.....	147
Tabell 3.63	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Elcykelpremie	147
Tabell 3.64	Anslagsutveckling 1:20 Industriklivet.....	147
Tabell 3.65	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Industriklivet	148
Tabell 3.66	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Industriklivet.....	148

Tabell 3.67	Investeringsplan för Naturvårdsverket.....	149
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning.....	151
Tabell 4.2	Beviljade forskningsansökningar under 2014-2016.....	153
Tabell 4.3	Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande.....	156
Tabell 4.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande.....	157
Tabell 4.5	Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	157
Tabell 4.6	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	157
Tabell 4.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	158

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Anslagsutveckling UO 20 Allmän miljö- och naturvård inkl. miljöforskning 2006-2016	19
Diagram 3.2	Koncentration av koldioxid i atmosfären 1989-2016.....	32
Diagram 3.3	Växthusgasutsläpp per sektor 1990-2015	34
Diagram 3.4	Beviljade ansökningar per åtgärdskategori i Klimatklivet (miljoner kronor)	34
Diagram 3.5	Utbetalade supermiljöbilspremier 2012-2016.....	35
Diagram 3.6	Utsläpp i ton av bens(a)pyren 1990-2015 från olika sektorer.....	43
Diagram 3.7	Utsläpp av kväveoxider till luft från vägtransporter 1990-2016	44
Diagram 3.8	Årsmedelvärde och trend för halter av NO ₂ i svenska städer över 50 000 invånare 1990-2015	45
Diagram 3.9	Antal nya fall av malignt melanom i Sverige 1970-2015.....	57
Diagram 3.10	Kvävetillförsel via vatten till Egentliga Östersjön 1995-2014.....	58
Diagram 3.11	Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön	58
Diagram 3.12	Utbredning av syrefria bottnar (svart) och bottnar påverkade av akut syrebrist (ljusgrå) i Östersjön, hösten 2016.....	61
Diagram 3.13	Antal nyuppförda byggnader inom 100 meter från sjöar och vattendrag 2001-2015	65
Diagram 3.15	Strandnära byggande 2001-2015. Kumulativt antal nyuppförda byggnader inom 100 m från havsstrand, exklusive tätort.	70
Diagram 3.16	Medelsanvändning per förvaltningsområde från anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö 2016.....	72
Diagram 3.17	Produktiv sumpskog utanför skyddade områden.....	75
Diagram 3.18	Myrskyddsplanens genomförande 2012-2016	76
Diagram 3.19	Påverkan på vattendrag på grund av transporter vid avverkning 1998-2015.....	78
Diagram 3.20	Påverkan på hänsynskrävande biotoper 1998-2015	81
Diagram 3.21	Översiktlig fördelning av anslaget 1:3 Åtgärder av värdefull natur 2014-2016	82
Diagram 3.22	Översiktlig fördelning av anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur 2014-2016.....	82
Diagram 3.23	Täckningsgrad av vegetation på kalfjället.....	87
Diagram 3.24	Persontransporter fördelade på olika färdsätt 2000-2015	90
Diagram 3.25	Mängden hushållsavfall i Sverige, fördelat på olika behandlingsmetoder 1994-2016.....	92

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

---

1. bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2016 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren (avsnitt 3.9.1),
2. bemyndigar regeringen att genomföra annullering av Sveriges innehav av utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och som har levererats till och med år 2016. Utsläppsenheterna har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser (avsnitt 3.9.2),
3. godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2018–2020 som riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.10.21),
4. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt tabell 1.1,
5. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsram som anges i tabell enligt tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor*

Anslag		
1:1	Naturvårdsverket	590 938
1:2	Miljöövervakning m.m.	410 214
1:3	Åtgärder för värdefull natur	1 247 535
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	868 018
1:5	Miljöforskning	78 825
1:6	Kemikalieinspektionen	274 741
1:7	Avgifter till Internationella organisationer	315 131
1:8	Supermiljöbilspremie	250 000
1:9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	245 724
1:10	Klimatanpassning	214 000
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	949 565
1:12	Insatser för internationella klimatinvesteringar	235 000
1:13	Internationellt miljösamarbete	45 900
1:14	Skydd av värdefull natur	1 418 000
1:15	Havs- och vattenmyndigheten	244 280
1:16	Klimatinvesteringar	1 590 000
1:17	Elbusspremie	100 000
1:18	Investeringsstöd för gröna städer	100 000
1:19	Elcykelpremie	350 000
1:20	Industriklivet	300 000
2:1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	103 509
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	841 408
Summa		10 772 788

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Miljöövervakning m.m.	100 000	2019-2022
1:3	Åtgärder för värdefull natur	440 000	2019-2026
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	1 480 000	2019-2027
1:5	Miljöforskning	102 000	2019-2022
1:10	Klimatanpassning	80 000	2019-2023
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	380 000	2019-2025
1:12	Insatser för internationella klimatinvesteringar	70 000	2019-2025
1:13	Internationellt miljösamarbete	12 000	2019-2023
1:14	Skydd av värdefull natur	42 000	2019-2067
1:16	Klimatinvesteringar	2 000 000	2019-2023
1:17	Elbusspremie	80 000	2019-2023
1:18	Investeringsstöd för gröna städer	150 000	2019-2022
1:20	Industriklivet	80 000	2019-2025
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	2 200 000	2019-2024
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		7 216 000	

2 Allmän miljö- och naturvård

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4).

2.2 Utgiftsutveckling

De sammanlagda utgifterna för utgiftsområdet motsvarade 7,3 miljarder kronor 2016. Prognosen för utfallet 2017 ligger inte helt i nivå med anvisade medel 2017 främst pga. att prognosen för antal utbetalade supermiljöbils-premier beräknas bli lägre.

Regeringen föreslår att 10,8 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård för 2018. Föreslagen anslagsnivå för 2018 innebär en ökning med 1,9 miljarder i förhållande till 2017. Ökningen hänförs till regeringens till reformer och satsningar på miljö- och klimatområdet (se tabell 2.1 och 3.1). För 2019 beräknas anslagsnivån till 13,2 miljarder kronor och till 14,7 miljarder kronor 2020.

Regeringens ambitionshöjningar genom förslagen i denna proposition kommer att innebära personalkonsekvenser för berörda myndigheter. För Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Havs- och vattenmyndigheten samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) föreslås ett ökat förvaltningsanslag (se tabell 3.1 och 4.1). Personalkonsekvenser som förslagen medför kan för närvarande inte överblickas.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Miljöpolitik	6 539	8 134	7 572	9 828	12 165	13 636
Miljöforskning	734	774	770	945	1 042	1 056
Äldreanslag	26	5	5			
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	7 299	8 913	8 347	10 773	13 207	14 692

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2018–2020 jämfört med statens budget för 2017. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 404	8 404	8 404
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	20	40	62
Beslut	2 344	4 758	6 222
Varav BP18 ³	2 650	4 810	6 450
<i>Överföring till/från andra utgiftsområden</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	5	5	5
Ny ramnivå	10 773	13 207	14 692

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I tabell 2.3 redovisas den realekonomiska fördelningen vilket visar andel transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	4 130
Verksamhetsutgifter ²	6 207
Investeringar ³	435
Summa ramnivå	10 772

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3 Miljöpolitik

3.1 Omfattning

Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljö kvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete.

Myndigheter som finansieras inom politikområdet är främst Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI). Ytterligare myndigheter som delvis finansieras från utgiftsområdet är bl.a. Statens geotekniska institut (SGI), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Länsstyrelserna, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Dessutom har 26 nationella myndigheter och länsstyrelsen i sin instruktion ett utpekat ansvar för att verka för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Ansvaret gäller följande myndigheter:

- Boverket
- Exportkreditnämnden
- Folkhälsomyndigheten
- Försvarsmakten
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Kommerskollegium
- Konsumentverket

- Livsmedelsverket
- Läkemedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
- Naturvårdsverket
- Riksantikvarieämbetet
- Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)
- Sjöfartsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens energimyndighet
- Statens jordbruksverk
- Statens skolverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning
- Tillväxtverket
- Trafikverket
- Transportstyrelsen
- Upphandlingsmyndigheten

Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning, utvärdering och rapportering av ett eller flera miljö kvalitetsmål. Dessa myndigheter är:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen

- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömåls-systemet i deras arbete med genomförande och

uppföljning. De ska årligen redovisa en samlad beskrivning av det närmaste föregående årets resultat bl.a. med en redovisning av de åtgärder som vidtagits för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Miljöpolitik</i>						
1:1 Naturvårdsverket	425	442	444	591	610	621
1:2 Miljöövervakning m.m.	330	355	352	410	420	418
1:3 Åtgärder för värdefull natur	952	998	987	1 248	1 298	1 298
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	504	868	750	868	978	1 023
1:5 Miljöforskning	81	80	79	79	94	94
1:6 Kemikalieinspektionen	235	258	258	275	280	279
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	215	272	269	315	288	262
1:8 Supermiljöbilspremie	348	700	445	250	1 240	1 630
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	223	227	224	246	250	254
1:10 Klimatanpassning	111	117	115	214	359	352
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	733	788	779	950	1 033	1 088
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	210	205	189	235	255	205
1:13 Internationellt miljösamarbete	33	34	34	46	46	46
1:14 Skydd av värdefull natur	1 343	1 268	1 255	1 418	1 418	1 418
1:15 Havs- och vattenmyndigheten	225	230	233	244	257	258
1:16 Klimatinvesteringar	572	1 200	1 138	1 590	2 090	3 090
1:17 Elbusspremie	1	93	20	100	100	100
1:18 Investeringsstöd för gröna städer				100	500	550
1:19 Elcykelpremie				350	350	350
1:20 Industriklivet				300	300	300
Summa Miljöpolitik	6 539	8 134	7 572	9 828	12 165	13 636
<i>Äldreanslag</i>						
2017 1:14 Hållbara städer	7	5	5			
2016 1:11 Inspire	19					
Summa Äldreanslag	26	5	5			

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition. ¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

gasol utgörs av 60 procent av förmånsvärdet för jämförbar bil utan miljöanpassad teknik. Under 2016 var nedsättningen begränsad till högst 16 000 kronor. Från och med 2017 är nedsättningen begränsad till högst 10 000 kronor. Den senare nedsättningen är tidsbegränsad till och med inkomståret 2020. Skatteutgiften uppstår till följd av det nedsatta förmånsvärdet och avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer

Enligt 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200) är mervärdesskatten för reparationer av cyklar med tramp- eller vevanordning, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne nedsatt till 12 procent. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Förmån av miljöanpassade bilar	320	340
Sänkt mervärdesskatt på vissa reparationer	270	280
Totalt för utgiftsområde 20	590	620

Förmån av miljöanpassade bilar

Förmånsvärdet för en bil som – helt eller delvis – är utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselbränsle och som därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, sätts ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den närmast jämförbara bilen utan sådan teknik (61 kap. 8a § inkomstskattelagen (1999:1229)). Vidare gäller att förmånsvärdet för förmånsbilar som drivs med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller annan gas än

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för politikområdet är strukturerade i ett målsystem som kallas för miljömålssystemet. Målen omfattar följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljökvalitetsmålen.
- Miljökvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.
- Etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå miljökvalitetsmålen och Generationsmålet.

Miljömålen används som samlingsnamn för Generationsmålet, miljökvalitetsmålen och etappmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Generationsmålet förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och internationellt. Målen för miljöpolitiken ska integreras i andra politikområden och hänsyn ska tas till miljö- och klimatfrågorna när en myndighet fullgör sin huvuduppgift, för att på bästa sätt skapa förutsättningar för beslut som är hållbara i såväl ekonomiskt, socialt som miljömässigt perspektiv (prop. 2009/10:155 samt prop. 2013/14:141).

Miljömålen konkretiserar den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Målen är en viktig utgångspunkt för det nationella genomförandet av FN:s globala hållbarhetsmål, Agenda 2030. Det framkommer i resultatredovisningen nedan där respektive miljömål kopplas till berörda mål inom Agenda 2030. Målen kopplar även till andra tvärssektoriella mål som t.ex. EU:s mål om klimat och energi (EU2020), EU:s klimat och energiramverk 2030 och regeringens politik för en global utveckling (PGU).

Riksdagen har beslutat om 16 miljökvalitetsmål (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Regeringen har hittills beslutat om 28 etappmål. Av dessa har 18 målår som sträcker sig efter 2016, dessa gäller fortfarande, övriga mål är slutredovisade i denna eller tidigare budgetpropositioner. Etappmål som bidrar till att öka takten i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan har beslutats av riksdagen (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320).

Etappmålen är målövergripande och kan bidra till såväl flera olika miljökvalitetsmål som till Generationsmålet. I tabell 3.3 redovisas de etappmål som har beslutats av regeringen. Endast etappmål som har målår 2016 eller senare redovisas i texten nedan.

Tabell 3.3 Etappmål som beskriver samhällsomställningar som är viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och Generationsmålet

Etappmål	Målar	Uppnått	Miljö kvalitetsmål
Utsläpp av växthusgaser 2020	2020		Klimat
Ett långsiktigt utsläppsmål	2045		
Minskning av växthusgas-utsläppen i ESR-sektorn till 2030	2030		
Minskning av växthusgas-utsläppen i ESR-sektorn till 2040	2040		
Minskning av växthusgas-utsläppen från inrikes transporter till 2030	2030		
Småskalig vedeldning ¹	–	✓	Frisk luft
Gränsöverskridande luftföroreningar i Europa ¹	2015		
Begränsningar av utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten ³	2016	✓	Naturlig försurning
Särskilt farliga ämnen	2015 & 2018		Giffria miljö
Kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper	2015 & 2018		
Information om farliga ämnen i varor	2020		
Utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler	2020		
Effektivare kemikalietillsyn inom EU	2018		
Giffria och resurseffektiva kretslopp	2018		
Barns exponering för farliga ämnen	2018		
Ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning	2020		
Miljöhänsyn i skogsbruket ¹	2015	✓	Levande skogar
En dialogprocess i ett nationellt skogsprogram ²	2015	✓	
Ett variationsrikt skogsbruk ²	2015	✓	
Resurshushållning i byggsektorn	2020	✓	God bebyggd miljö
Resurshushållning i livsmedelskedjan	2018		
Helhetssyn på markanvändningen ³	2016		Ett rikt växt- och djurliv
Den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster	2018		
Skydd av landområden, sötvattenområden och marina områden	2020		
Ekosystemtjänster och resiliens ²	2013	✓	
Hotade arter och naturtyper ¹	2015		
Kunskap om genetisk mångfald	2020		
Invasiva främmande arter ¹	2015		

Etappmålen bidrar till flera miljö kvalitetsmål. I tabellen framgår under vilket miljö kvalitetsmål som respektive etappmål redovisas samt om etappmålet är uppnått.

1 – slutredovisades i budgetpropositionen för 2017

2 – slutredovisades i budgetpropositionen för 2016

3 – slutredovisas i denna budgetproposition

3.5 Resultatredovisning

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Till vart och ett av miljö kvalitetsmålen hör ett antal s.k. preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljö kvalitetsmålet och det miljö tillstånd som ska uppnås. Preciseringarna utgör också grunden för att bedöma resultaten i budgetpropositionen, dvs. bedömningsgrunderna, och för att bedöma om styrmedel och insatser i Sverige samt inom EU och internationellt är tillräckliga för att nå målen (Ds. 2012:23).

De myndigheter som ansvarar för ett eller flera miljö kvalitetsmål använder sig också av indikatorer för att bedöma om målen går att nå. Indikatorerna som använts för resultatuppföljningen för 2016 redovisas på miljö målportalen (www.sverigesmiljomal.se). Alla indikatorer redovisas inte varje år då de speglar långsamma skeenden och är resurskrävande att mäta.

För att stärka och vidareutveckla uppföljningen har Naturvårdsverket och de andra målsansvariga myndigheterna på regeringens uppdrag tagit fram ett begränsat antal nya indikatorer för varje miljö kvalitetsmål inklusive för Generationsmålet (dnr M2016/01592/Mm). En majoritet av de nya indikatorerna kan följas upp varje år. De nya indikatorerna speglar också i viss mån uppföljningen av de globala målen för hållbar utveckling inom Agenda 2030 främst gällande den miljö mässiga dimensionen. Från och med nästa års redovisning i budgetpropositionen kommer uppföljningen att göras bl.a. utifrån de nya indikatorerna. Indikatorerna kan i ett senare skede komma att modifieras och eventuellt bytas ut.

I avsnitt 3.5.1 redovisas Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Redovisningen av etappmålen är integrerad i avsnitten för berörda miljö kvalitetsmål (se tabell ovan).

Resultat

Samlad redovisning av miljö kvalitetsmålen

Utvecklingen av miljö arbetet går åt rätt håll på flera områden, bl.a. inom luftkvalitet och

försurning. Regeringen har tagit initiativ till flera betydande reformer för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen.

Klimat är en prioriterad fråga för regeringen och ett klimatpolitiskt ramverk har nyligen beslutats av riksdagen. Det innehåller nya mål, en klimatlag och inrättandet av ett klimatpolitiskt råd.

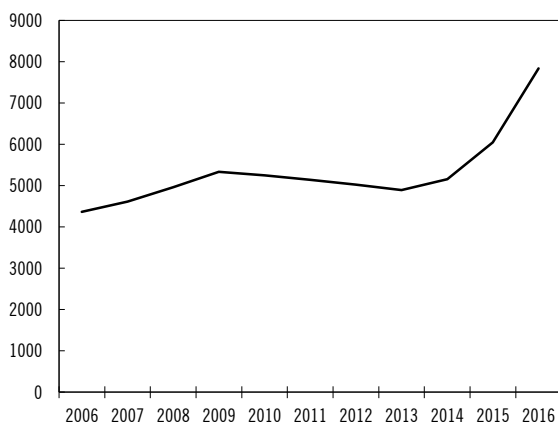
Regeringen har stärkt förutsättningarna för bl.a. kommunerna att öka takten i sitt arbete med att nå miljömålen. Till exempel har 2 miljarder kronor hittills delats ut i stöd till lokala klimatinvesteringar sedan 2015, i regeringens satsning Klimatklivet. Dessa investeringar beräknas totalt sett leda till en utsläppsminskning med 652 000 ton koldioxidekvivalenter per år.

Regeringen har gjort stora satsningar för skydd och skötsel av värdefull natur. Regeringen har höjt anslagen 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* och 1:14 *Skydd av värdefull natur* från ca 1,4 miljarder kronor under 2014 till ca 2,3 miljarder 2016 och framåt. Exempelvis ökade antalet beslut om naturreservat från 154 stycken 2015 till 271 under 2016 och arealen ökade från 22 760 hektar till 41 170 hektar. Regeringens satsningar på en giftfri vardag och åtgärder för sanering bidrar också till att nå flera miljömål.

Se anslagsutvecklingen för utgiftsområdet i diagram 3.1 nedan.

Diagram 3.1 Anslagsutveckling UO 20 Allmän miljö- och naturvård inkl. miljöforskning 2006-2016

Miljoner kronor

Anslagsutvecklingen inkl. ändringsbudgetar i löpande priser. Källa: Egna beräkningar

Regeringen har också drivit en aktiv politik i EU och internationellt vilket ökar förutsättningarna för att nå miljökvalitetsmålen, t.ex. Giftfri miljö, Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan.

Samtidigt kvarstår bedömningen från tidigare år att det bara går att nå två av sexton miljökvalitetsmål med beslutade styrmedel. Det visar den årliga uppföljning av miljömålen som de målsvariga myndigheterna tar fram och som publiceras av Naturvårdsverket (Naturvårdsverkets rapport 6749). Mer information om arbetet och uppnådda resultat i förhållande till miljömålen finns beskriven nedan i respektive målavsnitt. Regeringens samlade bedömning av miljökvalitetsmålen finns under Analys och slutsatser.

Initiativ inom andra utgiftsområden bidrar till att nå miljömålen

Flera initiativ som bidrar till att nå miljömålen finns inom andra utgiftsområden, t.ex. den nya livsmedelsstrategin som ska bidra till en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Nationella upphandlingsstrategin antogs i juni 2016 i syfte att få fler myndigheter att använda offentliga inköp som ett strategiskt verktyg i sin verksamhet för att t.ex. genom en miljömässigt ansvarsfull upphandling bidra till att hållbarhetsmål uppfylls. En infrastrukturproposition som sätter klimatförändringarna i fokus, en nationell cykelstrategi och strategin För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. Energiöverenskommelsen som utgör en gemensam färdplan för en övergång till ett helt förnybart elsystem bidrar också till att nå flera miljömål inklusive Generationsmålet.

För att främja hållbara stadsmiljöer erbjuder regeringen statlig medfinansiering till kommuner och landsting för investeringar i anläggningar för kollektivtrafik och cykeltrafik i tätorter, s.k. stadsmiljöavtal. Regeringens satsning på stadsmiljöavtal uppgår i år till 750 miljoner kronor och för 2018 till 1 miljard kronor. Hittills har 1,73 miljarder kronor av stödets totalt 2,75 miljarder kronor beviljats. Det är ännu för tidigt att utläsa några miljöeffekter av stödet.

Miljömålen bidrar till genomförandet av Agenda 2030

Regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande i genomförandet av FN:s globala hållbarhetsmål Agenda 2030. Miljömålen är en viktig del i det nationella genomförandet av Agenda 2030. Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att bidra till att genomföra

Agenda 2030. Myndigheterna med ett målansvar för miljömålen har fått flera uppdrag, både att analysera förhållandet mellan de nationella miljömålen och Agenda 2030-målen och ta fram indikatorer.

Rapporterna från de målansvariga myndigheterna ger en tydlig bild av att miljömålen korrelerar väl med den miljömässiga dimensionen av mål och delmål i Agenda 2030 (se tabell). Flera av miljömålen bidrar även till att nå de sociala och ekonomiska dimensionerna i Agenda 2030. Exempelvis bidrar insatser för Frisk luft och Giftfri miljö till förbättrad hälsa.

Åtgärder som bidrar till att nå miljömålen bidrar också till att nå Agenda 2030-målen. Det framgår tydligt i de målansvariga myndigheternas rapport med en årlig uppföljning av miljömålen. I rapporten kopplas flera av de åtgärder som genomförts till mål och/eller delmål i Agenda 2030. I resultatredovisningen nedan identifieras vilket eller vilka Agenda 2030-mål som berörs under respektive miljökvalitetsmål.

De indikatorer som Naturvårdsverket och de andra målansvariga myndigheterna tagit fram på uppdrag av regeringen (dnr M2016/01592/Mm) (se ovan under rubriken Resultatindikatorer och bedömningsgrunder) speglar också i viss mån uppföljningen av de globala målen för hållbar utveckling Agenda 2030.

I Sveriges rapport till FN:s högnivåforum sommaren 2017 lyfts att miljömålssystemet ger struktur och konkretisering åt Sveriges arbete med klimat och miljö och att miljömålen korresponderar väl med den gröna dimensionen av Agenda 2030 samt skapar drivkraft i arbetet med genomförandet av agendan. Genomförandet av Agenda 2030 sker även inom ordinarie processer för genomförande av åtaganden under bl.a. de multilaterala miljö- och klimatkonventionerna och tillhörande förhandlingsprocesser och institutioner. EU-kommissionens två meddelanden om det interna och externa genomförandet av Agenda 2030 och FN:s högnivåforum sommaren 2017 är två centrala processer i det globala arbetet med att nå Agenda 2030. Dessa processer beskrivs mer utförligt i utg. omr. 2.

Tabell 3.4 Koppling mellan Sveriges nationella miljömål och de 17 målen för FN:s Agenda 2030

Nationella miljömål	Mål i Agenda 2030
Generationsmålet	2 – Ingen hunger 3 – Hälsa och välbefinnande 6 – Rent vatten och sanitet 7 – Hållbar energi för alla (9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktur) 11 – Hållbara städer och samhällen 12 – Hållbar konsumtion och produktion 14 – Hav och marina resurser 15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Begränsad klimatpåverkan	7 – Hållbar energi för alla 13 – Bekämpa klimatförändringen (15 – Ekosystem och biologisk mångfald)
Frisk luft	3 – Hälsa och välbefinnande 11 – Hållbara städer och samhällen (15 – Ekosystem och biologisk mångfald)
Bara naturlig försurning	15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Giftfri miljö	2 – Ingen hunger 3 – Hälsa och välbefinnande 6 – Rent vatten och sanitet 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt 12 – Hållbar konsumtion och produktion 14 – Hav och marina resurser (15 – Ekosystem och biologisk mångfald)
Skyddande ozonskikt	3 – Hälsa och välbefinnande
Säker strålmiljö	3 – Hälsa och välbefinnande 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
Ingen övergödning	6 – Rent vatten och sanitet 14 – Hav och marina resurser (15 – Ekosystem och biologisk mångfald)
Levande sjöar och vattendrag	6 – Rent vatten och sanitet 15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Grundvatten av god kvalitet	6 – Rent vatten och sanitet 12 – Hållbar konsumtion och produktion 15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Hav i balans samt levande kust- och skärgård	(2 – Ingen hunger) 14 – Hav och marina resurser 15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Myllrande våtmarker	(6 – Rent vatten och sanitet) 15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Levande skogar	15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Ett rikt odlingslandskap	2 – Ingen hunger 15 – Ekosystem och biologisk mångfald
Storslagen fjällmiljö	15 – Ekosystem och biologisk mångfald
God bebyggd miljö	6 – Rent vatten och sanitet 9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktur 11 – Hållbara städer och samhällen 12 – Hållbar konsumtion och produktion
Ett rikt växt- och djurliv	(3 – Hälsa och välbefinnande) 14 – Hav och marina resurser 15 – Ekosystem och biologisk mångfald

De nationella miljömålen har kopplingar med flera av målen för Agenda 2030. I tabellen framgår vilka nationella miljömål som kopplar med respektive mål för Agenda 2030. Indirekta kopplingar mellan de svenska miljömålen och målen för Agenda 2030 visas inom parentes medan resterande visar direkta kopplingar. Kartläggningen genomfördes av de åtta myndigheter som har ansvar för miljökvalitetsmålen enligt sin instruktion och samordnades av Naturvårdsverket (Fi2016/01355/SF).

Miljömålsrådet

För andra året i rad publicerade Miljömålsrådet våren 2017 en gemensam åtgärdslista på miljömålportalen (www.sverigesmiljomal.se). Miljömålsrådet har åtagit sig 24 samverkansåtgärder 2017. Fem av dessa åtgärder är en vidareutveckling av samverkansåtgärder som rådet påbörjade 2016. Hållbara transporter har varit ett egeninitierat tema för rådets arbete.

En av de 44 samverkansåtgärder som påbörjades 2016 har slutförts, nämligen en åtgärd om minskade koldioxidutsläpp från flygresor. Åtgärden handlade om att utreda möjligheten för myndigheter att, inom ramen för sitt miljöledningsarbete, ansluta sig till Fly Green Fund. Tre åtgärder har övergått till löpande verksamhet och resterande 40 åtgärder fortsätter att genomföras.

De 16 nationella myndigheterna och länsstyrelserna, som representeras i Miljömålsrådet, har också redovisat åtgärder som respektive myndighet ska göra inom sin verksamhet för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen.

Näringslivet är avgörande för att nå miljömålen

Näringslivet har en avgörande betydelse i arbetet för att nå miljömålen. Den nationella miljömålssamordnaren för näringslivet har arbetat med att stärka samverkan inom näringslivet och mellan myndigheter och näringsliv i arbetet med att nå Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen.

Många företag bedriver i dag ett strukturerat miljöarbete som har stor betydelse för möjligheterna att nå miljömålen. Näringslivssamordnaren har bidragit till att ett antal stora svenska företag har börjat redovisa hur deras arbete bidrar till att nå de nationella miljömålen. En gemensam målbild i form av miljömålen bidrar till ökade möjligheter för staten och näringslivet att prioritera och samarbeta i klimat- och miljöarbetet. Dessa frågor hanteras bl.a. i det företagsnätverk för miljömålen som samordnaren har startat.

Miljömålssamordnaren har också synliggjort, främjat och tillvaratagit näringslivets miljöarbete i miljömålssystemet. Exempelvis har samordnaren tagit fram praktiska verktyg för företag så att de kan arbeta med att integrera miljömålen i sitt arbete samt för att se kopplingarna till andra initiativ som t.ex. Agenda

2030-målen och Global Reporting Initiative (GRI).

Miljöansvar integrerat i myndigheternas uppdrag

26 myndigheter har ett instruktionsenligt ansvar att arbeta för att nå miljömålen. 25 av myndigheterna har på uppdrag av regeringen (dnr M2015/02633/Mm och M2015/03393/Mm) analyserat vilka miljömål som är mest relevanta för den egna verksamheten.

Med utgångspunkt i analysen har myndigheterna tagit fram konkreta åtgärdsplaner som de nu arbetar utifrån. Arbetet med genomförandet av åtgärder redovisas i myndigheternas årsredovisningar. Redovisningarna är ett underlag i regeringens arbete för en mer verksamhetsanpassad styrning av myndigheterna. Naturvårdsverket stödjer berörda myndigheter i deras arbete med att genomföra och följa upp arbetet med miljömålen.

Det regionala arbetet med klimat och miljö stärks

De högt ställda målen för klimat och miljö kräver ett aktivt och långsiktigt engagemang på alla politiska nivåer för att möjliggöra en omfattande samhällsomställning, inte minst på regional och kommunal nivå. Klimat och miljöperspektivet är väl integrerat i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (dnr N2015/05297/RT). Strategin är vägledande för det regionala tillväxtarbetet

I december 2016 fick aktörer med regionalt utvecklingsansvar i uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för att integrera och stärka klimat- och miljöperspektiven i det regionala tillväxtarbetet för perioden 2017–2020 (dnr N2016/08077/RTS och N2016/08072/RTS). Tillväxtverket och Naturvårdsverket fick i december 2016 i uppdrag att efter samråd med Statens Energimyndighet, stödja aktörer med regionalt utvecklingsansvar i arbetet med att ta fram och genomföra regionala handlingsplaner (dnr N2016/08073/RTS). Länsstyrelserna har en viktig roll i att bidra med kunskap och erfarenheter inom miljöpolitiken på regional nivå.

I arbetet för att nå miljömålen är länsstyrelserna viktiga aktörer. Som en fördjupning av sitt uppdrag har länsstyrelserna under två år haft i uppgift att särskilt redovisa om hur man integrerar arbetet med att nå

miljömålen i verksamhetsplaneringen och hur de stödjer och stimulerar åtgärder i kommuner och näringsliv.

Miljöövervakning ger viktig information för att nå miljömålen

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har enligt uppdrag från regeringen ansvar för den nationella miljöövervakningen. Miljöövervakningen är avgörande för att se hur arbetet med att nå miljömålen fortlöper, bl.a. genom att myndigheterna ger en lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och de förändringar som sker samt att de uppmärksammar störningar. Enligt försiktighetsprincipen får inte kunskapsbrist om miljöeffekter användas som argument för att tillåta en verksamhet. Ökad kunskap om tillståndet i miljön ger emellertid bättre underlag för mer välunderbyggda beslut, exempelvis vid tillståndsprövning.

Övervakningen bygger på återkommande och systematiskt upplagda undersökningar som mäter olika faktorer i miljön. Genom att analysera data och jämföra med befintlig kunskap och tidigare mätningar kan man följa både pågående förändringar (på grund av t.ex. klimatförändringen) och effekter av insatta åtgärder.

Regeringens satsning på förstärkt miljöövervakning (anslag 1:2) med 25 miljoner kronor per år i budgetpropositionen 2016 (prop. 2016/17:1) har gjort det möjligt för Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten att öka sina insatser för att uppfylla de krav som ställs i EU:s vatten- respektive havsmiljödirektiv (se nedan om Levande sjöar och vattendrag respektive Hav i balans).

Förstärkningen har även gett Naturvårdsverket en utökad övervakning av miljögifter. Exempelvis har antalet screeningprojekt för att öka kunskapen om miljögifter under 2016 ökat till 13 projekt 2016, att jämföra med 11 projekt 2014 och ett enda projekt 2015. Arbetet har utgått ifrån slutsatserna i Naturvårdsverket rapport om screening av högfluorerade ämnen (PFAS) och bekämpningsmedelsrester i yt- och grundvatten. (Se avsnitt nedan om Giftfri miljö.)

Naturvårdsverket har under 2016 fortsatt att förstärka fågelövervakningen genom en totalinventering av övervintrande fåglar i ytterskärgårdarna och på öppet hav vintern 2016.

Resultaten ger ett nytt och efterfrågat underlag för rapportering enligt fågel- och havsmiljödirektiven. Naturvårdsverket har under året också stärkt övervakningen på luft vilket bl.a. bidrar till fullgörandet av Sveriges internationella åtaganden inom EU och luftvårdskonventionen (CLRTAP).

Ökad digitalisering genom smartare geografisk miljöinformation

Miljödata spelar en viktig roll för innovation inom miljöområdet. Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att vara utvecklingsmyndighet för initiativet Digitalt först. I detta arbete ingår att ta fram utvecklings- och testmiljöer där miljöinformationen kan bidra till innovation. Med stöd av uppdraget har Naturvårdsverket utvecklat samverkan om miljöinformation mellan 400 statliga myndigheter och kommuner.

Myndigheter, kommuner, företag och allmänheten använder miljöinformation för att få en bild av hur miljön ser ut, följa förändringar i miljön, förutse, förebygga och hantera naturolyckor. För användarna är det av avgörande betydelse att det går att dela informationen på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Mycket av informationen är digital och geografisk, dvs. anknyter till en plats eller ett område.

Fram t.o.m. 2016 fanns särskilda medel avsatta för att samordna arbetet med att genomföra EU-direktivet om Inspire (2007/2/EG) (tidigare anslag 1:11 *Inspire*). Inspire-direktivet gör det lättare att kombinera olika myndigheters geografiska miljöinformation. Anslaget har upphört fr.o.m. 2017 och arbetet med geografisk miljöinformation utförs nu inom ramen för myndigheter och kommuners ordinarie verksamhet. Arbetet har ökat tillgängligheten av miljöinformationen och minskat den administrativa bördan för att få tillgång till och använda informationen.

Genom insatser på området är Sverige på god väg att uppfylla Inspire-direktivet enligt en rapport som tagits fram av Lantmäteriet (Member State Report: INSPIRE – Sweden, 2013–2015, dnr 100-2016/2168).

Klimat- och miljöintegrering genom miljöledning

Enligt Förordning (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter ska myndigheter ha ett miljöledningssystem som integrerar miljöhänsyn i myndigheternas verksamheter. Under 2016

omfattades 185 statliga myndigheter av den förordningen. Samtliga av dessa myndigheter har redovisat sitt miljöledningsarbete för det året. Ungefär hälften av myndigheterna har redovisat mål för både sin direkta och indirekta miljöpåverkan. Det är en ökning med omkring 20 myndigheter från förra året.

Allt fler myndigheter ställer miljökrav vid upphandling. Av det totala upphandlingsvärdet på 76 miljarder kronor hade 58 miljarder, eller ca 76 procent, miljökrav vilket är ca 16 procentenheter högre än året innan. Det visar den redovisning av myndigheternas miljöledningsarbete som Naturvårdsverket tar fram (Naturvårdsverkets rapport 6761).

Antalet myndigheter som använder resfria möten fortsätter att öka. Det har skett en ökning från i snitt 6 till 11 resfria möten per anställd och år det senaste året. De myndigheter som har varit med i Trafikverkets projekt Resfria möten i myndigheter (REMM) under flera år har i snitt fler resfria möten än resor.

De totala koldioxidutsläppen från myndigheternas resor och transporter var ca 372 000 ton 2016. Det är en minskning med ca 2 600 ton jämfört med året innan. Det är däremot en mindre minskning än mellan 2014 och 2015. Myndigheternas koldioxidutsläpp från flyg, bil och buss har minskat något jämfört med 2015. Medan utsläpp från tåg, maskiner och övriga fordon har ökat något sedan 2015. Maskiner och övriga fordon står för den största delen av de redovisade koldioxidutsläppen.

De statliga myndigheternas sammanlagda energianvändning från verksamhetsel, fastighetsel, värme och kyla är ca 2,7 TWh. Det är i princip oförändrat sedan 2015. Naturvårdsverkets rapport visar att 49 myndigheter har redovisat att de använder 100 procent förnybar energi, vilket är åtta fler myndigheter än 2015.

Miljöskadliga subventioner

På uppdrag av regeringen har Naturvårdsverket kartlagt potentiellt miljöskadliga subventioner. Rapporten Potentiellt miljöskadliga subventioner 2 (Naturvårdsverkets rapport 6455) överlämnades sommaren 2017 och analyseras nu inom Regeringskansliet. Fram till och med 2016 har ett antal olika kartläggningar av potentiellt miljöskadliga subventioner inom vissa myndigheters verksamhetsområden genomförts (Boverket, Havs- och vatten-

myndigheten, Naturvårdsverket, Tillväxtverket och Trafikverket).

Miljötillsyn är ett viktigt verktyg för att nå miljömålen

Tillsyn över miljöbalken samt förordningar och föreskrifter under miljöbalken är ett viktigt verktyg för att nå miljömålen. Tillsynen säkerställer att syftet med miljöbalken nås, det vill säga att främja en hållbar utveckling. Ett mycket stort antal ärenden har hanterats av tillsynsmyndigheterna (länsstyrelser och kommun) under 2016. Antalet inkomna ärenden uppgick under året till ca 160 000. Därutöver tillkommer de tillsynsärenden som tillsynsmyndigheterna själva initierar. Sammanlagt fattade tillsynsmyndigheterna beslut i ca 185 000 tillsynsärenden samt fattade 2 692 beslut om miljöstraffavgifter

Miljöutredningen (M2016:04) överlämnade sitt betänkande (SOU 2017:63) i juni 2017.

Bilateralt och regionalt miljö- och klimatsamarbete

Regeringen bedriver bilateralt miljö- och klimatsamarbete med länder som är av strategisk betydelse för att minska den globala miljö- och klimatpåverkan. Insatser görs också för att stödja klimat- och miljöinsatser inom ramen för det regionala samarbetet inom Arktis och Barents. Regeringen har under 2016 och 2017 genom miljömyndigheterna fortsatt att bedriva bilateralt och regionalt samarbete med huvudsyfte att utveckla miljöpolicy och miljöförvaltning. I detta arbete har miljömyndigheterna bidragit aktivt. De insatser som har gjorts under 2016 bidrar framför allt till det internationella genomförandet av miljömålen Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan, samt innefattar frågor kopplade till Giftfri miljö och Hav i balans samt Levande kust och skärgård. Det bilaterala miljö- och klimatsamarbete som bedrivs har som huvudsyfte att stärka god förvaltnings- och styrningskapacitet i samarbetsländerna ("good governance") på miljö- och klimatområdet och på så sätt bidra till samarbetsländernas kapacitet att genomföra överenskomna mål inom exempelvis multilaterala miljö- och klimatkonventioner och Agenda 2030.

Ett exempel på bilaterala insatser under 2016 är den workshop om väte-kol-fluorföreningar (HFC) som arrangerades i Stockholm. Där diskuterade deltagare från flera av de bilaterala

samarbetsländerna hur vägen framåt ser ut för arbetet med att fasa ut HFC under Montrealprotokollet. Under året har regeringen även genomfört bilaterala insatser i Brasilien och Indien för att utveckla den nationella kemikalielagstiftningen i respektive land. Inom ramen för insatser för hållbar stadsutveckling har regeringen bl.a. genomfört insatser för förbättrad luft i städer i Brasilien. Insatserna innefattade stöd för att utveckla bättre metoder att mäta utsläpp, liksom workshops för att förbättra avfallshanteringen, särskilt i samarbetsstaden Curitiba.

Ett annat exempel på genomförda insatser är svenska experters medverkan i arbetet med att ta fram rekommendationer för förstärkning av Kinas miljöregelverk inom Kinas högnivåråd, China Council for International Cooperation for Environment and Development (CCICED). Under 2017 har även ett samförståndsavtal undertecknats mellan Sverige och Kalifornien om klimatsamarbete med fokus på miljö- och klimatteknik. Regeringen har därtill genomfört ytterligare insatser i bl.a. Sydafrika, USA, Ryssland och Vietnam.

Regionalt samarbete inom Arktiska rådet, Nordiska ministerrådet, Östersjöstaternas råd och Barentsrådet

Regeringen har under året inlett arbetet inför det kommande svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet 2018 och Barentsrådets miljöarbetsgrupp 2017–19. Sverige är under perioden 1 juli 2017–30 juni 2018 ordförande i Östersjöstaternas råd (CBSS). Agenda 2030 är en ledstjärna för arbetet i flera internationella organisationer. En handlingsplan för hållbar utveckling antogs i juni av utrikesministrarna inom CBSS. Sverige inleder sitt ordförandeskap med att börja genomföra planen. Enligt handlingsplanen ska CBSS fortsätta en påbörjad kartläggning av Agenda 2030-arbetet i regionen och vara en plattform för att stödja nya åtgärder.

I det arktiska samarbetet har Sverige tagit initiativ till ett projekt om att öka kunskapen om klimatförändringarnas effekter i våtmarker. Projektet är ett sätt att konkretisera det arktiska arbetet med att följa upp Parisavtalet och är ett samarbete mellan Sverige och Arktiska rådets arbetsgrupp Conservation on the Arctic Flora and Fauna (CAFF). Arktiska rådet har beslutat om ett ramverk för resiliens. Ramverket tar sin utgångspunkt i det svensk-amerikanska

mångåriga projektet om resiliens som även omfattat den vetenskapliga rapporten Arctic Resilience Report. De arktiska länderna har antagit ett gemensamt mål för reduktion av sotutsläpp tillsammans med rekommendationer om åtgärder. Till 2025 ska länderna gemensamt minska utsläppen av sot med minst 25–33 procent jämfört med 2013.

I det nordiska samarbetet antog miljö- och klimatministrarna ett nytt samarbetsprogram om plast våren 2017. På svenskt initiativ antogs också en deklARATION om nordiskt ledarskap på klimatområdet vid vårens miljöministermöte. Under norskt ordförandeskap har fokus legat på grön omställning, inte minst i transportsektorn.

En ny strategi för det nordiska miljöfinansieringsbolaget NEFCO (Nordic Environment Finance Corporation), som bl.a. innebär ett bredare geografiskt mandat, antogs av länderna under 2016 och arbetet med att genomföra strategin har inletts under 2017.

I Barentsrådets miljöarbetsgrupp har samarbetet bedrivits under norskt ordförandeskap med fokus bl.a. på särskilt förorenade områden, s.k. hot spots, konkreta regionala samarbeten om t.ex. vattenåtgärder och en översyn av klimathandlingsplanen.

Utveckling av resultatredovisningen i budgetpropositionen

I tillkännagivande från riksmötet 2016/17 (rskr. 2016/17:116, bet. 2016/17:MJU1) har riksdagen tillkännagett för regeringen om sin mening vad utskottet anför om regeringens resultatredovisning för utgiftsområde 20.

Tillkännagivandet rör frågor om redovisningens innehåll och struktur samt frågor om klimatområdet, ingen övergödning samt regeringens anslagsförslag.

Regeringen har så långt möjligt tillgodosett riksdagens önskemål och har bl.a. återinfört en samlad bedömning och översikt över tillståndet i miljön för samtliga miljö kvalitetsmål.

Regeringen har vidare arbetat för att redovisningen bättre ska fokusera på resultat av insatser samt för att i ökad utsträckning redovisa hur tidigare års anslagsförstärkningar har använts. Se vidare i resultatredovisningen under avsnitt 3.5 Resultatredovisning. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Analys och slutsatser

Samlad bedömning av miljö kvalitetsmålen

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Arbetet med att nå miljömålen har intensifierats under året och allt fler aktörer i samhället bidrar aktivt i arbetet. Samtidigt finns stora behov av ytterligare åtgärder för att ställa om samhället och uppfylla målen.

Regeringen har under 2016 tagit initiativ till flera reformer och satsningar som kommer att stärka möjligheten att nå miljömålen. Det handlar om insatser inom utgiftsområde 20 men också inom andra utgiftsområden. En förutsättning för att nå miljömålen är att fortsätta att integrera klimat och miljö i de politikområden där drivkrafterna och lösningarna till miljö- och klimatproblemen finns.

Det nya klimatpolitiska ramverket kommer tillsammans med initiativet Fossilfritt Sverige och regeringens samverkansprogram att bidra till att öka möjligheten att nå miljö kvalitetsmålen. Inte bara miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan utan även fler andra mål. Klimatklivet väntas totalt sett minska Sveriges totala utsläpp med 1,3 miljon ton koldioxidkvivalenter, vilket motsvarar 2,5 procent av Sveriges totala utsläpp 2015.

De historiska satsningar som regeringen har gjort på skydd och skötsel av värdefull natur kommer att ha en positiv effekt på möjligheterna att nå flera miljö kvalitetsmål. Flera styrmedel är också på plats eller planeras som kommer att bidra till att öka takten i arbetet med att nå miljömålen, t.ex. en ändrad bilförmån, sänkt mervärdesskattesats på vissa reparationer av t.ex. cyklar, skor, lädervaror och kläder.

Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på natur och klimat.

Den övergripande bedömningen om att det med beslutade styrmedel bara går att nå två av sexton miljö kvalitetsmål kvarstår från tidigare år. Miljö kvalitetsmålet Skyddande ozonskikt kommer att nås och miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö är nära att nås medan resterande 14 miljö kvalitetsmål inte kommer att nås. De mål där utvecklingen i miljön är positiv är:

- Frisk luft,
- Bara naturlig försurning, och
- Skyddande ozonskikt.

För vissa mål går det inte att utläsa en tydlig riktning i utvecklingen i miljön vilket bl.a. kan bero på att tillräckliga underlag för att mäta utvecklingen i miljön saknas. En annan orsak är att utvecklingen inom samma mål är motsägelsefull, t.ex. att förekomsten av vissa miljögifter minskar samtidigt som andra ökar. Dessa mål är:

- Giftfri miljö,
- Säker strålmiljö,
- Ingen övergödning,
- Levande sjöar och vattendrag,
- Grundvatten av god kvalitet,
- Hav i balans samt levande kust och skärgård,
- Levande skogar samt
- God bebyggd miljö.

Mål där utvecklingen i miljön är negativ är:

- Begränsad klimatpåverkan,
- Myllrande våtmarker,
- Ett rikt odlingslandskap,
- Storslagen fjällmiljö och
- Ett rikt växt- och djurliv.

Klimat är en av regeringens mest prioriterade frågor. Arbetet med att begränsa klimatpåverkan är globalt och sker på såväl nationell som internationell nivå. Trots insatser är takten i arbetet med att begränsa klimatpåverkan för låg vilket påverkar möjligheten att nå flera miljö mål, inte bara miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan utan också bl.a. miljö kvalitetsmålet Myllrande våtmarker (se mer under avsnitten nedan).

Flera av etappmålen har nåtts vilket är ett positivt steg på vägen i arbetet för att nå miljömålen (se tabell 3.3). Endast två etappmål har 2016 som mållår. Ett av dessa är uppnått och ett är inte möjligt att bedöma vad gäller graden av måluppfyllelse. Av de etappmål som har mållår senare än 2016, kommer två etappmål att nås i förtid eller i tid. För elva etappmål bedömer regeringen att ytterligare åtgärder krävs för att de ska nås i tid. Etappmålen som beslutats eller fått förlängt slutår 2017 har ännu inte följts upp.

De nya etappmål som regeringen har beslutat om under året är viktiga för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen, t.ex. nya etappmål om klimatutmaningen. Naturvårdsverket och Miljömålsrådet pekar på behovet av fler tydliga etappmål i miljömålssystemet som en del av det nationella genomförandet av Agenda 2030.

Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande och många av Sveriges miljöproblem kan inte lösas inom landet utan kräver åtgärder i EU och internationellt. Regeringen anser därför att det bilaterala miljö- och klimatsamarbetet är viktigt. Det regionala miljö- och klimatsamarbetet i Norden, Barents och Arktis är också av stor vikt för att främja en god miljö i vårt närområde.

Genomförandet av FN:s globala hållbarhetsmål Agenda 2030 är en hävstång för det nationella miljömålsarbetet. Erfarenheterna från årtionden av miljöarbete är också viktiga i genomförandet av Agendan både när det gäller myndighetssamverkan och uppföljningssystem och ger Sverige en fördel. Den integrerade ansatsen i Agendan stödjer det nationella miljömålsarbetet. Miljömålen är en viktig del för det nationella genomförandet av Agenda 2030. Arbetet med att nå miljömålen bidrar till att nå flera av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Agenda 2030 aktualiserar miljömålen och de nationella miljömålen fortsätter att utgöra en viktig grund för det svenska arbetet med klimat- och miljöutmaningarna.

Regeringen ser också att den lokala och regionala nivån är grundläggande för arbetet med att nå miljömålen. Utöver det kontinuerliga arbete som sker har uppgiften som länsstyrelserna haft om att redovisa hur de integrera klimat och miljö samt arbetar med kommuner och näringslivet haft positiva effekter. Arbetet har bl. a. lett till spridning av erfarenheter och goda exempel mellan länen.

Regeringens bedömning presenteras mer i detalj under respektive målavsnitt nedan. Naturvårdsverkets rapport med en årlig uppföljning av miljömålen (rapport 6749) utgör ett viktigt underlag för regeringens bedömning.

Utvecklad uppföljning av miljömålen

De indikatorer som de målsvariga myndigheterna tagit fram är ett viktigt steg på vägen mot en tydligare redovisning av utvecklingen mot miljömålen och ger också på

sikt möjligheter att bättre följa åtgärdsarbetet. Regeringens nya mått på välbefinnande som presenterades i 2017 års ekonomiska vårproposition är också viktiga i detta sammanhang. Arbetet med indikatorer är ett utvecklingsområde.

Klimat- och miljöintegrering genom miljöledning

Regeringen anser att det är positivt att statliga myndigheter utvecklar sitt miljöarbete, integrerar miljöhänsyn i sin kärnverksamhet och minskar sin miljöpåverkan. Regeringen anser att miljöledningssystemet är ett viktigt verktyg i det arbetet. Det går däremot långsamt på vissa områden och ett fortsatt aktivt åtgärdsarbete behövs.

Miljöskadliga subventioner

Miljöskadliga subventioner behöver fasas ut i såväl Sverige som globalt. För att bättre kunna identifiera miljöskadliga subventioner och för att kunna undvika att införa nya så behöver uppföljning och utvärdering av subventioners miljöpåverkan utvecklas. Naturvårdsverket presenterade i juni 2017 en kartläggning av potentiellt miljöskadliga subventioner där man bl.a. konstaterar att det framför allt är tre sektorer som har sådana, nämligen transport-, energi- och jordbrukssektorerna. Inom energi- och transportsektorerna rör det sig enligt Naturvårdsverket framför allt om skatteutgifter, medan det inom jordbrukssektorn handlar om både skatteutgifter och marknadsregleringar inom EU:s jordbrukspolitik.

En samordnad miljöövervakning ger en god bild av miljötillståndet

Regeringen anser att den information som samlas in i miljöövervakningen är av stor betydelse för bl.a. uppfyllandet av Sveriges EU-rättsliga åtaganden, bedömningen av tillståndet i miljön och för att kunna följa och upptäcka eventuella förändringar i miljön. De ökade resurserna till miljöövervakning och screening av miljögifter har ökat kunskapen om miljö-tillståndet och om risker för hälsa och miljö. Förstärkningen har också lett till att Naturvårdsverket har kunnat förbättra det tekniska stödet för lagring och tillgängliggörande av miljödata, särskilt för luftrelaterad övervakning, och till fler och fördjupade analyser av insamlade data, främst för uppföljning av miljömålen.

För att se över möjligheterna att effektivisera och samordna miljöövervakningen har regeringen tillsatt en utredning med uppgift att göra en översyn av miljöövervakningens organisation, finansiering och inriktning (dir. 2017:58).

Ökad digitalisering genom smartare geografisk miljöinformation

Genom initiativet Digitalt först bidrar Naturvårdsverket aktivt tillsammans med kommuner och andra myndigheter till att använda digitaliseringens möjligheter för att skapa ny miljöinformation, öka användningen av befintlig miljöinformation, bidra till att möta klimatutmaningen samt till att nå de nationella miljö kvalitetsmålen och Generationsmålet.

Regeringen bedömer också att utvecklingen av ett sammanhängande system för geografisk miljöinformation genom genomförandet av Inspire-direktivet möjliggör för den offentliga sektorn att ta nästa steg in i det digitala samhället.

Bilateralt och regionalt miljö- och klimatsamarbete

Regeringen anser att det bilaterala och regionala miljö- och klimatsamarbetet bidrar till att uppnå flera miljömål och Generationsmålet. Insatserna kompletterar även multilaterala insatser vad gäller genomförandet av multilaterala överenskommelser och miljökonventioner inom samtliga för regeringen prioriterade miljö- och klimatfrågor, såsom FN:s konvention om biologisk mångfald (UN CBD) och Minamatakonventionen om kvicksilver.

Regeringens bilaterala miljö- och klimatsamarbete har under 2016 och 2017 bl.a. bidragit till att utveckla och upprätthålla viktiga kanaler och plattformar för samarbete med strategiska länder och har bidragit till kapacitetsbyggande och en effektivare miljöförvaltning i samarbetsländerna. Stödet till utveckling av kemikaliekompetens i Brasilien har bl.a. lett till att Brasilien nu har ett förslag till kemikalielag. Den workshop som genomförts om utfasning av väte-kol-fluorföreningar (HFC) under 2016 har exempelvis varit en bidragande faktor till att partsmötet inom Montrealprotokollet i Kigali hösten 2016 antog ett tillägg om att minska de globala utsläppen av HFC.

Den aktiva medverkan i Kinas högnivåråd (China Council for International Cooperation on Environment and Development, CCICED)

har möjliggjort för regeringen att använda rådet som en plattform för att föra dialoger på politisk nivå och påverka policyutformning i Kina, särskilt vad gäller nya koncept som t.ex. grön finansiering. Samarbetsavtalet om klimat mellan Sverige och Kalifornien som undertecknades 2017 kommer att tas vidare under 2017 och 2018 för utformning av konkreta projektinsatser. De bilaterala insatserna bidrar även till stärkt intresse i samarbetsländerna för svenska lösningar och kunskap på miljöområdet, vilket i sin tur bidrar till genomförandet av regeringens Exportstrategi.

Regionalt samarbete inom Arktiska rådet, Nordiska ministerrådet, Östersjöstaternas råd och Barentsrådet

Regeringen anser att det nordiska miljösamarbetet har god potential att bidra till att bevara och förbättra miljön i Norden samt att påverka internationella beslut i den riktningen. Regionen har goda erfarenheter av att det går att förena en aktiv klimat- och miljöpolitik med en god ekonomisk utveckling. I en tid där den politiska utvecklingen i vissa delar av omvärlden innebär bakslag på klimat- och miljöområdet kan nordiska erfarenheter spela en viktig roll.

Vikten av att fortsätta och om möjligt utveckla samarbetet mellan de arktiska länderna blir allt mer komplext och angeläget. Inte minst i ljuset av att klimatförändringarna i Arktis sker snabbare än förväntat. Samarbetet för att minska utsläppen av sot är viktigt, eftersom medlemsländernas sotutsläpp har en särskilt stor effekt på uppvärmningen i Arktis. Det gemensamma målet stärker förutsättningarna för fortsatt arbete.

Samarbetet inom Barentsrådets miljöarbetsgrupp har en god potential att bidra till konkreta miljö- och klimatsatser i regionen, inte minst i samarbetet med Ryssland. Ordförandeskapet i miljöarbetsgruppen 2017–2019 innebär möjligheter att verka för att utveckla samarbetet.

De regionala insatserna i Arktis och Barents bidrar till att förbättra miljösamarbetet i närområdet, vilket är av stor vikt inför våra kommande ordförandeskap i Barents miljöarbetsgrupp och det nordiska samarbetet.

3.5.1 Generationsmålet

Generationsmålet är att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultatet inom området är följande:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad,
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart,
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas,
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna,
- andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön, och
- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Resultat

Resultatredovisningen under denna rubrik är koncentrerad till bedömningsgrunderna som handlar om resurseffektivitet, hushållning, kulturmiljö och konsumtionsmönster. Resultatet i övriga bedömningsgrunder redovisas i andra delar i detta avsnitt, t.ex. i avsnitten om miljö kvalitetsmålen nedan och i utgiftsområdena 21 Energi och 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Resurseffektiva kretslopp och en god hushållning med naturresurserna

Materialkonsumtionen i Sverige fortsätter att öka och samtidigt har materialåtervinningen av avfall minskat det senaste året. Regeringen har presenterat ett antal strategier som har betydelse för att öka resurseffektivitet och att ställa om till en cirkulär ekonomi, bl.a. nyindustrialiseringsstrategin Smart industri, Politik för hållbart företagande, Livsmedelsstrategin och handlingsplan för hållbar konsumtion. Ett av regeringens samverkansprogram fokuserar på cirkulär och biobaserad ekonomi (se utg. omr. 24).

Regeringen har inom ramen för Smart industri beslutat att ge totalt 16 miljoner kronor (4 miljoner kronor per år) till Vinnova för att stärka förutsättningarna för cirkulära affärsmodeller och industriell symbios under 2016–2019. Cirkulära affärsmodeller innebär en möjlighet för samhället att minska resursåtgången samtidigt som företagen fortsätter att tjäna pengar och skapar arbetstillfällen.

Regeringen har också gett Vinnova i uppdrag att stärka insatser i pågående innovationsprogram för ökad återvinning och resurseffektivitet. Områden som nya hållbara affärsmodeller för återvinningsindustrin, ekonomiska styrmedel, samhällsplanering och infrastruktur för ökad återvinning ingår.

I Sverige konsumerar vi omkring 121 000 ton kläder och hemtextil per år, vilket motsvarar 12,5 kg per person och år. Prognosen är att Sveriges nettoimport av textilier ökar till 146 000 ton 2020. I Sverige och Norden pågår ett intensivt arbete för att textil ska återanvändas och återvinnas, istället för att slängas i hushållsavfallet. Textil som nyproduceras bör också vara giftfri. Naturvårdsverket, andra myndigheter, kommuner, textilbranschen och forskare i Sverige och Norden, arbetar för en mer hållbar textilbransch. Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen tagit fram förslag för hur hantering av textilier kan göras mer hållbar. På nordisk nivå har en gemensam handlingsplan tagits fram (se avsnittet Giftfri miljö).

På EU-nivå pågår arbetet med att implementera kommissionens meddelande om cirkulär ekonomi som presenterades i december 2015. I meddelandet aviseras ett stort antal kommande förslag bl.a. fördjupat arbete inom ramen för Ekodesigndirektivet, samordning av produkt-, kemikalie- och avfallspolitiken samt

avfall till energi. Regeringen har aktivt bidragit till meddelandet och rådsslutsatser om meddelandet som antogs i juni 2016.

Regeringens arbete med att genomföra EU:s strategi för tillväxt och jobb, den s.k. EU 2020-strategin, har fortsatt under 2016. Regeringen har redovisat det nationella arbetet med att genomföra EU 2020-strategin till riksdagen och kommissionen 2017 (dnr SB2017/00702/EU-kansliet). Redovisningen konstaterar bl.a. att Sverige kommer att nå de uppsatta nationella målen inom ramen för EU:s klimat- och energipolitik till 2020. Regeringen har dock gått vidare och arbetar med att ta fram nya långsiktiga målsättningar och åtgärder.

I den första granskningen av Sveriges genomförande av policy och lagstiftning på miljöområdet under året har kommissionen lyft några exempel på lyckade insatser (SWD (2017) 56 final). Exempelvis pekar kommissionen på Sveriges goda resultat för återvinning av avfall. Sverige nådde Europa 2020-strategins återvinningsmål på 50 procent 2014 (49,9 %) betydligt tidigare än EU-genomsnittet (43 %). Strategin för biologisk mångfald från 2014 och inrättandet av Miljömålsrådet är andra goda exempel som kommissionen lyfter fram. Inom områden där Sverige är ledande på genomförande av miljöpolitik skulle innovativa strategier i större utsträckning kunna spridas till andra länder anser kommissionen i landrapporten.

Regeringen deltar i ett internationellt samarbete för att stödja utvecklingsländernas omställning till en grön ekonomi. Samarbetet sker inom projektet PAGE (Partnership on Action for Green Economy). 12 utvecklingsländer stöddes 2017 jämfört med 8 länder 2016.

Konsumtionsmönster som orsakar små miljö- och hälsoproblem

Regeringen antog 2016 en strategi för hållbar konsumtion. Arbetet med att genomföra regeringens strategi för hållbar konsumtion fortsätter. Bland annat har regeringen inrättat ett forum för miljösmart konsumtion. Konsumentverket har fått i uppdrag att vidta lämpliga åtgärder för att underlätta undervisningen i skolan om hur konsumtionen påverkar miljön. Den 1 april 2017 infördes skatt på kemikalier i viss elektronik i Sverige. Skatten gäller bl.a. spisar, kylskåp, tvättmaskiner, dammsugare, mobiltelefoner, routrar, tv-

apparater, spelkonsoler och datorer och omfattar både tillverkning och import. Syftet med skatten är att minska förekomst, spridning och exponering av farliga flamskyddsmedel i människors hemmiljö. Giftfria kretslopp är en viktig del i en cirkulär ekonomi. Mer information finns nedan under avsnittet Giftfri miljö.

Miljömässigt hållbar offentlig upphandling

Det nationella upphandlingsstödet finns sedan hösten 2015 på Upphandlingsmyndigheten. Stödet är bl.a. inriktat på att verka för ökad miljöhänsyn samt utveckla och förvalta kriterier för miljöhänsyn inom upphandling. Samlad information om regeringens politik för offentlig upphandling finns i utg.omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Under året har Upphandlingsmyndigheten följt upp hur myndighetens hållbarhetskrav används inom offentlig upphandling. Den omfattandeuppföljningen har gett viktig information om vilka förbättringar myndigheten behöver göra inom olika produktområden. Under 2016 har Upphandlingsmyndigheten även följt upp användningen av kravpaketet för Giftfri förskola som visade att 80 procent av kommunernas upphandlingar hade följt rekommendationerna.

Under året har myndighetens arbete med hållbarhetskraven fokuserat på bl.a. produktområdena livsmedel och persontransporter samt produktgrupperna kemisk-tekniska produkter, inomhusbelysning, utomhusbelysning, storkök, leksaker och hobbymaterial samt textilier och läder. Kriteriearbetet har under året resulterat i 55 nya krav (förra året omfattades åtta nya krav) av totalt 619 krav.

Den nya upphandlingslagstiftningen lyfter fram möjligheterna att räkna med externa miljöeffekter som kostnader när man använder livscykelkostnader. Livscykelkostnader ger möjlighet att ta hänsyn till alla de kostnader som kan uppstå under hela nyttjandetiden av en vara eller tjänst, från inköp till avveckling eller avfall. Upphandlingsmyndighetens beräkningar av livscykelkostnader har därför uppdaterats i enlighet med den nya lagstiftningen och samtidigt blivit mer användarvänliga.

På uppdrag av regeringen har Upphandlingsmyndigheten i samarbete med Naturvårdsverket, Vinnova och Boverket inlett

arbete med att utveckla processer och kriterier för upphandling av innovationer och ny teknik baserade på spetstekniker och avancerade systemlösningar.

Det pågår vidare mycket arbete inom EU och internationellt kring miljömässigt hållbar offentlig upphandling. Upphandlingsmyndigheten har bl.a. deltagit i ett nordiskt projekt om att stärka kompetens för arbete med hållbar upphandling samt belysa användning av miljömärkning och miljöledningssystem i offentlig upphandling med koppling till EU:s upphandlingsdirektiv.

Miljöteknik och innovationer

Regeringens satsning på 68 miljoner kronor inom anslag 1:5 *Näringslivsutveckling* utg.omr. 24 för att bidra till stärkt efterfrågan och en ökad användning av spetsteknik och avancerade systemlösningar i stadsmiljön påbörjades 2016. Satsningen presenterades i budgetpropositionen 2016 och sträcker sig under perioden 2016–2019.

I den första utlysningen fick sexton 16 planeringsprojekt stöd om sammanlagt 16,2 miljoner kronor. Gemensamt för de beviljade stöden är att ny teknik används med hög miljöprestanda och innovationsgrad. I denna utlysning inkom 109 ansökningar till ett totalt sökt belopp om knappt 138 miljoner kronor. Projekten täcker flera olika områden, bl.a. dagvattenrening, innovativa energisystem, takodling och utveckling av djurfoder från hushållsavfall.

Naturvårdsverket har fortsatt arbetet med transformativa innovationer för en hållbar industriutveckling, och har etablerat en samverkansgrupp för att genomföra ett utvecklingspartnerskap för teknikskiften med väsentliga miljöförbättringar inom industrin, bl.a. genom innovationstävlingar. Samverkansgruppen består av myndigheter, Mistra, industri och akademi.

Regeringen har gett Energimyndigheten i uppdrag att genomföra satsningen på den nationella plattformen för export och investeringar, Smart City Sweden. Detta blir en demonstrationsmiljö för nya svenska innovationer och ny teknik för miljö-, energi- och klimatområden med urban anknytning. Plattformens lokal i Hammarby Sjöstad invigdes i maj 2017. Uppdraget genomförs i samverkan med IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Naturvårdsverket har fortsatt arbetet med transformativa kretsloppslösningar för den hållbara staden, kallad den Attraktiva kretsloppsstaden 2.0. Bland annat har Naturvårdsverket tagit fram en exempelsamling om spetstekniker och genomfört en innovationstävling för ungdomar. Arbetet fortsätter med att etablera beställargrupper för innovationsupphandling av exempelvis kretsloppslösningar inom VA.

Kulturmiljöer och kulturvården

Kulturmiljöer och deras värden utgör i många fall delar eller preciseringar av miljö kvalitetsmålen. Sammantagna resultatet från den årliga uppföljningen av miljömålen visar på oförändrade eller negativa värden för bevarande av kulturmiljön. Fördjupad redovisning av resultat sker under respektive miljö kvalitetsmål.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå Generationsmålet, både inom utgiftsområde 20 och inom andra utgiftsområden. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare insatser för att nå Generationsmålet. Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande och Generationsmålet kan inte uppnås enbart genom åtgärder inom landet utan kräver även åtgärder i EU och internationellt.

Generationsmålet har koppling till Agenda 2030-mål 2 – Ingen hunger, 3 – Hälsa och välbefinnande, 6 – Rent vatten och sanitet, 7 – Hållbar energi för alla, 9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 – Hållbara städer och samhällen, 12 – Hållbar konsumtion och produktion, 14 – Hav och marina resurser och 15 – Ekosystem och biologisk mångfald (se tabell 3.4).

Regeringen har sänkt mervärdesskatten på vissa reparationer och infört en skattereduktion för reparationer av vitvaror i syfte att öka återanvändningen och bidra till att den cirkulära ekonomin kommer att bidra till att öka takten i arbetet med att nå Generationsmålet och en cirkulär ekonomi.

Genom att underlätta och skapa förutsättningar för samarbeten mellan företag och andra aktörer

uppstår möjligheter att utveckla nya cirkulära affärsmodeller och industriell symbios. Regeringen bedömer att nya tekniker och avancerade systemlösningar behövs för att kunna åstadkomma en cirkulär ekonomi.

Regeringen bedömer att flera viktiga insatser har vidtagits för att öka omställningen till hållbara konsumtionsmönster, t.ex. regeringens handlingsplan för hållbar konsumtion, det nyinrättade forumet för miljösmart konsumtion samt den skattereduktion och sänkta mervärdesskattesats för reparationer som riksdagen beslutat om.

Generationsmålet innebär att vår konsumtion inte ska ge upphov till miljöpåverkan i andra länder är viktig. Naturvårdsverkets forskningssatsningar inom forskningsprogrammet Policy relevant indicators for national consumption and environment (PRINCE) ska bidra till att identifiera s.k. hotspots som visar var och hur svensk konsumtion har mest negativ miljö- och klimatpåverkan utanför Sveriges gränser.

Implementeringen av det globala ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion bidrar också till möjligheterna att nå Generationsmålet.

Nationella upphandlingsstrategin ger arbetet med miljömässigt hållbar offentlig upphandling en tydlig inriktning. Det offentliga bör gå före och vara ett föredöme i hanteringen av sina resurser samt bidra till en hållbar samhällsutveckling. Regeringens bedömning är att miljöanpassad offentlig upphandling är ett viktigt och strategiskt verktyg för att nå miljömålen.

Naturvårdsverkets redovisning om stödet för spetstekniker och avancerade systemlösningar har mött ett stort intresse med många ansökningar med höga miljöprestanda och hög innovationsgrad. Resultaten från projekten bör på sikt kunna vara en del i utvecklingen av en ny generation svensk miljö- och klimatteknik. Det finns även möjligheter för ökad sysselsättning och ökade förutsättningar för export.

Regeringens bedömer att spetstekniker som it- och bioteknik och avancerade systemlösningar bidrar till att det går att nå miljömålen snabbare och effektivare.

För att miljömålen ska nås vad gäller de delar som avser kulturmiljö krävs fortsatt utveckling av så väl uppföljning som kunskap, kompetens och åtgärder för att främja kulturmiljövården.

Uppdraget till ett antal myndigheter om att utarbeta vägledande strategier för kulturmiljöfrågor kan utgöra en viktig faktor i det arbetet.

3.5.2 Begränsad klimatpåverkan

Miljökvalitetsmålet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Arbetet med att nå målet ska ske på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det nås det globala målet.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- Den globala medeltemperaturökningen begränsas till långt under 2 grader Celsius över förindustriell nivå och ansträngningar görs för att hålla ökningen under 1,5 grader Celsius över förindustriell nivå. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål.

Preciseringen för miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan tillkom genom riksdagens beslut om regeringens proposition Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). I det klimatpolitiska ramverket uppdaterades preciseringen av miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan för att ligga i linje med det mål som Sverige genom Parisavtalet har ställt sig bakom internationellt. Det nya temperaturmålet ersätter det tidigare temperaturmålet och koncentrationsmålet.

Resultat

Regeringen har verkat för att öka tydligheten och långsiktigheten i klimatpolitiken. Parisavtalet innebär att alla länder måste se över och skärpa sin politik. Den 15 juni 2017 beslutade riksdagen om regeringens proposition Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). Propositionen omfattar:

- En svensk klimatlag. Klimatlagen lagfäster att regeringens klimatpolitik ska utgå ifrån klimatmålen och hur arbetet ska bedrivas. Bland annat genom att förutsättningar ges för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka med varandra. Regeringen ska varje år presentera en klimatredevisning i budgetpropositionen. Regeringen ska vart fjärde år ta fram en klimatpolitisk handlingsplan som bl.a. ska redovisa hur klimatmålen ska uppnås. Den nya klimatlagen träder i kraft den 1 januari 2018.
- Ett nytt långsiktigt klimatmål som innebär att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre än utsläppen år 1990. För att nå nettonollutsläpp får kompletterande åtgärder tillgodoräknas. Det kan exempelvis vara ökade upptag av koldioxid i skog och mark samt investeringar i andra länder.
- Nya mål för 2030, 2040 och för transportsektorn. Växthusgasutsläppen i Sverige som omfattas av EU:s ansvarsfordelningsförordning, den s.k. ESR-sektorn, bör senast år 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen år 1990. Högst 8 procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder. Växthusgasutsläppen i Sverige i ESR-sektorn bör senast 2040 vara minst 75 procent lägre än utsläppen 1990. Högst 2 procentenheter av utsläppsminskningarna får ske genom kompletterande åtgärder. Utsläppen från inrikes transporter utom inrikes flyg ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.

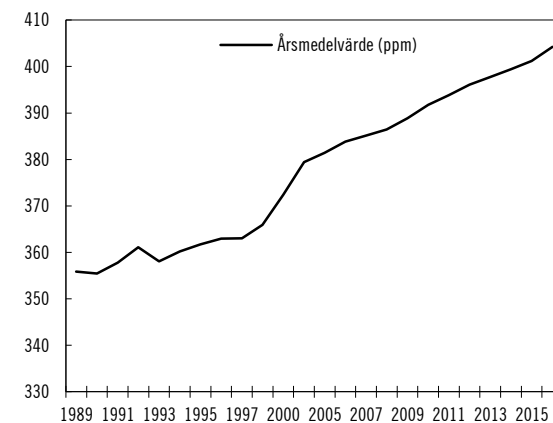
- Ett klimatpolitiskt råd. Regeringen inrättar ett klimatpolitiskt råd med uppgift att bistå regeringen med en oberoende utvärdering av hur den samlade politik som regeringen lägger fram är förenlig med klimatmålen.

Uppföljning av de nya etappmålen sker i budgetpropositionen 2019.

Ökningen av medeltemperatur och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären

Den globala utvecklingen är negativ i förhållande till miljö kvalitetsmålet. Den sammanlagda halten av växthusgaser i atmosfären är cirka 470 ppm koldioxid-ekvivalenter, och ökar för varje år. Årsmedelvärdet för koldioxid, den mest betydelsefulla av de växthusgaser människan släpper ut, översteg 2015 för första gången 400 ppm. Årsmedelvärdet för 2016 var 404,2 ppm (se diagram 3.2.).

Diagram 3.2 Koncentration av koldioxid i atmosfären 1989–2016

Källa: Naturvårdsverket 2017

FN:s klimatpanels femte stora utvärdering om klimatförändringarna visar på en ökning av den globala medeltemperaturen i intervallet 3,2–5,4 grader (jämfört med förindustriell tid) till slutet av detta sekel med fortsatt utsläppstakt. Samtidigt visar modellerna att det med kraftiga utsläppsreduktioner fortfarande bör vara möjligt att hålla temperaturökningen under två grader.

Effekter av klimatförändringarna blir allt mer påtagliga världen över. Ett exempel är tillbakagången för de flesta av jordens glaciärer, stigande havsnivåer, förändrade nederbörds-mönster och den pågående försurningen av världshaven. Fenomen som särskilt uppmärksammas under 2016 är den omfattande korallblekning som pågår runt om i världen. Den

senaste tidens blekning har globalt sett varit den mest omfattande som hittills observerats. 2016 var även det varmaste året som någonsin uppmätts. I Arktis sker klimatförändringarna särskilt snabbt. Den senaste vintern var 6 grader varmare än genomsnittet för perioden 1981–2010. Utbredningen av havsisen i mars 2017 var den minsta som har observerats sedan satellitmätningar började användas.

Etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2020 och den svenska utsläpputvecklingen

Riksdagen har antagit ett etappmål om att Sveriges utsläpp av växthusgaser ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Målet gäller för de sektorer som inte ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) eller sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk. Regeringen har genomfört en kontrollstation för att följa upp de klimat- och energipolitiska målen till 2020 och bedömer att Sverige kommer att nå klimatmålet (skr. 2015/16:87). Regeringen har tagit stora kliv för att nå målet genom nationella insatser. När regeringen tillträdde var bedömningen att utsläppen skulle behöva minska med ytterligare 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2020 för att kunna nå etappmålet genom nationella åtgärder. Enligt det senaste scenariot är bedömningen att det återstår en minskning om ca 0,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2020 för att nå målnivån.

De samlade utsläppen av växthusgaser i Sverige 2015 motsvarade 53,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket innebär en minskning med en procent jämfört med 2014, och en minskning med 25 procent jämfört med 1990. Samtidigt visar SCB:s modellberäkningar att de svenska utsläppen ur ett konsumtionsperspektiv totalt sett inte minskat under de senaste decennierna. Detta är ett resultat av Sveriges import av varor och tjänster samt utsläpp från svenskars internationella resande. Utsläpp i andra länder som orsakas av svensk konsumtion behöver i ökad utsträckning följas upp för att ge en bättre förståelse för hur vår konsumtion påverkar klimatet och hur vi kan bidra till att dessa utsläpp begränsas.

Ungefär 40 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser under perioden 2013–2020 ingår i EU:s utsläppshandelssystem EU ETS, bl.a. det mesta av utsläppen från industrin och från el-

och värmeproduktion. Industrins utsläpp uppgick 2015 till 16,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter och motsvarar 31 procent av de samlade utsläppen av växthusgaser i Sverige. Industrins utsläpp har minskat med totalt 20 procent sedan 1990 (se diagram 3.3). Industrins växthusgasutsläpp kan grovt delas in i förbränningsutsläpp och processrelaterade utsläpp, varav den förstnämnda kategorin är något större än den andra. Industrins förbränningsutsläpp har haft en minskande trend sedan 1990-talets mitt som till stor del förklaras av att användning av fossila bränslen övergetts till förmån för biobränslen och el. Växthusgasutsläppen från el- och fjärrvärmeproduktionen uppgick till 4,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2015, vilket motsvarar knappt 9 procent av de totala utsläppen. Trots att produktionen av el och fjärrvärme har fördubblats sedan 1990 har utsläppen av växthusgaser minskat under samma period, eftersom den ökade produktionen till stor del skett med ökad användning av biobränsle, avfall och vindkraft.

Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter uppgick 2015 till 18 miljoner ton koldioxidekvivalenter och sektorn svarar därmed för ca hälften av utsläppen utanför EU ETS. Vägtrafiken står fortfarande för merparten av utsläppen i sektorn. Bland vägtransporterna står personbilar för den största delen av utsläppen av växthusgaser, 65 procent, följt av tunga och lätta lastbilar som utgör 21 respektive 9 procent.

År 2015 var de totala växthusgasutsläppen från jordbrukssektorn 6,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter och motsvarar 12,5 procent av de samlade utsläppen av växthusgaser i Sverige. Utsläpp från jordbrukssektorn hade 2015 minskat med 10 procent sedan 1990. De främsta faktorerna bakom trenden är minskat antal djur samt minskad användning av mineralgödsel. Sveriges köttkonsumtion har ökat kraftigt men idag är nästan hälften av det kött som konsumeras i Sverige importerat, vilket innebär att utsläppen istället sker i de länder där produktionen äger rum.

Utsläppen från arbetsmaskiner har varit relativt stabila sedan 2005 och står nu för ungefär 6 procent av Sveriges totala utsläpp. Sedan 1990 har utsläppen däremot ökat med 14 procent.

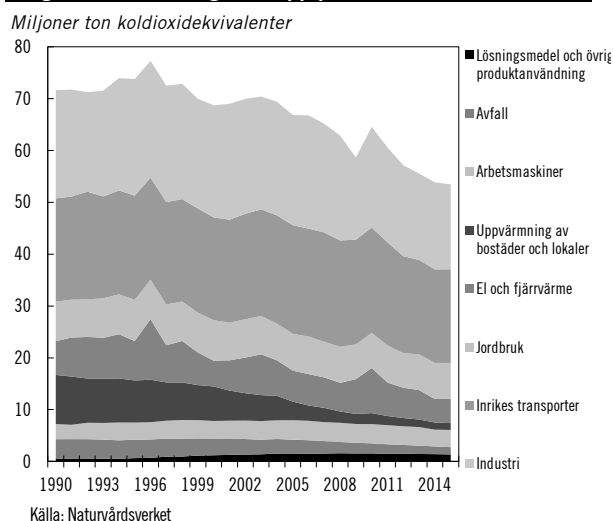
Utsläppen av växthusgaser från egen stationär förbränning av bränslen för uppvärmning av bostäder och lokaler har minskat kraftigt under

perioden 1990–2015 och motsvarar idag 2 procent av de totala nationella utsläppen. Minskningen beror främst på att oljepannor för uppvärmning ersatts med fjärrvärme, värmepumpar och bibränsle.

Utsläppen från avfallsbehandling har minskat med ungefär 62 procent jämfört med år 1990 och motsvarar nu cirka 3 procent av Sveriges totala växthusgasutsläpp.

Både utsläppen från utrikes transporter och nettoupptaget i markanvändningssektorn redovisas separat och är inte del av etappmålet. Utsläppen från utrikes transporter beräknas utifrån sålda mängder bränsle till utrikes flyg- och sjötransporter från svenska flygplatser och hamnar och uppgick 2015 till 8,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket är 132 procent högre än 1990. Totalt har nettoupptaget i markanvändningssektorn (upptag av koldioxid minus utsläpp av växthusgaser) ökat mellan 1990 och 2015. 1990 var nettoupptaget 37 miljoner ton koldioxidekvivalenter och år 2015 hade nettoupptaget ökat till 50 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Osäkerheterna i beräkningarna av utrikes transporter och markanvändning är större än för utsläppen från övriga sektorer.

Diagram 3.3 Växthusgasutsläpp per sektor 1990-2015

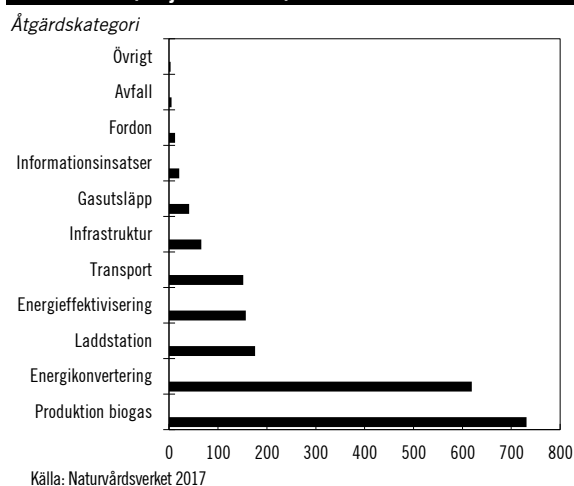

Nationellt klimatarbete

År 2015 införde regeringen ett nytt anslag (anslag 1:16 *Klimatinvesteringar*) i form av ett klimatinvesteringsstöd, det s.k. Klimatklivet, som möjliggör konkreta klimatinvesteringar på lokal och regional nivå. Anslaget har förstärkts och förlängts till 2020. Intresset för stödet är

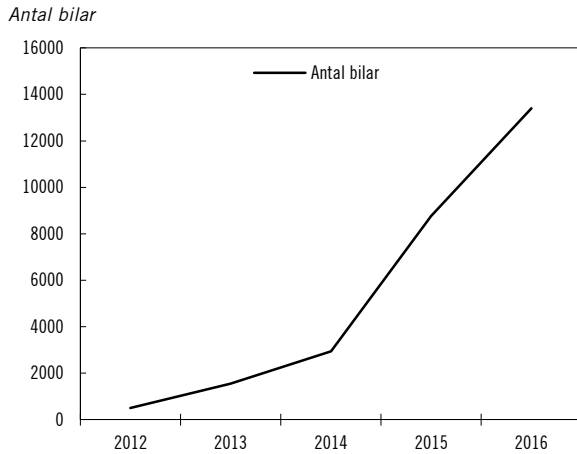
stort. Naturvårdsverket har genom Klimatklivet fram till den 20 juni 2017 beviljat investeringsstöd till 1003 ansökningar som samlat uppgår till ca 2 miljarder kronor till åtgärder som beräknas leda till en utsläppsminskning med 652 000 ton koldioxidekvivalenter per år.

Diagram 3.4 Beviljade ansökningar per åtgärdskategori i Klimatklivet (miljoner kronor)

Exempel på åtgärder som fått investeringsstöd är cirka 9 000 nya laddpunkter för elbilar, utbyte av fossila bränslen till förnybara, tankstationer för förnybara drivmedel, produktion av biogas och destruktion av lustgas vid sjukhus. Utsläppsminskningen per investeringskrona för åtgärderna är i genomsnitt 2,3 kg koldioxidekvivalenter under åtgärdernas livslängd. Den åtgärdskategori som har fått mest beviljade stöd är produktion av biogas (se diagram 3.4).

Regeringen har vidtagit en rad insatser under 2016 och 2017 för att påskynda omställningen till en fossilfri transportsektor. Regeringen har tagit flera viktiga steg för att införa ett bonus-malus-system i Sverige. Supermiljöbilspremien (anslag 1:8 *Supermiljöbilspremie*) infördes 2012 och syftet med premien är att öka försäljningen av bilar med mycket låga utsläpp av växthusgaser. Sedan premien infördes har försäljningen av dessa bilar ökat kraftigt (se diagram 3.5). Under Supermiljöbilspremiens första år betalades 500 premier ut. Under 2016 betalades 13 398 premier ut, vilket är en 27-faldig ökning från en låg nivå.

Diagram 3.5 Utbetalade supermiljöbilspremier 2012-2016

Den elbusspremie som infördes under 2016 (anslag 1:17 *Elbusspremie*) för att främja introduktionen av elbussar är också ett led i arbetet för en fossilfri transportsektor. Premien är ett marknadsintroduktionsstöd. Regeringen konstaterar att ledtiderna för upphandling av bussar tar tid och utnyttjandet var lågt under 2016, men en ökning förväntas då krav på elbussar finns i flera planerade bussupphandlingar.

Regeringen har förlängt den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar till och med 2020. Regeringen har även verkat för att ta bort hinder för användning av elfordon i vardagen. Exempelvis har riksdagen efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2016 beslutat att fr.o.m. 2018 flytta skattskyldigheten från de som levererar elektrisk kraft till nätinnehavarna, vilket bl.a. underlättar för leverantörer av elektrisk kraft för laddning av elbilar.

Vidare presenterar regeringen ett förslag på ett system som ger långsiktigt hållbara och stabila villkor för biodrivmedel. Det s.k. Bränslebytet är ett reduktionspliktsystem som ålägger drivmedelsleverantörer att successivt minska växthusgasutsläppen från bensin och dieselbränsle genom inblandning av hållbara biodrivmedel. Ett reduktionspliktsystem främjar inblandning av biodrivmedel med hög klimatprestanda. Från och med den 1 januari 2018 föreslås full skattebefrielse för höginblandade biodrivmedel. Regeringen har också för avsikt att införa krav om att biodrivmedelsleverantörer ska delge information om drivmedels miljöpåverkan till konsumenter. Regeringen verkar samtidigt på EU-nivå för att

skapa stabila villkor och långsiktiga förutsättningar för hållbara biodrivmedel och en fossilfri fordonsflotta.

Satsningar på järnväg är viktigt för arbetet med att ställa om till en fossilfri fordonsflotta. Regeringen har ökat anslagen till järnvägsunderhållet med 1,4 miljarder 2016–2018 och föreslår ytterligare ökning i infrastrukturpropositionen *Investering i framtiden-innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling* (2016/17:21). Resultat från satsningen redovisas under utg.omr. 23.

Vägslitageskatteskommittén har lämnat sitt betänkande *Vägskatt* (SOU 2017:11). Regeringen avser att arbeta vidare med förslag om en avläsningsbar och, bl.a. utifrån ett regionalpolitiskt perspektiv, differentierad vägslitageskatt och att återkomma till riksdagen före mandatperiodens slut.

En skatt på flygresor införs för att bidra till att Sverige ska bli en av världens första fossilfria välfärdsnationer. Flyget beläggs i dag, till skillnad från andra trafikslag, inte med bränsleskatt eller andra miljöskatter. Flyg som startar eller landar utanför EES omfattas inte heller av EU ETS. Regeringen har förstärkt metanreduceringsersättningen inom jordbruket från 2016 till och med 2019, vars syfte är att ersätta producenter för den dubbla miljönytta som uppstår vid produktion av biogas från stallgödsel. En lagändring har genomförts så att all torvbrytning, dvs. för såväl energi som andra ändamål, nu faller under miljöbalken. Liksom tidigare ska en ansökan om tillstånd ska innehålla en miljökonsekvensbeskrivning. I samband med denna lagändring kommer Naturvårdsverket under 2017 presentera en utökad vägledning för lokaliseringsprövning för att bättre väga in klimataspekterna vid brytning och efterbehandling.

Regeringens satsningar på Smart industri och samverkansprogram för innovation har stärkt samarbetet mellan stat och näringsliv och främjat basindustrins konkurrenskraft. Som ett led i detta gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att genomföra utlysningar och samordna de statliga innovationsfrämjande insatserna för minskade processutsläpp inom svensk industri.

Satsningar för att främja förnybar energi och energieffektivisering är betydande för att uppnå

miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Resultat från dessa redovisas under utg.omr. 21.

Fossilfritt Sverige

För att nå klimatmålen måste alla samhällets aktörer bidra och vidta åtgärder. Med initiativet Fossilfritt Sverige (dir. 2016:66) har regeringen stärkt dialogen med näringsliv, kommuner, andra offentliga aktörer och civila samhället. I juli 2016 beslutade regeringen om att tillsätta en särskild samordnare för initiativet Fossilfritt Sverige (dir. 2016:66). Sedan dess har initiativet fortsatt att engagera och idag är 258 aktörer anslutna till nätverket, vilket är en uppgång från 177 aktörer i september 2016. Initiativet har lanserat olika utmaningar för företag, kommuner och organisationer att anta. Hittills lanserade utmaningar är Fossilfria transporter och Solceller på taket med än så länge 37 respektive 36 anslutna aktörer. Initiativet arbetar även med workshops och samverkansgrupper för att stödja dess medlemmar i sitt arbete. Dialog och samverkan med berörda aktörer sker också inom ramen för andra regeringsinitiativ, såsom det nationella skogsprogrammet.

EU:s klimatpolitik

EU:s långsiktiga mål är att minska utsläppen av växthusgaser med 80–95 procent till 2050 jämfört med 1990 års nivå. Enligt Europeiska miljöbyrån har utsläppen av växthusgaser inom EU minskat med knappt 24 procent mellan 1990 och 2015, vilket redan är mer än vad som krävs för målet till 2020. Under 2014 beslutade EU om ett ramverk för klimat- och energipolitiken som bland annat innebär att utsläppen av växthusgaser ska ha minskat med minst 40 procent till 2030 jämfört med 1990.

Arbetet med att genomföra klimatramverket pågår. Förhandlingarna om utformningen av EU ETS inför perioden 2021–2030 väntas vara avslutade under 2017. Alla medlemsländer har bindande mål till 2020 enligt det s.k. ansvarsfördelningsbeslutet (ESD) inom EU för den del av utsläppen som inte omfattas av EU ETS. Sveriges mål är att minska utsläppen med 17 procent till 2020 jämfört med 2005. Sverige förväntas ha överskott av utsläppsenheter jämfört med målbanan fram till år 2020. Riksdagen godkände förslaget i budgetpropositionen för 2017 om att överskottet av utsläppsenheter för

2014 och 2015 skulle tas bort för att minska utsläppsutrymmet. Beslutet för 2014 genomfördes i september 2017. I början av 2017 genomfördes även beslutet från budgetpropositionen för 2016 om att ta bort överskottet av utsläppsenheter för 2013, som uppgick till cirka 6,4 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter, för att minska utsläppsutrymmet under ansvarsfördelningsbeslutet. Utskottets tillkännagivande (skr. 2009/10:223 bet. 2009/10: MJU21) om hanteringen av utsläppsrätter är därmed slutbehandlat.

I juli 2016 lade kommissionen fram två förslag för hur klimatramverket till 2030 ska genomföras. Det ena är ansvarsfördelningsförordningen (ESR) som ersätter ESD efter 2020. Enligt det ska Sverige minska utsläppen i de sektorer som omfattas med 40 procent till 2030 jämfört med 2005. Det andra förslaget handlar om hur utsläpp och upptag av växthusgaser i sektorn markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) ska bidra till målen i klimatramverket. Förhandlingar pågår i rådet och Europaparlamentet om både ESR och LULUCF förslagen. Regeringen har under förhandlingarna arbetat för att påverka EU:s politik i en ambitiös riktning. Regeringens insatser för att stärka EU ETS har bidragit till en betydande skärpning jämfört med Kommissionens förslag.

Internationellt samarbete och Parisavtalet

Parisavtalet trädde i kraft den 4 november 2016, efter att minst 55 länder som tillsammans står för minst 55 procent av det totala globala utsläppen av växthusgaser hade ratificerat avtalet. Sverige ratificerade Parisavtalet den 13 oktober 2016 och blev part den 12 november 2016. Detta innebär att Sverige nu formellt åtagit sig att genomföra avtalet.

Vid FN:s internationella klimatförhandlingar (UNFCCC) i Marrakech (COP22) i november 2016 fastslogs att det samlade regelverket för avtalet, den s.k. regelboken, ska beslutas i december 2018.

Parisavtalet tydliggör vikten av att involvera många olika samhällsaktörer i klimatarbetet och flera initiativ presenterades och nya utfästelser gjordes under den Globala aktionsagendan vid COP 22. Sverige var bl.a. engagerat i partnerskapet som syftar till att

stödja utvecklingsländer att utveckla och genomföra sina klimatplaner.

Sverige har varit pådrivande i bland annat frågor som rör jämställdhet och urfolksrättigheter och bidragit i utformandet av en ambitiös aktionsplan för jämställdhet under COP22. Regeringen har också varit pådrivande för att främja ökade investeringar i förnybar energi samt en långsiktig utfasning av investeringar i fossil energi i de internationella finansiella institutionerna. Sveriges tydliga profilering i energifrågor och förhållningssätt avseende fossil energi har bidragit till att Sveriges profil stärkts. För att påskynda den globala utfasningen av subventioner av fossila bränslen deltar Sverige tillsammans med Nya Zeeland, Costa Rica, Danmark, Norge, Finland, Etiopien och Schweiz i gruppen Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform (FFFSR). Sverige stödjer även Global Subsidies Initiative, GSI, med att bygga upp kunskap och stödja reform och utfasning av subventioner i utvecklingsländer, bland annat i Indien och i Indonesien. Sverige har också fortsatt varit aktivt i styrkommittén för Carbon Pricing Leadership Coalition (CPLC) som verkar för att sprida kunskap om vikten av att sätta pris på utsläpp av växthusgaser. Sverige har fortsatt sitt stöd till internationella kunskapsbyggande projektet New Climate Economy (NCE) som styrs av The Global Commission on the Economy and Climate. Projektet analyserar samhällsekonomiska kostnader och vinster av klimatåtgärder och fokuserade under förra året på finansieringsfrågor. Projektet bedöms ha bidragit till den internationella diskussionen om klimatåtgärders ekonomi.

Inom Nordiska ministerrådet, Arktiska rådet och Barentsrådet har Sverige verkat för att höja ambitionen i klimatsamarbetet. På svenskt initiativ antogs en deklaration om nordiskt ledarskap på klimatområdet vid vårens miljöministermöte. De nordiska länderna samarbetar kring en rad gemensamma insatser, såsom statsministerinitiativen om nordiska lösningar på globala samhällsutmaningar och Samarbetsprogrammet för nordisk uppföljning av COP 21.

Inom den globala klimat- och luftkoalitionen, CCAC, som Sverige är en av initiativtagarna till, har Sverige bidragit till ett flertal initiativ för att reducera utsläppen av kortlivade växthusgaser

samt sprida kunskap om deras effekt på klimat och människors hälsa.

Sveriges program för internationella klimatinvesteringar bidrar till utsläppsminskningar och hållbar utveckling genom investeringar i klimatprojekt i låg- och medelinkomstländer. Energimyndigheten ansvarar för insatserna. Vid årsskiftet 2016/2017 deltog Energimyndigheten i 98 enskilda projekt och medverkade i 9 multilaterala fonder. Nuvarande portfölj av enskilda projekt och fonder förväntas generera utsläppsminskningar, och därmed utsläppsminskningensenheter, motsvarande som mest ca 43 miljoner ton koldioxidekvivalenter, av vilka drygt 14 miljoner ton utfärdats och levererats till myndigheten vid årsskiftet 2016/2017. Av dessa har regeringen i mars 2017 beslutat att genomföra annullering av 9,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter som genererades under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012, i enlighet med beslut från budgetproposition för 2017.

Energimyndigheten har i oktober 2016 respektive juni 2017 presenterat två utredningar om hur internationella samarbeten kan stödja genomförandet av Parisavtalet. Utredningarna genomfördes i samråd med Sida och Naturvårdsverket och i dialog med Skogsstyrelsen och pekar på att internationella insatser krävs, inte minst i medelinkomstländerna, för att nå Parisavtalets långsiktiga mål.

Klimatforskning

Grundläggande och tillämpad klimatforskning bedrivs idag vid ett flertal universitet och högskolor men också vid institut såsom Stockholm Environment Institute (SEI) och SMHI. Klimatforskningen finansieras bland annat av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Vetenskapsrådet, Stiftelsen för strategisk miljöforskning (Mistra), Energimyndigheten och Naturvårdsverket tillsammans med flera icke-statliga aktörer. I 2016 års forskningspolitiska proposition betonar regeringen att klimatutmaningen är en av de samhällsutmaningar som forskning och innovation behöver svara upp mot. Under 2017 gavs Formas i uppdrag att inrätta och driva ett tioårigt nationellt forskningsprogram om klimat, i linje med förslaget i propositionen.

Inom IPCC gör världens klimatforskare samlade analyser av det vetenskapliga kunskapsläget. Här

bidrar flera svenska forskare. Under 2017 har arbetet med en rapport om vilka insatser som krävs för att begränsa den globala temperaturökningen till högst 1,5 grader och konsekvenserna av en sådan temperaturhöjning intensifierats. Rapporten presenteras hösten 2018 och kommer att utgöra ett av de centrala kunskapsunderlagen för att bedöma möjligheten att nå 1,5-gradersmålet och vilka insatser som behövs för att klara målet.

Klimatanpassning

Under 2016 lät SMHI utvärdera Nationellt kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI. Centrumet bedömdes ha haft stor inverkan på målgruppernas kännedom om klimatanpassning och förmåga att förmedla kunskap. SMHI har även fördelat medel för utveckling av handlingsplaner för klimatanpassning inom sitt respektive ansvarsområde till Statens veterinärmedicinska anstalt, Sametinget, Folkhälsomyndigheten, Jordbruksverket, Sveriges geologiska undersökning, Statens geotekniska institut och Skogsstyrelsen. Boverket och Länsstyrelserna i Uppsala, Östergötland och Gävleborg fick medel för att utveckla verktyg för att underlätta klimatanpassning.

Statens geotekniska institut (SGI) har under 2016 fokuserat sina insatser för klimatanpassning på riskkarteringar för ras och skred, fortsatt samordning och harmonisering av kartunderlag från olika myndigheter samt naturanpassade erosionsskydd. Myndigheten har också i bred dialog tagit fram en handlingsplan för hållbart markbyggande i ett föränderligt klimat.

Lantmäteriet har sedan 2009 arbetat med uppdraget att bygga upp en ny och noggrannare markmodell med höjddata över landet som ger bättre underlag för riskanalyser och åtgärdsplanering. Vid 2016 års utgång var cirka 98 procent av planerade 460 000 km² klara.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har under 2016 lanserat en portal som visar samtliga översvämningsskarteringar som myndigheten tagit fram. I samverkan med Sveriges geologiska undersökning (SGU) har MSB också genomfört en kartering för att undersöka grundvattenförhållanden på Öland med anledning av vattenbristen under 2016. MSB har även analyserat vilka faktorer som kan leda till

bränder vintertid samt hur klimatförändringarna påverkar prognosystemet för brandrisker i vegetationen. Vidare har MSB utvecklat en vägledning riktad till kommuner om metoder för kartering och konsekvensanalyser av skyfall. I arbetet enligt förordningen (2009:956) om översvämningsskarteringar har MSB rapporterat riskhanteringsplaner till EU för de 18 områden i Sverige som bedömts ha betydande översvämningsskartering. Länsstyrelsernas arbete med genomförande och uppföljning av de regionala handlingsplanerna pågår. Länsstyrelserna bedömer att kunskapen om behovet av klimatanpassning ökar successivt och att allt fler beslut som tas på lokal nivå inkluderar klimatanpassning i arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser men också inom t.ex. kulturmiljövård. Under 2016 har dricksvattenförsörjning varit en stor fråga för de sydligare länen, vilket bl.a. har lett till större efterfrågan på kunskapsförhöjande insatser om klimatförändring.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljömålet Begränsad klimatpåverkan. Trots detta är regeringens bedömning att utvecklingen mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs från såväl regeringen som andra aktörer för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås. Klimatutmaningen är global och det krävs internationellt samarbete för att nå miljö kvalitetsmålet. I motsats till de kraftfulla utsläppsminskningar som skulle behövas, har kurvan för de globala växthusgasutsläppen inte vänt neråt. Samtidigt är det uppmuntrande att de senaste årens trend med ökade utsläpp verkar ha avstannat för de globala utsläppen av koldioxid från fossila bränslen. Om detta innebär en vändpunkt i utsläppskurvan är dock för tidigt att slå fast. Koldioxidhalten i atmosfären har trots detta fortsatt att öka, och halten av metan ökar nu snabbare än tidigare. Detta understryker vikten av internationellt samarbete och intensifierade insatser för att minska utsläppen av växthusgaser. Sverige och andra rika länder har enligt klimatkonventionen ett särskilt ansvar för att ta ledningen i klimatarbetet så att det globala målet kan nås.

Agenda 2030:s mål 7 – Hållbar energi för alla, mål 13 – Bekämpa klimatförändringen och mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald är överlappande med miljömålet Begränsad klimatpåverkan. Åtgärder för att minska utsläppen och anpassa samhället till dess effekter har ofta en positiv påverkan på flera andra miljömål. Åtgärderna bidrar till en hållbar utveckling då insatser för minskad klimatpåverkan och anpassning ofta går hand i hand med eller är en förutsättning för rättvisa och fattigdomsbekämpning. Sverige verkar också för jämställdhetsfrågor och för att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra de internationella klimatförhandlingarna. Kvinnor, barn och äldre i låg- och medelinkomstländer som inte har resurser till anpassning drabbas särskilt hårt av klimatförändringar.

Det klimatpolitiska ramverket, som riksdagen antog den 15 juni 2017, ger långsiktighet och stabilitet i svensk klimatpolitik. För första gången lagstadgar Sverige bestämmelser om regeringens klimatpolitiska arbete, vad arbetet ska syfta till och hur det ska bedrivas. Detta innebär att innevarande och kommande regeringar har en skyldighet att föra en klimatpolitik som utgår från klimatmålen samt att tydligt redovisa hur arbetet fortskrider. En central utgångspunkt för arbetet är att klimatpolitiska och budgetpolitiska mål ska ges förutsättningar att samverka med varandra. Ramverket innebär också att ambitionen i klimatpolitiken höjs, vilket är centralt för att Sverige ska kunna leva upp till målsättningarna i Parisavtalet. Senast till 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären. Klimatpropositionen från 2009 preciserade att Sverige ska bidra med sin del av ansvaret för att begränsa de globala utsläppen till hållbara nivåer genom att år 2050 inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser. Genom den klimatpolitiska propositionen förtydligas begreppet nettonoll, och mållåret tidigareläggs. Riksdagen har också beslutat om att instifta ett Klimatpolitiskt råd för att bistå regeringen med en oberoende utvärdering av hur den samlade politik som regeringen lägger fram är förenlig med klimatmålen.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet
Etappmålet utsläpp av växthusgaser till 2020 är ännu inte uppnått men regeringen bedömer att målet kommer att nås i tid med befintliga

insatser. Regeringen vill så långt som möjligt nå målet med nationella insatser och har vidtagit en rad åtgärder för att åstadkomma ytterligare utsläppsminskningar.

Ett av de nya etappmålen till 2030, som fastslagits i det Klimatpolitiska ramverket, innebär att utsläppen ska minska med 63 procent jämfört med 1990. För att nå det nya etappmålet till 2030 bedömer regeringen att det behövs ytterligare utsläppsminskningar om 13–17 miljoner ton koldioxidekvivalenter jämfört med dagens nivåer. För att nå det nya målet krävs därmed att utsläppen minskar snabbare än tidigare.

Ökning av den globala medeltemperaturen

För att sannolikt klara av att hålla temperaturökningen under två grader behöver de ackumulerade utsläppen begränsas till cirka 3 700 miljarder ton koldioxid under perioden 1870–2100. Bara en tredjedel av denna uppskattade mängd kvarstår, det vill säga cirka 1 000 miljarder. Med nuvarande utsläppstakt tar det bara ytterligare ca 20 år innan hela utrymmet är förbrukat (prop. 2016/17:146).

De nationella åtaganden som aviserats av klimatkonventionens parter är inte tillräckliga för att hålla den globala temperaturökningen under två grader och än mindre under 1,5 grader. FN:s miljöprogram Unep bedömer att parterna behöver göra ytterligare åtaganden motsvarande 12 miljarder ton koldioxidekvivalenter innan år 2030 för att klara tvågradersmålet. För att kunna begränsa temperaturökningen till 1,5 grader är gapet ännu större.

Nationell klimatpolitik

För att Sverige ska vara ledande i omställningen till ett samhälle med mycket låga utsläpp av växthusgaser krävs investeringar och insatser i samhällets alla sektorer. Klimatklivet är en av regeringens viktigaste insatser för att stödja minskade utsläpp och klimatomställning i hela landet. Ett strategiskt klimat- och energiarbete på lokal och regional nivå är centralt, men behöver mer kraft för genomförande. Klimatklivet påskyndar investeringar för omställning i Sverige. Genom att regeringens satsning matchas med medfinansiering från företag, kommuner, landsting och bostadsrättsföreningar, så har Klimatklivet hittills möjliggjort klimatinvesteringar i Sverige för uppskattningsvis 4–5 miljarder kronor.

Regeringen bedömer att de satsningar som investeringsstödet Klimatklivet har gått till har stora förutsättningar att bidra till god miljö- och samhällsnytta framöver. Åtgärder som har fått stöd via Klimatklivet hittills väntas totalt sett minska Sveriges totala utsläpp av växthusgaser med 652 000 ton koldioxidekvivalenter per år. Regeringen bedömer att Klimatklivet kommer att vara en viktig del för att målsättningen om att Sveriges utsläpp av växthusgaser ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990 ska nås genom enbart nationella åtgärder. Den senaste prognosen bygger på styrmedel som var i bruk den sista juni 2016 och visar att det finns ett gap om en knapp miljon ton koldioxidekvivalenter år 2020 för att nå målnivån.

Regeringen bedömer att Klimatklivet kan generera positiva sysselsättningseffekter. Enligt en utvärdering av Klimatklivet (WSP Sverige AB (2017), Klimatklivet – En utvärdering av styrmedlets effekter, Sverige: Stockholm) har den direkta sysselsättningseffekten av investeringarna skattats till totalt ca 550 helårsarbetskrafter för år 2016 och cirka 240 för år 2015. Det innebär totalt ca 800 helårsarbetskrafter som finansierats med hjälp av de investerade medlen. Utvärderingen har inte räknat med hur stor del av dessa arbetskrafter som hade varit sysselsatta utan Klimatklivet.

Regeringen bedömer att utsläppen från transportsektorn måste minska betydligt snabbare än hittills för att klara klimatmålen. Sektorn står för närmare hälften av utsläppen utanför EU ETS. Regeringen konstaterar dock att förutsättningarna att minska sektorns utsläpp nu förbättras genom satsningar på järnväg och sjöfart, liksom ökad tillgång till förnybara bränslen inklusive el. För att nå fossilfrihet i transportsektorn krävs fortsatta satsningar på energieffektiva bilar, eldrift, ett ökat användande av biodrivmedel samt samhällsplanering för ett mer transportsnålt och tillgängligt samhälle. Den trend med minskande utsläpp från inrikes transporter som vi sett de senaste åren har avtagit. Den huvudsakliga orsaken till detta är att trafikarbetet börjat öka igen efter några års minskning. Insatserna för att stimulera marknaden för förnybara bränslen och för effektivare fordon har inte vägt upp effekten av trafikökningen. Regeringen har tagit flera initiativ under 2016 och inledningen av 2017.

Förslaget att från 1 juli 2018 införa ett reduktionspliktsystem är ett exempel som syftar

till långsiktigt stabila villkor för biodrivmedel genom att ålägga drivmedelsleverantörer att minska växthusgasutsläppen från bensen och dieselbränsle genom inblandning av hållbara biodrivmedel. Regeringen föreslår också att ett bonus-malus-system för lätta fordon införs fr.o.m. den 1 juli 2018. Det innebär väsentligt starkare drivkrafter än i dagens fordonsskattesystem. Regeringen föreslår vidare ändringar i beräkningen av förmånsbeskattningen av bilar (bilförmån) för att anpassa den till det nya bonus-malus-systemet. Bland annat föreslår regeringen att fordonsskatten, inklusive den höjning som bonus-malus-systemet innebär för lätta fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid, lyfts ur den s.k. bilförmånsschablonen och tas med som en egen post i beräkningen. Dessutom föreslås att förmån av betald trängselskatt, väg-, bro- och färjeavgift lyfts ur bilförmånsschablonen och beskattas separat. Regeringens avsikt att arbeta vidare med förslag om en avläsningsbar och, bl.a. utifrån ett regionalpolitiskt perspektiv, differentierad vägslitageskatt och att återkomma till riksdagen före mandatperiodens slut är också av betydelse. Kvinnors och mäns resemonster skiljer sig åt. Kvinnor reser i högre grad med kollektivtrafik. Förbättrade förutsättningar att använda kollektivtrafik kan minska utsläppen och samtidigt skapa bättre tillgänglighet för både kvinnor och män.

Samhällsutvecklingen i stort och ökningen av transportarbetet innebär emellertid att det finns ett behov av ytterligare åtgärder för att nå målet. Regeringens avsikt är att nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas så att Stockholm, Göteborg och Malmö knyts samman bättre. Utbyggnaden ska ske i en takt som ekonomin tillåter. Särskilt fokus har riktats mot näringslivets transporter. En skatt på flygresor införs för att bidra till att Sverige ska bli en av världens första fossilfria välfärdsnationer. Flyget beläggs i dag, till skillnad från andra trafikslag, inte med bränsleskatt eller andra miljöskatter. Flyg som startar eller landar utanför EES omfattas inte heller av EU ETS. Den största delen av industrins utsläpp omfattas av EU:s handelssystem (ETS). De minskade utsläppen i sektorn beror främst på förändrad bränsleanvändning och på minskade produktionsvolymen vilket betyder att stora utmaningar återstår för att minska de processrelaterade utsläppen. För att komma

tillrätta med industrins processutsläpp av växthusgaser krävs innovation, avancerade systemlösningar och teknikutveckling. Det saknas ofta kostnadseffektiva alternativ till dagens processer och dessa behöver utvecklas och kommersialiseras.

Utsläppen av klimatpåverkande gaser från jordbrukssektorn är en viktig utmaning för att klara klimatmålet. Jord- och skogsbruket är även viktigt för klimatet genom deras bidrag av bioenergi och fossilfria material. Jordbruksverket har fått flera klimatrelaterade uppdrag av regeringen, bl.a. att sammanställa och redovisa pågående åtgärder, initiativ och styrmedel, som bidrar till att minska jordbrukets klimatpåverkan. Utifrån sammanställningen ska förslag även ges på insatsområden och styrmedel som kan utvecklas för att stärka det fortsatta klimatarbetet inom jordbruket.

Åtgärder som kan bidra till reducerade utsläpp av växthusgaser i jordbruket går ofta hand i hand med åtgärder för en effektivare resursanvändning, exempelvis effektivare användning av mineralgödsel och stallgödsel, förbättrad hantering av stallgödsel samt effektiv och god djurhälsa. Exempel på andra åtgärder som kan bidra till minskade utsläpp av växthusgaser är ökad kolinlagring i jordbruksmark och återförande av organogena jordar till våtmark och omställning till bioenergi i uppvärmning. I januari 2017 överlämnade regeringen propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige (prop. 2016/17:104) till riksdagen. Strategin ska bland annat öka den totala livsmedelsproduktionen, samtidigt som relevanta miljö kvalitetsmål nås.

Dikade och torrlagda våtmarker avger stora mängder växthusgaser. Dessa utsläpp kan minskas genom att våtmarkerna restaureras vilket också ger andra miljö fördelar. Sverige har använt en blandning av styrmedel för att öka återvinningen av avfall och minska de totala avfallsmängderna vilket har lett till markant minskade utsläpp. Samtidigt innebär ökad förbränning av farligt avfall, som inte är för energiändamål, ökade luftföroreningar, exempelvis utsläpp av cancerframkallande hexaklorobensen (HCB). Utsläppen har ökat tre gånger sedan 1990 som ett resultat av ökad förbränning.

EU:s klimatpolitik

För att nå EU:s långsiktiga klimatmål om att minska utsläppen med 80–95 procent till 2050 jämfört med 1990 behöver alla relevanta politikområden bidra till och inte motverka klimatomställningen. En möjlighet för medlemsstaterna att bidra till höjd ambition innan 2020 är att fortsätta annullera överskott av utsläppsenheter för att minska utsläppstrymmet inom EU fram till 2020 på samma sätt som Sverige gjort löpande under ansvarsfördelningsbeslutet. Det är dock inte möjligt att komma överens inom EU om en skärpning av EU:s klimatmål till 2020 eftersom aktuella förhandlingar fokuserar på EU:s regelverk till 2030.

Förhandlingar pågår om genomförandet av EU:s klimatramverk till 2030. För att EU fullt ut ska kunna genomföra Parisavtalet är det centralt att ambitionsnivån i EU:s lagstiftning kan höjas i samband med de femåriga översynscyklerna i avtalet. Det behövs också en bred översyn av befintlig lagstiftning inom EU för att säkra att den bidrar till att klimatmålen kan nås. Samtidigt bör all ny lagstiftning som påverkar växthusgasutsläppen liksom finansiering med EU-medel, där det är relevant, anpassas utifrån och stödja Parisavtalet. Det kan till exempel handla om EU:s långtidsbudget, jordbrukspolitiken, Energiunionen, transportlagstiftning, energiskattedirektivet, statsstödsriktlinjerna för statligt stöd till miljöskydd och energi och EU:s regelverk för infrastruktur.

Fler initiativ på EU-nivå behövs på transportområdet. Att kommissionen nu tar steg för att med hög ambition genomföra en strategi för att minska utsläppen i transportsektorn är av högsta vikt. Likaså är det av vikt att revideringen av det s.k. förnybartdirektivet (2009/28/EC) bidrar till att EU når sitt mål om minst 27 procent förnybar energi till 2030 och utvecklingen av hållbara biodrivmedel i EU. Vidare är det viktigt att direktivet säkerställer att EU kan ta en ledande roll inom förnybar energi i den nödvändiga globala omställningen av energisektorn. För att fordonsindustrin ska ha långsiktiga spelregler och tydliga mål som bidrar till minskade utsläpp är det av vikt att förslaget om utsläppsnormer för lätta fordon efter 2020 som väntas under 2017 blir tillräckligt ambitiösa. Vidare behöver ett system för mätning av utsläpp från tunga transporter färdigställas 2017

så att utsläppskrav även för dessa fordon kan tas fram.

Internationellt samarbete och Parisavtalet

Regeringen arbetade under 2016 intensivt för att Sverige skulle godkänna klimatavtalet från Paris så tidigt som möjligt. EU:s gemensamma ratificering innebar att Parisavtalet kunde träda i kraft innan klimattoppmötet i Marrakesh i november.

Att avtalet trädde i kraft långt tidigare än beräknat är mycket positivt. Det omfattande arbetet med att genomföra avtalet och utveckla dess regelverk har nu påbörjats. I förhandlingarna kring den s.k. regelboken, har framsteg gjorts inom viktiga områden såsom transparens men flera utmaningar kvarstår. Ambitionen att besluta om regelboken 2018 kräver ett omfattande arbete. Fokus bör ligga på delar som är viktigt för att avtalet ska kunna genomföras med kontinuerligt ökad ambition såsom transparens och uppföljning. Trots framsteg i det internationella samarbetet behöver åtgärdsarbetet accelerera kraftigt om den globala temperaturökningen ska kunna hållas väl under två grader med ansträngningar för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grad.

FN:s klimatpanel (IPCC) kommer under september 2018 att publicera en specialrapport om kunskapsläget kring utvecklingsvägar för att begränsa den globala uppvärmningen till 1,5 grader och vilka effekter den kan medföra. Sverige anser att panelens arbete är centralt för att säkerställa att klimatförhandlingarna vilar på en vetenskaplig grund.

Parisavtalet innebär att nya samarbetsformer ska utformas som möjliggör för länder att samarbeta för att uppnå sina nationella klimatplaner samt bidra till högre ambition och hållbar utveckling. Sverige bör fortsatt bidra till utvecklingen av dessa internationella samarbetsformer och delta i konkreta insatser inte minst genom samarbete med medelinkomstländer som står för en stor och växande andel av växthusgasutsläppen.

Klimatforskning

Klimatforskningen utgör en viktig grund för att nå de klimatpolitiska målen. Om Sverige ska bli ett fossilfritt välfärdsland och vara ledande i det globala arbetet med att förverkliga Parisavtalets ambitiösa målsättningar är det viktigt att kunskapen ökar, och att nya effektiva lösningar

utvecklas som leder till att vi möter klimatutmaningen. Regeringen bedömer att den långsiktiga satsningen på klimatforskning, som bl.a. det nationella forskningsprogrammet om klimat 2017–2026 innebär, utgör ett nödvändigt tillskott till redan befintliga forskningsinsatser.

Svensk klimatforskning har fortsatt goda förutsättningar att bidra till FN:s klimatpanel IPCC:s arbete. IPCC är kraftigt underfinansierade och har därför svårt att genomföra alla de insatser som planeras de närmaste åren. Regeringen beslöt därför om ett kompletterande stöd till IPCC:s arbete under 2017 samt att höja Sveriges årliga bidrag till IPCC från 2017.

Klimatanpassning

Regeringen bedömer att arbetet med att anpassa samhället till ett förändrat klimat går fortsatt framåt när det handlar om kunskapsuppbyggnad och informationsspridning, tvärssektoriell samverkan och stöd från länsstyrelserna till kommuner och andra aktörer. De olika besluts- och planeringsunderlag som har tagits fram under året har bl.a. bidragit till minskad risk för ras, skred och översvämningar och bättre hantering av konsekvenser av skyfall samt förbättrad prognos för brandrisk.

Myndigheterna har en viktig roll i att initiera, stödja och följa upp klimatanpassningsarbetet inom sitt ansvarsområde. Klimatanpassningen av landskapets ekosystem genom bl.a. utveckling av grön infrastruktur är viktig. Regeringen ska verka för att handlingsplanerna för grön infrastruktur följs upp samt att åtgärdsprogram initieras. Det stöd som har getts till elva myndigheter från anslag 1:10 *Klimatanpassning* för att utveckla verktyg och handlingsplaner för klimatanpassning har medfört ett starkare fokus på klimatanpassning hos de beviljade myndigheterna och lett till nya samarbeten mellan och inom myndigheterna. Samordna och harmonisera underlag från olika myndigheter är viktigt för effektiva samhällsprocesser och en väl fungerande klimatanpassning. Även länsstyrelsernas nationella nätverk fyller en viktig funktion för bl.a. samordning, informationsspridning och arbete med gemensamma utvecklingsprojekt. Trots en ökad kunskap om behovet av anpassning till ett förändrat klimat görs det fortfarande relativt få konkreta klimatanpassningsåtgärder och

fortsatta och förstärka satsningar krävs inom många olika områden.

3.5.3 Frisk luft

Miljö kvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- halten av bensen,
- halten av bens(a)pyren,
- halten av butadien,
- halten av formaldehyd,
- halten av partiklar (PM2.5),
- halten av partiklar (PM10),
- halten av marknära ozon
- ozonindex,
- halten av kvävedioxid och
- korrosion på kalksten.

Resultat

Bensen, butadien och formaldehyd

Bensen, butadien och formaldehyd är alla cancerogena ämnen. Den främsta källan till utsläpp av bensen är bilavgaser och avdunstning av bensen. Bilavgaser är också en viktig källa för butadien och formaldehyd men andra källor som cigarettrök, förbränning av biomassa, industriutsläpp och emissioner av byggnadsmaterial bidrar också till utsläppen.

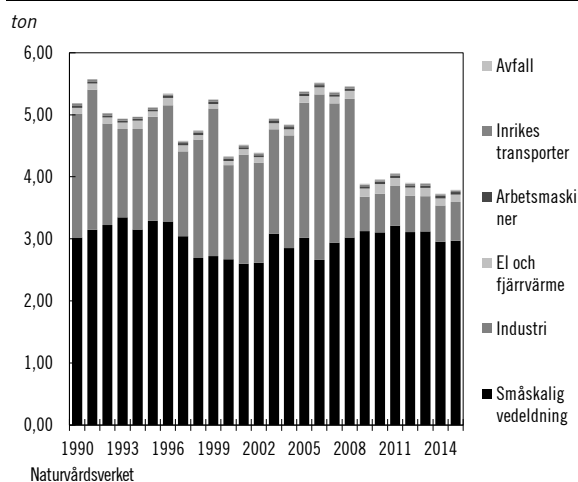
Preciseringen för bensen innebär att halten av bensen inte ska överstiga 1 mikrogram per kubikmeter luft, beräknat som årsmedelvärde. För butadien innebär preciseringen att halten inte överskrider 0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde, och för

formaldehyd att halten inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde. Halterna av bensen, butadien och formaldehyd är låg och ligger under målvärdet för respektive precisering. Halten av bensen överskrider fortfarande preciseringens nivå vid ett par platser i landet.

Bens(a)pyren

Preciseringen innebär att halten av bens(a)pyren inte överstiger 0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde. Vedeldning är den främsta källan till utsläpp av bens(a)pyren i Sverige och de högsta halterna uppkommer under vinterhalvåret (se diagram 3.6). De totala utsläppen från svenska källor har minskat något de senaste fem åren, dock ökade utsläppen något 2015 jämfört med 2014. Enligt en studie som SMHI genomförde 2015 riskerar preciseringen för årsmedelvärdet att överskridas i cirka 100 kommuner. (SMHI Meteorologi Nr 59, 2015).

Diagram 3.6 Utsläpp i ton av bens(a)pyren 1990-2015 från olika sektorer.

Partiklar

Preciseringen innebär att halten av små partiklar (PM2,5) inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. För större partiklar (PM10) innebär preciseringen att halten inte överskrider 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som årsmedelvärde, eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. Utsläppen av små partiklar (PM2,5) uppvisar

en nedåtgående trend. Framför allt har utsläppen från industrin minskat.

Preciseringens årsmedelvärde för halten av små partiklar (PM_{2,5}) i bakgrundsluft klaras i hela landet, förutom i Malmö som är hårt påverkat av intransport av luftföroreningar från övriga Europa. Dygnsmedelvärdet överskrider dock frekvent i flera svenska städer. Halten av större partiklar (PM₁₀) överskrider preciseringens nivåer i storstäderna samt i en rad mellanstora städer. Årsmedelhalten av partiklar (PM₁₀) minskar dock och uppvisar en statistiskt säkerställd nedåtgående trend. Den största enskilda källan till förhöjda halter av större partiklar (PM₁₀) är vägslitage från användning av dubbdäck. I centrala Stockholm ökar antalet dubbfria vinterdäck, men i övriga landet kan man inte utläsa någon tydlig trend för användningen. Kommissionen lämnade 2015 ett motiverat yttrande om upprepade överskridanden i flera svenska tätorter av EU:s gränsvärde för PM₁₀. I sitt svar till Europeiska kommissionen betonade regeringen de insatser som har genomförts för att åtgärda problemen med överskridanden av EU:s gränsvärden i svenska tätorter. Regeringen inväntar EU-kommissionens vidare hantering av överträdelserna som sträckte sig fram till och med år 2013. Sverige har de senaste åren klarat EU:s gränsvärde för årsmedelhalten av PM₁₀ i samtliga svenska städer. EU:s gränsvärde för dygnsmedelhalter visar en nedåtgående trend de senaste åren och överskreds endast på ett ställe i Sverige under 2015.

Marknära ozon

Preciseringen för skydd av människors hälsa innebär att halten av marknära ozon inte ska överstiga 70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åtta-timmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft räknat som ett timmedelvärde. För ozonindex innebär preciseringen för skydd av växtlighet att det inte ska överstiga 10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT40-värde¹ under perioden april-september.

¹ Med AOT40 avses det ackumulerade värdet av halter som ligger över 80 µg/m³ ozon under en viss tidsperiod. AOT40 beräknas mellan kl. 08-20 varje dag.

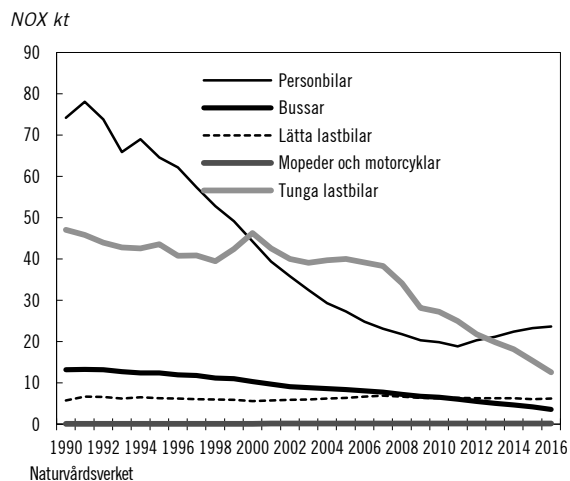
Miljömålets precisering för ozonindex klaras i hela landet.

Utsläppen av ozonbildande ämnen (kväveoxider och flyktiga organiska ämnen) har minskat med 40 procent i Europa mellan 2000 och 2014. Utsläppsminskningarna återspeglas inte i de svenska årsmedelhalterna för marknära ozon som i princip har varit oförändrade sedan år 2000. Antalet dygn med förhöjda halter marknära ozon minskar dock. Trots detta överskrider preciseringen till skydd för människors hälsa i hela landet.

Kvävedioxider

Preciseringen innebär att halten av kvävedioxid inte överstiger 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil). Utsläppen av kväveoxider uppvisar en stadigt nedåtgående trend (se diagram 3.7). Trots den nedåtgående trenden för utsläppen överskrider miljömålets precisering för timmedelvärdet i gatumiljö i storstäderna och fler mellanstora städer. Även årsmedelvärdet för halten av kvävedioxid visar en minskande trend i städer med över 50 000 invånare. De huvudsakliga källorna till utsläppen är trafik, arbetsmaskiner och i vissa delar av landet sjöfart. Den största delen av utsläppen från transporter kommer från personbilar samt lätta och tunga lastbilar. Även om de sammantagna utsläppen av kväveoxider från transportsektorn minskar har utsläppen av kväveoxid från personbilar ökat under senare år vilket beror på den stora ökningen av andelen dieslbilar i fordonsflottan sedan 2011.

Diagram 3.7 Utsläpp av kväveoxider till luft från vägtransporter 1990-2016

Korrosion på kalksten

Preciseringen innebär att korrosionen på kalksten ska understiga 6,5 mikrometer per år. Hittills har det varit svårt att utläsa en tydlig trend för korrosion på kalksten. Då korrosion är en långsam process utförs inte mätningar varje år. Nästa uppföljning kommer att ske under 2017.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljömålet. Regeringens bedömning är att trenden är positiv och att arbetet går åt rätt håll men ytterligare insatser behövs av såväl regeringen som av andra aktörer för att nå miljö kvalitetsmålet. Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande och detta miljö kvalitetsmål kan inte lösas enbart genom åtgärder inom landet utan kräver även åtgärder i EU och internationellt.

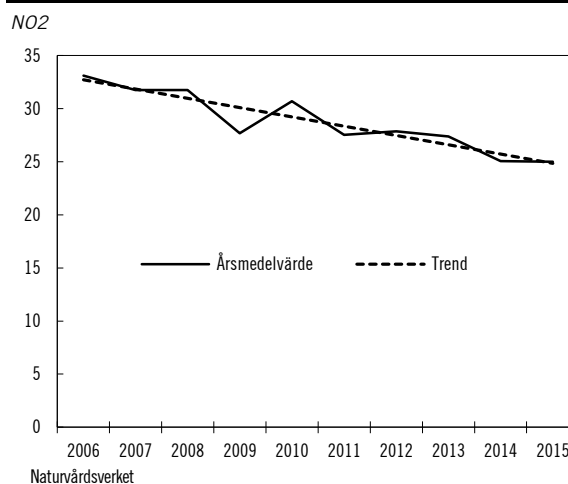
Miljö kvalitetsmålet Frisk luft har kopplingar framför allt till Agenda 2030-målen 3 – Hälsa och välbefinnande, 11 – Hållbara städer och samhällen och 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Det sker fortfarande överskridanden av högsta acceptabla halter som anges i preciseringarna för flera av luftföroreningarna. Som det ser ut idag kommer preciseringen för ozonets påverkan på hälsan inte att uppnås. EU:s s.k. takdirektiv som trädde ikraft i december 2016 kommer att minska intransporten av luftföroreningar från övriga Europa och förbättra möjligheterna att klara preciseringarna för ozon. Även utsläpp från länder utanför Europa påverkar halterna av marknära ozon i Sverige då dessa föroreningar kan transporteras långt i atmosfären. Utöver internationellt påverkansarbete behöver dock även de nationella utsläppen av de ozonbildande ämnena framför allt kvänoxider och flyktiga organiska ämnen fortsatt minska. Både årsmedelvärdet och timmedelvärdet för kvävedioxid överskreds i de större städernas gatumiljöer.

Med nuvarande utsläppstrend kommer årsmedelvärdet för kväveoxid fortsatt att överskridas i de tre storstäderna (Stockholm, Göteborg och Malmö) och preciseringen kommer sannolikt inte att klaras. Däremot kommer preciseringen sannolikt att klaras i övriga städer med över 50 000 invånare. För att

klara preciseringarna även i storstäderna måste utsläppen från framför allt dieselbilarna minska.

Diagram 3.8 Årsmedelvärde och trend för halter av NO₂ i svenska städer över 50 000 invånare 1990-2015

Preciseringen för stora partiklar (PM₁₀) överskreds fortfarande i gatumiljön såväl storstäder som mellanstora städer. Här uppvisas dock en starkt nedåtgående trend vilket gör att det finns möjligheter att preciseringen kommer att klaras.

Eftersom intransporten av luftföroreningar från omgivande länder fortsätter att minska och sannolikt fortsatt kommer att göra det med det reviderade takdirektivet och Göteborgsprotokollet så ökar betydelsen av att få ner utsläppen från de nationella källorna dubbäck, dieselbilar och vedeldning. Möjligheterna att vidta åtgärder lokalt är centrala.

Regeringen arbetar för att förbättra kommunernas möjligheter att genomföra åtgärder för att minska utsläppen från transporter. Regeringen har därför gett Transportstyrelsen i uppdrag att föreslå hur man kan utveckla dagens miljözonsbestämmelser. Transportstyrelsen redovisade uppdraget i november 2016. Uppdraget har remitterats och bereds i Regeringskansliet.

Även stadsmiljöavtalen och EU:s nya avgasregler för utsläpp från fordon i verklig trafik (RDE-paketet) kommer på sikt att bidra positivt till att sänka halterna av kvävedioxid och partiklar i gatumiljön. Regeringen bedömer dock att det inte är tillräckligt för att nå miljömålets precisering för kvävedioxid i gatumiljö, utan ytterligare insatser för att få ner utsläppen av kvävedioxid kommer att krävas, t.ex. genom en ökad elektrifiering av fordonsflottan och en överflyttning från biltrafik till gång, cykel och

kollektivtrafik. Regeringens förslag om ett bonus–malus-system för nya lätta fordon, ändrad beräkning av bilförmån och reduktionsplikt kan bland annat bidra till en renare fordonsflotta och lägre utsläpp av kväveoxider och partiklar. Förslagen kommer att underlätta möjligheterna att klara preciseringarna i miljökvalitetsmålet Frisk luft.

3.5.4 Bara naturlig försurning

Miljökvalitetsmålet är att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- påverkan genom atmosfäriskt nedfall,
- påverkan genom markanvändning,
- försurade sjöar och vattendrag,
- försurad mark.

Resultat

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall
Preciseringen innebär att nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor inte medför att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.

Nedfallet av försurande ämnen över Sverige beror till största delen av utsläpp som transporteras in via luftströmmarna från källor i övriga Europa. På motsvarande sätt exporterar Sverige större delen av utsläppen av försurande ämnen från svenska källor. Av det försurande nedfallet i Sverige härstammar cirka 10 procent av svavlet och 20 procent av kvävet från inhemska källor. En hög andel av nedfallet beror

på utsläpp från sjöfart. Nedfallet av svavel över Sverige minskar och är nu det lägsta på över hundra år. Kvävenedfallet var relativt konstant mellan 1990 och 2005. Därefter har nedfallet minskat tydligt. Mellan 2000 och 2015 minskade våtdepositionen av kväveoxider med 25 procent i Sverige. Detta beror på minskade utsläpp av luftföroreningar i övriga Europa. Under perioden 2000–2014 minskade utsläppen av kväveoxider från EU-28 med 39 procent. Utsläppsminskningarna av ammoniak i EU har inte varit lika stora. Under samma period minskade ammoniakutsläppen med endast 7 procent.

Etappmål med anknytning till miljökvalitetsmålet
Etappmålet om begränsning av utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten bedömdes vara uppnått redan förra året i budgetpropositionen för 2017. Dock finns det stora osäkerheter vad gäller den fortsatta utvecklingen av utsläpp av kväveoxider. Sjötransporterna ökar och regeringens ambition är att transporter ska flyttas från väg till sjö. Därför är det viktigt att inom ramen för miljökvalitetsmålet fortsatt bevaka hur utvecklingen av luftföroreningarna påverkas.

Påverkan genom skogsbruk

Preciseringen innebär att markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten ska motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet. Skogsbruket kan bidra långsiktigt till skogsmarkens försurning genom att näringsämnen i träden förs bort i samband med avverkning. Detta gäller särskilt där tillförseln av basiska ämnen genom vittring är litet, såsom t.ex. i delar av sydvästra Sverige. Mängden näringsämnen i stamveden som tas ut är dock mycket liten. Bidraget till försurning är särskilt stort i mark med granskog där man skördar de näringsrika grenarna och topparna (grot) utan att återföra aska.

Skogsbrukets försurande påverkan har ökat avsevärt sedan 1990-talet då uttaget av grot för energjändamål tog fart. Sedan 2013 har uttaget minskat något. Idag har skogsbruket lika stor påverkan på försurningen som depositionen av försurande nedfall. Återföring av aska till skogsmarken för att minska försurningens effekter sker än så länge i liten skala men ökar långsamt. Den mest omfattande askåterföringen sker i södra Sverige, där också huvuddelen av

uttaget av grenar och toppar sker. Skogsstyrelsen arbetar med en strategi för hur biomassa uttaget från skogen kan ske utan att miljökvalitetsmålet påverkas negativt.

Försurade sjöar och vattendrag

Preciseringen innebär att sjöar och vattendrag, oberoende av kalkning, ska uppnå minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljö. Utvecklingen är positiv för andelen försurade sjöar och vattendrag. Andelen försurade sjöar och vattendrag har minskat successivt sedan 1990. Omkring 1990 när försurningen var som störst var andelen försurade sjöar i hela landet 17 procent men till 2010 hade andelen minskat till 10 procent. Återhämtningen sker mycket långsamt. Den största andelen försurade sjöar finns i sydvästra Sverige, där nästan hälften av sjöarna är försurade. Den lägsta andelen försurade sjöar, 2 procent, finns i Norrlands inland. Försurningens skadliga effekter kan lindras genom kalkning. Kalkning bedrivs i 17 län och kostar cirka 160 miljoner kronor årligen i bidragsmedel som finansieras från anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. Dagens kalkningsverksamhet omfattar cirka 5 000 sjöar och 8 000 kilometer vattendrag. Den mest omfattande kalkningen sker i Västra Götaland och Värmland.

Försurad mark

Preciseringen innebär att försurningen av mark inte ska påskynda korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skada den biologiska mångfalden inom land- och vatten ekosystem. Data från det regionala miljöövervakningsnätet Krondroppsnätet visar att på många platser i Sverige är mark och vatten fortfarande försurade framför allt i landets sydvästra delar, trots att luftföroreningarna har minskat. Drygt 40 procent av skogsmarken i sydvästra Sverige bedöms vara försurad. Knappt 25 procent av de provytor som inventeras hade hög eller mycket hög försurningsgrad 2010. I mellersta Sverige bedöms 30 procent av marken vara försurad och i Norrland 20 procent. Sedan 1990-talet har skogsmarken i Sverige främst försurats genom nedfall av svavel- och kväveföreningar. Skogstillväxt och uttag av biomassa från skogen bidrar också till försurningen och har fått allt större betydelse.

Trots minskat försurat nedfall märks ingen tydlig generell förbättring. I Norrland uppvisas istället en viss ökning av andelen försurad mark. Det finns dock en del osäkerheter i dataunderlaget och en översyn av data och beräkningsmetodik pågår. Även om depositionen fortsätter att minska kommer marken, särskilt i södra Sverige, sannolikt att vara försurad under lång tid framöver och återhämtningen sker mycket långsamt.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljökvalitetsmålet Bara naturlig försurning. Regeringens bedömning är att trenden är positiv och att arbetet går åt rätt håll. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålet. Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande och detta miljökvalitetsmål kan inte lösas enbart genom åtgärder inom landet utan kräver även åtgärder i EU och internationellt. Nedfallet av försurande ämnen har minskat de senaste decennierna. Utvecklingen i miljön är positiv, men för att nå målet krävs ytterligare internationella åtgärder och fokus bör ligga på att fortsatt minska utsläppen av försurande ämnen. Fortsatta insatser krävs inom EU, FN:s luftvårdskonvention och inom internationell sjöfart. Det krävs även åtgärder inom Sverige.

Försurningsmålet har kopplingar främst till Agenda 2030-målet 15 – Ekosystem och biologisk mångfald genom de åtgärder som syftar till att bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster.

Politiska beslut som bidrar positivt till miljömålets uppfyllelse

I december 2016 antog EU:s ministerråd direktivet om minskning av nationella utsläpp av vissa föroreningar, det reviderade takdirektivet. Direktivet omfattar reduktionskrav för fem gränsöverskridande luftföroreningar till år 2020, för att därefter skärpa kraven till år 2030. Tillsammans med det uppdaterade Göteborgsprotokollet utgör dessa de viktigaste styrmedlen för att minska nedfallet av försurande ämnen i

Sverige fram till 2030. Sverige godkände som första land ändringarna i Göteborgsprotokollet i november 2015. För att protokollet ska träda i kraft krävs att minst två tredjedelar av parterna godkänner ändringarna. Efter att takdirektivet har antagits förväntas många länder följa Sveriges exempel.

Sverige har varit pådrivande för att få fram ett reviderat takdirektiv och har verkat för ett så ambitiöst resultat som möjligt. Det reviderade takdirektivet innebär att utsläppen av svaveldioxid inom EU ska minska med minst 79 procent och utsläppen av kväveoxider ska minska med minst 63 procent till år 2030. Detta kommer att leda till betydande minskningar av nedfallet av försurande ämnen över Sverige. Trots detta bedöms reduktionsnivåerna inte vara tillräckliga för att nå miljömålet. Under året har den internationella sjöfartsorganisationen IMO beslutat att med början år 2020 drastiskt skärpa de globala kraven på svavel i marina bränslen. Inom svavelkontrollområdena på Östersjön, Nordsjön och i Engelska kanalen trädde nya svavelkrav i kraft under 2015, vilket har reducerat sjöfartens utsläpp av svaveldioxid i dessa områden avsevärt. Mellan 2014 och 2015 sjönk utsläppen av svaveldioxid från sjöfarten i Östersjön med 87 procent. Det kommer även att införas kvävekontrollområden i Östersjön, Nordsjön och Engelska kanalen. Reglerna för kväveoxidutsläpp i dessa områden kommer dock endast gälla för fartyg byggda 2021 och senare. Eftersom kvävenedfallet från sjöfarten på Nordsjön och Östersjön står för drygt 20 procent av det totala nedfallet av kväveoxider över Sverige kommer kvävekontrollområden att ha positiva effekter för minskningen av kvävenedfallet. Bedömningen är att nedfallet av kväveoxider över Sverige kommer att minska med 10 procent fram till 2030 som en följd av detta.

Under året har Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket inlett ett samarbete för motverka skogsbrukets försurande påverkan. Åtgärderna omfattar att ta fram rekommendationer för skogsbränsleuttag, peka ut områden som är särskilt viktiga och ta fram rekommendationerna för askåterföring. Det är viktigt att arbetet följs upp.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet
Etappmålet begränsningar av utsläpp av luftföroreningar från sjöfart har uppnåtts och är

därmed slutredovisat. Området kommer fortsatt följas upp inom ramen för miljö kvalitetsmål Bara naturlig försurning. Även om etappmålet bedöms vara uppnått, är det fortfarande stora osäkerheter i trenden för utsläpp av kväveoxider från sjöfarten. Med tanke på regeringens ambition att transporter flyttas från väg till järnväg och sjöfart i syfte att minska klimatpåverkan är det viktigt att inom ramen för miljö kvalitetsmålet fortsatt bevaka hur utvecklingen av luftföroreningarna påverkas så att de inte ökar.

3.5.5 Giftfri miljö

Miljö kvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen,
- användningen av särskilt farliga ämnen,
- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper,
- förorenade områden,
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper och
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Resultat

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Preciseringen handlar om att minska användning och den sammanlagda exponeringen av farliga

ämnen för miljön och människor, såväl kvinnor som män, flickor som pojkar.

Sverige har tillsammans med några andra EU-länder drivit på så att Europeiska unionens råd i december 2016 antog rådsslutsatser om kemikalier som tydligt pekar ut regeringarnas förväntningar på policyutvecklingen inom kemikalieområdet. Det handlar dels om förbättringsområden i kemikalielagstiftningen Reach, framför allt i tillämpningen, dels om att Europeiska kommissionen snarast bör genomföra sina åtaganden enligt sjunde miljöhandlingsprogrammet vilket bland annat innebär att till 2018 presentera en strategi för giftfri miljö. Sverige anser att strategin ska staka ut vägen för EU:s kemikaliekontroll efter 2020 och att den samtidigt bidrar till att uppnå de globala hållbarhetsmålen. Rådsslutsatserna ökar pressen på kommissionen att vidta nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med utpekade förbättringsområden.

I december 2016 beslutade regeringen att inrätta en samordningsgrupp, SamTox, för att öka möjligheterna att tidigt kunna upptäcka och sätta in åtgärder mot nya potentiella kemikalierisker. Samordningsgruppen ska säkerställa att det finns en struktur för snabb och systematisk överföring av information och samarbete kring åtgärder mellan ansvariga myndigheter, forskare och andra aktörer. Bakgrunden är att högfluorerade ämnen (PFAS) har kunnat förorena grundvatten och dricksvattentäkter under lång tid innan åtgärder satts in. Brandsläckningsskum är den största enskilda punktkällan som har identifierats när det gäller PFAS-förorening av dricksvatten.

Sverige arbetar aktivt inom EU för att få till en bättre tillämpning av gruppvis hantering av farliga ämnen.

Att kunna byta ut farliga ämnen mot bättre och mindre farliga alternativ är en viktig åtgärd i kemikaliepolitiken. För att påskynda detta arbete tillsatte regeringen i mars 2016 en utredning för att utreda förutsättningarna för att inrätta ett centrum för ökad substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor (dir. 2016:25). Syftet med ett sådant centrum är att öka kunskapen om farliga ämnen i varor, bidra till ökad substitution av farliga ämnen och därmed också bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) den

31 mars 2017 (SOU 2017:32). Förslaget bereds i Regeringskansliet. För att få centrumet snabbt på plats har regeringen för 2017 avsatt 5 miljoner kronor.

Regeringen presenterade under 2016 handlingsplanen Smart industri. Inom fokusområdet Hållbar produktion betonas behovet av utfasning av särskilt farliga ämnen för att åstadkomma en hållbar industri och ett hållbart näringsliv.

En särskild tillsyn gjordes under 2016 för att få en bättre bild av hur kemikalielagstiftningen tillämpas för återvunna ämnen. Åtta företag som återvinner avfall kontrollerades. Resultatet visar att företagets kunskap om kemikaliereglerna och det kemiska innehållet i de återvunna produkterna var låg. Projektet var en del av regeringens uppdrag om giftfria och resurs-effektiva kretslopp.

Spridning av läkemedelsrester i miljön har de senaste åren uppmärksammats som ett problem. Regeringen har därför avsatt resurser för fyra år (2014–2017) för att utveckla avancerad rening för att bland annat minska läkemedelsrester i avloppsvatten. Regeringen har även gett Naturvårdsverket i uppdrag att utreda förutsättningarna för att använda avancerad rening för att avskilja läkemedelsrester från avloppsvatten. I sin redovisning av uppdraget i maj 2017 redogör Naturvårdsverket för att det finns både ett behov och tillgängliga tekniker. Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen driver även ökad miljöhänsyn i den pågående förhandlingen om en ny förordning om veterinärmedicinska läkemedel. En särskilt prioriterad fråga är åtgärder för att skydda miljön i samband med tillverkning av läkemedel. Läkemedelsverket har i uppdrag att bidra till arbetet för ökad miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen inom EU och internationellt, i enlighet med det särskilda etappmålet till miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. (utg.omr. 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg avsnitt 3 Hälso- och sjukvårdspolitik).

Mikroplaster, plastpartiklar som är mindre än fem millimeter, kan skada organismer i vattenmiljön och har växt fram som ett nytt globalt miljöproblem. Regeringen har i juni 2017 till Europeiska kommissionen och Världshandelsorganisationens sekretariat anmält ett förbud mot att använda plastpartiklar i kosmetiska produkter som är avsedda att sköljas av. Förbudet gäller inte plastpartiklar som består

av naturligt förekommande polymerer. Naturvårdsverket har haft i uppdrag att identifiera viktiga landbaserade källor till spridning av mikroplaster och föreslå åtgärder för att minska utsläppen. Uppdraget redovisades i juni 2017 (dnr M2017/01473/Ke). Kemikalieinspektionen har vidare i uppdrag att utreda nationella åtgärder för att begränsa förekomsten av mikroplaster i kosmetiska produkter som innehåller plastpartiklar där syftet med tillsatsen är en annan än att uppnå en rengörande effekt samt i andra kemiska produkter. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2017.

Kemikalieinspektionen redovisade i maj 2017 ett regeringsuppdrag om att begränsa icke yrkesmässig användning av kemiska växtskyddsmedel. Förslaget bereds i Regeringskansliet.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Preciseringen handlar om att begränsa användningen av särskilt farliga ämnen. Det är ämnen som är cancerframkallande, fortplantningsstörande eller kan skada arvsmassan eller som är långlivade, bioackumulerande och giftiga eller mycket långlivade och mycket bioackumulerande. Även ämnen som är hormonstörande eller kraftigt allergiframkallande räknas hit, liksom metallerna bly, kvicksilver och kadmium.

Europeiska kommissionen lämnade i juni 2016 sitt förslag på vetenskapliga kriterier för identifiering av hormonstörande ämnen under växtskyddsmedels- och biocidförordningarna. Kriterierna behövs för att systematiskt kunna reglera hormonstörande ämnen inom EU. Sverige anser att de föreslagna kriterierna inte tillräckligt kommer att kunna förebygga skador på miljön och människors hälsa. Kriterierna, som ännu inte är fastställda, kommer att tillämpas för både biocider och växtskyddsmedel, men de kommer troligen även att påverka andra regelverk som Reach.

Kommissionen beviljade hösten 2016 ett tillstånd för användning av pigment baserade på blykromater. Dessa blykromatpigment är utfasade sedan lång tid i Sverige och flera andra länder. Sverige anser att tillståndet strider mot Reach och har därför stämt kommissionen vid EU-domstolen. Pigment innehållande blykromater har breda användningsområden, till exempel infärgning av plast, bemålning av metallytor och vägmarkeringar. Det finns dock

många mindre farliga alternativ som kan användas istället. Danmark, Finland och Europaparlamentet har ansökt om att få intervensera till stöd för Sverige i processen. Den Europeiska kemikaliemyndigheten har ansökt om att få intervensera till stöd för kommissionen. Trolig tidpunkt för dom är under 2019.

Regeringen verkar för att EU ska begränsa förekomsten av farliga kemikalier i textilier. Regeringen har bl.a. gemensamt med de nordiska länderna drivit på för att Europeiska kommissionen ska vidta åtgärder för att främja en hållbar utveckling av textilier och mode. Bakgrunden är att stora volymer kemikalier används för produktion av textilier, från tillverkning av textilt fibrer och råmaterial till behandling av de färdiga textilvarorna.

Sverige har tagit fram ett begränsningsförslag på EU-nivå för nonylfenoletoxilat. Ett nytt gränsvärde för hur mycket nonylfenoletoxilat som får finnas i textil inom EU offentliggjordes under 2016. Det nya gränsvärdet gäller från 2021. Gränsvärdet är en halt motsvarande 0,01 viktprocent av en textilvara eller varje del av en textilvara. Sedan tidigare finns förbud mot användning av nonylfenoletoxilat i EU, men nu omfattas även importerade textilier.

Under 2016 har Kemikalieinspektionen inspekterat handdukar och bäddtextil. Det kommande gränsvärdet för nonylfenoletoxilat överskreds i en tiondel av proverna. De berörda företagen informerades för att möjliggöra utfasning inför att förbudet träder i kraft.

Sedan den 1 juli 2017 tas en ny punktskatt på kemikalier i viss elektronik ut. Syftet med skatten är att minska tillförseln av farliga ämnen till människors hemmiljö och uppmuntrar till att mer hälsovänliga alternativ används.

I juni 2016 tillsatte regeringen en utredning som ska analysera behovet av beskattning för att minska spridningen av kadmium och andra hälso- och miljöfarliga ämnen och tungmetaller i miljön i syfte att nå miljömålen. Utredaren ska också göra en översyn av lagen (1984:410) om skatt på bekämpningsmedel. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2017.

Användningen av dentalt amalgam kommer att begränsas inom EU. Detta har under flera år varit en profilfråga för Sverige. Förordningen begränsar även starkt möjligheten att exportera kvicksilver genom att utöka EU:s exportförbud till att gälla fler kvicksilverföreningar och kvicksilver i produkter. Förordningen som ska

begränsa användningen av dentalt amalgam antogs i maj 2017. De nya EU-reglerna väntas börja gälla från och med den 1 januari 2018, vilket kan komma att påverka de svenska kvicksilverreglerna. Regeringen beslutade den 11 maj att ratificera Minamatakonventionen om kvicksilver. Konventionen trädde i kraft den 16 augusti 2017.

Förorenade områden

Preciseringen handlar om att åtgärda förorenade områden så att de inte utgör hot mot människors hälsa eller miljön.

Det finns i dag 1 040 förorenade områden i Sverige som bedöms utgöra mycket stor risk för miljön och människors hälsa. Ytterligare 7 341 områden bedöms utgöra stor risk och skulle också behöva åtgärdas. Totalt pågick under 2016 ca 1 500 efterbehandlingsinsatser eller saneringar i landet. Naturvårdsverket ansvarar för den nationella samordningen och prioriteringen av efterbehandlingar med statliga medel. Anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* användes under 2016 främst till åtgärder (82 procent) men också till förstärkt tillsyn och utredningar. Under 2016 avslutades åtgärder för 102 objekt som har finansierats från anslaget.

Från och med 2016 anslås även medel för sanering av förorenad mark för bostadsbyggande. Naturvårdsverket fattade i juli 2016 det första beslutet, när man beviljade 5,5 miljoner kronor för två fastigheter i Sala kommun som är förorenade med metaller från gruvverksamhet. När marken är sanerad kommer 86 lägenheter att byggas.

Under 2016 granskade Riksrevisionen hanteringen av de förorenade områden som förorenats genom statlig verksamhet eller som staten äger. Syftet med granskningen var att undersöka om det finns förutsättningar för en effektiv prioritering av sanering av områden som innehåller eller har förorenats av staten. Riksrevisionens övergripande slutsats är att det finns brister i kartläggningen av förorenade områden som ägs av staten eller har förorenats av statlig verksamhet.

Regeringen redovisar i en skrivelse till riksdagen (skr. 2016/17:111) Riksrevisionens rapport om statens förorenade områden, de åtgärder som bedöms vara nödvändiga med anledning av Riksrevisionens granskning och rekommendationer.

Regeringen har gett ett uppdrag till Statens geologiska undersökning och Naturvårdsverket att ta fram en strategi för hantering av gruvavfall och göra en bedömning av kostnader och åtgärder för efterbehandling.

Regeringen har i juni 2017 gett en särskild utredare i uppdrag att analysera om det finns insatser eller åtgärder som på ett mer ändamålsenligt sätt än i dag kan säkerställa att det finns tillräckliga ekonomiska säkerheter för efterbehandling och andra återställningsåtgärder vid gruvverksamhet.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Preciseringen handlar om att kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper ska vara tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper utgör grunden för allt arbete med att förebygga och begränsa risker med kemikalier.

EU-finansierade forskningsprojekt tar årligen fram resultat som bidrar till den kunskapsuppbyggnad och metodutveckling som behövs för testmetoder, vägledningar och riskbedömning.

För att utveckla regelverken så att riskbedömningar också kan ta hänsyn till kombinationseffekter har ett antal rapporter som kan utgöra kunskapsunderlag tagits fram av kommissionens forskningscenter Joint Research Center (JRC). Under 2016 presenterades en översikt av publicerade riskbedömningar för blandningar av kemiska ämnen. Även EU:s myndighet för livsmedelssäkerhet (Efsa) har under senare år bedrivit olika aktiviteter inom området kombinationseffekter. Till exempel har Efsa inlett arbetet med att ta fram en vägledning för riskbedömning av kombinationseffekter från exponering för olika kemiska ämnen.

Information om farliga ämnen i material och produkter

Preciseringen handlar om att information om innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor ska vara tillgänglig.

Informationskravet för varor i Reach har utökats genom att fler särskilt farliga ämnen har identifierats och förts upp på den s.k. kandidatförteckningen. Sammanlagt fattades beslut under 2016 om ytterligare fem ämnen, däribland bisfenol A och det höglfluorerade

ämnet PFDA. Fyra av dessa ämnen fördes upp på förteckningen i januari 2017, som då innehöll 173 särskilt farliga ämnen. Kommissionens målsättning är att alla relevanta särskilt farliga ämnen ska vara identifierade till 2020.

Sverige har under året fortsatt att driva på för stärkta informationskrav om kemiskt innehåll i varor genom hela livscykeln. Dels har Sverige under 2016 bidragit till att EU:s ministerråds slutsatser om kommissionens handlingsplan för en cirkulär ekonomi tydliggör att information om innehåll av farliga ämnen i varor ska föras vidare till avfallsledet. Dels har Sverige arbetat aktivt för att sådana informationskrav ska komma in i både nya och reviderade förordningar under Ekodesigndirektivet. Informationen behövs för att möjliggöra en säker återvinning, och för att på ett säkert sätt kunna använda återvunnet material i nya varor.

Handlingsplanen för en giftfri vardag

Regeringens uppdrag om en handlingsplan för en giftfri vardag sträcker sig fram till och med 2020 (prop. 2013/14:1, utg.omr. 20, s. 85). Den nuvarande inriktningen på uppdraget omfattar perioden 2015–2017 som Kemikalieinspektionen redovisade i september 2017. Redovisningen kommer att ligga till grund för ett fortsatt uppdrag 2018–2020.

Satsningen på handlingsplanen har gjort det möjligt att öka antalet förslag på reglering av hälsofarliga och miljöfarliga ämnen inom EU. Den ökade satsningen på EU:s kemikalielagstiftning har lett till att Sverige tillhör den grupp medlemsländer som lämnar flest förslag på åtgärder för dessa ämnen. Sedan starten av handlingsplanen 2011 har Sverige lämnat in 10 ämnesutvärderingar, 16 förslag till ämnen till kandidatförteckningen, 3 förslag på begränsningar samt förslag på harmoniserande klassificering av 20 ämnen. De ämnen som Sverige prioriterar är sådana som framför allt förekommer i varor som hanteras av konsumenter och som barn kan komma i kontakt med.

Handlingsplanen har bidragit till att det ställs ökade kemikaliekraV vid offentlig upphandling till förskolor. Sedan 2015 finns ett kravpaket som ska stödja kommunerna att i sin upphandling av varor ställa krav för att minska miljö- och hälsofarliga ämnen i förskolan. Upphandlingsmyndighetens uppföljning 2016 visar att av 52 svarande kommuner har 71

procent använt kriterierna för upphandling till förskolan och 29 procent har använt kriterierna för upphandling till andra verksamheter.

I november 2015 startade Kemikalieinspektionen ett nätverk om giftfri vardag för att underlätta för kommunerna att sprida goda exempel och att samverka med varandra. Intresset från kommunerna har varit stort och nätverket består nu av 134 kommuner. Även åtta landsting och 13 länsstyrelser ingår i nätverket. KemikaliekraV i upphandling, byggprodukter och förskolor är en viktig fråga för nätverket.

Handlingsplanen har bidragit till att tillsynen kunnat stärkas rejält. Elprodukter inom lågprissortimentet har prioriterats eftersom Kemikalieinspektionen tidigare år sett en hög andel brister inom denna produktgrupp. Totalt inspekterades 84 företag och från dessa analyserades 154 produkter. I drygt en tredjedel av produkterna fanns förbjudna ämnen. En stor andel produkter uppfyllde inte heller kraven för märkning och dokumentation. Även om de enskilda produkterna inte är akut giftiga, innebär de på sikt problem för både människors hälsa och för miljön. Resultatet visar på fortsatt tillsynsbehov av billig hemelektronik.

Leksaker och andra varor riktade till barn utgör också en prioriterad grupp för tillsynen. Under året inspekterades 20 företag som säljer leksaker. Totalt analyserades 60 varor. En femtedel av de analyserade varorna visade sig innehålla för höga halter av reglerade ämnen, såsom bly, kadmium, kortkedjiga klorparaffiner och ftalater. Resultaten för begränsade ämnen i mjuka plaster var bättre än vid tidigare års kontroller, vilket kan vara ett tecken på att branschen har blivit bättre på att följa reglerna. Det kan även bero på Kinas nya standard som begränsar ftalater i leksaker. Analyserna av elektriska leksaker visade däremot på större brister. Otillåtet höga värden av bly fanns i 80 procent av de testade produkterna.

Olika typer av heminredningstextil, exempelvis sängkläder, filter och handdukar har också kontrollerats. Totalt inspekterades 51 företag och från dessa analyserades 167 varor efter azofärgämnen samt nonylfenol och nonylfenoletoxilater. Endast en vara innehöll azofärgämne i otillåten halt. I 10 procent av varorna återfanns nonylfenoletoxilater i halter som överstiger gränsen i kommande lagstiftning som börjar gälla 2021.

Kemikalieinspektionen har inom ramen för uppdraget utrett möjligheten till och behovet av att införa nationella begränsningar för användningen av klorerade konserveringsmedel i kosmetiska produkter.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Flera insatser har vidtagits med anledning av etappmålen. För särskilt farliga ämnen har kommissionen presenterat förslag till kriterier för hormonstörande ämnen. Ämnen som orsakar allergi i luftvägarna finns nu på den s.k. kandidatförteckningen men inte på tillståndslistan i Reach. Kommissionen har även föreslagit att det, inom en ny förordning om CE-märkta gödselprodukter (se utg.omr. 23), införs ett gemensamt och stegvist sänkt gränsvärde för kadmium i mineralgödsel.

Kunskapen om ämnens hälso- och miljöeffekter blir bättre. Nationella nanoregister har införts i flera EU-länder. I Sverige finns förslag på att den som anmäler produkter till produktregistret även ska lämna information om de nanomaterial som produkten innehåller. EU:s leksaksdirektiv innehåller specifika kemikaliekra-krav som började tillämpas 2013. De har väsentligt ökat skyddsnivån för barn jämfört med tidigare. Under 2016 togs beslut om att reglera ytterligare två ämnen enligt direktivet.

Informationskravet för varor i Reach utökas genom att fler särskilt farliga ämnen identifieras och förs upp på den s.k. kandidatförteckningen. Under 2016 har krav på CMR-ämnen och hormonstörande ämnen införts i en ny EU-förordning om medicintekniska produkter som börjar gälla 2020.

För läkemedel driver Sverige ökad miljöhänsyn i den pågående förhandlingen om en ny förordning om veterinärmedicinska läkemedel. En särskilt prioriterad fråga är åtgärder för att skydda miljön i samband med tillverkning av läkemedel.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålet. Dagens miljö-utmaningar är till stor del gränsöverskridande

och detta miljö kvalitetsmål kan inte lösas enbart genom åtgärder inom landet utan kräver även åtgärder i EU och internationellt. Förutsättningarna att nå miljö kvalitetsmålet förbättras ständigt genom fortsatt utvecklad lagstiftning, men även andra insatser som t.ex. kriterier för kemikaliekra-krav i upphandling och kemikalieskatt. Allt fler ämnen omfattas av lagstiftning inom EU och internationella överenskommelser. Även om förutsättningarna har förbättrats är det ännu för tidigt att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ. Regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö är ett av de miljö kvalitetsmål som är svårare att uppnå.

Giftfri miljö bidrar tydligt till sju globala hållbarhetsmål: 2 – Ingen hunger, 3 – Hälsa och välbefinnande, 6 – Rent vatten och sanitet, 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 12 – Hållbar konsumtion och produktion, 14 – Hav och marina resurser samt 15 – Ekosystem och biologisk mångfald. Detta genom insatser som bidrar till bättre kemikaliekontroll, minskad exponering för farliga ämnen, utfasning av användning av särskilt farliga ämnen samt att förbättra kunskapen och informationen om kemiska ämnens hälso- och miljöfarliga egenskaper. Att åtgärda förorenade områden bidrar också till hållbarhetsmålen.

Farliga kemiska ämnen kan frigöras och spridas i produktion, användning och i avfallshanteringen. EU:s strategi för en giftfri miljö måste därför innehålla ambitiösa mål som betonar skyddet av barn, stärker substitutionsprincipen och att kemikalier beaktas i arbetet med en cirkulär ekonomi.

Regeringens fortsatta satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag är ett viktigt steg på vägen för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Handlingsplanen som har fokus på barn och unga gör det möjligt att utöka Sveriges insatser nationellt, inom EU och internationellt.

Även vuxna exponeras för kemikalier och det finns skillnader mellan könen vad gäller upptag och ansamling av kemikalier i kroppen. De effekter som kemikalier kan orsaka kan bero på om det är en man eller kvinna som exponeras.

Kunskapen om effekter av den sammanlagda exponeringen för farliga kemiska ämnen är fortfarande mycket begränsad. Sammanlagd exponering hanteras inte heller i de flesta av dagens lagstiftningar, som i huvudsak är inriktade på exponering för enskilda ämnen i

vissa användningar. Regler behöver utformas så att regelverken i större utsträckning tar hänsyn till att barn är känsligare än vuxna för exponering av farliga ämnen.

Det måste gå att identifiera hormonstörande ämnen och sätta in åtgärder så att ämnena inte skadar kvinnor och män, flickor och pojkar, eller miljön. Det är också av särskilt stor vikt att minska eller fasa ut användningen av kemiska ämnen som är mycket långlivade i miljön, exempelvis PFAS som riskerar att förorena mark och vatten, inklusive dricksvattentäkter, för lång tid framöver. Genomförandet av ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) och dess dotterdirektiv om prioriterade ämnen inom vattenpolitikens område (2008/105/EG) är en viktig del som reglerar flera långlivade miljögifter.

Många farliga ämnen finns kvar i samhället under lång tid och fortsätter att bidra till exponering av människor och miljön. Om särskilt farliga ämnen så långt som möjligt fasas ut ur kretsloppen så förbättras möjligheterna till en säker användning av återvunna material.

Med regeringens satsning att inrätta ett Substitutionscentrum är ambitionen att substitutionsarbetet bland företag och offentliga upphandlare ska öka samt även bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker.

Den nuvarande takten är för låg för att åtgärda förorenade områden så att de inte utgör en risk för kommande generationer. Riskerna för miljö och hälsa från Sveriges förorenade områden kommer inte att vara åtgärdade till 2020.

De nya resurserna som är riktade mot sanering för bostadsbyggande ska öka takten att efterbehandla förorenad mark. Det kan också leda till att ren mark i större utsträckning kan bevaras och att det istället byggs på industrimark.

Tillsyn och tillämpningen av miljöbalken är avgörande, dels för att inte nya förorenade områden ska tillkomma på grund av miljöfarlig verksamhet, dels för att den ansvarige, där sådan finns, tar sin del av kostnaden. Även samverkan och samarbete mellan myndigheterna är viktigt.

Teknikutveckling har pekats ut som en möjlig väg fram för att öka saneringstakten. De statligt genomförda projekten har dock hittills haft en låg innovationsgrad.

Kunskapsläget förväntas bli bättre de närmaste åren. Nästa registreringsomgång i Reach 2018 är viktig. Då förväntas upp till

25 000 kemiska ämnen som produceras i volymer mellan 1 och 100 ton per år bli registrerade.

Informationen om innehåll av farliga ämnen i material och varor är mycket bristfällig. Många varor tillverkas utanför EU, vilket försvårar informationsflödet. Kemikalieinspektionen har regeringens uppdrag att kartlägga förekomsten av farliga ämnen i produkter och varor som ännu inte är begränsade inom EU. Kartläggningen ska bidra till att öka vår kunskap om dessa ämnen i olika produkter och varor.

Det globala målet för kemikalier som finns i dag inom hållbarhetsmålen och SAICM sträcker sig fram till år 2020. Målet kommer inte att nås och det finns således ett fortsatt behov av att på global nivå kunna hantera ämnen som sprids internationellt och som kan ge stora problem. En internationell process är inledd för att ta fram ett nytt ramverk för en hållbar hantering av kemikalier och avfall.

Kommissionens initiativ för att genomföra handlingsplanen för en cirkulär ekonomi, liksom utvecklingen av EU:s strategi för giftfri miljö till 2018 äger Sverige goda möjligheter att under kommande år fortsätta att driva på för utökade informationskrav om ämnen i material och varor.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet
Samtliga etappmål under Giftfri miljö är relevanta även om målåren för delar av etappmålen har passerats. Inget av etappmålen bedöms kunna nås i tid, men det bör gå att nå vissa av målen inom några år. När det gäller etappmålet för ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt finns det dock förutsättningar att nå målet för veterinärmedicinska läkemedel.

Etappmålet för särskilt farliga ämnen har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser behövs för att målet ska nås i tid. För hormonstörande ämnen har förutsättningarna stärkts för att dessa kan betraktas som särskilt farliga ämnen i olika relevanta regelverk.

Det krävs framför allt ett ambitiöst genomförande av kommissionens färdplan för särskilt farliga ämnen och av åtaganden i EU:s sjunde miljöhandlingsprogram.

Etappmålet om kunskap om ämnens hälso- och miljöeffekter har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser

behövs för att nå målet i tid. Arbetet med att ta fram kunskap om ämnens miljö- och hälsoegenskaper har dock generellt sett gått framåt. Förutsättningarna för att uppnå målet kommer sannolikt att förbättras under de närmaste åren och till stor del går det troligen att nå målet inom några år efter det sista måläret som är 2018. Denna bedömning gäller främst för nanomaterial och beaktande av barns särskilda känslighet.

Etappmålet om information om farliga ämnen i varor har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Förutsättningarna har förbättrats de senaste åren, men ytterligare insatser krävs. Det gäller både ändrad lagstiftning och frivilliga initiativ för att information om miljö- och hälsofarliga ämnen i varor ska vara tillgänglig för alla berörda senast 2020.

Etappmålet om utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Bedömningen är att befintlig lagstiftning starkt bidrar till att målet kan nås, men behovet av regelutveckling kvarstår för att målet ska anses vara uppfyllt. Detta bedöms inte vara möjligt till 2020.

Etappmålet om effektivare kemikalietillsyn inom EU har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Förutsättningarna bedöms goda för att tillämpa befintlig lagstiftning så att etappmålet till stor del kan anses vara uppfyllt till 2020.

Etappmålet om giftfria och resurseffektiva kretslopp har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Det finns fortfarande möjlighet att en samlad åtgärdsstrategi kan komma att utformas inom EU senast 2018, i samband med att kommissionens strategi för en giftfri miljö presenteras.

Etappmålet om att minska barns exponering för farliga kemikalier har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Flera viktiga framsteg har skett inom lagstiftningen och genom andra styrmedel, t.ex. upphandlingskriterier. Det återstår fortfarande mycket arbete innan man fullt ut tar hänsyn till barns exponering och särskilda känslighet vid identifiering, riskbedömning och begränsning av kemiska ämnen.

Etappmålet om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Det finns behov av regelutveckling på EU-nivå för att etappmålet ska kunna uppfyllas.

3.5.6 Skyddande ozonskikt

Miljö kvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- ozonskiktets tjocklek och
- halter och utsläpp av ozonnedbrytande ämnen.

Resultat

Ozonskiktets tjocklek

Preciseringen innebär att vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras.

Ozonnedbrytande ämnen regleras av det s.k. Montrealprotokollet. Den sedan länge pågående uttunnningen av ozonskiktet upphörde redan år 2000. Situationen har nu förbättrats och mycket tyder på att den globala återväxten har påbörjats. I dag är ozonskiktet ca tre procent tunnare än medelvärdet för perioden 1964–1980. Under denna period ansågs ozonskiktet vara opåverkat av mänskliga utsläpp.

Halter och utsläpp av ozonnedbrytande ämnen

Preciseringen innebär att halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt.

Globalt sker en minskning av såväl utsläpp som halter i stratosfären av flertalet ozonnedbrytande gaser. De flesta ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras under Montrealprotokollet, som i dagsläget har

resulterat i en 98-procentig utfasning av dessa ämnen. Däremot fortsätter både utsläpp och halter av antropogen lustgas (N₂O) att öka, trots att utsläppen regleras av FN:s klimatkonvention.

Lustgas bryter ned ozonskiktet och bidrar till växthuseffekten och utsläppen är i dag större än för någon annan ozonnedbrytande gas (med hänsyn till dess ozonnedbrytande potential). Förhoppningarna om att klimatkonventionen ska leda till minskade utsläpp av lustgas har ökat sedan Parisavtalet trädde i kraft i november 2016.

De nationella utsläppen av ozonnedbrytande ämnen fortsätter att minska och består nästan uteslutande av CFC (klorfluorkarboner) från befintliga och uttjänta produkter exempelvis kyl- och frysmöbler samt bygg-, rör- och markisolering. Exempel på nationella insatser är Naturvårdsverkets och Sveriges byggindustriers gemensamma satsning på att informera om hantering av CFC i isoleringsmaterial vid rivning och ombyggnation, tillsyn av köldmedier och åtgärder mot illegala transporter från Sverige till utvecklingsländer.

Lustgasens ökade betydelse för ozonnedbrytningen kan urskiljas även på nationell nivå. Med hänsyn tagen till ämnets ozonnedbrytande potential motsvarar de totala svenska utsläppen cirka 340 ton vilket är mer än dubbelt så stort som för utsläppen av CFC på 142 ton. På regional nivå har många län uppmärksammat vikten av att åtgärder sker i syfte att förbättra kvävehanteringen inom jordbruket. Flera län arbetar med projektet Greppa näringen som bl.a. omfattar rådgivning om kväveeffektivitet till lantbrukare.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att nås. Under året har det inte skett några förändringar beträffande miljö-tillståndet, eller förutsättningarna i övrigt, som är av sådan vikt att möjligheterna att nå målet har förändrats. Även om en statistiskt säkerställd återväxt av ozonskiktet förväntas gå att fastställa först om fem år så pekar allt mer vetenskapligt underlag på att återhämtningen påbörjats och att detta är ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen.

Åtgärder för att skydda ozonskiktet bidrar till att uppnå hållbarhetsmål i Agenda 2030 3 – Hälsa och välbefinnande.

Förutsatt att det internationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätter med oförminskad kraft bör miljö kvalitetsmålet kunna nås till 2020. En fullständig återhämtning av ozonskiktet bör kunna ske mellan 2025 och 2040.

Eftersom många ozonnedbrytande ämnen även är klimatgaser, kommer ett framgångsrikt arbete inom Montrealprotokollet också att bidra till en minskad klimatpåverkan. Ett viktigt framsteg under 2016 som förstärker denna positiva effekt för klimatet är beslutet att stegvis avveckla tillverkningen, användningen och utsläppen av klimatgaserna HFC under Montrealprotokollet.

3.5.7 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- individens exponering för skadlig strålning,
- utsläppen av radioaktiva ämnen,
- hudcancer orsakade av ultraviolettrålning och
- exponeringen för elektromagnetiska fält.

Resultat

Individens exponering för skadlig strålning

Preciseringen innebär att individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt.

Inga dosgränser har överskridits vid de svenska kärnkraftverken under de senaste tio åren.

Utsläppen av radioaktiva ämnen

Preciseringen innebär att utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas.

Halterna av radioaktiva ämnen i miljön är normalt låga, och halterna utgör inte något generellt miljö- eller hälsoproblem. Av de icke naturligt förekommande radioaktiva ämnena i miljön utgörs den största delen fortfarande av cesium från Tjernobylyckan 1986. Stråldosen som allmänheten utsätts för från detta kvardröjande cesium är betydligt lägre än stråldosen från naturlig bakgrundsstrålning.

Regeringen har i maj 2017 gett Naturvårdsverket i uppdrag att utreda hur ett förbud mot utvinning av uran bör utformas.

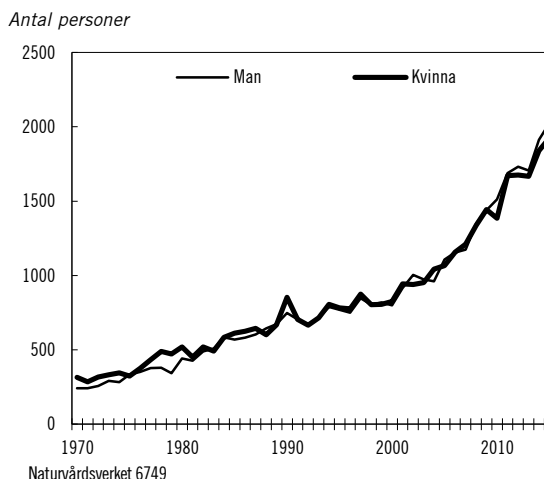
Hudcancer orsakad av ultraviolett strålning

Preciseringen innebär att antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning är lägre än år 2000.

Den negativa trenden med ett ökat antal årliga fall av all slags hudcancer fortsätter. Det kommer inte vara möjligt att minska antalet fall av hudcancer så att de 2020 kommer att vara lägre än 2000. Antalet nya fall av den elakartade hudcancerformen malignt melanom ökar i Sverige och sedan 2000 har antalet individer som drabbas mer än fördubblats. Det är ingen skillnad mellan män och kvinnor när det gäller utvecklingen av malignt melanom (se diagram 3.9).

För att minska risken för hudcancer har regeringen i prop. 2016/17:55 föreslagit ett förbud mot att yrkesmässigt låta någon som inte fyllt 18 år att sola i ett kosmetiskt solarium. Riksdagen har ställt sig bakom regeringens förslag (2016/17:FöU9) och lagändringarna kommer att träda i kraft den 1 september 2018.

Diagram 3.9 Antal nya fall av malignt melanom i Sverige 1970-2015

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att kunna nås. Alla utom en precisering kan vara uppfyllda 2020, dock inte preciseringen för ultraviolett (UV) strålning.

Att minska människors exponering för UV-strålning är av central betydelse för att på sikt minska antalet hudcancerfall. Detta kräver dock en förändring av livsstil och attityder kring utseende och solning. När det gäller exponering för UV-strålning och utveckling av hudcancer är barn särskilt utsatta. Barn har känsligare hud än vuxna och solexponering och brännskador är därför extra skadligt under barn- och ungdomsåldern. Införande av 18-årsgräns för att sola i kosmetiskt solarium var därmed en nödvändig åtgärd för att skydda barn från exponering för UV-strålning.

Arbetet med miljö kvalitetsmålet Säker strålmiljö har en särskild påverkan på mål 3 – Hälsa och välbefinnande inom Agenda 2030. Även mål 8 – Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt påverkas av arbetet med miljö kvalitetsmålet. Detta på grund av åtgärder för att framför allt begränsa exponeringen för strålning och begränsa utsläpp av radioaktiva ämnen.

3.5.8 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förut-

sättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

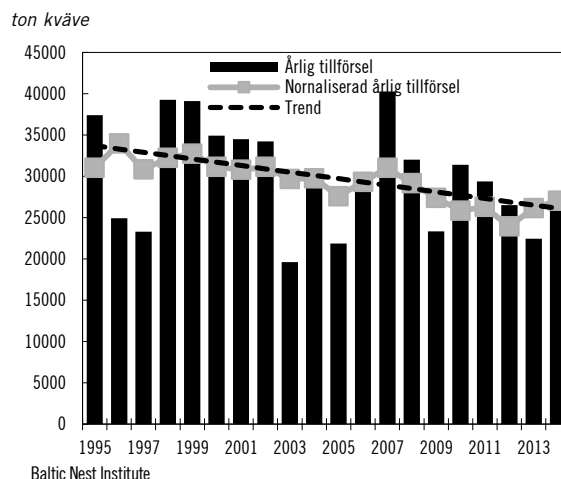
- tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet,
- påverkan på landmiljön av övergödande ämnen,
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten och
- tillståndet i havet.

Resultat

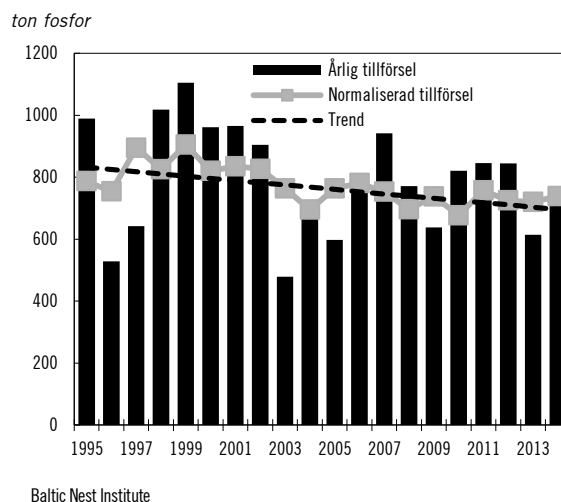
Tillförsel av kväve- och fosforföreningar till havet
Preciseringen innebär att den svenska och den övriga sammanlagda tillförseln av kväve- och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav ska underskrida den maximala belastning som fastställts inom ramen för internationella överenskommelser.

Tillförseln av näringsämnen på havet minskar (se diagram 9 och 10) och Sverige har uppfyllt Helcoms (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) reduktionskrav för alla havsbassänger utom för Egentliga Östersjön enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (Rapport 6749). Egentliga Östersjön är den största av Östersjöns bassänger och sträcker sig från Åland till de danska sunden.

Diagram 3.10 Kvävetillförsel via vatten till Egentliga Östersjön 1995-2014

Diagram 3.11 Fosfortillförsel till Egentliga Östersjön

För fosfor kvarstår 80 procent av minskningsbehovet för Sverige till Egentliga Östersjön. För kväve är Sveriges del av minskningsbehovet till Egentliga Östersjön däremot nära att uppnås.

Förutom uppskattningar av den årliga tillförseln beräknas en källfördelad belastning av fosfor och kväve för Helcoms sjätte Pollution Load Compilation (PLC6) som redovisas i Havs- och vattenmyndighetens (HaV) rapport 2016:12. Resultaten som representerar data för år 2014 visar att förändringarna i näringsämnestillförseln framför allt beror på minskade utsläpp från punktkällor. För kväve har det skett en reduktion med 17 procent och för fosfor med 26 procent från punktkällorna

jämfört med år 2006 (PLC5). För de andra stora källorna jordbruk och enskilda avlopp är förändringarna osäkra på grund av metodförändringar jämfört med PLC5.

Hälften av Sveriges fosfortillförsel från land till Egentliga Östersjön kommer från jordbruk. Andra stora källor är avloppsvatten via reningsverk och små avlopp. Internbelastning från sediment i Östersjön och i kustområden är också en betydande källa för tillförsel av fosfor till vattenmassan. För kväve står jordbruket för 48 procent av tillförseln från Sverige till Egentliga Östersjön. Avloppsvatten via reningsverk står för en fjärdedel och deposition av kväve på vattenytan bidrar med drygt ytterligare 10 procent av belastningen på Egentliga Östersjön.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar tillsammans med Sveriges geologiska undersökning (SGU) för att identifiera områden med höga fosforhalter i bottensediment som kan leda till internbelastning, dvs. läckage av fosfor från sedimenten till vattenmassan. Detta för att öka kunskapen och på sikt kunna föreslå lämpliga åtgärder. SLU har också, på uppdrag av HaV och Länsstyrelsen i Västmanland, sammanställt en kunskapsöversikt om internbelastning och åtgärdsmetoder i sjöar och kustvatten (SLU, Rapport 2016:6). Ytterligare källor till påverkan som tidigare inte varit väl utredda har dessutom blivit uppmärksammade (Havsmiljöinstitutet, Rapport 2016:3).

Vattendelegationerna vid de fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter beslutade i december 2016 om åtgärdsprogram för 2016-2021 (se även miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag).

I juli 2017 fattade International Maritime Organization (IMO) beslut om att Östersjön och Nordsjön ska bli kontrollområden för kväveoxider (NECA). Det innebär krav på avsevärt utökad NO_x-rening på alla nya fartyg från och med 2021. På sikt kommer det att innebära en betydande minskning av kvävedepositionen på Östersjön.

Påverkan på landmiljön av övergödande ämnen

Precisering för påverkan på landmiljön innebär att atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte ska leda till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige.

De svenska utsläppen av kväveoxider till luft har minskat med närmare 30 procent de senaste 10 åren (2006 till 2015) enligt statistik från Naturvårdsverket. Motsvarande minskning av ammoniak är drygt två procent. Nedfallet av kväve på land har minskat med närmare 20 procent under samma period men de regionala skillnaderna är stora. I sydöstra Sverige minskade nedfallet med ca 40 procent mellan 2006 och 2015, medan i sydvästra delen av landet där depositionen är högst visar statistik från Naturvårdsverket att minskningen är betydligt lägre, 7 procent.

Kvävenedfallet är fortfarande högre än den kritiska gränsen för vegetationsförändringar och läckage från skogsmark. År 2010 utsattes nästan 30 procent av skogsarealen för kvävedeposition som överskred kritisk belastning (Svenska Miljöinstitutet IVL Rapport 2143, 2014). Kvävegödslingen till skog har halverats sedan perioden 2007–2012. Under 2015 gödslades ca 33 000 hektar (Statistiska meddelanden JO16 SM 1601) vilket motsvarar cirka 0,1 procent av den totala produktiva skogsmarksarealen. Drygt 10 procent av den svenska produktiva skogsmarksarealen har någon gång gödslats (Skogsstyrelsens meddelande 1/16). Markvegetationen påverkas av kvävegödslingen men de kvardröjande effekterna är osäkra.

Sverige ska reducera utsläppet till 118 000 ton kväveoxider och 53 000 ton ammoniak till år 2020 enligt krav på utsläppsminskningar från det reviderade Göteborgsprotokollet i Luftvårdskonventionen. Utsläppen 2015 var 129 600 ton kväveoxider och 60 300 ton ammoniak enligt statistik från Naturvårdsverket.

Tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Preciseringen innebär att tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten ska uppnå minst god status för näringsämnen enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Övergödningen är omfattande i stora delar av södra Sverige och längs Bottenhavets kust enligt vattenmyndigheternas förvaltningsplaner för 2016–2021. Störst problem finns i Norra Östersjöns vattendistrikt där nästan alla kustvatten och hälften av sjöarna och vattendragen är påverkade av övergödning. I Södra Östersjöns vattendistrikt är samtliga

kustvatten och mer än en tredjedel av inlandsvattnen påverkade.

Jordbruk är den enskilt största källan för fosfortillförseln. Små avlopp och avlopp via reningsverk är andra stora källor. Lokalt är dagvatten, bräddning vid reningsverk och på ledningsnät, utsläpp från industrier, fiskodlingar samt internbelastning i sjöar och kustvatten också betydande källor.

Enligt databasen VISS (Vatteninformations-system Sverige) förväntas endast 20 procent (481 stycken) av de vattenförekomster som är påverkade av övergödning nå god status till år 2021 (enligt förordning 2004:660) för de kvalitetsfaktorer (framför allt näringsämnen och växtplankton) som indikerar övergödning. Övriga vattenförekomster ska uppnå god status senast 2027.

För att minska tillförseln av fosfor och kväve till vatten har drygt 50 miljoner kronor beviljats till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) under 2016, varav en stor del gått till projekt för att minska övergödning. Resultatet av insatsen är att flera åtgärder har genomförts för att minska övergödningen, bland annat strukturkalkning av åkermark, anläggning av våtmarker och dagvattendammar samt framtagande av kommunala VA-planer.

Landsbygdsprogrammet är en annan viktig källa för finansiering av åtgärder (se vidare utg.omr. 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel). Inom rådgivningsprojektet Greppa Näringen genomförs en kampanj för att genomföra fler åtgärder som leder till att minska fosforläckaget från jordbruksmark. Jordbruksverket har på uppdrag av regeringen lämnat förslag på i vilka delar nuvarande landsbygdsprogram behöver förstärkas, för att bl.a. öka möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. I förslaget ingår förstärkta resurser till rådgivning, anläggning av våtmarker och dammar, särskilda medel för uppsökande verksamhet för att få till stånd åtgärder på rätt plats samt öronmärkta stöd för strukturkalkning.

Havs- och vattenmyndigheten har på regeringens uppdrag tagit fram ett författningsförslag för små avloppsanläggningar. Syftet är att tydliggöra regelverket både för den enskilde fastighetsägaren och för kommunerna som utövar tillsyn av små avlopp. Nya regler ökar effektiviteten i kommunernas arbete med prövning och tillsyn och därmed ökar takten i

åtgärdsarbetet. Förslaget bereds i Regeringskansliet.

LIFE-IP projektet Rich Waters som leds av Länsstyrelsen i Västmanlands län har startat 2017 och ska pågå i sju år. Det innehåller ett stort antal delprojekt för att minska övergödningen i Norra Östersjöns vattendistrikt. En viktig del handlar om att stärka det lokala åtgärdsarbetet i kommuner, i lantbruket och hos andra verksamhetsutövare. I delar av projektet medverkar Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheten och de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och resultaten kommer därför att kunna omsättas i hela landet. Budgeten är på 300 miljoner kronor och finansieras genom EU-medel, bidrag från Havs- och vattenmyndigheten (anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*) samt genom medfinansiering av medverkande partners.

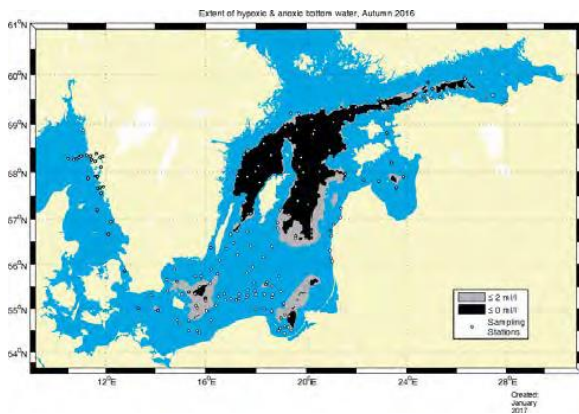
För grundvatten pågår en stor inventering och utökad provtagning. Den genomförs av Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten för att få ett bättre underlag för att bedöma miljötillståndet. Förbättrad kunskap är en förutsättning för att kunna prioritera rätt åtgärder i åtgärdsarbetet.

Tillståndet i havet

Preciseringen innebär att havet ska ha minst god status med avseende på övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:134).

Sveriges omgivande hav, förutom Skagerraks utsjö, är övergött eller kraftigt övergött enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (Rapport 6749). Syresituationen i Östersjöns djupvatten är fortsatt dåligt och utbredningen med syrefritt bottenvatten är trots flera inflöden av syrerikt djupvatten nästan lika stort som förut (se diagram 3.12).

Diagram 3.12 Utbredning av syrefria bottenar (svart) och bottenar påverkade av akut syrebrist (ljusgrå) i Östersjön, hösten 2016.

Naturvårdsverket 6749

Begränsningar av fiske i tid och rum, bl.a. genom inrättande av fiskefria områden, har lokalt haft viss betydelse för att stärka bestånden av till exempel torsk, gös och sik som kan motverka övergödningen (Aqua reports, 2016:20). Rovfiskarnas betydelse för att motverka effekten av övergödning genom s.k. trofiska kaskader har under senare år uppmärksammats alltmer inom forskningen. När mängden rovfisk minskar innebär det att bestånden planktonätande fisk ökar, vilket i sin tur minskar mängden djurplankton som leder till ökad förekomst av växtplankton. Genom att gynna rovfisk motverkas därmed den negativa effekten av övergödningen.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljökvalitetsmålet. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen i miljön är positiv eller negativ.

Miljökvalitetsmålet Ingen övergödning bedöms bidra till Agenda 2030-mål 6 – Rent vatten och sanitet, mål 14 – Hav och marina resurser samt mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

De åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer i enlighet med vattenförvaltningsförordningen (2004:660) som beslutades av vatten-delegationerna i december 2016, innehåller tydliga mål och åtgärder riktade till myndigheter och kommuner som behövs för att förbättra tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten. Regeringen anser att genomförandet av åtgärdsprogrammen är av stor betydelse för att nå miljökvalitetsmålet. Lokaliseringen av åtgärder behöver i större utsträckning än idag anpassas efter var de gör mest nytta och har störst effekt.

Regeringen konstaterar att tillförseln av fosfor till vatten behöver minska för att vi ska kunna nå miljökvalitetsmålet. Regeringen avser även tillsätta en bred utredning om övergödning som ska titta på åtgärder inom de sektorer som ger störst bidrag till övergödningen, dvs. industri, jordbruk och kommunala reningsverk med syfte att minska tillförsel av kväve och fosfor till kretsloppet och öka återcirkulering samt att få till åtgärder där de gör störst nytta.

Regeringen bereder för närvarande de författningsförslag för små avloppsanläggningar som Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram på uppdrag av regeringen. Regeringen har dessutom tillsatt en utredning (dir. 2017:54) som ska lämna förslag på styrmedel som kan öka åtgärdstakten för små avlopp. För att öka incitamentet att ordna VA genom samverkan mellan fastighetsägare ska möjligheterna till ändringar i lagen om allmänna vattentjänster ses över.

Regeringen bedömer också att myndigheternas arbete med att kartlägga internbelastningen behöver fortsätta, liksom kunskapsutvecklingen kring olika tekniker för att minska internbelastning. För att åtgärder mot internbelastning ska vara långsiktigt verksamma så behöver samtidigt tillförseln av fosfor till vatten minska. Den växtnäring som redan cirkulerar i samhället behöver användas effektivare och med minskade förluster till vattenmiljön.

Det svenska landsbygdsprogrammet är ett viktigt styrmedel i arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. Landsbygdsprogrammet är även ett viktigt styrmedel för att bidra till att uppnå kraven i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön och havsmiljöförordningen (2010:1341). För närvarande

planeras ett pilotprojekt vid Jordbruksverket med start 2018 för att analyseras om resultat och värdebaserade styrmedel inom landsbygdsprogrammet är lämpligt för insatser mot övergödning. Kunskapen om enskilda åtgärders effektivitet måste förbättras och ny teknik behöver övervägas för att öka möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet.

Regeringen noterar att det i bet. 2016/17:MJU1 anges att det är angeläget att regeringen återkommer med förslag på åtgärder med anledning av de problem som uppmärksammats i utskottets rapport 2014/15:RFR. Regeringen konstaterar att Havs- och vattenmyndigheten har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med dessa problem. Bland annat har en webbaserad projektkatalog utvecklats för uppföljning och spridning av resultat från projekt finansierade med lokala vattenvårdsåtgärder (LOVA).

3.5.9 Levande sjöar och vattendrag

Miljö kvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska var ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljö värden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- god ekologisk och kemisk status,
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag,
- ytvattentäckters kvalitet,
- ekosystemtjänster,
- strukturer och vattenflöden,
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,

- genetiskt modifierade organismer,
- bevarade natur- och kulturmiljö värden, och
- friluftsliv.

Resultat

God ekologisk och kemisk status

Preciseringen innebär att sjöar och vattendrag ska uppnå god ytvattenstatus enligt de krav som finns i vattenförvaltningsförordningen. Genom denna förordning genomförs ramdirektivet för vatten (2000/60/EC). I oktober 2016 avslutade regeringen prövningen av de förslag till åtgärdsprogram för vattenförvaltningen för 2016–2021 som de länsstyrelser som är vattenmyndigheter (Vattenmyndigheterna) tagit fram. Vattenmyndigheterna reviderade därefter åtgärdsprogrammen i enlighet med regeringens beslut. Respektive vattendelegation fastställde åtgärdsprogrammen i december 2016. I de nya åtgärdsprogrammen har undantag i form av en tidsfrist satts för fler vattenförekomster. Det innebär att mållåret för de vattenförekomsterna har skjutits fram i tiden till 2021 eller 2027 istället för 2015.

Anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* förstärktes av regeringen 2016 för att möjliggöra ett bättre underlag för uppföljning av miljö kvalitetsmålen och för behov av uppföljning inom vattenförvaltningen. Enligt Havs- och vattenmyndighetens årsredovisning har myndigheten, i samverkan med Vattenmyndigheterna, Sveriges geologiska undersökning, Naturvårdsverket och länsstyrelserna, tagit fram en plan för arbetet med övervakning enligt krav inom vattenförvaltningen med titeln Full koll på våra vatten!

Utsläpp från enskilda avlopp påverkar vattnet ur både miljö- och hälsosynpunkt. Havs- och vattenmyndigheten redovisade 2016 reviderade förslag till ändrat regelverk kring enskilda avlopp. Regeringen bereder förslagen.

Skogsstyrelsen har under 2016 fortsatt sitt arbete med målbilder för miljö hänsyn i skogsbruket. Målet är att minska körskador i och nära vattenmiljöer.

Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag

Preciseringen innebär att det i Sverige ska finnas vattendrag som är oexploaterade och i princip opåverkade. Enligt statusklassningen 2015 har 1 840 (12 procent) av Sveriges vattendrag klassats till hög ekologisk status, vilket innebär helt eller nästan helt opåverkade förhållanden. Dessa vattenförekomster ligger främst i Sveriges fjällområden.

Ytvattentäckers kvalitet

Preciseringen innebär att ytvattentäckter som används för dricksvattenproduktion har god kvalitet. Dricksvattenutredningen (dir. 2013/75) överlämnade sitt slutbetänkande (SOU 2016:32) till regeringen i april 2016. Där finns bl.a. förslag gällande inrättande av vattenskyddsområden. Betänkandet har varit ute på remiss och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Havs- och vattenmyndigheten har under 2016 beslutat att 28 områden ska vara riksintressen för vattenförsörjning. Områden och anläggningar har pekats ut som riksintresse för att stärka och tydliggöra vattenförsörjningsintresset i samhällsplaneringen. Tidigare har enbart en anläggning, området med Bolmentunneln, pekats ut som riksintresse för vattenförsörjning.

Högfluorerade ämnen (PFAS) har uppmärksamats i dricksvatten på senare år. De är extremt långlivade i naturen och kan störa reproduktionsförmågan. EU beslutade i december 2016 att förbjuda en rad fluorhaltiga ämnen, bl.a. perfluoroktansyra (PFOA). Förbudet träder i kraft om tre år. Se vidare om PFAS under avsnitt 3.3.5 Giftfri miljö.

Förekomsten av mikroplaster i sjöar har uppmärksamats under året. Mikroplaster har hittats bl.a. i Vättern och i Mälaren. Enligt Havs- och vattenmyndighetens rapport Sötvatten 2016 visar en jämförelse med andra rapporterade data att halterna för Vättern ligger på samma nivå som rapporterats från marina miljöer. Läs mer om mikroplaster under Giftfri miljö.

Ekosystemtjänster

Preciseringen innebär att sjöars och vattendrags ekosystemtjänster är vidmakthållna. Havs- och vattenmyndighetens sammanställning av länsstyrelsernas erfarenheter kring vattenresurser och vattenmiljö visar att den minskade nederbörden under året gav lägre vattenflöden under andra halvan av året. Det gav effekt på den

allmänna vattenförsörjningen som var ansträngd eller mycket allvarlig i delar av landet.

Naturvårdsverket publicerade 2016 en vägledning för att ge myndigheter stöd och råd att inkludera ekosystemtjänster i sin verksamhet och i sina beslut. Naturvårdsverket har också fått i uppdrag av regeringen att arbeta med kommunikation kring ekosystemtjänster.

Strukturer och vattenflöden

Preciseringen handlar om att sjöar och vattendrag har strukturer och vattenflöden som ger möjlighet till livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljö kvalitetsmål (rapport 6749) har metoder för avvägning mellan energi-, natur- och kulturmiljövärden vid miljöåtgärder inom vattenkraften utvecklats vidare under 2016 inom ramen för myndigheternas dialog om vattenkraft och miljö. Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket driver också ett dialogprojekt kring åtgärder mot fysisk påverkan på vattenmiljön från jordbruket.

EU beslutade i december 2016 om Sveriges första LIFE IP-projekt, Rich Waters. Det är ett integrerat projekt som ska stödja genomförandet av ramdirektivet för vatten. Konkreta åtgärder ska genomföras som att exempelvis skapa faunapassager och fria vandringsvägar. Även samverkan och lärande för att göra åtgärdsarbetet effektivare ingår dock. Projektet kommer att pågå under sju år och har en totalbudget om cirka 300 miljoner kronor vilket till viss del finansieras från anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Preciseringen förtydligar att limniska naturtyper och arter i art- och habitatdirektivet har gynnsam bevarandestatus samt att sötvattenanknutna arter i fågeldirektivet har gynnsam bevarandestatus. Havs- och vattenmyndigheten publicerade i december 2016 sin årliga rapport (Fisk- och skaldjursbestånd i hav och sötvatten) som beskriver tillståndet för ett antal fisk- och skaldjursarter. Enligt rapporten är abborre, gös och sik exempel på arter som har stabila bestånd i de stora sjöarna.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Preciseringen förtydligar att andelen hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla sjöar och vattendrag. Under 2016 har Havs- och vattenmyndigheten, för att mildra kunskapsbrister vid upprättande av nödvändiga åtgärdsprogram för hotade arter, arbetat med ett kunskapsuppbyggande program för ett antal makrofyter (vattenväxter).

Främmande arter och genotyper

Preciseringen innebär att främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden. Från och med augusti 2016 är det enligt EU-förordningen om invasiva främmande arter (1143/2014) förbjudet att sprida 37 EU-listade invasiva främmande arter. Sex av de EU-listade arterna finns i svensk natur, bl.a. signalkräftan. För närvarande pågår arbete på Havs- och vattenmyndigheten med att ta fram ett hanteringsprogram för signalkräftan.

En för Sverige ny invasiv art – sydfyrling, även kallad vattenkrassula – identifierades 2016 i Helsingborg. Länsstyrelsen i Skåne sanerade fyndlokalen för att förhindra ytterligare spridning.

Genetiskt modifierade organismer

Preciseringen innebär att genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade. Det bedrivs ingen kommersiell verksamhet med genetiskt modifierade vattenlevande organismer i Sverige.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Preciseringen innebär att sjöar och vattendrags natur- och kulturmiljövärden är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns. Havs- och vattenmyndigheten presenterade 2016 en rapport om limniskt inriktade naturreservat (rapport nr 2016:32), dvs. med inriktning mot sötvatten. Av rapporten framgår att kunskaper om limniska naturvärden saknades helt i nära vartannat naturreservat som innehåller sjöar och/eller vattendrag. I Havs- och vattenmyndighetens PM 2016-09-30 Skydd av sjöar och vattendrag och deras naturvärden framgår att stora arealer är skyddade men att skyddet av naturvärden och biologisk mångfald är svagt i många sjöar och vattendrag i de skyddade områdena.

Havs- och vattenmyndigheten har i uppdrag att i samarbete med Naturvårdsverket,

Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet redovisa arealer och geografisk fördelning av kända värdefulla sjöar och vattendrag som saknar formellt skydd. Även information om varför områdena är utpekade som värdefulla samt vad som utgör bevarandevärdena ska ingå. Resultatet avses användas för att revidera den nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer, som därefter ska antas av myndigheterna.

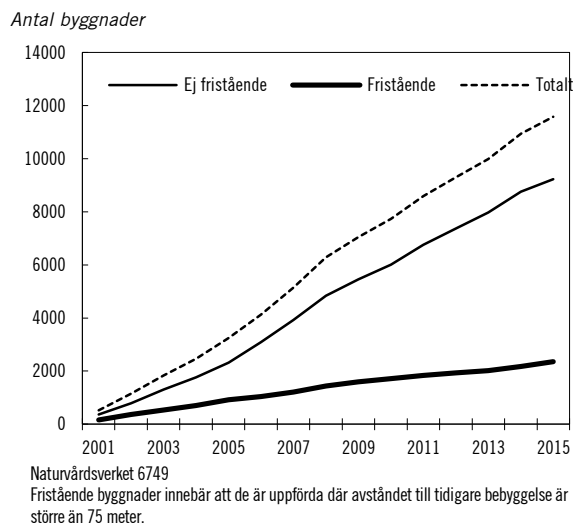
Riksantikvarieämbetet har presenterat rekommendationer för att ta hänsyn till kulturmiljöer vid vattendrag i samband med åtgärder för förbättrad vattenkvalitet. Myndigheten har även deltagit i dialogen om vattenkraft och tagit fram underlag för att värdera och prioritera kulturmiljöer vid miljöåtgärder vid vattenkraftsanläggningar. 2016 fördelade Riksantikvarieämbetet drygt 21 miljoner kronor från anslag 7:2 *Vård av kulturmiljöer* till olika län för kulturmiljöåtgärder kopplade till miljö kvalitetsmålet.

Friluftsliv

Preciseringen innebär att strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning av Sveriges miljö kvalitetsmål (rapport 6749) fortsätter det strandnära byggandet att öka (se diagram 3.13). I de regionala uppföljningarna lyfts exploateringstryck i strandzonen fram som en av orsakerna till att miljö kvalitetsmålet inte kommer att nås.

Fritidsfisket i Sverige är ett viktigt bidrag till besöksnäring och upplevelseindustri och under 2015 gjordes ungefär 8 miljoner fritidsfiskedagar längs vattendrag och sjöar. Sammanlagt uppskattades den behållna fångsten till 7 600 ton och bestod främst av abborre, gädda, öring och kräfta (Statistisk meddelande JO 57 SM 1703. SCB 2017).

Diagram 3.13 Antal nyuppförda byggnader inom 100 meter från sjöar och vattendrag 2001-2015

Tillkännagivande om vattendirektivet

I tillkännagivande från riksmötet 2015/16 (rskr. 2015/16:209, bet. 2015/16: MJU14) har riksdagen tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anför om åtgärderna för att uppnå vattendirektivets mål. Regeringen redovisade i skrivelse 2016/17:75 att regeringen ansåg att tillkännagivandet är tillgodosett. Av betänkande 2016/17: KU21 framgår att Miljö- och jordbruksutskottet anser att det inte är tillfredsställande att regeringen har avslutat tillkännagivandet om vattendirektivet. Regeringen har tidigare aviserat att en proposition om modernisering av miljövillkoren för vattenkraften är planerad. Den propositionen är avsedd att lämnas till riksdagen i början av 2018.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen i miljön är positiv eller negativ. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljökvalitetsmålet. Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande och detta miljökvalitetsmål kan inte lösas enbart genom åtgärder inom

landet utan kräver även åtgärder i EU och internationellt.

Miljökvalitetsmålet bidrar främst till att nå hållbarhetsmål 6 – Rent vatten och sanitet inom ramen för Agenda 2030. Målet har också nära kopplingar till hållbarhetsmål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Fragmentering, exempelvis dammar och andra vandringshinder, övergödning och försurning bedöms vara de största orsakerna till att miljökvalitetsmålet inte nås. Fysisk påverkan i vatten som hindrar möjlighet till spridning och fria passager för djur, växter och sediment är ett stort problem för sjöar och vattendrag. Fler och mer verkningsfulla åtgärder behövs för att nå målet. Det är i detta sammanhang viktigt att hänsyn också tas till behovet av att skydda värdefulla kulturmiljöer och att fortsätta utveckla kunskapsunderlag, metoder och vägledning för god avvägning och ömsesidig hänsyn mellan naturvård, kulturmiljöarbete och energifrågor.

Miljö- och energidepartementet har i juni 2017 remitterat en promemoria med förslag som genomför de vattenkraftsrelaterade delarna av energiöverenskommelsen och tydliggör det svenska genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten. Förslagen innebär att moderna miljövillkor systematiskt ska införas för vattenkraften. Regeringen har för avsikt att efter remissen presentera en lagrådsremiss och en proposition med syfte att säkerställa att vattenkraftverk och dammar har moderna miljötillstånd men som också underlättar själva prövningsprocessen. Vidare bedömer regeringen att det också behövs ökad tillsyn som ett led i processen.

Regeringen anser att genomförandet av åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) är av stor betydelse för att nå målet. Det krävs omfattande insatser, framför allt mot övergödning, fysiska hinder och miljögifter, för att sjöar och vattendrag ska uppnå god ekologisk och kemisk status eller god ekologisk och kemisk potential. Många statliga myndigheter och kommuner har i enlighet med vattenmyndigheternas åtgärdsprogram ansvar för att åtgärder genomförs. Miljöövervakning är viktigt för att bedöma miljötillståndet, ge säkrare statusklassificeringar av vattnet och säkerställa effektiva åtgärder. Miljöövervakning är också ett krav enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC). Regeringen anser därför att det

är viktigt att fortsätta utveckla miljöövervakningen och därigenom följa upp åtgärdsarbetet. Regeringen bedömer att detta i förlängningen ger säkrare statusklassificeringar av vatten enligt vattenförvaltningens krav.

En säkerställd vattenförsörjning har en avgörande betydelse för samhället. Regeringen anser att det är viktigt att fortsätta arbetet med förebyggande åtgärder för att skydda dricksvatten, exempelvis inrättande av vattenskyddsområden.

Orsakerna till de höga halterna av mikroplaster i Vättern är oklara. Förutom belastningen från städer, samhällen, trafik och atmosfär kan möjligen vattnets långa uppehållstid i Vättern påverka halterna. Partiklarna sköljs inte bort i utflödet utan ansamlas över tid. Regeringen anser att utsläpp av mikroplaster bör begränsas.

Sjöar och vattendrag bidrar med många ekosystemtjänster, bl.a. livsmiljöer för olika arter, dricksvatten, friluftsliv och fiske. God vattenkvalitet, god ekologisk status, naturlig vattenföring och naturliga lokaliseringar i landskapet gör att sjöar och vattendrag kan bidra med många viktiga ekosystemtjänster. Om dessa förutsättningar bevaras finns goda förutsättningar för att ekosystemen kan leverera viktiga ekosystemtjänster. Regeringen bedömer att Naturvårdsverkets vägledning och uppdrag om kommunikation kring ekosystemtjänster kommer att bidra till att öka kunskap och förståelse av värdet av ekosystemtjänster.

Arbetet med att skydda värdefulla limniska miljöer behöver fortsätta. Mer kunskaper behövs om naturvärden i sjöar och vattendrag i naturreservat. Kunskapen och fokus på kulturmiljöer vid vatten har ökat, men det behövs fortsatt arbete inom området. Den kommande revideringen av nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer är ett steg på vägen.

Strandskyddsreglerna syftar till att skapa förutsättningar för allmänhetens tillgång till naturupplevelser och för bevarandet av biologisk mångfald i strandnära områden. Det ökande byggandet i strandnära miljöer försvårar att syftena uppnås, exempelvis försvåras tillgång till vattenmiljöer och förutsättningarna för friluftsliv kopplat till vatten. Regeringen vill se en levande landsbygd som kan utvecklas, samtidigt som ett attraktivt landskap kan bevaras och värdefulla naturmiljöer skyddas. Regeringen har därför gett

i uppdrag till Naturvårdsverket att se över reglerna om landsbygdsutveckling i strandnära läge i miljöbalken och plan- och bygglagen.

3.5.10 Grundvatten av god kvalitet

Miljö kvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- grundvattnets kvalitet och kemiska status
- kvaliteten på utströmmande grundvatten,
- grundvattennivåer och grundvattnets kvantitativa status, och
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Resultat

Grundvattnets kvalitet och kemiska status

Under 2016 förstärkte regeringen anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.*, med syftet att täcka behovet av bättre underlag för uppföljning av miljömålen. De nya resurserna resulterade bl.a. i satsningar för utökad övervakning av grundvatten. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har under 2016, i samråd med länsstyrelserna och med finansiering från Havs- och vattenmyndigheten, intensifierat arbetet med att inventera nya provtagningsplatser och föreslå fler stationer för övervakning. SGU har också påbörjat ett arbete med att utvärdera de vattenanalyser från enskilda vattentäkter som genomförts under åren 2009–2015. SGU har även under 2016, inom Naturvårdsverkets screeningprogram, påbörjat provtagning och analys av råvatten vid kommunala grundvattentäkter i urbana områden. Av Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2017 (Naturvårdsverkets rapport 6749) framgår att vattnet i många enskilda brunnar har kvalitetsproblem.

Regionala och kommunala vattenförsörjningsplaner är ett viktigt underlag i vattenförsörjningsplaneringen. 11 av 21 län har tagit fram regionala vattenförsörjningsplaner.

Många kommunala grundvattentäkter saknar fortfarande vattenskyddsområde. I länsstyrelsernas miljömålsrapportering för 2016 till Naturvårdsverket framgår att inga nya vattenskyddsområden har tillkommit under 2016.

Kvaliteten på utströmmande grundvatten

SGU arbetar med att förbättra kunskapen om grundvattenberoende akvatiska och terrestra ekosystem. Myndigheten har under 2016 publicerat en rapport om geologins betydelse för grundvattenberoende ekosystem (SGU-rapport 2016:11).

Grundvattennivåer och grundvattnets kvantitativa status

Under 2016 orsakade försämrade vattentillgång problem i stora delar av södra Sverige. Även den kommunala vattenförsörjningen drabbades på flera orter och innebar i vissa fall vattenbrist. Situationen föranledde bl.a. att SGU gjorde en extra satsning på att kartlägga grundvattnet för att hitta nya grundvattenförekomster på Öland. Under hösten 2016 genomförde SGU helikopterburna geofysiska undersökningar över stora delar av ön och totalt undersöktes ca 800 kvadratkilometer, vilket är 60 procent av Ölands totala yta. På Gotland har tidigare liknande flygmätningar genomförts.

Låga grundvattennivåer kan prognostiseras och verifieras genom de långa tidsserier av mätningar som SGU har genomfört i ungefär 300 observationsrör sedan 1960-talet. Under 2016 har mätningarna kompletterats med modellerade grundvattennivåer. SGU har i samverkan med Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) även tagit fram kartor och grafer som visar uppmätta nivåer och beräknade grundvattennivåer. Data över uppmätta nivåer uppdateras varje dygn.

Dricksvattenutredningen (dir. 2013/75) har haft som uppgift att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning, både på kort och på lång sikt. Utredningen har överlämnat sitt slutbetänkande (SOU 2016:32) till regeringen. Betänkandet har varit ute på remiss och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Bevarande av naturgrusavlagringar

Det framgår av Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2017 att uttaget av naturgrus har minskat sedan mitten av 1990-talet, men att trenden nu har planat ut. Antalet täktstillstånd för naturgrustäkt fortsätter dock att minska och tillståndstiderna kortas. Kornstorleken hos naturgruset beaktas nu oftare, så att tillstånd endast ges till täkter som producerar material som är svåra att ersätta med krossat berg. Under 2016 har SGU haft ett regeringsuppdrag om att utreda de ekonomiska och miljömässiga förutsättningarna för att ersätta naturgrus med havssand. Uppdraget redovisades i januari 2017.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att viktiga steg har tagits för att stärka arbetet med att nå miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer göra ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det att effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljökvalitetsmålet.

De insatser som görs för miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet relaterar även till Agenda 2030 och främst mål 6 – Rent vatten och sanitet, mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion och mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Det framgår i länsstyrelsernas miljömålsrapportering för 2016 till Naturvårdsverket att nio av 21 län bedömer att man är nära att nå miljökvalitetsmålet i länet till 2020. Övriga tolv län bedömer att man inte kommer att nå miljökvalitetsmålet. Orsakerna till att länsstyrelserna bedömer att målet inte nås är främst kvalitetsproblem samt att grundvattnet behöver prioriteras bättre inom samhällsplanering och vid tillstånds- och tillsynsändamål samt inom vattenförvaltningen. De flesta länen framhåller att det är brist på data om grundvattnets kvalitet och kvantitet samt att det finns ett behov av fler och uppdaterade vattenskyddsområden. Regeringen tillförde därför i budgetpropositionen för 2017 ytterligare

medel på anslag 1:2 *Miljöövervakning m.m.* till förstärkt övervakning av bl.a. grundvatten.

Vattendelegationerna i de fem vattendistrikten fattade i december 2016 beslut om nya åtgärdsprogram, förvaltningsplaner och miljökvalitetsnormer för perioden 2016–2021. Beslutet har betydelse för vilka åtgärder som vidtas för att förbättra grundvattnets kvalitet. Regeringen anser att arbetet med åtgärdsprogrammen är centralt för att nå miljökvalitetsmålet.

De exceptionellt låga grundvattennivåerna under 2016 är resultatet av flera år med låg nederbörd framför allt under vinterhalvåret. Problemet med låga grundvattennivåer är inte permanent, men det kan bli långvarigt eftersom det kräver flera säsonger med riklig nederbörd för att återställa grundvattenmagasinen.

SMHI och SGU har tagit fram scenarier för hur Sverige kan påverkas av ett förändrat klimat. De visar att det finns risk för att den här typen av händelser kan ske oftare framöver. Enligt scenarierna kan grundvattennivåerna i framför allt de sydöstra och mellersta delarna av landet komma att sjunka framöver. Det är kommunerna som har huvudansvaret för den allmänna dricksvattenförsörjningen men regeringen följer händelseutvecklingen när det gäller grundvattennivåerna och vattenförsörjningen.

Många kommunala grundvattentäkter saknar fortfarande vattenskyddsområde. Flera län rapporterar också i sin miljömålsrapportering till Naturvårdsverket att arbetet går långsamt och att inga nya vattenskyddsområden har tillkommit under 2016. Regeringen kan se ett behov av fortsatta beslut om fler vattenskyddsområden vid vattentäkter.

Det sker en omställning från naturgrus till ersättningsmaterial där främst krossat bergmaterial ersätter naturgrus. Kunskapen om möjliga ersättningsmaterial har ökat under senare år. Men täkter av naturgrus och annan markexploatering utgör fortfarande ett hot mot naturgrusavlagringars geologiska naturvärden. Omställningstakten från användning av naturgrus till användning av ersättningsmaterial behöver därför öka.

3.5.11 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljökvalitetsmålet och är följande:

- tillståndet avseende fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341),
- tillståndet avseende god ekologisk och kemisk status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- kusternas och havens ekosystemtjänster,
- grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden,
- tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet och

- havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller.

Resultat

Fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341)

Preciseringen är kopplad till de krav som finns i havsmiljöförordningen. Genom denna förordning genomförs havsmiljödirektivet (2008/56/EG). Ingen ny statusbedömning enligt direktivet har gjorts under 2016. År 2012 bedömdes miljöstatus i svenska hav inom ramen för arbetet med havsmiljödirektivet. Den samlade slutsatsen visar att god miljöstatus i många fall inte uppnås. Sammanfattningsvis är det tillförsel av näringsämnen, uttag av arter genom fiske och tillförsel av farliga ämnen som bedöms påverka miljötillståndet mest. Under 2016 har Havs- och vattenmyndigheten börjat genomföra det åtgärdsprogram som beslutades 2015.

Förekomst och tillförsel av marint skräp är ett växande problem i havsmiljön. Största delen av skräpet utgörs av plast. Ett flertal regionala och nationella initiativ har initierats och flera andra genomförs för att minska och motverka tillförseln av marint skräp både när det gäller information, identifiering av källor och åtgärder mot mikroplast samt åtgärder för att minska användningen av plastbärkassar.

Oljeutsläpp kan skada växt- och djurliv liksom värdefulla kustmiljöer. Små kontinuerliga utsläpp i fartygsrutter kan innebära en större fara för exempelvis sjöfågel än ett stort utsläpp. Antalet anmälda och konstaterade utsläpp av olja minskar. Det kan emellertid finnas ett betydande mörkertal av oljeutsläpp eftersom ett stort antal oljeskadade fåglar har observerats i områden där inga utsläpp har registrerats. Situationen för fiskbestånden skiljer sig åt mellan områden. Populationer påverkas av fiske och övergödning och i kustområden även av exploatering av grunda vikar. Läget för vissa kvoterade fiskbestånd i svenska vatten är bekymmersamt. Det gäller framför allt torsk i Kattegatt och västra Östersjön men även situationen för beståndet i östra Östersjön är problematisk framför allt på grund av avsaknaden av stora individer.

God ekologisk och kemisk status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Preciseringen är kopplad till de krav som finns i vattenförvaltningsförordningen. Genom denna förordning genomförs ramdirektivet för vatten (2000/60/EC). Den senaste statusklassningen från 2015 visar att 18 procent av kustvattenförekomsterna uppnår minst god ekologisk status. Motsvarande siffra vid förra statusklassningen 2009 var 14 procent. Miljöövervakning av miljögifter i marint djurliv visar att halterna av många organiska miljögifter, bromerade ämnen och dioxiner minskar medan halterna av flera perfluorerade ämnen, framför allt flamskyddsmedel, och kvicksilverhalterna ligger över EU:s gränsvärde för flera arter. Under 2016 fördelades drygt 730 miljoner kronor från anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för olika åtgärder i sötvatten och kustvatten för att förbättra statusen. Av dessa medel tilldelades länsstyrelserna 400 miljoner kronor till arbete med vattenförvaltning, fiskevård, åtgärdsprogram för hotade arter, lokala vattenvårdsprojekt (LOVA) och kalkning. Dessutom har drygt 40 miljoner kronor fördelats till särskilda åtgärdsprojekt (SÅP) för kustvatten, vikar och skär.

Kusternas och havens ekosystemtjänster

Naturvårdsverket har tagit fram en rapport om ekosystemtjänster i praktiken och en vägledning om integrering av ekosystemtjänster i myndigheters verksamheter. Även RUS (Regional utveckling och samverkan i miljömålssystemet) har under året tagit fram en vägledning för ekosystemtjänster och ärendehandläggning. Naturvårdsverket har även delredovisat ett regeringsuppdrag om en kommunikationsstrategi kring ekosystemtjänster.

Havs- och vattenmyndigheten har under året fortsatt arbetet med att utveckla förslag till havsplaner. En färdplan som visar vägen fram till förslag om havsplaner, med mål för planeringen och steg i arbetet beslutades under hösten 2016. I december publicerades utkast till havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Utkasten ska fungera som underlag till dialogarbetet om de kommande planerna. Havs- och vattenmyndigheten har beslutat om ett särskilt bidrag för att stödja förberedelser och genomförande av kommunal översiktsplanering i

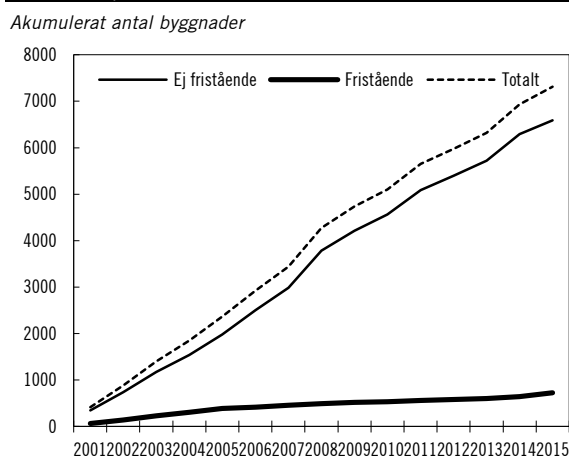

havet. Bidraget för kommunal planering i havet i statlig samverkan uppgår till totalt 22 miljoner kronor för projekt under 2016 och 2017 och finansierades genom anslag 1:11.

Grunda kustnära miljöers biologiska mångfald, livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur

I grunda kustnära miljöer finns ålgräsängar som är betydelsefulla som uppväxtområden för fisk och för upptag av näringsämnen. Ålgräsängarna fortsätter att minska i utbredning och sedan 1980-talet har uppskattningsvis 12 500 hektar försvunnit på västkusten. Orsakerna till att ålgräsängarna minskar är bl.a. övergödning, högt fisketryck och ökad exploatering som utfyllnader i hamnar, bryggor och muddring. En ny studie visar att bryggor påverkar negativt genom skuggning och att ålgräs generellt har ett svagt skydd mot fortsatt exploatering.

Diagram 3.15 Strandnära byggande 2001-2015. Kumulativt antal nyuppförda byggnader inom 100 m från havsstrand, exklusive tätort.

Fristående anger antalet nyuppförda byggnader som ligger på större avstånd än 75 m från äldre bebyggelse. Ej fristående anger antalet inom 75 m från äldre bebyggelse. Källa: Naturvårdsverket

Bebyggelsen i strandnära lägen fortsätter att öka (diagram 3.15). Ofta medför bebyggelse även andra aktiviteter som kan påverka kustområdet, som till exempel anläggning av marinor. Arbetet pågår med att etablera en grön infrastruktur, vilket innebär att hänsyn ska tas till skydd, bevarande, restaurering och ekosystemfunktioner, dels i samband med fysisk planering och dels när naturresurserna används och förvaltas. Havs- och vattenmyndigheten utvecklar även ett ramverk för marin naturvärdesbedömning (MOSAIC) som grund för bl.a. grön infrastruktur.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav

Ingen ny rapportering enligt art- och habitatdirektivet har skett under året. Nästa rapportering sker 2019. Musselätande dykänder som ejder och alfågel fortsätter att minska i Östersjöregionen. Mycket intensiv fartygstrafik i Natura 2000-områdena Hoburgs bank och Norra Midsjöbanken medför risker och störningar för hotade övervintrande sjöfåglar och tumlare. Även Södra Midsjöbanken är ett viktigt övervintringsområde för alfågel. Enligt Internationella havsforskningsrådet (ICES) befinner sig det västra beståndet av torsk i Östersjön i ett kritiskt läge med hög fisködlighet och en låg nivå på lekbiomassan. Dock har rekryteringen avsevärt förbättrats. För kustpopulationer av gädda, abborre och gös finns en stor lokal variation men bestånden behöver stärkas i flera områden. Detsamma gäller hummer.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Under 2016 har arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter fortsatt och inom de regionala havskonventionerna Oskar och Helcom har man tagit fram och genomfört åtgärder för de arter och biotoper som konventionerna listar. Trots att EU:s förordning om åtgärder för återhämtning av beståndet av europeisk ål har genomförts är rekryteringen fortsatt kritiskt låg.

Inom ramen för Miljösamverkan Sverige har Havs- och vattenmyndigheten under 2016 samverkat med länsstyrelserna, Naturvårdsverket och Jordbruksverket för att samordna och effektivisera informationsspridningen och tillsyn som rör ålfiske och artskydd. Ett arbete med att förbättra samarbetet mellan länder runt Östersjön har initierats genom projektet HELCOM FISH-M. För första gången har det publicerats en rödlista över Europas alla havsmiljöer. Ålgräsängarna på västkusten pekas ut som allra mest hotade i svenska havsområden. Andra hotade miljöer är bottnar i Östersjön som är negativt påverkade av syrebrist. Oskar har även pekat ut djupa lerbottnar som hotade eller minskande på grund av fysiska störningar av botten som t.ex. dumpning av muddermassor, täkt, bottentråning, övergödning och förändrade vattentemperaturer till följd av klimatförändringar. Åtgärder som syftar till att minska miljöpåverkan av dessa bottnar krävs.

Främmande arter och genotyper

Svenska myndigheter arbetar med att ta fram bl.a. föreskrifter, hanteringsprogram, vägledning och information med anledning av EU-kommissionens förordning om invasiva främmande arter. Under 2016 föreslog Sverige att amerikansk hummer ska listas i EU:s förordning över invasiva främmande arter. Sverige fick inte tillräckligt stöd för sitt förslag om att arten ska föras upp på förordningens förteckning, bl.a. på grund av socioekonomiska konsekvenser av ett importförbud. Sverige arbetar i stället vidare nationellt med hur en fortsatt spridning av arten kan förhindras. Under 2016 startade Havs- och vattenmyndigheten ett pilotprojekt med syfte att övervaka invasiva främmande arter i hamnar och farleder. Barlastkonventionen trädde i kraft den 8 september 2017 och innebär att alla fartyg som går i internationell fart, dvs. mellan länder, ska ha ett godkänt reningssystem för barlastvatten vilket bedöms få positiva effekter för miljömålet.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.

Inga ansökningar om utsättning av genetiskt modifierade organismer har kommit in till Havs- och vattenmyndigheten. Det finns idag inget lagutrymme för att ge tillstånd för utsättning av sådana organismer i havsmiljön.

Havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden

Andelen skyddade marina områden redovisas i tabell 3.5. Havs- och vattenmyndigheten har gjort en handlingsplan för marint områdesskydd kopplat till etappmålet Skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Enligt handlingsplanen behöver skyddet vara minst 10 procent av havet per havsområde (Västerhavet, Egentliga Östersjön och Bottniska viken) för att bidra till att uppfylla mål om ekologisk representativitet. Arealmålet om 10 procent uppnåddes nationellt under 2016 genom att fyra nya skyddade områden utsågs och uppgår nu totalt till 13,6 procent vilket är en fördubbling av arealen marint skyddade områden under mandatperioden. Det kvarstår dock fortfarande att nå målets delar om ett ekologisk representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av skyddade områden. I handlingsplanen framgår också att det saknas kunskap för att kunna bedöma dessa faktorer.

Tabell 3.5 Marina skyddade områden, antal och arealer 2013-2016

	Antal 2013	Antal 2015	Antal 2016	Havsareal (km ²) 2013	Havsareal (km ²) 2015	Havsareal (km ²) 2016
Marin Nationalpark	1	1	1	379	379	379
Marint Naturresevat/naturvårdsområde	42	60	68	2643	3292	3417
Marint Natura 2000	31	315	317	9001	8998*	19563

*På grund av en teknisk faktor har arealen minskat marginellt.

Källa: Naturvårdsverket 6749. Data från 2016 är preliminära.

Under 2016 har Havs- och vattenmyndigheten analyserat biologiska och samhällsekonomiska effekter av fem fiskefria områden som inrättades 2009–2011. I rapporten framgår bl.a. att fiskefria områden kan vara en effektiv åtgärd för att stärka bestånd av fisk och kräftdjur, men även ge positiva effekter på andra ekosystemfunktioner och ekosystemtjänster. Havs- och vattenmyndigheten konstaterar dock att goda resultat i många fall kan uppnås med mindre genomgripande åtgärder, exempelvis genom fångst- och redskapsbegränsningar i tid och rum. Havs- och vattenmyndigheten rekommenderar därför att fiskefria områden bör inrättas främst i fall då åtgärden bedömts vara den mest effektiva för att uppnå syften och målbeskrivningar för ett specifikt område och i de fall då annan reglering som möjliggör visst fiske bedöms vara otillräcklig. Under 2016 har det inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik införts fiskeförbud i vissa delar av Brattens marina skyddade område för att skydda känsliga arter och livsmiljöer. Sammanlagt regleras 27 procent av området vad gäller fiske, vilket motsvarar cirka 32 000 hektar. I dagsläget saknas en nationell och regional kulturmiljöövervakning, och under 2016 har inga kulturresevat med relevans för miljö kvalitetsmålet bildats.

I Blekinge, Halland och Västra Götalands län har planeringsunderlag för kulturmiljön i förhållande till klimatförändringar och klimatanpassning tagits fram vilket är av särskilt intresse för miljömålet. Arbetet med att peka ut ett havsområde som riksintresse för kulturmiljövård har påbörjats i Skåne under 2016. Under 2016 har Riksantikvarieämbetet fördelat drygt

10,7 miljoner kronor för åtgärder kopplade till miljö kvalitetsmålet och kulturmiljöer.

Tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet

Kännedom om och uppföljning av kulturhistoriska lämningar under vatten är generellt bristfällig. Länsstyrelserna i Hallands, Norrbottens och Västerbottens län har utrett vilka fartygsvrak som har ett högt kulturhistoriskt värde och hur de kan skyddas och förvaltas.

Havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller.

Fritidsfisket i Sverige är ett viktigt bidrag till besöksnäring och upplevelseindustri och den sammanlagda omsättningen för fritidsfiske under 2015 uppgick till 14,9 miljarder kronor. Under 2015 gjordes ungefär 3,2 miljoner fiskedagar längs kusten eller på havet. Sammanlagd fångst som behövs uppskattas till 7 700 ton och bestod främst av sill/strömming, torsk, lax, makrill och abborre. Ungefär en tredjedel av fritidsfiskarna var kvinnor. Totalt 2,9 miljoner personer, varav 1,7 miljoner män och 1,2 miljoner kvinnor, i befolkningen åker båt som fritidsaktivitet varje år.

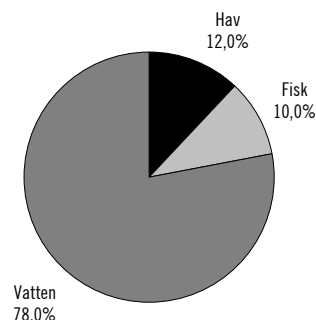
Målet enligt EU:s badvattendirektiv var att alla större bad skulle ha åtminstone tillfredställande kvalitet senast vid slutet av 2015 års badsäsong. Efter 2015 får EU-klassade bad endast tillfälligt klassificeras som dåliga. Av Sveriges kustbad hade 77 procent tillfredsställande kvalitet under 2015. Nya områden för riksintresse för friluftslivet har beslutats, och avgränsningar och värde-beskrivningar för alla områden har uppdaterats under 2016.

Anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*. År 2016 användes 733 miljoner kronor, och de tre största områdena för anslaget under året har varit kalkningsverksamhet, vattenförvaltning och fiskevårdsåtgärder. Se medelsanvändning per förvaltningsområde nedan.

Diagram 3.16 Medelsanvändning per förvaltningsområde från anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö 2016

Procent

Havs- och vattenmyndigheten 2016

Investeringarna i en förbättrad vattenmiljö kan bidra till arbetstillfällen i de branscher som drar nytta av miljöförbättringarna. En uppskattning är att anslaget direkt skapat minst 280 årsarbeten på länsstyrelser, andra myndigheter, universitet och för konsulter. Många av de åtgärder som genomförs med finansiering från havs- och vattenmiljöanslaget sker i landsbygdsområden.

Inom s.k. särskilda åtgärdsprojekt har fokus varit på kostnadseffektiva åtgärder i kustzonen. Dessa projekt är bra exempel på hur man med nationella prioriteringar kan skapa ett effektivt åtgärdsarbete på lokal nivå med deltagande och samverkan mellan länsstyrelser, kommuner och organisationer. Ett exempel är Helge å-projektet inom vilket åtgärder genomförs för att fler vattendrag och sjöar ska nå god status samtidigt som ekosystemtjänsterna ska stärkas i Hanöbukten och dess tillflöden. Inom projektet ryms därför en bredd av åtgärder, däribland att anlägga våtmarker och biotopvårdande åtgärder som vassrensning till inventering av arter, underlag för marin reservatsbildning och underlag för en kust- och havsplan. Under året har särskilda satsningar gjorts utifrån Havs- och vattenmyndighetens strategiska plan (*anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö*). Bland annat har man satsat på vägledning kring medfinansiering av EU-finansierade projekt. En uppskattning är att dessa medel från har växlat upp med 65-90 procent för det svenska åtgärdsarbetet. Havs- och vattenmyndigheten har också satsat på att stötta kommunala projekt för samverkan mellan den kommunala och den statliga planeringen i havet. Även om intresset för övergödningsprojekt fortfarande är stort

visar LOVA-bidraget en nedgående trend. Söktrycket för LOVA-projekt har generellt minskat de senaste tre åren. Möjliga orsaker till minskningen kan vara att det är svårt att hitta medfinansiering till projekten eller att antalet lämpliga projekt på regional nivå är begränsat. Man ser däremot en ökad förbrukning jämfört med föregående år för fiskevårdsprojekt och arbete med åtgärdsprogram för hotade arter.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljökvalitetsmålet Hav i balans. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen i miljön är positiv eller negativ. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljökvalitetsmålet. Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande och åtgärder behövs därför på EU, internationell, nationell, regional och lokal nivå. Användandet av havens resurser genom näringsverksamhet, rekreation eller annat nyttjande bör ske på ett långsiktigt hållbart sätt som inte hotar havens biologiska mångfald eller andra natur- och kulturmiljövärden. Fokus för det fortsatta havsmiljöarbetet behöver vara på att genomföra och följa upp förbättringsåtgärder. Dessutom behöver Sverige fortsätta arbeta för ett ambitiöst miljöarbete inom EU och inom de regionala havsmiljökonventionerna Oskar och Helcom.

Miljökvalitetsmålet är nära kopplat till FN:s Agenda 2030-mål 2 – Ingen hunger, mål 14 – Hav och marina resurser och mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Regeringen anser att åtgärdsarbetet enligt vattendirektivet respektive havsmiljödirektivet har stor betydelse för att nå de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Det behövs ett brett och starkt engagemang från berörda myndigheter, länsstyrelser och kommuner för att i genomföra åtgärdsprogrammen.

För att uppfylla miljömålet bedömer regeringen att det finns ett behov att förbättra beståndsstatusen för vissa fiskbestånd. Det gäller

både utsjö- och kustbestånd. Det innebär att fisketrycket behöver anpassas vilket kräver åtgärder både på EU-nivå och på nationell nivå. Även åtgärder som syftar till att minska miljöpåverkan på viktiga lek- och uppväxtområden, såsom minskad utbredning av syrefria bottenar, krävs.

Skyddade marina områden är ett viktigt verktyg för att säkerställa bevarande av den biologiska mångfalden i kust och hav. När det gäller skydd av marina områden bedömer regeringen att områdesskyddet behöver stärkas för att säkerställa ett ekologisk representativt sammanhängande och funktionellt nätverk. Idag saknas kunskap för att kunna bedöma huruvida marina skyddade områden uppfyller dessa kriterier. Detta är nödvändigt för att uppnå etappmålet för skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Arbetet måste ses som en integrerad del av kust- och havsförvaltning.

Flera hot mot havsmiljön ökar i omfattning. Exempel på hot är ökande mängder marint skräp, fortsatt nedåtgående trender för sjöfågel och att viktiga kusthabitat som grunda vikar minskar. Det finns en risk att vissa aktiviteter inom marin turism och rekreation kan begränsa måluppfyllelse för olika bevarandemål och därigenom skapa målkonflikter. Det är därför viktigt att hantering av målkonflikter är inkluderade i de åtgärder som vidtas för att nå olika delmål. Arbetet att utveckla metoder och kunskapsunderlag för användning vid intresseavvägningar är därför fortsatt viktigt och att hantering av målkonflikter är inkluderade i de åtgärder som vidtas för att nå olika delmål. Det finns även fortsatt behov av ökad kunskap och tillgång till planeringsunderlag för att tillvarata, vårda och utveckla de kulturmiljövärden som finns i havs-, kust- och skärgårdslandskapet. Här är fortsatt samarbete mellan berörda aktörer av stor vikt. En marin fysisk planering som säkerställer att ekosystemet inte blir påverkade så att det inte kan producera de ekosystemtjänster som är nödvändiga för samhället är en viktig grund för att nå miljökvalitetsmålet. Havspaneringen kan bidra till uppfyllandet av miljökvalitetsmålet genom att vara en arena för tvärspektoriell diskussion om hur vi använder havet och vilken samlad påverkan olika verksamheter får på marina naturvärden.

3.5.12 Myllrande våtmarker

Miljö kvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden,
- våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- våtmarker är återskapade,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter utgör inget hot,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade och
- våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet.

Resultat

Mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden

Våtmarkerna utvecklas generellt negativt på grund av markavvattning, vattenregleringar, klimatförändringar, förhöjda näringsnivåer, bristande skötsel och hänsyn i skogs- och jordbruk. Oskyddad produktiv sumpskog minskar i utbredning, en stor andel källor har påverkats negativt de senaste decennierna och palsmyrarnas (dvs. nordliga myrarnas med

uppfrysningssformationer som kallas palsar) utbredningsområde ser ut att minska på grund av ett varmare klimat. Sammantaget bedöms att mångfalden av våtmarkstyper minskar inom sina naturliga utbredningsområden (Naturvårdsverkets rapport 6749).

Våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna
Ekosystemtjänsten kolsänka från våtmarker har blivit sämre i mer än 60 procent av de undersökta myrarna under en hundraårsperiod på grund av uttorkning orsakad av skogsdikning m.m. Klimatförändringarna kan innebära fler skogsbränder som drabbar dikade myrarnas hårdare än odikade och ökade utsläpp av växthusgaser kan bli följden enligt Naturvårdsverkets bedömning. Återvätning av myrarnas kan därför ge dubbla effekter av att både återskapa kolsänkan och minska skogsbrändernas negativa påverkan på våtmarker (Naturvårdsverket rapport 6749).

Våtmarker som närsaltsfälla kan bli bättre genom restaurering och återskapande. De våtmarker som fått stöd från landsbygdsprogrammet 2007–2013 beräknas kunna minska transporten av fosfor till havet med 18 ton per år och motsvarande transport av kväve med 170 ton per år. Det motsvarar 1,9 respektive 0,5 procent av transporten till havet från jordbruksmark (Naturvårdsverkets rapport 6749).

Regeringen har finansierat ett projekt inom Arktiska rådet som syftar till att öka kunskapen om arktiska våtmarker, inklusive effekter av klimatförändringar. Projektet drivs av Stockholm Environment Institute och ska utveckla strategier om bevarande av biologisk mångfald, ekosystemtjänster, minskade utsläpp, åtgärder för anpassning och resiliens samt urfolksfrågor.

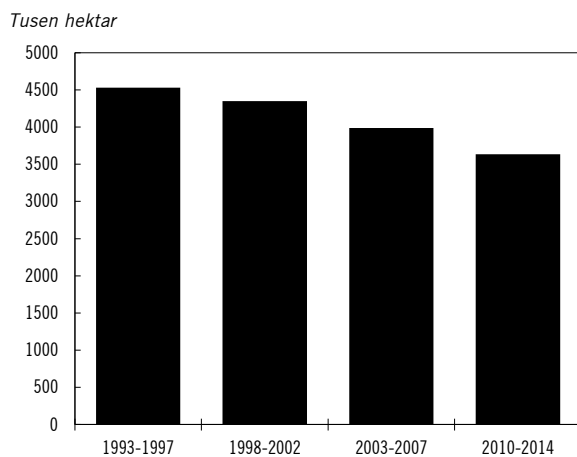
Våtmarker är återskapade

Medel från Landsbygdsprogrammet för att anlägga våtmarker uppgår till drygt 350 miljoner kronor för programperioden. På grund av sen start och problem med administrationen av programmet har inga av de ansökta och i vissa fall även färdigställda våtmarksprojekten slutredovisas under 2016.

Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

I Sveriges senaste rapportering av bevarandestatus för naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv bedömdes att bevarandestatusen för våtmarker nedanför fjällområdet i huvudsak är ogynnsam. Rapporteringen är från 2013. Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål visar på ytterligare försämring för vissa naturtyper. Palsarna, dvs. upphöjda torvpartier med permafrost, i palsmyrarna sjunker ihop och arealen oskyddad produktiv sumpskog har minskat med en femtedel, cirka 900 000 hektar, sedan 1990-talet (se diagram 3.17 nedan).

Diagram 3.17 Produktiv sumpskog utanför skyddade områden

Figuren redovisar arealen produktiv sumpskog utanför de områden som var skyddade 2014. Produktiv sumpskog definieras enligt sumpskogsinventeringen. Källa: SLU, Riksskogstaxeringen.

Situationen för våtmarkstypen källor och källkärr är mycket allvarlig. Över 40 procent av de källmiljöer som undersökts uppfyllde inte naturlighetskriteriet, var sönderkörda, försumpade eller dikningspåverkade enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål.

De stora påverkansfaktorerna markavvattning och upphörd hävd som bete och slätter finns kvar. I Jämtland har terrängkörningsskador i värdefulla myrar hittats i 70 procent av drygt tusen undersökta rutor. Brist på hänsyn i skogsbruket orsakar skador på våtmarker och vegetationsförändringar pågår (Naturvårdsverkets rapport 6749).

Omfattande dikningar av våtmarker har skett i historisk tid. Av all torvmark som dikats för att gynna skogsproduktion har dock 300 000 hektar förblivit impediment, dvs. skogar som inte

producerar mer än 1 kubikmeter skog per hektar och år (Naturvårdsverket rapport 6662). Dessa har en potential att kunna restaureras utan att det inverkar negativt på produktionen. Det är dock positivt att Skogsstyrelsen har förtydligat föreskrifterna om bl.a. skyddsdikning (SKSFS 2015:3) vilket kan bidra till en förbättring av miljö tillståndet.

Torvutvinningen var lägre 2015 än den genomsnittliga utvinningen de senaste 25 åren.

Markavvattning i form av nydikning har genomförts i Sverige under större delen av 1900-talet. Markavvattning är sedan början på 1990-talet förbjuden i södra Sverige och i övriga områden av landet krävs tillstånd enligt miljöbalken. Enligt Riksskogstaxeringen är den dikade arealen produktiv skogsmark drygt 3 miljoner hektar. Högst andel dikad skogsmark finns i södra Sverige. På cirka 0,6 miljoner hektar av den dikade fastmarken och cirka 0,3 miljoner hektar av den dikade torvmarken bedöms diken inte fungera i dag. Skogsbruket har markavvattnat 1,5 miljoner hektar torvmark, varav 300 000 hektar förblivit icke produktiv mark, s.k. skogliga impediment (Hånell, B. 2006. Effektiv skogsskötsel på torvmarker. I: Strömgren, M. Växthuseffekt och skogsproduktion: hur ska vi hantera våra dikade skogsmarker. SLU, Rapporter i skogsekologi och skoglig marklära 90).

En del av de dikningar som genomfördes medförde dock aldrig någon produktionsökning och dessa marker är fortfarande klassade som impediment. Diken på sådana marker bedöms inte vara aktuella att dikesrensa. Flera sådana marker medför kraftig avgång av lustgas och koldioxid (Skogsstyrelsens meddelande 1/2016). Enligt en nyligen publicerad sammanställning (Jordbruksverket, Rapport 2014-24) bör dikad näringsrik skogsmark som släpper ut mer kol än vad som bedöms bindas in och som är friskfuktig eller torrare prioriteras vid restaurering av våtmarker, som ett sätt att minska ökad lustgasbildning till atmosfären.

Genetisk variation som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Uppgifter om genetisk variation saknas 2016 liksom tidigare år.

Hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

Bevarandestatusen 2013 för våtmarksarterna i art- och habitatdirektivets bilaga 2 var gynnsam för 80 procent i alpin region, 33 procent i boreal region och 43 procent i kontinental region. Situationen bedöms av Naturvårdsverket vara likartad även under 2016.

Främmande arter utgör inget hot

Utbrott av chytridsjuka, som drabbar groddjur bedöms ha begränsats. Bekämpningen av främmande arter som sydfyring, vresros, jätteloka, sjögull, mink och mårhund har varit positiv och hotet mot våtmarkerna från främmande arter har alltså reducerats.

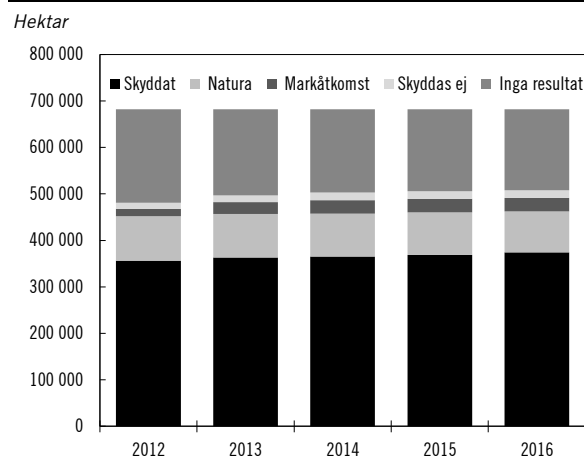
Genetiskt modifierade organismer

Genetiskt modifierade organismer bedöms inte hota våtmarkerna.

Våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade

Som ett resultat av regeringens förstärkning av anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur* har även skyddet av våtmarker ökat. Totalt skyddades 6 440 hektar öppen våtmark under 2016 vilket är en tredubbling jämfört med året innan. Arealen sumpskog som fick skydd 2016 var 1 920 hektar, jämfört med 900 hektar 2015. Av myrskyddsplanens objekt bildades naturreservat på 5 355 hektar, vilket även det är en ökning jämfört med året innan. Sammanlagt återstår 174 071 hektar av myrskyddsplanens objekt att skydda (se diagram 3.18). Ett problem i de skyddade våtmarkerna är dock bristande skötsel och restaurering som leder till förlorade natur- och kulturmiljövärden (Naturvårdsverkets rapport 6749).

Diagram 3.18 Myrskyddsplanens genomförande 2012-2016

Staplarna visar arealen klassad till någon av fem åtgärdsnivåer. Källa: Naturvårdsverket.

Våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet

Insatser för friluftslivet har gjorts men det saknas uppgifter om omfattningen.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljökvalitetsmålet Myllrande våtmarker. Trots detta är regeringens bedömning att utvecklingen i miljön mot miljökvalitetsmålet är negativ och att såväl regeringen som andra aktörer behöver vidta ytterligare insatser för att vända trenden så att miljökvalitetsmålet kan nås. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till den effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljökvalitetsmålet.

Insatser för att nå miljömålet Myllrande våtmarker bidrar till det globala Agenda 2030-målet 6 – Rent vatten och sanitet genom våtmarkernas vattenrenande förmåga och grundvattenförsörjande förmåga. Slutligen bidrar bevarandeinsatserna för Myllrande våtmarker till det globala hållbarhetsmålet 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Trots positiva förändringar genom exempelvis ökat skydd av våtmarker återstår mycket att göra innan målet kan nås. Regeringen bedömer att såväl tillståndet som utvecklingen av våtmarksområdet är negativ, främst på grund av påverkan av historisk markavvattning, vattenregleringar, klimatförändringar, förhöjda näringsnivåer samt bristande skötsel. Drygt

170 000 hektar våtmarker i myrskyddplanen bedöms behöva skydd. Bristen på skydd av dessa områden kan också få till följd att de inte erhåller de restaurerings- och skötselinsatser som i många fall behövs för att värdena ska säkras. 300 000 hektar våtmarker har dikats utan att detta har lett till nämnvärd produktionshöjning i skogsbruket. Dessa våtmarker bedöms i många fall läcka växthusgaser och deras ekosystemtjänster som vattenrening, vattenbalansering och biologisk mångfald har reducerats och bör kunna bli föremål för restaureringsinsatser så att deras ekosystemtjänster blir återställda. Situationen för upptorkande sumpskogar och källmiljöer behöver lösas. Insatser i form av skydd, restaurering och skötsel för våtmarkerna bedöms kunna få stor betydelse för måluppfyllelse och bör öka.

3.5.13 Levande skogar

Miljö kvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna,
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Resultat

Skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna

Verksamhetsutövare inom skogsbruket har kvävegödslat 33 000 hektar skogsmark under 2015, vilket är en ökning med 48 procent jämfört med året innan. Merparten av kvävegödslingen görs av storskogsbruket i Norrlandslänen och Dalarna (Statistiska meddelanden 1/2016). Forskning från Sveriges lantbruksuniversitet visar att skogsgödsling förändrar markvegetationen. Förändringarna är större på lång sikt än på kort sikt, eftersom effekterna av gödsling på markvegetationen förstärks kraftigt i samband med slutavverkning.

Markberedning utförs på cirka 95 procent av den slutavverkade arealen. Under 2015 markbereddes 160 000 hektar. Markberedning kan ge betydande negativa miljöeffekter som skador på mark, biologisk mångfald, forn- och kulturlämningar samt negativ påverkan på lavtäcket i renbetesland. Uttag av grenar och toppar (grot) har ökat markant under den senaste tioårsperioden i alla landsdelar. Under 2012 togs grot ut på en tredjedel av den förnygringsavverkade arealen. Ett ökat uttag av grot i samband med skogsavverkning medför bl.a. att buffrande näringsämnen försvinner från skogsekosystemen, ämnen som skulle ha motverkat förurning om de fått finnas kvar.

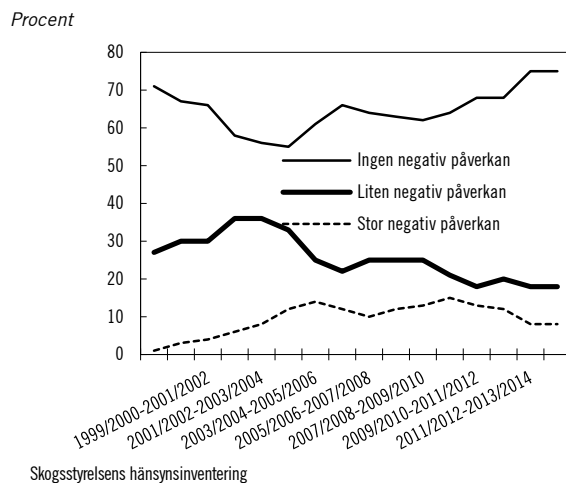
Skogsstyrelsen bedömer att skyddsdikning utförs vid cirka 1 500 slutavverkningar varje år. Skogsstyrelsen utför ingen systematisk uppföljning av dikningsåtgärder i dagsläget.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen orsakar 28 procent av de transporter som sker över vattendrag körskador som kan påverka vattnets kvalitet (se diagram 3.19). Skogsbruket orsakar stor negativ påverkan

på vattendragen i knappt 10 procent av avverkningarna, vilket betyder att ca 2 000 nya vattendrag per år får stora skador. Körskador medför risk för utlakning av giftigt metylkvicksilver, uttransport av slam och organiskt material samt pH-förändringar.

Diagram 3.19 Påverkan på vattendrag på grund av transporter vid avverkning 1998–2015

Data från det regionala miljöövervakningsnätet Krondroppsnätet visar att i stora delar av Sverige är mark och vatten fortfarande försurade, trots att luftföroreningarna har minskat. Orsakerna är bl.a. ett fortsatt högt kvävenedfall och ett intensivare skogsbruk. I sydvästra Sverige är nitratkvävehalterna kraftigt förhöjda vilket visar att skogsmarken inte förmår att ackumulera luftnedfallet av kväve. Därmed finns det risk för att nitratkväve kan läcka ut till grund- och ytvatten.

Skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna

Skogen bidrar med många olika ekosystemtjänster. För tjänsterna träråvara och bioenergi finns god tillgång till dataunderlag och analyser för tillstånd och utveckling. För flera av de övriga tjänsterna saknas motsvarande underlag och analyser. Det är därför svårt att utvärdera och följa upp, samt bedöma nyttor och mållkonflikter som uppstår vid förvaltningen av ekosystem. Flera olika tjänster hänger ihop och samverkar. En förutsättning för att skogen ska leverera ekosystemtjänster för samhällets och människors välfärd är att vi bevarar den biologiska mångfalden. Sverige deltar aktivt i det forskningsnära arbetet inom EU med kartläggning och bedömning av ekosystem-

tjänster (MAES - Mapping and Assessing Ecosystem Services).

Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur

Länsstyrelserna har under 2016 fattat beslut om att skydda ca 21 000 hektar produktiv skogsmark som naturreservat med medel från anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur* (se diagram 3.22 för fördelning av anslaget). Det är en ökning jämfört med tidigare år. 2015 skyddades ca 16 000 hektar och 2014 skyddades ca 15 000 hektar. Det är en effekt av anslagsökningen på området.

Naturvårdsverket och Sveaskog har under året gjort en överenskommelse om långsiktigt skydd för särskilt värdefulla naturskogsområden. Överenskommelsen innebär att 41 områden med en sammanlagd areal om 47 260 hektar kommer att skyddas som naturreservat, framför allt i Norrbottens län. Av denna areal är 28 770 hektar produktiv skogsmark, varav 6 100 hektar nedan gränsen för fjällnära skog.

Naturvårdsverket och länsstyrelserna har träffat 29 naturvårdsavtal med markägare om totalt 450 hektar, varav 300 hektar produktiv skogsmark.

Skogsstyrelsen har skyddat 1 460 hektar produktiv skogsmark genom beslut om biotopskyddsområden och 1 157 hektar produktiv skogsmark genom att träffa naturvårdsavtal med markägare. Antalet öppna ärenden på länsstyrelserna om inrättande av naturreservat uppgår till 1 067 stycken, vilket är en betydande minskning jämfört med 2015. Under 2016 har regeringen avsatt särskilda medel från anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur* för att minska antalet öppna ärenden. Av de öppna ärendena är markåtkomsten löst i 389 ärenden, jämfört med 496 ärenden 2015.

Arealen formellt skyddad skog är ojämnt fördelad över landet. Nedanför den fjällnära gränsen är i genomsnitt tre procent av den produktiva skogsmarken skyddad.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har redovisat regeringsuppdraget om värdefulla skogar (dnr M2017/00212/Nm). Myndigheterna har utvärderat och reviderat den nationella strategin för formellt skydd av skog, redovisat uppgifter om värdefulla skogar och föreslagit

ytterligare kunskapsunderlag till arbetet med att utforma nya etappmål om skydd av skog.

Naturvårdsverket har redovisat regeringsuppdraget om hur miljöbalkens bestämmelser i 7 kap. om skydd av områden och i 12 kap. 6 § om anmälan för samråd bidrar till en grön infrastruktur och har föreslagit åtgärder (dnr M2016/02985/Nm). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Skogsstyrelsen har redovisat att de frivilliga avsättningarna inte har ökat i omfattning sedan 2010 och arealen bedöms fortfarande uppgå till cirka 1,2 miljoner hektar produktiv skogsmark, vilket är ca 5 procent av den produktiva skogsmarken. Inom storskogsbruket har stora arealer frivilliga avsättningar blivit formellt skyddade sedan 2010, vilket lett till att arealen frivilliga avsättningar inom storskogsbruket minskat, framför allt hos de statliga markägarna. Inom små- och mellanskogsbruket har den certifierade arealen fortsatt att öka, vilket har lett till att arealen frivilliga avsättningar inom dessa markägarkategorier ökat. Den totala arealen frivilliga avsättningar har därför sammantaget inte förändrats sedan 2010.

Resultat av insatser för grön infrastruktur redovisas under Ett rikt växt- och djurliv och etappmålet om skydd av land- och sötvattensområden och marina områden.

Nordvästra Sverige har fortfarande kvar en relativt hög andel naturskogsartade skogar med skoglig kontinuitet i landskapet. Skogen skiljer sig från övriga landet, främst eftersom trakthyggesbruk inte har bedrivits där.

Skogsstyrelsen har under 2016 påträffat och registrerat 881 nya områden som nyckelbiotoper, med en total areal på cirka 4 800 hektar. Nyckelbiotoper som skogsbolag inventerat är inte med i statistiken. Nyckelbiotoper som påträffas i samband med avverkningsanmälningar har ökat de senaste åtta åren. Varje år slutavverkas omkring 200 hektar kända nyckelbiotoper enligt Skogsstyrelsens bedömning. Det finns inget som tyder på att arealen kända nyckelbiotoper som avverkas minskar. Även oregistrerade nyckelbiotoper skadas av avverkning varje år.

Under 2016 genomfördes 720 samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken om skogsbruksåtgärder i områden med mycket stor betydelse för flora och fauna.

Intresset för skogsbruk som bedrivs med hyggesfria metoder ökar men metoderna

används fortfarande i begränsad omfattning. Storskogsbruket (skogsbolag och markägare med mer än 5 000 hektar) har aviserat att de tänker bedriva hyggesfritt skogsbruk på knappt en procent av sin produktiva skogsmark.

Skogsstyrelsen beslutade i november 2016 att tillfälligt stoppa arbetet med ersättning till markägare som inte fått tillstånd att avverka fjällnära skog. Skogsstyrelsen utreder frågan om intrångsersättning i fjällnära skog tillsammans med Kammarkollegiet och Naturvårdsverket.

Riksrevisionen har beslutat att granska det långsiktiga skyddet av värdefull skog för att undersöka om de statliga insatserna för det långsiktiga skyddet av värdefull skog är effektiva när det gäller att uppnå Levande skogar.

Naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation

Sverige rapporterar bevarandestatus för naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG). Den senaste rapporteringen från 2013 visar att 15 av de 16 skogstyper som omfattas av direktivet har dålig eller otillräcklig bevarandestatus. Totalt har 20 av 32 rapporterade skogslevande arter dålig eller otillräcklig bevarandestatus. Merparten av dagens brukade skogar saknar de flesta av de kvaliteter som gäller för art- och habitatdirektivets naturtyper.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har under året tagit fram gemensamma riktlinjer för artskydd vid skogsbruksåtgärder. I en skrivelse till regeringen har Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bedömt att det finns behov av att utreda artskyddsförordningen (dnr M2016/01731/Nm).

Skogsstyrelsen har fått i uppdrag att redovisa vilka beslut myndigheten har fattat vid prövning av skogsbruksåtgärder enligt artskyddsförordningen (2007:845) och 18 § skogsvårdslagen (1979:429).

Enligt Svensk fågeltaxerings inventeringar av indikatorarter för Levande skogar minskar 3 arter och 5 arter ökar i förhållande till basåret 2002. För 8 arter finns ingen statistisk säkerställd förändring. De senaste tio åren har taltita och entita minskat signifikant jämfört med en tidigare uppgång.

Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar att 2 246 skogslevande arter är rödlistade, varav 908 klassas som hotade och 686 arter nära hotade. Skogsmiljöer är viktiga för 1 813 av de rödlistade arterna. Skogsägare har möjlighet att påverka tillståndet för alla dessa arter genom att bevara och skapa lämpliga livsmiljöer. ArtDatabanken har under året tagit fram artvisa vägledningar för ekologiska krav och behov av hänsyn vid skogsbruksåtgärder för ett 60-tal fågelarter.

En majoritet av de rödlistade skogsarterna har minskande populationer. En viktig orsak är avverkning av gammal skog, framför allt i nordvästra Sverige där skogsbrukets storskaliga påverkan på landskapet påbörjades senare än i södra Sverige. En majoritet av de skogslevande rödlistade arterna är knutna direkt till träden och 750 av arterna lever i eller på död ved.

Förlust av livsmiljöer är ett stort hot mot biologisk mångfald. Det råder brist på arealer gammal skog med bibehållen skogskontinuitet, flerskiktade skogar, ostörda, fuktiga och våta skogsmiljöer och tillgång på död ved av olika kvaliteter och i olika miljöer. Sumpskogar har minskat kraftigt, se under Myllrande våtmarker. Skogsmiljöer med lämpliga kvaliteter för många rödlistade skogslevande arter nyskapas eller koloniserar inte lika snabbt som de gamla försvinner. Etablering på nya platser är begränsade av att de hotade arterna är ovanliga och att lämpliga livsmiljöer saknas i dagens brukade skogar. Det gör att många av skogens rödlistade arter fortsätter att minska trots att den genomsnittliga mängden av hård död ved, lövträd, grova träd samt äldre skog har ökat från tidigare låga nivåer.

Arealen äldre lövrik skog har de senaste tio åren varit relativt oförändrad. Volymen lämnad hård död ved ökar stabilt sedan 1990-talet.

Arealen gammal skog (äldre än 160 år) på produktiv skogsmark utanför naturreservaten har minskat påtagligt sedan 1920-talet i norra Norrland. Utvecklingen har dock vänt uppåt sedan 1990-talet. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen är det osäkert om den positiva trenden fortsätter. Den brukade skogen bedöms bli allt yngre och tätare om skogsbruk fortsätter med samma intensitet som idag.

Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald

Under 2016 har 8,6 miljoner plantor av den främmande arten contortatall producerats i Sverige. Under 2015 planterades 5 000 hektar med contorta. Den totala arealen med contortaplanteringar uppskattas till ca 600 000 hektar i landet. Den totala arealen är osäker bl.a. eftersom statistik saknas över arealer som har hjälpplanterats med contortatall.

Laponiatjuottjudus som förvaltar världsarvet Laponia har under året arbetat med ett åtgärdsprogram för att motverka spridning av contortatall från Sveaskogs planteringar in i Muddus nationalpark.

Det redovisas inte arealuppgifter för övriga främmande trädslag som odlas i Sverige. Föryngring med främmande trädslag ska i förväg anmälas till Skogsstyrelsen om planteringen gäller minst 0,5 hektar.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

I skogslandskapet förekommer inga genetiskt modifierade organismer. Det pågår fältförsök av bl.a. hybridasp som har modifierats genetiskt för att klara torrare och strängare miljöförhållanden eller som är resistent mot skadeinsekter.

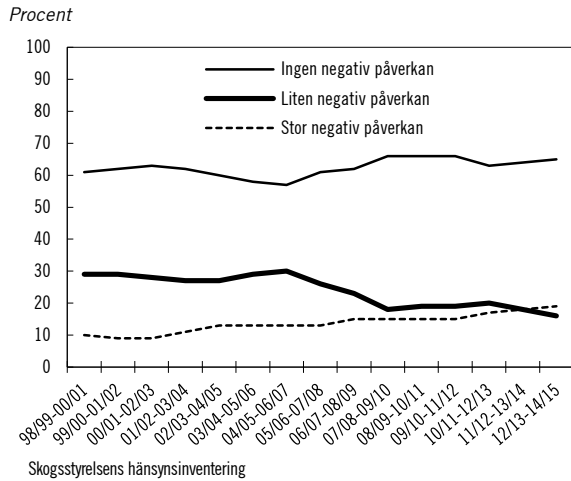
Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade

Skogsstyrelsens uppföljning visar att nästan samtliga större skogsföretag har för avsikt att följa målbilderna för god miljöhänsyn som omfattar hänsyn till naturvårdens och kulturmiljövärdens intressen. Nästan alla de tjänstemän och entreprenörer som är aktiva vid föryngringsavverkning har fått utbildning om målbildernas innehåll. Målbilderna har ännu inte fått genomslag i form av förbättrad miljöhänsyn i praktiken.

Regeringen har gett Skogsstyrelsen i uppdrag att redovisa sitt arbete med fältverksamhet vid avverkningar, både kvalitativt och kvantitativt. Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen finns det hänsynskrävande biotoper inom ungefär hälften av föryngringsavverkningarna. En hänsynskrävande biotop har påtagliga naturvärden där särskild hänsyn ska tas vid skogsbruksåtgärder för att förhindra eller begränsa skador i eller invid biotopen. Det finns en positiv trend för hänsynskrävande biotoper som lämnas utan

påverkan, antalet med liten negativ påverkan har halverats men vi ser en uppgång i antal med stor negativ påverkan, från ca 10 till ca 17 procent (se diagram 3.20).

Diagram 3.20 Påverkan på hänsynskrävande biotoper 1998-2015

Transporter över vattendrag i samband med skogsbruksåtgärder har ökat under 2010-talet och förekommer idag vid drygt var fjärde avverkning. 16 procent av överfarterna orsakar en liten negativ påverkan på vattendraget och fem procent orsakar stor negativ påverkan.

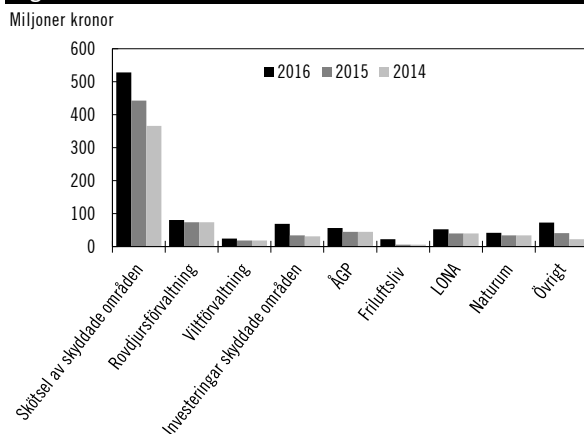
Skyddszoner behövs enligt Skogsstyrelsens bedömning vid var tredje avverkning. Behovet av tillräckliga skyddszoner bedöms vara uppfyllt vid 70 procent av avverkningarna. Resterande skyddszoner bedöms som otillräckliga. Stor påverkan på omgivande vattendrag sker vid var tionde avverkning på grund av bristande skyddszon.

Den sammanlagda ytan av kända forn- och kulturlämningar i skogen är drygt 500 000 hektar. Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen har under året tagit fram en modell för beskrivning och bedömning av skogsbruksskador på forn- och kulturlämningar. Årets inventering visar att skogsbruket tagit full hänsyn till 65 procent av kända forn- och kulturlämningar i samband med avverkningar. 16 procent av de inventerade lämningarna har skador eller grova skador och de övriga 19 procenten har påverkats negativt. Projektet Skog och historia har under 2012–2016 kvalitetssäkrat ca 37 000 registreringar av forn- och kulturlämningar i Skogsstyrelsens databas. Skogsbruksbranschen fastställde gemensamma riktlinjer om hänsyn till forn- och kulturlämningar under 2016.

Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna

Skogsstyrelsens projekt Dialog om miljöhänsyn har under 2016 publicerat nya målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation. Under året har en första metod utvecklats för att följa upp skogsbrukets hänsyn till friluftsliv och rekreation utifrån de målbilder som tidigare tagits fram. Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag tagit fram en metod för kartläggning av betydelsefulla naturområden för friluftslivet. Naturvårdsverket har också beslutat om nya och reviderade områden som är av riksintresse för friluftsliv. Vid utgången av 2015 hade den svenska befolkningen i genomsnitt tre kilometer till närmaste skyddat område. Skogsstyrelsen redovisade i januari 2017 ett regeringsuppdrag om skogens sociala värden.

Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur
År 2016 omfattade anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* 952 miljoner kronor. 2015 omfattade anslaget 767 miljoner kronor, vilket innebär att anslaget ökat med 185 miljoner kronor. Naturvårdsverket ansvarar för anslaget och under 2016 fördelade myndigheten 528 miljoner kronor till länsstyrelserna för skötsel av skyddade områden, framför allt nationalparker och naturreservat. I övrigt har t.ex. 107 miljoner kronor använts för vilt- och rovdjursförvaltning, 57 miljoner kronor för åtgärdsprogram för artbevarande (ÅGP), 53 miljoner kronor till Lokala naturvårdssatsningen (LONA), 69 miljoner kronor för investeringar i byggnader, 42 miljoner kronor för drift av naturum, 23 miljoner kronor för friluftsliv och 18 miljoner kronor till länsstyrelsernas arbete med att utveckla regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Anslaget beräknas ha genererat cirka 1 200 årsarbetsarbetskrafter, varav cirka 800 för män och 400 för kvinnor. Se diagram 3.21 för en översiktlig fördelning av anslaget de senaste tre åren.

Diagram 3.21 Översiktlig fördelning av anslaget 1:3 Åtgärder av värdefull natur 2014-2016

Naturvårdsverket 6758

Investeringar i skyddade områden, innefattar naturum samt andra skyddade områden. ÅGP är Åtgärdsprogram för artbevarande. Övrigt innefattar grön infrastruktur, Artportalen och biogeografisk uppföljning, inkl. återbetalning av oförbrukade bidrag.

Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur

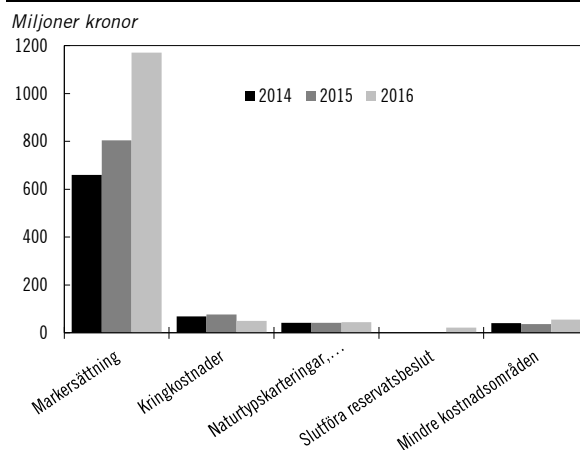
År 2016 omfattade anslag 1:14 Skydd av värdefull natur 1 343 miljoner kronor, vilket är en ökning med 388 miljoner kronor jämfört med 2015. Av anslaget har 1 171 miljoner kronor (ca 90 procent av anslaget) använts som ersättningar till markägare för värdefulla områden som skyddats som framför allt naturreservat. Den största delen av ersättningarna har gått till att skydda skogar (880 miljoner kronor). Stora resurser har även använts för att skydda myrar (182 miljoner kronor) och havsområden (78 miljoner kronor), se mer under avsnitten Myllrande våtmarker och Hav i balans samt Levande kust och skärgård.

Under 2016 har totalt 637 beslut fattats eller avtal ingåtts med markägare om markersättning som omfattar 73 130 hektar landareal. Under 2015 var motsvarande siffror 562 ärenden och 23 835 hektar och för 2014 var det 542 ärenden och 13 776 hektar. För kringkostnader i samband med skydd av områden, dvs. värdering, förhandling, förrättning, lagfart och ombud har 50 miljoner kronor använts. Övriga insatser inom ramen för anslaget är kartering av naturtyper (45 miljoner kronor), nationalparksprojekt (7 miljoner kronor) samt länsstyrelsernas arbete med Natura 2000 (21 miljoner kronor), kompletterande metod för formellt skydd av skog, Komet (9 miljoner kronor) och skydd av tätortsnära natur (4 miljoner kronor).

Naturvårdsverket som ansvarar för anslaget har därutöver fördelat 22 miljoner kronor till länsstyrelserna för att slutföra reservatsbeslut.

Det har resulterat i att antalet beslut om bildande av nya och revidering av befintliga naturreservat har ökat från 154 till 271 stycken.

Användning av anslaget har genererat cirka 300 årsarbetskrafter varav 150 för kvinnor och 150 för män. Se diagram 3.22 för översiktlig fördelning av anslaget 2016.

Diagram 3.22 Översiktlig fördelning av anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur 2014-2016

Naturvårdsverket 6758. Mindre kostnadsområden innefattar flera mindre kostnadsområden Natura 2000, Fastighetsutredningar, Nationalparksprojekt, KOMET, Storstadsprogrammet och övrigt.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljökvalitetsmålet Levande skogar. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen i miljön är positiv eller negativ. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till att effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljökvalitetsmålet.

Regeringens satsningar på skydd och skötsel av värdefull natur (anslag 1:3 och 1:14) från 2015 och framåt har samtidigt gett positivt resultat under 2016. Länsstyrelsen har t.ex. under 2016 fattat beslut om att skydda ca 21 000 hektar produktiv skogsmark som naturreservat med medel från anslag 1:14. Därtill har Skogsstyrelsen skyddat cirka 2 600 hektar under 2016 som biotopskydd och genom naturvårdsavtal. Det är en ökning jämfört med tidigare år. Takten i arbetet med att skydda

värdefulla skogar har ökat vilket inneburit att fler naturreservat har skyddats och att arealen formellt skyddad produktiv skogsmark har ökat jämfört med tidigare år. Dessa insatser bidrar till att nå miljökvalitetsmålet.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras, antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar samt att miljöhänsynen i skogsbruket ska öka. Såväl staten och kommunerna som skogsbruket bör göra stora ansträngningar för att skyddsvärda skogar inte ska avverkas. Skogsbruket har stor betydelse för att nå miljömålen genom bevarande och hållbart nyttjande av skogen.

Regeringen anser att det är viktigt att de frivilliga avsättningarna är transparenta så att deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är möjliga att redovisa. Dubbelräkning av exempelvis formellt skydd och frivilliga avsättningar ska undvikas

Enligt Skogsstyrelsens redovisning har arealen frivilliga avsättningar ökat kraftigt från slutet av 1990-talet fram till 2010. Skogsstyrelsen skattar arealen frivilliga avsättningar år 2016 till cirka 1,2 miljoner hektar vilket är den samma som vid uppföljningen år 2010. Betydande arealer frivilliga avsättningar har nyskapats under perioden samtidigt som stora arealer av dessa, främst på statlig mark, under samma period övergått till att bli formella områdesskydd vilket redovisningsmässigt lett till att den totala arealen frivilliga avsättningar 2016 är den samma som år 2010. Regeringen konstaterar att ambitionen i etappmålet, om ytterligare 200 000 hektar frivilliga avsättningar till år 2020, inte kommer att nås med nuvarande takt.

Arbetet med grön infrastruktur inom skogsbruket är viktigt. Det är även viktigt att olika myndigheters kunskapsunderlag görs tillgängliga för berörda aktörer. Det är verksamhetsutövarens ansvar att ha kunskap som säkerställer god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder.

Regeringen bedömer att det behövs ytterligare åtgärder för att främja ett variationsrikt skogsbruk och att kunskapen om hyggesfria metoder med syfte att främja ett hållbart skogsbruk, biologisk mångfald och ekosystemtjänster därför behöver öka.

Regeringen anser att riktlinjerna för handläggning av artskyddsärenden i skogsbruket, som Skogsstyrelsen och

Naturvårdsverket beslutat om, är ett viktigt steg i arbetet för att skydda fridlysta arter i skogen.

Skogsbrukets arbete med att genomföra målbilderna för god miljöhänsyn pågår. Regeringen förväntar sig att projektet ger tydliga resultat i praktiken under kommande år och att skogsbrukets arbete med skydd av forn- och kulturlämningar får ett positivt trendbrott. Regeringen kommer att följa skogsbrukets miljöarbete för att nå miljökvalitetsmålen.

Många skogslevande arter påverkas negativt av trakthyggesbruk, och förlusten av biologisk mångfald har inte bromsats upp. Skadenivåerna på forn- och kulturlämningar är fortsatt höga, dock pekar trenden på en svag förbättring. Hänsynskrävande biotoper och vattendrag skadas i hög utsträckning (se diagram 3.20 och 3.19 ovan). Behovet av naturvårdande skötselåtgärder är fortsatt stort i hela landet. Mängden hård död ved behöver fortsätta att öka.

Regeringen bedömer att skogens sociala värden har stor betydelse för hela samhället. Regeringen bedömer att det behövs fortsatta insatser på rådgivning och information för att tillvarata skogens sociala värden. Skogslandskapet är en av de viktigaste arenorna för olika former av friluftsliv, rekreation och upplevelseturism. Skogens sociala värden är också viktiga för markägare. Regeringen bedömer att Skogsstyrelsens uppdrag att analysera och vid behov utveckla styrmedel, exempelvis föreskrifter och allmänna råd för hänsyn till skogens sociala värden kommer att bidra till att skogens sociala värden tillvaratas på ett bättre sätt. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2018.

Regeringen bedömer att Skogsstyrelsens medverkan i frågor om samhällsplanering och samråd med kommuner i frågor av särskild vikt med hänsyn till de lokala förhållandena är viktiga.

Riksantikvarieämbetets och Skogsstyrelsens samarbete tillsammans med länsstyrelserna om skador på fornlämningar och kulturmiljöer i samband med skogsbruk behöver fortsätta att utvecklas och erfarenheterna tas om hand så att skadorna upphör.

Regeringen bedömer att restaurering av skogslandskap behöver utvecklas för att gynna fler ekosystemtjänster, bl.a. vid föryngringsåtgärder. Skogsstyrelsens uppdrag att vid behov revidera föreskrifter för anläggning av skog så att de understödjer skogspolitikens jämställda mål

och att se över uppföljningarnas kvalitet så att ett hållbart brukande av skogar kan uppnås bedöms komma att bidra till restaurering av skogsekosystem.

Förekomsten av främmande arter i skogslandskapet kan påverka förutsättningar för bl.a. biologisk mångfald och rennäring på ett negativt sätt. Regeringen bedömer att det behövs en utvecklad analys av främmande arters påverkan på bl.a. skyddade områden.

Utredningen om en rättslig översyn av skogsvårdslagstiftningen (dir 2015:121) och arbetet med att ta fram ett nationellt skogsprogram har betydelse för skogspolitikens jämställda mål och miljö kvalitetsmålen.

Skogen i Sverige har på många sätt betydelse för ett hållbart samhälle. Miljö kvalitetsmålet Levande skogar kopplar till mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

3.5.14 Ett rikt odlingslandskap

Miljö kvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer,
- halter av föroreningar i jordbruksmarken,
- odlingslandskapets ekosystemtjänster,
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet,
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser,
- hotade arter och naturmiljöer,
- främmande arter,

- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljö värden,
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer och
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Resultat

Åkermarkens egenskaper och processer

Naturvårdsverket bedömer i den årliga uppföljningen att tillståndet för åkermarken är tillfredställande. Uppföljningen visar en fortsatt ökande trend för den genomsnittliga avkastningen per hektar i landet av höstvetete och vårkorn som ett mått på markens goda produktionsförmåga. Inom projektet Greppa näringen har rådgivningsinsatser gjorts för att stärka brukarnas kunskaper om att förebygga markpackning.

Halter av föroreningar i jordbruksmarken

I den årliga uppföljningen bedömer Naturvårdsverket att halten av föroreningar i jordbruksmarken är godtagbar. Tillförsel av kadmium som förorening i fosforgödselmedel, som minskat över en längre tidsperiod, har ökat något de två senaste åren. Användningen av kalkningsmedel medför i dag en något högre tillförsel av kadmium till jordbruksmarken än motsvarande tillförsel som kommer från fosforgödsel.

Odlingslandskapets ekosystemtjänster

Naturvårdsverket bedömer i den årliga uppföljningen av miljömålen att tillståndet för odlingslandskapets ekosystemtjänster i nuläget är tillfredsställande men att fortsatta insatser behövs för ett långsiktigt säkerställande. Informationsinsatser om ekosystemtjänster i slättbygd har gjorts inom Jordbruksverkets projekt Mångfald på slätten. Inom ramen för Landsbygdsnätverket, som är en samverkan mellan flera myndigheter och organisationer, har man genomfört insatser för att öka kunskapen om ekosystemtjänster i odlingslandskapet under 2016. Ett forskningsprojekt om värdering av ekosystemtjänster inom jordbruket som bedrivits i ett samarbete mellan

Naturvårdsverket, Lunds universitet och Sveriges Lantbruksuniversitet presenterades i början av 2017.

Under 2016 redovisade Statens Jordbruksverk regeringsuppdraget att lämna förslag på miljöåtgärder inom ramen för landsbygdsprogrammet i syfte att förbättra måluppfyllelsen för miljökvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning, Ett rikt växt- och djurliv samt Myllrande våtmarker.

Odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
Naturvårdsverket bedömer odlingslandskapet som variationsrikt på nationell nivå men rapporterar i den årliga uppföljningen av miljömålen om stora regionala skillnader. Den specialiserade produktionen på stora arealer ökar vilket gör att variationen i landskapet minskar.

Länsstyrelserna har bedrivit rådgivning om odlingslandskapets natur och kulturvärden. Under perioden 2015–2016 minskade åkerarealen med 14 000 hektar vilket påverkar det öppna landskapet lokalt. Arealen för ängs- och betesmarkerna ökade under perioden 2015–2016 med 4 500 hektar, vilket dels beror på att viss areal har restaurerats och börjat hävdas igen, dels att definitionen av vad som är betesmark ändrades under 2015. Naturvårdsverket redovisar i sin åiterrapportering av åtgärder för biologisk mångfald under perioden 2014–2016 att 1 130 hektar odlad mark, 20 hektar ängsmark och 760 hektar betesmark har ingått vid bildandet av naturreservat i landet.

Gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet

I den årliga uppföljningen av miljömålen bedömer Naturvårdsverket bevarandestatusen för betesmarker i skyddade områden som generellt bättre än för de marker som inte omfattas av formellt skydd. Naturvårdsverket bedömer också att markägarnas intresse för att restaurera betesmarker har ökat under året. Samtidigt visar en enkätstudie att kunskapen bland lantbrukarna om möjligheten att söka medel från landsbygdsprogrammet för engångsröjning av betesmarker är lägre än förväntat. Naturvårdsverket anger i sin årliga uppföljning av miljömålen att trots att antalet nötkreatur inte minskat i Sverige under 2016 så har hävden av betesmarkerna försämrats

regionalt. Bristen på betesdjur är störst i östra och sydöstra delarna av landet.

Studier genomförda av Lunds universitet visar att antalet individer av flera fågelarter som är knutna till odlingslandskapet fortsätter att minska. Sedan 2010 bedriver Lunds universitet miljöövervakning av förekomsten av fjärilar i odlingslandskapet. I sin årliga uppföljning av miljömålen anger Naturvårdsverket att antalet gräsmarksfjärilar i odlingslandskapet tenderar att minska men att längre tidsserier behövs innan den långsiktiga utvecklingen säkert går att bedöma. Många av gräsmarkernas naturtyper saknar gynnsam bevarandestatus. Naturvårdsverket anger också att kunskapen om den genetiska variationen hos vilda arter knutna till odlingslandskapet är bristfällig.

Bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser

I den årliga uppföljningen bedömer Naturvårdsverket tillståndet för husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska mångfald som gott med pågående insatser.

Under 2016 invigdes den nationella genbanken för vegetativt förökade växter, dvs. växter som förökas med växtdelar och inte med frö. Flera växter som beskrivs som kulturarvs-sorter har introducerats på marknaden.

Många ägare av husdjurens lantraser är äldre och det har varit svårt att rekrytera nya djurägare för vissa djurslag.

Hotade arter och naturmiljöer

Många av odlingslandskapets arter är fortfarande hotade och har inte uppnått gynnsam bevarandestatus. Jordbruksverkets utvärdering av våtmarker i odlingslandskapet som anlagts med stöd från landsbygdsprogrammet visar på flera positiva effekter för många arter.

Främmande arter

Hotet från främmande invasiva arter för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är stor även om Naturvårdsverket i sin årliga uppföljning av miljömålen anger att omfattningen av hotet är svårbedömd. I rapporteringen nämner Naturvårdsverket särskilt problemet med den rikliga förekomsten av blomsterlupin och att den hotar arter som är knutna till odlingslandskapet och i dag har en del av sin utbredning längs vägkanter.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Genetiskt modifierade växter odlades enbart i begränsad omfattning för forsknings- och försöksändamål under 2016 och Naturvårdsverket anger inte i sin årliga uppföljning att verksamheten skulle utgöra ett hot mot den biologiska mångfalden.

Odlingslandskapets biologiska värden och kultur- miljövärden samt kultur- och bebyggelsemiljöer

Utvecklingen för tillståndet för odlingslandskapets kulturmiljövärden och bebyggelsemiljöer är svår att följa upp eftersom ingen rikstäckande övervakning pågår. I den årliga uppföljningen anger Naturvårdsverket dock att odlingslandskapets äldre byggnader ofta förfaller då de saknar användningsområden i det moderna jordbruket. Under året utvärderade Riksantikvarieämbetet den tidigare miljöersättningen för skötsel av natur- och kulturmiljöer. Ersättningsformen finns inte i det pågående landsbygdsprogrammet. Jordbruksverket och länsstyrelserna har inlett ett arbete med att utveckla en indikator för småbiotoper som även ska kunna användas för att följa tillståndet för vissa landskapselement.

Odlingslandskapets värden för friluftslivet

I sin årliga uppföljning av miljömålen bedömer Naturvårdsverket att tillgänglighet för friluftslivet i odlingslandskapet är sämre i slättbygd. Hög bruksintensitet, stora åkrar och få stigar vid sidan av de trafikerade vägarna är begränsande. Anläggning av nya vandrings-, cykel- och vattenleder kan finansieras via landsbygdsprogrammet och lokala naturvårdssatsningar (LONA) bidrar till att öka odlingslandskapets tillgänglighet. Flera länsstyrelser arbetar aktivt med att göra odlingslandskapet mer tillgängligt för friluftslivet.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap. Trots detta är regeringens bedömning att utvecklingen i miljön mot miljökvalitetsmålet är negativ och att såväl regeringen som andra aktörer behöver vidta ytterligare insatser för att vända trenden så att

miljökvalitetsmålet kan nås. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljökvalitetsmålet.

Ett rikt odlingslandskap bedöms bidra till Agenda 2030-mål 2 – Ingen Hunger och mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Trots att regeringen bedömer att miljökvalitetsmålet inte kan nås utan ytterligare och anpassade insatser så är utvecklingen som rör miljökvaliteten för vissa preciseringar mer positiv. För flera djur- och växtarter som är knutna till odlingslandskapet är dock utvecklingstrenden negativ och många natur- och kulturmiljövärden är fortsatt hotade. Pågående myndighetsarbete med att identifiera miljöeffekter av den gemensamma jordbrukspolitiken är fortsatt viktigt för möjligheten att identifiera behov och för att anpassa åtgärder.

Rådgivningsinsatser för att stärka kunskaperna om odlingslandskapets ekosystemtjänster kan öka lantbrukarnas intresse för att genomföra åtgärder som stärker ekosystemtjänsterna. Kunskapen om odlingslandskapets ekosystemtjänster och hur dessa kan stärkas är en viktig förutsättning för att olika miljöåtgärder ska kunna genomföras på ett effektivt sätt.

Miljöåtgärderna i landsbygdsprogrammet är viktiga för att nå miljökvalitetsmålet. Även om mycket arbete redan görs bedömer regeringen att effekten av åtgärderna kan förbättras ytterligare med ökad rådgivning om hur varje enskild åtgärd bör genomföras.

Regeringen bedömer att myndigheternas samverkan i Miljömålsrådet med att utveckla det strategiska arbetet för odlingslandskapets biologiska mångfald ökar förutsättningarna för att vända den negativa utvecklingstrenden för flera arter och naturtyper.

Bristen på betande djur i vissa delar av landet är oroväckande eftersom det kan leda till att naturbetesmarker inte hävdas långsiktigt. Prisutvecklingen för nötkött har varit positiv för producenterna de senaste åren. Den ökade lönsamheten kan medföra att antalet nötdjur inte minskar. Utvecklingen ger dock inga garantier för naturbetesmarkernas fortsatta hävd eftersom produktionen kan bedrivas utan bete på naturbetesmarker.

I handlingsplanen för Livsmedelsstrategin identifierar regeringen behov av åtgärder för

ökad produktion av betesbaserat nötkött. Sådana åtgärder kommer bl.a. förbättra förutsättningarna för en fortsatt hävd av naturbetesmarkerna. I handlingsplanen finns även mål för ekologisk produktion och offentlig konsumtion av ekologiska produkter. Regeringen bedömer att detta kan bidra till en ökad variationsrikedom i odlingslandskapet, särskilt när den ekologiska produktionen sker i slättbygd. Den begränsade användningen av växtskyddsmedel i ekologisk produktion kan även vara gynnsam för många insektsarter som är knutna till odlingslandskapet. Även pågående verksamhet som bidrar till måluppfyllelsen av miljö kvalitetsmålet har betydelse för att nå det övergripande målet i Livsmedelsstrategin. Som ett exempel kan nämnas verksamheten under Programmet för odlad mångfald. Programmet ökar möjligheten för odlare och en intresserad allmänhet att få kunskap om och tillgång till traditionella och lokala växtsorter. Ett ökat intresse för ett brett växtsortiment erbjuder möjligheter för en ökad efterfrågan på unika produkter av god kvalitet. Detta förbättrar den enskilde odlarens valmöjligheter till en specialiserad produktion. Situationen för innehavare av små besättningar med lantraser av husdjur har blivit sämre, särskilt eftersom det inte har funnits möjligheter att ansluta sig till landsbygdsprogrammets stöd för hotade husdjursraser under 2014 och 2015.

3.5.15 Storslagen fjällmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och mot andra störningar.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- fjällens miljö tillstånd,

- ekosystemtjänster,
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- bevarade natur- och kulturmiljö värden och
- friluftsliv och buller.

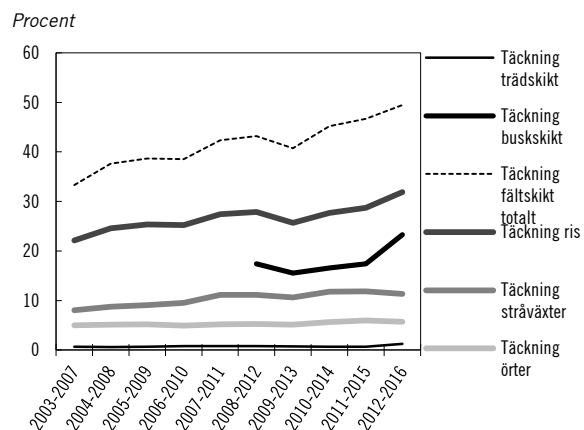
Resultat

Fjällens miljö tillstånd

Flera faktorer bidrar till att träd- och skogsgränsen flyttas uppåt enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (Rapport 6749). Det handlar i första hand om klimatuppvärmning men även fjälljordbruk som läggs ner och en mer extensiv rennäring på grund av minskad tillgång till sammanhängande marker, bidrar till igenväxning av fjällen. Se diagram 3.23 nedan som visar att vegetationens täckningsgrad ökat sedan 2003.

Terrängkörning är ett ökande problem som orsakar skador på mark och vegetation. Positiva faktorer som motverkar den negativa utvecklingen är betande tamboskap och ökad smågnagartäthet.

Diagram 3.23 Täckningsgrad av vegetation på kalfjället

Diagrammet visar procentuell täckningsgrad i procent (5-års glidande medelvärden). Trädskiktets och fältskiktet ökar kraftigt på kalfjället. Risväxter ökar mest men även stråväxterna ökar medan örterna ligger ungefär oförändrat. Naturvårdsverket 6749

Skadorna från terrängkörning i skog och mark ökar. Enligt data från miljöövervakningen har mängden spår av fordon ökat signifikant i

fjällområdet mellan de två femårsperioderna 2003–2007 och 2008–2012. Naturvårdsverket har tagit fram en kommunikationsplan med informationsinsatser för att minska olovlig terrängkörning.

Ekosystemtjänster

Generellt är arbetet med ekosystemtjänster fortfarande i ett tidigt utvecklingsskede. Det är enligt Naturvårdsverkets bedömning ännu inte möjligt att avgöra om fjällens ekosystemtjänster har förändrats. Naturvårdsverket har finansierat ett forskningsprojekt som syftar till att utveckla kunskapen om kulturella ekosystemtjänster i fjällvärlden.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Den inventering som Länsstyrelsen i Dalarna gjort av fjällfåglar visar inga signifikanta trender i fågelfaunan. Det är enligt Naturvårdsverket inte möjligt att bedöma om utvecklingen går i rätt riktning och i rätt takt.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Fjällrävstammen hade 2016 ett mycket dåligt år vilket beror på att tillgången på smågnagare varit svag. Fjällrävspopulationen är normalt fluktuerande beroende på tillgång på föda och kan föryngras kraftigt vid s.k. gnagarår.

Främmande arter och genotyper

Den första gemensamma EU-listan med invasiva arter av betydelse trädde i kraft 2016. I listan återfinns bl.a. Tromsölokan som inte längre uppträder invasivt till skillnad från tidigare år. Inga tydliga trender för främmande arters utveckling har noterats.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade, Enligt Naturvårdsverket bedömning har genetiskt modifierade organismer inte satts ut i fjällmiljön.

Bevarande natur- och kulturmiljövärden

Under året har ett antal samebyar börjat arbeta med kulturmiljöplaner. Man använder sig av traditionell kunskap och historiska dokument som underlag för planeringen.

Friluftsliv och buller

Det pågår ett omfattande arbete med att rusta upp det statliga ledsystemet i fjällen, vilket finansieras från anslag 1:3 *Åtgärder av värdefull natur*. Under 2016 har arbetet fortsatt med till exempel att 45 broar bytts ut mot nya och 38 stycken har renoverats. Totalt har 316 km leder röjts, 627 km leder har fått en förbättrad markering och över 20 km spång har anlagts. I Dalarna har närmare 300 nya vägvisningsskyltar beställts och börjat bytas ut längs fjällederna. Fyra rastskydd har renoverats och insatser har gjorts för att förbättra sommar- och vinterledsmarkeringen. I Jämtland har elva rastskydd bytts ut mot nya och tre har renoverats. Vidare har fyra nya broar byggts samt flertalet broar reparerats. Sammanlagt har närmare 200 km sommar- och/eller vinterleder fått ny ledmarkering i Jämtland. I Västerbotten har två nya hängbroar färdigstälts och ett 40-tal mindre broar har renoverats eller ersatts. Därtill har över 100 km led röjts, slitage på våtmarker förebyggts och vandring underlättats genom omfattande spångning. I Norrbotten har fjällsäkerheten förbättrats genom renovering av 5 rastskydd, utbyte av 7 säsongsbroad mot fasta broar och röjning av 50 km led. Vidare har arbetet med att säkra den västra leden mot Kebnekaises sydtopp påbörjats.

Naturvårdsverket har under 2016 börjat med dagliga lavinprognoser för tre svenska fjällområden på hemsidan www.lavinprognoser.se. Webbplatsen har haft tiotusentals unika besökare under vintersäsongen.

Turistnäringen leder till en del negativa effekter på miljön och på bullernivån, inte minst genom terrängkörning i och utom spåret område.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljömålet. Trots detta är regeringens bedömning att utvecklingen i miljön mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att såväl regeringen som andra aktörer behöver vidta ytterligare insatser för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik

har fått på miljö kvalitetsmålet. Det finns en risk att till synes små negativa beslut, som t.ex. nedläggning av fjälljordbruk eller minskat bete, sammantaget leder till en mycket negativ utveckling i fjällmiljön. Regeringen ser fram emot Naturvårdsverkets redovisning om förslag till ny terrängkörningslagstiftning. Den kan när den är genomförd innebära minskade skador på skog och mark. På sikt kan det innebära att miljö kvalitetsmålet nås.

Miljömålet bedöms bidra till Agenda 2030-mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald.

Det finns positiva signaler för miljön, t.ex. är exploateringsstrycket på vindkraft lågt, jämfört med för några år sedan. Fjälledernas upprustning har också varit mycket positiv liksom inrättandet av lavinprognoser. Det är två åtgärder som pågår och kommer fortsätta att ha en positiv effekt på fjällmiljön.

Den pågående förflyttningen av trädgränsen behöver även fortsatt övervakas och orsakssammanhang behöver klargöras. En analys av negativa eller positiva effekter som förändringen innebär för fjällmiljön bör ligga till grund för framtida insatser.

Det öppna landskapet i fjällen är delvis beroende av renbete. Förutsättningar för att bevara renbetet är därför viktiga för att fjällens naturvärden ska bestå.

Regeringen ser positivt på Laponiatjuottjudus förvaltning av världsarvet Lapponia med bl.a. fjällnationalparkerna Sarek, Padjelanta och Muddus. Regeringen förlängde i november 2016 giltigheten av Laponiaförordningen (2011:840) vilket innebär att Laponiatjuottjudus har ansvar att förvalta Lapponia till och med den 31 december 2018.

3.5.16 God bebyggd miljö

Miljö kvalitetsmålet innebär att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser och
- hållbar avfallshantering.

Resultat

Hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur
Hållbar stadsutveckling och bostadsfrågor redovisas under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

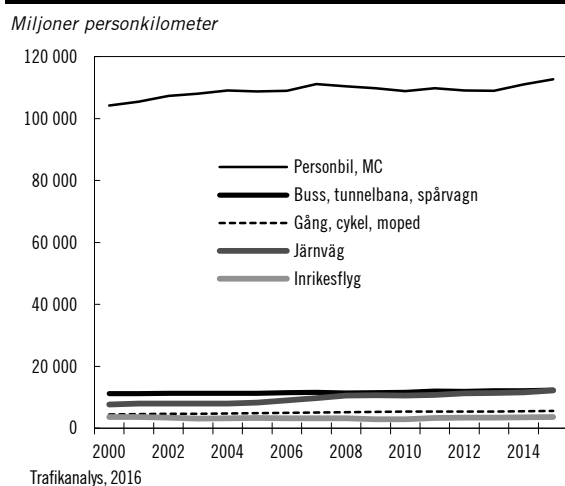
Boverkets uppdrag om kompetens inom planbygglagen (PBL), som startade 2014, avslutades i december 2016. Boverket har lämnat stöd till ett antal utvecklingsprojekt där kommuner samverkat om bl.a. ekosystemtjänster och kvalitativ arkitektur. Vidare har verket tagit fram webbutbildningar om bl.a. klimatanpassning, buller och avvägningar mellan olika intressen. Boverket har också tagit fram en vägledning för kommuner om översiktsplanering för minskad klimatpåverkan. Vägledningen ger stöd så att översiktsplanen bidrar till att nå miljömålen God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan. I uppdraget ingår även att informera om vägledningen och en rad insatser är planerade under 2017.

Havs- och vattenmyndigheten har inlett ett arbete med nationell havsplanering, länsstyrelserna i kustlänen har tagit fram faktaunderlag och kommunerna har under 2016 initierat planeringsinsatser som rör kust- och havsområden.

Infrastruktur och kollektivtrafik, gång och cykel

Bilen fortsätter att vara det dominerande färdstättet när det gäller persontransporter. Antalet personkilometer med bil ökade både 2014 och 2015, och nådde vid årsskiftet 2015/2016 högre än under något år på 2000-talet (se diagram 3.24). Persontransporter på järnväg har ökat något i förhållande till 2014.

Diagram 3.24 Persontransporter fördelade på olika färdstätt 2000-2015

Regeringens satsning på stadsmiljöavtal har haft två ansökningsomgångar 2016. Totalt har 24 kommuner fått stöd som uppgår till ca 725 miljoner kronor (anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* utg.omr. 22). Stöd har exempelvis gått till upprustning och nybyggnad av centrumnära hållplatser, separata kollektivtrafikkörfält och regionala superbussar. Mer information om stadsmiljöavtalen finns i utgiftsområde 22.

Regeringen har i april 2017 beslutat om en nationell strategi för ökad och säker cykling. Strategin ger uttryck för regeringens ambitioner inom cykling med inriktning på att hjälpa berörda aktörer att ta sitt ansvar. Strategin ska fungera som en plattform för det fortsatta gemensamma arbetet.

Natur- och grönområden

Inom regeringsuppdraget om en plattform för hållbar stadsutveckling har Boverket och Naturvårdsverket ordnat ett seminarium med fokus på samverkan mellan olika aktörer kring ekosystemtjänster i staden och tagit fram ett informationsmaterial. Flera kommuner har dessutom genomfört lokala naturvårds-satsningsprojekt (LONA) för att bevara, utveckla och tillgängliggöra tätortsnära natur-

och friluftsområden, se avsnittet Ett rikt växt- och djurliv.

Kulturvärden i bebyggd miljö

Riksantikvarieämbetet har utvärderat kommunernas förutsättningar för att ta hänsyn till den byggda miljöns kulturvärden som ett allmänt intresse. Den genomförda enkätundersökningen visar bl.a. att två av tre kommuner, av de ca 40 kommuner som besvarade enkäten, saknar de förutsättningar som de behöver. Bygglövsbefriade åtgärder, avsaknader av aktuella kulturmiljöprogram och otillräcklig tillgång till antikvarisk kompetens försvårar. Myndigheten framhåller behov av att kulturvärden formellt skyddas och finns beskrivna i översiktsplanen.

I dagens snabbare processer och hårda byggtryck får den byggda miljöns kulturvärden ofta stå tillbaka. Detta trots att PBL lyfter fram kulturvärden som ett allmänt intresse.

Under året har Myndigheten för kulturanalys för första gången tagit fram statistik för kulturmiljöområdet. Denna visar att väsentlig statistik saknas och att befintliga datakällor behöver utvecklas.

Under 2016 har Boverket kompletterat sina byggregler med ett allmänt råd om begreppen ”särskild värdefull” och ”förvanskning”.

God vardagsmiljö

För att skapa jämställda offentliga miljöer har Boverket mellan 2014 och 2016 fördelat medel till utvecklingsprojekt inom området. Totalt har 24 projekt fått stöd. Stödet söktes av många och ansökningar för över 680 miljoner kronor kom in. Exempel på åtgärder som fått stöd är byggande eller upprustning av parker, torg, lekytor och aktivitetsplatser som syftar till att öka trygghet och jämställdhet.

Boverket har beviljat 115 ansökningar för 198 miljoner kronor i stöd till utemiljöer i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar. Boverket har samverkat med Statens konstråd och Statens kulturråd i dessa frågor.

Hälsa och säkerhet

Sedan 2015 ska beräknade ljudnivåer för omgivningsbuller redovisas vid planläggning och bygglov. Boverket har tillsammans med Sveriges kommuner och landsting tagit fram metoder som kan användas som underlag vid översiktliga bedömningar av vägtrafikbuller har tagits fram av

Naturvårdsverket samordnar på uppdrag av regeringen myndigheternas arbete med omgivningsbuller i samverkan med Trafikverket, Transportstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna. Målet är att effektivisera, stärka och tydligöra arbetet. Naturvårdsverket har t.ex. tillsammans med de övriga myndigheterna publicerat rapporter om riktvärden och kunskapsunderlag om stomljud och vibrationer samt en översyn av nationella metoder för beräkning och mätning.

Boverket har tagit fram en strategi för att bättre samordna och utveckla hantering av olika typer av material som kommer i kontakt med dricksvatten under 2016. Strategin har tagits fram i samråd med Livsmedelsverket, Kemikalieinspektionen och Swedac.

Regeringen har beslutat om särskilt statsbidrag för att rusta upp skollokaler, förbättra lär- och arbetsmiljö samt att minska miljöpåverkan inom utgiftsområde 16. Stöd har beviljats på närmare sammanlagt 150 miljoner kronor. Stöd har t.ex. beviljats för byte av ventilationsanläggning samt för byte av belysning och fönster. Sedan juni 2016 är det också möjligt att söka bidrag för upprustning av utemiljöer vid skolor och fritidshem. Beslut om bidrag har tagits för sammanlagt närmare 23 miljoner kronor för åtgärder i utomhusmiljö för montering av lekutrustning, bullerplank och dränering av mark.

Enligt EU:s strålskyddsdirektiv ska alla medlemsländer senast i februari 2018 upprätta en nationell handlingsplan för att hantera riskerna med exponering för radon. Handlingsplanen ska bl.a. innehålla strategier för hantering av de långsiktiga riskerna till följd av radonexponering i bostäder, offentliga byggnader och på arbetsplatser. Strålsäkerhetsmyndigheten har börjat ta fram handlingsplanen i samarbete med berörda myndigheter.

Material- och byggindustrin har gjort tydliga insatser i området fukt i byggnader för att utvärdera tekniska lösningar och lämna garantier för putsade fasader.

Hushållning med energi och naturresurser

Bygg- och fastighetssektorn orsakar betydande miljöpåverkan. Sammantaget står sektorn för upp till 3 procent av miljöpåverkan i Sverige inom de områden som följs upp av Boverkets miljöindikatorer, som beräknas ur ett livscykelperspektiv. Sektorn står för 31 procent av allt

avfall och ca 23 procent av allt farligt avfall. Dessutom bidrar sektorn till utsläpp i andra länder genom importerade varor.

Utsläppen av växthusgaser från importvaror uppskattas till ca 8,7 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter. Sektorn importerar mer miljöfarliga kemiska produkter än vad som produceras i Sverige. De totala utsläppen av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn, inklusive utsläpp från uppvärmning och importerade varor, har legat stadigt mellan ca 20,6 och 24,4 miljoner ton per år under perioden 2008–2014.

Sett över tid har utsläppen minskat något sedan toppnoteringen 2010 (som var ett kallt år) samtidigt har tillskottet av bostäder sedan 2010 ökat stadigt. En stor del av de årliga utsläppen kommer från byggverksamhet (nyproduktion/rivning) och övrig fastighetsförvaltning (reoveringar/ombyggnad). Dessa utsläpp svarar för ca 70 procent av bygg- och fastighetssektorns totala utsläpp. Den temperaturkorrigerade energianvändningen för uppvärmning och varmvatten, samt övrig elanvändning per areaenhet för bostäder och lokaler har minskat med 14 procent mellan 1995 och 2015. Minskningen beror främst på att värmepumpar har installerats i småhus, men även på att energieffektiviseringsåtgärder genomförts och skärpta krav på energihushållning vid nybyggnation.

Andelen använd energi från fossila bränslen direkt i värmepannor i byggnaden har minskat från 20 procent till 2 procent under samma period. Boverket och Energimyndigheten har uppdaterat och kompletterat underlag till nationell strategi för energieffektiviserande reovering. I den nya strategin presenteras en hinderanalys som visar att det framför allt är olika former av brister i aktörernas tillgång till information som utgör de främsta hindren för ökad reoveringstakt. Sverige har många styrmedel för energieffektivisering. Befintliga och föreslagna styrmedel stimulerar framför allt till en ökad energieffektivisering och högre kvalitet på planerade reoveringar.

Energimyndigheten har presenterat förslag för ökad användning av solel, och heltäckande statistik för solel. Boverket har i en förstudie undersökt om det finns behov av att reglera byggnader ur ett livscykelperspektiv med ökad hänsyn till miljö- och klimataspekter. LCA utgör ett bra verktyg för att identifiera och kvantifiera miljöpåverkan, men användning av

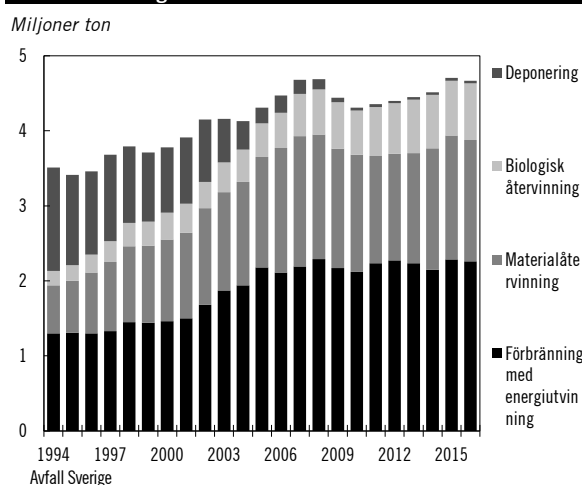
LCA kräver samtidigt särskild kompetens och mycket data.

Europeiska kommissionen lade i december 2015 fram förslag till ett nytt lagstiftningspaket om cirkulär ekonomi. Handlingsplanen omfattar bl.a. åtgärder för ökad återvinning av värdefulla resurser, för lämplig avfallshantering i bygg- och rivningssektorn samt för att underlätta bedömningen av byggnaders miljöprestanda.

Hållbar avfallshantering

Mängden hushållsavfall har enligt Avfall Sveriges statistik minskat från 2015 till 2016. Den totala mängden behandlat hushållsavfall uppgick under 2016 till 4 666 050 ton (466,8 kg/person), vilket var en minskning med ca 11 kg/person från 2015. Diagram 3.25 visar mängden hushållsavfall enligt olika behandlingsmetoder 2012–2016. Materialåtervinningen minskade med ca 2 procent och energiåtervinningen med ca 1 procent medan biologisk återvinning ökade med ca 4 procent. Insamlingen av matavfall till rötning har ökat kraftigt de senaste åren, med hela 174 procent från 2010 till 2016.

Diagram 3.25 Mängden hushållsavfall i Sverige, fördelat på olika behandlingsmetoder 1994-2016.

Under 2016 beslutade regeringen om ändringar i miljöbalken som syftar till att på ett tydligare och mer samlat sätt införa den s.k. avfallshierarkin i miljöbalken (prop. 2015/16:166). Avfallshierarkin regleras i EU:s ramdirektiv om avfall och anger den prioritetsordning för politik och lagstiftning som medlemsstaterna ska ha för förbyggande och behandling av avfall. Enligt hierarkin ska avfall i första hand förebyggas, och endast som

sista alternativ deponeras eller på annat sätt bortskaffas utan att dess resurser tas omhand.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Inga ytterligare åtgärder har vidtagits för etappmålet för byggnads- och rivningsavfall eftersom regeringen förra året bedömde att målet är uppnått.

När det gäller etappmålet för ökad resurshushållning i livsmedelskedjan har data om matavfall inte uppdaterats under året. Tidigare beräkning visade att den biologiska återvinningen av matavfall ökat, från 31 procent biologisk återvinning 2013 till 38 procent 2014. Målet för återvinning är 50 procent senast 2018.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Trots detta är det svårt att bedöma utvecklingen av miljö kvalitetsmålet i sin helhet eftersom målet är komplext och de regionala skillnaderna är stora. Samtidigt behöver såväl regeringen som andra aktörer vidta ytterligare insatser för att nå miljö kvalitetsmålet. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljö kvalitetsmålet.

Miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö bidrar främst till följande mål inom Agenda 2030: 6 – Rent vatten och sanitet, 9 – Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 – Hållbara städer och samhällen och 12 – Hållbar konsumtion och produktion. Tydliga internationella ställningstaganden som klimatavtalet från Paris och New Urban Agenda från Quito lyfter miljö arbetet. För att uppnå miljö målet har regeringen inrättat flera stöd som kan bidra till omställningsarbetet för ett mer hållbart Sverige. Stöd för energieffektiviserande renovering, utvecklingsprojekt för jämställda offentliga miljöer, utrustning av utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem samt utrustning av skollokaler och utemiljöer i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar är några exempel.

Möjligheten att söka stöd genom stadsmiljöavtalet kan, tillsammans med ny

vägledning om översiktsplanering för minskad klimatpåverkan, hjälpa kommunerna att få en stadstrafik med mindre miljöpåverkan. Kompetenshöjande åtgärder, som webb-utbildningar i plan- och bygglagen, bidrar till bättre planer och mer hållbart byggande.

För att säkerställa kulturvärden i bebyggd miljö och för att kunna använda och utveckla dessa värden är det av stor vikt att i den fysiska planeringen finns antikvarisk kompetens, aktuella kulturmiljöprogram och strategier för tillvaratagande och utveckling av kulturhistoriska värden. Samspelet mellan olika aktörer behöver fortsätta att utvecklas för att säkerställa att kulturmiljöfrågor kommer in tidigt i processerna.

Det finns behov av att utveckla befintlig statistik om kulturmiljön. Flera initiativ har tagits för att lyfta vikten av att arbeta med ekosystemtjänster i samhällsplaneringen. Vägledning och informationsspridning är fortsatt viktig. De senaste årens ändringar för utomhusbullen i lagstiftningen har bl.a. inneburit en tydligare och mer förutsägbar tillämpning. Möjligheterna att förtäta i attraktiva, centralt belägna och kollektivtrafiknära lägen har ökat, liksom möjligheterna att bygga små lägenheter.

Den temperaturkorrigerade energi-användningen för uppvärmning och varmvatten per areaenhet för bostäder och lokaler har minskat sedan 1995, vilket är positivt. Sveriges många styrmedel för energieffektivisering ger goda förutsättningar för att energieffektiviseringen kommer fortsätta.

Miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn har minskat något. Det stora behovet av nya bostäder innebär dock en avsevärd utmaning för byggsektorn. Bygg- och fastighetssektorns totala utsläpp av växthusgaser har minskat något. Mängden hushållsavfall fortsätter att öka. Det finns också utrymme att sortera ut mer materialåtervinningsbart avfall från det som idag förbränns, så att det kan användas som en resurs i nytt material. Den senaste statistiken visar att mängden matavfall i Sverige minskar 2014 jämfört med 2012.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Etappmålet om ökad resurshushållning i byggsektorn med målår 2020 har redan uppnåtts vilket är positivt. Statistiken är dock bristfällig så bedömningen är osäker. Därför kommer etappmålet att fortsätta att följas upp t.o.m. måläret.

Etappmålet om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan har däremot ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Trots att de insamlade matavfallsmängderna har ökat de senaste åren kommer återvinningsmålet på 50 procent inte att nås till 2018 om utsorteringen av matavfall fortgår i samma takt som den har gjort mellan 2009 och 2014. Uppdaterad data om matavfall har inte kunnat göras och därför har regeringen samma bedömning om målet som förra året. Under 2017 kommer data om matavfallet för 2016 att samlas in och en bedömning av hur etappmålet uppnås kommer att genomföras.

3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv

Miljö kvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och användas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska skyddas. Arter ska leva kvar i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området utgörs av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet och är följande:

- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- påverkan av klimatförändringar,
- ekosystemtjänster och resiliens,
- grön infrastruktur,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- främmande arter och genotyper,
- biologiskt kulturarv och

- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden.

Resultat

Gymnsam bevarandestatus och genetisk variation

EU-kommissionen har under 2016 genomfört en översyn av både art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Översynen visade att direktiven är ändamålsenliga men att genomförandet behöver förbättras (Fitness check of the EU Nature Legislation Birds and Habitats Directives, EU-kommissionen, 16 december 2016). Som ett resultat av översynen har EU-kommissionen presenterat en handlingsplan för naturen, människorna och näringslivet (Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén, COM(217) 198). Handlingsplanen består av fyra prioriteringar och femton konkreta åtgärder för att snabbt förbättra genomförandet av direktiven och för att uppnå EU2020-målen om att stoppa och vända förlusten av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Under 2016 fastställde Naturvårdsverket ett nytt åtgärdsprogram för mosippa och fyra andra åtgärdsprogram uppdaterades. Sammanlagt finns nu 142 gällande åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammen bidrar till att omsätta kunskap i praktik, så att åtgärder har satts in på de ställen där de gjort störst nytta. Resultat om genetisk variation redovisas under etappmålet om kunskap om genetisk mångfald.

Hösten 2016 hölls det 17:e partsmötet med konventionen om illegal handel med vilda djur och växter i Johannesburg, Sydafrika (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, CITES). Före partsmötet ägde ett högnivåmöte rum, på temat CITES och Agenda 2030. Ett av förslagen under mötet var att öppna för internationell handel med elfenben från afrikansk elefant från Zimbabwe och Namibia. Sveriges och övriga EU:s linje var att fortsatt arbete ska ske för att minska den illegala handeln med elfenben innan ett öppnande kan ske vilket också blev utgången av förhandlingarna. Arbetet ska bl.a. utföras fram till nästa CITES partsmöte 2019, inom ramen för de nationella

åtgärdsplanerna för elfenben. En annan fråga rörde det omfattande trädsläktet *Dahlbergia*, som bl.a. används för tillverkning av möbler och musikinstrument. Släktet har på grund av överexploatering kraftigt minskat sin utbredning. Mötet beslutade att kontrollen av den internationella handeln ska öka.

I september 2016 ägde Världskongressen för naturvård rum på Hawaii, USA. Inför mötet hade den svenska nationalkommittén för IUCN (den Internationella Naturvårdsunionen), där Regeringskansliet ingår, förberett prioriterade naturvårdsfrågor för behandling på kongressen. Kongressen hade över 10 000 deltagare från över 190 länder och under IUCN:s årsmöte, som var en del av kongressen, beslutades om över 100 motioner. Den svenska nationella kommittén höll i ett sidoevenemang om hur engagemang i naturvårdsarbete kunde förstärkas exempelvis genom allmänhetens rapportering av förekomsten av arter i Artportalen i ArtDatabankens regi och genom Laponiaförvaltningens involvering av lokala intressenter i förvaltningen av skyddade områden.

I december 2016 hölls partsmöten för FN:s konvention för biologisk mångfald och dess protokoll Cartagena-protokollet och Nagoyaprotokollet i Cancún, Mexiko. Huvudtemat för mötet var sektorsintegrering av biologisk mångfald och vid mötet antogs en särskild ministerdeklaration om att integrera arbetet med biologisk mångfald inom jordbruk, skogsbruk, fiske och turism. På själva partsmötet fattades även ett beslut om åtgärder inom sektorsintegrering. Beslut togs också om att genomföra åtgärder inom ett antal teman som skyddade områden, restaurering av ekosystem, den marina biologiska mångfalden, biologisk mångfald och hälsa, invasiva främmande arter, syntetisk biologi och traditionell och lokal kunskap, kapacitetsuppbyggnad och finansiella resurser.

I september 2016 ratificerade Sverige Nagoyaprotokollet under CBD (prop. 2015/16:161, bet. 2015/16:MJU21, rskr. 2015/16:307). Protokollet reglerar tillträde till genetiska resurser och nyttodelning när sådana resurser används.

Påverkan av klimatförändringar

För glaciärer och palsmyrar i norra Sverige ses en negativ påverkan av klimatförändringarna. Olika åtgärder görs för att minska trycket från andra påfrestningar på arter och naturtyper som kan komma att drabbas av klimatförändringar. Dessa redovisas under miljö kvalitetsmålen Storslagen fjällmiljö, Ingen övergödning samt Hav i balans samt Levande kust och skärgård.

Ekosystemtjänster och resiliens

Naturvårdsverket har tagit fram en vägledning för integrering av ekosystemtjänster i myndigheters verksamheter (Rapport 6733 Naturvårdsverket 2016). Vägledningen är en del av arbetet med ett regeringsuppdrag om ekosystemtjänster. Dessa resultat redovisas under etappmålet om Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster.

Vid Jordbruksverket pågick under året ett samverkansprojekt mellan Skogsstyrelsen, länsstyrelserna, Naturvårdsverket, Sveriges geologiska undersökning och Riksantikvarieämbetet. Syftet är att arbeta med övergångszoner mellan skogs- och jordbruksmark som ett första steg i ett sektorsövergripande samarbete för att gynna biologisk mångfald, landskapets gröna infrastruktur och ekosystemtjänster.

Grön infrastruktur

Arbetet med grön infrastruktur koordineras centralt av Naturvårdsverket och regionalt av länsstyrelserna. Målet är att till den 31 oktober 2018 ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. I arbetet ingår att identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden som utgör förutsättningen för att bevara landskapets biologiska mångfald och främja ekosystemtjänster. Arbetet med att ta fram regionala handlingsplaner har kommit olika långt i länen. Naturvårdsverket har under 2017 utvecklat koordineringsarbetet och fått ett nytt uppdrag från regeringen att utveckla anvisningarna för arbetet.

De flesta län har i olika grad inlett dialoger med kommuner, andra myndigheter samt viktiga landskapsaktörer vilket har lett till att kunskap och engagemang i grön infrastruktur och landskapsekologiska frågor har ökat. Naturvårdsverket har anslagit medel för genomförande av uppdraget. Totalt har 18,5

miljoner kronor fördelats till länen och 1,5 miljoner kronor har använts av Naturvårdsverket för koordineringsarbetet.

Flera län har påbörjat arbetet med att analysera olika biotoper och deras ekologiska sammanhang. Vissa län har tagit fram utvecklade planer för arbetet och har etablerat olika typer av styrgrupper och referensgrupper, t.ex. länsstyrelserna i Stockholm, Skåne, Västra Götaland och Jönköping. I Västra Götalands län har man arbetat med att anpassa den marina strategin för skydd och förvaltning av marina miljöer i Västerhavet till arbetet med grön infrastruktur. Jönköpings län har kommit långt i arbetet med att prioritera konkreta åtgärder kopplade till ekosystemtjänster, levande landskap och tätortsnära natur. Länsstyrelsen i Blekinge har påbörjat samordning av arbetet i havsplanområdet Egentliga Östersjön. Länsstyrelsen i Västerbotten och Västernorrland har analyserat den ekologiska funktionaliteten i skogsskyddet och möjligheter till klimatanpassning.

Genetiskt modifierade organismer, GMO, som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Ingen kommersiell odling av GMO sker idag, däremot fältförsök.

Främmande arter och genotyper

På grund av människan finns i Sverige totalt cirka 2 200 främmande arter på platser som är utanför deras vanliga hemvister. Av dem uppskattas 387 som invasiva och 84 som eventuellt invasiva. Förändringar i klimatet, global handel samt import av sällskapsdjur, levande livsmedel och exotiska växter ökar risken för främmande arter att överleva och sprida sig i svensk natur. Den globala handeln ökar också antalet främmande organismer som oavsiktligt följer med till exempel virkestransporter eller i fartygs barlastvatten.

I EU:s nya lagstiftning om invasiva främmande arter har det under året tillkommit en genomförandeakt där 37 arter listas som betydelsefulla i ett unionsperspektiv. För de arter som omfattas av förordningen ska medlemsstaterna genomföra åtgärder. För Sveriges del handlar det om åtgärder mot skunkkalla, tromsöloka, kabomba och signalkräfta (Europaparlamentet och Rådets förordning 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av

invasiva främmande arter). Ytterligare en art, ullhandskrabba, hittas ofta i svenska vatten. Se också under Hav i balans och Levande sjöar och vattendrag.

Myndigheterna har också inlett en systematisk kartläggning för att kunna bedöma vilka främmande invasiva arter utöver de som finns på den EU-gemensamma förteckningen som bör prioriteras i det nationella arbetet.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har lämnat förslag till regeringen på en svensk förordning (NV-02066-15). Regeringen har skickat ut förslaget på remiss och ärendet är under beredning.

Vid myndigheterna pågår arbete för att genomföra förordning 1143/2014 vilket även har genererat insatser under havsmiljödirektivets åtgärds- och övervakningsprogram. Bland dem kan nämnas utveckling av provtagningsmetodik i hamnar, ett stort provtagningsprogram för att utreda orsakerna av fiskdöd längs våra kuster. För andra arter kan nämnas insatser för bekämpning av mårhund samt lokala bekämpningsinsatser mot bl.a. vresros, jätteloka, blomsterlupin, sjögull, sydfyrling, signalkräfta och mink.

Svampsjukdomen *Batrachochytrium dendrobatidis* salamandrivorans sprids i Centraleuropa via salamanderpopulationer. Svampen har redan slagit ut flera salamanderarter av i Tyskland. Ett liknande spridnings sätt finns hos sjukdomen *Batrachochytrium dendrobatidis*. *Batrachochytrium dendrobatidis* har nyligen etablerat sig i flera svenska grodpopulationer.

Vissa växtskadegörare som omfattas av växtskyddslagstiftningen är främmande arter vars spridning kan hota eller negativt inverka på biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster. I oktober 2016 antogs Europaparlamentet och rådets förordning (EU 2016/2031) om skyddsåtgärder mot växtskadegörare. Den ersätter gällande direktiv och ska börja tillämpas i december 2019. Statens Jordbruksverk har redovisat ett regeringsuppdrag avseende en strategi för övervakning av växtskadegörare (Rapport 2016:15).

Biologiskt kulturarv

Värdefulla ängs- och betesmarker, brynmiljöer och betad skog är några av de miljöer som innehåller biologiska kulturarv. Hoten mot dessa miljöer är förändrad markanvändning och

moderna brukningsmetoder inom jord- och skogsbruket. Det biologiska kulturarvet i fjällandskapet är mindre känt. Antalet inrättade kulturresevat med ingående biologiska kulturarv är oförändrat 43 stycken.

Trots omfattande miljöersättningar, omfattande rådgivningsverksamhet och hög andel skyddade områden i värdefulla ängs- och betesmarker, bryts inte den negativa trenden för odlingslandskapets arter och naturtyper. Att jordbruk läggs ned och att det öppna landskapet växer igen innebär stora utmaningar för odlingslandskapets biologiska mångfald. Jordbruksverket arbetar därför med att ta fram en strategi för bevarande av odlingslandskapets biologiska mångfald. Arbetet sker i samverkan med Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna. Strategin ska bidra till bättre samordning av arbetet och skapa en gemensam långsiktig syn om vilka insatser som behövs, var de behövs och hur styrmedel bör utformas och fördelas för att ge bäst miljöeffekt och samtidigt ha acceptans hos lantbrukarna. Den väntas bli klar under 2017 och bl.a. innehålla en strategi för åtgärdsarbetet.

Tätortsnära natur

För att få ett mått på tillgänglighet av natur kan man mäta avstånden från bostaden till ett område där man kan ägna sig åt friluftsliv. Boverkets rekommendation är att avståndet till ett grönområde bör vara max 300 meter. Avståndet är extra viktigt för barn och äldre, som i större uträkning har begränsade möjligheter att förflytta sig.

Varannan person i Sverige upplever brist på lämpliga platser eller områden för friluftaktiviteter, och lika många har upplevt buller vid senaste friluftstillfället. Senaste friluftsbesöket gjordes i 90 procent av fallen inom en mils radie från bostaden (Naturvårdsverket rapport 6691).

Totalt finns det 374 kommunala naturreservat i Sverige, vilket utgör åtta procent av antalet naturreservat. Av dessa bildades 107 mellan 2010 och 2016. Cirka 35 procent av alla kommunala naturreservat har som syfte att tillgodose behov av områden för friluftsliv. Andra syften är att bevara biologisk mångfald samt att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer.

Under 2016 beviljades cirka 25 miljoner kronor i statliga bidrag till tätortsnära LONA-projekt. För att bättre ta tillvara den tätortsnära

naturen pågår också arbete med att ta fram sammanlagt ett 80-tal naturvårdsprogram, grönstrukturplaner, skötselplaner, friluftsplåner och fiskevårdsplaner.

Naturvårdsverket fördelade under året ca 400 miljoner kronor i bidrag till länsstyrelserna, stiftelserna Tyrestaskogen och Laponiatjuudjudus för arbete med förvaltning av nationalparker, naturreservat, Natura 2000-områden och naturvårdsområden. Cirka 35 procent av de fördelade medlen gick till skötsel av natur, framför allt till odlingslandskapets betesmarker och slåtterängar som har den mest krävande skötseln.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Regeringen beslutade den 18 maj 2017 att fastställa kontrollstation 2016 om etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (M2017/01284/Nm). Kontrollstationen har publicerats i en departementsskrivelse (DS 2017:32). Kontrollstationens syfte var att analysera utvecklingen i förhållande till de 10 etappmål om biologisk mångfald och ekosystemtjänster regeringen beslutat om 2012 och 2014. Analysen visar att viktiga insatser för att nå målen har genomförts och pågår men att kompletterande insatser är nödvändiga för att nå etappmålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Dessa redovisas under respektive etappmål nedan. Utöver dessa etappmål avser regeringen att återkomma i fråga om att ta fram ytterligare etappmål och genomföra insatser för att nå miljömålen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

I arbetet med etappmålet om den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att genomföra en kommunikationssatsning om ekosystemtjänster (dnr. M2014/01903/Nm). Satsningen ska öka förståelsen för den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden och deras betydelse i samhället. Uppdraget ska slutredovisas till regeringen våren 2018. En utmaning som Naturvårdsverket har identifierat är att olika parter som använder begreppet ekosystemtjänster har olika målbilder.

Statistiska centralbyrån fick i uppdrag av regeringen att utveckla metoder för att inkludera värdet av ekosystemtjänster i miljöräkenskaper genom att bl.a. sammanställa uppgifter om kopplingar mellan mark- och vattenanvändning,

ekonomisk utveckling och biologisk mångfald. Uppdraget redovisades i januari 2017. I redovisningen konstaterar SCB att miljöräkenskapssystemet har förutsättningar att koppla samman ekonomi och ekosystem, men att utvecklingsarbete inom forskning och statistik behöver fortsätta. Potentialen för att bl.a. vidareutveckla markstatistiken så att den kan användas för att bedöma förändringar av betydelse för ekosystemtjänster bedöms vara stor.

Naturvårdsverket har på uppdrag av regeringen tagit fram en vägledning som beskriver stegvis hur myndigheter kan gå till väga för att integrera ekosystemtjänster i verksamhet och beslut (Naturvårdsverkets rapport 6733). Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet (RUS) har också tagit fram en vägledning om ekosystemtjänster i ärendehantering (2016:34, Länsstyrelsen i Örebro län).

Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att koordinera genomförandet av grön infrastruktur i Sverige (dnr M2015/00684/Nm). I uppdraget ingår att ge vägledning till länsstyrelserna om hur de i sitt arbete gentemot kommuner och regionplaneorgan inom ramen för fysisk planering och handlingsplaner för grön infrastruktur kan förbättra hänsynen till ekosystemtjänster. I delredovisningen från 2016 framgår att en samrådsgrupp med representanter från samtliga länsstyrelser bildats. I samrådsgruppen har länen bl.a. möjlighet att lyfta frågor kring riktlinjer, tillvägagångssätt och tidsplaner i arbetet med handlingsplanerna för grön infrastruktur. Till exempel har man tagit fram en plan för att utveckla det it-stöd som krävs för att stödja länen med samverkan kring frågor i landskapet som berör andra aktörer. Uppdraget ska delredovisas den 1 oktober 2017 och slutredovisas den 1 oktober 2018.

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att se över möjligheterna att utveckla ekonomiska styrmedel som gynnar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Bland annat har Jordbruksverket fått i uppdrag att lämna förslag på miljöåtgärder inom ramen för landsbygdsprogrammet. Myndigheten redovisade uppdraget i oktober 2016. Uppdraget utgör ett underlag vid den översyn som görs i och med den aviserade programändringen av landsbygdsprogrammet under 2017. Regeringen har också tillsatt en utredning för att identifiera och föreslå

åtgärder för att åstadkomma en effektivare och mer konsekvent tillämpning av ekologisk kompensation i samband med större exploateringar och ingrepp i värdefulla mark- och vattenområden. Utredningen kan bidra till att tillämpa principen om att förorenaren ska betala för miljöskador (dir. 2016:23). Utredningen redovisade sitt resultat i april 2017 och redovisningen har skickats ut på remiss.

Under åren 2014 till 2016 har 29,7 miljoner kronor avsatts till sju projekt inom en forskningssatsning om värdet av ekosystemtjänster. Två av forskningsprojekten slutfördes och slutredovisades 2015. Det ena slutredovisade projektet (Naturvårdsverket rapport 6698) visar att användande av begreppet ekosystemtjänster kan synliggöra ett flertal aspekter som idag inte kommer fram tillräckligt i miljökonsekvensbeskrivningar och samhälls-ekonomiska konsekvensanalyser.

Begreppet ekosystemtjänster har bidragit till att delaktigheten i beslutsprocesser har ökat eftersom fler aspekter lyfts upp jämfört med nuvarande praxis. Det andra slutredovisade forskningsprojektet (NILS ESS rapport 3) har bl.a. kartlagt och mätt ekosystemtjänster i norra Sveriges fjäll och skogslandskap. Syftet var att få fram underlag som kan användas som beslutsunderlag och planeringsverktyg inom till exempel rennärning och skogsbruk samt för uppföljning av de svenska miljömålen.

Forskning kring ekosystemtjänster sker även på vattenområdet. Havs- och vattenmyndigheten är medfinansierad till forskningsprogrammet BONUS som fokuserar på Östersjöns miljö och samhällsutveckling. Inom BONUS förekommer i dagsläget forskningssatsningar inom två temaområden med fokus på ekosystem. Sju forskningsprojekt genomförs 2014–2018 under temat ”Viable ecosystems” och åtta projekt genomförs 2015–2018 under temat ”Sustainable ecosystem services”.

Regeringen gav den 24 juni 2014 (dnr M2014/01606/Nm) Statens jordbruksverk i uppdrag att i samarbete med Naturvårdsverket och andra berörda myndigheter redovisa förslag till åtgärder för att förebygga artskyddsbrott samt stärka och samordna berörda myndigheters arbete med artskyddsbrott. Inom ramen för uppdraget ska även en nationell handlingsplan tas fram för efterlevnad av lagstiftning och tillsyn av arter som finns upptagna på bilagorna till

konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter (CITES). Uppdraget redovisades den 22 januari 2016 av Jordbruksverket och Naturvårdsverket i rapporten 2016:02 Förstärkta åtgärder mot artskyddsbrott. I rapporten framhåller myndigheterna att den viktigaste åtgärden är att det finns en tydlig definierad nationell ambitionsnivå att förhålla sig till i arbetet mot artskyddsbrott. Mer samverkan, högre kunskapsnivå, bättre informationsflöde och ökade ansträngningar för att upptäcka artskyddsbrott efterfrågas också. Myndigheterna föreslår även att utredningar för ändrad lagstiftning inom området genomförs.

Europeiska kommissionen presenterade den 26 februari 2016 en handlingsplan (COM(2016) 87 final) om illegal handel av vilda djur och växter. Planen omfattar tre prioriteringsområden och 32 åtgärdsförslag. De tre prioriteringsområdena är: 1) att förhindra olaglig handel med vilda djur och växter och angripa själva grundorsakerna, 2) att på ett effektivare sätt genomföra och kontrollera efterlevnaden av befintliga bestämmelser och bekämpa organiserad brottslighet som rör vilda djur och växter samt 3) att stärka det globala partnerskapet mellan ursprungs-, konsument- och transitländer mot olaglig handel med vilda djur och växter. Statens jordbruksverks och Naturvårdsverkets rapport (2016:02) samt EU:s handlingsplan har under 2016 remissbehandlats och är under beredning i Regeringskansliet. Flera myndigheter deltar i arbetet för att uppfylla etappmålet om en helhetssyn på markanvändningen. Det sker bl.a. i genomförandet av regeringsuppdrag om att utveckla en grön infrastruktur och kommunikation om ekosystemtjänster. Miljömålsrådet har beslutat om samverkansåtgärder mellan myndigheterna för att stärka det strategiska arbetet med en hållbar markanvändning. Berörda myndigheter har gjort betydande insatser för att nå etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Som en följd av ökade insatser och resurser har utvecklingen i flera avseenden varit positiv under 2016. Länsstyrelserna har beslutat om totalt 271 nya och reviderade naturreservat.

Antalet öppna ärenden om inrättande av naturreservat på länsstyrelserna har minskat med 311 stycken och är nu på en nivå om totalt 1 067 stycken vilket är en betydande minskning

jämfört med föregående år. Av de öppna ärendena är markåtkomsten löst i 389 ärenden, jämfört med 496 ärenden förra året.

Länsstyrelserna har skyddat 21 010 hektar produktiv skogsmark under 2016. Naturvårdsverket och Sveaskog har under året gjort en överenskommelse om långsiktigt skydd för särskilt värdefulla naturskogsområden. Överenskommelsen innebär att 41 områden med en sammanlagd areal om 47 260 hektar kommer att skyddas som naturreservat. Andelen produktiv skogsmark är 28 770 hektar, varav 6 100 nedan gränsen för fjällnära skog.

Naturvårdsverket och länsstyrelserna har träffat 29 naturvårdsavtal med markägare om totalt 450 hektar, varav 300 hektar produktiv skogsmark.

Skogsstyrelsen har skyddat 1 460 hektar produktiv skogsmark genom beslut om biotopskyddsområde och 1 157 hektar skogsmark genom att träffa naturvårdsavtal med markägare.

År 2017 utvidgades två nationalparker, Tivedens nationalpark i Laxå och Karlsborgs kommuner i Örebro respektive Västra Götalands län (prop. 2016/17:96, bet. 2016/17:MJU16, rskr. 2016/17:181) och Björnlandets nationalpark i Åsele kommun, Västerbottens län (prop. 2016/17:97, bet. 2016/17:MJU17, rskr. 2016/17:182).

Regeringen beslutade i december 2016 att lämna förslag till EU-kommissionen om nya marina områden som ska ingå i Natura 2000-nätverket. Ett exempel är området Hoburgsbank och Midsjöbankarna som är det största område regeringen någonsin föreslagit som Natura 2000-område.

På uppdrag av regeringen har Havs- och vattenmyndigheten under året presenterat en handlingsplan för marint områdesskydd. Övriga resultat för respektive naturtyp som berör etappmål om skydd beskrivs vidare under berört miljö kvalitetsmål.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att flera viktiga steg och beslut har tagits för att stärka arbetet och öka takten för att nå miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv. Trots detta är regeringens bedömning att utvecklingen i miljön mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att såväl

regeringen som andra aktörer behöver vidta ytterligare insatser för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås. Det tar ofta lång tid från det att en åtgärd vidtas till det effekten i miljön kan mätas. Därför går det ännu inte att se den fullständiga effekten som regeringens politik har fått på miljö kvalitetsmålet.

Miljö kvalitetsmålet bedöms främst bidra till Agenda 2030-mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald, men även mål 3 – Hälsa och välbefinnande och 14 – Hav och marina resurser inom Agenda 2030 kopplar till miljö kvalitetsmålet.

Ett rikt växt- och djurliv är beroende av att de andra miljö kvalitetsmålen nås och av en framgångsrik miljö- och klimatintegrering i berörda politikområden. Regeringen bedömer att resilienta ekosystem, stabila populationer och god genetisk variation är nycklar till hållbar utveckling och till klimatanpassning. För att nå detta är det angeläget att fortsätta ha en hög ambitionsnivå för att skydda värdefull natur, bygga en grön infrastruktur som stärker sambanden i landskapet och att minska påfrestningar på ekosystemen i det brukade landskapet.

Det är viktigt att bygga upp en funktionell grön infrastruktur för att säkra landskapets biologiska mångfald, skapa ekologiska förbindelser mellan skyddade områden, säkra ekosystemtjänsterna och deras värden samt bidra till klimatanpassning. Arbetet med att ta fram regionala handlingsplaner på länsnivå har kommit igång och beräknas att vara klart t.o.m. 2018. De regionala handlingsplanerna bör därefter genomföras så att sådana naturvärden som hittills inte omfattats av bevarandeinsatser bevaras genom hänsyn, frivilliga avsättningar, restaureringar skötselinsatser och genom formellt skydd.

För att kunna upptäcka och förutsäga effekter av klimatförändringar bör fokus läggas på att mark- och vattenanvändningens påverkan ska vara hållbar i ett förändrat klimat. Ett förändrat klimat kan påverka faktorer i Östersjön som vattentemperatur, isförhållanden, näringstillgång och salthalt. Men det krävs mer kunskap för att förstå hur klimatförändringarna påverkar Östersjön. Klimatförändringarna påverkar många arter negativt men för ett fåtal är effekten positiv. Förändringarna i artsammansättningar kan också leda till förändringar i livsmiljöer och ekosystem.

Landsbygdsprogrammets miljöersättningar och gårdsstödet är en viktig del för att stärka biologisk mångfald i marker som sköts av människor.

För preciseringen, genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade, konstateras att ingen kommersiell odling av GMO sker idag, däremot fältförsök.

Det nationella genomförandet av EU-förordningen 1143/2014 om invasiva främmande arter fortsätter. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten arbetar med att utveckla hanteringsprogram för enskilda invasiva främmande arter samt kartlägger arter som bör prioriteras nationellt. Under mandatperioden har regeringen gjort stora satsningar på friluftslivet vilket bedöms ha gett goda resultat. Regeringen bedömer dock att det återstår arbete för att bevara biologisk mångfald och för att förbättra förutsättningarna för friluftsliv i tätortsnära natur. Genom Lokala naturvårdsatsningen (LONA) har många naturvårdsplaner, friluftsplåner och andra kunskapsunderlag tagits fram vilket har lett till att kommunernas översiktplaner står på en bättre grund än tidigare. Se även under friluftspolitik utg.omr. 17.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Etappmålet om den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden är ännu inte uppnått och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. De insatser som pågår och som har genomförts hittills har bidragit till den samhällsomställning som krävs. Nya insatser behövs främst inom ramen för det arbete myndigheterna har påbörjat med kommunikation om ekosystemtjänster och för insatser som har aviserats inom ramen för Miljömålsrådet. Regeringen anser att ett fortsatt arbete ska ske för att genomföra sådana miljöåtgärder. Förvaltningen av ekosystemtjänsternas värden spelar en viktig roll i detta. Etappmålet om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster är ännu inte uppnått. De insatser som pågår och som har genomförts hittills har bidragit till den samhällsomställning som krävs. Ytterligare insatser behövs för att nå etappmålet, främst inom ramen för det arbete myndigheterna har påbörjat med kommunikation om ekosystem-

tjänster och insatser som har aviserats inom ramen för Miljömålsrådet. Regeringens arbete med miljöintegrering ska fortsätta och förvaltningen av ekosystemtjänsternas värden spelar en viktig roll i detta. Regeringen ser behov av att utvärdera de metoder som använts för att nå etappmålet, sammanställa kunskap om företagens arbete med bevarande och hållbar användning av biologisk mångfald och ekosystemtjänster samt ta fram en fördjupad systematisk redovisning av ekosystemtjänster från Sveriges ekosystem samt de faktorer som påverkar ekosystemens vidmakthållande och resiliens.

Ytterligare åtgärder är nödvändiga för att förbättra statusen för hotade arter och naturtyper. Regeringen planerar att ge Naturvårdsverket i uppdrag att i samarbete med berörda myndigheter och aktörer redovisa behovet av såväl ytterligare åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper som utveckling av befintliga åtgärdsprogram samt ta fram förslag till ytterligare etappmål om hotade arter och naturtyper i syfte att uppnå gynnsam bevarandestatus.

Som tidigare nämnts har regeringen tagit beslut om en kontrollstation. Regeringen har i beslutet aviserat ett uppdrag till Jordbruksverket att i samråd med Naturvårdsverket, och enligt myndigheternas tidigare uppdragsredovisning om förstärkta åtgärder mot artskyddsbrott, redovisa ett förslag till genomförande av EU:s handlingsplan om artskyddsbrott. I uppdraget ingår att föreslå ett nytt etappmål i enlighet med Agenda 2030, mål 15:7 om att stoppa tjuvjakt och illegal handel med skyddade djur och växter i Sverige.

Etappmålet om genetisk mångfald har inte uppnåtts i tid och har förlängts till 2020. Regeringen avser att ta ställning till behovet av åtgärder för att fylla de långsiktiga kunskapsbehoven om genetisk mångfald mot bakgrund av de åiterrapporteringar om kartläggning av genetisk mångfald som begärts från berörda myndigheter.

Etappmålet om en helhetssyn på markanvändningen är inte möjlig att bedöma vad gäller graden av måluppfyllelse eftersom allt underlag ännu inte är tillgängligt. Förutsättningarna för samverkan mellan berörda myndigheter och för att stärka samsynen om markanvändningen i Sverige har förbättrats genom att regeringen inrättat Miljömålsrådet.

Pågående regeringsuppdrag där myndigheterna samverkar om att t.ex. utveckla en grön infrastruktur och tillämpningen av vägledningen om bedömning av ekosystemtjänster bidrar också till måluppfyllelsen.

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden är ännu inte uppnått och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Regeringens satsningar på skydd av värdefull natur har resulterat i en större andel skyddad areal under 2016. För att uppnå etappmålet behövs en förstärkning både av den areella omfattningen av skyddet samt av nödvändiga åtgärder för att åstadkomma ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk av skyddade områden. För att nå målet behöver också myndigheternas beslutstakt om skyddade områden öka.

Regeringens särskilda satsning med riktade medel till länsstyrelserna för deras särskilda arbete med att slutföra ärenden och fatta beslut om naturreservat i syfte att minska ärendebalanser har gett effekt och har resulterat i minskade ärendebalanser.

Verksamheten inom Centrum för Biologisk Mångfald är en viktig del i arbetet för att uppnå etappmålet om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster och för genomförandet av målen för konventionen för biologisk mångfald. Verksamheten bör fortsätta att utvecklas.

Regeringen bedömer även att det enligt den handlingsplan som Havs- och vattenmyndigheten presenterade under 2016 är nödvändigt med riktade insatser för marint områdesskydd. Arbetet behöver utvecklas för att säkerställa ett ekologiskt representativt, sammanhängande och funktionellt nätverk. Arbetet med att införa relevanta bevarandeåtgärder i de skyddade områdena, inklusive reglering av fiske, behöver fortsätta så att bevarandemålen nås.

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden är att minst 20 procent av Sveriges land- och sötvattensområden samt 10 procent av Sveriges marina områden senast 2020 bidrar till att nå nationella och internationella mål för biologisk mångfald. Detta ska ske genom skydd eller annat bevarande av områden som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster. Bevarandet ska ske med

ekologiskt representativa och väl förbundna system där reservat, andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder eller miljöanpassat brukande ingår. Systemen ska vara väl integrerade i omgivande landskap och förvaltas på ett effektivt och inkluderande sätt. De ekologiska sambanden har stärkts så att skyddade och på andra sätt bevarade områden och biotoper är väl förbundna och integrerade i landskapet, inklusive den marina miljön, genom att den gröna infrastrukturen har utvecklats och förstärkts.

3.6 Revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i revisionsberättelse för Havs- och vattenmyndigheten 2016 lämnat ett uttalande med reservation. Reservationen avser att myndigheten har överskridit det av regeringen beslutade slutåret (2020) avseende beställningsbemyndigande för anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*, samt för samma anslag även överskridit den i regleringsbrevet angivna bemyndiganderamen för 2017. Genom regeringsbeslut (dnr M2017/01722/Nm) har regeringen ändrat regleringsbrevet för 2017 så att det framgår att beloppen avseende infriade åtaganden är indikativa.

3.7 Politikens inriktning

Miljömålen

Miljömålen är en utgångspunkt och ger ett mervärde i det nationella genomförandet av de globala målen i Agenda 2030 för hållbar utveckling. Sverige ska vara ledande i arbetet med att genomföra Agenda 2030, nationellt och internationellt. Miljömålen ger drivkraft och försprång i arbetet med att genomföra miljödimensionen av Agenda 2030. Miljömålen ger också en struktur och konkretiserar det nationella arbetet med klimat och miljö. De målansvariga myndigheternas analyser tydliggör kopplingen mellan miljömålen och Agenda 2030.

Avgörande steg ska tas för att miljömålen ska nås och Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. En central del av det moderna samhällsbygget är att nå det övergripande målet för miljöpolitiken, nämligen att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora klimat- och miljöproblemen är lösta utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Flera steg på vägen har tagits på alla nivåer i samhället och nya satsningar och styrmedel är på plats.

Samtidigt behövs ytterligare åtgärder för att ställa om samhället och uppfylla målen. Regeringen vill öka takten i genomförandearbetet. Åtgärder måste vidtas inom alla relevanta politikområden för att miljömålen ska nås. Regeringen föreslår därför flera stora satsningar i denna proposition både inom utgiftsområde 20 och inom andra relevanta politikområden som bidrar till miljömålen. I utgiftsområde 20 föreslår regeringen satsningar på miljö- och klimat motsvarande 2,6 miljarder kronor 2018.

Arbetet med miljömålen ska fortsätta och nya etappmål ska tas fram, t.ex. för områdena hållbar stadsutveckling, biologisk mångfald och giftfri miljö. I arbetet med att ta fram nya etappmål för miljömålen kommer delmålen i de globala målen i Agenda 2030 att vara en utgångspunkt liksom andra internationella avtal och nationella ambitioner.

Ett viktigt verktyg för att nå målen och genomföra den samhällsomställning som krävs är att även fortsatt integrera miljö och klimat i de politikområden där drivkrafterna och lösningarna till problemen finns. När nya

samhällsmål tas fram ska de ta hänsyn till klimat och miljö. Regeringens utgångspunkt är att det ska vara lätt för människor att leva miljö- och klimatvänligt.

Regeringen kommer under våren 2018 att överlämna en resultatskrivelse till riksdagen om miljömålssystemet och hur arbetet för att nå miljömålen har utvecklats under mandatperioden.

Den nystartade översynen av miljöövervakningen kommer att ge bredare tillgång till kunskaper om tillståndet i miljön och effektivisera arbetet med miljöövervakningen. Regeringen har tillsatt översynen i form av en utredning våren 2017 (dir. 2017:58).

Regeringen inrättar ett stöd för åtgärder för grönare städer, stadsnära grönska, ekosystemtjänster i urban miljö och barns utemiljöer. Med stödet vill regeringen stärka förutsättningarna för att städerna ska utvecklas till levande, gröna, hälsosamma och trygga platser där människor möts och innovationer skapas. I städerna finns möjligheten att lösa många av klimat- och miljöutmaningarna och hållbar stadsutveckling är ett viktigt medel i arbetet med att uppnå miljömålen.

Stödet skapar förutsättningar för stadsnära grönska, ekosystemtjänster i urban miljö och innovativa grönstrukturer. Förslaget innebär en satsning på testbäddar för utveckling av innovationer inom klimat och miljö, vilket leder till förbättrad hälsa, nya jobb, och till att stärka Sverige som exportnation.

För att öka städernas möjligheter att lösa många av dagens miljö- och klimatutmaningar har regeringen tidigare inrättat flera verktyg, bl.a. Stadsmiljöavtalen (utg.omr. 22). Även stöd som Klimatklivet utgör ett viktigt bidrag. Dessa stöd kompletteras nu med det nya stödet.

Under hösten 2017 avser regeringen att presentera en sammanhållen politik för hållbar stadsutveckling med levande städer i blickfånget.

Miljöutlysningen är ett verktyg för att kunna nå miljömålen. Regeringen tillför därför fr.o.m. 2018 extra medel till länsstyrelserna för deras tillsyn av miljöbalkens efterlevnad (se utg.omr. 1).

En viktig del i arbetet med att nå miljömålen är att sträva efter att statliga subventioner inte stödjer miljöskadlig verksamhet, utan istället premierar miljövänliga alternativ. Regeringens arbete för ett resurseffektivt samhälle fortsätter genom olika insatser och kan samtidigt bidra till

att subventioners sammantagna negativa miljöpåverkan minskar. Dessutom har regeringen ambitionen att öka miljöskatternas styrande effekt i syfte att bidra till att miljömålen nås. Några exempel på ändrade miljö- och hälsorelaterade skatter är genomförda minskade nedsättningar när det gäller koldioxidskatten, den skatt på kemikalier i viss elektronik som började tas ut den 1 juli 2017 i syfte att minska förekomsten av farliga kemikalier i människors hemmiljö och ett bonus-malus-system för nya lätta fordon som regeringen avser införa fr.o.m. den 1 juli 2018, där en bonus ges till lätta fordon med låga utsläpp av koldioxid och fordons-skatten höjs för fordon med höga utsläpp.

Klimat

Klimatet är en av mänsklighetens största utmaningar. Det är en ekonomisk och moralisk fråga att vår generation måste ta ansvar för att lämna en säkrare och tryggare värld till kommande generationer. Regeringen har pekat ut klimatfrågan som ett av sina tre prioriterade områden och vill skynda på omställningen till ett grönare och mer hållbart samhälle. Alla människor ska involveras i det hållbara samhällsbygget. Tiden där fossila bränslen var en självklar del av vår bränsleanvändning är över. I Sverige har sambandet mellan ekonomisk tillväxt och ökade utsläpp brutits. Sedan 1990 har utsläppen av växthusgaser i Sverige minskat med 25 procent. Under samma period ökade BNP med 74 procent. Samtidigt har de konsumtionsbaserade utsläppen som sker i andra länder men som orsakats av vår svenska konsumtion enligt Naturvårdsverket ökat med drygt 50 procent. Regeringen anser att en hållbar konsumtion har stor betydelse för både den enskilde konsumenten och samhället i stort. I strategin för hållbar konsumtion som presenterades i budgetpropositionen för 2017 tar regeringen fasta på behovet av de ökade kunskaperna om konsumtionens konsekvenser för enskilda, samhället och miljön. Konsumtionens påverkan på klimatutsläppen lyftes särskilt fram i miljöbilagan till 2017 års ekonomiska vårproposition.

Sverige – en fossilfri välfärdsnation

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Genom det gröna samhällsbygget skapas en långsiktigt hållbar ekonomi, en god

miljö och ett ökat välstånd och förbättrad hälsa i hela Sverige. Regeringen skapar förutsättningar för samarbeten för innovationer och för att näringslivet ska kunna exportera framtidens lösningar. Konkurrenskraftiga jobb skapas inom nya områden där svenska företag ligger i framkant. Att ta täten i klimatomställningen är inte bara moraliskt rätt, det är också ekonomiskt smart.

Den 15 juni 2017 beslutade riksdagen i enighet om regeringens proposition Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146). Ramverket omfattar en klimatlag, nya klimatmål och ett klimatpolitiskt råd och bygger på ett betänkande från den parlamentariska Miljömålsberedningen. Det klimatpolitiska ramverket är den viktigaste klimatreformen i svensk historia och en central del i arbetet för att Sverige ska leva upp till Parisavtalet. Ramverket ger stabila och långsiktiga förutsättningar för näringsliv och samhälle och ställer samtidigt stora krav på politiken. För första gången kommer Sverige ha en lag som innebär en skyldighet för denna regering och kommande regeringar att föra en klimatpolitik som utgår från klimatmålen och tydligt redovisa hur arbetet fortskrider. Lagen innehåller grundläggande bestämmelser om regeringens klimatpolitiska arbete såsom att det ska bedrivas på ett sätt som ger förutsättningar för klimatpolitiska och budgetpolitiska mål att samverka. Lagen träder i kraft den 1 januari 2018.

I det klimatpolitiska ramverket slår riksdagen fast klimatmålet att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska senast 2045 vara minst 85 procent lägre än utsläppen 1990. Ramverket anger också nya etappmål för 2030, 2040 samt för inrikes transporter. De utsläpp i Sverige som kommer att omfattas av EU:s förordning för ansvarsfördelning, bör senast 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen 1990 varav högst åtta procentenheter av utsläppsminskningarna får ske med så kallade kompletterande åtgärder. Vid 2040 bör dessa utsläpp vara minst 75 procent lägre än utsläppen 1990 och högst två procentenheter av utsläppsminskningarna får ske med kompletterande åtgärder. Växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelsystem,

EU ETS) ska ha minskat med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.

Ett klimatpolitiskt råd inrättas med uppgift att utvärdera om den samlade politik som regeringen lägger fram är förenlig med klimatmålen. Regeringen avser presentera en klimatstrategi med åtgärder för att nå de klimatpolitiska målsättningarna, i enlighet med vad som aviserats i propositionen Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige.

Utsläppsstatistiken visar tydligt var de stora utmaningarna finns. Inrikes transporter stod 2015 för drygt en tredjedel av Sveriges utsläpp av växthusgaser. Vägtrafikens utsläpp utgör majoriteten av utsläppen från inrikes transporter. För att Sverige ska nå sina långsiktiga klimatmål är det avgörande att minska utsläpp från transportsektorn. För att åstadkomma detta behövs effektivisering av hela transportsektorn, inklusive en överflyttning till klimateffektiva transporter samt en övergång till förnybara drivmedel.

Det finns även utmaningar inom jordbrukssektorn och i industrisektorn. Regeringen går nu fram med en långsiktig politik som stimulerar ny effektiv konkurrenskraftig teknik för att minska utsläppen. Med ett nytt investeringsprogram för industrin tas ett långsiktigt grepp om de processrelaterade växthusgasutsläppen. Regeringen aviserar i denna proposition Industriklivet, ett stöd för industrins utveckling av tekniksprång för att minska de processrelaterade utsläppen. Genom riktade investeringsstöd som ska baseras på fördjupade studier av effektiva klimatåtgärder skapas förutsättningar för en snabb och effektiv omställning. Satsningen bygger bland annat vidare på Smart industri och Energimyndighetens uppdrag om innovationsfrämjande insatser för att minska processindustrins utsläpp av växthusgaser. Genom att hantera dessa utmaningar kommer Sverige fortsätta vara ett globalt föredöme i klimatarbetet.

Övergången till ett fossilfritt välfärds-samhälle innebär att alla relevanta samhällsaktörer behöver mobiliseras. Fossilfritt Sverige samlar idag över 200 engagerade aktörer från näringslivet, kommuner, regioner och organisationer, som tillsammans svarar för en stor del av de svenska utsläppen. Fossilfritt Sverige arbetar med att ta fram branschvisa

färdplaner i syfte att lyfta affärsmässiga möjligheter för företag och branscher att bli fossilfria. Färdplanerna bidrar till att sprida möjliga teknikskiften, nya marknader och olika typer av produktutveckling. Initiativet är en viktig plattform för dialog och samarbete mellan viktiga aktörer för klimatomställningen. Även inom det nationella skogsprogrammet avser regeringen fortsätta att arbeta genom dialog och samverka med berörda aktörer. Genom att etablera mål och handlingsplaner för att öka tillgången på nationella biobaserade alternativ bidrar programmet till klimatarbetet.

Utsläppsgapet sluts med klimatinvesteringar i hela Sverige

Etappmålet till 2020 innebär att utsläppen ska minska med 40 procent jämfört med 1990. Regeringen bedömer att målet kommer att uppnås (skr. 2015/16:87). Regeringen har höjt ambitionen jämfört med den tidigare regeringen och har tagit stora kliv för att nå det målet genom nationella insatser. När regeringen tillträdde beräknades det kvarstå 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2020 för att nå målet med nationella åtgärder. Genom de nationella åtgärder som regeringen genomfört till sommaren 2016 beräknades en utsläppsminskning om cirka 0,8 miljoner ton återstå för att nå målet med nationella åtgärder. För att nå det nya etappmålet till 2030 återstår utsläppsminskningar om ca 17 miljoner ton koldioxidekvivalenter jämfört med dagens nivå. Ytterligare styrmedel kommer att behövas för att målen ska nås.

Regeringen stärker Klimatklivet (anslag 1:16 *Klimatinvesteringar*) ytterligare för att bidra till en klimatomställning i hela landet. Hittills har Klimatklivet beviljat cirka 2 miljarder kronor för att stödja lokala och regionala klimatinvesteringar, som bland annat kommer att ge cirka 9000 laddpunkter för elfordon och uppskattningsvis 613 GWh ny produktion av biogas per år. Fram till 2020 kommer ytterligare cirka 6400 miljoner kronor att fördelas. De åtgärder som har fått investeringsstöd bedöms ha stor klimatnytta men även bidra till andra miljömål, genomförande av Agenda 2030, teknikutveckling och teknikspridning.

Den kommunala energi- och klimatrådsgivningen förlängs och utvecklas också

genom denna proposition med ett fokus på policyrådgivning (se utg.omr. 21).

Fossilfria transporter

Förutsättningarna för klimatomställningen skiljer sig i grunden mellan stad och land. I städerna finns många olika möjligheter att ersätta bilresor med andra färdmedel. Tack vare investeringar i modern kollektivtrafik, nya cykelbanor och en politik för levande städer kan allt fler stadsbor välja bort bilen. På landsbygden är däremot bilen en nödvändighet. Med bilar som går på el eller biodrivmedel till överkomliga priser kan vi komma ifrån att beroendet av bil betyder att man därmed är beroende av olja.

Regeringens ambition är att fossila bränslen ska fasas ut ur transportsektorn. Det nya målet för inrikes transporter, utom inrikes flyg, innebär att utsläppen av växthusgaser ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. För att nå målet behövs effektivisering av hela transportsektorn samt effektiva åtgärder inom en rad områden. Samtidigt är det prioriterat att öka elektrifieringen och andelen förnybara bränslen i hela landet. Regeringen intensifierar arbetet med att identifiera och genomföra åtgärder som bidrar till transportsystemets elektrifiering och fossiloberoende i såväl personbilsflottan som infrastrukturen, kollektivtrafiken, godstransporterna och arbetsmaskiner. I denna proposition presenteras ett antal åtgärder. Energimyndighetens strategiska plan för omställning av transportsektorn till fossilfrihet är ett viktigt underlag för det fortsatta strategiska arbetet. Omställningen till fossilfria transporter inklusive elektrifiering kommer att utgöra en viktig del i regeringens aviserade klimatstrategi. Ökad elektrifiering tillsammans med andra insatser kommer också att bidra till bättre luftkvalitet i städer och minska buller och därmed till mål 11 i Agenda 2030.

Regeringen vill se större andel miljösmarta bilar och avser införa ett bonus-malus-system för nya lätta fordon från och med 1 juli 2018 som ger en bonus till fordon med låga koldioxidutsläpp och höjer fordonsskatten för fordon med höga utsläpp. Regeringen förlänger den s.k. supermiljöbilspremien till 30 juni 2018. Regeringen arbetar för elektrifiering i hela landet. Elfordon ska vara en trygg investering och hinder för att använda elfordon undanröjs,

bl.a. genom en utbyggnad av laddinfrastrukturen. Regeringen avser att arbeta med regionala planer för infrastruktur för el och förnybara bränslen i transportsektorn (utg.omr. 21). I juni 2016 fanns cirka 2000 laddpunkter i Sverige. Genom Klimatklivet har cirka 9000 nya laddpunkter fått stöd. Genom ett nytt ladda hemma-stöd, som blir en del av Klimatklivet, gör regeringen det enklare och billigare för hushåll att installera laddpunkter för elfordon i hemmet, och därmed bidra till omställningen till hållbara transporter.

Riksdagen har, efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2016, beslutat att fr.o.m. 2018 flytta skattskyldigheten från dem som levererar elektrisk kraft till nätt innehavarna, vilket underlättar för dem som levererar elektrisk kraft för laddning av elbilar. Regeringen avser att analysera hur laddinfrastruktur längs större vägar kan främjas. Därtill ska Energimyndighetens samordningsuppdrag för laddinfrastruktur utökas till att även gälla gas och andra drivmedel som kräver särskild infrastruktur och medel avsätts därför för detta (se utg.omr. 21). Regeringen förlänger satsningen på introduktion av elbussar genom anslaget 1:17 *Elbusspremien*. Regeringen arbetar aktivt för att etablera ett system som bidrar till en omställning till tunga fordon med låga utsläpp av växthusgaser. På kort sikt studeras att främja marknadsintroduktion av eldrivna mindre lastbilar i städer exempelvis för varudistribution och sophämtning.

Biobränslen spelar en viktig roll för utfasningen av fossila bränslen och konkurrenskraften för dessa förnybara bränslen ska stärkas. Regeringen föreslår i denna proposition Bränslebytet, vilket inkluderar ett reduktionspliktsystem samt ändrade skatte-regler, som syftar till att minska växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränsle genom inblandning av hållbara biodrivmedel med bra klimatprestanda (Förslag till statens budget, finansplan m.m., volym 1, avsnitt 6.15). Det indikativa målet till 2030 är att utsläppen ska minska med minst 40 procent, vilket innebär en andel biodrivmedel på cirka 50 procent. Höginblandade biodrivmedel skattebefrias helt för att upprätthålla eller stärka deras konkurrenskraft.

Regeringen avser att införa ett system som ställer krav på miljöinformation om drivmedel för att underlätta konsumenters val av de bästa drivmedlen. Regeringen har för avsikt att analysera hur biogasens nytta som resurs tas till vara på bästa sätt och hur den kan ges konkurrenskraftiga villkor på både kort och lång sikt. Regeringen avser att analysera marknadsförutsättningarna för svensk biogas och föreslå långsiktiga styrmedel. Regeringen ser positivt på stödet för produktion av biogas från gödsel, den s.k. metangasreduceringsersättningen, och stödet utökas därför med 30 miljoner kronor även för 2020 (utg.omr. 23).

Människor och grönska ska prioriteras. Framför allt i städer har fler möjlighet att klara sin vardag utan egen bil. God samhällsplanering ökar möjligheten till transporteffektiva städer som samtidigt kan underlätta för resenärer att välja kapacitetsstark kollektivtrafik, gång och cykel istället för personbil. I en skrivelse om Levande städer avser regeringen avser att utveckla politiken kring stadsutveckling. Regeringen avser ge kommuner möjlighet att minska utsläppen från transporter genom bestämmelser om miljözoner för lätta fordon. Genom medlemskap i en bilpool kan flera dela på sitt bilägande. Det ger oftast lägre kostnader för den enskilde och mer plats till annat än parkeringar. Regeringen är angelägen om att underlätta för bilpooler, bland annat genom att göra det lättare att avsätta parkeringsmark. Utredningen om cirkulär ekonomi (SOU 2017:22) har lämnat ett antal förslag om bilpooler som nu bereds i Regeringskansliet.

Det nuvarande systemet för reseavdraget ska ses över i syfte att i högre grad gynna resor med låga utsläpp av växthusgaser och luftföroreningar, bidra till klimatmålet för transportsektorn 2030 och minska skattefelet kopplat till reseavdragen. Regeringen anser också att utformningen av det regionala transportbidraget, avseende bland annat dess påverkan på klimatmålen, är en viktig del i arbetet med att utveckla de regionala företagsstöden.

Det krävs också en överflyttning av godstransporter från lastbil och flyg, till tåg och sjöfart. Genom en vägslitageskatt kan den tunga vägtrafiken i större grad bära sina samhällsekonomiska kostnader såsom vägslitage

och föroreningar. Vägslitageskattekommittén har lämnat sitt betänkande Vägskatt (SOU 2017:11). Regeringen avser att arbeta vidare med förslag om en avläsningsbar och, bl.a. utifrån ett regionalpolitiskt perspektiv, differentierad vägslitageskatt och att återkomma till riksdagen före mandatperiodens slut.

För att ytterligare stimulera till överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart införs ett tillfälligt Eco-bonussystem. Regeringen avser också vidta åtgärder för att minska sjöfartens utsläpp av såväl luftföroreningar som koldioxid. Regeringens ambition är att all sjöfart som staten äger ska bli fossilfri. Regeringen avser att analysera och belysa förutsättningarna för fossilfrihet för statligt ägda fartyg t.ex. vägfärjor och lotsbåtar.

Regeringen anser att den låga beskattningen av flyget är orimlig i förhållande till dess klimatpåverkan. För att även flyget i högre grad ska stå för sina klimatkostnader införs en flygskatt. Regeringen vill uppmuntra användandet av biobränslen inom flyget. Därför tillsätter regeringen en utredning för att analysera om det behövs styrmedel för att öka andelen förnybara bränslen. Regeringen gör också en satsning på utveckling och forskning av biobränsle för flyg. Därför föreslås att 20 miljoner kronor avsätts 2018, 30 miljoner kronor 2019 och 50 miljoner kronor 2020 (se utg.omr. 24).

Genom att planera för hållbara och levande städer där cykling främjas kan samhällsekonomiska vinster åstadkommas i form av ökad tillgänglighet, minskade utsläpp och positiva hälsoeffekter. Regeringen har presenterat en nationell cykelstrategi för ökad och säker cykling. Regeringen föreslår att ett nationellt kunskapscentrum för forskning och utbildning om cykling inrättas med Statens Väg- och transportforskningsinstitut (VTI) som administrativ värd (se utg.omr. 22). En ökad och säker cykling kan minska resandets miljöpåverkan och förbättra framkomligheten i tätorter, samt bidra till en bättre folkhälsa. För att på ett kraftfullt sätt förbättra förutsättningarna att pendla och transportera sig klimatvänligt med cykel avsätter regeringen 1 050 miljoner kronor under perioden 2018–2020 till en premie för privatpersoners köp av elcykel eller elmoped. På så sätt kommer stora grupper av tänkbara cykelpendlare att kunna få tillgång till eldrivna fordon.

Sveriges klimatledarskap i EU

Sverige ska vara pådrivande för att EU ska fortsätta ha en ledande roll i det globala klimatarbetet. Parisavtalet ska beaktas fullt ut och ramverket för klimat och energi för 2030 behöver genomföras med hög ambitionsnivå. Regeringen anser att EU:s klimatmål är för låga och inte i linje med EU:s ansvar och förmåga under Parisavtalet och att EU redan före 2020 behöver höja de klimatambitioner som beslutats inom unionen. EU bör i linje med Parisavtalet senast 2020 presentera en långsiktig strategi för utveckling mot låga växthusgasutsläpp med nya mål för utsläppsminskningar som är tillräckliga för att nå temperaturmålen i Parisavtalet och som sträcker sig till 2050 och därefter. Regeringen verkar för höjda klimatambitioner på EU-nivå.

En viktig del av EU:s ambitionsnivå är takten för utsläppsminskningar inom EU:s utsläppshandelssystem (EU ETS). Regeringen har spelat en avgörande och pådrivande roll för att minska det totala utsläppsutrymmet i EU ETS genom att driva att utsläppsrätter kommer att annulleras löpande i systemet från och med 2024. Regeringen har också drivit att systemet måste ge incitament till utsläppsminskningar genom att premiera de mest effektiva anläggningarna. När Utsläppsbromsen presenterades i juli 2016 var det inte känt att EU:s medlemsstater utifrån ett svenskt förslag skulle föreslå en löpande annullering av utsläppsrätter. Förutsättningarna för Utsläppsbromsen, så som den presenterades 2016, har således förändrats. Tack vare bl.a. Sveriges insatser inom EU förväntas annulleringarna ske ändå. Pengarna som skulle ha gått till Utsläppsbromsen kan nu istället användas till andra viktiga klimatåtgärder. Regeringen kommer också att verka för en skärpning av utsläppstaket i EU ETS vid kommande översyn. Skärpningen behöver genomföras på ett sätt som inte leder till ökad risk för att industriproduktion flyttar till länder som inte har motsvarande koldioxidkostnader (s.k. koldioxidläckage).

Regeringen avser annullera de utsläppsenheter som inte behövs för att uppfylla Sveriges åtagande inom EU för de sektorer som inte omfattas av EU ETS för 2016. Som princip ska därutöver överskott av utsläppsutrymme från icke-handlande sektorn utanför EU ETS annulleras i statsbudgeten varje år. Regeringen

bedriver ett aktivt påverkansarbete inom EU för en effektiv och ambitiös klimatlagstiftning, bland annat genom alliansbyggande och samverkan med likasinnade medlemsstater, t.ex. inom Green Growth Group.

Regeringen har förstärkt insatserna för att EU:s befintliga och kommande rättsakter och processer ska utformas och vid behov moderniseras med utgångspunkt i fördraget och unionen samt utifrån Parisavtalets långsiktiga klimatmål. Detta gäller t.ex. förutsättningar för att bedriva ett kostnadseffektivt arbete med att utveckla miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel som sätts av energiskattedirektivet, samt av statsstödsriktlinjerna för miljöskydd och energi efter 2020. Därutöver är EU-gemensamma styrmedel inom transport-, energi- och jordbrukssektorerna viktiga, liksom frågor om EU:s långsiktiga budget, forsknings-samarbete och handelsfrågorna. Regeringen anser att nuvarande utsläppskrav på fordon måste skärpas efter 2020. EU:s regelverk bör utvecklas så att det främjar klimatarbetet med överflyttning till mer effektiva transporter och ökad andel förnybara bränslen.

Parisavtalet ställer om världen

Parisavtalet har nu trätt i kraft och höjer den globala ambitionen avsevärt. Enligt avtalet ska den globala uppvärmningen hållas långt under två grader Celsius och ansträngningar göras för att hålla ökningen under 1,5 grader jämfört med förindustriell nivå. Finansiella flöden ska styras om för att bidra till detta. Ett omfattande arbete med att genomföra avtalet har inletts. Sverige ska ta en ledande roll i genomförandet av klimatavtalet från Paris och även av FN:s nya globala mål för en hållbar utveckling, Agenda 2030. Att stärka kopplingen mellan hav och klimat är en viktig fråga för regeringen. Det var en av prioriteringarna vid FN:s havskonferens för hållbarhetsmål 14 om haven som Fiji och Sverige stod värd för i juni 2017. Kvinnor drabbas på många platser värre än män av de katastrofer som klimatförändringar bidrar till på grund av ojämställda levnadsförhållanden. Regeringen verkar för att jämställdhetsaspekter ska genomsyra arbetet med att minska klimatpåverkan.

Regeringen prioriterar särskilt arbetet med att höja den globala ambitionen för utsläppsminskningar i linje med Parisavtalets

temperaturmål. I avtalet åtar sig alla länder att bidra med allt ambitiösare klimatplaner utifrån ansvar, förmåga och nationella förutsättningar. Regeringen anser att en väl fungerande process för ambitionshöjning, s.k. ambitionscykel, är avgörande. Aktuell vetenskap om klimatförändringar, deras effekter och möjligheterna att begränsa både förändringarna och effekterna ska ligga till grund för arbetet. FN:s klimatpanel IPCC kommer att ta fram en särskild rapport till 2018 som ser till scenarier för att nå Parisavtalets målsättningar. Regeringen avser verka för att det svenska bidraget av expertis och kunnande till IPCC:s arbete ska öka. Bland annat föreslår regeringen särskilda medel till SMHI (anslag 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut*) för att myndigheten ska kunna stärka sitt arbete med att leverera kunskapsunderlag om klimatförändringarna. Regeringen kommer också att ta fram en långsiktig strategi för utveckling mot låga växthusgasutsläpp, i linje med Parisavtalet, som redogör för Sveriges långsiktiga klimatarbete. Arbetet ska ta sin utgångspunkt i det klimatpolitiska ramverket.

Regeringen avser annullera de utsläppsenheter som förvärvats genom, och levererats till, programmet för internationella klimatinsatser för 2013 till och med 2016. Sverige bör också fortsätta bidra till en ökad ambitionsnivå genom att annullera överskott av utsläppsenheter som har utfärdats under Kyotoprotokollet för att minska utsläppsutrymmet.

Att bygga allianser med andra parter är fortsatt viktigt, regeringen har exempelvis valt att under 2017 ingå ett strategiskt samarbete inom klimat med Kalifornien. Regeringen prioriterar internationella stöd och samarbeten som kan öka andra länders arbete med att planera för och vidta åtgärder för att minska utsläppen. Regeringen tillför därför medel till anslaget 1:12 *Insatser för internationellt klimatsamarbete* för insatser som minskar utsläppen och stödjer ett ambitiöst genomförande av Parisavtalet. Sverige kommer även fortsättningsvis att vara en ledande bidragsgivare till internationella klimatfonder. Sverige är den största givaren per capita till den Gröna klimatfonden och vårt engagemang inom fonden är fortsatt starkt, vilket också gäller för övriga multilaterala miljö- och klimatfonder. En effektiv och kraftfull klimatfinansiering från olika källor kommer att vara avgörande för genomförande av Parisavtalet. Sverige verkar

bland annat för att öka samverkan med den privata sektorn och för att ställa om globala finansiella flöden i en koldioxidsnål och klimatrezilient riktning.

Sedan världens länder enades om Parisavtalet har spelplanen för det internationella klimatsamarbetet ändrats. USA, som ratificerade Parisavtalet i september 2016, meddelade i juni 2017 att man avser gå ur avtalet. Det är av stor vikt att Sverige och EU visar internationellt ledarskap genom att stå fast vid överenskommelserna under Parisavtalet och genomföra dem. En diskussion kring forskningens betydelse för klimatarbetet har också aktualiseras. Sverige bör nu med än större kraft sprida budskapet att en ambitiös klimatpolitik kan främja ekonomisk utveckling. Detta budskap har med stort genomslag utgått från den internationella Kommissionen för ekonomi och klimat och dess flaggskepp, forskningsprojektet New Climate Economy (NCE). Sverige är ett av de länder som tog initiativ till kommissionen och som under flera år bidragit till dess och NCE:s finansiering.

Anpassning till ett förändrat klimat

Regeringens mål för samhällets anpassning till ett förändrat klimat är att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringarna genom att minska sårbarheter och ta tillvara möjligheter. Det är av yttersta vikt att alla aktörer tar ansvar för att vidta anpassningsåtgärder. Kommunerna har det huvudsakliga ansvaret för samhällsplanering inom sitt geografiska område. Nationella myndigheter ska initiera, stödja och utvärdera arbetet med klimatanpassning inom sitt ansvarsområde genom att t.ex. ta fram handlingsplaner.

Klimatanpassningsutredningen redovisade sitt betänkande i maj 2017. Betänkandet har remitterats och förslagen bereds nu i Regeringskansliet. Regeringen kommer under mandatperioden ta fram en strategi för klimatanpassning. Regeringen föreslår en ökning av anslaget 1:10 *Klimatanpassning*. Genom anslagsökningen gör regeringen en satsning i samband med strategin för att stärka det långsiktiga arbetet och samordningen, bland annat för det fortsatta arbetet med att utveckla handlingsplaner och verktyg.

I den nationella säkerhetsstrategin redovisar regeringen nationella intressen och olika hot mot

säkerheten. Ett utpekad hot är klimatförändringarna och dess effekter som kan få stor inverkan på centrala funktioner.

Regeringen anser att konkreta anpassningsåtgärder ska utgå ifrån bästa tillgängliga vetenskap och kommer att fortsätta arbeta för ökad kunskap om klimatförändringen och dess konsekvenser. Genom förstärkningen till SMHI vill regeringen förbättra kunskapen om framtidens klimat, både i Sverige och globalt. Regeringen avser också göra en satsning för hållbart markbyggnade utifrån den handlingsplan som SGI tagit fram på området. Hantering av osäkerheter i framtidsscenarioer är en del av processen att fatta beslut. Planering ska optimalt sett vara adaptiv, så att kompletterande åtgärder är möjliga att göra när ny kunskap finns tillgänglig. Ekosystemansatsen och försiktighetsprincipen samt att samhällsnyttan är större än samhällets kostnader ska vara vägledande för val av åtgärder. Flera studier visar att anpassningsåtgärder bör vidtas tidigt för att bli mest kostnadseffektiva.

Den försämrade tillgången till vatten i delar av landet under 2016 och 2017 visar på vad som på sikt kan bli mer vanligt i ett förändrat klimat. En förändrad tillgång till vatten kan påverka både dricksvattenförsörjningen och förutsättningar för jord- och skogsbruk, industri och turism liksom förutsättningarna för biologisk mångfald. För att bättre planera och hushålla med våra vattentillgångar behövs mer kunskap om dagens uttag. Regeringen avser därför ta initiativ till åtgärder som ökar och tillgängliggör kunskap om vattenuttag.

Regeringen gör en särskild satsning på klimatanpassningsanslaget för statlig delfinansiering av åtgärder för skredsäkring längs Göta älv och bildar en delegation för Göta älv vid Statens geotekniska institut. Älven är ett av de områden i Sverige som är mest utsatta för ett förändrat klimat.

Frisk luft för bättre hälsa

I Sverige har vi arbetat länge och framgångsrikt med problematiken kring luftföroreningar. Situationen ser idag positiv ut och även intransporten av luftföroreningar från andra länder minskar. Trots detta uppnås fortfarande inte de luftrelaterade miljömålen. Institutet för miljö-medicin vid Karolinska Institutet har kunnat visa att sänkt lungfunktion hos barn i skolåldern är kopplat till exponering för höga

halter av luftföroreningar från trafiken under första levnadsåret. Sverige har också problem att klara EU:s gränsvärden för luftkvalitet på ett varaktigt sätt och på lokal nivå uppfylla miljö kvalitetsnormerna. Enligt beräkningar dör 5 500 svenskar en förtida död varje år pga. luftföroreningar. Barn ska kunna växa upp i våra städer utan risk för att luften riskerar deras hälsa. Regeringen kommer att genomföra författningsändringar som möjliggör för kommuner att införa miljözoner för lätta fordon, särskilda zoner i stadsmiljön där endast de fordon som uppfyller vissa utsläppskrav får köra. Miljözonerna kan bidra till att förbättra luftkvaliteten i tätorterna men också bidra till en snabbare omställning till en fossilfri fordonsflotta.

Sverige är en aktiv part i FN:s konvention för gränsöverskridande luftföroreningar och inom luftförhandlingarna i EU. Det nya EU-direktivet om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar, det s.k. takdirektivet, genomförs nu i svensk lagstiftning. Ett arbete med att ta fram nationella program för stegvis minskade utsläpp har påbörjats. De nationella utsläppen av kväveoxider behöver minska för att Sverige ska klara sina åtaganden enligt direktivet. Ett ambitiöst genomförande av takdirektivet kommer att utgöra ett steg på vägen att komma till rätta med luftkvalitetsproblemen i våra städer. De svenska utsläppskällor som är särskilt problematiska ur luftkvalitetssynpunkt och behöver åtgärdas är utsläpp från dieslbilar, vägslitage på grund av dubbdäcksanvändning och småskalig vedeldning. Regeringen ser över möjligheterna att med ekonomiska styrmedel minska påverkan på luftkvaliteten av småskalig vedeldning, exempelvis genom en skrotningspremie för de vedpannor som inte uppfyller gällande regler.

Regionala samarbeten – en hävstång

Regeringen arbetar för att de nordiska länderna ska ta ledarskap i genomförandet av Parisavtalet. Nordiska erfarenheter och nordiskt kunnande ska användas i dialog med andra länder kring hur ambitionen i avtalet kan öka. Sverige planerar inför sitt ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2018 att fokusera på Parisavtalets stödjande dialog 2018, där alla parter till avtalet bör överväga att skärpa sina ambitioner. Hållbara städer och klimatsmart mobilitet och transporter är andra fokusområden.

Arktis är ett område med oersättliga värden av lokal, nationell och global betydelse. De senaste forskningsrönen visar att isen runt Arktis kan vara helt borta redan om 20 år. I ljuset av den politiska utvecklingen i den arktiska regionen är det viktigt att utveckla och stärka det arktiska rådets arbete med resiliens och med att stärka miljöskyddet och säkerheten i Arktis. Sverige är ordförande i Barents miljöarbetsgrupp hösten 2017 till hösten 2019 vilket ger goda möjligheter att stärka miljö- och klimatsamarbetet i regionen.

Cirkulär ekonomi

Ekonomin är fortfarande i allt för stor utsträckning uppbyggd kring snabb förbrukning av råvaror. Förr talade man om slit och släng. På senare år har det allt mer kommit att ersättas av köp och släng. Samtidigt ser vi ett allt större intresse från konsumenter att hyra, leasa och att köpa begagnat. Vi ser också hur det skapas affärsmodeller för en cirkulär ekonomi som bygger produkter av hög kvalitet med lång hållbarhet som tål att repareras.

En cirkulär ekonomi bidrar till att minska miljö- och klimatpåverkan och innebär resurseffektiva och giftfria materialflöden återanvändning återvinning av produkter och material. Det görs genom att material och produkter återanvänds, återvinns, repareras uppgraderas och återtillverkas. Det avfall som ändå uppstår hanteras som en resurs. I en cirkulär ekonomi är livslängden på material och produkter längre. Mängden avfall och uttaget av råvaror är också mindre.

Regeringen vill därför fortsätta arbetet för att minska mängden avfall, öka återanvändning och återvinning och fasa ut farliga kemikalier. Prioriterade områden inom arbetet med cirkulär ekonomi är bl.a. plast och textilier och här genomförs och planeras nya åtgärder som redovisats nedan.

Regeringen tillsätter också en delegation för cirkulär ekonomi för att stimulera omställningen till en resurseffektiv och cirkulär ekonomi (se även utg.omr. 24). Ett viktigt underlag i regeringens fortsatta arbete är utredningen om cirkulär ekonomi som överlämnades i mars 2017 (SOU 2017:22) och som har remitterats. Regeringen avser även att gå vidare med

ytterligare förändringar av styrmedel i syfte att stimulera omställningen till en cirkulär ekonomi. I betänkandet föreslås bl.a. nationell samverkan, skattereduktion för hyr-, begagnat- och reparationstjänster, ökad tillgänglighet till bilpooler samt insatser för att underlätta för hushållen att förebygga avfall. Enligt utredningen förväntas förslaget leda till ökad sysselsättning.

Inom ramen för bl.a. Smart Industri-strategin kommer en uppdaterad handlingsplan att tas fram.

En hållbar konsumtion och produktion av varor och tjänster utgör en viktig del i en cirkulär ekonomi. Regeringens strategi för hållbar konsumtion visar vägen tillsammans med moms- och skattesänkningar på vissa reparationer. Det ska vara lätt och lönsamt att göra rätt.

Materialflöden är internationella och regeringen kommer att fortsatt verka på EU-nivå för att driva på arbetet mot en cirkulär ekonomi. Under 2017 kommer regeringen lämna synpunkter till kommissionen på bl.a. plaststrategin, uppföljande ramverk och samordning av kemikalie-, avfall och produktpolitik. Under det svenska ordförandeskapet i Östersjöstaternas råd kommer hållbar konsumtion och produktion samt utveckling av nya partnerskap att vara i fokus när det gäller genomförandet av Agenda 2030.

Miljömässig offentlig upphandling är ett strategiskt verktyg för att nå omställningen till en cirkulär ekonomi. Upphandlingsmyndighetens arbete med att ta fram hållbarhetskrav för offentlig upphandling kan bidra till en cirkulär ekonomi.

Regeringen satsar också på att exportera, demonstrera och sprida kunskap om klimat- och miljöinnovationer på framkant t.ex. i den nya nationella export- och investeringsplattformen Smart City Sweden.

Samarbete mellan olika aktörer och sektorer är viktigt för att nå en cirkulär ekonomi. Regeringens samverkansprogram och det fortsatta arbetet med regeringens strategier, t.ex. Smart industri och strategin för hållbar konsumtion spelar här en viktig roll.

Att dela på resurser är en central del i en cirkulär ekonomi. I en delningsekonomi skapas förutsättningar för en mer resurseffektiv konsumtion och produktion genom att hyra, dela, låna istället för att enskilt köpa och äga. Frågor som rör användarnas villkor i en

delningsekonomi kommer att beaktas utifrån betänkandet Delningsekonomi på användarnas villkor (SOU 2017:26).

Avfallspolitiken

Regeringen vill höja ambitionsnivån på avfallsområdet så att insamlingssystemen förenklas och blir mer lättillgängliga för hushåll och andra aktörer. Systemen för insamling och annan avfallshantering bör planeras och utformas så att de kan bidra till en cirkulär, biobaserad ekonomi och minskad nedskräpning. För att uppnå detta har regeringen tagit ett helhetsgrepp om avfallsområdet och ska utarbeta förslag som främjar att mer avfall används som en resurs, att mer avfall materialåtervinns, att insamlingen blir lätt för hushållen att delta i.

Förbränningen av avfall med fossilt ursprung, som plast, måste minska i linje med målet om att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser och därefter uppnå negativa utsläpp.

Regeringen har gett utredningen om ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning (Fi 2016:02) i uppdrag att lämna förslag på utformning av en avfallsförbränningsskatt (dir. 2017:49). Utredaren ska även se över om kväveoxidavgiften kan göras mer verkningfull och samhällsekonomiskt effektiv och lämna förslag på hur prissignalen på utsläpp av fossil koldioxid inom EU:s system för handel med utsläppsrätter kan kompletteras med andra ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion.

Regeringen föreslår ökade medel för att förbättra avfallsstatistik och spårbarhet. I och med detta uppnås en bättre kontroll över avfallsströmmarna och en bättre uppskattning av volymer och flöden vilket är en viktig förutsättning för tillsyn. För att förbättra möjligheterna för tillsyn av gränsöverskridande transporter av avfall tillför regeringen särskilda medel till berörda länsstyrelser (se utg.omr. 1, avsnitt 7.7.1)

Kemikalier

Plaster och kemikalier i miljön

Negativa effekter av plastproduktion och plastanvändning samt problem med marint skräp, har under senare tid hamnat högt på den internationella agendan. I juni 2017 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare för att se över möjligheterna att minska de negativa miljöeffekterna från plast (dir. 2017:60).

En fråga som behöver belysas är vilka miljöeffekter s.k. biologiskt nedbrytbar plast har och vilka möjligheter som finns att övergå till biobaserad råvara. Vi måste minska tillflödet av plast som hamnar i vår natur, hitta nya material som kan användas istället för plast samt samla upp den plast som hamnat fel. I enlighet med avfallstrappan bör fokus ligga på att minimera mängden plastavfall som uppkommer.

Regeringen satsar därför drygt 100 miljoner kronor per år t.o.m. 2020 för att minska problemen med plast i haven och naturen, vilket bidrar till flera miljö kvalitetsmål. Satsningen är också av betydelse för arbetet med Agenda 2030.

De diffusa utsläppen av mikroplaster via dagvatten till sjöar och hav från gator och vägar, konstgräsplaner, kläder och andra källor behöver minskas väsentligt och kostnadseffektivt. Satsningen innebär därför medel för att främja utveckling av ny reningsteknik, utveckling av hållbara plaster och för att stärka myndigheters arbete med att begränsa spridningen av mikroplaster. Särskilda medel för städinsatser riktas till de kommuner som drabbas av omfattande nedskräpning av plastskräp på stränder främst på grund av havsströmmarna och plastskräp från land. Det innebär också en särskild satsning på information till allmänheten om varför man inte ska skräpa ned samt resurser till marin pedagogik med syfte att stärka barn och ungdomars kunskap om havsrelaterade frågor och om plastens effekter i havet.

Regeringen föreslår ytterligare medel till inrättandet av ett substitutionscentrum samt stärker Kemikalieinspektionens möjlighet att bistå centrumet med vetenskaplig kompetens.

Läkemedel i miljön

Läkemedel är en grundläggande del av hälso- och sjukvård av människor och djur. Läkemedelsrester som kommer ut i miljön vid tillverkning, användning eller vid hantering av avfall kan dock

förorena vatten och mark och orsaka allvarliga skador/störningar på olika organismer.

Regeringen föreslår därför en särskild satsning för att avlägsna läkemedel i miljön som en del av satsningen på ett renare hav genom ökade medel för avancerad avloppsrening till anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö*.

Världens läkemedelstillverkning är till stor del koncentrerad till ett antal områden i Indien och Kina. Omfattande utsläpp av orenat avloppsvatten från industrierna förorenar dricksvattnet och innebär en risk för att antibiotikaresistenta bakterier utvecklas. Den viktigaste åtgärden för att minska utsläppen är att skapa incitament för att införa rening av avloppsvatten.

Regeringen tillför också medel för att inrätta ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön (se utg.omr. 9). Centrumet för läkemedel och miljö ska samla svenska aktörer i arbetet för att stödja etappmålet om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt, enligt proposition 2013/14:39 På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken. Centrumet ska utgöra en plattform för dialog och samarbete mellan olika aktörer och för forskning om miljöeffekter. Det kommer att bidra till underlag för samhällets beslutsprocesser och policyutveckling inom området. Därmed kommer centrumet också fylla den samordnande funktion som försvann i och med att forskningsprogrammet MistraPharma avslutades år 2015 efter åtta års verksamhet.

Regeringen avser att fortsätta verka för ökad miljöhänsyn i Europeiska unionens läkemedelslagstiftning och internationellt. Se även avsnitt 3 Hälsa- och sjukvårdspolitik inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Textilier

Konsumtionen av textila varor har ökat betydligt under de senaste årtiondena. Textila material produceras i stora kvantiteter och ingår i en mängd varor som används brett i samhället. Ökande konsumtion och produktion av textila varor medför även ökad användning av råmaterial, vatten, mark och kemiska ämnen. Stora volymer kemikalier används för produktion av textilier, från tillverkning av textilfibrer och råmaterial till behandling av de färdiga textilvarorna. Inom ramen för samverkansprogrammet Cirkulär och biobaserad ekonomi har ett rundabordssamtal om den hållbara textila värdekedjan hållits under 2017.

Samtalet utmynnade i att aktörerna såg behovet av att en nationell arena för hållbara textilier skapas. Regeringen föreslår en satsning på hållbara textilier genom bl.a. hållbara affärsmodeller bland små- och medelstora företag och information till konsumenter för en mer hållbar konsumtion av textilier samt en ökad återanvändning. Regeringen ser också behov av att stärka olika aktörers arbete med hållbara textilier.

Regeringen anser att det är viktigt att vardagsnära produkter som många människor exponeras för är säkra och så långt möjligt giftfria. När det gäller farliga ämnen i textilier verkar regeringen för utvecklad lagstiftning på EU-nivå.

Regeringen anser att det finns stor potential att förbättra hanteringen av textilavfall. I dag slängs stora mängder textilier i soporna och går till förbränning. Det är inte ett effektivt sätt att hantera värdefulla resurser och är inte i linje med regeringens ambition att ställa om till en cirkulär ekonomi. Insamlingen och återanvändningen av textilier behöver bli bättre.

Globala insatser för en hållbar kemikalie- och avfallshantering

Kemikalier och marint skräp sprids över nationella gränser. Långlivade kemikalier och plaster kan röra sig med luft- och vattenströmmar och påverka långt från källan. För kemikalier och avfall arbetas det nu med att besluta om en ny plattform för den globala kemikalie- och avfallspolitik efter 2020. Inom ramen för detta ser regeringen behov av att effektivare kunna ge en internationell respons på globala hälso- eller miljöproblem orsakade av den ökande och komplexa mängden kemikalier. Vid FN:s havskonferens för mål 14 om havet, lyfte regeringen särskilt vikten av att stärka arbetet med att minska utsläpp och avfall till havet. Regeringen verkar för ett stärkt genomförande av existerande begränsningsinstrument, samt för ett framtida bindande internationellt ramverk för farliga kemikalier. Regeringens satsning för att minska plast i miljön innefattar därför också ökade medel för berörda myndigheters globala arbete.

Hav och vatten

Regeringen bedömer att det även fortsatt krävs kraftfulla åtgärder för att de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen ska nås. EU:s ramdirektiv för vatten (direktiv 2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (direktiv 2008/56/EG) är av stor betydelse för att nå miljökvalitetsmålen. Åtgärdsarbetet är viktigt för att nå målen och berörda myndigheter, inklusive länsstyrelser och kommuner, spelar en central roll i åtgärdsarbetet. Landsbygdsprogrammet är, liksom tidigare, ett av flera viktiga verktyg i genomförandet av ramdirektivet för vatten och havsmiljödirektivet.

Stor satsning på havs- och vattenmiljö

Regeringen gör nu en omfattande satsning på havs- och vattenmiljön för ett renare hav. Satsningen bara inom utgiftsområde 20 omfattar drygt 1,7 miljarder kronor 2018-2020 (se vidare beskrivningar av satsningarna). Satsningen omfattar bl.a. medel för att motverka övergödning, avlägsna miljögifter, återställa våtmarker och för att stärka det marina områdesskyddet. Medel tillförs även Havs- och vattenmyndigheten.

Krafttag mot övergödning

Övergödningen är ett omfattande problem i sjöar, kust och hav. Halten av kväve och fosfor är kraftigt förhöjd i många ytvatten på grund av tillförsel av stora mängder kväve och fosfor från olika verksamheter under lång tid. Det leder till en ökad förekomst av skadliga algbloomingar och försämrad vattenkvalitet. För att miljökvalitetsmålet Ingen övergödning ska utvecklas positivt anser regeringen att en ökning av åtgärdstakten behövs, särskilt vad gäller minskad tillförsel av fosfor till vatten. Ett samlat och riktat åtgärdsarbete med utgångspunkt i avrinningsområden och i kustnära områden är en viktig del av arbetet. I åtgärdsarbetet är lokalt engagemang en viktig del.

Incitamenten till ett effektivt åtgärdsarbete i områden där insatserna fortfarande är otillräckliga behöver stärkas. Det samlade åtgärdsarbetet bör i ökad utsträckning fokusera på insatser som är kostnadseffektiva och som kan ge tydliga resultat i miljön. Regeringen förstärker mot denna bakgrund anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö. Satsningen på havs- och vattenmiljö för att motverka

övergödning innefattar bl.a. sanering av tidigare utsläpp av näringsämnen i sjöar och kustvatten som nu ger upphov till självgenererande övergödning, s.k. internbelastning. Vidare tillförs ytterligare medel till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Regeringen satsar också på cirkulär ekonomi för att öka återföring av näringsämnen från sjöar och hav, t.ex. genom blå fånggrödor. Dessutom förstärks arbetet med tillsyn av avloppsreningsverk och enskilda avlopp. Regeringen avser även tillsätta en bred utredning om övergödning som ska titta på åtgärder inom de sektorer som ger störst bidrag till övergödningen, det vill säga industri, jordbruk och kommunala reningsverk med syfte att minska tillförsel av kväve och fosfor till kretsloppet och öka återcirkulering samt att få till åtgärder där de gör störst nytta.

Avlägsna miljögifter

Det finns ett stort behov av att komma åt källor till utsläpp av miljögifter. Satsningen på havs- och vattenmiljö innefattar därför en särskild del för att avlägsna miljögifter genom bl.a. inventering och hantering av fiberbankar som riskerar att sprida miljögifter. Längs Sveriges kust finns också flera vrak som utgör betydande miljörisiker och som behöver hanteras. Genom en förstärkning av saneringsanslaget för att avlägsna miljögifter i havs- och vattenmiljö kan kända källor av miljögifter succesivt hanteras.

Förbättrat vattenskydd och tillgång till vatten

Klimatförändringen med högre temperatur, ökad avdunstning och förändrad nederbörd bedöms kunna påverka vattentillgången i vissa delar av landet. Förändringar i nederbörds-mönstret kan innebära att grundvattenbildning, vattenföring och vattenstånd minskar i vissa delar av landet medan de ökar i andra. En förändrad tillgång till vatten påverkar både dricksvattenförsörjningen och förutsättningar för jord- och skogsbruk, industri och turism liksom förutsättningarna för biologisk mångfald. Mot denna bakgrund har regeringen bl.a. uppdragit till Havs- och vattenmyndigheten att utreda och eventuellt föreslå föreskrifter för att under allvarliga och akuta förhållanden begränsa tillstånd att bortleda vatten för att undvika vattenbrist.

Omkring en fjärdedel av landets ursprungliga våtmarksareal bedöms ha torrlagts genom utdikning, sjösänkning och uppodling. Detta har

orsakat sänkning av grundvattennivåer, torrläggning av vattendrag, negativ påverkan på biologisk mångfald, ökning av växthusgaser samt reducering av våtmarkernas vattenrenande förmåga. För att förbättra kunskaperna har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram ett underlag om våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet. Regeringen avser att gå vidare i arbetet och ge Naturvårdsverket och berörda myndigheter i uppdrag att ta fram en strategi för våtmarker.

Regeringen gör en stor satsning på att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker i syfte att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och öka vattenreningen. Våtmarker som restaureras och nyanläggs bidrar även till ökad biologisk mångfald, minskad klimatpåverkan och övergödning. Regeringen förstärker mot denna bakgrund anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för åtgärder för våtmarker.

En säker dricksvattenförsörjning är av avgörande betydelse för samhället. Regeringen förstärker därför länsstyrelsernas arbete med förebyggande åtgärder för att skydda dricksvatten, exempelvis genom inrättande av vattenskyddsområden (se utg. omr. 1, avsnitt 7.7.1).

Marina skyddade områden

Skydd av marina områden är viktigt för att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. I december 2016 beslutade regeringen om ytterligare Natura 2000-områden, främst med syfte att skydda tumlare. Det innebär att 13,6 procent av Sveriges havsområde är skyddat och att arealdelen i ettappmålet om att minst 10 procent marina områden ska skyddas till 2020 är nått. Däremot kvarstår arbete för att säkerställa ett ekologiskt representativt och sammanhängande samt funktionellt nätverk i havet. Kunskapen om den biologiska mångfalden och effektiva bevarandeåtgärder behöver förstärkas. En viktig åtgärd för att säkerställa nätverks funktionalitet är att införa bevarandeåtgärder med avseende på fiske. Regeringen avser därför att även arbeta vidare med att införa relevanta och ändamålsenliga bevarandeåtgärder vad avser fiske i skyddade marina områden, till exempel områden med totalt fiskeförbud alternativt begränsningar av, och/eller förbud mot

användning av vissa fiskeredskap eller metoder. Arbetet med införande av bevarandeåtgärder med avseende på fiske behöver kompletteras med införande av regleringar för andra verksamheter och sektorer för att säkerställa ett fullgott skydd. Det pågående arbetet med att minimera sjöfartens påverkan på de marina miljöerna behöver fortsätta och effektiviseras både nationellt och internationellt. I juni 2016 redovisade Havs- och vattenmyndigheten en handlingsplan för marint områdesskydd. Handlingsplanen utgör ett viktigt verktyg i arbetet med att uppnå ettappmålet. En del av satsningen på havs- och vattenmiljö innefattar ökade medel för marint områdesskydd och regeringen föreslår därför en ökning av både anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* samt medel till Havs- och vattenmyndigheten för myndighetens arbete.

Vattenverksamheter

Vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, som enskild produktionskraft men också som regler- och balanskraft. Fysisk påverkan från vattenkraften på vattendragen medför stora konsekvenser för ekosystem och biologisk mångfald. Samtidigt kan vattenverksamheter i flera fall utgöra värdefulla kulturmiljöer och bidra till förståelse för de historiska sambanden och samhällets utveckling. Regeringen har remitterat en promemoria om vattenmiljö och vattenkraft som innehåller förslag som syftar till att genomföra de vattenkraftsrelaterade delarna av Energiöverenskommelsen samt till att förtydliga det svenska genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten i fråga om skyldigheten att säkerställa att rätt vattenstatus kan nås. Remisstiden pågår t.o.m. den 2 oktober 2017. Regeringen har därefter för avsikt att lämna en proposition till riksdagen.

FN:s havskonferens

FN:s högnivåkonferens ”The Ocean Conference” arrangerades med Sverige och Fiji som initiativtagare och ordförande i New York 5–9 juni. Syftet var att stärka genomförandet av Agenda 2030-mål 14 Hav och marina resurser.

FN:s 193 medlemsländer representerades av bl.a. annat 80 ministrar, 15 statsöverhuvuden, frivilligorganisationer och näringsliv.

FN:s medlemsländer beslutade om deklarationen ”Call for action” som tar ett

helhetsgrepp på de havsrelaterade utmaningarna och som aktivt syftar till att vända utvecklingen till en hållbar utveckling för världens hav.

Havskonferensen fokuserade på lösningar och var en mötesplats för alla relevanta aktörer. Den resulterade i närmare 1 400 frivilliga åtaganden. Regeringen registrerade eller deltog i 26 frivilliga åtaganden, flertalet inom regeringens prioriterade områden inför konferensen vilka var att minska utsläpp av föroreningar och nedskräpning av haven, nå ett hållbart nyttjande av resurser inom havsbaserade näringar, t.ex. fisket, samt tydliggöra kopplingen mellan hav, kust och klimat.

Konferensen var startskottet för ett ökat engagemang nationellt, regionalt och internationellt inom det horisontella och komplexa havsområdet och arbete fortgår nu för att vända den negativa utvecklingen. Regeringen kommer även fortsättningsvis lägga stort fokus på, och arbeta aktivt med, havsfrågorna och uppföljningen av högnivåkonferensen om hav. Inte minst inom de tre områden som regeringen prioriterade inför konferensen. Regeringen kommer även att lägga stor vikt vid havsfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet. Regeringen har för avsikt att ta fram en ny tematisk strategi för det internationella utvecklingssamarbetet inom hållbar miljö, klimat, hav och naturresurser.

Naturvård och biologisk mångfald

Sverige ska ha en hög ambition i arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster nationellt, internationellt och inom EU. Regeringen bedömer att det även fortsatt krävs kraftfulla åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålen som omfattar naturvård, biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Visa naturen

Regeringen vill göra det enklare för människor att uppleva naturen. I Sverige finns 29 nationalparker som består av de mest storslagna och värdefulla landskapsavsnitten i landet. Nationalparkerna besöks årligen av drygt 2,4 miljoner människor, varav många är utländska turister. Turismen bidrar också till sysselsättningen på landsbygden.

Regeringen avser att under 2018 föreslå riksdagen att inrätta nationalparken Åsnen i

Kronobergs län. Sjön Åsnen och omgivande marker är ett nästan orört och vildmarksartat skogs- och sjölandskap långt söderut i landet. Det har mycket höga naturvärden kopplade till naturtillståndet i såväl land- som vattenmiljöerna och har ett rikt växt- och djurliv. Området representerar det sydsvenska slättlandskapet med dess sjöar och är väl lämpat som nationalpark.

I Sverige finns även cirka 4 500 naturreservat som årligen har flera miljoner besökare. För att de skyddade områdena ska vara enkla att besöka behöver de vara lättåtkomliga och tillgängliga. Regeringens tidigare förstärkningar av anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*, möjliggör en fortsatt satsning på till exempel stigar, rastplatser och informationsinsatser. Anslaget finansierar även den lokala naturvårdssatsningen (LONA) som är ett viktigt instrument för att öka det lokala arbetet med naturvård, friluftsliv, folkhälsa och turism, vilket engagerar många kommuner.

Regeringens ambition är att det statliga ledsystemet i fjällen ska utvecklas och kompletteras för att åstadkomma en sammanhängande vandringsled från Treriksröset i norr till Sälenfjällen i söder. Satsningen ökar tillgängligheten och ger bättre förutsättningar för friluftsliv, naturturism och sysselsättning.

Skydd av värdefulla skogar

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar. De kraftiga höjningarna av anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* och anslag 1:2 *Insatser för skogsbruket* inom utg.omr. 23 har möjliggjort att Naturvårdsverkets, länsstyrelsernas och Skogsstyrelsens arbete med att skydda värdefulla skogar har ökat, vilket resulterar i att större arealer av värdefulla skogar nu kan skyddas.

Regeringen bedömer att det behövs förstärkta insatser för att nå etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden då det återstår att skydda cirka 90 000 hektar skogsmark med höga naturvärden för att uppnå den delen av etappmålet som omfattar formellt skydd av skog. Det innebär att arbetet för att skydda dessa skogar måste öka. Regeringen ser positivt på att Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har reviderat strategin för formellt skydd av skog.

Naturvårdsverket gör bedömningen att användningen av ersättningsmark är ett kostnadseffektivt sätt att skydda värdefulla skogar samtidigt som många markägare som erhåller ersättningsmark är nöjda. Regeringen kommer analysera hur användningen av ersättningsmark för att skydda värdefulla skogar har fungerat och hur metoden kan utvecklas.

Myndigheternas redovisning av regeringsuppdraget om värdefulla skogar ska kunna användas i regeringens arbete med att utveckla nya etappmål för skydd av skog i syfte att uppnå ett kostnadseffektivt skydd.

Lagstiftning och tillsyn är viktiga instrument för ett hållbart brukande av skog och det behövs tydliga och långsiktiga spelregler.

Skogsstyrelsens inventeringar av nyckelbiotoper är en av de största kartläggningarna av natur i landet. Det är dock viktigt att skogsägare accepterar arbetssättet samt har förståelse och motivation att bevara nyckelbiotoperna. Av bland annat detta skäl är det viktigt att inventeringarna håller hög kvalitet för att få ändamålsenliga kunskapsunderlag.

Regeringen föreslår en satsning på en landsomfattande inventering av nyckelbiotoper, dels för att applicera utvecklad och förbättrad metodik i nordvästra Sverige, dels för att uppdatera den nyckelbiotopinventering som genomförts i övriga delar av landet. Myndigheterna kan erbjuda skogsägare med nyckelbiotopsrika brukningsenheter möjlighet till områdesskydd. Regeringen föreslår att anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur* ökar med 150 miljoner kronor per år t.o.m. 2027. Inom utg.omr. 23 ökas anslag 1:2 *Insatser för skogsbruket* med 100 miljoner kronor per år t.o.m. 2027 för samma ändamål. En översyn av fördelningen av förstärkningen mellan anslagen på utgiftsområdena ska göras vid 2019 och 2023 för att analysera att fördelningen mellan utgiftsområdena är den mest effektiva för att uppnå syftet med förstärkningen.

Miljöhänsynen ska öka

Regeringen har i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1) och i Biologisk mångfald och ekosystemtjänster (Ds 2017:32) redovisat att etappmålen för miljöhänsyn i skogsbruket som innebär att de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket är tydliggjorda och kända för skogsbruket och ett variationsrikt skogsbruk som innebär att Skogsstyrelsens

bestämmelser har förtydligats så att det finns goda förutsättningar för ett variationsrikt skogsbruk är uppnådda. Men regeringen bedömer att arbetet måste fortsätta. Miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen och det behöver genomföras ytterligare åtgärder som främjar ett variationsrikt och hållbart brukande av skogslandskapet för att nå miljökvalitetsmålen och friluftslivsmålen. En viktig förutsättning för ökad naturlig föryngring är en viltstam i balans.

Arealen med hyggesfritt skogsbruk och naturligt föryngrade skogar bör öka. Den hänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljökvalitetsmålet Levande skogar.

Regeringen bedömer att det är viktigt att fortsatt följa upp frivilliga avsättningar som har eller kan komma att utveckla höga naturvärden. Det statliga skogsbruket ska vara ett föredöme för ett hållbart skogsbruk. De frivilliga avsättningarna bör öka. Regeringen kommer att presentera ett nationellt skogsprogram.

Fler gröna enkla jobb genom satsning på natur och friluftsliv

Regeringen förstärkte anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* med totalt 300 miljoner kronor i vårandringsbudgeten för 2015 och i budgetpropositionen för 2016 vilket har medfört ökade satsningar på bl.a. skötsel och förvaltning av naturreservat och åtgärder för friluftslivet. Naturvårdsanslagen under utg.omr. 20 skapade totalt cirka 1 500 direkta årsarbetstillfällen under år 2016 runt om i landet, ofta på landsbygden.

Regeringen avser att ta tillvara de goda förutsättningar som finns med arbetsuppgifter inom naturvård, friluftsliv, naturturism och biologisk mångfald genom att skapa gröna jobb av enklare karaktär för personer långt från arbetsmarknaden, t.ex. nyanlända. Arbetsuppgifterna kan t.ex. innebära att rusta upp det statliga ledsystemet, sköta naturreservat och bekämpa invasiva främmande arter. Regeringen gör en ytterligare ambitionshöjning och föreslår att anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ökas ytterligare med 250 miljoner kronor 2018–2020, vilket öppnar för fler gröna enkla jobb inom naturvård, friluftsliv, naturturism och biologisk mångfald.

Övergripande internationellt miljö- och klimatarbete

Dagens miljöutmaningar är i stora delar gränsöverskridande och arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet förutsätter också att Sverige arbetar för en ambitiös miljöpolitik inom EU och internationellt. Vi ser vidare en global kris för den biologiska mångfalden med en pågående utrotning av arter som är den största i mänsklighetens historia.

Regeringen kommer under 2018 fortsatt att bedriva samarbete med länder som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Regeringen kommer särskilt att verka för att dessa insatser ska bidra till genomförande av överenskommelser under internationella miljö- och klimatkonventioner i samarbetsländerna. Det bilaterala samarbetet är av vikt för att nå regeringens prioriteringar inom ett antal områden inom miljö, klimat och hållbarhet, däribland globala kemikaliefrågor, havs- och vattenfrågor, hållbar stadsutveckling och genomförande av Parisavtalet om klimat samt Agenda 2030. Det bilaterala samarbetet bidrar också till genomförandet av regeringens exportstrategi genom att främja miljö- och klimatteknik. Insatser för att främja det regionala samarbetet i Arktis, Norden, Barents, Nordvästatlanten och Östersjöregionen bidrar därtill till att stödja en förbättrad miljö och klimat i närområdet. Mot bakgrund av den betydelse som regeringen lägger vid det bilaterala miljö- och klimatsamarbetet, föreslår regeringen en ökning av anslag 1:13 *Internationellt miljösamarbete*. Med denna förstärkning kommer regeringen ha möjlighet att ytterligare fördjupa samarbetet med befintliga samarbetsländer, och även ha möjlighet att utvidga samarbetet till fler områden. Regeringen har även möjlighet att fördjupa samarbete med fler länder som står för stor del av de globala utsläppen eller som av annat skäl bedöms viktiga att stödja i deras respektive implementering av gjorda miljö- och klimatåtaganden. Av vikt är även att komma vidare med genomförande av insatser under den samarbetsöverenskommelse på klimatområdet som undertecknades mellan Sverige och Kalifornien våren 2017.

Det globala genomförandet av Agenda 2030 är en fortsatt prioritering för regeringen under 2018.

Arbetet inom ramen för FN:s konvention för biologisk mångfald (UN CBD) är fortsatt viktigt. Fokus kommer bland annat att ligga på att nå de mål som är satta inom konventionens strategiska plan med slutår 2020, hur arbetet för att nå målen ska kunna förstärkas samt hur en ny strategisk plan efter 2020 ska se ut.

En viktig fråga för regeringen under 2017 och 2018 är FN:s tredje miljömöte UNEA3 (United Nations Environment Assembly) i Nairobi i Kenya, arrangerat av FN:s miljöprogram UN Environment/Unep. Mötet äger rum i december 2017 med det övergripande temat föroreningar i relation till bland annat miljö och hälsa under titeln "Towards a pollution free world". Frågan om föroreningar är nära kopplad till människors hälsa och möjlighet till ekonomisk utveckling.

För att uppnå målen i Agenda 2030 är det av stor vikt att utnyttja redan pågående initiativ och befintliga verktyg såsom implementeringen av det globala ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion (10YFP) och initiativ för grön ekonomi. År 2018 blir ett viktigt år då en halvtidsöversyn ska göras av 10YFP.

3.8 Fonder

3.8.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden har därmed inte några intäkter från sådana batterier och tar inte längre in några avgifter.

Regeringen har tidigare beslutat om att Batterifondens medel skulle fördelas över en sexårsperiod räknat från 2009 enligt följande: 404 miljoner kronor till insamling och återvinning av de batterier som sattes på marknaden före den 1 januari 2009, 40 miljoner kronor till återbetalning av miljöavgifterna för batterier som exporteras ut ur Sverige, 20 miljoner kronor till Naturvårdsverkets kostnader för prövning av frågor om utbetalning av medlen samt tillsyn, 4 miljoner kronor till slutförvar av det kvicksilver som utvunnits från kvicksilverbatterierna samt 100 miljoner kronor till informationsinsatser för att upprätthålla och utveckla kunskapsnivån avseende batteriinsamling. Resterande medel, 205 miljoner kronor, avsattes till forskning för utveckling av miljövänliga och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier och ackumulatörer samt till fordonsenergi-relaterad batteriforskning (prop. 2011/12:1 utg.omr. 20).

Under 2016 har ur Batterifonden använts 0 kronor för insamling och återvinning, 25 330 688 kronor för informationskampanjer för att öka insamlingen av batterier och 3 365 252 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. 54 870 725 kronor fördelades till forskning under året. På grund av negativ ränta belastades fonden med 1 673 834 kronor i ränta.

Energimyndigheten beslutade i februari 2013 att upprätta ett nytt forsknings- och utvecklingsprogram som kallas Batterifondsprogrammet och som inriktas mot batteriåteranvändning och återvinning och fordonsbatterier. Programmet löper över sju år med start den 1 mars 2013 och Naturvårdsverket betalar ut medel till Energimyndigheten vartefter projekt beviljas.

Behållningen i Batterifonden uppgick den 31 december 2016 till 326 488 669 kronor.

3.8.2 Nya Kadmiumbatterifonden

Den avgift som Naturvårdsverket enligt 24 § förordning (2008:834) om producentansvar för batterier tar ut för nickellkadmiumbatterier fonderas fr.o.m. den 1 januari 2010 i en ny fond. Fonden består av fonderade miljöavgifter på slutna kadmiumbatterier. Avgiften är 300 kronor per kilogram batteri och betalas av den producent som sätter batteriet på den svenska marknaden. Medlen får användas till ersättning för sortering, återvinning och bortskaftning av nickel-kadmiumbatterier samt för information om hantering av dessa batterier. Medel får även användas för Naturvårdsverkets hantering och administration av avgifterna. Under 2016 betalades det in drygt 3,6 miljoner kronor i avgifter till fonden. Under 2016 har ur Kadmiumbatterifonden använts 0 kronor för insamling och återvinning av nickellkadmiumbatterier och 1 473 845 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. På grund av negativ ränta belastades fonden med 147 789 kronor i ränta.

Behållningen uppgick den 31 december 2016 till 30 850 636 kronor.

3.8.3 Kärnavfallsfonden

Kärnavfallsfondens huvuduppgift är att ta emot och förvalta de avgiftsmedel som de som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor är skyldiga att betala. Avgifterna finansierar bl.a. kostnader för att ta hand om använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall, en säker avveckling och rivning av kärnkraftverken samt forskning och utveckling inom området. Avgifterna beräknas i förhållande till den energi som levereras och bestäms av regeringen efter förslag av Strålsäkerhetsmyndigheten. De avgiftsskyldiga ska även betala en avgift till staten som ett kostnadsbidrag för slutlig hantering av restprodukter från kärnteknisk verksamhet som har ett samband med framväxten av det svenska kärnkraftsprogrammet.

Kärnavfallsfonden anger i årsredovisningen för 2016 att avgiftsinbetalningarna under året uppgick till 3 735 653 000 kronor (3 466 764 000 kronor 2015). Utbetalningarna uppgick under samma tid till 1 734 067 000 kronor (1 727 700 000 kronor 2015). Den nominella

avkastningen under år 2016 uppgick till 5,76 procent samtidigt som inflationen uppgick till 1,70 procent. Den reala avkastningen uppgick därmed till 4,06 procent. I genomsnitt per år uppgick den reala avkastningen under den senaste femårsperioden till 3,60 procent. Det verkliga värdet (marknadsvärdet) av kärnavfallsfonden ökade under 2016 med 5 333 424 000 kronor till 64 617 664 000 kronor vid årets utgång (59 284 240 000 kronor vid 2015 års utgång).

3.9 Borttagning och annullering av utsläppsrätter

3.9.1 Borttagning av överskott från 2016

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2016 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har minskat utsläppen av växthusgaser mer år 2016 än vad Sverige åtagit sig under EU:s ansvarsfördelningsbeslut som reglerar medlemsstaternas årliga utsläppsutrymme mellan 2013 och 2020. Det innebär att det kommer att uppstå överskott, dvs. återstå ett innehav efter avräkning mot åtagandet inom EU av utsläppsenheter (s.k. Annual Emission Allocation, AEA). Avräkningen mot Sveriges åtagande sker tidigast 2018. Regeringen bedömer att överskottet av AEA från 2016 kommer att motsvara ca 6,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter och enligt preliminära siffror blir även överskottet från 2016 ca 6,4 miljoner. För att bidra till en ökad ambition för utsläppsminskningar inom EU föreslår regeringen borttagning av överskotten av utsläppsenheter för 2016. Under ansvarsfördelningsbeslutet får medlemsstaterna uppfylla en mindre del av sina åtaganden med utsläppsminskningseenheter som utfärdats för projekt under Kyotoprotokollet. Sverige har ett innehav av sådana enheter som förvärvats

genom programmet för internationella klimatinsatser. Givet Sveriges stora överskott av AEA ser dock regeringen inget skäl att använda sig av internationella utsläppsminskningseenheter och avsikten är att uppfylla Sveriges åtagande under ansvarsfördelningsbeslutet med endast AEA. Sverige har möjlighet att spara utsläppsenheter till kommande år eller föra över utsläppsenheter till andra medlemsstater. Utifrån utsläppsutvecklingen samt prognosen till 2020 för medlemsländerna förväntas efterfrågan på utsläppsenheter från andra medlemsstater vara begränsad. Mot bakgrund av detta samt avsaknaden av ett marknadspris bedömer regeringen att inget ekonomiskt värde kan anges för det svenska överskottet av AEA. Under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod, dvs. 2013–2020, kommer varje AEA att vara kopplad till en tilldelad utsläppsenhet under Kyotoprotokollet, s.k. Assigned Amount Unit (AAU). Det innebär att för varje AEA som tas bort under EU:s ansvarsfördelningsbeslut måste också en AAU annulleras under Kyotoprotokollet. Utfärdandet av AAU är dock avhängigt av när Kyotoprotokollet för den andra åtagandeperioden träder i kraft. Det är osäkert om detta kommer att ske under 2017 vilket innebär att annullering av AAU för borttagna AEA kan genomföras först senare. Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2016 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren. Detta innebär också att motsvarande mängd utsläppsenheter för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod 2013–2020 kommer att annulleras när så är möjligt.

3.9.2 Annullering av förvärvade utsläppsenheter från 2013-2016

marknaden har priserna på CER länge varit mycket låga. Att annullera enheterna utesluter att de säljs och släpps ut på marknaden.

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra annullering av Sveriges innehav av utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och som har levererats till och med år 2016. Utsläppsenheterna har förvärvats genom Sveriges program för internationella klimatinsatser.

Skälen för regeringens förslag: Genom programmet för internationella klimatinsatser har Sverige förvärvat utsläppsenheter utfärdade under Kyotoprotokollet för utsläppsminskningar som har åstadkommit genom projekt i andra länder. Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att annullera de cirka 5 miljoner utsläppsenheter, i form av certifierade utsläppsminskningar (CER), i Sveriges innehav som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och har levererats från och med 2013 till och med 2016. Genom beslut om annullering intar Sverige en ledande position för att minska utsläppsutrymmet och höja ambitionsnivån under åtagandeperioden.

Avsikten har varit att de förvärvade utsläppsenheterna skulle kunna användas för det nationella målet till 2020 om det behövs. Enligt prognosen uppgår den ackumulerade volym utsläppsenheter som levereras till och med 2022 inom ramen för programmet till maximalt ca 43 miljoner ton. Hittills har Sverige annullerat ca 9,5 miljoner ton utsläppsenheter som genererats under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod. Det förväntade gapet mellan målet och de förväntade utsläppen till 2020 är i nuläget ca 0,8 miljoner ton. Det kommer därför inte att finnas behov av alla förvärvade utsläppsenheter och regeringen anser att det bästa för klimatet är att annullera de utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod och har levererats till och med 2016. Alternativen till annullering vore att spara utsläppsenheterna eller att sälja dem. Om de skulle säljas är efterfrågan begränsad och på grund av de stora överskotten på

3.10 Budgetförslag

3.10.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.6 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags- sparande	
2016	Utfall	425 313		6 840
2017	Anslag	442 248 ¹	Utgifts- prognos	444 450
2018	Förslag	590 938		
2019	Beräknat	610 394 ²		
2020	Beräknat	620 938 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 600 780 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 600 781 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.7 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	36 398	35 565	834
(varav tjänsteexport)	14 374	14 374	0
Prognos 2017	38 900	39 950	-1 050
(varav tjänsteexport)	18 000	18 000	0
Budget 2018	38 940	38 940	0
(varav tjänsteexport)	18 000	18 000	0

Huvuddelen av intäkterna från Naturvårdsverkets uppdragsverksamhet kommer från jägarregistret för Naturvårdsverkets roll som tillsynmyndighet för jägarexamen och för administration av jaktkort. En stor andel kommer även från Naturvårdsverkets uppgift att administrera

kväveoxidavgiften där en ersättning tas ut från NO_x-fonden. Naturvårdsverket har även tagit ut ersättning för administration av Batterifonden och Kadmiumfonden. Resterande medel i Batterifonden kommer att avsättas till forskning och Naturvårdsverket kommer därför inte att ta ut ersättning för administration av fonden efter utgången av 2016. En mindre del av intäkterna kommer även från avgifter för EU:s miljölednings- och miljörevisionsförordning, EMAS.

Tabell 3.8 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	18 397	0	-	-
Prognos 2017	17 480	0	-	-
Budget 2018	17 480	0	-	-

Naturvårdsverkets avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamhet där intäkterna inte disponeras rör miljöstraffavgifter, avgifter enligt lagen om handel med utsläppsrätter, avgifter för prövnings- och tillsynsverksamhet samt övrig offentligrättslig verksamhet som främst rör avgifter för handläggning av anmälningar om gränsöverskridande avfallstransporter.

Det har visat sig svårt att beräkna storleken på intäkterna från miljöstraffavgiften. Baserat på historiska utfall beräknas ett högre belopp för 2017 och framåt än för 2016. Även de straffavgifter som kan tas ut med stöd av lagen om handel med utsläppsrätter är svåra att beräkna och något belopp är inte beräknat för 2017 eller 2018.

Regeringens överväganden

Insatser mot plaster i hav och natur

Regeringen föreslår en satsning för att minska de negativa miljöeffekterna från plast som finns i hav och natur och för att undvika att ännu mer plast hamnar där. Regeringen ökar anslaget för att bl.a. möjliggöra insatser och åtgärder för att få bort mikroplaster, strandsträdning, innovation och utveckling av nya hållbara plaster samt för att stärka myndighetens globala arbete med plast och mikroplaster. För att kunna genomföra denna satsning föreslår regeringen att anslaget

ökas med 78 miljoner kronor 2018. För 2019–2020 beräknas anslaget ökas med 78 miljoner kronor per år.

Hållbara textilier

Regeringen föreslår en satsning på hållbara textilier vilket bl.a. bidrar till miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Som en del av denna satsning vill regeringen stödja utvecklingen av hållbara affärsmodeller samt att kunskapen hos konsumenterna ska öka för en mer hållbar konsumtion av textilier och en ökad återanvändning. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 7 miljoner kronor 2018. Därefter beräknas anslaget ökas med 7 miljoner kronor per år 2019–2020.

Förbättrad avfallstatistik och spårbarhet

Regeringen föreslår ökade medel för en bättre avfallstatistik och spårbarhet. Bättre kontroll över avfallströmmarna och uppskattning av de flöden som finns är en viktig förutsättning för tillsyn. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 15 miljoner kronor per år.

Eco-bonus

För att ytterligare stimulera till överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart föreslår regeringen att ett tillfälligt eco-bonus-system införs. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2018 och beräknar att anslaget ökas med 50 miljoner kronor per år även 2019–2020.

Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.9 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	442 248	442 248	442 248
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 781	14 982	22 880
Beslut	140 908	153 163	155 808
Varav BP18 ³	140 000	150 000	150 000
<i>Varav³</i>			
Åtgärds paket mot plast i hav och natur	78 000	78 000	78 000
Hållbara textilier, giffritt och klimatsmart mode	7 000	7 000	7 000
<i>Avfallsstatistik samt gränsöverskridande transporter</i>			
	5 000	15 000	15 000
Eco-bonus	50 000	50 000	50 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18 ³			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	590 938	610 394	620 938

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 590 938 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 610 394 000 kronor respektive 620 938 000 kronor.

3.10.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	329 738		3 477
2017	Anslag	355 214 ¹		351 546
2018	Förslag	410 214		
2019	Beräknat	420 214		
2020	Beräknat	418 214		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem.

Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden.

Anslaget får även användas till delegationen för cirkulär ekonomi.

Kompletterande information

I förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket samt i förordning (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten anges att myndigheterna ska fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljö kvalitetsmålen och internationell rapportering.

Tabell 3.11 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	60 307	69 535	100 000			
Nya åtaganden	53 889	86 982	73 000			
Infriade åtaganden	44 671	-56 517	-73 000	-52 000	-28 000	-20 000
Utestående åtaganden	69 525	100 000	100 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000	100 000	100 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år, för att skapa kontinuitet, kostnadseffektivitet och ökad kvalitet i verksamheten. Bemyndigandet för 2018 föreslås vara på samma nivå som för 2017.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2019–2022.

Regeringens överväganden

Insatser mot plast i hav och natur

Regeringens satsning för att minska plaster i hav och natur innehåller en särskild del för att minska nedskräpning och främja återvinning t.ex. genom informationsinsatser. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 20 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 20 miljoner kronor per år.

Ny delegation för cirkulär ekonomi

Regeringen föreslår att en delegation för cirkulär ekonomi för att stimulera omställningen till en resurseffektiv och cirkulär ekonomi tillsätts. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med anslaget 5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar i budgetpropositionen för 2017 om förstärkt miljöövervakning påverkar beräknade anslagsramar för 2018–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Miljöövervakning m.m

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	355 214	355 214	355 214
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	55 000	65 000	63 000
Varav BP18	25 000	25 000	25 000
Varav			
Åtgärds paket mot plast i hav och natur	20 000	20 000	20 000
Inrättande av en delegation för cirkulär ekonomi	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	410 214	420 214	418 214

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 410 214 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 420 214 000 kronor respektive 418 214 000 kronor.

3.10.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.13 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor				
2016	Utfall	952 100	Anslags-sparande	435
2017	Anslag	997 535 ¹	Utgifts-prognos	987 233
2018	Förslag	1 247 535		
2019	Beräknat	1 297 535		
2020	Beräknat	1 297 535		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får användas till statsbidrag inom dessa områden. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Kompletterande information

I förordningen (2003:598) finns bestämmelser om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt. I förordningen (2011:840) finns bestämmelser om Laponia.

Tabell 3.14 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2026
Ingående åtaganden	225 904	262 463	297 463			
Nya åtaganden	232 311	230 000	337 537			
Infriade åtaganden	-195 752	-195 000	-195 000	-195 000	-100 000	-145 000
Utestående åtaganden	262 463	297 463	440 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	350 000	350 000	440 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 440 000 000 kronor 2019–2026.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att kunna möjliggöra medfinansiering i större EU-projekt. Bemyndigandet för 2018 föreslås öka med 90 miljoner kronor i förhållande till 2017 i och med regeringens satsning på att restaurera våtmarker.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 440 000 000 kronor 2019–2026.

Regeringens överväganden

Våtmarker

Regeringen föreslår en satsning för att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker i syfte att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och bidra till biologisk mångfald samt minska övergödningen. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 200 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020

beräknas anslaget ökas med 200 miljoner kronor per år.

Åtgärder för värdefull natur och gröna jobb
Åtgärder inom naturvård, friluftsliv och biologisk mångfald skapar gröna jobb bl.a. med lägre kvalifikationskrav för människor långt ifrån arbetsmarknaden. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget ökas med 50 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 100 miljoner kronor per år.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.15 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	997 535	997 535	997 535
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	250 000	300 000	300 000
Varav BP18	250 000	300 000	300 000
Varav			
Våtmarker	200 000	200 000	200 000
Gröna jobb inom naturvården	50 000	100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 247 535	1 297 535	1 297 535

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 247 535 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 297 535 000 kronor respektive 1 297 535 000 kronor.

3.10.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2016	Utfall	504 029	Anslags-sparande	298 990
2017	Anslag	868 018 ¹	Utgifts-prognos	750 190
2018	Förslag	868 018		
2019	Beräknat	978 018		
2020	Beräknat	1 023 018		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas, för att ta fram prioriteringsunderlag samt för teknikutveckling och tillämpad forskning för sanerings- och efterbehandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa. Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet.

Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2004:100) om avhjälpande av föroreningskador och statsbidrag för sådant avhjälpande.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 480 000 000 kronor 2019–2027.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas för insatser som rör b.l.a. inventering, undersökningar och åtgärder för att sanera och efterbehandla förorenade områden. Bemyndigandet för 2018 föreslås öka med 30 miljoner kronor i förhållande till 2017 för att skapa goda förutsättningar för att genomföra verksamheten och hantera ökade medel.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 480 000 000 kronor 2019–2027.

Tabell 3.17 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2027
Ingående åtaganden	848 171	952 066	1 282 451			
Nya åtaganden	455 913	680 000	701 000			
Infriade åtaganden	-352 018	-349 615	-503 451	-490 000	-420 000	-570 000
Utestående åtaganden	952 066	1 282 451	1 480 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 430 000	1 450 000	1 480 000			

Regeringens överväganden

Det finns stora behov att komma åt de källor till utsläpp av miljögifter som finns idag. Många miljögifter försvinner inte utan samlas bl.a. på havsbotten. För att avlägsna miljögifter i hav och vatten som en del av regeringens satsning på ett renare hav föreslår regeringen att anslaget ökas med 105 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 125 miljoner kronor och för 2020 med 170 miljoner kronor, varav 25 miljoner kronor för sanering av vrak t.o.m. 2027.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar från budgetpropositionen 2016 där särskilda medel aviserades till sanering för bostadsbyggande, minskar 2018 i förhållande till 2017 vilket påverkar föreslagen anslagsnivå 2018.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	868 018	868 018	868 018
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut		110 000	155 000
Varav BP18	105 000	125 000	170 000
Varav			
Rent hav: Sanering av miljögifter i Östersjön	105 000	125 000	170 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	868 018	978 018	1 023 018

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 868 018 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 978 018 000 kronor respektive 1 023 018 000 kronor.

3.10.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

År	Utfall	80 658	Anslags-sparande	173
2016	Utfall	80 658	Anslags-sparande	173
2017	Anslag	80 036 ¹	Utgifts-prognos	79 209
2018	Förslag	78 825		
2019	Beräknat	93 825		
2020	Beräknat	93 825		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas vilket i sin tur är en förutsättning för att medverka i t.ex. EU-gemensamma forskningssatsningar. Bemyndigandet för 2018 föreslås vara oförändrat jämfört med 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 3.20 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	100 363	83 140	100 140			
Nya åtaganden	10 596	61 000	45 860			
Infriade åtaganden	-27 819	-44 000	-44 000	-50 000	-35 000	-17 000
Utestående åtaganden	83 140	100 140	102 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	80 036	80 036	80 036
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-1 997	13 003	13 003
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	786	786	786
Förslag/beräknat anslag	78 825	93 825	93 825

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 78 825 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 93 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

3.10.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2016	Utfall	235 335	Anslags-sparande	-2 567
2017	Anslag	257 589 ¹	Utgifts-prognos	257 958
2018	Förslag	274 741		
2019	Beräknat	279 707 ²		
2020	Beräknat	279 271 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 275 312 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 270 232 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar handlingsplanen för en giftfri vardag som Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikalieseekretariatet och Svenskt centrum för toxikologiska vetenskaper.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i provningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel. Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell provning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.23 Uppdragsverksamhet**

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	15 056	15 056	0
(varav tjänsteexport)	15 056	15 056	0
Prognos 2017	15 500	15 500	0
(varav tjänsteexport)	15 500	15 500	0
Budget 2018	15 500	15 500	0
(varav tjänsteexport)	15 500	15 500	0

Tabell 3.24 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	104 680	15 275	124 937	-4 982
Prognos 2017	110 720	13 393	130 786	-6 673
Budget 2018	121 520	10 700	130 220	2 000

Kemikalieinspektionens offentligrättsliga verksamhet finansieras i huvudsak genom avgifter som anges i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken och förordning (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter. Avgiftsintäkterna är inte periodiserade, vilket innebär att resultatet oavsett inte kan förväntas vara i balans för ett enskilt budgetår. Regeringen tillsammans med Kemikalieinspektionen arbetar för att den avgiftsfinansierade verksamheten på sikt ska vara i bättre balans.

Kemikalieinspektionen har viss offentligrättslig verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Detta omfattar framför allt prövningsverksamheten avseende verksamma ämnen i bekämpningsmedel enligt Europaparlamentet och rådets direktiv 98/8/EG av den 16 februari 1998 om utsläppandet av biocidprodukter på marknaden och Europaparlamentet och rådets förordning 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter och Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande på marknaden och om upphävandet av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG. Kemikalieinspektionen har bl.a. enligt miljö-tillsynsförordningen (2011:13) rätt att ta ut

varuprover för tillsyn. Det finns även stöd i lagstiftningen för att företag i vissa fall ska stå för de kostnader som uppkommer i samband med undersökning och analys av sådana varuprover.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår en särskild satsning på utveckla myndighetens arbete med den globala kemikaliekontrollen. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 3 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 3 miljoner kronor per år.

Regeringen föreslår också ett centrum för substitution av farliga kemikalier inrättas och ökar Kemikalieinspektionens möjlighet att bistå centrumet med vetenskaplig kompetens. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år för detta. Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.25 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	257 589	257 589	257 589
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 142	8 320	12 897
Beslut	13 010	13 798	8 785
Varav BP18 ³	13 000	13 000	13 000
Varav ³			
Substitutionscentrum	10 000	10 000	10 000
Åtgärds paket mot plast i hav och natur	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	274 741	279 707	279 271

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 274 741 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Kemikalieinspektionen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 279 707 000 kronor respektive 279 271 000 kronor.

3.10.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	214 810		1 321
2017	Anslag	272 131 ¹	Utgifts-prognos	269 288
2018	Förslag	315 131		
2019	Beräknat	288 131		
2020	Beräknat	262 131		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Regeringens överväganden

Beräkningar i budgetpropositionen för 2017 där regeringen förstärkte anslaget med anledning av ökade utgifter för Sveriges medlemsavgifter och bidrag påverkas beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.27 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	272 131	272 131	272 131
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	43 000	16 000	-10 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	315 131	288 131	262 131

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 315 131 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 288 131 000 kronor respektive 262 131 000 kronor.

3.10.8 1:8 Supermiljöbilspremie

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremie

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	347 966		141 063
2017	Anslag	700 000 ¹	Utgifts-prognos	445 353
2018	Förslag	250 000		
2019	Beräknat	1 240 000		
2020	Beräknat	1 630 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för supermiljöbilspremierna, dvs. utgifter för bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en ny supermiljöbil.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1590) om supermiljöbilspremie finns bestämmelser om supermiljöbilspremierna. Anslaget används för att främja introduktionen av personbilar som

uppfyller EU:s senaste avgaskrav (s.k. Euro 5/6) och med utsläpp av koldioxid under 50 gram per kilometer, s.k. supermiljöbil. För supermiljöbilar som är av typen laddhybrid är premien högst 20 000 kronor per bil. För övriga supermiljöbilar är premien högst 40 000 kronor per bil.

Regeringens överväganden

Bonus-malus

Regeringen föreslår i denna proposition att ett bonus-malus-system införs där mer miljöanpassade personbilar, lätta lastbilar och lätta bussar (lätta bilar) premieras vid inköpstillfället genom en bonus, medan bilar med höga utsläpp av koldioxid får högre fordonsskatt, fr.o.m. den 1 juli 2018. Medel för bonusen placeras tillfälligt under anslaget. Regeringen beräknar därför att anslaget ökas till 1 240 miljoner kronor 2019 och 1 630 miljoner kronor 2020 med anledningen av införandet av bonus-malus-systemet.

Förlängning av Supermiljöbilspremien

I väntan på att systemet införs föreslår regeringen att supermiljöbilspremien förlängs i sin nuvarande form ytterligare 6 månader till och med den 30 juni 2018. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 250 miljoner kronor 2018.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.29 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Supermiljöbilspremie

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	700 000	700 000	700 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-450 000	540 000	930 000
Varav BP18	250 000	1 240 000	1 630 000
Varav			
Halvårsförlängning supermiljöbilspremie	250 000		
Klimatbonus inom bonus-malus		1 240 000	1 630 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	250 000	1 240 000	1 630 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 250 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Supermiljöbilspremie* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 240 000 000 kronor respektive 1 630 000 000 kronor.

3.10.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.30 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	222 721		-4 363
2017	Anslag	227 101 ¹	Utgifts-prognos	223 902
2018	Förslag	245 724		
2019	Beräknat	249 603 ²		
2020	Beräknat	253 849 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 245 723 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 245 724 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.31 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	77 565	75 578	1 988
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2017	79 600	77 369	2 231
(varav tjänsteexport)			
Budget 2018	79 000	79 000	0
(varav tjänsteexport)			

Med uppdragsverksamhet avses sådan verksamhet som innebär att SMHI mot avgifter levererar produkter eller tjänster på uppdrag från statliga myndigheter. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information. Flygvärdertjänsten utgör närmare 70 procent av omsättningen inom den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten. Europeiska kommissionen fastställda ersättningsnivåer för perioden 2015–2019 innebär en årlig minskning om cirka 2,3 procent i reella termer utifrån 2014 års fastställda nivå.

Till uppdragsverksamheten räknar SMHI även uppdrag som kontrollant av vattendomar, där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig uppdragsverksamhet rör främst miljöfrågor i luft och vatten. SMHI utför uppdrag för bl.a. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Strålsäkerhetsmyndigheten, Forsvarsmakten och länsstyrelser.

Tabell 3.32 Avgiftsbelags affärsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	179 491	179 895	-404
(varav tjänsteexport)	99 783	100 364	-581
Prognos 2017	190 200	193 080	-2 880
(varav tjänsteexport)	112 200	110 902	1 298
Budget 2018	189 700	189 700	0
(varav tjänsteexport)	110 200	109 100	1 100

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas utifrån myndighetens tekniska infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Produkter och tjänster inom affärsverksamheten ska, liksom inom övriga verksamheter, bidra till ökad samhällsnytta, minskat sårbarhet och ett uthålligt samhälle.

Intäkter och andra ersättningar från affärsverksamheten inklusive tjänsteexporten uppgick 2016 till 179 miljoner kronor, vilket är en ökning jämfört med föregående år med 30 miljoner kronor. Tjänsteexporten ökade med 28 miljoner kronor. Ökningen beror främst på utökade leveranser av operationella Copernicustjänster.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 15 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att SMHI ska kunna stärka sitt arbete med att leverera kunskapsunderlag om klimatförändringarna nationellt och internationellt samt för uppgradering av myndighetens infrastruktur

Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	227 101	227 101	227 101
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	3 611	7 253	11 240
Beslut	15 012	15 249	15 508
Varav BP18 ³	15 000	15 000	15 000
Varav ³			
Globalt kunskapspaket för miljö och säkerhet	15 000	15 000	15 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	245 724	249 603	253 849

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 245 724 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 249 603 000 kronor respektive 253 849 000 kronor.

3.10.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

2016	Utfall	111 211	Anslags-sparande	4 443
2017	Anslag	117 000 ¹	Utgifts-prognos	115 491
2018	Förslag	214 000		
2019	Beräknat	359 000		
2020	Beräknat	352 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till

följd av klimatförändringar såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser, utredningar, samordning, planer samt delfinansiering av åtgärder för skredsäkring längs Göta älv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden samt även användas för de administrativa utgifter som insatserna medför.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att kunna ingå fleråriga avtal för åtgärder för skredsäkring längst Göta älv. Anslaget hade inget bemyndigande för 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Klimatanpassning* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2019–2023.

Tabell 3.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	80 000			
Infriade åtaganden		-20 000	-20 000	-40 000
Utestående åtaganden	80 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	80 000			

Regeringens överväganden

Göta älv är ett av de områden i Sverige som är mest utsatt för ett förändrat klimat. Regeringen föreslår en särskild satsning för statlig delfinansiering av åtgärder för skredsäkring längs Göta älv och bildar även en delegation för Göta älv vid Statens geotekniska institut. Regeringen föreslår också en förstärkning av arbetet med klimatanpassning, i samband med den nationella strategin för klimatanpassning för att bl.a. stärka samordningen av arbetet med anpassning samt fortsatt stödja utvecklingen av handlingsplaner och verktyg för klimatanpassning. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 97 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 182 miljoner kronor per år.

Beräkningar i budgetpropositionen för 2017 i och med förstärkningen av anslaget påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	117 000	117 000	117 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	97 000	242 000	235 000
Varav BP18	97 000	182 000	182 000
Varav			
Åtgärder för klimatanpassning	97 000	182 000	182 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	214 000	359 000	352 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 214 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 359 000 000 kronor respektive 352 000 000 kronor.

3.10.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	732 734		18 831
2017	Anslag	787 565 ¹	Utgifts-prognos	779 431
2018	Förslag	949 565		
2019	Beräknat	1 032 565		
2020	Beräknat	1 087 565		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer.

Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Kompletterande information

I förordningen (2004:660) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. I havsmiljöförordningen (2010:1341) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på havsmiljön. I förordningen (2009:381) finns bestämmelser om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. I förordningen (1982:840) finns bestämmelser om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. I förordningen (1998:1343) finns bestämmelser om stöd till

fiskevården. I rådets förordning (EG) nr 199/2008 av den 25 februari 2008 finns bestämmelser om insamling, förvaltning och utnyttjande av uppgifter inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskapliga utlåtanden rörande den gemensamma fiskeripolitiken. I havsplaneringsförordningen (2015:400) finns bestämmelser om havsplanering. I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 508/2014 finns bestämmelser om den europeiska havs- och fiskefonden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 380 000 000 kronor 2019–2025.

Skälen för regeringens förslag:

Det behövs ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2018 föreslås öka med 80 miljoner kronor jämfört med 2017, till följd av föreslagna satsningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 380 000 000 kronor 2019–2025.

Tabell 3.38 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2025
Ingående åtaganden	198 583	256 230	300 000			
Nya åtaganden	162 578	219 400	255 000			
Infriade åtaganden	-104 931	-175 630	-175 000	-175 000	-85 000	-120 000
Utestående åtaganden	256 230	300 000	380 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	300 000	300 000	380 000			

Regeringens överväganden

Stärkt havs- och vattenarbete för ett renare hav

Regeringen bedömer att havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas ytterligare bl.a. för att öka takten i att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Satsningen innefattar framför allt ökade medel för stärkt marint områdesskydd, insatser mot övergödning, insatser mot plaster i havet samt förstärkt tillsyn och tillsynsvägledning av avloppsreningsverk och enskilda avlopp. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 140 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 218 miljoner kronor, för 2020 med 253 miljoner kronor och därefter 7 miljoner kronor per år.

Mindre läkemedel i miljön

Läkemedelsrester kan på olika sätt hamna i miljön och orsaka skada på t.ex. vattenlevande organismer. Regeringen föreslår en satsning på avancerad avloppsrening som en del för att begränsa utsläppen av läkemedelsrester till vattenmiljön. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 45 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 50 miljoner kronor och 70 miljoner kronor för 2020.

Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.39 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	787 565	787 565	787 565
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	162 000	245 000	300 000
Varav BP18	185 000	268 000	323 000
Varav			
Åtgärds paket mot plast i hav och natur	3 000	3 000	3 000
Rent hav: Stärkt havs- och vattenarbete.	137 000	215 000	250 000
Rent hav: Läkemedel och miljön	45 000	50 000	70 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	949 565	1 032 565	1 087 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 949 565 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 032 565 000 kronor respektive 1 087 565 000 kronor.

3.10.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	209 797		-7 952
2017	Anslag	205 000 ¹	Utgifts- prognos	188 532
2018	Förslag	235 000		
2019	Beräknat	255 000		
2020	Beräknat	205 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för internationella klimatinvesteringar som syftar till att uppfylla det svenska etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020 samt internationella klimatåtaganden. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla projekt och metoder för gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling under Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention för klimatförändringar samt liknande marknadsbaserade flexibla mekanismer. I samma syfte får anslaget användas för utgifter för förvärv av utsläppsutrymme.

Anslaget får även användas för att utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete i syfte att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet, bl.a. genom samarbetsformer enligt avtalets artikel 6. Insatserna ska bidra till att minska växthusgasutsläpp i utvecklingsländer. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för bördefördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel.

Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL) för registerhållning av transaktioner av s.k. Kyotoenheter samt för klimatkompensering av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärvas för klimatkompensering får annulleras.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019–2025.

Skäl för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas vad gäller internationellt klimatsamarbete i syfte att bidra till ökad ambition i genomförande av Parisavtalet behöver regeringen ett bemyndigande. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019–2025.

Tabell 3.41 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2025
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	70 000			
Infriade åtaganden		-15 000	-15 000	-40 000
Utestående åtaganden	70 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	70 000			

Regeringens överväganden

För att Sverige ska kunna utveckla och stödja internationellt klimatsamarbete i syfte att bidra till ökad ambition i genomförandet av Parisavtalet, bl.a. genom samarbetsformer enligt avtalets artikel 6 föreslår regeringen att anslaget ökas med 30 miljoner kronor 2018 och 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019. Parisavtalet har nu trätt i kraft och höjer den globala ambitionen avsevärt. Åtgärdsarbetet behöver accelerera kraftigt om den globala temperaturökningen ska kunna hållas väl under två grader med ansträngningar för att begränsa temperaturökningen till 1,5 grad. Genom denna ökning kan Sverige fortsatt bidra till utvecklingen av dessa internationella samarbetsformer och delta i konkreta insatser inte minst genom samarbete med medelinkomstländer som står för en stor och växande andel av växthusgasutsläppen.

Vidare föreslår regeringen att den satsning som aviserades i budgetpropositionen för 2017, som tidigare placerades tillfälligt under detta anslag, den s.k. utsläppsbronsen, avskaffas (se avsnitt 3.7 för förklaring). Anslaget minskas därför med 300 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 t.o.m. 2040.

Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.42 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	205 000	205 000	205 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	30 000	50 000	
Varav BP18	-270 000	-250 000	-250 000
Varav			
Avskaffande av utsläppsbronsen	-300 000	-300 000	-300 000
Internationellt klimatsamarbete för Parisavtalet	30 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	235 000	255 000	205 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 235 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 255 000 000 kronor respektive 205 000 000 kronor.

3.10.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.43 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

År	Slagslag	Beräknat	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	32 855		1 045
2017	Anslag	33 900 ¹		33 550
2018	Förslag	45 900		
2019	Beräknat	45 900		
2020	Beräknat	45 900		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för utgifter för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stödjer verksamhet inom Barents Euro-Arktiska Råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (NEFCO).

Anslaget får användas för administration och samordning av kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Tabell 3.44 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	2 732	1 052	10 000			
Nya åtaganden	3 962	10 000	11 800			
Infriade åtaganden	-5 642	-1 052	-9 800	-6 500	-4 000	-1 500
Utestående åtaganden	1 052	10 000	12 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	14 000	12 000	12 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att kunna teckna avtal om fleråriga projekt inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Baserat på antaganden om framtida behov från genomförande myndigheter bedömer regeringen att bemyndigandet kan kvarstå på 2017 års nivå. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2019–2023.

Regeringens överväganden

Regeringen anser att det internationella och regionala miljö-, klimat- och kärnsäkerhetssamarbetet fortsatt är av vikt för att nå regeringens prioriteringar inom miljö, klimat och hållbarhet samt bidra till att genomföra internationella åtaganden inom bl.a. miljö- och klimatkonventioner. Insatserna bidrar även till att nå de miljö kvalitetsmål som är beroende av insatser utanför Sveriges gränser för att nås, såsom Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan liksom Generationsmålet. För att ytterligare fördjupa samarbetet med befintliga samarbetsländer och även ha möjlighet att utvidga samarbetet till fler områden inom miljö- och klimat, föreslår regeringen att anslaget ökas med 25 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.45 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	20 900	20 900	20 900
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	25 000	25 000	25 000
Varav BP18	25 000	25 000	25 000
Varav			
Intensifiera det internationella miljöarbetet	25 000	25 000	25 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	45 900	45 900	45 900

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 45 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 45 900 000 kronor respektive 45 900 000 kronor.

3.10.14 1:14 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	1 343 037		463
2017	Anslag	1 268 000 ¹	Utgifts-prognos	1 254 905
2018	Förslag	1 418 000		
2019	Beräknat	1 418 000		
2020	Beräknat	1 418 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får särskilt användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,

- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden och
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Kompletterande information

I förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. finns bl.a. bestämmelser om skydd av områden enligt 7 kap. miljöbalken. I nationalparksförordningen (1987:938) finns bestämmelser om nationalparker.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2019–2067.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla områden, exempelvis genom naturvårdsavtal, ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2018 föreslås vara oförändrat jämfört med 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2019–2067.

Tabell 3.47 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2027
Ingående åtaganden	40 940	30 623	40 404			
Nya åtaganden	0	25 100	31 596			
Infriade åtaganden	-10 317	-15 319	-30 000	-30 000	-10 000	-2 000
Utestående åtaganden	30 623	40 404	42 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	42 000	42 000	42 000			

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår en satsning för att skydda värdefulla skogar på nyckelbiotoprika fastigheter. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 150 miljoner kronor 2018. För 2019–2027 beräknas anslaget ökas med 150 miljoner kronor per år.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.48 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 268 000	1 268 000	1 268 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	150 000	150 000	150 000
Varav BP18	150 000	150 000	150 000
Varav			
Skydd av nyckelbiotoper	150 000	150 000	150 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 418 000	1 418 000	1 418 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 418 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Skydd av värdefull natur* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 418 000 000 kronor respektive 1 418 000 000 kronor.

3.10.15 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.49 Anslagsutveckling 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

År	Utfall	2019	Anslags-sparande	2020
2016	Utfall	224 530		6 876
2017	Anslag	230 100 ¹	Utgifts-prognos	233 194
2018	Förslag	244 280		
2019	Beräknat	257 330 ²		
2020	Beräknat	258 433 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 253 295 tkr i 2018 års prismetod.

³ Motsvarar 250 088 tkr i 2018 års prismetod.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.50 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	7 833	7 634	199
(varav tjänsteexport)	4 969	4 770	199
Prognos 2017	10 000	10 000	0
(varav tjänsteexport)	7 000	7 000	0
Budget 2018	10 000	10 000	0
(varav tjänsteexport)	7 000	7 000	0

Tabell 3.51 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	390	0	–	–
Prognos 2017	525	0	–	–
Budget 2018	525	0	–	–

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten där intäkterna inte disponeras av Havs- och vattenmyndigheten rör sanktionsavgifter och övrig offentligrättslig verksamhet.

Regeringens överväganden

För att myndigheten ska kunna genomföra de föreslagna satsningarna på åtgärder för havs- och vattenmiljö för ett renare hav föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 12 miljoner kronor och med 12 miljoner kronor 2020.

Beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.52 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	230 100	230 100	230 100
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	3 996	7 725	11 808
Beslut	10 185	19 506	16 526
Varav BP18 ³	10 000	12 000	12 000
Varav ³			
Rent hav: Stärkt havs- och vattenarbete.	10 000	12 000	12 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	244 280	257 330	258 433

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 244 280 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Havs- och vattenmyndigheten* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 257 330 000 kronor respektive 258 433 000 kronor.

3.10.16 1:16 Klimatinvesteringar

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2016	Utfall	571 854	Anslags-sparande	52 792
2017	Anslag	1 200 000 ¹	Utgifts-prognos	1 138 123
2018	Förslag	1 590 000		
2019	Beräknat	2 090 000		
2020	Beräknat	3 090 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget föreslås få användas för klimatinvesteringar på lokal och regional nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Kompletterande information

I förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar finns bestämmelser om klimatinvesteringar som kan stödjas för att varaktigt minska utsläppen av växthusgaser. Nya bestämmelser som gäller från och med den 25 juli 2017 inkluderar en begränsning av den maximala stödnivån till företag till 70 procent av investeringskostnaden. Vidare möjliggörs stöd till verksamheter inom EU ETS som innebär ökad användning av spillvärme.

Tabell 3.54 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	187 077	492 488	1 550 000			
Nya åtaganden	364 334	1 250 000	1 250 000			
Infriade åtaganden	-58 923	-192 488	-800 000	-600 000	-600 000	-800 000
Utestående åtaganden	492 488	1 550 000	2 000 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	500 000	1 550 000	2 000 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2019–2023

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för optimal användning av anslaget är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora och mer långsiktiga investeringar komma tillstånd. Baserad på anslagets omfattning och på de ansökningar som kommit in till Naturvårdsverket, föreslår regeringen att bemyndigandet för 2017 ökas med 450 miljoner kronor i propositionen Höständringsbudget för 2017 (prop 2017/18:2) och att bemyndigandet för 2018 ökas med ytterligare 450 miljoner kronor. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 000 000 000 kronor 2019–2023.

Regeringens överväganden

Förstärkning och förlängning av Klimatklivet

Den 15 juni 2017 beslutade riksdagen om ett klimatpolitiskt ramverk som omfattar nya klimatmål. För att Sverige ska vara ledande i omställningen till ett samhälle med mycket låga utsläpp av växthusgaser och nå de högt ställda målen som riksdagen har antagit, krävs investeringar och insatser i samhällets alla sektorer. Klimatklivet är en av regeringens viktigaste insatser för att stödja minskade utsläpp i hela landet. Regeringen föreslår både en förstärkning och förlängning av anslaget för att ytterligare påskynda klimatomställning och så att de investeringar som medför störst klimatnytta kan genomföras. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 800 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 1 300 miljoner kronor 2019 och 2 300 miljoner kronor per år 2020–2023.

Ett nytt ladda hemma-stöd

Regeringen föreslår också ett särskilt ladda hemma-stöd. Syftet med stödet är att göra det enklare och billigare för hushåll att installera laddpunkter för elfordon vid hemmet, och därmed ställa om till hållbara transportsätt. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 90 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget ökas med 90 miljoner kronor per år.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.55 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	700 000	700 000	700 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	890 000	1 390 000	2 390 000
Varav BP18	890 000	1 390 000	2 390 000
Varav			
Förstärkning och förlängning av Klimatklivet	800 000	1 300 000	2 300 000
Åtgärder för hållbara transporter: Ladda-hemma-stöd	90 000	90 000	90 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 590 000	2 090 000	3 090 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 590 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Klimatinvesteringar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 090 000 000 kronor respektive 3 090 000 000 kronor.

3.10.17 1:17 Elbusspremie

Tabell 3.36 Anslagsutveckling 1:17 Elbusspremie

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	543		49 457
2017	Anslag	93 000 ¹	Utgifts-prognos	19 793
2018	Förslag	100 000		
2019	Beräknat	100 000		
2020	Beräknat	100 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elbusspremien. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Kompletterande information

I förordningen (2016:836) om elbusspremie finns bestämmelser om premien.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Elbusspremie* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att det ska vara möjligt att besluta om elbusspremie redan i planeringsfasen behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Bemyndigandet för 2018 föreslås öka med 40 miljoner kronor i förhållande till 2017 i och med förläningen av stödet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Elbusspremie* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2019–2023.

Tabell 3.57 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Elbusspremie

Tusental kronor

	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden		40 000			
Nya åtaganden	40 000	60 000			
Infriade åtaganden		-20 000	-20 000	-20 000	40 000
Utestående åtaganden	40 000	80 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	40 000	80 000			

Regeringens överväganden

För att regeringens satsning på Elbusspremien ska få bästa genomslag är det viktigt med långsiktighet. Regeringen förlänger därför elbusspremien och beräknar att anslaget ökas med 100 miljoner kronor per år 2020–2023.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.58 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Elbusspremie

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	100 000	100 000	100 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			100 000
Varav			
Förlängning av elbusspremie			100 000
<i>Överföring till/från andra anslag</i>			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	100 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Elbusspremie* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor respektive 100 000 000 kronor.

3.10.18 1:18 Investeringsstöd för gröna städer

Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:18 Investeringsstöd för gröna städer

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande
2017	Anslag	¹ Utgifts- prognos
2018	Förslag	100 000
2019	Beräknat	500 000
2020	Beräknat	550 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter av åtgärder för grönare städer. Anslaget får användas för statsbidrag för detta. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som stödet medför.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Investeringsstöd för gröna städer* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: En förutsättning för optimal användning av anslaget är att det finns möjlighet att teckna avtal om fleråriga projekt. På så sätt kan fler stora och mer långsiktiga investeringar komma tillstånd. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Investeringsstöd för gröna städer* ingå ekonomiska åtaganden som medför

behov av framtida anslag på högst 150 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 3.60 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Investeringsstöd för gröna städer

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	150 000			
Infriade åtaganden		-50 000	-50 000	-50 000
Utestående åtaganden	150 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	150 000			

Regeringens överväganden

Stödet för gröna städer syftar till att öka främst kommunernas möjligheter för åtgärder för grönare städer, stadsnära grönska, ekosystemtjänster i urban miljö och barns utemiljöer. I städerna finns möjligheten att lösa många av klimat- och miljöutmaningarna och hållbar stadsutveckling är ett viktigt medel i arbetet att uppnå miljömålen. Stödet stärker förutsättningarna för att städerna ska utvecklas till levande, gröna, hälsosamma och trygga platser där människor möts och innovationer skapas. Förslaget innebär bl.a. en satsning på testbäddar för utveckling av innovationer inom klimat och miljö, vilket också leder till förbättrad hälsa, nya jobb, och till att stärka Sverige som exportnation. Regeringen föreslår därför att anslaget tillförs 100 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget tillföras 500 miljoner kronor och 550 miljoner kronor 2020.

Stödet kompletterar regeringens andra verktyg för att öka städernas möjligheter att lösa dagens miljö- och klimatutmaningar som stadsmiljöavtalen (utg.omr. 22) och Klimatklivet.

Tabell 3.61 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Investeringsstöd för gröna städer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	100 000	500 000	550 000
Varav BP18	100 000	500 000	550 000
Varav			
Investeringsstöd för gröna städer	100 000	500 000	550 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	100 000	500 000	550 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Investeringsstöd för gröna städer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 500 000 000 kronor respektive 550 000 000 kronor.

3.10.19 1:19 Elcykelpremie

Tabell 3.62 Anslagsutveckling 1:19 Elcykelpremie

Tusental kronor

2016	Utfall		Anslags- sparande
2017	Anslag		¹ Utgifts- prognos
2018	Förslag	350 000	
2019	Beräknat	350 000	
2020	Beräknat	350 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elcykelpremien. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som elcykelpremien medför för myndigheter.

Regeringens överväganden

Trafiksituationen är trängd på många håll i landet med dålig luft och konkurrens om markutnyttjande som följd. Cykling ger minskade utsläpp, positiva hälsoeffekter, minskad trängsel samt ökade möjligheter att planera hållbara och levande städer. För att fler privatpersoner ska få tillgång till elcykel, elmoped m.m. och använda dessa i pendling till arbete eller fritidsresor föreslår regeringen en premie. Regeringen föreslår därför att anslaget tillförs 350 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget tillföras 350 miljoner kronor per år.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.63 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Elcykelpremie

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	350 000	350 000	350 000
Varav BP18	350 000	350 000	350 000
Varav			
Elcykelpremie	350 000	350 000	350 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	350 000	350 000	350 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 350 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Elcykelpremie* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 350 000 000 kronor respektive 350 000 000 kronor.

3.10.20 1:20 Industriklivet

Tabell 3.64 Anslagsutveckling 1:20 Industriklivet

Tusental kronor

2016	Utfall		Anslags- sparande
2017	Anslag		¹ Utgifts- prognos
2018	Förslag	300 000	
2019	Beräknat	300 000	
2020	Beräknat	300 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter kopplade till åtgärder som bidrar till att minska industrins processrelaterade utsläpp, såsom forskning, förstudier och investeringar. Anslaget får också användas till utgifter för berörda myndigheters arbete kopplade till stödet.

Tabell 3.65 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:20 Industrikivet

Tusental kronor

	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2025
Ingående åtaganden				
Nya åtaganden	80 000			
Infriade åtaganden		-20 000	-20 000	-40 000
Utestående åtaganden	80 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	80 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:20 *Industrikivet* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2019–2025.

Skälen för regeringens förslag:

Investeringscykeln för nya industriprocesser är lång. De projekt som utvecklar nya processer är omfattande. För att det ska vara möjligt att stödja projekt som löper över flera år behöver ett bemyndigande knytas till anslaget. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:20 *Industrikivet* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 80 000 000 kronor 2019–2025.

Regeringens överväganden

Utsläpp från industrins förbränning och processer utgör omkring en tredjedel av de samlade utsläppen i Sverige. En stor del av de direkta utsläppen för industrin kommer från några särskilt energi- och koldioxidintensiva branscher – däribland järn- och stål, metall, kemisk industri, raffinaderier, massa- och papper, mineralindustrin inkl. cement. De flesta av dessa branscher, utom massa- och papper, har en stor andel processrelaterade växthusgasutsläpp som är svåra att minska. För att stödja tekniksprång som minskar de processrelaterade utsläppen, i dessa branscher inför regeringen Industrikivet.

Industrikivet syftar till att stödja genomgripande åtgärder för att kraftigt minska

de processrelaterade utsläppen i industrin. Industrikivet består både av stöd till förstudier och till investeringar. Regeringen föreslår därför att anslaget tillförs 300 miljoner kronor 2018 och beräknas därefter tillföras 300 miljoner kronor per år t.o.m. 2040.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 3.66 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Industrikivet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	300 000	300 000	300 000
Varav BP18	300 000	300 000	300 000
Varav			
Industrikivet	300 000	300 000	300 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	300 000	300 000	300 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 300 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Industrikivet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 300 000 000 kronor respektive 300 000 000 kronor.

3.10.21 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Investeringarna som avser samhällsändamål avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av tabellen nedan.

Skälen för regeringens förslag: Naturvårdsverkets investeringsplan för samhällsinvesteringar planeras till ca 2 150 miljoner kronor årligen för perioden 2018–2020.

Tabell 3.67 Investeringsplan för Naturvårdsverket

<i>Miljoner kronor</i>	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Skydd av värdefull natur	1 299	1 228	1 228	1 228	1 228
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur	69	60	50	40	40
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	1 368	1 288	1 278	1 268	1 268
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>379</i>	<i>158</i>	<i>148</i>	<i>138</i>	<i>138</i>
Finansiering					
Anslag 1:14 Skydd av värdefull natur	1 299	1 228	1 228	1 228	1 228
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	69	60	50	40	40
Lån i Riksgäldskontoret	2	2	1	1	1
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	1 368	1 288	1 278	1 268	1 268
Vidmakthållande av befintliga investeringar¹					
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	881	861	871	881	881
Summa utgifter för vidmakthållande	881	861	871	881	881
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>0</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>
Finansiering					
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	881	861	871	881	881
Summa finansiering av vidmakthållande	881	861	871	881	881
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	2 249	2 149	2 149	2 149	2 149
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>379</i>	<i>178</i>	<i>168</i>	<i>158</i>	<i>158</i>

¹ Relativt föregående års rapportering har viss förändring skett av vad som redovisas som samhällsinvesteringar. Den mest väsentliga förändringen rör posten "Vidmakthållande av befintliga investeringar", där den nu gällande tillämpningen ger att hela anslaget 1:3 ap.2 betraktas som samhällsinvestering med reduktion av (a.) de byggnadsinvesteringar som är nyanskaffningar och (b.) de bidrag som lämnar staten (dvs. bidrag till kommuner, privatpersoner m.m. men ej de bidrag som ges till länsstyrelser).

4 Miljöforskning

4.1 Omfattning

Området omfattar forskning inom utgiftsområde 20, främst forskning om miljö och samhällsbyggande vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) men också forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Stockholm Environment Institut (SEI), IVL Svenska miljöinstitutet AB och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning

Miljoner kronor	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Miljöforskning</i>						
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande	55	61	62	104	105	107
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	679	713	708	841	936	949
Summa Miljöforskning	734	774	770	945	1 042	1 056

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

I budgetpropositionen 2017 ökades anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning*. Satsningarna på flera nationella forskningsprogram samt en utökad satsning på strategiska innovationsområden beskrevs

sedan närmare i forskningspropositionen (prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, rskr. 2016/17:208). Satsningarna påverkar utgiftsutvecklingen fr.o.m. 2017 och anslagsnivån ökar framöver vilket tydligt framgår i tabell 4.1 ovan.

4.3 Mål för forskningspolitiken

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt (prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, rskr. 2016/17:208).

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens samlade forskningspolitik redogörs för i utg.omr. 16 Utbildning och universitetsforskning. Där redovisas de indikatorer som regeringens samlade forskning redovisas emot. De indikatorer som används inom Utgiftsområde 16 är bl.a. andelen kvinnor bland den forskande och undervisande personalen i högskolan, andelen kvinnliga professorer och antalet publiceringar och citeringar av forskningsartiklar, allt redovisat på nationell nivå och jämfört med andra länder. För forskningsfinansierande myndigheter ligger motsvarande mätetal i antalet finansierade projekt, främst p.g.a. den långa fördröjningen mellan beviljade bidrag och publicerade arbeten (i regel flera år).

4.4.2 Resultat

Finansiärer av forskning

Inom utgiftsområdet finns tre större viktiga finansiärer av miljöforskning: Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) har som huvuduppgift att finansiera forskning och betalar årligen ut ca 1,3 miljarder kronor till forskning inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande som stödjer långsiktig miljöforskning, Naturvårdsverket har som huvuduppgift att genomföra regeringens miljöpolitik men finansierar också forskning i programform forskning till stöd för arbetet med

miljökvalitetsmålen. Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) är en av de stiftelser som bildades av löntagarfondsmedel och har till uppgift att stödja bred åtgärdsinriktad miljöforskning med koppling till näringslivet. Inom utg.omr. 16 finansierar Vetenskapsrådet också forskning som kan kategoriseras miljöforskning.

Utförare av forskning

Flera institut är utförare av miljöforskning. Det handlar främst om Stockholm Environment Institute (SEI) som bedriver internationell forskning inriktad mot politik och styrmedel i olika sammanhang och IIIIEE, det Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet som bedriver forskning och utbildning med stark internationell prägel. Dessutom bedriver IVL Svenska miljöinstitutet AB samfinansierad forskning med näringslivet inom hela miljöområdet, ofta med naturvetenskaplig inriktning.

Flera myndigheter både finansierar och bedriver miljörelaterad forskning, bl.a. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) som utför tillämpad forskning med inriktning på meteorologi, hydrologi, oceanografi och klimat, Strålskyddsmyndigheten som finansierar och bedriver forskning främst inom kärnsäkerhet och strålskydd, samt Statens geotekniska institut som finansierar och bedriver forskning inom geoteknik och markanvändning, sanering av förorenad mark, m.m.

Den klimatrelaterade forskningen redovisas under avsnitt 3.5.2 Begränsad klimatpåverkan. Under utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik redovisas den forskning som Formas finansierar inom samhällsbyggnadsområdet. Under utg.omr. 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel återfinns en beskrivning av den forskning som Formas finansierar inom dessa områden. Viss forskning som finansieras av andra finansiärer kan också definieras som miljöforskning, exempelvis inom havs- och vattenområdet, liksom en del fakultetsfinansierad forskning vid lärosätena.

Formas, Naturvårdsverket och Mistra betalade under 2016 ut närmare 1 600 miljoner kronor till olika projekt och program. Därutöver beviljas svenska miljöforskare årligen ca 100 miljoner kronor från Horisont 2020,

EU:s ramprogram för forskning och innovation. Formas finansierade sammanlagt 368 forskningsansökningar under 2016, vilket är en ökning med över 30 procent från året innan (se tabell 4.2). Cirka 40 procent av de som sökt forskningsmedel hos Formas under 2016 är kvinnor, 60 procent är män. Bland de som beviljats medel är förhållandet detsamma. Detta gäller för de fem senaste åren, med mindre variationer.

Tabell 4.2 Beviljade forskningsansökningar under 2014-2016

Antal	2014	2015	2016
Beviljade forskningsansökningar	205	271	368
Behandlade forskningsansökningar	1743	1692	1888

Resultaten från miljöforskningen har förutom publicering i vetenskapliga tidsskrifter också populariserats genom Formas tidskrift *Extrakt*, genom seminarier och informationsinsatser riktade mot allmänheten, genom rapporter beställda av Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten och genom forskarnas egna insatser. Projektansökningar på miljöområdet omfattar i regel en kommunikationsplan för nyttiggörande av resultaten, både under och efter projektets genomförande.

Den nya forsknings- och innovationspolitiken

I riksdagens beslut med anledning av forskningspolitiska propositionen *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (prop. 2016/17:50) beräknas medel tillföras till ett nationellt forskningsprogram om klimat som omfattar 360 miljoner kronor för 2017–2020 och till ett nationellt program om hållbart samhällsbyggande som omfattar 200 miljoner kronor för 2018–2020. Utöver detta har riksdagen i samband med beslutet om samma proposition beräknat tillföra medel till forskning för en social bostadspolitik (80 miljoner kronor 2018–2020) och medel till Strategiska innovationsområden (SIO), som omfattar 225 miljoner kronor för samma period.

Programsatsningar

På uppdrag av regeringen (prop. 2012/13: 30) har Formas utvecklat ett forskningsprogram för

hållbart samhällsbyggande. Formas fick ökade anslag för detta under åren 2013–2016. Programmet syftar till att öka kunskapen om hållbart samhällsbyggande ur ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt perspektiv. Satsningen är åtgärdsinriktad för att bidra till bl.a. teknikutveckling, innovation och miljöteknikexport. Formas har utvecklat programmet i dialog med centrala aktörer inom samhällsbyggnadsområdet, bl.a. IQ Samhällsbyggnad och dess medlemmar.

Naturvårdsverket har under 2016 gjort två programsatsningar, en om Miljölagstiftningen som styrmedel mot miljömålen och en förlängning av programmet *Swedish Clean Air & Climate Research Program (SCAC)*, som haft stor betydelse för Sveriges agerande inom såväl EU som FN:s luftvårdskonvention.

Strategiska innovationsområden, SIO

Formas, Energimyndigheten och Vinnova genomförde under 2016 en gemensam utlysning för att etablera och genomföra strategiska innovationsprogram inom energi- och klimatområdet. Formas finansierar även program från tidigare utlysningar; ett strategiskt innovationsprogram om nya biobaserade material, produkter och tjänster (*BioInnovation*), ett om elektroniksystem (*Smartare elektroniksystem*), ett inom samhällsbyggnad (*Smart Built Environment*) och ett om resurs- och avfallshantering (*RE:Source*). Under 2016 har Formas beviljat totalt 25 miljoner kronor för projekt inom dessa program.

Stöd till organisationer

Regeringen stödjer genom Formas följande forskningsorganisationer:

- Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF, 20 miljoner kronor)
- Stiftelsen institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI, 8,5 miljoner kronor)
- Stiftelsen Skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk, 38 miljoner kronor)
- Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning (för samfinansierad forskning vid IVL Svenska miljöinstitutet AB, 25 miljoner kronor)
- Stockholm Environment Institute (SEI, 30 miljoner kronor)

Stöden, som varit i samma storleksordning under de senaste åren, ska säkerställa institutens konkurrensförmåga i relation till universiteten som erhåller mer fast statlig finansiering. Ett annat viktigt motiv till stöden är att medlen ska gå till samfinansierad forskning (med bransch, näringsliv eller andra finansiärer, t.ex. EU). På så sätt får de investerade medlen ökad utväxling, samtidigt som den finansierade forskningen ligger nära användarna av forskningsresultaten. Det stärker forskningens bidrag till samhälle och näringsliv, i enlighet med regeringens målsättning.

Internationellt arbete

Formas, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har omfattande internationella samarbeten kring forskningsfinansiering. Inom EU deltar man i ett flertal samarbeten kring finansiering av forskning om bl.a. klimat, havsmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, djurvälstånd, skogsproduktion, hållbart samhällsbyggande och hållbar konsumtion. Formas har här en nyckelroll som expertmyndighet för två av de sju programkommittéerna för samhällsutmaningar inom Horisont 2020. Programkommittéerna är medlemsländernas forum för att påverka innehåll och inriktning på utlysningar inom Horisont 2020.

Formas, Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten är tillsammans med andra myndigheter också aktiva inom flera initiativ för gemensam programplanering (Joint Programming Initiatives, JPI). Syftet med JPI:erna är att EU:s medlemsländer ska samordna sina forskningssatsningar inom samhällsutmaningarna för att nå bästa möjliga effekt.

Formas är utöver detta engagerat i bilateralt forskningssamarbete utanför Europa, bl.a. med Kina, Sydafrika och Indien. Samarbetena gäller stöd till forskarutbyten mellan länderna, bidrag till konferenser och gemensamma utlysningar av forskningsmedel inom Formas ansvarsområden.

Strategi, utvärdering och analys

Både Formas och Naturvårdsverket analyserar forsknings- och kunskapsbehoven inom sina respektive områden. Naturvårdsverkets analyser är huvudsakligen inriktade på uppföljningen av miljömålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete. Formas utvärderingar har under 2016 omfattat dels

finansierade satsningar på excellenta forskningsmiljöer, verksamheten vid Swetox i Södertälje och vid Skogforsk, samt flera mindre studier, bl.a. fallstudier om forskningens nyttiggörande.

Vetenskapliga rådet för hållbar utveckling

Regeringen inrättade 2015 ett Vetenskapligt råd för hållbar utveckling, som en plattform för dialog mellan politik och vetenskap. Under 2016 har Rådet utvecklat arbetet med att förse regeringen med kunskapsunderlag om miljö- och hållbarhetsfrågor i ett bredare perspektiv. Exempelvis har Rådet gjort en analys av vetenskapens roll i arbetet med Agenda 2030 och en studie av köttkonsumtionens miljöpåverkan. Regionala seminarier har också genomförts för att belysa forskningens roll i arbetet med hållbar utveckling och för att stärka dialogen mellan vetenskap och samhälle.

Jämställdhet

Forskningsrådet Formas har regeringens uppdrag att verka för en jämställd fördelning av forskningsmedel och att främja jämställdhet genom sin verksamhet (se fördelning tabell xx ovan). Formas är utsedd till en av flera Jim-myndigheter (Jämställdhet i myndighetsstyrningen), vars verksamhet kan bidra till att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Formas har i egenskap av Jim-myndighet fått i uppdrag att redovisa en plan för hur myndigheten avser att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering. Uppdraget redovisades i oktober 2016 och innehåller hur jämställdhet ska integreras i ordinarie verksamhet samt vilka utvecklingsbehov, mål och aktiviteter som ska vidtas och genomföras under 2017–2018. Exempel från handlingsplanen är att Formas ska arbeta med målsättningen att forskare oavsett kön ska ha samma villkor och möjligheter att ta del av Formas forskningsmedel. Inom ramen för detta arbetar man t.ex. med jämn könsfördelning i och utbildning av beredningsgrupper och med att säkerställa att texter vid utlysningar riktar sig både till kvinnor och män.

4.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna av miljöforskning kompletterar varandra väl och är viktiga för att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet. De olika stödformerna och inriktningarna som finansiärerna har är viktiga för att tillgodose både långsiktig kunskapsförsörjning, bibehållen nationell forskningskompetens på området och för att söka lösningar på aktuella miljöproblem (s.k. behovsmotiverad forskning).

Regeringens bedömning är att verksamheten vid Formas håller en hög kvalitet och att den finansierade forskningen har stor betydelse för miljöarbetet och för den nationella och internationella miljöpolitiken. Regeringen anser att den forskning som finansieras av Naturvårdsverket bidrar med vetenskapligt underlag för arbetet med miljökvalitetsmålen. Myndigheternas arbete med EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020 och med gemensam programplanering (JPI) är också av stor vikt för att svenska forskare ska kunna dra nytta av det europeiska samarbetet.

Vetenskapliga rådet för hållbar utveckling som regeringen inrättade 2015 har sedan dess bidragit påtagligt till regeringens arbete med Agenda 2030 och målsättningen att koppla samman forskning och politik.

4.5 Politikens inriktning

Miljöforskning

En stark miljöforskning behövs för att stödja arbetet med att nå de nationella miljökvalitetsmålen och generationsmålet, liksom för att ge verktyg för att hantera de globala klimat- och miljöutmaningarna. Resultatet från miljöforskningen kan också bidra till att uppfylla målsättningarna i klimatavtalet från Paris, Agenda 2030 och FN:s globala strategi för biologisk mångfald. Regeringen bedömer att Sverige har goda möjligheter att fortsätta vara en ledande forskningsnation och därigenom också bidra till nya företag och jobbskapande.

Insatser på miljöområdet ska vila på en solid vetenskaplig grund, och regeringen anser att

nyttiggörandet av redan existerande forskning är en viktig fråga, inte minst för att nå miljömålen.

Formas har en central roll i förverkligandet av forskningspolitiken inom forskning om miljö-areella näringar och samhällsbyggande.

Regeringen har gett Formas i uppdrag att förbereda en analysfunktion inför inrättandet av ett särskilt beslutsorgan för miljöanalys inom Formas i början av 2018. Uppgiften för analysfunktionen kommer bl.a. att vara att utvärdera om miljöarbetet har stöd i publicerad vetenskap, d.v.s. den evidens som finns för dagens miljöarbete. Verksamheten kommer att bedrivas på liknande sätt som Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) gör för utvärdering av metoder inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Denna nya analysfunktion kompletterar de analyser som Formas gör i dag och är efterfrågad av ett flertal myndigheter och aktörer på miljöområdet. Verksamheten kommer att bidra ännu tydligare till Formas uppdrag om forskningens nyttiggörande. Detta är centralt för att säkerställa att de medel som går till miljöforskningen också i förlängningen kommer samhället till godo.

Formas kommer att vara värmyndighet åt den nya nämndmyndigheten Klimatpolitiska rådet som regeringen avser att inrätta 2018. Rådet är en del av det klimatpolitiska ramverket som beslutades av riksdagen sommaren 2017 (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320, se även utg.omr. 20 Miljöpolitik).

Det Vetenskapliga råd för hållbar utveckling som regeringen inrättade 2015 kommer att ha en fortsatt viktig roll, bl.a. i det nationella genomförande av Agenda 2030. En viktig uppgift blir att sprida kunskap om hur forskningen bidrar till samhällsutvecklingen och att bidra till att beslut baseras på vetenskapligt underlag.

Regeringens forskningspolitiska proposition (prop. 2016/17:50), som beslutades av riksdagen våren 2017, fokuserar på att möta samhällsutmaningar, som klimat och hållbart samhällsbyggande. I enlighet med vad som presenterades i den forskningspolitiska propositionen har regeringen gett Formas i uppdrag att inrätta tioåriga nationella forskningsprogram om klimat och hållbart samhällsbyggande. Därutöver har Formas fått i uppdrag att fördela medel till forskning för en social bostadspolitik och till strategiska

innovationsområden inom både cirkulär och biobaserad ekonomi. Ett viktigt syfte med satsningen på biobaserad ekonomi är att lyfta fram bioekonomins betydelse för utvecklingen mot ett hållbart samhälle, inte minst inom EU.

De nya nationella programsatsningarna kommer att ge avsevärda tillskott till forskning om både klimat och hållbart samhällsbyggande. Det breddar och kompletterar redan gjorda satsningar inom dessa områden. Forskning, innovation och spridning av ny kunskap är nödvändigt om Sverige ska nå de nationella miljömålen och relevanta mål i Agenda 2030, skapa levande städer, klara målsättningen att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer och anpassa samhället till ett förändrat klimat. De nationella forskningsprogrammen ska knyta an till regeringens samverkansprogram och till olika internationella satsningar. För att ytterligare stärka möjligheterna för Formas att effektivt och rättsäkert ska kunna fördela forskningsmedel ökas Formas förvaltningsanslag fr.o.m. 2018.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tabell 4.3 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	54 634		16
2017	Anslag	60 599 ¹	62 343
2018	Förslag	103 509	
2019	Beräknat	105 147 ²	
2020	Beräknat	106 940 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 103 508 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 103 509 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes

(Formas) förvaltningsutgifter inklusive vissa nämnder.

Regeringens överväganden

Förstärkning av Formas förvaltningsanslag

Miljöforskningen har en avgörande betydelse för möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet såväl nationellt som internationellt. Regeringen har också sett ett ökat behov av särskilda satsningar på tvärvetenskaplig forskning och innovation för att möta samhällsutmaningarnas komplexa karaktär. Formas har med detta som utgångspunkt, både tidigare år men framför allt fr.o.m. 2017, fått ett utökat och mer komplext uppdrag med mer forskningsmedel att fördela. För att Formas ska ha förutsättningar att möta de ökade förväntningarna föreslår regeringen att anslaget ökas med 12 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Nytt Klimatpolitiskt råd

Regeringen ser ett behov av ett tvärvetenskapligt och oberoende expertorgan med bred kompetens som kan genomföra granskningar och bedömningar av klimatpolitiken i syfte att tillföra oberoende bedömningar av hur den samlade politik som regeringen lägger fram är förenlig med klimatmålen. Regeringen avser att 2018 inrätta den nya nämndmyndigheten Klimatpolitiska rådet med Formas som värmyndighet. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Klimatpolitiska rådet är en del av det klimatpolitiska ramverket som riksdagen beslutade om på förslag från regeringen i juni 2017 (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320).

Hållbara textilier

Regeringen föreslår en satsning på hållbara textilier vilket bidrar till bl.a. miljökvalitetsmålet Giftfri miljö (se avsnitt Miljöpolitik). Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 8 miljoner kronor 2018. För 2019–2022 beräknas anslaget ökas med 8 miljoner kronor per år.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar från budgetpropositionen 2017 om en ny analysfunktion vid myndigheten påverkar den beräknade anslagsnivån 2018–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 4.4 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	57 599	57 599	57 599
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	907	1 833	2 846
Beslut	45 003	45 715	46 495
Varav BP18 ³	30 000	30 000	30 000
Varav ³			
Ökning av Formas förvaltningsanslag	12 000	12 000	12 000
Hållbara textilier, giffritt och klimatsmart mode	8 000	8 000	8 000
Klimatpolitiska rådet	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	103 509	105 147	106 940

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 103 509 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 105 147 000 kronor respektive 106 940 000 kronor.

4.6.2 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tabell 4.5 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2016	Utfall	678 954	Anslags-sparande	-686
2017	Anslag	713 003 ¹	Utgifts-prognos	707 930
2018	Förslag	841 408		
2019	Beräknat	936 408		
2020	Beräknat	948 908		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Kompletterande information

Forskning om de areella näringarna finns inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning*.

Tabell 4.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2024
Ingående åtaganden	1 071 332	1 275 780	1 500 000			
Nya åtaganden	819 870	910 000	1 450 000			
Infriade åtaganden	-615 422	-685 780	-750 000	-800 000	-800 000	-600 000
Utestående åtaganden	1 275 780	1 500 000	2 200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 600 000	1 900 000	2 200 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor 2020–2024.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av de forskningsprojekt som Formas finansierar är fleråriga. För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Det högre forskningsanslag som budgeterats Formas 2018 innebär behov av ett höjt bemyndigande. Bemyndigandet för 2018 föreslås därför öka med 300 miljoner kronor i förhållande till 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 200 000 000 kronor för 2019–2024.

Regeringens överväganden

För att finansiera ökningen av Formas förvaltningsanslag som behövs för att myndigheten ska kunna hantera deras utökade och mer komplexa uppdrag och fördela ökade forskningsmedel föreslår regeringen att anslaget minskas med 15 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018.

Beslut och beräkningar i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020. I budgetpropositionen 2017 beslutades en ökning av anslaget. Satsningarna på flera nationella forskningsprogram samt en utökad satsning på strategiska innovationsområden beskrivs närmare i forskningspropositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (2016/17:50).

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 4.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

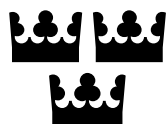
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	713 003	713 003	713 003
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	120 012	215 012	227 512
Varav BP18	-15 000	-15 000	-15 000
Varav			
Ökning av Formas förvaltningsanslag	-15 000	-15 000	-15 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	8 393	8 393	8 393
Förslag/beräknat anslag	841 408	936 408	948 908

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 841 408 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 936 408 000 kronor respektive 948 908 000 kronor.

Energi

21

Förslag till statens budget för 2018

Energ

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Energi	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Skatteutgifter och skattetransaktioner	12
2.3.1 Skatteutgifter	13
2.3.2 Skattereduktioner	14
2.3.3 Skattesanktioner	14
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	15
2.5 Resultatredovisning.....	16
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	16
2.5.2 Elmarknad	21
2.5.3 Gasmarknad	27
2.5.4 Värmemarknad.....	28
2.5.5 Energieffektivisering	29
2.5.6 Förnybar energi.....	32
2.5.7 Energiforskning och innovation	37
2.5.8 Resultatredovisning för Svenska kraftnät	46
2.6 Politikens inriktning	48
2.7 Budgetförslag.....	53
2.7.1 1:1 Statens energimyndighet	53
2.7.2 1:2 Insatser för energieffektivisering.....	54
2.7.3 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft.....	56
2.7.4 1:4 Energiforskning	57
2.7.5 1:5 Planeringsstöd för vindkraft	59
2.7.6 1:6 Energimarknadsinspektionen	60
2.7.7 1:7 Energiteknik.....	61
2.7.8 1:8 Elberedskap	62
2.7.9 1:9 Avgifter till internationella organisationer.....	64
2.7.10 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning.....	65

2.8	Förslag avseende Affärsverket svenska kraftnäts verksamhet	67
2.8.1	Investeringsplan	67
2.8.2	Finansiella befogenheter	75

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	9
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 21 Energi	12
Tabell 2.4	Skatteutgifter och skattesanktioner	13
Tabell 2.5	Centrala resultatindikatorer	16
Tabell 2.6	Övriga resultatindikatorers utveckling 2005–2016	17
Tabell 2.7	Sveriges energibalans	19
Tabell 2.8	Sveriges elbalans	20
Tabell 2.9	Genomsnittliga spotpriser i de svenska elområdena	22
Tabell 2.10	Driftstörningar i de svenska lokalnäten som varit över 3 minuter	25
Tabell 2.11	Energiintensitet	30
Tabell 2.12	Energiforskning och innovation – antal projekt och utbetalade medel från anslag 1:4 Energiforskning fördelade på sex temaområden	43
Tabell 2.13	Samfinansiering av forskning och innovation, beslutade medel	43
Tabell 2.14	Procentuell fördelning av beslutade medel mellan olika grupper av mottagare	43
Tabell 2.15	Beviljade medel fördelat på kategorier	43
Tabell 2.16	Beviljade projekt 2015 och 2016	44
Tabell 2.17	Antal hel- eller delfinansierade licentiater och doktorsexamina fördelade på temaområde samt på kvinnor och män	44
Tabell 2.18	Publicerade vetenskapliga artiklar i granskade tidskrifter fördelat på temaområden	45
Tabell 2.19	Stöd beviljade för affärsutveckling m.m.	45
Tabell 2.20	Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelade på verksamhetsområden	46
Tabell 2.21	Utfall av investeringsplaner – sammantagna treårsperioder	47
Tabell 2.22	Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet	53
Tabell 2.23	Uppdragsverksamhet	53
Tabell 2.24	Offentlig rättslig verksamhet	53
Tabell 2.25	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statens energimyndighet	54
Tabell 2.26	Anslagsutveckling för 1:2 Insatser för energieffektivisering	54
Tabell 2.27	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för energieffektivisering	55
Tabell 2.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Insatser för energieffektivisering	56
Tabell 2.29	Anslagsutveckling 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	56
Tabell 2.30	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	57
Tabell 2.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	57

Tabell 2.32	Anslagsutveckling 1:4 Energiforskning.....	57
Tabell 2.33	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Energiforskning	58
Tabell 2.34	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Energiforskning.....	58
Tabell 2.35	Anslagsutveckling 1:5 Planeringsstöd för vindkraft.....	59
Tabell 2.36	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Planeringsstöd för vindkraft	59
Tabell 2.37	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Planeringsstöd för vindkraft	60
Tabell 2.38	Anslagsutveckling 1:6 Energimarknadsinspektionen.....	60
Tabell 2.39	Offentligrättslig verksamhet.....	60
Tabell 2.40	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Energimarknadsinspektionen	60
Tabell 2.41	Anslagsutveckling 1:7 Energiteknik	61
Tabell 2.42	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energiteknik.....	61
Tabell 2.43	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Energiteknik.....	62
Tabell 2.44	Anslagsutveckling 1:8 Beredskap.....	62
Tabell 2.45	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Elberedskap	63
Tabell 2.46	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Elberedskap	63
Tabell 2.47	Anslagsutveckling 1:9 Avgifter till internationella organisationer	64
Tabell 2.48	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Avgifter till internationella organisationer.....	64
Tabell 2.49	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Avgifter till internationella organisationer	65
Tabell 2.50	Anslagsutveckling 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	65
Tabell 2.51	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	66
Tabell 2.52	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	66
Tabell 2.53	Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät.....	68
Tabell 2.54	Avgiftsintäkter vid Affärsverket svenska kraftnät	76
Tabell 2.55	Beräknade inleveranser från Affärsverket svenska kraftnät	76

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Centrala resultatindikatorer 2007–2016	16
Diagram 2.2	Andel förnybar el i Sverige 2005–2015, procent	33
Diagram 2.3	Vindkraftens utveckling 2005–2016.....	34
Diagram 2.4	Doktors- och licentiatexamnina för kvinnor och män	45

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. fastställer avgiftsuttaget för elberedskapsavgiften till högst 255 000 000 kronor under 2018 (avsnitt 2.7.8),
2. godkänner investeringsplanen för elförsörjning för 2018–2020 som riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (avsnitt 2.8.1),
3. bemyndigar regeringen att för 2018 ge Affärsverket svenska kraftnät finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 2.8.2),
4. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 21 Energi enligt tabell 1.1,
5. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2,

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Statens energimyndighet	313 389
1:2	Insatser för energieffektivisering	233 000
1:3	Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	10 000
1:4	Energiforskning	1 477 723
1:5	Planeringsstöd för vindkraft	85 000
1:6	Energimarknadsinspektionen	120 914
1:7	Energiteknik	975 000
1:8	Elberedskap	258 000
1:9	Avgifter till internationella organisationer	25 328
1:10	Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	90 000
Summa		3 588 354

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Insatser för energieffektivisering	185 000	2019-2021
1:3	Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	10 000	2019-2020
1:4	Energiforskning	3 450 000	2019-2023
1:5	Planeringsstöd för vindkraft	70 000	2019-2020
1:7	Energiteknik	50 000	2019
1:8	Elberedskap	250 000	2019-2022
1:9	Avgifter till internationella organisationer	36 000	2019-2020
1:10	Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	90 000	2019-2020
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		4 141 000	

2 Energi

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet omfattar frågor om tillförsel och användning av energi. Energipolitiken bygger på tre grundpelare: ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet. Politiken redovisas i det följande under rubrikerna Elmarknad, Gasmarknad, Värme- marknad, Energieffektivisering, Förnybar energi samt Energiforskning och innovation. Ansvaret för åtgärderna ligger främst på Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Energi- marknadsinspektionen och Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät).

2.2 Utgiftsutveckling

I tabell 2.1 redovisas anslagsutvecklingen för utgiftsområde 21 Energi. De sammanlagda utgifterna för utgiftsområdet motsvarade 2,7 miljarder kronor 2016. Prognosen för 2017 är 3,1 miljarder kronor inklusive ökningen för solceller i höständringsbudgeten för 2017, vilket är i linje med de anvisade medlen. För 2018 föreslår regeringen att 3,6 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 21 Energi, vilket innebär en ökning med 500 miljoner kronor.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 21 Energi

<i>Miljoner kronor</i>						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Statens energimyndighet	278	281	294	313	313	300
1:2 Insatser för energieffektivisering	244	233	231	233	263	318
1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft	9	10	10	10	10	10
1:4 Energiforskning	1 342	1 421	1 411	1 478	1 548	1 603
1:5 Planeringsstöd för vindkraft	13	15	15	85	85	70
1:6 Energimarknadsinspektionen	107	119	120	121	123	125
1:7 Energiteknik	385	643	636	975	975	975
1:8 Elberedskap	197	255	252	258	258	258
1:9 Avgifter till internationella organisationer	20	25	25	25	25	25
1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning	25	25	25	90	115	135
<i>Åldreanslag</i>						
2017 1:5 Ersättning för vissa kostnader vid avveckling av Barsebäcksverket	101	52	52			
Totalt för utgiftsområde 21 Energi	2 721	3 079	3 071	3 588	3 715	3 819

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2018–2020 jämfört med statens budget för 2017. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 876	2 876	2 876
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7	14	21
Beslut	745	865	962
Varav BP18 ³	850	920	1 465
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-6	-6	-6
Volymer	-46	-46	-46
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18 ³			
Övrigt	12	12	12
Ny ramnivå	3 588	3 715	3 819

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

I tabell 2.3 redovisas den realekonomiska fördelningen vilket visar andel transfereringar, verksamhetsutgifter och investeringar.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 21 Energi

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	2 157
Verksamhetsutgifter ²	1 425
Investeringar ³	7
Summa ramnivå	3 589

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter och skattetransaktioner

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 21 redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skatte-sanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Ett exempel på en skattesanktion är fastighetsskatten på elproduktionsenheter, till den del den inte reducerar inkomstskatten.

En utförlig beskrivning av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 21 Energi.

När det gäller punktskatter på energi finns en mängd specialregler. Endast en mindre del av de skatteutgifter som dessa särbestämmelser ger upphov till faller dock under utgiftsområde 21 Energi. Skatteutgifter vid användningen av energi inom transportområdet redovisas således under utgiftsområde 22 Kommunikationer, inom jord- och skogsbruket under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och

livsmedel samt inom industrin under utgiftsområde 24 Näringsliv. Vidare redovisas skatteutgifter till följd av nedsättningen av energiskatten på el i vissa kommuner i främst norra Sverige under utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Skatteutgifter och skattesanktioner som hänförs till utgiftsområde 21 Energi redovisas i tabell 2.4.

Tabell 2.4 Skatteutgifter och skattesanktioner

Miljoner kronor

	2017	2018
Skatteutgifter och skattereduktioner		
Energiskattebefrielse för biobränslen, torv, m.m. för uppvärmning	5 470	5 590
El som inte är skattepliktig	-	-
Nedsatt energiskatt på bränsle i kraftvärmeverk	210	210
Nedsatt energiskatt för fjärrvärmeleveranser till industrin	20	20
Nedsatt koldioxidskatt för fjärrvärmeleveranser till industrin	0	0
Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el	20	20
Skattesanktioner		
Fastighetsskatt på elproduktionsenheter	-3 570	-2 670
Skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer	-2 350	u
Koldioxidskatt på fossila bränslen i värmeverk inom EU ETS	-50	-60
Summa	-250	3 110

Anm.: Ett "-" betyder att skatteutgiften inte kunnat kvantifieras, medan ett "u" innebär att skatteutgiften har upphört.

Summan i tabellen är ett netto av skatteutgifter och skattesanktioner. Betydande sanktioner i form av fastighetsskatt på elproduktionsenheter och skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer medför att saldot är negativt 2017. Saldot blir positivt 2018 på grund av att skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer fasats ut till 2018 och att fastighetsskatten för vattenkraftverk till 2020 stegvis sänkts till 0,5 procent av taxeringsvärdet.

Definitionerna av skatteutgifter, skattereduktioner och skattesanktioner på energiområdet redovisas nedan.

2.3.1 Skatteutgifter

Energiskattebefrielse för biobränslen, torv m.m. för uppvärmning

Ingen skatt tas ut på biobränsle, torv m.m. som används för uppvärmning. Energiskattebefrielse för vegetabiliska och animaliska oljor och fetter m.m. samt för biogas gäller enligt 6 a kap. 2 b § och 7 kap. 3 § lagen (1994:1776) om skatt på energi (LSE). Normen utgörs av full energiskatt för motsvarande fossilt uppvärmningsbränsle.

El som inte är skattepliktig

Enligt 11 kap. 2 § LSE är el under vissa förutsättningar inte skattepliktig, t.ex. el producerad i mindre produktionsanläggningar på den plats där elen förbrukas eller el som framställts i ett reservkraftsaggregat. Normen utgörs av den energiskattesats på el som följer av 11 kap. 3 § LSE.

Nedsatt energiskatt på bränsle i kraftvärmeverk

Enligt 6 a kap. 3 § LSE gäller befrielse från energiskatt med 70 procent för den del av bränslet som vid kraftvärmeproduktion förbrukas för framställning av värme utanför EU:s system för handel med utsläppsätter. Inom handelssystemet gäller befrielse från energiskatt med 70 procent enligt 6 a kap. 1 § 17 a LSE. Energiskattebefrielse på den del av bränslet som motsvarar elproduktionen enligt 6 a kap. 1 § 7 LSE, grundar sig på tvingande unionsrätt (artikel 14.1 a i rådets direktiv 2003/96/EG). Skatteutgiften beräknas enbart på värmeproduktionen. Normen motsvaras av full energiskatt för uppvärmningsbränslen.

Nedsatt energiskatt för fjärrvärmeleveranser till industrin

Av 9 kap. 5 § LSE följer att bränslen som används för att framställa fjärrvärme som levereras för förbrukning i industrins tillverkningsprocess medges befrielse från 70 procent av energiskatten och nedsatt energiskatt till 0,5 öre/kWh på el. Normen utgörs av full

energiskatt för uppvärmningsbränslen och den energiskattesats på el som följer av 11 kap. 3 § LSE.

Nedsatt koldioxidskatt för fjärrvärmeleveranser till industrin

Av 9 kap. 5 § LSE följer att bränsle som används för att framställa fjärrvärme som levereras för förbrukning i industrins tillverkningsprocess medges befrielse från 20 procent av koldioxidskatten. Vid leverans till industrin inom EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) medges full nedsättning. Skatteutgiften beräknas enbart för värmeanläggningar utanför handelssystemet och som inte levererar till industri inom handelssystemet. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

2.3.2 Skattereduktioner

Skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el

Från och med 2015 kan fysiska och juridiska personer, dödsbon och svenska handelsbolag få skattereduktion för mikroproduktion av förnybar el (67 kap. 27–33 §§ inkomstskattelagen 1999:1229). Skattereduktionen gäller den som framställer förnybar el och i en och samma anslutningspunkt matar in förnybar el och tar ut el, har en säkring om högst 100 ampere i anslutningspunkten samt har anmält sin produktion till elnätsföretaget. Underlaget för skattereduktionen består av de kilowattimmar förnybar el som har matats in i anslutningspunkten under kalenderåret, dock högst så många kilowattimmar el som tagits ut i anslutningspunkten under året. Underlaget för skattereduktionen får inte överstiga 30 000 kilowattimmar, vare sig per person eller per anslutningspunkt. Skattereduktionen uppgår till underlaget multiplicerat med 60 öre, dvs. maximalt 18 000 kronor. Företag får skattereduktion bara om villkoren i kommissionens regelverk för stöd av mindre betydelse är uppfyllda.

2.3.3 Skattesanktioner

Fastighetsskatt på elproduktionsenheter

Enligt 3 § lagen om statlig fastighetsskatt (1984:1052) ska statlig fastighetsskatt betalas på elproduktionsenheter. Fastighetsskatten på elproduktionsenheter är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighetsskatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

Särskild skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer

Enligt lagen (2000:466) om skatt på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer tas skatt ut på den högsta tillåtna termiska effekten i kärnkraftsreaktorer. Skatten kan likställas med en extra skatt som lagts på vissa verksamheter och är därför att betrakta som en skattesanktion. I enlighet med den överenskommelse på energiområdet som träffats mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna ska skatten avvecklas i två steg 2017–2018. Därför har riksdagen i enlighet med regeringens proposition Skatteförslag med anledning av energiöverenskommelsen (prop. 2016/17:268) beslutat att sänka skattesatsen från 14 770 till 1 500 kronor per megawatt termisk effekt och kalendermånad av den högsta tillåtna termiska effekten i kärnkraftsreaktorer fr.o.m. den 1 juli 2017 samt att skatten ska slopas fr.o.m. den 1 januari 2018. Skattesanktionen upphör därmed 2018.

Koldioxidskatt på fossila bränslen i värmeverk inom EU ETS

Enligt 6 a kap. 1 § 17 b LSE gäller, för fossila bränslen som förbrukas i annan värmeproduktion inom EU ETS än kraftvärmeproduktion eller framställning av värme i en industrianläggning, att koldioxidskatt betalas med 80 procent av koldioxidskatten. Inom handelssystemet utgörs normen av noll koldioxidskattesats.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Det övergripande målet för energipolitiken är att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på konkurrenskraftiga villkor jämfört med omvärlden. Energipolitiken ska skapa villkor för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg inverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle. På så sätt främjas en god ekonomisk och social utveckling i hela Sverige. Detta och övriga relevanta mål för energipolitiken framgår av riksdagens beslut i juni 2002 om riktlinjer för energipolitiken (prop. 2001/02:143, bet. 2001/02:NU17, rskr. 2001/02:317).

Riksdagen har beslutat om ett antal energipolitiska mål i enlighet med propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301):

- Andelen förnybar energi ska 2020 utgöra minst 50 procent av den totala energianvändningen.
- Andelen förnybar energi i transportsektorn ska 2020 vara minst 10 procent.
- Energianvändningen ska vara 20 procent effektivare till 2020. Målet uttrycks som ett sektorsövergripande mål om minskad energiintensitet med 20 procent mellan 2008 och 2020. Energiintensiteten beräknas som kvoten mellan tillförd energi och bruttonationalprodukten (BNP) i fasta priser (kWh/kr).

De tre sistnämnda målen omsätter de mål som Europeiska rådet beslutade i mars 2007 om att 20 procent av den energi som används inom EU ska komma från förnybara energikällor och om att nå 20 procents primärenergibesparing till 2020 i nationella mål.

Riksdagen har också beslutat att en samlad energibesparing motsvarande minst nio procent av det årliga genomsnittet för slutanvänd energi 2001–2005 ska genomföras till 2016 (prop. 2008/09:163).

Sverige och Norge har sedan den 1 januari 2012 en gemensam elcertifikatmarknad. För att bidra till det nationella målet om minst 50 procent förnybar energi till 2020 har ett gemensamt mål om att öka den förnybara

elproduktionen med 28,4 TWh mellan 2012 och 2020 satts upp. Målet regleras i ändringsavtalet som trädde i kraft den 1 januari 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51). Det gemensamma målet delas mellan länderna genom att Sverige ska sikta på att annullera elcertifikat motsvarande 15,2 TWh till 2020 och Norge 13,2 TWh.

Sverige har satt upp ett nationellt finansieringsmål till 2020 i linje med det gemensamma målet med Norge. Sveriges mål till 2020 är att finansiera ytterligare 30 TWh förnybar elproduktion jämfört med 2002 i enlighet med riksdagens beslut om regeringens proposition Ambitionshöjning för förnybar el och kontrollstation för elcertifikatsystemet 2015 (prop. 2014/15:123, bet. 2015/16:NU6, rskr. 2015/16:5).

Riksdagen har beslutat om ett nytt mål till 2030 för den förnybara elproduktionen. Målet är att utöka elcertifikatsystemet med 18 TWh till 2030 i enlighet med regeringens proposition Nytt mål för förnybar el och kontrollstation för elcertifikatsystemet 2017 (prop. 2016/17:179, bet. 2016/17:NU20, rskr. 2016/17:330).

Insatser för forskning och innovation på energiområdet ska inriktas så att de kan bidra till att uppfylla uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken samt relevanta energirelaterade miljö kvalitetsmål. Detta enligt propositionen Forskning och innovation för ett långsiktigt hållbart energisystem (prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164).

Nedan redovisas övriga mål som hänvisas till i denna proposition, bl.a. sådana som inte bundits av riksdagen.

Energipolitikens pelare

Den svenska energipolitiken bygger på samma grundpelare som energisamarbetet i EU och syftar till att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet. Energipolitiken ska skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ inverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle.

Regeringens målsättning

Regeringens målsättning är 100 procent förnybar energi.

Ramöverenskommelse för energipolitiken

I den överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna, Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna, nedan kallad energiöverenskommelsen, som presenterades den 10 juni 2016 slås det fast att målet 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Detta är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut.

Partierna ställde sig även bakom Miljömålsberedningens förslag om att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Detta har implementerats genom propositionen Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17: MJU24, rskr. 2016/17:320).

Den 7 november 2016 träffade samma partier en överenskommelse om att Sverige 2030 ska ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. Målet uttrycks i termer av tillförd energi i relation till BNP. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition för att slå fast de överenskomna målen.

Proposition om klimatpolitiskt ramverk

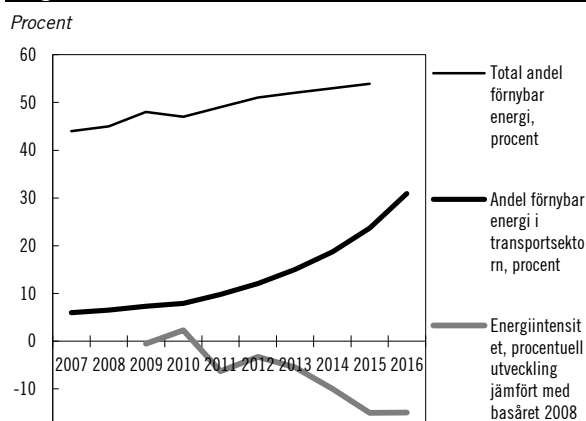
Riksdagen har beslutat om mål för klimatpolitiken i enlighet med propositionen om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17: MJU24, rskr. 2016/17:320). Riksdagen har därmed beslutat att utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010, vilket kommer att bli etappmål inom miljömålssystemet (se vidare utg. omr. 20 avsnitt 3.5.2).

2.5 Resultatredovisning**2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder**

Diagram 2.1, tabell 2.5 och tabell 2.6 visar de indikatorer som används för att redovisa resultaten inom energiområdet. Resultaten redovisas även under varje område i resultatredovisningen.

De centrala resultatindikatorerna i diagram 2.1 och tabell 2.5 syftar till att följa upp de energipolitiska målen till 2020 (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09: NU25, rskr. 2008/09:301).

- Energieffektivisering
- Förnybar energi
- Förnybar energi i transportsektorn

Diagram 2.1 Centrala resultatindikatorer 2007–2016

Källa: Energimyndighetens rapport Energiindikatorer 2017 (ER 2017:9).
Anm: Officiell statistik för 2016 publiceras först under hösten 2017.

Tabell 2.5 Centrala resultatindikatorer

Indikator	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Total andel förnybar energi, procent	44	45	48	47	49	51	52	53	53,9	- ²
Andel förnybar energi i transportsektorn, procent ¹	6,0	6,8	7,3	7,9	9,8	12,1	15,0	18,7	23,7	30,9
Energiintensitet, procentuell utveckling jämfört med basåret 2008			-2,4	1,1	-4,6	-2,4	-5,5	-9,7	-18	-14,9 ³

¹ Andelen beräknas enligt anvisad beräkningsmetod i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor.

² Officiell statistik för 2016 publiceras först under hösten 2017.

³ Mängden tillförd energi för 2016 är preliminär och därför är resultatet för energiintensitet inte helt jämförbar med de andra uppgifterna.

Källa: Energimyndighetens rapport Energiindikatorer 2017 (ER 2017:9).

I tabell 2.6 redovisas övriga indikatorer. Resultaten redovisas även under varje område i resultatredovisningen. Indikatorn Förnybar elproduktion inom den svensk-norska elcertifikatsmarknaden följer upp produktionsmålet inom elcertifikatsystemet. Resterande indikatorer syftar till att följa upp det övergripande målet för energipolitiken. Eftersom målet inte kvantifierats fullt ut är det svårt att på ett precist sätt följa måluppfyllelsen även om det är möjligt att se en inriktning. Regeringen har därför identifierat ett antal indikatorer som ska spegla utvecklingen inom

energipolitikens tre pelare. Indikatorerna Effektbalans, Elflödesbalans och Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar följer utvecklingen mot det övergripande målet om att trygga tillgången på el och annan energi. Indikatorerna Elpriset på spotmarknaden och Energins andel av industrins rörliga kostnader följer utvecklingen mot det övergripande målet om konkurrenskraftiga villkor. Indikatorn Utsläpp av växthusgaser speglar det övergripande målet om låg miljöpåverkan. Indikatorn Utbetalade energiforskningsmedel, visar hur energiforskningsmedlen använts.

Tabell 2.6 Övriga resultatindikatorers utveckling 2005–2016

Indikator	2005	2010	2014	2015	2016
Förnybar elproduktion (normalårsproduktion) inom den svensk-norska elcertifikatmarknaden, TWh, se 2.5.6	-	-	10,3	13,8	17,8
Genomsnittligt systempris på el på Nord Pools spotmarknad, öre/kWh, se 2.5.2	27,2	50,6	26,9	19,6	25,6
Effektbalans, MW, se 2.5.2 varav					
Installerad elproduktionskapacitet	33 212	35 699	39 549	39 313	40 029
Maximalt uppmätt timeffektbehov	25 800	26 700	24 760	23 390	26 883
Elflödesbalans (import-export), TWh, se 2.5.2	-7,4	21,1	-15,6	-22,6	-12,5
Antal kunder med elavbrott som överstiger 24 timmar, se 2.5.2			6 800	37 000	6800***
Energikostnadens andel av industrins rörliga kostnader, procent, se 2.5.5	2,2	2,6	2,6	2,2-	-
Totala utsläpp av växthusgaser (1000 ton CO ₂ -ekvivalenter) per BNP	19	17	13	13	-
Utbetalade energiforskningsmedel, miljoner kronor, se 2.5.7, varav:	617*	1 332**	1 287	1 038	1 185
Kraftsystemet		235	286	203	185
Transportsektorn		610	427	323	357
Bränslebaserade energisystem		200	222	192	171
Byggnader i energisystemet		59	136	127	145
Energiintensiv industri		111	86	53	88
Energisystemstudier m.m.		116	129	140	210

Källa: Uppgifterna kommer från Energimyndighetens rapport Energiindikatorer 2017, ER 2017:9, Energimyndighetens årsrapport för den svensk-norska elcertifikatmarknaden, www.nordpoolspot.com, Energimarknadsinspektionens rapport Leveranssäkerhet i elnäten 2017 (Ei R2017:02) samt Energimyndighetens årsredovisning.

* 2005 indelades insatserna för forskning och innovation på energiområdet inte i de sex temaområdena. Dessa infördes från och med 2007.

** Under 2010 tillfördes anslaget för forskning och innovation på energiområdet extra medel för storskalig demonstration. Sammanlagt 393 miljoner kronor som beviljades 2010 kan hänföras till dessa extra resurser för storskalig demonstration.

*** Källa: Energimarknadsinspektionen. Siffrorna från 2016 är preliminära.

Regeringens samlade bedömning är att de tre riksdagsbundna målen om förnybar energi och energieffektivisering till 2020 i diagram 2.1 och tabell 2.5 kommer att uppnås. Målen om andel förnybar energi förväntas nås med mycket god marginal. Regeringen bedömer vidare att utvecklingen mot energipolitikens övergripande mål att kombinera hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet i många avseenden är positiv. Sverige placeras högt i internationella jämförelser. Sverige kommer på tredje plats i The World Energy Trilemma Index som mäter hur länder balanserar försörjningstrygghet, energirättvisa och miljömässig hållbarhet. Omställningen till ett hållbart energisystem har kommit långt, med låga och minskande utsläpp från energisektorn. Försörjningstryggheten bedöms vara god. Ur miljö- och klimatperspektiv kvarstår utmaningar framför allt i transport- och industrisektorerna. Sverige har ändå kommit längre än många länder när det gäller andelen förnybar energi i transportsektorn och ligger bäst till inom EU. Utsläppen från inrikes transporter har minskat något jämfört med 2015, bl.a. tack vare ökad inblandning av biobränslen. Utsläppen inom industrin har däremot ökat något, bl.a. på grund av att konjunkturen vänt uppåt. Omställningen till ett hållbart energisystem har inneburit ett minskat beroende av olja för uppvärmning vilket ökat försörjningstryggheten. Den nordiska elmarknaden är väl integrerad och även inom elsektorn är försörjningstryggheten god där energibalansen stärkts i Sverige till följd av ny förnybar elproduktion. Effektfrågan kan däremot på sikt bli en utmaning med en ökad andel variabel elproduktion och avveckling av flera värmekraftverk. I en europeisk jämförelse möter svenska företag och konsumenter konkurrenskraftiga priser på energi. Konsumentens roll behöver dock fortsätta att stärkas. Förnybar energi och en effektivare energianvändning stärker svensk försörjningstrygghet och konkurrenskraft.

Nedan redovisas de övriga bedömningsgrunderna.

- Energibalansen
- Elbalansen
- Försörjningstrygghet
- Konkurrenskraft
- Ekologisk hållbarhet
- Jämställdhet

Regeringen har valt ut dessa som bedömningsgrunder eftersom de är värdemätare för utvecklingen mot de energipolitiska målen. Energibalansen och elbalansen visar energimixens och elmixens utveckling över tid vilket sätter dagens energipolitik i ett större perspektiv. Energipolitikens tre pelare har inte kvantifierats fullt ut varför här görs en kvalitativ beskrivning av vad som avses med försörjningstrygghet, ekologisk hållbarhet och konkurrenskraft. Jämställdhet är en viktig faktor i energipolitikens utformning, bl.a. för att kompetensen hos hela befolkningen, kvinnor som män, måste tas tillvara för att få en hållbar, trygg och konkurrenskraftig energisektor.

Energibalansen

Under 2016 ökade energianvändningen något i samtliga av de sektorer som redovisas i nedanstående diagram. Även omvandlingsförlusterna ökade kraftigt, som en följd av ökad produktion i kärnkraftverken.

Trots den ökade energianvändningen minskade användningen av oljeprodukter. Den ökade efterfrågan på energi möttes i stället av en ökad användning av biobränslen, kärnkraft och en minskad export av el.

Tabell 2.7 Sveriges energibalans*TWh*

ENERGITILLFÖRSEL	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016
Tillförsel av bränslen, varav:	352	296	322	372	325	331	337
Oljeprodukter	285	191	197	190	160	161	159
Naturgas/stadsgas	-	7	8	18	10	10	10
Kol/koks	19	31	26	26	21	21	22
Biobränslen, torv och avfall	48	67	91	135	134	138	146
Vattenkraft, brutto	59	73	79	68	64	75	62
Kärnkraft, brutto	76	202	168	166	182	155	173
Vindkraft			0,5	4	11	17	15
Värmepumpar i fjärrvärmeverk	1	7	7	5	3	3	3
Nettoimport av el	1	-2	5	2	-16	-23	-12
Total tillförd energi	489	576	581	614	571	558	578
ENERGIANVÄNDNING	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016
Total slutlig inhemsk energianvändning, varav:	381	373	388	395	364	371	376
Industri	148	140	153	148	135	137	139
Inrikes transporter	68	77	79	90	93	95	97
Bostäder, service m.m.	165	150	148	156	136	136	140
Omvandlings- och distributionsförluster	84	171	154	156	157	141	152
Varav förluster i elproduktion	53	134	111	119	127	105	117
Utrikes transporter och icke energiändamål	25	38	46	63	50	49	49
Total energianvändning	489	576	581	614	571	558	578

Källa: Energimyndigheten. Siffrorna för 2016 är preliminära och hämtade från myndighetens kortsiktisprognos våren 2017.

Elbalansen

År 2016 uppgick den svenska elproduktionen till 150,6 TWh, vilket var 7,7 TWh lägre än föregående år. Vattenkraften stod för den största minskningen. Bl.a. som en följd av den minskade produktionen minskade exporten av el till jämfört med de två föregående åren.

Tabell 2.8 Sveriges elbalans

TWh

ELPRODUKTION	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016
Total nettoproduktion, varav:	94,0	141,7	142,0	145,5	150,8	158,3	150,6
Vattenkraft	58,0	71,4	77,8	67,1	63,9	73,9	61,1
Vindkraft	-	0	0,5	3,5	11,5	16,6	15,4
Kärnkraft	25,3	65,2	54,8	55,6	62,2	54,3	60,4
Kraftvärme i industrin	4,0	2,6	4,2	6,4	5,9	5,9	5,8
Kraftvärme i fjärrvärmesystemet	5,6	2,4	4,7	12,5	7,1	7,3	7,7
Kondens, gasturbiner	1,1	0,0	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3
Nettoimport av el	0,5	-1,8	4,7	2,1	-15,6	-22,6	-12,5
Total eltilförsel netto	94,5	139,9	146,6	147,6	135,2	135,7	138,1

ELANVÄNDNING	1980	1990	2000	2010	2014	2015	2016
Totalt slutlig elanvändning, varav:	86,4	130,8	135,6	135,8	125,0	125,4	127,4
Industri	39,8	53,0	56,9	53,4	47,6	48,7	49,2
Transporter	2,3	2,5	3,2	2,4	3,1	3,2	3,2
Bostäder, service m.m.	43,0	65,0	69,0	74,6	71,7	71,2	72,6
Fjärrvärme och raffinaderier	1,3	10,3	6,5	5,5	2,5	2,3	2,4
Distributionsförluster	8,2	9,1	11,1	11,8	10,2	10,4	10,7
Total elanvändning netto	94,5	139,9	146,6	147,6	135,2	135,7	138,1

Källa: Energimyndigheten. Siffrorna för 2016 är preliminära och hämtade från myndighetens kortsiktisprognos våren 2017.

Försörjningstrygghet

Försörjningstrygghet är en av energipolitikens tre grundpelare. Samhället är beroende av en trygg energiförsörjning utan avbrott och andra störningar. Grunden för en hög försörjningstrygghet är ett robust energisystem som bygger på en diversifierad energimix och utan beroenden av energibärare från instabila länder eller regioner, säker och diversifierad energitransport och välfungerande energimarknader. Minskat beroende av fossila bränslen förbättrar försörjningstryggheten. Utöver åtgärder som stärker försörjningstryggheten krävs även beredskapsåtgärder för att hantera befarade eller redan inträffade störningar.

För att stärka samhällets krisberedskap tar de bevakningsansvariga myndigheterna, Svenska kraftnät, Elsäkerhetsverket och Energimyndigheten, fram risk- och sårbarhetsanalyser inom sina ansvarsområden (dnr. M2016/02583Ee, M2016/02548/Ee och M2016/02563/Ee). Sammantaget bedöms beredskapen i huvudsak vara god och där sårbarheter och brister har identifierats vidtas åtgärder. Myndigheterna har även rapporterat sitt arbete med den återupptagna planeringen av

det civila försvaret (dnr. M2017/00480/Ee, M2017/00489/Ee och M2017/00569/Ee).

Den internationella energibyran IEA granskade i augusti 2016 Sveriges energikrisberedskap, med särskilt fokus på olja och gastillförseln. IEA konstaterade att Sverige har en i jämförelse med andra länder god krisberedskap och hög försörjningstrygghet.

Konkurrenskraft

Konkurrenskraft är en av energipolitikens tre grundpelare. För att svensk industri ska vara fortsatt konkurrenskraftig krävs tillgång till energi till internationellt konkurrenskraftiga priser. Detta förutsätter stabila spelregler som möjliggör långsiktiga investeringar både inom den energiintensiva industrin och hos kraftproducenterna. Konkurrenskraften är även beroende av industrins energiintensitet (se resultat under avsnitt 1.2.5).

Ekologisk hållbarhet

Ekologisk hållbarhet är en av energipolitikens tre grundpelare. Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljö kvalitetsmål som uttrycker den miljö-

mässiga dimensionen av hållbar utveckling (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Energiproduktion och energi-användning påverkar dessa mål varför energipolitiken har bäring på miljömålen.

De miljö kvalitetsmål som är av störst relevans för energipolitiken är Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Levande skogar, Storslagen fjällmiljö, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv. Energipolitiken har även bäring på generationsmålet för miljöarbetet.

Resultatredovisningen av miljö kvalitetsmålen finns i redovisningen för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Jämställdhet

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:FiU2, rskr. 2008/09:46). De delmål som har bäring på energipolitiken är främst delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande samt delmålet om ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet. I detta avseende är kvinnors representation i energibranschen en viktig faktor. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. I detta avseende är tilldelning av energiforskningsmedel till män respektive kvinnor en faktor (se avsnitt 2.5.7).

Energibranschen är inte jämställd. Enligt Energimyndighetens energindikatorer var den genomsnittliga andelen kvinnor i energibolagens styrelser endast 27 procent under 2016. 87 procent av bolagen hade under 2015 mindre än 40 procent kvinnor bland de anställda. Enligt regeringens bedömning är detta problematiskt. För att kunna möta de utmaningar branschen står inför måste den lyckas attrahera och behålla de bästa talangerna, oavsett om de är män eller kvinnor.

Utskottets betänkande

I de följande avsnitten redovisas utvecklingen inom olika områden inom energipolitiken. Redovisningen omfattar till viss del även beskrivningar av centrala omvärldsfaktorer som är väsentliga för att få en heltäckande bild av området.

Regeringen noterar riksdagens ställningstagande och synpunkter (bet. 2016/17:NU3) vad gäller resultatredovisningen till riksdagen för budgetpropositionen 2017, och har försökt tillgodose och bemöta dessa i denna resultatredovisning.

2.5.2 Elmarknad

Mål

Målet för elmarknadspolitiken är att åstadkomma en effektiv elmarknad med väl fungerande konkurrens som ger en säker tillgång till el till internationellt konkurrenskraftiga priser.

Målet innebär en strävan mot en väl fungerande konkurrensutsatt marknad med effektivt utnyttjande av resurser och effektiv prisbildning. Detta omfattar en vidareutveckling av den gemensamma elmarknaden i Norden genom en fortsatt satsning på harmonisering av regler och ett utökat samarbete mellan de nordiska länderna. På EU-nivå stödjer regeringen målsättningen om genomförandet av den inre marknaden vilket är en förutsättning för att elmarknaden ska fungera väl och nå sin fulla potential.

Resultat

Utvecklingen på elmarknaden

Under 2016 ökade de genomsnittliga priserna på dagen föremarknaden (spotpriserna) i alla fyra elområden jämfört med 2015. I tabellen nedan redovisas resultatindikatorn det genomsnittliga systempriset på el på Nord Pools spotmarknad, öre/kWh. Sverige är sedan 2011 uppdelat i fyra elområden, SE1 (Luleå), SE2 (Sundsvall), SE3 (Stockholm) och SE4 (Malmö). Under de allra flesta timmarna (76,2 procent) var det samma elpris för alla fyra elområden i Sverige.

Tabell 2.9 Genomsnittliga spotpriser i de svenska elområdena

Öre/kWh	2012	2013	2014	2015	2016
SE1	27,7	33,9	28,6	19,8	27,5
SE2	27,7	33,9	28,6	19,8	27,5
SE3	28,2	34,1	28,8	20,6	27,8
SE4	29,8	34,5	29,0	21,4	28,1
Nordiska systempriset	27,2	32,9	26,9	19,6	25,6

Årets högsta spotpris, 200,3 öre/kWh, noterades den 21 januari 2016. Lägst var spotpriset den 31 december 2016, 3,9 öre/kWh. Det genomsnittliga nordiska systempriset 2016 var 25,6 öre/kWh, vilket är en ökning med 23 procent jämfört med 2015.

Elproduktion och handel med omvärlden

Den sammanlagda elproduktionen i Sverige uppgick under 2016 till 150,6 TWh (158,3 TWh 2015). Den totala installerade effekten uppgick till 39 520 MW. Det är en minskning från 2015 då kapaciteten var 39 951 MW. Vattenkraften står för cirka 41 procent av den installerade effekten. Sett till producerad el stod vattenkraften för ca 41 procent, kärnkraften för 40 procent, övrig kraftvärme för 9 procent och vindkraften för 10 procent av Sveriges samlade elproduktion.

Sverige var under 2016 nettoexportör av el, exporten var 12,5 TWh större än importen.

Marknadskoncentration

Den svenska elproduktionen domineras av ett fåtal större aktörer. Vattenfall står ensamt för knappt 40 procent av produktionen och tillsammans med Fortum och Eon stod de tre största aktörerna för dryga 73 procent av densamma 2015. De tre största aktörerna äger också i olika konstellationer en stor majoritet av den svenska kärnkraften.

Kraftbalansen

Enligt Svenska kraftnät förväntas den svenska kraftbalansen, dvs. förhållandet mellan tillgången på elenergi i Sverige (elproduktion och elimport) och elförbrukningen under den timme på året då elförbrukningen är som högst, ha ett överskott om 655 MW i timmen med högst elförbrukning vid en normalkall vinter och ett underskott om 845 MW i timmen med högst förbrukning vid en vinter med sträng kyla, s.k. tioårsvinter.

Marginalen är 600 MW lägre än prognosen inför vintern 2016/2017 enligt rapporten Kraftbalansen på den svenska elmarknaden vintrarna 2016/2017 och 2017/2018 (dnr. M2017/01707/Ee).

Kundernas rörlighet på marknaden

Sverige har i ett europeiskt perspektiv aktiva elkonsumenter. Det är viktigt för elmarknadens funktion att elkunder byter avtal eftersom det ökar konkurrensen mellan elhandelsbolagen. Under 2016 minskade antalet byten något jämfört med 2015. I genomsnitt uppgick antalet byten till 44 000 per månad under 2016 jämfört med 47 000 byten per månad under 2015.

Kunder som inte gjort ett aktivt val kan komma att få s.k. anvisningsavtal. Under 2016 fortsatte andelen kunder med anvisningsavtal att minska till 13 procent, jämfört med 13,9 procent under 2015. Ett anvisningsavtal var under 2016 i genomsnitt cirka 25,5 procent dyrare än ett avtal med rörligt elpris för en lägenhetskund. För en villakund var prisskillnaden ytterligare något större. En långsiktig trend är att fler och fler kunder överger anvisningsavtalen.

Svenska elkunder väljer i allt högre grad rörliga elavtal framför fasta elavtal. 2016 hade över hälften av alla elkonsumenter valt att teckna ett rörligt elavtal.

Energikommissionen

Energikommissionen bedömer i sitt betänkande från den 9 januari 2017, Kraftsamling för framtidens energi (SOU 2017:2), att det inte finns skäl i det korta perspektivet att ändra den befintliga marknadsmodellen, att det är angeläget att skapa förutsättningar för en väl fungerande efterfrågefleksibilitet samt att det nordiska samarbetet bör fördjupas. Betänkandet har remitterats och förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens proposition Skatteförslag med anledning av energiöverenskommelsen (prop. 2016/17:142, bet 2017/16:SkU31, rskr. 2016/17:268). Beslutet innebär bl.a. att skatten på termisk effekt i kärnkraftsreaktorer fasas ut till 2018, att fastighetsskatten för vattenkraftverk till 2020 stegvis sänks till 0,5 procent av taxeringsvärdet samt att dessa skattesänkningar finansieras genom höjd energiskatt på el för hushåll och tjänstesektor.

Forum för smarta elnät

Samordningsrådet för smarta elnät överlämnade i december 2014 sitt slutbetänkande Planera för effekt! (SOU 2014:84) till regeringen (dnr. M2015/00157/Ee). Rådet lämnade endast ett förslag som innebär en regelförändring. Förslaget, som är en komplettering av dagens regelverk, innebär att elkunderna får tillgång till information som minst motsvarar timmätvärden vid förfrågan, utan det krav på elavtal som gäller i dag och utan extra kostnad för kunden. I propositionen Funktionskrav på elmätare (prop. 2016/17:73, bet. 2016/17:NU10, rskr. 2016/17:16) lämnade regeringen ett förslag till ändring i ellagen som bygger på Samordningsrådets för smarta elnät förslag. Riksdagen har antagit propositionen och den nya bestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2017.

Regeringen har enligt samordningsrådets rekommendation inrättat ett nationellt forum för smarta elnät (dnr. M2015/04312/Ee). Forumets styrgrupp har en bred sammansättning för att belysa utvecklingen för smarta elnät ur flera perspektiv.

I juni presenterades förslag till en strategi för ökad flexibilitet i elsystemet som också kopplar till målen på området. Förslagen har tagits fram av en arbetsgrupp som tillsatts av forumet som drar slutsatsen att en ökad flexibilitet i elsystemet kräver involvering och beslut från ett brett spektrum av aktörer. Vidare föreslås en tydligare roll- och ansvarsfördelning mellan elmarknadens aktörer. Arbetsgruppen har också identifierat ett behov av en ny scenariostudie med utgångspunkt i energiöverenskommelsen för det fortsatta arbetet.

En gemensam nordisk hantering av effektfrågan

Sverige är sedan många år tätt sammanlänkat med de övriga nordiska länderna. Eventuella framtida effektproblem kan därför hanteras gemensamt inom Norden. Vid det nordiska ministermötet 2015 beslutade de nordiska energiministern, på förslag från Sverige, att de nordiska system- och transmissionsföretagen skulle få i uppdrag att ta fram en handlingsplan för utvecklingen av elmarknaden och hantering av framtida gemensamma utmaningar, bl.a. effektfrågan. Slutrapporten har ännu inte redovisats.

En utredning för att stimulera elkunder att bli mer flexibla i sin förbrukning av el

Regeringen gav i juni 2015 Energimarknadsinspektionen i uppdrag att utreda hur kunderna kan bli ännu mer aktiva med att påverka sin elförbrukning. Uppdraget slutredovisades till regeringen den 3 oktober 2016 i rapporten Åtgärder för ökad efterfrågefleksibilitet i det svenska elsystemet (Ei R2016:15). Energimarknadsinspektionen har i rapporten tagit fram en handlingsplan för att undanröja hinder för efterfrågefleksibilitet. Med utgångspunkt i handlingsplanen och hindren har Energimarknadsinspektionen identifierat ett antal åtgärder som i förlängningen ska leda till större effektivitet på elmarknaden. Rapporten med Energimarknadsinspektionens åtgärdsförslag har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

En ökad andel förnybar och variabel elproduktion

Regeringen gav i regleringsbrevet för 2016 Energimarknadsinspektionen i uppdrag att analysera hur en ökad andel variabel elproduktion påverkar elpriset, elproducenters lönsamhet och priset till slutkund. Energimarknadsinspektionen konstaterar att dagens elhandelssystem uppvisar de egenskaper som krävs för effektiva prissignaler, för såväl kortsiktig prissättning som långsiktiga investeringsbeslut, även i en framtid med högre andel variabel elproduktion. Däremot anger Energimarknadsinspektionen att en översyn av regelverken för stödsystem som elcertifikatssystemet och effektreserven är nödvändig för att minimera deras påverkan på elhandelssystemets effektivitet. Rapporten har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Svenska kraftnät har, i nära dialog med Energimyndigheten och Energimarknadsinspektionen, redovisat tänkbara lösningar i rapporten Anpassning av elsystemet med en stor mängd förnybar elproduktion (dnr. M2016/00623/Ee och M2015/02281/Ee). I rapporten framförs bl.a. att regeringen bör ge Svenska kraftnät i uppdrag att tillsammans med Energimarknadsinspektionen och Energimyndigheten utreda och föreslå en leveranssäkerhetsnivå för det svenska kraftsystemet som helhet. Regeringen avser att återkomma i denna fråga då utformningen av bestämmelserna på området i EU-

kommissionens förslag i det s.k. ren energi-paketet faststälts.

Överföringskapacitet viktig för att uppfylla energipolitiska mål

Regeringen har gett Svenska kraftnät i uppdrag att redovisa nätutvecklingsplaner för det nordiska kraftnätet med nordisk samhälls-ekonomisk nytta. Detta för att säkerställa att planering av ny gränsöverskridande infrastruktur sker koordinerat mellan de nordiska länderna. Redovisningen ska ske gemensamt med övriga nordiska systemansvariga stamnätsföretag. Nätutvecklingsplanerna ska inkludera de nätinvesteringar som krävs för att överföra ny förnybar elproduktion. Den tredje tvååriga planen ska rapporteras till det nordiska minister-mötet 2017. Nätutvecklingsplanen rapporterades till den nordiska elmarknadsgruppen och Regeringskansliet i juni 2017 (dnr. M2017/01770/Ee).

Förutsättningar för en säker kraftöverföring

Riksdagen har lämnat ett tillkännagivande som rör Riksrevisionens rapport om förutsättningar för en säker kraftöverföring (bet. 2016/17:NU21, rskr. 2016/17:332, M2017/01665/Ee). Under Riksrevisionens granskning av regeringens styrning av Svenska kraftnät framkom att styrelsens roll i investeringsbesluten delvis är oklar och behöver utvecklas. Regeringen har redovisat sin bedömning med anledning av Riksrevisionens rapport i skrivelse 2016/17:148. Regeringen har även gett Energimarknadsinspektionen i uppdrag att identifiera vilka typer av effekter som bör analyseras och kvantifieras inom ramen för samhällsekonomiska lönsamhets-bedömningar inför beslut om investeringar i transmissionskapacitet i stamnätet för el. Energimarknadsinspektionen ska också utreda och föreslå riktlinjer för kvantifiering av dessa effekter. Energimarknadsinspektionen ska redovisa sitt uppdrag senast den 15 februari 2018. Riksrevisionen lyfter i sin rapport också fram frågeställningar kring Svenska kraftnäts ansvar för den långsiktiga effektbalansen. Regeringen avser att återkomma vad gäller återkommande effektanalyser. Regeringen avser även att komplettera det uppdrag som Svenska kraftnät har enligt sin instruktion med en bedömning av förutsättningarna att långsiktigt upprätthålla kraftbalansen.

Elmarknadsdesign i EU-samarbetet

Under 2017 har arbetet med införande av EU:s tredje inre marknads paket för el färdigställts vilket har inneburit ny lagstiftning genom kommissionsförordningar, s.k. nätkoder och nätriktlinjer. Parallellt har en motsvarande process på gasområdet ägt rum, se avsnitt 2.5.3. Nätkoderna och nätriktlinjerna för el är viktiga delar av den inre elmarknaden och ska säkerställa ett harmoniserat regelverk samt en effektiv och säker drift av de europeiska transmissionsnäten. Förslagen har behandlats och antagits genom ett kommittologiförfarande där representanter för medlemsstaterna har deltagit i kommissionens kommitté för gränsöverskridande överföring av el (CO8200). Under 2017 antog kommissionen en förordning som reglerar balansreglering.

För att underlätta utvecklingen mot en gemensam elmarknad i Europa presenterade EU-kommissionen ett nytt lagstiftningspaket (Ren energi för alla i Europa, det s.k. ren energi-paketet) den 30 november 2016. Det omfattar bl.a. förslag om revidering av det tredje inre marknads paketets lagstiftning på elområdet. Dessutom innehåller paketet ett förslag om att ersätta direktivet om trygg elförsörjning (europaparlamentets och rådets direktiv 2005/89/EG) med en ny krisberedskaps-förordning. EU:s ministerråd har påbörjat förhandlingar om förslagen som kommer att fortsätta under 2017 och 2018.

Elavbrott och leveranssäkerhet

Leveranssäkerheten i Sverige under 2016 var relativt god. Medelavbrottstiden var drygt 1,5 timme per kund, vilket är kortare än år 2015 då medelavbrottstiden var strax över 2 timmar, men ungefär samma nivå som 2014. Under 2016 var vädret mildt och relativt lugnt, bortsett från stormen Urd som slog till under julhelgen. Även 2014 var ett lugnt år vädermässigt. Under 2015 förekom ett antal stormar, exempelvis stormarna Freja och Gorm. Blåsig väder avspeglar sig alltså i avbrottsstatistiken, främst i form av längre avbrottstider för kunderna.

Antalet elavbrott varierar inte i samma utsträckning mellan åren som avbrottstiden. Det genomsnittliga antalet elavbrott per kund (SAIFI) var ungefär lika för åren 2014–2016 med 1,3 avbrott per kund. Sedan 2013 finns bestämmelser om hur många elavbrott en kund får ha för att överföringen av el ska anses vara av god kvalitet. Om en kund drabbas av fler än elva

elavbrott innebär det att kunden inte har en god kvalitet i elöverföringen. CEMI12 visar andelen kunder som drabbats av 12 eller fler avbrott, och denna siffra var något högre under 2016 jämfört med året innan (0,8 procent jämfört med 0,7 procent).

Elnät på landsbygden drabbas i genomsnitt av både fler och längre avbrott jämfört med elnät i tätorter. Det går även att se att stormår har en större påverkan på landsbygdsnät, som generellt sett är mer exponerade för väderrelaterade störningar jämfört med tätortsnät. Dessutom är landsbygdsnäten ofta utformade utan redundans, vilket gör att ett enstaka fel ger större konsekvenser. Samhällets kostnader för elavbrott under perioden 2013 till 2015 har varierat mellan 800 och 1 300 miljoner kronor per år. Kundkategorin handel och tjänster utgör den grupp som drabbas hårdast, cirka 60 procent av den totala kostnaden. Industrin står för cirka 30 procent och resterande kundgrupper (hushåll, jordbruk och offentlig verksamhet) drabbades tillsammans av cirka 10 procent av avbrottskostnaderna trots att de utgör drygt 90 procent av antalet kunder.

Tabell 2.10 Driftstörningar i de svenska lokalnäten som varit över 3 minuter

Genomsnittlig avbrottsdata för de svenska lokalnäten åren 2014–2016

	2014	2015	2016
SADI (medelavbrottsstid, minuter/kund)	95	124	94
CATAIDI (min/drabbad kund)	188	245	180
SAIFI (antal avbrott/kund)	1,3	2,5	2,5
CAFI (antal avbrott/drabbad kund)	2,6	2,5	2,5
CEMI-12 (andel kunder med minst 12 avbrott, procent)	0,9	0,7	0,8
ASAI Tillgänglighet	99,97	99,97	99,98

Källa: Energimarknadsinspektionen. Siffrorna från 2016 är preliminära.

Reglering av elnätsföretagens intäktsramar

Vid fastställandet av intäktsramarna tillämpar Energimarknadsinspektionen bl.a. bestämmelserna i förordningen (2014:1064) om intäktsram för elnätsföretag. Regeringen har under en längre tid följt hur regleringen av elnätsavgifterna tillämpas och anser att det behövs ett tydligare regelverk för att säkerställa att elnätsföretagens avkastning är rimlig. På grund av de återkommande rättsprocesserna om fastställande av elnätsföretagens intäktsram vill regeringen även snabba upp och förenkla

handläggningen vid Energimarknadsinspektionen och domstolarna. Därför har Energimarknadsinspektionen fått i uppdrag att ta fram förslag på författningsändringar inom flera avgörande områden inom elnätsregleringen. I uppdraget ingår att ge förslag på regler för att fastställa företagens avkastning, utvärdera regleringen och lämna lagförslag på förbättringar samt analysera vilka incitament företagen har för att investera i sina elnät. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 23 oktober 2017.

Förbättra villkoren för kunder med anvisningsavtal

Regeringen har föreslagit krav på vilken information en faktura ska innehålla och utökade informationskrav till kunder med anvisningsavtal i propositionen Anvisade elavtal (prop. 2016/17:13, bet. 2016/17:NU8, rskr. 2016/17:135). Förslagen ska säkerställa att kunder med anvisade avtal har skäliga villkor, minska andelen kunder med anvisade elleverantörer och öka kundaktiviteten på elmarknaden. Vidare föreslogs att regeringen ska få meddela föreskrifter om att anvisningsavtalens priser under en viss tid inte får överstiga vissa nivåer. Riksdagen har antagit propositionen och de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 april 2017.

Förbättrad information om den egna elförbrukningen

Regeringen har i propositionen Funktionskrav på elmätare (prop. 2016/17:73, bet. 2016/17:NU10, rskr. 2016/17:165) föreslagit att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, ska få meddela föreskrifter om funktionskrav. Riksdagen har antagit propositionen och den trädde i kraft den 1 juli 2017. Energimarknadsinspektionen har därefter fått i uppdrag av regeringen att ta fram förslag till de författningsändringar som krävs för att reglera funktionskrav på elmätare, se Energimarknadsinspektionens regleringsbrev för 2017. Uppdraget ska redovisas senast den 1 november 2017.

En elmarknadshubb eller informationsmodell för att utveckla förbrukarflexibilitet och energitjänster

För att förenkla hanteringen av elkundernas uppgifter har regeringen gett Svenska kraftnät i uppdrag att utveckla och driva en central informationshanteringsmodell, en s.k. elmarknadshubb, på den svenska elmarknaden.

Svenska kraftnät delredovisade den 31 maj 2016 sitt uppdrag i rapporten Redovisning av vissa frågor ang. elmarknadshubbens utformning m.m. (dnr M2016/01497/Ee). Under hösten 2016 inledde Svenska kraftnät arbetet med utformningen av elmarknadshubben. Målet är att ta den nya elmarknadshubben i drift tidigast under sista kvartalet 2019.

Energimarknadsinspektionen arbetar samtidigt med ett regeringsuppdrag om att undersöka vilka regeländringar som krävs för att införa en ny marknadsmodell och en elmarknadshubb. Uppdraget redovisades den 15 juni 2017 och bereds för närvarande inom Regeringskansliet (dnr M2017/01702/Ee).

Konsumentrapporten 2017

I Konsumentverkets rapport Konsumentrapporten 2107 Läget för Sveriges konsumenter framgår bl.a. att elmarknaden visar den största förbättringen av de 45 undersökta marknaderna jämfört med året innan, 2015. 2016 placerar sig elmarknaden på plats 30, en förbättring med åtta platser. Enligt Konsumentverket beror förbättringen främst på två aspekter. Dels oberoende information, dels produktjämförelser. Flera insatser från staten och branschen kan även ha bidragit till förbättringen. Förändringarna har skett det senaste året och utvecklingen behöver följas de kommande åren.

Elberedskap

För att minska riskerna för allvarliga störningar och öka förmågan att hantera allvarliga störningar inom elsektorn har Svenska kraftnät under året genomfört flera aktiviteter tillsammans med elmarknadens aktörer med stöd av anslaget 1:8 *Elberedskap* (se avsnitt 2.7.8). Svenska kraftnät har även verkat för att aktörerna inom elsektorn ansluter sig till och använder det gemensamma radio-kommunikationssystemet Rakel.

För att bättre kunna hantera elenergibrist har Energimyndigheten under året förberett en informationskampanj för att uppmana hushållen till förbrukningsdämpande åtgärder för att undvika kraftigare åtgärder såsom elransonering eller fränkoppling.

Den 30 november 2016 lade EU-kommissionen fram förslag om en ny förordning om krisberedskap inom elsektorn som kommer att förhandlas under 2017 och 2018.

Svenska kraftnät har i sin årsrapport Dammsäkerhetsutvecklingen i Sverige 2016

(dnr M2016/03071/Ee) bedömt att implementeringen av det nya regelverket om dammsäkerhet sker i god samverkan mellan berörda aktörer, och att länsstyrelser och dammägare har lagt stora resurser på konsekvensutredningar och klassificering av dammar.

En förändrad omvärld och ökande digitalisering medför också ett ökat behov av säkerhetsskydd, särskilt informations- och cybersäkerhet. Därför har Svenska kraftnät bl.a. vidareutvecklat vägledning och utbildningsmiljöer samt genomfört utbildningar i cybersäkerhet och säkerhetsskydd. Energi-myndigheten och Svenska kraftnät har även vidareutvecklat webbplatsen energisäkerhetsportalen.se som riktar sig till hela energisektorn.

Analys och slutsatser

Gällande målet för elmarknadspolitiken är den nordiska elmarknaden väl integrerad och även inom elsektorn är försörjningstryggheten god där energibalansen stärkts i Sverige till följd av ny förnybar elproduktion. Med en ökad andel variabel elproduktion och avveckling av termisk elproduktion kan däremot effektfrågan bli en utmaning på sikt. I en europeisk jämförelse möter svenska företag och konsumenter konkurrenskraftiga priser på energi. Konsumentens roll behöver dock fortsätta att stärkas. Erfarenheterna från den allt mer integrerade nordiska och europeiska elmarknaden visar att såväl försörjningstryggheten som konkurrenskraften stärks genom att vår nationella marknad stegvis integreras med våra grannländer. Sverige har nått det europeiska målet om tio procents överföringskapacitet i förhållande till förbrukningen.

Regelutvecklingen på elmarknadssidan är väldigt intensiv och drivs till stor del framåt av Sveriges och EU:s mål att producera en större andel el från förnybara energikällor. För att klara av energiomställningen behöver mer förnybar produktion tillföras elsystemet. Men på en framtida elmarknad med än mer variabel elproduktion från sol och vind bedömer regeringen att det blir allt viktigare att fortsätta investera i utbyggd överföringskapacitet inom Sverige och till grannländerna för att säkra försörjningstryggheten. Elnäten på alla

spänningsnivåer behöver användas mer effektivt och byggas starkare för att hantera de utmaningar som utbyggd variabel elproduktion för med sig. Det är därför angeläget för Energimarknadsinspektionen att prioritera nätkoncessionsprövningen, vilket regeringen har tillfört medel för i budgetpropositionen för 2017.

Regeringen bedömer att effektfrågan kommer att växa i betydelse de kommande åren. För att minska eventuella effektproblem har giltigheten av lagen om effektreserv (2003:436) förlängts till den 31 december 2025. Regeringen bereder också de uppdragsrapporteringar avseende hur kundernas efterfrågefleksibilitet kan öka för att möta effektproblematiken. Regeringen har vidare gett flera uppdrag till Svenska kraftnät och Energimarknadsinspektionen om att utreda och föreslå lösningar på hur mer el från förnybara energikällor kan integreras i kraftsystemet. Uppdragen är även en del av uppföljningen av handlingsplanen som Samordningsrådet för smarta elnät tog fram.

Regeringen satsar även på framtidens elnät genom det nationella forum för smarta elnät som inrättats. Forumet har tack vare sin sammansättning av styrgrupp, organisationsform och uppdrag goda förutsättningar att arbeta i nära samverkan med framtidens aktörer på elmarknaden. Forumet är därför en viktig resurs i det operativa arbetet för en effektiv omställning av elsystemet och för att sprida kunskap om de nyttor som smarta elnät kan medföra. Utvecklingen inom bl.a. energilager och digitalisering går snabbt. Det kommer påverka utvecklingen av elmarknaden och öka förutsättningarna för smarta elnät som ett verktyg för en framtida elmarknad med väl fungerande konkurrens och ett effektivt utnyttjande av resurser.

Regeringen kommer noggrant att följa effekterna av de nya bestämmelserna om anvisningsavtal för att se om antalet kunder med anvisningsavtal kommer att minska. Om den nya regleringen inte får avsedd effekt kommer regeringen att överväga att införa en reglering av anvisningsavtalens priser.

Förutom flera pågående reformer av elmarknaden i Sverige pågår samtidigt ett omfattande arbete på EU-nivå. Genom nätkoderna och kommissionsriktlinjerna samt förslagen i det s.k. Ren energi-paketet underlättas en gemensam marknad för el, vilket i sin tur leder till en högre grad av konkurrens och

bättre resursutnyttjande vilket också har miljömässiga fördelar. Sverige är tätt sammankopplat med sina grannländer och det regionala samarbetet är av särskild betydelse för att hitta gemensamma lösningar på gemensamma problem. Alla delar i samhället är beroende av en trygg energiförsörjning. Förmågan att förebygga, motstå och hantera kriser och situationer under höjd beredskap ska även fortsättningsvis vara stark. Energiförsörjningen är även av stor betydelse i arbetet med den återupptagna planeringen för det svenska totalförsvaret.

2.5.3 Gasmarknad

Mål

Målet för naturgasmarknadspolitiken är att vidareutveckla gasmarknaden, i linje med EU:s regelverk och krav, så att en effektiv naturgasmarknad med effektiv konkurrens kan uppnås.

Resultat

Naturgasmarknaden i Sverige och inom EU har kommit relativt långt i arbetet med att genomföra den inre marknaden för energi och arbetet med nätkoderna har avslutats under 2017.

Den 16 februari 2016 presenterade kommissionen ett försörjningstrygghetspaket där det ingick förslag om en reviderad gasförsörjningsförordning (KOM 2016:52). Förslagen syftar till att stärka det regionala samarbetet, solidariteten och att öka informationsutbytet när det gäller försörjningstrygghet, bl.a. i fråga om kommersiella gaskontrakt. Förhandlingarna med Europaparlamentet har avslutats under våren 2017.

Regeringen presenterade i juni 2017 propositionen Biogas i naturgasnätet (prop. 2017:202). Propositionen innehåller en justering av naturgaslagen som syftar till att underlätta inmatning av biogas i naturgasnätet och genomför ett av de förslag som Energimarknadsinspektionen lämnade i sin rapport Villkor för biogas i ett naturgasnät (EiR 2016:06). Förslaget innebär en skyldighet för en

innehavare av naturgasledning att på begäran och utan dröjsmål lämna skriftlig uppgift om sådana villkor för anslutningen som gäller gasens kvalitet, lukt och tryck. Innehavaren ska även offentliggöra villkoren.

Analys och slutsatser

En ökad inmatning av biogas i naturgasnätet kommer att bidra till att stärka försörjningstryggheten och till en ökad diversifiering.

2.5.4 Värmemarknad

Mål

Regeringens mål för värmemarknadspolitiken är en hög energieffektivitet, ett effektivt resursutnyttjande samt att konsumenterna ska ha en stark ställning på värmemarknaden.

Resultat

Energimyndigheten beskriver i rapporten Energiindikatorer 2017 (ER 2017:09) prisutvecklingen på fjärrvärmemarknaden på följande sätt: Precis som för övriga energipriser har fjärrvärmepriset för hushållskunder i flerbostadshus ökat under 2000-talet. Energimyndigheten bedömer att ökade bränslekostnader för fjärrvärmeproducenterna är en trolig orsak till de stigande fjärrvärmepriserna. Under december 2016 uppgick priset på fjärrvärme till flerbostadshus till 944 kr/MWh vilket var cirka två procent högre än under december 2015 då priset var 923 kronor/MWh. Den fossila andelen i fjärrvärmeproduktionen utgjorde åtta procent av den tillförda energin 2015.

Inom fjärrvärmenäten har producenten en dominerande ställning och värmemarknadspolitiken bygger främst på fungerande konkurrens mellan olika uppvärmningsalternativ. Det beror på att förutsättningarna för effektiv konkurrens inom samma nät är begränsade, bl.a. till följd av hög koncentration i produktionsledet och höga inträdesbarriärer.

I propositionen Reglerat tillträde till fjärrvärmenäten (prop. 2013/14:187, bet.

2013/14:NU23, rskr. 2013/14:269) gjordes bedömningen att prisförändringsprövning och likabehandlingsprincip i nuläget inte bör genomföras. I stället ansåg dåvarande regeringen att branschinitiativet Prisdialogen borde kunna medverka till att komma till rätta med de problem som både regeringen och parterna i Prisdialogen identifierat. Huvudsyftet är att åstadkomma en rimlig, förutsägbar och stabil prisutveckling på fjärrvärme samt att bidra till ett ökat förtroende för fjärrvärmeföretagens prissättning. Andelen konsumenter och leverantörer som är anslutna till Prisdialogen har fortsatt växa snabbt och omfattade under 2016 68 procent av fjärrvärmeleveranserna och cirka två miljoner hushåll, att jämföra med 16 procent av leveranserna och 400 000 hushåll 2013.

Energimarknadsinspektionen redovisade sin slutrapport av Prisdialogen den 16 mars 2016. Energimarknadsinspektionen konstaterade att Prisdialogen stärkt konsumenternas ställning både genom dialogen om priserna och genom att parterna fått en ökad ömsesidig kunskap och förståelse för motpartens förutsättningar. Energimarknadsinspektionen konstaterade också att både kunder och leverantörer uppfattar Prisdialogen som mycket framgångsrik.

Fjärrvärmenämndens uppdrag är att efter en beviljad ansökan medla om en kund begär förhandling om priset eller kapaciteten hos en anslutning, eller om fjärrvärmeföretaget gjort en ensidig ändring av avtalsvillkoren. Den 31 oktober 2016 redovisade Fjärrvärmenämnden sin redogörelse för verksamheten avseende perioden december 2015 till oktober 2016. Fjärrvärmenämnden konstaterade att man under perioden mottagit 15 ansökningar om medling, vilka samtliga beviljades behandling, och att antalet medlingsärenden därmed stigit jämfört med de två närmast föregående åren.

Vidare konstaterade Fjärrvärmenämnden att styrkeförhållandet mellan de parterna i flertalet fall är ojämnt, främst genom att leverantörerna har ett informationsövertag. Fjärrvärmenämnden har därför valt att fokusera på att avhjälpa kundens informationsunderläge och bistår bl.a. med professionell granskning av de faktorer som är av betydelse för prissättning och kundkommunikation. Fjärrvärmenämnden konstaterar också att en positiv effekt av detta är att företagen fått en ökad förståelse för kundperspektivet och vad det kräver i form av informationsinsatser och agerande.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att Fjärrvärmenämndens och Prisdialogens verksamhet kompletterar varandra väl. Prisdialogen har snabbt fått stor spridning och regeringen noterar att såväl konsumenter som leverantörer är eniga om att initiativet stärkt konsumentens ställning och förbättrat förtroendet för fjärrvärmeföretagen.

2.5.5 Energieffektivisering

Mål

Målet till 2016 att åstadkomma en energibesparing med avseende på slutanvänd energi gäller fortfarande och innebär en besparing om minst nio procent av det årliga genomsnittet 2001–2005. Besparingsmålet motsvarar 33 TWh, i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/32/EG av den 5 april 2006 om effektiv slutanvändning av energi och om energitjänster.

Målet till 2020 uttrycks som ett sektorsövergripande mål om minskad energiintensitet om 20 procent mellan 2008 och 2020. Energiintensiteten beräknas som kvoten mellan tillförd energi och bruttonationalprodukten (BNP) i fasta priser (kWh/kr).

I Energikommisionens slutbetänkande föreslås att Sverige 2030 ska ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005. Målet uttrycks i termer av tillförd energi i relation till BNP.

Resultat

Energibesparingsmålet till 2016 har nåtts

Målet enligt EU:s energitjänstedirektiv och energieffektiviseringsdirektiv följs upp genom att beräkna och summera hur stor energibesparing olika styrmedel och åtgärder genererar. I Sveriges fjärde nationella handlingsplan för energieffektivisering, som överlämnades till EU-kommissionen i april 2017, rapporterades en energibesparing om 52 TWh enligt EU:s energitjänste- och energieffektiviseringsdirektiv.

Sverige har således överträffat målet om 33 TWh med god marginal.

Enligt energieffektiviseringsdirektivet har Sverige ett åtagande att under perioden 2014–2020 spara totalt 106 TWh energi (kumulativt). Sverige har valt att beräkna energibesparingar genom att beräkna hur mycket högre energianvändningen hade varit om Sverige fr.o.m. den 1 januari 2014 hade sänkt energi- och koldioxidskatterna samt mervärdesskatten till EU:s miniminivåer. I Sveriges fjärde nationella handlingsplan för energieffektivisering rapporterades att besparingen till följd av de svenska skattenivåerna, i kombination med riktade styrmedel, under 2014 uppgick till 9,4 TWh, under 2015 till 11,8 TWh och under 2016 till 15,1 TWh. Det innebär att den kumulativa energibesparingen under perioden 2014–2016 uppgick till 36,3 TWh.

Energikommisionen

I Energikommisionens betänkande Kraftsamling för framtidens energi föreslogs att Energimyndigheten ska ges i uppdrag att tillsammans med branscherna utforma sektorsstrategier för energieffektivisering (SOU 2017:02). Regeringen gav den 6 juli 2017 i uppdrag att Energimyndigheten att tillsammans med olika branscher och andra berörda myndigheter formulera sektorsstrategier för energieffektivisering. En redovisning av arbetet ska göras den 31 januari 2018, 2019 och 2020. Därefter ska genomförande och resultat redovisas årligen i Energimyndighetens årsredovisning.

Tabell 2.11 Energiintensitet

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Tillförd energi ¹ (TWh)	537	501	551	535	547	535	519	490	540 ²
BNP(2009) (miljarder kr)	3 469	3 289	3 485	3 578	3 568	3 612	3 706	3 858	3 980
Tillförd energi* per BNP (2009), procent (basår 2008)	0	-2,4	1,1	-4,6	-2,4	-5,5	-9,7	-18,0	-14,9

1 Exklusive utrikes transporter.

2 Mängden tillförd energi för 2016 är preliminär eftersom den baseras på kortperiodisk statistik, den är därför inte helt jämförbar med de andra uppgifterna för tillförd energi eftersom de baseras på årlig statistik.

Energiintensiteten minskar

Från 1970 fram till mitten av 1990-talet ökade energianvändningen kraftigt i Sverige. Därefter har den planat ut, även om den varierat mellan åren. Detta samtidigt som värdet av den ekonomiska aktiviteten, definierat som BNP, fortsatt att öka. Sedan 1990 har energiintensiteten i den svenska ekonomin minskat med nästan 45 procent. Jämfört med basåret 2008 var minskningen till 2016 drygt 15 procent. Uppgiften om mängden tillförd energi för 2016 är preliminär och resultatet bör därför tolkas med försiktighet. Mellan 2015 och 2016 är bedömningen att energiintensiteten ökat markant vilket beror på att mängden tillförd energi ökade procentuellt mer än BNP. Att energianvändningen ökade beror främst på att 2016 var ett kallare år än 2015 och att industrin ökade sin produktion. Regeringen bedömde vid kontrollstationen för de klimat- och energipolitiska målen till 2020 (skr. 2015/16:87) att energiintensitetsmålet kommer att nås. Denna bedömning kvarstår. Stängningen av kärnkraftreaktorerna Ringhals 1 och 2 samt Oskarshamn 1 och 2 senast 2020 bidrar påtagligt till att målet uppnås.

Konkurrenskraften är beroende av industrins energiintensitet som sedan 2000 minskat för tillverknings- livsmedel- och skogsindustrin. I järn-, stål- och metallverken ökade energiintensiteten mellan 2004 och 2009 och trots att den minskat sedan dess är den fortfarande något högre än den var 2000. Energikostnadens andel av industrins rörliga kostnader har ökat mellan 2004 och 2014 för att sedan minska 2015.

Stor potential för ytterligare energieffektivisering

På uppdrag av Regeringskansliet genomförde en extern konsult under 2014 en fördjupad analys av potentialerna för energieffektivisering samt förekomsten och omfattningen av olika marknadsmisslyckanden och hinder för

energieffektivisering. Enligt konsultens analys finns det stora outnyttjade samhällsekonomiska potentialer för ytterligare energieffektivisering fram till 2030. Den största potentialen i absoluta tal finns i den energiintensiva industrin. Stora potentialer finns även i transportsektorn och bebyggelsen. Konsulten bedömer vidare att styrmedlen för energieffektivisering behöver utvecklas för att potentialen till 2030 ska realiseras.

Ytterligare ett område där det finns en stor potential för energi- och resursbesparing är energianvändande produkter. En stor andel av den energi som används för uppvärmning och kylning av byggnader, vitvaror samt i industriella system regleras i dag av ekodesign- och energimärkningsdirektiven. I samband med att EU-kommissionen presenterade arbetsplanen för ekodesign 2016–2019 (COM(2016) 773 final) presenterades även de effekter direktiven haft för att nå energi-, klimat- och näringspolitiska mål. EU-kommissionen uppskattar att direktiven bidragit med hälften av EU:s energieffektiviseringsmål till 2020. De har också skapat stora ekonomiska nyttor för näringsliv och privatpersoner, samtidigt som de bidragit till minskade växthusgasutsläpp och till de klimatpolitiska målen.

På väg mot nära-nollenergibygnader

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/31/EU av den 19 maj 2010 om byggnaders energiprestanda ska EU:s medlemsstater se till att alla nya byggnader senast den 31 december 2020 är nära-nollenergibygnader. För byggnader som ägs och används av offentliga myndigheter gäller dessa regler från den 1 januari 2019. Regeringen beslutade den 8 december 2016 om en ändring av plan- och byggförordningen (2011:338, PBF) för att genomföra bestämmelserna i svensk rätt.

Vidare har Energimyndigheten tilldelats sammanlagt 120 miljoner kronor för åren 2014–2017 för insatser som främjar lågenergi-byggnader. Medlen som används till att ge stöd för mätning i befintliga lågenergibyggnader och demonstration av nya lågenergibyggnader upphör från och med 2018.

Individuell mätning och debitering

Som en del av genomförandet av Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012 om energieffektivitet infördes lagen (2014:267) om energimätning i byggnader. Enligt lagen får regeringen föreskriva i vilka fall fastighetsägaren ska vara skyldig att införa individuell mätning på lägenhetsnivå för energislagen värme, tappvarmvatten och kyla. Boverket har på uppdrag av regeringen utrett och föreslagit att det inte bör införas krav på individuell mätning. Regeringen ser dock skäl att följa upp frågan och gav Boverket i uppdrag att årligen följa upp slutsatserna i de tidigare rapporterna och utreda om det finns skäl att framöver införa krav på installation av mätsystem för värme, kyla och tappvarmvatten på lägenhetsnivå i Sverige. Boverket överlämnade en första uppföljande rapport till regeringen i maj 2017 (dnr. M2017/01130/Ee), i vilken inga ändrade slutsatser dras angående införande av krav på mätning på lägenhetsnivå.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att energisparmålet till 2016 har uppnåtts med råge. Bedömningen är även att målet om 20 procent minskad energiintensitet till 2020 kommer att uppnås, framför allt på grund av aviserade stängningar av fyra kärnkraftreaktorer till 2020.

Både den tillförda och slutanvända energin påverkas av ett stort antal faktorer. Energitillförseln påverkas av efterfrågan i slutanvändarsektorerna i Sverige, som i sin tur påverkas av konjunkturläge, befolkningens mängd och temperatur, men också av efterfrågan och prisnivåer i våra grannländer eftersom inhemsk produktion som går på export omfattas av målet. Den totala energitillförseln påverkas även av sammansättningen av olika produktionsslag samt förlusterna i produktion och överföring. Energiintensiteten påverkas av allt detta, men också av BNP-utvecklingen.

Energieffektivisering främjas av generella ekonomiska styrmedel, såsom energiskatt, koldioxidskatt och utsläppshandel. Samtidigt finns mer riktade administrativa styrmedel som bl.a. reglerar krav på energiprestanda och energimärkning för energirelaterade produkter och byggnader, samt krav på energikartläggning i stora företag. Därutöver finns flera kompletterande insatser som avser att åtgärda informationsbrister på marknaden och öka medvetenheten om olika energieffektiviserings-åtgärder. Som exempel kan nämnas statligt stöd till kommunal energi- och klimatrådgivning, stöd till energikartläggning i små och medelstora företag, samt nätverksstyrning och teknikupphandling i olika sektorer. Dessutom ges statligt stöd för energieffektivisering av vissa flerbostadshus i socio-ekonomiskt utsatta områden.

Flera av de satsningar som genomförs för att främja förnybar energi kan även bidra till en lägre energiintensitet, t.ex. utvecklingen av smarta elnät, främjande av energiomställningen i transportsektorn och investeringar i vindkraft och solenergi. Härtill bidrar stödet till lokala klimatinvesteringar, regeringens satsning Klimatklivet (se vidare utg. omr. 20 avsnitt 3.5.2), och stödet till lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning.

Målet om 20 procent minskad energiintensitet till 2020 bedöms uppnås, framför allt tack vare aviserade stängningar av fyra kärnkraftreaktorer till 2020. Det bedöms därutöver finnas outnyttjade potentialer för energieffektivisering till 2030. Det är därför regeringens bedömning att insatserna för energieffektivisering behöver förstärkas. Det av Energikommissionen föreslagna målet om 50 procent minskad energiintensitet till 2030 talar också för stärkta insatser för energieffektivisering. Ur ett resurshushållningsperspektiv är det viktigt att använda även förnybar energi effektivt, inte minst med tanke på regeringens målsättning att Sverige på sikt ska ha 100 procent förnybar energi.

2.5.6 Förnybar energi

Mål

Genom riksdagens beslut att anta propositionen En sammanhållen klimat- och energipolitik – Energi (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25 rskr. 2008/09:301) har en rad mål för förnybar energi satts upp för Sverige. Andelen förnybar energi 2020 ska vara minst 50 procent av den totala energianvändningen. Inom transportsektorn ska andelen förnybar energi samma år vara minst tio procent. Båda dessa mål utgår från de krav som ställs på Sverige i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven 2001/77/EG och 2003/30/EG (förnybartdirektivet).

Sveriges mål för utveckling av den förnybara elproduktionen till 2020 är att Sverige ska finansiera 30 TWh ny förnybar elproduktion jämfört med 2002 (prop. 2014/15:123, bet. 2015/16:NU6, rskr. 2015/16:5). Det nya nationella finansieringsmålet ersätter det av riksdagen tidigare fastställda målet för produktion av förnybar el som innebar en ökning med 25 TWh till 2020 jämfört med 2002.

Riksdagen har beslutat om ett nytt mål för den förnybara elproduktionen om ytterligare 18 TWh till 2030 inom elcertifikatsystemet i enlighet med regeringens proposition Nytt mål för förnybar el och kontrollstation för elcertifikatsystemet 2017 (prop. 2016/17:179, bet. 2016/17:NU20, rskr. 2016/17:330).

Sverige och Norge har sedan den 1 januari 2012 en gemensam elcertifikatmarknad. Det gemensamma målet är att öka den förnybara elproduktionen med 28,4 TWh mellan 2012 och 2020. Det gemensamma målet regleras i ändringsavtalet som trädde i kraft den 1 januari 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:FiU1, rskr. 2015/16:51). Det gemensamma målet delas så att Sverige ska finansiera 15,2 TWh och Norge 13,2 TWh ny förnybar el till 2020 jämfört med 2012.

Enligt avtalet mellan Sverige och Norge krävs det samråd om någon av parterna önskar införa ett nytt mål efter 2020. Riksdagen har beslutat om ändring av avtalet och kommit överens om det nya målet och förlängningen av systemet i enlighet med regeringens proposition Avtal om ändring av avtalet mellan Sverige och Norge om

en gemensam elcertifikatsmarknad (prop. 2016/17:187, bet. 2016/17:NU25, rskr. 2016/17:331).

Sverige har satt upp ett nationellt finansieringsmål till 2020 i linje med det gemensamma målet med Norge. Sveriges mål till 2020 är att finansiera 30 TWh ny förnybar elproduktion ytterligare jämfört med 2002 i enlighet med riksdagens beslut om regeringens proposition Ambitionshöjning för förnybar el och kontrollstation för elcertifikatsystemet 2015 (prop. 2014/15:123, bet. 2015/16:NU6, rskr. 2015/16:5). Det nya nationella finansieringsmålet ersätter det av riksdagen tidigare fastställda målet för produktion av förnybar el som innebar en ökning med 25 TWh till 2020 jämfört med 2002.

Riksdagen beslutade i juni 2009 om en nationell planeringsram för vindkraft motsvarande en årlig produktionskapacitet på 30 TWh till 2020 varav 20 TWh på land och 10 TWh till havs (prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25, rskr. 2008/09:301).

Regeringen har i propositionen om ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146) föreslagit att utsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet. En av strecksatserna för generationsmålet är att andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön. Strecksatserna förtydligar målets definition och vad miljöpolitiken ska fokusera på (se vidare om miljömålen under utg. omr. 20, avsnitt 3.5.1).

Regeringens målsättning är 100 procent förnybar energi.

Resultat

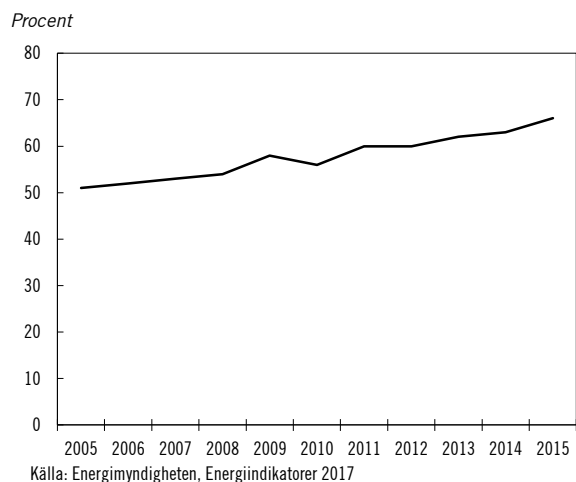
Sveriges andel förnybar energi i förhållande till slutlig energianvändning har ökat stadigt sedan början av 1970-talet och uppgick 2015 till 53,9 procent. Bioenergi och vattenkraft står för den största delen, men även värmepumpar och vindkraft gav ett betydande bidrag. 2016 användes preliminärt 148 TWh bioenergi inklusive avfall och torv, varav 55 TWh användes i industrisektorn, merparten i skogsindustrin. Det producerades 61,2 TWh el i vattenkraftverken och 15,4 TWh i vindkraftverken.

Enligt Energimyndighetens senaste långsiktsprognos bedöms andelen förnybar energi 2020 uppgå till mellan 57–59 procent (ER2017:6). Det innebär att allt tyder på att både det nationella målet om minst 50 procent förnybar energi till 2020 och Sveriges åtaganden enligt förnybartdirektivet om 49 procent till 2020 kommer att kunna nås. Enligt Energimyndighetens scenarier blir andelen förnybar energi mellan 60–66 procent för 2030 och mellan 64–77 procent för 2050.

Förnybar elproduktion

Sedan elcertifikatsystemets start i maj 2003 har nästan 7 300 nya anläggningar byggts. Av dessa anläggningar är cirka 2 500 vindkraftsanläggningar (cirka 2 850 verk) och cirka 4 600 solcellsanläggningar. De nya anläggningarnas förväntade årliga produktion är nästan 22 TWh. Det största bidraget stod vindkraften för med cirka 78 procent. Den bibränslebaserade elproduktionen bidrog med cirka 19 procent och vattenkraften med cirka 3 procent.

Diagram 2.2 Andel förnybar el i Sverige 2005–2015, procent

Den förnybara elproduktionen inom elcertifikatsystemet ökade i Sverige med 2,7 TWh 2016 jämfört med året innan. Solelanläggningar stod för den största procentuella ökningen med 178 procent, vilket motsvarade en ökning med cirka 33 GWh jämfört med föregående år. Vindkraften stod för det största absoluta tillskottet med cirka 1,8 TWh. Under 2016 producerades totalt 21,1 TWh certifikatberättigad förnybar el i Sverige.

Den 1 januari 2012 trädde avtalet mellan Sverige och Norge om en gemensam elcertifikatsmarknad i kraft. Under de fem första

åren, 2012–2016, godkändes anläggningar i Sverige och Norge med en förväntad normalårsproduktion om 17,8 TWh. Av denna produktion byggdes 14,3 TWh i Sverige och 3,5 TWh i Norge. Utfallet för 2012–2016 bedöms ligga i linje med det gemensamma målet till 2020.

Statistik för den gemensamma elcertifikatsmarknaden redovisas i rapporten En svensk-norsk elcertifikatsmarknad – Årsrapport för 2016 som tas fram gemensamt av Energimyndigheten och Norges vassdrags- og energidirektorat.

Marknadspriset på elcertifikat har under 2016 varierat mellan 114–165 kronor vilket motsvarar en extraintäkt för elproducenterna om 11,4–16,5 öre/kWh. Elkundernas genomsnittliga kostnad för elcertifikat blev därmed cirka 3,2 öre/kWh exklusive mervärdesskatt. En kostnad som ur ett internationellt perspektiv kan anses vara relativt låg.

Ursprungsgarantier utfärdas nu för i stort sett hela den svenska elproduktionen. Under 2016 utfärdades ursprungsgarantier för 98 procent av produktionen. Knappt 71 procent av den svenska elanvändningen märks också upp med ursprungsgarantier, vilket är en hög siffra jämfört med andra länder. Tyvärr är det fortsatt svårt att få fram tillförlitliga uppgifter om marknadspriset på ursprungsgarantier, eftersom de inte handlas på någon börs. Dock gör Energimyndigheten bedömningen att priserna ligger i storleksordningen 0–10 kronor per MWh för förnybara kraftslag.

Solceller

Intresset för att investera i solceller är fortsatt stort. Under 2016 installerades cirka 75 MW_t solceller, jämfört med 47 MW_t året innan.

Regeringen införde 2009 ett investeringsstöd (anslag 1:7 *Energiteknik*) till både privatpersoner och andra aktörer som sätter upp solceller, se förordningen (2009:689) om statligt stöd till solceller. Under 2016 beviljades totalt omkring 267 miljoner kronor i stöd och 139 miljoner kronor utbetalades. Detta är de högsta årliga siffrorna sedan stödet infördes och har uppnåtts till följd av den kraftiga ökningen av stödets budget som beslutades inför 2016. Fortfarande finns dock ett stort antal ansökningar i kö som kommer att hanteras nästkommande år.

Även om investeringar i solceller stadigt ökar är dock solelproduktionen fortfarande marginell jämfört med den totala elproduktionen i Sverige.

Från och med den 1 januari 2015 kan mikroproducenter av förnybar el under vissa förutsättningar erhålla en skattereduktion på 60 öre/kWh för den el som man matar in på nätet.

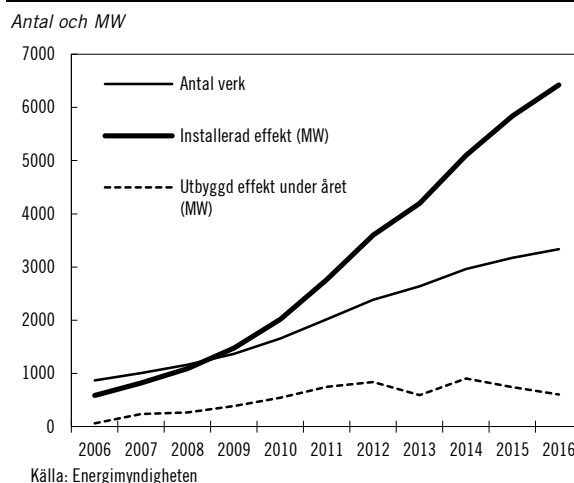
Regeringen gav i juli 2015 Energimyndigheten i uppdrag att analysera hur solen ska kunna bidra till att Sverige på sikt ska ha 100 procent förnybar energi och föreslå en strategi för hur användningen av solen ska kunna öka i Sverige. Uppdraget redovisades den 17 oktober 2016, inklusive förslag på hur en heltäckande statistik för solen ska kunna tas fram. Redovisningen skickades på remiss (M2016/02401/Ee) och svaren har sammanställts. Regeringen avser återkomma till de enskilda åtgärderna inom strategin.

Den 21 november 2016 presenterade regeringen en plan för att ge solen bästa möjliga villkor. Det första steget i denna plan var införandet av en ny skattenedsättning som innebär att energiskatten på förnybar el, inklusive solen, som framställs i små anläggningar på den plats där elen förbrukas, sänks från normalskattenivån (i dag 32,5 öre/kWh) till 0,5 öre/kWh genom avdrag i punktskatte-deklarationen. Denna nedsättning träffar den el som framställs av aktörer vars sammanlagda produktionskapacitet överskrider gränsen i undantaget från skatteplikt men där elen uppfyller överföringskravet och kravet rörande de individuella anläggningarnas storlek. Nedsättningen innebär en skattesänkning med över 98 procent. Förslaget trädde i kraft den 1 juli 2017 (prop. 2016/17:141, bet. 2016/17:SkU30, rskr. 2016/17:267).

Vindkraft

Utbyggnaden av svensk vindkraft fortsätter. I slutet av 2016 fanns totalt ungefär 3 335 vindkraftverk och den installerade effekten var cirka 6 422 MW. I slutet av året fanns vindkraftverk i 177 av Sveriges 290 kommuner och i samtliga län.

Diagram 2.3 Vindkraftens utveckling 2005–2016

Produktionen av el från vindkraft var 15,4 TWh under 2016 vilket var något lägre än 2015 beroende på att det blåste mindre. Enligt Energimyndighetens kortsiktsprognos från våren 2017 förväntas vindkraften öka till närmare 18 TWh till 2018. I de senaste långsiktiga scenarierna bedöms vindkraften producera cirka 19 TWh 2020.

Sammanlagt finns nu 313 riksintresseområden för vindbruk utpekade. Sådana områden är ur ett nationellt perspektiv särskilt lämpliga för elproduktion från vindenergi.

Arbetet fortsätter för att bidra till en välplanerad och effektiv vindkraftsutbyggnad genom bl.a. kunskapsprogrammet Vindval och Nätverket för vindbruk. En viktig del är att stärka och utveckla samverkan mellan berörda myndigheter för att utbyggnaden av vindkraft ska kunna ske där vindförhållandena är gynnsamma. Webbplatsen vindlov.se har under 2016 anpassats till att bli användbar även i mobila enheter, för att ytterligare underlätta handläggning av vindkraftsärenden.

Vattenkraft

Av ramöverenskommelsen framgår bl.a. att vattenkraften spelar en central roll för Sveriges förnybara elförsörjning. En fortsatt hög produktion av vattenkraft är en viktig del i arbetet med att uppnå en ökad andel el från förnybara energikällor såsom vind- och solkraft. Vattenkraftens utbyggnad ska främst ske genom effekthöjning i befintliga verk med moderna miljötillstånd. Nya anläggningar ska ha moderna miljötillstånd. Sverige ska leva upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft, men där prövningssystemet utformas på ett sätt

som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträvade miljönyttan.

Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens proposition Skatteförslag med anledning av energiöverenskommelsen (prop. 2016/17:142, bet. 2016/17:SkU31, rskr. 2016/17:268). Beslutet innebär bl.a. att fastighetsskattesatsen för vattenkraftverk till 2020 stegvis sänks till 0,5 procent av taxeringsvärdet. Regeringskansliet har även remitterat en promemoria med författningsförslag för att genomföra övriga delar av energiöverenskommelsen i fråga om vattenkraft (M2017/01639/R).

Förnybar energi i värmesektorn

För att producera fjärrvärme under 2015 användes 59 TWh energi. Av dessa stod biobränslen, inklusive den förnybara andelen av avfall, för 37 TWh eller 63 procent av tillförd energi. Utöver det stod stora värmepumpar för knappt 5 TWh och en mindre del från elpannor, som båda drevs med el som till stor del är förnybar. Spillvärme stod för 5 TWh av tillförd energi. Resterande 20 procent utgjordes av fossila bränslen vilket är en procentenhet lägre än under 2014. Den totala energianvändningen för uppvärmning och varmvatten för hushåll och service var 76 TWh 2015. Uppdelat på energibärare utgjordes detta av 44 TWh fjärrvärme, elvärme inklusive värmepumpar drygt 18,5 TWh och biobränsle i annan användning än fjärrvärme 11 TWh. Resterande mindre andelar var olja (1,2 TWh) och gas (0,8 TWh).

Förnybar energi i transportsektorn

Transportsektorn (inrikes transporter) står för ungefär en fjärdedel av Sveriges totala energianvändning och för dryga 30 procent av utsläppen av växthusgaser. Under senare tid har trenden varit en minskad energianvändning och minskade utsläpp, trots att transportarbetet ökar. Bakom denna utveckling ligger energieffektivare fordon men även en kontinuerligt växande andel förnybar energi i transportsektorn. Andelen förnybar energi sett till energiinnehåll i Sveriges transportsektor uppgick till 20 procent under 2016 enligt preliminär statistik. Andelen biodrivmedel inom vägtransportsektorn uppgick 2016 till 18,9 procent att jämföras med 5,6 procent 2010. Den kraftiga ökningen förklaras främst av ökad

inblandning av s.k. HVO. Försäljningen av etanol har dock minskat något, främst eftersom försäljningen av såväl E85-fordon som bränslet E85 minskat kraftigt. Parallellt med den ökade andelen biodrivmedel säljs det även allt fler elbilar. Under 2016 var det främst s.k. laddhybrider som ökade, trots att supermiljöbilspremierna för dessa fordon sänkts från 40 000 till 20 000 kronor.

Målet för andel förnybar energi i transportsektorn är satt till minst tio procent för 2020. Under 2016 uppgick denna andel enligt preliminära skattningar till 31 procent enligt förnybartdirektivets beräkningsmetodik. Enligt Energimyndighetens senaste långsiktsprognoz bedöms andelen förnybart i transportsektorn enligt direktivets beräkningsätt vara omkring 41 procent 2020 (ER 2017:6). Målet om minst tio procent bedöms därmed komma att uppfyllas med mycket god marginal. Andelen bedöms i Energimyndighetens prognoser öka ytterligare efter 2020 och vara mellan 47 och 48 procent 2035 och mellan 50 och 53 procent 2050.

Anslutning av förnybar elproduktion till elnätet

För att underlätta anslutning av förnybar elproduktion till elnätet och göra det möjligt att undanröja de problem med tröskeeffekter som försvårar anslutningar infördes den 1 maj 2015 en ordning med förtida delning av nätförstärkningskostnader (förordning 2015:213). Systemet med förtida delning innebär att Svenska kraftnät, genom lån till regionnätsföretag, under en övergångsperiod täcker kundspecifika kostnader för nätförstärkningar som ska belasta ännu icke anslutna anläggningar av förnybar elproduktion. De första besluten om lån fattades av Svenska kraftnät under 2016 och Svenska kraftnät har därefter också ingått avtal med regionnätsägare. Regeringen avser att genomföra en utvärdering av systemet med nätförstärkningslån vid lämplig tidpunkt. Utvärderingen syftar till att bedöma om den nuvarande lösningen bör utvecklas, förlängas, göras permanent eller om den bör ersättas av något annat system. Vid en eventuell förändring i framtiden är regeringens utgångspunkt att projekt som påbörjats inom ramen för det nu aktuella systemet även ska kunna avslutas inom detta.

Av energiöverenskommelsen följer att anslutningsavgifterna till stamnätet för

havsbaserad vindkraft bör slopas. Formerna för detta måste dock utredas närmare.

Analys och slutsatser

Både det nationella målet om minst 50 procent förnybar energi till 2020 och Sveriges åtaganden enligt förnybartdirektivet om 49 procent till 2020 ser ut att kunna nås. Utbyggnaden inom den gemensamma elcertifikatsmarknaden med Norge mellan 2012 och 2016 ligger i linje med målet om att öka den förnybara elproduktionen med totalt 28,4 TWh i de båda länderna från 2012 till 2020.

Planeringsramen för vindkraft om 30 TWh till 2020 är ett sätt att ytterligare synliggöra behovet av att skapa planeringsmässiga förutsättningar för vindkraften. Regeringen anser att det är angeläget att samtliga berörda centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner fortsätter att bidra i detta arbete så att det fortsatt finns beredskap att kunna uppfylla planeringsramen till 2020. Planeringsarbetet behöver inriktas mot att genom lokal förankring öka möjligheten att kunna använda bra vindlägen. Vindkraft byggs ofta ut i glest befolkade landsbygdsområden och kan då ge ett betydelsefullt bidrag till den lokala ekonomin.

Vissa goda vindlägen återfinns i områden som har olika former av skydd. Av Naturvårdsverkets vägledning om etablering av vindkraft i Natura 2000-områden från 2011 framgår att en etablering kan vara möjlig i sådana delar av ett Natura 2000-område där det inte förekommer livsmiljöer eller arter som området avser att skydda. En miljöprövning måste ske i varje enskilt fall. Regeringen konstaterar att de studier som hittills tagits fram om vindkraftens effekter på miljö, natur och människa inte påvisar några stora negativa effekter av hittills gjorda vindkraftsetableringar, vilka i huvudsak skett utanför skyddade områden. Regeringen anser att riskerna för negativ påverkan går att begränsa betydligt med hjälp av planering och samarbete samt genom att använda den kunskap som redan finns.

Regeringen anser att det är positivt att berörda aktörer samarbetar i syfte att hitta lösningar för ökad samexistens mellan vindkraften och andra intressen. Arbetet med att skapa förbättrade förutsättningar för samverkan mellan försvarets tekniska system och vindkraften är viktigt.

Samverkan mellan berörda myndigheter bör fortsätta att utvecklas för att utbyggnaden ska kunna ske där vindförhållandena är gynnsamma.

Regeringen är positiv till ökad digitalisering när det gäller hantering av miljötillstånd och angränsande ärenden. Det finns behov av ett helhetsgrepp och samordning av dessa processer. De insatser som pågår för att understödja utvecklingen av vindkraft bör utökas till även annan förnybar el för att kunna nå regeringens målsättning att Sverige på sikt ska ha ett energisystem som baseras på 100 procent förnybar el. Det behövs en ökad kunskapsuppbyggnad och informationsspridning om förnybar elproduktion.

Utvecklingen inom transportsektorn är positiv, med allt högre andel biodrivmedel och en fortsatt ökad försäljning av laddbara fordon. Den förda politiken, vilken inkluderat bl.a. skattenedsättningar för biodrivmedel, en fordonsbeskattning som främjar mer miljöanpassade fordon, supermiljöbilspremierna samt stöd för en utbyggnad av laddinfrastrukturen, har burit frukt. Det bindande målet om tio procent förnybar energi i transportsektorn är nu sedan länge uppnått men regeringen fortsätter att utvärdera, justera och komplettera befintliga styrmedel för att främja en utveckling i linje med regeringens mer ambitiösa målsättningar, om att utsläppen från transportsektorn ska minska med 70 procent till 2030 och att fordonsflottan på sikt ska vara fossilfri. I denna proposition föreslår regeringen att en s.k. reduktionsplikt införs, vilken över tid ger förutsättningar för minskade växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränsle (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.15). Regeringen föreslår även ett s.k. bonus-malus-system som syftar till att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.16).

Regeringen har även anvisat särskilda medel för Energimyndighetens samordning av en omställning av transportsektorn till fossilfrihet. Inom ramen för detta uppdrag har myndigheten, med bistånd av Transportstyrelsen, Trafikverket, Trafikanalys, Naturvårdsverket, Boverket tagit fram en strategisk plan för omställningen vilken utgör ett viktigt underlag för regeringens fortsatta överväganden inom området.

2.5.7 Energiforskning och innovation

Mål

Det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet är att insatserna ska inriktas så att de kan bidra till att uppfylla uppställda energi- och klimatmål, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken samt energirelaterade miljöpolitiska mål. Fokus för insatserna inom energiforskningen är områden som har förutsättningar för tillväxt och för export.

De konkreta målen för verksamheten är

- att bygga upp vetenskaplig och teknisk kunskap och kompetens som behövs för att genom tillämpning av ny teknik och nya tjänster möjliggöra en omställning till ett långsiktigt hållbart energisystem i Sverige, karaktäriserat av att förena ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet,
- att utveckla teknik och tjänster som kan kommersialiseras genom svenskt näringsliv och därmed bidra till hållbar tillväxt och energisystemets omställning och utveckling såväl i Sverige som på andra marknader och
- att bidra till och dra nytta av internationellt samarbete på energiområdet.

Resultat

Regeringen presenterade den 14 december 2016 en proposition med riktlinjer för forskning och innovation på energiområdet som riksdagen beslutade den 1 mars 2017. Forskning och innovation på energiområdet för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet (prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164). Som grund för regeringens proposition fanns underlag och förslag från Energimyndigheten, samt utvärderingar från både Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) och konsultföretaget Kontigo AB. Utvärderarna menar att Energimyndighetens verksamhet överlag fungerar väl och att insatserna skapar stora värden. Det finns dock möjligheter till ytterligare förbättringar.

I budgetpropositionen för 2017 föreslog regeringen en förstärkning av budgeten för forskning och innovation på energiområdet. I propositionen Forskning och innovation på energiområdet för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet ger regeringen sin bedömning om ökade ambitioner och insatser på olika områden, samt på förstärkningar kring exempelvis tvärsektorieell och tvärvetenskaplig forskning och innovation, internationellt samarbete, strategiska innovationsområden och jämställdhet inom det framtida energisystemet.

Verksamheten kring forskning och innovation på energiområdet har utformats i enlighet med vad som angetts i propositionen Forskning och innovation för ett långsiktigt hållbart energisystem (prop. 2012/13:21) och är indelad i sex temaområden:

- Kraftsystemet,
- Transportsektorn,
- Energiintensiv industri,
- Bränslebaserade energisystem,
- Byggnaden som energisystem och
- Energisystemstudier.

Nedan följer exempel på verksamhet och resultat från de sex områdena.

Resultat från temaområdena under 2016

Temaområde *Kraftsystemet* innefattar elproduktion från förnybara energikällor som vatten, hav, vind och sol, samt teknik för kraftöverföring och distribution av el. Verksamheten syftar till att möjliggöra ett elsystem i Sverige med 100 procent förnybar el 2040 liksom ett robust elsystem med en hög leveranssäkerhet, en låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Samtidigt är det viktigt att forskare och näringsliv ska kunna utveckla och sälja ny teknik och nya lösningar på en global marknad för förnybar energiteknik. Energimyndighetens finansiering på området uppgick till 16 procent av de medel från anslagsposten som beviljades under 2016. Under 2016 har Energimyndigheten initierat två nya stora programsatsningar inom kraftsystemområdet. Programmet El från solen bidrar till forskning om nya lovande soleteknologier, utveckling av nya soletinnovationer och kunskapsuppbyggnad som underlättar för en ökad användning av solet i Sverige. Programmet

Samspel bidrar till utvecklingen av framtidens elnät med forskning för ett flexibelt, resurseffektivt och robust elsystem.

Temaområdet *Transportsektorn* omfattar verksamhet kring förnybara drivmedel, elektrifiering av transportsystemet, energieffektiva fordon och fartyg samt energi- och resurseffektiva transportsystem och samhällen. Under 2016 riktade Energimyndigheten 30 procent av de från anslagsposten beviljade medlen till området. Europas största förkommersiella innovationsupphandling, Elvägar, drivs av Trafikverket i samarbete med Energimyndigheten och Vinnova. Upphandlingen har lett till en demonstrationsanläggning utanför Sandviken, som invigdes under 2016. Projektet syftar till att visa hur elvägar kan fungera i verklig trafik. Det har en total kostnad på 200 miljoner kronor varav Energimyndigheten bidrar med 36 miljoner kronor.

Under 2016 invigdes också den första induktiva laddstationen i Norden för elbussar. Stationen ingår tillsammans med en pluginhybridbuss från Scania i demonstrationsprojektet Trådlös hållplatsladdning som ska utvärdera den induktiva tekniken i nordiskt klimat och undersöka hur driften påverkas av kyla och snö. Kostnaden för projektet uppgår till drygt 38 miljoner kronor, varav Energimyndigheten bidragit med 10 miljoner kronor.

Under 2016 har AB Volvo lanserat ett nytt förbränningskoncept baserat på en nyskapande patenterad kolvdesign, vilken bygger på den långsiktiga forskningen Energimyndigheten bidragit till.

Energimyndigheten har tidigare bidragit till den första etappen inom projektet GoBiGas (Gothenburg Biomass Gasification) som gäller produktion av biogas genom förgasning av biobränsle och spill från skogsbruket. I en andra etapp skulle Göteborg Energi AB bygga en fullskaleanläggning på 100 MW med stöd från EUs program NER300. På grund av otillräckliga marknadsförutsättningar har dock planerna för den andra etappen lagts på hyllan.

Inom temaområdet *Energiintensiv industri* sker insatser kring fyra prioriterade forsknings- och innovationsområden: Förnybara energibärare och processer, Effektiv energianvändning, Hållbara material och produkter samt Hållbart företagande och

system. Verksamheten inriktas mot energiintensiv industri, som skogsindustrin och järn- och stålindustrin. Under 2016 uppgick insatserna på området till 11 procent av de inom anslagsposten beviljade medlen. Verksamheten är tillämpningsnära och samfinansieras i stor utsträckning med näringslivet.

Under 2016 har Energimyndigheten beviljat SSAB, LKAB, Vattenfall och Jernkontoret 6,7 miljoner kronor för projektet HYdrogen BReakthrough Ironmaking Technology (HYBRIT). Projektet är en genomförbarhetsstudie för att undersöka förutsättningarna för att framställa järn med hjälp av vätgas som reduktionsmedel i stället för med kol och koks. Om projektet lyckas kan svensk stålindustri bli först i världen med koldioxidfri järnframställning och projektet kan bli startskottet för en radikal omställning av svensk stålindustri.

Energimyndigheten har 2016 också beviljat 8,4 miljoner kronor till konceptverifiering i pilotskala för en process för tillverkning av biodrivmedel från lignin.

Den första etappen av projektet Biobränsleförgasning för pulverstålsproduktion (PROBIOSTÅL) som Energimyndigheten stödjer med 5,3 miljoner kronor har avslutats under 2016. Projektet har undersökt om förgasad biomassa kan ersätta fossila bränslen inom stålindustrin i allmänhet och vid produktion av järnpulver i synnerhet. Baserat på första etappens resultat uppförs nu en pilotanläggning på 6 MW som Energimyndigheten beviljat 11,4 miljoner kronor i stöd.

Området *Bränslebaserade energisystem* omfattar produktion och förädling av biobränslen, inklusive restprodukter och avfall, samt omvandling till el och värme som sker i t.ex. svenska fjärrvärme- och kraftvärmeverk. Under 2016 användes 14 procent av de inom anslagsposten beviljade medlen till stöd för verksamhet på området.

Insatserna bidrar till att åstadkomma en ökad, hållbar och mer kostnadseffektiv tillförsel av biobränslen för att möta en ökad efterfrågan. Sly är en biobränsleresurs där skörden kan vara gynnsam för biologisk mångfald och kulturmiljöer. Energimyndigheten har finansierat en inventering av sly på igenväxande marker. Resultaten visade att den årliga ekologiskt och ekonomiskt tillgängliga potentialen för sly är omkring 5–10 TWh.

Regelverk som kräver miljöhänsyn vid uttag av skogsbränsle får stor betydelse vid tillämpningen av EU:s föreslagna hållbarhetskriterier för fasta biobränslen. En grupp internationella forskare har under ledning av svenska forskare med finansiering av Energimyndigheten granskat den vetenskapliga diskussionen om bioenergens klimatpåverkan. Detta förväntas leda till att internationella miljökrav på bioenergi kan baseras på väl underbyggda slutsatser och relevanta fakta. Forskningsresultaten har presenterats för olika aktörer inom EU och den internationella energibyran IEA.

Området *Byggnaden som energisystem* omfattar bebyggelsens energianvändning över hela livscykeln och inkluderar hushållens energianvändning utifrån olika upplåtelseformer och olika grader av självbestämmande. Forskningen syftar till att energianvändningen i bebyggelsen ska bli effektiv och långsiktigt hållbar, samt att slutanvändningen av energi i bebyggelsen ska minska. Energimyndighetens finansiering på området uppgick till 12 procent av de inom anslagsposten beviljade medlen 2016.

Energimyndigheten finansierar forskningsprogrammet Spara och bevara som fokuserar på forskning, utbildning och information om energieffektivisering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Energimyndigheten driver också ett samverkansprogram för värmepumpande tekniker kallat Effsys Expand. Detta program är det enda i sitt slag som samlar hela den kyl- och värmepumpstekniska branschen. Genom programmet har även en strategi för resurseffektiv värme och kyla tagits fram.

Temaområde *Energisystemstudier* bidrar till kunskap och kompetens om samspelet mellan aktörer och målsättningar i energisystemens olika delar för att underlätta omställning till ett hållbart energisystem. Den kräver också kunskap och kompetens om vilka konsekvenserna blir av de nationella och internationella energisystemens omställning. Inom området finansieras samhällsvetenskapliga och humanistiska forskningsansatser i kombination med naturvetenskapliga och tekniska perspektiv för att ta fram sådan kunskap. Under 2016 användes 17 procent av anslagspostens beviljade medel till stöd för verksamhet på området.

Energimyndigheten främjar tvärvetenskaplig forskarutbildning som bidrar till att öka Sveriges

kompetens inom energisystemområdet genom Forskarskolan energisystem.

Energimyndigheten driver även forskningsprogrammet Strategisk Energisystemforskning vilket under 2016 genomfört en särskild satsning inom området internationell klimatpolitik. Verksamheten förväntas bidra med ny kunskap om utsläppshandel, politiska möjligheter för koldioxidlagring och länders genomförandepaner för att reducera klimatutsläpp från energisektorn. Forskningen har också bidragit med metodutveckling för att analysera olika tekniska och ekonomiska utvecklingsvägar för energisystemet.

Under 2016 har Energimyndigheten även etablerat en funktion för hållbar samhällsutveckling. På så sätt skapas en samlingsplats för energisystem och samhällsrelaterade forskningsaktiviteter inom Energimyndigheten.

Andra insatser

Förutom den verksamhet som ryms inom något av de sex temaområdena genomför Energimyndigheten också insatser av mer övergripande karaktär.

Forskning och innovation på energiområdet har som mål att bidra till att uppfylla de uppställda energi- och klimatmålen, den långsiktiga energi- och klimatpolitiken, samt energirelaterade miljöpolitiska mål. Insatserna kan därför i sin helhet betraktas som klimatforskning och innovation. Energimyndigheten ska bidra till en samlad redovisning av klimatforskning i enlighet med förslagen i rapporten Hur bidrar klimatforskningen till att nå klimatmålen? (N2013/02781/E). Denna redovisning sker vart fjärde år i ett separat underlag i samband med årsredovisningen.

Energimyndigheten samarbetar med Vetenskapsrådet om insatser för energiinriktad grundforskning. Under 2016 beviljade Energimyndigheten stöd till sammanlagt 15 projekt på området.

Energimyndigheten samarbetar med Vinnova och Formas inom satsningen Strategiska innovationsområden (SIO) med Vinnova som samordnare. Initiativet innebär att ledande aktörer från näringsliv, högskola och offentlig sektor själva pekar ut och definierar områden där de ser behov av en svensk kraftsamling och gemensamma insatser. Inom sådana områden tas det fram strategiska innovationsagendor vilka

sedan ligger till grund för bildandet av strategiska innovationsprogram. De strategiska innovationsområdena är ett centralt verktyg för att förverkliga regeringens strategiska samverkansprogram (se utg. omr. 24, avsnitt 3.5.2.)

Affärsutveckling och kommersialisering

För att förverkliga övergången till ett hållbart energisystem är det viktigt att insatserna kring forskning och innovation på energiområdet nyttiggörs och kommer till användning. Detta kan ske t.ex. genom att verksamheten bidrar till att det finns forskarutbildade personer med relevant kompetens inom näringsliv och myndigheter, att det finns underlag för relevanta miljöbedömningar, eller att företag kan arbeta vidare med industriell forskning och utveckling för att ta fram ny teknik och nya lösningar.

En annan viktig väg till nyttiggörande är innovativa entreprenörer och små företag som utvecklar och introducerar nya lösningar och produkter på marknaden. För att främja sådan utveckling arbetar Energimyndigheten med stöd till affärsutveckling, kommersialisering och internationalisering.

Energimyndigheten hjälper unga företag att föra nya produkter och tjänster till marknaden och stödjer företagen tills dessa produkter och tjänster nått en sådan mognadsgrad att privata aktörer är beredda att ta vid, finansiera och driva fortsatt utveckling. Myndigheten fokuserar på projekt som har både hög kommersiell potential och stark relevans för omställningen till ett hållbart energisystem, i Sverige eller globalt.

Stödet till affärsutveckling baseras på ett bidrag med begränsat royaltätagande, vilket innebär att stödet återbetalas vid kommersiell framgång. Under 2016 har Energimyndigheten beviljat tio företag bidrag med royaltätagande. Dessutom har ett företag beviljats ett så kallat tillväxtlån. Mängden företag som söker affärsutvecklingsstödet bidrag med royaltät har också ökat med 40 procent under 2016 i jämförelse med föregående år. Stödets effekter kan bl.a. följas genom de intäkter som företagen redovisar som ett resultat av de affärsutvecklingsprojekt som Energimyndigheten har finansierat. Under 2016 redovisade 11 av företagen som fått stöd av myndigheten intäkter uppgående till 18 miljoner kronor för föregående år. Utöver detta

redovisade företagen tre miljoner kronor i licensintäkter.

En annan indikator på framgång är om företag som fått stöd från myndigheten noteras på en marknadsplats för handel med aktier. Totalt har åtta företag som fått affärsutvecklingsstöd från Energimyndigheten marknadsnoterats, och vid 2016 års utgång hade dessa företag ett samlat värde av 3,2 miljarder kronor, vilket är en ökning med 305 procent i genomsnitt sedan noteringen.

Under 2016 har Energimyndigheten också börjat arbeta med särskilda utlysningar för olika stöd för affärsutveckling och innovation. Tre sådana utlysningar har genomförts: Marknadsinsatser för spridning av ny energiteknik, Verifiering av nya energiinnovationer samt Demonstration på internationella marknader.

Inom det nationella regionalfondsprogrammet har under 2016 den nya riskkapitalfonden grön investeringsfond etablerats som ett dotterbolag till Almi Invest. I den gröna investeringsfonden är kapitalbasen, dvs. offentlig finansiering inklusive EU-medel, 650 miljoner kronor. Till det kommer privat finansiering. Fonden är ett samarbete mellan Energimyndigheten och Almi Invest och Energimyndigheten kommer över flera år att bidra till fondens kapital med 162,5 miljoner kronor.

För företag med innovationer i tidiga utvecklingsfaser är det en utmaning att hitta kapital från privata marknadsaktörer, inte minst inom energiområdet. Energimyndigheten gör ett antal insatser med syfte att öka sådana företags möjlighet att attrahera privat kapital. En sådan insats är den årliga Portföljdagen, då företag som har fått stöd från Energimyndigheten träffar industriföretag och investerare. Ett annat är innovationstävlingen Nordic Cleantech Open som Energimyndigheten stöttar med finansiering och kompetens. Energimyndigheten ger även stöd till den ideella organisationen Connect Sverige för projektet Connect Green, vars syfte är att föra samman entreprenörer och tillväxtföretag med kompetens och kapital.

I den svenska nationella exportstrategin ingår insatser inom Team Sweden Energy kring samarbete, formering och paketering av det svenska kunnandet för att uppnå större export och ökad tillväxt i Sverige. Inom denna ram arbetar Energimyndigheten med utveckling och spridning av svensk energiteknik, energitjänster

och energisystemlösningar. Forum för smarta elnät har också en roll i detta. Bl.a. ska forumet utgöra en plattform för det strategiska och operativa arbetet för att öka exporten inom smarta elnät. En av forumets uppgifter är att ta fram en strategi från forskning till internationalisering. En arbetsgrupp till forumet har därför i juni presenterat en strategi. Förslaget innehåller rekommendationer inom tre områden: bättre samordning av branschen, prioritering av exportfrämjande insatser, metod för att visa upp Sverige internationellt. Strategin kommer att presenteras i sin helhet i oktober.

I samarbete med aktörer som Business Sweden, svenska ambassader, branschföreningar och miljöteknikbolag sprider Energimyndigheten också kunskap för att främja utvecklingen av styrmedel, regelverk och standarder för en hållbar tillväxt. Under 2016 har Energimyndigheten genomfört ett antal insatser för att stödja svenska företags introduktion på utländska marknader. Bland dessa kan nämnas Tyskland, Storbritannien, Indien, Indonesien och USA.

Internationellt samarbete kring forskning och innovation på energiområdet

Internationellt samarbete kring forskning och innovation på energiområdet är viktigt för att få största möjliga utväxling och genomslag av de nationella resurserna. En stor del av samarbetet bedrivs i multilaterala former genom det nordiska samarbetet, EU, IEA och Mission Innovation. Viktiga insatser görs också genom bilateralt samarbete med enskilda nationer.

Nordisk energiforskning (NEF) är en nordisk institution under Nordiska ministerrådet som finansierar nordiskt samarbete kring energiforskning. Energimyndigheten finansierade under 2016 verksamheten med omkring tio miljoner kronor.

Arbetet med att utveckla och implementera insatser inom EU:s strategiska energiteknikplan, SET-plan, har fortsatt under 2016. Energimyndigheten ingår i styrgruppen och i många av de arbetsgrupper som har att formulera projekt och program på specifika områden. Energimyndigheten deltar även i programkommittén för energiområdet inom EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020. Dessutom deltar Energimyndigheten i några av EU:s olika offentlig-privata partnerskapsprogram (Public

Private Partnership). Energimyndigheten samarbetar även aktivt tillsammans med andra medlemsländer för att initiera samarbeten inom s.k. ERA-NET: ett instrument för samverkan mellan forskningsfinansiärer i EU-länder som syftar till gemensamma utlysningar och projektfinansiering.

I IEA deltar Sverige genom Energimyndigheten i flera tekniksamarbeten, s.k. Technology Collaboration Programmes (TCP). Samarbetena stärker svenska aktörers konkurrenskraft, spetskompetens och tillväxtpotentialer, samt kunskapsöverföring.

Det internationella samarbetet Mission Innovation lanserades vid klimattoppmötet i Paris i november 2015. Under 2016 har stora insatser gjorts för att initiera verksamheten inom samarbete. Energimyndigheten är aktivt engagerad i arbetsgrupperna för flera av de sju innovationsutmaningar som hittills etablerats, främst de om smarta nät, värme och kyla, samt biodrivmedel.

Sverige deltar genom Energimyndigheten i flera bilaterala samarbeten om forskning och innovation.

Genomförda utvärderingar

Energimyndigheten har under 2016 genomfört fem utvärderingar för att utveckla, följa upp och effektivisera verksamheten, samt ge bättre möjligheter att bedöma resultat och inriktning av program. Utvärderingarna analyserar bl.a. programmets målformuleringar för effektmål och val av indikatorer och arbetet med effektkedjor och verksamhetslogik.

Samverkan mellan myndigheter

Energifrågor är av tvärgående natur och berör många andra politik- och forskningsområden. Energimyndigheten ansvarar för ett sammanhållet program av forskning och innovation där energirelevansen är av avgörande betydelse. För att få så heltäckande insatser som möjligt samverkar myndigheten med flera andra expertmyndigheter och forskningsfinansiärer.

Som nämnts ovan samarbetar Energimyndigheten med Vinnova och Formas för genomförandet av en satsning på Strategiska innovationsprogram (SIO).

Energimyndigheten samarbetar också med Tillväxtverket om regionalfondsprogrammen under programperioden för 2014–2020, med fokus på insatser för att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi i alla sektorer. De arbetar

också tillsammans med Klimatsynk. Detta är en nationell plattform för att samordna aktiviteter, skapa synergier och undvika överlappningar samt öka lärandet mellan de åtta regionala och det nationella programmet för övergången till koldioxidsnål ekonomi. Tillväxtverket, Energimyndigheten och Europeiska regionala utvecklingsfonden medfinansierar Klimatsynk. Tillsammans med Vetenskapsrådet finansierar Energimyndigheten energiinriktad grundforskning.

På vindkraftsområdet driver Energimyndigheten tillsammans med Naturvårdsverket kunskapsprogrammet Vindval. Programmet finansierar forskning om vindkraftens påverkan på människor, natur och miljö. Energimyndigheten har beslutat att förlänga programmet med ytterligare en etapp till och med juni 2018 och har avsatt 27 miljoner kronor för genomförandet.

Inom transportområdet finns många kontaktytor med andra aktörer. Energimyndigheten deltar i nätverket Transam, som är ett samverkansforum för myndigheter som stöder transportforskning. Myndigheten samverkar med Naturvårdsverket kring Batterifondsprogrammet som stöder forskning och utveckling med inriktning mot teknikområdena batteriåteranvändning, batteriåtervinning och fordonsbatterier. Energimyndigheten samarbetar också med Naturvårdsverket i anslutning till Klimatklivet – lokala klimatinvesteringar, och har där ett samordningsansvar kring frågor om laddinfrastruktur.

Energimyndigheten deltar i programmet för Fordonsstrategisk forskning och innovation (FFI) i samverkan med Trafikverket och Vinnova. Energimyndigheten är ansvarig för delprogrammet Energi och miljö.

Tillsammans med Trafikverket och Vinnova upphandlar Energimyndigheten kunskapsunderlag avseende elvägar för tunga fordon, se även ovan under temaområde Transportsektorn.

Inom ramen för Forum för innovation i transportsektorn samarbetar Energimyndigheten med Trafikverket, Vinnova, Luftfartsverket och Sjöfartsverket.

Energimyndigheten samverkar också med Vinnova genom att bedöma ansökningar med energirelevans inom ramen för Vinnovas program Innovationsprojekt i företag, samt inom Vinnovas program för Testbäddar.

Utöver detta samarbetar Energimyndigheten också med Almi Invest, Elsäkerhetsverket, Energimarknadsinspektionen, Havs- och vattenmyndigheten och Svenska kraftnät.

Energimarknadsinspektionen är en expertmyndighet vars uppdrag är att verka för välfungerande energimarknader. Det gör myndigheten via regeringsuppdrag eller genom egna förslag på regelutveckling som ges till regeringen. Myndigheten har i dagsläget inga särskilda medel för forskning. Den forskning som myndigheten hittills bedrivit har handlat om uppdragsforskning som finansierats inom ramen för förvaltningsanslaget. Uppdragsforskningen har varit starkt kopplad till pågående regeringsuppdrag och regelutveckling och har varit av kortare karaktär.

Resultat i siffror

Tabell 2.12 visar fördelningen av utbetalda medel och antal projekt inom de olika temaområdena från anslaget 1:4 *Energiforskning*.

Tabell 2.12 Energiforskning och innovation – antal projekt och utbetalade medel från anslag 1:4 Energiforskning fördelade på sex temaområden

Klicka här för att ange tabellens underrubrik.

Temaområde	2014		2015		2016	
	Antal	Utbetalt (mnkr)	Antal	Utbetalt (mnkr)	Antal	Utbetalt (mnkr)
Kraftsystemet	150	286	155	203	135	185
Transportsektorn	264	427	260	323	228	357
Bränslebaserade energisystem	239	222	201	192	162	171
Byggnader i energisystem	139	136	178	127	218	145
Energiintensiv industri	88	86	54	53	126	88
Energisystemstudier m.m.	159	129	196	140	232	210
Summa	1 038	1 287	1 044	1 038	1063	1185

Samfinansieringsgraden, dvs. andra aktörers ekonomiska bidrag till de projekt som finansieras med anslag från utgiftsområdet, ökade under 2016 åter i förhållande till 2015. Förhållandet ligger nära 1:1.

Tabell 2.13 Samfinansiering av forskning och innovation, beslutade medel

	2014	2015	2016
Energimyndigheten (staten)	55 %	57 %	53 %
Företag/branschorgan, m.m.	45 %	43 %	47 %
Summa total finansiering	100 %	100 %	100 %

I tabell 2.14 redovisas mottagare av beslutade stöd. Det framgår att stödet till företag 2014 var högre än både 2015 och 2016. Stödet till branschorgan och institut ändras inte nämnvärt mellan åren medan stödet till offentliga organ och internationella samarbeten ökat något. Det senare är inte någon dramatisk förändring men kan ändå ses i ljuset av en allt högre prioritering av internationellt samarbete.

Tabell 2.14 Procentuell fördelning av beslutade medel mellan olika grupper av mottagare

	2014	2015	2016
Företag	36	30	29
Universitet och högskolor	48	53	52
Branschorgan/institut	13	14	14
Offentliga organ/Internationellt	3	3	5
Summa %	100	100	100
Totala medel, miljoner kronor	1 247	1 075	1 212

Beviljade medel fördelas på olika typer av insatser och finansieringsinstrument i enlighet med tabell 2.15.

Tabell 2.15 Beviljade medel fördelat på kategorier

	2015		2016	
	Mnkr	Andel	Mnkr	Andel
Energiinriktad grundforskning	54	5 %	73	6 %
Tillämpad forskning	495	46 %	594	49 %
Experimentell utveckling	312	29 %	388	32 %
Demonstration	161	15 %	109	9 %
Kommersialisering och innovation	54	5 %	48	4 %
Totalt	1 075	100 %	1 212	100 %

Energiinriktad grundforskning avser den verksamhet som genomförs i samverkan med Vetenskapsrådet (se ovan) tillsammans med

insatserna inom programmet Nydanande och behovsmotiverad forskning och utveckling med energirelevans. Som synes har beviljade medel ökat både som andel och i absoluta belopp jämfört med 2015 för Energiriktad grundforskning, Tillämpad forskning och Experimentell utveckling. Insatserna för demonstration, kommersialisering och innovation var däremot något mindre för 2016 än för 2015. Det måste dock påpekas att de två senare kategorierna är mycket beroende av antal ansökningar och stora variationer kan uppträda år från år beroende på hur många projektförslag som är mogna att tas vidare till demonstration och kommersialisering. Energimyndigheten utvecklar indikatorer för jämställdhet och kommer i framtiden att kunna redovisa dessa i särskild ordning.

Tabell 2.16 visar beviljningsgraden, det vill säga andelen beviljade projektmedel av det totala belopp som söktes i inkomna ansökningar. 2015 uppgick beviljningsgraden räknat på belopp till 43 procent, medan den 2016 minskat något till 41 procent. Beviljningsgraden avseende antal projekt var dock något högre 2016 än 2015. Sett över en längre tidsperiod varierar beviljningsgraderna kring liknande andelar. Könsuppdelad statistik finns för närvarande inte att tillgå, men Energimyndigheten har påvisat behov av att utreda indikatorer för jämställdhet inom myndighetens arbete med forskningsfinansiering för framtiden.

Tabell 2.16 Beviljade projekt 2015 och 2016

	2015		2016	
	Mnkr	Antal projekt	Mnkr	Antal projekt
Ansökningar	3 431	1 026	3 205	1 187
Beviljat för perioden t.o.m. 2016	1 465	426	1 312	540
Beviljningsgrad	43 %	42 %	41 %	45 %

Tabell 2.17 visar antalet avlagda licentiats- och doktorexamina fördelade på temaområden och uppdelat på män och kvinnor. Det kan noteras att fler disputerat för doktorexamen under 2016 än under 2015, medan det totala antalet licentiatexamina är lägre 2016 än 2015. Samtidigt var andelen män bland licentiaterna ovanligt låg 2016. Det måste dock påpekas att statistiken för examen beror på antagningarna till forskarutbildning flera år tidigare och kan variera beroende på vilka år det startas många nya program eller projekt som involverar forskarstuderande.

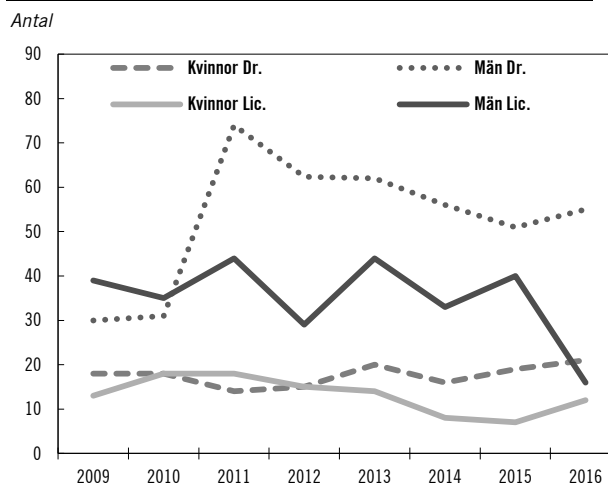
Statistiken visar att antalen forskarstuderande som tar examen varierar mellan temaområdena. Detta beror på främst på vilken karaktär de olika insatserna har. Inom temaområdena Kraftsystemet, Bränslebaserade energisystem, Transportsektorn och Energisystemstudier finns ett fokus på forskningsprojekt vid högskolor och antalet forskarstuderande är då förhållandevis stort. Inom Byggnader i energisystemet och Energiintensiv industri genomförs insatser ofta betydligt närmare marknaden och mera sällan i form av forskarutbildningsprojekt.

Tabell 2.17 Antal hel- eller delfinansierade licentiat och doktorexamina fördelade på temaområde samt på kvinnor och män

	2015						2016					
	Doktorexamen			Licentiatexamen			Doktorexamen			Licentiatexamen		
	Kvinna	Man	Totalt	Kvinna	Man	Totalt	Kvinna	Man	Totalt	Kvinna	Man	Totalt
Kraftsystemet	3	20	23	2	11	13	3	20	23	3	6	9
Transportsektorn	3	16	19	3	19	22	1	10	11	1	4	5
Bränslebaserade energisystem	9	9	18	2	7	9	10	12	22	6	0	6
Byggnader i energisystem	1	2	3	0	1	1	0	3	3	0	5	5
Energiintensiv industri	0	0	0	0	0	0	3	2	5	1	0	1
Energisystemstudier m.m.	3	4	7	0	2	2	4	8	12	1	1	2
Totalt	19	51	70	7	40	47	21	55	76	12	16	28

Utvecklingen över perioden 2009–2016 framgår av diagrammet nedan. Som synes ligger antalen för kvinnor relativt konstant medan både antalet doktorer och licentiatexamen för män är betydligt högre men i större utsträckning varierar.

Diagram 2.4 Doktors- och licentiatexamen för kvinnor och män

Källa: Energimyndigheten

I tabell 2.18 redovisas antalet publicerade vetenskapliga artiklar i granskade tidskrifter fördelat på temaområde. På samma sätt som vad gäller doktors- och licentiatexamen är det viktigt att i detta sammanhang ta hänsyn till att långt ifrån all verksamhet som finansieras av Energimyndigheten är av sådan karaktär att den leder fram till vetenskapliga publikationer. I linje med situationen rörande examina domineras också publiceringen av temaområdena Kraftsystemet, Transportsektorn och Bränslebaserade energisystem.

Tabell 2.18 Publicerade vetenskapliga artiklar i granskade tidskrifter fördelat på temaområden

	2014	2015	2016
Kraftsystemet	207	192	172
Transportsektorn	183	122	137
Bränslebaserade energisystem	200	238	167
Byggnader i energisystemet	22	21	48
Energiintensiv industri	27	5	14
Energisystemstudier m.m.	26	62	79
Totalt	665	640	640

Insatserna till stöd för affärsutveckling och kommersialisering var under 2015 främst inriktade på att utveckla stöd- och

hanteringsformerna, och endast fyra stöd beviljades. Under 2016 ökade den externa verksamheten åter och totalt beviljades stöd om drygt 88 miljoner kronor, främst i form av stöd till elva projekt mot begränsat royaltypåtagande.

Tabell 2.19 Stöd beviljade för affärsutveckling m.m.

	2014	2015	2016
Tillväxtlån (tkr)	4 000	0	19 044
Tillväxtlån (antal)	2	0	1
Affärsutvecklingslån (tkr)	119 564	0	0
Affärsutvecklingslån (antal)	18	0	0
Bidrag med royalti (tkr)	0	17 427	69 417
Bidrag med royalti (antal)	0	4	10
Totalt (tkr)	123 564	17 427	88 461
Totalt (antal)	20	4	11

Analys och slutsatser

Regeringen anser mot bakgrund av de utvärderingar som gjorts i samband med propositionen Forskning och innovation för ett långsiktigt hållbart energisystem (prop. 2016/17:66) att verksamheten överlag fungerar väl. Resultatredovisningen ovan ger också stöd för en sådan bedömning. Likväl finns möjlighet till förbättringar

Inom forskningsområdet anser regeringen att samverkan mellan Energimyndigheten, Svenska kraftnät, Energimarknadsinspektionen och Elsäkerhetsverket borde öka. För att kunna genomföra sina uppdrag är myndigheterna beroende av kunskaps- och teknikförsörjning. Hos myndigheterna finns också betydande sakkunskap och erfarenhet som bör kunna vara till nytta i forskning och innovation. I syfte att bidra till ett effektivare genomförande av forsknings- och innovationsinsatser bör det övervägas hur s.k. uppdragsforskning kan hanteras så effektivt som möjligt mellan myndigheterna på energiområdet.

Regeringen bedömer att Energimyndighetens insatser är viktiga för att bidra till den kraftsamling som sker inom regeringens strategiska samverkansprogram.

2.5.8 Resultatredovisning för Svenska kraftnät

Svenska kraftnäts uppgift är att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem. Denna del av verksamheten finansieras genom nät- och systemavgifter. Svenska kraftnät är också elberedskapsmyndighet och den delen av verksamheten är anslagsfinansierad.

Ekonomiskt resultat

Resultatet för koncernen uppgick 2016 som budgeterat till 552 miljoner kronor, vilket är 569 miljoner kronor lägre än 2015. Av resultatet har 359 miljoner kronor avsatts för utdelning till staten. Såväl intäkter som kostnader påverkas av marknadspriset på el och volymen balanskraft i respektive elområde och det kan därför vara stora skillnader mellan åren. Det lägre resultatet förklaras delvis av att intäkterna från överföring av el på stamnätet minskade från 4 179 miljoner kronor under 2015 till 3 710 miljoner kronor under 2016. Detta berodde på lägre effekt- och energiintäkter och lägre intäkter för transit. Effektintäkterna minskade på grund av lägre intäkter från fasta och tillfälliga abonnemang samt abonnemangsöverskridanden. Energiintäkterna minskade på grund av att energiavgiften sänktes under 2016.

Svenska kraftnäts lönsamhetsmål är att uppnå en räntabilitet på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 6 procent, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag, under en konjunkturcykel. Årets resultat innebär att Svenska kraftnät uppnådde en räntabilitet på 5,2 procent, att jämföra med 10,7 procent 2015. Räntabiliteten på justerat eget kapital har under åren 2013–2015 uppgått till 8,8 procent i medeltal vilket därmed överstiger lönsamhetsmålet. Skuldsättningsgraden sjönk till 62,4 procent från 65,3 procent 2015, vilket är i överensstämmelse med målet om högst 135 procent.

Kostnadseffektiviteten ska enligt beslutade mål vara minst lika hög som i jämförbara företag. Effektiviteten mäts kontinuerligt i jämförande studier med andra motsvarande företag. En benchmarkingstudie från de europeiska tillsynsmyndigheternas samarbetsorganisation (CEER) som färdigställdes under 2013 visar att Svenska kraftnät tillhör de mest effektiva

stamnätsföretagen i Europa. I studien anges att Svenska kraftnät står inför omfattande reinvesteringar i stamnätet och att det kommer att bli en utmaning att bibehålla en hög effektivitet och god kostnadskontroll.

Inom Regeringskansliet pågår sedan en tid ett arbete med att ta fram nya ekonomiska mål för Svenska kraftnät som regeringen avsåg att återkomma med i budgetpropositionen 2018. Inriktningen är att återkomma med ett förslag senast i budgetpropositionen 2019.

Tabell 2.20 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelade på verksamhetsområden

miljoner kronor

Verksamhetsområde	Intäkter		Rörelse- resultat	
	2016	2015	2016	2015
Överföring av el på stamnätet	4 195	4 533	389	866
Systemansvar	4 809	3 896	167	295
Telekom	128	129	39	42
Varav externt	70	71	26	28
Varav internt	58	58	13	14
Intresseföretag	-	-	11	9
Beredskapsverksamhet	207	269	3	4
Segmenteliminering	-58	-58	-	-
Totalt	9 281	8 769	609	1 216

Rörelseresultatet för verksamhetsgrenen Överföring av el på stamnätet minskade till 389 miljoner kronor under 2016 från 866 miljoner kronor året innan vilket som nämnts ovan förklaras av lägre effekt- och energiintäkter samt lägre intäkter från transit. Rörelsens kostnader ökade med 139 miljoner kronor till totalt 3 806 miljoner kronor. Kostnadsökningen berodde främst på ökade kostnader för underhåll, avskrivningar och avsättning för att gräva upp stolpfundament.

När det gäller verksamhetsgrenen Systemansvar minskade resultatet till 167 miljoner kronor under 2016 från 295 miljoner kronor året innan. Det lägre resultatet berodde främst på högre kostnader för primärregleringen. Under 2016 ökade genomsnittspriset för köpt balans- och reglerkraft. Detta förklarar de högre bruttonivåerna på både intäkter och kostnader som jämfört med året innan ökat med i storleksordningen 1 000 miljoner kronor.

Utgifterna för elberedskapsverksamheten, som finansierats via anslaget 1:8 *Elberedskap*, uppgick till 197 miljoner kronor. Svenska

kraftnät genomför beredskapsåtgärder, åtgärder för att motstå och hantera störningar och åtgärder för höjd beredskap och krig, se avsnitt 2.5.2 (rubrik Elberedskap).

Investeringar i stamnätet

Under 2016 uppgick investeringarna i stamnätet till 1 469 miljoner kronor jämfört med 2 455 miljoner kronor 2015. Av investeringarna utgjorde reinvesteringarna 548 miljoner kronor och nyinvesteringarna uppgick till 921 miljoner kronor. Inför 2016 godkände riksdagen en investeringsplan om 3 400 miljoner kronor, vilket innebär att investeringarna i stamnätet blev 1 931 miljoner kronor lägre än planerat. Utfallet bör dock ses över en längre tidsperiod eftersom förseningar i enstaka projekt kan medföra stora konsekvenser för ett enskilt år. I tabell 2.21 nedan redovisas därför utfallet för investeringsplanernas sammantagna treårsperioder.

Tabell 2.21 Utfall av investeringsplaner – sammantagna treårsperioder

miljoner kronor

Investeringsplan	Plan år 1-3	Utfall år 1-3	Avvikelse
2014-2016	14 200	8 277	-42 %
2013-2015	15 800	10 450	-34 %
2012-2014	11 400	10 370	-9 %
2011-2013	10 550	8 788	-17 %
2010-2012	7 780	6 422	-17 %
2009-2011	6 470	5 574	-14 %
2008-2010	4 190	3 690	-12 %
2007-2009	2 660	3 086	+ 16 %
2006-2008	2 080	2 037	-2 %
2005-2007	1 980	1 412	-29 %
2004-2006	1 320	1 226	-7 %

Större delen av avvikelserna mellan planerade investeringar och utfall under 2016 beror på förseningar och nedlagda projekt. Enbart förseningar i Svenska kraftnäts största projekt, Sydvästlänken och försenad drifttagning av Nordbalt, har medfört förskjutningar av utgifter om 587 miljoner kronor. Avvikelse till följd av nedlagda projekt beror bl.a. på beslut om att utforma den nya förbindelsen mellan fastlandet och Gotland (Svenska kraftnät har senare, i maj 2017, beslutat att helt avbryta arbetet med den planerade elförbindelsen mellan fastlandet och Gotland) på ett annat sätt än som tidigare

planerats. Avvikelse beror även på förseningar i tillståndsprocesser.

Svenska kraftnät har under 2016 fortsatt arbetet med att effektivisera och förbättra kvaliteten i planeringen av investeringarnas genomförande. Förbättrad portföljstyrning väntas ge mer tillförlitliga investeringsplaner framöver. Svenska kraftnät har tagit fram en långsiktig övergripande nätplanering genom Perspektivplan 2025 som färdigställdes 2013, och den nationella tioåriga nätutvecklingsplan som beslutades 2015 och som kommer att uppdateras under 2017. Detta utgör en grund för affärsverkets fortsatta investeringsplanering som är transparent för elmarknadens aktörer.

Svenska kraftnät har över hundra planerade investeringsprojekt. Dessutom tillkommer ett antal investeringar som är nödvändiga att genomföra på grund av akuta händelser som t.ex. haverier.

Under 2016 har de investeringar i stamnätet, som syftar till att öka marknadsintegration och motverka flaskhalsar i elnätet, uppgått till 461 miljoner kronor. Investeringarna med anledning av anslutning av ny kraftproduktion, vilket främst berör anslutning av nya vindkraftsparker, har under 2016 uppgått till 26 miljoner kronor. Investeringar om 143 miljoner kronor har även gjorts i projektet Stockholms Ström som innebär en ny nätstruktur i Stockholmsregionen för att möta framtidens behov.

Stamnätet har på flera håll snart uppnått sin tekniska livslängd. Behovet av reinvesteringar kommer att vara mycket stort under de kommande åren. Under 2016 uppgick reinvesteringarna till 525 miljoner kronor. Under 2016 har ett uppgraderat system för styrning och övervakning av stamnätet tagits i drift.

Det pågår även ett arbete med att byta ut driftplaneringssystemet för balanstjänsten.

2.6 Politikens inriktning

En långsiktig energipolitik

Regeringspartierna har slutit en historisk bred ramöverenskommelse för energipolitikens långsiktiga inriktning tillsammans med Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna i den parlamentariska energikommissionen. En bred politisk överenskommelse skapar förutsättningar för en långsiktigt säker och hållbar elförsörjning och ger tydliga och stabila ramvillkor för marknadens aktörer. Sverige ska ha ett robust elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Det slås fast att målet 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Det är enligt överenskommelsen ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut. Partierna ställde sig även bakom Miljömålsberedningens förslag om att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Energikommissionen har utöver ovan nämnda mål dessutom föreslagit ett mål om 50 procent effektivare energianvändning till 2030 jämfört med 2005, uttryckt i termer av tillförd energi i relation till BNP.

Regeringen arbetar intensivt med att genomföra energiöverenskommelsen och har lagt fram konkreta åtgärder om ett förlängt och utökat elcertifikatsystem (se avsnitt 2.5.6), och ett antal skatteförändringar i enlighet med prop. 2016/17:142 som också antagits av riksdagen. Regeringen har också presenterat förändringar rörande kärnavfallsfonden (se utg.omr. 6, avsnitt 5). Regeringen avser att fortsätta arbetet. Bland annat avser regeringen att återkomma till riksdagen med en proposition för att slå fast de överenskomna målen.

Regeringen anser att Energiöverenskommelsen skapar långsiktiga förutsättningar för tillgången till trygg och hållbar energi till konkurrenskraftiga priser, som i sin tur kan ge nya jobb, nya företag och ökad export. Genom att vara drivande i den globala energiomställningen kan Sverige bidra till både ökad svensk export och till det globala klimatarbetet. Under de kommande åren ska Sverige därför vara drivande för energi-

omställningen i såväl multilaterala som bilaterala sammanhang.

Regeringens målsättning är 100 procent förnybar energi.

Klimatet är en av mänsklighetens största utmaningar. Förnybar energi och en effektiv energianvändning kan bidra till att lösa klimatutmaningen. Regeringen anser att arbetet med dessa frågor på lokal och regional nivå är viktigt och bör fortsätta. Regeringen satsar därför på att förstärka resurserna för energi- och klimatarbetet hos offentliga aktörer på regional och lokal nivå. Satsningarna väntas främja sysselsättning, konkurrenskraft och hållbar regional tillväxt i hela landet.

Regeringen förlänger och utökar det statliga stödet för kommunal energi- och klimatrådgivning. Regeringen satsar också på att uppmuntra och stödja offentliga organ på lokal och regional nivå, såsom kommuner, landsting, samverkansorgan och länsstyrelser, med policyrådgivning för att arbeta strategiskt med energi- och klimatomställningen. Även insatserna för länsstyrelsernas regionala klimat- och energistrategier förlängs och utökas. Regeringen satsar också på att nå målgruppen barn och unga genom utveckling av nytt informationsmaterial. Som en del i omställningen till en fossilfri transportsektor och ett mer transporteffektivt samhälle föreslår regeringen en ny satsning för hållbara transportlösningar som främjar att befintliga transporter utnyttjas mer effektivt. Regeringen avser att arbeta med regionala planer för infrastruktur för el och förnybara bränslen i transportsektorn.

Energiförsörjning är en central del av totalförsvarsplaneringen. Ytterligare resurser tillförs för att säkerställa att planeringen för civilt försvar inom energisektorn kan fullföljas och intensifieras. Detta i enlighet med försvarsöverenskommelsen från den 16 augusti 2017 mellan regeringspartierna Moderaterna och Centerpartiet om ytterligare åtgärder för att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret.

Energieffektivisera Sverige

Att nyttja resurser, även energi, på ett effektivt sätt är grunden för hållbar tillväxt och utveckling. En effektiv användning av energi kan

bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft, minska klimat- och miljöpåverkan och öka försörjningstryggheten. För att nå målet om 50 procent effektivare energianvändning, som Energikommissionen föreslår, senast 2030 krävs insatser för energieffektivisering (se avsnitt 2.5.5). Regeringen gör därför nya satsningar på energieffektivisering.

Den outnyttjade potentialen för energieffektiviserande åtgärder i den energiintensiva industrin är stor (se avsnitt 2.5.5). Regeringen satsar därför på ett nytt program för energieffektivisering i industrin. Satsningen svarar mot energiöverenskommelsens förslag om ett särskilt energieffektiviseringsprogram för den el- och energiintensiva industrin i Sverige. Utöver de stora energieffektiviseringsvinsterna kan sysselsättning och tillväxt gynnas om företagen kan sänka sina energikostnader och öka sin konkurrenskraft.

I enlighet med energiöverenskommelsen har Energimyndigheten fått i uppdrag att formulera särskilda sektorsstrategier för energieffektivisering i samverkan med berörda branscher och myndigheter. Syftet med sektorsstrategier är att på ett tidigt stadium få till stånd en dialog mellan Energimyndigheten, olika branscher och berörda myndigheter i fråga om lämpliga vägledande målsättningar och åtgärder inom varje sektor för att kostnadseffektivt bidra till att de nationella energi- och klimatmålen nås.

Enligt den internationella energibyrån IEA står belysning för 10–15 procent av den totala globala elanvändningen. Regeringen fortsätter satsningen Belysningsutmaningen som syftar till att främja klimatvänlig belysning i Sverige. Belysningsutmaningen är Sveriges bidrag till det internationella initiativet Global Lighting Challenge som lanserades vid klimattoppmötet i Paris i december 2015. Målet är att förverkliga den besparingspotential som finns i belysning och halvera behovet av el för belysning i Sverige.

100 procent förnybart energisystem

Den förnybara energin ska fortsätta att byggas ut. Sverige har goda förutsättningar för förnybar elproduktion och det är rimligt att Sverige är nettoexportör av elektricitet även på sikt.

Elcertifikatsystemet är ett effektivt styrmedel för att öka andelen förnybar energi och är det

huvudsakliga styrmedlet för att främja förnybar elproduktion. Den förlängning och utökning av elcertifikatsystemet som regeringen nu genomför är ett viktigt steg för att kunna nå målet till 2040. Riksdagen har beslutat om att elcertifikatsystemet förlängs till 2045 och att systemet utökas med 18 terawattimmar till 2030 i enlighet med regeringens proposition Nytt mål för förnybar el och kontrollstation för elcertifikatsystemet 2017 (prop. 2016/17:179, bet. 2016/17:NU20, rskr. 2016/17:330). Beslutet innebär en linjär upptrappning av de 18 terawattimmarna från 2022. Genom ambitionshöjningen i elcertifikatsystemet främjas utvecklingen av förnybar elproduktion i Sverige ytterligare.

Eftersom elcertifikatsystemet är gemensamt mellan Sverige och Norge behövs en bilateral överenskommelse för att kunna genomföra ambitionshöjningen. Regeringen har därför träffat en överenskommelse med Norge, vilken har reglerats i regeringens proposition Avtal om ändring av avtalet mellan Sverige och Norge om en gemensam elcertifikatsmarknad (prop. 2016/17:187).

Bioenergi utgör det största förnybara energislaget och närmare en tredjedel av den svenska energianvändningen och är en central del i regeringens ambitioner om 100 procent förnybar energi.

För att bryta fossilberoendet är det nödvändigt med en omställning av transportsektorn. Omställningen förutsätter en ökad effektivisering och elektrifiering och även en ökad andel hållbara biodrivmedel. Riksdagen har beslutat om målsättningen att transportsektorns utsläpp, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010 i enlighet med propositionen Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146, bet. 2016/17:MJU24, rskr. 2016/17:320). I förlängningen ska fordonsflottan vara fossilfri.

För att nå det målet behövs långsiktiga förutsättningar för biodrivmedel i transportsektorn. Regeringen har genom sitt förslag Bränslebytet – från fossilt till förnybart, levererat just detta. I denna proposition föreslår regeringen fr.o.m. den 1 juli 2018 ett reduktionspliktssystem samt ändrade skatteregler, som syftar till att minska växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränsle genom inblandning av biodrivmedel med bra

klimatprestanda (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.15).

Regeringen tar även fram en nationell strategi för elektrifiering där elektrifieringens betydelse för att nå fossiloberoende i transportsystemet kommer att vara en viktig del.

Regeringen har för avsikt att analysera hur biogasens nytta som resurs tas till vara på bästa sätt och hur den kan ges konkurrenskraftiga villkor på både kort och lång sikt. Regeringen avser att analysera marknadsförutsättningarna och långsiktiga styrmedel för svensk biogas. Regeringen föreslår dessutom i denna proposition ett s.k. bonus–malus-system som syftar till att främja en mer miljövänlig fordonsflotta (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.16). I bonus–malus-systemet premieras miljöanpassade fordon vid inköpstillfället med en bonus, medan fordon med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt (malus). Huvudsyftet för ett bonus–malus-system är att öka andelen miljöanpassade fordon med lägre koldioxidutsläpp. Därmed kompletterar bonus–malus-systemet de mer generellt verkande drivmedelsskatterna och det bidrar till att minska transportsektorns totala oljeberoende och klimatpåverkan. De nya styrmedlen är en ytterligare insats i regeringens arbete med att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för svensk industri, nu även för fordons- och drivmedelsbranschen.

Solceller är en förnybar energiteknik som kan bidra med en del av den förnybara el som behövs för att till 2040 uppnå ett 100 procent förnybart elsystem. Regeringen fortsätter att stimulera utbyggnaden av solceller. I enlighet med budgetpropositionen för 2016 har investeringsstödet för solceller fått en kraftigt ökad budget även under 2018 och 2019. I denna budgetproposition föreslås att solcellstödet tillförs ytterligare medel. Då det uppstått köer i systemet kommer stödets utformning och ansökningsförfarande att ses över, i syfte att de ska förenklas. Regeringen gav Energimyndigheten i uppdrag att ta fram ett förslag till strategi för ökad användning av sol i Sverige. Uppdraget har redovisats och remissbehandlats. Regeringen avser återkomma till eventuella enskilda beslut som denna strategi medför i en samlad hantering av förnybar elproduktion. För att stödja den fortsatta utbyggnaden av solceller lanserar regeringen en

ny informationsplattform. Plattformen ska samla information om hur enskilda går tillväga för att installera solenergi.

Utbyggnaden av svensk vindkraft fortsätter. För att stödja den goda utvecklingen inrättar regeringen ett stöd till kommuner för att underlätta för vindkraftsetableringar.

Arbetet i regeringens Forum för smarta elnät, med syfte att främja smarta elnät som en tillväxtbransch på en global marknad, fortsätter och kommer att ledas av samordnings- och energiministern.

Regeringen konstaterar dessutom att vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, dels som enskild produktionskraft, men också som regler- och balanskraft. Vattenkraften bidrar starkt till ett konkurrenskraftigt energisystem med trygga leveranser av el och är avgörande för omställningen till ett helt förnybart energisystem.

Energiforskning, innovation och tillväxt

För att uppnå regeringens mål på klimat- och energiområdena behövs en kraftfull och målmedveten satsning på forskning och innovation inom energiområdet. Insatserna ska fokusera på ett tryggt, hållbart och resurseffektivt energisystem och en alltmer tvärssektoriell och tvärvetenskaplig inriktning.

Satsningar på energiforskning kan också bidra positivt till sysselsättning, ekonomisk utveckling och export. Svenskt näringsliv har stora möjligheter att utveckla och tillhandahålla sina varor och tjänster på en global marknad och på så sätt bidra till att möta miljö- och klimatutmaningarna. Regeringen har därför utökat det övergripande målet för insatserna kring forskning och innovation på energiområdet. Insatserna ska, förutom att bidra till att uppfylla de uppställda energi- och klimatmålen och de energirelaterade miljöpolitiska målen, även fokusera på områden som har förutsättningar för tillväxt och export. Detta utgör inriktningen för energiforskningspolitiken fram till 2020 genom riksdagens beslut den 1 mars 2017 om regeringens proposition Forskning och innovation på energiområdet för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet (prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164).

Eftersom energiforskningen även kan riktas in mot produkter och tjänster som kan exporteras kan Sverige bidra till globala lösningar för hållbar energi. Internationellt samarbete blir viktigare för att öka spridningen och användningen av innovationer och ny teknik. Vid klimatmötet i Paris 2015 startade den globala satsningen Mission Innovation där Sverige är en av deltagarna. Satsningen syftar till att snabba på innovationsprocesserna inom teknik för ren energi.

För att främja tillväxt och export har regeringen höga ambitioner när det gäller nyttiggörande och kommersialisering. Nya lösningar måste introduceras och ta andelar på marknaden för att kunna bidra till ett mer hållbart och effektivare energisystem, som i sin tur kan bidra till ekonomisk och industriell utveckling.

Energibranschen är i dagsläget inte jämställd, något som enligt regeringens bedömning är problematiskt. Det behövs en mer jämställd finansiering av forskning och innovation. Därför har regeringen i propositionen Forskning och innovation på energiområdet för ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet pekat på behovet av att Energimyndigheten tar hänsyn till jämställdhetsaspekter på alla nivåer i sitt arbete. Samtidigt behövs också ökad kunskap om vilka möjligheter och hinder för ökad jämställdhet som finns i energisystemet.

Stärkt roll för medborgarna

Det är viktigt att energikonsumenter får möjlighet att stärka sin ställning på energimarknaden och minska sina egna energikostnader. Energiöverenskommelsen slår fast att de åtgärder som krävs för en fungerande efterfrågefleksibilitet, det vill säga att kunderna fullt ut ska kunna delta på elmarknaden, ska genomföras.

Regeringen tillsatte den 29 juni 2017 en utredning med uppdrag att identifiera de hinder som kunder i form av hushåll, mindre företag och andra mindre aktörer möter vid energieffektivisering och introduktion av småskalig produktion och lagring av förnybar energi (dir. 2017/77). Utredningen ska lämna förslag till hur dessa hinder kan undanröjas och

tonvikten ska ligga på de förhållanden som rör mindre aktörer.

Elnätsföretagen har ett naturligt monopol för ett visst geografiskt område där kunderna i området är hänvisade till ett elnätsföretag. Därför är det viktigt att regleringen av elnätsavgifterna innebär att kunderna betalar en skälig avgift för den tjänst som de köper, samtidigt som elnätsföretagen får täckning för sina utgifter och skälig avkastning. Regeringen har gett Energimarknadsinspektionen i uppdrag att utreda och ta fram ett förslag om ytterligare reglering av avkastningen i elnätsregleringen för att säkerställa att avkastningen hamnar på en rimlig nivå, samtidigt som berörda aktörer får tydligare och enklare bestämmelser att följa med kortare ledtider. Rapporten ska överlämnas till regeringen under hösten 2017 och regeringen kommer därefter att återkomma i frågan.

Det ska säkerställas att kunder med anvisningsavtal har skäliga villkor, att andelen kunder med anvisade elleverantörer minskar och att kundaktiviteten på elmarknaden ökar. Riksdagen har antagit regeringens proposition Anvisade elavtal (prop. 2016/17:13, bet 2016/17:NU8, rskr. 2016/17:135) som bl.a. innehåller nya bestämmelser om vilken information en faktura ska innehålla, utökade informationskrav till kunder med anvisningsavtal och att regeringen får meddela föreskrifter om att anvisningsavtalen under en viss tid inte får överstiga vissa nivåer. Bestämmelserna syftar till att säkerställa att kunder med anvisningsavtal har skäliga villkor, att minska andelen kunder med anvisade elleverantörer och att uppmuntra kunder att vara aktiva på elmarknaden. Regeringen avser att följa upp de nya bestämmelserna. Om regleringen inte ger tillräcklig effekt på antalet kunder med anvisningsavtal kommer regeringen att överväga att meddela föreskrifter om att priserna inte får överstiga vissa nivåer.

Fler konsumenter bör få möjlighet att bli mer aktiva på elmarknaden och kunna producera sin egen el. Regeringen har aktivt verkat för detta och har bl.a. infört möjligheten för konsumenter med mikroproduktion att få skattereduktion för den överskottsproduktion av el som matas ut på elnätet. Regeringskansliet har tillsatt en utredning som bl.a. ska utreda förutsättningarna för att låta fler, såsom andelsägare av förnybar elproduktion, få möjlighet att ta del av skattereduktionen för mikroproduktion av

förnybar el eller, om detta inte är möjligt, få motsvarande ekonomiska villkor på annat sätt. Utredningen ska även utreda möjligheten att förenkla förfarandet för att få del av skattereduktionen, t.ex. genom att skatte-reduktionen i stället erhålls genom elräkningen.

Konsumenterna har också möjlighet att få bidrag för att installera solceller och system för lagring av egen producerad el. Regeringen kan konstatera att arbetet har haft effekt och att allt fler konsumenter producerar sin egen el. Regeringen kommer på olika sätt att fortsätta arbetet med att stimulera möjligheten för konsumenter att producera sin egen el.

EU och internationellt

Den svenska energipolitiken ska bygga på samma tre grundpelare som energisamarbetet i EU, dvs. ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningsstrygghet. För närvarande äger ett intensivt arbete rum med att se över EU:s gällande energilagstiftning med syftet att införa en europeisk energionion. Det är centralt att översynen leder till regelverk som säkerställer att EU når de uppsatta målen på klimat- och energiområdet till 2020 och 2030. Det klimatavtal som beslutades på klimattoppmötet i Paris 2015 måste beaktas fullt ut i genomförandet av EU:s ramverk för klimat- och energipolitiken till 2030. Därför kommer regeringen att vara pådrivande för en progressiv energionion inom EU.

Vikten av en väl fungerande inre marknad är en förutsättning för att EU ska kunna nå sina klimat- och energimål på ett kostnadseffektivt sätt. Energipolitiken tar sin utgångspunkt i att Sverige är tätt sammankopplat med sina grannländer i norra Europa och politiken syftar till att hitta gemensamma lösningar på utmaningarna på den gemensamma elmarknaden. Regeringen betonar också vikten av regionalt samarbete inom ramen för pågående EU-förhandlingar. Sverige och Norden har lång erfarenhet av att samarbeta på energiområdet och det nordiska samarbetet kan vara en modell för resten av EU.

På det globala planet ska Sverige verka för genomförandet av Parisavtalet och Agenda 2030, samt vara en kraft i energiomställningen. Sverige ska agera för att förena internationellt klimatarbete med främjandet av nya teknologier.

För att möta regeringens höga ambitioner i det globala klimatarbetet och bidra till exportstrategin behöver Sverige öka sin lokala närvaro där investeringarna i energiinfrastruktur och teknik väntas öka mest under de kommande årtiondena och där de största utsläppen av växthusgas väntas tillkomma. Regeringen föreslår därför att medel tillförs för att sekondera personal i sådana länder eller i internationella organ både för att bidra till minskade utsläpp av växthusgaser och för att säkerställa att svenska aktörer får en bättre tillgång till viktiga marknader.

I maj 2018 kommer Sverige att stå värd för toppmötena Clean Energy Ministerial 9 och Mission Innovation 3 tillsammans med övriga nordiska länder och EU. Det blir en möjlighet att demonstrera globalt ledarskap inom hållbar energi i syfte att driva på energiomställningen och genomförandet av Parisavtalet. I det strategiska internationella arbetet ska IEA vara en nära samarbetspartner, liksom de länder som Sverige under det senaste året har fördjupat sina bilaterala relationer med, nämligen Kina, Indien och Indonesien.

Regeringens insatser för att främja klimatarbete och exportfrämjande på energiområdet samlas inom satsningen Team Sweden Energy. De utpekade prioriterade områdena inom Team Sweden Energy är smarta elnät, hållbar värme och kyla samt energieffektivisering. Det är viktigt att lyfta fram svenska styrkeområden och att bidra till den globala energiomställningen.

Att främja och lyfta fram kvinnors ledarskap och delaktighet i energiomställningen är en strategisk fråga för regeringen i det internationella arbetet. Som ett steg i det arbetet har Sverige och Kanada tagit initiativ till Clean Energy Education and Empowerment (C3E) - en plattform för internationell samverkan och insatser på området som också är kopplad till IEA.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1:1 Statens energimyndighet

Tabell 2.22 Anslagsutveckling 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

År	Utfall	278 330	Anslags- sparande	7 217
2016	Utfall	278 330	Anslags- sparande	7 217
2017	Anslag	281 284 ¹	Utgifts- prognos	293 873
2018	Förslag	313 389		
2019	Beräknat	313 421 ²		
2020	Beräknat	299 541 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 308 469 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 289 802 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens energimyndighets (Energimyndighetens) förvaltningsutgifter, Fjärrvärmenämnden samt provning och märkning av energirelaterad utrustning.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.23 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	48	48	0
(varav tjänsteexport)	0	0	0
Prognos 2017	430	430	0
(varav tjänsteexport)	280	280	0
Budget 2018	620	620	0
(varav tjänsteexport)	470	470	0

Energimyndighetens uppdragsverksamhet avser viss test- och provningsverksamhet samt administrativa tjänster på uppdrag från andra myndigheter. Tjänsteexporten är ny för 2017 och rör projekt om beräkning av klimatnytta av satsningar på förnybar energi.

Tabell 2.24 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	50 952	17 952	12 304	5 648
Prognos 2017	7 012	18 960	16 350	2 610
Budget 2018	9 301	18 960	15 250	3 710

Energimyndigheten disponerar avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter avseende kontoföring för de som frivilligt ansluter sig till handelssystemet. Myndigheten disponerar vidare ansökningsavgifter som tas ut enligt 12 § fjärrvärmelagen (2008:263). Ansökningsavgifterna ska bidra till finansieringen av Fjärrvärmenämndens verksamhet vid Energimyndigheten.

Energimyndigheten disponerar även de avgifter som tas ut med stöd av förordningen (2011:1480) om elcertifikat respektive förordningen (2010:853) om ursprungsgarantier för el och som ska täcka myndighetens kostnader för denna verksamhet.

De offentligrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser främst kvotplikts- och förseningsavgifter enligt lagen (2011:1200) om elcertifikat och lagringsavgifter enligt lagen (2012:806) om beredskapslagring av olja och kol samt de avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och lagen (2012:273) om trygg naturgasförsörjning för tillsyn och försörjningsstrygghetsåtgärder.

Regeringens överväganden

Sekonderingar

För att möta regeringens höga ambitioner i det globala klimatarbetet och bidra till exportstrategin tillför regeringen resurser till Energimyndigheten för att sekondera personal utomlands. Sekonderingen ska ske i länder eller i internationella organ där Sverige behöver öka sin lokala närvaro och där investeringarna i energiinfrastruktur och teknik väntas öka mest under de kommande årtiondena samt där de största utsläppen av växthusgas väntas tillkomma. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 5 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Totalförsvärsöverenskommelsen 2018

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka Energimyndighetens arbete med civilt försvar inom energiförsörjning föreslås anslaget öka med 7 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018.

Informationsplattform för solceller

Solceller är en förnybar energiteknik som kan bidra med en del av den förnybara el som behövs för att till år 2040 uppnå ett 100 procent förnybart elsystem. För att stödja den fortsatta utbyggnaden av solceller lanserar regeringen en ny informationsplattform. Regeringen föreslår därför anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2018 och beräknar att anslaget ökar med 5 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.

Samordning för hållbara transporter

Omställningen av transportsektorn är en del i regeringens arbete för att till år 2040 uppnå ett 100 procent förnybart elsystem. Energimyndighetens samordningsuppdrag för laddinfrastruktur utökas till att även gälla gas och andra drivmedel vilket kräver särskild infrastruktur. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 5 miljoner kronor per år 2018–2020.

De personella konsekvenserna av förslagen kan för närvarande inte bedömas. Beslut i tidigare propositioner påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020, då vissa tillfälliga ökningarna upphör 2020. Förslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande.

Tabell 2.25 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Statens energimyndighet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	281 284	281 284	281 284
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 089	9 687	14 712
Beslut	27 016	22 450	3 545
Varav BP18 ³	27 000	22 000	22 000
Varav ³			
Totalförsvärsöverenskommelse från 2018	7 000	7 000	7 000
Åtgärder för hållbara transporter: samordning	5 000	5 000	5 000
Informationsplattform solenergi	10 000	5 000	5 000
Sekonderingar	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	313 389	313 421	299 541

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 313 389 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Statens energimyndighet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 313 421 000 kronor respektive 299 541 000 kronor.

2.7.2 1:2 Insatser för energieffektivisering**Tabell 2.26 Anslagsutveckling för 1:2 Insatser för energieffektivisering**

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	243 530		9 471
2017	Anslag	233 000 ¹	Utgifts-prognos	230 595
2018	Förslag	233 000		
2019	Beräknat	263 000		
2020	Beräknat	318 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning, utbildning av och information till energi- och klimatrådgivare samt stöd till lokalt och regionalt arbete för energihushållning. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till teknikupphandling för att utveckla och introducera ny energieffektiv teknik på marknaden samt stöd till energieffektiv teknik. Anslaget får även användas för utgifter för insatser för informationsspridning, utveckling och spridning av verktyg och metoder samt utredningsinsatser. Anslaget får användas för främjandeåtgärder, såsom demonstrationsprojekt, samt utvärdering, av befintliga och nya lågenergibyggnader. Anslaget får användas för utgifter för genomförandet av EU-rättsakter samt annat internationellt samarbete inom energieffektiviseringsområdet och därtill hörande metod-, utvecklings- och utredningsarbete. Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av styrmedel för energieffektivisering samt statlig medfinansiering av nationellt regionalfondsprogram.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 185 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet för 2018 föreslås öka med 25 miljoner kronor i förhållande till 2017 i och med ökade anslag i denna proposition. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 185 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 2.27 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	114 737	80 464	106 547			
Nya åtaganden	70 464	106 547	168 453			
Infriade åtaganden	-104 737	-80 464	-90 000	-90 000	-60 000	-35 000
Utestående åtaganden	80 464	-106 547	185 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	260 000	160 000	185 000			

Regeringens överväganden

Energieffektivisering i industrin

För att nå målet om 50 procent effektivare energianvändning som Energikommissionen föreslår senast 2030 krävs insatser för energieffektivisering. Regeringen satsar därför 125 miljoner kronor 2018–2020 på ett nytt program för energieffektivisering i industrin. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 25 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med 40 miljoner respektive 60 miljoner kronor.

Kommunala energi- och klimatrådgivare

Förnybar energi och en effektiv energianvändning kan bidra till att lösa klimatutmaningen. Regeringen förlänger och utökar därför det statliga stödet för kommunal energi- och klimatrådgivning. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 125 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med 160 miljoner kronor respektive 200 miljoner kronor.

Under anslaget anvisas medel för statlig medfinansiering av energieffektiviseringsåtgärder av det nationella regionalfondsprogrammet. Beslut och aviseringar i budgetpropositionen för

2016 om återföring av indraget anslagssparande på grund av förseningar i det nationella regionalfondsprogrammet påverkar beräknade anslagsramar 2018–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande.

Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Insatser för energieffektivisering

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	233 000	233 000	233 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	140 000	170 000	225 000
Varav BP18	150 000	200 000	260 000
Varav			
Energieffektivisering			
Näringsliv	25 000	40 000	60 000
Kommunala energi- och klimatrådgivare	125 000	160 000	200 000
Överföring till/från andra anslag	-140 000	-140 000	-140 000
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	233 000	263 000	318 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 233 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för energieffektivisering* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 263 000 000 kronor respektive 318 000 000 kronor.

2.7.3 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tabell 2.29 Anslagsutveckling 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tusental kronor

2016	Utfall	9 265	Anslags-sparande	735
2017	Anslag	10 000 ¹	Utgifts-prognos	9 897
2018	Förslag	10 000		
2019	Beräknat	10 000		
2020	Beräknat	10 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till teknikutveckling och marknadsintroduktion av storskaliga vindkraftstillämpningar, främjandeåtgärder samt till olika studier av miljöeffekter av vindkraftsetableringar.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:3 *Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 2.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	3 880	4 764	10 000		
Nya åtaganden	3 764	10 000	10 000		
Infriade åtaganden	-2 880	-4 764	-10 000	-5000	-5000
Utestående åtaganden	4 764	10 000	10 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	12 000	10 000	10 000		

Regeringens överväganden

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningarna för 2019–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 2.31 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	10 000	10 000	10 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 000	10 000	10 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Stöd för marknadsintroduktion av vindkraft* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor respektive 10 000 000 kronor.

2.7.4 1:4 Energiforskning

Tabell 2.32 Anslagsutveckling 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

2016	Utfall	1 341 606	Anslags- sparande	7 770
2017	Anslag	1 420 788 ¹	Utgifts- prognos	1 411 063
2018	Förslag	1 477 723		
2019	Beräknat	1 547 723		
2020	Beräknat	1 602 723		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter och statsbidrag för forsknings-, utvecklings-, demonstrations- och kommersialiseringsinsatser inom energiområdet. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag för att främja utvecklingen av teknik som baserar sig på förnybara energislag och effektiv energianvändning i industriella processer i försöks- eller fullskaleanläggningar. Anslaget får även användas för myndighetens arbete med forskningsrelaterade uppgifter, utgifter för utrednings-, utvärderings- och samordnings-insatser inom energiområdet, svenskt och internationellt forsknings- och utvecklingssamarbete samt för att uppfylla Sveriges åtaganden inom ramen för ingångna bilaterala energiforskningsarbeten.

Tabell 2.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden	1 902 114	1 783 073	2 742 285			
Nya åtaganden	1 222 565	2 300 000	1 850 000			
Infriade åtaganden	-1 341 606	-1 340 788	-1 200 000	-1 500 000	-1 550 000	342 285
Utestående åtaganden	1 783 073	2 742 285	3 392 285			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	3 500 000	3 500 000	3 450 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Energiforskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 450 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet 2018 föreslås minska med 50 miljoner kronor i förhållande till 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:4 *Energiforskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 450 000 000 kronor 2019–2023.

Regeringens överväganden

Regeringen presenterade i propositionen Forskning och innovation för ett långsiktigt hållbart energisystem (prop. 2016/17:66, bet. 2016/17:NU9, rskr. 2016/17:164) inriktningen för insatserna under perioden 2017–2020. Det påverkar anslagsramarna 2018–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 2.34 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Energiforskning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 420 788	1 420 788	1 420 788
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	45 036	115 036	170 036
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	11 899	11 899	11 899
Förslag/beräknat anslag	1 477 723	1 547 723	1 602 723

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 477 723 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Energiforskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 547 723 000 kronor respektive 1 602 723 000 kronor.

2.7.5 1:5 Planeringsstöd för vindkraft

Tabell 2.35 Anslagsutveckling 1:5 Planeringsstöd för vindkraft

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag	Belopp
2016	Utfall	13 442		Anslags-sparande	1 558
2017	Anslag	15 000 ¹		Utgifts-prognos	14 845
2018	Förslag	85 000			
2019	Beräknat	85 000			
2020	Beräknat	70 000			

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ekonomiskt stöd till kommuner, kommunala och regionala samverkansorgan samt länsstyrelser i syfte att genomföra planeringsinsatser för vindkraft och underlätta för vindkraftens utveckling. Anslaget får även användas för utgifter för samordnings- och informationsinsatser för att främja vindkraftsutbyggnad.

Tabell 2.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Planeringsstöd för vindkraft

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	0	3 489	20 000		
Nya åtaganden	3 489	20 000	60 000		
Infriade åtaganden	0	-3 489	-10 000	-40 000	-30 000
Utestående åtaganden	3 489	20 000	70 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	20 000	20 000	70 000		

Regeringens överväganden

Utbyggnaden av svensk vindkraft fortsätter. För att stödja den goda utvecklingen inrättar regeringen ett nytt stöd till kommuner för att underlätta för vindkraftsetableringar. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 70 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Planeringsstöd för vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Bemyndigandet för 2018 föreslås öka med 50 miljoner kronor i förhållande till 2017 i och med förslag om nytt stöd för utveckling av vindkraft i kommuner. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Planeringsstöd för vindkraft* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 70 000 000 kronor 2019 och 2020.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande.

Tabell 2.37 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Planeringsstöd för vindkraft

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	15 000	15 000	15 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	70 000	70 000	55 000
Varav BP18	70 000	70 000	70 000
Varav			
Vindkraft kommuner	70 000	70 000	70 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	85 000	85 000	70 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 85 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Planeringsstöd för vindkraft* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 85 000 000 kronor respektive 70 000 000 kronor.

2.7.6 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tabell 2.38 Anslagsutveckling 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	107 430		3 291
2017	Anslag	118 898 ¹	Utgifts-prognos	119 937
2018	Förslag	120 914		
2019	Beräknat	122 822 ²		
2020	Beräknat	124 928 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 120 891 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 120 892 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Energimarknadsinspektionens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 2.39 Offentlighetsrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	4 893	5 650	5 521	129
Prognos 2017	4 250	7 800	7 000	800
Budget 2018	4 250	7 400	6 800	600

Energimarknadsinspektionen disponerar avgifter som tas ut i enlighet med förordningen (2014:1059) om vissa avgifter för registrering och tillsyn över handeln. Energimarknadsinspektionen tar dels ut en avgift för registerhållning, dels en avgift för tillsyn och marknadsövervakning.

De offentlighetsrättsliga avgiftsintäkterna som inte får disponeras avser främst de avgifter som tas ut med stöd av naturgaslagen (2005:403) och förordningen (2008:1330) om vissa avgifter på naturgasområdet.

Regeringens överväganden

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande:

Tabell 2.40 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Energimarknadsinspektionen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	118 898	118 898	118 898
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 010	3 941	6 047
Beslut	6	-17	-17
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18 ³			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	120 914	122 822	124 928

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 120 914 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Energimarknadsinspektionen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 122 822 000 kronor respektive 124 928 000 kronor.

2.7.7 1:7 Energiteknik

Tabell 2.41 Anslagsutveckling 1:7 Energiteknik

Tusental kronor

2016	Utfall	385 281	Anslags- sparande	4 719
2017	Anslag	643 000 ¹	Utgifts- prognos	636 360
2018	Förslag	975 000		
2019	Beräknat	975 000		
2020	Beräknat	975 000		

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stimulera spridningen av vissa energitekniska lösningar som bedöms ha positiva effekter på klimatet. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som detta medför.

Bemyndigande om ekonomiska åtagande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Energiteknik* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Energiteknik* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 50 000 000 kronor för 2019.

Tabell 2.42 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Energiteknik

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden	130 315	15 699	50 000	
Nya åtaganden	5 669	50 000	50 000	
Infriade åtaganden	-120 315	-15 669	-50 000	-50 000
Utestående åtaganden	15 669	50 000	50 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	70 000	50 000	50 000	

Regeringens överväganden

Solceller är en förnybar energiteknik som kan bidra med en del av den förnybara el som behövs för att till år 2040 uppnå ett 100 procent förnybart elsystem. Regeringen fortsätter att stimulera utbyggnaden av solceller. Regeringen föreslår därför i höständeringsbudgeten för 2017 en förstärkning av anslaget med 203 miljoner kronor och föreslår i denna proposition att anslaget ökas med 525 miljoner kronor per år 2018 och 2019 och med 965 miljoner kronor 2020. Regeringen förlänger även satsningen på energilagring och föreslår därför att anslaget ökas med ytterligare 10 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande.

Tabell 2.43 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Energiteknik

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	440 000	440 000	440 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	535 000	535 000	535 000
Varav BP18	535 000	535 000	975 000
Varav			
Energilagring	10 000	10 000	10 000
Solcellsinstallation	525 000	525 000	965 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	975 000	975 000	975 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 975 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Energiteknik* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 975 000 000 kronor respektive 975 000 000 kronor.

2.7.8 1:8 Elberedskap

Tabell 2.44 Anslagsutveckling 1:8 Beredskap

Tusental kronor

2016	Utfall	196 902	Anslags-sparande	58 098
2017	Anslag	255 000 ¹	Utgifts-prognos	252 367
2018	Förslag	258 000		
2019	Beräknat	258 000		
2020	Beräknat	258 000		

¹ Inklusiva beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elberedskap, civilt försvar inom energisektorn och för dammsäkerhet.

Bemyndigande om ekonomiska åtagande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:8 *Elberedskap* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 250 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utgifter för kommande år. Bemyndigandet för 2018 föreslås minska med 80 miljoner kronor i förhållande till 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:8 *Elberedskap* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 250 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 2.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	158 779	126 971	200 000			
Nya åtaganden	116 971	200 000	200 000			
Infriade åtaganden	148 779	-126 971	-150 000	-100 000	- 100 000	- 50 000
Utestående åtaganden	126 971	200 000	250 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	330 000	330 000	250 000			

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att säkerställa att planeringen för civilt försvar inom energisektorn kan fullföljas och intensifieras ökas anslaget med 3 miljoner kronor från 2018.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande.

Tabell 2.46 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Elberedskap

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	255 000	255 000	255 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	3 000	3 000	3 000
Varav BP18	3 000	3 000	3 000
Varav			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	258 000	258 000	258 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 258 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Elberedskap* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 258 000 000 kronor respektive 258 000 000 kronor.

Elberedskapsavgift

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget för elberedskapsutgiften, som tas ut i enlighet med elberedskapslagen (1997:288) för att finansiera beredskapsåtgärder som beslutas med stöd av nämnda lag, bör fastställas till högst 255 000 000 kronor 2018.

Skälen för regeringens förslag:

Finansieringen av åtgärder som genomförs enligt elberedskapslagen (1997:288) sker genom att den som innehar nätkoncession enligt ellagen (1997: 857) betalar en avgift. Åtgärderna som finansieras från anslaget 1:8 *Elberedskap*, vilket uppgår till motsvarande belopp som avgiftsuttaget, syftar till att förebygga, motstå och hantera sådana störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället och att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap.

2.7.9 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 2.47 Anslagsutveckling 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Slagslag	Belopp
2016	Utfall	19 642	Anslags-sparande	1 554
2017	Anslag	25 328 ¹	Utgifts-prognos	25 066
2018	Förslag	25 328		
2019	Beräknat	25 328		
2020	Beräknat	25 328		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter till internationella organisationer samt utgifter för internationellt samarbete inom energiområdet.

Bemyndigande om ekonomiska åtagande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:9 *Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:9 *Avgifter till internationella organisationer* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 36 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 2.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	28 240	14 730	30 230		
Nya åtaganden	2 271	30 000	20 270		
Infriade åtaganden	-15 781	-14 500	-14 500	-18 000	-18 000
Utestående åtaganden	14 730	30 230	36 000		
Erhållet/förslaget bemyndigande	30 000	36 000	36 000		

Regeringens överväganden

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande.

Tabell 2.49 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	25 328	25 328	25 328
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	25 328	25 328	25 328

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 25 328 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Avgifter till internationella organisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 328 000 kronor respektive 25 328 000 kronor.

2.7.10 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tabell 2.50 Anslagsutveckling 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

2016	Utfall	25 113	Anslags-sparande	-113
2017	Anslag	25 000 ¹	Utgifts-prognos	24 630
2018	Förslag	90 000		
2019	Beräknat	115 000		
2020	Beräknat	135 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera länsstyrelsernas arbete med att samordna kommuner, företag och andra aktörer i länet och driva utveckling, genomförande, uppföljning och utvärdering av regionala energi- och

klimatstrategier. Anslaget får även användas för stöd till regionala nätverk och samverkansprojekt för att utveckla och sprida erfarenheter om arbetsmetoder, teknik och annan kunskap kring energi- och klimatomställning i t.ex. miljötillsyn och fysisk planering, samt planeringsstöd för vindkraft (avser kommunernas översiktsplanering).

Bemyndigande om ekonomiska åtagande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planering och tecknande av avtal om fleråriga projekt är det nödvändigt att kunna fatta beslut som medför utfästelser för kommande år. Bemyndigandet för 2018 föreslås öka 65 miljoner kronor i och med ökade medel till anslaget i förhållande till 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 2.51 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	0	21 611	16 111		
Nya åtaganden	21 611	7 000	90 000		
Infriade åtaganden	0	-12 500	-16 111	-45 000	-45 000
Utestående åtaganden	21 611	16 111	90 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	25 000	25 000	90 000		

Regeringens överväganden

Förnybar energi och en effektiv energianvändning kan bidra till att lösa klimatutmaningen. Regeringen satsar därför på att förstärka resurserna för energi- och klimatarbetet hos offentliga aktörer på regional och lokal nivå. Regeringen genomför en satsning för hållbara transportlösningar som främjar att befintliga transporter utnyttjas mer effektivt. Vidare genomförs en satsning på informationsinsatser för barn och unga. Regeringen föreslår därför att anslaget ökas med 65 miljoner kronor 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget öka med 90 respektive 135 miljoner kronor.

Föreslagen anslagsnivå 2018 och beräkningar för 2019–2020 anges i det följande.

Tabell 2.52 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	25 000	25 000	25 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	65 000	90 000	110 000
Varav BP18	65 000	90 000	135 000
Varav			
klimat- och energiomställning	65 000	90 000	135 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	90 000	115 000	135 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 90 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Lokal och regional kapacitetsutveckling för klimat- och energiomställning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 115 000 000 kronor respektive 135 000 000 kronor.

2.8 Förslag avseende Affärsverket svenska kraftnäts verksamhet

2.8.1 Investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för elförsörjning för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar (tabell 2.53).

Skälen för regeringens förslag:

Investeringsverksamheten inom Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) kan därigenom planeras med relativt god framförhållning. Regeringen är medveten om att tidsmässiga förskjutningar kan förekomma, som kan påverka investeringsnivåerna de enskilda åren. Regeringen har inget att invända mot de överväganden och förslag om verksamhetens mål och inriktning som presenteras i Svenska kraftnäts investeringsplan. Regeringen konstaterar dock att den höga investeringsvolymen ställer krav på planering, analys av resursåtgång samt uppföljning och kontroll i verksamheten. Regeringen betonar därför vikten av att Svenska kraftnät redovisar ekonomiska bedömningar, motiv för och konsekvenser av investeringar, underlag för prioriteringar och utfall av föregående investeringsplan. Regeringen anser därför att nedan angivna investeringsplan för elförsörjning för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Affärsverket svenska kraftnäts investeringar. Den baseras på den av Svenska kraftnät inlämnade investerings- och finansieringsplanen.

Tabell 2.53 Investeringsplan för Affärsverket svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Anslutning av ny elproduktion och nät	26	250	580	650	693
Flaskhalsar och marknadsintegration	425	571	489	136	331
Systemförstärkningar	316	516	585	1 306	1 956
Optofiberutbyggnad	1	0,3	0	4	5
Övriga investeringar	133	214	102	191	240
Summa investeringar	901	1 551	1 756	2 287	3 226
Varav investeringar i anläggningstillgångar					
Maskiner, inventarier och installationer	761	1 303	1 645	1 963	2 688
Fastigheter och markanläggningar	18	35	84	209	298
Övriga investeringar	122	213	27	116	240
Summa varav investeringar i anläggningstillgångar	901	1 551	1 756	2 287	3 226
Finansiering					
Övrig kreditram (lån)	-169	800	758	771	1 082
Egna medel	0	0	0	0	0
Bidrag/medfinansiering	250	293	379	272	684
Övrig finansiering	820	458	619	1 244	1 460
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	901	1 551	1 756	2 287	3 226
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
Ledningar	204	326	697	443	531
Stationer	278	613	700	786	742
Reinvesteringar övrigt	1	30	22	20	0
Gasturbiner AB	85	187	155	113	48
Summa utgifter för vidmakthållande	568	1 156	1 574	1 362	1 321
Varav investeringar i anläggningstillgångar:					
Maskiner och inventarier	548	1 111	1 523	1 299	1 260
Fastigheter och markanläggningar	20	45	50	63	61
Summa investeringar i anläggningstillgångar	568	1 156	1 574	1 362	1 321
Finansiering					
Övrig kreditram (lån)	0	694	472	118	258
Egna medel	374	462	1 102	1 244	1 063
Övrig finansiering	194	0	0	0	0
Summa finansiering av vidmakthållande	568	1 156	1 574	1 362	1 321
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	1 469	2 707	3 330	3 650	4 547
<i>Totalt investeringar i anläggningstillgångar</i>	1 469	2 707	3 330	3 650	4 547

Investerings- och finansieringsplan för 2018–2021
Svenska kraftnät har redovisat sitt förslag till investerings- och finansieringsplan för fyraårsperioden 2018–2021 (dnr M2017/00435/Ee) i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag som omfattar åtgärder i stamnätet inklusive utlandsförbindelser och utrustning för elektronisk kommunikation. De planerade investeringarna under perioden 2018–2021 beräknas uppgå till högst 15 500 miljoner kronor.

När Svenska kraftnät bildades i början av 1990-talet var stamnätet för el i en fas av förvaltning och låga investeringsvolym, vilket har övergått till en fas av omfattande ny- och ombyggnation. Det innebär en väsentlig ökad investeringsvolym för att öka överföringskapaciteten i Nordeuropa, förbättra driftsäkerheten, förnya befintliga anläggningar, ansluta ny elproduktion, främst i form av vindkraftparker, och anpassa stamnätet till förändrade överföringsmönster.

Investeringarna i det svenska stamnätet har ökat kraftigt och en nivå i storleksordningen två till fem miljarder kronor per år kommer att kvarstå under överskådlig tid. Mot bakgrund av att de ökade investeringsvolymerna ställer ökade krav på planering, uppföljning och kontroll i verksamheten har regeringen sedan 2012 gett Svenska kraftnät i uppdrag att redovisa en utvecklad investerings- och finansieringsplan. Som framgår i redogörelsen av Svenska kraftnäts resultat (se avsnitt 2.5.8) påverkas investeringsplanen av tidsmässiga förskjutningar i projektens genomförande.

Investeringsprojekt

Nedan redovisas översiktligt de investeringsprojekt som var för sig överstiger 100 miljoner kronor. Under perioden kommer stora investeringar att genomföras samtidigt. Dessa befinner sig i olika faser, vilket gör att säkerheten i bedömningarna av investeringarna varierar. Redovisningen är därför att se som en indikativ plan över Svenska kraftnäts projekt.

Då ledtiderna är långa för verkställandet av investeringar i stamnätet är förändringarna i planerna små. Sedan föregående investeringsplan har 25 investeringar tillkommit, varav 19 avser reinvesteringar, och 13 projekt har senarelagts eller utgått, varav fyra planeras avslutas under 2017.

Under 2018 är flera projekt i planeringsfasen vilket medför att investeringsnivån för 2018 är något lägre än för de övriga åren.

Nyinvesteringar

Antalet nya anslutningar till stamnätet ökar, där den främsta orsaken är utbyggnaden av vindkraft. Svenska kraftnät har många förfrågningar om anslutning av vindkraft men verkets bedömning är att alla projekt inte kommer att realiseras. Utöver kända vindkraftsanslutningar har i investeringsplanen ytterligare ett uppskattat antal anslutningar inkluderats där investeringen beräknas uppgå till 1 350 miljoner kronor, varav 150 miljoner kronor belastar fyraårsperioden. Flera förfrågningar om anslutning vad gäller elintensiva industrier och serverhallar för datorer har också inkommit till Svenska kraftnät.

Svenska kraftnät har flera pågående projekt för att ansluta ny elförbrukning, elproduktion och nät runt om i landet.

I Jämtlands län finns planer att bygga serverhallar för anslutning, 500 MW förbrukning till 400 kV-stationen i Midskog. Anslutningen förutsätter investeringar som beräknas uppgå till 472 miljoner kronor, varav 85 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Mellan stationerna Storfinnforsen och Midskog behöver en 400 kV-ledning förnyas. Investeringen beräknas uppgå till 383 miljoner kronor, varav 175 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

En ny 400 kV-station behöver byggas i Tandö för att ansluta vindkraft i norra Värmland och västra Dalarna. Samtidigt utförs åtgärder på seriekompenseringsutrustning. Investeringen beräknas uppgå till 380 miljoner kronor, varav 377 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att ansluta den andra etappen av vindkraftsparken Markbygden behövs en ny 400-kV station, Trolltjärn. Investeringen beräknas uppgå till 118 miljoner kronor, varav 114 miljoner kronor belastar fyraårsperioden. Vidare krävs troligtvis en ny 400 kV-ledning för att ansluta den tredje etappen. Investeringen beräknas uppgå till 350 miljoner kronor, varav 63 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

I Västernorrlands län finns planer på att ansluta 850 MW vindkraft till en ny 400 kV-station, Tovåsen. En förutsättning är åtgärder på seriekompenseringsutrustning. Investeringen beräknas uppgå till 264 miljoner kronor, varav 263 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att möjliggöra anslutning av 340 MW vindkraft i Rättvik behövs ny 400 kV-station, Gäddtjärn. Investeringen beräknas uppgå till 228 miljoner kronor, varav 211 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

En ny 400 kV-station, Grönviken, byggs också i närheten av Ockelbo, Gävleborgs län för anslutning av vindkraftparker. Investeringen beräknas uppgå till 157 miljoner kronor, varav 135 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

I Norrbottens län planeras upp till 500 MW vindkraft. För att möjliggöra anslutning behöver två nya 400 kV-stationer byggas, Hällberget och Granlandet. Investeringarna beräknas uppgå till 120 miljoner kronor vardera, där hela beloppet belastar fyraårsperioden.

För att förstärka elförsörjningen av norra Göteborg planeras en ny 400/130 kV-station i Romelanda. Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, där hela beloppet belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät har också flera projekt som syftar till att minska flaskhalsarna i det svenska stamnätet för el och som syftar till marknadsintegration.

Sydvästlänken mellan Hallsberg och Hörby är Svenska kraftnäts hittills största investering som nu är i avslutningsfas. Arbete återstår med de två nya omriktarstationerna. Investeringen beräknas uppgå till 7 780 miljoner kronor, varav 341 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Sydvästlänkens södra anslutningspunkt kommer att vara 400 kV-stationen i Hurva utanför Hörby. För att kunna nyttja förbindelsens fulla kapacitet behöver anslutande 400 kV-nät förstärkas. Förstärkningen innebär att ledningen mellan Hurva och Sege ersätts med en ny ledning med högre överföringskapacitet. Investeringen beräknas uppgå till 364 miljoner kronor, varav 291 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät och den tyska stamnätsoperatören 50Hertz planerar en framtida förbindelse mellan Sverige och Tyskland för att utnyttja de ökande variationerna i elbalansen på de olika elmarknaderna för en effektivare handel samt för att öka försörjningssäkerheten. Projektet, Hansa Power Bridge, förutsätter att interna flaskhalsar i det tyska systemet söderut byggs bort och att den interna överföringsförmågan inom Sverige är tillräckligt stor. Under 2017 slöts ett samarbetsavtal mellan Svenska kraftnät och 50Hertz som beskriver detaljerna om vidare gemensamt arbete för projektet. Tekniska förstudier pågår med en inriktning om en förbindelse för 700 MW men att ytterligare kapacitet kan övervägas i framtiden. Investeringen beräknas för svensk del till 3 200 miljoner kronor, varav 21 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Projektet Nordbalt, den nya likströmsförbindelsen till Litauen har tagits i drift. För att omhänderta ökade effektflödet samt upprätthålla driftsäkerheten behöver 400 kV-nätet till Nybro förstärkas. Två nya ledningar byggs, mellan Ekhyddan och Nybro samt mellan Nybro och Hemsjö. Investeringen beräknas uppgå till 1 770 miljoner kronor, varav 779 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

För att förbättra marknadsintegrationen mellan Finland och övriga Norden planeras en ny 400 kV-ledning mellan Sverige och Finland i norr. Investeringen beräknas uppgå till 1 406 miljoner kronor, varav 120 miljoner kronor belastar fyraårsperioden. Cirka 80 procent av investeringen kommer att finansieras av den finska stamnätsoperatören Fingrid.

För att klara ökad överföring i stamnätet genomför Svenska kraftnät även systemförstärkningar.

För att trygga Stockholmsregionens långsiktiga elförsörjning har Svenska kraftnät i samarbete med Vattenfall och Ellevio utarbetat en helt ny struktur för Stockholms elnät. Investeringsprojekten i Storstockholmsområdet är organiserade i två program – Stockholms Ström och Storstockholm Väst. Projektet Stockholms Ström omfattar drygt 50 olika delprojekt. För Svenska kraftnäts del är följande projekt aktuella under den kommande fyraårsperioden.

- Anneberg-Skanstull (ny 400 kV-ledning): Projektet med en tunnel under centrala

Stockholm är det största inom Stockholms Ström och beräknas uppgå till 2 761 miljoner kronor, varav 1 620 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

- Skanstull (ny 400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 495 miljoner kronor, varav 472 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Örby–Snösätra (ny 400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 399 miljoner kronor, varav 384 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Snösätra (ny 400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 397 miljoner kronor, varav 387 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Ekudden (ny 400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 184 miljoner kronor, varav 181 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Snösätra–Ekudden (ny 400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 128 miljoner kronor, varav 75 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Programmet Storstockholm Väst innebär en uppgradering från 220 till 400 kV av stamnätet genom västra delen av Stockholmsregionen. Investeringen beräknas till 5 900 miljoner kronor, varav 237 miljoner kronor belastar fyraårsperioden. Under den kommande fyraårsperioden är följande projekt aktuella.

- Överby–Beckomberga (ny 400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 1 250 miljoner kronor, varav 43 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Bredäng–Kollbotten (ny 400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 1 090 miljoner kronor, varav 79 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Beckomberga–Bredäng (ny 400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 1 013 miljoner kronor, varav 4 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Hamra–Överby (ny 400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 760 miljoner kronor, varav 48 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Odensala–Överby (ny 400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 550

miljoner kronor, varav 44 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

- Bredäng (ny 400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 450 miljoner kronor, varav 14 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Beckomberga (ny 400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 449 miljoner kronor, varav 3 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Överby (ny 400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 291 miljoner kronor, varav 2 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnäts *övriga systemförstärkningar*:

Åtta 400 kV-ledningar och tre 220 kV-ledningar korsar gränsen mellan elområde 2 och elområde 3. Gränsen har stor påverkan på elmarknaden och driftsäkerheten. Den tekniska livslängden kommer att uppnås för vissa av ledningarna inom 10–20 år och de kommer att behöva ersättas. Svenska kraftnät planerar därför en förnyelse av den första 400 kV-ledningen. Investeringen beräknas till 5 500 miljoner kronor, varav 80 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät planerar att uppgradera den befintliga 220 kV-ledningen mellan Midskog och Järpströmmen till 400 kV. Ledningen börjar nå sin tekniska livslängd och det finns planer på vindkraft samt ökad kapacitet mellan Sverige och Norge. Investeringen beräknas till 749 miljoner kronor, varav 86 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Mellan Skogssäter och Stenkullen planeras en ny 400 kV-ledning för att öka överföringskapaciteten på västkusten i det s.k. Västkustsnittet. Den ökade kapaciteten möjliggör också anslutning av nya vindkraftsparker i området. Investeringen beräknas uppgå till 731 miljoner kronor, varav 639 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

En ny 400 kV-ledning mellan Långbjörn och Storfinnforsen säkerställer driftsäkerheten, minskar lokala produktionsbegränsningar och möjliggör anslutning av mer vindkraft. Investeringen beräknas uppgå till 333 miljoner kronor, varav 309 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

En ny 400 kV-station behöver byggas i Karlslund nära Örebro för att ansluta flera nya ledningar. Investeringen beräknas uppgå till 303

miljoner kronor, varav 15 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

En del av förstärkningen runt Sydvästlänkens norra gren utgörs av en ny ledning mellan Karlslund och Östansjö. Investeringen beräknas uppgå till 199 miljoner kronor, varav 172 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

En befintlig äldre s.k. SVC-anläggning i Stenkullen behöver ersättas med en s.k. STATCOM-enhet för spänningshållning i området. Investeringen beräknas uppgå till 228 miljoner kronor, varav 182 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Det finns ett behov av att förstärka driftsäkerheten och avlasta 220 kV-nätet kring Ångermanälven och Indalsälven. Det medför behov av en ny transformering i Hjalta samt ett antal stations- och ledningsåtgärder i området. Investeringen beräknas uppgå till 199 miljoner kronor, varav 96 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Svenska kraftnät behöver även göra andra investeringar än i nät och stationer:

Svenska kraftnät utvecklar och ska driva en central informationshanteringsmodell, en s.k. elmarknadshubb, på den svenska elmarknaden. För närvarande pågår ett arbete med att definiera hubbens omfattning och innehåll. Investeringen beräknas till 400 miljoner kronor, varav 379 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

Reinvesteringar

Stamnätets förmåga att tillgodose kundernas önskemål om överföring får inte minska till följd av anläggningarnas ökande ålder. De äldsta delarna av 400 kV-systemet är nu ca 65 år. Delar av 220 kV-systemet är ännu äldre. Att reinvestera i befintliga anläggningar är därför lika viktigt som att investera i nya. Vid reinvesteringar i *ledningar* är genomförandetiderna långa vilket gör att förnyelsen behöver göras etappvis.

- Sjökabelförbindelsen Fenno-Skan 1 mellan Sverige och Finland börjar närma sig sin tekniska livslängd. Inriktningen är att ersätta befintliga Fenno-Skan 1 med en ny förbindelse längre norrut, mellan elområde SE2 och Finland. Investeringen beräknas till 2 935 miljoner kronor, varav 115 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Kilanda–Stenkullen (två 400 kV-ledningar): Investeringen beräknas uppgå till 2 700

miljoner kronor, varav 209 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

- Breared–Söderåsen (400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 1 520 miljoner kronor, varav 79 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Laforsen–Hofors–Finnslätten (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 1 385 miljoner kronor, varav 190 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Horred–Breared (400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 830 miljoner kronor, varav 52 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Stenkullen–Horred (400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 572 miljoner kronor, varav 379 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Hällsjö–Söderåsen (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 537 miljoner kronor, varav 106 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Skogssäter–Kilanda (400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 496 miljoner kronor, varav 53 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Söderåsen–Barsebäck (400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 400 miljoner kronor, varav 32 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Sege–Barsebäck, (400 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 400 miljoner kronor, varav 39 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Bredåker–Överby (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 380 miljoner kronor, varav 34 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Öresundsförbindelsen (400 kV-kablar): Investeringen beräknas uppgå till 375 miljoner kronor, varav 238 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Horndal–Finnslätten (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 307 miljoner kronor, varav 52 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Ockelbo–Horndal (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 291

- miljoner kronor, varav 28 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Ånge–Laforsen (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 260 miljoner kronor, varav 59 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Untra–Bredåker (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 252 miljoner kronor, varav 46 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Stadsforsen–TorpsHAMMAR, (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 232 miljoner kronor, varav 26 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Ljusdal–Dönje–Ockelbo (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 215 miljoner kronor, varav 20 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Horndal–Starfors (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 194 miljoner kronor, varav 18 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Horndal–Avesta (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 130 miljoner kronor, varav 86 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Valbo–Untra (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 129 miljoner kronor, varav 12 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Krångede–Horndal (220 kV-ledning): Investeringen beräknas uppgå till 105 miljoner kronor, varav 35 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Även flera av Svenska kraftnäts *stationer* är i behov av förnyelse.
- Midskog (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 440 miljoner kronor, varav 341 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Skogssäter (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 301 miljoner kronor, varav 223 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Driftövervakningskommunikation: Nuvarande driftövervakningssystem har uppnått sin tekniska livslängd och behöver förnyas. Investeringen beräknas uppgå till 300 miljoner kronor, varav 10 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Rätan (220 kV- och 400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 375 miljoner kronor, varav 241 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Grundfors (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 255 miljoner kronor, varav 126 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Ringhals (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 191 miljoner kronor, varav 78 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Ligga (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 185 miljoner kronor, varav 168 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Porjusberget (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 178 miljoner kronor, varav 52 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Söderåsen (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 169 miljoner kronor, varav 24 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Forsmark (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 157 miljoner kronor, varav 28 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Konti-Skan 1 och 2 (kontrollanläggning): Kontrollanläggningarna för likströmsförbindelserna mellan Jylland och Sverige behöver förnyas. Investeringen beräknas uppgå till 156 miljoner kronor, varav 115 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Letsi (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 150 miljoner kronor, varav 136 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Hedenlunda (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 147 miljoner kronor, varav 144 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
  - Bäsna (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 140 miljoner kronor, varav 25 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.

- Barsebäck (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 122 miljoner kronor, varav 83 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Kimstad (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 120 miljoner kronor, varav 21 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Harsprånget (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 116 miljoner kronor, varav 112 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Kilanda (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 103 miljoner kronor, varav 67 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Stöde (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 101 miljoner kronor, varav 92 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Kilforsen (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav 17 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Kolstad (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav 64 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Stadsforsen (220 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, där hela beloppet belastar fyraårsperioden.
- Stornorrfors (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav 18 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Horndal (220 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, varav 62 miljoner kronor belastar fyraårsperioden.
- Åker (400 kV-station): Investeringen beräknas uppgå till 100 miljoner kronor, där hela beloppet belastar fyraårsperioden.

Det reinvesteringsbehov som under 2014 identifierades i Svenska Kraftnät Gasturbiner AB:s anläggningar planeras att genomföras under en sjuårsperiod. Reinvesteringarna beräknas uppgå till 700 miljoner kronor, varav 510 miljoner kronor under fyraårsperioden.

Svenska kraftnäts helägda dotterbolag Svenska Kraftnät Gasturbiner AB för diskussioner med Fortum Värme om att reinvestera i Stockholms gasturbiner. Reinvesteringarna beräknas till 150 miljoner kronor, där hela beloppet belastar fyraårsperioden.

2.8.2 Finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 låta Affärsverket svenska kraftnät ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret till ett sammanlagt belopp om högst 7 670 miljoner kronor.

Regeringen bemyndigas även att för 2018 låta Affärsverket svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas för 2018 att besluta om delägarlån eller borgen om högst 500 miljoner kronor till förmån för bolag i vilka Affärsverket svenska kraftnät förvaltar statens aktier.

Regeringen bemyndigas för 2018 att besluta om förvärv och bildande av bolag som ska verka inom Affärsverket svenska kraftnäts verksamhetsområde intill ett belopp om 20 miljoner kronor samt avyttra aktier intill ett belopp om 20 miljoner kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2018 bevilja lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen (1997:857) som uppgår till högst 700 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet om att låta Svenska kraftnät få rätt att ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret inom en sammanlagd ram om 7 670 miljoner kronor ska främst täcka lånebehovet inom investeringsverksamheten. Regeringen föreslår även att riksdagen bemyndigar regeringen att låta Svenska kraftnät placera likvida medel i och utanför Riksgäldskontoret i enlighet med gällande ordning.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att lämna delägarlån eller borgen till bolag där Svenska kraftnät förvaltar statens aktier intill ett belopp om 500 miljoner kronor. Liksom tidigare avser regeringen att delegera denna rätt till Svenska kraftnät.

Regeringens bemyndigande om att låta Svenska kraftnät ge lån till företag som bedriver nätverksamhet enligt ellagen ryms inom den sammanlagda ramen och syftar främst till att finansiera åtgärder, utom drift och underhåll, för att öka elnätets kapacitet för att underlätta anslutningen av anläggningar för produktion av förnybar el, om det finns särskilda skäl att anta

att en sådan anslutning annars inte kommer äga rum.

Regeringen kommer att kräva full ersättning för statens risk i samband med borgensteckning eller långivning.

För 2018 föreslås att regeringen ska kunna besluta om förvärv av aktier eller bilda bolag intill ett belopp om 20 miljoner kronor samt även avyttra aktier intill ett belopp om 20 miljoner kronor. Förvärv av aktier eller bildande av bolag ska ske inom ramen för Svenska kraftnäts verksamhetsområde. Regeringen avser liksom tidigare att för 2018 delegera denna rätt till Svenska kraftnät.

Affärsverket svenska kraftnäts ekonomiska mål

Enligt befintliga ekonomiska mål, som trädde i kraft 2003, ska Svenska kraftnät uppnå en räntabilitet, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 6 procent under en konjunkturcykel, exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag. Under 2018 har Svenska kraftnät behov av en skuldsättningsgrad om högst 105 procent. Skuldsättningsgraden bedöms öka den kommande fyraårsperioden. Som riktlinje för utdelning och skattemotsvarighet gäller krav på 65 procent av årets resultat för affärsverkskoncernen. Kostnadseffektiviteten bör liksom tidigare vara minst lika hög som i jämförbara företag.

Inom Regeringskansliet pågår en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål mot bakgrund bl.a. av de stora omvärldsförändringar i form av krav på stora investeringar och därmed kapitalbehov som affärsverket står inför. För att säkerställa att affärsverket bär sina egna kostnader behöver en kostnad på kapitalet beräknas och utifrån detta utformas nya avkastningsmål. Nivåerna för de nya ekonomiska målen samt den exakta utformningen bereds inom Regeringskansliet. Tills vidare styrs Svenska kraftnäts verksamhet med befintliga ekonomiska mål.

Avgiftsinkomster

Svenska kraftnät finansierar sin nätverksamhet och balanstjänst genom avgifter. Kostnaderna för att utveckla och förvalta stamnätet betalas framför allt av Svenska kraftnäts nätkunder

genom den s.k. effektagiften som är den ena av stamnätstariffens komponenter. Nättariffens andra komponent, energiavgiften, finansierar verkets kostnader för att ersätta de nätförluster som sker vid överföring av el. Därutöver sker viss finansiering genom s.k. flaskhalsintäkter och transitintäkter.

Svenska kraftnät har sedan 1990-talet kunnat hålla internationellt sett låga och stabila överföringsavgifter. Nätverksamheten är den verksamhetsgren som huvudsakligen bidrar till att uppfylla Svenska kraftnäts avkastningskrav. Nätkundernas kostnader har höjts flera gånger de senaste åren och kommer även att behöva höjas framöver för att möta Svenska kraftnäts höga investeringstakt. Från och med 2014 ska Svenska kraftnät uppnå avkastningskravet under en konjunkturcykel i stället för årligen, vilket ger verket möjlighet att bättre planera och styra tariffutvecklingen för att säkerställa långsiktighet och stabilitet. Svenska kraftnät bedömer att den höga investeringstakten innebär att effektagiften måste höjas. Sett över perioden 2018–2021 bedöms höjningen uppgå till totalt cirka 45 procent. Från och med 2012 har en intäktsram fastställts årligen för Svenska kraftnäts del för de nätkoncessioner som innehas i verksamheten. Från 2016 tillämpas fyraåriga tillsynsperioder även på Svenska kraftnäts intäktsramar. Energimarknadsinspektionen beslutade den 22 juni 2015 att fastställa Svenska kraftnäts intäktsram för perioden 2016–2019 till 23 343 206 000 kronor.

Avgiftsinkomsterna prognostiseras för åren 2017–2020 i tabell 2.54.

Tabell 2.54 Avgiftsintäkter vid Affärsverket svenska kraftnät

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Beräknat 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Nät- och systemintäkter	8 610	8 730	9 310	9 840	10 100

Beräknade inleveranser Svenska kraftnät

Enligt Svenska kraftnäts investeringsplan för 2018–2021 förväntas utdelningen bli 85 miljoner kronor baserat på 2017 års resultat vid ett avkastningskrav på justerat eget kapital, efter schablonmässigt avdrag för skatt, på 6 procent exklusive resultatandelar från avyttringar i intresseföretag. Aktuellt års utdelning

inlevereras nästkommande verksamhetsår. Det beräknade resultatet samt utdelningen från Svenska kraftnät under budgetåren 2018–2021 redovisas i tabell 2.55 givet ett utdelningskrav på 65 procent av verksamhetsårets resultat. Som framgår ovan pågår en översyn av Svenska kraftnäts ekonomiska mål.

Tabell 2.55 Beräknade inleveranser från Affärsverket svenska kraftnät

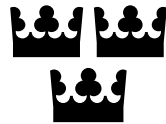
Miljoner kronor

	Utfall 2016	Beräkn 2017	Beräkn 2018	Beräkn 2019	Beräkn 2020	Beräkn 2021
Årets resultat	552	130	380	670	680	690
Utdelning ¹	359	85	247	436	442	449

¹Inlevereras nästföljande år

Kommunikationer

22

Förslag till statens budget för 2018

Kommunikationer

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	9
1 Förslag till riksdagsbeslut	11
2 Kommunikationer	15
2.1 Omfattning.....	15
2.2 Utgiftsutveckling	15
2.3 Skatteutgifter.....	16
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	16
3 Transportpolitik.....	19
3.1 Omfattning.....	19
3.2 Utgiftsutveckling	19
3.3 Skatteutgifter.....	20
3.4 Mål.....	22
3.5 Resultatredovisning.....	23
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	23
3.5.2 Resultat.....	23
3.5.3 Analys och slutsatser	36
3.5.4 Redovisning av nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025	37
3.6 Politikens inriktning	46
3.6.1 Öka transportsystemets kapacitet, robusthet, tillförlitlighet, användbarhet, säkerhet och miljöanpassning för jobb och utveckling i hela landet	46
3.6.2 Hela landet ska växa.....	48
3.6.3 Krisberedskap och det civila försvaret.....	50
3.6.4 Hållbara persontransporter	51
3.6.5 Hållbara godstransporter	51
3.6.6 Nystart för Nollvisionen.....	53
3.6.7 Ökad och säker cykling.....	55
3.6.8 Uppföljning av transportpolitiken.....	55
3.7 Budgetförslag.....	56
3.7.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	56
3.7.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.....	68

3.7.3	1:3 Trafikverket	72
3.7.4	1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsverksamhet	74
3.7.5	1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	74
3.7.6	1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	75
3.7.7	1:7 Trafikavtal.....	75
3.7.8	1:8 Viss internationell verksamhet	77
3.7.9	1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	78
3.7.10	1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk.....	79
3.7.11	1:11 Trängselskatt i Stockholm	80
3.7.12	1:12 Transportstyrelsen	85
3.7.13	1:13 Trafikanalys	89
3.7.14	1:14 Trängselskatt i Göteborg.....	89
3.7.15	1:15 Sjöfartsstöd.....	94
3.7.16	Sjöfartsverket.....	94
3.7.17	Luftfartsverket.....	99
4	Politiken för informationssamhället	105
4.1	Omfattning	105
4.2	Utgiftsutveckling.....	106
4.3	Mål för området	106
4.4	Resultatredovisning	106
4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	106
4.4.2	Digitaliseringspolitik.....	108
4.4.3	Post	115
4.4.4	Grundläggande betaltjänster.....	117
4.5	Politikens inriktning.....	118
4.5.1	Digitaliseringspolitik.....	118
4.5.2	Post	120
4.5.3	Grundläggande betaltjänster.....	120
4.6	Budgetförslag	120
4.6.1	2:1 Post- och telestyrelsen.....	120
4.6.2	2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	122
4.6.3	2:3 Grundläggande betaltjänster.....	123
4.6.4	2:4 Informationsteknik och telekommunikation.....	124
4.6.5	2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	125

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	12
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	13
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer	15
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 22 Kommunikationer	16
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 22 Kommunikationer	16
Tabell 2.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 22 Kommunikationer	16
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom området Transportpolitik	19
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom transportområdet	21
Tabell 3.3	Preliminära uppgifter om personkilometer resp. tonkilometer per trafikslag (för spårbunden trafik redovisas enbart järnväg, som är det huvudsakliga statliga ansvarsområdet inom spårbunden trafik)	25
Tabell 3.4	Omkomna per trafikslag könsuppdelat exkl. suicid	31
Tabell 3.5	Uppföljning av den Nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportinfrastruktur samt länsplanerna för regional transportinfrastruktur	38
Tabell 3.6	Verksamhetsvolym för om- och nybyggnadsåtgärder	39
Tabell 3.7	Uppföljning av investeringsområden i nationell plan (väg och järnväg)	39
Tabell 3.8	Uppföljning och prognos för större investeringsobjekt i den föregående Nationella planen för transportsystemet	39
Tabell 3.9	Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2016 (branschindex)	41
Tabell 3.10	Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2016 (nettoprisindex)	42
Tabell 3.11	Uppföljning av åtgärdstyper i de regionala planerna (länsplaner) under planperioden 2014–2025	43
Tabell 3.12	Uppföljning av de regionala planerna (länsplaner) för planperioden 2014–2025	43
Tabell 3.13	Underhåll och reinvesteringar per bantyp i förhållande till antalet tågkilometer och antalet spårmeter	44
Tabell 3.14	Belägningsunderhåll per vägtyp	45
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	56
Tabell 3.16	Intäkter som Trafikverket disponerar	58
Tabell 3.17	Intäkter som Trafikverket inte disponerar	58
Tabell 3.18	Investeringsplan för Trafikverket	60
Tabell 3.19	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	61
Tabell 3.20	Beräknad nettoupplåning för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån	63

Tabell 3.21	Beräknad låneskuld för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån.....	64
Tabell 3.22	Anslagsbehov för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar	65
Tabell 3.23	Utveckling av statens transportinfrastruktur fördelning på anslagsposter	67
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	68
Tabell 3.25	Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	68
Tabell 3.26	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.....	69
Tabell 3.27	Anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	72
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.....	72
Tabell 3.29	Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket	72
Tabell 3.30	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Trafikverket.....	73
Tabell 3.31	Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsverksamhet	74
Tabell 3.32	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsverksamhet	74
Tabell 3.33	Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur.....	74
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur.....	74
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	75
Tabell 3.36	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	75
Tabell 3.37	Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal	75
Tabell 3.38	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Trafikavtal.....	76
Tabell 3.39	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Trafikavtal	77
Tabell 3.40	Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet	77
Tabell 3.41	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Viss internationell verksamhet	77
Tabell 3.42	Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	78
Tabell 3.43	Uppdragsverksamhet.....	78
Tabell 3.44	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut.....	78
Tabell 3.45	Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk.....	79
Tabell 3.46	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk.....	80
Tabell 3.47	Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm	80
Tabell 3.48	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm	81
Tabell 3.49	Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar	82
Tabell 3.50	Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts	83
Tabell 3.51	Trängselskatten i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar.....	83

Tabell 3.52	Anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagsposter	84
Tabell 3.53	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm.....	85
Tabell 3.54	Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen	85
Tabell 3.55	Offentligrättslig verksamhet	85
Tabell 3.56	Offentligrättslig verksamhet 2018 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag	86
Tabell 3.57	Avgiftsfinansierade transfereringar	87
Tabell 3.58	Avgifter som redovisas mot inkomstitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen.....	87
Tabell 3.59	Uppdragsverksamhet	87
Tabell 3.60	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Transportstyrelsen	88
Tabell 3.61	Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys	89
Tabell 3.62	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Trafikanalys	89
Tabell 3.63	Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg.....	89
Tabell 3.64	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg.....	90
Tabell 3.65	Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar.....	91
Tabell 3.66	Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts	92
Tabell 3.67	Trängselskatt i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar	92
Tabell 3.68	Anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagsposter	93
Tabell 3.69	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg.....	94
Tabell 3.70	Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd	94
Tabell 3.71	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Sjöfartsstöd	94
Tabell 3.72	Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden	95
Tabell 3.73	Översikt av de ekonomiska målen	96
Tabell 3.74	Prognos för Sjöfartsverkets resultat	96
Tabell 3.75	Investeringsplan för Sjöfartsverket.....	98
Tabell 3.76	Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden	99
Tabell 3.77	Översikt av de ekonomiska målen	100
Tabell 3.78	Prognos för Luftfartsverkets resultat	100
Tabell 3.79	Investeringsplan för Luftfartsverket.....	103
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom Politiken för informationssamhället.....	105
Tabell 4.2	Indikatorer för måluppfyllelse – digitaliseringspolitik	108
Tabell 4.3	Anställda i åldern 16–64 år inom it	110
Tabell 4.4	Andel av brev som inlämnats till Postnord för övernattbefordran och som utdelats dagen efter inlämning	116
Tabell 4.5	Utvecklingen totalt brevmarknaden	116
Tabell 4.6	Anslagsutveckling 2:1 Post- och telestyrelsen	120
Tabell 4.7	Offentligrättslig verksamhet	121
Tabell 4.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Post- och telestyrelsen.....	121

Tabell 4.9	Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	122
Tabell 4.10	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	122
Tabell 4.11	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning.....	123
Tabell 4.12	Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster	123
Tabell 4.13	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster.....	124
Tabell 4.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster	124
Tabell 4.15	Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation....	124
Tabell 4.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation	124
Tabell 4.17	Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation.....	125
Tabell 4.18	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation.....	125
Tabell 4.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	126

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Indexerat inrikes persontransportarbete (personkilometer) och godstransportarbete (tonkilometer) samt index över BNP-utvecklingen.....	25
Diagram 3.2	Barns skolresor	29
Diagram 3.3	Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter.....	33
Diagram 3.4	Nya personbilars CO ₂ -utsläpp.....	33
Diagram 4.1	Inrapporterade incidenter till PTS	112

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att för 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 39 300 000 000 kronor för vissa infrastrukturprojekt (avsnitt 3.7.1),
2. godkänner de ekonomiska målen för Sjöfartsverket samt bemyndigar regeringen att besluta om utdelning och skattemotsvarighet i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.7.16),
3. bemyndigar regeringen att för 2018 ge Sjöfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.7.16),
4. godkänner investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2018–2020 som riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar (avsnitt 3.7.16),
5. godkänner de ekonomiska målen för Luftfartsverket samt bemyndigar regeringen att besluta om utdelning och skattemotsvarighet i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.7.17),
6. bemyndigar regeringen att för 2018 ge Luftfartsverket finansiella befogenheter i enlighet med vad regeringen förordar (avsnitt 3.7.17),
7. godkänner investeringsplanen för flygtrafikledning för 2018–2020 som riktlinje för Luftfartsverkets investeringar (avsnitt 3.7.17),
8. fastställer avgiftsuttaget för finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation till högst 100 000 000 kronor under 2018 (avsnitt 4.6.1),
9. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 22 Kommunikationer enligt tabell 1.1,
10. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp*Tusental kronor***Anslag**

1:1	Utveckling av statens transportinfrastruktur	25 512 794
1:2	Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	21 347 306
1:3	Trafikverket	1 386 846
1:4	Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	188 308
1:5	Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	62 284
1:6	Ersättning avseende icke statliga flygplatser	167 313
1:7	Trafikavtal	930 000
1:8	Viss internationell verksamhet	28 757
1:9	Statens väg- och transportforskningsinstitut	53 540
1:10	Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	150 000
1:11	Trängselskatt i Stockholm	1 528 925
1:12	Transportstyrelsen	2 139 603
1:13	Trafikanalys	68 162
1:14	Trängselskatt i Göteborg	899 954
1:15	Sjöfartsstöd	1 518 000
2:1	Post- och telestyrelsen	42 040
2:2	Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	140 278
2:3	Grundläggande betaltjänster	35 537
2:4	Informationsteknik och telekommunikation	72 844
2:5	Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	146 014
Summa		56 418 505

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden*Tusental kronor*

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	106 229 000	2019–2050
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	28 745 000	2019–2022
1:7 Trafikavtal	5 545 000	2019–2027
1:11 Trängselskatt i Stockholm	29 676 000	2019–2057
1:14 Trängselskatt i Göteborg	7 538 000	2019–2037
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	200 000	2019–2021
2:3 Grundläggande betaltjänster	45 000	2019–2022
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	195 000	2019–2022
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet	178 173 000	

2 Kommunikationer

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 22 Kommunikationer omfattar transportpolitik och politiken för informations-samhället.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Transportpolitik	49 726	54 731	54 998	55 982	59 050	60 401
Politiken för informationssamhället	361	427	419	437	437	432
Totalt för utgiftsområde 22 Kommunikationer	50 087	55 158	55 417	56 419	59 487	60 833

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Regeringen föreslår att 56 419 miljoner kronor anvisas till utgiftsområde 22 Kommunikationer för 2018. För 2019 beräknas anslagsnivån till 59 487 miljoner kronor och för 2020 till 60 833 miljoner kronor.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2018–2020 jämfört med statens budget för 2017 fördelat på olika komponenter. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	55 115	55 115	55 115
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	599	1 363	2 224
Beslut	1 231	3 300	3 738
Varav BP18 ³	905	860	860
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volymer	-164	-170	-123
Överföring till/från andra utgiftsområden	-119	-120	-120
Varav BP18 ³	-119	-119	-119
Övrigt	-243	0	0
Ny ramnivå	56 419	59 487	60 833

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2018 realekonomiskt fördelad på transfereringar, verksamhetskostnader och investeringar.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	6 214
Verksamhetsutgifter ²	24 059
Investeringar ³	26 146
Summa ramnivå	56 419

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 22 Kommunikationer redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter.

I avsnitt 3.3 redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 22 Kommunikationer

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Transportpolitik	25 820	27 600
Politiken för informationssamhället	0	0
Totalt för utgiftsområdet	25 820	27 600

2.4 Mål för utgiftsområdet

Mål för transportpolitiken

Målet för politikområdet är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktig hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Därutöver har riksdagen beslutat om ett funktionsmål – tillgänglighet, och ett hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU4, rskr. 2008/09:257 och prop. 2013/14:1

utg.omr. 22, bet. 2013/14:TU1, rskr. 2013/14:131), se även avsnitt 3.4 Mål.

Mål för politiken för informationssamhället

Politiken för informationssamhället har tre mål för områdena digitaliseringspolitik (inklusive delmål för elektronisk kommunikation och bredband), postsektorn samt grundläggande betaltjänster.

Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringsens möjligheter (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87).

Ett delmål är att elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. De elektroniska kommunikationerna ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Ett delmål är att Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (2010:1045) (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna ligger fast och är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

3 Transportpolitik

3.1 Omfattning

I området ingår infrastruktur och trafikfrågor inom järnvägs-, väg-, sjöfarts- och luftfartsområdena samt transportforskning. Myndigheter och affärsverk som verkar inom transportpolitiken är Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Statens väg- och transportforskningsinstitut, Trafik-

analys, Trafikverket och Transportstyrelsen. Statligt ägda bolag som berörs i det följande är AB Svensk Bilprovning, Arlandabanan Infrastructure AB, Green Cargo AB, Infranord AB, Jernhusen AB, SAS AB, SJ AB, Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB, Svevia AB och Swedavia AB.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom området Transportpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Transportpolitik</i>						
1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	20 228	24 124	24 089	25 513	25 936	26 189
1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	20 534	21 556	21 583	21 347	23 595	24 538
1:3 Trafikverket	1 248	1 305	1 330	1 387	1 417	1 441
1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål	388	188	188	188	188	188
1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur	162	62	62	62	62	62
1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser	80	83	83	167	196	196
1:7 Trafikavtal	752	920	910	930	960	958
1:8 Viss internationell verksamhet	25	29	28	29	29	29
1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut	48	48	48	54	54	55
1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk	383	150	170	150	150	150
1:11 Trängselskatt i Stockholm	1 126	1 449	1 823	1 529	1 666	1 688
1:12 Transportstyrelsen	2 075	2 093	2 092	2 140	2 149	2 185
1:13 Trafikanalys	67	65	67	68	68	69
1:14 Trängselskatt i Göteborg	1 123	1 027	1 050	900	1 017	1 042
1:15 Sjöfartsstöd	1 486	1 632	1 473	1 518	1 563	1 610
Summa Transportpolitik	49 726	54 731	54 998	55 982	59 050	60 401

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

År 2016 uppgick de totala utgifterna inom transportområdet till 49 726 miljoner kronor. Prognosen för 2017 avseende de totala utgifterna uppgår till 54 998 miljoner kronor.

Den successiva ökningen av anslagsmedel har sitt ursprung i infrastruktursatsningar i propositionen *Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem* (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119) samt ytterligare 2 000 miljoner kronor till medfinansiering till kommuner för att främja hållbara stadsmiljöer och cykelinfrastruktur i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Under 2016 genomfördes efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 22, bet. 2015/16:TU1, rskr. 2015/16:100) en fortsatt tillfällig förstärkning av drift och underhåll av järnvägsinfrastrukturen under perioden 2016–2018 med 1 240 miljoner kronor per år, ytterligare förstärkning av underhållet till järnväg med 400 miljoner kronor under perioden 2016–2019 för åtgärder på järnväg i landsbygd, 400 miljoner kronor under perioden 2016–2019 på vägunderhåll i landsbygd, totalt 100 miljoner kronor 2016 och 2017 på åtgärder som främjar användandet av cykel samt slutligen 850 miljoner kronor 2016–2019 på åtgärder som främjar kollektivtrafik på landsbygd.

Utöver dessa satsningar genomfördes efter förslag från regeringen i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 22, bet. 2016/17:TU1, rskr. 2016/17:100) en särskild satsning om 200 miljoner kronor under 2017 för kapacitetshöjande åtgärder i järnvägssystemet som förbättrar kapacitet och robusthet i transportsystemet samt en utökning av satsningen på att främja hållbara stadsmiljöer och cykelinfrastruktur med 250 miljoner kronor 2017 och 500 miljoner kronor 2018 i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 22, bet. 2016/17:TU1, rskr. 2016/17:100).

Regeringen föreslog i propositionen *Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling* (prop. 2016/17:21) en ny långsiktig ekonomisk ram på 622 500 miljoner kronor för perioden 2018–2029. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2016/17:TU4, rskr. 2016/17:101). Med anledning av riksdagens beslut höjdes utvecklings- och vidmakthållandeanslagen beräkningsmässigt i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 22, bet. 2016/17:TU1, rskr.

2016/17:100) med totalt 3 700 miljoner kronor 2019 och 5 000 miljoner kronor 2020. Av denna totala satsning höjdes anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* med 1 000 miljoner kronor 2020 och anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* höjdes med 3 700 miljoner kronor 2019 och 4 000 miljoner kronor 2020.

Regeringens förslag till anslag 2018 för transportområdet uppgår till sammanlagt 55 982 miljoner kronor. För 2019 och 2020 beräknas anslagen till sammanlagt 59 050 miljoner kronor och 60 401 miljoner kronor.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 22 Kommunikationer redovisas i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatterna har införts för att nå vissa mål med samhällsutvecklingen inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar statsbudgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på statsbudgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse *Redovisning av skatteutgifter 2017* (skr. 2016/17:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 22 Kommunikationer inom transportområdet.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom transportområdet

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Personbefordran	7 910	8 320
Energiskatt på dieselbränsle i motordrivna fordon	8 240	8 700
Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel	190	200
Energiskattebefrielse för biodrivmedel	7 200	7 980
Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift	1 370	1 450
Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift	30	30
Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart	860	900
Koldioxidskattebefrielse på bränsle vid bandrift	20	20
Totalt för transportområdet	25 820	27 600

Källa: Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98).

Personbefordran

Enligt 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200) är mervärdesskatten för personbefordran nedsatt till 6 procent. Skattesatsen gäller för resor i kollektivtrafik och taxiresor samt turist- och charterresor, sightseeingturer och liknande, oavsett vilket transportmedel som används. Mervärdesskattenivån gäller dock inte om resemomentet är av underordnad betydelse. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Energiskatt på dieselbränsle i motordrivna fordon

I 2 kap. 1 § lagen (1994:1776) om skatt på energi, förkortad LSE, anges energiskattesatserna på bränslen. I praktiken utgörs nästan all bensin och dieselbränsleanvändning av miljöklass 1. År 2017 motsvarar skattesatsen för bensin i den främsta miljöklassen 42,9 öre/kWh medan dieselbränsle i den främsta miljöklassen, dvs. miljöklass 1, beskattas med motsvarande 25,0 öre/kWh. Skatteutgiften utgörs av mellanskillnaden i skattesats. Skatteutgiften för dieselbränsle uppgår därför till 17,9 öre/kWh. Skattesatsen för dieselbränsle i miljöklass 1 jämförs med skattesatsen för bensin i miljöklass 1, vilken utgör normen på hela transportområdet.

Energiskattebefrielse för naturgas och gasol som drivmedel

Enligt 2 kap. 1 § första stycket 4 a och 5 a LSE betalas ingen energiskatt för naturgas och gasol som drivmedel. Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse för biodrivmedel

Enligt 7 kap. 4 § LSE gäller energiskattebefrielse för biogas som motorbränsle. Genom 7 kap. 3 c § LSE ges befrielse från 88 procent av energiskatten för etanol i bensin. Om biomassan i bensin utgörs av annan beståndsdel än etanol, ges full befrielse från energiskatten. För Fame (fettsyrametylester) som låginblandas i dieselbränsle ges befrielse från 36 procent av energiskatten för fossilt dieselbränsle (se 7 kap. 3 d § LSE). Om biomassan i dieselbränsle utgörs av annan beståndsdel än Fame ges full befrielse från energiskatten. Vidare framgår av 7 kap. 3 c § andra stycket och 7 kap. 3 d § andra stycket LSE att befrielse ges från hela energiskatten för bränslen som har samma KN-nummer som fossil bensin eller fossilt dieselbränsle men som framställt av biomassa. Det kan röra sig om t.ex. HVO (hydrerade vegetabiliska oljor och fetter), eller syntetiska motorbränslen. Höginblandad Fame ges befrielse från 63 procent av energiskatten för fossilt dieselbränsle (se 7 kap. 3 a § första stycket 2 LSE). Etanol i E85 ges befrielse från 92 procent av energiskatten på bensin se 7 kap. 3 a § andra stycket LSE. Andra höginblandade biodrivmedel samt biodrivmedel utan fossilt innehåll ges full energiskattebefrielse enligt 7 kap. 3 a § första stycket 3 LSE. Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse för elförbrukning vid bandrift

Enligt 11 kap. 9 § första stycket 1 LSE gäller energiskattebefrielse för elförbrukning för bandrift (t.ex. järnväg och tunnelbana). Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse för bränsleförbrukning vid bandrift

Enligt 6 a kap. 1 § 2 LSE gäller energiskattebefrielse för bränsle för bandrift (t.ex. diesel-drivna järnvägsfordon). Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Energiskattebefrielse på bränsle för inrikes luftfart

Energiskattebefrielse för flygfotogen, flygbensin och andra bränslen än bensin vid yrkesmässig luftfart följer av 6 a kap. 1 § 5 samt 9 kap. 3 § 4 LSE. Flygbränsle som förbrukas i luftfartyg beskattas dock när luftfartyget används för privat ändamål. Normen utgörs av energiskattesatsen för bensin i miljöklass 1.

Koldioxidskattebefrielse på bränsle vid bandrift

Enligt 6 a kap. 1 § 2 LSE gäller koldioxidskattebefrielse för bränsle för bandrift (t.ex. diesel-drivna järnvägsfordon). Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

3.4 Mål

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Utöver det övergripande målet finns ett funktionsmål – tillgänglighet, och ett hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa. (prop. 2008/09:93, bet. 2008/09:TU14, rskr. 2008/09:257 och prop. 2012/13:1 utg.omr. 22, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). De två målen är jämbördiga och har konkretiserats i form av ett antal preciseringar.

Funktionsmål

Funktionsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet. Trans-

portsystemet ska vara jämställt, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transport-behov.

Funktionsmålet har konkretiserats i följande preciseringar:

- Medborgarnas resor förbättras genom ökad tillförlitlighet, trygghet och bekvämlighet.
- Kvaliteten för näringslivets transporter förbättras och stärker den internationella konkurrenskraften.
- Tillgängligheten förbättras inom och mellan regioner samt mellan Sverige och andra länder.
- Arbetsformerna, genomförandet och resultaten av transportpolitiken medverkar till ett jämställt samhälle.
- Transportsystemet utformas så att det är användbart för personer med funktionsnedsättning.
- Barns möjligheter att själva på ett säkert sätt använda transportsystemet och vistas i trafikmiljöer ökar.
- Förutsättningarna för att välja kollektivtrafik, gång och cykel förbättras.

Hänsynsmål

Hänsynsmålet innebär att transportsystemets utformning, funktion och användning ska anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt, bidra till att det övergripande generationsmålet för miljö och miljö kvalitetsmålen nås samt bidra till ökad hälsa.

Hänsynsmålet har konkretiserats i följande preciseringar:

- Antalet omkomna inom vägtransportområdet halveras och antalet allvarligt skadade minskar med en fjärdedel mellan 2007 och 2020.
- Antalet omkomna inom yrkessjöfarten och fritidsbåtstrafiken minskar fortlöpande och antalet allvarligt skadade halveras mellan 2007 och 2020.
- Antalet omkomna och allvarligt skadade inom järnvägstransportområdet minskar fortlöpande.
- Antalet omkomna och allvarligt skadade inom luftfartsområdet minskar fortlöpande.

- Transportsektorn bidrar till att miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan nås genom en stegvis ökad energieffektivitet i transportsystemet och ett brutet fossilberoende. Visionen är en fossilfri fordonsflotta. För att målsättningarna på klimatområdet ska nås och Sverige ska kunna ha en fossilfri fordonsflotta krävs kraftfulla insatser.
- Transportsektorn bidrar till att det övergripande generationsmålet för miljö och övriga miljö kvalitetsmål nås samt till ökad hälsa. Prioritet ges till de miljöpolitiska mål där transportsystemets utveckling är av stor betydelse för möjligheterna att nå uppsatta mål.

Utöver detta har regeringen i propositionen Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige fastställt målet att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem EU ETS) ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Riksdagen fattade beslut om målet den 15 juni 2017.

3.5 Resultatredovisning

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringen har valt att använda nedan angivna indikatorer för att beskriva resultat inom det transportpolitiska området. Regeringen uppdrog åt Trafikanalys i september 2016 att se över de transportpolitiska preciseringarna och lämna förslag till indikatorer för att följa upp de transportpolitiska målen (N2016/05490/TS) respektive att föreslå transportpolitiska preciseringar avseende trafiksäkerhet (N2016/05492/TS). Trafikanalys har redovisat uppdragen. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Funktionsmål – tillgänglighet

Tillgänglighet

- Geografisk tillgänglighet.
- Transportarbete per transportmedel.

- Trängsel i väg- och järnvägssystemet.

Tillförlitlighet

- Andelen försenade persontåg respektive godståg som ankommer till slutstation.
- Inställda persontåg.

Kvalitet

- Vägnätets kvalitet.
- Resenärers upplevelser av kvalitet.

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och ökad hälsa

Trafiksäkerhet

- Omkomna och allvarligt skadade inom de olika trafikslagen.
- Omkomna inom olika trafikantgrupper.

Begränsad klimatpåverkan

- Koldioxidutsläpp.
- Energieffektivitet.
- Andel förnybar energi.

Bidrag till övriga miljö kvalitetsmål och ökad hälsa

- Frisk luft.
- Buller.
- Landskap.

3.5.2 Resultat

Det övergripande transportpolitiska målet

Den transportpolitiska måluppfyllelsen har utvecklats i långsam takt sedan målen antogs av riksdagen 2009. Det övergripande transportpolitiska målet lyfter aspekterna samhällsekonomisk effektivitet och långsiktig hållbarhet. Funktions- och hänsynsmålen konkretiserar delar av det

övergripande målet, bl.a. flera hållbarhetsaspekter.

Samhällsekonomisk effektivitet innebär att samhällets resurser används för att uppnå den högsta möjliga välfärden för medborgarna. Beräkningar av samhällsekonomisk effektivitet omfattar effekter som är kvantifierbara och förutsätter att effekterna kan värderas direkt eller indirekt. Där så är rimligt bör beräkningarna därför kompletteras med bedömningar av effekter som inte beräknats samt med känslighetsanalyser. De samhällsekonomiska nyttorna med transporter är framför allt kopplade till syftet med transporten, t.ex. att nå arbete eller en fritidsaktivitet, eller att leverera varor. Kostnaderna kan delas upp i marginalkostnader, dvs. kostnader som orsakas av användandet, respektive investeringar och fasta kostnader för drift och underhåll.

Marginalkostnaderna är dels interna, sådana som beaktas av den som gör transporten, dels externa, dvs. sådana som drabbar exempelvis miljön eller andra trafikanter. De externa effekterna kan ibland vara svåra att fastställa, eftersom de inte är fullt ut kända och mätbara, och även värderingen av effekterna kan innebära svårigheter och göras med olika utgångspunkter. Enligt samhällsekonomisk teori används transportsystemet effektivt när användaren kunnat väga in de externa kostnaderna i sitt beslut, vilket möjliggörs om kostnaderna internaliseras med exempelvis skatter eller avgifter.

Baserat på tillgängliga och kvantifierbara data har Trafikanalys beräknat den s.k. internaliseringsgraden för olika transportmedel. Persontrafik på väg bär nu i större utsträckning än tidigare de kända och kvantifierbara samhällsekonomiska marginalkostnaderna. Detta tack vare den tekniska utvecklingen som drivs framåt av EU-lagstiftning samt att nationella styrmedel som skatter och avgifter har ökat.

Det är framför allt för bensindrivna bilar på landbygden som internaliseringsgraden är hög medan dieseldrivna bilar, och då framför allt i tätort, fortfarande inte betalar lika mycket som de kostnader de orsakar. Persontågstrafik betalar i stort för de externa effekter som kunnat identifieras och kvantifieras. För flyg är uppgifterna mer osäkra men framför allt står utrikes flygresor inte för sina kostnader.

Godstransporter på väg täcker inte sina kostnader och framför allt transporter av gods med tunga fordon i tätort har ännu betydande icke

internaliserade kostnader. Godstrafiken på järnväg står inte heller för sina kostnader, som framför allt utgörs av slitagekostnader på infrastrukturen. Sjöfarten har lägst icke-internaliserade kostnader av samtliga trafikslag. EU:s energiskattedirektiv¹ begränsar medlemsstaternas möjligheter att beskatta fartygsbränsle. Värderingarna av de externa effekterna i beräkningarna tar inte hänsyn till av riksdag och regering beslutade mål, t.ex. avseende växthusgasutsläpp. Om de gjorde detta så skulle de externa kostnaderna för fossilintensiva trafikslag bli högre och internaliseringsgraden därmed bli lägre.

En samhällsekonomiskt effektiv transportförsörjning förutsätter att nyttorna överväger kostnaderna för investeringar, vilket bedöms med hjälp av samhällsekonomiska kalkyler. Av de 13 namngivna objekt som öppnade för trafik 2016 var ca 85 procent samhällsekonomiskt lönsamma enligt kalkylen². Kalkylerna fångar dock inte alla aspekter av investeringen och är endast en del av beslutsunderlaget. Andra delar av underlaget är beskrivningar av nyttor och kostnader som inte kan beräknas, en analys av hur effekter fördelar sig geografiskt och på olika grupper samt en analys av hur en investering bidrar till de transportpolitiska målen.

Långsiktig hållbarhet omfattar social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Transportsystemet berörs av flera av de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030, bl.a. mål 3, 9, 11 och 14. I målen anges att senast 2030 ska alla ha tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem (mål 11.2 under mål 11 om städer). Inom ramen för Agenda 2030 har Sverige åtagit sig att göra insatser både nationellt och internationellt. Mynigheterna har tagit fram underlag om hur deras verksamhet påverkar målpuppfyllelsen. I löptexten under funktions- respektive hänsynsmål

¹ Rådets direktiv 2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av gemenskapsramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet, kallat energiskattedirektivet.

² Av de 13 namngivna objekt som öppnade för trafik 2016 kategoriseras ett i kategorin mycket hög lönsamhet, fyra som lönsamma, sex som svagt lönsamma, två som olönsamma och ett som mycket olönsamt enligt Arbetsgruppen för samhällsekonomiska kalkyl- och analysmetoder inom transportområdet (ASEK) klassificering. ASEK ansvarar för att föreslå vilka samhällsekonomiska kalkylvärden och analysmetoder som bör användas vid analys av olika former av åtgärder inom transportområdet.

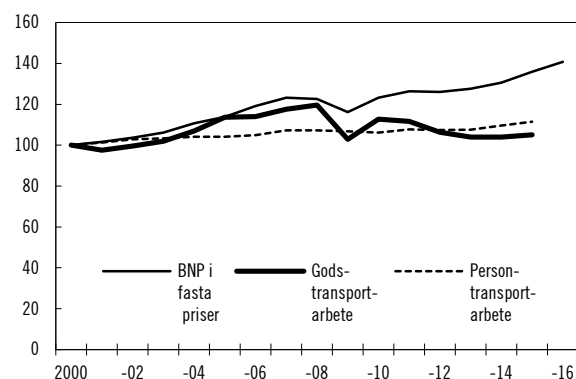
redovisas, där så är relevant, kopplingar till Agenda 2030. Regeringen arbetar dessutom med att främja svenska intressen utomlands och därigenom bidra till långsiktigt hållbara transportsystem även i andra länder.

Transportarbete mäts som personkilometer och tonkilometer. Det har historiskt funnits en tydlig koppling mellan ekonomisk utveckling och utvecklingen av framför allt godstransportarbetet. Den kopplingen tycks ha brutits under de senaste åren, vilket brukar kallas decoupling. Ekonomin växer således nu utan att den negativa miljöpåverkan från godstransporter ökar i samma utsträckning. Det beror delvis på att det är andra delar av ekonomin än den transportintensiva basindustrin som växer starkast. Det handlar om att svensk konsumtion i dag i större utsträckning ger upphov till utsläpp utanför Sveriges gränser vilket inte fångas i denna statistik, men delar kan även förklaras av att en tjänstebaserad ekonomi inte är lika transportintensiv. Persontransportarbetet fortsätter att öka, och den ökningen förklaras dels av att befolkningen växer, dels av ett ökat resande per person.

Diagram 3.1 Indexerat inrikes persontransportarbete (personkilometer) och godstransportarbete (tonkilometer) samt index över BNP-utvecklingen

Indexår 2000=100

År

Källa: Statistiska centralbyrån och Trafikanalys.

En viktig del i utvecklingen mot ett långsiktigt hållbart transportsystem är bidragen från forskning och innovation. Under 2016 invigdes den första elvägen utanför Gävle. Under året har förberedelserna för världens första storskaliga pilotprojekt för självkörande bilar i stadsmiljö, DriveMe-projektet i Göteborg, fortsatt.

Regeringen lanserade den 1 juni 2016 fem strategiska samverkansprogram. Genom samverkansprogrammen krafsamlar regeringen tillsammans med näringsliv, akademi och offentlig

sektor på områden relaterade till samhällsutmaningar och där Sverige ligger långt framme och har komparativa fördelar, se vidare under utgiftsområde 24 Näringsliv. Ett av regeringens samverkansprogram fokuserar på Nästa generations resor och transporter. Under året har flera konkreta insatser initierats. De större satsningarna rör självkörande och elektriska fordon respektive en nationell färdplan för kombinerad mobilitet. Övriga aktiviteter som initierats i samband med samverkansprogrammet är bl.a. nya former av resevanundersökningar samt innovationsupphandlingar inom drift och underhåll av järnväg och väg.

Nedan görs en bedömning av utvecklingen i förhållande till funktions- och hänsynsmålen inklusive aspekter som rör långsiktig hållbarhet.

Funktionsmål – tillgänglighet

Tillgänglighet

Tabell 3.3 Preliminära uppgifter om personkilometer resp. tonkilometer per trafikslag (för spårbunden trafik redovisas enbart järnväg, som är det huvudsakliga statliga ansvarsområdet inom spårbunden trafik)

	Luftfart	Sjöfart längs svenska kusten	Inlands- sjöfart	Järnvägs- trafik på svensk järnväg	Väg- trafik längs svenska vägar
Persontransport arbete¹	3 743 +3,3%	827 +1,7%	Data saknas	12 924 +1,4%	130 900 +2,2%
Godstransport- arbete²	6 + -0%	35 522 -1,6%	16 (data 2015 finns ej)	20 243 +3,4%	52 247 +2,9%

¹ Summan anger miljoner personkilometer och procenttalet är en jämförelse med 2015.

² Summan anger mättet miljoner tonkilometer och procenttalet är en jämförelse med 2015.

Källa: Trafikanalys.

Lokal och regional tillgänglighet

Lokal och regional tillgänglighet beräknas bl.a. på restider med bil mellan glesbygd och centralort, och till ett regionalt eller nationellt centrum. Restidsförändringar mellan två år beräknas av Trafikverket för att uppskatta antal personer som har fått förbättrad eller försämrad tillgänglighet. Restiden från glesbygder till närmaste

centralort har ökat under året. Detta mäts genom antal personer som har mer än en halvtimmes restid och som har fått en restidsförändring på minst en halv minut. Restiderna till regionala centrum ökade för ca 270 000 personer och minskade för ca 16 000 personer. Restidsförändringarna beror till stor del på sänkta hastighetsgränser. Trafikverket genomför en hastighetsöversyn för att systematiskt anpassa hastighetsgränserna till vägarnas säkerhetsstandard. Restiderna till storstäder är oförändrade, räknat i antal personer med mer än en timmes restid som fått en restidsförändring på minst fyra minuter.

Under 2016 har kapaciteten i järnvägsnätet ökat, bl.a. som en följd av utbyggnad från enkelspår till dubbelspår. Exempel på dubbelspårsutbyggnad är objektet Tunneln genom Hallandsås. Trängseln på spåren, som mäts med hur stor del av tiden en linjedel är belagd med tåg, minskade 2016 jämfört med 2015. Kapacitetsutnyttjandet var högt eller medelhögt (mätt under dygnets 24 timmar) på 59 av totalt 247 linjedelar 2016.

I storstäderna påverkas tillgängligheten i vägnätet av trängsel. Under 2016 minskade trängseln i Stockholm, som annars haft en ökande trängsel under flera år. I Malmö har trängseln ökat under ett par år och den fortsatte att öka 2016. I Göteborg har trängseln varit i stort sett oförändrad de senaste åren, men 2016 ökade den.

Förflyttningar till fots är i huvudsak 5 kilometer eller kortare. Cirka 85 procent av cykelresorna är 1–10 kilometer långa och på avstånd mellan 5–100 kilometer dominerar kollektivtrafiken. Sedan resvaneundersökningen 2005/06 har andelen resor med kollektivtrafik ökat med drygt 4 procentenheter 2016. Andelen huvudförflyttningar till fots har minskat medan andelen cykelresor inte har förändrats på ett statistiskt signifikant sätt.

Den statliga medfinansieringen av kollektivtrafikanläggningar låg på ungefär samma nivå 2016 som året dessförinnan. Under 2016 betalade Trafikverket ut statlig medfinansiering för bl.a. busshållplatser, resecentrum, tillgänglighetsanpassning, säkra gångpassager, gång- och cykelvägar, hastighetsåtgärder, cirkulationsplatser och kollektivtrafikanläggningar vid flygplatser.

Statens investeringskostnader för gång- och cykelvägar har mer än fördubblats jämfört med 2012 och 2013. Antalet nya planskilda korsningar ligger på en relativt jämn nivå jämfört med tidigare år.

Trafikverket genomförde under 2016 en rad investeringar, som bidrar till förbättrade förutsättningar för cykel, gång och kollektivtrafik. Därutöver tillkommer kommunala investeringar i gång- och cykelbanor eftersom dessa primärt är ett kommunalt ansvar.

Stadsmiljöavtal, som är ett stöd till kommuner och landsting för att främja hållbara stadsmiljöer, ger stöd till investeringar i anläggningar för kollektivtrafik och fr.o.m. 2017 även i anläggningar för cykeltrafik.

I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, utg.omr. 22) föreslog regeringen en tvåårig satsning på cykelfrämjande åtgärder: 25 miljoner kronor 2016 och 75 miljoner kronor 2017. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2015/16:TU1, rskr. 2015/16:98). Inriktningen är att dessa medel ska användas för bl.a. åtgärder i infrastrukturen som syftar till ett attraktivt och trafiksäkert cykelnät med god framkomlighet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör ta fram en nationell cykelstrategi som beaktar vad utskottet anför om bl.a. en sammanhängande cykelinfrastruktur och att cykeln bör betraktas som ett eget transportsätt (bet. 2014/15:TU5, punkten 1, rskr. 2014/15:123). Regeringen beslutade den 27 april 2017 om en nationell strategi för ökad och säker cykling (N2015/07365/TS m.fl.). Strategin ger uttryck för regeringens ambitioner inom cykling och den ska fungera som en plattform för det fortsatta gemensamma arbetet. Strategin kommer att både följas upp och vidareutvecklas. I anslutning till arbetet med cykelstrategin har regeringen fattat beslut om ett antal uppdrag för en ökad och säker cykling. I december 2016 uppdrog regeringen åt Statens väg- och transportforskningsinstitut att ta fram en kunskapssammanställning om varför barns och ungas cyklande minskar. I uppdraget ingår också att lämna förslag till insatser för att främja ett ökat och säkert cyklande.

I april 2017 uppdrog regeringen åt Trafikanalys att ta fram en enhetlig metod för systematiska mätningar av cykeltrafik på lokal och regional nivå samt att formulera möjliga målsättningar för ökad cykling på nationell nivå. Samtidigt uppdrog regeringen år Trafikverket att under 2017 fördela 9 miljoner kronor till ideella organisationer för informations- och utbildningsinsatser som främjar ökad och säker cykling.

Regeringen lämnade i maj 2017 ytterligare två uppdrag inom cykelområdet. Boverket har i uppdrag att ta fram en samling med lärande exempel från kommuner och andra aktörer som lyckats föra in cykling i samhällsplaneringen på ett framgångsrikt sätt. Statens väg- och transportforskningsinstitut har i uppdrag att analysera och beskriva de främsta behoven inom cykelforskningen samt att ta fram förslag till hur cykelforskningen kan samordnas och stärkas.

Regeringen anser att de nu beskrivna åtgärdena innebär att riksdagens tillkännagivande om en nationell cykelstrategi är slutbehandlat.

Interregional tillgänglighet

Trafikverket gör tillgänglighetsanalyser för att identifiera brister i grundläggande tillgänglighet för interregionala resor. Trafikverket bedömer och kvantifierar grundläggande tillgänglighet genom åtta tillgänglighetskriterier för resor, som mäter tillgänglighet till exempelvis storstäder, universitet, sjukhus och internationella flygplatser. För varje kriterium finns tre nivåer, god, acceptabel och dålig tillgänglighet. Tillgängligheten har successivt förbättrats sedan målen antogs 2009 och antalet kommuner som uppfyllde alla åtta kriterierna för god tillgänglighet ökade 2016 till 95 från 92 2015. Antalet kommuner som uppfyller alla åtta kriterierna för god eller acceptabel tillgänglighet ökade till 207 stycken 2016, jämfört med 198 stycken 2015. Jämfört med i fjol har en förbättring skett. Under 2016 var det 17 kommuner, jämfört med 20 stycken året innan, som inte nådde upp till kraven som ställs för god tillgänglighet i något av kriterierna.

Interregional tillgänglighet analyseras även av Transportstyrelsen som bl.a. beräknar åtkomlighet och tillgänglighet med inrikes flyg. Av de 32 flygplatsregioner som varit med i undersökningen har 15 fått förbättrad åtkomlighet jämfört med 2015. Förbättringen var särskilt stor för Göteborg. Jämfört med 2015 har samtidigt 12 flygplatser fått en försämrad åtkomlighet under 2016. För Kristianstads och Östersunds flygplatser har försämringen varit störst. Tillgängligheten för 12 flygplatser har förbättrats, där Visby och Ängelholms flygplatser uppvisar de största förbättringarna. Samtidigt har 13 flygplatser fått en försämrad tillgänglighet jämfört med 2015, särskilt flygplatserna i Kristianstad och Skellefteå.

Internationell tillgänglighet

Antalet utrikes direktdestinationer från Swedavia AB:s flygplatser (10 stycken) har minskat 2016, från 323 destinationer 2015 till 287 destinationer 2016. Minskningen har skett på alla flygplatser förutom Arlanda flygplats, där antalet är oförändrat. Samtidigt har antalet passagerare i utrikes trafik med start från svenska flygplatser ökat med knappt en miljon passagerare mellan 2015 och 2016.

Tillgänglighet beräknas genom restiden från 32 svenska flygplatser till de mest trafikerade europeiska städerna. Köpenhamn har även inkluderats i beräkningarna som ett alternativ för de som bor i södra delen av Sverige. För Sverige förbättrades tillgängligheten. Dock har tillgängligheten minskat både för inrikes- och europa-trafiken över tid.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den snarast bör utforma en nationell flygstrategi som syftar till att säkerställa flygets konkurrenskraft (bet. 2016/17:TU10, rskr. 2016/17:185). Riksdagen har vidare ansett det otilfredsställande att regeringen har valt att redovisa ett föregående tillkännagivande om en strategi för luftfarten som slutbehandlat (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:295). I det tillkännagivandet har riksdagen tillkännagett för regeringen att en luftfartsstrategi för stärkt konkurrenskraft för flyget bör tas fram inom en snar framtid (bet. 2014/15:TU7, rskr. 2014/15:144). Den 26 januari 2017 beslutade regeringen om en nationell flygstrategi – för flygets roll i framtidens transportsystem (N2017/00590/MRT). Flygstrategin togs fram i samråd med såväl bransch som myndigheter.

Flygstrategin innehåller sju fokusområden som adresserar de möjligheter och utmaningar som följer av samhälls- och omvärldsutvecklingen. Förutsättningarna för flyget i Sverige ska förbättras samtidigt som flygets miljö- och klimatpåverkan ska minska. Flygstrategin tar upp bl.a. betydelsen av ett hållbart flygresande, rättvisa villkor och sund konkurrens, betydelsen av att utveckla Arlanda flygplats som nav och storflygplats samt ökad export av svenska varor och tjänster. Samtidigt bör flygstrategin ses i ett bredare perspektiv eftersom ambitionen är att den ska ge synergier tillsammans med strategier och initiativ på andra politikområden. Flygstrategin vägleder det fortsatta arbetet inom luftfartsområdet. Regeringen anser med detta att de båda

tillkännagivandena om en strategi för luftfarten är slutbehandlade.

Inom ramen för Transeuropeiska nätet för transporter, TEN-T, finns möjlighet att via Fonden för ett sammanlänkat Europa (CEF) ansöka om medfinansiering för studier och byggande. Fondens tredje utlysning öppnade hösten 2016 och regeringen tillstyrkte 14 ansökningar för transport- och infrastrukturprojekt som sedan skickades in till Europeiska kommissionen för utvärdering. Under hösten 2016 öppnade även en mindre utlysning för studier av projekt som kombinerar transport- och energinfrastruktur, som regeringen tillstyrkte en ansökning till.

Sjöfarten är central för Sveriges handel med omvärlden, men ytterst också för Sveriges välstånd. Det är angeläget att stärka den svenska handelsflottans konkurrenskraft och öka andelen svenskregistrerade fartyg i den svenska handelsflottan. Därför gjorde regeringen bedömningen i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.18) att ett system med tonnagebeskattning bör införas. Den 28 september 2016 beslutade riksdagen att införa ett frivilligt svenskt tonnagebeskattningssystem (prop. 2015/16:127, bet. 2016/17:SkU6, rskr. 2016/17:6). De nya reglerna i inkomstskattelagen (1999:1229) och skatteförfarandelagen (2011:1244) trädde i kraft den 20 oktober 2016.

Kvinnors och mäns resmönster

Det finns skillnader mellan kvinnors och mäns resmönster, vilka är en konsekvens av mer övergripande skillnader, som att kvinnor generellt tar ett större ansvar för det obetalda hushålls- och omsorgsarbetet medan män förvärvsarbetar i högre utsträckning, vilket har en negativ inverkan på den ekonomiska jämställdheten. Skillnaderna i resmönster har dock utjämnats något jämfört med tidigare resvaneundersökningar för åren 2005 och 2006.

Män och kvinnor ägnar ungefär lika mycket tid för vardagsresande, men det finns stora skillnader när det gäller för vilka ärenden resorna görs. Män ägnar mer restid åt vardagsresande kopplat till förvärvsarbete eller utbildning jämfört med kvinnor. Samtidigt ägnar män mindre restid för inköp och service respektive för nära och nära jämfört med kvinnor.

Även om män och kvinnor ägnar ungefär lika lång tid åt vardagsresande, så är längden, antalet

kilometer, för mäns vardagsresande längre än kvinnors.

Män kör bil nästan 80 procent längre sträckor än vad kvinnor gör, men reser med bil som passagerare mindre än kvinnor. Vidare reser män drygt 10 procent mindre med regional kollektivtrafik jämfört med kvinnor. Män och kvinnor går till fots eller färdas med cykel ungefär lika mycket. Män är överrepresenterade bland de trafikdödade även när hänsyn tas till hur mycket de reser. Männens risk att omkomma i trafiken beräknad som antal omkomna per kilometer i vägtrafikmiljö är mer än dubbelt så hög som kvinnors risk.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Transportsystemet ska vara tillgängligt för personer med funktionsnedsättning (jfr även Agenda 2030 mål 11.7).

De regionala kollektivtrafikmyndigheterna har ansvar för att i trafikförsörjningsprogram peka ut bytespunkter och linjer som ska vara fullt tillgängliga för alla resenärer, samt ange mål och åtgärder med hänsyn till behov hos personer med funktionsnedsättning.

Trafikverket arbetar sedan länge med att anpassa det som tidigare kallades det "prioriterade kollektivtrafiknätet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga". För den statliga infrastrukturen ansvarar Trafikverket för väghållning vid och på hållplatser, samt för plattformar och deras anslutningar på järnvägsstationerna. Stationerna och hållplatserna anpassas genom att ta bort fysiska hinder, uppgradera skyltar och informationsutrustning samt installera pratorer (interaktiva terminaler främst för synskadade).

I den gällande nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 finns ett mål att med start 2008 fram t.o.m. 2021 åtgärda 150 utpekade stationer och ca 2 000 busshållplatser. Under 2016 anpassades tre järnvägsstationer och 267 busshållplatser. Totalt har 79 stationer och 1 218 busshållplatser åtgärdats. Takten i anpassningen av stationer sjönk under 2016, medan den ökade för busshållplatser. Totalt ligger anpassningstakten ungefär enligt planen. Planen rör dock endast en liten del av det totala antalet hållplatser och bytespunkter i Sverige, som är i storleksordningen 50 000 stycken.

Regeringen beslutade den 13 oktober 2016 att tillsätta en utredare som ska analysera reglerna för särskilda persontransporter, som exempelvis färdtjänst och sjukresor (dir. 2016:85). Syftet med utredningen är att identifiera problem som utgör hinder för kommunala och regionala myndigheter att åstadkomma en effektiv samordning. Utredningen ska även föreslå lösningar.

Regeringen uppdrog i januari 2016 åt Trafikverket att under en treårsperiod med start den 31 maj 2016 återrapportera verksamhet inom åtgärdsområdena trimning och effektiviseringar samt miljöinvesteringar där åtgärder för ett tillgängligt transportsystem ingår (N2016/00499/TIF).

En genomförandeplan tas fram i enlighet med kommissionens förordning (EU) nr 1300/2014 av den 18 november 2014 om tekniska specifikationer för driftskompatibilitet avseende tillgängligheten till Europeiska unionens järnvägssystem för personer med funktionsnedsättningar och personer med nedsatt rörlighet, även kallad TSD PRM. Transportstyrelsen har i uppdrag att vara projektledare för framtagande av genomförandeplanen. Planen anmäldes till EU-kommissionen under december 2016.

Såväl kommuner som brukarorganisationer har efterfrågat åtgärder för att beivra fusk och missbruk av parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Regeringen beslutade den 29 september 2016 om två förordningsändringar för att motverka fusk och missbruk av parkeringstillstånd. Den ena ändringen i förordningen (1982:198) om flyttning av fordon i vissa fall underlättar för kommunerna att flytta fordon som använder ett ogiltigt parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Den andra ändringen, i förordningen (1976:1128) om felparkeringsavgift, höjde det högsta beloppet på en felparkeringsavgift som en kommun kan ta ut till 1 300 kronor. Ändringen ger kommunerna förbättrade förutsättningar att bedriva en effektiv parkeringsövervakning samt minska incitament till fusk och missbruk av parkeringstillstånd. De båda förordningsändringarna trädde i kraft den 1 mars 2017.

Inom Regeringskansliet (Näringsdepartementet) pågår en utredning för att se närmare på frågan om införandet av ett nationellt register för utfärdade parkeringstillstånd för rörelsehindrade.

Barns möjligheter att använda transportsystemet

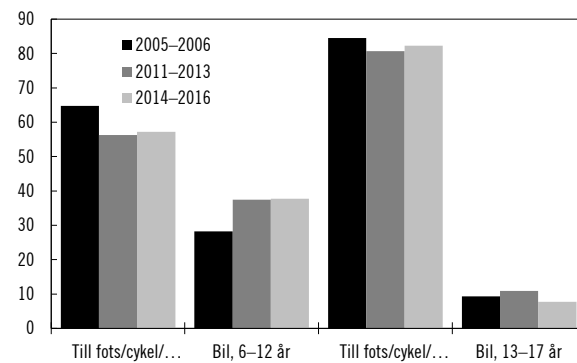
Att barn kan använda transportsystemet självständigt bidrar, utöver till barns tillgänglighet, även till en hälsosam och miljövänlig livsstil.

Under 2016 omkom 12 barn (9 pojkar och 3 flickor) i vägtrafiken, vilket är ett av de lägsta olyckstal som uppmätts. Men de minskande olyckstalen tycks, i alla fall delvis, förklaras av att i synnerhet yngre barn (dvs. i åldrarna 6–12) i minskande utsträckning rör sig själva i transportsystemet.

När det gäller barn i åldersgruppen 6–12 år har andelen resor till fots, cykel eller kollektivtrafik minskat sedan 2005, medan bilresandet har ökat. Det gäller både för skolresor, som är en av de vanligaste resor som barn gör, och för fritidsresor.

Diagram 3.2 Barns skolresor

Procent

Resvaneundersökningen RES 2005–2006 avser ett brutet år, den 1 oktober 2005 till den 30 september 2006. Resultatet avser ett genomsnitt för den 12-månadersperioden. Även för perioderna 2011–2013 respektive 2014–2016 används genomsnitt. Källa: Trafikanalys resvaneundersökningar.

Tillförlitlighet

Tillförlitligheten för persontågtrafiken har varit konstant under flera år, med en punktlighet på 90 procent. Godstågstrafiken har sämre tillförlitlighet med en punktlighet på 77 procent 2016, vilket beror på att de trafikerar långa distanser samt att godståg som inte är i tid prioriteras ned vid störningar. En liten försämring skedde 2016 jämfört med 2015 som framför allt berodde på ID-kontrollerna vid Öresundsbron (som numera är avvecklade). Sett över en längre tidsperiod, särskilt jämfört med 2010 och 2011, har punktligheten förbättrats. Tågtrafiken har ökat vilket inneburit att antalet förseningstimmar ökat, även om punktligheten varit relativt konstant. Även kapacitetsutnyttjandet, som har stor betydelse för tillförlitligheten, har varit relativt konstant de

senaste åren. Under 2016 minskade andelen utnyttjad kapacitet trots en ökad trafik, tack vare infrastrukturåtgärder som gav en ökad kapacitet i järnvägsnätet. Under högrafik ökade dock kapacitetsutnyttjande på de mest belastade sträckorna något.

Tillförlitligheten i vägtrafiken i form av totalstopp mätt i fordonstimmar har minskat de senaste åren fram till 2015 då totalstoppen för lastbilar omfattade 27 204 fordonstimmar, men har ökat till 60 433 fordonstimmar 2016. Mätningen är dock osäker. Kännbarheten för lastbilstrafiken av detta är störst i Västra Götalands, Stockholms och Hallands län.

Trängsel uppstår tidvis på vägarna såväl som järnvägsspåren. Trängsel och högt kapacitetsutnyttjande innebär stor störningskänslighet, låg medelhastighet och för järnvägen att det är svårt att hitta tid för underhåll.

Störningar i sjöfarten och luftfarten har varit begränsade under flera år och så även 2016. Sjöfartens tillförlitlighet på svenskt vatten bedöms utifrån bl.a. möjlighet till assistans eller bogsering vid istäckta farvatten. Under 2016 var den genomsnittliga väntetiden för isbrytarassistans 2 timmar och 28 minuter, vilket är en minskning med en timme jämfört med 2015.

Resandet och transportererna förväntas öka och där kapacitetsutnyttjandet är högt riskerar detta att leda till försämrad tillförlitlighet.

Kvalitet

Tillståndet för det belagda vägnätet var sammanfattningsvis oförändrat under 2016 jämfört med 2015. Tillståndet för storstadsvägarna, där högre krav på jämnhet ställs, har försämrats, samtidigt som tillståndet för övriga vägar har förbättrats. Det sammantagna brobeståndets tillstånd har försämrats något de senaste fem åren, vilket innebär att kostnaden för att reparera skadorna har ökat. Samtidigt har antalet broar som inte klarar de laster de byggts för minskat de senaste fem åren. Jämfört med 2009 har kvaliteten framför allt på storstadsvägar förbättrats.

Genom resenärsundersökningar fångas resenärernas subjektiva upplevelse av transportsystemets kvalitet.

Ungefär två tredjedelar av tågresenärerna uppger att de är ganska eller mycket nöjda med trafikinformationen vid normala förhållanden. Nöjdheten sjunker vid stort läge, då två av fem

är ganska eller mycket nöjda med trafikinformationen.

Swedavia AB mäter kundnöjdheten hos avresande resenärer på de statliga flygplatserna vilket bedöms spegla flygplatsernas funktion. Utfallet under perioden 2010–2012 blev i genomsnitt 68 procent nöjda resenärer per år. Kundnöjdheten har därefter ökat årligen och uppmättes till 77 procent 2016.

För att jämföra hur det svenska transportsystemet står sig i konkurrens med andra länders studeras Logistic Performance Index (LPI). Under 2016 rankades Sverige totalt som tredje bästa land med ett LPI-värde på 4,20, efter Tyskland (4,23) och Luxemburg (4,22). Värdet är det högsta uppmätta för Sverige sedan 2007 då indexet togs fram för första gången. Samtidigt visar Global Competitiveness Index (GCI) att transportköpare bedömer att kvaliteten på svenska vägar och framför allt järnvägar har försämrats över tid. Sammantaget rankar indexet Sverige på en 6:e plats av 138 länder, men på plats 20 sett till enbart infrastrukturen.

Representation i offentliga beslutande organ

Jämställdhet ska genomsyra transportpolitiken. Regeringen redovisar, med ett undantag, i denna budgetproposition uppgifter avseende kvinnor och män under respektive avsnitt i stället för under ett särskilt område. Undantaget är representationen i styrelser och ledningsgrupper m.m. som följer här.

Trafikverket, Transportstyrelsen, Sjöfartsverket, Trafikanalys och Statens väg- och transportforskningsinstitut har lika många kvinnor som män i styrelserna medan Luftfartsverket har 38 procent kvinnor och 62 procent män. Samtliga myndigheter inom transportområdet har ledningsgrupper som består av minst 40 procent kvinnor eller män. Även styrelserna inom de statlig ägda bolagen som ingår i Trafikanalys redovisning på transportområdet, Infranord AB, Svevia AB, Green Cargo AB och SJ AB, har minst 40 procent kvinnor eller män.

I de regionala kollektivtrafikmyndigheterna understiger andelen kvinnor i politisk ledning och högre chefer 40 procent. Andelen kvinnor bland beslutsfattare i kommuner gällande frågor om infrastrukturplanering, väghållning och kollektivtrafiken har minskat både 2016 och 2017 jämfört med tidigare år och understiger

30 procent i den politiska ledningen och ligger runt 35 procent bland högre chefer.

Enligt Eurostat är andelen kvinnor anställda i transportsektorn i Sverige 22 procent, vilket är lika lågt som i resten av EU.

Hänsynsmål – säkerhet, miljö och hälsa

Trafiksäkerhet

Enligt hänsynsmålet ska transportsystemets utformning, funktion och användning anpassas till att ingen ska dödas eller skadas allvarligt.

Enligt de globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030, ska antalet dödsfall och skador i vägtrafikolyckor i världen halveras till 2020 (mål 3.6). Vägtrafiksäkerheten ska förbättras, särskilt genom att kollektivtrafiken byggs ut (delmål 11.2).

Inom vägtransportområdet är preciseringen av målet för perioden 2007–2020 att antalet omkomna ska halveras och antalet allvarligt skadade minskas med en fjärdedel. Det motsvarar högst 220 omkomna och högst 4 122 allvarligt skadade 2020.

Under 2016 omkom 270 personer i vägtrafikolyckor (205 män och 65 kvinnor). Den positiva utvecklingen av vägtrafiksäkerheten har stagnerat sedan 2010. Stagnationen är tydligast inom biltrafiken på statliga vägar med hastigheter mellan 70–90 km/h, där antalet omkomna i singelolyckor inte längre minskar. Tidigare

omkom flest människor på den delen av vägnätet mötesolyckor, men singelolyckor är nu nästan lika vanliga. Utvecklingen ligger inte i linje med vad som är nödvändigt för att nå målet om maximalt 220 omkomna till 2020.

Ungefär 4 600 personer skadades allvarligt i vägtrafiken 2016 (2 552 kvinnor och 2 030 män). Det har inte skett någon egentlig minskning av antalet allvarligt skadade sedan 2010. Utvecklingen bedöms leda till att målet inte nås. Största enskilda trafikantgrupp som blir allvarligt skadad är cyklister, men den tidigare trenden med ett ökat antal skadade cyklister har avstannat. Under 2016 skadades ca 2 100 cyklister allvarligt.

Antalet barn i åldern 0–17 år som omkom i vägtrafiken under 2016 var 12 (9 pojkar och 3 flickor), varav åtta var oskyddade trafikanter. Antalet omkomna barn har mer än halverats de senaste tio åren.

Under 2016 omkom 22 cyklister (18 män och 4 kvinnor), vilket är fler än 2015 då 17 cyklister omkom. Totalt 42 fotgängare (24 män och 18 kvinnor) omkom i kollision med motorfordon under 2016, vilket är betydligt fler än 2015. Åtta mopedister (samtliga män) omkom under 2016, vilket är tre fler än 2015. Under 2016 omkom 36 personer på motorcykel (samtliga män), jämfört med 44 under 2015. Av de personer som omkommit på motorcykel omkom 22 i singelolyckor, 10 i kollision med motorfordon och fyra i viltolyckor.

Tabell 3.4 Omkomna per trafikslag könsuppdelat exkl. suicid

År	Vägtrafik (exkl. suicid ¹)			Bantrafik (inkl. suicid)			Fritidssjöfart			Sjöfart Totalt ²	Luftfart linjeflyg ³	Luftfart allmänflyg ³
	K	M	Tot	K	M	Tot	K	M	Tot			
2009	92	266	358 ¹	40	51	91			34	40	0	3
2010	67	199	266	29	95	124			29	29	0	2
2011	78	241	319	30	64	94	3	36	39	44	0	3
2012	67	218	285	31	86	117	1	20	21	22	0	12
2013	65	195	260	43	74	117	6	30	36	40	0	5
2014	79	191	270	35	75	110	0	21	21	25	0	1
2015	58	201	259	27	91	118	0	30	30	34	0	6
2016	65	205	270	25⁴	64⁴	89⁴	1	27	28	28	2	1

¹ För 2009 ingår suicid i statistiken.

² För sjöfart saknas könsuppdelad statistik.

³ För flyg saknas könsuppdelad statistik.

⁴ Siffrorna för bantrafik 2016 är preliminära.

Källa: Trafikanalys.

Preciseringen av målet för bantrafiken innebär att antalet omkomna och allvarligt skadade ska minska fortlöpande. Antalet omkomna vid olyckshändelser inom bantrafiken var 19 (18 män och 1 kvinna) under 2016, vilket är i nivå med 2015 då 18 personer omkom. Av dessa omkom 18 vid järnvägen, en vid spårvägarna och ingen i tunnelbanan. Inga av de omkomna var barn i åldern 0–17 år. Antalet självmord inom bantrafiken minskade från 98 personer 2015 till 70 personer (46 män och 24 kvinnor) 2016. Antalet omkomna totalt inom bantrafiken var 2016 på den lägsta nivån sedan 2006.

Under 2016 skadades 26 personer (17 män och 6 kvinnor, 3 av okänt kön enligt preliminära siffror) allvarligt i olyckor och en person (en man) skadades allvarligt i ett självmordsförsök i bantrafiken.

Preciseringen av målet för sjöfarten är att antalet omkomna inom yrkessjöfarten och fritidsbåttrafiken ska minska fortlöpande och antalet allvarligt skadade halveras mellan 2007 och 2020. Inom yrkessjöfarten omkom ingen under 2016, jämfört med fyra personer 2015. Inom fritidsbåttrafiken omkom 28 personer 2016, vilket är något färre än 2015 då 30 personer omkom. Av dessa var 27 män och en kvinna. Inga av de omkomna var barn.

Enligt preciseringen av målet ska antalet omkomna och allvarligt skadade inom luftfartsområdet minska fortlöpande. Under 2016 omkom tre personer inom luftfarten jämfört med sex personer 2015. Av dessa tre omkom två personer när ett fraktflyg havererade. Detta var de första dödsfallen inom kategorin linjeflyg och inte regelbunden trafik sedan 2001.

Antal allvarligt skadade inom luftfarten uppgick till fyra personer 2016, vilket är fler än 2015 då två personer skadades allvarligt. Samtliga allvarligt skadade var inom privat-, segel- och skärmflyg. Trenden över tid är att antalet omkomna och allvarligt skadade minskar.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör ge Trafikverket i uppdrag att ta fram en strategi för att i framtida trafiksäkerhetsarbete säkerställa att vägarna blir säkrare för alla trafikanter, däribland motorcyklister (bet. 2016/17:TU11, rskr. 2016/17:205). Regeringen beslutade 2016 om inriktningsdokumentet Nystart för Nollvisionen, som beskriver regeringens strategi på trafiksäkerhetsområdet. Regeringen konstaterar i detta dokument att den vill se fortsatta systematiska satsningar på vägars säkerhet

och att utformning och underhåll av väginfrastruktur och trafikmiljöer bör anpassas bättre till oskyddade trafikanter. Regeringen menar att det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet bör följa olika trafikantgrupperns trafiksäkerhetsutveckling tydligare och vara öppet för att vidta åtgärder anpassade efter detta. I syfte att uppnå nollvisionen inom vägtrafikområdet uppdrog regeringen den 1 september 2016 åt Trafikverket att sammankalla till och leda övergripande samverkan i trafiksäkerhetsarbetet (N2016/05493/TS). Regeringen har även uppdragit åt Trafikanalys att utreda sänkt bashastighet i tätort (N2016/05491/TS). Det sistnämnda uppdraget ska slutredovisas senast den 20 oktober 2017.

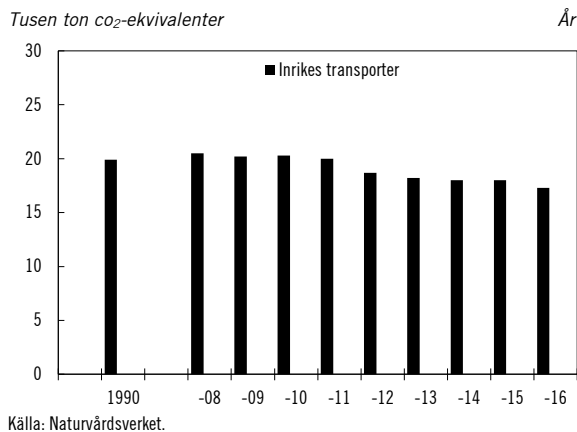
Regeringen uppdrog vidare den 23 mars 2017 åt Trafikverket att ta fram förslag till nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet och trafikslagsövergripande länsplaner för regional transportinfrastruktur för perioden 2018–2029 (N2017/02312/TIF). Av uppdraget framgick att Trafikverket gavs möjlighet att genomföra trimningsåtgärder, exempelvis för att förbättra trafiksäkerheten, för upp till 100 miljoner kronor utan att dessa namnges i nationell plan. Trafikverket skulle redovisa vilka behov som finns av olika typer av trimningsåtgärder, samt redovisa och motivera en indikativ indelning av medel till trimningsåtgärder i befintlig infrastruktur. Detta för att bidra till att det övergripande transportpolitiska målet samt att de jämbördiga funktions- och hänsynsmålen nås. Vidare skulle Trafikverket beskriva hur den indikativa indelningen förhåller sig till behoven. Den 31 augusti 2017 inkom Trafikverket med förslaget till nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet (N2017/05430/TIF). Regeringskansliet har inlett beredningen av Trafikverkets förslag och regeringen avser att fastställa en nationell trafikslagsövergripande plan för transportsystemet för perioden 2018–2029 under våren 2018. Regeringen anser därmed att riksdagens tillkännagivande är slutbehandlat.

Begränsad klimatpåverkan

Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter svarar för ca hälften av de utsläpp som omfattas av det nationella målet till 2020 och utgör ca en tredjedel av de samlade växthusgas-

utsläppen i Sverige. Förutom det nationella miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan finns även mål om att begränsa klimatpåverkan i Agenda 2030, mål 13. Utsläpp från vägtrafiken dominerar och behöver minska kraftigt om Sveriges klimatmål ska nås. Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter har minskat under flera år men under 2015 avstannade utsläppsminskningen. Jämfört med 1990 har utsläppen för inrikes transporter, exklusive militära transporter, minskat med ca 10 procent. Naturvårdsverkets snabbstatistik för 2016 visar dock att utsläppen återigen minskar. De preliminära siffrorna är ännu inte officiella men indikerar att utsläppen 2016 sjönk med ca 4 procent jämfört med 2015 samtidigt som vägtrafiken ökade med ca 2 procent. Huvudförklaringen är den ökade användningen av biodrivmedel, men den förbättrade energieffektiviteten hos nya personbilar bidrar också.

Diagram 3.3 Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter

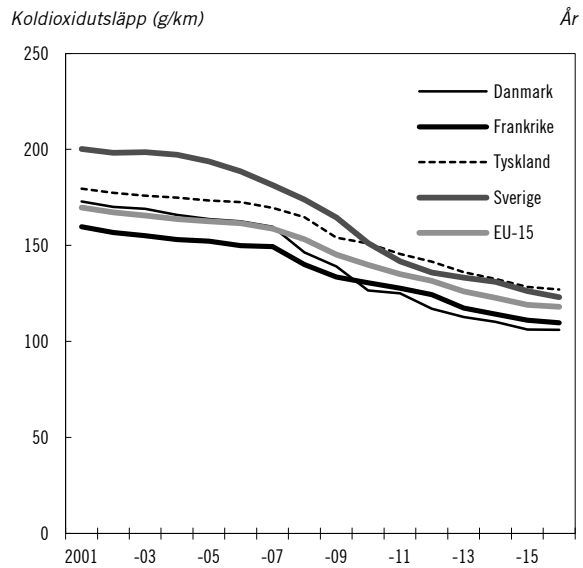

I propositionen Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (prop. 2016/17:146) fastställer regeringen bl.a. målet att växthusgasutsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med 70 procent till 2030 jämfört med 2010. Över en längre tidsperiod finns en långsam förbättring av energieffektiviteten i transportsystemet, tydligast för persontransporter på väg.

Successivt skärpta EU-krav för koldioxidutsläpp från personbilar och lätta lastbilar, tillsammans med nationella styrmedel, gör att de genomsnittliga koldioxidutsläppen från nya personbilar fortsätter att sjunka. Antalet nyregistrerade supermiljöbilar under 2016 var ca 13 000 stycken, vilket motsvarade tre procent av nybilsförsäljningen. Av supermiljöbilarna var cirka två tredjedelar laddhybrider och resten rena elbilar.

Anslaget till supermiljöbilspremien har förstärkts och förlängts.

Diagram 3.4 Nya personbils CO₂-utsläpp

Under 2016 ökade andelen förnybar energi inom vägtransportsektorn från 14 procent till 18 procent. Ökningen beror till största delen på ökad inblandning av HVO (hydrerade vegetabiliska oljor) i dieselbränsle. Cirka 25 procent av det dieselbränsle som säljs i Sverige utgörs nu av biodiesel. I kollektivtrafiken utförs enligt branschens egna uppgifter ca 70 procent av trafikarbetet med förnybara drivmedel eller förnybar el. Andelen förnybar energi i hela transportsektorn utgjorde under 2016 preliminärt 31 procent med förnybarhetsdirektivets beräkningsmetod. Målet enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EU av den 23 april 2009 om främjande av användning av energi från förnybara energikällor och en ändring och ett senare upphävande av direktivet 2001/77/EG och 2003/30/EG är att varje medlemsstat ska uppnå minst 10 procent förnybar energi i transportsektorn till 2020. Sverige uppfyller redan EU-målet till 2020 med god marginal. Regeringen föreslår i denna proposition det s.k. Bränslebytet vilket inkluderar ett reduktionspliktsystem samt ändrade skatteregler, som syftar till att minska växthusgasutsläpp från bensin och dieselbränsle genom inblandning av hållbara biodrivmedel med hög klimatprestanda (Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.15).

Reduktionsplikten innebär en skyldighet för den som är skattskyldig för drivmedlet att minska utsläppen av växthusgaser från bensin

och dieselbränsle genom inblandning av biodrivmedel.

Utsläppen från internationell luftfart och sjöfart ingår inte i det nationella målet. Regeringen har varit aktiv inom FN:s flygorgan, ICAO, som vid sin generalförsamling i oktober 2016 beslutades att införa ett globalt klimatstyrmedel för internationellt flyg. Systemet ska införas 2021 med en frivillig fas. Från och med 2027 kommer systemet att bli obligatoriskt för alla stater men med vissa undantag. Beslutet innebär att det internationella flygets koldioxidutsläpp ska stabiliseras på 2020 års nivå. Detta är en av flera viktiga åtgärder för att minska flygets klimatpåverkan.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör verka för globala lösningar där sjöfarten och luftfarten kan bära sina klimatkostnader (bet. 2016/17:TU4, punkten 5, rskr. 2016/17:101). I början av oktober 2016 fattade FN:s flygorgan ICAO beslut om att införa ett globalt klimatstyrmedel för internationellt flyg. Beslutet innebär att det internationella flygets koldioxidutsläpp ska stabiliseras på 2020 års nivå. Regeringen bedrev ett aktivt påverkansarbete i de förhandlingar som föregick ICAO:s beslut. Regeringen kommer fortsatt att vara aktiv i arbetet med att införa ICAO:s globala klimatstyrmedel så att det blir miljömässigt effektivt och så administrativt enkelt som möjligt för berörda aktörer. När det gäller den internationella sjöfarten så har IMO beslutat ta fram en strategi för att minska den internationella sjöfartens klimatpåverkan. En initial strategi ska vara klar till 2018. Regeringen har varit och kommer att fortsätta vara aktiv i detta arbete. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har vidare tillkännagett för regeringen att den bör verka för ett ökat användande av biodrivmedel i luftfarten (bet. 2015/16:TU9, rskr. 2015/16:193). Regeringen har i den svenska flygstrategin som beslutades den 26 januari 2017 redogjort för hur regeringen avser att behandla riksdagens tillkännagivande. Av strategin framgår bl.a. att det finns fortsatt potential att minska flygets klimatpåverkande utsläpp. Utvecklingen av nya motorer, material, teknik och processer som minskar bränsleförbrukningen måste fortsatt stödjas. Bränsleceller, eldrift och solenergi är bara några nya tekniker som har testats. Även förnybara bränslen kan bidra till att minska utsläppen. Merkostnaderna för biobränsle för

flyget är dock fortfarande höga, och incitamenten för flygbolag att efterfråga biobränsle är därför låga. Ett fortsatt arbete behöver göras för att se över marknadsförutsättningarna för bl.a. biobränsle. Regeringen konstaterar vidare att uppdraget till Statens energimyndighet att samordna omställningen av transportsektorn till fossilfrihet och ta fram en strategisk plan för detta är en viktig del i regeringens arbete för ett ökat fossiloberoende inom samtliga trafikslag, inklusive flyget. Statens energimyndighet redovisade uppdraget och en strategisk plan den 28 april 2017. Statens energimyndighet, Trafikverket, Naturvårdsverket, Boverket, Trafikanalys och Transportstyrelsen har inom ramen för ovan nämnda uppdrag tagit fram förslag till åtaganden och åtgärder i omställningen. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Frisk luft

Miljökvalitetsmålet Frisk luft bedöms inte kunna nås med beslutade och planerade åtgärder. Utsläppen av luftföroreningar från vägtrafiken är den dominerande orsaken till höga halter av kvävedioxid och partiklar PM_{2,5} och PM₁₀ samt marknära ozon i tätorter, vilket gör att preciseringsmålen under miljökvalitetsmålet Frisk luft inte nås. Inom Agenda 2030 berörs transportområdet av delområdena 11.6 och 3.9.

Avgaser och slitagepartiklar från vägtrafiken i Sverige orsakar årligen 3 000 förtida dödsfall³. De totala utsläppen av kväveoxider från vägtrafiken sjunker stadigt på grund av EU:s successivt skärpta lagstiftning om avgasutsläpp för både lätta och tunga fordon. Minskningen sker dock långsammare än tidigare, och har enligt nyligen uppdaterade beräkningar av Naturvårdsverket minskat med 6 procent under 2016 och med ca 67 procent sedan 1990. Framför allt är det renare tunga lastbilar som bidrar till minskningen. Samtidigt har utsläppen av kväveoxider från personbilar ökat med ca 25 procent sedan 2011, vilket beror på den ökade andelen dieslbilar i den svenska fordonsflottan. Detta är framför allt ett problem för luftkvaliteten i städerna där halterna av kväveoxid i

³ Trafikverkets miljörapport 2016.

gatumiljö, trots en nedåtgående trend, frekvent överskrider miljö kvalitetsnormerna och EU:s gränsvärden.

För att minska halterna av större partiklar, PM10⁴, har det vidtagits åtgärder som lokala dubbdäcksförbud på vissa gator, dammbindningsprogram och sänkta hastighetsgränser vilket har haft effekt.

Buller

Allt fler människor blir utsatta för trafikbuller. Trafik på väg och järnväg är den bullerkälla som berör flest människor i Sverige. De främsta orsakerna är ökat trafikarbete, ökad inflyttning till städer och ökat byggande av bostäder i bullerutsatta miljöer. Utvecklingen påverkar människors hälsa och välbefinnande och möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Hälsoriskerna ökar vid samtidig exponering för buller och vibrationer. Över två miljoner människor bedöms vara utsatta för bullernivåer som överstiger riktvärdet 55 dBA ekvivalent ljudnivå utomhus och ca 50 000 människor bedöms vara exponerade för vibrationer från järnväg. Trafikbuller kan enligt beräkningar årligen bidra till ca 1 000 hjärtinfarkter och ca 1 000 fall av stroke, varav ca 500 kan vara dödliga. Minskad exponering för buller och vibrationer ger därför betydande hälsovinster.

Under 2016 har bulleravskärmande åtgärder genomförts vid bostäder längs statliga vägar för ca 1 900 boende som före åtgärden var utsatta för vägtrafikbuller över riktvärden för buller inomhus eller utomhus. Längs de statliga järnvägarna genomfördes åtgärder för ca 1 600 personer under 2016. Trafikverket betalar årligen ut bidrag för miljöåtgärder längs kommunala vägar. Antalet personer som fått bulleråtgärder längs med kommunala vägar genom statliga bidrag varierar från år till år, men har de senaste fem åren varit i medeltal ca 1 000 personer per år.

Av de ca 3 500 personer som fått åtgärder längs statliga vägar och järnvägar under 2016 var

ca 900 personer utsatta för bullernivåer som var 10 dBA högre än riktvärdet för buller inomhus. Effekten av de åtgärder Trafikverket vidtar motverkas av faktorer som trafikökningar och att fler exponeras för trafikbuller utomhus. Sammantaget bedöms att trafikförändringar tillsammans med bullerskyddsåtgärder längs vägar och järnvägar under 2016 medfört att ca 1 000 personer färre utsätts för bullernivåer över riktvärden inomhus. Trenden är att fler människor exponeras för trafikbuller utomhus samtidigt som färre personer exponeras för trafikbuller inomhus.

Under året har Trafikverket i samband med bullerinventering på Västra Stambanan även genomfört inventering av vibrationer på sträckan och i samband med detta utvecklat en ny metodik för storskaliga inventeringar av vibrationer. Syftet är att det samlade materialet ska ge ett säkrare och mer rättvist underlag för bedömningar av åtgärdsbehov i enskilda fall.

Det finns ingen tillgänglig statistik i vilken mån fler kvinnor eller män drabbas av trafikbuller. Inom Agenda 2030 berörs transportområdet av delområdet 11.6.

Landskap

Transportinfrastruktur och trafik har en omfattande påverkan på landskapets natur- och kulturvärden, vilket påverkar möjligheterna att nå flera miljö kvalitetsmål, t.ex. Ett rikt växt- och djurliv. Påverkan kan vara negativ samtidigt som äldre infrastruktur kan utgöra viktiga delar av kulturlandskapet, där t.ex. gamla broar och historiska vägar synliggör samhällets historiska utveckling. Vägar och järnvägar tar mark i anspråk där viktiga livsmiljöer påverkas, barriärer riskerar att uppstå, landskapet fragmenteras och invasiva arter sprids. Påverkan går utanför det direkt ianspråktagna området. En effekt av fragmentering är viltolyckor som enligt Trafikverkets miljörapport för 2016 kostar samhället fem miljarder kronor per år. Enligt Trafikverket har ca 66 000 trafikolyckor med vilt och ren polisrapporterats under 2016, vilket är en ökning med ca 35 procent jämfört med föregående år. Under 2016 har Trafikverket fortsatt att bl.a. åtgärda vandringshinder för fisk, anlägga utterpassager samt passager för groddjur. Däremot har inga åtgärder för klövdjur, t.ex. faunabroar, genomförts under året.

⁴ Luftburna partiklar är en form av luftföroreningar som utgörs av små fragment av material i luften. Den engelska benämningen är "particulate matter" (PM), vilket betyder materia i form av partiklar och PM används för att klassificera storleken. PM10 betecknar partiklar mindre än 10 mikrometer.

Med landskapsanpassning av infrastrukturen kan ekosystem, biologisk mångfald och kulturmiljöer bevaras och stärkas. Andelen landskapsanpassade statliga vägar och järnvägar är låg. Utvecklingen är sammantaget fortsatt negativ inom flera områden. I dag är ca fem procent av vägkanterna artrika. Sedan 2010 har årligen landskapsanpassningsåtgärder i befintlig infrastruktur motsvarande genomsnittligt knappt fem procent av behovet genomförts.

Under 2016 har Trafikverket översiktligt riskbedömt 216 sträckor där det finns konflikt med yt- och grundvatten som har betydelse för dricksvattenförsörjningen eller har höga naturvärden. Åtgärdsvalsstudier har genomförts för åtta konfliktsträckor och sju stycken har åtgärdats.

I transportsystemet sprids kemiska ämnen som är svårnedbrytbara i miljön. Trafikverket har hittills identifierat 4 448 förorenade områden, varav 4 128 är inventerade. Under 2016 har 200 områden undersökts detaljerat och 104 områden efterbehandlats. Trafikverket har under 2016 bl.a. tagit steg mot en utfasning av kreosot.

3.5.3 Analys och slutsatser

Den transportpolitiska måluppfyllelsen har utvecklats i positiv riktning i många delar sedan målen antogs av riksdagen 2009. Den samhälls-ekonomiska effektiviteten har till stor del utvecklats positivt avseende hur vissa delar av transportsystemet används, vilket är tydligast för persontrafik på väg. Merparten av de investeringar som har färdigställts 2016 beräknas vara samhällsekonomiskt lönsamma, men investeringar medför samtidigt negativa miljöeffekter som inte ingår i de ekonomiska kalkylerna.

Den långsiktiga måluppfyllelsen har förbättrats i vissa delar, medan det är längre till måluppfyllelse i andra delar. I hög grad beror detta på att de effektivitetsvinster som gjorts genom förbättrad och ny teknik motverkas av att trafikvolymen i absoluta tal ökar. För att omställningen till ett hållbart transportsystem ska ta fart behövs åtgärder för att undanröja trösklar och hinder för att underlätta utvecklingen. Den historiska kopplingen mellan ekonomisk utveckling och utvecklingen av inrikes godstransportarbete har brutits, vilket brukar kallas decoupling. Sveriges ekonomi växer således utan att den negativa miljöpåverkan från inrikes godstran-

sporster ökar i samma utsträckning. Fortfarande är godstransporter underinternaliserade, dvs. de betalar inte för sina beräkningsbara externa kostnader.

Restiderna i glesbygd har ökat, vilket till stor del beror på sänkta hastighetsgränser som genomförts i Trafikverkets arbete med att systematiskt anpassa hastighetsgränserna till vägnas säkerhetsstandard. Antalet kommuner med god interregional tillgänglighet ökade däremot 2016, enligt Trafikverkets mått. I storstäderna har trängseln ökat de senaste åren framför allt i Stockholm men även i Malmö. Under 2016 minskade däremot trängseln i Stockholm medan den ökade i Göteborg.

Punktligheten är hög för persontåg och något lägre för godståg. Trängsel uppstår tidvis på järnvägsspåren liksom på vägarna. Störningar i sjöfarten och luftfarten har däremot varit relativt begränsade. Då resandet och transportererna väntas öka riskerar detta leda till försämrad tillförlitlighet där kapacitetsutnyttjandet är högt.

Det finns skillnader i kvinnors och mäns resmönster och trafikbeteende Anpassning av utpekade delar i transportsystemet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga fortsätter. Det är bekymmersamt att barn i åldern 6–12 år reser allt mindre till fots, cykel eller kollektivtrafik och mer med bil då det ur hälsoperspektiv är viktigt att vara fysiskt aktiv.

Statliga ledningsgrupper och styrelser inom transportområdet är i stort jämställda. Det är dock mindre jämställt på regional och kommunal nivå.

Utvecklingen för vägtrafiksäkerhet ligger inte i linje med vad som är nödvändigt för att nå målet om maximalt 220 omkomna till 2020. För luftfarten och fritidssjöfarten går utvecklingen i rätt riktning, medan antalet omkomna inom yrkessjöfarten och bantrafiken, trots låga siffror för 2016, inte har minskat kontinuerligt. Män är fortfarande överrepresenterade i trafikolyckor.

Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter var i stort sett oförändrade 2015 i förhållande till 2014, trots att vägtrafiken ökade. För att nå etappmålet om att minska växthusgasutsläppen från inrikes transporter (utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem, EU ETS) med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010, krävs ytterligare åtgärder.

Det finns fortsatta problem vad gäller luftkvalitet och allt fler människor utsätts för trafikbuller trots bullerskyddsåtgärder. Infrastruktur-

ens anpassning till landskapets funktioner och värden går fortfarande långsamt.

Sammantaget är transportsystemet inte fullt ut långsiktigt hållbart i dag, många trender är positiva, men det finns delar där det inte går tillräckligt snabbt. Regeringen kan dock konstatera att mer måste göras för att de transportpolitiska målen ska kunna nås, där bl.a. miljö kvalitetsmålen inkluderas genom hänsynsmålet. Regeringens politik inom transportområdet ska bidra till att det övergripande transportpolitiska målet och de jämbördiga funktions- och hänsynsmålen nås. För att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås måste funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Därmed ska transportsystemet bidra till en miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling i alla delar av landet.

3.5.4 Redovisning av nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025

Ekonomiska ramar

Enligt riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition *Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem* uppgick den trafikslagsövergripande statliga ramen för planeringsperioden 2014–2025 till 522 miljarder kronor i 2013 års prisnivå (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119) och budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:TU1, rskr. 2012/13:118). Den totala statliga finansieringsramen fördelades enligt riksdagens beslut på följande sätt:

- 155 miljarder kronor till drift och underhåll av statliga vägar inklusive bärighet, tjälsäkring och rekonstruktion av vägar och statlig medfinansiering till enskilda vägar.
- 86 miljarder kronor till drift och underhåll av det statliga järnvägsnätet.
- 281 miljarder kronor till den statliga ramen för utveckling av transportsystemet, som ska gå till åtgärder för statliga vägar och till åtgärder för det statliga järnvägsnätet, räntor och amorteringar m.m.

I beslut om fastställelse av nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transport-

systemet för perioden 2014–2025, beslut om byggstartar 2014–2016, beslut om förberedelse för byggstartar 2017–2019 samt fastställelse av definitiva ekonomiska ramar för trafikslagsövergripande länsplaner för regional transportinfrastruktur för perioden 2014–2025 (N2014/01779/TE, m.fl.) beslutade regeringen den 3 april 2014 att den statliga ramen för utveckling av transportsystemet på 281 miljarder kronor skulle delas upp en del för utveckling av transportsystemet på nationell nivå på 246,1 miljarder kronor och en del på 34,9 miljarder kronor för länsplaner för regional transportinfrastruktur. Regeringen beslutade även att av utvecklingsramen i den nationella planen skulle 7,8 miljarder kronor användas till miljöåtgärder i befintlig infrastruktur, dvs. genomsnittligt 650 miljoner kronor per år under planperioden.

Den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 innehåller ett antal investeringar som delvis finansieras med inkomster från trängsel skatt eller infrastrukturavgifter. Den del av investeringarna som täcks av intäkter från framtida skatter eller infrastrukturavgifter finansieras genom lån. Riksdagen beslutade med anledning av propositionen *Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem* att planeringsramen för dessa investeringar för perioden 2010–2025 ska uppgå till 53 miljarder kronor i 2013 års prisnivå (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119). Denna planeringsram utgör ett komplement till den statliga planeringsram för infrastrukturåtgärder för samma period på 522 miljarder kronor i 2013 års prisnivå som riksdagen tidigare har beslutat om.

Tabell 3.5 nedan redovisar en uppföljning av utfall 2016 enligt de ekonomiska ramar som riksdagen beslutat om, inklusive beslut med anledning av höständeringsbudgeten för 2014 (prop. 2014/15:2, bet. 2014/15:FiU11, rskr. 2014/15:37) och budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Tabell 3.5 Uppföljning av den Nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportinfrastruktur samt länsplanerna för regional transportinfrastruktur

Miljoner kronor

	Ram statliga medel 2014–2025	Utfall 2016	Utfall 2014–2016
Statlig ram (anslag och lån) för planperioden 2014–2025	522 000	40 886	121 084
<i>Utveckling av transportsystemet</i>			
Större investeringar i nationell plan (över 50 mnkr)	158 157	11 783	33 412
Väginvesteringar	44 778	3 346	9 833
Järnvägsinvesteringar	112 000	8 296	23 334
Sjöfartsinvesteringar	1 129	141	245
Luftfartsinvesteringar	250	0	0
Övriga investeringar (mindre än 50 mnkr)	31 443	2 194	6 211
Investeringar i regional plan	35 385	3 142	9 043
Övrig utveckling	19 135	1 818	5 350
Räntor och återbetalning av lån	34 440	1 564	5 041
Summa Utveckling av transportsystemet	278 560¹	20 501	59 057
<i>Vidmakthållande av transportsystemet</i>			
Drift och underhåll vägar	125 800	9 951	30 182
Bärighet vägar	15 330	1 412	4 921
Bidrag till enskilda vägar	13 400	1 087	3 258
Drift och underhåll järnväg	85 945	7 697	22 975
Forskning och innovation	2 125	161	468
Summa Vidmakthållande av transportsystemet	242 600²	20 308	61 804
Ersättning avseende icke statliga flygplatser	840	78	223
<i>Finansiering</i>			
Anslag	514 460	40 393	118 354
Lån i Riksgäldskontoret	7 540	493	2 730
Summa Finansiering	522 000	40 886	121 084
Investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt som delvis kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller vägavgifter	53 000	1 953	5 274
<i>Finansiering</i>			
Lån i Riksgäldskontoret, trängselskatt och avgifter	53 000	1 953	5 274
Totalram för planerings- perioden 2014–2025	575 000	42 839	126 358

¹ Den ram för utveckling av transportsystemet som redovisas i tabellen är inklusive riksdagens beslut med anledning av höständringsbudgeten för 2014 och budgetpropositionen för 2015, då riksdagen beslutade om en permanent överföring av totalt 1 600 000 tkr från anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur till anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur och exklusive Driftbidrag till icke statliga flygplatser. Driftbidrag till icke statliga flygplatser redovisas separat i tabellen, men ingår i den ekonomiska ramen för utveckling av transportsystemet.

² Den totala ram för drift, underhåll och bärighet som redovisas i tabellen är inklusive riksdagens beslut med anledning av höständringsbudgeten för 2014 och budgetpropositionen för 2015, då riksdagen beslutade om en permanent överföring av totalt 1 600 000 tkr från anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur till anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur.

Källa: Underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Utöver de ekonomiska ramar enligt nationell plan som redovisas i tabell 3.5 har riksdagen i enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86), propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr. 2014/15:255) samt budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, utg.omr. 22, bet. 2015/16:TU1, rskr. 2015/16:98) beslutat om tillkommande ekonomiska ramar för insatser för förbättrade stadsmiljöer i form av statlig medfinansiering till lokala och regionala investeringar i kollektivtrafikanläggningar i tätort (500 miljoner kronor per år för 2015 respektive 2016), en tillfällig ökning av medlen till drift och underhåll i järnvägsinfrastrukturen (620 miljoner kronor för 2015 respektive 1 240 miljoner kronor för 2016), en tillfällig satsning på förbättrad kollektivtrafik i landsbygd (200 miljoner kronor 2016) samt en tillfällig satsning på väg- respektive järnvägsunderhåll i landsbygd (sammanlagt 200 miljoner kronor för 2016). Utfallet för sådana åtgärder ingår i tabell 3.5.

Utöver utfallet enligt tabell 3.5 har Trafikverket för 2016 också tagit emot 2 361 miljoner kronor i medfinansiering av statlig infrastruktur från avtalsparter (N2017/01317/SUBT). Av mottagen medfinansiering kommer 985 miljoner kronor från kommuner och landsting, resterande del om 1 376 miljoner kronor kommer från övriga aktörer som exempelvis kollektivtrafikbolag och andra företag. Trafikverket har för 2016 därutöver erhållit 27 miljoner kronor från kommunsektorn i form av räntefria lån, s.k. förskottering till byggande av väg- och järnvägsinvesteringar, och återbetalat 595 miljoner kronor. Utfallet innefattar alla åtgärder som ingår i den nationella planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 och de trafikslagsövergripande länsplanerna för regional infrastruktur.

Investeringar

Tabell 3.6 visar att den totala verksamhetsvolymen för om- och nybyggnadsåtgärder totalt sett ökat under 2016 jämfört med 2015. Åtgärder inom vägsystemet har ökat något mellan 2015 och 2016 och åtgärder inom järnvägssystem har minskat något för samma period. Förändringen mellan 2014 och 2015 var det motsatta. Varia-

tioner mellan åren avseende verksamhetsvolym för om- och nybyggnadsåtgärder beror i huvudsak på produktionstakten i investeringsprojekt.

Tabell 3.6 Verksamhetsvolym för om- och nybyggnadsåtgärder

Kostnader i miljoner kronor, löpande priser

	2014	2015	2016
Väg	8 595	7 122	7 906
Järnväg	10 133	12 166	10 616
Sjöfart ¹	0	0	1
Luftfart ²	0	0	3
Bidrag, stöd och medfinansiering ³	1 751	1 554	3 655
varav bidrag till Sjöfart ¹	42	75	177
Planering och övrigt	376	358	684
Summa	20 897	21 275	23 042

¹ Avser namngivna investeringar i nationell plan som Trafikverket ansvarar för. Om- och nybyggnadsåtgärder i farleder och slussar som Trafikverket finansierar via nationell plan men där Sjöfartverket är ansvarig för genomförandet ingår i ovanstående tabell under Bidrag, stöd och medfinansiering. Se särskilt varav bidrag till Sjöfart.

² Avser miljöinvesteringar som Trafikverket ansvarar för.

³ Avser utbetalning av bidrag stöd och medfinansiering i regionala och nationella planer.

Källa: Trafikverkets årsredovisning för 2016 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

I tabell 3.7 redovisas utfallet i förhållande till nationell plan för områdena större namngivna investeringar, trimning och effektiviseringar samt miljöinvesteringar (väg- och järnvägsinvesteringar). Andel av ram i nationell plan redovisas i procent nedan. Det förväntade utfallet är inte linjärt planerat över planperioden för respektive område. Det ackumulerade utfallet för större namngivna investeringar är något lägre än planerat, Trimning och effektivisering är något högre än planerat. Det ackumulerade utfallet 2014–2016 avseende miljöinvesteringar,

dvs. miljöåtgärder i befintlig infrastruktur, överensstämmer relativt väl med vad Trafikverket planerat, men är lägre jämfört med om fördelningen skulle vara jämn över planperioden. Regeringen har beslutat om totala ramar för respektive investeringsområde, dock inte planerad fördelning över planperioden.

För exempel på åtgärder som genomförts inom de olika områdena hänvisas till Trafikverkets årsredovisning för 2016.

Tabell 3.7 Uppföljning av investeringsområden i nationell plan (väg och järnväg)

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

	Större namngivna investeringar	Trimning och effektivisering	Miljöinvesteringar
Volym t.o.m. 2016	33 126	4 869	1 299
Plan 2014–2025	158 157	23 644	7 801
Andel av plan (%)	21	21	17

Källa: Trafikverkets årsredovisning för 2016 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

I tabell 3.8 nedan redovisas prognostiserad kostnad i förhållande till plan för större pågående investeringsprojekt. Av tabell 3.8 framgår att för objekten Citybanan, E4 Förbifart Stockholm samt Tomtebodå–Kallhäll ligger den prognostiserade kostnaden ungefär lika med plankostnaden, medan den prognostiserade kostnaden underskrids för objektet E4 Tomtebodå–Haga södra (Norra station) och överskrids relativt kraftigt för objektet ERTMS Utveckling. Minskningen i objekt E4 Tomtebodå–Haga södra (Norra station) beror enligt Trafikverket bl.a. på ett metodiskt arbete med risker så att riskreserven har kunnat reduceras samt en sänkning av projekteringskostnaderna i projektet.

Tabell 3.8 Uppföljning och prognos för större investeringsobjekt i den föregående Nationella planen för transportsystemet

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

	Väg–Järnväg	Byggstart	Öppnas för trafik	Total kostnad enl. plan inkl. ev. medfinansiering	Prognosticerad kostnad per 2016-12-31	Prognosticerad kostnad i förhållande till nationell plan (i procent)	Utfall t.o.m. 2016-12-31 Löpande pris (mnr)
Citybanan	J	2009	2017	19 556	19 780	101	19 948
E4 Förbifart Stockholm	V	2014/15	2026	31 471	31 642	101	4 965
Tomtebodå–Kallhäll, ökad kapacitet (Mälårbånan)	J	2011 (yttre delen)	2016 och efter 2025	13 904	14 039	101	5 688
E4 Tomtebodå–Haga södra (Norra station) ¹	V	2010	2017	710	677	95	696
ERTMS Utveckling	J	2008	2021	2 034	2 945	145	2 040

¹ För objektet E4 Tomtebodå–Haga södra (Norra station) ingår bara statens kostnader i redovisningen, då statens andel utgör en liten del av objektets totala kostnad.

Källa: Trafikverkets årsredovisning för 2016.

Överskridandet för ERTMS Utveckling är högre än prognos vid samma tidpunkt föregående år (33 procent ökning redovisades föregående år jämfört med 45 procent i årets redovisning). Den prognostiserade ökningen på 45 procent är hänförligt till uppgradering till den av ERA (Europeiska unionens järnvägsbyrå) rekommenderade versionen bl.a. för att säkra kapacitetskraven och kopplingen till grannländerna. För mer information om dessa fem objekt hänvisas till Trafikverkets årsredovisning för 2016.

Uppföljning av objekt som färdigställdes 2016

I tabell 3.9 respektive tabell 3.10 redovisas en kostnadsuppföljning för namngivna objekt i nationell plan med en slutkostnad över 50 miljoner kronor samt objekt i länsplaner för regional transportinfrastruktur med en slutkostnad över 25 miljoner kronor som färdigställdes under 2016.

En jämförelse görs mellan dels beräknad kostnad enligt underlag till planbeslut⁵ och verklig (slutlig) kostnad, dels mellan beräknad kostnad vid byggstart och verklig (slutlig) kostnad. I tabellerna framgår vilka objekt som återfinns i de s.k. länsplanerna för regional infrastruktur, övriga objekt är namngivna objekt i nationell plan. För att kunna jämföra kostnaderna mellan åren redovisas dessa i 2013 års priser. I tabell 3.9 redovisas en prisomräkning med det branschrelaterade index som Trafikverket använder. I tabell 3.10 redovisas en prisomräkning med nettoprisindex (NPI)⁶. Historiskt sett har ofta utvecklingen av branschindex varit högre än NPI och när de löpande kostnaderna för ett projekt räknas om till fasta priser bidrar indexdifferensen till att ge en bild av att projektet har en lägre kostnad när branschindex tillämpas, vilket blir

särskilt tydligt om projekten har långa löptider, se exempelvis Tunneln genom Hallandsås.

Vid jämförelse mellan planerad kostnad vid planbeslut och verklig kostnad visar beräkningarna som utgår från branschindex överlag färre kostnadsökningar och beräkningar med nettoprisindex visar väsentligt fler kostnadsökningar. Detta beror på att branschindex ökat mer än nettoprisindex under samma period. Det tyder på att fördyringar jämfört med bedömd kostnad till stor del förklaras av prisutvecklingen i branschen. Vid jämförelse mellan den beräknade kostnaden vid tiden för byggstart och slutlig kostnad är skillnaderna mellan nettoprisindex och branschindex mindre.

Neutraliserat för prisutvecklingen i branschen har kostnaderna för Trafikverkets objekt som öppnade för trafik under 2016 sammantaget ökat med 12 procent. Jämfört med tidpunkt för byggstart har projektkostnaderna minskat med en procent. Det finns variationer mellan projekten.

Uppföljd NNK (nettonuvärdeskvot)⁷ är för merparten av objekten något mindre än beräknad i gällande plan (branschindex har använts vid jämförelsen). Detta skiljer sig mot föregående år där en ökning kunde redovisas i uppföljd NNK. Allt annat lika genererar kostnadsökningar en lägre NNK än beräknad i plan, och kostnadsminskningar en högre NNK än beräknad. Detta är också fallet för samtliga objekt utom ett – Tunneln genom Hallandsås som har en bättre NNK trots kostnadsökningar i objektet.

I Trafikverkets årsredovisning kommenteras kostnader och NNK projekt för projekt.

⁵ Bedömd kostnad i underlag till regeringens beslut om fastställelse av den nationella planen (det närmast föregående beslutet om den nationella planen innan byggstart).

⁶ Nettoprisindex visar de genomsnittliga prisförändringarna för den inhemska privata konsumtionen och är till skillnad från konsumentprisindex rensad från prispåverkande effekter av förändrade indirekta skatter och olika subventioner. Det branschindex Trafikverket använder bygger på Statistiska centralbyråns entreprenadindex E84 och återspeglar den generella prisutvecklingen i den del av entreprenadbranschen som avser väg- och järnvägsbyggande.

⁷ Nettonuvärdeskvot är ett mått på samhällsekonomisk lönsamhet.

Tabell 3.9 Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2016 (branschindex)

Objekt/projekt	Trafikslag	Aktuellt regerings- beslut vid byggstart (LP = objekt i länsplan)	Uppföljning av kostnader beräknat med branschindex					NKK	
			Bedömd kostnad i plan- beslut	Bedömd total- kostnad vid byggstart	Verklig kostnad (slutlig)	Kostnads- förändring jmf med plan (i procent)	Kostnads- förändring jmf med byggstart (i procent)	Beräknad NNK1 i plan (bransch- index)	Uppföljd NNK2 (bransch- index)
Tunneln genom Hallandsås (efter omstart)	J	2004	9 701	10 908	10 881	12	0	-0,6	-0,4
Trekanten, mötesspår	J	2014	104	104	71	-32	-32	1,8	3
Malmö Fositeby–Trelleborg och Vägsystem Trelleborgsbanan	V/J	2010	602	804	769	28	-4	0,1	-0,2
Väg 40 Ulricehamn, Rångedala–Hester	V	2010	1 216	1 292	1 292	6	0	-0,2	-0,2
Väg 1741 Inre kustvägen Båstad	V	2010	135	92	99	-27	8	0,3	0,8
E4 Boviken–Rosvik	V	(LP) 2010	145	164	186	28	13	0,5	0,1
Väg 288 Hov–Alunda	V	(LP) 2010	122	150	155	27	3	0,3	0,0
Väg 288 Jälla–Hov	V	(LP) 2010	335	404	414	24	2	0,5	0,2
Väg 156 Skoghem–Skene	V	(LP) 2010	43	48	48	12	0	1,6	1,3
Väg 47 Förbi Holsbybrunn	V	(LP) 2010	130	131	131	1	0	0,1	0,1
Väg 120 Genomfart Älmhult inklusive anslutning till väg 23	V	(LP) 2010	68	86	76	12	-12	0,4	0,2
Väg 27 Möllenäs–Barkaryd	V	(LP) 2010	101	101	88	-13	-13	Uppgift saknas	0,1
Väg 19 Förbi St Herrestad	V	(LP) 2010	123	119	113	-8	-5	0,7	0,9
E6.01 Trafikplats Spillepengen ¹	V								
Totalt			12 825	14 403	14 323	12	-1		

¹ Projektet genomförs av Malmö Stad. Slutkostnaden håller på att sammanställas och slutlig redovisning kommer att ske i budgetpropositionen för 2019.
Källa: Trafikverkets årsredovisning för 2016 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Tabell 3.10 Uppföljning av kostnader samt redovisning av kalkylerad samhällsnytta för objekt som öppnats för trafik under 2016 (nettoprisindex)

Objekt/projekt	Trafik-slag	Aktuellt regeringsbeslut vid byggstart (LP = objekt i länsplan)	Uppföljning av kostnader beräknat med nettoprisindex				
			Bedömd kostnad i planbeslut	Bedömd total-kostnad vid byggstart	Verklig kostnad (slutlig)	Kostnads-förändring jmf med plan (i procent)	Kostnads-förändring jmf med byggstart (i procent)
Tunneln genom Hallandsås (efter omstart)	J	2004	6 241	8 901	9 526	53	7
Trekanten, mötesspår	J	2014	97	97	69	-29	-29
Malmö Fosieby–Trelleborg och Vägsystem Trelleborgsbanan	V/J	2010	509	754	733	44	-3
Väg 40 Ulricehamn, Rångedala–Hester	V	2010	1 168	1 325	1 328	14	0
Väg 1741 Inre kustvägen Båstad	V	2010	139	94	101	-27	7
E4 Boviken–Rosvik	V	(LP) 2010	139	166	190	37	14
Väg 288 Hov–Alunda	V	(LP) 2010	117	155	159	36	3
Väg 288 Jälla–Hov	V	(LP) 2010	322	388	416	29	7
Väg 156 Skoghem–Skene	V	(LP) 2010	44	49	49	11	0
Väg 47 Förbi Holsbybrunn	V	(LP) 2010	125	145	135	8	-7
Väg 120 Genomfart Älmhult inklusive anslutning till väg 23	V	(LP) 2010	69	89	78	13	-12
Väg 27 Möllenäs–Barkaryd	V	(LP) 2010	103	104	90	-13	-13
Väg 19 Förbi St Herrestad	V	(LP) 2010	126	122	115	-9	-6
E6.01 Trafikplats Spillepengen ¹	V						
Totalt			9 199	12 389	12 989	41	5

¹ Projektet genomförs av Malmö Stad. Slutkostnaden håller på att sammanställas och slutlig redovisning kommer att ske i budgetpropositionen för 2019. Källa: Trafikverkets årsredovisning för 2016 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Länsplaner för regional transportinfrastruktur

I tabell 3.11 redovisas vilken typ av åtgärd som har genomförts enligt länsplanerna och hur bidragen har fördelat sig mellan olika typer av bidrag. Under 2016 genomfördes åtgärder för totalt 3 236 miljoner kronor i 2013 års prisnivå. Sammantaget har åtgärder genomförts för 26 procent av den totala ekonomiska ramen för länsplanerna under de tre första åren. Fördelningen mellan de olika länsplanerna redovisas i tabell 3.12. Att utfallet varierar mellan länen

beror på att ett antal större projekt har pågått i några län och att dessa har krävt en större andel medel för att kunna genomföras effektivt. För några län är utfallet lågt bl.a. beroende på att åtgärder inte påbörjats alternativt färdigställt och bidrag till kommuner och trafikhuvudmän därför inte betalats ut. Länsplanerna ska genomföras på ett sådant sätt att en lika stor andel av varje länsplan ska vara genomförd till 2017. För uppföljning av större objekt i länsplanerna färdigställda under 2016 hänvisas till tabell 3.9 respektive tabell 3.10.

Tabell 3.11 Uppföljning av åtgärdstyper i de regionala planerna (länsplaner) under planperioden 2014–2025

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

	Namngivna investeringar och namngivna brister	Trimning och effektivisering, miljö och övriga mindre åtgärder	Statlig medfinansiering till kommuner för trafiksäkerhet, miljö, transport-informatik	Statlig medfinansiering till trafikhavudmän för kollektivtrafik väg, spår och sjöfart	Bidrag till enskilda vägar	Bidrag flygplats-anläggningar	Summa
2014	1 085	681	185	889	31	44	2 916
2015	1 403	813	129	514	26	63	2 948
2016	1 385	1 107	147	528	27	41	3 236
2014–2025	14 687	11 437	1 545	6 963	334	419	35 385
Utfall i andel av plan t.o.m. 2016	26	23	30	28	25	36	26

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets årsredovisning för 2016.

Tabell 3.12 Uppföljning av de regionala planerna (länsplaner) för planperioden 2014–2025

Kostnader i miljoner kronor, prisnivå 2013

Län	Utfall 2014	Utfall 2015	Utfall 2016	Plan 2014–2017 Prisnivå 2013–06	Andel som genomförts t.o.m. 2016 av plan 2014–2017 (i procent)	Plan 2014–2025	Andel som genomförts t.o.m. 2016 av plan 2014–2025 (i procent)
Stockholm	879	703	861	3 164	77	8 717	28
Uppsala	95	187	178	523	88	1 596	29
Södermanland	154	28	37	394	56	1 042	21
Östergötland	63	43	45	469	32	1 418	11
Jönköping	76	67	196	423	80	1 313	26
Kronoberg	80	106	83	278	97	773	35
Kalmar	60	130	69	271	95	873	30
Gotland	13	4	5	62	35	207	11
Blekinge	13	74	41	176	73	520	25
Skåne	358	307	324	1 420	70	4 292	23
Halland	109	116	104	472	70	1 241	26
Västra Götaland	518	496	545	2 216	70	6 351	25
Värmland	79	71	71	347	64	995	22
Örebro	77	30	66	390	45	1 057	16
Västmanland	54	92	98	280	87	816	30
Dalarna	97	121	127	399	86	1 128	31
Gävleborg	46	103	127	333	83	950	29
Västernorrland	48	54	77	296	60	870	21
Jämtland	33	41	56	176	74	514	25
Västerbotten	28	18	71	298	40	891	13
Norrbottn	41	73	66	234	77	760	24
Centrala kostnader ¹		117	61				
Summa	2 920	2 980	3 308	12 621	47	36 324	25

¹ År 2014 har de centrala kostnaderna fördelats ut per län i proportion till länets i övrigt upparbetade kostnader. För 2014 uppgick det som fördelades till 33 miljoner kronor. För 2015 har kostnaderna ej fördelats ut per län. Kostnaderna omfattar arbete med juridik och planprövning samt utveckling av samhällsekonomiska modeller. Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets årsredovisning för 2016.

Drift och underhåll

Drift och underhåll av transportsystemet innebär att genomföra åtgärder för att säkerställa att de statliga väganläggningarna och järnvägsanläggningarna upprätthåller den funktion som de är avsedda för. Åtgärder ska bidra till att motverka slitagetts effekter och främja trafiksäkerheten, kapaciteten, punktligheten och användbarheten. Dessutom ska anläggningarna motstå påfrestningar i form av dåligt väder och hård trafikbelastning. Under 2016 var Trafikverkets verksamhetsvolym för vägunderhåll 10,7 miljarder kronor och för järnvägsunderhåll 8,0 miljarder kronor. För att använda resurserna så långsiktigt effektivt som möjligt så prioriterar Trafikverket åtgärder på ett sätt så att största möjliga nytta skapas för användarna av anläggningen.

Under 2016 har ett flertal underhållsåtgärder utförts inom järnvägsanläggningen, då regeringen har ökat anslaget till underhåll. Under året har banor i storstäder och större stråk fortsatt prioriterats då det är banor som har mycket trafik och där underhållsåtgärder har en hög samhälls-ekonomisk lönsamhet. Trafikverket har bytt ut 140 kilometer kontaktledningar och genomfört åtgärder i anslutande teknikhus och omformarstationer för att bevara och öka tillgängligheten i

elkraftssystemet. Det är en ökning med ca 40 procent i förhållande till föregående år. Även verksamhetsvolymen avseende underhåll av signal- och teleanläggningar och spårväxlar har ökat under 2016. Utbytestakten av spår har legat på en nivå motsvarande 2015. Trafikverket har fortsatt med införandet av servicefönster även under 2016. Det innebär att skapa fasta tider för underhåll i anläggningen för att kunna genomföra planerade åtgärder vilket skapar bättre förutsättningar för samplanering av åtgärder och minska störningar för trafiken. Trafikverket planerar för att servicefönster ska vara genomfört i alla baskontrakt vid tågplan 2021. Den trafikinformationsutrustning som finns på landets järnvägsstationer är till viss del ålderstigen och det finns behov av att höja kvaliteten för att möta trafikanternas efterfrågan och därför har förbättringsåtgärder fortsatt även under 2016.

Antalet tågstörande fel per tågakilometer orsakade av brister i infrastrukturen har under 2016 fortsatt att minska för alla bantyper förutom de med ringa eller ingen trafik. Det innebär att utvecklingen nu har varit positiv för dessa bantyper fyra år i rad. Av tabell 3.13 framgår hur underhåll av och reinvesteringar i den statliga järnvägen har fördelats per bantyp i förhållande till antalet tågakilometer och antalet spårmeter.

Tabell 3.13 Underhåll och reinvesteringar per bantyp i förhållande till antalet tågakilometer och antalet spårmeter

Kronor, löpande prisnivå

Bantyp ¹	Tågakilometer (miljoner)	Andel (%)	Spårkilometer	Andel (%)	Kronor per tågakilometer 2016	Kronor per spårmeter 2011	Kronor per spårmeter 2012	Kronor per spårmeter 2013	Kronor per spårmeter 2014	Kronor per spårmeter 2015	Kronor per spårmeter 2016
Storstadsområden	36	23	1 405	10	43	931	801	798	920	1 081	1 104
Större stråk	67	43	4 769	34	28	344	384	432	443	368	390
Banor för övrig viktig gods- och resandetrafik	39	25	4 219	30	51	197	360	413	451	369	472
Mindre trafik	12	8	2 681	19	51	188	193	204	289	230	221
Ringa eller ingen trafik	0,5	0,3	1 058	7	303	120	131	141	224	152	130
Totalt	154,5	99,3	14 132	100	46	331	407	441	526	493	503

¹Tidigare år redovisad bantyp "ej indelad i bantyp" har utslutits då kostnaderna och anläggningsmassan inte är relaterade till varandra på ett jämförbart sätt i förhållande till övriga bantyper.

Källa: Underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Under 2016 har Trafikverket utfört underhåll på det statliga vägnätet för att hålla det framkomligt och säkert för användarna dygnet runt året om. För beläggningsunderhållet använder Trafikverket en framtagen underhållsstandard som ett viktigt styrdokument. Standarden beskriver det tillstånd då underhållsåtgärder bör sättas in. Nivåerna i underhållsstandard varierar med olika vägtyper. Högre krav ställs på storstadsvägar än lågtrafikerade vägar. Tillståndet på de belagda vägarna mäts årligen och jämförs sedan mot underhållsstandard. Andelen av vägnätet som når upp till underhållsstandard har legat relativt konstant sedan dessa nivåer började användas i planeringen 2012. För storstadsvägar och övriga stamvägar uppfyller ca 93 procent av vägarna standarden och för övriga för näringslivet utpekade viktiga vägar ca 96 procent samt för övriga pendlings- och servicevägar samt lågtrafikerade vägar är uppfyllelsegraden ca 95 procent. Av tabell 3.14 framgår hur kostnaderna för beläggningsunderhåll har fördelats per vägtyp. En god bärighet på vägnätet är viktigt för

näringslivets transporter. För att säkerställa robustheten och kapaciteten på vägnätet har ett flertal bärighetsåtgärder genomförts. Exempel på åtgärder som utförts är renovering av broar och utbyte av utjänta vägtrummor. Under året har ett flertal åtgärder utförts för att höja säkerheten längsmed vägnätet. En av de större åtgärderna var renovering av en tunnel på väg 44 i Uddevalla. Tunneln har fått en ny inklädnad och står nu bättre emot vatteninträning. En av årets mest uppmärksammade händelser inom infrastrukturområdet var när Södertäljebron i juni blev påkörd av en lastbil. Skadorna på bron var så omfattande att bron stängdes av under återställningsarbetet.

Under 2016 har Trafikverket påbörjat att genomföra åtgärder utifrån regeringens tidigare aviserade särskilda satsning på underhåll av vägar och järnvägar i landsbygd under perioden 2016–2019. På vägnätet har satsningen koncentrerats på åtgärder för ökad bärighet och på järnvägsnätet har bl.a. trädsäkring, upprustning av växlar och slipersbyten genomförts.

Tabell 3.14 Beläggningsunderhåll per vägtyp

Vägtyp	Vägmeter	Andel (%)	Kronor per vägmeter 2009	Kronor per vägmeter 2010	Kronor per vägmeter 2011	Kronor per vägmeter 2012	Kronor per vägmeter 2013	Kronor per vägmeter 2014	Kronor per vägmeter 2015	Kronor per vägmeter 2016
Storstadsvägar	474	1	149	136	128	214	145	256	137	161
Övriga stamvägar	7 977	10	83	67	38	64	80	63	52	58
Pendlings- och servicevägar	6 618	8	32	38	32	32	46	44	39	47
Övriga för näringslivet viktiga vägar	38 723	49	18	22	16	14	16	15	22	23
Övriga lågtrafikerade vägar	25 229	32	10	11	7	8	8	10	14	12
Totalt	79 021	100	24	25	17	20	23	22	24	26

Källa: Underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

3.6 Politikens inriktning

3.6.1 Öka transportsystemets kapacitet, robusthet, tillförlitlighet, användbarhet, säkerhet och miljöanpassning för jobb och utveckling i hela landet

Ett långsiktigt hållbart transportsystem

Rätt investeringar i transportinfrastruktur bygger Sverige starkt och hållbart för framtiden. Regeringens satsningar gör det möjligt att stärka infrastrukturen i hela landet genom ökat medelstillskott till vidmakthållandeåtgärder – drift, underhåll och reinvesteringar – samtidigt som regeringens förslag även innehåller en ökad ram för utvecklingsåtgärder. Förseningar och störningar i tågtrafiken ska mötas med ett kraftigt förstärkt och bättre organiserat järnvägsunderhåll. Näringslivets konkurrenskraft bygger på tillförlitliga transporter, inom Sverige och genom länkar till resten av världen. Sverige ska vara ett föregångsland i miljö- och klimatarbetet och bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. En väl fungerande samhällsstruktur, där transportsystemet är en del, är grunden för tillgänglighet till bl.a. jobb och bostäder i hela landet.

I de transportpolitiska målen ingår att bidra till att de nationella miljö kvalitetsmålen nås. Riksdagen har även beslutat om ett nytt sektorsmål för transportsektorn som anger att växthusgasutsläppen från inrikes transporter – utom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem – ska minska med minst 70 procent senast 2030 jämfört med 2010. Åtgärder på området ska även bidra till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Transportsystemets utformning som helhet har stor betydelse för dess bidrag till en långsiktig hållbar utveckling. Ett långsiktigt hållbart transportsystem kräver ny kunskap och nya innovativa lösningar. Transportsystemet måste planeras och utvecklas så att det kan användas effektivare. Regeringens ambition är att en större andel av de långväga godstransporterna ska gå på järnväg och via sjöfart. Regeringen anser vidare att det är angeläget att samhällsplaneringen i ökad utsträckning prioriterar en samhällsstruktur med goda möjligheter att resa med kollektivtrafik i stället för med personbil.

Det befintliga transportsystemet ska användas effektivt. Människor och grönska ska prioriteras. Framför allt i städer har fler möjlighet att klara sin vardag utan egen bil. God samhällsplanering ökar möjligheten till transporteffektiva städer som samtidigt kan underlätta för resenärer att välja kapacitetsstark kollektivtrafik, gång och cykel i stället för personbil.

I en skrivelse till riksdagen om levande städer avser regeringen att utveckla politiken kring stadsutveckling.

Systemskapande åtgärder

Trafikverket har på uppdrag av regeringen fr.o.m. 2016 genomfört en modell för att skapa sysselsättning inom Trafikverkets upphandlade verksamheter. Den modell som Trafikverket har implementerat kommer att ge resultat i de upphandlingar som slutförs under 2016 och 2017. Det handlar främst om arbetslösa, men kan även omfatta personer som ännu inte genomfört sin lärlingspraktik för att kunna få ut sin yrkesexamen.

Trafikverket ska inom ramen för underhållsverksamheterna för väg och järnväg genomföra en särskild satsning på slyröjning och främjande av biologisk mångfald m.m. Slyröjning m.m. omfattar bl.a. Trafikverkets fortlöpande behov av att se till att sidområden längs det statliga väg- och järnvägsnätet hålls fria från uppväxande vegetation som kan skymma sikt eller utgöra en direkt risk för trafiken. Andra verksamheter som kan omfattas är uppstädning kring bangårdar, manuell ogräs- och vegetationsbekämpning inklusive invasiva arter längs infrastrukturen samt inventeringar av trummor, artrika vägkanter, dräneringar längs det statliga vägnätet eller andra personalintensiva underhållsåtgärder.

Bidrag för avgiftsfri kollektivtrafik till skolungdom under sommarlovet

Regeringen föreslår att ett statligt bidrag på 350 miljoner kronor per år införs 2018–2020 för att finansiera avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar under sommarlovet. Målgruppen är de skolungdomar som respektive vårtermin lämnar årskurserna 6–9 i grundskolan och år 1 och 2 i gymnasieskolan.

Investeringar och underhåll av infrastruktur

Regeringen överlämnade under hösten 2016 propositionen *Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling* (prop. 2016/17:21) till riksdagen. I propositionen föreslog regeringen att de ekonomiska ramarna för nästa planperiod 2018–2029 ska öka med 107,5 miljarder kronor, till totalt 622,5 miljarder kronor. Det innebär bl.a. en kraftfull satsning på drift och underhåll men också att nyinvesteringar blir möjliga. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2016/17:TU4, rskr. 2016/17:101).

Ett viktigt fokus för regeringen är satsningar på järnvägen. Regeringen har redan tidigare ökat det årliga anslaget till järnvägsunderhåll med 1,34 miljarder kronor per år 2016–2018. I och med infrastrukturpropositionen tog regeringen nästa steg. Anslagsmedlen till drift och underhåll av järnvägen ökar, i 2017 års prisnivå, med 40 miljarder kronor eller med 47 procent kommande planperiod 2018–2029 jämfört med innevarande planperiod. Det är centralt att underhållsverksamheten organiseras så att största möjliga nytta uppnås av de medel som nu tillförs till drift- och underhåll av järnvägen.

Regeringen har i infrastrukturpropositionen pekat ut ett antal prioriterade samhällsutmaningar där transportsystemet spelar en stor roll. Transportsektorn är den sektor som dominerar de svenska utsläppen av växthusgaser. Det är därför viktigt att stärka ett aktivt miljöarbete i transportsystemet. Regeringens politik inom transportområdet ska bidra till att det övergripande transportpolitiska målet och de jämbördiga funktions- och hänsynsmålen nås. För att det övergripande transportpolitiska målet ska kunna nås måste funktionsmålet i huvudsak utvecklas inom ramen för hänsynsmålet. Därmed ska transportsystemet bidra till en miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling i alla delar av landet. Fler behöver få tillgång till miljövänliga, klimatsmarta och smidiga transporter. Både gods- och persontåg ska gå och anlända i tid. Genom en samordnad politik för investeringar i infrastruktur och bostäder kan behovet av bostäder mötas. Sysselsättningen i hela landet behöver stärkas, bl.a. genom att bemöta utmaningarna för landsbygdens infrastruktur.

Nya investeringar för alla trafikslag ska planeras och genomföras med hänsyn till natur-

och kulturvärden och god resurshållning i ett livscykelperspektiv samt med höga krav på att begränsa föroreningar och klimatpåverkan. Det är viktigt att även drift- och underhållsverksamheten planeras och utförs så att den aktivt bidrar till att miljö kvalitetsmålen nås.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör tillse att Trafikverket inför beslut om investeringar och upphandlingar i väg och järnväg gör en bred analys av vilken metod som ger störst effektivitet, nytta och produktivitet samt uppmuntrar till innovation i anläggningsbranschen (bet. 2016/17:TU4, punkten 19, rskr. 2016/17:101). Regeringen beslutade den 23 mars 2017 om direktiv till åtgärdsplanering. Trafikverket har fått i uppdrag att ta fram ett förslag till en nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029. I direktiven angav regeringen att ”Trafikverket ska inför beslut om investeringar och upphandlingar i väg och järnväg göra en bred analys av vilken metod som ger störst effektivitet, nytta och produktivitet samt uppmuntrar till innovation i anläggningsbranschen.” Ärendet bereds vidare med inriktning att avslutas i samband med att regeringen under våren 2018 fattar beslut om att fastställa nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029.

Regeringen avser att under våren 2018 besluta om en ny nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029 baserat på de ekonomiska ramar riksdagen har beslutat om. Regeringen avser också att vid samma tillfälle fastställa ekonomiska ramar för länsplaner för regional transportinfrastruktur för planperioden. Den nationella planen kommer att fokusera på att värna kvaliteten i den befintliga infrastrukturen och på att möta framtidens behov av ett modernt och hållbart transportsystem som leder till att uppsatta mål nås. Samhällsekonomisk effektivitet och långsiktigt hållbara transporter ska vara centrala faktorer för vilka investeringar som ska göras.

Regeringens mål är att nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas så att Stockholm och Göteborg respektive Malmö bättre knyts samman med moderna och hållbara kommunikationer. Trafikverket ska säkerställa att utbyggnaden sker på ett kostnadseffektivt sätt. Utbyggnaden ska ske i en takt som ekonomin tillåter.

Den s.k. Sverigeförhandlingen har bl.a. i uppdrag att ta fram förslag till utbyggnadsstrategi för nya stambanor för höghastighetståg mellan Stockholm och Göteborg/Malmö (dir. 2014:106). Sverigeförhandlingen har också i uppdrag att ingå överenskommelser med berörda kommuner, landsting och andra berörda aktörer i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län om åtgärder som förbättrar tillgängligheten och kapaciteten i transportsystemet och leder till ett ökat bostadsbyggande i storstadsregionerna i dessa län. Sverigeförhandlingen ska även bl.a. pröva förutsättningarna för en fortsatt utbyggnad av järnvägen i norra Sverige och analysera vissa frågor för att främja cykling. Sverigeförhandlingen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 31 december 2017. Resultatet av Sverigeförhandlingens arbete kommer att beaktas inom ramen för arbetet med att ta fram den nya nationella planen.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som att den bör se till att Trafikverket skyndsamt bygger upp kompetens så att verket självständigt kan inspektera både järnvägsanläggningens status och entreprenörernas utförda arbete och se över hur staten kan ta det samlade ansvaret för järnvägsunderhållet på statens järnvägsinfrastruktur i takt med att underhållskontrakten löper ut (bet. 2013/14:TU19, punkten 3, rskr. 2013/14:372). Den 26 maj 2016 uppdrog regeringen åt Trafikverket att genomföra en fördjupad utredning avseende järnvägsunderhållets organisering och presentera möjliga åtgärder för ett genomförande av järnvägsunderhåll i egen regi. Trafikverket har redovisat uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i en delrapport den 28 oktober 2016 vilken omfattade besiktningsfrågor. Den 24 februari 2017 slutredovisade Trafikverket uppdraget. I slutredovisningen lämnar Trafikverket förslag till möjliga åtgärder för att i egen regi organisera och bedriva underhåll av det statliga järnvägsnätet samt vilken maskinell underhållsutrustning som bör ägas och förvaltas av Trafikverket. Den 12 januari 2017 uppdrog regeringen åt Trafikverket att snarast vidta åtgärder för att i egen regi organisera och bedriva verksamhet för leveransuppföljning och manuell underhållsbesiktning avseende järnvägsunderhåll. Som tidigare har redovisats i regeringens skrivelse 2016/17:75 pågår arbetet med tillkännagivandet alljämt. Staten ska ta det samlade ansvaret för kontroll

och utförande vid underhållet av de svenska järnvägarna.

3.6.2 Hela landet ska växa

Sverige hålls ihop genom åtgärder som förbättrar förutsättningar för jobb, regional utveckling, tillgänglighet, delaktighet och hållbar tillväxt i hela landet. Fungerande transportinfrastruktur på landsbygden är en viktig förutsättning för detta.

Drift och underhåll av vägar i landsbygd

För att främja den regionala tillväxten och goda levnadsvillkor på landsbygden har regeringen tidigare genomfört satsningar på förbättrat vägunderhåll i landsbygd om 400 miljoner kronor under perioden 2016–2019. Regeringen avser att utöka och förlänga satsningen på underhåll av vägar i landsbygd med 100 miljoner kronor per år under perioden 2018–2020. Exempel på åtgärder som kan omfattas är beläggningsunderhåll och åtgärder för bärighet och tjälsäkring vilket är viktigt för vägnätet på landsbygden.

Främjande av kollektivtrafik i landsbygd

För att främja den regionala tillväxten och goda levnadsvillkor på landsbygden har regeringen tidigare genomfört satsningar på kollektivtrafik i landsbygd som uppgår till 848 miljoner kronor under perioden 2016–2019. För att ytterligare främja den regionala tillväxten och goda levnadsvillkor på Sveriges landsbygd föreslår regeringen en utökning och förlängning av den satsning på kollektivtrafik i landsbygd som aviserades i budgetpropositionen för 2016. Utökningen föreslås uppgå till totalt 167 miljoner kronor under perioden 2018–2020.

Trafikverket ska samråda med regionalt utvecklingsansvariga aktörer om vad som kan uppnås i respektive län och därefter lämna förslag till regeringen om hur medlen bäst kan användas. Ett exempel på åtgärd kan vara förbättringsåtgärder på järnvägar i landsbygd som är viktiga för kollektivtrafiken. Det kan även omfatta investeringar som främjar ökat kollektivtrafikresande med buss.

Förbättringsåtgärder på Gotlands vägnät

Regeringen avser att avsätta 50 miljoner kronor 2018 för att öka framkomligheten och förbättra trafikmiljön på Gotlands vägnät. Trafikverket ansvarar för att genomföra dessa förbättringsåtgärder. Åtgärderna kan bestå dels av förbättr-

ringsåtgärder på det statliga vägnätet (länsvägar) samt dels av statlig medfinansiering till åtgärder på det kommunala väg- och gatunätet. Åtgärden ska planeras i samråd med Gotlands kommun.

Nattågstrafik till Jämtland

Regeringen anser att det är viktigt att det finns grundläggande tillgänglighet med nattåg även under de perioder då det inte bedrivs regelbunden nattågstrafik till Jämtland. Brister i tillgänglighet riskerar att pendlare och turistresenärer inte når sina målpunkter. En god tillgänglighet i hela Sverige är nödvändig för att det ska vara möjligt att bo, leva, och verka i alla delar av landet, samt för att få ett Sverige som håller ihop. En väl fungerande nattågstrafik har betydelse för både sysselsättningen och besöksnäringen i berörda regioner. Satsningen på en utökad nattågstrafik till Jämtland föreslås uppgå till totalt 148 miljoner kronor under perioden 2018–2020.

Framtida förutsättningar för luftfarten och flygplatserna

Regeringen har den 26 januari 2017 beslutat om en svensk flygstrategi för flygets roll i framtidens transportsystem. Regeringens flygstrategi har tagits fram i bred samverkan och i dialog med myndigheter och övriga berörda aktörer. Flygstrategin ska omfatta framtida utmaningar som flyget står inför. Strategin fastställer att förutsättningarna för flyget i Sverige ska förbättras samtidigt som dess miljö- och klimatpåverkan ska minska. Utsläppen från utrikes flyg ökar i snabb takt och regeringen avser att vidta flera olika åtgärder för att vända utvecklingen. En sådan åtgärd är att införa en skatt på flygresor som säkerställer att flyget i högre grad bär sina klimatkostnader. En skatt på flygresor införs för att bidra till att Sverige ska bli en av världens första fossilfria välfärdsnationer. Flyget beläggs i dag, till skillnad från andra trafikslag, inte med bränsleskatt eller andra miljöskatter. Flyg som startar eller landar utanför EES omfattas inte heller av EU:s system för handel med utsläppsrätter, EU ETS. För att säkerställa att skatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland tillförs ytterligare medel för detta ändamål. Ansvaret för driften och finansieringen av de tio statliga flygplatserna i det nationella basutbudet, bl.a. Visby flygplats, ligger inom ramen för Swedavia AB:s uppdrag.

Regeringen vill uppmuntra användandet av biobränslen inom flyget. Därför tillsätter regeringen en utredning för att analysera om det behövs styrmedel för att öka andelen förnybara bränslen, se vidare i denna proposition under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Som ett led i genomförandet av regeringens flygstrategi har regeringen under våren 2017 inrättat ett Arlandaråd. Arlandarådet är ett rådgivande organ för utbyte av erfarenheter mellan regeringen och företrädare för myndigheter, statligt ägda bolag och offentlig sektor, näringslivet, intresseorganisationer, forskning och akademi m.fl. En viktig uppgift för Arlandarådet är att i dialog och samverkan bidra till att ta fram förslag, en ”färdplan Arlanda”, i syfte att utveckla Arlanda flygplats utifrån ett helhetsperspektiv som omfattar flygplatsen, lufterummet samt anslutande transporter och infrastruktur på marken men också tillgången till andra flygplatser i Stockholmsregionen.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den i sin kommande flygstrategi bör värna de regionala flygplatserna (bet. 2016/17:TU4, rskr. 2016/17:101). Som nämnts ovan beslutade regeringen den 26 januari 2017 om en nationell flygstrategi. I flygstrategin understryker regeringen de regionala icke-statliga flygplatsernas betydelse i transportsystemet för att uppnå en god tillgänglighet i hela landet. De statliga bidragen till de icke-statliga flygplatserna är därför betydelsefulla för finansieringen av driften av dessa flygplatser, men bör ses ur ett trafikslagsövergripande perspektiv vilket innebär att stöd ska kunna lämnas till en flygplats om det saknas tillfredsställande kollektiva transportalternativ. Stödet ska ses som ett komplement till flygplatsernas egen finansiering genom rörelseintäkter. Långsiktigt hållbara förutsättningar för statligt stöd till icke-statliga flygplatser ska eftersträvas samtidigt som ökade möjligheter till effektivisering och användande av ny teknik på sikt bör kunna minska behoven av offentliga stöd till flygplatser. Europeiska kommissionen har den 17 maj 2017 inom ramen för det allmänna gruppundantaget (GBER – general block exemption regulation) antagit reviderade regler för stöd till flygplatser. De nya reglerna är i linje med det förslag som Sverige har lämnat till kommissionen och innebär exempelvis att driftstöd kan ges till flygplatser med färre än 200 000 resenärer årligen. De nya reglerna ska genomföras i Sverige för att på så sätt skapa ökad förutsägbarhet och

stabilitet avseende möjligheterna till offentligt ekonomiskt stöd till små regionala flygplatser. Regeringen anser med detta att tillkännagivandet är slutbehandlat.

Riksdagen har ställt sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör verka för en fortsatt utveckling av Bromma flygplats och har tillkännagett detta för regeringen (bet. 2015/16:TU14, rskr. 2015/16:226). Med ändring av regeringens beslut den 18 december 2014 (S2014/08973/PBB) om uppdrag till en statlig samordnare för Bromma flygplats, beslutade regeringen den 18 december 2015 att samordnarens uppdrag skulle begränsas till att pröva förutsättningarna för att utveckla flygkapacitet och öka möjligheterna till bostadsbebyggelse i Stockholmsregionen (N2015/09059/PUB). Övriga delar av uppdraget upphörde. Den statliga samordnaren redovisade den 11 april 2016 rapporten ”Mer flyg och bostäder”. Rapporten har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen kommer att fortsätta vara pådrivande i arbetet med att genomföra International Civil Aviation Organization (ICAO:s) beslut att införa ett globalt klimatstyrmedel för det internationella flyget (Corsia). Ett antal viktiga beslut kommer att behöva fattas redan i år och nästa år för att systemet ska kunna träda i kraft 2021 som beslutat. Tillkännagivandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att den bör ta fram en nationell strategi och moderniserad lagstiftning för drönare som både bejakar möjligheterna med ny teknik och värnar flygsäkerheten (bet. 2016/17:TU10, rskr. 2016/17:185). Under 2017 har Transportstyrelsen remitterat ett förslag till revidering av Transportstyrelsens föreskrifter (TSFS 2009:88) om obemannade luftfartyg (UAS). Förslagen till ändringar föranleddes bl.a. av ett ökat behov av att främja teknikutvecklingen, för att hantera ökade risker med allt fler obemannade luftfartyg i luften samt en tydligare synkronisering med regeringens målsättning och strategier så att Sverige kan upprätthålla sin position som en stark och innovativ flygindustrination. I maj 2017 publicerade Europeiska byrån för luftfarts-säkerhet (EASA) ett förslag till regler för användning av drönare inom EU. Nya EU-gemensamma regler förväntas träda i kraft tidigast 2021. Tillkännagivandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen föreslår att 100 miljoner kronor avsätts under perioden 2018–2020 under utgiftsområde 24 Näringsliv för en satsning på forskning och utveckling av biobränsle för flyg.

3.6.3 Krisberedskap och det civila försvaret

För att samhällets viktiga funktioner ska fungera vid allvarliga störningar och kriser behövs fungerande transporter och transportinfrastruktur. En viktig förutsättning för det fortsatta arbetet är att det för samhällsviktiga verksamheter inom transportområdet tydliggörs vilken myndighet som ansvarar för samlad övergripande planering för krisberedskap och det civila försvaret. Regeringen har därför den 29 juni 2017 beslutat om en ändring av Trafikverkets instruktion (förordning 2010:185 med instruktion för Trafikverket) som innebär att Trafikverket fr.o.m. den 1 augusti 2017 fått i uppgift att samverka med andra aktörer och vidta åtgärder i syfte att utveckla och samordna krisberedskap och planering inför och vid höjd beredskap inom transportområdet. Trafikverket ska även bedriva omvärldsbevakning och analys samt stödja andra myndigheter med expertkompetens inom området. Trafikverket har fått denna nya uppgift eftersom myndigheten har ett trafikslagsövergripande perspektiv och en operativ roll inom transportområdet. Luftfartsverket, Sjöfartsverket och Transportstyrelsens behåller dock ansvaret för krisberedskap och civilt försvar inom sina respektive ansvarsområden. Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För Trafikverket, Transportstyrelsen, Sjöfartsverket och Luftfartsverket föreslår regeringen en satsning på 40 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Under hösten 2017 bereder regeringen vidare frågan om fördelning av medlen till respektive myndighet.

Trafikledning av statens vägar och järnvägar utgör en samhällskritisk funktion. Skyddet mot sabotage, spioneri och terrorism riktad mot denna verksamhet behöver stärkas. För att kunna möta både den nuvarande och en framtida ökad hotbild i samhället och omvärlden samt för att reducera risken för störningar i väg- och järnvägstrafiken anser regeringen att byggnaderna där trafikledning sker bör ha ett högre säker-

hetsskydd. Regeringen bedömer att förutsättningarna för att driva och förvalta byggnader med särskilda behov av säkerhetsskydd bäst tillgodoses genom att de aktuella fastigheterna överläts till Specialfastigheter Sverige AB och att Trafikverket efter om- och tillbyggnad av lokalerna hyr dessa av bolaget. Specialfastigheter Sverige AB är ett statligt helägt bolag med särskild kompetens för att driva och förvalta byggnader med särskilda behov av säkerhetsskydd. Regeringen föreslår i denna proposition att Trafikverket under 2018 genom försäljning ska överlåta vissa fastigheter för trafikledning till Specialfastigheter Sverige AB (volym 1, avsnitt 7.4 Förslag som ligger till grund för beräkning av statens övriga inkomster).

3.6.4 Hållbara persontransporter

För att nå klimatmålen bedömer regeringen att gång, cykling och kollektivtrafik behöver främjas. Effektivisering, elektrifiering och användning av förnybara bränslen är viktiga verktyg för att nå riksdagens sektorsmål för transporterens klimatpåverkan. Regeringen vidtar en rad åtgärder för hållbara persontransporter.

Bränslebytet är ett reduktionspliktssystem som införs från den 1 juli 2018. Det tvingar drivmedelsleverantörer att minska utsläpp från bensin och dieselbränslen genom ökad inblandning av biodrivmedel, se vidare Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.15.

Bonus–malus för lätta fordon införs från den 1 juli 2018 och ger en bonus till lätta fordon med låga utsläpp av växthusgaser samtidigt som skatten höjs (malus) för fordon med höga utsläpp.

Regeringen har för avsikt att ge kommuner möjlighet att införa miljözoner med specifika utsläpps- och eller bullerkrav för lätta fordon. Vidare avser regeringen att införa ett särskilt ladda hemma-stöd för elbilar.

Genom medlemskap i en bilpool kan flera dela på sitt bilägande. Det ger oftast lägre kostnader för den enskilde och mer plats till annat än parkeringar. Regeringen är angelägen om att underlätta för bilpooler, bl.a. genom att göra det lättare att avsätta parkeringsmark. Utredningen om cirkulär ekonomi har lämnat ett antal förslag om bilpooler som nu bereds i Regeringskansliet. Ytterligare information om ovanstående satsningar finns i utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Stadsmiljöavtal

Regeringen vill stärka förutsättningarna för att städerna ska utvecklas till levande, gröna, hälsosamma och trygga platser där människor möts och innovationer skapas. För att stödja denna utveckling har regeringen inrättat flera verktyg, bl.a. stadsmiljöavtalen.

Befolkningen i svenska storstäder växer kraftigt. För att fler ska kunna leva hållbart behövs tätta städer där en större andel av persontransporterna sker med gång, cykel och kollektivtrafik. Regeringen vill genom stadsmiljöavtalen fortsätta främja innovativa, kapacitetsstarka och resurseffektiva lösningar för cykeltrafik och kollektivtrafik. Genom en förlängning av stadsmiljöavtalen ökar möjligheterna för mer genomarbetade förslag samtidigt som det ges mer tid till att genomföra åtgärder och motprestationer.

Stadsmiljöavtalen är fr.o.m. 2018 en del av den ekonomiska ramen för utvecklingen av transportsystemet och beräknas omfatta 1 miljard kronor per år 2018–2029.

3.6.5 Hållbara godstransporter

Effektiva, hållbara och kapacitetsstarka godstransporter är en prioriterad fråga för regeringen. Det ger förutsättningar att nå flera av regeringens mål och strategier såsom målet om att uppnå EU:s lägsta arbetslöshet 2020, det övergripande transportpolitiska målet och transportsektorns klimatmål, liksom för möjligheterna att genomföra exportstrategin och nyindustrialiseringsstrategin Smart industri.

Regeringen har under 2017 påbörjat ett arbete med att ta fram en nationell godstransportstrategi, som ska ge en sammanfattande bild av nuläget och tydliggöra övergripande inriktningar för gods- och logistikområdet. Syftet är att bidra till att de transportpolitiska målen nås, stärka näringslivets konkurrenskraft, samt främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart. Regeringen avser att presentera strategin under det första halvåret 2018.

Regeringen har även avsatt resurser för att införa en miljökompensation för godstransport på järnväg.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att regeringen bör ta fram en nationell strategi för gränsöverskridande järnvägstrafik för att minska sårbarheten i transportsystemet (bet. 2016/17:TU4, punkten 4, rskr. 2016/17:101).

Regeringen beslutade den 23 mars 2017 om direktiv till åtgärdsplanering och beräknar att under våren 2018 fastställa en ny nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029. Sårbarhet och gränsöverskridande transporter är frågor som regeringen tar upp i propositionen Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling (prop. 2016/17:21) och som därmed även är aktuella i arbetet med fastställandet av den nationella planen. Vissa frågor rörande gränsöverskridande transporter bereds i arbetet med regeringens aviserade godsstrategi som även den planeras till våren 2018. Ärendet bereds vidare med inriktningen att tillkännagivandet ska kunna avslutas i samband med att den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029 fastställs under våren 2018 och godsstrategin beslutas.

Ordning och reda på vägarna

Schyssta villkor inom transportbranschen är en prioriterad fråga för regeringen. Flera initiativ har redan tagits och flera är på gång. Det gäller t.ex. förtydligade regler så att det blir enklare att utfärda sanktionsavgifter vid cabotageöverträdelser, fortsatt arbete med att se över utstationering i förhållande till vägtransporter, skärpt beställaransvar samt förbättrad tillsyn och regelefterlevnad inom vägtransportområdet, inklusive höjda sanktionsavgifter för överträdelser av kör- och vilotider.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att se över möjligheten att tillåta mindre avvikelser från kör- och vilotidsreglerna för yrkesmässig trafik (bet. 2014/15:TU12, rskr. 2014/15:206). Den 1 oktober 2015 uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att se över möjligheten att tillåta mindre avvikelser från reglerna om kör- och vilotider. Den 15 mars 2016 lämnade Transportstyrelsen en delredovisning av uppdraget (N2016/02111/MRT). Uppdraget har slutredovisats till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) den 2 maj 2017. Uppdraget har sedermera remitterats med sista svarsdag den 31 augusti 2017. Som tidigare har redovisats i regeringens skrivelse 2016/17:75 pågår arbetet med tillkännagivandet alltså.

Beställaransvar

I maj 2017 föreslog Transportstyrelsen, efter ett uppdrag från regeringen, en skärpning av reglerna om beställaransvar. Förslaget innebär att beställaren får ett större ansvar jämfört med dagens regler. För det första genom att den beställare som sluter avtal med trafikutövaren, alltså den som faktiskt utför transporten, inom ramen för en uttrycklig undersökningsplikt ska kontrollera att transporten sker med stöd av rätt tillstånd. För det andra utvidgas kretsen av beställare som kan bli straffrättsligt ansvariga för en otillåten transport till att omfatta fler beställare än den som ingått avtal med trafikutövaren. Transportstyrelsen föreslår att kretsen av beställare som kan hållas straffrättsligt ansvariga för en otillåten transport utvidgas till varje yrkesmässig beställare i avtalskedjan. Det innebär att om avtal om transport slutits i flera led, i en kedja, så kan fler än den sista beställaren i transportkedjan hållas straffrättsligt ansvarig. Förslaget har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

EU:s mobilitetspaket

Den 31 maj 2017 beslutade Europeiska kommissionen om ett stort antal förslag inom ramen för sitt s.k. mobilitetspaket. Bland annat gäller förslagen villkor för tillträdet till den inre marknaden för vägtransporter, t.ex. genom vilka regler som ska gälla för cabotagetransporter, dvs. inrikestransporter i ett annat land än det där vägtransportföretaget är etablerat. Vidare innehåller paketet förslag på särskilda regler för utstationering av förare i tung yrkesmässig trafik, ändrade regler för kör- och vilotider samt vägavgifter (det s.k. Eurovinjettdirektivet). Förhandlingarna kommer troligen att pågå under flera år och den svenska regeringen kommer att ge flera av mobilitetspaketets olika delar hög prioritet.

Sjöfart

Det är Sjöfartsverket som har i uppgift att fastställa både farleds- och lotsavgifterna. Regeringen anser att det är viktigt att farledsavgifterna bidrar till en miljöstyrning. Sjöfartsverket avser att införa en ny modell för sjöfartsavgifter från den 1 januari 2018. Sjöfartsverket avser att mot bakgrund av Trafikanalys PM 2017:9 – Miljökonsekvenser av nya farledsavgifter – vidta ytterligare åtgärder för att farledsavgifternas miljöstyrande effekt ska stärkas och då särskilt vad gäller kväveoxidutsläppen. Hamnavgifternas utformning är en del i sjöfartens incitamentsstruktur. Regeringen avser återkomma till frågan om

hur miljö- och klimatbelastningen från hamnverksamhet kan minska.

För att ytterligare främja utvecklingen av kust- och inlandssjöfart föreslår regeringen att ett tillfälligt s.k. Eko-bonussystem införs. Syftet med ett Eko-bonussystem är att stimulera till en överflyttning av gods från väg till sjöfart och därmed minskade utsläpp av luftföroreningar genom att stödja nya intermodala transportlösningar. Eko-bonusen kompenserar för de merkostnader som kan vara förenade med att etablera sjötransportlösningar som en del av transportkedjan. Regeringen föreslår att 50 miljoner kronor per år avsätts under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård till ett Eko-bonussystem under perioden 2018–2020. Därefter kommer systemet att utvärderas.

I syfte att utveckla inlands- och kustsjöfarten avser regeringen låta Transportstyrelsen undersöka om fler vattenområden skulle kunna klassas som s.k. inre vattenvägar.

Regeringen fortsätter att delta aktivt i IMO:s (International Maritime Organization) arbete med att utarbeta en strategi för att minska den internationella sjöfartens klimatpåverkan. En initial strategi ska antas 2018 och en slutlig strategi 2023.

Förberedelsen inför ikraftträdande av NECA (Nitrogen Oxide Emission Control Area) i Östersjön och Nordsjön samt efterlevnaden av den nyligen ikraftträdde Barlastvattenkonventionen kommer att kräva extra arbete av ansvariga myndigheter under 2018.

Under 2017 beslutade regeringen propositionen Regelförenkling för sjöfarten (prop. 2016/17:205). I propositionen föreslås vissa lagändringar i syfte att underlätta för sjöfartsnäringen såsom t.ex. att registreringen av mindre skepp förenklas. Regeringen avser att fortsätta arbetet med förenklingsåtgärder för sjöfarten under 2018.

Den maritima strategin är central för Sveriges uppfyllande av sin del av åtaganden inom FN:s hållbarhetsmål 14 och som en del av uppfyllnaden inom flera andra av FN:s hållbarhetsmål t.ex. 9, Hållbar Industri, Innovationer och Infrastruktur. Regeringen avser att fortsätta driva den maritima strategin, bl.a. via de fyra miljoner kronor per år som tidigare avsatts för arbetet, med avsikt att nå visionen för både strategin och FN:s hållbarhetsmål för haven (mål 14). Under 2018 kommer regeringsuppdraget (N2017/02641/MRT) angående integrerande

hållbarhetsindikatorer av strategins utveckling redovisas.

Riksdagen har ställt sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör se över utformningen av sanktionssystemet för efterlevnad av svaveldirektivet och har tillkännagett detta för regeringen (bet. 2015/16:TU17, punkten 3, rskr. 2015/16:296). Arbetet pågår med att ta fram en promemoria med författningsförslag som ska remitteras. Avsikten är att det ska införas en administrativ sanktionsavgift i form av en miljösanktionsavgift för att främja en bättre efterlevnad av kraven i svaveldirektivet. I samband med lagstiftningsärendet har det uppmärksammat ett behov av att förstärka rättssäkerheten inom miljöområdet på grund av dubbelprövningsförbudet i Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna och utvecklingen av nationell praxis. Regeringen avser att remittera ett förslag under hösten 2017. Som tidigare har redovisats i regeringens skrivelse 2016/17:75 pågår arbetet med tillkännagivandet alltjämt.

Regeringen avser att analysera och belysa förutsättningarna för fossilfrihet för statligt ägda fartyg t.ex. vägfärjor och lotsbåtar.

3.6.6 Nystart för Nollvisionen

Regeringen lanserade i augusti 2016 en inriktning för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet, en Nystart för Nollvisionen. Denna inriktning är även fortsatt vägledande för prioriteringar och satsningar inom trafiksäkerhetsområdet. Trafikverket har under 2016 fått i uppdrag att sammankalla till, och leda övergripande samverkan i trafiksäkerhetsarbetet som syftar till att uppnå nollvisionen inom vägtrafikområdet. För att målen ska nås behöver arbetet bli mer åtgärdsinriktat och i högre grad än tidigare inkludera ett regionalt perspektiv.

Att minska antalet omkomna och allvarligt skadade i trafiken till följd av trafikolyckor är ett viktigt bidrag till att minska transportsystemets negativa hälsokonsekvenser. Exempel på annan negativ hälsopåverkan från trafiken är hjärtinfarkt och stroke till följd av trafikbuller samt sjukdomar som ger förkortad livslängd till följd av luftföroreningar.

I december 2013 infördes en ny bestämmelse i trafikförordningen (1998:1276) som syftar till att öka trafiksäkerheten genom att förbjuda det användande av mobiltelefon och annan kom-

munikationsutrustning som ansågs vara trafikfarligt. Riksdagen tillkännagav 2014 för regeringen som sin mening att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag till lagstiftning med skärpta regler mot viss mobilanvändning vid bilkörning (bet. 2013/14:TU9, skr. 2013/14:181). Regeringskansliet remitterade i juli 2017 Transportstyrelsens rapport Förarens användning av kommunikationsutrustning under färd som bl.a. innehåller ett förslag om att föraren inte bör få använda mobiltelefon på ett sådant sätt att han eller hon håller den i handen. Som tidigare har redovisats i regeringens skrivelse 2016/17:75 pågår arbetet med tillkännagivandet alltjämt.

Anläggningar för nykterhetskontroller i hamnar

Automatiserade nykterhetskontroller i hamnar är en del i regeringens nysatsning på trafiksäkerhet och det intensifierade arbetet för ökad säkerhet och trygghet på vägarna. Regeringen gör bedömningen att automatiserade anläggningar för nykterhetskontroller i hamnar och andra strategiska platser utökar polisens möjligheter till kontroller med alkoholutandningsprov och bidrar till att reducera antalet omkomna och skadade i alkoholrelaterade trafikolyckor. Som ett första steg i en satsning ska relevanta hamnar förses med automatiserade nykterhetskontroller. För detta föreslår regeringen en satsning på 78 miljoner kronor under 2018–2020.

Synliga anläggningar för automatisk hastighetsövervakning (ATK) har vid utvärdering visat sig ha en hög allmän- och individpreventiv effekt trots en relativt låg grad av aktivering. Regeringens bedömning är att liknande höga preventiva effekt går att uppnå vid ett införande av automatiska nykterhetskontroller vilket främjar en ökad trafiknykterhet.

Regeringen anser att införandet av automatiska nykterhetskontroller behövs för ett ökat fokus på trafikanternas nykterhet och för att minska rattfylleriet, vilket är särskilt viktigt både för regeringens satsningar på ordning och reda på vägarna och nollvisionen.

Bashastighet i tätort

Hastigheten är den faktor som har störst betydelse för hur allvarliga följer en trafikolycka får. Sänkta hastigheter kan leda till ökad trafiksäkerhet och det är därför viktigt att hastigheterna anpassas så att ingen dödas eller skadas allvarligt i trafiken. Sänkta hastigheter förbättrar också möjligheterna för att flera miljö- och

klimatmål ska kunna nås. Regeringen har uppdragit åt Trafikanalys att utreda förutsättningarna för, och konsekvenserna, inklusive finansiella och legala sådana, av sänkt bashastighet i tätort (N2016/05491/TS). Uppdraget ska redovisas senast den 20 oktober 2017.

Olycksdatabasen Strada

Regeringen anser att tillförlitlig statistik över skador och olyckor inom vägtransportssystemet för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och forskning är av avgörande betydelse för utvecklingen av trafiksäkerhetsarbetet. Transportstyrelsens olycksdatabas Strada fyller därför en viktig funktion. Regeringen avser därför att fortsätta se över hur Strada ska regleras och organiseras.

Ökad regelefterlevnad

Regeringen anser att det behövs ett ökat fokus på trafikanternas ansvar att följa reglerna, särskilt för att minska rattfylleri och hastighetsöverträdelser. Ett sätt att förbättra regelefterlevnaden är att företag och andra organisationer systematiskt arbetar med att kvalitetssäkra sina resor och transporter så att de sker på ett lagligt och kvalitetsmässigt bra sätt.

Sprida svensk trafiksäkerhet i världen

Trafikolyckor bedöms av WHO vara den femte vanligaste dödsorsaken i världen 2030. Det svenska trafiksäkerhetsarbetet enligt nollvisionen har uppmärksammats av internationella institutioner som FN och EU och den internationella efterfrågan på svensk kunskap och svenska erfarenheter är stor. Svenskt trafiksäkerhetsarbete utgör ett viktigt bidrag till att nå FN:s mål för hållbar utveckling. Regeringen fortsätter att delta aktivt i det internationella arbetet med att utveckla det globala trafiksäkerhetsarbetet. Regeringen avser även att fortsatt stärka och systematisera arbetet med att sprida svensk trafiksäkerhet i världen.

Trygghetsskapande åtgärder på stationer

På järnvägsstationer förekommer brottslig verksamhet och störning av allmän ordning och säkerhet. Problembilden är främst kopplad till stationshus men förekommer även på Trafikverkets plattformar och plattformförbindelser (gångbroar, gångtunnlar, hissar och rulltrappor).

Konsekvensen av detta blir att resenärer upplever vissa stationer som otrygga och väljer andra kommunikationsmedel. Regeringen föreslår där-

för en satsning på totalt 138 miljoner kronor under perioden 2018–2020 för att dels utöka antalet stationer som har bevakning och kameraövervakning för att skapa planeringsförutsättningar för att öka säkerhet och trygghet vid stationerna, dels utöka antalet trygghetsskapande åtgärder med stationsvärdar vid stationer i samverkan med andra aktörer som en arbetsmarknadsåtgärd t.ex. via moderna beredskapsjobb.

Fordonsrelaterade skulder och fordonsmålvakter

Regeringen har sett ett behov av att vidta olika åtgärder i syfte att minska förekomsten av s.k. fordonsmålvakter. Bland annat avser regeringen att se över hur lagstiftningen kan skärpas för att minska förekomsten av s.k. fordonsmålvakter.

Regeringen föreslår att 25 miljoner kronor per år anvisas under perioden 2018–2020 som ett riktat statsbidrag till kommuner. Regeringens avsikt är att dessa medel bör användas för att öka bortforsling, uppställning och skrotning av de aktuella fordonen.

3.6.7 Ökad och säker cykling

Regeringen vill stimulera långsiktigt hållbara transportlösningar, bl.a. för kollektivtrafik, gång och cykel. En ökad och säker cykling kan bidra till att minska resandets miljöpåverkan och trängseln i tätorter samt bidra till en bättre folkhälsa. I april 2017 beslutade regeringen ”En nationell cykelstrategi för ökad och säker cykling – som bidrar till ett hållbart samhälle med hög livskvalitet i hela landet”.

Den nationella cykelstrategin har tagits fram i nära samarbete med externa aktörer och är den första i sitt slag. Den ger uttryck för regeringens ambitioner inom cykling och ska fungera som en plattform för ett fortsatt gemensamt arbete inom området. I anslutning till arbetet med cykelstrategin har regeringen fattat beslut om ett antal uppdrag för en ökad och säker cykling, se avsnitt 3.5.2.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening vad trafikutskottet har anfört om att regeringen bör återkomma till riksdagen med en redogörelse för regeländringar för att främja cykeltrafik i städer och inom ramen för detta pröva möjligheten till regeländringar för att göra det möjligt för cyklister över 15 år att använda körbana även i de fall där cykelbana finns (bet. 2014/15:TU5, rskr. 2014/15:123). Parallellt

med att den nationella cykelstrategin togs fram har det även tagits fram en promemoria med överväganden om förändringar av trafikreglerna för cykling. Promemorian har remissbehandlats fram till den 31 augusti 2017. Som tidigare har redovisats i regeringens skrivelse 2016/17:75 pågår arbetet med tillkännagivandet alltjämt.

För att kunna samla forskning och utbildning inom cykling föreslår regeringen att ett nationellt kunskapscentrum inrättas med Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) som administrativ värd. Satsningen föreslås uppgå till 5 miljoner kronor per år under perioden 2018–2021 för detta ändamål. Ökad cykling kan också bidra till framtidens attraktiva och hållbara stadsregioner. På landsbygden kan cykling utgöra länkar i längre resekedjor.

För att ytterligare stötta cykling inför regeringen en premie vid köp av elcykel eller elmoped. Regeringen föreslår att 350 miljoner kronor per år avsätts under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård till denna premie under perioden 2018–2020.

3.6.8 Uppföljning av transportpolitiken

För att på sikt kunna uppfylla de transportpolitiska målen behövs underlag av god kvalitet som grund för förslag och prioritering av insatser. I samband med de årliga uppföljningarna, har det konstaterats att det med nuvarande preciseringar, indikatorer och mått, är svårt att få en tillräckligt god bild av utvecklingen vad gäller de transportpolitiska målen. Regeringen uppdrog därför i september 2016 åt Trafikanalys att se över transportpolitiska preciseringar och lämna förslag till indikatorer för att följa upp de transportpolitiska målen (N2016/05490/TS) samt att föreslå transportpolitiska preciseringar avseende trafiksäkerhet (N2016/05492/TS). Trafikanalys redovisade uppdragen den 10 mars respektive den 31 maj 2017. Redovisningen av det första uppdraget har varit på remiss till den 19 juni 2017. Trafikanalys har bl.a. föreslagit att uppföljningen ska baseras på ett antal indikatorer som samlat täcker hela det transportpolitiska målet och där de flesta är trafikslagsövergripande. Förslaget innehåller bl.a. en ny indikator för transporterarnas ekonomiska överkomlighet. Ärendena bereds för närvarande i Regeringskansliet.

3.7 Budgetförslag

3.7.1 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

2016	Utfall	20 227 833	Anslags-sparande	4 580 593
2017	Anslag	24 123 726 ¹	Utgifts-prognos	24 089 244
2018	Förslag	25 512 794		
2019	Beräknat	25 936 234 ²		
2020	Beräknat	26 188 750 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 25 545 390 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 25 361 950 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- långsiktig infrastrukturplanering för vägtrafik, järnvägstrafik, sjöfart och luftfart,
- museiverksamhet inom transportområdet,
- utbetalning av medel från Kammarkollegiet till andra myndigheter för rättegångskostnader m.m., samt statsbidrag till kommuner för hantering av fordon som är registrerade på s.k. fordonsmålvakter,
- investeringar i statliga vägar och järnvägar, stora och strategiska farleder och slussar,
- statligt investeringsbidrag till landningsbanan i Sälen,
- ränta och amortering på upptagna lån för infrastrukturprojekt,
- åtgärder i nationalstadsparken,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statlig medfinansiering till byggande av regionala kollektivtrafikanläggningar (inklusive handikappanpassningsbidrag), statlig medfinansiering till cykelvägar, särskild statlig medfinansiering till storstädernas trafiksystem, statlig medfinansiering via länsplanerna till drift och byggande av enskilda vägar samt miljö- och trafik-säkerhetsåtgärder på kommunala vägar,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm,

- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,
- informationsinsatser och kunskapshöjande insatser som syftar till uppfyllelse av de transportpolitiska målen,
- viss myndighetsutövning inom transportområdet,
- ärendehantering avseende körkort med villkor om alkohol och försöksverksamhet med villkorlig körkortsåterkallelse,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- administration av vägavgifter som inte är systemutgifter,
- bidrag till Inlandsbanan enligt avtalet mellan staten och Inlandsbanan AB,
- Trafikverkets avgifter enligt avtalet om Öresundsbroförbindelsen,
- eventuellt infriande av betalningsutfästelser avseende villkorade aktieägartillskott till Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB,
- eventuellt infriande av kapitaltäckningsgarantin till Arlandabanan Infrastructure AB,
- eventuella kreditförluster avseende den obligationsportfölj som härrör från de numera avslutade amerikanska leasingtransaktioner som ingicks av dåvarande Statens järnvägar,
- åtgärder förknippade med statens miljöansvar inom transportområdet,
- inbetalning av aktiekapital till det schweiziska bolaget Eurofima (European Company for the Financing of Railroad Rolling Stock),
- ersättning till utrustning inklusive installation som säkerställer funktionen hos tågfordonens befintliga telekommunikationssystem för talkommunikation och som säkerställer funktionen hos befintlig ombordutrustning för signalsäkerhetssystemet ERTMS,
- uppdatering av Försvarmaktens flyghinderdatabas till den del som avser den civila luftfarten,
- att ersätta transportörer för kostnader för identitetskontroller som utförs med stöd av lagen (2015:1073) om särskilda åtgärder vid

- allvarlig fara för den allmänna ordningen eller den inre säkerheten i landet,
- investeringar i anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar,
- underlag och stöd kring bilstöd till personer med funktionshinder,
- bidrag till kollektivtrafik till skolungdomar under sommarlovet, samt
- utgifter för förvaltningskostnader och andra åtgärder för beredskap och civilt försvar inom transportområdet.

Kompletterande information

Bestämmelser som anknyter till anslaget användning finns i förordningen (2009:237) om statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar m.m. Genom 2013 års Stockholmsförhandling har staten den 7 januari 2014 slutit avtal om finansiering och medfinansiering av utbyggnad av tunnelbanan samt ökad bostadsbebyggelse i Stockholms län med Stockholms läns landsting, Stockholms kommun, Nacka kommun, Solna kommun och Järfälla kommun. Enligt avtalet ska staten bidra med statlig medfinansiering till tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm.

Ytterligare bestämmelser som anknyter till anslaget användning finns i förordningen (2009:236) om en nationell plan för transportinfrastruktur, förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur, förordningen (1989:891) om statsbidrag till enskild väghållning samt förordningen (2015:579) om stöd för att främja hållbara stadsmiljöer.

Europeiska kommissionen godkände den 29 maj 2017 investeringsstödet till Sälens flygplats (Scandinavian Mountains Airport AB). Regeringen har uppdragit åt Trafikverket att ingå avtal med flygplatsbolaget om förutsättningarna och villkor för utbetalning av stödet.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Trafikverket

Verksamheten omfattar uppdragsverksamhet samt offentligrättsliga avgifter inklusive avgift för färd på Svinesundsförbindelsen, bron över Motalaviken på riksväg 50 och bron över Sundsvallsfjärden på väg E4. I Trafikverkets uppdragsverksamhet ingår Färjerederiet. Utgångspunkten

för Färjerederiet är att uppnå en lönsamhet i nivå med branschen i övrigt, skild från Trafikverkets övriga delar. I uppdragsverksamheten ingår även att administrera stödsystem för andra aktörer inom sektorn. Huvudregeln för denna verksamhet är att full kostnadstäckning ska uppnås. Trafikverket beslutar efter samråd med Ekonomistyrningsverket om prissättningen för uppdragsverksamheten. Trafikverkets uppdragsverksamhet omfattar följande tjänster:

- Försäljning av vägfärjetjänster (Färjerederiet).
- Tillhandahållande av fordon vid förarprov.
- Materielservice.
- Utbildningsverksamhet.
- Uthyrning av järnvägsfordon.
- Upprätthållande av ett lager av reservbromateriel.

I tabellen nedan framgår kostnader och intäkter för den avgiftsbelagda verksamheten i Trafikverket. De intäkter för banavgifter som redovisas innefattar endast trafikavgifter. Andra avgiftsintäkter såsom intäkter från kvalitetsavgifter, för uppställning av fordon på spår som Trafikverket förvaltar, tågvärme och specialtransporter ingår inte. Trafikverket uppskattar intäkterna från andra avgifter till 120 miljoner kronor 2018 och till 160 miljoner kronor 2019. Av dessa bedöms intäkterna från kvalitetsavgifter vara 70 miljoner kronor 2018 och 110 miljoner kronor 2019. Trafikverkets kostnader för betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och i trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket, belastar anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* och uppskattas uppgå till 178 miljoner kronor 2018 och 206 miljoner kronor 2019. Utöver de medel som framgår av tabellen disponerar Trafikverket medel som Transportstyrelsen får in från skyltavgifter för personliga registreringsskyltar till fordon. Medlen används främst för trafiksäkerhetsändamål. Intäkterna för 2017 beräknas uppgå till 14 miljoner kronor.

Tabell 3.16 Intäkter som Trafikverket disponerar

Tusental kronor (löpande priser)

	2018	2019
Färjerederiet		
Intäkter	94 000	96 000
Kostnader efter finansnetto	91 500	93 400
Resultat efter finansnetto	2 500	2 600
Kostnadstäckning i procent	103	103
Trafikverksskolan (Utbildning)		
Intäkter	59 600	62 350
Kostnader	57 527	60 152
Resultat	2 073	2 198
Kostnadstäckning i procent	104	104
Fordonsresurser¹		
Intäkter	73 190	68 873
Kostnader	45 476	49 269
Resultat	27 714	19 604
Kostnadstäckning i procent	161	140
Övriga avgifter för uppdragsverksamhet²		
Intäkter	2 242 314	2 395 334
Kostnader	2 220 429	2 374 241
Resultat	21 885	21 093
Kostnadstäckning i procent	101	101
Svinesundsförbindelsen		
Intäkter	89 000	89 000
Kostnader	89 000	89 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
Riksväg 50 Motala		
Intäkter	17 000	17 000
Kostnader	17 000	17 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
E 4 Sundsvall		
Intäkter	45 000	45 000
Kostnader	45 000	45 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
Förräprovsavgifter		
Intäkter	484 000	487 700
Kostnader	458 000	469 200
Resultat	26 000	18 500
Kostnadstäckning i procent	106	104
Banavgifter		
Intäkter	1 861 000	1 965 000
Kostnader	1 861 000	1 965 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100
Sjöfartsstöd		
Intäkter	1 000	1 000
Kostnader	1 000	1 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100

¹ Fordonsresurser innefattar även kostnader och intäkter för Trafikverkets museiverksamhet.

² Övriga avgifter består av bl.a. uthyrning av förräprovsbilar vid prov, information, service och rådgivning, uthyrning av lokaler, uthyrning av reservbroar, teletjänster, elförsäljning och fastighetsförvaltning.
Källa: Underlag från Trafikverket.

De offentligrättsliga avgifter som Trafikverket inte disponerar är ansökningsavgifter för främst transportdispenser. Dessa redovisas i tabell 3.17.

Tabell 3.17 Intäkter som Trafikverket inte disponerar

Tusental kronor (löpande priser)

	2018	2019
Offentligrättsliga avgifter		
Intäkter	18 000	18 000
Kostnader	18 000	18 000
Resultat	0	0
Kostnadstäckning i procent	100	100

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Investeringsplan för Trafikverket

Trafikverkets samhällsinvesteringar omfattar investeringar och reinvesteringssåtgärder som ingår i den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 och i länsplanerna för regional transportinfrastruktur (N2014/01779/TE, m.fl.). Trafikverkets och länens årliga investeringsvolymerna bestäms av anvisade anslag, de lån Trafikverket tar upp och de tillskott som erhålls via medfinansiering, bl.a. externa bidrag från kommuner och landsting samt bidrag från EU genom det äldre regelverket för TEN-T och den nya Fonden för ett sammanlänkat Europa, CEF, samt förskotteringar. Förskotteringar påverkar investeringsvolymen ett visst år men inte den totala investeringsvolymen över tid. De trängselskatteinkomster som används för investeringar ingår i anvisade anslag.

Trafikverket beräknar att de sammanlagda samhällsinvesteringarna i form av nyanskaffning och vidmakthållande beräknas uppgå till 26 501 miljoner kronor under 2018, se tabell 3.18.

I jämförelse med investeringsplanen som redovisades i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/11:1, utg.omr. 22) har förändringar skett mellan åren till följd av förändrad produkttakt av investerings- respektive reinvesteringssåtgärder. Den enskilt största förändringen är produktionen av Förbifart Stockholm som påverkar posterna "Väg – nationell plan" samt "varav finansierade med trängselskatt i Stockholm" och därmed även under finansiering "Övrig kreditram". Produktionen har även till viss del skjutits fram senare år än vad investe-

ringstabellen visar, vilket innebär en lägre planerad produktionstakt under aktuella år (2017–2020) än bedömningen var i budgetpropositionen för 2017. Detta påverkar dock inte planerad sluttidpunkt för projektet.

Posten ”Reinvesteringar i järnväg” är totalt sett något lägre 2019 samt 2020 jämfört med vad som redovisades i investeringsplanen i budgetpropositionen för 2017. Regeringens satsning på vidmakthållande som aviserades i budgetpropositionen för 2017 redovisades i sin helhet i investeringsplanen under posten ”Reinvesteringar järnväg”. Satsningen är nu integrerad i Trafikverkets underhållsplanering och fördelad

efter verksamhetens behov, vilket innebär att en viss del förs till verksamheterna för löpande underhåll och trafikledning, vilka inte definieras som en reinvestering och därför inte ingår i investeringsplanen.

Under våren 2018 avser regeringen att fastställa en ny nationell trafikslagsövergripande plan för utveckling av transportsystemet för perioden 2018–2029. Regeringens beslut kan komma att medföra vissa förändringar av planerade nivåer jämfört med investeringsplanen som presenteras nedan.

Tabell 3.18 Investeringsplan för Trafikverket

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Järnvägsinvesteringar	9 805	10 086	10 300	11 146	13 321
Järnväg – nationell plan	9 194	9 599	9 917	11 020	12 925
<i>varav objekt finansierade med trängselskatt i Göteborg</i>	<i>641</i>	<i>381</i>	<i>255</i>	<i>724</i>	<i>2 126</i>
Järnväg – regional plan	611	487	383	126	396
Väginvesteringar	7 590	9 837	12 055	13 819	15 690
Väg – nationell plan	5 715	7 683	9 597	11 543	13 824
<i>varav objekt finansierade med trängselskatt i Stockholm</i>	<i>719</i>	<i>1 335</i>	<i>2 218</i>	<i>4 903</i>	<i>6 222</i>
<i>varav objekt finansierade med trängselskatt i Göteborg</i>	<i>328</i>	<i>499</i>	<i>484</i>	<i>136</i>	<i>542</i>
Väg – regional plan	1 875	2 154	2 458	2 276	1 866
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	17 395	19 923	22 355	24 965	29 011
varav investeringar i anläggningstillgångar					
Järnvägsanläggningar	9 278	9 684	9 891	10 690	12 763
Väganläggningar	7 483	9 659	11 869	13 501	15 108
Summa varav investeringar i anläggningstillgångar	16 761	19 343	21 760	24 191	27 871
Finansiering					
Anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur	13 371	15 810	17 539	17 171	18 252
Anslaget 1:10 EU-stöd TEN	383	172	71	34	
Anslaget 1:11 Trängselskatt Stockholm	701	1 264	2 065	895	534
Anslaget 1:14 Trängselskatt Göteborg	969	880	739	860	885
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	157	372	133	4 369	7 600
Förskotteringslån	-547	-95	-197	6	-50
Medfinansiering	2 361	1 520	2 005	1 630	1 790
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	17 395	19 923	22 355	24 965	29 011
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
Reinvesteringar i järnvägar	2 355	2 957	1 960	3 034	3 904
Reinvesteringar i vägar	1 916	1 914	2 186	2 392	2 237
<i>varav bärighet och tjälsäkring</i>	<i>1 484</i>	<i>1 083</i>	<i>1 167</i>	<i>1 219</i>	<i>1 239</i>
Summa utgifter för vidmakthållande	4 271	4 871	4 146	5 426	6 141
varav investeringar i anläggningstillgångar					
Järnvägsanläggningar	2 332	2 957	1 960	3 034	3 904
Väganläggningar	1 852	1 866	2 169	2 376	2 221
Beredskapstillgångar		32			
Summa varav investeringar i anläggningstillgångar	4 184	4 855	4 129	5 410	6 125
Finansiering					
Anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	3 935	4 730	4 146	5 426	6 141
Övrig kreditram (lån i Riksgäldskontoret)	336	141			
Summa finansiering av vidmakthållande	4 271	4 871	4 146	5 426	6 141
Totala utgifter för anskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	21 666	24 794	26 501	30 391	35 152
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	20 945	24 198	25 889	29 601	33 996

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 106 229 000 000 kronor 2019–2050.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). I aktuella planer ingår ett stort antal medelstora och stora byggprojekt, som Västlänken i

Göteborg. Avgörande för när ett åtagande inträffar är enligt gällande redovisningsregler vanligen när respektive kontrakt tecknas.

Ekonomiska åtaganden i form av medfinansiering av transportinfrastruktur som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, landsting eller företag, ska i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 106 229 000 000 kronor 2019–2050.

Tabell 3.19 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2050
Ingående åtaganden	84 906 004	79 670 946	95 779 946			
Nya åtaganden	10 711 116	33 249 000	29 190 000			
Infriade åtaganden	-79 670 946	-17 140 000	-19 841 000	-19 091 000	-19 032 000	-67 005 946
Utestående åtaganden	91 600 000	95 779 946	105 128 946			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	91 600 000	96 180 000	106 229 000			

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Låneram

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 39 300 000 000 kronor för vissa infrastrukturprojekt.

Skälen för regeringens förslag: Trafikverket har tagit upp lån för att finansiera anläggningstillgångar, broar som ersätter färjor, vissa prioriterade väg- och järnvägsprojekt, investeringar i el- och teleanläggningar, statens andel av vissa investeringar i Stockholmsområdet i enlighet med avtal från 1983 mellan Statens järnvägar, Stockholms läns landsting och staten samt investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt där kapitalkostnaderna ska finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter. Trafikverkets investeringskostnader för uppbyggnad av system för administration av trängselskatt och infrastrukturavgifter belastar också låneramen. Anläggningstillgångar ska enligt budgetlagen (2011:203) finansieras med lån i Riksgäldskontoret. Dessa omfattas inte av den låneram som redovisas här. Trafikverkets omsättningstillgångar finansieras över verkets räntekonto med därtill kopplad kredit. I det följande ges en närmare redovisning av vad de olika delposterna i tabell 3.20 (beräknad netto-upplåning) innebär.

Trafikverket får ta upp lån i Riksgäldskontoret för broinvesteringar som ersätter färjor på statens vägnät utan att öka Trafikverkets anslagsförbrukning. För att betala lånekostnaderna för sådana objekt ska Trafikverket använda inbesparade driftsmedel från färjetrafiken.

Regeringen undertecknade 2002 ett avtal med den norska regeringen om byggandet av Svinesundsförbindelsen. Investeringsutgifterna är lånefinansierade både i Sverige och i Norge. De två staternas regeringar är nu överens om att alla betalstationer ska lokaliseras till den norska delen av den nya Svinesundsförbindelsen och att avgifter ska tas ut med stöd av automatiska betalstationer. Av denna anledning undertecknade regeringen under 2015 ett nytt avtal med den norska regeringen avseende den nya Svinesundsförbindelsen. Det nya avtalet är ett konsoliderat avtal som ersätter det ursprungliga avtalet från 2002. De svenska lånen för Svine-

sundsförbindelsen beräknas vara slutamorterade 2022.

Riksdagen beslutade med anledning av tilläggsbudgeten i samband med 2004 års ekonomiska vårproposition (prop. 2003/04:100, bet. 2003/04:FiU21, rskr. 2003/04:274) att regeringen får besluta om en låneram i Riksgäldskontoret för de prioriterade vägprojekten E6 delen Rabbalshede–Hogdal, E20 delen Tollered–Alingsås samt genom Alingsås, Rv 40 delen Brämhult–Hester, Rv 40 delen Haga–Ljungarum, Rv 45 delen Angeredsbron–Älvängen, Rv 44 delen Båberg–Väne Ryr och Rv 49 Skara–Varnhem samt de prioriterade järnvägsprojekten Hallsberg–Degerön, Mjölby–Motala, Trollhättan–Göteborg samt järnvägsprojekt i Stockholmsområdet.

Den nationella trafikslagsövergripande planen för utveckling av transportsystemet för perioden 2014–2025 (N2014/01779/TE, m.fl.) samt länsplanen för regional transportinfrastruktur i Stockholms län för perioden 2014–2025 innehåller ett antal investeringar som delvis har finansierats eller kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter. Det gäller de objekt som enligt Stockholmsöverenskommelsen respektive Västsvenska infrastrukturpaketet delvis ska finansieras med inkomster från trängselskatt samt broarna över Sundsvallsfjärden på väg E4 och över Motalaviken på riksväg 50 som delvis finansieras av inkomster från infrastrukturavgifter. Den del av investeringarna som täcks av framtida trängselskatte- eller avgiftsintäkter finansieras genom lån som totalt får uppgå till 53 000 miljoner kronor i enlighet med den av riksdagen beslutade planeringsramen⁸ för sådana investeringar. I detta inkluderas även kostnader för uppbyggnaden av administrationen av systemen.

⁸ Planeringsramen i 2013 års prisnivå för investeringar i vissa väg- och järnvägsprojekt, för de delar där kapitalkostnaden finansieras med inkomster från trängselskatt eller infrastrukturavgifter som beslutades med anledning av regeringens proposition Investeringar för ett starkt och hållbart transportsystem (prop. 2012/13:25, bet. 2012/13:TU2, rskr. 2012/13:119) ska uppgå till 53 000 miljoner kronor för perioden 2010–2029 och komplettera den statliga ekonomiska ramen för infrastrukturåtgärder för planeringsperioden 2014–2025 som uppgår till 522 000 miljoner kronor i 2013 års prisnivå.

Låneramen 2016 för ovan angivna ändamål föreslås sammanlagt uppgå till 39 300 miljoner kronor. I tabell 3.20 redovisas Trafikverkets nettoupplåning med utgångspunkt från nu

fattade beslut och förslag om anslag för amortering. I tabell 3.21 redovisas den ackumulerade skulden 2015–2025, vilken är en konsekvens av den nettoupplåning som anges i tabell 3.20.

Tabell 3.20 Beräknad nettoupplåning för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	Skuld 2016- 12-31	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Skuld 2025- 12-31
Broinvesteringar	40	-8	-7	-6	-2	-2	-1	-1	-1	-1	11
E6 Svinesunds- förbindelse	376	-54	-57	-59	-62	-66	-67	-11	0	0	0
E6 Svinesunds- förbindelse, Tullstation	51	-51									0
Prioriterade vägprojekt	4 363	-240	-240	-240	-240	-240	-240	-240	-240	-240	2 203
E 4 Sundsvall	1 306	-40	-33	-22	-20	-20	-22	-24	-26	-29	1 070
Rv 50 Motala–Mjölby	467	-10	-3	-3	-4	-4	-5	-5	-4	-4	425
Västsvenska infra- strukturpaketet(vägar)	0	0	0	0	422	40	131	66	71	75	805
Investeringar i Stockholmsregionen	0	0	0	3 971	5 631	5 532	3 514	2 521	2 081	1 556	24 826
Skurubron	0	0	133	398	186	-20	-21	-22	-23	-25	606
El- och teleanläggningar	5 383	258	-254	-254	-254	-254	-254	-254	-254	-254	3 609
Prioriterade järnvägsprojekt	14 627	-617	-617	-617	-617	-617	-617	-617	-617	-617	9 074
Västsvenska infra- strukturpaketet (bana)	0	0	0	0	1 361	273	645	1 126	1 005	1 216	5 626
Botniabanan	14 093	-429	-429	-429	-429	-429	-429	-429	-429	-429	10 232
Summa	40 706	-1 191	-1 507	2 739	5 972	4 197	2 634	2 110	1 563	1 248	58 487

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Tabell 3.21 Beräknad låneskuld för projekt som med riksdagens godkännande finansieras med lån

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Broinvesteringar	40	32	25	19	17	15	14	13	12	11
E6 Svinesundsförbindelse	376	322	265	206	144	78	11	0	0	0
E6 Svinesundsförbindelse, Tullstation	51									
Prioriterade vägprojekt	4 363	4 123	3 883	3 643	3 403	3 163	2 923	2 683	2 443	2 203
E 4 Sundsvall	1 306	1 266	1 233	1 211	1 191	1 171	1 149	1 125	1 099	1 070
Rv 50 Motala–Mjölby	467	457	454	451	447	443	438	433	429	425
Västsvenska infra- strukturpaketet (vägar)	0	0	0	0	422	462	593	659	730	805
Investeringar i Stockholmsregionen	0	0	0	3 971	9 602	15 154	18 668	21 189	23 270	24 826
Skurubron	0	0	133	531	717	697	676	654	631	606
El- och teleanläggningar	5 383	5 641	5 387	5 133	4 879	4 625	4 371	4 117	3 863	3 609
Prioriterade järnvägsprojekt	14 627	14 010	13 393	12 776	12 159	11 542	10 925	10 308	9 691	9 074
Västsvenska infra- strukturpaketet (bana)	0	0	0	0	1 361	1 634	2 279	3 405	4 410	5 626
Botniabanan	14 093	13 664	13 235	12 806	12 377	11 948	11 519	11 090	10 661	10 232
Summa	40 706	39 515	38 008	40 747	46 719	50 932	53 566	55 676	57 239	58 487

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Kostnaden för räntor och amortering av lån för prioriterade infrastrukturobjekt, el- och teleanläggningar samt Botniabanan belastar anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*. I tabell 3.22 nedan redovisas det beräknade årliga anslagsbehovet för 2016–2025 för dessa kostnader.

Kostnader för räntor och amortering av lån för dels de projekt som enligt Stockholms-överenskommelsen och Västsvenska infrastruktur-

paketet delvis kommer att finansieras med inkomster från trängselskatt, dels de avgiftsfinansierade broarna kommer att finansieras genom inkomster från trängselskatt respektive avgifter.

Vid beräkningen av anslagsbehovet har en kalkylränta på 1,90 procent, 2,80 procent, respektive 3,60 procent använts för åren 2018, 2019 respektive 2020. Från 2021 och framåt har en kalkylränta på 4,20 procent använts.

Tabell 3.22 Anslagsbehov för räntor och återbetalning av lån för vägar och järnvägar

Miljoner kronor

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Lån i Riksgäldskontoret										
Räntor vägar	50	65	55	65	80	85	90	100	100	100
Amorteringar vägar	240	240	240	240	240	240	240	240	240	240
Räntor järnvägar	222	141	327	293	360	447	462	524	575	538
Amorteringar järnvägar	454	872	871	871	871	871	871	871	871	871
Räntor Botniabanan	152	366	172	205	248	311	346	399	448	430
Amorteringar Botniabanan	429	429	429	429	429	429	429	429	429	429
Räntor Arlandabanan Villkorslån	6	6	26	32	42	42	42	42	42	42
Hyra matarledningar	11	11								
Total anslagsbelastning	1 564	2 130	2 120	2 135	2 270	2 425	2 480	2 605	2 705	2 650

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Regeringens överväganden

Utökade resurser till utveckling av det statliga transportsystemet

Regeringen föreslog i propositionen Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling (prop. 2016/17:21) en ny långsiktig ekonomisk ram på 622 500 miljoner kronor för perioden 2018–2029. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2016/17:TU4, rskr. 2016/17:101). Med anledning av riksdagens beslut höjdes utvecklings- och vidmakthållandeanslagen i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 22, bet. 2016/17:TU1, rskr. 2016/17:100) med totalt 3 700 miljoner kronor 2019 och 5 000 miljoner kronor 2020. Av denna totala satsning höjdes anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* med 1 000 miljoner kronor 2020.

Fr.o.m. 2018 är stadsmiljöavtalen en del av den ekonomiska ramen för utvecklingen av transportsystemet och beräknas omfatta 1 miljard kronor per år 2018–2029.

Förstärkning av Trafikverkets förvaltningsanslag med anledning av ökade verksamhetsvolym

De kraftigt ökade verksamhetsvolymerna som följer av riksdagens beslut om en ny långsiktig ekonomisk ram på 622 500 miljoner kronor medför stora utmaningar för Trafikverket. En adekvat kompetensförsörjning och nyrekryteringar behöver säkras. För att ge Trafikverket förbättrade förutsättningar att möta denna utmaning föreslår regeringen en förstärkning av Trafikverkets förvaltningsanslag med 45 miljoner kronor 2018 och 58 miljoner kronor

fr.o.m. 2019. Finansiering sker dels genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 23 miljoner kronor 2018 och med 29 miljoner kronor fr.o.m. 2019, dels genom att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* minskas med 22 miljoner kronor 2018 och med 29 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Investeringar i anläggningar för nykterhetskontroll
Automatiserade nykterhetskontroller i hamnar är en del i regeringens nysatsning på trafiksäkerhet och det intensifierade arbetet för ökad säkerhet och trygghet på vägarna. Regeringen gör bedömningen att automatiserade anläggningar för nykterhetskontroller i hamnar och andra strategiska platser utökar polisens möjligheter till kontroller med alkoholutandningsprov och bidrar till att reducera antalet omkomna och skadade i alkoholrelaterade trafikolyckor. Som ett första steg ska relevanta hamnar förses med automatiserade nykterhetskontroller. Regeringen föreslår därför en satsning på totalt 78 miljoner kronor under 2018–2020 varav 63 miljoner kronor för investeringar i anläggningarna och 15 miljoner kronor för drift av dessa. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 15 miljoner kronor 2018, 24 miljoner kronor 2019 och 24 miljoner kronor 2020.

Bilstöd

Trafikverket genomför arbete i enlighet med 4 d § i förordningen (2010:1745) om bilstöd till personer med funktionshinder. Från och med 2018 belastar kostnaderna anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*. Regeringen

föreslår mot den bakgrunden att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 3 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Finansiering sker genom att anslaget 4:3 *Bilstöd till personer med funktionsnedsättning* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med motsvarande belopp.

Trafikverkets transporthistoriska museer och samlingar

Ansvar för transporthistoriska museer och samlingar är i dag i hög utsträckning samlad hos Trafikverket. Sveriges järnvägmuseum i Gävle är det enda egna museet som Trafikverket driver, men omfattande samlingar vårdas eller visas även på andra ställen i Sverige.

Regeringen har beslutat att Trafikverket och Statens maritima museer ska inleda förberedelser för att föra över uppgiften att förvalta och utveckla Sveriges järnvägmuseum och de samlingar som Trafikverket ansvarar för till Statens maritima museer (N2017/04204/SUBT). Regeringen föreslog i 2017 års ekonomiska vårproposition (prop. 2016/17:100) att de uppgifter och verksamheter som avser bevarande av transporthistoriska samlingar och som finansieras från anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* under utgiftsområde 22 Kommunikationer flyttas till utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Konsekvensen av förslaget är att utgiftsramen för utgiftsområde 22 Kommunikationer permanent minskas med 47 miljoner kronor fr.o.m. 2018 och att utgiftsramen för utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid ökas med motsvarande belopp. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305) Regeringen föreslår mot denna bakgrund att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* under utgiftsområde 22 Kommunikationer minskas med 47 miljoner kronor fr.o.m. 2018 och att motsvarande belopp tillförs anslaget 8:1 *Centrala museer: Myndigheter* under utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

Främjande av kollektivtrafik i landsbygd

För att ytterligare främja den regionala tillväxten och goda levnadsvillkor på Sveriges landsbygd föreslår regeringen en utökning av den satsning på kollektivtrafik i landsbygd som aviserades i budgetpropositionen för 2016. Utökningen föreslås uppgå till 85 miljoner kronor 2018, 40 miljoner kronor 2019 och 42 miljoner kronor

2020. Trafikverket ska samråda med regionala utvecklingsansvariga aktörer om vad som kan uppnås i respektive län och därefter lämna förslag till regeringen om hur medlen bäst kan användas. Ett exempel på åtgärd kan vara förbättringsåtgärder på järnvägar i landsbygd som är viktiga för kollektivtrafiken. Det kan även omfatta investeringar som främjar ökat kollektivtrafikresande med buss. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 85 miljoner kronor 2018, 40 miljoner kronor 2019 och 42 miljoner kronor 2020.

Förbättringsåtgärder på Gotlands vägnät

Trafikverket ska genomföra förbättringsåtgärder på Gotlands vägnät i syfte att öka framkomlighet och förbättra trafikmiljön. Åtgärderna kan bestå dels av förbättringsåtgärder på det statliga vägnätet (länsvägar) samt dels av statlig medfinansiering till åtgärder på det kommunala väg- och gatunätet. Åtgärderna ska planeras i samråd med Gotlands kommun.

Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 50 miljoner kronor 2018.

Bidrag för avgiftsfri kollektivtrafik till skolungdom under sommarlovet

Regeringen föreslår att ett statligt bidrag på 350 miljoner kronor per år införs 2018–2020 för att finansiera avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar under sommarlovet. Målgruppen är de skolungdomar som respektive vårtermin lämnar årskurserna 6–9 i grundskolan och år 1 och 2 i gymnasieskolan. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 350 miljoner kronor 2018, 350 miljoner kronor 2019 och 350 miljoner kronor 2020.

Fordonsrelaterade skulder och fordonsmålvakter

Regeringen har sett ett behov av att vidta olika åtgärder i syfte att minska förekomsten av s.k. fordonsmålvakter. Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att 25 miljoner kronor per år anvisas under perioden 2018–2020 som ett riktat statbidrag till kommuner. Kammarkollegiet föreslås bli den myndighet som administrerar bidragshanteringen. Regeringens avsikt är att dessa medel bör användas för att öka bortforsling, uppställning och skrotning av de aktuella fordonen.

Regeringen föreslår att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 25 miljoner kronor 2018, 25 miljoner kronor 2019 och 25 miljoner kronor 2020.

Civilt försvar inom transportområdet

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att 40 miljoner kronor per år anvisas fr.o.m. 2018 i

syfte att stärka Luftfartsverkets, Sjöfartsverkets, Trafikverkets och Transportstyrelsens arbete med civilt försvar inom transportområdet.

Regeringen föreslår därför att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* ökas med 40 miljoner kronor fr.o.m. 2018.

Förslag och beräkningar

Regeringens preliminära beräkning av anslagets fördelning på poster redovisas i tabellen nedan. Det ankommer dock på regeringen att slutligt besluta om medlens fördelning på poster.

Tabell 3.23 Utveckling av statens transportinfrastruktur fördelning på anslagsposter

Tusental kronor

	Utfall 2016	Budget 2017	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Större investeringar i nationell plan ¹	11 274 973	12 992 202	13 125 249	14 463 332	14 769 691	14 808 212
Väginvesteringar	3 469 466	4 217 149	4 298 535	5 578 839	5 863 973	4 702 656
Järnvägsinvesteringar	7 661 500	8 319 529	8 227 421	8 404 758	8 539 353	10 105 556
Sjöfartsinvesteringar	144 007	405 000	449 352	430 255	315 998	0
Luftfartsinvesteringar	0	50 524	149 941	49 480	50 367	0
Övriga investeringar	2 332 716	3 176 530	3 387 440	3 507 484	3 505 869	3 644 214
Trimning och effektivisering samt miljöinvesteringar	2 236 303	2 426 530	2 991 535	2 507 484	2 505 869	2 644 214
Stadsmiljöavtal	96 413	750 000	395 905	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Investeringar i regional plan	3 202 219	3 181 042	3 526 856	2 851 414	2 882 538	2 892 100
Övrig verksamhet	1 852 944	1 936 288	1 939 314	2 333 134	2 371 464	2 388 112
Planering, stöd och myndighetsutövning	1 011 546	1 140 820	1 149 316	1 149 932	1 175 213	1 174 268
Forskning och innovation	360 570	343 468	338 667	342 202	349 284	352 130
Bidrag till Inlandsbanan och Öresundsbrokonsortiet	480 828	452 000	451 331	451 000	451 000	459 000
Civilt försvar ²	0	0	0	40 000	40 612	41 304
Bidrag till avgiftsfri kollektiv trafik för skolungdomar under sommarlovet	0	0	0	350 000	355 355	361 410
Räntor och återbetalning av lån ³	1 564 070	2 835 471	2 108 192	2 330 237	2 379 062	2 428 033
Räntor och återbetalning av lån för vägar	289 909	412 718	301 877	312 136	319 006	335 020
Räntor och återbetalning av lån för järnvägar	1 274 161	2 422 753	1 806 315	2 018 101	2 060 056	2 093 013
Kammarkollegiets disposition	911	2 193	2 193	27 193	27 610	28 079
Medel till andra myndigheter för rättgångskostnader m.m.	911	2 193	2 193	2 193	2 227	2 264
Bidrag till kommuner för kostnader kopplat till fordonsmålvakter				25 000	25 383	25 815
Summa	20 227 833	24 123 726	24 089 244	25 512 794	25 936 234	26 188 750

¹ Större investeringar i nationell plan avser namngivna investeringar och åtgärder vars planerade kostnader överstiger 50 miljoner kronor.

² Anslagsposten Civilt försvar avser utgifter för förvaltningskostnader och andra åtgärder för beredskap och civilt försvar inom transportområdet. Tilldelade medel kommer att fördelas mellan Trafikverket, Transportstyrelsen, Sjöfartsverket och Luftfartsverket i regleringsbrevet för Trafikverket.

³ Till anslagsposten för räntor och återbetalning av lån har medel avsatts som motsvarar det beräknade anslagsbehovet vid en kalkylränta på 4,0 procent. Den preliminära beräkningen av tilldelning av medel till den aktuella anslagsposten baseras därmed på en högre kalkylränta än den som använts vid beräkning av anslagsbehovet i tabell 3.22. Regeringen menar att det finns behov av en buffert på anslagsposten för räntor och återbetalning av lån för att kunna hantera eventuella räntehöjningar.

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Utveckling av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

Anvisat 2017 ¹	24 107 726	24 107 726	24 107 726
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	284 445	657 646	1 079 629
Beslut	1 164 622	1 215 534	1 046 829
Varav BP18 ³	542 000	450 000	452 000
Varav ³			
Förstärkning Trafikverkets förvaltningsanslag på grund av ökade investeringsvolymerna	-23 000	-29 000	-29 000
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	40 000	40 000	40 000
Gotlandspaket: vägnät	50 000		
Utökad satsning på kollektivtrafik i landsbygd	85 000	40 000	42 000
Åtgärder mot fordonsmålvakter	25 000	25 000	25 000
Avgiftsfri kollektivtrafik för skolungdomar sommar	350 000	350 000	350 000
Anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar	15 000	24 000	24 000
Överföring till/från andra anslag	-44 000	-44 673	-45 434
Varav BP18 ³	-44 000	-44 000	-44 000
Varav ³			
Nya bilstödsregler: Överföring till Trafikverket	3 000	3 000	3 000
Transporthistoriska samlingar	-47 000	-47 000	-47 000
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	25 512 794	25 936 234	26 188 750

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 25 512 794 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 936 234 000 kronor respektive 26 188 750 000 kronor.

3.7.2 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	20 534 043	651 545
2017	Anslag	21 556 141 ¹	21 583 476
2018	Förslag	21 347 306	
2019	Beräknat	23 594 676 ²	
2020	Beräknat	24 538 185 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 23 239 118 tkr i 2018 års prinsnivå.

³ Motsvarar 23 763 495 tkr i 2018 års prinsnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- trafikledning, drift, underhåll och bärighetsåtgärder på statliga vägar och järnvägar,
- bidrag till anläggningar i anslutning till det kapillära bannätet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut,
- statsbidrag till drift av enskilda vägar,
- ersättning för eftersök av vilt som varit inblandat i sammanstötning med motorfordon eller spårbundna fordon liksom Polismyndighetens administrations- och fakturahanteringsutgifter för detta,
- kommunikationer till Holmön,
- eventuella böter till följd av försenat genomförande av EU-direktiv,
- betalning av kvalitetsavgifter till följd av avvikelser från i tågplan och trafikeringsavtal fastställt användande av infrastrukturen som orsakats av Trafikverket,
- ersättning som betalas ut av Trafikverket i egenskap av infrastrukturförvaltare med stöd av gällande lagstiftning för järnvägs- trafik,
- kompensation till godstransportörer på spår för icke internaliserade kostnader avseende godstransporter på väg respektive inom sjöfarten,
- forsknings- och innovationsinsatser inom transportområdet,

- räntor och amorteringar på upptagna lån för byggande av broar som ersätter färjor på statens vägnät, samt
- drift och underhåll av anläggningar för nykterhetskontroll i hamnar.

Kompletterande information

Bestämmelser finns i förordningen (2009:236) om en nationell plan för transportinfrastruktur och förordningen (1989:891) om statsbidrag till enskild väghållning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 745 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Den verksamhet som Trafikverket bedriver förutsätter att myndigheten ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet och bidrag där fleråriga avtal sluts,

som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet ska avse det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång.

I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån. Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority).

Avgörande för när ett åtagande inträffar enligt gällande redovisningsregler är vanligen när respektive kontrakt tecknas. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan buffert försämras möjligheterna till att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och även kan fördyra projektgenomförandet. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 28 745 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 3.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	17 463 500	21 047 300	26 758 300			
Nya åtaganden	12 008 900	16 879 000	14 412 000			
Infriade åtaganden	-8 425 100	-11 168 000	-12 826 000	-10 755 000	-7 481 000	-10 108 300
Utestående åtaganden	21 047 300	26 758 300	28 344 300			
Erhållet/förslaget bemyndigande	25 000 000	27 160 000	28 745 000			

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Regeringens överväganden

Utökade resurser till vidmakthållande av det statliga transportsystemet

Regeringen föreslog i propositionen Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling (prop. 2016/17:21) en ny långsiktig ekonomisk ram på 622 500 miljoner kronor för perioden 2018–2029. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2016/17:TU4, rskr. 2016/17:101). Med anledning av riksdagens beslut höjdes utvecklings- och vidmakthållandeanslagen beräkningsmässigt i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 22, bet. 2016/17:TU1, rskr. 2016/17:100) med totalt 3 700 miljoner kronor 2019 och 5 000 miljoner kronor 2020. Av denna totala satsning höjdes anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* med 3 700 miljoner kronor 2019 och 4 000 miljoner kronor 2020.

Förstärkning av administrationsanslaget med anledning av ökade verksamhetsvolymerna

De kraftigt ökade verksamhetsvolymerna som följer av riksdagens beslut om en ny långsiktig ekonomisk ram på 622 500 miljoner kronor medför stora utmaningar för Trafikverket. En adekvat kompetensförsörjning och nyrekryteringar behöver säkras.

För att ge Trafikverket möjligheter att möta denna utmaning föreslår regeringen en förstärkning av Trafikverkets administrationsanslag med 45 miljoner kronor 2018 och 58 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Finansiering sker dels genom att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* minskas med 22 miljoner kronor 2018 och med 29 miljoner kronor fr.o.m. 2019, dels genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 23 miljoner kronor 2018 och med 29 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Regress vid fel och brister i infrastrukturen

Regeringen kommer att föreslå att en ny järnvägstrafiklag ersätter de civilrättsliga lagar som för närvarande reglerar inrikes och internationell järnvägstrafik. Avsikten är bl.a. att järnvägsföretag i större utsträckning ska kunna få ersättning av infrastrukturförvaltaren (den som har ansvaret för spåranläggningen) vid förseningar som beror på fel och brister i infrastrukturen (regress). I dag finns en sådan möjlighet vid internationella järnvägstransporter. För-

slaget medför att en ändamålsändring måste göras i det anslag som för närvarande används för regress vid internationella järnvägstransporter. Avsikten är att den nya lagen ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Drift och underhåll av anläggningar för nykterhetskontroll

Automatiserade nykterhetskontroller i hamnar är en del i regeringens nysatsning på trafiksäkerhet och det intensifierade arbetet för ökad säkerhet och trygghet på vägarna. Regeringen gör bedömningen att automatiserade anläggningar för nykterhetskontroller i hamnar och andra strategiska platser utökar polisens möjligheter till kontroller med alkoholutandningsprov och bidrar till att reducera antalet omkomna och skadade i alkoholrelaterade trafikolyckor. Som ett första steg i en satsning som syftar till att relevanta hamnar ska förses med automatiserade nykterhetskontroller föreslår regeringen en satsning på totalt 78 miljoner kronor under 2018–2020 varav 63 miljoner kronor för investeringar i anläggningarna och 15 miljoner kronor för drift och underhåll av dessa anläggningar. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ökas med 3 miljoner kronor 2018, 6 miljoner kronor 2019 och 6 miljoner kronor 2020.

Drift och underhåll av vägar i landsbygd

För att främja den regionala tillväxten och goda levnadsvillkor på Sveriges landsbygd föreslås en satsning på förbättrat vägunderhåll. Satsningen inriktas på vägar i landsbygd och bidrar till en ökad robusthet, kapacitet, trafiksäkerhet och framkomlighet. Åtgärderna skapar även förutsättningar för att ha kvar gällande hastighetsgränser på landsbygdsvägar vilka kan riskera hastighetsnedsättningar som en följd av eftersatt underhåll.

Åtgärder för bärighet och tjälsäkring är också viktiga för den regionala tillväxten och vägnätet på landsbygden. Åtgärder leder till att robustheten och kapaciteten kan återställas och bevaras över tid. Åtgärderna skapar även förutsättningar för att ha kvar gällande hastighetsgränser på landsbygdsvägar.

Regeringen föreslår därför att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* ökas med 100 miljoner kronor 2018, 100 miljoner kronor 2019 och 100 miljoner kronor 2020.

Ökad trygghet och säkerhet på järnvägsstationer

På järnvägsstationer förekommer brottslig verksamhet och störning av allmän ordning och säkerhet. Problembilden är främst kopplad till stationshus men förekommer även på Trafikverkets plattformar och plattformsförbindelser (gångbroar, gångtunnlar, hissar och rulltrappor).

Konsekvensen av detta blir att resenärer upplever vissa stationer som otrygga och väljer andra kommunikationsmedel. Trafikverket ansvarar vid järnvägsstationer för trafiksäkerhet och allmän trygghet på och invid den statligt ägda spåranläggningen inklusive perronger. Inom ramen för sitt ansvar som infrastrukturförvaltare planerar Trafikverket för en översyn och utökning av antalet järnvägsstationer som har bevakning och kameraövervakning som ett led i att öka säkerheten och tryggheten. Arbetet sker i samverkan med intressenter med förvaltningsansvar vid stationerna. Kameraövervakning bidrar positivt för både säkerhet och skydd mot kriminalitet.

Vidare genomför Trafikverket redan i dag trygghetsskapande åtgärder med stationsvärdar vid stationer i samverkan med andra aktörer som en arbetsmarknadsåtgärd. Under kommande tre år planeras en förstärkning av denna insats som kompletterar det arbete som bedrivs. Med en högre grad av närvaro vid problembelastade bytespunkter försvåras möjligheterna till brottslig verksamhet.

Kostnaderna som belastar Trafikverket är bl.a. kostnader för teknisk övervakningsutrustning, arbetsledning och andra omkostnader till ett belopp av 44,3 miljoner kronor 2018, 46,5 miljoner kronor 2019 och 47,2 miljoner kronor 2020.

Personalintensiva underhållsåtgärder längs vägar och järnvägar

Trafikverket har fortlöpande behov av att se till att det statliga väg- och järnvägsnätet förvaltas så att trafiksäkerheten säkerställs och anläggningsarnas status upprätthålls. Det kan ske genom att sidoområden hålls fria från uppväxande vegetation som kan skymma sikt eller utgöra en direkt risk för trafiken. Andra verksamheter som kan omfattas är uppstädning kring bangårdar, manuell ogräs- och vegetationsbekämpning inklusive invasiva arter längs infrastrukturen samt inventeringar av trummor, artrika väggkanter, dräneringar längs det statliga vägnätet eller andra personalintensiva underhållsåtgärder.

Trafikverket ska inom ramen för underhållsverksamheterna för väg och järnväg skapa sysselsättning till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Kostnaderna som belastar Trafikverket är i huvudsak kostnader för arbetsledning, maskiner och andra omkostnader upp till ett belopp av 60 miljoner kronor per år under perioden 2018–2020, varav hälften på vägunderhåll och hälften på järnvägsunderhåll. Genom att utnyttja de möjligheter som finns till subventionerade anställningar inom arbetsmarknadspolitiken kan kostnaderna för entreprenörerna minska samtidigt som sysselsättningen ökar bland de som står långt från arbetsmarknaden.

Förslag och beräkningar

Regeringens preliminära beräkning av anslagens fördelning på poster redovisas i tabellen nedan. Det ankommer dock på regeringen att slutligt besluta om medlens fördelning på poster.

Tabell 3.27 Anslaget 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	Utfall 2016	Budget 2017	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Vidmakthållande väg	12 764 832	12 676 080	12 407 912	12 992 698	14 090 987	14 227 851
Drift och underhåll	10 202 789	10 355 184	10 149 015	10 682 701	11 708 824	11 821 986
Bärighet och tjälsäkring	1 447 314	1 186 146	1 067 899	1 183 980	1 233 919	1 246 196
Bidrag för drift av enskild väg	1 114 729	1 134 750	1 190 998	1 126 017	1 148 244	1 159 669
Vidmakthållande järnväg	7 604 089	8 702 731	8 994 813	8 175 593	9 321 935	10 125 483
Drift, underhåll och trafikledning	7 604 089	8 702 731	8 994 813	8 175 593	9 321 935	10 125 483
Forskning och innovation	165 122	177 330	180 751	179 015	181 754	184 851
Summa	20 534 043	21 556 141	21 583 476	21 347 306	23 594 676	24 538 185

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	21 556 141	21 556 141	21 556 141
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	253 955	587 650	964 964
Beslut	-462 790	1 450 884	2 017 080
Varav BP18 ³	81 000	77 000	77 000
Varav ³			
Förstärkning Trafikverkets förvaltningsanslag på grund av ökade investeringsvolymerna	-22 000	-29 000	-29 000
Vidmakthållande av väg i landsbygd	100 000	100 000	100 000
Trygghet och säkerhet järnvägsstationer	44 300	46 500	47 200
Anläggningar för nykterhetskontroll	3 000	6 000	6 000
Finansiering trygghet och säkerhet järnvägsstationer	-44 300	-46 500	-47 200
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	21 347 306	23 594 676	24 538 185

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 21 347 306 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 23 594 676 000 kronor respektive 24 538 185 000 kronor.

3.7.3 1:3 Trafikverket

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:3 Trafikverket

Tusental kronor

			Anslags- sparande	
2016	Utfall	1 247 673		53 049
2017	Anslag	1 305 021 ¹	Utgifts- prognos	1 330 053
2018	Förslag	1 386 846		
2019	Beräknat	1 416 961 ²		
2020	Beräknat	1 441 154 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.² Motsvarar 1 394 641 tkr i 2018 års prisnivå.³ Motsvarar 1 394 641 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Trafikverkets förvaltningsutgifter. Från anslaget finansieras utgifter för ledning, ekonomiadministration, personaladministration, planering och uppföljning av verksamheten, övrigt verksamhetsstöd och intern utveckling till den del dessa aktiviteter inte är direkt hänförliga till kärnverksamhetens produkter och tjänster/prestationer.

Anslaget finansierar vidare administration av statens miljöansvar inom det transportpolitiska området. Anslaget får även användas för modellutveckling och analys inom transportområdet. Anslaget får vidare användas för verksamhet rörande den långsiktiga infrastrukturplaneringen och riksintressen inom sjö- och luftfartsområdet samt för administration av drift- och investeringsbidrag till icke statliga flygplatser och administrationen av trafikavtal.

Regeringens överväganden

Förstärkning med anledning av ökade verksamhetsvolymerna

Regeringen föreslog i propositionen Infrastruktur för framtiden – innovativa lösningar för stärkt konkurrenskraft och hållbar utveckling (prop. 2016/17:21) en ny långsiktig ekonomisk ram på 622 500 miljoner kronor för perioden 2018–2029. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2016/17:TU4, rskr. 2016/17:101). De kraftigt ökade verksamhetsvolymerna som följer av riksdagens beslut om nya ramar medför stora utmaningar för Trafikverket. En adekvat kompetensförsörjning och nyrekryteringar behöver säkras.

För att ge Trafikverket förbättrade förutsättningar att möta denna utmaning föreslår regeringen en förstärkning av Trafikverkets förvaltningsanslag med 45 miljoner kronor 2018 och 58 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Finansiering sker dels genom att anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* minskas med 23 miljoner kronor 2018 och med 29 miljoner kronor fr.o.m. 2019, dels genom att anslaget 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* minskas med 22 miljoner kronor 2018 och med 29 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Förstärkning inför kommande översyner

Regeringen har för avsikt att initiera två översyner, dels gällande hur laddinfrastruktur längs större vägar kan främjas, dels gällande förutsättningarna för fossilfrihet för statligt ägda fartyg t.ex. vägfärjor och lotsbåtar. För genomförandet av den förstnämnda översynen föreslår regeringen att anslaget 1:3 *Trafikverket* ökas med 5 miljoner kronor 2018, 5 miljoner kronor 2019 och 5 miljoner kronor 2020. För genomförandet av den sistnämnda översynen föreslår regeringen att anslaget 1:3 *Trafikverket* ökas med 5 miljoner kronor 2018.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Trafikverket

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 305 021	1 305 021	1 305 021
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	26 703	48 016	71 117
Beslut	55 121	63 923	65 015
Varav BP18 ³	55 000	63 000	63 000
Varav ³			
Förstärkning på grund av ökade investeringsvolymerna i	45 000	58 000	58 000
Översyn: Elektrifiering i hela landet	5 000	5 000	5 000
Översyn: Fossilfrihet för statligt ägda fartyg	5 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	1	1	1
Förslag/beräknat anslag	1 386 846	1 416 961	1 441 154

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 1 386 846 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Trafikverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 416 961 000 kronor respektive 1 441 154 000 kronor.

3.7.4 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsverksamhet

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsverksamhet

Tusental kronor

2016	Utfall	388 308	Anslags-sparande	
2017	Anslag	188 308 ¹	Utgifts-prognos	188 308
2018	Förslag	188 308		
2019	Beräknat	188 308		
2020	Beräknat	188 308		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter inom Sjöfartsverkets ansvarsområde som inte finansieras via handelssjöfarten, såsom flyg- och sjöräddning, isbrytningsverksamhet samt fritidsbåtsinfrastruktur.

Regeringens överväganden

Förslag och beräkningar

Tabell 3.32 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsverksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	188 308	188 308	188 308
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	188 308	188 308	188 308

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 188 308 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Ersättning för sjöräddning och fritidsbåtsändamål* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 188 308 000 kronor respektive 188 308 000 kronor.

3.7.5 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tabell 3.33 Anslagsutveckling 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

2016	Utfall	162 284	Anslags-sparande	
2017	Anslag	62 284 ¹	Utgifts-prognos	62 284
2018	Förslag	62 284		
2019	Beräknat	62 284		
2020	Beräknat	62 284		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för att täcka drift och administration av Trollhätte kanal och slussar och Säffle kanaler samt övrig kanalverksamhet och byggnadsminnen.

Regeringens överväganden

Förslag och beräkningar

Tabell 3.34 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	62 284	62 284	62 284
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	62 284	62 284	62 284

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 62 284 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Ersättning för viss kanal- och slussinfrastruktur* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 62 284 000 kronor respektive 62 284 000 kronor.

3.7.6 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	79 597		2 529
2017	Anslag	82 513 ¹	Utgifts-prognos	82 513
2018	Förslag	167 313		
2019	Beräknat	195 513		
2020	Beräknat	195 513		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera delar av driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten. Anslaget får användas för utgifter för att upprätthålla beredskap för samhällsviktiga transporter på vissa flygplatser. Anslaget får därutöver användas för ersättning till utförare av flygtrafiktjänst för flygningar där avgift inte får tas ut.

Regeringens överväganden

För att säkerställa att flygskatten inte innebär ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland, se vidare avsnitt 3.6.2 tillförs ytterligare medel för detta ändamål. Anslaget 1:6 *Ersättning avseende icke statliga flygplatser* föreslås ökas med 84,8 miljoner kronor 2018 och fr.o.m. 2019 med 113 miljoner kronor per år.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Ersättning avseende icke statliga flygplatser

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	82 513	82 513	82 513
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	84 800	113 000	113 000
Varav BP18	84 800	113 000	113 000
Varav			
Ökade driftunderskott vid icke-statliga flygplatser i Norrland	84 800	113 000	113 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	167 313	195 513	195 513

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 167 313 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Ersättning avseende icke statliga flygplatser* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 195 513 000 kronor respektive 195 513 000 kronor.

3.7.7 1:7 Trafikavtal

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:7 Trafikavtal

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	751 695		79 305
2017	Anslag	920 000 ¹	Utgifts-prognos	910 499
2018	Förslag	930 000		
2019	Beräknat	960 000		
2020	Beräknat	958 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statens trafikavtal rörande transportpolitiskt motiverad interregional kollektivtrafik. Anslaget får användas för utgifter för tillfällig juridisk, ekonomisk eller annan expertis vid ingående av nya avtal samt för förvaltningsutgifter som är direkt hänförliga till trafikavtal. Anslaget får även användas till statligt tonnage för färjetrafiken till och från Gotland.

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafikfjänt baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 545 000 000 kronor 2019–2027.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet föreslås vara något högre än beräknade utestående åtaganden för att ta höjd för den variation och osäkerhet som förekommer. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:7 *Trafikavtal* ingå ekonomiska åtaganden i samband med tjänstekoncessioner, avtal om trafikfjänt baserat på allmän trafikplikt, samverkansavtal och upphandling av transportpolitiskt motiverad trafik som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 545 000 000 kronor 2019–2027.

Tabell 3.38 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:7 Trafikavtal*Tusental kronor*

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2027
Ingående åtaganden	6 408 100	5 865 700	5 432 700			
Nya åtaganden	75 300	445 000	738 000			
Infriade åtaganden	-617 700	-878 000	-875 000	-853 000	-866 000	-3 576 700
Utestående åtaganden	5 865 700	5 432 700	5 295 700			
Erhållet/förslaget bemyndigande	7 500 000	6 000 000	5 545 000			

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Regeringens överväganden

Utökad nattågstrafik till och från Jämtland

Regeringen anser att det är viktigt att det finns grundläggande tillgänglighet med nattåg även under de perioder då det inte bedrivs regelbunden nattågstrafik till Jämtland. Brister i tillgänglighet innebär risker för att pendlare och turistresenärer inte når sina målpunkter. En god tillgänglighet i hela Sverige är nödvändig för att det ska vara möjligt att bo, leva, och verka i alla delar av landet, samt för att få ett Sverige som håller ihop. En väl fungerande nattågstrafik har betydelse för både sysselsättningen och besöksnäringen i berörda regioner. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:7 *Trafikavtal* ökas med 30 miljoner kronor 2018, 60 miljoner kronor 2019 och 58 miljoner kronor 2020.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.39 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 *Trafikavtal*

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	900 000	900 000	900 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	30 000	60 000	58 000
Varav BP18	30 000	60 000	58 000
Varav			
Nattågstrafik till och från Jämtland	30 000	60 000	58 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	930 000	960 000	958 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 930 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Trafikavtal* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 960 000 000 kronor respektive 958 000 000 kronor.

3.7.8 1:8 Viss internationell verksamhet

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:8 Viss internationell verksamhet

		Tusental kronor	
2016	Utfall	25 358	Anslags-sparande 197
2017	Anslag	28 757 ¹	Utgifts-prognos 28 460
2018	Förslag	28 757	
2019	Beräknat	28 757	
2020	Beräknat	28 757	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Sveriges förpliktelser som värdland för Världssjöfartsuniversitetet (World Maritime University, WMU). Anslaget får även användas till utgifter som omfattar avgifter till internationella organisationer inom transportområdet.

Regeringens överväganden

Förslag och beräkningar

Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Viss internationell verksamhet

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	28 757	28 757	28 757
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	28 757	28 757	28 757

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 28 757 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Viss internationell verksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 28 757 000 kronor respektive 28 757 000 kronor.

3.7.9 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

2016	Utfall	48 224	Anslags-sparande	
2017	Anslag	48 174 ¹	Utgifts-prognos	47 676
2018	Förslag	53 540		
2019	Beräknat	54 389 ²		
2020	Beräknat	55 317 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 53 540 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 53 540 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för utredningsverksamhet, kompetensutveckling, lokaler, särskild utrustning, administration och det nationella transportforskningsbiblioteket BIC. Anslaget får användas för medfinansiering av Statens väg- och transportforskningsinstituts deltagande i EU-projekt. Anslaget får även användas för inrättandet och driften av ett nationellt kunskapscentrum om cykling.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tabell 3.43 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	56 177	55 582	595
(varav tjänsteexport)	3 625	3 578	47
Prognos 2017	60 845	59 244	1 601
(varav tjänsteexport)	4 812	4 597	215
Budget 2018	62 062	60 462	1 600
(varav tjänsteexport)	4 908	4 750	158

Källa: Statens väg- och transportforskningsinstituts budgetunderlag för 2018–2020 inkl. kompletterande underlag.

Regeringens överväganden

Studie av möjligheten att förbättra kollektivtrafiken

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 22 avsnitt 3.6.9) att en satsning skulle genomföras i syfte att för-

bättra kollektivtrafiken och järnvägens attraktionskraft i landsbygd. Riksdagen biföll regeringens förslag (bet. 2016/17:TU1, rskr. 2016/17:100). Totalt avsattes 2 miljoner kronor för 2016 och 2017.

Ett nationellt kunskapscentrum för forskning och utbildning om cykling

Regeringen föreslår att ett nationellt kunskapscentrum för forskning och utbildning om cykling inrättas med Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) som administrativ värd. Vid ett sådant centrum kan olika cykelaktörer mötas för att tillsammans diskutera och utveckla cyklingens roll i Sverige.

Regeringen föreslår därför att anslaget 1:9 Statens Väg- och transportforskningsinstitut ökas med 5 miljoner kronor 2018, 5 miljoner kronor 2019, 5 miljoner kronor 2020 samt 5 miljoner kronor 2021.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	48 174	48 174	48 174
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 390	2 176	3 035
Beslut	3 976	4 039	4 108
Varav BP18 ³	5 000	5 000	5 000
Varav ³			
Nationellt kunskapscentrum för cykling	5 000	5 000	5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	53 540	54 389	55 317

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 53 540 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 Statens väg- och transportforskningsinstitut för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 54 389 000 kronor respektive 55 317 000 kronor.

3.7.10 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk

Tusental kronor

2016	Utfall	382 745	Anslags-sparande	494 618
2017	Anslag	150 000 ¹	Utgifts-prognos	170 224
2018	Förslag	150 000		
2019	Beräknat	150 000		
2020	Beräknat	150 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för bidrag som EU beviljar genom det äldre regelverk om finansiering på området för TEN-T och den nya Fonden för ett sammanlänkat Europa, CEF.

Kompletterande information

Bidrag från EU till statliga transport- och infrastrukturprojekt betalas in på statens budgets inkomstsida. Beviljade bidrag utbetalas sedan från statens budgets utgiftssida till de aktuella projekten. De bidrag som Sverige får utgör en medfinansiering som utökar den totala ramen för investeringar.

Regeringens överväganden

Sedan den 11 december 2013 gäller nya riktlinjer för TEN-T och för finansiering av TEN, för både energi, transport och it, genom Fonden för ett sammanlänkat Europa (Connecting Europe Facility, CEF). Transeuropeiska nätverket för transporter ska stärka och länka samman transportsystemet i EU. De nya riktlinjerna för TEN-T sätter i huvudsak tekniska krav och standarder för nätverket. Transportnätverket klassificeras i övergripande transportnät respektive stomnät. Dessutom pekas nio prioriterade stomnätskorridorer ut. Den stomnätskorridor som Sverige huvudsakligen berörs av är korridoren mellan Helsingfors och Valetta som kallas för Skandinavien–Medelhavet. Utöver de nio stomnätskorridorerna finns två horisontella prioriteringar

inom det transeuropeiska transportnätet. Dessa horisontella prioriteringar är sjömotorvägsprojekt (Motorways of the Sea) samt det europeiska signalsystemet för järnvägar, ERTMS (European Rail Traffic Management System).

Under 2014 och 2015 hade Europeiska kommissionen de två första utlysningarna i CEF. Utlysningarna omfattade mer än 13 miljarder euro, vilket är en stor del av fondens budget för programperioden fram till 2020. Utlysningarna omfattade alla trafikslag samt erbjöd möjlighet att söka medfinansiering för horisontella prioriteringar. Under 2016 utlyste Europeiska kommissionen ytterligare ca 1,9 miljarder euro i en utlysning för transportprojekt. Europeiska kommissionen utlyste även 40 miljoner euro i en separat utlysning för pilot- och studieprojekt som kombinerar transport- och energilösningar längs det transeuropeiska transportnätet under 2016.

Under 2017 öppnades ny typ av utlysning, s.k. blending call. Detta är den första utlysningen som kombinerar traditionella bidrag med olika former av finansiella instrument. Syftet är att kunna möjliggöra finansiering för angelägna transportprojekt, dvs. att bidragen kan underlätta för projekten att få en förmånlig medfinansiering från banker och andra finansiella institut. Transportprojekten som ansöker om bidra i denna utlysning måste även ha medfinansiering via lån för att beviljas finansiella bidrag av Europeiska kommissionen. På så sätt kan även bankerna delta i arbetet att granska projektens mognad och lämplighet för medfinansiering från Europeiska kommissionen.

Under hösten 2017 och under 2018 kommer arbetet med att förbereda för nästa ramprogram för finansiering av transportprojekt inom det transeuropeiska transportnätet att ske. Regeringen anser att det är fortsatt viktigt att Sverige aktivt främjar ett sökande av bidrag från budgeten för CEF och att projekt som tilldelats bidrag för TEN-T och CEF slutredovisas så snabbt som möjligt så att bidraget kan betalas ut av kommissionen.

*Förslag och beräkningar***Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	150 000	150 000	150 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	150 000	150 000	150 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 150 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Från EU-budgeten finansierade stöd till Transeuropeiska nätverk* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 150 000 000 kronor respektive 150 000 000 kronor.

3.7.11 1:11 Trängselskatt i Stockholm**Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:11 Trängselskatt i Stockholm**

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags- sparande	Utgifts- prognos	Totalt
2016	Utfall	1 126 384			1 819 341
2017	Anslag	1 448 531 ¹			1 822 947
2018	Förslag	1 528 925			
2019	Beräknat	1 666 000			
2020	Beräknat	1 688 000			

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för

- investeringar i vägnätet i Stockholmsregionen som finansieras med överskott från trängselskatten,
- statlig medfinansiering till projektering av tunnelbaneutbyggnaden i Stockholmsregionen,
- medfinansiering av tunnelbaneutbyggnad i Stockholmsregionen, samt

- system- och administrationsutgifter för trängselskatten.

Kompletterande information

Bestämmelser som anknyter till anslaget användning finns i förordningen (2009:237) om statlig medfinansiering till vissa regionala kollektivtrafikanläggningar m.m.

Genom 2013 års Stockholmsförhandling har staten den 7 januari 2014 slutit avtal om finansiering och medfinansiering av utbyggnad av tunnelbanan samt ökad bostadsbebyggelse i Stockholms län med Stockholms läns landsting, Stockholms kommun, Nacka kommun, Solna kommun och Järfälla kommun (N2013/05666/TE). Enligt avtalet ska staten bidra med statlig medfinansiering till tunnelbaneutbyggnaden i Stockholm.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 29 676 000 000 kronor 2019–2057.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i väginfrastrukturen som finansieras från anslaget för trängselskatt i Stockholm förutsätter att Trafikverket ingår avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån.

Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas som ett åtagande inom bemyndiganderamen först då lån upptagits. Avgörande för när ett

åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas.

Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, landsting eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser. De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämras möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva

upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 29 676 000 000 kronor 2019–2057.

Tabell 3.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2057
Ingående åtaganden	10 928 600	17 865 500	23 968 500			
Nya åtaganden	6 359 200	8 550 000	7 242 000			
Infriade åtaganden	-577 700	-2 447 000	-1 935 000	-1 489 000	-1 511 000	-26 275 500
Utestående åtaganden	17 865 500	23 968 500	29 275 500			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	27 500 000	32 000 000	29 676 000			

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Låneram

Överskottet från trängselskatten ska i enlighet med den s.k. Stockholmsöverenskommelsen finansiera bl.a. Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 miljoner kronor i 2009 års priser samt för utbyggnad av tunnelbanan i Stockholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* tillsammans med övriga lån som Trafikverket tar upp för infrastrukturprojekt, eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm*.

Regeringens överväganden

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till väginvesteringar utgår från en prog-

nos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.49 nedan finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2007–2016. Tabellen nedan har justerats genom att även anslags-sparande på posterna som berörda myndigheter disponerar för administrationskostnader, som omfördelas till anslagsposten avsatt för investeringar, ingår i tabellen. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2016 uppgick till -137 075 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2017, se vidare i tabell 3.51.

Tabell 3.49 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2007–2013	2014	2015	2016
Intäkter från inbetald trängselskatt	4 995 736	832 964	865 825	1 537 873
Kostnader för administration	1 894 708	127 442	140 200	146 203
Överskott	3 101 028	705 522	725 625	1 391 670
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län.) Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	2 894 284	686 986	819 838	1 207 476
Medel som omdisponerats	183 240	143 296	0	125 800
Summa totalt avsatta medel	3 077 524	830 282	819 838	1 333 276
Differens mellan överskott och avsatta medel	23 504	-124 760	-94 213	58 394
Akkumulerad differens	23 504	-101 256	-195 469	-137 075

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

Enligt den s.k. Stockholmsöverenskommelsen ska överskottet från trängselskatten huvudsakligen finansiera Förbifart Stockholm. Därutöver ska överskottet användas till andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen för 5 000 miljoner kronor. Överskottet ska även genom 2013 års Stockholmsförhandling bidra med medfinansiering av utbyggnaden av tunnelbanan i Stockholmsregionen.

Det bör understrykas att beräkningen av de medel som avsätts till investeringar endast är avsedd att spegla de överskott som trängselskattesystemet ger och därmed inte hur stor del av överskottet som används till investeringar. Medel till investeringar som inte används enskilda år överförs i stället som anslagssparande till kommande år. Som framgår av tabell 3.50 nedan

hade ett anslagssparande på ca 1 790 483 000 kronor ackumulerats vid utgången av 2016.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabellen nedan framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas uppgå till 1 517 600 000 kronor 2018. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2018 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2016 på -137 075 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2018, samt differens mellan överskott och avsatta medel t.o.m. 2016 avser regeringen att avsätta 1 380 525 000 kronor till investeringar i regleringsbrev för 2018, se tabell 3.51 nedan.

Tabell 3.50 Trängselskatt i Stockholm – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väganknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län.) Medlen avsatta på en egen anslagspost i regleringsbrev exkl. omdisponeringar under året.	410 000	558 523	965 885	548 526	686 986	819 838	1 207 476
Medel som omdisponerats	0	0	0	183 240	143 296	0	125 800
Ingående anslagssparande	504 453	0	319 727	735 633	960 984	1 484 092	1 437 389
Summa totalt tillgängliga medel	914 453	558 523	1 285 612	1 467 399	1 791 266	2 303 930	2 770 665
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	537 103	238 796	549 979	506 415	307 174	866 541	980 182
Utgående anslagssparande	377 350	319 727	735 633	960 984	1 484 092	1 437 389	1 790 483

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Tabell 3.51 Trängselskatten i Stockholm – beräkning av medel som avsätts till investeringar

Tusental kronor

	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Intäkter från trängselskatt	1 666 000	1 666 000	1 688 000
Kostnader för administration	148 400	148 400	148 400
Överskott	1 517 600	1 517 600	1 539 600
Justering för ackumulerad differens	-137 075		
Till investeringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	1 380 525	1 517 600	1 539 600

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Beräkning av anslagsnivån

Som framgått ovan avser regeringen att avsätta 1 380 525 000 kronor till investeringar 2018. Dessutom avser regeringen att avsätta samman-

lagt 148 400 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2018 blir därmed 1 528 925 000 kronor.

Tabell 3.52 Anslaget 1:11 Trängselskatt i Stockholm – fördelning på anslagsposter*Tusental kronor*

	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Trafikverket: Investeringar i vägnätet (Förbifart Stockholm och andra väg-anknutna projekt i Stockholmsregionen samt tunnelbanan i Stockholms län)	1 380 525	1 517 600	1 539 600
Trafikverket: administration	40 000	40 000	40 000
Transportstyrelsen: administration	92 000	92 000	92 000
Kronofogdemyndigheten: administration	3 400	3 400	3 400
Sveriges Domstolar: administration	1 000	1 000	1 000
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa/anslag	1 528 925	1 666 000	1 688 000

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Förslag och beräkning

Tabell 3.53 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Trängselskatt i Stockholm

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 448 531	1 448 531	1 448 531
Förändring till följd av:			
Beslut	189 469	189 469	211 469
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-109 075	28 000	28 000
Förslag/beräknat anslag	1 528 925	1 666 000	1 688 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 528 925 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 666 000 000 kronor respektive 1 688 000 000 kronor.

3.7.12 1:12 Transportstyrelsen**Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:12 Transportstyrelsen**

Tusental kronor				
2016	Utfall	2 075 369	Anslags-sparande	27 835
2017	Anslag	2 093 091 ¹	Utgifts-prognos	2 092 168
2018	Förslag	2 139 603		
2019	Beräknat	2 148 641 ²		
2020	Beräknat	2 184 810 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 2 115 508 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 115 508 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Transportstyrelsens förvaltningsutgifter samt för att betala svenskt medlemskap i internationella organisationer inom transportområdet. Anslaget får även användas för system- och administrationsutgifter förknippade med Transportstyrelsens uppbörd av andra skatter än trängselskatt samt administration av bonus till klimatbonusbilar.

Kompletterande information

Transportstyrelsens system- och administrationsutgifter för trängselskatt finansieras från anslagen 1:11 *Trängselskatt i Stockholm* och 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

Avgiftsfinansierad verksamhet vid Transportstyrelsen**Tabell 3.55 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor				
Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	1 313 792	30 885	1 594 626	-249 949
Prognos 2017	1 306 389	58 561	1 574 510	-209 560
Budget 2018	1 259 000	64 000 ¹	1 538 000	-215 000

¹ Av intäkterna som disponeras 2018 avser 26 500 tkr den del av undervägsavgiften som disponeras för tillsyn av flygtrafiktjänst i svenskt luftrum samt 24 000 tkr, 7 000 tkr respektive 5 500 tkr intäkter som disponeras för administration av felparkeringsavgifter, infrastrukturavgifter respektive GAS-systemet.

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2018–2020 inkl. kompletterande underlag från Transportstyrelsen (N2017/01623/SUBT).

I enlighet med de finansieringsprinciper som gäller för Transportstyrelsens verksamhet tar myndigheten ut avgifter för att täcka kostnader för tillståndsprövning, tillsyn och registerhållning. Intäkterna från dessa redovisas mot inkomsttitel. Detsamma gäller intäkterna från den s.k. myndighetsavgift som tas ut per avresande passagerare från svenska flygplatser och som finansierar regelgivningen och delar av den övriga verksamheten på luftfartsområdet.

Regeringen avser dock att fr.o.m. den 1 april 2018 ta bort Transportstyrelsens bemyndigande avseende myndighetsavgiften. Avskaffandet av myndighetsavgiften innebär att Transportstyrelsens avgiftsintäkter beräknas minska med omkring 90 miljoner kronor per år. Precis som i dagsläget kommer de verksamhetskostnader som i dag täcks av intäkterna från myndighetsavgiften att finansieras från anslaget 1:12 *Transportstyrelsen*.

Med ett fåtal undantag gäller att Transportstyrelsen ska bestämma avgifternas storlek så att full kostnadstäckning uppnås. Under tidigare år har det dock ackumulerats ett stort överskott som till största delen uppkommit inom den offentligrättsliga verksamheten inom vägtrafik. Även inom luftfartsområdet har ett överskott ackumulerats, medan det inom sjöfarts- och

järnvägsområdet fanns ackumulerade underskott.

Den 22 december 2014 uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att redovisa en plan för, och vid behov ge förslag på, hantering av över- och underuttag av avgifter i myndighetens offentligrättsliga avgiftsbelagda verksamhet och i uppdragsverksamheten. Transportstyrelsen redovisade uppdraget den 4 maj 2015. Vidare uppdrog regeringen den 10 september 2015 åt Transportstyrelsen att följa upp tillämpningen av bemyndiganden för vissa offentligrättsliga avgifter. Det uppdraget redovisade Transportstyrelsen den 31 mars 2016.

Som en följd av uppdragen har Transportstyrelsen justerat avgiftsnivåerna för att minska obalanserna där det bedömts möjligt. Redovisningarna har dock tydliggjort att myndigheten inte har klarat av att hantera de uppkomna obalanserna på egen hand. Regeringen har därför genom regleringsbrevet för 2017 beslutat att vissa obalanser som ackumulerats från bruttoredoisade avgifter med krav på full kostnadstäckning inte behöver beaktas vid framtida avgiftsättning.

Vidare har Transportstyrelsen identifierat några delområden inom den avgiftsbelagda verksamheten där full kostnadstäckning inte är ett hållbart ekonomiskt mål. Sedan tidigare har Transportstyrelsen möjlighet att frångå kravet på full kostnadstäckning på ett antal områden. Genom beslut den 22 juni 2017 bemyndigade regeringen Transportstyrelsen att frångå kravet på full kostnadstäckning på ytterligare några områden inom luftfart och sjöfart.

Riksdagen har riktat två tillkännagivanden till regeringen som rör Transportstyrelsens avgifter. Den 25 mars 2015 beslutade riksdagen ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheterna för flygbranschen att bära kostnaderna för tillsyn (bet. 2014/15:TU7, punkten 5, rskr. 2014/15:144). Den 15 december 2015 beslutade riksdagen ett tillkännagivande om att regeringen bör genomföra en generell översyn av Transportstyrelsens tillsynsavgifter med incitament till att nå ökad effektivitet (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:TU1, punkten 2, rskr. 2015/16:98). Dessa båda tillkännagivanden har slutbehandlats genom beslutet om förordningsändringar den 22 juni 2017.

Tabell 3.56 Offentligrättslig verksamhet 2018 – fördelning av budgeterade kostnader på verksamhetsområden och trafikslag

Tusental kronor

	Väg	Järnväg	Sjöfart	Luftfart	Summa
Regelgivning				24 000	24 000
Tillsyn	91 000	53 000	44 000	116 000	304 000
Tillståndsprovning	141 000	16 000	14 000	53 000	224 000
Registerhållning	963 000	3 000	15 000	5 000	986 000
Summa	1 195 000	72 000	73 000	198 000	1 538 000

Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2018–2020 inkl. kompletterande underlag från Transportstyrelsen (N2017/01623/SUBT).

Av tabell 3.56 framgår hur de budgeterade kostnaderna i den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten inom Transportstyrelsen fördelas mellan de fyra trafikslagen och myndighetens verksamhetsområden.

När det gäller de avgifter som disponeras för särskilda ändamål redovisas i tabell 3.55 den del av intäkterna som finansierar verksamhet inom Transportstyrelsen. Därutöver disponerar Transportstyrelsen intäkter inom luftfarts- och vägtrafikområdena som är av transfereringskaraktär. Dessa intäkter redovisas i tabell 3.57.

Tabell 3.57 Avgiftsfinansierade transfereringar

Tusental kronor

	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt -kostnad)
Utfall 2016	1 015 719	1 074 560	-58 841
Prognos 2017	1 103 623	1 036 041	67 582
Budget 2018	1 163 000 ¹	1 124 000	39 000

¹Intäkterna som 2018 disponeras inom luftfartsområdet består av den del av GAS-avgiften som betalas ut till flygplatserna som ersättning för deras skäliga kostnader för säkerhetskontroll (898 000 tkr) samt den del av undervägsavgiften som disponeras för ersättning till flygplatser för kostnader för kommunikation, navigation och övervakning (70 000 tkr) och medlemsavgift i Eurocontrol (123 000 tkr). Intäkterna som 2018 disponeras inom vägtrafikområdet består av den del av infrastrukturavgifterna som tas ut på vägbroarna över Motalaviken (14 000 tkr) och Sundsvallsfjärden (43 000 tkr) samt av försäljningen av personliga fordonsskyltar (15 000 tkr) som betalas till Trafikverkets räntekonto. Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2018–2020 (N2017/01623/SUBT).

Tabell 3.58 innehåller uppgifter om intäkter som Transportstyrelsen redovisar mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen.

Tabell 3.58 Avgifter som redovisas mot inkomsttitel och som inte motsvaras av verksamhetskostnader inom Transportstyrelsen

Tusental kronor

	Intäkter som inte får disponeras	Kostnader	Resultat
Utfall 2016	192 104		192 104
Prognos 2017	192 200		192 200
Budget 2018	192 200 ¹		192 000

¹Intäkterna som 2018 redovisas mot inkomsttitel avser den del av undervägsavgiften som utgör kompensation från Eurocontrol (17 000 tkr), intäkter från felparkeringsavgifter (68 000 tkr), rest- och drojmsmålsavgifter (78 000 tkr), överlastavgifter (5 000 tkr), sanktionsavgifter vid överträdelser av reglerna för kör- och vilotider och färdskrivare vid vägtransporter (24 000 tkr) samt sanktionsavgifter vid överträdelser av regler om cabotage (200 tkr). Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2018–2020 (N2017/01623/SUBT).

Den uppdragsverksamhet som Transportstyrelsen bedriver redovisas i tabell 3.59. Den hör i huvudsak till vägtrafikområdet och omfattar bl.a. informationsuttag ur vägtrafikregistret.

Tabell 3.59 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt -kostnad)
Utfall 2016	87 519	117 188	-29 668
(varav tjänsteexport ¹)	0	0	0
Prognos 2017	70 000	96 000	-26 000
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)
Budget 2018	87 000	92 000	-5 000
(varav tjänsteexport)	(0)	(0)	(0)

¹ I utfallet för 2016 ingår administration av felparkeringsavgifter som fr.o.m. 2017 redovisas som offentligrättslig verksamhet och ingår i tabell 3.57. Källa: Transportstyrelsens budgetunderlag för 2018–2020 (N2017/01623/SUBT).

Övrig information

Transportstyrelsen har genomfört en upphandling rörande drift av myndighetens it-system. Till följd av vissa beslut som fattades vid upphandlingen har Transportstyrelsens dåvarande generaldirektör enligt ett av henne godkänt strafföreläggande gjort sig skyldig till vårdslöshet med hemlig uppgift. Den 3 augusti 2017 beslutade regeringen att en utredare ska granska den process som ledde fram till att skyddsvärd information har hanterats på ett sätt som strider mot svensk lag (N2017/04991/SUBT). Samma dag uppdrog regeringen åt Transportstyrelsen att kartlägga vilka säkerhetskänsliga eller av andra skäl sekretessbelagda uppgifter som har hanterats av icke säkerhetsprövade medarbetare hos leverantörer och underleverantörer och att bedöma vilket men som har uppstått eller riskerar att uppstå till följd av detta (N2017/04992/SUBT).

Regeringens överväganden

Avgiftsfritt utbyte av grunddata

Riksdagen biföll regeringens förslag i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 22 avsnitt 3.6.12, bet. 2016/17:TU1, rskr. 2016/17:100) om en ökning av anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* fr.o.m. 2017 för att möjliggöra en ordning med avgiftsfritt utbyte av grunddata mellan statliga myndigheter. En del av ökningen finansierades genom att anslaget 1:13 *Trafikanalys* minskades. En del av ökningen har visat sig vara felaktig, varför anslaget 1.12 *Transportstyrelsen* föreslås minskas med 1 800 000 kronor under 2018 och med 900 000 kronor fr.o.m.

2019, samtidigt som anslaget 1:13 *Trafikanalys* ökas med motsvarande belopp.

Bonus–malus

Regeringen avser att föreslå riksdagen att ett s.k. bonus–malus-system ska införas under 2018 och att Transportstyrelsen ska få ansvar för att administrera systemet. Mot denna bakgrund föreslås att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas med 17 miljoner kronor under 2018, 5 miljoner kronor per år. 2019–2022, 4 miljoner kronor 2023 och 3 miljoner kronor fr.o.m. 2024.

En ny säkerhetsskyddslag

Kraven på säkerhetsskyddet har förändrats genom utvecklingen i omvärlden och på informationsteknikområdet, ökningen av säkerhetskänslig verksamhet som bedrivs i enskild regi och en ökad internationell samverkan. Som framgår under utgiftsområde 4 Rättsväsendet avser regeringen att återkomma till riksdagen med ett förslag till en ny säkerhetsskyddslag. Denna innebär utökade uppgifter för Transportstyrelsen, varför anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* föreslås ökas med 2 miljoner kronor 2018 och med 4 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Regelefterlevnad vid miljözoner

Regeringen avser att genomföra en översyn av hur regelefterlevnad kan säkerställas vid nya typer av miljözoner. Regeringen föreslår därför att anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* ökas med 5 miljoner kronor 2018.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.60 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Transportstyrelsen

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 086 091	2 086 091	2 086 091
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	31 197	64 358	100 558
Beslut	24 115	-894	-909
Varav BP18 ³	24 000	9 000	9 000
Varav ³			
Ny säkerhetsskyddslag	2 000	4 000	4 000
Bonus–malus	17 000	5 000	5 000
Miljözoner	5 000		
Överföring till/från andra anslag	-1 800	-914	-930
Varav BP18 ³	-1 800	-900	-900
Varav ³			
Felkorrigerig för avgiftsfritt digitalisering	-1 800	-900	-900
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 139 603	2 148 641	2 184 810

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 2 139 603 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 148 641 000 kronor respektive 2 184 810 000 kronor.

3.7.13 1:13 Trafikanalys

Tabell 3.61 Anslagsutveckling 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

2016	Utfall	66 835	Anslags- sparande	1 740
2017	Anslag	65 483 ¹	Utgifts- prognos	66 529
2018	Förslag	68 162		
2019	Beräknat	68 317 ²		
2020	Beräknat	69 470 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 67 262 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 67 262 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas till Trafikanalys förvaltningsutgifter vilket omfattar statistik-, utvärderings- och analysverksamhet inom transportområdet samt statistik avseende maritima näringar.

Regeringens överväganden

Avgiftsfritt utbyte av grunddata

Riksdagen biföll regeringens förslag i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 22 avsnitt 3.6.12, bet. 2016/17:TU1, rskr. 2016/17:100) om en sänkning av anslaget 1:3 *Trafikanalys* 2017 för att möjliggöra en ordning med avgiftsfritt utbyte av grunddata mellan statliga myndigheter. En del av sänkningen visade sig felaktig, varför anslaget föreslås ökas med 1 800 000 kronor under 2018 och med 900 000 kronor fr.o.m. 2019, samtidigt som anslaget 1:12 *Transportstyrelsen* minskas med motsvarande belopp.

Förslag och beräkningar

Tabell 3.62 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Trafikanalys

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	65 483	65 483	65 483
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	876	1 917	3 054
Beslut	3	3	3
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag	1 800	914	930
Varav BP18 ³	1 800	900	900
Varav ³			
Felkorrigering för avgiftsfritt digitalisering	1 800	900	900
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	68 162	68 317	69 470

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 68 162 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Trafikanalys* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 68 317 000 kronor respektive 69 470 000 kronor.

3.7.14 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tabell 3.63 Anslagsutveckling 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

2016	Utfall	1 122 920	Anslags- sparande	43 528
2017	Anslag	1 027 434 ¹	Utgifts- prognos	1 050 293
2018	Förslag	899 954		
2019	Beräknat	1 017 000		
2020	Beräknat	1 042 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för finansiering av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Från anslaget finansieras även system- och administrationskostnader för trängselskatten i Göteborg.

Bemyndiganden och ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 538 000 000 kronor 2019–2037.

Skälen för regeringens förslag: De investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg som Trafikverket ska göra för överskottet från trängselskatten i Göteborg innebär att myndigheten måste ingå avtal med externa parter om ekonomiska åtaganden för flera år framåt i tiden. Bemyndigandet bör avse all upphandlad verksamhet där fleråriga avtal sluts, som inte faller under 6 kap. 2 § budgetlagen (2011:203). Bemyndigandet avser det totalbelopp som regeringen får ha bundit upp i avtal vid budgetårets utgång. I beräkningarna av bemyndigandet inkluderas framtida räntekostnader på upptagna lån.

Vid beräkningarna används en långsiktig jämviktsränta som i dag är 4,20 procent vilken är fastställd av den europeiska tillsynsmyndigheten EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority). Räntekostnader redovisas

som ett åtagande inom bemyndigandet först då lån upptagits. Avgörande för när ett åtagande inträffar är vanligen när respektive kontrakt tecknas.

Ekonomiska åtaganden som staten ingår i samband med överenskommelser med kommuner, landsting eller företag om medfinansiering av transportinfrastruktur ska dock i vissa fall omfattas av begärda bemyndiganden redan det år staten ingår sådana överenskommelser.

De exakta tidpunkterna för kontraktstecknandet i de enskilda fallen kan vara svåra att förutse. Av detta följer att det behövs en viss buffert i bemyndigandet. Utan en sådan försämrings möjligheterna för att genomföra kostnadseffektiva upphandlingar och därmed också ett kostnadseffektivt byggande. Exempelvis kan det då bli nödvändigt att skjuta upp den avslutande delen av en upphandling för att inte överskrida bemyndigandet vilket försenar och kan fördyra projektgenomförandet.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 7 538 000 000 kronor 2019–2037.

Tabell 3.64 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2037
Ingående åtaganden	2 540 000	1 487 700	6 895 700			
Nya åtaganden	-226 500	6 229 000	1 174 000			
Infriade åtaganden	-825 800	-821 000	-831 000	-811 000	-841 000	-5 586 700
Utestående åtaganden	1 487 700	6 895 700	7 238 700			
Erhållet/förslaget bemyndigande	4 200 000	7 100 000	7 538 000			

Källa: Tabellen har tagits fram med utgångspunkt i Trafikverkets budgetunderlag 2018–2020 samt kompletterande underlag från Trafikverket (N2017/01600/SUBT).

Låneram

Överskottet från trängselskatten i Göteborg ska bidra till finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg, bl.a. Västlänken samt en ny älvförbindelse för vägtrafik vid Marieholm. Den del av investeringarna som täcks av framtida skatteintäkter finansieras genom lån i Riksgäldskontoret. Dessa lån redovisas under anslaget 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* eftersom de ingår i den samlade låneramen för infrastrukturprojekt. Lån tas även upp för räntekostnader. Räntor och återbetalning av lån kommer att belasta anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg*.

Regeringens överväganden

Uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel

Tilldelningen av medel från trängselskatteinkomster till investeringar i kollektivtrafik,

järnväg och väg i Göteborg utgår från en prognos av hur stort överskott trängselskattesystemet förväntas ge det kommande året, dvs. hur stort nettot av inbetald trängselskatt och kostnaderna för att administrera systemet förväntas bli. I fastställandet av de medel som avsätts till investeringar tas hänsyn till hur väl tidigare beräknade överskott och avsatta medel har stämt överens.

I tabell 3.65 nedan finns en sammanställning av inbetald trängselskatt, kostnaderna för administration samt avsatta medel till väginvesteringar under perioden 2013–2016. Av tabellen framgår att den ackumulerade differensen mellan överskott och totalt avsatta medel vid utgången av 2016 uppgick till -114 046 000 kronor. Detta belopp läggs till det beräknade överskottet 2018, se vidare i tabell 3.67.

Tabell 3.65 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av överskott i förhållande till avsatta medel till väginvesteringar

Tusental kronor

	2013	2014	2015	2016
Intäkter från inbetald trängselskatt	625 646	817 610	943 495	1 012 656
Kostnader för administration	174 583	162 204	153 194	154 411
Överskott	451 063	655 406	790 301	858 245
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	493 900	607 550	672 543	813 079
Medel som omdisponerats		127 343	0	154 646
Summa totalt avsatta medel	493 900	734 893	672 543	967 725
Differens mellan överskott och avsatta medel	-42 837	-79 487	117 758	-109 480
Akkumulerad differens	-42 837	-122 324	-4 566	-114 046

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Uppföljning av avsatta medel och hur de har använts

I Trafikverkets regleringsbrev för 2016 avsattes 968 508 000 kronor för finansieringen av investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborg. Som framgår av tabell 3.66 nedan saknas ett ackumulerat anslagssparande vid utgången av 2016.

Beräkning av medel som ska avsättas till investeringar

Av tabell 3.67 nedan framgår att nettoöverskottet från inbetalad trängselskatt beräknas

uppgå till 1 014 000 000 kronor 2018. I beräkningen av hur stort belopp som ska avsättas till investeringar för 2018 tas hänsyn till den ackumulerade differensen mellan överskott och tidigare totalt avsatta medel 2015 på -114 046 000 kronor.

Med beaktande av beräknat överskott för 2018, samt differens mellan överskott och totalt avsatta medel 2016 avser regeringen att avsätta 739 324 000 kronor till investeringar i regleringsbrev för 2018.

Tabell 3.66 Trängselskatt i Göteborg – uppföljning av hur avsatta medel har använts

Tusental kronor

	2013	2014	2015	2016
Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen (på anslagspost i regleringsbrev, exkl. omdisponeringar gjorda under resp. år)	493 900	607 550	672 543	813 079
Medel som omdisponerats	0	127 343	0	154 646
Ingående anslagssparande	0	0	0	783
Summa tillgängliga medel	493 900	734 893	672 543	968 508
Användning (kostnader för genomförda investeringar)	493 900	734 893	671 760	968 508
Utgående anslagssparande	0	0	783	0

Källa: Årsredovisningar från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket för aktuella budgetår.

Tabell 3.67 Trängselskatt i Göteborg – beräkning av medel som avsätts till investeringar

Tusental kronor

	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Intäkter från inbetald trängselskatt	1 014 000	1 017 000	1 042 000
Kostnader för administration	160 630	156 630	156 630
Överskott	853 370	860 370	885 370
Justering för ackumulerad differens	-114 046		
Till investeringar (avsätts på anslagspost i Trafikverkets regleringsbrev)	739 324	860 370	885 370

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

Beräkning av anslagsnivån

Som framgått ovan avser regeringen att avsätta 739 324 000 kronor till investeringar 2018. Dessutom avser regeringen att avsätta sammanlagt

160 630 000 kronor för administrationskostnader. Det sammanlagda anslagsbehovet för 2018 blir därmed 899 954 000 kronor.

Tabell 3.68 Anslaget 1:14 Trängselskatt i Göteborg – fördelning på anslagposter

Tusental kronor

	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Trafikverket: Investeringar i kollektivtrafik, järnväg och väg i Göteborgsregionen	739 324	860 370	885 370
Trafikverket: administration	22 000	22 000	22 000
Transportstyrelsen: administration	124 000	120 000	120 000
Kronofogdemyndigheten: administration	1 650	1 650	1 650
Sveriges Domstolar: administration	980	980	980
Skatteverket: administration	12 000	12 000	12 000
Summa	899 954	1 017 000	1 042 000

Källa: Prognoser från Trafikverket, Transportstyrelsen, Kronofogdemyndigheten, Sveriges Domstolar och Skatteverket samt egna beräkningar.

*Förslag och beräkning***Tabell 3.69 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Trängselskatt i Göteborg**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 027 434	1 027 434	1 027 434
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	6 566	17 566	42 566
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	-134 046	-28 000	-28 000
Förslag/beräknat anslag	899 954	1 017 000	1 042 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 899 954 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Trängselskatt i Göteborg* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 017 000 000 kronor respektive 1 042 000 000 kronor.

3.7.15 1:15 Sjöfartsstöd**Tabell 3.70 Anslagsutveckling 1:15 Sjöfartsstöd**

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	1 486 259		117 741
2017	Anslag	1 632 000 ¹		1 473 000
2018	Förslag	1 518 000		
2019	Beräknat	1 563 000		
2020	Beräknat	1 610 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för sjöfartsstöd som lämnas till fysiska och juridiska personer samt till partrederier som har eller har haft sjömän anställda för arbete ombord på svensk-registrerade fartyg.

Regeringens överväganden

Anslaget för sjöfartsstöd sänks i enlighet med en ny bedömning av antalet stödberättigade fartyg som Delegationen för sjöfartsstöd vid Trafikverket har gjort. Samtidigt räknas anslaget upp till följd av pris- och löneförändring som

påverkar beräknad ersättning till de stödberättigade.

*Förslag och beräkningar***Tabell 3.71 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Sjöfartsstöd**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 632 000	1 632 000	1 632 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	50 000	101 000	101 000
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym	-164 000	-170 000	-123 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 518 000	1 563 000	1 610 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 518 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Sjöfartsstöd* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 563 000 000 kronor respektive 1 610 000 000 kronor.

3.7.16 Sjöfartsverket**Sjöfartsverkets ekonomiska mål**

Regeringens förslag: Sjöfartsverket ska, räknat på resultatet efter skattemotsvarighet över en konjunkturcykel, ha en räntabilitet om lägst 3,5 procent. Sjöfartsverket ska, på lång sikt, ha en soliditet om lägst 25 procent.

Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Sjöfartsverkets ekonomiska resultat.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Detta ska ske på ett företagsekonomiskt sätt och inom ramen för en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning.

Sjöfartsverkets ekonomiska resultat under de senaste åren har påverkats negativt vilket främst har sin grund i omvärderingar av pensions-

skulden till följd av låga marknadsräntor samt ökade kostnader för isbrytningen för vissa stränga isvintrar. Åren 2007–2017 har pensionskulden ökat med mer än 1 miljard kronor till följd av ändrade beräkningsgrunder. Detta har sammantaget haft en stor negativ inverkan på resultatet och bidragit till att den ekonomiska ställningen kraftigt försämrats.

Det egna kapitalet var negativt för boksluten för 2012 och 2013, men positivt fr.o.m. 2014, vilket främst beror på att Sjöfartsverket inför 2014 fick tillfälligt ökade anslag med 300 miljoner kronor per år under perioden 2014–2016 samt en permanent höjning av anslagen för sjö- och flygräddning med 45 miljoner kronor per år. Överskotten för de senaste åren har satts av i en resultatutjämningsfond som kan användas för att balansera resultaten mellan ekonomiskt bättre och sämre år.

I Sjöfartsverkets uppdrag ingår bl.a. att planera och tillhandahålla infrastruktur och tjänster för sjöfarten i form av farleder, isbrytning, lotsning, sjögeografisk information samt att ansvara för sjö- och flygräddningstjänst.

Verksamheten finansieras i huvudsak genom sjöfartsavgifter i form av farledsavgifter och lotsavgifter samt andra externa intäkter samt anslag. Antalet anlop i sjöfarten har sjunkit varje år sedan 2007 vilket har lett till en minskning av Sjöfartsverkets sjöfartsavgifter. Under 2016 minskade antalet anlop med 1 411 jämfört med föregående år. Godsvolymerna har dock ökat under senare år, med 5 procent under 2014, med ytterligare 2 procent under 2015 och med 1 procent under 2016.

Regeringen har uppdragit åt Sjöfartsverket att utarbeta en finansiell modell med syftet att uppnå en ekonomi i balans senast den 31 december 2017 (N2015/5048/SUBT). Sjöfartsverket redovisade sina slutsatser i december 2015. Genom införandet av en ny avgiftsmodell och därtill hörande interna förbättringsarbeten för att minska kostnaderna och öka intäkterna var det Sjöfartsverkets uppfattning att verket skulle nå en ekonomi i balans till den 31 december 2017. Sjöfartsverket konstaterar nu att på grund av högre pensionskostnader än beräknat kommer inte ekonomin att vara i balans till årsskiftet. Orsaken är främst den nya omräkningen av pensionsskulden. Sjöfartsverkets inriktning är att börja tillämpa den nya avgiftsmodellen fr.o.m. den 1 januari 2018.

Sjöfartsverkets totala intäkter för 2016 uppgick till 2 471 miljoner kronor varav 550 miljoner kronor utgörs av intäkter från anslag. Motsvarande belopp uppgick 2015 till 2 401 miljoner kronor varav 476 miljoner kronor avsåg intäkter från anslag.

Tabell 3.72 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2015	Intäkter 2016	Resultat 2015	Resultat 2016
Sjöfartsverket, totalt	2 401	2 471	0 ¹	0 ¹
Sjöfartsavgifter	1 404	1 463		
Övriga rörelseavgifter	520	457		

¹ Beloppet avser resultat efter avsättningar till resultatutjämningsfonden.
Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2016.

Intäkterna från sjöfartsavgifter ökade 2016 med totalt 59 miljoner kronor jämfört med föregående år. Intäkterna från farledsavgifter ökade med 23 miljoner kronor och intäkterna från lotsavgifterna ökade med 36 miljoner kronor jämfört med föregående år. Lotsavgiftens höjning på i genomsnitt fem procent som genomfördes från den 1 januari 2016 beräknas ha påverkat intäkten med ca 24 miljoner kronor. Med hjälp av ökningen av antalet öppensjölotsningar översteg lotsintäkterna totalt sett den förväntade nivån.

Resultatet efter finansiella poster för 2016 uppgick till 123 miljoner kronor. För 2015 uppgick motsvarande belopp till 140 miljoner kronor. Resultatförsämringen beror i huvudsak på ökade kostnader på grund av ändrade beräkningsgrunder för pensionsskulden. Resultatet har i sin helhet avsatts till resultatutjämningsfonden för att återställa det egna kapitalet. Vid utgången av 2012 och 2013 var det egna kapitalet negativt. Vid utgången av 2016 uppgick det egna kapitalet till 514 miljoner kronor. För 2014 och 2015 var motsvarande belopp 252 miljoner kronor respektive 392 miljoner kronor.

Sjöfartsverkets ekonomiska mål för 2016 var att resultatet efter skattemotsvarighet ska uppgå till 3,5 procent av justerat eget kapital under en konjunkturcykel, samt att soliditeten långsiktigt ska uppgå till minst 25 procent.

Tabell 3.73 Översikt av de ekonomiska målen

Procent

	Mål 2014	Utfall 2014	Mål 2015	Utfall 2015	Mål 2016	Utfall 2016
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet	3,5	Neg	3,5	0	3,5	0
Soliditet	25	7,3	25	10,6	25	12,5

Källa: Sjöfartsverkets årsredovisning för 2016.

Sjöfartsverket har inte uppfyllt sina ekonomiska mål under de senaste åren. Huvudorsaken är omvärderingar av pensionsskulden som följd av låga marknadsräntor och att intäkterna varit för låga vilket bidragit till att den ekonomiska ställningen urholkats.

Regeringen avser att även fortsatt noggrant följa den ekonomiska utvecklingen hos Sjöfartsverket för att säkerställa att Sjöfartsverkets olika verksamheter i framtiden kan bedrivas i ekonomisk balans.

Uppföljning av investeringsplaner

Sjöfartsverkets investeringar uppgick för 2016 till 226 miljoner kronor. För 2015 var motsvarande belopp 347 miljoner kronor. Bland större investeringsposter kan nämnas investeringar i farledsförbättringar, isbrytningsfartyg och lotsbåtar. Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2017–2021 omfattar totalt 4 500 miljoner kronor. De största investeringarna är i isbrytningsverksamheten samt farleds- och kanalförbättringar. Jämfört med planen i föregående års treårsplan har det framför allt tillkommit investeringar avseende farledsprojekt finansierade via nationella planen eftersom Sjöfartsverket tidigare inte redovisade dessa som en anläggningstillgång.

Sjöfartsverkets investeringar har till övervägande del finansierats med egna medel. Bemyndigande för 2017 finns att inom en ram om 450 miljoner kronor ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret för finansiering av investeringar, varav 240 miljoner kronor hittills har utnyttjats.

Prognosticerat utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

Regeringen bedömer att nuvarande räntabilitetskrav på eget kapital om 3,5 procent räknat på resultatet efter skattemotsvarighet över en konjunkturcykel är motiverat som ett långsiktigt mål.

Soliditeten vid det senaste bokslutet uppgick till 12,3 procent, vilket är en förbättring men långt ifrån målet på 25 procent. Bedömningen är att det mot bakgrund av de stora ökningarna av pensionsskulden kommer att ta lång tid innan soliditetsmålet är uppfyllt. Regeringen anser dock att soliditetsmålet är motiverat mot bakgrund av den verksamhet som bedrivs i Sjöfartsverket, och att verket på lång sikt bör nå upp till detta mål.

Beträffande utdelningskravet anser regeringen att detta på sikt bör vara en tredjedel av vinsten, räknat som resultatet efter skattemotsvarighet. Utdelning och skattemotsvarighet föreslås även fortsättningsvis beslutas av regeringen i samband med bokslutet.

Nedanstående tabell redovisar prognosen över Sjöfartsverkets resultat så som det framställts i treårsplanen för 2018–2020.

Tabell 3.74 Prognos för Sjöfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2017	2018	2019	2020
Resultat efter finansiella poster	19,5	25,3	35,3	57,8
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	2,9	3,5	3,5	3,5
Soliditet (%)	11,7	11,3	10,6	10,4
Beräknad skattemotsvarighet	0	4,3	5,3	5,6
Beräknad utdelning	0	5,1	6,3	6,6

Källa: Sjöfartsverkets treårsplan för 2018–2020.

Sjöfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 låta Sjöfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 300 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2018 låta Sjöfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Skälen för regeringens förslag: Regeringens inriktning är att Sjöfartsverket ska finansiera investeringar med egna likvida medel samt med lån. Med anledning av detta är regeringens förslag att Sjöfartsverkets låneram fastställs till 300 miljoner kronor. Vidare föreslår regeringen att Sjöfartsverket, i enlighet med nu gällande ordning, ges möjlighet att sätta in kassamässigt

överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller affärsbank.

Sjöfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för Sjöfartsverket för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Sjöfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Sjöfartsverkets investeringsplan för perioden 2018–2020 uppgår till totalt 2 643 miljoner kronor, se tabell 3.75. Anskaffning och utveckling av nya investe-

ringar utgör ca 88 procent och vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 12 procent.

Investeringarna avser främst investeringar i och kring Södertälje kanal såsom nya slussportar i Södertälje kanal, dammsäkerhetshöjande åtgärder i Trollhätte kanal och slussar samt olika insatser för att förnya isbrytarresurserna. Investeringar ska också ske i lotsbåtar, arbetsfartyg, sjötrafikinformationscentraler, utrustning till räddningshelikoptrar och it-system.

Regeringen delar Sjöfartsverkets bedömning när det gäller vilka investeringar som bör göras de närmaste åren. Regeringen föreslår därför att investeringsplanen för Sjöfartsverket godkänns.

Tabell 3.75 Investeringsplan för Sjöfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
Farleder/utmärkning	136,8	550,1	606,6	566,5	264,5
Isbrytning	6,8	2,4	305,0	210,5	205,0
Sjötrafikinformation (VTS)	0,8	25,7	22,4	22,4	10,0
Sjögeografisk information	4,1	3,6	7,3	6,3	9,8
Lotsning	4,1	17,4	10,0	32,0	24,0
Flyg- och sjöräddning	0,9	13,0	0,0	0,0	0,0
Gemensamma funktioner	1,0	8,1	14,0	8,0	5,0
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	154,5	620,3	965,2	845,7	518,3
varav investeringar i anläggningstillgångar					
Byggnader, mark och annan fast egendom	30,9	124,1	115,1	3,5	3,5
Maskiner, inventarier och installationer	123,6	496,2	850,1	842,2	514,8
Summa varav investeringar i anläggningstillgångar	154,5	620,3	965,2	845,7	518,3
Finansiering					
Övrig kreditram					200,0
Anslag	134,3	480,0	512,0	499,0	237,0
Egna medel	20,2	140,3	453,2	346,7	81,3
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	154,5	620,3	965,2	845,7	518,3
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
Farleder/utmärkning	18,5	38,3	30,2	12,2	110,0
Isbrytning	20,5	45,3	8,0	5,0	5,0
Sjötrafikinformation (VTS)	2,4	6,4	0,0	0,0	0,0
Sjögeografisk information	12,3	3,6	5,8	1,8	1,8
Lotsning	12,4	5,8	32,9	18,3	8,3
Flyg- och sjöräddning	2,7	13,0	19,2	19,2	19,2
Gemensamma funktioner	3,0	8,1	5,5	5,5	5,5
Summa utgifter för vidmakthållande	71,7	120,6	101,6	62,0	149,8
varav investeringar i anläggningstillgångar					
Byggnader, mark och annan fast egendom	14,3	24,1	21,1	22,6	118,4
Maskiner, inventarier och installationer	57,4	96,5	80,5	39,4	31,4
Summa varav investeringar i anläggningstillgångar	71,7	120,6	101,6	62,0	149,8
Finansiering					
Egna medel	71,7	120,6	101,6	62,0	149,8
Summa finansiering av vidmakthållande	71,7	120,6	101,6	62,0	149,8
Totala utgifter för nyanskaffning, utveckling och vidmakthållande av investeringar	226,2	740,9	1 066,8	907,7	668,1
Totalt varav investeringar i anläggningstillgångar	226,2	740,9	1 066,8	907,7	668,1

Källa: Sjöfartsverkets treårsplan för 2018–2020.

3.7.17 Luftfartsverket

Luftfartsverkets ekonomiska mål

Regeringens förslag: Luftfartsverket ska, räknat på resultatet efter skattemotsvarighet, ha en räntabilitet om lägst 4 procent över en konjunkturcykel. Luftfartsverket ska, på lång sikt, ha en soliditet om lägst 15 procent.

Regeringen bemyndigas att besluta om utdelning och skattemotsvarighet vad avser Luftfartsverkets ekonomiska resultat.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Luftfartsverket ska verka för att de transportpolitiska målen uppnås. Luftfartsverket verkar inom de mål för flygtrafiktjänst och förutsättningar för uttag av avgifter som sätts i det gemensamma europeiska regelverket, bl.a. Europaparlamentet och rådets förordning (EG) nr 550/2004 av den 10 mars 2004 om tillhandahållande av flygtrafiktjänster inom det gemensamma europeiska luftrummet och kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 391/2013 av den 3 maj 2013 om inrättande av ett gemensamt avgiftssystem för flygtrafiktjänster, med bl.a. prestationsplaner för säkerhet, kostnadseffektivitet, kapacitet och miljö. Intäkterna från en - routeverksamheten, vilka svarar för den större delen av Luftfartsverkets intäkter, regleras inom ramen för EU:s prestationsplaner. Den nuvarande nivån förutsätter fortsatt genomförande av kostnadseffektiviseringar.

Ekonomiska förutsättningar

Luftfartsverket bedriver följande tjänster: civil och militär flygtrafikledningstjänst en route och för flygplats, luftrumstjänster, tekniska tjänster och informationstjänster nationellt och internationellt. En route-avgiften och terminalavgifterna på Arlanda flygplats, som utgör mer än 70 procent av intäkterna, omfattas av den europeiska kostnadskontrollen inom ramen för prestationsplanen. Intäkterna är alltså i denna del reglerade, med viss möjlighet till korrigering i efterhand av vissa ingående parametrar. Prestationsplanen, som gäller t.o.m. 2019, innebär att Luftfartsverkets en route-kostnader ska minska med i genomsnitt 2,4 procent per år i fast pris,

samtidigt som målen för flygsäkerhet, kapacitet och miljö infrias och volymökningen av flygtrafiken omhändertas.

Trafikprognosen för luftrumrörelser och antal s.k. service units, som utgör basen för Luftfartsverkets debitering av avgift, innebär en tillväxt under perioden fram t.o.m. 2019 om i genomsnitt 1,3 procent per år.

Luftfartsverket utför den lokala flygtrafikledningstjänsten med ensamrätt på Swedavia AB:s och Försvarsmaktens flygplatser. I övrigt bedrivs lokal flygtrafiktjänst på en konkurrensutsatt marknad.

Den lokala flygtrafiktjänsten omfattar i Sverige för närvarande ca 50 flygplatser med någon form av flygtrafikledningstjänst, antingen flygkontrolltjänst eller flyginformationstjänst. Av dessa ägs nio av Swedavia AB och sju av Försvarsmakten. Av de övriga är flertalet kommunala och för närvarande tre privata.

Utvecklingen av tjänsten fjärrstyrda torn utgör en väsentlig förändring av marknadsförutsättningarna och Luftfartsverkets möjligheter. Luftfartsverket har under 2016 tillsammans med Saab AB bildat ett bolag för digital flygtrafiktjänst. Regeringen bedömer att det nya bolaget bidrar till Luftfartsverkets möjligheter att utveckla den digitala flygtrafiktjänsten och att uppfylla avkastningskravet.

Det låga ränteläget utgör fortsatt en belastning för Luftfartsverkets resultat och soliditet.

Utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

Tabell 3.76 Verksamhetens rörelseintäkter och rörelseresultat fördelat på verksamhetsområden

Miljoner kronor

	Intäkter 2015	Intäkter 2016	Resultat 2015	Resultat 2016
Luftfartsverket, totalt	3 364	3 149	30	9
Luftfartsintäkter	2 465	2 202		
Övriga rörelseintäkter	899	947		

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2016.

Det ekonomiska målet för 2016 var att ge en avkastning på 4 procent på eget kapital över en konjunkturcykel samt att uppnå en soliditet på 15 procent. Luftfartsverkets resultat efter skattemotsvarighet uppgick för 2015 till 9 miljoner kronor, vilket motsvarar 1 procent på eget kapital. Utfallet för det enskilda året 2016 var alltså lägre än målet över en konjunkturcykel, men ligger fortfarande sett över tid inom ramen

för målet. Soliditeten uppgick per den 31 december 2016 till 11 procent. Målet för soliditet nåddes alltså inte fullt ut. Orsaken till att målet för soliditet inte nåddes är fortsatt den stora och växande pensionsskulden, vilken påverkas negativt av låga räntenivåer. Det nuvarande systemet ger alltså kända jämförelsestörande effekter för styrningen. Regeringen följer utvecklingen noga i avvaktan på att genomföra en omläggning vid ett tillfälle som inte medför onödiga kostnader för staten.

Tabell 3.77 Översikt av de ekonomiska målen

Miljoner kronor där inte annat anges

	Mål 2014	Utfall 2014	Mål 2015	Utfall 2015	Mål 2016	Utfall 2016
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	4	8	4	4	4	1
Soliditet (%)	15	15	15	12	15	11

Källa: Luftfartsverkets årsredovisning för 2016.

Uppföljning av investeringsplaner

Luftfartsverkets investeringsplan uppgick 2016 till 149 miljoner kronor. Utfallet blev 112 miljoner kronor. Årets största investering var fortsatt utveckling, uppgradering och anpassning inom flygledningssystemet COOPANS. Andra stora investeringsprojekt under året var utrustning för inspelning av data och tal vid flygtrafikledningsenheter, slutförande av projekt för nytt kommunikationsnätverk och ny teknik för att förbättra övervakningen i svenskt luftrum avseende täckning, noggrannhet och uppdateringsfrekvens.

Prognosticerat utfall mot regeringens uppställda ekonomiska mål

För perioden 2018–2021 prognostiserar Luftfartsverket att resultatet före skattemotsvarighet under perioden är positivt bara under 2018 och 2019. Under såväl 2017 som under 2020 väntas negativa resultat, där förlusten 2017 väntas uppgå till 44 miljoner kronor och förlusten 2020 väntas uppgå till 77 miljoner kronor. Soliditeten förväntas fortsätta sjunka under perioden till 8 procent. Resultatutvecklingen beror dels på fortsatta reduktioner av undervägsavgiften, dels det fortsatt låga ränteläget som påverkar såväl resultat som soliditet. Vad gäller kostnadsreduktioner efter 2019 finns inga fattade beslut, vilket innebär att den nuvarande prognosen kommer att justeras efter att en prestationsplan för åren efter 2019 beslutats.

Regeringen anser att ett räntabilitetskrav om 4 procent av eget kapital (som beräknas på resultatet efter skattemotsvarighet) är motiverat. Regeringen anser vidare att målet för soliditeten långsiktigt ska vara lägst 15 procent. Enligt den prognos som redovisats uppnås inte målen avseende resultat och soliditet under perioden. Regeringen anser inte att det är rimligt att minska målen för räntabilitet och soliditeten, även om det innebär att målen enligt nuvarande prognoser inte nås 2020. Beträffande utdelningskravet anser regeringen att detta normalt bör vara 15 procent av vinsten, räknat som resultatet efter skattemotsvarighet, med möjlighet att balansera vinsten i affärsverket i syfte att öka soliditeten och därmed komma närmare soliditetsmålet. Utdelning och skattemotsvarighet som ska inbetalas till inkomsttitel bör fastställas slutligt av regeringen i samband med bokslutet.

Tabell 3.78 Prognos för Luftfartsverkets resultat

Miljoner kronor där inte annat anges

	2017	2018	2019	2020
Resultat efter skattemotsvarighet	-44	1	7	-77
Räntabilitet på eget kapital efter skattemotsvarighet (%)	neg	0	1	neg
Soliditet (%)	10	10	9	8
Beräknad skattemotsvarighet	0	0	2	0
Beräknad utdelning	0	0	1	0

Källa: Luftfartsverkets treårsplan för 2018–2020.

Luftfartsverkets finansiella befogenheter

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 låta Luftfartsverket ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som inklusive tidigare upplåning uppgår till högst 3 850 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att för 2018 låta Luftfartsverket placera likvida medel på räntebärande konto i och utanför Riksgäldskontoret.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket placera överskottslikviditet i statsgaranterade skuldebrev och i certifikat hos motpart som är helägd av staten eller med kreditvärdighet med kreditvärdighet hos motparten enligt regeringens beslut.

Regeringen bemyndigas att under 2018 låta Luftfartsverket teckna borgensförbindelser för

krediter till förmån för LFV Holding AB inom en ram om högst 200 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram om högst 150 000 000 kronor.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag samt sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten.

Regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket överlåta viss lös egendom avseende koppar- och fiberförbindelser i delad kabel till Swedavia AB.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets investeringar har finansierats med internt tillförda medel. Verket har under 2016 ett bemyndigande att ta upp lån inom en total ram av 3 750 miljoner kronor. Denna ram föreslår regeringen bör öka med 100 miljoner kronor för 2018. Ökningen avser behovet av ökat bemyndigandet för Luftfartsverket att teckna borgensförbindelser för LFV Holding AB.

I Luftfartsverkskoncernen ingår LFV Holding AB som bildades 1995 för att samordna och förvalta Luftfartsverkets bolagsverksamhet. Luftfartsverket har även ett bemyndigande att teckna borgensförbindelser för krediter till förmån för dotterbolaget LFV Holding AB inom en total ram på 100 miljoner kronor, liksom att teckna aktier eller ge aktieägartillskott till LFV Holding AB inom en ram på 150 miljoner kronor. Regeringen föreslår att bemyndigandet avseende att teckna aktier eller ge aktieägartillskott kvarstår på samma nivå för 2018, medan bemyndigandet att teckna borgensförbindelser för LFV Holding AB föreslås öka till 200 miljoner kronor för att möta ökade behov i verksamheten.

Luftfartsverkets verksamhet utomlands bedrivs huvudsakligen i samarbete med annan partner. I syfte att åstadkomma effektiva former för samarbetet samt att dela risk och begränsa risken för Luftfartsverkets del är det önskvärt att för sådana samarbeten kunna bedriva verksamheten inom ett gemensamt företag. För att bl.a. få tillräcklig flexibilitet i bildande eller avveckling av sådana samarbeten bör regeringen bemyndigas att låta Luftfartsverket förvärva aktier eller andelar i eller bilda företag respektive

sälja aktier eller andelar i eller avveckla företag inom ramen för den egna verksamheten i den utsträckning det bedöms behövas för effektivt genomförande av uppdraget och i syfte att begränsa affärsrisken. Riksdagen har tidigare (prop. 2005/06:1, bet. 2005/06:TU1, rskr. 2005/06:81) bemyndigat regeringen att besluta om bildande av bolag inom ramen för Luftfartsverkskoncernen och genom beslut med anledning av budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86) anpassat formuleringen till 8 kap. 3 och 4 §§ budgetlagen (2011:203). Den nya formuleringen förtydligar att bemyndigandet för Luftfartsverket omfattar även andra former av företag än aktiebolag och undanröjer en oklarhet som tidigare funnits.

Luftfartsverket behöver inom ramen för sin affärsverksamhet teckna ansvarsförsäkringar hos enskilt försäkringsbolag. Regeringen har tidigare gett Luftfartsverket tillstånd att försäkra sig hos enskilt försäkringsbolag för att täcka ansvarsrisker i verksamheten. Regeringen gör bedömningen att båda dessa åtgärder är lämpliga för att begränsa risken i den berörda verksamheten.

Luftfartsverket väntas 2017 fortsatt ha ett betydande likviditetsöverskott som föranleds av att pensionsskulden som reserveras i balansräkningen är betydligt större än behovet av kapital för att finansiera verksamheten inklusive anläggningstillgångar. I likhet med tidigare år finns därför ett behov av att kunna placera likviditetsöverskott i syfte att få avkastning på detta.

Liksom övriga affärsverk har Luftfartsverket i dag möjlighet att sätta in kassamässigt överskott på räntebärande konto i Riksgäldskontoret eller i affärsbank. Medlen ska placeras räntebärande och förbehållas placeringar med låg risk, vilket inkluderar statsgaranterade skuldebrev och certifikat samt obligationer med vissa förbehåll avseende bl.a. kreditvärdighet hos motparten enligt regeringens beslut.

Luftfartsverket har hemställt om regeringens medgivande att till Swedavia AB överlåta sina koppar- och fiberförbindelser i s.k. delad kabel (N2017/01654/SUBT). Överlåtelsen avser kablage som vid bolagiseringen av flygplatsverksamheten i Luftfartsverket och överföringen av denna verksamhet till Swedavia AB bestämdes att staten med stöd av lagen (1992:1461) om verkan av vissa förbehåll vid överlåtelse av fastighet som tillhör staten m.m. skulle förbe-

hållas äganderätten till föremål som historiskt använts för flygtrafiktjänsten och som även framöver skulle komma att användas för att flygtrafiktjänsten i myndighetsform. Det som avsågs var huvudsakligen kablage som förbinder och/eller försörjer olika system för flygtrafiktjänst. Ett omfattande arbete har sedan dess gjorts för att identifiera kablage som ska höra till Luftfartsverket respektive Swedavia AB. I detta arbete har det även visat sig finnas delade kablar, dvs. kablar där båda har behov av fiber- eller kopparförbindelserna. Luftfartsverket har fortsatt behov av att använda dessa, men anser att det av förvaltningsskäl inte är rimligt med delat ägande. Eftersom Swedavia AB innehar den större delen och Swedavia AB bedöms ha de bästa förutsättningarna för fortsatt förvaltning föreslås, med avsteg från krav i 8 kap. 6 § budgetlagen (2011:203) att regeringen får besluta om att överlåta annan lös egendom än sådan som anges i 4 och 5 §§ förordning (1996:1191) om överlåtelse av statens lösa egendom, om egendomen inte längre behövs för statens verksamhet. Regeringen delar Luftfartsverkets bedömning att överföringen av förvaltningsskäl är lämplig och är det alternativ som ger samlade bästa förutsättningar för resursförsörjningen för den statliga verksamheten.

Luftfartsverkets investeringsplan

Regeringens förslag: Investeringsplanen för flygtrafikledning för 2018–2020 godkänns som riktlinje för Luftfartsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag: Luftfartsverkets investeringsplan för perioden 2018–2020 uppgår till totalt 718 miljoner kronor. Anskaff-

ning och utveckling av nya investeringar svarar för den större delen, ca 81 procent. Vidmakthållande av befintliga investeringar utgör ca 19 procent. Prioriteringarna styrs i hög grad av de krav på systemutveckling som ställs genom lagkrav på EU-nivå samt behovet av att successivt utveckla och förnya infrastrukturen i syfte att säkerställa kapacitet och kontinuitet.

Investeringarna fördelas på kategorierna flygtrafikledningsutrustning (ATM-utrustning), radarutrustning, kommunikationsutrustning, radioutrustning, byggnader, it och kommersiella investeringar. Projekt inom flygtrafikledningsutrustning avser främst det pågående internationella samarbetet avseende kontinuerlig utveckling av flygledningssystemet (COOPANS, COOPeration between ANS-providers) mellan leverantörer av flygtrafiktjänst som har samma typ av utrustning och samma systemleverantör, Thales. I övrigt vidtas åtgärder för förbättrad säkerhet och kontinuitet. Investeringar avseende s.k. fjärrstyrda torn, som ingår i kategorin kommersiella investeringar, avser fortsatt utveckling av systemet. Inom såväl radio- som radarutrustning pågår byte av ålderstagna stationer i syfte att tillföra operativ funktionalitet, bättre täckning och noggrannhet samt långsiktigt lägre kostnader. Investeringar i byggnader sker huvudsakligen i form av ersättningsinvesteringar för att vidmakthålla befintliga anläggningar inklusive utbyte av system såsom kraftmatning, ventilation, mindre rivning samt investeringar på grund av lagkrav. Regeringen delar Luftfartsverkets bedömning avseende de prioriteringar som bör göras för att möta investeringsbehov under de närmaste åren. Mot denna bakgrund föreslår regeringen att investeringsplanen godkänns som riktlinje för Luftfartsverkets investeringar.

Tabell 3.79 Investeringsplan för Luftfartsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Budget 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar					
ATM-utrustning	46	77	152	69	59
Radarutrustning	1	0	0	0	0
Kommunikationsutrustning	1	0	0	0	0
Radioutrustning	0	0	0	0	0
Byggnader	16	0	10	0	0
It	6	3	0	12	13
Kommersiella investeringar	42	48	72	69	19
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	112	128	234	150	91
varav investeringar i anläggningstillgångar	112	128	234	150	91
Finansiering					
Egna medel	112	128	234	150	91
Summa finansiering av anskaffning och utveckling	112	128	234	150	91
Vidmakthållande av befintliga investeringar					
ATM-utrustning	12	0	0	0	0
Radarutrustning	5	22	21	31	0
Kommunikationsutrustning	14	10	8	17	7
Radioutrustning	6	5	8	17	7
Byggnader	1	0	0	0	0
It	0	0	0	0	0
Kommersiella investeringar	9	11	11	0	0
Summa utgifter för vidmakthållande	47	48	48	65	14
varav investeringar i anläggningstillgångar	47	48	48	65	14
Finansiering					
Egna medel	47	48	48	65	14
Summa finansiering av vidmakthållande	47	48	48	65	14

Källa: Luftfartsverkets treårsplan för 2018–2020.

4 Politiken för informationssamhället

4.1 Omfattning

Politiken för informationssamhället omfattar områdena allmänna frågor om digitalisering och användningen av informationsteknik (digitaliseringspolitik), elektronisk kommunikation, post samt grundläggande betaltjänster. Frågor om digitalisering inom offentlig förvaltning har flyttat från utgiftsområde 22 Kommunikationer

till utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och förvaltning.

Post- och telestyrelsen (PTS) är sektors- och tillsynsmyndighet inom områdena elektronisk kommunikation och post.

Inom politiken för informationssamhället finns även Bredbandsforum (N2015/07486/TTP) och Digitaliseringsrådet (N2017/01899/D).

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom Politiken för informationssamhället

Milljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Politiken för informationssamhället</i>						
2:1 Post- och telestyrelsen	28	29	29	42	43	43
2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning	133	140	139	140	140	140
2:3 Grundläggande betaltjänster	20	34	33	36	36	36
2:4 Informationsteknik och telekommunikation	11	23	19	73	73	73
2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation	115	126	131	146	146	140
2:6 Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse ²	54	75	65	-	-	-
Summa Politiken för informationssamhället	361	427	416	437	437	432

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Från och med budgetåret 2018 redovisas anslaget 2:6 *Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse* under utg.omr. 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning anslaget 1:18 *Digitaliseringsmyndigheten*.

4.2 Utgiftsutveckling

År 2016 uppgick de totala utgifterna inom politiken för informationssamhället till 361 000 000 kronor. Prognosen för 2017 avseende de totala utgifterna uppgår till 351 000 000 kronor. Ytterligare satsning på genomförande av bredbands-satsningar och grundläggande betaltjänster är inlagda. Anslaget 2:6 *Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse* flyttas fr.o.m. 2018 till utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Regeringens förslag till anslag 2018 för politiken för informationssamhället uppgår till sammanlagt 437 000 000 kronor. För 2019 och 2021 beräknas anslagen till sammanlagt 437 000 000 kronor respektive 432 000 000 kronor.

4.3 Mål för området

Digitaliseringspolitik

Målet för digitaliseringspolitiken (tidigare benämnt it-politik) är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1, utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns två delmål om följande:

- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).
- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).

Post

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen

(2010:1045) (prop. 2014/15:1, utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Grundläggande betaltjänster

Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, utg.omr. 22, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

En rad olika faktorer påverkar utvecklingen inom digitaliseringsområdet. Effekterna av de politiska insatserna är ofta komplicerade att mäta, då det är svårt att avgränsa effekterna av andra offentliga och privata insatser. De viktigaste indikatorerna för att redovisa resultaten inom digitaliseringspolitiken är följande:

- Andel kvinnor, män, flickor och pojkar som använt internet i stort sett varje dag respektive de som aldrig använt internet.
- Andel företag med minst 10 anställda respektive företag med 1–9 anställda som tagit emot beställningar via webbplats eller app.
- Täckning i hela landet av tal och data via mobilnäten (yttäckning och befolkningstäckning) på 1 Mbit/s, 10 Mbit/s och 30 Mbit/s.
- Årsutveckling av pris per abonnemang för fast bredband om minst 8 Mbit/s samt årsutveckling av lägstapris för en snittanvändare av mobila samtalstjänster.
- Andel hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s respektive 30 Mbit/s samt antal hushåll och företag som saknar tillgång till bredband om minst 1 Mbit/s.

Där det är möjligt redovisas resultaten uppdelat på kön och ålder. Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer.

Några indikatorer är relativt nya, varför de historiska tidsserierna i dessa fall är korta, vilket framgår av tabell 4.2. Indikatorn andel hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 30 Mbit/s är ny sedan budgetpropositionen för 2015.

I Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning Privatpersoners användning av datorer och internet har målgruppen fr.o.m. 2013 utökats till åldersgruppen 16–85 år. Då längre tidsserie saknas för denna indikator redovisas även den tidigare åldersgruppen, 16–74 år (se tabell 4.2).

Målet för digitaliseringspolitiken kan delvis mätas genom de internationella index och rankingar som finns för digitaliseringsområdet. Dessa studier jämför länders förutsättningar,

investeringar och användning av digitalisering men visar inte effekter på ekonomi eller sysselsättning (se mer i avsnitt 4.4.2).

För robusthet och säkerhet inom området elektronisk kommunikation har lämpliga indikatorer ännu inte kunnat identifieras. Det finns därför ett fortsatt behov av utvecklingsarbete inom detta område.

Inom områdena post och grundläggande betaltjänster följs utvecklingen upp genom kvalitativa bedömningar. Om det finns indikationer på att alla inte har tillgång till posttjänster och grundläggande betaltjänster kan PTS som är ansvarig myndighet för dessa områden vidta åtgärder.

Tabell 4.2 Indikatorer för måluppfyllelse – digitaliseringspolitik

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Individer, andel (%) av befolkningen (kvinnor män) som:						
använt internet i stort sett varje dag (16-74 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	80/81	78/82	81/81	82/83	82/82	83/87
använt internet i stort sett varje dag (16-85 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	i.u.	i.u.	75/78	76/80	76/78	78/84
aldrig använt internet (16-74 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	5/4	7/4	4/4	7/4	5/4	3/3
aldrig använt internet (16-85 år) (förändringen mellan åren ligger inom felmarginal)	i.u.	i.u.	9/6	11/7	9/8	6/5
Företag andel (%) (minst 10 anställda/1-9 anställda):						
hastighet som företagets snabbaste internetanslutning kan uppnå för att ta emot data, andel (%) (minst 10 anställda/ 1-9 anställda):						
– under 2 Mbit/s			3/7	2/2	1/2	2/2
– minst 2 men mindre än 10 Mbit/s			30/35	27/28	19/23	15/18
– minst 10 men mindre än 30 Mbit/s			27/23	22/22	22/22	20/19
– minst 30 men mindre än 100 Mbit/s			18/16	19/13	22/22	23/19
– minst 100 Mbit/s			19/6	22/12	27/13	32/18
tog emot beställningar via webbplats eller app			20/11	22/13	23/14	22/13
Elektronisk kommunikation						
Mobiltäckning i hela landet (yttäckning/hushållstäckning (%):						
Taltjänster	i.u.	i.u.	84/>99	84/>99	85/>99	85/>99
Datatjänster:						
1 Mbit/s ¹	i.u.	i.u.	74/>99	80/>99	77/>99	79/>99
10 Mbit/s ²	i.u.	i.u.	44/99	51/>99	77/>99	79/>99
30 Mbit/s	i.u.	i.u.	2/61	1/60	3/71	5/81
Prisutveckling (inkl. rabatter)						
Förändring pris/abonnemang fast bredband minst 8 Mbit/s, augusti – augusti (%)	i.u.	-2	-10	14	4	0
Förändring pris/abonnemang fast bredband minst 100/10 bit/s, juni – juni (%)	i.u.	0	-43	31	2	-7
Förändring lägsta pris snittanvändare mobila samtalstjänster, juni - juni (%)	-9	0	-14	0	i.u.	i.u.
Förändring lägsta pris mobilt 100 samtal 2GB data/mån, aug – aug (%)	i.u.	i.u.	4	2	-41	0
Bredband						
Tillgänglighet:						
Andelen hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s (%)	49	53	57	61	67	71
Andelen hushåll och företag som har tillgång till bredband om minst 30 Mbit/s (%)	i.u.	i.u.	71	75	87	91
Antal hushåll och företag som saknar tillgång till bredband om minst 1 Mbit/s	800	500	<500	<500	<130	<90

¹ För 2015 och 2016 inklusive täckning från 450 MHz-bandet.

² För 2015 och 2016 inklusive täckning från 450 MHz-bandet.

Källor: Statistiska centralbyrån, Post- och telestyrelsen (PTS), bl.a. Prisutvecklingen på mobiltelefoni och bredband 2014, PTS Mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2016.

4.4.2 Digitaliseringspolitik

Resultat

Enligt SCB:s årliga it-undersökning ligger svenska individer och företag högt när det gäller tillgång till och användning av digitaliseringen på många olika områden. 99 procent av företag i Sverige med fler än tio anställda har internet. Motsvarande siffra för företag med 1-9 anställda är 91 procent. Av företag med 10 och fler

anställda har 90 procent en webbplats. För företag med färre än 10 anställda är motsvarande siffra 58 procent. Företag med 1-9 anställda samt företag med 10 och fler anställda har i allt högre utsträckning abonnemang med snabba internetanslutningar. Andelen företag som tar emot beställningar via internet ser dock ut att utvecklas långsamt.

Det är vanligt att använda internet i hemmet eller på arbetsplatsen. Bland 16-85-åringar i Sverige har 93 procent av männen och 92 procent

cent av kvinnorna tillgång till internet i hemmet. I åldern 16–85 år har 69 procent av kvinnorna och 74 procent av männen använt en smart telefon för uppkoppling mot internet och 77 procent av kvinnorna och 82 procent av männen har använt internetbank. Det finns fortfarande ojämlikheter mellan könen när det gäller användning av datorer och internet.

Sverige ligger generellt sett fortsatt högt i internationella index som mäter olika länders digitala mognad. I World Economic Forums, Networked Readiness Index 2016, behåller Sverige sin position med tredje högsta poäng av 139 länders index. Sverige behåller sin position som nummer 3 av de 28 medlemsländerna i EU. När det gäller användning av internet hamnar Sverige på en andra plats i The Digital Economy and Society, DESI 2017. Regeringen kan konstatera att Sverige hör till de länder som är bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter även om det finns områden där Sverige ligger sämre till.

För att skapa förutsättningar för en fortsatt långsiktig och hållbar digitalisering till nytta för samhällsutvecklingen och näringslivet har regeringen beslutat om strategin För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (N2017/03643/D). Den innehåller fem delmål:

- I Sverige ska alla kunna utveckla och använda sin digitala kompetens.
- I Sverige ska det finnas de bästa förutsättningarna för alla att på ett säkert sätt ta del av, ta ansvar för samt ha tillit till det digitala samhället.
- I Sverige ska det finnas de bästa förutsättningarna för att digitalt drivna innovationer ska utvecklas, spridas och användas.
- I Sverige ska relevant, målmedveten och rättssäker effektivisering och kvalitetsutveckling ske genom digitalisering.
- Hela Sverige bör ha tillgång till infrastruktur som medger snabbt bredband, stabila mobila tjänster och som stödjer digitalisering.

Regeringen har också fattat beslut om inrättande av ett råd med uppgift att främja genomförande av den allmänna digitaliseringspolitiken (Digitaliseringsrådet) (N2017/01899/D) och ett kansli (N2017/01901/D) som bl.a. ska ta fram förslag på indikatorer för att mäta delmålen i arbetet med genomförandet av digitaliseringsstrategin.

Digital delaktighet

Digital delaktighet innebär att alla som vill ska kunna använda de möjligheter som digitaliseringen medför. I FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning anges att dessa personer ska få tillgång på lika villkor som andra till it och it-system. I Agenda 2030 för hållbar utveckling anges att alla människor oavsett bl.a. ålder, kön eller funktionsnedsättning ska vara inkluderade i det politiska och sociala livet. I dagens digitaliserade samhälle innebär det att kunna vara digitalt delaktig.

I SCB:s undersökning Privatpersoners användning av datorer och internet 2016 framgår att 78 procent av kvinnorna och 84 procent av männen i åldern 16–85 år använder internet i stort sett dagligen. De som aldrig har använt internet återfinns till största delen i åldersgruppen 75–85 år. Av respondenterna angav 15 procent att de hade någon form av funktionsnedsättning. Drygt 80 procent av personerna med funktionsnedsättning upplever inga svårigheter i att använda datorer och internet. Där emot upplever drygt 5 procent av denna svarsgrupp att de har stora svårigheter att använda datorer och internet på grund av sin funktionsnedsättning. I en undersökning genomförd av Synskadades Riksförbund 2015 framkom att 25 procent av medlemmarna aldrig använt internet. Vidare använder män internet i högre utsträckning än kvinnor. Av kvinnorna i undersökningen hade 30 procent aldrig använt internet, jämfört med 18 procent av männen. I åldersgruppen 65–85 år hade 40 procent av medlemmarna aldrig använt internet.

PTS har ansvar för att säkerställa att alla har tillgång till elektroniska kommunikationer, inte minst vad gäller personer med funktionsnedsättning. Myndigheten upphandlar förmedlingstjänster för bildtelefoni, texttelefoni, teletal och kostnadsfri nummerupplysning samt säkerställer driften av dessa. Kostnaderna för tjänsterna har ökat från ca 54 miljoner kronor 2015 till ca 59 miljoner kronor 2016 bl.a. beroende av en ökad användning av förmedlingstjänsten bildtelefoni.

PTS gör även andra insatser för att öka tillgängligheten till och utbudet av informations- och kommunikationstjänster för personer med funktionsnedsättning, bl.a. anordnas årliga innovationstävlingar. Under 2015 användes ca 39 miljoner kronor till tävlingarna och 2016 ca 32 mil-

joner kronor. I PTS årliga innovationstävlingar uppskattas antalet användare till minst 350 000.

Jämställd it-utveckling

I SCB:s undersökning Privatpersoners användning av datorer och internet 2016 framkommer inte någon större skillnad i användning av datorer och internet mellan kvinnor och män, flickor och pojkar (se även tabell 4.2).

På arbetsmarknaden är det emellertid fortfarande en liten andel kvinnor som arbetar i it-sektorn.

Tabell 4.3 Anställda i åldern 16–64 år inom it

Antal och procent 2015

	Antal		Könsfördelning%	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
IT-chefer	2 870	8 870	24	76
IT-arkitekter, systemutv. och testledare m.fl.	22 960	81 630	22	78
Drift, support- och nätverkstekniker m.fl.	8 780	36 610	19	81
Samtliga	34 610	127 110	21	79

Källa: Statistiska centralbyrån.

Prognoser från SCB fram till 2030, visar att andelen specialister i sektorn som är kvinnor beräknas bli färre än 20 procent. Under 2014 var andelen män 77 procent och andelen kvinnor 23 procent på it-utbildningar på högskolenivå i Sverige.

I rapporten Unga kvinnor och it – unga kvinnors syn på it som bransch och yrke 2016 av Insight Intelligence framgår att orsaker till kvinnors låga andel har att göra med lågt intresse låg kännedom om vad yrket innebär. Rapporten visar även att kvinnorna är medvetna om att arbete inom it-sektorn är ett framtidsyrke med goda karriärmöjligheter, men varannan kvinna tror att de har sämre möjligheter än män att göra karriär. Sju av tio kvinnor anser att it borde ingå i grundskoleutbildningen.

Väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation

Fiberinfrastruktur och trådlösa nät fortsätter att byggas ut i hela landet och många kommuner har under 2016 haft en stor tillväxt bland fiberanslutna småhus. Fler än sju av tio hushåll och företag hade i oktober 2016 tillgång till snabbt bredband med en hastighet på minst

100 Mbit/sek, vilket är en ökning med fem procentenheter jämfört med året innan. Fibertillgången var 66,4 procent och ytterligare ca 13 procent av hushållen finns i absoluta geografiska närheten till en fiberanslutning.

Marknaden för elektronisk kommunikation genomgår en omvälvning såväl teknikmässigt som marknadsmässigt. Nya tjänster etableras på marknaden och utmanar gamla tekniker och aktörer. Allt fler tjänster tillhandahålls över internet och allt fler kapacitetskrävande tjänster konsumeras. Tillgång till en tillräckligt snabb och tillförlitlig bredbandsuppkoppling blir därmed allt viktigare.

Europeiska kommissionen lade den 14 september 2016 fram sitt förslag till en ny europeisk ”kodex” för elektroniska kommunikationer och ett förslag till ny förordning om organet för de europeiska regleringsmyndigheterna för elektroniska kommunikationer (Berec). Under 2017 påbörjades förhandlingarna om denna revidering av regelverket för elektroniska kommunikationer där bl.a. tillämpningsområdet för regelverket är en nyckelfråga.

Detta berörs i relevanta delar i analysavsnittet och under Politikens inriktning (se avsnitt 4.5.1).

Den 6 april 2017 godkände Europaparlamentet överenskommelsen med ministerrådet om en förordning som innebär att EU:s resande invånare kan använda roaming för dataanvändning och telefoni inom EU utan tilläggskostnader. Regeringen har i förhandlingarna aktivt drivit frågan om en hållbar lösning för alla medlemsstater och för de mest uppkopplade konsumenterna. Som ett resultat kan svenska konsumenter fr.o.m. den 15 juni 2017 använda sin mobiltelefon för samtal, sms och datatrafik i övriga EU på samma sätt som i Sverige, utan roamingavgift. Förordningen innehåller även bestämmelser om öppen internetanslutning.

Prisutveckling för bredband och mobila tjänster

Antalet abonnemang med överföringshastigheten 100 Mbit/s eller mer ökade med 25 procent mellan 2015 och 2016 och utgör nu mer än hälften av samtliga abonnemang på fast bredband. De flesta sådana abonnemang som säljs i Sverige har en nedladdningshastighet på 100 Mbit/s eller mer. Priset sjönk under 2016 med 7 procent för det billigaste abonnemanget på fast bredband som erbjöds på nationell basis. Det finns dock stor variation i slutkundspris-

erna, vilket beror på ett antal olika faktorer, inte minst underliggande priser i grossistledet.

Gruppanslutningar för bredband, som innebär ett kollektivt avtal för bredband för alla hushåll i en fastighet som väljer att ansluta sig, utgör en betydande andel av marknaden. Den 30 juni 2016 fanns det 490 000 gruppanslutna bredbandsabonnemang vilket är en ökning med 85 000 sedan juni 2015. Gruppanslutningar utgör därmed omkring en femtedel av de privata bredbandsabonnemangen via fiber och kabel-tv.

När det gäller mobila tjänster har det inte skett några större förändringar i operatörernas prissättning mellan 2015 och 2016. I en jämförelse med ett urval av OECD-länder avseende erbjudanden med 5 GB data eller mer per månad hamnar Sverige enligt PTS på andra plats av 15 länder, vilket är samma placering som 2015.

Radiospektrum

Trenden med kraftigt ökad datatrafik i mobilnäten fortsätter. Mellan 2015 och 2016 ökade trafikvolymen med 35 procent vilket är högre tillväxttakt än mellan 2014 och 2015, då ökningen var 29 procent. Den ökande efterfrågan på mobila bredbandstjänster medför att efterfrågan på frekvenser (radiospektrum) också ökar.

Förvaltningen av radiospektrum påverkas i hög utsträckning av internationella förhandlingar och samarbeten. Olika slags utrustning, såsom trådlösa nätverk och mobiltelefoner, tillverkas och säljs i stora volymer på gränsöverskridande marknader. Sverige har därmed begränsade möjligheter att förvalta radiospektrum enbart utifrån nationella överväganden. Sverige har bl.a. varit aktivt vid förhandlingarna inom EU för harmonisering av frekvensbandet 470–790 MHz i unionen.

PTS har under hösten 2016 för mobil användning genomfört en auktion om ett tillstånd i 1800 MHz-bandet.

Sverige har tillsammans med övriga nordiska länder och länderna i Baltikum enats om en strategi för 5G i syfte att stödja utvecklingen av utvecklingen av nästa generations mobilkommunikation i regionen. Av strategin framgår bl.a. att länderna ska främja ett snabbt införande av 5G i storstadsområden och längs större transportleder och att göra mer radiospektrum tillgängligt, något som behövs för testning, forskning och kommersiell utbyggnad av 5G-nätverk.

PTS har under 2017 tilldelat ett femtontal tillstånd i frekvensbanden 3,4–3,6 GHz och

26 GHz för att möjliggöra storskaliga tester för 5G-utvecklingen.

Mobiltäckning

Enligt PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2016 är den totala yttäckningen i Sverige för taltjänster och sms drygt 85 procent, medan motsvarande täckning överstiger 99,99 procent i fasta hushåll och hos arbetsställen. Yttäckningen för 10 Mbit/s har ökat med ca två procentenheter och uppgår nu till 79 procent av landets yta och även yttäckningen för 30 Mbit/s har ökat under året.

Mobiltäckningen för både tal och mobilt bredband är generellt sett god där människor vistas. Över 99 procent av hushållen har tillgång till taltäckning och mobilt bredband via LTE (long term evolution, ungefär 4G) oavsett om man bor i tätort/småort eller i mer avlägsna områden.

I regeringens bredbandsstrategi, som beslutades i december 2016 (N2016/08008/D), har mål för tillgång till mobiltäckning definierats. År 2023 bör hela Sverige ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet. Det innebär att i de områden där människor normalt befinner sig bör det vara möjligt att använda de mobila tjänster som efterfrågas, utifrån den situation man befinner sig i.

Telefoni och funktionell tillgång till internet

Telefoni och en anslutning som medger funktionell tillgång till internet är i dag en nödvändighet. Den lägsta nivå som bör eftersträvas är 1 Mbit/s enligt regeringens beslut 2011 om att uppgradera nivån för funktionell tillgång till internet. Antalet av PTS upphandlade telefonlösningar under 2016 är oförändrat. I mars 2017 tillhandahöll PTS telefoni till totalt åtta slutanvändare.

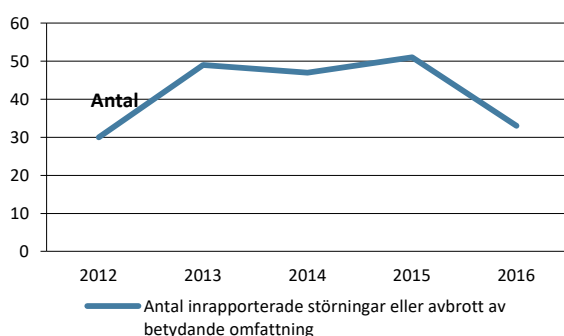
Regeringen aviserade i bredbandsstrategin att ge PTS i uppdrag att se över nivån för funktionell tillgång till internet. I rapporten Översyn av nivå för funktionellt tillträde till internet redovisade PTS uppdraget i april 2017.

Robusthet

De operatörer som tillhandahåller ett s.k. allmänt kommunikationsnät eller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikations-tjänster är skyldiga att rapportera avbrott och störningar av betydande omfattning till PTS. Under 2016 rapporterades 33 betydande avbrott och störningar. Statistiken visar att antalet betydande avbrott och störningar under 2016 är något lägre

än tidigare år. Skillnaden mellan åren beror främst på antalet stormar.

Diagram 4.1 Inrapporterade incidenter till PTS

Källa: Statistik från Post- och telestyrelsen, PTS (2017-03-21).

Avgrävningar av ledningar är en vanlig orsak till avbrott och störningar i bredbandsnät. PTS har i samarbete med Trafikverket och Svenska kraftnät tagit fram webbplatsen ledningskollen.se. Syftet med webbplatsen är att samla in och ge information om ledningar och annan nedgrävd infrastruktur.

Risk- och sårbarhetsanalysen (RSA) 2016 för sektorn för elektroniska kommunikationer visar att exempelvis fel och brister i mjukvara ses som en större risk än fel i hårdvara. Hot, i form av överbelastningsattacker och annan it-brottslighet, pågår ständigt och bedöms också fortsatt öka i omfattning.

De stora operatörerna har generellt sett högre driftsäkerhet och en mer utvecklad krishantering förmåga än de mindre. PTS arbetar kontinuerligt med förebyggande åtgärder i samarbete med operatörerna, t.ex. genom att öka robusthet och redundans i näten, skalskydda installationer samt reservkraftverk. Olika vägledningar har också tagits fram.

Vartannat år genomförs en större krisberedskapsövning (Telö) och däremellan genomförs åtgärder inom identifierade förbättringsområden. Övningen 2017 inriktades mot alla typer av händelser, upp till högsta beredskap, med bl.a. utbildning och övningar som en förberedelse inför Totalförvarsövningen 2020. Såväl risk- och sårbarhetsanalyserna som övningsverksamhet är viktiga verktyg för att identifiera sårbarheter samt att både behålla och nå förbättringar i verksamheten.

Elförsörjning och elektronisk kommunikation är två samhällsviktiga infrastrukturer som är beroende av varandra. PTS föreskrifter (PTSFS 2015:2) om driftsäkerhet förtydligar vilka åtgär-

der tillhandahållare av elektronisk kommunikation ska vidta för att leva upp till kraven i lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation. Föreskrifternas innehåller bl.a. skärpta krav kring reservkraft och redundans.

Inom EU antogs den 6 juli 2016 ett direktiv om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverk och informationssystem (NIS-direktivet). I betänkandet Informations-säkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster (SOU 2017:36) som redovisades den 2 maj 2017 föreslås bl.a. en ny lag och förordning om informationssäkerhet för vissa leverantörer av samhällsviktiga tjänster och digitala tjänster. Direktivet ska vara genomfört i svensk rätt senast den 9 maj 2018.

Regeringen presenterade 2017 en nationell strategi för samhällets informations- och cybersäkerhet (skr. 2016/17:213). Strategin är ett uttryck för regeringens övergripande prioriteringar på området och syftar till att utgöra en plattform för fortsatt utvecklingsarbete, bidra till att skapa långsiktiga förutsättningar för samhällets aktörer att arbeta effektivt med informations- och cybersäkerhet och att höja medvetenheten och kunskapen i hela samhället.

Sverige främjar nät- och informationssäkerhet genom arbete inom bl.a. Europeiska Unionens byrå för nät- och informationssäkerhet (Enisa).

Bredband

Mobiltäcknings- och bredbandskartläggningen 2016 visar att 71 procent av alla hushåll och företag hade tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s i oktober 2016. Det är en ökning med ca fyra procentenheter från året innan. Andelen hushåll och företag som har tillgång till minst 30 Mbit/s har under samma period ökat från 87 till 91 procent.

Tillgången till bredband med hög överföringshastighet är fortsatt ojämnt fördelad mellan tätort/småort och mer glesbefolkade områden. I oktober 2016 var andelen hushåll utanför tätort/småort med tillgång till 100 Mbit/s ca 22 procent och andelen arbetsställen med motsvarande tillgång var något högre, ca 28 procent.

Tillgången till mobilt bredband via LTE (long term evolution, ungefär 4G) är fortsatt mycket god. I oktober 2016 hade över 99,9 procent av alla hushåll och företag, både i och utanför tätort/småort, sådan tillgång. Antalet hushåll

och företag som helt saknar tillgång till bredband har minskat. Kartläggningen visade även att färre än 90 hushåll och företag saknade tillgång till någon form av bredband, vilket är en minskning med ungefär 40 stycken från föregående år.

Internationellt sett har Sverige mycket god genomsnittlig uppkopplingshastighet. Enligt Akamais State of the internet Q4 2016 Report har den genomsnittliga uppkopplingshastigheten ökat med 20 procent det senaste året vilket gör att Sverige hamnar på tredje plats globalt sett.

Marknaden står för huvuddelen av investeringarna i bredbandsinfrastruktur och investeringstakten ökar. PTS rapport Uppföljning av regeringens bredbandsstrategi 2017 (PTS-ER-2017:6) visar att investeringarna i fasta och mobila nät av marknadens aktörer uppgick till ca 14 miljarder kronor under 2016, vilket är en ökning med ca 2 miljarder kronor från året före. Det finns dock områden i gles- och landsbygd där marknaden inte planerar att bygga ut på egen hand och regeringen har därför avsatt medel och möjliggjort stöd till bredbandsutbyggnad som kan användas i dessa områden.

I regeringens bredbandsstrategi, som beslutades i december 2016 (N2016/08008/D), har mål för tillgång till bredband definierats, liksom ett antal strategiska fokusområden. Regeringens vision är *Ett helt uppkopplat Sverige* och som ett led i att förverkliga visionen har regeringen satt bredbandsmål. År 2020 bör 95 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s och 2025 bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband. Strategin innehåller även mål för tillgång till mobila tjänster (se avsnitt Mobiltäckning).

Dessa mål reflekterar regeringens högt ställda ambitioner vad gäller täckning över hela landet. Genom ett konsekvent arbete med de strategiska områden som identifieras i bredbandsstrategin ger regeringen förutsättningar för att höja utbyggnadstakten, sänka inträdeshindren och undanröja hinder för samverkan mellan tekniker och aktiviteter på bredbandsmarknaden. För att skapa goda förutsättningar för en fortsatt snabb utbyggnad av både fast och trådlöst bredband har regeringen lagt ett antal uppdrag till PTS som redovisas under 2017–2019.

Regeringen har även gjort satsningar för att främja och underlätta för utbyggnaden av bredband av både offentliga och privata aktörer. Satsningen på de regionala bredbandskoordinatorerna fortsätter. Totalt har de regionalt utveck-

lingsansvariga aktörerna tilldelats ca 18 miljoner kronor under 2017.

PTS redovisade den 20 februari 2017 regeringsuppdraget Utarbete och tillhandahålla ett utbildningsprogram inom bredbandsområdet (N2015/06816/TTP). Ett utbildningsprogram har tagits fram och genomförts med de regionala bredbandskoordinatorerna. Möjligheten att delta i PTS bredbandsskola har även erbjudits handläggare på länsstyrelser, Statens jordbruksverk och Tillväxtverket.

I enlighet med förslag i betänkandet Statens bredbandsinfrastruktur som resurs (SOU 2016:1) har Trafikverket fått i uppdrag att korta ned handläggningstiderna för ledningsrättsärenden.

Bredbandsforum har fortsatt bidragit till nationell samverkan för en effektiv bredbandsutbyggnad i hela landet. En arbetsgrupp tillsattes under 2016 för att identifiera frågor som bör hanteras inom ramen för forumets arbete i syfte att bidra till att nå de mål som regeringen beslutat om i bredbandsstrategin.

Analys och slutsatser

Digitaliseringspolitik

Regeringen konstaterar att ökningen av individernas och företagens användning på digitaliseringsområdet i olika länder tenderar att sakta av och stabiliseras på en viss nivå. Skillnader mellan länder minskar när ökningarna avtar vilket bl.a. innebär att statistiken kan fluktuera en aning från år till år utan att förändringarna är statistiskt säkerställda.

Sverige ligger fortfarande bra till i jämförelse med andra länder enligt index som sammanställs av World Economic Forum och EU-kommisionen (se avsnitt 4.4.2).

Den digitaliseringsstrategi som regeringen beslutade om den 18 maj 2017 bildar ett viktigt ramverk för att Sverige fortsatt ska tillhöra de ledande länderna i digital konkurrenskraft. Ett kontinuerligt engagemang i strategins genomförande är nödvändigt inom flera sakområden. Digitaliseringsrådet med dess stödjande kansli skapar viktiga förutsättningar för detta.

Digital delaktighet

För att öka den digitala delaktigheten krävs att arbetet med jämlikhets- och jämställdhetsper-

spektiv, samarbete och dialog mellan olika aktörer såsom myndigheter, bibliotek, privata aktörer, organisationer, forskarsamhället och företrädare för olika användargrupper intensifieras.

Jämställd it-utveckling

Att vara digitalt delaktig och kunna använda digitaliserade verktyg och tjänster påverkar kvinnors och mäns, flickor och pojkars makt att forma samhället och sina egna liv. Såväl tillgång till bredbandstjänster, digitala verktyg som kompetens om digitala varor och tjänster möjliggör ökat deltagande för kvinnor och män, flickor och pojkar i det alltmer digitaliserade samhället.

Arbetsmarknaden har ett stort behov av arbetskraft inom it-sektorn. Om fler kvinnor väljer it-utbildningar på högskolenivå kan det bidra till att möta delar av de behov som sektorn har. Mindre könsbundna studieval bidrar även till det jämställdhetspolitiska delmålet Jämställd utbildning. För att utbildningarna ska få en jämnare könsfördelning behöver ett jämställdhetsperspektiv beaktas.

Insatser för att öka intresset för informationsteknik bland både flickor och pojkar behöver initieras i tidig ålder, dvs. på förskole- och grundskolenivå. Regeringens beslut i mars 2017 om att tydliggöra skolans uppdrag att stärka elevernas digitala kompetens i grundskolan och gymnasieskolan kan i framtiden bidra till att öka intresset för utbildning på högskolenivå och arbete inom it-sektorn vilket också bidrar till att minska könsobalansen.

Väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation

Regeringen konstaterar att distinktionen mellan distribution av elektroniska kommunikationstjänster respektive dess innehåll/information blir allt svårare. Konsumenternas efterfrågan är i huvudsak inriktad på det innehåll som levereras, oavsett om det är telefoni, en film, strömmad video, trådlöst larm till huset eller ett radioprogram. Detta faktum påverkar även de aktörer på marknaden som ligger bakom hur tjänster produceras. Regleringar är i stora delar kopplade antingen till distributionen eller till innehållet. Det uppstår därför ofta nya frågeställningar, och konsekvenserna av den tekniska och marknadsmässiga överensstämmelsen är svåra att över-

blicka. Internet som plattform har förändrat kommunikationslandskapet och kommer fortsätta att göra det. Det är viktigt för regeringen att se till att konsumenten inte hamnar i kläm. Det är också generellt viktigt att utvecklingen av den digitala inre marknaden går framåt inte minst genom innovationer i form av nya slags tjänster och affärsmodeller.

De förändringar som beskrivits och den marknadssituation som finns på nätnivå gör att EU-regelverket för elektroniska kommunikationer behöver anpassas. Sedan början av förra decenniet då det nuvarande regelverket inom EU grundlades har marknaden för bredband blivit både mer diversifierad och lokal. Trafiken är allt mer internetbaserad och konkurrensen om slutkunder har ökat inom digitala tjänster, inte minst genom de internetbaserade tjänsterna. Mot bakgrund av bl.a. dessa förändringar har en översyn av regelverket på EU-nivå inletts.

Konsumenternas situation

Konsumenternas, näringslivets och den offentliga sektorns ökade efterfrågan på digitala tjänster driver på utvecklingen av överföringshastigheter.

Kundnöjdheten på telekomområdet har under flera år varit lägre än på andra marknader. Detta har föranlett branschen att vidta åtgärder.

Sammanfattningsvis går det att skönja en svagt positiv trend vad gäller kundnöjdheten i telekomsektorn. Sammantaget är dock förtroendet för branschen fortfarande lågt jämfört med andra branscher.

Radiospektrum

Behovet av och efterfrågan på frekvensutrymme ökar och de flesta användbara frekvensband är upptagna av gällande tillstånd. Regeringen bedömer att för effektiv frekvensförvaltning kan det på sikt behöva övervägas omplanering eller frigörande av frekvensband. Vid sådana överväganden måste det samlade behovet av frekvenser för all användning analyseras med särskilt beaktande av frekvensbehov för samhällskritiska funktioner såsom totalförsvarets tillgång till nödvändigt frekvensutrymme. Det inkluderar enskilda, företag och det offentligas behov med beaktande av internationella allokeringar. Det är viktigt att samhällsviktiga aktörers intressen beaktas i frekvensförvaltningen, särskilt mot bakgrund av det rådande allmänna säkerhetsläget. Effektivare frekvensanvändning som möter samtliga behov av frekvenser på bästa sätt

är därmed en viktig del i det nationella och internationella arbetet.

Regeringen bedömer att tillgången till mer radiospektrum för trådlösa kommunikationer är av betydelse för att uppnå flera av målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, särskilt mål nio om tillgång till motståndskraftig infrastruktur. Detta kopplar särskilt ihop med nästa generations mobilkommunikation (5G). Den Nordisk-baltiska strategin för 5G är ett instrument som hela regionen kan dra nytta av för att ligga i framkant med teknikutvecklingen och teknikanvändningen.

Telefoni och funktionell tillgång till internet

Tillgång till telefoni och grundläggande internet blir allt viktigare i och med den ökade digitaliseringen av samhället. Det är viktigt att kunna få tillgång till digitala tjänster oavsett var man har sin stadigvarande bostad eller var man arbetar.

Robusthet

Stora datamängder och det elektroniska flödet av data ökar i alla delar av samhället. När det uppstår brister i hanteringen av information, och i dess säkerhet, riskerar det att få omfattande konsekvenser för samhället och för enskilda invånarens integritet.

Tillförlitliga elektroniska kommunikationer är en förutsättning för såväl enskilda hushåll som för näringslivet men också för upprätthållandet av kritiska samhällsfunktioner. Samtidigt är it- och kommunikationsinfrastrukturer föränderliga. Vid driftsavbrott i informationssystem blir konsekvenserna större och mer svåröverskådliga.

Det säkerhetspolitiska landskapet har också förändrats snabbt och en ny hotbild vuxit fram. Planeringen för totalförsvaret har återupptagits bl.a. med ökat fokus på civilt försvar vilket ställer högre krav på utpekade sektorsmyndigheters engagemang.

Det saknas mekanismer i staten för att ställa krav och upphandla säkerhet ur ett långsiktigt perspektiv, t.ex. förekommer det att offentliga aktörer upphandlar it-tjänster externt utan att ställa krav på säkerheten.

Störningar och avbrott i de elektroniska kommunikationstjänsterna kan uppstå till följd av naturhändelser, stöld, sabotage, terrorhandlingar och enskilda handhavandefel. Incidenter kan ha olika orsaker som bristande kompetens och mänskliga misstag men även brott och sabotage mot bredbandsnätet förekommer. Elberoendet ökar efterhand som de

kopparbaserade kommunikationsnäten ersätts med fiberkablar eller trådlös kommunikation. Användningen av terminaler som kräver elförsörjning, exempelvis bärbara telefoner, routrar och modem för internetaccess m.m., ökar också.

Enligt ansvarsprincipen är det i första hand teleoperatörerna som ansvarar för funktions- och driftsäkerhet i de elektroniska kommunikationerna om det uppstår störningar och avbrott. Ett kontinuerligt arbete sker med både förebyggande åtgärder och med att förbättra rutiner och system för att hantera eventuella störningar och avbrott.

Bredband

Behovet av fortsatt god samverkan och samordning mellan berörda aktörer för att främja en effektiv bredbandsutbyggnad i hela landet kvarstår. På nationell nivå fortsätter därför Bredbandsforums verksamhet. De regionala bredbandskoordinatorernas arbete är ett viktig led i att uppnå målen i regeringens bredbandsstrategi.

Bredbandsutbyggnaden varierar mellan kommunerna vilket kan bero på olika faktorer såsom kommunernas geografiska omfattning, hur pass spridd befolkningen är, engagemang och satsningarnas omfattning. De regionala bredbandskoordinatorernas arbete har en stor betydelse när det gäller att stödja bl.a. kommunerna i deras arbete med bredbandsutbyggnaden.

4.4.3 Post

Resultat

Sedan den 1 januari 2013 ska alla postmarknader inom EU vara öppna för konkurrens enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/6/EG av den 20 februari 2008 om ändring av direktiv 97/67/EG beträffande fullständigt genomförande av gemenskapens inre marknad för posttjänster (det tredje postdirektivet). Det innebär att inget medlemsland får upprätthålla ett lagstadgat monopol på någon del av den nationella postmarknaden.

I april 2017 fanns det 33 postoperatörer på den svenska postmarknaden med tillstånd att bedriva postverksamhet. Postnord Group AB (Postnord) är genom PTS beslut om tillstånds-

villkor utsedd att vara den postoperatör som tillhandahåller den samhällsomfattande posttjänsten, dvs. daglig postservice till alla hushåll, företag och organisationer.

Tabell 4.4 Andel av brev som inlämnats till Postnord för övernattbefordran och som utdelats dagen efter inlämning

År	Årsmedel
2013	94,3%
2014	93,2%
2015	89,8%
2016	91,3%

Källa: Post- och telestyrelsen, PTS.

I postförordningen (2010:1049) anges att den samhällsomfattande posttjänsten ska uppfylla kravet att minst 85 procent av de brev som lämnats in för övernattbefordran före angiven senaste inlämningstid ska ha delats ut inom landet påföljande arbetsdag, oavsett var i landet de har lämnats in. Detta kvalitetskrav har uppfyllts under 2016, se tabell 4.4. Andel brev som befordrats över natten har dock minskat under senare år.

Postnords marknadsandel mätt i antalet brevframsändelser var 80,7 procent 2016, jämfört med 83,6 procent 2015. Bring Citymail Sweden AB:s marknadsandel var 17,5 procent 2016, jämfört med 15,4 procent 2015. Övriga postoperatörer hade tillsammans en marknadsandel på 1,8 procent 2016, jämfört med 1,0 procent 2015.

Den totala brevvolymen har minskat stadigt sedan 2000 och den senaste femårsperioden har minskningstakten ökat, den genomsnittliga nedgången är 3,86 procent per år, se tabell 4.5.

Tabell 4.5 Utvecklingen totalt brevmarknaden

År	Antal milj brev	Index
2000	3 426	100
.....		
2012	2 645	77,2
2013	2 545	74,3
2014	2 433	71,0
2015	2 312	67,5
2016	2 273	66,3

Källa: Post- och telestyrelsen, PTS.

Nedgången i brevvolymer för enskilda år påverkas av konjunkturutvecklingen vilket gjorde att nedgången mellan 2015 och 2016 bromsades ned till 1,7 procent. Korrigerar man för konjunkturläget är volymnedgången beroende på elektro-

nisk substitution ca 4,4 procent vid ett genomsnittligt konjunkturläge.

Undantag från daglig utdelning medges för ett mindre antal mottagare. Vid utgången av 2016 var det ca 1 000 hushåll som hade utdelning färre än fem dagar i veckan, vilket är en marginell ökning från ca 970 hushåll 2015. Det kan även förekomma frivilliga överenskommelser om att avstå från daglig utdelning i utbyte mot kortare avstånd till den egna postlådan.

Under 2016 ökade antalet inkomna klagomål gällande postfrågor till PTS. År 2016 var antalet enskilda kontakter med myndigheten 2 520 stycken jämfört med 850 stycken 2015, en ökning med 197 procent. Oftast gäller det klagomål på utdelningen, antingen att försändelsen inte kommit fram, att man fått någon annans brev eller att posten har kommit fram för sent. Cirka 80 procent av klagomålen rör Postnord, vilket motsvarar operatörens volymandel på brevmarknaden, och resterande klagomål avser främst Bring Citymail Sweden AB.

Den 8 april 2016 överlämnade Postlagsutredningen (N2015:06) sitt delbetänkande Som ett brev på posten – Postbefordran och pristak i ett digitaliserat samhälle (SOU 2016:27). Delbetänkandet remitterades. Den 1 september 2016 lämnade Postlagsutredningen sitt slutbetänkande Till sista utposten – En översyn av postlagstiftningen i ett digitaliserat samhälle (SOU 2016:54). Slutbetänkandets remisstid löpte ut den 15 december 2016. Utredningens förslag samt remissinstansernas synpunkter har analyserats i Regeringskansliet.

I maj 2016 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till förordning om gränsöverskridande paketleveranstjänster, som en del av det s.k. e-handelspaketet. Regeringen välkomnar åtgärder som leder till ökad e-handel, såväl nationellt som inom EU. En prioritering för regeringen i förhandlingsarbetet var att de åtgärder som föreslogs inte innebar oproportionerlig administrativ börda för vare sig tillhandahållare av paketleveranstjänster eller tillsynsmyndigheter. Förslag till förordning behandlas för närvarande av rådet och Europaparlamentet.

Analys och slutsatser

Regeringen konstaterar att den svenska postmarknaden befinner sig under ett stort föränd-

ringstryck. Brevvolymerna fortsätter att sjunka trots en god konjunktur och klagomålen på postutdelningen har ökat som en följd av de kvalitetsproblem som förekommit på marknaden. PTS arbetar tillsammans med postoperatörerna som vidtagit åtgärder för att komma tillrätta med problemen men förändringen av postmarknaden gör att utmaningarna kommer fortsätta. Samtidigt fortsätter volymerna av paket och varubrev att öka till följd av tillväxten inom e-handelsmarknaden, och det finns inga tecken på att detta kommer mattas av. Kvalitetsproblemen har i vissa fall uppstått som en följd av denna utveckling eftersom postoperatörerna har stora utmaningar när de försöker anpassa sina verksamheter.

Konkurrenssituationen på postmarknaden fortsätter att utvecklas långsamt men i positiv riktning. Postnord har alltjämt en dominerande ställning men tappar i brevvolum snabbare än marknaden som helhet, dvs. Postnord tappar volymer inte bara på grund av digitaliseringen utan också till sina konkurrenter.

Regeringen konstaterar att samhällsutvecklingen medför att postlagstiftningen måste förändras för att säkerställa att regleringen är ändamålsenlig i dagens digitaliserade samhälle och för framtiden.

4.4.4 Grundläggande betaltjänster

Resultat

Statens ansvar för de grundläggande betaltjänsterna omfattar de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden (prop. 2006/07:55, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205).

Varje länsstyrelse ska enligt förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion och bevakningsuppdraget i regleringsbrevet, årligen bedöma om samhällets behov av grundläggande betaltjänster är tillgodosett. PTS ska i samverkan med Länsstyrelsen i Dalarnas län och Tillväxtverket stödja länsstyrelsernas arbete med att utforma och genomföra regionala stöd- och utvecklingsinsatser för att trygga tillgången till grundläggande betaltjänster. Länsstyrelserna kan genom förordningen (2014:139) om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster, finansiera betaltjänstombud på utsatta orter. Bevakningsuppdraget sammanställs årligen

av Länsstyrelsen i Dalarnas län och rapporteras till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Av den rapport som lämnades för 2016 (N2016/07596/D) framgår att tillgången till grundläggande betaltjänster bedöms vara bra eller tillfredsställande i tretton län och ganska dålig eller dålig i åtta. Det är fortfarande främst de som inte är digitalt delaktiga som upplever problem med grundläggande betaltjänster, det gäller både för privatpersoner, småföretagare och föreningar, och då främst i vissa gles- och landsbygder.

Antalet länsstyrelsefinansierade betaltjänstombud var ca 30 stycken i februari 2017, vilket är nästan en fördubbling jämfört med februari 2016.

Insatser för att öka samordningen av olika typer av service i gles- och landsbygder sker inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Den 22 december 2016 tillsatte regeringen utredningen Fi2016:15 (Riksbankskommittén) med uppdrag att bl.a. se över Riksbankens ansvar för kontanthantering och kontantförsörjning i hela landet (dir. 2016:114), se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt Finansmarknad.

Analys och slutsatser

Digitaliseringen av betaltjänstmarknaden visar inga tecken på att avstanna. En förutsättning för att fler privatpersoner, småföretag och föreningar i hela landet ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter är en fortsatt utbyggnad av digital infrastruktur samt att den digitala delaktigheten ökar. För att fler ska kunna använda de betaltjänster som marknaden tillhandahåller krävs att användarvänligheten och tillgängligheten ökar, det finns t.ex. användare med vissa typer av funktionsnedsättningar som fortfarande har svårt att utnyttja en del av de tjänster som finns på marknaden i dag. Om tjänsterna görs mer användarvänliga för dessa grupper så kommer det även vara till nytta för att kunna öka den digitala delaktigheten hos andra grupper. Utvecklingen av nya tekniska lösningar måste fortsätta så att olika behov kan tillgodoses.

För utvecklingen på betaltjänstmarknaden, se utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning.

Regeringen konstaterar att grundläggande betaltjänster är ett område som till stora delar

påverkas av insatser som görs inom andra områden bl.a. tillgång till digital infrastruktur och bredbandsutbyggnad, insatser inom kommersiell service samt finansmarknaden.

4.5 Politikens inriktning

4.5.1 Digitaliseringspolitik

Regeringens digitaliseringsstrategi För ett hållbart digitaliserat Sverige anger inriktningen för digitaliseringspolitiken.

Det övergripande målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. För att nå det övergripande målet fokuserar regeringen sina insatser till strategins fem delmålsområden om digital kompetens, digital trygghet, digital innovation, digital ledning och digital infrastruktur. Genom att arbeta mot målen skapar regeringen bättre förutsättningar för hållbar tillväxt, ett socialt samhället samhälle, minskad klimat- och miljöpåverkan och en cirkulär ekonomi, samt ökad livskvalitet för individen. Detta bidrar även samlat till att nå regeringens mål att Sverige ska ha Europas lägsta arbetslöshet 2020 och målen i Agenda 2030.

Digital kompetens innebär att alla ska vara förtrogna med digitala verktyg och tjänster samt ha förmåga att följa med och delta i den digitala utvecklingen utifrån sina förutsättningar. För att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller digitalisering är studieval, personlig utveckling och en jämställd utbildning central. Regeringen har för avsikt att skapa ökat intresse för digitaliseringen i syfte att minska könsobalansen i utbildningsval och yrkesval som en del i att nå de jämställdhetspolitiska målen.

Arbetet för ökad digital delaktighet, som är en del av digital kompetens, fortsätter att bedrivas brett och aktivt. Ambitionen är att alla som vill ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter. Det påverkar i stort sett alla politikområden och kräver samarbete och dialog. Kvinnor som män, flickor som pojkar, unga som gamla samt personer med funktionsnedsättning, ska kunna ta del av digitaliseringens positiva effekter oavsett var i landet man bor. Digitaliseringen påverkar allas vardag och därmed krävs det att alla kan delta, men på grund av t.ex. ålder, funktionsned-

sättning, bristande kunskap eller intresse riskerar människor att hamna utanför.

Regeringen avser därför att satsa på åtgärder som leder till att fler kan få den kunskapen och de färdigheter som krävs för att vara digitalt delaktiga och kunna känna tillit till digitaliserade samhällstjänster.

Digital trygghet innebär att människor, företag, organisationer och rättighetshavare kan känna tillit och förtroende i användningen av digitala tjänster. Det krävs säkra digitala system, som värnar den personliga integriteten och att identifierade sårbarheter hanteras när människor och samhället i allt högre grad blir beroende av att teknik är uppkopplad och kommunicerbar via internet.

Digital innovation innebär att förutsättningar för nya eller bättre lösningar som ger värde för miljö, samhälle, företag och individer skapas och sprids. Offentliga åtgärder, lagstiftning och styrmedel kan behöva utformas för att realisera positiva nettoeffekter av utvecklingen. Regeringen avser att undersöka behovet av att ytterligare samla kompetens kring frågor om hantering av stora datamängder.

Digital ledning pekar på vikten av att verksamheter effektiviseras, utvecklas och får högre kvalitet genom styrning, mätning och uppföljning.

Digital infrastruktur lyfter fram betydelsen av att s.k. hård och mjuk infrastruktur förbättras och förstärks för att data ska kunna transporteras så effektivt som möjligt. Alla bör få tillgång till den digitala infrastruktur som är nödvändig för att kunna fungera i det moderna samhället och inte hamna utanför. Människor bör ha tillgång till digitala förutsättningar att både driva företag och ta del av välfärdstjänster, inte minst utifrån ett landsbygdsperspektiv. Regeringen har för avsikt att fortsätta skapa förutsättningar för en fortsatt snabb bredbandsutbyggnad i hela landet.

En aktiv digitaliseringspolitik krävs såväl på nationell nivå som på EU-nivå, där en stor del av vårt regelverk utformas vad gäller t.ex. infrastruktur, gränsöverskridande e-handel och digital ekonomi. En inre marknad som till fullo drar nytta av digitaliseringens möjligheter har stor potential att bidra till hållbar tillväxt och konkurrenskraft. Sverige är ett av EU:s mest digitaliserade länder och har mycket att vinna på ett starkt digitaliserat Europa och ska därför ta en aktiv och framskjuten roll i detta arbete.

Regeringen behöver förhålla sig till utvecklingen inom digitalisering för att kunna fatta nödvändiga beslut och därigenom nå politiska mål. Innovationsförmåga, nationell samordning, utformning av regelverk, förmåga att identifiera hinder och hot m.m. är viktiga aspekter. Utan tillit till digitala system och dess hantering äventyras eller avstannar den digitala utvecklingen.

Integritets- och säkerhetsfrågor är av särskild betydelse när det gäller användarnas förtroende för elektroniska kommunikationer och digitala tjänster. Det är viktigt att säkerhetskraven formuleras utifrån den verksamhet som bedrivs och de skyddsbehov som behövs. Regeringen avser därför förstärka arbetet med att prioritera säkerhetsfrågorna ytterligare.

Det inrättade Digitaliseringsrådet med tillhörande kanslifunktion kommer att ha en viktig roll för att stödja politikens genomförande utifrån digitaliseringsstrategins delmålsområden. En angelägen uppgift är att identifiera indikatorer som kan mäta utvecklingen inom delmålsområdena och på så vis skapa förutsättningar för att följa genomförandet och identifiera nödvändiga åtgärder för att nå målen.

Det är även av stor betydelse att offentliga aktörer på lokal och regional nivå förhåller sig till utvecklingen och att samverkan sker med andra relevanta aktörer. Ett framgångsrikt genomförande av digitaliseringspolitiken bygger på att även lokala och regionala åtgärder kan stärka genomförandet och på så vis skapa engagemang kring digitaliseringsfrågor. Regionala bredbands- och digitaliseringsstrategier eller motsvarande bedöms vara viktiga förutsättningar för att åstadkomma detta och ska beaktas inom ramen för de regionala utvecklingsstrategierna i respektive län. Arbetet på länsnivån kan främjas genom kunskapsstöd och möjligheter till erfarenhetsutbyte.

Regeringen bedömer att genomförandet av digitaliseringspolitiken kräver ett kontinuerligt statligt engagemang.

Väl fungerande marknader för elektronisk kommunikation

Digitaliseringen av samhället blir alltmer påtaglig för alla. Det är därför viktigare än någonsin med bredbandsuppkoppling, mobiltäckning och goda förutsättningar för utveckling av tjänster.

Det är också viktigt att nya regler främjar den långsiktiga konsumentnyttan, användarnas tillgång till gränsöverskridande tjänster som tillhandahålls på hela den europeiska digitala inre marknaden och utvecklingen av nya kommunikationstekniker såsom nästa generations mobilteknik (5G). Det är därför väsentligt att resultatet av den pågående översynen av EU-regelverket anpassas till Sveriges relativt unika marknadsstruktur med en mångfald av regionala och lokala bredbandsoperatörer i stället för ett fåtal stora leverantörer.

Radiospektrum

Radiospektrum är en förutsättning för en lång rad radiobaserade tjänster samt forskning. Radiospektrum är en begränsad samhällelig resurs och efterfrågan på radiospektrum är stor. Därför är det fortsatt regeringens avsikt att såväl nationellt som internationellt främja effektiv frekvensanvändning till så stor samhällsnytta för hela landet som möjligt. Regeringens inriktning är att Sverige fortsatt ska vara ett av de främsta länderna i världen inom området för radiospektrumförvaltning. Regeringen har, bl.a. mot bakgrund av det, för avsikt att utreda hur radiospektrum användningen kan planeras för åren 2027–2047 för att framtida behov av radiospektrum ska kunna mötas så effektivt som möjligt samt föreslå de författningsändringar som behövs för att samhällsviktiga aktörers behov av radiofrekvenser ska tillgodose och nationella säkerhetsintressen säkerställas i högre utsträckning.

Mobil kommunikation

En väl utbyggd infrastruktur för mobil kommunikation är viktig för att möta människors önskan om att använda telefoni och bredband även utanför tätbebyggda områden, för att underlätta företagande, jobbskapande och en klimatsmart tillväxt i hela landet.

Staten har en viktig roll i att skapa goda förutsättningar för att den kommersiella utbyggnaden av mobilt bredband och införandet av nya mobila tekniker kan fortsätta, bl.a. genom att främja effektiv frekvensanvändning. Frigörandet av stora delar av 700 MHz-bandet för mobila kommunikationstjänster kommer sannolikt att bidra till att skapa goda förutsättningar och tillgång till sådana tjänster. Regeringen har även för avsikt att fortsätta arbetet med den Nordisk-baltiska 5G-strategin och ministerdeklarationen om 5G för att främja 5G-utvecklingen så att

Sverige är ett av länderna som ligger i framkant av teknikutvecklingen och teknikanvändningen.

Frågan om en utvecklad och säker kommunikationslösning för aktörer inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar berörs i utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

Funktionell tillgång till internet

I takt med att digitala tjänster blir allt mer avancerade krävs ökad kapacitet. Regeringen ser därför att det finns behov av att nivån för tillgång till grundläggande internetanslutning ökar från 1 Mbit/s till 10 Mbit/s.

Bredband

Digitaliseringen av samhället kräver en fortsatt hög utbyggnadstakt av såväl fast som trådlöst bredband. På så sätt kan it-användningen öka och möjligheter för ökad konkurrens- och innovationskraft kan tas till vara över hela landet.

Regeringen beslutade 2016 om en ny bredbandsstrategi och nya bredbandsmål och arbetet med att genomföra strategin fortsätter (se 4.4.2 avsnitt Bredband).

Utgångspunkten är att utbyggnaden av bredband i Sverige sker på kommersiella grunder. Utbyggnaden når allt längre ut och de områden som saknar tillgång till bredband kommer framöver i stor utsträckning att vara alltmer glesbefolkade och spridda. Regeringen anger i bredbandsstrategin att det även framöver kommer att finnas behov av statliga medel för utbyggnad i områden där förutsättningar för kommersiell utbyggnad saknas. PTS har fått i uppdrag av regeringen att komma med förslag på utformning av framtida insatser med statliga medel, och regeringen kommer utifrån det att se över om det finns behov av en ny modell för att säkerställa en fortsatt effektiv användning av framtida statliga medel till bredbandsutbyggnad.

För att få till stånd en effektiv utbyggnad och måluppfyllelse är det viktigt att samordningen mellan olika aktörer fungerar väl. Regeringens arbete med de regionala bredbandskoordinatorerna och Bredbandsforum fortsätter således.

4.5.2 Post

Postmarknaden befinner sig under ett stort förändringstryck. Digitaliseringen av samhället,

och då framför allt av kommunikationen, har stor påverkan på postmarknadens funktionssätt och hur marknaden utvecklas i framtiden. Regeringskansliet bereder en anpassning av postlagstiftningen till de förutsättningar som finns i ett digitaliserat samhälle för att kunna ställa krav på en ändamålsenlig posttjänst som tillgodoser behovet av postservice i hela landet.

4.5.3 Grundläggande betaltjänster

Det är i första hand marknaden som ska tillhandahålla grundläggande betaltjänster. Statens ansvar för grundläggande betaltjänster omfattar endast de orter och den landsbygd där behoven av dessa tjänster inte tillgodoses av marknaden. Länsstyrelserna arbetar med lokala och regionala lösningar för de grupper, t.ex. äldre, personer med funktionsnedsättningar, småföretagare och ideella föreningar, som har problem med grundläggande betaltjänster på dessa orter och landsbygd. Tillgången till grundläggande betaltjänster är starkt knuten till digital delaktighet och tillgången till digital infrastruktur.

Regeringens politik för hela betaltjänstområdet och kontanthantering i stort i samhället redovisas under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, avsnitt Finansmarknad.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Post- och telestyrelsen

Tabell 4.6 Anslagsutveckling 2:1 Post-och telestyrelsen

Tusental kronor

2016	Utfall	27 578	Anslags-sparande	597
2017	Anslag	28 516 ¹	Utgifts-prognos	28 812
2018	Förslag	42 040		
2019	Beräknat	42 715 ²		
2020	Beräknat	43 454 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 42 041 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 42 040 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för PTS förvaltningsutgifter i den mån dessa inte finansieras av avgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.7 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	98 443	279 377	275 395	3 983
Prognos 2017	100 000	273 048	296 059	-23 011
Budget 2018	100 000	291 550	302 550	-11 000

PTS disponerar vissa av de avgifter som myndigheten tar ut av operatörer inom verksamheterna för elektronisk kommunikation, post och kvalificerade elektroniska signaturer. Beräknade intäkter som myndigheten får disponera är 291 550 000 kronor för 2018.

Regeringens förslag: Avgiftsuttaget för att finansiera åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation fastställs till högst 100 000 000 kronor under 2018.

Skälen för regeringens förslag: Finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation sker genom att den som bedriver verksamhet som är anmäld enligt lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation betalar en avgift. Åtgärder som finansieras från anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation*, med ett belopp som motsvarar avgiftsuttaget, syftar till att säkra de elektroniska kommunikationernas driftsäkerhet och robusthet.

Regeringens överväganden

Tabell 4.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Post- och telestyrelsen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	28 516	28 516	28 516
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	522	988	1 499
Beslut	13 002	13 211	13 439
Varav BP18 ³	13 000	13 000	13 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	10 000	10 000	10 000
Ny säkerhetsskyddslag	3 000	3 000	3 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	42 040	42 715	43 454

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka Post- och telestyrelsens arbete med civilt försvar inom området elektroniska kommunikationer föreslår regeringen att anslaget 2:1 *Post- och Telestyrelsen* ökar med 10 000 000 kronor.

Regeringen föreslår att 42 040 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Post- och telestyrelsen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 42 715 000 kronor respektive 43 454 000 kronor.

4.6.2 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

t.ex. avseende tillgänglighet till kommunikation, utbildning och media.

Tabell 4.9 Anslagsutveckling 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	133 305		6 973
2017	Anslag	140 278 ¹	Utgifts-prognos	138 829
2018	Förslag	140 278		
2019	Beräknat	140 278		
2020	Beräknat	140 278		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2019–2021.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov i syfte att trygga behovet av effektiva elektroniska kommunikationer och posttjänster. Anslaget får användas för utvecklingsprojekt med inriktning på elektronisk kommunikation och it-användning för personer med funktionsnedsättning och personer med speciella behov

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden, som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 200 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 4.10 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	167 280	189 971	200 000			
Nya åtaganden	111 128	103 680	120 000			
Infriade åtaganden	-88 437	-93 651	-120 000	-90 000	-65 000	-45 000
Utestående åtaganden	189 971	200 000	200 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	190 000	200 000	200 000			

Regeringens överväganden

Tabell 4.11 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	140 278	140 278	140 278
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	140 278	140 278	140 278

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 140 278 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Ersättning för särskilda tjänster för personer med funktionshinder* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 140 278 000 kronor för respektive år.

4.6.3 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tabell 4.12 Anslagsutveckling 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

År	Utfall	Utveckling	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	20 213		15 387
2017	Anslag	33 537 ¹		33 190
2018	Förslag	35 537		
2019	Beräknat	35 537		
2020	Beräknat	35 537		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållandet av grundläggande betaltjänster på de orter och den landsbygd där behovet av tjänsterna inte tillgodoses av marknaden. Anslaget får användas för utgifter för tillhandahållande av grundläggande betaltjänster för äldre personer och personer med funktionsnedsättning boende i landsbygd. Detta inbegriper upphandling av dessa tjänster. Anslaget får användas för utgifter för regionala stöd- och utvecklingsinsatser och post.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor för 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 4.13 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	32 751	42 079	39 348			
Nya åtaganden	23 129	19 019	18 750			
Infriade åtaganden	-13 802	-21 750	-13 098	-17 684	-16 024	-11 292
Utestående åtaganden	42 079	39 348	45 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	36 000	40 000	45 000			

Regeringens överväganden**Tabell 4.14 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för anslaget 2:3 Grundläggande betaltjänster**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	33 537	33 537	33 537
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	2 000	2 000	2 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	35 537	35 537	35 537

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 35 537 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Grundläggande betaltjänster* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 35 537 000 kronor för respektive år.

4.6.4 2:4 Informationsteknik och telekommunikation**Tabell 4.15 Anslagsutveckling 2:4 Informationsteknik och telekommunikation**

Tusental kronor

År	Utfall/Anslag	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	11 380	714
2017	Anslag	22 844 ¹	18 897
2018	Förslag	72 844	
2019	Beräknat	72 844	
2020	Beräknat	72 844	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser som bidrar till att förverkliga målet digitaliseringspolitiken liksom uppföljningar och utvärderingar av politiken.

Regeringens överväganden

Under 2017 har anslaget använts till SCB:s undersökningar och Bredbandsforums verksamhet samt en OECD studie.

Inför 2018 planeras anslaget användas för SCB:s it-undersökningar, vissa studier och analyser inom ramen för digitaliseringspolitiken och till Bredbandsforums och Digitaliseringsrådets verksamhet samt genomförande av digitaliseringspolitiken.

Tabell 4.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Informationsteknik och telekommunikation

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	22 844	22 844	22 844
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	50 000	50 000	50 000
Varav BP18	50 000	50 000	50 000
Varav			
Digitaliseringsstrategi	50 000	50 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	72 844	72 844	72 844

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 72 844 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Informationsteknik och telekommunikation* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget 72 844 000 kronor för respektive år.

4.6.5 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tabell 4.17 Anslagsutveckling 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

År	Utfall	115 392	Anslags-sparande	10 525
2016	Utfall	115 392	Anslags-sparande	10 525
2017	Anslag	126 014 ¹	Utgifts-prognos	130 650
2018	Förslag	146 014		
2019	Beräknat	146 014		
2020	Beräknat	140 014		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder samt samordningsinsatser för driftsäkra och tillgängliga elektroniska kommunikationer. Detta innebär stöd till bredbandsprojekt i områden där utbyggnad inte genomförs på marknads-mässig grund.

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer för att skydda kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid samt för samhällsomfattande tjänster inom om-

rådet elektronisk kommunikation.

Anslaget får användas för administration av åtgärderna.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 195 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigande krävs för att möjliggöra att det för verksamheten kan göras ekonomiska åtaganden som främst avser flerårigt avtalstecknande vid upphandling. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 195 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 4.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	71 442	80 216	244 776			
Nya åtaganden	56 131	231 381	34 000			
Infriade åtaganden	-47 357	-66 821	-83 776	-73 669	-71 000	-50 331
Utestående åtaganden	80 216	244 776	195 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	110 000	245 000	195 000			

Regeringens överväganden

Tabell 4.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation

Tusental kronor

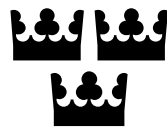
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	126 014	126 014	126 014
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	20 000	20 000	14 000
Varav BP18	20 000	20 000	20 000
Varav			
Höjd SOT-nivå	20 000	20 000	20 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	146 014	146 014	140 014

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 146 014 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 146 014 000 kronor respektive 140 014 000 kronor. Av detta belopp motsvarar 100 000 000 kronor det utgiftsuttag som föreslås för finansiering av åtgärder mot allvarliga fredstida hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation. Minst motsvarande belopp kommer att användas för detta ändamål.

Areella näringar, landsbygd och livsmedel

23

Förslag till statens budget för 2018

Areella näringar, landsbygd och livsmedel

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	11
2.1 Omfattning	11
2.2 Utgiftsutveckling	13
2.3 Skatteutgifter	14
2.4 Mål för utgiftsområdet	15
2.5 Resultatredovisning	16
2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	17
2.5.2 En sammanhållen landsbygd	17
2.5.3 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	22
2.5.4 Resultat skog	46
2.5.5 De samiska näringarna	51
2.6 Politikens inriktning	53
2.6.1 Inledning	53
2.6.2 En sammanhållen landsbygd	53
2.6.3 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja	54
2.6.4 Skogspolitik och ett nationellt skogsprogram	56
2.6.5 De samiska näringarna	57
3 Budgetförslag	59
3.1 Anslag	59
3.1.1 1:1 Skogsstyrelsen	59
3.1.2 1:2 Insatser för skogsbruket	60
3.1.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	61
3.1.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	62
3.1.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	63
3.1.6 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	63
3.1.7 1:7 Ersättning för viltskador m.m.	64
3.1.8 1:8 Statens jordbruksverk	65
3.1.9 1:9 Bekämpande av växtskadegörare	66
3.1.10 1:10 Gårdsstöd m.m.	66
3.1.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	67

3.1.12	1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	69
3.1.13	1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	70
3.1.14	1:14 Livsmedelsverket	71
3.1.15	1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	72
3.1.16	1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.....	74
3.1.17	1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	74
3.1.18	1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	77
3.1.19	1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	78
3.1.20	1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.....	80
3.1.21	1:21 Åtgärder på fjällägenheter.....	80
3.1.22	1:22 Främjande av rennäringen m.m.	81
3.1.23	1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	82
3.1.24	1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning ..	83
3.1.25	1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	84
3.1.26	1:26 Nedsättning av slakteriavgifter.....	85
3.2	Övriga förslag	85

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	13
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.....	14
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.....	14
Tabell 2.4	Skatteutgifter	14
Tabell 2.5	Befolkningsutveckling	17
Tabell 2.6	Sysselsättningsutveckling	18
Tabell 2.7	Indikatorer för landsbygdsprogrammet	20
Tabell 2.8	Genomsnittliga priser på åkermark och bete	23
Tabell 2.9	Index för genomsnittliga arrendepriiser på jordbruksmark	23
Tabell 2.10	Antalet sysselsatta i Sverige inom jordbruket	23
Tabell 2.11	Antalet jordbruksföretag	24
Tabell 2.12	Antalet nya jordbruksföretag	24
Tabell 2.13	Genomsnittlig besättningsstorlek.....	24
Tabell 2.14	Kvantitet animalieprodukter	24
Tabell 2.15	Åkerarealen i Sverige.....	24
Tabell 2.16	Djurskyddskontrollen.....	29
Tabell 2.17	Ledning och samordning av livsmedels-kontrollen	30
Tabell 2.18	Kontrollmyndigheternas riskbaserade kontroll, kontroll utförd på livsmedelsanläggningar i högsta riskklass	30
Tabell 2.19	Kontrollmyndigheternas riskbaserade kontroll, kontroll utförd på dricksvattenanläggningar i högsta riskklass.....	30
Tabell 2.20	Påvisad infektion med salmonella i djurbesättningar och anläggningar.....	32
Tabell 2.21	Produktion, försäljningsvärde, antalet odlingar och antalet sysselsatta i vattenbruk.....	34
Tabell 2.22	Utvecklingen i Sverige – livsmedelsproduktion.....	40
Tabell 2.23	Slaktkycklingsflockar med campylobacter	40
Tabell 3.1	Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen	59
Tabell 3.2	Offentligrättslig verksamhet	59
Tabell 3.3	Uppdragsverksamhet	59
Tabell 3.4	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Skogsstyrelsen.....	60
Tabell 3.5	Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket	60
Tabell 3.6	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket....	61
Tabell 3.7	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Insatser för skogsbruket	61
Tabell 3.8	Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt.....	61
Tabell 3.9	Uppdragsverksamhet	61

Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt.....	62
Tabell 3.11	Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet.....	62
Tabell 3.12	Offentligrättslig verksamhet.....	62
Tabell 3.13	Uppdragsverksamhet.....	62
Tabell 3.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet.....	63
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.....	63
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.....	63
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	63
Tabell 3.18	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	64
Tabell 3.19	Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för viltskador m.m.	64
Tabell 3.20	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Ersättning för viltskador m.m.	64
Tabell 3.21	Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk	65
Tabell 3.22	Offentligrättslig verksamhet.....	65
Tabell 3.23	Uppdragsverksamhet.....	65
Tabell 3.24	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Statens jordbruksverk ..	66
Tabell 3.25	Anslagsutveckling 1:9 Bekämpande av växtskadegörare.....	66
Tabell 3.26	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Bekämpande av växtskadegörare.....	66
Tabell 3.27	Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.	66
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Gårdsstöd m.m.	67
Tabell 3.29	Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	67
Tabell 3.30	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.....	68
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.....	69
Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk.....	69
Tabell 3.33	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	69
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	70
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	70
Tabell 3.36	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	71
Tabell 3.37	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	71
Tabell 3.38	Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket.....	71
Tabell 3.39	Offentligrättslig verksamhet.....	72
Tabell 3.40	Uppdragsverksamhet.....	72
Tabell 3.41	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Livsmedelsverket.....	72
Tabell 3.42	Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor.....	72
Tabell 3.43	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor.....	73

Tabell 3.44	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	74
Tabell 3.45	Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	74
Tabell 3.46	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Bidrag till internationella organisationer m.m.	74
Tabell 3.47	Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur .	74
Tabell 3.48	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	76
Tabell 3.49	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	76
Tabell 3.50	1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	77
Tabell 3.51	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur.....	78
Tabell 3.52	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	78
Tabell 3.53	Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	78
Tabell 3.54	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	79
Tabell 3.55	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	80
Tabell 3.56	Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.....	80
Tabell 3.57	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	80
Tabell 3.58	Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter m.m.	80
Tabell 3.59	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter	81
Tabell 3.60	Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennäringen m.m.	81
Tabell 3.61	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:22 Främjande av rennäringen m.m.	82
Tabell 3.62	Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	82
Tabell 3.63	Uppdragsverksamhet	82
Tabell 3.64	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	83
Tabell 3.65	Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	83
Tabell 3.66	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning.....	84
Tabell 3.67	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning.....	84
Tabell 3.68	Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien.....	84
Tabell 3.69	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	84
Tabell 3.70	Anslagsutveckling 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	85
Tabell 3.71	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter	85

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Utgiftsområde 23.....	12
Diagram 2.2	Utsläpp av växthusgaser från jordbruket	28
Diagram 2.3	Areal med omedelbart röjningsbehov	47
Diagram 2.4	Andel skogsmarksareal hänsynsytor < 0,5 hektar som lämnats som hänsyn.....	48
Diagram 2.5	Tillförd mängd bioenergi.....	49
Diagram 2.6	Nettoppdrag av växthusgaser inom skogsbruket, inklusive träprodukter	50

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

---

1. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 5 000 000 kronor för Viltvårdsfonden (avsnitt 3.1.7),
2. godkänner förslaget om att det särskilda kontot under Samefonden som nyttjas för betalning av del av arrendekostnad för renbete i Härjedalen får användas för finansiering av underhåll av för arrendeavtalen nödvändiga stängsel (avsnitt 3.2),
3. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel enligt tabell 1.1,
4. bemyndigar regeringen att under 2018 besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Skogsstyrelsen	472 307
1:2	Insatser för skogsbruket	580 373
1:3	Statens veterinärmedicinska anstalt	144 379
1:4	Bidrag till veterinär fältverksamhet	108 512
1:5	Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	9 933
1:6	Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	124 349
1:7	Ersättningar för viltskador m.m.	52 778
1:8	Statens jordbruksverk	621 432
1:9	Bekämpande av växtskadegörare	5 000
1:10	Gårdsstöd m.m.	6 695 000
1:11	Intervention för jordbruksprodukter m.m.	138 000
1:12	Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	24 250
1:13	Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	194 000
1:14	Livsmedelsverket	243 375
1:15	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	163 160
1:16	Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	42 913
1:17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	4 357 405
1:18	Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 458 391
1:19	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	79 830
1:20	Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4 116
1:21	Åtgärder på fjällägenheter	1 529
1:22	Främjande av rennäringen m.m.	113 915
1:23	Sveriges lantbruksuniversitet	1 912 254
1:24	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	598 164
1:25	Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1 177
1:26	Nedsättning av slakteriavgifter	107 237
Summa		19 253 779

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag		Beställnings- bemyndigande	Tidsperiod
1:2	Insatser för skogsbruket	96 000	2019–2022
1:11	Intervention för jordbruksprodukter m.m.	112 000	2019–2020
1:12	Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	90 000	2019–2023
1:13	Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	580 000	2019–2023
1:15	Konkurrenskraftig livsmedelssektor	45 000	2019
1:17	Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	10 687 457	2019–2026
1:18	Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	8 046 188	2019–2026
1:19	Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	120 000	2019–2020
1:24	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	1 700 000	2019–2024
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		21 476 645	

2 Areella näringar, landsbygd och livsmedel

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel omfattar verksamhet inom områdena jordbruks- och trädgårdsnäring, fiskeri-näring, landsbygd, livsmedel, djur, skog och jakt samt rennäring och andra samiska näringar. Utgiftsområdet omfattar även verksamhet inom utbildning och forskning.

Verksamheten gällande jordbruks- och fiske-rinäringarna är i hög grad inriktad på tillämpning av EU:s regleringar och stödsystem. Utgifterna för verksamheten inom jordbruks- och fiske-områdena bestäms i stor utsträckning av beslut inom EU.

Verksamheten inom landsbygdsområdet består till stor del av åtgärder inom Landsbygdsprogram för Sverige 2014–2020. Programmets övergripande mål är att främja jordbrukets konkurrenskraft, säkerställa hållbar förvaltning av naturresurser och klimatåtgärder samt att uppnå en territoriellt balanserad utveckling av ekonomier och samhällen på landsbygden. Programmet för lokalt ledd utveckling och havs- och fiskeriprogrammet bidrar också till utveckling på landsbygden.

De djurfrågor som omfattas berör djur som människan håller eller på annat sätt har tagit ansvar för samt den del av faunavården som avser viltvård. Djurhälsa, djurskydd, skyddsåtgärder mot växtskadegörare och viltvård behandlas under utgiftsområdet, liksom verksamhet som rör livsmedelsburna smittor som kan smitta från djur till människa.

Inom livsmedelsområdet syftar verksamheten till att utveckla regler, bedriva, leda och sam-

ordna den offentliga kontrollen, ge råd och information till företag och konsumenter med målen att livsmedlen på marknaden ska vara säkra, att livsmedelshanteringen ska vara redlig och för främjande av bra matvanor. Dricksvatten inkluderas i verksamheten. Lagstiftningen på området är i huvudsak gemensam inom EU. Därtill bedrivs verksamhet som avser att främja livsmedelssektorns konkurrenskraft och att öka livsmedelsexporten, bl.a. i arbetet med en nationell livsmedelsstrategi.

Verksamheten på skogsområdet är inom ramen för de jämställda målen för produktion och miljö inriktad på tillsyn, inventering, uppföljning, utvärdering samt på rådgivning, utbildning och information. Vidare ingår framför allt miljöinriktade bidrag och ersättningar. Därtill bedrivs arbete med ett nationellt skogsprogram.

Målsättningen för verksamheten om rennäring och andra samiska näringar är att dessa ska bedrivas hållbart. Från och med 2015 samordnas samepolitiska frågor av Kulturdepartementet. Samepolitiska frågor omfattar flera utgiftsområden. Rennäring och samiska näringar hanteras under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel även fortsättningsvis.

Verksamhet inom utbildning och forskning utvecklar kunskapen om de biologiska naturresurserna samt om människans förvaltning och hållbara nyttjande av dessa. Den forskning som bedrivs inom de areella näringarna har fokus på såväl produktionsinriktad forskning som att utveckla kunskaperna om naturresurserna och ekosystemtjänsterna för kommande generationers behov.

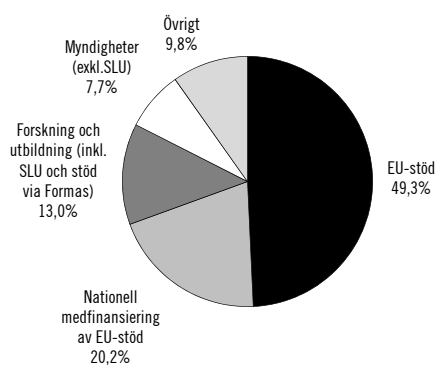
Samarbete mellan länder bedrivs inom utgiftsområdet, särskilt inom ramen för EU men även internationellt inom Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), det nordiska samarbetet, World Trade Organisation (WTO), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), Forest Europe (alleuropeiskt skogssamarbete), Codex Alimentarius (FAO:s och WHO:s gemensamma livsmedelsstandardiseringsprogram), Internationella växtskyddskonventionen (IPPC), Världspannsorganisationen för djurhälsa (OIE) och flera andra internationella organisationer.

Inom utgiftsområdet ingår följande myndigheter: Statens jordbruksverk (Jordbruksverket), Statens veterinärmedicinska anstalt, Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård, Centrala djurförsöksetiska nämnden, Livsmedelsverket, Skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och vissa verksamheter vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

Av utgifterna finansieras 49 procent genom Europeiska garantifonden för jordbruk, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling samt Europeiska havs- och fiskerifonden. En stor del av EU-medlen avser obligatoriska åtgärder såsom gårdsstöd och intervention. Därtill kommer delfinansierade stöd och ersättningar som förutsätter nationell medfinansiering, i huvudsak inom landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet.

I diagram 2.1 visas fördelningen av medel 2018 inom utgiftsområdet.

Diagram 2.1 Utgiftsområde 23

- EU-stöd (9,5 miljarder kronor): Finansiering från EU-budgeten, t.ex. gårdsstöd, intervention, landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet. En del av EU-stödet förutsätter nationell medfinansiering.
- Nationell medfinansiering av landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet (3,9 miljarder kronor).
- Forskning och utbildning (2,5 miljarder kronor): SLU och stöd till forskning.
- Myndigheter (1,5 miljarder kronor): Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, m.fl. (ej SLU).
- Övrigt (1,9 miljarder kronor): Nationellt stöd, bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar, m.m.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel
Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Skogsstyrelsen	419	403	396	472	488	505
1:2 Insatser för skogsbruket	334	322	300	580	519	482
1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt	115	120	120	144	147	149
1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet	104	106	106	109	110	112
1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder	12	15	15	10	10	10
1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar	139	154	149	124	124	124
1:7 Ersättningar för viltskador m.m.	44	53	52	53	53	53
1:8 Statens jordbruksverk	538	604	599	621	634	617
1:9 Bekämpande av växtskadegörare	5	5	5	5	5	5
1:10 Gårdsstöd m.m.	6 449	7 504	7 504	6 695	6 462	6 434
1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.	141	161	161	138	138	138
1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk	3	24	15	24	24	24
1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk	2	179	106	194	156	140
1:14 Livsmedelsverket	317	320	322	243	247	246
1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor	100	140	113	163	163	85
1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.	45	43	46	43	43	43
1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	2 797	3 483	3 269	4 357	4 782	5 051
1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur	1 603	2 029	1 913	2 458	2 778	2 373
1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket	69	80	79	80	80	80
1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.	4	4	4	4	4	4
1:21 Åtgärder på fjällägenheter	1	2	2	2	2	2
1:22 Främjande av rennäringen m.m.	105	104	106	114	114	114
1:23 Sveriges lantbruksuniversitet	1 802	1 820	1 820	1 912	1 952	1 991
1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning	567	566	565	598	593	606
1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien	1	1	1	1	1	1
1:26 Nedsättning av slakteriavgifter				107	107	107
<i>Åldreanslag</i>						
2016 1:12 Finansiella korrigeringar m.m.	182					
Totalt för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	15 898	18 242	17 769	19 254	19 737	19 497

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Utfallet för 2016 inom utgiftsområdet blev 15,9 miljarder kronor, vilket är 3,0 miljarder kronor lägre än anvisade medel. Utgifterna för anslagen 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* och 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* är tillsammans 1,7 miljarder lägre än anvisade medel, vilket i huvudsak förklaras av förseningar inom vissa delar av landsbygdsprogrammet för perioden

2014–2020. Utgifterna för anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* är också lägre, 1,2 miljarder kronor, än anvisade medel och beror på att det inte har gjorts någon slututbetalning av gårdsstödet under 2016. För 2018 föreslår regeringen att 19,3 miljarder kronor anvisas inom utgiftsområdet. För 2019 och 2020 beräknas utgifterna uppgå till 19,7 miljarder kronor respektive 19,5 miljarder kronor.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020.
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel**

Miljoner kronor	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	17 189	17 189	17 189
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	52	106	166
Beslut	1 443	2 091	1 820
Varav BP18 ³	913	1 505	1 567
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-323	-213	415
Volymer	-542	-427	-1 062
Överföring till/från andra utgiftsområden	8	21	22
Varav BP18 ³			
Övrigt	1 425	968	948
Ny ramnivå	19 254	19 737	19 497

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

**Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel**

Miljoner kronor	2018
Transfereringar ¹	13 949
Verksamhetsutgifter ²	5 288
Investeringar ³	17
Summa ramnivå	19 254

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skatte-sanktioner där skatteuttaget är högre än den

angivna normen. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Därutöver tillkommer kapitalvinst på näringsfastigheter. Det har dock inte varit möjligt att i redovisningen särskilja hur stor andel som hänförs till lantbruksfastigheter respektive övriga näringsfastigheter.

Tabell 2.4 Skatteutgifter

Miljoner kronor	2017	2018
Uttag av bränsle	120	120
Avverkningsrätt till skog	-	-
Anläggning av ny skog m.m.	170	280
Skogsavdrag	-	-
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	40	40
Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	40	u
Nedsatt energiskatt på el inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	540	580
Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna	820	820
Totalt för utgiftsområde 23	1 730	1 840

Anm.: Ett "-" innebär att skatteutgiften inte kan kvantifieras, medan ett "u" innebär att skatteutgiften upphör.

Uttag av bränsle

Enligt huvudregeln är uttag ur näringsverksamhet skattepliktigt. Uttag av bränsle från en fastighet i Sverige som är taxerad som lantbruksenhet ska dock inte uttagsbeskattas, om bränslet används för uppvärmning av den skattskyldiges privatbostad på fastigheten (22 kap. 9 § inkomstskattelagen [1999:1229], förkortad IL). Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Avverkningsrätt till skog

Enligt god redovisningssed uppkommer intäkten när bindande avtal träffats. Enligt gällande lagstiftning tillämpas dock kontantprincipen då ersättning för avverkningsrätt till skog betalas under flera år (21 kap. 2 § IL). Detta innebär att beskattningen skjuts upp och att en räntefri kredit uppstår i näringsverksamheten. I princip borde räntan på krediten utgöra underlag för skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Anläggning av ny skog m.m.

Utgifter för anläggning av ny skog och dikning som främjar skogsbruk ska kostnadsföras direkt (21 kap. 3 § IL). Utgifter för inköp samt plantering av träd och buskar för frukt- eller bärodling får dras av direkt (20 kap. 17 § IL). Skatteutgiften utgörs av ränteeffekten på den omedelbara avskrivningen och avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Skogsavdrag

Vid avyttring av skog får en fysisk person under innehavstiden göra avdrag med högst 50 procent av anskaffningsvärdet, medan avdraget för juridiska personer är begränsat till 25 procent. För ett visst beskattningsår får avdrag göras med högst halva den avdragsgrundande skogsintäkten (21 kap. 4–19 §§ IL). Syftet med avdragsrätten är att undanta rena kapitaluttag från beskattning. Däremot saknas anledning att ge avdrag när värdeökningen på skogstillväxten överstiger gjorda uttag. Skatteutgiften uppkommer genom den schablon som är vald för beräkning av avdragets storlek och avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna

Enligt 6 a kap. 1 § 10 och 11 lagen (1994:1776) om skatt på energi (LSE), gäller energiskattebefrielse med 70 procent för användning av fossila bränslen för annat ändamål än drift av motordrivna fordon, dock inte förbrukning i skepp eller båt, i jord-, skogs- eller vattenbruks-

verksamhet. Normen utgörs av full energiskatt på uppvärmningsbränslen.

Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna

Enligt 6 a kap. 1 § 10 och 11 LSE gäller koldioxidskattebefrielse med 20 procent för användning av fossila bränslen för annat ändamål än drift av motordrivna fordon, dock inte förbrukning i skepp eller båt, vid jord-, skogs- eller vattenbruksverksamhet. Normen utgörs av full koldioxidskattesats. Riksdagen har beslutat att nedsättningen ska slopas 2018.

Nedsatt energiskatt på el som används inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna

El som används i jord-, skogs- eller vattenbruksverksamhet beskattas med 0,5 öre/kWh (11 kap. 12 och 12 a §§ LSE). Normen utgörs av den energiskattesats som anges i 11 kap. 3 § LSE.

Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle till arbetsmaskiner och fartyg inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna

Enligt 6 a kap. 2 a § LSE gäller nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle som används i arbetsmaskiner i yrkesmässig jord-, skogs- eller vattenbruksverksamhet. Från och med den 1 januari 2017 gäller skattenedsättningen även för fartyg som används inom jord-, skogs- och vattenbruksnäringarna. Från och med den 1 januari 2016 motsvarar nedsättningen 1,70 kronor/liter vilket är en höjning från tidigare 0,90 kronor/liter. En del av höjningen, 0,27 kronor/liter är temporär 2016–2018. Från och med 2019 motsvarar därmed nedsättningen 1,43 kronor/liter. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel är:

- Att insatserna ska bidra till goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla

delar av landet. De gröna näringarna ska vara livskraftiga och bidra till klimatomställningen och att naturresurserna används hållbart (prop. 2014/15:1, utg.omr. 23 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:MJU2, rskr. 2014/15:88).

Riksdagen har beslutat om ett övergripande mål för livsmedelskedjan samt mål för tre strategiska områden: Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och Innovation (prop. 2016/17:104 bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338):

- Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

För skogspolitiken finns vidare två jämställda mål beslutade av riksdagen:

- Ett produktionsmål och ett miljömål.

Produktionsmålet innebär att skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthålligt god avkastning. Skogsproduktionens inriktning ska ge handlingsfrihet i fråga om användningen av vad skogen producerar.

Miljömålet innebär att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga ska bevaras. En biologisk mångfald och genetisk variation i skogen ska säkras. Skogen ska brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd. Hotade arter och naturtyper ska skyddas. Skogens kulturmiljövärden samt dess estetiska och sociala värden ska värnas (prop. 1992/93:226, bet. 1992/93:JoU15, rskr. 1992/93:252, prop. 2007/08:108, bet. 2007/08:MJU18, rskr. 2007/08:244).

Det finns även ett övergripande mål för samepolitiken:

- Att verka för en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Målet är beslutat av riksdagen (prop. 2000/01:1, utg.omr. 23 avsnitt 7.3, bet. 2000/01:MJU2, rskr. 2000/01:86). Samepolitiken omfattar flera utgiftsområden bl.a. under utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 16 Utbildning och universitetsforskning och 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Resultatbeskrivningen för samiska näringar görs i förhållande till den delen av målet som rör samiska näringar.

Riksdagen har beslutat om ett generationsmål för miljöarbetet och om 16 miljökvalitetsmål som uttrycker den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Miljökvalitetsmålen, generationsmålet och de globala målen för hållbar utveckling är styrande för det miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Resultatredovisningen av miljökvalitetsmålen i sin helhet finns under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

2.5 Resultatredovisning

Med utgångspunkt i målen för utgiftsområdet redovisas i det följande resultat för de fyra resultatområdena En sammanhållen landsbygd, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, Skog och De samiska näringarna.

I enlighet med riksdagens önskemål i tillkännagivande (prop. 2016/17:1 utg.omr. 23, bet. 2016/17:MJU2, rskr. 2016/17:94) framgår delmål för resultatområdet En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja. Resultatredovisningen kommer att utvecklas i takt med genomförandet av politiken. För resultatområdet En sammanhållen landsbygd kommer resultatredovisningen att anpassas efter det kommande förslaget från regeringen om en sammanhållen landsbygdspolitik.

En årligen återkommande dialog avses som tidigare att föras med miljö- och jordbruksutskottet om utvecklingen av resultatredovisningen.

2.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder redovisas under respektive avsnitt.

2.5.2 En sammanhållen landsbygd

I januari 2017 överlämnade den parlamentariska landsbygdskommittén sitt slutbetänkande till regeringen (SOU 2017:1). Utöver ett stort antal förslag till åtgärder i en sammanhållen landsbygdspolitik lämnade utredningen också förslag på ett övergripande mål och elva delmål för politiken.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition med förslag till en sammanhållen landsbygdspolitik, i vilken regeringen kommer att föreslå en ny målstruktur för landsbygdspolitiken. I budgetpropositionen för 2019 kommer därefter mål och resultat för landsbygdspolitiken att redovisas i enlighet med den i propositionen föreslagna strukturen. Då de åtgärder och målformuleringar som föreslås i landsbygdskommitténs betänkande berör flera områden och samhällssektorer kan flera utgiftsområden i statsbudgeten komma att påverkas.

Resultatet för en sammanhållen landsbygd redovisas under följande rubriker:

- En hållbar landsbygdsutveckling.
- Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

En hållbar landsbygdsutveckling

För att redovisa resultat och bedöma målfyllnaden för utgiftsområdet med avseende på målet om goda förutsättningar för sysselsättning och tillväxt i alla delar av landet används följande indikatorer:

- Sysselsättningsutvecklingen för kvinnor och män på landsbygden.
- Befolkningsutvecklingen för kvinnor och män på landsbygden.
- Andel av befolkningen (totalt och utanför tätort och småort) med tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.

Befolkningsutveckling och sysselsättning på landsbygden

I Sveriges landsbygder finns både expansiva områden och områden med befolkningsminskning. Den högre urbaniseringsgraden i dag jämfört med 1980 förklaras med att befolkningen i städerna ökar på grund av att fler barn föds där, att de äldre lever längre i hela landet samt med den ökade invandringen. Urbaniseringsgraden beror i mindre grad på inflyttning från landsbygden till städerna.

Sveriges folkmängd ökade med ca 439 300 personer 2012–2016. Generellt har områden i närheten av större befolkningscentra en mer dynamisk utveckling än mer avlägset belägna områden. Noterbart är att både antalet kvinnor och män ökar i nästan alla delar av landet bortsett från i de mycket avlägset belägna kommunerna. Befolkningsminskningen i mycket avlägset belägna landsbygdskommuner visar dock en avtagande trend.

Tabell 2.5 Befolkningsutveckling

	Bef. utv. 2012–2016*, antal	Bef. utv. 2012–2016*, %
Storstadskommuner	+199 900	+6,4
– varav kvinnor	+91 614	+5,8
– varav män	+107 286	+7,0
Täta kommuner nära en större stad	+182 345	+4,4
– varav kvinnor	+80 090	+3,8
– varav män	+102 255	+4,9
Täta kommuner avlägset belägna	+15 440	+2,3
– varav kvinnor	+5 167	+1,5
– varav män	+10 273	+3,0
Landsbygdskommuner nära en större stad	+33 007	+3,4
– varav kvinnor	+13 190	+2,8
– varav män	+19 817	+4,1
Landsbygdskommuner avlägset belägna	+11 086	+1,9
– varav kvinnor	+2 772	+1,0
– varav män	+8 296	+2,9
Landsbygdskommuner mycket avlägset belägna	-1 500	-1,5
– varav kvinnor	-1 015	-2,6
– varav män	-485	-1,1
Hela riket	+439 260	+4,6
– varav kvinnor	+191 818	+4,0
– varav män	+247 442	+5,2

* Tillväxt i antal förvärsarbetande.

Källa: Statistiska centralbyrån.

I tabell 2.5 ovan visas befolkningsutvecklingen sedan 2012 och bygger på Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analysers (Tillväxtanalys) indelning i sex kommuntyper.

Av tabellen framgår att befolkningen har ökat, förutom i mycket avlägset belägna kommuner. En uppdelning i åldersgrupper visar att befolkningen generellt sett har minskat i åldersgruppen 0–64 år för såväl kvinnor som män i mycket avlägsna kommuntyper. I övriga kommungrupper är utvecklingen däremot omvänd och befolkningen har ökat med 4,6 procent mellan 2012 och 2016.

Mellan 2011 och 2015 har sysselsättningen ökat i hela riket, se tabell 2.6 nedan. Bland kvinnor har sysselsättningen ökat med 1,8 procent och bland män med 1,5 procent. Sysselsättningen mellan 2015 och 2016 har ökat för hela riket men minskat för mycket avlägset belägna landsbygdskommuner.

Tabell 2.6 Sysselsättningsutveckling

	Syss.utv 2011–2015*, %	Syss.utv 2014–2015*, %
Storstadskommuner	+8,5	+2,4
– varav kvinnor	+8,9	+2,5
– varav män	+8,1	+2,3
Täta kommuner nära en större stad	+4,2	+0,6
– varav kvinnor	+5,2	+1,7
– varav män	+3,3	+1,5
Täta kommuner avlägset belägna	+1,6	+0,6
– varav kvinnor	+2,3	+0,6
– varav män	+1,0	+0,7
Landsbygdskommuner nära en större stad	+1,5	+1,0
– varav kvinnor	+2,5	+1,1
– varav män	+0,6	+1,0
Landsbygdskommuner avlägset belägna	-0,5	+0,4
– varav kvinnor	+0,6	+0,6
– varav män	-1,4	+0,2
Landsbygdskommuner mycket avlägset belägna	-0,7	-0,3
– varav kvinnor	+0,4	-0,2
– varav män	-1,6	-0,5
Hela riket	+5,7	+0,8
– varav kvinnor	+5,5	+0,9
– varav män	+6,0	+0,7

* Tillväxt i antal förvärsarbetande.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Tillgången till bredband med hög överföringshastighet är fortsatt ojämnt fördelad över landet. Drygt 73 procent av Sveriges befolkning har tillgång till bredband med hög överföringskapacitet om minst 100 Mbit/s. Motsvarande siffra för områden utanför tätort och småort är drygt 22 procent.

Partnerskapsöverenskommelsen

Partnerskapsöverenskommelsen är en övergripande strategi för genomförandet av de fyra Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna) programperioden 2014–2020: Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden.

Regeringen lämnade i augusti 2017 en framstegsrapport för perioden 2014–2016 till kommissionen. I denna konstateras bl.a. att samtliga fonder har kommit igång och att efterfrågan på medel på en övergripande nivå är i linje med de godkända programmen. Sammantaget görs bedömningen att det finns goda förutsättningar för att nå de fastställda målen. Nästa framstegsrapport ska lämnas senast i augusti 2019.

Tillväxtverket, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet) och Jordbruksverket har under programperioden 2014–2020 i uppdrag att arbeta med fondöverskridande samverkan inom ramen för partnerskapsöverenskommelsen. I april 2017 redovisades arbetet avseende 2016 till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Myndigheterna har under 2016 bl.a. arbetat med insatser som syftar till att underlätta mottagande av flyktingar. Samtliga fonder finansierar integrationsprojekt och myndigheterna har på olika sätt arbetat för att främja insatser med koppling till integration av nyanlända genom att exempelvis föra dialog med regionalt utvecklingsansvariga aktörer, strukturfondspartnerskapen samt andra berörda aktörer.

Landsbygdsprogrammet 2014–2020

För att redovisa resultat och bedöma hur landsbygdsprogrammet bidrar till målet för utgiftsområdet med avseende på goda förutsättningar för arbete, tillväxt och välfärd i alla delar av landet samt bidrar till klimatomställningen och en hållbar användning av naturresurser, används följande indikatorer och bedömningsgrunder:

- De resultatindikatorer för uppföljning som i enlighet med EU:s regelverk har fastställts i programmet. Resultaten redovisas årligen i programmets årsrapport.
- Utvärderingar i enlighet med EU:s regelverk. För programperioden 2014–2020 ingår en förhandsutvärdering, två för-

djupade årsrapporter (2017 och 2019), en slutrapport 2020 och en slututvärdering som ska redovisas 2024. Dessutom genomför utvärderingssektariatet vid Jordbruksverket löpande egna utredningar och uppföljningar.

- Den lärande utvärdering (en utvärdering som pågår under hela programgenomförandet) som 2016 kopplades till innovationsstödet och den svenska implementeringen av Innovationspartnerskapet för ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk (EIP-Agri).

Genomförande av landsbygdsprogrammet 2014–2020

Under 2016 har hela landsbygdsprogrammet öppnats för ansökningar. Avseende de utbetalnings- och uppföljningssystem som behövs för att följa programgenomförandet och redovisa resultat pågår ett utvecklingsarbete. Detta innebär att tillgänglig statistik är osäker och ofullständig och att det i många fall inte finns resultat att redovisa. Bland annat för att avhjälpa dessa brister har Jordbruksverket tillförts 60 miljoner kronor per år under 2017–2020 (prop. 2016/17:1utg.omr. 23, bet. 2016/17:MJU2, rskr. 2016/17:94.).

Landsbygdprogrammet är ett centralt verktyg för genomförandet av regeringens politik för en hållbar landsbygd, men också för t.ex. genomförandet av livsmedelsstrategin och uppfyllelsen av de nationella miljökvalitetsmålen. Resultat och analys av livsmedelskedjan och jordbrukets miljöpåverkan utvecklas vidare i avsnitt 2.5.3.

Jämställdhetsperspektivet är, liksom kunskapsöverföring och innovation, en horisontell princip i samband med genomförandet av landsbygdsprogrammet och kommer att redovisas och analyseras integrerat med övriga resultat.

Landsbygdsprogrammet är målstyrt genom att flera olika åtgärder kan användas för att uppnå målen i de sex unionsprioriteringarna:

1. Kunskapsöverföring och innovation. Syftet med prioriteringen är att främja kunskapsöverföring och innovation inom jord- och skogsbruk och på landsbygden.
2. Jordbrukets konkurrenskraft. Syftet med prioriteringen är att förbättra lönsamheten och konkurrenskraften i alla typer av jordbruksföretag och i alla regioner samt att

främja innovativ jordbruksteknik och hållbart skogsbruk.

3. Organisationen av livsmedelskedjan inklusive djurvälstånd. Åtgärderna inom prioriteringen syftar till att förbättra djurvälståndet och organisationen av livsmedelskedjan, dvs. att minska antalet mellanhänder mellan jordbrukare och konsument och därmed ge primärproducenterna en större andel av förädlingsvärdet.
4. Jordbrukets miljöpåverkan. Åtgärderna inom prioritering 4 består i huvudsak av miljöersättningar, ersättning för ekologisk produktion och kompensationsstöd för områden med sämre naturliga förutsättningar för jordbruk.
5. Klimat. Syftet med prioritering 5 är att främja resurseffektivitet och stödja övergången till en koldioxidnål och klimattålig ekonomi inom jordbruks-, livsmedels- och skogsbrukssektorn.
6. Landsbygdsutveckling. Prioriteringen syftar till ökad konkurrenskraft i företag på landsbygden som inte är lantbruksföretag, samt stöd till insatser som bidrar till förbättrade förutsättningar för att bo, leva och verka på landsbygden.

Resultatredovisning – kopplad till indikatorer

Av tabell 2.7 framgår vilka indikatorer som valts för att följa upp resultatet av landsbygdsprogrammets åtgärder.

På grund av bl.a. försenad programstart och vidhängande problem med it-funktionalitet har slututbetalningar av stöd inte kunnat genomföras förrän mot slutet av 2016 och därför saknas värden för flertalet resultatindikatorer. Värdet på indikatorerna beräknas utifrån slututbetalda ansökningar om stöd, både för de arealbaserade ersättningarna och för företags- och projektstöden.

Att värden inte kan redovisas för de valda resultatindikatorerna i år betyder dock inte att utbetalningar av stöd inte har gjorts. Utbetalningar pågår löpande, men för en konsekvent resultatredovisning under programperioden måste slututbetalningarna av respektive åtgärd inväntas.

Tabell 2.7 Indikatorer för landsbygdsprogrammet*Mål och uppföljning*

Fokusområde och indikator	Mål för perioden 2014–2020	Utfall t.o.m. 2016	Utfall t.o.m. 2016 i % av målet
Prioritering 1: Kunskapsöverföring och innovation			
1A. Procentandel utgifter för kompetensutveckling, rådgivning och samarbete av totala utgifterna för 1A.	8,93	-	-
1B. Antal samarbetsprojekt som fått stöd inom fokusområdet:	710	9	1,3
Grupper inom:			
– EIP-Agri	80	9	11
– Övriga	630	0	0
1C. Antal deltagare på utbildningar	169 400	-	-
Prioritering 2: Jordbrukets konkurrenskraft			
2A. Procentandel av jordbruksföretag som fått investeringsstöd	4,92	0,03	0,6
– Antal företag	3 500	23	0,7
2B. Procentandel av jordbruksföretag som fått startstöd	0,77	0,003	0,4
– Antal företag	550	2	0,4
Prioritering 3: Livsmedelskedjan och djurvälstånd			
3A. Procentandel av jordbruksföretag som fått stöd för deltagande i korta livsmedelskedjor	0,28	-	-
– Antal företag	200	-	-
3A. Procentandel djurenheter som berörs av djurvälståndssättningar	12,8	3,1	24
– Antal djurenheter	225 000	54 231	24
Prioritering 4: Miljöersättningar			
4A. Procentandel av jordbruksmark som omfattas av åtagande som stödjer biologisk mångfald eller landskap	27,72	4,74	17,1
– Antal hektar	850 100	145 474	17,1
4B. Procentandel av jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra vattenförvaltningen	33,25	2,38	7,2
– Antal hektar	1 019 600	73 042	7,2
4C. Procentandel jordbruksmark som omfattas av åtagande för att förbättra markskötsel eller förebygga jorderosion	35,03	3,53	10,1
– Antal hektar	1 074 000	108 143	10,1
Prioritering 5: Klimat			
5C. Investeringar i produktion av förnybar energi (euro)	75 175 447	168 721	0,2
5D. Procentandel av djurenheter som berörs av investeringar i djurförvaltning som syftar till att minska utsläppen av växthusgaser och/eller ammoniak	5,65	-	-
– Antal djurenheter	99 000	-	-
5D. Procentandel av djurenheter som berörs av investeringar för utveckling av annan verksamhet än jordbruk som syftar till att minska utsläppen av växthusgaser och/eller ammoniak	2,6	-	-
– Antal djurenheter	46 000	-	-
Prioritering 6: Landsbygdsutveckling			
6A. Arbetstillfällen som skapats i projekt som får stöd	1 700	-	-
6B. Procentandel av landsbygdsbefolkningen som omfattas av lokala utvecklingsstrategier	52,50	60,61	115
6B. Procentandel av landsbygdsbefolkningen som får ta del av förbättrade tjänster/infrastrukturer	43,08	0,48	1,1
6B. Arbetstillfällen som skapats i projekt som får stöd (Leader)	1 700	-	-
6C. Procentandel av landsbygdsbefolkningen som får ta del av nya eller förbättrade tjänster/infrastrukturer (IKT)	7,00	-	-

Resultat landsbygdsutveckling

Stödet till bredbandsutbyggnad i landsbygdsprogrammet är en budgetmässigt stor åtgärd och efterfrågan på stöd till bredbandsutbyggnad är hög. Av Jordbruksverkets årsrapport för 2016 framgår att t.o.m. 2016 har 367 bredbandsprojekt beviljats stöd (37 procent av målet). Beviljat stöd för 2016 uppgår till 2,37 miljarder kronor. Därmed är 73 procent av den ursprungliga bredbandsbudgeten för programperioden beslutad. I budgetpropositionen för 2017 tillfördes bredbandsstödet i landsbygdsprogrammet 850 miljoner kronor. Regeringen har därutöver beslutat om ytterligare 150 miljoner kronor genom omdisponeringar i programmet. Därtill finns stöd till utbyggnad av bredbandsinfrastruktur även inom ramen för de regionala strukturfondsprogrammen (se vidare utg.omr. 19).

Under programperioden har 752 miljoner kronor avsatts för stöd till kommersiell service och lokal serviceutveckling i landsbygdsprogrammet. Medlen används bl.a. för investeringsstöd till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer och för att främja lokal serviceutveckling. Under 2016 har drygt 42 miljoner kronor beviljats i investeringsstöd till kommersiell service samt nära 29 miljoner kronor till projekt inom området lokal serviceutveckling. Det totala stödet till kommersiell service är finansierat från både utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel och utgiftsområde 19 Regional tillväxt och uppgick till ca 140 miljoner kronor 2016 och ligger därmed på en historiskt hög nivå (se vidare utg.omr. 19).

Programmet för lokalt ledd utveckling

Sverige har 48 lokala utvecklingsområden (Leaderområden). Samtliga lokala utvecklingsgrupper har under 2016 påbörjat sitt arbete, men har kommit olika långt i genomförandet. Hela det förberedande stödet har betalats ut till de grupper som sökt om detta stöd. Under innevarande programperiod t.o.m. den 31 december 2016 har totalt 82,6 miljoner kronor av programmets medel betalats ut i stöd till projekt. Det motsvarar ett budgetutnyttjande om sex procent.

Analys och slutsatser

Av befolkningsstatistiken framgår att befolkningen i gruppen avlägsna landsbygdskommuner har ökat mellan 2014 och 2016 och att trenden visar en avtagande befolkningsminskning i mycket avlägsna landsbygdskommuner. En bidragande orsak till detta är immigrationen. Samtidigt som befolkningen i flera kommuner ökar är det ur ett landsbygds-perspektiv viktigt att se till hur befolkningen fördelar sig över hela kommunen då olika landsbygder har olika utmaningar. Regeringen bedömer att immigration kan innebära förbättrade möjligheter för landsbygdskommuner att få demografiskt underlag för kommersiell och offentlig service och för företag i kommunerna att finna tillräckligt marknadsunderlag. Det ställer samtidigt krav på aktivt integrationsarbete samt att kommuner arbetar med attraktiva livs- och boendemiljöer, för att få befolkningen att stanna kvar på orten.

Landsbygdsprogrammets åtgärder för att skapa jobb på landsbygden liksom de åtgärder som genomförs inom programmet för lokalt ledd utveckling är viktiga verktyg i arbetet med att ta vara på landsbygdens utmaningar och möjligheter för både kvinnor och män.

Regeringen anser att en god tillgänglighet till dagligvaror och drivmedel är en viktig förutsättning för att kvinnor och män ska kunna bo, verka och leva i alla delar av landet. Stödet till kommersiell service i gles- och landsbygder är därför av stor betydelse.

För jordbruket har innovationsstödet (EIP-Agri) överträffat målet för antalet innovationsgrupper som ska bildas under programperioden. Detta visar på att det finns idéer som kan utvecklas inom näringen. Det återstår att se om antalet projekt och utfallen av dessa kommer att infria förväntningarna på ökad innovationstakt inom jordbruket. Den lärande utvärderaren kopplad till innovationsstödet och EIP-Agri kommer att ha en viktig roll i att stödja implementeringen av denna nya åtgärd.

Landsbygdsprogrammets miljöåtgärder, dvs. arealbaserade ersättningar för miljö- och klimatåtgärder samt miljöinvesteringar och till dessa kopplade kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser, är i huvudsak likformigt utformade som i tidigare programperioder. Undantaget är miljöersättningen för skötsel av värdefulla natur- och kulturmiljöer i odlingsland-

skapet som är borttaget ur programmet. Dock syftar åtgärder för ett miljö- och klimatvänligt jordbruk till att ge förutsättningar för en rik biologisk mångfald och värdefull kulturmiljö. Miljöåtgärderna i landsbygdsprogrammet är av stor betydelse för måluppfyllelsen av flera miljö-kvalitetsmål. Regeringen följer det utvecklingsarbete som pågår kring ersättningsformer som syftar till en mer resultatbaserad utformning.

Tillgången till bredband är av stor betydelse för utvecklingen av landsbygden. Stöd till utbyggnad av bredband ges i enlighet med statsstödsregelverket i områden där det inte planeras ske utbyggnad på kommersiell grund. Det har fattats beslut om en stor del av budgeten till bredbandsinsatser och efterfrågan är fortsatt hög.

2.5.3 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

I propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104) anges ett övergripande mål samt mål för tre strategiska områden utifrån vilka livsmedelspolitiken ska utformas fram till 2030.

De tre strategiska områdena är:

- Regler och villkor.
- Konsument och marknad.
- Kunskap och innovation.

Regeringen har även tagit fram en handlingsplan för livsmedelsstrategins genomförande åren 2017–2019. Handlingsplanen omfattar konkreta insatser för att uppnå strategins målsättningar i form av åtgärder och uppdrag.

Regeringen avser att regelbundet följa upp livsmedelsstrategin fram till 2030, dels genom en årlig redovisning, dels genom en regelbunden fördjupad utvärdering. Regeringen gav därför Jordbruksverket i uppdrag den 9 februari 2017 att löpande följa och utvärdera genomförandet av livsmedelsstrategin. Uppdraget ska slutredovisas den 31 oktober 2017. I uppdraget ingick att formulera relevanta indikatorer för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin. I denna budgetproposition används ett urval av de tidigare använda indikatorerna. En genomgripande översyn av indikatorer kommer att göras inför budgetpropositionen för 2019. Detta innebär att

indikatorerna kommer att utvecklas i takt med genomförandet av strategin.

Till och med 2019 har regeringen avsatt drygt en miljard kronor inom anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* och inom landsbygdsprogrammet för genomförandet av livsmedelsstrategin. I regeringen handlingsplan för livsmedelsstrategin identifieras ett fyrtiotal insatser som ska bidra till att målen för livsmedelsstrategin uppnås. Under det första halvåret 2017 har regeringen fattat beslut om åtgärder i fyra åtgärds paket. I det första åtgärds paketet fattade regeringen beslut om nio uppdrag för 58 miljoner kronor om bl.a. svensk fiskodling, digitalisering av djurskyddskontroll och uppdrag för att minska matsvinn. Det andra åtgärds paketet innehöll totalt 13 åtgärder för 115,7 miljoner kronor och riktade insatser gjordes bl.a. på svensk livsmedelsexport, satsningar och växtförädling och växtskydd samt utveckling av offentliga måltider. Det tredje åtgärds paketet innehöll totalt fyra åtgärder och omfattade 78 miljoner kronor, i denna gjordes riktade insatser för att stärka forskningen och öka innovationskraften inom den svenska livsmedelssektorn. I det fjärde åtgärds paketet fattade regeringen beslut om sex uppdrag för 38 miljoner kronor om bl.a. konkurrensen och digitala lösningar i livsmedelskedjan, rådgivning samt försöksverksamhet avseende djurhållningsmetoder.

Därutöver har regeringen gett Jordbruksverket i uppdrag att inrätta en samordningsfunktion för ekologiska livsmedel. Jordbruksverket ska även utarbeta en åtgärdsplan och etappmål för att nå de inriktningsmål som regeringen satt upp som innebär att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark 2030 och att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av certifierade ekologiska produkter 2030.

Regeringen avser att återkomma med redovisning av resultaten av de beslutade åtgärds paketerna efter att Jordbruksverkets rapport för uppföljning inkommit.

Regeringen beslutade även om ett antal uppdrag innan livsmedelsstrategin överlämnades till riksdagen. Till Upphandlingsmyndigheten lämnades ett uppdrag om att stärka kompetensen hos upphandlande myndigheter och enheter på området upphandling livsmedel och måltidstjänster och ett bidrag lämnades till Svenska

Köttföretagen AB för deras arbete med kontroll av antibiotikaresistenta bakterier (MRSA).

Regeringen har vidare gett Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i uppdrag att närmare analysera hur lagstiftningen för jordförvärv och arrende påverkar företagsutveckling i skogsbruks- och i jordbrukssektorerna ur ett regionalt och nationellt perspektiv.

Ett framgångsrikt genomförande av strategin förutsätter ett fortsatt engagemang från livsmedelskedjans aktörer. För att bistå detta samarbete har ett nationellt råd bildats som består av företrädare för berörda intressenter under ledning av landsbygdsministern.

Regler och villkor

Målet för det strategiska området Regler och villkor är:

- Att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

Under denna rubrik redovisas resultat och bedömningar under följande underrubriker: Utvecklingen av jordbruket, Administration och förenkling, Stöd till jordbruket i norra Sverige, Miljö och klimat, Myndigheternas kontroll av djurskydd och livsmedel, Hållbar produktion och konsumtion, Hållbar animalieproduktion – djurhälsa och djurskydd, Fiskeripolitik och vattenbruk, Havs- och fiskeriprogrammet, Jakt- och viltförvaltning.

Till dess att det nya systemet för uppföljning av livsmedelsstrategin, inklusive nya indikatorer, är på plats innehåller redovisningen ett urval av de indikatorer som tidigare använts.

Utvecklingen av jordbruket

För att redovisa resultat och bedöma utvecklingen av jordbruket och bidra till målet för utgiftsområdet och det strategiska området regler och villkor används följande indikatorer:

- Sysselsättning i jordbruket.
- Antal jordbruksföretag.
- Strukturutveckling.
- Produktionsutveckling.

Landsbygdsprogrammet är ett centralt verktyg för att stärka jordbrukets konkurrenskraft (för resultat, se avsnitt 2.5.2). En öppnare marknad utan prisregleringar innebär en större prisvariation. Då politiken numera har liten inverkan på priserna utgår de tidigare redovisade tabellerna för avräknings- och produktionsmedelsindex. Priserna för mjölk återhämtade sig under hösten 2016 efter en långvarig nedgång sedan hösten 2014. Svenska priser på nötkött och gris har legat högre än tidigare år och högt i jämförelse med övriga Europa. Spannmålspriserna har varit låga under 2014–2016 på grund av stora skördar och ökade lager globalt sett.

Det genomsnittliga priset för åkermark har ökat med 8 procent mellan 2014 och 2015. De högsta genomsnittliga priserna återfinns i Götalands södra slättbygder med 202 700 kronor per hektar och de lägsta i Övre Norrland med 15 500 kronor per hektar för åker.

Tabell 2.8 Genomsnittliga priser på åkermark och bete

Tusental kronor per hektar

År	1995	2011	2013	2014	2015
Pris åker	12,3	61,6	58,8	67,4	72,5
Pris bete	4,3	21,4	20,6	25,6	27,1

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 38 SM 1601.

Priserna på arrende har ökat kontinuerligt sedan EU-intrådet 1995. Det finns dock regionala skillnader, i norra Sverige är gratisupplåtelse vanliga.

Tabell 2.9 Index för genomsnittliga arrendepriser på jordbruksmark

Index 1994=100

År	1995	2011	2013	2014	2015
Pris	102	202	205	210	215

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 39 SM 1701.

Antalet sysselsatta inom jordbruket under 2015 var 55 822 personer. Andelen kvinnor har sedan 2012 ökat något, från 24 till 25 procent.

Tabell 2.10 Antalet sysselsatta i Sverige inom jordbruket

Antal personer

År	2012	2013	2014	2015
Kvinnor	13 797	13 572	14 030	13 863
Män	43 686	43 152	43 060	41 959
Totalt	57 483	56 724	57 090	55 822

Källa: Statistiska centralbyrån (RAMS).

Antalet jordbruksföretag har minskat från 67 146 företag 2013 till 62 937 företag 2016, motsvarande 6 procent. Den största minskningen har skett i gruppen företag med husdjur. Antalet företag med mjölkkor har minskat från 4 042 företag 2013 till 3 900 företag 2016. I tabell 2.11 nedan visas det totala antalet jordbruksföretag och därefter hur stor andel av dessa som utgörs av heltidsföretag som kräver mer än 1 600 arbetstimmar per år.

Tabell 2.11 Antalet jordbruksföretag

Antal företag					
År	2007	2010	2013	2016	
Antal jordbruksföretag	72 609	71 091	67 146	62 937	
– varav heltidsföretag	18 762	17 038	16 296	15 483	
– varav företag med husdjur	22 601	20 687	19 679	17 817	

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 35 SM 1701.

Tabell 2.12 Antalet nya jordbruksföretag

Antal nya jordbruksföretag					
År	2007	2010	2013	2014	2015
Antal nya företag	1 374	946	1 032	1 202	1 245

Källa: Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.

Jordbruksföretagen växer i storlek och utvecklingen illustreras nedan utifrån den genomsnittliga besättningsstorleken. Inom mjölk- och grisproduktion pågår i dag en tydlig struktur- och omvandling. I dag är genomsnittet i Sverige 85 mjölkkor per gård, där de minsta gårdarna har 10 kor och de största gårdarna har drygt 1 000 kor. Inom nöt- och lammuppfödning har en stor andel av företagen en relativt småskalig produktion.

Tabell 2.13 Genomsnittlig besättningsstorlek

Antal djur i genomsnitt						
År	1995	2000	2005	2010	2015	2016
Mjölkkor	27	33	46	62	81	85
Kor för uppfödning av kalvar	9	12	14	16	18	19
Nötkreatur totalt	42	52	61	71	82	87
Tackor och baggar	20	25	29	32	32	32
Suggor och galtar	31	62	106	156	186	182
Slaktsvin	157	294	471	664	846	820

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 20 SM 1701.

Den tidigare redovisade tabellen med det genomsnittliga driftsresultatet för jordbruket, liksom tabellen med antal husdjur, har tagits bort. I stället visas i tabellen nedan producerad kvantitet animalieprodukter.

Tabell 2.14 Kvantitet animalieprodukter

Kvantitet tusen ton					
År	1995	2005	2010	2015	2016
Invägd mjölk	3 243	3 163	2 862	2 933	2 862
Svin	309	275	263	233	233
Slaktkyckling exkl. kasserade	-	96	112	137	144
Nötkreatur	143	136	138	133	131
Får/inkl. lamm	3	4	5	5	5

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 48 SM 1704.

Den totala åkerarealen i Sverige var 2 579 000 hektar 2016. Det finns två huvudtyper av grödor i svensk växtodling, spannmål och vall (se tabell 2.15 nedan). Vallodling är omfattande i skogs- och mellanbygder, bl.a. för att många andra grödor har för svag lönsamhet för att odlas där. Vallodlingen är också dominerande på gårdar med nötkreatur och får. Spannmål odlas i slättbygder och även i skogs- och mellanbygder, men då ofta som foder till gårdens djur. Odlingen av baljväxter (som ingår i spannmålsarealen) ökade från 44 500 hektar 2014 till 65 700 hektar 2016, en trolig effekt av regelverket för förgröning inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Exempel på grödor med högt förädlingsvärde är potatis, 24 000 hektar, och sockerbetor, 30 700 hektar. Odlingen av köksväxter, bär, frukt och prydnadsväxter omfattar ca 12 000 hektar, en areal som skapar hög omsättning per hektar och genererar sysselsättning. Dessutom finns 1,2 miljoner kvadratmeter växthusodling.

Tabell 2.15 Åkerarealen i Sverige

Tusen hektar					
År	1995	2007	2013	2015	2016
Åkerareal totalt	2 668	2 648	2 604	2 590	2 579
Spannmålsareal	1 153	990	984	1 034	1 019
Raps och rybs	59	88	125	94	93
Vallareal	965	1 127	1 177	1 138	1 107
Träda	275	280	158	163	169

Källa: Jordbruksverket, Sveriges officiella statistik, statistiska meddelanden JO 10 SM 1601.

Av 2016 års gårdsstöd betalade Jordbruksverket ut 96 procent till lantbrukarna före årsskiftet. Jordbruksverket verkställde delutbetalningar på 90 procent till merparten lantbrukare i december 2016. Slututbetalningar genomfördes under andra kvartalet 2017.

Av direktstödet har nötkreatursstödet utgjort 13 procent av faktiskt utbetalt belopp, stöd till unga 1 procent och förgröningsstödet 30 procent. Resterande har utgjort gårdsstöd. Regeringen har inför kommande reformer av den gemensamma jordbrukspolitiken analyserat och utvärderat nuvarande politik för att bedöma hur den gemensamma jordbrukspolitiken bör förändras.

Sommaren 2016 presenterade Europeiska kommissionen ett krispaket riktat främst till EU:s mjölkbönder. Sverige fick ca 65 miljoner kronor i exceptionellt anpassningsstöd där regeringen har valt att betala ut stöd till alla mjölkföretag som är anslutna till kvalitetsprogram.

För att stärka konkurrenskraften har riksdagen utifrån regeringens förslag i budgetpropositionen för 2016 beslutat om en höjning av koldioxidskattenedsättningen för dieselbränsle inom jordbruks-, skogsbruks- och vattenbruksverksamhet mellan 2016 och 2018 (se prop. 2015/16:1 utg.omr. 23, bet.2015/16:MJU2, rskr. 2015/16:110).

Denna höjning innebär att regeringen investerar ungefär 300 miljoner kronor per år i jord- och skogsbruket.

Branschernas initiativ inom nöt, handlingsplanerna gris och lamm samt mjölkproduktionen har lyft fram vikten av att bygga kostnadseffektiva. Detta var också en fråga som Konkurrensutredningen belyste i sitt slutbetänkande Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring (SOU 2015:15) Det har resulterat i att Jordbruksverket har utlyst en byggtävling och att regeringen gett Jordbruksverket i uppdrag att göra en förstudie om hur kompetensutveckling inom byggnation kan utvecklas.

Regeringen har avsatt fortsatta medel för arbetet med att utveckla och säkra växtskyddsmedel för ett hållbart växtskydd för grödor som odlas i liten omfattning eller som har mindre användningsområden. Medlen går till Lantbrukarnas Riksförbunds projekt Minor uses. Projektet resulterade förra året i tolv ansökningar om utvidgat produktgodkännande och tio ansökningar om dispenser. Av de

utvidgade produktgodkännandena beviljades samtliga. Av dispensererna beviljades alla utom en.

Vidare har regeringen ändrat mandatet och gett utökade resurser till Växtskyddsrådets arbete. Regeringen har även avsatt medel för ett sekretariat kopplat till rådet. I och med denna satsning skapar regeringen bättre förutsättningar för en ökad dialog mellan de olika intressenterna. En viktig fråga som det nya växtskyddsrådet ska arbeta med är att öka kunskapen om de samhällsekonomiska effekterna och de övergripande effekterna som tillämpningen av växtskyddsmedelslagstiftningen medför.

Regeringen har fått gehör i förhandlingarna av de nya EU-förordningar för växtskydd och offentlig kontroll som kommer att börja tillämpas den 14 december 2019, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/2031 av den 26 oktober 2016 om skyddsåtgärder mot växtskadegörare respektive Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625 av den 15 mars 2017 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningar av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel. SLU har anvisats medel för att arbeta med riskvärdering gällande vissa växtskadegörare. Vidare har Jordbruksverket fått ett uppdrag att analysera och lämna förslag på ersättningssystem för dem som drabbas av vissa växtskadegörare.

När det gäller karantänskadegörare reglerade i växtskyddslagen (1972:318), dvs. sådana skadegörare som i huvudsak inte finns i EU men som, om de etableras och sprids, kan leda till stora ekonomiska, miljömässiga eller sociala konsekvenser, har tio fall påträffats inom landet under 2016, vilket är en tredjedel jämfört med året innan. Antalet fall av skadegörare som påträffades vid import har även de minskat och uppgick till 69 fall 2016, vilket motsvarar två tredjedelar av de fall som påträffades under 2015.

Regeringen har förstärkt insatser för nordisk växtförädling genom ett ökat stöd till offentligt privat partnerskap för växtförädling som bedrivs inom ramen för Nordiska ministerrådet.

Administration och förenkling i jordbruks- och livsmedelssektorn

Arbetet med förenkling av regelverk fortsätter. Jordbruksverket har under 2016 arbetat vidare med de synpunkter och förslag som framkommit under förenklingsresan och som resulterat i en

handlingsplan med 212 prioriterade punkter. Av dessa föll 148 förslag på Jordbruksverket som genomfört 108 (70 procent) av dessa. Exempel på genomförda förenklingar är att fler kontroller föranmäls och betesreglerna för nötkreatur har blivit enklare. Betesreglerna för nötkreatur ändrades i maj 2016 då dessa gjordes enklare och mer flexibla. För lantbrukaren innebär ändringarna att brukaren på ett bättre sätt kan ta hänsyn till rådande väderleksförhållanden för att planera betes- och utomhushållningen. De nya reglerna innebär också administrativa förenklingar för lantbrukaren. Vidare har en gemensam kundsupport för länsstyrelsen införts, samt ett webbforum för miljötillsyn. Ett kontinuerligt arbete med bemötande, klarspråk, samordning, dokumentation och rapportering pågår. En samsamarbetsgrupp för förenkling av EU-regelverk har bildats. Jordbruksverket deltar också i dialog om förenkling inom ramen för handlingsplanerna mjölk, gris, nöt och lamm.

I september 2016 lade Europeiska kommissionen fram ett förslag på ändringar i ett antal förordningar, den s.k. Omnibusförordningen (KOM [2016] 605 slutlig). Sverige har i förhandlingarna drivit på för fortsatt förenkling av den gemensamma jordbrukspolitiken. Sverige har även tillsammans med de nordiska och baltiska länderna tagit fram förslag till förenklingar av den gemensamma jordbrukspolitiken (ST 7763 2017 INIT samt ST 7763 2017 INIT+ADD1).

För att effektivisera och förenkla handläggningen samt underlätta för brukarna har Jordbruksverket fortsatt arbetet med att införa elektroniska lösningar där så är möjligt. Inom processen för jordbrukarstöd har nyutvecklade it-system tillkommit. Under 2016 har Jordbruksverket avslutat delar av det utvecklingsarbete som sköts framåt under 2015, dock inte för samtliga stöd.

Jordbruksverket har under 2016 fortsatt arbetet med att utveckla styr- och uppföljningssystemet för EU-stöden i syfte att säkerställa en tidig och korrekt handläggning.

Jordbruksverket anvisades 21 miljoner kronor 2016 i ökat förvaltningsanslag för att komma till rätta med problemen inom stödhanteringen. Medlen har använts till utveckling av it-system och andra processer för att säkerställa en fungerande handläggning av EU-stöden.

Stöd till jordbruket i norra Sverige

För att redovisa resultat och bedöma hur konkurrenskraften i jordbruksföretag i norra Sverige utvecklas och bidra till målet för utgiftsområdet används följande indikator:

- Förändringar i antalet mjölkföretag i norra Sverige uppdelat på olika storleksklasser.

Därutöver används rapport 2017:8, Årlig utvärdering av det nationella stödet till norra Sverige som underlag.

Sverige får enligt Sveriges anslutningsfördrag lämna ett nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige. Summan utbetalt stöd uppgick 2016 till 308,90 miljoner kronor, vilket är en ökning jämfört med 2015.

Sedan 1 januari 2016 är stödområdet indelat i fem områden i stället för de tidigare fyra. För 2016–2019 tillfördes stödet ytterligare 14 miljoner kronor per år.

Det totala antalet företag som får del av det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige minskar kontinuerligt. Mjölkföretagen blir färre och med ökat antal mjölkkor per besättning. Mjölkproduktionen under 2011–2016 har varit relativt konstant, men lägre 2016 än 2015.

Miljö och klimat

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av miljö- och klimatarbetet inom jordbruket bidrar till målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande indikatorer:

- Förändringar i kväve- och fosforutnyttjandet i den svenska jordbrukssektorn.
- Utsläpp av ammoniak från jordbrukssektorn.
- Förändringar i hälso- och miljörisker vid användning av växtskyddsmedel.
- Utsläpp av växthusgaser från jordbruket.

En livskraftig och hållbar jordbruks- och trädgårdsproduktion bidrar till att nå flera av miljömålen och är en del i förvaltningen av landets naturresurser och kulturmiljöer.

Landsbygdsprogrammet innehåller ett stort antal åtgärder som syftar till att förbättra jordbrukets miljöprestanda. Åtgärderna, som riktas till aktiva jordbrukare, omfattar kompetensutveckling, investeringsstöd, ersättningar till jordbrukare för miljöåtgärder och möjligheter till projektstöd för innovationsarbete. Åtgärder

redovisas under avsnittet Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Livsmedelsproduktionen påverkar miljön och klimatet negativt men det finns också flera positiva samband. Ett exempel är att ökad nötköttsproduktion kan leda till fler betande djur och fler hävdade naturbetesmarker vilket ökar möjligheterna att nå miljömålet Ett rikt odlingslandskap. Även om det finns ett positivt samband avseende vissa miljömål finns det också negativa miljöeffekter. Ett exempel är att en ökad produktion kan leda till ökade utsläpp av ammoniak och växthusgaser samt till ökat växtnäringsläckage och fler föroreningar i mark och vatten om inte drivkraften bakom produktionsökningen är en effektivare hållbar resursanvändning.

Påverkan från övergödande ämnen i mark och vatten från samtliga sektorer beskrivs under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

Havs- och vattenmyndigheten (rapport 2016:12) redovisar att den totala beräknade belastningen av fosfor från svenska källor till omgivande hav var 3 330 ton 2014. Belastningen från jordbruket svarar för 34 procent. Det är inte möjligt att jämföra resultatet för 2014 med tidigare beräkningar för jordbruk eftersom det finns skillnader i beräkningsmetoderna. En beräkning utförd av SMED (Svenska MiljöEmissionsData, rapport 154) från 2014 indikerar att den totala belastningen av fosfor från svenska källor till omgivande hav minskat med 14 procent (450 ton) 1995–2011. Från jordbruket var motsvarande minskning 9 procent (90 ton). Belastningen av fosfor från jordbruket till Östersjöns största havsbassäng (Egentliga Östersjön) där ett fortsatt behov av minskad tillförsel finns, har dock varit oförändrad mellan 2000 och 2011. De nationella växtnäringsbalanser som beräknas av Statistiska centralbyrån (SCB) vart tredje år visar närmare en fördubblad effektivitet i fosfortyttjandet 1995–2013.

Den totala belastningen av kväve från svenska källor till omgivande hav uppskattades av SMED till 114 900 ton 2014. Belastningen från jordbruket svarade för 30 procent. Det är inte möjligt att jämföra resultatet med tidigare beräkningar eftersom, återigen, det är skillnader i beräkningsmetodik. En beräkning från 2014 indikerar att den totala belastningen av kväve från svenska källor till omgivande hav minskat med 11 procent (13 800 ton) från 1995 till 2011.

Minskningen från jordbruket var 7 procent (2 600 ton) under samma period. Belastningen av kväve från jordbruket till Egentliga Östersjön, där ett fortsatt behov av minskad tillförsel finns, har minskat med 3 procent (400 ton) mellan 2000 och 2011 enligt SMED (rapport 154). De nationella växtnäringsbalanserna som beräknas av SCB vart tredje år visar att kväveeffektiviteten har ökat 1995–2013.

Enligt statistik från Naturvårdsverket ökade utsläppen av ammoniak från jordbruket marginellt mellan 2014 och 2015 och ligger nu runt 52 000 ton. Mellan 1995 och 2015 har ammoniakavgången från jordbruket minskat med ca 7 procent. Beräkningarna innefattar en omräkning av hela tidsserien vilket ger ökad jämförbarhet över tid.

Kemikalieinspektionen publicerar årligen statistik över försålda kvantiteter av bekämpningsmedel. Baserat på försålda kvantiteter genomför sedan SCB en beräkning av det antal hektardoser som dessa räcker till. För att mäta trender i hälso- och miljörisker med växtskyddsmedel har en beräkningsmodell tagits fram som visar riskindikatorer, en för hälsorisker och en för miljörisker, för varje verksamt ämne som ingår i växtskyddsmedel. Försålda mängder växtskyddsmedel till jordbruket, inklusive frukt- och trädgårdsodling, minskade 2015 med 55 ton till 1 820 ton. Den största minskningen svarade ogräsmedel för där försäljningen minskade med 154 ton. Försäljningen av insektsmedel och tillväxtregulatorer var i stort sett oförändrad jämfört med 2014 samtidigt som mängden försålda svampmedel ökade.

Både antalet hektardoser och hälsoriskindex fortsätter att öka. Miljöriskindex har minskat mellan 2014 och 2015 efter att ha haft en tydlig uppgång under fyra år, en ökning som i stort sett följt ökningen i antal hektardoser. Minskningen mellan 2014 och 2015 beror på att försäljning av några ämnen med höga miljöriskpoäng, t.ex. MCPA och indoxacarb, har minskat.

Insatser inom jordbruket för att minska bidrag till klimatförändringarna består dels av att producera biomassa som kan användas för bioenergi och förnybara material, dels av att minska utsläpp av växthusgaser vid livsmedelsproduktionen.

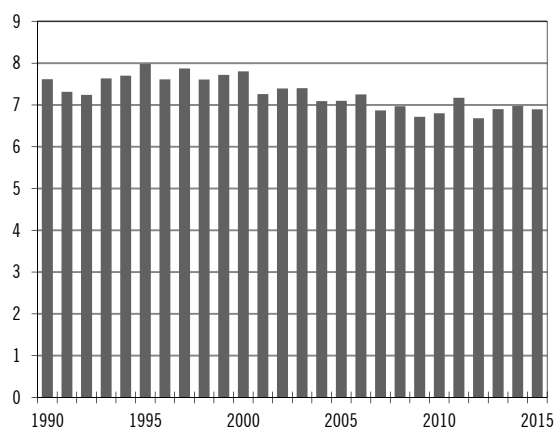
År 2015 uppgick jordbrukssektorns utsläpp av metan och lustgas till 6,9 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar 12,5 procent av Sveriges totala växthusgasutsläpp. Utsläppen

av metan och lustgas från det svenska jordbruket har minskat över tid och 2015 var utsläppen knappt 10 procent lägre än 1990. Detta beror främst på en minskad djurhållning och minskad användning av mineralgödsel. Ökad produktivitet och resurseffektivitet inom jordbruket har inneburit att livsmedelsproduktionen inte har minskat i samma utsträckning som utsläppen. Klimatpåverkan per producerad enhet är därmed lägre än den var 1990.

De styrmedel som bidrar till att minska växthusgasutsläppen från jordbruket inkluderar lagstiftning om lagring och spridning av gödsel och åtgärder inom landsbygdsprogrammet, exempelvis investeringsstöd för att röta stallgödsel till biogas, miljöersättningar till fånggrödor och vallodling samt rådgivning inom projektet Greppa Näringen.

Diagram 2.2 Utsläpp av växthusgaser från jordbruket

Miljoner ton koldioxidkvevänter

Källa: Naturvårdsverket, 2017.

Metanreduceringsersättningen är ett tioårigt pilotprojekt (2014–2023) med syfte att ersätta biogasproducenter för den dubbla miljönytta som uppstår när biogas produceras från gödsel. För att förstärka stödet har regeringen höjt budgeten för ersättningen med 30 miljoner per år under perioden 2016–2019. Regeringen har även höjt ersättningen per kWh producerad biogas från högst 20 öre/kWh till högst 40 öre/kWh. År 2016 var det 51 anläggningar som tog del av ersättningen, samma antal som året innan. Den största andelen av den gödselbaserade biogasen används till fordonsgas och en mindre andel till el och värme. När det gäller övrig bioenergi från de gröna näringarna behandlas detta under avsnitt 2.5.4 Resultat skog.

Jordbruksverket har under 2016 tagit fram en handlingsplan med mål och åtgärder för myndighetens arbete med klimatanpassning inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Syftet med handlingsplanen är att skapa förutsättningar för att myndigheten, även i ett förändrat klimat, kan uppfylla sitt uppdrag och sina målsättningar. Jordbruksverket har tilldelats medel för att under 2017 ta fram en metod för att med hjälp av indikatorer följa klimatförändringarnas effekter samt hur arbetet med anpassning fortskrider.

På uppdrag av regeringen har Jordbruksverket utrett om översvämmad jordbruksmark kan skydda och avlasta utsatta bebyggda områden nedströms jordbruksmarken. Jordbruksverket anser att möjligheterna är begränsade men att det kan vara en lösning på lokala problem i enskilda fall.

Myndigheternas kontroll av djurskydd och livsmedel

För att redovisa resultat och bedöma hur myndigheternas kontroll utvecklas och bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande indikatorer:

- Antalet djurskyddskontroller som länsstyrelserna har genomfört och hur stor andel av dessa som var genomförda utifrån riskvärdering.
- Andelen riskbaserade kontroller på livsmedels- och dricksvattenanläggningar.

Länsstyrelsernas kontrollverksamhet på djurskyddsområdet har minskat något jämfört med de tre föregående kontrollåren, vilket sannolikt kan förklaras av en viss osäkerhet om och vissa tillfälliga förändringar i anslagstilldelningen under 2015 och att ökade resurser har lagts på andra kontrollområden, framför allt på kontroller av foder och livsmedel. Under 2016 genomfördes ca 11 000 djurskyddskontroller och antalet beslut om föreläggande, omhändertagande och djurförbud uppgick till ca 2 000. Det av myndigheterna beslutade målet att det ska utföras lika många normalkontroller som anmälningskontroller uppfylldes för första gången för landet som helhet 2016. Hur olika länsstyrelser klarar att uppfylla detta och andra beslutade mål för djurskyddskontrollen varierar dock. Nästan hälften av de kontroller av anmälningsärenden som genomförs är utan anmärkning.

Tabell 2.16 Djurskyddskontrollen

Antal	2013	2014	2015	2016
Genomförda kontroller	12 692	12 820	11 875	10 899
Andel riskbaserade (%)	43	41	39	41
Beslut om förelägganden	1 302	1 215	1 312	1 151
Beslut om omhändertaganden	1 057	1 085	941	827
Beslut om djurförbud	207	210	279	244

Anm.: Sättet att beräkna antalet kontroller har justerats 2014 i jämförelse med tidigare år. För att kunna göra en jämförelse mellan åren har samma beräkningssätt tillämpats även för 2013. Tidigare inkluderade uppgifterna om genomförda kontroller även sådana kontroller som skett i samband med ansökningar om tillstånd enligt 16 § djurskyddslagen (1988:534) och vid ansökningar om tillstånd för offentlig förevisning. Dessa kontroller är inte inkluderade i årets redovisning.

Källa: Jordbruksverket.

Länsstyrelsernas förutsättningar och effektivitet i djurskyddskontrollarbetet skiljer sig relativt mycket åt mellan länen. Länsstyrelserna och Jordbruksverket arbetar fortsatt tillsammans med att vidareutveckla djurskyddskontrollen. Förstärkningen med sammanlagt 30 miljoner kronor fr.o.m. 2017 understödjer myndigheternas arbete (prop. 2016/17:1 utg.omr. 23, bet. 2016/17:FiU10, rskr. 2016/17:49).

I betänkandet om Ny djurskyddslag (SOU 2011:75) föreslås att en sekretessbrytande regel införs i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2016/17:KU15 punkt 3, rskr. 2016/17:243) framfört att en sekretessbrytande bestämmelse vid vanvård av djur bör införas, så att hälso- och sjukvårdspersonal och socialtjänsten får lämna uppgifter vidare om djurskyddsproblem till den berörda kontrollmyndigheten. Betänkandet bereds.

Livsmedel som sätts på marknaden ska vara säkra och följa lagstiftningens krav för att skydda människors hälsa och för att värna andra konsumentintressen. Livsmedelskontrollen är en viktig del i arbetet med att säkerställa detta. De krav som ställs på företagen ska vara likvärdiga över hela landet och kontrollen ska vara effektiv och ändamålsenlig.

Livsmedelsverket ansvarar för att leda, samordna och följa upp det arbete som görs av landets kontrollmyndigheter på livsmedelsområdet och är operativ kontrollmyndighet bl.a. när det gäller slakterier och vilthanteringsanläggningar. De kommunala kontrollmyndigheterna ansvarar för kontrollen av flera olika typer av verksamheter som hanterar livsmedel. Länsstyrelserna

ansvarar för den kontroll som utförs inom primärproduktionen av livsmedel.

Arbetet med utvecklingen av livsmedelskontrollen och med att uppnå en likvärdig och effektiv livsmedelskontroll fortskrider och framsteg har gjorts. Europeiska kommissionens uppföljande revision under 2016 visade bl.a. att majoriteten av de brister som tidigare identifierats hade åtgärdats. Samtidigt finns det enligt Livsmedelsverket fortfarande stora variationer i den kommunala livsmedelskontrollen i såväl kompetens, planering och genomförande som i uppföljning av kontrollen, något som 2016 års revisioner visat. Avgiftsfinansieringen brister också hos en del av kontrollmyndigheterna.

Det finns fortfarande kommunala kontrollmyndigheter som inte utför nödvändig livsmedelskontroll vilket starkt bidrar till att kontrollen inte är likvärdig över landet. Statskontoret fick därför i slutet av 2016 ett fördjupat uppdrag att analysera bl.a. vilka strukturella utmaningar dessa kommuner står inför. Statskontoret har lämnat förslag på åtgärder i en rapport som kommer att remitteras under hösten 2017. Livsmedelsverkets förtydligande av kontrollmyndigheternas ansvar för uppföljning och planering har tillkommit och förväntas få effekter på likvärdigheten. Det pågår också en rad aktiviteter hos de ansvariga myndigheterna för att öka likvärdigheten i de bedömningar som görs vid kontrollens genomförande.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen sin mening om frågor som rör livsmedelspolitik (bet. 2014/15:MJU3, punkt 1, 18 och 19 rskr. 2014/15:121).

Punkt 1 om livsmedelskontroll: Statskontoret har överlämnat den rapport om livsmedelskontroll som aviserades i skrivelse 2016/17:75 och regeringen avser att remissbehandla den.

Punkt 18 om att ge Livsmedelsverket ett särskilt uppdrag om att underlätta företagande i livsmedelssektorn: Utöver de åtgärder som redovisades i skr. 2016/17:75 har regeringen i propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104) gjort bedömningen att det är angeläget att berörda myndigheter beaktar företagets villkor i sitt arbete med att utforma och tillämpa regler och villkor.

Punkt 19 om att genomföra en kartläggning av vilka myndighetskontakter livsmedelsföretag måste ha på regional och kommunal nivå i syfte att på sikt kunna minska företagets regelbörda.

Utöver de åtgärder som redovisades i skr. 2016/17:75, förnyades 2017 överenskommelsen mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting om en närmare samverkan för ett enklare företagande med digital förvaltning. Arbetet inriktas mot regeltunga branscher med omfattande myndighetskontakter och sträcker sig över perioden 2017–2019. Vidare beslutade regeringen den 13 juli 2017 att uppdraga åt Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Tillväxtverket att utveckla digitala tjänster som bidrar till förenklad information, guidning och service för företag i livsmedelskedjan. I uppdraget ingår bland annat att belysa vilka branscher i livsmedelskedjan som har de mest omfattande kraven på myndighetskontakter på statlig, regional och lokal nivå. Uppdraget ska slutredovisas den 28 februari 2020. Regeringen anser att riksdagens tillkännagivande har tillmötesgått. Tillkännagivandet i punkt 19 är därmed slutbehandlat.

Resultaten från livsmedelskontrollen kan utläsas från de rapporter som kontrollmyndigheterna årligen levererar till Livsmedelsverket. Detta material visar bl.a. att antalet offentliga livsmedelskontroller minskade med ca 1 500 mellan 2014 och 2015 men är fortfarande högre än året dessförinnan. Av anläggningarna med högst risk kontrollerades 95 procent under 2015 vilket motsvarar resultatet från föregående år. Andelen av kontrollmyndigheterna som kontrollerar mer än 90 procent av livsmedelsanläggningarna i de högsta riskklasserna ökar fortsatt. Av dricksvattenanläggningarna kontrollerades 77 procent av dem med högst risk, vilket är en minskning från föregående år då 84 procent kontrollerades. Andelen av kontrollmyndigheterna som kontrollerar mer än 90 procent av dricksvattenanläggningarna i de högsta riskklasserna har också minskat sedan föregående rapportering.

Det totala antalet kontroller av primärproducenter av livsmedel ökade med 23 procent från 2014 till 2015 och de riskbaserade kontrollerna ökade också under perioden vilket är en förändring i positiv riktning. Antalet registrerade primärproducenter av livsmedel har fortsatt att öka under 2016 vilket också förbättrar möjligheterna för att kontrollen i primärproduktionen ska kunna bli mer riskbaserad framöver.

Under 2016 lanserade Livsmedelsverket ett webbaserat verktyg för stödande och styrande information riktad till livsmedelskontrollen. Detta verktyg kommer att följas upp med en

applikation som gör att Livsmedelsverkets operativa kontroll kommer att kunna administreras helt i mobiltelefoner.

Tabell 2.17 Ledning och samordning av livsmedelskontrollen

	2014	2015	2016
Länsmöten, chefslänsmöten, chefsmöten	19	36	52
Telefonfrågor från kontrollmyndigheter	1 247	816	477
Vägledning och kontrollhandböcker	6	9 ¹	7
Utbildningar/e-utbildningar/ utbildningstillfällen/ Deltagare	9/0/30/ 1 301	7/0/13/ 489	6/2/13/ 543 ²
Revisioner utförda av Livsmedelsverket	25 ¹	40 ¹	18

¹ Uppgiften har korrigerats av Livsmedelsverket sedan 2015.

² Varav 342 kvinnor och 201 män.

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2016.

Tabell 2.18 Kontrollmyndigheternas riskbaserade kontroll, kontroll utförd på livsmedelsanläggningar i högsta riskklass

Resultatindikator	2014 ¹		2015 ¹	
	Andel kontrollerade anläggningar i högsta riskklass	Andel kontrollmyndigheter	Andel kontrollerade anläggningar i högsta riskklass	Andel kontrollmyndigheter
0–50 %		4		4
51–80 %		10		9
81–90 %		12		10
91–100 %		74		77
Totalt		100		100

¹ Data rensad av Livsmedelsverket sedan 2015.

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2016.

Tabell 2.19 Kontrollmyndigheternas riskbaserade kontroll, kontroll utförd på dricksvattenanläggningar i högsta riskklass

Resultatindikator	2014 ¹		2015 ¹	
	Andel kontrollerade anläggningar i högsta riskklass	Andel kontrollmyndigheter	Andel kontrollerade anläggningar i högsta riskklass	Andel kontrollmyndigheter
0–50 %		18		24
51–80 %		0		2
81–90 %		0		0
91–100 %		82		74
Totalt		100		100

¹ Data rensad av Livsmedelsverket sedan 2015.

Källa: Livsmedelsverkets årsredovisning 2016.

Livsmedelsverket tilldelades för 2016 särskilda anslagsmedel om drygt 106 miljoner kronor för att sätta ned kontrollavgifterna för slakterier och vilthanteringsanläggningar. Medlen medgav att avgifterna för slakterier och vilthanteringsanläggningar med en planerad slakt under 200 ton per år kunde sättas ned till EU:s miniminivå.

För slakterier med en planerad slakt på över 200 ton per år ledde nedsättningen till en nivå motsvarande 1,365 av miniminivån. Närmare 14 miljoner kronor av medlen för att sänka kostnaderna för köttkontroll, är specifikt riktade till mindre slakterier och till vilthanteringsanläggningar. Antalet aktiva små slakterier och vilthanteringsanläggningar fortsätter att öka.

Under året initierades en översyn av nuvarande straffrättsliga reglering på livsmedelsområdet och närliggande områden, där frågor om t.ex. återinförande av fängelsestraff i livsmedelslagen men även införande av sanktionsavgifter ses över. En promemoria med förslag på effektivare åtgärder mot överträdelser av lagstiftningen för livsmedelskedjan har remitterats.

Inom ramen för Livsmedelsverkets arbete med att motverka livsmedelsfusk har nära hälften av landets livsmedelsinspektörer utbildats i att bli bättre på att upptäcka fusk. Svenska kontrollmyndigheter upptäcker numera flera fall av fusk. Under 2016 har Livsmedelsverket bistått svenska kontrollmyndigheter med samordning och stöd i ett sextiototal ärenden om livsmedelsfusk och sammantaget har 14 åtalansmälningar gjorts inom detta område. Antalet ligger på ungefär samma nivå som året innan, men kommunerna anmäler något fler än innan. Livsmedelsverket arbetar även med att utveckla ändamålsenliga och ackrediterade analysmetoder för att upptäcka livsmedelsfusk och förfalskningar av livsmedel.

Hållbar produktion och konsumtion

Regeringen har 2016 uppdragit åt Livsmedelsverket att tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket under tre år arbeta vidare med svinnreducerande åtgärder för att minska matsvinnet i hela livsmedelskedjan. I ett första steg ska en handlingsplan för hur Sverige långsiktigt ska arbeta med svinnreducerande åtgärder tas fram under 2018.

Hållbar animalieproduktion – djurskydd och djurhälsa

För att redovisa resultat och bedöma hur arbetet för att uppnå en hållbar animalieproduktion utvecklas och bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området Regler och villkor används följande indikatorer:

- Antalet utbrott av smittsamma djursjukdomar och antibiotikaresistens i djurhållning.

- Antal utbrott av salmonella.
- Försäljning av antibiotika till djur.

Sverige är det land i EU som använder minst antibiotika till djur och trenden är nedåtgående (16,4 ton 2005 och 14,1 ton 2010). Försäljningen av antibiotika ökade dock något 2015, från 10,3 ton 2014 till 10,5 ton 2015, men uppgången kan bero på redovisningstekniska orsaker, t.ex. mer fullständiga uppgifter. Nivån ligger under 2013 års nivå. Även användningen av antibiotika till djur som är särskilt värdefull inom humanmedicinen minskar. Sverige har en god antibiotikaresistenssituation. Myndigheterna arbetar tillsammans och med andra organisationer för att minska användningen av antibiotika och begränsa antibiotikaresistensen. Sverige har fortsatt att sprida och få gehör för synsättet om vikten av hållbara djurhållningssystem för att minska behovet av antibiotika till djur. Sverige driver också på i det internationella arbetet för djurhälsa, djurskydd och veterinär folkhälsa genom framtagande och utveckling av Världsgesamheten för djurhälsas standarder och rekommendationer, vilket har lett till en ökad förståelse för betydelsen av förebyggande åtgärder för god djurhälsa och därmed minskat behov av antibiotika. Antibiotikaresistens behandlas även inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Vidare har Sverige varit drivande och bidragit till att samarbete om minskad användning av antibiotika i djurproduktionen förhandlas i EU:s bilaterala frihandelsavtal med USA, Mercosur (Brasilien, Argentina, Uruguay och Paraguay), Mexiko, Indonesien och Filippinerna.

Tre större utbrott av allvarliga smittsamma sjukdomar har drabbat Sverige 2016. Ett mjältbrandsutbrott drabbade flera gårdar med nötkreatur. Även enstaka hästar, får och älgar smittades. Utbrottet var större än tidigare utbrott. Newcastle-sjukan drabbade en besättning av tamfåglar, fågelinfluensa drabbade tamfåglar och vilda fåglar. Bekämpningsarbetet har gått bra, mycket tack vare den goda beredskap som finns hos myndigheterna. I övrigt har utbrotten varit få.

Fynden av salmonella hos livsmedelsproducerande djur var få under 2016.

Tabell 2.20 Påvisad infektion med salmonella i djurbesättningar och anläggningar

Salmonella påvisad i besättning	2012	2013	2014	2015	2016
Nötkreatur	5	15	9	6	1
Svin	2	0	0	1	0
Häst	0	0	0	2	0
Broiler	1	1	3	14	10
Värphöns	2	7	2	2	4
Kalkon	0	0	0	0	0
Gäss, ankor, struts	3	0	2	1	1
Totalt	13	23	16	26	16

Källa: Statens veterinärmedicinska anstalt, årsredovisning 2016.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) har tagit fram en handlingsplan för anpassning till ett förändrat klimat. Handlingsplanen ligger väl i linje med SVA:s ordinarie uppdrag att bättre förstå klimat känsliga smittämners uppkomst och spridningsmönster samt att övervaka och bekämpa förekomst och spridning.

Sverige verkar för ett stärkt djurskydd inom EU, inte minst genom det pågående samarbetet om djurskyddsfrågor med Danmark, Nederländerna, Tyskland och Belgien. Samarbetet har bl.a. resulterat i att Europeiska kommissionen under våren 2017 inrättat en EU-plattform för djurskydd. Kommissionen har angett djurtransporter som en av de prioriterade frågorna i plattformen. Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2010/11: MJU20 punkt 11, rskr. 2010/11:231) framfört att regeringen, nationellt och inom EU, bör ta initiativ i det fortsatta arbetet med att förkorta djurtransporterna. Utöver vad som tidigare har redovisats i skr. 2016/17:75, har en utredning av om det är lämpligt att införa sanktionsavgifter som ett komplement till straffrättsliga sanktioner på djurskyddsområdet tagits fram (Ds 2017:5 Effektivare sanktioner i livsmedelkedjan m.m.). Promemorian har remissbehandlats under våren 2017. Ärendet bereds vidare.

Regeringen har också initierat ett förstärkt nationellt samarbete på djurskyddsområdet i syfte att kraftsamla inför arbetet inom EU-plattformen. Samarbetet involverar berörda aktörer från myndigheter, akademi, näringen och organisationer som på olika sätt är aktiva på EU-arenan.

På Jordbruksverket har det inrättats ett kompetenscentrum för 3R-frågor. Med 3R avses åtgärder som syftar till att ersätta, begränsa och förfina användningen av försöksdjur. En rad

aktörer såsom myndigheter, universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och organisationer är berörda av 3R-frågor. De berörda myndigheterna har på uppdrag av regeringen och i samarbete med Jordbruksverkets kompetenscentrum tagit fram strategier för sitt arbete med 3R.

Regeringen har uppdragit åt SLU att inrätta ett vetenskapligt råd för djurskyddsfrågor. Rådet är en åtgärd inom livsmedelsstrategin (prop. 2016/17:104). Det vetenskapliga rådet ska ha till huvudsaklig uppgift att vara ett stöd i regel- och föreskriftsarbetet på djurskyddsområdet.

Utveckling av fiskeripolitiken, fiskerinäringen och vattenbruket

För att redovisa resultat och bedöma hur fiskeripolitiken, fiskerinäringen och vattenbruket utvecklas och bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området regler och villkor används följande indikatorer:

- Biologisk status för fiskbestånd.
- Svenska yrkesfiskets förädlingsvärde.

Tidigare använda indikatorer om antal bestånd under förvaltningsplaner och överskridande av fiskekvoter och kvotutnyttjande bedöms inte relevanta då de är relativt konstanta.

I det policymeddelande om fiskemöjligheter (totalt tillåten fångstmängd TAC och kvoter) och måluppfyllnad för den gemensamma fiskeripolitiken som Europeiska kommissionen presenterar varje år skriver kommissionen att framsteg görs för att uppnå ett hållbart fiske och att vetenskaplig data från 2015 visar att 59 procent av de undersökta bestånden i Nordostatlanten fiskas i enlighet med maximal hållbar avkastning (MSY), jämfört med 52 procent året innan. Antalet fiskemöjligheter (totalt tillåtna fångstmängder) som fastställdes i enlighet med MSY 2017 motsvarar 61 procent av alla fångster i Nordostatlanten. Biomassan i haven har också ökat, enligt meddelandet, liksom de ekonomiska vinsterna för EU:s fiskeflottor.

Arbetet med att successivt genomföra den gemensamma fiskeripolitiken har prioriterats i syfte att uppnå målsättningarna om ett långsiktigt hållbart fiske, tillämpning av en ekosystemansats i fisket och förenlighet med unionens miljöpolitik.

Inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken fastställer EU årligen fiskemöjligheter (TAC och kvoter) för nästkommande år. Sommaren 2016 trädde en ny flerårig plan för

bestånden av torsk, sill och skarpsill i Östersjön i kraft. Det var således första gången denna plan tillämpades när kvoterna i Östersjön fastställdes för fiskeåret 2017. Rådets beslut innebar, i enlighet med Östersjöplanen, en väsentlig minskning av TAC för torsk i såväl västra Östersjön om 56 procent, som för torsk i östra Östersjön om 25 procent. Utöver att reglera TAC innebar beslutet även ytterligare kompletterande bevarandeåtgärder för torsk i västra Östersjön. I syfte att ytterligare öka skyddet av västlig torsk förlängdes den nuvarande stängningen under lekperioden från sex till åtta veckor och för första gången reglerades även fritidsfiske på torsk i västra Östersjön på EU-nivå. Fastställandet av TAC för både sill och skarpsill innebar att Östersjöplanen tillämpades. TAC för lax i Östersjön fastställdes på en försiktigare nivå än den som kommissionen föreslagit i syfte att skydda de laxbestånd som är svaga.

Fiskemöjligheterna för Västerhavet omfattar ett stort antal kvoter, dels EU-interna, dels de som härrör från regionala fiskeriförvaltningsorganisationer eller genom avtal med tredje länder. Under hösten 2016 fastställdes fiskemöjligheterna för 2017 på nivåer som innebär steg mot att uppnå målsättningen i den gemensamma fiskeripolitiken om att MSY-målet ska uppfyllas senast 2020. För 2017 fastställdes 44 kvoter i enlighet med MSY jämfört med 36 kvoter 2016. Beslutet innebär också att målsättningen i den gemensamma fiskeripolitiken om att landningskyldighet ska införas gradvis fram till 2019 följs, då landningskyldighet infördes för ytterligare ett antal fisken för 2017.

Under året har även EU:s regelverk utvecklats avseende medlemsstaternas skyldigheter att samla in data inom fiskesektorn som grund för vetenskaplig rådgivning. Insamling av data är bl.a. nödvändig för att kunna bedöma fiskbeståndens tillstånd, lönsamheten inom olika näringssegment samt fiskets och vattenbrukets effekter på ekosystemet. Data behövs också för att kunna utvärdera effekterna av EU:s fiskeripolitik.

Under 2016 har även arbetet med fiskereglerande åtgärder i marina skyddade områden intensifierats i flera medlemsländer inom EU. Den gemensamma rekommendation som Sverige, tillsammans med Danmark och Tyskland, lämnat in om bevarandeåtgärder för det skyddade marina området Bratten har fastställts av kommissionen.

Havs- och vattenmyndigheten har ansvar för svensk fiskerikontroll vilket innebär att kontrollera den fisk som fångas, landas, importeras, exporteras, transporteras och säljs i Sverige. Verksamheten genomförs i nära samarbete med Kustbevakningen som ansvarar för fiskerikontrollen till sjöss, samt med Tullverket, Transportstyrelsen, Polismyndigheten och länsstyrelserna. Havs- och vattenmyndighetens kostnad för fiskerikontrollen var 2016 ca 50 miljoner kronor.

Under 2016 har fiskerikontrollen genomgått en förändring som innebär att verksamheten nu bedrivs utifrån ett riskbaserat arbetssätt. Det innebär att fokus är på de delar av fisket där myndigheten bedömer att risken för överträdelser är störst. Uppföljningen av det första årets arbete visar på positiva resultat. Myndigheten har också ökat samordningen av kontrollresurserna i tid och rum för en mer effektiv kontroll.

Under året stoppade Havs- och vattenmyndigheten fisket på tre kvoter. Detta är färre än tidigare år och kvotutnyttjandet har fortsatt varit högt. Måluppfyllelsen för 2016 var därmed god då målsättningen i kvotuppföljningen mäts utifrån att inga kvoter ska överskridas och att de ska nyttjas fullt ut.

Nationellt har Havs- och vattenmyndigheten infört ett nytt system för att fördela fiskemöjligheter i demersalt fiske (fiske efter bottenlevande arter), som syftar till att underlätta genomförandet av landningsskyldigheten, från 1 den januari 2017. Det nya systemet baseras, med vissa undantag, på årsvis individuellt fördelade fiskemöjligheter som tillfälligt kan överlåtas under året.

Regeringen höll i september 2016 ett samråd med yrkesfiskets organisationer, beredningsindustrin och vissa kustlän om systemet med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket, dvs. fiske efter sill, skarpsill, makrill och tobis. Yrkesfiskets organisationer lyfte fram fördelarna med systemet som de anser fungerar väl. Vid samrådet framkom dock ett antal synpunkter på hanteringen av kustkvoter och regionala kvoter.

Det svenska yrkesfisket i havet styrs i stor utsträckning av de fångstkvoter som fastställts utifrån beståndssituationen, vilket gör att volymerna varierar mellan åren. Under de senaste tio åren har fångstvolymerna minskat med 15 procent. Under 2016 ökade dock värdet på den totala fångsten från det marina fisket med drygt 9 procent jämfört med föregående år, samtidigt

som den totala fångstvolymen minskade med ca 3 procent. Det pelagiska fisket, huvudsakligen sill eller strömming, makrill, skarpsill och tobis, dominerar den landade fångsten sett till volym. Värdemässigt uppgick dess andel till ca 45 procent under 2016. Andra värdemässigt viktiga arter för det svenska fisket är nordhavsräka, havskräfta och torsk. Priset på den svenska landade fångsten sätts huvudsakligen utifrån världsmarknadspriset, men påverkas även av konsumentbeteende och kvalitetsskillnader.

Det fanns 1 255 fartyg i januari 2016, varav 281 inaktiva, vilket är en minskning av totalt antal fiskefartyg med 17 procent jämfört med 2008. Antalet anställda (heltidsekvivalenter) minskade med ca 30 procent under samma period och uppgick till 791 stycken 2016. Det totala förädlingsvärdet har fortsatt att öka och uppgick 2016 till 635 miljoner kronor. Utvecklingen av förädlingsvärdet skiljer sig dock markant åt mellan olika fisken.

Fiskberedningsindustrin är en stor användare av den fångade och odlade fisken och under 2014 (senast tillgängliga år) fanns det i Sverige 350 företag som hade fiskberedning som antingen primär eller sekundär verksamhet. Mellan 2008 och 2014 ökade omsättningen för dessa företag med 18 procent och uppgick till 6 709 miljoner kronor under 2014. Beredningsindustrins ekonomiska utveckling är starkt beroende av priserna på råvaror, som uppgår till ca 60 procent av de totala driftskostnaderna.

I syfte att främja det småskaliga kustfisket och möjligheterna till ökad lönsamhet har Havs- och vattenmyndigheten, inom ramen för sitt mandat, infört ett antal regler. Den förenklade möjligheten att byta tillståndsinnehavare har under 2016 nyttjats i 33 fall, medan möjligheten till nyetablering i torskfiske i Östersjön med passiva redskap rönt litet intresse. Möjligheten inom räkfisket att tillfälligt omfördela fångstmängder mellan fartyg under en tvåmånadersperiod har inneburit att fisket kunnat bedrivas mer effektivt under året vilket minskat antalet fiskeresor jämfört med tidigare år.

Vattenbruksnäringen i Sverige är geografiskt spridd och finns i dag i ungefär hundra kommuner. Den vanligaste odlingsformen för matfisk i Sverige är öppna nätkassar och de flesta matfiskodlingarna finns i sötvatten. Successivt har matfiskodlingen flyttat till regleringsmagasin och norra ostkusten. Tidigare låg merparten av odlingen på södra ostkusten samt på syd- och

västkusten. Utvecklingen är ett resultat av att det är olämpligt med konventionell fiskodling i områden med redan hög näringsbelastning och där det finns skyddsvärda vilda bestånd. Därför ges vanligtvis heller inga nya tillstånd till den typen av odling i de områdena. Under de senaste åren har odlingsvolymerna i de reglerade norrlandsälvarna mångdubblats. Senare år har produktionen ökat på land i s.k. recirkulerande vattenbruk.

Sedan 2012 har den totala vattenbruksproduktionen minskat, från ca 12 500 ton hel färskvikt till ca 10 700 ton per år. Nedgången beror bl.a. på vattentemperaturer, försäljning och avveckling av anläggningar. I dagsläget finns dock flera ansökningar om ökade tillstånd samt nya odlingsstillstånd hos länsstyrelserna för prövning. Regnbåge står för ca 85 procent av den totala produktionen. Försäljningsvärdet 2015 har minskat något jämfört med 2014. För sättfisk och sättkräftor har såväl produktion som värde minskat något 2015.

Det har vidtagits ett flertal åtgärder de senaste åren för att stärka vattenbrukets utveckling i Sverige. Jordbruksverkets handlingsplan för utveckling av svenskt vattenbruk innehåller konkreta åtgärder som syftar till att bidra till en långsiktig hållbar utveckling av vattenbruksnäringen runt om i Sverige. I början av 2017 beslutade regeringen om ytterligare satsningar på svenskt vattenbruk, bl.a. finansiering av genomförandet av handlingsplanen, genom livsmedelsstrategin.

Tabell 2.21 Produktion, försäljningsvärde, antalet odlingar och antalet sysselsatta i vattenbruk

	2015	2014	2013	2012	2011
Produktion (ton)					
– Matfisk	10 752	12 899	13 366	13 757	13 441
– Sättfisk	1 073	1 131	1 016	1 047	1 047
Försäljningsvärde (mnkr. löp)					
– Matfisk	344,6	369,8	357,4	340,0	327,5
– Sättfisk	78,9	89,1	78,2	82,7	76,9
Antal odlingar¹					
– Matfisk	103	109	118	122	126
– Sättfisk	118	133	123	132	150
Antal sysselsatta					
– Kvinnor	75	66	66	53	49
– Män	336	345	354	317	343

¹ Odlingar med kombinationsmöjligheter kan ingå i båda kategorierna.
Anm.: Matkräftor och blötdjur ingår i matfisk och sättkräftor ingår i sättfisk.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Havs- och fiskeriprogrammet

För att redovisa resultat och bedöma hur havs- och fiskeriprogrammet bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området regler och villkor kommer följande indikatorer och bedömningsgrunder att användas:

- Förändring av önskade fångster.
- Förändrad vattenbruksproduktion.
- Antal projekt inom datainsamling och kontroll.
- Antal genomförandeprojekt inom lokalt ledd utveckling.
- Antal projekt inom saluföring och beredning.
- Förändrad täckning av skyddade områden.
- Utvärderingar i enlighet med EU:s regelverk. För programperioden 2014–2020 ingår en förhandsutvärdering, två fördjupade årsrapporter (2017 och 2019), en slutrapport 2020 och en slututvärdering som ska redovisas 2024. Dessutom genomför utvärderingssekretariatet vid Jordbruksverket löpande egna utredningar och uppföljningar.

Havs- och fiskeriprogrammet startades i november 2015. Hitintills har 237 ansökningar beviljats stöd, vilket motsvarar ca 351 miljoner kronor. Även om det finns en del ansökningar som har beviljats stöd har dessa åtgärder ännu inte slutförts av stödmottagarna varför konkreta resultat ännu inte kan redovisas. Dock kan en analys av de uppgifter som finns med i ansökningarna ge en fingervisning om förväntat resultat, se avsnittet analys och slutsatser.

Jakt- och viltförvaltning

För att redovisa resultat och bedöma hur jakt- och viltförvaltning utvecklas och bidrar till målet för utgiftsområdet har det tidigare använts indikatorer för viltstammarnas utveckling (exkl. rovdjur), omfattning av viltskador samt antal viltolyckor i trafiken. Regeringen avser återkomma om indikatorer.

Naturvårdsverkets arbete inom ramen för strategin för svensk viltförvaltning kommer successivt att bidra till och ge underlag för en utveckling av svensk viltförvaltning. Utgångspunkten är viltets värde i bred bemärkelse: naturupplevelser och besöksnäring, jakt, tillgång

till viltkött, ny företagsamhet, bevarande av biologisk mångfald och samexistens med andra landsbygdsnäringar. Den vidgade ansatsen främjar och understödjer satsningar inom såväl livsmedelsstrategin som landsbygdspolitiken. Under 2016 har Naturvårdsverket genomfört en bred informationssatsning om den nya viltstrategin då det är helt avgörande att samtliga aktörer inom viltförvaltningen, länsstyrelser, jägarorganisationer och markägare, arbetar i samma riktning. I strategin ingår också aktiv kunskaps-spridning av olika forskningsresultat med relevans för den praktiska förvaltningen, exempelvis om effekter av utfodring av vilt, vilket varit fokus från Naturvårdsverket under 2016. Även Jägarnas Riksförbund och Svenska Jägareförbundet bidrar med kunskaps-spridning i frågor om praktisk viltförvaltning.

Arbetet med avskjutning av vildsvin har fortsatt genom information och utbildning av jägarkåren. Jaktsäsongen 2015/16 sköts det nära 100 000 djur, jämfört med närmare 90 000 djur 2014/15. Sedan den exponentiella tillväxten bröts 2012/13 har stammen hållits relativt konstant men utbredningsområdet ökar.

Tre tillkännagivanden från riksdagen avser kameraövervakning av vilt (bet. 2014/15:JuU15, punkt 9, rskr. 2014/15:139, bet. 2016/17:MJU4, punkt 3, rskr. 2016/17:26, och bet. 2016/17:MJU4, punkt 3, rskr. 2016/17:27). I tilläggsdirektiv (dir. 2016:549) till Utredningen om kameraövervakning – brottsbekämpning och integritetsskydd (Ju 2015:14) gavs i uppdrag att analysera hur en anpassning av kameraövervakningslagen till EU:s nya dataskyddsreglering förhåller sig till Jaktlagsutredningens förslag om kameraövervakning av viltsvinsätlar. Utredningen lämnade sitt betänkande i juni 2017. Betänkandet har remitterats. Regeringen kommer att ta ställning till förslagen när remissvaren inkommit.

För andra arter av vilt, såsom rådjur, älg, kron- och dovhjort, säl samt gäss, kan man generellt se att stammarna är stabila eller ökande. Detta kan dock variera såväl lokalt som regionalt och i vissa fall kan för täta och/eller stora stammar orsaka betydande problem med skador på både skog och gröda samt orsaka trafikolyckor. Ersättning för skador kan erhållas från anslaget 1:7 *Ersättning för viltskador m.m.* inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

De senaste åren har det totala antalet trafikolyckor med vilt varit relativt oförändrat. Under

2016 har antalet viltolyckor dock ökat kraftigt, från totalt ca 49 000 olyckor under 2015 till drygt 60 000 olyckor. Det är olyckor med klöv-vilt som står för ökningen. Huvudsakligen avser det olyckor med rådjur, där ökningen är ca 8 000 olyckor, och för älg, där ökningen är ca 1 000 olyckor, men även olyckor med hjort och vildsvin har ökat. Under 2016 utbetalades 41,7 miljoner kronor från viltvårdsfonden i ersättning för Polismyndighetens eftersökskostnader. Det är Trafikverket som slutligen belastas av dessa kostnader (prop. 2008/09:191, bet 2008/09:MJU3, rskr. 2009/10:25).

För att förbättra möjligheterna att balansera jaktrycket på småviltstammarna, har regeringen beslutat om ändrade villkor för upplåtelse av småviltsjakt på statens mark ovan odlingsgränsen och på renbetesfjällen. Ändringen trädde i kraft den 1 april 2017 och gäller fr.o.m. jaktåret 2017/18.

Regeringen har även vidtagit åtgärder för att utveckla en snabbare, effektivare och mer likvärdig beslutsprocess i ärenden om jakt efter arter som skyddas av art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Överklaganden av beslut om jakt efter stora rovdjur prövas numera av Förvaltningsrätten i Luleå, som gjorts till specialdomstol för dessa typer av mål. Under året infördes också skyndsamhetskrav vid handläggningen av mål om jakt på stora rovdjur. För att eventuella överklaganden om licensjakt på varg ska kunna överprövas innan jakttiden startar har regeringen infört en bestämmelse om att dessa beslut som huvudregel får fattas senast den 1 oktober.

Analys och slutsatser

Jordbruket

Det svenska jordbruket agerar på en allt mer internationellt konkurrensutsatt marknad. Sverige har jämförelsevis höga arbetskraftskostnader. Investeringar i effektivitet, produktivitet och innovation är nödvändigt för att trygga och öka tillväxten. För att jordbruksnäringen ska vara framgångsrik och potentialen kunna tillvaratas krävs ökat fokus på både konkurrenskraft och hållbarhet. Inom ramen för livsmedelsstrategins handlingsplan har beslut fattats om ett antal åtgärder för att nå livsmedelsstrategins mål. Flera av dessa åtgärder är av långsiktig karaktär och kommer successivt att generera resultat. För ett framgångsrikt genomförande av livsmedels-

strategin behövs ytterligare åtgärder liksom ett fortsatt engagemang från livsmedelskedjans aktörer.

Genom reformerna av den gemensamma jordbrukspolitiken under 1990- och 2000-talen, delvis till följd av WTO-förhandlingar, har politiken successivt blivit mer marknadsorienterad, mer samstämmig med utvecklingspolitiken bl.a. genom utfasning av exportbidragen samt fått ett ökat fokus på miljö- och klimatåtgärder.

Regeringens arbete i OECD och de fortsatta förhandlingarna inom ramen för WTO under 2017 stödjer reformsträvan av den gemensamma jordbrukspolitiken och bidrar till minskade snedvridningar på världsmarknaden för jordbruksprodukter och livsmedel.

Regelverket för den gemensamma jordbrukspolitiken har dock blivit mer komplicerat i många delar. Det är därför viktigt med fortsatt arbete för att förenkla samt öka fokus på klimat- och miljöåtgärder. Bland annat innebär de nya miljövillkoren för gårdsstödet en ökad regelbörda för företagen. Regeringen bedömer att dessa villkor inte är det mest effektiva sättet att uppnå miljönytta.

Regeringen har påbörjat analyser och utvärderingar av den gemensamma jordbrukspolitiken inför kommande reformer för att ta fram förslag om hur den gemensamma jordbrukspolitiken bättre kan möta framtidens utmaningar och möjligheter.

Jordbruksverket har trots fler inventeringar av karantänskadegörare påträffat färre fall jämfört med tidigare år. Dock finns det fortsatt anledning att fokusera på förebyggande arbete för att i tid förhindra utbrott. Klimatförändringen och internationell handel riskerar annars att öka risken för nya skadegörare.

Regeringen har identifierat växtförädling för den svenska och nordiska marknaden som en viktig åtgärd för ökad produktivitet och ökad hållbarhet, vilket kräver ett ökat offentligt engagemang i förädlingen av växtsorter. Fler lönsamma grödor innebär möjlighet till diversifiering av odlingen som därmed även kan bidra till ökad biologisk mångfald. En långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsproduktion i hela Sverige förutsätter tillgång till lämpliga växtsorter i hela landet.

Kostnaden för utsäde har stigit snabbare i Sverige än i resten av EU. En del av förklaringen kan vara att Sverige är en liten marknad med specifika odlingsförhållanden, såsom en kort

odlingssäsong. Växtförädling medför höga fasta kostnader. Växsorter framtagna för kontinenten fungerar ofta sämre i Sverige och i vissa delar av landet inte alls. Det finns därför ett behov av växtförädling för svenska förhållanden för att möjliggöra ett större utbud av lokalt anpassade grödor.

Stöd till jordbruket i norra Sverige

Utan nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige skulle ett flertal av mjölkföretagen i området riskera att slås ut på grund av dålig lönsamhet. Färre betesdjur och mer extensiv användning av jordbruksmarken skulle påverka den biologiska mångfalden och det öppna landskapet negativt.

Miljö och klimat

Arbetet med att minska utsläppen av näringsämnen från jordbruket fortsätter. Från och med 2016 är det återigen möjligt att söka miljöersättningsarna till fånggrödor, vårbearbetning och skyddszoner från landsbygdsprogrammet. Sedan programmets start 2015 har åtgärder inom kompetensutvecklingsinsatser såsom Greppa Näringen, investeringsstöd till t.ex. våtmarker och tvåstegsdiken varit möjliga att ta del av. Under 2016 och 2017 görs utökade satsningar inom rådgivningsverksamheten Greppa Näringen för att minska fosforförlusterna från åkermark.

Ammoniakutsläppen måste minska om Sverige ska klara sina internationella åtaganden inom luftområdet.

Under 2016 har förhandlingar om en ny förordning om CE-märkta gödselprodukter inletts (förslag till Europaparlamentets och rådet förordning om fastställande av bestämmelser om tillhandahållande på marknaden av CE-märkta gödselprodukter och om ändring av förordning [EG] nr 1069/2009 och [EG] nr 1107/2009).

När det gäller användningen av växtskyddsmedel så varierar användningen mellan år bl.a. beroende på vilka grödor som odlas, i vilken omfattning de odlas samt vilka väderförhållanden som råder. De riskindikatorer som redovisas baseras bl.a. på antal hektardoser som i sin tur beräknas utifrån försäld årlig mängd av varje verksamt ämne. Den försälda mängden kan bl.a. förskjutas mellan enskilda år på grund av hamstring. Hamstring har tidigare år kunnat härledas till aviserade höjningar av miljöavgifter och skatter samt kommande indragningar av växtskyddsmedel. Baserat på den osäkerhet som

ligger i utformningen av indikatorerna bör slutsatser inte dras baserat på enbart ett år, utan ses i ett längre perspektiv. Sveriges nationella handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel, som följer av Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG av den 21 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel, löper ut under 2017 och översyn pågår.

Växthusgasutsläppen från jordbruket har minskat över tid. En generellt sett hög produktivitet i svensk jordbruksproduktion medför att klimatpåverkan från flera svenska produkter är lägre än från många andra länder, exempelvis är klimatpåverkan från mjölk- och nötköttproduktionen låg i ett globalt perspektiv. En utmaning inom det svenska jordbruket är att det finns en begränsad potential för stora utsläppsminskningar utan att samtidigt minska produktionen. Fokus på ökad produktivitet kan bidra till både stärkt konkurrenskraft och minskad klimatpåverkan per producerad enhet livsmedel. För att ytterligare stärka jordbrukets klimatarbete har regeringen bl.a. gett Jordbruksverket i uppdrag att sammanställa och redovisa pågående åtgärder som bidrar till att minska jordbrukets klimatpåverkan samt ge förslag på insatsområden och styrmedel som kan utvecklas.

Jordbruket har en stor potential att bidra till en cirkulär och biobaserad ekonomi och därmed indirekt till minskade utsläpp från fossila bränslen och fossilintensiva material. Jordbruksverkets utvärdering av metanreduceringsersättningen, vilken stödjer produktion av biogas från gödsel, visar att den största klimatnyttan består i att biogasen kan ersätta fossila bränslen. Utvärderingen visar också att biogasproduktion från gödsel minskar utsläppen av växthusgaser från jordbruket genom att traditionell lagring av flytgödsel uteblir. Stödet har inneburit ökad produktion av biogas från gödsel men osäkerheter om framtida ersättning kan påverka produktionen. Fler insatser för att främja och möjliggöra omställningen till en biobaserad ekonomi behövs både på nationell och på EU nivå.

Effekterna av ett förändrat klimat utanför Sverige påverkar även den svenska jordbruks- och trädgårdssektorn. Det svenska jordbruket kan få större betydelse i framtiden om förutsättningarna försämras i viktiga jordbruksområden i världen.

Myndigheternas kontroll av djurskydd och livsmedel

Jordbruksverket och länsstyrelserna arbetar aktivt för en mer likriktad och effektiv djurskyddskontroll i hela landet. Då relativt stora skillnader mellan länen kvarstår när det gäller måluppfyllelse och resursåtgång är det angeläget att myndigheternas målmedvetna utvecklingsarbete fortsätter.

Livsmedelskontrollen utvecklas i en positiv riktning och insatser för en ökad effektivisering och tydligare styrning pågår. Myndigheterna bedriver ett utvecklingsarbete för att öka likvärdigheten i kontrollen. Detta arbete kommer att fortsätta under de kommande åren, genom bl.a. ett uppdrag som lämnades till Livsmedelsverket 2017 inom ramen för livsmedelsstrategin. Genom en ny indikator utvecklad av Livsmedelsverket kommer förutsättningar att följa effekterna av utvecklingsarbetet för en likvärdig livsmedelskontroll att förbättras. På några års sikt bör effekterna av de insatser som genomförs ha lett till ökad likvärdighet och effektivitet.

Nuvarande fördelning av avgiftsnedsättning för kontrollen vid slakterier och vilthanteringsanläggningar ger effekten att effektiva verksamheter får relativt lägre nedsättningar än övriga. Detta sakförhållande kommer att ses över under 2017 av Livsmedelsverket inom ramen för ett uppdrag från regeringen om avgiftssystemet för kontrollen på slakterier och vilthanteringsanläggningar.

Arbetet med att motverka livsmedelsfusk har haft fokus på kompetenshöjande åtgärder i kontrollen. Insatserna har varit ändamålsenliga och sammantaget har dessa åtgärder lett till att livsmedelskontrollen i Sverige har blivit bättre på att upptäcka och stävja livsmedelsfusk. Genom nya indikatorer utvecklade av Livsmedelsverket finns förutsättningar för att kunna följa utvecklingen av arbetet på detta område.

Hållbar animalieproduktion – djurskydd och djurhälsa

Med undantag av de tre större utbrotten av mjältbrand, newcastlesjuka och fågelinfluensa under 2016 är djurhälsoläget i Sverige gott. Vid de tre större utbrotten fungerade Sveriges beredskapsarbete mycket bra. Sveriges goda djurhälsoläge och låga antibiotikaanvändning beror i stor grad på ett förebyggande smittskydds- och djurhälsoarbete som delvis finansieras av statsanslag. Med en ny svensk ordförande för

OECD:s jordbrukskommitté får Sverige ytterligare möjligheter att flytta fram positionerna i det internationella arbetet mot antibiotikaresistens.

Det är viktigt med beredskap och expertkompetens avseende klimatkänsliga smittämnen. Statens veterinärmedicinska anstalts handlingsplan för anpassning till ett förändrat klimat är ett viktigt bidrag till myndigheternas arbete att minska risken för att smittsamma sjukdomar sprids bland djur och människor i ett förändrat klimat.

Sverige har i jämförelse med många andra länder högt ställda djurskyddskrav och en hög efterlevnad av kraven. Högt ställda lagkrav i kombination med branschens egna omsorgsprogram leder till att Sverige har ett gott djurskydd. Regeringen arbetar fortsatt nationellt och internationellt med att förbättra skyddet för djuren.

Verksamheten vid det kompetenscentrum för 3R-frågor som inrättats på Jordbruksverket bidrar till att stärka djurskyddet på försöksdjursområdet genom samordning och kompetensutveckling. De strategier för 3R-frågor som berörda myndigheter har haft i uppdrag att utveckla bör uppdateras löpande. Kompetenscentrets arbete bör utvecklas ytterligare genom ett effektivt samarbete mellan berörda parter och ett tillvaratagande av den kompetens som finns. De 15 miljoner kronor som årligen under 2017–2020 tilldelades kompetenscentrumet för 3R-frågor i budgetpropositionen för 2017 ger möjlighet till detta.

Sverige har genom samarbetet med Danmark, Nederländerna, Tyskland och Belgien kunnat verka för ett förstärkt djurskydd inom EU. Den nyligen inrättade EU-plattformen kommer att ge Sverige möjlighet att fortsätta detta arbete.

Ett strukturerat och koordinerat nationellt samarbete på djurskyddsområdet kommer att vara effektivt i det framtida arbetet i EU-plattformen och ge extra tyngd åt ”den svenska rösten”.

Fiskeripolitiken, fiskerinäringen och vattenbruket

Inom EU har antalet fiskbestånd som förvaltas enligt maximal hållbar avkastning ökat. För torsken i Östersjön är utvecklingen emellertid fortfarande oroande, vilket innebär att kvoter måste anpassas till dessa förhållanden, liksom fortsatta förvaltningsåtgärder för att förbättra förutsättningarna för torskens beståndsutveck-

ling. EU:s gemensamma fiskeripolitik skapar förutsättningar för att nå målen om ett hållbart fiske. Det innebär att ett omfattande arbete med genomförandet kommer att krävas under kommande år, avseende framför allt det successiva införandet av landningsskyldigheten men även nya eller reviderade förvaltningsplaner samt fastställande av kvoter och totalt tillåtna fångstmängder enligt MSY. Även tekniska åtgärder, som bestämmer hur och var fiske får ske, spelar en viktig roll i genomförandet. Den reformerade fiskeripolitiken möjliggör även för EU att inta en mer aktiv roll i pågående WTO-förhandlingarna om skadliga fiskesubventioner med syftet att bidra till ett globalt hållbart fiske. Förändringar av fiskerikontrollen mot ett riskbaserat angreppssätt är positivt och bör utvecklas.

Utformningen av fiskeripolitiken och förvaltningen har även betydelse för att miljö kvalitetsmålen samt målet om god miljöstatus enligt EU:s havsmiljödirektiv ska kunna uppnås. Detta redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Trots att det svenska vattenbruket visar på minskad produktionsvolym och produktionsvärde indikerar det ökande antalet ansökningar om utökade och nya odlingstillstånd att intresset är stort för svenskt vattenbruk. En viktig förutsättning för en ökad produktion är utvecklingen av mer hållbara odlingsmetoder såsom slutna eller recirkulerande system samt alternativa arter och innovation i foderproduktionen i enlighet med den handlingsplan som finns för svenskt vattenbruk.

På grund av den försenade starten för havs- och fiskeriprogrammet är möjligheten att analysera resultat och dra slutsatser begränsad i dagsläget, men kommer att förbättras i takt med fortsatt programgenomförande. Dock, när det gäller vattenbruk, framgår av de hittills beviljade ansökningarna en förväntad ökning av den nationella vattenbruksproduktionen med nästan 8 000 ton.

Jakt- och viltförvaltning

Naturvårdsverkets arbete utifrån Strategi för svensk viltförvaltning innebär att viltförvaltningen fortsätter att utvecklas. Vildsvinsstammens spridning visar att ett fortsatt högt jakttryck är viktigt för att stoppa stammens snabba ökning. Antalet trafikolyckor där vilt har varit inblandat har ökat kraftigt senaste året, vilket är allvarligt.

Regeringen anser att Sverige ska ha långsiktigt livskraftiga rovdjursstammar.

Konsument och marknad

Målet för det strategiska området Konsument och marknad är:

- Att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

Konkurrenskraftiga livsmedelsföretag och export

För att redovisa resultat och bedöma hur livsmedelssektorn utvecklas och bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad används följande indikatorer:

- Antal livsmedelsföretag.
- Värdet av svensk livsmedelsexport.
- Antal land- och anläggningsgodkännanden.

Livsmedelsverket har fortsatt sitt arbete med information till företag om regler och andra viktiga förhållanden inom livsmedelsområdet bl.a. genom verkets upplysningstjänst, nya webbaserade import- och exportguider och ett nyhetsbrev till livsmedelsföretagare. Antalet nyhetsprenumeranter ökar stadigt samtidigt som telefonfrågorna till upplysningstjänsten minskar.

Antalet livsmedelsföretag ökade mellan 2015 och 2016 med drygt 3 procent, från 4 020 företag till 4 152 företag. Under samma period ökade exporten av livsmedel och jordbruksvaror med ca 10 procent, från 75 miljarder kronor till 82,7 miljarder kronor. Under 2016 öppnades 21 nya marknader för export av livsmedel. Konsumtionen kopplad till inkommande besök i landet ökade med ca 15 procent, från ca 38 miljarder kronor till drygt 43 miljarder kronor, se tabell 2.22.

Tabell 2.22 Utvecklingen i Sverige – livsmedelsproduktion

	2014	2015	2016
Antal livsmedelsföretag	3 822	4 020	4 152
Värde livsmedelsexport, mnkr (bortfallsjusterat)	68 381	75 038	82 787
Antal land- och anläggningsgodkännanden	93	26	21
Konsumtion inkommande besökande, mnkr	32 500	37 800	43 600

Källa: Statiska centralbyrån (företag, export), Livsmedelsverket och Jordbruksverket (Land- och anläggningsgodkännande), Tillväxtverket (Konsumtion inkommande).

Regeringen har under mandatperioden vidtagit en rad åtgärder i syfte att främja Sveriges export av livsmedel och jordbruksprodukter. Hösten 2015 tillsattes ett skogs- och lantbruksråd vid Sveriges ambassad i Peking. I och med riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16: MJU2, rskr. 2015/16:110) ökades Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets förvaltningsanslag för arbete med marknadstillträdesfrågor inom livsmedels- och jordbruksområdet. Inom ramen för livsmedelstrategin fick Livsmedelsverket i februari 2017 i uppdrag att inrätta ett samverkansforum för arbetet med att öka livsmedelssektorns marknadstillträde i tredje land. Vid sidan av dessa åtgärder har även insatser genomförts inom ramen för regeringens exportsstrategi. Några av insatserna har redan gett konkreta resultat. Exempelvis ökade den svenska exporten av mejeriprodukter, fisk och bröd till Kina med drygt 27 procent under 2016. Detta var en direkt följd av det arbete som utförts av skogs- och lantbruksrådet i Peking, myndigheter i Sverige samt företag i branschen.

Inom ramen för Business Swedens exportprogram för små och medelstora livsmedelsföretag genomfördes ett 20-tal aktiviteter i totalt åtta länder under 2016. Exempelvis erbjöds företag och organisationer plats i Sverigemotrar på mässor i Amsterdam och Köln deltagande i mässor. I 2016 års program deltog totalt 128 företag.

Inom ramen för EU:s förhandlingar om frihandelsavtal lyfter regeringen fram svenska exportintressen. I april 2017 avslutades EU:s förhandlingar med Norge om ytterligare marknadsöppningar för mindre förädlade produkter, vilket efter ikraftträdande ger ökat tillträde för en rad livsmedel. Även EU:s frihandelsavtal med Kanada kunde börja tillämpas provisoriskt under

sommaren 2017 vilket innebär ökade exportmöjligheter för en rad livsmedel.

För att bidra till att utveckla och bevara kunskapen om traditionellt mathantverk har regeringen beslutat om att bidra med 10 miljoner kronor per år under 2016–2020 för ett nationellt resurscentrum för mathantverk. Verksamheten är placerad vid Länsstyrelsen i Jämtlands län och ska utvärderas 2019.

Medvetna val, offentlig konsumtion och hälsa

För att redovisa resultat och bedöma hur arbetet med att främja medvetna val, offentlig konsumtion och hälsa bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området konsument och marknad kommer följande indikatorer att användas:

- Antalet utbrott av zoonoser.
- Andelen kycklingar med campylobacter.

Många infektioner som drabbar människor är zoonoser, dvs. smittor som kan överföras mellan djur och människor. Exempel på livsmedelsburna zoonoser är magtarminfektionerna campylobacter, salmonella och ehec. Det är ur folkhälsosynpunkt viktigt att minska risken för livsmedelsburna utbrott. Antalet utbrott av campylobacter hos slaktkyckling har ökat sedan slutet av 2015 och antalet personer som blir sjuka av campylobacter är högt i Sverige jämfört med läget för några år sedan. Under 2016 rapporterades totalt nästan 6 900 personer sjuka efter att ha smittats i landet. Antalet insjuknade i Sverige är dock fortfarande lågt jämfört med andra länder. Berörda myndigheter samarbetar med branschen för att förebygga och minska risken för smitta.

Tabell 2.23 Slaktkycklingsflockar med campylobacter

Procent	2014	2015	2016
Andel slaktkycklingsflockar med campylobacter	11,5	11,6	15,2

Källa: Statens veterinärmedicinska anstalt.

Ett utbrott av magtarmsjukdomen ehec drabbade 20 personer under 2016.

Uppdraget Giftfri vardag löper till 2020. Som en del i Livsmedelsverkets arbete med att undersöka förekomsten av hormonstörande ämnen i livsmedel anordnade myndigheten ett seminarium med inbjudna aktörer från de nordiska livsmedelsmyndigheterna samt representanter

från livsmedelsbranschen. För att öka kunskapen om eventuella kombinationseffekter av rester av växtskyddsmedel i maten genomfördes en riskvärdering under 2016. Studien fokuserade på de växtskyddsmedel som kan påverka sköldkörteln. Resultaten tyder på att den sammanlagda exponeringen är låg och inte innebär någon långsiktig hälsorisk. Då det saknas gränsvärden för poly- och perfluorerade alkylsubstanser (PFAS) i dricksvatten har Livsmedelsverket tagit fram en åtgärdsgräns som stöd för dricksvattenproducenter och egna brunnsägare. Vidare har råden om konsumtion av dricksvatten innehållande PFAS skärpts. Mätningar under perioden 1996–2016 visar att exponeringen för dioxiner sjunkit stadigt med ungefär sex procent per år.

Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2011/12:MJU10 punkt 5, rskr. 2011/12:153) framfört att regeringen med kraft ska verka för att ett förbud mot azofärgämnen som livsmedelstillsats återinförs i Sverige inom ramen för EU:s regelverk, att regeringen ska verka för att en nationell, frivillig överenskommelse träffas med branschen om att branschen ytterligare begränsar användning och saluföring av livsmedel som innehåller azofärgämnen, och slutligen att bör regeringen verka för att förbättra tillsynen över det regelverk som gäller azofärgämnen i livsmedel.

Utöver det som redovisats i skr. 2016/17:75 gör regeringen bedömningen att den europeiska livsmedelslagstiftningen möjliggör att, när det är påkallat, ändra bestämmelserna, t.ex. i bilagor över godkända livsmedelstillsatser, och att vidta skyndsamma åtgärder. Bestämmelserna är även föremål för regelbunden översyn. Vad gäller kontrollen av att regelverket följs visar riktade studier i Sverige att förekomsten av azofärgämnen i godis är låg i förhållande till hur många färgämnen som påträffades totalt. Livsmedelskontrollen ska vara riskbaserad och vilka aspekter som bör kontrolleras bedöms därmed av kontrollmyndigheterna. Regeringen ser därför inte behov av att ytterligare verka för att förbättra tillsynen vad gäller azofärgämnen i livsmedel. Regeringen har inte för avsikt att vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

En av de största riskfaktorerna för sjukdom och för att dö i förtid är ohälsosamma matvanor. I dag är skillnaderna i matvanor och hälsa stora i Sverige, inte minst utifrån socioekonomiska

faktorer. Även könsskillnader finns vad gäller matvanor och hälsa; män äter och lever mindre hälsosamt än kvinnor. Fysisk aktivitet och bra matvanor behandlas även inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Livsmedelsverket har haft i uppdrag att främja hälso- och sjukvårdens arbete med bra matvanor för att motverka kroniska sjukdomar. Verket har bl.a. tagit fram målgruppsanpassade verktyg till stöd för personal i vården. Under 2016 har Livsmedelsverkets Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg tillsammans med Statens skolverk lanserat nya råd för bra måltider i förskolan. Råden handlar bl.a. om hur förskolan kan tillvarata måltiden som en pedagogisk resurs och hur förskolan kan göra val som är bra både för hälsa och för miljö. Råden syftar även till att bidra till jämställdhetsarbetet då forskning visar att förskolepersonal bemöter flickor och pojkar olika vid måltider. Livsmedelsverket ingår i regeringens satsning Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM) och har uppmärksammat detta i sitt arbete med nya råd för bra måltider i förskolan. Den första nationella kartläggningen av ungas matvanor, Riksmaten Ungdom, inleddes under 2016 och avslutades våren 2017. Över 3 000 ungdomar har deltagit i undersökningen. Resultaten från denna kommer att vara tillgängliga under första halvåret 2018.

Konsumenterna bör ha möjlighet att göra medvetna val av livsmedel. Som ett led i detta har regeringen under året fört dialog med berörda företag och branscher i syfte att uppmuntra till frivilligt tillhandahållande av information om livsmedlens ursprung i butik och på restaurang. Gensvaret från branschen har varit positivt.

Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2013/14:MJU21, punkt 5, rskr. 2013/14:226) framfört att regeringen inom EU i alla relevanta sammanhang ska verka för en ursprungsmärkning av alla köttprodukter inklusive sammansatta produkter. Utöver det som redovisats i skr. 2016/17:75 konstaterar regeringen att kriterierna för att få använda det frivilliga svenska märket ”från Sverige” är att uppfödning, odling, förädling och packning har skett i Sverige. Regeringen välkomnar den frivilliga märkning som finns och ger konsumenterna verktyg att göra medvetna val. Regeringen kommer att följa hur konsumenternas behov av information om ursprungsmärkning av livsmedel tillgodoses och avser fortsatt driva frågan om ursprungsmärk-

ning inom EU om frågan blir aktuell. Tillkännagivandet är därmed slutbehandlat.

Ekologisk produktion och konsumtion

För att redovisa resultat och bedöma hur ekologisk produktion och konsumtion utvecklas och bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad, används följande indikatorer och bedömningsgrunder:

- Utvecklingen av den ekologiska odlingen: Sveriges certifierade areal jordbruksmark som är omställd eller under omställning till ekologisk produktion.
- Utvecklingen av marknaden för ekologiska produkter: försäljningsökning och andel ekologiska livsmedel.
- Jordbruksverkets statistik för ekologisk odling.
- Ekoweb:s försäljningsstatistik för ekologiska produkter (i samarbete med Statistiska centralbyrån). Ekoweb bedriver oberoende bevakning och är experter på eko-marknad och ekostatistik.

Konsumenternas efterfrågan på ekologisk mat har ökat kraftigt under de tre senaste åren. Den ekologiska produktionen har dock inte ökat i takt med efterfrågan och därför vill regeringen bidra till att öka produktionen och konsumtionen av ekologiska livsmedel i Sverige. Det är viktigt att det finns goda förutsättningar för den ekologiska produktionen och att den potential som finns för fler jobb och en bättre miljö utnyttjas. Ekologisk odling bidrar till flera av miljö kvalitetsmålen, t.ex. Giftfri miljö, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. För att främja ekologisk produktion och konsumtion sker insatser inom flera områden. Satsningarna har bidragit till en ökning både av den ekologiska odlingen och av marknaden för ekologiska produkter.

Bland annat är ersättningen för ekologisk produktion en viktig åtgärd i landsbygdsprogrammet för programperioden 2014–2020. Stöd motsvarande 697,3 miljoner kronor betalades ut 2014, 227 miljoner kronor 2015 samt 816,4 miljoner kronor 2016 och 2017.

Också livsmedelsstrategin innehåller satsningar på produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel. I livsmedelsstrategins handlingsplan föreslås flera åtgärder och den 15

juni 2017 beslutade regeringen att uppdra åt Jordbruksverket att inrätta en samordningsfunktion för produktion, konsumtion och export av ekologiska livsmedel samt att utarbeta en åtgärdsplan och etappmål för de inriktningsmål som regeringen satt upp: 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark 2030 och 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av certifierade ekologiska produkter 2030. Regeringen har avsatt 25 miljoner kronor årligen 2018–2020 för detta ändamål. Den ekologiska odlingen har ökat kontinuerligt under de senaste åren. Arealen jordbruksmark som var helt omställd till ekologisk produktion ökade under 2016 och uppgick till 472 600 hektar. Den totala arealen jordbruksmark, som var omställd eller under omställning till ekologisk produktion, ökade likaså. Av Sveriges totala certifierade jordbruksmark var 18 procent omställd eller under omställning till ekologisk produktion 2016.

Förutom miljöersättningar för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet ger regeringen stöd till forskning (Formas), försöks- och utvecklingsverksamhet (Jordbruksverket), fältforskning (SLU) samt Centrum för ekologisk produktion och konsumtion vid SLU.

Den ekologiska livsmedelsförsäljningen har ökat med 18 procent, motsvarande 3,9 miljarder kronor, till 25,4 miljarder kronor 2016 jämfört med 2015. Av sålda livsmedel 2016 var 8,7 procent ekologiska. Den ekologiska livsmedelsförsäljningen har fortsatt att öka även inom offentlig marknad, med 6 procent under 2016.

Besöksnäring och restaurang

För att redovisa resultat och bedöma hur besöksnäring och restaurang utvecklas och bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området Konsument och marknad används följande indikator:

- Konsumtion inkommande besökare (restaurang och livsmedel).

Svensk besöksnäring har en fortsatt positiv utveckling och för att ta ett samlat grepp kring frågorna så har regeringen tillsatt en utredning för ”En sammanhållen politik för hållbar turism och växande besöksnäring” (dir. 2016:83), se vidare utgiftsområde 24 Näringsliv. Drygt en tredjedel av de medel som utländska besökare spenderar vid besöket i Sverige avser inköp av

livsmedel, mat och dryck i butik, restaurang, café etc.

Utländska besökares konsumtion av restaurangtjänster och inköp av livsmedel har ökat från 37,8 miljarder kronor under 2015 till 43,6 miljarder kronor under 2016. För att möjliggöra fortsatta satsningar inom området och utveckla potentialen i att möta efterfrågan på upplevelser kring mat och dryck som en integrerad del av besöksnäringen har regeringen inom ramen för landsbygdsprogrammet avsatt 60 miljoner kronor för detta ändamål. Av dessa medel har Jordbruksverket tagit beslut om 40 miljoner kronor för ett program under åren 2017–2020 som V.S. VisitSweden AB samordnar för att stärka produktutveckling och marknadsföring av måltidsupplevelser i Sverige.”

Restaurangbranschen är en regeltung bransch som ofta kräver många myndighetskontakter. I februari 2016 slöt regeringen en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Lands-ting (SKL) kring att samarbeta för ett enklare restaurangföretagande med hjälp av nya nationella digitala lösningar. Målsättningen med överenskommelsen är att 2017 kunna erbjuda majoriteten av alla restaurangföretagare i Sverige digitala tjänster för att starta och driva sin verksamhet. Även Tillväxtverket och Bolagsverket har fått i uppdrag att verka för att syftet med överenskommelsen nås.

Se vidare beskrivning under utgiftsområde 24 Näringsliv.

Internationellt arbete

Regeringen har under 2017 i linje med Sveriges politik för global utveckling fortsatt arbeta för att lyfta fram vikten av tryggad global livsmedelsförsörjning, inklusive tillgången till näringsriktig mat, och att satsningar på hållbart jord- och skogbruk samt fiske är centrala.

Arbetet med genomförandet av Agenda 2030 inleddes 2016. Sverige har deltagit aktivt i arbetet med genomförandet av agendan, se vidare utgiftsområde 7. Sverige anordnade under 2017 tillsammans med Fiji en stor genomförandekonferens om mål 14, att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt. Sverige rapporterade i juli sitt arbete med genomförandet av Agenda 2030 vid det politiska högnivåforumet i New York. Under Världsvattenveckan 2016 var Näringsdepartementet medarrangör för ett seminarium om antimikrobiell resistens (AMR) och länkarna mellan

människor, boskap, nutrition och vatten, där bl.a. Svenska FAO-kommitténs debattskrift på samma tema presenterades för första gången.

Mål 2 i Agenda 2030 är att utrota hungern. Vid mötet 2016 med Kommittén för globalt tryggad livsmedelsförsörjning (CFS) anordnade Sverige ett sidoevent på detta tema där man lyfte fram hur Sveriges framgångsrika, långsiktiga arbete med att skapa god hälsa och välfärd för djur resulterat i en låg antibiotikaanvändning och därmed låg nivå av resistens. På FAO:s konferens under juli 2017 rapporterade Sverige om det svenska internationella arbetet inom klimatförändringar, jordbruk och tryggad livsmedelsförsörjning för att främja global utveckling. Sverige uppmärksammade Världshungerdagen med ett seminarium, där förslag på lösningar på klimatförändringarnas påverkan på de globala livsmedelssystemen lyftes fram.

Ett annat arbete för att uppnå mål 2 i Agenda 2030 ägde rum inom den Gemensamma Råvarufonden, där Sverige ledde OECD-ländernas verksamhet under året. Fonden har en viktig roll i att bistå utvecklingsländer för att öka utvecklingsländernas livsmedelsproduktion på ett hållbart sätt och för att främja en hållbar ekonomisk utveckling.

Som en del av Sveriges arbete för genomförandet av mål 15 i Agenda 2030 om att bl.a. hållbart bruka och minska olaglig avverkning av skog samt mål 13 om att bekämpa klimatförändringarna deltog Sverige aktivt, med förtroendeposter, i arbetet i organisationen för Internationellt tropiskt timmer.

Analys och slutsatser

Med en liten hemmamarknad och jämförelsevis höga arbetskraftskostnader är investeringar i effektivitet och innovation en nödvändighet för att trygga och öka tillväxten i svensk livsmedelsproduktion. Automatiseringen och digitaliseringen skapar nya möjligheter för livsmedelsindustrin att öka sin produktivitet, samtidigt som utvecklingen förändrar behovet av bl.a. kompetens och utbildning. En innovativ och hållbar livsmedelsproduktion behöver kunna omhänderta dessa nya möjligheter. Utveckling av digitala tjänster kan bidra till förenklad information och service samt underlätta företagens kontakter med myndigheter.

Antalet livsmedelsföretag har ökat stadigt i Sverige under flera år. Nyetablering har framför allt skett inom dryckesvaruindustrin. Trenden med många nya, mindre producenter är inte bara svensk, utan går också att se i andra länder. En av förklaringarna till utvecklingen är intresset för nya smaker, mathantverk och närproducerat.

Livsmedelsindustrin är en del av den svenska tillverkningsindustrin och möter delvis samma utmaningar som andra industrigrenar. För att livsmedelssektorns konkurrenskraft ska stärkas är det viktigt att företagen fortsätter att arbeta målmedvetet med samverkan, digitalisering, hållbarhet, kompetens och innovationskraft.

Sveriges export av livsmedel och jordbruksvaror har haft en positiv utveckling sedan EU-inträdet. Samtidigt har utvecklingen varit beroende av ett fåtal företag, vilket gör den svenska produktionen känslig för enskilda företags framgångar och motgångar. För att öka den svenska livsmedelsindustrins exportdeltagande kan det offentliga främjandet spela en viktig roll. Genom att samla svenska företag i gemensamma satsningar, sprida marknadskunskap och exportkompetens samt matcha svenska erbjudanden med behov och efterfrågan i omvärlden kan exporten öka och fler företag internationaliseras.

En rad olika typer av offentliga åtgärder påverkar villkoren i den internationella handeln med jordbruksprodukter och livsmedel. Av stor betydelse för tillträdet till flera tredjelandsmarknader är åtgärder som vidtas för att skydda människors, djurs och växters liv och hälsa, liksom olika typer av tekniska regler, t.ex. märknings- eller förpackningskrav. För att den svenska tredjelandsexporten av livsmedel och jordbruksvaror ska utvecklas väl är det viktigt att myndighetsarbetet för att hantera denna typ av åtgärder, regler och krav bedrivs på ett effektivt och samordnat sätt. Samverkan mellan svenska myndigheter är centralt för ett framgångsrikt arbete. I sammanhanget är det också viktigt för regeringen att utvecklingsländer möts av proportionella regelverk.

Minskad exponering av dioxiner är resultatet av ett systematiskt arbete med att minska utsläppen samt införande av riskhanteringsåtgärder för livsmedel. Åtgärder som varit viktiga för den sjunkande trenden är bl.a. kostråden om fet fisk från förorenade områden samt införande av gränsvärden för djurfoder inom EU.

Bra matvanor är grundläggande för en god folkhälsa. De offentliga måltiderna, inte minst

maten i förskola och skola, kan konstateras vara ett bra verktyg som har använts för att förbättra matvanor och folkhälsa.

Satsningarna i landsbygdsprogrammet och livsmedelsstrategin är ett uttryck för den vikt som regeringen lägger vid produktionen, konsumtionen och exporten av ekologiska livsmedel.

Genom anordnandet av sidoevenetet på Kommittén för globalt tryggad livsmedelsförsörjning kunde Sverige i ett globalt sammanhang redovisa Sveriges framgångsrika och långsiktiga arbete för minskad antibiotikaanvändning, vilket är ett av regeringen prioriterat område, och bidra till regeringens uppfyllande av en del av det tredje målet för hållbar utveckling. Sverige kunde därmed bidra till att framhålla möjligheten att med god djurhållning och samtidigt bibehållen produktivitet minska användningen av antibiotika i djurhållningen.

Sveriges beslut om sekondering av en tjänst på FAO för att arbeta mot ökad antibiotikaresistens i världen är ett led i att påverka och strategiskt stödja FAO inom ett område som är av hög svensk prioritet.

Kunskap och innovation

För att svenska företag ska bli mer framgångsrika på livsmedelsområdet är forskning och innovation av central betydelse. Livsmedelsstrategin verkar för att öka samverkan och kunskap och för att gynna innovationer och forskning inom hela livsmedelskedjan. För att bidra till den övergripande målsättningen har regeringen identifierat följande frågor som särskilt viktiga inom detta strategiska område: förbättrad beställarroll och behov av samordning i livsmedelskedjan, behovsmotiverad forskning, innovation, spridning och kommersialisering av forskningsresultat, rådgivning och kompetensutveckling samt utbildning för livsmedelskedjan. De satsningar som nu görs för att stärka innovation och forskning, t.ex. upprättande av program för industridoktorander, ett nationellt forskningsprogram för livsmedel samt ytterligare stöd till Verket för innovationssystem (Vinnova) för inkubation, kommer att stärka den svenska jordbruks- och livsmedelsproduktionens konkurrenskraft. Landsbygdsprogrammet innehåller åtgärder som har betydelse för måluppfyllelsen inom detta strategiska område, såsom innova-

tions-, kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser.

Indikatorer för att mäta utvecklingen inom området Kunskap och innovation kommer att utvecklas under 2017 och därefter redovisas löpande.

Sveriges lantbruksuniversitet

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) verksamhet regleras av högskolelagen (1992:1434). Där anges bl.a. att högskolorna i sin verksamhet ska främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa.

För att redovisa resultat och bedöma hur satsningarna på utbildning och forskning bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet och det strategiska området kunskap och innovation används följande indikatorer och bedömningsgrunder:

- Antal helårsstudenter.
- Antal sökande och antagna.
- Examinationsfrekvens.
- Andel disputerade lärare.
- Vetenskaplig publicering.
- Externa medel.
- Genomströmning.
- Utvärderingar från Universitetskanslersämbetet.

SLU bedriver utbildning, forskning och miljöanalys om människans förvaltning och hållbart nyttjande av de biologiska naturresurserna. En viktig del av detta är utbildning och forskning som relaterar till livsmedelsstrategin.

SLU står sig väl i jämförelse med andra universitet. SLU hamnar på nionde plats bland världens mindre universitet i Times Higher Education Ranking och är tio i topp i världen i ämnena skogsvetenskap, markvetenskap, veterinärmedicin och biodiversitet enligt Center for World University Rankings.

Det totala antalet helårsstudenter vid SLU 2016 uppgick till 3 745, vilket är 5 procent färre än 2012. Störst är minskningen på grundnivå med 2 748 helårsstudenter på grundnivå 2012 att jämföras med 2 494 helårsstudenter 2016, en minskning på 9 procent. Av de studenter som examinerades på grundnivå 2016 var 70 procent kvinnor och 30 procent män. I en jämförelse

med andra universitet och högskolor visar SLU på lägre siffror när det gäller studenter med utländsk bakgrund. Läsåret 2014/15 hade 8 procent av studenterna utländsk bakgrund (med jämn könsfördelning) att jämföras med ett genomsnitt på 21 procent för övriga universitet och högskolor i Sverige. SLU arbetar aktivt för att få fler utländska studenter och har speciella satsningar för nyanlända. Antalet studenter som avlade examen 2016 var 850 stycken.

År 2016 hade SLU 604 aktiva forskarstudenter, 57 procent kvinnor och 43 procent män. Antalet forskarstudenter har minskat de gångna fem åren. I jämförelse 2010–2016 är det 100 färre forskarstudenter. Antalet forskande och undervisande personal var 1 439 personer 2016 (47 procent kvinnor, 53 procent män) att jämföras med 1 503 personer året innan vilket är en minskning med 4 procent. SLU visar på goda resultat när det gäller vetenskaplig publicering. Under 2016 publicerades ca 1 600 vetenskapliga artiklar vilket är en ökning med 11 procent jämfört med året innan. Den största andelen publikationer var inom områdena ekologi och miljövetenskap. Därefter följer skogsvetenskap, växtvetenskap och veterinärmedicin.

SLU håller god nivå vad gäller internationellt samarbete inom forskning. Mer än två tredjedelar av de vetenskapliga publikationerna vid SLU under 2016 hade medförfattare från universitet utanför Sverige. SLU visar på en god utveckling vad gäller extern forskningsfinansiering som har ökat med 9 procent över den gångna femårsperioden. Extern finansiering utgjorde drygt hälften av de totalt intäkterna till forskning och forskarutbildning under 2016. SLU utvecklar sitt arbete med forskningsplattformar. Dessa framtidsinriktade samarbeten har ett tvärvetenskapligt och fakultetsöverskridande arbetssätt och bedrivs i samverkan med det övriga samhället.

Sedan 1997 har SLU uppdraget att bedriva fortlöpande miljöanalys (Foma) vilket är unikt bland Sveriges universitet och högskolor. Foma är organiserad i tio program. Dessa olika program har genererat viktig information som ligger i linje med miljö kvalitetsmålen.

Artdatabanken

Artdatabanken är ett av landets viktigaste kunskapscentra för arter. Artdatabanken har ett stort erkännande internationellt och samarbetar globalt om artinformation. Via Artdatabanken

ges även stöd till museer bl.a. vid universitet och högskolor och Naturhistoriska riksmuseet. Under 2016 uppgick stödet till 20,7 miljoner kronor.

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) är ett statligt forskningsråd med uppgift att stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande. Finansieringsansvaret för stöd till forskning delas mellan utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård och utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

Under 2016 betalade Formas ut drygt 1,3 miljarder kronor i forskningsstöd som beviljats utifrån de öppna utlysningarna och de tolv riktade utlysningarna. Den procentuella fördelningen mellan ansvarsområdena påvisar att miljöforskning är störst med 41 procent följt av areella näringar 33 procent och samhällsbyggande 26 procent. Projekten som rådet finansierar är dock ofta relevanta för flera av Formas ansvarsområden. SLU, som under 2016 mottog drygt 28 procent av beviljade medel, är den största bidragsmottagaren.

Analys och slutsatser

Livsmedelsstrategin pekar ut behov när det gäller kunskap och innovation inom livsmedelskedjan. Med de satsningar som nu görs tas viktiga steg för en förbättrad beställarroll och bättre samordning i livsmedelskedjan för att identifiera forsknings- och innovationsbehoven. Nya initiativ för behovsmotiverad forskning tas och en utbyggnad av ett forskningsprogram med industridoktorander kommer ge ökad samverkan mellan akademi och näringsliv.

Utbildning och forskning inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel utgör, tillsammans med den fortlöpande miljöanalysen vid SLU, medel för ett hållbart nyttjande av naturresurserna, där hög kompetens, nya forskningsrön och spridning av dessa är av största vikt.

Det totalt sett minskade antalet studenter vid SLU är oroande på sikt. Några utbildningar, angelägna för den nationella kompetensförsörjningen, har för få sökande. Även antalet forskar-

studerande minskar. En stor del av den forskning som bedrivs vid SLU har stor relevans för målsättningen om hållbar utveckling och SLU:s geografiska spridning gör att SLU bidrar med utveckling av det gröna näringslivet i hela landet.

Mot bakgrund av de nationella miljömålen och de ökande kraven som ställs från EU och genom andra internationella konventioner avseende miljötillståndet i landet blir miljöövervakning allt viktigare (se vidare utg.omr.20 avsnitt 3). SLU spelar här en viktig roll för leverans av miljödata som ansvariga myndigheter behöver för sin redovisning.

Artdatabankens verksamhet har stor betydelse för svenskt naturvårdsarbete. Den information om arter m.m. som tas fram är central för att uppnå berörda miljö kvalitetsmål.

För att bibehålla och förnya kompetensen inom området behövs, i linje med SLU:s pågående engagemang och strävan, internationellt samarbete och en fortsatt integration av fortlöpande miljöanalys i både utbildning och forskning. Både SLU och Formas visar på ett starkt engagemang och deltar i internationellt samarbete på olika sätt både inom och utanför Europa.

2.5.4 Resultat skog

För att redovisa och bedöma resultaten för utgiftsområdet, med avseende på skogspolitikens två jämförbara mål, produktionsmålet och miljömålet, används följande indikatorer:

- Tillväxt, avverkning och återväxtåtgärder.
- Røjning.
- Skog och vilt i balans.
- Skydd mot skadeinsekter m.m.
- Miljöhänsyn.
- Skydd och bevarande av skogsmark.
- Skogsbrukets klimatnytta.

Indikatorn Tillväxt, avverkning och återväxtåtgärder ersätter indikatorn Virkesförråd och avverkning. Den tidigare indikatorn Røjning och avverkning är ersatt med indikatorn Røjning. Indikatorn Skogsbrukets klimatnytta är ny.

Tillväxt, avverkning och återväxtåtgärder

Den årliga tillväxten på produktiv skogsmark är ca 116 miljoner m³sk (skogskubikmeter), varav tillväxten på mark som används för produktion

av virke är ca 100 miljoner m³sk (inräknat naturlig förlust). Det totala virkesförrådet på produktiv skogsmark är omkring 3 miljarder m³sk. De senaste fem åren har avverkningsnivån varierat mellan 86 och 93 miljoner m³sk.

I den senaste skogliga konsekvensanalysen som redovisades av Skogsstyrelsen 2015 beräknades den högsta hållbara avverkningsvolymen under innevarande period 2010–2019 till omkring 95 miljoner m³sk per år enligt scenariot ”Dagens skogsbruk”. För perioden 2020–2029 uppgår motsvarande beräkning till 95–100 miljoner m³sk per år. Den beräknas därefter öka successivt i takt med att nettotillväxten ökar, framför allt på grund av klimatförändringar, upp till 120 miljoner m³sk per år under 2100–2109. Skogsstyrelsen bedömde att det i jämförelse med de senaste årens avverkningsnivå således finns ett tydligt virkesöverskott i landet. Vidare bedömde Skogsstyrelsen i konsekvensanalysen att det under perioden 2020–2029 finns möjlighet att öka användningen av grenar och toppar (grot), från avverkningar från dagens nivå på ca 10 TWh till 30 TWh. Huvuddelen av denna potential finns i Norrland.

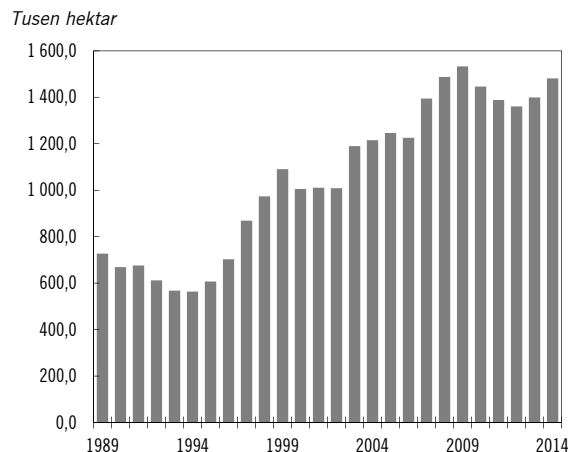
Resultaten innehåller dock stor osäkerhet, speciellt i ett längre tidsperspektiv. Varken risken för ökade skador som stormfällningar, rotröta eller insektsangrepp som en följd av framtida klimatförändringar, eller att arealen produktiv skogsmark förändras, har dock beaktats i beräkningarna.

Aktuella siffror från 2017 visar en betydande förbättring av föryngringarnas kvalitet. Enligt Skogsstyrelsens bedömning är 89 procent av föryngringarna godkända ur ett produktionsperspektiv, vilket är en ökning med 3 procentenheter sedan förra året. Det saknas fortfarande uppföljning av föryngringarnas kvalitet ur miljösynpunkt. Regeringen har gett Skogsstyrelsen i uppdrag att se över uppföljningen av föryngringarnas kvalitet från såväl produktions- som miljösynpunkt så att ett hållbart brukande av skogar kan uppnås. I uppdraget ingår att vid behov revidera föreskrifter för anläggning av skog på produktiv skogsmark så att de understödjer skogs politikens jämställda mål om produktion och miljö. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 31 mars 2018.

Röjning

Skogsarealen med bedömt omedelbart röjningsbehov är fortsatt mycket stor. Resultaten från de senaste åren tyder dock på ett möjligt trendbrott. Arealen med omedelbart röjningsbehov verkar ha stabiliserats på mellan 1,4 och 1,5 miljoner hektar, se diagram 2.3 nedan.

Diagram 2.3 Areal med omedelbart röjningsbehov

Anm.: Sammanställning av statistik från Riksskogstaxeringen. Avser tre års medelvärden.

Källa: Sveriges lantbruksuniversitet.

Skog och vilt i balans

Älgbetesinventering utfördes 2016 på 85 av landets 149 älgförvaltningsområden. Resultaten visar på mycket omfattande skador särskilt i södra Sverige. Endast två av områdena har god chans att klara skogsbrukets mål om sju av tio oskadade tallstammar då beståndet når fem meters höjd. På mer än 90 procent av de inventerade ytorna har rönn, sälj, asp och ek svårt att växa upp till fullstora träd. För att undvika produktionsbortfall orsakat av ett högt betestryck återplanteras i Götaland mer än hälften av alla marker lämpliga för tall med andra trädslag, oftast gran.

Skogsstyrelsen har tillsammans med Sydved, LRF Skogsägarna, Skogsägarna Mellanskog, Södra Skogsägarna, Holmen Skog AB, Sveaskog AB, Vida AB och Svenska kyrkan bedrivit projektet Mera tall. Projektet har tagit fram åtgärder som ska vända den negativa trenden och åter öka inslaget av tall i landets skogar.

Skydd mot skadeinsekter m.m.

Sommaren 2016 var granbarkborren ett fortsatt stort problem i de nordligare delarna av landet. Skador av törskatesvamp som angriper tall i norra Sverige har ökat sedan den senaste inventeringen 2012. Svampen *Diplodia pinea* som ger

skador på tall har för första gången i Sverige observerats på ett större bestånd (15 hektar), efter att tidigare bara observerats på enstaka träd på skilda platser i landet. Inventeringar har visat att ytterligare två nya svampsjukdomar nu har etablerats i landet, men ingen förekomst av någon karantänskadegörare reglerad i växtskyddslagen, såsom tallvedsnematod och asiatisk långhorning, har påvisats, inte heller av kastanjekräfta som Sverige är skyddad zon för. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har fått ett uppdrag att analysera möjligheten och lämpligheten att vara ett EU-referenslaboratorium för växtskadegörare på skogsträd. Regeringens insatser i övrigt på området framgår i avsnittet Regler och villkor, utveckling av jordbruket.

Miljöhänsyn

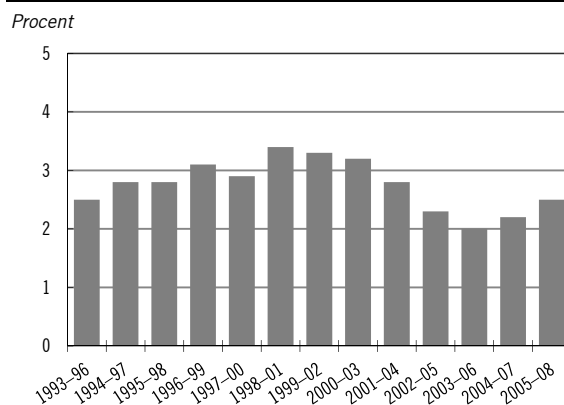
Uppföljning av miljöhänsyn visar att vid var fjärde föryngringsavverkning behöver ett vattendrag korsas. I ca 28 procent av dessa fall orsakas en liten negativ påverkan på vattendraget och i 8 procent av fallen sker det med en stor negativ påverkan. Det finns en eller flera hänsynskrävande biotoper på 50 procent av avverkningarna. I drygt 65 procent av fallen har ingen negativ påverkan skett och i ungefär 20 procent av fallen har avverkningen medfört en stor negativ påverkan på biotopen. Det går inte att se några signifikanta förändringar över tid. Uppföljning av hänsyn till kända kulturmiljöer vid skogsbruksåtgärder har under 2016 gjorts på 400 objekt efter avverkning och föryngringsåtgärder. Årets inventering avser avverkningar genomförda under avverkningssäsong 2012/13. Resultatet visar att full hänsyn har tagits till 65 procent av forn- och kulturlämningar medan 19 procent av de inventerade lämningarna har påverkats negativt. Resterande 16 procent av lämningarna har skador eller grova skador med betydande påverkan på lämningarna. De vanligaste svårare skadorna på lämningarna orsakas av körning och markberedning.

Arbetet med att utveckla målbilder för miljöhänsyn och använda dem i praktiken fortsätter. Målbilderna ska ge vägledning för hur miljöhänsyn bör tas vid skogsbruksåtgärder. Utifrån den årliga dialog som Skogsstyrelsen har med de skogliga aktörerna framkommer ett omfattande förbättringsarbete i skogsbruket där målbilderna har fått ett stort genomslag när det gäller andelen aktörer som har för avsikt att följa målbilderna. Det är dock för tidigt att ge svar på

vilken effekt de senaste årens arbete har fått på miljöhänsynen när skogsbruksåtgärder utförs i praktiken.

Enligt Skogsstyrelsens beräkningar (Skogsstyrelsen rapport 10:2015) lämnas sammanlagt cirka åtta procent av den areal som årligen föryngringsavverkats som hänsynsytor. För rödlistade arter har hänsynsytor som är minst ett halvt hektar störst betydelse. På den lämnade hänsynsarealen genomför Skogsstyrelsen sedan en specifik hänsynsinventering på ytor som är mindre än ett halvt hektar. Hänsynsinventeringen genomförs när föryngringsåtgärder är genomförda. Årets resultat avser avverkningar gjorda mellan 2005–2008. Resultaten visar att under perioden 1993–2008 varierade andelen som lämnas som mindre hänsynsytor mellan två och drygt tre procent av den avverkade arealen, se diagram 2.4. Från och med 2020 kommer Skogsstyrelsen utöka den årliga hänsynsuppföljningen att omfatta all lämnad hänsyn, även den som överstiger ett halvt hektar. Artdatabanken har på Skogsstyrelsens uppdrag tagit fram specifika vägledningar för ett 60-tal fågelarter som ett stöd i bedömningarna av arternas ekologiska krav och behov av hänsyn. För redovisning av resultat för miljö kvalitetsmålet levande skogar, se utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Diagram 2.4 Andel skogsmarksareal hänsynsytor < 0,5 hektar som lämnats som hänsyn

Källa: Sveriges officiella statistik, Statistiska meddelanden JO1403 SM 1701.

Skydd och bevarande av skogsmark

Under 2016 skyddades Skogsstyrelsen 1 461 hektar produktiv skogsmark genom biotopskydd och 1 157 hektar produktiv skogsmark som naturvårdsavtal. Därtill har länsstyrelserna under 2016 skyddat ca 21 000 hektar som naturreservat. Skogsstyrelsen har totalt skyddat 58 394 hektar produktiv skogsmark genom bio-

topskydd och naturvårdsavtal sedan 1994. Av Sveriges totala skogsmarksareal på 28,1 miljoner hektar är 1,1 miljoner hektar formellt skyddad och 1,2 miljoner hektar frivilligt avsatt. Därutöver tillkommer cirka åtta procent av skogsmarken som avsätts som s.k. hänsynsytor vid förnygringsavverkning. Dessa kommer, under en skoglig omloppstid, att utgöra ca 1,7 miljoner hektar produktiv skogsmark.

Därtill finns totalt 4,7 miljoner hektar skogliga impediment, som är undantagen avverkning annat än enstaka klena träd. Totalt innebär det att ca 19,4 miljoner hektar av totalt 28,1 miljoner hektar brukas aktivt och att resten, 8,7 miljoner hektar eller ca 31 procent av skogsmarken, inte omfattas av skogsproduktion. Omräknat till andelen produktiv skogsmark på 23,4 miljoner hektar är ca 17 procent produktiv skogsmark formellt skyddad, frivilligt avsatt eller avsatt som hänsynsytor. I Skogsstyrelsens och Naturvårdsverkets slutredovisning av regeringsuppdraget om värdefulla skogar (2017) framkommer att av etappmålet om skydd av landområden, om att ytterligare 150 000 hektar skogsmark ska ges formellt skydd till 2020, återstår ca 90 000 hektar. Enligt Skogsstyrelsens redovisning har arealen frivilliga avsättningar ökat kraftigt från slutet av 1990-talet fram till 2010. Skogsstyrelsen skattar arealen frivilliga avsättningar 2016 till ca 1,2 miljoner hektar vilket är den samma som vid uppföljningen 2010. Betydande arealer frivilliga avsättningar har nyskapats under perioden samtidigt som stora arealer av frivilliga avsättningar, främst på statlig mark, under samma period övergått till att bli formella områdesskydd vilket redovisningsmässigt lett till att den totala arealen frivilliga avsättningar 2016 är densamma som 2010. Regeringen konstaterar att ambitionen i etappmålet om att 200 000 hektar frivilliga avsättningar som bör ha undantagits till 2020, inte kommer att nås med nuvarande takt.

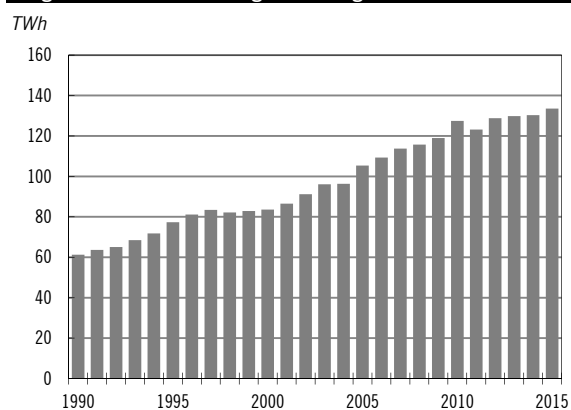
Under 2016 har Skogsstyrelsen betalat ut 192,7 miljoner kronor som ersättning till markägare för biotopskydd och 36,3 miljoner kronor för naturvårdsavtal. Den genomsnittliga ersättningen 2016 för biotopskyddsområden var 132 000 kronor per hektar produktiv skogsmark och för naturvårdsavtal drygt 31 000 kronor per hektar produktiv skogsmark. Från och med 2016 har Skogsstyrelsens anslag för skydd av värdefulla skogar ökat med 100 miljoner kronor.

Skogsbrukets klimatnytta

Klimatinsatser inom skogsbruket för att minska de globala klimatförändringarna består dels i att producera bioenergi och förnybara material för att ersätta fossila alternativ, dels i att minska utsläpp av växthusgaser och öka upptag av koldioxid i skog och mark.

Bioenergi från de gröna näringarna svarar i dagsläget för en fjärdedel av den svenska energianvändningen varav ca 80 procent kommer från skogsbruket och skogsindustrins biprodukter. Total tillförd mängd biobränsle 2015 var 134 TWh, vilket är en liten ökning från föregående år men mer än en fördubbling jämfört med de 61 TWh biobränslen som tillfördes 1990. Användningen av biobränsle från skogen i fjärrvärme- och elproduktionsanläggningar har ökat sedan 1990 och har stabiliserats på ca 50 TWh de senaste åren till följd av milda vintrar och konkurrens från andra energiråvaror som avfall. Biobränslen utgjorde 63 procent av den tillförda energin för fjärrvärmeproduktion 2015. Användningen av biodiesel som drivmedel har ökat från 2 TWh 2010 till 15 TWh 2016 och är det största förnybara fordonsbränslet, varav ca 30 procent framställdes av jordbruksråvaror. Den totala andelen biodrivmedel inom vägtransporter uppgick 2016 till 19 procent.

Diagram 2.5 Tillförd mängd bioenergi

Källa: Energiläget i siffror 2017, Statens energimyndighet.

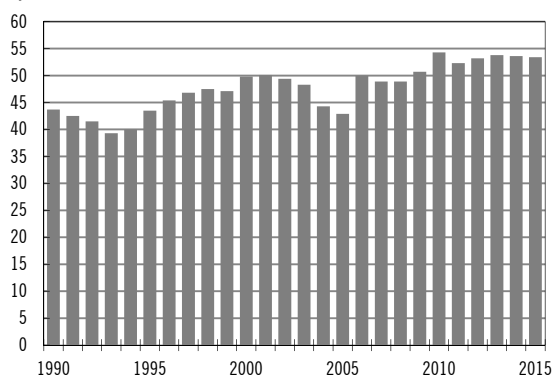
Skog och skogsmark, inklusive träprodukter, hade 2015 ett nettoupptag på ca 53 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket är ca 22 procent högre jämfört med 1990, och oförändrat jämfört med 2014. Anledningen till ökningen sedan 1990 är främst ökad tillväxt i den svenska skogen, vilket lett till en större differens mellan tillväxt och avverkning än tidigare, trots en fortsatt hög avverkning de senaste åren. Även under 2016 har avverkningen varit fortsatt hög och sannolikt

kommer det rapporterade nettoupptaget för 2016 vara i nivå med senare års nivåer.

Skogsstyrelsen har under 2016 fortsatt att utveckla sin rådgivning i syfte att höja skogsbrukets kunskapsnivå dels om metoder för en långsiktigt hållbar ökning av tillväxten i skogen, dels om möjliga åtgärder för anpassning till klimatförändringar. Skogsstyrelsen har under 2016 tagit fram en handlingsplan för anpassning till ett förändrat klimat.

Diagram 2.6 Nettoupptag av växthusgaser inom skogsbruket, inklusive träprodukter

Miljoner ton koldioxidkvalenter

Källa: Naturvårdsverket, 2017.

Nationellt skogsprogram

Arbetet med skogsprogrammet inriktas på att nå visionen: Skogen – det gröna guldet – ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Regeringen har under 2015 och 2016 arbetat i bred dialog med myndigheter, näringsliv, organisationer och intressenter i det civila samhället för att ta fram ett nationellt skogsprogram. Arbetsgrupperna inom skogsprogrammet överlämnade rapporter med förslag till strategiska rekommendationer och åtgärder till regeringen den 1 september 2016. Underlagsrapporterna har remissbehandlats och utgör underlag i det pågående arbetet med att ta fram skogsprogrammet. Arbetet genomförs i dialog med representanter från skogens hela värdekedja, såväl nationellt som regionalt.

Riksdagen har i ett tillkännagivande (bet. 2015/16: MJU10, rskr. 2015/16:175) ställt sig bakom det som utskottet anfört om att regeringen bör basera inriktningen på arbetet med det nationella skogsprogrammet på två jämslida mål: produktionsmålet och miljömålet. Inriktningen bör omfatta ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syfta till att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till

utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi (bet. 2015/16: MJU10 punkt 2, rskr. 2015/16:175). Riksdagen har också tillkännagett för regeringen att regeringen även fortsättningsvis bör värna den nationella beslutanderätten över skogsfrågor i samband med arbetet med EU:s skogsstrategi (bet. 2015/16: MJU10 punkt 10, rskr. 2015/16:175). Regeringen kommer att presentera ett nationellt skogsprogram. Inriktningen är att punkterna 2 och 10 därmed kommer att kunna slutbehandlas.

Arbetsmarknadspolitisk satsning i skog

Skogsstyrelsens arbete med arbetsmarknadsuppdrag har fortsatt. Genom utbildning, praktik och handledning har deltagarna, främst långtidsarbetslösa och nyanlända, fått bättre förutsättningar att få ett arbete eller förankring på arbetsmarknaden. Projektet har under 2016 haft 1 145 deltagare varav 157 var kvinnor och 988 var män.

Skogsstyrelsen och Arbetsförmedlingen samt SLU har på regeringens uppdrag analyserat arbetskraftsförsörjningen i de gröna näringarna. Myndigheterna konstaterar att det finns ett arbetskraftsbehov i de gröna näringarna, men också att det finns ett lågt intresse för dessa näringar bland nyanlända kvinnor och män.

Internationellt arbete

Regeringen har värnat det nationella självbestämmandet över skogsfrågor genom att påverka utformningen av EU-kommissionens förslag till direktiv för förnybar energi för perioden 2020–2030 (KOM [2016] 767 slutlig). Likaså har denna aspekt bevakats i förhandlingarna om utsläpp och upptag av växthusgaser från skogsbruk och annan markanvändning inom ramen för EU:s klimatramverk. Sverige har rönt uppmärksamhet som ett föregångsland i kontroll och tillämpning av EU:s timmerförordning (Europaparlamentets och rådets förordning [EU] nr 995/2010 av den 20 oktober 2010 om fastställande av skyldigheter för verksamhetsutövare som släpper ut timmer och trävaror på marknaden). Sverige har fått gehör i arbetet med FN:s strategiska plan för skog, som ses som ett led i det globala genomförandet av Agenda 2030, Riokonventionerna och Parisavtalet samt faciliterat framtagandet av det gemensamma arbetsprogrammet för skog inom UNECE/FAO.

Analys och slutsatser

Inriktningen under 2016 har varit arbete för att uppfylla skogspolitikens två jämställda mål för skogen, om produktion och miljö. Regeringen bedömer, utifrån årets resultat och indikatorer, att den befintliga modellen för skogsförvaltningen i huvudsak är anpassad för att uppnå politikens syften. Samtidigt finns det områden som behöver utvecklas inom både produktions- och miljöområdet, också för att bidra till miljö-kvalitetsmålet Levande skogar. Likaväl som att skydd och miljöhänsyn ska öka är en ökad produktion av skoglig råvara viktigt i en omställning till ett biobaserat samhälle och för att fasa ut fossil energi. Regeringen bedömer att processen med att utveckla ett nationellt skogsprogram i dialog med alla skogens intressenter har betydelse för detta. I arbetet med att utforma skogsprogrammet tar regeringen stöd i gällande politik, i skogsprogrammets vision och de underlagsrapporter som de fyra arbetsgrupperna inom det nationella skogsprogrammets dialogprocess har redovisat. Regeringens bedömning är att förvaltningen av skog behöver utvecklas för att skapa förutsättningar för ett hållbart brukande där skogens alla värden tillvaratas. Det är viktigt att skogsbruksåtgärder utförs på ett långsiktigt ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbart sätt.

Tillväxten av skog i Sverige är fortsatt högre än avverkningen, trots en hög avverkningsnivå vilket ur ett virkesförsörjningsperspektiv är gott.

Beräkningar visar att det i framtiden finns en potential att öka avverkningen ytterligare vilket beror på antaganden om en högre tillväxttakt i skogen.

Ytterligare insatser behövs för att bibehålla ett variationsrikt skogsbruk och miljöhänsynen i skogsbruket ska öka.

Betesskador på växande löv- och tallskog, framför allt av älg, är mycket omfattande och leder bl.a. till plantering med gran på torr mark som lämpar sig bättre för tall. Följden blir sänkt skogsproduktion, sämre förutsättningar för biologisk mångfald, förändrad landskapsbild och sämre förmåga hos miljön att hålla viltet med föda och livsmiljöer.

Klimatförändringarna kan också komma att innebära blötare avverkningsförhållanden, ökade stormfällningar, större brandrisk och ökade problem med torka. Det blir allt viktigare att planera skogsskötseln även med detta i åtanke. Skogs-

styrelsens handlingsplan för klimatanpassning är en viktig del i arbetet.

Regeringens arbete med en ny EU-lagstiftning gällande växtskadegörare och den nyligen inrättade riskvärderingsfunktionen vid SLU för växtskadegörare ökar möjligheterna att arbeta förebyggande för att minska risken för att nya skadegörare etablerar sig i landet.

Även om skadenivån får betraktas som hög är tendensen att hänsynen till kända kulturmiljöer blir bättre. Hänsynen till kulturmiljöerna i samband med skogsbruk ökar. Skogsnäringen bedriver ett aktivt arbete för att öka hänsynen till kulturmiljöer i skogen.

Regeringen anser dock att det är viktigt att det arbete som myndigheter och branschen under flera år drivit, utvecklas så att skadorna på kulturmiljön i samband med skogsbruk fortsätter att minska. Sammantaget visar Skogsstyrelsen indikatorer för skydd av skogsmark att takten i skyddsarbetet ökat väsentligt från föregående år mätt som areal skyddade områden.

En långsiktigt ökad tillväxt i skogen är en viktig förutsättning för att en växande bioekonomi. Det är samtidigt viktigt att ett ökat uttag av biomassa inte innebär negativa effekter på biologisk mångfald och att ytterligare försurning av skogsmark undviks. Biologisk mångfald i skogen kan även bidra till klimatanpassning.

En växande bioekonomi och ett hållbart samhälle, och skogens nyckelroll i detta, är även av internationell relevans. Framgångsrikt samarbete i internationella skogsfrågor förutsätter strategisk omvärldsanalys och fortsatt engagemang i nordiska, europeiska och globala processer.

Den verksamhet som Skogsstyrelsen genomför inom arbetsmarknadspolitiken har stor betydelse för enskilda individer genom att de får arbetslivserfarenhet och en referens från Skogsstyrelsen som arbetsgivare. Den verksamhet som de utför är även till nytta för samhället då det till stor del rör sig om naturvårdande skötsel.

2.5.5 De samiska näringarna

För att redovisa resultat och bedöma hur samiska näringar utvecklas och bidrar till det övergripande målet för utgiftsområdet samt det övergripande målet för samepolitiken krävs indikatorer. I dagsläget saknas tillförlitlig statistik för att ta fram relevanta sådana.

Förutom renskötsel utgör samisk besöksnäring, samiskt mathantverk, duodji (samisk slöjd och konsthantverk) och småskalig slakteri- och förädlingsverksamhet viktiga samiska näringar. Sametingets arbete utgår ifrån tingets näringspolitiska program och tingets rennäringspolitiska program och livsmiljöprogrammet Eallinbiras.

Arbetet med att utveckla renbruksplaner för samebyarna fortsätter i samverkan mellan Skogsstyrelsen, Sametinget och samebyarna. Sametinget är sedan 2016 verksamhetsägare. Renbruksplaner är ett geografiskt verktyg som beskriver rennäringens markanvändning. Av 51 samebyar har i dag 50 byar renbruksplaner. Planerna används i dag vid samråd och dialog med t.ex. myndigheter, kommuner, skogsbolag, vatten- och vindkraftsbolag, gruvbolag och andra markanvändare i syfte att öka kunskap och underlätta dialogen. Arbetet med remisser och andra samråd ökar för såväl Sametinget som samebyarna.

Liksom förra året var vinterrenhjordens storlek under 2015/16 ca 247 000 renar. Svängningar i renhjordens storlek beror till största delen på variationer i naturbetet och förändringar i rovdjursförekomst. Storleken har varierat i cykler mellan 220 000 och 260 000 i vinterhjord 1996–2016. Antalet renägare ligger relativt konstant på drygt 4 600 personer, varav ca 40 procent är kvinnor och ca 60 procent män. Antal aktiva renskötare, som även sköter andras renar, uppgår till drygt 1 000 personer, varav 18 procent är kvinnor och 82 procent är män.

Slakten av ren har återigen minskat medan medelpriset per kilo fortsatt att öka till 59,50 kronor/kilo (57 kronor/kilo 2015). Priset har ökat sedan 2013. Utöver dessa intäkter kommer det statliga pristillägget på 9 kronor/kilo för vuxna djur och 14,50 kronor/kilo för renkalv. Slakten varierar över åren men har en nedåtgående trend sedan 2006/07 och de totala slaktintäkterna för 2015/16 var 80,2 miljoner kronor (-3,8 procent) trots ökat pris och att pristillägget uppgick till 16,3 miljoner kronor (-8 procent). Minskningen av slakten förklaras bl.a. med ökad förekomst av rovdjur. En ökad förekomst av rovdjur i renskötselområdet innebär omfattande problem för rennäringen. Regeringen har i rovdjurspropositionen (prop. 2012/13:191) gett Sametinget i ansvar att utveckla ett s.k. förvaltningsverktyg för att begränsa rovdjursskadorna på ren. Arbetet, som sker i samarbete med same-

byarna, länsstyrelser och Naturvårdsverket, är komplicerat och tidskrävande och ännu inte fullt genomfört.

Pågående klimatförändringar påverkar rennäringens framtid. Sametinget tog under 2016 fram en handlingsplan för klimatanpassning. En stor del av de åtgärdsförslag och resonemang som ligger till grund för handlingsplanen handlar om åtgärder direkt kopplade till renskötseln. Samebyar kan ansöka om bidrag till hälften av kostnaderna för utfodring som uppstått på grund av synnerligen svåra betesförhållanden (i minst 60 dagar). Kostnaderna för utfodring har tidigare ökat men uppgick till drygt 6 miljoner kronor 2016, jämfört med ca 9 miljoner kronor 2015.

Efter ytterligare konsekvensanalyser bereds den fortsatta hanteringen av renskötselkonventionen mellan Sverige och Norge inom Regeringskansliet.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att en livskraftig rennäring och andra samiska näringar är en grundförutsättning för en levande samisk kultur. Bristen på tillförlitlig statistik skapar dock svårigheter för uppföljningen av samiska näringars långsiktiga utveckling. Regeringen bedömer att utmaningen för renskötselns framtid främst består av att hantera och att hitta en balans mellan påverkan av pågående och framtida verksamheter av bl.a. skogsbruket, utbyggnad av vindkraft och gruvnäring, turism och infrastruktur och renskötselns möjligheter till sammanhängande betesmarker. Regeringen bedömer att utvecklingsarbetet av renbruksplanerna är fortsatt viktigt. Vidare anser regeringen att en livskraftig rennäring bidrar till att miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö ska kunna nås, producerar ett efterfrågat livsmedel och i hög grad bidrar med andra ekosystemtjänster. Dessa värden har i sin tur betydelse för bl.a. besöksnäringen i berörda regioner.

Även de pågående klimatförändringarna samt förekomsten av rovdjur i renskötselområdet har negativ effekt på rennäringens framtid. Sametingets handlingsplan för klimatanpassning visar på behovet av flexibilitet för minskad sårbarhet samt riktade informationsinsatser om klimatets förändring, ökad kommunikation och mer forskning. Regeringen anser även att det är vik-

tigt att arbetet utvecklas för att toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur på tio procent på samebyns faktiska renantal inte överskrids.

2.6 Politikens inriktning

2.6.1 Inledning

Regeringens övergripande mål är att Sverige till 2020 ska ha den lägsta arbetslösheten i EU. För att nå målet behövs en livskraftig, hållbar och aktiv landsbygd. Politiken för areella näringar, landsbygd och livsmedel ska bidra till hållbar utveckling t.ex. vad gäller arbete, tillväxt, välfärd och miljö i alla delar av landet – hela landet ska hålla ihop. Ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra politikens utformning och genomförande.

Utifrån det övergripande målet har regeringen tagit fler initiativ som kommer att bidra till fler jobb, starkt djurskydd och hållbar tillväxt i Sveriges landsbygder inom följande områden:

- En sammanhållen landsbygd.
- En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja.
- Skogspolitik och ett nationellt skogsprogram.

Regeringen värnar goda och långsiktiga villkor för produktionen inom de areella näringarna samt fortsatta forsknings- och innovationsinsatser som är nödvändiga för att möta framtida klimat- och miljöförändringar och stärka konkurrenskraften. De areella näringarna har bl.a. genom produktion av förnybara råvaror och förädling av produkter en viktig roll i arbetet med klimatomställningen, en cirkulär och biobaserad ekonomi och ett hållbart samhälle där de nationella miljömålen nås.

Politiken för areella näringar, landsbygd och livsmedel ska därmed bidra till att lösa såväl lokala som globala utmaningar, däribland målen inom det klimatpolitiska ramverket, och bidra till genomförandet av Agenda 2030.

Regeringen arbetar internationellt bl.a. för hållbara jordbruks-, skogsbruks- och fiskerinäringar, en öppnare handel samt hållbar globalt tryggad livsmedelsförsörjning. Regeringen avser under året att utarbeta en uppdaterad svensk

strategi för FN:s livsmedels- jordbruksorganisation (FAO).

2.6.2 En sammanhållen landsbygd

Sveriges landsbygder är en tillgång och en resurs för jobb, hållbar tillväxt och välfärd. För att ta tillvara landsbygdernas möjligheter och hantera framtida utmaningar behövs en sammanhållen nationell politik för Sveriges landsbygder.

Den 4 januari 2017 överlämnade den parlamentariska landsbygdskommittén sitt slutbetänkande till regeringen. Regeringen avser att under 2018 överlämna en proposition till riksdagen med förslag på satsningar för en politik för Sveriges landsbygder.

Landsbygdernas diversifierade näringsliv, entreprenörskap och rika naturresurser är avgörande förutsättningar för den nödvändiga framväxten av en biobaserad ekonomi och för arbetet med att ställa om Sverige till ett hållbart samhälle.

En hållbar råvaru- och livsmedelsproduktion i världsklass ger även jobb i de areella näringarna. Tillvaratagande av landsbygdens värdefulla natur- och kulturmiljövärden är också en grundförutsättning för en växande besöksnäring. För att ta vara på landsbygdernas möjligheter ska det vara attraktivt att bo, leva och verka i hela landet. Fungerande transportinfrastruktur och kollektivtrafiklösningar på landsbygden är en viktig förutsättning för detta. För ett långsiktigt hållbart transportsystem är det prioriterat att öka elektrifieringen av och andelen förnybara bränslen inom transportsektorn i hela landet. Jämställda villkor för kvinnors och mäns företagande, entreprenörskap och företagsutveckling, inte minst för små företag, är en viktig förutsättning och är därför en utgångspunkt i den kommande propositionen. Landsbygdskommittén lyfter bl.a. att brist på tillgång till finansiering medför att potentialen i kvinnors företag inte realiserar fullt ut.

Den sammanhållna landsbygdspolitik som regeringen vill utforma är viktig för att landet ska hålla ihop. Alla ska vara delaktiga i och kunna bidra till samhällets utveckling genom att ha tillgång till grundläggande offentlig service oavsett var i landet de bor.

Både möjligheter och utmaningar i Sveriges landsbygder är stora och kräver insatser av varierande karaktär inom flera olika samhällssektorer.

Regeringen avser att presentera en politik som utgör en grund för en långsiktig och hållbar utveckling på landsbygden. Den sammanhållna landsbygdspolitiken kommer därför att omfatta förslag kring såväl långsiktiga mål och statens ansvar som förslag till konkreta insatser för att stimulera en hållbar utveckling för att möta samhällets utmaningar.

Tillgången till snabbt bredband är fortsatt ojämnt fördelad mellan tätort och småort och områden i lands- och glesbygd. Utbyggnaden av bredband med hjälp av stöd från landsbygdsprogrammet i områden där förutsättningar för kommersiell utbyggnad saknas fortsätter genom tidigare aviserade satsningar på totalt 4,25 miljarder kronor.

2.6.3 En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja

En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja bidrar till sysselsättning och hållbar tillväxt i hela landet liksom för att möta lokala och globala utmaningar, däribland ett förändrat klimat. I propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104) skapas stabila och långsiktiga förutsättningar för detta. I strategin fastställs målet om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

För att nå målet har regeringen identifierat tre strategiska områden som är nödvändiga för strategins genomförande: Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och innovation. Regeringen genomför satsningar i flera steg för att påverka utvecklingen genom att besluta om en mängd åtgärder i syfte att nå strategins mål. De åtgärder som hittills beslutats framgår av resultatavsnittet.

För att nå framgång i genomförandet behöver strategin även genomsyra den regionala och lokala nivån. Regeringen har för avsikt att stärka det regionala engagemanget. Även medverkan av

företag och organisationer i livsmedelskedjan är nödvändigt för det fortsatta genomförandet varför regeringen fortsätter att stärka den branschöverskridande dialogen samt understödja sektorns egna ansträngningar.

Regler och villkor

De regler och villkor som styr produktionen är ofta nödvändiga för att säkra t.ex. miljö, hälsa och djurskydd. Samtidigt ska utformningen och tillämpningen av regler och villkor vara likvärdiga över landet och utformas för att stödja målet om en ökad livsmedelsproduktion samtidigt som relevanta nationella miljömål nås. Regeringen arbetar därför bl.a. för att öka stödet till produktionen i norra Sverige.

Regeringen har för avsikt att verka för att berörda myndigheter i ökad utsträckning kan beakta stärkt konkurrenskraft för företagen i sitt arbete med att utforma och tillämpa regler och villkor. En konkurrenskraftig livsmedelskedja innebär att den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till en hållbar utveckling i hela landet. Regeringen kommer att arbeta för en förbättrad myndighetservice och verka för en ökad samordning mellan kontrollmyndigheterna och en mer likvärdig kontroll över hela landet. Kontrollen ska präglas av hög kompetens och ett gott bemötande. De långsiktiga villkoren för slakterier och vilthanteringsanläggningar behöver säkerställas och regeringen bedömer att en effektivisering av kontrollen genom modernisering och digitalisering därför är angelägen.

Sverige ska fortsatt vara ett föregångsland vad avser djurskydd och ska därför fortsätta verka för ett stärkt djurskydd inom EU och internationellt. I det arbetet ska regeringen samverka nationellt med berörda parter samt delta aktivt i den nyligen inrättade EU-plattformen för djurskydd.

Antibiotikaresistens är ett internationellt problem och utgör ett hot mot både djur- och folkhälsan. En god djurhållning minskar behovet av antibiotika, vilket är viktigt i arbetet mot antibiotikaresistens. Sverige är och ska fortsatt vara ett föregångsland på området. Antibiotikaresistens behandlas även inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

EU-kommissionen förväntas under 2018 presentera förslag till förändringar av den gemensamma jordbrukspolitik. Regeringen avser att arbeta för att reformen ska leda till en effektivare politik och därmed ge förutsättningar för en högre måluppfyllelse. En del i detta är genom riktade miljöåtgärder i stället för generella åtgärder kopplade till gårdsstödet. Det är vidare viktigt att säkerställa en fortsatt marknadsorientering av den gemensamma jordbrukspolitik. Den reformerade politiken behöver även innebära märkbara förenklingar för såväl företagare som för myndigheter.

Regeringen ser det som avgörande att Sverige är pådrivande för att de beslut som fattas inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik ska leda till en hållbar förvaltning av fiskbestånden, både inom EU och globalt. Regeringen avser även att fortsätta arbetet med att ta fram förslag till nödvändiga fiskeregleringar i marint skyddade områden utanför trålgränsen, för antagande inom ramen för den gemensamma fiskeripolitiken. En förutsättning för ett hållbart och långsiktigt lönsamt yrkesfiske är fungerande system för fördelning av de nationella kvoterna. Det system med överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket som infördes under 2009 har enligt regeringen uppfyllt sitt övergripande syfte att strukturrationalisera flottan samt inneburit en betydande ökning av lönsamheten och en mer rationell användning av svenska pelagiska kvoter. Regeringens bedömning är därför att överlåtbarhet av fiskerättigheter fortsatt bör tillämpas i det pelagiska fisket, i enlighet med lagen (2009:866) om överlåtbara fiskerättigheter. Havs- och vattenmyndigheten kan vid behov korrigera systemet inom ramen för rådande lagstiftning, t.ex. avseende hantering av de s.k. kust- och regionkvoterna.

Reformen av EU:s gemensamma fiskeripolitik innebar ett systemskifte i förvaltningen av bestånden genom att den tidigare huvudregeln att fångst över den tillåtna kvoten skulle kastas överbord frångicks och ersattes av en skyldighet att landa alla fångster. För ett långsiktigt hållbart fiske krävs att även kontrollsystemet är effektivt, ändamålsenligt och anpassat till den reformerade politiken, bl.a. genom nya tekniska lösningar och it-baserade verktyg. Regeringen avser därför aktivt driva dessa frågor inför den av kommissionen aviserade översynen av EU:s kontrollförfordning.

Viltförvaltningen ska vara adaptiv och ekosystembaserad samt utgå från ett flerartsperspektiv och en utvecklad regionalisering. Komplexiteten i viltförvaltningen och därmed behov av kunskapsunderlag och fakta ökar allt mer. Arbetet inom ramen för En strategi för svensk viltförvaltning och den pågående översynen av viltvårdsfonden är led i att kunna tillfredsställa dessa behov. Den illegala jakten på de stora rovdjuren är något som oroar regeringen och det är viktigt att frågan följs noggrant.

Konsument och marknad

Livsmedelsproduktionen verkar i internationell och nationell konkurrens och styrs bl.a. av konsumenternas efterfrågan. En väl fungerande marknad med effektiv konkurrens leder till konkurrenskraftigare företag som i sin tur har större möjlighet att växa, både nationellt och internationellt, att beakta samhällsutmaningar och öka sitt utbud. Det finns en outnyttjad potential för produktion av ekologiska livsmedel inom jordbruket som regeringen vill ta tillvara. Konsumenternas efterfrågan på ekologisk mat har ökat kraftigt under de senaste åren. Marknaden bedömer att ökningen kommer att fortsätta flera år framöver vilket skapar möjligheter för både små och stora svenska jordbruks- och livsmedelsföretag. Regeringen har som mål att 30 procent av den svenska jordbruksmarken ska utgöras av certifierad ekologisk jordbruksmark och 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska utgöras av certifierade ekologiska produkter till 2030. Ekologisk odling bidrar till flera av miljö kvalitetsmålen, t.ex. Giftfri miljö, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv. Regeringen föreslår därför ökade medel för ökad ekologisk produktion och konsumtion.

Regeringen vill främja utvecklingen och bidra till att öka produktionen, konsumtionen och exporten av ekologiska livsmedel och föreslår att 25 miljoner kronor per år under 2018–2020 tillförs för detta ändamål.

Livsmedel och de material som kommer i kontakt med livsmedel ska vara säkra och ingen ska behöva bli sjuk för att maten innehåller skadliga ämnen eller sjukdomsframkallande mikroorganismer. Arbetet för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö är därför fortsatt angeläget. Detta gäller både livsmedel och dricksvatten. Konsumenterna ska också kunna lita på

att den mat de köper är vad den utges för att vara. Regeringen avser att lämna en proposition med förslag om effektivare sanktioner mot överträdelser i livsmedelskedjan under 2018.

I regeringens nationella säkerhetsstrategi pekats tillgång till dricksvatten ut som en samhällsviktig funktion. Skyddet av vatten för dricksvattenproduktion behöver stärkas. Slutbetänkandet från Dricksvattenutredningen (SOU 2016:32) bereds för närvarande i Regeringskansliet. Regeringen förstärker länsstyrelsernas arbete med förebyggande arbete för att skydda dricksvatten, exempelvis genom inrättande av vattenskyddsområden, (se utg.omr. 1, avsnitt 8.7.1). Genom att säkerställa resurser till den nationella vattenkatastrofgruppen (VAKA), som leds av Livsmedelsverket, ges förutsättningar för ett fortsatt nationellt expertstöd vid allvarliga störningar i dricksvattenförsörjningen.

Regeringen finner det angeläget att stärka myndigheternas arbete med civilt försvar inom livsmedelsförsörjningen och tillför därför ytterligare resurser till myndigheterna på området.

I betänkandet Informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster (SOU 2017:36) föreslås en ny lag och en ny förordning med bestämmelser som syftar till att höja informationssäkerheten i nätverk och informationssystem som har betydelse för leverans och distribution av dricksvatten. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Ohälsosamma matvanor är en av de största riskfaktorerna för ohälsa och för tidig död i Sverige. Av de tio främsta riskfaktorerna är hälften relaterade till matvanor och fysisk aktivitet. Ohälsan orsakar kostnader för både samhället och individen. Matvanorna påverkar även hur stor klimat- och miljöpåverkan blir. Ur ett folkhälso-, klimat- och miljöperspektiv är det mycket viktigt att fortsatt främja bra matvanor genom olika åtgärder, bl.a. inom offentlig sektor och genom satsningar på information. Mot bakgrund av att regeringen har ett mål om att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation är det viktigt att jämställdhets- och jämlikhetsperspektivet beaktas i arbetet. Fysisk aktivitet och bra matvanor behandlas även inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Kunskap och innovation

Regeringen anser att forskning och innovation är nödvändiga för livsmedelssektorns konkurrenskraft. För att forskning ska ge effekt måste resultaten spridas och nyttiggöras. Sverige saknar en samordnad funktion för forskning och innovation där universitet och högskolor och näringslivet inom livsmedelskedjan samverkar. Regeringen har därför gett Tillväxtverket i uppdrag att etablera en arena för samverkan mellan livsmedelskedjans aktörer. Vidare har SLU tilldelats medel för att inrätta en forskarskola för industridoktorander inom livsmedelsområdet.

Under 2018 kommer OECD att presentera en studie som ger rekommendation för hur livsmedelskedjans innovationssystem kan förbättras. Detta blir en utgångspunkt för regeringens fortsatta arbete för att stärka innovationsutvecklingen inom livsmedelssektorn.

I en framtida cirkulär och biobaserad ekonomi är livsmedelskedjan en central del, vilket kräver en systemtäckande forsknings- och innovationssatsning. Regeringen har därför gett Formas i uppdrag att inrätta ett tioårigt nationellt tvärvetenskapligt forskningsprogram för livsmedelssektorn. Syftet är att stärka behovsmotiverad forskning, öka fokus på produktutveckling och innovation samt kommersialisera forskningsresultat inom livsmedelsområdet. En viktig aspekt för programmet är också frågornas relevans för samhällets utmaningar. I ett förändrat klimat, för en omställning till en cirkulär och biobaserad ekonomi och för en starkt konkurrenskraft i jordbruket är nya växtsorter anpassade för svenska odlingsförhållanden av stor vikt. Regeringen föreslår därför en satsning för bildandet av ett kompetenscentrum för växtförädling.

2.6.4 Skogspolitik och ett nationellt skogsprogram

Inriktningen på skogspolitiken ligger fast. Den svenska skogspolitiken bygger på de jämställda målen om produktion och miljö. En grundläggande del av skogspolitiken är skogsbrukets sektorsansvar och skogsägarnas frihet under ansvar. Likaväl som att skydd och miljöhänsyn ska öka är en ökad produktion av skoglig råvara viktig i en omställning till ett biobaserat samhälle och för att fasa ut fossil energi.

Arbetet inom det nationella skogsprogrammet ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Regeringen kommer att presentera ett nationellt skogsprogram baserat på underlag från skogsprogrammets dialogprocess, samt därefter utarbeta handlingsplan för genomförande. Skogen i Sverige har en stor roll att spela i övergången till en cirkulär och biobaserad ekonomi och ett fossilfritt Sverige. I en växande bioekonomi måste vi säkra ett hållbart uttag av skogsråvara som också säkerställer biologisk mångfald och sociala värden.

Bevarande och hållbart nyttjande av skog behöver i ljuset av Agenda 2030 och skogspolitikens jämställda mål ses i ett sammanhang, tillsammans med andra samhällsmål inklusive regeringens strävan mot en växande bioekonomi.

Synergier mellan det nationella skogsprogrammet och regeringens andra strategiska arbeten, särskilt Samverkansprogrammet om cirkulär och biobaserad ekonomi, ska tillvaratas.

Regeringen betonar vikten av aktuella, tillförlitliga och lättillgängliga kunskapsunderlag som grund för ökad miljöhänsyn och ökad skogsproduktion. Regeringen föreslår därför en satsning på uppdatering och utveckling av skoglig grunddata med hjälp av laserskanning.

Inom naturvård och markvård finns arbetsuppgifter, som t.ex. röjning och annan skötsel av naturreservat, som kan utföras av personer med kortare utbildning. Dessa uppgifter ökar tillgänglighet till friluftsliv och rekreation vilket ger ett mervärde för många människor. Genom att höja ambitionsnivån på de uppgifter som Skogsstyrelsen kan bedriva inom natur- och markvård m.m. skapas förutsättningar för fler praktikplatser och moderna beredskapsjobb åt nyanlända och personer som varit utan arbete en längre tid. Det ger samtidigt deltagarna kompetens som efterfrågas av näringslivet inom gröna näringar vilket ökar förutsättningarna för anställning i näringslivet. Förändringar av de subventionerade anställningarna beskrivs i utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Skogsbruket har stor betydelse för att nå miljökvalitetsmål och generationsmål inom miljömålssystemet samt Agenda 2030. Regeringen anser att fler naturskogar ska skyddas och miljöhänsynen, inklusive kulturmiljöhänsyn, ska öka i den brukade skogen. Arbetet med att införliva målbilder för miljöhänsyn i det praktiska skogsbruket är av grundläggande betydelse

för fortsatt förbättring avseende miljöhänsyn, och detta följs noga av regeringen. Regeringen anser att hyggesfria metoder är viktiga och bör främjas och föreslår därför en förstärkning av anslag 1:1 *Skogsstyrelsen*.

I syfte att upprätthålla natur- och kulturmiljövärdena i skyddade skogar föreslår regeringen en satsning på naturvårdande skötsel på anslag 1:2 *Insatser för skogsbruket*. Med dessa insatser ökar också förutsättningarna för friluftsliv i skog och mark.

Skogsstyrelsens inventeringar av nyckelbiotoper är en av de största kartläggningar av natur i landet. Det är dock viktigt att skogsägare accepterar arbetssättet samt har förståelse och motivation att bevara nyckelbiotoperna. Av bland annat detta skäl är det viktigt att inventeringarna håller hög kvalitet för att få ändamålsenliga kunskapsunderlag. Regeringen föreslår en satsning på en landsomfattande inventering av nyckelbiotoper, dels för att applicera utvecklad och förbättrad metodik i nordvästra Sverige, dels för att uppdatera den nyckelbiotopsinventering som genomförts i övriga delar av landet. Myndigheterna kan erbjuda skogsägare med nyckelbiotopsrika brukningsenheter möjlighet till områdesskydd. Regeringen föreslår att anslag 1:2 *Insatser för skogsbruket* ökar med 100 miljoner kronor per år t.o.m. 2027. Inom utgiftsområde 20 ökar anslag 1:14 *Skydd av värdefull natur* med 150 miljoner kronor per år t.o.m. 2027 för samma ändamål. En översyn av fördelningen av förstärkningen mellan anslagen på utgiftsområdena ska göras under 2019 och 2023 för att analysera att fördelningen mellan utgiftsområdena är den mest effektiva för att uppnå syftet med förstärkningen.

Regeringen värnar det nationella självbestämmandet i skogsfrågor. Nya EU-initiativ, såsom förslag för genomförandet av EU:s klimat- och energiramverk för 2030, analyseras noggrant ur detta perspektiv.

2.6.5 De samiska näringarna

Behovet ökar kontinuerligt för rennäringen att delta mer aktivt i olika processer kring samhällsplanering och markutnyttjande inom renskötselområdet. Ett verktyg som möjliggör detta är renbruksplaner, som är ett geografiskt verktyg som beskriver rennäringens markanvändning. Renbruksplanerna bidrar med viktig information

om förändringar i mark och vatten när det gäller effekter av annan markanvändning, klimatförändringar och kulturspår och kräver därför kontinuerlig uppdatering och adaptivitet. En viktig fråga för en långsiktigt hållbar rennäring är även samexistens med rovdjuren. Det är därför angeläget att arbetet med en toleransnivå för rovdjursskador på högst tio procent på samebyns faktiska renantal fortskrider och att förebygga och kompensera för rennäringens rovdjursskador. Regeringen föreslår därför att anslag 1:22 *Främjande av rennäringen m.m.* tillförs ytterligare medel.

3 Budgetförslag

3.1 Anslag

3.1.1 1:1 Skogsstyrelsen

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

År	Utfall	419 466	Anslags- sparande	2 817
2016	Utfall	419 466	Anslags- sparande	2 817
2017	Anslag	402 982 ¹	Utgifts- prognos	395 869
2018	Förslag	472 307		
2019	Beräknat	488 351 ²		
2020	Beräknat	505 080 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 480 679 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 488 727 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Skogsstyrelsens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.2 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		313	273	40
Prognos 2017		350	310	40
Budget 2018		325	300	25

Tabell 3.3 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	186 453	188 375	-1 922
(varav tjänsteexport)	67	69	-2
Prognos 2017	383 500	382 700	800
(varav tjänsteexport)	500	500	0
Budget 2018	700 000	700 000	0
(varav tjänsteexport)	3 000	3 000	0

Skogsstyrelsens offentligrättsliga verksamhet utgörs av avgifter som tas ut för vissa ärenden enligt skogsvårdslagen och miljöbalken. Skogsstyrelsen bedriver uppdragsverksamhet som ska finansieras genom avgifter med full kostnads-täckning. Undantag är vissa arbetsmarknads-politiska åtgärder.

Avgiftsintäkterna får disponeras av Skogsstyrelsen.

Regeringens överväganden

Regeringen anser att anslaget bör tillföras 15 000 000 kronor per år under 2018–2020 för att bidra till att skapa enkla gröna jobb inom naturvård och markvård.

Vidare anser regeringen att anslaget bör tillföras 20 000 000 kronor per år under 2018–2027 för en landsomfattande inventering av nyckelbiotoper.

För uppdatering och utveckling av skoglig grunddata med hjälp av laserskanning anser regeringen att anslaget bör tillföras 12 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2018.

Regeringen anser också att arbetet med metodutveckling och rådgivning om hyggesfritt skogsbruk ska öka och föreslår därför att anslaget bör tillföras 6 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2018.

Tabell 3.4 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Skogsstyrelsen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	402 982	402 982	402 982
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 571	14 124	21 308
Beslut	61 754	71 245	80 790
Varav BP18 ³	53 000	53 000	53 000
Varav ³			
Grönt jobbprogram	15 000	15 000	15 000
Laserskanning skogs- och miljödata	12 000	12 000	12 000
Skydd av nyckelbiotoper	20 000	20 000	20 000
Hyggesfritt skogsbruk	6 000	6 000	6 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	472 307	488 351	505 080

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 472 307 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Skogsstyrelsen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 488 351 000 kronor respektive 505 080 000 kronor.

3.1.2 1:2 Insatser för skogsbruket

Tabell 3.5 Anslagsutveckling 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	333 605		4 601
2017	Anslag	321 540 ¹		300 108
2018	Förslag	580 373		
2019	Beräknat	519 206		
2020	Beräknat	482 040		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till vissa åtgärder inom skogsbruket och finansierar natur- och kulturmiljövårdsåtgärder inom skogsbruket och åtgärder för att anlägga och vårda ädellövskog. Anslaget får användas för att täcka utgifter för biotopskydd och naturvårdsavtal.

Anslaget får även användas för utgifter för att upprätta renbruksplaner och till att medfinansiera skogsträdsförädling.

Vidare får anslaget användas för vissa administrationskostnader hos Skogsstyrelsen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 96 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: I hanteringen av vissa bidrag och ersättningar till skogsägare och för att skapa goda förutsättningar för fleråriga naturvårdsprojekt samt för ett effektivt genomförande av det nationella skogsprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingå som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 96 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 3.6 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	45 506	21 080	37 060			
Nya åtaganden	6 725	34 000	81 100			
Infriade åtaganden	-31 151	-18 020	-22 160	-59 000	-20 000	-17 000
Utestående åtaganden	21 080	37 060	96 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	120 000	120 000	96 000			

Regeringens överväganden

Regeringen anser att anslaget bör tillföras 120 000 000 kronor per år under 2018–2020 för att bidra till att skapa enkla gröna jobb inom naturvård och markvård.

Vidare anser regeringen att anslaget bör tillföras 100 000 000 kronor per år under 2018–2027 för att kunna erbjuda skogsägare med nyckelbiotopsrika brukningsenheter möjlighet till områdesskydd.

Regeringen anser även att anslaget bör tillföras 50 000 000 kronor under 2018 för naturvårdande skötsel av skyddade skogar.

Tabell 3.7 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Insatser för skogsbruket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	321 540	321 540	321 540
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	258 833	197 666	160 500
Varav BP18	270 000	220 000	220 000
Varav			
Grönt jobbprogram	120 000	120 000	120 000
Skydd av nyckelbiotoper	100 000	100 000	100 000
Naturvårdande skötsel av skyddade skogar	50 000		
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	580 373	519 206	482 040

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 580 373 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Insatser för skogsbruket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 519 206 000 kronor respektive 482 040 000 kronor.

3.1.3 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

År	Utfall	114 543	Anslags-sparande	1 216
2016	Utfall	114 543	Anslags-sparande	1 216
2017	Anslag	120 483 ¹	Utgifts-prognos	120 443
2018	Förslag	144 379		
2019	Beräknat	146 666 ²		
2020	Beräknat	149 160 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 144 379 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 144 380 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Statens veterinärmedicinska anstalts förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.9 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	172 947	166 673	6 274
(varav tjänsteexport)	6 830	7 031	-201
Prognos 2017	169 000	170 300	-1 300
(varav tjänsteexport)	6 800	7 400	-600
Budget 2018	169 000	170 300	-1 300
(varav tjänsteexport)	8 700	9 000	-300

Avgiftsintäkterna får disponeras av Statens veterinärmedicinska anstalt.

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka arbetet med civilt försvar vid Statens veterinärmedicinska anstalt behövs bl.a. en nivåförstärkning av basresurserna för att motsvara de krav och behov som ställs på t.ex. säkerhetsskydd, infrastruktur, inventarier, expertkompetens och samverkan. Regeringen anser mot bakgrund av detta att anslaget bör tillföras 22 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2018.

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Statens veterinärmedicinska anstalt

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	120 483	120 483	120 483
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 891	3 829	5 943
Beslut	22 005	22 354	22 734
Varav BP18 ³	22 000	22 000	22 000
Varav ³			
Totalförsväroverenskommelse från 2018	22 000	22 000	22 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	144 379	146 666	149 160

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 144 379 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Statens veterinärmedicinska anstalt* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 146 666 000 kronor respektive 149 160 000 kronor.

3.1.4 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

År	Utfall	104 305	Anslags-sparande	
2016	Utfall	104 305		
2017	Anslag	106 283 ¹	Utgifts-prognos	106 283
2018	Förslag	108 512		
2019	Beräknat	110 269 ²		
2020	Beräknat	112 199 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 108 513 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 108 513 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för ersättning för veterinär service. Anslaget får användas för utgifter för att minska veterinärkostnaderna för företag med avlägset belägen djurhållning avseende livsmedelsproducerande djur.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.12 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		2 261	2 261	0
Prognos 2017		1 800	1 800	0
Budget 2018		1 800	1 800	0

Tabell 3.13 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	559 160	556 649	2 511
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2017	572 800	573 900	-1 100
(varav tjänsteexport)			
Budget 2018	573 000	573 100	-100
(varav tjänsteexport)			

Av tabellerna framgår distriktsveterinärernas avgiftsbelagda verksamhet. Större delen av verksamheten är avgiftsfinansierad.

Jordbruksverket får disponera avgiftsintäkterna.

Regeringens överväganden

Tabell 3.14 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	106 283	106 283	106 283
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 122	3 877	5 805
Beslut	107	109	111
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	108 512	110 269	112 199

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 108 512 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Bidrag till veterinär fältverksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 110 269 000 kronor respektive 112 199 000 kronor.

3.1.5 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	11 562		3 371
2017	Anslag	14 933 ¹	Utgifts-prognos	15 222
2018	Förslag	9 933		
2019	Beräknat	9 933		
2020	Beräknat	9 933		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för förebyggande hälsokontroll och djursjukdatasystem, i syfte att begränsa skadeverkningarna av sådana djursjukdomar som bara smittar mellan djur, och sådana som kan smitta både djur och människor. Anslaget får även användas till djurskyddsfrämjande åtgärder.

Regeringens överväganden

Tabell 3.16 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	14 933	14 933	14 933
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-5 000	-5 000	-5 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	9 933	9 933	9 933

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 9 933 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 9 933 000 kronor respektive år.

3.1.6 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	138 957		-3 421
2017	Anslag	154 349 ¹	Utgifts-prognos	149 349
2018	Förslag	124 349		
2019	Beräknat	124 349		
2020	Beräknat	124 349		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bekämpande av och beredskap mot smittsamma husdjursjukdomar varvid ersättning lämnas enligt epizootilagen (1999:657), zoonoslagen (1999:658), lagen (2006:806) om provtagning på djur m.m. eller med stöd av i lagarna meddelade författningar. Anslaget får användas för statsbidrag till obduktionsverksamhet, för utveckling och genomförande av sjukdomskontroller och för genomförande av EU-lagstiftningen om djurskydd, djurhälsa, foder och livsmedel. Anslaget får användas för utgifter för nationell

medfinansiering av kontrollprogram som Sverige enligt EU:s krav är skyldig att göra.

Regeringens överväganden

Tabell 3.18 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	124 349	124 349	124 349
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	124 349	124 349	124 349

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 124 349 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 124 349 000 kronor respektive år.

3.1.7 1:7 Ersättning för viltskador m.m.

Tabell 3.19 Anslagsutveckling 1:7 Ersättning för viltskador m.m.

Tusental kronor				
År	Slagslag	Belopp	År	Slagslag
2016	Utfall	43 643		Anslags-sparande
				14 135
2017	Anslag	52 778 ¹		Utgifts-prognos
				52 232
2018	Förslag	52 778		
2019	Beräknat	52 778		
2020	Beräknat	52 778		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att förebygga skada av vilt och ersättning för sådan skada. Avseende förebyggande åtgärder mot skador i fisket orsakade av säl bör anslaget användas som nationell offentlig medfinansiering av åtgärder inom ramen för Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020.

Kompletterande information

Bestämmelser om rätten till ersättning finns i viltskadeförordningen (2001:724).

Regeringens överväganden

Tabell 3.20 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Ersättning för viltskador m.m.

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	52 778	52 778	52 778
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	52 778	52 778	52 778

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 52 778 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Ersättningar för viltskador m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 52 778 000 kronor respektive år.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 5 000 000 kronor för Viltvårdsfonden.

Skälen för regeringens förslag: Jägare är enligt 49 § jaktförordningen (1987:905) skyldiga att betala viltvårdsavgift på 300 kronor per år till Viltvårdsfonden. Medlen ur fonden används för att främja viltvården och andra liknande ändamål som är förenliga med jaktlagens syfte. Jaktåret omfattar tiden den 1 juli–den 30 juni. Merparten av viltvårdsavgifterna betalas till fonden i början av jaktåret medan utgifterna är fördelade över kalenderåret.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 besluta om en kredit i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare utnyttjad kredit uppgår till högst 5 000 000 kronor.

3.1.8 1:8 Statens jordbruksverk

Tabell 3.21 Anslagsutveckling 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor

År	Utfall	538 295	Anslags-sparande	9 347
2016	Utfall	538 295	Anslags-sparande	9 347
2017	Anslag	603 563 ¹	Utgifts-prognos	598 752
2018	Förslag	621 432		
2019	Beräknat	634 016 ²		
2020	Beräknat	617 197 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 624 089 tkr i 2018 års prispivå.

³ Motsvarar 597 286 tkr i 2018 års prispivå.

Ändamål

Anslaget används för Statens jordbruksverks förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och för utgifter för Centrala djurförsöksetiska nämnden.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.22 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
<i>Tillsyn</i>				
Utfall 2016		31 110	25 040	6 070
Prognos 2017		31 600	29 700	1 900
Budget 2018		29 200	30 100	-900
<i>Djur</i>				
Utfall 2016		33 871	34 345	-474
Prognos 2017		34 100	37 200	-3 100
Budget 2018		36 700	36 900	-200
<i>Växt</i>				
Utfall 2016		10 864	9 895	969
Prognos 2017		9 300	8 900	400
Budget 2018		10 000	10 000	0
<i>Utsäde</i>				
Utfall 2016		8 915	8 457	458
Prognos 2017		8 700	8 700	0
Budget 2018		8 500	8 350	150

Jordbruksverket får disponera intäkterna från avgifter inom områdena Tillsyn, Djur, Växt och Utsäde.

Tabell 3.23 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
<i>Tillsyn</i>			
Utfall 2016	3 800	3 793	7
Prognos 2017	3 600	3 600	0
Budget 2018	3 600	3 600	0
<i>Utsäde</i>			
Utfall 2016	23 502	23 353	149
Prognos 2017	25 200	24 600	600
Budget 2018	24 800	24 650	150
<i>Tjänsteexport</i>			
Utfall 2016	1 982	3 953	-1 971
Prognos 2017	8 000	7 800	200
Budget 2018	10 100	9 400	700

Jordbruksverket får disponera intäkterna från avgifter inom områdena Tillsyn, Utsäde och Tjänsteexport.

Regeringens överväganden

Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. Det är angeläget att bl.a. stärka förmågan genom utbildningar, övningar och samverkan med andra myndigheter. Även risk- och sårbarhetsanalyserna för sektorn är viktigt för det civila försvaret. Regeringen anser mot bakgrund av detta att anslaget bör tillföras 8 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2018.

Tabell 3.24 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Statens jordbruksverk

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	603 563	603 563	603 563
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10 025	19 786	30 479
Beslut	7 844	10 667	-16 845
Varav BP18 ³	8 000	8 000	8 000
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	8 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	621 432	634 016	617 197

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 621 432 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Statens jordbruksverk* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 634 016 000 kronor respektive 617 197 000 kronor.

3.1.9 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tabell 3.25 Anslagsutveckling 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tusental kronor				
År	Typ	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	5 000		
2017	Anslag	5 000 ¹		4 948
2018	Förslag	5 000		
2019	Beräknat	5 000		
2020	Beräknat	5 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder mot växtskadegörare samt för att ersätta enskilda för skada till följd av sådana åtgärder enligt växtskyddslagen (1972:318). Utgifter för beredskapsåtgärder, akuta skyddsåtgärder, marknadskontroller, inventeringar m.m. mot karantänskadegörare finansieras också med detta anslag liksom undersökningar av växtprover som av

Jordbruksverket överlämnas för laboratoriemässig diagnostisering. Vidare får anslaget användas till internationellt engagemang inom området bekämpande av växtskadegörare. Slutligen används anslaget för utgifter för verifiering av de svenska skyddade zonerna.

Regeringens överväganden

Tabell 3.26 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Bekämpande av växtskadegörare

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 000	5 000	5 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	5 000	5 000	5 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Bekämpande av växtskadegörare* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 000 000 kronor respektive år.

3.1.10 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor				
År	Typ	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	6 449 235		1 182 765
2017	Anslag	7 504 000 ¹		7 504 000
2018	Förslag	6 695 000		
2019	Beräknat	6 462 000		
2020	Beräknat	6 434 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gårdsstöd och för andra åtgärder inom den första pelaren av den gemensamma jordbrukspolitiken. Anslaget får även användas för bidrag från EU för bekämpande av djursjukdomar.

Kompletterande information

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1307/2013 av den 17 december 2013 om regler för direktstöd för jordbrukare inom de stödordningar som ingår i den gemensamma jordbrukspolitik och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 637/2008 och rådets förordning (EG) 73/2009 finns bestämmelser om direktstöd till lantbrukare.

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 652/2014 av den 15 maj 2014 om fastställande av bestämmelser för förvaltningen av utgifter för livsmedelskedjan, djurhälsa, djurskydd, växtskydd och växtförökningsmaterial, och om ändring av rådets direktiv 98/56/EG, 2000/29/EG och 2008/90/EG, Europaparlamentets och rådets förordningar (EG) nr 178/2002, (EG) nr 882/2004 och (EG) nr 396/2005, Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/128/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009, och om upphävande av rådets beslut 66/399/EEG, 76/894/EEG och 2009/470/EG finns bestämmelser om bidrag från EU för bekämpande av djursjukdomar.

Regeringens överväganden

Anledningen till att nivån på anslaget sänks under 2018 är att Jordbruksverkets utbetalningar har kommit ikapp och tidigare läggs till 2017.

Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Gårdsstöd m.m.

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 498 000	6 498 000	6 498 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Övriga makroekonomiska förutsättningar	-322 715	-213 235	414 676
Volym	-549 600	-434 600	-1 070 357
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	1 069 315	611 835	591 681
Förslag/beräknat anslag	6 695 000	6 462 000	6 434 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 6 695 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Gårdsstöd m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till

6 462 000 000 kronor respektive 6 434 000 000 kronor.

3.1.11 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor				
2016	Utfall	140 800	Anslags-sparande	-12 800
2017	Anslag	161 000 ¹	Utgifts-prognos	161 000
2018	Förslag	138 000		
2019	Beräknat	138 000		
2020	Beräknat	138 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för offentlig lagring, övrig intervention, stöd i form av produktions-, konsumtions- och marknadsföringsbidrag, fiberberedning samt exportbidrag.

Kompletterande information

I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007 finns bestämmelser om offentlig lagring, intervention och övriga stöd.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 112 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till producentorganisationer inom sektorn för frukt

och grönt. Stöden ges inom fleråriga verksamhetsprogram. Efter beslut om stöd sker betalningarna till stödmottagarna under påföljande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 112 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 3.30 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	67 641	86 867	107 000		
Nya åtaganden	86 567	73 736	66 615		
Infriade åtaganden	-67 341	-53 603	-61 615	-62 000	-50 000
Utestående åtaganden	86 867	107 000	112 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	115 000	107 000	112 000		

Regeringens överväganden

Tabell 3.31 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Intervention för jordbruksprodukter m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	130 000	130 000	130 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym	8 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	138 000	138 000	138 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 138 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Intervention för jordbruksprodukter m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 138 000 000 kronor respektive år.

3.1.12 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

År	Utfall	2016	Anslags-sparande	2016
2016	Utfall	2 809	Anslags-sparande	21 441
2017	Anslag	24 250 ¹	Utgifts-prognos	14 944
2018	Förslag	24 250		
2019	Beräknat	24 250		
2020	Beräknat	24 250		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Tabell 3.33 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden		15 547	65 547			
Nya åtaganden	15 547	55 000	40 453			
Infriade åtaganden		-5 000	-16 000	-20 000	-20 000	-50 000
Utestående åtaganden	15 547	65 547	90 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	170 000	145 000	90 000			

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationellt stöd till åtgärder som medfinansieras av EU inom ramen för Europeiska havs- och fiskerifonden. Anslaget får även användas för finansiering av andra projekt som ligger i linje med programmen.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 90 000 000 kronor 2019–2023.

Regeringens överväganden

Sveriges tilldelning från Europeiska havs- och fiskerifonden uppgår till närmare 1 003 miljoner kronor för programperioden 2014–2020. För att Sverige ska erhålla sin tilldelning måste nationell medfinansiering tillföras. Den nationella medfinansieringen av havs- och fiskeriprogrammet uppgår till 194 miljoner kronor för programperioden och redovisas på detta anslag.

Tabell 3.34 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	24 250	24 250	24 250
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	24 250	24 250	24 250

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 24 250 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 250 000 kronor respektive år.

3.1.13 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor			
År	Slagslag	Belopp	Övrigt
2016	Utfall	2 464	Anslags-sparande 134 536
2017	Anslag	179 000 ¹	Utgifts-prognos 106 390
2018	Förslag	194 000	
2019	Beräknat	156 000	
2020	Beräknat	140 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att finansiera det belopp som motsvarar EU:s medfinansiering av åtgärder inom Europeiska havs- och fiskerifonden.

Kompletterande information

Nationell medfinansiering sker under anslaget 1:12 *Stödåtgärder för fiske och vattenbruk*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 580 000 000 kronor 2019–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av havs- och fiskeriprogrammet behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 580 000 000 kronor 2019–2023.

Tabell 3.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2023
Ingående åtaganden		46 951	519 951			
Nya åtaganden	46 951	481 000	184 049			
Infriade åtaganden		-8 000	-124 000	-138 000	-128 000	-314 000
Utestående åtaganden	46 951	519 951	580 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	830 000	733 400	580 000			

Regeringens överväganden

Sveriges tilldelning från Europeiska havs- och fiskerifonden uppgår till närmare 1 003 miljoner kronor för programperioden 2014–2020. Regeringen föreslår att medel omfördelas inom havs- och fiskeriprogrammets totala ram på grund av försenad programstart. Anslaget bör därför ökas med 71 000 000 kronor 2018 och 28 000 000 kronor 2019.

Tabell 3.37 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	179 000	179 000	179 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	15 000	-23 000	-39 000
Varav BP18	71 000	28 000	
Varav			
Omfördelning av avsatta medel mellan år	71 000	28 000	
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	194 000	156 000	140 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 194 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Från EU-budgeten finansierade stödåtgärder för fiske och vattenbruk* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 156 000 000 kronor respektive 140 000 000 kronor.

3.1.14 1:14 Livsmedelsverket

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	317 436	2 653	
2017	Anslag	320 091 ¹	321 842
2018	Förslag	243 375	
2019	Beräknat	247 183 ²	
2020	Beräknat	246 059 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 243 375 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 238 262 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Livsmedelsverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för den offentliga kontroll som görs vid slakterier.

Kompletterande information

Regler för offentlig kontroll som görs vid slakterier finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 854/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda bestämmelser för genomförandet av offentlig kontroll av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.39 Offentlighetsrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlighetsrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		135 814	143 296	-7 482
Prognos 2017		168 226	167 576	650
Budget 2018		176 383	176 128	255

Tabell 3.40 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	14 399	17 222	-2 823
(varav tjänsteexport)	5 348	6 503	-1 155
Prognos 2017	15 639	15 691	-52
(varav tjänsteexport)	7 015	7 093	-78
Budget 2018	14 376	14 066	310
(varav tjänsteexport)	6 568	6 364	204

Avgiftsintäkterna får disponeras av Livsmedelsverket.

Regeringens överväganden

Livsmedelsverket behöver tillföras medel för att säkerställa verksamheten för den nationella vattenkatastrofgruppen. Regeringen anser mot bakgrund av detta att anslaget för detta ändamål bör ökas med 3 700 000 kronor. Mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet och händelser som visat på samhällets sårbarhet, ser regeringen ett behov av att förstärka totalförsvaret under kommande år. För att stärka Livsmedelsverkets arbete med civilt försvar inom livsmedelsförsörjningen finns bl.a. behov av stärkt förmåga för tidig upptäckt av hälsohot. Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att anslaget bör tillföras 10 000 000 kronor årligen fr.o.m. 2018.

För att säkerställa långsiktiga och konkurrenskraftiga villkor för slakterier och vilt-hanteringsanläggningar behöver den offentliga kontrollen på området effektiviseras genom modernisering och digitalisering. Regeringen anser mot bakgrund av detta att anslaget bör tillföras 15 000 000 kronor årligen 2018–2020.

Regeringen föreslår vidare att nedsättningen av slakteriavgifter, som tidigare redovisats under

anslaget 1:14 *Livsmedelsverket*, fr.o.m. 2018 ska redovisas under anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter*.

Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Livsmedelsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	317 491	317 491	317 491
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	4 407	9 443	14 942
Beslut	28 714	29 163	24 373
Varav BP18 ³	28 700	28 700	28 700
Varav ³			
Totalförsvarsöverenskommelse från 2018	10 000	10 000	10 000
Livsmedelskontroll	15 000	15 000	15 000
Skydda dricksvattnet	3 700	3 700	3 700
Överföring till/från andra anslag	-107 237	-108 915	-110 746
Varav BP18 ³	-107 237	-107 237	-107 237
Varav ³			
Nedsättning av slakteriavgifter till eget anslag	-107 237	-107 237	-107 237
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	243 375	247 183	246 059

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 243 375 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Livsmedelsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 247 183 000 kronor, respektive 246 059 000 kronor.

3.1.15 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor**Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor**

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	99 772		13 288
2017	Anslag	139 560 ¹	Utgifts-prognos	112 526
2018	Förslag	163 160		
2019	Beräknat	163 160		
2020	Beräknat	85 160		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för åtgärder för att stärka konkurrenskraften i livsmedelssektorn och för att främja exporten av svenska livsmedel och för utveckling av livsmedelsförädling. Anslaget får användas för utgifter till stöd för marknadsföring och deltagande i mässor samt stöd till projektverksamhet med syfte att öka kompetens och utveckla produkter, processer, teknik och logistiklösningar med anknytning till livsmedelsförädling.

Kompletterande information

Stöd beslutas enligt förordningen (2011:93) om stöd till insatser på livsmedelsområdet.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2019.

Skälen för regeringens förslag: För att skapa goda förutsättningar för fleråriga projekt och ett effektivt genomförande av livsmedelsstrategin behöver ekonomiska åtaganden kunna ingås som medför utgifter under kommande år.

Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 45 000 000 kronor 2019.

Tabell 3.43 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019
Ingående åtaganden		32 000	
Nya åtaganden	32 000	30 000	
Infriade åtaganden		-17 000	-45 000
Utestående åtaganden	32 000	45 000	
Erhållet/förslaget bemyndigande	256 000	45 000	

Regeringens överväganden

Tabell 3.44 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	145 160	145 160	145 160
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	18 000	18 000	-60 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	163 160	163 160	85 160

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 163 160 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Konkurrenskraftig livsmedelssektor* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 163 160 000 kronor, respektive 85 160 000 kronor.

3.1.16 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tabell 3.45 Anslagsutveckling 1:16 Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	45 372		-259
2017	Anslag	42 913 ¹		45 525
2018	Förslag	42 913		
2019	Beräknat	42 913		
2020	Beräknat	42 913		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter i internationella organisationer inom utgiftsområdets ansvar.

Anslaget får användas för internationella skogsfrågor.

Anslaget får även användas för andra bidrag relaterade till utgiftsområdets internationella arbete.

Regeringens överväganden

Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Bidrag till internationella organisationer m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	42 913	42 913	42 913
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	42 913	42 913	42 913

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 42 913 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Bidrag till vissa internationella organisationer m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 42 913 000 kronor respektive år.

3.1.17 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	2 797 250		1 065 126
2017	Anslag	3 483 453 ¹		3 268 689
2018	Förslag	4 357 405		
2019	Beräknat	4 781 910		
2020	Beräknat	5 051 388		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för nationell medfinansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för delar av det attesterande organets (Ekonomistyrningsverket) utgifter för revision av jordbruksfonderna för programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige. Anslaget får även användas för statsbidrag till kommuner med geografiska och demografiska utmaningar. Anslaget får även användas för utgifter för medfinansiering av EU:s program

för stöd till biodling för perioden 2017–2019. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020. Anslaget får användas för utgifter för eventuella finansiella korrigeringar och straffavgifter som Europeiska kommissionen kan komma att ålägga Sverige efter granskning av Sveriges utnyttjande av EU:s jordbruksfonder och EU:s fiskefond. Vidare får anslaget användas för eventuella ränteutgifter, rättegångskostnader, revisions- och kontrollutgifter förknippade med Jordbruksverkets inbetalningar till den europeiska unionen. Anslaget får även användas för utgifter för skadestånd. Dessutom får anslaget belastas med tekniska utgifter för offentlig lagring i den mån som ersättning inte erhålls från EU-budgeten.

Kompletterande information

EU-bestämmelser för landsbygdsprogrammet, programmet för lokalt ledd utveckling, programmet om stöd till biodling och för nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige finns i nedanstående förordningar.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 av den 17 december 2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1698/2005.

Förordningen (1996:93) om nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1301/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska regionala utvecklingsfonden och om

särskilda bestämmelser för målet Investering för tillväxt och sysselsättning samt om upphävande av förordning (EG) nr 1080/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 av den 17 december 2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska socialfonden och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1081/2006.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 687 457 000 kronor 2019–2026.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 10 687 457 000 kronor 2019–2026.

Tabell 3.48 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2026
Ingående åtaganden	417 974	2 311 048	5 098 458			
Nya åtaganden	2 140 778	3 492 674	7 659 143			
Infriade åtaganden	-247 704	-705 264	-2 070 144	-1 932 476	-1 184 109	-7 570 872
Utestående åtaganden	2 311 048	5 098 458	10 687 457			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	14 205 000	12 524 000	10 687 457			

Regeringens överväganden

Regeringen anser att anslaget bör tillföras 212 000 000 kronor per år under 2018–2020 för åtgärder inom landsbygdsprogrammet. Av beloppet ska 85 000 000 kronor per år användas för åtgärder riktade till betesmarker och slätterängar.

Regeringen anser att 25 000 000 kronor 2018, 50 000 000 kronor 2019 och därefter 100 000 000 kronor årligen bör tillföras anslaget för åtgärder inom landsbygdsprogrammet riktade till ökad ekologisk produktion och konsumtion.

För att ta tillvara landsbygdernas möjligheter och hantera framtida utmaningar anser regeringen att anslaget bör tillföras 100 000 000 kronor 2018, 750 000 000 kronor per år under 2019 och 2020, och därefter 400 000 000 kronor årligen.

Regeringen anser därutöver att 70 000 000 kronor per år under 2018–2020 bör tillföras anslaget i form av statsbidrag till kommuner i glesbygd.

Det svenska programmet för biodling för perioden 2017–2019 har godkänts av Europeiska kommissionen. För att finansiera den av regeringen föreslagna förstärkningen av anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* anser regeringen att anslaget bör minskas med 478 000 kronor per år under 2018 och 2019.

Tabell 3.49 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 495 431	3 495 431	3 495 431
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	823 022	1 352 022	1 621 500
Varav BP18	406 522	1 081 522	1 132 000
Varav			
Honungsprogrammet	-478	-478	
Ekologisk produktion och konsumtion	25 000	50 000	100 000
Betesmarker och slätterängar	85 000	85 000	85 000
Miljöåtgärder landsbygdsprogrammet	127 000	127 000	127 000
Statsbidrag kommuner i glesbygd	70 000	70 000	70 000
Landsbygdspolitik	100 000	750 000	750 000
Överföring till/från andra anslag		14 113	14 113
Varav BP 18			
Övrigt	38 952	-79 656	-79 656
Förslag/beräknat anslag	4 357 405	4 781 910	5 051 388

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 357 405 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 781 910 000 kronor respektive 5 051 388 000 kronor.

3.1.18 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tabell 3.50 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur

Tusental kronor

2016	Utfall	1 603 128	Anslags-sparande	627 636
2017	Anslag	2 028 887 ¹	Utgifts-prognos	1 912 856
2018	Förslag	2 458 391		
2019	Beräknat	2 777 678		
2020	Beräknat	2 373 030		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter motsvarande EU:s finansiering av åtgärder i enlighet med landsbygdsprogrammet för Sverige för 2014–2020. Anslaget får även användas för utgifter för EU:s program för stöd till biodling för perioden 2017–2019. Anslaget får även användas för utgifter för program för lokalt ledd utveckling under programperioden 2014–2020.

Kompletterande information

EU-bestämmelser för landsbygdsprogrammet, programmet om stöd till biodling och programmet för lokalt ledd utveckling finns i nedanstående förordningar.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 av den 17 december 2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1698/2005.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1301/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska regionala utvecklingsfonden och om särskilda bestämmelser för målet Investering för tillväxt och sysselsättning samt om upphävande av förordning (EG) nr 1080/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1303/2013 av den 17 december 2013 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden, Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling och Europeiska havs- och fiskerifonden, om fastställande av allmänna bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden, Sammanhållningsfonden och Europeiska havs- och fiskerifonden samt om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1083/2006.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1304/2013 av den 17 december 2013 om Europeiska socialfonden och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 1081/2006.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 046 188 000 kronor 2019–2026.

Skälen för regeringens förslag: Huvuddelen av åtgärderna som finansieras under anslaget är ersättningsformer som bygger på fleråriga åtaganden om utbetalningar. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 8 046 188 000 kronor 2019–2026.

Tabell 3.51 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdsens miljö och struktur

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2026
Ingående åtaganden	286 593	1 711 008	3 804 678			
Nya åtaganden	1 588 552	2 580 921	5 729 578			
Infriade åtaganden	-164 137	-487 251	-1 488 068	-1 426 014	-912 585	-5 707 589
Utestående åtaganden	1 711 008	3 804 678	8 046 188			
Erhållet/förslaget bemyndigande	10 000 000	9 093 000	8 046 188			

Regeringens överväganden

Sverige har från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling tilldelats totalt ca 1 763 miljoner euro för perioden 2014–2020.

Det svenska programmet för biodling för perioden 2017–2019 har godkänts av Europeiska kommissionen. Regeringen anser att anslaget bör förstärkas med 478 000 kronor per år under 2018–2019.

Tabell 3.52 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdsens miljö och struktur

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 028 409	2 028 409	2 028 409
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	112 716	311 716	-95 762
Varav BP18	478	478	
Varav			
Honungsprogrammet	478	478	
Överföring till/från andra anslag	7 956	8 780	11 610
Varav BP 18			
Övrigt	309 310	428 773	428 773
Förslag/beräknat anslag	2 458 391	2 777 678	2 373 030

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 458 391 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdsens miljö och struktur* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 2 777 678 000 kronor respektive 2 373 030 000 kronor.

3.1.19 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016		69 308	3 522
2017	Anslag	79 830 ¹	79 006
2018	Förslag	79 830	
2019	Beräknat	79 830	
2020	Beräknat	79 830	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för försöks- och utvecklingsverksamhet och andra insatser i syfte att styra utvecklingen inom jordbruket och trädgårdsnäringen mot minskat växtnärläcksage, minskad ammoniakavgång, säkrare och minskad användning av växtskyddsmedel, bevarande av biologisk mångfald och tillvaratagande av kulturvärden, för ekologisk produktion samt för klimat- och energinsatser inom de areella näringarna.

Anslaget får användas för stöd till metangasreducering.

Anslaget får användas för utgifter för uppföljning och utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken liksom för effekterna av de verksamheter som finansieras under anslaget.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Ett av de områden som anslaget används till är stöd till dubbel miljönytta. Stöden ges inom fleråriga program. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 120 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 3.54 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	115 000	60 000	150 000		
Nya åtaganden		150 000	30 000		
Infriade åtaganden	-55 000	-60 000	-60 000	-60 000	-60 000
Utestående åtaganden	60 000	150 000	120 000		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	180 000	150 000	120 000		

Regeringens överväganden

Regeringen ser positivt på stödet för produktion av biogas från gödsel, den s.k. metangasreduceringsrättningen. Regeringen anser därför att stödet under anslaget bör utökas för detta ändamål med 30 000 000 kronor för 2020.

Tabell 3.55 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	79 830	79 830	79 830
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			30 000
Varav			
Förstärkning metanreduceringsstöd			30 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	79 830	79 830	79 830

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 79 830 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Miljöförbättrande åtgärder i jordbruket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 79 830 000 kronor respektive år.

3.1.20 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tabell 3.56 Anslagsutveckling 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	4 116	
2017	Anslag	4 116 ¹	4 116
2018	Förslag	4 116	
2019	Beräknat	4 116	
2020	Beräknat	4 116	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Från och med 2006 disponeras anslaget helt för

vissa omarronderingsprojekt i Dalarnas, Västra Götalands samt delar av Värmlands län.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag för att främja jordbrukets rationalisering finns i förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering.

Regeringens överväganden

Tabell 3.57 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	4 116	4 116	4 116
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 116	4 116	4 116

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 116 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Stöd till jordbrukets rationalisering m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 4 116 000 kronor respektive år.

3.1.21 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tabell 3.58 Anslagsutveckling 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	1 029	
2017	Anslag	1 529 ¹	1 529
2018	Förslag	1 529	
2019	Beräknat	1 529	
2020	Beräknat	1 529	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhåll, upprustning och investeringar i byggnader och andra fasta anläggningar på fjällägenheter. Ansla-

get får även användas för utgifter för att täcka avvecklingsbidrag och avträdesersättning till arrendatorer.

Kompletterande information

Vad gäller fjällägenheterna i statlig ägo finns fortfarande ett ackumulerat behov av underhåll och ett stort investeringsbehov för att uppnå en godtagbar standard. Medlen under anslaget för fjällägenheterna räcker inte för att tillgodose dessa behov. Det förhållandet att fjällägenheterna inte ägs av arrendatorn medför dessutom att intresset från arrendatorernas sida är litet för att genomföra åtgärder på egen bekostnad. Fjällägenheten kan inte heller användas som belåningssäkerhet eftersom den inte utgör särskild fastighet. Det finns dock även andra anslag som kan användas för fjällägenheterna, t.ex. glesbygdsstöd, landsskapsvårdsstöd och för de som behålls i statlig ägo med anledning av sitt kulturmiljövärde bör även anslag för kulturvård komma ifråga. Även användande av medlen i jordfonden bör kunna komma ifråga.

Regeringens överväganden

Tabell 3.59 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:21 Åtgärder på fjällägenheter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 529	1 529	1 529
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 529	1 529	1 529

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 529 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 Åtgärder på fjällägenheter för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 529 000 kronor respektive år.

3.1.22 1:22 Främjande av rennärigen m.m.

Tabell 3.60 Anslagsutveckling 1:22 Främjande av rennärigen m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	105 138	Anslags-sparande	-2 234
2016	Utfall	105 138	Anslags-sparande	-2 234
2017	Anslag	103 915 ¹	Utgifts-prognos	105 773
2018	Förslag	113 915		
2019	Beräknat	113 915		
2020	Beräknat	113 915		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter till åtgärder för främjande av rennärigen.

Kompletterande information

Åtgärder får beslutas enligt bl.a. rennäringsförordningen (1993:384), förordningen (1986:255) om pristillägg på renkött, förordningen (1994:246) om ersättning för vissa merkostnader och förluster med anledning av Tjernobylyckan och viltskadeförordningen (2001:724).

Regeringens överväganden

Behovet ökar kontinuerligt för rennärigen att delta mer aktivt i olika processer kring samhällsplanering och markutnyttjande inom renkötselområdet. Ett verktyg som möjliggör detta är renbruksplaner som är ett geografiskt verktyg som beskriver rennäringens markanvändning. Renbruksplaner bidrar med viktig information om förändringar i mark och vatten när det gäller effekter av annan markanvändning, klimatförändringar och kulturspår och kräver därför kontinuerlig uppdatering och adaptivitet. En viktig fråga för en långsiktigt hållbar rennärigen är även samexistens med rovdjuren. Det är därför angeläget att arbetet med en toleransnivå för rovdjursskador på högst tio procent på samebyns faktiska renantal fortskrider och att förebygga och kompensera för rennäringens rovdjursskador.

Regeringen anser därför att anslaget bör ökas med 10 000 000 kronor.

Tabell 3.61 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:22 Främjande av rennärningen m.m.

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	103 915	103 915	103 915
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 000	10 000	10 000
Varav BP18	10 000	10 000	10 000
Varav			
Förstärkning av rennärningen	10 000	10 000	10 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	113 915	113 915	113 915

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 113 915 000 kronor anvisas under anslaget 1:22 *Främjande av rennärningen m.m.* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 113 915 000 kronor respektive år.

3.1.23 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tabell 3.62 Anslagsutveckling 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

År	Utfall	Utgifter	Anslags-sparande
2016	Utfall	1 801 598	
2017	Anslag	1 820 493 ¹	Utgifts-prognos 1 820 493
2018	Förslag	1 912 254	
2019	Beräknat	1 951 929 ²	
2020	Beräknat	1 991 218 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 1 921 771 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 1 927 865 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå samt för forskning och utbildning på forskarnivå inom livsmedelsproduktion, djurhållning, djurhälsa och djurskydd, skog, skogsbruk och förädling av skogsråvara, landsbygdsutveckling, rekreation och fritid samt landskapsplanering och markanvändning i tätorter och tätortsnära miljöer. Anslaget får även användas för ersättning

för behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning inom samma områden samt för fortlöpande miljöanalys.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.63 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	688 000	688 000	0
(varav tjänsteexport)			
Prognos 2017	714 000	684 000	30 000
(varav tjänsteexport)			
Budget 2018	695 000	695 000	0
(varav tjänsteexport)			

Regeringens överväganden

Ett kompetenscentrum för växtförädling för att säkra tillgången till växtsorter och biomassa i ett förändrat klimat bör inrättas. Regeringen anser utifrån detta att anslaget bör ökas med 20 000 000 kronor 2018 och med 30 000 000 kronor 2019 samt 40 000 000 kronor fr.o.m. 2020. Anslaget föreslås öka 2018 med 6 480 000 kronor med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018 (se utg.omr. 16, avsnitt 9.8.2). Anslaget beräknas öka med 6 480 000 kronor 2019 och med 6 480 000 kronor 2020 med anledning av den utbyggnad av högskolan som inleds 2018 (se utg.omr. 16, avsnitt 9.8.2). Anslaget föreslås öka med 16 904 000 kronor fr.o.m. 2018 till följd av fördelning av anslag till forskning och utbildning på forskarnivå (se utg.omr. 16, avsnitt 9.9.1).

Tabell 3.64 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:23 Sveriges lantbruksuniversitet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 820 493	1 820 493	1 820 493
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	26 372	55 355	87 063
Beslut	65 389	76 081	83 662
Varav BP18 ³	43 384	53 384	63 384
Varav ³			
Forskningsprop.: fördelning nya forskningsanslag	16 904	16 904	16 904
Kompetenscentrum växtförädling	20 000	30 000	40 000
Generell utbyggnad	6 480	6 480	6 480
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 912 254	1 951 929	1 991 218

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 1 912 254 000 kronor anvisas under anslaget 1:23 *Sveriges lantbruksuniversitet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 951 929 000 kronor respektive 1 991 218 000 kronor.

3.1.24 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tabell 3.65 Anslagsutveckling 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	566 741		-2 387
2017	Anslag	565 776 ¹		565 488
2018	Förslag	598 164		
2019	Beräknat	593 164		
2020	Beräknat	605 664		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till grundforskning och behovsmotiverad forskning för de areella näringarna. Anslaget får även användas till projektrelaterade utgifter för utvärderingar, beredningsarbete, konferenser, resor och seminarier samt informationsinsatser inom området. Förvaltningsanslaget redovisas under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård under anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* och anslaget för forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande redovisas under anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* under samma utgiftsområde.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2019–2024.

Skälen för regeringens förslag: Fleråriga åtaganden behöver ingås för att underlätta planering, utlysning och genomförande av långsiktiga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 700 000 000 kronor 2019–2024.

Tabell 3.66 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2024
Ingående åtaganden	732 552	1 038 742	1 200 000			
Nya åtaganden	597 309	650 000	1 000 000			
Infriade åtaganden	-291 119	-488 742	-500 000	-580 000	--580 000	-540 000
Utestående åtaganden	1 038 742	1 200 000	1 700 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 400 000	1 400 000	1 700 000			

Regeringens överväganden**Tabell 3.67 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:24 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	565 776	565 776	565 776
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	25 010	20 010	32 510
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	7 378	7 378	7 378
Förslag/beräknat anslag	598 164	593 164	605 664

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 598 164 000 kronor anvisas under anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 593 164 000 kronor respektive 605 664 000 kronor.

3.1.25 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien**Tabell 3.68 Anslagsutveckling 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien**

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	1 177		
2017	Anslag	1 177 ¹	1 177
2018	Förslag	1 177	
2019	Beräknat	1 177	
2020	Beräknat	1 177	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för att finansiera verksamheten vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA).

Regeringens överväganden**Tabell 3.69 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:25 Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 177	1 177	1 177
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 177	1 177	1 177

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 177 000 kronor anvisas under anslaget 1:25 *Bidrag till Skogs- och lantbruksakademien* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 177 000 kronor respektive år.

3.1.26 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tabell 3.70 Anslagsutveckling 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

2016	Utfall	Anslags- sparande
2017	Anslag	Utgifts- prognos
2018	Förslag	107 237
2019	Beräknat	107 237
2020	Beräknat	107 237

Ändamål

Anslaget får användas för nedsättning av slakteriavgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.71 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:26 Nedsättning av slakteriavgifter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Överföring till/från andra anslag	107 237	107 237	107 237
Varav BP18	107 237	107 237	107 237
Varav			
Nedsättning av slakteriavgifter till eget anslag	107 237	107 237	107 237
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	107 237	107 237	107 237

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att nedsättningen av slakteriavgifter, som tidigare har redovisats under anslaget 1:14 *Livsmedelsverket*, fr.o.m. 2018 ska redovisas under anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter*.

Regeringen föreslår att 107 237 000 kronor anvisas under anslaget 1:26 *Nedsättning av slakteriavgifter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 107 237 000 kronor respektive 107 237 000 kronor.

3.2 Övriga förslag

Regeringens förslag: Det särskilda kontot under Samefonden som nyttjas för betalning av del av arrendekostnad för renbete i Härjedalen får användas för finansiering av underhåll av för arrendeavtalen nödvändiga stängsel.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslöt 1962 att nettoavkastningen av de s.k. Samefondsskogarna under en tid av 50 år skulle tillföras det som i dag är Samefonden. Fram till 2012, då beslutet upphörde att gälla, betalades avkastningen direkt till Samefonden via Statens fastighetsverk som förvaltar skogarna på renbetesfjällen. Från och med 2013 betalar Statens fastighetsverk in nettoavkastningen från skogarna på renbetesfjällen till inkomsttitel i stället för att betala avkastningen direkt till Samefonden. Samefonden kompenseras genom anslagsmedel om 1 500 000 kronor årligen via Sametingets regleringsbrev (anslaget 3:1 *Sametinget*, anslagspost 3 Samefonden, utg.omr. 1). I budgetpropositionen för 2013 uttalades att hälften av anslagsmedlen, dvs. 750 000 kronor årligen, även fortsättningsvis ska avsättas till särskilt konto under Samefonden för att betala del av arrende för renbete i Härjedalen (prop. 2012/13:1, utg.omr. 23).

På regeringens uppdrag (Jo2008/2170) har, under Jordbruksverkets ledning, avtal om arrende av vinterbete mellan samebyar och privata markägare förhandlats fram. Arrendet anges till 5 kronor per hektar och år. Samebyarna anser sig dock inte kunna betala hela arrendekostnaden ensamma, utan anser sig behöva extern finansiering för ca hälften av kostnaden som totalt uppgår till ca 1 500 000 kronor per år.

I enlighet med regeringens förslag i budgetpropositionen 2009 beslöt riksdagen att regeringen får använda del av de under Samefonden redovisade inkomsterna från Statens fastighetsverk för delfinansiering av arrendekostnader för vinterbete för ren i enlighet med de avtal som förhandlats fram av Jordbruksverket och Länsstyrelsen i Jämtlands län (prop. 2008/09:1, utg.omr. 23, bet. 2008/09:MJU2, rskr. 2008/09:104).

Som en del i ett arrendeavtal ingår villkor att renar inte ska vistas på privat mark viss tid av året vilket innebär att ett stängsel, Särvfjälls-

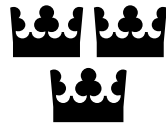

stängslet, uppförts för att avtalet ska kunna följas. Uppförandet har finansierats med bl.a. bygdemedel och medel från Sametinget. I dagsläget finns dock inte någon finansiering för underhåll av stängslet. Om underhållet inte kan skötas kan inte heller avtalsvillkoren efterföljas tillfredsställande vilket utgör grund för uppsägning av avtalet. Enligt Jordbruksverkets förhandlingsgrupp bör även kostnaderna för stängselunderhållet, i mån av tillgång till medel, finansieras av Samefondens särskilda konto för renbete i Härjedalen.

Regeringen, som anser det angeläget att arrendeavtalen i Härjedalen kommit till stånd och att de kan upprätthållas, delar förhandlingsgruppens uppfattning att den föreslagna finansieringen är lämplig. Länsstyrelsen i Jämtland bör därför få disponera de medel som avsätts till Samefondens särskilda konto, för närvarande 750 000 kronor per år, inte bara för att betala 50 procent av arrendekostnaden utan också för att bekosta underhåll av för arrendeavtalen nödvändiga stängsel.

Näringsliv

24

Förslag till statens budget för 2018

Näringsliv

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	8
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Näringsliv.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
2.3 Skatteutgifter.....	12
2.4 Mål för utgiftsområdet.....	13
3 Näringspolitik.....	15
3.1 Omfattning.....	15
3.2 Utgiftsutveckling	16
3.3 Skatteutgifter.....	16
3.4 Mål för näringspolitiken	22
3.5 Resultatredovisning.....	22
3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	23
3.5.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse.....	28
3.5.3 Stärkt entreprenörskap – för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv	36
3.5.4 Ramvillkor som stärker företags konkurrenskraft	42
3.5.5 Väl fungerande marknader	48
3.5.6 Särskild insats – enklare vägar till jobb.....	53
3.6 Förvaltningen av bolag med statligt ägande	54
3.6.1 Återrapportering av vissa frågor	55
3.6.2 Stiftelsen Norrlandsfonden.....	56
3.7 Politikens inriktning	56
3.7.1 Skapa – möta framtidens utmaningar med nya lösningar.....	58
3.7.2 Växa – utveckla befintligt näringslivs konkurrenskraft.....	59
3.7.3 Exportera – stärka Sveriges attraktivitet i omvärlden.....	61
3.7.4 Särskilda åtgärder – enklare vägar till jobb.....	62
3.8 Budgetförslag.....	64
3.8.1 1:1 Verket för innovationssystem.....	64
3.8.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling.....	64
3.8.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel.....	66

3.8.4	1:4 Tillväxtverket.....	67
3.8.5	1:5 Näringslivsutveckling.....	67
3.8.6	1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.....	70
3.8.7	1:7 Turistfrämjande.....	70
3.8.8	1:8 Sveriges geologiska undersökning.....	71
3.8.9	1:9 Geovetenskaplig forskning.....	71
3.8.10	1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar.....	73
3.8.11	1:11 Bolagsverket.....	73
3.8.12	1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien.....	74
3.8.13	1:13 Konkurrensverket.....	75
3.8.14	1:14 Konkurrensforskning.....	75
3.8.15	1:15 Upprustning och drift av Göta kanal.....	76
3.8.16	1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag.....	77
3.8.17	1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag.....	77
3.8.18	1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer.....	78
3.8.19	1:19 Finansiering av rättegångskostnader.....	78
3.8.20	1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation.....	79
3.8.21	1:21 Patent- och registreringsverket.....	79
3.9	Övrig statlig verksamhet.....	80
3.9.1	Bolagsverket.....	80
3.9.2	Patentombudsämnden.....	80
3.9.3	Revisorsinspektionen.....	80
4	Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.....	81
4.1	Omfattning.....	81
4.2	Utgiftsutveckling.....	82
4.3	Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.....	82
4.4	Resultatredovisning.....	82
4.4.1	Exportfrämjande.....	82
4.4.2	Investeringsfrämjande.....	88
4.4.3	Exportfinansiering.....	89
4.4.4	EU:s inre marknad.....	92
4.4.5	Internationell handelspolitik.....	94
4.4.6	Myndigheter och övriga aktörer.....	96
4.4.7	Insatser inom andra politikområden.....	99
4.5	Politikens inriktning.....	100
4.6	Budgetförslag.....	104
4.6.1	2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet.....	104
4.6.2	2:2 Kommerskollegium.....	105
4.6.3	2:3 Exportfrämjande verksamhet.....	106
4.6.4	2:4 Investeringsfrämjande.....	107
4.6.5	2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer.....	107
4.6.6	2:6 Bidrag till standardiseringen.....	108
4.6.7	2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning.....	108
4.6.8	Exportkreditnämnden.....	109
4.6.9	Låneram för Aktiebolaget Svensk Exportkredit.....	110

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv.....	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 24 Näringsliv.....	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 24 Näringsliv	12
Tabell 2.4	Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv	13
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom område Näringspolitik	16
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom näringspolitiken.....	17
Tabell 3.3	Sveriges konkurrenskraft	23
Tabell 3.4	Näringslivets utveckling	24
Tabell 3.5	Näringslivets forskning och utveckling (FoU)	24
Tabell 3.6	Innovationsverksamhet i företagen.....	25
Tabell 3.7	Innovativa snabbväxande företag	25
Tabell 3.8	Patent och varumärken	26
Tabell 3.9	Dynamik i näringslivet.....	26
Tabell 3.10	Lagar och myndighetsregler	27
Tabell 3.11	Företagens tillgång till kapital	27
Tabell 3.12	Förmågor och attityder till företagande	27
Tabell 3.13	Marknadskompletterande utlåning	39
Tabell 3.14	Marknadskompletterande riskkapitalinvesteringar.....	40
Tabell 3.15	Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem.....	64
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Verket för innovationssystem.....	64
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling.....	64
Tabell 3.18	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling.....	65
Tabell 3.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling.....	66
Tabell 3.20	Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel.....	66
Tabell 3.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	66
Tabell 3.22	Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket	67
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Tillväxtverket	67
Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling.....	67
Tabell 3.25	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Näringslivsutveckling...	68
Tabell 3.26	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling	69
Tabell 3.27	Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	70
Tabell 3.28	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser.....	70
Tabell 3.29	Anslagsutveckling 1:7 Turistfrämjande.....	70

Tabell 3.30	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Turistfrämjande	70
Tabell 3.31	Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning.....	71
Tabell 3.32	Offentligrättslig verksamhet.....	71
Tabell 3.33	Uppdragsverksamhet.....	71
Tabell 3.34	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning	71
Tabell 3.35	Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning.....	71
Tabell 3.36	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning	72
Tabell 3.37	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Geovetenskaplig forskning	73
Tabell 3.38	Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar.....	73
Tabell 3.39	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	73
Tabell 3.40	Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket	73
Tabell 3.41	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Bolagsverket	74
Tabell 3.42	Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien.....	74
Tabell 3.43	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien.....	74
Tabell 3.44	Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket	75
Tabell 3.45	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Konkurrensverket	75
Tabell 3.46	Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning.....	75
Tabell 3.47	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Konkurrensforskning	76
Tabell 3.48	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Konkurrensforskning.....	76
Tabell 3.49	Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal.....	76
Tabell 3.50	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	76
Tabell 3.51	Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	77
Tabell 3.52	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	77
Tabell 3.53	Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag.....	77
Tabell 3.54	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag.....	77
Tabell 3.55	Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	78
Tabell 3.56	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	78
Tabell 3.57	Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader.....	78
Tabell 3.58	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader.....	78
Tabell 3.59	Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation ...	79
Tabell 3.60	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	79
Tabell 3.61	Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket	79
Tabell 3.62	Offentligrättslig verksamhet.....	79
Tabell 3.63	Uppdragsverksamhet.....	79
Tabell 3.64	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:21 Patent- och registreringsverket	80
Tabell 3.65	Offentligrättslig verksamhet.....	80
Tabell 3.66	Uppdragsverksamhet.....	80

Tabell 3.67	Offentligrättslig verksamhet	80
Tabell 3.68	Offentligrättslig verksamhet	80
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	82
Tabell 4.2	Grundläggande exportservice	85
Tabell 4.3	Småföretagsprogrammet	85
Tabell 4.4	NKI exportfrämjande, aggregerad nivå	85
Tabell 4.5	Riktat exportfrämjande	86
Tabell 4.6	Projektexportfrämjande – aggregerat resultat	87
Tabell 4.7	Investeringsfrämjande	89
Tabell 4.8	Resultat i Exportkreditnämndens verksamhet	91
Tabell 4.9	Översikt avseende kunder i Exportkredit-nämndens verksamhet	91
Tabell 4.10	Utestående balans I Exportkreditnämndens verksamhet	91
Tabell 4.11	Verksamhetsresultat i AB Svensk Exportkredit	91
Tabell 4.12	Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter	91
Tabell 4.13	Faktisk utveckling av handeln med varor och tjänster inom den inre marknaden; EU respektive EU inklusive Norge, Island och Liechtenstein	93
Tabell 4.14	Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	104
Tabell 4.15	Budget för avgiftsbelagd verksamhet – ackreditering m.m. samt internationellt utvecklingsarbete	105
Tabell 4.16	Budget för avgiftsbelagd verksamhet – metrologi	105
Tabell 4.17	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	105
Tabell 4.18	Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium	105
Tabell 4.19	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Kommerskollegium	106
Tabell 4.20	2:3 Exportfrämjande verksamhet	106
Tabell 4.21	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet	106
Tabell 4.22	Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande	107
Tabell 4.23	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Investeringsfrämjande	107
Tabell 4.24	Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	107
Tabell 4.25	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	108
Tabell 4.26	Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen	108
Tabell 4.27	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Bidrag till standardiseringen	108
Tabell 4.28	Anslagsutveckling 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	108
Tabell 4.29	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	109
Tabell 4.30	Uppdragsverksamhet	109

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Antal sysselsatta i näringslivet	24
Diagram 3.2	Antal ansökningar och beviljade projekt per år	28
Diagram 3.3	Fördelning av beviljade medel från Verket för innovationssystem.....	28
Diagram 3.4	Fördelning av intäkter	29
Diagram 3.5	Antal gällande undersökningstillstånd	32
Diagram 3.6	Nyutlåning (antal lån)	40
Diagram 4.1	Fördelning av det statliga uppdraget för exportfrämjande verksamhet ..	85
Diagram 4.2	Projektexportfrämjande – fördelning per region.....	86
Diagram 4.3	Projektexportfrämjande – fördelning per sektor	86
Diagram 4.4	Nya garantier fördelade på världsmarknader	90
Diagram 4.5	Nya garantier fördelade på bransch.....	90

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

---

1. bemyndigar regeringen att tillskjuta 200 000 000 kronor till den statliga stiftelsen Stiftelsen Norrlandsfonden (avsnitt 3.6.2),
2. bemyndigar regeringen att under 2018 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 450 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8),
3. bemyndigar regeringen att under 2018 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor (avsnitt 4.6.8),
4. bemyndigar regeringen att för 2018 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 125 000 000 000 kronor för systemet med statsstödda exportkrediter (avsnitt 4.6.9),
5. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 24 Näringsliv enligt tabell 1.1,
6. bemyndigar regeringen att under 2018 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Verket för innovationssystem	237 566
1:2	Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 915 255
1:3	Institutens strategiska kompetensmedel	740 629
1:4	Tillväxtverket	272 106
1:5	Näringslivsutveckling	1 081 022
1:6	Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	59 735
1:7	Turistfrämjande	114 613
1:8	Sveriges geologiska undersökning	239 005
1:9	Geovetenskaplig forskning	5 923
1:10	Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14 000
1:11	Bolagsverket	53 285
1:12	Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8 327
1:13	Konkurrensverket	145 803
1:14	Konkurrensforskning	13 804
1:15	Upprustning och drift av Göta kanal	153 210
1:16	Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	23 200
1:17	Kapitalinsatser i statliga bolag	1 000
1:18	Avgifter till vissa internationella organisationer	17 780
1:19	Finansiering av rättegångskostnader	18 000
1:20	Bidrag till företagsutveckling och innovation	309 472
1:21	Patent- och registreringsverket	317 386
2:1	Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	25 042
2:2	Kommerskollegium	87 474
2:3	Exportfrämjande verksamhet	382 389
2:4	Investeringsfrämjande	72 772
2:5	Avgifter till internationella handelsorganisationer	20 517
2:6	Bidrag till standardiseringen	31 336
2:7	AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning	10 000
Summa		7 370 651

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod	
1:2	Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 500 000	2019–2022
1:5	Näringslivsutveckling	1 285 750	2019–2021
1:9	Geovetenskaplig forskning	5 000	2019–2020
1:14	Konkurrensforskning	12 000	2019–2021
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		3 802 750	

2 Näringsliv

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 24 Näringsliv omfattar näringspolitik samt utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Milljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Näringspolitik	5 293	5 870	5 829	6 741	6 839	6 731
Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	578	586	599	630	654	487
Äldreanslag	19					
Totalt för utgiftsområde 24 Näringsliv	5 890	6 456	6 428	7 371	7 493	7 218

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Regeringen föreslår att 7 371 miljoner kronor anvisas under utgiftsområde 24 Näringsliv för 2018. För 2019 beräknas anslagsnivån till 7 493 miljoner kronor och för 2020 till 7 218 miljoner kronor.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2018–2020 jämfört med statens budget för 2017 fördelat på olika komponenter. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 456	6 456	6 456
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	38	70	104
Beslut	831	922	606
Varav BP18 ³	711	675	831
Överföring till/från andra utgiftsområden	22	22	29
Varav BP18 ³	22	22	22
Övrigt	23	23	23
Ny ramnivå	7 371	7 493	7 218

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Av tabell 2.3 framgår utgiftsområdets föreslagna anslagsram för 2018 realkonomiskt fördelat på transfereringar, verksamhetsutgifter samt investeringar.

Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realkonomiskt fördelat. Utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	4 143
Verksamhetsutgifter ²	3 222
Investeringar ³	6
Summa ramnivå	7 371

Den realkonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 24 Näringsliv redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2017 (skr. 2016/17:98, bet. 2016/17:SkU32, rskr. 2016/17:306). I tabell 2.4 summeras de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 24 Näringsliv.

Tabell 2.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Näringspolitik	34 470	36 370
Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	0	0
Totalt för utgiftsområdet	34 470	36 370

2.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1, utg.omr. 24 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

De näringspolitiska insatserna ska även bidra till att uppnå de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030 samt målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, som omfattar de tre prioriteringarna smart, hållbar och inkluderande tillväxt.

Målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är:

- Högsta möjliga grad av frihandel.
- En effektiv inre marknad och en öppen handelspolitik i EU.
- Ett förstärkt multilateralt handelssystem inom Världshandelsorganisationen (WTO).
- Ökande handelsutbyte mellan Sverige och världen.
- Ökade utländska investeringar i Sverige (prop. 2008/09:1, utg.omr. 24 avsnitt 4.3, bet. 2008/09:NU1, rskr. 2008/09:98).

Sverige ska främja en fri och rättvis världshandel. Vi kommer att arbeta för progressiva internationella handelsavtal och riva handelshinder samtidigt som vi står upp för miljön, löntagarnas intressen och människors hälsa. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut.

3 Näringspolitik

3.1 Omfattning

Inom näringspolitiken ryms insatser för att skapa goda ramvillkor för företag, företagsutveckling, främjande av entreprenörskap, arbete för att stärka innovationskraften, arbete för att förenkla för företag, konkurrensfrämjande arbete, turistfrämjande samt immaterial- och associationsrättsliga frågor. Vidare ingår undersökning av och information om landets geologi och mineralhantering samt tillstånd och tillsyn enligt minerallagen (1991:45) samt miljösäkring. Därutöver ingår bidrag till forskning och utveckling.

Myndigheter som verkar inom näringspolitiken är Verket för innovationssystem (Vinnova),

Tillväxtverket, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Sveriges geologiska undersökning (SGU), Patent- och registreringsverket (PRV), Patentombudsnämnden, Bolagsverket, Konkurrensverket och Revisorsinspektionen.

Statligt ägda bolag och stiftelser som berörs i det följande är bl.a. Almi Företagspartner AB (Almi), V.S. VisitSweden AB, AB Göta kanalbolag, RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE), Saminvest AB med dotterbolagen Inlandsinnovation AB och Fouriertransform AB samt Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Näringspolitik
Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Näringspolitik</i>						
1:1 Verket för innovationssystem	222	222	223	238	241	246
1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling	2 645	2 893	2 847	2 915	3 120	3 200
1:3 Institutens strategiska kompetensmedel	622	630	630	741	752	764
1:4 Tillväxtverket	271	273	270	272	277	281
1:5 Näringslivsutveckling	497	460	463	1 081	962	827
1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser	84	58	55	60	61	62
1:7 Turistfrämjande	140	120	120	115	130	135
1:8 Sveriges geologiska undersökning	196	198	202	239	247	257
1:9 Geovetenskaplig forskning	6	6	6	6	6	6
1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar	14	14	14	14	14	14
1:11 Bolagsverket	21	23	22	53	52	54
1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien	8	8	8	8	8	8
1:13 Konkurrensverket	148	143	143	146	148	151
1:14 Konkurrensforskning	14	14	14	14	14	14
1:15 Upprustning och drift av Göta kanal	73	123	123	153	155	160
1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag	14	23	32	23	25	25
1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag	5	1	1	1	1	1
1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer	16	18	17	18	18	18
1:19 Finansiering av rättegångskostnader	18	18	20	18	18	18
1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation	279	309	309	309	269	159
1:21 Patent- och registreringsverket		316	312	317	321	332
Summa Näringspolitik	5 293	5 870	5 829	6 741	6 839	6 731
<i>Äldreanslag</i>						
2016 1:11 Patentbesvärslagen	15					
2016 1:13 Bidrag till terminologisk verksamhet	4					
Summa Äldreanslag	19					

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

För 2017 prognostiseras de totala utgifterna för området uppgå till 5 829 miljoner kronor.

Regeringens förslag till anslag för 2018 för näringspolitiken innebär att 6 741 miljoner kronor anvisas. För 2019 beräknas anslagsnivån till 6 839 miljoner kronor och för 2020 till 6 731 miljoner kronor.

3.3 Skatteutgifter

Skatteutgifterna inom utgiftsområde 24 Näringsliv samt en definition av begreppet redovisas i avsnitt 2.3. I tabell 3.2 följer en redovisning av de skatteutgifter som kan hänföras till näringspolitikens område. I anslutning till tabellen ges en kortfattad beskrivning av respektive skatteutgift.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom näringspolitiken

Miljoner kronor

	Prognos 2017	Prognos 2018
Lönebaserat utrymme i fåmansföretag	-	-
Kapitalvinst på kvalificerade andelar	-	-
Utdelning på kvalificerade andelar	-	-
Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m.	0	0
Sjöinkomstavdrag	70	70
Sänkt skatt för utländska nyckelpersoner	530	540
Utjämning av småföretagares inkomst	-	-
Kostförmån vid tjänsteresa och vid representation	-	-
Gåvor till anställda	-	-
Kapitalvinst på näringsfastigheter och näringsbostadsrätter	2 990	3 220
Tonnagebeskattning	-	-
Matching-credit-klausuler i olika dubbelbeskattningsavtal	-	-
Koncernbidragsdispens	0	0
Utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag	650	670
Utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar	6 580	6 830
Utdelning av andelar i dotterföretag	-	-
Investeraravdrag	-	-
Ersättning skiljemannauppdrag	-	-
Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare	450	480
Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som är födda 1937 eller tidigare	80	70
Nedsatt särskild löneskatt för anställda som fyllt 65 år och som är födda 1938 eller senare	2 110	2 190
Nedsatt särskild löneskatt för anställda som är födda 1937 eller tidigare	400	360
Transport i skidliftar	270	280
Restaurang- och cateringtjänster	10 660	11 230
Rumsuthyrning	2 210	2 320
Omsättningsgräns för mervärdesskatt	280	280
Nedsatt energiskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet	250	250
Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industrin	630	630
Nedsatt energiskatt på el inom industrin och i datorhallar	13 500	14 500
Energiskattebefrielse på el vid deltagande i PFE inom industrin	0	u
Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet	150	140
Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom industrin utanför EU ETS	260	u
Skattereduktion för sjöinkomst	50	50
Fastighetsskatt på lokaler	-6 080	-6 170
Fastighetsskatt på industrienheter	-1 570	-1 570
Avdragsrätt för representationsmåltider	-	-
Summa område Näringspolitik	34 470	36 370

"-." betyder att utgiften inte kunnat kvantifieras.

"u" innebär att skatteutgiften har upphört.

Lönebaserat utrymme i fåmansföretag

Enligt 57 kap. 11 § inkomstskattelagen (1999:1229) jämfört med 16–19 a §§ samma kapitel tillkommer vid tillämpning av huvudregeln enligt ovan ett utdelningsutrymme baserat på företagets lönesumma, utöver den schablonavkastning som baseras på den s.k. klyvningsräntan och aktiernas anskaffningsvärde. Detta gäller endast om det s.k. löneuttagskravet är uppfyllt och bara om delägaren äger en andel som motsvarar minst fyra procent av kapitalet.

En skatteutgift uppkommer i den mån huvudregeln tillämpas och löneuttagskravet och ägarkravet är uppfyllt, såvida det lönebaserade utrymmet resulterar i att viss del av avkastningen som baseras på löner till anställda beskattas i inkomstslaget kapital. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt och består i skillnaden mellan dubbelbeskattad tjänste- och kapitalinkomst. Det lönebaserade utrymmet ingår i det s.k. gränsbeloppet.

Kapitalvinst på kvalificerade andelar

Enligt 57 kap. 21 och 22 §§ inkomstskattelagen ska kapitalvinst på kvalificerade andelar som överstiger gränsbeloppet tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst. Den kapitalvinst som ska redovisas som inkomst av tjänst är maximerad till 100 inkomstbasbelopp under en femårsperiod. Kapitalvinst utöver 100 inkomstbasbelopp beskattas som kapitalinkomst till 30 procent. Den del av kapitalvinsten som överstiger gränsbeloppet (dvs. utrymmet för kapitalbeskattning till 2/3) men som på grund av basbeloppsregeln ändå beskattas som kapitalinkomst medför en skatteutgift avseende skatt på inkomst av tjänst. Skatteutgiften består i skillnaden i skattesats mellan dubbelbeskattad tjänste- och kapitalinkomst.

Utdelning på kvalificerade andelar

Enligt 57 kap. 20 och 20 a §§ inkomstskattelagen ska utdelning på kvalificerade andelar som överstiger gränsbeloppet tas upp till beskattning i inkomstslaget tjänst. Under ett och samma beskattningsår ska dock högst 90 inkomstbasbelopp beskattas som tjänsteinkomst. Ytterligare utdelning beskattas som kapital-

inkomst. Den del av utdelningen som överstiger gränsbeloppet (dvs. utdelningsutrymmet för kapitalbeskattning till 2/3) men som på grund av begränsningsregeln ändå beskattas som kapitalinkomst medför en skatteutgift som avser skatt på inkomst av tjänst. Skatteutgiften består i skillnaden i skattesats mellan dubbelbeskattad tjänste- och kapitalinkomst.

Underskott i aktiv näringsverksamhet m.m.

Underskott av aktiv näringsverksamhet får dras av som allmänt avdrag under vissa förutsättningar (maximalt under fem års tid med högst 100 000 kronor per år; restriktionerna gäller dock inte litterär, konstnärlig eller liknande verksamhet), se 62 kap. 2–4 §§ inkomstskattelagen. Normen är annars att underskottet får sparas och kvittas mot senare överskott i den aktiva näringsverksamheten. Den tidigare lagda kvittningen är en skattecredit. Skatteutgiften utgörs av räntan på skattekrediten och avser skatt på inkomst av tjänst.

Sjöinkomstavdrag

Skattskyldiga som har sjöinkomst under hela beskattningsåret ges, i stället för grundavdrag, sjöinkomstavdrag med 36 000 kronor om fartyget till övervägande del går i fjärrfart och 35 000 kronor om det går i närfart (64 kap. 2 § inkomstskattelagen). Om den skattskyldige inte har arbetat ombord hela året ges avdrag för varje dag som sjöinkomst uppbärs. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst.

Sänkt skatt för utländska nyckelpersoner

Vissa förmåner och ersättningar till utländska experter, forskare och andra nyckelpersoner kan under vissa förutsättningar undantas från beskattning (11 kap. 22 och 23 §§ inkomstskattelagen). Bland annat undantas 25 procent av lönen och vissa ersättningar för utgifter, t.ex. avgifter för barns skolgång i grund- och gymnasieskola, från beskattning. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Utjämning av småföretagares inkomst

Inkomstutjämnande åtgärder i små företag, t.ex. avsättningar till skogskonto (21 kap. inkomstskattelagen) och periodiseringsfond (30 kap. inkomstskattelagen) samt överavskrivningar (18 kap. inkomstskattelagen), leder till en skatteutgift när åtgärderna medför att ägarens marginalskatt blir olika vid avsättning och uttag. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av tjänst.

Kostförmån vid tjänsteresa och vid representation

Förmån av kost på allmänna transportmedel vid tjänsteresa och frukost på hotell eller liknande i samband med övernattnings under tjänsteresa ska inte tas upp till beskattning, om kosten obligatoriskt ingår i priset för transporten eller övernattnings (11 kap. 2 § inkomstskattelagen). Förmån av kost vid representation ska inte heller tas upp. För intern representation gäller detta enbart vid sammankomster som är tillfälliga och kortvariga. Skatteutgiften avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Gåvor till anställda

Förmån i form av gåva ska inte tas upp till beskattning om det rör sig om julgåvor av mindre värde till anställda, sedvanliga jubileums- gåvor till anställda, eller minnesgåvor till varaktigt anställda, om gåvans värde inte överstiger 15 000 kronor och den ges i samband med att den anställde uppnår en viss ålder eller efter viss anställningstid eller när en anställning upphör, dock vid högst ett tillfälle förutom när anställningen upphör (11 kap. 14 § inkomstskattelagen). Skattefriheten gäller inte om gåva lämnas i pengar. Skatteutgiften avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt.

Kapitalvinst på näringsfastigheter och näringsbostadsrätter

Kapitalvinst på enskildas näringsfastigheter och näringsbostadsrätter beskattas som kapitalinkomst (13 kap. 6 § inkomstskattelagen). Skatteutgiften avser att en större del av näringsinkomsten beskattas som kapitalinkomst än vad som är förenligt med normen. Skatte-

utgiften utgörs av skillnaden mellan skattesatsen för näringsinkomst (inklusive särskild löneskatt) och skattesatsen på kapitalinkomst.

Tonnagebeskattning

Inkomster från sjöfartsverksamhet kan, om näringsidkaren ansöker om det, beskattas schablonmässigt baserat på storleken på tonnaget (39 b kap. inkomstskattelagen). Den schablonmässiga inkomsten beskattas med bolagsskatt. I de fall den schablonmässiga inkomsten understiger den faktiska beskattningsbara inkomsten uppstår en skatteutgift. Om den schablonmässiga inkomsten i stället är större än den faktiska uppstår en skattesanktion.

Matching-credit-klausuler i olika dubbelbeskattningsavtal

I vissa fall kan en skattskyldig få avräkning för den skatt som skulle ha tagits ut i det andra avtalslandet även om sådan skatt inte har betalats. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet.

Koncernbidragsdispens

Regeringen kan i vissa fall medge att avdrag får göras enligt reglerna för koncernbidrag trots att alla förutsättningar inte är uppfyllda (35 kap. 8 § inkomstskattelagen). Detta förutsätter bl.a. att bidraget lämnas för en näringsverksamhet som är av väsentlig betydelse från samhällsekonomisk synpunkt. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet.

Utdelning och kapitalvinst på andelar i onoterade bolag

Enligt 42 kap. 15 a § inkomstskattelagen tas endast 5/6 av kapitalinkomster för delägare i onoterade bolag upp till beskattning i inkomstslaget kapital. Den effektiva skatten på kapitalavkastningen blir således 25 procent, vilket är lägre än normen för kapitalinkomster. Den lägre skattesatsen ger upphov till en skatteutgift som avser skatt på inkomst av kapital.

Utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar

För den del av utdelning och kapitalvinst på kvalificerade andelar i fåmansföretag som understiger gränsvärdet tas endast 2/3 upp till beskattning enligt 57 kap. 20 och 21 §§ inkomstskattelagen. Den effektiva skatten på kapitalavkastningen blir således 20 procent, vilket är lägre än normen för kapitalinkomster. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Utdelning av andelar i dotterföretag

Beskattning av aktieutdelning i form av andelar skjuts i det fall ett antal villkor är uppfyllda upp till dess att mottagaren säljer andelarna, se den s.k. lex Asea, 42 kap. 16 § inkomstskattelagen. Räntan på denna skattecredit är en skatteutgift. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av kapital.

Investeraravdrag

Enligt 43 kap. inkomstskattelagen får investeraravdrag göras av fysiska personer. Avdraget motsvarar hälften av betalningen för förvärvade andelar och får göras med högst 650 000 kronor per person och år. Investeraravdraget ger upphov till en skatteutgift som avser skatt på inkomst av kapital. För den som inte har tillräcklig inkomst av kapital för att nyttja hela avdraget medför avdraget ett underskott av kapital. Underskottet minskar skatten på tjänsteinkomster genom en skattereduktion.

Ersättning skiljemannauppdrag

Ersättning för skiljemannauppdrag ingår inte i underlaget för socialavgifter om parterna är av utländsk nationalitet enligt 2 kap. 20 § socialavgiftslagen (2000:980). Skatteutgiften avser särskild löneskatt.

Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare

För egenföretagare som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare, dvs. de som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet (lagen

[2006:1339] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster), betalas enbart ålderspensionsavgiften (3 kap. 15 § socialavgiftslagen [2000:980]) och en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent (lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster). Skatteutgiften avser skillnaden mellan särskild löneskatt och ålderspensionsavgiften plus särskild löneskatt för äldre.

Nedsatt särskild löneskatt för egenföretagare som är födda 1937 eller tidigare

För egenföretagare som är födda 1937 eller tidigare, dvs. de som omfattas av det gamla ålderspensionssystemet (lagen [2007:1250] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster), betalas enbart en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent (punkt 6 i övergångsbestämmelserna till socialavgiftslagen [2000:980] och lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster). Skatteutgiften avser skillnaden mellan särskild löneskatt och särskild löneskatt för äldre.

Nedsatt särskild löneskatt för anställda som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare

För anställda som fyllt 65 år och är födda 1938 eller senare, dvs. de som omfattas av det reformerade ålderspensionssystemet (lagen [2006:1339] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster), betalas enbart ålderspensionsavgiften (2 kap. 27 § socialavgiftslagen [2000:980]) och en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent (lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster). Skatteutgiften avser skillnaden mellan särskild löneskatt och ålderspensionsavgiften plus särskild löneskatt för äldre.

Nedsatt särskild löneskatt för anställda som är födda 1937 eller tidigare

För anställda som är födda 1937 eller tidigare, dvs. de som omfattas av det gamla ålderspensionssystemet (lagen [2007:1250] om ändring i lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster) betalas enbart en särskild löneskatt för äldre på 6,15 procent (punkt 5

i övergångsbestämmelserna till socialavgiftslagen [2000:980] lagen [1990:659] om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster). Skatteutgiften avser skillnaden mellan särskild löneskatt och särskild löneskatt för äldre.

Transport i skidliftar

Av 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen (1994:200) följer att mervärdesskatten för transport i skidlift är nedsatt till 6 procent. Transport i skidlift räknas som antingen idrottstjänst eller personbefordran. Transport i skidlift sker normalt med syfte att nyttja nedfarterna i skid-anläggningen och därmed som utnyttjande av idrottsanläggning. I de fall den som köper en transport i skidlift inte utnyttjar nedfarterna i anläggningen, t.ex. då liftanläggningen är öppen sommartid, kan transportmomentet anses vara det dominerande, och transporten faller därför under kategorin personbefordran. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Restaurang- och cateringtjänster

För restaurang- och cateringtjänster gäller nedsatt mervärdesskatt till 12 procent enligt 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen. Så kallad takeaway inkluderas i denna post och i livsmedel. Nedsättningen gäller för omsättning med undantag för den del som avser spritdrycker, vin och starköl. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Rumsuthyrning

Enligt 7 kap. 1 § mervärdesskattelagen är skattesatsen för rumsuthyrning nedsatt till 12 procent. Nedsättningen gäller rumsuthyrning inom ramen för hotellrörelse eller liknande verksamhet samt upplåtelse av campingplatser. Den nedsatta skattesatsen ger upphov till en skatteutgift avseende mervärdesskatt.

Omsättningsgräns för mervärdesskatt

Enligt 9 d kap. 1 § mervärdesskattelagen undantas en beskattningsbar person från mervärdes-

skatt om den beskattningsbara personen har en omsättning som understiger 30 000 kronor under beskattningsåret och inte har överstigit 30 000 kronor för något av de två närmast föregående beskattningsåren. Denna skattebefrielse ger upphov till en skatteutgift.

Nedsatt energiskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet

Enligt 6 a kap. 1 § 13 lagen om skatt på energi (1994:1776) gäller energiskattebefrielse med 89 procent för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet. Normen utgörs av energiskattesatsen på dieselbränsle i miljöklass 1.

Nedsatt energiskatt på uppvärmningsbränslen inom industrin

För industrin inom och utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter gäller enligt 6 a kap. 1 § 9 lagen om skatt på energi energiskattebefrielse med 70 procent för användning av fossila bränslen i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet. Normen utgörs av full energiskatt för uppvärmningsbränsle.

Nedsatt energiskatt på el inom industrin och i datorhallar

El som används i tillverkningsprocessen i industriell verksamhet och i datorhallar beskattas med 0,5 öre/kWh, se 11 kap. 9 § första stycket 8 och 9 lagen om skatt på energi. Normen utgörs av den energiskattesats på el som följer av 11 kap. 3 § lagen om skatt på energi.

Energiskattebefrielse på el vid deltagande i PFE inom industrin

För energiintensiva industriföretag, som deltar i program för energieffektivisering (PFE) gäller befrielse från energiskatten på el (11 kap. 9 § 6 och 7 lagen om skatt på energi) i fem år. Detta innebär en ytterligare skattenedsättning från den tidigare nedsatta skattesatsen för el inom industrisektorn på 0,5 öre/kWh. Den ytterligare

skatteutgiften uppgår till 0,5 öre/kWh. Lagen (2004:1196) om program för energieffektivisering upphörde att gälla den 1 januari 2013, men gäller fortfarande för företag som före utgången av 2012 godkännts som deltagare i programmet. Därmed upphör skatteutgiften 2018.

Nedsatt koldioxidskatt för dieselbränsle i gruvindustriell verksamhet

Enligt 6 a kap. 1 § 13 lagen om skatt på energi gäller koldioxidskattebefrielse med 40 procent för drift av andra motordrivna fordon än personbilar, lastbilar och bussar vid tillverkningsprocessen i gruvindustriell verksamhet. Normen utgörs av full koldioxidskattesats.

Nedsatt koldioxidskatt för uppvärmningsbränslen inom industrin utanför EU ETS

För industrin utanför EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) gäller enligt 6 a kap. 1 § 9 b lagen om skatt på energi koldioxidskattebefrielse med 20 procent för användning av fossila bränslen i tillverkningsprocessen. Normen utgörs av full koldioxidskattesats. Riksdagen har beslutat att nedsättningen ska slopas 2018.

Skattereduktion för sjöinkomst

Skattskyldiga med sjöinkomst under hela beskattningsåret har enligt 67 kap. 3 § inkomstskattelagen rätt till skattereduktion med 14 000 kronor per år om fartyget till övervägande del gått i fjärrfart och med 9 000 kronor per år om det gått i närfart. Om den skattskyldige haft sjöinkomst under endast en del av året, ska reduktion medges för varje dag som sjöinkomst uppbärs.

Fastighetsskatt på lokaler

Enligt 3 § lagen om statlig fastighetsskatt (1984:1052) ska statlig fastighetsskatt betalas för lokaler i hyreshus. Fastighetsskatten på lokaler är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighets-

skatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

Fastighetsskatt på industrienheter

Enligt 3 § lagen om statlig fastighetsskatt ska statlig fastighetsskatt betalas på industrienheter. Fastighetsskatten på industrienheter är en objektskatt som enbart träffar fastighetskapital. Eftersom intäkterna beskattas som inkomst av näringsverksamhet utgör fastighetsskatten (som är avdragsgill mot intäkterna), till den del den inte reducerar inkomstskatten, en skattesanktion.

Avdragsrätt för representationsmåltider

Från och med den 1 januari 2017 medges inte längre avdrag för representationsutgifter som avser lunch, middag, supé eller annan förtäring, utom för enklare förtäring av mindre värde (16 kap. 2 § inkomstskattelagen). Tidigare har kostnader upp till 90 kronor per person och tillfälle varit avdragsgilla. Skattesanktionen består i att kostnader i näringsverksamheten normalt är avdragsgilla.

3.4 Mål för näringspolitiken

Målet för näringspolitiken är att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag (prop. 2014/15:1, utg.omr. 24 avsnitt 2.4, bet. 2014/15:NU1, rskr. 2014/15:68).

De näringspolitiska insatserna ska även bidra till att uppnå de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030 samt målen i EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, som omfattar de tre prioriteringarna smart, hållbar och inkluderande tillväxt.

Ett övergripande sysselsättningsmål vägleder regeringens politik. Sysselsättningen och antalet arbetade timmar ska öka så att Sverige 2020 når EU:s lägsta arbetslöshet. Regeringens jobbpolitik vilar på en grund av stabila offentliga finanser och spänner över en rad områden som omfattar såväl investeringar i infrastruktur,

utbildning och bostäder som åtgärder för bättre matchning på arbetsmarknaden.

I näringsutskottets betänkande avseende budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 24, bet. 2016/17:NU1, rskr. 2016/17:103) efterfrågades ett förtydligande av hur de olika målen förhåller sig till varandra. Regeringen vill därför förtydliga att det näringspolitiska målet är sammankopplat med sysselsättningsmålet. Näringspolitiken ska, genom främjande av ett konkurrenskraftigt näringsliv, skapa förutsättningar för företag att både stärka sin produktivitet och sina möjligheter för att utveckla nya produktiva verksamheter, nya affärsmodeller och nya marknader. I den ekonomiska omvandlingsprocessen, där företag växer fram, utvecklas och utmanas på marknader i konkurrens med andra företag, kommer arbetskraft att röra sig mellan företag och sektorer i ekonomin. Genom insatser för ökad produktivitet i näringslivet och insatser för att främja marknadsdynamik och underlätta strukturomvandling, förväntas en ökad tillväxt och ett ökat arbetskraftsbehov. Den samhälleliga strukturomvandlingen är generellt trög och påverkas i hög grad av andra samtidiga förändringar i samhället inom exempelvis utbildningsväsende, offentlig sektor och infrastruktur.

3.5 Resultatredovisning

Konkurrenskraft anger den svenska ekonomins produktivitet i jämförelse med andra länders ekonomier. För att mäta den svenska konkurrenskraften används vissa ekonomiska indikatorer som sammantaget anger denna produktivitet samt svenska företags konkurrensförmåga på internationella marknader.

Nedan följer en redovisning av hur regeringen valt att gå tillväga för att stärka den svenska konkurrenskraften genom insatser inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

Utvecklingen i näringslivet påverkas av en rad olika faktorer. På så sätt har många av regeringens ansvarsområden relevans för svensk konkurrenskraft. En god ekonomisk utveckling samt stabila offentliga finanser är en förutsättning för efterfrågan på näringslivets produkter samt för statens möjligheter att göra nödvändiga investeringar. Skatter, boende, kompetensförsörjning, regionala tillväxtfrågor, jordbruks-

politik och infrastruktur är exempel på centrala förutsättningar för svensk konkurrenskraft. På väl fungerande marknader ökar marknadsdynamiken och omvandlingstrycket då mindre konkurrenskraftiga företag får lämna plats för företag med starkare konkurrenskraft. Inom utgiftsområde 24 Näringsliv genomförs insatser som skapar goda villkor för företag och företagsutveckling, ett modernt och hållbart näringsliv som möter förändringar och utmaningar i samhället och omvärlden, insatser som främjar entreprenörskap, innovation och insatser för att skapa och vårda väl fungerande marknader. Aktiviteterna inom utgiftsområdet ska sammantaget leda till att svenska företag, både existerande och potentiella, ges goda förutsättningar att utveckla sin kompetens, effektivitet och innovationsförmåga på väl fungerande marknader. På så sätt kan företag utvecklas, växa och sysselsätta fler i hela Sverige och stärka den svenska konkurrenskraften.

Med anledning av näringsutskottets synpunkter i betänkandet avseende budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 24, bet. 2016/17:NU1, rskr. 2016/17:103) pågår ett arbete med att tydliggöra hur insatserna bidrar till målet för näringspolitiken. Regeringen avser att fortsätta utvecklingsarbetet även efter denna proposition.

Resultatredovisningen inleds med en genomgång av indikatorer som på en övergripande nivå följer utvecklingen i näringslivet. Resultat av insatser redovisas därefter under avsnitten:

- Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse.
- Stärkt entreprenörskap – för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv.
- Ramvillkor som stärker företags konkurrenskraft.
- Väl fungerande marknader.

I avsnittet Särskild insats – enklare vägar till jobb beskrivs regeringens arbete för att skapa förutsättningar för enklare vägar till jobb i näringslivet.

Regeringens samlade bedömning är att de näringspolitiska insatserna bidragit till att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag.

3.5.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Utvecklingen i näringslivet påverkas av många olika faktorer. Nedan presenteras de indikatorer som används för att på en övergripande nivå följa utvecklingen i näringslivet:

- Sveriges internationella konkurrenskraft (relativ enhetsarbetskostnad och exportförmåga).
- Näringslivets utveckling (antal sysselsatta, produktion, antalet arbetade timmar och produktivitet).
- Innovation bland svenska företag (näringslivets forskning och utveckling, innovationsverksamhet i företagen samt immateriella rättigheter).
- Dynamik i näringslivet (växande företag och nystartade företag).
- Förutsättningar för företagen att utvecklas (lagar och myndighetsregler, tillgång till kapital, förmågor och attityder till företagande).

Sveriges internationella konkurrenskraft

För att åstadkomma en starkt konkurrenskraft behövs det insatser inom ett stort antal politikområden. Hur konkurrenskraften utvecklas beror även på utvecklingen i omvärlden. Eftersom konkurrenskraft innehåller många olika aspekter så kan den också mätas på många olika sätt. Nedan redovisas relativt arbetskraftskostnad och exportförmåga som övergripande mått på konkurrenskraften i det svenska näringslivet.

Tabell 3.3 Sveriges konkurrenskraft

Index 2000=100

	2013	2014	2015	2016
Relativ enhetsarbetskostnad per producerad enhet	104,7	100,9	96,1	96,7
Exportförmåga	85,9	87,8	89,9	90,5

Källa: OECD Economic Outlook 2016.

Den relativa enhetsarbetskostnaden (arbetskraftskostnaden för att producera en enhet) speglar den sammantagna utvecklingen av produktivitet, lönekostnader och växelkurs i förhållande till de viktigaste konkurrentländerna. Ökade lönekostnader och lägre produktivitetstillsväxt påverkar måttet negativt. En god pro-

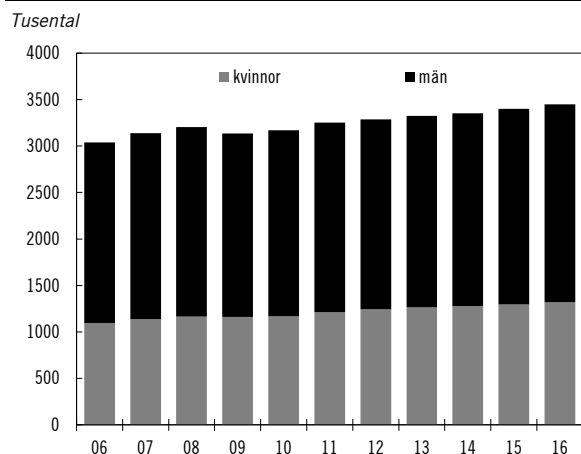
duktivitetstillväxt möjliggör dock för ökade löner utan att konkurrenskraften försämras. I Sverige steg de relativa enhetsarbetskostnaderna mellan 2009 och 2013. Därefter har de relativa enhetsarbetskostnaderna sjunkit, vilket inneburit ett förbättrat konkurrensläge i förhållande till konkurrentländerna. Under 2016 ökade dock den relativa enhetsarbetskostnaden marginellt.

Exportförmåga mäts som den faktiska tillväxten i exporten i förhållande till tillväxten på Sveriges exportmarknader. Från början av 1990-talet och fram till millennieskiftet växte svensk export snabbare än exportmarknaderna, men därefter har exporten vuxit långsammare än exportmarknaderna. Denna utveckling är inte unik för Sverige, utan har även skett i många andra länder i Västeuropa och Nordamerika. De länder som gått i motsatt riktning, med en export som vuxit betydligt snabbare än dess exportmarknader, är Kina, Indien och Sydkorea. Även Tyskland har haft en positiv utveckling. Under de senaste fyra åren har dock den svenska exportförmågan återhämtat sig något med en svag uppgång.

Näringslivets utveckling

Antalet sysselsatta i näringslivet växer snabbare än befolkningen i arbetsför ålder och nådde 3,45 miljoner personer 2016. Av dessa var 62 procent män och 38 procent kvinnor, vilket betyder att det är betydligt fler män än kvinnor som är sysselsatta i näringslivet.

Diagram 3.1 Antal sysselsatta i näringslivet

Källa: Statistiska centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna.

Produktivitetstillväxt kan bidra till att ett land stärker sin samlade konkurrensförmåga. Förädlingsvärdet kan öka både genom att fler

arbetar och att arbetet sker effektivare. Produktionen i det svenska näringslivet växer och denna utveckling drivs både av att fler är sysselsatta och att produktiviteten ökar.

Tabell 3.4 Näringslivets utveckling

Index 2000=100

	2013	2014	2015	2016
Förädlingsvärde i näringslivet	135	140	146	151
Antal arbetade timmar i näringslivet	107	109	111	113
Arbetsproduktiviteten i näringslivet	126	128	132	134

Källa: Statistiska centralbyrån, Nationalräkenskaperna.

Innovation bland svenska företag

För att främja innovation genomför bl.a. staten, landsting, regionala samverkansorgan, kommuner och privata företag olika typer av innovationsinsatser, i varierande storlek och på olika samhällsnivåer. Innovation är ett brett begrepp som innefattar ett stort antal aktiviteter och utfall. För att kunna ge en övergripande bild över utvecklingen redovisas därför ett antal mått som speglar olika delar av innovation.

Forskning och utveckling (FoU) är en viktig innovationsdrivare inom många verksamheter. Nedan visas näringslivets utgifter för FoU som andel av bruttonationalprodukten (BNP), för att visa hur FoU-insatserna i näringslivet utvecklas över tid. Näringslivets FoU-utgifter som andel av BNP minskade mellan 2009 och 2011, men ökade åter något mellan 2011 och 2015.

Tabell 3.5 Näringslivets forskning och utveckling (FoU)

Utgifter som andel av BNP, procent

	2009	2011	2013	2015
Företagens utgifter för egen FoU	2,45	2,24	2,28	2,30

Källa: Statistiska centralbyrån.

FoU är centralt för att utveckla vissa verksamheter, medan andra verksamheter utvecklas med hjälp av andra typer av innovationsaktiviteter. Nedan redovisas andelen företag med innovationsverksamhet för att ge en kompletterande bild. Då några nya siffror inte finns tillgängliga är tabellen och den beskrivande texten i stort sett oförändrad jämfört med föregående år. I år redovisas även företags internationella innovationssamarbeten.

Innovationsverksamhet kan förekomma i olika former, t.ex. produkt- och processutveck-

ling, utveckling av företagets organisation eller förändring i marknadsföringen av produkter.

Tabell 3.6 Innovationsverksamhet i företagen

Procent

	2008– 2010	2010– 2012 ¹	2012– 2014
Andel företag med innovationsverksamhet	60	56	54
varav produktinnovativa företag ²	36	32	31
varav processinnovativa företag ²	26	24	26
varav organisatoriskt innovativa företag ²	29	25	23
varav marknadsföringsinnovativa företag ²	32	30	28
Andel företag med innovationssamarbeten	19	14	15
varav samarbete med leverantör ³	16	12	11
varav samarbete med kunder eller klienter ³	13	12	11
varav samarbete med universitet eller högskolor ³	7	8	7
Andel företag med internationella innovationssamarbeten ⁴	11	9	9
Andel av de produktinnovativa företagens omsättning som kommer från, för företaget, nya produkter	15	11	12
varav nya även för företagets marknad	8	7	7

¹ I både denna undersökning och i omgången 2012–14 har det tillkommit näringsgrenar. Här är dock dessa exkluderade för att möjliggöra jämförelser mellan perioderna.

² Ett företag kan bedriva innovationsverksamhet inom fler än ett område.

³ Det finns flera samsamarbetsaktörer i grundmaterialet, här har tre exempel valts.

⁴ Ett företag kan bedriva samarbeten m.fl. olika aktörer.

⁵ Innovationssamarbeten med EU-länder, EU-kandidatländer eller EFTA-medlemmar.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Andelen företag med innovationsverksamhet minskade från perioden 2008–2010 till perioden 2012–2014. Nedgången återfinns inom alla redovisade innovationsverksamheter, förutom för företag med processinnovationer där andelen är oförändrad.

Innovationsprocesser är starkt beroende av kunskap och kunskapspridning. Ett sätt att sprida och utveckla ekonomiskt värdefull kunskap är att företagen samarbetar med olika aktörer. I tabell 3.6 visas mått på företagens innovationssamarbeten med några utvalda aktörer. Under perioden 2012–2014 uppgav 15 procent av företagen att de hade innovationssamarbeten, vilket var en liten ökning sedan föregående period, men en minskning sedan 2008–2010. Innovationssamarbetena med leverantörer och kunder har minskat. Samarbetena med universitet och högskolor har minskat sedan 2010–2012 men ligger på samma nivå som 2008–2010. Andelen företag med internationella innovationssamarbeten är relativt oförändrad sedan 2008–2010.

Vidare visas andelen av företagets omsättning som kommer från nya produkter, som en form av mått på innovationsgrad. Andelen av företagets omsättning som härrör från nya produkter har haft en något vikande trend mellan 2008–2010 och 2010–2012, och har ökat marginellt 2012–2014.

Europeiska kommissionen har på senare år utvecklat en indikator för att mäta förekomsten av företag som är både snabbväxande och innovativa. Indikatoren mäter antalet sysselsatta i innovativa snabbväxande företag som andel av sysselsatta i alla snabbväxande företag. Indikatoren är tänkt att fånga ett lands förmåga att snabbt ställa om sin ekonomi för att möta nya behov och för att dra nytta av framväxande efterfrågan. Utvecklingen av sysselsättningen i snabbväxande innovativa företag i Sverige har endast förändrats marginellt de senaste åren. Om man jämför Sverige med andra EU-länder ligger Sverige en bit över EU-genomsnittet, men hör inte till de länder som har högst nivå på sysselsättning i innovativa snabbväxande företag. Skillnaderna mellan Sverige och liknande länder är dock relativt små.

Tabell 3.7 Innovativa snabbväxande företag

Andel, procent

	2012	2013	2014
Sysselsatta i innovativa snabbväxande företag	17,5	17,2	16,6

Källor: Statistiska centralbyrån, Företagens och arbetsställdas dynamik och egna beräkningar.

Patent och andra immateriella rättigheter har central betydelse för många företag eftersom det ger dem en möjlighet att ta igen gjorda investeringar och få avkastning på forskning och annan innovationsverksamhet.

Patenteringsverksamheten ser olika ut i olika branscher och för olika typer av produkter. För att visa en bredare bild av immateriella rättigheter inkluderas även antalet registrerade varumärken, vilket i högre utsträckning speglar utvecklingen av innovation i tjänstesektorn.

Tabell 3.8 Patent och varumärken

Antal	2013	2014	2015	2016
Beviljade patent i Sverige (svenska sökandes)	600	520	730	740
Svenska sökandes patentansökningar i Sverige	2 120	1 980	2 040	2 030
Svenska sökandes patentansökningar vid europeiska patentverket, EPO	3 670	3 870	3 840	i.u.
Svenska sökandes patentansökningar i USA (USPTO)	4 510	4 930	5 160	i.u.
Registrerade varumärken, nationellt	6 800	5 800	6 400	7 790
Svenska registrerade varumärken i EU (Community Trade Marks)	2 100	2 280	2 590	2 860

Källor: Patent- och registreringsverket och European Union Intellectual Property Office (EUIPO).

Trenden fram till 2014 var att antalet patent som beviljades i Sverige minskade. Från 2015 har trenden vänt och antalet beviljade patent ökade även 2016. Antalet svenska patentansökningar i Sverige har legat runt 2 000 per år de senaste åren. Samtidigt har antalet svenska sökandes patentansökningar utomlands ökat under senare år. Det finns dock ännu inga uppgifter för 2016. Antalet varumärkesregistreringar i Sverige har legat på ungefär samma nivå sedan 2000, dock med betydande skillnader mellan enskilda år. År 2016 var antalet högre än tidigare. Antalet svenska registrerade varumärken i EU har samtidigt ökat.

Dynamik i näringslivet

Bakom ökningen av antalet sysselsatta i näringslivet finns en underliggande dynamik. I många företag ökar antalet sysselsatta samtidigt som sysselsättningen minskar i ett stort antal andra företag. I drygt 10 procent av de befintliga företagen ökar antalet sysselsatta från ett år till nästa. Det betyder att det är över 50 000 företag som årligen ökar sin sysselsättning.

Snabbväxande företag har betydelse för skapandet av nya arbetstillfällen, vilket bidragit till att dessa företag har fått stor uppmärksamhet under de senaste åren. Här definieras ett snabbväxande företag som ett företag som haft en genomsnittlig sysselsättningsstillväxt på minst 20 procent per år i tre år i följd. Antalet snabbväxande företag är relativt få, men de har ändå stor betydelse för skapandet av nya jobb.

En annan viktig del i sysselsättningsdynamiken är skapandet av nya företag och att företag som inte klarar konkurrensen läggs ner. Antalet nystartade företag har ökat trendmässigt över en längre tidsperiod. De senaste åren har dock antalet nystartade företag legat på ungefär samma nivå, med vissa variationer mellan enstaka år.

Tabell 3.9 Dynamik i näringslivet

	2013	2014	2015	2016
Antalet företag med positiv sysselsättningsutveckling relativt föregående år	56 600	55 500	i.u.	i.u.
Antalet företag med positiv sysselsättning relativt föregående år per 1000 existerande	106	103	i.u.	i.u.
Antalet snabbväxande företag per 1000 existerande	2,83	2,51	i.u.	i.u.
Antalet nystartade företag	69 200	71 700	70 100	71 800

Källor: Statistiska centralbyrån, Företagens och arbetsställets dynamik och egna beräkningar samt Tillväxtanalys.

Förutsättningar för företagen att utvecklas

Att skapa goda villkor för företagande är en viktig del i politiken, för att ge företagen bättre möjligheter att utvecklas. En del av den verklighet som företag möter är de lagar och myndighetsregler som företagen ska följa. Tillväxtverket genomför vart tredje år enkätundersökningen Företagens villkor och verklighet där myndigheten bl.a. ställer frågor om företag upplever lagar och myndighetsregler som hinder för sin utveckling och tillväxt. Resultaten för 2014 visar att 21,7 procent av de tillfrågade småföretagen upplevde lagar och myndighetsregler som ett stort hinder för utveckling och tillväxt. Detta är en marginell minskning sedan 2011. Mellan 2008 och 2011 skedde en större minskning av andelen småföretagare som upplevde lagar och myndighetsregler som ett hinder. Mellan 2008 och 2014 minskade andelen i alla branscher utom utbildning.

Tabell 3.10 Lagar och myndighetsregler

Andel, procent¹

	2008	2011	2014
Andel småföretag som anger lagar och myndighetsregler som ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt	30,0	22,0	21,7

¹ Baserat på ca 16 000 svar 2014.

Källa: Tillväxtverket, Företagens villkor och verklighet.

För många företag är tillgång till finansiellt kapital en förutsättning för start, utveckling och tillväxt. Den främsta källan för tillförsel av finansiellt kapital till företagen är via banklån. Utvecklingen av den totala utlåningen till icke finansiella företag i Sverige visar på en ökning under senare år.

Tabell 3.11 Företagens tillgång till kapital

Miljarder kronor

	2013	2014	2015	2016
Monetära finansinstituten utlåning till icke-finansiella företag	1 870	1 930	1 980	2 060
Risikkapitalinvesteringar ¹	2,00	2,57	2,26	i.u.

¹ Risikkapitalinvesteringar i tidiga skeden och tillväxtfaser. Risikkapital som investeras av risikkapitalbolag, inklusive flera av de offentliga risikkapitalaktörerna.

Källa: Statistiska centralbyrån och Tillväxtanalys.

För att få lån krävs säkerheter, vilket t.ex. små nystartade företag med tillväxtambitioner ofta saknar. Då krävs andra former av kapitaltillförsel t.ex. i form av risikkapital (ägarkapital). De företag som erhåller risikkapitalinvesteringar är ofta

tillväxtorienterade företag som har potential att bidra relativt starkt till utvecklingen i näringslivet. Det gör att utvecklingen av risikkapitalinvesteringar är intressant att följa även om de jämfört med lånefinansiering står för relativt blygsamma belopp. Som tabellen visar kan omfattningen av risikkapitalinvesteringarna variera från år till år. Det beror bl.a. på att det är under perioden genomförda investeringar, och inte stocken investerat kapital, som avses. Omfattningen av risikkapitalinvesteringarna kan delvis förklaras av konjunkturen. Mellan 2009 och 2012 minskade risikkapitalinvesteringarna kraftigt. Trenden vände uppåt igen 2013 och 2014 ökade investeringarna för andra året i rad. Enligt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser beror ökningen 2014 på en kraftig ökning av investeringar från utländska fonder. År 2015 minskade återigen den totala investeringsvolymen till 2,26 miljarder kronor. Såväl utländska som offentliga investeringar minskade under 2015.

Befolkningens attityder till företagande kan också ha betydelse för hur företagen utvecklas. Även befolkningens förmåga att driva företag har betydelse, liksom tilltron till den egna förmågan. Det är huvudsakligen genom enkätundersökningar som information om upplevda attityder och förmågor erhålls.

Tabell 3.12 Förmågor och attityder till företagande

Andel av befolkningen, 18–70 år, procent¹

	2004	2012	2016
Som känner till vad som krävs för starta och driva företag	61	59	54
kvinnor	53	53	46
män	69	66	61
Som helst vill vara företagare	27	32	32
kvinnor	21	25	27
män	33	39	37

¹ Baserat på ca 10 300 svar 2016

Källa: Tillväxtverket, Entreprenörskapsbarometern.

Andelen personer i Sverige som känner till vad som krävs för att starta och driva företag var 54 procent 2016. Denna andel har minskat något jämfört med de tidigare mätningarna och gäller för både kvinnor och män. Andelen av befolkningen som anger att de helst skulle vilja vara företagare har däremot ökat från 27 procent 2004 till 32 procent 2016. Enligt Tillväxtverkets Entreprenörskapsbarometer har män i större utsträckning än kvinnor såväl större kännedom

om vad som krävs för att starta och driva företag (61 procent jämfört med 46 procent) som vilja att vara företagare (37 procent jämfört med 27 procent).

3.5.2 Stärkta förutsättningar för innovation och förnyelse

Ett förnyelsebenäget näringsliv med innovativa företag är en central drivkraft för långsiktig produktivitet utveckling och ekonomisk omvandling. Därför är insatser för att främja innovationsförmåga i näringslivet och skapa bästa möjliga innovationsklimat prioriterat för att skapa förutsättningar för fler jobb och växande företag i hela landet. Området omfattar insatser som syftar till att det utvecklas ny kunskap som kan komma att omsättas i nya eller utvecklade varor och tjänster eller andra former av ekonomiska nyttigheter. Området omfattar också operativa innovationssatsningar i företag och offentliga verksamheter.

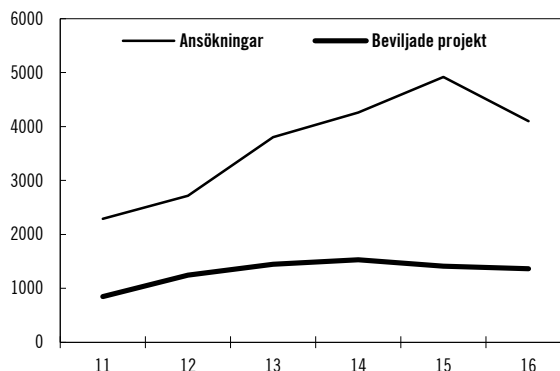
Resultat

Behovsmotiverad forskning och ökad innovationsförmåga

Stöd till forskning och innovation via Vinnova för ökad innovationsförmåga

Verket för innovationssystem (Vinnova) har i uppdrag att främja hållbar tillväxt genom finansiering av behovsmotiverad forskning och utveckling av effektiva innovationssystem. Myndigheten ska verka för nyttiggörande av forskning för att uppnå hållbar tillväxt och stärka Sveriges konkurrenskraft. Detta sker genom ett antal insatser av olika karaktär som sammantaget stimulerar innovationssamarbeten mellan näringsliv, universitet och högskolor, forskningsinstitut och offentlig verksamhet. Under 2016 beviljade Vinnova 2 984 miljoner kronor till 1 366 forsknings- och innovationsprojekt. Det är något färre projekt än året innan, vilket i huvudsak förklaras av att projektstorleken ökat. Summan av utbetalade medel är 357 miljoner kronor högre 2016 än föregående år.

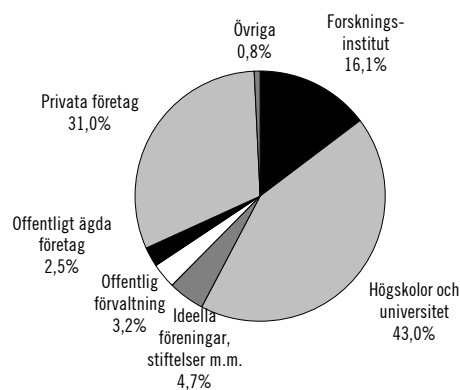
Diagram 3.2 Antal ansökningar och beviljade projekt per år

Källa: Vinnova, årsredovisningar 2011–2016.

Jämfört med 2015 har andelen beviljade medel till offentligt ägda företag och offentlig förvaltning ökat mest, medan forskningsinstitut har den största ökningen i absoluta tal. Beviljade medel till samtliga andra aktörsgrupper har ökat mellan 2015 och 2016 med undantag för ideella föreningar, stiftelser, fysiska personer m.fl. där det skett en nedgång med elva procent. Ökningen av beviljade medel till offentliga aktörer ligger i linje med den övergripande strategin att arbeta mer utmaningsdrivet.

Diagram 3.3 Fördelning av beviljade medel från Verket för innovationssystem

Källa: Vinnova, årsredovisning 2016.

En viktig strategisk fråga för att stärka innovationssystemets kompetens och variationsrikedom är kvinnors aktiva deltagande i statens utlysningar. Det är betydligt fler män än kvinnor som söker och tar del av utlysningar, vilket innebär att insatser behövs för att få fler kvinnor att ta del av statens resurser på området. Under 2016 inkom totalt 4 098 projektansökningar till Vinnova, varav 1 363 projekt med kvinnor som projektledare och 2 735 inlämnades av män, dvs. 33 procent var projekt som leddes av kvinnor och 67 procent var projekt som leddes av män.

Motsvarande uppgifter för 2015 var 32 procent för kvinnor och 68 procent för män. Beviljandegraden av ansökningarna är lika mellan kvinnor och män. Sett till ansökningarna fördelade på organisationstyp framgår att män har den största andelen sökta och beviljade projekt i samtliga sektorer, utom i offentlig sektor där kvinnor som projektledare överväger. Under året har arbetet med att öka andelen kvinnor som söker finansiering i Vinnovas utlysningar intensifierats och i en ny satsning på s.k. startup-bolag har kvinnors delaktighet ett särskilt fokus.

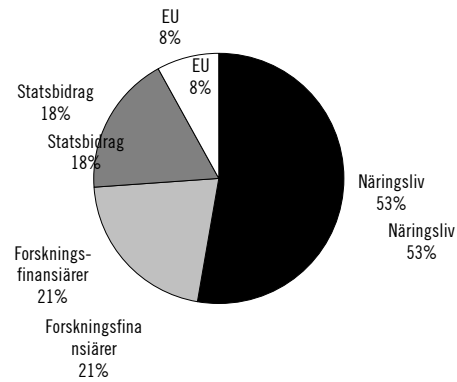
Under 2016 har Vinnova genomfört särskilda satsningar på digitalisering inom industrin och inom hälso- och sjukvården. Ett exempel är projektstöd till it-stöd för avancerad cancer-sjukvård i hemmet, som infördes i stor skala inom Skåne läns landsting. Vinnova tog också beslut om att finansiera tre nya regionala initiativ som kan etableras som internationellt starka och attraktiva innovationsmiljöer inom programmet Vinnväxt. De nya initiativen handlar om visualisering och bildanalys, smarta hållbara städer och automation i industrin.

Insatser via industriforskningsinstitut

Industriforskningsinstitutet har en viktig position i innovationssystemet som en relevant nod och samarbetspartner för akademi, näringsliv och offentlig verksamhet. De vidareutvecklar kunskap och kompetens och bidrar därigenom till att stärka industrins och näringslivets konkurrenskraft samt bidrar till nyttiggörande och kommersialisering av forskning och utveckling. En konsolidering av de svenska industriforskningsinstituterna ägde rum 2016 genom att tre av institutgrupperna, SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, Innventia och Swedish ICT gick samman i den nya RISE-koncernen (RISE Research Institutes of Sweden AB).

Efterfrågan från näringslivet på RISE:s tjänster är fortsatt stor. Den totala omsättningen i verksamheten har ökat, från 3 121 miljoner kronor 2015 till 3 228 miljoner kronor 2016, dvs. en ökning med 107 miljoner kronor. En kundgrupp som RISE riktar särskilda insatser till är små och medelstora företag. Av näringslivsintäkterna, som uppgick till 1 699 miljoner kronor, kom cirka en tredjedel från små och medelstora företag och ungefär lika mycket från internationella kunder.

Diagram 3.4 Fördelning av intäkter

Källa: RISE, årsberättelse 2016.

En viktig del i RISE:s verksamhet är deltagande i nationella program för att därigenom bidra till stärkandet av innovationssystemet. RISE-institutet är t.ex. mycket aktiva i de strategiska innovationsprogrammen, en satsning som Vinnova, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Statens energimyndighet drivit sedan 2013, där RISE-institutet leder fyra program och deltar i 16. Sedan tidigare har institutet också deltagit i de strategiska forskningsområdena som drivs av lärosäten. RISE-institutet deltar i 12 av dessa. Även forskningsinstitutets test- och demonstrationsanläggningar är en viktig del av innovationsinfrastrukturen som påskyndar innovationsprocessen. Utnyttjandet av de ca 100 test- och demonstrationsanläggningar som finns inom RISE fortsätter att öka. Under 2016 har anläggningarna utnyttjats av över 100 nya små och medelstora företag och ca 200 forskare från lärosäten har genomfört projekt vid anläggningarna.

Inom det europeiska forskningsprogrammet Horisont 2020 är RISE den femte största mottagaren av EU-medel i Sverige och avseende pelarna Industriellt ledarskap och Samhällsutmaningar är RISE sammantaget den största svenska mottagaren av medel från EU. Totalt svarar EU-projekten hos forskningsinstitutet för 332 miljoner kronor i intäkter, lika mycket som föregående år.

Under 2016 har regeringen tilldelat RISE totalt 621 miljoner kronor i statsbidrag, s.k. strategiska kompetensmedel. RISE ansvarar för att fördela de strategiska kompetensmedlen till industriforskningsinstitutet som ingår i RISE. Medlen används för kompetensuppbyggnad hos RISE-institutet, för vissa strukturåtgärder för

att skapa en sammanhållen institutsektor, samt till driften av RISE.

RISE har tillsammans med Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) arbetat med effektmätningar av sitt arbete. I detta arbete har analyser inom begränsade områden gjort, vilka visat på stora effekter. I en fallstudieanalys studerades ”Optimerad driftspraxis av varmapparater vid SSAB Oxelösund”. Analysen visade att kostnadsbesparingarna var 2,81 miljoner kronor, vilket innebar intäkter som var 13,5 gånger så stora som kostnaderna. Dessutom uppskattades den positiva miljöeffekten innebära 5,5 miljoner kronor i besparing för samhället. I en annan fallstudie studerades ”Brandbekämpningssystem i Norra länken och Förbifart Stockholm”. Detta projekt genererade enligt analysen en samhällsekonomisk nytta på 440 miljoner kronor, dvs. 49 gånger större än utvecklingskostnaderna. De strategiska kompetensmedlen bedöms ha varit avgörande för projekten.

Internationellt forskningssamarbete

Insatser för att främja företagens innovationsarbete genomförs även genom internationella samarbeten. De största insatserna genomförs inom ramen för EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont 2020, där svenska aktörer kontrakterat finansiering på sju miljarder kronor under ramprogrammets tre första år. Näringslivet i Sverige kontrakterar en fjärdedel av dessa beviljade medel och står för nära en tredjedel av det svenska deltagandet. Inom det s.k. ”SME-instrumentet”, som riktar sig till enskilda innovativa företag har hittills 100 svenska företag beviljats drygt 380 miljoner kronor.

Eureka är ett internationellt samarbetsnätverk för marknadsnära forskning, teknisk utveckling och innovation med fokus på små och medelstora företag. Inom ramen för nätverket stödjer drygt 40 medlemsländer marknadsnära transnationella samarbetsprojekt. Från och med juni 2015 t.o.m. juni 2016 var Sverige ordförande i Eureka. Regeringens ambition var att utveckla Eureka-samarbetet till att bli ett tydligare strategiskt verktyg för internationalisering. Det svenska ordförandeskapet identifierade tre prioriterade områden; att utveckla nya verktyg för internationella FoU-samarbeten med länder som inte är medlemmar i nätverket, att skapa en plattare och mer effektiv organisation och att

fördjupa Eurekas roll inom den europeiska innovationspolitiken. Dessa resulterade bl.a. i ett nytt program för bi- och multilaterala projektutlysningar som underlättar projektsamarbeten med länder utanför Europa, samt en plan med konkreta insatser för att stärka Eurekas position i medlemsländerna och på europeisk nivå för att nå ett ökat inflytande i forsknings- och innovationsfrågor. Internationella forsknings- och innovationssamarbeten som bidrar till nytta för Sverige stöds bl.a. av Vinnova. Under året har detta t.ex. innefattat fördjupat innovationssamarbete inom flygområdet med Brasilien.

I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) aviserade regeringen att de ändamål och verksamheter som avsåg den utlandsplacerade funktionen för omvärldsbevakning, analys och kontaktskapande verksamhet vid Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser skulle överföras till Regeringskansliet. Skälen för detta var att förstärka Sveriges globala kopplingar till strategiska internationella högre utbildnings-, forsknings- och innovationsmiljöer. Därtill vill regeringen främja Sverige som en attraktiv kunskapsnation samt öka det internationella genomslaget för svensk högre utbildning, forskning och innovation. Den 1 januari 2017 övergick verksamheten till Regeringskansliet med Näringsdepartementet som huvudman. All verksamhet vid de fem utlandskontoren har sedan verksamhetsövergången flyttat in på ambassaderna i de aktuella länderna och en stegvis omdaning av verksamheten är under genomförande.

Samverkan och smart industri

Samverkan för innovativa lösningar

Regeringen inrättade 2015 ett nationellt innovationsråd. Innovationsrådet har identifierat tre områden som centrala för att lösa vårt samhälles utmaningar; digitalisering, life science och miljö- och klimatteknik. Genom regeringens strategiska samverkansprogram, som lanserades den 1 juni 2016, kraftsamlar regeringen tillsammans med näringsliv, akademi och offentlig sektor på områden relaterade till samhällsutmaningar där Sverige ligger långt framme och har komparativa fördelar. Befintliga resurser samlas och fokuseras på definierade och prioriterade områden via samverkansprogrammen. Dessa resurser växlas upp genom samverkan med näringslivet. Satsningen

på strategiska innovationsområden är ett centralt verktyg för att förverkliga regeringens samverkansprogram. Samverkansprogrammen, dess olika teman och den utmaningsdrivna ansatsen relaterar även till flera av de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030.

Fem samverkansprogram har inrättats: Nästa generations resor och transporter, Smarta städer, Cirkulär och biobaserad ekonomi, Life Science och Uppkopplad industri och nya material. Till varje samverkansprogram har knutits en samverkansgrupp med representanter från bl.a. näringsliv, offentlig sektor, universitet, högskolor och institut från de branscher som omfattas av respektive program. Dessa samverkansgrupper har identifierat utmaningar och möjligheter för respektive samverkansprogram och gjort prioriteringar av viktiga områden för gemensam kraftsamling.

Som konsekvens av samverkansprogrammet Uppkopplad industri och nya material har flera åtgärder initierats, exempelvis satsningar på testbäddar av strategisk betydelse för verkstads- och processindustri, som ska påskynda innovationstakten i branscherna. Gemensamt för merparten av åtgärderna är att de bygger vidare på tidigare satsningar och innebär att aktörer och resurser koncentreras, i syfte att uppnå större effekt.

Inom samverkansprogrammet Cirkulär och biobaserad ekonomi pågår arbete med att identifiera och prioritera behov för att viktiga steg ska tas mot omställningen av ekonomin, på kort och lång sikt. De övergripande områden som har identifierats gäller ökat träbyggande, cirkularitet och resurseffektivitet, innovativa bioråvaror, biodrivmedel, nya material samt uppskalning och kommersialisering. I samband med arbetet med den tidigare aviserade Agendan för biobaserad näringslivsutveckling har regeringen identifierat behovet av ytterligare kraftsamling och regeringen återkommer i frågan om biobaserad näringslivsutveckling.

Som en följd av samverkansprogrammet för Life science har flera insatser som är centrala för att öka dialog och sektorsövergripande samverkan mellan akademi, näringsliv och hälso- och sjukvård identifierats och realiserats. Genom stöd från Vinnova har bl.a. innovationsarbete för att främja teknisk och semantisk interoperabilitet på systemnivå inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten kunnat stödjas liksom en

testbädd för industriell produktion av biologiska läkemedel.

För samverkansprogrammet Smarta städer se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik. För samverkansprogrammet Nästa generations resor och transporter se utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Samverkansprogrammen är även en plattform för strategiska internationella samarbeten. Ett innovationspartnerskap, med samverkansprogrammen som grund, har inletts med Tyskland. Partnerskapet kommer bl.a. stärka förutsättningarna för näringslivet att nyttja testbäddar i respektive länder samt att berörda myndigheter gemensamt utvecklar metod och strategi för elvägar.

Samverkansprogrammen framhålls också i regeringens strategi För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi (N2017/03643/D) som viktiga i arbetet med att åstadkomma ett förstärkt innovationsklimat för datadriven och digitalt driven innovation, se vidare utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Handlingsplan för smart industri

Regeringen beslutade i juni 2016 om en handlingsplan för smart industri med totalt 45 åtgärder. Handlingsplanen innefattar åtgärder inom strategins fyra fokusområden samt horisontella åtgärder. Nedan nämns några exempel. Handlingsplanens horisontella åtgärder innefattar bl.a. 25 miljoner kronor för stärkt genomförande av smart industri på regional nivå, t.ex. genom beviljande av projektmedel till aktörer med regionalt utvecklingsansvar. Inom området digitalisering satsas 78 miljoner kronor via Tillväxtverket för stärkt digitalisering av små och medelstora företag. Som ett mer samlat erbjudande av statens digitaliseringsfrämjande åtgärder gentemot företagen inom hållbar produktion tillförs 35 miljoner kronor för arbetet med att minska industrins processutsläpp och stärka innovationskraften och regeringen har uppdragit åt Naturvårdsverket att utarbeta statistik för miljötillståndens ledtider. Under perioden 2016–2019 satsas 68 miljoner kronor på projektering, förstudier och annan planering som ökar användningen av spetstekniker och avancerade systemlösningar i stadsmiljöer. En ny generation avancerad miljöteknik behöver utvecklas. Inom ramen för forsknings- och innovationsområdet stärks investeringsfrämjandet med fokus på

testbäddar med 11,5 miljoner kronor. Vidare uppdrogs åt Tillväxtverket inom området kompetensförsörjning att stärka samverkan mellan industri och skola för att öka industrirelevanta utbildningars attraktionskraft och att genom validering stärka företagens strategiska kompetensförsörjning. De flesta åtgärder sträcker sig över flera år och deras genomförande kommer att fortsätta. Under 2017 utarbetas en ny handlingsplan som bygger vidare på befintliga insatser och stärker det nuvarande genomförandet av nyindustrialiseringsstrategin, Smart industri.

Regeringen har genomfört tre industrisamtal med olika teman. Industrisamtalen, där företag och industrins parter deltar, adresserar viktiga frågor för industrin och ger regeringen inspel till åtgärder och prioriteringar i genomförandet av strategin Smart industri. Vid det första samtalet diskuterades logistik, transporter och infrastruktur för att främja innovation och samverkan inom transportsektorn i Sverige. Temat för det andra industrisamtalet var arbetskraftens omställning. Här behandlades livslångt lärande samt hur åtgärder kan stärkas och komma till stånd tidigare vid omställning till följd av exempelvis varsel. Vid det tredje industrisamtalet var temat investeringsfrämjande. Här diskuterades vad som gör att investerare väljer Sverige, och hur det investeringsfrämjande arbetet kan stärkas.

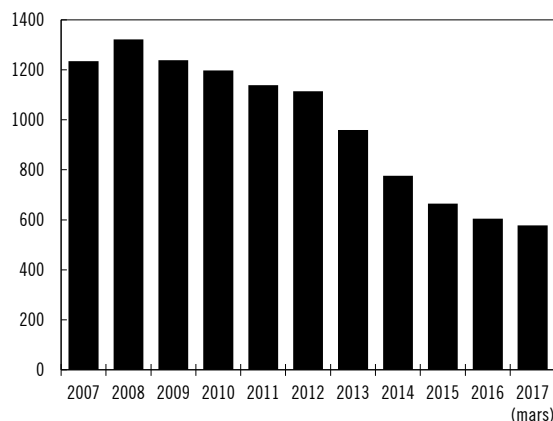
Hållbar mineralnäring

Sverige är EU:s ledande metallproducerande land. Under 2016 bröts 75 miljoner ton malm i Sverige, vilket var en ökning med 3 procent jämfört med föregående år. Gruvbranschens sammanlagda omsättning under 2016 uppgick till ca 30 miljarder kronor och vid årets utgång var ca 6 700 personer anställda direkt i gruvnäringen (underentreprenörer ej inräknade). En viktig faktor som skiljer gruvindustrin från många andra industrier är att produktionsvärdet i större utsträckning skapas i glesbygd.

Metallprisåret 2016 kännetecknades av ökade metallpriser vilket även har resulterat i en ökad ordervolym hos gruvutrustningsföretag. Efter flera år av minskade prospekteringsinsatser och dramatiskt fallande antal gällande undersökningstillstånd, ses nu en svag ökning av inkomna ansökningar. Totalt minskar dock fortfarande antalet gällande undersökningstillstånd, se

diagram 3.5. Vid årsskiftet 2016/2017 fanns 604 gällande undersökningstillstånd vilket motsvarar en minskning med 9 procent från föregående år och 47 procent färre än 2011.

Diagram 3.5 Antal gällande undersökningstillstånd

Källa: Bergsstatens register över undersökningstillstånd.

Sveriges mineralstrategi

Den svenska mineralstrategin som antogs 2013 har som övergripande vision att genom ett långsiktigt hållbart användande av landets mineralresurser, i samklang med miljö-, natur- och kulturvärden, skapa tillväxt i hela landet.

Åtgärdsprogrammet för genomförandet av mineralstrategin var under 2016 i sin slutfas och de sista rapporterna redovisades den 28 februari 2017. Bland annat har Tillväxtanalys redovisat hur regeringens tidigare satsningar för att korta ledtider i miljötillståndsprövningar utfallit vid prövningar av gruv- och täktverksamhet. Redovisningen visar på att ledtiderna för prövningar har ökat, men inte i högre grad än för andra motsvarande verksamheter. Inom ramen för regeringens nyindustrialiseringsstrategi Smart industri tas en bredare ansats när det gäller effektivisering av miljöprövning för minskade ledtider för tillståndsprövning.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har i uppdrag redovisat vikten av regional materialförsörjningsplanering för underlag i samhällsplanering. I rapporten pekar SGU på vikten av en sammanhållen materialförsörjningsplanering som beaktar aspekter som bidrar till effektiva och hållbara transporter, minskad användning av naturgrus och som underlättar återvinning av bergmaterial (N2017/01480/FÖF).

Riksantikvarieämbetet har redovisat ett uppdrag om att främja attraktiva natur- och kulturmiljöer i nya och befintliga gruvsamhällen. Slutredovisning inkom under februari 2017 (N2017/01660/FÖF). Rapporten konstaterar att

kulturmiljö och kulturarv gör skillnad inom de utvalda samhällsområdena arbetsmarknad, besöksnäring och samhällsdeltagande. Historisk förankring och kunskap om gruvnäringen är positivt för möjligheterna att utveckla dagens gruvnäring; för Sveriges varumärke som gruvnation och för att skapa förståelse för de villkor som gäller vid gruvverksamhet.

Utöver åtgärdsprogrammet inom mineralstrategin har regeringen under 2016 uppdragit till SGU och Naturvårdsverket att ta fram en långsiktig strategi för hantering av gruvavfall (N2016/02787/FÖF). Inom ramen för regeringens nyindustrialiseringsstrategi Smart industri har även Tillväxtanalys fått i uppdrag att kartlägga behovet av metaller och mineral för miljö- och teknikinnovationer (N2016/06367/FÖF). Vidare regeringen uppdragit åt SGU att kartlägga potentialen att utvinna dessa metaller i Sverige från primära och sekundära källor (gruvavfall), (N2016/06368/FÖF).

Geologisk verksamhet

SGU har i uppdrag att ta fram geologisk information som samhället behöver på kort och på lång sikt. SGU är aktiv inom Geodatarådet som Lantmäteriet leder (se utg.omr. 18), och har inom ramen för det arbetet bidragit till framtagande av en nationell geodatastrategi. Vidare har utvecklingsarbeten i tredimensionell modellering och visualisering utförts för att bl.a. underlätta fysisk planering i storstäder och grundvattenbaserad vattenförsörjning. Särskilda insatser har utförts när det gäller grundvatteninformation och stöd till länsstyrelser och kommuner när det gäller sinande grundvattenresurser främst på Öland. SGU stödjer regional och i viss mån lokal nivå med att ta fram och utarbeta regionala vattenförsörjningsplaner.

Immaterialrätt

I en kunskapsbaserad ekonomi är företag till stora delar uppbyggda kring immateriella tillgångar. Immaterialrätten blir därmed viktig för tillväxt, konkurrenskraft och jobbskapande. Immaterialrättsintensiva företag, genererar i dag

fler än vart tredje arbetstillfälle i Sverige och minst 40 procent av Sveriges BNP¹.

Patent- och registreringsverket (PRV) ansvarar för handläggningen av patent, varumärke och mönster. PRV är sedan den 1 januari 2017 en anslagsfinansierad myndighet. På lång sikt ska PRV främja tillväxten samt stärka innovationsförmågan och konkurrenskraften i hela landet genom att informera om, och bidra till ökad förståelse för, hanteringen av immateriella tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet.

Trenden vad avser nationella patentansökningar är fortsatt stabil. Antalet varumärkesansökningar ökade något 2016 jämfört med föregående år. PRV har sedan ett par år tillbaka intensifierat informationen till nystartade bolag om vikten av strategisk hantering av företagets immateriella tillgångar, vilket nu börjar ge effekt.

Under 2016 fick PRV, tillsammans med Vinnova, ett särskilt uppdrag att, genom informationsspridande och kunskapshöjande insatser, nå fler målgrupper och därmed ytterligare förstärka företags och aktörers förståelse för betydelsen av en affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar. I ljuset av en ökad digitalisering omfattar det utökade uppdraget även informationsinsatser kopplade till frågor om upphovsrättsintrång i den digitala miljön. Det kan röra frågor som illegal nedladdning eller s.k. streaming av upphovsrättsskyddat material. Ett första steg har varit att kartlägga problemen med upphovsrättsintrång i den digitala miljön för att framöver kunna göra informationsinsatser gentemot allmänheten.

I samarbete med Styrelsen för internationellt utvecklingsarbete (Sida) och World Intellectual Property Organization (WIPO, FN-organet för immaterialrätt) bedriver PRV internationella kursprogram i syfte att bidra till utvecklingen av immaterialrättssystem i de minst utvecklade länderna. Programmen har sedan 2015 arbetats om för att följa en för Sida gemensam programstruktur. Såväl deltagare som arrangörer ser mycket positivt på utfallet och antalet program har därför utökats från 2017.

¹ Källa: EPO och EUIPO, Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union Industry-Level Analysis Report, 2013.

Kommersialisering

Goda förutsättningar för kommersialisering av nya affärsidéer är avgörande för samhällets långsiktiga innovationskraft, förnyelse och tillväxt i företag inom såväl befintliga som potentiella eller framväxande tillväxtområden. Almi Företagspartner AB erbjuder såväl finansiering som rådgivning i hela landet till små och medelstora företag med lönsamhets- och tillväxtpotential. Vid finansiering av innovationsprojekt erbjuder Almi flera möjligheter, bl.a. innovationslån som är ett villkorslån avsett för företag med projekt i tidiga skeden. Almi kan även bevilja förstudiemedel som kan användas till att skaffa nödvändig experthjälp, att göra en kommersiell eller teknisk utvärdering eller för att skydda idén om det är möjligt. Under 2016 beviljades 263 företag innovationslån om totalt 108 miljoner kronor. Beviljade förstudiemedel uppgick till 40 miljoner kronor. Under 2016 fick 3 797 kunder innovationsrådgivning, fördelat på 26 procent privatpersoner, 36 procent nya företag och 38 procent etablerade företag. Av dessa kunder var 23 procent kvinnor och 77 procent män.

Vinnova finansierar insatser för validering av teknik- och affärskoncept i syfte att fler innovativa idéer ska nå marknaden. Under 2016 finansierade Vinnova 93 projekt med en total finansiering på 102 miljoner kronor. En tredjedel av projekten har koppling till inkubatorer.

Från och med 2015 har regeringen uppdragit åt Vinnova att ansvara för att lämna statligt stöd till inkubation. Insatserna ska bidra till att öka antalet nya och kunskapsintensiva tillväxtföretag i Sverige. Under 2016 utvärderade inkubatorerna sammantaget drygt 4 350 affärsidéer, varav drygt 420 har antagits för inkubation. 236 företag och projekt har fullgjort inkubationsprocessen under 2016 och vid årsskiftet 2016/17 var 92 projekt och 720 företag anslutna till inkubatorerna. Dessa omsatte ca 650 miljoner kronor och sysselsatte drygt 2 000 personer.

Totalt attraherade 210 företag i inkubatorerna drygt 675 miljoner kronor i ägarkapital under 2016. Föregående år investerades ca 500 miljoner kronor i 173 företag. Utöver investeringar i ägarkapital beviljades projekt och företag i inkubatorerna drygt 150 miljoner kronor i lån och 125 miljoner kronor i bidrag under 2016.

Analys och slutsatser

Sett till näringslivets investeringar i FoU som andel av BNP har andelen legat på ungefär samma nivå som föregående mätning, vilket innebär att näringslivets investeringar ökat i absoluta tal eftersom BNP ökat. Då det gäller innovationsverksamhet i företag och andelen innovativa snabbväxande företag är de mest aktuella uppgifterna från 2014. Båda dessa indikatorer visar en nedgång över tid. Med detta som utgångspunkt har regeringen tagit initiativ för att stärka innovationsverksamhet i företag och öka andelen innovativa snabbväxande företag, bl.a. i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50). I propositionen uppmärksammade regeringen även näringslivets investeringar i FoU. Inriktningen har varit att öka näringslivets investeringsvilja genom att stärka incitamenten för olika typer av gränsöverskridande samverkan. En rad initiativ har därför sjuksatts under 2016 där universitets och högskolors samverkan med näringsliv, offentlig sektor och övriga aktörer premieras. Dessutom startades satsningar på test- och demonstrationsmiljöer, testbäddar, industriforskningsinstitut, strategiska innovationsområden och samverkansprogram som alla på olika sätt syftar till att öka samverkan mellan näringsliv, akademi, intresseorganisationer och offentlig sektor. Samverkan är ett nyckelord i regeringens innovationsfrämjande arbete och präglar flera större initiativ inom innovationsområdet under 2016.

I och med att ekonomin omvandlas ändras förutsättningarna för näringslivet att utveckla ny kunskap och ta till vara, utnyttja och kommersialisera sina innovativa idéer. Sammantaget har dessa samarbeten skapat förutsättningar och incitament för näringslivets investeringsvilja i FoU vilket bidrar till fler och växande företag.

Innovationssamarbeten och smart industri

Samverkansprogrammen ska bidra till att möta flera av de samhällsutmaningar som Sverige står inför. Det handlar om nya sätt att resa, bo, göra affärer, leva, kommunicera, tillvarata och bevara jordens resurser och ekosystem. Regeringen konstaterar att programmen nu börjar visa på

resultat i form av nya samverkansprojekt och testbäddar, vilket främjar näringslivets förnyelseförmåga och stärker konkurrenskraften. Det nya konsoliderade RISE är en mer effektiv organisation och har en viktig position i det svenska innovationssystemet för att knyta samman forskning och affärsverksamheter. RISE har dessutom en betydelsefull roll i regeringens samverkansprogram och för utvecklingen av svenska testbäddar. Regeringen bedömer att verksamheten genom RISE bidragit till näringslivets innovationsförmåga och ekonomins sammanlagda förnyelseförmåga.

Vinnova är involverat i centrala delar av statens insatser för att stärka näringslivets förnyelseförmåga och innovationskraft. Det är nödvändigt med ett helhetsperspektiv och ett utvecklat samspel mellan utbildning, forskning och innovation samt övriga relevanta områden för att statliga investeringar i forskning och utbildning ska leda till ökad effektivitet i det svenska innovationssystemet. Sammantaget gör regeringen bedömningen att Vinnovas insatser bidragit till att nya kunskaper utvecklats som kan bidra till att näringslivets förnyelseförmåga stärkts.

För att upprätthålla en internationellt konkurrenskraftig kunskapsnivå på innovationsområdet är dessutom de internationella samarbetena betydelsefulla. Det svenska ordförandeskapet i Eureka har varit ett viktigt instrument för att stärka Sveriges renommé som innovationsland vilket skapar goda samarbetsrelationer med kunskapsmiljöer i omvärlden. Under året har dessutom integreringen av Tillväxtanalys utlandsbaserade verksamhet i Regeringskansliets organisation förstärkt förutsättningarna för att utveckla innovationspolitiken i takt med samtida kunskaps- och innovationsutveckling i omvärlden. Regeringen bedömer att det internationella arbetet bidragit till att stärka det svenska näringslivets innovationsförmåga.

Arbetet med att stärka industrins förmåga till omställning och konkurrenskraft fortsätter genom genomförandet av nyindustrialiseringsstrategin Smart industri. Flera åtgärder har initierats och samverkan mellan aktörer och myndigheter har intensifierats. Åtgärderna sträcker sig över flera år och kommer att utvärderas i takt med att de genomförs samt samlas. Vikten av att fortsätta förenkla och samla erbjudandet gentemot näringslivet är fortsatt

relevant för att åtgärderna ska få god effekt på lång såväl som kort sikt.

Hållbar mineralnäring

Metallpriser följer den globala konjunkturen samtidigt som mineralnäringen genomgår omställningar i samband med en generell efterfrågan på mer fossiloberoende. Global optimism har påverkat metallpriserna som har drivits upp av större aviserade infrastruktursatsningar i USA och en fortsatt fastighetsboom i Kina. Osäkerheter råder dock om aviserade satsningar kommer att realiseras och om Kinas fortsatta utveckling. Kina har aviserat en större satsning på förnybar energi, vilket kan komma att påverka tillgången till sällsynta jordartsmetaller. Förnybar energi och produktionen av högteknologiska produkter har under de senaste åren lett till global efterfrågan på metaller som tidigare inte varit särskilt eftertraktade. De redovisade åtgärdsrapporterna inom ramen för den svenska mineralstrategin, är ett betydelsefullt underlag för utvecklingen på området.

Kommersialisering

Utvecklingen av nya eller växande kunskapsbaserade företag har stor betydelse för den svenska konkurrenskraften. Efterfrågan på både rådgivning och finansiering från Almi har fortsatt varit hög, vilket bl.a. avspeglas i en hög utlåning av det s.k. Tillväxtlånet, vars målgrupp i huvudsak är innovativa företag med tillväxtpotential. Uppföljning av verksamheten visar att företag som får del av Almis insatser generellt uppvisar högre tillväxt än andra likvärdiga företag. Verksamheten bedöms bidra till att idéer kommersialiseras i nya eller befintliga företag. Likaså bidrar inkubationsverksamhet till att nya och kunskapsintensiva tillväxtföretag växer fram i hela landet.

Det finns ett stort samhällsekonomiskt värde i att tidiga utvecklingsinvesteringar, ofta i innovativa verksamheter, kommer till stånd. Regeringen gör bedömningen att innovationsstöd till företag och projekt i tidiga utvecklingsfaser behöver förstärkas. Ett stärkt innovationsstöd bedöms ha stor påverkan på möjligheterna att få fram fler tillväxtprojekt och innovativa företag. Den samlade effekten av investeringar i forsk-

ning och utveckling som görs i Sverige kan därigenom få större genomslag.

Behovet av att generellt stärka näringslivets och andra organisationers kunskaper om immaterialrättsliga tillgångar är ett prioriterat utvecklingsområde för svensk tillväxt, inte minst med tanke på ett ökat fokus på företeelser som öppen innovation, delningsekonomi, en allt mer internationaliserad ekonomi och upphovsrättsliga oklarheter i samband med digitaliseringens framväxt. För att nå ut med kunskaper om immaterialrättsliga tillgångar har Patent- och registreringsverket (PRV) i samarbete med olika partner intensifierat informationsarbetet på området. Indikatorerna för patent och varumärken visar en positiv utveckling och regeringen bedömer att PRV:s insatser bidrar till att stärka förutsättningarna för näringslivet att bättre nyttja immateriella tillgångar på ett mer systematiskt och strategiskt sätt.

Riksrevisionen har granskat statliga stöd till innovation och företagande. Granskningen redovisas i rapporten Statliga stöd till innovation och företagande (RiR 2016:22). Regeringen konstaterar i skrivelsen Riksrevisionens rapport om statliga stöd till innovation och företagande (skr. 2016/17:79) att insatser för att främja innovation och företagande leder till att förändringsprocesser initieras. Dessa låter sig inte till fullo analyseras och utvärderas i många av de effektanalyser som genomförs. Regeringen anser att det i dag saknas framför allt utvecklade analys- och utvärderingsmetoder för att skapa systematisk kunskap om ekonomiska omvandlingsprocesser. Tillväxtanalys fick därför i juni 2017 i uppdrag att lämna förslag på hur tillämpningen av metoder och modeller för analys och utvärderingar av offentliga insatser för hållbar tillväxt, strukturomvandling och ekonomisk förnyelse på såväl nationell som regional och lokal nivå kan utvecklas (N2017/04366/A).

3.5.3 Stärkt entreprenörskap – för ett dynamiskt och diversifierat näringsliv

För att ekonomin som helhet ska utvecklas, omvandlas och vara internationellt konkurrenskraftig genomför regeringen insatser med syfte att förbättra förutsättningarna för att öka nyföretagandet samt öka tillväxtmöjligheter i befintliga företag i hela landet. Främjandet av

entreprenörskap fokuserar på att möjliggöra genomförande av affärsidéer och att skapa handlingsutrymme för kvinnor och män att omsätta sin kreativitet i affärsverksamheter. Entreprenörskap omfattar insatser som rör kapitalförsörjning, satsningar för hållbar utveckling och särskilda satsningar på växande sektorer och stärkta förutsättningar för tillväxt i befintliga näringar. Detta bidrar sammantaget till stärkt svensk konkurrenskraft och att skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag.

Resultat

Företagsfrämjande på lika villkor

Det är angeläget att förbättra förutsättningarna för alla, oavsett kön, bakgrund, ålder, bransch och geografisk hemvist, att starta och driva företag. På så sätt kan en mångfald av företagare och företag bidra till innovation, sysselsättning och ett konkurrenskraftigt näringsliv. Information om Tillväxtverkets jämställdhetsarbete återfinns nedan under rubrik Jämställdhetsintegration i myndigheter.

Information och rådgivning

Tillgång till information, rådgivning och nätverk har ofta stor betydelse för många små och medelstora företags skapande och tillväxt. Den information och rådgivning som staten tillhandahåller ska vara marknadskompletterande, utgå från företagets efterfrågan vara lättillgänglig och kostnadseffektiv samt ta hänsyn till regionala förutsättningar.

Under 2016 har efterfrågan på Almis rådgivning varit fortsatt hög, framför allt inom Almis tillväxtrådgivning. Totalt ökade antalet rådgivningsinsatser till små och medelstora företag och under 2016 hade Almi 13 660 unika rådgivningskunder i hela landet. SCB:s effektmätning 2017 av Almis verksamhet visar bl.a. att de företag som fått rådgivning genom Almi har en starkare utveckling vad gäller antal anställda, förädlingsvärde och omsättning jämfört med företagen i kontrollgrupper. Exempelvis uppvisar aktiebolag i mätningen en dubbelt så stor ökning i antalet anställda (+20 procent) jämfört med aktiebolag i kontrollgruppen (+10 procent).

Tillväxtverket har genomfört informationsinsatser och i samverkan med andra myndigheter erbjudit tjänster med syfte att göra det enklare

för företag att skapas, växa och drivas. En sammanställning från myndigheten visar att resultaten hittills är goda, men att alla insatser ännu inte fullt ut har infriat alla förväntade resultat. Under 2016 har Tillväxtverkets informations- och företagsfrämjande insatser bidragit till att redan verksamma företag vidareutvecklats och att nya företag startats. De redan verksamma företagen har bl.a. fått ökad tillgång till nätverk, mer kunskap, nya strategier, ökad kompetens, nya investeringar och förhöjd kapacitet för idégenerering. Inom exempelvis myndighetens affärsutvecklingsarbete har 14 olika insatser genomförts vilka bedöms ha bidragit till internationaliseringsstrategier, projektanställningar, mer aktiva styrelser, stärkt produktionskompetens, ökad digitaliseringsmognad samt nya affärskontakter, affärsuppbyggnader, marknadsmöjligheter och investeringar. Inom myndighetens verksamhetsområde för näringslivets kompetensförsörjning har unga entreprenörer fått kunskap om företagande, flera högskolor har fått stöd för att arbeta strategiskt med entreprenörskap och regionalt utvecklingsansvariga aktörer har utarbetat utbildnings- och arbetsmarknadsprognoser.

Webbplatsen verksamt.se

Den myndighetsgemensamma webbplatsen verksamt.se är ett samarbete mellan elva myndigheter som drivs av Tillväxtverket och Bolagsverket samt Skatteverket och Arbetsförmedlingen. Webbplatsen erbjuder samlad information och e-tjänster från flera myndigheter, med utgångspunkt i företagarens och den potentiella företagarens behov.

Under 2016 fortsatte utvecklingen av verksamt.se och flera nya tjänster lanserades. Bland annat finns nu utvecklad information för att stödja export och internationalisering, nio nya regionsidor, en guide för restaurangbranschen där företagare kan ta fram en personlig checklista samt en kontaktpunkt med information och ansökningsuppgifter för att förenkla för EU-medborgare att få sina kvalifikationer validerade.

Webbplatsen har haft en positiv utveckling under 2016, med 2,3 miljoner användare och 4,5 miljoner besök, vilket var en ökning med 27 procent respektive 17 procent jämfört med året innan. Antalet inloggnings med e-legitimation ökade från 1,3 miljoner 2015 till 1,6 miljoner 2016. Hälften av de som är företagare

känner till verksamt.se och bland de som kan tänka sig att bli företagare känner drygt var fjärde person till webbplatsen. Kännedomen är nästan dubbelt så hög bland unga företagare som bland äldre företagare.

Främja nyanländas företagande

Entreprenörskap och företagande är viktiga inslag i utmaningen att integrera nyanlända på arbetsmarknaden. Det är viktigt att ta tillvara kompetens, erfarenhet och kunskap hos nyanlända kvinnor och män.

Under 2016 genomförde Tillväxtverket en rad kunskapsspridande insatser, exempelvis vid seminarier och konferenser, samt utlysningar av medel till projekt med integrationsinriktning. Bland annat genomfördes en utlysning riktad till arbetsintegrerande sociala företag (se vidare under rubriken Socialt entreprenörskap, sociala företag och sociala innovationer) och flera utlysningar riktades till projekt för att underlätta nyanländas etablering. Med syfte att klarlägga hur regler hindrar eller möjliggör företagande för personer med rötterna i ett land utanför EU tog myndigheten fram en rapport om asylsökandes och nyanländas förutsättningar för arbete och företagsstart i Sverige.

I propositionen Vårändringsbudget för 2016 (prop. 2015/16:99) avsatte regeringen 18 miljoner kronor för att främja nyanländas företagande. Detta resulterade i att Tillväxtverket fick regeringens uppdrag att underlätta för nyanlända att snabbt starta företag i Sverige. Inom ramen för uppdraget genomförde myndigheten en utlysning. 22 projekt fick medel att genomföra exempelvis informations- och språkinsatser, nätverkande och mentorskap. Av Tillväxtverkets delredovisning framgår att framgångsrika modeller bl.a. innehöll tydliga inslag av individuellt anpassade insatser som dessutom tillhandahölls på deltagarnas språk.

Socialt entreprenörskap, sociala företag och sociala innovationer

Den 25 februari 2016 fick Tillväxtverket ett treårigt uppdrag att i samverkan med Arbetsförmedlingen utarbeta och genomföra ett nationellt program med insatser som stimulerar till att fler arbetsintegrerande sociala företag startar och växer för att därigenom öka antalet sysselsatta. Satsningen bidrar bl.a. till regeringens arbete för enklare vägar till jobb och omfattar totalt 60 miljoner kronor och finansieras inom

utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv där mer information om satsningen återfinns.

Under 2016 såg regeringen över hur näringspolitiken bättre kan stärka socialt entreprenörskap, socialt företagande och sociala innovationer. I arbetet inhämtades bl.a. information och kunskap från över 300 intressenter inom den sociala ekonomin och en intern näringspolitisk genomlysning genomfördes. Arbetet resulterade exempelvis i uppdrag till Tillväxtverket att redovisa hur myndigheten främjar sociala entreprenörer i sin verksamhet och Vinnova ska enligt uppdrag i regleringsbrev för 2017 avsätta minst 55 miljoner kronor under 2017–2019 för att utveckla och genomföra riktade insatser för social innovation.

Jämställdhetsintegrering i myndigheter

Tillväxtverket har under 2016 fortsatt arbeta i enlighet med vad som aviserades i myndighetens handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2015–2018. Bland annat togs en mångfaldsrapport fram för 2015. Myndigheten använder två indikatorer för att följa upp integreringen av mångfald i sina kärnprocesser: 1) andel av beviljade ansökningar som integrerat mångfald och jämställdhet i planering, genomförande och uppföljning, och 2) fördelning av beviljade stöd till existerande och potentiella företagare utifrån kön, ålder och bakgrund. År 2016 var det 48 procent av de projekt som beviljades medel som integrerade jämställdhet i sina projekt. Motsvarande andel som integrerade mångfald på samma vis var 53 procent. Siffrorna avser nationella medel. År 2015 var det 91 procent av ansökningarna som beviljades stöd direkt från Tillväxtverket och 93 procent av de finansiella medel som myndigheten förmedlade som gick till företag som drevs av män.

Enligt Tillväxtverkets databas över operativa företagsledare leder kvinnor 29 procent av Sveriges företag.

Turism och besöksnäring

Turismen är en av Sveriges snabbast växande näringar. År 2016 var 169 000 personer sysselsatta inom turismen, vilket är en ökning med 6,9 procent jämfört med året innan. Detta kan jämföras med att den totala sysselsättningen i Sverige under samma period ökade med 1,7 procent. Totalt ökade turismkonsumtion i Sverige med 18,3 miljarder kronor under 2016 och uppgick totalt till 296 miljarder kronor. Turismens exportvärde, dvs. värdet av utländska besökare

konsumtion i Sverige, ökade med 13,5 miljarder kronor och uppgick till 119,6 miljarder kronor. Regeringen har även tillsatt en särskild utredare med uppdrag att föreslå en sammanhållen politik för hållbar turism och växande besöksnäring (dir. 2016:83). Utredningen ska bidra till innovativa växande företag och destinationer samt ökad samverkan mellan privata och offentliga aktörer. Utredningen ska slutredovisas den 1 december 2017.

Tillväxtverkets slutrapportering av regeringsuppdraget Hållbara turistdestinationer visade på vikten av tydliga roller och ansvarsfördelning samt gränsöverskridande samarbeten mellan offentliga och privata aktörer, vilket låg till grund för utlysningen om Hållbar produktutveckling för perioden 2016–2019. Utlysningen omfattar 40 miljoner kronor och lika mycket i medfinansiering och syftar till att ta fram ett ökat utbud av upplevelser för kultur- och naturintresserade besökare från andra länder, detta är en del av regeringens satsning på besöksnäringen med fokus på natur och kulturturism.

Naturturismen växer i Sverige och omsatte 3,6 miljarder kronor 2014. Regeringen har gjort stora satsningar för att tillgängliggöra Sveriges natur, bl.a. genom information och vandringsleder (se vidare utg.omr. 20 Allmän miljö- och naturvård).

Tillväxtverket har ett nationellt samverkanssamordningsansvar inom turism. Inom ramen för detta arbete anordnar och deltar myndigheten i flera olika typer av nätverk, dialoger och mötesplatser på turismområdet.

I slutet av juni varje år presenterar Tillväxtverket publikationen Fakta om svensk turism. År 2016 hade Sverige totalt 61,8 miljoner övernattningar, en ökning med drygt 1,8 miljoner eller 2,9 procent jämfört med året innan. Antalet utländska övernattningar ökade med 2,8 procent till 15,6 miljoner under 2016.

V.S. VisitSweden AB (VisitSweden), ska medverka till att turismen ökar genom marknadsföring och information om Sverige som turistland utomlands. VisitSweden har bl.a. gjort detta genom särskilda satsningar på nya tillväxtmarknader som Indien och Kina, marknadsföring av hållbar natur- och ekoturism på landsbygden samt insatser för att förlänga utländska besökarens vistelse i Sverige. VisitSweden marknadsför även Sverige som turistland utomlands inom ramen för regeringens satsningar på dels landsbygds- och måltidsturism genom lands-

bygdsprogrammet (se utg.omr. 23 avsnitt 2.5.3), dels genom Exportstrategin för att bredda kännedomen om svensk design och svenska designupplevelser internationellt.

Kapitalförsörjning

En viktig förutsättning för att möjliggöra start och expansion av företag är en god tillgång till finansiering i olika skeden. Det handlar dels om förutsättningar att generera internt kapital, dels om tillgång till externt kapital. Merparten av företagens lånebehov tillgodoses av den privata marknaden. Eftersom ett stabilt finansiellt system är en förutsättning för långsiktig hållbar tillväxt är en stabil bank- och finansmarknad på både nationell och EU-nivå prioriterat i regeringens politik. Detta har föranlett ett antal lagstiftningsförändringar under de senaste åren, däribland regelverk avseende kapitalkrav hos bankerna som i viss mån kan påverka små företags möjlighet att få tillgång till privat lånefinansiering. Närings- och innovationsministern och finansmarknads- och konsumentministern genomförde därför gemensamt i februari 2017 en dialog med de större bankerna i Sverige i syfte att säkerställa att lånebehoven hos nya och växande företag i stor utsträckning kan tillgodoses av de privata bankerna.

Privat gräsrotsfinansiering är en del av de finansiella marknaderna som växer snabbt. Regeringen har därför tillkallat en särskild utredare för att kartlägga och analysera utvecklingen av gräsrotsfinansiering (Fi 2016:10) och samtidigt se över behovet av regelverk för marknaden. Uppdraget ska redovisas senast den 29 december 2017.

Marknadskompletterande utlåning ökade

Marknadskompletterande finansiering via de statliga aktörerna ska bidra till en förbättrad finansieringssituation där den privata marknaden verkar i begränsad utsträckning, men där det finns ett samhällsekonomiskt motiv för insatser som leder till tillväxt och förnyelse i svenskt näringsliv.

Under 2016 ökade utlåningen till företag från både Almi och Stiftelsen Norrlandsfonden

(Norrlandsfonden)², i såväl antalet krediter som beloppsmässigt.

Tabell 3.13 Marknadskompletterande utlåning

Nyutlåning 2016 och 2015 (inom parentes)

	Almi	Norrlandsfonden
Nyutlåning (mnkr)	3 324 (3 280)	451 (264)
Nyutlåning (antal)	4 681 (4 405)	172 (154)

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2016.

De senaste två åren har Almis nyutlåning ökat kraftigt med 970 miljoner kronor vilket motsvarar en ökad utlåning med 40 procent. Även för Norrlandsfonden har utlåningen ökat betydligt under det senaste året, en ökad utlåning på 71 procent 2016 jämfört med 2015. Den höga beloppsmässiga utlåningen i såväl Almi som Norrlandsfonden beror på hög efterfrågan från företag samt de avtal som Almi och Norrlandsfonden tecknat med Europeiska Investeringsfonden om förlustgaranti för lån till innovativa företag.

Utlåningen av mindre lån till nystartade företag, s.k. mikrolån, ökade kraftigt under 2016 och uppgick till 41 procent av antalet lån. Avseende mikrolån utgör låntagare med utländsk bakgrund majoriteten, 54 procent av antalet mikrolån går till denna målgrupp. Av Almis totala nyutlåning 2016 gick 36 procent till denna målgrupp, jämfört med 34 procent 2015. Utlåningen till företagare med utländsk bakgrund kan inte redovisas fördelat på kön.

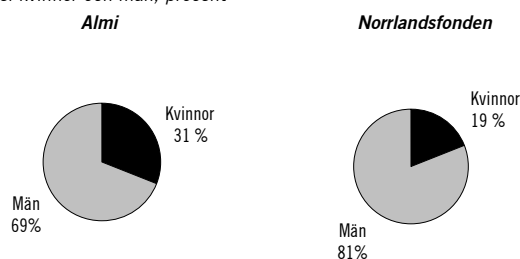
Av Norrlandsfondens utlåning 2016 gick 19 procent till företag som ägs eller leds av kvinnor, motsvarande andel 2015 var 21 procent. Antalet företag som ägs eller leds av kvinnor som beviljades lån av Almi har ökat och uppgick 2016 till 1 443. Även utlånad volym till denna målgrupp ökade 2016 och uppgick till drygt 738 miljoner kronor. Av Almis nyutlåning 2016 gick 17 procent till exporterande företag, vilket motsvarar 565 miljoner kronor.

² Norrlandsfonden verkar i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län.

Diagram 3.6 Nyutlåning (antal lån)

Andel kvinnor och män, procent

Källa: Almi och Norrlandsfonden, årsredovisningar 2016.

Almis och Norrlandsfondens utlåning sker huvudsakligen tillsammans med banker. Under 2016 har utlåningen från Almi bidragit till att banker och andra finansiärer beviljat lån för ytterligare drygt 7 200 miljoner kronor, vilket innebär att för varje krona Almi lånat ut har företagen fått låna ytterligare drygt två kronor från banker eller andra finansiärer. Enligt Norrlandsfonden beräknas fondens utlåning 2016 generera investeringar i norrländskt näringsliv med ytterligare 2 300 miljoner kronor. Drygt hälften av samtliga krediter gick till företag som inte tidigare varit kund hos Norrlandsfonden.

Som ett resultat av Almis samhällsuppdrag följs tillväxten i Almis kundföretag upp fyra år efter Almi-insatsen. Uppföljningen av tillväxt-effekter i Almis samtliga kundföretag visar att för de företag som blev kunder under 2012 har omsättningen i genomsnitt ökat med 39 procent under perioden 2011–2015. I en jämförbar kontrollgrupp var omsättningsökningen 21 procent. För de företag som var lånekunder hos Almi 2012 har omsättningen ökat med i snitt 67 procent. Liksom tidigare år har Almis kundföretag haft en bättre sysselsättningsökning; 30 procent jämfört med kontrollgruppens 13 procent.

Fortsatt stor efterfrågan på riskkapital

Marknaderna för svenska s.k. startup-företag och små- och medelstora företag i övrigt växer och med det så följer ett ökat behov av riskkapital i tidiga skeden för att säkerställa produktutveckling och marknadsexpansion. Antalet ägarkapitalinvesteringar i Sverige var på toppnivå under 2016. Enligt Dagens Industris ”Nordic Tech list” gjordes totalt 496 investeringar under året.

Under 2016 skedde riskkapitalinvesteringar via fyra statliga verksamheter: Almi (inom dotterbolaget Almi Invest AB), stiftelsen Industrifonden, Inlandsinnovation AB (IIAB) samt Fouriertransform AB (FTAB).

Tabell 3.14 Marknadskompletterande riskkapitalinvesteringar

Investeringar 2016	Almi	Industrifonden ¹	IIAB	FTAB
Investeringar (mnkr)	172	573	58	158
Antal investeringar i nya bolag	44	3	3	1
Antal följdinvesteringar i befintliga bolag	113	34	14	14
Antal avyttrade bolag	47	14	9	3
Antal portföljbolag vid 2016 års utgång	363	58	46	21

¹Industrifondens verksamhetsår 2016/17.

Källa: Almi, Industrifonden, Inlandsinnovation, Fouriertransform, årsredovisningar 2016.

Bland de företag som fick del av Almis riskkapital 2012 har omsättningen ökat med 237 procent på fyra år. Under 2016 investerade Almi Invest sammanlagt 172 miljoner kronor som ägarkapital i befintliga och nya portföljbolag. Under samma tidsperiod har privata aktörer investerat totalt 1 217 miljoner kronor i dessa bolag, vilket innebär en uppväxling på ca 7 kronor per investerad krona från Almi. Industrifondens investeringar 2016/17 om 573 miljoner kronor matchades av privata kapitalinvesteringar om 2 578 miljoner kronor.

Förbättrad struktur för statligt riskkapital

Regeringen har vidtagit åtgärder för att Sverige ska bibehålla och utveckla en stark marknad för finansiering till företag i tidiga skeden. En del i detta är etableringen av Saminvest AB (Saminvest) i juli 2016. Genom Saminvest kan offentligt kapital investeras indirekt i företag via s.k. venture capital- och såddfonder tillsammans med privat kapital. Saminvest ska stärka finansieringsystemet för innovativa företag med hög tillväxtpotential så att fler växande företag skapas. Syftet med Saminvests fondinvesteringar är att bidra till att mer privat kapital söker sig till företagens tidigare och mer riskfyllda faser samtidigt som nya fonder och team kommer att kunna etableras och på det viset skapa en mer dynamisk riskkapitalmarknad. Den 1 januari 2017 skedde koncernbildningen av Saminvest då aktierna i IIAB och FTAB tillfördes Saminvest. Saminvests framtida fondinvesteringar finansieras av kapital från dessa dotterbolag vars verksamhet att nyinvestera nu upphört.

Med EU-medel från det nationella regionalfundsprogrammet 2014–2020 har Tillväxtverket fattat beslut om två nationella riskkapitalprojekt: grön investeringsfond och Swedish Venture

initiative. Grön investeringsfond, som sjösattes hösten 2016 och förvaltas av Almis dotterbolag Almi Invest och medfinansieras av Statens energimyndighet och Almi Företagspartner AB, kommer att genomföra direktinvesteringar i bolag med affärsmodeller som adresserar klimatutmaningen. Fonden riktar sig till företag verkamma inom områdena klimat, förnybar energi och energieffektivisering med syfte att bidra till en koldioxidsnål ekonomi. Fonden har ett kapital på 650 miljoner kronor, varav hälften från Europeiska regionala utvecklingsfonden, som kommer att kompletteras med lika mycket privat kapital i de enskilda investeringarna.

Swedish venture initiative, som etablerades under 2016, har ett fond-i-fond-upplägg där Europeiska Investeringsfonden har till uppgift att utse privata fondförvaltare som kommer att utföra investeringar i tillväxtföretag. Fonden har en kapitalbas³ på 388 miljoner kronor. Till det kommer privat finansiering och finansiering från Europeiska Investeringsfonden.

Analys och slutsatser

Företagsfrämjande på lika villkor

Information och rådgivning

Almis insatser bedöms bidra till att främja fler och växande företag. Tillväxtverkets informationsinsatser och riktade företagsfrämjande insatser bidrar till att stimulera entreprenörskap och företagsutveckling genom att sprida information och stötta kunskapsutveckling, både generellt och riktat till vissa målgrupper, exempelvis unga och utlandsfödda, och branscher. För att möta företagets behov i hela landet är det viktigt att det statliga företagsfrämjandet fortsätter att anpassa sina tjänster, arbetssätt och kompetens. Digitalisering, internationalisering och hållbart företagande har vuxit i betydelse, vilket präglar Almis löpande utvecklingsarbete. Även inom Tillväxtverket är på motsvarande sätt områdena Digitalisering, Internationalisering och Grön tillväxt särskilt prioriterade och förväntas förstärkas inom myndighetens

informations- och företagsfrämjande insatser under 2017.

Webbplatsen verksamt.se

Webbplatsen verksamt.se är nu ett centralt verktyg för att förenkla för företagare och blivande företagare. Det är ett verktyg som underlättar myndighetskontakter, förenklar administration och ökar överskådligheten. Måluppfyllelsen i termer av kundnöjdhet är fortsatt god, medan regeringen bedömer att kännedomen om verksamt.se bör öka ytterligare. Detta ställer krav på såväl kommunikationsinsatser som fortsatt utveckling av relevant innehåll och effektiva tjänster för målgrupperna.

Det löpande arbetet och de nya tjänster som under året tagits fram inom verksamt.se bedöms underlätta för företagare och blivande företag att få överblick över och kunna ta del av relevant information, kunskap och rådgivning. Till exempel har den utvecklade informationen om export och internationalisering, med checklista för tull- och skattefrågor, guidning till regionala rådgivare och information om olika marknader, rönt stort intresse och bedöms möta en tydlig efterfrågan. Detsamma gäller den checklista för restaurangbranschen som beskrivs under rubriken 3.5.4 Ramvillkor som stärker företags konkurrenskraft. Den kontinuerliga utvecklingen av fler regionala sidor, som innebär att 14 regioner nu har egna ingångar, är också positiv och har inneburit tillgång till information med ökad relevans för användare i fler delar av landet.

Turism och besöksnäring

Tillväxtverkets insatser för att främja turist- och besöksnäringen bedöms bidra till att stärka svenska företags konkurrenskraft och till att skapa nya jobb över hela landet i en sysselsättningsintensiv näring. Näringen har en förhållandevis jämn könsfördelning med en hög andel unga och utrikesfödda, vilket gäller såväl företagare som anställda. För att bidra till att utveckla den svenska turismen och generera bra beslutsunderlag behöver Tillväxtverket fortsätta att utveckla den statistik som de producerar. V.S. VisitSweden AB:s insatser för att marknadsföra Sverige som turistland utomlands bedöms bidra till fler utländska besökare till svenska destinationer och upplevelser.

Natur- och kulturturismen, där bl.a. nationalparker är viktiga besöksmål, utvecklas positivt båda nationellt och internationellt och har potential för fortsatt tillväxt i hela landet.

³ Med kapitalbas avses fondens offentliga finansiering inklusive EU-medel.

Främja nyanländas företagande

Att identifiera och undanröja hinder för nyanlända och personer med utländsk bakgrund att starta och utveckla företag bedöms bidra till ökad sysselsättning, fler företag och ett konkurrenskraftigt näringsliv. Regeringen bedömer att Tillväxtverkets arbete med att främja integration fyller ett samhällsbehov och fungerar som en sammanhållen kanal för dylika insatser. Inom ramen för regeringens satsning på att främja nyanländas företagande bedöms projektens framgångar och de lärdomar som har kunnat dras under projektiden ha bidragit till att tydliggöra problem och klargöra framgångsfaktorer när det gäller att främja företagande bland nyanlända. Satsningen har även inneburit att Tillväxtverket har utvecklat samverkan med Arbetsförmedlingen och andra myndigheter och berörda aktörer. Dessa lärdomar bör byggas vidare på i fortsatta satsningar.

Socialt entreprenörskap, sociala företag och sociala innovationer

Den genomlysning av hur näringspolitiken bättre kan stärka socialt entreprenörskap, socialt företagande och sociala innovationer som genomfördes under året visade bl.a. att det företagsfrämjande systemet måste bli bättre på att förstå och möta behoven hos även de sociala entreprenörerna och innovatörerna. Den styrning av nyckelmyndigheter inom företagsfrämjandet som gjordes i 2017 års regleringsbrev förväntas vara viktiga insatser för att bemöta detta.

Kapitalförsörjning

Under såväl perioder med hög ekonomisk tillväxt som vid ekonomisk tillbakagång finns behov av marknadskompletterande finansieringsinsatser till företag. Behovet av sådana insatser kan variera över landet. I samband med företagsstart, utveckling och expansion krävs kapitaltillskott som marknaden ibland inte är villig att erbjuda företagen med mindre än att en del av risken lyfts av. Regeringen bedömer att Almi och Norrlandsfonden har en viktig marknadskompletterande roll att fylla avseende kreditgivning till små och medelstora företag för att fortsätta utveckla konkurrenskraftiga företag.

Regeringen har genom att omstrukturera delar av de statliga finansieringsinsatserna skapat

förutsättningar för ett bättre nyttjande av statens resurser för kapitalförsörjning vilket bidrar till att stimulera privata riskkapitalinvesteringar och därmed en ökad volym av riskvilligt kapital. Almis dotterbolag, Almi Invest, och Industriefonden, vars verksamheter växlas upp kraftigt av privata investerare, bidrar till att privat kapital investeras i företag i tidiga skeden. Målsättningen är att även de nya verksamheterna, Grön investeringsfond, Swedish Venture Initiative och Saminvest AB, på motsvarande sätt bidrar till företagens tillgång till privat riskkapital.

3.5.4 Ramvillkor som stärker företags konkurrenskraft

Goda ramvillkor för företag och företagande är en grundläggande förutsättning för att stärka de svenska företagens konkurrenskraft. Företag behöver stabila, effektiva och förutsägbara regelverk. Regelverk och administrativa system behöver också ständigt ses över och moderniseras för att anpassas till ekonomins övergripande utveckling och skapa handlingsutrymme för entreprenörskap och företagsutveckling.

Resultat**Ramvillkor för företag**

Ett konkurrenskraftigt och dynamiskt näringsliv är grunden för fler jobb i Sverige. För att öka näringslivets konkurrenskraft arbetar därför regeringen för att skapa goda ramvillkor för företag i alla delar av landet genom väl utformade regelverk och administrativa system.

Med ramvillkor för företag och företagande avses generella regelverk som anger villkor och förutsättningar för att starta, driva, äga, utveckla och avveckla företag. Dessa villkor påverkar i hög grad företagets vardag och den närmare utformningen kan vara avgörande för centrala beslut i företagen som t.ex. investeringar, lokalisering och anställning.

Det är särskilt viktigt att regelverk som utgör ramvillkor är enkla, tydliga och ändamålsenligt utformade för att inte skapa snedvridande incitament, tolkningsproblem eller höga administrativa kostnader för företagen.

Företag i Sverige har i dag generellt sett goda ramvillkor att verka inom. Regeringen arbetar

vidare med att ytterligare förbättra dessa ramvillkor, inte minst för små och medelstora företag. Nedan följer ett urval av åtgärder som har vidtagits på områden som har stor betydelse för att skapa goda ramvillkor för företag.

Åtgärder för att skapa goda ramvillkor för företag och företagande

Den 1 januari 2017 infördes det s.k. växa-stödet för enskilda näringsidkare. Reformen innebär att en enskild näringsidkare som inte har haft någon anställd sedan den 1 januari 2016 och som anställer en person endast behöver betala den del av arbetsgivaravgiften som motsvarar ålderspensionsavgiften, dvs. 10,21 procent, under de 12 första månaderna. Nedsättningen ges på den del av ersättningen till den anställde som inte överstiger 25 000 kronor per månad. Åtgärden förväntas leda till att fler företag vågar ta steget att anställa en första person, vilket leder till fler arbetstillfällen i dessa företag som i sin tur bidrar till minskad arbetslöshet och ökad sysselsättning. Regeringen föreslår en utvidgning av växa-stödet, se volym 1 avsnitt 6. Förslaget som innebär sänkta arbetsgivaravgifter för den första anställda förväntas öka efterfrågan på arbetskraft under den tid nedsättningen gäller (t.o.m. 2021).

Den 1 januari 2017 infördes en omsättningsgräns för mervärdesskatt. Åtgärden innebär att den som under innevarande eller något av de två närmast föregående beskattningsåren haft en omsättning inom landet som inte överstiger 30 000 kronor per år inte behöver registrera sig för, ta ut eller betala mervärdesskatt. Åtgärden minskar de administrativa bördorna för de allra minsta verksamheterna, däribland mikroproducenter av förnybar el som säljer sin överskottsel.

Den 1 augusti 2016 utvidgades RUT-avdraget så att skattereduktion även kan ges för vissa trädgårdstjänster, flytttjänster och it-tjänster. Från och med den 1 januari 2017 omfattar RUT-avdraget även tjänster som består i reparation och underhåll av vitvaror i hemmet. Samtidigt har taket sänkts och vissa begränsningar gjorts för RUT-avdraget. Regeringen bedömer att förslagen sammantaget leder till att fler företag kan etablera sig i de aktuella branscherna samt till ökad sysselsättning.

Omkring 85 procent av Sveriges export och import transporteras någon gång under transportkedjan med fartyg. Den 20 oktober 2016 trädde regler om ett nytt system för tonnagebeskattning i kraft. Åtgärden innebär att det

skattepliktiga resultatet av kvalificerad rederiverksamhet bestäms schablonmässigt utifrån fartygets nettodräktighet, dvs. oberoende av inkomster och utgifter i verksamheten. Systemet syftar till administrativa förenklingar för svenska rederier samt att de får konkurrensvillkor som är likvärdiga med villkoren för rederier i jämförbara länder i Europa.

För att främja entreprenörskap och förbättra förutsättningarna att driva företag i Sverige infördes den 1 november 2016 särskilda regler om skuldsanering för företagare i syfte att minska riskerna med företagande och ge fler företagare en möjlighet till en andra chans. Reformen innebär att det införs en möjlighet för en särskild form av skuldsanering för överskuld-satta personer som är eller har varit engagerade i näringsverksamhet som har bedrivits på ett försvarligt och lojalt sätt.

Hur trygghetssystemen är utformade är viktigt för företagare och för att fler ska vilja bli företagare. I februari 2016 tillsatte regeringen utredningen Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – översyn av föräldraförsäkringen (dir. 2016:10) som bl.a. har i uppdrag att kartlägga företagares villkor och möjligheter att använda föräldraförsäkringen och vid behov föreslå förändringar. Utredningen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 oktober 2017.

Näringsdepartementet har genomfört en kartläggning om betalningstider i näringslivet som presenterades i november 2016. Kartläggningen innefattade en analys av vad som har hänt både i Sverige och i Europa vad gäller betalningstider under de senaste åren och vilka eventuella effekter lagstiftningen från 2013 om betalningstider har haft. Kartläggningen visar att i Sverige har de avtalade betalningstiderna ökat med tre dagar under de senaste tio åren samtidigt som de avtalade betalningstiderna blivit kortare i många länder inom EU. Från att ha varit ett av de länder där det gick snabbast att få betalt ligger Sverige numera runt genomsnittet i EU. Långa betalningstider kan vara problematiska för de små underleverantörer som tvingas ligga ute med stora belopp för att deras kunder kräver långa betalningstider eller betalar sina räkningar för sent. Mot bakgrund av de resultat som framkom i kartläggningen utsåg regeringen i slutet av januari en kontaktperson för att under sex månader hålla kontakt med näringslivets före-

trädare i frågan om möjligheten att på eget initiativ ta fram en uppförandekod.

En biobaserad och cirkulär ekonomi är en prioriterad fråga för regeringen för att öka resurseffektiviteten och minska miljö- och klimatpåverkan samtidigt som det gynnar näringslivsutveckling och nya jobb. Långsiktiga styrmedel samt välanpassade regelverk och ramvillkor utgör viktiga förutsättningar i en omställning till hållbar produktion. Transparenta, tydliga och effektiva processer för tillstånd och tillsyn kan underlätta industrins strävan att producera mer resurssnålt och miljövänligt. Naturvårdsverket har därför fått i uppdrag att ta fram en modell för att årligen upprätta och redovisa statistik för miljötillståndsprövningen, som ska möjliggöra att följa hur lång prövningstiden varit från ansökan till beslut och vilka faktorer som påverkat prövningstiden. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2017.

Förhandlingen i Europeiska rådet av sex olika EU-direktiv på avfallsområdet inom ramen för EU:s paket för cirkulär ekonomi har fortsatt under året. Regelverket på avfallsområdet berör ett stort antal företag i ett flertal olika branscher. I förhandlingen har regeringen bl.a. verkat för: en hög ambition vad gäller återvinningsmålen samt ett förbud mot deponering av avfall som är lämpligt att återvinna eller en snabbare utfasning av deponeringen. Viktiga frågor i förhandlingen är också giftfria kretslopp, ökade möjligheter till återanvändning, återvinning, reparation och uppgradering samt att förnybara biobaserade produkter används eller ersätter fossila produkter.

Betänkandet Från värdekedja till värdecykel – så får Sverige en mer cirkulär ekonomi (SOU 2017:22) överlämnades den 22 mars, till Miljö- och energidepartementet. I betänkandet föreslås bl.a. följande: nationell samverkan, inrättandet av en delegation för cirkulär ekonomi, skatte-reduktion för hyr-, begagnat- och reparations-tjänster, ökad tillgänglighet till bilpooler samt insatser för att underlätta för hushållen att förebygga avfall. Enligt utredningen förväntas förslaget leda till ökad sysselsättning. Utredningens förslag har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Regeringen beslutade den 5 februari 2015 att tillsätta en utredning om utveckling av innovations- och entreprenörskapsklimatet i Sverige. Utredningens uppdrag var att identifiera hinder och möjligheter, samt lämna förslag på åtgärder,

för att förbättra och utveckla innovations- och entreprenörskapsklimatet. Bland fokusområdena märks bl.a. frågan om ramvillkorens påverkan på entreprenörskap, innovation och omställningsförmåga samt företagsrekonstruktion och förutsättningar för en andra chans. Utredningens slutbetänkande *Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet* (SOU 2016:72) överlämnades den 17 oktober 2016. Betänkandet har sedan dess remitterats och remisstiden gick ut den 31 januari 2017. En remissammanställning över instansernas övergripande synpunkter har sedan dess upprättats och utredningens förslag, som berör en rad olika områden, bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Förenkla för företagen

Enkla och effektiva myndighetskontakter är av vikt för att ge företagen bättre möjligheter att utvecklas. Lagar och myndighetsregler som företagen ska följa är en annan viktig del för att ge företagen möjlighet att utvecklas som nämns inledningsvis avsnitt 3.5.1 under rubriken Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder. Även myndigheternas service, bemötande och handläggningstider är av stor vikt för ett konkurrenskraftigt företagsklimat.

Riksdagen begärde i ett tillkännagivande 1999 att regeringen skulle lämna en årlig redogörelse till riksdagen om regelförenklingsarbetet, så att riksdagen kunde få möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen (bet. 1998/99:NU6, rskr. 1998/99:170). En sådan redogörelse lämnas årligen i budgetpropositionen.

Regeringens förenklingsarbete utgår från det mindre företagets förutsättningar och behov. Förenklingsarbetet följs upp mot fyra mål. Målen är att det ska bli enklare att lämna uppgifter, handläggningstiderna ska kortas, regler ska främja företagets tillväxt och kostnaderna till följd av regler ska minska. I avsnitten nedan följer en redovisning av 2016 års arbete mot de mål som nämns ovan.

Förenkling genom digitalisering

En digital statsförvaltning ger en grund för att göra det enklare för företag i kontakten med myndigheterna. Digitala processer som anpassas utifrån företags förutsättningar och behov ger förutsättningar för överblick och kontroll över de krav som myndigheter ställer på företagen.

Förutsättningarna för en mer likartad hantering oberoende av var i landet ett företag bedriver sin verksamhet ökar. En fullt ut digital ärendehantering gör det lättare för företag att göra rätt från början, att få en snabbare ärendehantering och att lättare få besked om ärendestatus.

Regeringens överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) syftar till att erbjuda företagare i regeltunga branscher nationella digitala lösningar för att bl.a. kunna ansöka om kommunala tillstånd. Inledningsvis inriktas arbetet mot restaurangföretagare. De digitala lösningarna innebär att den kommunala regeltillämpningen och tillståndsgivningen blir mer lika över landet samt att handläggnings-tiderna och uppgiftslämnandet minskar. Genom att samla och utveckla tjänster utifrån ett användarperspektiv, som görs via webbplatsen verksamt.se, blir företagets kontakter med myndigheterna enklare. Genom de möjligheter till utvecklade och lärande tjänster som ny teknik innebär, kan reell förenkling uppnås samtidigt som förvaltningen effektiviseras. Webbplatsen verksamt.se är en viktig del i regeringens arbete med att förenkla för företag genom digitalisering.

Tillväxtverket har, tillsammans med Bolagsverket, SKL och i dialog med kommunerna tagit fram en guide där restaurangföretagare kan skapa en checklista på företagsajten verksamt.se. Där kan företag utifrån sina olika förutsättningar se vilka statliga och kommunala tillstånd som behövs för att kunna starta restaurang. I mars 2017 var Karlskrona kommun den första kommunen som gav restaurangföretagare möjlighet att ansöka om serveringstillstånd via den nationella digitala tjänsten för serveringstillstånd. E-tjänsten förifyller uppgifter från den sammansatta bastjänsten som innehåller grundläggande uppgifter om företag, vilket minskar uppgiftslämnandet för företagen. Från det att guiden lanserades i maj till december 2016 har den haft 27 000 besökare varav 5 600 har skapat en checklista.

Tillväxtverket har under 2016 genomfört behovsanalyser för café- och restaurangföretagare, ombud och företag inom besöksnäringen vad gäller företagets uppgiftslämnande. Arbetet fortsätter nu med genomförande av de förenklingsförslag som har framkommit. Förenklingsförslagen handlar om tillsyn, statistiklämning och olika typer av tillstånd m.m.

Handläggningstider

19 myndigheter har regeringens uppdrag att arbeta för att handläggningstiderna för företagen ska minska, att fler företagare ska vara nöjda med sina kontakter med myndigheterna och att myndigheterna ska ha ett mer systematiskt samråd med företagare (N2014/05377/ENT). Tillväxtverkets uppföljning visar att den övergripande utvecklingen sedan 2014 är att handläggnings-tiderna, enligt de mätningar och uppskattningar som myndigheterna gör, minskar hos 11 av de 19 myndigheterna. Samtliga myndigheter uppger även att de i större utsträckning än tidigare har samråd med företagen. Här har en tydlig förbättring skett. Det är även fler företag som är nöjda med kontakten med myndigheten. Förbättringar inom de områden som identifierades redan 2014 avseende automatisk information direkt till det enskilda företaget, om handläggnings-tidernas längd samt avseende mätningar av hur nöjda deras kunder är, kvarstår däremot att genomföra. De insatser som myndigheterna har genomfört under 2016 handlar liksom föregående år om olika digitala lösningar för att förenkla för företag.

Kostnader för företagen till följd av regler

Låga kostnader för företagen att följa nya eller förändrade regler innebär att företagen kan ägna mer tid och resurser åt att driva och utveckla sina verksamheter. Regeringens mål är att företagets administrativa kostnader ska vara lägre 2020 än 2012. Sedan 2014 har Tillväxtverket regeringens uppdrag att årligen följa företagets administrativa kostnader till följd av nya eller förändrade regler. För 2016 noteras att de administrativa kostnaderna ökat med ungefär 3,6 miljarder kronor, bl.a. på grund av införandet av en EU-gemensam unionstullkodex och ett nytt krav på att föra personalliggare i byggbranschen.

Under 2016 redovisade Tillväxtverket uppdraget (N2015/08204/FF) att ta fram ett arbets-sätt för att också följa andra kostnader än de administrativa. I rapporten för 2016 inkluderas därför ett bredare spektrum av regelkostnader samt en kvalitativ analys av regelförändringars påverkan på konkurrenskraften. Först när analysen genomförts under flera år i rad går det att följa hur företagets kostnadsmässiga regelbördor utvecklas i sin helhet.

Bättre konsekvensutredningar

En konsekvensutredning ska upprättas när förslag till nya eller ändrade regler tas fram. Konse-

kvensutredningar till författningsförslag är centrala i arbetet med att nå mer ändamålsenliga regler. Under 2016 har Regelrådet behandlat 371 remisser av konsekvensutredningar. Andelen godtagbara konsekvensutredningar uppgick för 2016 till 52 procent vilket är en förbättring mot resultatet från 2015 då andelen godtagbara konsekvensutredningar uppgick till 36 procent. Regelrådet drar i sin årsrapport slutsatsen att det ofta finns brister i redovisningen av författningsförslagets påverkan på företagens kostnader, konkurrensförhållanden samt behovet av särskild hänsyn till små företag.

Tillväxtverket levererade under 2016 metoden Smart start. Syftet med metoden är att vägleda regelgivare att bestämma omfattningen på konsekvensutredningen. Syftet är ett effektivare konsekvensutredningsarbete som i förlängningen kan bidra till en högre kvalitet på utredningarna.

Vidare har regeringen uppdragit åt Tillväxtverket att ta fram en digital handledning för arbetet med konsekvensutredningar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 29 september 2017.

Förenklingsarbetet på EU-nivå

Regeringen gav i december 2016 Bolagsverket i uppdrag att medverka i EU:s pilotprojekt En uppgift en gång (N2016/08060/FF). Pilotprojektet utgår från principen om att en uppgift från ett företag endast ska behöva lämnas till en myndighet en gång och att uppgiften därefter ska vara tillgänglig för andra myndigheter. Projektet inriktas mot gränsöverskridande digitalt informationsutbyte av data om företag mellan myndigheter inom EU. Bolagsverket ska även följa upp nyttan av projektet för svenska företag.

Analys och slutsatser

Ramvillkor för företag

Regeringens övergripande mål om att öka sysselsättningen i Sverige förutsätter att det skapas fler jobb i fler och växande företag i hela landet. Ur ett näringspolitiskt och samhällsekonomiskt perspektiv är det därför av central vikt att företagen erbjuds goda ramvillkor, eftersom ett gynnsamt företagsklimat utgör grunden för konkurrenskraft och tillväxt i hela landet. I takt med att globalisering och konkurrensstryck tilltar

blir det allt viktigare att skapa goda förutsättningar för att starta, driva, äga, utveckla och avveckla företag i hela Sverige.

Olika internationella undersökningar pekar på att svenska företag har konkurrenskraftiga förutsättningar och ramvillkor i förhållande till omvärlden.

I World Economic Forums årliga rapport The Global Competitiveness Report (GCR) jämförs och analyseras ett stort antal indikatorer för konkurrenskraft i drygt 140 länder och presenteras i The Global Competitiveness Index (GCI). Det senaste året klättrade Sverige tre placeringar till en sjätte plats av totalt 138 länder. I rapporten för 2016–2017 konstateras bl.a. att Sverige under året har förbättrat grundläggande makroekonomiska variabler som ligger till grund för mätningen. Sveriges konkurrenskraft gynnas av att Sverige har en relativt väl fungerande arbetsmarknad med en hög sysselsättningsgrad och en stor andel kvinnor som deltar i arbetslivet. Sverige anses väl rustat för ”den fjärde industriella revolutionen” med hög grad av teknisk utveckling och innovationskraft.

International Institute for Management Developments (IMD) genomför årligen en mätning av över 300 olika kriterier som har betydelse för att bedriva företag för att bedöma konkurrenskraft. Kriterierna är grupperade i fyra områden; ekonomiska resultat, statens effektivitet, företagets effektivitet och infrastruktur. På listan, The World Competitiveness Scoreboard, för 2016, hamnar Sverige på en femte plats av totalt 61 jämförda länder. Det är en förbättring med fyra placeringar sedan förra året då Sverige låg på en nionde plats. Före Sverige ligger endast Kina, Schweiz, USA och Singapore.

Världsbanken publicerar varje år Doing Business Index som jämför hur lätt det är att starta, driva och lägga ned ett företag mellan världens olika länder. Sverige placerar sig i den undersökningen i år på en nionde plats av totalt 190 undersökta länder. Bland indikatorerna som används som underlag för indexet kan nämnas start och nedläggning av näringsverksamhet, betalning av skatter och kapitalförsörjningsmöjligheter.

Finanstidningen Forbes publicerade den 21 december 2016 en lista över 139 länders näringslivsklimat. Listan bygger på ett tiotal indikatorer som äganderätt, teknologi, korrup­tion, skattenivå, innovation, personlig frihet, handelsfrihet, finansiell frihet, investerarskydd,

byråkrati och aktiemarknadens utveckling. Sverige kommer i år på första plats. I sju av de totalt elva kategorierna som mättes hamnade Sverige i topp tio. Sverige har klättrat väsentligt sedan Forbes började sin mätning, då Sverige låg på en sjuttonde plats.

Även om resultaten är goda och svenska företag har konkurrenskraftiga förutsättningar och ramvillkor i förhållande till omvärlden, anser regeringen att det är viktigt att fortsätta arbetet med åtgärder för att utveckla regelverk och system i syfte att förbättra företagens ramvillkor och förutsättningarna att starta, utveckla, äga, driva och avveckla företag i hela Sverige. Regelverk och system bör i mesta möjliga mån utformas för att understödja företagen och inte skapa omotiverade hinder eller administrativa bördor. Sådana åtgärder bidrar till ökad sysselsättning och tillväxt i alla delar av landet samt till att stärka Sveriges internationella konkurrenskraft.

Förenkla för företagen

Den bedömning regeringen gör är att det finns en outnyttjad potential i att göra det enklare för företagen med mer digitala myndighetskontakter. Det förväntas bl.a. bidra till att skapa förutsättningar för företagen att utvecklas.

Förenkling genom digitalisering

Regeringen gör bedömningen att genom mer digitala myndighetskontakter minskar företagens uppgiftslämnande, myndigheternas transparens ökar och risken för företagare att göra fel i ansökningar minskar.

Regeringens arbete med SKL om att kunna erbjuda en nationell digital process för kommunala tillstånd är unikt i ett internationellt perspektiv. Arbetet har föregåtts av ett kartläggnings- och förenklingsarbete där både ansvariga sektorsmyndigheter och kommuner har bidragit med värdefulla kunskaper och erfarenheter. Den kommunala variationen bl.a. vad gäller det antal bilagor som har krävts för att få ett serveringstillstånd har varierat stort i landets kommuner och man har inom ramen för arbetet enats om vad som är rimligt i förhållande till vad lagstiftningen kräver. Både Boverket och Naturvårdsverket tittar nu närmare på om liknande arbetsätt även kan användas för arbetet med digitala bygglovsprocesser respektive rapporte-

ring av och förbättrad tillgänglighet av miljöinformation.

Handläggningstider

Riksdagen har tillkännagett för regeringen att alla myndigheter ska sätta tydliga tidsgränser för sina handläggningstider (bet. 2016/17:NU12, rskr. 2016/17:192). Regeringen har uppdragit åt Tillväxtverket att ta fram förslag på hur myndigheterna kan arbeta för att korta handläggningstiderna för företag.

Enligt Tillväxtverkets uppföljning av mål för förenklingsarbetet på centrala myndigheter har det skett en positiv utveckling av förenklingsarbetet på de 19 myndigheter som omfattas av uppdraget. Sedan 2014 märks en förbättring inom områdena minskade handläggningstider, fler företagare är nöjda med sina kontakter med myndigheter och att myndigheterna har ett mer systematiskt samråd med företagare. Erfarenheter från arbetet är bl.a. att ett viktigt steg för att minska handläggningstiderna är att mäta och att utifrån detta göra analyser och vidta åtgärder. Det är även av betydelse att myndigheterna ser handläggningsprocessen i ett brett perspektiv. Information om processen, förväntad handläggningstid samt möjligheten att kunna följa sitt ärende och veta vem man kontaktar vid frågor är ofta minst lika viktigt för företagen som handläggningstiden i sig. Tydliga tidsgränser kan hjälpa företagen att få en överblick över hur lång tid deras ärende maximalt kommer att ta, vilket hjälper företagen att planera sina verksamheter. Samtidigt finns risker med att alltför rigida tidsgränser kan leda till suboptimering i ärendehantering. Ett annat alternativ till tidsgränser för handläggningstider är långsiktiga mål för att minska den genomsnittliga handläggningstiden. Även digitalisering kan vara ett sätt att effektivisera handläggningsprocesserna och på så sätt minska handläggningstiderna.

Kostnader för företagen till följd av regler

Tillväxtverkets uppföljning av de administrativa kostnaderna för 2016 visar att de har ökat. I vissa fall beror ökningen på regelförändringar vars ökade administrativa kostnader anses försvarliga med hänsyn till regelns syfte och i vissa fall av regelförändringar som härrör från EU-lagstiftning. Regeringens mål att de administrativa kostnaderna för företag ska vara lägre 2020 än 2012 ligger emellertid fast. För att nå målet krävs ett långsiktigt arbete med att bl.a. synliggöra de kostnader som följer av nya eller förändrade

regler. Tillväxtverkets uppföljning av andra kostnader än de administrativa kommer att bidra till att en bättre helhetsbild av företagens kostnadsbörda.

Bättre konsekvensutredningar

Regelrådet konstaterar i sin årsrapport för 2016 att konsekvensutredningarna oftast brister avseende redovisningen av förslagets påverkan på företagens kostnader, konkurrensförhållanden och behov av särskild hänsyn till små företag. Med anledning av detta finns ett behov av fortsatt och utökat stöd till regelgivare mot dessa delar. De riktade stödinsatser i enskilda ärenden som Tillväxtverket genomfört mot departement, kommittéer och myndigheter bedöms ha fungerat väl då Regelrådet bedömde samtliga konsekvensutredningar som godtagbara där regelgivare fått stöd från Tillväxtverket och där Regelrådet yttrande sig över desamma.

Regeringen bedömer att det uppdrag Tillväxtverket fått gällande att ta fram en digital handledning för arbetet med konsekvensutredningar bidrar i arbetet med att höja utredningarnas kvalitet. Viktiga delar är här att säkerställa att alla relevanta aspekter, dvs. ekonomiska, miljömässiga och sociala aspekter tas med på ett relevant sätt.

Förenklingsarbetet på EU-nivå

En stor del av lagstiftningen som svenska företag har att förhålla sig till beslutas på EU-nivå. Sverige deltar i kommissionens arbete med förenkling inom ramen för Regulatory Fitness and Performance Programme (Refit). Sverige har länge arbetat för att konsekvensutredningarna ska bli bättre på EU-nivå och under året har beslut tagits om att inleda en pilotsatsning med konsekvensutredningar i Europeiska unionens råd vid större förändringar i lagförslagen. Arbetet i Refit Platform möjliggör att EU-regler som är motsägelsefulla eller inte längre uppfyller sitt syfte kan identifieras och uppdateras eller tas bort, vilket frigör resurser för företag och förvaltning.

3.5.5 Väl fungerande marknader

På väl fungerande marknader är det lätt att ta sig in och ut, pröva affärsidéer och utmana befintliga aktörer. I ett långsiktigt perspektiv är därför en av konkurrenspolitikens viktigaste uppgifter att skapa goda förutsättningar för företag och verk-

samheter att utmana befintliga företag. Arbetet för väl fungerande marknader med effektiv konkurrens vårdar marknadsdynamiken och säkerställer att konkurrenskraftiga företag har en arena att utveckla och pröva sina affärsidéer på så att de kan växa, anställa och därigenom skapa jobb.

Resultat

Konkurrens

Konkurrens stimulerar marknadsdynamiken och bidrar till att skapa konkurrenskraftiga företag. Aktörer som konkurrerar med varandra i enlighet med de regler som finns på marknaden måste vara nytänkande, effektivisera och utveckla sina produkter och tjänster samt hålla priserna på en konkurrenskraftig nivå. Det leder till investeringar i forskning och utveckling och att konsumenterna kan dra nytta av ökade valmöjligheter, högre kvalitet och lägre priser på varor och tjänster. Konkurrenskraftiga företag kan hävda sig på marknader såväl i som utanför Sverige. En väl utformad konkurrenspolitik skapar därigenom förutsättningar för ekonomisk tillväxt, ökat välstånd och fler människor i arbete. Det konkurrensfrämjande arbetet kan delas in i tre områden; moderna konkurrensregler, en effektiv konkurrenstillsyn och öppna marknader.

Moderna konkurrensregler

En övervägande del av den nationella konkurrenslagstiftningen utgör en anpassning till motsvarande regler inom EU-rätten. Det är eftersträvansvärt att det råder likhet i materiellt hänseende mellan nationella och EU-rättsliga konkurrensregler. Det underlättar och minskar kostnaderna för företag som etablerar sig på olika geografiska marknader eller konkurrerar över gränserna.

För att undanröja konkurrensbegränsningar och avhålla företag från att överträda konkurrensreglerna måste reglerna vara utformade så att såväl konkurrensmyndighetens förfarande som domstolsprocesserna kan bedrivas snabbt, effektivt och rättssäkert. Det måste också finnas tillräckliga sanktionsmöjligheter och möjlighet för skadelidande att få ersättning för sina skador.

Regeringen beslutade den 17 augusti 2017 en lagrådsremiss med förslag om utökad beslutanderätt för Konkurrensverket i ärenden om

företagskoncentrationer och om att anpassa konkurrenslagens regler om vissa konkurrensbegränsande avtal inom försäkringssektorn till EU:s konkurrensregler.

En effektiv konkurrenstillsyn

Konkurrensverket är en marknadsvårdande myndighet och grunden för dess verksamhet som tillsynsmyndighet över konkurrens- och upphandlingsregelverken är att tillsynen ska skapa och upprätthålla väl fungerande marknader. Tilltron till de marknadsvårdande myndigheternas möjligheter att beivra marknadsskadligt beteende är av särskild vikt för små och medelstora företags vilja och möjlighet att pröva bärkraftigheten i sina affärsidéer. En effektiv konkurrensmyndighet som har företagets och allmänhetens förtroende är en förutsättning för konkurrensreglernas genomslag.

Antalet tips som kommer in till Konkurrensverket har ökat. Under 2015 och 2016 har Konkurrensverket genomfört sammanlagt 53 konkurrenstillsynsutredningar varav 13 har avslutats med ansökan om stämning respektive beslut om åläggande, åtagande, avgiftsföreläggande eller avskrivning på grund av förändrat beteende. Myndigheten har genomfört flera platsundersökningar och vissa av utredningarna i de ärendena pågår fortfarande. Vidare har myndigheten bistått EU-kommissionen vid oanmälda platsbesök s.k. gryningsråder i Sverige.

En analys visar att i de fall Konkurrensverket väckt talan i domstol utgör domstolsprocessen ca 70 procent av den totala handläggningstiden, dvs. tiden från det att Konkurrensverket inlett en utredning fram till att det finns en dom som vunnit laga kraft (KKV Rapportserie 2017:5).

Av de ärenden som Konkurrensverket har tagit till domstol under senare år har ca 64 procent varit framgångsrika, dvs. att myndigheten helt eller delvis har fått bifall för sin talan. Myndigheten har också lagt mycket tid och resurser på förebyggande arbete samt att följa hur kännedomen om konkurrensreglerna utvecklas bland myndighetens intressenter. Konkurrensverket har bedrivit utredningar parallellt med systemmyndigheter i andra EU-länder t.ex. när det gäller förmedlingstjänster inom e-handel.

Majoriteten av antalet ärenden på upphandlingsområdet har rört otillåtna direktupphandlingar. Konkurrensverket har prioriterat de ärenden där myndigheten har kunnat ansöka om

upphandlingsskadeavgift, men har även fattat flera tillsynsbeslut som avsett otillåtna direktupphandlingar.

Den 22 mars 2017 presenterade EU-kommissionen ett förslag till direktiv om stärkta befogenheter för nationella konkurrensmyndigheter. Förslaget syftar till att säkerställa att de nationella konkurrensmyndigheterna har nödvändiga garantier i fråga om oberoende och tillsyns- och bötesbefogenheter så att de på ett effektivt sätt kan tillämpa förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete i artikel 101 och förbudet mot missbruk av dominerade ställning i artikel 102 i EUF-fördraget.

Under 2016–2017 har Konkurrensverket utrett och tagit fram rapporter kring flera olika marknader samt för första gången tagit fram tillsynsrapporter för konkurrens- respektive upphandlingsområdet.

Öppna marknader

Öppna marknader är viktiga förutsättningar för effektiv konkurrens. Det handlar då bl.a. om att hinder för att träda in och ut på olika marknader minimeras eller anpassas, att det råder likvärdiga villkor mellan privata och offentliga aktörer och att konsumenterna kan göra och gör välgrundade val mellan olika leverantörers erbjudanden. På marknader där inträdeshindren är låga har företagen incitament till att ständigt bli mer effektiva och innovativa för att inte tvingas ut ur marknaden på grund av konkurrensen från tillträdande aktörer. Inträdeshinder kan delas in i två kategorier: legala och strategiska.

Varje upphandling är en marknad. Avsaknaden av effektiv konkurrens i offentlig upphandling kan vara mycket skadlig för samhället, näringslivet och medborgarna då det bl.a. finns risk för sämre kvalitet och mindre innovation till högre priser i inköpen. Det riskerar också att leda till att de samhällliga mål som ska uppnås genom de krav man har ställt i upphandlingen inte förverkligas. Upphandlingslagstiftningen och tillsynen säkerställer att den offentliga upphandlingen är öppen för konkurrens. Regeringen understryker i den nationella upphandlingsstrategin att en väl fungerande konkurrens med en mångfald av aktörer, varor och tjänster är avgörande för att den offentliga upphandlingen ska kunna tillgodose samhällets behov. Tre nya upphandlingslagar har trätt ikraft under året. Konkurrensverkets tillsynsroll är i detta avseende mycket viktig. Konkurrensverket har på senare

tid prioriterat tillsynsärenden avseende otillåtna samarbeten (karteller) som har handlat om miss-tankar mot att företag i offentliga upphandlingar har gått samman och bildat otillåtna karteller för att samordna anbudsgivningen på leverantörs-sidan, bl.a. med avseende på marknader och priser.

Sektorsspecifik reglering för att skapa väl fungerande marknader inom olika områden har stor betydelse för konkurrensförutsättningarna inom dessa områden. Tillsammans med Konkurrens-verkets bredare uppdrag för väl fungerande marknader med effektiv konkurrens utgör arbetet inom dessa sakområden en viktig del av det konkurrensfrämjande arbetet.

Den 1 mars 2017 redovisade Konkurrens-verket det uppdrag regeringen gav myndigheten att utifrån ett konkurrens- och näringspolitiskt perspektiv kartlägga och analysera utvecklingen i Sverige av delningsekonomi och e-handel. I rapporten Konkurrens och tillväxt på digitala marknader (KKV 2017:2) lämnas en redogörelse för de möjligheter och de utmaningar som finns med avseende på marknader inom delnings-ekonomi och e-handel i strävan efter att uppnå effektiv konkurrens och väl fungerande marknader. Det handlar bl.a. om vilka utmaningar Konkurrensverket står inför för att myndigheten ska kunna bedriva en effektiv konkurrenstillsyn.

Den 24 september 2015 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag till en ny spelreglering, som ska syfta till att skapa en spelmarknad som präglas av bl.a. tydliga förutsättningar för att få vara verksam på marknaden (dir. 2015:95). Den 31 mars 2017 redovisade Spellicensutredningen betänkandet En omreglerad spelmarknad (SOU 2017:30) vari utredaren föreslår ett licenssystem för att bringa ordning och reda på spelmarknaden. Betänkandet har remitterats och frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Den 23 februari 2017 beslutade regeringen att tillsätta en kommitté (dir. 2017:22) som ska genomföra en systematisk och grundlig översyn av ett antal regelverk på byggområdet i syfte att modernisera regelverket och därmed gynna ökad konkurrens och ökat byggande. Kommittén ska även utreda regelverkets ändamålsenlighet, effektivitet och omfattning. Uppdraget ska redovisas senast den 13 december 2019.

Tillsyn över revisorer

Revisorsinspektionen har som huvudsaklig uppgift att handlägga frågor om auktorisation och godkännande av revisorer samt registrering av revisionsbolag, att utöva tillsyn över revisorers och revisionsbolags verksamheter, att pröva frågor om disciplinära åtgärder och att ansvara för att god revisorssed och god revisionsmed utvecklas på ett ändamålsenligt sätt.

Myndigheten för register över auktoriserade och godkända revisorer samt registrerade revisionsbolag. I revisorsregistret fanns vid årets slut 3 391 revisorer, vilket är 85 färre revisorer än vid årets början. Sedan 2014 har antalet revisorer minskat med 6 procent. Dock ökade såväl antalet nya ansökningar om auktorisation, godkännande och registrering under året som antalet ansökningar om fortsatt auktorisation, godkännande och registrering. Dessutom deltog fler personer i Revisorsinspektionens prov för revisorsexamen jämfört med de närmast föregående åren.

Under 2016 öppnades något fler disciplinärenden än året innan (102 jämfört med 94). Samtidigt har den utgående balansen fortsatt att minska. Vid årets slut fanns det 59 öppna disciplinärenden, att jämföras med 70 föregående år. Antalet övriga tillsynsärenden (kvalitetskontroller, systematisk och uppsökande tillsyn samt förhandsbesked) minskade från 31 stycken 2015 till 22 stycken 2016.

Statsstöd

Offentligt stöd är ändamålsenligt när näringslivet inte själva klarar av att skapa fungerande marknader för varor och tjänster. Behovet av offentligt stöd varierar över landet. Fokus för regeringens arbete på statsstödsområdet är därmed att de stöd som ges ska vara välriktade, effektiva och ge ett tydligt mervärde för samhällsekonomin.

Bestämmelserna om statligt stöd utgör en central del av EU-rättens konkurrensregler. De anger att statligt stöd som snedvrider eller hotar att snedvrider konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, är oförenligt med den inre marknaden om det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Huvudprincipen är att statligt stöd till näringslivet är förbjudet, men det finns undantag. Begreppet ”statligt stöd” omfattar all stödgivning från det

offentliga till företag, dvs. också stöd från kommuner, landsting och offentligägda bolag.

Effektivare och mer transparenta stöd

Tillsammans med medlemsstaterna har Europeiska kommissionen sedan 2012 arbetat med att förenkla och förtydliga tillämpningen av statsstödsreglerna. Detta för att rikta uppföljningen mot de stöd som mest riskerar att snedvrida konkurrensen samtidigt som tillväxtfrämjande åtgärder, som t.ex. innovationsstöd, ska premieras. Den svenska regeringen har på EU-nivå varit drivande i diskussionerna för att få igenom den i EU-nämnden förankrade strikta svenska statsstödslinjen. Den allmänna målsättningen inom ramen för gällande statsstödsregler är att rikta stödgivningen inom EU mot uttalade marknadsmislyckanden. I fråga om beloppsmässigt mindre och enklare stöd har kommissionen tagit fram särskilda förordningar med bl.a. gruppundantag.

Öppenhet är en väsentlig del av statsstödsreglerna och kommissionen har antagit flera dokument med syfte att ge företag och allmänheten insyn i vilka medel som ett visst företag har beviljats. Regeringen har under 2016 genomfört lagändringar som säkerställer att Sverige fullgör de transparenskrav som följer av EU-rätten. Vad gäller statligt stöd som ges i form av energiskattebefrielse på el har vissa ändringar i lagen (1994:1776) om skatt på energi trätt i kraft den 1 januari 2017 (se prop. 2016/17:1, volym 1, avsnitt 6.13, bet. 2016/17:FiU1, rskr. 2016/17:49).

Kommunallagsutredningen har i sitt betänkande (En kommunallag för framtiden, SOU 2015:24) bl.a. föreslagit att en särskild rådgivningsfunktion inrättas på en myndighet för att stödja kommuner och landsting i frågor om statligt stöd. Regeringen avser att inrätta en funktion hos Upphandlingsmyndigheten för att ge stöd i frågor av detta slag (se utg.omr. 25 avsnitt 2.5.4 och utg.omr. 2 avsnitt 8).

Under året fortsatte arbetet med översynen av ett flertal av de regelverk som kommissionen har beslutat om på området för statligt stöd.

Den 17 maj 2017 antog kommissionen ändringar av den allmänna gruppundantagsförordningen som bl.a. innebär en utvidgning av undantagen även till investeringsstöd till hamnar och regionala flygplatser. Ändringarna är helt i linje med de svenska ståndpunkter som förts fram under konsultationen av reglerna. Det

gäller dels att företag som flyttar sin produktion från ett land till ett annat som utgångspunkt inte ska ta emot regionalstöd, samt även en ny möjlighet att ge driftstöd för att täcka eventuella förluster hos regionala flygplatser med upp till 200 000 årliga passagerare.

Regeringen har vidare initierat ett arbete för att se över och effektivisera den svenska statsstödsbehandlingen som helhet. Översynen omfattar både hanteringen inom Regeringskansliet liksom rapportering och registerföring hos berörda myndigheter och förväntas avslutas under andra hälften av 2017.

Välriktade stöd som ger mervärde i Sverige

I slutet av varje år publicerar kommissionen uppgifter om hur mycket statligt stöd varje medlemsstat lämnat närmast föregående år i enlighet med EU:s statsstödsregler. Enligt dessa data har Sverige för 2015 rapporterat att statligt stöd till ett värde av 3,2 miljarder euro lämnats i enlighet med EU:s statsstödsregler. Detta motsvarar 0,71 procent av Sveriges BNP, vilket är något över EU-genomsnittet (0,67 procent) men lägre än hos viktiga handelspartner som Tyskland, Danmark och Finland. Totalt lämnade samtliga EU:s 28 medlemsstater 98 miljarder euro i stöd till företag under 2015. Detta exkluderar dock de särskilda åtgärder som vidtagits med anledning av den finansiella krisen såsom bankgarantier, majoriteten av stöden till järnväg och ersättning för tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. Merparten av det svenska statliga stödet avsåg stöd för miljöfrämjande åtgärder (81 procent), främst nedsättningar inom energi- och koldioxidskatteområdet. Betydande satsningar har även gjorts för att främja en hållbar regional tillväxt, utbyggnad av bredband samt forskning, utveckling och innovation inom näringslivet. Uppgifter för stöd utbetalat under 2016 har ännu inte publicerats.

Under året har regeringen fokuserat på stöd som ger ett stort samhällsekonomiskt mervärde. Det rör bl.a. stödåtgärder inom bostadsområdet och på det arbetsmarknadspolitiska området.

De regionala flygplatserna i Sverige fyller en viktig funktion i transportsystemet genom att erbjuda persontransporter där alternativ saknas. Flygplatserna bidrar till att skapa tillgänglighet, arbetstillfällen och därmed tillväxt i hela landet. EU-kommissionen godkände den 19 januari 2016 stöd till de regionala flygplatserna i Skellefteå och Sundsvall-Timrå som tillhanda-

håller tjänster av allmänt ekonomiskt intresse. EU-kommissionen godkände den 2 december 2016 motsvarande stöd till flygplatsen i Kalmar. Även de svenska hamnarna fyller en viktig funktion i transportsystemet. Den 1 augusti 2016 godkände EU-kommissionen ett investeringsstöd till Umeå hamn, och den 19 april 2017 godkändes investeringsstöd till Piteå hamn.

Under året har regeringen inrättat Saminvest, vars uppgift är att stimulera privat kapital att investera i vissa riskkapitalområden för innovativa bolag med tillväxtpotential. Regeringen har möjliggjort användningen av stöd vid Saminvests fondinvesteringar, genom en stödförordning. Inom ramen för Exportstrategin förbättrar regeringen nuvarande stödmöjligheter för att underlätta för svenska företag att kunna exportera och importera varor och tjänster, genom vilket Sveriges näringsliv kan växa sig starkare utanför vårt lands gränser och ta del av den globala marknaden.

Konkurrerande företag och enskilda äger rätt att till kommissionen inlämna klagomål mot misstänkt olagligt statsstöd. Regeringen har under året löpande besvarat frågor från kommissionen avseende sådana klagomål. Kommissionen har inte inlett någon fördjupad granskning av något klagomål under året.

Analys och slutsatser

Konkurrens

Moderna konkurrensregler, en effektiv konkurrenstillsyn och låga in- och utträdesbarriärer på marknaden är viktiga förutsättningar för att få till stånd en väl fungerande marknad med god dynamik. På väl fungerande marknader med konkurrens på lika villkor har konkurrenskraftiga företag möjlighet att växa och skapa jobb. Genom en effektiv konkurrens på hemmamarknaden förbättrar och effektiviserar svenska företag sina verksamheter och får därigenom bättre förutsättningar att konkurrera effektivt, såväl inom som utanför Sveriges gränser.

Konkurrensområdets bidrag till de näringspolitiska målen uppnås främst genom säkerställandet av en modern konkurrenslag som håller jämna steg med teknikutveckling och andra omvärldsförändringar, en effektiv konkurrensmyndighet som säkerställer att konkurrensreglerna och upphandlingsreglerna följs samt

genom att ett konkurrensfrämjande perspektiv beaktas i beslut och åtgärder som genomförs över hela samhällsekonomin så att nya idéer och innovationer får möjlighet att blomstra.

Arbete pågår med att se över konkurrenslagens regler avseende Konkurrensverkets beslutsbefogenheter och flera sektorer i samhällsekonomin ses över för att främja konkurrens och marknadens funktion, däribland upphandlingsmarknader, spelmarknaden och marknaden för bostadsbyggande.

Konkurrenstillsynen står inför flera utmaningar de närmaste åren inte minst med anledning av samhällets ökande digitalisering och de höga beviskrav som ställs för att nå framgång i domstol. Till följd av den digitala utvecklingen förändras marknader i snabb takt och de blir alltmer gränsöverskridande och globala. E-handeln växer och utvecklingen av delningsekonomiska affärsmodeller och företag kan väntas öka i omfattning, vilket har stor potential att förbättra konkurrensen till nytta för konsumenterna. Detta innebär även nya krav och utmaningar för marknadsvårdande tillsynsmyndigheter, såsom Konkurrensverket. Europas konkurrensmyndigheter arbetar ständigt för att effektivisera tillsynen och förbättra samarbetet myndigheterna emellan. I EU pågår ett arbete med ett förslag om en ännu effektivare konkurrenstillsyn i medlemsländerna för att främja sysselsättning och tillväxt.

En enkätundersökning utförd av Konkurrensverket visade att de flesta som varit föremål för myndighetens tillsyn har genomfört någon form av förändring avseende hanteringen av inköp och upphandlingar (se även utg.omr.2 avsnitt 7). Myndighetens tillsynsbeslut och ansökningar om upphandlingsskadeavgift är enligt svaren i huvudsak enkla och begripliga. Konkurrensverket har också fått förslag på hur myndigheten kan förbättra såväl handläggning som tillsynsbeslut och ansökningar om upphandlingsskadeavgift.

Tillsyn över revisorer

Trots ett ökat antal deltagare i proven för revisorsexamen och fler ansökningar om ny samt förlängd auktorisation, godkännande och registrering fortsätter det totala antalet auktoriserade och godkända revisorer att minska. I slutet av 2016 fanns det knappt 3 400 auktoriserade och godkända revisorer i Sverige, vilket är en minskning med ca 230 personer jämfört med

2014. Regeringen gör bedömningen att Revisorsinspektionen väl uppfyller de krav som regeringen ställer på verksamheten. Minskningen av antalet registrerade beror på omvärldsfaktorer utanför myndighetens kontroll. Regeringen gör dock bedömningen att det ambitiösa arbete som myndigheten bedriver för att utveckla verksamheten kan bidra till att säkerställa tillgången till kvalificerade revisorer.

Statsstöd

Regeringen har i arbetet på EU-nivå med att förenkla och förtydliga statsstödsregelverket medverkat till att garantera en fortsatt strikt statsstödsregim och en stark kommission som kan säkerställa att reglerna efterlevs och tillämpas enhetligt inom EU. Detta säkerställer i sin tur lika konkurrensförhållanden på den inre marknaden.

Effektiva klimatåtgärder förutsätter ofta statliga stödåtgärder. Statsstödsregelverket på detta område bör därför utvecklas i samklang med fördraget och de långsiktiga klimatmålen.

På nationell nivå har regeringens arbete på statsstödsområdet bidragit till att de stöd som ges är mer välriktade och effektiva, bl.a. genom att EU-förordningar med gruppundantag har tillämpats i allt större utsträckning. Regeringens statsstödsarbete har också ett tydligt mervärde för samhällsekonomin.

Inom näringspolitikens område har stöden riktats mot målsättningarna att Sverige ska vara världsledande på innovation, att stärka svensk konkurrenskraft och att uppmuntra fler företag att exportera.

Inom miljöpolitikens område syftar statsstöden till att bidra till uppfyllandet av de nationella miljömålen och regeringens övriga ambitioner inom miljö- och klimatområdet, bl.a. vad gäller att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer med en fossilfri fordonsflotta, se vidare utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

3.5.6 Särskild insats – enklare vägar till jobb

Regeringen har ett tydligt jobb mål. Sverige ska nå EU:s lägsta arbetslöshet till 2020. Ett ambitionstöst jobb mål som rymmer flera utmaningar. En

sådan utmaning kommer sig av det stora antalet asylsökande som kom till Sverige under hösten 2015. De som får uppehållstillstånd definieras som nyanlända under de tre första åren. Gruppen nyanlända är inte homogen utan består av människor i olika åldrar med varierande kunskaper och erfarenheter. Det behövs därför olika åtgärder inom olika områden för att integrera dessa grupper på arbetsmarknaden och i samhället. Barn och unga behöver komma in i utbildningssystemet och kompetens hos nyanlända med utbildning och yrkeserfarenhet måste bättre tas tillvara genom validering och matchning. Det finns emellertid grupper som i dag har det mycket svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Mot den bakgrunden har regeringen under 2016 inlett ett särskilt arbete för att skapa förutsättningar för enklare vägar till jobb i näringslivet. Flera insatser som görs på detta område utgår från företagets behov och bidrar därför till att uppfylla målet för näringspolitiken.

Tillväxtverket fick i december 2016 i uppdrag att främja nya modeller eller vidareutveckla modeller som syftar till att öka arbetsgivares benägenhet att anställa nyanlända och personer som varit utan arbete en längre tid. Det kan t.ex. handla om modeller där intermediärer tar arbetsgivaransvar och därigenom minskar den osäkerhet som arbetsgivare kan uppleva vid anställning av personer med svårbedömd kompetens eller modeller för kompetenshöjande insatser samt coachning och handledning. För att genomföra uppdraget har Tillväxtverket rekviderat 50 miljoner kronor från utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv, anslaget 1:3 *Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser*. Uppdraget genomfördes genom en utlysning av medel som pågick till slutet av april 2017. Det var ca 80 projekt som ansökte och ungefär hälften beviljades medel. Exempel på projekt som beviljats medel är Antenn Randstad som är ett stort projekt med ambition att skapa många nya jobb och även anställa själva, God Bemanning som kombinerar bemanning, validering och anställning samt Landskrona kommun som letar arbetsuppgifter och hjälper till att bemanna enkla jobb i näringslivet.

Insatser som bidrar till enklare vägar till jobb i näringslivet görs inom flera utgiftsområden. Regeringen uppdrog i regleringsbrevet för 2017 åt Naturvårdsverket att, under perioden 2017–2020, verka för att gröna jobb med lägre kvalifikationskrav ska skapas på lokal och regional nivå

för de som står långt från arbetsmarknaden (se utg.omr. 20 avsnitt 3.10.3).

Under 2017 disponerar Trafikverket 100 miljoner kronor för slyröjning och ska i genomförandet av detta ge sysselsättning till personer som står långt från arbetsmarknaden (se utg.omr. 22 avsnitt 3.7.1).

För att öka förutsättningarna för grupper som generellt sett har det svårare på arbetsmarknaden, som nyanlända och personer som varit utan arbete en längre tid, vidtar regeringen ett antal åtgärder. Regeringen har bl.a. förbättrat extratjänsterna i välfärden och utvidgat dem till att kunna lämnas på heltid samt för nyanlända. Regeringen har även beslutat om att extratjänster ska kunna lämnas för vissa anställningar inom ideella föreningar, trossamfund och kulturverksamhet. Dessutom införs successivt 5 000 moderna beredskapsjobb i de statliga myndigheterna till 2020.

Anställningsstöd är ett viktigt verktyg för att skapa enklare vägar till jobb för personer som står långt från arbetsmarknaden. Många arbetsgivare, inte minst de med ett fåtal anställda, uppger att de olika formerna av anställningsstöd är komplicerade, vilket riskerar att leda till att arbetsgivare väljer bort möjligheten att anställa med stöd. Regeringen ser därför över hur stödformerna kan förenklas och hur deras struktur kan göras mer överskådlig (se utg.omr. 14 avsnitt 3.5).

Satsningen snabbspår för företagare som finansieras inom utgiftsområde 24 Näringsliv och beskrivs i avsnitt 3.5.3 under rubriken Främja nyanländas företagande bidrar också till enklare vägar till jobb för nyanlända.

Flera statligt ägda bolag tar ett aktivt ansvar för att bidra till enklare vägar till jobb för nyanlända. Under 2015 erbjöd flera statligt ägda bolag någon form av praktik eller mentorskap. Under 2016 ökade aktiviteten ytterligare och ännu fler bolag har under året tagit emot nyanlända eller fattat beslut om att ta emot nyanlända. Antalet praktikplatser eller antalet personer som får stöd i mentorskapsprogram har också tydligt ökat under 2016. Insatserna är främst riktade mot nyanlända akademiker. Statligt ägda bolag samarbetar i gemensamma initiativ t.ex. Jobbsprånget, Korta vägen och 100-klubben. Statligt ägda bolag initierar också egna, enskilda initiativ. Bolag med statligt ägande ökar arbetet med ökad mångfald i den egna organisationen. Antalet bolag som beslutat om

strategiska mångfaldsmål ökade mellan 2014 och 2015, då ett femtontal bolag hade sådana mål. Utvidgningen av växa-stödet som beskrivs i avsnitt 3.5.4 under rubriken Ramvillkor för företag, bidrar också till enklare vägar till jobb.

Analys och slutsatser

Fortsatt tillväxt och god sysselsättningsutveckling leder till ökad efterfrågan på arbetskraft med både högre och lägre kvalifikationer. Regeringens näringspolitik syftar till att stärka förutsättningarna för fler företag att skapa, växa och exportera och bidrar således till att det skapas fler jobb också med lägre kvalifikationskrav. För att nå regeringens mål att ha lägst arbetslöshet i EU till 2020 behöver dock fler åtgärder vidtas för att skapa enklare vägar till jobb och fler jobb med lägre kvalifikationskrav.

3.6 Förvaltningen av bolag med statligt ägande

I enlighet med 2017 års redogörelse för företag med statligt ägande (skr. 2016/17:140) gäller att regeringen aktivt ska förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att deras värdeutveckling och avkastning blir den bästa möjliga givet ett balanserat risktagande samt att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta är det bl.a. viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader. Det är viktigt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande.

Statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande 2017 beslutades av regeringen i december 2016, i enlighet med den förändrade ordning som presenterades i föregående års skrivelse med redogörelse för företag med statligt ägande (skr. 2015/16:140). I denna ägarpolicy redogör regeringen för uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och viktiga principfrågor avseende styrningen av bolag med statligt ägande.

3.6.1 Återrapportering av vissa frågor

I ett tillkännagivande den 18 november 2015 ställde sig riksdagen bakom det som näringsutskottet anfört i sitt betänkande om förvaltningen av SJ AB (bet. 2015/16:NU4, punkt 7, rskr. 2015/16:43). I tillkännagivandet framhåller utskottet att regeringen bör omvärdera sina prioriteringar till SJ AB och att regeringen inom ramen för SJ AB:s beslutade ekonomiska mål bör agera på ett mer ansvarsfullt sätt.

Regeringen återrapporterade i budgetpropositionen 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 24 s. 86) sin syn på förvaltningen av SJ AB och ansåg därmed att det aktuella tillkännagivandet var slutbehandlat. Av betänkande från konstitutionsutskottet (bet. 2016/17:KU21, rskr. 2016/17:275) med ett särskilt yttrande från näringsutskottet följer dock att regeringens redogörelse i budgetpropositionen 2017 inte motsvarar det som efterfrågas i riksdagens tillkännagivande och att det därmed inte kan anses vara tillgodosett. Näringsutskottet menar att tillkännagivandet måste ses i sitt sammanhang, dvs. mot bakgrund av att regeringen valde att göra ett vinstuttag om nästan 2 miljarder kronor 2015, vilket enligt utskottet inte kan anses vara i linje med en ansvarsfull förvaltning. Utskottet noterar vidare att SJ AB planerar för investeringar om 9 miljarder kronor under den kommande femårsperioden, vilket enligt utskottet väcker frågor om hur det kan påverka möjligheten att säkerställa en ansvarsfull förvaltning av bolaget. Regeringen uppmanas därför att återkomma till riksdagen med en redogörelse för hur man har omvärderat sina prioriteringar i förhållande till SJ AB för att därmed agera på ett mer ansvarsfullt sätt i förvaltningen av bolaget inom ramen för befintliga ekonomiska mål.

Regeringen noterar att näringsutskottet framhåller att utskottet står bakom de grundläggande principerna om att staten ska vara en aktiv, professionell och ansvarsfull ägare samt att förvaltningen av de statligt ägda bolagen ska ske med långsiktigt värdeskapande som övergripande mål. Regeringen noterar vidare att utskottet anför att det inte har något att invända mot de beslutade ekonomiska målen för SJ AB.

SJ AB bedriver verksamhet på affärsmässiga grunder och i linje med de ekonomiska mål som beslutades på årsstämman i april 2014. I enlighet med de grundläggande principerna i statens

bolagsförvaltningsmodell följer och utvärderar regeringen löpande hur SJ AB presterar i förhållande till de beslutade ekonomiska målen. Redan i samband med att målen fastställdes 2014 noterade ägaren att bolaget inte uppfyllde det skuldsättningsmål som beslutats och aviserade därför att ett en analys av bolagets kapitalstruktur skulle genomföras under hösten 2014. Analysen visade att SJ AB var överkapitaliserat givet bolagets finansiella prognoser och med beaktande av framtida investeringsbehov. Målet om skuldsättningsgrad syftar till att säkerställa att bolaget över tid har en ändamålsenlig och effektiv kapitalstruktur vilket är en viktig förutsättning för att uppfylla det övergripande målet om långsiktigt värdeskapande i statens förvaltning.

Mot bakgrund av denna slutsats genomfördes en extrautdelning om 1,7 miljarder kronor under 2015. Det noterades att SJ AB även efter denna utdelning inte nådde målintervallet för skuldsättningsgrad, men att det vid den aktuella tidpunkten förelåg vissa risker, bl.a. risk för hårdnande konkurrens, som motiverade viss försiktighet i form av en något lägre finansiell risk. Bedömningen var att det förelåg förutsättningar för att bolagets dåvarande skuldsättning skulle närma sig målintervallet.

Regeringen kan konstatera att SJ AB under senare år uppvisat en god utveckling ur såväl ett verksamhetsmässigt som ett ekonomiskt perspektiv. Under den senaste femårsperioden har bolaget investerat knappt 3 miljarder kronor i verksamheten. Till följd av bolagets goda konkurrensförmåga och marknadens tillväxt har nämnda investeringar samt de utdelningar som gjorts till ägaren ändå inte medfört att bolagets skuldsättning nått målintervallet.

Regeringen konstaterar vidare att den beslutade investeringsplanen om totalt ca 9 miljarder kronor, omfattande total uppgradering av X2000-flottan, inköp av nya snabbtåg samt renovering av nattågsflottan, på ett par års sikt bedöms medföra att SJ AB:s kapitalstruktur blir i enlighet med ägarens mål. Regeringen avser därför inte vidta några ytterligare åtgärder med anledning av tillkännagivandet. I och med denna redovisning anser regeringen att tillkännagivandet är färdigbehandlat.

3.6.2 Stiftelsen Norrlandsfonden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att tillskjuta 200 000 000 kronor till den statliga stiftelsen Stiftelsen Norrlandsfonden.

Skälen för regeringens förslag: Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden) verkar för tillväxt i näringslivet i de fem nordligaste länen. Norrlandsfonden erbjuder marknadskompletterande lån och kan finansiera såväl nyetablering av företag som utveckling och expansion i befintliga företag.

Regeringen vill säkra tillgången på marknadskompletterande finansiering för tillväxtkraftiga små och medelstora företag i norra Sverige och föreslår därför att 200 miljoner kronor tillskjuts Norrlandsfonden för att säkra stiftelsens långsiktiga utlåningskapacitet. Finansiering sker genom utdelning från Saminvest AB, moderbolag till Inlandsinnovation AB, till aktieägaren staten om 200 miljoner kronor under 2018, vilket motsvarar det nu förslagna tillskottet av medel till Norrlandsfonden. Dessa medel redovisas mot inkomsttitel. Regeringen föreslår att 200 miljoner kronor anvisas på anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* för tillskottet till Norrlandsfonden (avsnitt 3.8).

Norrlandsfondens lånestock har vuxit med 84 procent på tio år. Samtidigt har stiftelsens egna kapital, vilket finansierar verksamhetsdrift och kreditförluster, haft en positiv förräntning. Norrlandsfonden har tidigare förstärkt sin utlåningskapacitet genom ett lån från det statligt ägda Inlandsinnovation AB. Vid 2016 års omstrukturering av det statliga kapitalförsörjningssystemet och bildandet av Saminvest-koncernen, där Inlandinnovation AB ingår som dotterbolag, redogjorde regeringen för sin avsikt att säkerställa Norrlandsfondens utlåningskapacitet. Tillskottet innebär att Norrlandsfonden återbetalar lånet från Inlandsinnovation AB, men även att stiftelsens långsiktiga utlåningskapacitet ökar eftersom tillskottet i sin helhet kan användas i utlåningen då det, i motsats till krediten, saknar likviditetsvillkor. Återbetalningen av lånet innebär att Saminvest-koncernens likviditet ökar med motsvarande belopp vilket på sikt kan komma att bli föremål för utdelning.

3.7 Politikens inriktning

Sverige i världen och stora samhällsutmaningar

Svensk ekonomi är fortsatt stark och vårt näringslivsklimat rankas högt i internationella jämförelser. BNP-utvecklingen är jämförelsevis mycket god och 139 000 fler jobb i privat sektor innebär att antalet sysselsatta i näringslivet växer snabbare än befolkningen i arbetsför ålder. Produktiviteten har ökat med 10 procent i det svenska näringslivet, vilket indikerar att svenska företag stärker sin konkurrenskraft i omvärlden.

Samtidigt befinner sig Sverige, och övriga världen, i ett skede av stora ekonomiska förändringar och utmaningar. Globalisering och digitalisering innebär stora omställningar och nya villkor för det svenska näringslivet. Ny teknik, nya arbetsmetoder och affärsmodeller växer fram som utmanar rådande strukturer och befintligt näringsliv. Det blir allt viktigare för företag och andra organisationer att utvecklas och konkurrera utifrån höga kunskapsnivåer och god omställningsförmåga. Även det ökade behovet att nå en mer resurssnål och klimatsmart ekonomi skapar ett omvandlingstryck på näringslivets anpassnings- och innovationsförmåga. Näringslivet har en betydande roll tillsammans med andra aktörer i arbetet med hållbart företagande att nå de högt ställda målen för den svenska klimat- och miljöpolitiken.

Sverige har goda förutsättningar att fortsatt stå starkt i den internationella konkurrensen. Sverige har väl fungerande institutioner som skapar goda konkurrens- och ramvillkor för näringslivet. Sverige är en forsknings- och innovationsnation i världsklass och rankas som världens näst mest innovativa ekonomi enligt mätningen Global Innovation Index. Den svenska ekonomin är entreprenörsdriven med relativt många och internationellt framgångsrika stora företag och många internationellt uppmärksammade s.k. startup-företag. Sverige drar också till sig ökade investeringar. Det senaste året har det skett en ökning av direktinvesteringar i Sverige med 71 miljarder kronor och företag som Amazon och Geely har lanserat stora satsningar.

En aktiv näringspolitik

Även om utvecklingen i Sverige på många sätt är positiv behöver näringspolitiken ta utgångspunkt i en ökad internationell konkurrens och vara inriktad på de utmaningar samhället och näringslivet kommer att möta. Regeringen har särskilt pekat ut tre centrala samhällsutmaningar: digitalisering, klimat och hälsa. Genom att samverka kring lösningar inom dessa områden stärks den svenska konkurrenskraften och förutsättningar skapas för fler jobb i växande företag i alla delar av landet.

Ett övergripande sysselsättningsmål vägleder regeringens politik. Jobb och sysselsättning är basen för välbefinnande och ett sätt att också motverka ökade inkomstskillnader, öka den sociala sammanhållningen och skapa reella förutsättningar för alla människor att vara delaktiga i samhällsutvecklingen. Sysselsättningen ökar nu och ett flertal insatser kommande år avser att stärka och främja denna utveckling. Samtidigt har frågan om jobb fortsatt hög aktualitet i samband med att många personer, särskilt nyanlända, behöver komma in på arbetsmarknaden.

De statligt ägda bolagen utgör en betydande del av svenskt näringsliv och spelar fortsatt en viktig roll inom de marknader som de verkar på. Det finns en tydlig målsättning om långsiktigt värdeskapande och under 2016 ökade det sammanlagda värdet på statens bolagsportfölj med ca 80 miljarder kronor. En ökad globalisering, teknologisk utveckling, digitalisering och ökad konkurrensutsättning har förändrat förutsättningarna för ett flertal av de statligt ägda bolagen. Som en konsekvens av detta har den statligt ägda bolagsportföljen förändrats betydligt över tid. Staten prövar fortlöpande skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga bolagens olika uppdrag och inriktning.

Regeringens näringspolitik fokuserar på att möta framtidens och samtidens utmaningar genom investeringar som bl.a. syftar till att stärka förutsättningarna för företag att skapa, växa och exportera med bas i Sverige.

Regeringen genomför insatser för att stärka svenskt näringslivs förutsättningar att skapa nya hållbara produkter och tjänster. Till stor del handlar det om att stärka entreprenörskap och innovationsklimat och samtidigt främja lösningar som ligger i gränslandet mellan olika samhällsutmaningar. Sverige har mycket att vinna på

en närmare samverkan mellan offentlig verksamhet och näringsliv, att integrera klimat och miljöfrågan liksom att kvinnor och män har jämställda förutsättningar att delta i näringslivet. Näringslivet har en nyckelroll i genomförandet av Agenda 2030. Det bidrar till att den samlade kompetensen och innovationskraften används på ett mer effektivt sätt och en jämnare fördelning av makt och inflytande.

Regeringen genomför också insatser för att svenska företag ska växa och har ett särskilt fokus på små och medelstora företag. Marknader förändras snabbt och näringslivet ska inte hindras i sin omställning av regelverk som inte är ändamålsenliga. Finansiering, kompetensförsörjning, livslångt lärande och tillvaratagande av olika kompetenser och erfarenheter för att möta förändrade behov är viktiga delar i regeringens politik för stärkt konkurrenskraft. De flesta nya jobb skapas i små företag. Arbetet med en utvecklad småföretagspolitik drivs framför allt inom fem områden: kompetens, finansiering, förenkling genom digitalisering, lönsamhet och expansion samt trygghetssystem för företagen.

En stor del av svensk tillväxt bygger på att fler företag är verksamma på internationella marknader och fler internationella företag investerar i Sverige. Det är så svensk konkurrenskraft prövas och utvecklas. De exportfrämjande insatserna som regeringen genomför är kopplade till förutsättningar för att investera i Sverige. Genom att öka attraktionskraften för Sverige och svenska utvecklings- och innovationsmiljöer är avsikten att behålla, och vissa fall också ta hem, svenska företags investeringar i landet, dels att öka internationella aktörers närvaro och delaktighet i svensk innovation och produktion samt att attrahera kompetens (se vidare om exportfrämjande i avsnitt 4 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande).

Kombinationen av insatser kring att skapa, växa och exportera bidrar till att det svenska näringslivet utvecklar sin förnyelseförmåga för att hitta lösningar på framtidens samhällsutmaningar, att näringslivet utvecklas och ökar sin omställningsförmåga, samt att svenska varor och tjänster kan vinna ökad spridning och framgång på internationella marknader. På detta sätt skapas också fler jobb i Sverige.

3.7.1 Skapa – möta framtidens utmaningar med nya lösningar

Samverkansprogram

Det operativa arbetet med regeringens samverkansprogram har nu pågått i ett år. Inom samtliga program pågår arbetet i samverkansgrupperna med prioriteringar av teman och insatsområden för att föra utvecklingen inom delområdena framåt. Ett flertal samarbetsprojekt har redan tagit form. Ett sådant exempel är Tree-search, en nationell plattform som lanserats tillsammans med industri och akademi för att forska kring materiella innovationer från skogen. Verket för innovationssystem (Vinnova) planerar att bidra med upp till 70 miljoner kronor under en fyraårsperiod. Ett annat exempel är Smart City Sweden, en nationell export- och investeringsplattform för att sprida svenska innovativa idéer, lösningar och testbäddar som har med stadsutveckling att göra. I denna proposition föreslår regeringen en fortsatt satsning på Smart City Sweden under 2018–2021. Se även utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik avsnitt 3.6 Politikens inriktning.

De strategiska samverkansprogrammen är fortsatt prioriterade liksom att vidareutveckla Testbädd Sverige. Genom att kunna ge tillstånd för lokala, kontrollerade test och experiment kan tiden för värdeskapande innovationer att nå marknaden minska. Regeringen avser att verka för att säkerställa ett innovationssystem där regulatoriska processer och rutiner stöttar innovation.

Satsning på utveckling av fossilfria transportlösningar

Inrikes transporter står för en tredjedel av Sveriges utsläpp av växthusgaser och insatser är nödvändiga för att uppnå målet om en fossilfri fordonsflotta. Genom satsningen stödjer regeringen omställningen till en elektrifierad transportsektor. En viktig del är uppbyggnaden av ett testcenter för elektromobilitet – en testbädd för att utveckla nästa generations hållbara lösningar för elbilar och andra elfordon inklusive batteriutveckling. Satsningar görs även på utveckling inom bl.a. biogas. Insatserna stärker konkurrenskraften för svensk fordonsindustri, bidrar till att globalt miljönyttiga produkter kan utvecklas och exporteras och är centrala för att trans-

portsektorn ska klara det klimatmål för sektorn som riksdagen beslutat. Regeringen föreslår i denna proposition en miljard kronor 2018–2023 för satsningen.

Nya lösningar genom cirkulär och biobaserad ekonomi

Omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi är en av flera åtgärder för att minska miljö- och klimatpåverkan. Näringslivets aktiva medverkan och engagemang är central. Regeringen avser att tillsätta en delegation för cirkulär ekonomi för att stimulera omställningen till en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi (se utg.omr. 20, avsnitt 3.7). Frågan om biobaserad näringslivsutveckling blir en av flera uppgifter för delegationen. Regeringen gör också en satsning på utveckling och forskning av biobränsle för flyg.

Socialt företagande

För att möta dagens och framtidens samhällsutmaningar behöver olika typer av aktörer ges möjlighet att bidra. Sociala företag och sociala entreprenörer har som främsta syfte att försöka lösa olika samhällsutmaningar, ofta genom sociala innovationer eller med alternativa affärsmodeller. Regeringen ser dessa företags insatser som betydelsefulla för att bidra till ett bättre samhälle och tillväxt och satsar därför ytterligare 50 miljoner kronor per år under 2018–2020, utöver de insatser som redan görs för att främja socialt företagande.

Ungas entreprenörskap

Attityder och förmågor grundläggs tidigt i livet. Satsningar som uppmuntrar ungas entreprenörskap och innovationskraft kan stärka ungas sysselsättning och förutsättningar att komma in på arbetsmarknaden. Vår framtida konkurrenskraft och tillväxt är också beroende av att fler vågar starta och utveckla företag. För att stärka arbetet med entreprenörskap och företagande bland unga i grundskola, gymnasieskola och på högskola och universitet föreslår regeringen en förstärkt satsning om 24 miljoner kronor per år under 2018–2020.

Bättre förutsättningar att ta tillvara immateriella värden

De senaste decennierna har grunden för världsekonomin börjat skifta från fysiska till immateriella tillgångar. Att strategiskt tillvarata de immateriella tillgångarna blir allt viktigare.

Regeringen har därför tagit initiativ till ett arbete för att belysa frågor som rör skapande och innovation såväl ur ett rättighetsinnehavar-, som konsument- och företagarperspektiv.

En effektivare konkurrenstillsyn

Öppna och väl fungerande marknader där aktörerna följer gemensamma spelregler resulterar i bättre produkter till lägre priser. De utgör arenor för marknadsaktörerna där de kan pröva bärkraftigheten i sina affärsidéer och stärka sin konkurrenskraft. Den digitala utvecklingen gör att marknader förändras i snabb takt och blir alltmer gränsöverskridande. Efterlevnaden av konkurrensreglerna förutsätter en effektiv tillsyn.

För att stärka effektiviteten i konkurrenstillsynen föreslår regeringen att Konkurrensverket får utökad beslutanderätt i ärenden om företagskoncentrationer.

Smart industri – en innovations- och jobbmotor

Svensk industri visar en fortsatt stark utveckling. För en långsiktigt hållbar tillväxt över konjunkturcykler är fokus på teknikspridning, industri nära forskning, digitalisering, automation, kompetensförsörjning och hållbarhet centralt. Regeringen kommer att utveckla och fortsätta genomförandet av åtgärder inom strategin Smart industri och särskild vikt kommer att läggas vid att stärka digitalisering, robotik och automation i små och medelstora företag. Ett breddat genomförande av arbetet med smart industri på regional nivå kommer också att vara prioriterat. Därtill avser regeringen att accelerera arbetet med att minska industrins processutsläpp genom att främja innovation och nya tekniklösningar. Som ett led i arbetet för att nå målen i det klimatpolitiska ramverket genomför regeringen ett nytt långsiktigt investeringsprogram, det s.k. Industriklivet, i syfte att minska industrins processrelaterade utsläpp. Genom riktade investeringsstöd baserade på fördjupade studier av effektiva klimatåtgärder skapas förutsättningar för en snabb och effektiv omställning. Mot bakgrund av arbetskraftsbristen inom industrin blir även kompetensförsörjning en fortsatt viktig prioritering. Regeringen avser att särskilt förbättra möjligheterna att ta tillvara nyanländas kompetens. Industrisamtalen är en fortsatt viktig plattform för dialog med industrins parter och akademien för att utforma åtgärder för stärkt omställningsförmåga och konkurrenskraft. Regeringen avser även att analysera frågan om

fastighetsskatt på sådan utrustning i industriell verksamhet som utgör byggnadstillbehör.

Industriforskningsinstitut för att stärka näringslivets konkurrenskraft

Industriforskningsinstitutet har en central roll i att möjliggöra för framför allt små och medelstora industriföretag att utnyttja möjligheterna med den snabba tekniska utvecklingen. För att stärka näringslivets förmåga att konkurrera med specialiserade produkter och tjänster i de globala värdekedjorna föreslår regeringen att nivån på statsbidraget till RISE ska öka med 100 miljoner kronor fr.o.m. 2018 i enlighet med propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50).

Finansieringslösningar för innovativa affärsidéer

Nya och kunskapsintensiva företag är centrala för tillväxt, dynamik och innovationskraft i näringslivet. I enlighet med propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft föreslår regeringen att Vinnova tillförs 20 miljoner kronor fr.o.m. 2018 och ytterligare 10 miljoner kronor fr.o.m. 2019 för en utökad satsning på bidrag till verifiering av forskningsresultat och projekt.

3.7.2 Växa – utveckla befintligt näringslivs konkurrenskraft

Förbättrad tillgång till kapital

Tillgång till kapital är avgörande för företag i olika utvecklingsskeden och är centralt för att fler växande och exporterande företag ska utvecklas i hela landet. I Sverige fungerar kapitalmarknaden överlag väl. Samtidigt finns det utmaningar och områden där marknadskompletterande insatser behövs, exempelvis tillgång till riskkapital i tidiga faser av ett bolags utveckling och lånefinansiering i delar av landet där det är svårare att få finansiering. Genom etablerandet av det nya bolaget Saminvest AB förbättras förutsättningarna för en aktiv och dynamisk riskkapitalmarknad också för företag i tidiga faser och i segment där den privata marknaden bedömer riskerna som höga.

Utlåningen från Almi och Norrlandsfonden har ökat kraftigt vilket återspeglar en stark konjunktur samtidigt som vissa företag upplever svårigheter att få tillgång till lånefinansiering från privata banker. Den bankdialog som regeringen

tagit initiativ till under 2017 kommer därför att fortsätta i syfte att små och medelstora företag i hela landet ska få bättre tillgång till finansiering från banker. Att underlätta uppgiftslämnande i samband med finansiering, att bättre använda exempelvis garantier från EU:s institutioner och att förstärka samverkan mellan statliga finansierare och banker är några frågor där arbete pågår för att underlätta för företagen. För att säkerställa att Norrlandsfonden än bättre ska kunna möta behoven av finansiering i norra Sverige föreslår regeringen att stiftelsen 200 miljoner kronor.

Moderna villkor för företagande

För att fler individer ska vilja och våga ta steget att bli företagare är det viktigt med väl fungerande trygghetssystem för företagare. Regeringen avser att öka ambitionerna på området och förbättra trygghetssystemen så att regler och förmåner är bättre anpassade för företagare vid t.ex. föräldraledighet och sjukdom. Se vidare under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning avsnitt 3.6.2.

Utvidgat växa-stöd

Att anställa en person kan vara förenat med stora kostnader och ett stort ansvar för ett litet företag. För att underlätta för enmansföretag att anställa och växa avser regeringen att utvidga växa-stödet, dvs. sänkta arbetsgivaravgifter under en period för enskilda näringsidkare som anställer en första person, till att också omfatta aktiebolag och handelsbolag, enligt de närmare förutsättningar som anges i förslag i denna proposition.

Kortare betalningstider

Långa betalningstider är problematiska för de små underleverantörer som tvingas ligga ute med stora belopp för att deras kunder kräver långa betalningstider eller betalar sina räkningar för sent. Under våren 2017 har diskussioner förts mellan regeringen och näringslivets företrädare om att på eget initiativ ta fram en uppförandekod som rör betalningstider. Diskussionerna pågår fortsatt. I den händelse arbetet inte resulterar i en överenskommelse som åtgärdar problemet avser regeringen att återkomma med lagstiftning på området.

Enklare att driva företag

Förenklingspotentialen med nationella digitala tjänster är stor, inte minst för de företag som

verkar i regeltunga branscher med omfattande myndighetskontakter. Regeringen går därför vidare med att bredda överenskommelsen med Sveriges Kommuner och Landsting om enklare företagande för restaurangnäringen till att även inkludera i besöksnäringen. En liknande förenklingsåtgärd görs även för företag i livsmedelskedjan inom ramen för regeringens livsmedelsstrategi. Tillväxtverket har fått i uppdrag att vara utvecklingsmyndighet för arbetet med ett enklare företagande med mer digitala myndighetskontakter. Regeringen har även gett Tillväxtverket i uppdrag att ta fram förslag på hur myndigheten kan arbeta för att korta handläggnings-tiderna för företag.

Genom att ta tillvara digitaliseringens möjligheter blir kontakten med myndigheter enklare för företag i alla delar av landet. Här är verksamt.se ett centralt verktyg. Regeringens långsiktiga mål för verksamt.se är att företagare enkelt och med hjälp av en hög grad av automatisering ska kunna få personligt anpassad information och vägledning helt digitalt. Därför satsar också regeringen på en förstärkning av Tillväxtverkets och Bolagsverkets arbete med verksamt.se (se avsnitt 3.8.5). Som tidigare uttalats i budgetpropositionen för 2017, utgiftsområde 22 Kommunikationer, avser regeringen att återkomma senast 2018 när det gäller modeller för långsiktig finansiering av förvaltningsutgifter för annan digital infrastruktur, såsom t.ex. verksamt.se och öppen geodata.

Under de senaste åren har företagens administrativa kostnader till följd av regler ökat. Ungefär hälften av den lagstiftning som träffar företag har sitt ursprung i EU. För att bryta kostnadsutvecklingen är det även viktigt att se över lagstiftning som träffar många företag ur ett förenklings- och digitaliseringsperspektiv. Regeringen har därför uppdragit åt Statskontoret att utreda förutsättningarna att utöka Regelrådets uppgifter vad gäller arbetet med införlivande av EU-lagstiftning. Vidare ska Statskontoret även ge förslag på om och hur Regelrådet i sitt granskande arbete bör beakta huruvida nya eller ändrade regler är utformade med hänsyn tagen till den digitala utvecklingen. Inom ramen för arbetet med att förenkla för företagen genom digitalisering överväger regeringen kontinuerligt att se över områden som har särskild betydelse för att göra det enklare för många företag. Ett sådant område är bokföringsområdet.

I betänkandet Kvalificerad välfärdsbrottslighet (SOU 2017:37) anses att det finns skäl att se över Bolagsverkets uppdrag i syfte att stärka dess roll i det brottsförebyggande arbetet.

Kompetensförsörjning

Ett av de vanligaste tillväxthindren för svenska företag är brist på personal med rätt kompetens. Regeringen genomför därför ett kunskapslyft som omfattar totalt 70 000 fler utbildningsplatser till 2019. Utöver detta genomförs riktade satsningar för att förbättra näringslivets kompetensförsörjning.

Regeringen avser förbättra förutsättningarna för industrin att hitta rätt arbetskraft genom att bättre ta tillvara nyanländas kompetens. Bristen på arbetskraft är ett stort hinder för industrins utveckling, samtidigt som ett stort antal nyanlända står i begrepp att träda in på arbetsmarknaden. Regeringen avser därför som ett led i genomförandet av Smart industri att utöka och förlänga satsningen på Jobbsprånget, som matchar arbetsgivare med nyanlända, som har högre utbildning inom områden som är relevanta för industrin.

För att underlätta för små, unga och innovativa företag att rekrytera och behålla nyckelpersoner lämnar regeringen i denna proposition förslag om lättnader i beskattning av personaloptioner. Om vissa villkor är uppfyllda ska en personaloption inte förmånsbeskattas i inkomstslaget tjänst. Arbetsgivaren ska därmed inte heller betala arbetsgivaravgifter. I stället sker beskattning i inkomstslaget kapital först när de andelar som förvärvats genom utnyttjande av personaloptionen avyttras.

För att förbättra möjligheterna och underlätta för företag som har behov av att rekrytera kompetens från utlandet har regeringen bl.a. gett Migrationsverket i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att förkorta handläggningstiderna för arbetstillstånd. För att också komma till rätta med att utländska arbetstagare har förlorat sitt arbetstillstånd och utvisas på grund av små misstag i förhållande till villkoren för arbetstillstånden har regeringen överlämnat propositionen (prop. 2016/17:212) Möjlighet att avstå från återkallelse av uppehållstillstånd när arbetsgivaren självmant har avhjälpt brister till riksdagen.

En särskild utredare har dessutom fått i uppdrag av regeringen att lämna förslag på författningsändringar som säkerställer att arbetskrafts-

invandrare inte utvisas när arbetsgivaren har begått oavsiktliga mindre fel gällande villkoren för arbetstillstånd. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2017. Se även under utgiftsområde 8 Migration.

3.7.3 Exportera – stärka Sveriges attraktivitet i omvärlden

Globaliseringen innebär att ekonomierna i världens länder blir alltmer sammanflätade. För ett litet exportberoende land som Sverige skapar det enorma möjligheter men innebär också hård konkurrens för vårt näringsliv. Exportstrategin har tagits fram för att stärka svenska företags export och internationalisering. Strategin innehåller även målet att Sveriges attraktionskraft för investeringar, kompetens och turister ska öka.

Intensifierat investeringsfrämjande

Regeringen har initierat ett arbete riktat mot ett mer aktivt och fokuserat investeringsfrämjande. Business Sweden har fått 11,5 miljoner kronor för att bidra till att investerare, industriföretag och industriellt relevanta startupföretag väljer att förlägga produktion, industriella tjänsteverksamhet, forskning, utveckling och testverksamhet i Sverige. Insatsen förväntas tillsammans med ett offensivt främjandearbete från regeringen bidra till att företag väljer att förlägga eller utöka produktion i Sverige. Regeringen kan notera ett ökat intresse för Sverige som investeringsland genom ett ökat antalet utländska investeringar på senare tid. Den utvecklingen vill regeringen stödja. Regeringen har därför även antagit ett antal näringspolitiska strategier och åtgärder för att locka investeringar, företag och människor till Sverige. Som exempel kan nämnas samverkanprogrammen, nyindustrialiseringsstrategin smart industri, regeringens proposition Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft, Test site Sweden på transportområdet, utredningen Sveriges besöksnäring, regeringens proposition En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet, Nationella skogsprogrammet, Maritima strategin och Sveriges mineralstrategi. Därtill har regeringen fortsatt arbetet med att utveckla gynnsamma ramvillkor genom att ex. sänka energiskatten, sänkt skatten på serverhallar och sänkt bolagsskatt.

För att utveckla den svenska konkurrenskraften är internationell uppkoppling central, vilket bl.a. kräver en aktiv och strategisk närvaro på relevanta marknader. Regeringens utlandsbaserade innovations- och forskningsråd är ett led i detta.

Framstående test- och demonstrationsmiljöer

Sverige ska vara ledande i forskning inom områden som bidrar till att stärka den industriella produktionen i Sverige. Regeringen föreslår därför att Vinnova, i enlighet med propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50), tillförs 75 miljoner kronor fr.o.m. 2018 för att utveckla och investera i befintliga miljöer samt stimulera nyetableringar av test- och demonstrationsmiljöer som kan locka internationella investeringar. För samma ändamål bör Vinnova tillföras ytterligare 25 miljoner kronor fr.o.m. 2019. Vinnova har också uppdragits att etablera en nationell samordnande funktion för Testbädd Sverige som ska verka för att det ska bli mer attraktivt för näringsliv och andra aktörer att investera i svenska innovationsmiljöer och öka kommersialiseringen av forskning och innovation i samverkan med berörda aktörer och intressenter.

Väl fungerande marknader

Regeringen arbetar aktivt för att gynna en strikt och enhetlig tillämpning av EU:s statsstödsregler för att garantera jämlika konkurrensförhållanden för svenska företag i Europa. Ett svagare statsstödsregelverk och ojämlika konkurrensvillkor på den inre marknaden leder till att svenska exportföretag riskerar att drabbas negativt och att jobb och produktion flyttas från Sverige.

Förstärkning av besöksnäringen

Besöksnäringen skapar jobb i hela Sverige och ger ofta unga människor och personer med utländsk bakgrund en väg in på arbetsmarknaden. Antalet personer som var sysselsatta med turism ökade med 6,9 procent under 2016. Näringen utgör också en allt större del av den svenska exporten. Den globala turismen förväntas fortsätta att öka rejält. Under de senaste åren är det framför allt de utomeuropeiska besökarna som stått för tillväxten i den svenska besöksnäringen. Regeringen vill stödja den positiva utvecklingen i besöksnäringen och föreslår ytterligare resurser till V.S. VisitSweden AB för att stärka marknadsföringen av Sverige som turistland utomlands (se

avsnitt 3.8.7). I december 2017 förväntas betänkandet lämnas från Utredningen Sveriges besöksnäring – en samlad politik för upplevelsebaserad tillväxt (dir. 2016:83). Det kommer att utgöra ett viktigt underlag för Regeringens fortsatta arbete på området. Det är även av stor vikt att den potential som finns i bl.a. natur- och kulturvärden fortsatt tillvaratas.

Göta kanal

Anläggningen Göta kanal ska vara i ett sådant skick att den är trygg och säker för personer som vistas i kanalens närhet, kan hantera förväntade klimatförändringar och bevara värdefulla kulturmiljövärden. För att genomföra den största renoveringsinsatsen i kanalens historia, där det kulturhistoriska byggnadsverket bevaras och återställs, föreslår regeringen att Göta kanalbolag AB tillförs 80 miljoner kronor 2018, 85 miljoner kronor 2019 och 140 miljoner kronor 2020. Satsningen skapar förutsättningar för framtida kanaltrafik, att Göta kanal fortsatt vidareutvecklas som turistattraktion och samtidigt bevara värdefulla kulturmiljöer.

3.7.4 Särskilda åtgärder – enklare vägar till jobb

En av de största utmaningarna just nu handlar om att fortsätta investera i tillväxt och pressa ner arbetslösheten. Sedan regeringen tillträdde har det skapats många nya arbetstillfällen. För att förstärka denna utveckling behövs fler insatser som riktas mot de grupper som står längre från arbetsmarknaden. Åtgärder som bidrar till att skapa enklare vägar till jobb och fler jobb med lägre kvalifikationskrav behöver vidtas inom flera olika områden.

Enklare och tryggare att anställa med anställningsstöd

För att öka arbetsgivarnas förutsättningar att anställa personer med lönesubventioner kommer stöden förenklas och taket för ersättningen höjas för dem som står längst från arbetsmarknaden, (se utg.omr. 14 avsnitt 3.5). Sammantaget görs bedömningen att färre och mer kraftfulla stöd, harmoniserade regelverk samt förenklade och mer förutsägbara insatser bidrar till att öka arbetsgivares benägenhet att anställa med stöd och därigenom till att minska arbetslösheten. Regeringens reformer av anställningsstöden

kommer även att bidra till ambitionen att skapa bättre förutsättningar för enklare vägar till jobb.

Bemanningsföretag och matchningsaktörer

Förändringarna i anställningsstöden förbättrar bl.a. förutsättningarna för bemanningsföretag och matchningsaktörer att anställa personer med svårbedömd kompetens, t.ex. nyanlända och personer som varit utan arbete en längre tid. Många bemanningsföretag har goda förutsättningar att identifiera dessa personers kompetens och tillhandahålla nödvändig kompetensutveckling inför uthyrning till kundföretaget. Att förbättra förutsättningar för bemanningsföretag och andra matchningsaktörer kan därför bidra till att skapa enklare vägar till jobb för dessa grupper.

Det finns en stor potential bland nyanlända personer och personer som varit utan arbete en längre tid. Regeringens inriktning är att i dialog med det statliga bemannings- och utbildningsföretaget Lernia AB utvärdera möjligheten att ta tillvara denna potential med hjälp av gängse anställningsstöd, vilka är tidsbegränsade. Regeringen ser gärna att fler aktörer uppmärksammar denna potential.

Regeringen anser i relation till detta att det finns anledning att särskilt följa utvecklingen avseende dessa aktörers arbete med personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och användningen av anställningsstöden eftersom det bör kunna bidra till att fler vägar till jobb skapas. Regeringen utesluter dock inte att det kan behövas ytterligare åtgärder. För att säkerställa en önskvärd utveckling där fler seriösa företag i branschen utvecklas som matchningsaktörer avser regeringen att se över behovet av ytterligare insatser i relation till matchningsaktörers medverkan i att skapa enklare vägar till jobb.

Tillväxtverket har under 2017 i uppdrag att genom utlysning främja modeller och initiativ som syftar till att matcha arbetssökande och arbetsgivare med utgångspunkt i företagens behov som finansieras inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv. Under 2018–2020 görs en satsning inom utgiftsområde 24 Näringsliv för att framgångsrika initiativ ska kunna skalas upp, och för att ytterligare aktörer som erbjuder viktiga länkar in till arbetslivet ska kunna erbjudas stöd.

Tillvarata jobbpotential inom gröna näringar

Inom naturvård och markvård finns arbetsuppgifter som kan utföras av personer med kortare utbildning. Dessa uppgifter ökar till-

gänglighet till friluftsliv och rekreation vilket ger ett mervärde för många människor. Genom att höja ambitionsnivån på de uppgifter som Skogsstyrelsen kan bedriva inom natur- och markvård m.m. skapas förutsättningar för fler praktikplatser och moderna beredskapsjobb åt nyanlända och personer som varit utan arbete en längre tid. Det ger samtidigt personerna kompetens som efterfrågas av näringslivet inom gröna näringar vilket ökar förutsättningarna för anställning i näringslivet (se utg.omr. 23 avsnitt 2.6.4).

Inom Sveriges geologiska undersöknings (SGU) område finns också angelägna uppgifter som i dagsläget inte prioriteras och som kan utföras av personer med kortare utbildning. Myndigheten tillförs medel för att kunna prioritera dessa uppgifter och samtidigt skapa arbetstillfällen för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Trafikverket har under 2017 haft medel avsatta för att inom ramen för underhållsverksamheterna för väg och järnväg, t.ex. slyröjning, ställa krav på att entreprenörer som upphandlas ska ge sysselsättning till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Denna satsning kommer att fortsätta under 2018–2020 (se utg.omr. 22 avsnitt 2.7.1). Även denna satsning bidrar till att personer som står långt från arbetsmarknaden får kompetens som efterfrågas inom gröna näringar.

De medel för naturvårdsinsatser som Naturvårdsverket fördelar utökas (se utg.omr. 20 avsnitt 3.7). Detta bidrar också till fler jobb inom naturvård som kan utföras av personer som står långt från arbetsmarknaden t.ex. nyanlända kvinnor och män. Arbetsuppgifterna innebär t.ex. att rusta och anlägga vandringsleder och sköta skyddad natur genom röjning, stängsling och renhållning.

För att satsningarna på de olika myndigheterna ska koordineras och komplettera varandra kommer myndigheterna få i uppdrag att samarbeta kring de insatser som syftar till att skapa arbetstillfällen inom naturvård, markvård m.m.

Utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden

Det är viktigt att den potential och kompetens som utrikes födda och nyanlända kvinnor har tas tillvara. Därför föreslår regeringen att Tillväxtverket får ett uppdrag att stärka nätverkande och öka kontaktytorna med arbetsmarknaden för

utrikes födda kvinnor. Regeringen föreslår även att en satsning görs för att främja utrikes födda kvinnors företagande.

Fler satsningar som bidrar till enklare vägar till jobb

Som ett led i genomförandet av Smart industri, se avsnitt 3.7.2, utökas och förlängs satsningen på Jobbsprånget, som matchar arbetsgivare med nyanlända, som har högre utbildning inom områden där efterfrågan på arbetskraft är stor, bl.a. inom industrin.

3.8 Budgetförslag

3.8.1 1:1 Verket för innovationssystem

Tabell 3.15 Anslagsutveckling 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	221 560	3 652
2017	Anslag	221 746 ¹	223 070
2018	Förslag	237 566	
2019	Beräknat	241 361 ²	
2020	Beräknat	245 515 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 237 567 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 237 567 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Verket för innovationssystemets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ska ökas med 12 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för utökade utgifter med anledning av förslag i propositionen Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50). Detta kommer sannolikt att leda till nyanställningar.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Verket för innovationssystem

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	221 746	221 746	221 746
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	3 812	7 415	11 359
Beslut	12 008	12 200	12 410
Varav BP18fr. ³	12 000	12 000	12 000
Varav ³			
Ökat förvaltningsanslag - nya uppdrag i forskningsprop	12 000	12 000	12 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	237 566	241 361	245 515

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 237 566 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 Verket för innovationssystem för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 241 361 000 kronor och 245 515 000 kronor.

3.8.2 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2016	Utfall	2 645 092	-16 918
2017	Anslag	2 893 335 ¹	2 846 711
2018	Förslag	2 915 255	
2019	Beräknat	3 120 255	
2020	Beräknat	3 200 255	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för behovsmotiverad forsknings- och utvecklingsverksamhet, utveckling av innovationssystem och programanknutna utgifter. Anslaget får även användas för statsbidrag till SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB för riksmätplatser.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 500 000 000 kronor 2019–2022.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att möjliggöra långsiktiga åtaganden, främst i form av bidrag inom ramen för fleråriga program. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 500 000 000 kronor 2019–2022.

Tabell 3.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021–2022
Ingående åtaganden	2 069 585	2 183 344	2 300 000			
Nya åtaganden	1 594 261	1 616 656	1 700 000			
Infriade åtaganden	-1 480 501	-1 500 000	-1 500 000	-1 500 000	-750 000	-250 000
Utestående åtaganden	2 183 344	2 300 000	2 500 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	2 300 000	2 300 000	2 500 000			

Regeringens överväganden

Med anledning av förslag i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) ökas anslaget 2018–2020.

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 40 000 000 kronor 2018 för att finansiera satsning på elektrifiering av fordonsparken och biodrivmedel inom anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling*. Regeringen föreslår att anslaget minskas med 15 000 000 fr.o.m. 2018 för att finansiera ökningen av anslaget 1:1 *Verket för innovationssystem*. Regeringen beräknar att anslaget minskar med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för inrättande av Myndigheten för arbetsmiljökunskap, se vidare utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv anslaget 2:6 *Centrum för kunskap om och utvärdering av arbetsmiljö*.

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	2 893 335	2 893 335	2 893 335
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	100	205 100	285 100
Varav BP18	-55 000	-20 000	-20 000
Varav			
Finansiering: ökning av 1:1 Verket för innovationssystem	-15 000	-15 000	-15 000
Elektrifiering av fordonsparken samt biodrivmedel	-40 000		
Myndigheten för arbetsmiljökunskap		-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	21 820	21 820	21 820
Förslag/beräknat anslag	2 915 255	3 120 255	3 200 255

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 2 915 255 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 3 120 255 000 kronor och 3 200 255 000 kronor.

3.8.3 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

År	Utfall	621 625	Anslags-sparande
2016	Utfall	621 625	
2017	Anslag	629 962 ¹	Utgifts-prognos 629 962
2018	Förslag	740 629	
2019	Beräknat	751 886 ²	
2020	Beräknat	764 181 ³	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 740 628 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 740 629 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för strategiska kompetensmedel för industriforskningsinstituterna med ägande under RISE Research Institutes of Sweden AB, liksom utgifter för RISE Research Institutes of Sweden AB:s verksamhet, samt vissa omstruktureringsutgifter för RISE-instituterna.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökar med 100 000 000 kronor fr.o.m. 2018 för att förstärka institutens verksamhet.

Tabell 3.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Institutens strategiska kompetensmedel

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	629 962	629 962	629 962
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	10 583	20 319	30 952
Beslut	100 084	101 605	103 267
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	740 629	751 886	764 181

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 740 629 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Institutens strategiska kompetensmedel* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 751 886 000 kronor och 764 181 000 kronor.

3.8.4 1:4 Tillväxtverket

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	271 072		1 962
2017	Anslag	272 898 ¹	Utgifts-prognos	270 181
2018	Förslag	272 106		
2019	Beräknat	276 650 ²		
2020	Beräknat	280 561 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 272 106 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 271 069 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget används för Tillväxtverkets förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för Tillväxtverkets uppdrag att svara för utgifter för lokaler, ekonomi- och personaladministration samt övrig administrativ service åt Nämnden för hemslöjdsfrågor.

Regeringens överväganden

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Tillväxtverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	272 898	272 898	272 898
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 190	9 834	14 928
Beslut	-5 982	-6 082	-7 265
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	272 106	276 650	280 561

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 272 106 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Tillväxtverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 276 650 000 kronor och 280 561 000 kronor.

3.8.5 1:5 Näringslivsutveckling

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	497 141		13 507
2017	Anslag	460 022 ¹	Utgifts-prognos	463 419
2018	Förslag	1 081 022		
2019	Beräknat	962 022		
2020	Beräknat	827 022		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för näringslivsfrämjande åtgärder.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 2 000 000 kronor per år för 2018–2019 för att finansiera särskilda satsningar för ett minskat och förenklat uppgiftslämnande för företagare inom restaurang- och besöksnäring enligt överenskommelse med Sveriges Kommuner och Landsting. Anslaget 1:11 *Bolagsverket* minskas med motsvarande belopp. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 200 000 000 kronor 2018 för tillskott till Stiftelsen Norrlandsfonden. Anslaget föreslås även ökas med 10 000 000 kronor 2018 och 15 000 000 kronor per år 2019–2021 för praktikplatser till industrin genom utökat program via Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien för nyanlända ingenjörer och naturvetare. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2018, 30 000 000 kronor för 2019 och 50 000 000 kronor för 2020 för att stödja utveckling av biobränsle till flyg. Anslaget föreslås ökas med 8 000 000 kronor 2018 och 10 000 000 kronor per år 2019–2021 för insatser för förbättrat nätverkande och fler kontaktytor med svensk arbetsmarknad. Regeringen föreslår även att anslaget ska ökas med 50 000 000 kronor 2018 och 60 000 000 kronor per år 2019–2020 för satsningen på matchningsaktörer.

Anslaget föreslås vidare ökas med 20 000 000 kronor 2018, 30 000 000 kronor 2019 och 40 000 000 kronor 2020 för smart industri på regional nivå. Regeringen föreslår också att anslaget ökas med 25 000 000 kronor 2018 och 50 000 000 kronor per år för 2019–2021 för vidareutveckling av en nationell export- och investeringsplattform för smarta städer (Smart City Sweden). Vidare föreslår regeringen att anslaget ökas med 20 000 000 kronor 2018 och 30 000 000 kronor per år 2019–2021 för satsningen på automationsprogram för små och medelstora företag. Regeringen föreslår att anslaget ökas med 24 000 000 kronor per år 2018–2020 för satsning på ungt entreprenörskap.

Regeringen föreslår att anslaget tillförs 8 000 000 kronor för 2018 samt 15 000 000 kronor per år för 2019–2021 för satsningen på nyanlända kvinnors företagande. Regeringen föreslår vidare att anslaget ökas med 180 000 000 kronor 2018, 200 000 000 kronor 2019 och 250 000 000 kronor per år 2020 och 2021 samt 60 000 000 kronor per år 2022 och 2023 för satsning på elektrifiering av fordonsparken samt på biogas. Anslaget 1:2 *Verket för innovationssystem: Forskning och utveckling* minskas med 40 000 000 kronor 2018 för att finansiera satsningen. Anslaget föreslås tillföras 50 000 000 kronor per år 2018–2020 för socialt företagande.

Anslaget ökas även med 5 000 000 kronor 2018 och 13 000 000 kronor fr.o.m. 2019 för förstärkning av Tillväxtverkets arbete med verksamt.se.

Tabell 3.25 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	460 022	460 022	460 022
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	623 000	504 000	369 000
Varav BP18	622 000	529 000	607 000
Varav			
Enklare företagande SKL digital förvaltning	2 000	2 000	
Kapitaltillskott Norrlandsfonden	200 000		
Praktikplatser till industrin	10 000	15 000	15 000
Utveckling av biobränsle för flyg	20 000	30 000	50 000
Fler kontaktytor med svensk arbetsmarknad	8 000	10 000	10 000
Stöd till matchningsaktörer	50 000	60 000	60 000
Smart industri på regional nivå	20 000	30 000	40 000
Smart City Sweden	25 000	50 000	50 000
Automationsprogram för små och medelstora företag	20 000	30 000	30 000
Ungt entreprenörskap	24 000	24 000	24 000
Företagande för utrikes födda kvinnor	8 000	15 000	15 000
Elektrifiering av fordonsparken samt biodrivmedel	180 000	200 000	250 000
Socialt företagande	50 000	50 000	50 000
Verksamt.se	5 000	13 000	13 000
Överföring till/från andra anslag	-2 000	-2 000	-2 000
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 081 022	962 022	827 022

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 081 022 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 962 022 000 kronor och 827 022 000 kronor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 285 750 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet behövs för att de åtgärder som beslutas och bedrivs ska kunna genomföras långsiktigt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 285 750 000 kronor 2019–2021.

Tabell 3.26 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Näringslivsutveckling

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden	91 250	631 073	606 973	1 285 750	696 000	240 000
Nya åtaganden	609 400	268 000	970 527			
Infriade åtaganden	-69 550	-292 100	-291 750	-589 750	-456 000	-240 000
Utestående åtaganden	631 073	606 973	1 285 750			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	750 000	701 000	1 285 750			

3.8.6 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tabell 3.27 Anslagsutveckling 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	84 163		462
2017	Anslag	57 951 ¹	Utgifts-prognos	55 028
2018	Förslag	59 735		
2019	Beräknat	60 670 ²		
2020	Beräknat	61 694 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 59 735 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 59 735 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.28 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:6 Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	57 951	57 951	57 951
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 775	2 710	3 734
Beslut	9	9	9
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	59 735	60 670	61 694

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 59 735 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 60 670 000 kronor och 61 694 000 kronor.

3.8.7 1:7 Turistfrämjande

Tabell 3.29 Anslagsutveckling 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2016	Utfall	139 600		
2017	Anslag	119 606 ¹	Utgifts-prognos	119 606
2018	Förslag	114 613		
2019	Beräknat	129 613		
2020	Beräknat	134 613		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för kostnader för statens aktieägartillskott till V.S. VisitSweden AB.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 15 000 000 kronor 2018, 30 000 000 kronor 2019 och 45 000 000 kronor fr.o.m. 2020 med syfte att stärka marknadsföringen av Sverige som turistland utomlands.

Tabell 3.30 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:7 Turistfrämjande

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	119 606	119 606	119 606
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	-4 993	10 007	15 007
Varav BP18	15 000	30 000	45 000
Varav			
Förstärkning Visit Sweden AB	15 000	30 000	45 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	114 613	129 613	134 613

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 114 613 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Turistfrämjande* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 129 613 000 kronor och 134 613 000 kronor.

3.8.8 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tabell 3.31 Anslagsutveckling 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

År	Utfall	195 926	Anslags-sparande	6 585
2016	Utfall	195 926	Anslags-sparande	6 585
2017	Anslag	197 864 ¹	Utgifts-prognos	201 633
2018	Förslag	239 005		
2019	Beräknat	246 847 ²		
2020	Beräknat	257 121 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 242 942 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 248 746 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges geologiska undersöknings förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.32 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	10 318	0	0	10 318
Prognos 2017	17 500	0	0	17 500
Budget 2018	22 000	0	0	22 000

Tabell 3.33 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	13 461	12 769	693
(varav tjänsteexport)	976		
Prognos 2017	17 850	17 680	170
(varav tjänsteexport)	3 700	3 800	-100
Budget 2018	21 400	21 400	0
(varav tjänsteexport)	8 200	8 200	0

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget utökas med 26 000 000 kronor 2018, 30 000 000 kronor 2019 och 36 000 000 kronor 2020 för att finansiera särskilda insatser för att förfina och utöka

kartläggning och karaktärisering av grundvattenresurser i särskilt utsatta regioner. Regeringen föreslår att anslaget utökas med 8 000 000 kronor per år 2018–2020 för att kunna prioritera angelägna uppgifter som kan utföras av personer med kortare utbildning eller som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Tabell 3.34 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:8 Sveriges geologiska undersökning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	197 864	197 864	197 864
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	7 117	10 412	14 018
Beslut	34 024	38 571	45 239
Varav BP18 ³	34 000	38 000	44 000
Varav ³			
Skydda dricksvattnet	26 000	30 000	36 000
Gröna jobb	8 000	8 000	8 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	239 005	246 847	257 121

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 239 005 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Sveriges geologiska undersökning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 246 847 000 kronor och 257 121 000 kronor.

3.8.9 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tabell 3.35 Anslagsutveckling 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

År	Utfall	5 793	Anslags-sparande	1
2016	Utfall	5 793	Anslags-sparande	1
2017	Anslag	5 807 ¹	Utgifts-prognos	5 807
2018	Förslag	5 923		
2019	Beräknat	5 923		
2020	Beräknat	5 923		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att främja och stödja riktad geovetenskaplig grundforskning och tillämpad forskning.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2019 och 2020.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet möjliggör beslut om bidrag till fleråriga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* besluta om bidrag som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 5 000 000 kronor 2019 och 2020.

Tabell 3.36 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	4 525	3 357	4 169		
Nya åtaganden	2 057	3 969	4 000		
Infriade åtaganden	-3 225	-3 157	-3 169	-2 984	-2 000
Utestående åtaganden	3 357	4 169	4 984		
Erhållet/förslaget bemyndigande	5 300	5 000	5 000		

Regeringens överväganden

Tabell 3.37 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:9 Geovetenskaplig forskning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	5 807	5 807	5 807
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	116	116	116
Förslag/beräknat anslag	5 923	5 923	5 923

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 5 923 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Geovetenskaplig forskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 5 923 000 kronor och 5 923 000 kronor.

3.8.10 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tabell 3.38 Anslagsutveckling 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	13 526		474
2017	Anslag	14 000 ¹	Utgifts-prognos	13 855
2018	Förslag	14 000		
2019	Beräknat	14 000		
2020	Beräknat	14 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för efterbehandling av tömda oljelagringsanläggningar och det statliga gruvfältet i Adak, Malå kommun, inklusive miljö- och funktionskontroll, förvaltning och nödvändiga underhålls- och miljösäkrande åtgärder vid efterbehandlade anläggningar.

Regeringens överväganden

Tabell 3.39 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:10 Miljösäkring av oljelagringsanläggningar

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	14 000	14 000	14 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 000	14 000	14 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 14 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Miljösäkring av oljelagringsanläggningar* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 14 000 000 kronor och 14 000 000 kronor.

3.8.11 1:11 Bolagsverket

Tabell 3.40 Anslagsutveckling 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

			Anslags-sparande	
2016	Utfall	21 171		1 671
2017	Anslag	22 842 ¹	Utgifts-prognos	21 575
2018	Förslag	53 285		
2019	Beräknat	52 285		
2020	Beräknat	54 285		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för likvidatorer och för associationsrättsliga ärenden samt förvaltning och utveckling av teknisk infrastruktur för förenklat uppgiftslämnande.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 8 000 000 kronor 2018 för att bidra till finansiering av insolvensregister enligt EU-förordningen om insolvensförfaranden. Anslaget 1:5 *Sveriges Domstolar* under utgiftsområde 4 Rättsväsendet minskas med motsvarande belopp.

Anslaget minskas med 2 000 000 kronor per år för 2018 och 2019 för att finansiera särskilda satsningar för ett minskat och förenklat uppgiftslämnande för företagare inom restaurang- och besöksnäring. Anslaget 1:5 *Näringslivsutveckling* ökas med motsvarande belopp. Anslaget ökas med 22 443 000 kronor per år fr.o.m. 2018 som en följd av att de ändamål och verksamheter som avser kostnadsfritt tillhandahållande av registerinformation inom området digital förvaltning flyttas från utgiftsområde 22 Kommunikationer (prop. 2016/17:100, bet. 2016/17:KU26, rskr. 2016/17:305). Anslaget 2:6 *Gemensamma e-förvaltningsprojekt av strategisk betydelse* under utgiftsområde 22 Kommunikationer har flyttats till ett nytt anslag 1:18 *Digitaliseringsmyndigheten* under utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning och minskas med motsvarande belopp. Anslaget beräknas öka med 7 000 000 kronor per år fr.o.m. 2019 för förstärkning av Bolagsverkets arbete med verksamt.se.

Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:11 Bolagsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	22 842	22 842	22 842
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	6 000	5 000	7 000
Varav BP18	6 000	5 000	7 000
Varav			
Enklare företagande SKL digital förvaltning	-2 000	-2 000	
Insolvensregister	8 000		
Verksamt.se		7 000	7 000
Överföring till/från andra anslag	24 443	24 443	24 443
Varav BP18	22 443	22 443	22 443
Varav			
Kostnadsfri bolagsregisterinformation	22 443	22 443	22 443
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	53 285	52 285	54 285

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 53 285 000 kronor anvisas under anslaget 1:11 *Bolagsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 52 285 000 kronor och 54 285 000 kronor.

3.8.12 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

			Anslags-sparande
2016	Utfall	8 327	
2017	Anslag	8 327 ¹	Utgifts-prognos 8 327
2018	Förslag	8 327	
2019	Beräknat	8 327	
2020	Beräknat	8 327	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) grundläggande verksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.43 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:12 Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	8 327	8 327	8 327
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	8 327	8 327	8 327

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 8 327 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Bidrag till Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 8 327 000 kronor och 8 327 000 kronor.

3.8.13 1:13 Konkurrensverket

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

År	Utfall	Utvald värde	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	147 772	-1 203	
2017	Anslag	143 322 ¹		142 613
2018	Förslag	145 803		
2019	Beräknat	148 136 ²		
2020	Beräknat	150 685 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 145 803 tkr i 2018 års prishöjning.

³ Motsvarar 145 803 tkr i 2018 års prishöjning.

Ändamål

Anslaget får användas för Konkurrensverkets förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 3.45 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:13 Konkurrensverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	143 322	143 322	143 322
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	2 472	4 805	7 354
Beslut	9	9	9
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	145 803	148 136	150 685

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 145 803 000 kronor anvisas under anslaget 1:13 *Konkurrensverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 148 136 000 kronor och 150 685 000 kronor.

3.8.14 1:14 Konkurrensforskning

Tabell 3.46 Anslagsutveckling 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

År	Utfall	Utvald värde	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	Utfall	13 609	194	
2017	Anslag	13 661 ¹		13 520
2018	Förslag	13 804		
2019	Beräknat	13 804		
2020	Beräknat	13 804		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för forskning med anknytning till Konkurrensverkets verksamhetsområde med forskare företrädesvis vid universitet och högskolor. Anslaget får användas för utgifter för uppdragsforskning, seminarier och informationsinsatser på konkurrens- och upphandlingsområdet. Anslaget får användas för utgifter för arvoden till ledamöter i rådet för forskningsfrågor.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2019–2021.

Skälen för regeringens förslag: Bemyndigandet möjliggör beslut om bidrag till fleråriga forskningsprojekt. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2018 för anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* besluta om bidrag som medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2019–2021.

Tabell 3.47 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:14 Konkurrensforskning

Tusental kronor

	Utfall 2016	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020	Beräknat 2021
Ingående åtaganden						
Nya åtaganden			12 000			
Infriade åtaganden				-6 000	-3 000	-3 000
Utestående åtaganden			12 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande			12 000			

Regeringens överväganden**Tabell 3.48 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:14 Konkurrensforskning**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	13 661	13 661	13 661
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	143	143	143
Förslag/beräknat anslag	13 804	13 804	13 804

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 13 804 000 kronor anvisas under anslaget 1:14 *Konkurrensforskning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 13 804 000 kronor och 13 804 000 kronor.

3.8.15 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal**Tabell 3.49 Anslagsutveckling 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal**

Tusental kronor

2016	Utfall	73 210	Anslags- sparande
2017	Anslag	123 210 ¹	Utgifts- prognos
2018	Förslag	153 210	
2019	Beräknat	154 910	
2020	Beräknat	159 910	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för upprustning och drift av Göta kanal.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget ökas med 80 000 000 kronor 2018 för drift och omfattande renovering av kanalen. Vidare beräknas anslaget ökas med 85 000 000 kronor 2019 och 140 000 000 kronor 2020 för samma ändamål.

Tabell 3.50 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:15 Upprustning och drift av Göta kanal

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	123 210	123 210	123 210
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	30 000	31 700	36 700
Varav BP18	80 000	85 000	140 000
Varav			
2017:BP18:3: Upprustning och drift av Göta Kanal	80 000	85 000	140 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	153 210	154 910	159 910

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 153 210 000 kronor anvisas under anslaget 1:15 *Upprustning och drift av Göta kanal*. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 154 910 000 kronor och 159 910 000 kronor.

3.8.16 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

2016	Utfall	14 470	Anslags-sparande	23 080
2017	Anslag	23 200	¹ Utgifts-prognos	31 867
2018	Förslag	23 200		
2019	Beräknat	24 850		
2020	Beräknat	24 850		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för omstrukturering, genomlysning, försäljning och avveckling av företag med statligt ägande.

Regeringens överväganden

Tabell 3.52 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:16 Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	23 200	23 200	23 200
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut		1 650	1 650
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	23 200	24 850	24 850

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 23 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:16 *Omstrukturering och genomlysning av statligt ägda företag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 24 850 000 kronor och 24 850 000 kronor.

3.8.17 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag

Tabell 3.53 Anslagsutveckling 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag

Tusental kronor

2016	Utfall	5 000	Anslags-sparande	1 000
2017	Anslag	1 000 ¹	Utgifts-prognos	1 000
2018	Förslag	1 000		
2019	Beräknat	1 000		
2020	Beräknat	1 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas av regeringen, efter beslut av riksdagen i varje enskilt fall, för kapitalinsatser i statligt ägda bolag. Anslaget får även användas till utgifter för att förvärva eller bilda aktiebolag för ny eller befintlig statlig bolagsverksamhet.

Regeringens överväganden

Tabell 3.54 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:17 Kapitalinsatser i statliga bolag

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	1 000	1 000	1 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 000	1 000	1 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:17 *Kapitalinsatser i statliga bolag* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 000 000 kronor och 1 000 000 kronor.

3.8.18 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tabell 3.55 Anslagsutveckling 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

2016	Utfall	15 857	Anslags-sparande	1 923
2017	Anslag	17 780 ¹	Utgifts-prognos	16 627
2018	Förslag	17 780		
2019	Beräknat	17 780		
2020	Beräknat	17 780		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för gällande avgifter och statsbidrag avseende Sveriges deltagande i internationella näringspolitiska organ.

Regeringens överväganden

Tabell 3.56 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:18 Avgifter till vissa internationella organisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	17 780	17 780	17 780
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	17 780	17 780	17 780

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 17 780 000 kronor anvisas under anslaget 1:18 *Avgifter till vissa internationella organisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 17 780 000 kronor och 17 780 000 kronor.

3.8.19 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tabell 3.57 Anslagsutveckling 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

2016	Utfall	18 445	Anslags-sparande	
2017	Anslag	18 000 ¹	Utgifts-prognos	19 502
2018	Förslag	18 000		
2019	Beräknat	18 000		
2020	Beräknat	18 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för rättegångskostnader med anledning av mål och ärenden som avser överklagande av Konkurrensverkets beslut eller vari Konkurrensverket för talan.

Regeringens överväganden

Tabell 3.58 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:19 Finansiering av rättegångskostnader

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	18 000	18 000	18 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	18 000	18 000	18 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusivt beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 18 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:19 *Finansiering av rättegångskostnader* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 18 000 000 kronor och 18 000 000 kronor.

3.8.20 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tabell 3.59 Anslagsutveckling 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

2016	Utfall	279 453	Anslags-sparande	
2017	Anslag	309 461 ¹	Utgifts-prognos	309 461
2018	Förslag	309 472		
2019	Beräknat	269 472		
2020	Beräknat	159 472		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Almi Företagspartner AB, för marknadskompletterande finansiering och företagsrådgivning.

Regeringens överväganden

Tabell 3.60 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:20 Bidrag till företagsutveckling och innovation

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	309 461	309 461	309 461
Förändring till följd av:			
Beslut	11	-39 989	-149 989
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	309 472	269 472	159 472

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 309 472 000 kronor anvisas under anslaget 1:20 *Bidrag till företagsutveckling och innovation* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 269 472 000 kronor och 159 472 000 kronor.

3.8.21 1:21 Patent- och registreringsverket

Tabell 3.61 Anslagsutveckling 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

2016	Utfall		Anslags-sparande	
2017	Anslag	315 588 ¹	Utgifts-prognos	312 329
2018	Förslag	317 386		
2019	Beräknat	321 464 ²		
2020	Beräknat	332 020 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 316 402 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 321 239 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Patent- och registreringsverkets förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.62 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstittel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		289 162	297 174	-8 012
Prognos 2017	278 838			
Budget 2018	281 150			

Tabell 3.63 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	21 850	23 582	-1 732
(varav tjänsteexport)	13 440	8 436	0
Prognos 2017	31 100	30 300	800
(varav tjänsteexport)	15 550	-	
Budget 2018	32 500	32 050	450
(varav tjänsteexport)	16 250	-	

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att anslaget minskas med 3 500 000 kronor 2018 med anledning av att namnverksamheten överförs till Skatteverket fr.o.m. den 1 juli 2017. Av samma skäl beräknas

anslaget minska med ytterligare 1 000 000 kronor fr.o.m. 2019.

Tabell 3.64 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:21 Patent- och registreringsverket

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	315 588	315 588	315 588
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	5 298	10 432	16 067
Beslut	-3 500	-4 556	365
Varav BP18 ³	-3 500	-4 500	-4 500
Varav ³			
Namnverksamheten	-3 500	-4 500	-4 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	317 386	321 464	332 020

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 317 386 000 kronor anvisas under anslaget 1:21 *Patent- och registreringsverket* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 321 464 000 kronor och 332 020 000 kronor.

3.9 Övrig statlig verksamhet

3.9.1 Bolagsverket

Bolagsverket finansieras genom avgifter. De intäkter som redovisas under inkomsttitel utgörs av stämpelskatt (inkomsttitel 9341) och förseningsavgifter (inkomsttitel 2529).

Tabell 3.65 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	376 672	394 450	407 727	-13 277
Prognos 2017	265 000	397 400	467 200	-66 800
Budget 2018	267 000	441 800	463 300	-21 500

Tabell 3.66 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	105 237	93 985	11252
(varav tjänsteexport)	2 531	2 257	274
Prognos 2017	74 300	85 800	-11 500
(varav tjänsteexport)	2 300	2 600	-300
Budget 2018	72 200	85 600	-13 400
(varav tjänsteexport)	2 200	2 600	-400

3.9.2 Patentombudsnämnden

Patentombudsnämnden finansieras genom avgifter.

Tabell 3.67 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	0	1 060	835	225
Prognos 2017	0	1 116	1 095	21
Budget 2018	0	1 080	935	145

3.9.3 Revisorsinspektionen

Revisorsinspektionen finansieras genom avgifter. För 2016 uppgick de totala avgiftsintäkterna till 40 029 000 kronor. Huvuddelen av intäkterna, 23 676 000 kronor, avsåg tillsyn. Myndighetens kostnader uppgick till 33 632 000 kronor, varav personalkostnader utgjorde 22 444 000 kronor. Vid utgången av 2016 hade Revisorsinspektionen ett positivt myndighetskapi tal om 14 501 000 kronor.

Tabell 3.68 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016		40 029	33 632	6 397
Prognos 2017	25	36 925	40 000	-3 050
Budget 2018		36 576	41 592	-5 016

4 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

4.1 Omfattning

Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande består av följande verksamhetsområden:

- Export- och investeringsfrämjande.
- Handelspolitik och EU:s inre marknad.

Verksamheten syftar till att skapa hållbar tillväxt och sysselsättning i Sverige genom att bl.a. främja exporten och utländska investeringar i Sverige.

Det sker också genom att göra EU:s inre marknad mer effektiv, vilket också förbättrar EU-ländernas konkurrenskraft, samt genom att verka för öppenhet i EU-ländernas handel med omvärlden.

Inom utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande finns följande myndigheter och andra statliga verksamheter: Kommerskollegium, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Exportkreditnämnden (EKN), Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) samt ansvaret för den statsstödda exportkreditgivningen genom Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK).

Vidare anslås medel för svenskt deltagande i internationella handelsorganisationer och för statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund. Alla statsråd har ett ansvar för att bidra till handels- och investeringsfrämjande inom sitt saksområde men EU- och handelsministern är huvudansvarig.

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande</i>						
2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet	25	25	24	25	25	26
2:2 Kommerskollegium	83	86	86	87	89	90
2:3 Exportfrämjande verksamhet	357	362	375	382	390	211
2:4 Investeringsfrämjande	62	62	62	73	68	58
2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer	20	21	20	21	21	21
2:6 Bidrag till standardiseringen	31	31	31	31	31	31
Summa Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande	578	586	599	630	654	487

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande

Målen för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande är:

- Högsta möjliga grad av frihandel.
- En effektiv inre marknad och en öppen handelspolitik i EU.
- Ett förstärkt multilateralt handelssystem inom Världshandelsorganisationen (WTO).
- Ökade handelsutbyten mellan Sverige och världen.
- Ökade utländska investeringar i Sverige (se även avsnitt 2.4).

Målet beslutades i budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1, utg.omr. 24, bet. 2008/09:NU1, rskr. 2008/09:98).

Regeringen vill främja en fri och rättvis världshandel. Regeringen arbetar för progressiva internationella handelsavtal och för att riva handels hinder samtidigt som Sverige står upp för arbetstagare, miljön, människors hälsa och djurvälfärd. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut.

4.4 Resultatredovisning

Regeringens samlade bedömning är att insatserna inom utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande har bidragit till att uppfylla målen för området.

Indikatorer och bedömningsgrunder som används för att följa upp måluppfyllelsen bygger framför allt på statistik och rapporter från myndigheter och andra organisationer. Dessa resultat avser nästan uteslutande företag. I de fall där resultaten avser individer sker redovisning uppdelat på kön när sådana data finns att tillgå. Den individbaserade statistiken behöver vidareutvecklas för framtida redovisningar.

4.4.1 Exportfrämjande

Exportfrämjandet syftar till att förbättra förutsättningarna för svenska företag att ta tillvara de möjligheter som globaliseringen ger.

Sveriges exportstrategi

När regeringen tillträdde 2014 var exporten inte längre det draglok för svensk ekonomi som tidigare. Efter nedgången som följde av finanskrisen 2008 och 2009 hade exportens återhämtning varit svag. Den svaga tillväxten i Europa, dit den största delen av Sveriges export går, hade

inte kunnat kompenseras med ökad export till tillväxtmarknaderna i framför allt Asien. För att stärka svenska företags export- och internationaliseringsmöjligheter på viktiga marknader och öka antalet exporterande företag presenterade regeringen en exportstrategi i september 2015. Målen i strategin är att:

- Öka exporten, både i absoluta tal och som andel av BNP.
- Öka Sveriges attraktionskraft för investeringar, kompetens och turister.
- Öka andelen exporterande företag.
- Öka deltagandet av svenska företag i den globala ekonomin.

Exportstrategin bidrar till det övergripande målet om att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet till år 2020.

Exportfrämjande

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Exportfrämjandet syftar till att stärka framför allt små och medelstora företags förmåga att exportera. Exportfrämjandet sker i huvudsak genom Sveriges export- och investeringsråd, (Business Sweden).

Det statliga uppdraget till Business Sweden omfattar i enlighet med preciseringarna i riktlinjebeslutet från regeringen: grundläggande exportservice, småföretagsprogram och riktat exportfrämjande.

Inom det riktade exportfrämjandet ingår bl.a. delegationsresor, seminarier och andra affärsnära insatser för främjandet av svenska företags affärsmöjligheter inom t.ex. system- och projektexport och internationell upphandling med särskilt fokus på nya tillväxtmarknader och FN-systemet.

Utlandsmyndigheternas främjandeverksamhet

Handelsfrämjande är en av utrikesförvaltningens kärnverksamheter. Svenska ambassader och generalkonsulat bedriver sin främjandeverksamhet i enlighet med en främjandeplan som ingår i verksamhetsplaneringen. Planen utarbetas i samarbete med andra främjandeaktörer inom Team Sweden och omfattar både export- och investeringsfrämjande samt kulturfrämjande och Sverigeinformation.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Sveriges exportstrategi

För att kunna göra systematiska uppföljningar av målen för exportstrategin har indikatorer som främst fokuserar på målen tagits fram. Det gäller framför allt att ta fram statistik som kan mäta prestationer inom varje målformulering. De primära målindikatorerna är:

- Sveriges totala export samt som andel av BNP.
- Värdet av ingående utländska investerings-tillgångar till eller i Sverige.
- Antalet gästnätter för utländska besökare.
- Antalet inresande internationella studenter.
- Andelen och antalet exporterande företag.
- De små och medelstora företagens exportutveckling.
- Antalet företag som har haft export och eller import under det gångna kalenderåret.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Resultatindikatorer för Business Swedens exportfrämjande verksamhet, området Grundläggande exportservice är:

- Antal besvarade förfrågningar.
- Antal besök på hemsidan, samt analys av besöksstatistiken.
- Antal och lokalisering av utlandskontor inklusive förändringar under året.
- Antal handelshinder som anmälts till Kommerskollegium.

För området Småföretagsprogrammet är indikatorerna:

- Antal och lokalisering av regionala exportrådgivare inklusive förändringar under året.
- Antal företag som deltagit i Småföretagsprogrammets olika delar.
- Uppgift på aggregerad nivå om vilka nya marknader som företagen har valt att försöka utveckla exporten till som en följd av insatsen.
- Företagens bedömning på aggregerad nivå av om deltagandet medfört att de kommer att göra exportaffärer till följd av insatsen.

- Företagens bedömning på aggregerad nivå av om deltagandet medfört att de gjort exportaffärer helt eller delvis till följd av insatsen.

För området Riktat exportfrämjande är indikatorerna:

- Antal genomförda insatser per marknadsområde.
- Antal deltagande företag utifrån storlek.
- Antal deltagande företag fördelat på storlek.
- Företagens egen bedömning efter genomförd insats av om den bidragit till nya eller förstärkta affärskontakter.
- Företagens egen bedömning av om insatsen kommer att leda till nya exportaffärer.
- Företagens egen bedömning efter genomförd insats av om den helt eller delvis bidragit till nya exportaffärer.
- Antal insatser som genomförts genom upphandlingar och som genomförts med finansiering av internationella finansieringsinstitutioner och i redovisningen ange sektor, typ av företag (konsult/leverantör) och storlek.
- Antal svenska företag som är registrerade i FN:s leverantörsdatabas och procentuell förändring jämfört med föregående år.

Därutöver ska Business Sweden bl.a. redovisa och analysera företagens övergripande uppfattning om Business Sweden och dess tjänster i ett Nöjd-Kund-Index, eller på motsvarande sätt.

Främjandet av projektexport och internationell upphandling

De indikatorer som används för att redovisa resultaten för främjandet av projektexport och internationell upphandling är:

- Antal små och medelstora företag som deltog i en insats och deras andel av det totala antalet deltagande företag.
- Andel av de deltagande företagen som för första gången bedrev affärsutveckling på marknaden.
- Andel av de deltagande företagen som inte skulle ha bedrivit affärsutveckling på marknaden inom ett år om inte insatsen ägt rum

- andel av de deltagande företagen som ansåg att insatsen var värdefull.
- Andel av de deltagande företagen som fick affärskontakt med potentiell kund.

Utlandsmyndigheternas främjandeverksamhet

De bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten av utlandsmyndigheternas främjandeplaner är deras egna uppsatta målformuleringar med kommentarer kring regioner och fokusområden.

Resultat

Sveriges exportstrategi

Exportstrategins primära målkriterier utvecklades under 2016 resultatet positivt.

Den totala exporten ökade med 0,9 procent enligt SCB. Exportens andel av BNP var den enda indikator som utvecklades negativt, vilket delvis kan förklaras av den starka svenska BNP-tillväxten.

De utländska direktinvesteringstillgångarna i Sverige ökade med 2,8 procent. Antalet gästnätter från utlandet ökade med en halv miljon nätter under 2016 och uppgick till 15,6 miljoner nätter, motsvarande 3,3 procent. Ökningen är större bland de utomeuropeiska besökarna. Antalet internationella studenter vid svenska universitet och högskolor ökade enligt SCB med 5,7 procent och under läsåret 2015/16 studerade 35 100 internationella studenter i Sverige, varav 52 procent kvinnor och 48 procent män. Under 2016 beviljades 6 380 arbetstillstånd av Migrationsverket för högre kvalificerade yrken och arbeten, vilket är en ökning med 614 stycken eller motsvarande 10,6 procent jämfört med 2015.

Antalet exporterande företag med minst en anställd ökade under 2016 med 1,4 procent och uppgår nu till 22 822 företag. Andelen exporterande företag ligger dock kvar på samma nivå som 2015, omkring 10 procent av det totala antalet företag. De små och medelstora företagens exportutveckling var positiv under 2016. Under 2016 fanns det 37 853 företag som hade export och/eller import vilket är en ökning med 0,8 procent från 2015.

Exportstrategin innehåller 22 insatser inom export- och investeringsfrämjande, turismfrämjande, talangattraktion och Sverigefrämjande. Genom den exportoffensiv som lansera-

des i vårändringsbudgeten 2015 (prop. 2014/15:99) möjliggjordes finansiering av insatserna, som redovisas under respektive avsnitt i denna proposition.

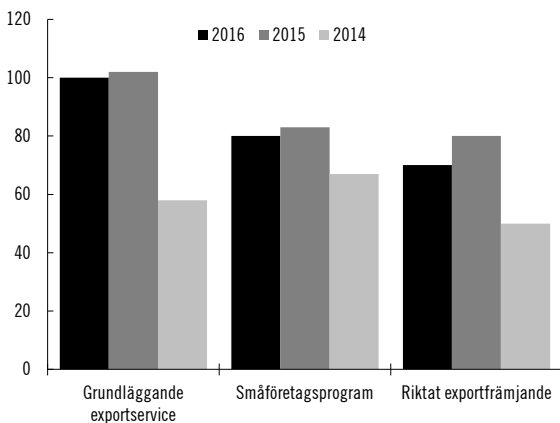
Inom ramen för arbetet med exportstrategin har en funktionell och samlad struktur för samordning av export- och investeringsfrämjandet skapats – Team Sweden. I Team Sweden ingår representanter för relevanta departement, centrala statliga myndigheter, organisationer och statligt ägda bolag med uppdrag att stödja näringslivets export och internationalisering. Dialog hålls där också regelbundet med näringslivet om exportstrategins genomförande.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

Diagram 4.1 visar hur det statliga uppdraget för exportfrämjande fördelar sig på olika verksamhetsområden enligt riktlinjebeslutet för de tre senaste åren.

Diagram 4.1 Fördelning av det statliga uppdraget för exportfrämjande verksamhet

(Belopp i miljoner kronor)

Källa: Business Sweden.

Inom Grundläggande exportservice har antalet direkta förfrågningar minskat medan antalet kunder som söker svar på sina frågor via organisationens webbplats har ökat. De direkta förfrågningarna minskade 2016 till ca 11 500 och antalet besökare på hemsidan ökade till 27 400.

Business Sweden har ett uppdrag att via sina utlandskontor rapportera in handelshinder till Kommerskollegium. Sammanlagt rapporterades 15 handelshinder in under året.

Tabell 4.2 Grundläggande exportservice

	2016	2015	2014
Besvarade förfrågningar	11 500	11 700	11 000
Besök på hemsidan	27 400	26 800	24 700
Antal anmälda handelshinder	15	55	34

Källa: Business Sweden.

Inom Småföretagsprogrammet hade de regionala exportrådgivarna år 2016 kontakt med 1 634 unika företag inom programmet Steps to Export. Antalet AffärsChansprojekt ökade till 262 projekt. Tjänsten Connect lanserades 2012 och finansieras till hälften av det statliga uppdraget. 106 unika företag använde sig av tjänsten i 345 projekt. Ökningarna har möjliggjorts genom förstärkningen av den regionala exportrådgivningen i exportstrategin. Inom exportstrategin ansvarar Business Sweden även för uppdraget att stödja innovativa och tidigt internationaliserade företag, s.k. Born Globals, som påbörjades under 2016. Man ansvarar också för satsningen på att vinna stora strategiska exportaffärer.

Tabell 4.3 Småföretagsprogrammet

	2016	2015	2014
Steps to export – deltagande företag	1 634	1 517	1 285
AffärsChans-projekt	262	224	145
Connect-projekt	345	327	455

Källa: Business Sweden.

Under 2016 genomfördes en kommunikationskampanj i syfte att öka den samlade kännedomen om det offentliga stöd som erbjuds, om aktörerna i Team Sweden, samt kännedomen om Business Sweden och dess tjänster.

Nöjd-Kund-Index för Business Sweden på aggregerad nivå var 76, vilket är en ökning jämfört med föregående år.

Tabell 4.4 NKI exportfrämjande, aggregerad nivå

	2016	2015	2014	2013
Nöjd-Kund-Index, aggregerad nivå	76	67	70	68

Källa: Business Sweden.

Av de företag som har deltagit i någon av de statligt finansierade aktiviteter som Business Sweden erbjuder har 40 procent svarat att deras deltagande lett till nya affärer och 71 procent att de tror att aktiviteten kommer att leda till affärer i ett senare skede. Drygt hälften, 56 procent, av

företagen bedömer att Business Swedens satsning har bidragit till att de har etablerat nya eller förstärkta affärskontakter. Knappt hälften, 44 procent, av företagen anger att det är första gången företaget genomför affärsutveckling på den aktuella marknaden.

Antalet svenska företag som är registrerade i FN:s leverantörsdatabas har fortsatt att öka under 2016. FN-systemets upphandling från svenska leverantörer och konsulter ökade med 20 procent under året.

Tabell 4.5 Riktat exportfrämjande

	2016	2015	2014
Deltagande har lett till nya affärer	40%	37%	45%
Deltagande kommer att leda till nya affärer	71%	67%	67%
Etablerat nya eller förstärkta affärskontakter	56%	48%	50%
Antalet svenska företag registrerade i FN:s leverantörsdatabas	532	508	37

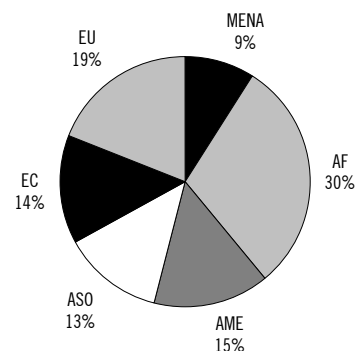
Källa: Business Sweden.

Främjandet av projektexport och internationell upphandling

Bidragen till affärsnära insatser för främjandet av svenska företags affärsmöjligheter inom projektexport och internationell upphandling på tillväxtmarknader och FN-systemet uppgick under 2016 till 9,52 miljoner kronor fördelat på 31 insatser (se diagram 4.2 och diagram 4.3). Tabell 4.6 visar det aggregerade resultatet av 23 insatser (motsvarande 8,8 miljoner kronor) där slutredovisning inkommit. Sammanlagt 309 företag har deltagit i insatserna. Det aggregerade resultatet visar att insatserna bidragit till att 39 procent av de deltagande företagen, varav 56 procent är små och medelstora företag, har tagit steget till nya marknader och att 42 procent uppger att de inte skulle ha gjort det om insatsen inte ägt rum. 76 procent uppger att de fått kontakt med kund vilket är ett första steg mot affär.

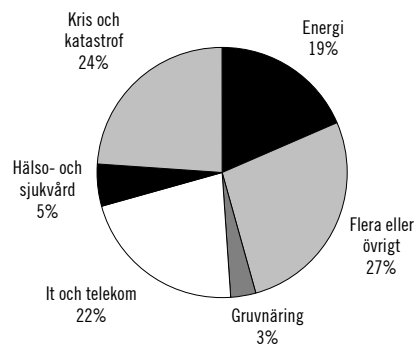
Insatser gentemot FN-systemet genererade högst andel nya företag på marknaden (62 procent). Asien var den region där företagen rankade marknadspotentialen högst. I MENA-regionen deltog högst andel små och medelstora företag (66 procent). Insatserna i MENA-regionen genererade också flest affärer direkt i anslutning till insats (39 procent).

Diagram 4.2 Projektexportfrämjande – fördelning per region

Källa: Business Sweden.

Diagram 4.3 Projektexportfrämjande – fördelning per sektor

Källa: Business Sweden.

Tabell 4.6 Projektexportfrämjande – aggregerat resultat

Procent

Resultatindikator	2016	2015	2014	2013
Andel små och medelstora företag	56	46	50	52
Andel företag som för första gången bedrev affärsutveckling på marknaden	39	42	41	43
Andel företag som inte skulle bedrivit affärsutveckling på marknaden inom ett år om inte insatsen ägt rum	42	34	35	23
Andel företag som ansåg att insatsen var värdefull	99	94	89	81
Andel företag som fick kontakt med potentiell kund	76	84	84	77
Andel företag som angav att insatsen bidragit till affär direkt i anslutning till insats	15	18	26	17

Källa: Business Sweden.

Hållbart företagande

Regeringens mer ambitiösa politik inom hållbart företagande drivs vidare. Arbetet sker med utgångspunkt i skrivelsen om hållbart företagande (skr. 2015/16:69) och Sveriges nationella handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter. Hållbart företagande omfattar enligt regeringens definition mänskliga rättigheter, anständiga arbetsvillkor, hänsyn till miljö och klimat och anti-korruption. Till detta kommer också jämställdhet, barnrättsperspektivet, mångfald, affärsetik och beskattning.

Från och med 2015 finansieras verksamheten vid CSR-centret vid ambassaden i Peking via utgiftsområdet. CSR-centret utgör en viktig del i de bilaterala relationerna inom ramen för det svenska export- och investeringsfrämjandet, och syftar till att öka kunskapen om hållbart företagande i Kina. Under året har också bl.a. Business Sweden fått ytterligare resurser för att utveckla sitt arbete inom området. Ett informationspaket kring hållbart företagande har tagits fram till deltagande företag i delegationsresor. UD har även tagit fram en webbutbildning för ambassaderna i syfte att höja kunskapen och stötta dem i dialogen med företag. Sverige har också bidragit finansierat till Global Compacts och organisationen Shifts verksamhet inom hållbart företagande respektive företagande och mänskliga rättigheter (från utgiftsområde 7).

Analys och slutsatser

Sveriges exportstrategi

Exportstrategin är formulerad i 22 insatser. Med insatserna ville regeringen möta de utmaningar som den svenska exporten står inför:

- Svensk export måste i högre utsträckning nå tillväxtmarknaderna.
- Fler små och medelstora företag måste våga och vilja exportera.
- Svenska varor, tjänster och system måste nå ännu högre upp i förädlingskedjan.
- Sveriges attraktionskraft för investeringar, kompetens och turister måste öka.
- Den globala handeln måste hållas öppen.

Dessa utmaningar relaterar till målen för utgiftsområdet (se under 4.3). Av de nio primära målindikatorerna som tagits fram (se ovan under 4.4.1) visar åtta på positiva resultat. Många av de 22 insatserna har också börjat visa resultat, som beskrivs ovan eller på annan plats. Insatserna är av varierande karaktär och storlek och ansvaret för genomförandet är fördelat på många olika statliga myndigheter och aktörer varför de beskrivs på olika ställen i denna proposition. De är därmed inte heller automatiskt jämförbara. Fler resultat torde kunna noteras under kommande år.

Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden)

En rad faktorer påverkar resultatet av exportfrämjandet, alltifrån den internationella konjunkturen (makroperspektivet) till det enskilda företagets egen bedömning av exportmöjligheter (mikroperspektivet). Till detta kommer svårigheten att bevisa det direkta orsakssambandet mellan en enskild främjandeinsats och målet att öka svensk export. Den samlade bilden av insatser i kombination med kvantitativa och kvalitativa uppföljningsmetoder ger dock en god uppfattning om samband och kan därmed användas för att redovisa resultat. Grunden för analysen

kring måluppfyllelsen utgörs därför av flera olika indikatorer.

Inom ramen för Sveriges exportstrategi och Team Sweden-arbetet, inrättandet av regionala exportcentra samt skapandet av en gemensam ingång för information om export och import via verksamt.se har samarbetet mellan myndigheter, organisationer och regionala aktörer utvecklats och fördjupats, vilket gagnar de svenska företagen.

Mot bakgrund av exportoffensiven har Business Sweden fått utökade uppdrag för tillväxtmarknader, regional exportrådgivning och strategiska affärer/FN. Business Sweden har förstärkt närvaron på tillväxtmarknader av intresse för svensk export och den regionala exportrådgivningen i alla delar av landet genom en s.k. hubbverksamhet. Business Sweden medverkar också i regeringens satsning på regionala exportcentra. Vidare identifierar och projektleder Business Sweden satsningar på strategiska affärer respektive innovativa och tidigt internationaliserade företag ("Born Globals") samt främjar svenska företags deltagande i upphandlingar inom FN/internationella organisationer.

Resultatindikatorerna visar att företagen överlag uppskattar Business Swedens tjänster och att det finns ett samband mellan deltagande och nya konkreta affärsmöjligheter på exportmarknaderna. De nya eller förstärka satsningarna med anledning av exportstrategin har börjat visa resultat under året. Den samlade bedömningen är att verksamheten har främjat svenska företags export och bredare internationalisering samt att dess resultat står i proportion till verksamhetens mål och kostnader.

Främjandet av projektexport och internationell upphandling

Verksamheten inom området har bidragit till målet om ökad exportförmåga. Resultaten visar att fler företag, varav en hög andel små- och medelstora företag, tagit steget till marknader som växer liksom att så skett tidigare än om insatserna inte skulle ha ägt rum. Sammantaget har verksamheten bidragit till förutsättningarna för att den svenska exporten ska öka till tillväxtmarknader samt att fler företag tagit steget till bl.a. FN-marknaden. 99 procent av de företag som deltog i insatserna ansåg att dessa var värdefulla, vilket tyder på att verksamheten motsvarade företagens förväntningar. Satsningen på att få fler svenska leverantörer att vinna affär-

er i FN-systemets upphandling har under 2016 lett till en ökad försäljning.

Utlandsmyndigheternas främjandeverksamhet

Utlandsmyndigheterna har under 2016 medverkat i riktade export- och investeringsfrämjande aktiviteter i flertalet länder där Sverige har permanenta beskickningar. Ofta har synergier med det bredare Sverige-främjandet utnyttjats. I över 60 länder har lokala Team Sweden-kretsar etablerats. Nya ambassader som stöder svenska företag med kontakter har öppnats i Filippinerna, Tunisien och Peru. Resultaten av aktiviteterna har redovisats i samband med verksamhetsdialogen.

4.4.2 Investeringsfrämjande

Investeringsfrämjandet syftar till att attrahera utländska investeringar till Sverige som skapar sysselsättning eller tillför kapital, kompetens och marknader till det svenska näringslivet i hela landet. Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) ansvarar för det statligt finansierade investeringsfrämjandet. Nära samverkan sker med regionala näringslivsorganisationer.

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De indikatorer som Business Sweden använder för att redovisa resultaten som underlag för regeringens bedömningar är:

- Besvarade förfrågningar från utländska investerare.
- Utvecklingen av utländska investeringar globalt och i Sverige.
- Förhållanden och åtgärder som påverkar förutsättningarna för utländska investeringar i Sverige.
- Antal besök på hemsidan för investeringsfrämjande samt en analys av besöksstatistiken.
- Antalet genomförda informationsinsatser inklusive framtagning av rapporter, faktablad och annan information.

Inom riktade investeringsfrämjande insatser ska Business Sweden rapportera kring:

- Marknadsföring av investeringsmöjligheter i hela Sverige inom identifierade styrkeområden.
- Samverkan med andra nationella, regionala och lokala aktörer med investeringsfrämjande uppdrag och den information som erbjudits utländska investerare.
- Antalet pågående investeringsprocesser, inklusive arbetet med att attrahera fler direkta flyglinjer till Sverige.
- Antalet högkvalitativa utländska investeringar, till vilka Business Sweden på ett betydande sätt medverkat, redovisade per typ av investering, bransch och ursprungsland.

Resultat

Under 2016 arbetade Business Sweden med ca 1 100 öppna investeringsprocesser där det finns potentiella investeringar varav 500 var nya investeringsprocesser och 65 resulterade i ett investeringsbeslut. Enligt organisationens bedömningsmall var 25 av dessa av hög kvalitet.

Av det totala antalet investeringar utgjorde etableringar 36 (affärssamarbeten 13, kapitalinvesteringar 11 och övriga 5). Den största sektorn var service och infrastruktur tätt följd av IT/telekom. Flest investeringar skedde i Stockholms respektive Skåne län. Vad gäller antal investeringar per ursprungsland skedde flest investeringar från USA (9) därefter Storbritannien (8) och Kina (6). Investeringarna från Indien föll från 8 investeringar år 2015 till 2 år 2016.

För att öka kännedomen om och intresset för Sverige som investeringsland har organisationen producerat informationsmaterial, deltagit i mässor och förmedlat information via digitala kanaler. Webbplatsen har haft 134 300 unika sidvisningar varav 88 104 från utlandet. Flest sidvisningar skedde från USA, Storbritannien och Indien.

Uppdraget att attrahera utländska investeringar förutsätter ett nära samarbete med regionala investeringsfrämjande organisationer samt utlandsmyndigheterna. Samverkan mellan Business Sweden och regionerna har skett i en majoritet av investeringarna.

Kundnöjdheten inom investeringsfrämjandet har minskat något till 89 av 100.

Inom ramen för exportstrategin har investeringsfrämjandet förstärkts och en bredare samverkan initierats i en särskild Team Sweden-gruppering för investeringsfrämjande. Business Sweden har på uppdrag av regeringen analyserat konsekvenserna för investeringsfrämjandet vid ett brittiskt utträde ur EU och dess inre marknad.

Tabell 4.7 Investeringsfrämjande

	2016	2015	2014
Öppna investeringsprocesser	1 100	1 000	650
Nya investeringsprocesser	500	850	
Investeringsbeslut	65	70	53
varav etableringar	36	36	11
varav affärssamarbeten	13	20	29
varav kapitalinvesteringar	11	9	9
varav övriga investeringar	5	5	4
Unika sidvisningar webbplats	134 300	102 400	119 900
varav från utlandet	88 104	65 300	76 900
Nöjd -Kund-Index	89	90	89

Källa: Business Sweden.

Analys och slutsatser

Under 2016 har Business Swedens arbete med investeringsfrämjandet fortsatt att utvecklas. Utländska investeringar har under årets gång fört med sig arbetstillfällena, kapital, kompetens samt utvecklings- och samarbetsmöjligheter för det svenska näringslivet, men Sverige presterar sämre än flertalet jämförbara länder sett till antalet investeringar under den senaste tioårsperioden, varför förbättringspotential fortfarande torde finnas.

Resultatindikatorerna visar en positiv utveckling för investeringsfrämjandet.

4.4.3 Exportfinansiering

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Exportkreditnämnden

De indikatorer som används för att redovisa resultaten är:

- Garantivolym: garantier respektive utfästelser.
- Antal affärer.

- Antal kunder: dels totalt, dels antalet nya respektive små och medelstora företag (SME).
- Finansiellt resultat.

Aktiebolaget Svensk Exportkredit

De indikatorer som används för att redovisa resultaten är:

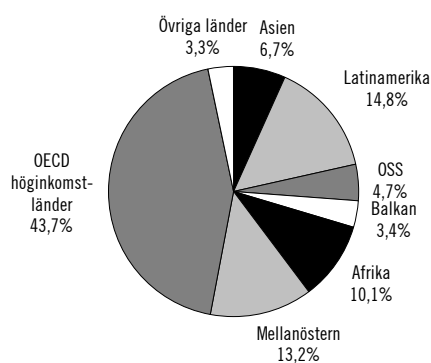
- Det mervärde som SEK tillför genom att tillhandahålla exportkrediter.
- Kundfinansieringar (fördelat på direktutlåning till exportföretag och exportkrediter till köpare av svenska varor och tjänster).
- Rörelseresultat och årets resultat, CIR-systemet: nya krediter, utestående krediter och utestående offerter samt resultat i CIR-systemet.

Resultat

Exportkreditnämnden

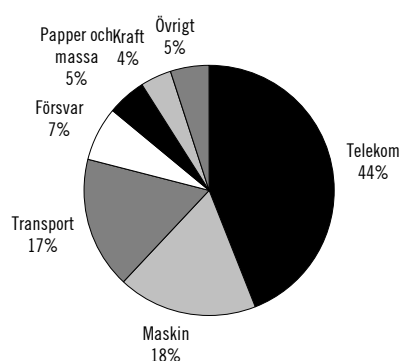
Efter 2015 när Exportkreditnämnden (EKN) hanterade sin största affär någonsin, är garanti-givningen tillbaka på en nivå som motsvarar utvecklingen tidigare år. Under året genomfördes 1 821 affärer i 130 länder (2015: 1 557 affärer i 119 länder).

Diagram 4.4 Nya garantier fördelade på världsmarknader

Källa: Exportkreditnämnden.

Diagram 4.5 Nya garantier fördelade på bransch

Källa: Exportkreditnämnden.

Efterfrågan på garantier i OECD:s höginkomstländer ökade, mycket tack vare två stora telekommunikationsaffärer, medan utvecklingen i flera tillväxt- och utvecklingsregioner varit mer osäker. Det är fortsatt telekommunikation och försvar som står för större delen av utestående offerter och garantier.

Satsningen på att nå ut till fler små och medelstora företag är en del av exportstrategin. Den har gett resultat genom ökad efterfrågan på garantier, sett både till antalet garanterade affärer och garantivolym. Under 2016 ställde EKN ut garantier för 2,5 miljarder kronor för små och medelstora företag vilket var i nivå med föregående år. Antalet kunder i det här segmentet ökade från 263 till 271 under året, varav 79 var nya kunder. De små och medelstora företag som genomför affärer med hjälp av EKN representerar många branscher men den största delen av garantivolymen är företag som säljer utrustning till tillverkningsindustrin.

Exportkreditnämnden bedömer om det finns risk för negativ påverkan på människor och miljö, i den verksamhet där den exporterade varan eller tjänsten ska användas. EKN ställer krav på hållbar och ansvarsfull hantering av risker. Exportkreditnämnden har under året beslutat om en genomförandeplan för att verka för de nationella miljömålen.

EKN:s negativa resultat för 2016 har uppkommit på grund av skadestånd. Både skadeståndbetalningar och skadeståndreserveringar ökade under året. Samtidigt har det finansiella resultatet stärkts tack vare realiseringar av placeringar, starkare valutarresultat samt ökade förväntade ränteintäkter på premiefordringar.

Tabell 4.8 Resultat i Exportkreditnämndens verksamhet

Miljoner kronor

	2016	2015	2014
Nya offerter	52 031	81 105	54 243
Nya garantier	43 610	90 056	26 695
Premieintäkter	1 534	1 516	1 476
Kostnader skador	1 529	476	537
Resultat	-1 057	194	1 824

Källa: Exportkreditnämnden.

Tabell 4.9 Översikt avseende kunder i Exportkreditnämndens verksamhet

	2016	2015	2014*
Utestående antal SME-kunder	271	263	240
Antal nya SME-kunder	79	83	
Offerter till SME (mnkr)	2 522	2 175	2 302
Garantier till SME (mnkr)	2 926	2 512	1 405

*Sedan 2014 används EU:s definition av små och medelstora företag. För tidigare år saknas underlag för att särskilja denna grupp.

Källa: Exportkreditnämnden.

Tabell 4.10 Utestående balans i Exportkreditnämndens verksamhet

Miljoner kronor

	2016	2015	2014
Offerter	63 672	72 984	125 814
Garantier	201 502	214 134	174 245
Riskreserveringar (förväntad förlust)	11 623	9 833	5 412
Myndighetskapital	21 434	22 737	25 075

Källa: Exportkreditnämnden.

Aktiebolaget Svensk Exportkredit

Under 2016 lämnade Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) nya kundfinansieringar om ca 55 miljarder kronor, varav ca 18 miljarder kronor utgjorde direktutlåning till exportföretag och ca 37 miljarder kronor utgjorde exportkrediter till köparna av svenska varor och tjänster. Bland dessa finansieringar inledde SEK under året samarbete med 15 nya kunder.

Tabell 4.11 Verksamhetsresultat i AB Svensk Exportkredit

Miljoner kronor

	2016	2015	2014
Nya kundfinansieringar	54 856	104 583	57 118
Varav direktutlåning till exportföretag	18 107	19 254	23 231
Varav exportkrediter	36 749	85 329	33 887
Rörelseresultat	1 002	1 535	1 629
Årets resultat	780	1 187	1 260

Källa: Svensk Exportkredit.

SEK genomförde under 2016 för första gången en uppföljning av sitt uppdrag, varav det statsstödda exportkreditsystemet Commercial Interest Reference Rate (CIRR-systemet), är en del, genom en kundundersökning. Resultatet visar att 63 procent av de företag som anlitat SEK avseende exportkrediter upplever att SEK:s krediter bidragit till att deras exportaffärer blivit av. Som en anledning till att exportföretagen väljer att samarbeta med SEK redovisas att bl.a. att SEK är kundorienterade, erbjuder långa löptider samt tillgången till CIRR-systemet. Hela 73 procent av företagen uppger att samarbetet med SEK har överträffat förväntningarna. På frågan om hur kunderna upplever det svenska exportkreditsystemet jämfört med motsvarande system i viktiga konkurrentländer svarar 87 procent av kunderna att det svenska systemet är bättre.

CIRR-systemet med statsstödda exportkrediter gav 2016 ett överskott på ca 235 miljoner kronor (jämfört med ett överskott på 164 miljoner kronor 2015). Systemet med statsstödda exportkrediter är beroende av utvecklingen av räntorna på världsmarknaden. Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter 2014–2016 redovisas i tabell 4.12.

Tabell 4.12 Resultat i systemet med statsstödda exportkrediter, s.k. CIRR-krediter

Miljoner kronor

	2016	2015	2014
Nya CIRR-krediter	10 971	50 825	5 668
Utestående CIRR-krediter	51 518	43 128	47 377
Överskott/underskott i CIRR-systemet	235	164	100

Källa: Svensk Exportkredit.

Analys och slutsatser

Exportkreditnämnden

Efterfrågan på EKN:s garantigivning är hög även om det finns god likviditet i de finansiella systemen. Världen fortsätter att efterfråga investeringar i branscher där svenska företag är konkurrenskraftiga. Världsekonomin och världshandelns utveckling påverkar EKN:s garantigivning i hög utsträckning och för närvarande växer handeln långsammare än världsekonomin. För Sverige innebär det att våra exportörer möter hårdare konkurrens vilket påverkar garantigivningen.

Genom att EKN försäkrar företagens och bankernas betalningsrisker ökar svenska exportföretag sina möjligheter till exportaffärer. De exportaffärer som EKN garanterar skapar därmed arbetstillfällen och tillväxt i Sverige.

EKN:s ramutnyttjande är fortfarande högre än före finanskrisen 2008, vilket visar att EKN tillför ett mervärde i exportaffärer med svenskt intresse. Antalet kunder bland små och medelstora företag har ökat under de senaste åren. Resultaten har kunnat nå tack vare en målmedveten satsning på regional närvaro, uppsökande verksamhet och samverkan med lokala bankkontor. EKN medverkar i Team Sweden och i flera av de regionala exportcentra som lanserats som en del av exportstrategin.

Aktiebolaget Svensk Exportkredit

Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) har genom sin exportfinansiering medverkat till flera viktiga affärer till förmån för svensk exportnäring. Genom att säkerställa tillgång till finansiella lösningar för svensk exportnäring bidrar de till att stärka det svenska näringslivets internationalisering och konkurrenskraft. Trots att en gynnsam kapitalmarknad ger kunderna fler alternativ till finansiering har SEK haft ett bra affärsflöde under året, inklusive offerter och utställda krediter till CIRR-ränta.

Inom ramen för regeringens exportstrategi medverkar SEK i Team Sweden och har ökat sin marknadsföring gentemot medelstora företag. Detta innebär att SEK:s kunder får tillgång till hela det svenska exportfrämjandet.

SEK:s möjlighet till upplåning i CIRR-systemet genom låneramen i Riksgälden är enligt regeringens bedömning fortsatt viktig för finansieringen av systemet. Genom det löfte om upplåning på långa löptider som låneramen ger kan det svenska statsstödda exportkreditsystemet till stor del finansieras på kortare löptider i marknaden. Detta skapar förutsättningar för såväl en fördelaktig finansiering av exportnäringen som för ett bättre finansiellt resultat i CIRR-systemet, vilket är en del av statens finansiella resultat.

4.4.4 EU:s inre marknad

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Målet om en effektiv inre marknad uppnås enligt regeringens bedömning när:

- Varor och tjänster inte hindras i onödan av gränshinder, nationella särregler eller EU-lagstiftning.
- Nya, innovativa och digitala affärsmodeller inte diskrimineras i förhållande till traditionell affärsverksamhet.
- De transparenskrav och procedurer för förebyggande av nya hinder som inre marknadsregelverket föreskriver är uppfyllda.
- De myndigheter och nationella funktioner (som kontaktpunkterna för varor respektive tjänster och Solvit) som är tänkta att stödja företag och konsumenter fungerar som planerat enligt inre marknadsregelverket.
- Europeiska kommissionen fullgör sin uppgift att bevaka att alla medlemsstater inom EU genomför och tillämpar inre marknadsregelverket på ett korrekt sätt.

Den slutliga indikatorn på om den inre marknaden har effektiviserats är om flödet av varor och tjänster mellan länder inom den inre marknaden ökar. För svenskt vidkommande är flödet av varor och tjänster mellan Sverige och andra länder på den inre marknaden den viktigaste indikatorn.

Regeringen arbetar för att åstadkomma resultat inom politikområdet EU:s inre marknad framför allt genom att bidra till att lagstiftning, regler och riktlinjer på EU-nivå främjar punkterna ovan. Den slutliga effekten av regeringens insatser måste ses i ett längre perspektiv.

Resultat

Sverige har under 2016 i kontakter med kommissionen och andra medlemsstater verkat för att prioritetet ska läggas på att:

- Förbättra efterlevnaden av inre marknadsregelverket, t.ex. genom nya rättsakter som syftar till att tjänstedirektivet ska fungera som det är tänkt.

- Säkerställa att inre marknadsregelverket anpassas till den digitala utvecklingen och utvecklingen av nya affärsmodeller.
- Ny EU-lagstiftning för att reglera nätverksplattformar och företag inom delningsekonomin inte tas fram utan grundlig analys.
- Den inre marknaden öppnas i förhållande till omvärlden, inte minst den digitala inre marknaden.

Under 2015 publicerade kommissionen två meddelanden som i stort motsvarar de övergripande prioriteringar som Sverige har framfört. Arbetet på inre marknadsområdet har sedan dess till stor del utförts kopplat till dessa meddelanden. Av de 22 initiativ som kommissionen har presenterat i Inre marknadsstrategin för varor och tjänster överensstämmer 17 med de prioriteringar som Sverige har fört fram i förberedelserna inför kommissionens publicering av strategin. De 16 åtgärdsområden och därtill hörande delåtgärder som tas upp i kommissionens strategi om den digitala inre marknaden överensstämmer på ett övergripande plan med de svenska prioriteringarna inför strategins publicering.

En viktig del i arbetet med att undvika införandet av handelshindrande nationella regler är att svenska regler antas i enlighet med tillämpliga anmälningsprocedurer för införandet av nya nationella regler.

Enligt den procedur som finns i direktiv (EU) 2015/1535 måste nationella regler för varor samt it-tjänster i vissa fall anmälas till kommissionen innan de får antas av en medlemsstat. Under 2016 anmäldes totalt 33 svenska föreskrifter inom ramen för denna procedur varav fyra föranledde reaktioner från kommissionen. Med stöd av Kommerskollegium arbetar regeringen även för att bevaka att andra medlemsstater inte antar nationella regler som kan motverka svenska handels- eller andra intressen. Under 2016 överlämnade Sverige åtta formella reaktioner på andra länders tekniska föreskrifter inom ramen för proceduren.

En liknande anmälningsprocedur finns på tjänsteområdet i direktiv 2006/123/EG (tjänstedirektivet). Regeringen verkar aktivt för att samtliga nationella krav som omfattas av direktivet och som påverkar tjänster inom EU anmäls i enlighet med proceduren och uppfyller principerna om nödvändighet och proportionalitet. Under året gjorde Sverige 18 anmälningar enligt

proceduren i tjänstedirektivet. Detta är färre än tidigare år men ändå fler än vad de flesta medlemsstater anmält.

Informationssystemet för den inre marknaden (IMI) är ett elektroniskt verktyg som syftar till att underlätta administrativt samarbete inom olika områden mellan EU-ländernas förvaltningar. IMI är ett effektivt och användarvänligt system som är under ständig utveckling. Kommerskollegium är nationell samordnare för IMI och totalt 60 svenska myndigheter finns registrerade som användare. Under 2016 skickade eller mottog svenska myndigheter sammanlagt 1 647 ärenden, vilket är en ökning med 20 procent jämfört med föregående år. Kommerskollegium verkar för löpande utveckling och förbättring av systemet.

Tabell 4.13 Faktisk utveckling av handeln med varor och tjänster inom den inre marknaden; EU respektive EU inklusive Norge, Island och Liechtenstein

	År	År	Förändring %	Andel %
	2015	2016	2015/2016	2016
Tjänster export EU28 (mdr)	320	316,4	-1,0	51,5
Tjänster import EU28 (mdr)	337	342,5	1,7	65,7
Varor export EU28 (mdr)	785	803,6	2,4	61,9
Varor import EU28 (mdr)	826	872,6	5,6	72,9
Tjänster export IM (mdr)	404	407,4	0,8	66,3
Tjänster import IM (mdr)	375	380,1	1,5	72,9
Varor export IM (mdr)	926	946	2,2	72,9
Varor import IM (mdr)	925	972,8	5,2	81,2

Källa: Kommerskollegiums rapport Sveriges utrikeshandel med varor och tjänster samt direktinvesteringar. Helåret 2016.

Analys och slutsatser

Särskilt tydligt genomslag på Europeiska kommissionens strategier för den inre marknaden har enligt regeringens bedömning Sveriges påverkansarbete under 2016 haft i följande frågor:

- Kommissionens målsättning vad gäller delningsekonomin respektive nätverksplattformar som fokuserar på att kartlägga fenomen och på rekommendationer om hur befintlig lagstiftning ska tillämpas, snarare än att föreslå nya regler.
- Fokus i lagstiftning och strategier för att undanröja hinder för gränsöverskridande tjänstehandel och etablering av tjänsteföretag.

- Målet att globala standarder ska vara ledande snarare än att EU ska utarbeta egna standarder.
- Den digitala inre marknadens skapande och fördjupning genom bl.a. öppenhet gentemot omvärlden, främjande av den digitala ekonomin, fria dataflöden och gränsöverskridande e-handel, samt genom lagstiftning anpassad till digitaliseringen. Här ryms bl.a. roamingförfordningen, där regeringen i förhandlingarna aktivt drivit frågan om en hållbar lösning för alla medlemsstater och för de mest uppkopplade konsumenterna (se vidare under UO22 Politiken för informations-samhället).
- Framtagande av ett förslag om att motverka geoblockering och diskriminering baserat på nationalitet eller bosättningsort vid köp av varor och tjänster inom EU. Rådet enades om en allmän inriktning avseende förslaget i november 2016.

Utöver det påverkansarbete som har skett i det ordinarie rådsarbetet och i löpande kontakter med kommissionen bedömer regeringen att följande insatser har haft särskild påverkan på kommissionen och andra medlemsstater.

- Det svenska initiativet D9, ett samarbete mellan nio digitalt ledande EU-medlemsstater som initierats av den svenska regeringen för att driva den digitala agendan inom EU.
- Ansträngningar för ett lagförslag till stöd för fria dataflöden på den inre marknaden.

Sveriges utrikeshandel för varor och tjänster fortsatte att öka under 2016 och resultaten visar att exporten blivit alltmer bidragande till landets BNP-tillväxt. Som framgår av tabell 4.13 var det framför allt varuimporten som ökade, med 5,6 procent, medan varuexporten ökade med 3 procent. Handelssiffrorna visar att betydelsen av EU:s inre marknad fortsätter att öka då 81,2 procent av Sveriges varuimport kommer därifrån. Detta visar även vilken nära och naturlig hemmamarknad EU har blivit samtidigt som ekonomin har blivit allt mer internationaliserad och integrerad i världsekonomin.

4.4.5 Internationell handelspolitik

Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringskansliet genomför fortlöpande analyser för att identifiera svenska intressen på det handelspolitiska området. Ett flertal myndigheter ger stöd i detta arbete, särskilt Kommerskollegium.

Svenska handelspolitiska intressen drivs i första hand genom EU-samarbetet men också bilateralt, multilateralt och genom utvecklingsinsatser. Sverige, med sin bakgrund som frihandelsnation, spelar en viktig roll i alla dessa sammanhang. Handelspolitiken handlar ofta om långa och omfattande processer med många inblandade aktörer vilket gör det svårt att avgöra vad som är resultatet av svenska insatser. I ett längre perspektiv (10–15 år) kan det dock noteras att flera tidigare svenska prioriteringar i dag utgör EU:s gemensamma handelspolitik.

Bedömningsgrunden för redovisning av resultat bygger på frågor huruvida följande har uppfyllts:

- Att förhandlingar av handelsavtal avslutas, samt att avtalen antas och tillämpas.
- Att svenska prioriteringar och ekonomiska intressen har tillgodosetts.
- Att EU:s handelspolitik utformas utifrån det svenska intresset av öppenhet, bidrar till en rättvis och hållbar utveckling samt mål inom andra politikområden, t.ex. jämställdhet och social och miljömässig hållbarhet.

Resultat

Regeringen har under året främjat en fri och rättvis världshandel, arbetat för progressiva internationella handelsavtal och för att avveckla handelshinder. Samtidigt har regeringen stått upp för miljön, jämställdhet, löntagarnas intressen, människors hälsa och djurvälstånd. Regeringen har varit tydlig med att handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut. Denna inriktning ligger fast och kommer fortsatt att vara av hög prioritet.

Målet för arbetet med EU:s gemensamma handelspolitik är att bidra till hållbar utveckling, tillväxt och sysselsättning i såväl Sverige och EU som globalt. Vidare ska handelspolitiken bidra

till ett öppet Europa samt till en ekonomisk, demokratisk, jämställd och säkerhetsfrämjande utveckling. Sverige har varit pådrivande i att handel ska ses som ett viktigt verktyg i genomförandet av EU:s Trade for All Strategy inom ramen för arbetet med Agenda 2030.

Ekonomisk utveckling och sysselsättning är ett övergripande mål. Som ett led att nå detta mål verkar regeringen för öppen och rättvis global handel. Detta görs genom att utveckla öppna, enkla, icke-diskriminerande och legitima regler för internationell handel och investeringar.

Globaliseringen innebär att varor och tjänster i ökad utsträckning produceras i olika delar av världen, vilket skapar s.k. globala värdekedjor. Globala värdekedjor förstärker argumenten för och behoven av en öppen handel och ett öppet investeringsklimat. För människor som lever i fattigdom kan handel bidra till en bättre utveckling. En fri och rättvis handel kan även bidra till ökad jämställdhet genom att stärka kvinnors egenmakt och till att kvinnor ska kunna ha inflytande över samhällsekonomin på lika villkor som män. Det krävs därför särskilda insatser för att låg- och medelinkomstländer ska kunna delta i handelsförhandlingar och utveckla kapacitet för produktion och handel. Detta är särskilt angeläget för kvinnors situation i låg- och medelinkomstländer.

Det multilaterala regelverket

Sverige har verkat för ett stabilt multilateralt handelssystem och att handelsförhandlingarna i Världshandelsorganisationen (WTO) återspeglar utvecklingen i omvärlden. Sverige har även drivit på för att ett jämställdhetsperspektiv integreras i WTO:s arbete, bl.a. inom ramen för initiativet Geneva Gender Champions. År 2016 var ett mellanår mellan ministermötet i Nairobi (2015) och det kommande ministermötet i Buenos Aires (2017), varför arbetet var fokuserat på att ta fram en ny förhandlingsagenda snarare än att leverera nya resultat.

Förhandlingarna om det plurilaterala avtalet för tjänster (Trade in Services Agreement, Tisa) samt ett plurilateralt avtal om miljövaror (Environmental Goods Agreement, EGA) kunde under året inte slutföras. Förhandlingar pågår även om att fler WTO-medlemmar ska ansluta sig till WTO:s avtal om offentlig upphandling (Agreement on Government Procurement, GPA).

Bilaterala och regionala avtal

Förhandlingarna om frihandelsavtal med Singapore respektive med Kanada (Comprehensive Economic and Trade Agreement, Ceta) är avslutade. Processen för att ratificera dessa avtal pågår. EU-domstolen yttrade sig den 16 maj 2017 angående EU:s befogenhet att ensam underteckna och ratificera avtalet med Singapore. Förhandlingarna med Vietnam slutfördes i december 2015 och textgranskning och översättning av avtalstexterna pågår. Ecuador har anslutit sig till EU:s existerande avtal med Colombia och Peru. Associeringsavtalet med Ukraina började tillämpas provisoriskt den 1 januari 2016 i de delar som rör handel. Avtalet mellan EU och dess medlemsstater, å ena sidan, och vissa stater i South African Development Community (SADC), å andra sidan undertecknades i juni 2016 med en möjlighet för Angola att ansluta sig till avtalet i framtiden.

Regeringen har varit pådrivande för att EU ska förhandla ambitiösa och breda avtal med Japan och USA. Här finns betydande ekonomiska vinster att hämta. Regeringen har prioriterat att sociala rättigheter, miljöskydd och djurvälstånd samt människors hälsa värnas i EU:s progressiva frihandelsavtal. Efter byte av president i USA lades frihandelsförhandlingarna med USA på is.

Handelsrelationerna mellan Ryssland och EU är fortsatt ansträngda till följd av Rysslands aggression mot Ukraina. EU:s sektoriella sanktioner fortlöper, liksom Rysslands importstopp av livsmedel från EU.

Vad gäller övriga länder inom Östliga partnerskapet har associeringsavtal, inklusive djupgående frihandelsområden ingåtts med Georgien och Moldavien. Sverige ratificerade avtalen i november 2014. Förhandlingarna om motsvarande avtal med Armenien avslutades i september 2013 sedan landet meddelat att man avser bli medlem i den Euroasiatiska tullunionen. Diskussioner pågår om en annan typ av avtal med Armenien. Sverige ratificerade avtalet med Ukraina i september 2014. Avtalet tillämpas provisoriskt sedan 1 januari 2016.

Inom ramen för södra partnerskapet pågår förhandlingar med Tunisien och Marocko.

Sverige har verkat för att ett jämställdhetsperspektiv ska ingå i förhandlingarna om EU:s frihandelsavtal.

EU:s autonoma handelsregelverk

Sverige har fortsatt arbetat med att EU:s autonoma handelsregelverk ska möjliggöra en öppen marknad. Sverige är kritiskt till kommissionens uppdaterade förslag till förordning om möjlighet för EU-länder att begränsa sina marknader för offentlig upphandling från icke-europeiska företag. Sverige fortsätter verka för en mer restriktiv användning av EU:s handelspolitiska skyddsinstrument och för att regelverket inte ska ändras i protektionistisk riktning, samt att regelverket ska anpassas så att den särskilda behandlingen av Kina upphör i enlighet med EU:s åtaganden i WTO. Regeringen har därför stött Kommissionens förslag om att införa en ny beräkningsmetod för antidumping.

I flera delar av världen utgör handel med guld, tenn, tantal och volfram (s.k. konfliktmineraler) en intäktskälla för väpnade grupper. Arbetet med att anta en förordning om konfliktmineraler fortsatte under 2016. Regeringen var pådrivande för en lösning med bindande krav på företag att redovisa sina leveranskedjor för att säkerställa att dessa innehåller konfliktfria mineraler, vilket accepterades under trepartsförhandlingarna. En slutlig överenskommelse mellan rådet, parlamentet och kommissionen nåddes den 22 november 2016.

Analys och slutsatser

I EU finns en trend att medlemsstater rör sig i en mer protektionistisk riktning, där det bl.a. ställs krav på ökad användning av antidumpinginstrumentet och finns ett minskat intresse att avsluta frihandelsförhandlingar. Regeringen har, tillsammans med likasinnade medlemsländer, arbetat för att motverka detta. Åtgärder har även genomförts som bedöms kunna ha betydande positiva effekter för ekonomisk utveckling, tillväxt och sysselsättning i EU och i Sverige. De tydligaste exemplen är förhandlingarna om ett frihandelsavtal med Kanada.

Sverige har främjat en fri och rättvis världshandel och progressiva internationella handelsavtal som bidrar till en hållbar utveckling. I en tid med globala utmaningar har detta varit angeläget.

4.4.6 Myndigheter och övriga aktörer

Inom området handelspolitik och inre marknad finns två statliga myndigheter, Kommerskollegium och Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), som har tilldelats separata budgetanslag. Ett bidrag till en organisation, Sveriges standardiseringsförbund, har också betalats ut. Samtliga anslag bidrar till eller möjliggör målsättningarna om en högre grad av frihandel, en effektivare inre marknad och en öppnare handelspolitik i EU, ett starkare multilateralt handelssystem samt ett ökat svenskt handelsutbyte. Nämnda myndigheter och organisationer bidrar till eller möjliggör ovanstående mål på olika sätt. Resultat kan i vissa fall redovisas kvantitativt men oftast är en kvalitativ värdering av aktuella insatser mer relevant.

Resultat*Kommerskollegium*

Kommerskollegium är regeringens expertmyndighet för utrikeshandel, EU:s inre marknad och EU:s handelspolitik.

Inom den yttre handelspolitiken arbetar Kommerskollegium nära Regeringskansliet och bistår bl.a. genom att analysera EU:s pågående frihandelsförhandlingar samt utvecklingen av EU:s gemensamma handelspolitik. Fram till att förhandlingstakten avstannade mot slutet av 2016 var kollegiets stöd främst fokuserat på förhandlingarna om ett frihandelsavtal med USA (TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership), men även förhandlingarna med Japan var av större vikt. Under 2016 och inledningen av 2017 har kollegiet dessutom genomfört två analyser av det framförhandlade avtalet med Kanada (Ceta– Comprehensive Economic and Trade Agreement). Kollegiet har även publicerat ett antal rapporter och förslag i aningen informations- eller påverkanssyfte. Viktigare publikationer inkluderar analyser av kopplingarna mellan handel och hållbarhet, t.ex. miljö, mänskliga rättigheter och jämställdhet, handelspolitikens samspel med utvecklingsmålen i Agenda 2030 samt analyser kopplade till de kommande förhandlingarna om Storbritanniens utträde ur EU (Brexit).

Kommerskollegium har vidare en central roll för efterlevnaden av inre marknadsregelverket i Sverige. Myndigheten informerar andra myndig-

heter om tillämpningen av EU-reglerna och verkar i övrigt för att företag och privatpersoner ska kunna utnyttja de möjligheter som den inre marknaden ger. Myndigheten förser även regeringen med expertstöd för den fortsatta utvecklingen av det EU-gemensamma regelverket. Under året har myndigheten särskilt bidragit genom stöd och analyser i förhandlingarna kring de förslag Europeiska kommissionen presenterat i Strategin för den Digitala Inre marknaden samt Inre marknadsstrategin för varor och tjänster.

Vid Kommerskollegium finns ett antal kontaktpunkter och andra fasta funktioner som upprättats för att på olika sätt främja handeln på den inre marknaden. I egenskap av kontaktpunkt för varor ska kollegiet svara på frågor om vilka tekniska regler som gäller för en viss vara i Sverige och informera om den EU-rättsliga principen om ömsesidigt erkännande. Under 2016 tog kontaktpunkten emot 93 förfrågningar från framför allt utländska företag som vill verka på den svenska marknaden. Kontaktpunkten för tjänster syftar till att underlätta för tjänsteleverantörer och tjänstemottagare att hitta den information som behövs för att bedriva eller köpa tjänsteverksamhet i ett EU-land. Kollegiet samordnar flera myndigheters arbete i kontaktpunkten och ansvarar för en servicefunktion. Servicefunktionen har 2016 besvarat 42 förfrågningar, vilket är en mindre nedgång jämfört med de föregående åren. I egenskap av svenskt Solvit-center arbetar Kommerskollegium med att lösa hinder för företag och privatpersoner på den inre marknaden. Under 2016 hanterade centret 175 ärenden, vilket är något färre än året innan. Återigen avsåg 86 procent av ärendena hinder för personers fria rörlighet. Under 2016 fick kollegiet även ansvar för en ny kontaktpunkt enligt det s.k. arbetstagar direktivet (2014/54/EU) och ska som en del av detta samordna berörda myndigheters uppgifter i fråga om att främja likabehandling av unionsmedborgare och deras familjemedlemmar i Sverige.

Kommerskollegium har också till uppgift att bedriva handelsrelaterat utvecklingssamarbete, vilket finansieras genom medel inom utgiftsområde 7. Genom kapacitetsutvecklande insatser bidrar kollegiet till att stärka bl.a. Liberias, Ukrainas och Zambias möjligheter att dra nytta av internationell handel. Under året lanserades Trade Academy – en avancerad handelspolitisk utbildning för tjänstepersoner från låg- och medelinkomstländer. Kollegiet ansvarar även för

den nationella kontaktpunkten för exportörer i låg- och medelinkomstländer, (Open Trade Gate Sweden), som under året har mött en fortsatt hög efterfrågan på information om export till Sverige och EU. Ett arbete har pågått för att tydligare integrera hållbar utveckling i myndighetens utvecklingssamarbete. Under 2016 har kollegiet t.ex. valt att fokusera på kopplingen mellan handel och jämställdhet i sina utbildningsinsatser.

Kommerskollegium ansvarar även för ett antal förvaltningsuppgifter av handelspolitisk karaktär. Kollegiet är t.ex. behörig myndighet för ett antal olika internationella sanktionsregimer, såväl handelsrestriktioner som finansiella sanktioner, samt har ansvar för vissa licensfrågor. Myndighetens sanktionsarbete har legat på en hög nivå ända sedan EU beslutade att införa sanktioner riktade mot Ryssland, men 84 hantlade ärenden under 2016 är påtagligt lägre än toppnivåerna från 2014. Antalet licensärenden har dock ökat kraftigt i och med att EU valde att införa krav på importlicens för vissa järn- och stålvaror, från 11 ärenden 2015 till 3 748 ärenden under 2016.

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll

Styrelsens för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) huvuduppgift är att vara nationellt ackrediteringsorgan. Den som är ackrediterad har av Swedac granskats och bedömts vara kompetent att utföra en viss uppgift, t.ex. provning eller kontroll. De ackrediterade aktörerna arbetar i sin tur med att bedöma och kontrollera t.ex. hissar, livsmedel, fordon eller ledningssystem. I och med att ackreditering är harmoniserat på EU-nivå erkänns bedömningar av ackrediterade aktörer ömsesidigt inom hela unionen, vilket bidrar till regeringens mål om en väl fungerande inre marknad. Det är även ett krav att företag i Sverige som utför bedömning av överensstämmelse med krav som följer av EU:s produktregler ska vara ackrediterade. Genom avtal på internationell nivå erkänns också bedömningar av ackrediterade företag på global nivå. Swedac arbetar dessutom med kontroll av vissa typer av mätinstrument och ansvarar för ädelmetallkontroll. I nuläget är ca 1 600 organisationer ackrediterade av Swedac och dessa aktörer bedöms och blir föremål för regelbunden tillsyn av myndigheten. Swedac arbetar kontinuerligt med att vidareutveckla verksamheten, bl.a. genom att utveckla nya ackrediteringsområden. Under

2016 introducerades ackreditering för naturvärdesinventering. Swedac har även påbörjat ackreditering av de företag som certifierar ledningssystem och experter för energikartläggning.

Swedac är också ansvarig myndighet för samordning av marknads kontroll, dvs. kontroll av att produkter uppfyller regler om exempelvis säkerhet, hälsa eller miljö. En effektiv kontroll som gallrar bort farliga produkter ökar konsumenters förtroende för varor på den inre marknaden och skyddar också seriösa företag från osund konkurrens från aktörer vars produkter inte uppfyller kraven. På så sätt stärker marknads kontrollen den inre marknads funktions sätt. Samordningen sker till stor del genom Marknads kontrollrådet vid Swedac. Rådet är ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan marknads kontrollmyndigheter. Rådet utarbetar varje år en nationell handlingsplan med gemensamma åtgärder för att åstadkomma en mer effektiv marknads kontroll. Swedac har fokuserat på att hjälpa företag att göra rätt från början och har därför under 2016 träffat ett stort antal små och medelstora företag i samarbete med regionala handelskammare och nyföretagarcentrum.

Därutöver har Swedac även en viktig uppgift att bistå regeringen med expertstöd och underlag i EU-arbetet. Under 2016 har myndigheten exempelvis tillhandahållit sådant stöd kopplat till regeringens exportstrategi, förhandlingarna om ett frihandelsavtal mellan EU och USA samt gällande anpassning av svensk rätt till nya EU-regler om produkter.

Standardiseringen

Standardisering bedrivs i Sverige genom tre privaträttsliga organisationer: Swedish Standards Institute (SIS), SEK – Svensk Elstandard och Informationstekniska standardiseringen (ITS). De representerar Sverige i det europeiska och internationella arbetet. Organisationerna är medlemmar i Sveriges Standardiseringsförbund som verkar som paraplyorgan med representation av de offentliga och privata huvudmännen. Genom anslaget 2:6 Bidrag till standardiseringen lämnas statsbidrag till Sveriges Standardiseringsförbund för dess arbete.

Antalet svenska sekretariat och ordförandeskap i den internationella standardiseringen fortsätter att ligga på en relativt hög nivå, både på områden som kan betecknas som tvärtekniska och på mera produkt- och systeminriktade om-

råden. Även antalet svenska uppdrag på poster inom ledning och styrorgan för den internationella standardiseringen är högt och detta innebär att Sverige har stort inflytande och påverkan på de standarder som tas fram.

Det svenska deltagandet i det europeiska och internationella arbetet har varit aktivt och lett till många positiva resultat, vilket har bidragit till att stärka Sveriges roll som industrination där höga krav på säkerhet, hälsa och miljö betonas.

Regeringen fattade under 2015, inom ramen för Exportstrategin, beslut om en satsning på internationell standardisering som har fortsatt under 2016. Satsningen innebär att 3 miljoner kronor avsätts till Sveriges Standardiseringsförbund för att åta sig att driva internationella standardiseringssekretariat och för ett ökat engagemang i den internationella standardiseringen.

Analys och slutsatser

Kommerskollegium

En av myndighetens huvuduppgifter är att bistå regeringen med expertstöd och på så sätt bidra till Kommerskollegium i förlängningen till hur målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande uppnås. På samma sätt bidrar kollegiet även till måluppfyllelsen inom andra områden såsom politiken för global utveckling och kring Agenda 2030 samt de nationella miljömålen. Kollegiets kapacitetshöjande insatser bidrar i sig självt också till en hållbar utveckling i låg- och medelinkomstländer.

Genom att allt fler fasta funktioner för en väl fungerande inre marknad samlas hos Kommerskollegium blir myndighetens roll som svensk inre marknadsmyndighet alltmer tydlig. Att kollegiet fortsätter utföra dessa uppgifter på ett resurseffektivt sätt bidrar till en effektivare inre marknad. Även det kunskapsutbyte som möjliggörs, dels mellan funktionerna i sig men även mellan funktionerna och kollegiets övriga analysverksamhet, bedöms främja det samlade arbetet för en effektivare inre marknad.

Att Kommerskollegium bedriver ett brett informations- och påverkansarbete – vars syfte överlappar med målet för utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande – bedöms skapa bättre förutsättningar för regeringen att driva en politik som främjar god måluppfyllelse inom området.

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll

Swedac har genomfört sin verksamhet på ett effektivt sätt och i enlighet med regeringens intentioner. Myndighetens arbete med ackreditering och annan teknisk kontroll samt dess arbete inom ramen för internationella ackrediteringsorganisationer bidrar till att förbättra den inre marknads funktionssätt och gynnar internationell handel. I de kundundersökningar som genomförs får Swedac bra betyg. Swedac tillhandahåller dessutom värdefullt expertstöd till regeringen i frågor om ackreditering, tekniska regler och marknadskontroll. Swedacs verksamhet syftar på olika sätt till att säkerställa kvalitet och säkerhet för varor och tjänster och bidrar därmed även till att uppnå mål inom en rad andra politikområden.

Standardiseringen

Bidraget till den svenska standardiseringen har främjat svenska intressen i det europeiska och internationella standardiseringsarbetet. Regeringens bedömning är att standardiseringsorganen använder medlen på ett konstruktivt och ändamålsenligt sätt. Det statliga stödet inom ramen för Exportstrategin har haft en positiv inverkan på standardiseringens arbete.

Standardisering är ett viktigt verktyg för innovation, konkurrenskraft och en hållbar samhällsutveckling. Den allt snabbare globaliseringen förändrar villkoren för standardiseringen och ökar dess betydelse för tillväxten och för att kunna möta stora samhällsutmaningar som klimatförändringar och en växande och åldrande befolkning. Det är centralt för den svenska konkurrenskraften att vara delaktig och drivande i arbetet med att ta fram internationella standarder.

Regeringen har också bidragit aktivt i det av Europeiska kommissionen ledda arbetet med att ta fram ett gemensamt standardiseringsinitiativ (Joint Initiative on Standardisation). Initiativet innehåller ett antal åtgärder som medlemsstater och standardiseringsorganisationerna åtar sig att utföra. Initiativet har tagits fram i ett samarbete mellan alla berörda aktörer i den europeiska standardiseringen: kommissionen, industrin, medlemsstaterna, standardiseringsorganisationerna samt organisationer som företräder miljö-, småföretag- och arbetstagarintressen. Regeringen har bl.a. i detta sammanhang drivit och fått gehör för frågan om globala standarder, dvs. att europeiska standarder bara ska tas fram om

det inte finns en internationell standard som redan täcker behovet.

Regeringen har även i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) lyft fram vikten av standardisering och har den 18 maj 2017 gett Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att genomföra en fyraårig satsning som beräknas omfatta 35 miljoner kronor.

4.4.7 Insatser inom andra politikområden

Handelspolitiken utgör ett viktigt instrument för att möta olika hållbarhetsmål, bl.a. genom ökad policysamverkan mellan handel och en ekonomisk, miljömässig och socialt hållbar utveckling, som t.ex. ökad jämställdhetsintegrering. Genom handelsrelaterat utvecklingssamarbete (Aid for Trade) har Sverige bidragit till att stärka låg- och medelinkomstländernas handelspolitiska kapacitet och förmåga att delta i internationell handel och globala värdekedjor. Sida har förnyat stödet till Enhanced Integrated Framework, som lyfts fram i 2030-agendan och som stärker kapaciteten hos världens minst utvecklade länder att dra nytta av handel för fattigdomsbekämpning.

Kommerskollegium, med särskild expertkunskap på handelsområdet har på regeringens uppdrag byggt upp kapacitet för att bedriva tekniskt samarbete och kapacitetsutveckling i låg- och medelinkomstländer.

Vid WTO:s tionde ministermöte i Nairobi blev Liberia fullvärdiga medlemmar, delvis med kapacitetsutvecklande stöd från Sverige. Under 2016 fortsatte stödet med fokus på att implementera de åtaganden Liberia gjort i anslutningsprocessen.

Sverige har gett stöd till UNCTAD:s arbete med att ta fram verktyg för att mäta handels effekter på jämställdhet och därigenom säkerställa att handelspolitiken stärker kvinnors ekonomiska egenmakt. Dessutom har Sverige bidragit till ett nytt globalt initiativ – eTrade for All – som syftar till att koordinera och stärka stödet för att utvecklingsländer ska kunna dra nytta av e-handel.

Sverige stödjer såväl OECD:s arbete med spårbarhet av konfliktmineraler som organisationen Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) som arbetar för bättre insyn i

betalningsströmmarna från bl.a. gruvföretag till olika statliga aktörer.

4.5 Politikens inriktning

Exportfrämjande

En stark export är central för att skapa fler jobb och ekonomisk utveckling i hela landet. Exportfrämjandet ska stärka svensk handel och konkurrenskraft genom att främja företagets export och internationalisering samt svenska företags affärer på viktiga marknader. Handeln drivs av näringslivet men det statliga främjandet kan stötta med marknadskompletterande insatser inom ramen för gällande statsstödsregler, t.ex. information och rådgivning om export och enskilda exportmarknader, garantier och finansieringslösningar, kontakter med inköpare och andra beslutsfattare, samlade presentationer av svenska lösningar och hjälp med byråkratiska handelshinder.

Regeringen antog i september 2015 Sveriges exportstrategi för att ytterligare stärka det svenska näringslivets internationalisering i vidare bemärkelse. Strategin omfattar tjugotvå insatser som spänner över flera politik- och utgiftsområden.

I exportstrategin adresserar regeringen fem utmaningar för den svenska utrikeshandeln:

- Att svensk export i högre utsträckning måste nå tillväxtmarknaderna.
- Att fler små och medelstora företag måste våga och vilja exportera.
- Att svenska varor, tjänster och system måste nå högre upp i förädlingskedjan.
- Att Sveriges attraktionskraft för investeringar, kompetens och turism ska öka.
- Att den globala handeln måste hållas öppen.

Exportstrategins mål är att:

- Öka exporten, både i absoluta tal och som andel av BNP.
- Öka Sveriges attraktionskraft för investeringar, kompetens och turister.
- Öka andelen exporterande företag.

- Öka deltagandet av svenska företag i den globala ekonomin.

Prioriteringar behöver göras för att maximera nyttan av exportfrämjandet. Fokus läggs därför på att stötta små och medelstora företags export samt på marknader med hög BNP, hög förväntad tillväxt eller höga trösklar för att ta sig in på marknaden. En prioritering av 26 länder har därför utarbetats.

Regeringens genomförande av exportstrategin löper under flera år. Inom samtliga tjugotvå insatser pågår arbetet med genomförandet. Insatserna ryms inte enbart inom politikområdet exportfrämjande utan beskrivs också inom andra områden.

Regeringen kommer också att arbeta vidare med vissa sektorer där det bedöms finnas en outnyttjad potential för ökad export och internationalisering samt där det finns ett intresse utomlands för svenska erfarenheter och lösningar för att möta olika samhällsutmaningar, exempelvis livsmedelssektorn.

Team Sweden fortsätter att växa både med tematiska undergrupper och lokala Team Sweden-kretsar. Den kommunikationsplan som tagits fram kommer att genomföras under 2017 och regelbundna dialogmöten med näringslivet kommer att fortsätta äga rum. Tillsammans med de regionala exportcentra som skapats i sex pilotlän och den digitala exportinformation som kunnat samlas på gemensamma hemsidor (verksam.se/utland) har Team Sweden skapat en samarbetsanda bland de aktörer som är viktiga för att främja den svenska exporten. Det utökade samarbetet är en god förutsättning för genomförandet av alla insatser i regeringens exportstrategi.

De sex regionala exportcentra som etablerades under 2016 har kommit igång med sitt arbete. Genom erfarenhetsutbyte kan de regioner som ligger längre fram nu fungera som draglok för de som ännu ligger i startgroparna. Regeringen föreslår att anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* under åren 2018–2023 tillförs medel för att stärka den regionala exportrådgivningen, t.ex. genom att öppna fler regionala exportcentra.

Näringslivet har visat stor uppskattning för de nya satsningar som görs för att vinna stora exportaffärer, liksom öppnandet av nya ambassader och handelskontor på tillväxtmarknader. Näringslivet har också tagit till sig att regeringens stöd för dess internationalisering är kopplat till

en förväntan att agera hållbart, för jämställdhet och att respektera mänskliga rättigheter. Genom de gemensamma insatserna kan fler svenska företag bli framgångsrika och världsledande, vilket i sin tur skapar jobb, tillväxt, välfärd och välfärd.

Internationella mötesplatser fyller en viktig funktion inte minst för små och medelstora företag för att skapa kontakter med leverantörer, distributörer och kunder. En världsutställning sanktionerad av Bureau International des Expositions kommer att hållas mellan 20 oktober 2020 och 10 april 2021. Ett svenskt deltagande förutsätter att svenska företag visar intresse för att delta och är med och samfinansierar den svenska närvaron. Näringslivets intresse förenas med ett stort svenskt intresse att finnas med på en världsutställning av denna omfattning och de handelsfrämjande och Sverige-främjande insatser som ett sådant deltagande genererar. För att möjliggöra det svenska deltagandet på Expo 2020 föreslår regeringen att sammanlagt 53,5 miljoner kronor tillförs anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* under åren 2018–2021.

Tillväxtekonomiernas behov av att investera i infrastruktur (it och telekom, transportsystem m.m.), hälso- och sjukvård samt energi och miljöteknik innebär möjligheter för ökad svensk projekt- och systemexport. Den ökning som Business Sweden, tack vare exportstrategin, har fått i antalet uppdrag för tillväxtmarknader, regional expertrådgivning och strategiska affärer väntas vidareutvecklas framöver.

På de nya tillväxtmarknaderna är företagens behov av stöd från svenska ambassader och statliga exportfrämjandeaktörer särskilt stor, inte minst för små och medelstora företag, eftersom trösklarna till marknaderna är högre än i EU och andra närliggande länder. Därför föreslår regeringen att anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* tillförs medel för att förstärka den svenska närvaron på viktiga tillväxtmarknader och i viktiga städer.

Omställningen till en grön och cirkulär ekonomi genom bl.a. innovativ miljöteknik och nya affärsmodeller möjliggör affärsutveckling och minskad klimat- och miljöpåverkan.

Måluppfyllelse inom Agenda 2030 kommer att kräva stora investeringar i modernisering och utbyggnad av olika typer av infrastruktur, en hållbar industrialisering och innovation (mål 9). Här har svenska leverantörer och konsulter med sitt goda systemkunnande, starka tradition av

innovation, hållbara lösningar och hållbart företagande mycket att bidra med. Kris- och katastrofhantering, grön logistik/transportsystem, energi, smarta elnät, smarta städer, hälsa och sjukvård är exempel på sektorer där svenska företag är starka. Modern it- och telekommunikation liksom miljötekniklösningar förekommer inom alla nämnda sektorer och kan bidra till måluppfyllelsen inom samtliga de 17 målen. Exportfrämjandet ska också bidra till den feministiska utrikespolitiken och till de uppsatta målen för politiken i enlighet med utrikesförvaltningens handlingsplan. Tillgång till grundläggande infrastruktur är avgörande för att stärka kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt och inflytande.

Svenska företags engagemang i den globala agendan och möjligheter att bidra till denna utveckling främjas genom en framgångsrik marknadsbearbetning inom projektexport och gentemot internationella upphandlingar inklusive FN-systemet. Att stimulera svenska näringslivets engagemang och sprida information om hållbara lösningar är ett viktigt bidrag till politiken för global utveckling.

Särskilda insatser förbereds för att bättre möta innovativa och tidigt internationaliserade företags ("Born Globals") särskilda behov tillgång till internationella nätverk för snabbare tillväxt.

Anslaget för exportfrämjande har ökat sedan 2015 för att möjliggöra genomförandet av satsningarna i exportstrategin. Regeringen föreslår att dessa ökningsar ligger fast fram till 2023 eftersom insatserna är långsiktiga.

Investeringsfrämjande

Utländska investeringar bidrar också till den svenska exporten och ger tillväxt och sysselsättning. Investeringsfrämjandet syftar till att attrahera små och stora utländska företags direktinvesteringar som skapar sysselsättning eller tillför kapital, kompetens eller nya marknader till det svenska näringslivet. Därför fortsätter regeringen att öka anslaget till investeringsfrämjande i Business Sweden som är den aktör som med statligt stöd har i uppdrag att koppla ihop globala företag med investeringsmöjligheter i Sverige. Arbetet innebär även att brett stärka kunskapen om och bilden av Sverige samt riktade insatser mot företag för att attrahera dem att etablera sig i Sverige. Uppdraget omfattar bl.a.

rådgivning, analyser, samarbete och samverkan. Genom Team Sweden Invest bidrar betydligt fler aktörer till arbetet med att ta emot utländska företag med intresse för att investera här. Det finns också nya möjligheter att ta tillvara, t.ex. att locka investeringar och kompetens i ljuset av Storbritanniens EU-utträde. Likaså bör de satsningar som görs inom innovationsfrämjande, t.ex. inom ramen för strategin Smart industri, utnyttjas i arbetet med att locka utländska företagsetableringar.

Exportfinansiering

Ett väl fungerande och marknadskompletterande exportkreditsystem är betydelsefullt för svensk utrikeshandel. Svenska exportörer ska erbjudas exportfinansiering på motsvarande villkor som jämförbara konkurrerande länder. För att anpassa exportfinansieringen till kundernas behov i enlighet med exportstrategin ska Exportkreditnämnden fortsätta att sänka trösklarna för små och medelstora företag i samband med export. I samarbete med Almi och aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) undersöker Exportkreditnämnden vägar att öka möjligheten till exportlån för lägre belopp. Garantigivningen ska bidra till hållbara investeringar och minskad klimatpåverkan.

Systemet med statsstödda exportkrediter som hanteras av SEK är centralt för möjligheten att kunna erbjuda exportfinansiering på de löptider som svensk exportindustri efterfrågar.

Myndigheter och övriga aktörer

Exportkreditnämndens möjligheter att möta exportföretagens efterfrågan är avgörande för företagets möjligheter att täcka risker och behålla sin internationella konkurrenskraft. För att säkra efterfrågan lämnas ramarna för exportkreditgaranti och investeringsgarantier oförändrade.

Business Sweden är statens och näringslivets centrala serviceorgan för export- och investeringsfrämjande åtgärder. Inom ramen för sitt statliga uppdrag erbjuder Business Sweden goda möjligheter för internationell affärsutveckling genom att möta företagets behov.

SEK:s låneram ger en möjlighet att finansiera utlåning beviljad i CIR-systemet utan refinansieringsrisk och systemet kan därigenom löpan-

de finansieras med kortare, billigare, upplåning än om låneramen inte fanns. Det skapar förutsättningar för ett bättre finansiellt resultat i CIR-systemet, vilket är en del av statens finansiella resultat. Därför föreslås SEK en låneram om 125 miljarder kronor. Det finansiella resultatet för SEK:s verksamhet med statsstödda exportkrediter varierar mellan olika år. Ett anslag för CIR-krediter inrättas för att kunna hantera underskott i systemet.

Hållbart företagande

Hållbart företagande är en självklar hörnsten i ett modernt och konkurrenskraftigt näringsliv. Hållbarhet är också en bärande del i många svenska företags affärsmodeller och omfattar bl.a. mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljöhänsyn och antikorruption, men också jämställdhet, barnrättsperspektiv, mångfald, affäretik och beskattning. Genom att agera ansvarsfullt, minimera risken för negativ påverkan men också ta tillvara nya affärmodeller och hållbara lösningar skapas bättre förutsättningar för tillväxt och jobbskapande. Företagen har också en nyckelroll i genomförandet av Agenda 2030.

Omställningen till ett hållbart samhälle innebär många möjligheter för företag. De har också det huvudsakliga ansvaret för att driva sina verksamheter på ett hållbart sätt. Det finns dock utmaningar, i synnerhet på utmanande marknader utomlands, t.ex. genom brister i arbetsvillkor och korruption. Regeringens ansvar är därför inte bara att ställa krav, utan också att stödja företagen. En satsning görs på att öka kunskapen på ambassaderna så att de bättre ska kunna stödja svenska företag i världen. Regeringen har också sedan tidigare gett i uppdrag till Business Sweden att stärka sitt stöd till företagen på detta område, t.ex. i samband med främjarresor.

Företagande och mänskliga rättigheter är en viktig del i regeringens mer ambitiösa politik för hållbart företagande. Genomförandet av regeringens handlingsplan på området fortsätter. Som ett led i detta fick Statskontoret i augusti 2017 i uppdrag att göra en bedömning av hur Sverige lever upp till FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter från 2011 (UD2017/13093/FH). Uppdraget ska redovisas senast den 15 mars 2018 och även innehålla förslag på eventuella åtgärder för en förbättrad efterlevnad. Sverige driver också på för att fler

länder ska ta fram nationella handlingsplaner för företagande och mänskliga rättigheter och för att EU ska utveckla sitt arbete när det gäller hållbart företagande.

Arbetet för hållbart företagande är ett viktigt verktyg för att stärka kvinnors och flickors mänskliga rättigheter, både internationellt och nationellt. Sverige ska verka för att integrera jämställdhetsperspektivet i agendan för hållbart företagande. Svenska företag förväntas agera jämställt och kan utgöra goda förebilder. Genomförandet av utrikesförvaltningens handlingsplan för en feministisk utrikespolitik fortsätter och inte minst arbetet med målet om att stärka kvinnors och flickors ekonomiska egenmakt och inflytande.

Handelspolitik och EU:s inre marknad

Sverige, som ett handelsberoende land, verkar för en öppen, fri och rättvis handel på både EU:s inre marknad och i handeln med länder utanför EU. I tider av ökade handelshinder och dämpad världshandel är målet att utveckla det multilaterala regelverket för handel inom WTO och främja utvecklingen av den fria rörligheten på EU:s inre marknad. Sveriges utrikeshandel står för en allt större andel av landets BNP-tillväxt och understödjer även 30 procent av landets sysselsatta. Mot bakgrund av att den globala handeln bromsade in efter den finansiella krisen och att den nu växer i betydligt långsammare takt, är målet att skapa förutsättningar för hållbar tillväxt och för ett moderniserat handelsregelverk. En allt mer tjänsteberoende och digitaliserad handel växer fram både globalt och på EU:s inre marknad. Regeringen prioriterar därför ett arbete som syftar till att underlätta handel med varor och tjänster samt skapar de rätta förutsättningarna för investeringar och en framtidsinriktad digital ekonomi. Inom ramen för förhandlingar om Storbritanniens utträde ur EU verkar regeringen för att handeln mellan EU27 och Storbritannien fortsätter så friktionsfritt som möjligt. I ett första stadium prioriteras utträdesavtalet som huvudsakligen berör den inre marknaden, tullfrågor och WTO-åtaganden. I ett andra skede ökar fokus på förhandlingarna om ett nytt handelsavtal mellan EU och Storbritannien.

EU:s inre marknad

Sveriges ekonomiska utveckling är beroende av företags deltagande i export och import på de internationella marknaderna. EU:s inre marknad fortsätter att öka i betydelse för såväl ökad utrikeshandel, direktinvesteringar liksom fler sysselsatta och företag. Regeringens politik för att effektivisera EU:s inre marknad fortsätter under 2018 i stor utsträckning kopplat till Europeiska kommissionens redan antagna strategier för den inre marknaden respektive för en digital inre marknad, vilka förväntas avslutas under året. Strategierna innehåller ett antal förslag till initiativ som nu omsätts till lagstiftning eller andra konkreta åtgärder. Regeringens arbete inriktas nu på att säkerställa att svenska intressen tillgodoses inom ramen för förhandlingar om lagstiftning och övriga processer där kommissionens förslag resulterar i konkreta åtgärder. För att säkerställa dessa intressen fortsätter regeringen arbetet med s.k. EU-sakråd med det civila samhällets organisationer. Det innebär att regeringen tidigt identifierar, planerar och informerar om hur processer ser ut. Detta är också viktigt för att bredda och fördjupa regeringens kunskap i olika sakfrågor. Om svenska och europeiska företag ska vara konkurrenskraftiga i förhållande till omvärlden måste regelverk anpassas i förhållande till bl.a. globaliseringen och digitaliseringen. För Inre marknadsstrategin för varor och tjänster är det särskilt prioriterat att modernisera regelverket för varor och att fortsätta avveckla hinder för tjänsteföretag. Regeringens fokus, inom ramen för Strategin för den digitala inre marknaden, är på den digitala ekonomin och en inre marknad som främjar digitala företag, nya innovativa tjänster och nya affärsmodeller. Mot bakgrund av att Sverige är ett av de mest digitaliserade länderna i världen har regeringen bl.a. tagit initiativ till en samarbetsgrupp, D9, med nio länder inom EU i syfte att driva det digitala utvecklingsarbetet framåt. D9 ska bl.a. möjliggöra en plattform för dialog med näringslivet. Regeringen fortsätter att prioritera och utveckla arbetet med D9 och de digitala frågorna inom EU under 2018.

Internationell handelspolitik

Sverige bidrar till utveckling av det internationella regelsamarbetet på både multilateral, regional och bilateral nivå.

Regeringen lägger i detta sammanhang stor vikt vid arbetet i Världshandelsorganisationen (WTO) och EU:s pågående frihandelsförhandlingar t.ex. mellan EU och Japan. Regeringen kommer att arbeta för progressiva internationella handelsavtal och riva handelshinder samtidigt som vi står upp för miljön, jämställdhet, löntagarnas intressen och människors hälsa. Handelsavtal ska respektera demokratiskt fattade beslut.

Sverige fortsätter att arbeta för en fri och rättvis handel som kan bidra till en bättre utveckling för människor som lever i fattigdom.

För att nå goda utvecklingseffekter stödjer regeringen länderna i Västafrika med genomförandet av de ekonomiska partnerskapsavtalen.

Regeringen driver fortsatt att EU ska ha en öppen och regelbaserad handelspolitik gentemot omvärlden. I linje med detta fortsätter regeringen att motverka EU:s användande av handelspolitiska skyddsåtgärder och förslag om att minska tillträdet till EU:s marknad för offentlig upphandling.

Myndigheter och övriga aktörer

Kommerskollegium och Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac) bidrar till regeringens arbete om handelspolitik och EU:s inre marknad. Myndigheterna innehar flera olika funktioner som bidrar till att upprätthålla och stärka EU:s inre marknad och den internationella handeln.

Under 2018 kommer anslagsposten för Kommerskollegiums handelsrelaterade utvecklingssamarbete att stärkas ytterligare.

Standardisering är ett viktigt verktyg för innovation och konkurrenskraft och därmed även för regeringen mål om internationell handel och EU:s inre marknad. Regeringen fortsätter att stärka svensk standardisering och följa upp de satsningar som påbörjats inom ramen för exportstrategin.

Insatser inom andra politik- och utgiftsområden

Handelspolitiken utgör ett viktigt instrument för att möta olika hållbarhetsmål. Under 2018 arbetar regeringen för ökad policysamverkan mellan handel och en ekonomisk, miljömässig och socialt hållbar utveckling, bl.a. genom ökad jämställdhetsintegrering. Därutöver verkar regeringen för att stärka genomförandet av frihandelsavtals hållbarhetskapitel och handelsrelaterat utvecklingssamarbete.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tabell 4.14 Anslagsutveckling 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

2016	Utfall	24 528	Anslags-sparande	-8
2017	Anslag	24 612 ¹	Utgifts-prognos	24 350
2018	Förslag	25 042		
2019	Beräknat	25 442 ²		
2020	Beräknat	25 880 ³		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 25 042 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 25 042 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Styrelsens för ackreditering och teknisk kontroll förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.15 Budget för avgiftsbelagd verksamhet – ackreditering m.m. samt internationellt utvecklingsarbete

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	138 628	143 133	-4 505
(varav tjänsteexport)	32 299	32 376	-77
Prognos 2017	157 000	156 200	800
(varav tjänsteexport)	48 800	46 300	2 500
Budget 2018	139 700	141 700	-2 000
(varav tjänsteexport)	29 700	28 700	1 000

Swedacs uppdragsverksamhet med ackreditering och liknande kompetensbedömning finansieras med avgifter. Swedac bedriver även tjänsteexport genom att medverka i projekt inom internationellt utvecklingsarbete finansierat av främst Sida och EU. Inga större förändringar förväntas när det gäller intäkter eller kostnader.

Tabell 4.16 Budget för avgiftsbelagd verksamhet – metrologi

Tusental kronor

Metrologi	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	14 191	11 231	2 960
Prognos 2017	13 280	11 270	2 010
Budget 2018	13 280	10 420	2 860

Regeringens överväganden

Tabell 4.17 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:1 Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	24 612	24 612	24 612
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	429	829	1 267
Beslut	1	1	1
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	25 042	25 442	25 880

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 25 042 000 kronor anvisas under anslaget 2:1 *Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll: Myndighetsverksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 442 000 kronor respektive 25 880 000 kronor.

4.6.2 2:2 Kommerskollegium

Tabell 4.18 Anslagsutveckling 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Notering	Resultat
2016	Utfall	83 017	Anslags-sparande	3 357
2017	Anslag	86 091 ¹	Utgifts-prognos	86 488
2018	Förslag	87 474		
2019	Beräknat	88 871 ²		
2020	Beräknat	90 402 ³		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 87 474 tkr i 2018 års prisnivå.

³ Motsvarar 87 473 tkr i 2018 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kommerskollegiums förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Tabell 4.19 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:2 Kommerskollegium

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	86 091	86 091	86 091
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	1 378	2 775	4 306
Beslut	5	5	5
Varav BP18 ³			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	87 474	88 871	90 402

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019 och 2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

Regeringen föreslår att 87 474 000 kronor anvisas under anslaget 2:2 *Kommerskollegium* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 88 871 000 kronor respektive 90 402 000 kronor.

4.6.3 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tabell 4.20 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2016	357 167	4 722	
2017	361 889 ¹		374 796
2018	Förslag	382 389	
2019	Beräknat	389 889	
2020	Beräknat	211 263	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende exportfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), för näringslivsfrämjande åtgärder och för främjande av svenska företags affärer kopplade till projektexport och andra typer av offentligt upphandlade affärer. Anslaget får användas för näringslivsfrämjande på strategiska marknader och områden, exportutveckling, förstärkt närvaro i ekonomiskt dynamiska reg-

ioner, importfrämjande samt särskilda handelsfrämjande och handelspolitiska åtgärder.

Regeringens överväganden

Tabell 4.21 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:3 Exportfrämjande verksamhet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	361 889	361 889	361 889
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	20 500	28 000	-162 000
Varav BP18	20 500	28 000	48 000
Varav			
Investeringsfrämjande	-10 000	-5 000	
Regional exportrådsgivning	17 000	13 000	8 000
Ökad svensk närvaro på tillväxtmarknader	10 000	10 000	10 000
Sveriges deltagande i Expo 2020	3 500	10 000	30 000
Överföring till/från andra anslag			11 374
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	382 389	389 889	211 263

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Nu föreslagna och aviserade anslagsförändringar

Anslaget minskas med 10 000 000 kronor 2018 och beräknas minskas med 5 000 000 kronor 2019 då medel från regeringens exportoffensiv överförs till anslaget 2:4 *Investeringsfrämjande*.

Anslaget ökas med 17 000 000 kronor 2018 och beräknas ökas med 13 000 000 kronor 2019 respektive 8 000 000 kronor 2020 med anledning av regeringens satsning för att stärka den regionala exportrådsgivningen.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor under 2017 och beräknas ökas med 10 000 000 kronor 2019 och 2020 för att kunna förstärka den svenska närvaron på viktiga tillväxtmarknader och i viktiga städer.

För att möjliggöra det svenska deltagandet på Expo 2020 ökas anslaget med 3 500 000 kronor 2018. Anslaget beräknas ökas med 10 000 000 kronor 2019 och 30 000 000 kronor 2020 för samma ändamål.

Tidigare beslutade och aviserade anslagsförändringar

Anslaget beräknas minskas med 210 000 000 kronor fr.o.m. 2020 med anledning av att rege-

ringens nuvarande satsning på en exportoffensiv upphör.

Regeringen föreslår att 382 389 000 kronor anvisas under anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 389 889 000 kronor respektive 211 263 000 kronor.

4.6.4 2:4 Investeringsfrämjande

Tabell 4.22 Anslagsutveckling 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor				
2016	Utfall	62 266	Anslags-sparande	
2017	Anslag	62 266 ¹	Utgifts-prognos	61 623
2018	Förslag	72 772		
2019	Beräknat	67 772		
2020	Beräknat	57 772		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag för det statliga uppdraget avseende investeringsfrämjande till Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden) och för utredningsinsatser inom området.

Regeringens överväganden

Tabell 4.23 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:4 Investeringsfrämjande

Tusental kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹	62 266	62 266	62 266
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 000	5 000	
Varav BP18	10 000	5 000	
Varav			
Investeringsfrämjande	10 000	5 000	
Överföring till/från andra anslag			-5 000
Varav BP18			
Övrigt	506	506	506
Förslag/beräknat anslag	72 772	67 772	57 772

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Anslaget ökas med 10 000 000 kronor 2018 och beräknas ökas 5 000 000 kronor 2019 då medel

från regeringens exportoffensiv överförs från anslaget 2:3 *Exportfrämjande verksamhet*.

Anslaget beräknas minska med 5 000 000 kronor fr.o.m. 2020 med anledning av att regeringens nuvarande satsning på en exportoffensiv upphör.

Regeringen föreslår att 72 772 000 kronor anvisas under anslaget 2:4 *Investeringsfrämjande* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 67 772 000 kronor respektive 57 772 000 kronor.

4.6.5 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tabell 4.24 Anslagsutveckling 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor				
2016	Utfall	20 428	Anslags-sparande	89
2017	Anslag	20 517 ¹	Utgifts-prognos	20 263
2018	Förslag	20 517		
2019	Beräknat	20 517		
2020	Beräknat	20 517		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för avgifter och bidrag till samt särskilda insatser med anledning av Sveriges deltagande i följande internationella handelsorganisationer:

- Världshandelsorganisationen (WTO)
- Internationella rådet för samarbete på tullområdet (WCO)
- Internationella Byrån för Utställningar i Paris (BIE).

Regeringens överväganden

Tabell 4.25 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:5 Avgifter till internationella handelsorganisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	20 517	20 517	20 517
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	20 517	20 517	20 517

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 517 000 kronor anvisas under anslaget 2:5 *Avgifter till internationella handelsorganisationer* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 517 000 kronor respektive 20 517 000 kronor.

4.6.6 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tabell 4.26 Anslagsutveckling 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

			Anslags-sparande
2016	Utfall	30 986	
2017	Anslag	31 063 ¹	Utgifts-prognos
2018	Förslag	31 336	
2019	Beräknat	31 336	
2020	Beräknat	31 336	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till Sveriges standardiseringsförbund.

Regeringens överväganden

Tabell 4.27 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:6 Bidrag till standardiseringen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	31 063	31 063	31 063
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt	273	273	273
Förslag/beräknat anslag	31 336	31 336	31 336

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 31 336 000 kronor anvisas under anslaget 2:6 *Bidrag till standardiseringen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 31 336 000 kronor respektive 31 336 000 kronor.

4.6.7 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tabell 4.28 Anslagsutveckling 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

			Anslags-sparande
2016	Utfall		
2017	Anslag		Utgifts-prognos
2018	Förslag	10 000	
2019	Beräknat	30 000	
2020	Beräknat	50 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för ersättning till AB Svensk Exportkredit för eventuellt underskott inom ramen för systemet med statsstödda exportkrediter till fast ränta, det s.k. CIR-systemet (Commercial Interest Reference Rate).

Regeringens överväganden

Tabell 4.29 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 2:7 AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	10 000	30 000	50 000
Varav BP18	10 000	30 000	50 000
Varav			
Statsstödda exportkrediter	10 000	30 000	50 000
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 000	30 000	50 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 2:7 *AB Svensk Exportkredits statsstödda exportkreditgivning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 30 000 000 kronor respektive 50 000 000 kronor.

4.6.8 Exportkreditnämnden

Exportkreditnämndens verksamhet ska bedrivas så att den är självbärande över tiden och samtidigt erbjuda de svenska exportföretagen villkor som motsvarar vad konkurrerande företag i andra länder kan erhålla.

Ramutnyttjandet uppgick den 30 juni 2017 till 235,2 miljarder kronor för ordinarie exportkreditgarantier och till 2,0 miljarder kronor för investeringsgarantier. Obundna offerter medräknas till 50 procent i ramutnyttjandet medan bundna offerter och garantier medräknas till 100 procent.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.30 Uppdragsverksamhet

Miljoner kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2016	4 300	5 117	-816
Prognos 2017	1 801	802	999
Budget 2018	1 780	760	1 019

Regeringens överväganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 ställa ut kreditgarantier för exportkrediter som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 450 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Exportkreditnämndens (EKN) verksamhet har tillsammans med Aktiebolaget Svensk Exportkredits verksamhet haft en avgörande betydelse för att motverka effekterna av den finansiella krisen 2008–2009 på företagens möjligheter att finansiera exportaffärer. Trots återhämtningen på de finansiella marknaderna är det fortfarande centralt för exportföretagen med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Det är viktigt att EKN har en marginal som gör att svenska exportföretag vid oväntade omvärldsförändringar även i fortsättningen snabbt kan ges möjligheter till riskavtäckning. Bedömningen är att en oförändrad nivå för ramen för exportkreditgarantier är av stor vikt.

Regeringens överväganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2018 ställa ut kreditgarantier för investeringar som inklusive tidigare utfärdade garantier uppgår till högst 10 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Trots återhämtningen på de finansiella marknaderna efter finanskrisen är det fortfarande centralt för exportföretagen med riskavtäckning för att inte få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. EKN har de senaste åren noterat en ökning av intresset från den svenska exportindustrin för strategiska investeringar genom investeringsgarantier. Det är viktigt att behålla ramen för investeringsgarantier för den svenska exportindustrins strategiska investeringar.

4.6.9 Låneram för Aktiebolaget Svensk Exportkredit

Regeringens överväganden

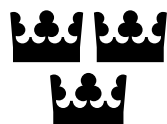
Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att för 2018 besluta att Aktiebolaget Svensk Exportkredit får ta upp lån för systemet med statsstödda exportkrediter i Riksgäldskontoret som inklusive tidigare gjord upplåning uppgår till högst 125 000 000 000 kronor.

Skälen för regeringens förslag: Efterfrågan på statsstödda exportkrediter, s.k. CIR-krediter, har ökat sedan hösten 2008 till följd av oron och osäkerheten på de finansiella marknaderna. Sådana krediter är fortsatt centrala för exportföretagen för att de inte ska få sämre förutsättningar än sina konkurrenter och gå miste om affärer eller få minskad konkurrenskraft internationellt. Då fler stora affärer har kommit in i systemet har behovet av en låneram ökat. En låneram på 125 miljarder kronor förväntas motsvara det behov som i nuläget finns i CIR-systemet för att säkerställa SEK:s upplåning på kapitalmarknaden i CIR-systemet och därmed kunna erbjuda företagen långfristiga lån.

Allmänna bidrag till kommuner

25

Förslag till statens budget för 2018

Allmänna bidrag till kommuner

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	4
Diagramförteckning	5
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner.....	9
2.1 Omfattning.....	9
2.2 Utgiftsutveckling	9
2.3 Mål för utgiftsområdet.....	10
2.4 Resultatredovisning.....	10
2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	10
2.4.2 Resursutveckling.....	11
2.4.3 Resultatutvecklingen i kommunsektorn	11
2.4.4 Växande skulder i kommunsektorn.....	14
2.4.5 Starkt resultat i koncernerna.....	16
2.4.6 Köp av verksamhet	17
2.4.7 Statsbidragen till kommuner och landsting	17
2.4.8 Kommunalekonomisk utjämning	18
2.4.9 Utjämning av LSS-kostnader	19
2.4.10 Ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner och landsting	19
2.4.11 Analys och slutsatser	20
2.5 Politikens inriktning	21
2.5.1 Kommunsektorns ekonomiska utveckling 2017–2020	21
2.5.2 Ökade resurser till välfärden	22
2.5.3 Nivån på de generella statsbidragen	23
2.5.4 Goda förutsättningar för kommunsektorn.....	24
2.5.5 Ordning och reda i välfärden	26
2.6 Budgetförslag.....	27
2.6.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning.....	27
2.6.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader.....	33
2.6.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer.....	34
2.6.4 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen.....	35
2.6.5 1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet.....	36

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	9
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020 utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	10
Tabell 2.3	Resultaträkning	13
Tabell 2.4	Balansräkning	15
Tabell 2.5	Kommunsektorns finanser	22
Tabell 2.6	Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning	27
Tabell 2.7	Tillskott, ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga ekonomiska regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning	32
Tabell 2.8	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning	33
Tabell 2.9	Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	33
Tabell 2.10	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	33
Tabell 2.11	Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	34
Tabell 2.12	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	35
Tabell 2.13	Anslagsutveckling 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen	35
Tabell 2.14	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen	35
Tabell 2.15	Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet	36
Tabell 2.16	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet	36

Diagramförteckning

Diagram 2.1	Kommunsektorns totala konsumtionsutgifter 2015 fördelade efter verksamhetsområde.....	11
Diagram 2.2	Årets resultat som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag	12
Diagram 2.3	Resultat före extraordinära poster	12
Diagram 2.4	Andelen kommuner och landsting som redovisat positiva resultat	14
Diagram 2.5	Investeringsutgifter.....	15
Diagram 2.6	Långfristiga skulder.....	16
Diagram 2.7	Soliditet inklusive hela pensionsåtagandet.....	16
Diagram 2.8	Köp av verksamhet i olika kommungrupper	17
Diagram 2.9	Statsbidragen till kommunsektorn.....	18
Diagram 2.10	Utbetalade bidrag i utjämningsystemet för LSS-kostnader 2004–2016	19

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Kommunalekonomisk utjämning	99 808 388
1:2	Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	4 070 047
1:3	Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	6 950
1:4	Stöd med anledning av flyktingsituationen	7 000 000
1:5	Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet	500 000
Summa		111 385 385

2 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet Allmänna bidrag till kommuner omfattar fem anslag. Inom ramen för anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* redovisas flera olika bidrag och avgifter (se avsnitt 2.6.1). Utgiftsområdet omfattar vidare anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* (se avsnitt 2.6.2). Bidraget finansieras med en utjämningsavgift för kommuner (inkomstitel

7121 *Utjämningsavgift för LSS-kostnader*). I utgiftsområdet ingår också anslagen 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* (se avsnitt 2.6.3), 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen* (se avsnitt 2.6.4) och 1:5 *Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet* (se avsnitt 2.6.5).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Kommunalekonomisk utjämning	89 680	94 657	94 657	99 808	107 352	114 426
1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader	3 664	3 902	3 902	4 070	4 070	4 070
1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer	5	7	7	7	7	7
1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen		7 000	6 928	7 000	5 000	3 000
1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet				500	500	500
Totalt för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	93 350	105 566	105 494	111 385	116 929	122 003

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Förändringar av ramen för utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

I denna proposition föreslås utgiftsområdet öka med 5,5 miljarder kronor 2018 jämfört med 2017. Ökningen beror i huvudsak på att regeringens förslag om sänkt skatt för pensionärer innebär att det kommunala skatteunderlaget minskar, vilket innebär en minskning av kommunernas och landstingens skatteintäkter. Regeringen föreslår att kommuner och landsting kompenseras för det intäktsbortfall förslaget medför. Därutöver tillkommer andra ekonomiska regleringar som netto ökar anslagsnivån (se avsnitt 2.6.1).

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020
utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	105 555	105 555	105 555
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²			
Beslut	5 805	11 348	16 421
Varav BP18 ³	5 542	10 862	15 871
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18 ³	26	26	28
Övrigt	30	30	30
Ny ramnivå	111 385	116 929	122 003

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2017. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2019–2020 är preliminär.

³ Exklusive pris- och löneomräkning.

2.3 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och landsting som bidrar till en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet (prop. 2008/09:1 utg.omr. 25, bet. 2008/09:FiU3, rskr. 2008/09:150).

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Resultatredovisningen avseende utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner skiljer sig från andra utgiftsområden. Ramarna för den kommunala verksamheten sätts av riksdagen och regeringen i form av lagar och förordningar. Ansvar för en stor del av den svenska offentliga förvaltningen, såsom hälso- och sjukvård, omsorgsverksamhet samt utbildningsverksamhet, har på detta sätt ålagts kommunerna och landsting. Utöver de lagreglerade uppgifter finns en fri sektor, inom vilken kommuner och landsting kan ombesörja egna angelägenheter, s.k. frivillig verksamhet. Genom den kommunala beskattningsrätten har kommunerna och landsting ett långtgående ansvar för finansieringen av sina olika verksamheter. Skatteintäkterna utgör två tredjedelar av de totala intäkterna. Det är fullmäktige i varje kommun och landsting som tar ställning till huruvida kommunallagens (1991:900) krav på balanserad budget och god ekonomisk hushållning har uppfyllts, samt är ansvariga för verksamheternas resultat, kvalitet och innehåll.

Staten bidrar till finansieringen av de kommunala verksamheterna dels genom generella statsbidrag (främst anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*), som 2016 utgjorde drygt 13 procent av intäkterna, dels via riktade statsbidrag, som utgjorde strax över 9 procent av intäkterna. Mer ingående information om de olika riktade bidragen finns under andra utgiftsområden.

På grund av ansvarsfördelningen mellan staten och kommunsektorn, samt det faktum att större delen av kommunsektorns intäkter utgörs av kommunala skatteintäkter, går det inte att följa upp hur de generella statsbidragen används eller dra slutsatser om sambandet mellan storleken på de generella statsbidragen, fördelningen av dessa och enskilda kommuners och landstings ekonomiska resultat och finansiella ställning. Den uppföljning som görs i detta avsnitt tar därför i första hand sikte på den första delen av målet för utgiftsområdet, att skapa goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och landsting. Redovisningen omfattar följande:

- resursutvecklingen och det demografiska trycket,

- vikten av god ekonomisk hushållning,
- resultatutvecklingen i kommuner och landsting,
- utveckling av tillgångar och skulder,
- statsbidragen till kommuner och landsting,
- systemet för kommunalekonomisk utjämning, och
- systemet för utjämning av LSS-kostnader.

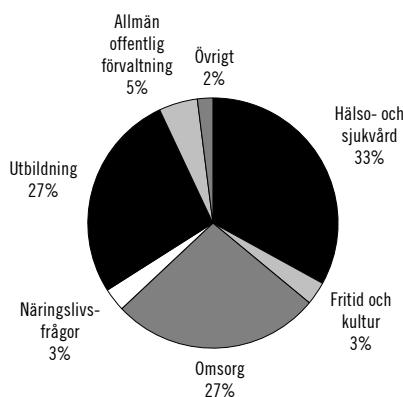
Vidare redovisas kommunsektorns köp av verksamhet, insatser som bl.a. syftar till att underlätta jämförelser i kommunsektorn samt ersättningen till kommuner och landsting för mervärdesskatt inom icke skattepliktig verksamhet.

2.4.2 Resursutveckling

Kommunsektorns utgifter motsvarade cirka hälften av den samlade offentliga sektorns utgifter 2016. De kommunala utgifterna motsvarade 23 procent av BNP, varav ca 19 procentenheter utgjordes av kommunal konsumtion, som främst omfattar de skattefinansierade välfärdstjänster som kommuner och landsting ansvarar för. Kommunsektorns konsumtionsutgifter fördelas mellan olika verksamhetsområden. Störst andel avser hälso- och sjukvård, följt av utbildning och omsorg (se diagram 2.1).

Diagram 2.1 Kommunsektorns totala konsumtionsutgifter 2015 fördelade efter verksamhetsområde

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Den kommunalt finansierade sysselsättningen, dvs. personer sysselsatta i kommuner och landsting samt i näringslivet som finansieras av

kommunsektorn, uppgick till ca 1,3 miljoner personer 2016 och har ökat med ca 43 000 personer sedan 2015. Sedan 2011 uppgår den genomsnittliga ökningen till 17 000 personer per år. En majoritet av de anställda i kommunsektorn är kvinnor. Kommunsektorns konsumtionsutgifter ökade med 2,9 procent i fasta priser 2016. Ökningen var betydligt högre än genomsnittet mellan 2011 och 2015, som uppgick till 1,2 procent per år.

Ökat demografiskt tryck i kommunsektorn

Den demografiska utvecklingen har stor betydelse för resursbehovet inom olika välfärdstjänster och därmed för kommunsektorns konsumtionsutgifter. Sedan 2006 har det demografiskt betingade resursbehovet ökat inom många välfärdstjänster. Det ökade behovet till följd av demografiska förändringar beräknas ha motsvarat i genomsnitt 0,8 procent per år i konsumtionsökning 2006–2015. Under den senare delen av perioden har behovet ökat och 2016 beräknas det ha uppgått till 1,4 procent.

I regeringens skrivelse Utvecklingen inom den kommunala sektorn (skr. 2016/17:102) redovisas den demografiska utvecklingen i kommunsektorn. Befolkningsstillväxten har varit hög under de senaste åren, framför allt beroende på flyktinginvandringen. Befolkningsstillväxten har varit högst i storstäder och deras kranskommuner. Tillväxttakten har ökat i nästan alla kommuner. Särskilt stor har ökningen i tillväxttakt varit i befolkningsmässigt mindre kommuner med ett högt mottagande av nyanlända. Flera av dessa har under många år haft en negativ befolkningsstillväxt på grund av stor utflyttning och födelseunderskott. Ett trettiotal kommuner hade en negativ befolkningsutveckling även 2016.

2.4.3 Resultatutvecklingen i kommunsektorn

God ekonomisk hushållning – för en långsiktig hållbar ekonomi

Det övergripande målet för den kommunala ekonomin anges i kommunallagen. Kommunerna och landsting ska enligt lagen ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i

sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer, t.ex. kommunala företag. Lagens krav på god ekonomisk hushållning innebär bl.a. att kommuner och landsting ska fastställa egna finansiella mål och ha en långsiktigt hållbar ekonomi. En grundläggande princip är att varje generation själv ska bära sina kostnader.

För verksamheten ska sådana mål och riktlinjer anges som är av betydelse för en god ekonomisk hushållning för kommunen eller landstinget.

Ekonomiskt utgångsläge och framtida utmaningar påverkar resultatmålen

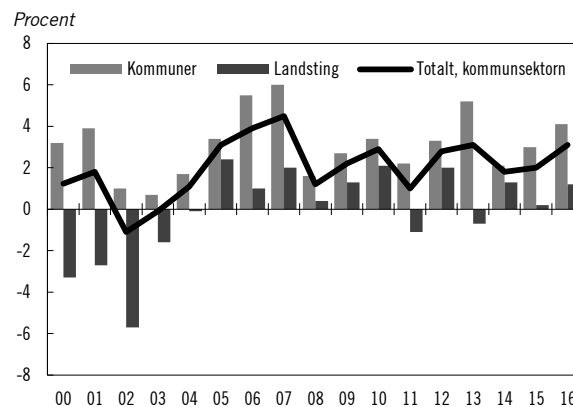
För att en god ekonomisk hushållning ska uppnås bör resultatet ligga på en tillräckligt hög nivå som gör att kommunen respektive landstinget bl.a. klarar att finansiera sin pensionsskuld och sina investeringar.

Investeringsnivån är för närvarande hög i kommunsektorn. Investeringar medför löpande kostnader för avskrivningar, drift och underhåll. För att finansiera investeringarna behövs likviditet. När investeringar inte kan finansieras med t.ex. positiva resultat eller försäljning av tillgångar, måste lån tas upp. Kommuner och landsting behöver också beakta att det alltid finns en osäkerhet gällande framtida kostnadsökningar och åtagande till kommunala företag.

Resultatets andel av skatteintäkter och generella statsbidrag ökade 2016

Kommuner och landsting kan fastställa olika finansiella mål för att nå god ekonomisk hushållning. Ett vanligt förekommande mål är att resultatet ska uppgå till en viss andel av de sammanlagda skatteintäkterna och de generella statsbidragen. År 2016 uppgick kommunsektorns resultat till 3,1 procent av de sammanlagda skatteintäkterna och generella statsbidragen (se diagram 2.2). Den genomsnittliga resultatandelen för 2006–2015 uppgick till 2,5 procent för sektorn som helhet. För kommunerna uppgick andelen 2016 till i genomsnitt 4,1 procent och för landstingen till 1,2 procent.

Diagram 2.2 Årets resultat som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag

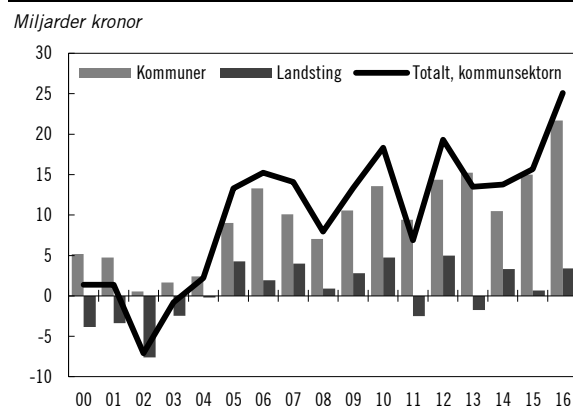
Källa: Statistiska centralbyrån.

Starkt resultat i kommunsektorn 2016

Kommunsektorn har sammantaget redovisat positiva resultat under en längre period. År 2016 redovisade kommunsektorn ett starkt resultat före extraordinära poster, totalt 25 miljarder kronor (se diagram 2.3). Kommunernas resultat uppgick till nästan 22 miljarder kronor och landstingens till drygt 3 miljarder kronor.

Även årets resultat, dvs. inklusive extraordinära poster, uppgick till 25 miljarder kronor 2016.

Diagram 2.3 Resultat före extraordinära poster

Källa: Statistiska centralbyrån.

Resultatet före extraordinära poster har 2000–2016 varierat mellan -7 miljarder kronor 2002 och 25 miljarder kronor 2016. Den kraftiga försämringen av resultatet 2002 berodde framför allt på en svagare tillväxt i skatteunderlaget, men också på nedskrivningar av värdet på finansiella tillgångar. Därefter har sektorns resultat påverkats av tillfälliga händelser i både positiv och negativ riktning. Exempelvis sänktes diskonteringsräntan som används vid värdering av

pensionsskulden 2011 och 2013, vilket ökade skulderna och påverkade landstingens resultat mer negativt än kommunernas. Statliga tillfälliga bidrag, t.ex. konjunkturstöd och stöd till följd av flyktingsituationen 2015, samt återbetalningar av premier från AFA-försäkring under början av 2010-talet, har påverkat resultatet i positiv riktning. Kommunernas resultat uppgick 2000–2015 till i genomsnitt 9 miljarder kronor och landstingens till i genomsnitt 0,4 miljarder kronor.

Tabell 2.3 Resultaträkning

Miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015	2016
Verksamhetens intäkter	170	178	179	196	222
Verksamhetens kostnader	-807	-837	-872	-917	-979
Avskrivningar	-26	-28	-28	-30	-32
Verksamhetens netto-kostnader	-663	-687	-721	-751	-789
Skatteintäkter	561	584	602	634	670
Generella statsbidrag och utjämning	120	123	127	128	140
Finansiella intäkter	16	16	15	13	12
Finansiella kostnader	-14	-22	-10	-9	-8
Resultat före extra-ordinära poster	19	13	14	16	25
Extraordinära intäkter	0	9	2	0	0
Extraordinära kostnader	0	0	-2	0	0
Årets resultat	19	22	13	15	25

Anm. Beloppen är avrundade till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera raderna till en totalsumma. Generella statsbidrag redovisas enligt redovisningen i kommuner och landsting. Det innebär att statsbidraget för läkemedelsförmånen och fastighetsavgiften ingår i de generella bidragen. Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommunsektorns intäkter 2016

Verksamhetens intäkter ökade 2016 med 13,2 procent. Det var en relativt kraftig ökning jämfört med genomsnittet 2006–2015. Ökningen av intäkterna 2016 berodde främst på ökade statliga migrationsrelaterade ersättningar till följd av det stora antalet asylsökande och nyanlända, satsningar inom utbildningsområdet samt ett extra statsbidrag på 1 miljard kronor för att förstärka hälso- och sjukvården. Flera kommuner genomförde 2016 dessutom försäljningar av exploateringsfastigheter och tomtträtter, vilket också ökade intäkterna.

Skatteintäkterna, som 2016 motsvarade två tredjedelar av intäkterna, ökade med 5,6 procent jämfört med 2015. Det var en relativt stark

ökning jämfört med genomsnittet 2006–2015, som främst berodde på att skatteunderlaget ökade och inte en ökning av den genomsnittliga skattesatsen. Av ökningen mellan 2015 och 2016 berodde 0,4 procentenheter på att den genomsnittliga skattesatsen höjdes med 0,11 procentenheter.

De generella statsbidragen, som de redovisas av kommuner och landsting, ökade med 9,5 procent mellan 2015 och 2016. Det var en relativt stor ökning jämfört med genomsnittet 2006–2015. Orsaken till ökningen 2016 var det tillfälliga statsbidraget för att hantera flyktingsituationen som utbetalades 2015. Av bidraget om totalt 9,8 miljarder kronor valde kommunerna och landstingen att periodisera 7,9 miljarder kronor till 2016 varav nästan 7 miljarder kronor av kommunerna och drygt 1 miljard kronor av landstingen. Därutöver utbetalades 2016 ett statligt bidrag på totalt knappt 1,9 miljarder kronor för att främja bostadsbyggandet, vilket också bidrog till ökningen.

Kommunsektorns kostnader 2016

Verksamhetens kostnader ökade också relativt kraftigt, med 6,7 procent, 2016, men långsammare än intäkterna. Det var en förhållandevis hög ökningstakt jämfört med genomsnittet 2006–2015. Den största andelen av kommunernas kostnader är hänförliga till utbildningsområdet, t.ex. kostnader för förskoleverksamhet, grundskola och gymnasieskola, samt till äldreomsorg. De största kostnaderna för landstingen avser specialiserad somatisk vård följt av kostnader för primärvård.

Till följd av ett ökat antal barn och ungdomar ökade kommunernas kostnader för utbildning relativt kraftigt mellan 2015 och 2016. Som en följd av det stora flyktingmottagandet ökade även kommunernas kostnader för flyktingmottagande. Dessa kostnader ersätts dock av staten och ersättningen redovisas som en intäkt hos kommunerna. Även antalet personer med behov av äldreomsorg ökade, vilket medförde att kommunernas kostnader för äldreomsorgen ökade mellan 2015 och 2016.

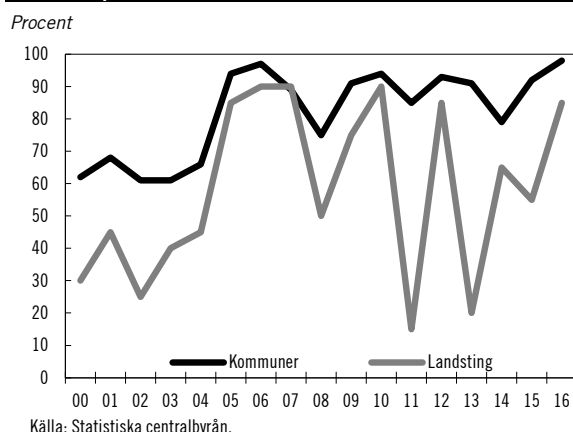
Landstingens kostnader för den specialiserade somatiska vården ökade måttligt, medan kostnaderna för primärvården, psykiatrisk vård och för kollektivtrafiken ökade.

Stor andel kommuner och landsting redovisade positiva resultat 2016

Sedan 2000 har en större andel kommuner än landsting uppnått positiva resultat. För landstingen har resultaten varierat i större omfattning än bland kommunerna, vilket under senare år främst berott på förändringar av den diskonteringsränta som används för att värdesäkra pensionsskulden. Landstingens kostnader påverkas i högre grad än kommunernas av förändringar av detta slag, eftersom landstingen har fler anställda i de högre inkomstgrupperna, vilket medför en högre pensionsskuld.

År 2016 redovisade 281 kommuner (97 procent) och 17 landsting (85 procent) positiva resultat (se diagram 2.4). Under den senaste femårsperioden redovisade majoriteten av kommunerna och ett fåtal landsting positiva resultat eller nollresultat under samtliga år. Under samma period redovisade 29 kommuner och 11 landsting negativa resultat två eller fler år.

Diagram 2.4 Andelen kommuner och landsting som redovisat positiva resultat

Balanskravet – den lägsta godtagbara resultatnivån

Balanskravet anger den lägsta godtagbara resultatnivån på kort sikt. Kommunallagens balanskrav innebär att enskilda kommuner och landsting som huvudregel ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Ett negativt resultat ska regleras inom tre år. Det finns dock möjlighet, om synnerliga skäl föreligger, att inte reglera ett negativt resultat.

Vid utgången av 2016 var det 11 kommuner som angav att de sammanlagt hade 0,4 miljarder kronor i ackumulerade negativa resultat som

skulle återställas. Det var 16 kommuner färre och en minskning med 0,2 miljarder kronor jämfört med 2015. Det var 6 landsting som angav att de vid utgången av 2016 hade ett underskott på sammanlagt 2 miljarder kronor att återställa. Det var 2 landsting färre och en minskning med 0,7 miljarder kronor jämfört med 2015.

2.4.4 Växande skulder i kommunsektorn

Kommunernas och landstingens balansräkningar visar den finansiella ställningen vid årets slut och ger en bild av vilka tillgångar som kommunerna respektive landstingen förfogar över och hur de har finansierats.

Kommunsektorns tillgångar

Kommunsektorns tillgångar utgörs till största delen av anläggningstillgångar, såsom mark, byggnader, gator och vägar, vatten- och avloppsnät, samt långfristiga fordringar, främst på kommunala företag. Enligt de kommunala redovisningsreglerna värderas inte kommunala anläggningstillgångar till marknadsvärdet. I stället ligger det historiska anskaffningsvärdet till grund för värderingen.

Kommunsektorns tillgångar uppgick 2016 till 1 190 miljarder kronor. Sektorns tillgångar ökade med 6 procent jämfört med 2015. Den genomsnittliga ökningen den senaste tioårsperioden uppgick till 8 procent per år. Kommunernas tillgångar utgör drygt 75 procent av de totala tillgångarna.

Tabell 2.4 Balansräkning

Miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015	2016
Materiella och immateriella anläggningstillgångar	442	466	504	540	582
Finansiella anläggningstillgångar	232	246	261	285	291
Bidrag till infrastruktur	2	2	4	4	5
Omsättningstillgångar	246	256	276	294	312
Summa tillgångar	921	970	1 045	1 123	1 190
Eget kapital	396	418	433	449	474
Varav årets resultat	13	22	13	15	25
Varav resultat-utjämningsreserv		7	7	8	10
Avsättningar	109	125	134	141	150
Långfristiga skulder	211	220	249	301	326
Kortfristiga skulder	206	207	229	232	240
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	921	970	1 045	1 123	1 190
Ansvarsförbindelser	591	637	628	629	619
Varav pensionsåtaganden före 1998	365	387	373	359	345
Varav borgensförbindelser	226	248	255	268	274

Anm. Varje enskild rad är avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera raderna till en totalsumma.
Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommunsektorns investeringar fortsätter att öka

En förklaring till att kommunernas och landstingens tillgångar har ökat är att investeringsutgifterna legat på en hög nivå under en längre tid. Den höga investeringstakten är främst en följd av urbaniseringen och befolkningsökningen, som kräver nybyggnation. Även det faktum att stora delar av kommunernas fastighetsinnehav och infrastruktur, som byggdes under 1960- och 1970-talet, nu är i behov av renovering påverkar investeringsnivån.

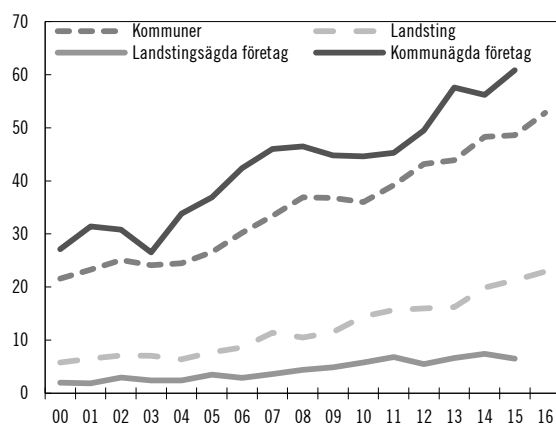
Kommunsektorns investeringsutgifter uppgick 2016 till 76 miljarder kronor, varav kommunerna stod för 53 miljarder kronor. Utgifterna för investeringar ökade med 9,2 procent jämfört med 2015, vilket kan jämföras med genomsnittet för 2006–2015 om 6,1 procent per år.

Störst investeringar sker i de kommunala och landstingsägda företagen (se avsnitt 2.4.5). Enligt de senast publicerade uppgifterna uppgick investeringsutgifterna i företagen till totalt 67 miljarder kronor 2015, varav de kommunägda

företagen stod för 61 miljarder kronor (se diagram 2.5).

Diagram 2.5 Investeringsutgifter

Miljarder kronor

Källa: Statistiska centralbyrån.

Till följd av ökade investeringar har även avskrivningskostnaderna ökat (se tabell 2.3). Kostnaderna för avskrivningar ska avspegla hur en tillgång successivt förbrukas.

Ökad skuldsättning i kommunsektorn

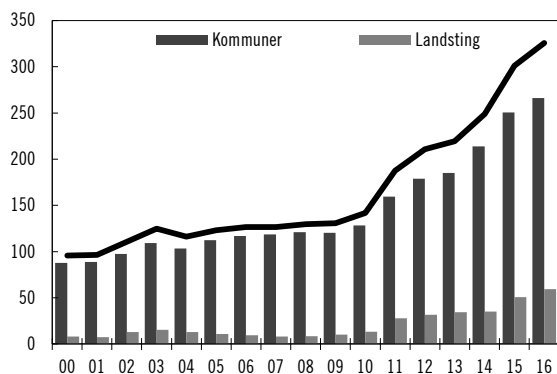
Kommunsektorns totala skulder uppgick 2016 till 716 miljarder kronor, vilket var en ökning med 6,2 procent jämfört med 2015. Den genomsnittliga ökningstakten 2006–2015 uppgick till 7,5 procent per år. Skulderna består av avsättningar samt långfristiga och kortfristiga skulder.

Avsättningar är skulder för vilka det finns en osäkerhet kring till vilket belopp som de uppgår till och/eller vilket datum som de förfaller till betalning. Av kommunsektorns totala avsättningar 2016, sammanlagt 150 miljarder kronor, utgjorde pensionskulden den största delen, 130 miljarder kronor. Med pensionskulder avses här pensionsförpliktelser intjänade fr.o.m. 1998. Pensionskulden ökade med 5,9 procent 2016. Den genomsnittliga ökningstakten 2006–2015 uppgick till 12,5 procent per år.

De långfristiga skulderna i kommunsektorn fortsatte att öka och uppgick 2016 till 326 miljarder kronor (se diagram 2.6). Kommunsektorns långfristiga skulder ökade med 8,3 procent 2016. Den genomsnittliga ökningen 2006–2015 uppgick till 9,1 procent per år. Kommunerna står för 82 procent av de långfristiga skulderna.

Diagram 2.6 Långfristiga skulder

Miljarder kronor

Källa: Statistiska centralbyrån.

Drygt tre fjärdedelar av kommunsektorns långfristiga skulder utgjordes av lån i banker och kreditinstitut. Ökningen av de långfristiga skulderna kan till stor del förklaras av att kommunernas och landstingens investeringar delvis lånefinansierats. En annan förklaring är att kommuner och landsting vidareförmedlar lån till de kommunala företagen. Dessa lån redovisas som långfristiga fordringar och uppgick 2016 till 170 miljarder kronor. Ytterligare en orsak till ökningen av de långfristiga skulderna kan vara en ökad kommunal medfinansiering av statlig infrastruktur.

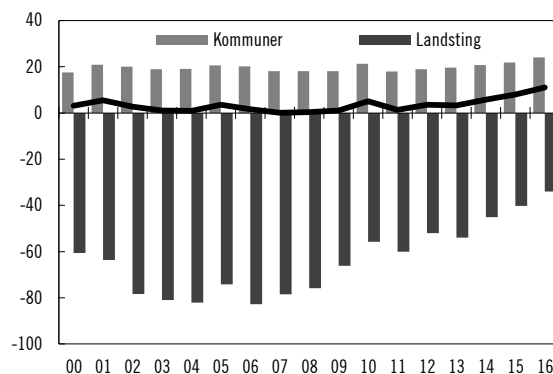
Soliditeten inklusive hela pensionsskulden

Soliditeten anger hur stor del av de totala tillgångarna som är finansierade med eget kapital och är därmed ett mått på den långsiktiga finansiella styrkan.

Soliditeten, inklusive hela pensionsskulden, uppgick 2016 till 11 procent för kommunsektorn som helhet (se diagram 2.7). Det var en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2015. Kommunernas soliditet uppgick sammantaget till 24 procent, medan landstingens soliditet uppgick till -34 procent. Landstingen har en i förhållande till kommunerna liten balansomslutning och en stor pensionsskuld. År 2016 hade 59 kommuner och 18 landsting en negativ soliditet.

Diagram 2.7 Soliditet inklusive hela pensionsåtagandet

Procent

Källa: Statistiska centralbyrån.

Kommunsektorns egna kapital uppgick 2016 till 474 miljarder kronor, vilket var en ökning med 5,6 procent jämfört med 2015. Det var högre än den genomsnittliga årliga ökningstakten 2006–2015.

Det totala pensionsåtagandet uppgick 2016 till 474 miljarder kronor för kommunsektorn som helhet. Mellan 2015 och 2016 minskade den totala pensionsskulden med nästan 8 miljarder kronor eller 1,6 procent. Kommunsektorns avsättningar till pensioner ökade, medan ansvarsförbindelserna minskade.

2.4.5 Starkt resultat i koncernerna

De flesta kommuner och landsting bedriver den största delen av sin verksamhet i förvaltningsform. Samtidigt har majoriteten av kommunerna också valt att organisera delar av verksamheten i företagsform. Till exempel har de flesta kommuner ett bostadsföretag.

Företagens ekonomiska ställning omfattas inte av kommunens eller landstingets egen resultat- och balansräkning. Resultatet för kommunsektorn inklusive sektorns företag beskrivs i stället i den sammanställda redovisningen, koncernredovisningen. I denna konsolideras räkenskaperna för att ge en bild av kommunens eller landstingets samlade ekonomi. Då de kommun- och landstingsägda företagen kan påverka kommunernas och landstingens ekonomiska resultat är koncernredovisningen viktig att följa. Flertalet av kommunerna, men färre än hälften av landstingen, upprättar en koncernredovisning.

Det finns knappt 1 800 kommunägda företag och drygt 140 landstingsägda företag. Majoriteten, 80 procent, av företagen är helägda

företag. Drygt hälften av de kommunägda företagen är fastighets- och bostadsbolag. Den näst största gruppen är företag inom energi- och vattenområdet som utgör en fjärdedel av det totala antalet företag. De flesta av de landstingsägda företagen är fastighetsbolag.

Kommun- och landstingskoncernerna redovisade ett starkt resultat 2016. Enligt koncernredovisningarna uppgick resultatet 2016 till 41 miljarder kronor för sektorn som helhet, varav kommunkoncernernas resultat uppgick till knappt 37 miljarder kronor. Jämfört med 2015 förbättrades resultatet för sektorn med totalt 16 miljarder kronor, varav kommunkoncernernas del utgjorde 12 miljarder kronor. Det genomsnittliga totala resultatet uppgick 2006–2015 till 16,4 miljarder kronor per år, varav kommunkoncernerna stod för 16,1 miljarder kronor.

Soliditeten, inklusive hela pensionsskulden, stärktes 2016 och uppgick till knappt 16 procent, varav kommunkoncernernas soliditet uppgick till 26 procent och landstingskoncernernas till -30 procent.

2.4.6 Köp av verksamhet

Kommuner och landsting köper verksamhet, t.ex. inom utbildningsområdet, vård och omsorg samt hälso- och sjukvård, som en del i att genomföra sitt uppdrag gentemot sina invånare. Med köp av verksamhet avses, utöver upphandlad verksamhet där kommuner och landsting behåller huvudmannskapet, även bidrag som ges till enskilda huvudmän inom skolväsendet.

Köpen görs från föreningar, stiftelser, privata företag och enskilda personer, men även från andra kommuner, landsting, kommunalförbund och i viss utsträckning från staten.

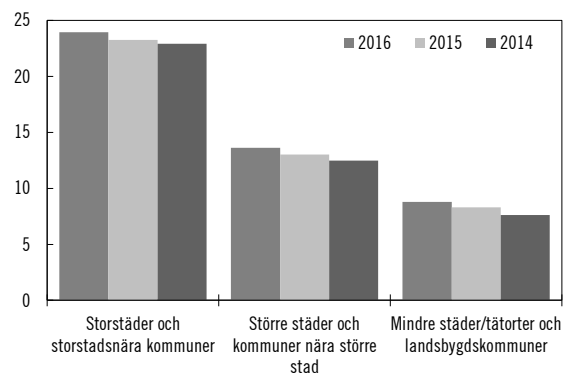
Kostnaderna för köp av verksamhet i kommuner och landsting, exklusive affärsverksamhet och köp från andra kommuner och landsting, uppgick 2016 till 163 miljarder kronor, varav 112 miljarder kronor avsåg köp av kommunerna och 51 miljarder kronor avsåg köp av landstingen. Kostnaderna för köp av verksamhet ökade med 9 procent för kommunsektorn som helhet jämfört med 2015. Mellan 2006 och 2015 ökade kostnaderna med i genomsnitt 8 procent per år. Kostnaderna för köp av verksamhet har ökat i en snabbare takt än

de sammanlagda kostnaderna för kommunsektorns verksamhet, varför kostnaderna för köp av verksamhet har ökat som andel av dessa. År 2016 motsvarade kostnaderna för köp av verksamhet 17 procent av kommunsektorns kostnader.

Det är framför allt i storstäder och kommuner nära storstäder som köp av verksamhet utgör en betydande andel av verksamheternas kostnader (se diagram 2.8), och köpen sker där till största del från privata företag. Köp av verksamhet från privata företag, ideella föreningar och stiftelser utgjorde 2016 bland dessa kommuner mellan 9 procent och 47 procent av verksamheternas kostnader. Kommunerna utanför storstadsområdena köpte verksamhet för en betydligt mindre andel av verksamheternas totala kostnader.

Diagram 2.8 Köp av verksamhet i olika kommungrupper

Andel av verksamheternas kostnader, procent

Anm. I köp av verksamhet ingår köp från föreningar, stiftelser och privata företag inklusive affärsverksamhet. Uppgifter för Grums kommun saknas 2016. Källa: Statistiska centralbyrån.

2.4.7 Statsbidragen till kommuner och landsting

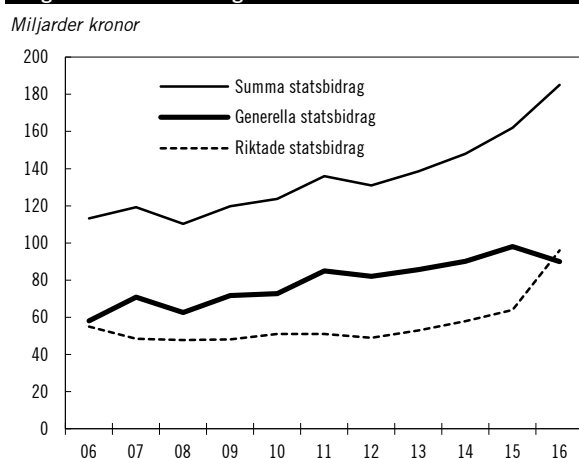
Statsbidragen till kommuner och landsting består av både generella bidrag och riktade bidrag. De generella bidragen utbetalas från utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner och utgör ett allmänt stöd till kommuner och landsting. Med riktade statsbidrag menas i denna redovisning statsbidrag avsedda för konsumtion från anslag under andra utgiftsområden. De riktade statsbidragen utbetalas från ett flertal utgiftsområden (se skrivelsen Utvecklingen inom den kommunala sektorn). Till skillnad från de generella statsbidragen är de riktade statsbidragen avgränsade till vissa verksamheter eller prestationer. Detta underlättar uppföljning

av prestationer och effekter från statens sida, samtidigt som de krav som är kopplade till en stor del av bidragen är desamma för alla kommuner och landsting, och inte alltid passar in i den verksamhet som bedrivs efter lokala förutsättningar.

Statsbidragen till kommuner och landsting uppgick 2016 till 185 miljarder kronor enligt nationalräkenskaperna. Kommunernas och landstingens egen redovisning kan ge en annan bild, då de kan välja att periodisera bidragen. Av beloppet utgjordes 90 miljarder kronor av generella statsbidrag och 96 miljarder kronor av riktade statsbidrag (se diagram 2.9).

Diagram 2.9 Statsbidragen till kommunsektorn

Generella statsbidrag

De generella statsbidragen minskade med 8 miljarder kronor mellan 2015 och 2016, vilket främst förklaras av att det extra stöd om närmare 10 miljarder kronor till kommuner och landsting som utbetalades hösten 2015 med anledning av flyktingsituationen var tillfälligt. Det tillfälliga stödet avsåg även täcka kostnader som förväntades uppstå 2016, vilket också skedde. Kommunerna och landstingen redovisade 1 miljard kronor som en intäkt 2015 och 8 miljarder kronor som en intäkt 2016.

Kommuner och landsting tillfördes ytterligare 10 miljarder kronor 2017 i form av en permanent nivåhöjning av de generella statsbidragen. Av dessa fördelades 7 miljarder kronor genom anslaget 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen*, med en fördelningsnyckel som tog hänsyn till antal asylsökande och nyanlända och 3 miljarder kronor med ett enhetligt belopp per invånare genom anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*.

Riktade statsbidrag

De riktade statsbidragen uppgick till 96 miljarder kronor 2016, vilket var en ökning med 32 miljarder kronor jämfört med 2015. Mellan 2005 och 2013 uppgick de riktade statsbidragen till ca 50 miljarder kronor per år. Sedan dess har det sammanlagda beloppet ökat. År 2016 betalades riktade bidrag ut från sammanlagt 91 anslag. För 14 av dessa anslag översteg det belopp som betalades ut till kommuner och landsting 1 miljard kronor. Antalet riktade bidrag som utbetalades till kommunsektorns verksamhet inom vård, skola och omsorg uppgick till ca 80 stycken 2016.

2.4.8 Kommunalekonomisk utjämning

Det kommunala utjämningsystemet och det till systemet kopplade anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*, har till syfte att ge kommuner och landsting likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Skillnader i ambitionsnivå, effektivitet och avgiftsnivåer bör således återspeglas i skillnader i skattesatser. Anslaget används även som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn. År 2016 uppgick anslaget till 89,7 miljarder kronor.

Anslaget fördelas på två anslagsposter, en för kommunerna och en för landstingen. Anslagsposten för kommunerna uppgick 2016 till 64,1 miljarder kronor och anslagsposten för landstingen till 25,6 miljarder kronor.

Det kommunala utjämningsystemet består av inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och ett regleringsbidrag eller en regleringsavgift. Utjämningsystemet finansieras till största delen av statliga medel. De avgifter som vissa kommuner och landsting betalar redovisas mot anslaget.

Inkomstutjämningen för kommunerna uppgick till totalt 62,6 miljarder 2016. Staten betalade ut 69 miljarder kronor i bidrag till kommunerna och 6,4 miljarder betalades av kommunerna i avgifter. Inkomstutjämningen för landstingen uppgick till totalt 29,5 miljarder kronor 2016. Staten utbetalade 30,4 miljarder kronor i bidrag till landstingen. Ett landsting (Stockholms läns landsting) betalade en avgift på 0,9 miljarder kronor.

I kostnadsutjämningen för kommunerna betalades 6,6 miljarder kronor ut i bidrag och

lika mycket betalades in i avgifter 2016. För landstingen uppgick bidragen respektive avgifterna i kostnadsutjämningsen samma år till 2,0 miljarder kronor.

Strukturbidraget, som utbetalas till vissa kommuner och landsting, uppgick för kommunerna till 1,1 miljarder kronor 2016. För landstingen uppgick strukturbidraget 2016 till 0,5 miljarder kronor.

Införandebidraget syftar till att ge kommuner och landsting möjlighet att anpassa sig till regelförändringar i utjämningsystemet. År 2016 uppgick införandebidraget till 0,8 miljarder kronor för kommunerna och 0,2 miljarder kronor för landstingen.

Om nettot av bidragen och avgifterna i inkomstutjämningsen och kostnadsutjämningsen samt strukturbidrag och införandebidrag är mindre än medlen på en anslagspost utbetalas mellanskillnaden med ett enhetligt belopp per invånare som ett regleringsbidrag till respektive kommun eller landsting. I det motsatta fallet får samtliga kommuner respektive landsting betala en regleringsavgift, som också fastställs med ett enhetligt belopp per invånare. År 2016 uppgick de sammanlagda regleringsavgifterna för kommunerna till 0,3 miljarder kronor och för landstingen till 4,7 miljarder kronor.

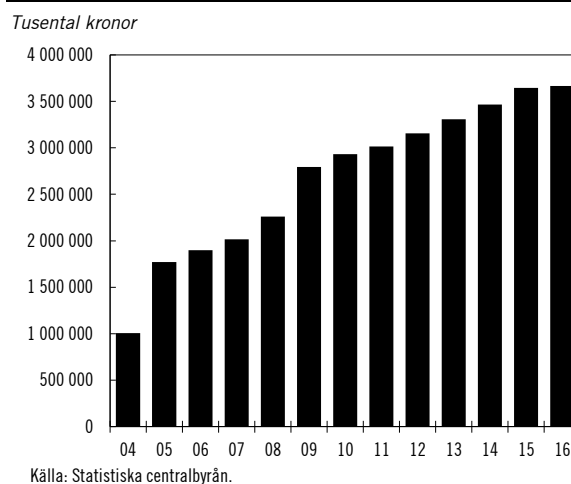
Anslaget betydelse som intäktskälla för enskilda kommuner och landsting skiljer sig åt. År 2016 fick kommunerna i genomsnitt 6 517 kronor per invånare i bidrag. När alla bidrag och avgifter summeras per kommun varierade beloppen mellan 27 466 och -16 164 kronor per invånare. Av kommunerna var 11 nettobetalare. Landstingen fick 2016 i genomsnitt 2 598 kronor per invånare i bidrag. Beloppen varierade mellan 6 979 och -649 kronor per invånare. Ett landsting, Stockholms läns landsting, var nettobetalare.

2.4.9 Utjämningsav LSS-kostnader

Sedan 2004 finns det ett särskilt kostnadsutjämningsystem för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Anslaget 1:2 *Utgjänningsbidrag till LSS-kostnader* används för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2000:342) om utjämningsav kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade.

Enligt lagen om utjämningsav kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade, beräknas för varje kommun en standardkostnad per invånare, och beroende på hur denna avviker från den för riket genomsnittliga standardkostnaden tilldelas kommunen ett bidrag från eller betalar en avgift till utjämningsystemet. Intäkterna redovisas på inkomsttitel 7121 *Utgjänningsavgift för LSS-kostnader*. Bidragen och avgifterna är beräknade så att de sammanlagda avgifterna och bidragen uppgår till samma belopp. Utjämningsystemet är därför finansiellt neutralt för staten. Bidragen och avgifterna, dvs. omsättningen i utjämningsystemet för LSS-kostnader, har ökat årligen (se diagram 2.10). År 2016 var ökningen 0,5 procent, vilket var den lägsta ökningen sedan systemet infördes.

Diagram 2.10 Utbetalade bidrag i utjämningsystemet för LSS-kostnader 2004–2016

Totalt fick 154 kommuner bidrag 2016, medan 136 kommuner betalade avgifter. Det högsta bidraget var 4 076 kronor per invånare och den högsta avgiften 2 818 kronor per invånare. Av kommunerna betalade 90 procent avgifter eller tilldelades bidrag i intervallet -1 797 till 2 208 kronor per invånare.

2.4.10 Ersättning för viss mervärdesskatt för kommuner och landsting

Kommuner och landsting kan hos Skatteverket ansöka om ersättning för kostnader för mervärdesskatt avseende icke mervärdesskattepliktig verksamhet.

Syftet är att åstadkomma konkurrensneutralitet mellan verksamheter som bedrivs i kommunal regi respektive privata utförare.

Ersättningarna redovisas under inkomsttitel 7222 *Kompensation för mervärdesskatt, kommuner*.

Utbetalningarna av ersättning för mervärdesskattekostnader uppgick till 62,1 miljarder kronor 2016. Den totala ersättningen ökade med 4,7 miljarder kronor, eller 8,2 procent, jämfört med året innan. Den genomsnittliga årliga ökningen under den senaste tioårsperioden uppgick till 6,1 procent.

2.4.11 Analys och slutsatser

Sammantaget har kommunsektorn redovisat positiva resultat under en längre period. År 2016 redovisade kommunsektorn ett starkt resultat. I stort sett alla kommuner och nästan alla landsting redovisade ett positivt resultat. Både intäkterna och kostnaderna ökade relativt kraftigt. Intäkterna ökade bl.a. till följd av en stark utveckling av skatteintäkterna och de statliga bidrag som kommunerna fått för att finansiera de kostnader som det stora mottagandet av asylsökande och nyanlända gett upphov till, men också till följd av att kommunerna sålt fastigheter. Kostnaderna ökade något långsammare. Det kan till viss del bero på att verksamheterna ännu inte hunnit anpassats till den starka befolkningsutvecklingen. Landstingen har under lång tid redovisat sämre resultat än kommunerna. De har också sammantaget redovisat negativa resultat vissa år, vilket kommunerna inte har gjort. Skillnaderna i resultat mellan enskilda kommuner och landsting kan vara stora.

Soliditeten, inklusive hela pensionsskulden, har förbättrats för sektorn, vilket innebär att den långsiktiga finansiella styrkan förbättrats något. Samtidigt ligger skuldsättningen på en hög nivå. Detta beror bl.a. på att den snabba befolkningsökningen kräver nyinvesteringar som inte helt kan finansieras med egna medel.

Kommuner och landsting bedriver viss verksamhet i bolagsform. En stor del av kommunernas investeringar sker i bolagen. Resultatutvecklingen i kommunsektorns koncerner har sammantaget varit god. Till följd av bl.a. den starka befolkningsstillväxten sker stora investeringar i de kommunala bostads- och

fastighetsbolagen. Investeringar sker även i energiföretagen. Liksom för kommuner och landsting ökar dock skuldsättningen även i bolagen.

Goda resultat krävs för att nå en god ekonomisk bushållning

Kommuner och landsting måste beakta sitt ekonomiska utgångsläge och framtida förutsättningar vid fastställande av mål för ekonomin och verksamheterna. Kommunsektorn och enskilda kommuner och landsting står inför olika utmaningar vad gäller t.ex. investerings- och verksamhetsbehov, skuldsättning och soliditet. För att hantera dessa utmaningar är det viktigt att kommuner och landsting redovisar positiva resultat som stärker deras ekonomiska förutsättningar.

Som stöd för att sätta upp mål för ekonomin och verksamheten kan jämförelser användas. Jämförelser ökar kunskapen om kvalitet, effektivitet och verksamhetsutveckling. För att jämförelser ska kunna genomföras krävs en rättvisande redovisning. Staten bidrar till detta genom att Rådet för kommunala analyser tillhandahåller kommun- och landstingsdatabasen för jämförelser mellan kommuner och mellan landsting och genom att Rådet för kommunal redovisning utvecklar och stödjer god redovisningssed.

Staten bidrar till goda ekonomiska förutsättningar i kommunsektorn

Statens insatser har betydelse för kommunernas och landstingens ekonomiska förutsättningar. Kommunerna och landstingen har också genom beskattningsrätten och den kommunala självstyrelsen ett betydande ekonomiskt utrymme till sitt förfogande. De har olika förutsättningar och olika utmaningar i sina verksamheter vilket är viktigt att ha i åtanke vid analyser av den kommunala sektorn.

De generella statsbidragen är ett viktigt instrument för att bidra till kommunernas och landstingens möjlighet att driva verksamheten utifrån lokala förutsättningar. Utan de generella statsbidragen skulle färre kommuner och landsting klara av att balansera intäkter och kostnader, vilket skulle ge sämre förutsättningar för dessa att klara sitt välfärdsuppdrag. Förstärkningen av de generella statsbidragen 2015, som kommuner och landsting kunde använda både 2015 och 2016, har bidragit till att skapa goda ekonomiska förutsättningar för kommun-

sektorn. Även det tillskott i form av ökningen av de generella statsbidragen som riksdagen beslutade om inför 2017 har bidragit till att kommuner och landsting fått bättre förutsättningar att klara sina åtaganden. Den demografiska utvecklingen kommer innebära utmaningar i många kommuner och landsting även framöver. Ett starkt och stabilt ekonomiskt resultat är viktigt för att kommunsektorn ska vara rustad för att möta dessa utmaningar. Det tillskott som tillfördes kommunsektorn 2017, och det sätt som dessa medel fördelas på, där hänsyn tas till kommuner och landstings flyktingmottagande, innebär att kommuner och landsting med ett högt flyktingmottagande har fått bättre förutsättningar att klara sina åtaganden även med en snabbt växande befolkning. Samtidigt har befolkningstillväxten inneburit att kommunernas verksamheter behövt växa. Vissa kommuner har haft svårt att anpassa verksamheten efter befolkningsförändringarna och har inte kunnat anställa och utöka verksamheten i tillräcklig takt.

Riksdagen och regeringen beslutade att för 2016 öka de riktade statsbidragen. En stor del av ökningen bestod av statliga ersättningar till kommuner och landsting för kostnader som uppstått på grund av att ett stort antal personer sökt asyl och beviljats uppehållstillstånd i Sverige under 2015 och 2016.

Statskontoret bedömer i sin rapport Statens styrning av kommunerna (Statskontoret 2016:24) bl.a. att statens styrning av kommunerna har ökat i omfång, komplexitet och detaljeringsgrad under de senaste decennierna. Nya styrformer har tillkommit så som överenskommelser, handlingsplaner och kunskapsstyrning. Styrningen genom riktade statsbidrag har också ökat. Enligt Statskontoret innebär statens styrning en tydlighet för kommunerna att förhålla sig till men också att detaljstyrningen riskerar att minska utrymmet för de kommunala verksamheterna att använda sin kompetens och erfarenhet och anpassa verksamheten till lokala förutsättningar och behov.

Regeringen arbetar, bl.a. inom ramen för tillitsreformen, för att de styrsignaler kommunsektorn möter ska vara tydliga, innehålla så lite detaljreglering som möjligt och bidra till goda möjligheter för kommuner och landsting att planera sina verksamheter utifrån lokala behov och förutsättningar.

Befolkningen har ökat i ett växande antal kommuner under de senaste åren, främst som följd av flyktinginvandringen. Det demografiska trycket i kommunsektorn har därmed ökat, framför allt på grund av en ökning av antalet barn under de senaste åren. Förutsättningarna skiljer sig dock åt mellan olika kommuner.

Det kommunalekonomiska utjämnings-systemet bidrar till målet att skapa likvärdiga ekonomiska förutsättningar genom att utjämna för skillnader i skattekraft och opåverkbara strukturella kostnadsskillnader. Utan detta system skulle, givet dagens kostnadsnivå i enskilda kommuner och landsting, skillnaderna i skattesats mellan olika kommuner och landsting vara betydligt större och risken för skillnader i verksamheterna öka.

2.5 Politikens inriktning

2.5.1 Kommunsektorns ekonomiska utveckling 2017–2020

I avsnitt 2.5.1 sammanfattas de bedömningar av kommunsektorns ekonomi som redovisas i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 9.

Skatteintäkterna bedöms öka förhållandevis starkt 2017. År 2018–2020 bedöms tillväxten i sysselsättningen mattas av och det kommunala skatteunderlaget därmed motsvara den genomsnittliga ökningstakten under de senaste tio åren. Statsbidragen ökar kraftigt 2017, dels till följd av ökade ersättningar till kommuner för kostnader förknippade med migration, men också på grund av den permanenta nivåhöjningen av de generella statsbidragen med 10 miljarder kronor 2017. Från och med 2018–2020 förväntas de migrationsrelaterade bidragen att minska kraftigt som en följd av färre asylsökande och nyanlända. Kommunsektorns resultat var rekordhög 2016, och bedöms försämrats något fram t.o.m. 2020.

Tabell 2.5 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor om inte annat anges

Utfall för 2016, prognos för 2017–2020

	Utfall 2016	Prognos 2017	2018	2019	2020
Totala inkomster	1 021	1 077	1 108	1 140	1 178
Utveckling i procent	6,5	5,4	2,8	2,9	3,4
Skatter	672	702	726	755	784
Kommunal fastighetsavgift	16	17	19	19	19
Statsbidrag exkl. mervärdesskatt	185	203	204	201	204
generella bidrag	90	102	107	113	118
riktade bidrag	96	102	96	88	86
Kapitalinkomster	12	11	11	12	13
Övriga inkomster ¹	136	143	148	153	158
Varav komp. mervärdesskatts	61	65	67	69	70
Totala utgifter	1 035	1 086	1 123	1 158	1 199
Utveckling i procent	6,9	4,8	3,4	3,2	3,5
Konsumtion	844	891	922	954	989
Investeringar	102	107	110	112	114
Transfereringar	87	84	88	90	94
Övriga utgifter ²	3	3	2	2	3
Finansiellt sparande	-14	-9	-15	-19	-21
Procent av BNP	-0,3	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4
Resultat	25	22	15	13	11

Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan. Uppgifter i denna tabell kan skilja sig från uppgifter i övriga delar av avsnittet då andra källor än nationalräkenskaperna kan ha använts.

¹ Kommunsektorns kompensation för mervärdesskatten är inkluderad i övriga inkomster och inte i statsbidragen.

² Inkluderar nettoköp av mark och fastigheter. Eftersom försäljningen vanligtvis överstiger köp är denna nettopost negativ, vilket minskar de redovisade utgifterna med några miljarder kronor per år.

Källor: Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

2.5.2 Ökade resurser till välfärden

Den demografiska utvecklingen, med en växande befolkning och fler barn och äldre, som utgör grupper där behovet av välfärdstjänster är högt, driver på behovet av ökade kommunala utgifter. I regeringens prognos ökar kommunsektorns utgifter ungefär i linje med de demografiskt drivna behoven 2018–2020.

Regeringen anser att de generella statsbidragen ska vara utgångspunkten när staten fördelar pengar till kommunsektorn. Det finns dock tillfällen när riktade bidrag är lämpliga att använda sig av och regeringen ser fortsatt ett behov av att kunna rikta medel till specifika verksamhetsområden. Samtidigt är det regeringens ambition att nya riktade bidrag ska

ha breda användningsområden och ge utrymme för lokal behovsanpassning.

Regeringen föreslår i denna proposition stora tillskott till kommuner och landsting 2018. Bland annat satsas tre miljarder kronor för att skapa en mer tillgänglig vård och för att stödja landstingen att skapa förbättrade förutsättningar för personalen inom vården. Regeringen ser också ett behov av att förstärka tidigare satsningar inom förlossningsvård, psykisk hälsa och psykiatri. Även satsningen på stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården förstärks och förlängs (se utg. omr. 9 avsnitt 3.3 och 6.6). Att alla elever ska ha tillgång till en jämlik kunskapsskola är ett av regeringens prioriterade områden. År 2018 satsas bland annat 1 miljard kronor på ett nytt statsbidrag som ska fördelas med hänsyn till elevernas socioekonomiska bakgrund. Bidraget fasas in under de kommande tre åren och beräknas uppgå till 6 miljarder kronor 2020 (se utg. omr. 16 avsnitt 9.2.1). Regeringen föreslår vidare en satsning på socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden. Syftet är att stärka kommunernas eget arbete för att förbättra förutsättningarna i områden med stora behov. Kriterier för att ta del av medlen kan exempelvis vara lågt valdeltagande, hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och sysselsättningsgrad. År 2018 satsas 500 miljoner kronor på detta. Satsningen ökas 2019 och beräknas uppgå till 2,5 miljarder kronor 2020 (se utg. omr. 19 avsnitt 2.8.1).

Regeringen föreslår att 500 miljoner kronor ska fördelas 2018 till de kommuner och landsting som tar ett särskilt ansvar för att anställa personer som står långt ifrån arbetsmarknaden med hjälp av extratjänster i välfärden (se avsnitt 2.6.5 och utg. omr. 14 avsnitt 3.5).

Det kommunala skatteunderlaget förväntas inte öka skatteinkomsterna i samma utsträckning som kommunsektorns utgifter växer. För att motverka kommunala skattehöjningar och nedskärningar inom välfärden bedömer regeringen att det behövs statliga tillskott till kommunsektorn de kommande åren. Detta är nödvändigt för att ge kommunsektorn förutsättningar att utveckla välfärden utifrån lokala förutsättningar och behov och för att den ska ha bättre förutsättningar att möta de utmaningar den ställs inför framöver. Regeringen aviserar i denna proposition därför ytterligare generella tillskott till kommunsektorn 2019 och 2020.

2.5.3 Nivån på de generella statsbidragen

Kommunsektorns ekonomi har varit relativt god de senaste åren. Regeringen bedömer att den demografiska utvecklingen framöver kommer innebära stora utmaningar för sektorn. Samtidigt finns andra risker och utmaningar kopplade till sektorns ekonomiska situation.

Befolkningsförändringarna medför, i och med stigande efterfrågan på välfärdstjänster, även krav på kommuner och landstings kompetensförsörjning. Därtill innebär bl.a. utvecklingen av nya kunskaper och metoder inom kommunernas verksamheter och omfattande och detaljerad reglering krav på mer specifika kompetenser. Kommuner och landsting behöver framöver kunna hantera en förändrad näringslivsstruktur, växande arbetsmarknadsregioner och klimatförändringar samt möta medborgarnas växande anspråk på valfrihet och likvärdig service av god kvalitet. Kommuner och landsting behöver också ta tillvara digitaliseringens möjligheter i de utmaningar de står inför. Därtill finns stora investeringsbehov i bl.a. verksamhetslokaler, vilket redan har lett till att kommunsektorns skulder har växt under en tid. Investeringsbehovet beräknas vara högt även de närmast kommande åren.

Utöver den permanenta nivåhöjning av statsbidragen om 10 miljarder kronor som sektorn tillförts fr.o.m. 2017, och de tillskott som nu föreslås för 2018 bedömer regeringen att de generella statsbidragen permanent bör höjas med 5 miljarder kronor 2019 och ytterligare 5 miljarder kronor 2020 (se avsnitt 2.6.1).

För regeringen är det viktigt att det gemensamma samhällsbygget fortsätter och att den generella välfärden stärks. Regeringen har redan satsat på kommuner och landstings möjligheter att möta de utmaningar de står inför och bedömer att de tillskott som nu föreslås innebär att sektorn kan fortsätta att stärka den generella välfärden och erbjuda en effektiv kommunal verksamhet av god kvalitet.

Systemet för kommunalekonomisk utjämning

Kommuner och landsting står inför stora utmaningar, men deras situation och utgångsläge varierar kraftigt. Två grannkommuner kan ha helt olika strukturellt betingade kostnader och inkomster och därmed olika förutsättningar att hantera sina utmaningar. Det generella statsbidraget fördelas till kommuner och landsting

via det kommunalekonomiska utjämnings-systemet. Syftet med utjämningsystemet är att ge kommuner och landsting likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla likvärdig service till invånarna, oberoende av invånarnas inkomster eller andra strukturella förhållanden som kommunerna inte kan påverka.

Kostnadsskillnader mellan kommuner och landsting kan bero på dels skillnader i behov, till följd av exempelvis skillnader i åldersstrukturen i kommuner och landsting, dels skillnader i kostnader för att producera tjänster, t.ex. beroende på befolkningstäthet. De strukturella kostnadsskillnaderna och deras omfattning är inte statistiska utan kan påverkas av samhällsförändringar.

Mot denna bakgrund har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att se över systemet för kostnadsutjämning mellan kommuner och landsting (dir. 2016:91). Utredaren ska bl.a. överväga om större samhällsförändringar i tillräcklig grad fångas upp av det nuvarande systemet. Exempelvis kan en ökad urbanisering, växande demografiska utmaningar och ett högt flyktningmottagande vara faktorer som kan antas leda till strukturella behovs- och kostnadsskillnader. Utredaren ska överväga om delmodeller i systemet behöver ändras, uppdateras eller utgå och om nya delmodeller bör införas. I utredarens uppdrag ingår också att överväga möjligheterna att förenkla systemet för kostnadsutjämning. Uppdraget ska redovisas senast den 1 juni 2018.

Skrivelsen om den kommunala sektorn

Inför omläggningen av statsbidragen till kommunerna 1993 anförde den dåvarande finansministern att regeringen med jämna mellanrum borde ge riksdagen en samlad genomlysning av den verksamhet som finansieras av kommuner och landsting, samt att ett sådant material borde innehålla uppföljning av såväl ekonomiska mål som verksamhetsmål och verksamhetsutveckling. När propositionen behandlades erinrade finansutskottet om behovet av en övergripande uppföljning av omläggningen av samspelet mellan stat och kommun i finansiellt hänseende (prop. 1991:92:150 och bet. 1992/91:FiU29).

Regeringen har därför sedan 1995 lämnat en årlig skrivelse om utvecklingen inom den kommunala sektorn till riksdagen, med syftet att ge riksdagen en samlad bild av utvecklingen i

kommunsektorn. Den statliga budgetprocessen och budgetpropositionen har dock förändrats under denna tid. Statens budget är t.ex. sedan 1997 indelad i utgiftsområden. För respektive utgiftsområde ska de mål som riksdagen beslutat om anges och en resultatredovisning lämnas. Detta innebär att budgetpropositionen innehåller resultatredovisningar för de verksamhetsområden som kommuner och landsting ansvarar för, t.ex. grundskolan, hälso- och sjukvården samt omsorg om äldre, som de generella statsbidragen bidrar till att finansiera. Även de riktade statsbidragen behandlas i budgetpropositionen. Vidare lämnas en samlad bedömning av kommunsektorns finanser i den ekonomiska vårpropositionen.

Regeringen anser mot denna bakgrund att skrivelsens ursprungliga syfte numera uppfylls genom den information om kommunsektorns ekonomi och uppföljning av måluppfyllelse inom olika verksamhetsområden som redovisas i regeringens ekonomiska vårproposition respektive budgetproposition. Regeringen avser därför fortsättningsvis inte att lämna någon särskild skrivelse om utvecklingen inom den kommunala sektorn till riksdagen.

2.5.4 Goda förutsättningar för kommunsektorn

Kommuner och landsting har stora möjligheter att själva fatta de beslut som behövs för att den egna verksamheten ska bedrivas kostnads-effektivt och med hög kvalitet. Staten har dock ett övergripande ansvar för att samtliga kommuner och landsting har förutsättningar och kapacitet att hantera dessa skiftande utmaningar. Regeringen arbetar aktivt med detta inom olika områden, bl.a. genom att förbättra ramverket kring och styrningen av kommunsektorn.

En ny kommunallag

Kommuner och landsting har ett behov av ett väl fungerande organisatoriskt ramverk. Den 20 juni 2017 beslutade riksdagen att anta regeringens förslag till en ny kommunallag som träder i kraft den 1 januari 2018 (prop. 2016/17:171, bet. 2016/17:KU30, rskr. 2016/17:335). Den nya kommunallagen syftar till att ge stabila förutsättningar för den lokala politiska nivån och former för ett fungerande samspel mellan förtroendevalda och tjänstemän, samt att ge

medlemmar och samhället i övrigt en möjlighet att följa och granska aktiviteten i kommuner och landsting.

Utredningen En kommunallag för framtiden, som lämnade det förslag till reglering som senare blev den nya kommunallagen, bedömde i sitt slutbetänkande (SOU 2015:24) att det finns behov av kvalificerad vägledning på nationell nivå för att hantera frågor om statsstöd som kan uppkomma hos kommuner och landsting. Regeringen avser att inrätta en funktion hos Upphandlingsmyndigheten för att ge stöd i frågor av detta slag (se utg. omr. 2 avsnitt 8).

Kommunutredningen

Sverige har en decentraliserad samhällsorganisation där en stor del av det offentliga åtagandet sköts av den lokala nivån. De tillskott till kommunsektorn regeringen föreslår i denna proposition kommer innebära bättre ekonomiska förutsättningar för sektorn att möta de utmaningar den står inför. Regeringen anser dock att det även kan behövas annat än goda ekonomiska förutsättningar för att stärka kommunernas kapacitet att möta samhällsutmaningarna framöver. Mot denna bakgrund har regeringen gett en parlamentarisk kommitté i uppdrag att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera utmaningarna (dir. 2017:13). Kommittén, som antagit namnet Kommunutredningen, ska identifiera och analysera utmaningar som väntas ha särskilt stor påverkan på kommunernas förmåga att klara av sina uppgifter samt analysera i vilken utsträckning olika strukturella åtgärder som asymmetrisk uppgiftsfördelning, utökad samverkan, kommunsammanläggningar och förändrade uppgifter kan stärka kommunernas förmåga att möta samhällsutvecklingen. Kommittén ska utifrån denna analys föreslå vilka åtgärder som bör vidtas och hur genomförandet bör gå till. Eventuella förslag om kommunsammanläggningar ska vara frivilliga. Kommittén ska lämna sitt slutbetänkande senast den 15 oktober 2019.

Ytterst handlar kommitténs uppdrag om att säkerställa att alla kommuner, oavsett förutsättningar, även i framtiden har kapacitet nog att hantera sina uppgifter och möta samhällsutvecklingen, och på så sätt säkerställa en likvärdig och kvalitativ välfärd över hela landet. Det finns i dag skillnader mellan olika delar av

landet som inte är motiverade. Regeringen arbetar aktivt för att minska dessa skillnader. Kommunutredningen är ett led i detta arbete och omlokaliseringen av statliga myndigheter är ett annat (se utg. omr. 2 avsnitt 5). Ett sammanhållet land är en förutsättning för den svenska samhällsmodellen och för en samhällsorganisation där kommunerna även fortsättningsvis tar ett betydande ansvar för välfärden.

Regional indelning

Regeringen beslutade 2015 att ge en kommitté i uppdrag att bl.a. föreslå en ny läns- och landstingsindelning som innebär att Sverige delas in i väsentligt färre län och landsting (dir. 2015:77). I uppdraget ingick även att föreslå en ändrad beteckning för kommuner på regional nivå, om det bedömdes lämpligt. Regeringen beslutade i juni 2017 att det förstnämnda uppdraget och tillhörande deluppdrag ska utgå (dir. 2017:72). Kommittén ska inte heller utreda länsstyrelsernas organisation eller lämna förslag till hur det regionala utvecklingsansvaret ska tilldelas landstingen. Kommittén behåller dock bl.a. uppdragen som gäller beteckningen för kommuner på regional nivå och statliga myndigheters regionala indelning. En ändamålsenlig statlig indelning bör medföra positiva konsekvenser även för kommuner och landsting. Förekomsten av samverkan mellan landstingen kommer exempelvis sannolikt att öka. Kommittén får därför i uppdrag att kartlägga landstingens samverkan och hur landstingen ser på den framtida utvecklingen. Uppdraget ska slutredovisas senast den 28 februari 2018 och kommitténs förslag kommer därefter att beredas.

Agenda 2030 för hållbar utveckling

Kommuner och landsting har genom sina uppdrag en central roll i Sveriges genomförande av Agenda 2030 för hållbar utveckling. Den kommunala självstyrelsen ger goda förutsättningar att hitta lokala lösningar som balanserar ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Regeringen har gett en delegation i uppdrag att stödja och stimulera genomförandet av agendan (dir. 2016:18). Delegationen har antagit namnet Agenda 2030-delegationen. Delegationen har bl.a. i uppdrag att förankra agendan genom en bred dialog med kommuner, landsting och andra samhällsaktörer. Delegationen lämnade den 1 juni 2017 en rapport med

förslag till handlingsplan för genomförandet och aviserade samtidigt att den avsåg att återkomma med ytterligare förslag bl.a. avseende kommuner och landsting i samband med sin rapportering i mars 2018 (se utg. omr. 2 avsnitt 5.5).

Tillitsreformen

Det är en prioriterad fråga för regeringen att utveckla styrningen av den offentliga sektorn. Regeringen har därför initierat en tillitsreform som syftar till att utveckla formerna för styrningen till att bättre balansera behovet av kontroll med förtroendet för medarbetarnas kunskap och erfarenheter. Kvaliteten i den offentliga förvaltningen är beroende av en tydlig, verksamhetsanpassad och strategisk styrning som bygger på tillit. Det innebär fokus på åtgärder som främjar en helhetssyn, verksamhetsutveckling utifrån verksamhetsnära kompetens, minskad detaljstyrning och bättre förutsättningar för medarbetarna att få tid till kärnverksamheten.

Regeringen anser, bl.a. med anledning av Statskontorets rapporter Statens styrning av kommunerna (se avsnitt 2.4.11) och Samlad uppföljning av den statliga styrningen av kommuner och landsting (2016/32-5), att det finns anledning att på ett samlat och strukturerat sätt följa utvecklingen av statens styrning av kommunsektorn för att bättre kunna utvärdera om vidtagna åtgärder för att utveckla styrningen får önskad effekt.

I syfte att skapa goda förutsättningar för verksamhetsutveckling utifrån verksamhetsnära kompetens har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att undersöka hur statliga myndigheter arbetar med att involvera medarbetare från verksamheter i kommuner och landsting i framtagandet av styr- och stödmaterial (Fi2017/03206/K). Kartläggningen ska utgå från ett jämställdhetsperspektiv.

För att förbättra möjligheterna för flera yrkesgrupper att ägna sig åt sitt kärnuppdrag har regeringen på flera områden genomfört satsningar för att kommunala huvudmän bl.a. ska kunna utveckla sitt administrativa stöd eller anställa administrativ stödpersonal. Exempel på detta finns inom regeringens satsningar på väl fungerande kompetensförsörjning (se utg. omr. 9 avsnitt 3.6), stärkt bemanning i socialtjänstens barn- och ungdomsvård (se utg. omr. 9 avsnitt 6.6.2), investeringar i kompetensutveckling för fler lärare och förskollärare (se utg. omr. 16

avsnitt 9.5.1) och en offensiv arbetsförmedling i samverkan med andra aktörer (se utg.omr. 14 avsnitt 3.5).

De senaste decenniernas införande av marknadsmodeller inom den offentliga sektorn har lett till en övervikt på granskning som metod för styrning, med system för ansvarsutkrävande och ökad administration som följd. Kommunforskning i Västsverige har därför getts i uppdrag att genomföra en forskningsstudie i syfte att ge kunskap om hur företeelser som s.k. marknadsisering, granskning och administration påverkar varandra i praktiken i en kommunal kontext (Fi2017/02897/K). Regeringen avser att utifrån resultaten av studien undersöka vilka eventuella kostnader som marknadsiseringen har medfört, såväl i kvantitativa termer som i termer av ökad administration och andra effekter för medarbetare, brukare och medborgare.

Regeringen tillsatte den 16 juni 2016 Tillitsdelegationen (dir. 2016:51), som bl.a. har i uppdrag att främja idé- och verksamhetsutveckling. Delegationen har påbörjat 12 projekt som följs av 27 forskare. Delegationen har den 15 juni 2017 lämnat ett delbetänkande om ersättningsmodeller där den har analyserat olika ersättningsmodellens betydelse för verksamhetens effektivitet, kvalitetsutveckling och medarbetarnas handlingsutrymme. De slutsatser och rekommendationer som lämnas i delbetänkandet utgör ett bra stöd för kommuner och landsting i arbetet med att utveckla en tydlig, verksamhetsanpassad och tillitsbaserad styrning. Delegationen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 18 juni 2018.

Sammantaget utgör arbetet med att utveckla styrningen av den offentliga sektorn en viktig del i att ge kommunsektorn goda förutsättningar att hantera sina uppgifter.

Strategisk användning av riktade statsbidrag

Riksdagen och regeringen har under de senaste åren beslutat om fler riktade bidrag till kommuner och landsting. De riktade bidragen utgör därmed en stor och över tid ökande del av statens styrning av kommunsektorn. Mot bakgrund av detta har regeringen inlett ett arbete för att uppnå en mer strategisk och ändamålsenlig användning av de riktade bidragen. Det kan innebära att dels överföra riktade statsbidrag till det generella bidraget, dels förenkla befintliga riktade bidrag i den mån det är lämpligt, t.ex. vad gäller krav och

administration kopplade till bidragen. Statens styrning bör som utgångspunkt sätta ramarna för verksamheten, utan att i detalj reglera hur den ska utföras. Kommuner och landsting har goda förutsättningar och god kännedom att avgöra hur åtgärder bör utformas för att ge störst effekt i de egna verksamheterna.

2.5.5 Ordning och reda i välfärden

Under de senaste decennierna har en allt större andel av välfärdens tjänster kommit att utföras av privata aktörer. Det är de vinstdrivande aktörernas andel som ökat, medan de idéburna aktörernas andel ligger på en fortsatt låg nivå. Vinstjakten som incitament hör inte hemma i välfärdssektorn. Resurserna till välfärden ska komma brukarna, eleverna och barnen till del.

En gemensam utgångspunkt för regeringens arbete är medborgarnas förväntningar på att de offentligt finansierade välfärdstjänsterna håller god och likvärdig kvalitet. Välfärdsområdet är inte en vanlig marknad. Inom välfärden bygger systemet på en solidarisk finansiering och tilldelning utifrån behov. Ersättningen till de privata aktörerna bestäms inte heller av brukarnas betalningsvilja. De privata aktörerna inom välfärden verkar alltså på en kvasimarknad.

De offentligt finansierade välfärdsmarknaderna har vissa särdrag som medför risker för den offentligt finansierade välfärden. Bland annat medför svårigheten med att mäta alla aspekter av kvaliteten i tjänsterna suboptimering, genom att aktörer enbart fokuserar på sådan kvalitet som mäts och följs upp och att det uppstår en brukarselektering med negativa konsekvenser. Det är generellt svårt att formulera kvalitetskrav som fångar de mångdimensionella aspekter som utgör kvalitet inom välfärden. Om syftet med kraven dessutom ska vara att garantera att resurserna verkligen används i verksamheten blir problemet än mer omfattande.

Nuvarande system har därtill bidragit till segregation, genom att vinstintresset skapar incitament för att prioritera elever och patienter med mindre behov, på bekostnad av de med större behov, i strid med intentionerna i berörd lagstiftning, som skollagen (2010:800) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). På så sätt undergrävs det solidariska inslaget i välfärdsmodellen. Det finns samtidigt olika indikationer på att såväl skol- som vårdssystemet som helhet

presterar sämre på grund av segregeringen och på grund av det samhällsekonomiskt ineffektiva användandet av skattebetalarnas pengar.

Regeringen avser därför att under mandatperioden föreslå en reglering som innebär att det ska krävas ett tillstånd för att privata aktörer som bedriver välfärdsverksamhet ska få motta offentliga medel. Kravet kommer att omfatta verksamhet som bedrivs enligt skollagen, socialtjänstlagen (2001:453) samt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade. För att få ett tillstånd att motta offentlig finansiering ska den juridiska personen kunna visa att offentliga medel i huvudsak kommer att gå till det de är avsedda för. Förslagen ska även skapa bättre förutsättningar för idéburen välfärdsverksamhet att växa.

Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet och kommer huvudsakligen att bygga på förslagen i betänkandet Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78).

Avsikten är att införa en tillståndsprövning av privata aktörer som bedriver välfärdsverksamhet för att dessa ska få motta offentliga medel. För att få ett sådant tillstånd ska den juridiska personen kunna visa att offentliga medel i huvudsak kommer att gå till det de är avsedda för. Det tillåtna rörelseresultatet för berörda aktörer beräknas som en avkastningsränta på operativt kapital vid föregående räkenskapsårs utgång. Syftet är att skapa incitament att använda skattemedlen i verksamheten, i enlighet med lagstiftningens intentioner.

Skolinspektionen och Inspektionen för vård och omsorg ska pröva att kraven för att få motta offentlig finansiering är uppfyllda och ha tillsynsansvar över att kraven för tillståndet fortlöpande uppfylls. Detta inkluderar tillsyn över att otillåtna värdeöverföringar inte sker. Sanktionsavgifter ska införas.

Regeringen avser också att föreslå en prövning av ägare och ledning för fristående skolor och förskolor samt för socialtjänstverksamhet. Endast den som har tillräcklig insikt och i övrigt är lämplig ska beviljas tillstånd att bedriva sådan verksamhet. Det ska också krävas tillräckliga ekonomiska förutsättningar för att kunna uppfylla de föreskrifter som gäller för verksamheten.

Vinstjakt ska inte finnas inom hälso- och sjukvården. Vilken reglering som behövs för att på bästa sätt åstadkomma detta behöver utredas vidare. En utredning som lämnar förslag på

hälso- och sjukvårdsområdet, ska vara klar i juni 2018. Uppdraget blir att titta på olika lösningar för att säkerställa att skattemedel används till det som de är avsedda för i enlighet med den inriktning som är överenskommen mellan regeringspartierna och Vänsterpartiet 2014. Synpunkter från professionen ska tas tillvara. Avsikten är att återkomma till riksdagen med förslag som säkerställer att skattemedel går till det som de är avsedda för inom hälso- och sjukvården.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tabell 2.6 Anslagsutveckling 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

2016	Utfall	89 679 937	Anslags- sparande	
2017	Anslag	94 657 037 ¹	Utgifts- prognos	94 657 037
2018	Förslag	99 808 388		
2019	Beräknat	107 351 888		
2020	Beräknat	114 426 288		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget ändamål är att ge kommuner och landsting goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar. Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner och landsting enligt lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning. Anslaget används även som ett instrument för ekonomiska regleringar mellan staten och kommunsektorn.

I tabell 2.7 redovisas förändringar när det gäller anslaget.

Tidigare aviserade och beslutade tillskott

Ökade resurser till välfärden

I budgetpropositionen för 2017 föreslog regeringen ett tillskott till kommunsektorn om 10 miljarder kronor fr.o.m. 2017 för att kommuner och landsting ska ha långsiktiga

förutsättningar för att utveckla välfärden utifrån lokala behov. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (prop. 2016/17:1, bet.2016/17FiU3, rskr. 2016/17:117). Av det totala tillskottet på 10 miljarder kronor föreslås 3 miljarder fördelas via anslaget 2018. År 2019 beräknas anslaget ökas med 5 miljarder kronor och år 2020 beräknas anslaget ökas med 7 miljarder kronor. Resterande del av tillskottet tillförs anslaget 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen*.

Regeringen aviserar i denna proposition att de generella statsbidragen ska höjas permanent fr.o.m. 2019 i syfte att minska behovet av att höja kommunalskatterna och skära ner i verksamheter, samtidigt som kommuner och landsting får förutsättningar att utveckla den generella välfärdens verksamheter. För 2019 beräknas anslaget ökas med 5 miljarder kronor och fr.o.m. 2020 med 10 miljarder kronor.

Nya regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Förlängd skolplikt genom skolstart vid sex års ålder
Regeringen avser att i anslutning till denna proposition även lämna en proposition med förslag som innebär att det ska bli obligatoriskt med skolstart vid sex års ålder och att skolplikten inleds i förskoleklassen. För att ersätta kommunerna för detta utökade åtagande ökas anslaget med 75 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 150 miljoner kronor.

Åtgärder för nyanlända elever i grundskolan

Utredningen om elever som kommer till Sverige under grundskolans senare årskurser har lämnat förslag som syftar till att öka sent anlända elevers möjligheter att nå behörighet till gymnasieskolans nationella program (SOU 2017:54). För att kompensera kommunerna för utökade kostnader med anledning av genomförandet av utredningens förslag ökas anslaget med 35 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 70 miljoner kronor.

Införande av förslag från Skolkommissionen

Skolkommissionen har lämnat ett slutbetänkande med förslag för höjda kunskapsresultat, förbättrad kvalitet i undervisningen och en ökad likvärdighet i skolan (SOU 2017:35). För att ersätta kommunerna för ett utökad

åtagande vid skollags- och läroplansförändringar utifrån Skolkommissionens förslag ökas anslaget med 50 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 50 miljoner kronor.

Förslag för att alla elever ska fullfölja en gymnasieutbildning

Regeringen har för avsikt att lämna förslag om bl.a. en systematisk överlämning av information när elever flyttar mellan skolenheter för att undvika ogiltig frånvaro i syfte att öka genomströmningen och kvaliteten i gymnasieskolan. För att ersätta kommunerna vid ett införande ökas anslaget med 7,5 miljoner 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 8 miljoner kronor, för 2020 med 8,9 miljoner kronor och fr.o.m. 2021 med 9,9 miljoner kronor.

Förslag från Skolkostnadsutredningen

Regeringen har för avsikt att lämna förslag om hur öppen redovisning av kostnader och intäkter på skolenhetsnivå kan införas. För att ersätta kommunerna för ett utökad åtagande vid ett införande ökas anslaget med 52 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 60 miljoner kronor.

Offentlighetsprincipen i skollagsreglerad verksamhet

Regeringen har för avsikt att lämna förslag kring hur offentlighetsprincipen kan införas i fristående förskolor och skolor samt i privat anordnad vuxenutbildning. För att ersätta kommunerna för ett utökad åtagande vid ett införande ökas anslaget med 12,5 miljoner kronor 2018.

Försöksverksamhet med branschskolor

Riksdagen har beslutat om en försöksverksamhet med branschskolor för att bl.a. öka attraktiviteten och förbättra tillgången till yrkesutbildning inom små yrkesområden (prop. 2016/17:161 bet. 2016/17:UbU21, rskr. 2016/17:319). För att kompensera kommunerna för ökande kostnader för inackordering i samband med försöksverksamheten ökas anslaget med 1 miljon kronor 2018. För 2019–2022 beräknas anslaget ökas med 3 miljoner kronor per år och för 2023 med 1 miljon kronor. För att finansiera ökningen minskas anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning med 1 miljon kronor 2018. För 2019–2022 beräknas

samma anslag minskas med 3 miljoner kronor per år och 2023 beräknas anslaget minskas med 1 miljon kronor.

Prao i årskurs 8 och 9

För att ersätta kommunerna för ett utökat åtagande vid införande av prao för elever fr.o.m. årskurs 8 i grundskolan och årskurs 9 i specialskolan ökas anslaget med 15 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 37,5 miljoner kronor. Från och med 2020 beräknas anslaget ökas med 45 miljoner kronor. För att finansiera ökningen minskas anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning med 15 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas samma anslag minskas med 37,5 miljoner kronor och fr.o.m. 2020 med 45 miljoner kronor.

Missbruk av spel om pengar

Till följd av kommunernas utvidgade ansvar enligt socialtjänstlagen (2001:453) att förebygga och motverka missbruk av spel om pengar ökas anslaget med 18 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 18 miljoner kronor. För att finansiera ökningen minskas anslaget 6:1 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg med 18 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas samma anslag minskas med 18 miljoner kronor.

Vaccination mot rotavirus

Folkhälsomyndigheten har lämnat ett beslutsunderlag till regeringen med förslag om att vaccination mot rotavirus ska ingå i det nationella vaccinationsprogrammet för barn. Regeringen avser att besluta i enlighet med förslaget. För att ersätta landstingen för ökade kostnader föreslår regeringen att anslaget ökas med 5 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 5 miljoner kronor.

Avgiftsfri gynekologisk cellprovtagning

Regeringen avser besluta att gynekologisk cellprovtagning, enligt Socialstyrelsens rekommendationer, ska erbjudas avgiftsfritt till kvinnor i Sverige fr.o.m. 2018. Landstingen föreslås kompenseras för uteblivna intäkter av patientavgifter. För det första året föreslås landstingen kompenseras genom att medel tillförs anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* under

utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för ett stimulansbidrag. Från och med 2019 beräknas i stället anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* ökas med 141 miljoner kronor.

Tidigare aviserade och beslutade regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen

Lovskola

Riksdagen har beslutat om en skyldighet för huvudmännen att erbjuda lovskola i två veckor per läsår för elever i årskurserna 8 och 9 samt på sommaren efter årskurs 9 i grundskolan. För att ersätta kommunerna för ett utökat åtagande ökades anslaget 2017 med 30 miljoner kronor. Anslaget ökas med ytterligare 30 miljoner 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 30 miljoner kronor. För att finansiera ökningen minskas anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning med 30 miljoner 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget minskas med 30 miljoner kronor.

Läsa-skriva-räkna-garanti

För att förbättra möjligheterna att tidigt kunna ge stöd efter behov har regeringen påbörjat införandet av en läsa-skriva-räkna-garanti. För att kompensera kommunerna för införandet av denna garanti beräknades anslaget i budgetpropositionen för 2017 ökas med 130 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med ytterligare 41 miljoner kronor. För att finansiera ökningen beräknas anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 minskas med 41 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Utveckling av nationella prov

Regeringen har beslutat lagrådsremissen Nationella prov – rättvisa, likvärdiga, digitala där det bl.a. bedöms att de nationella proven bör digitaliseras. Med anledning av de möjligheter till effektivisering som förslagen medför beräknade regeringen i budgetpropositionen för 2017 att anslaget skulle minskas med 61 miljoner kronor per år 2018–2021 och med 123 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2022. Regeringen bedömer nu att den minskningen av anslaget bör vara lägre. Anslaget ökas därför med 14 miljoner kronor

2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 14 miljoner kronor. För att finansiera ökningen minskas anslagen 1:1 *Statens skolverk* och 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning med 7 miljoner kronor vardera 2018. Från och med 2019 beräknas samma anslag minskas med 7 miljoner kronor vardera.

Betygsättning i moderna språk

Regeringen har i propositionen En studieindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor (prop. 2016/17:143) föreslagit att betyg ska sättas i moderna språk varje termin fr.o.m. årskurs 6. För att ersätta kommunerna för ett utökat åtagande vid ett införande föreslog regeringen i budgetpropositionen för 2017 att 4 miljoner kronor skulle överföras 2017 från anslaget 1:1 *Statens skolverk* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning till anslaget och att anslaget beräknades öka med 8 miljoner kronor fr.o.m. 2018. Regeringen beräknar att anslaget bör ökas med ytterligare 8 miljoner kronor fr.o.m. 2019. För att finansiera ökningen beräknas anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning minskas med 8 miljoner kronor fr.o.m. 2019.

Avgiftsfri tandvård

Riksdagen har antagit regeringens förslag i budgetpropositionen för 2017 om en avgiftsfri tandvård för unga (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:FiU3, rskr. 2016/17:117). Regeringen gjorde tandvård kostnadsfri fr.o.m. januari 2017 för unga upp t.o.m. det år de fyller 21 år, vilket landstingen kompenserades för 2017 då anslaget ökades med 276 miljoner kronor. I ett andra steg höjs den 1 januari 2018 åldersgränsen till att gälla unga upp t.o.m. det år de fyller 22 år och den 1 januari 2019 höjs åldersgränsen för avgiftsfri barn- och ungdomstandvård upp t.o.m. det år de fyller 23 år. För att ersätta landstingen för ett det utökade åtagandet för 2018 ökas anslaget med 141 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 300 miljoner kronor. Sammantaget kompenserar landstingen därmed med 576 miljoner kronor per år för denna reform fr.o.m. 2019.

Normer för vävnader och celler

Europaparlamentet och rådet antog den 31 mars 2004 direktivet (2004/23/EG) om fastställande av kvalitets- och säkerhetsnormer för mänskliga vävnader och celler. Riksdagen har beslutat om lagen (2008:2086) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler (prop. 2007/08:96, bet. 2007/08:SoU12, rskr. 2007/08:177). Kostnaderna för landstingen att i Sverige genomföra de krav direktiven ställer beräknades till 119 miljoner kronor per år under tio år. I samband med budgetpropositionen för 2008 aviserades att 119 miljoner kronor per år 2008–2017 skulle tillföras det dåvarande anslaget 48:1 *Kommunalekonomisk utjämning* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. I januari 2009 inkom Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) med en begäran om att en del av medlen borde vara riktade eftersom kostnaderna är olika i landstingen beroende på verksamhetens art. Mot denna bakgrund föreslogs i budgetpropositionen för 2010 att 74 miljoner kronor per år skulle anvisas anslaget 1:10 *Bidrag för mänskliga vävnader och celler* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för 2010, vilket medförde att anslaget minskades med motsvarande belopp. Det kvarstod då 45 miljoner kronor på anslaget.

Tioårsperioden för att genomföra kraven enligt direktiven upphör 2017. Anslaget minskas därför med 45 miljoner 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget minskas med 45 miljoner kronor.

Rätt till Komvux

Riksdagen har antagit regeringens förslag i proposition Rätt till behörighetsgivande utbildning inom Komvux (prop. 2016/17:5, bet. 2016/17:UbU6, rskr. 2016/17:65). Kommunerna kompenserades för det utökade åtagandet i budgetpropositionen för 2017. Under 2018 och 2020 görs ett antal mindre överföringar, hänförliga till kostnader kopplade till propositionen till och från anslaget.

Patientnämnder

Under våren 2017 antog riksdagen regeringens förslag i propositionen Ett mer ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården (prop. 2016/17:122, bet. 2016/17:SoU16, rskr. 2016/17:259)). Detta innebär bl.a. att patientnämnderna ska ansvara för viss verksamhet som rör klagomålshantering som i dag hanteras inom

Inspektionen för vård och omsorg. För att ersätta landstingen för ökade kostnader ökas anslaget med 20 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 20 miljoner kronor. Anslaget 8:2 *Inspektionen för vård och omsorg* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg minskas med 20 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas samma anslag minskas med 20 miljoner kronor.

Trygg och säker vård för barn och unga

Under våren 2017 antog riksdagen regeringens förslag i propositionen 2016/17:59 Trygg och säker vård för barn och unga som vårdas utanför det egna hemmet (prop. 2016/17:59, bet. 2016/17:SoU11, rskr. 2016/17:156). För att ersätta landstingen för ökade kostnader ökas anslaget med 10 miljoner 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 10 miljoner kronor. För att finansiera ökningen minskas anslag 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* med 10 miljoner kronor 2018. Från och med 2019 beräknas samma anslag minskas med 10 miljoner kronor.

Övriga ekonomiska regleringar

Nedsättning av fastighetsavgiften

Riksdagen har antagit regeringens förslag i budgetpropositionen för 2013 om en utökad nedsättning av fastighetsavgiften vid nybyggnation (prop. 2012/13:1, bet.2012/13FiU1, rskr. 2012/13:37). Den tioåriga nedsättningen av fastighetsavgiften för nybyggda bostäder utvidgas genom att fastighetsavgiften sätts ned helt även år 6–15 efter värdeåret. Utvidgningen gäller för byggnader med beräknat värdeår 2012 eller senare. Ändringen trädde i kraft den 1 januari 2013. Förslaget minskar kommunernas inkomster från fastighetsavgiften stegvis 2018–2027. År 2027 beräknas inkomstminskningen till följd av förslaget uppgå till 960 miljoner kronor. Anslaget ökas med 64 miljoner kronor 2018. För 2019 beräknas anslaget ökas med 128 miljoner kronor och för 2020 med 192 miljoner kronor.

Skatteavtalet mellan Sverige och Danmark

I avtalet mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor regleras hur länderna ska kompensera varandra för minskade skatteintäkter till följd av att pendlare mellan länderna beskattas i arbetslandet och inte i bosättningslandet (prop.

2003/04:149, bet. 2003/04:SkU31, rskr. 2003/04:269). Utjämningsbeloppens storlek påverkas av antalet pendlare som omfattas av utjämningsordningen och deras löner. Förändringar i den dansk-svenska växelkursen påverkar också nettobeloppet. Nettot av de utjämningsbelopp som regleras i artikel 6 i avtalet bör fördelas på samtliga kommuner respektive landsting med ett enhetligt belopp per invånare, eftersom den minskning av skatteintäkterna som följer av pendlingen fördelas på hela kommun- respektive landstingskollektivet genom inkomstutjämnningen.

För inkomståret 2015 har Sverige fått betala ca 6 miljoner kronor mindre till Danmark jämfört med inkomståret 2014. Samtidigt har Danmark betalat ca 185 miljoner kronor mer till Sverige för inkomståret 2015 jämfört med inkomståret 2014. Nettobeloppet blir därmed sammanlagt 191 miljoner kronor högre inkomstskatt till Sverige för inkomståret 2015 jämfört med inkomståret 2014. För 2018 föreslås att skillnaden mellan nettobeloppet för inkomståret 2015 och motsvarande belopp 2014 regleras genom en ökning av anslaget med 191 miljoner kronor, varav 123 miljoner kronor för kommunerna och 68 miljoner kronor för landstingen. Fördelningen mellan kommuner och landsting är gjord i förhållande till den genomsnittliga skattesatsen för kommuner respektive landsting.

Kompensation för sänkt skatt för pensionärer

Regeringen föreslår i denna proposition (se Förslag till statens budget, finansplan m.m., avsnitt 6) att det förhöjda grundavdraget för dem som vid beskattningsårets ingång har fyllt 65 år förstärks. Förslaget medför att det kommunala skatteunderlaget minskar, vilket innebär en minskning av kommunernas och landstingens skatteintäkter. Regeringen föreslår att kommunerna och landstingen kompenseras för det intäktsbortfall som förslaget medför. Anslaget ökas med 4,4 miljarder kronor 2018. Från och med 2019 beräknas anslaget ökas med 4,4 miljarder kronor. Preliminärt föreslås kompensationsen fördelas med 2 834 miljoner kronor till kommunerna och 1 553 miljoner kronor till landstingen. Fördelningen mellan kommuner och landsting är gjord i förhållande till den genomsnittliga skattesatsen för kommuner respektive landsting.

Tabell 2.7 Tillskott, ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen och övriga ekonomiska regleringar för anslaget 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Miljoner kronor

	Förslag för kommuner 2018	Beräknat för kommuner 2019	Beräknat för kommuner 2020	Förslag för landsting 2018	Beräknat för landsting 2019	Beräknat för landsting 2020
Anvisat för 2017	67 007	67 007	67 007	27 650	27 650	27 650
Tillskott till kommunsektorn						
Ökade resurser till välfärden (BP17)		1 400	2 800		600	1 200
Ökade resurser till välfärden (BP18)		3 500	7 000		1 500	3 000
Regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen						
Skolstart vid sex års ålder	75	150	150			
Nyanlända elever i grundskolan	35	70	70			
Förslag från Skolkommissionen	50	50	50			
Genomströmining gymnasieskolan (bl.a.)	7,5	8,0	8,9			
Förslag från Skolkostnadsutredningen	52	60	60			
Offentlighetsprincipen	12,5					
Försöksverksamhet med branschskolor	1	3	3			
Prao i årskurs 8 och 9	15	37,5	45			
Missbruk av spel om pengar	18	18	18			
Barnhälsovård (vaccinationer)				5	5	5
Avgiftsfri gynekologisk cellprovtagning					141	141
Skyldighet att erbjuda lovskola	30	30	30			
Läsa-skriva-räkna-garanti	130	171	171			
Utveckling nationella prov	-47	-47	-47			
Betygsättning i moderna språk	4	12	12			
Avgiftsfri tandvård				141	300	300
Normer för vävnader och celler				-45	-45	-45
Rätt till Komvux	-4,3	-4,3	-2,3			
Trygg och säker vård för barn och unga				10	10	10
Patientnämnder				20	20	20
Övriga ekonomiska regleringar						
Nedsättning av fastighetsavgiften	64	128	192			
Skatteavtalet mellan Sverige och Danmark	123,2	123,2	123,2	67,5	67,5	67,5
Kompensation sänkt skatt för pensionärer	2 834	2 834	2 834	1 553	1 553	1 553
Summa	70 407	75 550	80 525	29 402	31 802	33 902

Skatteväxlingar mellan kommuner och landsting 2018

I systemet för kommunalekonomisk utjämning justeras de länsvisa skattesatserna när skatteväxlingar sker mellan kommuner och landsting. De länsvisa skattesatserna används för att beräkna inkomstutjämningsbidragen och inkomstutjämningsavgifterna.

Skatteväxlingar medför också ett behov av att justera fördelningen av statsbidragen mellan kommuner och landsting på anslaget

1:1 *Kommunalekonomisk utjämning*. Vid behov avser regeringen att besluta om en sådan justering i samband med beslutet om regleringsbrevet för 2018. Justeringen påverkar inte den totala anslagsnivån.

Regeringens överväganden

Tabell 2.8 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Kommunalekonomisk utjämning

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	94 657 037	94 657 037	94 657 037
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	5 125 651	12 669 151	19 741 551
Varav BP18	4 862 651	10 183 151	15 191 551
Varav			
Prao i åk 8 och 9	15 000	37 500	45 000
Betygsättning - studieindeldad timplan		8 000	8 000
Missbruk av spel om pengar	18 000	18 000	18 000
Inackorderingstillägg försöksverksamhet med branschskolor	1 000	3 000	3 000
Utveckling av nationella prov	14 000	14 000	14 000
Kompensation till kommunsektorn för sänkt pensionärsskatt	4 387 000	4 387 000	4 387 000
Reglering av skatteavtal mellan Sverige och Danmark	190 651	190 651	190 651
Höjning av generellt statsbidrag till kommunsektorn		5 000 000	10 000 000
Offentlighetsprincipen i skollagsreglerad verksamhet	12 500		
Ekonomisk redovisning på skolenhetsnivå	52 000	60 000	60 000
Läsa-skriva-räkna-garanti kompensation till kommunerna		41 000	41 000
Skolstart vid sex års ålder	75 000	150 000	150 000
Nyanlända elever i grundskolan	35 000	70 000	70 000
Läroplans- och skollagsförändringar	50 000	50 000	50 000
Ökad kvalitet och genomströmning i gymnasieskolan	7 500	8 000	8 900
Barnhälsovård	5 000	5 000	5 000
Cellprovscreening		141 000	141 000
Överföring till/från andra anslag	25 700	25 700	27 700
Varav BP18	30 000	30 000	30 000
Varav			
Trygg och säker vård, tillståndsplikt m.m.	10 000	10 000	10 000
Patientnämnder	20 000	20 000	20 000
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	99 808 388	107 351 888	114 426 288

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 99 808 388 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 107 351 888 000 kronor respektive 114 426 288 000 kronor.

2.6.2 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tabell 2.9 Anslagsutveckling 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

2016	Utfall	3 664 336	Anslags-sparande	48 629
2017	Anslag	3 902 169 ¹	Utgifts-prognos	3 902 165
2018	Förslag	4 070 047		
2019	Beräknat	4 070 047		
2020	Beräknat	4 070 047		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statsbidrag till kommuner enligt lagen (2008:342) om utjämning av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Regeringens överväganden

Tabell 2.10 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:2 Utjämningsbidrag för LSS-kostnader

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	3 890 933	3 890 933	3 890 933
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	179 114	179 114	179 114
Varav BP18	179 114	179 114	179 114
Varav			
Justering av överföringsbelopp enligt ny prognos	179 114	179 114	179 114
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	4 070 047	4 070 047	4 070 047

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Omslutningen i kostnadsutjämnningen ökar vanligtvis från ett år till ett annat. Det definitiva utfallet för 2017 fastställdes våren 2017. Utgiftsprognosen för anslaget avseende 2017 är 3 902 169 000 kronor, vilket är 11 236 000 kronor högre än anvisat belopp. I propositionen höständringsbudget för 2017 föreslås därför att anslaget tillförs 11 236 000 kronor. Statistiska centralbyrån publicerade i juni 2017 en prognos avseende 2018 som visar att utjämningsbidragen beräknas uppgå till 4 070 047 000 kronor. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att 4 070 047 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget uppgå till 4 070 047 000 kronor.

2.6.3 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tabell 2.11 Anslagsutveckling 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

År	Utfall	5 350	Anslags-sparande	
2016	Utfall	5 350		
2017	Anslag	6 950 ¹	Utgifts-prognos	6 950
2018	Förslag	6 950		
2019	Beräknat	6 950		
2020	Beräknat	6 950		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till två organisationer inom det kommunalekonomiska området, Rådet för kommunal redovisning (RKR) och Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Anslaget får vidare användas till insatser för utveckling av statens styrning av kommuner och landsting.

Rådet för kommunal redovisning

RKR är en ideell förening för normbildning i kommunala redovisningsfrågor med uppgift att främja god redovisningssed i enlighet med lagen (1996:614) om kommunal redovisning. Medlemmar i föreningen är staten och SKL. Medlemmarna har i avtal förbundit sig att årligen stödja föreningens verksamhet ekonomiskt med

1 400 000 kronor per år. En av RKR:s viktigaste uppgifter är att följa utvecklingen av redovisningen inom den kommunala sektorn.

RKR har ansökt om statligt bidrag för 2018 års verksamhet med 1 400 000 kronor (Fi2017/01995/K).

Rådet för främjande av kommunala analyser

RKA bildades 2005 och är en ideell förening. Medlemmar i föreningen är staten och SKL. RKA ska tillhandahålla nyckeltal i en databas för jämförelser i kommunsektorn. Syftet med databasen är att stödja uppföljningen av måluppfyllelse och resursanvändning i kommuner och landsting. RKA ska vidare bl.a. utveckla befintliga nyckeltal med särskilt fokus på sådana tal som mäter kvalitet samt marknadsföra databasen för att öka dess användning och för att ge bättre förutsättningar för uppföljning av verksamhet och ekonomi. Staten och SKL har i avtal förbundit sig att årligen stödja RKA:s verksamhet ekonomiskt med högst 4 450 000 kronor vardera. Från och med 2011 stödjer SKL enligt ett tilläggsavtal, föreningen med ytterligare 400 000 kronor årligen.

RKA har ansökt om statligt bidrag för 2018 års verksamhet med 4 550 000 kronor (Fi2017/01996/K).

Kommunernas utmaningar och statens styrning

För att kunna möta kommunernas utmaningar och förbättra styrningen i den offentliga sektorn i syfte att skapa mer effektiva verksamheter samt större nytta för medborgarna är ett brett angreppssätt, som bl.a. omfattar flera olika metoder, viktigt. Regeringen har därför påbörjat en tillfällig satsning för att förbättra styrningen av kommunsektorn. Det kan t.ex. vara åtgärder som har en forskningsinriktning eller som avser fördjupade kunskapssammanställningar som spänner över flera områden inom de kommunala verksamheterna. För dessa åtgärder beräknas 1 miljon kronor behövas årligen 2018-2020.

Regeringens överväganden

Tabell 2.12 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:3 Bidrag till kommunalekonomiska organisationer

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	6 950	6 950	6 950
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 950	6 950	6 950

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 6 950 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Bidrag till kommunalekonomiska organisationer* för 2018, För 2019 och 2020 beräknas anslaget uppgå till 6 950 000 kronor.

2.6.4 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen

Tabell 2.13 Anslagsutveckling 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen

Tusental kronor

2016	Utfall		Anslags-sparande
2017	Anslag	7 000 000 ¹	Utgifts-prognos 6 927 709
2018	Förslag	7 000 000	
2019	Beräknat	5 000 000	
2020	Beräknat	3 000 000	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner och landsting.

Regeringens överväganden

Tabell 2.14 Härlledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:4 Stöd med anledning av flyktingsituationen

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	7 000 000	7 000 000	7 000 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut		-2 000 000	-4 000 000
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 000 000	5 000 000	3 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Stödet fördelas med 80 procent till kommunerna och 20 procent till landstingen. Gotlands kommun får även ta del av de medel som utbetalas till landstingen. För 2018 tillförs kommunerna 5,6 miljarder kronor och landstingen 1,4 miljarder kronor. Vid fördelningen av medel mellan kommunerna beaktas antalet asylsökande och nyanlända i en kommun samt fördelningen mellan barn och vuxna i förhållande till kommunens befolkningstal. Vid fördelningen mellan landstingen tas hänsyn till antalet asylsökande och nyanlända i respektive landsting.

En preliminär fördelning för 2018 av de 7 miljarder kronor som fördelas med hänsyn till asylsökande och kommunmottagna nyanlända presenterades i juni 2017. Den slutliga fördelningen redovisas i samband med att denna proposition presenteras och baseras på statistik som fanns tillgänglig månadsskiftet augusti/september 2017. Den kommer att formellt fastställas av regeringen efter riksdagens behandling av budgetpropositionen för 2018.

Regeringen föreslår att 7 000 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Stöd med anledning av flyktingsituationen* för 2018. För 2019 beräknas anslaget uppgå till 5 000 000 000 kronor och för 2020 till 3 000 000 000 kronor.

2.6.5 1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet

Tabell 2.15 Anslagsutveckling 1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet

Tusental kronor

2016	Utfall		Anslags- sparande
2017	Anslag	¹	Utgifts- prognos
2018	Förslag		500 000
2019	Beräknat		500 000
2020	Beräknat		500 000

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för statsbidrag till kommuner och landsting för genomfört arbete mot långtidsarbetslöshet.

Tabell 2.16 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:5 Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017 ¹			
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut	500 000	500 000	500 000
Varav BP18	500 000	500 000	500 000
Varav			
Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet	500 000	500 000	500 000
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	500 000	500 000	500 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Stödet riktar sig till de kommuner och landsting som satsar på att anställa personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Alla kommuner och landsting ska kunna ta del av stödet beroende på hur många personer som de anställer med hjälp av extratjänster.

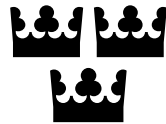
Anslaget är kopplat till ett mål för antalet personer anställda med extratjänster den sista december 2017 hos respektive kommun och landsting. För 2018 avsätts 425 miljoner kronor till kommunerna och 75 miljoner till landstingen. Om kommunen eller landstinget inte når

upp till målet reduceras bidraget, som sedan fördelas mellan de kommuner och landsting som överträffat sina mål. Målet i termer av antalet extratjänster är satt i relation till antalet invånare i respektive kommun eller landsting (se utg. omr. 14 avsnitt 3.5).

Regeringen föreslår att 500 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Bidrag för arbete mot långtidsarbetslöshet*. För 2019 och 2020 beräknas anslaget uppgå till 500 000 000 kronor.

Statskuldsräntor m.m.

26

Förslag till statens budget för 2018

Statsskuldräntor m.m.

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	6
1 Förslag till riksdagsbeslut	7
2 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.....	9
3 Räntor på statsskulden	11
3.1 1:1 Räntor på statsskulden.....	11
3.2 Statsskuldräntor.....	11
3.3 Faktorer som påverkar ränteutgifterna.....	12
3.3.1 Statsskulden och statens budgetsaldo	13
3.3.2 Ränte- och valutakursutveckling	14
3.3.3 Upplåning.....	14
3.4 Regeringens överväganden	16
4 Preliminär utvärdering av statsskuld förvaltningen	17
4.1 Utvärdering av statsskuld förvaltningen	17
4.1.1 Mål, ansvarsfördelning och process.....	17
4.1.2 Övergripande om regeringens styrning av statsskuldens förvaltning.....	17
4.2 Redovisning av regeringens riktlinjebeslut och utvärdering av Riksgäldskontorets upplåning och skuld förvaltning	18
4.2.1 Statsskuldens sammansättning.....	18
4.2.2 Statsskuldens löptid.....	18
4.2.3 Positionstagande	19
4.2.4 Marknads- och skuld vård	19
4.2.5 Lån för att tillgodose behovet av statslån.....	20
4.2.6 Upplåning på privatmarknaden.....	20
4.3 Kostnad i termer av genomsnittlig emissionsränta	21
4.4 Risker i statsskuld förvaltningen	22
5 Oförutsedda utgifter	23
5.1 1:2 Oförutsedda utgifter.....	23
6 Riksgäldskontorets provisionsutgifter.....	25

6.1	1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	25
-----	---	----

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	7
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	10
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	10
Tabell 2.3	Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	10
Tabell 3.1	Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden	11
Tabell 3.2	Utgiftsmässiga statsskuldräntor 2016–2020	12
Tabell 3.3	Kostnadsmässiga statsskuldräntor 2016–2020.....	12
Tabell 3.4	Ränteförutsättningar.....	14
Tabell 3.5	Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Räntor på statsskulden .	16
Tabell 4.1	Mandat för positionstagande.....	19
Tabell 4.2	Resultat av positioner	19
Tabell 4.3	Besparing privatmarknadsupplåning.....	20
Tabell 5.1	Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter	23
Tabell 5.3	Härledning av anslagsnivån för 1:2 Oförutsedda utgifter	23
Tabell 6.1	Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter.....	25
Tabell 6.2	Utveckling av provisionsutgifter 2012–2016.....	25
Tabell 6.3	Provisionsutgifter 2017–2020.....	26
Tabell 6.4	Härledning av anslagsnivån för 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter.....	26

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Utgiftsmässiga statsskuldräntor.....	12
Diagram 3.2	Statsskuld i miljarder kronor och som andel av BNP 1990–2020.....	13
Diagram 3.3	Statens budgetsaldo 2000–2020	13
Diagram 3.4	Ränteförutsättningar	14
Diagram 3.5	Statsskuldens (inkl. skuldköselinstrument) fördelning på instrument	14
Diagram 3.6	Valutaskuldens sammansättning 2017	15
Diagram 3.7	Finansiering av valutaskulden per valuta (inklusive lån till Riksbanken)	16
Diagram 4.1	Andelen real kronskuld och valutaskuld	18
Diagram 4.2	Skuldslagens räntebindningstid	19
Diagram 4.3	Genomsnittliga emissionsräntor per skuldslag.....	21

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. för budgetåret 2018 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m. enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Räntor på statsskulden	11 200 000
1:2	Oförutsedda utgifter	10 000
1:3	Riksgäldskontorets provisionsutgifter	145 200
Summa		11 355 200

2 Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m.

Utgiftsområde 26 Statsskuldsräntor m.m. omfattar räntor på statsskulden, oförutsedda utgifter och Riksgäldskontorets provisions-utgifter i samband med upplåning och skuld-förvaltning. Utgiftsområdet ingår inte i utgifterna under utgiftstaket för staten.

Målet för statsskuldsförvaltningen är att skulden ska förvaltas så att kostnaden för skulden långsiktigt minimeras samtidigt som risken i förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer.

Vartannat år lämnar regeringen en skrivelse till riksdagen med en utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning. Åren däremellan redovisar regeringen sin preliminära syn på den genomförda statsskuldsförvaltningen i budgetpropositionen. En sådan redovisning lämnas i avsnitt 4.

Kostnaderna för statsskulden påverkas i första hand av skuldens storlek och räntenivåerna då skuldinstrumenten gavs ut. En del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta, varför valutakursrörelser också påverkar kostnaderna. För realskulden påverkas kostnaderna på motsvarande sätt av hur konsumentprisindex utvecklas. Valet av upplåningsstrategi och upplåningsteknik gör att de ränteutgifter som avräknas mot anslag i statens budget kan uppvisa stora svängningar mellan åren, även om skuldutvecklingen, räntenivåerna och valutakurserna är stabila. Detta beror på att de kassamässiga ränteutgifterna påverkas av realiserade valuta- och kursdifferenser. För att studera den underliggande utvecklingen av ränteutgifterna bör en kostnadsmässig redovisning användas.

Utfallet 2016 för utgiftsområdet uppgick till 1,7 miljarder kronor och var därmed 20,2 miljarder kronor lägre än 2015.

Utgifterna under utgiftsområdet förväntas bli 3,8 miljarder kronor lägre 2017 än de anslag som anvisades i statens budget. Denna skillnad är hänförlig till utgifterna som belastar anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* och beror främst på att de inhemska räntorna blivit lägre och att valutakursvinsterna väntas bli högre än vad som antogs i budgetpropositionen för 2017. Även ramförändringarna för utgiftsområdet 2018–2020 förklaras också av utvecklingen på detta anslag. I denna proposition föreslås att utgiftsområdet minskas med ca 5,1 miljarder kronor, jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen för 2017, till 11,4 miljarder kronor 2018.

Utgifterna under utgiftsområdet beräknas uppgå till 25,7 miljarder kronor 2019 och 22,2 miljarder kronor 2020, vilket är ca 4,2 miljarder kronor respektive 14,5 miljarder kronor lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen för 2017. De lägre utgifterna är en effekt av att både de långa och de korta marknadsräntorna är markant lägre i dag samt av en lägre statsskuld än vad som antogs i budgetpropositionen för 2017.

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
1:1 Räntor på statsskulden	1 668	16 313	11 500	11 200	25 500	22 000
1:2 Oförutsedda utgifter	0	10	10	10	10	10
1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter	75	145	145	145	145	145
Totalt för utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	1 743	16 468	11 645	11 355	25 655	22 155

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.**

Miljoner kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	16 468	16 468	16 468
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volymer			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18			
Övrigt	-5 113	9 187	2 687
Ny ramnivå	11 355	25 655	22 155

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.**Tabell 2.3 Ramnivå 2018 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.**

Miljoner kronor

	2018
Transfereringar ¹	10
Verksamhetsutgifter ²	11 345
Investeringar ³	0
Summa ramnivå	11 355

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2016 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3 Räntor på statsskulden

3.1 1:1 Räntor på statsskulden

Tabell 3.1 Anslagsutveckling 1:1 Räntor på statsskulden

Tusental kronor

2016	Utfall	1 667 948	Anslags- sparande	8 946 028
2017	Anslag	16 312 590 ¹	Utgifts- prognos	11 500 000
2018	Förslag	11 200 000		
2019	Beräknat	25 500 000		
2020	Beräknat	22 000 000		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för räntor på statsskulden.

Anslagsutfall och utgiftsprognos 2017

Utfallet på anslaget 2016 blev 1,7 miljarder kronor, vilket var 8,9 miljarder kronor lägre än de anvisade medlen. År 2017 beräknas utgifterna bli 11,5 miljarder kronor, vilket är 4,8 miljarder kronor lägre än vad som föreslogs i 2017 års budgetproposition. De huvudsakliga orsakerna till nedrevideringen av utgifterna är att de inhemska räntorna blivit lägre och att valutakursvinsterna väntas bli högre än vad som antogs i budgetpropositionen för 2017.

Regeringens överväganden

Regeringen beslutar om den övergripande styrningen av statsskuldens förvaltning i årliga riktlinjebeslut senast den 15 november varje år.

Riksgäldskontoret lämnar förslag till riktlinjer och förslaget remitteras därefter till Riksbanken för yttrande. I riktlinjebeslutet fastställs bl.a. skuldens löptid samt fördelningen mellan de tre skudslagen nominell skuld i svenska kronor, real skuld i svenska kronor och skuld i utländsk valuta. Inom de ramar som regeringen fastställer har Riksgäldskontoret mandat att fatta beslut om hur statsskulden ska förvaltas. Utgångspunkten för statsskuld förvaltningen är att kostnaderna för statsskulden ska minimeras, samtidigt som risker beaktas.

3.2 Statsskuldräntor

Den budgetpåverkande redovisningen av statsskuldräntorna är utgiftsmässig och i stort sett baserad på de betalningar som sker. Ränteutgifterna blir därmed starkt beroende av vilken upplåningsteknik som tillämpas och kan därför uppvisa stora svängningar mellan åren som inte direkt kan hänföras till den underliggande skuld-, ränte- och valutakursutvecklingen under motsvarande period. De utgiftsmässiga statsskuldräntorna för 2016–2020 redovisas i tabell 3.2.

Förutom löpande ränteutgifter samt över- och underkurser från emissioner av statsobligationer, utgörs de totala ränteutbetalningarna även av utgifter i form av realiserade kursdifferenser vid återköp av obligationer samt realiserade valutakursdifferenser (se tabell 3.2).

Tabell 3.2 Utgiftsmässiga statsskuldräntor 2016–2020

Miljarder kronor

Utfall 2016 och prognos 2017–2020

	2016	2017	2018	2019	2020
Räntor på lån i svenska kronor	14,3	16,5	17,2	22,0	24,5
Räntor på lån i utländsk valuta	-0,2	0,0	0,5	0,5	0,5
Över-/underkurser vid emission ¹	-16,8	-9,0	-1,5	-3,0	-0,5
Summa räntor	-2,7	7,5	16,2	19,5	24,5
Räntor på in- och utlåning ²	-2,8	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
Valutakursförluster/-vinster ³	-2,5	-0,5	-0,5	0,0	0,0
Kursförluster/-vinster ⁴	9,7	7,0	-2,0	8,5	0,0
Summa ränteutgifter	1,7	11,5	11,2	25,5	22,0

¹ Om Riksgäldskontoret (RGK) emitterat en obligation med en kupongränta som är högre än marknadsräntan uppstår en överkurs, vilket innebär att RGK får den diskonterade mellanskillnaden mellan marknadsräntan och kupongräntan av köparen. Underkurser uppstår vid motsatt förhållande.

² Ränteinkomster och ränteutgifter på RGK:s nettoutlåning. Summa ränteutgifter påverkas dock inte av RGK:s nettoutlåning (vilket däremot räntekostnaderna gör). Den större statsskuld som följer av RGK:s nettoutlåning påverkar således inte anslaget för statsskuldräntor. Förklaringen är att anslaget nettoredovisas. De högre ränteutgifter som beror på skuldens ökning motsvaras av en lika stor ökning av ränteinkomsterna. Däremot påverkas de kostnadsmissiga statsskuld-räntorna fullt ut av ökningen av statsskulden.

³ Vid lösen eller omsättning av lån i utländsk valuta realiserar valutakursförluster eller valutakursvinster beroende på hur valutakursen utvecklats sedan lånet tecknades. Posten påverkar utgifterna på statens budget och statens budgetsaldo, men inte statens finansiella sparande.

⁴ Kursförluster uppstår vid förtidsinlösen av lån som har en högre kupongränta än marknadsräntan vid återköpstillfället. Kursvinster uppstår vid motsatt förhållande. Posten påverkar utgifterna på statens budget och saldot, men inte statens finansiella sparande.

De kostnadsmissiga räntorna som visas i tabell 3.3 används vid beräkningen av statens finansiella sparande. Kostnadsmissig redovisning innebär att räntorna periodiseras över lånens löptid. De kostnadsmissiga räntorna ger en bättre bild av hur kostnaden för statsskulden utvecklas. Tabell 3.3 utgår från posten Summa räntor i tabell 3.2 och lägger till en kostnadsjusteringspost för att få räntorna rätt periodiserade. De realiserade valutakurs- och kursförlusterna, som påverkar ränteutgifterna, beaktas därmed inte vid beräkningen av de kostnadsmissiga räntorna. I beräkningen av det finansiella sparandet ingår inte värdeförändringar. Följaktligen tas inte heller orealiserade omvärderingar av statsskulden som härrör från ändringar i marknadsräntor eller växelkurser upp som kostnader för statsskulden.

Tabell 3.3 Kostnadsmissiga statsskuldräntor 2016–2020

Miljarder kronor

	2016	2017	2018	2019	2020
Summa räntor enligt tabell 3.2	-2,7	7,5	16,2	19,5	24,5
Summa kostnadsjustering	8,6	2,0	-3,0	-5,0	-9,0
Summa räntekostnader¹	5,9	9,5	13,2	14,5	15,5

¹ Exklusive realiserade valuta- och kursdifferenser.

3.3 Faktorer som påverkar ränteutgifterna

Storleken på statsskulden, inhemska och utländska räntenivåer samt den svenska kronans växelkurs mot andra valutor är de viktigaste faktorerna för ränteutgifternas storlek. Som tidigare nämnts har Riksgäldskontorets låneteknik också betydelse för hur ränteutgifterna fördelas över tiden.

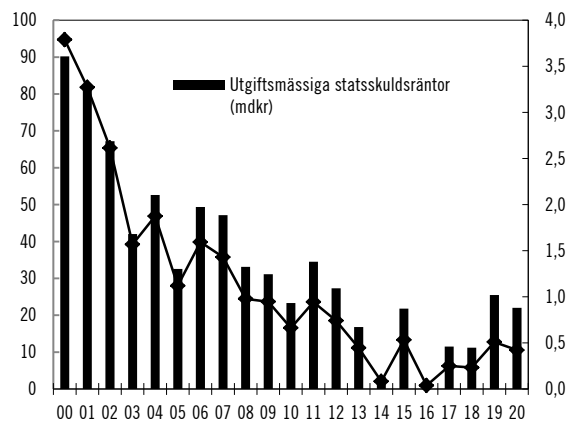
Ränteutgifterna för statsskulden blev 20,1 miljarder kronor lägre 2016 än 2015. Skillnaden förklaras huvudsakligen av valutakursförluster 2015 och valutakursvinster 2016 samt av nettot av räntor på in- och utlåning.

Av diagram 3.1 framgår att de utgiftsmässiga statsskuld-räntorna har minskat från ca 90 miljarder kronor i början av 2000-talet till ca 2 miljarder kronor 2016. Som andel av BNP minskade statsskuld-räntorna under motsvarande period från ca 3,8 procent till ca 0,4 promille. Minskningen beror främst på att marknadsräntorna har sjunkit, men även på att statsskuldens andel av BNP minskat.

Diagram 3.1 Utgiftsmässiga statsskuld-räntor

Miljarder kronor

Procent av BNP

Källor: Ekonomistyrningsverket och egna beräkningar.

År 2017 beräknas ränteutgifterna bli 9,9 miljarder kronor högre än 2016. Den stora ökningen förklaras främst av att ränteutgifterna 2016 var ovanligt låga till följd av höga överkursen vid emissioner av statslån och av stora valutavinster. Valutavinster uppstår på samtliga instrument i utländsk valuta om valutakursen för den utländska valutan vid förfallotidpunkten är lägre än vid emissionstillfället. På motsvarande sätt uppstår kursdifferenser vid förtidsinlösen av lån då marknadsräntorna inte är desamma som kupongräntan.

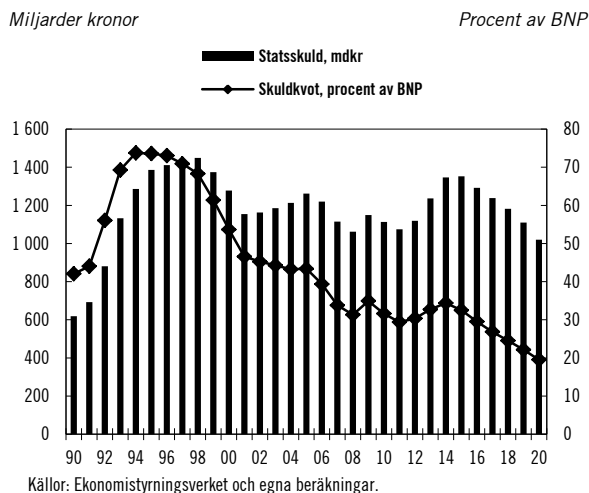
År 2018 väntas ränteutgifterna i stort sett vara oförändrade, för att 2019 öka med 14 miljarder kronor, i huvudsak beroende på kursförluster. År 2020 minskar sedan ränteutgifterna med 4 miljarder kronor. Uttryckt som andel av BNP beräknas utgifterna för statsskuldsräntorna först öka från 0,04 procent 2016 till 0,25 procent 2017 för att öka till 0,51 procent 2019 och sedan falla tillbaka till 0,42 procent 2020.

3.3.1 Statsskulden och statens budgetsaldo

Statsskuldens storlek förändras i takt med statens budgetsaldo och ändrade skulddispositioner m.m. En skulddisposition kan exempelvis bestå av en omvärdering av valutaskulden till aktuella valutakurser. Omvärderingen påverkar statsskuldens storlek, men inte budgetsaldot, eftersom enbart realiserade valutakursdifferenser belastar ränteanslaget.

Efter att statsskuldskvoten, dvs. statsskulden som andel av BNP, sjunkit under hela 2000-talet ökade kvoten tillfälligt krisåret 2009 (se diagram 3.2), till stor del på grund av en ökad vidareutlåning till Riksbanken för förstärkning av valutareserven och av fallande BNP. Efter detta sjönk statsskuldskvoten, men i samband med en ytterligare förstärkning av valutareserven om drygt 100 miljarder kronor i början av 2013 ökade statsskuldskvoten igen. Statsskulden uppgick vid utgången av 2013 till 1 236 miljarder kronor varav vidareutlåningen till Riksbanken uppgick till ca 193 miljarder kronor (motsvarande ca 5 procent av BNP). År 2014 fortsatte statsskuldskvoten att öka till 34,4 procent av BNP, för att 2015 och 2016 minska successivt till 29,5 procent av BNP. År 2017 och framåt beräknas statsskuldskvoten successivt minska.

Diagram 3.2 Statsskuld i miljarder kronor och som andel av BNP 1990–2020

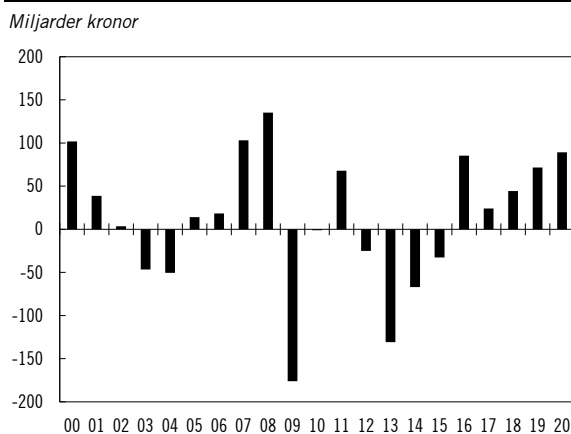

Från och med 2016 bidrar ett negativt lånebehov till att statsskulden minskar, både nominellt och som andel av BNP. Statsskuldskvoten beräknas minska till 19,5 procent 2020.

Utöver konjunkturåterhämtningen bidrar även ett beräkningstekniskt antagande om försäljningar av statens innehav av aktier i noterade och onoterade bolag till att statsskulden minskar. De antagna försäljningarna minskar lånebehovet med 5 miljarder kronor per år 2017–2020. Sammantaget minskar därmed statsskulden till följd av försäljningsantagandena med 20 miljarder kronor t.o.m. 2020. Om detta beräkningstekniska antagande exkluderades skulle statsskuldskvoten uppgå till 19,9 procent 2020.

I slutet av prognosperioden väntas budgetsaldot successivt öka, för att uppgå till 89 miljarder kronor 2020 (se diagram 3.3).

Diagram 3.3 Statens budgetsaldo 2000–2020

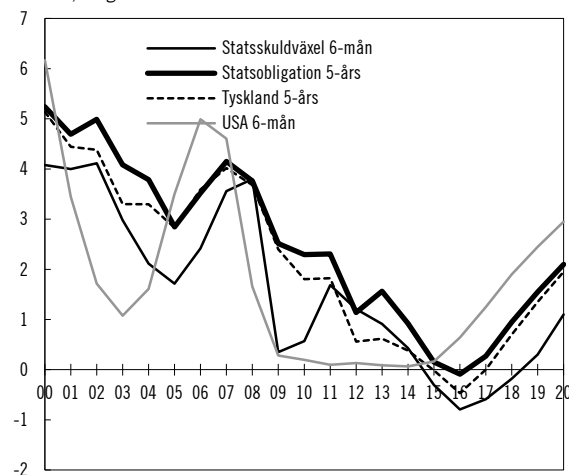

3.3.2 Ränte- och valutakursutveckling

Värdet på den svenska kronan påverkar ränteutgifterna, men också statsskulden direkt, eftersom valutaskulden värderas till aktuella valutakurser. En svagare krona ökar ränteutgifterna för lån i utländska valutor och en starkare krona minskar ränteutgifterna. Dessutom påverkas ränteanslaget av realiserade valutakursdifferenser, som uppstår när lån i utländska valutor förfaller. Om kronan stärks sedan lånet togs uppstår en valutavinst, och vice versa. Därutöver påverkas ränteutgifterna av valutakursförändringar mellan andra valutor än kronan.

Diagram 3.4 Ränteförutsättningar

Procent, årsgenomsnitt

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

Statsobligationsräntorna i Sverige, USA och Tyskland har under lång tid sjunkit trendmässigt. Låga räntor avspeglar normalt förväntningar om låg tillväxt och låga styrräntor under lång tid framöver. Utvecklingen på räntemarknaden har bl.a. styrts av den geopolitiska utvecklingen i omvärlden, som ökat finansmarknadens efterfrågan på relativt säkra tillgångar, t.ex. statsobligationer. Även BNP-utvecklingen (och inflationen) har varit svagare än förväntat, vilket lett till reviderade bedömningar av penningpolitiken i en mer expansiv inriktning under en längre tid framöver. I takt med att konjunkturen återhämtar sig, och riskaptiten återgår till mer normala nivåer, förväntas investerare söka sig till andra placeringsslag och statsobligationsräntorna kommer då att stiga (diagram 3.4 och tabell 3.4).

Tabell 3.4 Ränteförutsättningar

Procent årsgenomsnitt då inte annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020
Statsskuldväxel					
6-månaders	-0,79	-0,59	-0,18	0,30	1,10
Statsobligation 5-års	-0,09	0,27	0,95	1,55	2,10
Statsobligation 10-års	0,61	0,92	1,65	2,30	2,75
Tyskland 5-års	-0,47	0,00	0,70	1,35	1,95
USA 6-månaders	0,64	1,25	1,90	2,45	2,95
Växelkurs SEK/EUR	9,72	9,42	9,27	9,22	9,19
Växelkurs SEK/USD	9,21	8,30	8,24	8,20	8,17

Källor: Riksbanken och egna beräkningar.

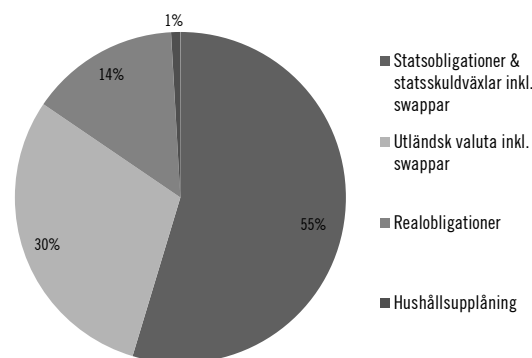
Den svenska kronan försvagades 2014–2016 mot euron och den amerikanska dollarn. Under prognosperioden förväntas kronan stärkas något gentemot dessa valutor och mot en korg (dvs. ett sammanvägt genomsnitt) av Sveriges viktigaste handelspartners valutor, det s.k. KIX-indexet.

3.3.3 Upplåning

Den okonsoliderade statsskuldens fördelning på olika skuldslag framgår av diagram 3.5. En första indelning kan göras mellan lån i svenska kronor och i utländsk valuta. För skulden i svenska kronor görs vidare en indelning i nominella och reala låneinstrument.

Diagram 3.5 Statsskuldens (inkl. skuldskötselinstrument) fördelning på instrument

Andelar av statsskuden 2017-07-31

Källa: Riksgäldskontoret.

Nominella lån i svenska kronor

Drygt hälften av statsskuden är finansierad med nominella lån i svenska kronor. De två låneinstrument som används är i huvudsak statsobligationer och statsskuldväxlar.

Statsskuldväxlar har en löptid som normalt uppgår till högst sex månader. En statsskuldväxel är ett s.k. nollkuponinstrument. Räntan är skillnaden mellan det belopp som staten erhåller när växeln emitteras och det belopp som staten återbetalar vid förfall. Den korta löptiden på statsskuldväxlar gör att en förändring i räntenivån relativt snabbt påverkar räntekostnaderna.

Statsobligationer har en fast årlig kupongränta, vilket innebär att räntan betalas ut årligen med ett lika stort belopp varje gång. Normalt finns ca 10 olika statsobligationer utfärdade samtidigt, med en löptid på mellan 1 och 15 år. Våren 2009 emitterades dock en 30-årig obligation och våren 2012 emitterades en 20-årig obligation. Initialt brukar kupongräntan och marknadsräntan vara ungefär densamma. När marknadsräntan förändras får det till följd att obligationer som senare emitteras inom ramen för samma lån får en överkurs, alternativt en underkurs. När Riksgäldskontoret emitterar obligationer med överkurs uppstår en räntekomst och när emitteringen sker till underkurs uppstår en ränteutgift. Det gör att de kassamässiga räntorna för enskilda år kan variera betydligt. De kostnadsmässiga räntorna påverkas däremot inte direkt av över- och underkurser. I den kostnadsmässiga redovisningen periodiseras över- eller underkursen i stället över hela lånets löptid.

Riksgäldskontoret lånar även direkt från privatpersoner och mindre investerare. Premieobligationer står för den största delen av denna upplåning.

Reala lån i svenska kronor

Förenklat uttryckt får den som köper en realobligation en real ränta plus kompensation för inflation. Kupongräntan för realobligationer räknas upp med inflationen, liksom det lånade beloppet som återbetalas på förfalldagen. Det innebär att en stor del av räntan betalas först när lånet förfaller. I likhet med vad som gäller för nominella obligationer uppstår det över- och underkurser, som utöver skillnaden mellan kupongräntan och marknadsräntan även är beroende av inflationen.

Skuld i utländsk valuta

På den internationella kapitalmarknaden kan Riksgäldskontoret låna stora belopp på kort tid. Det finns skäl att regelbundet låna i utländsk valuta, även när lånebehovet är litet, eftersom

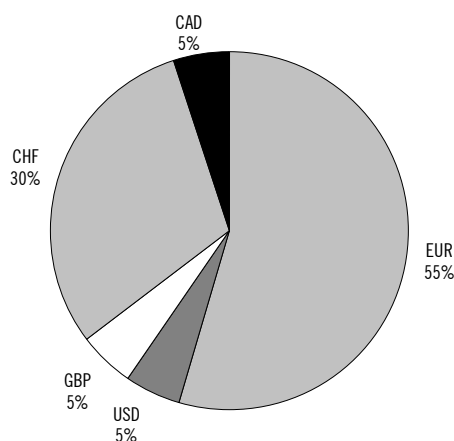
man då upprätthåller beredskapen att låna större belopp om det skulle behövas.

Riksgäldskontoret har sett över hanteringen av valutaskulden utan att kunna påvisa att valutaexponering leder till sänkta kostnader för statsskulden på lång sikt. Exponeringen leder däremot till att kostnaderna varierar mer. Regeringen har därför beslutat att valutaexponeringen gradvis ska minska.

Riksgäldskontorets styrelse fastställer varje år ett riktmärke som anger hur fördelningen mellan olika valutor ska vara. Riktmärket förändrades 2015 från en procentuell fördelning av exponeringen till en exponering mätt som nominella belopp uttryckta i respektive valuta. Det ungefärliga riktmärket för exponeringen, med växelkurser per den 31 juli 2017, mot de olika valutorna framgår av diagram 3.6.

Diagram 3.6 Valutaskuldens sammansättning 2017

Procent

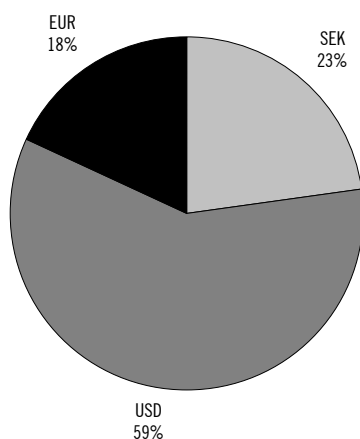
Källa: Riksgäldskontoret och egna beräkningar.

Riktmärket bestämmer exponeringen mot olika valutor i valutaskulden inklusive derivat (exempelvis valutaswappar). Riksgäldskontoret ger inte ut valutalån direkt enligt riktmärket, utan anpassar valutasammansättningen genom derivat. Exponeringen skiljer sig därmed från hur den underliggande finansieringen ser ut, se diagram 3.7.

Derivatkontrakten ger upphov till ränteutgifter och räntekomster som är beroende av ränte- och valutakursutvecklingen. Derivaten är en del av upplåningstekniken som syftar till att åstadkomma så billig upplåning som möjligt, samtidigt som risken i förvaltningen kan styras.

Diagram 3.7 Finansiering av valutaskulden per valuta (inklusive lån till Riksbanken)

Andelar 2017-07-31

Källa: Riksgäldskontoret.

3.4 Regeringens överväganden**Tabell 3.5 Härledning av anslagsnivån 2018–2020 för 1:1 Räntor på statsskulden**

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	16 312 590	16 312 590	16 312 590
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt	-5 112 590	9 187 410	5 687 410
Förslag/beräknat anslag	11 200 000	25 500 000	22 000 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 11 200 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 25 500 000 000 kronor respektive 22 000 000 000 kronor.

4 Preliminär utvärdering av statsskuldsförvaltningen

4.1 Utvärdering av statsskuldsförvaltningen

Regeringen utvärderar den förda statsskuldspolitiken i en skrivelse till riksdagen vartannat år. Åren där emellan redovisar regeringen en preliminär utvärdering i budgetpropositionen. Nedan redovisas en preliminär utvärdering av den förda statsskuldspolitiken för perioden 2012–2016. Eftersom målet för statsskuldsförvaltningen är långsiktigt utvärderas förvaltningen över rullande femårsintervall.

I skrivelsen Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2011–2015 (skr. 2015/16:104), som regeringen överlämnade till riksdagen våren 2016, framgick att Riksgäldskontorets förutsättningar att nå det övergripande målet för statsskuldspolitiken förbättrats genom att regeringens styrning i de årliga riktlinjerna gjorts mer flexibel. Ekonomistyrningsverket, som Finansdepartementet anlidade som stöd för utvärderingen, bedömde att Riksgäldskontoret överlag har uppfyllt regeringens riktlinjer, även om den reala skuldens andel låg klart under det långsiktiga målet på 20 procent i slutet av 2015.

Nästa utvärderingsskrivelse, som ska avse perioden 2013–2017, kommer att överlämnas till riksdagen i april 2018.

4.1.1 Mål, ansvarsfördelning och process

Målet för statsskuldspolitiken är att statens skuld ska förvaltas så att kostnaden för skulden långsiktigt minimeras samtidigt som risken i

förvaltningen beaktas. Förvaltningen ska ske inom ramen för de krav som penningpolitiken ställer (5 kap. 5 § budgetlagen [2011:203]).

Utifrån målet beslutar regeringen i årliga riktlinjebeslut om den övergripande styrningen och därigenom om avvägningen mellan förväntad kostnad och risk i statsskulden. Riksgäldskontoret ansvarar för att upplåning och förvaltning görs i enlighet med målet och inom ramen för de riktlinjer som regeringen beslutat. Regeringens riktlinjebeslut ska fattas senast den 15 november varje år. Till grund för beslutet ligger bl.a. Riksgäldskontorets förslag till riktlinjer som också ska lämnas årligen, senast den 1 oktober. I samband med beredningen av Riksgäldskontorets förslag ges Riksbanken möjlighet att yttra sig.

4.1.2 Övergripande om regeringens styrning av statsskuldens förvaltning

Målet för statsskuldsförvaltningen innebär att regeringens riktlinjebeslut ska baseras på en avvägning mellan långsiktig kostnad och risk. Avvägningen görs främst genom valet av löptid. Väljs en kortare löptid i skulden förväntas den genomsnittliga kostnaden bli lägre samtidigt som risken i förvaltningen stiger (och tvärt om). Detta beror på att avkastningskurvan över tid, även om så inte alltid varit fallet de senaste åren, antas ha en positiv lutning samtidigt som korta marknadsräntor varierar mer. En kortare löptid innebär att en större del av skulden sätts om i varje period, vilket gör att en ränteuppgång snabbare får genomslag på räntekostnaderna. I

riktlinjerna beslutas även statsskuldens sammansättning i termer av skuldslag. Genom att fördela statsskulden på flera skuldslag med olika riskegenskaper reduceras risken jämfört med om statsskulden bara består av ett skuldslag.

Regeringens styrning tar även sin utgångspunkt i statsskuldens storlek och förväntade utveckling. Principiellt innebär en låg statsskuld att utrymmet för risktagande ökar i utbyte mot lägre förväntade kostnader. Orsaken till detta är att en lägre statsskuld medför lägre kostnader, som i sin tur gör att variationerna i kostnaderna uttryckt i kronor minskar.

4.2 Redovisning av regeringens riktlinjebeslut och utvärdering av Riksgäldskontorets upplåning och skuldförvaltning

4.2.1 Statsskuldens sammansättning

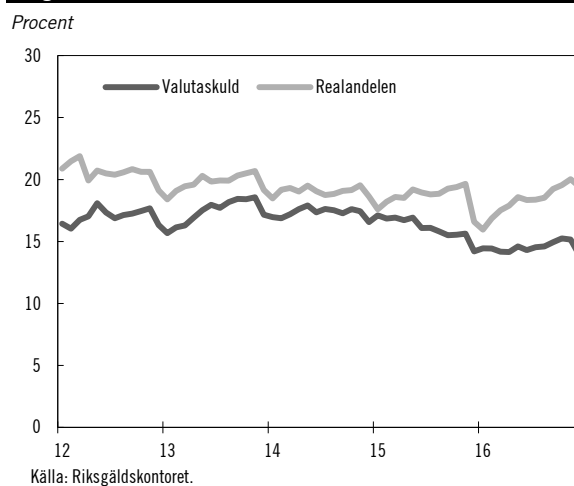
Statsskulden är fördelad på flera skuldslag i syfte att minska risken i statsskuld förvaltningen utan att öka kostnaderna. Den största delen av statsskulden består av nominella lån i kronor. I övrigt består statsskulden av real skuld i kronor och valutaskuld.

Andelen real skuld i kronor styrs med en långsiktig målandel. År 2015 sänktes målandelen från 25 till 20 procent som en konsekvens av att nya beräkningsprinciper infördes för statsskuldens andelar. I regeringens riktlinjebeslut för 2015 ändrades styrningen av valutaexponeringen i statsskulden. Ändringen innebar att den tidigare styrningen mot valutaexponeringen 15 procent ersattes med en planerad minskningstakt på 20 miljarder kronor, med en begränsning på maximalt 30 miljarder kronor. Ändringen motiverades av att det inte finns tillräckligt stöd för att valutaexponering ger lägre förväntade kostnader för staten. Andelen nominell kronskuld styrs inte direkt utan är konsekvens av utfallet för de båda andra skuldslagen.

I diagram 4.1 redovisas andelen real kronskuld och valutaskuld enligt beräkningsprinciperna från 2015 för samtliga år. För 2016 har utfallet hållit sig relativt nära regeringens riktlinjer. Statsskuldens exponering i utländsk valuta minskade med målsatta 20 miljarder kronor genom växling av japanska yen och amerikanska

dollar. Andelen real kronskuld var under året i genomsnitt 18,4 procent, vilket är något lägre än den långsiktiga målandelen på 20 procent. Andelen real kronskuld är svår att styra eftersom andelen inte kan anpassas med hjälp av derivat på samma sätt som för valutaskulden. Det skulle medföra omotiverat stora kostnader att anpassa andelen real kronskuld genom byten mellan reala och nominella statsobligationer.

Diagram 4.1 Andelen real kronskuld och valutaskuld

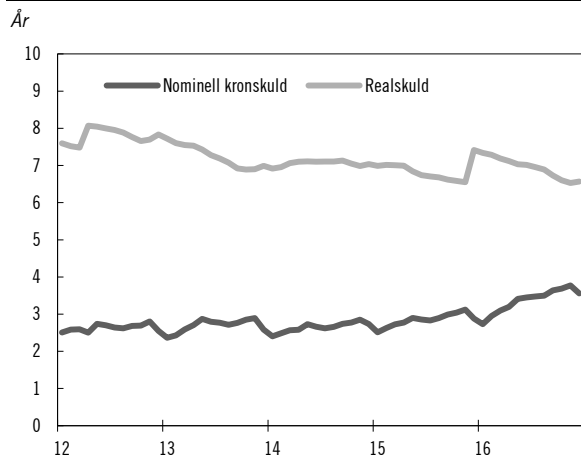
4.2.2 Statsskuldens löptid

Regeringen styr sedan 2009 löptiden i statsskulden genom att lägga fast separata målvärden för räntebindningstiden i vart och ett av de tre skuldslagen. För instrument i nominell kronskuld med mer än tolv år till förfall var det långsiktiga riktvärdet 70 miljarder kronor under 2016. För instrumenten i nominell kronskuld med upp till tolv år till förfall har riktlinjerna för löptiden, mätt som duration, ökats stegvis och skulle 2016 vara 2,6–3,6 år, vilket också uppnåddes vid de flesta tidpunkter (se diagram 4.2). I riktlinjerna för 2017 ökades målnivån för löptiderna ytterligare till 2,9–3,9 år. Löptidsför-längningen motiverats av att kostnadsfördelen med kort upplåning är mindre än tidigare. En längre löptid innebär att riskerna i statsskulden minskar.

Styrningen av löptiden för den reala kronskulden ändrades från ett fast riktvärde (9,4 år) till ett intervall (8–10 år) i riktlinjerna för 2011. I riktlinjerna för 2012 vidgades intervallet till 7–10 år, som sedan sänktes något till 6–9 år i och med riktlinjerna för 2016.

För valutaskulden var löptiden 0,1 år under 2016, vilket är inom regeringens riktlinjer på 0–1 år.

Diagram 4.2 Skuldslagens räntebindningstid

Källa: Riksgäldskontoret.

4.2.3 Positionstagande

I syfte att sänka kostnaden för statsskulden har Riksgäldskontoret, vid sidan om den ordinarie finansieringen av statsskulden, möjlighet att ta ränte- och valutapositioner. Positioner får endast tas på marknader som medger att marknadsrisken kan hanteras genom likvida och väl utvecklade derivatinstrument och som potentiellt är en lånevaluta inom ramen för statsskuld-förvaltningen. Positioner får inte tas på den svenska räntemarknaden. Regeringen styr risk-exponeringen i positionsverksamheten genom att i riktlinjerna besluta om två olika mandat för positionstagande. I tabell 4.1 nedan framgår nämnda mandat under utvärderingsperioden 2012–2016.

Tabell 4.1 Mandat för positionstagande

	2012	2013	2014	2015	2016
Daglig VaR vid 95 % sannolikhet, mnkr	450	450	300	300	300
Den svenska kronans valutakurs, mdkr	15	7,5	7,5	7,5	7,5

Positionsmandatet i utländsk valuta sänktes från 450 till 300 miljoner kronor för 2014 (mätt som daglig Value-at-Risk vid 95 procents sannolikhet) och har varit oförändrat sedan dess. Mandatet omfattar såväl styrelsens särskilda positioner som löpande positioner för Riksgäldskontoret och dess externa förvaltare. Syftet med minskningen var att begränsa risken för förluster

samtidigt som positionsverksamheten gavs fortsatt utrymme att bidra till kostnadsbesparingar, ökat marknadsfokus och breddad kompetens i finansiella frågor hos Riksgäldskontorets medarbetare. Potentialen för kostnadsbesparingar minskades dock.

Mandatet för positioner i kronans valutakurs sänktes från 50 till 15 miljarder kronor för 2012 och till 7,5 miljarder kronor för 2013 (och har varit oförändrat sedan dess). Under finanskrisen utnyttjade Riksgäldskontoret det tillfälligt höjda mandatet (på 50 miljarder kronor), då kronan bedömdes vara kortsiktigt undervärderad. Efter 2009 har inga strategiska positioner i kronans valutakurs tagits. Under de sista veckorna av 2014 initierades dock en särskild position där negativa räntor låstes in på löptider upp till tre år i schweizerfranc. Positionen togs för att minska riskerna i statsskuld-förvaltningen. Den genomsnittliga ränta som Riksgäldskontoret kommer att betala för positionen är säkrad till -0,16 procent de närmaste åren.

Tabell 4.2 Resultat av positioner

	Miljoner kronor					
	2012	2013	2014	2015	2016	Genomsnitt
Intern positionstagning	450	450	300	300	300	360
Varav särskild	0	0	-55	347	301	119
Varav löpande	-176	235	-216	-47	-1	-41
Extern positionstagning	-24	-35	90	44	43	27
Totalt resultat	-200	200	-181	-3	42	-52

Som framgår av tabell 4.2 uppvisar resultatet för positionstagningen en relativt stor variation mellan åren. Positionsverksamheten utvärderas därför över en femårsperiod. För perioden 2012–2016 uppgick det totala resultatet i genomsnitt till -52 miljoner kronor per år. Resultatet härrör från Riksgäldskontorets särskilda positioner (119 miljoner kronor) medan Riksgäldskontorets löpande förvaltning i genomsnitt har visat ett underskott på 41 miljoner kronor per år. Den externa förvaltningen har under perioden i genomsnitt visat ett överskott på 27 miljoner kronor per år.

4.2.4 Marknads- och skuld-vård

I de årliga riktlinjerna för statsskuldens förvaltning anges att Riksgäldskontoret genom

marknads- och skuldvard ska bidra till att statspappersmarknaderna fungerar väl i syfte att uppnå det långsiktiga målet om kostnadsminimering med beaktande av risk. Det långsiktiga kostnadsminimeringsmålet är inte kvantifierat och det är svårt att göra rättvisa kostnadsjämförelser med andra statliga låntagare eftersom förutsättningarna skiljer sig när det gäller statsskuldens storlek, lånebehov och huruvida man har en egen centralbank och en egen valuta. Riksgäldskontoret arbetar med ett antal strategier för att uppnå mellanliggande mål vars syfte är att stödja det övergripande kostnadsminimeringsmålet. De mellanliggande mål som Riksgäldskontoret ställt upp består i huvudsak av följande:

- En likvid statspappersmarknad med en väl fungerande infrastruktur.
- Transparens och förutsägbarhet.
- Tydlig och öppen kommunikation med investerare och återförsäljare.
- Goda motparts- och investerarkontakter.
- En bred investerarbas.
- Derivatpositioner i utländsk valuta i syfte att uppnå lägre kostnader eller risker.

Varje år låter Riksgäldskontoret TSN Sifo Prospera genomföra en utvärdering av hur svenska och utländska investerare samt återförsäljare uppfattar förtroendet för statsskuldförvaltningen. Av mätningen går att utläsa hur de mellanliggande målen uppnås. Utvärderingen för 2016 visar att förtroendet för Riksgäldskontorets upplåningsverksamhet är fortsatt högt. Sammanfattningsvis gav investerarna ett något högre betyg jämfört med föregående år. Högst betyg gavs för marknadsvård genom repor av statspapper, följt av kommunikation om lånebehov och finansiering. Riksgäldskontoret har ett antal marknadsvårdande åtaganden gentemot sina återförsäljare för att underhålla likviditeten i statspapper. Syftet med dessa åtaganden är att minska osäkerheten vid bristsituationer, eliminera risker för transaktionsproblem och att kompensera för att den svenska statspappersmarknaden är relativt liten. Riksgäldskontoret ger ut rapporten Statsupplåning – prognos och analys tre gånger per år. I rapporten beskrivs samverkan mellan prognoser över lånebehovet, regeringens riktlinjer för statsskuldens förvaltning och upplåningens fördelning på olika

skuldsdrag och instrument. Syftet med rapporten är att underlätta för marknadens aktörer att bilda sig en uppfattning om statsskuldspolitiken och om kommande upplåningsbehov.

4.2.5 Lån för att tillgodose behovet av statslån

Sedan hösten 2008 har Riksgäldskontoret möjlighet att ta upp lån för att tillgodose behovet av statslån (statsskuldväxlar eller statsobligationer). Möjligheten får bara utnyttjats om det är påkallat av hot mot den finansiella stabiliteten eller marknadens funktion. Möjligheten har inte utnyttjats sedan 2008 och 2009.

4.2.6 Upplåning på privatmarknaden

I riktlinjerna för statsskuldens förvaltning anges att Riksgäldskontoret genom privatmarknadsupplåning ska bidra till att minska kostnaderna för statsskulden i förhållande till motsvarande upplåning på institutionsmarknaden. Kostnader som tillkommer för att distribuera och hantera privatmarknadsupplåningen ska belasta resultatet. I riktlinjerna för 2017 gjordes målsättningen för privatmarknadsupplåningen, mot bakgrund av det låga ränteläget, mer långsiktigt.

Privatmarknadsupplåningens andel av statsskulden har stadigt minskat de senaste fem åren, från runt 4 procent till lite drygt 1 procent vid slutet av 2016. De kostnadsbesparingar som privatmarknadsupplåningen tidigare bidragit till har minskat och är numera negativa, från ett överskott på 129 miljoner kronor 2012 till ett underskott på 33 miljoner kronor 2016.

För femårsperioden 2012–2016 uppgick den samlade kostnadsbesparingen för hela privatmarknadsupplåningen till 258 miljoner kronor. Det är framför allt försäljningen av premieobligationer i början av utvärderingsperioden som bidragit till kostnadsbesparingen.

Tabell 4.3 Besparing privatmarknadsupplåning

Miljoner kronor

	2012	2013	2014	2015	2016
Premieobligationer	125,7	80,5	70,8	33,4	-23,4
Riksgäldsspar	3,7	16,7	0,2	-40,0	-9,8
Summa besparing	129,4	97,3	71,0	-6,6	-33,2

Orsaken till de senaste årens allt svagare resultat är att intäktsmarginalerna minskat i takt med att marknadsräntorna fallit. De tidigare åren då intäktsmarginalen var positiv påverkade även minskade inlåningsvolymerna resultatet negativt.

För att begränsa räntekostnadsförlusten fram till dess att premieobligationsupplåningen bedöms vara lönsam igen uppmanade regeringen, i riktlinjerna för 2017 Riksgäldskontoret att överväga att inte ge ut premieobligationer. För att kunna behålla upplåningsformen då den bedöms kunna bli lönsam igen när räntorna stiger beslutade regeringen samtidigt att göra målperspektivet för privatmarknadsupplåningen mer långsiktigt. Den 13 december 2016 beslutade Riksgäldskontorets styrelse att tillsvida inte ge ut premieobligationer.

Regeringen har tidigare konstaterat att Riksgäldskontorets beslut att avveckla Riksgäldsspar med rörlig ränta till årsskiftet 2015/2016 var välmotiverat.

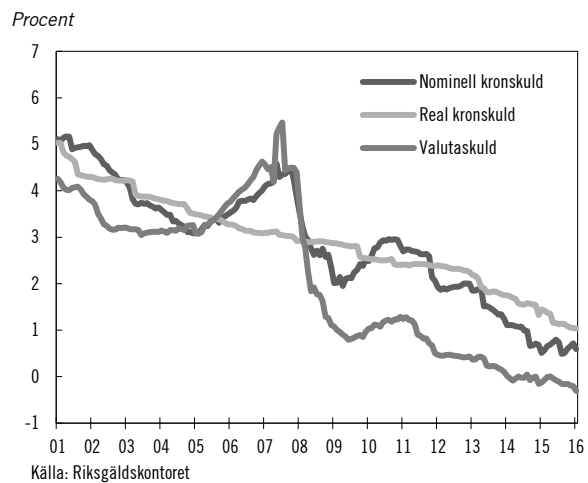
4.3 Kostnad i termer av genomsnittlig emissionsränta

Kostnaderna för statsskulden påverkas i första hand av skuldens storlek och marknadsräntorna vid varje lånetillfälle. Kostnaden påverkas även av valutakursrörelser, eftersom en del av statsskulden är exponerad mot utländsk valuta. På motsvarande sätt påverkas realskuldens kostnader av hur KPI utvecklas. Givet dessa förutsättningar påverkar regeringens riktlinjer och Riksgäldskontorets förvaltning av statsskulden också skuldens kostnader och risker. Som nämnts tidigare är det svårt att kvantitativt utvärdera om regeringens riktlinjer och Riksgäldskontorets lånestrategier varit bättre än alternativa strategier. Riksgäldskontorets dominerande ställning gör att priserna på marknaden påverkas av valet av upplåningsstrategi, varför kostnaderna bara kan mätas och utvärderas på övergripande nivå. Att jämföra med andra statliga låntagare är också svårt eftersom förutsättningarna skiljer sig när det gäller statsskuldens storlek, lånebehov och huruvida man har en egen centralbank och en egen valuta.

Det övergripande kostnads måttet för styrning och uppföljning av statsskuld förvaltningen är den genomsnittliga emissionsräntan. Med emissionsränta avses den ränta (eller yield) som staten

vid emissionstillfället lånade till. Genomsnittet för respektive skuldslag beräknas genom att väga samman alla enskilda emissionsräntor med respektive utestående volym. Kostnads måttet fördelar räntebetalningarna jämnt över instrumentets löptid. Emissionsräntorna i de olika skuldslagen är dock inte helt jämförbara i kostnadstermer. För realskulden tillkommer inflationskompensation och för valutaskulden påverkas kostnaden av valutakursutvecklingen. Olika lång löptid gör också att kostnad och risk skiljer sig åt i de olika skuldslagen.

Diagram 4.3 Genomsnittliga emissionsräntor per skuldslag

I diagram 4.3 visas hur den genomsnittliga emissionsräntan utvecklats för de olika skuldslagen sedan 2012. Efter finanskrisen 2008–2009 föll de korta marknadsräntorna betydligt och den nedåtgående trenden har fortsatt sedan dess. Centralbanker världen över har fört en expansiv penningpolitik i syfte att stimulera ekonomin, vilket i flera länder – bl.a. USA, Storbritannien, Sverige och euroområdet – även innefattat stödköp av statsobligationer i syfte att ytterligare pressa ner marknadsräntorna. I februari 2015 sänkte Riksbanken för första gången sin viktigaste styrränta, reporäntan, under noll.

Den genomsnittliga emissionsräntan för valutaskulden har minskat snabbast eftersom löptiden är kortast i detta skuldslag. Vartefter har även den genomsnittliga emissionsräntan för nominell och real kronskuld fallit. Vid slutet av 2016 var den genomsnittliga emissionsräntan för valutaskulden -0,3 procent, för den nominella kronskulden 0,6 procent och för den reala kronskulden 1 procent.

Riksgäldskontoret har på regeringens uppdrag utrett om utvärderingen av det övergripande målet för statsskuld förvaltningen kan under-

lättas. Uppdraget bygger på resultat och iakttagelser från regeringens skrivelse Utvärdering av statens upplåning och skuldförvaltning 2011–2015 (skr. 2015/16:104).

I utvärderingsarbetet anlätade regeringen Ekonomistyrningsverket (ESV) för att bistå med djupare analys i enskilda frågeställningar. ESV menade att måttet periodiserad kostnad, som Riksgäldskontoret utöver redovisade räntebetalningar på statsskulden använder när statsskuldens totala kostnad följs upp i den årliga utvärderingsrapporten, är svårt att förstå. Det gäller särskilt för instrument där framtida kassaflöden är okända, såsom realobligationer och instrument i utländsk valuta. För dessa instrument revideras kostnaden i dagsläget retroaktivt i takt med att tidigare gjorda antaganden ersätts av faktiska utfall. För att undvika denna egenskap föreslår ESV att kostnaden ska beräknas utifrån respektive instruments emissionsränta till det lånade beloppet på emissionsdagen och att värdet därefter löpande omvärderas med emissionsräntan fram till förfall. Hålls instrumentet till förfall fördelas därmed kostnaden jämnt över löptiden. Riksgäldskontoret har tagit fram ett nytt mått som löser de problem med måttet periodiserad kostnad som ESV har lyft fram. Lösningen består i att kostnader som uppkommer på grund av växelkursförändringar, inflationsuppräkning och återköp tas löpande i takt med att de uppstår. Regeringen ställer sig positiv till rekommendationerna från ESV och Riksgäldskontoret och anser att det nya måttet fortsättningsvis bör användas i styrning och utvärdering av statsskuldens förvaltning.

När det gäller frågan om en riktmärkesbaserad utvärdering av upplåningskostnaderna instämmer regeringen med Riksgäldskontorets bedömning om att en sådan inte bör införas. Övervägande skäl talar för att nyttan av denna form av utvärdering skulle bli begränsad, samtidigt som den skulle kräva betydande resurser. Riktmärkesportföljens sammansättning skulle oundvikligen präglas av godtycke samtidigt som avvikelser från riktmärket i hög grad skulle bero på faktorer utanför Riksgäldskontorets kontroll. En riktmärkesbaserad utvärdering skulle också riskera att motverka de senare årens flexibla styrning, vilken både regeringen och ESV bedömt vara ändamålsenlig i förhållande till det övergripande målet för statsskuldens förvaltning, dvs. kostnadsminimering med beaktande av risk.

4.4 Risker i statsskuldförvaltningen

Risken i statsskuldsportföljen definieras på övergripande nivå i termer av variationer i statsskuldens kostnader. De riskfaktorer som driver kostnaden är förändringar i räntor, inflation och valutakurser. Statsskuldens löptider och sammansättning styr hur statsskuldsportföljen är exponerad mot dessa risker. Vidare påverkar statsskuldens storlek variationerna i räntekostnaderna (uttryckt i kronor). Det finns inget enskilt mått som beskriver den sammantagna risken i statsskuldförvaltningen. I stället används mått på olika typer av risker, varav de främsta är ränteomsättningsrisk och refinansieringsrisk. Med ränteomsättningsrisk menas att räntan på skulden snabbt stiger till följd av högre marknadsräntor. Denna risk ökar när en stor del av skulden består av korta och rörliga lån. Då räntan på korta lån i regel är lägre än på längre lån måste en avvägning göras mellan kostnad och risk. Den genomsnittliga räntebindningstiden, mätt som duration, för hela statsskulden var 4,2 år i slutet av 2010 och 4,6 år vid slutet av 2016. Under 2016 varierade måttet mellan 4,0 och 4,8 år.

Refinansieringsrisken avser risken att det visar sig svårt eller kostsamt att ersätta förfallande lån med nya. I regel framträder refinansieringsrisken samtidigt som behovet av nyupplåning ökar kraftigt. Den bästa försäkringen mot refinansieringsrisker är således goda och hållbara statsfinanser. Riksgäldskontoret begränsar också refinansieringsrisken genom sina strategier för upplåning och marknadsvård. Upplåningen görs till stor del i statsobligationer, vilka fördelas över flera lån med olika förfallotidpunkter. På så sätt är det endast en mindre del av den utestående skuldstocken som förfaller och måste refinansieras varje år. Refinansieringsrisken begränsas också genom att upplåningen fördelas löpande i små och regelbundna auktioner, en ordning som är mindre vanlig i andra europeiska länder. Sedan 2009 har refinansieringsrisken även begränsats genom att den långa upplåningen gradvis ökat. Den genomsnittliga tiden till förfall för hela statsskulden uppgick till 5,0 år i slutet av 2012 och 4,6 år i slutet av 2016.

5 Oförutsedda utgifter

5.1 1:2 Oförutsedda utgifter

Tabell 5.1 Anslagsutveckling 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

2016	Utfall	114	Anslags- sparande	9 886
2017	Anslag	10 000 ¹	Utgifts- prognos	10 000
2018	Förslag	10 000		
2019	Beräknat	10 000		
2020	Beräknat	10 000		

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för oförutsedda utgifter inklusive utgifter för ersättningar till enskilda för skador av statlig verksamhet enligt lagakraftvunnen dom eller efter uppgörelse samt för utgifter för skador inom landet som uppkommit under tidigare krigsförhållanden. Medel från anslaget tas i anspråk efter beslut av regeringen i varje enskilt fall.

Regeringens överväganden

Tabell 5.2 Härledning av anslagsnivån för 1:2 Oförutsedda utgifter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	10 000	10 000	10 000
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	10 000	10 000	10 000

¹Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen bedömer att det även fortsättningsvis behövs ett anslag för oförutsedda utgifter och för vissa speciella ändamål om andra medel inte står till förfogande (jfr prop. 1997/98:1 utg.omr. 26 avsnitt 4). Kammarkollegiet bör därför efter beslut av regeringen även fortsättningsvis få betala ut ersättningar för skador av detta skäl.

Regeringen ska i efterhand redovisa för riksdagen vilka utgifter som täckts genom att medel från anslaget tagits i anspråk. Finansiering av utgifter från anslaget ska ske genom indrag från annat anslag. Användningen av anslaget och beslutade indrag med anledning av detta redovisas i årsredovisningen för staten.

Regeringen föreslår att 10 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Oförutsedda utgifter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 10 000 000 kronor respektive 10 000 000 kronor.

6 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

6.1 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tabell 6.1 Anslagsutveckling 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

År	Slagslag	Utgifter	Anslags- sparande	Utgifter
2016	Utfall	74 843		70 357
2017	Anslag	145 200 ¹	Utgifts- prognos	145 200
2018	Förslag	145 200		
2019	Beräknat	145 200		
2020	Beräknat	145 200		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för Riksgäldskontorets provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning.

Kompletterande information

Samtliga provisionskostnader i samband med upplåning och skuldförvaltning redovisas utanför utgiftstaket, vilket innebär att de behandlas på samma sätt som ränteutgifterna på statskulden.

Anslaget omfattas också av ett särskilt bemyndigande som är beloppsmässigt obegränsat för att säkerställa att regeringen alltid ska kunna fullgöra sina åtaganden gentemot långivarna.

Utveckling av provisionskostnader 2012–2016

Riksgäldskontoret betalar företrädesvis ut provisioner till olika marknadsaktörer för att de upprätthåller infrastrukturen i marknaden genom att sälja, marknadsföra och lösa in Riksgäldskontorets produkter. Dessutom utgår provision till de externa förvaltare som arbetar på Riksgäldskontorets uppdrag. De externa förvaltarna erhåller både en fast och en rörlig provision, där den senare baseras på deras resultat.

Tabell 6.2 Utveckling av provisionsutgifter 2012–2016

Miljoner kronor

Utfall 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Försäljningsprovisioner ¹	61,5	45,3	46,5	46,4	37,3
Provisioner externa förvaltare ²	7,8	14,8	11,7	44,0	24,8
Futuresprovisioner ³	12,3	7,6	11,2	8,1	2,2
Provisioner valutaupplåning	0,0	8,9	27,8	30,0	0,0
Övriga provisioner	0,4	0,3	18	10,4	10,6
Summa provisionskostnader	81,9	76,9	115,1	139,0	74,8

¹ Provisioner som betalas ut till Riksgäldskontorets (RGK) återförsäljare.

² Provisioner som betalas ut till externa förvaltare i samband med RGK:s förvaltning av valutaskulden.

³ Provisioner per kontrakt som betalas ut när RGK handlar i futures (standardiserat terminskontrakt).

Källa: Riksgäldskontoret.

Av tabell 6.2 framgår hur provisionerna har fördelats på några kategorier under de senaste fem åren. Provisionskostnaderna har varierat över tiden mellan 75 och 139 miljoner kronor. Det beror på att volymerna när det gäller upplåning via olika instrument och metoder skiljer sig åt mellan åren.

Provisionskostnaderna styrs till största delen av vilka upplåningskanaler som används. Vissa

upplåningsinstrument ger inte upphov till några rörliga kostnader, medan andra gör det. För de största upplåningsvolymerna är försäljningsprovisionerna fasta. Försäljningsprovisionerna för premieobligationer har ett direkt samband med försäljningsvolymerna. En upplåning via syndikering leder också till höga provisioner som är relaterade till volymen.

Avvägningen mellan vilka instrument som ska användas görs av Riksgäldskontoret inom de ramar som regeringen givit genom riktlinjerna för statsskuldens förvaltning. Den avvägningen inkluderar alla kostnader som är förknippade med upplåningen, inklusive räntekostnaden och eventuella provisioner. I det avseendet utgör provisionerna en kostnad som alla andra inom upplåningsverksamheten.

Den andra faktorn av större betydelse för provisionernas storlek är hur väl de externa förvaltarna lyckas med sina uppdrag. Ju högre avkastning desto högre provision. Som mest erhåller de externa förvaltarna 20 procent av marginalavkastningen. Därmed innebär höga provisioner till de externa förvaltarna att kostnaden för utgiftsområdet totalt sett har sjunkit eftersom avkastningen per definition varit hög när provisionerna är höga. De vinsterna redovisas emellertid inte på anslag 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* utan på anslaget 1:1 *Räntor på statsskulden*.

Tabell 6.3 visar provisionsutgifterna fördelat på några kategorier 2016–2020. Variationen i de totala provisionskostnaderna över tid förklaras till stor del av provisioner till externa förvaltare. Denna post är svåruppskattad då den kan beräknas först när året är slut. I prognosen för 2017 ingår utfall för det resultat som förvaltarna uppnådde 2016. Sammantaget beräknas provisionsutgifterna för de lån Riksgäldskontoret hanterat bli 68 miljoner kronor 2017, 81 miljoner kronor 2018 och därefter ca 96 miljoner kronor per år.

Tabell 6.3 Provisionsutgifter 2017–2020

Miljoner kronor

Prognos 2017–2020

	2017	2018	2019	2020
Försäljningsprovisioner ¹	34,7	34,8	34,8	34,8
Provisioner externa förvaltare ²	16,0	15,8	28,0	28,0
Futuresprovisioner ³	3,5	4,5	5,0	5,0
Provisioner valutaupplåning	0,0	17,9	17,9	17,9
Övriga provisioner	13,7	10,6	10,2	10,2
Summa provisionskostnader	67,9	83,6	95,8	95,8

Anm. Beloppen är avrundade och summerar inte alltid.

¹ Provisioner som betalas ut till Riksgäldskontorets (RGK:s) återförsäljare.² Provisioner som betalas ut till externa förvaltare i samband med RGK:s förvaltning av valutaskulden.³ Provisioner per kontrakt som betalas ut när RGK handlar i futures (standardiserat terminskontrakt).

Källa: Riksgäldskontoret.

Regeringens överväganden

Tabell 6.4 Härledning av anslagsnivån för 1:3 Riksgäldskontorets provisionsutgifter

Tusental kronor

	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	145 200	145 200	145 200
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Överföring till/från andra anslag			
Varav BP18			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	145 200	145 200	145 200

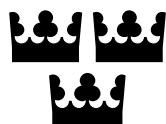
¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen har i budgetlagen (2011:203) ett bemyndigande att besluta att anslaget räntor på statsskulden samt andra utgifter för upplåning och skuldförvaltning får överskridas om det är nödvändigt för att fullgöra statens betalningsåtaganden. Bemyndigandet utnyttjades senast 2009, då utfallet på anslaget uppgick till 212 miljoner kronor, vilket var 52 miljoner kronor högre än vad som anvisats av riksdagen. Den relativt höga volatiliteten och det faktum att risken är asymmetrisk, dvs. att utgifterna kan avvika mer uppåt än nedåt, beaktas alltid vid beredningen av budgetförslaget.

Regeringen föreslår att 145 200 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Riksgäldskontorets provisionsutgifter* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 145 200 000 kronor respektive 145 200 000 kronor.

Avgiften till Europeiska unionen

27

Förslag till statens budget för 2018

Avgiften till Europeiska unionen

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	4
1 Förslag till riksdagsbeslut	5
2 Avgiften till Europeiska unionen.....	7
2.1 Omfattning.....	7
2.2 Utgiftsutveckling	7
2.2.1 Risker för annan utgiftsutveckling	8
2.3 Mål.....	9
2.4 Resultatredovisning.....	9
2.4.1 Resultat.....	9
2.4.2 Analys och slutsatser	9
2.5 Politikens inriktning	10
2.6 Budgetförslag.....	10
2.6.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen.....	10
3 Bemyndigande	13

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	5
Tabell 2.1	Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	8
Tabell 2.2	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	9
Tabell 2.3	Anslagna medel och utfall för 2016	9
Tabell 2.4	Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen	10
Tabell 2.5	Utgiftsutveckling för anslag 1:1 Fördelat på anslagposter	11

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av EU-budgeten för budgetåret 2018 (avsnitt 3),
2. för budgetåret 2018 anvisar ett ramanslag under utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag

1:1	Avgiften till Europeiska unionen	39 510 631
Summa		39 510 631

2 Avgiften till Europeiska unionen

2.1 Omfattning

Utgifterna under utgiftsområde 27 utgörs av Sveriges betalningar till Europeiska kommissionen för EU-budgeten. Europeiska unionens allmänna budget upprättas årligen inom en flerårig budgetram. EU-budgetens utgifter och inkomster ska vara i balans, dvs. vara lika stora, på årlig basis. Eftersom EU-budgetens inkomster huvudsakligen utgörs av avgifter från medlemsstaterna styr EU-budgetens utgiftsnivå i stor utsträckning utgiftsnivån för utgiftsområdet.

Avgifterna från medlemsstaterna benämns Europeiska unionens egna medel och regleras i enlighet med det s.k. egna medelsbeslutet. Det finns tre typer av egna medel: traditionella egna medel, en mervärdesskattebaserad avgift och en avgift baserad på medlemstaternas bruttonationalinkomst (BNI), se vidare avsnitt 2.6. Traditionella egna medel har hittills utgjorts av inkomster från den gemensamma tulltaxan och sockeravgifter inom den gemensamma jordbrukspolitikerna. Från och med 2018 tas dock inte längre egna medel ut baserat på sockerproduktion.

Europeiska unionens rådsbeslut 2014/335/EU, Euratom av den 26 maj 2014 om systemet för egna medel för perioden 2014–2020 har ratificerats av alla EU:s medlemsstater, i enlighet med deras respektive konstitutionella bestämmelser. Beslutet kunde därmed träda i kraft den 1 oktober 2016, med retroaktiv verkan fr.o.m. den 1 januari 2014.

I systemet för egna medel finns ett antal bestämmelser och begränsningsregler som, i jämförelse med de flesta andra medlemsstaterna,

i stor utsträckning påverkar Sveriges avgift till EU.

För det första har Storbritannien en särskild budgetreduktion. Reduktionen finansieras av övriga medlemsstater, vilket gör att Sveriges andel av finansieringen utgör en särskild del av Sveriges EU-avgift. Sverige har dock tillsammans med Tyskland, Nederländerna och Österrike en reduktion på 75 procent av den ordinarie finansieringsandelen. Detta undantag finansieras av övriga medlemsstater, exklusive Storbritannien.

För det andra har Sverige, Tyskland och Nederländerna i och med ikraftträdandet av egna medelsbeslutet en nedsatt mervärdesskattebaserad avgift. Därmed uppgår Sveriges mervärdesskattebaserade avgift med retroaktiv verkan fr.o.m. 2014 till 0,15 procent av mervärdesskattebasen, vilket innebär en nedsättning om 0,15 procentenheter jämfört med det generella uttaget på 0,3 procent av mervärdesskattebasen.

Slutligen har Sverige, Nederländerna och Danmark även en reduktion av den BNI-baserade avgiften. Sveriges reduktion uppgår fr.o.m. 2014 till 185 miljoner euro per år i 2011 års priser.

2.2 Utgiftsutveckling

I tabell 2.2 redovisas utgiftsutvecklingen för utgiftsområdet. De svenska betalningarna av EU-avgiften har varierat kraftigt de senaste åren, trots att den underliggande avgiften ökat något varje år. Förklaringen är ett antal stora engångseffekter. De senast redovisade engångseffekterna

beskrivs närmare i skrivelsen Årsredovisning för staten 2016 (skr. 2016/17:101 s. 155). Av samma skrivelse framgår att utgiftsområdets utfall för 2016 uppgick till 30 350 miljoner kronor. Utfallet blev därmed 5 977 miljoner kronor lägre än de medel som anvisades i statens budget. Jämfört med 2015 minskade avgiften till EU med 13 882 miljoner kronor. Det lägre utfallet 2016 kan huvudsakligen förklaras av en förskottsinbetalning om 6 700 miljoner kronor i BNI-avgift, som gjordes i december 2015 men som avsåg 2016.

EU:s beslut om ändringsbudget i slutet av 2015 ledde till att den svenska EU-avgiften minskade med 2 707 miljoner kronor, men först i början av 2016, då minskningen fick kassamässig effekt.

Ett beslut om ändringsbudget, som sänkte EU:s utgifter med 7 274 miljoner euro 2016, fattades så sent under året att den kassamässiga effekten på den svenska EU-avgiften uppstår först 2017.

Överskottet från EU-budgeten för 2016 var ovanligt högt och uppgick till 6 405 miljoner euro. Överskottet förs upp som en inkomst i 2017 års budget, vilket beräknas sänka Sveriges avgift för 2017.

Den innevarande budgetramen gäller för 2014–2020. De rabatter som Sverige har på avgiften till EU får inte kassamässig effekt förrän 2017, efter att 2014 års beslut om egna medel trädde i kraft i oktober 2016. Avgiften för 2014–2016 har därför varit högre än vad som följer av detta beslut. I stället minskar de samlade rabatterna för 2014–2016 retroaktivt 2017 års avgift. Vissa delar av beslutet motverkar de svenska rabatterna, nämligen att en ökad andel av inkomsterna från den gemensamma tulltaxan ska gå till unionens egna medel och att en ny statistiknomenklatur införts för beräkningen av BNI.

I tabell 2.1 redovisas de faktorer som styr EU-avgiften under posten Övrigt. För närmare uppgifter om de delar som ingår i EU-avgiften, se tabell 2.5.

Tabell 2.1 Härledning av ramnivån 2018–2020. Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor			
	2018	2019	2020
Anvisat 2017¹	29 586	29 586	29 586
<i>Förändring till följd av:</i>			
Beslut			
Varav BP18			
Övriga makroekonomiska förutsättningar			
Volym			
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Varav BP18			
Övrigt	9 924	13 457	14 905
Ny ramnivå	39 511	43 043	44 491

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2016 (bet. 2016/17:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

2.2.1 Risker för annan utgiftsutveckling

Det finns betydande risker för en annan utgiftsutveckling än den som förutses i prognosen. Sveriges avgift till EU beror på de faktiska utgifterna på EU-budgeten och hur stor andel av dessa som Sverige ska finansiera.

EU:s budget beslutas först i november eller december året före budgetåret. Dessutom tillkommer ändringsbudgetar som beslutas under det aktuella året. Storleken på EU:s beslutade budget och ändringsbudgetar påverkar Sveriges avgift. Tidpunkterna för beslut om och genomförandet av ändringsbudgetar kan, i enlighet med vad som ovan anförts, påverka storleken på Sveriges avgift ett visst år.

Sveriges andel av utgifterna i EU-budgeten påverkas bl.a. av hur Sveriges tillväxt utvecklas sig i förhållande till övriga medlemsstater. Vidare påverkas avgiften av hur medlemsstaternas mervärdesskattebas utvecklas. Initialt baseras Sveriges och andra medlemsstaters andelar på prognoser av den ekonomiska utvecklingen. Det medför att den faktiska avgiften kan komma att variera beroende på den faktiska utvecklingen i Sverige och övriga medlemsstater. Dessutom påverkas avgiften av de faktiska inkomsterna från tulluppbörden.

Beräkningarna i tabell 2.2 tar inte hänsyn till de eventuella effekter som Storbritanniens aviserade utträde ur Europeiska unionen kan få på den svenska EU-avgiften. Sådana effekter skulle kunna uppstå i slutet av den redovisade perioden.

Tabell 2.2 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen

Miljoner kronor						
	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Förslag 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Totalt för utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska unionen	30 350	29 586	21 524	39 511	43 043	44 491

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

2.3 Mål

Målet för den svenska budgetpolitiken i EU är att Sverige ska verka för en effektiv och återhållsam budgetpolitik inom EU. Målet innebär även att Sverige ska verka för en kostnadseffektiv användning av EU:s budgetmedel (prop. 1994/95:40, bet. 1994/95:FiU5, rskr. 1994/95:67).

2.4 Resultatredovisning

2.4.1 Resultat

EU-budgeten för 2016

Utgifterna i EU-budgeten delas in i betalningsbemyndiganden (betalningar) och åtagandebemyndiganden (åtaganden). Ett åtagande som görs i EU-budgeten kan leda till betalningar såväl det aktuella budgetåret som kommande år, medan betalningarna motsvarar faktiska utgifter.

Regeringen bemyndigades efter förslag i budgetpropositionen att ingå högst det utgiftsåtagande som följer av den fastställda EU-budgeten för 2016. De totala ingångna åtagandena 2016 uppgick till 375 175 miljoner euro, inklusive åtaganden från tidigare år som ännu inte resulterat i betalningar. Åtagandena resulterade i betalningar om totalt 136 416 miljoner euro 2016, varav 70 482 miljoner euro avsåg åtaganden från tidigare år. Vid utgången av 2016 fanns därmed sammanlagt utestående åtaganden från 2016 och tidigare år på totalt 238 759 miljoner euro, vilket var en ökning med 10 procent jämfört med 2015.

Sveriges avgift till EU 2016

Utfallet för den svenska EU-avgiften 2016 blev 30 350 miljoner kronor (se tabell 2.3), vilket är lägre än vad som anvisades i statens budget. En redogörelse avseende utfallet finns i regeringens

skrivelse Årsredovisning för staten 2016 (skr. 2016/17:101).

Tabell 2.3 Anslagna medel och utfall för 2016

Miljoner kronor		
	Anslag	Utfall
1:1 Avgiften till Europeiska unionen	36 327	30 350
Totalt utgiftsområde 27	36 327	30 350

Eftersom beslutet om egna medel för perioden 2014–2020 trädde i kraft sent 2016 hann, som ovan anförts, de särskilda reduktioner som Sverige ska erhålla i form av en nedsättning av den BNI-baserade avgiften och en nedsättning av den mervärdesskattebaserade avgiften inte få effekt detta år.

Nedsättningen av Sveriges finansieringsandel av Storbritanniens särskilda budgetreduktion tillämpas i vanlig ordning. Denna nedsättning beräknas för 2016 uppgå till ca 1,1 miljarder kronor.

EU-budgeten för 2017

EU:s budget för 2017 antogs av Europaparlamentet den 1 december 2016. Den beslutade budgeten (exklusive ändringsbudgetar) för 2017 uppgår till 157,9 miljarder euro i åtagandanslag och 134,5 miljarder euro i betalningsanslag. Det motsvarar en ökning på ca 2 procent av åtagandeanslagen och en minskning på ca 7 procent av betalningsanslagen i förhållande till den ursprungligt beslutade budgeten för 2016.

2.4.2 Analys och slutsatser

I arbetet med EU:s budget är det fortsatt av stor vikt att de finansiella ramarna i den fleråriga budgetramen respekteras och att realistiska prognoser används så att överbudgetering undviks. Analyser av tidigare års utfall är en viktig del i detta.

Utfallet för EU-budgeten 2016 innebar att betalningarna minskade i förhållande till 2015. Betalningarna var knappt 9 miljarder euro lägre än 2015. Även om den svenska EU-avgiften påverkades av de minskade utgifterna på EU-budgeten, så var det framförallt den svenska förskottsbetalningen i december 2015 som förklarade det minskade utfallet på anslaget 2016. Nivån på den beslutade budgeten för 2017 blev något lägre vad gäller betalningsbemyndiganden än kommissionens förslag, vilket regeringen ser positivt på. Däremot ökade åtagandena något.

Retroaktiva effekter av det nya egna medelsbeslutet
Med ikraftträdandet av det nya egna medelsbeslutet erhåller Sverige retroaktivt de rabatter som beskrivits ovan, men det uppkommer också en motsatt effekt på den svenska EU-avgiften av att BNI-basen beräknas enligt den nya redovisningen av nationalräkenskaperna, ENS 2010.

Fortsatt restriktiv linje i arbetet med EU:s budget
Sammanfattningsvis bedöms resultaten inom området i huvudsak vara i linje med målet för Sveriges budgetpolitik i EU. Regeringen avser att även fortsättningsvis driva en restriktiv linje i arbetet med EU-budgetrelaterade frågor.

2.5 Politikens inriktning

Det grundläggande målet för den svenska EU-budgetpolitiken ligger fast. Regeringen avser att verka för restriktivitet i behandlingen av kommande budgetar och nästa fleråriga budgetram. Storbritanniens aviserade utträde ur unionen kommer att medföra stora konsekvenser för EU:s budget och regeringen anser att budgeten måste anpassas därefter.

Den svenska avgiften ska hållas nere. Det uppnås främst genom att minska storleken på EU-budgeten, men också genom att värna fortsatta rabattarrangemang. Regeringen avser att verka för en modern budget med omprioriteringar till fördel för gemensamma åtgärder som säkerhet, migration, konkurrenskraft, forskning och klimatomställning. Det bör ske genom väsentliga minskningar av utgifterna för jordbrukspolitik och sammanhållningspolitiken. Effektivitet och återhållsamhet utgör viktiga principer för Sverige vid behandlingen av EU-budgetrelaterade frågor. Vägledande för Sverige är principerna om subsidiaritet, europeiskt

mervärde, proportionalitet och sund ekonomisk förvaltning.

Den europeiska kommissionens förslag till budget för 2018 innebär en ökning med 8 procent i betalningsanslag jämfört med den beslutade budgeten för 2017. Förslaget leder enligt kommissionen till en marginal på 10,4 miljarder euro upp till betalningstaket för 2018 i enlighet med den fleråriga budgetramen. I den fortsatta behandlingen av budgetförslaget för 2018 anser regeringen att betalningsanslagen bör läggas på rimliga nivåer och att tillräckliga marginaler ska upprätthållas mellan budgeten och taken i budgetramen.

2.6 Budgetförslag

2.6.1 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tabell 2.4 Anslagsutveckling 1:1 Avgiften till Europeiska unionen

Tusental kronor				
2016	Utfall	30 349 734	Anslags-sparande	1 860 560
2017	Anslag	29 586 305 ¹	Utgifts-prognos	21 523 612
2018	Förslag	39 510 631		
2019	Beräknat	43 043 075		
2020	Beräknat	44 491 277		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för betalning av Sveriges avgift till Europeiska unionens allmänna budget. Anslaget får även användas för eventuella krav från Europeiska kommissionen på dröjsmålsränta på grund av försenade inbetalningar av egna medel.

Regeringens överväganden

Sveriges avgift till EU-budgeten beräknas för 2018 uppgå till 39 511 miljoner kronor.

EU-avgiften består av fem delposter. Prognosen för avgiften består därför av beräknat utfall för respektive delpost (se tabell 2.5).

Inkomster från den gemensamma tulltaxan utgör egna medel för Europeiska unionen och

betalas in efter faktisk uppbörd. Medlemsstaterna får i budgetramen för perioden 2014–2020 behålla 20 procent av uppbörden för att täcka sina administrativa kostnader. Beloppen i tabell 2.5 avser inbetalningarna till Europeiska kommissionen, dvs. efter avdrag för administrativa kostnader. Tulluppbörden redovisas under inkomsttitel 1511 *Tullmedel*. Regeringen beräknar att tullavgiften för 2018 kommer att uppgå till 5 277 miljoner kronor. Efter 2017 tas inte någon EU-avgift baserad på sockerproduktion ut. Medlemsstaterna fick för 2014–2017 behålla 20 procent av uppbörden för att täcka sina administrativa kostnader. Uppbörden av dessa avgifter redovisas mot inkomsttitel 1512 *Sockervavgifter*.

Den mervärdesskattebaserade avgiften beräknas som en andel av medlemsstatens mervärdesskattebas. Enligt budgetramen för 2014–2020 betalar Sverige, i enlighet med vad som ovan anförts, en mervärdesskattebaserad avgift på 0,15 procent av mervärdesskattebasen. Den generella uttagssatsen är 0,30 procent. Efter att egna medelsbeslutet nu trätt i kraft tillämpas nedsättningen löpande fr.o.m. 2017. Med hänsyn tagen till den retroaktiva justeringen beräknas den mervärdesskattebaserade avgiften för 2017 uppgå till -5 229 miljoner kronor.

Europeiska kommissionens samlade uttag av BNI-baserade avgifter beräknas som en restpost,

dvs. uttaget beräknas så att det ska täcka EU-budgetens återstående finansieringsbehov efter att samtliga länders traditionella egna medel och mervärdesskattebaserade avgifter dragits av från den budgeterade utgiftsnivån. Respektive medlemsstats andel fastställs som dess andel av EU:s samlade BNI. Ökar en medlemsstats BNI i förhållande till övriga medlemsstater, ökar andelen och därmed den BNI-baserade avgiften.

Sveriges reduktion av den BNI-baserade avgiften, motsvarar 185 miljoner euro per år i 2011 års priser. Den BNI-baserade avgiften beräknas för 2018 uppgå till 31 137 miljoner kronor, vilket inkluderar den beräknade avgiften för Storbritanniens budgetreduktion på 456 miljoner kronor.

En osäkerhet i beräkningarna är att utgiftsutvecklingen kan komma att påverkas av Storbritanniens aviserade utträde ur EU. Sådana eventuella konsekvenser för Sveriges EU-avgift är beroende av förhandlingarna om villkoren för Storbritanniens utträde och dess möjliga följd-effekter på EU:s inkomster och utgifter.

Regeringen föreslår att 39 510 631 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Avgiften till Europeiska unionen* för 2018. För 2019 och 2020 beräknas anslaget till 43 043 075 000 kronor respektive 44 491 277 000 kronor.

Tabell 2.5 Utgiftsutveckling för anslag 1:1 Fördelat på anslagsposter

Miljoner kronor

	Utfall 2016	Budget 2017 ¹	Prognos 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Tullavgift	4 609	6 180	5 694	5 277	5 468	5 573
Sockervavgift	25	32	33	0	0	0
Mervärdesskattebaserad avgift	5 398	-4 981 ²	-5 229 ²	3 097	3 209	3 271
BNI-baserad avgift	19 953	27 916	20 578	30 681	33 893	35 158
Storbritanniens budgetreduktion	365	439	448	456	473	490
Summa	30 350	29 586	21 524	39 511	43 043	44 491

¹Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2017 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

²Negativt belopp pga. beräknad effekt av retroaktiv rabatt.

Anmärkning: Beloppen på respektive anslagspost är avrundade och stämmer därför inte överens med summan. Beloppen på respektive anslagspost är preliminära och fastställs i regleringsbrev för anslaget.

3 Bemyndigande

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att ingå de ekonomiska åtaganden som följer av den fastställda EU-budgeten för 2018 till följd av åtagandebemyndiganden.

Skälen för regeringens förslag: Medlemsstaternas avgifter används för att finansiera EU-budgetens betalningar under innevarande år. De åtaganden som staten ingår på området avser EU-budgetens åtagandebemyndiganden för innevarande år, vilka kan resultera i betalningar innevarande eller kommande år. I Europeiska kommissionens budgetförslag för 2018 föreslås att åtagandebemyndiganden om 160 642 miljoner euro ska ställas till förfogande för 2018. Sveriges totala andel beräknas uppgå till 2,8 procent, vilket motsvarar ca 4 461 miljoner euro. Budgetförslaget behandlas för närvarande av unionens budgetmyndighet.